

VETUS ET NOVA
ECCLESIÆ
DISCIPLINA
CIRCA
BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,
DISTRIBUTA IN TRES PARTES, SIVE TOMOS,

Quæ & ipsæ in tres Libros singulæ distributæ sunt.

PARS SECUNDA, sive TOMUS SECUNDUS,

UBI AGITUR

Lib. I. De Vocatione & Ordinatione Clericorum, de Patronatu, de Irregularitatibus & Scholis.

Lib. II. De Episcoporum Electione, Confirmatione, Ordinatione, Cessione, Resignatione, Translatione.

Lib. III. De pluralitate Beneficiorum, de Commendis, de Dispensationibus, de præcipuis Officiis Episcoporum, de Residentia, de Conciliis, de Comitiis Cleri & Regni, de Synodis, de Visitationibus, de Prædicatione, de Pauperum Tuitione, de Exercitio Jurisdictionis.

Opus ex Sanctis Patribus, ex Conciliis, ex quorumque temporum Historicis decerptum.

Editio prima Italica, variis Animadversionibus locupletata.

AUTHORE EODEMQUE INTERPRETE

LUDOVICO THOMASSINO
ORATORII GALLICANI PRESBYTERO.

LUCÆ MDCCXXVIII.
Sumptibus LEONARDI VENTURINI.

SUPERIORUM LICENTIA.

INDEX CAPITUM HUJUS TOMI,

In quo agitur, De Vocatione, de Electione, Confirmatione, Præſentatione, Tranſlatione, Ceſſione, Reſignatione, Depoſitione Beneficiariorum. Item de Reſidentia, de Conciliis, de Viſitationibus, de Prædicatione. Denique de Irregularitatibus, de Commendis, & de Diſpenſationibus.

LIBER PRIMUS.

In quo agitur, De Vocatione & Ordinatione Clericorum & Beneficiariorum. Quàm obnoxii ſint Epiſcopis. De Patronatu. An eligendus ſemper dignior. An poſſit, an debeat refugere electus. De Irregularitatibus & Scholis.

Origo, Beneficium, Ordinatio Clericos Epiſcopo obligabat. De iis quos Papa ordinabat. De Titulo Patrimonii.

Non potuiſſe quondam Clericos à Clericatu reſilire.

An ad nutum Epiſcopi Beneficiarii poſſent amoveri.

Poterat Epiſcopus Beneficiarios transferre ad Eccleſiæ utilitatem.

Index Capitum.

CAP.

Index Capitum.

De Patronatu laico iterum, de primis precibus Imperatorum & Regum, de latis Regno auspiciis.

De Irregularitatibus. Ac primùm de Irregularitate criminis.

De Irregularitate Hæreticorum, Schismaticorum, Apostatarum, Neophytorum, Energumenorum.

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicum, Curialium.

Irregularitas ex defectu natalium, mutilorum, bigamorum.

De Neophytis & Laicis, eorumque irregularitate, media, & postrema ætate Ecclesiæ.

De Irregularitate, quæ ex ignorantia existit.

De Scholis & Universitatibus.

LIBER SECUNDUS.

In quo agitur, De Episcoporum Electione, Confirmatione, Ordinatione, Cessione, Resignatione & Translatione.

De Electionibus per quinque priora fæcula.

De Electionibus ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

De Electionibus ab anno octingentesimo ad millesimum.

De

Index Capitum.

De Electionibus post annum Christi millesimum. De Concordatis Galliæ & Germaniæ.

De Sacramentis, quæ Metropolitano, & Papæ præstabantur.

De Sacramentis & Hominiis, quæ summis terræ Principibus exhibita sunt à Præsulibus.

De Resignatione simplici Episcopatuum.

De Resignationibus in favorem Successorum & Coadjutorum.

De Translationibus Episcoporum & Abbatum.

An concupiscere quis possit, an abnuere Episcopatum, & cæteros majores Ordines.

LI-

LIBER TERTIUS.

In quo agitur, De Pluralitate Beneficiorum. De Commendis. De Dispensationibus. De precipuis officiis Episcoporum. De Residentia. De causis canonicis & justis non residendi. De Conciliis. De Comitiis Regni. De Comitiis Cleri. De Synodis Diœcesanis. De Visitationibus. De Predicatione. De Pauperum tuitione. De Exercitio Jurisdictionis.

De Pluralitate Beneficiorum.

De Commendis.

De Dispensationibus.

De Residentia.

De Legitimis canonicæ residentiæ exceptionibus. Ac primò de Legationibus, & de commoratione in Aula Regia.

Index Capitum.

De Synodis Diœcesanis.

De perlustrandis, visitandisque ab Episcopo & Metropolitano Diœcesibus & Provinciis.

De Prædicatione.

De tuitione Viduis, Orphanis & calamitosis omnibus ab Episcopo impendenda.

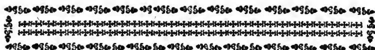

Illis qui in vinculis erant, & reis tuitio Ecclesiæ impensa.

De Jurisdictione Episcopali, charitati potissimum & animarum saluti serviente.

Finis Tabulæ Tomi Secundi.

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA

BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipſæ in tres Libros ſingulæ diſtributæ ſunt.

PARS SECUNDA.

IN QUA AGITUR,

De Vocatione, de Electione, Confirmatione, Præſentatione, Tranſlatione, Ceſſione, Reſignatione, Depoſitione Beneficiariorum. Item de Reſidentia, de Conciliis, de Viſitationibus, de Prædicatione. Denique de Irregularitatibus, de Commendis, & de Diſpenſationibus.

LIBER PRIMUS.

De Vocatione & Ordinatione Clericorum & Beneficiariorum. Quàm obnoxii ſint Epiſcopis. De Patronatu. An eligendus ſemper dignor. An poſſit, an debeat refugere electus. De Irregularitatibus & Scholis.

Origo, Beneficium, Ordinatio Clericos Epiſcopo obligabat. De iis quos Papa ordinabat. De Titulo Patrimonii.

CAPUT PRIMUM. *P.1. l.2. c.1.*

Ordinatione magis quàm origine, vel domicilio Clerici Epiſcopo obligabantur, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula.

I. In Concilio Sardicenſi & Carthaginenſi cautum eſt, ut Epiſcopi eos ordinarent, qui oriundi eſſent ex alienis Diœceſibus. Et Canoni maximè obtemperatum fuiſſe probatur.

II. Ordinatione ei Epiſcopo mancipabatur Clericus; qui primum Ordinem contuliſſet.

III. IV. In Africa poterat Carthaginenſis Epiſcopus, quarumlibet Eccleſiarum Clericos in alias transferre, quæ ſibi eos Epiſcopos delegiſſent. Multa obſervantur ſuper ea re.

V. In Eccleſia Gallicana non originis, non baptiſmi ratio habebatur, ſed Ordinationis, vel Beneficii.

VI. Exemplo illuſtratur, quàm arctè ordinatio Clericos Epiſcopoſque ipſos Ordinatori adſtringat.

 VII. Idem

VII. Idem evincitur ex Decretis Pontificum.

VIII. IX. Exempla Origenis, Hieronymi & Paulliniani.

X. Memoranda Cypri Episcoporum consuetudo, ut alii aliorum Clericos ordinarent, Ordinationem fugitantes.

XI. XII. Inserpserat ea consuetudo temporibus grassantium persecutionum.

I. D omnino vetuerant prisci Ecclesiæ Canones, ne ordinarent Episcopi, non Clericos tantùm aliquo jam Ordine ab alio Episcopo occupatos atque devinctos: sed ne laicos quidem, qui origine ipsa sua aliorum Pastorum gregi, & Imperio adscripti fuerant. A' Concilio Sardicensi ita constitutum fuisse sanctissimè affirmavit Gratus Carthaginensis Episcopus in Concilio Carthaginensi I. cui præerat. Nec enim constare posse pacem inter Episcopos, nisi mutua illa honoris vicissitudine; neminem autem Episcoporum commissurum, ut Collegæ quospiam Clericos laicosque deposcenti, quos in suam trascriberet Ecclesiam, non ultro annueret. *Privatus Episcopus dixit, Suggero, ut statuatis, non licere laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum ordinet sine conscientia ejus Episcopi, de cujus plebe est. Gratus Episcopus dixit, Hac observantia pacem custodit; Nam & memini in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet. Sed si fortè erit necessarius petat à Collega suo, & per consensum habeat. Can.5.*

Concilium sanè Sardicense perinde prohibuerat, ne Episcopi alii aliorum Clericos Laicosve ordinarent: quin & irritam sanxerat fore ordinationem alieni Parochiani, sine proprii Episcopi consensu. *Nulli Episcopo liceat alterius Episcopi civitatis hominem Ecclesiasticum, & in suis Parochiis ordinare Clericum, &c. quicumque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio. Can.18. 19.*

Prohibitum hoc ipsum fuerat in Concilio Nicæno, sed de solis Clericis tunc agebatur, *o en to canoni exetazomenos. Can.16.* Hærere possit quis in Siricii Papæ Decreto. *Ut de aliena Ecclesia ordinare Clericum præsumat. Epist.4.* Dubium quippe, an Ecclesia hoc loco solos Clericos, vel etiam Laicos complectatur. Manifestiùs in Concilio Garthaginensi III. ordinari vetantur, quoscumque alius Episcopus cœperit jam collato Clericatu ordinare, sibique vendicare. *Ut alienum Clericum nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores & Psalmistæ & Ostiarii retinent. Can.21.* Quæ postrema verba non oscitanter prætereunda. Docent enim luculentissimè minimo quolibet Ordine accepto quemlibet Clericum ordinatori Episcopo ita astrictum fuisse, ut citra ejus assensum non posset jam alteri sese Episcopo adglutinare. Alludere ad hunc Canonem videtur Augustinus, ubi in Epistola quadam sua disertè affirmat, eo solos Clericos, non Laicos contineri. *Recense Concilium, ibi invenies de solis Clericis fuisse statutum, non etiam de Laicis, &c. Hic institutum est, ut Clericum alienum nemo suscipiat. Epist.235.* Repetit in alia Epistola, *Ep.240.*, ab Episcopo Severo, quo utebatur familiarissimè Clericum quemdam suum, tametsi juratus hic fuisset à Severo se nunquam discessurum. Denique alia Epistola *Ep.242.* apud Episcopum Novatum antiqua sibi necessitudine conjunctum, excusat Ecclesiæ suæ necessitatem. per quam sibi non liceret, ei ex Subdiaconis suis unum concedere, quamvis ipsius Novati fratrem: propterea quod linguam Latinam calleret, eòque suę Hipponensi, quàm Novati Ecclesiæ longè utilior futurus esset.

II. Verùm in hoc eodem Concilio enodatur difficultas non parum perplexa. Commendaverat Julianus Episcopus Epigonio Episcopo puerum valde inopem, *proprium civem sui loci.* Epigonii charitas eò evecta est, ut puerum non sacro tantùm fonte lustraret, sed & expensas omnes sustineret ejus educationis & institutionis in re litteraria, adeo ut Lectorem tandem ordinarit. Tum Julianus eum inconsulto Epigonio vendicavit rursum sibi, & Diaconatu auxit. De ea contumelia expostulavit Epigonius apud Concilium, à quo jussus est Julianus Clericum illi suum restituere: *Eundem Clericum revocare plebi tuæ. Can.44.* Alteri eorum Episcoporum suberat hic Clericus origine, alteri ordinatione. Concilii judicio plus momenti fuit in ordinatione. Cesserat quidem civem suum Epigonio Julianus, sed procul à vero est, ut ordinandum cederet eum tum, qui necdum lustrali fonte tinctus esset. Sed qui tinxerat Episcopus, an non ille Diœcesanus videri poterat Episcopus? maximè tamdiu secum commorantem cum illum tenuisset? Ita ut Beneficium, domicilium, regeneratio Epigonio suffragarentur, adversum jus nascendi. Certè Concilium de his silet quidem, at Clericum ei restituit, qui primus illum Ecclesiasticis Ordinibus initiaverat.

III. In eodem mox Concilio contestatur Aurelius, se plurium Ecclesiarum Episcopis & Presbyteris donandarum molestissima sarcina gravari. *Scitis multarum Ecclesiarum & ordinandorum curam sustinere, &c. Ego cunctarum Ecclesiarum dignatione Dei sollicitudinem sustineo. Can.4.* Cumque Ecclesiæ viduatæ Episcopis Presbyterisque flagitarent à se Clericos aliarum Diœceseon, nunquam à se eos vel concessos fuisse vel ordinatos, non assentientibus Episcopis eorum propriis, à quibus repulsam passus esset nunquam. *Contingit nonnunquam ut postulentur ab Ecclesiis, quæ Præpositis egent vel Episcopis, vel Presbyteris; & tamen memor statutorum id sequor, ut conveniam Episcopum ejus, atque ei inculcem, quòd ejus Clericus à qualibet Ecclesia postuletur.* Ubi adnotanda obiter *postulationis* vox eo ipso usurpata sensu, quo eam posteriora sæcula donavere, ut ab electione differret. Deposcebat denique Aurelius, ut si tergiversaretur, aut detrectaret posthac Episcopus aliquis eum Clericum donare, quem aliæ Ecclesiæ sibi Præsidem postulassent: agnosceretur à Concilio, & confirmaretur ea, qua semper hactenus usi fuissent Carthaginenses Episcopi autoritas, unius Ecclesiæ Clericos in aliam, ubi major eorum esset utilitas, graviorque necessitas transferendi. *Fuit semper hæc licentia huic sedi, unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinare Episcopum.* Tum Episcopi omnes Concilii Epigonii verbis & ore gratulati sunt Aurelio, quòd tanta esset in ipsos humanitate & indulgentia: non à se illi eam donari potestatem, sed ejus Ecclesiæ jamdiu partam firmatamque agnosci, ut Clericos ab aliis in alias transferat Ecclesias, ut communi earum serviatur utilitati. *Necesse habes tu omnes Ecclesias suffulcire. Unde tibi non potestatem damus, sed tuam assignamus, ut liceat voluntati tuæ semper & tenere quem voles, ut Præpositos plebibus, vel Ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde voles.* Posthumiano Episcopo visum est inhumanius fore, si Episcopo auferretur Presbyter, quem unicum haberet, ut Episcopali cathedra alibi donaretur. Verùm illi cumulatissimè satisfecit Au-

re-

relius, despondens in seque recipiens, si una illi suum Presbyterum ab Episcopalem sedem suffuraretur Ecclesia, ex aliis omnibus Ecclesiis fore ut posset ille, quemcumque vellet deligere, qui sibi Presbyter ordinaretur.

IV. Tanta sapientiæ luce, tantis charitatis lenociniis scatere mihi visa est hęc Africana disciplina; ut non potuerim non eam hic paulò prolixiùs expendere, quamvis alibi jam prębibatam. Antè autem quàm ultra progrediamur, pauca hæc pensiculatiùs hic erunt consideranda. In his omnibus regulis & exemplis, non ab ipsis Clericis captari occasiones, quibus ambitioni avaritiæque suę obsequantur, sacrosque solvant nexus, quibus Episcopis suis obligantur: sed Episcopos ipsos servire necessitatibus Ecclesiarum, charitatem Collegarum convenire, & Clericos eorum suis Ecclesiis utiliùs ministraturos flagitare. 2. Strictissimè vinciri Clericos Episcopis ordinatione ipsa sua, ita ut non possit dissolvi vinculum, nisi Imperio legis summę hoc est, charitatis Episcopalis, & universalis, quę omnibus Ecclesiarum necessitatibus infatigata providentia consulit. 3. Si qui Episcopi Coepiscoporum inopia & precibus minùs moverentur, & obsurdescerent ad eorum postulationes, fuisse in Ecclesia Africana Episcopum potestate & authoritate superiorem, qui jure suo his malis mederi posset, & Clericos unius Ecclesię alteri contradere, ubi eminentiori dignitate ornarentur, quò sublimiores, eò utiliores Ecclesię universę futuri. Hoc Carthaginensis Ecclesiæ privilegium sic Ferrandus describit: *Ut soli Ecclesia Carthaginis liceat alienum Clericum ordinare.* *Breviar. Fer. c.236.* 4. Licèt potestas ea non potuisset Ecclesiæ Carthaginensi parari, nisi Africanorum Episcoporum consensione, & longo priorum sęculorum usu: profitentur nihilominus Episcopi, suo Aurelium jure & Ecclesiæ suę privilegio id obtinere, non ipsorum concessione, adeoque nec integrum sibi esse tam legitimæ potestati refragari. Usque adeo humilitas Aurelii & concordia Episcopalis, rixarum litiumque, quę exoriri potuissent, fibras omnes radicitus elidebat. Usque adeo tura diutinę innixa possessioni, & Ecclesię utilitati, necessitatique superstructa, certa sunt & inconcussa. 5. Ad Episcopos tantùm & Presbyteros Ecclesiis suppeditandos, ut in quibus spes verteretur Ecclesię, fiebant istæ translationes: *Ecclesias, quę Pręposītis egent, vel Episcopis, vel Presbyteris.* Ita Diaconis jam nullæ regendæ committebantur Ecclesiæ. 6. Ne propriæ quidem erant istæ translationes. Nec enim Episcopus ab una sede ad aliam, Presbyter ab una Parochia ad aliam migrabat. Sed uni Ecclesiæ alterius Clerici transcribebantur, ad altius fastigium sive Episcoporum provehendi, sive Presbyterorum.

V. Illud verò maximè mirabile in his Canonibus, quod cum tam anxiè & tam sæpè vetentur Episcopi ordinare Clericos alienos, vix unquam prohibeantur alterius Episcopi ordinare Laicos. Adde Concilium Taurinense. *Synodi sententia definitum est, ut Clericum alterius secundùm statuta Canonum nemo suscipiat, neque sua Ecclesia licèt in alio gradu audeat ordinare.* Can.7. Adde & Arausicanum I. *Si quis alibi consistentem Clericum ordinandum putaverit, priùs definiat, ut cum ipso habitet, sic quoque non sine consultatione ejus Episcopi, cum quo antè habitavit, eum qui fortasse non sine causa diu ab alio ordinatus non est, ordinare pręsumat.* Can.8. Quin & videtur hic ne Episcopi quidem ad id cogi, ut consensum Collegarum eblandiantur, quo eorum Clericos suo adjungant Clero: sufficere enim ut certò sciant quid causæ sit, quamobrem non ordinarentur: utque illis providerent; quo in reliquum vitę tempus sustentari possent. Certè id totum ad Clericos solos atttinet. Sequenti Canone de Laicis agitur, sed ut illis sui ipsorum faciant potestatem, utri Episcopo adhærescant, sub quo nati, an à quo ordinati sunt. *Si qui autem alienos cives, aut alibi consistentes ordinaverint, nec ordinati in ullo accusantur, aut ad se eos revocent, aut gratiam ipsi eorum impetrent, cum quibus habitant.* Can.9. Integrum ergo erat Episcopo, qui alterius Diœcesanum ordinaret, vel suis illum Clericis accensere, aut eum Diœcesano suo Episcopo conciliare. Ad solos quoque Clericos pertinet Synodi Andegavensis Canon. *Aliis quoque Episcopis aliorum Clericis gradum augere non liceat.* Can.9. Sicut & Concilii Veneti in Armorica Provincia: *Episcopi ab aliis Episcopis ordinatos Clericos, sine permissu eorum, à quibus fuerunt ordinati, promovere ad superiorem Ordinem non præsumant, ne concordiam fraternam injuria illata contaminet.* Can.10.

VI. Antequam è Galliæ limitibus digrediar, illud obiter observabo, usque adeo sacrosanctam & necessariam visam esse Concilii Taurinensis Patribus conjunctionem Clericorum cum Episcopis à quibus ordinati sunt, ut ab ea ne Episcopos quidem absolverint, qui à Proculo Massiliensi Episcopo ordinati fuerant, quanquam ipsorum haudquaquam Metropolitanus esset, quod ille frustra tamen jactabat. Diffiniit quidem hoc Concilium, non posse Proculum eorum Metropolitanum dici, ut qui alterius Provinciæ finibus circumscriberetur: sed illud tamen sanxit, ut quorum veluti parens evaserat ordinatione, illos sibi semper ut filios, & discipulos haberet obnoxios. *Ut in Ecclesiis Provinciæ secundæ Narbonensis, quas vel suas Parochias, vel suos discipulos fuisse ordinatos constiterit, Primatûs habeat dignitatem. Ipse tanquam pius Pater consacerdotes tanquam boni filii eundem habeant ut parentem.* Can.1. Zosimo quidem postea usque adeo displicuit, tantum sibi licentiæ sumpsisse Proculum adversùs Canonicas Sanctiones, ut illum sede dejecerit, jusseritque successorem dari. Sed eo nihilominus exemplo patet, Canonicam ordinationem ex Concilio Taurinensi, instar esse spiritalis regenerationis, qua Clericis Episcopis, & Episcopi ipsi Metropolitanis suis & adglutinantur & subjiciuntur; ut filii parentibus, qua nec sanctior fingi potest, nec suavior charitas.

VII. Silet quoque de Laicis Leo Papa, cum Clericis eandem inculcat legem. *Alienum Clericum invito Episcopo ipsius nemo suscipiat & nemo sollicitet, nisi fortè ex placito charitatis id inter dantem accipientemque conveniat.* Ep.84.c.9. Tum magni ponderis est ratio, quæ hic attingitur, tum solos ea Clericos complectitur. Iniquum est enim præripi Episcopo, quod in suo illi Clero & pretiosissimum est & utilissimum. Non potest non injuriosum esse, industriæ illi suæ & diutinę curæ fructum suffurari: *Gravis injuria reus est qui de fratris Ecclesia id quod est utilius, aut pretiosius, audet vel allicere, vel tenere.* Cui concinit Gelasius Papa: *Nec ambiant Episcopi sibimet vendicare Clericos potestatis alienæ.* *Epist. ad Episc. Lucanum.*

VIII. Promenda nunc sunt & exempla quæ huic faveant Laicorum libertati, ut à quolibet Episcopo primùm ordinari potuerint. Cum in Achaiam proficisceretur Origenes, nescio quas hæreticorum pestes, quæ illam infestabant, oppugnaturus, per Palestinam iter egit, commendatitiis Episcopi sui Alexandrini Demetrii literis munitus, quibus testatum omnibus fieret, quàm incredibilis esset ejus eruditionis sacræ copia, quanti pro Ecclesia exantlati jam labores. Cæsareæ & Hierosolymæ Episcopi manus illi injecerunt & Presbyteratu exornarunt. Eo rescito vehementissimè succensuit Demetrius. Episcopi qui illum ordinaverant, in suæ causæ pa-

trocinum ipsius Demetrii ostentabant commendatisias literas. Demetrius crimini vertebat, quod ordinatus is esset, qui sese mutilasset ipsum cruentasque sibi manus intulisset. At Episcopis Origenis ordinatoribus abundè erat, ipso Demetrii testimonio approbasse eum, & eruditionis & sanctimoniæ cumulum inesse Origeni, quo major ad Presbyteratum desiderari non posset. Certè utrobique constabat nullius momenti haberi, vel locum undeOrigenes oriundus esset, vel Ecclesiam ubi baptizatus. Audieodus de bis Hieronymus. *Cum jam media esset ætatis Origenes, & propter Ecclesias Achaiæ, quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ Epistolæ Athenas per Palæstinam pergeret, à Theoctisto & Alexandro, Cæsareæ & Hierosolymorum Episcopis, Presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum, qui tanta in eum debacchatus est insania, ut per totum mundum super ejus nomine scriberet. De script. Eccles. in Origen.* Et alibi: *Alexander per Origene contra Demetrium scripsit, eò quòd juxta testimonium Demetrii eum Presbyterum constituerit.* Literæ *Ecclesiastica*, quibus Origenem munierat Demetrius, fidei ejus & pietati suffragabantur; sed de licentia ut à quibus libitum sibi esset Episcopis ordinaretur, nec verbum faciebant ullum. Quin occupasset enim potiùs Demetrius illum ordinare, & eo vinculo suæ Ecclesiæ illigare, sibique ipsi? Irregularitas Origenis impedimento erat, ne vel minori ullo eum Ordine Demetrius dignaretur, ejus utique conscius. Ad omnes etiam prorsus Ecclesiasticos Ordines irregularis erat. Itaque merè laicus erat, ex quo intelligebant Episcopi, minimè necessarium esse Demetrii consensum, ut illum ordinarent. Perspicuè verò tradit Eusebius, præter sui mutilationem, nihil habuisse Demetrium, quo Origenem insimularet, *Quando nihil aliud habebat, quod ei objiceret. Hist. Eccl. L.6.c.8.26.27.* Deinceps verò Origenem affixum fuisse Ecclesiæ Cæsariensi, & Episcopo à quo ordinatus fuisset.

IX. Accedam nunc ad ipsius exemplum Hieronymi & Pauliniani fratris ejus. Presbyter ordinatus Hieronymus Antiocheno ab Episcopo Paulino Antiochiæ, ubi nec nasci primùm, nec renasci per baptismum ei obtigerat. Ne fingi quidem potest Dimissorias eum ab Episcopo literas attulisse, cumPresbyteratum & Ordines quoscumque adeo non ambiret, ut vehementissimè recusaret, & invitus ordinatus sit. Prolata sunt superiùs testimoniaScriptorum omnia, & ipsius maximè Hieronymi, quæ ad ejus ordinationem pertinent. Sermo ibi est etiam de ordinatione Pauliniani. Testificatur ille quos Paulinus invitos & renitentes ordinavit, nec sibi, nec Ecclesiæ suæ alligare cum potuisse; adeoque integrum fuisse sibi Antiochia secedere, & Desertum petere. Posse Paulinianum eadem responsione fefellere Joannem Episcopum Jerosolymitanum, si ab eo ordinatus fuisset. Sed cum Sacros Ordines ab Epiphanio suscepcrit, ad eum Cyprum se contulisse. *Videt eum Episcopo suo esse subjectum versari Cypri: ad visitationem nostram interdum venire, non tuum, sed ut alienum, ejus videlicet à quo ordinatus. Hieron. ad Pammach. adv. error. Joa. Hieros.*

Locus ergo dubitandi nullus erat, quin potuisset Paulinus Antiochenus Episcopus Hieronymum ordinare, quamvis nec is in Oriente originem, nec Antiochiæ domicilium fortitus esset. Operæ pretium tantùm erat, ut nullus alius Episcopus prævertisset, collato aliquo ordine, illum sibi Cleroque suo vendicare. Sed nec Joannes Jersolymitanus ambigebat, quin potuisset Paulinianus vel ab ipso, vel ab Epiphanio in insula Cypro ordinari. Eò ergo tantùm stomacabatur, quòd in Episcopatu Hierosolymitano ausus esset Epiphanius Cypri Episcopus quemquam ordinare: cum tam exactè prohibeant Canones, ne Episcopi extra Diœceses suas quenquam ordinent.

Eam calumniam retundebat Epiphanius eo argumento, quòd Paulinianus à se ordinatus esset, non in Parochia Ecclesiæ Hierosolymitanæ, sed in Monasterio: *Quanquam in Monasterio ordinaverim, & non in Parochia quæ tibi subjecta sit. Epist. ad Joa. Hieros.* Sed multò vehementiùs insurgit Hieronymus, affirmatque ne Monasterium quidem illud fuisse Episcopatûs Hierosolymitani, sed Eleutheropolitani. *Dicit Joannes eum adolescentulum & penè puerulum in Parochia sua Bethleem Presbyterum constitutum: si hoc verum est, cuncti Palæstinæ Episcopi non ignorant; Monasterium enim Sancti Epiphanii nomine vetur dictum, in quo frater meus ordinatus est Presbyter in Eleutheropolitano territorio, & non in Æliensi situm est. Epist.62.* In his omnibus ultro citroque accusationibus & responsionibus, nullo usquam loco, nullo in numero habetur patria, vel locus originis.

X. Sed præteriri sine piaculo non potest, quod repofuit Epiphanius ad accusationes, quæ sibi à Joanne aspergebantur. Non sinebant Canones, ut extra fines suæ quisque Diœceseos quenquam ordinarent Episcopi. At summa Canonum dispensatrix & optima interpres charitas illum usum invexerat, firmaveratque inter Episcopos Cypri, ut Clericos Ordinum detrectatores fugacesque, Episcopi quilibet in quorum manus incidissent, ordinare possent, ipsosque transfugas ad Episcopos suos remittere. Huic mori se obsecutum fuisse, & charitati servisse sperabat Epiphanius in ordinando Pauliniano. *O verè benedicta Episcoporum Cypri mansuetudo, & bonitas, & nostra rusticitas sensu tuo, & arbitratu, digna misericordia Dei. Nam multi Episcopi communionis nostræ, & Presbyteros in nostra ordinaverunt Provincia, quos nos comprehendere non poteramus, & ad nos miserunt Diaconos & hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia.* Nec eo se gyro continebas Cypri Episcoporum charitas. Si qua latius longiusque pateret Diœcesis, pacatè & lubenti animo ferebant Episcopi, ut vicini Collegæ ordinarent Clericos in Ecclesiis sibi, quàm Diœcesano Episcopo proximioribus. *Et ipse cohortatus sum Beatæ memoriæ Philonem Episcopum & Sanctum Theophobum, ut in Ecclesiis Cypri, quæ juxta se erant, ad mea autem Parochia videbantur Ecclesiam pertinere, eò quòd grandis esset & latè pateat Provincia, ordinarent Presbyteros, & Christi Ecclesiæ providerent.* Hæc tum erat Episcopalis amplitudo charitatis, cujus contemplatione facilè abducimur, ut dicamus, laudabiliùs violatos fuisse ab Epiphanio Canones, quàm à Joanne vendicatos: quòd ejusmodi nimirum incidant commissuræ rerum temporumque, ut Canonum literam & quasi corticem vulnerari necessum sit, quò eorum spiritui & menti obsecundetur.

XI. Porro ea insulæ Cypri consuetudo erat, ut mea fert opinio, tanquam residuum quoddamvestigium vulgatissimæ Ecclesiarum disciplinæ, dum sævirent persecutiones. Cum enim plures tunc persæpè Ecclesiæ Pastoribus viduatæ mœrerent: vel vicini Episcopi, vel longinqui etiam, quos huc illucque fugitantes, eò ejecerat procella, non poterant non obsequi charitati, quæ tam Catholicaest, quàm fides ipsa, ut Presbyteros, Diaconos, atque adeo & Episcopos nonnunquam orbatis Ecclesiis ordinarent. At Presbyteri, Diaconique, & alii Clerici ita ordinati, non utique Episcopo ordinatori suo alligabantur, sed Ecclesiæ ad quam fuerant ordinati. Uno rem illustrabimus exemplo Eusebii illius Sanctissimi Episcopi Samosateni. Cum illum enim particulari sua Ecclesia exturbasset Valens, omnium Ecclesiarum universalem se ille egit

Epi-

Episcopum, quas ejusdem persecutionis turbo vastaverat: omnesque perlustrans in militari veste, vacuas sedes Pastoribus donabat, Presbyteros Diaconosque ordinabat, ubicumque erat Episcopus, denique exules & vacantes Episcopos vacantibus Ecclesiis præficiebat. Audiendus hîc Theodoretus: *Habitu militari indutus, & capite Tiara operto Syriam, Phœniciam, & Palæstinam peragravit, quo tum Presbyteros & Diaconos crearet, tum alia Ecclesiastica obire officia. Quod si quando in Episcopos secum doctrina consentientes incidebat, eos Ecclesiis, quæ carebant Pastoribus, præfecit. L.4. c.12.*

XII. Ita solers & ingeniosa semper Episcoporum charitas id præstabat, ut eorum illa non fuga jam, sed vincendi pernicitas esset; nec exilium, sed longinquarum provinciarum sanctitas & felicitas. Narrat Sozomenus, *L.3. c.2.*, ut in fuga sua Athanasius Arianos, quorum insaniam fugiebat, vicissim ipse fugaverit ab Ecclesiis, quibus incubabant, Catholicosque Pastores suffecerit. Hac nimirum accusatione gloriam ejus cumularunt, qui eum postea insimularunt, quòd Ecclesias curæ suæ & potestati non subditas Pastoribus donasset, Paulique zelum propiùs æmulatus est, qui orbem terrarum universum Imperio Christi subjicere moliebatur. *Illud demum ei criminis loco objecerunt, quod scilicet in urbibus nihil ad se pertinentibus, Ministros substituere auderet.* Ad eundem Athanasium scribens Basilius, id summæ laudi vertit, quod crimini dabant, qui virtutum splendore præstricti, invidere malebant, quàm imitari. *Tantam geris Ecclesiarum omnium curam, quantam ejus, quæ tibi peculiariter à Domino concredita est. Epist.52.*

CAPUT II. *P.1. l.2. c.2.*

De eadem re, Clericos propriè ordinatione sola Episcopo suo mancipatos fuisse; Residere omnes debuisse.

I. Alia eorum exempla, qui Episcopo addicti suo non fuere nisi ordinatione, cum longinquis ex regionibus in eam Ecclesiam concessissent. De Paulino.

II. III. De Augustino, & Piniano.

IV. V. De literis Dimissoriis. De Beato Martino.

VI. Disciplina hæc ex eo manabat, quòd tardiùs tum plerique, & longè à patria baptizarentur.

VII. Probatur ordinationis vinculo strictissimè quemque suo devinctum fuisse Episcopo.

VIII. Exceptiones duæ. Ubi vis adferebatur cuipiam. Et cum Ecclesia excisa jacebat.

IX. X. Ordinatio non Episcopo tantùm, sed & Ecclesiæ alligabat, & residentiæ legi subjiciebat. Variæ ad id probationes.

XI. Cur Clerici sua ipsi sponte ab una Ecclesia ad aliam ejusdem Diœcesis migrare non possent, ab Episcopo transferri possent.

XII. Summa capita doctrinæ de residentia, & stabilitate Clericorum.

XIII. Episcopi originis plus reverentiæ impendi tum cœptum est, cum ab infantia dari suscipique cœpit baptismus.

I. VEnio ad Paulinum, qui baptizatus Burdegalę, ordinatus postea Presbyter fuit à Lampio Episcopo Barcinonis, ubi tunc sedem fixerat. Cum extrema quędam vis ei renitenti adhibenda fuerit, ut ordinari se pateretur, hanc ille sibi licentiam jam tum usurpavit, palamque professus est, nequaquam se Ecclesię Barcinonensi obligatum iri, unde & postea illigari se clero B. Ambrosii assensus est. Hoc ipse de se profitetur. *Ego etsi à Delphino Burdigalia baptizatus, à Lampio apud Barcinonam in Hispania per vim inflatæ subito plebis sacratus sim, tamen Ambrosii semper & dilectione ad fidem nutritus sum, & nunc in sacerdotii Ordine confoveor, denique suo me Clero vendicare voluit, ut etsi diversis locis degam, ipsius Presbyter censear Epist. ad Alipi.* Et alibi: *Nos modo in Barcinonensi civitate consistimus, repentina vi multitudinis initiatus sum.* Simile veri non est tam diutinas Paulinum Barcinonæ traxisse moras, ut illum quasi domicilii jure urbi suæ sibique Lampius adscriberet. Potestas itaque Lampii in Paulinum non enituit nisi in impressione & vi, quam illi plebs intulit. Paulinus quoque adversùs ordinationis suæ vincula non objecit, quòd Barcinonensis civis non esset, sed vim sibi adhibitam esse excepit. Qua causa tam justa absolutus ab Ecclesia Barcinonensi, non ei se addixit, cujus civis erat origine, non ei in qua sacro fonte lustratus fuerat, sed ut omninò sui juris, Ambrosii Ecclesiæ adscribi voluit. Hinc liquet tenuissima tunc fuisse Episcoporum jura in laicos suæ ditionis, ubi de Ordinationibus agebatur.

II. Nec minus est in Augustini exemplo momenti. Tagastę oriundus erat, quæ urbs Episcopalis est: sedem quoque ibi fixerat. Cum fortè Hipponem perrexisset, populi turbæ in eum impetum fecerunt, atque ita vi Presbyter ordinatus est. Nulla ratio habita Episcopi Tagastensis. Possidius rem totam narrat, nec dissimulat laicum tunc adhuc fuisse Augustinum, nec evitare solitum nisi urbes, quæ Episcopis essent orbatæ. *Solebat laicus ab illis tantùm Ecclesiis, quæ non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam. Cap.4.* Non nesciebat ergo Augustinus, in eligendis & ordinandis Episcopis, parum curari, an ejus, vel alterius essent Diœceseos, qui ordinabantur. Denique Valerius Hipponensis Episcopus, merito reformidans ne tantarum virtutum laude nobilis Presbyter postularetur in Episcopum, & præriperetur sibi ab alia quavis Ecclesia; cujus Carthaginensis Episcopus voti aspiraret: illum sibi Coadjutorem adsciscere & Episcopum ordinare maturavit. *Metuere cœpit, ne ab alia Ecclesia Sacerdos probatus, ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur. Cap.8.*

III. Narrat alicubi ipsemet Augustinus, à Tagastensibus concivibus suis ne Clericatus quidem honorem affectum se fuisse: at Hipponenses, rescito ipsum temporales facultates omnes abdicasse, vim fecisse sibi, ut Episcopum eligerent & ordinarent. *Cum Ecclesia Tagastensis, quæ carnalis patria mea est, Clericatum mihi non imposuisset, quando potuerunt Hipponenses, habendum invaserunt. Epist.225.* Addit Agustinus Piniani nobilissimi & prædivitis viri conversione audita exarsisse quoque Hipponensem plebem, ut illum Ecclesiæ suę Presbyterum crearet: verùm noluisse se manus illi imponere, & eam unam allegasse causam, quòd ordinationi suę reniteretur Pinianus. *Nec aliud dixissem, nisi eum me invitum ordinare non posse.* Non ergo extranei ordinatione arcebantur, eo tantùm nomine, quod extranei essent. Pinianus ipse professus est, & Hipponensi plebi recepit, si quando contingeret, ut Clericatui acquiesceret, Hipponensi se Ecclesię Clericum lubentissimè accessurum: at si vi ageretur, statim se abiturum ex Africa, satis gnarum violenta ordinatione neminem cuiquam Ecclesiæ obligari.

IV. Alibi verò idem Sanctissimus Pater Clericum suę Ecclesię unum nobis exhibet, sacrorum Ordinum vehementissimè cupidum, sive in Hipponensi, sive quavis in alia ejus commendatione Ecclesia. Nec votis ejus obstitere, nisi obliquiores quædam

de

de innocentia ejus suspiciones. *Cum promoveri in Clericatu, sive illic per me, sive alibi per literas meas vehementissimè conaretur; ego autem nullo modo adducerer ei homini, de quo tantum mali existimarem, manus ordinationis imponere, aut per commendationem meam alicui fratri meo eum subintroducere. Epist.137.*

En dimissorias Literas, non laico concessas, ut ab Episcopo quopiam alio, quàm Diœcesano ordinari posse; nec enim ejusmodi Literis opus erat: sed Clerico indultas ab Episcopo, qui jam cœperat illum ordinare, & qui eum Coepiscopi cujusdam sui potestati transcribebat. Porrò verbis iisdem Augustini id luculentè edocemur, si quo vel consuetudinis, vel decoris jure utebantur Clerici, ut superiores Ordines spe præsumerent; Episcopos summa authoritate potuisse justis de causis, justis & suspicionibus hanc eorum spem frustrare, vel differre, ut nequa ordinatio inconcussis sanctimoniæ regulis obstreperet.

V. Natales sortitus erat B. Martinus in Pannonia, Ambiani baptizatus fuerat; Hilarius tamen suæ illum sociare Ecclesiæ anixus est, Diaconum illum ordinando; nulla vel patriæ, vel baptismi ratione habita. *Tentavit idem Hilarius imposito Diaconatus officio, sibi eum arctiùs implicare, & ministerio vincire divino.* At Martinus nisi Exorcistę Ordini non assensus est, & deinceps parentis optimi loco habuit Hilarium.

VI. Ut ad ipsam usque enitamur originem ejus disciplinæ, quæ quoad ordinationem Episcopo originis minimum in laicos potestatis tribuebat: illud mihi potissimum ponderandum videtur, quod tunc temporis non ferè baptizarentur, nisi provectæ ætate. Argumento esse possunt exempla ipsorum Ecclesiæ luminum, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Basilii, Gregorii Nazianzeni, & aliorum complurium, quibus & ipsos adjicies, si lubet, Imperatores. His iisdem verò exemplis patet, id quoque usitatissimum fuisse, ut extra patriam baptizarentur. Episcopus porrò qui ordinabat, vitam & mores ad examen revocare non debebat, nisi post baptismum. Ad eum ergo potius, qui sacro fonte tinxerat, ordinandi jus spectare videbatur, quàm ad eum Episcopum, in cujus quisque Diœcesi exortus erat. Ita sensisse videri potest Concilium Eliberitanum: *Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eo quod eorum minimè sit cognita vita, placuit ad Clerum non esse promovendos in alienis Provinciis. Can.24.* Paulinus quoque assentiri videbatur, eum suprà ajebat se Burdegalę baptizatum, non potuisse nisi inconsulta plebis tumultuatione Barcinone rapi ad Presbyteratum. Sed cum non ita diu plerique demorarentur in Ecclesiis, in quibus sacro fonte lustrati fuerant, ut eorum omnium exemplo evincitur, quos modò laudavimus: hinc fiebat, ut nec ab Episcopo qui baptizasset, necessariò suscipiendi essent Ordines sacri. Itaque nec patria, ubi ne baptizabantur quidem plerique: nec baptismalis Ecclesia, ubi pauci diu commorabantur, quemquam astringebat, ut ibi potissimum ordinaretur. Sed præventionis jus præpollebat, ut qui Clericatu quempiam initiasset Episcopus, dum ne vis facta esset, eum sibi vinculo & nexo deinceps mancipatum haberet. Erat enim fas adversùs vim contestandi, reclamandique, ne qua hinc servitus ingereretur invitis: ut exemplo Paulini manifestum est. *Ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesiæ non alligarer in sacerdotium Domini, non etiam in locum Ecclesiæ dedicatus. Epist.6. ad Severum.*

VII. Si ea autem vis & contraria obnuntiatio Paulini, sicut & Hieronymi, legitimæ exceptionis pondus habebat: constat ergo universim id valuisse, ut ordinatio sacris quibusdam & æternis nexibus Clericos Episcopo devinceret, & Ecclesię, in qua ordinati fuissent. Expressissimus in eam rem est Canon Concilii Milevitani I. *Placuit, ut quicumque in una Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur. Can.15.* Illustri exemplo res firmatur. Timotheum Augustinus ordinaverat Lectorem: ab alio se post ille Episcopo Subdiaconum ordinari curavit: denique juramento confirmavit nunquam se à Severo Episcopo recessurum. Augustinus illum repetiit, scripsitque ad Severum, suadens ut Thimotheum remitteret; ita enim nec perjurii reum fore Timotheum, qui non sponte sua Severum dimitteret: & primariæ legi illi obtemperaturum, quæ illi Episcopo Clericos prorsus adicit, qui eos prior ordinarit. Audi ipsamet Augustini ad Severum verba: *Christum consulas tuæ menti præsidentem, utrum homo, qui in Ecclesia mea dispensationi credita jam legere cœperat, & non semel, sed iterum & tertiò, non fuisse Lector possit & debeat judicari, &c. non vereor ne parum intelligas, quantus aditus aperitur ad dissolvendum ordinem Ecclesiasticæ disciplinæ, si alterius Ecclesiæ Clericus, cuicumque juraverit, quòd ab ipso non sit recessurus. Epist.24.*

VIII. Indubium est ergo, præter illas causas duas, cum Clerico vis allata est, ut suprà patuit: & cum Ecclesia diruta est, quod additum est in Concilio Calchedonensi: *Qui proprias amittentes patrias, seu provincias, ad alias Ecclesias transierunt*: indubium, inquam, est his exceptis causis duabus, adstrictos fuisse Clericos ejus Ecclesiæ & Episcopi obsequiis, qui primus Clericatum contulisset. Itaque non Monachos tantùm Religiosa professio vinciebat, sed & Clericos Clericalis, ut aureis his vinculis absolvi non possent, nisi exceptione legitima, vel Canonica dispensatione. Ita perspicuè Concilium Toletanum I. ubi & alia profertur exceptio, quæ nonnisi rarissima est, ubi Clericus ab hæreticorum tenebris in lucem Ecclesiæ prodit. *Liberum nulli Clerico sit discedere ab Episcopo suo, & alteri Episcopo communicare, nisi fortè ei, quem Episcopus alius libenter habeat, de hæreticorum schismate discedentem, & ad fidem Catholicam revertentem. C.12.*

IX. Hinc verò illud quoque manifestè efficitur, Clericos olim omnes in Ecclesiis quemque suis residere debuisse. Si enim ordinatione ipsa sua Episcopo suo & ejus Ecclesiæ indivulsè illigabantur: non poterant ergo à residendi necessitate solvi, nisi eæ dispensandi graves & necessariæ causæ inciderent, quæ conscientiam in tuto locant. Hinc Concilium III. Carthaginense: *Ut Clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas Episcopus loci, vel Presbyteri locorum perviderint. Can. 37.* Refertur in Concilii Ephesini I. Actis libellus supplex Monachorum adversus Nestorium, ubi gravissimè expostulant de irrogatis sibi contumeliis, infestationibusque Clericorum, Nestorii insaniæ ministrorum: qui secundùm Canones in Ecclesiis suis residere debuissent. *Opera utitur Clericorum quorundam ab externis parœciis & Diœcesibus adscitorum, quibus tamen secundùm Ecclesiasticos Canones in alieno Episcopatu, vel Ecclesia degere non licet, sed iis solùm locis & civitatibus, idque quiete, quibus ordinati sunt. Conc. Eph. part.1. c.30.* In Concilio Calchedonensi innovata est hæc eadem constitutio de necessaria residentia quorumvis Clericorum, Imperatore ipso urgente: *Clericos in Ecclesia ministrantes, in alterius civitatis Ecclesia collocari non oportet, sed ea contentos esse, in qua ab initio ministrare meruerunt. Exceptis illis, qui proprias amittentes provincias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierunt. Si quis autem Episcopus post hanc definitionem susceperit clericum, ad alium Episcopum*

per-

pertinentem, placuit & susceptum, & suscipientem communionem privari; donec iis qui migraverat Clericus ad proprium fuerit regressus Ecclesiam. Sess. 6. c.3. Alio mox Canone jubentur Defensores Ecclesiæ Constantinopolitanæ ejicere è civitate Regia Clericos, Monachosque, qui eò se conferebant, & Episcoporum suorum injussu diutius ibi commorabantur. *Sess.15. Can.20. 23.* Hunc Calchedonensem Canonem Breviario suo Canonum inclusit Cresconius: *Quòd non liceat Clericis & Monachis absque voluntate Episcopi, ad urbem regiam proficisci.* Ex quibus liquidum fit, obedientiam, residentiam, & unius loci stabilitatem, non monasticas tantùm fuisse virtutes, sed & Clericales; quin immo in Clero, quàm in Monasteriis antiquiores: cum de antiquitatis laude non possint Monasticæ ullæ Regulæ cum Ecclesiasticis Regulis, & Canonibus certare.

X. Idem præceperat Arelatense Concilium: *In quibuscumque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis perseverent.* Et mox: *Presbyteri & Diacones si relictis locis suis in quibus ordinati sunt, ad alium se locum transferre voluerint, deponantur. Can.2.21.* Et Concilium Andegavense: *Clericis non liceat de loco ad alium sine Episcopi permissione transire. Can 1.* Et Concilium I. Turonense: *Si quis Clericus absque sui Episcopi permissu, derelicta Ecclesia sua ad alium se transferre voluerit locum, alienus à communione habeatur.* Ex mox: *Clerici non absque sacerdotum suorum commendatione, ad alias provincias, seu civitates ambulare disponant. Can.11. 12.* Idem sancitum jam olim fuerat in Concilio Laodiceno: ne Clerici vel itineri se committerent inconsulto Episcopo: *Non oportet sacerdotem, vel Clericum sine jussione sui pontificis iter ingredi. Can. 42.* Et Nicænum Concilium: *Qui discedunt ab Ecclesia Presbyteri, vel Diacons, aut quicumque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parochias revertantur. Can.16.* Quòd rursus roboratur decretis Concilii Antiocheni, nec non & Sardicensis. In Sardicensi conquestus est Episcopus Thessalonicensis de diutina commoratione in civitate sua plurimum Presbyterorum & Diaconorum non suæ Diœcesis, sed aliarum provinciarum. Tum verò à Synodo pronunciatum est Clericos omnes eadem residentiæ lege teneri, qua & Episcopos. *Universi dixerunt, Et tempora quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas observari debent. Can.20.* A' Concilio Carthaginensi IV. diffinitum est, non posse Episcopos transferri ab uno Episcopatu ad alium, nisi authoritate Synodi provincialis: sed alios clericos solius Episcopi authoritate posse ab una Ecclesia ad aliam traduci. *Inferioris verò gradus sacerdotes, vel alii Clerici, concessione suorum Episcoporum, possunt ad alias Ecclesias transmigrare. Can.27.*

XI. Nemini non statim obvia & prompta est ratio, quæ Beneficiarios & Clericos vetat ab una Ecclesia suopte marte in aliam transilire, nec prohibet authoritate Episcopi eò traduci. Certissimum quippe est, ea potestate non uti Episcopos, nisi invitante utilitate Ecclesiæ, vel cogente necessitate: at Clericos singulos impellit frequenter avaritia, ambitio incitat, innata & propria exagitat levitas atque instabilitas. Sic enim Leo Papa I. *Illam quoque partem Ecclesiastica disciplina, quæ olim à sanctis Patribus, & à nobis sæpe decretum est, ut nec in Presbyteratûs gradu, nec in Diaconatûs ordine, nec in subsequenti ordine Clericorum ab Ecclesia ad Ecclesiam cuiquam transire sit liberum, ut in integrum revocet admonemus. Et unusquisque non ambitione illectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum depravatus, ibi ordinatus est, perseveret: ita ut si quis sua quærens, non quæ Jesu Christi, ad plebem & Ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris privilegio, & à communionis vinculo habeatur extraneus. Epist.86.* Grande sanè habebatur piaculum non residere, cum eo obstricti clerici, *honoris privilegio*, seu Beneficio privarentur, & tum demum excommunicatione percellerentur. Ut Episcopi enim inescari poterant Ecclesiæ opulentioris splendidioris spe & inanibus id genus illecebris, ut sponsam suam sanctiorem forsan, sed pauperiorem repudiarent: ita & Presbyteri aliique clerici illiciebantur persæpe alterius alicujus Ecclesiæ uberioribus proventibus, vel honorum splendore.

XII. Ut paucis nunc in pauca & summa constringam quæ duobus his capitibus dicta sunt: Ostensum est 1. obligatos fuisse ordinatione sua clericos Episcopo, eo vinculo, quod omnino solvi non posset, ab ipsis quidem. Atque 2. ita minoris momenti fuisse contemplationem patriæ, Domicilii, Baptismatis, etsi fuerint Canones sparsim aliqui, qui authoritatem his quærerent. 3. Ita semel quocumque ordine ab Episcopo aliquo initiati, non po erant reliquis ordinibus ab aliis Episcopis donari. 4. Stabilitatis autem in Ecclesia, in qua quis ordinatus esset, lex vigebat inexorabilis. 5. Lex residentiæ pariter complectebatur Episcopos, Presbyteros, Diaconos & Clericos omnes inferiores. 6. At Episcopus ipse poterat tamen Clericos suos aliis Episcopis commodare, & commendare, eis operas suas navaturos. 7. Poterat & ab una eò Diœcesis suæ Ecclesia in alias transferre. 8. Nec in iter se dare poterat Clericus sine litteris Episcopi sui. 9. Erant justissimæ quandoque causæ, ut de hac Canonum austeritate remitteretur aliquid. Exempli gratia, siqua devastata esset Ecclesia, poterant ejus Clerici, ad alios Episcopos convolare. Si vis facta esset, poterat quis subducere se ejus Ecclesiæ servituti. Non abs re hæc contexui hic brevissimè & in unum congessi, ut intelligas adeo apta & concatenata hæc inter se esse, ut non potuerint non promiscuè pertractari.

XIII. Posterioribus sæculis multa mutata, novata non pauca, illiciente sæpissimè utilitate. Si enim jam à teneris unguiculis tingi cœpere parvuli, si orbis pene universus ab ipso Episcoporum ore fidei documenta hausit, id certè in immensum cessit Ecclesiæ compendium & decus. Et inde tamen factum est, ut locus originis, & baptismi jam majoris haberetur ponderis in Ordinationibus administrandis. Æquissimum enim est, ut Episcopus ministros suos eligat, ex eorum numero, quos ipse per Baptismum sibi Ecclesiæque suę filios genuit, & quorum vitam moresque à pueritia observavit. Cum ex adverso prioribus quinque Ecclesiæ sæculis, nondum Christi & Ecclesiæ jugo subessent omnes orbis Romani provinciæ & civitates, nondum omnes suos haberent Episcopos; qui inde erant oriundi, non poterant Episcopo se ulli aptius adgregare, quàm ei, qui primus ipse illis manus injiciebat, ut eos sibi vendicaret.

CAPUT III. *P.2. l.2. c.1.*

Clerici Episcopo suo astringebantur Ordinatione magis, quàm origine, vel domicilio, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ prohibent, ne Episcopi alii aliorum ordinent, non laicos & cives, sed Clericos. Nec verò rationem habent domicilii. Quomodo nexus

xus inferioris ordinis vincat vinculum superioris.

II. & III. In Hispania & in Italia vigebat eadem prorsus disciplina.

IV. Pœna Canonica in eos, qui præter has leges ordines vel conferent, vel suscipient.

V. Servitutis quoddam nobile genus est ex Concilio Aurelianensi V. quo Episcopis suis Clerici mancipantur.

I. SEcunda quoque Ecclesiæ ætate, Ordinatione potius, quàm origine, vel domicilio Clerici Ecclesiæ suæ astringebantur. Prohibet Concilium Arvernum, ne Episcopi admittant, vel ordinibus superioribus donent, non laicos, & Diœcesanos, sed Clericos aliorum Episcoporum, quos illi nempe clericatu ipso sibi adseruerunt. *Nullus Episcopus alterius Clericum contra voluntatem Episcopi sui suscipere audeat, aut sacerdotio provogare.* *Can.*11. Concilium V. Arelatense idem rursus vetuit, & licentiam scripto dari debere significavit, qua suum Episcopus quis Clericum Coepiscopo concedit: alioqui trium mensium spatio communione privaretur alieni juris usurpator Episcopus, & desertor Clericus ordine accepto exueretur, velut defectionis suo pretio. *Ut Episcopus alterius Clericum, in gradum, sine Epistola Episcopi sui provehere non præsumat.* *Can.*7. Nec ab his abludit Concilium Cabilonense anni 650. *Ut nullus alterius Clericum retinere præsumat, sicut priscis est Canonibus statutum, nec ad sacrum ordinem sine voluntate Episcopi sui penitus promovere.* *Can.*13. His Canonibus satis apertè proditur, Episcopos tunc aliquando id sibi sumpsisse, ut Coepiscoporum Clericos sibi vendicarent, collato eis Presbyteratu, quo tanquam sanctiore & strictiore vinculo, solveretur prior nexus quem per minores ordines cum alio Episcopo contraxerant. Huic improbæ spei adversantur hi Canones. Denique cum alii Episcopi diutinum prætexerent alienorom Clericorum domicilium in sua Diœcesi, ut eos suo jam Clero annumerarent, eam quoque inanem spem excussit hoc Canone Concilium III. Aurelianense. *De his verò Clericis, qui sub qualibet occasione, aut conditione, aliorum civitatibus, vel territoriis crediderint immorandum, nec ad ullam Clericatus honorem, absque sui Episcopi scripto atque consensu debeant promoveri.* *Can.*15. Unus ergo tunc Beneficii titulus, ab ordinibus ipsis indivulsus, Clericos quoslibet Episcopo uni ita illigabat, ut à nullo præterea Episcopo cæteros ordines accipere possent.

II. Idem prorsus obtinebat Disciplinæ tenor in Hispania & in Italia. Concilio Valentino non interdicitur Episcopis, nisi ordinatio Clericorum alienorum, non autem laicorum; quin & insinuatur universim eò conspirare universos Canones antiquos. *Ut nullus alienum Clericum, secundùm decreta Canonum sine consensu Episcopi sui audeat ordinare.* *Can.*6. Idem præcipit Braccharense Concilium; ubi & hoc additur, ut si Clericum suum Episcopus collegæ alicui concedat, id scripto testatum faciat. *Ut nullus Episcopus Clericum alterius ordinare præsumat, sicut & antiqui Canones vetuerunt, nisi fortè signata sui Episcopi scripta susceperit.* *Can.*8.

III. Scribit Gregorius Magnus ad Episcopum Syracusanum, ut Clericos omnes Baccandæ Episcopi, Clerique ejus desertores, & tota sparsos Sicilia, ubi etiam Sacros Ordines susceperant, ad eum redire compelleret. *Indicavit nobis Baccanda frater, & Coepiscopus noster quosdam de Clero suo in Sicilia partibus, ad Sacros Ordines pervenisse. Qui quoniam neque Presbyterum, neque Diaconos se habere commemorat, eos ad se petiit debere transmitti. Proinde fraternitas tua ubicumque illos repererit, hinc eos sine dilatione transmittat, quatenus & illi ad Ecclesiam, in qua olim militaverunt, revocentur, & antedictus Episcopus optatum de eis possit habere solatium.* *L.*3. *Ep.*42. Quibus Gregorii verbis edocemur. 1. Qui uni semel Episcopo tanquam cœlestis militiæ duci nomen dederunt, quolibet ordine ab eo suscepto, non posse jam eos se alterius cujuscumque Clero abscribere, nisi eo assentiente; & quantumvis majores ordines ab aliis Episcopis postea susceperint, ad primum ordinatorem suum redire compellendos esse, quòd ab eo semper revocari possint. 2. Quanquam minores ordines Ecclesiasticæ videri possint institutionis, sacri autem Ordines sint prorsus divinę, strictius tamen & indissolubilius esse vinculum, quòd per minores ordines priùs contrahitur, quàm quòd posteriùs per majores. Ratio aperta est. Nec enim tam dignitas spectatur Ordinis, quàm fides & devotio prior priori Episcopo dicata. Invictius est hoc vinculum, quia priùs. Vel minores spectantur ordines, ut rivuli quidam Diaconatus, & portiones quædam Divini Ministerii. Unde nec fidei per hos obligatæ temerè quisquam potest illudere.

IV. Concilium Ilerdense, si qua præter canones fiat ordinatio, ordinatorem Episcopum potestate privat ordinandi, ordinatum verò eo exuit ordine, quo malè investitus fuerat. *Qui contra decreta Canonum indiscretè Clericos ordinaverunt.* *Can.*12.

Concilio Aurelianensi III. eadem pœna decernitur, sed ad sex menses contrahitur suspensio, ad omnes alioqui Episcopales functiones exporrecta. *Sex mensibus à celebrandis Officiis sequestretur.* *Can.*6. Vetatur eodem in Concilio, ne in aliena Diœcesi Episcopus ordinet quenquam, neu Clericos ordinet aliorum Episcoporum. *Can.*15.

V. Est autem in Aurelianensi Concilio V. unde aliquid luculentius exculpamus. Postquam enim prohibiti sunt Episcopi quenquam sibi arrogare alienorum Clericorum, etiam Lectorum, vel superiores illis ordines conferendo, vel illos sibi suæque Ecclesiæ obligando: vel quacumque demum alia ratione, *Ut nullus Clericum, seu Lectorem alienum, sine sui cessione Pontificis, vel promovere; vel sibi quibuslibet conditionibus audeat vindicare.* *Can.* 5. Illico ibidem declaratur, *Can.*6., nec servos sine dominorum assensu, à quo servitute absolvantur, nec libertos ordinari posse, nisi consentientibus Patronis. Nihil hîc inquiritur de patria, nihil de domicilio: sed spectatur tantùm perpenditurque obligatio prior, qua tenentur Clerici primo ordinatori suo, servi domino, patrono liberti: eorumque assensus desideratur, ut soluta illa priori obligatione, nova instituatur. Nobilissima ergo quædam servitus in Ordinibus etiam Ecclesiasticis spectabatur, qua non hominibus, sed Deo, sed Ecclesiæ, sed sponso Ecclesię Christo Clerici astringebantur.

CAPUT IV. *P.*2. *l.*2. *c.*2.

Ordinatio Clericos prorsus omnes Episcopo & Ecclesiæ adglutinabat, ut residere tenerentur, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ de stabilitate Clericorum agunt, ut antiquiore, quàm Monachorum.

II. Non sinunt ut peregrinentur sine literis Episcopi sui, nec ab alio quopiam Episcopo Beneficiis donentur ullis.

III. Cle-

III. Clerici Oratoriorum eidem necessitati astricti.
IV. Clerus Episcopi non urbanos tantùm, sed & agrestes Clericos complectebatur.
V. Residendi necessitas omnes Clericos complectebatur.
VI. Nec sine licentia Episcopi fas erat Palatium adire Principis.
VII. In Hispania eadem necessitas vel ultimos Clericos constringebat, & residendi in Ecclesia, & Clero morigerandi.
VIII. Eos quoque quos parentes ab infantia ultro devoverant.
IX. Origo aurea hujus servitutis.
X. Episcopo eo arctiùs quàm Ecclesia alligebat. Unde poterat Episcopus Clericos transferre suos, vel cedere.
XI. Episcopus Clericos fugaces Judici Regio tradebat.
XII. Isidori sententia de Clericis Acephalis.
XIII. Eadem regnabat in Africa quoque disciplina.
XIV. XV. In Italia quoque, quod ex Gregorio Magno apprebatur.
XVI. De Ecclesia Orientali.

I. Qualiscumque demum foret ordinatio, ea obligabantur Clerici omnes Episcopo, Ecclesiæque, ut penes illum, ut in ista constantissimè residerent. Agathense Concilium communem facit Clericis Monachisque stabilitatem: sed penes Clericos antiquiorem aliquantò. Itaque nefas erat abesse Ecclesia sua, sine licentia & literis Episcopi. *Clericis sine commendatitiis Epistolis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque par sententia forma servetur.* Can.38. Vetat Epaonense Concilium Presbyteros Diaconosque extraneos ad communionem admitti, sine Episcopi sui Literis. *Presbytero vel Diacono sine Antistitis sui Epistolis ambulanti, communionem nullus impendat.* Can.6.

II. Sed longè aliæ erant eæ Episcopi Literæ, quibus assentiebatur Clericorum suorum breviori itineri, vel longiusculæ peregrinationi: ab iis quibus Clericum quemlibet suum alteri transferibebat Episcopo, qui eum deinceps habebat sibi proprium, unicuique Ecclesiarum suarum perpetuum designabat ministrum. Vide quid ea de re sanxerit Concilium Epaonense. *Ne Presbyter territorii alieni, sine consensu Episcopi sui, in alterius Civitatis territorio præsumat Basilicis atque Oratoriis observare, nisi fortè Episcopus suus illum cedat Episcopo illi, in cujus territorio habitare disposuit.* Can.12. Ex quibus liquidum fit, Clericos ab uno Episcopo semel ordinari cœptos, jam ab alio donari non potuisse, sive Ordine quolibet, sive Beneficio. Presbyteri enim, de quibus hîc agitur, nihil novi Ordinis ab Episcopo hoc alio accipiebant, sed Ecclesiæ ejus alicui sese astringebant regendæ, quod omninò nefas erat, nisi Episcopus, cui se priùs addixerant, eos relaxaret, & prorsus deinceps cederet Collegæ, qui eorum in se curam & regimen recipiebat, etsi eos ipsi minimè ordinasset, ut hoc eodem Canone significatur.

III. Libertatem suam maximè venditare posse videbantur illi Clerici, qui nec urbano clero, nec Parochiis agrestibus erant devincti: sed qui privatorum in Oratoriis ruri ministrabant. Et ii tamen non solùm ibidem jugiter residere tenebantur, sed præcipuas quasque anni solemnitates. Natale Christi, Pascha, Pentecostem, & nonnullas alias, in Civitate cum Episcopo agere adigebantur in Ecclesia Cathedrali. Nihil apertius Concilio Arvernoin eam rem: *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis, qui neque in Civitate, neque in Parochiis Canonicus esse dignoscitur, sed in villulis habitans, in Oratoriis Officio sancto deserviens, celebrat Divina Mysteria, festivitates præcipuas nullatenus alibi nisi cum Episcopo suo in Civitate teneat.* Can.15. Si qui alii fuissent Clerici, nec Clero Episcopali, nec Parochiis ruris affixi, nec domesticis Magnatum Oratoriis, eos æquè designasset hæc Synodus, utque se Episcopo suo diebus solemnioribus recolligerent, compulisset. Sed nemo tunc inter Clericos erat, qui non vel Episcopo, vel Ecclesiæ alicui, vel certo ministerio astigeretur.

IV. Est & aliud quod in hunc Canonem animadvertamus. Nempe Clerum Urbanum, & Episcopalem, tunc quidem constare solitum, tum Clericis Urbanis omnibus, quanquam in omnes Civitatis Parochiales Ecclesias dispersis: tum etiam rusticanis Clericis omnibus. Illud tamen intercedebat discriminis, quòd rusticani solemnioribus tantùm diebus cum Episcopo congregarentur, non in Oratoriis suis, non Parochialibus etiam Ecclesiis, cum Parochis ipsis. Illustrari idipsum potest ex Concilio I. Matisconensi: *Ut Presbyteri, Diaconi, vel quolibet ordine Clerici, Episcopo suo obedienti devotione subjaceant: & non alibi dies feriatos nisi in obsequio illius liceat tenere, aut celebrare.* Can.10.

Depositio quoque hic intenratur Clericis, qui *per cujuscumque patrocinium* desponsam Episcopo suo obedientiam præstare detrectabunt. Eo incitati fuerant Concilii V. Aurelianensis Patres, ut ne liberos ordinari finerent, nisi Patroni assentirentur, assensuque suo jus omne patrocinii sui in Episcopum transfunderent. Can.6.

V. Narbonensi Concilio Clerici minus residentes, minus observantes Episcopi sui mandatorum, distributionibus spoliantur, & ipsa etiam Communione. *Definitum est, ut nullus audeat Clericorum ordinationem sui Episcopi contemnere, sed ubi ordinatus fuerit, ambulare debeat cum gratia & obedientia, & qua injuncta fuerint agere.* Can 10. Hanc obedientiam devovebant Clerici Episcopo eos ordinanti, Ecclesiæ ministeriis jugiter inhærere, residere, Episcopalibus decretis mores, vitamque accomodare.

VI. Concilium denique Aurelianense I. Sardicensi succinens, prohibuit ne Abbates Clericique ulli omnino ad Aulam Principis pergerent, aliquid gratiæ & beneficii petituri, nisi Episcopo suo permittente. *Abbatibus, Presbyteris, omnique Clero, vel in Religionis professione viventibus, sine discussione, vel commendatione Episcoporum, pro petendis Beneficiis ad Domnos venire non liceat.* Can.7. Concilium Aurelianense II. illud ipsum manifestius etiam declaravit, non posse nisi ab Episcopis hanc concedi Clericis licentiam, suis ut abessent Ecclesiis. *Abbates, Martyrarii, Reclusi, vel Presbyteri Apostolia dare non præsumant.* Can.13.

VII. Nec minor erat Hispaniæ vel religio, vel diligentia, in Clericis omnibus ad stabilitatem, ad residentiam, ad obedientiam Prælatorum compellendis. Præstantissimè Concilii Valentini Patres pia hæc & necessaria Clericorum prorsus omnium officia exequuti sunt. *Hoc etiam placuit, ut vagus atque instabilis Clericus, sive etiam in Diaconi ministerio, vel Presbyteri officio constitutus, si Episcopo à quo ordinatus est, præceptis non obedierit, ut in delegata sibi Ecclesia officium d'peadat assiduum, quousque in vitio permanserit, & communione & honore privetur, &c. sed nec illum Sanctorum Sacerdotum quispiam ordinet, qui localem se futurum primitus non spoponderit.* Can.5. 6. Perspicis ut omnes omninò Clerici vinculo stabilitatis, residentiæ & obedientiæ Episcopo quisque suo obligarentur, cui hoc Imperium ordinatio pepererat.

VIII. In Concilio Toletano II. eisdem legibus & Imperiis Episcoporum subjiciuntur Clerici omnino omnes, illi etiam ipsi, qui ab infantia in Semi-

minariis adolevere, ut quos maximè excoluit Episcopus, fructum ex eis capiat plurimum: *Quia durum est, ut eum quem alius rurali sensu ac squallore infantiæ exuit, alius suscipere ac vindicare præsumat.* In Concilio Hispalensi II. ad primum suum remittuntur Episcopum desertores Clerici, qui ab eo, cui se ab infantia devoverant, ad alium quemvis Episcopum descivissent. Quin & hanc perfidiam pœnitentiæ in Monasterio aliquo agendæ laboribus expiare jubentur. *Desertorem Clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore Monasterio delegari convenit, sicque postea in ministerio Ecclesiastici Ordinis revocari. Can.2.*

IX. Intimas hujus disciplinæ causas non silet hoc Concilium. Agricolas quippe leges civiles ita natali solo affixerant, ut nunquam liberum ipsis esset in alias demigrare regiones. Plus suavitatis dignitatisque erat in ea servitute, quàm Ecclesiasticæ leges Clericis indicebant; ager qui colendus injungebatur, amœnior, feraciorque: fruges ipsæ æternæ & incorruptæ. Hinc tantò major cura stabilitatis & assidui cultûs. Quòd de agricolis attigit hoc Concilium, id ad omnes hominum ferè conditiones porrigi fas est; quibus singuli ab exortu suo per easdem publicas leges ita astringebantur, ut ad artes alias operasque oesas esset se conferre. Itaque his jam servitutibus assueverat humanum ferè genus, nec quisquam ab his compedibus resiliebat. *Scribitur enim in lege mundiali de colonis agrorum, ut ubi esse jam quisque cœpit, ibi perduret. Non aliter & de Clericis, qui in agro Ecclesiæ operantur, Canonum decreto præcipitur, ut ipsi permaneant, ubi esse cœperunt.*

Vera & vilis servitus ea erat, qua nascendi lex ipsa terræ tunc homines colendæ affigebat: at residentia & stabilitas Clericorum in Ecclesia, optatissima libertas est. Nec enim liber est, qui instabilis est & inconstans. Etiam fugaces & huc illucque palabundi servi, servi sunt. Longè aliud libertas, aliud inconstantia & levitas animi. Longè aliud stabilitas, aliud servitus. Est libertati sua stabilitas laudi, est servituti sua instabilitas vitiosa. Felicitas summa libertatis est, si officio suo & æquitati irrevocabiliter adhærescat.

X. Cæterùm Episcopo magis suo devincti hærebant Clerici, quàm Ecclesiæ, cui eos ille dicaverat. Cum enim ab ordinatione ea manaret servitus, ordinatori suo utique potissimum subjiciebantur. Ideo & Emeritensis Concilii decreto fas est Episcopo, Clericos quoslibet ab Ecclesiis quibuslibet suæ ditionis in Ecclesiam suam Cathedralem transferre, quandocumque ita expedire senserit. Si enim secundùm Canones Clericos suos potest aliis Episcopis petentibus concedere: quantò faciliùs æquiùsque poterit ipse eos in principalem Ecclesiam suam traducere? *Si priorum Canonum sententia hunc rectè tenet ordinem, ut Episcopus ab alio Episcopo, si indigentiam habuerit, Clericum ad ordinandum petat, & accipiat: cur qui in Diœcesi sua habet eos, quos pro Dei officio & suo juvamine dignos cepererit, ad suam principalem Ecclesiam non perducat & habeat? Pro cujus rei causa hoc elegit unanimitas nostra, ut omnes Episcopos Provinciæ nostræ, si voluerint, de Parochianis Presbyteris & Diaconibus, Cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia. Can.12.*

XI. Concilii Toletani XIII. Canone constat nobis, Regiis Edictis jussos fuisse Episcopos, ut publicis Judicibus sisterent fugitivos & desertores aliarum Diœceseon Clericos, & certo tempore ad proprios Episcopos eos amandarent. Monachorum & Canonicorum hoc Canone par habetur ratio. *Si dicat quis simplici animo alterius Clericum se suscepisse, nec nosse eum fugitivum existere, tunc evidens innocentiæ suæ puritas approbanda est, quando eum, quem suscepit, & infra octo dies juxta legum sanctionem Judici præsentaverit, & infra tempus legibus constitutum, illuc fugitivum reduxerit, unde per fugam vagabundus exivit. Can.11.*

XII. Fugacium & erronum Clericorum multitudini incredibili, & vitæ prorsus licentiosæ plurimùm indolescit B. Isidorus Hispalensis, ut qui non Hispanias tantùm, sed & Occidentem universum erroribus suis inquinarent. Ne Clericorum quidem nomine illos dignatur, cumque nec laici essent, eos non aliter detestatur, quàm ut portenta quædam in Ecclesiasticæ disciplinæ dedecus nata. *Duo sunt igitur genera Clericorum, unum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degentium: alterum Acephalorum, idest, sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter Laicos sæcularium officiorum studia, atque inter Clericos religio retentat divina; sed solutos atque oberrantes, sola vaga vita complectitur, &c. Hippocentauris similes, neque equi, neque homines, mixtumque genus, prolesque biformis, ut ait Poeta. Quorum quidem sordida, atque infami numerositate satis superque nostra pars Occidua pollnitur. De Eccles. Offic. l.2. c.3.*

XIII. Quod ad Ecclesiam Africanam attinet, diximus jam Beatum Fulgentium, cum à Monasterio, ubi Abbatem agebat, secessisset, ab Episcopo suo revocatum fuisse, & Presbyteratu initiatum: ut Diœcesi suæ duplici hoc nexu illum alligaret, & spem ejus sibi vendicandi cæteris omnibus Episcopis præsecaret. Ferrandus in ejus vita in hunc modum rem narrat: *Repente eum Sacerdos consecrat Presbyterum: ut Abbatis & Presbyteri decoratus officio, nec Monasterium relinqueret, nec in alia posset Ecclesia forsitan ordinari. Cap.15.* Verùm postquam profligatis Barbaris, Africam Justinianus Imperator Romano restituit Imperio, Episcopi Africani supplices petiere à Joanne Papa II. ut Clerici omnes Afri, ab Episcopis ad Lectores nemine dempto, *similes hæreticis judicarentur*, nisi tranato rursum mari in suas se reciperent Ecclesias, à quibus aufugerant. Mortuo interim Joanne, redditæ sunt eæ Literæ Agapeto successori ejus, qui tam piis & tam necessariis votis obsecundans, rescripsit, stabilitate Clericorum suis in Ecclesiis constabiliri virtutes, effervescere charitatem; discursationibus hanc extingui, illas in dies magis magisque extenuari. *Quin permanendo in Ecclesiis in quibus militant, & ministerii sui poterunt assiduitate in Dei Salvatoris nostri amore fervescere, & quæ in pervagatione reprehensibilia sunt, vitare. Epist.2.*

XIV. Ex hac Agapeti Epistola edocemur, qui mores Romæ, quæ in Italia leges vigerent, in stabilitate Clericorum & pronissima in Episcopos observantia tuenda. Diximus jam ut Gregorius Magnus Bacandæ Episcopi dispersos Clericos conquiri jusserit, eique reddi. *Quatenus & illi ad Ecclesiam, in quâ olim militaverunt, revocentur, & antedictus Episcopus optatum de eis possit habere solatium. L.3. Epist.42. L.4. c.19.* Cum è vivis excessisset Syracusanus Episcopus, successorem ei dari Catenensem Archidiaconum Gregorius exoptavit; sed intellexit & ipse necesse esse, aut assentiretur Catanensis Episcopus, relaxaretque nexum, quo sibi Archidiaconus obligabatur. *Quod si factum fuerit, etiam frater & Coepiscopus noster Leo ei cessionem præstare debebit, ut liber ad ordinandam possit inveniri: L.4. Ep.30.* Cum de Ravennate Archidiacono Florentio in Anconitanum Episcopum eligendo ageretur, monuit Gregorius emerendum primo esse assensum Archiepiscopi Ravennatis, & ita emerendum, ut ne suspicari quidem posset, partes suas Romanum Pontificem in eam

rem

rem interposuisse, quo tanto liberius assentiretur. *Apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere, non tamen ex nostro mandato, vel edicto, ne contra suam voluntatem eum cedere videatur. L.11. Ep.6.* Scribebat quidem Gregorius Corsicæ insulæ Episcopo, ordinatum à se Acolytum, ad eum se remittere: *Latorem præsentium per intercessionem sanctitatis vestræ Acolythum fecimus; quem ad obsequia vestra transmisimus, &c. L.7. Ep.2.* Verùm aut ea erat generalis regulæ exceptio, aut illum ordinaverat quidem Gregorius Acolythum, sed ad titulum Ecclesiæ Corsicæ, & Episcopi Corsici commendatione: vel strictissimam illam in Episcopos obedientiam à majoribus tantùm Clericis exigebat. *Quisquis in hac Ecclesia Ordinem sacrum acceperit.* Hoc exemplo id illustratur. Elias Isauriæ Abbas Epiphanium discipulum suum ad Gregorium miserat, ut ab eo Diaconus ordinaretur, sibique remitteretur. Gregorius Diaconum quidem illum ordinavit, at mox Eliam certiorem fecit, hoc ordine sacro, velut inviolabili sacraque catena novum hunc Diaconum Ecclesiæ Romanæ illigatum esse. *Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac Ecclesia ordinem sacrum acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet, &c. Epiphanium huic Ecclesiæ Diaconatu interveniente, ligavimus,* Communis ea erat Clericatus ipsius lex, cui tanto lubentiùs faciliùsque accomodabat se Romana Ecclesia, quod nec utilitas, nec dignitas major usquam alibi esse posset Clericatus.

Fortunatus Neapolitanus Episcopus oravit à Gregorio facultatem transferendi suum in Ecclesiam Diaconi Ecclesiæ Venafranæ. Tanto proclivior fuit Gregorius ad assentiendum, quod eam urbem hostes invasissent, eique nec Ecclesia superesset ulla, nec Episcopus. *Et quoniam nec Episcopum cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non pravidimus differendam. L.5. Ep.11.* Clerici Lilybæi in Sicilia Romam se contulere, ubi impetrata à Gregorio potestate eligendi sibi Episcopi, Parochum elegere agri Romani, quem & concessit Gregorius: *Lilybetana Clerus Ecclesiæ hunc pro ordinando sibi veniens sacerdote, licentiam eis de exquirendo sibi Episcopo nos dedisse cognoscat. Qui expientes Decium forensem Presbyterum, &c. L.5. Ep.13.* Leo Episcopus Siculus sua in Catanensi Ecclesia instituerat Presbyterum Ecclesiæ Syracusanæ. Joannes novus Ecclesiæ Syracusanæ Episcopus Presbyterum suum repetebat, quem ordinaverat ipse, cesseratque Leoni. Jussit Gregorius reddi Presbyterum, quòd novis potissimum Episcopis, opus sit fidis amicis, qui suis ipsos consiliis operisque levent & suffulciant. *Quia in novam Ecclesiam vadit, & suos illic proprios homines habere necesse est, ut cum causarum tumultibus premitur, in secreto suo inveniat ubi requiescat. L.5. Ep.20.*

Aufugerant ab Ecclesia Romana duo Clerici sine licentia Papæ: *sine nostra benedictione. L.5. Ep.28.* Condonavit eam culpam, pœnasque remisit Gregorius, dum Officio se suo quamprimum redderent. Calaritanum verò objurgavit Episcopum, quod in Clericos non animadverteret, qui aliis quam Ecclesiæ suæ negotiis se implicarent, nec Episcopo suo morigerarentur. *Quod fraternitatis vestræ jussionibus obedire postponant, atque in aliorum se magis obsequiis ac laboribus occupantes, sua deserant, ubi sunt necessarii, actus Ecclesiæ. L.7. Ep.67.* Observatum illud suprà est, hoc cavisse Gregorium in creandis Defensoribus Ecclesiæ, ut ne cuiquam alii Ecclesiæ jam essent per Clericatum obligati. *Ne fuisti Clericus alterius civitatis. L.9. Ep.33.*

XV. His Gregorii testimoniis undique conspi-

rantibus liquet, juxta decreta Canonum, Episcopos non aliter suæ ordinationis Clericos habuisse, sibique vindicasse, quàm ut sibi proprios & devotos, ut *suos proprios homines*. Ita enim loquitur Gregorius: quasi diceret solemni hominio, sive homagio Episcopis propriis obligatos; ea quippe vis erat ejus vocis, jam tum ævo Gregorii; Homines dicebantur, quos postea dixere Vassallos.

XVI. Cursim saltem adeamus Ecclesiam Orientalem, de qua jam testatum fecit Isidorus, religiosiùs ibi, quàm in Occidente observatam fuisse regulam Concilii Calchedonensis, ne ulli essent Clerici, qui non alicujus Ecclesiæ ministerio manciparentur. Execratus est Justinianus Imperator ambitiosulos Clericos, qui Magnatum patrocinia aucupabantur, ut ab aliis, & à Provinciarum quoque Ecclesiis ad Ecclesiam Constantinopolitanam majorem transferri possent. *Quod hactenus indecenter fiebat nequaquam in Repub. geratur, id est, multos reverendissimorum Clericorum dedignari quidem in iis quibus ordinati sunt sanctissimis Ecclesiis, aut hic, aut Provinciis deservire, ad sanctissimam verò majorem Ecclesiam, & venerabilem Clerum ejus per patrocinium quodlibet accedere. Quod de cætero fieri omnimodo prohibemus. Novel.3. c.2.* Sed permirum illud est quod addit Imperator, si per leges Canonesque non licet Monachis ex Monasteriis aliis in alia demigrare: multo intolerabiliorem fore id genus instabilitatem in Clericis, quos multo vehementior exagitare potest vel pecuniæ fames, vel honorum dignitatumque cupido. *Nam si prohibemus ex uno Monasterio in aliud transmigrare, multò magis neque Clericis hoc permittimus, lucri & negotiationis habere demonstrationem hujusmodi horum desiderium judicantes.* Denique cum immunes à tutelis fore sanxisset idem Imperator Clericos, Monachosque: negat sanctioribus his nominibus comprehendi eos, qui extra Ecclesias, extra Monasteria sua vagantur, undique fugaces, ubique inertes; cum eo fructu detur ea immunitas, ut rebus divinis vacare liceat per otium. *Eos tamen Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel Monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides. Cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant. Cod. l.1. De Episc. & Cler. Leg.51.* Consule Nomocanonem Joannis Antiocheni, ut Canonum Legumque concordiam in hoc negotio intelligas.

CAPUT V. *P.3. l.2. c.1.*

Subjiciebantur potius Clerici Episcopo ordinationis, quam Originis, vel Domicilii, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Probatur ex Conciliis innexos potius fuisse Clericos Diœcesi, ubi Tonsuram & Clericatum, quàm ubi patriam, vel ubi baptismum nacti fuerant.
II. Probationes aliæ ex Capitularibus & Conciliis.
III. Probatur domicilio non translatos fuisse Clericos ex Diœcesi una in aliam.
IV. Probationes novæ ex formulis Ordinationum.
V. Quo differrent dimissoria tunc, & nunc litera.
VI. Ultra annum nongentesimum viguit hæc Disciplina.
VII. VIII. Solvuntur objectiones de loco originis.
IX. Episcopus cui alienus concedebatur Clericus,

examini illum subjicere poterat.

X. In Oriente eadem vigebat Disciplina, quoad Episcopum Originis & Clericatus.

XI. Quando cuperint Episcopi aliorum Episcoporum Diœcesanis Tonsuram & Minores non conferre.

XII. Consensus utrinsque Ecclesiæ.

I. TRibus his quoque admodum sæculis Imperii Caroli Magni stirpisque ejus Regiæ; idem semper obtinuit mos, ut ei magis addicerentur Clerici Episcopo, qui primus eos clericali Tonsura initiasset, quàm qui originis loco, vel baptismo præfuisset. Itaque si alienos Diœcesanos occupasset Episcopus tondere, & Clericos, aut Lectores etiam creare, tam inconvulsis censebatur illos sibi vinculis constrinxisse, ut eos nemo alius deinceps posset Episcopus, nisi à se vel permissos, vel emancipatos, ordine aut Beneficio ullo donare. Ea est haudubio sententia Canonis Concilii Verni anno 755. *Clericos in Ecclesia militantes, sicut jam constitutum est, non liceat in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum militare.* *Can.*12. Id est non posse eos ab Episcopo recedere, à quo cœperint ordinari, ut alii se Ecclesiæ vnveant, vel Capellæ domesticæ cujuscumque Magnatis: *sed ibidem permanere, in qua principio ministrare meruerunt.* Non eximuntur, nisi ii, quorum vel Ecclesia, vel civitas ipsa complanata est. *Extra eos, qui amissa patria ad aliam Ecclesiam pro necessitate venerint.* Suspensione & excommunicatione plectitur alioqui tum Clericus ipse, tum Episcopus, Nobilisque qui alienum Clericum retinet. *Qui verò Episcoporum aut laicorum post hoc constitutum, alterius Ecclesia Clericum susceperit, nisi ad excusandum rationabiliter, placuit à communione suspendi & eum qui suscepit, & eum qui susceptus est, quousque Clericum, qui translatus est, fecerit ad suam reverti Ecclesiam.*

II. Consuetudini & Legi eidem astipulantur Capitularia Caroli Magni: *Ut nemini liceat alterius Clericum recipere, nec ordinare in aliquo gradu sine commeatu Episcopi.* *Cap.*6. Ita anno rursus 789. in alio Capitulari Aquisgranensi: *In Decretis Leonis Papæ sancitum est & in Concilio Sardicensi, ne Episcopus ulterius Clericum ad se non sollicitet, nec ordinet.* *Cap.*56. Theodulfus Episcopus Aurelianensis Parochis suis præcipit, ut ea mutuo verecundia sint, qua sunt Episcopi in Coepiscopos, ut ne alii aliorum Clericos sollicitent & adducant. *Hoc modis omnibus prohibemus, ut nullus vestrûm alterius Clericum ad se non sollicitet, nec ordinet.* *Can.*15. In Concilio Verno II. anno 844. innovata est suspensio olim decreta In Concilio Calchedonensi, adversus Clericos prioris Ecclesiæ suæ transfugas, & Episcopos, qui non eos procul à se ablegarent: *De Clericis Ecclesiarum desertoribus antiqua forma Calchedonensis Concilii servanda est.* *Can.*4.

III. Concilii Meldensis anno 845. habiti Patres, ut præverterent inconsultas & præcipites Clericorum eorum Ordinationes, quorum nec explorata satis est vita anteacta, nec eruditio: quod longinquis nimirum è regionibus cum Magnatibus quibus adhærescunt, advenerint: sanxere, ut nullus eos ordinaret Episcopus sine Dimissoriis ejus Episcopi litteris, qui eos primus clericatu ornasset. Itaque sola domicilii ratione nondum Clerici ab una Diœcesi in aliam transferebantur. *Qui cum Senioribus suis de aliis Provinciis ad nostras Parochias veniunt, &c. Si ad ordinandum offerentur Clerici hujusmodi, instrui debent, ut ad Episcopos, ex quorum Parochiis sumpti sunt, eos remittant, & aut sibi ordinentur, aut litteras Canonicas ab Episcopo, ex cujus Diœcesi sunt, proferant; sicut Canonica docet authoritas.* *Can.*18. Edicitur mox ut Diœcesani ipsi annuo saltem spatio in Episcopali immorentur Diœcesi; ut eorum & conversatio & doctrina perspectior esse possit Episcopo à quo ordinandi erunt. *Qui verò ex nostris Parochiis, nullatenus ordinentur, nisi aut in Clero certo, aut religioso, vel etiam in civitate saltem uno anno immorentur, ut de vita & conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosci, Can.*52. in Concilio Nannetensi innovatur Calchedonensis Canon, ne Clerici aliarum Diœceseon ordinentur. *Can.*7.

IV. Inter Antiquas formulas legere est Epistolam Episcopi Venciensis ad Ganelonem Archiepiscopum Rotomagensem, qua commendat ei Vulfadum Diaconum, quem negotia nescio quæ Rotomagi remorabantur, oratque, ut & ad Ordinem superiorem illum provehat: sicut & commendatione sua illum Ebbo Remensis Archiepiscopus Diaconum ordinarat, cum ipsemet olim illum adhuc Subdiaconum Venciensi Episcopo concessisset. *Filium Ecclesia nostra Vulfadum Subdiaconum, me petente traditum mihi per literas formatas ab Ebbone. &c. Me suggerente ordinavit idem Ebbo in gradu Diaconatus, &c. Vobis eum committo, vestraque custodia & providentia delego, & ut ad majores gradus eum provehatis suppliciter exoro. Credimus enim quoniam & sapientia & mores ad hoc eum dignum indicant.* *Conc. Gall. To.*2. *pag.*669. 670. Occurrit & alia ibidem Epistola Eneæ Parisiensis Episcopi ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem, ut ab eo peteret cedi & transcribi sibi Acolythum. *Bernonem quem vestra fraternitas Acolythum ordinavit, &c. quoniam sine vestra licentia eum nolumus in nostra Ecclesia diutino tempore immorari, petimus ut de illo nobis litteras Canonicas faciatis, quatenus eum in nostra Ecclesia possimus regulariter ordinare.* Legitur mox ibidem Epistola Hincmari in Episcopum Parisiensem transcribentis, quidquid sibi ipse pepererat authoritatis & juris in hunc Acolythum, ipsa hujus Ordinis collatione. *Canonica atque Ecclesiastica sancit authoritas, ut nemo Episcoporum alterius Ecclesia ordinatum, sine consensu vel litteris dimissoriis illius Episcopi cujus ordinatus fuerat, in propria Parochia retinere, aut ordinare præsumat. Rogastis, &c.* Hæsitationem omnem abstergit vox illa toties iterata *ordinatus*, ostenditque dimissoriis opus non fuisse, nisi Clericis quos Episcopus aliquis cœpisset ordinare. Obvia ibidem est Epistola Episcopi Noviodunensis ad Laudunensem, Presbyterum suum ita cupientem concedentis. Missa facio complura alia ibidem ejusdem rei exempla, quibus patet eas Clericorum cessiones fieri solitas, vel petentibus Episcopis, ut Ecclesiis suis providerent, vel exorantibus Clericis ipsis, ad certas rerum causarumque necessitates.

V. Facilè autem intelligitur has litteras *Formatas & Canonicas*, quas & jam tum Dimissorias vocabant, ab eis quæ usitatissimæ jam sunt, plurimùm discrepasse. Cum enim tunc Episcopi Clericos ordinatione ipsa sibi manciparent, illos hujusmodi cessione emancipabant quodammodo, & jus omne suum in alium transfundebant Episcopum, cui Clerici deinceps bi æterno nexu & vinculo astringebantur. Nemo non videt quantùm ab eo distent hodiernæ dimissoriæ Litteræ: nec aliunde ea manavit diversitas, quàm ex eo quòd non jam Tonsura, Clericatus, Ordinatio spectantur, ut quondam, tanquam indissolubiles quidam nexus cum eo, qui Regalis Christi Sacerdotii caput est & princeps. Non cedunt alii aliis Episcopi jus & imperium illud in Clericos, quod passi sunt dilabi.

Damnat Hincmarus ordinationem ejus, qui posteriores Ordines susciperet in ea Diœcesi, in qua priores, vel Tonsuram ipsam non accepisset. *Qui contra sacras regulas ab Ecclesia in qua fuerit tonsus & or-*

& ordinatur, discedens ad alias Provincias convolavit. De Prad. c.36. To.1. p.319. Si vel ad Episcopatum electus esset Clericus alterius Diœceseos, non poterat is novæ assentiri & acquiescere dignitati, nisi permitteote Episcopo, cui hactenus fuerat obnoxius. *Canones decreverunt, ut de alia Ecclesia petitus, vel sumptus, is qui fuerit ordinandus Episcopus, non sine placito vel litteris ejus Episcopi, cujus fuerat Clericus, ordinetur.*

VI. Eadem innovata sunt Decreta in Concilio Romano anni 433. ubi demonstratur Romana ipsa Ecclesia locum originis non tanti fecisse, quanti ordinationis & clericatûs, qui tunc à Beneficio non divellebatur, & ex indeclinabili tunc lege residentiæ certum secum invehebat domicilium. *Nullus Episcoporum audeat alterius civitatis Clericum sine dimissoriis sui Episcopi suscipere. Can.11.* Denique anno 895. Concilium Triburiense apertissimè prodit usque ad annum Christi millesimum Episcopos Germaniæ potuisse sibi vendicare alienos quoslibet cives & Diœcesanos, collato eis vel Clericatu taotùm vel Ordioe etiam aliquo, atque ita certo eos Beneficio & ex lege proinde residentiæ, certo domicilio affigere; dummodo ne sibi Ecclesiæque suæ ita devincire illos tentarent, qui ab alio jam Episcopo illaqueati fuissent sacris iisdem vinculis. Non aliud enim hæc Synodus in ea re, quàm Canones innovat Nicænos, Calchedonenses, Sardicenses, Africanos. Atqui his vetatur id unum, ne quis Episcopus alienos ordinet Clericos.

VII. Nec tameo dissimulandum nonnullis in locis videri posse, habitam esse rationem originis. In Capitulari Aogilrami quod ei traditum ferunt ab Adriaoo Papa, vetantur Episcopi alienos ordinare Parochianos, id est Diœcesanos; quæ nunc enim Diœcesis, ea tunc vocabatur Parochia. *Si quis Episcopus judicaverit, vel ordinaverit alterius Parochianum, sine consilio & voluntate Episcopi sui, &c. ultea non solvat Canonem. Can.30.* Sed promo certiorem profectò probationem ex Capitularibus Caroli Magni: *Nullus Episcopus alienum Parochianum præsumat retinere, vel ordinare, vel judicare absque proprii Episcopi voluntate. Quia sicut irrita erit ejus ordinatio, seu & dijudicatio. Qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus potuerit. L.7. c.219.*

In antiquis Formulis impetrat Archiepiscopus Senonensis à Bituricensi, ut Presbyter natus & ordinatus in Diœcesi Senonensi possit in Bituricensi domicilium figere. *Parochianum nostrum in nostra Diœcesi natum, & sacras litteras edoctum ad Ordinem sacrum promovere jussimus. Conc. Gall. Tom.2. p.665, 666.* Hincmarus Remensis Episcopus ajebat Vulfadum in Ecclesia Remensi baptisma & Tonsuram consecutum, non potuisse Lingonensem ordinari Episcopum, oisi consentiente Remensi Archiepiscopo: *Inconsulta Remensi Ecclesia, in qua baptizatus & in Clericum tonsus, &c. To.2. p.279.* Narrat Flodoardus Episcopos provinciæ Turonensis petiisse, ut Actardus Nannetensis Episcopus ad Ecclesiam Turonensem transferretur, *quia in eadem Ecclesia baptizatus, nutritus, & ordinatus fuerat. Flodoard. L.3. 2. c.1.* Plura ejusdem rei exempla capite sequenti contexentur.

VIII. Verùm nec numero, nec pondere paria sunt harum probationum, atque superiorum momenta. Inde ergo illud tantùm existit, locum originis, vel potius baptismi aliquando in pretio esse cœpisse, non semper. Viennensem Archiepiscopum objurgabat Joannes VIII. quòd intercederet promotioni Episcopi Genevensis, ea nimirum de causa, quòd nec baptizatus, nec tonsus, nec ordinatus Geoevæ fuisset: nec pensi quidquam haberet, quòd nec ipse eorum quidquam sacramentorum Viennæ accepisset. *De hoc quod dicis, quod Optandas in Genevensi Ecclesia nec baptizatus, clericatus, ordinatus, acclamatus, eruditus unquam extiterit: intecrim silentio est tegendum, eo quod nihil horum habeas, sanctitas vestra in Viennensi Ecclesia est consecrata. Epist.25.* Nec in hoc exemplo quidquam est quod assentiri cogat. Unus est Capitularium locus à me relatus, quod nulla possit cavillatione deludi. At si uni illi statuto objiciatur illa congeries testimoniorum suprà laudatorum, planum est nunquam usu receptum illud fuisse.

IX. Unum restat quod addam; potuisse videlicet Episcopum Collegis suis aliquem concedere & addicere Clericorum suorum, cum accessione suffragii & testimonii sui, ut illum ad Ordines superiores propellerent, ut superiora declarant exempla: sed non eò prohibitos fuisse alios Episcopos, quin novum hunc Ecclesiæ jam suæ militem probarent, excuterentque ao superiori Ordini par esset. Quin ex adverso cum suo in hunc Clericum jure omni sese exueret Episcopus, eoque Collegas investiret, illum ergo prorsus eorum arbitrio judicioque committebat. Unde & in Antiquis Formulis ita Episcopo Argentoratensi Clericum suum commendat Constantiensis, ut penes eum esse velit, an ille ad superiores Ordines sit promovendus. *Vobis licentiam tribuimus, ut si dignum eum judicaveritis, ad Sacros Ordines promoveatis. Conc. Gall. tom.2. p.666.*

X. Quod ad Orientalem jam spectat Ecclesiam, Constitutione Michaelis Anchiali Patriarchæ Constantinopolitani, synodicè trutinata cum Episcopis compluribus, & Magistratibus Imperatoriis, sancitur juxta Canonicas sanctiones non posse ab Episcopis conferri Diaconatum, vel Presbyteratum iis, qui ex alienis Diœcesibus ad eos ventitant: *Diaconorum & Sacerdotum ordinationes facere*; vetantur autem vel maximè Episcopi Regiæ urbi vicini, manus imponere Diœcesanis ullis civitatis Constantinopolitanæ, addito etiam, ut qui Presbyteratu in aliis Diœcesibus initiati fuerint, ad eas proficiscantur Sacro illo Ordine perfuncturi. *Juris Orient. t.1. p.227. &c.* Ejus decreti sensus Germanissimus ad solos spectare videtur Clericos oon laicos. Clericis enim & Ordine jam aliquo donatis, aut adjici, aut abnui possunt Ordines superiores, non laicis. Sunt tamen in ea Constitutione ejusmodi verba, quæ prohibeant tonderi, vel ordinari ab Episcopis, nisi ipsorum Diœcesanos, ut paci Episcopos inter alendæ consultum sit. *Manus autem imponere & sacros Ordines conferre, non iis, qui undequaque veniunt, sed iis solis qui sunt ejus Diœcesis, unicuique Antistiti Canone cautum est; ne inter eos confusio seditioque versetur, à quibus ordo & pacis bonum aliis quoque certa debet regula dari.*

XI. Video hæc quoque verba ad Ordioes Sacros trahi posse, quos non possit conferre Episcopus, nisi iis qui Diœcesani ejus sunt, vel propter originem, vel propter Tonsuram & priores Ordines, quibus ei adscripti insitique sunt Diœcesi. At verò Balsamon in Responsionibus ad Marcum Patriarcham Alexandrinum, affirmat in hac Constantinopolitana Synodo actum fuisse de Laicis, iisdemque pœnis addictos fuisse Episcopos, qui alienis ex Diœcesibus oriundos ordinarent. *De laicis autem simul quæsitum est, in Sancta Constantinopolitana Synodo, &c. Et facta est Synodalis subnotatio ex æquo puniri eum qui ex aliena Provincia ordinat laicum, præter Episcopi ipsius sententiam. Juris Orient. Ibid. p.382. 383.*

Sed cum eodem Balsamone fateri cogimur, tum primum cœpisse id prohiberi. Cum enim ea quæstio universim proposita fuisset, an possit Episcopus alienos ordinare Diœcesanos: respondet Balsamon, quod ad Lectores spectat, qui superiores Ordines ab alio suscipiunt Episcopo, quàm ab eo, qui-

qui ipsos Lectores ordinavit, eos canonicis legibus pœnitentiæ subjici: quoad Laicos autem, dissinitam fuisse quæstionem eam in Concilio Constantinopolitano sub Michaele Anchialo.

XII. Hinc ergo illud constantissimè efficitur, usque ad annum Christi millesimum utriusque Ecclesiæ potuisse Episcopos conferre Tonsuram & Ordines Laicis alienæ Diœceseos: at majores Ordines iis impartiri non potuisse, qui minores jam ab alio, vel Tonsuram suscepissent. In aperto ratio est. Vigebat quippe adhuc vetustissima illa lex, ut clericatus & ordinatio Clericos quoslibet uni Ecclesiæ in reliquum vitæ tempus defigeret, adeòque connexum sibi & Beneficium haberet, & domicilium. Quo fiebat ut perinde esset, ac si ex ea regione oriundi fuissent. Tum Beneficio ergo, tum domicilio Diœcesani evadebant quodammodo: quod tunc demum desitum est, cum desiit ordinatio Clericos omnes suæ quemque Ecclesiæ in perpetuum affigere & devincire.

CAPUT VI. *P.3. l.2. c.2.*

Ordinatio Clericos uni alligabat Episcopo & Ecclesiæ, in qua residere cogebat sub Imperio rursum Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Illigari ordinatione non poterant Clerici uni Ecclesia, quin ibi domicilium sortirentur, atque ita Diœcesani quodam suo modo evaderent.

II. Clerici omnes Episcopo obnoxii.

III. Tentata ratio in communis vita societatem illos adgregandi sub Episcopo.

IV. Principum & Conciliorum decreta ad residentiam Clericorum omnium in suis Ecclesiis.

V. Regibus ipsis & Optimatibus Capellani ab Episcopis assignabantur.

VI. Nefas erat transilire ab una Ecclesia ad aliam.

VII. Non poterant electi Episcopi acquiescere, citra consensum Episcopi, cui erant obnoxii.

VIII. Exempla alia accuratissima residentia Clericorum.

IX. Residentia vinculo interim solvebantur, qui studiorum causa ad publicas Scholas proficiscebantur.

X. Quæ leges imponerentur studentibus.

XI. In Oriente Patriarcha Constantinopolitanus sua inserebat Ecclesia Clericos Monachosque aliorum Episcopatuum. Quod rarò tamen fiebat.

XII. Ad id quoque Literis proprii Episcopi opus erat.

XIII. Clerici non residentes excidebant Beneficiis. Quanto tempore?

XIV. Decreta contra vagos & acephalos Constantinopoli Clericos.

I. NON frustra, etsi forsan ad fastidium usque Lectoris inculcamus, Clericatum & Ordines aureas veluti fuisse compedes, quibus Clerici alligarentur Episcopo & Ecclesiæ, in qua deinceps perpetuum residerent. Inde fiebat enim, ut Episcopi alii aliorum Diœcesanos passim ordinarent, quòd ordinatione ipsa jam perpetui Diœcesani fierent novæ hujus Ecclesiæ, in qua deinceps & Beneficium & domicilium perpetuum haberent. Nec aliter etiam nunc fit; ubi vel Beneficio quis, vel domicilio fixus est alicubi, Diœcesanus censetur, & jure communi ab Episcopo Diœcesano ordinari potest, quanquam originem alibi nactus. Unum id interest, quod non statim suspiciendo Clericatu & Beneficio investitur quis, & domicilio figitur, ut olim; propter necessariam olim Clericorum omnium in Ecclesiis suis residentiam, nunc minimè necessariam.

II. Rursus ordinari Presbyteros voluit Vermeriense Concilium anni 752. qui ab Episcopis vagantibus, & sine Episcopatu ordinati fuissent. *Ut ab Episcopis ambulantibus per patrias, ordinatio Presbyterorum non fiat. Si autem boni sunt illi Presbyteri, iterum consecrentur. Can.* 14. Poterat hæc Ordinum imputari iteratio dubitationi ei, an verè fuissent Episcopi, qui esse se venditassent. Sed in eo Decreto sublucet mira quædam animorum alienatio, & ab Episcopis, qui nulli Ecclesiæ: & à Presbyteris, qui nulli Episcopo sunt addicti. Unde & Concilium Vernum anno 755. Episcopi summæ potestati subjicit Presbyteros omnes, qui nisi eo annuente, nec tingere possunt, nec sacrificare. *Ut omnes Presbyteri, qui in Parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant; & de eorum ordine nullus Presbyter præsumat in illa Parochia baptizare, nec Missas celebrare, sine jussione Episcopi, in cujus Parochia est. Can.*8.

III. Ulteriùs verò progressi sunt Concilii hujus Verni Patres in obedientia & conjunctione describenda Clericorum cum Episcopis suis. Hinc enim cœpere Clerici colligi in unam sub Episcopo societatem, ut Monachi communem sub Abbate suo degebant vitam. *De illis qui dicunt quod se propter Deum tonsurassent, placuit ut in Monasterio sint sub habitu regulari, aut sub manu Episcopi sub ordine canonico.* Illud quoque additum, ut prohiberentur Clerici omnes ab una Ecclesia in aliam migrare, vel Magnatum Oratoriis sese addicere. *Clericos in Ecclesia militantes non licere in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum militare. Can.*11. 12. *Ibid.* Capitulare Aquisgranense anno 789. Calchedonensem Canonem innovavit. *Ut nullus absolutè ordinetur, & sine pronuntiatione & stabilitate loci, ad quem ordinatur. Can.*15. Itaque uti nunc Episcopi, ita tunc vel extremi Clerici, non ordinabantur, quin alicui illigarentur Ecclesiæ: utque etiamnunc Monachi stabilitatem & residentiam vovent, ita & tunc Clerici.

IV. Rex ipsemet Carolus Magnus in Concilio Francofordiensi anno 794. cum Episcopis connexus est, ut residentia posthac religiosius observaretur ab Episcopis, Presbyteris, Diaconisque. *Definitum est à Domno Rege & à Sancta Synodo, ut Episcopus non migret de civitate in civitatem, sed curam habeat Ecclesia suæ. similiter Presbyter & Diaconus maneat in Ecclesia sua canonice. Can.*7. Pauld post in omnes Clericos idem jus exporrigitur: *De Clericis ut nequaquam de Ecclesia ad Ecclesiam transmigrent, neque recipiantur sine conscientia Episcopi. Can.*27. Denique vagæ ordinationes proscribuntur. *Ut non absolutè ordinentur.* Vagos Clericos, & nec Episcopo, nec Abbati addictos Concilium Moguntinum anni 813. carceri addixit. *Neque sub Episcopo neque sub Abbate, sed sine Canonica vel regulari vita degentes.* Jussit etiam ut Episcopi transfugas Clericos undique conquiri facerent, propriisque restituerent Episcopis: *Ut unusquisque Episcopus in sua Parochia diligenter Presbyteros, vel Clericos inquirat, unde sint, & si aliquem fugitivum invenerit, ad suum Episcopum redire faciat. Can.* 28. Ejusdem anni Concilium Turonense perquiri eosdem jussit, ut ne divina celebrare mysteria permitterentur ii, qui ex aliena Diœcesi adventarent, sine proprii Episcopi literis. *Ne sine literis commendatitiis celebrare præsumat. Can.*13. Plumbo muniri has literas sanxit Concilium Cabilonense II. ejusdem anni 813. *In quibus nomina Episcopi & Civitatis plumbo munita. Can* 41. Quin Romam & peregrinari, vel Cæsarodunum Turonum Presbyteros, Clericosque prohibetur, nisi permiserit Episcopus. *Romam sive Turonum absque licentia Episco-*

scopi sui adire, penitus decrevimus inhibendum. Can.44.45. Denique usque adeo persuasissimum erat Carolo Magno, strictissimæ residentiæ Clericos omnes subjici debere, ut cum Presbyterum Anglum meritò suspectum in Angliam remitteret, ad Angliæ Regem scripserit, consultius visum esse Gallicanis Episcopis, ut eum ad proprium ablegarent Episcopum, cui primùm professus fuerat se obtemperaturum. *Visum est nostris Sacerdotibus, illum ad sui Episcopi, ubi Deo votum fecit, dirigere judicium.* Ponderanda hæc verba, *Deo votum fecit.*

V. Tam præclarè constituta Disciplina Cleri, non multò post labefactari cœpit. Id enim verò est quod vehementissimè dolebat Concilio VI. Parisiensi sub Ludovico Pio anno 829. *Eò quòd multi Ecclesiastica regula subjecti, propositi sui & loci desertores effecti, ab aliis Episcopis, & Abbatibus, Comitibus & aliis Nobilibus viris recipiuntur.* Can. 34. Expostulat autem vel maximè de Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Nobilibusque Italiæ, qui Clericos Galliæ desertores passim excipiebant, & nihili faciebant Canones, quibus id toties esset prohibitum. Interpellatus est ab hoc Concilio Ludovicus Pius, ut Imperatoria potestate revocari ex Italia aliisque provinciis curaret Presbyteros Clericosque fugaces quoslibet, & suis reddi Ecclesiis. *Per Missos vestros perquirantur, & unicuique Ecclesia, à qua per contumaciam defecerunt, restituantur.* Concilii II. Aquisgranensis Patres anno 836. ne in Palatio quidem Imperatorio consistere passi sunt Presbyteros, qui ab Episcopis suis descivissent. *De Presbyteris, qui in Palatio morantur, ut sine proprii Episcopi consensu ibi locum consistendi non habeant.* L.3. c.13. Concilium Medense anno 845. vagas proscripsit ordinationes, & ne Regibus quidem ipsis concessit, ut sine Episcoporum assensu, Clericum sibi quemvis vendicare possent. *Cum quilibet Canonicorum ad regiam venerit majestatem, & suo se voluerit mancipare servitio, consensu Episcopi, ad cujus Diœcesin pertingere cognoscetur, eum recipiat.* Can.52. 58. Concilium Ticinense anno 850. albo expunxit Clericorum, eos qui sub nullius Episcopi potestate degerent, edixitque, ut ne viri Nobiles Capellanos Oratoriorum suorum acciperent, nisi à proprio Episcopo: *Nulla ratione Clerici aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur, &c.* Can.18.

VI. Joannes VIII. Papa ad Archiepiscopum Ravennatem scripsit, ut Ecclesiæ Faventinæ Clericos omnes redderet, qui ab ea, ut minùs splendida & opulenta, ad Ravennatem confluxerant. Detestantur enim Sacri Canones hanc Clericorum instabilitatem, hanc opum, hanc honorum famem. *Quia non licet quemlibet Clericum in duarum Civitatum conscribi simul Ecclesiis, & in qua ab initio extitit, & ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Et ideo eos ad Ecclesiam revocari decernimus, & de illis ampliùs nullo modo recipiat.* Epist.273. Idem ipse Pontifex Monachn nescio cui rescripsit, ut fidem & constantem præstaret obedientiam ei Episcopo, cui suus Abbas & prior Episcopus eum volentem cupientemque per Literas dimissorias concessissent. *Valpertus Episcopus te à proprio Episcopo atque Abbate per dimissoriam acquisivit; tua potius interveniente petitione.* Epist.238.

VII. Antiquas inter formulas Episcopalium Promotionum insignis illa est Guilleberti Episcopi Catalunensis. Cum jam Presbyter esset, illum parentes obsequio Regis astrinxerant, consentiente vel maximè Præsule suo, Archiepiscopo Turonensi. *Per licentiam mei Archiepiscopi Herardi, à parentibus meis regiis sum mancipatus obsequiis.* Conc. Gall. tom.2. pag.652. Hincmarus qui præerat electioni Guilleberti in Episcopum Catalaunensem, consensum flagitavit Herardi Archiepiscopi Turonensis, qui præsens aderat. *Quia vester natus, nutritus, vel educatus & ordinatus dignoscitur, & Clerus, Ordo & Plebs Catalaunica illum deposcit, habeamus vestram licentiam, &c. Requisita sunt Canonum Capitula, & inventum est, quia ab illo eum petere debebant, cujus natus, nutritus & ordinatus foret, &c.* Omnes præter Presbyteratum ordines acceperat ab Herardo Guillebertus, qui postea ejusdem Herardi Dimissoriis munitus à Sylvaoctensi Episcopo Presbyter creatus fuerat. *Ab Herardo literis ad Erpoinium datis, Presbyterii onus suscepi.* Hæ dimissoriæ Literæ persimiles erant earum, quæ nobis in usu jam sunt, Clericosque prioris Episcopi sui obedientiæ adserebat. Est etiam hic in honore Episcopus originis; sed id juris accumulatione fieri suspicor, quod qui originis, idem Ordinationis esset Episcopus. Missas facio alias Dimissorias complures, quas ab Episcopis suis impetrabant Clerici, ut in alias se Diœceses omninò transferrent, ob necessaria quædam negotia sua. *Ob sui commodam facultatem, &c. Ut sua deserviat utilitati &c.* Ibidem 671. 66.

VIII. Hincmarus ipse Remensis Archiepiscopus unum ex Monachis suis Sancti Remigii concessit Episcopo flagitanti, & tum Sacros Ordines, tum curam animarum ei credituro. *Quem eidem Episcopo id petenti ad ordinandum & regendum commisit.* Flodoard. L.3. c.21. Donatus à Carolo Magno Alcuinus, virtutum & eruditionis gloria suo quidem ævo nulli secundus, duabus Abbatiis, alieno solo prorsus defigi noluit, nisi antè in patriam, in Angliam inquam remeasset, ut à Rege & Episcopo suo eam impetraret licentiam: antè enim attonius & Diaconus ordinatus fuerat, quàm in Galliam se conferret. *Albinus nolens absque authoritate Regis sui & Episcopi proprium deserere locum, quo educatus, quoque comam capitis amiserat, ac in Levitam consecratus fuerat, &c. In ejus vita.* In Capitularibus Episcopis præcipitur, ut cum Parochias Presbyteris administrandas committunt, stabilitatem eos profiteri cogant. *Ut Presbyteri qui in titulis consecrantur, secundùm Canones antequam ordinentur, promissionem stabilitatis loci illius faciant.* L.5. c.108. L.7. c.366. Parochi Diaconique obedientiam Episcopo suo profiteri adigebantur: *Quando Presbyteri, vel Diaconi per Parochias constituuntur, oportet eos professionem Episcopo suo facere.* Monet Presbyteros suos Ahyton Basileensis Episcopus, eum sponsi sint Ecclesiarum, infatigatam vigilantiam, & jugem residentiam præstari ab eis debere: *Sciant quia in Ecclesiis quibus præsunt, sponsi facti sunt. Et ideo omni vigilantia, qualiter eas decorent, & eis incessanter deserviant, totius vitæ suæ vigilantiam impendant.* In Capit. c 23 Spicil. tom.6. pag.698. Lupus Ferrariensis Abbas Literis ad Ganelonem Archiepiscopum Senonensem datis, mira eruditionis copia refertis, exprimere ab eo enixus est, ut duo ejus Parochi Ecclesiis suis abire, & Monasticum institutum ipso consentiente amplexari possent. *Dignetur vestra Paternitas hæc studiosius pertractare, & Presbyteris ad melius de bono tendentibus, non cunctetur licentiæ aditum reserare.* Epist.29.

IX. Jam verò alia se aperit multò frequentior deinceps futura occasio, à residentiæ nexu solvendi Clericos, ut in celebriores convolarent scholas strenuam literis sacris Ecclesiasticisque operam navaturi. Tam pia vota Episcopi persæpè dissenso suo frustrabant, prætexebantque Canones residentiæ vindices. Suppeditat nobis Regino quæstionis hujus solutionem, qua declaratur; etsi vagos & fugaces Clericos proscribant Canones, non tamen inertiæ, aut imperitiæ patrocinari; residen-

tiam

tiam ergo, quæ ab illis exigitur, remorari non debere cursum & incrementa perfectioris sapientiæ ac pietatis. *Invidia Poutificum sæpè probibeatur, dum Canonem XX. Calebedonrasis Concilii eis apponunt. Ubi dicitur Clericos iu Ecclesia administrantes, iu alterius civitatis Ecclesias statutos fieri non oportet; & sequentia invida offuscatione abolent; ubi illi excipiuntur, qui ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Magna fane necessitate pramitur qui fame constringitur, & qui injuria arctatur insipientia opus habet refici doctrina scientia. Inter fugitivum denique & studiosum cautè ab Episcopo discerto prospici debet; ut ille locum delitescendi non inveniat; isti verò locum in melius mutare, & ire de virtute in virtutem volenti offendiculum non opponatur, sed charitatis adjutorio, qua nanquam excidit, sublevetur. Igitur si piè & justè recto currebant hactenus viam tramite vita, pro religione profectiora expetere loca, licentiam eis non denegandam esse censuimus, &c. Regino. Append. 2. c.30.*

X. Ea fuere initia incredibilis illius frequentiæ Clericorum ad Literarias Universitates posterioris ætatis. At interim hìc observa. 1., has licentias non concedi nisi Clericis, qui pietate præfulgent: *Si piè & justè, &c.* 2. Et qui ad studia literarum non anhelant, nisi ut Ecclesiasticis ministeriis aptius postea & felicius inserviant. *Pro religione.* 3. Quique ingenio pollent, & acumine: *Qui capacioris sunt & argutioris ingenii.* 4. Denique non relaxantur à Canonica residentia, nisi ut pergant ad celebriores Scholas. *Ad loca qua scientia & doctrina excellentiora conspiciuntur.*

XI. In Oriente solus Constantinopolitanus Patriarcha abutebatur potestate eadem, ex Balsamone, qua Charthaginensis in Africa Episcopus, ut Clericos aliorum Episcoporum admitteret Ecclesiæ suæ gremio, eique consociaret, invitis etiam Episcopis. Admonet tamen idem Balsamo tum demum eo jure uti Constantinopolitanum Episcopum, cum penuria laborat ipse Clericorum, deficitque in Ecclesia Constantinopolitana ille, qui Constitutionibus Imperatorum definitus est numerus. Denique id difficillimè accidere posse idem observat, propter incredibilem Clericorum multitudinem, qui regia semper in urbe diversantur. *Quod quidem Constantinopoli locum non habet, propter multitudinem Cleri ipsius, & quod nulla sit omnino eorum penuria. In Nomor. tit.1. c.26.* Addit idem alibi, posse Imperatores Clericos ab una Ecclesia in aliam transferre: *Nota autem quod etiam Imperatori concessum est facere Clericorum translationes. In Can.16. Apost.* Majorem certè suprà suspeximus vel Episcoporum magnitudinem animi, vel Principum temperantiam, ut ne Canonicis Regulis fieret injuria.

XII. Sed ne Episcopus quidem Constantinopolitanus Clero suo adglutinare poterat Clericos extraneos, nec sacras illis permittere functiones, nisi commendatitias afferrent ab Episcopis suis literas, quibus constaret eos & Tonsura & Ordine quovis fuisse donatos. *Patriarcha Constantinopolitano permissum est alienos suscipere sine dimissoriis literis ejus, qui ipsos ordinavit, si modo literas commendatitias attulerint, quibus se ordinatos & Clericos esse probent. In Can.10. Synod.7.* Nec Hierosolymitano, nec Antiocheno Patriarchis fas erat id sibi sumere, quod unius Constantinopolitani speciale erat privilegium, ut sive Clericos, sive Monachos alienos posset sibi Ecclesiæque suæ vendicare. *Ipsi enim alienis finibus sine impedimento Monasticos & Clericos recipere concessum est. In Can.83. Synod. Carthag.*

XIII. Affirmat denique Balsamon, juxta Novellas Constitutiones, ubi Clericus à loco suo desciscere & officio, alium subrogari solitum, qui distributiones perciperet, atque ita desertori jam regressus in suam sedem non pateret. *Ut si ab aliqua Ecclesia recedant Clerici, alii qui subrogantur, annonarias pensiones percipiant: neque illi, si revertantur, illas capiant. In Nomoc. Tit.8. c.2.*, Videtur alibi Balsamon hujus absentiæ tempus triennio diffinire, ut eo elapso jam Clericus suo Beneficio jure spoliatus censeatur. *Si enim deponitur, qui triennio in aliena Parochia versatur. In Suppl. pag. 1124.* Quin & aliqui functionum sibi incumbentium tam arcta necessitate urgebantur ad residendum, ut post semestrem absentiam successores acciperent. *Et si non ad sex usque menses ad ministerium surrexerint extrudantur.*

XIV. Complectitur Jus Orientale Declarationem Heraclii Imperatoris adversus Presbyteros Clericosque errones, & licentiosos, qui undequaque Constantinopolin advolabant irrepebantque in Ecclesias, in Xenodochia, in Oratoria Optimatum, nec ullo se obsequio Patriarchæ obnoxios profitebantur. Damnatur hæc discursatio & fuga ab Ecclesiis propiis, & prohibetur nunquid stipis in hos erogent Ecclesiæ, vel Xenodochia, vel Monasteria, ne *rogas, diaaomas, diario*, in eos effudant. *Juris Orien. Tom.1. pag.84. 85.*

CAPUT VII. *P.4. l.2. c.1.*

Diœcesani obnoxii Episcopo Originis, Domicilii, Beneficii, post annum Christi millesimum.

I. Vestigia quadam residua disciplina veteris, ubi plus momenti erat in Episcopo ordinationis.

II. Hac extrema ætate pluris fuit Episcopus originis. Probationes.

III. Exemplum mirum trium Episcoporum, quì totam sibi mutuò potestatem communicant.

IV. Pontifices & Concilia ratas habent ordinationes factas ab Episcopo vel originis, vel domicilii, vel Beneficii.

V. Quot annorum debeat esse domicilium.

VI. Varia Declarationes Congregationis Concilii de Episcopo originis & Beneficii, itemque de Dimissoriis.

VII. Decreta Conciliorum de examine Dimissoriis præmittendo.

VIII. Decreta alia de Regularibus & de Dimissoriis ad quoslibet Ordines.

IX. An Ordines ab Abbatibus, an à Capitulis Dimissoria dari possint.

X. De eo qui alibi natus, alibi baptizatus est.

XI. Decreta Comitiorum Generalium Cleri Gallicani anno 1655. super his rebus.

I. CUm Leodiensis Episcopus omnes ad se revocaret ordinationis suæ Clericos, interpellavit eum enixiùs B. Fulbertus, ut Subdiaconum sibi quempiam cederet, quem deinceps haberet mutui pignus amoris. *Oramus ut nobis eum remittere, ac vestris Literis commendare dignemini, ut præsentia ejus sit pignus vestra charitatis erga nos. Epist.57.* Claromontano Episcopo cessit Hildebertus Cenomanensis Episcopus unum ex Subdiaconis, quam Archidiaconum crearet. *Eundem Vuillelmum vobis & vestra commodo Ecclesia, ab ea quam consecratori suo debet obedientiam, liberum omnino & absolutum. Ep.55.*

Concessit Innocentius III. Mediolanensi Archiepiscopo, quod ab eo expetitum fuerat, ut Diaconatu & Presbyteratu donare posset, quos ipse Pontifex minoribus initiaverat Ordinibus. *Qui ab ipso Romano Pontifice Ordinem receperunt. Regest.1. Epist.22.*

*Epist.*22. Docet etiam Radevicus Clericum & Subdiaconum Papæ non posse nisi eo assentiente à quoquam ordinari. *Clericus de Reverentia vestra, & in Subdiaconatum à Papa consecratus, non nisi ejus conniventia & assensu in aliam Ecclesiam transferendus putabatur. L.*1.*c.*15. Non obscura sanè hæc sunt pristinæ disciplinæ vestigia: ubi plurimum omnium potest Episcopus ordinationis.

II. Sed ingenuè confitendum est hac extrema Ecclesiæ ætate, post annum Christi millesimum, Episcopo originis multò plus authoritatis affuisse, quàm priùs. Vetuit Concilium Ravennas anni 997. ordinari vel promoveri quemquam ex Diœcesanis alterius Episcopi, sine ejus Dimissoriis, *Nemo nostrûm alterius Diœcesenses vel Parochianos recipere, aut promovere, seu retinere præsumat, sine Canonicis Epistolis. Can.*3. Concilium certè Londinense anni 1075. prohibuit tantummodo ordinari à quoquam Clericos Monachosque alterius Episcopi, convenienter priscis Canonibus & Pontificiis Decretis: *Ex multis Romanorum Præsulum Decretis: & Canonum authoritatibus, ne quis alienum Clericum, vel Monachum, sine commendatitiis Literis retineat, vel ordinet.* Urbanus verò II. permisit Archiepiscopo Lugdunensi: ut breviori perfunctos pœnitentia recolligeret eos Clericos Ecclesiæ suæ, qui ab aliis deinde Episcopis ordinati fuissent. *Lugdunensis Parochiæ Clericos contra statuta Canonum ab alterius Parœcia Episcopis ordinatos &c. Append. Epist.* 10. Sed non docet hic Pontifex potuisse Laicos Clericatu ornari ab Episcopo quovis alio quàm suo. Et Concilium Londinense anni 1125. ordinationem reservavit uni Episcopo Diœcesano. *Nullus Episcoporum alterius Parochianum præsumat ordinare, vel judicare. Can.*10. In alio Concilio Londinensi anni 1138. servata est solo Romano Pontifici restitutio Clericorum, quæ sine proprii Episcopi Dimissoriis ab alio quopiam Episcopo ordinari voluissent. *Clericos à non suis Episcopis absque Literis proprii Episcopi ordinatos, à susceptorum officiis Ordinum inhibemus, soli que Romano Pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi Religionis habitum susceperint.* Hæc Monachorum exceptio non alio ex capite manare videtur, quàm quòd inde oriundi jam censerentur, ubi professi fuerant.

III. Admirandum prorsus Episcopalis concordiæ & pacis specimen effulsit in tribus Neustriæ Episcopis, Lexoviensi, Ebroicensi & Sagiensi, cum ad communem Ecclesiarum suarum utilitatem, reciproca sese licentia impartierunt fungendi Pontificalibus muniis omnibus in tribus his Diœcesibus. Audiendus hic Ordericus: *Hi tres in Normannia tunc maximè pollebant divini cultûs fervore: & unanimi consensu, tantoque nectebantur amore, ut quisquis eorum in Diœcesi confinis, velut in propria, prout tempus & ratio poscebat, omne divinum opus exerceret sine litigio & livore. Scrip. Norman. pag.* 478. Non erant nescii Episcopi isti, sicut nec Urbanus II. cujus Epistola suprà laudata, concordiæ ejus mirabilis, quam alebant inter se olim Cypri Episcopi, qua de re nos fusiùs alibi ex B. Epiphanio.

Verùm hæc exempla, nec dicam miracula, charitatis, supra leges omnes assurgentis, non possunt esse nisi rarissima. Ideo & Mons-Pessulanum Concilium anni 1258. prohibuit ne qui Tonsuram, & multò magis ne quis Sacros Ordines acciperet ab alio quovis, quàm ab Episcopo Diœcesano, quantumvis certa spes affulgeat ab eo ratum habitum iri. *Nullus Episcopus de cætero prætextu ratihabitionis, cujuslibet alterius Diœcesanum aliquem absque licentia sui Episcopi tonsurare audeat, nec ipsum multo fortius ad minores vel majores Ordines promovere.*

IV. Episcopos Italos vetuit Clemens IV. ne ultramontanos ordinarent Clericos, sine dimissoriis Literis Episcopi vel originis, vel domicilii. *Ne Clericum ultramontanum ordinare præsumat, nisi à nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus Diœcesi traxit originem ordinandum, vel in cujus Diœcesi beneficiatus existit. In Sexto. De Temp. ordin.* Si qui Decreto huic minùs morigeros se præbeant, ordinatores quidem pœnitentia, ordinati verò irrevocabili suspensionis sententia plectantur: adempta absolutè spe dispensationis. Atque adeo duplicis tantùm generis sunt Episcopi Diœcesani, qui canonicas ordinationes celebrare possint, nimirum originis & Beneficii. Episcopus Tonsuræ hic non memoratur. Ambigitur porrò an Episcopi unius Diœcesanus possit citra ejus licentiam Beneficium impetrare ab alio Episcopo, & in alio Episcopatu. Olim non potuit aliquandiu Parochianus à Parochia vel Diœcesi sua in aliam migrare Parochiam vel Diœcesim, nisi Episcopo vel Parocho suo permittente. Observari id potuit in priore Canone Concilii Ravennatis hoc ipso in capite superiùs allato. Sed parum probabile est, non potuisse à Laicis mutari domicilium, nisi de consensu Episcopi. Id porrò satis erat ad beneficium ab alio jam Episcopo habendum. Ideo & Bonifacius VIII. tres agnoscit Episcopos, à quibus tanquam à Diœcesanis suis possit quisque ordinari, nulla aliunde expetita licentia. *Cum nullus Clericum aliena Parœcia præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare, Superior intelligitur Episcopus, de cujus Diœcesi est is qui promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet, licèt alibi natus fuerit, domicilium in eadem. Ibidem.* Excipit Pontifex Monachos non exemptos, qui ejus Diœcesis sunt, ubi domicilium habent, hoc est, ubi Beneficium. Monachi enim locus Beneficii instar est. Synodus Excestrensis anno 1287. ea de causa Regulares & Beneficiarios conjungit. *Religiosis & Beneficiatis duntaxat exceptis. Cap.*8. Copulati fuerat & in Concilio Londinensi suprà laudato. Cæterùm quod modò protuli Decretum Bonifacii, confirmatum illud fuit à Concilio Ausciensi anni 1300. *Can.*12., ubi pronuntiatur posse dimissorias accipi Literas à quolibet horum trium Episcoporum. Concilium Senonense anni 1528. id quoque confirmavit. *Can.*5.

V. At verò in Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. diffinitum est, non tantùm posse quemque ordinari ab Episcopo originis, Beneficii & domicilii: sed & illud quoque, decem annorum esse debere domicilium: *Decennali domicilio.* Idem declaratum est à Concilio Aquensi anni 1585. ubi & illud ex Sancto Carolo habetur. *Vel decennali domicilio, vel alia ratione Diœcesanum esse, aut familiarem Episcopi, qui per triennium cum illo commoratus sit. Can.*8. Id verò ex Concilio Tridentino decerptum est, ubi non sinitur Episcopus extraneos ordinare in familiam suam ascitos, nisi totum triennium cum eo commorati sint. *Sess.*23. *c.*9. Itaque domicilium aliis decennale, familiaribus Episcopi triennale sufficiebat. Verùm ibidem mox jubet Concilium, ut Episcopus ubi extraneum ordinat, quem in familiam suam ascivit, statim Beneficio donet, ut eum arctiùs & sibi & Ecclesiæ suæ astringat.

In Concilio Narbonensi anno 1609. cautum est ne Episcopi vel Dimissorias, vel Ordines concedant, nisi vel oriundis ex sua Diœcesi, vel iis, qui pacificè per triennium obtinuerint in ea Beneficium, cujus annui reditus sint saltem triginta Philippeorum. *Can.*21. Hodierna Galliæ Jurisprudentia pati jam videtur, ut Canonici Cathedralium, & Parochi, ut qui ad residentiam stricto jure obligentur, possint ab Episcopo Beneficii or-

dinari. Prohibuit Concilium Mexicanum anno 1585. ordinari eos qui domicilium in aliqua sortiti sunt Diœcesi, nisi ex diuturna jam eorum ibi commoratione conjiciatur propositum nunquam inde discedendi. *L. 1. Tit.* 4. Additur hîc porrò, qui ab uno cœperint Episcopo ordinari, non posse eos ab aliis Episcopis cæteris donari Ordinibus, nisi per prioris Episcopi Dimissorias liceat. Vestigia hæc sunt residua veteris disciplinæ, ubi ratio potissimum habebatur Episcopi, qui prior ordinasset.

VI. His addenda nonnulla ex Congregatione Concilii Tridentini Decretis declarandis præposita. *Fagnan. in l.* 4. *Decr. Part.* 2. *pag.* 135. 1. Si fraudulentè, & ad declinandum Episcopi Diœcesani examen, aucupatus sit aliquis Beneficium in alia Diœcesi, & ibi ordinatus sit, suspendi illum ab functionibus Ordinum, perinde ac si extraneo ab Episcopo ordinatus esset. 2. Quamvis alteri quis Diœcesi alligatus vel domicilio suo sit, vel Beneficio: integrum tamen ei semper esse ordinari ab Episcopo originis. Est enim nativitas æternum aliquod vinculum, ut & patria. *Idem l.* 3. *Part.* 1. *pag.* 384. Non ita olim habebat res, quando priori quis Ordine cuicumque illigatus fuerat vel Episcopo, vel Diœcesi. 3. Ubi Episcopus acceptis Literis dimissoriis quempiam ordinaturus est, potest, etsi non tenetur, novo examini ordinandum subjicere, quantumcumque de ordinandi peritia testimonium diceret Episcopus Diœcesanus. *Ibid. p.* 113.

VII. Concilium Senonense anni 1528. præceperat, ut ne cuiquam Dimissorias darent Episcopi, nisi examine tam scrupuloso præmisso, quàm si Ordines collaturi essent. Si per valetudinem autem, aut causam aliam quamvis id minùs liceret, per Literas ipsas dimissorias monerent Episcopum ordinaturum, ut ejus conscientiam onerarent, addita hac clausula, *Super quo conscientiam tuam oneramus*. At verò Concilii Narbonensis anno 1551. Patribus visum est, Dimissorias dari citra examen, & alterius Episcopi conscientiam onerari, inertiæ id incuriæque inexcusabilis argumentum esse: ideoque id genus Dimissorias irritas esse pronuntiatum est, nisi certum iis testimonium ederetur de ejus peritia, qui eas impetrasset. *Hanc inseret clausulam, quem idoneum & dignum reperimus; aut nulla literis fides adhibebitur*. *Can.* 12. Eam accusationem prævertisse videbatur Senonense, cum incurrentibus causis supponeret non potuisse Episcopum ipsum examini illi vacare. At Concilium Narbonense censuit, nulli Episcopo deesse posse, per quos uti Vicarios examinaret, quos ipse non posset. Eidem sententiæ accessit Tridentinum: *Subditos suos non aliter quàm jam probatos & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos admittant*. *Sess.* 23. *c.* 3. 8. Similiterque eum prohibuit ordinare eos etiam, qui Romanis Rescriptis muniti essent, nisi & proprii Episcopi testimonium accederet. *Nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur*. *Sess.* 24. *c.* 8. Alioqui ordinatore ab ordinandi potestate in annum suspenso, ordinatis autem suspensis tandiu, quandiu proprio visum fuerit Episcopo.

VIII. Quanquam propria sit Monachorum & sejuncta ab aliis causa, statutum est tamen in Concilio Burdegalensi anni 1624. eos qui stabilitatem profitebantur in proprio Monasterio, ordinari non posse nisi à Diœcesano ejus loci; qui verò domicilium subinde mutant, ab Episcopo loci, ubi commorantur. Confirmatum hoc ipsum fuit in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani anno 1625. *Num.* 14. 15.

In Concilio rursus Narbonensi anni 1551. decretum est ut ad singulos Ordines singulæ dentur dimissoriæ Literæ, ut certiùs liceat peritiæ ordinandi suffragari: nisi is Doctoratûs insignia consecutus esset, ut ne in dubium quidem vocari possit ejus eruditio. *Cap.* 12. Idem constitutum est in Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. additumque ut non ad unum duntaxat Ordinem Dimissoriæ coarctarentur: sed & ad certum tempus, unius aut alterius mensis, vel anni. Cui Constitutioni accessere Concilia complura alia, Aquense anni 1585. *Cap.* 13. Narbonense anni 1609. *Cap.* 21. Mexicanum anni 5585. *L.* 1. *Tit.* 14.

IX. Prohibiti sunt à Concilio Tridentino Abbates, & quicumque Prælati exempti, etiam nullius Diœceseos, Tonsuram vel Minores aliis quibusvis, quàm Regularibus suis conferre. *Sess.* 23. *c.* 10. Nec per idem Concilium eis licet, uti nec Capitulis, etiam Cathedralibus dimissorias Literas Clericis sæcularibus dare, nihil profuturis vel consuetudinibus immemorabilibus, vel Privilegiis quibuscumque. Quòd ea sint nimirum propria & peculiaria Episcoporum jura. Publicatum fuit hoc Decretum in Concilio quoque Burdegalensi anno 1624. *Cap.* 6. *n.* 11. Damnaverat Innocentius III. insolentissimam eorum Archidiaconorum audaciam, qui si quos Episcopus ab Ordinatione repulisset, iis ad alios Episcopos Dimissorias dabant. Sic ergo Innocentius ad Episcopum Tarvisinum: *Cum à se promoveri non possint, cum literis Archidiaconi tui ad Episcopos vicinos accedunt, & ab eis se faciunt ordinari, &c. Interdicas Archidiacono tuo ne sine conscientia & authoritate sua concedat suas literas promovendis*. *Regest.* 2. *Ep.* 182. 183.

X. Cui in una Diœcesi nasci contigit, & in alia renasci: potest is jure nunc communi in alterutra ordinari. *In Sexto. C. Cum nullus. & C. Nullus. De temp. ord.* Jure quippè antiquo, baptismi fermè potiùs quàm originis ratio habebatur. Bonifacius tamen VIII. ut Episcopum Diœcesanum designet, his utitur verbis: *De cujus Diœcesi est oriundus, is qui, &c.* Et in alio capite ejusdem Tituli *de Temporibus Ordinationum*, non spectat idem Pontifex, nisi Episcopum originis: *Nullus Episcopus, vel quivis alius homini Diœcesis alienæ Clericalem præsumat conferre Tonsuram*. Itaque quanquam & originis, & domicilii, & Beneficii Episcopos tanquam Diœcesanos approbasset antè Bonifacius: hic tamen ad Episcopum originis magis videtur propendere.

XI. Accessit & suffragatio Comitiorum Generalium Cleri Gallicani anno 1655. ubi additum est præterea, *Vix dignosci posse quantum annorum ad domicilium figendum requiratur; & vix posse rationem haberi Episcopi Beneficii, cum non ita jam ut olim Clerici Ecclesiæ quisque suæ affigantur; cum beneficio renunciare, cum plura possidere possint in variis Diœcesibus: quo Clerici evagandi & eludendæ obedientiæ ansa porrigeretur; decretum Bonifacii VIII. de tribus Episcopis propriis, vix in Gallia usu receptum unquam fuisse; porrò expeditissimum jam esse, ut Episcopus proprius non esset cuique nisi unus, à quo posset ordinari. Denique decretum est, monendos hortandosque Episcopos, ne quos ordinarent; nisi suis ex Diœcesibus oriundos, quod juri in primis consentit. Procès. verbal. de l' Assemblée en* 1655. *pag.* 1176. *Memoires du Clergé tom.* 1. *pag.* 823.

Cumque in hac Cleri Gallicani Congregatione repræsentata essent Rescripta Sedis Apostolicæ, quibus permittebatur, ut in aliena quis Diœcesi attonderetur: statutum est, ut admoneretur Nuncius Apostolicus, literæque scriberentur ad exorandum summum Pontificem, quo deinceps hujusmodi Rescriptorum subreptitias impetrationes prohiberet. Denique *ut Encyclicis literis Episcopi Regni omnes invitarentur ad eos Tonsura Ordinibusque arcendos, qui istiusmodi Rescripta proferrent; nisi ut sancitum est à Concilio Tridentino literas afferant Episcopi Diœcesani testimoniales de vita, moribus & doctrina*.

De-

Denique pronunciatum est in his Generalibus Cleri Comitiis, *consentaneè Conciliis Mediolanensibus Sancti Caroli, & non paucis Provincialibus Gallicanis Conciliis, post Tridentinum habitis, rogandos Episcopos omnes, ut ne dimissorias plerumque darent, nisi ad singulos Ordines, ad quatuor, aut sex menses, & apposita cautione pii aliquot dierum secessus, qui jam mos in plerisque Ecclesiis convaluisset. Denique ut recens promoti Episcopi monerentur, revocare dimissorias omnes à prædecessoribus suis datas, vel à Capitulis vacante sede. Ita deliberatum tunc, decretumque unanimi assensu Comitiorum Generalium Cleri Gallicani.* Ita verti posse visa sunt Decreta hæc Generalium Comitiorum.

CAPUT VIII. *P.4. l.2. c.2.*

Potestas Summi Pontificis in ordinandis Clericis aliorum Diœceseon. De Episcopis negantibus vel Collationes Ordinum, vel institutiones Beneficiorum, hac ultima ætate Ecclesiæ.

I. Cum Ecclesia Romana sit cardo, & centrum communionis Catholicæ, & mater omnium Ecclesiarum, nemo Catholicus Romæ hospes, aut peregrinus est. A Conciliis quodam expetitum est, ut Collegio Cardinalium insererentur doctissimi quique & sanctissimi Orbis Christiani Clerici.

II. Juris Ecclesia Romana ad vendicandos sibi aliarum Ecclesiarum Clericos exempla & munimenta.

III. Quos limites addiderit Concilium Tridentinum Rescriptis Romanis, quibus conceditur, ut à quo quis volet, ordinetur Episcopo.

IV. Episcoporum potestas in abnuendis Ordinibus, patrocinio fulta Concilii Tridentini.

V. Ad Ordines id spectat, non ad Beneficia. Ante Concilium Tridentinum poterant Abbates, non poterant Episcopi ab Ordinibus rejicere, indicta causa.

VI. Concilium eadem qua Abbates, Episcopos quoque potestate armavit, cum non postulantur Ordines nisi sub titulo Patrimonii. Probationes.

VII. Ut compulsi quandoque fuerint Pontifices summi ad eos ordinandos, vel idoneis Rescriptis donandos, quos proprii Episcopi abjecissent.

VIII. Improbatę Armeniorum consuetudines.

IX. De iis quorum ordinatio integra servabatur Papæ.

X. De Episcopis abnuentibus institutionem Beneficiariorum.

I. CUM Ecclesia Romana parens sit omnium Ecclesiarum, & communis patria Orbis Christiani Catholicique; illa omnium animos hinc persuasio incessit, ubique terrarum deligere posse Pontificem, quos Romanæ Ecclesiæ, vel Ordinatione astringat, vel Beneficio; quippe fidelium nemine in centro communionis Catholicæ peregrinum haberi posse. Perstrinximus suprà, ut Concilia, & inclyti quique doctrina & charitate Ecclesiæ viri, illud in votis habuerint: ut Collegio Cardinalium, qui Presbyteri sunt, & Diaconi Ecclesiæ Romanæ, inscriberentur ex omnibus Christiani orbis Provinciis, qui pietate, & doctrina rerumque experientia omnium præcellentissimi viderentur. Illam ergo summi Pontificis esse potestatem assentiebantur, utpote quod ejus rei aliqua retro semper exempla præissent, quorum memoria prorsus abolescere non potuerat.

II. Leo IX. Episcopum Portuensem constituens & jus ordinationum ei suum adserens, integrum illi servat pristinum jus in Ecclesiam Sancti Joannis Lateranensis Romæ: *Confirmamus vobis omnem Ordinationem Episcopalem, tam de Presbyteris, quàm de Diaconis, vel Diaconissis, sive Subdiaconibus, &c. Nisi fortè Cardinales Diaconi, vel Subdiaconi, aut Acolythi sacri Lateranensis Palatii efficiantur. Ep.14.* Jus illud paulò uberius expressit Gregorius VII. *Quod de omni Ecclesia quemcumque voluerit, Clericum valeat ordinare.* Quod verò addit, ordinatum à Papa posse quidem præsidere, at non posse inferiori Ordine sedere in alia Ecclesia: *Quod ab illo ordinatus alii Ecclesiæ præesse potest, sed non militare:* nec possit deinceps ab alio Episcopo superiorem Ordinem accipere: *Et quod ab aliquo Episcopo non debet superiorem gradum accipere. Dictatus Greg. VII.* His documentis omnibus liquet integram sibi servasse Pontifices potestatem, non tantùm deligendi toto ex orbe, qui dignè impleant vacuas Romanæ Ecclesiæ sedes, sed eos etiam ablegandi in alias aliasquę Ecclesias, ubi eorum industria necessaria est. Dixi suprà hos mores fuisse Gregorii Magni, qui in Palatio suo institueret, & in omnes orbis Eclesias missitaret præstantissimos Clericos ad variarum Ecclesiarum gubernacula capessenda. Blandè & peramanter ad Anselmum Beccensem tum adhuc Abbatem conquestus est Urbanus II. quòd præter opinionem suam injuriosus fuisset Ecclesiæ Romanæ, Clerico Romano ad professionem Monasticam, & ad superiorem Ordinem provecto. *In vos querela Romana pendet Ecclesia quòd ipsius Clericum monachare, & altioribus gradibus provehere præsumpsisti. Anselm. l.2. Epist.32.* Alludit hauddubie Urbanus ad Dictatus Gregorii VII. paulò suprà allegatos, & quorum capita aliqua dici possent non unius Romanæ Ecclesiæ propria fuisse; cum universim indubitatissimum sit Clericos ordinatione ipsa sua uni Ecclesiæ ita illigatos fuisse, & Episcopo, ut citra ejus assensum, nec profiteri in Monasteriis possent, nec ab alio Episcopo ulteriores Ordines consequi.

Cum Clerus Rotomagensis in Episcopum sibi delegisset Hugonem Abbatem Radinghensem, impetrato priùs consensu Regis Angliæ, & Episcopi Salisberiensis, cui obnoxius is erat, assensionem quoque Honorii II. Papę flagitavit, qui sibi hunc Abbatem vendicarat, tanquam Clericum Ecclesię Romanę. *Ipsum itaque sub primo jure, absque (atque) dominio nostro, tanquam specialem Beati Petri & S. R. E. Clericum retinemus. Spicil. to.3. p.151.* Denique Innocentius III. percontanti Episcopo Florentino de quibusdam Subdiaconis Ecclesiæ Romanæ, qui Prælaturas in Diœcesi sua obtinuerant, & canonicam tamen sibi obedientiam præstare detrectabant: respondit, consentaneum quidem esse, ut hi Subdiaconi Subdiaconis aliis præponerentur: *Etsi decens sit, ut illis quantum convenit, à te inter alios tibi subditos deferatur:* Sed non eo illos ab obedientiæ Episcopalis jugo relaxari, quòd manus illis summus Pontifex imposuisset. *Ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè absolvuntur. C. Per tuas. De major. & obed.*

III. Quòd ad Rescripta autem Apostolica, ut à quocumque Catholico Episcopo ordinari quis possit, addita est à Concilio Tridentino clausula, tum magni momenti, tum Episcopis plurimum honorifica: Testimonium Ordinarii de probitate & moribus necessarium semper fore. *Quòd sibi quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis Rescripti, vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Sess.23. c.8.* Alioqui Episcopus, qui confert ordines, à collatione ordinum per annum

suspensus est, & qui eos suscipit, suspenditur ab eorum functionibus, quandiu volet Ordinarius.

Adde quod & permittit Concilium, ut ab Episcopo examinentur, quicunque ordinati fuerint, non ex suis dimissoriis, nec ab ipso ante examinati, qua demumcumque authoritate ordinati fuerint: *quacunque authoritate promotos. Sess. 24. c. 3.* utque ab ipso suspendantur, vel interdicantur, si minus idoneos judicet, quamvis ordinator idoneos judicasset: maximè verò si ii sint superiorem Ordinum Clerici.

Agnoscit ergo Tridentina Synodus, incidere causas, ubi Clerici ordinabuntur, sine examine & sine dimissoriis Episcopi proprii; non tamen exprimit, à Metropolitano tunc, an à Primate ordinentur. Verba enim hæc extremo loco prolata, capi possunt, de Ordinibus per Apostolicum Rescriptum susceptis, vel per dimissorias Capituli, vacante sede. Promo nunc decretum, quod de Rescripto Pontificio intelligi necesse sit. Eo autem edicitur, ut *Facultates de promovendo à quocumque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam. Sess. 7. c. 11.* Concilium Senonense anno 1528., *Cap. 7. 8.* illis succensuit, qui Episcopi sui examen fugitantes, Romam pergerent, ibi sine ejus dimissoriis ordinandi: voluitque, ut suspenderentur, donec repræsentassent ordinationis suæ literas: ostendissentque Episcopum, à quo ordinati fuerant, ad id à Pontifice delegatum fuisse; denique donec scrupulosissimo examine de doctrina, vita, moribus, ætate, patrimonio, idonei fuissent comprobati. Placuit huic quoque Synodo, ut Parochi, quamquam Romano provecti rescripto, ab Episcopo examinarentur, eorumque loco substitueretur Vicarius cum portione congrua, si minus idonei reperirentur. Jam ad Tridentinum redeamus, quo hæc decreta ex parte confirmata sunt.

IV. Sive Pontifex spectetur, sive Primas, sive Metropolitanus, non satis in speciem constare sibi videtur Concilium, dum illis potestatem facit ordinandi Clericos cujuscumque Episcopi ejus injussu, aut eo retinente. 1. Clericos enim omnes vehementer hortatur Concilium, ut malint minoribus acquiescere ordinibus, & sola modestiæ laude clarescere, quàm ambitiosis conatibus ad superiores grassari, præter Episcopi sui voluntatem. 2. Episcopis id permittit, ut interdicant Ordinibus sacris quos indignus compererint, etiam ob occulta crimina, & sine figura judicii. *Cui ascensus ad sacros Ordines, à suo Prælato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter fuerit interdictus. Sess. 24. c. 1.* 3. Non patitur, ut ii, qui ita interdicti fuerint, possint unquam licentiam impetrare ordinum præter voluntatem Episcopi proprii suscipiendorum. *Nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo suffragetur.* 4. Qui ab Episcopo suspensi fuerint Ordinibus, Gradibus & Dignitatibus, præter ejus voluntatem redintegrari non posse declarat.

V. Ut concilientur ergo Rescripta Apostolica, & *Facultate de promovendo à quocumque*, cum hac Episcoporum potestate abjiciendi quoslibet ab ordinibus ob occulta crimina etiam indicta causa, & excisa appellandi facultate: distingui necesse est jura legesque, quæ ante Tridentinum Concilium, & quæ postea viguere. Ante Tridentinum enim poterant Abbates quidem & Ordinibus & Dimissoriis Monachos suos frustrare, indicta causa, & propter occultissima crimina: *Quoniam esse potest quod Prælati eorum commissa secreta noverunt.* Ita enim habent verba Decretalis Pontificiæ. *C. Ad aures. Extra. De temp. Ordi.* At non eodem se modo Episcopus in Clericos suos gerere poterat. Ab Ordinibus eos arcere non poterat nisi propter publica scelera. Ita apertissimè Alexander III. ad Episcopum, qui ipsum ea de re sciscitatus fuerat: *Veruntamen quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere. C. Ex tenore. Ibid.*

Tam diversæ porro Monachorum Clericorumque disciplinæ, duas fas est afferre causas. Prima est quod Clericis Ordines multo magis debeantur, quàm Monachis, cum Clericatus ipse jam initiatio sit Ordinum, & quasi rudimentum. Altera est quod Ordines indivulse adhuc quodammodo adhærerent cum Beneficiis, ubi de Clericis agebatur, non verò ubi de Monachis. Non poterant verò Abbates tam facilè & tam crebro humanis affectibus & privatis cupiditatibus exagitari, ut Monachos ab Ordinibus arcerent; quàm Episcopi, ut Clericos à Beneficiis.

VI. Ideo & Tridentini Patres cum suo jam ævo ferè Ordines sine Beneficio conferrentur, eadem donavere Episcopos potestate in Clericos, qua jus commune Decretalium in Monachos Abbates armaverat, ut ordines vel dimissorias penitus abnuerent, etiam indicta causa, nec cuiquam mortalium reddita ratione. Cum de solis quæstio vertatur Ordinibus, ad quos solo pietatis instinctu anhelare fas est, iisdem verbis utitur Concilium Tridentinum, quæ in Decretali *Ad aures* usurpata fuerant: quo Clericos adducat, ut acquiescant repulsæ & voluntati Episcopi sui, malintque humilitate crescere, & teste Deo illustrari, quam superbia vanescere & obscurari. *Sess. 14. c. 1. Sess. 21. c. 2.*

Hinc ergo jure infertur ex Tridentini Concilii placitis, Episcopos nullius prorsus velut superiori judicio obnoxios esse, si quos ordinare recusent, nec ad ulterius Tribunal ullum provocari posse. At ubi non de meris Ordinibus agitur, sed de Beneficiis, longè aliter res habet, recusandi rationes proferant necesse est, de quibus ad superiores Ecclesiasticos Judices referri possit. Nec est quod quisquam eo moveantur: quando de Beneficiis controvertitur: cum ante Tridentinum ne Ordines quidem ipsos posset Episcopus abnuere, nisi publicæ essent culpæ causæque abnuendi.

Cum verò constet ea in re antiquo Decretalium juri derogatum esse à Tridentino, assentiendum est in solis Ordinibus, non in Beneficiis derogatum esse, cum de solis Ordinibus expressè mentio habeatur. Ex solemni enim & decantatissima Juris regula, correctiones & derogationes Juris ulterius urgendæ non sunt, quàm disertis verbis exprimatur.

Adde quod cum alicubi absolutissimè distinguatur in Tridentino Titulus Beneficii, & Titulus Patrimonii: non illud usquam ibi habetur posse Episcopum Ordines abnegare, cum Beneficii Titulo flagitantur: sed expressissimè ibi jubetur, ut Episcopi non plures sub titulo Patrimonii ordinent, quàm quos utiles necessariosque censuerint Ecclesiarum suarum ministeriis obeundis. *Patrimonium verò vel pensionem obtinentes, ordinari post hac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos, pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum. Ibidem.*

Adde rursus quod cum Tridentina *statuit Synodus; ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis aliàs idoneus sit moribus, scientia & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet, eum Beneficium Ecclesiasticum pacificè possidere, Ibidem;* non potest ea mens esse Concilii, ut qui & his pollent virtutibus, & Beneficium præterea obtinent, possit Ordinibus arbitrio Episcopi frustrari.

Ad eum modum doctrinam & mentem Concilii Tridentini interpretati sunt bene multi Canonistæ, quorum nomina leges, si vacat, apud Barbosam, qui in eadem & ipse sententia est, Rotamque consentientem se habere præ se fert. *Illud notare oportet, denegare Ordines aut dimissorias non posse Episcopum ei qui obtinet Beneficium, vel est in dignitate Ecclesiastica constitutus: nisi canonicum habeat impedimentum. Aliis verò Ordines non tenetur conferre Episcopus maximè stante dispositione Concilii Tridentini, Sess. 21. c. 2., illis verbis, Nisi illis, quos Episcopus judicaverit assumendos. Quæ verba eum denotent boni viri arbitrium, &c. Si Episcopus legitimè non interponat arbitrium, Deum solummodo judicem habebit, ac proinde non dabitur appellatio, &c. De Offic. & potest. Episc. Part. 3. Alleg. 4. num. 66.*

Non eidem prorsus suffragatur doctrinæ Fagnanus, nec mul tùm tamen ab ea abludit. Statuit enim ille quidem posse Episcopum occultis de causis & criminibus, tum Ordines, tum Dimissorias denegare, etiam Beneficiariis. At illico profitetur repulsam passos posse ad Papam confugere, qui Metropolitano, vel Episcopo proximiori præcipiet, ut ab Episcopo rescifcat causas repulsæ; & si minùs canonicas judicet, ut Beneficiarium ipse sacris Ordinibus initiet. Affirmat Fagnanus hunc esse receptissimum usum Dataria Romanæ, quæ Decreto innititur Gregorii XIII. & Congregationis Concilii. En ipsa Pagnani Verba: *Cum olim de hoc dubitatum esset, sacra Congregatione ad Gregorium XIII. relata, edidit decisionem, quæ postea perpetuò obtinuit in Dataria: videlicet quotiescumque Ordinarius recusaverit quempiam ordinare, committendum esse Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario requirat cur recusaverit; quo causam legitimam non allegante, liceat illi eundem recusatum ordinare. In Cap. Ex tenore. & C. Ad aures L. 1. Decret. Part. 2. p. 182. & seq. p. 187.*

Addit Fagnanus Regulares ipsos, quos Ordinibus & Prælaturis Superior Claustralis interdicebat, ad Papam potuisse recurrere, qui Abbatem cogebat assentiri electioni factæ Monachorum suorum ad Regularem aliquam Dignitatem. *Ibidem.* Quæ Fagnani doctrina tantò plus habet momenti, quod constantissimæ innitur regulæ, in omnibus Decretis Conciliorum Generalium excipi semper & incolumem vigere atque inconcussam Papæ potestatem dispensandi. Ecqui enim dubium, qui de suis ipsa statutis possit Ecclesia dispensare? At per longissima Conciliorum Generalium intervalla, hæc dispensandi autoritas in sola residet Apostolica Sede.

Nec silere possum quid senserit Compilator ipse Decretalium Gregorianarum B. Raimundus de Pegnafort. Existimat enim, *Summa 3. pag. 31.*, si Clericus sæcularis ordinari se postulet, posse quidem Episcopum occulti ejus flagitii conscium dehortari, posse deterrere, non posse prorsus abnegare, si persistat. *Si est Clericus sæcularis, admoneri potest in secreto, ut abstineat; aliàs si ille institerit, debet eum Episcopus ordinare. Et est expressum extra Cap. Ex tenore:* Si Regularis autem sit, à Prælato suo absolutissimè repudiari posse, quòd Monachi arctiùs subjiciantur suis Prælatis, & strictiori vinculo teneantur ad virtutes honoribus & dignitatibus anteponendas. *Si verò est Regularis, non debet ordinari contra voluntatem Prælati sui; non enim in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei. Ratio diversitatis est, quia Regulares sunt fortiùs adstricti suis Prælatis, quàm sæculares. Extra C. Ad aures.* His denique subjicit doctissimus vir, quod maximè consentiat iis, quę in Concilium Tridentinum commentati sumus: si Beneficiarius sit, cujus Beneficio annexus sit Ordo, non posse eum ob occulta crimina ab Ordinibus repelli: aliàs posse. *Vel aliter, Si habet Clericus jus petendi Ordinem, fortè ratione Beneficii, cui est Ordo annexus, non potest Episcopus eum prohibere, quamvis sciat illum commisisse peccatum occultum: & ita potest intelligi illa, Ex tenore. Si verò non habet jus petendi, non tenetur eum Episcopus ordinare: & ita intelligas illam, Ad aures.*

VII. Nec tempero mihi, quin referam hic etiam quod Flodoardus narrat in historia sua Remensi. Cum ordinasset Archiepiscopus Lugdunensis Episcopum Lingonensem, Cleri populique electione minimè expectata: eo Episcopo mortuo maturarunt Lingonenses alium eligere, quem & Romam oblegarunt, ut à Papa ordinaretur. Remisit illum Pontifex ad Archiepiscopum Lugdunensem, ut eum ipsemet ordinaret. Verùm fatigati ejus tergiversationibus & procrastinationibus Lingonenses, secundò eum Romam miserunt, quòd à Pontifice tunc demum ordinaretur. Rursus & Pontifex illum remisit ad Archiepiscopum, quò vel ipsum ordinaret, aut causas recusationis rescriberet. *Aut ipsum consecraret, aut quid in eo reprehensibile judicaret, rescribere maturaret.* Archiepiscopus adeo non paruit, ut alium Episcopum consecrarit. Tunc Pontifex electum à Clero & populo Episcopum sua ipse manu ordinavit, mandavitque per literas Fulconi Archiepiscopo Remensi, ut eum ipse Lingonas deduceret, sedique inveheret Episcopali. Scripsit Fulco ad Pontificem, *se paratum fuisse & esse, quæcumque ab ipsius Papa celsitudine injuncta fuerint adimplere.* Sed distulisse, quòd præciperet Rex ipse Romam Legatos ad Pontificem mittere, qui voluntatem ejus ipsius ab ore referrent: *Dum Rex Legatos ad Papam dirigeret, ut per eos jussionem ipsius certissimè cognosceret. Flodoard. L. 4. c. 1.*

Multa hinc emicant documenta sedulò animis commendanda. 1. Episcopos nonnunquam homines esse, & humana pati, & præjudiciis vel cupiditatibus quandoque præcipites agi in causis hujusmodi institutionum, confirmationum & ordinationum. 2. Ideoque necesse esse, ut inspectores habeant suos ipsi, qui inspectores aliorum omnium sunt; nec tanti momenti res, quanti est quidquid beneficiorum usquam est, unius hominis arbitrio absolutissimè permittatur, qui humanis potest & deludi præjudiciis, & affectibus abripi. 3. Flagitabat jure suo Pontifex, ut Archiepiscopus Lugdunensis aut electum ordinaret Episcopum, aut quamobrem id non faceret, causas aperiret, ab Apostolica Sede discutiendas. 4. Contumaciùs agente Episcopo, ut & ordinationem denegaret, & negationis suæ reticeret causas, ejus vicem implevit Papa, & ordinavit ipsemet electum Episcopum. 5. Ita longo sæculorum tractu fieri vix aut nec vix potuit, quin causæ istiusmodi subinde inciderent, ubi interpellaretur Papa, & impetrarentur Rescripta, ut ordinari quis posset ab alio, quàm ab ordinario Episcopo.

Potuit & schisma his rescriptis viam quoque aperire latissimam. Per longum illud enim schismaticumque dissidium, altercantium cum Romanis Pontificibus Germanorum Imperatorum, quis ambiget, plurimos perfugium habuisse Romam, ne ab Episcopis schismati implicatis ordinarentur? Perinde res habet & in simoniacis Episcopis Germaniæ & circumjacentium Provinciarum, eodem ferè tempore: quando tam latè simonia manavit, & non aliter habiti sunt, qui ab Episcopis simoniacis ordinabantur, quàm si ab hæreticis aut schismaticis Ordines suscepissent. Perdiu grassata est utraque hæc pestis; & frequentissimè tunc adeunda fuit Sedes Apostolica, vel Rescripta ejus impetranda, ut hæc ordinationum contagio declinaretur. Omnino necessaria tunc fuere hæc Rescripta, & in-

& inde originem eorum repeti debere, verbis ex ipsis facilè intelligi potest, quibus ea contexta sunt.

Inter Statuta complura Cardinalis de Finali Archiepiscopi Turonensis anno 1512. istud quoque ad rem præsentem decretum est: *A Domino Archiepiscopo diffinitum est, ut cum quis repulsam passus fuerit in Sacrorum Ordinum postulatione, Romamque ea de causa confugerit, teneatur exponere & repulsam & causas repulsæ. Utque nullus Diœcesis Turonensis ad Sacros Ordines provectus sine Dimissoriis prædicti Archiepiscopi, aut ejus Vicariorum, etiam ex commissione Domini nostri Papæ, aut Legatorum Sedis Apostolicæ, possit mysteria celebrare in Turonensi Diœcesi, nisi ordinationis suæ Literas repræsentaverit Archiepiscopo, aut Vicariis ejus, alioqui contra eum ex regulis juris procedatur. Metrop. Turon. Part.2. p.121.* Hinc perspicitur qui usus vigeret ante Tridentinum.

VIII. Anno 1341., *Rain. n.63.*, Benedicto XII. Papæ exhibitæ sunt in unum compilatæ Armenorum Consuetudines variæ, quarum vitiosæ non paucæ, nonnullæ prorsus non ferendæ. At præ cæteris hæ: Ubi quis inquinamento gravi carnalis libidinis deturpatus fuerat ante ordinationem, confiteri Sacerdoti jubebatur; tum Episcopus ordinationem auspicaturus, Confessarium interrogabat, an Ordine Sacro dignus esset, qui præsentabatur. Negabat Confessarius, atque ita pœnitentem ordinatione arcebat. Si qui in Ordine Sacro constitutus jam erat, eadem contaminaretur libidinis fœditate, executione Ordinum illum interdicebat Confessarius; si pergeret nihilominus sacra fœdare Mysteria, Episcopum monebat. Multa hîc sunt quæ offendiculo non possent non esse; & quæ vitari in Ecclesia Latina non facilè potuere, nisi ad eos usus se converteret, qui suprà memorati sunt.

IX. Nolui illis immorari, quorum videbatur olim ordinatio Summo Pontifici reservata. Hoc privilegium authore Ditmaro quondam consecutus fuerat Archiepiscopus Magdeburgensis. Eodem gavisum fuisse Bambergensem locupletissimus testis est Paschalis II. quo tamen Metropolitani sui obedientiæ non subducebatur: *Salvo Metropolitani jure Præsulem ordinavimus. Rainal. ann.*1003. *n.*11. & 1103. *n.*4. Non potuere hoc privilegio ornari nisi Episcopi, & multò magis Metropolitani, ii certè quibus nulli eminebant Primates.

X. Finem his faciet Edictum Blesense Henrici III. Regis quo cavetur, ut quibus Romæ provisum fuerit de Beneficiis, *ii* examen subeant; & *Visa*, seu institutionem Episcopi accipiant, qui abnuere & denegare non poterit, nisi expressis in charta causis recusationis suæ: ut tunc recurri possit ad Superiorem Ecclesiasticum; ita ut nunquam seculares Curiæ & publici Judices intervenire possint, aut Prælatis vim adferre ad Beneficiorum collationem. *Edit. de Blois Art.*13.6.4. Perspicuè inde infertur, multo minus posse sæculares Judices, ubi de Sacris Ordinibus agitur, vim asferre Prælatis, sed *Partes remittere ad Judices Ecclesiasticos superiores. Edit. de Melun. Art.*15. Sed non minùs perspicuè inde liquet, non posse Episcopos non causas edere, quibus adducti Ordines iis denegant, qui Beneficiis arctati sunt, ut de hîc cognoscant suo jure Judices Ecclesiastici superiores.

Scripsit olim Innocentius III. ad Archiepiscopum Senonensem, si pergeret Carnotensis Episcopus eos ablegare & institutione fraudare canonica, qui ab Archidiacono ad Beneficia præsentabatur, trina ipsemet monitione præmissa, eos institueret. *Regest.*1. *Epist.*87. In Concilio Remensi anni 1583. statutum est, ut ne posset Prælatus Ecclesiasticus instituere Beneficiarios Prælati inferioris, nisi eo recusante, & examinatis causis recusationis. *C. De Episc. n.*18. Plura de his alibi, hæc satis sunt ad stabiliendum Edictum Blesense. Addam dumtaxat Edictum anni 1629., *Art.*2., prorsus consentire Edicto Blesensi. Addam & Comitia Generalia Cleri Gallicani anni 1636. ubi multa tentata, multa decreta sunt, ne instituerent Episcopi eos unquam, quos instituere Ordinarius Episcopus recusasset, nisi Ordinario superiores essent Præsules: & ne Ordines conferrent alienis Diœcesanis, sine dimissoriis proprii Episcopi. Quæ Decreta rursus innovata fuere in Comitiis Generalibus Cleri anno 1660. & 1665. *Memoires du Clergè. Tom.*2. *pag.*49. 53. 57. 58.

CAPUT IX. *P.4. l.2. c.3.*

De Ordinationibus sine Titulo, & sub Titulo Patrimonii; hac extrema Ecclesiæ ætate post annum Christi millesimum.

I. Decreta Conciliorum adversus Ordinationes Clericorum maximè superiorum sine titulo, id est, nulli affixorum Ecclesiæ. De Optimatum Eleemosynariis. Monachi ipsi sub Titulo alicujus Ecclesiæ ordinabantur.

II. Aliqua advertuntur in Canonem Concilii Lateranensis III. quem suffragatum opinantur primum Titulo patrimonii ad Ordinationem. Quid inde emerserit detrimenti.

III. Posteriora Concilia Titulo patrimonii authoritatem adjecere.

IV. Hactenus semper Episcopis incubuerat cura alendorum eorum, quos ordinassent.

V. Alia Concilia ad Titulum patrimonii. Quæ olim summa ejus proventuum necessaria.

VI. Decreta Concilii Tridentini longe pulcherrima de Titulo patrimonii. Non debet ordinare Episcopus, nisi quos censuerit Ecclesiæ utiles sua fore, vel necessarios.

VII. Uni quoque illos mancipare debet Ecclesiæ.

VIII. His Decretis si mos gereretur, quàm proximè accederemus ad elimatissimam primævæ Ecclesiæ Disciplinam.

IX. Concilia Galliæ & Edicta Regum, quibus confirmata sunt ea Concilii Tridentini Decreta.

X. Alia Concilia ad faciliorem eorum executionem.

XI. Varia elucidamenta Congregationis Concilii, maximè circa discrimina juris antiqui, juris Decretalium, & juris novissimi post Tridentinum.

XII. Cardinalis Bellarmini doctrina.

I. EX indulgentia, Tullensi Episcopo, & ut præsentibus prospectum esset ejus Ecclesiæ necessitatibus, concessit Urbanus II. ut aliquos retineret eorum, qui sine Titulo ordinati fuerant, hoc est, sine Beneficio. *De his qui sine Titulis ordinati sunt, licèt ejusmodi ordinatio Sanctorum Canonum sanctioni contraria judicetur, &c. Epist.*17. *in Append.* Concilium Melphense sub eodem Pontifice anno 1089. excanduit adversus Clericos Acephalos, qui Optimatum Principumque in aula diversabantur, Magnatis alicujus vel Matronæ obsequiis devincti: statuitque, ut deinceps Episcopi Optimatibus Nobilibusque his designarent ipsimet Confessarios, & conscientiæ rectores, quibus hic esset veluti Canonicus Ordinationis Titulus. *Quia novum hoc tempore Clericorum Acephalorum genus emersit, qui demorantur in Curiis, & viris, & fœminis ad sui Ordinis dedecus subditi, &c. prohibemus*

mus ne quis retineat hujusmodi. Sed proceres ab Episcopis animarum suarum Procuratores postulent, qui Episcopi jussione pro tempore, ac vicissim in Curiis converseutur. Can.9. Eo verbo *vicissim* innui videtur, ab Episcopo subinde revocatos fuisse hos Confessarios, aliosque subrogatos, ne diuturniore mora io aula, contagiosoejus afflatu inficerentur.

In Concilio Placentino anno 1095. irrita pronuntiata est ordinatio, quæ sine Titulo fieret. *Ut sine Titulo facta ordinatio irrita habeatur.* Can.15. Ea irritatio non spectabant nisi ad Ordinum executionem; cum dispeusatum in iis fuisse jam viderimus. Placuit Concilin Claromontano ejusdem anni, ut omnes Ordines sub titulo unius Ecclesiæ uni darentur. *Ut omnis Clericus ad eum titulum, ad quem primùm est ordinatus, semper ordinetur.* Innovatum & ibidem est, illud decretum de Capellanis & Confessariis ab Episcopo cuique designandis. Can.15. 18. Inter labentis Ecclesiasticæ disciplinæ corruptelas, hanc quoque numerabat Joannes Gersonius, quod illud Decretum in desuetudinem abiisset. *Ubi est, quod nullus Principum Laicorum Capellanum habeat, nisi ab Episcopo datum, in ousu ab Episcopo deponendum, vel corrigendum.* Gerson. tom.2. pag.205. Concilium Londinense anni 1125. necessitatem Tituli visum est arctasse ad Presbyteros & Diaconns. *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum, nisi ad certum titulum ordinetur. Qui verò absolutè fuerit ordinatus, sumptu careat dignitate.* Can.8. Idque confirmatum est in Concilio Lateranensi III. anno 1170. sub Alexandro III. ubi statutum est, ut si Episcopus Presbyterum, vel Diaconum ordinaret quempiam, sine sufficienti Titulo, suppeditaret ipse necessaria alimenta, quò sustentari posset, donec aliquid Beneficii illi conferret; nisi is qui ordinatus foerat, sui se sumptibus patrimonii alere posset. Can.5.

Ne Monachi quidem ipsi profitebantur, nisi ad unius Ecclesiæ, vel Altaris Titulum. Narrat ipse Ditmarus, qui Merseburgensi postea donatus est Episcopatu, se triennali novitiatu perfunctum in Magdeburgensi Mnnasterio Sancti Jnannis, professionem emisisse in altario Sancti Mauritii nomine dicato; quod in Monasterio nimirum Sancti Joannis nullus vacuus esset locus: *Quia ad Altare hoc me dare non potuit.* L.4. De fratre suo inferiùs agens, qui Monachus Corbejensis in Germania erat, ita ait: *In nova educatus Corbeja, & ejusdem Altaris servus.* Ea erat ratio, quæ Monachis stabilitatem indiceret, perinde ut Clericis: illi Professione, hi Ordinatione sua mancipantur Ecclesiæ & Altari. cui ministrant, de quo vivunt. *Altaris servus.* Præposituram alicujus Ecclesiæ assecutus fuerat Ditmarus; eam ubi ad Episcopatum accitus est, fratri suo contulit, ejusdem tum Ecclesiæ Canonico: *Hujus Altaris servo.* L.6. Geron Capellanus Henrici I. Imperatoris, cum ad Archiepiscopatum Magdeburgensem vocatus esset, Altari primùm dicavit se, tum sociatus est Capitulo. *In Ecclesia se primitus Altari tradens, & communionem fratrum decem mensis acquirens, &c.* Edgarus Angliæ Rex, qui regnare cœpit anno 959. Regio Privilegio ornari Abbatiam Glastemburiensem voluit, referente Vuillelmo Malmesburiensi, ut Monachi Clericique, quos Abbas ordinari cuperet: ordinarentur sub titulo Sanctæ Mariæ Glastemburiensis. *Tam Monachos quàm Clericos, quos idoneos judicarent, ad titulum Sanctæ Mariæ ordinari facerent.*

II. Referamus jam nos ad Concilium Lateranense III. & ad Canonem quem ibi promulgari de Titulo patrimonii curavit Alexander III. Papa. Primò intexendus hic est Canon ipse, qui primus censetur hujus disciplinæ fundamenta jecisse. *Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit, tandiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet. Nisi fortè talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.*

Illud primum hic observandum est oequaquam hoc Canone revocari, aut debilitari, tot olim Synodos, tot Canones, tot Decreta, quibus inculcatum fuerat, nequa fieret sine Titulo Ordinatio. Vigent ergo etiam nunc leges illæ sacræ, sed hoc in Concilio pænæ decernuntur in Episcopos, qui Presbyteros vel Diaconos ordinaverint sine Titulo, & sine Patrimonio, jussis Episcopis, ut eorum ipsi provideant sustentationi. Et sanè priscum illud & solemne statutum de non ordinandis sine Titulo, vel sine Ecclesia Clericis, duabus nitebatur gravissimis causis. Altera erat, quæ ad temporalem spectabat Clericorum sustentationem. Altera autem longè potissima causa erat, ipsa Clericorum residentia jugis, & indefessa assiduitas ad Ecclesiasticas functiones. Clericus sine Titulo ordinatus, inopia premebatur, eique consulit Concilium, adsignato vel Episcopi censu, vel Clerici ipsius patrimonio. Sed aliud erat præterea quod in eo desideraretur, nimirum munus & officium aliquod juge, qun suam aliorumque salutem infatigato studio procuraret; idque mox dicemus à posterioribus Conciliis maximè provisum accuratumque fuisse. Cum Diaconus & Presbyter sine Titulo ordinatus, re familiari non carebat, justæ erant causæ non urgendi ad ejus sustentationem Episcopi. Id ab Alexandro III. præstitutum, qui procul erat interim à voluntate permittendi, ut passim sub Titulo patrimonii ordinarentur. Et id tamen inde vulgo expressum, & conclusum est. Ejusmodi ordinatio sine Titulo, ex quo impunè abiit, licita plerisque visa est. Exinde Clericorum vagantium intertiumque innumerabilis frequentia. Exinde & copia laudabilis optatissimaque spontaneorum Ecclesiæ militum, gratis & præfervidè tamen merentium in pietatis & charitatis castris. Illud Concilia moliri postea non desiere, ut malum illud præverterent quà fieri posset; bonum istud interim non everterent.

III. Anno 1200. Concilium Londinense Canonem illum Lateranensis Concilii III. ad Subdiaconos ampliavit. *Idem in Subdiaconi Ordinatione statuimus.* Can.6. Archidiaconos quoque eidem pœnæ subjicit, si ordinandos offerrent Clericos majores, sine Titulo & sine Patrimonio. In Decretalibus Gregorianis promulgatus est Canon Lateranensis, C. *Episcopus, de Prebendis*, & ejus rationem perspicies in priori Decreto, petitoex Ecclesiæ usu antiquissimo, quod nempè ad societatem & participationem asciscerer Episcopus redituum Ecclesiæ, quoscunqoe Clero suo per ordinationem adgregabat. *Non liceat ulli Episcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præstare. Sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos; vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.* C. *Non liceat. ibid.* Idem declarat Innocentius III. C. *Accepimus, de at. & qual. ordinan.*

IV. Inde concluditur Canone Lateranensi isto, non tam pœnam contineri, quàm delinimentum Episcopis concessum. Antiquissimo enim usu, ut posteriori hoc Canone liquet, non majorem tantùm, sed & omnium prorsos Clericorum sustentationi prospicere tenebantur. Innocentius III. suo etiam ævo moris fuisse declarat, ot sub unius Ecclesiæ Titulo plures ordinarentur Clerici, qui statim ejus proventibus pro suo quisque gradu & ordine alerentur. Ait enim io Decretalibus, Clericum qui ad Subdiaconatum suspirabat, & Tituli expers erat, tamen, à Parocho impetrasse, ut illum sub Ecclesiæ suæ titulo præsentaret, clam pol-

lici-

licitum, nihil se unquam ejus ex reditibus accepturum. *Presbyterum exoravit, at ipsum ad Ecclesia sua titulum præsentaret, &c. Repromisit quod nunquam in Ecclesia sua aliquam peteret portionem, &c. C. Per tuas, de Simonia.* Pactionem hanc simoniacam damnat Pontifex. In persimili specie Gregorius IX. Episcopum fraudis conscium suspendit per triennium ab Ordinum collatione, præsentatorem ab executione eodem spatio temporis, & eum qui ordinatus fuerat, donec dispensationem Romæ impetrasset. *Ibidem C. Si quis.* In Concilio Ilerdensi anno 1229. Clericatu & Ordinibus interdicti sunt *qui latinè loqui nesciunt, præsertim in illis locis, in quibus obtenta tonsura prima, ratione natalis soli, sibi in Ecclesia vendicant portionem. Const. Conc. Tarrac. l.5. Tit.6.*

V. Quanquam eo quo diximus modo invectus sit patrimonii Titulus: certissimum est tamen exinde penes Episcopos fuisse liberam potestatem, ut Clericos ordinarent, vel sub vero & prisco Titulo, seu Beneficii, vel sub recentiore, patrimonii. Ab anno jam inde 1223. cœpit Biterrense Concilium Titulum patrimonii exigere, qui centum saltem Turonensium Solidorum esset. *Sine Titulo patrimoniali centum solidorum ad minus, vel Ecclesiastico Beneficio competenti nullatenus admittatur. Can.6.* 8. In Simoniacorum etiam classem eos rejicit hoc Concilium, qui quos ordinabant, juramento astringebant, nihil unquam sibi molestiæ creaturos, de patrimonialis, vel Ecclesiastici tituli tenuitate. Quod Decretum in alio postea Biterrensi Consilio anno 1246. iteratum est. Concilio Senonensi anni 1528. placuit, ut Titulus patrimonii, vel Beneficium, vicenarum saltem esset librarum Parisiensium. *Can.4.* Edictum Aurelianense anni 1560. quinquaginta librarum esse sanxit. *Art.* 12. Cum deinde & auri, argentique copia in immensum excreverit, & magno constare cœperint, quæ vilissimo antè erant pretio, necessum fuit, ut in aliis aliisque Diœcesibus, pro opum rerumque copia vel tenuitate, Titulus desideraretur centum, vel centum quinquaginta librarum.

VI. Postremò Concilium Tridentinum, *Sess.21. c.2.*, ne Sacri Ordines mendicitate Clericorum vilescerent, constituit, ut ne post hac sæcularis Clericus ad Sacros Ordines propelli posset, nisi Beneficium obtineret, quo commodè & honestè sustentaretur: nec illud cedere, vel resignare posset, nisi eo expresso, quòd ille Titulus sibi Ordinationis sacræ esset; & denique tum irritam fore resignationem, nisi aliunde suppeteret ei quo victitaret. Quo ad illos verò qui Beneficio carent, patrimonio autem, vel pensionibus abundant, constituit Tridentinum, ut ex iis non plures ordinaret Episcopus, quàm quantos Ecclesiæ suæ necessarios utilesque opus haberet ministros. Addidit & illud, patrimonialem titulum idoneum esse debere ad unius Clerici sustentationem; denique alienari non posse, nisi aliunde suppeditaretur tantum aut patrimonii, aut Beneficii, quantum opus esset.

VII. Sed cum inflammaretur hæc Synodus eodem cœlestis charitatis spiritu, quo primigenia fervebat Ecclesia; nec nesciret priscorum Conciliorum Providentiam in Titulo Ordinationis regendo, non ad victum temporalem modò spectasse: alia postea sessione cavit, ut convenienter regulis Concilii Calchedonensis, ne post hac ordinarentur, nisi qui utiles & necessarii fungendis Ecclesiæ muneribus existimarentur. *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi, non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis. Sess.23. c.16.* Et ubi ordinarentur, illigarentur protinus Ecclesiæ, cujus utilitati & necessitati destinati fuissent, ut suos ibi Ordines exercerent, & proinde jugiter residerent. *Nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesia, pro cujus utilitate, aut necessitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus.* Si ea porro discedant Ecclesia inconsulto Episcopo, ab Ordinum functionibus interdicantur. *Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicetur.*

VIII. Primigenia hæc omninò est Ecclesiæ doctrina & disciplina de Titulo Ordinationis; hæc Tituli patrimonialis ad usum restrictissimum, & ad Titulum Beneficii revocatio; hæc Tituli Beneficii in primævam naturam restitutio, & in antiquissimam residendi, & sacris muniis defungendi obligationem. Si enim in mores religiosiùs inveheretur Decretum hoc Tridentinum, 1. plus momenti esset in Titulo ad salutem animarum promovendam, quàm ad corporis alimenta. 2. Posset patrimonialis ipse Titulus instar haberi Beneficii, cum is esset proventus Clerici, æternùm Ecclesiæ obsequiis mancipati. 3. Et quidem qui olim inter Clericos ad culmen perfectionis ferventiùs nitebantur, Ecclesiæ gratis ministrabant. Similiter & nunc qui patrimonii Titulo ordinantur complures, suo sumptu vitam tolerant, seque interim totos Ecclesiæ utilitatibus impendunt. 4. Si vigeret Decretum Tridentinum, Clerici qui sub Titulo Beneficii ordinantur, residerent utique omnes, & sacras obirent functiones. 5. Jam nulli essent vagi & acephali Clerici. Canone enim isto continentur Clerici omnes, non majores tantùm.

IX. Jam verò Decretum hoc Concilii Tridentini admiserunt approbaruntque Concilia Provincialia complurima. Remense anno 1564. C.12. Avenionense anni 1594. C.19. Rotomagense anni 1581. *Tit. de Episc. offic. n.6.* Burdigalense anni 1583. & 1624. *Cap.14. Tit. De Ordin. n.2.* Turonense anni 1583. *Cap.14.* Aquense anni 1585. *Tit. quæ ad Sac. Ord.* Tolosanum anni 1590. *Cap.7.* His adde Edictum Aurelianense articulis 12. 13. 14. & Blesense articulo 17.

X. Beatus Carolus in Concilio IV. Mediolanensi illud sanxit, ut qui ad ordinarii Episcopi Dimissorias à quovis alio ordinatus esset, accederet quam primum ad proprium Episcopum, ut Ecclesiæ alicui ab eo addiceretur. *Cap.8.* Concilium Mechliniense anni 1570. concessit Episcopis, ut ordinarent quos Ecclesiæ suæ æstimarent utiles, etiam sine Titulo, dum eos alendos in se reciperent. Comitia Cleri Gallicani anno 1625. Episcopos invitarunt, ut ne Regulares amplius ipsi promoverent ullos ad Sacros Ordines, nisi Monasteria ipsa sponderent, in seque reciperent, ut eos alerent, qua demum cumque causa Claustris exilirent. *Tit.17.* Si verò Conventus ejusmodi sint, qui nullos habeant certos reditus, spondeant Episcopis, hos Monachos ejectum non iri, nisi monito Episcopo, vel Vicario ejus.

XI. Suppetunt & paucula quæ hîc addantur. Cum magnopere dissiderent Canonistæ in ea quæstione, an minoribus etiam Clericis titulus necessarius esset, quem Episcopi exigerent, vel ipsi suppeditarent: id solos ad majores Clericos revocavit Concilium Tridentinum. Perspicua in eo est sessio XXI. Cui addi potest Decretum ejusdem Concilii Tridentini, ad restituendas functiones Clericorum minorum, & assignandam eis portionem congruam juxta proventus Ecclesiæ: quod longè diversum est à Titulo. *Ex aliqua parte redituum simplicium Beneficiorum, vel fabricæ Ecclesiæ stipendia assignent. Sess.23. c.17.* Leget qui volet Epistolam Stephani Tornacensis Episcopi ad Pontificem Romanum, qui mandaverat, ut aleret ipse Clericos, quoscumque sine Titulo ordinasset, donec eis aliquid Beneficii impertiisset. *Epist.12.* Declarat Stephanus, nec id fieri posse per facultates Ecclesiæ, nec per Canones fieri debere, cum Concilium Lateranense

se

se III. eam legem Episcopis non imponat, nisi ad eos, quos Diaconos vel Presbyteros ordioarint. 2. Illud professa est Congregatio Concilii, post Tridentinum Concilium, peræquè ut & ante Lateranense III. solo Beneficio obtioeri Titulum Caoonicum ad Ordines. Titolum verò Patrimonii ex dispensatione admissum esse, ad utilitatem & necessitatem Ecclesiæ. Accipe ut ea de re disserat Fagnanus: *Hodie solum Beneficium est Titulus legitimus ad Sacros Ordines; patrimonium verò non nisi dispensativè, quemadmodum etiam aliàs declaravit Sacra Congregatio Concilii interpres. In l.3. Decr. Par.1. pag.87.*

3. Tenetur Episcopus ei stipendia suppeditare, quem ordinavit sine Titulo, quamvis Subdiaconus jam vel Diaconus esset. Si plures Episcopi varios Ordioes eidem Clerico contulerint, tenentur omnes in solidum. Episcopus qui tenetur examinare & ordinare io alterius Diœcesi, eamdem & ipse incurrit obligationem: successor Episcopi in hanc quoque sarcinam succedit, ut qui parens in commune sit & tutor Clericorum omnium. Eadem denique obligatio transfunditur ad hæredes patrimonii Episcopi, ex sententia Canonistarum quos profert Fagnanus. *Ibid. pag.111. & seqq.*

4. Inoovantur in Concilio Tridentino pœnæ antiquorum Canonum in ordinationes sine Titulo. Atqui prisci Canones à Gratiano relati, *C. Neminem. C. Sanctorum. D.74.* cum ordinationem sine Titulo irritam declararent, suspendebant ita ordinatos, unde erumpebat irregularitas, si sacris functionibus insererent. Decretales Gregorianæ. *C. Jamdudum, C. Non liceat,* & *C. Episcopus, Tit. De Præben.* sanciebant id unum, ut Clericos majores sine Titulo ordinatos alere Episcopi cngerentur. Cum jam ergo persuasissimum esset his posterioribus & mitioribus Decretis oblitteratam esse vim & austeritatem anterinrum: à sacra Congregatione declaratum est, ionovatas esse à Tridentino pœnas Gregorianis Decretalibus, non Gratiani Decreto contentas. Contrariam scripserat Bullam Sixtus V. eam Clemens VIII. revocavit. Sed quoad illos Clericos, qui falsis Titulis Beneficii, vel Patrimonii ludificantur Episcopos; cum probabile esset, pœnam suspensionis ab antiquis Canonibus in eos intortam, à Decretalibus posterioribos revocatam non fuisse; ideo censuit sacra Congregatio à Tridentiois Patribus eam fuisse innovatam.

XII. Luculentissima inter illa monita, quæ Bellarminus Cardinalis, vir nunquam nobis sine singulari laudis encomio nominandus, nepoti suo Theanensi Episcopo insusurravit: non leviter prætereundum illud est, quod ad nimiam spectat Clericorum copiam, cum sine examine, sine delectu ordinantur. *In hac re multi falluntur, qui existimant multiplicandum esse Clerum, & ideo sine magno delectu manus imponant.* Addit Bellarminus, esse quidem optatissimum, ut longè plurimi digni inveniantur Clericatu: at indignos ordinari Clericos, id verò perinde esse, ac fundamenta Ecclesiæ emoliri: *Optandum quidem est, ut multi Clericatu digni inveniantur: sed indignos promovere est Ecclesiam evertere, Contr.5.*

Declarat mox ex vitis Pootificum, qui Romanam tribus prioribus sæculis Ecclesiam rexere, quàm exiguo essent tum numero Presbyteri, quos illi ordinabant: & quanto hoc incitamento esse deberet Episcopis, ut ne manus imponerent, nisi viris eruditione juxtà & morum sanctimonia spectabilibus: cum inde vel maximè pendeat Ecclesiæ pulchritudo puritasque, cui uni curam industriamque suam & studium omne debent Episcopi impendere. *Hæc certè paucitas tantorum Pontificum deberet omnes Episcopos serio admonere, ut nonnisi viros doctos & probos, & eo gradu dignos eligerent: quod omnino facient, si decorem domûs Domini ex animo diligant.*

Denique palam profitetur Bellarminus, pravi illud esse, & si copia datur, eliminaodi moris, ut tot ordinentur Presbyteri, quot sub Titulo Patrimonii id ambiunt: cum in eis sint dubio procul non pauci, qui eum gradu concupiscunt, non utilitati Ecclesiæ, sed suæ cupiditati servire certi, & quæstum sibi ex incruento sacrificio paraturi, ut desidiosam posthac agant vitam, dedecorosam Clero, & fidelibus ipsis aspernabilem. *Proinde maximus est abusus ordinare quoslibet ad Titulum patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiæ: & de celebratione Missæ faciunt artem de pane lucrando, unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Ecclesia scandalis patet.*

CAPUT X. *P.4. l.2. c.4.*

Tonsura & ordinatio Clericos Episcopo & Ecclesiæ uni obligant, postrema etiam hac ætate.

I. Varia argumenta ejus conjunctionis strictissimæ, quæ Clericos omnes Episcopo & Ecclesiæ quemque suæ devinciebat.

II. Professio ea erat obedientiæ, ut Beneficia alibi consequi non possent, nisi permittente Episcopo proprio.

III. Poterat Clericos cogere Episcopus ad superiorem gradum.

IV. Summa illa conjunctio & necessitudo diutius in Ecclesia Romana hæsit, quàm usquam alibi.

V. Concilium Tridentinum Clericos omnes addicens uni Ecclesiæ, etsi Beneficio careant, priscam restauravit disciplinam.

VI. Mira quædam posteriorum Conciliorum Decreta, ad Clericos omnes Ecclesiæ ministeriis mancipandos, & obsequiis Episcopi. Sola cupidine proventuum temporalium Beneficia exposcere, piaculare flagitium est.

VII. Cur concessione Summi Pontificis opus fuerit Monasticis Congregationibus, ut Clericos sæculares admitterent.

VIII. An possint Beneficiarii in Monasteriis profiteri, non consentiente Episcopo.

I. NE initio quidem extremæ hujus ætatis post annum Christi millesimum, oodos illos sacros abruperant Clerici, quibus sua illos ordinatio Episcopo suo illigaverat. Diœceseos finibus egredi non poterant sine formatis Episcopi sui Literis. Scribebat Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis ad Episcopum Londinensem, præcipiebatque Diœcesi ut abigeret sua Clericum extraneum, apostasiæ suspectum; aut cogeret *formatas Literas Episcopi sui, sicut Canones jubent ostendere. Epist.24.* Anselmus Lanfranci successor, quàm arctè hæreret Clericus Episcopo suo quilibet, exemplo docet nos ejus adglutinationis, qua Clericus Abbati cohæserat, cujus Ecclesiæ suo ipso Clericatu ionexus fuerat: *Alligatus Ecclesiæ vestræ per quandam professionem, quam in habitu Clericali vobis fecit. L.3. Ep.77.* Cum enim postea Clericus iste Monasticam Professionem fecisset in Abbatia Sancti Petri Carnotensis, & iocertus utri harum Professiooum serviendum sibi esset, quòd neuter Abbatum eum relaxare vellet, sciscitatus est B. Anselmum, qui ad Abbates scripsit, ejus esse qui charitatis visceribus magis abundaret, ut jure suo prior decederet: & pietatem æmularetur ejus matris, quæ maluit natum in æmulæ sinu vivere, quàm in suo emori: *Nam vera mater ma-*

vult filium suum in alieno sian vivere ? quàm in suo mortuum fovere. Certum est ergo magni utramque ponderis Anselmo fuisse hanc professionem, tum Monasticam, qua in Monasterio suo residere Monachus prnfessus erat: tum Clericalem, qua se Clericus Ecclesiæ devoverat ei, ad quam fuerat ordinatus. Variæ autem fuere causæ, quę illum adduxerint, ut existimaret suo potiùs in Monasterio Monachum residere debere: *Magis expedis propter plurimas causas*.

II. Id verò Clericorum omnium erat commone vinculum, ut Episcopo suo & Ecclesiæ suę ioexplicabilibus nodis cohærerent: & hæc verè professio erat, atque obedientiæ maximè professio. Inde enim fiebat, ut in alia quavis Ecclesia Beneficium obtinere oon possent, oisi obedientiam sibi desponsam prior Episcopus remisisset. Ita Hildebertus Cenomanensis Episcopus Snbdiaconum quendam suum cessit Claromontano Episcopo, qui eum sibi Archidiaconum adsciscere avebat. *Eum vobis, & vestea commodo Ecclesię, ab ea quam consecratoei suo debot obedieutia, liberum omninò & absolutum. Epist.55. Ansel. l.4. Epist. 25.*

III. Eadem obedientię lege tenebantur Ordines sacros adire, cum ab Episcopo proprio jubebantur, ut ex Concilio Avenionensi liquet anni 1209. *Jubemus tam Peapositos, quàm alsos Clericos ad exhortatienem, vel ad mandatum sui Episcopi, sine difficultate qualibet ad Sacros Ordines promoveri. Can. 19.* In eam rem profertur à Gratiano Carthaginensis Canon, qno Clerici Ordine & Beneficio exuuntur, si minùs se morigeros præstent Episcopo, qui Ecclesię suæ consulens necessitatibus, ad Ordinem illos superiorem promovere decrevit. Id amplexa est Ecclesia, potiùs quàm decretum Gelasii, qui invitos promovere refugiens, ex Clericis potiùs inferioribus, qui nulla necessaria virtute deficerent, ordinari volebat Presbyteros, quàm ex Diaconis, qui in eum assurgere gradum refugiebant. Decretales quoque Gregorianę Cartaginensem Canonem sequutæ sunt. Ecclesiæ Tricassinæ Episcopis confirmavit Inoocentius III. privilegium à Majoribus suis concessum, ut cogere possent Clericos ad majores Ordines subeundos. *Secundùm privilegium ab Alexandro Papa indultum. Innoc. III. Regest.1. Epist.291.* Certum est Episcopos persępè antiquissima & indubitatissima dignitatis suæ jura Apostolicis sibi Rescriptis confirmari voluisse, quo novus hic authoritatis cumulus accederet.

IV. Observatum illud jam suprà est, quos semel Pontifex Romanus ordinare cœpisset, absque ejus assensu superiores Ordines à quovis alio Episcopo suscipere non potuisse. Anno 1198. concessit Innocentius III. Archiepiscopo Mediolanensi, ut Ordines sacros conferre posset iis, quos Minoribus Pontifex donasset. *Rainal. an.1198.n.11.* Fuerat ea lex & consuetudo pervagatissima omnium orbis Episcoporum, eo jam propria Romanæ Ecclesiæ, quòd illa retinentior esset priscæ disciplinæ, quàm quævis alia; quod illustrari exemplis aliis compluribus posset.

Enim vero quamvis Gregorianis Decretalibus intextum esset illud Alexandri III. Decretum, quo prohibebantur Clerici vel irrepere in Ecclesias, & Beneficia unius Diœceseos, vel ea retinere, vel iis renuntiare, ut in alias migrarent Ecclesias citra consensionem Episcopi, *C. Admon. de Renun.* observabant tamen antiquiores Canonistæ ab illo jure & amore jam passim devium esse, & impunè Beneficiarios unius Diœcesis inconsulto Episcopo ad alias Ecclesias, & ad alia Beneficia devolare. Privatæ cupiditati indulgebant quandoque Episcopi, ut discedentium Beneficia aliis conferrent. *Fagnan. in C. Admon.*

V. In Concilio Tridentino non pristinus tantùm vigor huic disciplinę redditus est, sed ulterius etiam aliquid & elimatius institutum. *Sess.23.c.16.* Etenim illi etiam qui Beneficii expertes sunt, & qui sola tamen ordinatione sua alicui sunt Ecclesiæ affixi, vetiti ibi fuere ab ea omninò recedere, nisi Episcopo permittente. Ex quo infert Fagnanus scitissimè, incogitantiam illam esse, vel mollitiem Canonistarum recentiorum quorundam, qui existimarint, Presbyteros, Clericosque alios, nullo beneficio obligatos ad residendum in una aliqua Ecclesia, posse io quo volent loco sedem sibi defigere, nec posse aliis ab Episcopis suis literas denegari commendatitias. Id quippè manifestissimè refragatur huic Concilii Tridentini Decreto: *Cavendum est à modernis Collectoribus, dum dixerunt Presbyteris & Clericis non habeatibus Beneficium in titulum peesonalem residentiam requirens, licitum esse, ire quo velint, & Ordinarios teneri eis literas commendatitias concedere. Hoc enim est contra præcitatum Concilii Decretum.* Ita Fagnanus. *Ibidem.*

Invebitur & in eos idem Fagnanus, qui scripserat, non posse Episcopum in sua Diœcesi remorari & affigere eos, qui sub Titulo patrimonii ordinati fuissent. *Ibidem.* Ostendit huic jam doctrinę locum non esse post Tridentinum, quo sancitur, ut sub Titulo patrimonii non ordinentur, nisi ubi utilitas, vel necessitas Ecclesiæ postularit. Itaque Ordinatio ad normam Concilii Tridentini facta. *Sess.21.c.2.* Clericum quemlibet inexplicabili modo innectit Episcopo & Ecclesiæ certæ. *Qui in sua ordinatione permisit se ascribi, ac tanquam servum ascriptitium mancipari servitio Ecclesia, pro cujus utilitate est ordinatus. Unde non mirum, si eo casu locum deserere non potest inconsulto Episcopo.* Verba sunt hæc Fagnani.

VI. Anno 1564. io Concilio Remensi corroborata sunt decreta hæc omnia Concilii Tridentini, & Clericorum prorsus omnium firmata sunt splendidissima illa vincula, quibus Episcopo suo, Ecclesiæque suæ tunc mancipati fuere, cum ordinarentur. *Cap.12. 13. 14. 15.*

Anno 1565. in Concilio Mediolanensi I. *Cap.36.* decretum est, ut si qua in Ecclesia essent Dignitates, Personatus, Officia, quibus nullæ adhuc sacræ functiones adscriptæ fuissent, vel ab origine sua, vel Jure communi, vel particularibus Constitutionibus: ab Episcopo adsignarentur consentaneę quidem, adhibito duorum Canonicorum consilio, quorum unus ab ipso, alter à Capitulo deligeretur. Denique ut Beneficia quævis, etiam simplicia ab Episcopo similiter functionibus & muneribus quibusdam sibi concinentibus onerarentur. *Cap.18.* Confirmatum illud ipsum est in Concilio Avenionensi anno 1594. sicut & in Burdigalensi anni 1624.

In Concilio Mediolanensi II. sancitum est, ut Clerici omnes in Tonsura & veste Clericali, diebus Dominicis & Festis quibusque Officiis Divinis interessent in Ecclesia Parochiali, vel in ea cui eos Episcopus affixisset: jussis Parochis ipsis tertio quoque mense Episcopum commonefacere, an statuto huic obtemperetur.

In Concilio III. Mediolanensi jubentur Clerici omnes, & ipsi etiam Presbyteri, ut intersint solemni Missę, Vespertinis Officiis, Expositioni & Processionibus Sanctissimi Sacramenti, quo solemnior fiat hæc Eucharistię pompa & circumgestatio publica. Idem quoque decretum in Concilio Bituricensi anno 1585. in Aquensi anno 1584. in Burdigalensi anno 1524. Denique anno 1581. Rotomagense Concilium idem promulgavit Decretum.

In Concilio Remensi anni 1581. concessum est Episcopis ut Beneficiarios cogere possent sacris implicari Ordinibus, prout Ecclesiarum suarum necessitas deposceret, utque contumaces quarta parte mul-

mulctarent proventuum Ecclesiasticorum. *Tit. De curat. Offic. c.18.tit.35.c.15.* Turonense ejusdem anni, non modò Clericos omnes sacros præcepit, in superpelliceo & pileo Ecclesiastico interesse omnibus Parochiæ Officiis: sed & vetuit, ne ab Ecclesia cui adscripti fuere, discedantur unquam, sine Episcopi sui scripta permissione, qua absentiæ causa contineatur. *Tit. de Ordin. c.14.* Denique cum detestandę avaritiæ impulsu non pauci Prioratus simplices ambirent, & aliquanto post tempore abdicarent, ut sæcularibus se rursus inquinamentis immergerent: jussi sunt hoc Concilio Priores hujusmodi ad Ordines sacros accedere; jussi sunt Episcopi ad id eos compellere, cum primum ætatem & doctrinam idoneam assecuti essent: alioqui Beneficiis suis his spoliarentur.

Concilium Bituricense anni 1584. ulterius rem promovit. *Tit.36.c.11.* Eos enim pronunciavit ingentis piaculi reos, & ad restituendum constrinxit, quicumque Beneficia suscepissent non alio magis stimulo, quàm profanæ redituum sacrorum cupiditatis. *Cum Beneficium Ecclesiasticum non otiosis, sed officium suum exequentibus sit constitutum: & propter officium detur Beneficium: denuntiat hæc Synodus omnibus cujuscunque gradus & conditionis, qui beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventûs gratia suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri.* Ea verba ferè memini à me alio loco prolata fuisse: sed ea semel iterumque inculcari operæ pretium duxi.

In Concilio Mexicano anni 1585. multæ cautiones excogitatę sunt, ut ne possent qui Titulo patrimoniali ordinati essent, ab Ecclesiis suis deficere: sancito, ut in eorum Ordinationis literis exprimatur nomen Ecclesiæ cui illigantur, utque Visitatores explorent, an religiose satis resideant. *L.1. T.41. L.3. T.15. n.14.*

Concilium Tolosanum anni 1590. jubet, ut in Ordinationis literis adscribatur Ecclesiæ nomen, cui Clericus quisque defigitur, neu quis inde abesse possit, nisi licentia scripto data, nec danda sine legitima causa. *In literis omnibus, quæ ordinatis in testimonium conferuntur, Ecclesia locive pii, cui illi dicati ascriptique sunt, à quo absque Episcopi scripta licentia, in alium demigrare non poterunt, ex Tridentinæ Synodi decretis mentio fiat. Hujusmodi autem licentia absque justa causa non detur. Cap. 7. n.o. 11.*

Burdigalense Concilium anni 1624. edixit, ut Presbyteris, qui ex aliis Diœcesibus aliquò adventarent, cum Episcopi sui literis, ut ultra mensem ibi demorarentur, assignaretur ab Episcopo loci Ecclesia, ubi Divinis adessent Officiis, & Pastorem ejus Ecclesiæ testem, & monitorem haberent. *Cap.13. n.1.*

Nemo, ut reor, molestè feret hanc meam tantam prolixitatem in excutiendis Conciliis Canonibusque; cum hinc tantum gloriæ & laudis redundet in nostrum hocce sæculum, ubi meditatæ, expolitæ, promulgatæque sunt ejusmodi morum & Disciplinæ Regulæ, quibus accuratiores, sanctioresque ne aurea quidem olim Ecclesiæ sæcula commentari & publicare potuerunt. Illud etiam affirmare ausim, posterioribus his Conciliis absolutius aliquid & cumulatius præceptum fuisse, quàm antiquis, ad Clericos singulos alicui Ecclesię astringendos, ad sanciendam eorum residentiam, ad sacras functiones ab eis exigendas, ad eos Episcopali obedientiæ mancipandos. Sed quantum hinc efflorescit gloriæ, vereor ne tantundem ignominiæ emergat ex præclarissimarum legum tam rara & tam ignava observantia.

VII. Unum ferè restat, quod impensiùs attendi debeat. In antiquissimis videlicet concessionibus suis, indulsisse Monachis Summos Pontifices, ut Clericos sæculares ad Professionem recipiant. Honorius II. anno 1125. Cloniacensibus permisit, *Laicos, seu Clericos sæculares, nisi qui pro certis criminibus excommunicati sunt, ad conversionem suscipere. Bibl. Clun. pag. 1379. 1448.* Urbanus III. anno 1185. idem rursum permisit confirmavitque. Ejus generis exempla complura occurrunt in Magno Bullario, recentioribus concessa Institutis. Perspicuè verò id argumento est, sicut Ecclesiæ aliæ aliarum Clericos, & Monasteria alia aliorum Monachos admittere non poterant: ita nec Monasteria Clericos, nisi consentiente Episcopo, cui jam fuerant illigati. Liquebat id suprà ex Anselmo, qui negabat professionem Clerici in una Ecclesia, oblitterari potuisse per Professionem Monasticam in alia, nisi ex consensu prioris Ecclesiæ Prælati. Id liquet & ex his Bullis, quæ id annuunt: tanquam ex gratia & indulgentia, tanquam ex dispensatione. Id rursum liquet ex nuperis Bullis, quæ recentioribus Congregationibus id conceduot, ut eos omnes admittant, qui nullo adhuc solemni voto sunt obligati, Germanus is est eorum verborum sensus; posse à superioribus harum Congregationum admitti omnes Clericos sæculares, *Bulla Congr. Orat. an.1613.* Perinde est enim si dicas Clericos sæculares, ac nullo solemni voto constrictos; Idque ad id unum spectat, ut solvantur ii ab eo nexu & vinculo, quo Episcopo suo, & ejus jussu Ecclesiæ alicui fuerant, vel esse debuerant alligati.

VIII. Cæterum ex *C. Licet De Regularibus*, conclusum quidem est à Canonistis, ut poterant omnes à mitiori ad duriorem Religionem migrare, petita Prælati licentia, quanquam non obtenta: ita posse ab Ecclesia sæculari ad Professionem Monasticam transiliri, petita, etsi non impetrata Episcopi permissione. *Fagn. l.1. Decr. Part.2. pag. 146.* Verùm ea quanquam non absurda, argumentatio tamen tantummodo est. Certissimum autem ejus rei fundamentum est dispensatio, quæ ad omnes jam permanavit Congregationes, atque ita in Jus commune non immeritò recepta fuisse censetur. Cum ardori sectandæ perfectionis nullam debeant Episcopi objicere moram, qui ad eam potius esse debuerant incentores. Luculentissimè eam rem prosequutus est Stephanus Tornacensis, ubi de Parochis agit: *Parochiales Presbyteri obedientiam quam promittunt, debent Episcopis suis, & sacramentaliter alligati sunt Ecclesiis quas regunt, tanquam uxoribus propriis. Lege autem communi Canonum sine licentia Episcoporum suorum, quibus obedientes esse debent, nec ipsi recedere, nec alii recipere eos debent. Lege autem privata, quæ instinctu Spiritus Sancti in corde scribitur, si ad monasterium, vel Canonicam Regularem transierint tales, etiam contradicentibus Episcopis recipi possunt. Ait enim Urbanus Papa, si quis in Ecclesia sua sub Episcopo populum retinet, si afflatus Spiritu Sancto in aliquo Monasterio, vel Regulari Canonica salvare se voluerit, etiam Episcopo suo contradicente, eat liber authoritate nostra: Justo enim lex non est posita. Et ubi spiritus Domini, ibi Libertas: & si spiritu ducimini, non estis sub lege. Epist.1.* Episcopum Parisiensem monuit Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, non potuisse ab eo extrahi Cantorem Ecclesiæ Parisiensis à Monasterio Sancti Martini de Campis, ubi Monasticam induerat vestem: cum Beatus Gregorius Episcopum etiam animadvertit ad pium ejusmodi facinus: *L.3. Ep.12.*: & cum Concilio Toletano IV. vetentur Episcopi intercedere, aut reniti tam Sanctis Clericorum suorum consiliis.

Non potuisse quondam Clericos à Clericatu resilire.

CAPUT XI. *P.1. l.2. c.3.*

Per Priora quinque sæcula non potuisse Clericos à Clericatu resilire.

I. Quanquam nuptias optare possent Minores Clerici, tamen ne vel ipsi quidem Clericatui renuntiare poterant.

II. III. Varia ex Conciliis probationes, maximè ex Calchedonensi, cujus Canon diligentius expenditur.

IV. Ab ea stabilitatis lege non deviabant Clerici, qui ad Monasticam vitam, & professionem assurgebant.

V. An ea disciplina mutari potuerit.

VI. VII. Argumenta varia ex Conciliis, & ex Ambrosio.

VIII. Juris quodammodo naturalis est, ut personarum consecratio irretractabilis sit.

IX. Hieronymi testimonium.

X. Horrendum Clerici desertoris exemplum.

XI. XII. XIII. Quid ageretur cum desertoribus Monachis.

XIV. XV. Qui alicubi impunè nupserint Viduæ Deo devota.

XVI. Cassianus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diaconus, etsi Monachus esset Massiliensis Monasterii.

I. UT ipsi serviamus rerum & quæstionum connexioni, patefacta Clericorum omnium arctissima conjunctione cum Episcopo suo, & cum Ecclesia, cui ab illo fuerant illigati: illud jam superest, ut quam Clericatui ipsi inexplicabilibus nodis devincti essent, patefiat. Poterant minores Clerici ad nuptias convolare, non poterant etiam conjugati à Clericatus professione recedere. Poterat eos Ecclesia è Cleri cœtu expungere, & in laicorum classes deprimere; ipsi Clericatus non poterant excutere jugum. Denique si tam residentiam, stabilitatem, obedientiam profitebantur Clerici, quàm Monachi: ita & tam non poterant illi, quàm hi eam professionem retractare.

II. Cæsaraugustana Synodus adversus Priscillianistas habita, non posse Clericos pronunciavit à suis functionibus desciscere, ne specie quidem & obtentu Professionis Monasticæ. *Si quis de Clericis propter luxum vanitatemque præsumptam, de Officio sponte discesserit, ac velut observatorem legis, Monachum videri se maluerit, quam Clericum, ita de Ecclesia repellendum, ut nisi rogando, atque obsecrando plurimis temporibus satisfecerit, non recipiatur. Can.6.* Suffragatur & Canonici Concilii Milevitani II. ut in quibusdam editionibus habetur: *Ut quicunque in Ecclesia vel semel legerit, ab Ecclesia ad Clericatum non teneatur. Can.15.* Docet Cyprianus legendi munus quandoque pueris antè delegatum fuisse, ut periculum eorum fieret, antequam Lectores ordinarentur. Canone isto diffinitur, & si quis semel in Ecclesia legerit, non illico teneri eum in Clericatu perseverare, ac si Lectoris Ordine fuisset initiatus. Contendebat suprà Augustinus ad Ecclesiæ eum suæ Clerum pertinere qui sæpius in ea legisset, nec ab alio sibi subripi posse Episcopo. Rursus in Epistola quadam Augustinus, non statim Lectorem docet censeri, qui semel in Ecclesia legerit. *Miror utrum potest jam Lector deputari, quia non nisi semel scripturas legit. Conc. Afric. sub Celest. & Bonif. c.57.* Hinc non parum lucis affunditur suprà allatæ editioni Canonis Milevitani. Valde tamen propendeo in hanc aliam ejusdem editionem, juxta quam nihil ille ad rem nostram facit. *Qui semel suscepto officio in Ecclesia legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur.*

III. At Canone Calchedonensi perspicuè res definitur: *Qui semel in Clero deputati sunt, aut Monachorum vitam elegerunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam; aut hoc tentantes, & non agentes pœnitentiam, ita ut redeant ad hoc quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari. Can.7.*

In eum Canonem multa animadverti necesse est. 1. In eadem classe locantur Clerici, Monachique, quod attinet ad irrevocabilem professionem. 2. Omnes prorsus Clerici ea lege, iisque verbis continentur: *qui semel in Clero deputati sunt*. Itaque Lectores, Acolythi, aliique minorum gentium Clerici parem profiteri censebantur in ipsa sua ordinatione stabilitatem. 3. Tacitè tunc fiebat hæc Professio, tum in clero, tum in Monasteriis. Unum enim id satis erat superque, ut ea esset lex, ea conditio instituti, cui nomen dabant. 4. Hallucinantur ergo vehementissimè, qui eam stabilitatem solis majoribus imputant Ordinibus: cum minores eidem prorsus omnes subessent. Sed inde manavit error, quod stabilitatem à cælibatu non satis distinxere. Hinc proprius est & peculiaris majorum Ordinum, illa omnibus promiscuè communis. 5. Ubi minores Clerici conjugio se innodaverant, non tamen Cleri functiones declinare, non leges peculiares transgredi poterant. Non exempli gratia militare, & merere stipendia, qui cœlesti jam militiæ essent inscripti. Non prehensare sæculi dignitates, in præcelsiori Clæricatûs culmine jam locati. His addenda complura alia, illis omnibus consentanea, qui pompis & vanitatibus sæculi ubi nuntium remiserint, omnia sua in Deo uno habent. 6. Denique Clerici propositi sui transfugæ, non prioribus tantùm emolumentis privantur & ornamentis, sed & anathemate hîc percelluntur.

IV. Meminit Augustinus in Epistola quadam recentioris Canonis in Concilio Africano editi, quo vetiti fuerant Clerici in Monasteriis admitti. *Recense Concilium, & ibi invenies de solis Clericis, non etiam de Laicis fuisse statutum, ut undecumque venientes, non recipiantur in Monasterium. Epist.135.* Id verò intelligendum de Clericis, qui ab Ecclesiis suis discedebant non permittente Episcopo. Cum licentia enim Episcopi poterant utique profiteri in Monasteriis, illæsa quam voverant Clericatus stabilitate. Quantum adversatur Clericatui sæcularis vita, tantum illius concinit sanctimoniæ & stabilitati Monastica professio.

Non est ergo quod quisquam sibi persuadeat, Canone Cæsar-Augustano suprà laudato prohiberi Clericos à Monastica vita sectanda. Soli ibi proscribuntur Priscillianistæ pseudomonachi, qui detestandas impietates sanctissimæ professionis habitu dissimulabant. Ad prævertendam apostasiam præmonentur Clerici, non posse eos à statione discedere injussu Episcoporum.

V. Non me fallit diuturnitate temporis multa mutari in disciplina morum, & vigore suo excidisse horum Canonum non paucos. Sed cum in canonicis quandoque regulis nonnullæ radient divini & naturalis juris scientillæ, viderit Lector eo an non in numero sit is Canon, quem hic versamus. Intentato quippe anathemate jubentur hic Clerici, Monachique desertores, priorem in suam sanctissimam-

mamque se recipere stationem, quam olim Spiritu Sancti instinctu delegerant. *Ut redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt.* Atqui nulla de Monachis dissensio est, quin etsi cessent leges pœnæque in desertores, æterna tamen, invisibilis & incommutabilis, indeclinabilisque lex illis impendeat, insideatque in conscientiæ penetralibus atque sempiternas subinde interminetur pœnas, nisi ad sanctissimum priusque propositum suum sese referant. Clerici similiter Clericatum amplexati, & minores Ordines, sanctissimæ se Professioni illigavere; Dei se religioni speciali devovere; pompis opibusque & deliciis nuntium remisere fallacissimi sæculi. Itaque quamquam ducere uxores possint, & liberos suscipere, propositum tamen sanctum violare, consecrationem sui priorem profanare, ejuratas vanitates sæculi iterum sectari, fidem Deo clam, imò & publicè desponsam fallere sine grandi piaculo non possunt. Hæc etiam atque etiam inculcanda sunt iis, qui minoribus sese illigare Ordinibus, vel Clericatui ipsi meditantur.

VI. Andegavensis Concilii Canon compendiosius idem habet quod Calchedonensis. *Clerici quoque qui relicto Clero se ad sæcularem militiam & ad Laicos contulerint, non injustè ab Ecclesia, quam reliquerunt, amoventur. Can.7.* Idem censendum de Turonensi, qui facta Clericis minoribus conjugii uxoris ducendæ, mox vehementissimè prohibet, ne ad Laicorum sæcularem vitam & sæcularia retro labantur munera. *Si quis verò Clericus relicto officii sui ordine, laicam voluerit agere vitam, vel se militiæ tradiderit; excommunicationis pœna feriatur. Can.5.*

VII. Scripsit Ambrosius de re ista Epistolam ea spiritûs & charitatis suavitate delibutam, qua scripta ejus omnia scatent. Ea enim declarat, non posse nisi molestissimè ferri in servis Dei inconstantiam & instabilitatem, etsi in quacunque alia forte leviter ea feratur: *Quod in alio genere hominum tolerabile, in iis verò, qui rei divinæ intendunt, plenum doloris. Epist.57.* Clericatus prærogativas non in temporalibus emolumentis & subsidiis sitas esse, sed in præsidiis certissimis, quibus æterna salus mortalitate hac exausta comparetur. *Quasi vero hoc solum sit in Clerico, ut sumptum expediat suum, & non divinum sibi post mortem potius subsidium locet.* Professione Clericatus servituti nos mancipari, sed nobilissimæ, suavissimæque, & ex qua vera libertas scaturit. Quid enim amabilius, quid liberalius, quàm sapientiæ & justitiæ, quàm Christo & æternæ vitæ servire: *Bonum est adhærere alteri, & inserere collum in torques ejus & subjicere humerum, & portare illum, nec tædiare ad vincula, quia de domo alligatorum exivit qui regnet, &c. Perfecta absolutio existimata est sub Christo degere, & ejicere pedes in compedes sapientiæ ipsius: emptivum esse, ut sit liber ab adversario.*

Denique cœlitus hausta eloquentia illud luculentè intonat Ambrosius, fas nunquam fuisse, nunquam fore, anteponere terram cœlo, æternitati tempus, infamen sæculi servitutem qualicumque participationi Regalis Christi Sacerdotii. *Dum vult regnare, quasi voluntatis suæ dominus, nec sub vinculis esse Domini Jesu, inveteratus in peccatis, stultitiæ incidit deformitatem. Quid enim stultius, quàm relictis cœlestibus ad terrena intendisse, & posthabitis perpetuis, elegisse ea quæ caduca sunt & fragilia?*

VIII. Complurium Clericorum vita sæcularibus immersa prorsus ludibriis hoc errore & ipsorum & cæterorum hominum mentes imbuit, ut jam ferè non perpendant Clericatum, ut sanctimoniæ stationem, ut consecrationem hominis Deo devoti, ut alienationem ab omnibus sæculi vanissimis oblectamentis, denique ut juge Altaris ministerium, æternitatisque meditandæ studium. Et hæc omnia tamen Clericatus complectitur ipsa sua institutione; professione expressa, quæ tum emittitur, cum quis ordinatur: obtestatione illa solemni, se Dei, Deum suam portionem & hæreditatem immarcessibilem fore; denique consecratione ipsa, quæ sejungi ab ordinatione nullatenus potest. *Tu quicunque in Clero es Domini, portio ejus & possessio, noli recedere de Domini possessione*, ut ait ibidem Ambrosius. Ordinatione Deo nos addicimus, Deo consecramus, ut portio ejus simus. Latrocinium est Deo suffurari quod dederis; sacrilegii genus est, profanare quod Deo sacrum fuit; nec possunt hæc flagitia nisi restitutione expiari. Prisci Testamenti Levitæ irrevocabili destinatione Sacris Templi ministeriis addicti erant. Non Pontifices tantùm, aut Sacerdotes, sed omnes prorsus Levitæ, tot in classes distributi, quorum omnium portio Deus erat. Si irretractabilis ea erat & professio & consecratio, quin & nostra Clericorum fuerit? Tribus Ecclesiæ prioribus sæculis, cum necdum ulli essent Monachi, Clerici soli Collegium conflabant à Laicis non minùs morum sanctimonia & religione semotum, quàm Altaris ministerio. Ubi deinde orbi illuxit Monastica institutio, & sanctitas atque innocentia morum: tum duo hæc Clericorum & Monachorum instituta spectari cœperunt, tanquam ex æquo voluptatibus vanitatibusque sæculi inimica. Audi quid de his Hieronymus ad Nepotianum: *Petis ut tibi digeram qua ratione, qui sæculi militia derelicta, vel Monachus cœperit esse, vel Clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur.*

Bifariam ergo sæculo renuntiabant tunc temporis, aut Clericatu, aut Monastica professione. Utraque *relicta sæculari militia*, veluti cælestis quædam militia supererat, cui inscriberentur, terrenarum nugarum pertæsi, à qua deficere non possent sine salutis discrimine.

IX. Monet ille ibidem nomine ipso suo Clericos admoneri, se Domini sortem esse, Dominum sui: ideoque degenerare se ab instituto suo si accumulandis deinceps divitiis studeant. Quòd sæcularis nimirum illa cupiditas sit, augendo incumbere patrimonio. *Si ergo pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos, vivo de Decimis, & Altari serviens, Altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Nec officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti, &c. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares: & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant: ut suspiret eos Ecclesia divites, quos Mundus tenuit antè mendicos. Ibid. Epist. ad Nepot.* Ita minores Clerici quanquam opibus non renuntiarent, in rei tamen sæcularis administratione, à spiritu, ingenio moribusque sæculi longè aberant.

X. Ne quis verò sibi ipse fucum faciat, quasi exoleverit prorsus hujus disciplinæ memoria: audiendus hic est author vitæ Sancti Engelberti Archiepiscopi Coloniensis circa annum Christi 1200. ubi verba facit de Friderico Comite, qui Canonicus cum fuisset, Clericatûs vestem abjecit, gladio latus munivit, ut fratris sine liberis functi locum & hæreditatem adiret. *Fridericus Comes, fratre seniore in fata cadente, sine filio, ut fratris esset hæres, recedens à Clericatu, factus est miles, & tantò fortuitis ad magnandum promptior, quantò à gratia remotior. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimento, quando Clerici, qui secundùm nomen suum de sorte sunt Dei, ordine mutato, militiæ*

se

se mancipant sæculari. Tales, sicut exemplum habemus in multis, cum ad malum, ut dici solet, deterius tendunt, etiam malis pejores, & crudelibus crudeliores fiunt. Fuerat Fridericus majoris Ecclesiæ Coloniensis Canonicus. In Comitem ex Clerico mutatur, &c. Surius die 7. Novemb. Apostatæ hujus atrox impietas eò tandem erupit, ut dux ipse autorque fuerit infandi parricidii, quo Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus suo sanguine Martyrum palmas assecutus est.

XI. Accedet aliquid lucis rei huic, si retexamus hic obiter quid his prioribus sæculis in Monachos apostatas decerneretur. Noluit B. Ambrosius suo amplius Monasterio excipere Monachorum suorum nonnullos, qui inde exilierant præstigiis effascinati Joviniani, qui jejuniis & virginitati bellum indixerat. *Hic positi primò jejunabant, intra Monasterium continebantur: nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibriosæ disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt, deinde volentes redire, non sunt recepti. Pleraque enim audieram, quæ deberent cavere. Monueram, nihil profeceram.*

XII. Basilius Monachos contestatur, postquam se Deo totos dedicarint, jam non posse nisi per summum flagitium sæcularibus se nugis & implicamentis inserere; si qui eorum Monasteriis exilierint, iis admitti jam illos non posse, ne iter agendo quidem, tanquam hospites. *Qui se ipsum semel Deo devovit, hic si ad aliud vitæ genus transierit, sacrilegii se scelere obstrinxit, quippè qui seipsum Deo, cui se consecraverat, velati subterfuratus sit. Porrò hujusmodi hominibus nullo modo aperiatur fratrum janua, ne si prætereuntes quidem, ut tecto recipiantur, ad ipsos diverterint. Sermo de Instit. Mon. Et Regul. fus. disp. c.* 14. 68. Jubet alibi, *Const. Mon. c.* 33., abscindi & ablegari eos, qui nulla arte emendari potuerint. Ne uno quidem Monasterio egressos alio suscipi sinit. Quas verò ille ad apostatas hos Monachos literas dedit, quisquis perlegerit, is facilè doctrinæ huic nostræ assentietur, circa disciplinam eorum temporum.

XIII. Nec alia ratione Moniales coercebantur. Ubi jam desperata erat earum emendatio, vel exilire Claustris sinebantur, vel etiam ejiciebantur, ne pium gregem contaminarent. Ita præscripserat Augustinus ipse in Regula: *Convicta secundùm Præpositæ, vel Presbyteri arbitrium debet emendatoriam sustinere vindictam; quam si ferre recusaverit, & ipsa non abscesserit, de vestra societate projiciatur. Non enim & hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat. Epist.* 109.

XIV. Nec aliam agendi rationem tenuerat Cyprianus erga Virgines Deo sacras: *Si se ex fide Christo dicaverunt, pudicè & castè sine ulla fabula perseverent; ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est ut nubant, quàm in ignem deliciis suis cadant. L.* 1. *Epist.* 11.

Nec Augustini, nec Cypriani ea mens erat, ut penes ipsas esset periculum salutis earum, quæ vel Claustris exilirent, vel convolarent ad nuptias. Sed utrique ea insederat animo sententia, quantumcumque id esset flagitium, pacatè ferendam esse, ne gravius aliquid & facinorosius committeretur. Ita perspicuè sentit Gelasius Papa in Decretis, ubi verba facit de Viduis professis: *Si propria voluntate professam castitatem calcaverit, periculi earum intererit, quali debeant Deum satisfactione placare. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, sed solas adhortationes præmii sempiterni, pœnasque proponere divini judicii; ut nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. Cap.* 21. In hunc quoque sensum trahendus Palladius in vita Chrysostomi, de professis Viduis si verba faciat, ubi ait Chrysostomum eas exhortari solitum, ut potiùs nuberent, quàm offendiculo Ecclesiæ essent.

XV. Nec enim in controversiam trahi potest, quin piaculare flagitium sit, si desponsa Christo infringatur fides; cum tam disertè & tam exertè Paulus de viduis, quæ se primò cœlibatui dicaverant, & postea nupturiebant, pronuntiet: *Habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerant.* 1. *Tim.* 5. Ubi advertit Augustinus, in ipsa etiam voluntate hujus defectionis hærere crimen: *Nubere volunt, &c. Ut appareat voluntatem, quæ à proposito cecidit, esse damnatam. De bono viduit. c.* 10. Fatetur tamen Sanctus Pater, harum tunc viduarum valida fuisse conjugia, nec posse ea nisi exaggerata quadam audacia adulteria vocari, cum nequaquam juberet Ecclesia ea separari.

Cum verò abuterentur nonnulli verbis Apostoli, aientis conducibiliores esse nuptias, quàm æstuantes quibus urerentur cupiditates, ita eum cuneum retundit Ambrosius: *Melius est nubere, quàm uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterùm quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortali juncta est viro. Et jam si voluerit nubere, communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est, quæ occulta & furtiva turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? Habitu virgo, facto non virgo. Bis adultera, & in actu, & in aspectu. Ad virgin. lapsam. c.* 5.

His Ambrosii verbis planum fit, non potuisse non scelestas & sacrilegas esse fœminarum Deo dicatarum nuptias; sed imminebant aliunde ea facinorum portenta, ut juxta Patres superiore numero laudatos, ad hæc declinanda, possent sibi ut nuberent permitti; non quòd malum non esset ita nubere, sed quòd malum multò minùs esset. Cæterùm translatè hic sumitur adulterii vox. Ita sumpsit Ambrosius. Eam vocem abjecit Augustinus, quòd proprio sensu eam acciperet. Si dicat autem idem Sanctus Pater validum nihilominus esse conjugium, præter fidem Christo sponso datam contractum: Ecclesiæ suæ, suique illius ævi sermoni & consuetudini sese accomodat. Nec enim ea in re eandem semper & ubique retinuit Ecclesia disciplinam.

XVI. Finem faciet huic capiti, quod majora visum est habuisse ad institutum nostrum momenta. Ea est Altaris ministrorum consecratio, quæ tam non potest vel deleri, vel revocari, quàm nec Altarium, vel Templorum. Docet nos Cassianus, se speciali adoptione insertum fuisse Clero Ecclesiæ Constantinopolitanæ à B. Joanne Chrysostomo, & ipsa ordinatione Deo oblatum consecratumque. *Adoptatus enim à beatissimæ memoriæ Joanne Episcopo in ministerium sacrum, atque oblatus Deo; etsi corpore absum, affectu illic sum, & illi dilectissimo Dei populo, etsi nunc præsentia non admisceor, tamen mente conjungor. Con. Nest. L.* 7. *c.* 31. Simile verò est, ne in ea Ecclesia residere obligaretur Cassianus, eadem illi indulgentia & dispensatione concessum fuisse, quæ concessa Paulino quoque & Hieronymo aliquando fuit. Porro quamvis absentem, ejus tamen se Ecclesiæ & esse & censeri existimat, & præ se fert, quòd Deo in ea consecratus fuisset ab Episcopo, à quo fuerat ordinatus. Eo Cassiani exemplo edocemur, professione Monastica nihil derogatum fuisse stabilitati, quam ipso Clericatu suo Clerici profitebantur. Cum Monachus enim Cœnobii Massiliensis esset Cassianus, ad Ecclesiam tamen Constantinopolitanam pertinebat,

CAPUT XII. *P.3. l.2. c.3.*

Nec sæculo VI. VII. & VIII. potuisse Clericos à Clericatu resilire.

I. Pœnarum acerbitas ex Justiniani legibus in Clericos desertores.

II. III. Qua horum desertorum pœna, & eorum, qui exauthorabantur. Dejectio civilis erat, frustratisque civilium omnium honorum & dignitatum.

IV. In Italia trasfugas istos revocat, & plectit Gregorius Magnus.

V. Par & in Galliis in eos authoritas.

VI. VII. Similiter & in Hispania, ubi non multum discriminis interjicitur Clericatus & Monasteriorum transfugis.

VIII. Non poterunt Episcopi Clericos vi extrahere è Monasteriis, in qua se ipsi conjecerant, ut Deo liberiùs vacarent.

I. CLericos omnes commonefecit Justinianus Imperator, jam integrum ipsis liberumque non esse in sæcularis vitæ ludibria revolvi ac retrolabi, nisi si, servitutes & onera rursum subire velint omnia, atque dedecora, quibus eos subduxerat Clericatus. *Semel factos Diaconos aut Presbyteros nullo modo derelinquere sacerdotium, sed neque si Subdiaconus, aut fortè Lector fiat aliquis, hunc relinquere pristinum schema, & ad alteram migrare vitam: scientem quia si tale aliquid elegerit, secundùm quod à nobis jam sancitum est, aut in Curiam eum subsituendum, aut sub inopia degens, ad officialem deponetur fortunam. Novel.6. c.7.* Quasi dicat, si quæ his Clericis essent facultates, ubi à Clero descivissent, Curialium exactionibus, oneribus & servitutibus illos protinus obnoxios fore; si nullæ essent, ipsosmet dejectum iri in officia quæque vilissima, & onerosissima Reipublicæ.

II. Eadem rursus alibi lex, eadem pœnarum acerbitas. *Et generaliter sancimus, nulli licere, in quolibet Ecclesiastico gradu constituto, discedere ab eo, & saecularem fieri: scientibus tale aliquid facientibus, quia & quasi apposito sibi cingulo, aut dignitate, aut militia, & Curiali fortunæ propriæ civitatis tradentur. Nov.123. c.15.* Quibus ultimis verbis declaratur, qui Clericatum abdicarent, eos publicis statim legibus abdicatos fuisse dignitate, militia & nobilitate prorsus omni, addictosque forti omnium vilissimæ & molestissimæ, videlicet Curialium.

III. Ea quidem in re testatum facit Justinianus ingressum se esse in vestigia priorum Imperatorum Archadii & Honorii, ubi eædem pœnę in eos decernuntur, quos Episcopus Clericatu movisset. *Cod. de Ep. & Cler. l.1. Leg.15. Nov.6. c.5.* Nec enim inficias ire quisquam potest, quin crebræ tunc fuerint depositiones ac degradationes. At non una ea ingruebat apostatis pœna, ut Clericatus exuerentur ornamentis & immunitatibus, ac in priorem relaberentur sortem: laicorum deinceps turmæ permixti. Ruinam illam sequebatur infamia, nec ea tantùm infamia, quæ nomen & famam macularet: sed quæ illos summoveret ab omnibus civilibus honoribus, à dignitatibus, à militia. quę denique personas ipsas & res eorum propudiosæ & gravi subjiceret servituti, quæ ipsa per sese sine flagitio à Clericatu arceret.

IV. Nec minus honoris & reverentiæ impensum est in Ecclesia Latina Clericatus professioni, nec minus inustum ignominiæ ejus desertoribus. Decrevit Gregorius Magnus, ut Clericus transfuga, & qui in Africam aufugerat, revocatus, corporali pœnæ subjiceretur, tumque addiceretur pœnitentiæ, ut carnis vulneribus anima curaretur. *Paulum Clericum, qui sæpè dicitur in maleficiis deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reversus vitam, in Africam fugerat: si ita est, corporali priùs proveniente vindicta, prævidimus in pœnitentiam dari, quatenus & secundùm Apostolicam sententiam, ex carnis afflictione spiritus salvus fiat, & peccatorum sordes lacrymarum possit assiduitate diluere. L.3. Ep.24.* Petrus Acolythus, quem Gregorius Diacono Sabioiano Constantinopoli Apocrisiario Sedis Apostolicæ junxerat, Hierosolymam cum aufugisset: scripsit Gregorius ad Amos Patriarcham Hierosolymitanum, ut illum capi, Romamque remitti curaret, indicto anathemate, donec Romam redux esset. *Ut diligenter requiratur, injungite, & inventum ad nos transmittite. L.7. Ep.7.* Consimile exemplum suprà retulimus.

V. In Gallia verò communione exturbatus est ab Episcopis regni Episcopus, qui Episcopatui nuntium remiserat, capillum promiserat, priorem revocaverat uxorem, spe inescatus potiundi Comitatus Provinciæ Aremoricæ, quem frustra venditabat, & falso Clodovæi Regis ditioni obnoxium fuisse nunquam. Audi Gregorium Turonensem: *Hic apostatavit & demissis capillis, uxorem quam post Clericatum reliquerat, cum Regno fratris simul accepit. Sed ab Episcopis excommunicatus est. Hist. l.4. c.4.* Loquitur & alibi de apostata Diaconatus, nec silet in quam se postea scelerum voraginem conjecerit, & quam atroci cœlitus vindicta oppressus sit. *De gloria Mart. l.2. c.17* Ebroinus Clericatum exuit eadem, qua induerat impietate, nec Regis, quàm Dei fidem religiosiùs coluit: *Clericatum abjiciens, ut mulierem ut canis ad vomitum, post sacrum rediens, &c. Quia dereliquerat fidem & Deum, contra terrenum dominum etiam apertum se prodidit adversarium. Du Chesne Hist. Fran. tom.1. p.602. 605.* Nec id certè sentiendum de fratre Clodovæi II. Regis, cui capillos inciderunt aulici adulatores, quasi gratiam à Rege inituri; qui factum tamen detestatus est, jussitque fratrem suum in San-Dionysiano Monasterio demorari, *donec crinem, quem amputaverunt, enutriret.* Aliquantis post annis regius juvenis sceptro potitus est Regni. Refertur id & ab Adone in Chronico: *Franci Danielem quendam Clericum post abjectionem Tonsura, in Regno stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant.* Zacharias Papa in responsione ad articulos à Pipino Majore Palatii propositos anno 748. quorum unus hic erat: *De Clericis & Monachis non manentibus in suo proposito:* respondit stabilitatem ex Concilii Calchedonensis Canone Monachis Clericisque esse pernecessariam.

VI. In Hispania desertionis suæ facinus luebant Clerici apostatæ per pœnitentiam, antè peragendam, quàm suis redderentur functionibus. *Desertorem Clericum cingulo honoris atque ordinis sui exutum, aliquo tempore Monasterio deligari convenit, sicque postea in ministerio Ecclesiastici Ordinis revocari. Conc. Hispal.2. c.3.* Si ut desertores pœnas dabant Clerici, qui ab una Ecclesia ad aliam deficiebant, quantò detestabiliores erant, qui prorsus deficiebant à quacunque Ecclesia? Si terrenæ permagnum erat dedecus desertæ militiæ, quantum cœlestis? Concilium Toletanum IV. ne iis quidem, qui infantes Clericatui à parentibus mancipati sunt, potestatem facit ei renunciandi, aut sæculari se vitæ reddendi. *Non aliter & hi, qui detonsi à parentibus fuerint, aut sponte sua amissis parentibus se ipsos religioni devoverant, & postea habitum sæcularem sumpserunt, iidem à Sacerdote comprehendi, ad cultum Religionis, actâ prius pœnitentiâ, revocentur. Quòd si converti non possunt,* ve-

velut apostata anathematis sententia subjiciantur. Can.55. Ea vox *Religionis*, tum Clericali competebat professioni, tum Monasticæ, quibus non multum interponebatur discriminis, quoad stabilitatem, obedientiam & regularitatem. Ejus rei suppetit & aliud argumentum ex eodem Concilio, quo jubentur vagi & discursantes, seu Monachi, seu Clerici, qui verè nec Monachi sunt tamen, nec Clerici, sed utrique proposito indecores, compellantur posthac indissolubili nexu Clero, vel Cœnobio adhærescere, ut quod semel professi sunt, constantissimè deinceps servent. *Religiosi propria regionis, qui nec inter Clericos, nec inter Monachos habentur, sive hi qui per diversa loca vagi fuerint, ab Episcopis in quorum conventu commanere noscuntur, licentia eorum coerceantur, in Clero aut in Monasteriis deputati; præter illos, qui ab Episcopo suo propter ætatem, aut propter languorem fuerint absoluti.* Can.53. Extremi porro illi, qui hic attinguntur, non habendi utique illi sunt, tanquam immunes functionum capitalium Cleri, vel Monastici instituti; sed earum dumtaxat, quæ operosiores & duriores erant, quod effæti viribus, vel grandævi jam essent, cujusmodi sunt, quos vulgò Jubilatos appellitant.

VII. Nihil discriminis interponit Concilium Toletanum VI. inter perseverandi necessitatem Monachorum Clericoromque, si qui voluntariæ se alterutri proposito devoverunt: sancitque ut utriusque propositi transfugæ compellantur abjectum indui rursus habitum, & Tonsura uti Clericali. *Aut si vir deditus Ecclesiæ choro, vel fæmina fuerit, aut fuit delegata puellarum Monasterio, in utroque sexu prævaricatur, ad propositum invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad Monasterium regrediatur.* Can.6.

VIII. Ingenue tamen fateri cogimur, si qui Clerici infucato amore sanctioris & asperioris propositi, ad Monasteria, & ad professionem Monasticam anhelarent, prohiberi eos ab Episcopo non debuisse multò minus avelli potuisse, ubi professi semel fuerant. Itaque Gregorius Magnus Desiderium Galliarum Episcopum per literas commonefecit, adeo non debuisse illum potestate abuti sua ad extrahendum Pancratium Ecclesiæ suæ Diaconum, ex Monasterio, cui se ad religiosam vitam dicaverat; ut illum prius Clericum, post Diaconum suum accendere potius debuisset, ad constantissimè perseverandum in Monastico proposito, & in fuga illa omnium mundi ineptiarum, sollicitudinumque, à quibus non usquequaque expediti sunt Clerici. *Magis adhortationibus succendite, ut &c. Ut qui à turbulento curarum secularium tumultu se segregans, quietis desiderio portum Monasterii appetiit, rursum in Ecclesiasticarum curarum non debeat perturbationibus implicari, sed in Dei laudibus permittatur securè ab his omnibus remanere, ut postulat.* L.10. Ep.39.

CAPUT XIII. *P.3. l.2. c.3.*

Sub Imperio Caroli Magni, & Carolinæ familiæ Clerici nulli Clericatum abdicare poterant.

I. Iidem prorsus Canones Clericos Monachosque apostatas damnant.

II. Capiebantur vi transfugæ Clerici, & invitis crines attondebantur.

III. Transfugæ cælibatui astringebantur, quamvis minoribus tantùm Ordinibus donati fuissent.

IV. Etiam depositi & degradati Clerici, Clericatus legibus obsequi cogebantur. Exemplum Principis Carlomanni.

V. Clerici depositi pœnitentiæ subjiciebantur.

VI. Pœna Clericorum àpostatarum in Oriente.

VII. Ibidem Clerici propter scelera aliqua depositi, in habitu & tonsura Clericali esse cogebantur.

VIII. Vel illi ipsi, qui nigra tantum veste ab Episcopo donati fuerant, abjicere eam non poterant.

IX. Clerici exauthorati secundas nuptias contrahere non poterant.

X. Conferuntur Justiniani & Leonis Sapientis Leges.

XI. Quæ persona Deo semel consecrata fuere, non possunt ejus consecratione reliquias omnes unquam abstergere.

XII. Variæ annotationes in eam rem.

I. POterant, ut jam semel iterumque monuimus, inferiores Clerici uxores ducere, non poterant Clericali professiooi terga vertere, sæculares mores induere, sæculi ambire dignitates. In ea quidem re Capitulare Aquisgranense anni 789. nihil distare vult Clericos à Monachis, quòd perinde utrique voto & proposito suo teneantur, quòd nefas & sacrilegum fuerit transilire ex Concilio Calchedonensi. *Item in eodem Concilio ut Clerici, & Monachi in suo proposito & voto, quod Deo promiserunt permaneant.* Can.26. Paucioribus verbis idem sanxit Francofordiense Concilium: *De Clericis & Monachis, ut in suo proposito permaneant.* Can.24. Concilio Arelatensi VI. præcipiuntur Episcopi Presbyteros Clericosque omnes fugaces perquirere, & ad Episcopos suos remittere. Can.24. Postquam indoluit Concilium Tullense II. incredibili apostatarum multitudini, seu Monachorum, seu Clericorum ex occasione internecini Normannorum belli, tum præcipit Episcopis, ut conquiri & reduci eos jubeant ad Episcopos, vel Abbates suos, nil discriminis interjiciens transfugis Monachis, Clericisve. *Sub hac occasione multi lascivi Clerici & Monachi, relicto Religionis habitu retro abierunt, & absque ulla canonica licentia & reverentia vagabundi feruntur. Ideoque Patrum authoritate volumus, ut talibus omnis necessitas imponatur quatenus ad ordinationem & dispositionem Episcoporum & Abbatum suorum revertantur, & sub disciplina eorum maneant.* An.860. Can.5.

II. Concilio Triburiensi placuit, ut Episcopus manus injiceret in transfugas Clericatus, comamque resecaret, si publicè in Ecclesia legissent, aut cecinissent, aut quovis alio munere functi essent: si rursum descicerent, rursum tonderentur inviti, nec fas illis esset, vel uxores ducere, vel ad Ordines progredi superiores; Si denique tertio desciscerent, tum anathemate ferirentur, ut Calchedonenensi Canone præcipitur, & in Regula Crodogangi. *Statuimus ut Clericus Ecclesiasticè nutritus in Ecclesia coram populo vel legens, vel cantans, si postmodum relicto Clericatus habitu à castris Dominicis, quibus adscriptus est, profugus & apostata elabitur, & ad seculum regreditur, ab Episcopo canonicè coerceatur, ut ad sinum matris Ecclesiæ revertatur. Quòd si in hac indisciplinatione perdurat, ut comam nutriat, constringatur, ut iterum detondeatur, postea nec uxorem accipiat, nec sacrum Ordinem attingat, &c.* Can.7.

III. Movebitur forsan aliquis & minus probabit, cogi ad continentiam Clericos apostatas. Ut ergo eximatur is scrupulus, profero canonem Synodi Augustanæ anni 952. quæ Superiorum Ordinum & ipsorum etiam Subdiaconorum cœlibatu non contenta, Clericos prorsus omnes, etiam infimos, continentiæ astringi jussit, cum primùm paulò maturiorem attigissent ætatem. *Cæteri autem Clerici, quando ad maturiorem ætatem pervenerint,* li-

licèt nolentes, ad continentiam cogantur. Can.11. Regula Crodogangi non omnem amputat nuptiarum spem desertoribus Clericatus, sed vetat ad militiam, aut sæcularem quancunque dignitatem promoveri. *Qui semel in Clero deputati sunt, ut Monachorum vitam expetierunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam.* Cap.57. At Ratherius Veronensis Episcopus, non obscurè declarat, non posse parentes, quos semel filios Deo devoverint, terrenas iis postea meditari & parare nuptias, nisi ut sacrilegio se gravissimo coinquinent, qui hostiam suis Deo manibus oblatam ita contaminatum eant, *Cum quilibet filium suum ad Clericatum adduxit, videtur quod, uti & facit, sæculo illum auferat, & Domino tradat. Unde cum antea lege ipsa deberet vivere, qua vivit Respublica, postea lege vivere incipit canonica. Et uti primitus ad Reipublicæ pertinebat Profectum, ita post ad Ecclesiæ attinet Prælatum, hoc est Episcopum legaliter institutum. Quod cum ita sit, qui filium suum Ecclesiæ mancipat, canonicè Domino militaturum, & postea sæculare illi adquirit conjugium, perspicuè cernitur, quod eadem manu eum Domino auferat, qua illum Deo ipse tradiderat, & ablatum Ecclesiæ reddat, proh! nefas Curiæ.* Spicil. To.2. pag.238.

IV. Enitescet etiam dilucidè, quæ tum impendebat ineluctabilis necessitas perseverandi in Clericatu, ex sævitia Conciliorum in eos, qui canonico judicio abdicati fuerant & depositi, atque in Laicorum quodammodo sortem dejecti. Memorandum cum primis ejus rei exemplum extat in Carlomanno Principe Caroli Calvi Imperatoris filio, qui ad Diaconatus Ordinem primùm evectus, postea ob enormia quædam flagitia in Concilio Sylvanectensi exauthoratus, *Deponentes illum ab omni gradu Ecclesiastico, laica sibi communione servata*: blandiri sibi cœpit, quasi hac degradatione in laicorum sortem & licentiam restitutus fuisset: ideoque cum conjurationis suæ consortibus etiam de regni successione, vel invasione consilia agitare: *Quod liberius ad nomen & ad potentatum regium conscendere posset, qui ordinem Ecclesiasticum non haberet: & qui Episcoporum judicio Ecclesiasticum gradum amiserit, etiam tonsuram Ecclesiasticam amittere licentius posset.* Aimoin. L.3. 29. Quæ altera jam rebellio à sæcularibus judicibus morte ulciscenda visa est, eaque sententia non aliter mitigata, quàm ut nefariæ conspirationis dux Carlomannus oculis & libertate orbaretur.

V. Concilii Parisiensis VI. anno 829. habiti, Patres adgressi jam erant quorundam infringere Clericorum audaciam, qui insulsissima opinatione imbuti erant, se semel canonicè sententia degradatos, jam nullis omninò teneri legibus: non enim Ecclesiasticis, cum Clericali ordine extrusi fuissent, non sæcularibus, quòd nec ipsa degradatio expungere potuisset penitissimas pristinæ suæ consecrationis & dignitatis notas: *ut nec publicis, quia fas non est, nec canonicis, propter quorundam Episcoporum injuriam legibus constringantur.* Can.35. *Et Capitul. Car. Mag.* L.7.c.138. Ne fingi quidem poterat quidquam inscitius: & tamen insana hujusmodi præsumptio nonnullos ad clericatum alliciebat. *Et ob id quibusdam ministerium sacerdotale non divino amore appetitur, & irreverenter tractatur, & impudenter amittitur.* Itaque mox idem Concilium præcipit, ut Episcopi adeo non Ecclesiasticis legibus solutos istos habeant Clericos discinctos, ut eos pœnitentiæ etiam legibus subjiciant, & pervigiles illis, illorumque moribus & vitæ immineant. *Decrevimus, ut unusquisque Episcoporum non solùm Presbyterorum, verùm etiam sequentium Ordinum Parochia sua, gradum amittentium, vitam & conversationem morumque emendationem, tam per se, quàm per ministros suos noverit, eosque canonica pœnitentia subdere non negligat.* Non infrequens id quoque in antiquis Conciliis, ut Presbyteri gradu suo moti, ad pœnitentiam publicam peragendam constringerentur. Ad id laudatur ab hoc Concilio Canon Neocæsariensis.

VI. Congessit in suum Nomocanonem Photius, *Tit.9. c.29.*, Imperatorias leges, quibus statuitur, ut Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, qui ad carnales nuptias defluxerint, non ordine tantùm & gradu sacerdotali priventur; sed & eorum bona Ecclesiastico ærario inferantur, nec ad qualemcumque eorum partem liberi nefaria ex copula nati unquam adspirare possint. Si Monachus ad minores Ordines extollatur, conjugari non potest; si id ausit, deponitur, & à quacumque publica dignitate proscribitur. Denique Diaconissæ, si vel conjugio, vel quavis criminosa libidine contaminent fidem & continentiam in ipsa ordinatione sua desponsam, ipsæ quidem mortis supplicio, bona earum Ecclesiæ fisco addicuntur; ipsi quoque sacrilegæ contaminationis earum consortes morte luunt, eorumque res inferuntur in ærarium Principis. Miratur Balsamon, eccur non observetur tam æqua lex, ut quarumcumque dignitatum civilium & militarium spe exturbentur, qui sacris ab Ordinibus depulsi fuerint. Eædem verò Imperatoriæ leges ad Curialium sortem calamitosam deprimebant Clericos, Monachosque, qui Ecclesiasticæ militiæ sæcularem armatamque præponebant. *Ibid. c.32.*

VII. In Concilio Trullano, *Can.21.*, statutum fuerat, ut Clerici depositi, in veste & Tonsura Clericali esse adhuc possent, si modo crimen pœnitentiæ lacrymis extersissent: alioqui crines promittere cogerentur. Ex adverso autem Leo Imperator statuit, ut qui deponentur propter conjugia post ordinationem inita, veste nihilominus & Tonsura Clericali uterentur, nec à Clericatu possent desciscere. Legis hujus Canonisque superioris discordiam tam manifestam, non desperavit tamen Balsamon conciliari posse. Ita ergo ille constituit, agere Canonem de iis, quos criminum suorum enormitas dejecit; at legem conjugia revereri, ideoque conjugatis his Clericis & postea depositis permittere eas functiones, quæ extra Sanctuarium exercentur.

VIII. Fuisse dicit Balsamon, *In Can.33. Trull. Et in Can.14. Synod.VII.*, quibus videretur, non statim Clericos esse, qui essent attonsi, ideoque posse eos laicorum se turbis immiscere: sed se procul esse ab ea sententia: *Audivi dicentes, eum non esse Clericum; qui solam habet tonsuram, & ideo ei licere in laicalem habitum transmutari. Quod mihi quidem non videtur.* Sententiam verò suam præsidio munit Synodi VII. sed ulteriùs etiam rem urget. Censet enim eos, qui vel nigram vestem de manu Episcopi susceperint, ut aggregentur Clero, non posse amplius eam à se vestem abjicere, qua se Deo consecrarint, & irrevocabiliter affixerint sacræ professioni. Verba ipsa Balsamonis proferemus capite sequenti. Narrat & alibi Balsamon, quanquam cavisset Justinianus ne Lectores ordinarentur nisi anno ætatis decimo octavo: si ordinaretur ab Episcopo tenellus puer, non esse necesse ut rursum ordinetur anno ætatis decimo-octavo. Alioqui eo intervallo potuisset reddere se sæculari vitæ, quod perridiculum est. *Si datum fuerit, eum rursum characterem accipere debere; utpote quod primus character non possit subsistere, ei licebit ante secundum, in laicum transformari. Quod est absurdum.*

IX. Animadvertit denique Balsamon, *In Can. Carth.93.*, ut non sinebat Basilius Diaconissas nubere, etiam postquam exauthoratæ fuerant: quòd

semper constaret earum corpus castitati consecratum fuisse: *Nos Diaconissa corpus, ut consecratam, esse in usu carnali non amplius permittimus*: ita nec per Canones fas esse Clericis depositis, conjugio se iterum implicare: *Etiamsi semel sacerdotium renuntiaverint, corpora sua, qua sunt semel Deo consecrata, prohibebuntur secundis nuptiis profanare. Can.44. Epis. Basil. ad Amph.*

X. Discrepare mirum in modum Justiniani & Leonis Philosophi Imperatorum Novellas docet Jus Orientale. Probibebat Justinianus, ne abiret quisquam Clericatu: non alia tamen sanctissimi ejus propositi transfugas afficiebat pœna, quàm ut civilibus omnibus exueret in posterum honoribus, dignitatibusque, & curialium servituti manciparet, quæ ærumnosa usque adeo erat, ut non pauci ejus declinandæ causa Clericatum ambirent. *Nemo Clericatum suum relinquens, sacularis fiat: nam & dignitate, militiave, quam adeptus est, nudabitur, & municipii sui Curia tradetur. Juris Orie. pag.33*

At Leo Clericos Monachosque cogebat abjectas induere rursum vestes, & priori se instituto reddere. *Novella* VII. & VIII. *Leonis Clericos atque Monachos, qui habitum mutarunt, & laici facti sunt, etiam invitos habitui pristino restitui præcipiant. Ibid. p.494. 405. Juris Orient.* Hic ipse Leo Novellas revocans Justiniani, quæ sæculari vitæ & conversationi permittebat Clericos majores, qui illicita amplexi essent conjugia: sancit ut cogantur in veste & tonsura esse Clericali, utque Clericalibus etiam ministeriis fungantur, quibus hinc nihil dedecoris imprimatur. *Ab Ordine quem ante nuptias obtinuerias, solùm recedentes, satis pœnarum luere videantur, & neqnaquam Clericali habitu, aliove Ecclesia ministerio. cujus quidem usus illicitas non est, judicio priventur. Leonis Novell.79.*

XI. Ea autem ratione suam Leo Constitutionem illustrat, quæ illi omnino sit consentanea sapientiæ, ex qua etiam nomen illi inditum Philosophi. Docet enim nunquam profanari & plebejis usibus inquinari debere, quod semel Deo dicatum fuerit: idque scrupulosius multò servari debere in hominibus, quàm in rebus iis, quæ vitæ & rationis expertes sunt. *Qua semel Deo dicata sunt, ea deinceps auferri non oportere sancitum est; idque non in donariis solùm, verùm multò magis in hominibus, qui per sacrum Ordinem divina Majestati consecrati sunt. Ibidem.* Quod refertur autem à Cedreno, *pag.781.*, de Presbytero apostata, qui Imperatorii exercitus dux constitutus fuit, argumento id quidem est, tam præclaris legibus nec principes ipsos semper obsecutos fuisse.

XII. Nec leviter hîc & perfunctoriè prætereunda est illa Zonaræ observatio in Canonem XXI. Concilii Trullani. Nempe eo Canone, ut & aliis quam multis, prohiberi Clericos depositos & impœnitentes, ne tonsura aut veste utantur Clericali; non quò liberum jam & impune illis sit in sæcularis vitæ sordes & nequitias revolvi: sed ut eo saltem dedecore ad pœnitentiam serio complectendam stimulentur. *Ut cum se antea Sacerdotem aut Diaconum, nunc in Laicorum ordines relatum, non sine rubore animadvertat, ita demum se ipse colligat, mentemque à flagitio evocatam ad saniora consilia proinde convertat.*

Postremò denique contestatur Balsamon, *In Can. Apost.42.*, si Canone Apostolico detrudantur in laicorum classes Clerici ii, qui Gentilium persecutionibus fatigati, Clericatum ejurarint: multò æquius esse, ut eadem mulctentur pœna, qui Clericali se exuerint veste, uno sæcularium cupiditatum æstu incitati: interdicanturque omnibus Ordinum functionibus, quamvis ad Clericatum postea redierint, vel Monasticam appetierint vestem.

Invaluit tandem aliquibus in Provinciis ea consuetudo, ut Monasteriis includerentur Presbyteri exauthorati, ut ibi pœnitentiæ se dederent. At inde illud perspicuè patet, Clericis quibuscumque Ordine & gradu suo deturbatis, nequaquam licuisse sæcularis vitæ licentiam illecebrasque sectari. Audienda hic verba Concilii Cabilonensis II. anno 813. *Dictum nobis est Presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos sæculariter gradu amisso vivere, & pœnitentia agenda bonam negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso agenda pœnitentia gratiâ in Monasterio, aut canonico, aut regulari mittantur. Can.40.*

CAPUT XIV. *P.4. l.2. c.5.*

An postrema hac ætate post annum Christi millesimum liceat Clericatum abdicare.

I. Varia Conciliorum Pontificumque Decreta, qua non sinunt Clericatum semel amplexos, ab eo resilire.

II. Resiliebant à Clericatu, vel promittendis crinibus, vel corona abjicienda, vel saculari induendu veste.

III. Qua Ecclesia in his & doctrina & disciplina. Vuillelmi Parisiensis sententia. Decreta posteriorum Tarraconensium Conciliorum.

IV. Posteriores hujus atatis Concilia in id collimarunt, ut ne jam Clero adscriberentur, nisi qui pietatis castissima stimulo id percaperent, certumque perseverandi propositum haberent.

V. Eodem Concilium Tridentinum collineavit, sicut & posteriores quadam Synodi.

VI. Rigidior in hac parte Navarri doctrina.

VII Argumenta alia ex Concilio Tridentino.

VIII. Et ex Conciliis Mediolanensibus S. Caroli.

IX. Solvuntur objectiones.

X. Hodierna Gracorum in his Consuetudines.

I. VEstiganda jam nobis sunt, si qua supersint, in hac fæce temporum, ut loquitur Hieronymus, antiquioris disciplinæ fugientia lineamenta, ut ne extrema quidem hac ætate professum semel Clericatum liceat abdicare. In Concilio Bituricensi à fidelium communione abscissi sunt Monachi apostatæ; Clericatus verò desertores à communione Clericorum: *Ut Clerici Clericaturam suam dimittentes, ab aliis Clericis separentur, &c. Can. 23. 24.* Concilium Remense anni 1049. ubi Leo IX. præsidebat, prohibuit, *Ne quis Monachus, vel Clericus à suo gradu apostataret. Can.8.* Ubi apparet etiam tunc post annum Christi millesimum, strictissimæ fuisse observantiæ Clericalem, perinde ut Monasticam stabilitatem, quanquam conjugii copia fieret minoribus Ordinibus.

Anno 1050. in Synodo Romana Nicolaus II. decretum promulgavit, quo eliminabantur ab Ecclesiæ communione desertores omnes Clericatus, donec primævæ se suæ professioni restituissent. *De his autem Clericis, qui tonsuram projiciunt, & à Clericatu recedunt, quos apostatas Julianistas jure vocitamus; statuimus, ut nisi ad professionem Clericatûs redierint, omni Christiana communione priventur. Epist.8.* Eadem mox feriuntur pœna Monachi apostatæ. Porro desertoribus istis, ut vides, non infamia tantùm inurebatur apostasiæ, sed

&

& infandum illud dedecus & probrum, quasi Julianum apostatam, Clerique & Christiani nominis simul desertorem imitarentur.

In Concilio Rotomagensi anni 1072. præcipitur, ut *Qui coronas benedictas habuerunt & reliquerunt, usque ad dignam satisfactionem excommunicentur. Can.* 11. At anni 1074. rursus Rotomagense Concilium vetuit, ne Clerici discincti & depositi possent more laicorum lascivire, ambire dignitates, militare. *Ne hi qui culpis urgentibus ab Ordine suo depositi, quasi ab omni Clericatu liberi, militent sæculo more laicali. Can.* 12. In Concilio Juliobonensi anni 1080. apostasia Clericorum Monachorumque inter illa flagitia adscripta est, quæ Episcopo uni solvenda servantur. *Si Clericus coronam suam dimiserit, si Monachus, vel Monacha habitum suum dimiserint. Can.* 24. 25.

II. Hinc palam fit, Clericorum apostasiam prodidisse se primùm ex contemptu & fastidio coronæ vestisque clericalis. *Ut Monachi, vel Clerici, qui Ordinem sum abjecerunt, aut redeant, aut excommunicentur. Ut Clerici patentes coronas habeant.* Verba hæc sunt Canonis Concilii Londinensis anno 1102. *Can.* 11. 12. In Concilio quoque Tholosano anni 1119. anathemate feriuntur Clerici, qui coronas obduxerint, barbamque aluerint, quod ea sint veluti præludia, & prima quædam apostasiæ tentamenta. *Si quis Ecclesiastica militia titulo insignitus, Monachus, vel Canonicus, aut quilibet Clericus, primam fidem irritam faciens, retrorsum abierit, aut tanquam laicus comam barbamve nutrierit, Ecclesiæ communione privetur, donec prevaricationem suam digna satisfactione correxerit. Can.* 10.

Postea verò apostasia Clericorum designati cœpit ex clericalis vestis fastidio & abjectione. Tunc ut reor, breviores vestes braccheque abjecta toga inter laicos frequentiores esse incipiebant; unde prælonga & unicolor vestis propria tandem & peculiaris facta est Clericorum. Alexandri III. hujusmodi sunt verba: *Clerici qui relicto Ordine Clericali & habitu suo, in apostasia tanquam laici conversantur, &c. C. Preter. De Apost.* Iisdem penè verbis utitur Innocentius III., ut eam describat apostasiæ fœditatem: *Quod Clerici, qui sunt de apostasia crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in sæculari habitu tolerandi, &c. C. Tua. Ibid.*

Ipse Decretalium compilator Raimundus de Pegnafort eam quæstionem attigit, an semel attonsus in Clericum possit resilire & comam alere. Negat autem id constantissimè, propterea quod sacri Canones anathema intorqueant in eos, qui ita resiliunt à Clero, comamque relaxant: vibrari autem telum anathematis non soleat, nisi in gravia flagitia. *Quid si aliquis accepit primam tonsuram tantùm, numquid potest eam deserere? Credo quod non, quia Clericus, & Clericus quilibet compellitur per anathema vivere clericaliter: & si quis eu Clericis comam relaxaverit, anathema sit. Summ. l.* 1. *pag.* 50. 51. Addit porrò, si Clericus minorum Ordinum uxorem duxerit virginem, officii ejus esse, ut Tonsura semper Clericali utatur, legat, psallatque in Ecclesia, clericalem vitam & consentanea Clericis studia sectetur: *Albac tenetur deferre coronam, & cantare in Ecclesia, & clericaliter vivere.* Si quibus autem se vinculis innectat, quæ Clericatui repugnent, exempli gratia, si viduam ducat, vel hujusmodi quid, Clericatu eum exui debere. Itaque non ille tum abibat Clero, sed illum Clerus abigebat. Hæc prisca utique erat Disciplina, quæ peritissimum hunc Decretalium Consarcinatorem præterire non potuit.

Sed ibidem mox ille subjicit eam, quæ tunc gliscebat consuetudinem, & prioris disciplinæ immutationem, ut ne amplius ad perseverandum in Clero cogerentur ii, qui Clericali orbari privilegio non abnuerent; sed solis ea Beneficiariis necessitas indiceretur. *Et hoc verum est nisi in tribus casibus. Unus est si ipse nullo modo vult retinere privilegium Clericale. Alius si non potest ferre coronam absque scandalo uxoris: quod intellige, si non habet Beneficium Ecclesiasticum; quia tunc omni modo deberet portare. Tertius est cum justa causa timoris exigit tonsuram, vel habitum trasformari.*

III. Ergo ne dubitari quidem potest, 1. Quin usque ad tempus ineuntis sæculi XIII. Clerici omnes, perinde ut Monachi stabilitatem profiterentur, & servare compellerentur. 2. Quin iisdem pœnis desertores Clericalis, atque Monastici instituti obnoxii fuerint. 3. Quin Apostatæ jam tum haberentur Clerici, cùm primùm Tonsuram & vestem Clericalem abjicerent. 4. Quin ne ii quidem, quos crimina sua gradu moverant, sinerentur laicali more vivere, & Cleri legibus illudere. 5. Quin ea disciplina usitatissima adhuc foret, si Decretalibus his Pontificiis, quibus hodiernum constat jus Canonicum, mores praxesque consentirent.

Locupletissimus testis est Vuillelmus Parisiensis, apostatas suo etiam ævo haberi solitos, qui à Clericatu deficerent. *Sicut apostasia Monachum præcidit ex toto à Monachatu, ita ut de Monacho non habeat nisi solum characterem Monachalem, & vincula votorum, quibus astrictus est ad hoc, ut sit verus Monachus. Ita Clericus apostata à Clericatu suo, vel Canonicatu non habet nisi characterem clericalem, & obligationem, qua obligatus est ad hoc, ut sit Clericus, vel Monachus veri nominis. De Collat. Benef. c.* 5.

In Concilio Tarraconensi anni 1338. cautum est, ne Tonsura clericali insignirentur, nisi ii qui proposuissent ad sacros aliquando Ordines provehi. *Prima tonsura nemini conferatur, de quo non sit veri simile, quod intendat ad Sacros Ordines promoveri. Const. Conc. Tarr. l.* 1. *tom.* 6. Hoc demum temperamento uti visum est: Clerici desciverunt ab ea stabilitate inviolabili, qua olim & Clericatus & minores Ordines continebantur: at Ecclesia ipsa instituti sui retinentissima, ordinare, immo & attondere abnuit, nisi quos in sancta professione perseveraturos non temerè præsumitur.

Aliam iniit viam Concilium Tarraconense anni 1367. ad colorem aliquem veteris disciplinæ retinendum. Qui pacifice Canonicatum possedissent anno integro, eos à Clericatu postea deficere pati amplius noluit: quasi expleto novitiatu annuo Professionem clericalem ipsa perseverantia professi essent: si postquam autem ætatem attigissent Subdiaconis necessariam, eo se initiari ordine non curarent, protinus illos Canonicatu spoliavit. *Statuimus ut quicumque de cætero in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ assumptus fuerit, ne à statu retrocedere valeat Clericali, infra annum à die pacificæ possessionis adepta computandum. Postquam ad legitimam ætatem pervenerit, ad Ordinem Subdiaconatûs saltem, legitimo impedimento cessante, se faciat promoveri. Aliàs ex tunc Canonica sit ipso jure privatus.* Idem innovatum est statutum in aliis Tarraconensibus Conciliis anno 1370. & anno 1424. Hic ergo spectatur Capitulum Cathedralis Ecclesiæ tanquam Congregatio quædam Regularis, ubi qui primus degitur annus, is loco novitiatus habetur, quo expleto, jam nefas resilire.

IV. At verò cum posteriora & finitima nobis duo hæc secula, plurimum studii, operæque, & industriæ posuerint, ut refloresceret tandem aliquando primæva priorum Ecclesiæ sæculorum disciplinæ sanctimonia, posteriora quoque Concilia in eo egregiè laborarunt, ut animi illa & intentionis puritas revivisceret, qua se olim Clerici, pe-

perinde ut Monachi, non alia mente aut voluntate Sacro Ordini sacrisque ministeriis initiari cupiebant, quàm ut totam, quanta quanta foret vitam, in eo pietatis stadio consumerent. Concilium Coloniense anni 1538. Episcopos cohortatur, ut explorent id maximè, quo se quisque consilio, qua voluntate, quo fine, vel attonderi cupiat, vel ordinari. *Quo affectu & proposito accedant ordinandi, videndum, accuratèque investigandum est, num videlicet Dei causa tantùm, an potiùs sua commoditatis gratia, ad ordines capessendos aspirent, quærentes qua sua sunt, non qua Jesu Christi. Part.1. Can. 25.* Concilium Bituricense anni 1584. absolutè pronunciavit, restituendos esse fructus reditusque Beneficii, quo quis solo maximè redituum temporalium amore indui expetiisset. *Qui Beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventûs gratia suscipiant, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri. Tit.36. c.1.* Concilium Burdegalense anni 1583. Tonsuram dari cuiquam prohibuit: *Qui ex conjectura probabili existimabitur ob alium finem, quam ut Deo fidem & perpetuum cultum præstet, hoc genus vitæ elegisse, Can.14.*, Concilium aliud Burdegalense anno 1624., *Can.6. n.2.*, cavit, ne Tonsura donarentur posthac pueri, nisi annos duodecim nati, qua ætate certius & velle, & testificari possunt se velle totum vitæ curriculum Deo & sacris altaribus impendere: nisi item tum Parochi, tum Ludimagistri de puerorum voluntate testatum facerent; tum verò assignandos certæ alicui Ecclesiæ juniores hos Clericos, ubi festis & Dominicis diebus in Clericali veste sacris interessent Officiis; si ea qua par esset assiduitate, hæc pietatis rudimenta obirent, tum Tonsura donarentur, & Ecclesiæ uni affigerentur, ut Presbyteris dicto audientes essent, clericalem habitum gestarent, sacris ritibus imbuerentur. *Gestet quotidie habitum clericalem, Sacerdotibus pareat ad nutum, ritus Ecclesiasticos discat.* Si postea verò clericalem rejicerent vestem, vel Officiis sacris subducerent: ex hinc exortes declararentur & Ordinum, & Beneficiorum quorumlibet.

In Hispania Concilium Toletanum anni 1566. Tonsuram clericalem conferri noluit, nisi Beneficiariis, & iis qui, *in via ad majores Ordines suscipiendos versari videantur.* Idem statuit Franciscus Gondius Archiepiscopus Parisiensis, ut ne Tonsura concederetur, nisi iis, quos non vana spes esset utiles fore & in sacris Odinibus strenuè aliquando militaturos. *Sinod. Paris. p.456.*

V. In Concilio Tridentino innovata quidem, & in usum revocata non est prisca illa Canonum disciplina, ut nefas sit Clericatum semel susceptum abdicare. At si sedulo servarentur, quæ providentissimè in eo sancita sunt, tam raræ nunc essent hoc genus defectiones Clericorum, quàm olim fuerunt beatis illis politioris disciplinæ sacræ sæculis. Si plures non insererentur Clero, quàm quos vel utilitas Ecclesiæ, vel necessitas deposceret: si quàm primùm attendetur quis in Clericum, manciparetur Ecclesiæ certæ, cui sese injussu Episcopi subducere non posset: si minorum Ordinum functiones, nec sine certo veluti Beneficiorum fructu, redintegrarentur: si quàm cautè hæc provisa sunt, tam sanctè observarentur: non oberrarent tot vagi, totque cupiditatum servi Clerici: qui Clericalem non ineunt stationem, nisi ut tum exeant, quando eos oblata lucri, vel honorum spes invitarit.

Inde est, quod Synodus apud Noceram habita declaravit, Clericos, qui à Clericatu semel descivissent, ad eum & ad Ordines fore ut nunquam deinceps possent revocare gradum, utque graves arbitrio Episcopi pænas darent. *Ut qui Clericalem habitum Episcopi authoritate susceptum, eo inconsulto deposuerit, non solum graves ejusdem arbitrio pœnas luat, sed sciat etiam se omni spe alterius in ordinibus progrediendi, aut eundem habitum obtinendi cariturum. Hallier. De Sacris electiom. pag.135. 136.* Præcepit Tarentina Synodus, ut consilii & propositi castimoniam, & intentionis suæ puritatem Sacramento confirmarent omnes ante Tonsuram.

VI. Navarrus porro in ea ipse quidem versatur sententia, idem Sacramentum exigi debere ab iis omnibus, qui Tonsura, vel minoribus initiantur Ordinibus. In ea se certissimè esse voluntate eluctandi aliquando ad Sacros Ordines, ac proinde constantissimè perseverandi in clero. *Sequitur magna laude dignos esse Episcopos, qui primam Tonsuram & quatuor minores non conferunt, nisi ei, qui per se fuerit adultus; aut per parentes, si puer juraverit se velle ad majores legitimo tempore ascendere, &c. De horis Canon. can.7. n.15.* Quin & mox vehementius ita invehitur idem Navarrus: *Sequitur compluribus, qui prima Tonsura aut quatuor minoribus initiantur, satius fore ipso Ordinationis die frangere crura, quàm prima Tonsura, aut quatuor minoribus ordinari; tum propter proximè dicta, tum quod non se ordinant ad finem debitum, nimirum ut serviant Deo in Officiis Ecclesiasticis, quandoquidem non intendunt initiari sacris, aut munera sacra, ut tales subire, &c. Hallier. De sacris elect. p.134.*

VII. Ubi sanxere Tridentini Patres, necui minores committantur Ordines, nisi probabilis affulgeat spes, ad superiores aliquando progressurum: *Nemo iis initietur, quem non scientia spet majoribus Ordinibus dignum ostendat. Sess.3. Can.11.* Satis apertè prodiderunt neminem ingerere se debere, vel Tonsuræ, vel Minoribus Ordinibus, nisi secum ipse certo statuerit ad superiores se Ordines conscensurum, cum Ecclesiæ utilitas jusserit, vel cœlestis vocatio non levibus significata documentis invitarit. *Cum hinc ad altiores gradus, & ad sacratissima mysteria sit ingressus.* Hæc consentissima priscorum Canonum Patrumque & sibi consentiens doctrina; posse Ordinem quemlibet sacrum haberi deligique ut tutam stationem, in qua consistere & defigi possint Clerici, nec ulteriora incrementa meditari: at inferiores Ordines non esse, nisi vias & gradus ad superiores: ita neminem iis inhiare, aut donari debere, nisi ut ad superiores per eos evehatur: atque adeo nisi ea sit voluntate, ut ab hac sanctitatis professione nunquam recedat. Non aliud enim verò sunt minores Ordines, quàm sacra veluti quædam tyrocinia, quibus finguntur & præformentur, qui ad Sacerdotii culmina aliquando promovendi sunt. At quis nisi valde vecors dubitet, Tyrocinia & Novitiatum quisquis init Sacræ Religionis, eum necessariò cupere debere, ut Religioni eidem se totum totamque ætatem impendat? Quin idem ipsum Concilium dum de Seminariis agit, vetat ne juniores Clerici eo admittantur, nisi perseveraturi in sacro instituto præsumantur. *Quorum indoles ac voluntas spem afferat, eos ministeriis Ecclesiasticis perpetuò inserviturot. Ibid. c. ult.*

VIII. Concilium IV. Mediolanense sub Beato Carolo statuit, ut quisquis accederet ad Tonsuram postulandam, contestaretur, *spe esse se in Clericalis Ordinis disciplina permansurum*; idque ut similiter tum Parochus, tum ille testaretur dux & rector spiritalis, cui ejus curam mandaverat Episcopus, cum primùm resciverat pium ejus de profiendo Clericatu propositum. *Hoc vero testimonium à Parocho, aut ab eo Sacerdote habeat, cui ab Episcopo in disciplinam traditus est, postquam Clericalis ordinis suscipiendi animum voluntatemque ei patefecit. Acta Eccl. Med. pag.144.*

IX. Si

IX. Si nobis objiciatur *Caput Praterea de Apostatis* in Decretalibus Gregorianis, nec non & *C. primum De Digamis*, & *C. 1. de Clericis Conjugatis* in Sexto, ubi videntur Pontifices copiam fecisse descifcendi à Militia Clericali: respondebimus, ita quidem forsan Canonistas existimasse, sed non satis perpendisse, eas potius fuisse pœnas, quæ decernentur adversùs Clericos conjugatos, qui Tonsuram vestemque non gestarent Clericalem, & qui ideo exuerentur exemptionibus & privilegiis Cleri: itemque adversùs bigamos, qui veste & tonsura interdicerentur. Atqui per multum hæc inter se distant, permittere, ut à Clericatu quis desciscat: levi pœna ferire eum, qui desciverit: & bigamis tonsura atque habitu Clerici interdicere. Ad hunc sensum deflexæ hæ Decretales, cum superiùs laudatis facilè concordabunt, alioqui mirum quantum dissidebunt.

Simillimum tamen veri est, hinc ortam Clericalis stabilitatis labem; quòd post excitator variis argumentis Clericos, ne sacra hac statione abirent; post levioribus pœnis animadversos eos, qui nihilominus desciverant: eò tandem ventum sit, ut desertores privatione tantùm immunitatum Cleri plecterentur. Pœnas temperavit Ecclesia, non licentiam deficiendi indulsit: Clerici apostatæ hinc se jam liberos & solutos esse gratulati sunt, dum pœnas has subirent. Non me præterit tamen impunè deficiendi à Clero initium ductum fuisse à Clericis conjugatis, & lege pluribus in regnis promulgata, eos deinceps privilegiis Clericatus spoliatum iri. Id videtur Innocentius III. insinuasse in Epistola Decretali ad Episcopum Pictaviensem, *C. Joannes, De Clericis Conjugatis*. En ipsa ejus verba. *Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio Clericali gaudere, mandamus quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat Beneficium Ecclesiasticum, cujus ratione teneantur Clericalem deferre tonsuram.*

X. Concinit adprimè antedictis Græcorum doctrina & consuetudo. Balsamon vehementer iis repugnat, qui sola tonsura ab Episcopo collata non statim Clericum quemquam fieri opinabantur, nisi & ordo simul aliquis conferretur: ideoque posse eum impunè, etsi attonsum, *Laicorum habitum, amictumque accipere*. Apud illos etiam, quos oppugnat Balsamon, in confesso erat, non posse post minores Ordines ad sæcularem rediri vitam; de sola tonsura & veste Clericali controversiam faciebant. At Balsamon ultra provehitur, contenditque sola Clericali veste de manu Episcopi suscepta, professionem clericatûs irrevocabilem emitti, sicut & susceptione habitûs Monastici: ita ut jam non posset quis à clericatu abire. *Mihi autem videtur, quod qui etiam nigris simpliciter vestibus fuerit indutus ab Episcopo, ut Clericus fieret, amictum amplius mutare non potest, at qui Deo consecrari proposuerit, & ideo nec suam Deo pollicitationem rescindere, nec sanctum habitum ludificari, artificum scenicorum instar, possit, quod sapè etiam de Monachis dixi. In Can. 14. Synod. VII.* Apertissima est autem hæc Monasticæ vestis comparatio. Constat enim non potuisse quemquam, qui Monasticum semel gestasset habitum, in veste postea laica conspici. Teste idoneo Lanfranco Cantuariensi Episcopo. *Canones Decretaque Sanctorum Patrum eos, qui vestem Religionis aliquot diebus in conspectu hominum deferunt, ad saculum quocumque modo postea redire non sinunt. Epist. 26.*

Redeo ad Balsamonem, qui alibi docet, *In Can. 21. Synod. VI.*, ut jam à nobis animadversum est, ex Canone Synodi VI. ob facinus aliquod suum exauthoratos, si seriò pœnitentiæ incumbant, Tonsuram & vestem Clericalem recipere posse: Novella Leonis Philosophi deponi Clericos, qui post ordinationem conjugia ineunt, sed non exui clericatûs veste, nec sacris muniis extra Sanctuarium: denique alia ejusdem Imperatoris Novella præcipi, ut compellantur Clercalem vestem repetere ii, à quibus abjecta est.

⁂ ⁂ ⁂

An ad nutum Episcopi Beneficiarii possent amoveri.

CAPUT XV. *P. 1. l. 2. c. 4.*

Summoveri à Beneficiis Clerici non poterant per priora quinque sæcula.

I. II. Eò stabile & inconcussum est Episcoporum Imperium, quò legibus justitia & charitatis temperatur.

III. IV. Probationes ex Paulo, & ex Concilio Nicano.

V. VI. VII. VIII. Probationes alia ex Concilio Antiocheno & Sardicensi.

IX Canones hi omnes jubent, ut Canonico judicio agat Episcopus, utque à sententiis ejus etiam Canonico judicio libratis, ad Concilium appellari possit.

X. XI. XII. In Conciliis Africanis sancitum est, at ne possit Episcopus solus exauthorare Presbyterum vel Diaconum sine aliis Episcopis: & ne minores quidem Clericos suos, nisi de iis cum Clero suo judicium instituat.

XIII. XIV. Eadem Africana Concilia concedunt, ut vel minores Clerici à sententia Episcopi sui provocare possint ad Concilium Provinciale, immo & ad Concilium Universale totius Africa.

XV. Episcopi ipsi hos Imperio suo limites circumscribendo, quasi totidem prasidiis illud munierunt.

XVI. Eadem Concilia uni Episcopi fidem haberi noluere, in occulto cujusquam crimine.

XVII. Exemplum Apiarii Presbyteri, cui Africani Episcopi annuebant, ut ad universale Africa Concilium provocaret, dum ne ad Romanum Pontificem.

XVIII. Quo pietatis velo obtendi posset hic eorum ardor, perinde ut Augustini.

XIX. XX. Alia exempla Augustini & Ambrosii.

XXI. Objicitur Canon Africanus, & solvitur.

XXII. De Ecclesia Graca exempla proferuntur aliqua.

XXIII. XXIV. XXV. Nova exemplorum strues.

I. DEclarato nexu arctissimo, quo constringebantur Clerici Beneficiariique omnes Episcopo suo, Ecclesiæ, residentiæ, muniis & officiis suis, ac denique ipsi clericatui; disceptandum jam superest, an Ecclesia similiter illis mutuo alligaretur nodo, ut non pro arbitratu & nutu possent gradu suo dimoveri. Invasit enim nec paucos, nec indoctos ea opinio, antiquæ Ecclesiæ Parochos in Episcopi potestate ita fuisse, ut pro arbitrio ejus possent aut continuari, aut transferri, aut penitus spoliari, prout Episcopus conducibilius suæ Ecclesiæ fore statuisset. Porrò cum tam splendida sit secundùm Episcopos Parochorum dignitas, non potuere illi ita toti pendere ab Episcopo, quin eadem fuerit & aliorum Beneficiariorum omnium sors & conditio.

II. Sed quo demum cumque lumine & colore

hanc

hanc illustrare conati sint doctrinam, ut ea delectarentur Episcopi, qui summa anthoritate, & ipsis legibus Canonibusque superiore donarentur: si propiùs res introspiciatur, & si vacet antiquorum medullam Canonum altiùs penetrare; constabit contrariam sententiam non æquitati tantùm, sed & veritati magis consentaneam esse: eaque adjici Episcopis autboritatem taotò majorem, quantò firmiorem; tantòque firmiorem, quantò æquiorem & suaviorem; tantò æquiorem autem & suaviorem, quantò legibus & Caoonibus superstructam. Ut æterna quippè & incommutabilis est legum justitia, ita & æternitatem inconvulsamque commuoicat stabilitatem iis vel Principibus, vel Priocipatibus, quos regit. Quibus paulò perspicaciores sunt oculi mentis, quam corporis, illis in legibus omnibus positivis, maximè Ecclesiasticis, occurrunt radii quidam, ac splendores ex æterna & incommutabili lege in eas defluentes. Sed utcumque res babeat, nativa, inconcussa & iocommutabilis ea lex est, Imperium omne legibus regi: legibus subesse debere eos, quibus subsunt omnia; & quantumcumque sibi quis arroget authoritatis culmen, fastigio leges sedere longè eminentiore. Imperium Episcopale summum erit, etsi infra Canones & infra leges sit. Dei unius voluntas nulli præterea legi subjicitur, quia lex legum, lex justitiæ, & justitia ipsamet est.

III. Vetat Apostolus, *I. Timot. 5.*, ne Presbyteri accusatoribus aures accomodet Timotheus Episcopus, nisi idoneis testibus & testimoniis utantur. Presbyterorum ergo Judices sunt Episcopi, & quidem summi judices. At vel ipsa iudicis vox spem non vanam facit, judicium fore, non Imperium: servitum iri justitię, non iræ, non affectui, non privatę cupiditati, non voluntati denique, quę justa ut sit, at errare potest à justitia, nisi legi justitiæ obsequatur. Summa ergo Paulus potestate Episcopos instruxit in Presbyteros, sed quæ ipsamet sit in Canonum & legum potestate, quæ ideo cæterarum omnium summa est, quia errare nescia.

VI. Jubet Concilium Nicænum, *Can. 9.*, deponi Presbyteros, qui citra examen ordinati fuerint: vel in ipso examine nefaria aliqua confessi, ordinati nihilomious fuerint: irrita habetur bæc ordinatio, quòd præter Canones facta sit. Ergo ante Episcopos ipsimet Canones damnationis sententiam in hos Presbyteros pronuntiaverant. Deponuntur in boc eodem Concilio, quoscumque persecutionis procella dejecerat, & quamvis idolorum cultu inquinatos, ordinaverat tamen postea Episcoporum vel incogitantia, vel indulgentia, sacris Ecclesiæ legibus inimica. Sopervacaneum autem esset de his leges edere, Canonesque, si totum esset positum in voluntate Episcoporum. Sed qui tandem persuadere sibi potuissent sanctissima Episcoporum Concilia, sola Episcopi voluntate infligi posse depositionem, quæ ipsis quidem videbatur pœna esse tam atrox, qua enormia quæque scelera vindicarentur; Levis visa esset pœna ea, nec gravioribus sceleribus par, quam arbitrio suo in insontes sontesque Episcopus decernere potuisset.

V. Non excommunicationis tantùm, sed & depositionis sententia percellit Antiochenum Concilium, tum Episcopos Presbyterosque, tum Clericos denique omnes, qui ad Aulam Principis proficiscerentur, sine liceotia & literis Episcoporum Provinciæ, maximè autem Metropolitani. Longum esset & minimè necessarium causas omnes percensere depositionis, vel suspensionis Presbyterorum, Clericorumque omnium, & hinc leges Ecclesiis, venturisque sæculis condere, si liberum sit Episcopis arbitratu suo easdem pœnas immerentibus infligere. Quid autem de Episcopis ipsis augurandum? Hic eoim eisdem legibus pœnisque subjiciuntur, si eorundem criminum affines sint cum Presbyteris Clericisque aliis. An & Episcopi ad nutum Superiorum summoveri poterunt? Nemo tam excors, cui ea vel cogitatio subire in mentem possit. Ergo & Episcopos & Presbyteros Clericosque omnes cum iidem Canones complectantur, hinc illud efficitur, illos omnes ex æquo & his de causis exauthorari suspendique potuisse.

VI. Verùm illud rursus ex Canone proximo ejusdem Concilii multò evidentiùs colligitur. Edicitur enim, si Presbyter aut Diaconus ab Episcopo suo dejectus gradu, vel Episcopus à Synodo exauthoratus, cum ad Synodum majorem pluriumque Episcoporum provocare possit, bis omissis recurrat ad Principem, irrevocabili damnationis sententia exturbandum illum suo gradu esse. Nibil ergo hic libidini, nihil voluntati, totum canonico judicio datur, aut Episcoporum in Clericos suos, aut Synodorum in Episcopos. Judicium autem est, non magis in reos sævire, quàm tueri innoxios.

VII. Sed illa provocandi potestas à Conciliis concessa argumento est, non tantùm nil voluntati, nil arbitrio permitti Episcoporum in Clericos suos, sed ne judicio quidem Canonico primæ instantiæ nimium permitti: cum ad amplius & superius judicium appellari adhuc possit, ubi prius, si necesse sit, judicium irritetur. Quorsum autem appellabunt Presbyteri à sententia Episcopi, & depositione in ipsos vibrata, si sine figura judicii possit semper Episcopus suis illos locis & beneficiis summovere? Quorsum Synodi, si tantùm possint singuli Episcopi?

VIII. Tantum roboris, tantùmque luminis in eo est argumento, ut aggerandis aliis supersedere possemus. Operæ tamen pretium duxi, non multùm his absimilem proferre Canonem Concilii Sardicensis. *Si Episcopus quis fortè iracundus, quod esse non debet, citò & asperè commoveatur, adversùs Presbyterum sive Diaconum suum & exterminare eum de Ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo babeat potestatem is qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiatur & diligentiùs tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut justè aut injustè eum abjecerit, patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Can. 17.*

Nostræ buic doctrinæ impensissimè patrocinari videntur singulæ hujus Canonis voces. Persuasissimum enim erat his tum Episcopis, si quo alicubi casu expediret Episcopos summa & irretractabili in Presbyteros potestate uti: sexcenties alibi perniciale id ferre, & Episcopo ipsi calamitosum, ut cujus tum *iracunda*, aut effrænata quævis cupiditas, nec Collegarum sapientia, nec legum authoritate coerceri posset.

IX. Cum provocandi libertatem tuerentur hi Canones, interim sanè dum coiret Concilium Proviociale, quod de judicio Episcopi judicium ferret: latæ ab Episcopo sententiæ morem gerere Presbyteros Clericosque omnes jubebant. Unde ibidem mox: *Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem, nullus alius debet præsumere, ut communioni societ:* Ea excommunicatione depositionem contineri simile veri est. Verùm Africanis Episcopis, quorum princeps & caput tum erat Gratus Archiepiscopus Cartaginensis, grave postea & periculosæ plenum aleæ visum est, ut solius Episcopi judicio interim parere cogerentur Presbyteri, dum penderet appellatio. Statutum ergo ab illis est in Concilio Carthaginensi I. cui ille ipse Gratus præerat, ut illud ipsum-

sum primæ instantiæ judicium institui non posset nisi à tribus Episcopis, si de Diacono, à sex si de Presbytero, à duodecim verò si de Episcopo quæstio verteretur. *A tribus vicinis Episcopis, si Diaconus est, arguatur; Presbyter à sex; si Episcopus, à duodecim consacerdotibus audiatur.* Can.11. Nequaquam ergo poterat Episcopus pro voluntatis arbitrio Diaconos Presbyterosque dimovere, cum ne judicium quidem instituere de iis posset, nisi alios ascisceret sibi collegas, judicesque, qui puri essent & immunes earum cupiditatum & suspicionum, quæ in ipsum cadere poterant.

X. Concilii Carthaginensis II. Patres munimenta duo hæc astruxerunt Presbyterorum & Diaconorum innocentiæ, adversùs præcipitem quandoque Episcopi proprii excandescentiam. Alterum, ut ne solus cognosceret Episcopus, sed tres saltem de Diacono, sex de Presbytero Episcopi judicium librarent. *A duodecim Episcopis Episcopus audiatur, à sex Presbyter, à tribus Diaconus, cum proprio suo Episcopo.* Can.10. Alterum munimentum erat appellatio ad Concilium: *Si quis Presbyter à Praeposito suo excommunicatus vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos Episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari.* Can.8. Etsi duo hi Canones in unum conflarentur, nihil magnopere nostra referret; perinde enim liqueret Presbyteros Diaconosque adeo non in potestate fuisse Episcopi, qui ad nutum illos Beneficiis suis ejiceret: ut ne cognoscere quidem posset de eorum causa, nisi cum aliis Episcopis.

In Concilio Carthaginensi III. idem instauratur Decretum, ut Episcopus proprius duos alios adhibeat secum Episcopos, ut Diaconi causam ventilet: quinque alios, ut Presbyteri: quin & illud additur, ut judiciorum formulæ & leges peræquè serventur, atque si de Episcopi causa inquireretur. *Eadem dierum, & dilationum, & à communione remotionum, & discussione personarum, inter accusatores, & eos qui accusantur, forma servata.* Can.8. Judiciales sanè leges hæ omnes in cassum sancirentur, si solo voluntatis suæ impetu agi, & Clericos suos Episcopus posset Ordinibus & Beneficiis summovere.

XI. Additur hoc eodem Canone posse Episcopum solum de inferioribus aliis omnibus Clericis cognoscere: *Reliquorum autem causas etiam solus Episcopus loci agnoscat & finiat.* Et sanè nec Sardicensis Synodus, nec Carthaginensis, quarum modo Canones protulimus, eo privilegio nisi Presbyteros Diaconosque impertierunt, ut à solo non possent Episcopo judicari. Sed vel hic ipse Canon Concilii Carthaginensis III. Clericos quoscunque minusculos committit Episcopi non arbitrio, non voluntati, sed æquitati, sed judicio: solus ut judicet, sed judicet tamen, non imperet: cognoscat, non regnet. *Causas agnoscat & finiat.* Quanquam verò vel tum non necesse haberet Episcopus Coepiscopos alios sibi adjungere, sed Clerum tamen ipsum suum, sed Presbyteros Diaconosque ut in judicium secum adhiberet, Canones moresque antiquissimi præscribebant. Id verò manifestissimè declarant Concilii Carthaginensis IV. Canones duo; quorum alter vetat ne quem Episcopus Clericum ordinet, nisi cum Cleri sui consilio: alter prohibet, ne laicorum causas agitet, nisi succinctus Clericorum suorum cœtu. *Ut Episcopus sine consilio Clericorum suorum, Clericos non ordinet. Ut Episcopus nullius causam audiat, absque præsentia Clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi Clericorum præsentia confirmetur.* Can.22. 23. Perspicua inde & necessaria existunt argumenta: Si non potest dare, ergo nec auferre poterit Clericatum Episcopus sine consilio Clericorum suorum. Proclivius enim & explicatius semper fuit dignitate quemvis donare, quam exuere. Et rursum. Si irrita est Episcopi sententia in causis laicorum, nisi cum Clero suo cognoscat: quin eadem servetur moderatio in Clericorum causis?

XII. In eodem rursum Concilio Carthaginensi IV. decernitur. *Clericum inter tentationes ab Officio suo declinantem, vel negligentius agentem, ab Officio suo removendum.* Can.50. Nihil excogitari potest, quod vel justitiæ, vel prudentiæ magis concinat. Sed quorsum ea vel sapientia legum, vel æquitas, si ea Episcopi potestas erat, ut diligentissimos quosque posset, si vellet elidere, æque ut ignavissimos? Nec aliter æstimandum de cæteris hujus Concilii Canonibus, ubi flagitia perstringuntur depositioni obnoxia, si adulatores sint Clerici, aut perfidiosi, si obtrectatores, & desperatæ maledicentiæ veneno imbuti: si verborum spurcitie, vel perjuriis linguam inquinent: si denique qui bonus odor Christi moribus suis esse debuerant, pestifero vitiorum suorum contagio cæteros perdant. Can.56. 57. 59. 60. 61. 62. &c. Quæ omnia inanissimè & præcaventur & statuuntur, si sola Episcopi voluntas possit vel innocentiam allinere reis, vel innoxios reorum pœnis prosternere.

XIII. Denique cum hoc ipsum Concilium Clericos omnes, qui de Episcopi sui sævitia expostulabunt, sinat ad Provincialem Synodum confugere: hinc docet nos, 1. Clericis prorsus omnibus, quos Episcopus solus, nullis aliis ascitis Episcopis, judicarat, patefactum jam fuisse aditum ad Concilium Provinciale, ubi judicium illud Episcopi solitarii emendari posset, vel confirmari. 2. Diaconos Presbyterosque qui ab Episcopo suo cum consilio duorum, vel quinque Coepiscoporum damnati fuerant, adhuc ad Provinciæ Concilium provocare. *Clericus, qui Episcopi circa se districtionem injustam putat, recurrat ad Synodum.* Can.66. Id enim ad minores prorsus Clericos exporrigitur: nec Synodi nomine intelligi potest cœtus trium Episcoporum, ad Diaconi causam advolantium.

XIV. Nec conjecturis utendum, ubi res ipsa conceptis verbis definita est; in Concilio nempè Milevitano II. *Placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum questi fuerint: vicini Episcopi eos audiant: & inter eos quidquid est, finiant, adhibiti ab eis, ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.* Can.22. Clerici proculdubio omnes eo Canone comprehenduntur, quibus conceditur, ut vicinos interpellent Episcopos adversùs Episcopi sui Judicium, visum sibi quidem subiniquum: utque rursus ab his Episcopis ad Concilium Provinciæ appellent: denique non interdicitur eis nisi transmarinis Conciliis & Judiciis.

XV. Hos Episcopi ipsi potestati suæ limites circumscripsere, aut firmavere: ut justitiæ & æquitatis leges in seipsos primùm distringerent, & tum licentius in alios; utque inconcussa legum authoritate, inconcussa astruerent potestati ipsi suæ fundamenta. Non arctatur authoritas, sed convalescit legum observantia. Nihilominus infinita est potestas justitiæ, legumque, etsi æquitatis finibus terminetur. Canonum qui potestatem frænant Episcopalem, Episcopi ipsi authores conditoresque sunt; Episcopalis Collegii Capita fuere Apostoli, Caput summum per sese Christus, vel per Vicarios, utique summus Pastor & Episcopus animarum nostrarum. Non aliis ergo clauditur Episcopa-

tus

tus limitibus, quam quibus sese ipse conclusit.

XVI. Est ulterius, & mirabilius aliquid, quod in Episcopis Africæ summam & incredibilem animi moderationem commonstret. Vetuere enim illi fidem soli Episcopo haberi, si quis quid criminis clam illi confessus, publicè denegaret. Vetuere & ne is tum ab eo interdici communione posset. Si faceret, ipsum à Coepiscopis suis alienari jussere à communione publica. Singularis verò sapientiæ effatum hoc ibidem mox promitur: *Ut magis caveat Episcopus, ne dicat in quenquam, quod aliis documentis convincere non potest. Conc. Afr. sub Bonif. & Cœlest. c.99.* Si ne testis quidem potest esse Episcopus solus in crimine laicorum, qui solus judex Clericorum fuerit?

XVII. Tam pervagata tritaque est causa Apiarii Presbyteri, ut eam hic retexi supervacaneum prorsus fuerit. Apud omnia Ecclesiæ Tribunalia damnatus, Ecclesiaque sua Parochiali spoliatus fuerat, quanquam scripto etiam permissus, Parochiam quamvis alibi gentium administrare, si eo munere Episcopus illum quispiam honestaret. *Placuit, ut de Siccensi Ecclesia, retento scilicet honore gradus sui, Presbyter removeretur Apiarius, & accepto Epistolio, ubicumque alibi vellet & posset, Presbyterii munere fungeretur; quod eidem ipsi per proprias litteras postulanti, sine difficultate concessimus. Ibid. infrà.* Hæc Africæ Episcopi in Epistola ad Bonifacium Papam. Quod perinde est acsi diceretur Apiarius spoliatus fuisse Parochia sua, non Presbyteratu. Provocatum ab eo est ad Zosimum Papam, à quo & restitutus est. Eam rem molestissimè tulere Africani Episcopi, & acerbissimis querelis refertas litteras ad Cælestinum Papam scripsere, eo maximè præsidio confisi, quod Nicæni Canones causas inferiorum maximè Clericorum, sed & Episcoporum Metropolitani judicio permittant; quodque in Africa Clerici possint illi quidem à judicio Episcopi ad Concilium Provinciale appellare, & à Provinciali ad universale totius Africæ; dum ne interminabiles lites suas ad transmarinos perferant judices. *Decreta Nicæna sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserant.* Et infrà: *Maximè quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilium suæ Provinciæ, vel etiam universale provocare. Ibid. infrà.* Non meminerant disertè Nicæni Canones nisi appellationis ad Concilium Provinciale. At Concilium primò Antiochenum, *Can.5.*, tum Sardicense, ac demum Constantinopolitanum, supra Provinciales Synodos. Synodos alias pleniores agnoverant, ex Episcopis plurium Provinciarum unam constantium Diœcesin, sub Exarcho, seu Primate uno. Quin & Afri ipsi in hac ipsa Epistola meminerunt Concilii universalis totius Africæ, ubi omnium Africanarum Provinciarum Episcopis congregatis præerat Episcopus Carthaginensis, & ad quod ex omnibus Africanis poterat provocari Provincialibus Conciliis. Ne ipsi quidem ergo Africæ Episcopi solis adhærescebant Nicænis Canonibus, nec ex eorum præscripto ad solum Metropolitanum & ad Provincialem Synodum omnia referebant: sed Conciliis plenioribus, Diœcesanis, Universalibus, eorumque Præsidibus plurimum tribuebant. Quin ergo & tantundem tribuerent Petro, Petrique successoribus, ampliorem & dignitatem & potestatem à Christo ipso consecutis, cum Ecclesiasticæ tantum institutionis sint illa, & Concilia, & Conciliorum universalium Capita, seu Exarchi?

XVIII. Sed ab hoc jam diverticulo in viam redeamus. Ex hac planè Apiarii narratione, & ex hac Africæ disciplina perspicuum omnino est, non fuisse Clericos etiam minores, non fuisse Beneficiarios ita Episcopi voluntati obnoxios, ut ab eo quoties collibitum esset, indicta causa Ecclesiis suis eliminarentur. Canon ipse Nicænus ab Afris hic laudatus, duas jubebat quotannis haberi Synodos, ad ipsa Episcoporum judicia dijudicanda, nequa stimulati ira, æmulatione, vel cupiditate quavis alia, Clericos vel laicos communione ejecissent. *Ne pusillanimitate, aut contentione, aut alio quolibet Episcopi vitio, videatur à congregatione seclusus quis, seu ex Clero, seu ex laico ordine. Can.5.* Cæteroqui astructa hic libertas Clericis omnibus ad provocandum ab Episcopis suis ad Africana Concilia, seu Provincialia, seu universalia; hæc inquam provocandi libertas manifestè prodit, quam non essent unius Episcopi versatili arbitrio permissi omnino Presbyteri, Clericive alii inferiores.

Nec justis tamen laudibus fraudandus nobis est Africanorum Episcoporum zelus, uti nec Augustini, qui deponendum sibi existimavit Xantippum Presbyterum, hoc est Parochum, quod jejunium Ecclesiasticum violasset, quodque sine Clerico comite noctem unam egisset apud mulierem famæ haud satis integræ, quo in judicio nihil moratus videtur Augustinus judicium quinque aliorum Episcoporum, quos illi consuetudo Africanæ Ecclesiæ socios adjungebat. Audi ut rem ipse denarret in Epistola quadam: *Quod si fortè judicibus Ecclesiasticis aliud videtur, quia à sex Episcopis causam Presbyteri terminare Concilio statutum est, committat illi, qui vult, Ecclesiam suæ curæ commissam; Ego talibus fateor quamlibet plebem committere timeo. Epist.226.* Summi & incomparabilis Ecclesiæ doctoris hic zelus non potest videri ex inopia scientiæ profectus fuisse: sed ex præfervidæ potius charitatis æstu, mirando nobis quidem magis, quàm imitando. Nobis enim supra leges sapere, haud integrum est.

XIX. Hoc Augustini exemplo liquet prorsus, sperasse ipsum, optasse saltem, ut solus posset Presbyterorum suorum judicia peragere & profligare, cum res urgeret, cum notoria erant crimina: non autem indicta causa eos deponere & amandare. Quàm alienus esset ab ea voluntate, ipsemet declaravit apertissimè, cum Bonifacium Seminarii ejus Presbyterum alius ejusdem loci Clericus execrandi facinoris reum egit. Cum nullæ essent juridicæ probationes, contestatus est Augustinus, non posse eum à se gradu moveri, ne iniquitate judicii sui summum & incorruptum judicem in se provocaret. *Breviter dico Bonifacium Presbyterum in nullo crimine apud me fuisse detectum. Quomodo ergo juberem de numero Presbyterorum nomen ejus auferri, vehementer terrente Evangelio, ubi Dominus ait, In quo judicio judicaveritis, judicabimini? Quis ego sum ut audeam Dei prævenire sententiam, in delendo, vel supprimendo ejus nomine, de quo nec suspicari temere mali aliquid Episcopus debuit, nec dilucide judicare homo de occultis hominum potuit. Epist.136.* In hac permolesta fluctuatione id consilii ceperat Augustinus, ut operiretur, dum accusator sibi dudum suspectus, graviori se aliquo constringeret crimine, quo à Clero ejiceretur: *Cogitaveram primo sic ambos Deo relinquere: donec in uno eorum, qui mihi suspectus erat, aliquid existeret, unde non sine justa & manifesta causa de nostro habitaculo projiceretur. Epist.137.* Sed cum junior ille Clericus flagitaret, aut se ad majores Ordines promoveri, aut Bonifacium Presbyterum Ordinis sui muneribus suspendi: statuit tandem Augustinus utrumque ad sepulcrum Beati Felicis Martyris ablegare, ut se Sacramento purgaret: ea nimirum spe fretus fore ut quod frequens ibi erat, perjurii reus cœlestis quodam vindictæ fulmine verberaretur. Incompertum est, qui fuerit rei exitus; sed vel hinc manifestè patet, quàm

abhor-

abhorreret Augustinus ab eorum doctrina, quos hic oppugnamus: & quàm non speraret posse à se Clericum quemlibet, aut pristino gradu depelli, aut usitata superiorum Ordinum progressione fraudari, nisi eum antè flagitio quopiam innodatum comperisset.

Flagitiosum certè erat quidvis clam possidere proprium, eos qui semel ineuntes ejus Seminarium spopondissent, in seque recepissent, omnibus omninò terrenis renuntiare. Unde & publicè profitebatur Augustinus albo Clericorum suorum omnes eos à se expunctum iri, qui præter propositum & votum suum quidvis possiderent. *Quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. De diversis. Serm.50.* Vociferabatur denique non discessurum se à proposito, quantumvis ad Concilia, vel ad Papam provocaretur: *Interpellet contra me mille Concilia, naviget contra me quò voluerit, sit certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego Episcopus sum, ille Clericus esse non possit.* Ex quo constat viros sanctissimos & supra omnem admirationis aleam positos, spiritu aliquando abreptos eo fuisse, qui supra leges est, quia conditor legum, lexque summa ipse est: in quo etiam diximus, æquum esse ut plures admiratores habeant, quàm imitatores. Ejusmodi enim tanta exuberantia Spiritus, qui legibus non subest, sed præest, eò rarior, quò admirabilior est.

XX. Recusavit quidem Ambrosius Clericum ordinare eum, qui vehementer cupiebat, & hac de causa recusavit, *quod gestus ejus plurimùm dedeceret.* Non tamen clericatu jam impetrato alium quempiam dejecit, qui eodem vitio laborabat; quin immo aliquandiù ob nescio quam culpam suspensum, muneri suo restituit: *Cum redderetur post offensam muneri. Offic. l.1. c.18.*, contentus præcepisse, ne unquam ante se ingrederetur.

XXI. Objicitur jam nobis Carthaginensis Canon, quo decernitur depositionis pœna & privatio Beneficiorum in Clericos, qui contumaciùs reluctabantur Episcopo volenti ad superiorem Ordinem eos extollere, & in aliam transferre Ecclesiam. *Quòd Clerici qui Episcopis suis non obediunt ut promoveantur, nec illic manere debeant, unde recedere noluerunt. Cresc. Can.250. Ex Conc. Carth. c.31.* Cui difficultati ut fiat satis, refricanda hic obiter memoria eorum est, quæ dicta superiùs sunt de extraordinaria Episcopi Carthaginensis potestate in omnes Africæ Ecclesias, & de jure Clericorum transferendorum ex una Ecclesia in aliam, ubi eorum opera illustrior futura esset, & in primis Ecclesiæ necessaria, facta eis novæ ordinationis dignitatisque accessione. In his rerum commissuris tenebantur Clerici obsequi necessitati Ecclesiæ, qua suæ ipsorum etiam dignitatis provectio continebatur. Eorum enim gloriæ & compendio cedebat collatio Ordinis superioris: translatio autem ab una Ecclesia ad aliam, non insidiosa illa erat, nec à malitia Episcopi proficiscebatur, sicut in exemplo Anatolii mox subjiciendo; sed ab eminentissima quadam lege charitatis, quæ tam latè patet quàm Ecclesia, cogitque privatas rationes universali bono posthaberi. Si Carthaginensis Canon, quem versamus, Episcopos omnes eadem potestate donat, ut urgente necessitate possint & ipsi Clericos transferre, eadem ipsa est sempiterna charitatis lex, quæ privatos affectus cogit Ecclesiæ publicis utilitatibus inflectere. Sed eo ita statuto, non statim Beneficiarii à nutu Episcopi uno toti pendent, ut gradu suo excuti possint. Non agitur enim hoc Canone nisi de Diaconis & de Clericis inferioribus, quos ornare Ordine superiori vult Episcopus. En verba ipsa Canonis: *Placuit ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere, nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt.* Itaque non valet eos Episcopus transferre, nisi in Cathedralem Ecclesiam suam, & superiori locare in sede ad utilitatem Ecclesiæ.

XXII. In Ecclesia Græca disciplina eadem obtinebat. Causas adnotavit Basilius, quibus Clerici destituendi erant. *Qui peccatum ad mortem peccant Clerici, de gradu dejiciuntur. Epist. Cano. Can.3. 31.* Hæ porro Basilii Regulæ ex Apostolicis haustæ sunt Canonibus, *Can.25. 26. 29. 33. 57.*, qui frustra tam varias pernumerassent justæ depositionis causas, si Episcopis fuisset *pro ratione voluntas*, & citra ullam causam, eodem quemlibet potuissent damnationis jaculo configere. Theophilus Alexandrinus Archiepiscopus testatur Clericum ab Apolline Episcopo depositum, ei sententiæ pariturum, donec in Synodo innocentiam suam approbet, Apolline ipso præsente. Statuit etiam, ut Lector quem Presbyteri expulerant, ut carne lapsum, & qui tamen postea ordinatus fuerat per manùs impositionem, gradui huic suo ordinique vendicetur, si nullius criminis canonico judicio convincatur. Nec enim temerè damnandi aut dejiciendi sunt Clerici, inanibus suspicionibus, vel calumniis & incertis rumoribus exagitati.

XXIII. Conquestus est apud Marcianum Imperatorem & Pulcheriam Augustam Leo Magnus, de Anatolio Episcopo Constantinopolitano, qui Ætium Archidiaconum Ecclesiæ suæ spoliasset dignitate ea, ludificatorio obtentu ejus in altiorem Presbyteratûs Ordinem provehendi: cum tam insidiosè provectioni nullo errore, nullo crimine suo Ætius ansam præbuisset. *Qui non inveniens quod argueret in fide, quid improbaret in moribus, dejectionem innocentis per speciem provectionis implevit. Epist.57. 58. 71.* Cessit Anatolius, Ætiumque restituit, ut ex Leonis ad ipsius literas responso patet. Porro illa ipsa Anatolii malitiosa machinatio apertè prodit, nec ipsum sperasse, posse se pro nutu suo Beneficiarios quoslibet abdicare.

XXIV. Qui delegati fuerant Episcopi ad componenda dissidia Ibæ Edesseni Episcopi & Cleri ejus, concordiam demum inter eos ita resarserunt, ut pollicaretur etiam cum juramento Ibas, ejecturum se ex animo quidquid rancoris & odii inhærere poterat adversùs accusatores suos, eosque nec Ordinibus suis, nec gradu, quem sua cuique antiquitas contulerat, privaturum. *Neque gradu fraudaret, neque minores majoribus propter præfatam contristationem præferret. Conc. Calc. Act.9.* Denique ne passi quidem sunt providi pacis sequestres, ut posset unquam Ibas quidquam decernere adversùs quatuor primores & quasi principes accusatorum, nisi ex consilio & consensu Domini Archiepiscopi Antiocheni.

XXV. Nec minùs id manifestum fit ex libello supplici Theodori Diaconi ad Papam Leonem & ad Concilium Calchedonense, adversùs Dioscorum Archiepiscopum Alexandrinum, à quo præter fas Ordine suo spoliatus fuerat: itemque ex libello supplici Athanasii Presbyteri, quem idem Dioscorus gradu dejecerat: *Presbyterio me privavit, nulla adversùs me facta accusatione. Conc. Calc. Act.3.* Hi certè libelli, qui in Concilio Calchedonensi perlecti fuere, apertè demonstrant, causas Presbyterorum & Diaconorum ad Concilium usque Oecumenicum perlatas fuisse: tantum aberat, ut arbitrio Episcopi permitterentur.

CAPUT XVI. *P.2. l.2. c.4.*

Ad nutum Episcopi Clericos & Beneficiarios depelli non potuisse, à Clodovæi regno ad Imperium Caroli Magni.

I. Restitit Gregorius Magnus Salonensi Episcopo Archidiaconum suum, ut loco dejiceret, ad Presbyteratum evehenti.

II. III. Gregorii præcessor jam id prohibuerat. Restitutus est Archidiaconus.

IV. Ea tamen lege, ut post quinquennium abdicet ipse sese, si ita fert ejus Ecclesiæ consuetudo.

V. Rarissima erant temporaria hæc Beneficia, & ne ea quidem auferre poterat Episcopus pro suo nutu.

VI. Quibus juris formis suum ipse Gregorius Archidiaconum exuerit.

VII. Alia ejusdem moderationis animi exempla.

VIII. IX. X. Concilia Galliæ eosdem limites delineant potestati Episcopali.

XI. Non eidem legi subjaceant Abbates in dispensandis administrationibus claustralibus. Cur?

XII. Viguit in Hispania idem usus. Cur Ordines solus dare posset Episcopus, solus adimere non posset Presbyteris Diaconisque.

XIII. In Conciliis primùm Africanis hæc judiciorum necessitas constituta est.

XIV. Unde in Hispaniam trajecit.

XV. Ecclesia Græca sartam tectam Episcopis servavit priscam potestatem, Canonicis regulis temperatam.

XVI. Quomodo Vigilius Papa temporariam creaverit Diaconum.

I. SI nec ab Ecclesia discedere, nec ab Episcopo suo Clerici, nec à clericatu abire poterant suo arbitratu; ita vicissim nec Ecclesia illos poterat clericatu exuere, vel ordine, vel Beneficio, nisi nocentes & canonicè convictos, ut constaret eam esse flagitii pœnam, non Præsulis ex odio profectam injuriam. Natalis Salonæ in Dalmatia Episcopus, exturbandi Archidiaconi sui cupidine incensus, invitum Presbyteratu initiare voluit. Intercessit per epistolas ad eum datas Gregorius; sine Diaconatu quidem dignum æstimaret, Presbyteratu dignandum non esse: nec innoxium posse dejici, nec invitum extolli: itaque Archidiaconatui restituendum esse, aut Romam mitti debere formam judicii, quod tantopere Canonibus adversari videatur. *Concilii vestri gesta plena jurgiorum esse cognovimus, cum uno eodemque tempore una persona nolens ad sacerdotii Ordinem provehitur, quæ tanquam immerita à Diaconatûs officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo crescere compellatur invitus, ita consendum puto similiter, ne quisquam insons ab Ordinis sui ministerio dejiciatur injustè, &c. locum & administrationem suam Honorato Archidiacono restituas, admonemus, &c. L.1. Epist.19.* Apposite Gregorio Archidiaconatûs *Administratio* vocatur. Verè enim Beneficia tunc omnia meræ administrationes dici poterant. At stabilitatis lex, tam ubique, tam in divinis rebus necessaria, nec sinebat Clericos injussu Episcopi loco decedere, vel Episcopos præter justitiæ legumque judicialium normam quemquam deturbare.

II. Gregorii præcessor Pelagius Natalem Episcopum eadem ipsa de causa increpuerat, ut qui Archidiaconum exaltando deprimere percupiebat non alia de causa, quàm quòd ab eo prohiberetur, Ecclesiæ rebus & sacra supellectile cognatos suos locupletare. *Quasi ad fortiorem honorem provehens, conatus es callida arte Archidiaconum degradare, &c. quòd Vasa Sacra & velamina tuis te parentibus dare prohibeat. L.2. Ep.14. 15. 16.* Cum Romam non misisset Natalis, quò gesta sua Gregorio approbaret, ab eo interdictus est usu Pallii, donec Archidiaconum restitueret: additæ minæ negandæ communionis, nisi quod perperam factum fuerat: revocaret: exauthoratus est denique Archidiaconus novus, indictaque est ei excommunicatio, si in ejus functiones dignitatis sese interponeret. Scripsit Gregorius eadem de re ad Episcopos Dalmatiæ suffraganeos Natalis, & ad Antonium Subdiaconum E. R. quem & mandatorum suorum executorem delegavit.

III. Præter utriusque Pontificis jussa Archidiaconum suum Honoratum abdicarat Natalis. Unde & ad eum rescripsit Gregorius, si in tam audax facinus erupisset quispiam quatuor majorum Patriarcharum, inultam rem non fore: *Quòd si quilibet ex quatuor Patriarchis fecisset, sine gravissimo scandalo tanta contumacia transire nullo modo potuisset. L.2. Ep.37.* Sed tandem resipuit ab insania sua Natalis. Honoratum restituit, Apocrisiarios spopondit se Romam missurum, qui causæ suæ non deessent. At cum præmatura mors intercepisset laudibiliores jam hos conatus, Archidiaconum restituit ipse Gregorius, qui jam ordinatus fuerat Presbyter, si Joanni Diacono in vita Gregorii fides adjicienda sit. *Item Honorato Salonitano jam ex Presbytero in Diaconatum redacto. L.3. c.9. L.2. Ind.11. Ep.32.* Ex quo firmatur quod alibi dictum est de Ætio.

IV. Cum denique Maximus in Episcopatum Salonitanum Natali successisset, ei Gregorius Archidiaconum Honoratum commendavit; præfatus tamen, si ea obtinuisset Salonitana in Ecclesia consuetudo, ut Archidiaconi ab hac sua administratione post quinquennium cederent, & si Honoratus ipse eum usum à tribus prioribus Archidiaconis servari curaverat: æquissimum esse, ut & ipse eidem subesset legi: *Communem filium Honoratum Archidiaconum commendamus. De quo si ita est, sicut per Chartularium nostrum didicimus, quia per eum jam tres antea Archidiaconi, servare consuetudinem Ecclesiasticam, quinquennio expleto, exeundo compulsi sunt: ita quidem volumus ut charitatem sanctitatis inveniat, nam flagitari de causa judicium non debet, quam ipse judicavit. Sin verò ita non est, nullatenus debet à loco, in quo institutus est, amoveri. L.7. Ep.130.*

V. Tria sunt magni profectò momenti perpendenda in hac Epistola. Primum est ab Episcopo quocumque neminem eorum destitui posse, quos in Beneficiis Ecclesiasticis instituerant sui Majores, seu prædecessores; ut nec qui ab ipsomet instituti fuerant. Tam non poterat enim Maximus Salonitanus Episcopus Archidiaconum Honoratum deponere, quàm nec potuerat præcessor ejus Natalis. Alterum est, fuisse Ecclesias, ubi Beneficia quædam temporaria erant, & post certum tempus revocabilia, ut ex hoc patet Salonitano Archidiaconatu. Nec improbat hanc consuetudinem Gregorius; quin potiùs confirmat eam ab Honorato ipso servari debere, qui tantum studii & operæ posuerit, ut ab aliis observaretur. Tertium est rarissima fuisse hæc manualium, ut vocant, seu temporariorum Beneficiorum exempla; & ne eorum quidem pro arbitrio suo auferendorum facultatem penes Episcopos fuisse. Lege enim privata, vel consuetudine alicujus Ecclesiæ illud tempus ita præfiniebatur, ut nec prorogare illud posset Episcopus, nec contrahere.

VI. Gregorio ipsi dura & inevitabilis necessitas incubuit deponendi Archidiaconi sui, ob gravissimas certissimè culpas. *Depositus est Laurentius,*

qui

qui primus fuerat in ordine Diaconi Sedis Apostolicæ: propter superbiam & mala sua, quæ tacenda duximus, & factus est Archidiaconus Honoratus coram omnibus Presbyteris & Diaconibus, Notariisque, Subdiaconibus, & cuncto Clero in Basilica aurea. L. 1. Regest. Præfatio. Presbyteri, Diaconi, Notarii, qui & Subdiaconi erant, ut suprà docuimus, unde Primicerius Notariorum erat etiam Primiclerus, seu Caput & Princeps inferioris Cleri; denique Clerici omnes Romani præsentes affuere depositationi Laurentii Archidiaconi, & creationi successoris, ut quorum perinde testimonio & illius improbitas, & hujus virtus ac dexteritas constaret. Unus is est quem Gregorius suo Clero ejecerit, enormitate facinorum ejus ad eas angustias detrusus. *Nec quemquam eorum ab officio, nisi Laurentium Archidiaconum pro superbia reliquisque criminibus sequestravit. L. 3. c. 7.* Hæc Joannes Diaconus, qui addit ea in suos humanitate & indulgentia fuisse Gregorium, ut nulli unquam suorum vim fecerit, ut eum vel ad superiores Ordines, vel ad aliarum Ecclesiarum dignitates proveheret invitum; *Neminem prorsus quantacumque necessitate coactus, violenter promovere certabat, ne sub hujusmodi occasione quemquam eliminando deponere videretur.* Unde & cum Neapolitani cives vota sua contulissent in Florentium Subdiaconum Romanum, ut eum sibi Episcopum deposcerent; ubi sensit Gregorius alienatum prorsus ab ea dignitate Florentii animum, ad Neapolitanos rescripsit, alium ut sibi deligerent. *L. 2. Epist. 15. Indic. 11.*

VII. Ulteriùs etiam progrediebatur Gregorii in suos clementia. Si Canonici Cathedralis Ecclesiæ ad regendas agrestes Parochias subinviti ablegati fuerant, in pristinam ab eo stationem revocabantur. *Item Cardinales violenter in Parochiis ordinatos, in pristinum ordinem Gregorius revocabat. L. 3. Epist. 10.* Verba ea sunt Joannis Diaconi, qui rem illustrat exemplo Cosmæ Monachi, qui Syracusanus primò Subdiaconus ordinatus fuerat, deinde invitus Presbyter inauguratus, & ruris Parochiæ mancipatus. Tanta hinc incessit animi ægritudo & mœstitia, non ipsum tantùm, sed & Gregorium, cujus charitatem ne minutiæ quidem hujusmodi fugiebant; ut ad Syracusanum Episcopum literas dederit, quas Joannes Diaconus refert, ut in pristinam illum revocaret Ecclesiam, Presbyterumque in ea Cardinalem institueret.

VIII. Procul erat utique Gregorius ab approbanda Episcoporum imperiosa dominatione, & licentia Clericos suos temerè abjiciendi: qui ne passus quidem est ab Archiepiscopo Calaritano Liberatum Diaconum reliquis ejusdem Ecclesiæ Diaconis præponi, quin eum jussit infra alios omnes dejici: qui insano superbiæ oestro supra alios evehi ambierat. *L. 1. Epist. 81.* Adeodatum Presbyterum Parochiæ suæ idem Gregorius reddi jussit, quanquam successorem illi Syracusanus Episcopus dedisset, quòd per duos menses abfuisset Ecclesia sua, quamquam impetrata Episcopi ipsius licentia propter graviorem quendam morbum. *L. 3. Epist. 13.* Revocari denique in Abbatiam suam jussit eum, qui à priore Episcopo institutus, postea à successore destitutus fuerat: *Fortunatum Abbatis loco reformare festinet, utque ejus Episcopum digna reprehensione increpare, cur decessoris sui, nullis provocatus excessibus, destruere ordinationem molitus sit. L. 12. Epist. 1.*

IX. Nec Gallicanæ disciplinæ vigor ab his deviabat sapientiæ & charitatis regulis. Vetat Agathense Concilium, ne seniorum Clericorum aut Beneficiariorum locum & honoris sedem aliis donent Episcopi, nisi illorum sicubi vel contumacia, vel superbia fuerit ulciscenda. Si non ea autem sit vel dexteritate, vel experientia Archidiaconus, quam id munus desiderat: gaudeat ipse quidem semper honore & nomine: at officium ipsum alii cuipiam exercendum delegetur. *Episcopus, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullum præponat; nisi fortasse elatus superbia, quod pro necessitate Ecclesiæ Episcopus jusserit, implere contemnat. Sanè si officium Archidiaconatus propter simpliciorem naturam expedire aut implere nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur. Can. 23.*

Non placuit Concilio Aurelianensi III. ut posset Episcopus revocare largitates & dona, fundos, terras, aut Præbendas, quibus Clerici ejus donati essent vel ab ipso, vel à prædecessoribus ejus, nisi sua ipsos nequitia his virtutum præmiis & ornamentis spoliaret. *Ita ut qui decessorum largitatibus gaudent, officia Ecclesiæ, obedientiam & affectum Sacerdotibus præbeant, &c. si obedientia vel contumacia accipientis extiterit, in arbitrio sit præsidentis, utrum vel qualiter debeat revocari. Can. 17.* Si contumacius Clerici officio suo desint, ad laicorum communionem hoc Canone abiguntur, donec culpæ suæ maculas pœnitentia eluerint: nec interim tamen distributionibus suis fraudantur. Denique Clericis omnibus copiam facit hæc Synodus provocandi ad Concilium Provinciale, adversùs Episcoporum vexationes; quod minimè necesse esset, si possent illos Episcopi indicta causa, nec ullo instituto Judicio, gradu suo depellere. *Si quis Clericorum circa se aut districtionem, aut tractationem Episcopi sui putat injustam, juxta antiquas Constitutiones recurrat ad Synodum. Can. 19. 20.*

X. In Concilio Arelatensi V. prohibetur Presbyter seu Parochus Diaconum exauthorare, vel Subdiaconum inconsulto Episcopo. *Ut Presbyter Diaconum vel Subdiaconum de Ordine deponere nesciente Episcopo suo non præsumat. Can. 4.* Solus ergo Presbyter minores Clericos deponere poterat, sed potestatis usum justitia regit. Denique Concilium Turonense II. prohibuit, ne Episcopus de Abbatis aut Archidiaconi causa cognosceret, nisi in cœtu Abbatum & Presbyterorum omnium antè expenderet, an pœnæ acerbitati responderet flagitii atrocitas. *Nisi facto Concilio tam Abbatum, quàm Presbyterorum suorum, quem culpa aut negligentia ejicit, cum omnium Presbyterorum concilio refutetur. Canon. 7.*

XI. Haud equidem fidejussor sim, Abbatibus quoque ipsis easdem mordicùs judiciales leges sectandas fuisse, in dispensandis revocandisque administrationibus claustralibus. Cum enim Monachi his se muneribus gravari gemerent, exonerari gauderent, quæ eorum erat animi moderatio: cumque his administrationibus nihil emolumenti, molestiæ & tædii plurimum lucrarentur: non erat cur tam circumspectè Abbates cum illis agerent. Qui summa fide vitam B. Cæsarii scripsere discipuli ejus duo, ii narrant, dum Cellerarius in Monasterio Lerinensi esset: eo officio spoliatum esse ab Abbate, magna cæterorum Monachorum confensione: qui gravatè admodum ferebant, incorruptam indeflexamque ejus æquitatem & constantiam, denegandi superflua, quantumvis petentibus: largiri necessaria non petentibus. *In Cellerarium eligitur. Cœpit igitur attentè & studiosè illis velle largiri, quibus esset necessarium, etiamsi abstinentiæ amore nihil peterent: quibus verò cognosceret necessarium non esse, nihil dabat, quamvis vellent accipere. Unde factum est, ut quibus invisa erat sancta discretio, & moderatio, Abbati supplicarent, ut eum à Cellerarii functione removeret. Quod etiam factum est. L. 1. c. 5.* Quanquam à virtutis præstantia quadam occasionem captarint Monachi deponendi Cæsarii; poterat forsan justa quoque ea nonnullis causa videri, quod æquum nonnunquam sit, adeo-

que necessarium, infirmis nonnihil indulgere: ultra necessitatem ingerere aliquid ad eos deliniendos: cedere etiam quandoque fortiorum fervori, qui vel necessaria sibi denegant; ex quo usuvenit non rarò, ut horum ardore illorum tepiditas aliquando tandem incalescat; & aliorum inopiam aliorum suppleat abundantia, in ea sanctissimarum Societatum communione.

XII. In Hispania Concilii Hispalensis II. Patres non tantùm in locum suum redintegrarunt Presbyterum ab Episcopo Cordubensi depositum: sed priscas etiam Africæ leges innovavere: ut ne Presbyteri Diaconique gradu & ordine excuti suo possent, nisi in cœtu Episcoporum. Quanquam enim Episcopus Presbyteros Diaconosque solus ordinare queat, non potest tamen solus damnare. *Ut juxta priscorum Patrum Synodalem sententiam, nullus nostrûm sine Concilii examine dejiciendum quemlibet Presbyterum, vel Diaconum audeat. Nam multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannica, non authoritate Canonica damnant; & sicut nonnullos gratiæ favore sublimant, ita quosdam odio invidiaque permoti humiliant. Episcopus enim Sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest.* Præclarissimè sanè hic declarat Canon non obscurari splendorem Episcopalis authoritatis, cum ad juris regulas, limitesque coarctatur, quod regulis ipsis justitiæ nihil splendidius, nihil ad gloriam uberius esse possit; contra autem nihil à gloria & splendore alienius quàm agi, *tyrannica potestate, non authoritate Canonica*. Si solus dejicere non potest Episcopus, quos solus potuit provehere; id eò fit, quod iniquum non sit honores Ecclesiasticos non conferre omnibus, qui digni sunt: at semel iis donatos, immerentes detrudere, non possit non iniquum esse. Nil dedecoris est, ad Ecclesiasticas dignitates siquis non extollitur; summum dedecus est, siquis ex eis depellitur. Episcopalis tum sapientiæ, tum charitatis ille cumulus fuit, suam illam amplificare potestatem, qua prosunt: minuere, qua nocent. Non eo rigore examinis dispensantur beneficia, quo pœnæ. Ea sanè ratio videtur fuisse, quæ quinti maximè sæculi Concilia adduxit, ut sacrorum Ministrorum Presbyterorumque depositiones Conventibus Episcoporum reservatas vellent. *Qui profecto nec ab uno damnari, nec uno judicante poterant honoris sui privilegiis exui; sed præsentati synodali judicio, quod Canon de illis præceperit, judicari.*

XIII. Concilia dixi quinti sæculi, quod Carthaginensia demum Concilia videantur eos maximè limites præfixisse, non potestati Episcopali, sed effervescentiæ quandoque & indignationi. Ad illa enim usque tempora Episcopus solus cum suo Clero judex sedebat causarum criminalium, sive de Diaconis, sive de Presbyteris quæstio verteretur; sicut & cum suo Clero solus Ordines iis conferebat, quos virtus testimonio publico fulta commendabat. Et hæc ergo Synodus erat Diœcesana, in qua vel ordinabat, vel ordinatos exauthorabat Episcopus. Itaque ne tum quidem solus judicabat, etiam cum solus esse videbatur, quia sine Collegis.

XIV. Ab Afris ad Hispanos manarat illa judiciorum Canonicorum consuetudo, & ad Concilium maximè Hispalense, ex quo in reliquas scripsit Hispanias. Etenim Toletanum IV. Concilium hoc supponere videtur, Presbyteros Diaconosque, nisi synodico judicio deponi non potuisse, cum jubet ut si in secunda Synodo restituantur, restituantur illis & ornamenta atque insignia dignitatis omnia, quæ acceperant, dum ordinarentur: & cum illos Episcopis consociat in causis degradationis & restitutionis. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, si à gradu suo injustè dejectus, in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram Altari, de manu Episcopi, &c. Can. 28.* At Concilium Toletanum XI. Episcopos sibi permisisse videtur, ut vel antiquissimam sectentur consuetudinem consulendi Cleri dumtaxat sui, vel quandoque etiam populi, vel recentiorem disciplinam, adhibitis ad consultandum duobus, aut tribus Episcopis, quorum prudentia moderari possit cupiditatibus privatis aliquando vehementioribus. Sed & latius patet hujus Concilii Decretum, nec Presbyteros, aut Diaconos solos complectitur, sicut nec de solis agit depositionibus, sed & de gravioribus pœnis. *Dum se simulant spiritalem adhibere correctionem, indiscretam subito afferunt mortem, cum inauditos à se projiciunt, & occultis eos judiciis sub pœnitentiâ puniunt. Non ergo de cætero perversis voluntatibus sit liberum simulare quod fingunt; sed quotiescumque quilibet ex subditis corrigendus est, aut publicâ debet à Sacerdote disciplinâ curari, aut si ultter Rectoribus placet, duorum aut trium fratrum spiritualium testimonio peculiariter adhibito, & modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentiæ irrogetur. Can. 7.*

XV. Quod ad Ecclesiam denique Græcam attinet, nulla notabilis diversitas apparet. Episcoporum, sicut & Canonum Legumque potestas eadem & intaminata perstitit, damnandis dumtaxat reis, insontibus absolvendis. Joannes Eleemosynarius Alexandriæ Archiepiscopus Clericos, qui se mutuis plagis ceciderant suspendit; mira ejus enituit in eum charitas, quem insecutus est fugientem, & pacem Ecclesiæ, quam omni virium contentione expetere debuerat, reformidantem. *Vita ejusd. c. 13.* Agit Joannes Climacus de Archidiaconi depositione in Monasterio ob causam leviorem. *Grad. 4.* Sed observatum jam à nobis est, quantum in hoc negotio Monachos inter Clericosque intersit discriminis. Enimvero hic ipse Archidiaconus se non exauthoratum, sed exoneratum fuisse sapientissimè interpretatus, adduci non potuit, ut assentiretur Abbati post quadraginta dies restituere illum satagenti: injuriam tam conducibilem sibi resarciri passus non est, effecitque ut pœna irrogata & voluptati sibi esset, & laudi.

XVI. Objici nobis posset Vigilii Papæ Epistola ad Rusticum Diaconum, ubi Diaconus ad tempus tantum ordinatus fuisse videtur Rusticus ipse, Diaconi Papæ ordinarii reverterentur. *Absentibus nostris Diaconis à nobis postulasti, ut ad tempus pro implendo officio, absentium loco Diaconum te interim faceremus, donec reverterentur Diaconi memorati, aut quanto te tempore in Levitarum voluissemus ordinatione ministrare, &c. Synod. V. Collat. 7.* Non spectat hæc temporis coarctatio, nisi ad functiones Diaconatus ipsi Pontifici exhibendas. Qui enim ordinabantur Diaconi, Apocrisiarii mox Constantinopolin profecturi, & qui ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium varias in provincias ablegabantur, non ad Diaconatus tantùm, sed & ad alia complura munera ei dignitati illigata destinabantur: Rusticus ipse diversas provincias obierat rectorem agens patrimonii sacri. Sed quod ad summam rei attinet, quam hic tractamus, hac ipsa vigilius Pontifex Epistola Rusticum & Eleutherim Diaconos non exauthorat, nisi pernumeratis eorum defectionibus & rebellionibus, & Calchedonensi maximè Canone allegato, quo percelluntur Clerici omnes in Episcopos suos audacius insolescentes.

CA-

CAPUT XVII. *P.3. l.2. c.4.*

Ad nutum Episcoporum, Clerici & Beneficiarii non abdicabantur, sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. In Oriente Clerici omnes appellare poterant ad tribunal superius, postquam ab Episcopo suo damnati fuerant.

II. An prima sententia semper executioni mandaretur, dum Judex appellationis eam infirmaret.

III. Cogi poterant Clerici ab Episcopo, ut ad superiorem gradum vel inviti ascenderent, non ut descenderent in inferiorem, citra suam culpam.

IV. Synodus VIII. confirmat appellationes Clericorum ab Episcopis suis ejectorum.

V. In Occidente Clerici depositi in Monasteria compingebantur.

VI. Deponi non poterant Parochi, nisi ob grave crimen.

VII. Episcopi ad Pontificem referebant quandoque causas Clericorum spinosiores.

VIII. Cœpit Metropolitano servari integrum prima instantia judicium depositionis majorum Clericorum.

IX. Probationes nova Canonici judicii ad spoliandos Beneficiarios necessarii.

X. De appellatione Clericorum inferiorum ad Papam contenditur.

I. NEc resilire à Clericatu poterant Clerici, quo Episcopis devinciebantur; nec vicissim Clericos dejicere immerentes poterant Episcopi. Judicia Canonica qui regerent, innumeri fuere Canones, ac testes totidem, non in Episcoporum arbitrio, sed in Canonum legumque constantia sitam fuisse Beneficiorum securitatem. Narrat alicubi Balsamon, *In Can. In Chart. 12. 11.*, Clericum à Metropolitano suo Philippopolitano suspensum, nullum non movisse lapidem, ut ejusdem sibi gratiam recolligeret, sequestres etiam ad id expugnandum adbibuisse Metropolitanos alios complures: cum irrita hæc omnia caderent, confugisse tandem ad Patriarcham, & ad Synodum Patriarchalem, à qua restitutus sit. Ea erat necessaria progressio ut de Episcopi sui sententia quiritantes, interpellarent primo vicinos Episcopos, & Synodum Provinciæ, antequam ad Patriachæ Synodum & authoritatem recurrerent.

Illud quoque animadversum est à Balsamone, *Ibid. In Can. 14. 23.*, Antiochenos quidem Canones Episcopis potestatem fecisse Presbyteros etiam Clericosque deponendi: at experientia magistra dedicisse Carthaginenses Synodos, utpote posteriores, paulò majori circumspectione tractari debere ea judicia, unde & dejici Presbyterum noluerunt, nisi à sex saltem Episcopis, Diaconum à tribus. Hæ ipsæ Charthaginenses Synodi duodecim saltem judices desiderabant, ut de Episcopi causa criminali cognosceretur: cumque Archiepiscopus Cypri cum aliis Episcopis undecim Episcopum Amathuntis exauthorasset, Lucas Patriarcha Constantinopolitanus illud judicium retractans, pronunciavit, duodecim Episcopis opus fuisse præter Metropolitanum, quin & omnium Cypri Episcoporum cœtum congregandum fuisse, cum tam facilis & expedita esset ea convocatio. Nec sanè permissum est, nisi ob paucitatem Episcoporum in quibusdam Africæ Provinciis, ut Episcopus loci unus esset ex illis sex, qui de Presbytero cognituri erant.

II. Est & majoris aliquanto momenti, quod idem alibi observat Balsamon, *Ibid. in Can. 32.*, in eum Canonem Africanum, qui Clericos excerantur, Episcoposque, si qui eorum se communioni antè ingerant, quàm judicium quo perculsi fuere Superiori in Synodo expensum fuerit. In ea erant complures sententia, quantumvis injustæ, parendum tamen esse Episcoporum sententiæ, pendente appellatione. Censebant alii, cum Canones pernumerarint ea scelera, quæ depositione feriri debeant, illis utique obtemperandum judiciis, quæ secundùm hos Canones librata fuerint; cæteris autem nequaquam, ne sinantur Episcopi tyrannica abuti dominatione. *Si enim datum fuerit Episcopo, sive rectè, sive perperam Clericos & Laicos segregare, & necesse habere eos, qui segregantur, segregationem servare, tyrannidem exercebunt Episcopi, & in omni re dominium obtinebunt: & nemo erit, qui eis resistat, propter metum segregationis: fortè autem & ipsi pietati insultabunt: & Divini Canones erunt multorum malorum authores, quod est absurdum.* Ea erat opinionum dissensio in re tanti ponderis. Nunc promenda Balsamonis responsio, an potius fluctuatio, & perplexitas. *Ac ipsi quidem hae. Ego autem non habeo quemnam eorum sequar. Nam & à pietate trahor; sed ab eo, quod sit contra Canones retrahor. Cupio ergo discere, quid agendum, ut qui tota vita velim esse puer & discipulus.* Verùm & hæc ipsa Balsamonis addubitatio indubium illud prodit fuisse, solo nutu & arbitrio Episcoporum excuti suis Beneficiis ordinibusque Clericos non potuisse.

III. Nec prætereunda hæc tertia ejusdem observatio in Canonem alium Africanum, *Ibidem. In can. 34.*, quo permittitur Episcopus Clericos, Diaconosque deponere, si quos obstinatius sibi immorigeros experiatur, cupienti eos in altiorem propellere gradum, ut Ecclesiæ suæ necessitatibus consulat. De provectione ad Episcopatum non agitur utique hoc Canone, cum de Presbyteris nulla fiat mentio, nec Episcopi sit ad Episcopatum Clericos suos promovere, ad quem non patet aditus nisi per electionem populi, Cleri, Synodi Provinciæ, & Metropolitani. Præterquam quod ut ait Balsamon, & plures, & justiores sint causæ detrectandi Episcopatus, quàm cæterorum Ordinum.

Sed cum ex hoc Canone nonnulli argumentarentur, posse Patriarchas & Episcopos, Dignates & Officia transferre ad Clericos alios, cum ii qui ea obtinebant, ad Episcopatum eliguntur, nec electioni acquiescunt: negat Balsamon eo sensu donari posse Canonem, qui id unum molitur, ut possint Episcopi Clericos suos, Diaconosque altius evehere, ubi ita fert Ecclesiæ necessitas. Itaque gradu suo depelletur Lector, si inertia & torpore Ordinem superiorem sed operosiorem detrectet. Poterit & exauthorari Diaconus, si pertinacior sit in recusando officio Referendarii, vel Doctoris: Addit denique Balsamon posse Episcopum invitos compellere Clericos suos ad hæc incrementa dignitatis. At non posse immerentes & invitos ad inferiorem gradum quenquem detrudere, ut nec juniores Senioribus præponere in dignitatum processione, nec vacantem dignitatem junioribus conferre, contemptis Senioribus. *Et nota quod Episcopis datum est, Clericos suos ad majores gradus provehere, non autem ad minores deprimere.* Denique ex Canonum norma, & meritorum æqua lance, conferri, vel auferri par est Ecclesiasticas dignitates, Ordinesque ipsos, non ex mera voluntate privatoque Episcoporum affectu. Alioqui cassæ & inanes essent omnes judiciorum leges, & merita quantacunque contemptui, & ludibrio forent. *Similiter nota, quod Ecclesiastica officia*

ficia non sunt Episcoporum potestatis, ut dicunt nonnulli, sed Canonum authoritatis & dignitatis: sicut nec reliquorum Ordinum jura, scilicet Diaconorum, Sacerdotum & reliquorum. Nisi enim ita esset, non cum distinctione, scilicet propter inobedientiam, clerici suis gradibus exciderent; sed seu benè, seu malè quando vellent Episcopi hoc fieri. Hoc autem Sanctis Patribus minimè visum est.

IV. Statum denique fuit in Concilio VIII. Oecumenico, ut Presbyteri, Diaconique ad Metropolitanum provocare possent, si qua se contumelia gravari sentirent ab Episcopo, vel sibi subirato, vel aliorum amantiore; Metropolitanum verò tunc operam daturum, ut & Episcopus accerseretur, & in Provinciali Concilio sententia ab eo lata retractaretur. *Et Metropolita advocet Episcopum, qui deposuit, vel alio modo Clericum læsit, & apud se cum aliis etiam Episcopis negotii faciat examen, ad confirmandam scilicet sine omni suspicione, vel destruendam per ampliorem Synodum, & multorum sententiâ Clerici depositionem. Epist.26.* Additur & Episcopos similiter, si Metropolitanum sub iniquum sibi fuisse suspicientur, posse ad Patriarcham recurrere. Hæc judicia, hæ provocationes, hæ judiciorum retractationes argumento sunt, nunquam ita Clericos Beneficiariosque Episcoporum voluntati permissos fuisse, ut indicta causa, solo nutu exturbari Ordine vel Beneficio possent.

V. Hactenus de Oriente, nunc ad Occidentem. Concilium Cabilonense II. Presbyteros canonico judicio depositos, jubet reliquo vitæ tempore pœnitentiæ lacrymis & laboribus macerari, & si quà fieri possit, in Monasteria compingi. Non ergo gradu suo cadere poterant, nisi perpetrato scelere, quod pœnitentia eluendum esset. Ergo nullæ ibi partes erant vel voluntatis & imperii, vel odii studiive Episcoporum. *Dictum nobis est Presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, sæculariter gradu amisso vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in Monasterio, aut canonico aut regulari mittantur. Ann.813. Can.40.*

VI. In eodem Concilio damnata Patronorum temeritate, qui sui juris Parochias inconsultis Episcopis dabant, auferebantque pro libitu suo: sancitur ut Parochi canonicè instituti non possint nisi ob crimen, & canonico Episcopi judicio exauthorari. *Nullus absque consensu Episcopi Presbytero Ecclesiam det, quam si justè adeptus fuerit, hanc nonnisi gravi culpa sua & coram Episcopo canonica severitate amittat. Can.42.*

VII. Quin & ad Sedem Apostolicam Episcopi ipsi quandoque referebant causas id genus aliquantò implicatiores. Rescripsit Joannes VIII. Papa ad Archiepiscopum Narbonensem, suspensum fuisse ab Episcopis ejus Provinciæ Presbyterum, & nonnullis pœnitentiæ exercitiis addictum, usque ad judicium Sedis Apostolicæ. Imputabatur autem ei Presbytero proprii fratris interitus, in quem seditionis incentor alius eum impulerat tanto impetu, tantaque vi, ut eo casu & pondere afflictus oppressusque interiisset. Sed monet Pontifex priùs causam ipsam ex rigore Canonum expendendam fuisse ab ipsis Provinciæ Episcopis, assignatis judicibus quatuor, & tum si quis inexplicabilis nodus occurreret, acta ipsa judicii Romam referri debuisse. *Sed tunc hoc solemniter agerent, si primum ipsi plenario & ex Canonibus in causa Presbyteri delegato judicio quatuor deputatis, ex venerandis decretis & legibus, personis præsentibus, hanc ventilassent, & subtili examini discussissent: ut ita facta scripto relatione, si quid dubium sit, seu difficile ingessisse videretur, nostrum super hoc more prisco decretum exposcerent. Conc. Gall. tom.3. p.519.*

Addit Pontifex Romæ judicium ferri non posse de causa, cujus ibi nec instrumenta, nec testimonia sint ulla: & proinde necesse esse, ut ipsemet eam Metropolitanus definiat cum sex aliis Episcopis Provinciæ suæ, vel vicinis, præter suspensi Presbyteri Diœcesanum. *Ergo saltem nunc fraternitas tua Metropolitani jure potita, ex Episcopis sub se degentium vel vicinorum, seu unà cum Episcopo, cujus est iste parœcia, sibi socians, tantum negotium subtili ventilet discussionis ventilabro, & invento quod justum est, canonicè decernat, & communi fratrum censura diffiniat.*

Non alibi facilè illustrior occurret occasio, ubi elucescat, quàm deberent judicia suspensionum vel depositionum, ubi de Beneficiariis agitur, summa quadam diligentia & maturitate tractari, consultarique inter Episcopos Provinciæ, Metropolitanos & Pontifices ipsos: & quàm peregrini fuerint in Ecclesiasticæ historiæ Canonumque disciplinæ monumentis, qui in voluntate unius Præsulis totum posuerunt.

VIII. Concilium Forojuliense sub Patriarcha Paulino anno 791. non sinit ab Episcopo deponi Diaconum, Presbyterum, Abbatem, nisi re cum Patriarcha Aquilejensi, seu cum Metropolitano communicata. *Item placuit, ut nullus Episcoporum Presbyterum, aut Diaconum, aut Archimandritam in dispendio honoris condemnare præsumat, absque hujus venerandæ Sedis consultu. Can.27.* Synodi VIII. Canon suprà relatus hoc ipso capite, non patiebatur, ut descingere & deponere posset Episcopos Metropolitanus, inconsulto Patriarcha. Extra controversiam est, ex antiquissimo Ecclesiæ usu, in potestate fuisse Episcoporum, ut Presbyteros nocentes deponerent; similiter & penes Metropolitanos fuisse, ut Episcopos gradu synodico judicio dejicerent: sed ita ut his illisque fas esset judicium superiùs interpellare. Et disciplinæ circa nonum sæculum additamentum non leve accessit, nec alio ut reor consilio, quàm ut novæ judiciis his tam gravibus cautiones adderentur, & Presbyterorum Episcoporumque depositiones aliquantò difficiliores post hac essent. Quanquam enim post depositum ab Episcopo Presbyterum, à Metropolitano Episcopum, ad superius tribunal recurratur: pendente interim appellatione jacet uterque tandiu ruina & dedecore oppressus prioris judicii, cujus præterea retractatio in multum quandoque tempus protrahetur. Video quantum etiam malorum impendeat à longa criminum impunitate. Sed cum hinc & inde formidantur & præcaventur mala, faciles esse debemus, ut nobis persuadeatur, si ad alterutram partem se conferat tandem Ecclesia, id cælesti excubante providentia ita disponi, quòd ea tum temporis opportuniora futura sint remedia.

IX. Concilium Papiense anni 855. repressa Patronorum audacia laicorum, ne ab ipsis quidem Episcopis sinit Parochos Beneficiis spoliari, nisi gravi sua culpa judicio canonico afflicti sint. *Ipsi verò qui ad gubernandas plebes legitimè sunt provecti, nullatenus à suis Episcopis repellantur, nisi aut in alicujus criminis reatum inciderint, aut easdem plebes malè tractaverint. Can.5.*

Innovati sunt à Concilio Tributiensi Canones Africani, quibus Episcopi depositio Episcopis duodecim, Presbyteri sex, Diaconi tribus integra servatur, non numerato Episcopo proprio; reliquorum Clericorum causis permissis Episcopi voluntati, imò æquitati, sacris regulis accomodatæ. *Reliquorum Clericorum causas etiam solus Episcopus loci cognoscat, definiat. Can.10.* Vox ea *cognoscat* abundè innuit, Episcopum judicem, non dominum agere: cognoscere, non jubere: cognoscere autem consentaneè judiciorum legibus. Itaque Ni-

co-

colaus Papa Diaconum restituit, qui ab Episcopo suo depositus fuerat, non advocato Episcoporum certo numero: *Quia sine certo numero Episcoporum, imò sine eorumdem approbatione fuerat judicatus. Anastas. in ejus vita.*

X. Non hîc ego moras traham in excutienda quæstione, quam ventilavit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, de appellatione Presbyterorum & inferiorum Clericorum ad summum Pontificem. Pertendebat enim Hincmarus non posse eos appellare omnino, nisi ab Episcopi judicio ad Concilium Provinciæ. Sed quamcumque demum in partem inclinaret animus, illud certum & indubium semper existebat, nec Clericos unquam, nec Beneficiarios fuisse ullos, ita nutui & arbitrio Episcopi obnoxios, ut indicta causa illos posset abjicere. Ideo & cum Hincmarus Laudunensis Episcopus uno excommunicationis laqueo inclusisset omnes Diœcesis suæ Clericos, qui quingenti vel quadringenti saltem erant; insulsitatem temerarii ejus judicii sugillavit Archiepiscopus Hincmarus, ut quo sontes & insontes promiscuè configerentur. *At ubi sine aliqua ratione, vel culpa objectorum, contra omnem authoritatem, trecenti vel quadringenti, sive quingenti, solo tuo furore, & causa injuriarum tuarum sunt abjecti, &c. Hincmar. tom. 2. pag....*

CAPUT XVIII. *P. 4. l. 2. c. 6.*

Nec post annum Christi millesimum revocabiles ad nutum Episcopi Clericos vel Beneficiarios fuisse.

I. Diversa Concilia perpetuant Beneficiarios omnes, adeoque & Parochos, nisi eos Episcopus canonico dejiciat judicio.

II. Alii Canones, ut non Episcopi, non Patroni possint ad nutum Clericos destituere aut Beneficiarios.

III. Poterat Episcopus ad tempus delegare regimen Parochia, dum designatus Parochus probaretur. Deportuum origo.

IV. Quando id sibi sumpsere Episcopi & Abbates, ut ad libitum Beneficiarios sibi obnoxios destituerent: id sibi summi quoque Principes arrogavere, ut ipsos destituerent vel transferrent Episcopos.

V. Discrepantia Monachorum, & Beneficiariorum quorumvis aliorum.

VI. Canones rursum & Decreta adversùs doctrinam Parochorum, aut Vicariorum revocabilium.

VII. Rursum Decreta alia adversus Vicarios temporarios. De numero necessario Episcoporum ad depositionem Presbyteri vel Diaconi.

VIII. Quantum malorum nascatur ex Vicariis illis temporariis.

IX. Temporariis his Vicariis adversantur Decreta & Decretales Pontificum, adeoque & Concilium Tridentinum.

I. CAnonica stabilitas Clericorum & Beneficiariorum, de qua superiùs, non naturalem tantùm frænabat inconstantiam, sed & fidem quodammodo obligabat Episcoporum, ut ne eos qui à statione sacra resilire non possent, ipsi temerè excuterent, nec omnino nisi canonico judicio. Ea est Canonum, ea est hujus maximè Canonis sententia Synodi Placentinæ anni 1095. *Sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua quilibet titulatus est, in ea perpetuò perseveret. Can. 15.* Nec non & Synodi Claromontanæ eodem anno habitæ. *Ut omnis Clericus ad eum titulum ad quem primùm ordinatus est, semper ordinetur. Can. 13.* Quo tempore Clericis, eo ipso sibi leges stabilitatis defigebant Episcopi, ut ne quod fecerant, infectum vellent; ne quos evexerant, mero nutu deprimerent. Apertius etiam Nemausense Concilium anni 1096. *Sacerdotes, quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in tota vita sua Deo deserviant, nisi canonico degradentur judicio. Can. 9.* Nihil disertius in Parochorum etiam causa. Apertissimè hîc statuitur, ut nec ipsi desciscere sua sponte possint à commendato sibi munere; nec ab Episcopo, vel alio quovis extrudi, nisi consentaneo legibus sacris judicio. Idem sancitur & in Concilio Londinensi anni 1125. *Nullus Abbas, nullus omnino Clericus, vel Laicus, quenquam per Episcopum, in Ecclesia ordinatum, absque proprii Episcopi judicio, præsumat ejicere. Can. 9.*

Illud innuitur hoc Canone, exturbatos nonnunquam fuisse Parochos suis Ecclesiis, à Patronis laicis, vel Ecclesiasticis, maximè ab Abbatibus, quibus plures suberant Parochiæ. Illi quidem præsentaverant, at solus instituerat Parochos illos Episcopus, solusque proinde destituere poterat, non tamen sine figura judicii. Quos sanè ad nominationem Patronorum instituebat Episcopus Parochos, valde perspicuum est, non potuisse illum eos invitis Patronis dejicere. Quarum verò Parochiarum collator Episcopus erat, si sine forma judicii Parochos abruptè arbitratu suo abstulisset, ne ille Patronos exemplo suo armasset in Parochos eos ipsos, quos jamdiu satagebant Synodi adversùs eorum injurias impetusque munire.

II. Concilium Remense anni 1135. vetuit, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committerentur, sed unaquæque suum haberet parochia Parochum, si suppeterent reditus. *Placuit etiam ne conductitiis Presbyteris Ecclesia committantur, & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem. Cap. 10.* Concilium Lateranense II. hoc Decretum totidem verbis confirmavit anno 1139. Concilium Remense anno 1148. illud ipsum ingeminavit, cum hocce novo additamento: *Nec ab ejus regimine, alicujus, nisi Episcopi, in cujus Parochia fuerit, vel Archidiaconi canonico judicio depellatur. Cui de bonis Ecclesia tantùm beneficii prabeatur, unde convenienter valeat assignari. Can. 10.* Ubi notandum est, 1. ne hos quidem Parochos, quos parte aliqua proventuum Ecclesiæ Episcopus donabat, vel portione congrua, vel agellulis & fundis exiguis, ad nutum Episcopi destitui potuisse. 2. Ne Episcopus quidem eos nisi canonico judicio impetit, ut exemplo suo Patronos addoceat, quàm reverenter habendi sint. 3. Ab Episcopo & Archidiacono destitui possunt; sed ut ab Archidiacono, ita & ab Episcopo, nonnisi servato juris ordine.

III. Poterat quidem Episcopus ad anni spatium Parochialem Ecclesiam Presbytero commendare, dum eum ipse probaret, quem ei Rectorem præficere meditabatur. Nec enim improbatum est ab Alexandro III. quòd Episcopus Tornacensis ad breve tempus Ecclesiam ei commisisset, quem probare magis, quàm præficere in animo habebat, & quem reapse aliquandiu probatum rejecit. *Quòd Ecclesia non fuerit prædicto Danieli concessa, sed ad probationem usque ad annum commendata; ita quidem ut si non esset idoneus, & ejus conversationis & vita, cujus esse deberet, exinde amoveretur, ut Ecclesia illa liberè posset honesta persona concedi. Append. 1. Epist. 14. 15.*

Hinc manarunt forsan Deportus, quos existimare possis initio Commendas veluti quasdam fuisse ad aliquot menses, vel ad annum, ut periculum fieret eorum, quibus Parochiales Ecclesiæ destinabantur magis, quàm concedebantur. Mirum est, si ea tamen Deportuum origo est, eo rem tam piè institutam non spectari jam à permultis, nisi tanquam

quam

quam exactiones quasdam pecuniæ ad Episcopos vel Archidiaconos redituræ. Certè ex ejusdem Pontificis Literis manifestum est, Tornacensis tum Diœcesis Parochos de ingravescentibus Episcopi Tornacensis exactionibus, acerbissimas in ejus aures Pontificis querelas deposuisse. Verùm ut eò reflectatur oratio, unde huc deflexit, rescriptum est ab eodem Pontifice ad Episcopum Ambianensem & ad Abbatem Sancti Remigii, ut Ecclesiam Parocho huic suam restitui curarent, si & antè canonicè ab Episcopo institutus, & nunc sine canonica criminis convictione destitutus fuisset: *Si Ecclesia illi fuerit canonicè tradita, & postea de aliquo crimine non fuit convictus, aut confessus, propter quod ea de jure debuerit spoliari: ipsam ei faciatis restitui, &c.*

Quod hîc cursim attigimus etiam de Deportibus, approbari potest Decreto Concilii Turonensis anno 1163. Ibi enim cauterio censorio inusta est consuetudo, quę tum illabebatur, Parochias ad annum conductis Presbyteris committendi. *Quoniam enormis quadam consuetudo in quibusdam locis contra Sanctorum Patrum constitutiones invaluit, ut sub annuo pretio sacerdotes ad Ecclesiarum regimen constituantur: id ne fiat modis omnibus prohibemus.* Can.5. Et rursus Concilium Abrincatense anni 1172. *Ecclesia Vicariis annuis non committantur.* Can.4. Necesse ergo tunc erat ut tam Vicarii, quàm Parochi perpetui essent.

IV. Si quando Episcopi & Abbates eam sibi arrogarunt licentiam, ut obnoxios sibi Beneficiarios, prout collibitum esset, abdicarent: non Patroni tantum laici eandem sibi usurparunt, quod non poterat non in summum vertere dedecus Episcoporum: sed Principes ipsi Regesque adgressi sunt, suo arbitratu Episcopos destituere, vel trasferre. Id planè liquet ex Edicto Regis Hungariæ anno 1169. quod Annalibus suis inseruit Baronius. *Num.*40. Eo enim sese Rex successoresque astringit suos, ne amplius spolient transferantve Episcopos Regni sui sine consensu Romanorum Pontificum. Sed mox ibidem præcipit idem Rex, ne Episcopi suos Beneficiarios, nisi canonicè convictos spolient. *Nulli Episcoporum, Electorum, Præpositorum ac Abbatum, deinceps liceat de Præposituris suis Præpositos removere, vel alias Ecclesiasticas personas, suis dignitatibus, aut Ecclesiasticis Beneficiis privare, nisi fortè fuerint de crimine convicti canonicè, vel confessi.*

V. Hanc Innocentius III. discrepantiam Monachis, aliisque Beneficiariis interjecit, quòd non necesse sit easdem juris strictissimi formulas & morositates observare, ubi deturbandus suo loco est Claustralis aliquis Collegii Regularis Officiarius, aut Administrator. *Hunc tamen Ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum, qua cum causa requirit, faciliùs & liberiùs à suis possunt administrationibus amoveri.* Can.8. Ita ille in Concilio Lateranensi IV. anni 1215. cum processus Juridicos enarrasset.

VI. Porrò idem ipsum Concilium agens de Canonicatibus vel Dignitatibus, quibus adnexæ sunt Parochiales Ecclesiæ, constituit, ut instituantur ibi Vicarii perpetui, cum portione congrua redituum. *Nisi fortè Prabenda, vel Dignitati Parochialis Ecclesia sit annexa; in quo casu concedimus, ut is qui talem habet Prabendam, vel dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa Parochiali Ecclesia idoneum & perpetuum studeat habere Vicarium, canonicè institutum, qui congruentem habeat de ipsius Ecclesia proventibus portionem.* Can.32.

In Concilio Lateranensi III. prohibitum dumtaxat fuerat, anno 1179. ne unus plures in posterum Parochiales Ecclesias administraret. Can.13. Ita qui plurimas jam fuerant consecuti, eas nihilominus retinuerunt, in earum una residentes, in reliquis Vicariis perpetuis sibi subrogatis. Quod & in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarum in Anglia confirmatum est anno 1217. *In aliis perpetuos ordinet Vicarios.* Cap.85. Concilium Oxfordiense anni 1222. non agit etiam nisi de Vicariis perpetuis. Can. 13. 15.

Concilium Moguntinum anni 1225., cui præfuit Cardinalis Legatus, omnes nervos contendit, ut enormem extingueret consuetudinem, quæ altas jam radices egerat in Germania, ut Vicarii temporarii, & conductitii instituerentur. *Quia enormis quadam consuetudo in quibusdam Alemannia partibus contra Canonicas sanctiones invaluit, ut ponantur in Ecclesiis conductitii Sacerdotes, Vicarii temporales, ne id fiat de catero, authoritate legationis qua fungimur, inhibemus. Sed cum Vicarius poni debet & potest, perpetuo instituatur, idque assensu & authoritate Diœcesani & Archidiaconi loci illius.* Can.12. Biterrense quoque Concilium anni 1233. nec Parochos voluit, nec Vicarios Ecclesiis regendis præfici, nisi perpetuos: *Rectores, seu perpetuos Vicarios, &c. Ut qualibet Parochialis Ecclesia proprium habeat & perpetuum Sacerdotem.* Can.11. 12.

Constitutiones Synodales Sancti Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis anno 1236. ne Vicarios quidem sinunt à Parochis ejici, nisi justæ intercedant causæ. Can.29. Concilium Campinianense anni 1262. vix ipsos patitur Archidiaconos & Archipresbyteros, vel Decanos rurales subrogare sibi absentibus Vicarios, cum assensu Episcopi. Can.6. Concilium Budense anni 1270. pœnas decrevit adversus Archidiaconos, Parochosque, qui Vicarias suas Laicis, Clericisve conjugatis commendabant. Can.10. Sed non hi sunt Vicarii, de quibus hîc sermo est, & quos revocabiles nunquam fuisse contendimus.

VII. Fateor equidem in hactenus laudatis Canonibus, in culpa maximè fuisse Patronos, qui in suæ ditionis Parochias latius se impuniusque dominaturos sperabant, si temporariis tantum eæ Vicariis committerentur. Sed ii tamen, qui prolati sunt Canones, temporariis prorsus omnibus adversantur Vicariis, sive Patronus, sive Episcopus, sive denique Capitulum eorum intercedat perpetuitati. Cum tot Concilia Episcopos præstituerint tuitioni Vicariorum & Parochorum irrevocabilium, adversum Patronos, pro arbitrio revocari eos à se posse venditantes; præposterum omninò fuisset, si Parochos ad nutum revocabiles voluissent Episcopi ipsi. Unde Concilium Salisburgense anni 1274. *In Beneficiis quibus licet per Vicarios deservire, volumus, ut viri idonei Episcopo præsententur, qui ipsos in hujusmodi Vicariis perpetuet.* Can.10. Concilium Provinciæ Ansciensis anno 1326. vel ab ipsis Monachis præsentatos Episcopo Parochos Vicariosque, voluit esse perpetuos: *Quia eo quo instituti in eis sunt, censentur esse perpetui.* Can.36. A' Monachis Sancti Benigni Divionensis impetrata sunt privilegia, quibus Episcopi Lingonensis & Tullensis concessere, ut Parochos & instituere possent temporarios, & destituere, *Recueil pour l'hist. de Bourgogne. page* 208. 223.

Pateri rursum cogimur à Gregorio IX. concessum esse, *Extr. De haret. c.1.*, ut pro Episcopis, qui accersendi erant ad majorum Clericorum judicia, assumat Episcopus Diœcesanus Abbates, aliosve Prælatos: quod & Tridentinum Concilium comprobavit. *Sess.*13. *c.*4. Fatemur etiam hic non agere vel Gregorium IX. vel Tridentinum, nisi de solemni degradatione, non de depositione simplici. Sed cum nemo nesciat prioribus sæculis unum idemque fuisse depositionem & degradationem: potuit

qui-

quidem hactenus disciplinæ vigor remittere, ut non amplius ille idem Episcoporum numerus, ad deponendos Presbyteros & Diaconos esset necessarius, qui desiderabatur juxta Cartaginenses Synodos: sed infringi & debilitari usque adeo ille non potuit, ut ne Episcopus quidem proprius Canonicorum judiciorum formulis se accomodare dignaretur, ut id perficeret, quod olim nisi ab Episcopis compluribus fieri non potuerat.

Obiter monebo Concilium Rotomagense anni 1072. primùm veri declarasse, si sex ad Presbyteri, tres ad Diaconi judicium necessarii tum Episcopi, convenire non possent, opus esse, ut Vicarii saltem totidem ab Episcopis delegarentur. *Vicarium quisque suum cum sua authoritate transmittat.*

VIII. Non supervacanea censeri poterit hæc tanta Canonum testiumque congeries, si in mentem veniat tot Ecclesiarum Cathedralium Collegialiumque, quæ suam, quæ longe plurimas obnoxias sibi Parochias concredunt Parochis, Vicariisque temporariis. Convenit Canonistis jure id licere. Addubitassent forsan nonnihil, si hanc expendissent continuatam traditionis seriem sibi adversantem. Non dubitat certè Fagnanus, quin optatissimum sit, ut promulget Pontifex Decretum, ut omnibus in Ecclesiis Vicarii instituantur perpetui. *In C. Ex parte. De Officio Vicarii.* Propterea nimirum quod, ut ait ille, expeditissimum sit cuique Ecclesię, proprium ut habeat sponsum & pastorem. Diligentius curamus, quæ nostra singulorum sunt, quàm quæ cum multis communia. Dissideot persępè Canonici, in nominatione Vicariorum: revocant illos quandoque levioribus de causis; Vicarii ipsi mercenarii cum sint, minus student promovendis Ecclesię suæ commodis; à qua prorsus etiam desciscunt, ubi aliqua pinguior occurrerit. Vix adduci possunt, qui quantulocumque merito præstant, ut eos Vicariatus admittant. Ne plebs ipsa quidem ea est in Vicarios & conductitios observantia & religione, qua in Parochos & Pastores perpetuos. Denique qui videri potest non repugnare juri ea consuetudo Capitulorum, ubi in communi exercetur cura animarum, sed per Vicarios temporarios exercetur: cum jure sanciatur, ut unaquæque suo gaudeat sponso Ecclesia, suo quælibet proprio fruatur Pastore? Ideo & Romę in omnibus Patriarchalibus & Collegialibus Ecclesiis, quibus animarum Cura incumbit, perpetui sunt Vicarii per quos ea geratur.

IX. Profert Gratianus Decretum Concilii Remensis: *Sicut in unaquaque Ecclesia unus Presbyter debet esse; ita ipsa quæ sponsa vel uxor ejus dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros, sed unum tantummodo habebit Sacerdotem, qui eam castè & sincerè regat.* 21. *q.*2. Et Decretum Innocentii II. *Præcipimus ne conductitiis Presbyteris Ecclesia committantur; & unaquaque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.* In ipsis Decretalibus præcipitur, ut Canonici qui Præbendis suis annexas habent Parochias, perpetuos ibi constituant Vicarios. *C. Extirpanda, de Præbendis.* Bonifacius quoque VIII. Monachis præcipit, quibus subsunt Ecclesiæ Parochiales, ut ab Episcopo in eis curent Vicarios institui perpetuos. *C. Presbyteri, De Capellis Monach. in Sexto.* Ideo & Concilium Tridentinum, *Seff.*25. *c.*16. *Seff.*7. *c.*7., apertissimè suffragari visum est Vicariis perpetuis: in illis etiam Ecclesiis, quæ unitæ sunt Ecclesiis Cathedralibus, Collegialibus, Abbatialibus, nisi videatur Episcopis speciali aliqua ratione minus id tum expedire. *Nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur.* Nisi ergo specialis aliqua subsit ratio, abigenda est revocabilium Vicariorum consuetudo. Et eo quoque sensu capienda est Congregationis Concilii Declaratio, posse à Capitulis Vicarios ad nutum destitui temporarios, non posse ab Episcopis, nisi eo casu, quo & perpetui destituerentur. *Fagnan. in L.*3. *Decr. Part.*2. *pag.*193.

Quæ porro hactenus disputata sunt, ea nihil pertinent ad Parochos Regulares, nec ad eam qua fruuntur eos revocandi potestatem Prælati Regulares. Vide si vacat in eam rem Epistolam Stephani Tornacensis, *Ep.*179., & quæ referuntur in Bibliotheca Præmonstratensi. *pag.*285.286.287. Consule & Acta Cleri Gallicani, ubi occurret Constitutio Ludovici XIII. Regis anno 1629. Art.12. & Declaratio Regis Ludovici XIV. anno 1657. ad interpellationem Cleri edita, quæ jam non patitur, nisi perpetuis Vicariis mandari Parochias annexas Abbatiis, Prioratibusque, & Ecclesiis, seu Cathedralibus, sive denique Collegialibus. *Memoir. du Cler Tom.*1. *p.*200.

Poterat Episcopus Beneficiarios transferre ad Ecclesiæ utilitatem.

CAPUT XIX. *P.*1. *l.*2. *c.*6.

Nec cedere, nec discedere poterant Beneficiarii nisi ex Episcopi assensu. Poterat eos Episcopus transferre. Non tamen invitos.

I. Senatu & consilio Cleri opus erat ad destituendos Beneficiarios, multò magis quam ad eos instituendos.

II. Probationes ex Concilio Antiocheno, quo Beneficiarii omnes affiguntur Episcopi Parochiæ, hoc est Diœcesi.

III. Poterat Episcopus Clericos suos transferre in alias suæ Diœcesis Ecclesias: poterat & aliis Episcopis cedere, sed tum nonnisi consentientes.

IV. At Beneficiarii ipsi, nec cedere poterant, nec resignare, nisi consentiente Episcopo.

V. Consimili necessitati subernat Episcopi ipsi, pro suo modo.

VI. Canones stabilitatis & residentiæ Episcopis & Beneficiariis communes erant.

VII. Carthaginensis Canon copiam facit Episcopo Beneficiarios sui territorii transferendi in Cathedralem suam Ecclesiam, etiam renitentes. Qua de causa.

VIII. Pœna acerbissima in Clericos & Beneficiarios, vagos, nec residentes.

IX. Cur tam facilè tunc Clerici ab Ecclesiis suis discederent.

X. Divina vocatio, qua Ordinatione ipsa suæ Clero & Beneficiis Clericos illigat, stabilem firmitatem præ se fert.

I. SI ordinatus fuerat Timotheus, authore Paulo ipso, *cum impositione manuum Presbyterii*, 1. *Timoth.* 4. 14., hoc est Presbyterorum cœtus: & si etiam nunc ad eundem modum ordinantur Presbyteri: perspicuum hinc argumentum elicitur, quanquam solus Episcopus Presbyteros ordinet, Beneficiariosque instituat, Cleri tamen sui tum ei Senatum præsto esse debere. Idem sentiendum de eorundem destitutione, cujus Paulus idem ipse, 1. *ad Tim.*5. 19., summam authoritatem penes Episcopum esse jubet; sed ea quæ potestati & copulanda semper, & æquanda saltem sapientia est, mul-

multò magis sine consilio destrui res vetat, quàm construi. Hæc superioribus Capitibus elucidata sunt.

II. Sed etsi non potest Episcopus, nisi observatis diligentissimè judiciorum Regulis, quos semel instituit, postea destituere, an ne transferre quidem potest ab Ecclesia una ad aliam suæ similiter Diœceseos? Et an vetantur ipsi Clerici, bærentes affixique eidem semper Diœcesi, ab una in aliam migrare Ecclesiam? Id verò est quod hic enodare adgredimur.

Non animadvertit Concilium Antiochenum, nisi in eos Clericos, qui discedunt ab Episcopi sui Diœcesi citra ejus assensum, ut aliis Episcopis se dedant. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, & omnino quilibet ex Clero propriam deserens Parochiam, ad aliam properaverit; vel omnino demigrans in alia Parochia per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret: maximè si vocanti suo Episcopo, & redire ad propriam Parochiam commoneati obedire contempserit. Quòd si in hac indisciplinatione perdurat, à ministerio modis omnibus amoveatur, ita ut nequaquam locum restitutionis inveniat. Si verò pro hac causa depositum alter Episcopus suscipiat, hic etiam à communi coerceatur Synodo.* Idem hic est, atque undecimus inter Apostolicos Canones. *Parochia* hic ex primorum sæculorum usu vocatur, quæ nunc Diœcesis. Alio rursus Canone, *Can.9.*, ejusdem Concilii Parochia, vocatur, Diœcesis seu territorium omne Episcopi: quas autem vocamus ruris Parochias, seu Parochiales Ecclesias eæ ibi *chorai* vocantur. *Episcopos nihil agere oportet, nisi ea tantùm, quæ ad suam Parochiam pertineat, & possessiones ei subjectas. rai sois ypauten chorais. Unusquisque enim Episcopus habet potestatem sua Parochia, ut regat & providentiam gerat omnis possessionis, seu regionis choras, quæ sua urbi subest, ita ut Presbyteros & Diaconos ordinet.* Canone sequenti, *Can.10. 18.*, agitur de Chorepiscopis, qui demorantur in vicis, *en tais comais cai tais chorais.* Eædem ipsæ voces vocumque significationes obviæ sunt passim, tum Conciliis in aliis, *Conc. Anc. Can.38.*, tum in Patrum literis ejusdem ævi. In Concilio quidem Calchedonensi Ecclesiæ ruris appellatæ sunt *Parochia*; sed additum est *ruris: agroicicas paroicias. Conc. Calched. c.17.* Patet ergo hoc Antiocheno Canone non collineari, nisi ut prohibeantur Presbyteri & Clerici omnes inferiores, recedere à Diœcesi & Episcopo, cui sua illos nexu & mancipio ordinatio illigavit.

III. Concilium Carthaginense IV. non finit Episcopum ex una Diœcesi in aliam migrare, sine assensu Synodi Provincialis: at Episcopo potestatem facit Clericos suos ab Ecclesiis suis aliis in alias transferendi, adeoque aliis permittendi Episcopis. *Inferioris verò gradus Sacerdotes, vel alii Clerici concessione suorum Episcoporum possunt ad alias Ecclesias transmigrare. Can.27.* Cum hic conjunctim agatur de Episcopis & de Clericis, hinc emicat de translatione agi ex una Diœcesi in aliam. Sed hinc illud certissimè concludetur, posse Clericum ab una in aliam ejusdem Episcopatus Ecclesiam traduci ab Episcopo, à quo potest & in alium Episcopatum. Sed non persunctoriè legendum illud est *posse Clericos transmigrare*; eo quippe innuitur apertè, non Episcopi tantùm, sed & ipsorummet consensione rem perfici debere.

IV. Hinc rursos illud emergerit, nisi permittente Episcopo, nec cedere, nec discedere, nec aliis sua resignare Beneficia potuisse Clericos. Si potuissent enim, potuissent utique postea ad alias migrare Diœceseos. Atqui id minimè poterant; ut liquet ex iis quæ coacervata superius fuere, de necessaria omnium Clericorum residentia. Et qui potuissent, quos tam diversis validissimisque vinculis suprà ostendimus Episcopo suo constrictos fuisse?

V. Jubet Antiochenum idem Concilium, ut Episcopi, qui semel ordinati detrectarint ad destinatum sibi gregem pergere, excommunicationi subjiciantur, nec solvantur eo vinculo, donec morem gerant: *Donec susceperit coactus officium. Can.17. 18.* Huic legi pœnæque non eximuntur, nisi ii, qui recepti non fuerint, vel propter contumacius alienatos plebis animos, vel obicem quopiam alio inexpugnabili. Quibus ita constitutis, ne optandum quidem est, ut meliore Presbyteri conditione fuerint, quàm Episcopi; potuerintque à commendatis sibi Ecclesiis impunè abire. Lex eadem cœlestis oraculi & vocationis divinæ, quæ cogebat Episcopos impactum sibi jugum subire, in Diœcesi, immo & in Cathedrali Ecclesia residere, non unquam ambire sedem quancumque, & Ecclesiam aliam, denique constanter immorari, insenescere, immorique stationi, cui eos Numinis providentia affixisset: eadem inquam lex, & superna vocatio, ad Presbyteros Diaconosque & Clericos prorsus omnes manabat, eandemque constantiam & stabilitatem præscribat.

VI. Non permittit Concilium Africanum, *Can. 38.*, Episcopis, ut ab Ecclesia Cathedrali sua recedant, aut in alia Diœceseos suæ Ecclesia demorentur diutius, aut sedem figant. An ergo per eosdem Canones licebit Presbyteris, & suis omnino demigrare Ecclesiis, & in alias ejusdem migrare Diœceseos? Hanc animi levitatem & inconstantiam in Episcopis juxta, atque in aliis Beneficiariis damnavit Calcedonensis Synodus: *De his, qui transmigrant de Civitate in Civitatem Episcopis aut Clericis, placuit, Canones qui hac de re à Patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem. Can.5.*

VII. Ex adverso autem damnat Carthaginensis Canon in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ relatus, eorum contumaciam Clericorum, qui Ecclesiæ suæ etiam plus nimio affixi, renituntur Episcopo in Ordinem sublimiorem, & in aliam eos Ecclesiam traducere cupienti. *Item placuit ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere: nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt. Can.31.* Sed non illud tamen eo Canone significatur, posse Episcopum Clericos omnino suos & Beneficiarios omnes suis abjungere Ecclesiis, & adjungere aliis arbitratu suo. 1. Nec enim ibi nisi de Diaconis agitur & inferioribus Clericis. Non ergo ad Presbyteros, Parochosque ea res pertinere potest. 2. Nec agitur nisi de Clericis, quos Episcopus evehere cupit in superiorem gradum. Altera hæc ergo ratio est, qua constat de Presbyteris non agi. 3. Non agitur nisi de iis, quos contendit Episcopus ab agresti Parochia ad Cathedralem suam transferre. Certum est autem ordinatione Clericos addictos subditosque fuisse universim & primariò Episcopo & Ecclesiæ ejus Cathedrali. Itaque ubi rus ablegabantur, in Ecclesiis ibi sitis ministraturi, illud tacitè cavebatur tamen, posse eos ad Cathedralem deinceps revocari aliquando, cui jam inde ab initio suæ ordinationis potuissent astringi. Quod de Diaconis, & de Minoribus Clericis proclivius est intelligere, quàm de Parochis, qui cum Ecclesia sua privata arctioribus nodis constringuntur. 4. Itaque nisi malitiosè Anatolius non tam augere Presbyteratu Ætium, quàm Archidiaconatu dejicere voluisset: potuisset forsan jure cum eo agere, aut ad Ecclesiæ utilitatem, forsan & necessitatem Presbyterum ordinari se pateretur.

VIII. Damnat Gelasius Papa temerarios pro-

pria-

priarum Ecclesiarum desertores. *Quisquis propria desertor Ecclesia, nullis existentibus causis, ad aliam putaverit transeundum, &c. In Decret. c.23. C.15.* Innovatque Canonem Nicænum, quo jubetur ut Episcopus, Presbyter, Diacoousque cogantur redire ad Ecclesiæ gubernacula, à qua defecerunt. Strictim tamen Gelasius taogit subesse posse justas causas descrendæ Ecclesiæ, cui se quis dicarat: Ejus rei unum, aut alterum profert Synesius exemplum in Epistola ad Theophilum Episcopum Alexandrinum, ubi desertores hos, vagosque Clericos vocat *Vascautivous*, Latina voce *Vacantivos*, ad Græcæ linguæ usum deflexa. Sic autem ille statuit, abjiciendos eos esse communione; quocunque se contulerint, & pia hac inhumanitate cogendos ad Ecclesias suas regredi. Excipit tamen eos, qui contumacissimam obstinationem creditarum sibi plebium nulla arte perfringere potuerunt, & quorum Ecclesiæ dirutæ fuere. *Hi certum nullum sedem habere volunt, qui quam habebant antea reliquerunt, non calamitate expulsi, sed sponte locum mutantes. Honoribus porro fruuntur, eò vagantes, ubi majus compendium est. Mihi vero, Reverende Pater, ita videtur, oportere iie, qui suas Ecclesias deserverunt, omni Ecclesia interdici, & priusquam illuc redeuntee se receperint, neminem eos ad altare admittere, neque ad primas sedes invitare, sed vulgares illos in plebeis subselliis relinquere, cum in Ecclesiam irruperint. Citò enim referent se, ubi de honore periclitati fuerint, quem enpere ubivis malunt; quàm ubi convenit. Malent autem illic saltem, quàm nusquam omnino percipere. Epist. 67.* Theophilum quoque consulit Synesius, quæ sibi ratio tenenda cum Episcopo, qui populi seditione ab Ecclesia sua effugatus, nunc tamen eo emollito, faciles eò aditus habiturus, si velit, malit in ipsa Synesii civitate usque degere & peregrinari.

IX. Insinuata est à Synesio ratio, quamobrem tam frequens prioribus his sæculis esset hæc defectio, & fuga à propriis Ecclesiis. Episcopi, Presbyterique, & alii Clerici, proprias non rarò Ecclesias deserebant, quòd certi essent se aliis in Ecclesiis excipiendos esse bonorificentissimè, & iisdem emolumentis ac commodis potituros, ac in propriis Ecclesiis, quanquam non paribus gravarentur laboribus, aut curis angerentur. Ea erat enim Canonum Disciplina, ea Ecclesiarum humanitas, largitasque effusissima in hospites, ut iisdem & honoribus & commodis abundarent, atque in Ecclesiis suis. Jusserat Arelatense Concilium, *Ut peregrino Episcopo locus sacrificandi daretur. Can. 20.* Concilium Sardicense declarat, invitari solitos Episcopos, qui interim alicubi hospitarentur, ut ipsi ad populum concionarentur. *Can.14.* Duo hæc Officia complectitur Canon Concilii Carthaginensis IV. & utroque coli jubet Episcopos hospites. *Episcopi vel Presbyteri si causa visitanda Ecclesia ad alterius Ecclesiam venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quàm ad oblationem consecrandam invitentur. Can.33.* Agit alicubi Ambrosius, *Epist.57.*, de religiosissimo Presbytero, qui *ex ultimo Persidis sinu* profectus erat, & *post diuturnos labores*, in Italiam venerat, elegeratque *Campania litora & amanitates*, ubi extremum beatumque vitæ mortalis finem, immortalitatis auspicem opperiretur. Attulerat utique ille commendatitias Epispopi sui litteras, quo uno opus erat ut ab Ecclesiis Italiæ non necessaria tantum vitæ subsidia acciperet, sed & cœli solique deliciis abundaret. Hac temporalium spiritaliumque bonorum commuoione nihil religiosius, nihil amabilius, & hinc tamen captata est à oon paucis ansa, proprias dimittendi Ecclesias, & in alias immigrandi. Huic ergo malo ut medcretur Concilium Sardicense, vetuit ne ultra tres hebdomadas peregrini Episcopi eadem in civitate hac Ecclesiæ humanitate foverentur. *Can.14.* Synodi posteriores, & Synesius ipse, ægrescente malo, austerioribus remediis utendum censuere. Denique ad excommunicationes deventum est.

Summa horum omnium ea est, stabilem inconcussamque esse vocationem cœlitus insonantem, Clericosque suis singulos innecteotem Ecclesiis, ut ex eorum odinatione & consecratione clarescit. Jam oon possunt ergo ipsi devolare ab una Ecclesia in aliam, cum ita versatilis & volatica non sit divina vocatio. In Episcopis res clara & indubitatissima est. At Canones antiqui in ea quidem re Clericos omnes Episcopis æquabant, ut non pro libidioe quisque sua desponsas sibi divinitus Ecclesias dimitterent, aut ad alias commigrarcot.

CAPUT XX. *P.2. l.2. c.5.*

Sæculo sexto, septimo & octavo Clericorum cessiones admittere, vel translationes facere non poterat Episcopus, nisi ad Ecclesiæ utilitatem & necessitatem.

I. Ad stabilitatem Clericorum pertinet hac quæstio.

II. Probationes quod in Ecclesia Graca non possent Clerici una ex Ecclesia in aliam migrare, nisi Episcopi jussu.

III. In Italia ne electus quidem ad Episcopatum Clericus acquiescere poterat, nisi permittente Episcopo.

IV. De permutationibus in Gallia.

V. In Hispania poterat Episcopus Parochos rusticanos transferre in Cathedralem suam Ecclesiam. Quibus legibus.

I. EX necessaria Clericorum stabilitate proficiscuntur hæc omnia, ut nec ipsi Ecclesias soas deserere, nec eas aliis resignare possint, nec in alias ab Episcopo transferri, vel vicissim permitti, ut permutent, nisi ad Ecclesiæ ipsius utilitatem perspicuam, aut gravem aliquam necessitatem.

II. Damnatur in Trullana Syoodo levitas, ambitio, & contumacia Clericorum, qui à propriis deficientes Episcopis, Ecclesiisque & Diœcesibus aliis se Episcopis Ecclesiisque adglutinaot: injussu proprii Episcopi. Hi sane ministerio omni suspenduntur, donec aut dimissorias à proprio Episcopo acceperint, aut prioribus se reddiderint Ecclesiis. *Nullus Clericus in quocumque sit gradu, potestatem habeat sine proprii Episcopi scriptâ dimissoriâ in aliena Ecclesia Catalogum referri. Can.17.* Habes hic priscas literas Dimissorias, non ut Ordines ab alio Episcopo quisquam acciperet, non ut recederet à prioris Episcopi obsequio, vel à cujuscunque Episcopi nexu sese expediret: sed ut à priore quis Episcopo suo prorsus absolveretur, à quo Ordioe vel Beneficio donatus erat: atque ad alterius Episcopi ditionem accederet, à quo deinceps posset & ordinari in reliquum vitæ tempus, & Beneficiis ornari. Addit porro Synodus, *Can.18.*, quos irrnens à Barbarorum colluvione procella ab Ecclesiis effugavit, cum primùm pax & serenitas rursum illuxerit, remigrare ad eas debere.

III. Cum Anconitana vacaret Ecclesia, & plurimorum suffragatio in Florentinum Diaconum Ravennatem propenderet: monuit Gregorius Papa, ut electores eum ab Episcopo Ravennate postularent, ut ab eo in Ecclesiæ Anconitanæ transferre-

tur jus; & ne de voto Pontificis quidquam significaretur, ne hinc vel tantillum libertas ejus videretur arctari. *Florentio Diacono Ravennati, si nullum crimen est, quod obsistat, apud Episcopum ejus agi necesse est, at ei debeat cessionem concedere. Non tamen ex nostro mandato, vel edicto, ne contra suam voluntatem eam cedere videatur. Sed hoc ut norant ii, qui eum eligunt, ex se agant. L.12. Ep.6.*

IV. In Concilio Aurelianensi III. de permutatione ad Episcopo facienda mentio fit, sed rerum magis quàm personarum. Quanquam enim non posset Episcopus retractare largitates antecessorum suorum, poterat tamen Beneficiarios cogere, ut quos acceperant in Beneficium fundos, eos aliis permutarent, si in rem Ecclesiæ id esse existimaretur, & decrevisset Episcopus. *De quibus tam munificentiis, quæ præsenti tempore ab his possideatur, si pro opportunitate Episcopo placuerit; quod voluerit commutare sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur. Can.17.* At quoad personarum translationes, Pappulus Episcopus Carnotensis ad Patres Concilii IV. Parisiensis conquestus est de Presbytero Promoto, qui sine licentia præcessoris sui scripto data, Parochia sua excesserat: *Qui reliquerat sine literis antecessoris mei cellulam suam*, invaseratque Ecclesiam Castri Dunensis, obtentu novi Episcopatus, authoritate regia ibi excitati.

V. In Hispania verò à Concilio Emeritensi definitum est, *Can.12.*, cum possint Episcopi alii aliis vicissim Clericorum suorum aliquos gratificari; multò æquiùs posse quemlibet Episcopum ad Ecclesiam suam Cathedralem accersere & adoptare eorum aliquos, quibus Parochias ruris antè crediderat: facta illis potestate alios in locum suum sibi Parochos subrogandi, quibus congruam portionem impartientur, sicut & aliis Clericis, quos illis adjungent: primaria in prioris Ecclesiæ reditus potestate sibi servata: & nomine, aut certè jure ipso Primarii Parochi. Notabiles sunt hæc circumstantiæ omnes, ut è quibus scaturierint complusculæ disciplinæ consuetudines. 1. Transfert enim hîc Parochos suos Episcopus, sed ut ad eminentius culmen eos invehat, ad Cathedralis Ecclesiæ suæ sedes. 2. Ea erat probabiliter prærogativa honoris, Cathedrali & matrici Ecclesiæ affixa: quare nec ad alias illos Ecclesias transferre Episcopus potuisset. 3. Hic jam Parochus in Cathedralem Canonicum provectus, primarium pergit agere se Parochum, successorem sibi suum deligit. ministros ei designat inferiores, reditus omnes ipse colligit, ipse dispensat, pro æquitatis suæ moderamine. Textum Canonis alio loco proferemus. Porro his mutationibus omnibus uni consulebatur Ecclesiæ utilitati.

CAPUT XXI. *P.3. l.2. c.5.*

Transferre poterat Episcopus Beneficiarios inferiores, & eorum resignationes admittere sub Imperio Caroli Magni.

I. Hæc Episcopi potestas utilitati servit & necessitati Ecclesiæ.

II. Parochi, sicut & Episcopi, migrare non possunt, transferri possunt ab Ecclesia una in aliam.

III. IV. Probationes ex Capitularibus, & ex Hincmaro. Rationes canonica hujus translationis.

V. Resignationes quæ in manus Episcoporum fiebant, simplices erant. Proscripta inde collusio.

VI. Frequentissima erat abdicandarum Parochiarum causa professio religiosa, aut ejus propositum.

VII. Exempla resignationum in favorem.

VIII. Quantum periculi sit in resignandis proximo cuicumque Beneficiis. Si meritis tamen præstent, abjiciendi non sunt.

IX. Ut ingemisceret Hincmarus, & institutionibus & ordinationibus à se factis.

I. Quanquam non possit Episcopus Clericos ad libitum depellere Ordinibus, Beneficiis, Dignitatibus, & ne ipsa quidem gradûs aut sedis prærogativa, nisi ex norma juris & judicii Canonici; potest tamen illos traducere ab una Ecclesia in aliam, aut eorum admittere cessiones, dum in eo utrimque uni Ecclesiæ serviatur utilitati & necessitati. Minor esset viliorque potestas Episcopi, si ita in omnibus dominaretur, ut non ipsi priùs dominarentur æternæ leges justitiæ & charitatis: quæ ipsæmet sunt leges & regulæ, quibus ipsa Dei regitur omnipotentia. Est enim omninò Dei omnipotentia, sapientiæ & justitiæ potestas summa.

II. Concilium Remense II. & Turonense III. anni 813., *Can.10.*, Parochis prohibuere, ne à minore ad maiorem Ecclesiam immigrarent, easdemque immorigeris decrevere pœnas, quas & Episcopis infligunt Canones, primas suas sponsas repudiantibus, ut opulentiores alias sibi adjungant. *De Titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum est, sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feriatur sententia, qua Episcopus si de minore ad majorem transmigraverit sedem. Conc. Tur. c.14. Et Add. l.3. Can.50. Et Conc. Nannet. Can.16.* Hinc necessariò illud nascitur & spontaneas transmigrationes semper in vitio esse, quod vel ab opum, vel ab honorum cupiditate proficiscantur: & in laude esse posse translationes ut Episcoporum, ita Parochorum, cum uni Ecclesiæ utilitati donantur, & authoritate fiunt superioris, sive Episcopi in Presbyteros, sive Synodi Provinciæ in Episcopos ipsos excubantis.

III. Astipulantur apertissimè Capitularia Caroli Magni huic Episcoporum, nec aliorum prorsus quam Episcoporum facultati, Parochos ex una Parochia in aliam traducendi. *Presbyteri qui sine jussione proprii Episcopi de Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverint, tandiu à communione habeantur alieni, quandiu ad easdem redierint Ecclesias, in quibus primitus sunt instituti. L.6. c.85.* Nec sufficit Patronorum nominatio cum assensu Parochorum, nisi interveniat authoritas Episcopi: *Nullus Presbyter creditam sibi Ecclesiam sine consensu sui Episcopi derelinquat, & laicorum suasione ad aliam transeat. L.6. c.197.* Si Prior Ecclesias trasmigrante Parocho uno alium statim acceperat, vacare cogebatur, qui transmigrarat & operiri, quandiu superstes esset successor suus. *Quod si alius alio transmigrante, in locum viventis ordinatus est, tandiu vacet Sacerdotiï dignitate, qui suam deservit Ecclesiam, quandiu successor ejus quiescat in Domino. L.7. 2. c.73.*

IV. Nec rigor iste Canonum erat, sed indulgentia, cui nec ipsi acquiescebat Hincmarus, *Capitul Hincmar. c.17.*, sed sacris Canonum institutis, quæ edicunt, ut tum utraque careat Ecclesia unius desertor, alterius incubator Parochus, sive Episcopus. *Sicut de Episcopo canonica decrevit authoritas, ut qui per ambitionem majorem civitatem appetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam usurpare tentavit. Conc. Gal. Tom.3. c.622.* Parochi non pauci palliatæ pietatis fuco nescio quo, Canonicorum cœnobia frequentabant, urgebantque, ut iis non addicata Parochia abscriberentur. At obvius illis infestusque prodibat Hincmarus, professiones tam diversas sociari non posse; nec se permissurum, ut

in

in eas societates adoptentur, nisi suis se priùs exuant Parochiis. *Si quisquam Presbyter Parochiæ nostræ, aut infirmitate corporis, aut latente anima peccato, senserit se non posse proficere plebi sibi commissæ, vel non debere praesse, & voluerit Monasterii portum ad agendam pœnitentiam secundùm decreta B. Leonis expetere: professionis suæ libello ab ordine & titulo atque regimine plebis secundùm Gregorii decreta se exuat, ut in Monasterium intret.* Pag.638.

Et vel hic tamen Hincmarus duas indigitat rationes, & causas justissimas, quibus stimulati possint Parochi Episcopo resignare creditas sibi Ecclesias, & in Monasteriorum secessum otiumque sacrum se recipere. Primùm quidem si corporeis ægritudinibus conflictatus quis, jam minus possit gregi suo consulere & invigilare. *Si infirmitate corporis senserit se non posse proficere plebi sibi commissæ.* Secundò siquid occulti sceleris obrepserit, quo maculetur ejus conscientia, nec jam possit satis tutò sacra ministeria obire. *Si latente anima peccato senserit se non debere praesse.* Si neutra interveniat causa, non potest quidem ille impositam sibi sarcinam excutere, quanquam possit Episcopus, cui procurandæ incumbunt omnium Ecclesiarum necessitates, illum aliò transferre. *Sin autem, Ecclesiam suam, & plebem sibi commissam secundùm sacras regulas teneat & gubernet. Ibidem.*

Herardus Turonensis Archiepiscopus quanquam universim prohibeat, & Presbyterorum, & quorumvis Clericorum voluntarias transmigrationes, ut in quas non impellat nisi terrena & immoderata cupiditas: *Presbyter de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris Ordinis Clericus: Ibidem. Cap.47. 48.* Presbyteris tamen Diaconisque concedit, ut ad alias transeant Ecclesias, si modò ita flagitent plebes, si annuant Episcopi, si uberior affulgeat Ecclesiasticæ utilitatis spes. *Si Presbyter aut Diaconus deserit Ecclesiam suam, deponatur, nisi petitione populi, licentiaque Episcopi & utilitate majori.*

V. Puræ tum erant simplicesque Beneficiorum resignationes in manus Episcopi; nec nisi fraudulenta collusione poterat quis proximis vel amicis ea quidem in re gratificari. Porro fraudes artesque istiusmodi nefariæ, execrationi semper fuere. Ejus rei exemplum suppeditat Hincmarus, qui ipsemet suadente Archipresbytero Sigloardo, Parochi cessionem admiserat, & vix tandem intellexit, ut circumventus fuisset fraudulenta Parochi ludificatione, qui ex amicis & alumnis unum subrogari sibi pervicerat. *Presbytero consenserat, ut libello suæ professionis à regimine plebis sibi commissæ redderet se alienum: & alium in suo loco expeteret ordinandum, sed colludium quod habebat factum, sibi celaverat, videlicet ut alumnus ejus, sine consensu Senioris sui, in loco ipsius ordinaretur. Flodoard. Hist. Rem. L.3. c.28.*

VI. Ea porro erat causa harum cessionum creberrima, ardor quidam æstusque amplectendæ cum laboribus suis professionis religiosæ. Archiepiscopus Senonensis Ganelo duos suæ ditionis Parochos copiam adeundi pii hujus secessus petentes rejecerat: donec ad eum Lupus Ferrariensis Abbas, in cujus illi cœnobium admitti ambiebant, litteras dedit luculentissimas in eam rem, quibus edocet conjugium spirituale, perinde ut carnale, quamvis indissolubile sit, ejus tamen legi & voluntati subjici, qui hanc illi inconvulsam contulit firmitatem, & qui utrobique nonnunquam, quos copulaverat, sejungit, ut eorum posthac in claustro, immo in cœlo conversatio sit. *Namque qui jussit, ut quod Deus conjunxit, homo non separet, idem quia Deus est, quoties libuit, conjugia separavit. Epist.29.* Plura ejus Epistolæ testimonia in alium locum conjecimus. *L.1. c.32.* Hoc ipsum conjugii exemplum protulit multis post annis & Innocentius III. ut evinceret posse à Pontifice admitti Episcoporum cessiones: uti ex eo hic Lupus Parochorum resignationes approbarat. Utrobique enim Pontifex summus & Episcopus quilibet spirituale conjugium dissolvunt divina quadam vi & authoritate, quanquam ejus quoque suo quodam modo inexplicabiles nodi sint.

VII. Simplices eæ erant & puræ resignationes, mixtas nunc profero; ubi interveniebant resignantis preces in gratiam alicujus: quas aspernari cum omnino posset Episcopus, iis tamen ut plurimum obsecundabat. Lupus ille idem Ferrariensis ad eundem scripsit Senonensem Archiepiscopum, *Epist.73.*, quo propitiaret illum, inclinaretque ad Parochi vota, ut ejus Parochia in nepotem Diaconatu jam decoratum transferretur. Usque adeo autem oculorum invaletudine laborabat hic Parochus, ut sacerdotale munus obire vix posset. *Peto ut ad supplicationem Geroaldi Presbyteri, N. Diaconum ejus propinquum in ipsius titulo dignemini ordinare, quoniam difficultate visus, frequenter non sufficit sacerdotale munus implere.* Memorat Flodoardus ipse in Historia, se anno ætatis septuagesimo Prælatura ultro sua abiisse, qua eligentibus Canonicis statim ab Episcopo investitus sit nepos ejus: *Ego verò fractus ætate & attritus infirmitate, ministerio me abdicavi Prælaturæ, coram eodem Præsule. Quique me hoc absolvens jugo, imposuit illud per electionem fratrum meorum Flodoardo nepoti meo, septuagesimo ætatis meæ anno. Du Chesne t.2. p.622.*

VIII. In suspiciones, adeoque in reprehensiones hominum semper incurrerunt nominationes istæ, vel electiones nepotum proximorumque. Nec tamen jure quisquam existimarit, Episcopos, Beneficiariosque omnes abhorrere semper debere à cognatis suis sibi substituendis, etiam tum, cum & virtutum ornamentis clari sunt, & illis pollent dotibus, quæ ad Ecclesiæ utilitatem, animarumque salutem promovendam optatissimæ sunt. Non tacet Hincmarus, invidiam hinc sibi conflatam fuisse, quòd nepotem suum ad Laudunensem provexisset sedem. Respondet autem hinc concipi se non immeritò posse, si Episcopos nunquam alios nisi ex cognatis promovisset suis: cognatione nec merita parari, nec obicem objici iis, qui aliunde cœlestis oraculi voce, Canonumque suffragiis vocantur: cum Christus ipse cognatorum nonnullos suorum Apostolatu auxerit. *Reputatur etiam mihi quod te nepotem meum gratia propinquitatis Episcopum ordinaverim; quasi non & alii per me sint ordinati Episcopi, qui non sunt mihi carne propinqui. Et nolunt attendere mihi hoc reputantes, quia non impedit ad quemquam ordinandum carnis propinquitas, si ordinandus fuerit electus, & petitus secundùm Ecclesiasticas regulas. Nam & Dominum à quo & per quem cœpit Episcopatus, carne sibi propinquos legimus ordinasse Apostolos. Hincmar. tom.2. pag.538.*

IX. Nec dissimulabat tamen Hincmarus, non posse se non sæpiuscule ingemiscere & contremiscere hinc terrifica Dei judicia cogitantem, inde verò factas à se ordinationes, promotiones, collationesque Beneficiorum. *Sed licet in te nepote meo egerim unde gemo, quia nescio, qualiter de hoc, & de aliis meis factis, terribilis in consiliis super filios hominum, in occulto judicio suo, qui posuit tenebras latibulum suum, disponat: scio tamen omnipotentem advocatum, & misericordem judicem meum, & cui gemitus meus non est absconditus.*

CA-

CAPUT XXII. *P.4. l.2. c.7.*

De solius Episcopi potestate, ad resignationes Beneficiariorum admittendas, maximè Parochorum, itemque ad eorum translationes hac extrema ætate post annum Christi millesimum.

I. II. Potestas canonica Episcoporum ad sua ditionis Beneficiariorum resignationes, translationes, permutationes. Necessarias Capituli consensus, ubi de Canonicis agebatur. Alia & alia probationes.

III. Quando frequentiores esse cœperint ha resignationes, & quibus de causis. De resignationibus in favorem in manus Episcopi.

IV. Resignationes Abbatibus facta.

V. VI. Tria magnopere pracavenda in resignationibus iis, qua coram Ordinario fiant.

VII. Interfuit plurimum ad Ecclesia salutem, ut ne Beneficia hareditaria evaderent.

VIII. Praclara in primis Epistola Hildeberti adversus resignationes Beneficiorum in proximos.

IX. Innocentia Clericorum eos ferè ad id adduxerat, ut Beneficia in suos quasi hareditario jure transmitterent.

X. XI. Decretum Concilii Tridentini in hanc corruptelam, & adversus Regressum. De Regressu.

I. EAm quidem ipsi sibi suavissimam induerunt Episcopi necessitatem, ut ne excutere gradu suo Clericos possent, nisi cogerent Canones, canonico instituto judicio: sed admittendarum cessionum, faciendarumque translationum beneficam authoritatem non illubentes exeruerunt. Cum in manus Gregorii VII. resignasset Decanus Ecclesię Lugdunensis Beneficia complura, quæ inconsulto Capitulo, cujus in potestate ea erant, usurpaverat: tum verò præcepit idem Pontifex, ut & reliqui Canonici resignarent in manus Archiepiscopi sui beneficia omnia, quæ pretio comparaverant. *L.6. Ep.36.* Odonis Parisiensis Episcopi Constitutiones Episcopo soli integram servant facultatem excipiendarum resignationum, ubi de Parochis agitur. *Inhibetur ne faciant resignationes Ecclesiarum in manu Abbatum, vel quorumlibet Patronorum, sed in manu Episcopi, vel Prælati sui.* Cap.9. n. 8.

In Concilio Nemausensi anno 1096. explosa est illa Clericorum, sive opum insatiata, sive honorum cupiditas, quia alia ab Ecclesia ad alias sese traosferunt, minimè assentiente Episcopo. *Quod si ambitionis vel cupiditatis causa, ad aliam ditiorem migraverint Ecclesiam, utramque amittant.* Canon.9. In Concilio Mons-Pessulano prohibentur Monachi Canonicique Regulares, ne sine causa canonica & Ecclesiæ utilitatibus profutura ab his Ecclesiis ad alias transvolent. *Nisi propter majorem religionem, vel aliam justam causam à Canonibus approbatam.* Can.25. In Concilio Arelatensi anni 1275. vetitum est, antè permitti Parochos Ecclesiis suis abire, quàm omnium rerum rationem Episcopo reddiderint. *Donec de Cura sibi commissa coram Prælato suo reddiderint rationem.* Can.22.

Eos vehementissimè objurgat Petrus Cantor, qui Beneficium quodlibet exuunt, ut pingue aliud adipiscantur. *Si iste legitimè sortitus est Ecclesiam, & quærit occasionem, ut eam dimittat, quia alia pinguior est, & uberior, secundùm pœnam constitutam in Canonibus puniri debet, & in ea manere omni tempore vitæ suæ.* Can.40. Damnat idem ipse permutationes, quæ fiunt ad privatum potius compendium, quàm ad Ecclesiæ utilitatem. Nec tamen affirmare audet; quòd etiam tum simoniacæ sint, cum de licentia Papæ fiunt. *Nota tamen quod commutatio & personarum, & Beneficiorum, authoritate Ecclesiæ facta, & ob utilitatem ejus admittitur. Quæ verò fit propter temporale commodum, ubi attenditur scilicet magis propria utilitas, quàm Ecclesiæ, nævum habere videtur. Nolo tamen eos meum in cælum ponere, ut asseram hoc esse simoniacum, cum Summus Pontifex Alexander hujusmodi commutationem fieri ex dispensatione concesserit, nescio, sive in scripto, sive sine scripto.* Damnat hic Scriptor permutationes has omnes, temporali tantum lucro servientes; quanquam ubi Superiorum licentia & dispensatione fiunt, simoniacas prædicare non audeat. Est in cœlis Tribunal incorruptum, ubi dispensationes istiusmodi omnes æquissima lance ponderabuntur, & ubi causam dicent, apud quos causam hic dicunt alii omnes.

II. Permutari Dignitates Ecclesiasticas vetuit Concilium Turonense anni 1163. sub Alexandro III. *Divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.* Can.1. Inde quæsitum est, permutari Præbendas an liceret, C. *Majoribus. De Præbendis.* Urbanus III. definiit non licere, propterea quod in rebus spiritalibus pactiones omnes simoniacæ sunt; posse tamen Clericos ab Episcopo ab una in aliam transferri Ecclesiam, si ei visum esset ita ad utilitates Ecclesiæ expedire. *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre personas, quæ uni loco minùs sunt utiles, alibi valeant utilius exercere.* C. *Quæsitum. De rerum permutat.* Quæ mox sequuntur Decretales duæ Innocentii III. apertissimè demonstrant, non potuisse sua sponte permutare Clericos sua invicem Beneficia, potuisse autem authoritate Episcopi interposita.

Hildebertum Cenomanensem Episcopum exoraverat Andegavensis Canonicus, ut veniam sibi ab Episcopo Andino impetraret, resignandi Canonicatus, & nepoti transcribendi. *Excanonicari postulabas, tuumque tibi nepotem substitui.* Epist.33. Narrat ipsemet, ut Episcopum inflexisset tandem, quo postulatis annueret, seu tuenda sibi veteris amici gratia foret, seu declinanda inimici ira: at intercessisse Canonicos alios, & rem totam dissipasse, illud nimirum subverentes, ne patruum superaret nepos, & ne fraudes versutiasque easdem sectaretur. Etsi ergo totum erat in potestate Episcopi; erant tamen & aliquæ Canonicorum partes, ubi saltem de Canonicis ipsis tractabatur.

Commemoratum est à Petro Abbate Cluniacensi, uti Matthæus ille, Cardinalis exinde, & Albanensis Episcopus, in juventæ flore Canonicatum aliaque Beneficia sua in manus Episcopi dimiserit; veritus, ne pater suus vir prædives, nec satis à sęculi præstigiis expeditus, inscio & imprudente, se aliquo remuneratus eos esset dono, à quibus hæc beneficia acceperat. *Præbendas omnes reditusque Ecclesiasticos, quocumque modo mihi datos, in manum vestram refundo; & omnibus prorsus Ecclesiasticis, non spiritualibus, sed corporalibus, mihi huc usque collatis Beneficiis abrenuncio.* Bibl. Clun. pag.1303. Narratur ab Arnulpho Lexoviensi Episcopo, ut Parochi ejus duo ad Religionem profitendam properantes, Parochias suas ei resignarint. *Epist.79.*

III. His exemplis, aliisque suprà sparsim allatis, palam fit, 1. Quanquam omni semper ævo, qui Ecclesiarum regimine exonerari se cupiebant, ad Episcopos accessissent, cessissentque eorum licentia; multò tamen has resignationes frequentiores fuisse undecimo & duodecimo sæculo, cum incontinentia, simooia & incompatibilium Beneficio-

ciorum pluralitas, quasi contage quadam, permagnam Cleri partem corripuisset; unde & eo necessitatis ventum est, ut vix aut nec vix possent nisi resignatione omnium Beneficiorum sanari tot inflicta Regulis Canonicis vulnera. 2. Simplices erant resignationes, & interpellabat tamen Episcopum Andinum Hildebertus, ut Canonici resignantis Præbenda in nepotem ejus transferretur. 3. Ita constituit Urbanus III. etsi suo marte non possent duo aliqui Beneficia sua invicem permutare: id posse tamen Episcopum, Ecclesiæ necessitati consulentem. Vix negari posset, quin justis possent hi Beneficiarii moveri causis, ut Episcopo eam proponerent permutationem. 4. Ita videri potest resignationes etiam in favorem quandoque in manus Episcopi factas fuisse: sed sine pactione, sine conditione ulla, plenissima eum potestate dissentiendi, & Beneficium in alios conferendi.

IV. Persimili consuetudine resignationes in gratiam alicujus in manus Abbatum fiebant. Henricus frater Ludovici VII. Regis Francorum, cum Abbas esset Sanctæ Mariæ Stampensis, admisit resignationem Præbendæ ejusdem Ecclesiæ Stampensis à Parisiensis Cantore factam: quam & illico contulit Priori Sancti Martini de Campis, ut eam mensæ suæ Conventuali adjungeret, prout Parisiensi Cantori in votis fuerat. Publicata fuit hæc ipsa Charta in historia Sancti Martini de Campis, *Pag.* 443., ubi & observatur quo ritu fieret Præbendarum vel resignatio, vel collatio, *per librum & panem*, redditum resigando, datum conferendo.

Constitutiones Odonis Parisiensis Episcopi has resignationes Beneficiorum in manus Abbatum, vel Patronorum prohibuere, quòd eo jure uti non debeant nisi Episcopi. *Inhibetur ne fiant resignationes Ecclesiarum in manu Abbatum, vel quorumlibet Patronorum, sed in manu Episcopi, vel Prælati sui. Synod. Paris. pag.* 11.

V. Cæterùm cum pactiones universim omnes simoniacæ declarentur in resignationibus Beneficiorum: non mediocriter verendum est, nequa pestiferi hujus veneni stilla defluat, aut respergator, in hominum cupidorum voluntates, qui non resignarent utique, nisi aliqua lactati spe, fore ut Beneficia hæc eadem sua ad proximos suos redirent. Eo factum est, ut Pius V. Bulla sua, *Quanta Ecclesia Dei incommoda* anno 1568. prohibuerit Episcopis, Patronis & aliis, quicumque possunt resignationes admittere, ne quocumque modo sinant à resignantibus sibi designari, quos successores optent, sive per sese, sive per alios verbis, aut scriptis, damnata non promissione tantùm, sed & occulta intentione: *Ne de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat.* 2. Prohibetur hac eadem Bulla Episcopis, Collatoribusque, ne Beneficia in suas manus resignata, vel suis, vel resignantium domesticis, proximisve conferant. 3. Denique non permittitur eadem Bulla Episcopis, Patronis, Collatoribus, ut resignationes admittant, nisi senum, vel qui valetudinarii sint, ægroti, corpore distorti, vel irregulares ex crimine, vel mox Religionem ingressuri, aut conjugandi, qui denique Beneficiis suis cedere Canonica aliqua ratione suadentur.

VI. Incredibile dictu quantum momenti sit in his cautionibus tribus, si eæ bona fide observarentur. Tertia cautio non est nisi ipsamet stabilitatis Clericorum primigeniæ lex innovata, quæ non sinit resilire Clericos, nisi Canonicæ sint causæ. Prima cautio efficax antidotus est cum primis & necessaria, ad abstergendas mentales simonias, & clandestinas cupiditates complures; quibus corda inquinantur Beneficiariorum. Secunda denique eò pertinet, ut prohibeat, ne vitiosa consentione Episcoporum & Beneficiariorum, in hæreditarias tandem successiones degenerent Beneficia.

VII. Hæc enimverò pestis est, cui ab annis quingentis sexcentisque tot Concilia obviare tentarunt. Concilium Londinense anni 1125. *Nequis Ecclesiam sibi sive Præbendam paterna vendicet hæreditate, aut successorem sibi in aliquo vendicet Beneficio. Quod si præsumptum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes cum Psalmista, Deus meus pone illos ut rotam, qui dixerunt, hæreditate possideamus Sanctuarium Dei. Can.* 5. Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Concilium Provinciale Nannetis coegit anno 1127. ejusque Decreta ad Honorium II. misit, ut ab eo confirmarentur: misit & ad Episcopos Provinciæ, ut observarentur. In his Decretis damnantur præ cæteris eæ velut hæreditariæ in proximorum Beneficia successiones.

VIII. Peregregiam idem Hildebertus Epistolam scripsit ad Episcopum Claromontanum, de corruptela ea in Ecclesiis tum pervagatissima, ut carni & sanguini, ut terrenæ cognationi ac cupiditati Canonicatus darentur, non eruditioni, non merito, non virtuti, ut par erat cœleste donum dispensari: *Audivimus, & ultra quàm credi possit, admirati sumus, in vestra matre Ecclesia hæreditario jure Canonicas obtineri. Perniciosa hæc & exhæredans hæreditas. Canonica namque est stipendium gratiæ: non hæreditatis emolumentum. Perit autem gratia, ubi hæreditas principatur. Unde & hæreditate Canonicum fieri, exire de Ecclesia est, non Ecclesiam introire. Epist.* 55. His addit ille non Episcopos solos, sed Beneficiarios omnes electione & vocatione cœlesti accersendos esse, cujus interpretes sint Episcopi: ideoque cum injussu Episcoporum Clerici & Beneficiarii in Ecclesias intruduntur, Episcopatus splendori gloriæque mirum quantum detrahi. *Cæteros quoque gradus ad minimum usque Clericum, pro Episcoporum deliberatione substituendos, & distribuendos, judicandos & reformandos, canonica censent & prædicant instituta. Perit autem solis Pontificibus collata hæc à Domino potestas, si substituendi Canonicum, vel aliud in Ecclesia disponendi, hæreditas alicui facultatem acquirit. Quid enim Episcopo in commissa licebit Ecclesia, in qua Clericus arbitrio assignatur alieno? Ibidem.*

IX. Ea porrò morum perversitas, quæ incontinentiæ Clericorum, & simoniæ passim latiusque in dies grassantis proles erat; ea, inquam, morum perversitas tum latissimè dominabatur, ut patet ex duobus Conciliis quibus præfuit Innocentius II. nempè Remensi, anno 1131. & Lateranensi anno 1139. ubi percelluntur eæ clandestinæ resignationes, quibus Beneficia hæreditatum instar ad proximos transfundebantur. *Quoniam honores Ecclesiastici sanguinis non sunt, sed meriti; & Ecclesia Dei non hæreditario jure aliquem, neque secundùm carnem successorem expectat, sed ad sua regimina & officiorum suorum dispensationes, honestas, sapientes & religiosas personas exposcit. Propterea, &c. Can.* 15. *Can.* 16. Utriusque Concilii communis Canon iste fuit. Idem vetitum est in Concilio Parisiensi anni 1212. *Part.* 1. *Can.* 20.

X. Suo infra loco pertractabitur irregularitas, quæ ex sanguinis proximitate oritur. De Successoribus & Coadjutoribus suo quoque loco agetur, quibus quasi perpetuari videntur Beneficia præter leges Ecclesiæ. Hic unum illud addam, quod Concilium Tridentinum, ut vel umbram expungeret hæreditariæ successionis, regressum etiam damnaverit in quibuscumque demum Beneficiis, ne exceptis quidem Eminentissimis Cardinalibus. *Cum in Beneficiis Ecclesiasticis, ea quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria, nemini in posterum accessus aut regressus, etiam de consensu,*

ad

ad Beneficium Ecclesiasticum cujuscumque qualitatis concedatur, nec hactenus concessi suspendantur, extendantur, aut transferantur, &c. Sess. 25. c. 7.

In Concilio Bituricensi anni 1584. proscriptis iis, qui hæreditatum instar Beneficia conferunt accipiuntque, terrenis consiliis affectibusque incitati, prohibitum denique est, ne cuiquam Beneficia resignarentur solius consanguinitatis contemplatione: declaratumque hujusmodi resignationes cassas, irritasque haberi debere, juxta Bullam Pii V. de qua suprà. *Cum damnet Scriptura eos qui hæreditate possidere attentant sanctuarium Dei, vetat hæc Synodus, ne quis deinceps consanguineo Beneficium cedat, solius consanguinitatis ratione, neve hujusmodi cessiones admittantur contra Constitutionem Pii V. de non admittendis resignationibus. Tit. 36. Can. 6.*

XI. Quoad regressum verò à Concilio Tridentino damnatum, sileri non debet, ut jam inde ab anno 1493. Parlamentum Tolosanum, intercesserit Rescripto, quod Romæ surreptum fuerat, & quo admittebatur resignatio Abbatissæ in gratiam sororis propriæ, servatis sibi fructibus omnibus, & jure regressus, si resignataria præmoreretur. Consimile Parisiensis Senatus Arrestum editum est anno 1494. quo damnatur illa fructuum omnium reservatio, & regressus superstitis. *Preuves des Libertez. de l' Egl. Gall. c. 36. n. 25. 26.* Consules si lubet & Epistolam Oratoris Gallicani Romæ tempore Concilii Tridentini, ubi narratur repudiatam fuisse resignationem Episcopatus, quam Cardinalis quidam meditabatur, propter regressum, quem sibi resignans paciscebatur. Narratur & ut Pontifex statuerit nullos amplius posthac regressus pati, & remiserit tamen de eo rigore in gratiam Henrici II. Regis, qui anno 1558. in Consistorio suo Regio pro Regressu pronunciavit. *Memoires du Concile de Trent. pag. 183.* Porrò Regressus hoc genus omnes prædamnarat Innocentius III. cum graviſſimè corripuit Abbatem, qui resignata in manus Episcopi Abbatia, rursum investiri se expetierat. *Innoc. III. Regest. 13. Epist. 140.*

Perspicuum verò est vitiosis his Regressibus non annumerari à nobis eos, quos Compermutantium fraudulentia, aut lubrica eorum fides fieri cogit, quibus cum pensionis onere resignata sunt Beneficia. Hæ duæ Regressus species non eum habent scopum, ut hæreditaria quasi successione perpetuentur Beneficia: ideoque cæteris eò collimantibus accenseri non debent. Nec me præterit damnabilibus etiam Regressibus locum persæpè fuisse, nec forsan defuisse authoritatem. *Fevret l. 11. de l' Abus. c. 5. n. 16.* Sed ea nimirum sunt exempla implacatæ nonunquam inter fori, polique leges dissentionis.

De Adolescentulis, quos parentes, vel qui seipsos Clericatui offerebant.

CAPUT XXIII. *P. 2. l. 2. c. 6.*

Placuisse semper Ecclesiæ ut adolescentuli, necdum sæculi contagio afflati, offerrent seipsos, vel à parentibus offerrentur Clericatui.

I. II. Proposita quæstio, Gaudentii verbis luculente explicatur.

III. IV. Dum ne quam vim faciant, possunt parentes hortari liberos ad Clericatum.

V. VI. Ambrosii in eam rem doctrina, itemque Augustini.

VII. Ex Sanctis Patribus, illa pietas ipsa, qua juvenes se devovent Clero cæleste donum est, & divinæ vocis vocationisque aspiratio.

VIII. Minimè id quidem spectat ad eos, qui sæcularibus jam cupiditatibus negotiisque implicati fuere. Ex Gregorio Papa.

IX. Quantum utrinsque intersit discriminis.

X. Nec rejiciuntur omnino, etiam qui matura jam ætate sunt, & publica munera obierunt.

XI. Dummodo tamen antè Monasticis institutis probeatur.

XII. Qua probatio spectabat ad explorandum, quo verè fine, quo consilio Clericatum appeterent.

XIII. Omnes sæculi dignitates germanissimum quodam sensu servitutes sunt.

XIV. In arctam illam salutis viam patet aditus per Clericatum, sicut per Monasticam professionem.

XV. Doctrina consentiens Nazianzeni.

I. Antequam accedam ad ordinarium & universalem Beneficiorum omnium Collatorem, non alium utique ab Episcopo: operæ pretium duxi, duas ei rei conjunctissimas quæstiones præponere. An possint privati divinæ voluntatis & vocationis oraculum antevenire, seque ipsos Episcopo & Clero offerre. Et an quisquis eligit, vel præsentat ad Beneficia, dignissimum quemque eligere, vel præsentare teneatur.

II. Quod ad primam quæstionem attinet, indubitatissimum mihi quidem semper visum est, unanimi sanctorum Patrum & Conciliorum conspiratione approbatam illam fuisse consuetudinem, ut adolescentuli necdum pestilente sæculi contagio afflati, Clericali professioni & regulæ vel seipsos dedicent, vel à parentibus offerantur, blandeque & citra vim invitentur. Cum hæc potestas, qua laicos impartimur præveniendæ Episcoporum voluntatis & vocationis exterioris, non aliò spectet, quàm ut vel ipsos, vel liberos suos Clero offerant: nihil utique illa officere potest authoritati Episcopali, qua examinandi sunt trutinandique, tum qui offerunt, tum qui offeruntur, eodem planè jure, quo ab eis examinantur ii, qui à Patronis laicis, Clericisve ad Beneficia offeruntur. Ea sanè Episcoporum authoritas validissimè & copiosissimè munitur à nobis & illustratur suo loco, ubi non multò post demonstramus penes illos semper fuisse arbitrium & dispensationem, tum sacrorum Ordinum, tum Beneficiorum; denique Collatores Ordinarios & Universales, tam Beneficiorum, quàm Ordinum semper illos jam inde ab initio habitos fuisse.

Nec verò videri cuiquam potest prætermissa à nobis fuisse quæstio de necessitate vocationis divinæ, cum tam multis disputatum sit, suo suprà vel infrà loco, de Electionibus & Irregularitatibus: & an semper dignior eligi debeat: & an piè desiderari possit Episcopatus, vel quælibet Ecclesiastica dignitas; denique quæ sint tenendæ regulæ, qui modus in dignitatibus vel Beneficiis Ecclesiasticis, ubi ad ea eligimur, vel detrectandis, vel subeundis. Hæc necessario nobis hic præfanda fuere.

Jam ad propositam quæstionem, Sanctus Gaudentius Episcopus Brixianus, negat ille quidem à parentibus urgeri cogique liberos, liberasve posse ad Cleri, vel ad Religionis professionem: invitari autem & frequentibus hortamentis illici vehementer probat, atque ita institui, ut ad eam sanctimoniæ stationem formentur finganturque: denique nihil antiquius eis, nihil optatius esse debere, quàm ut filios ex viis sæculi latis lubricisque extrudant, & in arctam urgeant semitam Evangelicæ per-

perfectionis, continentiæ, virginitatis, clericatus, altarium ministerii. *Igitur & qui dat virginem suam nuptui benefacit, & qui non dat melius facit. Quod ego arbitror non parentibus virginum fuisse à Beato Apostolo dictum, quos constat aliena voluntatis arbitrio dominari non posse; sed unicuique homini, tam viro, quàm fœminæ optionem fuisse ab eodem sancto propositam, ut virginem suam, hoc est, carnem suam, virginem natam, aut integritati conservet, meliorem partem liberamque eligens, aut agnita conditione, nuptui eam, si se non continet, tradat. Serm.8.*

III. Ita persuasissimum erat antiquis Ecclesiæ Latinæ Patribus, non dominari, non imperiosè immittere voluntati liberorum debere parentes, ut eos compellant ad virginitatem, vel clericalem vitam complectendam, etiam invitos & renitentes; sed nec assentari debere eorum vel inertiæ, vel cupiditatibus carnalibus, affectibusque in sæculi vanitates plerumque propendentibus: inanique abuti prætextu eo, quòd non possint ullam vim adferre. Longè aliud est cogere & vim adferre, quàm invitare, & Christianæ charitatis blandimentis quibuslibet allicere ad tutiores salutis æternæ vias sectandas. Illud quidem nefas est, istud verò jus fasque est, & officium parentum. *Parentes autem vel consanguinei quique virginum, tum puerorum, quàm etiam puellarum, nolo sibi de supradicta libertate arbitrii blandiantur, quod alienis mentibus eos dominari non posse tractavimus. Imperare quidem perpetuam continentiam non possunt, quia res esse noscitur voluntatis: sed voluntatem tunc in melius nutrire possunt, & debitores sunt, ut moneant, ut hortentur, ut foveant, ut pignora sua Deo magis gestiant obligare, quàm sæculo; ut de propinquis seminis sui, vel in Cleri ordine, dignos altari divino ministros exhibeant, vel in sanctarum numero fœminarum puellas castimonia dicatas enutriant: ut Ecclesiam Dei talibus nutrimentis ornantes beatitudinem debitam consequantur. Scriptum est enim, Beatus qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem. Ibidem.*

IV. Non tam suam hic Gaudentius, quàm Ecclesiæ doctrinam sui ævi promulgat, cum tam disertè, tam validè, tam sanctè affirmat, teneri parentes non cogere, sed invitare, sed prolicere & hortari adolescentulos filios ad clericatum, & totam eorum institutionem eò referre, ut abdicatis profanis pompis sæculi Deo, & Ecclesiæ famulentur. *Debitores sunt, ut moneant, ut hortentur, ut foveant, ut in Cleri ordine dignos altari divino ministros exibeant.*

V. Nec ambigebat Ambrosius, quin possent juvenculi & ipsi propendere ad clericatum, & blandissima suavitate eò inclinari à parentibus & cognatis; quando sæculi sui vicem perversitatemque dolebat, quo lubentiùs juvenes ad sæculares declinabant dignitates, fugaci inanique gloriola splendidas, quàm ad Ecclesiæ functiones sacras; malebantque in vestigia ingredi Majorum suorum, si togæ vel marti militassent, quàm si altarium ministerio inclaruissent. *Quo unumquemque suum ducit ingenium, aut quod officium docet, id majore implet gratia. Sed id cum in omni vita difficile sit, tum in nostro actu difficillimum est. Amat enim unusquisque sequi vitam parentum, denique plerique ad militiam feruntur, quorum militaverunt parentes, alii ad actiones diversas. In Ecclesiastico verò officio nihil rarius invenias, quàm eum qui sequatur institutum patris; vel quia graves deterrent actus, vel quia in lubrica ætate difficilior abstinentia, vel quia alacri adolescentiæ videtur vita obscurior; & ideo ad ea convertuntur studia, quæ plausibiliora arbitrantur. Præsentia quippe plures, quàm futura præferunt. Illi autem præsentibus, nos futuris militamus. Unde quò præstantior causa, eò debet esse cura attentior. Offic. l.1. n.44.*

Perspicuum sanè hinc est, ea fuisse Ambrosii vota, ea consilia, ut cum juvenes ad genus vitæ certum amplexandum animos convertunt, mallent id potiùs sectari quod solidum, quàm quod inane, quod perenne, quàm quod fugax & brevi defluxurum: quod æternitati beatæ, quam quod fugientibus sæculi deliciis studet & adlaborat: quo cor castissimè exhilaratur, quàm quo ad temporales plausus inanescit: denique id saltem percupiebat Ambrosius, ut tam in exempla & vestigia iretur eorum; qui clericali, quàm qui sæculari militia floruerant.

VI. Augustinus quoque expressissimè hanc doctrinam legemque profitetur, cum ei patrocinatur parenti, qui bona sua omnia vetuerat pauperibus erogari, propterea quod filiolum haberet, cujus necdum exploratum haberet, quæ futura esset animi propensio, quæ voluntas: an religionis profitendæ, an clericalis vitæ sectandæ, an amplexandi conjugii: quod enim tutius perfectiusque est, ut sequantur juvenes, moneri excitarique à parentibus debent, non cogi, non importuniùs compelli. *Quid autem mirum, si pater communem filium nolebat hujus vitæ sustentaculis à matre nudari, ignorans quid sectaturus esset, cum in ætate grandiuscula esse cœpisset, utrum Monachi professionem, an Ecclesiasticum ministerium, an conjugalis necessitudinis vinculum. Quamvis enim ad meliora excitandi & erudiendi sint filii sanctorum, unusquisque tamen proprium donum habet à Deo, alius sic, alius autem sic. Epist.199.* Hæc omnino sunt quæ paulò fusiùs suprà edisseruerat Gaudentius, & quæ tribus ex his capitibus religata pendent. 1. Liberum esse adolescentulis, cum primùm explicuit se rationis libertatisque lux à densioribus illis tenebris diuturnisque vinculis, quibus eos infantia constrinxerat: ut vel Monasteria, vel Clerum, vel conjugium optent eligantque. 2. Non posse eos à parentibus cogi vel arctari ad quidquam horum, sed excitari debere ad id quod est optimum, & ad id pro virili institui, fingique. *Ad meliora excitandi & erudiendi sunt filii sanctorum.* 3. Si possunt parentes debentque filios invitare ad religiosam vel clericalem sectam tenendam, multò magis posse juvenes ipsos animum eò adjicere, suaque sponte eò anhelare.

VII. Adde quòd non dubitet Augustinus, quin ubi vel hortatu parentum, vel instinctu ipsi suo ad Clerum vota sua converterent adolescentes, hoc esset Dei donum, divina vox, cælestis vocatio. *Unusquisque proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius autem sic.* Adde rursum in hac quidem re nihil interponi discriminis ab Augustino, sive quis ad Clerum; sive ad Monastica instituta mentem advertat: uti nec suprà Gaudentius quidquam distare existimabat inter virgines, quæ se Deo devoverent, & Clericos. Cum autem prosiliunt suo marte incitati adolescentes, vel interioris potiùs gratiæ impulsione, ad continentiam, ad virginitatem, ad Monasticam vitam profitendam, nemo non eos laudibus cumulat. Quin ergo idem concludamus de clericali vita?

VIII. Sed illud hîc præ cæteris etiam atque etiam perpendendum est, non agere hîc Sanctos Patres nisi de pueris, vel adolescentibus, qui sæcularibus necdum se implicamentis innexuere, qui primigeniam necdum macularunt corporis & animæ innocentiam: qui clericatum ambiunt solo castimoniæ, religionis, sanctitatis & vitæ æternæ amore accensi. Eadem erat prorsus Gregorii Magni mens, cum in clericatum non admitteret nisi eos, qui cælestium tantùm amore illum concupiscebant, reliquos procul arcebat terrenis extimulatos cupi-

ditatibus. Ideo & Joannes Diaconus in ejus vita *L.2. c.15.* narrat statuisse Gregorium laicos omnes Palatio suo, Palatinisque Officiis exigere, solos iis donare Clericos: tumque complures laicos attonderi in Clericos voluisse, ut Palatinorum Pontificis Officiorum Clerique libertatum consortes essent. Mauritius ex adverso Imperator enixus est publicis eos muneribus, civilibusque functionibus illigare, promulgata in eam rem lege, qua sacris Ordinibus vetabantur initiari, qui negotiis vel muneribus publicis illigati jam erant. Hanc legis Imperatoriæ partem lubens amplexus est Gregorius, ut quæ illos confirmaret Canones, qui Ordinibus eos interdicunt omnes & Clero, qui negotiis sæcularibus & ratiociniis publicis implicati sunt. *Nemo laicorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant, nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli Procerum sub obtentu religionis primo tonsurare cœperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, latâ lege præcepit, ut quisquis fuisset publicis administrationibus implicatus, ei ad Ecclesiasticum venire officium non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens, Qui sæcularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit sæculum, sed mutare.* Hi nimirum Cleri gradibus eliminabantur, & Mauritii lege, & Canonicis institutis, qui administrationibus publicis jam erant illaqueati; qui Clericatu absolvi se sperabant à publicis ratiociniis: qui attonderi avebant, ut Pontificii Palatii officia aucuparentur, unde lucri plus in se rediret, quàm ex Reipublicæ muneribus: qui denique vincula sæculi alia fugiebant, ut in alia sese induerent. *Non relinquere cupit sæculum, sed mutare.*

IX. Distabat enim immane quantum, inter juvenes, qui se dicabant Ecclesiæ, eo tantum consilio, ut longo virtutum omnium tyrocinio imbuerentur exercendis Ordinum inferiorum functionibus; ita comparati, & in iis vitæ totius curriculum agerent, si superioribus eos Ordinibus Episcopus, vel minùs aptos, vel minùs utiles, aut certè minimè necessarios, ideoque abstinendos existimaret; & inter eos, qui ætate jam essent provectiores, & sæculari nequitia imbuti, quibus non rudimenta minorum Ordinum, sed illecebræ superiorum dignitatum cordi essent, & amori; vel administrationes Ecclesiastici patrimonii, quibus celerius, quàm dignitatibus sæculi ditescerent. Quantum in illos priores laudum, tantùm in hos dedecoris & probri congeri par erat. Qui universim vota & tentamenta damnavere eorum, qui Clero innecti se cuperent, hos posteriores tantum præ oculis habuere. Paulò aliter sapuissent, si priorum illorum & puram defæcatamque ab humanis affectibus voluntatem spectassent, & pronissimam semper Ecclesiæ ad eos amplexandos disciplinam.

X. Verùm ut inter adolescentes sunt, quos malitia jam plusquam virilis infecerit; annis immaturi, inveterati vitiis: terrenis scatentes cupiditatibus, quæ æterna & inconcussa lege ab Altarium ministerio semper proscribentur: ita & inter grandes ætate, & Reipublicæ muneribus affixos, sunt qui pura flamma ardeant, amoreque castissimo, renunciandi prorsus ludibriis sæculi, pioque, & religioso secessu in Clericatus professione fruendi deinceps, nec aliud quam æterna meditandi. Hi nec arcendi sunt, si verè pura sit eorum mens & voluntas; nec tamen sine probatione admittendi, cum ea mens pura soli Deo certa, hominibus initio non possit non esse suspecta. Lege sua Mauritius iis etiam Monasteriorum aditum obstruxit; sapientia & charitate majore Gregorius, per Monasteria ipsa & longa ibi tyrocinia ad Clerum tandem admittendos existimavit. Itaque eos sanxit in Monasteriis suscipi, diutissimè ibi probari, si inculpati eam tyrocinii stationem totam strenueque peragerent, tum & in Clerum illis aditum patefieri debere. Non ergo ubi in Clerum adscribi se flagitarunt, repulsam passi sunt, sed longo illo & necessario probationis anfractu circumducti, admissique sunt tandem.

XI. Nec eorum deludebatur postulatio, vel pro Clericali Monastica veste donabantur: sed cum anteacta eorum vita justissimas ingereret suspiciones de eorum mente & consilio; prolixiore eo circuitu explorabantur; si constaret aliquando de casta eorum voluntate & intentione celerius postea ad Ecclesiasticas dignitates attollendi. Ita affirmat Joannes, idem Diaconus ibidem, probatque longè pulcherrime verbis ipsis Gregorii, quæ nos ab eo mendicabimus & hic assuemus. *Unde necesse est, ut si quis ex juris Ecclesiastici, vel sæcularis militia servitute ad Dei servitium converti desiderat, probetur priùs in laico habitu constitutus. Et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absque ulla retractatione servire in Monasterio omnipotenti Deo permittatur: ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino amore districtiorem subire appetit servitutem. Si autem & in Monachico habitu secundùm Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa Sacris Canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Ecclesiasticum officium promoveatur.*

XII. Non improbabiliter suspicari posset quis, servitutis irregularitatem purgari, eluique voluisse Gregorium pœnitentiæ lachrymis, & Monastica professione. Idque in causa forsan fuit, ut inveherentur eæ consuetudines, quæ etiamnum Jure novo Ecclesiæ vigent, ut vitæ Monasticæ professione expientur irregularitates non paucæ. Verùm Gregorii Epistolæ verba palam declarant, non aliò eum collimasse, quàm ut certò liqueret de pura eorum mente & voluntate, qui à servitute ad Clericatum promoveri se cuperent, ut in unam deinceps salutis æternæ curam incumberent. *Verùm dum ad Clericalem professionem tam ex Ecclesiastica, quàm ex sæculari quoque militiâ diversis occasionibus quotidie penè innumerabilis multitudo conflueret: pastor ad omnia providus, nequaquam eos ad Ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodò Monachicum propositum suscipiendos esse censebat. Ibidem.* Ita Gregorii Epistolam interpretatur Joannes Diaconus; nec enim Gregorium statim Clero adscripsisse illam turbam Clericatus candidatorum, sed Monasticis congregationibus; iis perpurgatos, tum demum sacris decorasse ordinibus.

Nec Gregorio Pontifici, nec vitæ ejus ex ejus ipsius operibus consarcinatori venit unquam in mentem, ut diceret, hos Cleri candidatos abigi protinus debuisse, quòd nemo seipsum offerre, nemo Clero se inserere debeat; sed opperiendum, dum præcurrat vox & jussio Episcopi, electio populi, Ecclesiæ necessitas. Ne cogitationes quidem istæ tunc subibant animum, cum de inferioribus Ordinibus agebatur: hoc uno hærebant scrupulo retardati, quod qui à servitute ad Clericatum aspirant, plerumque fugiendæ potius servitutis studio excitentur, quàm Clericalis amore sanctitudinis: & immunitates magis Cleri consectentur, quàm virtutes.

XIII. Hinc enim præmonendus est obiter Lector, quod infrà uberius explanabitur, in servitutis numero & vinculis fuisse, non servos tantùm, sive Ecclesiæ, sive sæcularium, sed militiam prorsus omnem, muneraque & administrationes omnes Reipublicæ. Ut enim aureæ, ut honorificæ essent hæ catenæ, catenæ tamen erant, & eæ quidem stri-

strictissimæ, quæ Principum & Reipublicæ servitio ita homines innecterent, ut extricare se non possent, nec in illam respirare libertatem, vitamque ab uno Deo pendentem, quàm Clericatus desiderat. Eo sanè sensu capienda sunt, si germano capiantur sensu, illa Gregorii Papæ, illa Joannis Diaconi verba: *Publicis administrationibus implicatus, &c. Tam eu Ecclesiasticâ, quàm ex saculari quoque militiâ, &c. Ex Ecclesiasticâ familiâ, seu sæculari militiâ, &c. Ex juris Ecclesiastici, vel sæcularis militia servitute, &c.*

XIV. Nec minus dilucidum ex his fit, si qui tunc apud se constituerent renuntiare sæculo, & in arctam se, Evangelicamque salutis semitam committere, eos vel Clero, vel Monasticis institutis sociari debuisse; & si Clero se addicere ii mallent, qui piæ eorum voluntati intercederet fuisse neminem, si modo nulla emergeret justa de eorum pura mente & intentione dubitatio. Ad eum sensum interpretandus venit Gregorius, cum exauthorari sancit Presbyterum, qui pretio ordinatus fuerit: quòd ex eo pateat cupiditate duce & instigatrice,eum in sacros Ordines irrepsisse, non religiosa voluntate utilitatibus, vel necessitatibus Ecclesiæ inserviendi. *Privetur Ordine, quem non causa replenda necessitatis Ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse. L.2. Ep.13.* Non contendit sustinendum esse & otiandum interim, donec egeat Ecclesia & nostram operam efflagitet: sed cum obvios nos illi promptosque præstimus ad obsequia quælibet obscurissima, nulla id fieri debere à nobis nisi spiritualium & cœlestium bonorum charitate; quod de simoniacis ne cogitari quidem potest.

XV. Exemplo perillustri rem conficiet Gregorius Nazianzenus, & de sua Græcorumque aliorum Patrum sententia testimonium dicet. Summis enim aliquando laudibus evexit Gallum & Julianum, Constantini Magni stirpis Principes, qui Clero inscribi ambierunt: nec enim pervertit Episcopus & ad Clericatum invitavit: sed suapte illi sponte attonsi in Clericos, Scripturas in Ecclesia legerunt publica in Synaxi, nec Regalis Christi sacerdotii gloriam Imperatoriæ purpuræ dedecori esse posse existimarunt. *Luculentissimis actionibus, ac luculentum virtutis specimen præ se ferentibus incumbebant; quin etiam in Clerum se ipsos adscripserunt, adeo ut divinos quoque libros plebi legitarent. Orat.3.* Sed de Juliano & Cleri, & Ecclesiæ, Christique postea desertore alicubi forsan copiosus.

CAPUT XXIV. *P.2. l.2. c.7.*

De eadem re, potuisse juvenes seipsos offerre Clero per priora Ecclesiæ sæcula.

I. Si poterant parentes offerre liberos Clericatui, poterant & liberi seipsos.

II. Alioqui summa & periculosissima Clericorum inopia laborassent Ecclesia.

III. Longa illa Clericorum in minoribus Ordinibus rudimenta, non ea erant, qua ambitioni, vel avaritia hominum blandirentur.

IV. Qui secus sentiunt, non ea qua nos ratione rem intuentur.

V. VI. Syricius puerulos in Clerum admittit.

VII. Adultos etiam admittit, qui pura mente accedunt.

VIII. Per priora tria quatuorve sæcula, sæculo renunciari vix poterat, nisi Clero nomen dando, cum needum, aut vixdum essent Monachi.

IX. Non eligebantur ferè nisi Episcopi, Presbyterique. Inferiores ergo Clerici ex voluntariis adsumebantur.

X. Varia probationes, quod spontanei admitterentur, & gravi Ecclesiam alioqui penuria laboraturam fuisse.

XI. Objectio ex Sanctissimo Monacho Joanne petita. Responsio.

XII. Congeruntur ex Gregorio Turonensi exempla eorum, qui se Clero devoverent; nonnulli ut ex voto morbos effugarent.

XIII. Cæsarius ipse Arelatensis postea Archiepiscopus, ultro se attondendum obtulit.

I. Quidquid suo suprà loco de ætate ad Clericatum necessaria, & de Seminariis dictum est, eò id etiam pertinet, idque valet, ut hinc clarescat, antiquos Patres & prisca Concilia perspectissimum illud habuisse, insigne pietatis documentum in eo esse, si parens ulteruter liberos, si liberi semetipsi suapte sponte Deo, & Ecclesiæ, Cleroque offerrent, uno adducti pietatis & salutis sempiternæ amore. Huic parentum potestati subscribit Concilium Toletanum II. anno 531. nimirum infantulos suos Clero offerendi: unde & consestim jubet eos in Seminario suscipi, in Clericos attonderi, ordinari Lectores: *De his quos voluntas parentum à primis infantia annis in Clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi, vel ministerio Lectorum contraditi fuerint, in domo Ecclesia, sub Episcopali præsentia, à Præposito sibi debeant erudiri. Can. 1.* Si addicere possunt Clero liberos suos parentes: quin possint & seipsos liberi? Si anno ætatis decimo octavo hi adolescentes perpetuam spondere continentiam, quàm conjugio illaqueari mallent, biennio adhuc probabantur, & tunc demum Subdiaconi, quinquennio post Diaconi ordinabantur. Nec plura Concilium, silentio suo submonens, Presbyteros postea tum inauguratos, cum necessitas juberet Ecclesiæ.

II. Sedulo autem hic observandum est 1. cum nihil sibi juris pararent Episcopi in quemquam specialiter, nisi ordinatione per propria illa sæcula, ut superius approbavimus: nisi se laici Clericatui vel liberos offerre præcepissent, futurum ut exaresceret Clerus aliquando. Quæ enim à populo vis adferebatur quibusdam, ea erat injuria & illis, & juri ipsi illata, quamquam illam & excusaret populi ipsius zelus, & bene verteret Episcopalis prudentia: sed eam denique vim leges, Canonesque, Pontifices, Patresque proscripsere. Electiones non pertinebant, nisi ad Episcopos, & ad superiores ut summum Ordines, saltem elapso tertio sæculo. Deinceps enim vix ulla usquam ad minores Ordines electio: quin & vix etiam ad Diaconatum & Presbyteratum, quinto sextove sæculo.

III. Observandum 2. qui se Clero addicerent, pueritiam adolescentiamque in Seminario exigerent, minores interim dumtaxat Ordines obirent, ad Diaconatum non trascenderent, nisi ætatis anno vigesimo quinto, & post tam diuturna tyrocinia *inculpabiliter & inoffense*, decursa: necdum de adipiscendo Presbyteratu certi essent: interim non alia perciperent emolumenta, quàm quibus famem sitimque & frigus arcerent: eos non potuisse nisi cælestis sapientiæ & charitatis afflatu hæc optare, sectarique tam constanter, ut Patribus Conciliisque ne tantilla quidem præberetur ansa diffidendi, aut de eorum pia ac religiosa voluntate malè ominandi. Nulla hic lenocinia, nullæ illecebræ, quæ avaritiæ, ambitioni, inertiæ fomenta præberent. Quin ex adverso, cum hoc vitæ genus Claustris simillimum esset Monachorum, unde & Clericalis professio frequentissimè *professio, religio,* con-

conversa in Conciliorum Patrumque literis appellabatur: hic non multùm discrepare videbantur, qui à sæculo in Clerum ea ratione, vel in Monasteria sese conferebant.

IV. Observandum 3. si qui contraria in sententia versentur, id ex eo fieri, quòd eorum non observentur oculis animisque, nisi laici illi avaritiæ, ambitionisque & voluptariæ vitæ sectatores: quibus cordi non est clericatus, nisi ut parandarum opum, dignitatum, deliciarumque instrumentum. Hoc genus hominum profitemur & nos à Clericatu & Ordinibus longissimè amandandum. Sed abhorret prorsus à verò, aut à similitudine etiam veri, eos qui à teneris unguiculis; vel se ipsos Deo obtulerunt, in Cleri ministeriis famulaturos, vel à parentibus oblati fuere, vel parentes ipsos à quibus oblati sunt, his infandis cupiditatibus stimulatos fuisse. Quin ex adverso certum est pia plerumque fuisse ea, & puerorum vota & parentum consilia.

V. Nec illud quisquam sibi fingat, quod ex Toletano paulò antè prolatum est Concilio, id ex consuetudine quadam speciali Hispaniarum profectum esse: quæ eam parentibus addiderit potestatem, immaturę ætatis liberos Clero vel Claustro devovendi. Quod enim ad clericalem professionem attinet, non aliud hæc Toletana Synodus, quàm disciplinam propalavit priorum Ecclesiæ sæculorum, regulamque primigeniæ pietatis. Author gravis Siricius Papa præit nobis in Epistola sua Decretali prima, qua innovat, ut probabiliter creditur, priscos mores, & antiquorum Pontificum Decreta, quę longa nobis temporum injuria intercepit; jubetque ut qui se ab infantia Clero devoverint, statim baptizentur, Lectoresque fiant ante pubertatis annos, functiones Acolyti & Subdiaconi obeant, ad annum usque ætatis trigesimum, tum fiant Diaconi, quinquennio post Presbyteri, & tum rursus post decennium ad Episcopatum provehi possint, si diuturno hoc tyrocinio probata eorum pietas, intaminata & inconcussa perseveraverit. *Quicumque se Ecclesia vovit obsequiis, à sua infantia ante pubertatis annos baptizari & Lectorum debet ministerio sociari. Ep. 1. c. 9.* Si quis hęc verba componat cum relato paulò antè Toletano Canone, affinitatem eorum facilè intelliget. Si agit enim Siricius de pueris, qui se Clero devovent, Toletanus autem Canon de iis quos parentes devovent, in eundem uterque sensum inflectendus est, ut & parvulorum & parentum consensus interveniat, cum de impuberibus & infantibus agatur. *A primis infantia annis, à sua infantia, ante pubertatis annos.* In hac enim tenella ętate voluntas parentum authoritatem conciliat parvulorum voluntati, ut efficax sit; docuitque nos suprà Gaudentius, à Parentibus invitandos ad Clericatum esse parvulos, non cogendos.

VI. Quando ergo edicit Siricius Clero statim abscribi, *quicumque se vovit Ecclesia obsequiis ab infantia sua*, vehementer approbat, ut à teneris se pueri ipsi Clero devoveant, Episcoporum vota anteveniant, obviosque se & spontaneos offerant. Et fanè cum optatissimum sit non inscribi Clero, nisi qui nullo se unquam deturparint mortali flagitio, nihil expeditius vel Siricio vel Ecclesię visum est, quàm ut jam inde ab infantia pueruli admittantur. Nec me fallit eam innocentiam à crimine quovis puram, quam clericalis ordo flagitabat, à baptismo computatam fuisse. Verùm ubi matura jam ętate, postquam se flagitiosis sęculi voluptatibus ingurgitarant, tum demum accedebant ad baptismum, & ita abluti ad Clerum allegebantur: ea certè erat mira, & quam meritò stupeamus Ecclesiæ indulgentia, quam denique sola tunc necessitas excusaret. Quid enim illa baptismi procrastinatio, quàm longa criminum licentia, longa impunitas? Quid illa resipiscentia tam tarda, quàm fatigata nequitia? Ideo & Siricius, & alii Pontifices Patresque Ecclesiæ inveteratæ huic corruptelæ medicari studuerunt, tum ad baptismum & ad Clericatum asciscendo impuberes adolescentulos, tum universim hortando compellendoque fideles omnes, ut ne hac propudiosa baptismi dilatione lasciviendi, & peccandi licentiam tandiu redimerent.

VII. Nec solos tamen pueros Siricius ad Clerum provocat, sed & maturioris ætatis homines, si qui seriò converti ad Deum meditentur & ardescant; dummodo statim à baptismo recentes, & novitiatum veluti quendam se dent minorum Ordinum, ubi eas sibi parent virtutes, quibus ad sacrorum Ordinum culmina eluctentur. *Qui verò jam ætate grandævus, melioris propositi conversatione provocatus, ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit. Ibid. c. 10.* Hę certè voces, *provocatus festinat pervenire, desiderii fructum*, apertè testificantur, pronissimis auribus auditas fuisse eorum preces laicorum, qui omnia sæculi ludibria aversantes, abrumpentes retinacula, urgebant & enixissimè orabant in Clerum admitti, velut in stationem tutissimam *conversionis, religionis*, & sanctimoniæ, *Melioris propositi conversione provocatus*. Electionem enim & suffragia populi ad Presbyteratum tantùm & Episcopatum jam tum pertinuisse demonstrat ibidem Syricius. *Accessu temporum Presbyterium, vel Episcopatum, si eum Cleri ac plebis vocarit electio, non immeritò sortietur.*

VIII. Ad alias progrediar probationes, ubi in Decreta hæc Syricii duo quædam rursus adnotavero. Primum quidem cum laicorum vita & sæculi conversatio innumeris semper periculis pateret, quos aliquando tandem pertædescebat tot discriminum, totque scelerum, ii subducere se in portum tutissimum haud alium ferè poterant, quàm in Clericatum, antequam & Monasteria & Monastica instituta increbrescerent toto orbe, hoc est ante exordium quarti sæculi in Oriente, ante ejusdem exitum in Occidente, ante sextum sæculum in Hispania. Paulò seriùs ocyùsve in aliis Occidentalibus regnis. Ita enim se habent initia Monasticarum Congregationum toto orbe. Ergo Syricii tempore à sæculo aufugere vix aut nec vix poterant in Italia & in plerisque Occidentis partibus, nisi in Clerum, ubi nulla vel rarissima tunc erant Monasteria. Ad eam profectò temporum rerumque conditionem accomodata erant, tum Siricii, tum Toletani Canonis verba superiùs relata. Ex quo & illud concludendum nobis est, fugam piorum laicorum à sæculo antequam Monasteria essent, non infrequentem fuisse in Clerum, etsi deinde frequentior fuerit in Monasteria. Denique si Gregorio Magno visum est, ita eum nonnullis comparatum esse, ut nisi secessu in Monasteria converti, & saluti suæ consulere non possint: idem forsan de secessu in Clerum constabat, antequam ulla essent Monasteria.

IX. Alterum verò animadversione illud nostra dignissimum est, cum electio ad superiores tantùm Ordines spectaret: placuisse Ecclesiæ, ut nonnisi ex Clericis eligerentur. Ponebatur ergo semper multitudo ingens Clericorum in qualibet Ecclesia, ex qua deligerentur, velut ex Seminario quodam cælesti selectiores plantæ, illi quibus summarum Ecclesiæ dignitatum insignia addicenda erant. Et sanè cum instituti eo consilio essent minores Ordines, ut in eo veluti stadio exercerentur, qui ad Ordines postea sacros progressuri erant, ex quibus Ecclesiastica constat Hierarchia, divinitus instituta, incredibilis erat cujusdam sapientiæ & charita-

rita-

ritatis, hoc veluti novitiatu admittere & diutissimè probare eos omnes, qui ad conversionem in Clero suspirabant: ut ex eo numero subinde probatiores quique ad sacerdotii fastigia extollerentur.

Is erat omninò scopus Emeritensis Concilii, ubi sancitum est, ut quàm maximo possent numero Parochi, alerent, instituerent, informarentque functionibus & officiis Ecclesiæ juniores Clericos, pro modo facultatum Ecclesiæ suæ. Porrò exemplo suo Parochis præisse in eam rem Episcopos simillimum veri est, ne dicta sua factis destruerent. *Instituit hæc Sancta Synodus, ut omnes Parochiani Presbyteri, juxta ut in rebus sibi à Deo creditis sentiunt habere virtutem, ab Ecclesia sua familia Clericos sibi faciant, quos per bonam voluntatem ita nutriant, ut & officium sanctum dignè peragant, & ad servitium suum aptos eos habeant. Can.*18.

X. Ubi jubet hæc Synodus, ut Parochi *de Ecclesia sua familia Clericos sibi faciant*: & cum Gregorius Papa servos Ecclesiæ Clero allegebat, Claustralibus antè disciplinis expurgatos; & cum molestè ferebat suprà Ambrosius, vituperabatque, quòd adolescentibus subobscurus videretur Clericatus, longè plerarior autem sæcularis militia; quo fiebat, ut lubentius insisterent in vestigia majorum suorum, qui sæculo, quàm qui Ecclesiæ & cælo militassent; in his omnibus satis argumenti est, ministrorum Ecclesiæ spiritalem sobolem exarescere tandem potuisse, nisi voluntarii omnes isti pronis animis admissi fuissent in Clerum, quem uno sanctimoniæ amore ambirent.

XI. Nec nobis excidit, insimulatos fuisse à sanctissimo Anachoreta Joanne, cujus Ruffinus vitam scriptis mandavit, eos qui sacerdotium ambirent: *Sic ergo filioli mei, neque fugiendum omnimodis discimus clericatum, vel sacerdotium, neque omnimodis expetendum. Sed danda opera est, ut vitia quidem à nobis depellantur, & virtutes animæ conquirantur: Dei autem judicio relinquendum est, quem velit, & si velit assumere sibi ad ministerium, vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumpserit, ille probatus est.* Sed non alloquebatur vir sanctissimus nisi Monachos & Anachoretas, qui solitudines incolebant invias, & qui necdum ex montibus suis in urbes defluxerant, contubernia hominum veluti quandam pestilentiæ contagionem fugitantes. 2. Non loquitur Joannes nisi de iis, qui Diaconatum & Presbyteratum aucupantur, *Ministerium, Sacerdotium*: nequaquam verò de iis, qui Clericatum vel minores Ordines prehensabant, in eoque collocabant votorum suorum summam. Certè plerumque Monachi statim ad Diaconatum evehebantur. Atqui Diaconatus ipse sacerdotii portio & perillustris erat dignitas; cum minorum Ordinum statio non esset nisi humile & modestum Clericalium virtutum adipiscendarum tyrocinium. Ideo & cum adgressus est Hilarius Martinum Diaconatu augere, exhorruit Martinus tantæ dignitatis culmen, & Exorcistæ demum officio acquievit, quòd id in speciem injuriæ magis quàm gloriæ imputari posset. *Intellexit Hilarius vir altioris ingenii, hoc eum modo posse constringi, si hoc ei officii imponeret, in quo quidam locus injuria videretur. Itaque Exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, ne despexisse tanquam humiliorem videretur, non repudiavit.* Non hîc porrò dicitur expectandam semper esse Episcopi vocem, quæ nos anteveniat, sed vocem & vocationem Dei. Atqui divina vox miris & ineffabilibus modis exauditur, quos inter non postremus ille est, qui fit inspirata cœlitus castissima & flagrantissima voluntate Deo famulandi, Deo uni vocandi.

XII. Commemoratum est à Gregorio Turonensi, ut Beatus Vinocius ex Armorica profectus, & per Turones iter faciens cum Hierosolymam peteret, ab ipso ibi detentus sit, & Presbyter ordinatus: *Quem nos quò facilius teneremus, quia nobis valde religiosus videbatur, Presbyterii gratia honoravimus. L.5. hist. c.21.* At ex eodem Gregorio bene multa suppetunt documenta, ad minores Ordines minimè necessarium visum esse, ut vox occuparet & præcurreret vocantis Episcopi. Filiolum muliercula obtulit Monasterio B. Mauritii, Clericatu initiandum: *Mulier filium unicum Abbati tradidit erudiendum, ut factus Clericus sanctis manciparetur officiis. De glor. Mart. l.13. c.76.* Cum servus desperata ex ægritudine decumberet, vovit illum dominus Ecclesiæ B. Martini & Clericatui. Ergo recuperata sanitate servus libertate primùm, mox Clericatu donatus est. *Si eum reddideris sanitati, piissime domine Martine, in illo die absolutus à meo servitii vinculo, incisis capillis tuo servitio delegetur, &c. sanus surrexit, &c. tonsurato capite, & accepta libertate ibidem Domini usibus deservivit. De mirac. S. Martini l.2. c.4.* Cum ad ejusdem B. Martini tomulum Aurelianensis quidam paralyticus convaluisset, in pietatis & grati animi testimonium, statim Clericus ibidem fieri voluit. *Erectus super plantas populo teste surrexit; qui continuò Clericus factus, & in sospitate firmatus, ad domum regressus est. Ibid. c.6.* Ubi hic literæ dimissoriæ proprii Episcopi? nullæ prorsus. Sed ea de re copiosissimè suprà. Merobaudus Picto ad tumulum B. Martini recepto visu, statim Clericus attonsus est. *Qui continuò Clericus factus in eodem loco, sanus abscessit. Cap.15. 33.* Cum distortus quidam Gregorio ipsi Turonensi sanationem suam narrasset miraculo factam, Clericatu protinus donatus est. *Clericus factus, incolumis ad hospitiolum suum rediit.* Ita tunc si ex morbo convalescerent, vovebant se futuros Clericos, uti nunc futuros Monachos. Quod rursus firmatur hoc claudi exemplo: *Tandem inspectis propria conscientia noxis, converti decrevit, scilicet ut humiliatis capillis, ipsi sancto deserviret Antistiti. Sed prius à Rege præceptum elicuit, ut res suas omnes Basilicæ traderet vivens. Quo facto capite tonsurato, impletoque bonæ deliberationis voto, pes ejus, qui effractis ossibus fuerat breviatus, est elongatus. L.3. c.15.* Nicetius qui postea ad Episcopatus Lugdunensis insulas sublimatus fuit, jam tum puerulus Clericus ordinatus est maternis in ædibus: *Defuncto Patre, hic cum genitrice jam Clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat. Vita Patr. c.8.* Patroclus Abbas pertæsus nugarum & præstigiarum sæculi, ad Episcopum Bituricensem se contulit, ut Clericatu Deo dicaretur; utique compos factus, non multò post Diaconatu exornatus est. *Abiit ad Arcadium Biturigæ urbis Episcopum, petitque comam capitis tonderi, adscirique se in Ordinem Clericorum. Quod Episcopus Domino volente sine mora complevit; nec multò post Diaconatus officia sumens, vacabat jejuniis, &c. Ibid. c.9.*

XIII. Vota ipsa parentum prævertit juvenculus adhuc Cæsarius, qui postea Arelatensem ornavit Ecclesiam, & immatura valde ætate tonsuram ab Episcopo petiit, accepitque, tanquam pignus & rudimentum religiosæ vitæ, quam mox professurus esset. *Inter ipsa infantiæ rudimenta, &c. Ignorante familia & parentibus, civis cupiens regni cælestis effici, se illius temporis Pontificis Sancti Sylvestri vestigiis præmissa supplicatione prosternere, petens, ut ablatis sibi capillis, mutatoque habitu, divino ipsum Antistes servitio manciparet, nec pateretur ultra se à parentibus ad prædium affectusque pristinos revocari. Agente ergo Pontifice nulla injecta est votis optimis mora. Apud Surium August. 27.* Non egimus hîc autem ferè, nisi de pueris & adolescentibus, quòd quæ ad grandiores

spe-

ſpectant, ea pertineant magis ad irregularitatem Neophytorum, de quibus infrà.

CAPUT XXV. *P.3. l.2. c.6.*

Sub Imperio quoque Caroli Magni, laudi datum eſt, ſi alteruter parens filios, ſi ſeipſos filii ipſi Clero offerrent, Minoribuſque Ordinibus.

I. Offerebantur parvuli, ideoque & ſe ipſi offerre potuiſſent ad Clericatum. Exemplum Carlomanni, filii Caroli Calvi Regis.

II. Sepiſſimè tum Clericalis & Monaſtica profeſſio promiſcuè habebatur. Unde & utrique ſeſe offerebant.

III. Concentus functionum Minorum Ordinum, & inſtitutorum Monaſticorum.

IV. Maximè his media ætatis ſæculis, quibus Clerus in ſocietatem vitæ Communis, & in Canonicorum Congregationes coaluit.

V. Seminarii Clericorum patebant fores omnibus, veræ pietatis amatoribus.

VI. Exempla eorum, qui ſe Clericali vitæ obvios promptoſque offerrent.

VII. In Oriente Imperator ipſe filium Clero dicat.

VIII. Damnantur in VII. *Synodo, qui illabantur Monaſteriis, ut ad Dignitates irrepant.*

IX. Laudantur contrà ibidem, qui afflatu pietatis Clero ſeſe adgregant.

X. *Utriuſque Eccleſiæ placita conſimilia.*

I. HIs ævi medii temporibos creberrimus is uſus ſupererat, ut parens liberos devoveret altari & clericatui, offerretque impuberes. Nuſquam objectæ legontur hæ charitatis & innocentiæ hoſtiæ. Eccui autem dubium, quin poſſent liberi, quod parentes poterant de ipſis, ut clericatui ſe æternùm dedicarent famulaturos? Quàm crebrum id, tritumque adhuc eſſet, intelligetur ex Caroli Calvi Imperatoris exemplo, qui Carlomannum filium altaribus obtulit, mox attondendum, & ita inexplicabili nexu clericatui illigandom. Accipe quid de ea reſcripſerit Hincmarus Remenſis cum Epiſcopis Provinciæ ſuæ ad Archiepiſcopum Lugdunenſem. *Karlomannus domini noſtri Caroli Regis glorioſi carne filius, in Diœceſi Remorum Spiritu Sancto regeneratus, & à Patre ſacro altari oblatus, religioſis divini ſervitii obſequiis mancipandus, ac in Clericum tonſus, in Parochia Meldenſi per ſingulos gradus uſque ad Ordinem Diaconatus provectus, &c. Hincmar. To.2. pag.353.* Inauſpicatiſſimus quidem fuit ejus rei exitus: tantam in vitiorum voraginem demerſo poſtea Karlomanno, ut hinc Eccleſia, hinc Regnum perturbaretur; nec tamen vel Hincmarus unquam, vel quiſquam tunc vel conqueſtus, vel ſuſpicatus eſt, vocationem minus canooicam Karlomanni, & oblationem ejus ad Clericatum à Patre Rege factam his malis omnibus anſam præbuiſſe. Eo tamen invitaſſet utique illos tam infœlix ſucceſſus, ſi ejuſmodi cogitationibus imbutæ occupatæque fuiſſent eorum mentes.

Hincmarus quidem idem ipſe commeodat eorum pietatem, quos Ebbo ordinaverat: quòd non ſeipſos obtruſiſſent, ſed ceſſiſſent tantum electioni. *Non importunè ad electionem ſe ingeſſerunt, ſed electi & vocati obedierunt.* Sed eo loco de ſacris & majoribus Ordinibus quæſtio vertebatur, non de minoribus, aut de clericatu. *Si nollent obedire volenti eos provehere ad majorem gradum, omnes illis velut procaciter renitentes reprehenderentur. Ibidem pag.308.* At qui vel ſeipſos addicunt, vel addicuntur à parentibus minoribus Ordinibus, non illi obliquis exagitantur ſuſpicionibus, tanquam avari, aut ambitioſi; ſicut qui altiores gradus ambiunt & ipſum Sacerdotium.

II. Dilucidior tum ea res erat, cum perparum diſtare videbatur, his nimirom ſeculis mediis, Clericalis profeſſio à Monaſtica. Diximus jam Carolomannum Caroli Martelli filium à Zacharia Papa Clericatum accepiſſe, eodemque tempore Monachum factum. Longobardorum Rex Rachis inanibus ſæculi regnique pompis terga vertens, Clero ab eodem Pontifice allectus fuit, & ſimul ſemelque Religioſæ profeſſioni innodatus. *Acceptaque à ſanctiſſimo Papa oratione, Clericus effectus, Monachico indutus eſt habitu. Anaſtaſ. Bibliot. vit. Zach.* Stephanus ipſemet IV. Papa, in primævo juventæ ſuæ olim flore, in Monaſterio Romano Sancti Chryſogoni, Clericus Monachuſque effectus fuerat. *Illicque Clericus, atque Monachus effectus eſt. Idem in ejus vita.* Enimvero quam laudabile & pium eſt profeſſioni ſe Monaſticæ devovere: tam erat ſanctum & commendandum, Clericatus ſe ultro immergere irrevocabili profeſſioni, unius ſuavitate pietatis illectos, tum jugi numinis cultu, tum bonorum operum frequentia, tum tumultuoſarum mundi vanitatum abdicatione.

III. Qui enim nunc & jamdiu Monaſticum inſtitutum amplectuntur, nulla alia voce cœleſtem inſonante vocationem, quam quæ ipſa perſonat animæ penetralia: ii certè Clero ſe quodammodo devovent una & eadem opera, cum Monachi jam propemodum omnes Clericalibus ordinibus functionibuſque decorentur. Propoſitum tamen illud, quo arctiorem & Evangelicam ſalutis viam amplexantur, non poteſt à quoquam inſimulari, qui non ipſi pietati, virtuti, & religioni bellum indixerit. Innoxiè hi ergo ſaltem ad Clericatum aſpirant. Jam verò quis ambigat, comploſculos eorum, qui Clericatum taotùm & minores Ordines, non ipſum ſacerdotium, non dignitates, non lucra ulla terrena ambiunt, ſed inſtitutum pium, à ſæculi tempeſtatibus tutum; quis eos inquam ambigat eo agi ſpiritu, quo qui in clauſtra convolant? Id commune habent Clauſtri & Cleri inferioris exercitia, quòd iis expiatur & emaculatur mens à ſordibus ſæculi, virtutibus imbuitur, ad ſacra miniſteria Sacerdotii præparatur, quibus nemo tam propius ſe ſuo marte admovet, niſi Epiſcoporum & Paſtorum juſſu, quod ipſummet eſt cœleſtis vocationis oraculum.

IV. Manifeſtiſſimè id eo tempore claruit, quo tot Canonicorum Collegia, tot Seminaria, tot Clericorum Congregationes Orbi illuxerunt. Unus enim pietatis æſtus, & religionis amor, alios ad Cœnobia Monachorum, alios ad Canonicorum Collegia, Clericorum ſodalitia compellebat. Nam & in habitu Canonico, ſeu Clericali, periode virtutes Monaſticæ excolebantur. Suæ Canonicorum Regulæ Crodogangus tantum non totam intexuit Regulam Beati Benedicti. Expoſtulat ille alicubi de Epiſcopis iis, qui Congregationum ſuarum fores pandi nolebant, niſi ſervis Eccleſiæ, quibus impoteotius duminarentur: demonſtrat autem nuſquam Deum nobilibus Eccleſiæ ſuæ muneribus interdixiſſe. *Nullus Prælatorum ſecluſis nobilibus viles tantum in ſua Congregatione admittat perſonas. Cap.5.* Perſpicuum hinc fit ſervos nobileſque turbatim ſeſe Eccleſiæ obtuliſſe, ut in Clerum cooptarentur.

V. At ne in controverſiam quidem venire poteſt, quin ad ſeminaria Clericorum convolarent adoleſcentes maximè, quos eò vel ſua, vel parentum

tum pietas invitabat. Interim ii omnes in spem Cleri, in tyrociniis minorum Ordinum instituebantur. *Qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbuti, & Ecclesiae militatibus deceat parere, & ad gradus Ecclesiasticos quandoque dignè possint promoveri*. Verba sunt Crodogangi Regulae. *Ibid.c.48.* Et aliquanto apertius Concilium Aquisgranense in Regula Canonicorum. *Cap.135.*

VI. Relatum est à nobis superiùs, quantum effuderit querelarum Ratherius Veronensis Episcopus, adversus levitatem & irreligiosam parentum inconstantiam, qui cum filios Clero devovissent, implicabant eos postea conjugii compedibus, quamque Deo hostiam sanctam pridem obtulerant, eam saecularibus inquinamentis post immergebant. *Qui filium suam Ecclesiae mancipat, Domino militaturum, & postea seculare illi acquirit conjugium, perspicuè cernitur, quod eadem manu Domino illum auferat, qua tradiderat. Spicil. tom.2. pag.238* Juvenili florebat adhuc Dunstanus aetate, cum à suis rogatus, Clero ut se Ordinibusque innecteret, paruit, & minoribus initiatus est tum Ordinibus. *Inter hac rogatur à suis quatenus in fortem Domini transeat, & in quibus serviat Christo, Sacros Ordines suscipiat. Annuit ipse petentibus, & minores gradus suscepit. Surius die 19. Maji c.3.* Odo Cluniacensis postea creatus Abbas, non absimili pietatis & spiritus intus sollicitantis incitamento, Clericus primum & Canonicus Turonensis creatus est. *Idem Novemb. die 18. c.6.*

VII. In Ecclesia item Orientali eaedem in usu erant regulae & consuetudines piae. A tenera aetate parvuli à parentibus Clero dicabantur. Parvuli ipsi sese altarium devovebant ministeriis. Hostias puras & rationabiles Ecclesia obviis manibus accipiebat. Stephanus VI. Papa singularem laudibus prosecutus est Basilii Imperatoris pietatem, quòd unum ex filiis Clero addixisset. *Cum verò audiverimus, quod ex semine tuo filium ad Sacerdotium dedicasses, magno hac de causa repleti sumus gaudio. Ep.1.* Sanctissimus Confessor Nicetas altaribus oblatus fuerat à proprio parente, penè inter ipsas innocentis infantiae cunas. *Cumque illum in Ecclesia Pater totondisset, at Anna Samuelem: Deo ipsi eum dicavit, & omninò addixit, ut Aedituus locum interea teneret. Surius die 3. April.*

VIII. Verùm in hanc rem accuratius nihil, nihil luculentius vel optari potest, quam quod ab VIII. Synodo sancitum est; nemo qui Clero, vel Coenobiis se innodassent, clandestina spe ad summas Ecclesiae dignitates pertingendi, iis aeternùm interdicendos esse, quanquam diutius in uniuscujusque Ordinis functionibus versati fuissent, & quanquam sinuosis artibus suis in aures & in gratiam Imperatoris irrepsissent, ejusque patrocinio abuterentur. *Licet singulos Ordines divini Sacerdotii plurimum temporis fecisse probetur, &c. magis autem coerceamus hujusmodi, si ab Imperatoria dignitate ad hoc compellatur. Can.5.* Explodendi protinus sunt, quos terrena cupiditas, non divina vocatio Clero inseruit. *Neque enim propter Religionem, vel amorem Dei, vel propter expectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem gloria & principatus, tonsas hujusmodi reperitur.*

IX. Qui verò una illecti pulcritudine humilitatis, modestiae, pietatis, & religionis, in Clerum vel in Coenobia irrumpont, tanquam in tyrocinium publicum omnium virtutum: hos Ecclesia Christi fovet, amplectitur & exosculatur, ut in sacrorum Ordinum, & summarum apicem dignitatum extollendos. *Si verò quis per nullam suspicionem pradicta concupiscentiae, sed propter ipsum bonum humilitatis, qua est circa Christum Jesum, abrenunciane mundo, fiat Clericus, aut Monachus, &c. Placuit universali Synodo eligi hunc & admitti. Ibidem.*

X. Perspicis hic autem perinde in Graeca, ut in Latina Ecclesia has regulas duas, inscriptas altissimeque irradicatas fuisse hominum mentibus. Prima est in Clericatum Clericalesque sodalitates, complures illabi solitos, eodem prorsus spiritu adductos, quo in Coenobia, conversionis, poenitentiae, religionis, humilitatis, modestiae, abdicationis saeculi: non alio consilio prorsus, aut voto, quàm impendendae totius vitae in religioso secessu ad Christianarum virtutum culturam. Altera est nunquam censoria nota inustos à quoquam fuisse eos, qui in Clerum, vel in Coenobia admitti postularent; sed eos dumtaxat, qui alterutrum ambirent institutum, honorum vel opum insana cupiditate succensi.

CAPUT XXVI. *P.4. l.2. c.8.*

An possint laici Episcopis praecurrere, & ab illis postulare Clericatum, aut minores Ordines hac extrema Ecclesiae aetate.

I. Potest ambire quis vel sibi, vel alteri Clericatum, obsequendo uni charitati caelestium, intus flagranti.

II. Argumenta & exempla ejus spontaneae & purae Clericatus prosecutionis.

III. Ex adverso jure meritoque invehitur Bernardus in parentes, qui mera cupiditate terrena aestuantes, filiis suis vim faciebant.

IV. Pii & docti Cardinalis doctrina de utraque hac ambiendi Clericatûs ratione, ex charitate, & ex cupiditate.

V. Quàm consentiat hac doctrina cum Decretis Concilii Tridentini.

VI. Et cum Decretis Conciliorum Tridentino posteriorum.

VII. Quo sensu docuerit Simeon Thessalonicensis, posse quem ad Presbyteratum, non posse ad Episcopatum anhelare.

VIII. De Congregationibus Presbyterorum, & de iis qui ad eas adgregari cupiunt.

IX. Etsi desiderari posset, captari non posset Episcopatus.

X. Ab Innocentio III. definitur quaestio.

I. NON saeviunt leges Ecclesiasticae, nisi in eos qui effraenata audacia in sacros Ordines & in dignitates quasque Ecclesiasticas prosiliunt: nequaquam autem in eos, qui pietatis instinctu Clero adglutinari avent, quo facilius suaviusque à tumultuosis saeculi impedimentis sese extricent, & in religioso secessu Deo sibique vacent. Non his ergo, sed illis prioribus succensuit Concilium Rotomagense anni 1072. *Clerici qui non electi, nec vocati, aut nesciente Episcopo sacris Ordinibus se intromittunt, hi digni fuat depositione. Can.10.*

II. Ludovicus VI. Franciae Rex unum ex filiis Clero dicavit, quod ei per literas gratulatus est Honorius II. qui & adolescentulum Regium Apostolicae Sedis tuitione honestavit. *Tuum itaque filium Henricum, quem divinis mancipare voluisti servitiis, & in Beati Petri & in nostram protectionem suscipimus, tanquam specialem Sedis Apostolica filium. Epist.5.* Ludovicus VIII. Ludovici IX. parens testamenti tabulis constituit, ut filiorum suorum quintus & reliqui deinceps Clero adscriberentur. *Volumus & praecipimus, quod quintus filius noster sit Clericus, & omnes alii, qui post eum na-*

nascentur. Du Chesne Tom.5. pag.324. Ludovicus ipse IX. sanctitatis nomine clarissimus, authore Goffrido de Belloloco, qui à Confessionibus ei fuerat, sanxit testamento suo, ut quos transmarinis in regionibus sustulerat liberos duos, à cunabulis enutrirentur, alter apud Dominicanos, apud Franciscanos alter, ut tam religiosa institutione à teneris instillaretur eis amor religionis profitendæ. *Ordinavit & in testamento scribi voluit, quod duo filii qui sibi nati fuerant ultra mare, intra septa Religionis nutrirentur, ut illic sacris institutis & litteris instruerentur, & ad amorem Religionis salubriter inducerentur, & loco & tempore ipsam Religionem intrarent. Ibid. pag.448.* Narratur & à Roderico Archiepiscopo Toletano, *L.9. c.12.*, Ferdinandus Castellæ Rex plures ex suis liberis Toletanæ Ecclesiæ dedicasse. Illico Præbendæ illis ab Archiepiscopo collatæ sunt in eadem Ecclesia. Sed nemo sobrius hinc filios Regum avaritiæ vel ambitionis insimularit, si Præbendas in Ecclesia quavis Metropolitana assequantur. Si tam frequens autem ea erat Regum pietas, quid privati? Petrus Venerabilis de eo qui Arelatensi postea auctus est Archiepiscopatu, hoc testificatur, Ecclesiæ eum Nemausensi ab infantia dicatum fuisse. *Oblatum à patre dum puer esset, Ecclesiæ Nemausensi, nutritum à puero usque ad juvenilem ætatem in Ecclesia Nemausensi, Canonicum fuisse Ecclesiæ Nemausensis. L.5. Epist.4.*

Si parens alteruter liberos tam frequenter, utique & liberi ipsi se ipsos non rarò altaribus offerebant, vel utrimque etiam & à parentum & à liberorum voluntate rationabilis & sancta proficiscebatur oblatio. Ejus rei exemplum est in vita Sancti Laurentii Archiepiscopi Dublinensis. Cum enim Episcopum parens ejus oraret, ut sortiretur inter liberos suos, cui obtingeret Clero sociari, Laurentius ipse puerulus tum adhuc exoravit, ut sors ipsemet & portio Domini esset, itaque ab Episcopo susceptus & enutritus in Ecclesia fuit. *Surius die 14. Novem. c.4.*

III. Sicubi autem vel parentes vel liberi illum sibi propositum habebant scopum, ut & sæculi simul & Ecclesiæ opibus honoribusque gauderent; aut ut paterna hæreditas in pauciores filios secta, copiosior afflueret: illud enim verò non possumus non cum Bernardo vehementer execrari. *Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad Ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum Presbyteris. Dum huic parvulo, aut forsitan nondum nato, Ecclesiastica jam Beneficia provida sanè parentum sollicitudo parat; Hunc nos, inquientes, illi, vel illi tradamus Episcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui fortè servimus, ut ditetur de bonis Domini, nec in tot liberos nostra dividatur hæreditas. Epist. 42.* Sed quàm detestabile hoc est flagitium, tam laudabile eorum votum, qui sola delectati Clericatus sanctitate, in minoribus Ordinibus acquiéscendum sibi statuunt, nec de Majoribus unquam nisi verecundè & trepidè cogitant, de Beneficiis autem ne cogitant quidem, gnari horum, & Ordinum, & Beneficiorum dispensationem divina quadam fieri sorte & providentia.

IV. Ea erant in sententia Reges, Pontifices, virique illi sanctissimi, quorum exemplis testimoniisque suprà congerendis operam dedimus. Erat & in eadem sententia magni nominis Cardinalis Robertus Pullus, cujus hîc libet verba exscribere: *Qui ad Clerum ultro appropiat, non ideo per se ad Cleri gradus accedere præsumat. Ad te enim pertinet, si ita libet, Clerum eligere, in Clero autem gradum te conscendere, non tui est Officii, sed aliorum. Ordinem quippè vivendi, sive in Clero, sive extra, tui juris est postulare: in Clero autem positum, honorem sibi arripere gradunm prohibitum est, dicente Apostolo, Nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sentent. Part.6. c.10.*

V. Eadem erat & sententia Concilii Mompessulani anno 1258. ut ad Tonsuram ii tantùm admitterentur, qui ad eam expectandam impelluntur supernæ pietatis & religionis afflatu. *In tonsurando, illos maximè, qui eam postulant tonsurari, sunt in ætate viginti annorum & supra constituti, cautelam habeat ordinator, ut talem ascribat militiæ Clericali, qui ex devotione, non per fraudem ascribi cupiat ordini Clericali, & qui non sit omnino expers scientiæ Clericalis. Can.2.* A' quibus non abludunt hæc Concilii Tridentini verba: *Prima Tonsura non initientur, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc genus vitæ elegisse. Sess.23. c.4.* Approbatur ergo à Concilio Tridentino, ut sua sponte Clericalis vitæ genus *eligant* privati, dum defæcatum & purum sit à terrenis cupiditatibus hoc votum.

Placuit quidem Tridentinæ Synodo, *Ibidem. c.16. 18.*, ut ne Episcopi plures ordinarent, quam qui Ecclesiæ utiles fore, aut etiam necessarii præsumerentur. Verùm id ad Tonsuram Clericalem forsan porrigi non debet. Utque ad eam quoque id pertineat, non eo prohibentur vel parentes vel liberi, quin Episcopos antevertere possint, & castissimam hostiam, ab humanis affectibus purgatam altaribus inferre, salvo & incolumi Episcopi jure ejus vel admittendæ, vel differendæ, vel prorsus repudiandæ. Enim verò cum ibidem non multò post edicat idem Concilium, ut erigantur Seminaria, in eisque instituantur pueri ab anno ætatis duodecimo, & Ecclesiasticis disciplinis instituantur: *Religiosè educare, & in Ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur*: evidentissimè apparet pueros his Seminariis admitti, sive semetipsi, sive ipsos parentes & cognati offerant. Qua enim alia authoritate ad Clericorum Seminaria accerserentur pueri; potissimum verò nobiles, divitesque, quos & ipsos admitti jubet Concilium, si modò ipsi pio Cleri desiderio æstuent: tametsi pauperiores ditioribus anteponendos censeat. *Pauperum filios præcipuè eligi vult, nec tamen ditiorum excludit, modò suo sumptu alantur, & studium præ se ferant, Deo & Ecclesiæ inserviendi.* Atqui statim atque inibant Seminarium adolescentuli hujusmodi, Clericali tonsura donabantur, & Clericali veste, quam nunquam deponerent: *Ut in disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim, atque habitu clericali semper utentur.*

VI. In Concilio Remensi anni 1564., Cap.9., confirmatum est Decretum hocce Concilii Tridentini, ut ne attondeantur in Clericatum, nisi qui id institutum *elegerint*, eo demum fine & voto, ut Deo religiosè famulentur. *Probabilis conjectura sit, hoc genus vitæ delegisse, ut fidelem Deo cultum præstent.* In Concilio Mediolanense IV. statutum est, ut Episcopi Parochique studium omne, operamque & industriam conferrent in id, ut ad Clericales informarentur ac instruerentur functiones ii ex adolescentibus, quos intellexerint vel ipsos Clericalis vitæ amplectendæ cupidos esse, vel à parentibus ei addici. *Ubi primùm Episcopus, aut Parochus aliquem norit, qui vel sponte se Clericali militiæ adscribi velit, vel à parentibus adhuc infans destinetur, hoc sedulò curet, ut ille quo diligentiùs Clericalis disciplina vitaque religiosa institutis primùm imbuatur, Ecclesiam frequentiùs adeat, &c. Part.2. c.13. 15.* Eodem in Concilio præcipitur Parochis, ut & ipsi veluti Seminarium sibi singuli excolant, quo alant parvulos innocentia hactenus illibata fulgentes, & quantos poterunt, maximè ex pauperibus, ut hinc nova Clero soboles, cum

op-

opportunum fuerit, accedat. Vetat denique Mediolanense hoc Concilium, ne suæ domi alant Parochi quoscumque pueros, nisi Clericos, vel *pauperes pueros, qui ad Clericatum aspirent.*

Concilium Rotomagense anni 1581. Decretum istiusmodi innovavit, tum Tridentini Concilii, tum Remensis, eademque ipsa verba adhibuit. *Tit. de Epis. Offic. c.14.* Quod & de Burdigalensi dicendum anni 1583. Prohibitum est in Concilio Mexicano anni 1585. ne cui Tonsura concederetur, aut Clericalis vestis, antequam sacramentum præstaret perseverandi in Clero. *L.1. Tit.4. c.2.* Non tantùm in pretio erat voluntas eligendi Clericatûs, sed & exigebatur sponsio in eo perseverandi. *Nisi præstito juramento de intentione perseverandi in habitu Clericali.* Nec permittitur hoc eodem Concilio conferri cuiquam Tonsuram ante annum ætatis decimum quartum, nisi iis qui per biennium antè in Ecclesia Cathedrali ministrarint cum Clericatûs veste, & quorum parentes tutoresque Sacramento confirmabunt, operam se daturos, ut in Clero permaneant. Conventus Melodunensis Cleri Gallicani anno 1579. de Seminariis agens, sanxit ut similiter nobilium divitumque liberi in iis susciperentur, si modò pio ferverent desiderio divinis se obsequiis dedicandi.

VII. Non se his cancellis circumscribi passus est Simeon Thessalonicensis Episcopus, ubi censuit expeti & postulari posse Ordines Lectorum, Subdiaconorum, Diaconorum, adeoque & Presbyterorum: quin & dignitates, officiaque & Beneficia his Ordinibus conjuncta: solum Episcopatum sine piaculari crimine optari, ambirique non posse, nec omninò adiri, nisi electione & vocatione canonica. *Omnibus quidem vita pura in orthodoxa fide tantùm amore captis quærere & persequi licet cæteros sacerdotii gradus, Lectoris sigillum, Subdiaconi manûs impositionem, Diaconi, Presbyteri ordinationem. Et in his Ordinibus promotiones quasdam & ministeriorum dignitates. Verum Episcopatum nemini quærere licet, nec possibile, sine electione ac suffragiis. De sacris Ordin. c.6.* Cum tradit Simeon innoxia & inculpata esse posse desideria, tum Ordinum omnium, tum Beneficiorum Episcopatu inferiorum, dum id contingat *puro vitæ tantùm amore captis*: tela subministrat ipse, quibus vacillantem alioqui, & calumniæ valdæ obnoxiam ejus doctrinam tueamur. Ut enim addocuit nos Paulus, Episcopatûs etiam desiderandi rationem esse quandam, pietati & religiosæ modestiæ nihil obstrepentem: si non obversentur oculis votisque, nisi quæ Episcopatûs pene individua sunt ornamenta, labores, cruces, persecutiones, frequentes pro Christo mortes: ita imò & aliquantò facilius intelligitur, posse Ordines dignitatesque Episcopatu inferiores concupisci, non sine flagitio tantùm, sed & cum laude, si una cordi sit, una amori sanctitas sacerdotalium functionum, seposito abstersoque fuco omni humanarum, opum, dignitatumque.

VIII. Hac omninò ratione posteriori hac ætate complurimi virtutibus clari, addictissimique in Congregationes se conjecerunt merè Clericales, quarum indubium est gregales plerosque omnes ad Ordines sacros evectum iri: eo vel jure, vel more ita jamdiu ibi vigente. Qui his Sodalitiis nomen dant, ad Sacerdotium aspirare videri dicique possunt: sed nullius tamen vitiosæ ambitionis affines sunt, aut vel suspecti esse possunt, cum nullæ interveniant humanæ illecebræ, nullæ sæcularium voluptatum, honorum opumque spes, utpote quæ ipso instituti sacri exordio funditus excisæ sint. Ecclesia autem ipsa, quæ istiusmodi & Institutiones & Congregationes authoritate sua statim munivit, satis ipsa superque ab obliquis quibuscumque suspicionibus eas purgat sollicitationes, precesque piè ambitiosas, quibus in eas aditum sibi aperiunt omnis ætatis viri, quanquam eò admitti flagitantes, flagitent & quodammodo Sacerdotio se consociari.

IX. Jure autem meritoque existimat Simeon idem Thessalonicensis, Episcopatum ipsum ambiri, prehensarique non posse. Etsi enim desiderari posset ea ratione, qua Paulus docuit, quæ concupiscendi ratio, ipsa Episcopatus fuga & rarior est & difficilior, non posset tamen ambiri. Eligendi enim jus est penes eos, quibus ea de causa assentari flagitiosum est. Quin immo cum electoribus patere non possint arcana cordium, exploratum illis nusquam esse posset, qui casto & puro, qui carnali & impio flagrarent desiderio, ideoque omnes eos abigere à se tenerentur. Ut ergo innoxium aliquando esse possit Episcopatus desiderium: non potest sine gravi noxa desiderium illud explicari, & in tantæ dignitatis ambitiosum aucupium effundi.

X. Concludet hanc aptissimè quæstionem Innocentius III. qui Episcopo Pictaviensi mandavit, ut juniori Clerico Subdiaconatum conferret, qui Clericatui consecratus fuerat ab ipsa parente sua, inter puerperii cruciatus; & qui maternis obsecundans votis, minoribus jam fuerat initiatus Ordinibus. *Regest. 10. Epist. 155.* Idonea suppetebat eruditio, suppetebat & patrimonium. Non sibi defuerat apud Episcopum Pictaviensem. Et repulsam tamen passus erat. *A te instanter petiit, ut eum in Subdiaconum promoveres. Tu licèt habeas patrimonium, acquiescere recusasti.* Magis exorabilem se Pontifex præstit piis Clerici hujus postulationibus: *Nos pium ejus propositum attendentes, &c.* Episcopoque præcepit, ut Subdiaconum illum ordinaret. Absolutissimum mihi quidem videtur hoc Decretum Pontificis, & omnes partes complecti, atque firmare suprapositæ doctrinæ. A parentibus hîc primùm, inde & à seipso Clericatui addictus fuerat; nec opibus, nec honoribus inhiabat à quin suis impendiis avebat Ecclesiæ inservire: pietati ejus gratulatur Pontifex, nec permittit tantùm, sed præcipit Episcopo, ut Subdiaconum ordinet. Una nobis objectari potest Subdiaconatus dignitas, ultra inferiorum jam Ordinum sortem evecti. Sed proclivis & expedita responsio est, cum sacrorum Ordinum postremus esset Subdiaconatus, eo nec acui, nec sedari facilè potuisse Clericorum aut ambitum, aut avaritiam. Denique cum Subdiaconatu primùm irrevocabiliter quis Clero Deoque astringatur, probabile prorsus est, hunc Clerum, alioqui necessariis vitæ subsidiis abundè instructum, eo ornari non alio consilio voluisse, quàm ut se insolubili nexu Deo Ecclesiæque devinciret.

De iis qui declinandi tantùm lethi, extremique supplicii causa ordinabantur.

CAPUT XXVII. *P.2. l.2. c.8.*

De iis qui Clericatu ab Episcopis donabantur, quamvis eos ad Clerum non appelleret nisi quædam fortunæ procella, & declinandæ persecutionis, aut justæ ultionis necessitas.

I. Varia hujus infortunii in Oriente exempla.

II. Quæ hinc documenta exculpi possint. Hic Clericatus promiscuè habebatur cum instituto Monastico. Quæ Ecclesiæ consilia in his ordinationibus violentis & extortis.

III. Hinc emicat Clericatu persuasissimum fuisse sæculo prorsus renuntiari.

IV. V. VI. VII. Exempla ejusdem rei per Gallias. Violentas has ordinationes, suo tamen quodam modo fuisse voluntarias, & lapsu temporis libentissimè voluntatis holocausta.

VIII. IX. Persimilia Hispaniarum exempla, ubi durior fuit consuetudo, nec tamen unquam ita dura asperaque, quin voluntariæ semper hæ fuerint ordinationes.

X. Qui criminum confessi convictique fuerant, persæpè in claustro, nunquam in Clericatu pœnas luere jussi sunt.

I. EVidentius invictiusque constabit, quàm libenter ab Ecclesia ad Clericatum susciperentur, qui sacris se obsequiis mancipare ex animo cupiebant; ubi declaratum fuerit, quàm facilè admitterentur illi, qui eò variis infortuniis & vitæ tempestatibus impellebantur. A Socrate, *L.3. c.1.*, commemoratum est, Julianum, qui postea Ecclesiæ desertor fuit, & hostis cruentissimus, ut ex animo Constantini Imperatoris excuteret eas suspiciones, quas vanitate ipse sua & imprudentia exciverat, Monasticum simulasse propositum, Lectoremque in Ecclesia Nicomediensi ordinari se voluisse. Haud sanè probabile est prosiliisse Episcopum, ut Imperatoriæ prosapiæ Principem inopinum invaderet & Lectorem initiaret. Obvius ergo approbavit ipse, nec repelli potuit. Narratur & à Theodoro Lectore, *L. 1. circ. finem*, Marcianum, qui de Imperio cum Zenone decertaverat, insignesque de eo quandoque reportaverat victorias, captum tandem fuisse, & in exilium deportatum, cum priùs Presbyter ordinatus fuisset. Perhibet & Evagrius, *l.6. c.15.*, ut Constantinus Tyrannus, imparem se tandem expertus justitiæ, potestati, & exercitibus Honorii Imperatoris, purpuram sponte exuerit, & in Ecclesiam ingressus, Presbyterum se ordinari evicerit. Author est Theophanes, Germanum & Philippicum usque adeo vel odio, vel terrori potius fuisse Phocæ Imperatori, ut eos Presbyteratu initiari coegerit. *Germanus deposita coma ad Presbyterorum ordinem ejus jussu allectus est. Philippicus etiam crinibus attonsis Sacerdotii dignitatem assecutus est & Chrysopoli in Monasterio à se extructo moram egit. In Chronogr.*

II. Non eo animo scribuntur hæc exempla, ut iis subscribatur: quin potius, ut in ea pauca hæc animadvertantur. 1. Si non repellebantur à Clericatu & Ordinibus, qui penè inviti flagitabant, certè terrena & carnali cupiditate adacti: multò minùs rejici tum potuisse eos, quos infucata pietas ad eadem vota incitabat. 2. Increbuisse hæc exempla jam inde à quarto Ecclesiæ sæculo. 3. Qui tristibus his rerum temporumque vicibus ordinabantur, simulatè saltem eos necessitati serviisse, & cessisse Providentiæ, ad voluntariam conversionem profitendam. 4. Qui Clericatui tum & Ordinibus illigabantur, eos simul & semel Monastica instituta professos, ut ex Juliani exemplo declaravit Socrates.

Et eo sanè prohibebantur tum Episcopi januam Cleri his occludere, ut qui in Monasticos se statim secessus conferrent, mundoque terga verterent, idque certa & firma posthac voluntate vociferarentur. Quanti etenim sunt, qui mala bene vertunt, & qui necessitati aliquandò tandem ita sese inflectunt, & accomodant, ut quæ violenta primò fuerat, voluntaria mox evadat conversio, & in summam quandoque erumpat pietatis arcem? Docuit nos alibi Augustinus, ne agricolis quidem & opificibus quibuscumque obstrui debere cœnobiorum aditus omnes; propterea quod quanquam justissimè sint causæ suspicandi, inertiæ potius illos & otii amore, quàm sincera ferri pietate: fiot tamen ex illis aliqui, qui castissimo desiderio ferveant perfectionis Evangelicæ, & qui in ejus postea fastigium evadant. Itaque ne hi rejiciantur, illos quoque esse amplexandos: eum sibi uni Deus cordium perscrutandorum vim & laudem vendicarit.

III. Si cui verò succurrat animo, non magnopere referre ad dignoscendam Beneficiorum priscæ Ecclesiæ disciplinam: tam operosè declarari, admissos fuisse in Clerum, tum eos qui sua sponte id exposcebant, tum qui violento adversantis fortunæ turbine eò urgebantur. Respondebo permagni omnino interesse, ut persuasum sit omnibus, Clericatus professionem fuisse tum verè professionem, conversionem, religionem, fugam sæculi & voluptatum vanitatumque ejus insaniarum: ideoque non potuisse non eò admitti illos, quos supernè inspirata pietas, vel quos reflantis fortunæ turbo eò perpulisset. Permagni inquam interesse, ut omnino intelligatur Clericatum, minoresque Ordines quendam veluti novitiatum fuisse, ubi Christi milites imbuerentur omni virtutum genere, humilitate, paupertate. veste quippe ciboque contenti: ut ne suspicio quidem esset eò homines, vel opum cupiditate trahi, vel honorum.

IV. Veniamus ad Occidentales Ecclesias, & experiamur an & in iis appareant id genus exempla, in quibus eadem quoque liceat observare. Memoratur à Gregorio Turonensi Chararicus Rex jussu Clodovæi Magni pœnas dedisse perfidiæ in hunc eundem modum, attonsis in Clericum cum filio, tum ipse Presbyteratu, filius Diaconatu, Sacris Altaribus ambo devincti. *Vinctos totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium verò ejus Diaconum ordinari jubet. L.2. c.41.* Non facilè crediderim, potitum victoria Clodovæum abruptè Episcopis præcepisse, ut miserabiles Principes tonsura & Sacerdotio donarent. Quin augurior potius, his optionem fecisse, ut aut perfidiam capite luerent, aut semel renuntiarent sæculo, eique se includerent professioni, ubi res novare & turbare quidquam amplius non possent: tumque ipsos statuisse secum, & exorasse ab Episcopis, ut attonsa coma, collatoque Sacerdotio, spes sæculi omnes ejurarent.

V. Et hæc quidem conjectura, non similitudine tantum veri, Regumque in Episcopos observantia nititur, & Episcoporum in Ordinibus nonnisi consideratissimè conferendis providentia: sed & aliis ab eodem Gregorio relatis exemplis, ac trium potissimum filiorum infortunatissimi Regis Clodomiri. Cum enim in manus patruorum incidissent Childeberti & Clotarii; copiam illi fecere aviæ Clotildi Reginæ Sanctissimæ, alterutram ut eligeret perniciem, vel mactari pueros, vel detonderi, eoque regiæ familiæ & dignitatis insignibus spoliari. Contrucidati sunt duo, tertius nimirum Clodulphus elapsus est, attonsusque & tandem Presbyter factus, regiam, sed cœlestem, minus invidiosam, sed non paulò optabiliorem assecutus est coronam. *Is postposito regno terreno, ad Dominum transiit, & sibi manu propria capillos incidens, Clericus factus est, bonisque operibus insistens, Presbyter ab hoc mundo migravit. L.3. c.18.*

VI. Hoc Clodulphi exemplo dilucet, has professiones, seu Clericales, seu Monasticas, quanquam in speciem primò vi extorqueri viderentur, voluntarias tamen & jam tum aliquo modo fuisse, & omnino postea evasisse. Quanquam potuerint & aliqui forsan ne ferreæ quidem & ineluctabili cedere necessitati, & contumacia calamitatem exagge-

ra-

rare. Merovæus sanè regii & ipse sanguinis, veste primùm donatus Clericali, tum ordinatus Presbyter, ita in Monasterium amandatus est, ubi Clericalis vitæ regulis imbueretur. *Cum in custodia à Patre retineretur, tonsuratus est, mutataque veste, qua Clericis uti mos est, Presbyter ordinatur, & ad Monasterium Cenomanicum dirigitur, ut ibi Sacerdotali erudiretur regula. L.5. c.14.*

VII. Lubens omitto & alia quæ congeri possent exempla, *Ibidem. L. 7. c. 31. 36.*, & ad Concilium Aurelianense III. venio, ubi pœnis canonicis subjiciuntur Episcopi qui invitos & reclamantes ordinabant; nec à communione depelluntur, etsi Ordine sacro exauthorantur, qui uxores duxerant, postquam vi adhibita ordinati fuissent. Hinc perspicis Ordinationes, de quibus verba facimus, suo quodam modo voluntarias fuisse. Volebant enim effugiendæ mortis causa ordinari, etsi alias noluissent. *Quod si invitus, vel reclamans fuerit ordinatus, ab officio quidem deponatur, sed non à Communione pellatur. Episcopus autem qui invitum, aut reclamantem præsumpserit ordinare; annali pœnitentia subditus, Missas facere non præsumat. Can.7.*

VIII. His exemplis referta erat & Hispania. Eorum aliqua ab eodem Gregorio Turonensi literis mandata sunt. *L.6. c.43.* Satius esse tamen arbitror hic expendere Canonem Concilii Toletani VIII. quo percelluntur ii, qui jam nefarias nuptias appetebant, postquam Ordines in difficillimis hisce temporibus suis accepissent, quòd non alius daretur fugiendæ mortis exitus. *Quosdam aut eventu necessitatum, aut metu periculorum, adeptos fuisse novimus Ecclesiasticarum officia dignitatum: & quoniam cum hæc illis imponerentur, id sibi fieri noluisse testantur, idcirco hæc spernere, atque ad pristina pertentant conjugia, moresque redire. Can.7.* Obtendebant illi nunquam assensos esse se Ordinationi. At contra Concilii urgebant Patres, Ministrorum sacrorum consecrationem non minùs augustam, sacrosanctam & irrevocabilem esse, quàm Chrismatis, Altarium & Ecclesiarum: Si baptismo autem parvuli etsi minimè consentientes, constringuntur tamen Christianæ fidei legique: non minorem Ordinis sacri vim esse debere, quanquam qui eo donantur, eorum extorqueatur aliquo modo consensus. *Quanto magis non convenit violare, quod pro mortis aut pœnarum evadenda pernicie, occultâ Dei dispensatione dignoscitur obvenisse. Licet inviti perceperint, quod merebantur habere, libenter tamen ob cæleste retineant præmium, quod nolendo per terrena consecuti sunt necessitatis eventum.*

IX. Si rata habetur hoc Concilio eorum ordinatio, qui minus assentiebantur: *Id sibi fieri noluisse testantur, &c. Licet inviti perceperint, &c. Nolendo consecuti sunt, &c.* non tamen existimandum est nullum prorsus præstitum fuisse ab iis, qui ordinabantur assensum. Assentiebantur enim verò, quanquam illibentes, ut illi qui ut gravius declinent malum leviori assentiri & acquiescere coguntur. Verissimè enim dicitur, hoc malum eos pati invitos, & tamen volentes assentiri, ne graviorem aliquam cladem sibi accersant. Quibus de hic agitur ordinationi eodem pacto consenserant, necessitate constricti inevitabilis alioqui mortis. *Aut eventu necessitatum, aut metu periculorum, &c. Pro mortis aut pœnarum evadendâ pernicie, &c. Per terrena necessitatis eventum.* Ecquis autem non vel amarissimas sorbet potiones, metu mortis eò adactus, invitus & tamen volens?

Episcopi ergo sacros Ordines his conferebant, tunc quidem non tantum volentibus, sed vehementissimè volentibus, orantibusque, postquam non alia supererat salutis via. Unde ita ordinati non

ferè postea reclamabant; aut contrà protestabantur, velut ii de quibus suprà Concilium Aurelianense III. Hinc quoque non leve patrocinium Episcopis accedebat, quòd persæpe assensus ille vi expugnatus primùm, lapsu temporis confirmabatur, & dilucescebat, & hinc gratiæ habebantur singulari Dei providentiæ, cui tempestates ipsæ famulantur, & diutissimè jactatos eo jubente in portum tandem conjiciunt. *Occulta Dei dispensatione dignoscitur obvenisse.* Obiter moneo non aliter interpretandos esse aliorum Hispaniæ Conciliorum Canones, ubi ratus habetur baptismus Judæis invitis datus. Et eorum enim ponitur certusque habetur simillimus consensus, vi expugnatus ille quidem, & metu mortis, sed consensus tamen & voluntarius, eadem ipsa ratione, qua tam multa in vita communi fiunt metu mortis, & voluntariè.

X. Non debet hic denique præteriri, quod in Cleri laudem & decus eximium vergit. Nimirum gravium reos flagitiorum, Clero nunquam in pœnam addictos fuisse, quanquam tum quidem non rarò in Monasteria ablegarentur. Quod factum videtur non sacerdotii tantùm contemplatione, sed ejus etiam innocentiæ morum, quem Clericatus postularet. Non plecti, sed honestari videretur scelus, si scelesti Ordinibus Ecclesiasticis innecterentur. Denique scelus ipsum antequam sæcularis Judicis sententia damnaretur, prædamnatum jam erat canonicis institutis, & à sacerdotii quantulocumque consortio abscissum. Ideo quanquam criminosos compulerit quandoque inconsiderata & præceps iracundia tyranni ad Ordines Sacros suscipiendos: verùm id nunquam canonico vel juridico judicio factum, nunquam à Judice ullo pronuntiatum. Quin & ubi tyrannica vi extortum illud est, non tam Clericali ordinatione puniebatur, quàm spe dignitatis cujuscumque civilis adipiscendæ spoliabatur reus. An verò cum judiciali sententia Clerici laicique detrudebantur in Monasteria, id eò pertineret ut Monachi fierent, an ut pœnitentiæ tantùm operibus sese dederent, id à proposito nostro alienum visum est inquirere.

CAPUT XXVIII. *P.3. l.2. c.7.*

Nec Clero, nec Claustris excludebantur, qui vitandæ mortis causa eò confugiebant, sub Imperio Caroli Magni, stirpisque ejus.

I. Cur hæc loco isto quæstio pertractetur.

II. Qui vi urgebantur, ut Clericalem, vel Monasticam Professionem complecterentur, necessitati serviebant volentes utique, & vel ita mortem declinare gaudentes.

III. IV. Varia exempla & inflicta hujus necessitatis, & accomodantis se ei voluntatis, liberæque consensionis.

V. Observantur nonnulla in eis exemplis.

VI. VII. Proferuntur exempla alia, & nonnulla rursus in ea observantur.

VIII. In Ecclesia Orientali iidem mores.

IX. Qui vi adacti fuerant ad alterutrum propositum, in eo perseverare cogebantur.

X. Doctrina Balsamonis de Professione Monastica morte imminente facta.

XI. Antiqua pœnitentia successit Monastica Professio.

XII. An aliquando fuerint relaxati, qui in Cœnobia fuerant contrusi.

XIII. Voluntarii homicidæ, qui ab asylo Ecclesiæ distrahebantur, perpetuo arctabantur carcere, nisi Claustro mallent.

• *XIV. Poterant Abbates ad Professionem admittere eos, qui vita mox abituri erant.*

I. NOn pigebit hic illud refricare, quo adducti sumus consilio ad hanc quæstionem pertractandam, de iis qui tyrannica vi, vel tristissima necessitate constringebantur, ut se vel Clericali addicerent, vel Monastico instituto, quòd non alia tum pateret mortis declinandæ via. Nimirum hinc facilè intelligitur, si ne hos quidem Clericatu summovebat Ecclesia, multò minùs ab ea abjici illos potuisse, qui sponte sese, & uno Ecclesiastici ministerii amore compulsi, ad Tonsuram & minores Ordines offerebant.

II. Toto autem hoc capite operam nostram studiumque omne in id potissimum conferemus, ut testimooiis & exemplis medii hujus ævi hic coacervatis, manifestissimè rursum declaretur, ideo ad Clericatum & ad Ordines admissos fuisse ab Ecclesia eos, qui de libertate, de vita periclitabantur, quòd enixissimè id & cuperent & flagitarent, ut quibus non aliud esset extremi supplicii effugium. Non poterat suo Ecclesia sinu excutere ad hoc ejus asylum confugientes reos, vel etiam sine reatu calamitosos: cum tam invicta tunc constantia suorum asyla templorum tueretur: & cum necdum excidisset memoria, quantos olim scelerosos ex ipsis pene Tribunalibus, manibusque tortorum extorsisset, pœnæque subduxisset temporali, ut pœnitentiæ addiceret, qua & scelera & scelerum supplicia æterna expungeretur. Illud enim seriò animadvertendum, in perturbatione frequentissima rerum temporalium semper victos victoris iræ & vindictę obnoxios fuisse, quanquam non raro vel omnino innoxios, vel certè minùs noxios. His ergo non iniquùm erat patere Monasteria, patere Clericatum, quo se hostium & victorum furori subtrahereot. Minùs voluntaria primùm erat ea conversio, sed utcunque tamen, jam tum, sed omnino tandem voluntaria: cum cedat tandem & accedat necessitati voluntas, ubi sapit, ubi insuescit, ubi virtutis longo tyrocinio mansuescit, & gratulatur tandem ei, & necessitati, & procelle, quæ nolentem ejecit in eum portum, ubi non multò post lubentissimè conquiesceret.

III. In Concilio Attiniacensi Ludovicus Pius anno 822. *primo quidem fratribus reconciliari studuit, quos invitos attonderi fecerat.* Optimum principem excandescentiæ hujus suæ pœnituit; denique publicę pœnitentiæ lamentis eam culpam abluit. *Conc. Gall. tom. 1. pag. 448.* Carolus Calvus Pipinum quoque nepotem Clericali tonsura constrinxit, quòd in Aquitania res novaret. quin & habitu Monastico indui eum jussit, consilio usus Episcoporum, qui eam pœnitentiæ formam ejus & natalibus & sceleribus consentaneam fore existimarunt, in Concilio Suessionensi II. anno 853. *Consilio Reverendissimorum Pontificum & Procerum attonsus & in habitu Monastico ad Monasteriam Sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est. Can. 3.*

IV. Thassilo Dux Bavariæ, ut perhibet vetus Chronicum, ingeminatæ sæpiùs perfidiæ & perduellionis convictus, attonsus demum fuit, & in Gemmeticense Cœnobium inclusus: *Invitus jussus est comam capitis sui deponere, &c. Clericus effectus est, & exinde exiliatus est ad Cœnobium, quod appellatur Gemeticum. Duo quoque filii ejus tonsurati atque exiliati sunt. Du Chesne Hist. Fran. Tom. 2. p. 6.*

Hæc paucis ibi; at locuplètior alibi & diffusior Historiæ eorum temporum scriptor narrat Comitia Regni Generalia habita, ubi causa Thassilonis disceptata, capitalis sententia in eum dicta, Caroli Magni imperio & indulgentia suspensa ac mitigata sit, ut quem Thassilo affinitate contingeret. Denique cum mortem ipse deprecaretur, rogaretque ut longo pœnitentiæ decursu permitteretur in Monasterio quoniam scelera sua eluere, unà cum filio quem habebat, ut priùs perfidiæ, ita & nunc pœnæ socium ac pœnitentiæ: voti compos factus est. *Dominus Carolus congregans Synodum ad villam Ingelhaim, &c. dum omnes una voce acclamarent capitali eum ferire sententia, Carolus piissimus Rex motus misericordia, ob amorem Dei, & quia consanguineus ejus erat, obtinuit ab ipsis Dei & suis fidelibus, ut non moreretur, & interrogatus à clementissimo Rege Thassilo, quid agere voluisset, ille verò postulavit, ut licentiam haberet sibi tonsurandi, & in Monasterio introeundi, & pro tantis peccatis pœnitentiam agendi, & ut suam salvaret animam. Similiter & filius ejus Theodo dijudicatus est, & tonsuratus, & in Monasterio missus. Ibid. p. 33. An. 788.*

V. Hinc manifestè illa existunt. 1. Quamvis inviti viderentur hi Proceres tonderi & ordinari: *invitus jussus est comam capitis deponere*: sponte tamen, immo & cupidè hoc eos voluisse. Quid enim tam voluntariè, quid tam cupidè fit, quàm quod necessitate vitæ tuendæ, & mortis propulsandæ fit? Ideo & Thassilo Judicum sententia morti addictus, in gratiæ & beneficii loco habuit, quòd vita & professione Monastica donaretur. Eginardo etiam teste Thassilo Cœnobium & lubens primùm intravit, & lubentior postea incoluit. *Clementia Regis licet morti addictum liberare curavit. Nam mutato habitu in Monasterium missus est, ubi tam religiosè vixit, quàm lubens intravit.* 2. Ita viros nobilissimos humaniùs quandoque habitos, ut postquam morte damnati fuerant, pœnitentia publica mulctarentur; ut quondam frequentissimè capitale judicium connitentibus Episcopis Clericisque omnibus condonatum, & pœnitiæ publicæ laboribus commutatum fuerat; eo tantùm discrimine, quòd his posterioribus sæculis pœnitentiæ stadium in Monasterio decurreretur. 3. Clericatum in his exemplis à Monastico instituto non sejungi. Hæc enim verba. *Clericus effectus est*; perspicuè de Monastica professione capienda sunt. Et cum per hæc media sæcula aliquandiu indiscriminatim ea habita sint instituta duo; hinc forsan emersit, ut & in Clericatum aliquando adigerentur rei eorum scelerum, quæ capitali supplicio expianda fuissent. Ostensa enim morte, quam declinare jam non possent, jam multis ipsi precibus id expugnabant, ut Clericalis potiùs, vel Monasticæ vitæ institutis constringerentur.

VI. Cum Pipinus quasi naturæ ipsius suæ immemor in parentem optimum Carolum Magnum conjurasset, in Conventu Regni generali anno 793. Ratisponæ cum conjuratis omnibus morte damnatus est. Donatus mox à Carolo Magno Comitiorum precibus, in Clericatum & in Monasterium contrusus est. *Universus populus judicavit ut vita privaretur, & ita de aliquibus impletum est. Nam de Pipino filio suo, quia voluit Rex ut occideretur, judicaverunt Franci, ut ad servitutem eum inclinare debuisset. Et ita factum est, & misit jam Clericum in Monasterium. Ibid. p. 38.* Author est Eginardus, optasse Pipinum ipsum, ut hac occasione posset pœnitentiæ instituta seriò capessere, *Detonsum in Cœnobio Prumia, religiosa vita, jamque volentem vacare permittit. Ibid. p. 101.* Denique testatum facit Eginardus, ne Ludovicum quidem Pium quemquam Monasteriis addixisse, nisi quos conjurationis compertos Comitia Generalia morte damnarant. *Judicio Francorum capitali sententia damnatos, &c. prout quisque nocentior vel innocentior apparebat, vel exilio proscribi, vel detondere, atque in Monasteriis conversari jussit. Ibid. p. 202. 280.* Quin & Theganus narrat à Ludovico Pio

Ab-

Abbatiis donatos fuisse fratres suos & Episcopatibus, quos antea in Monasteria compegerat. Pœnituit quidem Ludovicum postea suæ in fratres suos inclementiæ. Sed vel hoc ipsum incredibilis ejus clementiæ documentum fuisse author est, qui ejus vitam scripsit: quòd ipsum pœnituerit pœnæ secundùm leges irrogatæ, imò multis delinimentis mitigatæ. *Adeo Divinitatem sibi placare curabat, quasi hæc quæ legaliter super unumquemque decurrerant, sua gesta fuerint crudelitate. Ibid. pag.30r.* Humanitatis ejusdem specimen aliquot interjectis annis exhibuit in eos rursus, qui novæ conjurationis architecti fuerant. *Cum omnes judicio legali tanquam reos majestatis decernerent capitali sententia feriri, nullum ex eis permisit occidi: sed laicos quidem præcepit locis opportunis attonderi, Clericos verò in convenientibus itidem Monasteriis custodiri. Ibid. p.308.*

VII. Strues ea & perspicuitas tanta exemplorum declarat apertissimè; ut suprà perstrictum est, a. Non coactos fuisse ad Clericatum nisi eos qui cogi se volebant, seu qui Clericatum morti volentes lubentesque præponebant. a. Vetustissimæ disciplinæ has fuisse quasdam veluti reliquias, morti temporali præripi reos, ut pœnitentiæ laboribus immorerentur. 3. Priscæ quoque disciplinæ id fuisse, ut pœnitentia in Cœnobio quopiam perageretur. 4. Tonsuram & Clericatum hîc plerumque de Monastica professione intelligi debere. Apertissimum enim illud est in superioribus exemplis omnibus, quibus & alia possent adjungi. Ita Monachus Inculismensis ait, ultimum stirpis Clodovæi Principem Clericatu donatum esse in Monasterio, hoc est, & Monastica simul veste. *Facto Clerico in Monasterio. Ibid. p.69.* Ea porro erat ejus rei ratio, quòd minùs tunc distingueretur Tonsura Clericalis à Monastica: eumque persæpè Clerici pœnitentiam acturi in Monasteria amandarentur, facilè persuasum est, posse in iisdem Monasteriis laicos quoque accepta Clericali Tonsura pœnitentiæ laboribus defungi. Stephanus quoque IV. summus Pontifex, eos qui in ejus caput conjuraverant, vita donatos Monasteriis abdidit. *Quos salvos conservare cupiens, Monachos facere præcepit. In ejus vita.*

VIII. In Orientem trajicio, ubi confestim ejusdem disciplinæ impressa observo vestigia, ejusdemque morum doctrinæ. Anastasius imperio cedens Theodosio, ut & sceptrum illi certius adsereret, & sibi vitam, *Dato sacramento Clericus factus, atque Presbyter est consecratus*, Verba sunt ea Anastasii Bibliothecarii in vita Gregorii II. Addit Theophanes in Monasterii latebras conjectum fuisse Anastasium. Si Presbyter autem ordinatus est, quamquam procul sim à probandis vel defensandis hoc genus facinoribus: succurrit tamen animo, quo difficultas ea & rei insolentia elevetur. Anastasius infortunii magis sui, quàm sceleris præ Theodosio luebat pœnas. De imperio certarant. Non ea semper causa melior, quæ felicior. Pœnas dabat Anastasius, non gravioris culpæ, sed infelicioris pugnæ. Itaque videri quibusdam potuit, non statim ubi ab Imperio excidit, etiam innocentia excidisse ea, quæ ad Presbyteratum desiderabatur. Adde quod Ordo sacer in hoc genus exemplis collatus videtur fuisse, non tam ut ejus munia obirentur, quàm ut certius constaret de ejurata spe sæcularium quarumcumque dignitatum. Quàm multi enim olim Ordine sacro donabantur, cujus functiones nunquam adirent?

Urgenti olim Bardæ, ut tonderetur & sacro velo obnoberetur Imperatrix mater cum sororibus Michaelis Imperatoris: constantissimè renuit Ignatius Patriarcha, contestatus nullius eas sceleris conscias esse. Ita enim Nicetas in vita Ignatii: *Et verò nunc quod Reginarum est facinus, quave in illis causa, ut majestas vestra, adversus eas talia machinetur.* Irene Constantini Imperatoris mater, *mariti sui fratres, Cæsares & Nobilissimos, raso capite in Ordinem Sacerdotum redegit, qui natalitio Christi festo sacris populum impertirent*: quòd nimirum in ipsam & Constantinum filium conspirassent, ut author est Cedrenus. *pag.469.* Cum Nicephorus Botoniates Imperium invasisset, Michaele deturbato & in Monasterium detruso, Patriarcham & Metropolitanos immisit, qui eum detonderent & Archiepiscopum Ephesinum inaugurarent, ut perhibet Curopalates. *Michael detonsis capillis, sententia Patriarcharum & Metropolitanorum, Ephesi Archiepiscopus deligitur. Pag.864.* Insolentiora sunt sanè hæc exempla & penè singularia. Longè numerosior enim eorum turba, qui ad Monasticam vitam cogebantur. Sed illud non abs re forsan hic observabitur, qui ad Clericalem contrudebantur professionem, eos nullius criminis infamia laborasse, cum vigerent etiam tum Canones, per quos à Clericatu cujuscumque sceleris infamia aspersi eliminabantur. Præfestina quidem illi & præcipiti celeritate ad sacros Ordines, ad summas etiam dignitates immpellebantur: verùm nemo non videt quàm non possit hæc in exemplum trahi, quæ à summa potestate, ne dicam vi proficiscebantur. Nec in crimen vocandi sunt Episcopi, qui Ordines tunc conferebant, cum renuendi constantiam & Canonum infractam observantiam retinere ne possent, nisi alienæ salutis & vitæ dispendio. Consentaneum non erat, ut laudem constantiæ tum aucuparentur Præsules, cum de capite virorum nobilium, Principumque ageretur.

IX. Non est etiam quod quemquam moveat, si tam religiosè observari jubebantur hæ tunc professiones, vi certè expressæ. Tradit enim Balsamon, quod magis stupendum est, illos etiam quos repentina vis morbi oppresserat, adeo ut ne sentirent quidem, cum religiosa eis vestis indueretur, siquando sese pristinasque vires recuperarent, coactos fuisse professionis Monasticæ institutiones, laboresque omnes perfungi. *Vidimus multos qui ad extremam ferè respirationem tonsi sunt, & qui propter morbum nesciebant quidem quid ipsis fieret, qui cum postea vellent habitum recipere, propter ignorantiam, & quod morbo male affecti essent, & in secularibus vitam agere vellent, id non fuit eis permissum, sed pœna etiam affecti fuere; alios autem, qui cum temere ad pristinum habitum reversi essent, rursus ad priorem Monasticum habitum vel inviti reversi sunt. In Synod. Constant. Can.2. pag.554.* Cum autem cavissent Carthaginenses Canones, ne ægrotis non petentibus baptismus daretur; ex quo consequens esse videbatur, ut nec pœnitentia non petentibus, nec quidquam sentientibus, ingereretur: Respondet Balsamon fidelibus omnibus insitum esse, & ipsa regeneratione insertum illud desiderium, ut ne hinc excedant, nisi peccatis per pœnitentiam abstersis; infidelium verò mentes nullo istiusmodi desiderio aut voto occupatas esse. *Orthodoxis enim, ut qui futurum Dei judicium sperent, pœnitentia cohabitat, & quilibet proposito Christianus desiderat, ut per tonsuram ei sua peccata remittantur. In Can.49. Carthag.* Ea est Balsamonis doctrina, in qua per me licet, ut suo quisque fruatur judicio.

X. Nec verò fas est silentio præteriri scitum illud ejusdem Balsamonis, quod etsi nonnihil digredi nos cogat ab instituto, excusabit breve diverticulum, rei utilitas non modica certè. Ait ergo ille, qui ingravescente morbo quopiam & desperata jam penè salute, habitum induuntur Monasticum, eos coram Deo pro veris haberi Monachis, quippe de Deo scriptum est, *Ubi te invenero, ille*

to

te judicabo. Unde apud eom quisque censetur, ex animi præparatione, qua binc excedit. At non ita res habet coram hominibus. Si quis enim habitu Monastico ita donatus est, is non potest, nec ipse, nec hæredes ejus ea gaudere donatione, quæ ab ea conditione suspensa fuerat, si Monachus fieret. At contra cui donatum est quidvis, si modò liberos suscipiat, is si sanus vegetusque Monasticum institutum profiteatur, donatione gaudebit, & rei donatæ fructus in pauperes dispensabit; at si Monachus non fiat, nisi in extremo vitæ fugientis discrimine, irrita erit donatio, ejusque fructus omnes restituentur. *Si is qui sub liberorum conditione rem aliquam gravatam acceperit, in sanitate tonsus fuit bona gratia, rectè ut eam ad pias causas relinquat, & restitutio cessabit. Sin autem in extremi spiritus tempore, eam ad pias causas non transmittet, quod invalida fuerit conditio, & locum habebit restitutio. In Can.12. Neocæsar.*

XI. E diverticulo nunc in viam, à qua tantisper deflexeramus, redeundum nobis est: & illud primò recolendum: olim studuisse Clericos, ut reos morti subducerent, à qua tantumdem ferè periculi animæ, quàm corpori impendebat, ut eos pœnitentiæ subjicerent, qua & temporali nunc, & æternæ postea morti eximerentur. Recolendum illud rursum habitum pœnitentiæ injectum plerumque fuisse iis, qui in extremis agebant. Et duplici pœnitentiæ ratinni successit postea Monastica professio, eique implicati fuere, tum quibus æquissima scelerum vindicta, tum quibus desperatissima quædam ægritudo proximam certamque mortem allatura videbatur.

II. Testificatur & alibi Balsamon, qui tonsi, Monasticaque professione Imperatorum jussu illaqueati fuerant, quantacumque illis vis adhibita fuisset, nunquam eos postea tam sanctæ professioni renuntiare potuisset. *Nec qui Imperatoria authoritate toudentur, possunt transformari, habitumque mutare, sed erunt necessariò Monachi, etiamsi vi tonsi fuere. In Can.49. Basilii.* Persuasum probabiliter erat, mandata istiusmodi Imperatoria, non æquitate tantum legum, sed & humanitate multa temperata & condita fuisse, utpote quæ vitæ sanctiori, & immortalitati beatissimæ initium daturæ, addiceret eos, qui duplici morte, temporali æternaque alioqui periclitabantur, ut suprà patebat in exemplis Caroli Magni, & Ludovici Pii.

Specialis excubabat providentia in Matronas nobiles, quas non raro Imperatores in Monasteria fœminarum detrudebant. Cum Andronici Imperatoris conjux claustris egredi & ad Hungariæ Principem, qui eam uxorem deposcebat, averet ipsa, percuperent & complures alii, restitit Concilium Constantinopolitanum: quod nempè quanquam invita eò conjecta fuisset, non tamen nisi post mariti mortem detonsa esset, & in Monasterio perdiu versata. Ex quo ejus & conjiciebatur consensus & probabatur. Contrà autem Matronis aliis in hoc eodem Concilio indultum est, ut sæcularem vestem resumerent, propterea quod superstites essent earum conjuges, & quod post tyranni mortem professioni nunquam consensissent. *Idem pag.1118. Supplem.*

XIII. Quod suprà verò perstrinximus, vix, ac ne vix potuisse tunc Ecclesiam asylo & persugio eliminare suo noxios, qui ad eam recurrebant: id authoritate Emmanuelis Comneni confirmari potest, eaque ejus Constitutione, quæ prioris Constitutionis macula absterfa est. Legem enim revocavit Emmanuel Constantini Porphyrogenetæ, quæ cogebat voluntarios etiam homicidas Tonsuram suscipere Monasticam, quantumvis illi quidem reniterentur. Scitè autem monet Emmanuel, ne eos quidem quos germana & fuci nescia pietas instigat, ad Monasticam admitti debere professionem, nisi diuturno probatos tyrocinio: tantum abest, ut ad eam invitus cogi possit quisquam, nedum scelestissimi mortalium & homicidæ voluntarii; quorum professio per vim oxtorta, ipsis Monasteriis cædes & cruentas invehere aliquando posset carnificinas. Itaque pro claustris Emmanuel carceres perpetuos voluntariis destinat homicidis, qui in Ecclesiam confugerint. *Quamobrem tonsura loco majestas tua statuit, ut qui cædem sponte sua præmeditatus admisit, in custodia toto vitæ suæ tempore degat, ex ea nunquam educendus, ne jussu quidem imperatorio per oblivionem fortè principis elicito. Juris Ori. Tom.1. pag.164.* Ipso asyli Ecclesiastici privilegio morti subducebantur voluntarii etiam homicidæ: idque in causa erat, quamobrem Monasticæ professioni, cui addicebantur, assentiri nollent. Quo etiam adductus est Emmanuel, ut pro Monasteriis, perpetuo illos carcere concluderet. Si qui verò eorum enixius rogarent admitti se in Monasteria, diutinis probati experimentis, ea lege suscipiebantur, ut revocare gradum nunquam posthac daretur. *Quod si consulto factæ cadis author, sponte sua tonsuram expetat, non temere Monachorum in Ordinem admittetur, sed magna cum accuratione & exploratione temporis.*

XIV. Restat unum hoc quod addam ex eodem Jure Orientali. Ubi Patriarcha Chartam concedebat Abbati, qua Confessiones excipere, & peccata dimittere eorum posset, qui eum sibi Patrem spiritalem adsciscerent: copiam quoque illi faciebat donandæ, & vestis, & tonsuræ Monasticæ, iis qui eam, vel valentes deposcerent, vel ex morbo decumbentes. *Eidem concedimus ut illis tonsuram impertiatur, qui eam vel in vita sua, vel etiam in extremis respirationibus expetunt. Ibidem pag.457.* Apparet hinc tantopere propagatam fuisse eam consuetudinem induendæ in extremis Monasticæ vestis.

De Jure Patronatus.

CAPUT XXIX. *P.1. l.2. c.7.*

De Jure Patronatus, seu de præsentatione per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Ut quæstio hæc cum superioribus cohæreat,

II. Patronatus Ecclesiasticus in Concilio Arausicano, in gratiam Episcoporum, qui Ecclesias extruebant extra Diœcesin propriam.

III. An ad successores id jus manaret.

IV. V. Eo jure laici ibi excluduntur. Cur.

VI. VII. Exempla Patronatus laici in Oriente, ubi Ecclesiæ extruebantur ruri in domibus villisque Magnatum.

VIII. Necdum in Occidente ei juri locus erat.

XI. Exempla alia Patronatus laicorum in Oriente.

X. Cœpit ergo Patronatus laicus quidem in Oriente, Ecclesiasticus autem in Occidente.

I. Expensis hactenus variis gradibus ejus potestatis, quam Canones Episcopis, Clero, populoque conmitetant ad deligendos Beneficiarios, & Beneficiariis ipsis ad servandas, resignandas, cedendasque & deferendas Ecclesias suas, pergendum ad illud jam nobis est jus Patronatus, quod pa-

parare sibi singuli quique potuere, ad nominandos præsentandosque Episcopo ministros extructarum à se Ecclesiarum. Cum hoc autem capite propositum nobis sit, non exspatiari extra quinque priora Ecclesiæ sæcula, fateri cogimur rarissima tunc fuisse Patronatus exempla.

II. Eo seu jure, seu privilegio perspicuè satis in Concilio Arausicano donantur Episcopi ii, qui extra Diœceseos suæ fines terris fundisque quibusdam gaudent, in iisque Ecclesias exędificant. Quanquam enim earum nec dedicationes altarium, nec Ministrorum Clericorumque quorumcumque ordinationes vindicare sibi possint; deligere tamen arbitratu suo possunt eos, qui in eis ministraturi sint. Hic certissimè Ecclesiasticus est Patronatus, Episcopo soli concessus in aliena Diœcesi. *Si quis Episcoporum in aliena civitatis territorio Ecclesiam ædificare disponit, vel pro fundi sui negotio, aut Ecclesiastica utilitate, vel pro quacumque sua oportunitate, permissa licentia ædificandi, quia hoc prohibere votum nefas est, non præsumat dedicationem, quæ illi omnimodis reservatur, in cujus territorio Ecclesia assurgit; reservata ædificatori Episcopo hac gratia, ut quos desiderat Clericos in re sua videre, ipsos ordinet is, cujus territorium est: vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat. Et omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexerit, pertinebit. Can.*10.

III. Satis dilucide hic pronunciatur, hoc Patronatus privilegio donari Episcopum, qui Ecclesiam construxerit in alieno Episcopatu, & in eo agro, qui vel Ecclesiæ ejus, vel patrimonii proprius sit. Sed non satis perspicuè declaratur, an Episcopi hæredes ac successores in ejusdem agri & Ecclesiæ possessionem, eodem quoque Patronatus jure fruituri sint. Si quidem Ecclesiasticus erat is fundus, qui Episcopatus successor erat, in id quoque Patronatus jus probabiliter creditur successisse. Quanquam enim illud annueretur *ædificatori Episcopo*: cum tamen in Ecclesiæ agro, & ex Ecclesiæ reditibus extructa esset Ecclesia, æquum erat ut Patronatus Episcopatui potius quàm Episcopo, sedi magis quàm personę adjungeretur. Quin & in Concilio hoc ipso æquum esse significatur, ut ne habeat alios Episcopus Ministros, quam *quos desiderat Clericos in re sua videre*. At hæc eadem ratio suffragatur omnibus in Eoiscopatu successuris.

VI. Sed si patrimonialis hic esset ager, in quo ab Episcopo excitata hæc fuisset Ecclesia: an qui hæredes erant agri, erant & Patronatus, atque ita jam laicus Patronatus evadebat? Non satis mentem in ea re suam aperuit Concilium. Quin immo videri potest laicos omnino proscripsisse Patronos, quando in eodem Canone pœnas decernit in laicos, qui constructas à se Ecclesias voluerint ab alio, quàm à Diœcesano Episcopo dedicari: & ne verbum quidem facit ullum de jure eo, quo possint hi laici Ministros Ecclesiæ hujus suæ Episcopo præsentare.

V. In promptu illa quidem est ratio, quæ laicis astipuletur: quod suis impendiis & hæreditariis fundis Ecclesiam construxerint: cum Clerici Ecclesiarum fundatores videri possint, ex Ecclesiasticis proventibus eas extruxisse: ut potiori jure remunerandi videantur Laici, qui de suo gratificentur. Verùm aliunde longè plausibilior dicetur Episcoporum causa, qui exploratissimum habeant, quibus & qualibus ministris egeat Ecclesia, quæ eorum laudes & virtutes esse debeant juxta Canonicas Sanctiones, quarum nec Laici, nec inferiores Clerici parem habent peritiam. Denique de privilegio hîc legitur, quod uni Episcopo expresśè à Concilio indulgetur, cujus adeo de aliis quibusque silentium nullis non prejudicat conjecturis.

VI. Preces, imò & mandata inculcavit Chrysostomus opulentis omnibus, ut in villis suis ruri Ecclesias extruerent, eoque pietatis monumento jugem cęlestium benedictionum rorem in omne patrimonium suum allicerent; ut cui præsto essent Presbyteri, Clericique alii, his Ecclesiis affixi, sacra ibi Mysteria statis diebus celebraturi, oratione mensam epulasque condituri, Christianæ doctrinæ rivulis irrigaturi familiam omnem, Decimas denique Primitiasque omnium in suos pauperumque usus expensuri. *Fora quidem & balnea faciunt multi: Ecclesias autem non item, & omnia magis quàm has. Ideo oro, & supplico, & gratiam peto, imò & legem pono, ut nullus qui habet villam, appareat carere Ecclesia, &c. Educa Magistrum, educa Diaconum & sacerdotalem Ordinem; quasi ducta uxore dotem ascribe. Quid non erit illic bonorum? Parumne est, oro, torcular benedici? Deum ex omnibus frugibus partem & primitias accipere? Simul prudentem habere Sacerdotem, simul conversantem? Parumne est in sanctis oblationibus nomen tuum semper referri? In Acta Hom.*18.

Nemo non videt quàm probabile sit his Ecclesiarum fundatoribus permissam fuisse tnm potestatem, ut quos mallent Episcopo præsentarent Presbyteros ministrosve alios, ut qui secum versaturi jugiter essent, mensæ, familiæ, denique doti Ecclesiæ præfuturi.

Non oscitanter hîc autem legendum illud est, quod testatum facit Chrysostomus Patroni jus fuisse, ut inter Missarum solemnia è sacris Diptychis nomen ejus recitaretur. *Parumne est in sanctis oblationibus nomen tuum semper referri?*

VII. In suburbio Calchedonensis civitatis refert Sozomenus ædificatam fuisse à Ruffino domum Regiis impendiis longè magnificentissimam, extructamque juxtà sub nomine Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Ecclesiam: denique Ruffinus *Monachos in vicino collocavit, qui Clerum Ecclesiæ supplerent. L.8. c.17.* Tam Monachi possunt quàm Clerici Episcopo in Ecclesiæ ministeria præsentari. Et hos ergo Ruffinum præsentasse facilis conjectura est.

VIII. Intexuit Gratianus Decreto suo duo capita, quibus nomen Gelasii Papæ præfixum erat. Approbat hic Pontifex à viris prædivitibus constructas in suis latifundiis duas Ecclesias, quas & dedicari jubet, hac antè proposita lege, ut *nihil sibi fundator ex hac Basilica noverit vindicandum, nisi Processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur. pag.*209. 210. Caligine nescio qua hæc verba obumbrarentur, nisi lux affulgeret ex persimilibus aliis ejusdem Gelasii Rescriptis, quæ in lucem edita sont à doctissimo viro Holstenio in Collectione sua Romana. His enim ex Rescriptis compertum est *Processionem* à Gelasio vocari sacram omnem Officiorum & Mysteriorum in Ecclesia celebrationem. Quippè Patronus, *Processionis dominus*, oblationes omnes invaserat, ita ut non possent Clerici suo officio defungi, *ad processionem venire*, quòd justo & necessario stipendio fraudarentur. Ideo & Episcopus consilio Papæ obsecutus, Officia celebrari interdixerat: *Processionem sub nostra consultatione suspenderas.* Irreligiosi Patroni hujus successor Episcopo, vel ei quem ipse deputasset, jura ejus Ecclesiæ omnia redintegravit. *Aut ad eum cui Basilicam deputaverit.* Tunc mandato Papæ, redintegravit & Episcopus Officia. *Processionem supradictæ Ecclesiæ te convenit ordinare.* Perspicua cum primis & consentanea apparet hæc interpretatio. Occurreret forsan & alibi aliquid non minùs opportunum. Sed illud hîc manifestè patet, etiam tum cum proventus hujus Ecclesiæ à se prius usurpatos restituerunt Patroni, nihil sibi eos juris vendicasse, ad Beneficiarii præsentationem: sed ad eum fundos reditusque omnes contulisse, quem *Episcopus deputasset.*

IX.

IX. Præsentandi jure indubitatiùs ntebantur Patroni laici io Oriente. Refertur à Theodoro Lectore Pulcheria Imperatrix res omnes suas testamento Ecclesiis reliquisse: at dum vita suppeteret, plures Ecclesias possedisse. *Possederat autem Pulcheria Oratorias domos multas, tam qua Blacheruensium, & qua Chalcopratiorum, deinde & Hodegorum, ad hac & qua Laurentii Martyris.* Nemo cordatus non facilè assentietur, à tanta & tam pia Imperatrice Ecclesias has omnes, vel fundatas, vel reparatas fuisse, vel locupletatas, unde illi jus certum accederet constituendorum in iis Ministrorum; ut non injuria has Ecclesias possidere diceretur.

Eudoxia Imperatrix Theodosii Junioris conjux, cum plura, eaque splendidissima templa in Palæstina excitasset, quibus collibitum sibi fuit, eorum administrationem demaodavit. Scriptor vitæ B. Euthymii Abbatis Cyrillus, fidem facit de Ecclesia Sancti Stephani, quam amplissimè dotatam contulit Gabrieli Monacho, quem prius curaverat Presbyterum ordinari. *Cum ei multum tribuisset redituum, ejus curam dedit Gabrielio. Baron. ann.455. num.21.*

Narrat idem Scriptor, ut nobilis & pia matrona. *Bassa Andream Pastorem effecerit, & Prafectum Monasterii, quod ab ea fuerat adificatum. Ann.460. num.24.* Si fundationis jure Abbates nominabant Monasteriorum, quantò probabilius Rectores & beneficiarios quarumcumque aliarum Ecclesiarum?

Consultò omissa est à me Athanasii Alexandrini Episcopi contestatio ad Constantium Imperatorem, non commissurum se, ut circa ejus mandatum Ecclesiam dedicaret, quam ipsæ Alexandriæ construi jussisset. Nec enim hinc elici quidquam posse videtur, quo jus Patronatus illustretur.

X. Illud ergo ex his concluditur, Patronatum quidem Ecclesiasticum in Occidente fundamenta habuisse primùm, Laicum autem in Oriente prius emersisse, antequam ejus ulla in Occidente eminerent vestigia, saltem quoad jus præsentandi. Sed hanc Patronatûs Laici obscuritatem inter priora hæc sæcula abundè compensabat egregia illa potestas, qua fruebaotur tum Laici in Episcoporum, aliorumque Beneficiariorum electiooibus & ordinationibus.

CAPUT XXX. *P.2. l.2. c.14.*

De Patronatu Ecclesiastico Laicoque sub Imperio Clodovæi usque ad Carolum Magnum.

I. In Italia Ecclesiasticus, quàm Laicus patronatus per hac tempora illustrior.

II. III. IV. Varia exempla Ecclesiastici Patronatus.

V. VI. Nec tamen incompertus tum omninò Patronatus Laicorum.

VII. Abbates prasentabant eos qui in eorum Ecclesiis sacra faciebant Presbyteros.

VIII. IX. X. Patronatus laicus altiores egit in Gallia radices in Beneficia simplicia & Parochias.

XI. Usque XVI. Varia exempla ex Historicis & Conciliis. Patronatus Regius. Jura diffinita Patronorum.

XVII. XVIII. XIX. In Hispania eximiis Laici Patroni potiti sunt privilegiis, sed ad jus prasentandi tardius pervenerunt.

XX. XXI. De Patronatu maximè Imperatorum, in Oriente, & in Ecclesiis Cathedralibus.

XXII. XXIII. In unius Episcopi potestate erant Parochia.

XXIV. Quibus causis posset Episcopus rejicere prasentatos.

XXV. Intra quod temporis spatium prasentari necesse sit.

XXVI. Qui variare & alternare possit Patronus.

I. JUS Patronatûs sacri in illa præclarè emicat Gregorii Epistola, qua declarat conferri à se Beneficia, quæ essent in patrimonio B. Petri, quamvis in Gallicanorum Episcoporum Ecclesiis illi sita essent. His quidem verbis non satis exprimuntur Parochiæ: *Oratorium, aut locus, qui Presbytero, vel Abbate indiget. L.9. Ep.65.* Sed Abbatiales saltem illæ Ecclesiæ & Beneficia simplicia terrarum patrimonialium Sancti Petri ad oominationem, vel collatiooem Papæ spectabant.

II. Ecclesiasticus hic certè Patronatus erat. Laicus enim io Italia necdum forsan eo ævo invaluerat satis. Quippè Gregorius ipse jusso Arimioensi Episcopo, ut Oratorium à religiosa & locuplete matrona conditum Deo dicaret; vetat mox ne Presbyterum ibi Cardinalem constituat, hoc est, Titularem; sed mittat tantummodo uoum è suis, qui toties ibi Mysteria celebret, quoties illa sibi Mysteria celebrari flagitaverit. *Nec Presbyterum constituas Cardinalem, & si Missas fortè maluerit fieri sibi, à Dilectione tua Presbyterum noverit postulandum. L.2. Ep.9.* Cumque rursum alibi idem Pontifex ad Neapolitanum rescripsisset Episcopum, ut Ecclesiam dedicaret Monialium civitatis Neapolitanæ, nequaquam constitui jubet ibi Presbyteros, quos vel Abbatissa, vel Fundatrix præsentarit. Fidem tamen facit Sanctissimus Pontifex oominatam à Fundatrice fuisse Abbatissam; qui utique Patronatus est, vel præstantius aliquid laicn Patronatu. *In quo Gratiosam Abbatissam praesse disposuit, simulque & Oratorium extruxisse dignoscitur, cui & pro voto suo quatuor uncias totius substantia sua dimisit Epist.59.*

III. Credita fuerat Ecclesia Saocti Pancratii Presbyteris, qui cum incuriosiùs fungerentur munere suo, ne diebus quidem Dominicis populo satisfaciebant ad participanda sacra Mysteria undique convolanti. Cui malo ut obviam iret Gregorius, Monachos ibi Abbatemque constituit, à quo aliunde accerseretur Presbyter, & congruis assignatis sibi stipendiis, sacra faceret. *Pracipimus ut peregrinum illic debeas habere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare: quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde vita subsidia habere necesse est. L.3. Ep.18.* Presbyter hic instar habebat Beneficiarii simplicis, oulla animarum cura onerati, quem deligeret & institueret Abbas, cibo & tecto donaret idoneo, tanquam congrua portione, reliquis Ecclesiæ proventibus in Monasterii necessitates convertendis. Patronatus ergo & hic erat, sed Ecclesiasticus.

IV. Subdiaconus Mamertinæ io Sicilia civitatis Basilicæ Martyrum fundameota jecerat. Scripsit Gregorius ejus urbis Episcopo, ut fuodationi diligenter perpensæ assentiretur, sed Fundatori significarat, exinde in eam Basilicam nihilo plus ei potestatis residuum fore, quàm cuicumque fidelium, procedendi videlicet & orandi in ea. *Enunciaturus ex more, nihil illic Conditoris juri ulteriùs jam deberi, nisi processionis gratiam, qua Christianis omnibus in commune debetur. L.12. Ep.12.* Hæc verba, *nisi processionis gratiam, qua fidelibus omnibus in commune debetur*, ingeniosè sanè à nonoullis exponuntur, de prærogativa honoris io procedendo & sedendo quæ propria est Fuodatoris, cum fideles cæteri oulla speciali gratia fruantur, sed promiscuè & *in commune* procedant sedeantque. Quasi hæc verba *processionis gratiam* his opponantur *in commune*. Verba quibus utitur Gelasius in duobus Rescri-

scriptis huic finitimis, *16. q.7. C. Piæ Mentis, C. Frigentius.*, de quibus nos suprà, refragari videntur huic interpretationi: *Processionis aditum*. Et veri tamen simile est, posteriora sæcula, quæ hac utique honoris prærogativa Patronos nobilitarunt, in eam sententiam deflexisse verba Gelasii & Gregorii; quibus postea assensus est & Clemens III. in Decretali, *Nobis fuit. De jure Patronatus*, ubi hodiernam delineat consuetudinem, & ad normam priscorum Canonum eam à se delineari profitetur.

Illud certè in controversiam trahi vix potest, quin & hoc Gregorii Decretum & illa Gelasii duo Rescripta, Patronos præsentationis jure defraudent, utquod in Italia hactenus prorsus fuisset inusitatum. Ut rem autem altissima ab origine repetam, monebo, immò memoriam eorum refricabo, quæ alibi suprà declarata copiosè sunt, plerisque tum Capellis, Oratoriis, Basilicis, nullos adhuc tum proprios fuisse Presbyteros, sed cum opus esset, eò ab Episcopis delegari solitos. Ita jus Præsentationis minùs sollicitos habebat Patronos. Denique tum Gelasius, tum Gregorius id potissimum laborabant, ut Patronis funditus excuteretur improba illas spes, in partem veniendi oblationum Capellæ cujusque; utque ea consuetudo ubi irrepserat, extirparetur. Ad id verò mirum in modum conducebat, ut ne ii, quos delegisset Patronus, Ecclesias vel Capellas regerent ministri.

V. Cum Surrentina Episcopo orbata esset Ecclesia, electusque fuisset Presbyter Oratorii, quod in Castro erat matronæ nobilis; rescripsit Gregorius ad Subdiaconum Rectorem Patrimonii Romanæ Sedis in Campania, ut examen de illo institueret; & si Episcopatui gerendo idoneum comperisset, Romam destinaret petito, etsi forsan minùs impetrato assensu matronæ. *Ne gloriosa filia nostra Clementina hoc modestè suscipiat, ad eam experientia tua pergat, & cum ejus voluntate hoc faciat. Sin verò reniti voluerit, huc eum sine mora transmitte, &c. L.8. Ep.18.* Non recedit à verisimilitudine, penes hanc matronam fuisse jura Patronatûs, qui tum utique laicus fuerit. Quò referri etiam debet, quod alibi idem Pontifex Lunensi mandavit Episcopo, ut Presbyteros ordinet, Diaconosque, quos militiæ Dux quidam præsentaret, diu antè tamen examinatos, quo re divina in urbe quadam fungerentur. *Eos qui ad consecrandum eliguntur, fraternitas tua diligenter inquirat.* Umbra quædam hæc dici poterat Imperatorii Regiique, atque adeo laici Patronatus. Militaribus enim copiis exercitibusque præfici utique opus erat ad rem sacram & ad salutis procurationem Presbyteros, Clericosque alios, nec eos huc illucque cum exercitu circumcursaturos diligere ferè poterant, nisi Principes ipsi Ducesque.

VI. Cujus rei exemplum aliud luculentum suppeditat Pelagius Papa, cum Episcopo Centumcellensi mandat, ut examini subjiciat, & ita demum ordinet, Presbyterum, Diaconum & Subdiaconum, ab ejus urbis militaribus copiis sibi præsentatos, ex Imperatorum concessione. Laici rursum hic habes specimen Patronatus, & quidem in Italia, & Imperatorii ut liquet Patronatus, cum eam exercitus quasi mendicatam haberet à Principe potestatem. *Principalis devotissimorum militum, qui illis in Civitate Centumcellensi consistunt relatione ad nos directâ, sacram insinuant se Clementissimi Principis impetrasse, qua eis Presbyterum & Diaconum & Subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortamur dilectionem tuam, ut personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra Canones commisissent. Collect. Rom. pag.241.*

VII. Diutinam jam Clericorum Monachorumque Siciliæ dissensionem perpacavit tandem Joannes IV. Papa, cum ageretur de nominatione & investitura Presbyterorum, qui in Monasteriis ministraturi erant. *Utrum Ecclesia pro quiete Monachorum à sanctis Catholicisque Episcopis eis tradita, per Sacerdotes ab eis ordinatos & investitos debeant institui.* Pontifex cujus ad judicium Syracusanus Episcopus causam retulerat, secundùm Monachos sententiam dixit. *Omninò licentiam Monachis damus, suarum Ecclesiarum investitores fieri, &c. Ecclesiæ Monachis data, per suos Sacerdotes instituantur. Ibid. pag.254* Huic autem Pontifex judicium suum superstruit rationi, quod *divinæ leges habeant, & sæculares, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio.* Cum Monasteriis Episcopi concesserint fundos, terras, Ecclesias, concessisse utique & eum censentur, qui his accedit, indivulsceque cohæret Patronatum. *Etsi in dando quod majus est facilis fuit charitas, sit facilior in concedendo quod minus est sancta largitas: Majus enim fuit possessionem dare, quàm sit vestituram concedere.* Nunquam enim pacificam locorum sibi concessorum possessionem adipisci posse Monachos, nisi obnoxios suæ potestati haberent Presbyteros, quorum ministerio carere non possunt. *Quomodo possessoris jura cognoscentur, & suorum sibi tributa reddentur, ubi quod suum est, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur?* Legebat hic Pontifex vestigia Gregorii Magni qui Abbati permiserat nominationem Presbyteri, qui in Ecclesia Monasterii sacra celebraturus erat: addideratque id consilii, ut *peregrinus Presbyter* deligeretur; ne si indigena esset, cum reliquis ejusdem regionis Clericis in societatem coiret, & dominari jam Monasterio, ejusque rebus incubare vellet, quæ vetustissima erat Clericorum cum Monachis contentio. Denique jubet Joannes IV. ad Synodum referri jurgia, siqua Episcopos inter & Monachos emergant in hujusmodi negotio. *Ita ut judicio Synodi si contra Sacerdotium agere præsumpserint, mulctentur, & felici mucrone Episcopi, Sacerdotum procula resecentur.* Unde liquet Presbyteros, quaoquam ab Abbatibus solis institutos investitosque, jurisdictioni tamen Episcopi obnoxios semper fuisse.

VIII. Ex Italia nunc in Gallias traducenda oratio est, ubi Laicorum Patronatui & dignitatis quidam accedet cumulus & potestatis. In Concilio Aurelianensi IV. prohibiti sunt prædiorum domini Presbyteros Clericosque extraneos in Oratoriis suis habere, nisi ex Episcopi assensione. *Ut in Oratoriis domini prædiorum minimè contra votum Episcopi, ad quem territorii ipsius privilegium noscitur pertinere, peregrinos Clericos intromittant, nisi forsitan quos probatos ibidem districtio Pontificis observare præceperit. Can.7.* Clerici tantum extranei hic interdicuntur, ne ejusmodi rerum minus periti sæculares, inopini admitterent hæreticos, excommunicatos, vagos, & Episcopis suis rebelles. Ejusdem verò loci qui essent Clerici, ii Episcopo suo secundùm Canones ita devincti erant, ut nil periculi esset, ne ejus injussu cuiquam se addicerent domino sæculari.

IX. Nec Oratoria tantùm, sed & Parochiæ erant in Optimatum domibus: & qui in eis ministrabant Presbyteri, Archidiacono ita suberant, ut ab ejus jurisdictione, visitatione & quacunque canonica exactione subducere se non possent, quantumvis Patroni laici authoritati confiderent. *Si quæ Parochiæ in potentum domibus constitutæ sunt, ubi observantes Clerici ab Archidiacono Civitatis admoniti secundùm qualitatem ordinis sui, fortasse quod Ecclesiæ debent, sub specie Domini domus, implere neglexerint, corrigantur secundùm Ecclesiasticam disciplinam. Ibidem Can.26.* Mox excommunicatione innodantur Patroni dominique alii temporales, si Clericos suos abstrahant, à Diœcesanæ legis observatione.

X. Denique hoc eodem Concilio potestas fit

laicis habendæ in terris suis Parochiæ, si modo eam sufficienti dote instruant, Clericosque ibi habeant, qui divina concelebrent Officia. *Si quis in ugro aut habet, aut postulat habere Diœcesin, primum & terras ei deputet sufficienter, & Clericos, qui ibidem sua officia impleant, ut sacratis locis reverentia condigna tribuatur.* Cau.33.

XI. In Concilio Cabilonensi innovatum est Decretum Concilii Aurelianensis adversus Patronos eos, qui Oratoriorum suorum Clericos Archidiaconis immorigeros & injuriosos tuebantur, quorum ipsimet infringere audaciam debuerant. *Ut jam nec ipsos Clericos, qui ud ipsu Oratoria deserviunt, ub Archidiacono coerceri permittant.* Can.14. Jam verò hujus authoritate Concilii vehementer propugnatur jurisdictio Episcopi in hæc Oratoria eorumque Ministros; *Itu dumtaxat, ut in potestate sit Episcopi, & de ordinatione Clericorum, & de facultate ibidem collatâ, qualiter ad ipsa Oratoriu, & Officium divinum possit impleri, & sacra libamina consecrari.*

XII. Pipinus Princeps & Episcopi Galliæ Zachariam Papam percunctati de administratione Oratoriorum & Basilicarum, quas fundassent dotassentque privati quique rari suis in prædiis: ejusmodi Rescriptum eliciere, quòd Episcopis plurimum adversus Patronos procaciores suffragaretur, ita ut in unius Episcopi potestate esse videretur, ecquos ibi Presbyteros constitueret. *Sed etsi missas facere voluerit, ab Episcopo noverit Presbyterum postulandum.* Conc. Gall. tom.1. p.566. Eam rationem tenuerat olim Gregorius Magnus: sed sub Zacharia in usum idem revocari potuisse non facilè crediderim.

XIII. Humanior fuerat Gregorius ipse in Galliæ Reges, quibus liberam nominationem permisit Abbatis Monasterii Augustodunensis, ubi & Xenodochium erat à Brunechilde Regina, & ab Episcopo fundatum Augustodunensi Siagrio. Voluit tamen Gregorius: ut Monachorum assensus interveniret. *Constituimus, ut obeunte Abbate atque Presbytero suprascripti Xenodochii atque Monasterii, non alius ibi ordinetur, nisi quem Rex ejusdem Provinciæ, cum consensu Monachorum secundùm timorem Dei elegerit, ac providerit ordinandum.* L.11. Ep.10. Rescidit idem Prontifex libertatem Monasterii unius ab alterius obedientia subducti, præter voluntatem fundatoris factam, *contra voluntatem fundatorum.* L.7. Ep.31.

XIV. Cùm orante Clodovæo Rege B. Remigius Archiepiscopus Remensis Presbyterum ordinasset, quod perinde est acsi diceres, beneficio donasset, quòd ea tunc nimirum cohærerent; Episcoporum quorundam sannis dicteriisque impetitus est, quos ipse certè strenuè hoc responso propulsavit: Clodovæum jam oon terrarum tantummodo Regem, sed Ecclesiarum Defensorem, fidei Christianæ Prædicatorem, Apostolumque haberi debere: tantis autem & tam splendidis laureis ac victoriis Ecclesiam esse ab eo cumulatam, ut renui, quod petiisset, jam non posset, sine summa quadam ingrati animi infamia, & absurditate. *Ego Claudium Presbyterum feci, non corruptus præmio, sed præcellentissimi Regis testimonio, qui erat non solum prædicator fidei Catholicæ, sed Defensor. Scribitis Canonicum non fuisse quod jussit. Summo fungamini Sacerdotio Regionum Præsul, Custos patriæ, Gentium triumphator injunxit.* Du Chesne Hist. Fran. tom.1. p.850.

XV. Beatam Radegundem Reginam condito apud Pictavos Monialium Cœnobio, Abbatissam ipsammet designasse author est Gregorius Turonensis. *Cum Abbatissa quam instituerat.* Hist. l.9. c.40. 42. Verùm habenda potius utique fides est Beatæ Radegundi ipsi, quæ in Epistola ad Episcopos data testificatur, operam se dedisse, ut Agnes Abbatissa à Sanctimonialibus omnibus eligeretur. *Electione etiam nostra Congregationis domnam & sororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate, loco filiæ colui, & eduxi, Abbatissam institui, ac me post Deum ejus ordinationi regulariter obedituram commisi.* Ubi infrà de electionibus uberior instituetur pertratactio, multis patefiet documentis, quam non ista inter se dissentiant, ut vel Radegundis Abbatissam nominarit, vel præsentaverit Congregationi Monialium, à qua eadem confestim electa sit.

Nec multùm ab eo abludit, quod de Beato Audoeno Rotomagensi refertur Episcopo; cum Monasterium propriis in agris construxisset, Abbatem ibi designatum ab eo esse unum ex discipulis Beati Columbani. Narrat tamen perantiquus Scriptor, *Le Cointr Ann.636.* donasse eum Regi Monasterium quod extruxisset, cui Rex Abbatem designarit. Nulla in his suspicanda conflictatio. Communicato consilio, & communi consensu res peragebatur, atque ita Abbas & à Rege & ab Audoeno, & ab ipsa Congregatione designatus est. Beatus quoque Eligius cum in agro Lemovicino Monasterium Solemniacense construxisset, Abbatem ipsemet instituit; similiterque Abbatissam in Cœnobio Monialium quod Parisiis propriis in ædibus suis fundaverat. *Surius die 24. Augus. c.7.* Cumque rursus per Lemovices iter haberet, in eodem suo Solemniacensi cœnobio, priori Abbati ad Episcopatum rapto, alterum subrogavit.

XVI. Laicorum Patronorum jura, vel audaciam moderatus est Sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus in Constitutionibus suis. Prohibuit verò in primis, ne vel instituerent Beneficiarios, vel destituerent, inconsulto & invito Episcopo: & ne quid pretii pro præsentatione exigerent. *Ut laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesiis, nec mittere præsumant, sine consensu Episcoporum suorum. Ut laici omninò non audeant munera exigere à Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ.* Spicil. t.9. pag.63. Ex his porro Bonifacii Decretis illud exprimitur, Decretum illud Zachariæ, quod suprà perstrinximus, neutiquam observatum fuisse: aut certè interpretando ita esse deflexum, ut intacto & incolumi jure præsentandi, quo Patroni laici gaudebant, sola constitueretur necessitas consensionis, & instititurionis Episcoporum.

XVII. In Hispania Concilium Toletanum IV. Ecclesiarum conditoribus potestatem facit ad Concilium provocandi, si Episcopi earum res & proventus intervertant, sibi vendicent, aut novis exactionibus præter antiquos Canones præmant: De facoltate autem Presbyteros Clericosque præsentandi, altum ibi silentium. *Quod si amplius quippiam ab eis præsumptum fuerit, per Concilium restauretur, appellantibus aut ipsis conditoribus, aut certè propinquis eorum, si jam illi à sæculo decesserunt. Noverint autem Conditores Basilicarum in rebus, quas iisdem Basilicis conferunt, nullam potestatem habere, sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.* Can. 33. His sanè verbis, *Ecclesiam & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere*, nominatio Ministrorum uni Episcopo servari videtur integra.

Ex hoc eodem rursus Canone elucet jus Patronatus ad filios congnatosque cum hæreditate ipsa transfusum fuisse; quod & apertius aliquantò fit ex Concilio IX. Toletano. Quippe manifestè ibi declaratur hæreditarii hujus Patronatus jura non in alio posita fuisse, quàm ut infatigata vigilantia tuerentur bona Ecclesiæ adversus Beneficiarios, immo & adversus Episcopos ea dilapidantes; Episco-

po-

patrum nimirum authoritate interpellata adversus Beneficiarios, Synodorum autem adversus Episcopos ipsos. *Condigant filiis vel nepotibus, honestioribusque propinquis ejus, qui construxit vel dotavit Ecclesiam, licitum sit, hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si Sacerdotem seu Ministrum aliquid ex collatis rebus praviderint defraudare, aut commonitione honesta conventione compescant, aut Episcopo, vel judici corrigenda denuntient. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auditibus intimare non differant. Ipsis tamen heredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, &c. Can.1.*

XVIII. Verùm hujus ipsius Concilii Patres nonnullorum ex Episcopis importunitate & inexhausta avaritia exasperati. Patronis & ipsis quoque laicis concessere, ut Parochos, Abbates, aliosque Beneficiarios Ecclesiarum suæ fundationis præsentarent, à quibus illi instituerentur: si conferre autem ea Beneficia Episcopus prævertat, istas ejus Collationes irritat rescinditque Concilium. Non aliam sibi hujus Concilii Patres visi sunt medicinam facere posse Ecclesiis Beneficiisque, longa extorsionum vexationumque tempestate convulsis, ex Episcoporum maximè insolentia, vel incuria, ut ipsi loquuntur. Abbatiæ & Parochiæ hic & suprà sæpiusculè promiscuè habentur, quod quantumvis quoad alia distarent, una erat tamen earum ratio in ea præsentatione & tuitione, quæ Patronis commendabatur ex jure fundationis. *Quia ergo fieri plerumque cognoscitur, ut Ecclesiæ Parochiales, vel Sacra Monasteria, ita quorundam Episcoporum vel insolentiâ, vel incuriâ, horrendam decidant in ruinam, ut gravior ex hoc oriatur ædificantibus mœror, quàm in struendo gaudii extiterat labor: ideoque pia compassione decernimus, ut quamdiu earundem Fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, & sollicitudinem ferre præcipuam, atque Rectores idoneos in eisdem Basilicis iisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos. Quod si tales forsitan non inveniantur ab eis, tunc quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, Sacris Altaribus instituat, cum eorum convenientia servituros. Quod si spretis eisdem Fundatoribus, Rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam sui alios in eorum loco, quos iidem ipsi Fundatores condignos elegerint, ordinari. Can.2.*

XIX. Præsentationis hic quidem jus nonnisi Fundatoribus ipsis annuitur, non successoribus, non hæredibus eorum. *Quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint.* Et ea sanè probabiliter existimatur occasio, vel causa Patrocinii laici: ut dum adviverent Fundatores, ipsis vicissim aliquid Ecclesia gratificaretur. Sed cum illis extinctis eadem urgeret necessitas propulsandæ ab Ecclesiis injuriæ, hinc rursus in posteros & hæredes ea potestas transmitti facilè permissa est.

XX. In Ecclesia verò Orientali non statim Fundatoribus Ecclesiarum indultum fuisse summum jus sacros ministros deligendi, & Episcopo præsentandi, dilucidum fit ex Novellis Justiniani Imperatoris. Cum enim dixisset à Fundatoribus præfinitum fuisse numerum Presbyterorum & Clericorum, qui sacras obituri essent functiones, & consentaneos ei numero proventus adsignatos esse; subjicit mox labem & ruinam earum Ecclesiarum hinc esse profectam, quòd plures ab Episcopis ordinati sint in iis ministri, quàm ferret vel Fundatorum voluntas, vel modus facultatum. *Cum verò Episcopi ad aliquorum preces semper respicientes, protracti sunt ad ordinatorum multitudinem, aucta quidem est expensarum quantitas, &c.* Præcipitur ibidem mox, ne deinceps Episcopi antè ullos ordinent, quàm minutus ad justum modum sit numerus, & ne unquam postea definitum numerum excedant, quantumlibet urgeat vel Superior ipse. *Nosque ipsi cavebimus tale aliquid agere, & ordinandos mittere. Nullusque nostrorum Judicum tale aliquid agat, nostram formidans legem. Et licentia sit Beatissimo Archiepiscopo & Patriarcha hujus regiæ Civitatis ordinationi contradicere, licèt jussio de Palatio veniat.* Denique jubetur Episcopus suis posthac stipendiis alere, si quos ibi ultra statutum numerum ordinarit. *Ipsi quoque de sua & propria facultate præbeant expensam. Novel. 3. in Præf. & c.2.*

XXI. Uti suprà Clodovæus Rex Remigio præsentavit, quem ordinaret Presbyterum, & quem Beneficio donaret, quando Ordinum & Beneficiorum eo ævo individuus erat nexus: ita & hìc Justinianus monet idem ipsum ab Imperatoribus Constantinopolitanis, adeoque & à Proceribus factitatum fuisse, ut præsentarent Episcopo, quos ordinaret, & quibus aliquid impertiret Beneficii. Nec enim improbat hæc Novella, nisi eas hujusmodi præsentationes, quæ ultra præfixum numerum efferrentur. Preces tantùm adhibebant privati Proceres: *Episcopi ad aliquorum preces semper respicientes.* At Imperator recipiebat, *Licèt jussio de Palatio veniat.*

XXII. Verùm ad Ecclesias tantùm Cathedrales vel Parochiales Novella hæc Imperatoria pertinet Constitutio. Alibi verò declaratur, si Clerici in Oratoriis sacra facere soliti, & à Fundatoribus vel eorum hæredibus ali, secederent, vel aufugerent, alios in eorum vicem ab Episcopo nominandos esse; ut nec Fundator, nec Fundatoris hæres Ecclesiam unquam possit desponsa dote fraudare. *Hæredibus eorum & successoribus scientibus, quia si etiam post hæc fraudaverint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia saeris nostris privatis, ut hinc ministratio eis fiat. Novel.57.*

Interminatur verò Princeps, si Fundatoris hæres Ecclesiam fraudet proventu, quem Fundator adsignavit: ipsos ejus agros pervasurum se, ut Ecclesiæ necessitati, & obligatæ fidei satisfiat. Hinc conjicitur in Oriente hujusmodi Oratoriorum ministros pensionibus tantùm annuis à Fundatoribus, eorumque hæredibus fuisse sustentatos.

XXIII. Illud verò potissimum hìc adverti necesse est, jus præsentandi à Justiniano non attribui nisi Fundatoribus ipsis, vel hæredibus & successoribus iis demum, qui suo ex marsupio effundent, quo alantur ministri & Beneficiarii; ita sanè ut necessariò semper intervenire Episcopi consensio debeat & institutio. *Si quis ædificans Ecclesiam, aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos Clericos instituere, non esse fiduciam ullam quos vult per potestatem deducere tuæ reverentiæ ad ordinandos eos, sed examinari à tua sanctitate, & hos suscipere ordinationem, qui Dei ministerio digni videbuntur existere. Ibid. c.2.* Quæ eadem Constitutio alibi etiam inculcatur. *Si quis domum Oratorii fabricaverit, & voluerit in ea Clericos ordinare, aut ipse, aut ejus hæredes, si expensas ipsis Clericis ministrant, & dignos denominant, denominatos ordinari: si verò qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacra regula ordinari, tunc Episcopus quoscumque putaverit meliores, ordinari procuret. Novel.123. c.18.*

XXIV. Habes hìc ob oculos positam legem, cui accomodare se debeat Episcopus, in refellendis quos Patroni laici temerè offerunt, & in subrogandis aliis suo ipsius judicio. Refellere debent eos, qui canonica aliqua laborant irregularitate, *prohibent sancta regula ordinari*: at nonnisi dignissimos ipsi eligere debent: *Quoscumque putaverit meliores:*

Longè accuratius enim sanctiusque debet esse Episcopi, quàm Patroni judicium.

XXV. Tempus intra quod Patroni præsentare tenerentur, necdum videtur defixum fuisse. Occupabat illos Episcopus, si cunctarentur, ne diutiùs vacarent Ecclesiæ: eoque metu eos credere par est excitatos fuisse, ut quàm propere nominarent.

XXVI. Illud quoque observandum hîc obiter est, per hanc Justiniani Novellam variare non potuisse Patronos. Cum primùm enim irregularem quempiam præsentarent, alium instituere jubetur Episcopus, qui sceleris & maculæ purus sit.

CAPUT XXXI. *P.3. l.2. c.10.*

De Patronatu Laico & Ecclesiastico sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. Ecclesias Patroni nec dare poterant, nec auferre, nisi ex authoritate Episcopi.

II. Erant & Ecclesiastici Patroni, licet plerique laici essent.

III. Non poterat Episcopus præsentatos sibi rejicere Parochos, nisi renuendi causas allegaret.

IV. Quid ubi hæreditas, cui Patronatus adhærescebat, in plures hæredes secabatur.

V. Quo spatio temporis nominare tenerentur Patroni, jure alioqui illo ad Episcopum devolvendo.

VI. Unum id desiderabatur, ut Patronus dignum præsentaret, Episcopus verò tenebatur nonnisi digniori conferre.

VII. Austeritas examinis eorum qui præsentabantur.

VIII. Patronis qui haberentur honores.

IX. De Patronatu Capellarum.

X. Et Dignitatum in Capitulis.

XI. Patronatus Ecclesiæ Græcæ.

XII. Etiam quoad Oratoria & Xenodochia.

XIII. Non verò in Abbatias.

XIV. Cui rei & in Gallia quoque locus erat.

I. Duplici corruptelæ medicari studuit Concilium Arelatense VI. anni 813. ut ne laici deinceps vel darent auferrentque injussu Episcoporum Parochiales sui juris Ecclesias, vel extorquerent munera, quæ jam virtutum & meritorum loco & numero haberentur. *Ut Laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant. Ut Laici omninò à Presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ. Quia plerumque propter cupiditatem à laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dantur, qui ad peragendum Sacerdotale officium sunt indigni.* Can. 4. 5. In Concilio Moguntino eædem proscriptæ sunt pestes, *Can. 29. 30.*; at in Concilio Turonensi III. illud memoratur vitium latè jam serpsisse, ut alii aliorum opimiores Parochias invaderent, majore Patronis pecunia numerata. *Quod vitium latè diffusum summo studio emendandum est.* Can. 15.

II. Ex eodem verò Concilio palam fit, non Laicos tantùm, sed & Ecclesiasticos fuisse Patronos; quanquam tam non possent hi, quàm illi, inconsulto Episcopo Ecclesiæ suæ ditiones donare. *Itemque interdicendum videtur Clericis, sive Laicis, ne quis cuilibet Presbytero præsumat dare Ecclesiam sine licentia & consensu Episcopi sui.* Can. 15. Rariores tamen fuisse Ecclesiasticos Patronos, ex eo conjicitur, quòd de Laicis penè solis & Concilia hujus ævi meminerint, & Capitularia.

III. Ludovici Pii Capitulari monentur Episcopi, ne præpropere repellant præsentatos à Patronis laicis, si eorum vita, doctrina, muneri respondeant, quod eis demandatur. *Et si Laici Clericos probabilis vitæ & doctrinæ Episcopis consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant.* Conc. Gall. tom. 2. pag. 430. c. 9.

In Concilio VI. Parisiensi anno 829., *Can. 22.*, ut obstrueretur eos Patronis subinde expostulantibus de frequenti & iniqua eorum repulsa, quos Episcopis præsentabant, statutum est, ut diligenter examinarentur causæ & rationes, quibus se Episcopi tuerentur. *Et si laicus idoneum utilemque Clericum obtulerit, nulla qualibet occasione ab Episcopo sine certa ratione repellatur; Et si rejiciendus est, diligens examinatio, & evidens ratio, ne scandalum generetur, manifestum fuerat.* Cap. Car. Mag. *l. 5. c. 378.* Edere ergo & canonico judicio approbare tenebatur Episcopus rationes eos abnuendi, ac summovendi, quos Patroni præsentassent. Aliàs enim ludibrio fuisset Laicorum Patronatus.

IV. Quoties verò scindebatur hæreditas quæpiam plures inter fratres & hæredes, nemo non eorum Patronatum sibi arrogabat ei affixum: totque jam erant Presbyteri, non quot Altaria & Ecclesiæ, sed quot hæredes. Concilium Cabilonense anni 813. statuit ut in istiusmodi importunis rerum concursibus Ecclesiam eam Episcopus interdiceret, donec convenisset hæredibus, ut vel uni eorum cederet Patronatus, vel in unum aliquem Presbyterum suffragia conferrent omnes. *Nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant.* Can. 26. Capitulare Ludovici Pii non abnuit, quin Episcopus sacra pignora auferat ex Oratorio, si Patroni pertinaciùs rixentur. *An reliquias exinde auferat.* Addit. 3. c. 22. Ei sententiæ inhæsit Concilium Triburiense, jusso Episcopo Sanctorum Reliquias inde avehere, donec omnis de Patronatu dissensio consopiatur, *Quia juxta Apostolum, servos Dei non oportet litigare, Episcopus tollat inde Reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia, & sub sigillo consignet ea, ut sacrum ministerium nullus celebret in ea, antequam concordi unanimitate unum omnes eligant Presbyterum.* Conc. Gall. tom. 2. pag. 467.

V. Necdum constare nobis ullo documento potuit de certo tempore, quo Patronus jure suo uti teneatur, aliàs ad Episcopum devolvendo. Verùm Hincmarus Remensis Archiepiscopus in Literis ad Tardunensis pagi Comitem datis, quarum extat Epitome apud Flodoardum: apertè docet certo tempore arctatos fuisse Patronos. Fidenter enim Comitem ille admonet, etsi cognationis jure sibi conjunctum, nisi proximis Quatuor Temporibus nominet, qui in vacante Parochia ordinetur: semetipsum suo arbitrio in ea constituturum ministros à quibus regatur. *Pro loco vacante sine Presbytero, monens ut quantocius Clericum sacro ministerio aptum ostendat, qui valeat ibi ordinari, sciens pro certo, quia post ordinationem, quæ fieri debebat in proximo, ipsum locum sine Presbytero non dimitteret; quia nec cum mercenario, nec sine Pastore proprio ipsos homines audebat dimittere. Et si ipse non præsentaverit eum, qui dignus possit inveniri, ille ordinaturus esset, qualem meliorem potuisset invenire.* Flodoard. L. 3. c. 26.

VI. Plurima hinc sanè exculpi possunt cum primis utilia, ad illustrandam ejus ævi disciplinam. 1. Cogebat Episcopus Patronum ut præsentaret Pastorem, non mercenarium; & quidem maturè, ne diutiùs langueret grex Pastore destitutus. Si alterutri huic officio deesset Patronus, Ecclesiæ non deerat Episcopus, ejusque vices implebat. 2. Tempus autem intra quod præsentare tenebatur Patronus

nus, ex Quatuor-Temporibus nexum & religatum probabiliter creditur fuisse. Præsentatum enim & ritè examinatum ordinabat Episcopus. Hoc verò spatium erat trium aut quatuor circiter mensium, quod eo distent inter sese Quatuor-Tempora. 3. Ut ne posset ab Episcopo repulsam pati, quem præsentabat Patronus, una re opus erat, nempè ut dignus esset. At ubi Episcopus Patroni implebat vices, & devoluta utebatur potestate, non dignus tantùm, sed dignior eligendus ei erat.

VII. Sunt & ejusdem Hincmari Literæ ad Comitem Theodulphum, quibus submonet, ordinaturum à se non iri eum Parochiæ Presbyterum, à quo ipse muneris aliquid acceperit: asperius se de eo examen instituturum, maximè ut sacramento confirmet se nihil dedisse; alioqui alium institutum iri Parochum, & si qui contrà nitantur, in eos anathema vibrandum. *Si vis ibi habere Presbyterum adhuc mihi talem Clericum, qui aptus sit sacro ministerio, & ego illum inquiram, & illi Ecclesiam dabo, & tunc illum ordinabo, si mihi talis Clericus satisfactionem fecerit, quod nullam pretium inde donaverit. Et si tu ita facere non volueris, ego ordinabo, qualiter populus ibi officium habeat, usque dum ibi ordinem Presbyterum, &c. Ibidem L.3. c.25.* Invaserat hic Comes spolium defuncti Parochi & vacantis Parochiæ fundos. Comminatus est Hincmarus, interpellaturum se potestatem & tuitionem Regiam, nisi ablata restitueret, & sacrilegum facinus repararet. De his spoliis alibi agemus. Sed hic illud interim observandum venit, quòd ait Hincmarus delegatum à se iri, qui Parochiam regat, & Sacramenta administret, donec proprius sit Parochus, vel à se, vel à Patrono nominatus. Inde enim non obscurè emicat penes Episcopum fuisse jus Deportuum in vacantes omnes Parochias, in quibus interim administrari Sacramenta ipse curaret. *Ecclesia in potestate & ordinatione sunt Episcopi secundùm sacros Canones & Imperialia capitula: unde mandat ut quidquid de facultatibus Ecclesia acceperat, Presbyteris quibus res commendata fuerant, restituat.*

VIII. Aliunde autem Episcoporum erat decernere, quibus patronos, dominosque vicorum Parochi prosequi deberent honoribus. Ita enim jubent Capitularia. *Ut Episcopi provideant, quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis suis Senioribus tribuant. Capi. Car. Mag. l.5. c.148.*

IX. Quanquam non diximus ferè hoc Capite, nisi de Parochiarum Patronatu; nec dubitari tamen potest quin & in Capellas & Oratoria ruris eodem Patronatus jure nobiles viri uterentur, non sine assensione Episcopi. Prolata sunt alio loco Statuta Hincmari & Concilii Nannetensis quibus vetantur Parochi, ne à dominis vicorum impetrent eas Capellas, nisi accedat Episcopi consensus. *Sed neque Capellam apud Seniorem obtineat, sine consulta Episcopi.*

X. Erat & penes Abbates nonnunquam & Monasteria Patronatus & nominatio Canonicorum Ecclesiæ alicujus Collegialis, necnon & ejus Dignitatum. Carolus Simplex Rex fundato in Palatio suo Attiniaco duodecim Presbyterorum Collegio, Abbati Compendiensi eos subjecit, ita ut Præpositus & Decanus Abbatiæ Compendiensis, scrutati suffragia Monachorum suorum, Præpositum & Thesaurarium designarent Attiniacensis hujus Capellæ Regiæ. *Ea scilicet ratione ut Præpositus & Decanus ex Monasterio Compendiensi, cum aliorum sua Congregationis fratrum consilio, in præfata Capella loco constituant Præpositum & Thesaurarium ex suis. Baluz. Append. ad Lupum Ferrar. p.524.*

XI. Quoad Ecclesiam Græcam, congessit in Nomocanone suo Photius, *Tit.10. c.8.*, Imperatorias Constitutiones, quibus vetatur ne Catholici prædia sua, in quibus Ecclesiæ quæpiam constructæ sunt, hæreticis vendant, vel utcumque in eorum potestatem venire sinant: alioqui prædia ipsa fisco Principis addicuntur. Et aliæ rursus, quibus edicitur, ut si Orthodoxus qui vendat, locet, oppignoret, in Emphytheosin det ejusmodi prædia, ubi est Ecclesia, Judæo, Pagano, Hæretico, Samaritano, ea adjudicentur Ecclesiæ Parochiali ejusdem loci.

Videri poterat quibusdam Synodus VII. Oecumenica, *Can.3.*, damnasse Patronatus laicos, cum irritas decrevit fore electiones Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum ex suffragiis Magistratuum. *Omnem electionem, quæ fit à Magistratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere, ex Canone, dicente, &c.* Canonis est Apostolicus. *Can.30. Si quis Episcopus sæcularibus Magistratibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur.* Verùm à Balsamone hic observatur, electionem, *psephon*, hic sumi pro Ordinatione, nec eam damnari, à VII. Synodo, nisi cum vi tyrannica illam ab Episcopis Magistratus extorquent. *Quoniam Presbyterorum & Diaconorum hæ ordinationes potentia & vi procedunt, infirmari debent & resolvi.* Atqui jure Patronatus nulla istiusmodi vis, aut necessitas imprimitur Episcopos, penes quem libera semper potestas est indignos ablegandi.

XII. Ab eodem sanè alibi Balsamone laudantur Leges, quæ Oratoriorum, Xenodochiorumque fundatoribus & eorum hæredibus potestatem tribuunt eligendi eos omnes, qui ministraturi ibidem sint: Incolumi tamen integraque Episcopi potestate, ut minimè idoneos & indignos inde extrudat. *Qui donativum constituerit, ut Oratorium, vel Xenodochium, vel Nosocomium extruat, &c. Pro ejus arbitratu administrentur. &c. Sed ex eo quod dicit lex. Domos sanctas & religiosas administrari pro ædificatoris arbitratu, non est ei promissum aliquid contra Leges & Canones facere. In Can.1. Const. I. & II.* Mox alias depromit Leges, per quas Episcopo fas est, rejicere Clericos à Pattonis præsentatos, si pares non sint tanti ministerii amplitudini, aliosque in eorum locum subrogandi. *Dicit enim Lex, eos qui à Domorum extructoribus in locum Clericorum electi sunt, si indigni inveniantur, ejici, & alios ab Episcopis ordinari debere.*

XIII. Non ita obnoxia sunt autem Monasteria eidem Patronorum Imperio, nec ipsi eorum fundatores, id sibi arrogare possunt, ut ea per sese, vel per quos volent adgubernent. Ita decrevit Concilium Constantinopolitanum, quod primum & secundum dixere, ubi explosa est eorum irreligiosa pietas & simulata religio, qui fundanda Abbatia omnia sua se Deo dicare præseferebant; quique tamen quod Deo dari fingebant, retinebant sibi, suæque semper ditioni adserebant, cum vel sese, vel alium quemvis suo loco præficerent Abbatiæ. *Nonnullis suis copiis & facultatibus nomen Monasterii imponentes, & eas Deo sanctificare profitentes, se earum, quæ sunt consecrata, dominos esse inscribunt, & sola appellatione Deo dedicare machinantur, &c. Nullo modo potestatem habeat, qui consecrat Deo res suas, se ipsum præfectum, vel pro se alium constituere. Can.1.*

XIV. Illud non semel adnotatum est à nobis, complures suis in Prædiis Gallos fundasse & dotasse varia Cœnobia; veritos autem, ne ut sæpè contigerat, ea in plures, vel liberos, vel hæredes suos discinderentur, unde certa illis imminebat pernicies, ea tuitioni & Patronatui Regum commisisse. Non tamen ex animi sententia res processit. Dum unum quippè malum declinarent, in aliud nihilo tolerabilius se conjicere. Interjecto enim aliquo tempore Reges ipsi, periclitanti Reipublicæ utcum-

cumque suppetias ferre laborantes, Cœnobia ca Nobilibus, Ducibusque exercituum concessere, eorum ut reditibus aliqua ex parte in impensas belli abstinerentur. Quam perversitatem Reges tandem ipsi detestati sunt, primigeniamque in libertatem ea Monasteria revocarunt. Ita edocet Caroli Calvi Capitulare anno 868. *Ut Missi nostri diligenter investigent per singulas Parochias, simul cum Episcopo, de Monasteriis, quæ Deum timentes, in suis proprietatibus ædificaverunt, & ne ab hæredibus eorum dividerentur, parentibus & prædecessoribus nostris sub immunitatis defensione tradiderunt: & postea in alodem sunt data. Ut describant quæ sint, & à quo, vel quibus in proprietatem data sint, & nobis renunciare procurent; ut cum Episcopis & cæteris fidelibus nostris consideremus, quid & qualiter inde secundùm Dei voluntatem & nostram salutem agere debeamus. Cap.2.* Ita ille conabatur resarcire labem Monasteriorum Regiæ olim custodiæ commendatorum, & bona diu dilapidata restaurare. Hinc facilè intelliges, quàm æquum & quàm necesse fuerit, ut Abbatiarum Patronatus, non is esse sineretur, qui aliarum Ecclesiarum: ne earum fundatores eligendorum Abbatum stabile & perpetuum jus consequerentur.

CAPUT XXXII. *P.4. l.2. c.32.*

De Patronatu Laico & Ecclesiastico post annum Christi millesimum.

I. Patroni Laici in potestate semper Episcoporum fuere.

II. Non poterant Laici conferre, poterant Clerici. Concilia tamen in votis id habuere, ut propria & eximia ea esset potestas Episcoporum.

III. Plura statuta de Patronatu Laico. Si de eo litigetur, si Patroni varient, &c.

IV. Unde spatia quatuor mensium laicis, sex mensium Clericis adsignata Patronis.

V. Laici Patronatus præcipua quædam jura supra Ecclesiasticum.

VI. Innocentii III. varia Decreta de utroque Patronatu.

VII. VIII. Rursum de Laici Patroni potestate variandi de Ecclesiastici sex mensibus.

IX. De Capituli potestate instituendi vacante Sede.

X. De eodem rursus. Quanta necessitas institutionis & examinis Episcopi post præsentationem, vel collationem Patroni Laici vel Clerici, etiam secundùm Concilium Tridentinum.

XI. Statuta Conciliorum Mediolanensium, & aliorum Galliæ Conciliorum super ea re.

XII. Varia Decreta Concilii Tridentini, & Congregationis Concilii, de Patronatu Laicorum & Clericorum.

XIII. Prærogativa Patronatus Laici.

XIV. Ut teneantur Præsules, si præsentatos à Patronis rejiciant, causas repulsæ declarare.

XV. Hujusmodi de causis non cognoscit nisi Judex Ecclesiasticus superior.

I. IN controversiam trahi posset, an præsentatione non contenti, etiam Collationis jure usi quandoque sint Optimates Regni Gallicani in dispensandis Dignitatibus & Canonicatibus Capitulorum. Ut cum Comes Pictaviensis Thesaurariam Sancti Hilarii Pictaviensis Beato Fulberto contulit, qui Episcopus postea fuit Carnotensis. Ita enim Glaber: *Thesaurarium Sancti Hilarii gratis contulit. Baron. an.1023. n. ult.*

At Parochiales Ecclesias à Patronis nisi consentiente Episcopo dari non potuisse, extra controversiam est. Examen & consensum Episcopi necessarium præ cæteris fuisse, facile intelliges ex Concilio Salingestadiensi anno 1022. *Can.13.* Quippe ibi Patroni statim præcipiuntur ad Episcopi examen & judicium eos ablegare, quibus sui juris Ecclesias destinant. *Sed eum priùs mittat Episcopo, vel ejus Vicario, ut probetur, si scientia, ætate & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.* Non satis mihi quidem constat, an tantum Patronis indulgeret Hispania, cum anno 1050. Coyacense Concilium absolute prohibeat, necquid sibi juris laici in Ecclesias Clericosque usurpent. *Omnes Ecclesiæ, & Clerici sint sub jure sui Episcopi, nec potestatem aliquam habeant super Ecclesias aut Clericos laici.* Nec humanius in laicos fuit Concil. Romanum anni 1059. *Ut per laicos nullo modo quilibet Clericus, aut Presbyter Ecclesiam obtineat, nec gratis, nec pretio. Can.3.* Verùm non eò id forsan pertinet ut Patronatus perimatur laicus; sed ut insinuetur, nihil officere Patronatum Episcopali authoritati, quæ in omnia semper Beneficia dominatur. Idque luculentius apparet in Concilio Turonensi anni 1060. ubi Patronatus laicus sejungitur ab Ecclesiastico. *Nullus Ecclesiam magnam, vel parvam, deinceps sine consensu Episcopi à laicis præsumat accipere quolibet modo: sed neque à Clerico, vel Monacho, seu laico, sub pretii alicujus venalitate. Can.4.*

II. Duo sunt quæ ex hoc Canone exculpsisse juvet. 1. Ex his prohibitionibus censurisque tam frequentibus constare, invasas fuisse à plerisque Patronis Parochiarum Collationes, ut abduci vix ab ea præda potuerint, & rursum cogi, ut præsentatione contenti essent. Si qui ergo supersint per orbem Christianum sparsi Collatores laici Parochialium Ecclesiarum, non absurde conjicitur eas ferè esse inveterati & pervagatissimi olim mali raras nunc reliquias, ideoque minus curatas. 2. Hoc Canone æque præcipiuntur laici Clericique Patroni gratis & sine pretio præsentare: at soli laici hic jubentur Episcoporum consensum expectare. Itaque non abs re forsan ambigeret quis, an Clerici Collatores etiam essent, saltem Ecclesiarum non Parochialium. Ideo enim plerique omnes Canones, tum citati superiùs, tum infrà laudandi, non ferè nisi de laicis agunt, cum consensum Episcoporum requiri enixissimè præcipiunt. His annumero Canonem Concilii Juliobonensis anni 1180. ubi & illud additur, præsentatum à Patrono laico, ab Episcopo repellendum esse, si minus dignus, aut idoneus sit. *Si repellendus est, non retineat. Can.9.*

Fateri tamen cogimur, Patronos Ecclesiasticos, eo quod probabiliter existimantur usurpasse, Collationis jure spoliatos fuisse à Concilio Lateranensi I. anno 1123. sub Callisto II. nec tantum in Parochialibus Ecclesiis, sed in Præbendis largiendis. Quanquam enim specialibus demandata sit Episcopis potestas & cura salutis animarum: in hoc tamen illud observatur Lateranensi Concilio, Canones ipsos Apostolicos summam administrationem etiam rerum Ecclesiæ temporalium Episcopis permisisse, atque adeo Præbendarum? *Secundùm Apostolorum Canones omnium negotiorum Ecclesiasticorum Curam Episcopus habeat. Can.4. 7.* Ita nulla est Patrooatus Ecclesiastici supra laicum prærogativa. *Nullus omninò Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus, animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ, sine judicio vel consensu Episcopi, alicui tribuat. Immo sicut sanctis Canonibus constitutum est, animarum Cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio, in Episcopi judicio & potestate permaneat.* Quin & Laici usurpato investiturarum

ju-

jure, ex Præsentatoribus Collatores evaserant in Anglia maximè & Suecia sub Alexandro III. qui hanc pestem opprimere enixus est, tum litteris suis, tum maximè decretis Concilii Lateranensis III. anno 1179. *Can.*14.

III. In eodem porro Concilio definita est & illa jam sæpius ventilata quæstio, de pluribus unius Patroni, uniusque Patronatus hæredibus. De Patronatu ipso lites erant diutinæ, plures interim à pluribus præsentabantur. Edicit ergo Concilium, *Can.*17., ut quando Ecclesiam indulgentia Patronos tolerabat, *potestas in qua eos huc usque Ecclesia sustinet*, sibi ab hæredibus Patroni plurimis plures nominarentur is antehaberetur aliis, qui pluribus niteretur & meritis & suffragiis: si id verò sine offendiculo non posset, aut de ipso Patronatu concertaretur, nec intra tres quatuorve menses inter se Patroni concordarent, tunc demum Episcopus Beneficium conferret. *Ordinet Antistes Ecclesiam, si de jure Patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra tres menses non fuerit definitum.* Alia Editio non tres habet, sed quatuor. Et ea, ut apparet, utque ex infrà dicendis liquebit, castigatior.

In Collectione Epistolarum Alexandri III. quæ circumfertur tanquam Appendix Concilii hujus III. Lateranensis. Titulus est de Patronatu, ubi legere est hoc idem Decretum, pluribus aliis intertextum: nimirum pretio emi Patronatum, distrahique non posse: transire tamen eum ad hæredes prædii, cui est illigatus: si Patronus laicus plures alio & alio tempore præsentet idonea probitate & doctrina ornatos, Episcopi esse, ut digniorem eligat; si Patronus sit autem Ecclesiasticus, potiori jure niti eum, qui prior præsentatus est. *Cap.*12. 13. 8.

Posterius hoc Caput Lucio III. Papæ ascribitur, habeturque in Decretalium Libris. *C. Cum autem: De jure Patronatus*. Inde posteriores Canonum interpretes elicuere jus variandi, quo gaudent laici Patroni. A' quo tamen alienum prorsus apparet hoc quidem Caput, & eam rem ne attingere quidem. Sed non uno hoc exemplo approbari potest, usum legum, qui ipse summam Legis authoritatem præ se ferre videtur, legibus antiquis novos pro rerum opportunitate & temporum necessitate, appinxisse sensus, limitesque vel arctasse earum, vel ampliasse.

Redeamus jam ad Decreta Alexandri III. Quamvis Patronus Patronatu evincatur excidatque, si penes eum tamen tunc erat ejus possessio, rata habetur, tum præsentatio ab eo facta, tum Episcopi institutio. *Cap.*20. 21. Si Episcopo præsentatum ob imparia merita respuente, vel quavis alia ratione vacet Beneficium, Oeconomos instituet Episcopus, qui proventus ejus colligant, in Ecclesiæ usus dependant, vel successori servent. *Cap.*14. Cum Beneficia distribuant Episcopi ex assensu Patronorum, inde fit ut ea Beneficiarii resignare non possint, nisi in manus Episcopi, non autem Patroni. Causæ de Jure Patronatus non poterant nisi ab Ecclesiasticis judicibus judicari. *Part.*47. *c.*4. 6. 7. Capitula & Abbatiæ non habebant nisi bimestres inducias ad præsentandum. Pollicitationes omnes Episcoporum de Beneficiis nondum vacantibus, irritæ declarantur à Concilio Lateranensi III. Denique ad Episcopos Galliæ manarunt hujus Pontificis Literæ, quibus contestatur vehementer sibi doluisse, quòd rescisset in Gallia complures Beneficiorum vel juris patronatûs compotes fieri per sæcularium Judicum sententias, non requisita Episcopi audientia & consensione: id enim vero cælestis vocationis oraculo tribui jam non posse, nec per ostium intrari in Ecclesiam, sed aliunde ideoque nec censurarum Ecclesiasticarum jaculis abstinendum esse, quo ea deinceps calamitas ab Ecclesia propulsetur. *In sæculari foro, nec requisita Episcopi audientia, Patronatus Ecclesiarum & Ecclesiastica Beneficia sibi præsumunt in vestris Parochiis vendicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde &c. Part.* 50. *c.*33. Denique ad Episcopos Angliæ rescripsit idem Pontifex contra usurpatas à Laicis investituras Beneficiorum, quarum perversitas in eo maximè execranda foret, quòd præter Episcoporum assensum laici Patroni Beneficia dispensarent, & quibus vellent largirentur. *Beneficia præter assensum Episcoporum, ad quos eorum donatio spectat, de manu laica accepisse.*

IV. In eodem Lateranensi Concilio spoliati fuerant Clerici potestate eligendi, vel præsentandi ad Beneficia, si qui qua indignis vota antè contulissent, *Clerici si contra formam istam quenquam legerint, se eligendi potestate tunc privatos noverint, &c. Can.*3. *l.*8. Sex etiam menses indulti erant, quos provideri posset vacantibus *Præbendis, Officiisque*. Non satis liquebat, an eo Decreto Patroni continerentur. Innocentius III. postea *C. Cum propter. De Jure Patronatus*, definiit, si Patronì laici, quamvis de Patronatu lites exarserint, intra quatuor menses neminem præsentent, ab Episcopo tunc tandem Beneficium conferri debere. Ita cœptum est Decretum de quatuor mensibus Patronis laicis, de sex mensibus autem Ecclasiasticis attribui, quanquam Concilium Lateranense III. cujus hi sunt Canones, nihil ejusmodi satis perspicuè definisset.

In Concilio Avenionensi anni 1209. constitutum est, ut si juxta hujus Concilii Decreta, *Monachi & alia persona, sive religiosa, sive alia quacumque*, intra sex menses non præsentassent, vacantibus Ecclesiis provideret Episcopus.

In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. Patronatus jure spoliati sunt Patroni, qui Beneficiarios interemissent. *Can.*14. Concilium Oxfordiense anni 1222. bimestre tantùm tempus Episcopo assignavit, intra quod præsentatum institueret; *Can.*4. 5. agnovitque juxta Lateranense Concilium post sex menses elapsos jus Patronorum ad Episcopum devolvi; cui ab Oxfordiensi hac Synodo præcipitur, quandiu flagrant rixæ & lites inter Patronos, ne quid illis præjudicetur, ne Beneficia ulli eorum conferantur, qui ab iis nominati sint.

Hæc porro Alexandri III. Decreta permagna ex parte in Gregorianis Decretalibus radiant. In his autem perspicuè patet, non concessum unquam priùs fuisse, ut Patronatus unius Ecclesiæ plures inter hæredes divideretur, quòd nempe tunc ut plurimùm singuli singulos nominarent, qui dotem Ecclesiæ inter se partirentur, non sine gravi ejus dispendio. *Nobis visum est quod Ecclesia inter hæredes dividi non debet.* Verba hæc sunt Concilii Mediolanensis, valdè consentanea Concilio Triburiensi. Ex eisdem Gregorii IX. Decretalibus emicat, si litigiosi Patronatûs candidati intra sex menses non concordent, ab Episcopo Beneficium conferri. *De Jure Part. c.*1. 2. Hoc verò Decretum præfixa Rubrica, seu Summa arctat ad Patronos Ecclesiasticos, quòd Patroni laici non gaudeant nisi libero quatuor mensium intervallo. *Sed intellige de Patronis Ecclesiasticis, nam in Laicis sufficiunt quatuor menses.* Quæ ibi coarctatio merè arbitraria videri potest, si textus ipse per sese introspiciatur, qui nihil ea quidem de re enucleat, nec hic, nec in prima Antonii Augustini Collectione, *De ætat. & qu. ordin. c.*5., nec in Concilio Lateranensi III. suprà relato, ubi etiam tres quatuorve menses leguntur, non sex, sed nulla distinctione expressa Clericos inter Patronos, laicosve.

V. Nec dissimulavit tamen Innocentius III. *Ibid. c.*28., insigne Laicorum supra Clericos privilegium

gium Patronorum, qui nec Legatis obnoxii sint Apostolicis, nec ipsius Papæ mandatis, quod à Gregorio IX. postea confirmatum est, ut alibi dicimus.

VI. Cætera autem hujus Pontificis insigniora Decreta instiusmodi sunt. 1. Non posse Ecclesiasticum Patronum præseotare semetipsum, cum citra piaculum nemo semet possit in Ecclesiæ dignitates functionesque intrudere. *Cum nullas se ingerere debeat Ecclesiastica Prælationis officiis*. 2. Posse à Parocho præsentari Episcopo Clericos ad Titulos & Officia inferiora suæ Ecclesiæ inconsulto Patrono, cui tamen illæsum illibatumque suum jus constat: & vacanti Parochiæ providendi, & alios tum Clericos præsentandi, oisi ejus assensu instituti fuissent inferiores hi Titulares. 3. In Ecclesia Conventuali eligendus primùm Prælatus est, & tum flagitandus Patroni assensus, nisi speciali aliquo jure is fulciatur, ut electioni ipsi intersit. *In Conventuali Ecclesia non electioni Prælati facienda, sed jam facta honestius Patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractanda*. Confirmaotur denique ab hoc Pontifice jura honorifica Patronorum, & illud ante cetera eximium, quo modesta eis subsidia subministrentur ab Ecclesia, si quo infortunio ad inopiam delabantur. *Pro fundatione quoque Ecclesia, honor processionis Fundatori servatur; & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè succurritur, sicut in sacris est Canonibus institatum. De jure Patronat. c. 26. 30. 35.*

Ab Honorio III., *De electione & electi potest. c. 51.*, confirmatum est Decretum, quo Patroni laici excludebantur ab electione Prælatorum in Ecclesiis Conventualibus, & rescissa transactio huic adversa. Quod adduci potest quis, ut quam huic legi exceptionem adjecit Innocentius III. ea ad Patronos trahatur Ecclesiasticos.

VII. Nihildum ferè attigimus de ea Patroni laici facultate, qua ut loquuntur, variare potest, hoc est, si quem primùm præsentaverat, Episcopus jure respuerit, alium rursus nominare. Necdum id juris invaluerat, ut ex hoc ipso comprobatur silentio Canonum, quorum pedissequi sumus, utque rursus patet ex Canone Concilii ad Castrum Guntherii habiti anno 1231. quo ea viee cadunt suo jure Patroni, laici promiscuè & Clerici, si illiteratum præsentent. *Accidit interdum quod Patroni Ecclesiarum, tam Clerici, quàm laici, præsentant illiteratos ad regimen animarum, quod fieri prohibemus. Et si quis Patronus contra hanc inhibitionem venire præsumpserit, jure careat præsentandi illa vice. Can. 15. 16.* Proximo Canone eadem intentatur pœna in eos etiam indiscriminatim, qui Clericos ad Ecclesias Parochiales præsentarint, imperitos vernaculæ earum linguæ.

Ne id quidem satis certum est, an ubique universim usu tunc temporis recepta esset illa de quatuor aut sex mensibus Regula. Etenim anno 1279. in Concilio ad Pontem-Audemari præceptum est Canonicis Regularibus, quibus jus est ad Parochias præsentandi, ut intra qoadraginta dies præsentent, quibus elaosis, Presbyteros sæculares illis in Ecclesiis constituet Episcopus. *Nisi sufficientes personas infra quadraginta dies à tempore vacationis Ecclesiarum præsentaverint, per Episcopum Ecclesiis vacantibus provideatur, ponendo ibi Presbyteros sæculares, si sibi videbitur expedire. Can. 24.*

VIII. In Synodo Pictaviensi anni 1280. sancitum est, ut qui præsentati fuerant sede vacante Episcopatûs, & quos probabile est à Capituli Vicariis Generalibus institutos jam tum fuisse, convolarent ad Episcopum tertio saltem mense post ejus consecrationem. *Monemus omnes qui sede Pictaviensi vacante, Beneficia curam animarum habentia, vel Capellanias, seu domos eleemosynarum sunt adepti, vel ad ea præsentati, intra tres menses coram nobis ubi fuerimus, se præsentent, titulum sibi competentem in præmissis ostendere. Can. 9.* In Concilio Virtsburgensi anni 1287. excommunicati sunt, & ea vice exuti jure Patrononatûs, qui præsentare procrastinarent ultra mensem, post illum temporis terminum, quem jura constituerant.

Necdum ergo tunc apertè prodita erat in contextu Juris Canooici illa Clericos inter Laicosque Patronos distinctio. Videtur autem oobis quidem Bonifacius VIII. fluctuantem hactenus & nutantem de meosibus sex quatuorve Regulam primus omnium universaliter & constantissimè defixisse in Sexto, Titulo *de Jure Patronatus*. Quam & ille Regulam in eos etiam Clericos effundit, qui jura sibi adjunxere Patronatûs laici. Usque adeo amabant hac quidem in re Ecclesiasticum Patrooatum amplificare.

Anno 1300. Synodus Bajocensis ab Episcopis voluit, post institutos eos, quos Patronus præsentasset, illos mitti ad Patronum, ut solemni apud eum sacramento defungerentur. *Can. 43.* Id sacramentum necdum obsoleverat in Provincia Narbonensi, ut liquet ex Concilio Avenioneosi aoni 1336. 2. Ut ne resignationes ullæ fierent, nisi in manus Episeoporum, 3. utque quibuscunque provisum fuerit de Beneficiis, viduata sede, Episcopo recens instituto ii omnes sistere se teoeantur. *Omnia beneficia collata vacante sede Bajocensi, & post promotionem nostram, si nobis non fuerint præsentata, in manu nostra capimus, & per manus Diaconorum volumus & præcipimus detineri. Conc. Aven. C. 31.*

IX. Ita quidem ab his tum Galliæ Episcopis restringebantur Capitulorum institutiones dum vacaret sedes. At contrà Germaniæ Prælati communieasse videntur cum Archidiacoois, eorumque Vicegerentibus, jure vel consuetudine subnixis, instituendi potestatem. Accipe Canonem ipsum Coloniensis Concilii, anno 1310. *Nullus Ecclesiam Curatam de cætero teneat, nisi à nobis vel Archidiacono, & eorum vices gerentibus, quibus hoc de jure vel consuetudine competere dignoscitur, de eadem fuerit legitimè institutus; cum aliàs non habeat claves ligandi vel solvendi. Can. 12.*

Propiùs ad Gallicanas consuetudines accedebat Concilium Ravennas anni 1317. quando decrevit, ut qui ab aliis Prælatis Regularibus vel Secularibus instituti fuerant, ut ferebat consuetudo, ne animarum curam susciperent, vel Sacramenta administrarent, nisi potestatem antè ab Episcopo ipso accepissent. *Sacerdotes aliqui per nonnullos Prælatos sæculares vel regulares, quibus in certis Ecclesiis Parochialibus Rectorum institutio de consuetudine competit, sine sui Episcopi authoritate, Parochiales Ecclesiarum ipsarum, qui ipsius Episcopi subditi esse noscuntur, præsumant solvere & ligare in suarum præjudicium animarum &c. Can. 2.* Discriminis hujus non insulsè ea conjicitur ratio, quòd Germaniæ Præsules minùs sollicitos haberet procuratio suarum Diœceseon, Episcopaliumque jurium defensio, quam Galliæ Italiæque Episcopos.

In Concilio Rotomagensi anni 1335. cum prohiberi omninò non possent Patroni, quin Parochos in Ecclesiis instituerent; constitutum est, ut Parochi post quadraginta saltem dies initæ Parochiarum possessionis, Episcopo se sisterent, ut chartas titulosque repræsentarent, sacramentumque præstarent obedientiæ, totiusque muneris sui summa fide obeundi. *Qui aliqui plerumque in Parochialibus Ecclesiis instituuntur per alios quàm per Diœcesanos, sine authoritate ipsorum; statuit Concilium, quod quoties aliquem sic de cætero contingat institui, idem institutus infra quadraginta dies à tempore*

cu-

corporaliter adepta possessionis, coram Diœcesano, seu ejus Vicario comparere personaliter debeat, fidem facturus debitam de titulo, ac præstiturus Diœcesano, de obedientia, fidelitate, residentia, & aliis consuetis debitum & solidum juramentum. Can.7.

X. Hinc autem manifestissimè apparet, quàm necesse semper visum fuerit, ut penes Episcopum solum summa semper esset potestas, ea largiendi Beneficia, quibus animarum cura immineret; cum tantopere tandiuque nervos omnes contenderit Ecclesia, ut Patronorum laicorum collationibus obluctaretur, utque alas iniret vias ac rationes ejus labis farciendæ, quæ ex Collatoribus Ecclesiasticis oriretur, vel ex iostitutionibus aliorum, quorumvis præter Episcopos.

Concilium Coloniense anni 1549. decrevit, ut à Pontifice postularetur revocatio cujuscumque potestatis ad hujusmodi Beneficia pleno jure conferenda: utque omnibus omnino aditus ad ea iotercluderetur, *nisi præcedeat examen Episcopale. Tit. De exam.Ordi. c.9.* In Concilio Tridentino, *Sess.7. c.13.*, decretum est, quocuoique demum vel privilegii, vel consuetudinis jure allegato, qui ab Ecclesiasticis præsentarentur Patronis ad quodvis Beneficium nec institui possent, nec admitti, nisi eos & examinasset Episcopus, & dignos judicasset. Excepti fuot tantùm Graduati iosignas & Nominati. In alia ejusdem Concilii Sessione decretum est, *Sess.14. c.12.*, ut Episcopi ipsi instituere possent, utque Episcopo soli præsentare possent Patroni, revocatis rescissisque omnibus privilegiis huic Decreto adversis.

Verùm cum in hoc eodem Concilio statuitur, *Sess.24. c.18.*, ut ad omnes Ecclesiastici Patronatûs Parochias vacantes, instituatur concursus & exameo publicum asperrimumque, cui præsit Episcopus, cum examioatoribus plurimis; & ubi Collator, institutorque quivis aliùs, quam Episcopus, ad eum determinatur & astringitur, quem Episcopus dignissimum declararit ioter eos qui subierint: Patronus Ecclesiasticus eligit ipse dignissimum: Quem præsentat autem Patronus laicus, ab examinatoribus rejici potest, si minùs idoneum judicaverint: His perspicuè significat Concilium, Patronum quemvis, seu laicum, seu Ecclesiasticum, ad id omninò, studium, voluntatemque suam convertere ac conferre debera, quod animarum saluti conducibilius est. Ita non prorsus extinguitur à Concilio vel collatio, vel institutio, à quibusvis aliis præter Episcopum expectanda, sed post Episcopi examen rejicitur, eique accommodatur. Postremo de quo demumcumque agatur Beneficio, potest Episcopus a Patronis præsentatos rejicere, si ineptos inutilesque compererit: si verò eorum institutio ad alios quàm ad ipsum pertineat, jure semper utitur suo, ut eos ad examen suum vocet, & alioqui irrita sit institutio. *Sess.25. c.9.*

XI. In Concilio IV. Mediolanensi anno 1579. *Cap.5.*, constitutum est, ut ajusdem modi concursu, & examina consimili præmisso, ad Pœnitentiarii & Theologi dignitates eligeret Episcopus dignissimum omnium, cui Collator, etiam Capitulum ipsum conserre cogeretur. Parocbiæ similiter collationis Prælati Exempti, vel Patronatus Ecclesiastici, aut mixti, non dabuntur ex hujus Concilii præscripto, nisi iis quos Episcopus omoium dignissimos post Concursum & Examen judicarit.

In Gallia varò Concilium Rotomagense anoo 1581., *Tit. de Episcop. Offic. n 26.*, Examen instituit austerum cum primis Examinatorum sex, quos Synodus Diœcesana nominarit, ad eos omnes excutiendos, quos laici Patroni, vel Clerici ad Parochias nomioarint. Concilium Burdigalense anni 1583., *Cap.22.*, promulgavit Decretum Concilii Tridentini, ad Examen & Concursum vacantium Ecclesiarum Parochialium, cassatis irritatisque collationibus & institutiooibus quibuscumque, & provisiooibus aliter factis. Concilium Turonense ejusdem anni, *Cap.4.*, oon modò idem ipsum promulgavit Decretum Trideotinæ Synodi, sed & eodem pertineotem Bulla Pii V. Concilium Aquense anni 1585. subjecit examini Episcopi, & trium saltem Examinatorum, quos Synodus nominarit, eos omnes quibus vel collatione, vel nominatioone & institutione, vel provisione Romana, aut Legati Avenionensis, Benaficia aliqua collata fuerint. Concilium denique Burdigalense, *Tit. de his quæ ad Coll.*, anni 1624. irritas pronuntiavit Collationes omnes, ubi Abbates, Priores Conventuales, vel Laici Beneficia conferrent iis, quos nec nominasset Episcopus, nec approbasset.

XII. Nec præteriri hoc loco potest, quod docet Fagnanus, quamvis jure oon possit laicus quisquam conferre Beneficia, quantumvis suffragetur ai immemorialis consuetudo: si tamen *fama privilegii concurrat* cum immemoriali coosuetudine, posse *jure communi* ea potestate uti. *Fagn. in l.1. Dec. P.1. p.258. 257.* Verùm juri ei communi derogatum esse Bulla Gregorii VIII. qua rescinduntur præscriptiones & coosuetudines omnes immemoriales, cum sama privilegii, iis in rebus, quę in detrimentum cedunt Ecclesiæ. Propterea oimirum quod ea probatio sit negativa quidem, sed valde efficax, quod authenticas Chartas horum privilegiorum, oec Romæ, nec alibi gentium reperire sit. 2. Cùm à Congregatione Concilii declaratum sit, Concursum à Concilio Trideotino adornatum ad Parochias, non habere locum in Parochiis Patronatus laici: declaratum est atiam ab eadem, si cuoctatione & desidia Patroni, qui iotra quatuor menses non nominarint, jus ad Episcopum devolvatur, non posse Episcopum eas nisi per concursum conserre. 3. Quoad Parochias Patronatûs mixti, priùs quidem definierat Congregatio Concilii, locum esse debere Concursui, ut qui sit Ecclesiæ favorabilior: sed ab ea post discessit seotentia, ne Patronos laicos nimis arctaret, quibus tunc etiam indulti sunt eo casu sex menses. Huic posteriori definitioni Pontifex accessit. *In L.3. P.2. p.255. 257.* 4. Jus commune, ut habetur *Capite cum vos, De officio Ordinarii*, præcipiebat, ut Episcopi Oeconomos iostituerent io Ecclesiis Patronatus laici vacantibus, qui fructus colligerent servarentque successori, portione congrua sibi decisa in suos usus, permissa Clericis facultate, ut Ecclesiam servent & tueantur ipsi sui Patronatus. Ita Jus commune quidem: at Episcopi à Tridentino jam jussi sunt Oecunomos omoibus in Parochiis vacantibus cujuscumque Patronatus collocare. *In L.1. P.2. P.440.* 5. Alexander III. Papa C. *Cum vos, de officio Ordinarii*, agnoscit *quia persona minùs idonea præsentantur* à Patrono laico: cogi persæpè Episcopum, ut Ecclesias diu vacare sinat. *Sess.25. c.9.* Ex quo inferunt Canonistæ variare posse Patronum laicum, non Ecclesiasticum. Si tamen indignum non præsentavit Ecclesiasticus Patronus, oisi ex ignorantia vel obreptione, potest alium præsentare, postquam prima præsentatio rescissa fuerit, juxta C. *Si electio, De electione. In Sexto*, quo sex alii menses daotur alectoribus, quibus obreptum est. *Fagn. Ibid.* Ex adverso autem si Patronus laicus, vel Clericus, qui ratione patrimonii, sui Patronus est, indignum præsentet, non oesciens indignum esse, valde dubium est inter Canonistas, an noo hac vice privetur Jure nominandi. Itaque etsi interest, multum, non interest tamen tantum discriminis inter Laicos, Clericosque Patronos, quantum oonnulli opinantur. Maximè si spectes à Concilio Tridentino juberi Patronos, laicos etiam, ut probabile est, intra decem dies nominare, ut quos ne-

nominarint, ii à Synodalibus Examinatoribus examinentur. *Sess.24. c.18.*

XIII. Illud porro hinc emergit, privilegia Patronatus laici ab usu magis, quàm à Decretis Pontificum profecta esse, & Canonibus Conciliorum, qui illis ex adverso subiosensi videntur fuisse. *Halliee. D. Elect. Sect. 8. c.2. art.2. §.2.* Et nihilo tamen minus, cum usus ipsemet Lex sit, & ejusmodi Lex, qua cæteris legibus omnibus vel accedat authoritas & vis, vel decedat: tam clara in luce radiare visa, sunt privilegia laicorum Patronotum, ut dubii omnes Patroni in laicos se transferri semper certaverint. *Fevret.l.3.c.1.n.12.* Memorat Chopinus, *De dominio L.3. Tit.27. n.12.*, anno 1573. à Parlamento Parisiensi Universitatem Parisiensem Laicis Patronis adscriptam fuisse. Actum est tam operosè de hujus celeberrimæ Universitatis Patronatu Tomo tertio ejus Historiæ, ut diutiùs hìc immorandum nobis omninò non sit. Egit prolixè & Covarruvias, *Pract. quæst. c.36. tom.2.*, de Laici Patronatus prærogativis in Hispania, quę non multùm abludunt à Gallicanis. Egit & Vasquesius de iisdem in eundem modum, in Opusculis suis. *Opusc. pag.388.*

XIV. Paucissima supersunt obiter delibanda de duobus, quorum alterum jam non semel perstrictum fuit. Primum est de repulsa ejus, quem Episcopo præsentat Patronus. Abbatem Sancti Remigii & Archidiaconum Remensem delegavit Alexander III. Papa, ad dijudicandas causas repulsæ, quam ab Episcopo Suessionensi passus erat Subdiaconus, ab Abbate Sancti Petri Catalaunensis ad Ecclesiam Parochialem præsentatus. *Append.1. Epist.37.* Ita autem statuebat Pontifex, non potuisse præsentatum respui ab Episcopo, nisi manifesta & rationabili de causa. *Indecens est, & penitus obvium rationi, ut prænominato Subdiacono, nisi pro manifesta & rationabili causa, plebis cura denegetur, &c. Aut investiat, aut quare id facere non possit coram vobis rationabilem causam ostendat, &c. Si contempserit, vos investiatis, &c.* Concessit hic idem Pontifex, *Append.3. Epist.7.*, Capitulo Cabilonensi, ut Beneficiarios Patronatus sui Episcopo Augustodunensi præsentaret, sibi si præsentatos respueret instituere Episcopus Cabilonensis.

In Concilio Oxfordiensi anni 1222. præceptum est Episcopis & Archidiaconis, ut intra duos menses admitterent sibi præsentatos, si idonei essent; sin minùs Superiori aperirent causas negatæ institutionis. *Nisi causam rationabilem coram suo Superiore duxerit assignandam, cum super hoc fuerit requisitus, &c. Can.4.* Idem ipsum insinuari videtur in Concilio Salisburgensi, anno 1274. *Antequam per Diœcesanum loci, vel Superiorem ejus, si ipse facere, quod tenetur, neglexerit, fuerit investitus, &c. Can.23.* Conventus Cleri Anglicani anno 1316. à Rege Eduardo II. impetravit, ut quos Rex præsentasset, & quos Episcopi justis de causis repulissent, ii juxta Canones ad Judices Ecclesiasticos confugerent, non ad laicos, ut nuper factum fuerat, per summum nefas. *Si Episcopus eos non admittat, utpote propter defectum scientiæ, vel aliam rationabilem causam, non subeant examinationem laicarum personarum, prout his temporibus attentatur de facto, contra canonicas sanctiones: Sed adeant judicem Ecclesiasticum, ad quem de jure pertinet, pro remedio, prout justum fuerit, consequendo. Conc. tom.11. Part. 2. pag.2466.*

Utque propius accedam ad nostra tempora. Concilium Rotomagense anni 1581. ab ea omninò non recedit sententia. *Si præsentato renuerit Episcopus collationem dare, cogatur causas recusationis suæ in scriptis exprimere; nec liceat Superiori collationem decernere, nisi prius discussis causis & judicatis, propter quas Episcopus recusaverit collationem dare, alioquin Superioris collatio nulla erit. Tit. de Offic. Episc. c.26.* Quod ipsum iisdem verbis decretum est in Concilio Remensi anni 1583.

His consentaneum est Edictum Blesense, *Art.3.*, quo præcipitur, ut si impetrantes Beneficia, non ii sint, qui iis desungi ritè possint, eoque rejiciantur ab Episcopo, Superior is ad quem recurrent, ne eos instituat, nisi excussis causis repulsæ, *quas ideo tenebitur Ordinarius exprimere, & inserere Actis repulsæ ipsius.* Idem prorsus habetur in Edicto Melodunensi.

Quin & Comitia Cleri Gallicani anno 1635., *Art.15.*, similiter decrevere, *Ne causa ulla vera, aut prætexta instituantur, quos proprius Episcopus, vel Vicarius ejus Generalis instituere renuerit, nisi ab eo qui superior sit Ecclesiasticus. Sed nec Ordines dentur ab Episcopo quocumque alio, quam Diœcesano, nisi acceptis Diœcesani literis Dimissoriis.* Id verò confirmatum est Diplomate seu Arresto Consilii Regii anno 1646. sed ita ut videatur Superior Ordinarius tam ordinare, quàm instituere posse, si Diœcesanus Episcopus, renuit, quamvis id minùs expressum sit in Decreto Cleri, *Nec Ordinare, Instituere, Conferre, Providere, recusante Archiepiscopo proprio, vel Episcopo, nisi superiores sint Ordinarii renuentium Ordinariorum.* Hoc verò Decretum Cleri Gallicani anno 1635. editum, innovatum confirmatumque fuit à Comitiis Cleri Gallicani anno 1660 & 1665. ne tum quidem expresso eo, quod posset Superior Ecclesiasticus Ordines conferre, renuente Episcopo Diœcesano.

XV. Alterum & postremum est, si Episcopi Prælatique cæteri conferre detrectent, ne à Judice sæculari quocumque ad id cogi & coarctari possint; sed ab eo potius partes ad Judices Ecclesiasticos superiores ablegentur. 2. Nec decernere possit Judex, ut ipsa factæ repulsæ charta locum habeat institutionis. 3. Nec alios possit Prælatos compellere ad instituendum Diœcesanos non suos. Est ad manum farrago Senatusconsultorum, Arrestorum, Edictorumque regiorum, quæ ita sanciant, in Compilatione recentiori Actorum & Monumentorum Cleri Gallicani, ubi hæc duo conjunctim pertractantur copiosissimè. Occurrent & ibidem Edicta varia rursum & Senatusconsulta, quibus prohibeantur Patroni laici, si hæretica lue inquinati sint, præsentare, quanquam non prohibeantur Catholici eorum procuratores. Adversatur is quidem usus juri communi Canonico, ex ea nimirum causa, quod hæretici in Gallia tantum nostra tolerarentur. Quanquam & in Russia aliisque regionibus, ubi similiter impunè hæretici schismaticique inter Catholicos diversantur, persimilis tandem indulgentia necessariò fuerit adhibenda. Anno 1655. Comitia Cleri Gallicani Regiam impetravere Declarationem ad Senatum Parisiensem, qua Patronatus hæreticorum ad Episcopum Diœcesanum devolvebatur. Comitia ejusdem Cleri anno 1660. idem expetiere ad cætera prorogari Parlamenta. Minimè necesse est autem nos hìc diutius immorari, in perscrutandis Judicibus controversiarum de Patronatu: cum exploratissimum sit Jurisprudentiam Gallicano Regno receptissimam à supralaudatis Decretalibus prorsus dissidere ea quidem in re. *Mémoires du Clergé. Tom.2. pag.48. 75. Proces verbal. de l'Assemblée du Clergé en 1660. pag.168. 306. Le Prestre. Cent.2. c.32. Fagnan. in l.3. Decret. Part.2. pag. 251. Et l.5. part.1. p.231.*

CA-

De universali & Ordinaria Episcopi potestate conferendi omnia prorsus Beneficia suæ Diœcesos.

CAPUT XXXIII. *P.1. l.2. c.5.*

Per quinque priora sæcula, erat Episcopus Collator Ordinarius omnium Beneficiorum.

I. Non sejungebatur tum quidem Ordo à Beneficio. Ut ergo Ordinum, ita & Beneficiorum unus erat Collator Episcopus.

II. Necesse erat & consuli Clerum, & testimonium plebis exquiri. Probationes ex Conciliis.

III. IV. Probationes aliæ ex Paulino & Augustino.

V. Tumultuationes plebis compescuere tandem Synodi Canonesque.

VI. Solius erat Episcopi digniorem eligere inter eos, inter quos se Cleri plebisque vota scindebant.

VII. Cur Concilium Laodicenum ab Electionibus plebem summovendam censebat.

VIII. Ex Hieronymo probatur, partes aliquas fuisse Cleri, populique in electionibus, ut Episcopalis tamen potestas dominaretur.

IX. Aliæ ejusdem rei probationes.

X. Perinde res habebat in Ecclesia Græca. Probationes.

XI. XII. Aliæ probationes ex Epistola Basilii.

XIII. Incusatur & purgatur Chrysostomus.

XIV. Cur Archidiaconi sit ad Ordines & ad Beneficia præsentare.

XV. An Diaconi eligerent Archidiaconum.

XVI. Cum Apostoli & eorum successores Episcopi, Ecclesiarum omnium sint fundatores, ad eos spectat primarium & universale jus pastores præficiendi.

I. UT Ordinandi, ita & Beneficia conferendi penès Episcopum solum primaria erat potestas, cum ita ferret lex inconcussa vetustissimæ Ecclesiarum Disciplinæ, ut nec ab Ordine Beneficium, nec vicissim Ordo à Beneficio disjungeretur. Attondebatur & ordinabatur prorsus nemo, cui non statim sacræ quædam functiones adsignarentur, indiceretur que Ecclesia, ubi & munus obiret aliquod spiritale, ex quo & temporale demeteret stipendium.

Si autem ut disertè jubet Concilium Carthaginense IV. antè Episcopus Cleri sui vota & populi testimonium explorare & scrutari debebat, quàm quemquam Clero adscriberet, ordinaretque; hinc & illud concluditur, & voto Cleri & testimonio populi opus fuisse ad Beneficia conferenda. *Ut Episcopus sine consilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quærat. Can.22.*

II. In his planè verbis singulis plurimum momenti est, ut ea sigillatim expendi necesse sit. Summam enim Episcopus retinet semper authoritatem: sed imperium & authoritas adeo non debilitatur sapientia & moderatione, ut augescat potius & magis magisque convalescat. Ergo Cleri *Consilio* utebatur Episcopus, *testimonium* quoque plebis expectabat, ad dignoscendos eorum mores, quos ordinaturus erat: nec regimen cuiquam adsignabat, nisi certus fore ut *acquiescerent* illi, qui regendi alicui commendabantur. Istiusmodi prudentiæ & charitatis regula nihil detrahit cujusquam imperio: quin & præsidii adjicit plurimum & ornamenti. Ita sentiebat, ita factitabat Augustinus teste Possidio. *In ordinandis Sacerdotibus & Clericis consensum majorem Christianorum & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur. Cap.21.* Augustinus ipse Presbyter ordinatus fuerat à Valerio Episcopo, collatione priùs habita Episcopi & populi, populique ipsius electione, non sine vi quadam, quæ non alio tamen è fonte nascebatur, quàm ex summa quadam summarum Augustini virtutum populi existimatione. *Cum Valerius Episcopus flagitante Ecclesiastica necessitate, de providendo & ordinando Presbytero Civitati, plebem Dei alloqueretur & exhortaretur, jam scientes Catholici Augustini propositum & doctrinam, manu injecta eum tenuerunt, & ut in talibus consuctum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id uno consensu & desiderio perfici petentibus, magnoque studio & clamore flagitantibus.*

III. Nec dispar fuit Paulini ad Presbyteratum electio & electioni adjuncta vis quædam, quam pietas & religio meritò excusaret. Proferam hic verba ipsa Paulini in Epistola ad Amandum, ubi declarat plurimum omnino potuisse plebem in istiusmodi Ordinationibus, ac Beneficiorum nominationibus. *Ego vermis & non homo, vi subita invitus, quod fateor astrictus, & multitudine strangulante compulsus, quamvis cuperem calicem istum à me transire, tamen necesse habui dicere Domino, verùm non mea voluntas, sed tua fiat.* Ejusdem rei argumento est Augustini ipsius narratio, de excitata in Pinianum pia quadam, ut alibi dicemus, plebis Hipponensis conjuratione.

IV. Adeo non infrequentia erant hæc exempla, ut ea creberrima fuisse & *plerumque* ita contigisse testatum faciat Augustinus ipse. Cum enim quorum maximè spectata erat virtus, eorum esset & humilitas, ac modestia quædam animi eximia, quæ eos ab honoribus & dignitatibus quibuscumque mirum in modum alienaret, & in fugam ageret: penè necessario sinebantur plebes in eos impetum facere & cogere, ut Ecclesiæ necessitati, Deique adeo voluntati servirent. *Solemus proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt. De adulter. Conju. c. ult.*

V. Nec tamen per Canones plebi fas erat ita exardescere, ut in electionibus plurimum posset, & quidvis expugnaret. Tolerata quandoque est violenta ejusmodi irruptio; quandiu constitit eam quanquam nimiam, & improbandam effervescentiam, non alio tamen ex capite, quàm ex pio zelo, & charitatis æstu proficisci, unique famulari Ecclesiæ utilitati. Sed cum non facile regeretur, sed ultra recti limites quandoque eveheretur populi tumultuantis impetus: eò tandem deventum est, ut dominarentur Canones, nec plebi quidquam permitteretur, quàm ut de vita & moribus eligendorum testimonium diceret. Ita suprà allatus Canon Concilii Carthaginensis IV. ita etiam antè Canon alius Carthaginensis Concilii III. *Ut nullus ordinetur Clericus, nisi probatus vel Episcoporum examine, vel populi testimonio. Can.28.* Populi erat ergo rimari & nudare mores, vitam, gesta, virtutes & vitia privatorum, qui oculos, aureſque, & conscientiam fallere possunt paucorum, non omnium, non populi. Episcopi autem erat numeratis his suffragiis calculisque subductis decernere, & digniores quosque eligere.

VI. Ea est constantissima & immutabilis Electionum regula, à qua nisi in damnabilem personarum acceptionem deviari non possit. In hoc genus electionibus anteponi non possunt dignis in-

digni, vel digni etiam ipsi dignioribus, nisi flagitio tantò detestabiliori, quantò graviora inde & diuturniora in posteras ætates emergunt detrimenta. Atqui manifestissimum est tanti momenti delectum judiciumque populo plerumque versatili & tumultuoso committi sine summo discrimine non posse. Certissimè ergo unius erat Episcopi, suffragia & testimonia omnia trutinari, & digniorem eligere. Audi ut Augustinus hanc indubiam & inexorabilem legem promulget. *Nec sanè, quantum arbitror, putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ; contempto paupere, instructiore atque sanctiore? Epist.29.*

VII. Ideo & in Laodicena Synodo cautum est, ne plebes turbæque jam sacros ministros eligerent *Quod non sit turbis concedendum electionem facere eorum, qui altaris ministerio sunt applicandi. Can. 13.* Nec me præterit hac voce *ochlos*, *turba*, videri quamplurimis tumultuosam potiùs significari plebem & effrænatam, quam populum sobrium & frugi. Sed ubi quæso populi conciones non his æstuant perstrepuntque studiis tumultuosis, & quasi procellis hinc illincque ingruentium cupiditatum? Vehementer ergo probabile est, ita tandem consultius visum statutumque fuisse, ut plebi proponerentur dumtaxat, qui ad sacras dignitates deligendi censebantur ab Episcopo & Clero: atque abundè fuisse, ut ne plebs contra niteretur gravi aliqua insimulatione. Eo sensu donandum, quod decrevit Siricius: *Diaconus accessu temporum Presbyterium vel Episcopatum, si eum Cleri ac plebis evocaverit electio, non immeritò sortietur. Epist.1. c. 10.* Et quod habet Hieronymus: *Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt. Ep. ad Rustic.*

VIII. Admittitur quidem ab Hieronymo ad electionem Clerus, populusque: sed summa authoritatis ab eodem in Episcopum solum confertur. Quin & id ille ex Apostoli verbis invictissimè concludit: sic enim Paulus ad Titum: *Ut constituas per civitates Presbyteros, sicut ego disposui tibi. Ad Tit. c.1.* Episcopo ergo Paulus authoritatem demandat constituendi tum Presbyteros, tum alios quoscumque Beneficiarios, quorum omnium una eademque ratio est. *Audiant Episcopi qui habent constituendi Presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege Ecclesiasticæ institutionis ordo teneatur. Manifestum est, eos qui Ecclesiastica lege contempta, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere, &c. L.1. in Epist. ad Titum.* Inflammescit mox Hieronymi zelus in Episcopos, qui affectui & favori dant, quod meritis largiendum erat, & qui Beneficia temerè dispensant, quasi arbitrariæ & privatæ beneficientiæ ea essent dona, cum sint cumulatissimæ virtutis justa præmia. Vel ex hac vitiosa Episcoporum facilitate, & sacrarum dignitatum inconsiderata, ut ita dicam, prodigalitate, liquebat tamen certissimè, unos eos esse Beneficiorum omnium collatores: *At nunc cernimus, plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesiæ columnas exigere, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse: sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus Majorum quispiam rogaverit, vel ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Tria hæc sunt simoniæ genera, *ab obsequio*, *à lingua*, *à manu*, quæ postea Gregorius Magnus luculentissimè explanavit. In Epistola ad Nepotianum uni Episcopo electiones vendicat idem rursus Hieronymus: *Gaudeat Episcopus judicio suo, cum tales elegerit Sacerdotes. Can.2.* Et rursus in epistola ad Diaconum Sabinianum: *Recordare à quo Episcopo Diaconus ordinatus sis: nec mirum, quamvis sanctum hominem, tamen in homine deligendo potuisse falli, cum & Deum pœniteat quod Saul in Regem unxerit; & in duodecim Apostolis Judas sit proditor repertus.* Itaque ut olim à Deo Saul, à Christo Judas electus est, ita & ab Episcopis citra culpam quandoque suam eliguntur Ministri, qui & Episcopis postea & Ecclesiis, tum dedecori sint, tum etiam detrimento.

IX. Si solus eligeret Episcopus, palam hìc fecit Hieronymus, quantis illudi & circumveniri posset privatis cupiditatibus: si populus partes suas interponeret, factiones ambitiosorum increscebant in dies: *Cum manifestissimum sit potuisse paucos præmio & mercede corrumpi, eos qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum:* ut censebat Osius in Concilio Sardicensi.

Medium ergo & tutissimum illud videri poterat temperamentum, ut ne Episcopus aut Ordines conferret, aut Beneficia, nisi re tota cum Clero suo consultata. Ea erat electionum ratio in Ecclesia Alexandrina, ut colligitur ex Epistola Nicæni Concilii ad illam Ecclesiam, ubi Concilium restituit quidem Ordini suo Presbyteros, qui à Meletio ordinati fuerant, necdum sedato schismate, sed ea lege, ut concedant Presbyteris omnibus ab Alexandro Alexandrino Episcopo ordinatis, nec eodem cum iliis utantur jure nominandi, vel præsentandi eos qui ordinandi sint. *Ut nulla ipsis potestas sit eos ministros Ecclesiæ designandi, qui ipsorum probentur arbitrio, neque nominationem penes se habeant eorum, qui deligendi sunt ad Ecclesiæ munera obeunda. Hist. Eccl. L.1. c.6.* Presbyteris autem qui invicta constantia steterant in unitate Ecclesiæ, potestatem eis pristinam confirmat Concilium nominandi præsentandique eos, quos Clericatu dignos existimabunt. Certè in aliquam partem ejus facultatis plebs quoque ipsa vocatur à Concilio, ubi additur, si seniorum quis illorum Presbyterorum fato suo obeat, subrogari illi posse unum ex recentioribus, illum nimirum, quem plebs eliget, & quem Episcopus confirmabit. Sed nemo non sentit, quantum plus momenti hic sit in Cleri, quàm in plebis suffragatione.

X. Si qua verò hic resideret adhuc nubecula difficultatis, eam omninò disflaret Canon VI. Theophili Episcopi Alexandrini apud Balsamonem. Tota ibi authoritas Episcopo vendicatur, Cleri necessarius pronuntiatur consensus, sicut præsentia populi ad Ordinationes. Ideo & eas palam publicèque fieri decernit, ut populi præsentia aut deterreat, aut prodat & coarguat omnes, qui infamia facinoris, vel flagitii aliqua laborant. *De iis qui ordinandi sunt, hæc erit forma: ut quidquid est sacerdotalis ordinis, consentiat & eligat: Et tunc Episcopus examinet;* En ut nominent & præsentent Clerici: at Episcopus examinent judicetque, probet improbetque præsentatos. *Vel etiam assentiente illi Ordine Sacerdotali ordinet.*

Subjicitur & alia hæc ratio ac forma, sed quæ eodem redicat. Episcopus ordinat & instituit quos dignos judicat, Clero judicante, populo præsente & testimonium perhibente. *Ordinet in media Ecclesia præsente populo, & Episcopo alloquente, an etiam possit ei populus ferre testimonium.* Illa necessariò observanda lex in omnibus Ordinationibus, ut publicè fiant, ut populus adsit, ut Episcopus omnes interroget, an sceleris aliquid objici iis possit, qui ordinandi sunt: Perspicuè hic & Episcopi supra Clerum prærogativa emicat honoris & potestatis; necnon & Cleri supra populum, cui residuum id unum est in electionibus, ut pro jure,

adeo-

adeoque & pro officio suo, ordinandos testimonio suo vel juvet, vel deprimat.

XI. Protulit Balsamon Sancti Basilii Cæsariensis Episcopi Epistolam ad Chorepiscopos suos, ex qua & roboris aliquid antedictis, & lucis non parum dicendis concilietur. Oculis subjicit Sanctus Pater miserandam disciplinæ labem ex oblivione Canonum, & licentia exitiali quosvis ad Ordines admittendi. Antiquo more etiam vigebat, ut eo examine Presbyteri Diaconique fungerentur, referentque ad Chorepiscopum, qui re ad Episcopum perlata, ad Ordines tum demum illos præsentabat, qui visi fuerant digni. *Et hæc quidem examinabant Presbyteri & Diaconi, qui cum eis versabantur; referebant autem ad Chorepiscopos, qui à verè testificantibus susceptis suffragiis, & admonitis Episcopis, ita ministrum in sacerdotalem numerum cooptabant. Basil. Epist.*181. Sed postquam adgressi sunt Chorepiscopi ipsi ordinationes facere, inconsulto etiam Episcopo; passique sunt, ut Presbyteri & Diaconi sine examine quoslibet passim indignos ad sacra munia obtruderent, humanis affectibus nihil non indulgentes; unde & sacrorum ministrorum numerus ultra modum in omnibus auctus sit Vicis ac Parochiis: ut aliquando tandem pristino vigori antiqui Canones redintegrarentur, jussit Basilius ad se mitti catalogum sacrorum Ministrorum cujusque oppidi & Parochiæ, ut postbac nemo possit ei se inconsulto ascribi, nec quisquam jam injussu suo ordinetur. Hæc habet illa Basilii famosa Epistola.

XII. Ex ea autem illud elucet, 1. Concessam Chorepiscopis ab Episcopo fuisse facultatem & ordinandi & instituendi Beneficiarios in Ecclesiis rusticanis, quamquam & Episcopi consensus semper desideraretur. 2. Examinandi provinciam Presbyteris & Diaconis delegatam fuisse, eorumque fidei & diligentiæ acquievisse Chorepiscopum. 3. Quod ruri agebatur, expressum id fuisse ad civitatensis disciplinæ imitationem, ubi Episcopus per Ecclesię Cathedralis Presbyteros & Diaconos, examinari eos curabat, qui ordinibus initiandi erant. 4. Catalogum, vel Canonem, cujus jam toties meminimus, eum ipsum esse, de quo hinc sermo fit, cui inscripta erant nomina cujusque Ecclesiæ ministrorum: & cui si dicat Basilius nonnullos sua ipsos inscripsisse nomina, eos probabile est fuisse, qui cum nullo insignirentur Ordine, officio tamen aliquo in Ecclesia fungebantur.

XIII. Crimini datum est Chrysostomo, quòd inconsulto Clero suo, & ne convocato quidem Presbyterio, Ordinationes fecisset. Tam abhorret à fide hæc criminatio, & à verisimili, quàm reliquę omnes calumniæ, quibus impetita est summi viri innocentia. At ex ea tamen colligitur non populum quidem, sed Clerum necessariò ad Ordinationes convocandum fuisse.

XIV. Verisimillimum est autem, in Occidente quoque penes Presbyteros & Diaconos fuisse facultatem examinandi, & præsentandi, nominandique Episcopo eos, qui altarium ministerio & Beneficiis probati fuissent digni. Quin & probabile admodum est pervagatum illum etiam nunc usum, quo Archidiaconi Episcopo ordinandos præsentant, & de eorum merito quantum humana sinit fragilitas fidejubent quodammodo, inde promanasse. Non ægrè fidem accomodabit, qui cum Hieronymo in Epistola ad Evagrium advertit, etiam Romæ ad Diaconi, hoc est Archidiaconi testimonium Presbyteros solitos fuisse ordinari. *Sed dicit: Quomodo Romæ ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur?* Fateor eum fuisse ex eodem Hieronymo peculiarem Ecclesiæ Romanæ morem, ubi & inceperant insurgere Diaconi in Presbyteros. *Quid mihi profert unius urbis consuetudinem, &c. Orbis major est urbe.* Sed inficias nemo sanus ierit, quin ea consuetudo ex urbe Roma orbem in omnem manarit: quin Archidiaconi etiam in Oriente multis Presbyteros superarint privilegiis; denique ex eo quòd Archidiaconi Diaconos Episcopo præsentent Presbyteratu inaugurandos, nihil in Presbyteros potestatis usurpari, quum necdum Presbyteri sint, quando ut fiat offeruntur. In Concilio Carthaginensi IV., *Can.*6.9.10., mentio fit Archidiaconi, ejusque ministerii in ordinatione, tum Acolytorum, quibus candelabrum & urceolos in manus dat: tum Ostiariorum, qui claves Ecclesiæ suscipiunt illi quidem ab Episcopo, sed eas Episcopo ipsi obtulerat Archidiaconus. In eodem Concilio permittuntur Presbyteri instituere Cantores, qui verè Clerici & Beneficiarii erant, etsi nullo Ordine donarentur.

XV. Idem porrò Hieronymus insinuare videtur Diaconos suum sibi Archidiaconum delegisse, in eadem Epistola ad Evagrium. *Alexandriæ Presbyteri unum ex se electum, Episcopum nominabant, quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Sed in his verbis nihil est quod cogat, aut verò quod consensum extorqueat. Nec enim ait Hieronymus ad eum modum fieri electionem Archidiaconi: sed si eo ritu fieret, tum eam simillimam fore electionis ejus, qua Presbyteri Alexandrinæ Ecclesiæ unum ex suo Collegio deligunt, quem altiori sede locant, & Episcopi nomine ac dignitate cohonestant.

Porrò cum Archidiaconus & manus esset Episcopi, & oculus, abludit omninò à veri etiam similitudine, à Diaconis suis Episcopum, & non à se ipso potius accepisse & adglutinasse sibi oculum manumque. Quanquam qui minus idoneum nactus erat Episcopus Archidiaconum, utpote forsan à pręcessore suo institutum, posset Diacono alicui alteri totam Ecclesiæ suæ administrationem concedere. Ejus rei insigne exemplum subministrat Ennodius in Epiphanio, qui Episcopatum postea Ticinensem obtinuit. Illum enim Episcopus suus anno ætatis vigesimo Diaconum ordinavit, cura totius Ecclesiæ suæ temporali oneravit, & exinde illum fingere ac sibi formare cœpit in Episcopatus successoram. *Volens ante Episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus præparet Episcopum.* Observat porrò Ennodius eodem tempore fuisse Ticinensis Ecclesiæ Archidiaconum Sylvestrum, meritis & eruditione clarum. De Archipresbyteris diximus alibi ætate & antiquitate Ordinis hanc eos dignitatem consequi solitos.

XVI. His ita præstructis jam negari non potest quin Clericorum omnium ordinatio & institutio Beneficiariorum primùm ad Episcopum spectet; populi partes non ferè alias fuisse secundùm Canones in electionibus, quam ut de moribus & innocentia eligendorum proderent: siquid unde inaudissent, vidissentque: denique Cleri, Presbyterorum, Diaconorumque officii fuisse, ut consilio assensuque suo firmarent, quod summus totius rei moderator definiebat Episcopus. Novo rem hanc totam confirmat documento Augustinus, quo contineri videtur caput & cardo primarius summusque hujus doctrinæ, non de Parochorum origine, sed de origine potestatis summæ Episcoporum ad designandos Parochos. Episcopus enim quà Apostolorum successor, & Christi in sua Diœcesi Vicarius incumbentem suis humeris gestat Ecclesiæ suæ totius administrationem & curam animarum salutis. Extra controversiam est; Christum Apostolis suis Ecclesiam suam commendasse universam, qui si pares se solos sensissent omnium fidelium necessitatibus, nunquam sibi Ministros alios & coadjutores cooptassent. Ipsi quoque Episcopi si ab exordio omnia potuissent Ecclesiæ suæ munia soli obire,

nun-

nunquam adsc ivissent à quibus tam pretiosæ sarcinæ parte aliqua levarentur. Initio nascentis Ecclesiæ, cum fides in paucos tantùm & in majores Urbes manasset, Episcopi ad omnia præsto, nec impares erant, ideoque pauci ordinabantur Presbyteri. Verùm ubi augescere in dies magis magisque cœpit fidelium numerus in Urbibus & in vicis; novi omnes hi fideles uni Episcopo subjiciebantur, tum ut Apostolorum successori, seu primorum Ecclesiæ parentum & fundatorum: tum jure victoriæ, quod gladius Verbi à Christo creditus non fuerit nisi Apostolis Episcopisque, nec Presbyteris communicatus sit, nisi precario, & ex Episcopi delegatione, cui obnoxii semper sunt. Ad Episcopi ergo curam & imperium pertinebant novelli in dies hi cœtus fidelium: solus ille jure divino Pastor erat gregis, quem Apostoli, quem præcessores sui Episcopi genuerant, quem ipse; cui & solus ideo vicarios præstituere poterat Pastores, qui eum ex aliqua parte sublevarent. Cum Parochum exauthorasset Augustinus, non unius criminis convictum, vereretur autem ne ab aliis Episcopis restitueretur, sanctissimè affirmavit, professusque est, numquam se tam nefario Presbytero Ecclesiam à Christo sibi creditam crediturum. *Committat illi qui vult Ecclesiam sua cura commissam, ego talibus fateor, quamlibet plebem committere timeo.* *Epist.*226. His satis prodit sanctus Pater agrestes etiam Parochias à Christo Episcopis concreditas fuisse, eisque adeo divino jure subesse, nec à Parochis eas regi, nisi ab Episcopo institutis, qui sarcinæ suæ hanc partem in eos transfundit. Quod de Beneficiatiis aliis multò certius est.

CAPUT XXXIV. *P.*2. *l.*2. *c.*12.

Collatores erant Episcopi Ordinarii & universales omnium Beneficiorum sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ Episcoporum jura antiquissima confirmant deligendi Archidiaconos, Archipresbyteros & Abbates.

II. Ex Conciliis Hispaniæ constat collata fuisse ab Episcopis Capellas, Basilicas, Parochias & Abbatias.

III. IV. V. Immo & Canonicatus, fundos Ecclesiæ, dignitatesque Archipresbyterorum, Archidiaconorum & Primicleri.

VI. VII. Agri ipsi Ecclesiæ incipiebant ab Episcopi distribui in Gallia, atque ut in Hispania. Hæ Beneficiorum primitiæ erant, quo nunc sunt stata. Distributor eorum erat Episcopus.

VIII. IX. In Italia Episcopi quoque erant moderatores & arbitri, tum Ordinationis tum distributionis temporalium. His duobus constant Beneficia.

X. Nunquam meminit Gregorius Magnus electionis aut ad Ordines, aut ad Beneficia Episcopatu inferiora.

XI. Vim tamen aliquam suam interponebat populus potestate intercedendi qua gaudebat, & prodenda, si qua lateret, irregularitatis.

I. MEdia quoque ætate post annum Christi quingentesimom audiebant, erantque Episcopi Collatores ordinarii, & universales omnium Beneficiorum. Fidem facit Concilium Agathense anni 506. in potestate fuisse Episcopi, ut Archidiacono minus idoneo defungendis functionibus suis Vicarium adjungeret. *Si Officium Archidiaconatus propter simpliciorem naturam implere aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur.* *Cap.*23. Non patitur Concilium Turonense II. deponi ab Episcopo Abbatem, vel Archipresbyterum, nisi in Synodo Abbatum Presbyterorumque causa fuerit disceptata: sed novi vel Abbatis, vel Archipresbyteri creationem videtur hoc Concilium Episcopo prorsus permisisse. *Episcopus nec Abbatem, nec Archipresbyterum de loco suo præsumat ejicere, neque per præmia alium ordinare, nisi facto Concilio tam Abbatum quam Presbyterorum suorum, quem culpa aut negligentia ejicit, cum omnium Presbyterorum consilio ejiciatur.* *Can.*7. *Baron. an.* 528. *n.*25. Suprà tamen insinuatum à nobis est, privilegium eligendi Abbates & Abbatissas, tam multis communicatum esse Cœnobiis, ut in Jus commune tandem evaserit. Adde quod & Cæsarius Arelatensis Episcopus successores suos obtestatus sit, ut liberæ Monialium suarum electioni permitterent, tum Provisorem, tum Presbyterum: hoc, est tum temporalem Patrem, tum spiritalem. *Sive Provisorem, sive Presbyterum, nullum alium habeat Congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit.*

II. In Concilio Toletano IV. ne Basilicæ quidem Martyrum à privatis hominibus fundatæ extructæque, quæque videri poterant hujus mediæ ætatis simplicia quasi Beneficia, Clericos & Beneficiarios habere poterant ullos, nisi ab Episcopo ibi ordinatos institutosque. *Multi fidelium in amore Christi & Martyrum, in Parochiis Episcoporum Basilicas construunt, oblationes conscribunt, &c. Noverint conditores Basilicarum, in rebus quas iisdem Ecclesiis conferunt, nullam potestatem habere: sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus, ad ordinationem Episcopi pertinere.* *Can.*33. *Can.*51. Ubi perspicis, ut ordinatio fieri non poterat, nisi ab Episcopo; ita nec provisionem Beneficii, quæ ab Ordinatione tunc non sejungebatur, nisi ejusdem authoritatis interventu fieri potuisse. Nec enim unquam vel usquam aut Clerici sine Ecclesia, vel Ecclesia sine Clericis, id est sine Beneficiariis. Erant tamen in Episcoporum maximè potestate Parochiæ & Abbatiæ. Abbatum certè institutio in hoc eodem Concilio Episcopis vendicatur, & quod magis mirere, etiam Claustralium omnium Officiorum. *Abbates aliaque officia instituere.*

In Concilio X. Toletano sævitum est in ignavos Pastores, carnalibus affectibus mancipatos, qui Ecclesiasticas has dignitates Parochialesque Ecclesias, non piissimis, non doctissimis quibusque conferebant, sed propinquis & amicis. Provisiones istiusmodi irritæ declaratæ sunt, annuaque excommunicatione, seu communionis suspensione perculsi sunt tanti authores flagitii. *Agnovimus quosdam Pontifices præcepti Principis Apostolorum ita esse immemores, ut quibusdam Monasteriis Parochialibusque Ecclesiis, aut sua consanguinitatis personas, aut sui favoris participes, iniquum sæpè statuunt in Prælatum. Placet & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cætero faciendum, &c. Deinceps quod jussum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinaverit, annua excommunicationis ferat excidium.* *Can.*3.

III. Diximus jam ex Concilio Emeritensi, potuisse Episcopum Parochos ruris in Cathedralem Ecclesiam suam transferre aliumque ruris designare Parochum, qui priori obnoxius futurus sit, tanquam Primitivo, sinat illum Parochiæ proventibus frui, congruaque contentus sit pensione ad suam, Clericorumque suorum sustentationem. *Ut omnibus Episcopis Provinciæ nostræ, si voluerint, de Parochianis Presbyteris & Diaconibus, Cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia, &c. Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui functum* Offi-

Officium peragat, & diſcretione prioris Presbyteri victus & veſtitus rationabiliter illi miniſtretur, ut non egeat. Can.12.

IV. Fas erat Epiſcopis ex hoc eodem Concilio ſtrenuiſſimos quoſque & religioſiſſimos ſuorum Clericorum remunerari conceſſo agelli alicujus uſufructu, quem tamen poſſent auferre & Eccleſiæ reddere, ſi incuria eum ſua incultum jacere Clerici, & ſterileſcere ſinerent. Hæc erant rudimenta prima Beneficiorum ea ratione, qua nunc ſunt in uſu; ut ſuo infrà loco prolixiùs demonſtrabitur. Atqui hujuſmodi Beneficiorum non alius hic Collator conſtituitur, quam Epiſcopus. *Placuit ut quemcumque Epiſcopus ad bonum profectum viderit creſcere, per bonam intentionem venerandi, amandi, & honorandi, atque de rebus Eccleſiæ quæ voluerit, illi largiendi habeat poteſtatem; hoc enim cauſa & majoribus majorem præſtat gratiam, & minores excitat, ut ad meliùs tendant. Quidquid ergo boni largitur per gratiam, ita in jus habeant, ut & remedium ex hoc ſeatiant, & rem Deo dicatam ad augmentum perducant. Quod ſi id quod acceperint, per ſuam tepiditatem ad profectum minimè perduxerint aut detrimentum patuerit, Epiſcopus habeat licentiam ſine ullo præjudicio, in jure Eccleſiæ revocare rem propriam. Ibid. c.13.*

V. Statuit denique hoc Concilium, ut ii quibus Epiſcopus plures regendas commendarit Parochiales Eccleſia, ſingulis diebus Dominicis in ſingulis illis ſacra myſteria celebrent, offerantque Deo puras preces pro fundatoribus illiſque omnibus, qui eas Eccleſias ſuis ornarint donis. *In Parochiis multa ſunt Eccleſiæ conſtitutæ, &c. Sacerdotali ergo decreto, Presbytero uni plures extant commiſſæ. Cenſemus ut pro ſingulis quibuſque Eccleſiis, in quibus Presbyter juſſus fuerit per ſui Epiſcopi ordinationem præeſſe, pro ſingulis diebus Dominicis ſacrificium Deo procuret offerre. Can.10.* Suo alicubi ſuprà loco dictum eſt, ab hoc eodem Concilio inſtitutum fuiſſe, ut eſſet in unaquaque Eccleſia Cathedrali Archipresbyter, Archidiaconus & Primiclerus, quorum videtur & nominationem Epiſcopo vendicaſſe. *Ut in Cathedralibus noſtris Eccleſiis ſingulos noſtrum Archipresbyterum, Archidiaconum & Primiclerum habere debeamus. Can.10.*

VI. Nec Gallicani Epiſcopi minus ſibi licere voluerant, quam Hiſpani, in agellis Eccleſiæ in eos diſpertiendis Clericos eximios, qui pietatis & induſtriæ ſuæ fructus uberiores in Eccleſiam conferrent. In Concilio III. Aurelianenſi ſancitum eſt, ut poſt Epiſcoporum obitum poſſent inſtiuſmodi eorum largitates à ſucceſſoribus retractari: ſed earum authores ipſi, dum eſſent, ſuperſtites, revocare utique poſſent gratias ingratis collatas & immorigeris. *De munificentiis verò præſentibus, quas unuſquiſque Clericis pro ſua gratia, eorum obſequiis æſtimat conferendas, ſicut in arbitrio dantis eſt, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita ſi inobedientia vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita, in arbitrio ſit præſidentis, utrum vel qualiter debeat revocari. Can.17.* Has munificentias, hæc Beneficia non ſinit hæc Synodus conferri, niſi ab Epiſcopis: *De munificentiis Sacerdotum id obſervandum, ut &c.*

VII. Non abs re præmonui hæc tentamenta quodammodo fuiſſe & præludia hodiernorum Beneficiorum, inchoata, nondum perfecta moderno uſu Beneficia. Quippe liberum erat Epiſcopo benemeritos de Eccleſia Clericos hac agrorum, fundorumque munificentia proſequi, vel largioribus tantùm diſtributionibus donare. 2. Poterat & ad Eccleſiam menſamque communem revocare arbitratu ſuo, nec ullo Canonico judicio inſtituto: *In arbitrio ſit præſentis, utrum, vel qualiter debeat revocari, &c.* Quod omninò vel dici, vel cogitari non poteſt, aut de Ordinum ſacro miniſterio, aut de ſtipendiis ſtatis, & communibus diſtributionibus, ſeu de jure vivendi de Altari: aut de Adminiſtrationibus Eccleſiaſticis, cujus generis ſunt Dignitates Abbatis, Archipresbyteri, Archidiaconi, & ejuſmodi aliæ, quibus indicta cauſa nemo exui poterat. Unde illud exiſtit, has quaſi præluſorias præbendas, & precaria Beneficia ad nutum Epiſcopi auferri, ac revocari potuiſſe; quanquam in ejus poteſtate nunquam vel eſſet, vel eſſe poſſet, ut vel tantillum à pii Paſtoris ſapientia ac æquitate deflecteret, & virtutum præmiis atque ornamentis Clericos virtute præditos ſpoliaret.

VIII. Nec diſcrepare ab his poterat Italicæ Romanæque Eccleſiæ diſciplina, cum & ibi perinde ſumma eſſet Epiſcoporum authoritas & vis in Ordinibus ſacris, & in rebus Eccleſiæ temporalibus diſpenſandis. Duo enim hæc veluti capita ſunt & fontes poteſtatis Epiſcopalis in Beneficiorum Collationes quorumcumque: cum quidquid eſt Beneficiorum, ex his conſurgat duobus: ſpiritali jure, quod ab ordinatione dimanat: & inde manante temporali poteſtate ad participandos Eccleſiæ congrua ex parte proventus. Cum Gregorius Magnus Epiſcopum Roſelæ delegaret, ad Populonienſis Eccleſiæ vacantis adminiſtrationem, præſcripſit illi, ut Præsbyterum Cardinalem & duos Diaconos in Eccleſia Cathedrali ordinaret, tres Presbyteros in Parochiis ruris, quorum examen & delectum penes ipſum eſſe voluit. *Ut unum Presbyterum Cardinalem & duos debeas Diaconos ordinare: in Parochiis verò tres ſimiliter Presbyteros, quos tamen dignos ad tale officium, veneratione vitæ, & morum gravitate prævideris. L.2. Ep.15. L.7. Ep.130.* Jam ſuprà narratum à nobis eſt, ut Maximum Salonæ Epiſcopum compulerit idem Gregorius, ad Archidiaconum Honoratum, quem collato Presbyteratu dejicere molitus erat, priſtinæ dignitati functionique reſtituendum. Non negabat Gregorius, quin poſſet Epiſcopus, cui collibuiſſet, vacantem conferre Archidiaconatum: ſed vehementer renitebatur innocentis Archidiaconi fraudulentæ dejectioni. Illud quoque jam attigimus, reſcriptum ab eo fuiſſe ad Archiepiſcopum Calaritanum, ne Liberatum Diaconum ſineret primas honoris & ſedis ſibi vendicare, ſupra Diaconos cæteros, niſi eum præceſſor Archiepiſcopus Diaconum Cardinalem, ſeu Archidiaconum creaſſet. *Si à deceſſore tuo non factus eſt Cardinalis, ordinatis à te Diaconibus nulla debet ratione præponi. L.1. Ep.81.*

IX. Cautum eſt & illud ab eodem Gregorio, ne Clerici qui poſtea Monaſticum inſtitutum eſſent profeſſi, poſſent in Eccleſias rurſum migrare, in quibus ordinati primùm fuerant: niſi conſpicuæ ſanctitatis privilegio aſſecuti id eſſent ab Epiſcopo, ut Presbyteratu, & Parochialis alicujus Eccleſiæ regimine honeſtarentur. Erat enim unius in poteſtate & jure Epiſcopi, ut Parochias cæteraque Beneficia conferret Eccleſiaſtica. *Si à Clericatu in Monachicam converſationem venire contigerit, non liceat eis ad eandem vel aliam Eccleſiam, quarum pridem milites fuerant, ſua voluntate denuo remeare: niſi talis vita Monachus fuerit: ut Epiſcopus cui antè militaverat, ſacerdotio dignum præviderit, ut ab eo debeat eligi, & in loco quo judicaverit, ordinari. L.1. Ep.40.*

X. Poſtremò denique ſexcentis idem Pontifex locis zeli ſui ſervorem & providentiam approbavit, in tuendis populi Clerique liberis ſuffragiis ad Epiſcoporum electiones, ut infrà docebimus, ubi de Electionibus diſputandum erit: at nec populi, nec Clerici partes interponi unquam ullas voluit, ad eligendos Presbyteros, vel Miniſtros, Beneficiarioſque inferiores. Ea nimirum jam facultas in primigenium ſuum fontem, unde primùm effluxerat, in

in authoritatem scilicet Episcopalem fuerat revocata. Clerus populusque, ubi Pastorem sibi Episcopumque deligebant, in eum deponebant transfundebantque quidquid juris sibi utcumque competere potuisset ad hujusmodi Beneficiorum electiones & provisiones: & in antecessum ratum certumque habebant, quidqnid ille in electionibus collationibusque id genus ex usu Ecclesiæ receptissimo moliturus esset.

XI. Posset & illud non inscitè dici, aliquam juris imaginem umbramque penes Clerum populumque fuisse in minores bas ordinationes collationesque Beneficiorum, ex eo scilicet capite, quod illis intercedere poterant, si quid ibi contra Canones & Ecclesiæ regulas peccaretur. Justinianus ipse author est ejus rei: *Si tempore ordinationis Clerici cujuscumque Collegii, aut Ordinis, accusator aliquis apparuerit, dicens eum indignum ordinatione esse, differatur ordinatio, & universa procedant pro examinatione &c. Novel.123. c. 14.* Ubi infrà de Episcopalibus tractabitur Electionibus Ecclesiæ Græcæ, tunc opportunius id declarabimus, nec Cleri, nec populi rationem habitam fuisse in electionibus ad alia Beneficia inferiora.

CAPUT XXXV. *P.3. l.2. c.8.*

Collator erat Episcopus omnium Episcopatûs sui Beneficiorum, imperante Carolo, Carolique Magni familia Regia.

I. Ordinis & Beneficii connexio id præstabat, ut tam Beneficii, quàm Ordinis collator esset Episcopus.

II. Nec institui, nec destitui poterant à Patronis Parochi, nisi Episcopi authoritate & judicio.

III. Archipresbyteri & Decani rurales in Italia Galliaque eligi cœperant.

IV. An Parochia olim in Italia electiva fuerint.

V. Ecclesias enim subsidiarias & succursales Episcopus conferebat.

VI. Immo & Capellas Magnatum domesticas.

VII. Confirmabat & benedicebat Abbates.

VIII. Cum beneficientia, vel authoritate & ministerio Episcoporum, vel antecessorum fundata fuerint omnes Ecclesię, eorum juris est eas regere, vel regendas pascendasque committere.

IX. Dignitates etiam Capitulorum ab Episcopis conferebantur.

X. Idque etiam tum, cum Congregationes regulares sæculareſve Capitula occupavere.

XI. Capitulorum Præbendas & Canonicatus conferebant Episcopi.

XII. Ea Episcoporum potestas ad Regales etiam Ecclesias exporrigebatur.

XIII. Ecclesia Orientalis disciplina.

I. CUm non aliud summa & primæva ab origine essent Beneficia, quàm Ordines, & Ordinibus indivulsè cohærentia officia & jura quędam: cumque Beneficiariorum officia non alia magis essent, quàm quæ in celebratione & administratione sacramentorum versabantur: hinc planum fit tam penes Episcopos fuisse summam Beneficiorum omnium, quàm Ordinum & Sacramentorum administrationem. In Concilio Verno id profectò apertissimè insinuatur, etsi de Presbyteris ibi agatur tantùm, seu de Parochis. *Ut omnes Presbyteri qui in Parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præsumat in alia Parochia baptizare, nec Missas celebrare sine jussione Episcopi, in cujus Parochia est. Can.8.*

II. Si Patroni Laici essent, qui Parochos offerrent, Episcopo offerre cogebantur, à quo examinari & de ministerii sui legibus institui possent; quo peracto, jam non poterant Patroni eos destituere, aliosque subrogare. Sic decrevit Concilium Arelatense VI. anno 813. *Ut Laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant. Quia quando Presbyteri ab Episcopis in Parochiis ordinantur, necesse est ut ab ipsis Episcopis diligenter instructi, Ecclesias sibi deputatas accipiant. Can.4.* Nec inde concludas, Patroni voluntate & Episcopi consensione sola potuisse semel institutos extrudi suo loco Parochos. Nec enim eos nisi facinus aliquod suum, & canonicum Episcopi judicium exturbare gradu suo poterat. Ita perspicuè in Concilio Cabilonensi II. anno 813. *Inventum est quod multi arbitrio sui temeritate, & quod est gravius, ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut canonica regula servata, nullus absque consensu Episcopi cuilibet Presbytero Ecclesiam det. Quam si juste adeptus fuerit, hanc nonnisi gravi culpa sua, & coram Episcopo canonica severitate amittat. Can 42.*

III. Hinc emergit certissimè Parochias omnes Episcopalis fuisse collationis: vel si qui Patroni essent laici, institutionis. Controversia nobis fieri posset de Italia, ubi electivas eas fuisse subinnuere videtur Ticinense Concilium anno 855. à quo sancitum est, Parochos primùm deligi à Presbyteris Clericisque Parochiæ, & tum demum Laicorum consensionem exquiri: at verò si ex ejus Parochiæ Clero nemo sit, qui ferendo sit Ecclesiæ regendæ oneri, Episcopus è suo deligat quempiam, instituatque. *Et primùm quidem ipsius loci Presbyteri, vel cæteri Clerici idoneum sibi Rectorem eligant; deinde populi, qui ad eandem plebem aspicit, sequatur assensus. Si autem in ipsa plebe talis inveniri non potuerit, qui illud opus competenter peragere possit, tunc Episcopus de suis, quem idoneum judicaverit, inibi constituat. Can.4.*

Propè tamen abest à vero, intelligendum esse hunc Canonem de Archipresbyteris, qui Rectores plebium hic vocantur, quòd eis committerentur Ecclesiæ baptismo dando accipendoque destinatæ, & vulgo *plebes* tum quidem dictæ. In hoc enimvero Canone voces eæ *plebes* & *Populus* distinguntur; pluresque populi ad eandem plebem colliguntur, hoc est, ad eandem Ecclesiam baptismalem: *Deinde populi, qui ad eandem plebem adspicit, sequatur assensus.* Alioqui verò eccui facile persuadeatur, in unaquaque Parochia plures fuisse Presbyteros, à quibus celebrari posset Parochi electio? Denique dilucidè qui sequitur proximus Canon, ea de electione agitur Archipresbyterorum, ad quam admittebantur & Laici, quorum hinc nascebatur procacitas, ut eis imperitare vellent. *Sanè removenda quorundam Laicorum procacitas, qui hoc solo obtentu, quod ad electionis consortium admittuntur, Archipresbyteris suis dominari præsumunt. Ibidem Can.5.* Confirmari id rursus potest ex Hincmari Capitulari, qui jubet ut Parochi Decanum eligant alium in ejus locum, qui vel diem obierit suum, vel munere suo fungi haud satis possit, & opperiantur, dum ab Episcopo confirmetur, aut si non longè absit Episcopus, expectent dum ab eo alius eligatur. *Si Decanus in ministerio vestro aut negligens, aut inutilis & incorrigibilis fuerit, vel aliquis eorum obierit, non inconsiderate Decanum eligite, &c. Conc. Sirm. To.3. p.643.*

IV. Promendum nunc argumentum validius electionis Presbyterorum & Diaconorum in Italia. Author est enim Auxilius, à Morino nostro editus post suas de Ordinationibus sacris Exercitationes, cum plures ordinationes Constantinus antipapa ce-

le-

lebrasset, qui ordinati ab eo fuerant Episcopi, eos à Stephano Papa ordinatos rursum fuisse, Presbyteros verò Diaconosque apud se statuisse eundem Stephanum simili ritu rursus ordinare, si rursus à civilibus eligerentur. *De Presbyteris verò & Diaconibus præfixum est, ut si civium suorum electio vellet, in eosdem gradus, à quibus depositi sunt, iterum à Papa Stephano consecrarentur. L. 2. c. 4.*

V. Certissimum illud etiam est, ratumque, Capellas quoque ad collationem spectasse Episcopi, saltem ad ejus institutionem. Dilucidum enim illud est Concilii Nannetensis: *Ut si quilibet Presbyterorum defunctus fuerit, vicinus Presbyter apud secularem seniorem nulla precatione, vel aliquo xenio Ecclesiam obtineat, quia titulus per se constans antea extitit, sed neque Capellam sine consultu Episcopi. Can. 16.*

VI. Capellæ quidem illæ, de quibus Hincmarus & Concilium Nannetense verba faciunt, ipsæmet sunt Ecclesiæ subsidiariæ, vulgò Succursales ruris, quarum natura & conditio eadem admodum est, quæ ipsarum Parochiarum, quibus subsidio sunt, & quæ ipsæ plerumque in Parochias adolescunt. *Conc. Gall. Tom. 3. pag. 622.*

Verùm in eos quoque Presbyteros, quos Magnates deligunt in domesticis suis Oratoriis sacra facturos, parem prorsus authoritatem Episcopi adsignat Ticinense Concilium anni 850. ut eos sedulò examinent, & tum demum approbent. *Docendi sunt igitur seculares viri, ut si in domibus suis Mysteria divina jugiter exerceri debeant, quod valde laudabile est, ab his tamen tractentur, qui ab Episcopis fuerint examinati. Can. 18.*

Hìc certè obiter monebo, quid discriminis jam tùm emergeret inter Parochias citra & ultra Alpes. Ejus enim vestigia hìc subobscura quædam apparent. Namque Concilia Galliæ jam inde ex eo tempore in id connitebantur, ut quidquid erat fidelium, ad Parochiales confluerent Ecclesias, & submolestè ferebant, nobiles divitesque laicos usque adeo curiosos studiososque, esse propriorum domi suæ Oratoriorum. Contrà verò Ticinensis hæc Synodus miris eos evehit laudibus, qui divina Mysteria Officiaque attentiùs privatis his in Capellis sibi fieri satagunt. Consentit & hodierna utriusque gentis consuetudo his antiquis moribus regulisque.

VII. Abbatias quoque prima ab origine conferebant Episcopi; quocirca & postquam eligendi privilegium in jus commune traductum est, Abbates ipsi adhuc instituunt, vel confirmant jure communi, ordinantque. Ad Carolum Calvum Regem datis Literis Adrianus II. Papa plerasque Abbatias eo pessumdatas esse contestatur & excisas, quòd Episcoporum subductæ fuissent potestati, custodiæque, ot qui earum germani sint propriique custodes & vindices. *Nostis enim quia omne Monasterium in potestate Episcopi consistere debet juxta canonicam authoritatem; & quia hoc transgressum, ideo plurima Monasteria habentur destructa. Epist. 28. Cons. Gall. Tom. 3.*

VIII. Non fefellit Herardum Turonensem Archiepiscopum hujus doctrinæ ratio capitalis: quòd nimirum cujuscumque demum sit naturæ & sortis Ecclesia quælibet, nec fundari possit, nec dedicari, nec dotari, ministros sortiri, nisi Episcopi interventu & authoritate, cui tota Diœcesis concredita est, ut parenti & authori totius in ea religionis, Apostolorumque successori, & eorum Episcoporum, qui principes & fundatores primi fuerunt omnium prorsus sub Christo Principe Ecclesiarum. Ita collator est Episcopus Ecclesiarum & Beneficiorum, quorum fundatio & dotatio profecta est & perfecta, vel ab antecessoribus ejus, vel ab ipso, vel in commune à fidelibus quidem; sed sub ejus authoritate & auspiciis; Institutor verò est Ecclesiarum, quas privati aliqui ejus concessione fundarunt dotaruntque. *De ædificationibus Ecclesiarum ut nullus antea fundamentum jaciat, donec Episcopus veniat, & in medio crucem figat, & sic accepta dote construendi licentiam tribuat. Ibid. p. 138. c. 45.*

Eo scilicet stabili fundamento nititur Decretum illud Capitularium consonantissimum utique ingenio & disciplinæ Ecclesiarum primævæ, quando Episcopus tanquam fundator, saltem successor & hæres ejus, qui fundamenta jecerat totius & fidei & religionis ea Diœcesi, habebat in potestate proinde sua & provisione Ecclesias omnes, Ecclesiasticas res omnes, omnes denique Diœcesanos. *Placuit, ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem, vel dispositionem suam semper pertineant. L. 7. c. 368.*

IX. Constituendum est tamen aliquid necessariò discriminis inter antiqua Beneficia, de quibus hactenus verba fecimus, & novas Dignitates Clericalium Congregationum, quæ longè pulcherrimo fœtu pullulascere visæ sunt beato maximæ & aureo ævo Caroli Magni. Hæ quippe dignitates plerumque electivæ fuere, sicut Abbatiæ ipsæ electionibus permissæ fuerant Monachorum. Cum in has tamen Congregationes, sicut & in Capitula plurimùm polleret authoritas Episcoporum, hinc illi electionibus quoque his fertè dominabantur. Exemplum suppeditabit egregium vita beati Majoli à B. Odilone scriptis mandata. Fuerat hic antè Matisconensis Archidiaconus, quàm Abbas crearetur Cluniacensis. Eam autem Archidiaconi dignitatem; etsi vel maximè fugitaret, effugere tamen non potuerat, à Clero, à vicibus, ab Episcopo denique ipso tantùm non coactus. *Non potuit latere supradictæ civitatis Episcopum, à quo humiliter invitatus consultu Clericorum & civium, ut in eadem Ecclesia non dedignaretur administrare Archidiaconatus officium. Vir quippe ut erat humilitatis gratia præditus parere non distulit, quod sibi divinitus per ministerium Pontificis imperari cognovit. Bibl. Clun. pag 282.*

Aldricus qui Cenomanensis postea fuit Episcopus, ad Presbyteratum primò, mox ad Cantoris dignitatem provectus est, Episcopi authoritate, Cleri, populique suffragiis; ita enim testantur, qui vitam ejus literis consignarunt Discipuli. *Diaconus jam Aldricus, non ausus est divinam repellere benedictionem, ad quam sæpissimè vocabatur à Drogone Episcopo, & eligente cum Clero & populo Presbyter est ordinatus, & demum eligentibus fratribus, & suadente, sive exhortante Episcopo suo Drogone, licet coactè, senior Cantor ibi sublimatur. Baluz. Miscell. To. 3. p. 4.* Primicerii dignitate exornatus est eadem Episcopi authoritate, Cleri & populi conspiratione. *Drogo Pontifex, & cunctus Clerus, sive populus, & Primicerium, secundum Romanum Ordinem, eum constituerunt.*

De Decanis Ruralibus aliquid jam perstrinxi. Nec verò vana conjectura est, si Decanos suos à Parochis eligi permitterent Episcopi, non minùs cupidè eos in re consimili gratiam à Capitulis suis inire voluisse.

X. Illud tamen certò constat, quæ prima fuit institutio & prima Regula Canonicorum, ab ea servatam esse Episcopo electionem institutionemque omnium Capituli Dignitatum, Archidiaconi, Præpositi, Decani, Cellararii, Portarii. Statis perspicua in ea quidem re est Regula Crodogangi. *Qui Archidiaconus, vel Primiciarius in omnibus omnino actibus sint Deo & Episcopo fideles & obedientes, &c. Qui Archidiaconus, vel Præpositus, si reperti fuerint superbi, ab Episcopo secundum mo-*

dum culpa judicetur, & alii qui digni sunt, voluntatem Dei vel Episcopi impleverint, in locis illorum subrogentur. Et infrà: *Portarius unus eorum suo juniore, annum aut amplius, si Episcopo vel ei qui sub eo est, placuerit, portas claustri custodiat. Cap.10. 12.*

Aliquantò expressior apertiorque in Concilio Aquisgranensi anno 816. hæc Episcopi potestas, ad eos omnes eligendos & instituendos, qui quoquomodo futuri sint Capitulorum Præsides, & inspectores pervigiles, eoque Episcopalis authoritatis Vicarii & Administri. *Oportet Ecclesiæ Prælatos, ut de Congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis securè possint partiri: Quibus etiam talem conferant potestatem, ut vice illorum fungentes, & inobedientes censura Canonica corripere, & obedientes hortando ad meliora valeant provocare.* Capite autem proximo ad Præpositos sejunctim flectitur, quod de universis antè dictum fuerat Dignitatibus. *Quamvis omnes qui præsunt, Præpositi ritè dicantur, usus tamen obtinuit, eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratus curam, sub aliis Prælatis gerunt.* Denique ne Cellararius quidem nisi Episcopi authoritate constituitur: *Debet procurare Prælatus, ut fratribus Cellararium constituat, non vinolentum, &c. Cap. 138. 139. 140.*

XI. Porro Canonicos ipsos, vel Episcopus in Capitulum cooptabat, vel Præpositus. Submonet Crodogangi Regula Episcopos & Præpositos, ne plures inscribant Canonicorum albo, quam pro modulo facultatum. *Cavendum summopere Præpositis & Prælatis Ecclesiæ est, ut in Ecclesiis sibi commissis non plus admittant Clericos, quam ratio sit, & facultas Ecclesiæ suppetit. Cap.3.* Iisdem Regulæ Crodogangi, ut solet, utitur verbis Concilium Aquisgranense, & hanc Canonicorum susceptionem similiter ab Episcopi voluntate religat, quando ait facilè dissolvi & dissipari hanc exuberantem Canonicorum copiam, cum *à Prælatis necessaria stipendia non accipiunt;* & quando prælatis prohibet, ne nobiles Capitulis eliminent: *Nullus Prælatorum seclusis nobilibus viles tantum in sua congregatione admittat personas. Cap.118. 119.* Quò referendum est & illud Concilii Parisiensis VI. quorundam Prælatorum retundentis inconsideratam jactantiam, qui de Capitulis Canonicisque suis loquebantur, tanquam de suis hominibus. *Qua temeritate, quilibet Prælatorum dicere præsumit: illa Congregatio mea est, aut ille Presbyter, vel Clericus meus est.*

XII. Dubitandi forsan locus esset, an Ecclesiæ quæ Regales appellitabantur, æque in jure & potestate essent Episcoporum. San-Gallensis Monachus has Ecclesias ab aliis discriminat, cum ait, quando earum parietes, vel laquearia picturis illuminari necesse erat vicinorum Episcoporum Abbatumque impensis id fieri solitum. Et cum novæ exædificandæ erant, tum Episcopos, Duces, Comites, Abbates, Beneficiarios omnes Ecclesiarum Regalium, Regios denique omnes Beneficiarios, sumptus necessarios subministrasse, donec operi ad fastigium perducto summa manus imponeretur. *Si vero essent Ecclesiæ ad jus regium propriè pertinentes, laquearibus, vel muralibus ordinanda picturis, id à vicinis Episcopis, aut Abbatibus curabatur. Quod si nova fuissent instituenda, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis, qui publica consecuti sunt Beneficia, à fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt. L.1. c.32. Du Chesne Hist. Fran. T.2. p.119.* In exemplum depromit Basilicam Aquisgranensem, quam circumdari præcepit Carolus Magnus magnificentissimis ædibus Optimatum suorum, quæ tam concinnè & tam scitè extructæ locatæque erant, ut posset Carolus Magnus suo ex Palatio explorare & videre omnia, nec à quoquam videri.

Utcumque hæc se quidem habeant, nihilominus à Carolo Magno declaratum est, Ecclesias Regales peræque ut alias quaslibet Episcopali esse obnoxias jurisdictioni. *Episcopi infra illorum Parochias, Ecclesias, quibus necesse est; emendandi curam habeant. Similiter tam nostras, à nobis in Beneficia datas, quam & aliorum, &c. Conc. Gall. T.2. p.248.* Suo suprà loco probatæ sunt Synodales Episcoporum Constitutiones, quibus invitabantur summi ipsi Principes, ut ne Regiis adscribi sinerent Oratoriis, nisi Clericos ab Episcopo examinatos, approbatosque.

XIII. In Oriente vel sola Monasteriorum Disciplina argumento erit, quam obnoxiæ juri & imperio Episcopi reliquæ essent Ecclesiæ. Præceptum fuerat in Concilio Constantinopolitano, ut fundator Monasterii, nec semetipse, nec alium sui Vicarium Abbatem deligere posset, nisi accedente Episcopi assensu, qui in Ecclesiæ tabulario servare debebat Chartas omnes dotationis. Ex eo quærit Balsamon an inferri possit, penes Episcopum esse dominium & proprietatem Monasterii. Negat autem posse id concludi: nec enim alia illi esse jura, nisi Episcopalia, judicia agitare & pœnas sumere de criminibus, invigilare in Præfectos Cœnobii, ordinare Abbates, suum in Diptychis honorifice nomen recitari. *Pag.550. 551.*

CAPUT XXXVI. *P.4. l.2. c.9.*

Episcopos Collatores, & Provisores esse ordinarios, primarios & universales omnium suæ Diœceseos Beneficiorum, hac etiam extrema ætate, post annum Christi millesimum.

I. Episcopi, quà Successores & hæredes Apostolorum, Ecclesiarum omnium fundatores habendi sunt, ideoque & Beneficiorum omnium primario hoc jure Collatores.

II. Non aliud Patroni Laici, quam præsentant: Episcopi est examinare, approbare, instituere.

III. Damnata fuere investitura, quòd in iis laici Episcoporum jura invaderent.

IV. Simoniacæ sæpè forent provisiones Beneficiorum, si sine interventu Episcopi fierent.

V. Episcopi Parochos instituebant, Beneficia Cathedralis Ecclesiæ plerumque conferebant, tanquam propria Episcopatus sui membra.

VI. Cum laici Parochias invasissent, vetiti sunt eas Monachis reddere, injussu Episcoporum.

VII. Tunc etiam præsentabant Abbates Episcopo eos, qui Parochiis hac Abbatiæ unitas administraturi erant.

VIII. Patroni laici ordinariè Collatores esse non possunt, ne juri Episcoporum officiant.

IX. Similiter plerumque se res habebat in Patronis Ecclesiasticis.

X. In pluribus Ecclesiis, cum Canonicatus, tum Dignitates solus Episcopus conferebat.

XI. In aliis Ecclesiis Capitulum nominabat, aut eligebat: sejunctim vel conjunctim cum Episcopo. Unde hæ tamdiversæ consuetudines.

XII. De optione Præbendarum.

XIII. Olim soli Episcopi de causis Beneficiorum cognoscebant.

XIV. Probationes ex Ivone Carnotensi.

XV.

XV. Probationes alia ex Hildeberto Archiepiscopo Turonensi.

XVI. XVII. Probationes & exempla ex aliis Ecclesiis.

I. CUM Apostoli universas fundarint Ecclesias per sese, vel auspiciis suis, vel per successores suos, & hanc longe splendidissimam hæreditatem ac successionem ad Episcopos trasmiserint; hinc manifestè colligitor Episcoporum proprium illud & hæreditarium jus esse, ut Ecclesias ipsi omnes regant, vel à quibus regantur, præficiant a. Cum Beneficia Tonsuræ & Ordini indivulse cohæreant, ut utriusque unus propriè administer est Episcopus, ita & ordinarius idem est Beneficiorum dispensator. 3. Denique cum Episcopus summus sit Sacerdos in sua Diœcesi, ejus est Dignitates. Officia, Beneficia omnia sacerdotalis imperii sui dispensare, & ex proprio veluti fonte effundere hos omnes Sacerdotii rivulos. Sunt enim verè Beneficia omnia odore quodam sacerdotalis dignitatis & sanctimoniæ perfusa.

II. Inde est, quod ne, Laici quidem Patroni, etsi postrema hac ætate ad longe superius quam antè fastigium evecti, nemini tamen quidquam annuere Beneficii possunt, nisi post examen & consensionem Episcopi. Ita apertè Concilium Salingestadiense anno 1022. *Nullus laicorum alicni Presbytero suam commendet Ecclesiam prater consensum Episcopi, sed eum prius mittat Episcopo, vel ejus Vicario, ut probetur si scientia, atate & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.* Can. 13. Præter superiùs delibatas rationes, insinuari videntur & hæ rursus isto Canone, 1. Episcopo soli à Christo populus Dei commendatus est. Ejus est ergo probare, & asciscere sibi, quos idoneos censuerit, in quos divinæ hujus sarcinæ partem deponat. 2. Solus potest Episcopus Missione & jurisdictione canonica impartire inferiores Pastores, qui summus ipse Pastor sui gregis divinitus constitutus, & plena jurisdictione donatus est. 3. Solus Episcopus, ut suæ Princeps Ecclesiæ Doctor, & interpres Canonum, internoscere potest, qui sint, & qui non sint idonei Beneficiis administrandis.

III. Cautum est in Concilio Pictaviensi anni 1078. nequis à Regibus, Principibusve terrenis, aut laicis quibuscumque accipiat donum Episcopatus, Abbatiæ, aut cujuslibet Beneficii; cum divina hæc dona dispensari, nisi à Dei Vicariis non possint, videlicet Episcopis. *Nullus Episcopus, Abbas, Presbyter, vel qualibet persona de Clero accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuscumque laica persona, donum Episcopatûs, vel Abbatia, vel Ecclesia, vel aliquarum Ecclesiasticarum rerum. Sed Episcopus à suo Metropolitano, Abbas, Presbyter & catera inferiores persona à proprio Episcopo.* Proscribuntur hoc Canone investituræ, quas à laicis accipiebant, sed primaria ipsa & altissima ratio non præteritur. Quod cœleste scilicet munus, nisi à cœlesti & divina Episcoporum potestate ritè non distribuatur.

IV. Tota animi zelique sui contentione insudavit Urbanus II. ad elidendam Investituram laicam, ejusque quasi pedissequam simoniam. Atqui Episcopo uni mandatum ab eo est, ut merito & virtuti donaret, non pecuniæ aut favori Ecclesiastica Beneficia, quæ quasi quædam sunt Episcopatus membra: *Episcopus omnia sui Episcopatus membra, videlicet Archidiaconatus, Archipresbyteratus, Decanias, vel aliquas Prapositur, Ecclesia sua, Canonicas, gratis absque omni venalitate distribuat.* Epist. 15. Append. Epist. 17. Solus ergo tunc Episcopus Archidiaconatus conferebat, Archipresbyteratus, Decanias, Præposituras Præbendasque Ecclesiæ suæ, nullo tum, vel raro Patrono, qui his sese interponeret, rarissima etiam ad eas dignitates electione. Idque rursus confirmatum est in Concilio Melfitano anni 1089. sub eodem Urbano II. *Prapositurat Ecclesia, sive Canonicas, Prabendas etiam qua Canonicatus dicuntur, Episcopus venalitate distribuat.* Can. 1.

V. Quibus illud quoque verbis innuitur, Beneficiorum hic recensitorum Collationem penes unum fuisse Episcopum; cum Parochias in Patronorum ferè laicorum lapsas potestatem, ejus esset instituere, unde & de iis nulla hic memoria. Quanquam & hoc genus Parochiarum laicis Patronis obnoxiarum verissimus esset dispensator Episcopus, cum ejus demum consensu res tota perficeretur, alioqui in nihilum itura. Unde rursus idem Concilium Melfitanum: *Nullus laicus decimas suas aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiastici juris est, sine consensu Episcopi, vel Romani consensu Pontificis, Monasteriis, aut Canonicis offerre prasumat.* Can. 5.

VI. Quam eodem admodum tempore ad Molismensem Abbatem dedit Joannes Cardinalis Epistolam, ea addocemur, ruente Caroli Magni stirpe, non sine gravissima Regni & Ecclesiæ perturbatione & pernicie: laicos ferè nobiles in Parochiales Ecclesias impetum fecisse, eas usurpasse aliquandiu; & ubi postea vel Episcoporum commonitione, vel interiore animi carnificina compulsi sunt eas restituere in pristinum statum, eorum plerosque ad hoc animum adjecisse, ut eas non Parochis ipsis, non Episcopis, sed Monachis redderent & Abbatibus, numerata etiam sibi non rarò ab illis pecunia. Illam simoniacam perversitatem damnavit Gregorius VII. Papa. Efferbuerunt mox inter Episcopos & Abbates acerbissimæ rixæ & contentiones, repetentibus jure suo Episcopis, quæ præter jus Abbates vel acceperant, vel redemerant. Ei malo studuit Gregorius hic occurrere, coacto Concilio in quo statutum fuit, ut Monasteria hactenus acquisitas servarent Parochias, in posterum ne ullas nisi consentiente Episcopo sibi compararent. Quod & ab Urbano II. in Concilio Melfitano confirmatum est. Ex quibus dilucidum fit omnium Ecclesiarum, Ecclesiasticarumque rerum & dignitatum provisorem & distributorem esse Episcopum, prout ibidem ab eodem Cardinali confirmatur. *Omnes Ecclesiarum res in manu Episcoporum canonica decreta constituunt.* Conc. tom. 10. pag. 479. Idem affirmat Gratianus in Decreto. 16. q. 7. c. 2. Concilium Claromontanum anno 1095. & Romanum anno 1099. Decretum Melfitani novo vigore roborarunt, & investituras quascumque proscripserunt, seu concessiones Beneficiorum per Laicos factas, Can. 7. 15. 16. Paschalis II. Epistola ad Episcopos Carnotensem & Santonensem data testis locupletissimus est, à Concilio Claromontano non esse permissas Monachis, nisi eas Parochias, vel Ecclesias, quas ab annis triginta possedissent: eique rei assensus esse Gallicanos Episcopos: *Consentientibus Galliarum Episcopis.*

VII. Compluribus ab Apostolica sede privilegiis donatæ sunt Abbatiæ, nec tamen Parochi Ecclesiarum eis obnoxiarum, ab alio quàm ab Episcopo Diœcesano missionem & animarum curam suscipere poterant. *Ita tamen ut ab Episcopis, vel eorum Vicariis animarum curam suscipiant.* Ita refertur in Epistola Paschalis Papæ II., Epist. 68., sive in privilegio Cluniacensis Monasterii, cujus similia sunt & alia longè plurima.

VIII. Concilium verò Lateranense I. sub Callisto II. anno 1123. illæso Patronatu, sive laico, sive Ecclsiastico, summam Episcoporum in quorumlibet Beneficiorum concessione authoritatem luculentissimis verbis ita prosequitur. Ac primùm de laicis Patronis, qui præsentare tantùm, con-

ferre verò nunquam poterunt. *Juxta Stephani Papæ sanctionem statuimus, ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de Ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem; sed secundùm Apostolorum Canones, omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo Principum, aut Laicorum aliorum dispensationem vel donationem rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum curam sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.* Can. 4. Non otiosè prætereunda est hæc verborum affectata diligentia adversùs Laicorum investituras, sacrilegam temeritatem eo colore obumbrantium, quasi non aliud quàm temporalia conferrent. Contrà verò nititur Concilium, atque ita statuit, res etiam temporales Beneficiorum & Ecclesiarum, cum pretia sint peccatorum, hostiæque pietatis fidelium, publicæ denique charitatis thesauri, sacrosanctas & ipsas suo quodammodo iure, & spiritales esse, ideoque nec nisi ab Episcopis jam inde ab Apostolicis temporibus distribui potuisse.

IX. Jam verò de Patronis Ecclesiasticis, qui nec ipsi ex hoc Canone Collatores esse poterant. *Nullus omninò Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ, sine judicio vel consensu Episcopi alicui tribuat. Immo sicut sanctis Canonibus constitutum est, animarum cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut potestatem ad Episcopum pertinentem sibi vendicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.* Can. 7. Hoc Canone implicantur omnia Beneficia in his vocibus, *rerum Ecclesiasticarum*, atque ita confirmatur nostra superioris Canonis interpretatio. Is verò hujus Concilii Canon, quo Parochiæ attinguntur, etsi nihil decerpat de iure Patronorum, solis tamen Presbyterorum seu Parochorum constituendorum potestatem Episcopis vendicat. *In Parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur.* Can. 18. Agemus infrà de Collationibus, tempusque indigitabimus, quo cœperint Laici conferre Beneficia, quibus affixa nulla sit animarum cura, nempe innixi possessioni & consuetudini omnem hominum memoriam superanti, additio etiam probabili privilegii rumore, juxta recentiores ipsos Canonistas. *Fagnan. in l. 1. Decr. pag. 257.*

X. In dubium non injuria vocatur, an Canonici Cathedralium ad aliorum Canonicorum & Dignitatum electionem concurrerent, an Episcopus solus eo iure uteretur. Vuillelmus Archiepiscopus Tyri, de Concilio Antiocheno agens anni 1142. refert ab Antiocheno Patriarcha Decanatum ejus Ecclesiæ datum fuisse nepoti Præfecti arcis. *Quem Patriarcha Decanum fecerat.* L. 15. c. 15. Goffridus Monachus in Epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem de damnatione doctrinæ Gilberti Porretani, strictim attingit Archidiaconum Pictaviensem à Gilberti prædecessore promotum ad eam dignitatem. *Archidiaconale officium non ipsius adeptus munere, sed ab ejus prædecessore promotus.* Alexander III. Epistola ad Episcopum Alexandriæ in Longobardia electum, electionem ab eo factam confirmat Præpositi, Archipresbyteri & Cantoris Ecclesiæ suæ. *Electionem, quam de personis idoneis ad Dignitates Ecclesiæ vacandas fecisti, ratam habemus.* Ep. 54. App. 2. Ep. 21. Ratam etiam sanxit idem Pontifex transactionem Episcopi & Capituli Suessionensis de duabus Præbendis, quas Episcopus conferri à se debere contendebat, nitente contrà Capitulo, earum unam saltem in jure esse Cantoris. Convenit tandem, ut post obitum Cantoris, harum Præbendarum, æquè ut aliarum penes Episcopum esset provisio. *Tu, vel successores tui facultatem habeatis Præbendam ipsam tanquam unam de cæteris Præbendis, cui volueritis assignare.* Append. 3. Epist. 7. Diximus jam ab eodem Pontifice Decano & Canonicis Cabilonensibus concessum esse, si renueret Episcopus, eos instituere, quos idoneos ipsi ad Parochias præsentarent, Episcopo ut Augustodunensi præsentarent, qui ab eo instituerentur. Ita non immeritò censuerit quis, non Canonicatus, sed Parochias Capitulo Cabilonensi obnoxias fuisse, ut ad eas nominarent. In Camusatii Promptuario Antiquitatum Tricassinarum habetur Charta ipsa Manassis Trecensis Episcopi anno 1183. qua electionem Decani Capitulo posthac concedit. *In perpetuum concessi liberam Decani electionem.* Pag. 178. 186. Habetur & ibidem Declaratio Philippi Augusti Regis, ubi Præbendæ & Dignitates, quæ vacarint vacante Episcopali sede Trecensi, præcipiuntur futuro servari Episcopo, qui eas pro arbitrio suo conferet. *Quòd Præbendæ, Archidiaconatus & alia Beneficia tempore illo vacantia futuro reservarentur Episcopo Trecensi, ad conferendum quibus vellet.*

XI. Nec dissimulabimus tamen privata tantùm hæc fuisse facta, exempla, statuta, & his alia in contrarium objectari posse plurima, quibus liquidò constet Capitulum elegisse, & plerumque ne vocato quidem Episcopo elegisse; quanquam celebrata ritè electio, ab Episcopo confirmanda esset. Ita clarescit in Concilio Lateranensi III. anni 1179. ubi edicitur, ut ne Præbendæ ultra sex menses vacare sinantur, quibus consumptis potestas conferendi ab Episcopo ad Capitulum devolvatur, vel à Capitulo ad Episcopum, ab ambobus ad Metropolitanum. *Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia, &c. infra sex menses conferantur, &c. Si Episcopus ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc secundùm Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus disponat.* Can. 8. C. Nulla. De concess. Præbend.. Erant ergo Ecclesiæ, ubi Capitulum, erant & ubi Episcopi Præbendas adsignabant: si enim conspirassent, non fuisset locus devolutioni.

Erat autem verò prorsus consentaneum, electiones & provisiones istas Beneficiorum omnes fieri debuisse ex primigeniæ quondam Ecclesiæ institutis & exemplis, communi deliberatione Episcopi Clerique sui, & membrorum omnium cum capite suo consensione. Ea nempe ratione movebatur idem Pontifex, cum ad Patriarcham Hierosolymitanum scriberet, *Append. Conc. Lat. Part. ult. c. 18.*, nec institui ab eo, nec destitui debere, sive Abbates, sive Abbatissas, vel alia Beneficia quæcumque, nisi consilio & assensu Capituli sui. *Novit tua prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis; ita quod tu caput, fratres tui membra esse comprobentur. Unde non decet omissis membris, te aliorum consilio in Ecclesia tua negotiis uti, &c. Inde est, quod Apostolica authoritate prohibemus, nec Abbates, Abbatissas, vel alias personas Ecclesiasticas, sine assensu vel consilio Canonicorum tuorum instituere, vel destituere aliqua de cætero ratione præsumas.* C. Novit. C. Quanto De his quæ fiunt à Prælato. &c.

Quanquam id antiquissimum foret commune jus, consuetudine tamen invehi potuisse usum in omni Thuscia diversum, in electione Canonicorum, ut nullæ essent in Capitulo Episcopi partes ista declarat Innocentii III. Decretalis. *Maximè si sit notorium, quod in Thuscia generalis consuetudo servatur, ut in Cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum irrequisito eligendi Canonicos habeat facultatem.* C. Cum Ecclesia. De electione. Contra autem ex eodem Pontifice collatio Præbendarum in Ecclesia Ebo-

Eboracensi non spectabat nisi ad Archiepiscopum: cui etiam restitui jubet omnes eas, in quas se aliqui præter ejus conscientiam intruserant. *C. Quia. De concess. Prebend.* Denique fatetur Pontifex Ecclesias esse, ubi conjunctim eligit Episcopus cum Capitulo, & tunc si electio ultra sex menses differatur, non fit devolutio, cum utriusque una sit causa, una negligentiæ culpa. Si tamen electioni adesset Episcopus, non ut Episcopus, sed ut Canonicus, & per ipsum non stetisset, quin suo tempore celebraretur electio, tunc sanè totum ad illum jus devolvebatur. *C. Postulastis. Ibidem.*

Quanquam autem propriùs à vero absit, eam fuisse primariam juris institutionem, ut Episcopus & Clerus consentiret, & collaboraret: ita natura ipsa monente, ut nihil sejunctim caput & membra moliantur; fieri tamen potuit, ut quibusdam in Ecclesiis residua superessent vestigia juris vetusto illo jure vetustioris, & verè ab Ecclesiarum ipsa origine altissima petiti, ut Episcopi soli conferrent; propterea nimirum quod Episcopi Capitulis sint anteriores, sicut Apostoli Clero omni, quem genuerunt; quodque ab iis ut plurimùm fundatæ sint Ecclesiæ, & gentes Christo genitæ & adglutinatæ ab Episcopis sine comitatu, sine Clero. Primarius Episcoporum Clerus constabat Parochis civitatis. Utque Parochias conferebant Episcopi, ita Cleri sui parentes erant. Hinc conjice quam inanis & cassa sit Canonistarum quorundam argumentatio, ab exemplo Monachorum petita, qui Abbatum utique & Cœnobii suffragiis admittuntur. Discrimen tum ingens, tum manifestissimum est. Nec enim quisquis Abbas est, Cœnobii sui universi procreator est, aut procreatoris successor. Hinc Honorius III. negat vacante sede conferri à Capitulo posse Præbendas, quarum collatio ad Episcopum solum pertinet. *Cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Prabendarum. C. Illa. Ne sede vacant.*

Si qua verò Capitula inconsulto etiam Episcopo Canonicos eligunt, non potest hic usus Canonum normæ tantopere adversus aliunde, ut auguror, irrepsisse, quàm vel ex diutino Episcopatus interregno, aut ex frequentiore Episcoporum absentia, aut ex eorum diuturna negligentia, qui præscribi eam consuetudinem passi sint; aut denique ex privilegio, quod Episcopi ipsi concesserint, sicut & eligendi Abbatis privilegio tam multa donarunt Cœnobia, ad faciliorem claustralis disciplinæ custodiam.

Hactenus de Beneficiis tantùm sæcularibus disseruimus. Nam quod ad Regularia pertinet, apertissimum est Innocentii III. Decretum, quo collatio Dignitatum & Præbendarum Abbati adsignatur. *Cum ratione Abbatia ad Abbatem pertineat donatio, tam custodia, quàm aliarum dignitatum, ac etiam Prabendarum in Ecclesia Permensi, &c. De Institutionibus. C. Final.* Originem juris hujus scaturisse probabile sanè est ex Regula B. Benedicti quoad Monachos; quoad Canonicos autem Regulares ex Regula Crodogangi. Utraque enim ea Regula Abbatum voluntati permittitur Claustralium omnium Officiorum provisio, immo & Monachorum susceptio, aut Canonicorum. Ubi se Capitula Ecclesiarum Cathedralium & Metropolitanarum ad regularem & communem vitam per aliquot sæcula constrinxere: tantæ hujus mutationis authores & propagatores Episcopi, Abbatum sibi ipsis quandoque jura & potestatem vendicarunt; aliquando ea Præposito & Decano permiserunt, à quibus conjunctim omnia majoris saltem momenti peragebantur cum suo Capitulo. Excussa postea Regulari professione, sæculares jam facti Canonici, eandem disciplinæ formam retinuerunt.

XII. Refert Bonifacius VIII. nec improbat quarundam consuetudinem Ecclesiarum, ubi seniores Canonici pinguiores optabant Præbendas, cum primùm vacassent. *Consuetudo habetur, quòd antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cum vacant, per se, vel per alios optare Prabendas. C. Cum in tua. De consuetud. in sexto.* Simillimum veri est inde manasse eam consuetudinem, unde & illa effluxit, ut ne vocetur quidem alicubi Episcopus ad electionem Canonicorum.

Verùm alibi rursus idem Pontifex docet, præter illas Ecclesias, in quibus electio conjunctim ab Episcopo fiebat, & à Capitulo: & ubi altero eorum vel suspenso, vel excommunicato, vel forsan mortuo, ab altero ritè celebrabatur electio: alias fuisse, ubi collatio ad solum spectaret Episcopum, cum consilio vel consensu Capituli, & ubi proinde Capitulum Episcopi incapacitati non supplebat. *Ad Episcopum spectat collatio, cum consilio sui Capituli, vel assensu. C. Si ad Episcop. Ne sede vacant.* Erant denique, ubi collatio pertineret ad privatum aliquem, cum consilio Episcopi, quod declarat Pontifex eo tempore minimè necessarium esse, cum Episcopus vel decessit, vel diu absuturus est. *Ad aliquem collatio cum consensu Episcopi noscitur pertinere.* Dictum est alibi de Theologo & Pœnitentiario, cui cum Vicarii sint Episcopi, ejus utique est eos nominare; sed Præbenda quæ eorum dignitati unita fuerit, ab eo conferetur, à quo ante illam unionem conferebatur. Ita à Congregatione Concilii declaratum est ex Fagnano. *Fagnan. in L. 5. Decr. pag. 207.*

XIII. Quæ nunc invaluit in Galliis consuetudo & usus, non sinit nos inhærere Alexandri III. Epistolæ ad Episcopos Galliæ, qua diffinit eos, qui *in sæculari foro, non requisita Episcopi audientia*, Beneficia ambiunt impetrantque, cogi debere, ut ea in manus Episcopi resignent. *Append. Conc. Lat. 50. c. 33.* Is saltem hinc fructus decerpetur à nobis, olim ne ambigua quidem & litigiosa Beneficia data fuisse, nisi Episcopi judicio, quòd propiùs utique semper abest ab vocatione cælesti. Et cum tamen nostrates publici Judices jus non dicant, nisi de possessione beneficiorum, jus titulumque semper vel ipsi intelligunt ab authoritate profectum Prælatorum, qui cælestis interpretes sunt vocationis.

XIV. Mirè confirmat Ivo Carnutensis, quæ modo dicta sunt à nobis, in Epistola ad Diambertum Archiepiscopum Senonensem. *Ep. 205.* Narrat enim, ut in Capitulo suo cum vacantes dispensaret Dignitates pro more: *Cum in Capitulo nostro quadam officia secundùm Ecclesia consuetudinem dispensarem*, eumque Clericum valde idoneum Subdiaconatu investiret, per librum quem in manus illi dabat: *porrecto libro:* insurrexisse Decanum ejus nepotem, cum turbulentis aliis quibusdam, vociferantibus id eum minimè posse, *quia id eorum consilio non faceret.* Cessisse se tum, quod etiam in vitæ discrimen aliàs adductus fuisset. Sed cum persuasissimum sibi esset, repugnare consuetudinem, & ne tum quidem ei se obnoxium fuisse servituti, cum hos rebelles in Capitulum inscriberet, adeoque nec integrum sibi esse, quicquam committere, ex quo Episcopalis vilesceret authoritas: *Ego sciens quod hanc consuetudinem in Ecclesia non inveni, nec in ipsis contradictoribus, quando suos honores acceperant observavi; ne potestatem meam minuerem ab incepto non destiti;* ei tandem adversariisque convenit, ut de ea causa cognosceret Archiepiscopus Senonensis, & hac Epistola rogat, ut suffraganeorum aliquos ad hoc judicium evocet. Perspicis hic porro, ut Episcopi non collatores tantùm essent Beneficiorum, sed & causarum ejusmodi Judices: utque Dignitates ipsius Capituli conferrent aliquan-

quahdo mioimè expectato Capituli consensu.

Ingenuè tamen fateri cogimur, vehementem totius Capituli repugnantiam, sin minùs potestati, certè charitati Episcopi intercessisse, ac vetuisse ne pax Ecclesiæ perturbaretur. Testem profero ipsum eundem Ivonem, qui pium Presbyterum desponsa Præbenda frustravit, postquam iotellexit eo alienatum iri totius Capituli sui animos. *In hoc negotio tota pene Ecclesia cum Decano in faciem mihi restitit, & Presbyterum petitorem Prabenda, secundùm morem Ecclesia, canonicari non permittit.* Ita intrepidus Pontifex, cessit tamen, non juri Canonicorum, quo eorum consensus necessarius redderetur: sed necessitati, alendæ sovendæque pacis in Ecclesia: cui quacumque tandem promissione sua nihil derogatum voluerat. *Nec aliter me daturam promisi, nisi cum pace Ecclesia posset fieri.*

XV. Ivoni accedet Hildebertus, qui ejus Episcopalis fundamenta potestatis ponit in ipsis Codicibus sacris, & exemplo Christi, qui solus ipse delegit Apostolos & Discipulos septuaginta duos: cui se normæ accomodantes Apostoli elegerunt Diaconos septem, quorum nomine & ordine contineri videtur, quidquid est in Ecclesia Ordinum inferiorum, & Beneficiorum. Ea regula est, cui jure merito se accomodent Ecclesiæ, Apostolorum successoribus permittentes electionem omnium Ecclesiæ ministrorum. *Si Apostolos consideremus, de illis Dominus ait: Nonne ego vos elegi duodecim? si septuaginta duos, &c. In his & eorum successoribus prascripta est Ecclesia forma, quam in electione vel consecratione summorum & inferiorum Sacerdotum, seu etiam Diaconorum non custodiri, causalis est & vicinus ruina profectus. Cateros quoque gradus ad minimum usque Clericum pro Episcoporum deliberatione substituendos & distribuendos, Canonica censent & pradicant instituta. Perit autem solis Pontificibus collata hac à Domino potestas, si &c. Ep.55.*

Cum ad Archiepiscopatum Turonensem translatus fuisset Hildebertus, eo jure suo usus est conferendi Præbendas & Dignitates Ecclesiæ. & quidem tam iotrepidè, ut ne ministris quidem Regiis cesserit, vel præceptis cedendum æstimarit, si quid abreptum esset, quo Beneficia astutiæ magis hominum, quam pietati & virtuti donarentur: *Dignitates Ecclesiasticas nec ex Regis pracepto disposui, nec ei disponendi facultatem indulsi. Personas elegi, qua in exequendis Ecclesia negotiis pondus diei portarent & astus. Alteri igitur Archidiaconatum, alteri Decaniam dedi, &c. Nullus fuit, qui Decano aliquid opponeret, &c. Ep.67. 88.*

XVI. Ita certè approbat Hildebertus suum esse unius, ut Dignitates & Præbendas sui conferret Capituli. In Epistolis quibusdam suis tradit Bernardus, *Ep.58.*, Episcopos Catalaunenses in suæ Civitatis Cœnobiis Abbates constituisse: cumque Guillelmus Episcopus Catalaunensis omnes eorum Monachos gerendæ Abbatum dignitati impares intelligeret, ipsummet profectum esse Divionem & Cluniacum, ut inde secum abduceret viros, ea virtutum præstantia & experientia ornatos, quibus eam provinciam tutò committeret. Commemorat Fulbertus ipse Ecclesiæ suæ Carnotensis Subdecanatum à Sylvanectensi Episcopo postulatum fuisse, renuisse se, & eam dignitatem Presbyterorum suorum dignissimo contulisse. *Ep.46. 80.* Non obscurè idem alibi innuit, Præbendas quoque à se conferri solitas. Ex Stephano Tornacensi colligi posse videtur, Ecclesiæ Parisiensis Decanum à Canonicis eligi solitum; Aureliæ verò Episcopum & Capitulum Præbendas conjunctim donasse. *Epist.100. 101. 175.*

Radulphus Ecclesiæ Cantuariensis Episcopus, authore Eadmero, Archidiaconatum Ecclesiæ suæ cum consensu Monachorum, quibus constabat Capitulum contulit. Ideo & confestim creatus Archidiaconus fidei sacramentum præstitit Ecclesiæ Cantuariensi. *Sacramento, quo se fidelitatem Ecclesia ipsi per omnia & in omnibus exhibiturum dum viveret, repromisit. Novor. l.5.*

Concessit Innocentius III. Archiepiscopo Patrarum, ut Capitulum suum Canonicis Regularibus Sancti Russi committeret: conditione ea, ut Priorem ipsi suum eligerent, eique præsentarent. *Regest.3. Ep.159.* Patriarchæ verò Antiocheno, duas ut novas crearet Præbendas Capituli sui permisit, utque reditus illis ex mensa Episcopali adsignaret. *Regest.14. Ep.70.* Archiepiscopus quoque Patrensis Canonicis Sancti Russi quos accersiverat, vel idoneos reditus, vel Episcopalis mensæ dimidium assignatum à se iri spoponderat. Ex his paucis conjice de toto genere Præbendarum, alio & alio tempore ab Episcopis fundatarum. Quo æquius erat eas ab illis conferri.

Aliunde rursum consentaneum prorsus erat, ut cum Episcopi Capitula sua traducerent ad formam & disciplinam Congregationum Monasticarum, vel Monasticis simillimarum, copiam illis facerent eligendi Priores, vel Decanos suos, & novos subinde milites suo cœtui adgregandi. Hine tanta inter Capitula varietas, ut incerta sint etiam quandoque unius ejusdemque Capituli jura. Ita enim apud Rogerium anno 1194. Archiepiscopus & Capitulum Ecclesiæ Eboracensis de collatione Decanatus digladiabantur.

XVII. Circa annum 1148. Goslenus Episcopus Carnotensis: *Prapositaram de Uno-gradu ex Episcopali jure in usum fratrum, qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuò transfudit. Analecta Mabill. tom.5. pag. 566. 568.* Successor ejus novas Abbatias excitavit tres. Res & opes omnes Ecclesiarum Diœceseos ab ioitio in unius potestati, Episcopi fuere. Has ergo lapsu temporum partiti sunt Episcopi in Parochias, in Capitula, in Dignitates, in Canonicatus, in Abbatias, unde & hæc Beneficia omnia conferendi jus penes eos ab origine fuit. Et olim quidem, cum eæ partitiones recentes adhuc essent, ubi primùm vacabant portiones singulæ, maximè Præbendæ Capitulorum, eas suæ Mensæ rursum Episcopi commiscebant, donec Concilio generali cautum est, ut ne eam amplius licentiam usurparent. *Baron. an.1194. n.7.* Argumento est hæc ipsa Præposituræ Carnotensis extinctio, ut esset unde distributiones suppeditarentur residentibus & præsentibus.

Giraldus Episcopus Cadurcensis, cum an. 1090. Canonicos Regulares in suum Capitulum invexisset, Dignitates conferre voluit, sed cum consilio Canonicorum. *Prapositura, sive Archidiaconatus & cateri Ecclesiastici honores pro nostro decreto per consilia Canonicorum ordinanda sint in posterum. Spicil. tom.8. p.163. 181.* Ex adverso autem cum Remigius sedem Episcopalem è Dorcestria Lincolniam transtulisset, solus ipse contulit Decanatum, Thesaurariam, & quos instituit septem Archidiaconatus. Goffridus Carnotensis Episcopus anno 1125. diutius cum Capitulo suo altercatus, eligendi Decani jus tandem illi concessit. Anno 1233. Goffridus Ambianensis Episcopus cum Collegialem conderet Ecclesiam, Decani eligendi jus contulit Canonicis. *Ibidem tom.13. pag.304. 305.*

Non potuit nisi tumultuariè tam discors suique dissimillima enarrari hic disciplina Capitulorum & Beneficiorum quorumcumque, cum aliis aliisque subinde locis & temporibus nova quædam rerum facies oriretur. Et ex promiscua tamen hac farragine dilucide satis constat, collationem omnium Beneficiorum primæva ipsa ab origine ad Episcopos spectasse, ut Apostolicæ successionis & Ecclesia-

ſiarum fundationis hæredes, ut omnium ſuæ Diœceſeos agrorum & proventuum Eccleſiaſticorum primarios diſpenſatores: ab Epiſcopis autem manaſſe in Capitula, in Abbates, in quuſvis alios ejus poteſtatis conferendi rivulos complurimos & diverſiſſimos, diverſiſſimis ex cauſis, unde & hæc tanta nunc in his Eccleſiaſticæ diſciplinæ diverſitas erupit.

ஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃஃ

Quiſquis eligit, præſentat, inſtituit, præferre tenetur indigno dignum, digno dignorem.

CAPUT XXXVII. *P.2. l.2. c.9.*

Ex Gregorii Magni doctrina quiſquis eligit, præſentat, inſtituit, præferre tenetur indigno dignum, digno digniorem.

I. II. Undequaque venabatur Gregorius, & acceſſebat dignos Epiſcopatus viros.

III. Eum quo melior non invenitur aſſentiebatur ordinari.

IV. Conſtantiſſima hac ejus erant placita, criminum ergo irregulares prorſus amandare, ex cæteris digniorem eligere; ſi digni nulli verè eſſent, minùs indignum.

V. Inter virtutes & dotes dignioris, non poſtrema laus eſt, diutiſſimè eidem Eccleſiæ inſerviſſe.

VI. Quin & humana cujuſdam prudentia uſus, & lux experientia, ad rei etiam temporalis adminiſtrationem.

VII. Epiſcopatus ille aliquando vacare ſinebat diutius penuria idonei ſucceſſoris.

VIII. Magna etiam apud eum habebant momenta ætas, hoſpitalitas, ſollicitudo.

IX. Anxia ejus cura de minoribus etiam Beneficiis.

X. E ſuis propriis Clericis, Monachiſque optimos quoſque Eccleſiarum neceſſitatibus commodabat.

XI. XII. Cum ſimonia infamiam aſpergat Gregorius privata gratia, aut amicitia affectibus omnibus, hinc neceſſitas exprimitur eligendi dignioris.

XIII. Qui Gregorius iis, quos rerum neceſſariarum premebat inopia, Beneficia dari rogaverit.

XIV. Utilior Gregorio eſt, idem qui dignior.

I. QUiſquis eligit, nominat, præſentat, vel inſtituit Beneficiarium, is inexorabili Canonum præcepto & ſempiternæ Legis authoritate conſtringitur dignos indignis, dignis quin etiam digniores anteponere. Hæc jam quæſtio, quæ quanti ad Diſciplinam Eccleſiæ interſit, nemo non videt, ex Gregorio primùm Magno enodanda illuſtrandaque nobis eſt, cui cæteri poſtea Eccleſiæ Patres ſuffragatores accedant.

II. Cum reſciſſet Gregorius eſſe in Sicilia Preſbyterum, gerendis Epiſcopatus infulis non imparem, ad Epiſcopum Syracuſanum ſcripſit, ut excuteret & examinaret illum, tanquam judicii ſui rationem ſummo Judici redditurus: & ſi quidem illum Epiſcopatu dignum comperiſſet, Romam illico mitteret, vacatura quàm primùm Epiſcopali ſede donandum. *Hunc fraternitas coram ſe deduci faciat, eumque ſicut certus ſum, propter animæ periculum, diligenter examinet. Quem ſi ad hunc gradum provehi dignum eſſe perſpexerit, ad nos ſtudeat deſtinare, ut eum diſponere Deo, loco, cui providerimus, poſſimus ordinare Paſtorem. L.2. Ep.18.* Hinc apparet Gregorium dignioribus quibuſque commendari debere Epiſcopatus perſuaſum, in eam incubuiſſe curam, ut exploraret, qui uſquam eſſent digni, qui digniores, & ad ſeſe accerſeret ex remotiſſimis etiam Provinciis.

III. Agit quidem hic Gregorius de eo, qui dignus eſſet Epiſcopatu, non qui dignior. Sed facile intelligitur, non tam anxiè & tam procul accerſiturum eum fuiſſe, niſi digniores iis auguratus eſſet, quos habebat propiores: & digniores ſi alibi comperiſſet, aut vel ſuſpicatus eſſet, eos vel maximè acciturum fuiſſe, ut illos Romæ ordinaret. Cum Syracuſanus Epiſcopus Maximianus, cui ejus Preſbyteri examen Gregorius mandaverat, paulò poſt fato ſuo functus eſſet, actum eſt de Trajano Preſbytero ei ſubrogando. Inaudierat Gregorius pietatis & religionis præſidiis non deſtitui Trajanum, ſed doctrina & experientia ad tantæ regimen Eccleſiæ minùs eſſe parem; & nihilo tamen minus cenſuit eligi debere ex inevitabili quadam neceſſitate, cum melior nuſquam inveniretur. *Credo quod Traianum Preſbyterum maxima pars eligat, qui, ut dicitur, bonæ mentis, ſed quantùm ſuſpicor ad regendum locum illum idoneus non eſt. Tamen ſi melior inveniri non valet, & ipſe nullis criminibus tenetur involutus, condeſcendi ad eum, cogente nimia neceſſitate poteſt. L.4. Ep.19.*

IV. Duo hæc rata fuere & inconcuſſa Gregorii decreta in Electionibus Beneficiorum & Ordinationibus. Primum, ut inexorabiliter rejicerentur, quoſcumque criminis capitalis cujuſpiam irregularitas inquinabat. Alterum verò, ut dignior aſſumeretur ſemper eorum, qui ad manum eſſent, & quorum copia daretur. *Si melior inveniri non valet.* Id verò bifariam contingere poteſt: aut enim qui dignior occurrit, is verè Epiſcopatu dignus eſt, & tum ipſo juris vigore omnibus aliis eum anteferre cogimur: aut neceſſaria aliqua deſtituitur dote, quamvis eorum qui ad manum ſunt, minimis urgeatur vitiis: & tunc eligendus nihilominus eſt, ex indulgentia, eò juſta, quò neceſſaria. *Condeſcendi ad eum cogente nimia neceſſitate poteſt.*

V. Verùm longè latèque circumferendos eſſe oculos ad vicinas, & ad remotiores etiam Eccleſias, ubi digni Altarium Miniſtri inquiruntur, in hoc ipſo docuit Gregorius exemplo, cum Clero populoque Syracuſano author fuit, ut Archidiaconum Catanenſem, velut omnium digniſſimum, Paſtorem ſibi deligerent. *Si autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi ſecretò indico, quod volo; quia nullus mihi in eadem Eccleſia poſt dominum Maximianum tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanenſis Eccleſiæ. Qui ſi fieri poteſt, ut eligatur, credo quod apta valdè perſona inveniatur.* Hæc verba *nullus tam dignus, quam Joannes* dilucide commonſtrant neceſſitatem eligendi omnium digniſſimi. Si dicat autem Gregorius, *eligi jure poteſt*, non autem eligi tum quemquam alium non poſſe; in cauſa eſt, quod is Archidiaconus ſuæ jam Eccleſiæ, ſuoque obligatus eſſet Epiſcopo, cujus aſſenſus omnino deſiderabatur. Poſtulari ergo magis poterat, quam eligi. Adde quod Regulis Canonicis præcipiebatur, ut de gremio propriæ Eccleſiæ eligeretur Epiſcopus. Atque adeo poterat Syracuſanus Preſbyter Catanenſi præponi Archidiacono, digniori minùs dignus, ſi ea meritorum inæqualitas tantilla eſſet, ut compenſari jure poſſe videretur contemplatione diutini obſequii, officiique, ei ipſi Eccleſiæ cum laude impenſi.

VI. Neapoli cum Clerici, Nobileſque diſſiderent in electione Epiſcopi, reſcripſit ad eos Gregorius, nec mira, nec nova videri debere hæc ſenten-

tia-

tiarum dissidia; unum porro satagendum esse, ut cogitationes & consilia sua uni æquitati & pietati accommodarent; nec favoris, aut gratiæ contagio quocumque afflari se sinerent. Cui præceptioni locus non est, nisi inter dignos dignissimus eligatur. Enimvero dignori dignum præponere, hoc non eligere est, sed gratificari. *Nec novum, nec reprehensibile est, in eligendo Episcopo populi se vota in duas partes dividere; sed grave est quando in hujusmodi causis, non ex judicio, sed de solo favore venit electio. L.8. Ep.40.* Vota sua conferebant aliqui in Joannem Diaconum: vetuit Gregorius, quod ei immatura & tenella adhuc esset filiola, quo prodebatur, quam non pridem continentiæ se devovisset: *Nam qua præsumptione ad Episcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola teste convincitur non habere.* In Petrum Diaconum alii propendebant, sed objiciebatur à Gregorio, quod quamvis doctrina alioqui non destitueretur: non ea tamen erat dexteritate ingenii, vel humanæ etiam prudentiæ sagacitate, qua carere non debet Episcopus in temporalium maximè rerum administratione. *Petrus Diaconus, quem à vobis electum asseritis, omninò quantum dicitur, simplex est. Et nostis quia talis hoc tempore in regiminis debeat arce constitui, qui non solum de salute animarum, verùm etiam de extrinseca subjectorum utilitate & cautela sciat esse solicitus.* Ita ergo constituebat Gregorius, cum accuratè expenditur, ecquis inter plures idoneos maximè idoneus & dignissimus sit Episcopatu, aliquo etiam numero & pretio esse debere humanas quasdam dotes ad Episcopatuum regimen temporale necessarias. Postremò eam sibi semper Gregorius integram servabat facultatem examinandi Romæ, quem delegissent; & repudiandi, si minùs dignum deprehendisset. Quocirca præmonebat etiam, ut alium interim perquirerent, priori, si rejectus fuisset, sufficiendum. *Studii vestri sit etiam alium, qui aptus sit, providere, ut si fortè huic ordini hic non videatur idoneus, sit in quem se vestra declinare possit electio.*

VII. Aliquandiu vacare Ecclesiam molestè ferebat, & ferebat tamen Gregorius, quandiu non occurrebat, qui tantam subiret sarcinam. *Novit fraternitas quam longo sit tempore Aprutium Pastorali solicitudine destitutum, ubi diu quæsivimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire. L.16. Ep.13.* Diu conquisitum ubi tandem invenerat, serio nihilominus examinari jubebat; etiam secretò, & de spiritalibus interiorum animi virtutum incrementis. *Hunc volumus fraternitas tua ad se faciat venire, & de animâ suâ admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina obviant.*

VIII. Accedet & hoc aliud exemplum, argumentumque propensioris ejus curæ, qua invigilabat Gregorius, ut penitiores animi recessus nosset eorum, qui ad Episcopatum vocabantur, ut verè semper dignior eo culmine sederet. Cum viduata pastore esset Ecclesia Anconitana tres ob oculos versabantur, qui eligi possent. Primus erat Florentinus Archidiaconus Anconitanus, sacrarum litterarum peritissimus, sed ita devexa jam ætate, ut regendis Ecclesiæ gubernaculis admoveri vix jam posset. *Scriptura sacra scientiam habere, sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere. L.12. Ep.6.* Præterquam quod, ut ait Gregorius, tam sordidæ erat parcimoniæ, ut hospites nunquam domi suæ ullos invitaret. Alter erat Rusticus ejusdem Ecclesiæ Diaconus, vigilantia clarus, sed qui Psalterium memoriæ non commendasset. *Vigilans, sed Psalmos ignorat.* Tertius erat Ecclesiæ Ravennatis Diaconus, cujus explorata sollicitudo, sed inexplorata erant animi penetralia; *Sollicitum esse novimus, sed qualis sit interius, omninò non scimus.* Duos tandem Episcopos delegavit, Gregorius, qui de re tota & personis inquirerent, maximè autem an puri essent tres illi, & immunes eorum criminum, quæ quoslibet à sacris arcent Ordinibus. *Diligenter de vita & moribus singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officium vetet accedere, ut redditi certiores, quid post hæc Deo authore fieri debeat, disponamus.* In hujus ergo lance austerissimi examinis ponderabatur doctrina, ætas, hospitalitas, sollicitudo, vigilantia, ante omnia autem innocentia & immunitas eorum scelerum, quibus irregulares fierent. Cum Locrensis Ecclesia Pastore orbata esset, repudiavit Gregorius electum primò Presbyterum, quia minimè dignus inventus est: adduci autem voluit Presbyterum, seu Parochum alterius Diœceseos, interrogarique de criminibus, quorum conscii Episcopatu interdicuntur. *Atque eum studii tui sit de criminibus, quæ ad Episcopatum accedere non permittunt, cum omni subtilitate requirere, & si eorum se expertem esse responderit, &c. L.6. Ep.38.*

IX. Ex his existimari potest, quam sequeretur rationem Gregorius, quam legem in aliis Beneficiis conferendis, & an à strictioris aliquando justitiæ orbita declinaret. Cum Monasterii Neapolitani Abbas vita excessisset, missus est confestim à Gregorio Monachus ad Episcopum Neapolitanum, ut ab eo statim institueretur Præpositus, vel Prior, & cum aliquandiu probatus fuisset, tum demum Abbas constitueretur. *Quem ad præsens Præpositum esse decernimus. &c. L.1. Ep.92.* Non deerant merita, sed nec meritorum fiducia: una re minùs sapiebat, quòd nimio plus sibi sapere videretur. *Sunt bona quę in eo placent. Sed hoc est in illo vehemens vitium, quod valde sibi esse sapiens videtur. Ex qua radice quanti rami peccati valeant prodire patenter agnoscitur.* Quod rursus argumento est, Gregorium optimos quosque ad regimen optasse, quæsisse, accersisse; sed ubi eorum non dabatur copia, utcumque dignos & idoneos adhibuisse ad illa officia, quæ sine gravissimo dispendio diutiùs vacare non poterant, cujusmodi sunt Priorum & Vicariorum; paulòque diutùs vacua dimisisse ea, quæ quanquam multò majoris sint ponderis, suppleri tamen facilius possunt alieno ministerio, ut Episcoporum & Abbatum.

X. Audiendus & hîc est porro Joannes Diaconus, ut diligentiæ & interrogati Gregorii astipuletur luculentissimè in eligendis dignioribus quibusque ad Episcopales sedes, iisque undecumque pervestigandis & advocandis; ut qui ne parceret quidem Ecclesiæ suæ Cardinalibus, & Cœnobiorum Romanorum præstantissimis Monachis, quos vacantibus Ecclesiis, etiam remotioribus præficiebat. *Ordinationes summo cultu servasse docetur, in eo quod ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem Diœcesim suam Episcopos undequaque meliores invenire potuit, studiosissimè ordinavit, &c. ut Ecclesiam illis regendam committeret, qui exemplis & verbis pariter illam ædificare melius potuissent: Vita Gregor. L.3. c.7.* His omninò innuitur, non satisfecisse sibi Gregorium, dum dignos eligeret, nisi & omnium dignissimos elegisset. Ideo & ad se pelliciebat Episcopos omnes Episcopalibus Ecclesiis suis quacumque tempestate excussos: necnon & Clericos omnes, quos præclara eruditionis & virtutum fama ei commendasset; gnarus florere, vel corruere Ecclesias pro Episcoporum diligentia vel supinitate. *Et quidem Gregorius prudenter cognoscens totum corpus Ecclesiæ tam per bonos Episcopos feliciter stare, quàm per malos infeliciter; non solùm diversarum gentium diversi ordinis Clericos, verùm etiam vacantes Episcopos in suæ Diœceseos Episcopatus invitabat. L.3. c.3.*

XI. Ve-

XI. Verùm cum ea quæ dicta fuut hactenus omnia ad Episcopatum ferè spectent, quanquam ex iis facilè eliciantur leges, quibus in conferendis aliis Beneficiis servire quisque debet: venieodum nobis est ad inferiores sive Ordinum gradus, sive Beneficiorum. Testatum facit Joannes Diaconus detestari solitum Gregorium artes illas & calliditates simoniacas, ubi Episcopi in Ordinibus vel Beneficiis conferendis nihil pecuniæ emungunt: sed favoris quam justitiæ amantiores, amicos, fautores, adulatores sibi comparant, quorum majus sit pretium, quàm pecuniæ. *Commentum satis artificiosum reperit iniquitas, quo scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tantò subjectiores esse debuissent, quantò non divino, quin potius humano judicio se fuisse promotos, ipsi procul dubio reputarent. L.3. c.6.*

XII. Ipsissima bæc est Gregorii doctrina, palliatæ simulatæque simoniæ genus esse; nihiloque minus detestandæ, cum vel ordines, vel Beneficia & Dignitates Ecclesiæ conferuntur, ad favoris, amicitiæ, laudis humanæ & adulationis aucupium. *Columbas vendere est impositionem manus, qua Spiritus Sanctus accipitur, non ad vitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, non gratis tribuunt; quia de impenso officio sanctitatis nummum expetunt favoris. Unde cum justum virum describeret. Propheta, ait Qui excutit manus suas ab omni munere. Ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à lingua, aliud est munus à manu. Munus quippe ab obsequio est subjectio impensa indebitè; munus à manu pecunia est, munus à lingua, favor. Qui ergo sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. Hom.4. in Evang.* At quisquis dignis indignos præponit, vel dignos quidem, sed dignoribus; iis omnino agitur simoniacis his impulsionibus, atque adeo criminosis damnandisque ex Gregorio, ad emereandam hominum benevolentiam, laudem, & quamcumque demum gratiæ & obsequii remunerationem. Non aliis quàm his stimulis agitantur, qui æternæ legi & justitiæ in hoc delectu adversantur, jubenti nimirum, ut pietati & merito totum detur. Humanis affectibus res divinas dispensare, quid hoc aliud, quàm sacra nundinari? Hinc rursus inculcat idem Gregorius, Ordines & Beneficia ut gratis dentur, nec muneribus, nec favori, nec precibus dari debere. *De Ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem, aliquos ad sacros Ordines consentiatis aut permittatis adduci.* Et alibi rursum: *Nullus vestrum denuo hoc fieri patiatur: sed neque gratia alicujus, neque supplicatione aliquos ad sacros Ordines audeat promovere, nisi eum quem vita & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit. L.4. Ep.55 56.*

XIII. Nec dissimulabo tamen Gregorium preces quandoque suas interposuisse, ut qui rerum necessariarum penuria premebantur Clerici, illis aliquid Beneficii quasi erogaretur. Verùm duo hic veniunt non perfunctoriè pensitanda, horum mendicitati, non cupiditati consultum voluisse sanctissimum Pontificem, & iis tantùm qui jam ordinati essent Clericis, eum ita prospexisse. Interest autem ad Christi & Ecclesiæ majestatem, ut ne ministri ejus mendicitate deturpentur. Ejusmodi fuere Gregorii Literæ ad Episcopum Syracusanum, ut Ecclesiæ suæ Diaconis cum Diaconum adgregaret, qui simplicitate magis quàm studio malitiæ trium Capitulorum schismate illaqueatus fuerat. *Quia non in hæresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ Mysteriis, quasi recta studio intentionis erravit, imbecillitati ejus atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi ejus, pietatis intuitu providentes, in tua Ecclesia Syracusana eum prævidimus ordinandum, sive ut officium Diaconatus expleat, seu certè ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua, commoda consequatur, in tua fraternitatis volumus hoc pendere judicio. L.3. Ep.14.* Vidimus jam supra, ut ad Candidum Presbyterum scribens, à quo regebatur Ecclesiæ Romanæ in Galliis Patrimonium, commendavit ei Presbyterum quemdam Gallum, ut necessaria vitæ subsidia illi conferret, collata vel Presbyterali Ecclesia, vel Abbatiola: *Petiit Aurelius Presbyter, ut sicubi in possessionibus Beati Petri Apostolorum Principis, oratorium, aut locus, qui Presbytero vel Abbate indigeat, inveniri potuerit, ei debeat committi; quatenus & ipse subsidium vitæ præsentis inveniat, & nos inveniamur petitioni illius paruisse. L.9. Ep.65.* Adeo non ergo humanorum affectuum corruptelæ imputandum est, si tenuioribus Clericis studeat quis Beneficia erogare vel procurare, ut non aliud sit pietatis, charitatis & Pastoralis sollicitudinis præclarius documentum. Nam patrimonium Ecclesiæ pauperibus Clericisque sustentandis dicatum est, qui & pauperes & Clerici jam sunt, ii certè cæteris præponendi sunt omnibus. Non jubet autem Gregorius, quos commendat, eos cæteris præferri dignoribus: sed his tenuioribus urgente necessitate celeriùs succurri. Porrò locus qui Presbytero indigeat, potest ille quidem statim Parochia videri; & ita incogitanti mihi hic exciderat. Sed diligentius rem expendenti. *Part. I. Libro II. Capite XCIII.* Constare mihi visum est, nequaquam de Parochia, cui animarum cura immineat, sed de simplici Beneficio, sacerdotali tamen interpretandum esse.

XIV. Animadverti autem jam & illud potuit non distingui à Gregorio dignores ab utilioribus. Evenire enim posset, ut qui primas virtutis & doctrinæ obtinent, haud tamen dignores habendi essent, quod nec utiliores Ecclesiæ; propterea nimirum, quod præter virtutis & eruditionis præsidia, quibusdam aliis præterea dotibus opus sit ad temporale & spiritale regimen. Ejus rei forsan contemplatione adductus Gregorius, non semel professus est, eum à se in examine & delectu ordinandorum semper antepositum iri, qui utilior futurus præsagiretur. *Ut utrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus fuerit. L.4. Ep.47.* Et rursus alibi: *Si in duorum se electione diviserint, is qui utilior fuerit, ordinetur. L.9. Epist.74.*

CAPUT XXXVIII. *P.2. l.2. c.10.*

De eodem ex aliis Patribus Latinis, præponendum semper esse dignorem.

I. II. Populi, Cleri & Episcoporum convocatio ad eligendum Episcopum, vel ipsa argumenti satis habet, ut eligendo dignori omnes adlaboreat. Nec enim fieri poterit, ut in alium quemcumque omnes consentiant. Uno charitatis affectu concordabunt omnes, humano quolibet affectu discordabunt.

III. Eam tenuere regulam ipsimet Apostoli. Qui dignores, ii ipsi vix digni sunt, si dignè quis de sacerdotio sentiat. Ita indignus eligitur, ubi non eligitur dignissimus.

IV. V. VI. VII. VIII. IX. Varia argumenta ex Augustino, Ambrosio & Hieronymo.

X. Item ex Concilio Toletano.

XI. Decretales Pontificum Epistolæ, ubi promuntur exempla veteris Testamenti ad juniores imbuendos, formandosque diutissimè ad sacerdotium, & ad non imparem tantæ dignitati sapientiam & virtutem.

XII. XIII. XIV. Ex iisdem rursus Decretalibus.

XV. Quantùm dignitatis quique sacerdotes sarcinam enixissimè fugiant, tantum opera dandum est, ut ad eam conquirantur & constringantur.

I. CÆteri Ecclesiæ Patres, Pontifices, quin & Synodi eandem cum Gregorio doctrinam, eandem & doctrinæ consentaneam disciplinam studiosissimè consectati sunt; ut in provisionibus honorum, dignitatum, & Beneficiorum, Electores, Collatores, Institutores, Patronique tum Clerici, tum sæculares, dignores semper præferre dignis, indignisque teneantur, exitialis personarum acceptionis infamia laboraturi, si favori, si carni & sanguini virtutis & pietatis justissima præmia largiantur.

II. Tanti refert ad disciplinam & sanctitatem Ecclesiæ illustrandam, quæ hic in manibus versatur quæstio, ut eam operæ pretium duxerim à principio, & ab ipsa Ecclesiæ origine ordiri. Quando in unam aliquam urbem convolabant Provinciæ Episcopi cæteri, ad Episcopi electionem, cum Clero universo & populo; quid apertius, quàm in id eos convenisse & collaborasse, ut dignum, ut digniorem, ut dignissimum eligerent? An celebri & numeroso conventu, operosaque deliberatione opus fuisset, si favoris ea res esse videretur? si fas esset utcumque dignos dignoribus antehaberi? Si privatis autem affectibus indulgere licuisset, ecqui convenire potuisset? discinduntur, non colliguntur in unam sententiam, quicumque carni & sanguini, quicumque privatis studiis obsequuntur. Una est justitiæ lex, una Ecclesiæ charitas, in quam conspirare, in quam concordare omnes tam possint, quàm debeant. Privatæ cupiditates, favor, acceptio personarum, dissensiones alere, quàm pacare magis possunt. Unus est omnium dignissimus, in quem electores oculos conjiciant, & vota convertant omnes; at minus digni indignique plures semper sunt: qui eos ergo sectabuntur, non poterunt non studia in contraria scindi. Hæc præisse nobis videtur Cyprianus, ubi electorum jura officiaque edisserit. *In ordinationibus Sacerdotum nonnisi immaculatos & integros Antistites eligere debemus, &c. Plena diligentia & exploratione sincera oportet eos ad sacerdotium Dei deligi, quos à Deo constat audiri, &c. Cum ipsa plebs maximè habeat potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, &c. ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata. L. 1. Epist. 4.* Fieri vix poterat, ut ubi turba eligentium erat tam numerosa, & ubi tanta examinis censura distringebatur, favori aut gratiæ locus esset.

III. Observat idem Cyprianus Apostolos ipsos eadem diligentia usos fuisse, & nihil unquam intentatum reliquisse, ut eum qui dignior esset, vestigarent: nec in Apostoli tantùm, hoc est, Episcopi electione, sed tum etiam cum ordinandi fuere Diaconi. Unde & eadem ad omnes Beneficiorum nominationes propaganda lex est. *Nec hoc in Episcoporum tantùm & Sacerdotum, sed in Diaconorum ordinationibus observasse Apostolos animadvertimus. Ibidem.* Certè cum irreprehensibiles esse sanxerit Paulus Episcopos & Diaconos: annon verendum nobis est, ne quos dignores vocamus, ii minus indigni vocitandi potiùs sint? ita indignus eligitur, cum non is eligitur, qui dignissimus. *Cum in Scripturis Divinis Deus ad sacrificium prohibeat accedere Sacerdotes, etiam in leviori crimine constitutos: & in Levitico dicat: Homo in quo fuerit vitium, & macula, non accedat offerre dona Deo.* Qui vel semel evolverit aut Gregorii Pastoralem librum, aut Chrysostomi tractatum aureolum de Sacerdotio, is utique assentietur nobis, non posse quenquam verè dignum tam divino videri munere, quam ex eo quòd certi simus dignorem esse neminem.

IV. Hanc ipsam disertissimè Augustinus definiit quæstionem, cum grave pronunciavit committi piaculum, ubi in honorum & Officiorum Ecclesiasticorum dispensatione postponitur pauper, tametsi pietate & doctrina locupletior, viro diviti & opulento, cui non tanta tamen adsunt eruditionis & sanctimoniæ, quanta pauperi ornamenta. *Nec sanè quantum arbitror putandum est leve esse peccatum, in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi, ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore? Epist. 29.*

V. Quàm scrupulosè in hujusmodi rebus elimatissimas justitiæ leges sectaretur, abundè prodidit idem Augustinus, quando ad primatem seu Metropolitanum Xantippum scripsit: etsi cœtus Episcoporum sex qui de causa depositionis Presbyteri judices erant futuri, eum ordini suo redintegraret Presbyterum, quem ipse destituerat: nunquam tamen fore, ut imperare sibi ipsi posset, ejusmodi Presbytero Parochiam committere, ne flagitiorum ejus posthac omnium in seipsum culpa resiliret. *Quod si fortè judicibus Ecclesiasticis aliud videtur, quia sex Episcopis causam Presbyteri terminari Concilio statutum est, committat illi qui vult Ecclesiam suæ curæ commissam, ego talibus fateor quamlibet plebem committere timeo, præsertim quos nulla bona fama defendit, ut hoc eis possit ignosci, ne si quid perniciosius eruperit, langueus imputem mihi. Ep. 226.* Non privatis studiis, non favori dabat certè Parochias Augustinus, qui ne sex quidem Episcoporum judicio satis fidebat.

Denique quam teneret normam Sanctissimus Pater in electionibus, his verbis declarat: *In ordinandis verò Sacerdotibus & Clericis, consensum majorem Christianorum, & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur. Possid. in ejus vita. c. 21.* Nulla hæc indulgentia, nulla gratia ex privatis affectibus profecta. Nec enim vel Ecclesiæ consuetudo esse ea potest, ut minùs digni præponantur; nec piæ multitudinis suffragia conspirare possunt in unum, nisi qui omnium dignissimus sit, vel esse videatur.

VI. Nec minus religiosus Ambrosius in excutiendis aversandisque eorum vitiis, qui Clericatui inscribendi erant. Exclusus Clericatus spe ab eo is est, qui in amicorum grege erat, qui officiis suis emereri eum gradum satagebat; exclusus, inquam uno eo nomine, quod indecentior esset gestus ejus. Qui ne hanc quidem vitii umbram æquo animo ferre poterat, is sanè minùs dignis dignos, aut dignores nunquam postponebat. *Meministis filii! quendam amicum, cum sedulis se videretur commendare officiis, hoc solo tamen in Clerum à me non receptum, quod gestus ejus plurimùm dedeceret. Offic. l. 1. c. 18.* Non improbabat Ambrosius vota & conatus hominis, qui suis se commendabat officiis, ut Clericatus fores sibi panderet; ambire enim Clericatum poterat uno religiosæ pietatis studio incitatus. At Clericos quos eligebat, eos volebat, ne vitiorum quidem umbra obscurari.

VII. Multò autem præstantissimè idem Sanctus Pater in Epistola ad Vercellenses, qui modus in

his

his tenendus sit declarat: hortaturque, ut ne humanis cupiditatibus, vel tantillum quiquam obsequatur, in Episcopi electione, hoc est, eius qui eo eligitur fine, ut omnium privatas cupiditates oppugnet & labesfactet, spiritalisque charitatis regnum in Ecclesia constabiliat. *Cum in omni actu, tum maximè in Episcopi petitione abesse debet malignitas, in quo vita formatur omnium, ut placito & pacifico judicio præferatur vir omnibus, qui eligatur ex omnibus, & qui medeatur omnibus.* Ep.82. Ne summum quidem animarum nostrarum Pastorem Christum ad Pontificatum venisse, nisi voce & vocatione summi Parentis. *Bonus medicus, qui infirmitates nostras accepit, sanavit ægritudines; & tamen iste, sicut est scriptum, non se honorificavit fieri summum sacerdotem: sed qui locutus est ad eum Pater, dixit, Filius meus es tu.* Aaronem ipsum Mosaicæ legis umbraticum Pontificem, nonnisi vocante tamen Deo ad eum apicem conscendisse, nulla ibi partes interponente suas, vel cupiditate propria, vel gratia & voluntate humana: ut vel hinc doceret Scriptura, quales Sacrorum Ministrorum electiones esse debeant. *Ideo & Aaron Sacerdotem ipse elegit, ut non humana cupiditas in eligendo Sacerdote præponderaret, sed gratia Dei, non voluntaria oblatio, nec propria assumptio, sed cœlestis vocatio.* Denique dici se voluisse Christum Pontificem secundùm ordinem, non Aaronis, sed Melchisedechi, qui sine genealogia, sine patre & matre erat, ut hinc admoneamur, carnales affectus funditus extirpandos & exurendos esse ex animis eorum, qui Episcopos eligunt, & Episcoporum, qui inferiores Clericos Ordinibus vel Beneficiis donant. *Sed refertur ad exemplum, ut tanquam sine patre & sine matre Sacerdos esse debeat, in quo non generis nobilitas, sed morum eligatur gratia, & virtutum prærogativa.*

VIII. Addit porro Ambrosius quamquam tot suffragiorum consensio non ferè potuerit, nisi ei favere, cui germana insint merita, quibus omnes favent: superesse tamen subeundum Episcoporum examen, à quibus confirmetur electus, si verè irreprehensibilis, si vitii expers comprobetur. *Supplicaturus pro populo, eligi à Domino, probari debet à Sacerdotibus, ne quid sit quod in ipso graviter offendat, cujus officium est, pro aliorum offensa intervenire. Neque enim mediocris virtus sacerdotalis est, cui cavendum non solum ne gravioribus flagitiis sit affinis, sed ne minimis quidem.*

IX. Nihilo mollior, aut indulgentior Hieronymi doctrina, ut ne cui vel Ordines, vel Beneficia, vel Ecclesias committant Episcopi, nisi qui meritorum suffragiis verissimè juvetur, nec caducis humani favoris incumbat adminiculis. *Audiant Episcopi, qui habent constituendi Presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege Ecclesiastica constitutionis ordo teneatur, nec putent Apostoli esse verba, sed Christi, qui ad discipulos ait: Qui vos spernit, me spernit, &c. Ex quo manifestum est, eos qui Apostoli lege contemptâ, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere; qui qualis in Ecclesia Presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus, ut sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ. Sed nunc cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas eligere, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse; sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt.* Epist. ad Titum c.2.

Etsi permagna, nimia tamen videri non potuit hujus contextus prolixitas, quo tota continetur superiùs elucidata Gregorii Magni doctrina; & quæ de Episcopatu dicta sunt, ea de ordinibus & Beneficiis prorsus omnibus pro singulorum modo intelligi quoque debere demonstrantur. Nec munera enim, nec officia, nec ambitiones, nec Magnatum preces, nec privati Episcoporum Patronorumque affectus, ullo loco haberi debent, ubi de æterna populorum salute agitur, ubi de Patrimonio Christi, de Ecclesiæ causa, de summi Numinis religione. Infinita ergo quædam intercapedo est, humanorum & Ecclesiasticorum Beneficiorum. In Ecclesia Beneficiis tribuendis, nefas est quidquam beneficentiæ & gratiæ donari. Hæc Beneficia non ad gratiam, sed ad summum justitiæ rigorem dispensanda sunt. Denique quod exemplo suo sanxit Moyses, id ab omnibus sanctissimè observandum est. Successorem enim sibi ille quæsivit non tantùm ex aliena familia, sed vel ex alia Tribu: ut eligantur semper ab omnibus: *Quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse.*

X. Contortum est dirum anathema à Concilio Toletano X in eos Episcopos, qui Abbatias, vel Parochias proximis suis conferunt, vel amicis, ex quo illa tandem calamitas emergit, ut patrimonium Ecclesiæ mercenarii hujusmodi deprædentur. *Agnovimus quosdam Pontifices præcepti Principis Apostolorum ita esse immemores, ut quibusdam Monasteriis, Parochialibusque Ecclesiis aut suæ consanguinitatis personas, aut sui favoris participes, iniquum sæpè statuant in Prælatum: ita illis providentes commoda inhonesta, ut eisdem deferantur, aut quæ proprio Episcopo dare justus ordo poposcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & de cætero non esse faciendum. Nam quicumque Pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut favore sibi personis quibuscumque devinctis, talia commodare lucra tentaverit; ausu nefandæ præsumptionis, & quod visum fuerit, revocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuæ excommunicationis ferat excidium.* Can.3. Irritæ sunt ergo id genus provisiones Beneficiorum, atque ut ratæ fiant, necesse est, ut procul gratia, & favore totum peractum sit; & meritorum sola vicerint momenta.

XI. Nec minùs austera sunt Romanorum Pontificum Decreta, in Beneficiatiorum delectu, quando jubent diutissimè probari in minorum Ordinum functionibus, neve ad superiores pervehantur, nisi post diutissima sacræ hujus militiæ stipendia & ingentia virtutis & innocentiæ documenta edita. Ita quippe fiet ut nonnisi digni eligantur, qui tandiu perpoliuntur, ut digni fiant. Ita fiet ut ad majores infulas dignissimi eligantur, qui tam longo virtutum tyrocinio dignissimi, quà fieri potest, evaserint. Audi Zosimi Papæ Decretum: *Adsuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu, divini rudimenta servitii, nec illi vile sit Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri, nec hoc saltu, sed statutis majorum ordinatione temporibus. Jam verò ad Presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur.* In Decret. c.1. Ingentia prorsus diutinis his rudimentis incrementa fiunt prudentiæ & religionis, ut sint qui dignissimi videri possint Presbyteratu: *Si meretur, si inculpate se gesserit, per tot gradus datis propria fidei documentis.* C.3. Denique à Presbyteratu attollentur ad ipsum fastigium Ecclesiasticarum dignitatum, si & ipsi ad perfectionis columen attigerint per hos religiosi tyrocinii gradus. *De loco, si eum exactior ob bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit.*

XII. Cæteris in omnibus ejus ævi Pontificum

Decretis impressa sunt vestigia earundem constantissimarum Regularum, ut Deo & Clero statim dicarentur, recentes vel ab utero matris, vel à Baptismo; gradatim à minoribus sigillatim Ordinibus ad superiores adreperent; ut interim longa decurrerent interstitia in eorum functionibus obeundis, ut plura & diuturna ederent suæ in sacerdotali hoc curriculo progressionis & perfectionis in dies augescentis documenta. Hinc verò argumenta totidem existunt ejus doctrinæ, cui hîc insudamus approbandæ, Beneficia dignioribus tantum fuisse collata; elaboratumque fuisse, ut aut dignissimis conferrentur, aut quibus destinabantur, ii operosa hac palæstra, quam dignissimi evaderent.

XIII. Si qui verò supiniores essent Episcopi, pompæ Episcopalis cupidiores quàm sanctimoniæ; & multitudinis, quam disciplinæ sui Cleri curiosiores: hos submonebat idem Pontifex, præpostere quæsita hac gloria vilescere Episcopatum; multitudine ipsa Clericorum pretium Clericatus decrescere, dignitatem Sacerdotii deflorescere, eo minus dignis communicato: denique maxima quæque ubi increbuerint, parvipendi; minora ex adverso in pretio esse, si rarescant: *Facit hoc nimia remissio Consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas, etiam his locis, ubi solitudo est talium, reperitur, dum Parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare nec possunt, divinos honores largiuntur. Quod oportet districti semper esse judicii. Rarum est enim omne quod magnum est. Ibid. c.1.* Cum perspicua hæc sunt, tum vehementia. Si Ordines & Beneficia *divini honores* sunt, magno delectu, & suspensa manu parcaque distribui debent: *Oportet districti semper esse judicii.* Si porro hæ tunc religiosæ servabantur leges, quando Beneficia in commune possidebantur: quanto magis nunc, cum Beneficiarii semel instituti, jam deinceps sibi omninò permittuntur.

XIV. Laicos & tyrones ad Episcopatum negat Cælestinus Papa posse protrudi, nisi per summum dedecus, & proculcato jure, tum ipsius maximè Ecclesiæ, tum eorum, qui longo laborum & stipendiorum decursu virtutumque omnium documentis viam sibi ad eum apicem munierant. *Quid proderit per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si qui his præfuturi sunt, ex Laicis requiruntur. In Decret. c.21.* Quæ lex & ratio Clericos laicis præponi sancit, sancit & eadem digniores Clericos minus dignis anteponi. Quorsum enim sacræ militiæ diutiùs, vigilantius, instantiusque operam navasse, si summi præmia virtutum assequantur, peræque molles & ignavi quique?

XV. Quanquam enim qui virtutibus maximè abundant, ii honores & Beneficia fugitent; vel fugitantibus tamen debentur ea quæ fugiunt, & ipsi eorum maximè debentur fugæ modestiæque. Quocirca rursus idem Pontifex decernit, ut ex civitatis cujusque Clero eligatur Episcopus, si quis sit meritis non impar. Quod nempè diutinæ probatæque militiæ ea debeatur merces justissima, qua non possit, nisi per summam injustitiam fraudari. *Habeat unusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesiâ, in quâ suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minimè alter obrepat, nec alii debitam alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari. Ibid. c.18.* Non quo electum minus dignum possit quisquam quasi dignior in causam agere, vel querelis suis incessere: sed quod debeat Clerus ex justitiæ norma honores sui Collegii, ei qui dignissimus est ex Collegis vendicare: & qui tantò dignior est, quantò minùs sibi videtur esse.

CAPUT XXXIX. *P.2. l.2. c.11.*

De eodem ex Patribus Ecclesiæ Græcæ, Digniores semper dignis, dignos indignis præponi debere in Beneficiorum collatione, præsentatione, institutione.

I. Cum ad Ecclesiasticas dignitates non attigissent Patres Ecclesiæ Græcæ, nisi laborum & meritorum gradibus, non alium ad eas patere aditum experti censuerunt.

II. III. Basilius Carnalibus cupiditatibus implicatos sugillat, tanquam Judaicæ, quam Christianæ Sectæ peritiores.

IV. Moysen imitandum objicit, qui negabat vehementer se dignum, digniore mque eligi anxius satagebat.

V. Exardescit Gregorius Nazianzenus in eos, qui Episcopos eligant eos, quos sperent vitiis suis assentaturos potiùs, quàm medicaturos.

VI. Damnat Chrysostomus electores omnes, & præsentatores, qui humanis serviunt affectibus.

VII. Quæ ab eo elaborata est sacerdotis Christiani effigies, ea satis superque nos commonstrat, quàm vix digni sint, qui digniores, & dignissimi à nobis dicuntur.

VIII. Qui in naufragii, vel desperati morbi discrimine, minùs peritum, aut non prorsus peritissimum Nauclerum Medicumque eligeret, is de sua utique & aliena salute ludos ageret, non sine summa vel impietate, vel insania. Ita qui non optimum omnium eligit Præsulem.

IX. X. Qui confert, præsentat, instituit, eligit, is indigni, vel minus digni peccata & detrimenta inde omnia in sese recipit.

XI. XII. Dignissimo suffragantur Justiniani leges.

I. TAm exaggeratis meritorum præsidiis Sanctissimi Ecclesiæ Græcæ Patres ad summas provecti fuerant Ecclesiæ sedes; ut non facilè sibi persuadere quisquam debeat, ab iis deinceps admissum quemquam fuisse ad eas, nisi qui & ipse meritorum suffragiis plurimum omnium juvaretur.

II. Certum est Basilio non opes, non dignitates sæculi, non nobilitatem, non favorem, non terrena quæcumque ornamenta vel tantillum momenti habere debere ad inclinandos eorum animos, qui ad Beneficia eligunt, præsentantque alios, aut instituunt; ne eidem obnoxii fiant districtæ vindictæ, qua perculsi sunt Judæi illi, qui electiones hujusmodi celebrabant: *Vestimentum habes, Princeps esto noster.* Sed uni studendum esse cælestium opum ubertati, sapientiæ & justitiæ frugibus redundantibus, ex quibus populorum sterilitas mendicitasque recreetur. *Oremus & nos, ut qui præsunt Ecclesiis, quique duces sunt populi, non quidem testificationem reportent ab externo cultu, aut superinjecto corpori decoro habitu, sed ab ipsa veritate; ita ut dicere possimus, non quia externus homo tuus decenter adornatus est, quin potius quia animam tuam induit Deus vestimento salutis, & convestivit tunicâ lætitiæ omnique opum exuberantiâ magnificavit, iis de causis Princeps esto noster, ut per opulentiam penes te reconditam, tum in sermone & sapientia, tum in operibus bonis, tua unius administratione, ipsi assequamur abundantem copiam spiritualium deliciarum. In c.3. Isaiæ.*

III. Ju-

III. Judæorum perversitas erumpebat in deligendis ad moderanda Reipublicæ periclitantis gubernacula non peritissimis quibusque & expertissimis, sed amicis, proximisque suis; quasi vel consanguinitas vel familiaritas conducere posset, aut aliquid præsidii afferre adversùs incumbentes undique bellorum tempestates. *Non eum eligebant, qui esset electione dignus, sed domesticum & familiarem; neque quis salutaris esse posset Reipublicæ, sed qui in sua gente ac familia vi facultatum præpolleret. Apprehendet enim, ait, homo fratrem suum & domesticum patris sui. Id quod absit ut contingat in creatione ac delectu Præsidum Ecclesiæ.*

IV. Usque adeo verò eligi non debent minùs digni, posthabitis dignioribus: usque adeo si electi hi fuerint, succedere & acquiescere oneri non debent: ut vel dignissimis ipsi, cujusmodi erat Moyses, etiam vocante Deo, minùs digni, imparesque sibi videri debeant, perinde ut ille; & nihil in præteritis relinquere, ut alios curent eligi digniores, fortioresque, quam se ipsi experti sint. Hac quippe desperatione meritorum suorum Moyses ad summum meriti cumulum evectus est: hac sua fuga, hac enixissima interpellatione, ut dignior, ut melior eligeretur. Contrà ergo qui sibi videntur digni, vel non verecundantur se dignioribus præponi, illi vel hinc & indigni & impares revincuntur. *Multi sunt, qui ambitiosius affectant principatum, multi suamet authoritate creati, dum splendorem gloriæ præsentis student assequi, nec futurum illud judicium prævident. Atqui Moyses non talis fuit, qui quum per omnia moriger, & ab omnibus hoc nomine optimè audiret, quando ad populum illum emittebatur, dicebat: Obsecro, Domine, elige alium quem mittas. Quo factum est, ut contentiosius eum sibi Deus vendicaret, quod dum concessione propriæ imbecillitatis se excusaret, & deprecaretur eam legationem dignum se esse, qui præsideret, ostenderet.* Quisquis eligit vel nominat, quisquis instituit, vel confert, vel confirmat ad Beneficia, is interpretem se agere debet vocationis cælestis, & æternæ veritatis, atque incorruptæ Dei justitiæ præconem, quæ non potest non semper digniorem cæteris omnibus anteferre; is denique propositum sibi habere Dei ipsius exemplum debet, qui maximè tergiversantem Moysem elegit, in quo tantò major esset meritorum, quantò & humilitatis cumulus.

V. Hæc Basilius, à quo abludere non potuit Gregorius Nazianzenus. Expostulabat dolebatque vehementissimè Gregorius de his hominum turbis, qui Pastores eligebant, non qui mederentur morbis suis, sed blandirentur: qui temporali potestate eos tegerent, non spiritali institutione ad sanctitatem formarent; qui denique fundos reditusque tuerentur Ecclesiæ magis, quam novos sapientiæ & virtutum thesauros cumularent. *Non enim Sacerdotes, sed rectores quærunt; nec animarum dispensatores, sed pecuniarum custodes; nec puros sacrificos, sed fortes ac robustos defensores. Orat. 32.*

VI. Eadem flagitia detestatur Chrysostomus electionum, quæ fiebant à plebe nobilitatis & opum splendore præstricta, cupiditatum terrenarum præstigiis excantata; cui ob oculos versari non debuerat, nisi pietas, prudentia, religio, experientia rerum sacrarum, ususque gubernaculorum Ecclesiæ regendorum. *Id unum non spectant, quod solum spectandum fuerat, nempe animi virtutem; sed aliæ sunt causæ, quibus honores conciliantur. Verbi gratia, hic quod claro genere natus sit, in Episcopatus, inquit, ordinem cooptetur: ille quòd opibus abundet, neque indigeat alimentis ex proventibus Ecclesiæ quæsitis: alius, quòd ab adversariis ad nos transfugerit: alius sibi genere propinquum ac necessarium, alius adulatorem cæteris anteponere mavult; non est qui eum qui idoneus sit, spectare velit, aut animi partes explorare curet. De Sacerd. l. 3. c. 7.* Si non moveatur vel eligentium vel præsentantium animus his terrenis affectibus, primas haud dubio obtinebit idem dignitatum, qui sapientiæ, qui virtutis, qui meritorum; non alii enim præter has carnales cupiditates architecti sunt earum electionum, quæ eligentibus & electis perinde dedecori & exitio sunt.

VII. In eodem hoc ipso aureo prorsus opusculo de Sacerdotio, *L. 4. c. 4. 5. &c.*, Sacerdotis omnibus virtutum & meritorum numeris absolutissimi, elegantissimam idem Chrysostomus delineavit imaginem. Si tot tantæque præstantissimæ virtutes paulò attentiùs inspiciantur, & illud recurrat animo, Beneficia prorsus omnia decerptas esse quasdam veluti Sacerdotii portiones, nemini non persuasissimum erit, non tantùm deligi debere digniores quosque: sed vehementer reformidandum esse, utcumque se acuat & intendat eligentium cura & diligentia, ne in parum dignos incurrat.

VIII. Sed nihil accedere potest iis vel eloquentiæ viribus, vel rationum momentis, quibus invehitur Sanctus Pater in eos, qui humanis tantùm ducuntur affectibus, dum vel eligunt, vel eligentibus assentiuntur. *Ibid. l. 4. c. 2.* Nec eligentibus ignorantia, nec electis quantacumque vis adhibita suffragari potest, cum periculosissimæ plenum opus aleæ vertatur, nimirum electio Medici, Architecti, Naucleri. Nec quis ad hæc munia cogi se sineret, si inexpertus aut impar esset: nec qui inexpertos & impares eligeret prudens sciensque, ubi de summo discrimine ageretur: vel imperitiam vel imprudentiam unquam suam certissimæ damnationi eximere posset. Cum ergo de ædificatione Ecclesiæ Christi agitur, de salute animarum æterna, de naufragio horrendo, quo aguntur in tartara præcipites, ecquis poterit, non reus jure agi malorum omnium, quæ perverti, vel declinari potuissent, si meliori cessisset ipse, vel si meliores omnibus antetulisset? *Decere arbitror, ut si te eo vel sexcenti vocent, atque adeo vocant, non illos spectare; verùm animi tui dotes potius examinare, viresque tuas perscrutari, atque ita demum cogentibus cedere. Jam domum se aliquam ædificaturum polliceri nemo audeat, qui idem Architectus non sit; neque ægrotantia contingere corpora, qui Medicinam non didicerit: Cui autem tam multarum animarum cura credenda sit, is non priùs se ipsum examinabit? &c. Ausculta quid Paulus ad Timotheum scribat: Manus citò ne cui imponas, neque communices cum peccatis alienis, &c.*

Quid flagitiosius autem, quàm quod nonnulli majorem adhiberent diligentiam & curam, empturi mancipium, quàm Episcopum electuri? *Qui id absurdum non sit, eos qui mancipium aliquod empturi sunt, id tum Medicis ostendere, tum emptionis sponsores postulare, tum vicinos interrogare, &c. Eos verò qui quempiam ad Episcopale munus cooptaturi sunt, ad aliorum vel gratiam vel invidiam testimonium suum accomodare, &c.*

Nemo non erubesceret sibi, nemo non semet indignaretur, si è duobus vel servis, vel vestibus deteriorem emisset: & non suffundimur pudore, vel ex hac ipsa quæstione, quam hic vexamus, an illæsa justitiæ & veritatis lege, possit in Episcopum, in censorem morum, in Magistrum Ecclesiæ eligi, minùs peritus, minus religiosus? Est quod meritò nos pudeat vel præpositæ quæstionis. Est quod nos pœniteat vel dubitationis.

IX. Observat porro rursus idem Chrysostomus si cautum sit ab Apostolo, ne quis *citò*, præpropereque manus imponat, & Ordines ac Beneficia conferat: ideò pertinere, ut innuatur, non uno,

non

non iterato tantùm examine & experimento opus esse, sed sæpiùs ingeminato, & ea elimatissima diligentia, cui humanis viribus adjici nihil possit. *Manus citò nemini imponas, &c. quid sibi vult, citò? Non ex prima statim probatione, nec secunda, nec tertia; sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio. Nec enim ea res periculo caret. Eorum quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis. In Epist.1. ad Timot. Hom.16.*

X. Denique cum declarasset alibi idem Chrysostomus, honoribus & dignitatibus ingestis restingui potiùs, quàm succendi charitatis ignem: addit postremò non posse Episcopum suo fungi munere in Ordinibus vel Beneficiis conferendis, quin in gravia identidem & apertissima se conjiciat pericula: utpote in quem recidant scelera & damna eorum omnia, qui minus digni cum essent, præpositi fuerint, & mox intepuerint ipsi, exitioque tandem tum aliis compluribus fuerint, tum vel maximè sibi ipsis, & dignitatis suæ authoribus. *Cæterum ut alia omittam, quæ diebus singulis accidunt, si quando contingat ut quempiam, sive amicum, sive alterius cujuslibet occasionis gratiâ, indignum ad Episcopatus promoveat apicem, & magnum illi permittat regimen Civitatis, quantis se ignibus facit obnoxium? Neque enim animarum pereuntium solùm, verùm & omnium quæ ab illo geruntur, ipse pœnas exolvet. Nam qui in ordine privato parum religiosus erat, multò profectò magis id patitur, cum Ecclesiæ gubernacula regenda susceperit. In Epist. ad Tit. Hom.2.*

XI. Nec recedit ab Ecclesiasticarum Regularum sanctimonia in Novellis suis Justinianus, cum edicit, ut rejiciat Episcopus præsentatos à Patronis laicis, si qualibet sint irregularitate irretiti. Ubi verò ad ipsum spectabit Ecclesiis ministros dare, non alios det, quàm optimos quosque. *Episcopus quoscumque putaverit meliores, ordinare procuret. Novell.123. c.18.* Novellæ certè hujus scopus is videtur esse, ut non possit non instituere Episcopus eos, quos Patroni offerunt, si canonico irregularitatum impedimento nullo constringuntur, adeoque indigni non sunt. At cum sua potestate utitur, tunc dignorem eligere illum teneri.

XII. Jam verò quoad electiones Episcoporum, ab eodem Justiniano sancitum est, ut Clerici nobilesque civitatis tres eligerent, ex quibus Metropolitanus, vel qui electioni præerat Episcopus, dignissimum eligeret, suo ipsius periculo rationem Christo rediturus judicii sui. *Ut ex tribus personis, pro quibus talia decreta facta sunt, melior ordinetur, electione & periculo ordinantis, Ibid. c.1. & Novell.137. c.2.* Alibi verò jubet, ut ex tribus melior eligatur: *Ut ex ipsis idoneior, ad Episcopatum promoveatur. Cod. de Ep. & Cleric. l.41.* Hæ porro leges præclarissimæ & Novellæ non semel inculcandæ occurrent.

CAPUT XL. *P.4. l.2. c.38.*

An Electóres, Collatores, Patroni, Digniorem præferre debeant. De litibus ad Beneficia, post annum Christi millesimum.

I. Concilio Lateranensi IV. Decretum est, ut Concilio Provinciali causam diceret pœnasque daret Episcopus, qui indignis Beneficia contulisset.

II. De dignis agit hoc Concilium, non de dignoribus, quod de Beneficiis universim agat, & quod pœnas decernat.

III. In Decretalium Libris nulla irrogantur iis pœna, qui dignos præteritis dignioribus elegerint: at ejus electionis perversitas conscientiæ propria, aut æterna certè legi: & summo Judici pœnas dabit.

IV. Patronus Ecclesiasticus tenetur digniorem præsentare: at quem præsentat Patronus laicus, recusari is non potest, si modo dignus sit. Probatur ex Concilio Tridentino.

V. Dignissimum eligi jubebat Pragmatica Sanctio.

VI. Urgente necessitate, vult Petrus Damiani, ut minus indignus admittatur, cum per pœnitentiam expiatus fuerit.

VII. Sancti Bernardi placita, Vuillelmi Parisiensis & Petri Cantoris.

VIII. Sancti Thomæ doctrina, & Alexandri Alensis.

IX. Sancti Antonini placita & recentiorum Theologorum.

X. Petri Blesensis sententia.

XI. Plurium Pontificum Regula sanctissima in dispensandis Beneficiis.

XII. Placita Episcoporum magni nominis, & Ximenii, Carolique Borromæi Cardinalium.

XIII. Placita Regum, Principum, Collatorum, ac integritate Canonica disciplina non diffidentium.

XIV. De litibus ad Beneficia. Quid optari, quid sperari, quid permitti debeat.

XV. De concursu ad Ecclesiae Parochiales, à Concilii Tridentini Patribus instituto.

XVI. Cardinalis Bellarmini, & Clementis VIII. Papæ sententia.

XVII. Dionysii Carthusiani sententia.

I. NON quæritur hic an dignis, quis enim sobrius ambigat ea quidem de re? Sed an dignoribus danda necessariò semper sint Beneficia. Qua quidem de re in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. editum est Decretum, cujus temperatissimam sapientiam nemo satis mirari possit. Post graviter enim objurgatos Episcopos, qui Beneficia indignis conferebant: post luculenta ad eos monita, ut nonnisi dignis posthac conferrent; sancitur ut in Concilio Provinciali suspensionis pœna mulctetur, qui semel iterumque correpti, his monitis non obtemperarint, & eorum loco substituatur, qui eam potestatem sanctiùs exerceat. Si verò immoriger sit huic decreto Metropolitanus ipse, à Concilio causa ejus ad Superiorem referetur. *Grave nimis est, & absurdum, quod quidam Ecclesiarum Prælati, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica Beneficia promovere, assumere non verentur indignos; quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non rationis, &c. Volentes igitur huic morbo mederi præcipimus, ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum; fiatque de hoc in Provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim, &c. Can.30. Extra. De Præbendis. C. Grave.*

II. Permagni utique referret in Concilio recenseri & examinari omnium Collationes Beneficiorum. Non id tamen exigit hoc Decretum Concilii, ut Collatores digniorem semper elegerint. Dum indignis & imperitis collata non sint Beneficia, nihil præterea urget; nihil gravius comminatur. Notandum est etiam quod de omnibus indiscriminatim Beneficiis hic agatur, sive adjuncta sit aliqua, sive nulla animarum cura. Hinc autem illud concluditur, cum de omnibus promiscuè Beneficiis hic agatur, & eo agatur consilio ut pœnæ indicentur, non potuisse ulterius quidquam præcipi, quam ut nonnisi dignis conferrentur. Quantacumque enim sit obligatio dignioribus conferendi, ea ad Parochiales maximè Ecclesias pertinet, sive ad eas quibus imminet cura animarum:

nec ulla est in eos jure actio, qui dignis conferant, etiam dignioribus prætermissis, quanquam apud æternum judicem causam dicturi sint, qui rationem secuti fuerint tam alienam à ratione & lege æterna.

III. Ejusdem Innocentii III. est *C. Cum nobis, De electione*, quo similiter perspicuè constat Episcopi electionem eo confirmari, quod nihil in eo deprehenderetur, quo indignus; vel minus idoneus censeri posset. Capita rursus illa, *Cum in cunctis & Bonæ memoriæ, Extra. De electione*, & *Caput Perpetuo, De electione in sexto*, non exuunt eligendi, postulandi, & nominandi potestate, nisi eos, qui indigno vota sua volentes prudentesque contulerint.

Sed quanquam hæc ita se habeat, apud peritissimos tamen & laudatissimos Canonistas in confesso est, quamvis digni spreto digniori electio in judicium hominum vocari non possit; apud sempiternum tamen judicem gravi constringi eum piaculo, qui digniori quenquam anteponit alium. Audi de ea re Fagnanus quid sentiat. *Electio facta ex omissione dignioris non retractatur, ut litium occasiones amputentur. Sed ante electionem omnia jura clamant, ut meliores & sanctiores eligantur, & ideo peccant contra justitiam distributivam, qui omisso digniori eligunt dignum, ut notant omnes in C. Constitutis de appel. Fagnan. L.1. Decr. Part.1. p.269. 281. & part.2. pag.240.* Illo autem Capite *Constitutis* id habetur, Episcopum Metensem, cum ad Præpositi electionem Canonicos hortaretur, obtestatum illos esse, ut eum eligerent: *Quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent.* Laudat denique Fagnanus Canonistas, qui censent mortali se obligare peccato eos, qui digniori posthabito dignum eligunt, ubi de Beneficio agitur animarum cura onerato.

IV. Et certè de Beneficio agitur cui imminet animarum Cura in Capite, *Quoniam: De Jure Patronatus*, qui Canon est Concilii Lateranensis III. & ubi Concilium jubet, ut si plures de Patronatu contendant, & plures præsententur Episcopo ad Ecclesiam Parochialem, is eum præferat *qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur assensu*. Censet tamen Fagnanus, eum qui pluribus niteretur suffragiis, si dignus esset, vulgo existimari ei præponendum, qui dignor esset. Addit & in id propendere Concilium Tridentinum, cui placuit ut Collatores & Patroni Ecclesiastici digniorem semper tenerentur præferre: at quem Patronus laicus offert, examinari debere, & institui, si modo dignus sit. *Fagnan. in l.3. Decr. Part. 1. pag.235.* Hæc enim sunt verba Concilii de Parochiis liberæ Collationis post concursum & examen factum: *Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit. Sess.24. c.18.* At de Parochiis Ecclesiastici Patronatus, ubi Episcopus instituere debet: *Quem Patronus dignorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur.* Si institutio autem ad alium pertineat quam ad Episcopum, tunc non Patronus, sed Episcopus dignorem designabit, quem Patronus Institutori præsentet. *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat dignorem.* Si Patronatus denique laici est Parochia: *Qui à Patrono præsentatus erit, debet examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti.*

Manifestissimum est discrimen, quod interponi voluit Concilium Patronos inter Laicos, cæterosque. Profert Gratianus Decretum Concilii Romani sub Eugenio II. quo videtur præcipi Episcopo, ut admittat à Fundatore præsentatum, dum ne indignus sit. *Liceat Presbytero, cui voluerit, cum consensu Episcopi, ni malus existat, commendari. 26. quæst.7. c.33.*

Sed quanquam Concilium Tridentinum inexorabili hac lege Episcopos obligasset, ut dignorem semper præponerent minus digno, in Collatione, vel institutione Parochiarum: ab electione tamen & judicio Episcopi appellari non poterat. Primus ergo omnium Pius V. Bulla *In conferendis* anno 1567. edita, permisit appellari ab Episcopo ad Metropolitanum, & à Metropolitano ad Episcopum proximiorem tanquam Papæ Delegatum, vel ad Pontificem ipsum, ut novum instituatur examen inter digniorem qui appellavit, & minus dignum, quem Episcopus prætulit. Super ea re consulta Congregatio Concilii, sæpiùs respondit, ei & provocationi, & instaurato examini locum esse debere. Responderat etiam à judicio examinatorum dari appellationem, quam vocant devolutivam. *Fagnan. l.1. part.2. pag.240. 241.*

Nihil necesse est immorari in pertexendis rationibus tam suspensæ & scrupulosæ circumspectionis ad Beneficia, quibus imminet animarum cura. Perspicuum est ad ea requiri & doctrinam longè uberiorem, & experientiam, quàm ad ipsas Cathedralium præbendas. Ideo & Cardinalis Borromæus cum Congregationem Concilii consuluisset, an examinandi rursus essent Diaconi & Presbyteri, quibus Papa Canonicatus contulisset in Cathedralibus *in forma dignum*: Responsum est: Minimè necesse esse; at nisi in Ordinibus sacris jam fuissent, necesse futurum fuisse eos examinari de doctrina Ordini ei necessaria, qui Canonicatui annexus esset. *Ibidem. pag.275.* Non perinde res habuisset, si his Presbyteris Diaconisque concreditæ fuissent Ecclesiæ Parochiales. Novo enim utique examine opus fuisset.

V. Sanxerat Pragmatica Sanctio, vel potius Concilium Basileense, ut antequam ad electionem Episcopi, vel Abbatis veniretur, juramentum præmitteretur eligendi, quem quisque ad gubernaculum Ecclesiæ regendum utiliorem judicaret. *Eum eligere, quem credam futurum Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus utiliorem. Tit. de Elect. Conc. Basil. Sess.12.* Ita interpretanda est necessitas eligendi dignoris, id est ejus qui paratior, instructiorque sit ad moderandum clavum Ecclesiæ, tum in temporalibus, tum in spiritalibus. Ideo Fagnanus observat, in Sacramento quod præstatur ante electionem Papæ, non jurari de eligendo sanctiori, sed eo qui eligi debeat. *Testor Deum, quod eum eligo, quem secundùm Deum judico debere eligi. In l.1. Dec. Part.1. p.273.*

VI. Haud sanè Petrus Damiani addubitabat, quin dignor & dignissimus quisque deberet eligi ad Episcopatum: sed calamitosis & conscеleratis illis sæculis, quibus nec unus occurrat, qui non eo fastigio indignus sit, nolebat ille Ecclesiam diutius viduatam languere, & marcescere: minus indignum assumi malebat. Clerus populusque Foro-Semproniensis in Episcopum elegerat sibi Archipresbyterum quendam, qui non aspernandas dotes alias suas fœda Episcopalis sedis prurigine fœdabat. Turpissimæ huic ambitioni nemo infensior Petro Damiani. Et nihilo tamen minus ad Gregorium VI. Papam literas scripsit, ut ad Archipresbyteri hujus electionem confirmandam illum adduceret. *Noverit beatitudo vestra, piissime Domine, quia pro peccatis nostris, Clerici Episcopatûs officia digni in nostris partibus non inveniuntur. Omnes quæ sua sunt quærunt, &c. Præesse ambiunt, prodesse non curant. Veruntamen pro qualitate temporis & penuria personarum, videtur mihi hic Archipresbyter posse ad Episcopatus apicem provehi, si vestra sanctitatis id decernat authoritas: excepto quod avaritia honoris æstuat, conscendere ad pastoralis officii culmen anhelat. Hoc autem vestro relinquatur judicio. Sed si hoc non obsit, cum Semproniensis Ecclesia Clerica-*

ricalis ordo in mea mente revolvitur, hic aliquantò cæteris quasi meliusculus invenitur. Quapropter si prudentissima vestra sanctitati placere potest, postquam à Clero & populo est electus, postquam ad hoc officium à pluribus utcunque judicatur idoneus, de ambitione sua pœnitentiam agat, & benedictionem consecrationis accipiat. L.1. Ep.2. Videtur mihi quidem Petrus, vir rerum Ecclesiasticarum suo ævo peritissimus, duas tum copulasse regulas, quæ singulæ suo sejunctim tempore vigorem non mediocrem obtinuere. Altera erat Gregorii Magni, Ecclesias non diutissimè vacare sinendas esse, sed ei potius committendas, *quo melior inveniri non potest*. Altera recentior erat, & ea ipsa Damiani ætate vehementer invalescere cœperat: posse alioqui criminosos, post peractam pœnitentiam ad Ecclesiastica dignitatum culmina provehi. *Agat de ambitione sua pœnitentiam, & benedictionem consecrationis accipiat.*

VII. Cum accepisset Bernardus ab Innocentio II. Papa juberi Monachum quendam capessere clavum Episcopalis in Longobardia Ecclesiæ: per literas eum submonuit, Monachum illum ea verè & sanctitate esse & peritia, cui non injuria Episcopatus committi posset: sed ætate juvenem & rerum inexpertum; nec populo ferociori & tumultuoso, qualis ei credendus erat objiciendum, sed opportuniori reservandum tempori, cum spes aliqua lætior se aperiret ejus ad Ecclesiæ sarcinam vocandi cum uberiori fructu. *Quid putamus esse facturum juvenem, viribus corporis fractum, & quieti eremi assuetum, in populo barbaro, tumultuoso, procelloso? Quando poterit convenire tanta simplicitati & tanta delositati? tanta sanctitati & tanta perversitati? Reservetur, si placet, congruentiori loco, atque alteri populo, cui sic præsit, ut prosit, & festinatione non pereat fructus, quem poterat dare tempore suo. Ep.155.*

Scribens idem Bernardus ad eundem Pontificem pro confirmanda electione Archiepiscopi Lugdunensis, Præsulis hujus ingentes pernumeravit virtutes, quibus factum esset, ut unanimi omnium consensu eligeretur. *Ut non dico contradictio, sed nec cunctatio ulla fuerit. Et merito est quippè illustris, non minus mentis generositate, quam sanguinis: est scientia, est vita honestate. Ep.171.* Itaque Bernardo, quo nemo unquam ab humanis affectibus alienior fuit, videbatur tamen Nobilitas, à qua præsidium protectioque accedere potest Ecclesiæ, sua habere momenta, in ea æquitatis lance, qua merita trutinantur ad Ecclesiæ summas dignitates.

Sed zeli vigor & magnanimitas Bernardi, ne Romano quidem pepercit Pontifici, cum obreptum tum ei esse intellexit, ut notoriè ambitiosus ad Episcopatum protruderetur. *Quis vobis suggessit hominem de ambitione notatam, convictum, condemnatum, ad Ecclesiasticam cogere dignitatem? quasi non satis per se ipse se ingerere voluisset? Epist.268.* Quin nec sibi percipit ipsi, cum ipsum sero tandem pœnituit commendatitias dedisse literas pro Præpositura juniori Episcopi Altisiodorensis nepoti impetranda; doluit illi, quòd nimio plus tenerescere visus esset: *Pœnitet me scripsisse pro juvene illo, & velim, si fieri posset, revocari precem. Epist.274.*

Cautior fuit Bernardus adversùs amicorum blanditias, & humanitatis lenocinia, cum Theobaldus Campaniæ Comes, vetere amicitia & officiis multis ei conjunctissimus, rogavit ut filio adhuc puerulo Beneficia aucuparetur aliqua. Rescripsit enim fidentissimè Sanctus Pater, non posse ei Beneficia Ecclesiastica aut dari, aut danda curari, qui Ecclesiæ obsequiis necdum se manciparit, necdum etiam per ætatem posset: non posse rursum plura uni Beneficia accumulari, nisi ubi laudabili dispensationi ex justissima compensatione locus est: non posse, inquam, amicis suis quemquam in his commodare, citra suam ipsius & amicorum perniciem; ubi quis ut ab homine mortali gratiam ineat, divinæ gratiæ jacturam & illi & sibi infert. *Offendo procul dubio, si facio quod requiris. Nam honores & dignitates Ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas dignè ac secundùm Deum administrare, & velint, & possint. Porrò eas acquiri parvulo filio vestro precibus meis, vel vestris, nec vobis justum, nec mihi tutum esse noveritis. Nam nec cuipiam vel adulto plures in pluribus habere licet, nisi dispensatoriè quidem, ob magnam vel Ecclesiarum, vel personarum utilitatem. Epist.271.* Addebat Bernardus ubi cum ætate incrementa fecisset & sapientia & probata juvenis virtus, nullo se illi officio, non opera, non favore defuturum, quantùm lex Dei concesserit. *Ubi verò emerserit, quod secundùm Deum habere possit, probabo me amicum, & operam meam, si opus fuerit, non negabo.* Pulcherrimum utique specimen & vigoris minimè inhumani, & observantiæ Canonum religiosæ, non sine blandioribus temperamentis.

Illis succensebat Guillelmus Parisiensis, qui usitato illo abutebantur loquendi genere, penes Episcopos esse potestatem Beneficia dandi. Castigandum prorsus eum sermonem esse, dicendumque id muneris incumbere Episcopo, ut Ecclesiæ vacanti idoneos ministros donet & instituat, qui ei ædificandæ inserviant: inserviant, inquam, exædificandæ non Ægypto, aut Babyloni, sed Hierosolymæ. *Potestas instituendi personas in Ecclesiis, quam mercenarii & borreales, sive cellariales & conquinarii Clerici vocant potestatem Beneficia conferendi. Interrogandi sunt in Confessionibus Episcopi, qualiter Ecclesias ædificent, hoc est, ex quibus personis, vel potius utrùm Ecclesias ædificent. Quidam enim nonnisi Sodomam & Ægyptum spiritualem, nonnisi Babylonem ædificant. De Sacram. Pœnit. c.18. pag.469.*

Rursus idem affirmat non minùs perversum esse Beneficium indigno dari, quem Procerum aliquis commendarit, quàm si ejusdem commendatione Architectus aliquis arundinem pro columna aliqua substitueret, certissimæ Palatii ruinæ securus. *Si quis adeo insaniret, ut diceret, Magister ego festucam istam diligo, rogo te, honora eum, & pone in loco columnæ fortis; nunquid subsannari se ab illo adverteret, & in faciem ejus spueret? De Collat. Benefi. c.1.* Impios, membra utique diaboli, divinis filiorum Dei ornamentis ornari, & quodammodo consecrari, infandum & detestabile scelus esse ait: *Membra diaboli ædificata prælationibus & sacris officiis. Can.3.* Non silet denique Episcopi cujusdam incogitantiam periculosissimam, qui cum nepoti tenello adhuc pyrum arborem credere recusasset, Archidiaconatum tamen destinabat. Unde & amicorum aliquis scitè aliquando eum percunctabatur, *Domine qualiter committetis Robinulo tot millia animarum custodienda, cui tam pauca pyra committere non audetis?* Subjicit denique Vuillelmus, ita Beneficia in potestate esse Patroonorum & Collatorum, uti eleemosynas dispensatoribus commendatas, quas non possunt nisi flagitiosissimè fraudatis pauperibus minùs egentibus gratificari.

Non censebat Petrus Cantor Beneficiarios, seu dum vita suppeditat, seu huic migrantes, quidquam suis dilargiri posse, etiam ad vitæ sustentationem. Quin & ita æstimabat, ne dandam quidem esse operam, ut Beneficia eis obtingant, tametsi non minùs dignis idoneisque, quàm alii sint, nisi eæ adhibeantur cautiones, quas adhiberi servarique difficillimum sit. Ecquis enim satis munitus est adversùs præstigias privatorum affectuum & amoris affinium, cognatorumque? Ut sit aliquis purus

ab

ab omni carnalium affectuum contage, ecqui fidem aliis faciet, ecqui suspiciones & offensiones hominum declinabit? Ecqui denique exemplo non erit aliis, & exitio, qui similiter Beneficia suis conferent, ut ille, non ut ille humanas cupiditates ablegabunt? *Sed quid si æquè honestus & dignus, ut extraneus? Sed & hoc periculosum est, nisi probitas ejus exigat, & excludat omnem infamiam, scandalum & malum exemplum, quod de facili non fit. Non enim exemplum à benegestis nostris sumitur, sed à cortice, specie & superficie illorum, non à veritate. Si enim dedi nepoti meo propter gratiam, alii utentur meo exemplo, ut dent suis propter naturam magis, quàm propter gratiam. Can.* 43. Ex Petri ergo sententia tum demum fas est Beneficia cognatis largiri, cum eorum pietas & religio, peritia & dexteritas usque adeo supra omnem admirationis aleam est, ut nemo hinc ad audeodum ejusmodi quidpiam excitetur.

VIII. Excussa est & à B. Thoma incomparabili Theologo ea quæstio, an peccet Episcopus, qui digno & probo confert Beneficium, cum est ad manum melior digniorque. Respondet autem, si prior Ecclesiæ utilior futurus est, seu sapientia, seu experientia rerum, seu authoritate, seu diutina jam assuetudine officiorum ei hactenus impensorum: tunc eum debere præponi, ut utiliorem, & eo sensu digniorem. *Contingit quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tam non est melior quantùm ad hoc, quod Beneficium percipiat; quia aliquis fortè potest Ecclesiam magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, vel quia servivit in Ecclesia. Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quoad hoc. Quodlib. 6. q.5. Art.5.* Enimvero nisi tota ratio unius alteri antehabendi ex Ecclesiæ ipsius utilitate religata pendeat, ea est nimirum exitialis personarum acceptio, quam Ecclesiæ & Sanctorum Patrum authoritas execratur. *Non enim potest esse, quod Episcopus unum præferat alteri, nisi propter aliquam causam. Quæ siquidem pertineat ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiæ, jam quantùm ad hoc ille est melior, si autem illa causa ad hoc non pertineat, erit acceptio personarum, quæ tantò est gravior, quantò in rebus divinis committitur.* Suæ autem sententiæ patrocinium accersit Beatus Thomas ex Augustino, cujus recitata sunt superiùs verba ex Epistola xxix.

Pertractatur & alibi copiosiùs eadem quæstio à Sancto Doctore, *Vid. supr. c.38. n.4.*, ubi & illud subjicitur, si unum id exigant libri Decretalium, & Juris Canonici paginæ, ut dignus sit qui eligitur, nec præterea satagunt, ut dignior etiam sit; id eò fieri quòd ibi agatur non de strictis & interioribus legibus conscientiæ, sed de regulis jurisdictionis contentiosæ, quæ tum acquiescit, si eligatur dignus, etsi prætereatur dignior, ne alioqui electiones omnes in controversiam veniant, & litium seges immensa exoriatur. *Non loquitur Decretalis quantum ad forum conscientiæ, sed quantum ad forum contentiosum, in quo non reprobatur electio ex hoc, quod potest aliquis alius magis idoneus inveniri; dummodo ille qui eligitur, idoneus sit. Aliàs omnis electio calumniam pateretur. Quodlib.8. q.1. art.1.*

Nec aliter in Summa sua Theologica sanctus Doctor docet, qui non tantis scientiæ & pietatis præsidiis munitus erit, præponendum tamen quandoque fore, quòd & utilior futurus publicis sit Ecclesiæ commodis, ob majorem in sæcularibus negotiis potentiam, peritiamque, & experientiam. *Potest magis conferre ad bonum commune propter potentiam, vel industriam sæcularem.* Si Prælati etiam propinqui merito non sint impares cæteris omnibus, præferri ab eo posse, quòd eos habiturus sit in rerum Ecclesiæ administratione magis fidos & amiciores. *Si consanguinei Prælati sunt æquè digni, ut alii, licitè potest absque personarum acceptione consanguineos suos præferre, quia saltem in hoc præminent, quod de ipsis magis confidere potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesiæ tractent.* Quo tamen exemplo, ut vehementer periculoso abstinendum foret, si inde cæteri occasionem arriperent proximorum Ecclesiæ bonis & proventibus ditandorum. Porro si sanxere prisca Concilia, ut ejusdem Ecclesiæ Clerici præferrentur, uni Ecclesiæ ea re consultum voluere, cui studia sua industriamque omnem diligentiùs amantiusque impendent, qui ejus stipendiis & Beneficiis jamdiu obligati illi sunt, quàm extranei. *Ille qui de gremio Ecclesiæ assumitur, ut in pluribus consuevit esse utilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Ecclesiam, in qua est nutritus. 2. 2. q.63. art.2. & q.185. art.3. & q.118. art.3.*

Idem jam senserat Alexander Alensis, quoad propinquorum prærogativam apud Prælatos. Addiderat & de subsidio aliquo impartiendo, *ut non egeat, sed non ut luxurietur.* Item de nobili illiterato, & præponendo tamen ei, qui & ignobilis & litterarum peritia excultissimus sit, quando nobilium potestate & terrore propulsandi necessariò sunt Ecclesiæ adversarii. *In casu præferri potest nobilitas personæ, ad hoc ut arceantur lupi, qui non tantùm temporalem, imò & spiritalem Ecclesiæ pacem impediunt, &c. Dummodo morum honestas subservatur. Part.2. q.119. art.112.* Censet denique ad Episcopatum, Dignitatesque alias eminentiores digniorem semper anteponi debere: at in minoribus Beneficiis non necessariò id requiri. *In minori Beneficio sufficit quod bonus.* Ut à Magistri vestigiis recessit B. Thomas in quæstiuncula hac postrema de minoribus Beneficiis, ita & nos æquum est ejus exemplo eam aversari doctrinam, quam supra tot telis confixam, & ipsius Tridentinæ Synodi definitione confossam vidimus.

IX. Non negat S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, jure Decretalium septenni infantolo conferri posse Beneficium simplex & Præbendam, & nihilominus subjicit idem ipse ejusmodi Collationes, etsi non damnet jus humanum Ecclesiasticum, damnari tamen eas jure divino, quo inexorabiliter sancitur, ut digniori dentur. Quanquam enim non prorsus indigni sint infantuli isti, sunt tamen, eorum comparatione, qui digniùs, sanctiùs utiliùsque ea obire officia possunt. *Tamen quamvis humano jure non irritetur talis collatio, jure divino illicitum est dare talia Beneficia talibus, nisi quando alii non inveniuntur; quia contra justitiam distributivam est, si detur minùs digno. Quamvis autem iste puer non sit indignus positivè propter defectum, quia est innocens; respectu tamen illius est indignus, quia alius est dignior. Unde contempto meliore, sanctiore, justiore, dare alteri est grave peccatum, ut dicit Augustinus. Summa To.3. Tit.15. c.1. n.3.* Quæ Decretalium lex septennibus pueris Præbendas dari sinebat, ortum ea ducebat ab antiquissima Ecclesiæ disciplina, cum Beneficia nisi manualibus distributionibus non constabant, quibus necessaria cuique alimenta & vestimenta suppeditarentur. Erat omninò & pietati consentaneum, & æquitati, non fraudare his necessariis vitæ subsidiis, immaculatæ vitæ infantulos, qui jam tum ministeria aliqua Ecclesiæ exhibebant, Lectorum, Cantorum, & id genus alia. Sed nunc longè diversissima est Beneficiorum ratio & natura. Expuncta non est ea lex ex libris Decretalium, quòd possint adhuc ejusmodi aliqua superesse Beneficia alicubi, ex meris & modicis distributionibus. Sed non deest in eisdem Decretalibus, quo occurratur malo hinc emergenti, cautio ubi illa est commendatissima, ut non.

nonnisi dignioribus quidquid est Dignitatum & Beneficiorum addicatur.

Uberrimè & Gabriel Vasquesius, *Opusc. de Benefic. c.1.*, hanc executus est doctrinam, Dominici Soto & Covarruviæ in his plerumque sectator; eum iisque persuasissimus, non posse eum qui eligit, sine gravi piaculo præferre minùs dignum digniori: ut, qui in materia gravi ex mera ducatur personarum acceptione, & cum merus sit dispensator legibus obnoxius distributivæ justitię, supra leges & contra leges eas insurgat, audeatque libidini suæ magis quàm æquitati servire. Porro cum ejusmodi rationes parem vim obtineant, quibuscumque demum in Beneficiis, sive animarum illis immineat cura aliqua, sive nulla, sive electiva sint, sive collativa; sive laici, sive Ecclesiastici sint Patronatus; sive obitu, sive resignatione vacent Beneficia: nunquam non scelestum est ad ea dignum dignioribus præferri. Etiam tum cum à Fundatoribus Beneficium addictum est genti & familiæ cuipiam, qui ejus familiæ dignior & utilior futurus præsumitur, is necessariò eligendus. Nihil inter illos discrevit B. Thomas in locis suprà laudatis. Concilium Tridentinum expresse definiit peccatum mortale incurri, ubi de Episcopi electione agebatur. *Mortaliter peccat, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint. Sess.24. n.1.*

X. Nec adversari nobis videri potest Petrus Blesensis in ea Epistola, qua Carnotensem Episcopum adhortatur, ut nepotes extraneis præferat in distributione Beneficiorum: cum ii & temporali premerentur penuria, & eruditionis ac virtutis copia abundarent. *Vestra discretio non ignorat, quod extranei & honesti admittendi & beneficiandi sunt; sed nunquam honestis nepotibus præferendi. Summa naturæ injuria est, nepotem pauperem & honestum abjicere, &c. Epist.70.* Ob oculos verò illi constituit ipsius Christi Optimi Maximi exemplum, qui ad Apostolatum accivit quinque sexvè è cognatis suis. Verùm id totum ad eum necessariò modum exigendum est, & ad eam normam Sancti Thomæ superiùs allegati, ut ne proximi sapientiæ & virtutum laude extraneis concedant, utque quod ad temporales proventus pertinet, una sit curà, una ambitionis meta, ut ne quo indigeant: utque uno eo stimulo ad administrationis sacræ societatem vocentur, quo paci & concordiæ prospectum sit.

XI. Quamvis duræ & asperiores videri primùm possint hæ morum Canonumque regulæ, indubium tamen est Religionis zelo, & æquitatis amore inolescente, & in dies augescente, suaves illas & faciles, perspicuas & certissimas iis fuisse & fore semper, qui eas constanter amplexati fuerint. Supplices libellos ad impetranda Beneficia sibi oblatos primo consecrationis suæ die abjecit Benedictus XII. Papa, rescíscere antè volens aliquid certi de annuo Beneficiorum proventu, de meritis supplicantium, & an aliquo jam gauderent Beneficio. *Volait enim scire conditionem personæ supplicantis, & summam reditaam, & si impetraas antè fuerit beneficiatus.* Commendas penè omnes revocavit, & ut habet eorum temporum Scriptor: *Hic justus & durus erat. Beneficia quæ dispositioni Sedis Apostolicæ reservavit, vix conferre volait, timens ut dicebatur, ne conferrentur indignis. Rainal. an.1334. n.2. 1335. n.67.*

Nec minus religiosius fuit Clemens VI. ejus successor, ut ne quas sacras conferret dignitates & Beneficia, nisi dignoribus & utilioribus; investigans qua maxima poterat diligentia illorum, qui sibi proponebantur, instituta & mores, fraudes sibi necti suspicax semper, & vacare aliquandiu Beneficia malens, quam indignis, vel minùs dignis conferri. *Et in hoc volait quod præferrentur meliores & sufficientiores, ad hoc aliter ad quascumque personas aspectu specialiter non habebat, & in hoc multoties se decipi formidavit, &c. Propter quod multa Beneficia, Dignitates & Prælaturæ quamplures diutius in vacatione permanserunt. Dicebat enim quod melius & securius erat quod vacarent, quam si haberent malos, vel minus idoneos præsidentes. Rainald. An.1342. n.3. 4.* Quod ad cognatos attinet, unum evexit tantummodo, nimirum ad Archiepiscopatum Arelatensem, & eum quidem tum ejus ingentibus meritis, tum Cardinalium instantissimis votis donare coactus est.

Nec Urbano V. minùs in hac parte suffragati sunt, qui vitam ejus literis mandavere. Nunquam passus est quemquam duorum Beneficiorum compotem fieri, inquiri voluit anxia sanè & pervigili diligentia eos omnes, quibus dignè Beneficia conferri possent; denique Prælaturas propinquis nullas concessit, nisi alteram fratri, alteram consanguinei filio, cum uterque meritis & virtutibus florentissimus esset: reliquos omnes simplicibus Beneficiis contentos esse voluit, vel Officiis Curiæ Romanæ. *Idem An.1370. n.21.22.*

Hadrianus VI. procul à se omnes abegit cognatos proximosque carnales, & ubi pari lance inter eos & extraneos merita, eruditio, virtutes æquabantur, extraneos præposuit, ne Sanctam Civitatem profano glutine & in sanguinibus coagmentaret. Ita enim Panvinus, de ipso: *Hinc fuit quod difficulter cognatos ad Beneficia proveheret, non quia eis humaniter non faveret, si alioqui idonei fuissent; sed quia ut dicere solebat, ædificare Sion in sanguinibus nollet. Hoc est, quia in sacris respicere necessitudines naturæ nollet, at quæ ibi locum non haberent. Quinimmo in iis etiam paribus dotibus alienorum potius, quam suorum rationem habiturus videbatur. Ibidem An.1523. n.114.* Permirum illud merito videbitur, quod præter sententiam Petri Blesensis, hic Sanctissimus Pontifex æquatis cognatorum & extraneorum meritis, extraneos ante habebat.

XII. Inter alios Pontifices, quos sanctitatis laus & fama celebravit toto orbe, principem locum assignabimus Philippo Alenconio regia Gallorum prosapia prognato, Archiepiscopo Rotomagensi, Patriarchæ Hierosolymitano, postea & Aquilejensi. Cum Rex ab eo Beneficium flagitasset Clerico minimè idoneo dandum, constantissimè renuit: cumque tum Judices Regii in temporales ejus reditus manus injecissent, ipse interdictum vibravit Ecclesiasticum. *Spond. an.1377. n.21.*

Ximenius Cardinalis opulentissima Beneficia Ecclesiæ Toletanæ non dabat nisi iis, quos non sola commendaret nobilitas, sed doctrina pietasque, sequax Pontificiorum in ea re Decretorum, quibus illud inculcatur non semel, nobilitate & eruditione, veluti gemino hinc & inde præsidio Ecclesiam muniri. *Quoties digna aut optima Sacerdotia Toleti in maximo templo vacua esse contigerat, ea in filios Regulorum, aut in viros aliquos doctrina pariter & moribus præstantes conferebat, juxta summorum Pontificum decreta, quæ in hac parte mira quadam consideratione Ecclesiarum commodis consuluerant, propositi tenax ad mortem usque contulit. Nam ex claris & nobilibus viris favorem, ex doctis verò authoritatem rebus sacris conciliari ajebat. Gomecius in ejus vita. c.7.* Propensiore verò studio curabat Parochos optimos Ecclesiis præficere; spretis proximioribus, extraneis persæpè conferebat, pietatem pluris faciens, quam doctrinam, molestissimèque ferens si postularet quis Beneficia; & nonnunquam vacua illa diutiùs dimittens, dum occurreret, qui tam sancto ministerio dignè præficeretur. *Proximis quibusque ex familia prætermissis,*

sis, sæpè numero ignotos vocabat, quos vel mediocri literatura præditos aliis quamvis doctioribus, minus tamen strenuis præferebat. Dum hæc secum ponderabat, & de singulorum virtutibus certior fiebat, multa nonnunquam sacerdotia penes se retinebat, donec digni ministri occurrerent. Quod tamen amuli quoque, ut cætera, culpabant, ipse verò consilii sui conscius, quidquid illi calumniarentur, contemnebat, &c. Quæ ut libente animo in ignaros sponte conferebat, ita si quis aliquid hujusmodi ab eo peteret, molestè & graviter ferebat, & veluti procacem ac parum sui reverentem aversabatur.

Domum & familiam suam patere nolebat sanctus Carolus Mediolanensis Archiepiscopus; nisi Clericis doctis piisque; nec tamen ullo eos remunerabat Beneficio, idque præseferebat, nequa improba spe semetipsi illuderent. *Giossano. L.2. c.3.* Cum Vicarius ejus Generalis simplex aliquod Beneficium Amanuensi ejus contulisset, voluit ut illud abdicaret: tergiversantem ejecit familiâ. Ut hanc semel omninò resecaret spem, singulos stipendiis amplissimis, vel pensionibus de patrimonio suo solvendis donabat. *L.8. c.30.* Nec favor, nec Procerum preces unquam eblandiri quidquam illi, aut extorquere potuere. Ne simplicia quidem Beneficia favori & gratiæ à se dari posse existimavit. Uniri ea & adglutinari malebat, aut Parochialibus Ecclesiis, aut mensis Capitularibus, aut Dignitatibus tenuioribus, aut in titulum conferri Clericos egenis, & strenuam tamen Ecclesiæ operam navantibus. In dispensandis Beneficiis, Ecclesiæ consuluit semper, non Beneficiario. Canonicatus dare avebat iis, qui non eo tantum fungi munere propriè & naviter possent, sed & qui pio præterea zelo æstuarent subveniendi proximo, & adlaborandi publicæ saluti, operasque alias & alias præstandi pro vastę Diœceseos suæ necessitatibus. Dignitates & Beneficia omnia, quibus affixa esset animarum sollicitudo, nunquam contulit, nisi maximè idoneis & dignioribus. Ad examen & concursum à Concilio Tridentino præscriptum procedi volebat: sed Clericorum ejus nullus eò advolabat, nisi ab eo jussus; usque adeo persuasum erat omnibus, indignum protinus censendum Beneficio, quisquis illud ambisset. Quin & multi & quælibet respuebant Beneficia, & industriam vigilantiamque suam omnem ad Ecclesiæ munia & utilitates nihilo segnius conferebant. Clericos ab Ecclesiis ad Ecclesias, à Beneficiis ad Beneficia transferebat, non ipsorum voluntate, sed sua, & solius Ecclesiæ utilitatis, vel necessitatis contemplatione; altissimè illud infixum animo gerens, & inconcussum, Ecclesiis homines, non hominibus Ecclesias impendi & donari debere. Insigne autem illud decus fuit restauratæ ab eo Disciplinæ, quod sub Carolo nullæ strepuerint de Beneficiis lites, nullæ ambitiosorum hominum contentiones; Clericis ejus omnibus hujus sanctissimi propositi sui tenacissimis, ut nulla nisi eo jubente, vel admitterent Beneficia, vel retinerent.

Alterius sæculi res erat ea Caroli disciplinæ constantia & sanctitas. Erat & illud melioris sæculi præclarum decus, quod de Bituricensi Archiepiscopo refertur Guillelmo, eo qui anno 1209. vivere desiit, quique tam sanctas & amabiles inierat rationes conferendorum Beneficiorum, ut Capitulum Bituricense transferre in illum optarit jus omne Præbendis & Beneficiis omnibus quomodocumque providendi: quam ille tamen recusavit facultatem, nequis ea successorum aliquando abuteretur. *Boll. Jaan. die.10. c.6.*

XIII. Nec illaduati prætereundi nobis sunt Patroni laici, qui easdem castioris disciplinæ regulas religiosissimè observarunt in præsentando. Author vitæ sancti Hugonis Cluniacensis Abbatis, de Vuillelmo Angliæ debellatore & Rege illud refert, sex ab Hugone expetisse illum sanctissimos ex suis Monachis, qui sacrum veluti quendam Senatum secum celebrarent, ubi omnia de conferendis Beneficiis consilia antè concoquerentur, & quorum sententiæ & pietati acquiesceret in Episcopatuum & Abbatiarum provisionibus. Si laudi est id expetisse summum Principem, laudi nihilominus est id respuisse sanctissimum Abbatem. Nec enim ille adduci unquam potuit, ut alumnos suos in tantum discrimen conjiceret propriæ salutis, dum alienæ prospicere confidunt. Excanduit primò Regis iracundia ad eam repulsam: at subiit mox admiratio prorsus ingens, & veneratio tantæ honorum despicentiæ: quibus non ipse tantùm Abbas, sed & grex ejus totus inclaresceret, & hominum in se studia, atque officia converteret. *Bibl. Clun. pag.453.*

Ad sacram expeditionem in Orientales plagas profecturus Philippus Augustus Rex Franciæ, constituit ut per absentiam suam Canonici Monachique Prælatos eligerent, qui & sanctitate Deum & charitate subditos sibi conciliarent, prodessentque magis, quam præessent. *Talem Pastorem eligant, qui Deo placeat, & utilis sit Regno.* Beneficia verò quæ Regaliæ jure vacarent, Regina & Archiepiscopus Remensis conferrent de Consilio Confessoris sui, conferrent autem ad summi Dei maximè laudem, Ecclesiæque & Regni utilitatem intuentes. *Secundum quod melius & honestius poterunt, Regina & Archiepiscopus viris honestis & litteratis consilio fratris Bernardi conferant* Et mox: *Donent secundùm Deum ad honorem Dei & utilitatem Regni.* Ita Rigordus in hujus Regis vita. *Du Chesne Hist. Franc. Tom.5. pag.30. 31.*

Venio ad Scriptores vitæ sanctissimi Regis Ludovici IX. qui quam mordicus ille inhæreret sincerissimis Canonum Regulis in Beneficiorum distributione, ita perhibent. *Sanè in Beneficiis Ecclesiasticis conferendis quæ ad Patronatum, sive donationem ipsius pertinebant, Deum semper præ oculis habebat, & electis & probatis personis, quantum poterat conferebat. Quas personas eligi & inquiri faciebat per Cancellarium Parisiensem, & alios viros Bonos. Ibidem. pag.369. 392. 423. 455.* Cœlo jam maturus Rex sanctissimus, hac inter alias pulcherrimas præceptiones paulò ante obitum filium Regni hæredem instruxit, communiitque: *Beneficia Ecclesiastica personis idoneis dona de consilio spiritualium virorum, & eis qui non habent aliud Beneficium.* Sed illud nemo potest satis mirari, quod ad sacrum bellum cum in procinctu esset, Episcopo Parisiensi præsentationem & collationem Beneficiorum Regiæ nominationis commendans, jussit, ut in Consilium adhiberet Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis, Priorem Dominicanorum, Guardianum Franciscanorum, utque nihil perficeret, nisi duo saltem ex his sapientissimis Consiliariis assentirentur. *Plenam & liberam committimus potestatem, dum tamen de consilio discretorum virorum, vel duorum ex ipsis, &c.* Mandeverat denique piissimus Rex, Cancellario eidem Ecclesiæ Parisiensis, Dominicanis, Franciscanisque, & quoscumque intellexerat pietate clarere, ut Catalogum sibi præscriberent Clericorum, quorùm singularis pietas & eruditio explorata eis esset, ut vacatura in eos Beneficia dispensaret. *Atque Clericos in Memoriali suo scribi volebat, ut eidem loco & tempore provideret.*

Horum certà omnium cardo is erat, quod cum his Pontificibus, Principibusque persuasissimum esset, dignioribus utilioribusque nisi conferantur Beneficia, & dantium & accipientium conscientiam in ingens adduci periculum: has illi artes excogitabant, ut qui dignissimi, qui utilissimi usquam essent, deprehendi possent. Unde rursus Odo

Burgundiæ Dux anno 1251. renunciavit juri conferendi Præbendas sanctæ Capellæ Divionensis, servatis sibi Dignitatibus tantùm, cum Decanus eligeretur. Id verò ab eo fiebat, ut ne potestate ea minùs piè uterentur successores sui; quos etiam ad hoc constrinxit, ut ne possent, nisi Canonicis Dignitates conferre. Constant tamen successores illud jus rursum in eas Præbendas recepisse. *Recueil de l' Histoire de Bourgog. pag.350. 314. 355.*

Juvabit ad calcem hic attexuisse luculentissimum hoc caput Edicti Regii Ludovici XIII. anno 1629. *Hortamur, præcipimusque, ut Archiepiscopi & Episcopi Parochias iis conferant, quorum peritia idoneo examine fuerit comprobata. Si verò plures ad examen concurrant, is præponatur cæteris, qui magis idoneus visus fuerit; si plures occurrant æquè idonei, primas ferat, qui ex ipsa Diœcesi, vel ex ipso etiam loco oriundus fuerit. Ante cætera autem ratio maximè habeatur innocentia morum. & pietatis, quæ ubi mediocri fulcitur peritia, præferri debet eminentiori doctrinæ, cui non par respondet pietatis & innocentiæ præstantia. Art.14. Memoires du Clerge. Edit. ann. 1675. T.2. pag.48.* Compendiaria hæc videri potest inculcatio eorum, quæ prolixiùs toto hoc sunt discerpta Opere, & eorum maximè, quæ à Concilio Tridentino constituta sunt.

Concilium Burdegalense anni 5624., *Tit. de Eccl. c.55.*, modestam hanc & religiosam usurpavit licentiam, commonefaciendi Christianissimos Reges, nullo magis eos demereri posse obsequio divinam Majestatem, quàm ut Ecclesiæ Pastores præfici curent eo munere dignos amplissimo: nec ullo graviori eos posse periculo implicari, quam si digniores quosque & utiliores ad id eligere cunctentur. Quæ ipsissima fere sunt verba Concilii Tridentini.

XIV. Paucissima hic addam de litibus ad expugnanda Beneficia tam frequentibus, & quæ tamen videri possit ab ejusmodi proficisci cupiditate, quæ à Beneficiis arcere debeat. Si qui petit, qui ambit Beneficia, iis summovendus est: quid qui vel litigando extorquet? quid qui pugna belloque forensi ministerium pacis & charitatis invadit? Nec inficiari tamen quisquam potest, quin sanctissimi Pontifices Præsulesque de his causis cognoverint, easque ex canonicis institutis, legibusque Ecclesiasticis definierint. Non illis unquam etiam in mentem venit, non saltem unquam usu venit, ut competitores ex æquo pronuntiarint eliminandos frustrandosque Beneficio, quod fugiendo, non persequendo & contemnendo promerendum sit. Denique alteri semper collitigantium adjudicata sunt ab iis Beneficia, non iis ejectis, alteri cuipiam incogitanti, humili, pacifico, & tantò magis Beneficiis cumulando, quantò de illis ne cogitarit quidem unquam. Hujusmodi definitionum, quibus alteri litigantium victoria addicitur & Beneficium, pleni sunt libri Decretalium. Ait Clemens III. parum probabile esse, quòd Beneficiarius sua se sponte Beneficio exuerit, quo sustentabatur, & quod laboribus & expensis adeptus erat. *Nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam Beneficium, multis fortè expensis & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facilè sine causa magna, sua sponte resignet. Extra. De renunt, c.5.* Litigantes censuit Alexander III. causa cadere debere, non quod litigarent, sed quòd mala fide litigarent, & fraudulenta ludificatione subornarent sibi adversarios, & post ea cum iis transfigerent. *Beneficiis super quibus collusum fuerit, eos non differas spoliare. Extra. De Collus. deteg. c.3.* Itaque non improbasset Pontifex litem, in qua bona fides dominaretur.

A' Clemente V. in Concilio Viennensi statutum est, lites omnes super Beneficiis terminari posse, *simpliciter & de plano, sine strepitu judicii & figura. In Clement. De judiciis. c.2.* Quo sanè calliditates & anfractus litium, ac tædiosæ morositates circumcidebantur, non cupiditas, non ambitio, non prosecutio Beneficiorum, quorum quò quisque cupidior est, hoc & indignior.

Ad Episcopos Gallicanos quondam rescripserat Alexander III. sententiam Judicis sæcularis non posse à quoquam sobrio & sano haberi pro cælestis vocationis oraculo. *Nonnulli ambitione nimia tacti, in sæculari foro, nec requisita Episcopi audientia, Ecclesiastica Beneficia sibi præsumunt in vestris Parochiis vendicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium: sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt Pastoris nomine ac prærogativa gaudere; mandamus, quatenus eos nisi resignaverint, ab officiis reddatis & Beneficiis alienos. Append. Conc. Lat. Part.50. c.33.*

Optandum quidem esset, ut qui Beneficia obtinent litibus quibusvis implicata, ea essent & moderatione animi & religione, ut jura sua omnia Episcoporum arbitrio permitterent, eorumque judicio stare vellent. Sed vel sic tamen constaret quod sin minùs coram sæculari, certè coram Ecclesiastico Judice, seu mavis arbitrio contendissent; sine strepitu, fateor, an etiam sine ambitu?

Concilium Coloniense anni 1266., *Gen.33.*, Decretum edidit circa Præbendas, quas æmuli plures sibi vendicarent, Judicesque Ecclesiasticos ad id delegavit. De his litigari nequaquam prohibuit.

Ingenuè ergo fateri cogimur, nunquam Ecclesiam ad hoc interposuisse authoritatem suam, ut lites de Beneficiis prorsus abolerentur: sed ut terminarentur, sive usitatis formulis fori, sive sine strepitu & figura judicii; interim autem Clericorum oculis objicerentur, & instillarentur cordibus qua fieri posset, divinæ vocationis leges, & Evangelica ad jurgiorum fugam, ad terrenorum omnium abdicationem hortamenta. Commemoratum superiùs est à Giossano vitæ B. Caroli scriptore, Clericos Caroli nunquam de Beneficiis litigasse, quanquam pateret semper audientia Episcopalis vel istiusmodi causis, si quis auctor accessisset. Ne ad Concursum quidem à Concilio Tridentino institutum sua sponte veniebant piissimi illi Clerici, Caroli documentis imbuti, nisi ab eo mitterentur. E re non duxere Concilii Tridentini Patres ad tantum perfectionis culmen Clericos omnes compellere: sed has esse voluere partes Episcoporum Christi charite æstuantium, ut has abdicationis spontaneæ leges privatim inculcarent Clericis suis, & humilitatis, & paupertatis Evangelicæ, & cælestium charitatis subjicerent faces, ut Beneficia non aliter magis, quàm fuga ipsa pararentur. Promisqua & communis omnibus non potest esse perfectio tam accurata & tam exerta. Eget Ecclesia ministrorum multitudine tanta, quantam ad hunc perfectionis apicem propelli, ne sperari quidem potest. Petrus Damiani, ille indeflexæ austeritatis indomitique rigoris vir, suadebat paulò superiùs Pontifici, ut electionem hominis licèt ambitiosuli confirmaret. Non intepuerat tunc ejus zelus, sed sapiebat ad sobrietatem, & attemperabat frangebarque se ad utilitatem Ecclesiæ, quæ vel talibus gaudebat potiùs frui ministris, quàm nullis. Haud aliter sanè Ecclesia, sapientiæ & charitatis magistra, perfectionis, paupertatis, humilitatis, abdicationis regulas ex Evangelio, ex priorum sæculorum usu longè pulcherrimas omnibus proponit: non eam autem necessitatem perfectionis sectandæ imponit, qua Ecclesiæ mox pleræque & Parochiæ Pastoribus destituerentur.

In Concilio Tridentino anno 1563. Christianissimi Regis Caroli IX. & Imperatoris jussu oblati sunt ab eorum Oratoribus selecti quidam optatissimæ

finæ Reformationis Articuli, ac præ cæteris, ut ad extinguendas prorsus omnes de Beneficiis lites, quibus tantopere Clerus dehonestatur, supprimeretur distinctio Petitorii & Possessorii Beneficiorum, nominatio item Graduatorum in Universitatibus; Beneficia vero largirentur Episcopi, non ad ea anhelantibus, sed juxta Gregorii normam fugitantibus, nec cessantibus tamen ab Ecclesiæ obsequio. *Ad Forenses controversias, quæ universum ferè Ordinem Ecclesiasticum contaminant, contrahendas, petitorii & possessorii in causis Beneficialibus nuper inventa distinctio aboleatur, & sublatis à Concilio Constantiensi introductis Universitatum nominationibus, præcipiatur Episcopis, ut Beneficia secundùm Gregorii authoritatem, non ambientibus, sed fugientibus, & de Ecclesia bene meritis conferant. Goldast. Const. Imp. To.3. p.571. Memoir. du Conc. de Trent. p.373.*

In alia editione hujus articuli Basilieensi Concilio tribuitur institutio harum nominationum Universitatum ad Beneficia, & paulò perspicuius patet, quod tunc esset Galliæ votum, nimirum ut Episcopus ipse Graduatos probaret, addiceretque tum Prædicationi, tum functionibus aliis Ecclesiasticis. Nec enim ea cogitatio incidit, ut extinguerentur Gradus, aut Graduatis fores Beneficiorum obstruerentur.

Utcumque & sapere sibi & Ecclesiæ purissima charitate fervere viderentur horum consarcinatores Articulorum: non tamen, reor, id sibi sumebant, ut vel plus saperent, vel magis fervercnt quàm Concilii Tridentini Patres. At his exploratissimum fuit supra sæculi hujus patientiam fore id Decretum, ex quo tantæ fierent morum rerumque cooversiones; Dignitates quidem Ecclesiasticas tunc ex Gregorio Magno dignis obtinere, eum fugitantibus ingeruntur: at nihilo tamen minus ex Gregorio commendandas illis esse Ecclesias, qui etsi ii non sint qui esse deberent, ii sunt tamen, quibus in nostra non sunt potestate nulli meliores. *Quo melior inveniri non potest.* Cum horum Articulorum compilatoribus optare fas est: aliter quàm Concilium Tridentinum quidquam definire, nefas est.

XV. Usitatas prioribus sæculis electiones ad Beneficia Episcopatu inferiora innovavit revexitque quodammodo Concilium Tridentinum, *Sess. 24. c.18.*, ad Ecclesias Parochiales instituto Examine & Concursu. Cum primum orbata Pastore suo est Ecclesia Parochialis, designatusque est ab Episcopo Vicarius, qui eam vacantem administret, adsignata sibi congrua proventuum parte: tum Episcopus & Patronus intra decem dies, aut quo temporis spatio satius duxerit Episcopus, nominare jubentur Clericos, quos existimarint maximè idoneus fore ad eam regendam Parochiam, ubi districtissimum subierint examen; possunt & alii ab aliis nominari ad idem ministerium, si qui utiles fore præsumantur. Potest & ab Episcopo, vel Concilio Provinciali, publicari mandatum, quo ad examen convocentur, quicumque volent. Erat id summæ Tridentinorum Patrum sapientiæ, Episcopo & Provinciali Concilio judicandum permittere, an convocandi essent, qui ultro examen subire vellent: propterea quod vel hoc ipsum ad examen vel concursum advolare, jam quodammodo concupiscere sit. Et non raro forsan ità prorsus habet. Sed cum sit etiam ratio quædam pia & religiosa, authore Paulo Apostolo, desiderandæ Episcopalis Ecclesiæ, multòque adeo magis Parochialis, quanquam rara quidem ea avis est, corvoque rarior albo meritò videatur: satius fuit totum Episcopi & Concilio Provincialis prudentiæ permitti, an convocandi, admittendique essent hi voluntarii ad examen.

In eodem Tridentino sancitum illud quoque est, ut Episcopus, vel Vicarius ejus Generalis quotannis in Synodo proponat approbandos Examinatores sex. Ex iis tres adjungent se Episcopo, vel Vicario ejus Generali, ad examinandos eos qui propositi fuerint ad Parochiam vacantem: præmisso antè juramento hoc, *Quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros.* Post examen, inter eos qui idonei dignique Parochiali Ecclesia judicati fuerint, *Quem cæteris magis idoneum judicaverit Episcopus, eum eligat:* eique ipsi Collator conferre teneatur. Si patronatus Ecclesiastici sit Parochia, ejusque institutio ad Episcopum spectet, *quem Patronus digniorem judicabit*, Episcopus instituet. Si institutio verò ad alium spectet quàm ad Episcopum, *tum Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, quem Patronus Institutori præsentet. Denique si Patronatus laici sit Parochia, quem Patronus præsentaverit, eum examinatores excutient, nec admittunt, nisi dignum probarint. Si tam tenues essent Parochiæ reditus, ut nemo examinandus occurreret, nec examen institui posset; vel si concursum turbæ aliquæ tumultuosiores interturbaturæ prævidcrentur, consultabit cum examinatoribus Episcopus, quæ ratio & vita tenenda sit, ut occulto examine & pari cautione, qua dabitur, res perficiatur. Examinatores autem Graduatos desiderat Concilium.

Hac ratione & methodo conferendarum Parochiarum, nemo sentit, vix sapientius, vix sanctius quidquam excogitari potuisse. Hinc porro fatentur recentiores etiam Canonistæ, illud emergere, irritam esse Parochiæ provisionem, nisi ex dignis dignissimus ea donetur; quod nimirum non aliter observetur vel Tridentini Decretum, vel ejus Decreti confirmatrix Bulla Pii V. *Barbosa De Paroc. l.1. c.2. n.95.*

XVI Typis mandata & publicata est privata Collatio Clementis VIII. Papæ & Bellarmini Cardinalis, in qua dubium utrum admirabilitatis plus habeat, doctissimi Cardinalis libertas sancta & fiducia, an sanctissimi Pontificis singularis quædam & incredibilis pietas. Hujus admirandæ Collationis fragmenta aliqua huic nostræ lucubrationi, ut res tulerit intexta, spero Lectori & voluptati fore & utilitati. Cum declarasset Bellarminus, quanti referret ad salutem Ecclesiæ, ut præclari deligerentur Episcopi, utque ne unquam abrepere eo sinerentur indigni: addidissetque Pontificem ipsum, quem ambitionis fascino delusi homines, in fastigio positum humanarum dignitatum suspiciebant, miserandum sibi quidem magnopere videri: *Hæc me consideratio ità vehementer exterruit, ut nulli hominum magis ex animo compatiar, quàm summo Pontifici, cui pleique omnes invidere solent.* Responsum est à Pontifice, eadem quoque consideratione subinde se perterrefieri: sed adhibita quanta maxima poterat diligentia, si res minùs procederet ex animi sui sententia in Episcoporum delectu: solatio sibi esse ipsius exemplum Christi, qui in duodecim quos elegerat Apostolis Judam: & Apostolorum rursus, qui inter septem Diaconos Nicolaum infandæ architectum hæreseos invenerunt.

Urgente præterea Cardinali Bellarmino, dari oportere Episcopos Ecclesiis, non Ecclesias Episcopis: præferri semper digniores; denique nec Episcopatos, nec alia quæcumque Beneficia dari unquam eorum cupidis, & ultro occurrentibus; vehementissimè assensus est Pontifex: contestatusque sibi magis semper curæ fuisse, ut gregibus Pastores, quàm ut Pastoribus greges daret; sed illud sibi videri intricatissimum, lubricumque inter dignos & digniores judicium; denique difficillimum prorsus esse, idoneus nancisci, qui non cupiant, qui

non

non petant, ut pro quibus ambiat, aut petat nemo.

Idem verò Bellarminus in editione altera Epistolæ ejus, quam ad nepotem Episcopum Theanensem scripsit, hanc eandem pertractat quæstionem, terminatque accumulatis testimoniis & exemplis sanctorum Patrum à priscis usque seculis. *Controv.* 1. Nec excidit illi luculentum hoc, quod Eugenio III. Papæ insusurravit B. Bernardus consilium in Libris de Consideratione: *Alius pro alio, alius forsan & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est.* Nec rursus elabi sibi passus est illud ejusdem Bernardi in eodem Opusculo, Pontificii esse officii, ut rejiciantur cupientes, aut etiam irrumpentes in dignitates Ecclesiasticas: accersanturautem, adeoque & compellantur ad eas capessendas, qui illas abnuunt & detractant. *Non volentes, neque currentes assumito, sed cunctantes sed renuentes, etiam coge illos & compelle intrare.* Hinc concluditur à Bellarmino, in sanire prorsus & *longe aberrare à via veritatis & salutis suæ*, qui illas avidè aucupantur dignitates, quas docti tot & sanctissimi viri reformidarunt & constantissimè detrectarunt.

XVII. Lethalis culpæ reos existimavit Dionysius Carthusianus eos omnes qui Beneficia concupiscunt, captant, consequuntur, sola illecebra ducti temporalium proventuum; non eo proposito, ut ab indigentiæ curis & sollicitudine absoluti, Deo liberiùs impensiusque famulentur. *Qui Ecclesiastica Beneficia optant, quærant, impetrant, suscipiunt, non intuitu spiritalis boni putà divini officii, ut scilicet competentiam habentes, Deo devotius quietiusque ministrent; sed intuitu commodi temporalis, bonique corporalis, isti sunt subversores rectissimi ordines rerum, atque in temporalibus finem sibi constituunt. Idcirco mortaliter peccant, etiam unicum Beneficium competens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Tales sunt omnes, qui amore temporalium divitiarum, aut carnalium delitiarum, seu transitoriumhonorum Ecclesiastica Beneficia quærunt procurant, seu habent. Conc. plur. Benef. c.* 15.

De Collatione Beneficiorum Episcopatu inferiorum per Romanos Pontifices extra Italiam.

CAPUT XLI. *P.2. l.2. c.13.*

An conferret Pontifex aliqua Beneficia in aliis Episcopatibus ante tempora Caroli Magni.

I. Antiquissima vestigia ejus potestatis qua nunc utitur Papa Beneficia conferendi in alienis Episcopatibus.

II. Gregorius Magnus Episcopo qui carebat Episcopatu, Abbatiam in Sicilia confert, præmonito Episcopo Messinensi, cujus in potestate ea erat.

III. Ad alium Episcopum Presbyterum mittit, cui Ecclesiam conferat Parochialem vacantem.

IV. Charitas Pastoralis & universalis sollicitudo Gregorium concitabat, ut pios quosque & eruditos Clericos perquireret, & præficeret Ecclesiis. Et illi, & his adgaudebant Episcopi, & gratulabantur.

V. Nunquam assensus est Gregorius, ut Episcopos ipse nominaret; at sui Cleri optimos quosque eligentibus & flagitantibus non abnuebat Ecclesiis.

VI. Suas etiam ipse in Parochias extraneos accersebat Clericos, si quos nosset idoneos.

VII. Episcopis commendabat Clericos, quos rei familiaris angustia premebant.

VIII. Et sola ex charitate proficiscerentur hæ commendationes, authoritates tamen & ponderis erant non mediocris.

IX. Non erant tunc Beneficia nisi alimentaria veluti pensiones.

X. XI. Deportatis & exulantibus Episcopis, Episcopatus tandem aliquos, interim pensiones conferre curabat. Abbatias dabat.

XII. Eam potestatem explicabat Gregorius maximè intra Italiam, & in circumjacentibus Insulis, nequaquam verò in Gallia.

XIII. An interponeret se Gregorius in Episcopales electiones.

XIV. XV. XVI. XVII. De jure Devolutionis, de suffragiorum divisione, de electionibus quæ Romæ fiebant per Compromissum.

XVIII. XIX. XX. XXI. Complura alia ejusdem rei exempla.

XXII. In omnia corrasa superiùs exempla nota & observationes non aspernanda.

XXIII. An Romanus Pontifex Antiochenum Patriarcham elegerit post Concilium VI. Oecumenicum.

XXIV. Post lapsum Marciani Episcopum Arelatensem non nominarat Papa.

XXV. Lucifer Calaritanus Paulinum Antiochenum delegit Episcopum, sed grassante tum maximè persecutione.

XXVI. XXVII. De Martino I. Papa, an & hic Episcopos in Oriente nominarit.

XXVIII. Eandem sibi sumpserant facultatem Episcopi Constantinopolitani.

XXIX. Jus Devolutionis à Justiniano declaratâ cœptam,

I. INcesset proculdubio quorundam animos hujus novitas & admiratio quæstionis. Sed neminem non delectabit aliqua olfecisse vestigia in antiquissimis Ecclesiæ Annalibus & monumentis ejus potestatis, quam nunc infinitam penè exercent Pontifices quaquaversum ab annis amplius quadringentis quingentisve.

II. Paulinus Episcopus civitatis permodicæ in Provincia Brutiorum, sive in Calabria, post civitatis suæ, Ecclesiæque, & Monasterii eversionem à Barbaris factam, in Siciliam secessit, donatusque est à Gregorio Magno Abbatia & regimine Monasterii Sancti Theodori in civitate Messinensi. Collator hujus Beneficii erat Episcopus Messinensis, ideo & illum certiorem rei totius fecit Gregorius, ut ne affiictaret sese, quasi se inscio aliquid in Episcopatu suo novaretur. Addebat Gregnrius rescivisse se, eandem illi fuisse voluntatem, hac beneficientia levandæ Paulini Episcopi & Collegæ mendicitatis. Denique ampliavit Pontifex hoc beneficium in omnes prioris Paulini Monasterii Monachos, qui & ipsi effuderant se in Siciliam, & quos Gregorius in hoc revocavit omnes Monasterium Messinense. Accipe verba ipsa Gregorii Epistolæ ad Felicem Episcopum Messinensem. *Et tibi gratum confidimus, si fratris tui viri venerabilis Episcopi Paulini peregrinationis onera releventur, & sub ejus regimine communi mercede B. Theodori Monasterium in tua civitate fundatum studiosiùs omnipotenti Deo deserviat. Quod etiam te jam voluisse facere, ejus relatione didicimus. Ideoque Rectore Patrimonii nostri præcepimus, ut Monachos Monasterii memorati Episcopi perquisitos ad unum congreget, & in eodem Monasterio cum iis qui nunc ibi sunt, collocare non differat; quatenus eo Rectore dignius animarum suarum curam exerceat. Quam rem venerationi tuæ innotescendam prævidimus, ne te omisso, aliquid ordinatum in tua Diœcesi contristeris. L.*1. *Ep.*38.

Ea-

Eadem rescripsit Gregorius ad Petrum Diaconum Rectorem Romanæ Ecclesiæ Patrimonii in Sicilia, quem & executioni præfecit, commonitum eadem à se ad Messineosem Episcopum præscripta fuisse, ne vel tantillum contristaretur, si quid eo inconsulto in ejus Diœcesi tentatum esset. *Quam rem venerabili Felici ejusdem civitatis Episcopo nos significasse cognosce, ne præter suam notitiam in Diœcesi sibi concessa ordinatum quippiam contristetur. Epist.39.*

III. Hoc charitatis & sapientiæ ingenio temperabat Gregorius Pontificiæ & universalis sollicitudinis suę officia, juraque propriæ suæ authoritatis cum potestate Episcopi proprii ejus loci, in quo sita erant Beneficia, quę conferebat. Paulò absolutiùs egit cum Episcopo Importimo, ad quem Dominicum misit Presbyterum, ut vacantem illi committeret Parochiam, addito mandato, ut & fructus illi refunderentur ejus temporis, quo Ecclesia vacaverat. *Ea quæ providè disponuntur, fraternitatem tuam credimus libenter amplecti. Et quia Ecclesiam Sanctæ Mariæ quondam Campisonis in tua Parochia positam Presbytero vacare cognovimus, præsentium portitorem Dominicum Presbyterum in eadem Ecclesia ut præesse debeat, nos scito deputasse. Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari; & decimæ fructus indictionis, qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui; quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emolumenta consequitur, Deo adjutore, sollicitè valeat procurare. L.2. Ep 10.* Hęc est quasi formula verborum concessionis Parochiæ à Romano Pontifice factę in aliena Diœcesi.

IV. Crebrum illud erat, ut deessent Episcopis idonei Clerici, quibus clavum Ecclesiarum commendarent. Gregorius qui io omnes pervigil excubabat Ecclesias, tam effusa sollicitudine, quàm potestate, undique perquirebat, qui usquam essent egregiis illis dotibus prędìti, quibus ritè regendæ concreduntur Ecclesiæ. Itaque cum ejusmodi aliqoi in manus ejus inciderant, gratiam inire se ab Episcopis confidebat, ubi hos eorum Parochiis præficiebat vacantibus. Is erat sensus horum superioris Epistolę verborum: *Ea quæ providè disponuntur, fraternitatem tuam credimus libenter amplecti.* Afflabat & Episcopos, idem qui Gregorium spiritus sollicitudinis pastoralis: utque ipsum non stimulabat nisi sincera & infucata charitas quam optimos Ecclesiis adsignaodi Pastores: ita & ipsi impensius gratulabantur sibi, cum undique conquisitos & à Gregorio probatos accipiebant mancipabantque destitutis suis Ecclesiis Ministros. Alienissimus erat Gregorius à studio amplificandæ suæ potestatis, dispendio Episcoporum cæterorum authoritatis propriæ; alienissimi erant & Præsules alii ab obliquis hujusmodi de sanctissimo Pontifice suspicionibus.

V. Porro non ad vacantes tantùm Parochias, sed ad Episcopales etiam Ecclesias idoneis Pastoribus committendas, vigilantiam suam & indefessam industriam conferebat Gregorius: eoque undique venabantur Clericos merito & virtute præstantes, qui oulli adhuc affixi essent Ecclesiæ, aut qui minori essent adsignati, cum possent illustriorem operam in ampliori dignitate Ecclesiæ universæ navare. Mariniano Syracusano Episcopo mandatum ab eo est, ut Presbyterum, quem sibi multi peritiæ & virtutis ergo plurimum commendassent, sedulo examinaret; & si res famæ responderet, illum ad se transmitteret, vacaturo primùm Episcopatui præponendum. *L.2. Ep.18.*

Nec extraneos tantum accersebat, quos egentibus & vacuis donaret Ecclesiis, sed & quos io suę ipse gremio Ecclesiæ aluerat, instituteratque, aliis offerebat Ecclesiis, cum essent bene multæ, quę hujusmodi egestate premrentur. *L.2. Ep.18. L.4. Ep.19. L.5. Ep.13.* Docuit oos jam supra Joannes Diaconus, donatos à Gregorio fuisse aliis Ecclesiis Presbyteros Diaconosque Ecclesiæ suę Romanæ, Subdiaconosque, quorum nonnulli permoleste ferebant à suę se amantissimę parentis sinu avelli, & in longinquas oras ablegari. Ideo nec cuiquam vis adhibebatur à Gregorio, ne eos ad eas invitos compelleret dignitates, quas ipsi oon aliter quam dejectiones quasdam refugiebaot. *Neminem prorsus quantacumque necessitate coactus violenter promovere certabat, ne sub hujusmodi occasione, quenquam eliminando deponere videretur. Joan. Diac. L.3. c.7. 8. 9.* Joaonis deoique ejusdem historiæ contextus declarat, declarant & exempla, literæque Gregorii, ardorem animi & sollicitudinem ejus in vestigandis, & advocandis ex omnibus Ecclesiis, quos deinde rursus in omnes refunderet Ecclesias præstantissimos Ministros. *Quanta sedulitate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quæsierit plebium breviter indicabo, ut tantus vir, non solum doctrinis, quin & operibus verus Paterfamilias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur. L.3. c.11.* Alibi rursus author est Joannes, undique in Episcopatus suę Metropoleos advocasse Gregorium Episcopos omnes, aliosque Clericos, qui quocumque infortunio, nullis amplius præesseot, nullis ministrarent Ecclesiis; ut illos alias ad regendas Ecclesias destinaret. *Non solum diversarum gentium diversi ordinis Clericos, verùm etiam vacantes Episcopos in sua Diœceseos Episcopatus invitabat. L.3. c.13.*

VI. Si tam immensa erat Gregorii charitas & providentia, tam oulla cupiditas in Episcopis, Episcopalibusque Ecclesiis dispensaodis: hinc facile intelligitur, quàm procul ille esset ab ambitiosa potestatis suę vel ostentatione, vel amplificatione, si quaodo aliarum Diœceseon vel Parochos dabat Ecclesiis, vel Ecclesias Perochis, uni serviens Ecclesiæ utilitati, nec ea quidem in re ullos sibi sinens limites circumscribi. Commemorat idem Joannes, ut & idem Pontifex extraneos Presbyteros cupidè præficeret suis ipsius Parochiis, Ecclesiisque. *Aliarum Parochiarum Clericos sibi & aliis discretissimus Pontifex incardinare curabat. L.3. c.19.*

VII. Clerici ipsi bene multi, tum patrimonio, tum Beneficio destituti, ad Gregorium, ut ad parentem & provisorem omnium communem confugiebant, maximè verò Clericorum. Illos omnes, qua erant multitudine, non poterat Gregorius vel Ecclesiæ suę sumptibus diu alere, vel Diœceseos suæ Ecclesiis adsignare vacantibus; suis in Ecclesiis Beoeficiarios defigebat, quantos poterat: reliquos cogebatur commendare Episcopis, quorum io animis tanti & tam Sancti Pontificis commendationes & preces, tantum non eadem habebant authoritatis momenta, ac leges & præcepta. Si lex enim Ecclesiæ charitas est, qui non ultro paruissent Episcopi voci ipsius charitatis, ex ore summi Pastoris, parentisque omnium communis erumpenti? Attexam hic verba quibus Gregorius hortabatur Episcopum Syracusanum, ut Felici Diacono, humanis prorsus omnibus præsidiis destituto, vel sedem, vel pensionem & stipendia Diaconi suppeditaret. *Imbecillitati ejus, atque necessitatibus condolentes, maximeque intuitu pietatis, sustentationi ejus providentes, in tuâ Ecclesiâ Syracusanâ eum prævidimus cardinandum: sive ut officium Diaconatus expleat, seu certè ut sola ejusdem officii, pro sustentandâ paupertate suâ, commoda consequatur, in tuæ fraternitatis volumus hoc pendere judicio. Quod hortamur, ut tua fraternitas implere festinet, &c. Ne vel nostræ commendationis inveniaris tramitem neglexisse, vel minus exhibuisse, quam tuus exigit ordo pauperibus. Quia & nos ei annuum quid de-*

no-

nostra Ecclesia dari fecimus, at ejusdem operis, quod te hortamur exhibere, particeps esse possemus. L. 3. Epist. 14.

VIII. Hujus porrò contextus postremis ex verbis, tria elicimus, quæ non oscitanter observanda hìc sint. Primum est exemplis suis antè Gregorium Episcopos alios invitare solitum, quam monitis & hortamentis: nec eorum interpellasse charitatem, nisi postquam suæ ipse Ecclesiæ ærárium exhausisset. Huic quippè Diacono suę jam ex fundis Ecclesiæ pensionem assignaverat, eum ab Ecclesia Syracusana parem illi gratiam conciliare satagebat. Alterum est, quamvis commendaret tantùm & hortaretur Gregorius non potuisse tamen ferè eas preces ab Episcopis negligi: *Ne vel nostra commendationis inveniaris tramitem neglexisse*. Tertium est, charitatis saltem legi parendum necessariò fuisse. Si enim quod Ecclesiæ, idem pauperum patrimonium est: si Clericorum inopia præ cęteris sublevanda eo subsidio est; si non est Episcopus nisi pauperum dispensator patrimonii: qui jam poterunt Episcopi necessario stipendio, vel Beneficio deesse pauperibus Clericis, quos tam sanctè illis & tam enixè commender, & Summus Pontifex, & sua paupertas? Eum ut arbitror præseferunt sensum hæc verba Gregorii: *Ne minus exhibuisse videaris, quàm tuus exigit ordo, pauperibus*.

IX. Adde quod quæ vocantur beneficia, ea tunc non erant, nisi distributiones, pensionesque certæ, quæ ita ad victitandum sufficerent, ut non redundarent. Erant hę omninò statæ charitatis stipes, quæ pauperibus Clericis erogarentur. Nonnisque adeo autem invidiosum est, à Gregorio alienis in Episcopatibus Beneficia collata fuisse, cum res tota eo redire intelligitur, ut pauperibus Clericis ab eo necessaria vitæ subsidia conferri curaretur. *Pro sustentanda paupertate sua*, ut loquebatur ipse in causa Felicis Diaconi. Quin immo cum ei Diacono, & Gregorius, & Syracusanus Episcopus pensionem persolverent simul & semel, ut ex Gregorio colligitur, hinc perspicis, quantulę essent hæ pensiones, quàm tenuia Beneficia.

X. Gravior urgebat necessitas ad providendum Episcopis, sede sua exturbatis, seu vastata civitate ipsa, seu quacumque demum alia calamitate. Exempla profert Joannes Diaconus. Interim autem dum vacaret aliqua Episcopalis Ecclesia, pensiones illis adsignabat Pontifex ex Ecclesiis Episcopalibus opimioribus exolvendas, vel eos transmittebat ad opulentiores Episcopos, eorum sumptu ut sustentarentur. Vide quid de his Joannes Diaconus: *Sed & expulsos Episcopos, quos tam citò Gregorius incardinare non poterat, vel quorum reditum ad sedes proprias contingere posse sperabat, aliis Episcopis, qui tunc videlicet in suis locis degebant, interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, generaliter dicens, Fratres & Coepiscopos nostros. &c* L. 3. c. 15. 16.

XI. Ex Epistola ejusdem Gregorii apertum est, penes eum vetustum fuisse jus nominandi Abbatem Monasterii Neapolitani, adeo ut Episcopus ipse Neapolitanus instaret executioni mandatorum ejus, institueretque eum, quem ille misisset. Vide ut ad eum Gregorius scriberet: *Quia servorum Dei Pater, quem in Neapolitana civitate transmiseram, defunctus est, visum est mihi latorem præsentium Barbatianum Monachum pro eorundem Monachorum gubernatione transmittere*. L. 7. Ep. 95. Quę provisionis forma nonnihil habet admirationis. Episcopum enim rogat Gregorius, non tantùm ut examinet, sed etiam ut aliquandiu probet missum Abbatem: nec antè ordinet Abbatem, quàm eo munere dignum expertus sit. *Tua sanctitas instanter circa eum invigilet, & si hunc, & cautum in regimine, & humilem in suo sensu fieri cognoverit, tunc eum ad Abbatis honorem, Deo authore, perducat. Si vero minus in humilitate proficit, ejus ordinationem differat, mihique renunciet*.

XII. Fatendum tamen nobis est, istiusmodi Beneficiorum provisiones omnes terminatas fuisse finibus Metropoleos, aut Primatię Romanæ, nec expatiari solitas extra Italiam, Siciliam, Insulasque alias circumpositas. Nihil ejusmodi vel in Gallia tentatum, vel in Hispania legitur, vel in Oriente. Quod enim de Presbytero Candido jam non semel diximus, quem Gregorius pręfecerat patrimonio Romanę Ecclesiæ per Gallias, nihil id officit nostræ huic sententię. Nec enim istiusmodi quidquam mandavit unquam Gregorius Episcopo ulli Galliarum, quanquam de Presbytero Gallo ageretur, cui Beneficii aliquid impertiendum esset. Id ab Officiali suo voluit præstari Gregorius & à Rectore patrimonii Pontificii, & ex Beneficiis ejusdem. *Ut sicubi in possessionibus Beati Petri Oratorium, aut locus, qui Presbytero, vel Abbate indiget, inveniri potuerit, ei debeat committi, quatenus & ipse subsidium vitæ præsentis inveniat, &c.* L. o. Epist. 65.

XIII. De Episcopatibus à Gregorio collatis strinximus tantum aliquid. De eo ergo nunc paulò fusiùs. Cum non pauci Ariminensium Civium ei suffragarentur, quem Episcopatu indignum judicabat Gregorius, rescriptum ab eo est ad Episcopum Visitatorem, ut alium curaret eligi, si esset in Clero Ariminensi, cui tutò committi posset tam divinum ministerium; alioqui eum curaret eligi, quem ei indicasset is, à quo ad eum hæc Epistola deferebatur. *Ejusdem Civitatis habitatoribus edicet, ut si in eadem Ecclesia dignum ad hoc opus invenerint, in ipsius cuncti electionem declinent. Alioquin præsentium tibi portitor personam, de qua ei diximus, indicabit, cujus debeat fieri electionis decretum* Epist. 155. Imago hæc ergo quædam erat devolutionis ad Papam, sive ad Metropolitanum, cum diutius protrahebatur electio, vel cum indignus eligebatur, vel cum denique nullum Episcopatui gerendo parem suo sibi ex sinu suppeditare poterat Ecclesia viduata.

XIV. Increpati sunt à Gregorio Perusini, quòd diutius, quàm par esset, Episcopi sui electionem procrastinarent. *Miramur quare Ecclesiam Dei tanto tempore absque rectore conspicitis*. Ibidem Epist. 58. Diuturnior ergo mora, & discrimen inde gregi impendens Gregorium certè impulissent, ut Pastorem illis ipse præficeret. *Notum est enim quod grex, si Pastoris cura defuerit, per avia gradiatur*. Profitebatur id sanè Gregorius, ut non interponeret se electionibus Episcoporum, sed liberis suffragiis omnia permitteret. *Antiqua nostra deliberationis intentio est, ad suscipienda Pastoralis Curæ onera pro nullius unquam misceri persona*. L. 2. ind. 11. Epist. 29. Sed ab hac illum sententia quandoque abducebat Ecclesiæ necessitas, cogebatque insinuare eorum nomina, quos Episcopali sarcinæ gerendæ magis idoneos æstimaret. Cum vita abisset Episcopus Syracusanus, nec suppeteret ei Ecclesiæ, qui dignè succedere posset in hoc onus, scripsit Pontifex ad Apocrisiarium suum, qui electioni præfuturus erat, si sua rogaretur sententia, videri sibi Catanensem Archidiaconum cæteris omnibus anteponendum. Sed quàm cautè, quàm circumspectè, quàm verecundè Pontifex verba omnia sua libraret in ea re, nemo satis mirari poterit. *Si autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi secretò indico, quod volo; quia nullus mihi in eadem Ecclesia tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanensis Ecclesia, qui si fieri potest ut eligatur, credo quòd apta valde persona inveniatur. Sed ipse quoque priùs de criminibus, quæ impedire possunt, à te secreto interrogandus est*.

L. 5.

L.4.Ep.19. Sic ille modeſtiſſima animi ſuſpenſione nomen promebat ejus, qui ſibi eligendus videretur, cæterùm nihil eligentium votia & libertati derogatum à ſe volebat.

XV. Cum Neapolitani Cives in Epiſcopum elegiſſent ſibi Subdiaconum Eccleſiæ Romanæ, ab eaque is dignitate mirum in modum abhorreret, non potuit Gregorius animum inducere ſuum, ut ei vim faceret. Reſcripſit ergo ut alium eligerent, & ſi nemo eſſet ad manum, cui eam ſarcinam imponere poſſent, tres ex ſuis Romam delegarent, canonicam ibi electionem Neapolitani populi nomine celebraturos. *Sin autem aptam non inveniėtis, in quam poſſitis conſentire perſonam, ſaltem tres viros rectos ac ſapientes eligite, quos ad hanc urbem generalitatis vice mittatis, quorum & judicio plebs tota conſentiat. Forſitan huc venientes, talem reperient, qui vobis Antiſtes irreprehenſibiliter ordinetur. L.2. Ep.15.* Ea tum facta eſt veluti per Compromiſſum electio, in qua nihil attinet dicere, quantum momenti fuerit in Pontificis voluntate, cum electio Romæ à tribus Compromiſſariis celebraretur. Cum ſegniores autem eſſent Neapolitani, & moras diutiùs traherent, reſcripſit Gregorius ad Petrum Subdiaconum Campaniæ, ut Clero ejus urbis inſtaret, quò duos treſve ex ſuo Collegio Romam mitterent, à quibus de electione Epiſcopi tractaretur cum nobilibus quibuſdam Neapolitanis, qui Romæ diverſabantur. *Duos vel tres de ſuis eligere, & huc ad eligendum Epiſcopum transmittere non omittant, &c. ut quia diverſi hîc nobiles Civitatis Neapolitanæ præſentes ſunt, unà cum eis de Epiſcopali ordinatione, & tractare, & adjutore Domino deliberare poſſimus. L.2. Ind.12. Epiſt.35.*

XVI. Frequentiſſimum id erat, ut electores Romam ventitarent ad electionem ibi celebrandam, tum ob penuriam civium Clericorumve urbis ſuæ, qui gerendis Epiſcopalibus infulis pares eſſent: tum quia electio ubi ubi facta, neceſſariò à Pontifice confirmanda erat, à quo & electus erat ordinandus. Ejuſmodi neceſſitate Lilybetanæ in Sicilia Civitatis Clerus Romam venit, & permittente Papa ac concedente, Parochum ruris elegit ſibi in Epiſcopum. *Lilybetanæ Clerus Eccleſiæ huc pro ordinando ſibi veniens Sacerdote, licentiam eis de exquirendo ſibi Epiſcopo non dediſſe cognoſcas. Qui ſapientes Decium forenſem Presbyterum, ſibi eum conſecrari multis precibus popoſcerunt; quorum petitionem neceſſarium duximus adimplere. L.5. Ep.13.*

XVII. Cunctatio Gregorii & moroſitas in confirmandis electionibus, quando non ſatis liquido conſtabant electis ornamenta virtutum & ſcientiæ neceſſaria, in cauſa erat, ut diutius aliquando vacarent Eccleſiæ. Non tamen hinc Gregorius anſam captabat nominandi Epiſcopos, quaſi jure ad ſe devoluto. Ad id facit, quod de Epiſcopatu Neapolitano diximus. In quo rurſum cum ſe Clerus populuſque in contraria ſtudia diſtraxiſſent, neutrum ex duobus electis confirmari per Canones licuit, nec tamen Gregorius inſidiatus eſt occaſioni illi, ut Epiſcopum ipſe nominaret. Quin immo alium mandavit eligi, qui oneri ferendo par eſſet. *Studii veſtri ſit, alium qui aptus ſit, præparare. L.8. Epiſt.40.*

XVIII. Sed in tanta Civitatum penuria, & poſt diuturna cunctationum ac procraſtinationum tædia, fieri vix ac nec vix poterat, quin Pontifex jure ad ſe devoluto aliquando tandem uteretur, & Epiſcopum deſignaret. Ita liquet in Epiſcopatu Aprutii: qui cum jamdiu viduatus mœreret, hominum inopia qui oneri pares eſſent, tandem Gregorius Opportunum deſignavit, cujus virtutum fama ad eum pervenerat locupletiſſima fulta teſtimoniis. Qua de re in hunc modum idem Pontifex ad Epiſcopum Firmanum. *Bene novit fraternitas tua, quàm longo ſit tempore Aprutium Paſtorali ſollicitudine deſtitutum. Ubi diu quæſivimus quis ordinari debuiſſet, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus ſuis laudatur, &c. L.10. Ep.13.* Certa ea erat & inevitabilis devolutio. Nec enim poterant Eccleſiæ non perſæpè tunc vacare diutiùs, in tanta paucitate virorum faſtigio Epiſcopali idoneorum, & in tanta Pontificum cenſura non admittendi niſi idoneos. Quæ cum ita ſe haberent, cogebatur tandem aliquando Pontifex tandiu vacantes & ſquallentes Eccleſias deſignatis à ſe Præſulibus commendare.

XIX. Studia eligentium ita quandoque ſcindebantur, ut vel ipſi Pontificem interpellarent, quò Epiſcopum deligeret mitteretque. Cum ſatis conceſſiſſet Maximianus Epiſcopus Syracuſanus, à Clero & Populo electus eſt Agathon; fuere qui & in alium quempiam ſuffragia ſua conferrent; Nobiles Gregorium compellarunt, ut Epiſcopum ipſe deſignaret. Audi quid ille ad eos reſcripſerit ſuper hac hæſitatione ipſorum, qui ſibi diffiderent, & mallent ab ejus voluntate pendere. *Laudis veſtræ teſtimonium, quam direxiſtis Epiſtola, electionis vos onera ſapienter declinaſſe ſignificat. Et quoniam noſtro hoc arbitrio commiſiſtis, &c. L.4. Ep.47.* Ne tum quidem acquievit Gregorius, ut Epiſcopum ipſe deligeret, ſed Romam mitti ad ſe juſſit duos illos, in quos ſuffragia pleraque collata fuerant, ut digniorem ex iis præponeret; aut ſi neuter ea eſſet virtutum & meritorum copia, quam Epiſcopatus deſideraret, alium ipſe ſubrogaret. *Ut utriſque cominus conſtitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior viſus fuerit, ordinetur.*

XX. Ad Caſtorium Notarium ſcripſit aliquando Gregorius, ut electionem maturaret, electum, vel electos ambos Romam properè mitteret, atque una delegaret quinque Presbyteros, quinque Diaconos & inferiores Clericos aliquot, ut omnia accelerarentur. *L.4. Ep.23. L.6. Ep.64.* Quo patet eam fuiſſe Gregorii mentem, ut ſi prior electio, tanquam Canonibus inimica caſſaretur, alia confeſtim redintegraretur Romæ.

XXI. Permirum verò illud eſt, quod tam vehementer inſtaret Gregorius, ne diutius vacare ſinerentur Eccleſiæ: quòd toties conteſtatus ſit trimeſtres tantùm inducias à Conciliis datas ad conſultandum & eligendum: *Sacri Canones, ut noſti, ultra tres menſes Eccleſiam præcipiunt non vacare: L.2. Ep.3.35. L.6. Ep.14.39.* & quod tam raro tamen uſus ſit jure devolutionis, quo credibile eſt frequentiſſimè illum uti potuiſſe. Dixi raro uſum. Uſus enim quandoque eſt. Cujus rei & hoc rurſus exemplum profero. Aleriæ civitatis in Inſula Corſica cives uſque adeo Epiſcopum ſibi deligere negligebant, ut graviſſimè illos objurgarit Gregorius, atque unà Epiſcopum eis ipſe præfecerit, quem ex everſa civitate alia eò tranſtulit. *Etſi vos multo jam tempore ſine Paſtore eſſe Dei Eccleſiam non doletis, nos tamen de ejus regimine cogitare, & ſuſcepti cura compellit officii, &c. Nam ſi gregi cura paſtoris defuerit, facilè laqueos inſidiatoris incurrit. Ea de re quoniam Eccleſia Alerienſis Sacerdotis diu eſt auxilio deſtituta, neceſſariam duximus, Martinum fratrem & Coepiſcopum noſtrum ibidem Cardinalem conſtituere Sacerdotem. L.1. Ep.70.*

XXII. Ex hac porro exemplorum congerie emergunt lumina quædam & documenta neutiquam aſpernanda. 1. Multis argumentis approbavit Gregorius, quàm ſincerè & quàm vehementer ipſe quidem abhorreret ab electionum implicamentis, ut iis nunquam ſe inſeruerit, niſi inexorabilis adige-

ret necessitas. 2. Nunquam ipse Ecclesiis Episcopos designavit, nisi postquam supina & diuturna civitatum negligentia coegit illum non tam jure devolutionis frui, quàm officio suo fungi, & Pastores gregi destituto dare. 3. Jure devolutionis non utebatur, quoties per Canones invitabatur, id est, statim post tres vacationis menses. 4. Summam semper adhibebat diligentiam, ut ne eo jure uti, eo munere fungi, Episcopos ipse designare cogeretur. 5. Dedit tamen quandoque Episcopos Ecclesiis, quæ indignos elegerant, vel quæ dignos habebant nullos, quos eligerent. 6. Toties scissis civitatum suffragiis potuisset ipse interponere authoritatem suam, & arbitrio plerumque suo Episcopos constituere, si ea flagrasset cupiditate, à qua erat certè alienissimus. 7. Cùm à paucis autem urbium Compromissaria perficiebatur electio, integrum erat Pontifici ei dominari pro sedis suæ authoritate. Sed in ejus etiam generis electionibus incredibilis semper effulsit ejus zeli puritas, & expers privatorum affectuum charitas Ecclesiæ. 8. Eam potestatem Gregorius non explicavit, nisi in Italia, Corsica, Sardinia, hoc est intra fines suæ Metropoleos. Nam jure Metropolitani plerumque confirmabantur electiones Episcoporum. 9. Ne tunc quidem Episcopos Ecclesiis ipse præposuit, cum prioris Episcopi exauthoratione vacabant. Quo tamen jure Concilium Toletanum X. ejecto Potamio, Fructuosum Episcopum Braccharensi præfecit Ecclesiæ. 10. Hinc denique illud emergit, quantumvis certum fixumque esset Gregorio non intervenire electionibus Episcoporum, locorum tamen temporumque eas incidisse vicissitudines, quæ eum vel invitum compulerint: ut nihil jam sit quod miremur, si longo sæculorum decursu ejusmodi rerum commissuræ sæpiùs occurrerint, & ita id tandem necesse fuerit ad unius Ecclesiæ utilitatem. De eo ubertimè inferiùs. 11. Jam inde ab anno 536. cum Agapetus Papa Constantinopolim profectus esset, & Antimium Patriarcham Constantinopolitanum exauthorasset, *Baron. ann. 536. n. 17. 106.*, eius loco ipsemet Menam subrogavit, assentiente Imperatore. *Anthimus videns se à sede pulsum, &c. Tunc Papa, Principis favore, Menam pro eo ordinavit Antistitem, consecrans eum in Basilica Sanctæ Mariæ.* Hactenus Liberatus, *Cap. 20. 22.*, à quo etiam narratur, ut extruso pseudo Episcopo Alexandrino, successor ei datus sit Catholicus, qui Constantinopoli à Mena ordinatus est, præsentibus Apocrisiariis, Romano, Antiocheno, & Hierosolymitano. Romanus Apocrisiarius erat Pelagius Diaconus, quem non multò post delegavit Imperator, ut Gazæ concurreret cum Patriarchis Antiocheno, Hierosolymitano, & Ephesino ad depositionem Pauli Episcopi Alexandrini. Abrogato Paulo subrogatus ab illis est Zoilus. Quo ex Liberati testimonio emicat, quàm frequenter Concilia, Pontifices, Patriarchæ ejecto Episcopo alium ipsimet sufficerent. *Baron. an. 537. n. 14.*

XXIII. Post Gregorii verò Magni tempora, sexta Synodus Oecumenica Macarium Antiochenum Patriarcham Monothelitarum hæreseos signiferum, sede sua exturbatum Romam ablegavit cum primariis aliquibus ejusdem insaniæ sectariis, eo, ut ajunt, consilio, quò Romanus Pontifex posset, si ex re videretur, humanius aliquid in eum consulere. Epiphanium quis illi in Antiochenam sedem subrogarit, non liquet mihi quidem, quanquam & aliqua hinc scintillet conjectura, quòd à Conone Papa successor Epiphanio datus sit. Affirmat enim Anastasius Bibliothecarius à Conone nominatum fuisse Constantinum Ecclesiæ Syracusanæ Diaconum, idque *ultra consuetudinem, absque consensu Cleri. Baron. an. 686. n. 5.* Ideo nec res processit, spemque Pontificis frustravit Constantinus, cujus penitissimam cordis nequitiam necdum quisquam satis exploratam habebat. Jacebat jam tum Antiochia, infidelium barbarico jugo oppressa. Itaque jam minùs necesse erat ut Pontifices solliciti essent de nominando ibi Patriarcha, aut de danda opera, ut eligeretur. Anno 742. novus Antiochiæ electus est Patriarcha annuente novo Principe Saracenorum, cujus antecessores Ecclesiam illam annis quadraginta viduam gemere coegerant. *Baron. an. 742. n. 2.* Exinde mos invaluit, ut electiones ibidem celebrarentur.

Ubi autem dixi non satis compertum esse, ecquis Antiochenæ Ecclesiæ Patriarcham præfecisset post abdicationem Macarii in Concilio VI. Oecumenico, non eram nescius ea ipsa in Concilii sessione Episcopos Clericosque Dioeceseos Antiochenæ, seu Orientalis flagitasse à Judicibus Imperatorisque Magistratibus, qui Concilio intererant, ut Imperatori suggererent, ut quamprimùm Antiochenæ Ecclesiæ novus assignaretur Pastor. *Petimus vestram gloriam suggerere Imperatori, alterum pro Macario ad Pontificalem sedem Antiochiæ providere, ut non sit vidua hujusmodi Sedes.* Verùm iis verbis non insinuatur nisi necessaria Imperatoris permissio ad eligendum, non autem nominatio ipsa Patriarchæ. Et cum Imperator ipse interpellante Concilio Macarium Romam ablegarit, ut suo Papa arbitratu de eo decerneret quid facto opus esset; simile veri est, permissum quoque Pontifici ab eo fuisse, ut Antiochenæ sedi provideret, vel restituto Macario si resipisceret; vel si insanire pergeret, alio subrogato. *Precati sunt, ut eos ad vestram beatitudinem mitteremus: sic igitur fecimus eosque ad vos misimus vestro Paterno judicio omnem ipsorum causam permittentes. Ibid. Sess. 18.*

XXIV. Veri certè similiora non paulò sunt ista, quàm illud devolutionis jus, quod superstruere tentarunt nonnulli Epistolæ Cypriani ad Stephanum Papam, de lapsu Martiani Arelatensis Episcopi in Novatianorum laqueos, Nec enim hortatur Stephanum Cyprianus, Episcopum ipse ut designet alium, sed ut ad Arelatensem Ecclesiam scribat, quo alius substituatur. *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem à te literæ, quibus abstento Martiano, alius in locum ejus substituatur. Epist. 67.*

XXV. Constat etiam, referente Hieronymo in Chronico, à Lucifero Episcopo Calaritano, dum in Oriente exularet, ordinatum fuisse Paulinum Archiepiscopum Antiochenum. Sed quanquam indubium id forte omnibus, quod mihi quidem dubium non esse abunde testatus sum. *Part. 1. Lib. II. Cap. CXVII. num. 8.* scilicet Luciferum Legatione Romanæ Sedis tunc in Oriente persunctum fuisse; posset satis probabiliter dici, dum flagrarent persecutionum incendia, id sibi jure quasi suo sumpsisse pios quosque Episcopos, ut quomodocumque possent, Ecclesiæ vulneribus mederentur, & tantum se posse confiderent, quantum necessitas Ecclesiæ, quantum subveniendi charitas postularet.

XXVI. Ex Epistolis Martini Papæ I. maximè ex iis, quas ad Stephanum Dorylæi Episcopum perscripsit, & ad Joannem Archiepiscopum Philadelphiæ, exempla promi possunt magis apposita & expressoria hujus jurisdictionis. Orientem Saraceni suæ substraverant potestati, ipsasque principes urbes Antiochiam & Hierosolymam. Cessaverant in his Patriarchalibus Ecclesiis electiones canonicæ, & in Episcopatibus earum ditionis. In has Episcopales Sedes intruserant se homines ambitionis oestro perciti: nonnullas insederant ii, qui ab Episcopis Constantinopolitanis Monotheletarum lue afflatis immissi fuerant, unde & ea pestis latius in dies per Orientem grassabatur. Ut serpenti huic pesti occurreret Martinus Papa, suæ Sedis

dis Legationem commendavit duobus illis Episcopis, ad quos & Literas supra laudatas perscripsit. En ut scriberet ad Joannem Archiepiscopum Philadelphiæ de potestate prius à se data Stephano Episcopo Dorylæi, omnibus Ecclesiis, ubi necesse esset, Episcopos & Clericos ordinandi. *Pracepta demandata viris Apostolica hujus Cathedra, quibus jussus est electiones ibi facere eorum, qui ad curam Christianissimi populi eligendi sunt.* En rursùs qua potestate muniat Joannem ipsum Archiepiscopum Philadelphiæ: *Ea qua desunt corrigas, & constitutas per omnium civitatum Ecclesias, qua sedi, tam Hierosolymitana, quàm Antiochena subsunt Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos. Hoc tibi omni modo facere pracipientibus nobis ex authoritate Apostolica, qua data est nobis à Domino, per Petrum Sanctissimum & Principem Apostolorum.*

XXVII. Apertissimum hic habes expressissimumque jus devolutionis, quo Papa Episcopos, Presbyteros, Diaconos designat ordinatque Ecclesiis Patriarchatûs Antiocheni & Hierosolymitani. Sed incredibilis tum erat temporum difficultas: cum hinc Barbararum colluvio gentium Ecclesias omnes evastasset, Pastoribus vel obtruncatis, vel in fugam datis: hinc rursus impetum facerent in vacantes istas Ecclesias, Monotheleticæ sectæ lupi potiùs quàm Pastores, à Præsulibus Constantinopolitanis eo incitati. In ejusmodi temporum importunitate nemo ambigit, quin Episcopi Catholici omnes, maximè autem circumpositi, possint, debeantque laboranti Ecclesiæ ferre suppetias, & Pastores orthodoxos suppeditare. Quo ita fixo & stabilito, multò amplior certiorque potestas vendicanda est Petri successoribus, cui speciali quodam jure & privilegio Christus universalem commendavit Ecclesiam suam. Non tacuit Martinus temporis angustias, quæ illum ad hæc impellerent: *Propter angustias temporis nostri & pressuram gentium, ne usque in finem in illis partibus deficiat sacerdotalis Ordo.*

XXVIII. Eandem usurpaveraot libertatem Patriarchæ Constantinopolitani, ut designarent, ordinarentque Patriarehas & Episcopos in Ecclesias omnes earum Provinciarum, quas Saraceni perpopulati essent. Hi Patriarchæ & Episcopi ita ordinati ævum omne plerumque suum Constantinopoli degebant: ut docet Eutychius Patriareha Alexandrinus in Chronico suo Alexandrino. Titulares hi erant Episcopi, quos nec improbasset Martinus Papa sanctissimus, si Monothelitarum vesania non laborassent.

XXIX. Devolutionis jure hujusmodi mirum prorsus est, quòd tam rarò usi fuerint Pontifices, cum efflorescere illud videatur ex omnibus dignitatibus superioribus, maximè verò ex omninò suprema; cum ad eas necesse sit revolvi, & quasi refundi potestatem omnem, qua fungi cessant negliguntque inferiores. Desperandum enim est de Reipublicæ salute, si quas muneris sui partes ac potestatis negligit inferior, eas superior non impleat exeratque. Quin & huic juri authoritas ex Justiniani legibus conciliabatur. Edicit enim illo in Novellis, ut nisi intra sextum vacantis Ecclesiæ Episcopalis mensem fiat electio, is qui jure fruitur consecrationis, nominet Episcopum ipso ordinetque. *Si verò qui debent Episcopum eligere, ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propria anima, ille quem competit ordinare, Episcopum ordinet. Novel. 123. c. 1.*

CAPUT XLII. *P. 3. l. 2. c. 9.*

An nominaret Papa ad aliqua earum Diœceseon Beneficia tempore Caroli Magni, ejusque Regię stirpis.

I. Adrianus ea maximè gloria & laude delectabatur, quòd Episcoporum electionibus se non insereret.
II. Adrianus II. Episcopum Coloniensem eligere voluit, quod ejus pracessorem ipse deposuisset.
III. Donatur Romano Pontifici Abbatia Sancti Dionysii juxta Lutetiam.
IV. Varia exempla Episcopatuum à Romano Pontifice concessorum, aut potiùs electis confirmatorum.
V. Ampliori potestate in Italia utebantur Pontifices.
VI. De Genevensi Episcopo, quem ordinavit Papa.
VII. De iis qui ex ultimis orbis oris Romam adproperabant, ut à Pontifice ordinarentur.
VIII. Decreta Concilii Triburiensis circa provisiones Beneficiorum, qua Roma impetrabantur.

I. RArò interponebatur Romani Pontificis auctoritas ad provisiones Beneficiorum in aliorum Episcoporum Ecclesiis, sęculo VIII. IX. & X. regnante vel imperante Caroli Magni stirpe. Profitebatur Carolo Magno Adrianus I. Literis ad eum datis, ante exemplo se illi, quam consilio & præcepto præisse, ut nunquam Episcopalibus electionibus intersereret se: sed contentus esset eis suffragari, quem canonica electio testaretur merito & pietate cæteris præpollere. *Quia nunquam nos in qualibet electione invenimus, nec invenire habemus; sed neque vestram Excellentiam optamus talem rem incumbere. Sed qualis à Clero & plebe cunctoque populo electus canonicè fuerit, & nihil sit quod sacro obsit Ordini, solita traditione illum ordinamus. Conc. Gall. tom. 2. pag. 90.* Episcopum ordinavit Adrianus à Carolo Magno exoratus, sed non eum ipse elegerat. *Per Petrum, quem Caroli mandato, Episcopum ordinarat. Ibid. pag. 105.* Docet Nicolaus Papa Epistola ad Carolum Calvum data, fundos proventusque fuisse Romanę Ecclesiæ in Galliis. *Tom. 3. pag. 342.* Si essent in eis fundis Ecclesiæ, earum Patronatus penes Sedem Apostolicam erat & nominatio Beneficiorum. Sed ne has quidem ab Episcopi Diœcesani potestate immunes fuisse ullo certo constare potest argumento.

II. At verò Adrianus II. Coloniensis Episcopi nominationem eo nomine ad se pertinere contendebat, quòd pręcessor Episcopus canonico judicio ab Apostolica Sede dejectus fuisset. Ludovicus Germaniæ Rex vehementer dissentiebat, unde & ipsum querelis suis Pontifex de novo subrogato Episcopo in hunc modum interpellavit. *Miramur praterea gloriam vestram in constituendo Episcopo Agrippina Colonia tam indiscretè prabuisse consensum; cum evidentissimè sciret, quod Apostolica sedis judicio atque consultu ibidem debuerit ordinari Antistes, cujus censura nuper fuerat eadem Ecclesia suo privata Rectore. Ann. 870. Epist. 22.* Denique professus est se novo Episcopo confirmationis beneficium denegaturum, donec se Romanæ Synodo præsentem stiterit, & ab ea examinatus fuerit: *Pręfatam quippè ordinationem nos confirmamus, nec ratam habere decernimus, donec, &c.* Duobus aut tribus antè annis præceperat Nicolaus Papa, ut Coloniensis Clerus alium deligeret Episcopum. *Canonicè à filiis & de filiis jam nominatarum Ecclesiarum electi, ab his qui earumdem Ecclesiarum Antistites solitè sunt consecrare, regulariter ordinarentur. Ep.*

55. Sed longè alia jam rei facies erat, postquam statuerat Adrianus II. Guntharii, qui depositus fuerat, causam & judicium instaurare.

III. Joannes VIII. Papa in Concilio Tricassino Abbatiam Sancti Dionysii à Carolo Calvo Imperatore Romanæ Ecclesiæ datam fuisse contendebat. Sed cum nullis potuisset certis ea donatio probari argumentis, res successu caruit. *Quod argumentum fuerat factio, & non ratio imperfectum remansit.* Aimoinus hujus narratiunculæ author, *L.5. c.37.*, tradit in eodem Concilio perfecisse Pontificem, ut Hedenulphus Laudunensis Episcopus admitteretur, quem ipse ordinari curaverat in locum Hincmari: *Dixit Papa Joannes, ut Hedenulphus, sua authoritate ordinatus Episcopus, sedem suam teneret, & Episcopale ministerium ageret, &c.* Verum Hedenulphus electus fuerat à Clero & Populo Laudunensi, ut liquet ex Decreto electionis, quod transmiserunt ad Hincmarum Remensem Archiepiscopum, *Hedenulphum Ecclesiæ nostræ filium elegimus. Conc. Gal. tom. 3. pag. 431.* Non aliud ergo Papa quam in locum Hincmari Laudunensis alium ordinari permiserat Episcopum.

IV. Nec alia ratio est Hieronymi Episcopi Lausanensis, quem idem Joannes VIII commendavit Carolo Crasso Regi, tanquam Apostolicæ sedis authoritate ordinatum. *Jam dictum Episcopatum Lausanensem, sibi divinitus concessum, nostraque Apostolica etiam authoritate commissum, sub omni integritate recipere, habereque permittatis. Ep. 143.* At non multo post fatetur ipse Pontifex electum hunc fuisse servata Canonum norma, & ab iis ordinatum, quos proprius delegaverat Metropolitanus. *Nam regulariter illum electum, & proprio Archiepiscopo causa infirmitatis prabente consensum, & Episcopos consecratores illius, literis quas nobis ostendit rogante, consecratum fuisse jam dicta Ecclesiæ Episcopum, incunctanter agnoscimus. Epist. 144. 145.* Præpotentior ergo tantùm tuitio his verbis declaratur, *Episcopatum nostra Apostolica authoritate commissum, largitum, &c.*, quod rursus declaratur ex eo quòd spondeat Pontifex nunquam se electioni alteri consensurum. Non quod ad omnes Episcoporum electiones Pontificius desideraretur consensus; sed quod ubi partium & suffragiorum divisio & altercatio erat, ad Pontificem persæpè res referretur, & tum certè ea impendebatur summæ Sedi reverentia, ut præter ejus voluntatem nil molirentur.

Cum de Episcopatu Tungrensi, seu Leodiensi Hilduinus & Richerius decertarent, flagrante ea contentione, Joannes X. administrationem ejus mandavit Archiepiscopo Coloniensi, quem & insimulavit, quod electioni, quam confirmasset Rex Carolus Simplex, non esset suffragatus: cum ex adverso electio Hilduini patrocinio niteretur Gisleberti, quem Lotharingi sibi Ducem creaverant, excusso Caroli Simplicis Regis imperio. Romam concesserunt competitores, ubi Richerius à Papa ordinatus, Hilduinus autem excommunicatione innodatus est, ut author est Flodoardus in Chronico. *Ann. 920. 922. Conc. Gall. Tom. 3. pag. 576.*

Nec lites tantum, sed & necessariæ dispensationes in causa frequentissimè erant, ut Romam confugerent partes & electi, seque Papæ judicio subjicerent. Abdicatus fuerat in Concilio Suessionensi II. Vulfadus, quod ab Ebbone Remensi Archiepiscopo ordinatus fuisset. Causa in Concilio Suessionensi III. redintegrata, ejusque restitutio Pontifici reservata est. Tum Carolus Calvus eum Bituricensis Ecclesiæ Archiepiscopum eligi fecit, confirmationemque à Romano Pontifice postulavit, ut anteverteret eas tumultuosas factiones, quæ reformidabantur, si ejus restitutio & confirmatio à Synodo expectaretur. *Sed quia nondum in futura Synodo causa sua restitutionis definita erat, noluimus, antequam vos consuleremus, ullo modo illum prædictæ Ecclesiæ præponere. Ibidem. pag. 614.*

Actardus Nannetensis Episcopus, referente Flodoardo, *L. 3. c. 22.*, Ecclesia sua ejectus cum fuisset à Normannis, qui eam funditus diruerant: Turonensis Provinciæ Episcopos, Clerumque & populum Turonensem invitavit Pontifex, ut eum hujus civitatis Archiepiscopum eligerent; quod & præstitum ab eis est, sollicitato Hincmaro ad consensum Regis alliciendum. *Intimans Regi quod Episcopi ejusdem Provinciæ, Clerus quoque & plebs ipsius Ecclesiæ, invitati authoritate Apostolicæ Sedis, Actardum sibi velint donari Episcopum.* Litteræ quoque Caroli Calvi Regis sicut & Adriani II. id produnt, expetisse Regem ipsum translationem Actardi, concessumque fuisse à Pontifice, ut Turonum transferretur. *Conc. Gall. To. 3. pag. 362. 365.*

V. Facillimè assentientur omnes, Italiæ Ecclesias reverentiùs assurrexisse Pontificibus, siquid illi molirentur in Episcoporum electionibus, vel translationibus. Cum Faventina vacaret Ecclesia, ad eum Episcopatum Joannes VIII. evexit ejusdem Archidiaconum: rescripsitque ad Archiepiscopum Ravennatem, ut illum incunctanter ordinaret. Pontificiæ Epistolæ verba summa manifestè præ se ferunt authoritatem: *Defuncto Ecclesiæ Faventinæ Episcopo providimus hunc Dominicum venerabilem Archidiaconum, sedis ipsius honore Episcopali dignum existere. Hoc authoritatis nostræ statuta præsenti, dilectioni tuæ præcipimus; ut absque omni mora, vel protelatione, eundem Archidiaconum studeas secundùm morem Episcopum consecrare. Epist. 171. 174. 175.* Cum vero Romanus nomine Archiepiscopus Ravennas præter mandatum Pontificis Parochum Diœceseos Faventinæ Episcopum Faventiæ ordinasset, illum ad Romanam Synodum ordinatum Episcopum citavit Pontifex, qui hunc interim functionibus Episcopalibus penitus suspenderat. En ut ad eum scribat de ejus promotione: *Audientes te esse quasi ad Episcopalem honorem à Romano Ravennati Archiepiscopo, sine nostri Pontificis authoritate, seu licentia, & absque Canonica institutionis regula enormiter promotum, &c.*

VI. Consecratus est ab eodem Pontifice Optandus Episcopus Genevensis, à Clero & populo electus; quòd nimirum eam Ordinationem malitiosè procrastinaret Metropolitanus Viennensis, propter suam cum Bosone confœderationem, hoste infensissimo Caroli Crassi Imperatoris, qui Optando patrocinabatur, instabatque Pontifici, ne ejus consecrationem retardari pateretur. Archiepiscopus Viennensis eò erupit audaciæ, ut ordinatum à Pontifice Episcopum in carcerem compingeret, & alterum ipse ordinaret. Pontifex excommunicationis fulmen interminatùs jussit, ut Optandum in Genevensem Episcopatum restitueret, ipse quamprimùm Romanam ad Synodum pergeret, facinus hoc suum purgaturus. *Epist. 281. 291.*

VII. Ab ultimis usque Orbis Christiani oris Romam ventitabant multi, pio concitati desiderio, ut à Petri successoribus, tanquam à Petro ipso ordinarentur. Sed & hos consentaneum est ut credamus à Clero populoque proprio electos priùs fuisse Episcopos, sicut de Optando Genevensi ostendimus. De Episcopis autem Romam confluentibus, ut Episcopatùs gratiam ab ipso Episcopatus vertice, & à Petro magis, quam Petri successore consequerentur, luculentè disserit Auxilius in hæc verba, *Qui de longinquis terrarum spatiis per mille, ut ita dicam, discrimina, tremebundi ad Apostolicam sedem profecti sunt, & sacram ordinationem, ut moris est, magis ab Apostolo Petro, quam ab ejus Vicario susceperant.* Et infrà: *De longinquis terrarum spatiis ad Apostolorum limina profectus sum, & sacram ordinationem ut moris est, magis ab Apo-*

Apostolo Petro, quam ab ejus Vicario suscepi. L.1. c.29. L.2. c.1.

Illud quoque observari par est, agere Auxilium de his, qui Romam convolabant ex omnibus Orbis partibus, ut ordinarentur à Pontifice, nec significare, Episcopi essent, an Presbyteri, Diaconique, an Minorum Ordinum. Itaque probabilius est omnium promiscuè Ordinum fuisse. Nec negat Auxilius venisse eos cum Episcopi propii Dimissoriis litteris. Cum id vero tam instanter jubeant Canones, credere par est ita factitatum fuisse. Nisi ex adverso prætcodat qui ut Constantinopolitani & Charthaginenses Episcopi id suo quasi jure sibi sumebant, ut aliarum Ecclesiarum Clericos in Ecclesia sua retinerent illigarentque; Pontificem Romanum eodem hic jure usum fuisse. Verum ingenuè fatendum est eos quibusde hic agitur nequaquam Ecclesiæ Romanæ obsequiis designendos, dicandosque deinceps fuisse.

VIII. Non satis video, an ad Provisiones Beneficiorum referri possit, quod habetur in Canone Concilii Triburiensis, ubi profitentur Episcopi, ut durum sit jugum, quod sibi à sede Apostolica imponetur, modicè se & æquo animo id laturos, memores nimirum Petri, cujus Ecclesia parens est & magistra cæterarum omnium. *In memoriam Beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam Sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiastica rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferrendum ab illa sancta Sede imponatur jugum, feramus & pia devotione toleremus.* Can.30. At si Presbyteri vel Diaconi Roma redeuntes fallaces falsasque literas deferant, quæ paci & disciplinæ obstrepant Ecclesiarum; eos Episcopi comprehendi & custodiri curabunt, donec vel per Epistolas vel per nuncios quoslibet rescierint à Pontifice, qua eos pœna mulctari velit. *Si verò quilibet, sive Presbyter, sive Diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolico detalisse Epistolam, vel aliud quid, quod inde non convenerit: salva fide & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas utrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, usquequo per epistolam, aut per aliquos suæ partis legatos, Apostolicam interpellet sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus justo ordine lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.* Rescripta Romanæ Sedis tam frequentia jam tum erant ut & frequentes jam essent eorum adulteratores.

De Mandatis, Reservationibus, Expectativis Beneficiorum, quæ toto terrarum Orbe Pontifex contulit post annum Christi millesimum.

CAPUT XLIII. P.4. l.2. c.10.

De initio & progressu Juris, vel Exercitii Juris Summorum Pontificum in Beneficia Diœceseon aliarum. De Mandatis eorum, Reservationibus & Expectativis, usque ad annum Christi millesimum trecentesimum.

I. Istiusmodi jura needum ad usum vocata erant sub Gregorio VII. Quæ illi donarit Comes Provinciæ.

II. Adrianus IV. primus omnium videtur orasse, petisse tandem & præcepisse Ordinariis, ut Beneficia iis quos commendabat; pauperibus & bene de Ecclesia meritis conferrent. Reges ipsi Principesque Pontificem ad id instimulabant.

III. Alexander III. eo exemplo usus, precibus mandata miscuit, Optimatibus & viris quibusdam sanctissimis sollicitantibus.

IV. Vacaturas conferebant Præbendas, reservabant, expectativas dabant.

V. Pius & doctus cum primis vir Lucium Papam urgebat, ut imperaret, nec solis precibus ageret.

VI. Varia observantur in hanc disciplinam, quæ eo collimabant, ut haberent pauperes Clerici, nec ignavi, sed pii & litterati, quo vitam tolerarent.

VII. Augescit hæc Pontificia potestas, utque ei in Anglia & Gallia resistatur.

VIII. Patroni laici immunitatem adipiscuntur.

IX. Rursum repugnatur. Querela gravissima Anglorum de Italis, qui occupaverant Angliæ Beneficia omnia reditusque sacros.

X. Aliis in Regnis quo loco res essent.

XI. De Pragmatica Sancti Ludovici.

XII. Philippus Pulcher repugnat Mandatis Bonifacii VIII. à quò vicissim oppugnantur Collationes Beneficiorum Regiæ. Quid Clemens V.

I. DEmonstrata illustrataque ea, quam antiquissimam & universalem obtinebant Episcopi potestatem, conferendi omnia omninò Diœceseos quisque suæ Beneficia: defluximus ad ejus potestatis varias subinde factas coarctationes, per Patronos, per Collatores, maximè autem per Summos Pontifices. Hæreodum in his hic diutiùs nobis est, & ordiendum à Gregorio VII. qui illud quidem inter jura recensuit primæ Sedis, ut Abbatias novas creare possit, opulentiorem Episcopatum in duos partiri, tenuiores duos in unum conflare: sed ne verbum quidem fecit ullum, de facultate conferendi omnia ubique Beneficia: nisi id his ejus ex verbis exculpere velis, *Quod de omni Ecclesia quemcumque voluerit Clericum, valeat ordinare. Dictatus Greg. VIII.* Sed alio jam sensu, eoque germano hæc Gregorii interpretati sumus verba, quibus una innuitur Papæ authoritas, ad transferendos in Ecclesiam Romanam quosque aliarum Provinciarum Clericos.

Bertrandus quidem Provinciæ Comes, cum huic Pontifici subjecisset ditionem suam omnem, ejusque

que successoribus, disponendas illi simul permisit Ecclesias suas omnes: *Ecclesias omnes, quæ in mea potestate sunt, domino Gregorio Papæ omnino dimitto, & omnibus successoribus suis: & ad ordinandum eas justè & secundùm Deum pro posse meo fideliter adjuvabo. L.9. Ep.12.* Sed non facilè adduci possum, ut existimem eam Comitis hujus animo insedisse voluntatem, ut Episcoporum suorum legitimam potestatem frangeret & enervaret: atque ut id largiamur eum voluisse, privata hæc fuerit concessio, quę Provincias finibus arctaretur, nec ad alias orbis Christiani Provincias manare posset. Quin & simile veri est has Ecclesias non fuisse nisi Cathedrales, quarum investituras à se priùs usurpatas hinc in Gregorii manus resignarit.

II. Primus omnium Adrianus IV. qui Sedis Apostolicæ culmen adiit anno 1154. postulasse videtur ab Episcopis & Capitulis Præbendas, vel Dignitates quasdam, quas privatis de Ecclesia bene meritis impartiret. *Epist.10. 11. 12.* Hugo Cancellarius Franciæ Archidiaconus major Ecclesiæ Attrebatensis designatus ab Episcopo ejusdem urbis: ab Adriano dignitatis sibi collatæ confirmationem accepit. Cum Episcopus, & Capitulum Ecclesiæ Parisiensis eidem Cancellario Præbendam contulissent, eam collationem confirmavit Papa, rescripsitque ut quo ille cumque loco esset, his redditibus potiretur. Expresserat Episcopus Atrebatensis à Cancellario sacramentum, eo ipso tempore, quo ei Archidiaconatum contulerat, ut simul atque admoneretur Cancellariam abdicare, abdicaret: eo sacramento eum Pontifex absolvit. Propè à vero abest ab ipso Cancellario, vel Rege sollicitatum ad hæc omnia impulsumque fuisse Pontificem, quæ minus usitata hactenus fuerant, & quæ viam illi complanarunt, ut Canonicatum, aut Dignitatem postea peteret ipse à Capitulo eodem Parisiensi, qua idem Cancellarius donaretur. His sanè ille ea de re verbis ad Episcopum Parisiensem scripsit: *Fraternitatem tuam pro his qui nobis cari sunt rogare non dubitamus, &c. Cancellarius Regis Franciæ Romanæ Ecclesiæ & nobis quantum devotus sit & fidelis, prudentiam tuam non credimus ignorare. Inde est quod illum fraternitati tuæ duximus plurimum commendandum, rogantes attentiùs quatenus pro B. Petri nostrarum reverentia litterarum, primum personatum vel honorem, qui in tua vacabit Ecclesia, ei concedas, ut & ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, & nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi exolvere debeamus actiones.* Perspicuum est commendatitiam eam fuisse tantùm Epistolam & precem, quam Cancellarius, quam forsan Rex ipse à Pontifice expressisset alioqui propenso ad Regi & Cancellario gratificandum, cum nihilo minor esset propensio Parisiensis Episcopi, ut gratiam simul & à Pontifice iniret, & à Rege, atque à Cancellario.

Acerbiores idem Pontifex Litteras dedit ad Capitulum Aurelianensis Ecclesiæ, à quo repugnatum fuerat dispensationi residentiæ eidem Cancellario concessæ, propter Præbendam, quam in eodem Aurelianensi Capitulo obtinebat. *Epist.14.* Ex alia ejusdem Pontificis Epistola ad eundem Cancellarium data, liquet eundem Cancellarium felicissimè insudasse paci inter Franciæ Angliæque Reges stabiliendæ, atque ita non immeritò Pontificem Regemque, Ecclesiam & Regnum conspirasse ad honores vicissim novos in illum congerendos. *Epist.20.*

Missas facio reliquas ejusdem Pontificis Literas, eò pertinentes, ut collatorum sibi Beneficiorum pacificam possessionem nancisceretur Cancellarius. Venio ad eam, quæ jam non commendationes, non preces, sed mandatum præ se ferret, quæ preces imperio misceret. Antè forsan Parisiensis Episcopus vivere desierat, quàm implere posset, quod expetitum à Papa fuerat, nimirum quòd nulla vacasset Præbenda. Cum vacasset ergo Præpositura, eam à Pontifice sibi flagitari pervicit Cancellarius, & quidem verbis tantò expressioribus, quod ad Capitulum jam scribebatur. *Universitati vestræ præcipiendo per Apostolica scripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus præposituram, quæ in Parisiensi Ecclesia, & domos quæ in claustro ejusdem Ecclesiæ de hinc primùm vacaverint, ei concedatis. &c. Epist.24.*

III. Exinde quæ preces Pontificum, præcepta etiam fuere: nec alius est rerum humanarum cursus usitatissimus: nec aliter se summa per varias temporum vices Principum potestas explicat. Illud certè fateri cogimur, non amplificatam tantùm fuisse authoritatem Apostolicæ Sedis, his, seu precibus, seu mandatis: sed & Episcoporum utilitatibus, privatorumque hominum eruditionis & pietatis gloria insignorum commodis consultum fuisse. Ab Abbate Sancti Remigii Alexander III. Præbendam postulavit, pro eo qui & eruditione & ipsius Abbatis gratia floreret. *Viris literatis atque devotis tanto propensius providere tenemur, &c. Audientes devotionem quam circa te gerit, &c. Ipsum commendamus, rogantes & rogando mandantes, quatenus pro reverentia B. Petri & nostra, & intuitu devotionis ac literaturæ, &c.* Curæ erat huic Pontifici, ut egentibus Clericis, & qui bene mereri de Ecclesia possent, necessaria vitæ subsidia Ecclesiasticis Beneficiis compararet. *Pastoralis sollicitudo nos admonet, pro viris Ecclesiasticis, & præsertim pro his, qui nullum habent Ecclesiasticum Beneficium, & sunt bonæ opinionis & famæ, sollicitos existere, &c. Rogantes attentiùs, monentes atque mandantes, quatenus, &c. Append.1. Epist.7.44.* Diuturna Imperatoris & Antipapæ Victoris infestatio hunc Pontificem compulerat, ut in Gallias confugeret; ubi à Rege Ludovico VII. flagitavit Carnotensem Archidiaconatum, quo Clericum remuneraret, fugæ & calamitatis suæ socium. Cum Rex non statim annuisset, rursus illum Pontifex per Litteras interpellavit, ubi preces monita tantùm *Rogantes attentiùs & monentes, &c. Append.8. Epist.96.* Apparet Regem Pontificis precibus cessisse tandem, cum & ipse ad ejus authoritatem confugerit, ut Præbendam Ecclesiæ Parisiensis nepoti Meldensis Episcopi impetraret. Hæc enim verba Pontificis Epistolæ ad Capitulum Parisiense; *Precibus illustris Francorum Regis, Reginæ quoque, & aliarum magnarum personarum inducti, universitatem vestram per Apostolica scripta monemus, mandamus atque præcipimus, quatenus, &c. Ibidem. Epist.106.*

Joannes Salisberiensis Episcopum Vorcestrensem Literis urgebat, ut viro multis præclaro virtutibus Prębendam conferret, quod ita cuperent Pontifex, Rex & Regina. Nec dubitavit Joannes tum affirmare, preces Pontificias vim habere præcepti. *Summi Pontificis voluntas decretum est. Epist. 23.* Hanc ille scripsisse videtur Epistolam alicujus Prælati nomine, sicut & illam, qua Cantuariensis Archiepiscopus monet Alexandrum III. Papam, paruisse se ejus mandato de Præbenda, sed Episcopum Londoniensem restitare adhuc, & Pontificis esse jam, ut dignitati suæ suarumque precum consulat. *Vos honorem vestrum servabitis. Epist.36.* Testatum facit hic idem Scriptor, Regem Angliæ liberam eidem Pontifici dimittere voluisse provisionem omnium Angliæ Beneficiorum, si modò animum induceret ad exauthorationem Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis. *Concedens, ut tam in Ecclesia Cantuariensi, quàm in aliis vacantibus in Anglia, Pastores ordinaret ad libitum. Epist.271.*

Agit Petrus Cluniacensis Abbas de Præbendis, quas Tricassinus Episcopus contulerat, aut confer-

re

re debuerat Clericis quibusdam, & Abbatiæ ipsi Cluniacensi hujus *Papa precibus & pracepto. L.2. Ep.33. 34.* Declarat hujus Pontificis Decretalis *Cap. Cum teneamur. De Prabendis*, mandatis suis tum posse non obtemperari, cum ii quæ ea impetrarint, alia obtinent Beneficia, de quibus non meminere mandata. Ratio in promptu, quòd horum scopus is esset mandatorum, ut mendicitati Clerici subducerentur.

IV. Indiscrimioatim verò dabantur hæc mandata ad Præbendas, quæ vel tune vacarent, vel vacaturæ primùm essent. Aliud erat & mandati genus, ut author idoneus est Stephanus Tornacensis, quo ipsum nempe Alexander III. compellebat ad alendum Clericum, & postea ad certam pecuniæ pensionem. Quin & Pontificem idem summonebat, hoe ipsos quoque sibi sumere Cardinales Romanos, ut Clericos aliquos sibi alendos commendarent. *Sciat Paternitas vestra, nos in quibusdum Clericis exhibendis per aliquos dominos meos Cardinales consimilia onera sustinere. Epist.67.*

V. Sed cx iisdem Stephani Tornacensis Epistolis illud ante cætera observandum venit, quod quanquam mandata hæe Pontificum jam vim sibi induissent præceptorum, non tamen illis semper omnes motem gesserint. Ideo & Stephanus ipse vehementiùs instare cœpit Lucio Papæ, ut diutiùs inultain ferret contumaciam Capituli Sancti Aniani Aurelianensis, quod nondum paruerat ejus, immo & prædecessoris ejus Alexandri mandato, quo consulebatur Subdiacono, qui etsi pierate & doctrina nnn mediocri esset, & parrimonio & Beneficio destitutus languebat. Et expediri hoc Apostolicum mandatum in gratiam Subdiaconi priùs curaverat Stephanus, & idem validè urgebat, ut executioni mandaretur. *Scripsit pro eo Alexander, scripsistis & vos, primò & secundò. Sed neque preces, neque praceptum vestrum, quamvis tres Prabenda vacarent, voluerunt audire. Absit, Pater, ut inanes sint preces vestra, contemptibilis authoritas, elusorium praceptum, & nunc demum tanta, si placet, virtute intonet super eos majestas vestra, ut qui blanditiis juvari non potuerunt, imperio discunt vinci. Epist.109.* Nec multùm laborandum fuit Stephano, ut persuaderet quód volebat. Quin & suscepit ipse in se executionem alterius Pontificii mandati ad Episcopum Aurelianensem, ut Præbenda ejus Ecclesiæ adsignaretur Amanuensi Pontificis ipsius, oriundo ex ipsa Aurelianensi Diœcesi, cum expresso mandato irritandi collationes omnes Præbendarum ab eodem Episcopo faciendas, donec mandato morem gessisset. *Et si quam Episcopus fecisset vel facturus esset de nondum vacante Prabenda promissionem, concessionem vel Investiturum, totum authoritate domini Papa irritum esse & fore denuntiavit. Epist.111.* Cessit tandem Episcopus tantæ authoritatis ponderi, non sine offendiculo Canonicorum, propter Archipresbyterum, cui pecuniariam adsignaverant pensionem, dum vacaret Præbenda.

Cum rursum idem Stephanus executor designatus esset à Pontifice unà cum Archiepiscopo Remensi, Mandati cujusdam ad Capitulum Sanctæ Crucis Aurelianensis, in favorem Clerici Aurelianensis, rerum necessarium penuria graviter laborantis, statim ad Capitulum Aurelianense rem esse præscripsit plenam periculi, Pontifici non morigerari. *Tanto Patri non parere, perire est: non obedire, obire:* si illi differrent, Archiepiscopum executioni mandaturum præcepta Pontificis: *Si desides apparueritis, implebit non minus celeriter, quàm potenter:* satius esse denique volentem flecti, & parere, quàm invitum frangi, eogique. *Acceptius est spontaneum beneficium, quàm involuntarium; gratuitum, quàm extortum. Epist.131.*

Innocentii III. declarat Epistola quædam Episcopum Parisiensem sua sponte Præbendam Ecclesiæ suæ seposuisse & servasse, ut illam illi offerret, cuipiam propinquorum ejus conferendam. Quod Pontifici gratissimum fuit *Prabendam vacantem reservasti, cuicumque vellemus conferendum, habiturus gratissimum, si alicui de sanguine nostro, &c. Regest.13. Epist.130.* Alibi verò rursus idem Pontifex discernit tria literarum seu mandatorum genera, ad collationem Beneficiorum spectantia. Prima erant Mandata, ut quipiam provideretur. His succedebant iteratæ Monitiones. Tertio tandem loco expediebantur Executoriæ, quibus delegabantur, qui executionem urgerent, vel rem exequerentur ipsi. *Regest.15. Epist.95.*

VI. Ita gradatim ex precibus ad præcepta ventum est, & repugnasse, contumaciæ imputabatur: denique delegati sunt Executores, qui cessantibus Collatoribus, Beneficia ipsi conferrent. At verò 1. quidem id fiebat interpellatione & instigatione Francorum ipsorum, Regum, Principum, Episcoporum, Abbatum, virorum sanctitatis laude clarorum, qui Pontifices ipsos ad hæc stimulabant. 2. Tantò clementiores esse nos in his decet, quod totum fiebat in gratiam Francorum ipsorum civium, & plerumque Diœcesanorum, quibus & merita suffragabantur, & obsequia Ecclesiæ præstita, & demum luculentissimam omnium suffragatrix paupertas.

Quæ eadem observari par est in Litteris Innocentii III., *Innoc III. Regest. 15. Epist.13. 27.95.* 1 nempe ipsius permagni Ecclesiæ interest, ut Clericis consultum sit quorum illa mater est, & quorum obsequiis culta fuit, cum tamen illis non sit, quo vitam tolerent. *Cum reditus sufficientes non habent.* Illud enim Romanis Pontificibus fixum & solemne erat, non commendare, nisi qui patrimonii inopes essent & Beneficii. *Cum necessitatibus pauperum Clericorum, qui nullum sunt Ecclesiasticorum Beneficiorum consecuti, Sedes Apostolica duxerit succurrendum. Regest.16. Epist.163.165.* Quæ in Mandatis exprimi receptissimum erat: *Sicut ibidem exprimi consuevit*, Quin in ipsas Orientis Ecclesias eandem sibi idem Pontifex licentiam usurpavit, ut Executores mitteret, juberetque, nec Censurarum jaculis abstineret. *Ibid. Epist.177.*

Nec Gregorius IX. Censuris abstinuit. *Extra. De Preb. c.38.* De Cælestino autem III. narrat Rogerius, cum necdum posset terminari Archiepiscopi & Capituli Eboracensis dissidium de collatione Decanatus ejus Ecclesiæ: nominatum à Pontifice ipso fuisse Decanum, illum ipsum quem Capitulum elegerat, illeso partium jure. *Fretus sua potestate, de cujus amplitudine dubitare fas non est, Decanatum contuit*, Permira sunt ea verba, nec illud minùs mirum, quòd nemo tum obstrepuerit.

Jus erat multò luculentius, fuissetque repugnare non paulò atrociùs, cum agebatur de Clericis, qui sine titulo ordinati fuerant ab Episcopo, vel ab ejus prædecessoribus. Unde idem Innocentius III. ad Bracharensem Archiepiscopum ejusmodi de causa. *Cum etsi tecum de jure agere vellemus, te possemus meritò ad provisionem eorum compellere, quos à tè vel pradecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret. C. Accepim. De atate & qualit.* Ejusmodi quoque de re ad Episcopum Zamorensem in Hispania sunt ejusdem Pontificis Litteræ. *Regest.1. Ep. 76.* Honorius III. ad Capitulum Andegavense misit *preces & pracepta. C. Dilectus. De prab.*

VII. Si verò potestas hæc non eodem semper se circumscripsit gyro, quo cœperat: si latius serpsit, si repugnari non est amplius passa, postquam longo usu corroborata fuit, doctorumque & piorum omnium adgratulatione & voto: illud unum occurrere debet animo, eam esse rerum humanarum sortem, ut semper adolescant, vel senescant: au-

augeantur, vel minuantur: nunquam diu consistent eodem sive in bonum, sive in malum gradu.

Erit quod magis etiam stupeamus, in eo quod narrat Matthæus Paris anno 1226. Ottonem Pontificium in Anglia Nuncium proposuisse nomine Papæ, ad abstergendas avaritiæ sordes, & profligandam munerum invidiam à Romana Curia, quam ad has pudendas angustias sua coarctabat paupertas, duæ ut illi Præbendæ adsignarentur in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, alteram mensæ Episcopalis, Capitularis alteram: similiter & duas in Abbatialibus Ecclesiis, alteram mensæ Abbatum, alteram Monachorum, ubi sejunctæ jam fuerant mensæ. Excusarunt Episcopi absentiam cæterorum Prælatorum & Patronorum Regni totius, maximè verò Regis, cujus plurimum interereat: at Barones Regni nomine Regis obnunciarunt Episcopis, quibus Feuda & Baroniæ erant, eorum non esse juris & potestatis, Ecclesiæ Romanæ subjicere Feuda Regni, ex quibus aliquando exhaustis fore ut suppeditari non posset, quo Regni oneribus satisfieret. *Districtè inhibentes ne laicum feudum suum Romana Ecclesia obligaret, unde à servitio sibi debito privaretur.* Ita rem tota tum ludificati sunt Angli.

Legatus Pontificius in Gallia Romanus nomine, idem tentavit in Concilio Bituricensi ejusdem anni, postquam dimitti curaverat Procuratores Capitulorum. At illi mox rem subodorati, haud mora rediere, contestatique sunt non sine ingenti animorum effervescentia, non posse non inde schisma imminere in Gallicanam Ecclesiam, vulnusque immedicabile, quo universalis Ecclesia cruentaretur; Optimates Regni Regemque ipsum persuasissimos esse sanguinis & vitæ ipsius impendio decertandum sibi esse ad hanc amoliendam ab Ecclesia & Regno calamitatem: denique opum abundantiam magis reformidandam esse Romanæ Ecclesiæ, quàm inopiam; & ex illa non paulò plus detrimenti emergere aliquando posse: *Ipse Rex & omnes Principes parati sunt contradicere, & resistere usque ad capitis expositionem, & omnis honoris privationem, præsertim cum videatur imminere propter hoc scandalum, subversio Regni & Ecclesiæ generalis, &c. Moveat vos zelus universalis Ecclesiæ & sanctæ sedis Romanæ, quia si omnium esset universalis oppressio, posset timeri, ne immineret generalis discessio, quod Deus avertat.* His vel minis deterritus, vel rationibus persuasus cessit Legatus, sanctèque affirmavit, nihil à se tentatum esse in Gallia, quòd non sperasset & in Imperio, & aliis in Christiani Orbis Provinciis approbatum iri.

VIII. Si inauspicato cederent reservationes hæ generales, at peculiares suo semper libero ferebantur cursu, etiam in Beneficiis laici quandoque Patronatus. Perscripserunt super ea re Barones Angliæ amarulentissimas ad Gregorium IX. literas anno 1239. ut perhibet Matthæus Paris, à quo & impetratas ait Bullas, quibus Patroni laici prorsus eximerentur. *Ne Beneficia Angliæ, quæ ad præsentationem sæcularium pertineat Patronorum, authoritate nostra cuiquam conferantur. Gregor. IX. Ep.13.* Hoc ipsum Regi jam concessum fuerat. Ne hac quidem Gregorii humanitate deliniri potuit Matthæus Paris, aut ab insita sibi maledicendi libidine abduci. *Solum data sunt in direptionem & prædam possessiones personarum Ecclesiasticarum, & imbelliam Religiosorum. Jamjam igitur in antiquum chaos mundus ruere comminatur.*

Retunderentur aliquanto etiam æquius & validius Matthæi obtrectationes, si Pontifices, vel Pontificum potiùs Legati minus indulsissent privatis affectibus, suæque propensioni ad ditandos Italos, maximè autem Romanos, propinquosque suos, quorum in sinum opes infundebant Provinciarum, extraneisque hominibus universas jam Angliæ Ecclesias referserant. Non poterit non vehementer obstupescere, qui legerit quæ ab eodem narrantur ad annum 1240. mandatum esse à Pontifice tribus Angliæ Episcopis, ut quæ primùm vacarent Beneficia, trecentis conferrent Romanis: interim autem dum Mandatum explessent, à quacumque eos alia Beneficiorum collatione suspensos fuisse. Si nihil hic exaggerate dictum est à Matthæo, obreptum haud dubio fuerat Pontifici.

IX. Ex eodem verò Scriptore Canonici Lugdunenses anno 1245. coram, & fidentissimè restitere Innocentio IV. Papæ, cum duas eorum Ecclesiæ Præbendas propinquis quibusdam suis conferre adgressus est. *Cum Papa quibusdam Præbendis vacantibus quosdam alienigenas consanguineos, vel affines suos inconsulto Capitulo intruderet, restiterunt ei in facie Canonici Lugdunenses, obtestantes, quod si tales apud Lugdunum apparerent, non possent eos vel Archiepiscopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur.* Nec de eo postea Pontifex verbum fecit ullum.

Haud satis comperi, an eadem fuerit sors, idemque exitus querelarum, quibus in Concilio Lugdunensi Angli eundem incesserunt Pontificem, vehementer exulcerati adversùs Italos, qui omnia penè Angliæ invaserant Beneficia Patronatus Ecclesiastici, ita ut ad eos redirent annis singulis plusquam sexaginta millia marcarum argenti, quantum pecuniæ summam non facile Rex universo ex Regno exigere potuisset. *Italici percipientes in Anglia sexaginta millia marcarum, & eo amplius annuatim, plus emolumenti meri reditus de regno reportant, quàm ipse Rex, qui est tutor Ecclesiæ, & regni gubernacula moderatur. Idem.* Inducias ad deliberandum flagitavit Pontifex. Ingeminatæ sunt rursus eædem querelæ in Angliæ Parlamento anni 1246. & ad ipsas usque Pontificis aures personarunt. Iteratæ illæ sunt denuo anno 1247. & Angliæ Regem emollivit tandem Pontifex, pollicitus, ad ipsummet Regem preces posthac missum iri, ut provideatur, vel Papæ, vel Cardinalium nepotibus. *Quod quando Papa providet alicui vel aliquibus ex nepotibus suis, vel Cardinalium, ipse, vel ipsi Cardinales rogabant dominum Regem cum instantia magna, quod placeat Domino Regi, ut provideatur sic.* Ne huic quidem temperamento acquievit Matthæus Paris, unde & subjicit anno 1252. Episcopum Lincolniensem calculis subductis declarasse unum Innocentium IV. plura extorsisse ab Anglis, quàm omnes ejus prædecessores conjunctim, annuosque reditus Italorum in Anglia ad septuaginta millia marcarum argenti excrevisse, quarum ne tertia quidem pars ad Regiam arcam quotannis redibat. *Reditus Regis merus non ad ejus partem tertiam computabatur.*

Quanquam ubique vehementer suspecta sit hujus Historici maledicentia, non possumus non his magnopere indolescere, & mœrori levamentum aliquod venari, ex eo quod idem Innocentius IV. hoc admodum tempore revocaverit reservationes & mandata omnia, quæ surrepta ipsi fuerant in Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatias, & Prioratus. Extat Bulla in Additionibus ad Matthæum Paris: ingenuè fatetur Pontifex non importunitate tantum temporum, sed inexsaturata quorundam hominum cupiditate extortas sibi fuisse invidiosas omnes istiusmodi concessiones. *Et qualitas temporis, quod diebus istis potissimum fuit ob eorum malitiam modis variis redimendum, & nonnullorum importuna instantia extorsit, &c.*

Eadem tamen trita est via successori ejus Alexandro IV. si qua fides eidem Matthæo Paris ad annum 1258. Cum his innovationibus constantissimè reniteretur Archiepiscopus Eboracensis, prohibitum est primo, ne crux illi pro solemni Archiepiscoporum more prægestaretur. Suspensionibus & excomunicationibus in eum pertonuit Pontifex,

&

& ne vel sic quidem de sententia dejectus ille est, & de infracta constantia, ut ne Ecclesiæ suæ Beneficia conferrentur extraneis, & imperitis ejus linguæ, quæ in Provincia sua Valliæ, quam Gallicam etiam vocant, usitata & vernacula est. *Inexpertos, & lingua Gallicana ignaros renuit acceptare.*

X. Io historicis horum temporum apud alias gentes commentariis, nulla exempla hujus indomitæ vel constantiæ, vel contumaciæ, quæ tam crebra apud Anglos fuere. Quin immo Concilium Coloniense 1260. præcepit servari in Ecclesiis Collegialibus Bullam Alexandri IV. quæ vetabat ne plura eis infligerentur, quam quatuor mandata Reservationum Apostolicarum. *Can.13.* Concilium alterum Coloniense anni 1266. definiit, cum persæpè contingeret, ut de Præbendis vacantibus litigaretur, inter plures Mandatarios Papæ, vel Legatorum ejus, vel Competitores alios, hujusmodi lites diffinirentur à Capitulo, vel ad Pontificem referrentur: pendente autem lite, proventuum altera pars Ecclesiæ, altera Vicario adsignaretur, qui ejus ministeria obiret.

XI. Quæ tribuitur Ludovico Regi IX. Pragmatica, obliquè videtur illa quidem impetere has omnes Pontificias Provisiones Beneficiorum, firmando constabiliendoque jus Patronorum, etiam Ecclesiasticorum, provisoque, ut collationes omnes Beneficiorum fiant ex norma Juris Communis. Sed cum non occurrerit usquam mihi quidem, vel antiquus author & fidejussor hujus Pragmaticæ, vel ratio prorsus inconcussa, quæ illam astruat, non immerito visum est diutius hic non immorandum.

XII. Sed inficias ire non possumus, quin tot inter jurgiorum Capita, temporibus Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri disceptata, huic quoque quæstioni locus fuerit. Pontifex quippe ulterius progressus quàm hactenus factitatum esset, per Cardinalem, quem in Gallias legavit, Regi significatum voluit, penes summum Pontificem *esse summam potestatem conferendi Beneficia, qua vacarent in Curia, vel alias, non à laico conferri ulla posse, nisi se permittente.* In Regiis ad hæc responsionibus, ut ad plura alia, nihil prorsus ad primam partem reponitur, quæ pertinebat ad potestatem Papæ; sed *quod ad jus Regium conferendi Beneficia, responsum est eo uti Regem, usumque hactenus esse, sicut usus erat Beatus Ludovicus Rex ejusque prædecessores.* Eodem anno qui erat 1303. indignanter ferens Pontifex, quod Rex Clerusque Regni minus concessissent ejus voluntati, suspendit electiones omnes, sibique reservavit provisiones Beneficiorum, quæ posthac vacarent, donec Sacerdotii, & Regni pax resarciretur. *Histoires du Diff. de Bonif. VIII. & de Phil. le Bel. pag.*89. 90. 91. 92. 163. *Raynal. an.*1303. *n.*39.

Propè abest à verò Collationes Beneficiorum per Principes sæculares, peræque saltem novas, & antiquis Canonibus priscæque Disciplinæ pugnantes fuisse, atque eorundem Beneficiorum provisiones per Mandata, Reservationes, & Expectativas Pontificum. Ita Regi Pontificique vicissim erant quæ suffragarentur, erant & quæ refragarentur, cum uterque niteretur usu novo illo quidem, sed qui adversùs antiquos mores præscribi potuisset. Differemus infrà copiosius de Collationibus laicorum.

Anno 1302. à sacro Collegio datæ sunt Epistolę in Gallias, ad purgandum Bonifacium. In iis confirmabatur, non esse Italis ab eo concessas nisi Ecclesias majores duas, Archiepiscopatum Bituricensem, & Episcopatum Atrebatensem, & quidem iis datas, quorum exploratissima omnibus esset, & peritia & in Regem fides. *Quibus de personis providit ipsi Regi non suspectis & Regno, quorum eminens scientia late patet, nec sunt conditiones eorum incognitæ.* Adsignatos ab eo fuisse multis aliis Regni Cathedralibus, Francos gente, & fide in Regem conspicuos Pastores: *Multis verò aliis Cathedralibus Ecclesiis providit de personis oriundis de regno, &c.* Neminem prædecessorum Pontificum tanto incensum fuisse studio consulendi pauperibus Clericis, Doctoribus etiam Theologis ab eo provisum fuisse, quin & illis ipsis Clericis, qui Regum, Prælatorum, Magnatumque obsequiis affixi essent. *Quis unquam Prædecessorum suorum formas providendi pauperibus Clericis plus extendit, &c. Ad pauperes Clericos parum se extendebat pietas Prælatorum, &c. Exurgant Magistri in Theologia, quibus ipse in Parisiensi Ecclesia Canonicatus contulit, & Præbendas, &c. De nonnullis vacantibus & vacaturis Dignitatibus, Beneficiis & Præbendis, providit Clericis Regiis Prælatorum, Ducum, Comitum & Baronum, &c.* Perversum illud esset & malitiosum, si quis existimaret Bonifacium callidè Beneficia sparsisse in eos omnes, qui Magnatibus fæculi Ecclesiæque adhærescerent, quo secundos eos haberet & propitios, in defensitando hoc suo nominationum ad Beneficia jure. Sed illud certissimum est, primas illum semper dedisse paupertati & probitati; fuisse etiam in ædibus Magnatum viros pietate & meritis claros, & quibus hæc Beneficiorum subsidia opportuna cum primis essent: deniquè non aliam esse certiorem rationem, aut artem sagaciorem ad tuendam authoritatem legitimam, quàm ejus usum religiosum, beneficum, amabilemque.

Nec recessit à Bonifacii vestigiis Clemens V. si qua Nanzio fides. Mandata & Expectativas contulit Capellanis & Clericis Capellæ Regiæ Philippi Pulchri, fratrumque ejus; ac præterea studiosissimus fuit consulendi Clericis egentioribus, nec tamen virtute & sapientia destitutis. *Pro suis Fratrumque suorum Capellanis & Clericis, de Præbendis in proximo vacaturis ferè in omnibus Ecclesiis Regni sui favorabiliter providit. Necnon pauperibus Clericis gratias amplas fecit, providens eis de Beneficiis secundum exigentiam & merita personarum. An.* 1305.

CAPUT XLIV. *P.4. l.2. c.21.*

Rursum de Mandatis Pontificum ad Beneficia: de Reservationibus & Expectativis ab anno millesimo trecentesimo ad Concilium Basileense.

I. Quantum querelarum effusum sit in Concilio Viennensi de Mandatis, Reservationibus, & Expectativis.

II. Quas sanctissimas canonicasque Regulas sectatur Benedictus XII. in provisionibus Beneficiorum, quanquam Reservationes retineret. De Regulis Cancellariæ.

III. Quam rationem secutus sit Clemens VI. usque ad Regem Angliæ scribens instituta sua purgarit.

IV. V. In has rerum conversiones multa observantur, & in eam doctrinam quæ tum spargi cœpit, Ecclesias omnes à Petro & successoribus ejus fundatas, eoque reservatum iis fuisse jus illas conferendi. Ejusmodi placita generalia tantum valuisse, quantam usus & consuetudo cujusque ævi concessit. Translatio Sedis Apostolicæ Roma Avenionem, Mandata & Reservationes coegit multiplicari.

VI. Progressus Mandatorum & Reservationum-

tempore schismatis Avenionensis. Ecclesia Gallicana eo tempore Congregationes varia & molitiones.

VII. Quid gestum sit in Concilio Pisano, quid in Constantiensi? Ecclesia Gallicana ad Canonicam revocat libertatem.

VIII. Libertas hæc Canonica Decreto & Decretalibus innitebatur, & Reservationibus acquiescebat ibi comprehensis. Quæ sint hæ Reservationes.

I. Acerbissimè conquesti sunt Concilii Viennensis Presules anno 1311. de mandatis & reservationibus Romanorum Pontificum. Obtulit publicavitque jussu Clementis V. Papę Durandus Mimatensis Episcopus opusculum prorsus aureum, varia illa eo complexus capita, quæ emendatione egere viderentur. In iis locus erat capiti de Mandatis: *Videtur Ecclesiasticus ordo confundi, quia Ecclesiastica Beneficia ad Episcoporum collationem & provisionem pertinentia, per Sedem Apostolicam & per alios conferuntur, etiam antequam vacent, non solùm in Curia Romana, sed extra. Cum Episcopi de Cura & Curatis, quorum conscientias ignorant, quia ipsi eis non provident, reddere habeant rationem. Tit.7. Part.2.* Illam porrò Durandus certissimam inculcabat rationem, qua fieret, ut cujusque loci piis & doctis viris Beneficia obtingerent, si nunquam extraneis conferrentur, vernaculæ imperitis Regionum linguę & disciplinę; alienissimis autem ab ea, quę prę cæteris necessaria est, voluntate residendi. *Provideri posset prædictis de Ecclesiasticis Beneficiis, quæ tenent multi alienigena in alienis regnis, quorum linguagia non intelligunt, nec habiles sunt ad Curam exercendam in eis nec in ipsis residere intendunt, nec etiam possunt. Tit.43. Part.3.*

Publicatum est à Rainaldo fragmentum opusculi ab alio tunc nescio quo Prælato elucubrati in eundem scopum, ex quo luculentiùs patet, quo tandem erupisset mali labes. Narrat quippè ut confluerent catervatim Romam Clerici vagi, malè morati, imperiti, impetrarentque Beneficia, *in forma pauperum, vel aliàs. Rainald.ann.1311 n.69. 60.* His eos Episcopi investiebant ad mandatum Pontificis, *tanquam filii obedientia*. At mox horum Beneficiariorum mores inconditi offendiculo erant Ecclesiæ, eorum multitudo immensa probos doctosque Beneficiis frustrabat, ita Episcopi necessario ministrorum idoneorum subsidio destituebantur. In Ecclesia Cathedrali viginti Præbendis instructa, intra spatium annorum viginti non potuit Episcopus conferre nisi duas, etsi triginta quinque alio quoque tempore vacassent, reliquas omnes absorbentibus Papæ Mandatariis. Pauperiores Clerici, & qui si quid nacti erant patrimonii, id totum ad paranda sibi aliqua peritiæ & virtutis ornamenta consumpserant, Beneficiis fraudabantur, in quæ involabant extranei; qui vel Pontificum, vel Principum aliorum Curiæ illigati, privilegiis haud satis exploratis, etsi minimè residerent, Beneficiorum tamen opimis gaudebant proventibus.

Utcumque elaboratum sit in Concilio Viennensi ad faciendam temperandamque his malis medicinam; nihilo tamen minus Archiepiscopatum Cantuariensem reservavit sibi Clemens V. vacantemque contulit anno 1313. eliminato eo, qui electus fuerat. *Valsing. Ann.1313.* Contulit certè Clemens eam Ecclesiam longè opulentissimam Episcopo Vorcestrensi Angliæ Cancellario, eoque Regem implicuit sui juris tuitioni. Anno 1320. Joannes XXII. reservavit sibi Episcopatum Vintoniensem tum vacantem, rescidítque electionem factam à Monachis Pontificiæ reservationis minùs observantibus. Ex fitis unum Clericis nominavit Pontifex, qui gratiam Regis vix quidem, sed aliquando tandem sibi tamen recollegit, & solemniter inauguratus est in Ecclesia Sancti Albani, quæ immediatę subest potestati Romanæ Sedis.

II. Anno 1335. à Benedicto XII. publicata est Decretalis *Ad regimen*, quæ quamplurimas complectitur Reservationes, cum veteres, tum novas. *Extravag. Comm. l.3. Tit.2. c.13.* Antequam ad earum enumerationem accingamur, ne quis animi sui præjudiciis delusus de hoc Pontifice malè suspicetur, observandum est eum Rainaldo & Spondano, non alio incitamento eas Reservationes eum fecisse, quàm ut dignoribus quibusque Beneficia conferret. Assentiuntur enim duo isti nuperi Annalium Ecclesiæ conditores antiquioribus cujusque temporis Scriptoribus, religiosissimè hunc Pontificem & circumspectissimè Beneficia, nec nisi præstantibus viris contulisse. Scitè ille dicebat, *Nolle se lutum ornare.* Ideo & complures Ecclesias vacare patiebatur, præstabilibus esse aiens, ut nullis subessent Pastoribus, quàm malis. Propinquus sibi ullos esse dicebat: nec Papæ nullos esse posse cognatos. Cum importuniùs instabant aliqui, ut propinquos ornaret, unum illud ex Psalmis regerere solitus erat, *Si mei non fuerint dominati; tunc immaculatus ero.* Unus fuit ex nepotibus, quem Arelatensi Episcopatu auxit; quod & ejus meritis, & Cardinalium votis datum est. Neminem suorum Romana illustravit purpura. Toto Pontificatus tempore sex tantùm creavit Cardinales, eosque omnibus & pietatis, & doctrinę atque experientiæ numeris absolutissimos. Coævus ei Scriptor hoc eum exornavit testimonio: *Justus erat & durus, Beneficia reservavit, & vix conferre voluit, timens ne conferrentur indignis.*

Hæc mihi præfanda & præcavenda duxi, ad amoliendas eorum suspiciones, qui iniquo alioqui tulissent animo has Decretalis *Ad Regimen* Reservationes. Reservat enim ubi Pontifex, 1. Episcopatus, Abbatias, & Beneficia prorsus omnia, quæ vacarint in Curia, aut intra dictas Diætas, seu morte, seu depositione, privatione, translatione, aut suspensione consecrationis. 2. Beneficia item omnia, quorum electiones, aut postulationes irritatę fuerint, aut rejectæ, vel quorum resignationes admissæ. 3. Quidquid Beneficiorum vacat morte Cardinalium, vel Romanæ Curię Officialium. 4. Abbatias, Prioratus & alia eorum Beneficia, quibus Abbatias, vel Episcopatus confert Sedes Apostolica. 5. Beneficia omnia quæ vacabunt, ut incompatibilia cum iis, quorum quis largitate Sedis Apostolicæ adeptus fuerat collationem, & pacificam possessionem.

Hæc Pontifex sibi reservavit in omne Pontificatûs sui tempus. Ea, ut ita dicam, rudimenta erant Regularum Cancellariæ, quarum secunda Pontifici reservat Ecclesias omnes Episcopales & Abbatiales Christiani orbis, quarum redditus superant ducentos florenos. Tertia reservat Dignitates omnes Cathedralium, quæ principem locum tenent post Episcopum; primas item Collegialium, Prioratus, aliasque Dignitates Conventuales. Inde est, ut ait Fagnanus, *in C. Nullus. De electione*, quod in electionibus nullus est jam in Italia & Hispania residuus locus, ubi hæ reservationes usu receptæ sunt. Octava Pontifici reservat octo menses, quatuor tantum Episcopis permittit ad nominationem omnium Beneficiorum. Joannem XXII. vulgò existimant prima jecisse fundamenta Regularum Cancellarię; quas ejus successores publicarunt, auxeruntque usque ad Nicolaum. V. à quo in eam, quæ nunc sunt, redactæ sunt formam. Has ut plurimùm Pontifex quippè promulgat Regulas immediatè post suam ordinationem. Extinguuntur enim quodammodo cujusque Pontificis morte, authoritatisque & vigoris inanes permanent, donec à novo Pontifice iterum publicatę reviviscant. Itaque cum

ferè

ferè consent hæ Regulę Reservationibus Beneficiorum, in pristina sua jura quasi postliminio redeunt Ordinarii, quo primùm puncto temporis vacat Sedes Apostolica, donec creatus recens Pontifex consopitas Cancellariæ Regulas rursus excitarit. Hinc vacante Romana Sede, per omnes menses Ordinarii suo jure fruuntur, præterquam in locis, ubi Concordato Germanico locus est. Ibi enim interregni Pontificii tempore vacantia Beneficia successori reservantur in mensibus Papę. *Barbosa De Episc. Offic. Part.2. Allegat.57. n.58. & seq.*

III. Revocanda jam oratio est ad historicam Reservationum contextionem. Anno 1343. Eduardus III. Angliæ Rex, referente Valsinghamo, provisiones omnes à Clemente VI. factas Ecclesiarum Angliæ Cardinalibus donatarum revocavit. *Raynal. anno.1343. num.90. 91. 92.* Intexuit Historiæ suæ Valsinghamus Literas Regis hujus ad Pontificem datas, ubi Ecclesias omnes Anglicas ab extraneis possideri conqueritur, quorum suspecta sibi sit fides: qui non resideant, qui plebium linguæ imperiti sint, quas regunt: qui concionari, & monita salutis ideo instillare non possint: qui hospitalitatem minimè exerceant: qui Ecclesiæ domos non reparent: qui Ecclesias ipsas sinant collabascere: qui indigenas Anglos spe fraudent studii literarum, dum eos præmiis fraudant, eoque eogant exulare à patria: qui Patronorum jura & electiones canonicas extinguant. Rescriptum est porrò à Pontifice, cum in Senatu Cardinalium pertracteotur Christianæ Reipublicę causæ omnes majores hos Ecclesiarum proventibus sustentari necesse esse, æquum esse: plures à se creatos esse Cardinales, & ex iis duos tantùm Anglicanis Beneficiis donatos: cæteris Cardinalibus à reliquis Christianis Regnis largissima grataniter & perlubenter suppeditari stipendia, amplissimæ eorum dignitati accomodata; non posse se non condolere & illacrymari Angliæ, quæ sola desit officio tam justo, & ad suam ipsius tum utilitatem, tum gloriam pernecessario. *Certum est autem quod non solùm in regno, & terris tuis, immo quasi in omnibus regnis & partibus, tam propinquis, quàm remotis, ubi Catholica fidei viget cultus, aliis novis Cardinalibus consimilem gratiam fecimus, in quibus rebellionem aliquam nullatenus audivimus, &c.* Cum altero post anno needum de sententia recederet Rex Angliæ, rursus ad eum prescripsit Pontifex, Christum Ecclesiam suam primò super Petrum & super Petram fundasse, tum deinde à Petro & successoribus ejus fundatas fuisse omnes Ecclesias Patriarchales, Metropolitanas, Cathedrales, in quas adeo sibi illi hoc integrum jus semper servarunt, ut & ipsas & ipsarum Beneficia possent omnia conferre. *Verbum illud, per quod constitutum est cælum & terra, Romanam fundavit Ecclesiam, qua quidem omnes Patriarchales, Metropolitanas & Cathedrales Ecclesias, & ipsarum cujuslibet ordinis dignitates constituit. Ad cujus Pastorem & Rectorem Ecclesia, videlicet Romanum Pontificem, omnium Ecclesiarum, personarum, officiorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio noscitur pertinere. Rainal. an.1344. n.58. &*

IV. Intertexi hic operæ pretium est observationes aliquas maximi sanè ponderis. I. Objectari potest capitalem hanc rationem à nullo priorum hactenus Pontificum excogitatam, à nullo certè propositam fuisse, nisi postquam juris illius possessionem pacificam & universalem adepti erant Romani Pontifices. Et vicissim responderi à nobis potest, ut res ad eum se habeat modum, nec mirum videri debere, nec novum, si olim allegatis novę subinde accumulentur rationes, ad astruendum jus quod universaliter jam ubique receptum est. 2. Ex contextu hoc nostro historico & chronologico liquidum fuit, inter initia meras fuisse preces, quibus Pontifices Patronos & Collatores convenirent: eas ab ipsis donari solitas preces necessitati, sollicitationi, importunitati privatorum hominum, vel petitioni Principum: oratos, & vix tandem exoratos eos fuisse, ut non jam preces, sed præcepta adhiberent: denique seu preces, seu præceptiones ab origine ipsa non fuisse interpositas, nisi ad pauperum Clericorum levationem, & quidem indigenarum, Ad Clementem VI. centum millia pauperum Clericorum confluxisse ad necessaria ex Beneficiis subsidia comparanda refert Chronologus. *Hist. Univ. Paris tom.4. pag.276.* Rursum illud observari potuit, seu Mandatis, seu Reservationibus minuscula tantùm Beneficia comprehensa fuisse, cum de Episcopatibus & Abbatiis inter illa initia ne veniret quidem in mentem. Inde id resultat, servitum tantummodo fuisse Ecclesiæ necessitatibus, eo omnibus persuaso & præjudicato, nunquam desieri Ecclesiam posse potestate ad salutem suam necessaria.

3. Quandiu inter has metas res cohibita fuit, & rariùs & parciùs restitum fuit. At ubi res eo evasit, ut turbæ nepotum, proximorum, extraneorum Beneficia prodigerentur; ubi donari cœpere ipsæ Ecclesiæ principes, Episcopales & Abbatiales: ubi etc reservari cœpere, quo in sinum extraneorum effunderentur: tum verò & frequentiùs reclamatum est, & audaciùs contumaciusque. Tum denique apparet commentatas fuisse novas rationes, quibus sufulciretur jus, quod cum novum jam non esset, novis subinde impulsionibus concutiebatur. Inter rei primordia necessitas Ecclesiæ rationum omnium instar erat. Ubi ultra necessitatis forsan limites effuderunt se Mandata, minùs dociles eis se præbuere Præsules Principesque. Tum forsan sive altiùs, sive longiùs petitis rationibus impeti & ipsi cœpere.

4. Conveniebat omnibus orthodoxis, & de Primatu Sedis Apostolicæ divinitus instituto, & de fine ac scopo exercendæ hujus summæ potestatis, ad Religionis incrementa, & ædificationem Ecclesiæ. De his inter Pontifices, inter fideles omnes certo constabat. Sed inde scatebant tot concertationes, quòd non omnibus conveniret, qui ad Ecclesię ædificationem conducibile, quid amplum, quid necessarium esset. Hinc dissensiones & opinionum dissidia, & ex opinionum dissidiis pugnæ, tum vel maximè cum inopinis illudunt affectus terreni & cupiditatum præstigiæ.

5. Sed & illud necessario fatendum est, eo etiam tempore; & in illis rerum eventis, ubi maximè ostentabatur Principatus Sedis Apostolicæ, & Potestatis vires se aliter & aliter in longo sæculorum decursu explicantes: nunquam eo uno obtentu quidquam innovatum, aut de novo tentatum fuisse à Summis Pontificibus: nunquam ulterius aliquid eos contendisse, quàm ut constaret, quod receptissimo jamdiu usu stabat: quin immo & de jure ubique jamdiu recepto subinde remisere multa, ubi ita paci Ecclesiæ, ita charitati, ita modestiæ conducere intellexerunt.

6. Si ante Bonifacii VIII. Pontificatum rarissimè Pontificiis his provisionibus adversata est Gallia: multò sanè proclivior illa fuit ad gratificandum Pontificibus, postquam Avenionem traducta fuit Sedes Apostolica. Aveninnenses nimirum Gallicanique Pontifices eam potestatem reservationum & mandatorum ad id fastigii provexerunt, quo non potuit altius assurgere. Clemens V. qui primus ibi sedit, statim reservavit sibi Ecclesias omnes Patriarchales, Metropolitanas, Episcopales, Abbatiales, denique Beneficia prorsus omnia, quæ vacarent, vel vacatura essent in Curia. Reges & alii quibus abnuere vix quidquam poterat, tot ab eo Episcopatuum & Abbatiarum Commendas extorserunt, ut vel ipse compulsus deinde fuerit has re-

vocare omnes gratias, quas inconsideratius à se concessas fuisse ipsemet confessus est, postquam gravi morbo conflictatus, in anteactam vitam suam inquirere cœpit. & sævire in se, ne sæviret in eum summus Judex. Successor ejus Joannes XXII. reservavit sibi fructus anni primi, seu Annatas ut vocant, omnium Beneficiorum, Clemens VI. Cardinalibus suis, unde se sustentarent, contulit per reservationes & expectativas, Episcopatus complures Christiani orbis.

7. Inexorabilis quædam videbatur illis incubuisse necessitas hæc adhibendi importuna alioqui remedia levandæ egestatis suæ post transvectam Avenionem Romanam Curiam, quòd eam arripuissent nefarii prædatores ansam invadendi Dominii, vel patrimonii Ecclesiæ Romanę in Italia. Dolori fuit Galliæ & ingenti dispendio illa, quam gloriæ & compendio sibi fore augurabatur transmigratio. Quanquam nec illud dissimulari debeat, cum plerique Cardinales per annos hos transmigrationis septuaginta Gallicæ fuerint gentis, ingentes illas opes quæ in Cardinalium defluebant manus, à Gallia ipsa non effluxisse.

8. Habes hic ergo, ut increbrescere cœperint illa Canonistarum placita, Romanum Pontificem esse Collatorem Collationum. & summum Dispensatorem omnium Ecclesiæ Beneficiorum; atque nulla re de novo tentata, nova tantum cœperint receptæ jam consuetudini & disciplinæ parari, apparique fundamenta, ab ipso usque Petro petita omnium Ecclesiarum fundatore, per sese vel suos successores, ut jam olim affirmaverat in Epistolis suis Innocentius I.

9. Superioribus quidem Capitibus declaratum est, esse Episcopos & semper fuisse Collatores universales omnium Beneficiorum, ex eo jure, quod ab origine fuerint ipsi, Majoresque eorum Fundatores omnium Ecclesiarum. Sed magnum profecto interjacet discrimen. Est enim non jus tantum ratiocinando altius petitum, sed ipsa juris hujus possessio penes Episcopos jam inde à primoribus sæculis. Cum ne aliter quidem fieri potuerit, quin & Episcopi Apostolorum in vicem succedentes, Ecclesias fundarent, easque quibus vellent Pastoribus assignarent regendas. Valent ergo hujusmodi generales rationes, ad confirmanda, quæ jam usu invaluerunt, non ad astruendum novi aliquid juris.

V. Reflectenda jam iterum oratio est ad ejusdem Clementis VI. responsionem ad Alphonsum Castellæ Regem, qui concoquere non poterat, Coriæ Episcopatu hominem extraneum fuisse investitum. *Raynal an.* 1348. *n.* 14. Delinebat illum Pontifex, prolato Apostolorum, & ipsius maximè Jacobi exemplo in Hispania, qui extranei fuerant. An ea responsione satisfactum sit Castellæ Regi, viderint & inquirant alii: mihi satius videtur observare extraneos istos de quibus tam acerbe quiritabantur Hispani Anglique, non alios magis quam Gallos fuisse postquam Pontifices cum aula sua Avenionem migrarunt. Anno 1374. Gregorius XI. cum Angliæ Rege nescio quid fœderis inire cœpit, ex quo dilucebat Pontificias reservationes, & viguisse adhuc, & in easdem subinde incurrisse difficultates.

VI. Sed longe calamitosiora Galliæ fuere tempora ea, quæ dirum consecuta sunt schisma, ex Pontificum reditu in suam Civitatem Romanam enatum. Carò illi stetit cupiditas, qua gestierat suo in sinu venerari Pontifices. *Spondanus Ann.* 1378. *num.* 18. *Ann.* 1385. *n.* 5. 6. *Ann.* 1389. *n.* 8. Clemens VII. primus Avenionensium Pontificum post exortum schisma, quam fœde & propudiose enactus sit Beneficia omnia dissipare potius quam dispensare, ut Principum & Magnatum favorem præsidiumque emercaretur, quo carere citra extremum exitium non poterat, expinxit iis coloribus Nicolaus Clemangis, qui stuporem penè & horrorem incutiant. Reservabat omnia, ut omnia dissiparet. *Singulos ferè vacantes Episcopatus, cæterasque præcipuas dignitates his impendebat. Raynal. ann.* 1379. *num.* 30. Nec qui Romæ sedebant Pontifices, parcius forsan aut moderatius potestatem suam exercebant: cum anno 1391. Richardus II. Angliæ Rex in solenni Parlamento suo decreverit, ut electiones ad Episcopatus & Abbatias, nominationes item Patronorum ad alia Beneficia fierent antiqua & canonica libertate: si Pontifex ea jam contulisset, insuper habita collatione ea, Rex ea vice nominaret, ut qui Primarius sit & Princeps Patronus Episcopatuum, Abbatiarum, omniumque Regni Beneficiorum. Hæc ex Valsinghamo hausta sunt & ex Constitutione Bonifacii IX. in unam hanc rem. *Ibid. An.* 1391. *n.* 14. *& seqq.*

Anno 1399. cum Parisiis coiisset Concilium Ecclesiæ Gallicanæ, post excussam, & abjectam utriusque Pontificis, tum Romæ, tum Avenione sedentis obedientiam, constitutum est, ut ne locus amplius ullus relinqueretur gratiis Expectativis, earumve executioni, quod ex iis fomenta schismati alendo plurima suppeditarentur. *Cui lamentabili schismati proculdubio tales gratiæ magnum dederunt fomentum Histoire de Charle VI. An.* 1398. Statutum item ut Beneficiis omnibus provideretur in posterum electione Canonica, vel libera nominatione Episcoporum & Patronorum. *Preuves des Liber. de l'Eglise Gall. c.* 20. *n.* 5. 7. 8. 15. 17. 20.

Eodem anno Conventus Episcoporum Hispaniæ Compluti coaluit, cum Rege Henrico III. & decreta eadem prorsus facta sunt. Anno 1403 reddidit se Francia obedientiæ Benedicti XIII. consensitque ut eadem potestate uteretur in provisionibus Beneficiorum: prius tamen pollicitus, operam se daturum levamento Ecclesiarum Regni. Anno 1407. & 1408. rursus medium, & neutius partis studium amplexata est Gallia, renovataque sunt priora illa statuta, ut Episcopales Abbatialesque Ecclesiæ, & omnia demum Beneficia Canonicis electionibus & Patronorum nominationibus distribuerentur.

VII. His omnibus nova roboris accessio facta est in Concilio Pisano anno 1409. ubi creatus Pontifex Alexander V. pristina sua recuperavit jura omnia, confirmatis tamen illis omnibus, quibus, dum neutri parti studeretur, provisum fuerat. Joannes XXIII. Bullam misit, à Tilletio laudatam, qua volebat ad nominationem Caroli VI. Galliæ Regis provideri quingentis una vice Clericis, tum Regis, tum Reginæ & Delphini ministrorum. *Histoire de Charl. VI. L.* 28. *c.* 5.

Anno 1414. convocatum est Concilium Constantiense, quo Clerus Gallicanus suo ex Collegio delegavit, qui peterent confirmationem priorum suorum Ecclesiæ Gallicanæ Decretorum circa Beneficiorum provisiones. Sessionibus 20. 26. 40. confirmatæ sunt à Concilio Reservationes & Provisiones jam factæ à Pontificibus, statutumque ut nomine Concilii conscriberentur literæ, quæ nondum expeditæ fuerant tempore depositionis Benedicti XIII. Sed illud postremo tandem loco conclusum est, ut verus Pontifex mox creandus, hanc disciplinæ partem de reservationibus & confirmationibus Episcopatum emendaret, refingeretque: nec enim quidquam ea de re à Concilio, nisi post creatum Pontificem constituendum esse. Martinus V. electus Pontifex Concilii & Galliæ postulata silentio præteriit. *Marca De Concord. L.* 6. *c.* 9. *n.* 5. 6.

Tum verò Galliæ Rex Clerum, Concilium & Parlamentum suum coegit anno 1417. Edictumque libravit, quod anno 1418. promulgatum est, quo refertur, cum in Concilio primum Pisano & rursus

sis Constantiensi minus satisfactum sit Galliæ Postulatis, deinceps Episcopatibus & Abbatiis provisum iri Canonica electione; cæteris verò Beneficiis nominatione Patronorum, vel Episcoporum collatione, juxta jus Antiquum & Concilia generalia, posthac habenda ratione Mandatorum, Expectativarum, & Provisionum Romanæ Curiæ. Hinc satis probabiliter colligitur, quæ Decreta leguntur in Additionibus ad Concilium Constantiense, non Decreta fuisse, sed commentationes quasdam & tentamenta Decretorum. In his electiones ex parte aliqua restituuntur; octo menses Pontifici, quatuor Episcopis adsignantur, quibus immunes sint à mandatis ad Beneficia; Resignationes simplices & permutationes liberæ permanent ex parte Papæ & Episcoporum; eximuntur à Mandatis primæ Dignitates Cathedralium & Collegialium. Hæc probabile est commentatos fuisse nonnullos, si qui possent authoritate Concilii & Pontificis rata haberi. Qui conatus irritus cecidit.

Sed exscribendum hic nobis est Edictum Caroli VI. cujus summa modo Capita perstrinxi, *Volumus & ordinamus, Ecclesias personasque Ecclesiasticas Regni & Delphinatus ad suas antiquas franchisias & libertates in perpetuum reducendo, quod Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, & earum Beneficiis electivis secularibus & regularibus per electiones Capitulorum, Conventuum & Collegiorum, seu Postulationes Canonicè factas, confirmationesque superiorum; & non electivis per præsentationes, collationes & institutiones Ordinariorum, quibus de jure communi, seu consuetudine pertinet, secundum antiqua jura communia, Conciliaque generalia, de personis idoneis providebitur, cessantibus & rejectis omnino, ac non obstantibus quibuscumque ac quorumcumque reservationibus generalibus, vel specialibus, ac prohibitionibus, expectationibus aut gratiis, etiam cum appositione Decreti factis aut faciendis, concessis seu concedendis. Preuves des Libertes de l'Eglise Gall. n.15. 16.*

Inter exordia sanè harum Commotionum graviter conquesta fuerat Universitas Parisiensis de Provisionibus factis per Ordinarios, quibus alumni Universitatis arcebantur frequentius, quà à Pontificiis. *Hist. univ. Paris to.5. pag.*309. 310. Nec illud leviter prætereundum. Quanquam jus primarium conferendi Beneficia cujusque Diœceseos Episcopis Diœcesanis vendicatum sit à nobis; nequaquam tamen dissimulari posse tam frequenter Episcopos privatis affectibus plus æquo indulgentes, contulisse Beneficia, spretis dignioribus & pauperibus; ut non raro doctrina & pietate præcellentissimi viri, nominationes Beneficiorum ad Pontificem revocari optimum factu duxerint. Nobis nihil videtur optatius, quàm ut iura vigeant, Canones vigeant; ubi verò data potestate minus religiosè aliqui abutuntur, ea ad alios translata, per inevitabiles illas rerum humanarum vicissitudines, si ipsi orbentur; tum divinæ vehementer adgratulandum esse providentiæ, quæ indeclinabiles rerum & temporum conversiones ad Ecclesiæ salutem vertit; & ad Disciplinæ sacræ expurgationem.

VIII. Observatum est autem à Petro de Marca, 1. Non fuisse expressum hoc Edictum ex necessitate schismatis, cui jam finem imposuerat electio Martini V. 2. Nec ut alia priora temporarium id fuisse, dum Concilium generale cogi posset. 3. *Antiqua Jura communia*, ait ille, quæ hoc Edicto sibi redintegrabat Ecclesia Gallicana, Decreto Gratiani & Decretalibus continebantur. Id enim verò Jus antiquum comparatione eorum quæ postea fuerant innovata. Hæc erat *antiqua libertas*, quam sibi restitui Ecclesia Gallicana à Rege flagitabat. *Ad suam libertatem antiquam, & Juris communis dispositionem restitui.* Petri autem de Marca istiusmodi sunt verba. *Non alia mens est, aut Beati Ludovici, aut Caroli VI. & totius Ecclesiæ Gallicanæ, cum libertatem Ecclesiæ in jure communi versari contendunt. Antiquos enim Canones & jus commune intelligebant, quod Gratiani Decreto & Decretalibus erat comprehensum. Id manifestò probatur, non solum ex eo, quod vetus Codex Canonum illis esset incognitus; sed etiam ex Concilio Constantiensi. Etenim Sessione 39. cum de professione fiata à Papa edenda caveret, non solum octo Concilia Oecumenica ab illo conservanda decernit, sed etiam Lateranense, Lugdunense, & Viennense. Quare sæculo Caroli VI. Conciliorum generalium nomine Ecclesia Gallicana, non solum vetera, sed etiam recentiora illa intelligat. Enimvero in Gallia, quod ad disciplinam attinet, Decretalium constitutis locum damus, cum bona Pontificum Romanorum venia, quæ nostris rebus & utilitati publicæ accomodatæ sunt, id est omnibus ferè, paucissimis exceptis. Lib de l'Eglise Gall. c.*22. *n* 10. *de Concord. L.*6. *c.*9. *Idem l.*3. *c.*1. 2. *n.*1. *&c.* 6. *n.*5. Tanti mihi visum est hoc illustrissimi viri testimonium, ut integrum repræsentandum duxerim, quanquam paulò prolixius. 4. Hoc ergo Edicto vigere permittebantur reservationes in corpore Juris Canonici inclusæ, quæ ad bas tres classes rediguntur. 1. Cum electores electo indigno, eligendi tum jure cadunt. 2. Cum in Curia Romana vacant Beneficia. 3. Cum de transferendis Episcopis agitur.

Perhibent nonnulli, *Rainal. an.*1425. *n.*8., anno 1422. sub Carolo VII. Rege publicatum in Parlamento fuisse diploma de Alternativa mensium, die 9. Julii; & exorta rursus concertatione aliam adsignatos fuisse Pontifici menses octo, quatuor Ordinariis, ab omnibus absolutos Reservationibus: eaque dere Martinum V. in Concilio Constantiensi Bullam promulgasse de octo mensibus, quem postea imitatus est Eugenius IV. anno 1431. ut videre est in Registro Parlamenti Parisiensis, cui nomen *Les Barbines*, fol.31. In Pragmatica quoque Sanctione illud peribetur Titulo de Collationibus, paragrapho *Frustra enim*, ejusmodi viguisse usum, ut Pontifex octo haberet menses reservationibus & nominationibus suis addicto: *In octo mensibus, cujus hactenus cursum habere consueverunt.* Et in paragrapho, *Quod si quis*, quatuor menses memorantur Episcoporum. *In quatuor mensibus quibus præfatæ gratiæ vel nominationes cursum non habent.*

C A P U T XLV. *P.4. l.2. c.12.*

Progressus Mandatorum, reservationum Expectativarum, post tempora Concilii Basileensis. De Pragmatica Sanctione De Concordatis Gallicanis.

I. Diversa Decreta ante Concilium, & Concilii ipsius Basileensis super hac re. Ejus indulgentia, ejus alicubi rigor Pragmatica Caroli VII. Regis.

II. Flagrante Avenionensi schismate Romani temperatiùs se agebant Pontifices, quàm Avenionenses.

III. Qui tum rerum status esset in Anglia, Polonia, Hispania.

IV. Concordata Germaniæ. Quæ summa eorum capita.

V. Alternantes Pragmaticæ nostra Sanctionis vices sub Regibus Carolo VII. & Ludovico XI.

VI.

VI. Etiam Romæ deliberatum de obliterandis prorsus Expectativis & reservationibus.

VII. Concordata Sixti IV. & Ludovici XI.

VIII. Quæ fors Pragmaticæ Sanctionis sub Regibus Ludovico XII. & Francisco I. Concordata Gallicana.

IX. Summa capita horum Concordatorum.

X. Joannis Gersonis & Petri Alliacensis placita de his omnibus temperatissima.

XI. Quàm non facilè posset Pragmatica Sanctio diutiùs obtinere, cum promulgata fuisset inconsulta Apostolica Sede, cujus tantopere intererat: cumque ea supra ipsam assurgeret Concilium Basileense, ejusque Decretis limites apponeret.

XII. In Decreto Gratiani nec Reservationum, nec Expectativarum ulla vestigia: sed non siletur ibi, Ecclesiam Romanam Dignitatum omnium Ecclesiasticarum fundamenta posuisse.

XIII. Eam doctrinam amplexati Canonistæ, ulterius provexerunt.

XIV. In his controversiis de jure Collationum & Nominationum ad Beneficia, cuiusque Ecclesiæ saeculi consuetudini & disciplinæ insistendum est: sed illud urgendum & inculcandum est, ut à quocumque conferantur, nonnisi ex justitiæ, charitatis, modestiæque regulis conferantur, & ad utilitatem Ecclesiæ.

XV. Reservationes Pii V. De Reservationibus in Hispania. Decretum Concilii Tridentini.

I. CAroli VI. Edictum, de quo paulò antè, corroboratum est Edicto Caroli VII. successoris ejus anno 1422. Sed anno 1425. ab hoc Edicto idem ipse destitit Rex, & solvi se curavit per Pontificem vinculo sacramenti, quo se ad ejus observationem constrinxerat, jura denique omnia Pontificum in integrum restituit. Diplomate Martini V. quo & concessa sacramenti relaxatio, & gratiæ actæ sunt Regi, insinuari videtur, non jurasse Carolum, nisi dum Delphinum adhuc ageret, nondum Regem. Quo fit, ut dubitari utcumque posset, an ut affirmat Petrus de Marca, postquam Regni clavum capessivit, paternum Edictum confirmarit.

Anno 1424. Dux Bethfordiæ Galliæ regens Regnum nomine Henrici VI. Angliæ Regis, cujus tunc ditioni suberat Lutetia, Regnique Francici magna pars, Pontifici proposuit, 1. Ut dum æstuarent bella contentus esset ad Episcopatus, Abbatias, Prioratus Conventuales & primas Dignitates Capitulorum, unum eligere ex tribus, qui sibi proponerentur, ut essent, quorum fidei Rex committere se vel sua posset: eum enim obtinuisse usum sub Urbano V. & Gregorio XI. 2. Quoad cætera Beneficia, eorum tertiæ partis provisionem Pontifex liberam Episcopis permitteret, ut & duo illi Pontifices probaverant. Responsum est à Pontifice, dimissum iri Episcopis quartam partem Beneficiorum per annos quinque. *Hist. Univ. Paris. pag. 367.*

Concilium Basileense annis 1433. & 1437. electiones restituit, rescinditque reservationes omnes, accommodatè ad Edicta Regum Galliæ, præter illas, *quæ sunt in corpore Juris clausæ. Sess. 12. 23. 31.* Nempe tres illas, quas paulo antè indigitavimus. Abolitæ sunt quoque in eo Concilio Expectativæ ad Beneficia non electiva, ut ab Ordinariis liberè conferantur, & canonicè: Pontifici autem reservatur libertas Mandatorum Apostolicorum ad unum Beneficium, si Collator habeat in suo jure decem; ad duo, si quinquaginta habeat, vel plura: ita tamen, ut ne unus idemque Pontifex duas det unius Capituli Præbendas, sive Cathedralis, sive Collegialis. Denique jus præventionis illæsum intactumque Pontifici in hoc servatur Concilio. Hæc Basileensia Decreta perlubentes amplexati sunt Galli in Comitiis Cleri Bituricensibus anni 1438. & mox ea intexta sunt Pragmaticæ Sanctioni. Non sine plurimis tamen modificationibus, de quibus infrà copiosè.

His adde quod idem Concilium Basileense sessione XXIII. omnes resciderit Reservationes, tam generales, quàm particulares, à Pontificibus factas, sive in Extravagantibus. *Ad regimen*, & *Execrabilis*, sive in Regulis Cancellariæ; vetuerit, ne deinceps ullæ fierent, sive Electivorum, sive Collativorum Beneficiorum, sive aliorum quorumcumque; restitueritque canonicas Electiones & Confirmationes; ut Pontifici non essent residuæ, nisi Reservationes corpori Juris insutæ, & quas ipse voluerit addere in dominio proprio Sedis Apostolicæ.

Ab exordio concesserat hoc Concilium, ut posset aliquando Papa huic Decreto derogare, reservare sibi, atque conferre vacantes Episcopatus, cum justa & evidens causa ipsius judicio subesset, quam & exprimere in Literis teneretur. *Ex magna, rationabili & evidenti causa, in Literis Apostolicis nominatim exprimenda.* Quo perspicuè demonstratur, hujus ipsius Concilii Patres, quos nemo causari poterit assentatos esse Pontificibus; sic tamen secum constituisse, posse aliquando justas & necessarias ad Ecclesiæ utilitatem subesse reservationum causas. Verùm expensis postea maturiùs malis ingentibus, quæ ex hujus facultatis abusu scaturissent, absolutissimè reservationes extinxit omnes idem ipsum Concilium. voluitque ut electionibus à Sede Apostolica cassatis, Capitulum ipsum vel Conventus ad novam procederet electionem. Verùm Concilii Basileensis Decreta ne in Galliis quidem probata usuque recepta fuere omnia, nedum in aliis Ecclesiæ Catholicæ Provinciis, ut infrà uberius edisseremus.

II. Ea fuit ratio, qua extricavit se tandem Gallia ex illis laqueis, in quos se ipsa conjecerat, ab Urbano VI. ad Clementem VII. se conferens, ut author est San Dionysianus Monachus in Historia ejusdem Caroli Latinè scripta, à Laboratore vernaculæ linguæ donata: cujus hunc textum ex versione Gallica Latinè verbis nostris reddere cogimur, quòd Editio ipsa Latina nulla adhuc prodierit. *Summa pace ac libertate sub Urbano celebrabantur electiones ad primarias Dignitates, virique meritis illustres ad eas vocabantur in statu Ecclesiastico. Jus quoque præsentationis & collationis integrum illæsumque constabat Patronis & Ordinariis ad omnia Beneficia vacantia. Id totum contra erat sub Clemente, quo dispendium prorsus ingens longè plurimis importabatur viris, peritiæ & pietatis claritate conspicuis. L. 1. c. 11.* Narratur in eadem mox Historia, cum Rex Pontificem inviseret anno 1389. *Indultam illi fuisse à Papa nominationem septingentorum & quinquaginta Beneficiorum arbitrio suo, in gratiam pauperum Regni Clericorum, quos iis excludebat Curiæ Romanæ aviditas. L. 9. c. 7.* Concessit & quorundam Episcopatuum nominationem.

III. Non omninò à Galliæ rebus deflectemus, si hîc moneamus, annis 1427. & 1429. à Martino V. acerbissimè objurgatos fuisse Angliæ & Poloniæ Reges, quòd Edictis suis conati essent Papales infringere Reservationes Episcopatuum in suis Regnis. Ad Polonum scribebat Pontifex, numquam ita repugnasse Poloniam Pontificiis jussionibus, Poloniæ Episcopatus à se quandoque datos Regum ipsorum precibus & votis, quæ non semper tamen à Sede Apostolica exaudirentur; non multo antè tempore Episcopatus quinque à se in Anglia datos, duos in Gallia, & aliis datos, quàm quos Reges nominarant; acquievisse semper Castellæ & Arragoniæ Reges provisionibus à se factis; illud animo

suo

suo fixum statumque esse, merita personarum & Ecclesiarum utilitates Regum commendationibus & petitionibus anteferri debere, *Magis enim considerabimus personarum merita, & commoda Ecclesiarum, quàm Regiam voluntatem*. *Rain. an.* 1427. *n.* 55. 56. 1429. *n.* 13. 14.

Ambigere forsan quis posset, an diu Anglia tam docilem se & obtemperantem præbuerit, quam asfirmat hic Papa: cum anno 1435. Henricum VI. Angliæ Regem Eugenius IV. adhortatus sit, ut impleret ipse aliquando tandem, quod spoponderat, & quod morte occupatus exequi non potuerat pater ipsius, nempe ut liberam Romano Pontifici permitteret omnium Angliæ Beneficiorum dispositionem. *Rainal. ann.* 1434. *n.* 16. Anno 1439. Clerus Andegavensis Episcopum elegit, quanquam jam alium nominasset Pont fex Eugenius IV. Anno 1440. conquestus est Portugalliæ Rex, quòd injussu suo Visevensis Episcopus possessionem inisset Episcopatûs sui; at Eugenius IV. rescripsit, Apostolicam Sedem disponere de Episcopatibus juxta Ecclesiæ utilitatem, non expectato Regum assensu; preces sibi frequenter porrigi à Regibus Galliæ, Angliæ, Hispaniæ: sed eis tantum tribui à se, quantum sineret Apostolicæ Sedis dignitas & utilitas Ecclesiarum. *Supplicant nobi Reges Franciæ, Anglia & Hispania, cæterique pro Prælatorum promotionibus, nobisque commendant quos utiles & idoneos credunt. Nos exaudimus quantum cum Deo possumus & honore nostro preces eorum. Ubi verò aliter videtur nobis pro commodo & bono regimine Ecclesiarum, Reges & Principes acquiescunt*. *Idem ann.* 1439. *n.* 37. 1440. *n.* 2.

Quæ Pontificis verba eum redolent usum, qui publicationem Pragmaticæ Sanctionis antecesserat; & hæc sanè Epistola illud nos admonet, eam tum Romanos Præsules exercuisse potestatem, ut omnes Episcopatus donarent, non conniventibus tantùm Regibus, sed clam suffragantibus. Preces porro illæ & commendationes Regum apud Pontifices non multùm recedebant à nominationibus, quas Concordatis posterioribus consecuti sunt illi tandem. Ecquis dubitabit, quin Pontifices & Reges mutuò sibi & faverent & gratificarentur, in ea potissimum re, unde tantum ad eos redibat utilitatis? Si tam largè autem Episcopatus ipsos dispensaret Romanus Pontifex, non erat ad angustiores arctata limites ejus ad reliqua Beneficia potestas.

IV. Nec eam Pontificum potestatem soli Galli meditati sunt Pragmatica aliqua temperare. Anno 1457. Æneas Sylvius ad Archiepiscopi Moguntini Cancellarium scribebat, affuisse se Concordato, quod initium fuerat inter Apostolicam Sedem & Germanicam Nationem: convenisse hinc & inde Decretorum Basileensis Concilii partem alteram abjici alteram admitti debere: electiones quidem solemniter celebratum iri; si fierent postulationes, posse eas à Pontifice vel rejici, vel admitti, juxta Regulas Juris; Canonicè factas electiones rejici non posse, nisi Pontifex de consilio Cardinalium alium subrogaret Ecclesiæ utiliorem. *Rainal. an.* 1457. *num.* 47. *Æneas Sylvius Epist.* 369.

Anno ipso 1448. confirmatum est à Nicolao V. Pontifice hoc Germaniæ Concordatum, *Goldast. Const. Imp. Tom.* 1. *pag.* 403. *& seq.*, quo reservabantur Pontifici Beneficia quæcumque in Curia Romana vacarent: item Beneficia Cardinalium & Pontificiorum ministrorum quocumque ea loco vacarent: in Cathedralibus & Abbatialibus Ecclesiis electiones restituebantur: reliquæ dignitates, exceptis primariis cujusque Ecclesiæ Cathedralis & Collegialis: item alia Beneficia omnia inter Pontificem & Ordinarios æquatis partibus dividebantur. Nominabant Ordinarii mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, Decembri: sex reliquis Papa; adeo ut si intra trium mensium spatium non providisset Papa, jus nominandi ad Ordinarium rediret. *Spond. an.* 1448. *n* 1. 1457. *n.* 5. *Bullar. M. To.* 1. *Bulla Ad sacr.* Clemens VII. 1534. irritavit provisiones omnes, quas Prælati fecissent præter Concordatum & Reservationes legitimas Apostolicæ Sedis. *Ibid. Bulla Admonet.* Gregorius XIII. anno 1576. tres illos menses, quos habet Papa liberos ad Beneficia sibi reservata, declaravit computari debere ab eo die, quo ea vacare ipsi innotuit, *Ibid. To.* 2. *Bulla Qua in Ecclesiam*. Ea erat rerum Germanicarum facies, ubi jam inde ab anno 1510. tentata erant remedia, quibus sublevarentur *gravamina nationis Germanicæ* quibus illa se attritam oppressamque conquerebantur. Consuli alibi possunt quæ ipsi excogitassent Germani temperamenta, suis ut aliqua morbis fieret medicina. Sua quoque Poloniæ fuere Concordata. Opportunius infrà loco aliqua rursum de Germanicis Concordatis disceptabuntur. *Goldast. Const. Imp. To.* 2. *pag.* 119. *&c. Statut. Polon.* 448. *& seqq.*

V. Ad Galliam nostram nunc retorquendus gressus, ubi Carolus VII. Pragmaticam observari præcepit, indeflexa adversus Eugenii IV. & Pii II. preces constantia. Ubi ad Regni gubernacula sedere cœpit Ludovicus XI. seu Cardinalis Atrebatensis primarii Ministri sui instigatione, seu cupidine conciliandæ sibi Pontificis gratiæ, ad Siciliam aliquando sibi subjiciendam: seu denique obstinatæ aversatione eorum omnium, quæ parens suus Carolus VII. molitus esset, Authenticum & Autographum ipsum Pragmaticæ misit ad Pium II. cum diplomate, quo illa funditus obliterabatur, anno 1461. *Hist. de la Pragm. & du Concor.* Fertur Romæ Charta ipsa Pragmaticæ per luculentas Urbis vias tracta & raptata fuisse. Verum tam vehementer Senatus Parisiensis super ea Pragmaticæ abolitione ad Regem peroravit, ut eodem ipso anno 1461. in usum revocata sit; minus jam repugnante Cardinali Atrebatensi, quem à se alienaverat Pontifex invicta sua constantia in damnanda Episcopatuum pluralitate. *Marca Concord. l.* 6. *c.* 9. *n.* 10. Cum uno enim tempore vacassent Ecclesiæ Vesuntionensis & Albigensis, utramque simul postulans Cardinalis expugnare à Pontifice non potuit nisi alteriùs optionem. Nec tamen ita restitutus est Pragmaticæ usus, ut non Reservationes & Expectativæ subinde locum haberent. *Libertez. de l' Egl. Gall. c.* 22. *n.* 24.

Cum Pio II. Paulus II. successisset, novas is anno 1464. machinas instruxit ad eam penitus exterminandam. *Hist. de la Pragm.* Cardinalitia purpura donatur Balua, quòd in se recepisset eam abolitum iri. Diploma Regium de ea re ne publicaretur intercessit Senatus Parisiensis summa virium contentione. Joannes San-Romanus Procurator Regius contestatus est illo triennio, quo sub Pio II. cessatum fuerat à Pragmaticæ observatione, immensa auri pondera Romam traducta ex Galliis fuisse. Tam audaci Oratori Rex in speciem succensuit, suoque illum Officio abdicavit: at clam savisse fertur, & eam jacturam abundè compensasse. Non paulò vehementius excanduit Universitas, & pro defensione Pragmaticæ ad Concilum generale provocavit. Contra autem nitebatur Rex pollicitus Pontifici eam se prorsus obliteraturum, sed tum maximè, cum instandum ei fuit apud Pontificem, ne fratri suo necessariam abnueret dispensationem ad ducendam Ducis Burgundiæ filiam & hæredem.

VI. Nec quemquam movebit, quod tantopere abhorrerent Galli à Reservatoribus & Expectativis; cum authore Cardinali Papiensi, *Epist.* 92., sub Pio II. Romæ in Consistorio Cardinalium de iis abolendis deliberatum fuerit. Est enimvero quod vehe-

vehementer stupeamus, ne funditus tunc tollerentur, unum maximè repugnasse Cardinalem Carvajalem Episcopum Portuensem, cujus alias incorrupta integritas sexcentis spectata fuerat experimentis. Noluit illa rem tot laboribus, tot certaminibus assertam, sponte abjici. In ejus sententiam iere Cardinales, concessit & ipse Pontifex. *Rainal. ann. 1464. num.67.*

VII. Speravit Sixtus IV. æquissimi à se temperamenti viam initam esse, sex mensibus sibi sumptis, totidem permissis Episcopis Galliæ. Bulla ejus in eam rem inter Extravagantes communes radiat, *L. 1. T. 9. c. 1.* & data est anno 1472. Hoc tamen Sixti IV. & Ludovici XI. Concordatum affirmat Guimierius, quamquam eosdem quos Germanicum Concordatum, sex menses annueret Episcopis, à Reservationibus & expectativis absolutos, cum quatuor tantum hactenus eis concessi fuissent; nunquam usu receptum fuisse, quod Juri communi & Decretis Conciliorum Constantiensis & Basileensis adversaretur. *Guim in Pram. T. de Collat. §. Quod si quis.*

Parum religiosè tamen observabatur Pragmatica, dum in vivis egit Ludovicus XI. qui eam corroborare studuit in Conventu Aurelianensi quodam anni 1478. Eo mortuo Comitia Regni apud Turones coacta anno 1483. eam omnino restitui flagitarunt. *Lib. de l' Eglise Gall. c.22. n.26.* Sub Carolo VIII. celebratæ sunt electiones quædam Episcopales, excitæ sunt & dissensiones. Innocentius VIII. juvenem Regem per Nuntium suum admonuit, frustra tentatum fuisse à Carolo VII. ut Pragmaticam confirmaret Concilium Basileense; cassam ergo & irritam illam jacere: cum Congregatio Bituricensis Decreta ipsa Concilii Basileensis inflectendo; & temperando infregerit, spe impetrandæ à Concilio confirmationis, sed cassa prorsus & inani spe. *Hist. de la Pram.*

VIII. Anno 1499. Ludovicus XII. publicato Edicto Pragmaticam restituit, & instantissimè observari præcepit. Eo exulceratus Julii II. animus, jam ante Ludovico ut sibi infenso infestus, in Sessione IV. Concilii Lateranensis V. anno 1512. legi fecit Pragmaticæ revocationem à Ludovico XI. factam, eoque ipso tempore Monitiones decerni curavit ad Prælatos, Principes & Parlamenta Franciæ, ut se Concilio sisterent. Anno 1513. Julio vivere desinente, suffectus Leo X. Concilium Lateranense continuari voluit, prorogavitque tempus, ad defensionem Pragmaticæ. Ludovicus XII. Concilio Pisano renuntiavit, ut quod non excitasset, nisi tanquam terriculamentum, ad Julii impetum retundendum, subjecitque se Lateranensi. Franciscus I. ei successit, reportataque victoria perinsigni in Italia, rescivit tandem finalem & peremptoriam citationem Concilii Lateranensis ad Pragmaticam defendendam: quo adductus est ut concertationes tandem istiusmodi omnes Concordato stabili terminaret Bononiæ anno 1515. ubi Pontificem Rex inviserat, concinnatum est Concordatum & perfectum. Bulla Leonis X. ad revocationem Pragmaticæ lecta est & confirmata, Sessione XI. Concilii Lateranensis. Approbatum & in eadem est Concordatum Bononiense, insertumque Actis Concilii anno 1516.

IX. Concordata hæc Bononiensia, seu potiùs Gallicana, eodem ferè constant ordine, iisdemque propemodum Decretis atque Pragmatica Sanctio; cujus statuta ibi aliqua totidem verbis intexuntur, alia ex parte, alia omninò immutata. Iis edicitur, ut ne amplius Capitula Episcopos eligant; sed Rex nominet Pontifici Doctorem, vel Licentiatum in Teologia, vel Jure, annos tantum saltem 27. intra sex primos vacantis Ecclesiæ menses. Nisi Rex idoneum nominet intra sex menses, trimestres adhuc habet inducias, quibus consumptis si non sit functus Officio, Pontifex Episcopatum conferet. Solus conferet Pontifex eos etiam, qui vacabunt in Curia. Abbatiarum & Prioratuum Conventualium, verè electivorum, hoc est ubi sit electio juxta Caput, *Quia propter*, eadem ratio quæ Episcopatuum, nisi quod ætas non exigitur nisi annorum 23. Si Rex ad Abbatias aut ad Prioratus nominet sæcularem, vel alterius ordinis Regularem, aut minorem annis 23. aut minimè idoneum, post sex menses, tres habet alios, quibus absumptis jus ad solum devolvetur Pontificem. Si Capitulis Ecclesiarum, aut Monasteriorum, aut Prioratuum, privilegia sint aliqua Sedis Apostolicæ ad eligendum, illis gaudere permittentur. Reservationes & Expectativæ prorsus extinguuntur. Præter Præbendam Theologalem, quæ danda est Graduato in Theologia; Collatores omnes & Patroni Ecclesiastici dare tenentur tertiam partem Beneficiorum Graduatis, hoc est ea omnia, quæ vacaverint mense Graduatis dicato, quo elapso duo liberi subsequentur. Pontifex unusquisque sui Pontificatus tempore toto, unum poterit Mandatum Apostolicum dare Collatoribus iis, quibus decem saltem Beneficia suppetent conferenda: duo autem iis, quibus quinquaginta suppetent, & amplius. Mandatarii Graduatis anteponuntur. Denique gaudet semper Pontifex jure præventionis, potestque creare Canonicos in Cathedralibus & Collegialibus, ut in iis Dignitates, Personatus, vel Officia obtinere possint, quod alias non possent ex hujusmodi Capitulorum statutis. *Pithou. Libert. Gall. c.62.*

Hæc summa nostratium est Concordatorum, quod ad propositum nobis argumentum attinet. Ex quibus elucescit temperatas potius esse expectativas & reservationes quàm omnino sublatas. Sunt enim servatæ 1. in Episcopatibus, Abbatiis & Prioratibus electivis, quos confert Papa ad præsentationem Regis, quod & aliquoties factitatum vidimus ante Concordata. 2. In Beneficiis vacantibus in Curia. 3. In præventione. 4. In Mandato uno ad Collatorem cui in decem, & in Mandatis duobus ad Collatores quibus in quinquaginta Beneficiis vel amplius jus est.

X. Ut inter has vicissitudines rerum magis magisque splendescat Sapientia Ecclesiæ Christi, nihil aptius, nihil accomodatius dici potuit, quàm quod Petrus Alliacensis, & Joannes Gersonius de his scripsere, quorum & ipsi pars aliqua fuisse non immerito dicentur. Ita ergo Petrus Alliacensis: *Papa jure potuit ordinationes majorum & electivorum dignitatum, ac collationes aliorum Beneficiorum sibi & Apostolicæ Sedi reservare, quia hæc antiquissimo jure sibi competebant. Hæc etiam non solùm jure universali administrationis Papalis potuerunt competere, sed etiam ex speciali causa, ratione materiæ subjectæ utpote quia inferiores in suis electionibus, & ordinarii Collatores in Beneficiorum collationibus abutebantur, & per potentiam laicalem sæpè jure suo non liberè uti permittebantur, seu alia aliqua speciali ratione. Ex quo subinfertur, quod cum Sedes Apostolica in præmissis præscripserit, supposito quod Summi Pontifices in hoc abusi fuerint, vel excesserint, non propter hoc est ab eis hujusmodi jus tollendum, sed abusus pellendus, & excessus restringendi sunt, & hoc fieri potest per rationabiles Constitutiones Sacri Concilii generalis. Gerson. Tom. 1. pag. 917.* Nihil rationi, nihil veritati magis consentaneum dici poterat ad Patrocinium Concilii Constantiensis & Basileensis, immo & ad Lateranensis, ubi confirmatum est Concordatum: cum tribus his Conciliis id in commune conveniat, quod non prorsus aboleverint, sed aliter & aliter pro temporum opportunitate temperaverint Reservationes & Expectativas. Paucioribus verbis Gersonius eandem penitus complexus est sententiam:

Om-

Omnia Beneficia sunt Papæ, tanquam Ordinatori supremo, non tanquam domino, aut possessori, immo nec tanquam immediato dispensatori, regulariter & universaliter, nisi Prælatorum inferiorum iniquitas, aut manifesta Ecclesiæ utilitas causibus certis istud exigeret. Ibidem. tom. 2. pag. 22.

XI. Textus ipse Pragmaticæ Sanctionis fidem facit Decreta Conciliis Basileensis multis ibi modis deflexa & temperata fuisse, ut Galliæ moribus consentirent: *Basileensis statuta Synodi, aliqua simpliciter, ut jacent, alia verò cum certis modificationibus & formis, non hæsitatione potestatis & authoritatis condentis & promulgantis, ipsius scilicet Synodi, sed quatenus commoditatibus, temporibus & moribus regionum & personarum congruere conspexerunt. In Proæm.* Atqui temperamenta hæc consultanda cum Pontifice, vel cum Concilo fuerant, vel potius cum utroque, cum utriusque tanti interesset. Unde & Guimierus existimat locum eis esse non potuisse, nisi Ecclesia Gallicana superiorem Concilio, superiorem Pontifice authoritatem sibi vendicaret. *Non puto hanc pœnam locum habere, cum hæc modificatio non fuerit approbata per Concilium Basileense: nec potuit aut potest Ecclesia Gallicana imponere legem Papæ. In Pragm. De elect. §. Quod si quis.* Alibi verò duas facit Guimierius classes modificationum; aliæ enim Decretis Concilii adversæ erant, quarum complures allegat; & has ait irritas statim fuisse, quòd ratas non habuerit eas Concilium: *Istarum modificationum duæ sunt species; quædam directè contra decreta Basileensia, & ea corrigunt vel restringunt. Et hujusmodi modificationes cum non fuerint approbatæ per Concilium Basileense, non habent aliquam vim, nec sunt servandæ. Nam Ecclesia Gallicana non potuit nec potest facere statuta contra jura, nec imponere legem Papæ. De Collat. §. Ut verò. §. Item voluit.* Aliæ vel declarationes, vel pœnæ erant novæ, & has optuit sancire Ecclesia Gallicana. Missa facio & alia complura ejusdem Canonistę Galli verba, Pragmaticam interpretantis, & confitentis, non potuisse ea legem dici Concilio & Papæ. *Hoc advisamentum non potest, nec potuit imponere legem Papæ, &c. Ecclesiæ Gallicanæ ordinatio æqua est, sed non potest ligare Concilia generalia, &c. Contra concilium Basileense non potuit legem facere. De causis. §. Ne tamen. §. Item circa. §. Item fuit.* Et ab eo tandem concluditur cum modificationes istę à Gallis quidem admissæ fuerint, nisi ea lege, ut ad concilium referrentur, & ab eo adprobarentur: ratas eas esse nullo modo posse, cum ne ad Concilium quidem relatæ fuerint, ut quod antè finem acceperit. *Non fuerunt prædictæ modificationes admissæ per Concilium Basileense, quia dissolutum fuit, antequam ei relatæ fuissent, &c. Modificationes non fuerunt acceptatæ, nisi sub modo quod referrentur ad Concilium Basileense, & per illud admitterentur. De num. & qual. Card. §. Salvo quod, De conclusione Eccl. Gallic.*

Si autem Cleri Gallicani Congregationi Bituricensi visum est, tantum Decretis Basileensibus obsequendum sibi esse, quantum Regni usus & consuetudo pateretur: quin & eadem libertas Ecclesię Romanæ concedatur, quæ Gallicanę ea quidem in re. De communibus vertebatur causa honoribus & prærogativis Pontificis & Galliæ, communi ergo Concordia, & communicato consilio necesse erat eas controversias finiri. Tentata res est à Sixto IV. & Ludovico XI. perfecta est à Leone X. & Francisco I. confirmata denique est in Concilio utrimque accepto. Nec nos præterit quanta animorum contentione perdiu restiterint & Senatus amplissimæ Curiæ, & Capitula non pauca, ne Concordata admitterentur, utque retineretur Pragmatica. Verùm nec illud nos præterire debet, si laudi fuit pia & religiosa mente aliquandiu restitisse, non minori fuisse & laudi & gloriæ, quod restitare desierint, acquieverintque tandem aliquando, non aliis quam justis & necessariis de causis.

Observavit & Clarissimus Spondanus Apamiensis Episcopus, *An. 1438. n. 21. 22.*, peræque ut Guimierius, quam non magni facerent authores & conditores Pragmaticæ totam illam Synodum Basileensem, à qua tamen authoritatem & pondus Pragmaticæ suæ venabantur. *Ita Rex. Ex cujus verbis manifestè apparet nullius ferè pretii fuisse apud Gallos Concilii Basileensis authoritatem, quam ita sensibus suis, ac dispositioni subjicerent, &c. Denique tanta libertate in recipiendis, rejiciendis, truncandis, ampliandis Basileensium placitis usi sunt, ut patentissimè se etiam judices Conciliorum generalium, quale Basileense agnoscere præ se ferebant, constituerint.* Nec ipse Petrus de Marca dissimulavit, ex eo quòd Pragmatica cum iis quorum intererat, non fuisset trutinata, Gallias tunc non potuisse per illam ex ingenti illa rerum perturbatione emergere. *Marca De Concord. L. 6. c. 9. numer. 13.*

XII. Scitè observatum est, in Gratiani Decreto ne vestigia quidem ulla existre Reservationum & Expectativarum. Et tamen ingenuè confitendum fundamenta earum aliqua poni jam tum cœpisse, cum illa insinuaretur doctrina, fundatas creatasque fuisse ab Ecclesia Romana Ecclesias omnes alias Patriarchales, Metropolitanas, Cathedrales, quin & dignitates in eis quaslibet splendidiores. Ita fertur in Epistola Nicolai II. ad Mediolanenses perlata per Petrum Damiani, cujus calamo eam exaratam fuisse simile veri est. *Omnes sive Patriarchii cujuslibet apices, sive Metropoleon Primatus, aut Episcopatuum Cathedras, vel Ecclesiarum cujuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia. D. 22. c. 1.*

XIII. Inde certè posteriores Canonistæ præsidia accersivere posteriori disciplinæ, cum omnia orbis Christiani Beneficia subinde à Romanis conferri cœpere Pontificibus. Verùm non ex ea doctrina usus ejusmodi erupit, sed ex usu doctrina. Usum autem invexere necessitates Ecclesiæ, vel preces Principum, vel piorum etiam virorum sollicitationes, quibus eò tandem compulsi sunt Pontifices. Postquam verò is usus prorsus temporis diuturnitate convaluit, itemque Canonistarum consensione, qui electiones & patronatus interpretabantur non aliud quàm gratificationes & indulgentias fuisse Romanæ Ecclesiæ, quæ revocari ab ea potuissent: tum verò Pontifices ipsi cœpere ea quoque placita amplecti, & publicare de omnium Ecclesiarum & Beneficiorum fundatione à Petro Petrique successoribus: unde & Cancellariæ regulæ conscriptæ tandem sunt, quibus omnia ferè illis servantur Beneficia, electionesque prorsus extinguuntur, maximè in Italia, ubi hæ regulæ latissimè dominantur.

Canonistæ ex adverso alii vitium in contrarium iere electiones rati jure divino & incommutabili niti. *Fagnan. in l. 1. Decr. Part. 2. pag. 2. 3.* Abundè sunt, quæ dicta superiùs sunt, ut his se errorum laqueis exuant, qui exui volent, & assentiantur Ecclesiæ, divina prorsus sapientia & charitate accomodanti se ad varias has rerum vices & temporum necessitates: quibus non potest non servire, & sese inflectere, dum unum illud indeflexum & invariabile constet, ut exteriori pro tempore disciplinæ non aliis regulis, affectibus, consiliisque serviatur, quàm quæ religionis, pietatis, & charitatis propositum sibi habeant incrementum.

XIV. Collatores & Institutores primarii omnium suæ Diœceseos Beneficiorum fuere Episcopi, utpote earum omnium Ecclesiarum fundatores, vel fundatorum hæredes & successores. Longo sæculorum decursu juris illius Episcopalis rivuli aliqui

in Patronos, seu laicos, seu Ecclesiasticos, in Institutores item & Collatores alios plures dimanarunt, ita tamen ut jam inde ab exordio, Episcopi jure hoc suo gavisi sint, nominando, nominatos ab aliis instituendo, conferendo, aliorum collationes consensu saltem tacito ratos habendo. At Romani Pontifices ex adverso etsi à Petro orti, omnium Ecclesiarum parente, non tamen ferè se interposuere in ullas Beneficiorum provisiones per cæteras extra Italiam Provincias annis amplius centum supra mille. Principum ambitione, piorum doctorumque virorum instigatione, sæculo demum duodecimo aliquid ejusmodi aggressi sunt. Ea potestas, ut solet, lapsu temporis latiùs serpsit, ulteriusque progressa est, quàm plerique optassent; ita modos, fines & temperamenta ei mox adhibuere Principes, Concilia, Pontifices ipsi.

Non ea nobis hîc enodanda proponitur controversia, utra disciplina optabilior conducibiliorque censenda sit. Quam se cumque in partem inclinaverit animus, non aliud reapse sperare datur, quàm quod Numinis providentia provisum, & in mores Ecclesiæ universalis jam invectum est. Illud nobis semper optimum videri, id gratissimum accidere debet, quod voluerit, quod permiserit Christus Optimus Maximus, qui nisi quod tandem vertat in suam, & in Ecclesiæ suæ gloriam & utilitatem, facit, aut permittit nihil. Iis acquiescamus & assentiamur, quibus assentitur & acquiescit Ecclesia. Ne nos plus sapere velimus, aut amplius aliquid Dei causa velle, quàm sempiternæ sapientiæ Christi sponsam, columnam veritatis. Illud quoque consultum est, hodiernam Ecclesiæ disciplinam antiquiori semper præferre, ut præstabiliorem, sin minùs universim, quæ infinita quædam disputationum seges esset, saltem peculiariter huic quam agimus ætati. Insanire illud, non sapere est, Conciliorum generalium sapientiam suę posthabere, pietatem, religionem. Disciplinæ cujuscumque versatilis & exterioris potest bonus, potest & malus esse aliquis usus in conferendis Beneficiis. Unum illud refert immane quantum, non convitiis proscindi, aut irritis votis concuti & immutari eum, qui nunc invaluit, usum; sed optare, sed curare, quantum cuique suppetit virium, ut ritè & sanctè omnia peragantur, convenienter ad leges sempiternas & immutabiles justitiæ, charitatis & modestiæ Christianæ. Sive Pontifices, sive Episcopi, Patroni aut Collatores Beneficia dispensent, unum id curæ, unum id cordi esse debet, ut pignioribus ea largiantur, & paratioribus Ecclesiam ædificare, & ornare moribus ac obsequiis suis; ut una sit eaque religiosissima, qua omnes succedantur æmulatio, non qui Beneficia conferant, sed qui sanctiùs, qui sanctioribus conferant.

XV. Anno 1568. reservavit sibi Pius V. omnia Beneficia, cujuscumque demum sortis, quæ vacante Episcopali sede vacarent. Unus illi scopus erat propositus, pauperibus Clericis subvenire, & quorum pietas & eruditio nullis temporalibus subsidiis juvatur. *Cupiens pauperibus Clericis & aliis benemeritis personis de Beneficiis Ecclesiasticis providere, &c. Bulla* 55. Intercessit m eft ejus Bullæ executioni, quanquam nomen ipsum Pii V. dubitare vetet, quin ad pietatem propagandam totum illud pertineret. Dubitatum est, an Pio extincto pari pietate res ab aliis tractanda foret. Vel hinc tamen suspicari rursum possumus, qui primi Expectativas invexere Pontifices, potuisse eos non alio, quàm pietatis & charitatis incitamento agi. Peculiari infrà Capite declarabimus à Regibus ipsis ad impetranda quibusdam de se, de regno, de Ecclesia benemeritis Beneficia preces adhibitas fuisse, quę postea in necessitatem verterunt. Quin Archiepiscopi & Episcopi eandem nonnumquam sibi servatam voluere potestatem. Denique Concilium Tridentinum, *Sess.24. c.9.*, Expectativas & Mandata penitus sustulit, sicut & Reservationes mentales Beneficiorum nondum vacantium, licèt in gratiam Cardinalium factas. Prohibuerat Alexander III. eas Beneficiorum pollicitationes antequam vacarent. Bonifacius VIII. eas irritas declaraverat. Vide Capita *Nulla. De concessione Prabenda; & Detestanda. Ibidem. In Sexto.*

Illaudata ferè nos præteriit Hispania, sed vel una Ximenii Cardinalis historia addocebit, quàm prope illa abesset à Galliæ consiliis in expectativarum negotio. Post impletum Theologiæ & Juris studiorum curriculum, Romam profectus est, ubi Expectativam obtinuit Ximenius, cui Archipresbyteratus obtigit Archiepiscopatûs Tuletani. Eo rescito Archiepiscopus tam impotenti indigatione exarsit, ut illum tetro carcere damnarit. In eo solatii non parum accepit à conraptivo Presbytero, qui narravit ei nobilem olim virum ex eo ipso ergastulo ad Archiepiscopatum Toletanum pervenisse: nec inferius quidquam augurari ipsum sibi de virtute & fortuna sua debere. Ubi jam nihil spei superfuit Archiepiscopo, ut Beneficio tam legitimè parto renuntiaret Ximenius, relaxatus è carcere, mox illud alio permutavit. Hæc Gomecius in Ximenii vita, ubi nec illud dissimulat, quàm indignanter ferrent Hispani Præsules has Romanæ Curiæ gratias, quas suæ dignitati magnopere injuriosas interpretabantur. *Is sacerdotia vindicandi modus apud omnes Episcopos invidiosus est, quòd jure suo fraudari videantur; unde quibus ad resistendum minor vis est, vel inviti cedere coguntur.*

CAPUT XLVI. *P.4. l.2. c.13.*

An Pragmatica & Concordata locum habuerint in Provincia Narbonensi, & in Britannia Armorica. De Indulto harum Provinciarum, nec non & earum, quæ nuperrimè Galliæ Regno accesserunt.

I. De Armorica & Narbonensis Provincia revocatione & insitione in jura Gallicani Regni. Ecceur in iis ner Pragmatica viguecit unquam, nec Concordata.

II. Quàm arctonexu Ducer Armorica & Provincia Comites cum Ecclesia Romana coaluissent.

III. Indulta Poutificia Francisco I. concessa in bas Provinciae duae, & in Monasteria eligendi privilegio speciali dotata. Eorum indultorum continuatio.

IV. Necessaria erant Indulta, quòd Provincia & urbes de novo accrescentes, in usus Regni speciales sine Indulso non transferantur.

V. Ut se Provincia Comes Gregorio VII. subjecerit.

VI. Alternativa à Pio V. Armorica Provincia concessa. Varii usue & abusas in provisionibus Beneficiorum Armorica.

VII. De Bressia, Bugesio, &c. De Burgaudia Comitatu.

VIII. Ubi Indulta & sapius confirmata, & diutius routinuata suat, in jue taudem commune evadant.

IX. Indulta ad Civitates Metensem, Tullensem, Virdanensem, &c. Acrebatensem, Tornacensem, aliasque nuper Regni adjectas.

I. Re-

I. RENATUS Siciliæ Rex, idemque Provinciæ Narbonensis Comes, Comitatum hunc Ludovico XI. Galliæ Regi legavit anno 1476. hæredemque illum testamenti paginis inscripsit. Malunt alii oppignoratum tantùm fuisse pretio quinquaginta millibus aureorum sollidorum, quæ destinaverat Renatus redimendæ filiæ suæ Margaritæ viduæ Henrici VI. Angliæ, Regis, quam novus Rex Eduardus in vinculis habebat. *Spond. an.1476. n.5. & an.1480. n.7.* Sed cum idem Renatus Rex vitam cum morte commutasset anni 1480. septuaginta tres annos natus, præmortuis ei tribus filiis, tribusque inde nepotibus, hæredem is reliquit Carolum du Maine, filium Caroli Comitis Cenomanensis, qui altero post anno vivere desiit, transmisitque in Ludovicum XI. & hæredes ejus Galliæ Reges jura sua & dominia omnia.

Hinc emicat in Provincia nunquam valuisse Pragmaticam Sanctionem, cum ea edita sit anno 1438. Comitatus autem nonnisi quadraginta amplius post annis Coronæ Franciæ restitutus sit. *Spond. ann. 1491. n.12. Hist. de la Pragmatiq. par M. Dupuy*. Non is erat Ludovicus XI. sub quo ea restitutio facta est, qui Pragmaticam in Provincia primùm promulgaret, cum eam ipsemet anno 1461. ut gratiam iniret à Pontifice, abolevisset.

Aliquantò tardiùs Armorica Gallicano Regno reddita est, anno nimirum 1532. Franciscus I. Rex in Comitiis Generalibus ejus Provinciæ eam restitutionem unionemque perfecit. Itaque multò etiam certiùs est, nunquam ibi Pragmaticæ fuisse locum. *Spondan. Ann.1532.*

II. Jam inde à temporibus Ludovici IX. Sanctissimi Francorum Regis, Comites Provinciæ arctissime cohæserant Pontificibus Romanis. Carolus Ludovici IX. frater Dux Andium, Provinciæ quoque Comes evaserat, ducta in uxorem Margarita filia Comitis Provinciæ Raimundi, & hærede. Huic Carolo ejusque stirpi Pontifices Romani Regnum Neapolitanum Siculumque contulerunt, ex quo Principes hi arctissimis vinculis Sedis Apostolicæ obsequiis innexi sunt, ejusque decretis ac nutibus religiosiùs addicti. Necme fallit Pium II. in oratione quam habuit ad Conventum Mantuanum, conquestum esse de Renato Rege, qui spem fecerat abolendæ Pragmaticæ, nec promissis steterat: *Promisit curaturum se summo studio, ut Pragmatica Sanctio deleretur. Non est deleta.* Sed facilè hoc intelligitur referri debere, non ad Comitatum Provinciæ, sed ad Franciæ Regnum, in quo confidebat Renatus posse à se præstari, quæ vires suas post expertus, sensit se non posse. Certè Pius ipse postea confessus est, Renato vires magis quàm voluntate defuisse, quod de subjecta ei provincia dici vix potuisset. *Fortasse aliqua sunt, quæ non erant in sua potestate. Spicil. tom.8. pag.308.*

Singularem quoque Duces Britanniæ Armoricæ profitebantur observantiam Sedis Apostolicæ, eoque à reliqua Gallia ferè diffidebant, quandiu per schismatis Avenionensis procellas non satis fida firmaque constabat fides & societas inter Galliæ Reges & Romanos Pontifices. Anno 1450. cum Legati Regis Franciæ Romæ cunctarentur Pio II. assurgere, eique solitam præstare obedientiam nomine Regis Galliæ; Legati qui tunc aderant Ducis Brittaniæ, non modo Sacramentum edidere obedientiæ nomine Ducis, sed & solemniter contestati sunt, nunquam Duces suos vel tantillum dissensisse ab Apostolica Sede, semper Pragmaticam repudiasse? *Majores nostri post accepta semel Christi sacra, nunquam apostatarunt, vixere Romanis legibus, nec unquam primæ Sedis mandatis adversati sunt, Pragmaticam sanctionem, Galliæ Gentis inventum, respuerunt, prædecessoribus tuis constanti animo adhæserant.* Hæc est quæ dicitur *Patria obedientia*, quod eo continebatur, ut vulgato ferebatur adagio, *Nunquam primæ Sedis mandatis adversari, Romanis legibus vivere. Rainal. an.1459. n.66. 67. Gobel. in Comment. Pio II. l.3.* Quando verò collisus est Ludovicus XII. Rex, cum Julio II. Papa, atque adversùs eum coegit Conciliabulum Pisanum, Galliam quidem Pontifex interdicto subjecit, at Armoricam excepit, quæ constantissima in obsequio fuerat. *Excepto Britaniæ Ducatu, Regnum Franciæ Ecclesiastico subjecimus interdicto.* Verba ea sunt Bullæ Julii II. quæ recitata fuit sessione III. Concilii Lateranensis V. *Rainal.ann.1512. n.96.*

III. Carolus Molinæus in Regulam XVIII. Cancellariæ *De infirmis resignant.* Commentarios edens, negat in Britannia, utpote obedientiæ strictioris patria, Pragmaticam & concordata admissa unquam fuisse. *Adhuc hodie Regio illa patria obedientiæ Papæ vulgò vocatur, nunquam ibi Pragmatica sanctio, nec Concordata recepta sunt; sed ea compacto, Papa habet ibi octo menses, sibi reservatos, in quibus, vel vacationibus tunc occurrentibus Ordinarii nihil possunt. Et contra Ordinarii quatuor menses, in quibus Papa nec prævenire, nec reservare, aut aliter disponere potest. Num.236.* Rationem etiam paulò post subjicit, quod recollecta non fuerit Galliæ Regno provincia Britanniæ nisi anno 1532.

Anno 1516. Leo X. & Franciscus I. congressi sunt Bononiæ in Longobardia & Concordata pepigere, quibus Regnum Franciæ & Delphinatus regerentur posthac. Accipe quæ de his scribat nuperus, isque diligentissimus Scriptor vernaculo sermone, quem nos ita latinæ consuetudini reddimus: *Cardinalis Santiquatrius unus Delegatorum Papæ, ad deliberandum cum Delegatis Regis Galliæ, Charta subscripsit ante Barmam Advocatum Regium, qua præter insignia plura capita, quæ Concordatis sunt intexta, concedebatur à Pontifice Regi, quandiu superstes esset, ut ad Ecclesias & Monasteria Britanniæ & Provinciæ nominaret, ita ut si Rex approbaret Pontifici privilegium aliquod istiusmodi olim à Pontificibus concessum fuisse Ducibus Britanniæ, vel Comitibus Provinciæ, id protinus à Pontifice confirmaretur. Hist. de la Pragm. de M. Dupu. pag.99.*

Publici juris fecit Pinssonius hoc Indultum Leonis X. Francisco I. collatum, dum in vivis esset, ut nominaret ad omnia Beneficia Consistorialia Britanniæ & Provinciæ: utque nominaret etiam ad Abbatias Clericos sæculares, siquando eis Monachi deessent tantæ sarcinæ pares. Publicavit idem ipse Pinssonius Edictum Henrici II. Regis anno 1549. ut confirmaret in Armorica & Provincia complura Sedis Apostolicæ jura, in Regionibus strictæ Obedientiæ usitatissima, circa Reservationes, Pensiones, Regulas Cancellariæ & ejusmodi alia. *Pinsson. Notes sur les Indults. pag.470. Et in Prag. pag.1060.* Author idem est hoc Indultum Leonis X. transfusum fuisse ab ejus successoribus ad successores Francisci I. *Præf. Pins. in Indulta. p.38. 179. 180.* Scriptores supra laudati Historiæ Pragmaticæ & Concordati idem confirmant, annotantque clarissimum virum Parlamenti Aquensis Senatorem doctis omnibus notissimum, ipsumque doctissimum, Authentica communicasse duarum Bullarum Pii IV. anno 1564. datarum, quibus Carolo IX. Regi concedebatur potestas nominandi ad Prælaturas & Episcopatus Regni & Delphinatus, Britanniæ & Provinciæ, testatumque fiebat à prioribus Pontificibus idem concessum fuisse prioribus Regibus.

Monumenta quædam evulgata non ita pridem sunt rerum ad Concilium Tridentinum pertinentium.

tium. In iis inspici potest quam ægrè extundi potuerit Romæ Indultum anno 1561. quo Carolo IX. concederentur Nominationes, Provinciæ & Britanniæ. Ad sex tantum menses concedebatur, tum ubi expirasset, ad sex menses alios innovandum. At apertè tandem declaratum est morositates istas affectatas eo tendere, ut meliori fidei servaretur à nobis Concordatum, & verè Britannia & Provincia ad mores Patriæ Obedientiæ se componerent, ut superiores Reges in se receperat.

Non ergo vel Provincia, vel Britannia, aut Concordato unquam obnoxiæ fuere, aut Pragmaticæ; cum nec recepta hæc ibi unquam fuerint, aut publicata: nec nisi vi peculiaris Indulti nominarint Reges ad Beneficia earum Provinciarum consistorialia.

Nec enim extensio est, aut ampliatio Concordati, quod diximus Armoricæ & Provinciæ Indultum. Mera ea est concessio nominandi ad Prælaturas, Concordati ne facta quidem mentione. Itaque reliqua Concordati tam varia Capita nihil ad has Provincias pertinent. Agam infrà numero VIII. de Indultis ad Monasteria privilegiata.

IV. Si qui velint quamplurimum Provinciæ aliquæ Regno & Coronæ Regum accrescunt & adglutinantur, jam tum eas consociari legibus & privilegiis reliqui Regni totius; ii non satis adjecisse videntur animum ad ea, quæ observata sunt superius, & ad ipsam rerum historiam. Si enim res ita haberet, frustra ergo laborasset Franciscus I. ad impetrandum Indultum Britanniæ Minoris & Provinciæ. Frustra successores ejus, ambissent ejus propagationem. Frustra Reges omnes hactenus desudassent ad impetrandum Indultum trium Episcopatum, Metensis, Virodunensis & Tullensis; nec non & Elnesis, Perpinianensis, aliorumque recentius Regno adjectorum. Supersederi potuerat possetque adhuc eo labore, cum satis esset pomæria imperii Gallicani eo protulisse. Inscitum est autem quod de Delphinatu objicitur. Ea enim Provincia redintegrata fuerat Regno Gallicano ante Pragmaticæ, ante Concordatorum tempora. Ita necesse fuit eam & in Pragmatica exprimi, & in Concordatis, Provincia jam cum Regno coalueras tempore Concordati, nec tamen in eo nominatur, sed Francia solùm & Delphinatus, quod etiam post Concordata patria ea obedientiæ permansura esset.

V. Altius forsan repeti potuisset origo hujus peculiaris in Provincia observantiæ & obedientiæ in Summum Pontificem. Legitur inter Epistolas Gregorii VII. sacramentum, quo suam illi fidem obligavit Bertrandus Provinciæ Comes, cui subjicitur concessio, ut omnes Ecclesiæ suæ in ejus potestate sint, ab eoque ordinentur, *Ecclesias autem omnes, quæ in mea potestate sunt, domino meo Gregorio Papa omnino demitto, & omnibus successoribus suis: & ad ordinandas eas justè & secundùm Deum, pro posse meo fideliter adjuvabo. L.9. post Epist.12.* Quoad sacramentum fidei, ipsà suo loco demonstrabimus religiosa ea fuisse obsequia, quæ Christiani Principes certatim Christo & Petro, in Vicariis & successoribus Petri exhibebant.

VI. Sed quoad liberam Ecclesiarum dispositionem, perspicuum est Comitem Pontifici eam, ejusque successoribus liberam dimisisse: saltem hactenus, ut Investituras ejuraret. Facilè mihi persuaserim, Duces quoque Britanniæ idem Romanis concessisse Pontificibus; cum suprà patuerit, octo ibi menses Pontifici, quatuor tantum Episcopis adsignari, ut supra monebat Molinæus. Qui harum Provinciarum sint usus, penitius inspicies in Mandato Regis, quo instructus est Urseus, quando cum Legatis aliis anno 1547. ad Concilium missus est Bononiam. *Memoires du Conc. de Trente pag. 15. 16.* Præcipiebat enim Rex, ut Concilii Patribus narraret, quàm præpostere multa tentarentur in Britannia & provincia aliisque regionibus Obedientiæ; Papam unum conferre omnia Beneficia per octo menses; quæ quatuor mensibus aliis vacarent Beneficia; ea statim involari à septem vel octo Mandatariis Apostolicis: reservationes mentales multo etiam intolerabiliores esse; quæcumque enim Beneficia per quatuor Episcopales vacarent menses, si nulli caput exererent Mandatarii, protinus emicare Bullam Pontificiam, quæ confirmaret hocce Beneficium suæ sibi in sacrario mentis reservasse Pontificem, & tali Clerico destinasse: quod & intentatis censuris statim executioni mandabatur. *Preuves des Liber. Gall. pag. 902. c.22. n.31.* Reliqua missa facio quæ ad Beneficia non spectant. Comitia Provinciæ Armoricæ iisdem querelis Regem interpellaverant, de Mandatis Apostolicis, etiam ad Beneficia electiva, aut Patronatus laici, de reservationibus, indultis, pensionibus, unionibus, regressibus, Coadjutoriis, aliisque quæ Patriam obedientiæ redolent. Pius V. Bulla sua anni 1568. sex menses & alternativam dedit Episcopis Britanniæ, qui in Diœcesi residerent. Donum erat ad quinquennium, quo consumpto innovabatur.

Diximus jam Regula VIII. Cancellariæ octo menses Papæ reservari, quatuor tantum permitti Episcopis; sex illis tribui Concordato Germanico, Pium V. totidem donasse Episcopis Armoricæ Provinciæ, in qua Henrici II. Regis Declaratione anni 1550. Cancellariæ Regula VIII. recepta fuerat. Regula hæc eadem olim in Provincia convaluerat, ut quæ & ipsa Patria esset obedientiæ, sicut Armorica; at Legatio Avenionensis in causa fuit, ut Ordinariorum potestas ibi restitueretur. Receptus etiam Alternativæ usus in Armorica, id præstitit, ut præventioni locus ibi non sit in mensibus Episcoporum. *Dousat. Specimen juris. p.54.*

Alternativam dixi: propterea quod à Sixto V. declaratum sit, jam necesse non esse, ut acceptatio innovaretur singuli quinquenniis; sufficere enim acceptationem à quolibet Episcopo factam ad totum Papæ cujuslibet Pontificatum. *Ibidem p.130.* Ita alternativa generalis est, pro omnibus Episcopis residentibus. Denique cum introducta & firmata non sint Graduatorum privilegia, nisi Concordatis: ut Concordatis, ita & Graduatis nullus est vel in Armorica locus, vel in Provincia.

VII. Quod ad regiunculas verò attinet illas, (Bresse, Bugey, Valromay & Gex.) quas pro Marchionatu Salussiarum Duces Sabaudiæ Galliæ Regibus cesserunt anno 1601. controversia ventilata est in Parlamento Burgundiæ anno 1630. an reservatio alternativa mensium ibi locum haberet, perinde ut cum illi tractus Duci Sabaudiæ suberant. Senatus pronunciavit locum non habere, tum quod ei juri non suberat Marchionatus Salussiarum, quo permutati fuerant hi tractus tum quod ii sua cum Gallicano imperio conjunctione in eandem sortem traducerentur cum reliquis ejus Provinciis. Non ita sentiebat Cardinalis Ossatus, qui Romæ cum esset: Henrico IV. Regi author erat flagitandi ea de causa Indulti. *Ossat. Letter 101. 260. 261.* Id quidam ferè interpretati sunt, qua officiosam reverentiam, qua quanquam minimè necessaria, cuperet Ossatus deliniri à Rege Pontificem. At contra stat, quod suprà numero IV. certis documentis evicimus, non statim Provincia in mores transire & jura regni, atque regno recolliguntur. Video tamen interesse aliquid discriminis. Numero enim IV. quærebatur de Episcopalibus Ecclesiis, ad quas de novo partas nova desiderata semper sunt indulta. Hinc de Ecclesiis Parochialibus, aut certè non Episcopalibus agitur; in quibus proinde visum est non ita scrupulosè sectan-

standas juris miourias. Nec enim indulta ulla unquam flagitata sunt ad Ecclesias tantum inferiores. Jam inde ab anno 1608. Senatus Parisiensis pronunciaverat secundum Decanum Bellicensem à Capitulo electum, adversus Regalistam, & adversus eum, cui providerat Pontifex vi reservationis Mensium Apostolicorum. *Fevret. L.2. c.6. n.13.* Tradit Pinssonius Regaliam, Indultarios, Graduatos, eorumque jura in hos omnes tractus ampliata fuisse, Arrestis Parlamenti & Magni Consilii. *Pinss. Prefac. des Indults. n.59.*

Addit Fevretus Beneficia in Comitatu Burgundiæ sita, & quocumque extra Franciam loco, conferri debere juxta leges Franciæ & juxta Concordata, si collatores, quibus parent, Galli sint. Ratio est, quod Concordata Collatoribus Gallicanis concessa sint, ut gentis universæ privilegia. Ita hæc Beneficia quamvis extra Gallias sita, non subesse mensibus alternantibus Papæ. Sicut & Beneficia in Galliis sita, quorum Collatores ex Comitatu Burgundiæ oriundi sint, legibus Regni peculiaribus non subsunt, sive ad menses Graduatorum, sive ad Indultarios. Citat Fevretus Canonistas, qui ita sentiant, quique confirment, ita Rotam judicare.

VIII. Confirmat rursus idem Pinssonius longa illa & continuata concessione Indultorum Pontificiorum ad nominationes Regias Episcopatuum & Abbatiarum Britanniæ & Provinciæ, in jus tandem certum fixumque evasisse, nec ulla jam ad id Indulta postulari. *Preface histor. des Indult. n 47. 43. 44. 48. 49.* Idem affirmat de Indultis, quæ Leo X. & Clemens VII. Francisco I. concesserunt, ad suspendenda privilegia quædam eligendi, quæ Sedes Apostolica forsan indulserat Ecclesiis & Monasteriis; utque Rex in iis nominaret primùm per sex menses, deinde toto vitę tempore. Curatæ sunt à Tilletio Bullæ Clementis VII. quibus ea nominationum potestas concedebatur Francisco I. primùm ad sex menses, inde dum adviveret. *Du Tillet paes. 1. p.448. 9.* Eodem Indulto Pius IV. Carolum IX. donavit. Jussa sunt interim Capitula & Monasteria, quæ privilegia eligendi habere se aliqua venditabant, ut ea ad Cancellarium Regium deferrent, examini ejus subjicienda. *Pinss. ibid.* Exinde verò Reges jure & possessione stabili nominandi gavisi sunt, sive privilegia minus probæ notæ deprompta sint, sive possessio ipsa in jus tandem firmum & inconcussum evaserit. *Ibidem n.60. 61. 62.*

IX. Quoad Episcopatus Metensem, Tullensem & Virodunensem, concessum est ab Alexandro VII. anno 1664. Indultum Regi invictissimo Ludovico XIV. quo Episcopatus ad vitæ totum tempus conferret. Clemens IX. anno 1668. Indultum prorogavit ad omnes Regis successores, & ad Abbatias ampliavit, Prioratusque Conventuales, & alia Beneficia, quæ Pontifex conferebat reservatione sex mensium, convenienter Germanico Concordato. Ab eodem Pontifice permissus est Rex nominare ad Episcopatus Elnensem, Atrebatensem, Tornacensem, & ad alia Beneficia Consistoralia earundem regionum nuper Regno Francico additarum. *Du Bois. Introd. au Droit Eccles. p.275. 6. 268. 9.* Anno 1518. sanxerat Maximilianus, ut Leodii vigerent Concordata Germanica. Episcopatus Metensis, Tullensis & Virodunensis iisdem subjecti fuerant Indulto speciali & ampliante, tanquam obnoxii Metropoli Trevirensi. Ita in has Dioeceses Romani Pontifices multa retinuerant jura, quæ posterioribus his indultis Regi Christianissimo concesserunt. Fertur anno 1554. Carolus V. Imperator edixisse, ut & Cameracensis Ecclesia Germanicis subesset Concordatis. Dux Albanus dum Belgium regeret à Pio V. Indultum impetraverat, ut conferret seu præsentaret Beneficia, quæ Pontificiis mensibus vacarent. In Patria obedientiæ Papa solus confert Primas Cathedralium dignitates. Carolus V. ab Alexandro VI. Indulto munitus fuerat, quo ad eas præsentaret.

CAPUT XLVII. *P.4. l.2. c.14.*

Multiplex alia potestas Papæ ad Provisiones Beneficiorum. Ac primùm de præventione.

I. Incompertam fuit jus Præventionis usque ad sæculum XIII. Ejus rei probationes.

II. Includebatur tamen Mandatis, & Reservationibus Apostolicis.

III. Eisdem fundamentis innitur. Satisfit duabus objectionibus adversus Decretum Innocentii III. circa jurisdictionem Papæ universalem in collatione Beneficiorum.

IV. Sub Bonifacio demum VIII. jus Præventionis radiare incipit.

V. In Consilio Basileensi propugnatur, cum à Gallis quibusdam & Germanis oppugnaretur.

VI. In Concordatis confirmatur.

VII. Edictum Aurelianense ei intercessit. Ea intercessio mox revocata.

VIII. Canonistarum Gallorum placita circa Præventionem.

IX. Præventionis usus quàm pius fieri possit.

I. POstquam universim declaratum est, ut Beneficia singularum orbis Dioeceseon, ad quæ aditus fuerat olim per electionem, vel per Patronorum nominationem, vel denique per Episcoporum institutionem & collationem, in potestatem tandem Romani Pontificis magna saltem ex parte devenerint; restat ut speciales rationes ipsas expendamus, quibus ea nunc à Pontifice conferuntur. De Mandatis, Expectativis & Reservationibus copiosè jam disputatum est: ad alias ergo pergendum nobis est rationes & vias provisionum Apostolicarum ad Beneficia toto orbe sparsa.

Dicemus 1. de Præventione. 2. De provisione eorum quæ vacant in Curia. 3. de Indultis & Resignationibus in favorem. 4. De jure Devolutionis. 5. De Facultatibus Legatorum à Latere. 6. De mensibus Graduatorum. 7. De provisionibus Episcopatuum, quæ hactenus summatim utcumque perstrictæ sunt, quòd implicatę essent aliorum collationibus Beneficiorum.

Ordiendum nobis est à Præventione, quæ iisdem quidem fundamentis niti videtur, quibus Mandata & Apostolicæ Reservationes; sed ut eadem illi constet origo, non eadem suffragatur antiquitas. Innocentius III. eo præstructo, plenitudinem Ecclesiasticæ jurisdictionis residere in Capite Ecclesiæ, & inde in longè plurimos dispergi rivos, ut nihil officiat rivulorum multitudo fontis plenitudini: *Ne plenitudo Ecclesiastica jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, &c. Quæ Romana Ecclesia retenta sibi plenitudine potestatis, ad implendum laudabilius officium pastorale, multos in partem sollicitudinis evocavit, sic suum dispensans onus in alios & honorem, ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minueret. Dec. Greg. L.5. T.1.* Progreditur inde ad Mandata Apostolica, in provisionibus Beneficiorum, & ad jus Devolutionis, quæ ad Pontificem usque ipsum gradatim revolvi potest. At de Præventionis jure nec ibi, nec usquam alibi meminit. Consule, si vacat, plures alias hujus Pontificis Literas, præter eas quæ supra delibatæ sunt, cum de Mandatis disceptaretur: nusquam vestigium ullum

de

de Præventione occurret. *Innoc. III. Regest. 13. Epist. 9. Regest. 14. Epist. 32. Regest. 15. Epist. 22. Regest. 61. Epist. 165. 277.*

II. Inerat tamen Mandatis imago quædam & species Præventionis. Præveniebat enim Ordinarios Pontifex, non ipse quidem statim conferens Beneficia, quæ ipsamet est Præventio; sed præcipiens, ut conferrent Patroni ipsi vacans vel vacaturum Beneficium ei, quem Papa designasset, quo apertissimè Præventioni præludebatur. Postquam enim modicè & sedatè ferre cœperunt Episcopi, ut Pontifex Beneficium quodlibet, cui vellet, addiceret, tam facilè mox passi sunt, ut ipse conferret, quam ut conferri præciperet.

Adde quod & ejusdem doctrinæ, quæ in Reservationum medio cursu increbuerat, hic esset veluti surculus. Si enim Pontifex Petri successor universim obtinet potestatem omnem, & omnia jura singulorum Episcoporum; cum Beneficiorum collatio fructus sit jurisdictionis, quo Episcopi gaudent singuli, eodem Romani Præsules gaudebunt jure Beneficia conferendi singulis in Diœcesibus. Atqui inter eos qui eadem jurisdictione fruuntur, necesse prorsus est, ut valeat Præventio. Itaque ut Papam Episcopus, ita & Episcopum Papa antevenire potest. Eo sensu Gregorius IX. ad Fridericum II. scribebat, etsi posset Imperator ad Beneficia nominare, quæ collationis sunt Episcopalis, vacante sede, non posse ab eo Papam excludi ea potestate conferendi, qua vel superstite Episcopo pollebat. *Esto quod in collatione Beneficiorum morientibus succedas Episcopis, majorem in hoc ipsis non adipisceris potestatem, nec nos ob id, qui eis viventibus conferre Beneficia non collata potuimus, Apostolicæ amittimus amplitudinem potestatis. Rain. an. 1236. n. 1.* Quæ verba ad Reservationes & Mandata pertinent, quanquam ad Præventionem peræque trahi potuissent, si jam tum ejus usus fuisset ullus.

III. Illud porro Innocentii III. decretum, quod hoc ipso Capite statim protuli, duæ premunt, nec aspernendæ difficultates. Prima spectat ad Episcoporum jurisdictionem, quam videtur ille ex conspicuo Ecclesiæ Capite derivare, cum nos à summo & immortali Capite Christo haustam vendicemus. Responsio autem facilis & expedita est, tam non adversari nostræ sententiæ eam Innocentii III. Epistolam, quàm nec illam Leonis Papæ I. quem sequitur Innocentius hoc loco. Non alia enim utriusque Pontificis mens est, quàm necesse esse, ut Episcopi Capiti suo consentiant in Ecclesiæ suæ administratione, & quæ fit Ecclesiæ in varias Diœceses partitio, ea assentiente fiat Pontifice, qui superior imminet, præsideione omnibus Diœcesibus. Nam Episcopi obtinent illi quidem immediatè à Christo jurisdictionem suam, sed non ab illo immediatè consecuti sunt territorium hoc suum & peculiarem Diœcesin: cum hæc partitio facta fuerit volventibus sæculis ab Ecclesia, nec fieri potuerit, aut perpetuari, nisi consensione Capitis, in quo est cardo & centrum Ecclesiasticæ unitatis. Hic Innocentii germanus est sensus.

Secunda difficultas exurgit adversùs illam jurisdictionem, collationemque Beneficiorum, qua omnibus in Diœcesibus utitur Pontifex. Nec hic minùs in promptu responsio est, ut ne nos infinitæ cuidam disputandi contentioni immergamus, abundè nobis esse, ut acceptatio & assensio Ecclesiæ, ususque universalis approbaverit has Papæ Præventiones, perinde ut Mandata Apostolica. Non interposuerunt primò Pontifices, nisi preces, quasi tentabundi periculum facerent. Ubi res processit, & usu convaluit illæsa Episcopali unanimitate, tum authoritatem quoque explicuere & præcepta. Cesserunt Episcopi primùm precibus, post consuetudini & authoritati. Quantacumque esset penes Apostolicam Sedem jurisdictio, tantundem erat & charitatis & modestiæ, ut non aliter quàm cum Episcoporum assensione authoritate uteretur. Erat & Episcoporum in Sedem Apostolicam ea reverentia, ea charitas in Caput sibi divinitus præstitutum, ut ne de usu receptis facultatibus ulteriùs cavillarentur. Principatus à Christo Sedi Apostolicæ collatus, ejusmodi fundamentum est, cui tutò committatur potestas omnis, vel potestatis usus, qui vel Episcopis ipsis toto orbe sparsis visus fuerit Ecclesiæ ædificationi conducibilis & consentaneus esse. Sicut & charitas summi Pastoris præsto semper est & parata potestatem & potestatis usum omnem premere, ut nusquam erumpat, ubi unanimitas & universalitas Collegii Episcopalis ita judicaverit expedire, ad Ecclesiasticæ disciplinæ pacem & sanctimoniam: procul amandatis spinosis illis & interminatis quæstionibus de limitibus jurisdictionis.

IV. Ejus doctrinæ luculentissimum argumentum ex hac ipsa petitur, quam hic versamus, quæstione. Quanquam enim ejus Præventionis innexum esset Reservationibus & Mandatis, ducenti tamen admodum interlapsi sunt anni post Mandata, antequam Præventionis manifestè constitueretur jus; quin & probabile est illud ita sensim irrepsisse, ut antè increbuerit, quàm irrepere sentiretur. Bonifacius VIII. cum relatum ad eum esset de Beneficio, quod eodem die à Papa, vel Legato ejus, & ab Ordinario duobus collatum esset: respondit eum præponendum, qui prior possessionem iniisset: at si neuter iniisset possessionem, illum præferri debere, quem Pontifex vel ejus Legatus nominassent, *propter conferentis ampliorem prærogativam. C. Si à sede. De Præben. In Sexto.*

V. Nihil antiquius fuit Concilio Basileensi, quam ut Ordinariorum vim & potestatem ad collationes Beneficiorum in integrum restitueret. Rescissæ sunt ab eo Expectativæ omnes & Reservationes Beneficiorum necdum vacantium, Mandata Apostolica summas in angustias redacta, uni obnoxiis futuris Mandato Patronis, quibus decem; duobus, quibus quinquaginta vel plura subessent Beneficia. Nec tamen eidem Concilio visum est delibari quidquam debere de jure Præventionis. *Neque etiam collationes per Præventionem fiendas intendit impedire. Sess. 31. De Collat. §. Item circa.* Paulo inclementiores fuere authores Pragmaticæ Sanctionis. Congregationis Bituricensis Patres statuere, interpellandam esse Synodum Basileensem, ut suum de Præventione Decretum revocaret, ut Collatores uterentur ea libertate quam sibi Concilium Lateranense concessisset, intra sex menses conferendi Beneficia; quo tempore absumpto, tum eorum negligentia pœnas daret, jure conferendi per Præventionem vel Devolutionem ad Superiorem traducto. Simillimum veri est, idem à Germanis esse factitatum, cum Synodus Frisingensis anno 1440. Synodum Basileensem & ipsa precibus convenerit, ut Præventioni locus non esset, nisi post sex menses à Concilio Lateranensi assignatos. *Declarare dignetur Concilium, quod non intendit tollere inferioribus Ordinariis tempus Lateranensis Concilii, quodque ante ipsius lapsum non habet locum Præventio. Can 25.*

VI. Restituta prorsus est Præventio in Concilio Lateranensi V. anno 1516., *Sess. 11.*, & Gallicanis Concordatis, quæ in eodem Concilio confirmata sunt. In Regni Comitiis Generalibus erupere querelæ adversùs hanc Præventionis restitutionem. Ferrerius Orator missus est Romam anno 1561. ut de Annatis & de Præventione conquereretur. Jam inde ab anno 1547. Ursens & alii Legati ablegati fuerant, ut ad Concilii Tridentini Patres advesùs Præventionem inveherentur.

Me-

Memoires du Concile de Trente pag. 25. Affirmat Pithœus eam in Gallia non tolerari, nisi in ipso Pontifice, *non in alio quocunque, quamcumque demum delegationem, Vicariatum, aut facultatem à Pontifice adeptus fuerit; quin & quantum fieri potuit, usu arctatum fuisse, adeout judicatum sit collatione irrita Ordinarii antrverti Præventionem. Pithou Lib. Gall. c.21. Preuv. des Lib. Gallic. c.22. n.34.* 35. Molineus in Regulam *De infirmis resignantibus,* le Prêtre aliique Galli Jurisconsulti placita Senatûs proferunt ad has Preventionum restrictiones firmandas. Nec illis excidit Edictum Aurelianense, quo supprimi omninò videbantur. *Molin. n. 31. & seqq. & 434. Le Prêtre. Centuria 1. c.94.*

VII. At bona fide fatetur Fevretus, *Si ingenuè fari liceat, nunquam antiquis Conciliorum Decretis damnatas fuisse Provisiones Romæ factas ex Concursu, vel Præventione. Quanquam enim faverint Ordinariis legitimo jure nixis ad conferendum in proprio cujusque territorio; non tamen decerpserunt quidquam de jure Pontificis, qui Superior & Caput est. Ideo nec Sancti Ludovici Pragmatica Præventiones obliterat, sed beneficia ab Ordinariis conferri jubet juxta decreta & Canonicas sanctiones, quibus etiam constabilitur superior & spiritalis potestas Papæ. Nec ipsa Caroli VII. Pragmatica Præventiones revocat, nec enim id poterat illa quidem: sed Conventus tantùm id proponit instar consilii, ut ea revocatio poscatur à Concilio Basileensi, ut in Pragmatica Glossa animadversum est: Dat Congregatio Alvisamentum ad impetrandam super hoc Provisionem à Concilio, sed nihil disponit. Ita ambo Glossa. Quod verò attinet ad articulum XXII. Edicti Aurelianensis, quo vetiti sunt Judices Possessori Beneficiorum rationem habere, Provisionum Romæ impetratarum jure Præventionis: vetiti sunt & impetrantes iis uti, nisi ex Regis permissione: satis superque est, ut respondeamus Carolum IX. sollicitante Cardinali Ferrariensi Legato, Declarationem edidisse Carnuti anno 1562. qua hic Articulus de Provisionibus Romanis jure Præventionis sublatus est.* Hæc eo loco Fevreti temperatissima doctrina, tantò plausibilior, quo ferè inexpectata. *Fevret. l.11. de l'Abus.*

VIII. Addit porro, *l.2. c.6. n.3. & seqq.*, ut quamquam ius Præventionis Facultatibus Legatorum *à Latere* includatur, resecari soleat tamen à Magistratibus Regii Senatûs, cum registrantur: idemque factitari à Senatu Regio Aquis-Sextiis, Tolosæ & Gratianopoli, erga facultates Legati Avenionensis. Aberravit à vero Fevretus, quod attinet ad Legationem Avenionensem. 2. Irritæ sunt Provisiones, nisi Regula Joannis XXII. *de verisimili notitia* observetur, hoc est, nisi à tempore obitûs ad datam tantum effluxerit quantum necesse est, ut Papa præsumatur obitum Beneficiarii rescire potuisse. Aliàs enim fraudis aliquid intervenerit ad fraudandum jure suo Ordinarium. 3. Nec Præventioni obnoxia sunt Patronatûs laici Beneficia. 4. Quanquam de Beneficiis electivis controversatum esset, prævaluere tandem Concordata, ubi Papa servat sibi integram collationem Beneficiorum etiam electivorum, in quæ jus nominationis Regiæ non extenditur: servat autem eam sibi jure Præventionis. 5. *Declarantes. De Mandatis.* Ita ratum est in Curiis supremis Judicum sæcularium, posse Papam conferre Decanatus Cathedralium & Collegialium Ecclesiarum, sive ex Præventione, sive ex Resignatione. 5. Graduatorum juri præpollet Præventio, nec abnuit Molinæus. 6. Ubique locum habet Præventio, præterquam in Beneficiis Regiæ nominationis, in vacantibus ex Regalia, & Capitibus Ordinum. 7. Si cœperit Patronus præsentare, aut utcumque inchoata fuerit collatio, perimitur tum Præventio, cui locus non est nisi *rebus omninò integris.* Ea sunt Gallorum Jurisconsultorum placita, quæ prompsisse juvat, ut liquido constet, quantum revereatur & colat Ecclesia Gallicana universalem jurisdictionem Sedis Apostolicæ in Collatione Beneficiorum, accomodatam ad Concordata, & ad receptas consuetudines.

IX. Cæterùm si ii quibus providetur Romæ, sive mensibus Papæ in Britannia Minori, sive universali jure Præventionis; si ii inquam minus quandoque periti, minus pii, minus digni sint iis Beneficiis, ut qui cogniti non essent iis, qui providebant: non immendicabile id quidem malum est. Accepi enim ab Episcopo Armoricæ, cum de ea re nuper functus Episcopus Trecoricensis Romæ conquestus esset, cumque Pontifici & Cardinali Cibo nomina edidisset Diœcesanorum suorum aliquot, quibus tuto Beneficia committerentur, his reapse Romæ provisum fuisse, & in literis ipsis id fuisse expressum, ad commendationem Episcopi Trecoricensis provisum fuisse. Si Pontifices, si Pontificum Ministri, si Episcopi, ea consensione animorum, ea charitatis sinceritate, eo zelo semper agerentur, agerentque, ad optimos Pastores Ecclesiis donandos, non esset, quod pristinam Disciplinam desideraremus, aut ingemisceremus hodiernæ; quæ si in aliqua incidat, quæ molestiam jure creent, id eorum ferè vitio fit, qui ea minus prudenter, minus piè utuntur.

CAPUT XLVIII. *P.4. l.2. c.15.*

De Beneficiis, quæ vacant in Curia.

I. Clemens IV. primus omnium Pontifici servavit Beneficia conferenda, quæ vacarent in Curia. Encomium hujus Pontificis.

II. Quo jure dixerit antiquum hunc esse morem.

III. Concilium Lugdunense II. aliquid modi, & temperamenti adhibuit.

IV. Declarationes Bonifacii VIII. in hanc reservationem.

V. Clemens IV. qui genere Gallus erat, & Bonifacius VIII. in literis suis non explicabant universalem Sedis Apostolicæ Jurisdictionem ad Beneficia, nisi ut manifestat jus usu jam receptissimum, non ut novam inveherent in mores.

VI. Quàm latè jus hoc effuderint posteriores Pontifices usque ad Concordata.

VII. Jus hoc variè coarctatur, tum in Concordatis, tum variis Regni usibus. Quibus se munire rationibus studuerint Reges, ad Civitates in confinio Regni positas quæcum Prælati in Curia Romana excesserint.

VIII. Quid de eo senserit, quid scripserit, cumulatissima sapientia vir Ossatus Cardinalis. Gregorii X. Papæ incomparabilis sapientia & animi moderatio, qui suum Præventionis Pontificiæ jus voluit decedere juri Regaliæ Gallorum Regum.

IX. Qua occasione Clemens IV. huic Reservationum generi initium dederit.

I. CLemens IV. Pontifex Maximus, qui anno 1265. Petri sedem implere cœpit, primus ille quidem Decretalem promulgavit, qua dispositioni Sedis Apostolicæ reservaret omnia Beneficia, in Romana Curia quæ vacarent; sed perantiquam eam fuisse consuetudinem, & eam à se tantummodo confirmari: ipsemet testatum facit; Quæ in lucem pridem exiit vita hujus Pontificis, illustrem ei sedem assignat inter sanctissimos summæ illius sedis Præsules, & à terrenis cupiditatibus ex casto celestium amore expeditissimos. Adeo non suos

ille

ille, propinquosque locupletavit, ut quibus plura essent Beneficia, eos uno contentos esse jusserit, cæteros nullis planè donarit. Et nihilo tamen minus decretalium hanc suam Epistolam hinc auspicatur Pontifex, quamvis dispositio omnium per orbem Beneficiorum in potestate sit Sedis Apostolicæ; ei tamen specialius reservari eà, quæ vacant in Curia, idque ex antiqua consuetudine. *Licet Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio, ad Romanum noscatur Pontificem pertinere; quod non solum ipsa cum vacant, potest de jure conferre: verum etiam jus non ipsis tribuere vacaturis. Collationem tamen Ecclesiarum, personatuum, dignitatum & Beneficiorum apud Sedem Apostolicam vacantium, specialius cæteris antiqua consuetudo Romanis Pontificibus reservavit. In Sexto. L.3. Tit.4. c.2. 3.* Eam consuetudinem novo authoritatis pondere roborat hic Pontifex, prohibetque non ordinariis modo, sed privilegio etiam quopiam donatis Collatoribus, ut ne Beneficia in Curia conferant, nisi conceptis verbis concessum eis sit, ut hæc etiam conferant.

II. Hujus tamen antiquæ consuetudinis monumentum existit nullum, ac ne vestigium quidem in Gregorianis Decretalibus. Si Prævention is jus viguisset, initium sumpsisset à vacantibus in Curia. Sed multo recentior est Præventio Pontificatu Clementis IV. Dicendum ergo potius cœpisse Præventionem à vacantibus in Curia, ex quibus ad alia gradum fecit. Multo ergo probabilius est, cum percrebuissent Mandata, nec jam possent Episcopi eis refragari; satius visum esse Pontificibus, ut ipsi conferrent ea Beneficia, quæ vacarent in Curia, quam ut eo sibi reservarent, & Episcopo rescriberent, quo ea Mandatariis conferret. Inter Gregorium IX. & Clementem IV. quatuor sedem Petri occupavere Pontifices; ex quibus facilè potuerint Innocentius IV. & Alexander IV. hujus consuetudinis fundamenta jecisse, ut jam sub Clemente IV. antiqua ea dici posset consuetudo. Antiquiores multo erant resignationes in favorem, sed non ejusmodi erant Beneficia, quæ vacare dicebantur in Curia.

Nec simile veri est Clementem IV. eo loco intuitum esse eas electiones, quæ olim Romæ fiebant quandoque, quando nequiverant Electores propria in Ecclesia concordare. Ea quippè Beneficia non vacabant in Curia. Innocentius III. cassata electione Archiepiscopi Cantuariensis, quæ facta fuerat in Anglia, Electores qui ex parte Romani venerant ad tuendam electionem suam, coegit Romæ alium eligere. *Gesta Innocent. III. pag.140.* Itaque ne cogitabit quidem ille de jure providendi vacantibus in Curia. Si contulit autem hic Pontifex Præbendam Ecclesiæ Uratislaviensis in Silesia, cum Præbendarius Romæ excessisset: semel factum id fuit, nec in jus, aut exemplum evasit. Sed cum plurima Innocentius sparsisset Mandata ad Beneficia per Provincias omnes vacantia, dedit & ad istud quod casu Romæ vacaverat. *Regest.16. Ep.166.*

III. Quin & cum Gregorius X. delinimenti aliquid adderet huic consuetudini vacantium in Curia Beneficiorum; non potuit ille quidem aliud quodvis pro ea Decretum proferre, quam illud ipsum Clementis IV. *Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri, de dignitatibus & Beneficiis in Curia Romana vacantibus, &c. In Sexto. Ibid. c 3.* Conjicere ergo pronum est, ante Clementem IV. tentatum magis & inchoatam fuisse rem, quàm perfectam: & Decretum de ea primum scripsisse Clementem. Nec abhorret à verò expostulatum de ea consuetudine in Lugdunensi Concilio II. fuisse, cum in hoc eodem Concilio Gregorius X. temperamenti aliquid adjicere tentarit: nimirum ut si intrà mensem Pontifex non provideret, provideret Ordinarius. *Post mensem à die, quo Beneficia vacaverint numerandum, ea conferre valeat.* Edidit & Bonifacius VIII. Declarationes aliquot in hanc potestatem & in has provisiones Sedis Apostolicæ; nec tamen ab altiore rem unquam orsus est origine, quàm à Decreto Clementis IV. *Ibid. c.34. 35.* Primus ergo ille legem hanc tulit, & fluctuantem fixit consuetudinem. Hinc illud iterum iterumque admonemus, authores & architectos eorum Decretorum, consuetudinumque earum, quibus quandoque minus religiosi offenduntur, fuisse non raro eos Pontifices, qui à terrenis erant affectibus alienissimi, purissimoque æstuabant sanctioris Disciplinæ zelo. Sed ubi carnales avaritiam nunc somniant, ambitionem suspicantur, illi nova comentabantur adminicula provehendæ in melius politiæ Ecclesiasticæ.

IV. Bonifacii verò VIII. Declarationes in hoc Decretum hæ fuere. 1. Hoc decreto contineri Legatos, Nuntios, & Beneficiarios omnes, qui ad Romanam ventitabant Curiam, ad eamque accedentes, vel ab ea recedentes, in locis vicinis diem suum obibant, *quæ ultra duas dietas legales non existunt*. 2. Si vacarent autem in Curia Parochiales Ecclesiæ, idque eo tempore, quo vacaret Apostolica Sedes, ab Ordinariis posse eas conferri, sicut & eas quibus ante obitum suum Papa non providisset. Ingens enim periculi plena res est, si diutius Parochiæ Pastoribus orbentur. *Ne ipsarum vacatio diuturna periculum valeat animabus afferre.*

V. Certè Bonifacius VIII. Philippo pulchro significatum voluit, *Quod in quibusvis Ecclesiasticis Beneficiis conferendis, vacantibus in Curia, vel extra Curiam, Romanus Pontifex legitimam & potiorem obtineat potestatem. Rainuld. Ann.1303. n.34.* Sed memoria repetendum est, hanc esse particulam Decreti Clementis IV. qui genere Gallus erat, erat & studio ac charitate patriæ cum primis laudabilis: ut qui pridem fuisset Consilii Sanctioris sub Ludovico IX. Rege sanctissimo Senator, sanctitate inter Pontifices, eruditione inter Jurisconsultos clarissimus. *Spondan. Ann.1265.* Iden & ambo illi Pontifices non derogarunt hanc universalem Pontificis in Beneficia authoritatem, nisi ut astruant stabiliantque, quod jamdiu toto orbe inoleverat Mandatorum jus, & maximè vacantium in Curia reservationum. Cum hæc enim ipsemet conferrent Pontifices, ejus quoque potestatis sibi asserendæ studio majore tenebantur. Ideo Bonifacius VIII. assentitur ille quidem, ut Mandatarius Apostolicus quorundam cedat consuetudini Capitulorum, ubi seniores Canonici optabant pinguiores Præbendas cum vacassent; non patitur autem, ut cedat, si Præbendæ vacent in Curia, easque Papa ipse conferat. *In Sexto. L.1. Tit 4. c.4.*

VI. Clemens V. Gallus & ipse, & Philippo Pulchro Galliarum Regi addictissimus, cum definisset, si collitigantes de quopiam Beneficio ambo Romæ morerentur, fore ut Papa provideret: si unus, idemque Beneficii possessor, Romæ obiret, similiter rem habituram: si neuter possideret, Pontificis tum quoque fore Collationem: *propter authoritatis prærogativam*: denique conferre Pontificem, si uno Romæ mortuo, & altero liti insistente, Beneficium præmortuo, adjudicaretur; hoc ita definito, contestatur Clemens, nihil eo se derogatum velle potestati illi universali, qua fretus est Summus Pontifex ad omnia indiscriminatim ubivis Beneficia. *In Clement. L.2. T.5. c.5.*

Latius effudit hanc potestatem Joannes XXII. Avenione sedens in una Extravagantium suarum, in qua declaravit, Bonifacium VIII. quidem reservasse sibi omnes dignitates, personatus & alia Beneficia, quæ vacarent in Curia: Clementem verò etiam prætereа Ecclesias Cathedrales, Monaste-

ria,

ria, Prioratus, Administrationes, Officia, quæ vacarent eodem modo: ex consilio Cardinalium à se Decretum esse, ut oon solum eas reservationes omnes confirmaret, sed diffinitet etiam vacare in Curia etiam tum Beneficia, cum qui ea obtinebant, Romæ exauctorabantur & privabantur Beneficiis, itemque cum rescindebantur electiones, vel postulationes rejiciebantur: cum abdicabant sese Beneficiarii, vel cum ab aliis ad alias Ecclesias transferebantur; postremo quocumque demum loco occumberent Cardinales, Officiarii & Commensales Curiæ Romanę, eorum Beneficia in Curia vacare censebantur. *Extrav. Comm. l.1. Tit.3. c.4.*

Reservationes Bonifacii VIII. & Clementis V. de quibus paulò antè verba faciebat Joannes XXII. prolixè referuntur libro tertio Extravagantium Communium. Sanctissimè confirmant illi duo Pontifices, non aliud sibi cordi esse, quam ut dignissimos adsignet Ministros iis Ecclesiis, quæ Romę vacaverint. *Pia sollicitudinis studio ducimur, ut personis conferantur idoneis Dignitates. Tit.1 c.13.* Ita Bonifacius. Nec aliter Clemens: *Cum juxta canonicas sanctiones nihil sit quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni assumuntur in regimen animarum.* Usque adeo indubitatum est, omnem Ecclesiasticam jurisdictionem, & potestatem sacram, etiam Pontificiam, unum habere sibi propositum scopum, ædificationem Ecclesiæ. Ex quo illud quoque conficitur, ut utilitas semper publica proponatur, vel prętexatur iis omnibus, qui novæ aliquid potestatis adjiciunt dignitatibus suis Ecclesiasticis.

Reservationes Clementis V. & Joannis XXII. ad eorum vitæ tempus contrahuntur, ut ex earum textu patet. Itaque præludia ea videri poterant, & quasi prævia tentamenta politię novæ, ut in perpetuam deinde legem sancirentur, nisi contumacior & diuturnior repugnantia eorum, qui sua interesse existimabant, inflecteret tandem authoritatem charitatem Sedis Apostolicæ, cogeretque à sententia discedere. Benedictus XII. easdem quas Joannes XXII. reservationes fecit, artavitque ad vitæ suę tempus. *Ibid. c.13.*

VII. In Concordatis confirmatę sunt reservationes quędam generales, maximè verò eorum particulares Beneficiorum, quæ vacarent Romæ, sed quæ vacarent per obitum Beneficiarii. *Tit. de Reg. Nomin. ad Pręlationes.* Ita non habetur ratio vacantionum quas mortis quasi fictitiæ Jurisconsulti recensent, sed veræ mortis. Fictitiæ mortis vacationes sunt per resignationem, depositionem, translationem, & id genus alia. *Molinaus. De infir. resign. c.406.* Assentitur Rebuffu, *in Concor. Tit. de regia ad Pralator. nomin.*, nec assentitur tamen Molinæo, qui eam reservationem suspendi vult vacante Sede Apostolica. *Qua exceptio non habet locum Sede Papali vacante. Quin tunc non vacat apud Sedem, qua non est. Verba enim apud Sedem: proprie & in potentiori significato intelligenda sunt; scilicet de Sede plena, non vacua.* Ita Molinæus. Censet Fevretus, *De l' Abus. L.2. c.6. n.10.*, jure Rebuffum à Molinæi doctrina recessisse. Glossa propitia esset Molinæo, si de solis Parochialibus Ecclesiis ageretur. Qua in re Glossa illa in Caput, *Licet Ecclesiarum, In Sexto*, hæret prorsus Decretali Bonifacii VIII. supra memoratę. Per mensem illum, quem Pontifici adsignavit Concilium Lugdunense ad providendum vacantibus in Curia Beneficiis, non pauci ex nostris Canonistis existimant posse ita vacans Beneficium ab Episcopo conferri quamvis Collatio effectum non sortiatur, nisi post mensem elapsum, si interim Papa non providerit. Negat posse Rebussus, ea tum potestate Pontifici servata.

Hæc autem unius adsignatio mensis nil spectat ad Archiepiscopatus, vel Episcopatus, quos Concordata omnino Pontificibus providendos addixerunt, si vacarent in Curia. *Nec non Ecclesiis per obitum apud sedem Romanam vacantibus, semper etiam nulla Regis precedente nominatione liberè provideri possit.* Ex quibus infert Rebuffus non posse Regem ad eos nominare, etsi intra mensem Pontifex non providerit: quod de aliis Collatoribus aut Patronis dici non potest, *de regia ad Prælat. nomin.*, 2. Si Pontifex semel admisisset eum, qui à Rege nominatus fuisset, resilere noo posset amplius, aut alium nominare. Sicut & contigisse ait, ut præsente se judicaretur, non potuisse Pontificem, post approbatum quem Rex intra novem menses nominasset, retractare sententiam, & alteri conferre. 3. Ait posse recusari à Rege, quem Pontifex ad vacans in curia Beneficium nominasset, si parum sibi regnoque fidum fore auguraretur. *Posset Rex Francia contra provisum per Papam se opponere, & excipere, si timeret de conjuratione, seu proditione patria, seu revelatione secretorum suorum, ratione patria, unde provisus & oriundus, vel propter parentes suos, qui Regi semper fuerunt infesti.* 4. Censet denique si Episcopatus ii sint in extremis Regni finibus siti, post Papæ provisionem necessarium esse Regis assensum. *Item si Episcopatus esset in partibus limitrophis Regni, nullus ad eam recipi deberet sine Regis assensu, &c. Istud privilegium censetur semper esse exceptum, &c. Nam quando Ecclesia habet feudum à Rege, tunc ratione feudi, vel quando est Patronus, debet requiri Regis assensus, post electionem celebratam, &c. Sic post provisionem Papa requireretur Regis assensus in his casibus, qui per fidelitatem à proviso factam Regi declaratur.* Fevret. *de l' Abus l.2. c.6. n.12.*

Anno 1483. cum ad Episcopatum Tornacensem nominasset Papa oriundum Montibus in Hannonia, Procurator Regius ab expeditione provocavit, quòd cum ea civitas in confiniis regni esset, per magni interesset, ut Episcopus eam regeret fidei Regi Probatissimæ. Copinus Provocationem eam profert: *Civitas in confinibus sita, &c. Unde interernt Majestati sua, in ea residere Episcopum, qui esset fidus & acceptus.* *De Doman. L.2. Tit.9. n.4.*

VIII. Anno 1600. scribebat Ossatus Cardinalis ad Villaregium, postulandum à Papa esse Indultum pro Metensi Episcopatu & tractu, interim autem *debere Pontificem ejusmodi Beneficia sub ditione Regis sita, imò & alia in urbibus muro cinctis posita, iis conferre, quorum fidei incumbere posset Rex, alioqui forsan eos possessione ablegaturas, cum vel maximè tractus is sit in finibus Regni positus. Tom. 2. Lettr. 60. 96.* Anno 1601. ad eundem rursus idem scribebat Cardinalis, Episcopatum Carcassonensem conferri, à se debere Papam contendere, se verò illum commonuisse. *In Regni confiniis, & aliis urbibus munitissimis, interesse maximopere Regum, at in iis non haberent nisi Episcopos sibi fidissimos; Rebussum in ea esse sententia, suam Regi incolumen constare debere nominationem in ejusmodi locis, quin & ab eo exemplum referri de Civitatis ipsius Carcassonensis Episcopatu.* Respondente ad hæc Pontifice, Prædecessores suos suorum quandoque jurium incuriosos fuisse, repofuit Ossatus, *Maximè consentaneam esse & conducibilem, quia imò & necessariam eam humanitatem, qua Pontifices Regesque gratiam à sese mutuò inirent, ad alendam communem inter eos pacem & concordiam, qua sublata, nihil auspicatum, nihil fructuosum ab eis geri posset.*

Quæ verba mihi quidem visa suot eo sapientię condimento temperata esse, ut non potuerim non ea hîc singulari cum animi voluptate adscribere. Malent alii res ejusmodi acriùs urgere & pręmere, subtilibusque sese fatigare disceptationibus de ju-

jure præciso & abrupto utriusque potestatis. Spero fore ut prudentiores & cordatiores quique aliquando tandem sapiant cum Ossato, eique assentiantur, si privatis conducibile est & suave, humanitati plusculum quam rigori justitiæ dare, & de jure potiùs decedere tantillum, quàm contendere: id verò summis utrimque Principibus pernecessarium etiam esse: alioqui jurgia eorum nullo fine, nullo limite desitura, & utrimque dedecori, dolori, & detrimento futura esse, Clementi VIII. hæc ipsa sobrietatis placita magnopere sapiebant, ut liquet ex aliis apud eundem Ossatum Literis. *Tom.1. Lett.24.* Denique anno 1600. Breve Pontificium obtinuit Ossatus, ut si Romæ suum ipse diem obiret, integra Regi servaretur nominatio Beneficiorum quæ gerebat. *Tom.2. Lett.75.*

Gregorius quidem IX. Capite superiori contendebat cum Friderico II. Imperatore de jure Regaliæ, & de Mandatis Pontificiis, quæ Regaliæ antistare deberent. Sed inde scaturiebat ea contentio, quòd Regaliæ, jus nullo unquam certo & legitimo fundamento in Germania munitum fuisset, & ipse sigillatim Fridericus implacato odio Romanam Ecclesiam infectaretur. Longe aliter ergo Gregorius X. erga Philippum cognomento Audacem Galliæ Regem anno 1271. cum enim Archidiaconatus vacasset in Curia simul & in Regalia, quanquam illum jam Clemens IV. conferre præcepisset, Gregorius X. ejus successor, acta collationes omnia revocari jussit, Beneficium Regalistæ adjudicari permisit: ipse verò adeo non juri & amplitudini Pontificum aliquid injuriæ aut labis intulit, ut gloriam illi potiùs sibique pepererit sempiternam, tam justa, tam amabili, tam necessaria indulgentia & charitate in præcellentissimum Regem, & inter Ecclesiæ Christianæ filios Reges facilè Principem. *Preuves des Lib. Gallic. c.16. n.21.*

IX. Illud verò præclarissimè à Glossa animadversum est, eò adductum esse Clementem VI. ut Beneficia sibi reservaret, quæ in Curia vacarent, ut ne in posterum præveniretur à Procuratoribus Episcoporum in Curia degentibus, & ad id unum eò delegatis, ut Beneficia conferrent, cum primum ea vacarent. *Habebant Episcopi ante Constitutionem Clementis Procuratores in Curia, qui statim cum vacabant Beneficia, conferebant illa, & sic preveniebant Papam: Unde motus Clemens promulgavit constitutionem supradictam. In C. Statutum. De Præbendis.* Jure præventionis certissimè ad Papam spectabat collatio Beneficiorum omnium, quæ in Curia vacarent, vel non longè à Curia Pontificia. Callidiores quidam Collatores ipsam Papæ proventionem præveniebant. Procuratoribus suis in Curia constitutis. Huic calliditati obviavit Clemens IV. reservatis sibi quæ in Curia vacarent. Hæc autem Glossæ conjectura non levis aut arbitraria est, sed innixa, ut videtur, Capiti *Statutum*, mutuato ex Concilio II. Lugdunensi: nisi intra mensem Pontifex hæc Beneficia conferat, posse ea conferri ab Episcopis, aut per se ipsos, aut si absint, per Vicarios Generales residentes in Diœcesi cum potestate conferendi. *Tantummodo per se ipsos, vel ipsis agentibus ea remotis, per suos Vicarios Generales, in eorum Diœcesibus existentes, quibus id Canonicè commissum sit. Ibid.* Quæ cautio, ut non conferantur ea Beneficia nisi per Vicarios Generales in Diœcesi residentes, illis, jure videtur obviare Procuratoribus, seu Vicariis Episcoporum, qui astutè alebantur Romæ ad has provisiones.

CAPUT XLIX. *P.4. l.2. c.16.*

De Indultis Senatus Parisiensis, Cardinalium, aliisque.

I. Indulta hic dicuntur Mandata Apostolica, Bullæ & Brevia, quibus indulgetur potestas conferendi, aut obtinendi Beneficia, speciali quadam ratione, nec sine privilegio. Exordia Indultorum sub Bonifacio VIII.

II. Continuantur Indulta sub Clemente V. usque ad schisma Avenionense.

III. Flagrante schismate, Præsules Gallicani neutralitatem aliquando amplexati. Indulta ipsimet largiebantur: nec omnibus satisfaciebant.

IV. Erant & sua Anglis Indulta.

V. Amplissimum Martini V. Indultum, quem Concilium Constantiense Pontificem elegit. Particeps ejus erat Senatus Parisiensis.

VI. Quam necessaria tum fuerit ea gratiarum copia effusior.

VII. Eugenius IV. Senatui Parisiensi solemne concessit Indultum, quale propemodum etiamnunc est. Nec tamen executioni tunc mandatum fuit. Cur?

VIII. Innovatum est à Paulo III. hoc Indultum, clausulis quibusdam demutatis.

IX. A Clemente IX. indultum est Breve ad hujus Indulti ampliationem.

X. Animadversiones generales in hocce indultum, & in ejus demutationes.

XI. Indulta alia. Indultum Cardinalium.

XII. Ea Indulta non sunt abolita, quanquam contineri videantur Decretis Concilii Tridentini, à quo abolentur Mandata Apostolica.

XIII. Connexio Indultorum cum Resignationibus in favorem.

I. Indulta in quorum elucidationem hoc Capite ingredimur, Expectativæ sunt Gratiæ, seu Mandata Apostolica, quibus addicuntur Beneficia iis, qui designantur universim in Bullis Pontificum, has gratias conferentium, & qui peculiariter Breviculum Regium ad hæc impetrant. Indulta etiam nominantur concessiones Papæ ad providendum Beneficiis ratione quapiam speciali. Alterutro modo Indulta potestatem conferunt dandi, vel accipiendi Beneficia, ratione & via quadam speciali & ex privilegio.

Diximus suprà, Cardinales eos, quorum Literæ in Gallias emanarunt anno 1302. ad purganda Bonifacii gesta, contestatos esse, si qua ejus Mandata oneri fuissent Ecclesiis Regni, non aliunde profectum id fuisse, quàm ex eo quòd Pontifex Regi concessisset facultatem nominandi Canonici in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiali Regni: aut quòd enixiùs operam dedisset, ut paupertate oppressi quique Clerici, aliqua Beneficiorum largitione sublevarentur; aut denique quòd omni Beneficiorum genere honestasset Clericos Palatii Regii, Prælatorum, Ducum, Comitum, Baronum. *Si quando gravavit Ecclesias, hoc fecit concedendo ipsi Regi, quod ad suum dictum, seu beneplacitum in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiata Regni sui una persona idonea poneretur: & providendo in forma pauperum multitudini Clericorum, ad quos parum se extendebat pietas Prælatorum, & aliorum ad quos Beneficiorum Ecclesiasticorum collatio pertinebat. De nonnullis insuper vacantibus & vacaturis Dignitatibus, Beneficiis & Præbendis dicti Regni, providit Clericis dicti Regis, Prælatorum, Ducum, Comitum & Baronum. Hist. Univ. Paris. tom.4. pag.28.*

Hæc

Hæc Apostolica Mandata iis concessa, quos Rex nominasset, vel Clericis familiaribus Prælatorum Optimatumque, antecursores veluti quidam fuere Indultorum; quia & Indulta dici possunt fuisse, sed temporaria, & personæ uni affixa. Jam antè Pontifices ansas aliquando venati fuerant urgendi Prælatos & Collatores alios, quo Beneficia iis conferrent, quorum meritis & virtutibus gratia accederet Principis & commendatio. Exemplorum sylvam congessimus, ubi originem pervestigavimus Apostolicorum Mandatorum. Cum non posset nova illa Mandatorum & Reservationum constitui disciplina, sine tacito saltem Regum assensu, quandoque & auxilio: ita & non poterat, non & aliqua gratiarum istiusmodi pars in Reges, vel Regum ministros redundare.

II. Si ea erat autem Bonifacii VIII. indulgentia, nemo ambiget, quin Clemens V. & reliqui deinceps Avenione sedem sortiti Pontifices, aliquantò etiam prolixiores fuerint in gratiarum copia in Reges effundenda, in Præsules & Magnates. De ea re opportuniùs alibi, hîc unum adjiciam, cum sæviente schismatis procellâ cogerentur Pontifices impensiùs demereri & conciliare sibi Reges, Principesque: largiore etiam manu ad eorum nominationem Beneficia illos profudisse.

Cum anno 1408. mediam se gerere voluisset Gallia inter æmulos Pontifices, provisionesque Beneficiorum Ordinariis contradixisset: Conventus Cleri, à quo nova hæc temperabatur disciplina, excidere sibi passus non est Indultarios, sive Universitatum, sive Magnatum Principum, illud potissimum satagens, ut ne unus idem plura surriperet Beneficia, postquam plura extudisset Indulta. *Ad occurrendum fraudulentiæ & ambitioni eorum, qui possent nomina sua inscribere Rotulis Catalogisve variarum Universitatum, vel Magnatum, vel Principis & facultatis unius, & ita plura suscipere Beneficia, quibus plures sustentari possent: visum decretumque est, ut nemo nisi uni Rotulo inscribatur.* Hæc ex Monacho San-Dionysiano, *L.28. c.5.*, qui vitam Caroli VI. Regis exaravit, & quam Laborator Gallicè edidit. Hinc verò patet, id antè moris fuisse Principibus & Universitatibus, Magnitatibus, Facultatibusque, ut ad Pontificem mitterent; probata autem neutralitate ad Collatores ipsos misisse Catalogum eorum, quos percuperent Beneficiis ornari.

III. Adeo non satisfecere publicæ expectationi Præsules & Collatores, quibus restituta fuerat plenissima potestas Beneficia dispensandi, ut paucis post annis ea ad Joannem XXIII. revoluta fuerit, tam larga, tam penè infinita, quàm majores ejus explicuerant. Joannes Juvenalis Ursinius Archiepiscopus Remensis hanc ipsam testatam nobis faciet vicissitudinem potestatis ad Romanos Pontifices revolutæ, ubi priùs calculo suo firmaverit, quod suprà affirmavimus, schismate Avenionensi apertas esse fores redundanti Indultorum copiæ. Sic enim ille de Clemente VII. anno 1381. *Difficile dictu est, quantum hoc schismate importatum sit detrimenti, Ecclesia, Gallia, aliisque regnis. Aderant Clementi triginta sex admodum Cardinales, quorum insatiata cupiditas opimis inhiabat omnibus Regni Beneficiis. Utebatur autem Clemens Reservationibus, Expectativas Cardinalibus largiebatur.* Addit autem anno 1406. destituto Benedicto XXIII. subductaque ei obedientia, Conventum Cleri Gallicani statuisse, ut ordinarii Beneficia suæ Collationis conferrent, *factasque fuisse Nominationes Officiariorum Regis itemque in gratiam Universitatis.* Ita Gallicani Præsules ut recuperarent, farctamque & tectam sibi servarent potestatem antiquam & pleniorem conferendi Beneficia, eò adacti fuerunt, ut confirmarent, continuarentque, immo & augerent Pontificia Indulta, non solum ad levamentum Universitatum, sed etiam Clericorum Palatii, & Officiariorum Regis, ac Magnatum.

At rursum Ordinarii hi Collatores adeo postea fefellere spem, quam sustinebant in distributione Beneficiorum, ut anno 1414. Joannes XXIII. quasi postliminio restitutus sit in antiquæ potestatis plenitudinem: Indultaque, Expectativæ & Reservationes Romanæ Curiæ rursus exundarint. Audiendus Ursinius: *Archiepiscopus Pisanus à Pontifice delegatus Lutetiam venit, Expectativas & Promotiones ad Prælaturas dispensaturus. Edicta enim tunc vigebant Regia, quibus Beneficiorum provisio Ordinariis vendicata fuerat. Dum autem ageret ille Parisiis, purpureo pileo, Cardinalitia dignitate sublimatus est. Tunc revocata sunt Regia illa Edicta. Quippe Regi, Reginæque & Delphino concessæ sunt affatim Nominationes, quæ prodessent eorum familiaribus & servis, nec indonata recessit, aut inornata prærogativis universitas. Rex & Magnates in Prælaturarum elargitione, tantum non eadem quæ Pontifices potestate gaudebant. Sequax enim erat ad eorum nutum Pontifex. Nec pecunia parcebatur. Licitabantur Ecclesias. Erantque Lutetiæ Longobardi, qui pecunias magno fœnore Romæ numerari curabant. Quæ causa autem Regem impulerit ad revocanda Edicta priora sua, non tacetur: nimirum inaudierat ille, quàm sordidè Ordinarii Beneficia conferrent: & gratificarentur propinquis domesticisque suis; ac tantilla quidem eorum parte notabilibus viris, Graduatis & Nobilibus distributa; eorum verò Edictorum usus conducibilis Ecclesiæ esse potuisset, si per hominum intemperantiam & cupiditates licuisset.*

Hæc verò propudiosa Beneficiorum prostitutio, inter teterrimi schismatis fructus numeranda merito suo erat. Seu veri enim, seu falsi Pontifices, ut conservarent, Episcopi ut recuperarent antiquas Beneficiorum Collationes, certatim prodigebant Beneficia prorsus omnia in omnes indiscriminatim, vel Mandata, Indultaque, quibus Beneficia nanciscerentur. In Tractatu de Senatu Parisiensi affirmat ejus author, vir doctissimus Dupuy, hunc ipsum Cardinalem Legatum anno 1414. in Curiam Parlamenti ingressum, nonaginta intulisse Nominationes, seu Gratias Expectativas, quibus Pontifex Senatores cohonestaret, qui & illis honestari se gratulati sunt.

IV. Indultis alterius generis subjiciebantur Episcopi Angliæ, de quibus perstringi hic aliquid juvabit, ut manifestius fiat, quam difficile vitari potuerint Indulta ea, de quibus hic sermonem instituimus. Anno 1417. & 1421. Henricus Chichelejus Archiepiscopus Cantuariensis statutum edidit de provisione Beneficiorum, ubi aliis omnibus quantumvis jure nixis prætulit Indultarios Regis, quos ita appellare licet, quòd donec his Beneficia conferrentur, Collatores ipsos Rex certis pensionibus præ eis solvendis astrinxerat. *Per hanc provisionem præjudicare non intendimus Patronis, quominus de Beneficiis prædictis personis, quibus in certis pensionibus annis authoritate Regia oneratur, quousque de Beneficiis Ecclesiasticis per eos congruè sit provisum, sed quod ipsi talibus personis ante omnia de Beneficiis hujusmodi providere possint. Conc. Gen. t.12. p.303. 348.* Hoc sanè Indultum Angliæ Regum, aut ex concessione Pontificis ortum fuerat, aut ex usurpatione captato schismatis tempore facta.

V. Anno 1417. Pontifex Romanus Martinus V. quem nemo nescit publicæ Ecclesiæ utilitati præ cæteris studuisse, ut pacem Ecclesiæ invictissimis muniret præsidiis, utque quam arctissimè posset Principes omnes, eorum Ministros, Senatum Parisiensem & Universitatem unitati sedis Apostolicæ devinciret, Decretum edidit, quo non aliud Universitati Parisiensi favorabilius, & quo innumera-

bilium exuberantia Indultorum & Mandatorum ad Beneficia effusa est in omnis generis homines. Expressè enim ibi nominantur Cardinales, Imperatores, Reges, Duces, eorumque Propinqui: Rex, Regina, Delphinus, Duces Burgundiæ, Aureliæ, Brabantiæ, Britanniæ, Borbonii & Sabaudiæ: Clerici denique Senatores Curiæ Parisiensis: *Gentibus quoque Ecclesiasticis, Regium Parlamentum Parisius tenentibus. Hist. Univ. Paris To.5. p.303.* Exundavit hic gratiarum torrens, mox ut desiit Concilium Constantiense, quo Martinus electus, universam demum Ecclesiam sibi uni summo vertici conglutinaverat.

VI. Video quam non omnes hujusmodi gratiarum tam prodigam copiam probaturi sint. Sed qui non zelo tantùm sed & sapientia abundabunt, ii memoria repetent exitiales quæ ab eo erumpebant schismate pestes & calamitates, & Martino, cui Annales sacri tantopere favent, assentientur, nullam nimiam esse potuisse indulgentiam, qua tam pestiferum & tam calamitosum schisma terminaretur. Anno 1421. cum Pontifici & Episcopis convenisset de alternativa mensium, Universitas Parisiensis alterum ad Papam, alterum ad Episcopos Rotulum misit. *Ibidem. p.348.* Non certò inde colligi potest eodem Beneficiorum imbre perfusos tunc quoque fuisse Regios Officiarios, Magnates & Clericos Parlamenti, hoc est Senatores, qui in sacris erant Ordinibus. Copiosiùs enim manabant in Universitatem hi gratiarum fontes, quam in alios quosvis.

VII. Eugenio IV. visum est, posse alienatas non paucorum voluntates ei conciliari, si Indultum perpetuum offerret Cancellario Franciæ, Præsidibus & Senatoribus Parlamenti, tanquam Expectativam, aut Mandatum: ut singuli Regni Collatores semel in vita tenerentur Beneficium conferre, seu Regulare, seu sæculare uni Indultariorum Breviculo Regio munitorum. Ejusmodi Indultum existimat Carolus Molinæus, *De Infir. resign. in 224. & seqq.*, nec Carolo VII. Rege flagitatum, nec usu fuisse receptum, propter summam nimirum ab Eugenio animorum alienationem, & propensionem in Felicem V. Potuit certè Indultum usu receptum non fuisse, at ejus rei causa verissima Molinæum fefellit. Nec enim vel Carolus VII. Rex, vel Francia ipsa Felici unquam assurrexere, & ita inflexit Rex sua consilia, ut nec ab Eugenio nec à Decretis Basileensis Concilii & Pragmaticæ suæ desciverit. Multò similius veri est, minùs curatum fuisse hoc Indultum, ob diuturnas postea Pontifices inter & Galliam concertationes ex occasione Pragmaticæ. Eo forsan Indulto speraverat Eugenius inescari à se posse Galliam & Senatum Parisiensem, ut Basileense Concilium & Pragmaticam ejurarent. Satius his visum est Indulto abstinere.

Author est tamen Gobelinus, *l.11.*, in historia Pii II. Ludovicum XI. publicasse Edictum, quo declarabat præsides Parlamenti, omnesque Ministros suos eisdem gaudere privilegiis, quibus sedes Apostolica Universitatem Parisiensem exornaverat. *Sancivit Præsides Parlamenti cunctosque ministros suos in causis etiam Beneficialibus, his privilegiis gaudere, quibus Apostolica sedes Parisiensem scholam donasse perhibetur. Rainal. ann.1463. n.81.* Non satis comperi; an Rex tum Indulta locaret inter privilegia Parlamento & Universitati communia. At certum est anno 1478. cum Pontifex Sixtus IV. Concordata pepigisset cum eodem Rege Ludovico XI. ad Nominationem Beneficiorum Bullæque inservisset, quæ Extravagantium Communium libris innexa est: *L.1. Tit.9. c.1.*, ab eo destinatum fuisse Indultum sex Beneficiorum, in Collatores Regni reservandorum: quorum duo iis conferrentur, qui nominati à Rege essent, vel à Regina, vel Delphino, vel Præsidibus Parlamenti aliisque ejus Officiariis. Sed cum id Concordatum respuerit Francia, irritum quoque cecidit Indultum.

VIII. Paulus ergo demum III. anno 1528. cum pro pace inter Carolum V. & Franciscum I. sancienda, cum illis ipsis congressus esset, & Mediatorem egisset, Francisco petenti concessit innovationem Indulti ab Eugenio IV. olim oblati, eo addito, ut, Mandatariis Apostolicis cederent Indultarii, cum contra totum esset in Eugenii Indulto: utque ne cogerentur Indultarii acquiescere Beneficiis, quorum annui reditus minores essent ducentis libris. Ita narrat Molinæus. *De Infir. Resignan. n.228.* Meminit Bulla Pauli III. concessionis ab Eugenio factæ ad preces Caroli VII. Regis: meminit & potestatis, qua Cancellarius, Præsides & Consiliarii Parlamenti Parisiensis possunt, si laici sint, alios in suum locum subrogare; meminit de diutina negligentia utendi hoc Indulto: de metu, ne ex negligentia peremptum esset Indultum: de precibus instantissimis Regis Francisci, ut illud innovaretur, & de duabus conditionibus à se appositis, ut bi Indultarii Mandatariis cederent Apostolicis; utque possent recusare Beneficia, quorum reditus annui ad ducentas libras non assurgerent.

IX. Longo temporis lapsu dum executioni Indultorum instatur, emersere incommoda, aut quæ censerentur incommoda. Reditus ducentarum librarum exilis & jejunus videbatur. Parochiales Ecclesiæ, quæ primæ quandoque vacabant, minus congruebant Indultariis, quorum civilis dignitas residentiam in Curia jugem desiderabat; Beneficia Regularia nihilo plus eis consentanea erant. Clemens IX. anno 1667. Ludovico XIV. Regi concessit novum Indultum, quo incommodis illis omnibus obviatur: recusari permittitur Beneficia, quæ sexcentarum saltem librarum reditus annos non adferrent: sicut & Curam animarum annexam habentia; denique conceditur Collatoribus facultas, ut Regularia Beneficia in Commendam dare possint Indultariis, dummodo ne Abbatiæ sint, vel Prioratus Conventuales & verè electivi, vel Officia Claustralia.

X. Mirum est ducentos & quinquaginta propemodum annos inter Bonifacium VIII. & Paulum III. interlapsos esse, dum maturescerent hæc Indulta. Sed illud magis mirari libet, quod ad nostram usque ætatem sufficiens Indultis pecuniæ annuæ summa ducentas libras non superaret. Inde enim perspicuum fit, quam verè non collimarent Mandata Apostolica, & Indulta, ab ipsa sui origine, nisi ad Clericos paupertati & inopiæ subducendos. Auri argentique copia pene infinita, quæ ex utrisque Indiis exinde influxit, usque adeo rerum omnium pretium in Europa nostra exaggeravit, ut necessum fuerit, istiusmodi summas annuorum redituum plurimum exaugescere. Nec illud silendum hic nobis est, prisca Indulta omnia ante Eugenium IV. Clericis addicta fuisse, sive in Parlamento, sive in Magnatum Palatiis. Ita superius observari potuit. Primus omnium Eugenius Laicis concessit, ut suo loco Clericos subrogarent. Primus quoque videtur Indultis subjecisse Beneficia etiam Regularia, quod jam tum vehementer increbuissent Commendæ.

Unum est quod constantissimè viguerit quatuor his circiter sæculis, quodque maximè mirari nos deceat, Ecclesiæ sapientia & charitas, quæ nihil inausum, nihil intentatum reliquit eorum, quæ conducere possint ad recolligenda sibi, arctissimeque revincienda corporis sui membra, maximè verò ad illustrioriora quæque corporis Christi membra cum conspicuo suo Capite inexplicabilibus nodis constringenda. Cum enim non alia sint validiora concordiæ vincula, quam Beneficia, & munera,

ac

ac dona, consentaneum prorsus fuit, ut ad Sacerdotis & Regni pacem ac concordiam certius stabiliendam, Ecclesiæ Beneficiorum & gratiarum copia largior effluerct in Principes, Principumque Ministros, à quibus vicissim in Ecclesiam exundat benevolentiæ, protectionis, largitatis & gratiarum torrens copiosus.

XI. Præter hæc autem Parlamenti Indulta, sunt & alia de quibus suprà, utpote quæ Regibus concessa sunt, ut nominarent ad Episcopatus & Consistorialia quævis alia Beneficia Britanniæ & Provinciæ; ad Episcopatus Metensem, Tullensem, & Virodunensem; ad Tornacensem & alios regionum Regno nuper adjectarum. Sunt & alia de quibus infrà disseremus, nempè quæ Principibus multis concessa sunt ad Præbendas, quæ primæ vacarent post electionem & consecrationem Episcoporum. Sunt & alia denique quæ Collatoribus confert Papa, maximè Cardinalibus, quibus fit ut conferre possint suæ jurisdictionis Beneficia, largius liberiusque quam Collatores alii, nulla ratione habita vel Mensium Sedis Apostolicæ reservatorum, vel Mandatorum Apostolicorum, vel Præventionis, vel Resignationum in favorem. Joannes Cardinalis Lotharingus anno 1530. primus omnium impetravit à Paulo III. Indultum, ut omnia suæ Collationis Beneficia conferre posset, ita ut nec reservationibus, nec præventionibus Papæ, vel Legatorum ejus retardari posset. *Lib. de l' Eglise Gall. c.24. n.20. & seqq.* Facultatem sibi reservaverat Pontifex clausulis specialibus derogandi vastissimo huic indulto, quod ex inde cum omnibus Cardinalibus communicatum est. Sed in eo Conclavi quo electus est Paulus IV. constitutum est, & postea ab eodem Pontifice sacramento confirmatum, nunquam amplius Indulto Cardinalium derogatum iri, nec præventione, nec quoquo modo derogando Regulæ viginti dierum in signaturis Resignationum. Hæc est quam vocant Compacti Bulla, anno 1555. à Paulo IV. edita, à Regibus & Parlamentis Galliæ toto Regno publicata.

XII. Perspicuum est autem his Indultis omnibus innovari, & quasi toties reviviscere Mandata Apostolica & Expectativas, quibus omnino extinguendis insudaverant Tridentini Patres. Sed speciali semper Ecclesia veneratione & indulgentia Summos Principes sibi colendos professa est; eique consentientes Pontifices, eodemque sapientiæ & concordiæ spiritu incitati, justas & necessarias gratias larga manu in Christianos semper Principes effudere.

XIII. Indulta hæc omnia, quæ hoc Capite, vel superius perstrinxi, compilata fuere evulgataque in Tractatibus iis, quos clarissimi viri Doujatius & Pinssonnius super hac re edidere. Pergendum jam nobis est ad Resignationes in favorem, quæ usitatissimis Indultis derogant, Indultis Cardinalium nil derogant; alternativis mensium in Britannia & Provincia derogant; Concordatis Germanicis derogant, in Episcopatu Metensi, nec non & Tullensi, Virodunensique vigentibus: Indulto autem ei non derogant, quod nuperrimè Rex Christianissimus à Clemente IX. elicuit, propterea quod solam in Curia vacantiam hic Pontifex reservavit. Nec cum iis tantùm, quæ disputata jam sunt, mira est Resignationum in favorem connexio, sed & cum iis etiam quæ supersunt nobis enucleanda de Mandatis & Reservationibus Apostolicis.

CAPUT L. *P.4. l.2. c.17.*

De Resignationibus in favorem.

I. Ecclesiastica Disciplina labes sæculo x. & xi. Concilia & Pontifices eò adegit, ut à simoniacis & impudicis Beneficiariis Beneficia sinerent resignari, quibus post pœnitentiam iterum restituebantur.

II. Ita percrebuerunt Resignationes cujusque modi Beneficiorum in manus Pontificis.

III. Schisma Germanicum sub Gregorio VII. innumeris etiam resignationibus locum dedit in manus Gregorii: qui eadem mox Beneficia restituebat eis, qui se paci Ecclesiæ & unitati reddidissent.

IV. Sub Urbano II. eadem resignationum frequentia. Minora Beneficia in manus Episcoporum resignabantur.

V. Ex pluralitate Beneficiorum orta etiam resignationes complures. Unde scateret ea pluralitas.

VI. Simonia fons longe uberrimus fuit resignationum etiam in favorem.

VII. Pœnitentia, aut Monastica professione restitui cœpere Beneficiarii, aliàs deponendi.

VIII. Solus Papa simoniacos in integrum restituebat ad Prælaturas: Episcopi ad minora Beneficia.

IX. Hæ tum dispensationes ad tempus tantum erogabantur, quæ perpetuata sunt tamen postea.

X. XI. Sub Paschali II. rursus resignationes in manus Papæ. Sed & in manus Episcoporum.

XII. Nova exempla sub Alexandro III. & in Decretalibus. Cur resignationes ad Prælaturas, & in favorem Pontifici serveatur integra.

XIII. Alia exempla, vel vestigia resignationum in favorem.

XIV. De permutationibus. Regula permutationum & resignationum.

XV. Non tam purgat Papa simoniam, quàm ad utilitatem Ecclesiæ dispensat. Quo tempore cœperit usus recentior resignationum in favorem.

I. ALtius repetenda ex superiorum temporum memoria, ut Resignationum in favorem origo prima pervestigetur: quæ tam frequentes jam sunt, quàm inter primordia Ecclesiæ infrequentes, & penè inauditæ fuere. Simoniæ quidam & incontinentiæ torrens in universam penè Occidentalem Ecclesiam exundavit, sæculo ultimo consenescentis & deficientis Imperii Caroli Magni, & Carolinæ stirpis, hoc est x. & xi. Ecclesiæ sæculo. Et hæc profectò sacrilegiorum & flagitiorum omnium colluvio, non ansam tantum præbuit, sed dolendam cum primis necessitatem inflixit, vimque attulit Pontificibus, ut novam hanc sinerent illabi Disciplinam, quæ nisi inexorabili necessitate extunderetur, Disciplinæ potius relaxatio & corruptela videri posset. Primus omnium Leo IX. Canonum vigorem, ceu prævalidum munimentum objicere cœpit serpenti, & in dies singulos latius grassanti incontinentiæ, simoniæque.

Concilia Romæ, Remis & Moguntiæ habita anno 1040. non potuere non humanius & indulgentius aliquid consulere in Beneficiarios simoniacos & incontinentes, postquam pœnitentia canonica functi essent. Non aliter provideri potuit, ut ne Ecclesiæ penè omnes Pastoribus suis & Ministris orbatæ squallerent. *Baron. an.1049.* Leonis IX. zelo & moderationi accomodavit se, qui successor ei datus est Victor II. Sub eo in Concilio Lugdunensi anno 1055. quadraginta quinque Episcopi, & viginti septem Prælati abdicarunt sese Dignitatibus, quas turpissimè nundinati fuerant.

Pe-

Petrus Damiani non plures quam sex narrat abdicatos fuisse. Unde probabili conjectura assequi datur, Hildebrandum hujus Concilii Præsidem, tanquam Apocrisiarium Papæ, tametsi Subdiaconus tantùm esset, sapientissimè & humanissimè his indulsisse Prælatis, qui spontanea confessione accusatores suos præverterant, & admissa eorum resignatione, pristinæ eos dignitati sedique penè omnes restituisse.

Alexander II. anno 1063. Concilium Lateranense coegit, ubi par incubuit necessitas temperandi rigoris Canonum in Beneficiarios simoniacos & concubinarios, qui finebantur sacra obire ministeria, ne viduarentur prorsus Ecclesiæ; contestante tamen Pontifice & Concilio, quæ dura & miseranda extorqueret necessitas, ea cessante necessitate pariter cessatura. Mitto plura alia Concilia per varias Ecclesiæ Provincias congregata, zelo majore, quam fructu. Anno 1070. Germaniæ Episcopi Romam evocati sunt, ut affricatam sibi simoniæ infamiam abstergerent. Nihil amplius exprimi potuit, quam ut flagitio in posterum abstinerent: quo juramento constricti, suas rursum ad regendas Ecclesias sunt dimissi.

II. Atrox ergo quædam & indeclinabilis necessitas Pontifices alioqui inexorabiles adegit, mirum quantum, remittere de Canonum disciplina, & sedibus suis exauthoratos reddere Episcopos, aut præveniendam exauthorationem, dignitati suæ sponte renunciantes. Cum Romani Pontifices primi & soli emicarent, exardescerentque Apostolico zelo, ad infamiam hanc duplicem ab Ecclesia abstergendam: in manus quoque illorum fiebant hæ resignationes, illos penes erat dispositio resignatorum Beneficiorum, illi soli executores erant dispensationis tot Conciliis approbatæ, ut Beneficiis & Ecclesiis suis redderentur tot Clerici Prælatique, qui juridica convictione, vel spontanea confessione abdicandi erant, aut abdicaverant ipsi sese. Denique cum tot Archiepiscopi Episcopique eodem contagio afflati fuissent, tota authoritas his medendi morbis, resignationes has admittendi, & Beneficia resignata resignantibus restituendi, denique Prælaturas conferendi post depositos Prælatos, ad Pontifices Romanos revoluta est.

III. Ubi primum Hildebrandus, seu Gregorius VII. Alexandro II. successit, anno 1073. altero post anno in Concilio Romano simoniacos & concubinarios Clericos uno damnationis jaculo confixit. Hoc Decretum eum executioni mandare aggressus esset Archiepiscopus Moguntinus, Cleri universi rebellantis vesania extremom vitæ discrimen adiit; nec perduellium manibus elabi potuit, nisi pollicitus, daturum se operam pro virili sua parte, ut Pontificem abduceret ab ea austeritate. *Baron an.*1074. Verùm cum eadem Decreta Pontifex innovasset in alio Concilio Romano anni 1075. suspendissetque, vel citasset complures Germaniæ Episcopos, rursum conatus est omni ope idem Archiepiscopus, ut ea Concilii Decreta promulgarentur. At rursum extremo constrictatus vitæ discrimine, statuit seeum ipse deinceps nihil ejusmodi tentare, & sustinere, dum Pontifex ipse executioni Decretorum suorum instaret.

Cum Henricus Germaniæ Imperator hanc scelerum licentiam patrocinio ipsemet suo foveret, palamque Prælaturas pretio distraheret, ab imperterrito Pontifice Gregorio diro anathemate tandem confossus est. Conscicrum Pontificum nonnulli, stupenda quadam insaniaque audacia, consimile anathema in Pontificem retorserunt, eoque nefario schismate implicati sunt. Orthodoxi Germaniæ plerique Principes in Henricum conjurarunt, qui necessitatis telo compulsus est, sese Pontifici ad humillima quæque obsequia subjicere. Investituræ quas usurpaverat Imperator, proscriptæ sunt in Synodo Romana anni 1078. intentato etiam anathemate. Hoc schismate, sicut & investituris adacti sunt deinceps frequentissimè resipiscentes Prælati, dignitates suas aliaque Beneficia in manus Pontificum ut resignarent, ab iisque mox rursum iisdem investirentur. Anno 1080. triginta Episcoporum Conventus Brixinone in Germania Gregorium VII. nefario ausu exauthoravit, ereato Antipapa Guiberto. Victor III. & Urbanus II. in sedem Petri postea provecti procellam illam disflarunt tandem, Ecclesiamque serenari sibi, ipsique gratulati sunt: quo factum est, ut & Episcopi isti se sibi redderentes & Ecclesiæ, sponte plerique Ecclesias suas in manus Pontificum resignarent.

IV. Urbanus II. Clerum populumque Carnotensem per literas suas admonuit, Goffridum ejus urbis Episcopum Episcopatum in manus suas resignasse, depositum eum à se fuisse, & ejus ipsius consilio se usum, ut Ivonem illis Episcopum daret. *Ivonem quem, Gaufredo per nos deposito, Catholicè atque canonicè secundùm nostra monita elegistis, &c. Porro de Gaufredo, qui sine conditione omni nostris manibus Episcopatum reddidit, indignum se patenter agnoscens, &c. Epist.*8. Ita sæpè fiebant cessiones istæ, ad præveniendum depositionis dedecus; futurumque Episcopum designabat Papa, non exelusa, quæ post fieret, Cleri populique electione, quæ tamen ad Pontificis voluntatem, monita, consiliaque sese accommodaret; unde & illis ea tandem accessit authoritas, ut, quæ consilia & monita fuerant summæ potestatis, pro præceptis haberentur. Abolevit & idem Pontifex infandam tum consuetudinem Capituli Sancti Martini Turonensis, ubi Præbendæ promercales extabant. *Consuetudo pravitatis inoleverat, ut Prebendæ omnes, seu honores pretio acquirerentur. Epist.*12. Necesse tunc fuit præteritas culpas dispensando aboleri, restituique veteres Canonicos; acsi malè partas Præbendas & dignitates abdicassent, recepissentque.

Concilium Carolomontanum ab hoc eodem Pontifice habitum anno 1095. coegit omnes, qui ipsi sibi, vel quibus parentes Beneficia pretio comparaverant, ea resignare Episcopis. *Ut nullus sibi Prebendam emat; quod si quis emerit, vel parentes ejus illi emerint, in manum & dispositionem Episcopi sui reddat. Hoc idem de altari, & de omni Ecclesiastico officio fiat. Can.*6. Episcopatus ergo & Abbatias tantum resignari Papæ necesse fuerat; at minora quælibet alia Beneficia in manus Episcopi refundenda erant, à quo iterum reciperentur.

V. Præter simoniam & fornicationem, in Beneficiorum quoque pluralitatem plura ex hoc Concilio tela vibrata sunt. *Nulli Clericorum liceat deinceps in duabus civitatibus duas Prabendas obtinere, cum duos titulos obtinere non possit. Can.*12. 14. Hæc verò Beneficiorum pluralitas, præsertim Curatorum, & incompatibilium, vehementer eo tempore increbuerat, nec eam pestem propulsare ab Ecclesia dabatur, nisi jussis Beneficiariis ea abdicare, quæ non possent citra certum æternæ salutis detrimentum retinere. Simoniæ infanda proles erat hæc pluralitas. Emebat enim quisque, quot libebat. Erat & proles incontinentiæ. Cum enim concubinarii Clerici alendæ familiæ onus sustinerent, eo excusabant hanc suam Beneficiorum congeriem. Adde quod & cum Laici investituras darent Beneficiorum, securi admodum illi & incuriosi erant Canonum. Contextio hæc erat cohærentium sibi flagitiorum: cui non poterat promptior parari medicina, quam ut Papæ, vel Episcopis Beneficia resignarent; qui tantò faciliores se præstabant ad ea illis conferenda, quos resignantes designassent, quantò certiores erant eam esse

ex-

expeditissimam rationem perficiendi, ut resignarent, idque onus excuterent, quo alioqui ad æternæ damnationis baratrum præcipites agerentur. Cœperant jam antè Episcopi admittere resignationes laicorum, qui Parochiales Ecclesias invaserant, & ea conditione, quasi in favorem admittere, ut Monasteriis conferrentur.

VI. Denique Urbanus II. anno 1099. in Concilio Romano concessit, ut quibus insantiæ lac sugentibus & nescientibus parentes Beneficia emerant, ea primùm Pontifici resignarent, & tum illa ab eodem reciperent. *Quicumque cupiditate parentum, cum adhuc essent parvuli, Ecclesias, vel Ecclesiarum Beneficia per pecunias adepti sint; postquam eas omnino dimiserint, si canonicè in iis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus.* Can.5. Qui verò hæc ipsi Beneficia emerant, concessit ut ad alias Ecclesias migrarent, vel in eadem perseverarent, dum sponderent Canonicam vitam communem servaturos se, nec ad Ordines sacros nisi ex Pontificia dispensatione accessuros. *Si in eisdem canonicè vivere promiserint, &c.* Can.6. Canonica hæc vita illa erat vitæ communis societas, quam instituere, restituere & propagare, tum omni ope studuerunt Concilia & Pontifices, ut supradictis disciplinæ vulneribus mederentur, & quam sufficere posse existimarunt, ad eluendas priores, aut simoniæ sordes, aut incontinentiæ. Is sensus est eorum verborum *Canonicè vivere.* Quod & dilucidius fit ex sequenti Canone, quo edicitur, ut qui ordinati antè fuerant, quàm simoniaca pravitate macularentur: post resignatum Beneficium, eo rursus investiri possint, ac priori ordine & honore frui: dum ne Prælatura ea sit, & ad communem vitam amplectendam ipsi animum adducant. *Si qui tamen ante emptionem catholice ordinati sunt, eum ea qua emerunt, dimiserint, & vitam canonicam elegerint, in suis gradibus permittantur: nisi forte ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel Præpositure, vel Officii locum, in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.* Can.7.

VII. Cum eodem hoc ipso tempore, eademque necessitate urgente obviandi tantæ malorum colluvioni, cœperit relaxari antiquior Disciplina super irregularitate criminis, iis qui convicti, vel confessi fuerant, post peractam pœnitentiam priori Ordini restitutis, tunc quoque inolescere cœpit, ut eadem labes irregularitatis oblitteraretur professione Monastici instituti, aut Regularium Canonicorum Collegii.

VIII. Sed extuenda resignando priùs erant malè parta Beneficia: quibus protinus restituebantur, nisi eæ essent Prælaturæ ex postremo hoc Canone, ubi supplenda ex priori Canone eadem clausula: *Salva tamen in omnibus Apostolica Sedis authoritate.* Quo ostenditur simoniacos ad Prælaturas à solo Papa restitui posse; Episcopos verò eodem jam tum jure usos esse, ut reliquorum Beneficiorum resignationes admitterent, & ea Beneficiariis pœnitentia purgatis restituerent.

IX. Contestatur denique hæc Synodus, hanc dispensationem extortam sibi esse ineluctabili necessitate; quæ simul cessarit, simul reviviscet pristinus Canonum vigor. *Quamvis misericordia intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus, sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate, illud quoque cesset, quod factum est pro necessitate.* Can. 11. Quòd ibi statim communitur authoritate Augustini: *Ubi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius charitati.*

Et nihilo tamen minus jamdiu est, quod illa cessavit necessitas, nec desiit tamen, aut vel imminuta tantillum est dispensandi facilitas. Pauca sunt jam crimina, quę irregularitatem invehant, sacrisque arceant Ordinibus. Simoniacis panduntur non raro dispensationum fores, incontinentibus ne necessaria quidem dispensatio est. A' simoniacis non tam dura exigitur pœnitentia, ut communi Canonicorum Regularium vitæ respondeat. Non succurrit quid hic respondeam, nisi hanc esse dolore & lacrymis prosequendam rerum humanarum sortem: quę Disciplinę delinimenta primùm ex necessitate, & ad tempus adhibentur, ea paulatim veterascunt & senescendo convalescunt, & in consuetudines denique prescriptas evadunt. Retinetur indulgentia, animo excidunt & abolescunt conditiones, quibus concessa fuerat.

X. Urbano II. successit Paschalis II. & ad illum scripsit Otho Episcopus Bambergensis, ut certiorem illum faceret, eo Episcopatu investitum se fuisse, nonnisi postquam diu & sæpè illum respuisset, & postquam secum ipse certissimè statuisset, quod ab Imperatore acceperat, Summo Pontifici resignare, ab eoque rursum investiri, non aliter quamsi dignus ab eo judicaretur. *Semel & iterum eum dare vellet, renui Episcopatum. Nunc verò jam tertiò in Bambergensi Episcopatu me ordinavit, in quo tamen minimè permanebo, nisi vestræ permaneat sanctitati, per vos me investire & consecrare.* Paschal. II. Epist.76. Istiusmodi temporum, rerumque crebris & permolestis eventis insuefacti sunt sensim Pontifices, Episcopique, hi resignare, illi resignationes admittere Episcopatuum, Episcopos eosdem suæ sedi restituere, consecrare. Cum ita rem geri cogeret Ecclesiæ necessitas, non dubitabatur, quin esset penes Pontificem potestas, eo nimirum universim præjudicato, sempiternam sapientiam Christum ea tota Ecclesiam instruxisse suam potestate, quæ quandocumque ad ejus ædificationem necessaria esset. Cæterùm spectatissimæ sanctitatis hic Episcopus, qui & Imperatoris una Cancellarius erat, Romam verè concessit, Episcopatum Pontifici resignavit, eo se rursus à Papa investiri passus non est, atque ita in Germaniam rediit abdicato clarior Episcopatu, quam sexcenti alii retento, vel utcumque gesto. Coegit tamen illum Papa Romam redire, & eum ipsemet Episcopum ordinavit.

Hinc verò illud explendescit, quàm non simulatæ essent hę Episcopatuum resignationes in manus Pontificis, ad pristinos errores eluendos. Poterat enim male suspicax aliquis sibi fingere, perfunctoriè tantùm, & certos restitutionis Episcopatuum resignare. Contra hic liquet & resignasse Episcopum, & aufugisse, nec ad Episcopales rediisse infulas, nisi à Pontifice revocatum, gnaro non alios Ecclesiæ utiliores, aut gerendæ pastorali sarcinæ aptiores, quàm qui eam & lubentes abjecissent, & nonnisi jubente Christi Vicario inviti postea recepissent.

Sub hujus Pontificatu, itemque sub Gelasio II. Callisto II. Honorio II. & Innocentio II. innumerabiles pene coiere Synodi adversus simoniam, Clericorum incontinentiam, maximè autem investituras Laicorum. Usque adeo altas egerant hæc vitia radices. Ex quo contigit, ut & magis magisque resignationes frequentarentur.

XI. Præter has enim causas, & in his ipsis quandoque, Beneficia Episcopis resignabantur. Præter superiùs delibata exempla, alia hic attingo. Cum Abbas, cui duę erant Abbatię, alteram, quę Sancti Remigii Remis erat, resignare voluisset, scripsit Gregorius VII. ad Archiepiscopum Remensem, ut resignationem admitteret, Abbatiamque resignatam ei conferret, quem resignans indigitasset. *Ut Abbatiam secundùm Deum consilio istius in*

alium

alium ordinet. L.1. Ep.53. Resignatio ea in favorem dici poterat: unde & interventu fiebat authoritatis Pontificiæ. Sed resignans *consilium* tantum dabat. Erant ergo ea potius inchoata resignationum in favorem rudimenta. Resignationem admisit Pontifex idem Beneficiorum male quæsitorum Decani Ecclesiæ Lugdunensis, rescripsitque ad Capitulum, ut & alii ejusdem flagitii, præsertim verò simonię conscii, in manus Archiepiscopi Beneficia resignarent, pollicitus se præstaturum, ut & temporalium & spiritalium eorum commodorum ratio haberetur. *L.6. Ep.36.*

XII. Illustrissimus Angliæ Martyr Thomas, anno 1164. Episcopatum in manus Alexandri III. Papæ resignarat, ad eluendam maculam accepti à se, & donati Episcopatus ab Angliæ Rege, à quo dari potuisse jure diffidebat. Cessionem ejus admisit Pontifex, non simulatam, non perfunctoriam, sed ex animo factam, & cum serio proposito non recuperandi Episcopatum. Consilio tamen Cardinalium, & Imperio Pontificis paruit Thomas, & sacras infulas recepit. Possent & longè plura in eam rem accumulari; plena enim est historia id genus exemplorum. Quin & in Decretalium libris, quibus constat Jus Canonicum novum, aliqua ejusmodi observari possunt. Disertè profitetur Honorius III. eum, qui Beneficio donatus est, nescius & immunis ejus simoniæ, quæ tunc fiebat, posse eidem restitui ab Episcopo, cui nimirum illud resignabit, si simplex sit Beneficium; non posse autem nisi à Pontifice, si ea sit Prælatora: sed resignandum semper ante esse Beneficium, quod non possit nisi ex dispensatione, vel retineri vel recipi. *Si alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum non habente, commissam, contigerit reprobari: cum eo super prælatione, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem, Episcopi dispensatio toleretur. C. Si alicujus. De electione.* Is ipse Canon est VII. Concilii Romani sub Urbano II. anno 1099. qui supra laudatus fuit, hoc notabili discrimine, quod desiderabat Concilium, ut dispensatio non daretur, nisi elueretur macula professione vitæ communis, & Religiosæ Canonicorum Regularium.

Porrò hæc resignatio simplex & libera esse putabatur: ita ut Pontifex & Episcopus, vel eidem posset, vel alteri cuicumque Beneficium resignatum conferre. Eum enim habent sensum illa verba, *post liberam resignationem*. Sed longa & inveterata indulgentia in legem tandem convaluit, ut resignans resignato restitueretur Beneficio à Pontifice. Quæ Indulgentia quidem non pia tantùm, sed & necessaria videri poterat, ut validius allicerentur simoniaci Beneficiarii, ad provisiones Canonicas sibi comparandas. Sed utcumque necessarium illud fuerit, fuit omnino permolestum, & amarum iis, qui purioris Canonum Disciplinæ studio flagrabant.

Si Decreto autem isto potestas reservatur Papæ, & aufertur Episcopis admittendi resignationes Prælaturarum, non est quod quisquam stupeat, cum tot supra recensita sint Concilia, & quidem Generalia, quæ id ipsum prohibeant, jubeantque ad Pontificem recurri. Quin & illud observare est, si dispensarent Episcopi ad Beneficia simplicia, id non aliter quàm ex consuetudine tolerari, ut loquitur in hoc Decreto Pontifex. Nempè ex eo quòd aut adversa erant Concilia, aut usu ipso invaluerat, ut ad Pontificem recurreretur. Usu enim verè reservatæ sunt Summo Pontifici pleræque dispensationes, & antè inveteravit is usus, quàm homines animadverterent. Ita enim assolet; inopinis nobis multa fiunt, quæ non advertimus, nisi ubi perfecta sunt.

Hac sanè Decretali restituitur ab Episcopo, vel à Papa Beneficium resignanti ipsi, non alii cuicumque, quem ille designasset. Sed nemo non videt multò faciliùs alteri cuicumque donari Beneficium, quam ei ipsi, qui illud paulò antè abdicavit.

In alia Decretali Alexandri III. causa agitur Archidiaconatus Eboracensis, qui nepoti Archidiaconi conferendus erat, si ab eo in manus Episcopi resignaretur. Mandato Pontificis ad Archiepiscopum Eboracensem scripto id totum approbabatur: *Ut si avunculus suus Archidiaconatum vellet omnino dimittere, ipsum ei faceret adsignari. De Officio Legati. c.12.* Quæ verba *omnino dimittere* simplicem quidem resignationem denotant, ab omni pactione sejunctam: sed non dissimulabat Archidiaconus, Archidiaconive nepos voluntatem retinendi penes alterutrum Archidiaconatus. Nec aliter se res habebat in non paucis supra relatis exemplis. Resignantes nihil paciscebantur, sed voluntate & spe erant non dubia Beneficii restitutionis, vel translationis in eum quem designabant. Nec sanè hic Archidiaconus Eboracensis Beneficium resignasset, nisi in favorem nepotis; & jubet tamen Pontifex ut delegatus à se Episcopus resignationem admittat, & Beneficium nepoti conferat. Verbalis pactio intercessisse etiam videri potest, unde & proclive fuit, ut & scripto mandaretur.

XIII. Exculpi adhuc poterit aliquid lucis ex Epistola ejusdem Alexandri III. eisdem inserta Decretalibus. *Append. Conc. Later. 3. Part.28. c.2.* Abbatia quædam Angliæ, numerata Clerico pecunia, adduxerat illum, ut Beneficio renunciaret, quod inter eos litigabatur. Pactionem hanc suam à Papa percupiebant confirmari, quod ille ut planè simoniacum detestatus est, compulit verò Clericum, ut jura & chartas suas omnes in manus suas deponeret, datis etiam ad Abbatem & ad Monasterium literis, ut quovis alio Beneficio Clericum hunc impertirent: denique Episcopi duo Angliæ hujus Mandati Apostolici Executores designati ab eo sunt. *De pactis. Extra. c.4.*

Aliqua hìc obiter adnotanda. 1. Hanc concordiam partibus ultro citroque compendiosissimam fuisse, eamque ad eum exitum à solo Pontifice perduci potuisse pro singulari sua potestate. Minus ergo mirum est, si exinde recurri frequentius cœperit ad Pontificem, ob eas res etiam quæ nondum ei essent reservatæ, & quas hic ipse usus invalescens ei tandem servavit; quippè ex libero & voluntario necessarius factus est, quod ita frequentissimè usu veniat, ut consuetudines præscribantur, & ipsa induantur denique Legum authoritate. 2. Si priorem pactionem confirmasset Papa, simoniam purgasse diceretur, quod ejus ea potestas sit. At damnata est ab eo conventio ea, ut quæ simoniam redoleret. An ergo ea sententia, quamlibet simoniam à Papa purgari posse, needum convaluerat? At ne in cogitationem quidem inciderat Jurisconsultorum, quos inter Pontifex hic primas utique partes tulisset laudis, etsi Pontificio culmine supra illos non assurrexisset? Istud sanè proximè à vero abest. Complures enim toto hoc capite occurrerunt dispensationes de simonia perpetrata; sed longè aliud est de præterita simonia dispensare, & ex indulgentia pati, ut nihilominus possit quis vel Beneficium retinere, vel exercere Sacros Ordines: aliud purgare simoniam, hoc est tolerare, vel confirmare pactionem simoniæ, quam partes meditantur. Ea de re paulò infrà copiosiùs. 3. Quamquam execretur hic Pontifex pactionem simoniacam, admittit tamen resignationem Beneficii controversi, & simul resignantem donat Mandato Apostolico ad aliud Beneficium. Simplex erat resignatio, sed cum sæpissimè vel semper contingeret, ut resignantis voluntas intima & occulta spes non fraudaretur, ir-

irrepsit tandem mos exprimendæ hujus voluntatis, tanquam conditionis necessariæ.

XIV. Alioqui in fumum abibit nostra hæc omnis diligentia, nec exemplum ullum expressum & prorsus consimile resignationum in favorem cujusmodi nunc sunt, usquam occurret in Decretalibus, vel in Sexto, vel in Clementinis. Approbat quidem Bonifacius VIII. in Sexto permutationem duorum Beneficiorum authoritate Episcopi faciendam: quæ veluti duplex & reciproca est resignatio in favorem. Vide ut de eo rescribat ad Episcopum Biterrensem. *Qui secundum formam juris sua Beneficia in eadem Diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant. De rerum permut. C. Unico. In Sexto.* Vetat Papa Beneficia ita resignata subesse Mandatis Apostolicis, quod non possit Episcopus ea conferre nisi reciprocè permutantibus. Quanquam ergo resignatio simplex erat & pura, pactionisque expers, obligatus tamen erat Episcopus fidei vinculo, ut alteri alterius Beneficium conferret. Testatum facit Pontifex minimè se authorem esse ejus consuetudinis, sed eam jamdiu jure communi niti. *Secundùm formam juris.*

Jam ab Innocentio III. definitum fuerat, non posse eas permutationes fieri, nisi authoritate Episcoporum: *Beneficia sua perdunt, qui ea sua authoritate permutant. Cap. Cum olim.* Summa hæc est eius Decreti. *Licet ipsi de jure per se non possent Ecclesiastica Beneficia permutare. Cap. Cum universorum. De rerum permutatione.* Verba sunt alterius ejusdem Papæ Decreti. Quorum verborum sensus ille est, Non jure permitti eas Beneficiorum permutationes, sed etsi jure prohibeantur, posse tamen ex Episcopi dispensatione fieri. Verùm ex pronissima facilitate, qua dispensationes istiusmodi passim Episcopi largiebantur, id emersit, ut ne jam dispensationes, sed quasi jure fultæ consuetudines habeantur. Sursum autem replicata superiorum sæculorum memoria, per Canones poterant Episcopi Clericos sibi obnoxios ab una transferre Ecclesia ad aliam ad Ecclesiæ utilitatem, non poterant ipsi Clerici suo libitu demigrare. Quod totum à permutationibus hodiernis non multum discrepat.

Suffragatur apertissimè nostræ huic doctrinæ Urbanus III. ubi permutationem reciprocam Beneficiorum in Concilio Turonensi damnatam docet, quòd pactionem simoniamque contineat. *Quæsitum est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio dignitatum in Turonensi Concilio fuerit interdicta. Generaliter itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continet semper simoniæ. C. Quæsitum. Ibid.* Postea autem suggerit Pontifex, ut innoxiæ fieri possent permutationes, dispensante Episcopo. Author nempè & dux si sit Episcopus, ad Ecclesiæ utilitatem vel necessitatem transfert reciprocè Clericos in Ecclesias eas, in quibus fidelium utilitatibus impensiùs feliciùsque servient. *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre personas, ut quæ uni loco minùs sunt utiles, alibi valeant utiliùs exercere.*

Ex quibus illud efficitur, 1. Non posse Beneficiarios sua sponte Beneficia mutuò permutare, sed posse in ea reciprocè ab Episcopo traduci. 2. Nec obversari debet oculis Episcopi, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas. Nec Beneficiarii collineare debent, nisi ad obsequia quæ Ecclesiæ præstituri sint, & ad edendum aliquod suæ in Episcopum obedientiæ specimen. 3. Operę pretium ergo est, ut caput & author rei sit Episcopus; aut si præeant Beneficiarii, uno eo stimulo agitari debent, ut utiliores sint Ecclesiæ, nec Episcopum urgeant, sed vota sua ei tantummodo insinuent. 4. Ubi res ita agitur, ne umbra quidem subest simoniæ; & authoritas vel dispensatio Episcopi intervenit, non ad purgandam simoniam, aut ad dispensandum super eam; sed 1. Ad faciendam his Clericis veniam stabilitatis, quam Ecclesiæ suæ devoverant. 2. Ut divina vocatione ad novas Ecclesias accedant & ad novas in eis functiones obeundas. Ad omnes enim Sacerdotii portiones novas cœlestis vocatio desideratur. 3. Ut absolvantur vinculis, quibus priori quique Ecclesiæ suæ mancipati erant. Concilium porro Turonense, quo vetita est Beneficiorum permutatio, habitum est anno 1163. sub Alexandro III. *Divisionem Præbendarum, aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus. Can. 1.*

XV. Cæterum sanctissimæ hæ leges, quas hic Pontifex subjiciebat oculis, nec ad permutationes Beneficiorum arctantur, nec ad Episcopos, qui præire ad eas debent, cum redundaturæ sint ad Ecclesiarum utilitatem, quarum illis sarcinam summus Pastor imposuit. Manant eæ leges ad resignationes omnes, & ad summos Pontifices, à quibus illæ admittuntur. Nec necesse est trito illo uti sermone, Purgari simoniam à Papa. Satius est sermone & verbis uti Canonum & Decretalium: dispensare Pontifices, dispensare autem ad necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ, convenienter regulis Canonicis. Diximus enim, & prolixissimè suo inferius loco demonstrabimus, omnes Pontificum dispensationes accommodari debere utilitati aut necessitati Ecclesiæ, etiam juxta eas Decretales, quæ hodiernum Jus Canonicum complectuntur. Atqui si hæ resignationes in favorem nec proponuntur à Beneficiariis, nec à Pontifice admittuntur, nisi ad publicam Ecclesiæ utilitatem, ne suspicio quidem potest ulla subesse simoniæ. Si privatæ autem servitur utilitati in resignationibus his vel proponendis, vel admittendis: potest sanè Pontifex purgare simoniam, aut de ea dispensare in foro Ecclesiæ; at imminet è cœlo Judex summus, ultorque terrificus, qui nec ipsis Judicum judiciis parcat.

Ex hoc non inutili diverticulo reflectenda nunc est oratio ad propositam doctrinam; nimirum in corpore Juris Canonici nullum subesse vestigium satis expressum harum in favorem resignationum. *Fevret de l'Abus. l.2. c.5. n.21.* Animadversum jam illud fuit à Flaminio Parisio. Narrat autem Rufæus, *Privileg. 32.*, in Tractatu de Regalia, eam quæstionem magna animorum contentione Parisiis ventilatam fuisse eo tempore, quo Georgius Ambosius Cardinalis Legatus *à Latere* creatus est. Censebant aliqui resignationes his conditionibus arctatas, *Non alius, non aliter, non alio modo*, licitas esse, & expertes simoniæ; propterea nimirum quod posset quis innoxiè & piè, quem pium & innocuum novit, optare sibi Beneficii successorem: possit votum suum aperire Pontifici: possit Pontifex voti compotem facere, nulla interveniente pactione: nullam haberi rationem à Pontifice conditionum procurationis inutilium & vitiosarum; ex Regula Juris irritas eas esse, nec tamen irritari procurationem: coram Pontifice vel Legato eo Procuratores adigi juramento; nil fraudis, nil simoniæ intervenisse: si Notarii clausulas addant juri adversas, rem & vitium esse styli, quo resignanti nil præjudicetur; pluribus in resignationibus addi, omnia beneplacito & arbitrio Pontificis subjici: denique quibus demum cumque verbis contexta sit procuratio, solius supplicationis resignantis rationem haberi à Pontifice. Non ea tamen fuisse harum rationum momenta, ait Ruzęus, quin Senatus Consulto proscriberentur hæ resignationes, ut irritæ & simoniacæ, ut quibus pactio inesset mentalis ex parte resignantis, & conventionalis in expressissimis Procurationis verbis.

Pauco ergo tempore ante annum Christi 1500. cœperunt hæ clausulæ irrepere in procurationes resignantium, vitio fortasse magis Notariorum, quàm voluntate resignantium: nec earum clausularum rationem habuit Pontifex, parique semper modo admisit ut prius resignationes has omnes, quarum etiam nonnullæ ejus à beneplacito totæ pendebant. Postquam verò is inolevit indulgentiæ usus, si quando Romæ contigit, ut Beneficia aliis conferrentur, quàm quibus resignans addixerat, tunc, ut advertunt nostrates Practici, velut ab abusu appellatum est; verso in contrarium vel sæcularium Judicum judicio, vel usu. *Fevret. Louet. Brodeau, &c.*

Nec abs re erit hîc observasse, cum tempore Ambosii Cardinalis Legati res hæc tota operosè disceptata est, à Ruzæo non memorari, quod quisquam allegarit summam Pontificis in purganda simonia potestatem. Necdum forsan hominum mentes invaserat, nondum certè invaluerat ea persuasio. Compertissimum erat posse Pontificem dispensare, sed jam diximus longè aliud esse dispensare & veniam facere simoniæ jam admissæ & semel admissæ, aliud concedere ut in posterum & universim admittatur. Carolus IX. Galliæ Rex suos ad Concilium Tridentinum Oratores tum aliis instruxit monitis anno 1563. tum hoc in primis, ut postularent aboleri resignationes in favorem, tanquam Canonibus adversarias, quibus prohibetur, ne Beneficiarii suos sibi deligant successores.

CAPUT LI. *P.4. l.2. c.18.*

De jure Devolutionis. De Devolutis.

I. Electio Episcoporum ultra tres menses differri non potest. Similiter & consecratio. Iis elapsis jus eligendi devolvitur ad Superiorem.

II. Beneficia inferiora ultra sex menses vacare non possunt; inde jus devolvitur à Capitulo ad Episcopum, ab Episcopo ad Capitulum, ab utroque ad Metropolitanum.

III. Eadem devolutio non fit nisi ex negligentia.

IV. Alia observantur aliqua. Quando devolutio fiat ad Summum usque Pontificem.

V. Quando designandi Episcopi jus ad Metropolitanum fuerit devolutum, vel ad Papam.

VI. Cur sex mensium induciæ sint ad minora Beneficia, tres tantummodo ad Episcopatus. Aliæ observationes.

VII. De Devolutis ad impetranda Beneficia, quæ de facto non vacant, sed de jure tantùm.

VIII. Quàm prima specie alienum sit id impetrandorum Beneficiorum genus.

IX. An sit aliquod ejus rei exemplum, quod antiquitate & laude commendetur.

X. Qui possit hinc abstergi invidia ex parte Prælatorum.

XI. Varia Regum nostrorum decreta circa hujusmodi Devolutiones.

XII. Possessio triennalis pacifica Devolutarios excludit.

XIII. Quàm antiquum jus Devolutionis.

I. SApientia quadam incredibili Majores nostri in Ecclesiæ mores & jura Devolutiones invexere, ut negligentiæ mederentur Prælatorum inferiorum, & lascivientem eorum potestatem intra juris limites cohiberent. Verùm priora sunt nobis revolvenda nunc sæcula, ut ad ipsam usque rei hujus originem, si qua fieri possit, penetremus. In Concilio Remensi anni 989. quo Arnulphus Lotharii Regis filius in Remonsem Archiepiscopum electus est ab Episcopis Provinciæ, Cleroque urbis, illud testatum fit, per antiquos Canones non concedi nisi triginta dies, quibus viduatis Pastore Ecclesiis Cathedralibus prospiciatur. *Elapsa sunt canonica tempora, violatæ sunt leges, quibus cavetur nullam sedem amplius triginta dierum spatio vacare debere. L.3. Ep.149.* Cum Beatus Anselmus Cantuariensis Archiepiscupus anno 1108. ad Thomam scriberet Archiepiscopum Eboracensem electum, non ultra tres menses vacare posse Episcopatus ex Canonicis Regulis declaravit: *Canonica authoritas præcipit, ut Ecclesia Episcopatus ultra tres menses non maneat sine Pastore.* Tum Anselmus Eboracensem Archiepiscopum invitavit, ut indicta die advolet consecrationem suscepturus in Ecclesia Cantuariensi, illud insuper contestatus, eo temporis elapso spatio totam Eboracensis Ecclesiæ administrationem ad se devolutum iri. *Quod si non feceritis, ad me pertinet, ut ego curam habeam, & faciam, quæ pertinent ad Episcopale officium in Eboracensi Archiepiscopatu.*

Albericus Bituricensis Archiepiscopus obiit anno 1140. Anno 1142. Innocentius II. Papa eo Archiepiscopatu donavit Petrum de la Chastre, perillustri ejus nominis familia oriundum in Biturigibus, discipulum Alberici, & cognatum Americi Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. Juramento constrinxit se Rex, non passurum se ut Ecclesiæ illi præsideret, qui sine assensu suo illi fuisset præfectus: copiamque fecit civibus Bituricensibus eligendi quem vellent Episcopum, uno excluso Petro. E' Clero nonnulli Codurcum elegere, cui Rex suffragatus est, Pontifex eâ Ecclesiâ interdixit. Ita rem narrant Vuillelmus Nangius, Chronicum Mauriniacense, Matthæus Paris & Scriptores alii vetusti. Pontifex Regnum interdicto subjecit. Rex eam contumeliam ultus est effusa excandescentia sua in Campaniæ Comitem, qui Petrum hortatu Pontificis sua in ditione tuebatur. Tandem interlapso tumultuationum & bellorum triennio, defessa magis quàm placata Rex iracundia, acquievit precibus Bernardi Claravallensis & Petri Cluniacensis Abbatum; & misso in possessionem Ecclesiæ Bituricensis Petro de la Chastre, ad Bellum sacrum in Orientem profectus est, ad efficandam prioris in suos sævitiæ suæ maculam, piè jam in Barbaros & infideles sæviturus. Perspicuum est devolutionis jure collatum fuisse à Pontifice Archiepiscopatum Bituricensem, ut qui vacasset ab anno 1140. ad 1142. cum eodem ipso tempore vacarent & alii Episcopatus complures, vel non permittente Rege, ut electiones celebrarentur: aut electos semel Episcopos vanis causationibus suspendente. Non dissimulavit rem Bernardus: *Quid meruit non jam sola Bituricensis Ecclesia, sed Catalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Quo jure præsumit Rex, ut Ecclesiarum possessiones & terras devastet, ut Christi Pastores præfici non permittat, ut his quidem electorum promotionem prohibeat, aliis verò quod hactenus inauditum est, dilationem electioni indicat? Epist.222.*

Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. anno 1179. copiam facit Collatori, conferendi ejus Beneficia, qui ad Episcopatum electus ultra spatium à Canonibus præfixum consecrationem suam procrastinat. *Decurso tempore de conserrandis Episcopis à Canonibus definito, is ad quem spectant Beneficia quæ habuerant, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Can.3.* Concilium Lateranense IV. anno 1215. definit, nisi in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus electio fieret intra tres menses, jus eligendi ad superiorem immediatum devolutum iri. *Ut ultra tres menses Cathedralis, vel Regularis Ecclesia Prælato non vacet; infra quos* eli-

eligendi potestas ad eum, qui proximè praesse dignoscitur, devolvetur. *Can.*23. Superiori huic immediato tres alii præfiniuntur menses, ut ad Canonicam electionem celebrandam incumbat: si differat, intentantur ei pœnæ canonicæ. *Non differat ultra tres menses cum Capituli sui consilio, & aliorum virorum prudentium, viduatam Ecclesiam ordinare. C. Ne pro defectu. De electione.* Antiquis in Constitutionibus Angliæ Regum memoratur Cœlestinus V. Pontifex, cum rescisset Landaviensem Episcopatum ab annis jam septem vacare, eique Ecclesiæ providendi jus ad se devolutum esse, mandasse Archiepiscopo Cantuariensi, ut Episcopum designaret. A' Cantuariensi Episcopum delectum` *Apostolica authoritate*, Regemque exoratum fuisse, ut temporali cum ditione Episcopatus frui sineret: acquievisse denique Regem ejusmodi provisioni, & temporalia Episcopatus dominia electo condonasse. *Pag.*576. 636.

II. Hactenus quæ ad Episcopales Ecclesias pertinent. Idem verò Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. sex menses Episcopis, Capitulisque concessit ad Præbendarum, aliorumque sui juris Beneficiorum collationem, nisi intra sex menses provideant, jus Capituli ad Episcopum, & vicissim jus Episcopi devolvitur ad Capitulum; si utriusque demum par sit negligentia: devolutio juris fit ad Metropolitanum. *Cum Præbendas Ecclesiasticas, seu qualibet officia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, infra sex menses personis, quæ dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectat, conferre distulelerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum pertinerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat. Can.*8. Jubet idem Concilium, ut si peccet Episcopus adversùs leges in Beneficiorum provisione servandas, potestate sua privetur, & per Capitulum provideatur: si Capitulum sibi ipsum non consentiat, per Metropolitanum: *In Conferendis prædictis potestatem amittat & per Capitulum, aut per Metropolitanum, si Capitulum ordinare nequiverit, ordinetur. Can.*3.

An Innocentio III. declaratum est semestris hujus spatii initium numerari debere, non à die, quo vacare cœpit Beneficium, sed quo certior de eo fit Collator: ea etenim pœna non affici nisi negligentiam Collatorum: *Cum illa Lateranensis Concilii constitutio, contra negligentes tantùm fuerit promulgata.* Ideoque cum propter delicta quæpiam alia suspensus fuerit Archiepiscopus Eboracensis, non posse à Capitulo conferri Præbendas, quarum ad eum spectaret collatio. *Et si fuerit sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta. Sed ad illum tempore suspensionis illius Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam, poterat præbendas donare. C. Nulla C. Quia. De concess. Præbend.*

III. Postrema pars hujus Innocentii Decreti ad Pontificem quidem spectat, penes quem potestas erat Mandatis Apostolicis conferendi Præbendas Eboracensis Ecclesiæ, quandiu suspensione mulctabatur Archiepiscopus; sed nihil id quidem attinet ad jus devolutionis. Nec enim devolutio à Lateranensi Concilio III. constituta est, nisi adversùs negligentiam Patronorum, vel Collatorum. Nec illud silentio prætereundum, nec III. nec IV. Concilio Lateranensi jus devolutionis ad Pontificem usquo summum esse perductum, nisi ubi ille immediatus superior est in Episcoporum, & Abbatum electionibus.

IV. In Italia cum Archiepiscopus Sanctæ Severinæ vendicaret sibi ex negligentia Capituli Episcopi designationem quasi jure devoluto, factam ab eo nominationem irritam censuit Innocentius III. quòd Lateranensis III. Concilii Canon de solis Beneficiis inferioribus agat, non de Episcopatibus. Denique ab eodem Pontifice definitum est, si provisio Præbendarum conjunctim ad Episcopum & Capitulum spectaret, tum non fieri reciprocam illam devolutionem, cum communi peccatum est negligentia: nisi Episcopus, vel Archiepiscopus Capitulo interesset, ut Canonicus, non ut Prælatus. Eum enim devolvi ad eam eligendi potestatem, si modò nihil artis fraudulentiæque ab eo intervenerit. *C. Dilectus Ibidem. C. Postulastis ibi Regest.*15. *Epist.*17. 38. *Regest.*14. *Epist* 140. Ex aliis hujus Pontificis Decretalibus liquidò patet, superiorem illum ad quem fit devolutio post sex menses, esse Metropolitanum in Capitula & Episcopos: esse Pontificem ipsum in eos Metropolitanos, qui nemini præterea subsunt. *Cum pro eo quod Eboracensis Archiepiscopum alium superiorem non habet, ex tunc fuerat ad nos donatio devoluta, &c. C. Licet. De supp. negl. Præl. C. Dilecto. Ibidem.*

V. Cæterùm idem hic ipse Innocentius III. qui modo ajebat Concilii III. Lateranensis Canone Episcopatus non contineri, & qui ea de causa rescidit electionem Episcopi ab Archiepiscopo factam: ab ea discessisse postea visus est sententia, ubi in Concilio Lateranensi IV.. constituit, ut suprà à nobis memoratum est, nisi Capitulum intra tres menses eligeret Episcopum, ad immediatum superiorem revolveretur jus eligendi. *C. Ne pro defectu De electione.* Nec ulla hic juris conflictatio, aut Innocentii. Verè enim Lateranense III. de solis minoribus statuerat Beneficiis: verè San-Severinas erraverat, cum id statutum traxerat ad Episcopos: verè Lateranense IV. postea re maturius pensitata, ejusmodi statutum, aut consimile, ad Episcopatus ampliavit.

Bonifacius VIII. ad Episcopatus quoque illud traxit, ut ad superiorem devolutio juris eligendi non fieret, nisi ubi negligentia peccasset Capitulum. At si electores indignum prudentes scientesque eligant, si formulas eligendi Canonicas minus observent, unde jure eligendi exuantur ea vice, tunc non ad immediatum Superiorem, sed ad Romanum Pontificem fit devolutio. Non ita verò in Beneficiis inferioibus. *Non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum. C. Quamquam. De electione. In Sexto.*

VI. Sive Innocentius autem III. sive antiquior Pontifex Synodusque præfuerit ei constitutioni, quæ tres tantum menses Episcoporum electioni præfinit, cum aliis Beneficiis indulti sint menses sex: ea fuisse jure videtur causa discriminis, quod dum viduata mœret Episcopalis Ecclesia, imminent Ecclesiis omnibus Diœceseos periculosissimæ quædam procellæ, quibus obviam iri quamprimum necesse sit. Capite toto *Non pro defectu* abunde proditur, eam fuisse certissimam causam hujus constitutionis.

Ex omnibus autem Decretalium contextibus hic laudatis, id colligitur, ut Capitulo sex donati sunt menses ad conferendum, ita sex alios Episcopo donari ad supplendam cessationem Capituli, totidemque Metropolitano, si ad eum ab Episcopo fiat devolutio, totidem Patriarchæ post Metropolitanum, totidem denique Pontifici post Patriarcham, vel Primatem. *Fagnan. in L.*3. *Decr. Part.*1. *p.*232. Id apertum rursus fit ex Capite, *Cum accessissent, De Constitutionibus.* Cum verò nullus sit Pontifice superior, negligentiæ ejus suppleri non potest, nisi ut habetur in Capite *Statutum. De Præb. in Sexto.* vel si Papa intra mensem non conferat ea Beneficia

quæ in Curia vacant, tunc enim ea ab Ordinario conferuntur. Quæ profectò jam non est devolutio alieni juris, sed proprii recuperatio, post summotum obicem.

Ex ea devolutione, quæ fit ab Episcopo cunctatore ad Capitulum, manifestè patet, non semper superiorem esse eum, ad quem fit devolutio. Sed observatum non injuria illud est, devolutionem fieri non posse ad minorem, vel æqualem, nisi expressè ea in jure definiatur: cum ex adverso etiam conticescente jure, teneantur semper superiores cessationi inferiorum mederi. *Fagn. ibid.*

De menstruo spatio nildum dixi, quod Concilium II. Lugdunense anno 1274. præfixit electo Episcopo, ut electioni assentiretur, aut jure suo caderet. Nec enim id ad devolutionis jus spectet. Ex Constitutionibus Synodicis Joannis Pekham Archiepiscopi Eboracensis, manifestè patet, non minus illum studuisse tuendo Pontificio juri, quam suo, in negotio devolutionum ex negligentia emergentium. *Quæ autem per tantum tempus vacaverint, ut per consimilem negligentiam ad Summum Pontificem jus ea conferendi fuerit devolutum, &c. Can.*5. Tam diutina autem Ecclesiæ orbitas oriri poterat ex duplici vel triplici devolutione ab aliis ad alios.

Hæ sunt devolutiones Canonicæ, quæ in corpore Juris radiant, eò omnino spectantes, ut Beneficiorum conferendorum potestas ab inferiori ad superiorem, quandoque & ad inferiorem à superiori reflectatur. Illud verò scitè nos monet Innocentius III. ubi trimestres induciæ dantur ad eligendum, non eò id pertinere, ut approbetur ea procastinatio, sed ut ea impunè abeat, diuturnior pœnas det. *Non approbantes quod tandiu vacent, sed præcaventes, ne diutius. Regist.*1. *Epist.*460. Tenentur ergo Electores & Collatores quàm fieri potest maturiùs eligere, vel conferre, dum maturo id fiat consilio: nec abuti illo interstitio mensium, nisi ad maturiùs consultandum. Monet & hoc aliud idem Pontifex, electoribus & collatoribus hoc necessariò angustius spatium præfigendum fuisse, ut eorum avaritiæ occurreretur, qui vacantium Beneficiorum proventus sibi vendicant. *Ut obviarent cupiditati multorum, qui vacantes Ecclesias suis usibus applicabant.* Ante Concilium enim Lateranense III. vacantes Præbendas Episcopi quandoque diutissimè retinebant, reditusque earum Episcopali suæ mensæ, vel aliis Ecclesiæ suæ utilitatibus abdicebant.

VII. Sed longè aliæ Devolutiones eæ sunt, quæ ab annis jam circiter ducentis undique in Ecclesia circumstrepunt. Usitatissimum enim jam, ut cum Beneficium quodvis vacare censetur, non facto, sed jure, superstite nimirum Beneficiario, sed ejusmodi aliquo defectu, vel crimine vitiato, quo irregularitas invehatur, vel imperitia & habilitas nulla ad gerendum Beneficium, tum Romam recurratur, & provisio tanquam vacantis impetretur Beneficii. Olim qoidem Bullæ deposcebantur pro omnibus ferè Beneficiis, quorum Romæ fiebat provisio: & necesse erat ut Bullis exprimeretur ratio, qua Beneficia vacabant. Ita enim apertè Rebuffus. *De Devol. n.*105. 106. At verò cum publicatis semel Concordatis, jam Bullæ Pontificiæ non ferè flagitentur, nisi ad Consistorialia Beneficia: indè fit ut Devolutarii contenti sint signatura Pontificis supplicationi suæ subscripta, reservata facultate jus suum persequendi, & causas devolutionis aperiendi apud inferiores Judices. Certè non possunt illi possessionem Beneficio nancisci, nisi Judex Regius concesserit, ut adnotat idem Rebuffus.

VIII. Quamvis ea ratio irrumpendi, ut ita dicam, in Beneficia, minus Canonicis consentanea Regulis videri meritò possit; prælusum tamen aliquid ejusmodi fuit superioribus & melioris notæ sæculis. Illud ratum ante omnia & inconcussum semper viguit Ecclesiasticæ purioris disciplinæ Decretum, posse neminem irruere sua sponte in officia quælibet, muniaque Sacerdotii Christi: sed eos demum accedere debere, qui cælestis vocationis oraculo asciscantur. Necessario est ergo, ut Devolutarius pio aliquo incitamento agatur & religioso, ad Christi & Ecclesiæ laudem spectante, ad Beneficium quodlibet venandum, quod Sacerdotii Christi portio indubitatissimè aliqua est. Quocumque demum flagitio irretitus sit is Beneficiarius, qui impetitur, potest quandoque non minùs flagitiosa cupiditate illaqueatus videri is, qui illum impetit, & exturbare satagit.

IX. Sed nemo jure vituperarit Devolutarios; si eo stimulentur spiritu & zelo, quo religiosus olim Presbyter Gratianus, qui vehementissimè piissimèque indignatus Apostolicam Sedem à tribus nefariis usurpatoribus profanari, numerata singulis ingenti pecunia, ut sanctissima abirent dignitate, eo perfecto, ipsemet ut liberator Apostolicæ Sedis subrogatus illis est. Otto Frisingensis Episcopus, Petrus Damiani, Glaber, Gregorius VII. qui omnes eo ævo floruerunt, tantis laudibus extulere singularem hujus Presbyteri, qui Gregorius VI. postea dictus est, pietatem & sanctimoniam, ab omnibus cupiditatum præstigiis alienam, ut ejus electioni tanquam inculpatæ & laudatissimæ subscribere cogamur. Baronius ita sensit non emptum ab eo, Pontificatum fuisse, sed redemptam vexationem. *Baron. an.*1044. Otto certè Frisingensis, quo nemo accuratiùs rem edisseruit, non ait datam à Gratiano Presbytero pecuniam, ut Pontifex eligeretur, aut ut scelesti Pontificatûs incubatores, eum sibi locum concederent; sed ut eos adduceret ad resignandam dignitatem, quam pari impietate & pepererant, sibi, & exercebant: quo peracto populus Romanus sospiratorem suum ad Pontificatum provexit. Si ergo postea huic Pontifici impacta est infamia & accusatio simoniæ, adeoque & exauctoratio, scelestissima ea fuit calumnia, & vis atque oppressio infanda.

Si tum approbata non est à compluribus ea ratio, qua Gregorius Apostolica Sede excussit tres sacrilegos incubatores: qui approbari, aut verò ferri potuissent hodierni nostri Devolutarii? Confugiunt hi quidem ad authoritatem legitimam, Beneficiorum dispensatricem: extrudere cum Beneficio cupiunt, quem sua eò intrusit vel asseruit perversitas. Hactenus innoxia & inculpata sunt omnia. Sed ea qua palam plerumque æstuant cupiditas, non ejiciendi indignioris ministri, sed suæ vel avaritiæ, vel ambitioni inserviendi in eodem ministerio occupando, ea vero nullo satis potest honesto prætexi velo.

X. Vidimus tum ad immediatum superiorem fieri devolutionem, cum inferiores Collatores tempore à Canonibus defixo conferre cessant. At cum indignis vel irregularibus conferunt, tunc jus ad Papam revolvitur. Non alio consilio Romanos Pontifices eam sibi exercendam potestatem sumpsisse credere par est, quàm ut nequiores ministros ab Ecclesia ablegarent. Idcirco etiam invectum esse usum illum, ut Beneficia jure solo vacantia delatoribus ipsis conferrent, quo essent qui pervigiles excubarent in omnibus Ecclesiis ad criminosos ministros explorandos, retegendosque, tanquam publicæ disciplinæ censores. Optat cupitque Pontifex, ut tam pia & casta sit voluntas atque industria horum delatorum, quàm sæpiùs nobis laudati, & nunquam satis laudandi Gratiani. Si secus faxint, suo periculo faciunt, nec tamen sine aliquo Ecclesiæ compendio, quæ vel sic expurgatur.

Edi-

Edixit Concilium Lateranense IV. *Can.30.*, ut in Concilio Provinciali examinaretur, an Episcopi Beneficia quæpiam indignis impertiissent: suspenderentur ea potestate si abusi ea essent, eaque in alios transferretur. Nihil hinc attinetur de delatoribus Beneficiariorum, eo gradu indignorum.

XI. Prohibitum est Edicto Aurelianensi, *Art.4.* ne Devolutariis Episcopi charta sua aliqua ante adessent, quàm is qui ab Ordinario institutus fuerat, ineptus & inhabilis ad id Beneficium gerendum declararetur. Ex quo colligeret aliquis non Pontificem tunc solum conferre solitum Beneficia, quæ ex imperitia quavis devolverentur. Sed cum eo ipso articulo prohibiti essent Judices rationem habere Rescriptorum ad Devolutarios Apostolicorum, vel aliorum quorumcumque, ante inabilitatem solemni sententia declaratam, eo nomine is Articulus revocatus est Edicto Blesensi, *Art.46.*, ubi præterea Devolutariis impactæ sunt complures onerosæ conditiones, ut quamprimùm terminandę insistant liti, & ne possint ante sæcularis Judicis sententiam fructus Beneficii attingere, etsi potuerint induci in eius possessionem. Hę cautiones innovatæ rursus fuere in Edicto Ambosiano anno 1572. *Art.7.* Melodunensi 1579. *Art.17.*, & Ludovici Magni Codice anno 1667. *T.14. art.13. art.15.*, jamque antè ex parte saltem præscriptę fuerant Edictis Henrici II. annis 1550. & 1557.

Verùm illud præ cæteris animo mandandum est, duas esse Regulas Cancellariæ, quæ usu receptæ sint in Gallia: nempè 30. & 33. quæ ab Innocentio VIII. manarunt, *De annali Possessore, & de triennali Possessore.* Prior illa durioribus constringit legibus Devolutarium, qui negotium facessit Beneficiario, unius anni possessione gaudenti. Posterior hæc conticescere & facessere prorsus jubet Devolutarios, post pacificam triennii possessionem.

Porrò triennalis hæc pacifica possessio, quæ Canonici Tituli vicem gerit, si qui alio quocumque careant, non aliud est quàm triennalis illa præscriptio, quæ ante mille ducentos amplius annos authoritatem nacta est in Africanæ Ecclesiæ Concilio ad hanc ipsam speciem, quæ de hîc agimus. Canon hujus Concilii in Gregorianis Decretalium libris fulget, *C. Placuit. De Præsc. c.2.*, jubetque ut si quis Episcopus Ecclesiæ Catholicæ recolligat societque locum aliquem, vel tractum à Donatistis incessum, eumque pacificè triennio possideat; ne evinci exinde eu possit, dummodo vicina Ecclesia, quæ illum vindicare potuerat, proprio interim ne destituta fuerit Episcopo. Non conceditur etiam novis Episcopis, ex eodem Canone, nisi triennium, ad repetenda hęc Ecclesiæ suę, ut ajunt, membra. *Si per triennium nemine repetente tenuerit.*

Concilium Basileense, *Sess.21.*, Titulum saltem coloratum flagitavit, quod extra controversiam est, eum bonæ fidei debeat esse præscriptio. *Habens coloratum titulum*: deinceps verò possessori nullus reformandus erit Devolutarius: *Ratione juris noviter impetrati, non possit molestari*. Quod Basileense Decretum ab Ecclesia Gallicana ratum habitum est, & Pragmaticæ insutum, Titulo *De pacificis Possessoribus*, & postea Concordatis Titulo eodem, qui vigesimus octavus est.

XIII. Finem huic capiti faciet Novella Justiniani jam superiùs illa quidem commemorata, sed hîc strictim saltem delibanda rursus, ubi ex instituto agitur de Devolutione, cujus in ea Novella antiquissima jaciuntur fundamenta. *Si qui debent. Episcopum eligere, estius ipsa Decreta intra sex menses non faciant; tunc periculo propria anima ille, quem competit ordinare Episcopum ordinet. Novel. 123. c.1.*

CAPUT LII. *P.4. l.2. c.19.*

Legatorum facultates ad conferenda Beneficia.

I. Ha Legatorum facultates ad Beneficiorum collationem quàm antiqua sunt.
II. Quum latè illa paterent sub Innocentio III.
III. Legatis tuntummodo à Latere, *annuebantur ha facultates. Occasiones earum concedendarum.*
IV. Anglorum de his querela, utque eis satisfactum sit in Concilio Lugdunensi I.
V. Querela Germanorum, utque eas refelleret Cardinalis Papiensis.
VI. Quos modos, quos fines his facultatibus Legatorum adhibeat Gallia.
VII. Earum prima & altissima origo.
VIII. De Legatione Avenionensi.

I. Legatorum in conferendis Beneficiis potestatem videtur Bernardus perstrinxisse, cum de eo tam amarulentè & tam justè Legato conqueritur, qui ministerium suum seque pari dedecore deturpabat, & vel preficiebat, vel præficere conabatur omnibus Ecclesiis, Ecclesiarumve ministeriis, adolescentulos ætate magis, quàm sapientia florentes, & carnalis fuæ, quàm virtutum pulchritudinis cupidiores. *Formosulos pueros in Ecclesiasticis honoribus, ubi potuit promovisse; ubi non potuit voluisse. Epist.290*

II. Innocentii III. decreto non perfectum est, sed declaratum ex usu recepto posse Legatos Apostolicos reservare sibi Ecclesiastici Patronatûs Beneficia, ante etiam quàm vacarent, & conferre ubi vacarent. *C. Cum dilectas. De jue. Patron.* Quin ultra ille progreditur. Affirmat enim posse Legatos conferre Beneficia, ad Prælatorum collationem spectantia, ipsis inconsultis. *Non prejudicatur Prælato si quando per Apostolica Sedis Legatum eo inconsulto Ecclesia concedatur, &c.* In Epistola quapiam meminit Legati, qui sibi integram servaverat primam Præbendam vacaturam, consentiente Capitulo. *Vobis consentientibus. Regest.14. Ep. ultim.* Narrat tamen Rainaldus, *Ann.1204. num.66.* à Pontifice declaratum esse, minimè necessarium esse hunc Patronorum consensum. Sed memoratu illud dignius est, quod subdit Pontifex, certiorem factum se à Legatis Prælatos quosdam & Capitula ipsa, præterlapsis jam sex mensibus Concilii Lateranensis III. ubi inaudierant adventare Legatos, tum præfestinè omnia contulisse Beneficia: tunc rescriptum à se fuisse ad Legatos, ut si dignis doctisque collatæ essent Præbendæ, ex dispensatione rem dissimularent: *Eas de patientia permittatis ab ipsis possideri. C. Literas De supp. negl. Pral.* Alioqui alius eas conferrent.

III. Id verò ad Cardinales Legatos *à Latere* pertinet. Quos enim extraordinarie alios Papa Legatos mittit, vel nonnullarum Ecclesiarum, qui dicuntur Legati nati, nullam ii in partem societatemque hujus potestatis vocantur. *Ecclesia Romana Legati, quantumcumque plenam Legationem obtineant, sive à nobis missi fuerint, sive prætextu suarum Ecclesiarum Legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius Legationis munere, nullam conferendi Beneficia habeant potestatem, nisi hoc specialiter duxerimus indulgendum. Quod tamen in fratribus nostris Legatione fungentibus nolumus observari. Quia sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos authoritate fungi volumus ampliori. De offic. Legati. In Sexto.* Hæc verba sunt Decretalis Innocentii IV. Quæ supra à nobis congesta sunt de primioribus Mandatis & Re-

Reservationibus, vel Expectativis, ex iis omnino dilucidum factum est, initio non ipsos Pontifices ea Beneficia contulisse: sed preces primò adhibuisse ad Collatores, postea præcepisse ut conferrent, denique Executores designasse, qui conferre urgerent, vel conferrent ipsi. Itaque quando agebant aliqui in Provinciis Legati, tum ipsi ea fungebantur executione Mandatorum Papæ. Stephanus Tornacensis suprà alicubi monuit Pontificem non semel id oneris sibi à Pontifice impositum fuisse, ut Clericos vel aleret, vel stipendio aliquo foveret. Vides quàm hinc apertus daretur Legatis aditus, ut Beneficia ipsimet conferrent.

IV. Resilierunt Angli primùm ab his Legatorum reservationibus, palamque de iis conquesti sunt apud Innocentium IV. & Concilium Lugdunense I. anno 1245. Querelas eas Matthæus Paris intexuit historiæ suæ. Et hinc forsan ansa oblata est ejus promulgandæ Decretalis, quæ modò à nobis recitata est. Certè Legatus Martinus, cujus grassationes ille exaggerabat, Legatus non erat à Latere. *Magister Martinus licèt non utens Legationis insigniis, &c.* Aliquantò antè Angliæ Barones querelas & ipsi suas effuderant, quod nec à Beneficiis Patronatus laici audaces Legati suas manus abstinerent, quibus abundè à Gregorio IX. satisfactum fuerat, confirmatis luculentè exemptionibus omnibus laici Patronatus. *Paris. anno* 1239.

V. Sub Pontificatu Pii II. molestè ferebant Germani, quod suis in Ecclesiis Cardinalis Legatus *literas reservationum passim concederet*. Scripsit verò Jacobus Cardinalis Papiensis ad Prælatum Germaniæ, nec mirandum quidquam in ea re esse, nec novum: eum esse morem omnium Legatorum, id jus, eam ipsis Canones potestatem facere: nulla speciali ad id facultate hunc Legatum esse donatum. Juri se illum accommodare Communi, cui obstrepere non possit Concordatum Germanicum. *Nihil alienum fit, non modo à consuetudine aliorum Legatorum, sed nec à Canonibus sacris. Faciunt hoc alii & semper fecerunt, nec nisi à jure potestas illa conceditur. Nullas superinde Literas Apostolicas habet Legatus, detulit solum, quod sibi jus tribuit. Id verò Compactata nationie non tollere perspicuum est, quando juri scripto est consentaneum. Ep.*28.

VI. Haud scio, an inde conjici possit, necdum tunc moris fuisse, ut Legatorum facultatibus ad Beneficia apud Gallos, limites, finesque aliqui circumscriberentur. Quamvis enim jam inde à Regno Caroli VII. & Ludovici XI. scrupulosissimè exigeretur, ut ne Legati munus suum obirent, nisi permittente Rege, & quandiu ille permitteret, sponderentque eo jubente munere abituros, nec quidquam juri Regio, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ adversum unquam adgressuros: non tamen inde trahi quidquam poterat ad circumcidendas eorum in Beneficiorum dispensatione facultates. *Preuves des Liber. Gal. c.*23. Anno demum 1502. eo Senatusconsulto quo prorogata est Legatio Cardinalis Ambosii, *retentum fuit in mente Curia, ut in provisionibus, vel collationibus, quas faceret Legatus, observaretur Regula de verisimili Notitia, sicut in provisionibus Papa. Ibid. num.*11. 18. Anno 1515. Senatusconsulto, quo Registratæ sunt facultates Episcopi Tricaricensis, concessa non est ei nisi collatio sexaginta Beneficiorum, cum nec ipse plura postulasset. Missas facio reliquas deinceps additas coarctationes, maximè anno 1542. 1547. & aliis posterioribus. *Ibid. n.* 51. 52. *&c.*

VII. Si non multùm autem desudavimus in vestiganda origine harum Facultatum: quibus instruuntur Legati à Latere ad conferenda Beneficia: in causa id fuit, quod ipsa legationis vox & natura declaret participationem quandam Pontificiæ potestatis. Ideò & quam primùm cœptum à Pontificibus dari mandata & raservationes Beneficiorum Patronatus, vel Collationis Clericorum: jam tum Legati idem sibi pro suo modo sumpsere. Ipsis etiam quandoque Legatis mandabat Pontifex, ut hæc & illa ei Beneficia servarent integra. Sed ex eo maximè capite promanavit hæc amplissima Legatorum potestas in Beneficia: quod uno & eodem tempore illa duo lapsa sint in mores & in disciplinam Ecclesiæ: ut Pontifices Collatores quodammodo universales evaderent omnium orbis Beneficiorum: utque Legationes frequentissimas in omnes Ecclesiæ Provincias, ad castioris Disciplinæ redintegrationem missitarent. Exundaverat in omnes Provincias Occidentis effrænata incontinentiæ & simoniæ licentia: serpenti malo objecit Sedes Apostolica Legatos suos quoquo versum discursaturos, plenissima instructos potestate, ad abdicandos, aut ex dispensatione retinendos Beneficiarios, vel simoniacos, vel impudicos: ad eorum resignationes admittendas, & tum plerumque rursus eos Beneficiis, quibus spontè se exissent, investiendos, ad ea etiam nonnumquam aliis conferenda. Usque adeo autem id frequentatum jam fuerat sæculo XI. & XII. ut tempore Innocentii III. jam in commune jus receptum esset, ut supra confirmabat Cardinalis Papiensis. *Innoc. III. Regest.*13. *Epist.*201. *Regest.*16. *Epist.*37.

VIII. Avenionensis Legationis primordia non possunt ante ea referri tempora, quibus Avenionensis & Venuissinus Comitatus ditionis fuere Romanorum Pontificum, ac proinde postquam Pontifices Avenione aliquandiu sederunt. Cum enim à Joanna Regina eum Comitatum sibi persoluto pretio comparassent, expressissentque ab Imperatore sibi relaxari, & concedi jus summi dominii, quo hactenus Imperatores ex reliquiis quibusdam Regni, seu Arelatensis, seu Burgundici fruebantur; exinde regio seu provincia ea status & dominii Pontificii, à Legato Pontificio administrari debuit, perinde ut aliæ Provinciæ Ecclesiastici dominii in Italia singulæ singulos Præfectos & Gubernatores habent Legatos. Gregorius XI. Avenionensium Pontificum ante schisma ultimus, cum inde se Romam referret, onàque Sedem Pontificiam, vix ambigi potest, quin Legatum Aveninne dimiserit. Legatum & eo destinavit successor ejus Urbanus VI. ante extortum schisma. Quandiu Clemens VII. & Benedictus XIII. post excitum schisma Avenione ipsi sederunt, non Legatus ibi, non Vicelegatus opus fuit ullus, nisi Roma aliqui mitterentur, aut nominarentur juris servandi gratia, sicut ad Patriarchatus & Episcopatus *in partibus* nominantur, qui nomine tenus sint Episcopi & Patriarchæ. Ex quo denique Benedictus XIII. receptui cecinit, & in Hispaniam secessit, sedere haud dubio Avenione Legati, vel Vicelegati, sicut & in omnibus aliis Statûs Ecclesiastici Provinciis.

Legationi Avenionensi subest Provincia, subest Delphinatus, quòd Provincia *Patria obedientia*, ut vocant, habeatur, & necdum Francico Regno accessisset, à quo divulsa fuerat jam inde à tempore filiorum Ludovici Pii: nondum, inquam, Francico rursum Imperio conglutinata fuerat eo tempore, quo maximè vigebat Legatio Avenionensis. Cum similiter Delphinus suos haberet peculiares Principes Delphinatus, eo etiam tempore, quo jam Pontifices Romani Avenione sedebant, suberat & ipse Avenionensi Legationi, ut credere par est, & quidem tantò propensiùs, quòd is & Princeps & Principatus Germanicis Imperatoribus esset suo quodam modo obnoxius. Inde effectum est, ut & postquam Gallicano Imperio parere rursum cœpit, Avenionensis Legationis finibus peræquè ut antè circumscriptus fuerit.

Legatione utraque perfunctus est suo ævo Car-

di-

dinalis Ambrosius, nimirum & Avenionensi, & extraordinaria per omnes Galliæ Provincias: Ille ipse est qui interveniente Vicario suo Ludovico de la Rochechouard Episcopo Santonensi, transegit cum Senatu Aquisextiensi de spiritali Jurisdictione Legatorum & Vice-Legatorum Avenionensium. Publicatæ sunt & in lucem editæ Facultates, quibus Clemens IX. Cardioalem Rospiglinsum Legatum Avenionensem instruxit. Illis confirmatur ea Legatione contineri Provincias seu Metropoles Ecclesiasticas Viennensem, Arelatensem, Ebrodunensem, Aquensem & Narbonensem.

CAPUT LIII. *P.4. l.2. c.20.*

De Graduatis.

I. Jam inde à XIII. sæculo Doctores cæterisque variis Graduum insignibus clari in distributione Prælaturarum & Beneficiorum præpositi cæteris omnibus fuere.

II. Bonifacius VIII. largiorem illis Beneficiorum copiam infudit.

III. Qua in re imitati sunt eum Pontifices Avenionenses.

IV. Varia vicissitudines tempore schismatis Avenionensis.

V. Statuta Cleri Gallicani, cum subduxisset se obedientia dubiorum sibi visorum hinc & hinc Pontificum.

VI. Multa adnotantur in ejusmodi Statuta.

VII. Restituuntur Pontifices iure suo pristino in Beneficia, quod compendio cessisse videtur Parisiensis Universitatis, cujus Prælati minùs fuerant studiosi. Frequentes hæ alternationes inter Pontifices & Episcopos, Alternativas tandem mensium peperere.

VIII. Qui fieret ea distributio in Anglia.

IX. Decreta Basileensis Concilii, ad prærogativas Graduatorum in Beneficiis consequendis.

X. XI. In eandem rem Pragmatica decreta, & Concordatorum.

XII. Qui insimulari non possint Graduati, quòd se ipsi ad Beneficia obtrudant. Eorum defensio à Concilio Coloniensi, & ab exemplo Congregationum Ecclesiasticarum.

XIII. Eorum rursum defensio ex Concilio Tridentino. Ut se gereret Sanctus Carolus Boromæus. Quàm consentaneum & optandum, ut extra menses Graduatorum Collatores Ecclesiastici, & omni tempore Patroni laici Clericis Seminariorum Beneficia conferrent.

XIV. De litium frequentia ex occasione Graduum.

XV. Statuta Conciliorum & Edicta Regum, ad examen Graduatorum.

I. EX quo primùm jacta sunt fundamenta Universitatis Parisiensis, tum Pontificibus, tum Conciliis curæ fuit ejus alumnos omni gratiarum genere ornare, & copia cumulare Beneficiorum. Innocentius III. Ecclesiæ civitatis Insulæ Præbendam conferri fecit Subdiacono, indidem oriundo, & qui ibi humaniorum literarum studiis præfuerat, eo uno merito illum anteponens Presbytero, quamvis ea sacerdotalis esset Præbenda. *Nos ad literaturam ipsius, qui Scholas dicebatur habuisse, pium habentes respectum, &c. Hist. Univ. Paris. tom. 2. pag. 531.* Longè maxima pars Reservationum, Expectativarum, Mandatorum Apostolicorum Clericis addicebatur, quos longa studiorum curricula exhauserant, vel exaustos sustentare non poterant.

Conventus Generalis Episcoporum Galliæ Parisiis coactus anno 1283. & munimenta sibi aliqua comparare satagens adversùs Mendicantium privilegia, Universitatem ipsam suæ causæ & defensioni implicare vehementer studuit. Adsciti sunt Doctores, eosque admonuit nomine & verbis totius Conventûs Archiepiscopus Bituricensis, conspirare & conniti eos debere cum Episcopis ad eundem scopum: cum ex eorum Collegio cooptati hactenus fuissent, cooptandique posthac forent universi Galliæ Prælati. *Quod nos sumus, vos eritis. Credo enim quod non sit hodie Prælatus inter nos, qui de hac Universitate non sit assumptus. Hist. Univ. Paris. tom. 3. pag. 466.*

Si vel Prælaturæ autem non donabantur, nisi Graduatis cæteris, & maximè Doctoribus, idem de cæteris utique augurandum est Beneficiis. Nullæ tum adhuc certæ ad hæc, fixæque erant leges; sed cum minùs eo tempore ferverent studia literarum, cum numerus studiosorum parcus, rarissimæ Universitates; certum est eos qui in Universitatum Gymnasiis exculti & perpoliti fuerant, multò cæteris digniores fuisse, qui ad Beneficia eligerentur.

II. Cum Romani Cardinales anno 1302. in Gallias præscriberent ad purgandam Bonifacii VIII. famam, id singulariter contestati sunt, ei Pontifici non aliud magis cordi fuisse, quàm ut mandatis suis & Beneficiis cohonestaret pauperiores Clericos, Magistros in Theologia, & quicunque aliqua Graduum gloria florerent. *Quis unquam prædecessorum suorum formas providendi pauperioribus Clericis plus extendit, quibus per nullos ex Prælatis fiebat provisio, & mendicare quodammodo cogebantur in opprobrium Clericale. Exurgant cum ipso Domino Magistri in Theologia, quibus ipse in Parisiensi Ecclesia Canonicatus contulit & Præbendas. Exurgant Magistri & alii literati, &c.* Rescripsit & Sacrum Collegium eodem anno, si Ecclesias Pontifex mandatis frequentioribus gravasset, imputandum id & charitati ejus esse & sollicitudini, pervigilanti pro sustentatione complurium Clericorum, quorum nec pietate, nec eruditione, nec paupertate moverentur, aut vel tantillum tenerescerent Prælati. *Si quando gravavit Ecclesias, hoc fecit providendo in forma pauperum multitudini Clericorum, ad quos parum se extendebat pietas Prælatorum, &c.* Duas tantùm Episcopales Ecclesias à Bonifacio datas affirmavit, nempe Archiepiscopatum Bituricensem, quo Ægidium Romanum Doctorem Theologum ornarat; & Episcopatum Atrebatensem, quo auxerat Doctorem utriusque juris peritissimum. Confirmarunt denique Cardinales, voluisse Papam concedere Regi Collationem Præbendarum omnium Ecclesiæ Parisiensis, si modò eas conferret Doctoribus in Theologia vel jure utroque, aut alterutro; vel denique viris scientiæ laude & virtutum splendore claris. *Quia Ecclesia Parisiensis est honoranda & nobilis Ecclesia, volebamus ei concedere, sicut frequenter diximus, collationem Præbendarum in illa Ecclesia, ita tamen quòd non poneret ibi, nisi Magistros in Theologia, vel Doctores Juris Canonici vel Civilis, vel personas alias quæ essent magnæ scientiæ & literaturæ, non nepotes illius, vel illius, ad preces illius.*

Joanna Franciæ & Navarræ Regina anno 1304. extruxit Parisiis Collegium Navarræ assignavitque proventus annuos ingenti Bursariorum numero, nimirum Grammaticis viginti, Logicis & Philosophis triginta, Theologis viginti; jussitque ut unaquaque hebdomada hæ solverentur singulis pensiones, donec assignarentur eis Beneficia, triginta saltem librarum Grammaticis, quadraginta Logicis, sexaginta Theologis. *Donec sibi videlicet Grammaticis de Beneficio valoris triginta, Logicis valoris quadraginta, & Theologis valoris sexaginta librarum Parisiensium, vel amplius, per quemcum-*

que

que contigerit provideri. Launojus. Hist. Colleg. Navar. p.8. 9. 42. Has illa voluit esse non literarum magis, quàm virtutum & pietatis scholas. *Qui Doctor & Magister scholares suos non solùm in scientia, sed etiam in conversatione laudabili, honestate vita & moribus, charitativè & fideliter erudiant verbo pariter & exemplo.* Denique seu docentes, seu discipulos nonnisi fortuna tenues, ac pietate & religione divites esse voluit, qui his subsidiis sustentarentur. *Et sint tales, tam ipsi, quàm alii inferiores Scholares, de quibus verisimiliter præsumatur, quod non habeant unde per se ipsos, aut per parentes eorum in studio sustentari valeant, sed existant pauperes bonæ vitæ.* Non aliud hæc ergo erant, quàm Seminaria, ubi ad disciplinas & virtutes Clero consentaneas informabantur Clerici inopes & expoliebantur, ut Ecclesiasticis aliquando Beneficiis & ministeriis desungi possent. Quæ tunc ergo leges & Decreta Ecclesiæ istiusmodi Scholarum alumnis Beneficia adsignari magna ex parte jubebant, non aliter spectari debent, quàm si nunc præscriberetur, ut Collatores Beneficia sui juris permagna ex parte iis conferrent Clericis, qui in Seminariis diutinum & laudabile posuere tyrocinium. Pensiones verò istæ quę Bursariis seu tyronibus his solvebantur, poterant utique pro manualibus haberi Beneficiis: *Percepturi Beneficium Bursa sua, donec sibi aliàs provisum fuerit. Ibid. p.10. 51.* Quæ tunc illis per singulas hebdomadas distribuebantur portiunculæ, in singulis marsupiis, seu Bursis, unde Bursariorum nomen, instar erat redituum, vel distributionum Beneficii manualis.

III. Quandiu Avenione sedem habuere Pontifices, gratiarum & Beneficiorum largissima copia perfudere omnes Universitatis Parisiensis Doctores, aliosque pietatis & doctrinæ laude illustriores. Anno 1318. Joannes XXII. Prælatos Franciæ objurgavit, quòd in Beneficiorum dispensatione Graduatos indonatos abire sinerent, inopiaque laborare, ex quo fiebat, ut & ipsa Universitas situ quodam & squallore marcesceret. *Gemit Rachel pulchros habens palmites, quos Ecclesiarum Prælati respicere dedignantur; debita namque virtutibus premia non impendunt, honorem sapientiæ non tribuunt, sed potius Sion ex sanguinibus ædificare contendunt. Unde ipsa Universitas miserabiliter ac lamentabiliter deficere cogitur, nisi per vos cæterosque Ecclesiarum Prælatos relevetur. Rainald. ann.1318. n.26.*

Diximus jam inter auspicia Pontificatûs Clementis VI. centum circiter millia Clericorum ejus munificentiam & charitatem interpellasse, ut Beneficiorum largitione aliqua sublevarentur. Anno 1342. misit ad eum Universitas Rotulum eorum, quos ad Beneficia nominabat. Non nominabantur tunc Pontifici, nisi qui reapse docebant in publicis prę lectionibus Universitatis. Episcopi quandoque ipsi complura sui juris Beneficia Universitati sua sponte offerebant, Graduatis dispensanda cujusque Facultatis. Istiusmodi Universitatis Rotulos, seu Catalogos existimant Romanum ad Pontificem mitti cœpisse jam inde à temporibus Joannis XXII. *Hist. Univ. Paris. Tom.4. pag.276. 312. 376. 901.*

IV. Postquam verò pestiferum erupit schisma inter Urbanum VI. & Clementem VII. tum verò copiosus ille Beneficiorum & gratiarum rivulus, qui in Universitatem prius influebat, aliò derivari & effluere cœpit. Clemens VII. Avenionem secedens cum triginta sex Cardinalibus suis, non potuit non eos aliis omnibus præsidiis ferè destitutos, larga saltem Beneficiorum Galliæ ubertate solari & fovere. Audi quæ de his Paulus Æmilius in vita Regis Caroli VI. *Cum Clemens sex & triginta suæ factionis Cardinales haberet, eorum cupiditati prope sola Francia proposita erat, quod reliquus terrarum orbis longè maxima ex parte Urbanum unicum Pontificem maximum cognosceret. Qui verò Purpuratorum Clementem sequebantur, sacris Franciæ Beneficiis, ut quæ opulentissima erant, ita maxima spe, conatu expectationum & reservationum muneribus imminebant, nullo sanctitati honore habito, literarum Musisque respectu nullo. Spond. an. 1381. n.5. & anno 1381. n.8.*

Eadem perhibet Joannes Juvenalis Ursinius anno 1381. *Eò tandem res perducta est, ut nemini probo & docto quidquam Beneficii obtingere posset, ne alumnis quidem Universitatis.* Commemoratur etiam à San-Dionysiano Monacho vitæ Caroli VI. Regis Scriptore, *non implesse Prælatos Franciæ quod spoponderant, in seque receperant Universitati tempore suspensi, inter utrumque Pontificem studii, Clericisque Graduatis quamminimam Beneficiorum portionem impertiisse, &c. Exarsisse Universitatis indignationem, & toto Quadragesimæ tempore cessasse tum Lectiones, tum Conciones, unde & defluxit, alioque dilapsa est studentium ingens multitudo. Interposuit authoritatem suam Rex, & spem fecit consulendi necessitatibus studentium; atque ita Lectiones Concionesque publica rursus frequentari cœperunt.* Joannes Juvenalis Ursinius ait Prælatos ex utriusque obedientiæ suspensione restitutos plenissimæ suæ ad Beneficiorum collationes potestati, *ea dilargitos fuisse servis mancipiisque suis, ejusque rei causa Universitatem tam crebras, quàm justas querelas ingeminasse.*

Nec penitus tamen vel Clemens VII. vel Benedictus XIII. Universitatis Graduatos in præteritis habuere. Illam partibus suis adjungere & conciliare intererat prorsus ad eorum dignitatem tuendam. Ideo & Universitas suos subinde Rotulos illis misit; & si minùs frequenter misit, per ipsam stabat, non per ipsos. Quod videlicet plures ejus Magistri in Romæ sedentis Pontificis partes propenderent. Vide Historiam Universitatis Parisinæ. *Tom.4. pag.736. 592. 716. 752. Tom.4. pag. 70. 210.*

V. Conventus Prælatorum Regni anno 1408. Parisiis habitus, suspensa utriusque Pontificis obedientia, multa edidit statuta, quibus gradibus Graduati consurgebant ad opima illa privilegia, quibus in Conciliis non multò post habitis locupletati sunt. Constitutum quippe est in eo Conventu Cleri, ut refert Monachus San-Dionysianus, *Ut sæculares Clerici Graduati inscribuntur Rotulis Universitatis, ita opus esse ut Regulares nomina sua scripto dent, quo & ipsis Beneficiorum sui ordinis impartitione consulatur. Abbates & Superiores illis sui juris Beneficia conferrent, sin minus, ad Concilium Provinciale referretur. Beneficia quorum reditus exiles, jejunique erunt, recusari poterunt à Graduatis. Ut occurratur eorum fraudulenta ambitioni, qui in plurium Universitatum Rotulis inscribi se facerent, aut Optimatum, aut Principis, aut Facultatis, atque ita plurium loca & ministeria occuparent Ecclesiæ perutilia: statutum est, ut uni omnes Rotulo inscribantur, &c. Si nominati non consentiant intra mensem Beneficiis, quæ sibi obtigerunt, penes Collatores erit potestas, ut aliis conferant. Nec nominari sinetur, cui jam sunt Beneficia & reditus quadrigentarum librarum, nisi is paterna maternaque splendescat nobilitate, vel Doctoris lauream consecutus in Theologia, vel Jure Civili Canonicoque, vel Baccalaureus sit Medicina, aut Baccalaureus formatus Theologia.* Hæc Monachi San-Dionysiani Historia, *L.28. c.5.*, sanè luculenter scripta, cujus Gallicanam versionem ita Latinam rursum feci.

VI. Nemini fastidium, ut spero, creabit hujus contextûs prolixitas, tam multis fæta egregiis documentis. Observa enim 1. Ab anno 1399. ad 1408. hanc omnem Graduum & Graduatorum disciplinam formatam perpolitamque fuisse. Probabile omni-

nino est, Regem fidem suam liberasse, ut qui in se receperat, consultum iri honori & commodis Universitatis, privilegioque ad Beneficia consequenda. Antè enim non aliud quàm universim commendabatur, ut literatorum maximè ratio haberetur in Beneficiorum collationibus. 2. Graduati hic nomina edebant sua in Catalogis Universitatum; atque ita jus consequebantur ad Beneficia, quæ inciderent. 3. Uno gaudebant mense ad consultandum, acquiescerent oblato Beneficio, an illud abjicerent; eoque spatio temporis non poterat Beneficium alteri conferri. 4. Recusari poterant Beneficia ob redituum tenuitatem. 5. Nomina sua inscribebant non solùm Universitatis Catalogis, sed & Optimatum & Principum. 6. Ubi ex Beneficiis jam suis colligebant reditus annuos quadringentarum librarum, non ulla præterea poterant nova admittere Beneficia, nisi Nobiles essent, aut Doctores, aut Licentiati Medicinæ, vel Baccalaurei formati Theologiæ. 7. Certum est ergo hanc omnem Graduum & Graduatorum disciplinam privilegiorumque eis concessorum, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitati Parisiensi imputandam esse. Posset ea res magis magisque confirmari, si vacaret proferre, quæ tunc deliberata fuerint in hanc rem, quę consultata, quæ Cleri Conventui proposita: Omnes Prælaturæ, omnes majores Dignitates, maxima pars Beneficiorum Doctoribus, Licentiatis, aliisque Universitatis Graduatis destinabantur. Propositum etiam fuit, ut tertia pars Beneficiorum integra eis servaretur. *Hist. Univ. tom. 4. pag. 175. 176. 8.* Ita necessariò obviandum fuit propudiosæ Beneficiorum dispensationi, aut dissipationi, quæ Avenione fiebat tempore schismatis: cujus labi affines erant & ipsi Prælati, cum suspensæ obedientiæ variis intervallis, ipsi interim Beneficia omnia suo arbitratu largiebantur.

VII. Hæ vero Constitutiones omnes Cleri Gallicani rescissæ & irritatæ prorsus sunt anno 1414. cura & industria Cardinalis Archiepiscopi Pisani, quem Joannes XXIII. Parisios ablegarat. *Rex quippe, Regina & Delphinus nominationes obtinuere, ministris servisque suis profuturas: similiter & Universitas, non sine cumulo quodam novo privilegiorum. Rex & Optimates potestate tantam non Papali utebantur in Prælaturas; eorum enim voluntati serviebat Papa. Quia & quandoque pecunia interveniebat. Ideo autem Rex facilè passus est eas revocari constitutiones, quòd passim personarent querelæ de Prælatis, qui collatione Beneficiorum ad ditandos cognatos servosque suos abutebantur, nec vocabant ad ejus munificentiæ consortium aliquod, vel virtute & meritis claros viros, vel Clericos Graduatos, vel Nobiles.* Hæc Joannes Juvenalis anno 1414. qui & hoc subjicit, de earum constitutionum oblitteratione ingemuisse complurimos, quòd ita occurreretur huic *rusticorum ambitioni, qui filios suos Clero importuniùs obtrudebant, & in Clerum semel cooptatis Beneficia comparabant, redemptis pecunia Expectativis.*

. Si Decreta verè fuissent Concilii Constantiensis, quæ nobis visa sunt Decretorum prolusiones & tentamina quædam fuisse, constaret jam tum placuisse, ut ne eligeretur Episcopus, *nisi Doctor aut Licentiatus cum rigore examinis, &c.* ut primæ Dignitates Cathedralium & Collegialium servarentur Doctoribus, aut Baccalaureis Theologiæ formatis vel Doctoribus aut Licentiatis Juris Canonici vel Civilis, nisi tam tenues essent reditus, ut intra menstruum spatium non posset Graduatus adduci ad consentiendum; ut reliquis Graduatis pateret aditus ad Rotulos Universitatum. *Cæteris autem litteratis in prærogativis litterarum providebitur;* ut denique in Expectativis ejusdem datæ Graduati cæteris præferrentur; si ambo essent Graduati, is præferretur, qui Diœcesæos ejusdem esset. *Apen. Con. Constant. Decret. 2.*

Anno 1417. innovata est appellatio Universitatis olim interjecta adversùs provisiones Prælatorum, quibus ipsa contemptui prorsus erat cum suis. *Hist. Univ. Paris. Tom. 5. p. 309. 310. 348.* Emicuit & tum quàm optatum ei fuisset, ut in Pontificem rursus tota illa Beneficiorum dispensatio revocaretur. Sæviit Delphinus, sævit & Senatus minis & carceribus, nec ea tamen provocatio prohiberi potuit. Pauco post tempore convenit Papæ & Episcopis de alternativa mensium, quibus vicissim conferrent. Itaque anno 1421. Rotulos suos Universitas ad Pontificem & ad Prælatos misit. Non abhorret, ut jam dixi, à veri similitudine, alternantes has vicissitudines subductæ Pontificibus obedientiæ, & restitutæ, in causa tandem fuisse, ut & alternativa mensium ad Beneficia decerneretur.

VIII. Anno 1417. Archiepiscopus Cantuariensis Beneficia omnia suæ collationis, seu curæ animarum innexa, sive ejus expertia, destinavit viris litteratis: nimirum pinguiora Graduum superiorum consortibus, exiliora inferiorum. Parochiæ sexaginta marcarum argenti, & reliqua Beneficia quadraginta marcarum Doctoribus adsignabantur: Baccalaureis & Licentiatis addicebantur Parochiæ quinquaginta marcarum, & reliqua Beneficia marcarum triginta. Patroni Ecclesiastici jubebantur alternis conferre uni Graduato, postquam arbitratu suo contulerant duobus aliis. Eadem Constitutio ab eodem Archiepiscopo publicata rursum fuit anno 1421. ad sedandas querelas Universitatum Oxfordiensis & Cambridgensis. *Conc. Tom. 12. pag. 302. 303.*

IX. Hæc veluti prælidia, hæc rudimenta tentata sunt ante Concilium Basileense, à quo Graduatorum privilegia & Beneficiorum in eos dispensationes, suæ quodammodo perfectionis cumulum aliquando tandem obtinuere. Nam circumcisis Mandatis Apostolicis, unoque servato in Patronum decem, duplici in Patronum quinquaginta & amplius Beneficiorum: ut Graduatis superessent quæ conferri possent, edita est à Concilio Constitutio sequens, quæ tum demum habitura erat locum, postquam Expectativæ Papæ abolitę essent, & postquam Episcopi præter quatuor menses quibus gaudebant, reliquos recuperassent octo, quos sibi Pontifex vindicarat.

Sanxit ergo Basileensis Synodus 1. Ut non in Metropolitanis tantùm Ecclesiis juxta Lateranense Concilium, sed & in Cathedralibus omnibus prima Præbenda addiceretur Doctori, vel Licentiato, vel Baccalaureo formato in Theologia, cum titulo Theologi, ut Theologicas prælectiones semel aut bis hebdomada qualibet faceret. 2. Ut in omnibus Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus tertia pars Præbendarum Graduatis adjudicaretur, præsertim Doctoribus, Licentiatis & Baccalaureis in Theologia. 3. Si quibus duæ sint jam Præbendæ in Cathedralibus, aut quibus abundè redituum est ex Beneficiis ad vitam decenter ducendam, quæ summa ad ducentos florenos taxatur: ne ii quidquam præterea in vim Graduum suorum possint extundere. 4. Urbium muris cinctarum Parochiæ concedentur, si fieri poterit, Graduatis, aut saltem Clericis, qui triennium totum consumpserint in Scholis Theologiæ, vel Juris, & qui quapiam in Universitate consecuti sint Artium Magisterium. 5. Vigilabit Conciliorum Provincialium diligentia, ut hæc Decreta mandentur executioni. Vigilabunt & Capitula Provincialia Regularium, ut Beneficia Regularia doctioribus & dignioribus quibusque adjudicentur.

X. Congregatio Cleri Gallicani, quæ apud Biturigas coaluit anno 1438. constituit. *C. de Collat. §. Item placuit & seqq.*, ut Patroni & Collatores Ec-

Ecclesiastici conferrent Graduatis duas tertias partes ejus tertiæ partis Beneficiorum, quam eis Basileense Concilium addixerat; ut Parochiæ & Capellaniæ eo numero continerentur; ad has duas tertias partes Graduatos suos nominarent Universitates, Patronus, seu Collator inter ejusdem anni Graduatos conferret pro lubitu suo; sed ne vetustiores Graduatos recentioribus postponere posset, ut ne Graduatorum spei jurique subjiciantur Beneficia, quæ vacant ex permutatione, vel resignatione simplici; denique ne Universitates suis insignirent Gradibus, nisi Clericos doctrinæ & probitatis spectatæ: cum perridiculum sit prorsus esse, ut reapse erant, indoctos Doctores: *Nam, ut notum est, ut cunctis ridiculosum, multi Magistrorum nomen obtinent, quot adhuc discipulos magis esse deceret.*

Anno 1467. magna virium animorumque contentione enixa est Universitas, ut Pontifici extorqueret duos menses alumnis Universitatum, maximè verò Parisiensis. Operam se daturum Rex ipse spopondit. *Hist. Univ. Paris Tom. 5. p. 687. 698. 701.* Anno 1472. Sixtus IV. ut Francos alliceret ad consentiendum revocationi Pragmaticæ, sex menses Ordinariis permisit, sibi sex servavit. Tunc rursus Universitas laboravit, ut sibi duos impetraret. At ea Sixti IV. Bulla irrita cecidit, & anno 1499. Rex strictissimè servari Pragmaticæ & Concilii Basileensis Decreta in negotio Graduatorum Edicto sanxit.

XI. Concordata denique illuxerunt, consentanea pene Concilio Basileensi & Pragmaticæ. De Theologo ejusque Præbenda idem edicitur. Tertia quoque pars Beneficiorum Graduatis tributa, non ut primum Graduato, duo alia Beneficia aliis pro arbitrio conferret Patronus, vel Collator: sed mensium alterno decursu: ut quæ primo post publicata Concordata mense vacarent Beneficia, ea Graduatis necessariò conferrentur. Quæ duobus sequentibus vacarent, ea voluntati Collatorum & Patronorum permitterentur. Si Beneficia mensibus Graduatorum vacata, aliis conferrentur, collatio esset irrita: eaque ad immediatum Superiorem devolveretur, inde & ad summum Pontificem. Graduati simplices à nominatis eò discrepant, quòd illi literis tantum suorum Graduum rite insinuatis muniti sunt, hi verò etiam nominati & præsentati fuere ab Universitate quapiam: menses Aprilis & Octobris Graduatis simplicibus, Januarius & Julius Graduatis nominatis adscripti sunt. Inter Graduatos simplices, cui eorum vult, gratificatur Ordinarius: at Graduatorum nominatorum seniorem semper juniori quoad gradus præferre cogitur. Ideo & vocantur hi menses rigoris, qui nominatis Graduatis attributi sunt. Si concurrat data, Doctor præfertur Licentiato, hic Baccalaureo; & cum hinc & inde eosdem Gradus consecuti sunt, Theologiæ Doctores Doctoribus Juris Canonici anteponuntur, hi denique Doctoribus Medicinæ. Graduati si jam pleni sint aliis Beneficiis, nihil est ultra quod sperare debeant; Beneficia quæ permutatione vacant, non possunt nisi permutantibus cedere; Episcopus quæ in suas manus resignantur simpliciter, ea liberè cui lubet confert, nulla Graduatorum habita ratione. Graduati nec regularibus, si sæculares sunt; nec sæcularibus inhiare possunt Beneficiis, si sint regulares. Parochiæ urbium muris cinctarum Graduatis conferentur, vel iis qui tres annos contriverint in studiis Theologiæ, vel qui Magistris Artium adscripti sint. Pontificis tum præventio, tum Apostolica mandata, Graduatis omnibus præpollent.

XII. Cum lex omnium sanctissima Ecclesiasticę professionis sit, ut nemo se suo marte ingerat, & ne irrumpat in sacra ministeria: sed opperiatur vocem cælestis vocationis, ei obsequatur pedissequus, non prævius; Quæritur qui Graduati, seu simplices, seu nominati declinare possint invidiam audacis & temerariæ ambitionis? Quippe Graduati ipsi nominati, quos excusare quodammodo videri potest ipsa Universitatum præsentatio; coguntur tamen & ipsi consiteri, & ambisse se diutiùs & desudasse non parum, ut præsentarentur. Respondemus autem primùm quidem, insolentissimæ fore audaciæ, si quis id vituperare adgrediatur, quod & Pontifices, & Synodi Generales complures, & Conventus Præsulum celeberrimi, famosæ denique Universitates sui Decretis sanxerunt, non solum innoxium, sed perutile etiam & Ecclesiæ compendiosum. Nicolaus de Clemangis luculentum hac quidem de re Tractatum edidit, quo & nudavit latitantes terrenarum cupiditatum venas, quæ in animis scatent complurium Graduatorum. *Spici. To. 7.* Sed nemo tamen sui compos inficias ibit, ea personarum esse vitia, non Graduum, quibus potest quis uti mente purissima, si mente ipse purissima sit. Idque ad Graduatos etiam simplices manat, qui & ipsi suo quodam simpliciore modo ab Universitatibus tum præsentantur, cum suis donantur Gradibus.

Si qua superest difficultatis nubecula, eam excutiet Concilium Coloniense anni 1536. Cum hæc enim Synodus Universitatibus illacrymata esset labefactatis, & concidentibus post Lutheranæ hæreseos grassationes, ita demum, has earum labes resarciri posse confidebat. 1. Si ex Ecclesiasticis proventibus multitudo ingens pauperum studiis strenuè incumbentium sustentetur. Si bona enim Ecclesiæ pauperum sunt & Clericorum patrimonia, sunt ergo maximè dicanda pauperum usibus Clericorum, ubi studiis litterarum infixi spem faciunt uberrimi fructus in Ecclesia redituri. 2. Si certa subjiciatur spes adipiscendorum Beneficiorum, tum Professoribus, tum studentibus, qui solertia & strenuitate sua reliquos antecellent. *Academias instaurari maximè in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inveniatur, quo pauperibus Scholasticis ex Ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi. Clericos enim illos convenit Ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona suffragantur. Quo insuper Professoribus, atque his qui in bonis literis, optimisque quibusque disciplinis, ac in primis Theologia studiis multùm profecissent, spes præmii fieret. Nam spes alit artes. Part. 1. 2. n. 5.*

Præses hujus Concilii Hermannus, qui non alio tunc quidem, quàm purioris Ecclesiasticæ disciplinæ amore ardebat; Groppetus dubium doctrina an pietate præclarior; ingenium primò hujus Concilii, postea & compilator, nulla re denique illustrior quàm recusato Cardinalatu: laudes vero eximiæ, quibus hanc exornavit Synodum Cardinalis Sadoletus, doctrinam ejus Decretaque non ab calumnia, non ab invidia tantùm, sed & ab obliqua suspicione quavis vendicare possunt. *Spond. an. 1536. n. 16.* Inde verò id existit, privilegiis Graduatorum nil contineri, quod officiat legibus vocationis Clericalis, cum & his legibus & illis privilegiis suffragetur apertissimè hoc Concilium.

Si qui sint qoibus necdum satisfaciat hæc Coloniensis Concilii vel authoritas, vel doctrina; adjiciendum hîc erit ejusdem Concilii votum, consiliuumque, ut Collatores Universitatem exorent, quò ab ea sibi significentur, qui Graduatorum emineant eruditione, qui pietate præcellant, ut his Parochiales Ecclesiæ & Canonicatus Collegialium adsignentur. *Cuperemus omnes Collatores ordinarios, Præsertim Parochialium Ecclesiarum, huc induci posse, ut Academia potestatem facerent significandi subinde ipsis veros literatos, ad regendum*

eju-

ejusmodi Ecclesias idoneos, quos Collatores Parochiis suis vacarent, præficere non differrent, &c. Quod si idem apud Collegiatas Ecclesias, &c. Ibid. n.16. Hæc certè pulcherrima Graduatorum defensio. Ab universitatibus præsentantur post multa pietatis & eruditionis experimenta, nec necesse est, ut ipsi sese ingerant. Nihil prohibet quin alii Graduati, immo & quin omnes Beneficiarii expectent, dum ab Episcopis, dum à privatis arcanorum conscientię Præsidibus, Rectoribusque & Confessariis excitentur ad professionem Ecclesiasticam, & proinde ad Beneficia, quæ ipsis volente Deo obtigerint: cum ad originem & ad ingenium Ecclesiastici instituti accommodatius sit, ut Beneficio, quam ut patrimonio Clerici victitent. Vocationi utique cælesti adscribendum est, ubi se nunc tam multi offerunt illigantque Congregationibus Clericalibus, non ante centum annos excitatis; sed ad imitationem excitatis earum longè antiquissimarum, de quibus Tomo priore verba fecimus. Ubi, inquam, se his devovent innectuntque Congregationibus Clericorum, idque faciunt consilio & impulsu piorum & doctorum virorum, quibus vitam conscientiamque suam regendam crediderunt: vocationi sanè divinæ id totum meritò vindicatur. Atqui harum Congregationum socii & gregales, totidem non immeritò Beneficiarii dici possunt, eorum simillimi, qui priora Ecclesiæ sæcula illustrabant, cibo necessario & veste contenti. Parem ad mediocritatem temperata sunt Graduatorum Beneficia. Eorum nemo non potest eodem spiritu & zelo agi, quo qui in Clericales illas Congregationes inscribi se ambiont, ut necessariis vitæ subsidiis instructi, totos se deinceps divinis & Ecclesiasticis obsequiis ministeriisque mancipent. Hæc fuit mens, hæc voluntas Conciliorum Pontificumque, qui Graduatorum privilegiis instituendis, augendis, firmandisque tantopere studuerunt.

XIII. Concilii Tridentini Patres gnaviter illi quidem incubuerunt, ut ne quis irrepere, aut irrumpere posset in Ordines & Beneficia Ecclesiastica, nisi cælestis vocationis oraculo alliceretur eò, aut pertraheretur. Et nullis tamen magis indulserunt Graduatis, ad summa quæque dignitatum Ecclesiasticarum fastigia promovendis. Optatissimum enim illis fuit, ut in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus dignitates omnes & media saltem ex parte Canonicatus, nonnisi Doctoribus vel Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico conferrentur. *Sess.24. c.12.* Ubi non oscitanter illud observandum est, antiquissimorum potiùs, quàm nuperorum Conciliorum Decretis se attemperasse Tridentinam Synodum, dum non magni facit Graduatos in Medicina, vel in Jure Civili. Concilium Toletanum anni 1566. huic Tridentino Decreto subscripsit. *Can.29.*

In eodem Tridentino Concilio, *Sess.7. c.13.* cum alibi subjiciunt Episcopali examini, qui ad Beneficia vel eliguntur, vel præsentantur, exceptis iis qui ab Universitatibus præsentati, vel nominati sunt, approbantur manifestissimè Graduatorum nominationes. Non constat quod ea exceptio revocata sit alio ejusdem Concilii loco, ubi Concursus & Examen ad Ecclesias Parochiales instituitur. Sed perspicuum est nihil esse quod obstrepat modestiæ, pietatique Clerici, ad divinam vocationem suspensi & sequacis, in eo examine & concursu à Tridentina Synodo instituto, ut Ecclesiarum Parochialium Clero regendo admoveantur, qui ab examinatoribus digni, cæterisque omnibus digniores pronuntiabuntur.

Si æqua lance perpendantur verba singula hujus Concilii, vel Spiritûs Sancti, qui Præsules ejus in unum collectos vegetabat, animabatque, apertissimum erit posse eos qui ad hoc examen concurrunt, non agi nisi pietatis germanæ & obedientiæ instinctu. Sanctus Carolus Mediolanensis Archiepiscopus sanctissimus, concursus & examinis diem pro more publicabat. Verùm ut verba ipsa usurpem Latinæ consuetudini tradita Giossani, qui vitam ejus scriptis mandavit, *Clerus ejus universus usque adeo ab ejus ore & voluntate pendebat, & ad omnia obaudiens & sequax erat, ut nemo examini se sisteret, nisi ab eo jussus: cum omnes unius illius curæ & providentiæ incumberent; certi se ab eo Beneficiis & muniis Ecclesiasticis admovendos pro modulo suæ quemque pietatis & industriæ: persuasissimi à pietatis scopo nunquam se aberraturos, cum Beneficia officiaque non capesserent, nisi consilio imperioque Præsulis cœlesti sapientia refertissimi. Unde & illud nascebatur, ut beneficio qualicumque indignus haberetur, qui illud injussu sanctissimi Pastoris aucupatus fuisset. L.8. c.30.*

Pulcherrimum verò illud, & omnibus Ecclesiarum Præsulibus studiosissimè inculcandum, quod idem Scriptor subjicit. Seminaria Caroli verè Seminaria illi fuisse, ex quibus Clericos deligebat, ad Beneficia omnia suæ Diœceseos gerenda implendaque. Nempe Clericos hos omnes in Seminariis excultos informatosque in quatuor Classes digesserat Carolus, ut & pro eodem sanctimoniæ & industriæ gradu Beneficia in eos omnia dispensaret.

Erant olim ab exordio sui Universitates ipsæ Seminaria, ex quibus adsciscebant sibi Episcopi optimos quosque collaboratores & Beneficiarios suarum Diœceseon. Pari ratione post Concilium Tridentinum Episcopalia Seminaria omnia simulacra quædam sunt Universitatum; ut qui in eis longa studiorum & virtutum exercitatione expoliuntur, non injuria pro Graduatis ab Episcopo quolibet haberi possint, quibus imitator factus Sancti Caroli, Beneficia liberæ suæ collationis largiatur; quibus etiam à Patronis similiter conferri curet pro virili sua parte, Beneficia liberæ ipsorum præsentationis. Ex eo ita constituto & in mores recepto, ille efflorescerct longè optatissimus fructus, ut ne Clerici unquam de Beneficiis litigarent, nec in ministeria pacis & sanctimoniæ, per fores irruerent tumultuosarum concertationum, ne quid asperius dicam. Accipe & hæc rursus in eandem rem ex eodem Scriptore vitæ Caroli. *Pax & concordia tanta in ejus Clero dominabatur, ut aureo hoc ævo prorsus à nullo frequentaretur, & tota conticesceret Curia Archiepiscopalis, quod ad causas Beneficiorum attinet, resignationes, permutationes, & id genus alia. Sed cum nemo non consideret & acquiesceret providentissimæ Pastoris optimi charitati, ne cogitabant quidem illi de Beneficiis, in unum demersi studium pietatis & religionis. Ibidem.* Mihi quidem non liquet, an inter exordia sua Graduati consimilem alerent concordiam, pacemque, & una virtutum ęmulatione exardescerent: impræsentiarum certè non alia feracior litium seges est.

XIV. Inde est quod inter complures Reformationis Articulos, quos Oratores Caroli IX. Regis Galliæ Concilio Tridentino suggerere jussi fuerant anno 1563. quibus persimiles & ab Oratoribus Imperatoris depromendi erant: propositum fuit, ut uno ictu perimerentur innumerabiles lites, sublata distinctione petitorii & possessorii, sublatis & nominationibus Universitatum, quas Constantiensis invexit Synodus, jussisque Episcopis Beneficia instituere & conferre, juxta leges sanctissimas sanctissimi viri Gregorii Papæ, rerum Ecclesiasticarum callentissimi, conferre, inquam, iis non qui petunt & ambiunt, sed qui detrectant & fugiunt. *Goldast. Const. Imp. To.3. pag.570. Memoir du Conc. de Tren. p.373.* Verba ipsa jam superiùs retulimus. *c.40. n.14.*

Nec est quod quisquam miretur, si nihil ejusmodi decreverint Tridentini Præsules, cum citra controversiam executio istiusmodi Decreti nusquam difficiliores exitus habitura fuisset, nusquam in graviores dissensiones incursura, quàm in Galliis. Jure enim suo Universitates nullum non movissent lapidem ad sarta tectaque tuenda privilegia sua; nec segniores fuissent Curiæ sæculares, ne sibi judicia extorquerentur possessorii Beneficiorum. Esto ut Decretum Tridentini perrogatum fuerit, verendum supererat, ne superiores Præsules in eorum exempla irent, qui sub Carolo VI. Beneficiorum omnium provisionis compotes facti, pluris servulos & manciipiola sua faciebant, quam Universitatum Graduatos. Certè nec in dubium vocari potest, quin in tanta Patronorum multitudine complurimi ad deteriora etiam consilia defluxissent.

Anno 1583. Concilium Turonense, *Cap.21.*, indoluit vehementissimè de turba Graduatorum, ab omnibus doctrinæ & industriæ præsidiis destitutorum; interpellavit proinde Universitatum Doctores, ut ne posthac Nominationum & graduum literas darent, nisi publico rigidoque examine præmisso; illud in primis inculcans, simoniæ genus esse, ubi pretio privatim Graduum literæ darentur; edixit denique, ne literarum id genus ratio haberetur, nisi ipsi juramento, alii testimonio suo confirmarent, præsse earum concessioni examen publicum rigidumque.

Ulteriùs etiam aliquid tentavit Concilium Burdegalense; sanxit enim, ut coram adessent examini Doctores omnes; utque postea Episcopo potestas esset examinandi Graduatos, & ejiciendi imperitos quoscumque nactus esset. *Possc Ordinarium quosvis Graduatos, etiam nominatos pro Beneficiis obtinendis examinare, & expellere indoctos vobis declaramus. Cap.9 n.14.*

Edictum Molinense anni 1566. non permisit modò, sed etiam præcepit Episcopis, ut examini novo subjicerent Graduatos, etiam nominatos, utque procul eos ablegarent, si minùs peritos comperissent. Hoc Concilio & Edicto niti potest eorum sententia, quibus visum est revocatum esse à Tridentino privilegium illud Graduatorum, ut ne examini subdantur. Idem firmatum est Edicto Henrici IV. anno 1596. *Art.3.* Itemque Ludovici XIII. anno 1629. *Art.10.*

De Patronatu laico iterum, de primis precibus Imperatorum & Regum, de lætis Regni auspiciis.

CAPUT LIV. *P.4.l.2.c.21.*

De primis precibus Regum & Imperatorum. De lætis item Regni auspiciis.

I. Preces tantùm primò adhibebantur à Regibus, qui nec impetrentes erant repulsa. Quàm animosè Theophylactus Bulgariæ Archiepiscopus id genus preces abnuerit.

II. Mirum Adriani IV. exemplum.

III. Impellitae Ludovicus Junior Rex, ut præcepta precibus misceat, ab Abbate qui suo intercesse existimabat.

IV. Qua fiducia restiterit Hildebertus Archiepiscopus Turonensis.

V. Nec non & S. Hugo Episcopus Lincolniensis.

VI. Mirum Ludovici Junioris factum, qui Pontificum Breve eesipuit, quo permittebatur ad primam omnium Regni Cathedralium vacaturam Præbendam nominare.

VII. Rodolphus Imperator præsentavit ad omnes primò vacantes Præbendas Cathedralium Imperii, confirmavitque eo jure usos priscos Imperatores.

VIII. In Lusitania & in Anglia quandoque vis allata est.

IX. Philippus Pulcher privilegio gavisus est Bonifacii VIII.

X. In Concilio Tridentino huic Principum juri derogatum non est, quanquam abolita sint Expectativa omnes.

XI. Nuperi Pontifices consuetudinem Germanorum Imperatorum privilegio firmaverunt.

XII. De privilegio Regum Franciæ.

XIII. De Canonicatibus, quos Reges ipsi obtinent in nonnullis Ecclesiis.

XIV. Edictum Henrici III. Regis de Præbendis primò vacantibus sub initio Regni.

XV. Edictum Henrici IV. Regis de Præbendis primò vacantibus sub Episcopo novo.

XVI. Cleri Gallicani supee his monita ad Reges.

I. NOn antè ordienda est nobis dissertatio de Electione, seu Nominatione Episcoporum à Clero, à Pontifice, à Principibus, quàm exhausta fuerit quæstio de laico Patronatu, agitata quidem illa superiùs, sed hic tandem profliganda. Initium ducemus à Mandatis Regum, quæ vim precum tantummodo primùm obtinuerunt, sed & ex precatiis postea necessaria in præcepta evaserunt, peræquè ut Mandata Pontificum.

Preces ergo primùm interposuere Imperatores, Reges, Principesque, ad Patronos Ecclesiasticos & Collatores Beneficiorum. Unde nec ex repulsa magnopere illi succensebant. Theophylactus Archiepiscopus & Primas Bulgariæ inflexam animi sui constantiam tunc prodidit, cum à Duce rogatus, ut amicitia sibi conjunctum hominem Episcopatu donaret, pari sanctitate & fiducia respondit, non decere, ut hujusmodi se negotiis interponeret, nec verò donorum & officiorum cælestium dispensatores molliri, vel inflecti posse commendationibus mortalium. *Nec tibi, domine mi, in ista fas est teipsum ingerere, quæ magna sunt & formidanda: neque nobis ita temerè divina gratia condonare. Baron. ann.1071. num.22.* Necdum à se creditas esse Episcopales Ecclesias ullas, nisi iis, quos longo probasset tyrocinio virtutum & functionum Ecclesiasticarum; vel qui diutiùs Constantinopoli concionibus vel prælectionibus sacris præfuissent; vel qui non inferiorem his laudem secessu quodam pio assecuti essent, & Monasticæ vitæ exercitationibus: si ejusmodi esset qui sibi commendabatur, gratias se potiùs illi habiturum, quàm ut de eo bene se meritum esse speraret. *Quod si talis est quem Dominus meus commendat, non in gratiam habiturus es nobis, sed nos tibi.*

II. Indeflexam quoque animi sui constantiam eximiè prodidit Adrianus IV. quando preces repulit Frederici I. Imperatoris, de Archiepiscopatu Ravennatensi conferendo in Comitis filium, quem jam tamen Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ ordinarat ad preces Imperatoris ejusdem, & jam tum acsi Diaconus esset, Titulo certo, seu Beneficio Ecclesiastico donaverat. *Tanquam si in Diaconum jam fuerat ordinatus, Ecclesiam ei specialiter assignavimus. Epist.5.* Id autem in causa fuit, quamobrem abnueret Pontifex, quòd Ecclesia Romana undique Clericos uberiùs dotatos eruditione & virtute ad se trahat, suo in gremio ad summa culmina evehendos: tantum abest, ut suis se ipsa filiis

lis orbari patiatur. Itaque Pontifex ad preces Imperatoris minus Beneficium concessisse, Episcopatum recusasse videri potest.

III. Cum percuperet Ludovicus VII. Galliæ Rex Meldensis Episcopi nepotem ornare ac beare Prebenda aliqua majoris Ecclesiæ Parisiensis, demuisit Alexandrum III. Papam, ut mandato ea de re suo Decanum & Capitulum ejus Ecclesiæ conveniret. At Abbas Sancti Memmii apud Catalaunum, ut nepoti suo daretur Præbenda ejusdem Catalaunensis Ecclesiæ, non contentus Regis literas ad Episcopum expressisse electum, ad Decanum & ad Capitulum; illum etiam compulit, ut ne cavillationibus acquiesceret, vel tergiversationibus cederet, sed Regia ut potestate uteretur, scriberetque Metropolitano Remensi, ut Præbendam ipsemet conferret. Unde liquet, quàm non ferè potuerit non aliquando Regum humanitas & clementia circumveniri præstigiis Prælatorum, carnalibus affectibus plus æquo indulgentium, & ea tum in alios eudentium vincula, quibus ipsi aliquando tandem illaquearentur & ingemiscerent. *Nisi sine dilatione quod dicimus, feceritis, & nostrum erit dedecus, & honor vester detrimentum pariter patietur. Absque precibus & supplicationibus sola authoritate vestra facere potestis & debetis. Non expedit juri & potentia sua derogare, & quod in manu tenet, ab alio postulare. Restat igitur id solum, ut litteris vestris fratri vestro domino Remensi, exclusa omni ambiguitate; occasione & dilatione significetis, quatenus prædictum nepotem nostrum de prædicta Præbenda investiat; cum nec electus possit, nec prædicti Decanus precibus vestris voluerit eum investire. Du Chesne tom. 4. pag.*669. 504.

VI. Hildebertus Turonensis Archiepiscopus diffidebat mirum in modum à sententia Abbatis hujus Catalaunensis, cum ad Honorium II. scribebat, uno eo commisso suo incidisse se in calamitates, quas à ministro Regis patiebatur plurimas, quòd recusasset Ecclesiastica Beneficia dilargiri ad ejus mandata, seu præcepta: *His premor angustiis, quia zelo zelatus sum domum Dei, quia dignitates Ecclesiasticas, nec ex Regis præcepto disposui, nec ei disponendi facultatem indulsi. Sciens enim quia magis oportet Domino obedire, quàm hominibus, personas elegi, qua in exequendis Ecclesiæ negotiis pondus diei portarent, & æstus. Alteri igitur Diaconatum, alteri Decaniam dedi. Epist.*67. Ista autem verba, *ex Regis præcepto*, precibus jam præceptiones accessisse declarant.

V. Necdum Rex Angliæ præcepta adhibebat, sed preces: quibus tamen si quis minus cederet, protinus effervescebat. Cum ab Hugone sanctissimo Lincolniensi Episcopo Præbendam vacantem flagitasset: ille eui amici consultò, vel inconsultissimè potius sperabant se ansam hanc dedisse recolligendæ Regis gratiæ, qua dudum exciderat: ea respondit intrepida fiducia, quæ pene innata & coalita ei inerat, Clericis donanda esse Beneficia, non Aulicis: esse affatim Regibus alia, quibus ministros suos donarent & locupletarent; sinerentque cælestis Regis vicissim ministros laborum suorum mercedula frui. *Non Aulicis, sed potius Ecclesiasticis personis Ecclesiastica sunt conferenda Beneficia. Habet dominus Rex unde tribuat mercedem servientibus sibi, nec debet summo Regi famulantes privare proventibus suis, ut inde servis suis provideri posset à nobis. Baron. ann.*1186. *num.*18. *Surius die* 17. *Novem. num* 11. Indignatio, ut assolet, primò Regis animum invasit; at ubi Episcopum audiit, incessit admiratio, & charitas in eum propensior.

VI. Miram hanc Angli Regis animi moderationem superavit, ut opinor, Ludovicus VII. Galliæ Rex ex Palæstina redux. Oblatn enim sibi Mandato Apostolico, quo permittebatur arbitratu suo primam Præbendam in qualibet Regni Cathedrali conferre cum fructibus temporis quo vacasset, eo uti recusavit, conducibilius sibi fore dicens, authenticum ipsum privilegii igni tradere nunc, quàm semetipsum æternis ignibus aliquando tandem cruciari. *Cui enim quidam Clericus Papale privilegium ostulisset, quod in omni Ecclesia Regni sui primam vacaturam haberet, cum fructibus medio tempore provenientibus; ille confestim combussit literas, dicens se malle tales comburere literas, quàm animam suam in inferno torqueri. Script. Ang. pag.* 1388. Hæc Valsinghamus, *In hypod. Neustr. ann.*1148., ex quo liquet Regis hujus animi penetralibus infedisse miram quandam integritatem & religionem, quanquam nec cupiditatum illecebris semper, aut iracundiæ inaccessus esset.

Scripsit aliquando Innocentius III. ad Collegialem Galliæ Ecclesiam, ut mandatario suo Præbenda assignaretur una, alteraque similiter annueretur precibus filii Regis Galliæ Philippi Augusti. *Gratum erit, si ad preces memorati Nobilis in alia Præbenda duxerint providendum, Regest.*15. *Epist.*22. Inter Epistolas Sugerii Sandionysiani Abbatis, & Regentis Galliæ Regni per Regis absentiam, Ludovicus idem VII. is erat, qui maria tranaverat ad bellum sacrum profectus: una est in qua Theobaldus Comes Blesensis, vendicat sibi Regaliam Episcopatus Carnotensis, tum vacantis, atque adeo collationem Capiceriæ ejus Ecclesiæ, quæ tum quoque vacabat, nisi Regens preces interposuisset, ut de ea Capiceria disponeret. *Sed si eam precibus ab Episcopo quæsieritis, inde me non intromitto. Ep.* 38. Tum ergo Reges & Regentes bis quandoque ad Beneficia precibus utebantur.

VII. Hactenus præfultorii tantùm conatus, jam res ipsa subjicienda oculis est, sub Imperatore piissimo, qui sanctissimè confirmat antiquissimo eo jure usos antecessores in Imperio suos. Rodolphum dico, Austriacæ Imperatoriæ familiæ Principem. Author additionum ad Uspergensem Abbatem publicavit formulam ipsam literarum, seu precum, quas ea de causa mittebat: *Cum ex antiqua & approbata, ac à divis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, qualibet Ecclesia in nostro Romano Imperio constituta, ad quam Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione Beneficii precum nostrarum primarias admittere tenéatur. Devotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Ecclesiastico Beneficio studeas liberaliter providere. Goldast. Const. Imp. tom.*3. *pag.* 446. *Post annum* 1285. Scripta est hæc Epistola ad Abbate, unde facilè conjicitur, Ecclesias omnes Cathedrales, Abbatiales, Collegiales ei servituti fuisse obnoxias. Id produnt & ea verba formulæ, *qualibet Ecclesia*. Miscentur & hic præcepta precibus: *Precum primarias admittere tenentur*.

VIII. Non his se finibus continebat Rex Portugalliæ; precibus minas, præceptis vim addebat, ut eligi cogeret in Ecclesiis Cathedralibus aliquos, ubi primæ dignitates electione conferebantur. Utcumque satisfacere visus est Clero Regni sui; & Nicolao IV. Pontifici anno 1280. pollicitus non eas posthac à se preces adhibitum iri, quæ electionum libertatem perimerent. *Nec in suis precibus adjectiurum, quod nullus alius eligatur, nisi is pro quo dixerit preces suas.* Anno 1316. Clerus Anglicanus ab Eduardo II. Rege obtinuit, *ut cessarent preces & oppressiones ex hac parte. Rainald. num.*30. In nova compilatione Constitutionum Angliæ Regum Joannis, Henrici III., & Eduardi I., *Pag.*1010., legere est literas Eduardi I. ad Abbatem, ut juberetur annua occuniæ pensione resovere Clericum, donec Beneficio eum impertiret idoneo, quo vitam tolerare posset. *Cum vos ratione novæ creationis vestra præfata Abbas teneamini uni de Clericis nostris,*

quam

quem vobis duxerimus nominandum, in quadam pensione de domo vestra singulis annis percipienda, quousque eidem per vos provisum fuerit, & de Beneficio Ecclesiastico competenti. Rex vicissim spondet tantò propensiùs se Abbatiæ necessitatibus opitulaturum: *Ita quod vobis exinde reddamus in vestris opportunitatibus meritò promptiores. Pag.*1044. Plurima sunt ejusmodi exempla in eadem compilatione, ubi Rex orat præcipitque, *Mandamus rogantes:* & ubi manifesta elucet præcepti vis, *Cum vos teneamini.*

Id genus libello precum dabat & Angliæ Regina, ut patet ex literis ab Abbate & Monasterio Sancti Cornelii ad Regem scriptis, postquam & pensionem exolverant, & contulerant Beneficium. *Regina Angliæ consors vestra nobis literas suas nuper direxit pro quodam Clerico, ut provideremus eidem in Ecclesiastico Beneficio, vel pensione competenti, qui de nobis recepit quadraginta solidos nanua pensionis, quousque eidem provisum extitit in congruo Beneficio.* Expostulavit de eodem Rege Athelingensis Abbatia, ad ipsummet, quòd ab eo jam tribus id genus pensionibus gravata fuisset; quarum una fuerat *quadraginta solidorum* Clerico solvendorum. *Pag.*1045. 1046. 1050.

Ejusdem generis preces ad Episcopos à Regibus missitabantur. Eduardus I. ad Episcopum Lincolniensem his verbis scribebat: *Edmundo aliquam decentem & honestam pensionem percipiendam singulis annis de camera vestra, quousque sibi de Prabenda pro ipso competenti in Ecclesia vestra juxta nostrum rogatum duxeritis providendum, per vestras patentes literas concedendo. Ibid. pag.*1107. Eduardus idem à Pontifice quandoque Indulta impetrabat, seu Mandata, ad Episcopos, ad Archidiaconos, aliosque Collatores, ut adsignatis Beneficiis eorum penuriam solarentur, quos Rex suis ex servis ministrisque designasset. *Ibid. p.*191.

IX. Parciùs ea licentia abutebantur Galliæ Reges usque ad Philippum Pulchrum, cui Bonifacius VIII. anno 1297. concessit, ut Præbendam unam ex qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiali Regni sui conferret arbitrio suo: *Concessit Regi quod ad suum beneplacitum in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiata Regni sui una persona idonea poneretur. Hist. Univ. Paris. T.*4. *p.*28. 32. Id perscripsere Cardinales anno 1302. Non is erat Pulcher, qui exemplo uteretur Ludovici VII. & ejusmodi privilegio abstineret. Porro Privilegium consuetudini præponendum jure merito videbatur, ut quæ non rarò fit non aliud, quàm inveterata corruptela, quo solo tamen fundamento nitebantur Germani Imperatores. Quæ enim in manus nostras venerunt preces Caroli IV. Imperatoris, non alio se muniunt quàm consuetudinis clypeo, ut omnia rogentur Monasteria, cum primùm Imperator clavum capessit Imperii, suæ ut nominationis Beneficium ejus precibus donent, siquidem cupiunt suas sibi libertates sospites incolumesque servari, Imperiali benevolentia & tuitione. *Goldast. Const. Imp. tom.*1. *pag.*343. 375. Cum Carolo IV. successisset Venceslaus filius, suum ille hoc jus cessit Electori Palatino, ut Clericum præsentaret suo nomine in Episcopatibus Spirensi & Vormatiensi. Sed in his litteris nonnulla sunt, quæ observasse juvet. 1. Illas inniti tum juri, tum consuetudini. *Tam de jure, quàm ab antiqua consuetudine.* Quippe vel tolerantia, vel consuetudo diutina jam in jus evaserat. 2. Sperabat Venceslaus eo se jure bis potiturum, primò quidem cum Rex Romanorum creatus, secundò iterum cum Imperii corona redimitus fuisset. 3. Hoc jus ille ad omnes effundit Ecclesias Cathedrales, Collegiales, Abbatiales, Regulares, sæculares, ad omnes denique Prælatos, Patronosque Ecclesiasticos.

X. Cum indubium sit has Imperatorum litteras Expectativis annumerandas esse, cumque Concilio Tridentino proscriptæ sint Expectativæ omnes: *Sess.*14. *c.*19. in dubium vocatum est, an eo Tridentini Concilii decreto implicarentur Imperatores: tum potissimum cum Pius IV. Imperatorium hoc jus confirmasset. Cum Thesaurariam suæ Ecclesiæ hujusmodi Imperatorio mandato Archiepiscopus Cameracensis involatam sibi fuisse vehementer doleret, Congregationem Concilii consulendam sibi esse statuit. Illa autem respondit cum in eo decreto non fiat expressa mentio Imperatoris eo illum non constringi; fit enim mentio Cardinalium, qui & ipsi eminentissimo continentur illo ordine, eorum, qui hujusmodi decretis non continentur, nisi expressè commemorentur. *Faga. in l.* 3. *Decr. P.*1. *p.*231. Confirmata est à Gregorio XIII. responsio Congregationis, qui optimè se meminisse dixit in ea Sessione Concilii Tridentini, in qua quæstio ista concertata fuit, cum molirentur aliqui hoc Imperatorum infringere & abolere privilegium, frustra illos fuisse, cum longe pluribus suffragiis muniretur causa Imperatoris.

XI. Jam ergo non injuria affirmabitur, privilegio etiam Apostolico niti jus istud Imperatorium, cum à Pio IV. & Gregorio XIII. novum illi authoritatis pondus accesserit. Sed non constat eos hoc privilegio usos, eo tempore, quod de eo agebat Guimierius in Pragmaticam. Meminerat enim Pragmatica harum Expectativarum. *Facultates nominandi à summo Pontifice emanata:* easque damnabat in posterum. *De Collat. §. Placuit.* Sed cum nec Imperatores, nec Reges expresso nomine ibi designarentur, certum est, nec comprehensos eos fuisse.

Hæ verò summorum Principum preces longo ab iis distant intervallo, de quibus Basileensis Synodus & Pragmatica agunt, & à quibus vehementer dehortantur Optimates, ne unquam interponant se pro iis, qui eorum subsidio ambiunt se juvari, quando electiones ad Beneficia celebrantur. *De Elect. §. Licet. §. Nec credit.* Scitè à Guimierio adnotatum est, Pragmaticam Basileensi Concilio assentiri, & ex ea posse Regem *motu proprio* preces adhibere; non posse, si quis suspirat ad aliquod Beneficium, per sese, vel amicorum opera, Regem sollicitet. *De Elect. C. Sicut. §. Ad tolle.*

XII. Revocanda nunc eò oratio est, unde declinaverat, ad jura nimirum & privilegia Galliæ Regum diligentius excutienda. Posset suspicari quis privilegium quo Philippum Pulchrum ornavit Bonifacius VIII. personæ tributum fuisse non dignitati; perinde ut illud, quo Clemens VII. Avenione sedens anno 1389. Carolo VI. Regi concessit, ut duas in qualibet Cathedrali Præbendas conferret, referente Froissarto, *L.*4. *c.*4. *De Collat. §. Item visum;* peræquè rursus ut Innocentius VI. Joanni Regi ex Guimerio permisit nominationem triginta Præbendarum. Dilucidum est personæ hæsisse hæc privilegia, nec quidquam pertinuisse ad auspicatissima horum Principum regnandi initia.

Propius accedit quod apud Carolum Molinæum legitur, nimirum quamprimum Reges solemniter inaugurati fuerant, id juris sibi sumpsisse, ut in singulis Regni Abbatiis suæ custodiæ commissis Monachum, vel Monialem nominarent. *Cum dominus Rex utendo jure suo regio, in principio sui regiminis post suam coronationem in Abbatia regni sui de gardia sua existente, possit ponere, videlicet in Monasteriis Monachorum unum Monachum, & in Monasteriis Monialium quandam Monialem. Du Moul. tom.* 2. *pag.* 1331. *Arrest. Parlam. Paris. part.*7. *n.*26. Cum Rex eo jure uti voluisset in Abbatia Cuciacensi, rejecta est à Monialibus quam Rex præsentaverat puella nobilis, eo prætextu

textu quod necdum Abbatissam baberent. At Senatusconsulto Parisiensi pronunciatum est, admittendam utique esse, non tamen Monastica veste induendam, nisi postquam creata fuisset Abbatissa. Spectabat hoc sanè ad lætissima Regni auspicia eo quidem tempore: sed in Abbatias tantum hoc jus se porrigebat, & in eas quæ Regiæ essent custodiæ, non in alias Ecclesias; denique cum is usus prorsus exoleverit, integrum jam non est eum revocare, postquam jura nova successere.

XIII. Ludovico XII. libellum suum de Privilegiis Regni Francorum dicavit Joannes Ferraldus, in quo narrat quanquam per Canones non liceat Laicis Beneficia obtinere: à Regibus tamen Galliæ obtineri Præbendas in Ecclesiis regni complu-ribus ut in Ecclesia Sancti Hilarii Pictaviensis, fatente Panormitano ipso; in Ecclesia similiter Cenomanensi, Andegavensi, Sancti Martini Turonensis: quarum reditus permittantur inferioribus Ecclesiæ Ministris. *Cujus reditus remitti servientibus, seu bajulis*: quarum denique distributiones ipsemet Rex percipit dum præsens adest. *Et quando præsens est distributiones capit, ut expertus sum. Ibid. Apud Molinæum de Privil. Regn. Fr. n.7.* Hallucinatur hic Scriptor, cum jus istud superstitui unctioni Sacræ Regum Galliæ. Indigitata à nobis superiùs est hujus rei ratio, ubi de Canonicis Laicis agebamus. Agitur hic de jure obtinendi potius, quam conferendi Præbendas: idque jus ad paucissimas Ecclesias coarctitur. Non ergo ad rem facit, quam hoc Capite elucidamus, quidquid hic Ferraldus disserit. Quin immo cum altissimum in ejus hocce libello silentium sit de jure nominandi ad Præbendas propter nova Regni Auspicia; quanquam non sileat de Precibus Imperatorum: hinc dubitari potest ao locus tum esset ei juri, aut an Ferraldo illud exploratum fuerit. Ne illud quidem affirmat, à Rege dari Præbendas quas ipse obtinet in paucis bis Ecclesiis, sed earum ab eo reditus in infimos Ministros ait dispensari. Denique nulla ejus rei connexio cum jure conferendi primas Ecclesiarum Præbendas in novis, lætisque Regni auspiciis.

XIV. Commemorat Chopinus, *De Dom. Franc. l.3. tit.13. n.12.*, diplomata Henrici III. quibus anno 1575. integras servat Cantoribus & Presbyteris Capellæ Regiæ Præbendas novi regni Auspiciorum. Author est Bordenavius, *Des Cours Eccl. c.1. n.28.* ea diplomata in Parlamento, ut moris est, nunquam fuisse publicata; quanquam exinde Curia Magni Consilii ex Pasquierio, *Pasquier. Rieber. l.3. c.7.*, pronunciet secundùm eos, qui has Regiæ nominationis literas acceperint; verùm cum ei juri non subscribat Parlamentum, cum non accedat consensus Episcoporum, non Concordata, non Bulla quævis, non antiquior ullus Scriptor: non posse illud universim valere, sed ad aliquas restringi debere particulares Ecclesias, ubi vigeant tituli, transactiones, concessiones, aut consuetudines antiquę. *Ideo & Parlamenta hos regiorum Brevium in hac parte venditatores semper vacuos dimiserunt, ejeceruntque Arrestis suis: in primis Parisiense anno 1616. cum de Prebenda ageretur Ecclesia Constantiensis.* Ea sunt verba Bordenavii, qui Louetum laudat.

XV. Idem infrà Bordenavius refert, anno 1599. *Ibidem n.33.*, in Magno Concilio publicata registrataque fuisse ex Chopino diplomata Regia, quibus jus Regi vendicatur nominandi ad primam Præbendam per obitum vacaturam, postquam novus Episcopus fidei Sacramento sese obstrinxit; his consentanea emanasse complura Magni Consilii Arresta; sed eos conatus à Parlamento semper elusos irritatosque fuisse, maximè verò Senatusconsulto anni 1612. in causa Præbendæ Bajocensis.

Cæterùm testatum faciunt ii viri, quibus non facilè derogari possit fides, ea Diplomata Regia reperiri nunquam potuisse in Registris Magni Consilii; nec ante annum 1601. Arrestum manasse ullum ab hac etiam Judicum Curia, quod iis Diplomatibus consentiret.

Henricus III. Rex anno 1579. Edicti Blesensis articulo 3. revocavit reservationes omnes, & expectativa necdum vacantium Episcopatuum, Abbatiarum & Prioratuum; revocavit & literas ad hujusmodi Beneficia vacatura à Regibus hactenus concessas. Quo uno significavit Rex piissimus, incunctanter se ejusmodi omnia Canonicis Regulis adversa conamina revocaturum, si piè & opportunè commonitus fuisset.

In Anglia Conventrensis Monasterii Prior intercessit Regio Brevi, quod extorserat Capellæ Regiæ Clericus, ut sibi adsignaretur annua pensio, donec Beneficio donaretur aliquo à Priore eam dignitatem assecuto. *In placito inter Regem & Priorem Ecclesiæ de Covcatre de annua pensione uni Clericorum Regis, ratione novæ creationis ejusdem Prioris, quousque, &c. Monast. Angl. tom.2 pag. 303.* Urgebat Prior Ecclesiam suam Cathedralibus non annumerari, nulla eam Baronia à Regibus donatam esse, à Comitibus Cestrensibus eam fundatam dotatamque fuisse, Abbatiolæ titulo & splendore eam olim floruisse; at cum Abbas ad Cestrensem Episcopatum electus fuisset, tum ab eo Monachis persuasum fuisse, ut à Prioribus posthac ea Ecclesia administraretur.

XVI Anno 1612. Clerus Gallicanus enixissimis precibus adiit Ludovicum XIII. Regem, ut abolerentur istiusmodi nominationes Regiæ ad Præbendas *obtentu sacramenti fidei, & felicium auspiciorum*. Responsum est nomine Regis perlectos Cleri libellos fuisse, nec potuisse nunc quidem concedi id totum quod flagitaretur; at id saltem concedi, ut ejus oneris immunes sint Ecclesiæ omnes Collegiales Regni. Edicto anni 1629. revocatum est jus illud ad solas Ecclesias Cathedrales, vendicatęque sunt ex Præbendæ Clericis, qui in obsequio ipso sunt Regum, ut jure suo aliis cedere haud integrum sit. Comitia Cleri Gallicani an. 1646. à Ludov. XIV. Declarationem impetrarunt, qua confirmabatur Edictum suprà laudatum Ludovici XIII. revocabantur Brevia, quæcumque extorta sibi fuerant ad Præbendas Collegialium Ecclesiarum, vel ad dignitates Cathedralium, elidebaturque clausula illa, quæ irrepserat, Collationem Ordinarii his Regis literis adversam irritam fore. *Cabassut. Praxis p.129.130.* Tentavit Magnum Concilium eam Declarationem limitibus additis quibusdam arctare, sed expressiùs jubente Rege publicari eam purè & simpliciter necesse fuit. *Memoires du Clergè de la dern. edition. tom.2. pag.274.* Nova sunt hæc omnia & nupera, nec nisi novis ex Scriptoribus ea proferri potuere. Verùm ex his illud non novum, sed antiquissimum astruitur Ecclesiasticæ Disciplinæ placitum: cum novo subinde beneficiorum cumulo à Summis Principibus Ecclesia exornetur; æquissimum esse, ut & ipsa vicissim eos aliqua gratiarum remuneratione prosequatur, sinatque eos aliqua usurpare jura, quæ non constet ab eorum semper Majoribus usurpata fuisse. Ita, ut mea fert opinio, sensere Episcopi ejus Congregationis Cleri, quam modo laudavi: & illi qui ad posteriores ejusdem Cleri Congregationes coaluere. Nec ferè fas est ab ea sententia tum discedere, cum jura ejusmodi jam penitus convaluere.

Ca-

CAPUT LV. *P.4. l.2. c.22.*

De Laicorum Collationibus.

I. Quod investituras olim probibitas potissimum infamabat, id unum erat, quod laici non contenti præsentare ad Beneficia, ea conferrent. Probatur.

II. Rursus idem probatur. Quantum & Collationes & Investitura laicorum adversarentur legibus divinæ vocationis, quæ una est janua ad Beneficia.

III. Abbates, Monachi, Clerici possunt jus sibi legitimum peperisse conferendi Probationes.

IV. Ratio hujus discriminis inter Clericos, Laicosque.

V. Beneficia Curata institutionem Episcopi desiderant: nisi collator jurisdictione fruatur Episcopali.

VI. Galliæ tamen Reges multa conferunt Beneficia ab annis jam amplius quadringentis. Querela Bonifacii VIII. Defensio Philippi Regis.

VII. Ut usus ille inolevisset.

VIII. Qui usus ille cohæreat cum tot Canonibus, qui laicorum Collationes proscribunt.

IX. Tridentina Synodus Episcopis servat institutionem Beneficiorum.

X. Observationes aliæ in jus conferendi.

XI. Aliæ observationes in Collationes privatorum quorundam.

XII. Et in Collationes Regum nostrorum.

XIII. Memoranda quædam Concilii Coloniensis II. Decreta.

XIV. Collationes Angliæ Regum.

I. CUM hęc ad eosdem summos Principes Regesque spectet quæstio, perinde ut superior, nefas duxi eas sejungi. Incurrit in oculos gravis ea difficultas, qui possint alii, quàm Episcopi, sed qui possint maximè Laici quantavis sæculari præfulgeant dignitate, suapte potestate Beneficia conferre & sacra quævis ministeria, non interveniente Episcopi, vel institutione, vel confirmatione. Illa enim demum est, quæ Collatio dicitur Beneficiorum.

Synodi complures sæculi XI. & XII. damnatis Investituris Laicorum, proscripsisse videntur, & eorundem Collationes. Quod Investitura tot Conciliorum jaculis confossa, addebat Patronatui in Canonicis institutis probatissimo, non aliud videtur fuisse, quàm summa hæc authoritas à laicis usurpata, sacras suo nutu dignitates conferendi. Si enim quos investisset Princeps, Episcopus postea instituisset, non aliud fuisset investitura, quàm præsentatio, & legitima Patroni functio. Ita perspicuè patet in Concilio Claromontano anni 1095. *Ut nullus Ecclesiasticum aliquem honorem à manu laicorum accipiat. Nullus Presbyter Capellanus alicujus laici esse possit, nisi concessione sui Episcopi.* Can.15. 18. Et in Concilio Turonensi anni 1096. *Nullus laicus det, vel adimat Presbyterum Ecclesiæ, sine consensu Præsulis. Nullus laicus consuetudines habeat Episcopales, vel justitiam, quæ pertinet ad curam animarum.* Can.6. 7. Et rursus in Nemausensi ejusdem anni: *Clericus, vel Monachus qui Ecclesiasticum de manu laici susceperit Beneficium, quia non intravit per ostium, sed ascendit aliunde, sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.* Can.8.

II. Perstringitur hoc postremo Canone caput ipsum & cardo rei totius: quod non pandantur fores ministerii cujuscumque sacri, nisi cœlestis vocationis oraculo, cujus interpretes & præcones sunt Episcopi. Nec minus dilucidè Concilium Londinense anni 1125. *Nullus Abbas, nullus Prior, nullus omnino Monachus, vel Clericus, Ecclesiam, sive Decimam, seu qualibet Beneficia Ecclesiastica de dono laici, sine proprii Episcopi authoritate & assensu suscipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio, & ipse canonicæ ultioni subjacebit.* Can.4. & aliud Londinense rursus Concilium anno 1127. *Nulla persona Ecclesias, vel Decimas, seu qualibet alia Ecclesiastica Beneficia det, vel accipiat, sine consensu & authoritate Episcopali.* Can.11. Ex alia rerum commissura emerserunt hi Canones, quando nempè laici qui longè plurimos Beneficiorum fundos invaserant, permiscuerantque suo patrimonio, cœperunt eos Ecclesiæ restituere. Ne tum quidem, ut hac illecebra ad liberalius restituendum adducerentur, concessum illis est, ut Collatorum jure uterentur, & Episcopalis authoritatis vim declinarent.

Duo hæc in unum conglutinasse videtur Londinense Concilium anno 1138. *Nullus omnino de manu laici Ecclesiam, seu quæcumque Ecclesiastica Beneficia accipiat. Cum autem investituram per Episcopum aliquis acceperit, &c.* Can.5. Ex quo intelligitur, ut institutio Episcopi investitura hic vocatur; ita investituram tamdiu & tam sacrilegè à laicis usurpatam, vicem implevisse institutionis Episcopalis: adeoque Collationem verissimè dici potuisse: quod Ecclesiæ post tam pestifera experimenta, visum denique est non amplius tolerari debere. Quam ad Episcopos Angliæ dedit Epistolam de Investituris Alexander III. ea validissimè astruet, quod hic contendimus, Investituræ implicatam fuisse Collationem. *Emersit quædam prava consuetudo, & in illis partibus inolevit, scilicet quod laici Ecclesias & Ecclesiastica Beneficia soleant passim, quibus velleut conferre, & authoritate sua Clericos investire. Unde quoniam Sanctorum Patrum institutionibus id cognoscitur adeo contradicere, ut danti & accipienti de manu laica, sit anathema, &c.* Epist.28.

Nec illud tantum hic advertendum, utriusque hujus vocis, *conferre*, *investire* unam eandemque fuisse significationem: sed illud ante omnia observari necesse est, rationem potissimam Investituras execrandi, non inde peti, quod pedum pastorale Laicus, quod annulum, quod librum, quod insigne quodvis tribuat Ecclesiasticæ dignitatis: ea enim mera foret cæremonia, perridicula quidem, & præpostera, sed quæ provida ex dispensatione tolerari potuisset. Sed inde certissimè, quod Laici Beneficia quælibet largirentur, authoritate sua, nullo examine, nulla approbatione Episcopi, nulla ejusdem institutione: quod manifestissimè repugnat necessariæ Numinis vocationi. *Beneficia quibus vellent conferre, & authoritate sua Clericos investire. Ibidem.* Unde & idem Pontifex mox jubet, ut hæc omnia Beneficia deponantur in manus Episcoporum, & Collatorum Ecclesiasticorum. Cum eadem labes Sueciam quoque pervasisset, ad ejus Regni Episcopus scripsit idem Pontifex iisdem propemodum verbis, ut eorum inflammaret studia ad propriæ & sacræ authoritatis defensionem, atque ad simoniæ extirpationem, quæ impunè semper cum Laicorum sive investituris grassabatur, sive collationibus. *Laici vobis inconsultis, sicut dicitur, aut contemptis, concedunt & conferunt Ecclesias, quibus volunt, omnia simoniacè, sive per pecuniam, sive per privatam gratiam, vel odium agentes.* Append.1. Epist.19.

III. Ingenuè tamen confitendum est, probatas fuisse huic Pontifici collationes quasdam eorum, qui Episcopi non essent, dum ne laici quoque essent. Agnovit enim hic Pontifex in Concilio III. Lateranensi anno 1179. posse aliquas Ecclesias *pleno jure* obnoxias esse Equitibus Templi, vel Sancti Joannis Hierosolymitani; sed omnibus in aliis,

ubi

ubi non summo illo jure utebantur, debere eos Episcopis instituendos Presbyteros præsentare. *In Ecclesiis suis, quæ ad eos jure pleno non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis præsentent; ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem.* Can.9. Inde concluditur, si pleno jure ad Monachos aliquæ Ecclesiæ pertinerent, minimè necesse fuisse, ut ab Episcopo instituerentur Presbyteri, sacra in eis munia obituri. Non ita autem res habebat in Laicis, quos vetat Concilium quævis Beneficia Laicis donare, nisi Episcoporum authoritate. *Quia in tantum quorundam laicorum processit audacia, ut Episcoporum authoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant etiam cum voluerint, &c.* Can.14.

Si perconteris autem, qui ad Regulares potuerit jus illud plenum derivari in Ecclesias aliquas, præsertim verò in Parochiales: cum id fieri haud queat nisi decerpta aliqua juris Episcopalis portione: Respondebimus eas fuisse aut superiorum Episcoporum concessiones, aut privilegia summorum Pontificum. Luculentum suppeditat ejus rei argumentum Narbonensis Synodus anni 1090. Expostulabat Crassensis Monasterii Abbas de Archiepiscopo Narbonensi, qui negotium illi facesseret super altera Abbatia, vel Prioratu, qui pleno jure ad Abbatem Crassensem spectaret, sub annua solutione unius vaccæ, vel decem solidorum, prout optassent Canonici Narbonenses. *Quæ Abbatia, sive Prioratus dicebatur esse pleno jure Crassensis Monasterii sub censu annuo unius vaccæ optimæ, vel decem solidorum, quod magis Canonici Narbonenses recipere elegerint.* Contendebat idem Abbas, nec Archiepiscopum, nec Canonicos sibi quidquam juris arrogare posse in complures alias Parochias & Capellanias, quòd eas Apostolica Sedes subduxisset Archiepiscopi jurisdictioni, plenoque jure Crassensi Abbati subjecisset. *Quod nihil habebant in aliquibus de prædictis, aliquo jure Diœcesano, nisi unum sextarium tantùm olei, &c. Cum omnia supradicta sint per privilegia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ exempta ab omni jurisdictione Episcopali, & dicto Crassensi Monasterio concessa pleno jure.* Archiepiscopus post accuratissimum horum Privilegiorum examen, propria authoritate ea confirmavit, annuitque ut hæc Abbatia pleno suo jure uteretur in Parochias, Capellanias, Ecclesiasque alias, immunes nimirum Episcopalis omnino jurisdictionis: *Remota omni jurisdictione Diœcesana, vel Episcopali. Adde Innocent. II. Regest.10. Epist.45.*

IV. Abbatibus aliisque Clericis communicari potest pars illa Episcopalis authoritatis; cum & ab Pontifice, & ab Episcopis delegari possint, eorumque Vicarios agere, vel semper, vel ad tempus, ad jurisdictionem Episcopalem distringendam. Ideo & Londinense Concilium anno 1201. Can.14. iisdem adhibitis verbis, quibus & Lateranense, eo contentum fuit, ut Regulares, vel Equites in Parochiis quæ ad eos pleno jure non pertinent, Presbyteros ab Episcopis institui curarent.

At verò cum Laicis communicari ea potestas non debet. Unde Innocentius III. prædivitii matronæ, à qua Capitulum fundatum dotatumque fuerat, Patronatum concessit, collationem abnuit Præbendarum. *Jus Patronatûs & Præbendarum collationem tibi ac successoribus tuis reservari petebas. Quorum primum admittimus, secundum verò non duximus concedendum, cum tua non expediat saluti concedi.* Regest.15.Ep.192. Ex adverso autem idem Pontifex censuit, potuisse Abbatiam Angliæ, vel Regum duorum & Papæ Cælestini privilegiis, vel præscriptione annorum quadraginta, aliquas Ecclesias pleno jure possidere, ita ut jurisdictioni Episcopali non subessent. *Tanto tempore probantur ab Abbatibus possessæ Ecclesiæ, pleno jure, ut videantur in eis Episcopale jus præscripsisse, &c. Locus quem à duobus Regibus libertati donatum, Cælestinus Pontifex libertati donavit.* C. *Auditis De præscrip.* Has alibi dicit idem Pontifex Ecclesias *utroque jure* Abbati subjectas: C. *Quoniam De Privileg.* quòd Episcopalia ibi jura quoque obtineret, ex quo privilegio fiebat, ut nec Monachos posset Episcopos excommunicatione innodare. Innocentii III. est Caput *Dilecta*, *De majoritate & obedientia*: qui & ibi agnoscit posse Abbatissam Canonicas suas, Clericosque suspendere, suæ jurisdictioni obnoxios. *Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos ab officio Beneficioque suspendat:* quanquam non posset excommunicationis laqueos illis injicere. Glossa in hoc caput addit, potuisse eam Abbatissam etiam Beneficia conferre, & instituere Beneficiarios. *Potest conferre Ecclesias & Beneficia, & instituere Clericos in Ecclesiis sui Monasterii.*

V. Jam facilè intelliges, si Abbates & Monachi, adeoque & Abbatissæ possint hoc donari consortio Episcopalis potestatis: posse & Decanos, & Præpositos, & Capitula ipsa demum in ejusdem similiter societatem adsciri. Sed scitè illud à Canonistis animadversum est, nec consuetudine, nec præscriptione parari posse Prælatis inferioribus jus instituendi in Parochialibus Ecclesiis, quæ *institutio authorizabilis* dicitur, ut à corporali institutione secernatur, sive ab instillatione, quæ ab Archidiaconis fit: nisi simul habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in populum & Clerum. *Fagn.t.1. Par.2. p.138.* Capita, *Cum venissent, De institutionibus. Ad aures, De excessibus Prælatorum. Referente, De Præbendis*, apertè demonstrant Archidiaconorum muneris id fuisse, ut in Beneficiis instituerent; sed ex iis manifestum fit, eam provinciam, aut ab illis usurpatam fuisse, aut illis ab Episcopo delegatam. Verùm ut cumque id quidem haberet; vel inde exstitit illud, nunquam fieri vel collationes potuisse à Laicis, vel institutiones. Itaque certissimo jure nitebatur Archiepiscopus Burdigalensis, cum in Concilio Campiniacensi anno 1260. pronuntiavit sui unius juris esse collationes vacantium Ecclesiarum, non sine anathematis interminatione in eos, qui secus aliquid molirentur. *Commendas Ecclesiarum vacantium, secundùm quod ipsarum collationes ad nos, & ad nullum alium, volumus & dicimus pertinere, inhibentes ne de his se alius intromittat, &c.* Can.4.

VI. Nec desunt tamen contrarii usus exempla. Inter varia jurgiorum capita Bonifacium VIII. inter & Philippum Pulcrum decertata, non postremo erat id loco, quo contendebat Bonifacius, non posse à Rege conferri tot Beneficia, quæ conferebat tamen passim, nisi tacito vel expresso consensu Sedis Apostolicæ: quod abnuebat tamen Rex. Hæc sunt ipsissima verba Pontificiæ ad Regem Epistolæ: *Ad te hujusmodi Ecclesiastica dignitatum, personatuum, Canonicatuum, Beneficiorum & Præbendarum collatio, non potest quomodolibet pertinere, nec pertinet; nec per tuam collationem potest alicui jus acquiri, sine authoritate vel consensu Sedis Apostolicæ, tacitis vel expressis; quæ qui accipit & se denegat accepisse, eis propter ingratitudinem est privandus. Raináld. an.1311. num.34. Hist. du Differ. entre Bonif. VIII. & Phil. le Bel p.44. 48. 49. 75. 317.* Non abnuebat Pontifex, quin posset Rex conferre, dum id faceret cum consensu Sedis Apostolicæ tacito, vel expresso: nunquam urgebat, ut id Rex confiteretur, assensu se conferre Sedis Apostolicæ. Unius autem hujus responsionis gyro continebat se Rex, illo se jure ad eum uti modum, quo Sanctus Ludovicus, quo tot alii Reges Majores sui usi essent: nihil à se novatum esse, idque jus superstrui consuetudini ante hominum me-

memoriam vetustissimæ, quæ nec Pontificem ipsum latere posset. *Respondit Rex quod collatione Beneficiorum usus est & utitur, sicut ad eum pertinet de jure & bona consuetudine, sicut Sanctus Ludovicus, & alii prædecessores sui usi fuerunt à tempore, cujus memoria non existit, nec circa hoc fecit, aut intendit facere aliquam novitatem, nec credit quod Papa sibi facere velit, qui longum usum suum & prædecessorum suorum in collatione hujusmodi novit plenissimè ab experto. Histoir. du Differ. pag.90. 93.* In aperto est, tanti non fuisse eam rem, ut meritò de ea contenderetur tantopere & tandiù: cum & Pontifici & Regi persuasissimum esset antiquos Pontifices non nescisse, & saltem tolerasse hanc Galliæ Regum consuetudinem; ex quo fiebat, ut tacita saltem eorum intervenisset consensio. Cum ita se res haberet, cum ita utrimque in confesso esset; jam vereor ut satis causæ fuerit vel Pontifici, vel Regi, quamobrem confiteri detrectarent, quod detrectare non poterant, juri Regio Pontificiam accessisse saltem tacitam consensionem.

VII. Cum Philippus autem Pulcher à Sancti Ludovici Regis exemplo patrocinium sibi & authoritatem potissimum quæreret; nec voluptatis, nec fructus inanem operam navabimus, si hoc loco quam sequeretur rationem sanctissimus Rex in dispensandis Beneficiis perscrutemur. Inde enim illud forsan explendescet, Episcopum illum magis egisse quàm Regem, in eo desungendo officio, quod Episcopale etiam magis quàm Regium est: quin & plerumque Episcopos, & piissimos doctissimosque viros in consilium sibi adscivisse: ex quo factum sit, ut nec Episcopi, nec Pontifices molestiam illi creaverint super Beneficiorum collatione. Jam suprà alicubi diximus, authore Goffrido de Belloloco Dominicano, & Confessario ejus, Ludovicum vehementer laborasse, ut deligerentur sibi dignissimi quique, quos præficeret Beneficiis sui Patronatûs, vel suæ collationis: *Quæ ad Patronatum, sive donationem ipsius pertinebant:* & hunc delectum ab eo commendari solitum Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, aliisque eximiis pietate & doctrina viris, Dominicanis maximè & Franciscanis. *Du Chesne To.5. p.445.* Anno 1269. antequam ad bellum sacrum proficisceretur, collationem, præsentationemque Beneficiorum sui juris commisit Episcopo Parisiensi Stephano, jusso consiliariis uti Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, Priore Dominicanorum & Franciscanorum Custode. Ea in constitutione sua distinxit Rex suum præsentandi & conferendi jus. Qui adeo Episcopaliter Beneficia conferebat Rex, facilè & jure merito sinebatur conferre magis instar Episcopi, quàm instar laici præsentare. Adde quod nec sine Episcoporum consilio, consensu, authoritate conferebat. Si posteriores Reges ejus exemplo contulerunt, nec Episcopaliter ut ille contulerunt, vitium ipsorum fuit; & hæc fuit eritque semper rerum humanarum conditio, ut piis Principibus multò plura liceant, quia pii sunt, quæ potestatis, non pietatis eorum hæredes sibi licere velint.

Et tamen non aliter complures Reges, qui Ludovico IX. prævivere, cuique successere, quàm ex Episcoporum, vel piorum virorum consilio, & instinctu sui utcumque juris Beneficia dispensarunt. *Gal. Christ. tom. 1. quæst. 448.* Unum profero Philippum Augustum, Ludovici Sancti avum, qui in Palæstinam profecturus ad expeditionem sacram, præcepit ut absente se Regina & Archiepiscopus Remensis Beneficia distribuerent, cum consilio fratris Bernardi, qui solitariam in cellula vitam degebat ad saltum Vicennarum: utque dignissimis distribuerent. *Du Chesne Ibid. p.30. 31.*

Illud non injuria longè probabilius videbitur fundamentum ejus privilegii Galliæ Regum; qui soli ex Principibus summis, ne exceptis quidem Imperatoribus, juxta Joannem Ferraldum, & soli penè ex Laicis conferunt dignitates & Præbendas, quanquam Canones collationibus ita Laicos interdicant, ut ne præscribere quidem eas possint. *Licèt jus conferendi Præbendas sit adeo spirituale, quod non cadit in laicum, nec laicus illud possit possidere, sed nec præscribere, tamen Rex Franciæ pleno jure confert Beneficia Ecclesiastica, Canonicatus & dignitates. Quod jus Imperator non habet, &c.* Ita Ferraldus. Memorantur ei consentanei à Fevreto reliqui Canonistæ Galli, quin immo & privatorum quorundam, qui impunè conferant, exempla. Consule si vacat Statuta synodalia Ecclesiæ Rotomagensis, & occurret anno 1255. Odonis Archiepiscopi charta ad Collegialis Ecclesiæ Capituli institutionem, cujus ille Præbendas à Rege conferri voluit, ad dignitatem verò Decani & ad Parochi munus ab eo præsentari. *Car. Mol. Tit.2. pag. 1115. Ferrun. De Priv. Regni Franc. c.8. Fevret. l.3. de l' Abus. c.4. n.42. Conc. & Dec. Synod. Eccl. Roto. pag.263.*

VIII. Conciliari ergo poterunt, quæ sive testimonia, sive rationum momenta primam in aciem producta sunt hoc Capite, adversus collationes Laicorum, cum his in adversum modò prolatis exemplis, si dicas 1. Exceptione non infirmari regulam, sed roborari. 2. Non fuisse nescium Bonifacium VIII. qui Canones adversarentur collationibus Laicorum, cum juris esset omnino peritissimus: & tamen consensisse & ipsum, posse sola Romani Pontificis tolerantia, silentio, assensu tacito, validas esse istiusmodi Laicorum collationes. 3. Congeries illa Canonum, quam & hic & alibi prompsimus, oppugnabat illos Collatores laicos, qui turmatim hanc licentiam arripuerant, conferebantque Beneficia sine examine, sine delectu, passim & promiscuè: at certè tantopere laboratum non esset adversùs Regem, qui non conferret nisi ex Episcoporum, ex Confessarii sui, ex virorum religione & doctrina præstantium consilio. 4. Denique pro Episcopalibus maximè & Parochialibus Ecclesiis desudarunt Concilia, ut ne earum vel investitura, vel Collatio penes laicos esset. Atqui in iis quæ de Galliæ Regibus deprompta sunt, nusquam Episcopatus, nusquam Parochias illi contulisse leguntur. Germani enim Imperatores investituras maximè Episcopatuum invaserant: inferiores autem Nobiles collationem sibi vendicarant Parochiarum. Cum iis autem omnino incumbat animarum cura & Sacramentorum administratio, jure meritissimo vigilabat providentia Conciliorum, ut ne ea potestas in laicorum manus delaberetur. Ideo & Comitia Cleri Gallicani anno 1625. de solis Parochiis maximè sollicita fuerunt, ut ab iis collationes laicorum propulsarent, juberentque, ut quæ demum cumque earum provisio, in simplicem præsentationem resolveretur Episcopo factam. *Utcumque provisum sit Parochialibus Ecclesiis, non habeantur ea nisi ut præsentationes Episcopo facta, nequaquam ut Collationes. Art.23.*

IX. Editum est à Concilio Tridentino, *Sess.24. c.12.*, Decretum, quod in futurum valeret ad omnia Beneficia: ut qui ea fundarent dotarentque, Patroni eorum essent: at institutio ne posset quidem ad alios unquam, quàm ad Episcopum pertinere.

X. Nec ægrè ferat quisquam si cum Joanne de Paris, illo olim Dominicani Ordinis lumine, qui calamum strinxit in defensionem Philippi Pulcri; si cum illo inquam dicamus, quamquam Collationibus laicos interdicant Canones, ex privilegio tamen potuisse eas Principibus de Ecclesia bene meritis concedi; ita enim & Patronatum laicorum incom-

compertum quondam, postea invectum, & consultissimè toleratum fuisse, collationes Principibus semel concessas, non magis revocari posse, quam Patronatum vulgo laicorum indultum; collationem, & Patronatum rem esse & gratiam spiritalem, quæ utraque tamen laicis utcumque possit obtingere: denique Christianissimo Regi plusculum quid etiam indulgeri potuisse, quàm vulgo fidelium. *Goldast. De Mon. Tom.2. pag.138.*

Conquestus est anno 1316. Clerus Anglicanus, quod ubi Episcopi instituto examine eos repellebant, quos Rex minimè idoneos ad Beneficia præsentabat, ii ad examen laicorum remitterentur. Eduardus II. his querelis faciens satis, edixit, ut ne secundum hoc examen nisi apud Superiores Ecclesiasticos innovari posset. *Conc. Gen. Tom.11. pag. 2466. 2457. 1736. Tom.14. pag.641.* Inde liquet Reges Angliæ jure Collationum abstinuisse, & si tentarent ejusmodi quidquam, vehementer Episcopos refragari solitos. In posterioris ævi Conciliis multa occurrent laicorum conamina ad conferendum, sed ab Episcopis semper damnata oppressaque: maximè verò in Concilio Coloniensi anni 1536.

XI. Pulcberrimè doctissimus vir Acosta observavit, cum Clemens III. scribit, *C.1. De senten. & re judicata:* Patronum & fundatorem Ecclesiæ Conventualis, contentum esse debere, si consensus ejus postuletur post electionem Prælati factam: nec interponere se, dum celebratur electio; excipiendos esse eos, qui speciali quodam ad id jure muniti fuerint. *Cæterum in Conventuali Ecclesia non electioni Prælati facienda, sed jam facta honestius Patroni postulatur adsensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Fagnan. in l.3. Dec. Tit.38. c. 25.* Sensit Acosta providè ab eo Pontifice additam fuisse hanc clausulam, propter Principes Christianos & Reges, qui Patronatu gaudent; in id assentiri Glossam; in tertia Decretalium Collectione antiqua id juris tribui Comiti Flandriæ, ut Præpositum eligat Ecclesiæ Conventualis, vel Collegialis; persimili potestate donatum fuisse ab Innocentio III. Marchionem Brandeburgensem; Regi Portugalliæ consimilem adscribi à Bellamera; denique Tridentino ipsi Concilio placuisse, ut Patronatui Regum Principumque eæ concederentur prærogativæ, quarum exortes essent alii quicumque. *Sess.23. c.9.*

Professus est Innocentius III. potuisse à Principe Achajæ conferri Archidiaconatum Ecclesiæ, à præcessore ejus collatum illum antè fuisse, & ab Apostolicæ Sedis Legato confirmatam fuisse eam Collationem. *Quanquam prædecessor suus eum contulisse dicatur, & Cardinalis Legationis officio fungens ibi, Collationem ejus postmodum approbasset. Regest.13. Epist 25.* Marchio verò Brandeburgensis voluit ille quidem, quam extruebat dotabatque Collegialem Ecclesiam Episcopali subducere jurisdictioni: at Beneficiorum tamen non Collatorem se esse gessit, sed Patronum; ut quos ipse nominasset, Pontifex, vel Pontificis Delegatus confirmaret. *Qui debeat per eum præsentari & per Romanum Pontificem confirmari. Ibidem. Epist.21.* Nec Regi Portugalliæ quidquam idem Pontifex, nisi Patronatum concessit, etsi multa sibi prætereà arrogasset. *Regest.14. Epist.58.* Quod ad Comitem Flandriæ attinet, in judicium pertracta res est, & ad sedem ipsam Apostolicam; proditum non est quid fuerit diffinitum: Sed vel ipsa contentio vociferatur, non caruisse causam verisimili fundamento. Anno 1236. Gregorius IX. graviter Imperatorem admonuit, etsi quæpiam conferre potuisset Beneficia, at non Parochias, quibus animarum regimen innexum est. *Esto quod aliqua Beneficia vacantia conferas, ut curam tamen animarum illis annexam committere valeas, jus spirituale quod non cadit in laicum, non permittit. Rainald. n.21.* Duci Burgundiæ Alexander III idem indulserat, quod postea Dux Brandeburgensis ab Innocentio III. postulavit. *Recueil pour l'histoire de Bourgogn. pag.272.*

XII. Privatos complures Nobiles Laicos recenset Carolus Molinæus, qui Beneficia, immo qui & Parochias conferant. Puellarum etiam Monasterium commemorat, cui id jus, vel is usus jamdiu sit. Itaque minus mirum, si aliquid ejusmodi etiam Reges sibi vendicent. Sed illud ingentis omnino momenti est, quod ille animadvertit, Beneficia hæc laicæ Collationis ab origine sæcularia magis fuisse & profana Beneficia, quam Ecclesiastica, quanquam ea fundatores Clericis addixissent. *Hujusmodi Canonicatus, sacella & similia Beneficia ad meram & perpetuam Regis Collationem spectantia, magis sæcularia & prophana Beneficia sunt, quam Ecclesiastica. De Infir. resig. num.416. 417. & seq.* Ideo nec ullam clavium habent, aut Sacramentorum administrationem; eorumque Reges vel Patroni Resignationes, sive simplices, sive conditionatas admittunt, nec non & permutationes; ad tempus etiam ea donare possunt, & antequam vacent; quòd legibus Canonicis non constringantur nisi Ecclesiastica Beneficia, non autem Officia civilia, vel secularia, etsi Clericis fuerint addicta.

Videtur mihi quidem Molinæus cautius & circumspectius dicere potuisse, adeoque verius, non pauca ex iis Beneficiis primæva ab origine ejusmodi fuisse. Obversantur enim nostris etiam nunc oculis in ædibus Optimatum complurium ruri Capellæ, ad quas nominant illi Clericos ad recitandas diurnas nocturnasque Canonici Officii horas, cum certis ad id proventibus; sed ita ut Clerici hi & Beneficiarii ab Optimatis voluntate una pendeant, ab eo ad arbitrium instituantur & destituantur, nullo se ad has liberas sæcularium largitates Episcopo interponente. Lapsu temporis ea Officia Beneficiis accensentur sensim sine sensu, eisque cura si fors animarum illigatur: Patronis interim nequaquam suo jure cadentibus, eandemque conferendi usurpantibus potestatem. Probabile cum primis est id genus fuisse non paucas, seu Capellas, seu Ecclesias Regum Collationis, ut ex liberis & pene civilibus Officiis, quæ nullis Canonum regulis tenerentur, temporis diuturnitate penè inopinè evaserint in Beneficia, quibus & eadem ratione accreverit cura & sollicitudo animarum. Postquam verò jam Beneficiis annumerantur, non amplius pretio distrahi addicique possunt, quanquam secus sentiat Molinæus.

XIII. Non possum non & hic addere duo Decreta Concilii II. Coloniensis anno 1549. in eorum primo graves personant querelæ de Abbatibus, Præpositis, aliisque Collatoribus Ecclesiasticis, qui Parochias conferunt indoctis, inexpertis, nullo excussis examine; statuiturque ad Sedem Apostolicam recurrendum, à qua rescindantur eæ Collationes omnes, nisi examen Episcopi, vel Examinatorum ab eo Delegatorum præiverit; Episcopisque permittatur, ut ne ad Ecclesiarum administrationem eos admittant, quibus eæ tam inconsideratè collatæ fuerint. *Declarationem irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, nisi præcedat examen Episcopale.* Alterum horum Decretorum Laicos Patronos percellit, qui Collatorum in jura irrumpunt, *Conc. Gen. Tom.14. pag.641.* Nemo nescit summos Principes semper jure ipso excipi. Si autem Concilii hujus Patribus visum est, ab Episcopis examinari debere, quos Ecclesiastici Collatores instituerint: non aliud sanè de iis existimare vel decernere potuissent, qui à laicis Collatoribus instituuntur.

XIV. Delibarunt & Angliæ Reges aliquando

hęc ipsa eadem Collatorum jura. Conferebat Eduardus I. Angliæ Rex Præbendas Capellæ Regalis Hastingensis, ut quæ immunis esset ab Episcopi jurisdictione. Cicestrensis Episcopus eam suæ jurisdictioni asserebat Capellam, instabatque, ut pręsentaret tantùm Rex, non conferret. Inquisitiones fieri Rex jussit, ut rescire posset, quis priscus fuisset usus. Hinc patet Angliæ quoque Reges id sibi sumpsisse, ut quasdam conferrent Præbendas. Henricus III. Angliæ Rex contestabatur Capellam Regiam Sancti Martini apud Londinum, absolutam semper fuisse à jurisdictione Episcoporum: *Itaquod Decanus eum deberet instituì, à sola manu regia stallum recipit in choro, & locum in Capitulo.* Is ergo erat usus. At nihilo segnius Archidiaconus eas exemptiones impetebat. *Constitut. Anti. Reg. Angl. pag 811. 61.*

De Irregularitatibus. Ac primùm de Irregularitate criminis.

CAPUT LVI. *P. 1. l. 2. c. 12.*

De Irregularitate Criminis, & pœnitentiæ per quinque priora sæcula.

I. Crimina publica pœnitentia obnoxia, Ordinibus, Ordinumque functionibus summovebant.

II. Quæ per pœnitentiam redintegratur innocentia, Clericatus sanctimonia non satis respondebat. Innocentia ab ipso usque Baptismo petita necessaria erat.

III. Probationes ex Paulo & Canonibus.

IV. An Ordinatio peccata deleat.

V. Capitalia omnia crimina Clericatu arcebant.

VI. Idque tum in Oriente, tum in Occidente.

VII. Etiam pœnitentiæ curriculo perfunctis, irregularitatis macula hærebat.

VIII. Facilior dispensatio ad minores Ordines. Occulta crimina, ut pœnitentiæ, ita & irregularitati obnoxia.

IX. Non poterant Clerici pœnitentiæ publicæ subjici.

X. An Ordinis functionem tuto quis obire possit, lethalis culpæ sibi conscius.

XI. Pontificum Decreta Pœnitentibus omnibus Ordinibus interdicunt.

XII. Arcent & Clericos à Pœnitentia publica.

XIII. Quamvis per tria priora sæcula ei subjicerentur.

XIV. Quæ fuerint causæ, quamobrem ita Disciplina nova & mitior glisceret.

XV. Christus ipse Petro pœnitenti summum Ecclesiæ suæ Pontificatum contulit, & ab hac ipsa indulgentia fundamenta jecit Ecclesiæ suæ. Austeriores suas leges posterius edidit Ecclesia, ita extorquente necessitate, ut simulatis pœnitentiis occurreretur. Horum probationes ex Augustino.

XVI. Et ex Optato. Non omnia crimina pœnitentiæ publicæ & irregularitati obnoxia erant, sed capitalia tantum.

XVII. Indulgentiùs cum iis actum est, qui jam fuerant ordinati.

XVIII. XIX. Probationes novæ in Oriente & Occidente.

I. Disputationi hactenus nostræ de Præsentatione, Nominatione & Collatione, tempestivè jam subtexetur operosa de Irregularitatibus pertractatio; nec minus tempestivè eadem præmittetur, prolixiori de Electionibus disceptationi, paulò post subjiciendæ. Nemo enim non intelligit, nec ritè conferri Beneficia posse, nec ad ea quenquam præsentari, institui, eligique vel confirmari, nisi qui sit ab his omnibus impedimentis Canonicis, quas irregularitates vocant, expeditus & liber. Irregularitates autem, seu vitia Regulis Canonicis adversa, quibus ab Ordinibus Ordinumque muniis summoventur, ab crimine ordiemur, & ea quæ crimina quævis expiat, pœnitentia Canonica publicaque. Omnino enim & criminum macula, & ipsa eorundem publica pœnitentia ab Ordinibus & Beneficiis arcebant.

II. Non aliud enixius commendavit Paulus, quam ut criminis puri essent ab homine novo per baptismum induto, quicumque sacris Ordinibus & Ministeriis altarium initiandi erant. *Sine crimine esse.* Non expectabat ut sine peccato essent, sed ut sine crimine, hoc est eorum seu flagitiorum, seu facinorum expertes, quæ nonnisi quasi altero baptismo, publica pœnitentia abluerentur. Inde enim contigit, ut pœnitentes ipsi irregularibus accenserentur à Conciliis, Pontificibus, & antiquioribus Ecclesiæ Patribus. Non quo maculam inureret pœnitentia publica, cum ea potius omnia eluerentur scelera, criminumque sordes extergerentur. Sed cum pœnitentes ipsi sacris Ordinibus arcebantur, tota in crimina ipsa redundabat invidia, quæ nisi pœnitentiæ publicæ lacrimis ablui non potuissent. Non sola desiderabantur innocentia morum præsens, sed præterita, & illa ipsa, quæ eximium quendam ex baptismo in sanguine immaculati Agni candorem splendoremque hausisset. Instar est quidem Baptismi pœnitentia, sed quo prioris Baptismi pretium & integritas non æquetur. Est enim vero pœnitentia divinum & cœleste lavacrum, sanguine Agni redundans, maculas animæ prorsus omnes oblitterans, & eam donans sanctimoniam, quæ cœli fores recludat: sed quod tamen illam non restituat innocentiæ post baptismum illibatæ virginitatem; non illam Baptismi unius propriam gratiæ plenitudinem, quæ denique sanctos & cœlo maturos nos præstet, non tamen Presbyteros, aut Ministros sacros. Nulla magis res declarat, quam puritatem vitæque integritatem Concilia & Patres aureis Ecclesiæ sæculis flagitarent à Ministris sacris, quàm quod ne eos quidem sacro ministerio dignos existimarent, quos cœlesti gloria non indignos profitebantur.

III. Paulo jam Apostolo aures animosque advertamus: *Ut constituas per civitates Presbyteros, &c. Si quis sine crimine est, &c. ad Tit. c. 1. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, &c. Diaconum similiter, nullum crimen habentes. 1. ad Tim. 3.* Ejus Apostolici præcepti observantiam demonstrant Constitutiones Apostolicæ, demonstrat & Apostolicus Canon: *Si adversùs fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitę actionis, & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur. Constit. l. 2. & l. 3. c. 9. & l. 8. c. 4. can. Apost. 61.* Concilium Neocesariense Presbyteros Diaconosque ordinari non potuisse declarat eos, qui corpus scelere quopiam inquinaverant, cum vetet ad aras accedere, si cujus vel sua confessione, vel canonica convictione crimen patuerit. *Can. 9. 10.*

IV. Verùm duo quædam in hos Canones observanda. Alterum est, quod ubi eo Canone spoliantur Clerici, vel Presbyteri propria inter sacra functione, reliquis tamen non spoliantur Sacerdotii ornamentis, adeoque nec Beneficiis. *Ne offerat, maneat tamen in aliis propter bona vitæ studium.* Diaconi verò non aliud, quàm ad Subdiaconorum Ordinem deprimuntur. *Ministri, Subdiaconi habeant ordinem.* Quo sanè spoliantur priore & pinguiore Beneficio, exiliore donantur.

Al-

Alterum verò est, quod ait Concilium, plurimos arbitrari, ordinatione remitti peccata. *Nam reliqua peccata consuerunt plurimi per Ordinationem dimitti.* Et ea videtur ratio movisse hujus Concilii Patres, ut ne eadem irregularitate irretirent alia scelera, ab impudicitate longè diversa. Balsamoni visum est, unctione sacra quam abundantiori plenitudine exundantem accipiunt Episcopi, deleri peccata omnia ante Ordinationem commissa, addique adeo potestatem remittendi omnia peccata; sed aliis Ordinibus ex hoc Canone remitti non posse nisi minora peccata, & eas labeculas, quæ non ad fornicationem usque erupere; ideoque ex hoc Canone irregularitatem non aspergi, nisi ei qui reipsa carne lapsus sit. Advertit Zonaras nihil affirmari ab hoc Concilio, sed aliorum sententias recitari: *multi censent*. Quod perhibet autem Balsamon de minoribus Ordinibus, plusculum habet probabilitatis, quàm quod de Episcopatu.

Sed ultra has metas effunditur austeritas hujus Concilii, *Can.*8., ubi irregulares haberi decernit eos, quorum uxores de adulterio fuissent convictæ: si post Ordinationem verò id contigisset, aut eas repudiare jubet, aut prorsus ab Ordinum functionibus abstinere. Denique eo Concilio exauthorantur Presbyteri, qui uxores ducant; qui vel fornicationis, vel adulterii infamia conspurgantur, ii non gradu moventur tantùm, sed & pœnitentiæ subjiciuntur. *Can.*1.

V. In Ancyrano Concilio, *Can.*1. 2., ab omnibus Altarium muniis procul amandantur Presbyteri, Diaconique, qui Idolis sacrificassent, eamque mox maculam iterato eluissent certamine, quo & victoriam reportassent; sed Beneficio non privantur. Si duo hæc autem Concilia irregularitate non innodant, nisi eos qui vel fornicatione, vel idololatria contaminati essent: id profectò ex eo fit, quòd innovanda illis tantùm erat Canonum censura in ea flagitia, quæ tunc vel invalescerent, vel reformidarentur. Cæteroqui enim vigebant Apostolici Canones; quibus omnia prorsus capitalia crimina eadem implicantur damnatione. Testimonio utemur Nicænæ ipsius Synodi, quæ depositionis sententia confodit una omnes Presbyteros qui quamvis scelera sua confiterentur, ordinati tamen fuissent; Clericosque omnes qui ordinibus post lapsum suum ornati essent. Ratio Concilii satis idonea ea est, quòd ea Ordinatio præter Canones facta sit, nec possit ignavia, vel incuria Episcoporum vim Canonum obtundere, & intemeratas Ecclesiæ regulas debilitare *Can.*9. 10.

VI. Nec indulgentiores fuere Synodi Ecclesiæ Occidentalis. Gradu & Ordine summovet Eliberitana Synodus Subdiaconos ante ordinationem fornicationi implicatos: propterea nimirum, quod ordinatos semel Subdiaconos, jam facilè sinerent ad Ordines irrepere superiores, ubi præscripserat jam Paulus intaminatam quandam innocentiam: *Eo quod postmodum per subreptionem ad altiorem gradum non sit promovendus.* *Can.*30. In hoc eodem Concilio deponuntur Episcopi, Presbyteri & Diaconi, de adulterio post ordinationem convicti; communione etiam ejiciuntur: *Can.*19. rursum tam ipsi, quàm Clerici omnes alii exauthorantur; si ductis ante ordinationem uxoribus copulentur: *Can.*33., denique dejiciuntur Clerici omnes, qui adulterii convictas conjuges non ejecerint. *Can.*65.

VII. Hactenus hæsit irregularitas crimini, cui expiando indicebatur pœnitentia, non ipsi verò pœnitentiæ. Is sermo erat castigatior, utpote à Pauli ipsius verbis derivatus. Sed erat & in variis percensendis criminibus prolixior, nec resolvebatur dubitatio; an expleto pœnitentiæ curriculo, quàm scelus, tam irregularitas ejus expungeretur. Non abludit à vero, inde permanasse universaliorem illam regulam, quæ pœnitentibus irregularitatem adscribebat. Id verò perfacile est animadvertere in Concilio Carthaginensi IV. quo vetantur ordinari pœnitentes, quantavis in virtutum fastigia evecti sint. *Ex pœnitentibus, quamvis sit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur à Clero, quia se ordinationis tempore non prodidit esse pœnitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem, etiam ab Episcopatus sui ordinandi dumtaxat potestate privetur.* *Can.*68.

VIII. Humanius aliquid constituit Concilium Toletanum I. ut cum inexorabilis quodammodo necessitas urgeret, ad minores Ordines promoveri possent pœnitentes. Qui verò sint pœnitentes, disertè hoc Canone explicatur. *Placuit ut de pœnitente non admittatur ad Clerum, nisi tantùm si necessitas aut usus exegerit, inter Ostiarios deputetur, vel inter Lectores; ita ut Evangelia & Apostolum non legat. Si qui autem antè ordinati sunt Diacones, inter Subdiaconos habeantur; ita ut manum non imponant aut sacra non contingant. Pœnitentem verò dicimus de eo, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens, sub cilicio, divino fuerit reconciliatus altario.* *Can.*2.

Jam ergo ambigi non poterit, quin ingentia quævis crimina & pœnitentiæ subessent publicæ, & irregularitati: *Pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis*. Et cum non exprimatur hic necesse esse ut ea scelera publica sint, quò pœnitentiæ publicæ addicantur: hinc meritò conjicitur, tametsi occulta essent, si modò tamen gravia essent crimina,& pœnitentiæ & irregularitati obnoxia fuisse. Cum tot sæculis remiserit elangueritque prisca illa pœnitentiæ Canonumque austeritas: non potuit tamen adhuc id expugnari, ut homicidii, etiam occulti reus irregularitatis vinculo non constringatur. Capiendus est ergo iste Canon de homicidio, sive publico, sive occulto; nec quicquam facinori huic cæterisque in hac parte interjicitur discriminis; ad omnia æqualiter manat, ea quæ iis omnibus aspergitur irregularitatis infamia. Certò ergo constat indiscriminatim omnia prorsus crimina paulò atrociora, sive publica forent, sive occulta, authores suos pœnitentiæ & irregularitati immersisse.

Quàm non possent in unum coalescere Ordines sacri cum publica pœnitentia, designatum haud dubio voluit Optatus, quando Episcopum Donatistam inducit ita censentem, non ad ordinationem Episcopatûs imponendas esse manus Cæciliano, sed ad pœnitentiam, ut caput illi de pœnitentia conteratur, hoc est, ut ea irregularitate illaqueatus nunquam ad Episcopatûs fastigium eluctari possit. *Exeat huc, quasi imponatur ei manus in Episcopatu, & quassetur illi caput de pœnitentia.* Id ille libro primo, quod & in secundo confirmat, cum probro vertit Donatistis, quòd rudes adhuc pueros pœnitentiæ subjecerint, ut ne postbac Ordinibus exornari possent. *Invenistis pueros, de pœnitentia sauciastis, ne aliqui ordinari potuissent.*

IX. Ut autem Clero illigari nunquam poterant pœnitentes, ita nec Clerici quidem pœnitentiæ. Usque adeo persuasissimum erat, Sacerdotio sociari nunquam posse scelerosam vitam, ut ne committi quidem illud pœnitentibus posset, quorum etsi persanata essent criminum vulnera, horum tamen vulnerum superessent etiam post peractam pœnitentiam cicatrices aliquæ. Id edocet Siricius Papa, quantamcumque quis pœnitentiæ laboribus & lacrymis puritatem sibi conciliet, magnopere tamen eam deficere ab ea, quam cælestis Agni sacrificium & altare desiderat. *Sicut pœnitentiam agere*

cui-

cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatûs adipisci. Quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum. Ep.1. c.14.

X. Hodierna nonnihil dissidet Theologorum Schola, in ea quæstione, in qua priscæ Synodi & antiqui Pontifices vehementer consentiebant. An videlicet Diaconi, aliique Clerici inferiores Ordinum suorum functiones obire possint citra novi sceleris labem, ante expiata Sacramento Pœnitentiæ prima aliqua flagitia, quibus sauciatam gerunt conscientiam. Non difficile est divinare, quam in partem hic inclinet antiquitas, cum adeo non permitterent tunc Pontifices Synodique, ut ante peractam pœnitentiam Ordinum functiones ederent, ut nec post eam peractam id essent concessuri. Quin & ubi graviori necessitate quapiam coguntur aliquid remittere de Canonum rigore, ad Ordines minores admittunt illi quidem pœnitentia perfunctos, sed & lege, ut nec Evangelia, nec Paulinas publicè in Ecclesia legant Epistolas, nec vasa sacra contrectent.

Et hinc augurari fas est de verbi divini prædicatione quid antiqua statueret disciplina, an ante, aut saltem post ablutas per pœnitentiam scelerum maculas, ea defungi liceat. Cum enim ea quidem functio & Apostolica sit prorsus, & eminentiorem quandam redolere debeat sanctitatem, longè superabat lectionem sacrarum Novi Testamenti paginarum, inter sacrificii solemnia; cum hanc lectionem non paucæ Ecclesiæ etiam Lectoribus committerent. Ancyrana Synodus Presbyteris in scelus lapsis prohibet sacrificare & prædicare, *Can.1. 2.* Eademque de causa prohibet Diaconis, ne panem & Calicem sacrificii offerant, neve alta voce pronuntient, quod pronuntiare, seu prædicare solebant: Huc tantisper digressi, non longè à proposito aberravimus.

XI. Nicænos Canones mordicus retinet inexorabilis censor Innocentius I. & à Clero facessere eos jubet, qui etiamsi expleto pęnitentiæ curriculo, inscripti ei fuerant. *Innoc.1. Ep.6.* Nec clementiores se esse voluerunt Zosimus & Hilarius Pontifices ejusdem primæ Sedis, sicut nec Gelasius: qui sancit, ut juxta diligentiorem Canonum normam, gradu ejiciantur omnes, qui Clero Ordinibusque obrepserunt, cum sceleris puri non essent: aut qui post ordinationem suam in ejusmodi flagitium aliquod prolapsi sunt. *Zosim. Ep.1. c.3. Hilar. Ep.2. c.4. Gelas. Ep.9.*

XII. Redeo ad illud ex Siricio suprà observatum, Clericos quolibet flagitio contaminatos, non tamen publicæ subditos fuisse pœnitentiæ, non impositionem manuum cum pœnitentibus publicè subiisse, per singulas synaxes; non in cinere & cilicio prostratos jacuisse, non alia denique subisse omnia squalloris & dejectionis pœnitentium insignia: Id honoris & reverentiæ habebatur Sacerdotio, ut ne iis manus humi dejectis imponerentur, qui aliis imposuerant; ut ne prostrati jacerent, ut ne Altaribus, ut ne ad fidelium pedes provolverentur, qui hæc humilitatis officia à pœnitentibus ipsi antè expresserant. Denique verendum erat, Clericorum lapsibus ne magis offenderentur fideles, quàm pœnitentia ædificarentur, excitarenturque ad pietatem. Itaque privatim pœnitentiæ labores subibant: ad Ordines autem & Beneficia irregulares & absoni habebantur, quòd irregularitatem non pœnitentia flagitii, sed flagitium ipsum inureret. Audiendus de his Leo Papa Epistola ad Rusticum Narbonensem Episcopum. *Alienum à consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundùm quod scriptum est: Sacerdos si peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa. Cap.2.* Eandem in Africa disciplinam declarat Carthaginensis Canon apud Ferrandum in Breviario Canonum: *Ut Diaconi vel Presbyteri, si a ministerio remoti fuerint, non eis manus, vel tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponantur. Cap.128.*

XIII. Perantiqua jam tum erat ea disciplina ævo Leonis Papæ, cum eam ille velit fuisse ex Apostolica traditione derivatam. Id equidem interpretor eo sensu dici, quo ait Hieronymus, condocibile esse, ut unaquæque Ecclesia traditiones Apostolicas auguretur esse consuetudines peculiares suas. Certissimè enim traditioni Apostolicæ innititur authoritas Ecclesiæ, quæ tuendę pacis & concordię ergo pondus addit & stabilitatem antiquis omnibus Ecclesiarum usibus moribusque. Non dissimili sensu donanda sunt hîc ea Leonis verba, sicut & aliorum complurium paris antquitatis decretorum, quibus ejusdem modi verbis antiquitas conciliatur.

Ut enim ad rem ipsam propiùs accedam, inficias ire vix quisquam potest, quin prioribus tribus sæculis subjicerentur Clerici flagitiosi iisdem pœnitentiæ legibus, quibus Laici, iisdem pœdoribus, squalloribus, laboribus. Ita enim Apostolici Canones palam faciunt: *Si quis Clericus, &c. cum pœnitentiam egerit, ut laicus recipiatur. Can. 61.* Accedunt & Canones Eliberitani: *Diaconus si sponte confessus fuerit, placuit eum acta legitima pœnitentia post triennium accipere communionem. Can.76.* & Canones Neocæsarienses. *Presbyter si fornicatus fuerit, expellatur, & ad pœnitentiam deducatur. Can.1.* Suffragatur & exemplum Natalis Episcopi apud Eusebium: *Non modò ad Cleri, sed ad Laicorum genua advolvitur. Hist. l.5. c. ult.* Denique exemplis longè pluribus apud Cyprianum res conficitur, ubi Episcopi ipsi pœnitentiæ stationibus subjiciuntur. *Episcopatum deposuisse, ad agendam pœnitentiam conversum. Epist.68. 50. 52. 64.* Quin & quarto excurrente sæculo ejusdem priscę severitatis in Clericos vestigia quædam superfuere. Sabinianum enim Diaconum scelerosum ad pœnitentiam cohortabatur Hieronymus: *Hortatus sum, ut ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris. Epist.48.*

XIV. Hæc verò disciplinæ exterioris varietas & alternatio, in tanto sæculorum decursu, nihil omnino officiebat, quin potius famulabatur sanctimoniæ & religioni, quæ semper eadem & invariata vigebat in Ecclesia. Si enim initio Clerici promiscuè cum Laicis sordibus pœnitentiæ & squallori subjiciebantur, id eò fiebat, quòd criminis enormitas eos omnibus Sacerdotii ornamentis orbasset & prærogativis, atque in Laicorum sortem dejecisset. Si quarto desinente sæculo jam non permissi sunt amplius Episcopi, Presbyteri, Diaconique cum Laicis publicæ pœnitentiæ illuviem subire: eo id consilio factum, ut ita scelerum pœnas darent. Ut ne eorum dedecore Clerus universus deturparetur. Secretâ pœnitentiâ & Sacerdotii honori consulebatur, & qui ordinem sanctissimum dehonestaverant, pœnas dabant. Verùm hæc consuetudinum diversitas aliis aliisque temporibus & locis, ipsamet universa eò conspirabat, ut Sacerdotalibus functionibus proscriberentur, qui scelere quovis earum sanctimoniam dedecorassent, nec unquam ad eas revocarentur, quantumvis strenuissimæ pœnitentiæ stadium decurrissent. Nam post

hanc

hanc etiam privatam, aut semipublicam pœnitentiam nemo unquam tunc quidem ad virginalis Hostiæ sacrificium & ministerium redintegrabatur.

XV. Existimo tamen si penitissimam scrutemur Ecclesiæ antiquitatem, inter ipsa ejus primordia austeritati indulgentiam præcucurrisse, Christumque ipsum cœlestem & sempiternum Pontificem, dum in terris ageret, hanc misericordiæ regulam dedicasse, specimenque in eo ipso edidisse, quem Ecclesiæ suæ Caput, sui Vicarium designavit. Post lapsum suum Petrus non Sacerdotio tantùm, sed apici & summo fastigio Sacerdotii restitutus, & à Christo ipso restitutus est; qui in primo & Principe Christiani orbis Episcopo exemplum sancire & monumentum excitare voluit humanitatis & indulgentiæ, quod posteriora omnia sæcula mirarentur. Ea fuere initia & prima Ecclesiasticæ disciplinæ fundamenta, clementiæ & humanitati suavissimæ superstructa. Nec sanè ipsius universalis Ecclesiæ origo scaturire potuit alio ex fonte, quàm effusissimæ Dei misericordiæ, invictissimæ charitatis Christi, indulgentiæ scelerum plenissimæ per baptismum datæ. Primas ergo tulit clementia, tum austeritas subsecuta est. Primigenia Ecclesiæ indoles, natura, & proclivitas indulgentiæ est, ut quæ Christi cruci innixa, sanguine ejus persusa & coalita sit. Austeritas posterior accessit, clementiæ & indulgentiæ contemptæ vindex ultrixque. Ipsæ Canonicæ pœnitentiæ primùm mitiores fuere; ex humanitatis hujus aspernatione sæviendi necessitas orta est. Clementiæ & illud fuerat, quod Clerici pœnitentiæ consumpto curriculo iisdem gradibus redderentur, quibus exciderant. Ea restitutionis spes simulatas complurium pœnitentias peperit; cui pesti ut occurreretur, necessum fuit irrevocabiles lapsis decernere depositiones, ut seriò resipiscerent & nullo fuco, nullis simulationis præstigiis illudere se posse deinceps sperarent.

In hanc doctrinam præivit nobis Augustinus, qui Donatistas hoc admonebat, si post hæreticæ pravitatis scelus pœnitentia expunctum sinantur frui honoribus, & fungi muniis Clericatûs, eam esse salubrem dispensationem, qua Ecclesia utendum sibi existimet exemplo Christi, qui eandem humanitatem in Petrum ipsum explicuit. Si enim postea austeriores sibi leges præfixit Ecclesia, obviatum esse & falsis fraudulentis pœnitentiis. Verùm penes eam incolume semper esse jus, rigorem inflectendi & indulgentiæ postponendi, ubicumque publica vel utilitas fidelium, vel necessitas suaderet cogeretve. *Sed ne forsitan etiam de cæteris criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens, superbè ageret pœnitentiam, severissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitatis. Nam & Sanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, atque Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderant, quo salus tutiùs muniretur; experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.* Ep. 50.

XVI. Id jam ab Optato scitissimè animadversum fuerat, Primatum Ecclesiæ à Christo collatum fuisse Petro pœnitenti, clavesque Regni cæteris Apostolis communicandas. *Bono unitatis Beatus Petrus, cui satis erat, si post quod negavit, solam veniam consequeretur, & præferri Apostolis omnibus meruit, & claves Regni Cœlorum communicandas cæteris solus accepit.* Et infrà: *Stant toti innocentes, & peccator accipit claves, ut unitatis negotium formaretur. Provisum est, ut peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores. L. ult.* Hæc ex Optato miranda prorsus Christi dispensatio, qui principalem authoritatem clavium Ecclesiæ & Cœli commendavit non innoxio, qui noxios posset aversari & excludere; sed pœnitenti, qui ne pœnitentes quidem possit abigere, nedum innoxios.

Sed & illud observari par est, cum non omnia prorsus scelera, quæ fores Regni Cælorum occludunt, pœnitentiæ publicæ subjicerentur: non omnia etiam irregularitatem Clericis importasse. Ea quippe dumtaxat flagitia, quæ publicæ pœnitentiæ laboribus eluenda erant Laicis, Clericos ab ordinibus & functionibus sacris summovebant. Atqui à Morino invictissimè demonstratum est, scelerum publicæ pœnitentiæ obnoxiorum numerum paulatim crevisse, donec septimo circiter sæculo omnia prorsus ei necessitati subderentur; quo eodem quoque tempore contigit, ut publica tantùm crimina publicæ, occulta occultæ pœnitentiæ remediis sanarentur. Verùm tametsi tunc occulta crimina pœnitentiæ publicæ legibus eximerentur, non tamen ab irregularitatis absolvebantur vinculis. Hærebat ergo illis etiam clam perpetratis hæc irregularitatis infamia, quanquam non omnibus omnino, ut hic liquebit. Tritissimo tamen sermone à Sanctis Patribus dicebatur, crimine quovis Ordinum januam aditumque obstrui, quod crimen non diceretur tunc nisi capitale, cujus comparatione reliqua venialia videri & dici poterant.

XVII. Alibi certè docet Augustinus, nunquam à Petro peractam fuisse illam pœnitentiam publicam humilemque, de qua mentionem faciunt Canones Ecclesiæ. *Cavendum est, ne ita putetur egisse pœnitentiam Petrus, quomodo agunt in Ecclesia, qui propriè pœnitentes vocantur. Et quis hoc ferat, ut primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus?* Sed crimine ipso, non criminis pœnitentia illinebatur irregularitas. Itaque verissimè dicitur Petrus eximium in hac parte indulgentiæ exemplum fuisse, & potuisse Ecclesiam posterioribus his sæculis exemplo Christi sponsi sui eandem explicare humanitatem, cum hortabatur charitas, cum urgebat necessitas, & eos qui lapsi erant, his irregularitatum laqueis expedire, ut tradit author libri de Vera & falsa Pœnitentia inter opera Augustini; ubi tamen id desiderat, ut rariuscula sint hæc exempla. *C. ult.*

Verùm illud imprimis observandum est, eam dispensationem, de qua differit Augustinus, & cujus forma in Petro præluxit, ad eos spectare tantum qui jam ordinati sint. Cæteris enim à Paulo declarat Ordinibus interdictum omnino esse, si baptismo semel mundati, rursus inquinentur. *Ideo Paulus quando eligit ordinandos, vel Presbyteros, vel Diaconos, vel quicunque ordinandus est ad Præposituram Ecclesiæ, non ait, si quis sine peccato est; hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur. Sed ait, si quis sine crimine est, sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cætera hujusmodi.* Itaque videtur Augustinus ex Paulo flagitiis omnibus capitalibus irregularitatem indicere.

XVIII. Non declinavimus ab orbita, ubi ex Augustino & Optato patrocinium mutuati sumus posteriori disciplinæ. Nunc ad antiquiores rursus mores Canonesque reflectenda oratio est. Clericis omnibus id sedulò præcipit Julianus Pomerius, ut quolibet capitali crimine conspurcati, subducant ipsi sese sacris Altaribus, occultam & seriam pœnitentiam agant; nisi malint spontanea illa expia-

re

re confessione, & pœnitentiæ publicæ laboribus defungi. De restitutiooe aotem ipsorom io Ordinum munia, post impletam pœnitentiam, prorsus silet. *Exceptis peccatie, qau tam parva sunt, at caveri non possiat, pro quibus qaotidie Deo clamamus, Dimitte aobis, &c. De vita contemplat. l.2. c.7.* Non excipit ergo nisi veniales culpas: *aliquod crimen occultè admittunt, &c. Illud propriis confessionibue produat, aut ipsi in se volunturiu excommunicutionie sontentiam ferant.* Eidem ergo legi obstringebantur crimina quælibet quantumvis occulta.

XIX. Narrat in Historia Lausiaca Palladius, ut à sanctissimo viro Macario ad resipisceotiam adductus sit Presbyter, carnalium antè voluptatum cœno immersus, spoponderitque se nuoquam amplius Sacramenta celebraturum, sed in laicorum turba latitaturum reliquo vitæ tempore. *Spopondit se amplius non peccaturum, nec Altari ministruturam, sed sortem laicam amplexurum, Hist. Laus. c.20.* Præclarè adnotavit doctissimus vir Valesius, ex Eusebii verbis colligi non posse, quod Joannes Apostolus præfecerit Ecclesiæ juvenem illum, quem ex Latronum contubernio abstraxerat, sed quod Ecclesiæ restituerit. *Restituit Ecclesia. Nota in hist. Euseb. p.52.*

CAPUT LVII. *P.2. l.2. c.15.*

De Irregularitate criminum capitalium VI. VII. & VIII. sæculo in Hispania.

I. Enumerantar irregularitates ex Concilio IV. Toletano.

II. Hormisda Papa authoritas & ratio. Cum censor sit criminum sacerdos, merito crimine quolibet arceri quemlibet à Sacerdotio.

III. Irregularee sunt pænitentee, non propter pænitentiam, sed propter crimen. Probatio ex iis, qui adventante morte pænitentia habitam induebant, etsi prorsus innoxii, nec irregularitati subjiciendi.

IV. Ilerdensis Concilis deliniments aliqua.

V. Aliorum Conciliorum vigor indeflexus. Exemplum Potamii Episcopi.

VI. Exemplum Gaudentii Episcopi.

VII. Quamvie occulto crimini irregularitae adhærescebat.

VIII. Probationes ex Isidoro Hispalensi.

IX. Ejus Epistola ad Massanam supposititia est. Probationes.

X. Aliæ ad idem probationes. Explicatur Canon Ancyranus, qaem fabricator hajas Epistola minùs intellexit.

XI. Germana Isidori Epistolu Conciliis consontanea.

I. IRregularitas impedimentum est Canonicum, quo tum Nominationes irritæ fiunt, tum Electiones. Postquam ergo verba fecimus de Nominationibus, antequam ad Electiones accedamus, edisserendas hîc adgredimur irregularitates, quas universas uno Canone complectitur Concilium Toletanum IV. *Deinceps qai non promoventur ad Sacerdotium, ex regalis Canonum necessario credimus inserendam, id est, qui in aliquo crimiae defecti sunt, qui infamia nota aspersi suat, qai scelera aliqua per publicam pænitentiam admisisse confessi sunt. Can.19.* Hęc prima est irregularitas, quæ hic elucidabitur etiam prima, ut iisdem insistamus hujus Concilii vestigiis. *Qui in hæresia lapsi sunt, qui in haresi baptizati, vel rebaptizati esse noscantur.* Hæc altera est irregularitas, quæ & ipsa à crimine proficiscitur. *Qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membroram, aut decisione aliquid minus habere noscuntur.* Hęc tertia est, partim ex crimine, partim ex defectu naturali, vel sortuito. *Qui secunda uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, aut viduam, vel à marito relictam duxerunt, aat corruptarum mariti fuerunt, qui concubinae aut fornicarias habuerunt.* Variæ sunt hæ bigamorum classes, ubi culpa oectitur cum defectu mysticæ significationis. *Qui servili conditioni obnoxii suat. Qui ignoti sunt.* Nulla hic culpæ suspicio. *Qui Neophyti sunt, qui laici sunt.* Nemini non exploratum est, quam hi non sint idonei sacris Mioisteriis. *Qui saculari militia dediti sunt. Qui Curia nexibus obligati sunt.* Servitutes hæ sunt, quæ cum Clericorum libertate à terrenis omnibus vinculis absoluta, conciliari non possint. *Qui insci litterarum sunt.* Laico non crimini vertitur ignorantia: at Clerico plurimorum ea scatebra est peccatorum.

II. Initium ergo sumimus à prima istarum irregularitatum, seu à convictione, & infamia, vel confessione eriminis in publicæ penitentiæ stadio. Rescribens ad Episcopos Hispaniæ Hormisda, *Epist. 25.*, ex Canonum norma irreprehensibiles esse debere statuerat eos, qui Ordinibus essent ioitiandi, hoc est sine crimine, ut criminosos liberè & fidenter objurgare & corripere possent. *Irreprehensibiles esse convenit, quos præesse necesse est corrigendi.* Nec verò pœnitentibus aditum ad eos ullum posse patere. *Sed nec de pænitentibus quisquam ad hujusmodi gradum prophanus temerator aspiret. Quâ conscientiâ absolvat reum, qui se peccatu suu populo scit teste confessum? Quod enim quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antistitem? Praferens miserandi criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.*

III. Quibus ex Hormisdæ verbis illud quoque manifestum est, noo pœnitentia, sed crimine obstrui fores ordinum. Quod perspicuè rursum patet ex Concilio Gerundensi, à quo decernitur, ut quibus impositæ sunt manus, in pœnitentiam, ex gravi morbo decumbentibus, ii ad Ordines eniti possiot, ubi sese & vires recuperarint, si modò nullo se unquam crimine, quo irregularitas illidatur, inquinarint: *Qui ægritudinis languore depressus, pænitentia benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconvalescens, caput pænitentia in Ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatar ad Clerum. Can.9.* Altero post sæculo idem confirmatum est in Concilio Toletano IV. *Can.54.*

IV. Ilerdense Concilium singulari quadam humanitate delectari videtur, quando Clericos adulterii reos, peremptæque adulterinæ suæ prolis, exauthorat quidem, sed post pœnitentiam Canonicam sedere patitur inter Ecclesiæ Cantores. *Si Clerici fuerint, officium eis ministrandi recuperare non liceat, uttamen in choro psallentium, à tempore receptu communionis intersint. Can.2.* Plus habet etiam admiratioois hujus Concilii lenitas, cum Episcopis liberom esse jubet, ut Clericos semel carne lapsos, qui statim emerserint ex eo cœno, strenuamque exegerint pæniteotiam, permittant prioribus suis Ordinum functionibus, nulla residua spe ad superiores Ordines eluctandi. *Hi qui altario Deo deserviunt, si subito casleuda carnis fragilitate corruerint & Domino respiciente dignè pænituerint, maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiori tempore ab Ecclesiu corpore se gregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant, nec possint ad altiora officio ulterius promoveri. Can.5.* Si iterum tamen in easdem sordes revolvantur, jam oolla eis communionis degustandæ spes, nisi ubi animam agere cœperiot.

V. Mul-

V. Multò constantiùs Concilium Toletanum X. pro antiquo Canonum vigore pugnavit, cum irrevocabili depositionis jaculo confixit Potamium Episcopum Braccharensem, quamvis jam videri posset consimile flagitium expiasse spontanea abdicatione, spontanea successione in carcerem, quo se ipse volens incluserat jam à novem mensibus, denique publica criminis sui confessione in Concilio, tam voce, quàm scripto. Quæ omnia sinceræ & sine fuco pœnitentiæ argumenta, lacrymis gemitibusque commendata, impulerunt illa quidem ut paulò remissiùs agerent: sed hæc ipsa lenitas & remissio infractam vel maximè Canonum observandorum austeritatem illustravit. Uno enim & inani Episcopi nomine Potamium solati sunt; dignitate, aut functione qualicunque prorsus interdixerunt, ne & seipsos, & ipsum pari damnationis periculo immergerent. *Licet hunc paterna antiquitas sacris regulis dejicere ab honore decernat: nos tamen miserationis jura servantes, non abstulimus nomen honoris, quod ipse sibi sui criminis confessione jam tulerat, sed valida authoritate decrevimus, perpetua pœnitentia hunc inservire officiis, & ærumnis: providentes melius illum per asperam & dumnosam ire pœnitentiæ solitudinem, ut quandoque perveniret ad refrigerii mansionem; quàm relictum in voluntatis suæ latitudine, ad præcipitium dejici æterna damnatione.* Denique nequa residua specula sese deluderet & deluderetur Potamius, successor illi subrogatus est in Episcopatu, innovatusque est Canon pristinus Concilii Valentini, quo Episcopatu, Presbyteratu & Diaconatu extruditur, quisquis ordinationis tempore semetipsum gravat cujuscumque *mortalis criminis* confessione.

VI. Ad Concilii XIII. Toletani Patres misit Gaudentius Episcopus, qui percontarentur, an inter angustias gravissimi morbi accepta pœnitentia, posset sibi reditus, Episcopales rursus attentare functiones. Responsum est à Synodo, posse, si modò nil lethalis criminis admisisset, nil confessus esset. *Si se mortalium criminum professione propria non notarit.* Si enim crimine à Sacerdotio eliminamur: qui fieri potest, ut & pœnitentia criminum expiatrice eliminemur etiam? *Cum Sacerdos tunc sibi licitum sacrificare sciat, quando à malis actibus vacat, quâ ratione, qui pœnitentiæ remedium suscipit, quod datur in remissionem peccati, à sacrificiis divinis se abigit?* Can. 10. Declinandum est Presbytero, quo maculatur, nequaquam autem quo emaculatur; *Abigenda sunt ab omni Sacerdote, quæ maculant, exercenda quæ mundant.* Itaque tam Clericis consentanea est pœnitentia, quàm ab eorum instituto alienum crimen.

VII. Sed hujus Canonis illud potissimum animo mandandum est; si qui dum pęnitentiam subit, nihil sceleris confitetur: postea in sese regressus, aculeis se peccatorum quorundam clandestinis compungi sentiat: tum ille se sibi judici reum sistere debet, suo se judicio pręmere, damnare, excommonicare, adeoque exauthorare. Nec enim crimen eò irregulares faciat, quòd publicum est, sed quòd crimen est. *Cæterum si sub pœnitentiæ perceptione confitens, nihil mortalis criminis se admisisse prodixerit: attamen quod fateri hominibus erubescit, absconsum intra claustra sui pectoris delitescit; noverit ipse sibi potestatem esse concessam, ut juxta conscientiæ suæ fiduciam, utrum audeat, aut non audeat sacrificare Deo, ex sui potius arbitrii potestate, quàm ex nostri judicii permissione procedat.* Quo manifestissimum fit, quicumque sibi intus clam & Deo reus erat ejus criminis, quòd omnes prorsus mortales fefellisset, irrevocabilis tamen eadem illa depositionis sententia seipsum comprimere debuisse, & ab omnibus muniis Sacerdotalibus abstinere. Si enim integrum fuisset crimen silentio pręmere, occulta illud pœnitentia abolere, nec dignitate interim exui, vel Beneficio; Eccur Episcopi, cæterique beneficiarii crimen suum nudassent? Eccur, quam effugere poterant depositionem, sua confessione provocassent? Eccur tanta in eos sævitia, qui doloris & pœnitudinis vi adigebantur, ad denudandum crimen suum: & in illos ex adverso tam intempestiva lenitas, qui tegendi, quàm expiandi criminis cupidiores; muniendæ famæ, servandæque dignitatis, quàm procurandæ salutis suæ amantiores, vel hinc esse prodebantur? Eccur sese ipse post crimen admissum abdicasset sponte sua Potamius? Eccur in Concilio publicam confessionem sceleris edidisset, si per Canones licuisset pœnitentia privata fungi, & eo suam servare sibi dignitatem?

VIII. Horum Conciliorum interpres locupletior Isidoro Hispalensi eorundem ferè temporum Episcopo, ne optari quidem potest. Atqui testatum facit ille, 1. Qui ab innocentia baptismo parta desciverit, eum spem omnem Sacerdotii abjicere debere, ut sibi posthac inaccessi. 2. Qui se post Ordines susceptos mortali implicuerit flagitio, eum ab eorum sacris functionibus abstinere se ipsum debere. 3. Quantumvis occultum crimen non effugere Dei oculos, eòque & Ordinibus & Ordinum functionibus abstinendum ei esse, qui sibi conscius sit. Dicam infrà de his criminibus. *Quod autem qui post baptismum aliquo mortali peccato corruptus, ad Sacerdotium non promoveatur, lex ipsa testatur. Moyses enim præcepit Sacerdotibus, ne aliquod pecus vitiatum ad aram offerant, &c. Si enim is qui in Episcopatu mortale aliquod peccatum admiserit, non debet afferre panes Domino; quantò magis ante ordinationem peccator inventus, repudiari debet, ut non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores à Sacerdotio removet, consideret unusquisque, sciens quia potentes potenter patientur tormenta: retrahat se ab hoc non tam honore, quàm onere; & aliorum locum qui digni sunt, non ambiat occupare. Qui enim in erudiendis atque instituendis ad virtutem populis præerit, necesse est ut in omnibus sanctus sit, & in nullo reprehensibilis habeatur: Qui enim alium de peccatis arguit, ipse à peccata debet esse alienus: nam qua fronte subjectos arguere poterit, cum illi statim possit correptus ingerere: ante doce te, quæ recta sunt. Quapropter qui negligit recta facere, desinat recta docere. De Eccles. Offic. l.2. c.5.* Hæc doctrina, hæc rationum summa Conciliorum Hispaniæ, quibus intercluditur aditus Ordinum & Beneficiorum omnibus sceleribus, etiam occultissimis.

IX. Hinc prorsus colligitur commentitiam illam esse ad Massanum Episcopum, quæ Isidoro tribuitur, Epistolam. *Inter opera Isid. p. 552.* Nugatoriè pene & inconditè ibi illa propinatur doctrina de Clericis ad suas revocandis functiones, post decursum pœnitentiæ stadium: quæ nec Isidoro consentiat semetipsum alibi luculentiùs interpretanti, nec Hispaniensi eo ævo Disciplinæ sacrę, nec decretis Conciliorum ejusdem ævi & regionis, quæ paulò antè protulimus. Sed ne fingi quidem potest alienius quidquam, aut insulsius ea, quam Scriptor iste commentatur concordia inter priscos Canones, quorum alii criminosos ab Ordinibus funditus summoveant, alii post peractam pœnitentiam hanc illis januam recludant. Tantum quippe abest, ut per antiquos Canones fas fuerit pœnitentia defunctis ad Ordines anhelare: ut pœnitentes universim irregularitatis notissimæ cauterio inurerentur: & quanquam ipsa irregularitatis infamia non imprimeretur pœnitentiæ ipsi per sese: erat tamen in ore & in usu Conciliorum, Patrumque & Pontificum sermo ille tritissimus, Pœnitentes omnes & pœnitentia functos ad suscipiendos & exercendos Ordines irregulares esse.

X. Illa ipsa exceptio eorum, quibus imposita fuerat pœnitentia, nullo notatis crimine, satis indicat superque, immunitate criminum, non pœnitentiæ fervore fores Ordinum pandi solitas. Hujus Epistolæ consarcinator duos in sui defensionem Canones astruit, quibus tota hæc ejus fabulosa commentatio destruitur & dissipatur. His enim definitur, ut Presbyteri & Diaconi, quibus cruciatuum vis extorsit, ut Idolis thuris aliquid adolerent, quique pœnitudine mox ducti, pugnæ se reddiderunt, nobilemque reportarunt palmam; in totum à functionibus Ordinum abstineantur; quanquam sedere deinceps sinantur inter Presbyteros & Diaconos, & copia fiat Episcopis, ut Diaconis plusculum aliquid indulgeant. *Can.* 1. 2.

XI. Hanc Gratianus laudavit Epistolam, quòd eam senserit sui ævi disciplinæ consentire, de qua inferiùs agemus. *D.* 50. *C. Domino sancto*. Poterat ille hoc se errore exuere, si protulisset veram Isidori Hispalensis Epistolam ad Helladium, aliosque Episcopos synodicè collectos ad definiendam causam Cordubensis Episcopi, qui infanda se carnis voluptate contaminaverat. Hortatur Isidorus hac Epistola Episcopos, ut tota se arment severitate Canonum, ad ulciscendam contumeliam gravissimam Sacerdotali Collegio irrogatam. *Cum effusione lacrymarum vestram sanctitatem deposcimus, ut idem lapsus, sancto cœtui vestro præsentatus, agnito à vobis confessionis eloquio, synodali sententia, à gradu Sacerdotii deponatur. Melius est illi, ut temporaliter deponatur à vobis, quàm æterno damnetur judicio. Levior est illi præsentis temporis ignominia, quàm futura gehennæ tormenta. Sciat enim se amisisse nomen & officium Sacerdotii, qui meritum perdidit sanctitatis. Quapropter judicii vestri decreto, pœnitentia perpetim flagitia perpetrata lamentatione deploret, &c. Pag* 694. *ejus operum*. In hoc verò contextu tota refulget superiorum Hispaniensium Canonum indoles, austeritas, disciplina, contextio verborum ipsa. Denique non aliam lapso huic Episcopo spem ostendit Isidorus, quàm remissionis peccatorum, post expletum cum vita ipsa sua pœnitentiæ curriculum. *Fortasse porriget illi manum quandoque Spiritus Sanctus, ut per dignam satisfactionem mereatur accipere peccatorum remissionem*.

CAPUT LVIII. *P.* 2. *l.* 2. *c.* 16.

De irregularitatibus criminis in Gallia, iisdem mediæ ætatis sæculis VI. VII. VIII.

I. Gallicanis Conciliis pœnitentes irregulares.

II. De Episcopis rarus sermo ante lapsum Contumeliosi.

III. Intercedit Cæsarius, ne mitiùs in eum consulatur.

IV. Universim Concilia & Pontifices criminum omnium consciós Cleri liminibus ejiciunt.

V. Quantumvis occulta crimina irregularitati obnoxia.

VI. VII. Nova testimonia in eos, qui prioribus uxoribus suis post ordinationem copulabantur.

VIII. IX. Exempla contraria Episcoporum Arverni & Laudunensis. Responsio.

X. XI. Alia exempla.

XII. XIII. Confirmatio antedictorum ex Epistolis petita Zacharia Papa, & Bonifacii Archiepiscopi.

XIV. Necessariò & cum laude dispensatione usus est Bonifacius, iis locis, temporibusque & causis, quæ Ecclesiam tandem cogerent, ut extremis his sæculis temperatiori disciplinæ sese accomodaret.

I. NEC minùs religiosè Gallicana Ecclesia Ordinibus & sacro ministerio noxios & pœnitentes omnes interdicebat. Concilium Agathense aditu etiam illos minorum Ordinum propulsat, & si qua fraude irrepserint, Diaconatûs & Presbyteratûs muniis propriis eos arcet. *De pœnitentibus id placuit observare, quod Sancti Patres nostri synodali sententia censuerunt: ut nullus de his Clericus ordinetur: & qui jam sunt per ignorantiam ordinati, ut sicut bigami, aut internuptarum mariti, locum teneant: ministrare Diaconus, aut consecrare ad Altare hujusmodi Presbyter non præsumat*. *Can.* 43.

Concilium Aurelianense I. Presbyteros & Diaconos omnes gradu dejicit, capitalis flagitii affines. *Si Diaconus aut Presbyter crimen capitale commiserit, simul & officio & communione pellatur*. *Can.* 9. Si extrema premat necessitas, unum id permittit, ut baptismum donent. *Si Diaconus aut Presbyter pro reatu suo se ab Altaris communione sub pœnitentis professione submoverit, sic quoque, si alii defuerint, & causa certa necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizari*. *Can.* 12.

Horum Conciliorum verbis capitalia omnia continentur crimina, & irregularitati subjiciuntur, quantumvis occulta. Idem habet de pœnitentibus Epaonense Concilium: *Pœnitentiam professi ad Clericatum penitus non vocentur*: *Can.* 3. Presbyterosque & Diaconos flagitio quolibet fordidatos in Monasteria conjicit, ubi reliquum vitæ tempus omne pœnitentiæ impendant. *Si Presbyter aut Diaconus crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus, in Monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quandiu vixerit, communione sumenda*. *Can.* 22.

II. Capite superiori patuit non semel in Hispania adversùs Episcopos ipsos incontinentes rigore Canonum toto sævitum esse. At hi Gallicani Canones distringuntur tantummodo in Presbyteros, Diaconos, atque inferiores alios Clericos iisdem sordibus implicatos. Non alio quidem ex capite necesse est eam diversitatem arcessere, quàm ex eo quòd Synodorum providentia in eos maximè excubet errores lapsusque emendandos, qui quolibet loco & tempore serpunt. Juvat tamen observare, Episcopos Galliæ in varias scissos fuisse sententias, cum ventilari cœpit causa Regiensis Episcopi Contumeliosi, qui carnalis flagitii infamia Ecclesiam Gallicanam conturbaverat. Consuluit Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus Joannem II. Papam, à quo accepit Breviculum Canonum, quibus Episcopus capitalis flagitii conscius irrevocabilis depositionis mucrone confoditur: accepit & Epistolam, qua spes veniæ & dispensationis prorsus amputabatur. *Dolemus de amissione Pontificis, rigorem tamen Canonum servare necesse est. Atque ideo prædictum ab Episcopatûs ordine nostra suspendit authoritas. Nec enim fas est pollutum criminibus, sacris ministeriis deservire. Sed te ordinante in Monasterio dirigatur, ubi in pœnitentia lacrymas effundere non omittat, &c. Conc. Gal. tom.* 1. *pag.* 232.

III. Suus Cæsario exacuendus fuit zelus adversùs molliores quosdam Episcopos, qui ut Collegæ parcerent, totum Episcopale Collegium dehonestatum ibant; nec quidquam pensi habebant, nec verebantur, ne absolvendo Contumelioso damnationis sententiam in Pontificem, in Nicænos Patres dicerent, & in tot alia Concilia, qui Contumeliosum prædamnarant. *Sed fortè major est in illis pietas, quàm in trecentis decem & octo Episcopis; major in illis misericordia, quàm in Sancto Joanne Apostolico Papa; major charitas, quàm in reliquis Sanctis Sacerdotibus, qui hoc pro exemplo vel remedio Ecclesiarum, suis definitionibus deliberaverunt*.

Præ.

Præceps ruit quisquis assurgit supra tot sanctissimos Episcopos: quisquis insignem rem tuetur, ipsi patrocinatur sceleri, & malum curando exulcerat. *Quæ est ista justitia inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare?* Denique contestatur Cæsarius, qui sacrum ministerium ita profanarunt, eos ita ejiciendos esse, ut omnes eis posterum aditus obstruantur, & restitutionis spes præcidatur, juxta scita Canonum. *Et ideo justum est, ut dum eis, secundùm omnium Canonum statuta, redeundi ad honorem aditus clauditur, tandem aliquando tam gravi malo finis congruus imponatur.* Sede sua motus est Contumeliosus, appellavit, appellationem admisit Agapetus Papa, mandavitque ut dum Judices in partibus delegare posset, ea Ecclesia à Visitatore Episcopo regeretur, alereturque ab Archidiacono Contumeliosus, suspensus interim ab omni Episcopali ministerio, & à potestate offerendi.

Non minùs indulgentes fuissent Concilii Cabilonensis Patres anno 582. adversùs duos cotaminatores magis Episcopatûs, quàm Episcopos, Salonium & Sagittarium: nisi post adulteria & homicidia, quæ illi stupendum in modum effœminati, non depositione, sed pœnitentia sola elui posse sperabant, accessisset crimen læsæ majestatis. Ita rem narrat Gregorius Turonensis: *Non solùm de adulteriis, verùm etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc per pœnitentiam purgare censentes Episcopi, &c. Baron. an. 582. n. 9.*

IV. Cum hæc ita se habuissent, indiscriminatim jam comprehendi cœpere & Episcopi in Canonibus, qui hac de causa edebantur. Concilium quippè Aurelianense V. ita edicebat: *Nulli viventi Episcopo alius superponatur, aut superordinetur Episcopus, nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit. Can. 12.*

Concilium Cabilonense anni 650. ad Theodosium Episcopum Arelatensem scripsit, debere eum, cum in numero fuisset pœnitentium, inter depositos etiam semet segregare, usque ad proximam Synodum. *Nam & scripta, qualiter vos constitit esse professos, vestra manu vidimus, & Comprovincialium vestrorum manibus. Unde vos credimus jam legisse, nec penitus ignorare, quod qui publicè pœnitentiam profitetur, Episcopalem Cathedram nec tenere, nec regere potest.* In responsis ad Bonifacium Archiepiscopum Zacharias Papa jubet ut in Concilio Galliæ Episcoporum dejiciat sede & gradu Episcopos, Presbyteros, Diaconosque fornicationis vel adulterii convictos, vel fusi sanguinis Christianorum, vel Paganorum in bello, qui sese præter fas immiscuerint. *Tua fraternitas in memorato Concilio, si quos repererit Episcopos, Presbyteros & Diaconos contra Canones vel Statuta Patrum excessisse: id est, in adulterio, vel fornicatione inventi fuerint, vel plures uxores habuerint, aut si sanguinem Christianorum sive Paganorum effuderant, vel etiam aliis capitulis Canonum obviarunt, nulla ratione permittat sacerdotio fungi. Conc. Gal t. 1. p. 533.* Cumque hi Sacerdotii profanatores nescio quas aliquando venditarent dispensationes Pontificias, ne dignitate sua exciti possent: rescripsit Ponufex, commentitias, subdititiasque esse eas dispensationes, nec enim à Pontificibus unquam concedi dispensationes canonicis regulis inimicas: denique præcipit Pontifex, ut hujusmodi scelerum convicti inexorabili damnatione percellantur. *Nam & de sacerdotibus, qui adulteri & fornicatores probantur, & sibi ab Apostolica sede indultum esse testantur, & licentiam prædicationis sibi esse concessam; hoc nulla ratione credat tua sancta fraternitas; sed similiter in eis canonicam exerce vindictam. Non enim aliud te agere volumus, præterquam quod sacrè præcipiunt Canones.*

V. Ex his duabus Zachariæ & Bonifacii Epistolis edocemur, quæ illa essent *capitalia crimina &* *mortalia* peccata, in quæ tot jacula indeclinabilis depositionis à Pontificibus & Syoodis vibrata sunt. Zacharias Papa eo numero fuisse addocet adulterium, fornicationem, homicidium quæcunque, etiam in bello atque in prælio adversùs Gentiles; nec enim in bello prælioque cuicumque Clerici interserere se debent, aut manus ipsi conserere. Cætera crimina capitalia promiscuè ibidem his verbis insinuantur. *Vel etiam aliis capitulis Canonum obviasse repereris.* Commendat autem non multò post debere majores Clericos abstinere se ab uxoribus, si quas ante Ordinationem duxissent; sed an hujus legis prævaricator depositione plectendus foret, id verò non exprimit. Ita quidem à priscis Syoodis & Pontificibus definitum fuerat: sed non injuria ambigeret quis, an hic Pontifex lenitate & remissione utendum sibi duxerit, eo loco & tempore, quo Clerus voragine quadam luxuriæ demersus erat. Retulerat enim ad Pontificem Bonifacius de causa tantum Episcoporum, Presbyterorum & Diacnnorum, qui quod horrendum dictu, uno eodemque tempore quaternas, quinasque, adeoque & plures lateri suo affixas concubinas habebant. Retulerat & de iis Episcopis, qui nùlla quidem infanda libidine sese inquinabant, *erant tamen ebriosi, injuriosi, vel venatores.* De his postremis nihil rescribit Pontifex, eoque innuit forsan non debere has culpas depositione plecti. Universim tantùm confirmet, religiosissimè servandos esse Canones: *Quidquid aliud contra Ecclesiasticam regulam eos excessisse repereris, Canones sive instituta Patrum præ manibus habeto, & juxta quod in eis edoctus fueris, discerne. Ibidem, pag. 580.* Denique jubetur à Pontifice Bonifacius, totum distringere rigorem Canonum in eos Presbyteros, qui dum ordinarentur, superioris vitæ suæ pudenda flagitia dissimularunt. *Si quos Presbyteros, qui de laicis promoti fuerint; & antea criminalibus causis obvoluti, celantes peccatum suum, ordinati sunt; postmodum verò manifestata est eorum iniqua actio; hos Sacerdotali habitu privatos, pœnitentiæ submitte: non enim dedit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.* Quibus postremis verbis liquet hoc criminum præteritorum silentio exaggeratam fuisse irregularitatem, confessione verò quodammodo elevatam. Odit enim Deus non confitentem, sed occultantem scelera sua, quorum ipsa jam confessio detestatio quædam est; odit similiter Ecclesia simulatam ex occultatione criminum innocentiam, eorundem confessionem ex infucata pœnitudine profectam amplexatur, etsi sacris vel muniis, vel Ordinibus non statim admoveat.

VI. Ad Amandum Trajectensem Episcopum scribens Martinus I. Papa, laicos Clericatu summoveri pronunciaverat quocumque demum suo crimine, jam ordinatos irrevocabiliter exauthorari. *Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci. Sufficiat ei quoad vixerit, in pœnitentia perdurare. Si enim tales quærimus ad Sacros Ordines promovendos, quibus nulla ruga, nullumque vitæ contagium mentes & corpora præpediat: quanto magis, &c.* Absolutius dici non poterat restitutionis spem omnem exscindi.

VII. Miserat Joannes II. ad Cæsarium Arelatensem in causa Contumeliosi Episcopi Epistolam Siricii Papæ, qua Clerici majores dejiciuntur, qui ab uxoribus ante Ordinationem ductis, postea non continuissent; itemque Apostolicum Canonem; qui perjuros & fornicatores eadem depositione percellit. Addiderat & eum Cæsarius Arausicanum Canonem, quo damnantur Presbyter & Diaconus propter incestam jam cum priore uxore sua copulam. In Concilio III. Aurelianensi eadem exauthora-

ratione multabantur, qui adulterii, furti, vel falsi crimine se implicatos fuisse, vel convicti, vel confessi fuissent. *Si furtum, aut falsitatem admiserit, quia & ipsa capitalia sunt crimina.* *Can.7.8.* Quoad perjurium, biennii tantùm excommunicatione, seu suspensione feritur.

VIII. His ita præstitutis præfixisque tribus regulis, 1. quovis mortali crimine, sive publico, sive occulto, abdicatos fuisse Clericos. 2. Nec ubi ita semel abdicati essent, revocatos unquam fuisse. 3. Quolibet etiam crimine ejusmodi laicis occlusas fuisse in perpetuum Cleri Ordinumque fores: jam in his in contrarium exemplis, fruetur quisque suo judicio. Beatus Remigius Remensis Archiepiscopus in Epistola ad tres Episcopos Franciæ, assentiri videtur, ut Claudius Presbyter post exhaustum pœnitentiæ stadium à ministerio suo non cadat. *Con. Gall. Tom.1. pag* 204. Verùm præterquam quod ejus Epistolæ contextus implicatus & perobscurus est, alioque deflecti facilè potest; dici potest rursus hoc fuisse veluti consectarium dispensationis ejus, quæ orante Clodoveo Rege indulta fuerat: aut certè hoc fuisse singulare consilium Beati Remigii, cui cæteri Galliarum Episcopi refragarentur. Denique dubius magis & anceps animi hærerem circa hanc Epistolam, quàm circa tot Canones indubitatissimos superius accumulatos.

IX. Propè singulare facinus memorat Gregorius Turonensis ejus Episcopi, qui in Arverno Episcopatu Beato Austremonio successit. Senator ille fuerat, statimque ut initiatus sacerdotio fuit, uxorem à se ablegarat. At aliquanto post tempore, intempestæ noctis silentio illa Episcopalium ædium foribus cum astaret, querelisque illum suis fatigaret, domo tandem thoroque admissa est. Filiola suscepta, aliquando tandem pœnitudine sera, sed fetia stimulatus Episcopus in Monasterium secessit, ex quo rursus ad Ecclesiæ suæ gubernacula rediit. *De perpetrato scelere condolens, acturus pœnitentiam, Diœcesis sua Monasterium expetiit: ibique cum gemitu & lacrimis, quæ commiserat diluens, ad urbem propriam est reversus.* *L.1. Hist. c.44.* Huic exemplo illud Geoebaldi Laudunensis Episcopi attexendum est, quod ab Hincmaro in vita Sancti Remigii & à Flodoardo in Remensi Historia proditum est. Fallacis spei ludibrio Genebaldus, dum frequentius diutiusque conversatur cum ea, quæ antè uxor sibi fuerat, nunc erat soror, ut eam regni cœlestis comparandi rationes edoceat, fœmineis tandem blanditiis emollitus ita & fascinatus est, ut filium ex ea filiamque susceperit. Puduit eum tandem, pœnituitque turpitudinis suæ, beatumque ipsemet Remigium, cognatum & Metropolitanum suum interpellavit, ut tetro quodam ipsum carcere concluderet, ubi per septennium ita lacrymis, squallore & macerationibus carnis flagitii sui maculam absterfit, ut cœlestibus monitis parens tandem Remigius, throno Episcopatus, pristinisque eum functionibus reddiderit. *Surius die 13. Janua. c.42. Flodoard. L.1. c.14.*

X. Arverni Episcopi exemplum, factum est, quod juri nihil possit officere; aut tantæ Canonum multitudini, ac perspicuitati opponi. Unius impunitate sceleris scelerum ultrix non abolescit, non debilitatur lex. Quod ad Genebaldum attinet, tam inusitata & mirabilis tota ea quidem narratio est, ut miraculo magis esse possit, quàm exemplo: si nulla tamen ex parte labat rei gestæ fides.

Caducensis Episcopi pœnitentia à Gregorio Turonensi scriptis mandata, mera erat suspensio; nec ejus facinus ex eorum erat genere, quibus Canones irreparabilem irrogant depositionem. *Greg. Tur. L.8. c.20.*

Prætextatus Archiepiscopus Rotomagensis, ab exilio redux post obitum Chilperici Regis, Episcopatus sui administrationem recepit. Nimirum postquam Episcopus Parisiensis Regem Guntramnum Episcoposque cæteros certiores fecit, Synodum illam quadraginta quinque Episcoporum, quam Prætextato Fredegundis objectabat, abdicationis sententiam nullam tulisse, sed ipsummet Episcopos exorasse, ut pœnitentia sibi indiceretur. *Scitote ei pœnitentiam indictam à Sacerdotibus, non tamen eum prorsus ab Episcopatu remotum.* *L.7. c.16.* Ita memorat Gregorius Turonensis. Id quoque certo constare videtur, Episcopos eos, quos adversus Prætextatum ad Parisiensem Synodum Chilpericus evocarat, hac arte conatos esse Regem demulcere, & Prætextati dignitati consulere, atque hoc consilii ei dedisse, ut flagitaret ipse pœnitentiam sibi peragendam indici in religioso aliquo secessu. Ea verò spontanea pœnitentia nec irregularitatem affricabat, nec sacra quenquam spoliabat dignitate. Ebbo postea & Arnulphus Remenses Archiepiscopi, aliique forsan hac eadem arte memorabili grassati sunt, ut sævientibus iræ Regiæ procellis sese interim subducerent.

XI. Venio ad exempla usitatiora, & ubi juri & Canonibus locus fuit. Salonius Episcopus Ebrodunensis & Sagittarius Vapincensis Episcopus de homicidio, adulterio, aliisque sceleribus accusati, in Concilio Lugdunensi damnati, & Episcopatu abdicati sunt. *Præceperunt Episcopi, ut qui talia commiserant, Episcopatûs honore privarentur.* *Gregor. Tur. l.5. c.20.* Assentiente Rege ad Romanum provocarunt illi Pontificem, à quo & restitui jussi sunt, quod fieri non poterat, nisi vel obreptione, vel venia Canonum facta. Verùm cum hi duo Episcopi in eandem flagitiorum colluvionem rursus se demersissent, de homicidio rursus & adulterio rei acti sunt in Concilio Cabilonensi. Cumque in eam propenderent Episcopi sententiam, ut pœnitentia potius, quàm irremeabili ejectione ea flagitia expiarentur, objectum est crimen Majestatis læsæ. Protinus discincti, & custodiæ traditi sunt, & successores eis designati: *Objiciuntur eis crimina & non solum de adulteriis, verùm etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc per pœnitentiam purgari censentes Episcopi, illud est additum quod essent rei majestatis, & patriæ proditores. Quâ de causâ ab Episcopatu discincti, &c.* *L.5. c.27.* Canonicis decretis consentiebat Lugdunensis hujus Concilii judicium, quibus irrevocabiliter dejiciuntur ejus generis facinorosi. Judicium verò Cabilonensis Concilii, quod indulgentiæ magis studebat, non tam judicium fuit, quam conatus quidam, ut à Pontifice & Rege iniretur gratia, qui ad lenitatem erant magis inclinati: *Hæc per pœnitentiam purgari censentes Episcopi.* Quibus verbis non definitiva insinuatur sententia, sed Episcoporum opinatio mollior remissiorque. Denique ejus Concilii decretorio judicio damnati sunt illi duo Episcopi, abscissa omni restitutionis spe. Pontificum denique & Conciliorum adversus Contumeliosum conspiratio, abundè prodit, etsi pauci aliqui mollescerent Episcopi, longè plures tamen pro Canonum observantia strenuè decertasse.

XII. His exemplis, paucisque forsan aliis apud Gregorium Turonensem, *L.6. c.36.*, produntur quidem aut dispensationes aliquæ justæ, necessariæ, raræ; aut minimè excusandæ nonnullorum Episcoporum defectiones à necessaria Ordinis & Officii sui constantia, quod idem & de particularibus quibusdam Conciliis dici potest: at his certè obnubilari nequaquam potest lux Canonum splendidissima, aut obtui paucis prævaricationibus inultis Ecclesiæ legum invictissima sanctitas. Danielem Vintoniensem in Anglia Episcopum consuluit Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus, qua ratione versari deberet in Aula Regum Galliæ, quorum

rum gratia & tuitione egeret omnino, ad Apostolicæ Legationis suæ munia, & ad fidem circumjacentibus Ethnicis promulgandam: cum in eadem Aula essent, nec declinari à se ibi possent, qui ne Episcopatu deturbarentur, passim venditabant, post adulteria & homicidia perpetrata, posse adhuc cœlestis Agni sacerdotium & sacrificium exerceri. Abstinere se quidem ab Ecclesiasticahorum communione: *In sacris Mysteriis Corporis & Sanguinis Domini, cum eis non communicavimus, sed & consilium & consensum eorum devitamus.* Sed vitare se non posse, quin sibi quandoque occurrerent in Aula Regia: etsi Gregorio Papæ ordinatori suo pollicitus esset, si hos Præsules incorrigibiles experiretur, eorum se consortia declinaturum: *Recolo me ordinationis meæ tempore jurasse in corpore Beati Petri, taliam communionem me declinaturum, si eos ad viam canonicam convertere nequiverim. Epist.3.* Hoc scrupulo tum angebatur Bonifacii conscientia. Responsionem suam Vintoniensis Episcopus ea pietate & eruditione temperavit, quæ expectationem quam sustinebat, non falleret: Nimirum cedendum & assentiendum esse Canonum sanctitati, non multitudini prævaricatorum: si homicidæ non redintegrarentor communioni nisi desinente pariter vita & pœnitentia, non committi debere Sacerdotium Christi desperatæ privitatis Clericis; denique si vel bigamis non pateat aditus ad Clericatum, qui scelerosis aperiatur? *Si homicidis jugiter agentibus pœnitentiam, circa exitum vitæ perfectio, id est, Christi communionis gratia conceditur: incorrectis quâ ratione cura regiminis Christianæ conversationis injungitur? Adulter quâ consequentiâ sacerdotale officium usurpabit, cum qui viduam, aut secundam duxerit uxorem, à Clericatu coercatur?*

XIII. Egbertum quoque Eboracensem sanctissimum Episcopum percunctatus est idem Bonifacius, super causa Presbyteri, qui com nefarias libidines suas pœnitentia eluisset, ab Episcopis Gallicanis Parochiæ suæ regimen recuperaverat. *Dum invenero Presbyterum jam ante multa tempora lapsum in fornicationem, & post pœnitentiam rursus in officium gradus sui à Francis restitutus est, &c. Epist 85.* Quique Sacramenta dispensabat solus ingenti Parochianorum multitudini, quæ si eo abdicato destitueretur, fraudareturque & Pastoris & Sacramentorum subsidio, verendum erat, ne in Paganam superstitionem, à qua nuper emerserat, resorberetur. Simile veri est consensisse Egbertum dispensationi, cui compensatio tam necessaria suffragabatur. Non hæsitabat tamen Legatus Pontificius Bonifacius, quin ex vigore Canonum, etiam post actam pœnitentiam abjicendos fuisset ille Parochus. *Si talem secundùm justissimos Canones abstulero, &c. Post pœnitentiam, &c.*

XIV. Non paulò molestiorem mox attingit causam Bonifacius, de Presbytero, qui Parochiam suam sanctissimè administrat, famâque pietatis floret; & qui Episcopo tamen suo clam confitetur facinus, quod Canones depositione mulctant: *Si invenero in peccamine lapsum, & iterum post pœnitentiam priori gradui restitutum; de quo omnis multitudo sacerdotum & populorum, bonæ opinionis confidentiam habuerunt; & si ille modò degradatus fuerit, secretum peccatum revelatum fuerit, & scandalizabitur multitudo plebium, & per scandalum plurimæ peribunt animæ, & desolatio erit maxima sacerdotum, & diffidentia ministrorum Ecclesiæ, ut omnes perfidos, nulli credentes, despectos habeant.* Fatetur Apostolicus vir visum sibi dispensatione utendum, tolerandumque potiùs, ut sacra obiret pœnitens Presbyter, quàm ut offensioni esset tantis populorum turbis, quibus hinc quanquam immeritò, suspecti tamen fierent Presbyteri omnes: satius denique sibi visum, non deponi eum, qui innocentiæ existimatione spoliari, & nocens declarari non posset, quin insontes omnes in eandem infamiam pertraherentur. *Quamobrem audacter præsumpsimus, patientes & consentientes illum in ministerio divino persistere, existimantes levius esse dubium unius hominis periculum, & audaciam, quàm ruinam & perditionem animarum pene totius populi.*

XV. Quanquam ergo Bonifacius tuendi Canonum vigoris cupidissimus esset, ut qui in ipsa ordinatione sua spopondisset, in seque recepisset, ne post accuratam quidem pœnitentiam passurum se, ut ad Altaria ministrarent, qui gravibus se piaculis post baptismum sordidassent: cogente tamen necessitate adductum fuisse liquet, ut non paucos hujusmodi toleraret. 1. In Aula Regum, ubi immedicabile malum & turba ægrorum ingens: quòd tam non posset tunc Ecclesia Reges exasperare, quam eorum carere tuitione & benevolentia. 2. In Parochiis, quæ Pastoribus & adminiculis omnibus orbatæ fuissent, si pœnitentes Pastores ex censura Canonum facessere jussi fuissent. 3. In nonnullis Ecclesiis, ubi gradu moveri non poterat Presbyter clam pœnitens, quin propalaretur ejus flagitium, & hinc offensio crearetur populis, infamiaque in Clerum omnem redondaret. Inferiùs autem elucescet his iisdem experimentis, rationumque momentis factum esse, ut disciplina priori exolescente, posterior, eaque ægritudinibus nostris accommodatior succederet.

CAPUT LIX. *P.2. l.2. c.17.*

De irregularitate criminis in Italia & in Oriente, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Ancipitem semper & dubiam existimabat Gregorius pœnitentiam Episcoporum Clericorumque omnium, nisi restitutionis spes prorsus abrumperetur. Probationes.

II. III. IV. Probationes aliæ, spem reditus amputatam fuisse depositis semel Beneficiariis.

V. Presbyteris lapsis Gregorius, post pœnitentiam exhaustam, concedebat, ut monasteria regerent, ut Abbates crearentur; nequaquam verò ut sacerdotales functiones delibarent.

VI. Occultorum conscios criminum nihilominus repudiabat. Monachos Episcopatu ornari non sinebat, quantacumque virtutum edidissent documenta, nisi & canonicorum semper expertes fuissent criminum.

VII. Quæ essent hæc crimina canonica, seu lethalia.

VIII. Erant nonnulla, quæ mortem animæ & æternam consciscerent damnationem, quæ nec pœnitentiæ tamen publicæ, nec irregularitati subessent.

IX. Quæ his adversa leguntur in Epistola Gregorii ad Secundinum, supposititia sunt.

X. XI. XII. Supposititia ea esse variis probationibus arguitur.

XIII. Objectiones ex Vigilio Papa.

XIV. XV. Consensus Ecclesiæ Græcæ.

I. Superiori Capite tota illud in primis diluxit, omnium constantissimos & prorsus inexorabiles fuisse Romanos Pontifices in tuendis priscis Canonibus, eliminandisque à sacro quocumque ministerio criminosis omnibus, atque adeo pœnitentibus, vel pœnitentia defunctis. Sed cum patrocinii sibi aliquid à Gregorio accersere voluerint contrariæ sententiæ & disciplinæ sectatores: necesse fuit, ut eidem quæstioni elucidandæ hoc quoque ca-

caput adjiceretur, tum ut à Gregorio eam abstergamus invidiam, tum ut falsi arguamus eas Epistolas, quas & temerariæ manus ei affinxerunt. Scripsit sanctissimus Pontifex ad Petrum Subdiaconum Siciliæ, ut eligi curaret Episcopos ex Ecclesiæ cujusque gremio, vel ex Monachis, in eorum locum, quos sua dejecerant crimina, & quibus conducibile erat, ut omnis præsecaretur reditûs spes, quo totos se pœnitentiæ dederent. *Si quæ civitates in Provincia Siciliæ per Sacerdotum lapsus à Pastorali regimine vacare noscuntur: de Clero Ecclesiarum ipsarum, vel de Monasteriis, si qui digni ad sacerdotalem locum possunt inveniri, perspicias, &c. Ita enim & locorum ordinatio proveniret, & revertendi lapsis ad priorem gradum, quò meliùs pœniteant, suspicio non manebit. L.1. Ep.18.* Adeo non pœnitentia redintegrare suæ illos dignitati poterat, ut ex adverso quo seriò pœnitentiam amplecterentur, circumcideretur illis spes redintegrationis. Eò id quoque pertinet, quod alibi universim vetat Gregorius ordinari pœnitentes. *Præcipimus ne unquam ordinationes illicitas facias, nec pœnitentiæ obnoxium ad sacros Ordines permittas accedere. L.1. Ep.25.*

II. Leves si essent culpæ, necesse erat, ut suspensione sola, non depositione in eas animadverteretur. *Si quis forsitan cum levi culpa ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia inde debet, & tamen ordo servari. L.2. Ep.3.* Cum Secundinus Abbas crimen aliquod suum confessus esset, successorem illi dari præcepit Gregorius. *Cognovimus ab eo dictum, quod non tertius à loco esset Abbatis, à statu habitus sui lapsu corporis ceciderit. Et licèt ad Abbatis ordinem, tanto coinquinatus facinore, nulla debuerit ratione proficere, tamen quia hoc indignus arripuit, præcipimus, ut Secundino remoto ab Abbatis officio, Theodosium facias ordinari. L.2. Ind.11. Epist.22.* Cum gravibus premeretur suspicionibus Episcopus Tarentinus, quasi concubinam aluisset, & convinci tamen non posset, commonuit eum Gregorius, si eo flagitio quantumvis occulto sauciatam gereret conscientiam, actutum agendam ipsi esse pœnitentiam, eamque à voluntaria sui depositione ordiendam. *Si in sacro Ordine constitutus, ejus te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere: sciturus in animæ tuæ periculo te ministrare, & Deo nostro sine dubio te reddere rationem, si hujus sceleris conscius, in eo quo es Ordine, celans veritatem, permanere volueris. L.2. Ep.44.*

III. In Monasteria plerumque segregabantur Clerici exauthorati. *Si Clericus cum hujusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, à suo remotus officio, pro suis continuò lugendis excessibus, in Monasterium detrudatur. L.3. Ep.9.* Si supinitate sua Episcopi Clericos post lapsum sinerent sacris Ordinibus, vel Ordinum functionibus adrepere, tam exitiali remissioni & corruptelæ vehementer intercedebat Gregorius, edicebatque, ut spectata diu ante ordinationem innocentia morum & castitas præludia & pignora veluti quædam essent perseveraturæ sanctimoniæ. *Pervenit ad nos quosdam de sacris Ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari: quod omnino prohibemus, & in hac re sanctissimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro Ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat. Sed ne unquam ii qui ordinati sunt, pereant, provideri debet, quales ordinentur, ut priùs aspiciatur, si vita eorum continens in annis plurimis fuit; si studium orationis, si eleemosynæ amorem habuerunt. L.3. Ep.26.*

IV. Nefariæ libidinis ergo cum depositus fuisset Presbyter Saturninus, sordidissimas manus suas Altaribus admoverat, divinæque quæ ibi immolatur victimæ: *De Saturnino ex Presbytero, &c. pervenit ad nos, quia postquam ex crimine lapsus fuit, & à Sacerdotis ordine est dejectus, ad explendum ministerium sacerdotii præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare.* Scripsit ad Lunensem Episcopum Gregorius, ut eum pœnitentiæ subjiceret, nec nisi imminente morte communione impertiret, nisi diuturnus pœnitendi fervor hanc illi gratiam expugnaret, ut ante id tempus inter Laicos communicaret. *Sin tua fraternitas talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei justè ad recipiendam inter Laicos communionem, etiam ante exitum debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate. L.4. Epist.5.*

Vides quò se usque effunderet dispensatio, inusitati in pœnitentiæ decursu fervoris contemplatione. Idem ipsum præcipitur, & ad alios inferiores Clericos æquè depositos exporrigitur in alia ad eundem Lunensem Episcopum Epistola. *Statuimus Diaconum & Abbatem de Portu Veneris quem indicas cecidisse, ad Sacrum Ordinem non debere, vel posse ullo modo revocari. Quem quidem Sacro Ordine privatum, in pœnitentiam deputare te convenit. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab Officio suo irrevocabiliter depositi, inter Laicos communionem accipiant. Saturninum verò ex Presbyterum, ut nunquam ad Sacri Ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cavere decrevimus. Ep.16.* His perspicuè patet, qui ita ejiciebantur, nullam eis remeandi superfuisse facultatem. Quod & alibi rursum palam fit: *Quemquam criminaliter abscedentem, in locum de quo lapsus est, nulla permitti ratio revocari. L.6. Epist.39.*

V. Eadem præcepit Gregorius horum Clericorum depositorum Metropolitano, Episcopo Mediolanensi, quem etiam atque etiam monet totam Ecclesiæ disciplinam eo uno capite enervari & frangi, nec jam futuros ullos pœnitentes veros, sed pœnitentiæ simulatores, si qua residua fiat vel scintilla spei, fore ut expleta pœnitentia restituantur. *Si lapsis ad suum Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ, dum pro reversionis spe pravæ actionis desideria quis concipere non formidat. L. 4. Epist. 17.* Presbyteris quidem post strenuam scelerum pœnitentiam annuebat lubens Gregorius regimen Monasteriorum; honoratiorem concedebat locum, si ex Monachis essent; quin & Abbatis provinciam exercere patiebatur; sed Ordinum & functionum sacrarum spem omnem circumscribebat. *L.4. Ep.4. L.6. Ep.20. L.7. Ep.25. L.10. Ep.34. L.11. Ep.59.*

VI. Ubi electio fiebat Episcoporum, nihil commendatius, nihil antiquius volebat haberi Gregorius, quàm ut essent sine crimine: etiam sine crimine occulto, quod volebat eos privatim interrogari. *Si nullis criminibus tenetur involutus, &c. Prius de criminibus, quæ impedire possunt, à te secretò requirendus est, à quibus si liber inventus fuerit, eligi jure potest. L.4. Ep.9.* Par diligentia erat in delectu Presbyterorum, eorum etiam quos de pœnitentiæ sacrariis, de Monasteriis inquam arcessebat. Nam ne Monastica quidem professio, abstergebat irregularitatem ex crimine affricatam, nedum quævis alia pœnitentia. Carebant Presbyteris Urbevetani, concessit eorum Episcopo Gregorius, ut ex Monasteriis aliquos sibi adsciscеret cum consensu Abbatum, sed ea indeclinabili conditione adjecta, ut criminis puram hactenus vixissent vitam. *Sed illud præ omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum qui in hoc officio sunt constituendi, subtiliter debeatis inquirere, & tunc eos, si digni fuerint, ordinare. Si verò aliqua in eis culpa claruerit, quæ hos ad hunc Ordinem canonica probi-*

hibitione provehi non permittat, nullius vobis supplicatio, aut gratia persona surrepat, ut talibus debeatis manum imponere: ne, quod absit, hic honor, & illis pœna, & vobis incipiat esse peccatum. L.5. Ep.27.

Suo in Sicilia Nuntio scripsit, ut diligentissimè excuteret Presbyterum, qui Locrensi Episcopatui destinabatur. *Ad te facito evocari, atque cum studii sui sit, de criminibus qua ad Episcopatum accedere non permittunt, cum omni sublimitate requirere. Et si eorum se expertem responderit, &c. L.6. Ep.38.* Occulta erat confessio, fidesque babenda erat ei qui se innoxium profitebatur, cum nulla ei obstreperent indicia. Ex quo rursum patet occultis quoque sceleribus septam fuisse Ordine januam. Non vacat hìc sigillatim referre omnes Epistolas, in quibus agitor de examine hoc secreto. *L.7. Ep.25. L.8. Ep.65. L.9. Ep.13.* Non possum tamen omnino silere quod ad Episcopum Firmanum scribebat Gregorius de clandestinis inquisitionibus faciendis de moribus ejus, qui vitam ducebat religiosam, & quem Episcopum creare meditabantur. *Volumus, hunc, ut tua fraternitas ad se venire faciat, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, qua per legis sacra regulam morte mulctanda sunt, obviant, &c. Si qua verò gravia obviant, multò magis admonendus est, ut saculum relinquat, & hac perfectiùs defleat. L.12. Ep.6.* Quorum summa hæc est, qui haustam è baptismi fonte innocentiam capitalibus criminibus maculavere, debere eos ad Monasticum potiùs institutum, quàm ad sacerdotium voluntatem & studia sua conferre.

· VII. Sed non oscitanter hæc transilienda sunt sanctissimi Pontificis verba: *Crimina qua per legis sacra regulam morte mulctanda sunt. Ibidem.* Ea erant mortalia & capitalia crimina, quæ Cleri aditum obstruebant. Iisdem pene verbis idem alibi: *Ea qua in textu Heptatici morte mulctata sunt. L.7. Ep.50.* Quæ lex Mosayca morte plectebat crimina, ea indubiè mortali vulnere animam sauciabant. Iis Ecclesia pœnitentiam indicebat, & desperationem sacrarum Dignitatum. Verùm huic Gregorii regulæ accedere debent illa additamenta, de quibus dictum est suprà: ubi fornicatio, copula carnalis cum uxore ante ordinationem ducta, perjurium & id genus alia, irregularitatis nota inurebantur, quamvis corporis morte secundùm priscas leges in ea non animadverteretur.

VIII. Nec illud etiam dissimulandum, culpas quasdam fuisse, quæ lethales videri possent, & quæ suspensione, seu brevi excommunicatione plecterentur: quin immo quæ pœnitentia eluerentur, nimirum secessu in aliquod Monasterium: & quibus tamen nulla aspergeretur irregularitas. Erat certè suspensio brevior quædam excommunicatio, & quę à depositione multùm discreparet. Erat quin immo gradus quidam pœnitentiæ, cum in Monasteria compingebantur. Laudavit Gregorius Saturninum Jaderanum Episcopum, qui non suspenderat tantùm se ipsum, sed & Monasterio se incluserat, ut eo pœnitentiæ genere expiaret maculam communioni cum Archiepiscopo Salonæ excommunicato affectatæ. *Ut sola nullatenus patereris esse segregatione contentus: nisi & in Monasterii te claustra recipiens, dudum commissa defleres. L.7. Ep.12.* Ideo & peracta pœnitentia in pristinam à Gregorio revocatus est sedem & communionem: *Quantum hoc culpa offenderat, tantum pœnitentia mitigavit.* Idem alibi Pontifex excommunicationi & pœnitentiæ semestri in Monasterio peragendæ addicit Episcopos, qui innoxium sententia damnationis percusserant: *Excommunicati sex mensibus in Monasterium ad pœnitentiam agendam mittendi sunt*: eademque ferit pœna eos, qui innoxio successorem suffecerant; *Item communione privati sex mensibus ad agendam pœnitentiam in Monasterio deputentur. L.12. Ep.52. 53.* At is verò qui ambitionis æstu abreptus sedem invaserat innocentis per vim & per summum nefas ejecti, irrevocabili degradatione meritò contenebantur. Joannes Defensor, quem ad hujus sententiæ executionem in Hispaniam delegaverat Gregorius, mitiores æquo pronunciavit has fuisse pœnas; sed ita consentaneum esse Sacerdotio, ut vincat semper pietas, clementia dominetur. *Et quanquam hujusmodi temeritatem legum censura districtissimè feriat; Ego tamen legum vigorem sacerdotali moderatione temperans. L.4. Ep.51.* Missas facio & alias id genus culpas, quæ cum lethalia inferrent animæ vulnera, non tamen depositione puniebantur. Hæc utique diligenter animo mandanda sunt, & in memoriam revocanda, quæ sanctissimus Pontifex frequenter inculcat, qui piè in Monasticis institutis vitam duxerint, posse eos Ordinibus sacris exornari, si conscientiam famamque nullo ejusmodi crimine fœdaverint, quæ lex Mosayca morte feriebat. *Si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, qua in Testamento veteri morte mulctantur. In. Dial. L.2. c.16.*

IX. Præstructis his tot invictissimis documentis indeflexæ Gregorii constantiæ, ut ne fineret sacris Ordinibus functionibusque adgregari eos, qui flagitio quopiam vitam maculassent, quamquam postea gnaviter in pœnitentiam incubuissent: jam arduum non erit fraudem odorari ejus additamenti, quo adulterata est Epistola Gregorii ad Secundinum Monachum, & ubi Clerici post pœnitentiam Ordinibus suis, quasi jure postliminii restituuntur. *L.7. Ep.54.* Cum unus hic locus repugnet tot conspirantibus aliis ejusdem Gregorii testimoniis, iisque & numero, & perspicuitate præcellentibus, facile est olfacere fraudulentiam audaciamque indocti interpolatoris, à quo & Epistola Isidori ad Massanum subornata non immerito existimatur.

X. Nec alium suspicor authorem hujus commenti fuisse, quàm illum ipsum Isidorum Mercatorem, qui supposititias tot Epistolas vetustioribus Siricio Pontificibus Romanis affinxit, quade impostura nunc quidem inter doctos convenit. Nova hæc commentitiarum Epistolarum farrago ex Hispania in Gallias influxit ineunte sæculo IX. primusque Hincmarus Remensis Archiepiscopus eam Gregorii laudavit adulterinam Epistolam, necnon & aliam persimilem Callisti Papæ, ab eodem fraudulento architecto fabricatam. *Hincmar. in Capitul. ad Presbyt.* Angliæ complura, nonnulla etiam Galliæ vetustissima manuscripta eruta sunt, in quibus spurium illud Epistolæ Gregorii additamentum non legitur.

XI. Sed eam legisse Epistolam refutasse est; adeo quot lineæ, tot allucinationes, tot flagitia. Barbarus stylus, sermo inconditus & inconcinnus rationis & judicii prorsus inops. Vel in ipso exordio tota statim barbaries incurrit in oculos: *Tua sanctitas hoc à nobis requisivit, ut sibi de Sacerdotali Officio post lapsum resurgendi scriberemus, dum se dicit de hoc Canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi, alias nequaquam posse. Ideo sanctas nos generalee Synodos à Nicana incipientes hanc cum reliquae quatuor veneramur, quia ipsam sequentes, catera in cunctis Canonicis sententiis unanimiter concordant.* Eccubi usquam tanta inconcinnitas, insulsitasque? Gregorii scripta germana nec primoribus labris degustavit, si cui possint hæc Gregorium olere, vel sapere? An his verbis, vel Monachus Pontificem percontaretur, vel Monacho rescriberet Pontifex? Conflictatio quædam Canonum mutua proponitur, nullum verbum, nulla litera reponitur, quo ea conciliari ac sedari possit. Sed hinc patet eundem

bunc

cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatûs adipisci. Quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum. Ep.1. c.14.

X. Hodierna nonnihil dissidet Theologorum Schola, in ea quæstione, in qua priscæ Synodi & antiqui Pontifices vehementer consentiebant. An videlicet Diaconi, aliique Clerici inferiores Ordinum suorum functiones obire possint citra novi sceleris labem, ante expiata Sacramento Pœnitentiæ priora aliqua flagitia, quibus sauciatam gerunt conscientiam. Non difficile est divinare, quam in partem hic inclinet antiquitas, cum adeò non permitterent tunc Pontifices Synodique, ut ante peractam pœnitentiam Ordinum functiones ederent, ut nec post eam peractam id essent concessuri. Quin & ubi graviori necessitate quapiam coguntur aliquid remittere de Canonum rigore, ad Ordines minores admittunt illi quidem pœnitentia perfunctos, sed & lege, ut nec Evangelia, nec Paulinas publicè in Ecclesia legant Epistolas, nec vasa sacra contrectent.

Et hinc augurari fas est de verbi divini prædicatione quid antiqua statueret disciplina, an ante, aut saltem post ablutas per pœnitentiam scelerum maculas, ea defungi liceat. Cum enim ea quidem functio & Apostolica sit prorsus, & eminentiorem quandam redolere debeat sanctitatem, longè superabat lectionem sacrarum Novi Testamenti paginarum, inter sacrificii solemnia; cum hanc lectionem non paucæ Ecclesiæ etiam Lectoribus committerent. Ancyrana Synodus Presbyteris in scelus lapsis prohibet sacrificare & prædicare, *Can.1. 2.* Eademque de causa prohibet Diaconis, ne panem & Calicem sacrificii offerant, neve alta voce pronuntient, quod pronuntiare, seu prædicare solebant: Huc tantisper digressi, non longè à proposito aberravimus.

XI. Nicænos Canones mordicus retinet inexorabilis censor Innocentius I. & à Clero facessere eos jubet, qui etiamsi expleto pœnitentiæ curriculo, inscripti ei fuerant. *Innoc. 1. Ep.6.* Nec clementiores se esse voluerunt Zosimus & Hilarius Pontifices ejusdem primæ Sedis, sicut nec Gelasius: qui sancit, ut juxta diligentiorem Canonum normam, gradu ejiciantur omnes, qui Clero Ordinibusque obrepserunt, cum sceleris puri non essent: aut qui post ordinationem suam in ejusmodi flagitium aliquod prolapsi sunt. *Zosim. Ep.1. c.3. Hilar. Ep.2. c.4. Gelas. Ep.9.*

XII. Redeo ad illud ex Siricio suprà observatum, Clericos quolibet flagitio contaminatos, non tamen publicæ subditos fuisse pœnitentiæ, non impositionem manuum cum pœnitentibus publicè subiisse, per singulas synaxes; non in cinere & cilicio prostratos jacuisse, non alia denique subisse munia squalloris & dejectionis pœnitentium insignia: Id honoris & reverentiæ habebatur Sacerdotio, ut ne iis manus homi dejectis imponerentur, qui aliis imposuerant; ut ne prostrati jacerent, ut ne Altaribus, ut ne ad fidelium pedes provolverentur, qui hæc humilitatis officia à pœnitentibus ipsi antè expresserant. Denique verendum erat, Clericorum lapsibus ne magis offenderentur fideles, quàm pœnitentia ædificarentur, excitarenturque ad pietatem. Itaque privatim pœnitentiæ labores subibant: ad Ordines autem & Beneficia irregulares & absoni habebantur, quòd irregularitatem non pœnitentia flagitii, sed flagitium ipsum inureret. Audiendus de his Leo Papa Epistola ad Rusticum Narbonensem Episcopum. *Alienum à consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundùm quod scriptum est: Sacerdos si peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa. Cap.2.* Eandem in Africa disciplinam declarat Carthaginensis Canon apud Ferrandum in Breviario Canonum: *Ut Diaconi vel Presbyteri, si a ministerio remoti fuerint, non eis manus, vel tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponantur. Cap.118.*

XIII. Perantiqua jam tum erat ea disciplina ævo Leonis Papæ, cum eam ille velit fuisse ex Apostolica traditione derivatam. Id equidem interpretor eo sensu dici, quo ait Hieronymus, condocibile esse, ut unaquæque Ecclesia traditiones Apostolicas auguretur esse consuetudines peculiares suas. Certissimè enim traditioni Apostolicæ innititur authoritas Ecclesiæ, quæ tuendę pacis & concordię ergo pondus addit & stabilitatem antiquis omnibus Ecclesiarum usibus moribusque. Non dissimili sensu donanda sunt hîc ea Leonis verba, sicut & aliorum complurium paris antiquitatis decretorum, quibus ejusdem modi verbis antiquitas conciliatur.

Ut enim ad rem ipsam propiùs accedam, inficias ire vix quisquam potest, quin prioribus tribus sæculis subjicerentur Clerici flagitiosi iisdem pœnitentiæ legibus, quibus Laici, iisdem pœdoribus, squalloribus, laboribus. Ita enim Apostolici Canones palam faciunt: *Si quis Clericus, &c. cum pœnitentiam egerit, ut laicus recipiatur. Can. 61.* Accedunt & Canones Eliberitani: *Diaconus si sponte confessus fuerit, placuit eum acta legitima pœnitentia post triennium accipere communionem. Can.76.* & Canones Neocæsarienses. *Presbyter si fornicatus fuerit, expellatur, & ad pœnitentiam deducatur. Can.1.* Suffragatur & exemplum Natalis Episcopi apud Eusebium: *Non modò ad Cleri, sed ad Laicorum genua advolvitur. Hist. l.5. c. ult.* Denique exemplis longè pluribus apud Cyprianum res conficitur, ubi Episcopi ipsi pœnitentiæ stationibus subjiciuntur. *Episcopatum deposuisse, ad agendam pœnitentiam conversum. Epist.68. 50. 52. 64.* Quin & quarto excurrente sæculo ejusdem priscę severitatis in Clericos vestigia quædam superfuere. Sabinianum enim Diaconum scelerosum ad pœnitentiam cohortabatur Hieronymus: *Hortatus sum, ut ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris. Epist.48.*

XIV. Hæc verò disciplinæ exterioris varietas & alternatio, in tanto sæculorum decursu, nihil omnino officiebat, quin potius famulabatur sanctimoniæ & religioni, quæ semper eadem & invariata vigebat in Ecclesia. Si enim initio Clerici promiscuè cum Laicis sordibus pœnitentiæ & squallori subjiciebantur, id eò fiebat, quòd criminis enormitas eos omnibus Sacerdotii ornamentis orbasset & prærogativis, atque in Laicorum sortem dejecisset. Si quarto desinente sæculo jam non permissi sunt amplius Episcopi, Presbyteri, Diaconique cum Laicis publicæ pœnitentiæ illuviem subire: eo id consilio factum, ut ita scelerum pœnas darent. Ut ne eorum dedecore Clerus universus deturparetur. Secretâ pœnitentiâ & Sacerdotii honori consulebatur, & qui ordinem sanctissimum dehonestaverant, pœnas dabant. Verùm hæc consuetudinum diversitas aliis aliisque temporibus & locis, ipsamet universa eò conspirabat, ut Sacerdotalibus functionibus proscriberentur, qui scelere quovis earum sanctimoniam dedecorassent, nec unquam ad eas revocarentur, quantumvis strenuissimæ pœnitentiæ stadium decurrissent. Nam post

hanc

hanc etiam privatam, aut semipublicam pœnitentiam nemo unquam tunc quidem ad virginalia Hostiæ sacrificium & ministerium redintegrabatur.

XV. Existimo tamen si penitissimam scrutemur Ecclesiæ antiquitatem, inter ipsa ejus primordia austeritati indulgentiam præcucurrisse, Christumque ipsum cœlestem & sempiternum Pontificem, dum in terris ageret, hanc misericordiæ regulam dedicasse, speciemenque in eo ipso edidisse, quem Ecclesiæ suæ Caput, sui Vicarium designavit. Post lapsum suum Petrus non Sacerdotio tantùm, sed apici & summo fastigio Sacerdotii restitutus, & à Christo ipso restitutus est; qui in primo & Principe Christiani orbis Episcopo exemplum sanctire & monumentum excitare voluit humanitatis & indulgentiæ, quod posteriora omnia sæcula mirarentur. Ea fuere initia & prima Ecclesiasticæ disciplinæ fundamenta, clementiæ & humanitati suavissimæ superstructa. Nec sanè ipsius universalis Ecclesiæ origo scaturire potuit alio ex fonte, quàm effusissimæ Dei misericordiæ, invictissimæ charitatis Christi, indulgentiæ scelerum plenissimæ per baptismum datæ. Primas ergo tulit clementia, tum austeritas subsecuta est. Primigenia Ecclesiæ indoles, natura, & proclivitas indulgentiæ est, ut quæ Christi cruci innixa, sanguine ejus perfusa & coalita sit. Austeritas posterior accessit, clementiæ & indulgentiæ contemptæ vindex ultrixque. Ipsæ Canonicæ pœnitentiæ primùm mitiores fuere; ex humanitatis hujus aspernatione sæviendi necessitas orta est. Clementiæ & illud fuerat, quod Clerici pœnitentiæ consumpto curriculo iisdem gradibus redderentur, quibus exciderant. Ea restitutionis spes simulatas complurium pœnitentias peperit; cui pesti ut occurreretur, necessum fuit irrevocabiles lapsis decernere depositiones, ut seriò resipiscerent & nullo fuco, nullis simulationis præstigiis illudere se posse deinceps sperarent.

Io hanc doctrinam prævit nobis Augustinus, qui Donatistas hoc admonebat, si post hæreticæ pravitatis scelus pœnitentia expunctum finantur frui honoribus, & fungi muniis Clericatûs, eam esse salubrem dispensationem, qua Ecclesia utendum sibi existimet exemplo Christi, qui eandem humanitatem in Petrum ipsum explicuit. Si enim postea austeriores sibi leges præfixit Ecclesia, obviatum esse & falsis fraudulentis pœnitentiis. Verùm penes eam incolume semper esse jus, rigorem inflectendi & indulgentiæ postponendi, ubicumque publica vel utilitas fidelium, vel necessitas suaderet cogeretve. *Sed ne forsitan etiam de cæteris criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens, superbè ageret pœnitentiam, severissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitatis. Nam & Sanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutiùs muniretur; experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.* Ep. 50.

XVI. Id jam ab Optato scitissimè animadversum fuerat, Primatum Ecclesiæ à Christo collatum fuisse Petro pœnitenti, clavesque Regni cæteris Apostolis communicandas. *Bono unitatis Beatus Petrus, cui satis erat, si post quod negavit, solam veniam consequeretur, & præferri Apostolis omnibus meruit, & claves Regni Cælorum communicandas cæteris solus accepit.* Et infrà: *Stant tot innocentes, & peccator accipit claves, ut unitatis negotium formaretur. Provisum est, ut peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores.* L. ult. Hæc ex Optato miranda prorsus Christi dispensatio, qui principalem authoritatem clavium Ecclesiæ & Cœli commendavit non innoxio, qui noxios posset aversari & excludere; sed pœnitenti, qui ne pœnitentes quidem posset abigere, nedum innoxios.

Sed & illud observari par est, cum non omnia prorsus scelera, quæ fores Regni Cælorum occludunt, pœnitentiæ publicæ subjicerentur: non omnia etiam irregularitatem Clericis importasse. Ea quippe dumtaxat flagitia, quæ publicæ pœnitentiæ laboribus eluenda erant Laicis, Clericos ab ordinibus & functionibus sacris summovebant. Atqui à Morino invictissimè demonstratum est, scelerum publicæ pœnitentiæ obnoxiorum numerum paulatim crevisse, donec septimo circiter sæculo omnia prorsus ei necessitati subderentur; quo eodem quoque tempore contigit, ut publica tantùm crimina publicæ, occulta occultæ pœnitentiæ remediis sanarentur. Verùm tametsi tunc occulta crimina pœnitentiæ publicæ legibus eximerentur, non tamen ab irregularitatis absolvebantur vinculis. Hærebat ergo illis etiam clam perpetratis hæc irregularitatis infamia, quanquam non omnibus omnino, ut hic liquebit. Tritissimo tamen sermone à Sanctis Patribus dicebatur, crimine quovis Ordinum januam aditumque obstrui, quod crimen non diceretur tunc nisi capitale, cujus comparatione reliqua venialia videri & dici poterant.

XVII. Alibi certè docet Augustinus, nunquam à Petro peractam fuisse illam pœnitentiam publicam humilemque, de qua mentionem faciunt Canones Ecclesiæ. *Cavendum est, ne ita putetur egisse pœnitentiam Petrus, quomodo agunt in Ecclesia, qui propriè pœnitentes vocantur. Et quis hoc ferat, ut primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus?* Sed crimine ipso, non criminis pœnitentia illinebatur irregularitas. Itaque verissimè dicitur Petrus eximium in hac parte indulgentiæ exemplum fuisse, & potuisse Ecclesiam posterioribus his sæculis exemplo Christi sponsi sui eandem explicare humanitatem, cum hortabatur charitas, cum urgebat necessitas, & eos qui lapsi erant, his irregularitatum laqueis expedire, ut tradit author libri de Vera & falsa Pœnitentia, inter opera Augustini; ubi tamen id desiderat, ut rariuscula sint hæc exempla. C. ult.

Verùm illud imprimis observandum est, eam dispensationem, de qua disserit Augustinus, & cujus forma in Petro præluxit, ad eos spectare tantum qui jam ordinati sint. Cæteris enimà Paulo declarat Ordinibus interdictum omnino esse, si baptismo semel mundati, rursus inquinentur. *Ideo Paulus quando eligit ordinandos, vel Presbyteros, vel Diaconos, vel quicunque ordinandus est ad Præpositura Ecclesiæ, non ait, si quis sine peccato est; hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur. Sed ait, si quis sine crimine est, sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cætera hujusmodi.* Itaque videtur Augustinus ex Paulo flagitiis omnibus capitalibus irregularitatem indicere.

XVIII. Non declinavimus ab orbita, ubi ex Augustino & Optato patrocinium mutuati sumus posteriori disciplinæ. Nunc ad antiquiores rursus mores Canonesque reflectenda oratio est. Clericis omnibus id sedulò præcipit Julianus Pomerius, ut quolibet capitali crimine conspurcati, subducant ipsi sese sacris Altaribus, occultam & seriam pœnitentiam agant; nisi malint spontanea illa expiare

re confessione, & pœnitentiæ publicæ laboribus defungi. De restitutione autem ipsorum in Ordinum munia, post impletam pœnitentiam, prorsus silet. *Exceptis peccatis, quæ tam parva sunt, ut caveri non possint, pro quibus quotidie Deo clamamus, Dimitte nobis, &c. De vita contemplat. l.2. c.7.* Non excipit ergo nisi veniales culpas: *aliquod crimen occultè admittunt, &c. Illud propriis confessionibus produnt, aut ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferant.* Eidem ergo legi obstringebantur crimina quælibet quantumvis occulta.

XIX. Narrat in Historia Lausiaca Palladius, ut à sanctissimo viro Macario ad resipiscentiam adductus sit Presbyter, carnalium antè voluptatum cœno immersus, spoponderitque se nunquam amplius Sacramenta celebraturum, sed in laicorum turba latitaturum reliquo vitæ tempore. *Spopondit se amplius non peccaturum, nec Altari ministraturum, sed sortem laicam amplexurum, Hist. Lausi. c.20.* Præclarè adnotavit doctissimus vir Valesius, ex Eusebii verbis colligi non posse, quod Joannes Apostolus præfecerit Ecclesiæ juvenem illum, quem ex Latronum contubernio abstraxerat, sed quod Ecclesiæ restituerit. *Restituit Ecclesiæ. Nota in hist. Euseb. p.52.*

CAPUT LVII. *P.2. l.2. c.15.*

De Irregularitate criminum capitalium VI. VII. & VIII. sæculo in Hispania.

I. Ennumerantur irregularitates ex Concilio IV. Toletano.

II. Hormisdæ Papæ authoritas & ratio. Cum censor sit criminum sacerdos, merito crimine quolibet arceri quemlibet à Sacerdotio.

III. Irregulares sunt pœnitentes, non propter pœnitentiam, sed propter crimen. Probatio ex iis, qui adventante morte pœnitentiæ habitum induebant, etsi prorsus innoxii, nec irregularitati subjiciendi.

IV. Ilerdensis Concilii delinimenta aliqua.

V. Aliorum Conciliorum vigor indeflexus. Exemplum Potamii Episcopi.

VI. Exemplum Gaudentii Episcopi.

VII. Quamvis occulto crimini irregularitas adhærescebat.

VIII. Probationes ex Isidoro Hispalensi.

IX. Ejus Epistola ad Massanum supposititia est. Probationes.

X. Aliæ ad idem probationes. Explicatur Canon Ancyranus, quem fabricator hujus Epistolæ minùs intellexit.

XI. Germana Isidori Epistola Conciliis consentanea.

I. IRregularitas impedimentum est Canonicum, quo tum Nominationes irritæ fiunt, tum Electiones. Postquam ergo verba fecimus de Nominationibus, antequam ad Electiones accedamus, edisserendas hîc adgredimur irregularitates, quas universas uno Canone complectitur Concilium Toletanum IV. *Deinceps qui non promoventur ad Sacerdotium, ex regulis Canonum necessario credimus inserendum, id est, qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamiæ nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam pœnitentiam admisisse confessi sunt. Can.19.* Hęc prima est irregularitas, quæ hic elucidabitur etiam prima, ut iisdem insistamus hujus Concilii vestigiis. *Qui in hęresin lapsi sunt, qui in hæresi baptizati, vel rebaptizati esse noscuntur.* Hæc altera est irregularitas, quæ & ipsa à crimine proficiscitur. *Qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut decisione aliquid minus habere noscuntur.* Hęc tertia est, partim ex crimine, partim ex defectu naturali, vel fortuito. *Qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, aut viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas aut fornicarias habuerunt.* Variæ sunt hæ bigamorum classes, ubi culpa nectitur cum defectu mysticæ significationis. *Qui servili conditioni obnoxii sunt. Qui ignoti sunt.* Nulla hic culpæ suspicio. *Qui Neophyti sunt, qui laici sunt.* Nemini non exploratum est, quam hi non sint idonei sacris Ministeriis. *Qui sæculari militiæ dediti sunt. Qui Curiæ nexibus obligati sunt.* Servitutes hæ sunt, quæ cum Clericorum libertate à terrenis omnibus vinculis absoluta, conciliari non possint. *Qui inscii litterarum sunt.* Laico non crimini vertitur ignorantia: at Clerico plurimorum ea scatebra est peccatorum.

II. Initium ergo fumimus à prima istarum irregularitatum, seu à convictione, & infamia, vel confessione criminis in publicæ penitentiæ stadio. Rescribens ad Episcopos Hispaniæ Hormisda, *Epist. 25.*, ex Canonum norma irreprehensibiles esse debere statuerat eos, qui Ordinibus essent initiandi, hoc est sine crimine, ut criminosos liberè & fidenter objurgare & corripere possent. *Irreprehensibiles esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis.* Nec verò pœnitentibus aditum ad eos ullum posse patere. *Sed nec de pœnitentibus quisquam ad hujusmodi gradum prophanus temerator aspiret. Quâ conscientiâ absolvat reum, qui se peccata sua populo scit teste confessum? Quod enim quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antistitem? Præferens miserandi criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.*

III. Quibus ex Hormisdæ verbis illud quoque manifestum est, non pœnitentia, sed crimine obstrui fores ordinum. Quod perspicuè rursum patet ex Concilio Gerundensi, à quo decernitur, ut quibus impositæ sunt manus, in pœnitentiam, ex gravi morbo decumbentibus, ii ad Ordines eniti possint, ubi sese & vires recuperarint, si modò nullo se unquam crimine, quo irregularitas illidatur, inquinarint: *Qui ægritudinis languore depressus, pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconvaluerit, caput pœnitentiæ in Ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum. Can.9.* Altero post sæculo idem confirmatum est in Concilio Toletano IV. *Can.54.*

IV. Ilerdense Concilium singulari quadam humanitate delectari videtur, quando Clericos adulterii reos, peremptæque adulterinæ suæ prolis, exauthorat quidem, sed post pœnitentiam Canonicam sedere patitur inter Ecclesiæ Cantores. *Si Clerici fuerint, officium eis ministrandi recuperare non liceat, attamen in choro psallentium, à tempore receptæ communionis intersint. Can.2.* Plus habet etiam admirationis hujus Concilii lenitas, cum Episcopis liberum esse jubet, ut Clericos semel carne lapsos, qui statim emerserint ex eo cœno, strenuamque exegerint pænitentiam, permittant prioribus suis Ordinum functionibus, nulla residua spe ad superiores Ordines eluctandi. *Hi qui altario Dei deserviunt, si subito insleuda carnis fragilitate corruerint & Domino respiciente dignè pœnituerint, maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiori tempore ab Ecclesiæ corpore segregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant, nec possint ad altiora officia ulterius promoveri. Can.5.* Si iterum tamen in easdem sordes revolvantur, jam nulla eis communionis degustandæ spes, nisi ubi animam agere cœperint.

V. Mul-

V. Moltò constantiùs Concilium Toletanum X. pro aotiquo Canonum vigore pugnavit, cum irrevocabili depositionis jaculo confixit Potamium Episcopum Braccharensem, quamvis jam videri posset consimile flagitium expiasse spontanea abdicatione, spontanea successione in carcerem, quo se ipse volens incluserat jam à novem mensibus, denique publica eriminis sui confessione in Concilio, tam voce, quàm scripto. Quæ omoia sinceræ & sine fuco pœnitentiæ argumenta, laerymis gemitibusque commendata, impulerunt illa quidem ut paulò remissiùs agerent: sed hæc ipsa lenitas & remissio infractam vel maximè Canonum observandorum austeritatem illustravit. Uno enim & inani Episcopi nomioe Potamium solati sunt; dignitate, aut functione qualicunque prorsus ioterdixeruot, ne & seipsos, & ipsum pari damnationis periculo immergerent. *Licet hunc paterna antiquitas sacris regulis dejicere ab honore decernat; nos tamen miserationis jura servantes, non abstulimus nomen honoris, quod ipse sibi sui criminis confessione tulerat, sed valida authoritate decrevimus, perpetua pœnitentia hunc inservire officiis, & ærumnis: providentes melius illum per asperam & damnosam ire pœnitentia solitudinem, ut quandoque perveniret ad refrigerii mansionem; quàm relictam in voluntatis sua latitudine, ad præcipitium dejici æterna damnatione.* Denique nequa residua speculâ deluderet & deluderetur Potamius, successor illi subrogatus est in Episcopatu, innovatusque est Canon pristinus Concilii Valentini, quo Episcopatu, Presbyteratu & Diaconatu extruditur, quisquis ordinationis tempore semetipsum gravat cujuscumque *mortalis eriminis* confessione.

VI. Ad Concilii XIII. Toletani Patres misit Gaudentius Episeopus, qui percontarentur, an inter angustias gravissimi morbi accepta pœnitentia, posset sibi reditus, Episcopales rursus attentare functiones. Responsum est à Synodo, posse, si modò nil lethalis eriminis admisisset, oil confessus esset. *Si se mortalium criminum professione propria non notarit.* Si enim crimine à Sacerdotio aliminamur: qui fieri potest, at & pœnitentia eriminum expiatrice eliminemur etiam? *Cum Sacerdos tunc sibi licitum sacrificare sciat, quando à malis actibus vacat, quâ ratione, qui pœnitentia remedium suscipit, quod datur in remissionem peccati, à sacrificiis divinis se abigit?* Can. 10. Declinandum est Presbytero, quo maculatur, nequaquam autem quo emaculatur; *Abigenda sunt ab omni Sacerdote, qua maculant, exercenda qua mundant.* Itaque tam Clericis consentanea est pœnitentia, quàm ab eorum instituto alienum crimen.

VII. Sed hujus Canonis illud potissimum animo mandandum est; si qui dum pœoitentiam subit, nihil sceleris confitetur: postea in sese regressus, aculeis se peccatorum quorundam clandestinis compungi sentiat: tum ille se sibi judici reum sistere debet, suo se judicio premere, damnare, excommunicare, adeoque exauthorare. Nec enim crimen eò irregulares faciat, quò publicum est, sed quò erimen est. *Caterum si sub pœnitentia perceptione consistens, nihil mortalis eriminis se admisisse prædixerit: attamen quod fateri hominibus erubescit, absconsum intra claustra sui pectoris delitescit; noverit ipse sibi potestatem esse concessam, ut juxta conscientia sua fiduciam, utrum audeat, aut non audeat sacrificare Deo, ex sui potius arbitrii potestate, quàm ex nostri judicii permissione procedat.* Quo manifestissimum fit, quicumque sibi intus elam & Deo reus erat ejus criminis, quòd omnes prorsus mortales fefellisset, irrevocabilis tameo eadem illa depositionis sententia seipsum comprimere debuisse, & ab omnibus muniis Sacerdotalibus abstinere. Si enim integrum fuisset crimen silentio premere, occulta illud pœnitentia abolere, nec dignitate interim exui, vel Beneficio; Eccur Episcopi, cæterique beneficiarii erimen suum nudassent? Eccur, quam effugere poterant depositionem, sua confessione provocassent? Eccur tanta in eos sævitia, qui doloris & pœnitudinis vi adigebaotur, ad denudandum crimeo suum: & in illos ex adverso tam intempestiva lenitas, qui tegendi, quàm expiandi criminis eupidiores; muniendæ famæ, servandæque dignitatis, quàm procurandæ salutis suæ amantiores, vel hioc esse prodebantur? Eccur sese ipse post crimen admissum abdicasset sponte sua Potamius? Eccur in Concilio publicam confessionem sceleris edidisset, si per Canones licuisset pœoitentia privata fungi, & eo suam servare sibi dignitatem?

VIII. Horum Conciliorum interpres locupletior Isidoto Hispalensi eorundem ferè temporum Episcopo, ne optari quidem potest. Atqui testatum facit ille, 1. Qui ab innocentia baptismo parta desciverit, eum spem omnem Sacerdotii abjicere debere, at sibi posthac inaccessi. 2. Qui se post Ordines susceptos mortali implicuetit flagitio, eum ab eorum sacris functionibus abstinere se ipsum debere. 3. Quantumvis occultum crimen non effugere Dei oculos, eòque & Ordinibus & Ordinum functionibus abstinendum ei esse, qui sibi conscius sit. Dicam infrà de his criminibus. *Quod autem qui post baptismum aliquo mortali peccato corruptus, ad Sacerdotium non promoveatur, lex ipsa testatur. Moyses enim præcepit Sacerdotibus, ne aliquod pecus vitiatam ad aram offerant, &c. Si enim is qui in Episcopatu mortale aliquod peccatum admiserit, non debet offerre panes Domino; quantò magis ante ordinationem peccator inventus, repudiari debet, ut non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores à Sacerdotio removet, consideret unusquisque, sciens quia potentes potenter patiatur tormenta: retrahat se ab hoc non tam honore, quàm onere; & aliorum locum qui digni sunt, non ambiat occupare. Qui enim in erudiendis atque instituendis ad virtutem populis praerit, necesse est ut in omnibus sanctus sit, & in nullo reprehensibilis habeatur: Qui enim alium de peccatis arguit, ipse à peccato debet esse alienus: nam qua fronte subjectos arguere poterit, cum illi statim possit correptus ingerere: ante doce te, quæ recta sunt. Quapropter qui negligit recta facere, desinat recta docere. De Eccles. Offic. l.2. c.5.* Hæc doctrina, hæc rationum summa Conciliorum Hispaniæ, quibus intercluditur aditus Ordinum & Beneficiorum omnibus sceleribus, etiam occultissimis.

IX. Hinc prorsus colligitur commentitiam illam esse ad Massanum Episcopum, quæ Isidoro tribuitur, Epistolam. *Inter opera Isid. p. 352.* Nugatoriè pene & inconditè ibi illa propinatur doctrina de Clericis ad suas revocandis functiones, post decursum pœnitentiæ stadium: quæ nec Isidoro consentiat semetipsum alibi luculentiùs interpretanti, nec Hispaniensi eo ævo Disciplinæ sacræ, nec decretis Conciliorum ejusdem ævi & regionis, quæ paulò antè protulimus. Sed ne fingi quidem potest alienius quidquam, aut insulsius ea, quam Scriptor iste commentatur concordia inter priscos Canones, quorum alii criminosos ab Ordinibus funditus summoveant, alii post peractam pœnitentiam hanc illis januam recludant. Tantum quippe abest, ut per antiquos Canones fas fuerit pœnitentia defunctis ad Ordines anhelare: ut pœnitentes universim irregularitatis notissimæ cauterio inurereotur: & quanquam ipsa irregularitatis iofamia non imprimeretur pœnitentiæ ipsi per sese: erat tamen in ore & in usu Conciliorum, Patrumque & Pontificum sermo ille tritissimus, Pœnitentes omnes & pœnitentia functos ad suscipiendos & exerceodos Ordines irregulares esse.

X. Illa ipsa exceptio eorum, quibus imposita fuerat pœnitentia, nullo notatis crimine, satis indicat superque, immunitate criminum, non pœnitentiæ fervore fores Ordinum pandi solitas. Hujus Epistolæ consarcinator duos in sui defensionem Canones astruit, quibus tota hæc ejus fabulosa commentatio destruitur & dissipatur. His enim definitur, ut Presbyteri & Diaconi, quibus cruciatuum vis extorsit, ut Idolis thuris aliquid adolerent, quique pœnitudine mox ducti, pugnæ se reddiderunt, nobilemque reportarunt palmam; in totum à functionibus Ordinum abstineantur; quanquam sedere deinceps sinantur inter Presbyteros & Diaconos, & copia fiat Episcopis, ut Diaconis plusculum aliquid indulgeant. *Can.* 1. 2.

XI. Hanc Gratianus laudavit Epistolam, quòd eam senserit sui ævi disciplinæ consentire, de qua inferiùs agemus. *D. 50. C. Domino sancto.* Poterat ille hoc se errore exuere, si protulisset veram Isidori Hispalensis Epistolam ad Helladium, aliosque Episcopos synodicè collectos ad definiendam causam Cordubensis Episcopi, qui infanda se carnis voluptate contaminaverat. Hortatur Isidorus hac Epistola Episcopos, ut tota se arment severitate Canonum, ad ulciscendam contumeliam gravissimam Sacerdotali Collegio irrogatam. *Cum effusione lacrymarum vestram sanctitatem deposcimus, ut idem lapsus, sancto cœtui vestro præsentatus, agnito à vobis confessionis eloquio, synodali sententia, à gradu Sacerdotii deponatur. Melius est illi, ut temporaliter deponatur à vobis, quàm æterno damnetur judicio. Levior est illi præsentis temporis ignominia, quàm futura gehenna tormenta. Sciat enim se amisisse nomen & officium Sacerdotii, qui meritum perdidit sanctitatis. Quapropter judicii vestri decreto, pœnitentia perpetim flagitia perpetrata lamentatione deploret, &c. Pag* 694. *ejus operum.* In hoc verò contextu tota refulget superiorum Hispaniensium Canonum indoles, austeritas, disciplina, contextio verborum ipsa. Denique non aliam lapso huic Episcopo spem ostendit Isidorus, quàm remissionis peccatorum, post expletum cum vita ipsa sua pœnitentiæ curriculum. *Fortasse porriget illi manum quandoque Spiritus Sanctus, ut per dignam satisfactionem mereatur accipere peccatorum remissionem.*

C A P U T LVIII. *P. 2. l. 2. c. 16.*

De irregularitatibus criminis in Gallia, iisdem mediæ ætatis sæculis VI. VII. VIII.

I. Gallicanis Conciliis pœnitentes irregulares.

II. De Episcopis rarus sermo ante lapsum Contumeliosi.

III. Intercedit Cæsarius, ne mitiùs in eum consulatur.

IV. Universim Concilia & Pontifices criminum omnium convictos Cleri liminibus ejiciunt.

V. Quantumvis occulta crimina irregularitati obnoxia.

VI. VII. Nova testimonia in eos, qui prioribus uxoribus suis post ordinationem copulabantur.

VIII. IX. Exempla contraria Episcoporum Arverni & Laudunensis. Responsio.

X. XI. Alia exempla.

XII. XIII. Confirmatio antedictorum ex Epistolis petita Zacharia Papa, & Bonifacii Archiepiscopi.

XIV. Necessariò & cum laude dispensatione usus est Bonifacius, iis locis, temporibusque & causis, quæ Ecclesiam tandem coegerunt, ut extremis his sæculis temperatiori disciplina sese accomodaret.

I. NEC minùs religiosè Gallicana Ecclesia Ordinibus & sacro ministerio noxios & pœnitentes omnes interdicebat. Concilium Agathense aditu etiam illos minorum Ordinum propulsat, & si qua fraude irrepserint, Diaconatûs & Presbyteratûs muniis propriis eos arcet. *De pœnitentibus id placuit observare, quod Sancti Patres nostri synodali sententia censuerunt: ut nullus de his Clericus ordinetur: & qui jam sunt per ignorantiam ordinati, ut sicut bigami, aut internuptarum mariti, locum teneant: ministrare Diaconus, aut consecrare ad Altare hujusmodi Presbyter non præsumat. Can.* 43.

Concilium Aurelianense I. Presbyteros & Diaconos omnes gradu dejicit, capitalis flagitii affines. *Si Diaconus aut Presbyter crimen capitale commiserit, simul & officio & communione pellatur. Can.* 9. Si extrema premat necessitas, unum id permittit, ut baptismum donent. *Si Diaconus aut Presbyter pro reatu suo se ab Altaris communione sub pœnitentis professione submoverit, sic quoque, si alii defuerint, & causa certa necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizari. Can.* 12.

Horum Conciliorum verbis capitalia omnia continentur crimina, & irregularitati subjiciuntur, quantumvis occulta. Idem habet de pœnitentibus Epaonense Concilium: *Pœnitentiam professi ad Clericatum penitus non vocentur: Can.* 3. Presbyterosque & Diaconos flagitio quolibet sordidatos in Monasteria conjicit, ubi reliquum vitæ tempus omne pœnitentiæ impendant. *Si Presbyter aut Diaconus crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus, in Monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quamdiu vixerit, communione sumenda. Can.* 22.

II. Capite superiori patuit non semel in Hispania adversùs Episcopos ipsos incontinentes rigore Canonum toto sævitum esse. At hi Gallicani Canones distringuntur tantummodo in Presbyteros, Diaconos, atque inferiores alios Clericos iisdem sordibus implicatos. Non alio quidem ex capite necesse est eam diversitatem arcessere, quàm ex eo quòd Synodorum providentia in eos maximè excubet errores lapsusque emendandos, qui quolibet loco & tempore serpunt. Juvat tamen observare, Episcopos Galliæ in varias scissos fuisse sententias, cum ventilari cœpit causa Regiensis Episcopi Contumeliosi, qui carnalis flagitii infamia Ecclesiam Gallicanam conturbaverat. Consuluit Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus Joannem II. Papam, à quo accepit Breviculum Canonum, quibus Episcopus capitalis flagitii conscius irrevocabilis depositionis mucrone confoditur: accepit & Epistolam, qua spes veniæ & dispensationis prorsus amputabatur. *Dolemus de amissione Pontificis, rigorem tamen Canonum servare necesse est. Atque ideo prædictum ab Episcopatûs ordine nostra suspendit authoritas. Nec enim fas est pollutum criminibus, sacris ministeriis deservire. Sed te ordinante in Monasterio dirigatur, ubi in pœnitentia lacrymas effundere non omittat, &c. Conc. Gal. tom.* 1. *pag.* 232.

III. Suus Cæsario exacuendus fuit zelus adversùs molliores quosdam Episcopos, qui ut Collegæ parcerent, totum Episcopale Collegium dehonestatum ibant; nec quidquam pensi habebant, nec verebantur, ne absolvendo Contumelioso damnationis sententiam in Pontificem, in Nicænos Patres dicerent, & in tot alia Concilia, qui Contumeliosum prædamnarant. *Sed fortè major est in illis pietas, quàm in trecentis decem & octo Episcopis; major in illis misericordia, quàm in Sancto Joanne Apostolico Papa; major charitas, quàm in reliquis Sanctis Sacerdotibus, qui hoc pro exemplo vel remedio Ecclesiarum, suis definitionibus deliberaverunt.*

Præ-

Præceps ruit quisquis assurgit supra tot sanctissimos Episcopos: quisquis insignem rem tuetur, ipsi patrocinatur sceleri, & malum curando exulcerat. *Qua est ista justitia inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare?* Denique contestatur Cæsarius, qui sacrum ministerium ita profanarunt, eos ita ejiciendos esse, ut omnes eis posterum aditus obstruantur, & restitutionis spes præcidatur, juxta scita Canonum. *Et ideo justum est, ut dum eis, secundum omnium Canonum statuta, redeundi ad honorem aditus clauditur, tandem aliquando tam gravi malo finis congruus imponatur.* Sede sua motus est Contumeliosus, appellavit, appellationem admisit Agapetus Papa, mandavitque ut dum Judices in partibus delegare posset, ea Ecclesia à Visitatore Episcopo regeretur, aleteturque ab Archidiacono Contumeliosus, suspensus interim ab omni Episcopali ministerio, & à potestate offerendi.

Non minùs indulgentes fuissent Concilii Cabilonensis Patres anno 582. adversùs duos cotaminatores magis Episcopatûs, quàm Episcopos, Salonium & Sagittarium: nisi post adulteria & homicidia, quæ illi stupendum in modum effœminati, non depositione, sed pœnitentia sola elui posse sperabant, accessisset crimen læsæ majestatis. Ita rem narrat Gregorius Turonensis: *Non solùm de adulteriis, verùm etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc per pœnitentiam purgare censentes Episcopi, &c.* Baron. an. 582. n. 9.

IV. Cum hæc ita se habuissent, indiscriminatim jam comprehendi cœpere & Episcopi in Canonibus, qui hac de causa edebantur. Concilium quippè Aurelianense V. ita edicebat: *Nulli viventi Episcopo alius superponatur, aut superordinetur Episcopus, nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit.* Can. 12.

Concilium Cabilonense anni 650. ad Theodosium Episcopum Arelatensem scripsit, debere eum, cum in numero fuisset pœnitentium, inter depositos etiam semet segregare, usque ad proximam Synodum. *Nam & scripta, qualiter vos constitit esse professos, vestra manu vidimus, & Comprovincialium vestrorum manibus. Unde vos credimus jam legisse, aut penitus ignorare, quod qui publicè pœnitentiam profitetur, Episcopalem Cathedram nec tenere, nec regere potest.* In responsis ad Bonifacium Archiepiscopum Zacharias Papa jubet ut in Concilio Galliæ Episcoporum dejiciat sede & gradu Episcopos, Presbyteros, Diaconosque fornicationis vel adulterii convictos, vel fusi sanguinis Christianorum, vel Paganorum in bello, qui sese præter fas immiscuerint. *Tua fraternitas in memorato Concilio, si quos repererit Episcopos, Presbyteros & Diaconos contra Canones vel Statuta Patrum excessisse: id est, in adulterio, vel fornicatione inventi fuerint, vel plures uxores habuerint, aut si sanguinem Christianorum sive Paganorum effuderint, vel etiam aliis capitulis Canonum obviarunt, nulla ratione permittat sacerdotio fungi.* Conc. Gal. t. 1. p. 533. Cumque hi Sacerdotii profanatores nescio quas aliquando venditarent dispensationes Pontificias, ne dignitate sua exciti possent: rescripsit Pontifex, commentitias, subdititiasque esse eas dispensationes, nec enim à Pontificibus unquam concedi dispensationes canonicis regulis inimicas: denique præcipit Pontifex, ut hujusmodi scelerum convicti inexorabili damnatione percellantur. *Nam & de sacerdotibus, qui adulteri & fornicatores probantur, & sibi ab Apostolica sede indultum esse testantur, & licentiam prædicationis sibi esse concessam; hoc nulla ratione credat tua sancta fraternitas; sed similiter in eis canonicam exerce vindictam. Non enim aliud te agere volumus, præterquam quod sacri præcipiunt Canones.*

V. Ex his duabus Zachariæ & Bonifacii Epistolis edocemur, quæ illa essent *capitalia crimina* & *mortalia* peccata, in quæ tot jacula indeclinabilis depositionis à Pontificibus & Synodis vibrata sunt. Zacharias Papa eo numero fuisse addocet adulterium, fornicationem, homicidium qualecunque, etiam in bello atque in prælio adversùs Gentiles; nec enim in bello prælioque cuicumque Clerici interserere se debent, aut manus ipsi conserere. Cætera crimina capitalia promiscuè ibidem his verbis insinuantur. *Vel etiam aliis capitulis Canonum obviasse repereris.* Commendat autem non multò post debere majores Clericos abstinere se ab uxoribus, si quas ante Ordinationem duxissent; sed an hujus legis prævaricator depositione plectendus foret, id verò non exprimit. Ita quidem à priscis Synodis & Pontificibus definitum fuerat: sed non injuria ambigeret quis, an hic Pontifex lenitate & remissione utendum sibi duxerit, eo loco & tempore, quo Clerus voragine quadam luxuriæ demersus erat. Retulerat enim ad Pontificem Bonifacius de causa tantum Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, qui quod horrendum dictu, uno eodemque tempore quaternas, quinasque, adeoque & plures lateri suo affixas concubinas habebant. Retulerat & de iis Episcopis, qui nulla quidem infanda libidine sese inquinabant, *erant tamen ebriosi, injuriosi, vel venatores.* De his postremis nihil rescribit Pontifex, eoque innuit forsan non debere has culpas depositione plecti. Universim tantùm confirmet, religiosissimè servandos esse Canones: *Quidquid aliud contra Ecclesiasticam regulam eos excessisse repereris, Canones sive instituta Patrum præ manibus habeto, & juxta quod in eis edoctus fueris, id serva.* Ibidem, pag. 580. Denique jubetur à Pontifice Bonifacius, totum distringere rigorem Canonum in eos Presbyteros, qui dum ordinarentur, superioris vitæ suæ pudenda flagitia dissimularunt. *Si quos Presbyteros, qui de initiis promoti fuerint: & antea criminalibus causis obvoluti, celantes peccatum suum, ordinati sunt; postmodum verò manifestata est eorum iniqua actio; hos Sacerdotali habitu privatos, pœnitentia submitte: non enim dedit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.* Quibus postremis verbis liquet hoc criminum præteritorum silentio exaggeratam fuisse irregularitatem, confessione verò quodammodo elevatam. Odit enim Deus non confitentem, sed occultantem scelera sua, quorum ipsa jam confessio detestatio quædam est; odit similiter Ecclesia simulatam ex occultatione criminum innocentiam, eorundem confessionem ex insucata pœnitudine profectam amplexatur, etsi sacris vel muniis, vel Ordinibus non statim admoveat.

VI. Ad Amandum Trajectensem Episcopum scribens Martinus I. Papa, laicos Clericatu summoveri pronunciaverat quocumque demum suo crimine, jam ordinatos irrevocabiliter exauthorari. *Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci. Sufficiat ei quoad vixerit, in pœnitentia perdurare. Si enim tales quærimus ad Sacros Ordines promovendos, quibus nulla ruga, nullumque vitæ contagium mentes & corpora prepediat: quanto magis, &c.* Absolutius dici non poterat restitutionis spem omnem exscindi.

VII. Miserat Joannes II. ad Cæsarium Arelatensem in causa Contumeliosi Episcopi Epistolam Siricii Papæ, qua Clerici majores dejiciuntur, qui ab uxoribus ante Ordinationem ductis, postea non continuissent; itemque Apostolicum Canonem; qui perjuros & fornicatores eadem depositione percellit. Addiderat & eum Cæsarius Arausicanum Canonem, quo damnantur Presbyter & Diaconus propter incestam jam cum priore uxore sua copulam. In Concilio III. Aurelianensi eadem exauthora-

ratione multabantur, qui adulterii, furti, vel falsi crimine se implicatos fuisse, vel convicti, vel confessi fuissent. *Si furtum, aut falsitatem admiserit, quia & ipsa capitalia sunt crimina*. Can. 7. 8. Quoad perjurium, biennii tantùm excommunicatione, seu suspensione feritur.

VIII. His ita præstitutis præfixisque tribus regulis, 1. quovis mortali crimine, sive publico, sive occulto, abdicatos fuisse Clericos. 2. Nec ubi ita semel abdicati essent, revocatos unquam fuisse. 3. Quolibet etiam crimine ejusmodi laicis occlusas fuisse in perpetuum Cleri Ordinumque fores: jam in his in contrarium exemplis, fruetur quisque suo judicio. Beatus Remigius Remensis Archiepiscopus in Epistola ad tres Episcopos Franciæ, assentiri videtur, ut Claudius Presbyter post exhaustum pœnitentię stadium à ministerio suo non cadat. *Con. Gall. Tom. 1. pag* 204. Verùm præterquam quod ejus Epistolæ contextus implicatus & perobscurus est, alioque deflecti facilè potest; dici potest rursus hoc fuisse veluti consectarium dispensationis ejus, quę orante Clodoveo Rege indulta fuerat: aut certè hoc fuisse singulare consilium Beati Remigii, cui cæteri Galliarum Episcopi refragarentur. Denique dubius magis & anceps animi hærerem circa hanc Epistolam, quàm circa tot Canones indubitatissimos superius accumulatos.

IX. Propè singulare facinus memorat Gregorius Turonensis ejus Episcopi, qui in Arverno Episcopatu Beato Austremonio successit. Senator ille fuerat, statimque ut initiatus sacerdotio fuit, uxorem à se ablegarat. At aliquanto post tempore, intempestæ noctis silentio illa Episcopalium ædium foribus cum astaret, querelisque illum suis fatigaret, domo tandem thoroque admissa est. Filiola suscepta, aliquando tandem pœnitudine sera, sed seria stimulatus Episcopus in Monasterium secessit, ex quo rursus ad Ecclesiæ suæ gubernacula rediit. *De perpetrato scelere condolens, acturus pœnitentiam, Diœcesis suæ Monasterium expetiit: ibique cum gemitu & lacrimis, quæ commiserat diluens, ad urbem propriam est reversus*. *L. 1. Hist. c.* 44. Huic exemplo illud Genebaldi Laudunensis Episcopi attexendum est, quod ab Hincmaro in vita Sancti Remigii & à Flodoardo in Remensi Historia proditum est. Fallacis spei ludibrio Genebaldus, dum frequentius diutiusque conversatur cum ea, quæ antè uxor sibi fuerat, nunc erat soror, ut eam regni cœlestis comparandi rationes edoceat, fœmineis tandem blanditiis emollitus ita & fascinatus est, ut filium ex ea filiamque susceperit. Piguit eum tandem, pœnituitque turpitudinis suæ, beatumque Remigium, cognatum & Metropolitanum suum interpellavit, ut tetro quodam ipsum carcere concluderet, ubi per septennium ita lacrymis, squallore & macerationibus carnis flagitii sui maculam absterfit, ut cœlestibus monitis parens tandem Remigius, throno Episcopatus, pristinisque eum functionibus reddiderit. *Surius die* 13. *Janua. c.* 42. *Flodoard. L.* 1. *c.* 14.

X. Arverni Episcopi exemplum, factum est, quod juri nihil possit officere; aut tantæ Canonum multitudini, ac perspicuitati opponi. Unius impunitate sceleris scelerum ultrix non abolescit, non debilitatur lex. Quod ad Genebaldum attinet, tam insolita & mirabilis tota ea quidem narratio est, ut miraculo magis esse possit, quàm exemplo: si nulla tamen ex parte labat rei gestæ fides.

Caducensis Episcopi pœnitentia à Gregorio Turonensi scriptis mandata, mera erat suspensio; nec ejus facinus ex eorum erat genere, quibus Canones irreparabilem irrogant depositionem. *Greg. Tur. L.* 8. *c.* 20.

Prætextatus Archiepiscopus Rotomagensis, ab exilio redux post obitum Chilperici Regis, Episcopatus sui administrationem recepit. Nimirum postquam Episcopus Parisiensis Regem Guntramnum Episcoposque cæteros certiores fecit, Synodum illam quadraginta quinque Episcoporum, quam Prætextato Fredegundis objectabat, abdicationis sententiam nullam tulisse, sed ipsummet Episcopos exorasse, ut pœnitentia sibi indiceretur. *Scitote ei pœnitentiam indictam à Sacerdotibus, non tamen eam prorsus ab Episcopatu remotum*. *L.* 7. *c.* 16. Ita memorat Gregorius Turonensis. Id quoque certo constare videtur, Episcopos eos, quos adversus Prætextatum ad Parisiensem Synodum Chilpericus evocarat, hac arte conatos esse Regem demulcere, & Prætextati dignitati consulere, atque hoc consilii ei dedisse, ut flagitaret ipse pœnitentiam sibi peragendam indici in religioso aliquo secessu. Ea verò spontanea pœnitentia nec irregularitatem affricabat, nec sacra quenquam spoliabat dignitate. Ebbo postea & Arnulphus Remenses Archiepiscopi, aliique forsan hac eadem arte memorabili grassati sunt, ut sævientibus iræ Regiæ procellis sese interim subducerent.

XI. Venio ad exempla ositatiora, & ubi juri & Canonibus locus fuit. Salonius Episcopus Ebrodunensis & Sagittarius Vapincensis Episcopus de homicidio, adulterio, aliisque sceleribus accusati, in Concilio Lugdunensi damnati, & Episcopatu abdicati sunt. *Præceperant Episcopi, ut qui talia commiserant, Episcopatûs honore privarentur*. *Gregor. Tur. l.* 5. *c.* 20. Assentiente Rege ad Romanum provocarunt illi Pontificem, à quo & restitui jussi sunt, quod fieri non poterat, nisi vel obreptione, vel venia Canonum facta. Verùm cum hi duo Episcopi in eandem flagitiorum colluvionem rursus se demersissent, de homicidio rursus & adulterio rei acti sunt in Concilio Cabilonensi. Cumque in eam propenderent Episcopi sententiam, ut pœnitentia potius, quàm irremeabili ejectione ea flagitia expiarentur, objectum est crimen Majestatis læsæ. Protinus discincti, & custodiæ traditi sunt, & successores eis designati; *Objiciuntur eis crimina & non solum de adulteriis, verùm etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc per pœnitentiam purgari censentes Episcopi, illud est additum quod essent rei majestatis, & patriæ proditores. Quâ de causâ ab Episcopatu discincti, &c.* *L.* 5. *c.* 27. Canonicis decretis consentiebat Lugdonensis hujus Concilii judicium, quibus irrevocabiliter dejiciuntur ejus generis facinorosi. Judicium verò Cabilonensis Concilii, quod indulgentiæ magis studebat, non tam judicium fuit, quam conatus quidam, ut à Pontifice & Rege iniretur gratia, qui ad lenitatem erant magis inclinati: *Hæc per pœnitentiam purgari censentes Episcopi*. Quibus verbis non definitiva insinuatur sententia, sed Episcoporum opinatio mollior remissiorque. Denique ejus Concilii decretorio judicio damnati sunt illi duo Episcopi, abscissa omni restitutionis spe. Pontificum denique & Conciliorum adversus Contumeliosum conspiratio, abundè prodit, etsi pauci aliqui mollescerent Episcopi, longè plores tamen pro Canonum observantia strenuè decertasse.

XII. His exemplis, paucisque forsan aliis apud Gregorium Turonensem, *L.* 6. *c.* 36., produntur quidem aut dispensationes aliquæ justæ, necessariæ, raræ; aut minimè excusandæ nonnullorum Episcoporum defectiones à necessaria Ordinis & Officii sui constantia, quod idem & de particularibus quibusdam Conciliis dici potest: at his certè obnubilari nequaquam potest lux Canonum splendidissima, aut obrui paucis prævaricationibus inultis Ecclesiæ legum invictissima sanctitas. Danielem Vintoniensem in Anglia Episcopum consuluit Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus, qua ratione versari deberet in Aula Regum Galliæ, quorum

rum gratia & tuitione egeret omnino, ad Apostolicæ Legationis suæ munia, & ad fidem circumjacentibus Ethnicis promulgandam: cum in eadem Aula essent, nec declinari à se ibi possent, qui ne Episcopatu deturbarentur, passim venditabant, post adulteria & homicidia perpetrata, posse adhuc cœlestis Agni sacerdotium & sacrificium exerceri. Abstinere se quidem ab Ecclesiastica horum communione: *In sacris Mysteriis Corporis & Sanguinis Domini, cum eis non communicavimus, sed & consilium & consensum eorum devitavimus.* Sed vitare se non posse, quin sibi quandoque occurrerent in Aula Regia: etsi Gregorio Papæ ordinatori suo pollicitus esset, si hos Præsules incorrigibiles experiretur, eorum se consortia declinaturum: *Recolo me ordinationis meæ tempore jurasse in corpore Beati Petri, taliam communionem me declinaturum, si eos ad viam canonicam convertere nequiverim. Epist.3.* Hoc scrupulo tum angebatur Bonifacii conscientia. Responsionem suam Vintoniensis Episcopus ea pietate & eruditione temperavit, quæ expectationem quam sustinebat, non falleret: Nimirum cedendum & assentiendum esse Canonum sanctitati, non multitudini prævaricatorum: si homicidæ non redintegrarentur communioni nisi desinente pariter vita & pœnitentia, non committi debere Sacerdotium Christi desperatæ privitatis Clericis; denique si vel bigamis non pateat aditus ad Clericatum, qui scelerosis aperiatur? *Si homicidis jugiter agentibus pœnitentiam, circa exitum vitæ perfectio, id est, Christi communionis gratia conceditur: incorrectis quâ ratione cura regiminis Christianæ conversationis injungitur? Aliter quâ consequentiâ sacerdotale officium usurpabit, cum qui viduam, aut secundam duxerit uxorem, à Clericatu coerceatur?*

XIII. Egbertum quoque Eboracensem sanctissimum Episcopum percunctatus est idem Bonifacius, super causa Presbyteri, qui cum nefarias libidines suas pœnitentia eluisset, ab Episcopis Gallicanis Parochiæ suæ regimen recuperaverat. *Dum invenero Presbyterum jam ante multa tempora lapsum in fornicationem, & post pœnitentiam rursus in officium gradus sui à Francis restitutus est, &c. Epist 85.* Quique Sacramenta dispensabat solus ingenti Parochianorum multitudini, quæ si eo abdicato destitueretur, fraudareturque & Pastoris & Sacramentorum subsidio, verendum erat, ne in Paganam superstitionem, à qua nuper emerserat, resorberetur. Simile veri est consensisse Egbertum dispensationi, cui compensatio tam necessaria suffragabatur. Non hæsitabat tamen Legatus Pontificius Bonifacius, quin ex vigore Canonum, etiam post actam pœnitentiam abjiciendus fuisset ille Parochus. *Si talem secundùm justissimos Canones abstulero, &c. Post pœnitentiam, &c.*

XIV. Non paulò molestiorem mox attingit causam Bonifacius, de Presbytero, qui Parochiam suam sanctissimè administrat, famaque pietatis floret; & qui Episcopo tamen suo clam confitetur facinus, quod Canones depositione mulctant: *Si invenero in peccamine lapsum, & iterum post pœnitentiam priori gradui restitutum; de quo omnis multitudo sacerdotum & populorum, bonæ opinionis confidentiam habuerunt; & si ille modò degradatus fuerit, secretum peccatum revelatum fuerit, & scandalizabitur multitudo plebium, & per scandalum plurimæ peribunt animæ, & à testatio erit maxima sacerdotum, & diffidentia ministrorum Ecclesiæ, ut omnes perfidos, nulli credentes, despectos habeant.* Fatetur Apostolicus vir visum sibi dispensatione utendum, tolerandumque potiùs, ut sacra obiret pœnitens Presbyter, quàm ut offensioni esset tantis populorum turbis, quibus hinc quanquam immeritò, suspecti tamen fierent Presbyteri omnes: satius denique sibi visum, non deponi eum, qui innocentiæ existimatione spoliari, & nocens declarari non posset, quin insontes omnes in eandem infamiam pertraherentur. *Quamobrem audacter præsumpsimus, patientes & consentientes illum in ministerio divino persistere, existimantes levius esse dubium unius hominis periculum, & audaciam, quàm ruinam & perditionem animarum pene totius populi.*

XV. Quanquam ergo Bonifacius tuendi Canonum vigoris cupidissimus esset, ut qui in ipsa ordinatione sua spopondisset, in seque recepisset, ne post accuratam quidem pœnitentiam passurum se, ut ad Altaria ministrarent, qui gravibus se piaculis post baptismum sordidassent: cogente tamen necessitate adductum fuisse liquet, ut non paucos hujusmodi toleraret. 1. In Aula Regum, ubi immedicabile malum & turba ægrorum ingens: quòd tam non posset tunc Ecclesia Reges exasperare, quàm eorum carere tuitione & benevolentia. 2. In Parochiis, quæ Pastoribus & adminiculis omnibus orbatæ fuissent, si pœnitentes Pastores ex censura Canonum facessere jussi fuissent. 3. In nonnullis Ecclesiis, ubi gradu moveri non poterat Presbyter clam pœnitens, quin propalaretur ejus flagitium, & hinc offensio crearetur populis, infamiaque in Clerum omnem redundaret. Inferiùs autem elucescet his iisdem experimentis, rationumque momentis factum esse, ut disciplina priori exolescente, posterior, eaque ægritudinibus nostris accommodatior succederet.

CAPUT LIX. *P.2. l.2. c.17.*

De irregularitate criminis in Italia & in Oriente, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Ancipitem semper & dubiam existimabat Gregorius pœnitentiam Episcoporum Clericorumque omnium, nisi restitutionis spes prorsus abrumperetur. Probationes.

II. III. IV. Probationes aliæ, spem reditus amputatam fuisse depositis semel Beneficiariis.

V. Presbyteris lapsis Gregorius, post pœnitentiam exhaustam, concedebat, ut monasteria regerent, ut Abbates crearentur; nequaquam verò ut sacerdotales functiones delibarent.

VI. Occultorum conscios criminum nihilominus repudiabat. Monachos Episcopatu ornari non sinebat, quantacumque virtutum edidissent documenta, nisi & canonicorum semper expertes fuissent criminum.

VII. Quæ essent hæc crimina canonica, seu lethalia.

VIII. Erant nonnulla, quæ mortem animæ & æternam consciscerent damnationem, quæ nec pœnitentiæ tamen publicæ, nec irregularitati subessent.

IX. Quæ his adversa leguntur in Epistola Gregorii ad Secundinum, supposititia sunt.

X. XI. XII. Supposititiam eam esse variis probationibus arguitur.

XIII. Objectiones ex Vigilio Papa.

XIV. XV. Consensus Ecclesiæ Græcæ.

I. Superiori Capite toto illud in primis diluxit, omnium constantissimos & prorsus inexorabiles fuisse Romanos Pontifices in tuendis priscis Canonibus, eliminandisque à sacro quocumque ministerio criminosis omnibus, atque adeo pœnitentibus, vel pœnitentia defunctis. Sed cum patrocinii sibi aliquid à Gregorio accersere voluerint contrariæ sententiæ & disciplinæ sectatores: necesse fuit, ut eidem quæstioni elucidandæ hoc quoque

ca-

capiti adjiceretur, tum ut à Gregorio eam abstergamus invidiam, tum ut falsi arguamus eas Epistolas, quas & temerariæ manus ei affinxerunt. Scripsit sanctissimus Pontifex ad Petrum Subdiaconum Siciliæ, ut eligi curaret Episcopos ex Ecclesiæ cujusque gremio, vel ex Monachis, in eorum locum, quos sua dejecerant crimina, & quibus conducibile erat, ut omnis præsecaretur reditûs spes, quo totos se pœnitentiæ dederent. *Si qua civitates in Provincia Sicilia per Sacerdotum lapsus à Pastorali regimine vacare noscuntur: de Clero Ecclesiarum ipsarum, vel de Monasteriis, si qui digni ad sacerdotalem locum possunt inveniri, perspicias, &c. Ita enim & locorum ordinatio proveniret, & revertendi lapsis ad priorem gradum, quò melius pœniteant, suspicio non manebit. L.5. Ep.18.* Adeo non pœnitentia redintegrare suæ illos dignitati poterat, ut ex adverso quo seriò pœnitentiam amplecterentur, circumcideretur illis spes redintegrationis. Eò id quoque pertinet, quod alibi universim vetat Gregorius ordinari pœnitentes. *Præcipimus ne unquam ordinationes illicitas facias, nec pœnitentia obnoxium ad sacros Ordines permittas accedere. L.1. Ep.25.*

II. Leves si essent culpæ, necesse erat, ut suspensione sola, non depositione in eas animadverteretur. *Si quis forsitan cum levi culpa ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia inde debet, & tamen ordo servari. L.2. Ep.3.* Cum Secundinus Abbas crimen aliquod suum confessus esset, successorem illi dari præcepit Gregorius. *Cognovimus ab eo dictum, quod non rectius à loco esset Abbatis, à statu habitus sui lapsu corporis ceciderit. Et licèt ad Abbatis ordinem, tanto coinquinatus facinore, nulla debuerit ratione proficere, tamen quia hoc indignus arripuit, præcipimus, ut Secundino remoto ab Abbatis officio, Theodosium facias ordinari. L.2. Ind.11. Epist.22.* Cum gravibus premeretur suspicionibus Episcopus Tarentinus, quasi concubinam aluisset, & convinci tamen non posset, commonuit eum Gregorius, si eo flagitio quantumvis occulto sauciatam gereret conscientiam, actutum agendam ipsi esse pœnitentiam, eamque à voluntaria sui depositione ordiendam. *Si in sacro Ordine constitutus, ejus te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere; sciturus in animæ tuæ periculo te ministrare, & Deo nostro sine dubio te reddere rationem, si hujus sceleris conscius, in eo quo es Ordine, celans veritatem, permanere volueris. L.1. Ep.44.*

III. In Monasteria plerumque segregabantur Clerici exauthorati. *Si Clericus cum hujusmodi fueminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, à suo remotus officio, pro suis continuò lugendis excessibus, in Monasterium detrudatur. L.3. Ep.9.* Si supinitate sua Episcopi Clericos post lapsum sinerent sacris Ordinibus, vel Ordinum functionibus adrepere, tam exitiali remissioni & corruptelæ vehementer intercedebat Gregorius, edicebatque, ut spectata diu ante ordinationem innocentia morum & castitas præludia & pignora veluti quædam essent perseveraturæ sanctimoniæ. *Pervenit ad nos quosdam de sacris Ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari: quod omnino prohibemus, & in hac re sanctissimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro Ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat. Sed ne unquam ii qui ordinati sunt, pereant, provideri debet, quales ordinentur, ut prius aspiciatur, si vita eorum continens in annis plurimis fuit; si studium orationis, si eleemosynæ amorem habuerunt. L.3. Ep.26.*

IV. Nefariæ libidinis ergo cum depositus fuisset Presbyter Saturninus, sordidissimas manus suas Altaribus admoverat, divinæque quæ ibi immolatur victimæ: *De Saturnino ex Presbytero, &c. pervenit ad nos, quia post iniquum ex crimine lapsus fuit, & à Sacerdotii ordini est dejectus, ad explendum ministerium sacerdotii præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare.* Scripsit ad Lunensem Episcopum Gregorius, ut eum pœnitentiæ subjiceret, nec nisi imminente morte communione impertiret, nisi diuturnus pœnitendi fervor hanc illi gratiam expugnaret, ut ante id tempus inter Laicos communicaret. *Sin tua fraternitas talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei justè ad recipiendam inter Laicos communionem, etiam ante exitum debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate. L.4. Epist.5.*

Vides quò se usque effunderet dispensatio, inusitati in pœnitentiæ decursu fervoris contemplatione. Idem ipsum præcipitur, & ad alios inferiores Clericos æquè depositos exporrigitur in alia ad eundem Lunensem Episcopum Epistola. *Statuimus Diaconum & Abbatem de Portu Veneris quem indicas cecidisse, ad Sacrum Ordinem non debere, vel posse ullo modo revocari. Quem quidem Sacro Ordine privatum, in pœnitentiam deputare te convenit. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab Officio suo irrevocabiliter depositi, inter Laicos communionem accipiant. Saturninum verò ex Presbyterum, ut nunquam ad Sacri Ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cavere decrevimus. Ep.16.* His perspicuè patet, qui ita ejicebantur, nullam eis remeandi superfuisse facultatem. Quod & alibi rursum palam fit: *Quemquam criminaliter ubscedentem, in locum de quo lapsus est, nulla permitti ratio revocari. L.6. Epist.39.*

V. Eadem præcepit Gregorius horum Clericorum depositorum Metropolitano, Episcopo Mediolanensi, quem etiam atque etiam monet totam Ecclesiæ disciplinam eo uno capite enervari & frangi, nec jam futuros ullos pœnitentes veros, sed pœnitentiæ simulatores, si qua residua fiat vel scintilla spei, fore ut expleta pœnitentia restituantur. *Si lapsis ad suum Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ, dum pro reversionis spe prava actionis desideria quis concipere non formidat. L. 4. Epist. 17.* Presbyteris quidem post strenuam scelerum pœnitentiam annuebat lubens Gregorius regimen Monasteriorum; honoratiorem concedebat locum, si ex Monachis essent; quin & Abbatis provinciam exercere patiebatur; sed Ordinum & functionum sacrarum spem omnem circumscribebat. *L.4. Ep.4. L.6. Ep.20. L.7. Ep.25. L.10. Ep.34. L.05. Ep.59.*

VI. Ubi electio fiebat Episcoporum, nihil commendatius, nihil antiquius volebat haberi Gregorius, quàm ut essent sine crimine: etiam sine crimine occulto, quode volebat eos privatim interrogari. *Si nullis criminibus teneatur involutus, &c. Prius de criminibus, quæ impedire possunt, à te secretò requirendus est, à quibus si liber inventus fuerit, eligi jure potest. L.4. Ep.9.* Par diligentia erat in delectu Presbyterorum, eorum etiam quos de pœnitentiæ sacrariis, de Monasteriis inquam arcessebat. Nam ne Monastica quidem professio, abstergebat irregularitatem ex crimine affricatam, nedum quævis alia pœnitentia. Carebant Presbyteris Urbevetani, concessit eorum Episcopo Gregorius, ut ex Monasteriis aliquos sibi adscisceret cum consensu Abbatum, sed ea indeclinabili conditione adjecta, ut criminis puram hactenus vixissent vitam. *Sed illud præ omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum qui in hoc officio sunt constituendi, subtiliter debeatis inquirere, & tunc eos, si digni fuerint, ordinare. Si verò aliqua in eis culpa claruerit, quæ hos ad hunc Ordinem canonica probi-*

hibitione provehi non permittas, nullius vobis supplicatio, aut gratia persona surrepat, ut talibus debeatis manum imponere: ne, quod absit, hic honor, & illis pœna, & vobis incipiat esse peccatum. L.5. Ep.27.

Suo in Sicilia Nuntio scripsit, ut diligentissimè excuteret Presbyterum, qui Locrensi Episcopatui destinabatur. *Ad te facito evocari, atque cum studii tui sit, de criminibus quæ ad Episcopatum accedere non permittunt, cum omni sublimitate requirere. Et si eorum se expertem responderit, &c. L.6. Ep.38.* Occulta erat confessio, fidesque habenda erat ei qui se innoxium profitebatur, cum nulla ei obstreperent indicia. Ex quo rursum patet occultis quoque sceleribus septam suisse Ordine januam. Non vacat hic sigillatim referre omnes Epistolas, in quibus agitur de examine hoc secreto. *L.7. Ep.25. L.8. Ep.65. L.9. Ep.13.* Non possum tamen omnino silere quod ad Episcopum Firmanum scribebat Gregorius de clandestinis inquisitionibus faciendis de moribus ejus, qui vitam ducebat religiosam, & quem Episcopum creare meditabantur. *Volumus, hunc, ut tua fraternitas ad se venire faciat, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obviant, &c. Si quæ verò gravia obviant, multò magis admonendus est, ut sæculum relinquat, & hæc perfectiùs defleat. L.12. Ep.6.* Quorum summa hæc est, qui haustam è baptismi fonte innocentiam capitalibus criminibus maculavere, debere eos ad Monasticum potiùs institutum, quàm ad sacerdotium voluntatem & studia sua conferre.

VII. Sed non oscitanter hæc transilienda sunt sanctissimi Pontificis verba: *Crimina quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt. Ibidem.* Ea erant mortalia & capitalia crimina, quæ Cleri aditum obstruebant. Iisdem pene verbis idem alibi: *Ea quæ in textu Heptatici morte mulctata sunt. L.7. Ep.50.* Quæ lex Mosayca morte plectebat crimina, ea indubiè mortali vulnere animam sauciabant. Iis Ecclesia pœnitentiam indicebat, & desperationem sacrarum Dignitatum. Verùm huic Gregorii regulæ accedere debent illa additamenta, de quibus dictum est suprà: ubi fornicatio, copula carnalis cum uxore ante ordinationem ducta, perjurium & id genus alia, irregularitatis nota inurebantur, quamvis corporis morte secundùm priscas leges in ea non animadverteretur.

VIII. Nec illud etiam dissimulandum, culpas quasdam fuisse, quæ lethales videri possent, & quæ sospensione, seu brevi excommunicatione plecterentur: quin immo quæ pœnitentia eluerentur, nimirum secessu in aliquod Monasterium: & quibus tamen nulla aspergeretur irregularitas. Erat certè suspensio brevior quædam excommunicatio, & quę à depositione multùm discreparet. Erat quin immo gradus quidam pœnitentiæ, cum in Monasteria compingebantur. Laudavit Gregorius Saturninum Jaderanum Episcopum, qui non suspenderat tantùm se ipsum, sed & Monasterio se incluserat, ut eo pœnitentiæ genere expiaret maculam communionis cum Archiepiscopo Salonæ excommunicato affectatæ. *Ut sola nullatenus patereris esse segregatione contentus: nisi & in Monasterii te claustra recipiens, dudum commissa defleres. L.7. Ep.22.* Ideo & peracta pœnitentia in pristinam à Gregorio revocatus est sedem & communionem: *Quantum nos culpa offenderat, tantum pœnitentia mitigavit.* Idem alibi Pontifex excommunicationi & pœnitentiæ semestri in Monasterio peragendæ addicit Episcopos, qui innoxium sententia damnationis percusserant: *Excommunicati sex mensibus in Monasterium ad pœnitentiam agendam mittendi sunt*: eademque ferit pœna eos, qui innoxio successorem suffecerant: *Item communione privati sex mensibus ad agendam pœnitentiam in Monasterio deputentur. L.11. Ep.52. 53.* At is verò qui ambitionis æstu abreptus sedem invaserat innocentis per vim & per summum nefas ejecti, irrevocabili degradatione meritò conterebantur. Joannes Defensor, quem ad hujus sententiæ executionem in Hispaniam delegaverat Gregorius, mitiores æquo pronunciavit has fuisse pœnas; sed ita consentaneum esse Sacerdotio, ut vincat semper pietas, clementia dominetur. *Et quanquam hujusmodi temeritatem legum censura districtissimè feriat; Ego tamen legum vigorem sacerdotali moderatione temperans. L.4. Ep.51.* Missas facio & alias id genus culpas, quæ cum lethalia inferrent animæ vulnera, non tamen depositione puniebantur. Hæc utique diligenter animo mandanda sunt, & in memoriam revocanda, quæ sanctissimus Pontifex frequenter inculcat, qui piè in Monasticis institutis vitam duxerint, posse eos Ordinibus sacris exornari, si conscientiam famamque nullo ejusmodi crimine fœdaverint, quæ lex Mosayca morte feriebat. *Si tamen ille non fuerit criminibus maculatus, quæ in Testamento veteri morte mulctantur. In. Dial. L.2. c.16.*

IX. Præstructis his tot invictissimis documentis indeflexæ Gregorii constantiæ, ut ne sineret sacris Ordinibus functionibusque adgregari eos, qui flagitio quopiam vitam maculassent, quamquam postea gnaviter in pœnitentiam incubuissent: jam arduum non erit fraudem odorari ejus additamenti, quo adulterata est Epistola Gregorii ad Secundinum Monachum, & ubi Clerici post pœnitentiam Ordinibus suis, quasi jure postliminii restituuntur. *L.7. Ep.54.* Cum unus hic locus repugnet tot conspirantibus aliis ejusdem Gregorii testimoniis, iisque & numero, & perspicuitate præcellentibus, facile est olfacere fraudulentiam audaciamque indocti interpolatoris, à quo & Epistola Isidori ad Massanum subornata non immerito existimatur.

X. Nec alium suspicor authorem hujus commenti fuisse, quàm illum ipsum Isidorum Mercatorem, qui suppositițias tot Epistolas vetustioribus Siricio Pontificibus Romanis affinxit, quæ de impostura nunc quidem inter doctos convenit. Nova hæc commentitiarum Epistolarum farrago ex Hispania in Gallias influxit incunte sæculo IX. primusque Hincmarus Remensis Archiepiscopus eam Gregorii laudavit adulterinam Epistolam, necnon & aliam persimilem Callisti Papæ, ab eodem fraudulento architecto fabricatam. *Hincmar. in Capitul. ad Presbyt.* Angliæ complura, nonnulla etiam Galliæ vetustissima manuscripta eruta sunt, in quibus spurium illud Epistolæ Gregorii additamentum non legitur.

XI. Sed eam legisse Epistolam refutasse est; adeo quot lineæ, tot allucinationes, tot flagitia. Barbarus stylus, sermo inconditus & inconcinnus rationis & judicii prorsus inops. Vel in ipso exordio tota statim barbaries incurrit in oculos: *Tua sanctitas hoc à nobis requisivit, ut sibi de Sacerdotalè Officio post lapsum resurgendi scriberemus, dum se dicit de hoc Canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi, alias nequaquam posse. Ideo sanctas uns generales Synodos à Nicæna incipientes hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipsam sequentes, cætera in cunctis Canonicis sententiis unanimiter concordant.* Eccubi usquam tanta inconcinnitas, insulsitasque? Gregorii scripta germana nec primoribus labris degustavit, si cui possint hæc Gregorium olere, vel sapere? An his verbis, vel Monachus Pontificem percontaretur, vel Monacho rescriberet Pontifex? Conflictatio quædam Canonum mutua proponitur, nullum verbum, nulla litera reponitur, quo ea conciliari ac sedari possit. Sed hinc patet eundem

hunc

hunc esse Epistolæ Isidori ad Massanum architectum, ubi eadem inter Canones discordia prætexitur, & insulsissima tentatur concordia. Sed quid alienius à Gregorii doctrina, & sanctitate, dignitateque, quàm quod hic illi affingitur, post absterfas pœnitentia nefarias carnis libidines, permittendum esse aditum reditumque ad sacros Ordines, *quia pauci sine carnali delicto inveniantur.* Quæ toto hoc capite ex Gregorio coacervata sunt, ea manifestè produnt, non tam malè illum existimasse de moribus Clericorum sui sæculi: & hanc ejus fuisse inconcussam tum doctrinam, tum voluntatem, ut qui innocentiam baptismo primùm infusam flagitiosa libidine contaminassent, sacris Ordinibus nec initiarentur unquam, nec initiati fungerentur, nec semel ejecti ad eos revocarentur.

XII. Quî verò fieri potuisset, ut singulari zelo & incomparabili constantia Pontifex ad tuitionem Canonum, in ea re emolesceret: cum vetusti omnes Pontifices à Siricio, cum Joannes II. sæculo ipso Gregorii, cum Concilia denique omnia ejus ævi per Hispanias, Galliasve tam strenuè restiterint ei Canonum relaxationi? Si remisisset autem Gregorius Magnus, quî Martinus I. postea & Zacharias tam strenuè eam corruptelam priscæ disciplinæ oppugnassent? Quî Hispaniæ Galliæque Concilia, non eidem postea acquevissent indulgentiæ? Quî Bonifacius Archiepiscopus dum Romæ ordinaretur, sacramento obligasset se, ut Disciplinam quam Gregorius improbasset, ipse probaret ac tueretur? Et cum idem Bonifacius undique venaretur superiùs testimonia & documenta, quibus muniret dispensationes quasdam, quibus uti cogebatur: ecqui non veniebat illi in mentem Gregorius, qui & his dispensationibus prætulisset facem, & authoritatem conciliasset?

XIII. A' Vigilio fateor in Epistola ad Rusticum & Sebastianum, deponi Clericos quosdam, restituendosque Ordinibus suis decerni, ubi pœnitentiam sedulò impleverint. *Collat.7. Sinod.5. Oecumen.* Sed ejusdem generis erant hæ culpæ, atque illæ, de quibus suprà monuimus, & quas ostendimus authore Gregorio piari solitas suspensione temporaria & secessione aliquot mensium in Monasteria. Itaque nomine tenus depositio ea dicebatur: cum re non esset nisi suspensio.

XIV. Paucissima hic ad calcem obiter suggerenda sunt de Ecclesia Orientali. In ipsa Trullana Synodo non dispar statim occurrit austeritas, cum ii qui graviorum scelerum pœnitentia persuncti fuerant, non aliud inde consequerentur, quàm ut Tonsuræ Clericalis gloria fruerentur, nec possent tamen unquam ad Ordinum functiones admitti. *Qui Canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depositioni subjecti, in laicorum locum detrusi sunt, siquidem ad conversionem suâ sponte respicientes, peccatum deserunt, propter quod à gratia exciderant, & ab eo se penitus alienos efficiunt, Clerici habitu tondeantur. Sin autem non sua sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant, utpote qui mundanam conversationem vitæ cœlesti præposuerint.* Can.21.

XV. Hinc manifestum est depositionem & degradationem unam eandemque rem tunc fuisse; & quos crimina sua dejecerant, eos jam nec Tonsuram Clericalem gestare potuisse, aut haberi pro Clericis. Contemplatione pœnitentiæ peractæ indulgetur hoc illis, ut more Clericorum tondeantur. Quo concesso probabile est, eos aliis quoque minorum Clericorum privilegiis impertitos fuisse. In vita Joannis Eleemosynarii, *Cap.13.*, Archiepiscopi Alexandrini, exempla sunt excommunicationis & suspensionis inflictæ flagitiis quibusdam mortalibus, quibus tamen non decerneretur depositio in Canonicis Regulis. Novella Justiniani non simoniacis tantum irregularitatem illidit, sed omnibus qui sceleris cujuscumque ante Ordinationem convicti fuerint.

CAPUT LX. *P.3. l.2. c.11.*

De Irregularitate criminis sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. Probationes complures, quod crimine quovis graviore occluderentur fores Clericatus.

II. Nec eam irregularitatem expungebat pœnitentia.

III. Ex sola suspicione & ex frequenti cum fœminis colloquio Presbyteri exauthorabantur; quod incontinentia ferè occulta semper sit.

VI. Erant Canonum interpretes & animarum rectores remissi, qui pœnitentia irregularitatem criminis aboleri prædicabant. In eos stomachabatur Hincmarus.

V. Cœpere tamen Hincmarus & Rabanus secernere occulta crimina à publicis, & publica tantum irrevocabili irregularitate notare.

VI. Ne ipsi quidem dissimularunt id à se novari. Quin & homicidio quamvis occulto eandem irregularitatem appinxerunt.

VII. Ea innovatio paucos habuit sectatores.

VIII. Molliores aliqui depositioni irrevocabili subrogarunt suspensionem temporariam cum pœnitentia.

IX. Agobardi sententia.

X. Cur simoniaci indulgentius haberentur.

XI. Novis argumentis ostenditur veterem Disciplinam incolumem esse servatam.

XII. Græcorum Disciplina.

I. MEdia etiam hac ætate sub Carolo Magno & Carolinis Imperatoribus & Regibus, omnium prima & gravissima irregularitas, & à sacris Ordinibus Ordinumque functionibus segregatio, à crimine arcessitur, sive publico, sive clanculario. In Concilio Suessionensi II. anno 853. Burchardus Carnotensis Episcopus commonefactus est à tribus secretò Episcopis, ut renunciaret ei sanctissimæ dignitati: si quo sauciatam flagitio gereret conscientiam. Occulto etiam crimine gradu & spe gradus dejici potuisset. Ordinatus est autem, ubi spopondit suam se innocentiam omnibus approbaturum, refutatis quæ sibi cumque ingererentur accusationibus. *Tanto quidem gradu se dignum esse profiteri, arrogantia asseruit esse, non veritatis. Si quis verò crimen aliquod sibi vellent objicere, ad id purgandum se paratum esse firmavit.* Can.3. Ad Episcopum Bellovacensem rescriptum est à Joanne VIII. posse eum Ordines iis conferre, qui cum adolescentes essent, juveniliterque colluderent, & se impeterent, unus ex eis exanimatus collapsus erat. *Quibusdam pueris impuberi adhuc ætate inter se rixantibus, hominum illorum instigatione, unus ex illis est interemptus. Quapropter mandamus, ut si inculpabiles post peractam pœnitentiam, legitimi vigoris secundum Canones reperti fuerint, gradatim ad Ecclesiasticos Ordines eos provehere non differas, servatis in omnibus Patrum Regulis & Canonum institutis.* Perspicuum est id donari ætati impuberum horum & innocentiæ, eo tempore quo inopinato id evenerat. Et nihilo tamen minus seria illis imponitur pœnitentia, & vita deinceps piè traducenda. Episcopo Venetensi dispensari postulante cum Presbytero homicidii reo abnuit idem Pon-

tifex, contestatus, posse pœnitentia crimen ablui, non posse autem restitui primigeniam illam integritatem, quam Sacerdotales desiderant functiones. *Miror minus doctam scientiam tuam, Sacerdotum putare post perpetratum homicidium, posse in Sacerdotio ministrare: immo quod est pejus, nobis suadere velle, ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens tamque perversi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcumque pœnitentiam concedendam, cum omni sit Canonica disciplina contrarium? Debet ergo Sacerdotio privatus, lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium. Conc. Gall. tom.3. pag.* 519. 520.

II. Hinc enitescit *quantacumque pœnitentia* expungi non potuisse eam irregularitatem: & perinde esse ejusmodi dispensationes à Pontifice flagitare atque ejus in se accendere indignationem, quasi per cuniculos peteretur ab eo impunitas criminum, & Canonum conculcatio inulta. *Cum omni sit Canonica Disciplina contrarium. Ibidem.* Narbonensis Provinciæ Episcopi Presbyterum suspensione mulctarunt, remiseruntque ad hunc Pontificem & ad ejus judicium, propterea quod in commotione tumultuantis populi, tam graviter à nescio quo impulsus fuisset in alium, ut is eo pondere oppressus interierit.

III. Quoad fornicationis flagitium, scitè admodum Trostejensis Concilii Patres anno 909. negant sollicitos jam esse debere Episcopos de convincendis Presbyteris ejus criminis, quod semper occulsum sit, maximè iis Presbyteris, qui gnari sunt, si convincantur, non abdicatum se tantùm iri, sed & facultatibus suis omnibus expoliandos. *Quanto magis Presbyter malum agens curabit abscondere, propter quod patefactum, scit se non solum Ecclesiasticum gradum amittere, sed & sua qualibet in sæculo perdere? Can.9.* Sed diligentissimè inquirebatur in frequentia eorum cum fœminis colloquia: & horum convicti, vel confessi, prorsus ejiciebantur nulla spe residua restaurationis. *Et si quicumque Presbyter non solum in nostra Parochia, sed in nostra Diœcesi confessus vel legali ac regulari judicio fuerit convictus de cohabitatione, vel frequentatione, vel accessu cum fœminis contra Canones, modis omnibus secundùm decreta Beati Gregorii, sine gradus sui restitutione deponetur.*

IV. Erant & jam tum tamen molliores & Canonum interpretes, & animarum rectores, quorum ea erat sententia, Presbyteros & Diaconos criminis convictos suspendi debere, pœnitentiæ illigari, & ea peracta priorem in gradum revocari. Ita enim eorum doctrinam refert Hincmarus. *Qui ut audivimus dicunt, non debere Presbyterum, vel Diaconum, de crimine confessum, sive convictum deponere, sed tantum suspendere, quia sic possunt confessionem, & pœnitentiam, sicut & alii homines facere. Tom.1. pag.614.* Verùm hoc eos repercussit Hincmarus responso. Unanimi conspiratione Conciliorum, Patrum, Pontificumque, qui crimine quopiam inquinatus sit, eum nec ad Clerum admitti debere, nec in Clero tolerari, nec ad Clerum posse revocari: *Qui Canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, sequentes Apostolicam doctrinam dicunt in crimine detectos non oportere ad Ecclesiasticum gradum accedere, vel in Clericatu manere, vel ad Clericatum redire.* Idque Hincmarus corroborat congerie testimoniorum ex Leone Papa, ex Gregorio Magno, ex Augustino, ex quibus id ipsum rursus efficit & concludit, criminosos ad Clericatum venire non posse, nec in eo manere, nec ad eum redire. *Detecti ergo, sive confessione sua, sive convictione legali ac regulari, de criminibus, ad gradus Ecclesiasticos non accedant, & in gradibus Ecclesiasticis non maneant, vel ad Ecclesiasticos gradus non redeant; sicut Sacri Canones & decreta Sedis Romanæ Pontificum apertè atque expressè decernunt.*

V. Testimonia Conciliorum, Pontificum, Patrumque, quæ accumulat Hincmarus, indiscriminatim crimina omnia complectuntur, nec segregant publica ab occultis, nec mortalia alia ab aliis. Ita omnibus inexpugnabiles injiciuntur laquei irregularitatis. Inde tamen Hincmarus contrà philosophatur, contenditque non affigi irregularitatem, nisi ei crimini, quod vel publica confessione, vel convictione juridica patuerit. *Ita nec Apostolica Sedes est sibi ipsa diversa, sive adversa, quæ secundùm Sacros Canones de manifestis peccatis confessos, sive convictos, à gradu Ecclesiastico jubet deponi, & non publicè confessos, vel legaliter ac regulariter convictos damnari, vel degradari nulla ratione permittit.*

Ipso videlicet Hincmari tempore cœptum est distingui inter publica & occulta crimina in negotio irregularitatum; eaque novitas confirmabatur authoritate supposititiæ Epistolæ Gregorii Magni. Apertissima res est in Epistola Rabani Archiepiscopi Moguntini ad Heribaldum: *De his qui ante vel post ordinationem contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia debet esse, ut hi qui deprehensi vel capti fuerint publicè in perjurio, furto, atque fornicatione, & cæteris hujusmodi criminibus, à gradu proprio deponantur, &c. Qui autem de prædictis vitiis per occultam confessionem, præsente Sacerdote, qui pœnitentiam eis indicturus est, confitentur, si veraciter pœnituerint, gradu servato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est. Can.10.*

Ita Rabanus totus connititur, ut nupera hæc disciplinæ blandimenta confirmet ex antiquis Conciliis, quæ infestissima illi sunt. Profert Epistolam Gregorii ad Secundinum, *Epist.* 50., quam subdititiam esse demonstratum est suprà. Nec excidit illi Epistola Augustini ad Bonifacium, ubi declaratur hanc inexorabilem austeritatem non admittendi unquam ad Ordines, aut non revocandi eos, quos eo gradu scelus aliquod excusserit, in Beato Petro servatam non fuisse, nec influxisse in Ecclesiam, nisi sequentibus sæculis, ut gravioribus morbis validiora etiam admoverentur medicamenta. Denique profert Rabanus paulò probabiliùs in sui patrocinium Concilium Ilerdense, à quo, *Can.*5., potestas fit Episcopo, ut in primus redintegret gradus, nunquam ulterius progressuros, eos qui delicta sua pœnitentiæ lamentis expiarint.

VI. Nec diffitetur Rabanus suo id tempore innovatum fuisse, seque in primis authorem præisse aliis: *In quibus criminibus, ut mihi videtur, hæc distantia debet esse, &c.* Non ait ita videri Patribus, sed sibi; nec eam criminum semper fuisse distantiam, sed eam esse debere, suo quidem judicio.

Illud quoque non pigebit advertere, ubi Rabanus enumerat flagitia, quibus infligitur irregularitas, quando publica sunt, non recenseri ab eo homicidium. Et sanè etiam nunc homicidium, quantumvis occultum, irregularitatem importat, & à Clericatu segregat. Quo uno exemplo facilè conjicitur, perinde & reliqua facinora, tametsi occulta essent, irregularitatem aspersisse reorum conscientiis.

VII. Quin immo si unum aut alterum, Rabanum & Hincmarum segreges, reliqui omnes, quorum superiùs perstricta sunt testimonia, universim Clericatu arcent criminosos omnes, nulla habita ratione, occulta, an publica essent crimina. In unam omnia conjiciuntur classem in Capitularibus

Caroli Magni: *Ad Clerum criminosi nequeant promoveri, & in Clero positi, si in aliquibus criminibus inventi fuerint, à suis officiis arceantur. L.7. c.50.* Profertur alibi ea etiam Augustini Epistola, *Addit.4. c.4.*, ubi à calumnia vindicat sanctus Pater Ecclesiasticam sui ævi disciplinam, quæ indiscretè omnibus crimiosis aditu sacrorum Ordinum, functione, redituque interdicebat. Est quidam ubi remittat ille rigor, ubi de simoniacis sermo est, quos Episcopo copiam sit in pristinos Ordines revocandi, ubi gnaviter pœnitentia perfuncti fuerint. *L.7. c.140.* Verùm simonia longè alterius generis est, sicut & hæresis, quàm homicidium & furtum, & alia consimilia.

VIII. Mirabili tamen anfractu quodam postea placuit rem profligari, & novam hanc stabilire disciplinam. Irrevocabili quidem depositione Clericos dejiciebant vetusti Canones, at eo contenti pœnitentiæ illos non subjiciebant nisi rarissimè, immo nec à communione inter Laicos participanda summovebant. Sæculo decimo displicere id nonnullis cœpit; quibos & illud consultius fore tunc visum est, ut pro irrevocabili depositione infligeretur suspensio annorum aliquot, cum acerbissima pœnitentia, ut ita mundati jam & puri, accederent ad Eucharistiam, accederent & ad sacerdotii munia. Hoc colore prætexi placuit veteris disciplinæ immutationem. Sylvester II. Papa eo consilio usus est erga Abbatem: *Libros in quibus specialem sententiam legimus, in Gallia relictos recolimus. In illis legitur de Episcopis per pecuniam promotis, ut quisquis talis inventus fuerit, per biennium Pontificali officio carens, duos dies per hebdomadam vino & cocto se abstineat; & post finitum Psalterium comedat. Hoc quippe traditionibus priorem Patrum concordare videmus, qui hujusmodi Episcopos deponi sanxerant. Officii suspensio evidentee fit cujusque depositio. Qui enim deponitur, à communione privatur. Valet utique tantundem biennii suspensio cum pœnitentia, quantum sola depositio. Qui verò post biennem suspensionem & pœnitentiam officio suo redditur, quasi post depositionem misericorditer reconciliatur. Baluz. in Notis ad Gratiam. pag.460.*

IX. Necdum comperta erant Agobardo ea disciplinæ deliniimenta, cum universim juberet, neminem posse criminosis manus imponere, quin & eorum ipse criminum invidiam infamiamque sobiret. *Summopere necesse est pracaveri, ut in ordinandis ministris non communicemus peccatis alienis, criminosos videlicet ad sacerdotium provehendo. Epist. ad Bernar. 136.* Quin & simile veri est, irregolares eos illum fuisse habiturum, qui ne occiderentur, occiderent, ubi alterutrum necesse esset. Ratio ea est, quòd ei persuasum esset, justos nemini unquam necem inferre, nisi publico bello, vel judicio Capitali. *Notissimum est bonos à malis interfici, nunquam autem malos à bonis, nisi in bellie publicis & legalibus judiciis. L. de divinis sentent. pag.291.*

X. Si humaniùs actum est cum simoniacis, illud in causa fuit, quod non fuerat id flagitium tribus illis annumeratum, quibus prisca Concilia irregularitatem implicuerant. Nec aliter sentiendum de illo Presbytero, quem Gregorius III. Papa ad Leonem Isauricum Constantinopolin ablegaverat. Ignavia & timiditate occupatus Pontificias Litteras non tradiderat Imperatori. Reducem statoerat Pontifex deponere; Synodi tandem & Optimatum Romanorum precibus illum donavit, ut pœnitentiæ addiceretur, & postea remitteretur Constantinopolim, ut streonitate jam sua prioris ignaviæ dedecus oblitteraret. *Obsecrante tam Concilio, quàm Optimatibus, ut non deponeretur, sed magis isdem Presbiter pænitentia submitteretur. Anas. Bib. In Gre.III.*

De his maximè criminibus capiendus Auxilius, cum ait, Ministros sacros bene multos semel abdicatos, pristinam postea dignitatem recepisse. *Noverint quia plurimi Sacerdotum depositi fuerant, & postmodum reconciliati, &c. Nonne quòd plurimi Sacerdotum post depositionem reconciliati sint, in authenticis apicibus sufficienter habetur.*

XI. Sed quod ad vetusta capitalia scelera, homicidium, adulterium, fornicationem, furtum, & alia ejusdem generis, indubium est ante sæculum decimum neminem unquam iis inquinatum ad Ordines saltem sacros, neminem ferè ad Clericatum admissum, aut in Clericatu dimissum. Et quanquam Rabanus & Hincmarus supposititiis illis delusi Epistolis, quas Isidorus Mercator in Hispania, & exinde in reliquum Occidentem disseminare cœperat, aliqua jecissent jam fundamenta posterioris hujus & remissioris disciplinæ: ne tum quidem aboleri potuit antiqua Canonum austeritas. Inde est quod & Concilium Triburiense ann.895. Presbyteros Diaconosque inexplicabilibus depositionis decretis implicuit, si vim vi repellendo, & ne occiderentur ipsi, quempiam occiderint: *Si quis Clericus nimium coactus homicidium fecerit, sive sit Presbyter, sive Diaconus, deponatur.* Ut peccatum id sit occidere, ne occidaris; at delictum id certè multò levius fuerit, quàm quodvis aliud homicidium, vel adulterium, fornicatio, perjurium. Multò certiùs ergo tunc his omnibus inhærebat irregularitas.

Tantò autem propensior fuit Hicmarus ad lapsum Genebaldi Laudunensis Episcopi, reditumque in Ecclesiam suam fide scriptisque suis complectendum, quantò imbutus erat præjudicio Epistolarum illarum Decretalium, Calixto & Gregorio ascriptarum.

XII. Accedo ad Ecclesiam Græcam, ubi iotaminata semper viguit vetustioris disciplinæ austeritas circa irregularitates. Diximus jam sugillatos à Balsamone fuisse eos, qui ordinatione, peræquè ac baptismo aboleri peccata cofiderent; ita ut irregularitas ipsa elueretur. Id verò prorsus adversatur Canonibus iis, quibus exauthorari jubentur vel illi, quorum flagitia non nudantur nisi post ordinationem. *Dicebant enim nonnulli, quod quemadmodum baptisma novum hominem facit eum qui baptizatus est; ita & sacerdotium ea qua prius admissa sunt peccata, abstergit, quod non est Canonibus consonum. In Can.9. Nican.*

Illum verò Basilii Canonem, qui annuæ suspensioni & pœnitentiæ Lectorem & Subdiaconum subjicit, *Basilii Can. 69.*, qui cum desponsata sibi congressus esset, resecata spe superiorum Ordinum: si verò cum non desponsata, omnino deponit: illum, inquam, Canonem illustrans Balsamon, addit præterea, si Lector aut Subdiaconus rem habeat cum non desponsata, abdicatum omnino iri, quanquam eam postea uxorem ducat. Multò verò mirabilius est quod ait, quod dictum est à Basilio de Lectoris copula cum desponsata eo tempore locum habuisse, quo sponsalia & contrahebantur consensu solo & dissolvebantur. Postquam enim iisdem propemodum legibus illigata sunt sponsalia, quibus matrimonia, longè aliter se res habet: unde nec Lector, cujus præmortua fuerit sponsa, aliam despondere sibi potest, ne bigamus fiat, & jam non possit superiores Ordines prensare.

Habet & admirabilitatis non parum, quod idem Balsamon refert de alio Basilii Decreto. Presbyteri quidam Antiocheni vi & minis Pagani cujusdam consternati, illicita quædam juramenta juraverant. Quæsitum est, an gradu movendi essent. Censuit Basilius nunquam ab iis Antiochiæ mysteria celebrari debere, ne offendiculo essent iis qui testes

vel

vel conscii erant delicti; sed posse eos celebrare privatim, & in iis locis, quò nulla ejus rei fama penetrasset. *Basilii Can.* 1.

Nec aliter se res habet de usura, quæ ex eodem Basilio in Epitome Hermenopuli, nihildum irregularitatis invehebat. *Qui usuras accipit, si lucrum injustum in pauperes expenderit, & in posterum usurar accipere desinat, ad sacerdotium potest admitti. Jur. Orien. pag.* 118. *Basil. Epist. ad Amph. Can.* 14. Tradit autem Balsamon, cum lex civilis usuras non damnet in Laicis, ex quo primùm ab usuris exigendis cessabant, jam tum & irregularitatis vinculo absolutos eos fuisse. *Jur. Orien. Ibid. c.* 35. Quod autem Basilius Clericos omnes gradu exturbat, qui se lethali quopiam obstringunt flagitio, *Ibidem. Basil. c.* 32., Nota mox affixa Harmenopuli docet, de peccatis re perpetratis intelligendum id esse; nec enim sola consensione animi in scelus, quemquam ab Ordinibus excludi.

Non sine stupore etiam quodam legitur in eodem Jure Orientali Leunclavii, inter decreta Nicephori Confessoris, sacris Ordinibus Altaribusque non arceri, nisi eos, qui flagitiosæ vitæ suæ nuntium non remiserunt, nisi post annum ætatis suæ vigesimum. *Si quis ad annos viginti & deinceps dissolutè & in luxu vixerit, deinde studiosus appetuerit virtutis, non est ordinandus. Sacrum enim impollutum est.*

Cum denique Constantinus Patriarcha Presbyterum exautoraret, qui filios ipse suos concitarat, ut tumultuanti se immiscerent turbæ, ex quo & ad cædes ventum fuerat; declaratum ab eo est, tanto facinori satis consentaneam eam esse pœnam, ut à Clero extrudatur, & abjiciatur in Laicorum sortem. *Ibid. p.*196. 266. Et sanè testificatus Zonaras, juxta Canonem Trullanum, *Can.*21. non permitti Presbytero & Diacono semel depositis propter canonicum aliquod flagitium, putà fornicationem; non permitti, inquam, ut in habitu & veste sint Clericali, nisi postquam scelus pœnitentia dispunxerint. Antè enim laica veste & promisso cinere esse cingebantur more Laicorum, ut hac ignominia facinus vindicaretur.

Quanquam homicidia quæ bello perpetrantur, & tum maximè cum contra infideles bellatur, veniæ propriora sint etiam in Presbyteris; vel ea ipsa tamen indeclinabili eos irregularitate illaqueant. Memorat Cedrenus, *pag.*637., audax facinus Presbyteri, qui cum rei sacræ operam daret, irrupissentque Sarraceni in ejus oppidum, ne exutus quidem sacra veste impetum in eos fecit, tam fortiter, tam fæliciter, ut plurimis cæsis, reliquos omnes in fugam verterit. Is ab Episcopo suo mox addicatus: cum restitutionem diu tentatam non obtineret, à fide & religione defecit, & Sarracenis aggregatus, sævissimis eorum in nos grassationibus non interfuit solùm, sed præfuit.

Quanquam ergo nonnulla hactenus delinimenta subinde observata sint, & indulgentiæ exempla in utraque Ecclesia, rarissima tamen illa fuere; viguitque priscus Canonum vigor etiam in Latina Ecclesia ad sæculi usque decimi exitum. In Ecclesia autem Græca illibatus etiam nunc viget, adeo ut quantumvis occulta sint flagitia, iis tamen illinatur irregularitas, si ejusmodi ea sint, quibus olim pœnitentia publica præscriberetur.

CAPUT LXI. P.4. l.2. c.14.

De Irregularitate criminis, post annum Christi millesimum.

I. Integer & illibatus vigebat priscus vigor post annum etiam Christi millesimum, cum incontinentiæ & simonia torrente quodam fœdissimo compulsa est Ecclesia remissione uti post impletam à Clericis incontinentibus & simoniacis pœnitentiam.

II. Primi gradus hujus indulgentiæ sub Clemente II. & Nicolao II.

III. Alexander II. testificatus est temporariam eam fore dispensationem, nec in posteros manaturam.

IV. Concessa est ea remissio, in præteritas culpas, non in futuras, urgente gravi necessitate, diuturna perfunctis pœnitentia.

V. Huic dispensationi subscripsit Gregorius VII. Qui.

VI. Cum homicidis non dispensatur. Ne cum incontinentibus quidem, nisi ad Ordines, quibus jam donati essent, & strenuè pœnitentia defunctis.

VII. Hos dispensandi limites præfigit Urbanus II. in ea quam concedit Episcopis facultate de his dispensandi.

VIII. Eandem rationem sequitur Paschalis II. Argumenta varia quibus constat, Episcopos hujus dispensationis jam auctores, in causa fuisse, ut ea jus commune traduceretur.

IX. Cur cœperit irregularitas non affigi, nisi publicæ pœnitentiæ.

X. Non porrigebat se hæc Episcoporum dispensatio, nisi ad occulta crimina.

XI. Ex Anselmo & Bernardo nova probationes, ut liqueat Episcopos Pontificibus Romanis indulgentiores fuisse, & Ordinum januam reclusisse occultorum criminum reis.

XII. Quid de his senserit Gratianus.

XIII. Ipse denique Alexander III. accomodavit se Indulgentiæ, quæ invaluerat, non sine modo tamen aliquo.

XIV. Innocentii III. & Decretalium Decreta jubent, ut pœnitentia peragatur, vel Monasticum institutum ante suscipiatur, quàm criminum sorde pollutis Ordinibus initientur, vel restituantur.

XV. Quomodo ab uno jam, aut altero sæculo, de hac etiam Disciplina remissione remissum sit aliquid.

I. INeunte jam sæculo Ecclesiæ XI. priscam Canonum severitatem, qua capitalium rei criminum à Clericatu eliminabantur, retinebant Pontifices, & Episcopi: ne ejus rei aut illustrios potest, aut magnificentius edi documentum, quam ipsius Joannis XX. Papæ, quem confirmat Petrus Damiani, à summo hoc dignitatum culmine semetipsum sponte dejecisse, quod simoniacè eo grassatus esset. *Baron. ann.*1024. *n.*4. In Concilio Lemovicensi anno 1034. narratur, ut qui parricidales manus Episcopo intulerat, & apud Cluniacum professus fuerat, ut infandum scelus pœnitentia expiaret, nunquam sedi Apostolicæ extundere potuerit dispensationem ad Ordines suscipiendos: quanquam Romæ vehementer urgeret Odilo Cluniacensis Abbas sanctissimus. Quin ex adverso vetitus est à Pontifice, ne carnis Christi epulo sacro vesceretur, nisi appetente morte. *Vivus permaneat in pœnitentia luctu, non offerens, non communicans.*

Sed quod jam sæpius inculcatum & inculcandum à nobis est, eo ipso tempore cum Clerus Occidentalis penè universus in incontinentiæ & simoniæ voraginem veluti quandam præcipitasset, ea inde vulnera Disciplinæ inflicta sunt sacræ, quibus

non aliunde medicamenta parari potuere, quam ex indulgentia necessaria illa quidem & inevitabili tunc, sed anterioribus sæculis inaudita. Cœpit enim tunc demum indulgeri his, qui ex eo cœno emergerent, ut peracta pœnitentia, ad Ordines suscipiendos accederent, vel hactenus susceptos exercerent.

II. Quibus autem eò gradibus deventum sit, hic edisseram. Cum statuisset Leo IX. Ordinationes omnes simoniacè factas irritare in Concilio Romano anni 1049. ingens tumultus & turbo excitatus est à Presbyteris Romanis, & ab Episcopis quibusdam reclamantibus. Omnes ergo Ecclesias destitutum & desolatum iri: *Protinus à Sacerdotum Romanorum multitudine magna seditionis tumultus exortus est, &c. Omnes penè Basilicas sacerdotalibus officiis destitutas, &c.* Verba ipsamet sunt Petri Damiani. *Tom.3. Opusc.6. pag.35.* Tunc Pontifex consilium iniit imitandi præcessoris sui Clementis II. & innovandi Decreti quod ille publicarat, ut post quadraginta dierum pœnitentiam, Presbyteri illi omnes, qui à simoniacis ordinari se consenserant, Ordinibus suis restituerentur. Addit idem Petrus, cum Leo ipsemet IX. Clericos omnes ab hæresi resipiscentes & Ecclesiæ se recolligentes sineret pristinis Ordinibus fungi, abrupta tantùm spe Ordinum superiorum: posse & eam effundi in simoniacos indulgentiam.

Novo Decreto idem Pontifex astrinxit fibulam continentiæ Clericorum majorum Ordinum; ejusque successor Nicolaus II. anno 1059. in Concilio Romano, à muneris omnibus sacerdotalibus, & à Beneficiis ipsis suspendit Presbyteros omnes, Diaconos & Subdiaconos, qui post id Decretum rursus in pristinas carnis sordes revoluti erant. *Præcipimus, ut Missam non cantet, neque Evangelium, vel Epistolam ad Missam legat, neque in Presbyterio ad divina officia, cum iis, qui præfatæ Constitutioni obedientes fuerint, maneat: neque partem ab Ecclesia suscipiat, quousque à nobis sententia super hujusmodi, Deo concedente, procedat. Can.3.* Ubi perspicis veniam confirmari & Ordinum libertatem iis omnibus, quorum incontinentiæ finem dederat Decretum Leonis IX. Quæ pestis in eo erat, ut concubinæ vel palam ducerentur, vel ductæ non ejicerentur. *Concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit.* Contra eos autem qui pertinaces in impudicitiæ cœno hæsissent, temporarium suspensionis edictum promulgari.

In Concilio Turonensi anno 1060. cui Pontificius Legatus præerat, Episcopos & Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos incontinentes, qui Nicolai II. Decreto & vibratæ ab eo suspensioni non paruerant, vel qui rursus cœnosis his voluptatibus abrepti fuissent, irrevocabili depositione innodatos esse declaratum est. *Nullam restitutionis in pristino gradu veniam sibi reservasse cognoscat. Can. 1. 6.* Irremeabili eidem ejectioni addicti ibidem sunt, qui pecunia numerata Ordines, vel darent, vel acciperent. *Ministerium, seu Beneficium male usurpatum, nunquam recuperaturus amittat.* Qui sub Clemente II. & Leone IX. indulgentiùs habiti fuerant simoniaci, ii erant, qui nihil pecuniæ dederant, etsi à simoniaco aliàs Episcopo ordinati fuissent.

III. Suffectus in locum Nicolai II. Alexander II. in Concilio statim Romano anno 1063. pronunciavit incunctanter, quæ iis qui non simoniacè à simoniacis ordinati fuerant, indulta fuerat dispensatio, eam ineluctabilis necessitatis telo extortam fuisse, ob innumerabilem quandam horum multitudinem; nec eam in posterum valere posse. *Hæc pernicies adeo hactenus inolevit, ut vix qualibet Ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta. Tanta quippè talium multitudo est, ut dum rigorem Canonici vigoris super eos servare non possumus, necesse sit, ut dispensatione & ad piæ condescensionis studium nostros animos ad præsens inclinemus. Ita tamen ut ne quis successorum nostrorum, ex hac nostra permissione, regulam sibi, vel alicui sumat, vel præfigat, quia non, &c. Can.2.* His præmissis corroborat hæc Synodus suspensionem à Nicolao II. intortam in Presbyteros, Diaconosque impudicos, nullo temporis præfixo limite, quo possit ea pro depositione haberi. *Can.3.*

IV. Liquidum est omnino, in præteritas retro culpas librari has dispensationes, & indeclinabili necessitatis vi expugnari. Sed non ibi tamen fixus est gradus. Concilium Rotomagense anni 1072. priorum Ordinum suorum compotes rursus fecit, qui pristina flagitia lavacro pœnitentiæ expurgassent. *Statutum est, ut hi qui publicè lapsi in criminalibus peccatis inveniuntur, citissimè in sacris Ordinibus restituantur.* Ex mox: *Unde hoc ratum manere oportet, ut in crimine publicè lapsus, antè peractam pœnitentiam, in pristino gradu nullatenus restituatur, nisi summa necessitate, post dignam quidem longa pœnitentia satisfactionem. Can.19.* Novo huic delinimento hoc temperamentum conjunctum erat, quòd venia non fieret Canonum, nisi *summa necessitate* Ecclesiæ, & post diutinæ stadium pœnitentiæ, post dignam longæ pœnitentiæ satisfactionem.

V. Blandius etiam aliquid consuluit Gregorius VII. in Episcopum Argentoratensem, quod ex impudicis simoniacisque Germaniæ Episcopis, solus Romam peragendæ pœnitentiæ ergo advenisset; nec prohiberi posset, quin eo abjecto, simoniacus quispiam alius eandem Episcopalem Sedem involaret. *Cum fortasse hoc amoto locum ejus non alius possideret, quam qui plurimum pecunia dare posset. L.1. Ep.77.* Quanquam hæc in eum se modum haberent, nondum se ei significat Gregorius Episcopatum reddidisse. *L.2. Ep.26.*

Idem Pontifex Abbatis simoniaci resignatione admissa, alium sublegi fecit. *L.3. Ep.12.* Melphensem Episcopum sedi restitui jussit, post ablutas culpas aliquas, quas non exponit. *L.4. Ep.25.* Presbyteratu initiari passus est nonnullos, quos meliori temporum conditione procul amandasset. *L.9. Ep.3.* Qui vel obiter Annales Ecclesiæ degustarit, is facilè intelliget, si quas hic Pontifex in dispensationes assentiretur, non favori eas, aut remissioni, sed necessitati & justitiæ datas fuisse, usque adeo inexorabilem se censorem gerebat.

VI. Sed diligentissimè illud animo commendandum est, has Ecclesiæ dispensationes, ad incontinentes tantum spectasse Clericos, & ad gratuitas Episcopi alioqui simoniaci ordinationes. Unde & hic idem Pontifex in æternum amandavit sacri ministerii exilium homicidas omnes, quacumque functos pœnitentia. *Homicidio maculatum nulla Sanctorum Patrum authoritas concedit ulterius sacris altaribus ministrare, nec nos decet Canonum statutis contraire. L.1. Ep.34.* Nec nisi de voluptariis Presbyteris loquitur Petrus Damiani, cum inquirit qua illis de causa dispensatio facilius quam bigamis concedatur. *Bigamum nullatenus posse ad Sacerdotium promoveri, in fornicationem verò lapsum, etiam Sacerdotem, peractâ pœnitentiâ, ad pristini juris officium revocari. L. Dominus vobiscum. c.12.* Nec contextu autem isto, nec superiùs allegatis omnibus conceditur semel inquinatis, ut etiam postquam se pœnitentiæ laboribus purgaverint, ad superiores pateat Ordines accessus, sed reditus tantum in prius susceptos. Denique Rotomagense Concilium anno 1074. ne Monachos quidem ejusdem scelestæ libidinis reos, voluit aut Abbates fieri posse, aut officii quidquam extra Monasterium adipisci.

VII. Hæc verò dispensationum, & concedendarum parcimonia, & restringendarum sollicitudo,

non

non multò minus mihi quidem videtur habere admirationis; quàm vetusta inclementia, quæ Canonum dispensationes tantopere exhorrescebat. Eam nobis sententiam luculentè firmabit Urbanus II. in ea Epistola, qua maxima ex parte has complexus est restrictiones. Ad Episcopum Constantiensem in Germania hæc ille rescribebat: *De Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, qui post acceptum Ordinem in aliquo crimine lapsi fuerint, sive palam, sive clam, constat quidem Canonum censura ab Ecclesiasticis eos officiis inhiberi. Tuæ tamen providentia discretionique committimus, utrum eorum aliqui, qui tamen infamiæ notis non fuerint aspersi, necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione promerente, in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem secundùm indulgentiam dico, non secundùm imperium, &c. Si quem verò, quod absit, aut post acceptum, aut ante acceptum officium contigerit, peremptorio quolibet eorum, qui in lege morte mulctantur, sive clam, sive palam occupatum crimine inveniri, eos maximè qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos altaris ministerio sequestramus. Sicut enim pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem Clericatus adipisci, vel Clerico ad altiores Ordines promoveri.*

Quantumlibet verbis prolixus sit hic contextus, non poterit tamen non brevis videri, doctrinam qua fœtus est expendenti. 1. Nil discriminis interponitur publicis occultisque delictis: par & eadem omnibus imminet irregularitas. 2. Dispensant hîc Episcopi facta à Pontifice potestate: & hac communicatione Pontificiæ potestatis in Episcopos effusa ad dispensandum de Canonibus Conciliorum generalium: usque adeo pervulgatæ sunt dispensationes quibus de hic agimus, ut tandem traductæ sint in jus commune. 3. Non potest dispensare Episcopus, nisi cum paucis, urgente utilitate & necessitate, non ipsorum, sed Ecclesiæ. Nondum ergo ad omnes id permanaverat. 4. Potestas hæc dispensandi non se porrigebat, nisi ad exercendos Ordines, quos quis jam suscepisset. *In suis gradibus recuperari.* Itaque ne tum quidem post capitale crimen poterat vel Clericatum quisquam adipisci, vel in Clericatu superiorem Ordinem. 5. Hæc quoque dispensandi potestas à Pontifice Episcopis impartita, ad ea non poterat pertinere crimina, quæ infamiam inussissent. 6. Nec in eos cadit hæc dispensatio, qui ea perpetrarunt facinora, quæ leges morte plectunt. Itaque homicidium fuit semper, estque etiamnunc irregularitati obnoxium. Istiusmodi dispensationes nihil præjudicabant, quin verissimè semper diceretur, nec Clericum posse publicam subire pœnitentiam, nec penitentem publicum posse Clero inscribi.

VIII. In ejusdem Disciplinæ vestigia ingressus est Paschalis II. cum in Concilio Guastallensi anno 1106 Episcopos Germaniæ schismaticos Ordinibus suis redintegravit, dummodo ne vel simoniaci essent, vel intrusi, nec quovis alio crimine deturpati: revocata in usum perantiqua illa dispensatione, qua excepti fuerant in Ecclesiam Novitiani, Donatistæ, aliique hæresum sectatores. *Præfati Regni Episcopos in schismate ordinatos, nisi aut invasores, aut simoniaci, aut criminosi comprehentur, in officio Episcopali suscipimus.* Quod & aliis quoque Clericis gratificari placuit.

Non temerè autem dictum est à me, ea potestate cum Episcopis communicata, de irregularitate criminis dispensandi, tam latè paulatim apertam & complanatam fuisse viam post capitalia crimina pœnitentiæ piamentis expurgata ad Clericatum & ad ulteriores ejus gradus progrediendi, ut jam postremis his sæculis nihil opus sit dispensatione. Pauca ex multis seligo exempla. Fulbertus Carnotensis Episcopus Leutherio Archiepiscopo Senonensi author fuit, ut Presbyterum deponeret, ab alieno Episcopo ordinatum, & pretio nundinatum Spiritûs Sancti dona; verùm post biennii pœnitentiam in integrum tandem revocaret. *Degradetur, duobus annis severa pœnitentia mulctetur, postea si dignè pœnituerit, restauretur.* *Epist.* 25. 62. 83. Non tam prolixa fuit laudatorum suprà Conciliorum humanitas. Huic Epistolæ & consilio Sancti Fulberti innixus Petrus Damiani, cum Mediolani Legatum ageret Nicolai II. simoniacorum ingentes catervas sacris reconciliavit Altaribus, pœnitentia priùs idonea purgatos. Quod in alia verò legitur Epistola Fulberti de Episcopo electo, quem cæteri Episcopi ordinare renuerunt, nihil huic nostræ obstrepit Doctrinæ. Electus is enim homicidii & aliarum quoque præterea irregularitatum invidiam sustinebat. Denique vel ex una Fulberti responsione ad Archidiaconum Aurelianensem apertè edisces, quantis delinimentis condita & temperata esset tota ejus administrandæ Ecclesiæ ratio. *Baron. an.* 1509. *n.* 58.

Censuit quidem Ivo Carnotensis, eum Presbyterum, qui ut inimicos perterrefaceret, ignem subjecerat suis ædibus, quo incendio oppressus interiisset puer, exauthorandum esse: sed & peracta in Monasterio pœnitentia censuit redintegrandum. *Nec sacerdotali officio dignum debemus judicare, nisi eum longa Monastica vita probet experientia, & ad intermissum ministerium ex meritorum prærogativa pastoralis revocet obedientia.* *Epist.* 211. Ex Juris norma inclementius aliquid consulendum fuisset; cum illicita actione aliqua sua Presbyter author mortis fuisset, ut non dissimulabit ipse Ivo: *Nunc quia diabolo suadente quod illicitum & contra sacerdotale propositum erat, prius fecit, & de malo initio pejor exitus prodiit, nullo modo debemus Presbyterum immunem æstimare, nec sacerdotali officio dignum judicare.* *Ep.* 225. Nec inhumanior ille fuit, cum censuit ex rigore quidem Canonum perpetua depositione feriri debere Presbyterum, qui mendaciis & fraudolentis verborum præstigiis ad eum gradum sese extulerat: *Si in eo rigor Canonum servaretur, omni tempore ab ordinato accepto officio suspenderetur.* Sed cum sponte sua quod à se peccatum fuerat, confessus fuisset, ex indulgentia condonandam illi eam esse culpam. Scripsit & ad Pontium Cluniacensem Abbatem, *Epist.* 223., Monachum eum qui virilia sibi amputaverat, ut epileptico morbo, quo laborabat, mederetur, juxta Canones irregularem esse, sed posse ex dispensatione tolerari, ut in Ordinibus pridem susceptis ministraret, aut ulteriores susciperet. Id quidem idem Ivo consilii dedit Presbytero, ut quopiam alio quæsito prætextu sese lubens abdicaret, propterea quod flagitiosæ libidinis culpam, aut saltem infamiam sustineret. *Epist.* 21. Sed videri non injuria posset, infamiæ tantùm & scandalo Ivonem tum occurrere voluisse.

Et sanè idem ipse Canonum Jurisque consultissimus Ivo, causam disceptans Cluniacensis Monachi, qui satis probabiliter existimabatur in causa fuisse, ut abortiret prægnans muliercula, immaturumque fœtum ejiceret: non censuit ab Ordinibus suspendi debere, etsi constaret quòd author fuisset certus ejus facinoris. Exempla in medium protulit Davidis, Petri, Pauli; qui post adulterium, homicidium, perjurium, & acerbam Ecclesiæ persecutionem, restituti sunt sacris gubernaculis, quæ antè tractaverant. Protulit & famosum homicidam, quem vulgò opinabantur à B. Joanne Apostolo Ecclesiæ præfectum fuisse. *Homicida ille, quem B. Joannes Ephesino Episcopo nutriendum, erudiendumque commiserat, post cædes & rapinas ductus pœnitentia, non solùm pœnitentiam obtinuit, sed etiam B. Joanne ordinante, Ephesinæ Ecclesiæ præfectus fuit.* *Epist.* 54. De hac

Joan-

Joannis Apostoli indulgentia dictum est supra à nobis accuratius aliquid. Fatetur autem Ivo cum Augustino, consultius Ecclesiæ visum esse sequentibus sæculis, Clericatûs ostium occludi omnibus, qui quovis scelere conscientiam cruentassent, tametsi postea de eo pœnitentiam peregissent, ut ne deluderent & Ecclesiam & se ipsos per ementitas pœnitentias homines ambitiosi, & sacras dignitates pœnitentiæ laboribus facilè redempturi: *Quoniam aliqui propter affectatas hominum potentias, falsas agebant pœnitentias.* Sed vel inde argumentatur Ivo, cum Prælatis persuasissimum est, sinceras & infucatas esse privatorum quorundam pœnitentias, tunc adhibendam prorsus esse dispensationem. *Unde mihi videtur, quia sicut ficta pœnitentia fictos pœnitentes à Clericatu repellit, ita vera pœnitentia veros pœnitentes ad Clericatum admittit.* Contestatur denique non eo ire se derogatum statutis Patrum, Canonumque priscorum; sed in Episcoporum semper potestate fuisse dispensationes, citra injuriam aut præjudicium sacrorum Canonum. *Hæc dicentes, sacris Patrum regulis non obviamus; sed ex ratione et exemplorum commemoratione, in præsidentiam intelligimus positum esse discretione. ut quos viderint veram egisse pœnitentiam, eos ad Ecclesiasticam possint promovere militiam, si tamen publicam non egerint pœnitentiam.*

IX. Hic enimvero duo quædam nobis animadvertenda sunt. Primum est, si hæc Ivonis Epistola conferatur cum illa Urbani II. superiùs laudata, inde elucescere, multò plus sibi potestatis sumpsisse Episcopos nostros in dispensando; idque Episcopis licere voluisse, ut possent eos qui seria expiati fuissent pœnitentia, vel prioribus Ordinibus reddere, vel novis augere: Eo forsan adigebantur vastiori Ecclesiarum & Diœceseon suarum amplitudine, quarum Parochias complures Pastoribus viduatas gemere necesse fuisset, si tam religiosi fuissent Canonum custodes, quàm Episcopi Italiæ, quorum angustissimi sunt Diœceseon fines.

Alterum est, ex Ivone Carnotensi, non crimine, sed pœnitentia publica ita occludi Clericatûs ostium, ut nulla venia, nulla deinceps dispensatione recludi possit. Distat hæc à veteri recentior disciplina mirum quantum. Olim enim crimini, non pœnitentiæ criminis expunctrici adhærebat irregularitas. Ratio autem ea est, quòd sanæ mentis & cordati quique Clerici, Episcopique sentirent illi quidem, quod vetusti senserant Patres de pœnitentia publica, specimen id esse cumulatissimæ patientiæ & fortitudinis. At plebis oculi non ii erant, qui quondam, non eadem fidei luce perfusi; itaque jam offendebantur, quo ad pietatem excitari debebant. Hinc occasio, hinc justæ causæ Præsulibus, ut in disciplinæ cortice aliquid mutarent, cum medulla eadem retineretur. Audiendus hîc Ivo: *Si tamen publicam non egerint pœnitentiam. Talibus enim ideo Clericatus denegatur, quia ab insidiatoribus divinis sacramentis pro hujusmodi derogatur, & simplicium animae aut scandalizatur, aut infirmatur.*

X. Nec abs re forsan tertio hoc loco observabitur, nempe eam & dispensationem, & dispensandi facultatem de peccatis occultis intelligendam esse. Cum enim de peccatis publicis publica semper pœnitentia usque adeo peragenda fuerit, juxta Canonum regulas, ut etiamnunc ex Concilio Tridentino, & tot aliis postea habitis Conciliis eadem lex vigeat intemerata de publicis peccatis publica pœnitentia eluendis, utque publici peccatores irrevocabili irregularitate mulctentur: inde illud efficitur, occulta ea fuisse delicta quorum maculam & irregularitatem pœnitentia privata & dispensatio expungerent. Nec his repugnat Epistola Ivonis ad Hildebertum Episcopum Cenomanensem electum., *Epist.* 279., Quas enim illi libidines objectat, tanquam ineluctabilem obicem ne ad Episcopatum accedat, eas & proles multiplex publicasse ferebatur, necdum necessaria expiaverat pœnitentia.

In eadem versabatur & Rupertus Abbas sententia. Sic enim ille statuit, plurimum interesse discriminis inter adulterium, aliudve quodcumque scelus, & publicationem infamiamque ejusdem criminis: propterea quod solius occulti criminis irregularitas per pœnitentiam eximatur. *Magnus est non solùm veniæ, sed etiam gratiæ locus, ubi peccatum non taliter admissum est, ut vulgus sciat, & persona infamis habeatur. Exempli gratia, si adulterium perpetratam, publicè diffamatum, vel ex judicio testibus est convictam, non debet hujusmodi persona sacris Ordinibus fungi, ne scandalum populo faciat. Si autem hoc nemo scit præter Deum, & eum cui secreta confessione manifestatur, cauta discretione & misericorditer condonatum est, ut post pœnitentiam nihilominus secretam, sacris Mysteriis illa persona admoveatur, secundùm exemplum David, &c. De læsione Virgin. c.*16.

Non poterat accomodatius quidquam dici ad Ivonis doctrinam, nisi quod cum paulò posterior ævo esset Rupertus, robustior jam tum quoque consuetudo inoleverat, & dispensatio frequentior usurpabatur, ut privata pœnitentia occultorum scelerum irregularitas abstergeretur. Eandem ille alibi quoque doctrinam inculcat, originemque retegit ejus regulæ juris perpetuæ, & etiamnunc retentæ, ut infamia criminis irregularitatem imprimat. *In Leviti c. l.*1. *c.*18. *In Num. l.*1. *c.*23. Apertissimè enim prodit Rupertus, publica crimina & infamiam quæcumque aspergebant, offendebantque publicam conscientiam, nisi publica expiari non potuisse pœnitentia. Infamiæ ergo tunc quæ illinitur irregularitas, non alia est; quàm quæ jam olim criminibus omnibus publicis inhærescebat.

XI. Eadem & Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo insederat sententia, quam & hac astruebat ratione. 1. Crimina per pœnitentiam aboleri, adeoque nec jam ea apud Deum obesse: nec officere etiam penes homines posse, cum occulta sint. *Nec apud Deum reprobatur officium alicujus, propter culpam quam ipse ignoscit: nec apud homines decoloratur sacri Ordinis dignitas, propter personam, cujus ipsi peccatum non cognoscunt. L.*1. *Ep.*56. 2. Non posse à Confessario quemquam suo Ordinum functionibus interdici ob occulta crimina, quin à confitendi peccata sua consuetudine refrigescant, & abalienentur ii, qui eo peccata sua prodi & manifestati refugient. 3. Gregorius capitalium scelerum consciis nunc januam occludit, alias recludit. Concordabit ipse secum, si dicas nunc de publicis, nunc de occultis criminibus eum disputare. *Ne sibi ipse contrarius sit, apertis quidem prohibuisse, de occultis verò post dignam pœnitentiam concessisse intelligitur.* Et nihilo tamen minùs monet Anselmus hos pœnitentes, invitatque, ut sponte sua discedant à ministerio Altarium; cum nec ipsis, nec pœnitentibus ollis certò & manifestè constet, quod verè obliteratæ sont illæ graviorum suorum scelerum maculæ. *Sed quoniam ferme semper occultum est, quorum remissæ sint iniquitates & quorum tecta sint peccata, quorum verò minimè; tutius semper est, conscium sibi criminis, ab his quæ placitam Deo personam exposcunt, per laudabilem humilitatem abstinere, quàm per culpabilem securitatem præsumere.* Quod documentum altissimè insculpi omnium mentibus necesse est: Non semper privatos quosque debere, quantumvis possint, ea uti indulgentia, quam concedunt Concilia, & quam necessariam quandoque existimant. Conciliorum enim mens & scopus is fuit, ut Ecclesiæ-

clesiæ publicis necessitatibus, non ut privatorum votis satiafacerent; qui proinde multò consultiùs abstinerent sese, & expectarent, dum eos Ecclesia ad sacras functiooes accerseret, ubi necessitas, vel opportunitas publica ita flagitaret. Ea est, ni fallor, Anselmi sententia, quam & ex alia ejus Epistola facile est exprimere. *L.3. Ep.23. 163.* Vides quàm latè serpsisset Epistolarum Gregorii Magni facta ab Isidoro Mercatore interpolatio.

Ex his rursus illud quoque emicat, bos & sanctimoniæ & eruditionis nomine celeberrimos Præsules dispensationem latiùs effudisse, quàm suprà memoratos Romanos Pontifices. Ad omnia enim genera tam criminum, quàm hominum eam effundebant: sive eam illis potestatem concessisset, sive nondum sibi integram reservasset Sedes Apostolica. Potest & illud non immeritò existimari, non jam ferè dici debuisse dispensationem, cum nemo ea frustraretur: sed necessariam juris prioris & austerioris remissionem: quod fieri omnino non poterat, nisi consensione, vel tolerantia saltem tacita Sedis Apostolicæ Pontificum, qui vi & jure atque ingenio suæ Sedis, executores sunt & custodes Canonum.

Beatus Bernardus Claravallensis Abbas, quanquam puri & austerioris juris retinentissimus, reniti tamen non potuit consuetudini, suo jam ævo confirmatæ. Consulenti Brunoni Coloniensi Episcopo electo, an acquiescendum sibi esset electioni ad eam dignitatem suæ, cui tantopere dissentiret vita sua hactenus tot delibuta flagitiis, quæ nullis adhuc pœnitentiæ lacrymis expurgata esset: respondit Bernardus anceps & ipsi animi, dubiusque, & neutram in partem deflectens, sed utrisque partis rationum monumenta librans: *Horreo considerans unde, quò vocaris: præsertim cum nullum interenererit pœnitentia tempus, &c. Hac à me suspensivè responsa sufficiant, &c. Epist.8.* Aliquantò etiam temperatiùs rescripsit ad Episcoqum Grationopolitanum, animoque & calamo ad indulgentiam propensiore. Optat enim bortaturque, ut quæ præire debuerat vitæ integritas, morumque innocentia, saltem accedat, succedatque: utque repentino illo gratiæ omnipotentis impetu in alium hominem traducatur, quo olim Matthæus, Paulus, Ambrosius. *Bonas fac de cætero vias tuas, & studia tua & ministerium sanctum, si vita sanctitas non præcessit, sequatur saltem, &c. Sic Paulus ex persecutore Doctor gentium factus est, sic Matthæus de telonio vocatus, sic Ambrosius de Palatio, &c. Denique nonne multoties ubi superabundaverunt delicta, videtur superabundare & gratia? Ep.27. 28.*

Cum noluisset Pontifex electionem Monachi in Episcopum confirmare, ne ejus conversio & professio Monastica censeretur simulationi potius, & latenti cupiditati honorum imputanda, quam germanæ pietati, non dissimulavit Bernardus, etsi non posset non summo honore prosequi, & revereri consilium Pontificis; consultius tamen sibi videri, ut electio ea confirmaretur, ex qua tantum ornamenti in Ecclesiam, & emolumenti existere posset. Quanquam enim hujus Monachi juventa minus forsan intaminata fuisset, pœnitentia & Monastica professio in novum hominem illum refinxerat. *Quid enim si juvenis aliqua olim juveniliter egisse memoratur? Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. Consepultus est iterum Christo per eccemi baptismum. Ego olim sepulta vitia retractabo? Ep.249.*

Habes hic vàlde perspicuam posterioris hujus ævi doctrinam, & prætudicatam sententiam: professionem Monasticam instar habere & vim obtinere alterius baptismi, & spiritalis cujusdam regenerationis, qua universim eluantur irreeularitates omnes à crimine profectæ. Atqui Monachi perpetui sunt Ecclesiæ pœnitentes; & pœnitentiæ ipsius vi Monastica professio irregularitates delet.

Verùm zeli sui & amoris Canonum flagrantissimi non scintillas tantum aliquas, sed faces Bernardus idem ipse subjecit Eugenio III. Papæ, quem taotum non abjurgavit, æquius nescio, an audacius, quod ad Prælaturam compulisset hominem, qui Canonico judicio & publica depositione infamatus fuisset. *Quis vobis suggessit, hominem de ambitione notatum convictum, condemnatum, ad Ecclesiasticam cogere dignitatem? &c. Is est quem Lambertus Episcopus degradavit. Epist.268.* Denique vehementissimè urget, ut retractet, quod sibi vel extortum, vel subreptum est. *Non est nisi revocare sententiam. Ep.172.* Scripsit & ad Archiepiscopum Eboracensem in Anglia, nefas esse abire illum Episcopatu, nisi eo vinculo solvisset eum Pontifex, vel gravioris aliquid sceleris conscientiam remorderet. *Nisi forte mortale aliquid commissum sit.*

XII. Prolixius hanc quæstionem pertractat Gratianus, an post expletam scelerum pœnitentiam fas sit ad Ecclesiasticos Ordines adire, vel redire. Multam ille suo more testimoniorum sylvam congerit in utramque ultro citròque sententiam: & existentem inter ea pugnam ita sedat conciliatque, quod à Conciliis & Patribus non sit septa Clericatus obstructaque janua, nisi subdolis pœnitentiis, & privatarum cupiditatum contagio suffusis. *Sunt quidam quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos Sacri Canones irrecuperabiliter dejiciunt. Dist.1. 2.* His addit ille posse eam repugnantiam Canonum pacari, si quis dicat Clericatui semper adversari crimina publica; non autem occulta, quæ ubi confessio & pœnitentia privata effricuerit, tum tuto posse quemque Ordines antea susceptos exercere. *Possunt & aliter distingui præmissa authoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post ordinationem à sacris Ordinibus dejiciendi sunt. Quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundùm Sacerdotis edictum purgata, in propriis Ordinibus remanere possunt.* 3. Hinc excipit voluntarius homicidas. *De homicidis intelligendum, quanto facultas effugiendi datur, nec necessitate clauduntur obsidionis. Cæterùm cum necessitate angustati effugere non possunt, si tunc homicidum admiserint, purgati per pœnitentiam, & officio & communioni reddantur.* Profert in sui defensionem Urbanum II. qui ex indulgentia tantum parcere se profitetur fortuito homicidæ: *Clerico jaciente lapidem puer dicitur interemptus.* 4. Nec abnuit denique, quin possint, occulta exacta pœnitentia ad superiores Ordines promoveri. Verùm cum nec ad hoc temperamenti genus, nec ad alia authorem proferat Pontificem ullum Romanum, vel eo rursum ipso significat, has dispensationes ab Episcopis magis, quàm à Pontificibus pervulgatas ampliatasque fuisse. In alia distinctione, *Dist.81.*, depromit Gratianus Gregorii VII. & Alexandri III. testimonia, quæ superiùs à nobis prolata fuere; sed ea interpretatur priscæ severitatis fuisse monumenta, cum rudimenta potius quędam essent influentis novæ indulgentiæ. 5. Clericatu arcet Gratianus hæreticos & apostatas, qui etiamnunc etiam in irregularium classem conjiciuntur.

XIII. Postquam publica & inevitabilis necessitas eò adegit Episcopos Galliæ, Angliæ, Germaniæque, usque adeo dilatare hanc dispensationem, juri quodammodo communi illam transcribere, eam denique iis approbare qui doctrina, zeloque plurimùm abundarent; iisdem etiam se attemperavit Regulis Alexander III. Papa, & percunctati Episcopo Oxfordiensi in Anglia, de Presbytero, qui nonnihil pecuniæ dederat Archidiacono, à quo fuerat præsentatus Episcopo; rescripsit, si crimen oc-

occultum foret, clam submonendum illum esse, ut Religionem Monasticam alicubi profiteretur, & à sacro sese abstineret ministerio: si resiliret ab eo salubri consilio, beneficio quopiam donandum esse, & urgendum, ut ne ingereret se sacris muniis: cum enim occultum esset delictum, non posse eum cogi, ut vel invitus cohiberetur ab altaris ministerio, sed secretam ei indici debere pœnitentiam. *Secreto convenias, ut Ordinem alicujus Religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, sine ulla tamen coactione, &c. Alioqui non erit tutum, cum sit secretus excessus, ipsum invitum ab eodem officio coercere. Sed tamen pœnitentiam secretam, secundùm quod tibi visum fuerit, injungere non postponas. Append. Conc. Later. III. p.35. c.2.*

Austeritatem hujus Pontificis non possum non mirari, etiam tum cum de ea remittit. Præter occultam enim pœnitentiam, quæ generaliter subeunda erat omnibus occultorum criminum reis: præcipit, ut invitetur simoniacus hic Presbyter ad profitendam Religionem, & ad supersedendum omnino sacris functionibus. Compara, oro te, hæc Alexandri III. consilia cum Canone Concilii Londinensis anno 1200. *Nullus etiam Sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare præsumat accedere celebraturus. Can.4.* Nihil postea residebit in animo tuo dubii, quin ut iterum iterumque inculcavimus, hæc disciplinæ immutatio ab Episcopis potissimum manarit, paulò indulgentioribus. Ex responsis autem consiliisque Alexandri III. illud effulget, quam multa præclare & ad priscæ severitatis gustum, non præcipiendi, sed consulendi animo, insusurranda sint pœnitentibus, eo etiam tempore quo prisca illa severitas in desuetudinem abiit. Jam enim fateor præcepta ea non sunt, sed consilia; sed quorsum consilia, si ne ut consilia quidem instillanda, aut verò inculcanda sint?

XVI. Sed illud præ ceteris magnopere dolendum, quod cum pœnitentia dispensationi, & irregularitatis remissioni præmitti deberet: eaque videretur fuisse necessaria conditio, ut frueretur quis concessa indulgentia: insuper habita plerumque fuit tamen ea conditio. Eam modò præscripsit Alexander III. Eam expressè commendat Innocentius III. in Presbytero eo quem restituit. *Cum longo jam tempore impositam sibi pœnam portaverit. Regest.13. Epist.85.* Libri Decretalium ex quibus radiat jus hodiernum Canonicum, eam passim necessitatem commendat. Gregorius IX. homicidio duntaxat excepto disertè tradit, nec adulterio, nec perjurio, nec falso testimonio excludi quenquam ab Ordinibus, dummodo pœnitentia peragatur; alioqui abstinendum Ordinibus. *Quod si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent. Extra. De temp. Ord. c.17.*

Cœperat Alexander III. indulgere, ut peracta pœnitentiæ parte aliqua, rediretur ad functiones Ordinis; sed idem ipse constituit, ut nihil intentatum relinqueretur, quo à superioribus deterrerentur Ordinibus, quamvis cogi non possent, quorum occulta erant flagitia. *Pœnitentiam ei occultam imponas & suadeas, ut parte pœnitentiæ peracta, ordine suscepto utatur, quo contentus existens, ad superiores non ascendat. Veruntamen quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere. Ibid. c.4.* Testatum alibi facit idem Pontifex, non paucos ex Clericis detrectasse progressum ad Ordines superiores, quod clancularia flagitia animam fœdassent aliqua. *Si Clerici perceptione majorum Ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur, &c. De ætate Ordin. c.6.* Post impletam etiam pœnitentiam rediri prohibet ad Ordinum sacra munia citrà Episcopi dispensationem. *De adulteriis & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare. De judiciis c.4.* Itaque specialis forsan illa fuerat species, ubi assensus erat, ut pars tantum aliqua ante pœnitentiæ decursa fuisset. Qui rursus alibi: *Satis potes cum eo post peractam pœnitentiam misericorditer agere. De Corpore vitiatis. c.1.* Et rursus alibi de Presbyteris agens Concubinariis: *Post longam pœnitentiam & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi, ejus executionem habere. De Clericis conjugatis c.4.* Et Innocentius III. in eadem criminis specie: *Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis Officii poteris dispensare. De digamis. c.6.* Approbaverat Alexander III. ut Diaconus, qui uxorem duxerat, posset exacto pœnitentiæ curriculo, gradui suo restitui, adeoque ad Presbyteratum promoveri, si illustribus se virtutum experimentis insigniret. *Injuncta sibi pœnitentia, post eam peractam, dispensativè poteris ei Diaconatus Officium reddere; & si perfecta vita & conversationis fuerit; eum in Presbyterum ordinare. Qui Clerici vel voventes. c.1.2.* Sed cum eodem se facinore implicuisset Subdiaconus, nec reddi illum Ordini suo, nec ultra progredi passus est, nisi antè Monasticis se institutis devovisset. *Si ad Monasticum Ordinem transire voluerit.* Alioqui liberam ei tantum esse voluit functionem Ordinum inferiorum.

Rursus alibi censuit idem Pontifex professione religionis posse quempiam Acolythum promereri, ut ex indulgentia sibi condonaretur, quod publicæ & sacrilegæ rebaptizationi interfuisset. *De Apostat. c.2.* Episcopo concessit, ut dispensatoriè ageret cum Clerico, qui singulari certamine depugnaverat, dum nequid homicidii, vel mutilationis esset perpetratum. *Si Episcopus suus misericorditer duxerit dispensandum. De Clericis pugn. c.1.*

Eadem gratia eum prosecutus est, qui Calicem sacrum furatus fuerat. *Si non est super hoc nota, vel manifesta infamia respersus, post peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ, non dubites ad sacros ipsum Ordines promovere. De furtis c.5.*

Iisdem mitioris disciplinæ blandimentis usus est Urbanus III. in eum qui cum Diaconatu tantum initiatus esset, Missarum solemnia celebraverat. Sed sollicitè Episcopum monuit, ut pœnitentiæ Diaconi pervigil esset explorator, invitaretque illum, ut Monasticis se claustris includeret. *Ut autem securius possis hanc ei misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem circa eum curam non desinas exhibere; salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum. De Clerico non ordinato ministr. c.2.* Ubi rursum perspicis, quanta in animarum moderando regimine, ex consilio insinuanda sint, ingerendaque, etsi non possint ex præcepto urgeri. Repulsam omnino passi sunt ab Alexandro III. qui furtim Ordinibus obrepserant, præter Episcopi sui interdictum; quin & excommunicationem intentavit, nisi Religiosum propositum amplexerentur. *De eo qui furtive Ord. suscepit. c.1. 3.*

Publicam Clemens III. pœnitentiam inflixit Presbyteris Græcis, qui damnabili quadam negligentia, filiolos suos in eodem secum lectulo accubantes oppresserant, siquidem publicum illud esset facinus. Si occultum verò esset, occultam quidem inflixit pœnitentiam, at ea lege, ut eis ad altaris munia omnia intercluderetur aditus. *Ab officio debent perpetuo abstinere, & eis gravior quam laicis, non tamen publica, nisi in publicum id veniat, pœnitentia debet imponi. De sent. excomm. c.7.* Denique Innocentius III. de criminibus iis agens, quorum

rum ne pœnitentia quidem extergit irregularitatem, iis annumerat homicidium & simoniam. *Utrum si tale crimen, quod Ordinis executionem suscepti, aut retentionem Beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, puta homicidium commisisset, vel adeptus esset Ordinem, aut Beneficium vitio simoniæ. De Accusation. c.22.* Concessit Honorius III. interpellante Ludovico primogenito Philippi Augustini Francorum Regis, dispensationem quorundam Presbyterorum, aliorumque Clericorum, ut ad dignitates Ecclesiasticas, & ad Ordines superiores evehi possent, quanquam publicam obiissent pœnitentiam. *Rainal. an.1219. n.39.*

XV. Hæ sunt ergo Regulæ & Leges juris Canonici, quo impræsentiarum regitur & administratur Ecclesia. Quàm indubitatum est, justis & necessariis de causis remisisse Ecclesiam de antiquo rigore Canonum, & ad hæc se delinimenta attemperasse, quæ miram quandam ubique sapientiam & charitatem spirant. Unde luculentè Petrus Venerabilis: *Ut est de illis, qui in hæresim, vel in aliquod damnabile peccatum & publicum corruunt, quos primi Canones ad pristinum Clericatus, vel dignitatis gradum accedere prohibent, sequentes verò necessariis cogentibus causis aliquando permittunt. Bibl. Clun. pag.663.* Tam dolendum est, quòd his delinimentis alia subinde delinimenta adjiciantur, & de jure remisso remittatur semper aliquid ulterius. Hodiernum enim jus Decretalium postulat etiam nunc 1. ut occultorum irregularitas criminum non relaxetur, nisi expleta penitus, aut magna ex parte pœnitentia. 2. Ut pervigilent Episcopi, & explorent, an occulti pœnitentes strenuè suas partes obeant; an eos sincerè & ex animo pœniteant. 3. Ut quæ illis venia conceditur, vel Ordines, vel Beneficia capessendi, venia semper, gratia & dispensatio habeatur. 4. Ut privatim hoc illis infundatur consilii, ipsique persuasissimum ut habeant, longè tutius ipsis & conducibilius esse, ut sacro abstineant ministerio, etiam post impletum pœnitentiæ stadium, quòd remissa sibi fuisse pristina flagitia certò rescire non possint. 5. Ut suadeatur & inculcetur eis vita & professio Monastica, tanquam certissima eorum medicina morborum, quibus eorum anima debilitata jacet. 6. Permisit quidem Episcopis Concilium Tridentinum, ut pœnitentiam publicam pro publicis peccatis omnibus peragendam commutent in pœnitentiam occultam, *quando ita magis judicaverint expedire*. Sed haud equidem scio, an etiam permiserit, ut pœnitentiam publicam omnino in desuetudinem abire, & funditus aboleri, & interire sinant pro publicis criminibus. Certè non id illis indulsit, ut absolvant de irregularitatibus, quæ criminibus publicis inhærescunt, vel homicidiis etiam occultis. Quoad homicidia fortuita, ajunt Concilii Patres eorum dispensationem quodammodo deberi: *Cum jure quodammodo dispensatio debeatur*: idque examinandum & dispensandum committi debere Episcopis, qui degunt in singulis quibusque locis. *Sess.24. c.6. 8. Sess.14. c.7.*

Sanctus Carolus Archiepiscopus Mediolanensis tantam explicuit Canonum diligentiam & austeritatem, quantam postrema hæc ætas ferre potuit. *Criminosi, solemniter pœnitentes, ebrietati & gulæ dediti, impudici, lapsi post Ordinem susceptum, perjuri, infames. Conc. Med. I. c.13. II. c 8.* Hos ille irregulares ex jure recenset. Si verò hujus Decreti usus urgeret: si potissimum eo uterentur jure Episcopi, quo eos Tridentinum Concilium donat, *Sess.24. c.1.*, propter occulta crimina citra figuram judicii interdicendi & receptione & exercitio Ordinum; reviviscceret spes non mediocris revocandæ in integrum permagna ex parte purioris antiquæ disciplinæ in sacris Ministris.

Non referam, non expendam, sed hîc raptim indigitabo, quibus Decretalium capitibus, Clericis quo delictorum pœnitentias impleant, indicatur, ut in Monasteria semetipsi segregent, & reliquum vitæ decursum cœnobiticæ vitæ laboribus dedicent. *L.5. Tit.10. c.1. T.12. c.6. T.16. c.2. T.28. c.2. T.30. c.3. T.37. c.6. T.38. c.12. T.40. c.27.*

De Irregularitate Hæreticorum, Schismaticorum, Apostatarum Neophytorum, Energumenorum.

CAPUT LXII. *P.1. l.2. c.13.*

De his irregularitatibus per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Cur Hæretici mitiori pœnitentiæ addicti sint. & faciliùs remissa sit eorum iterum irregularitas.

II. Prima Donatistis dispensatio & venia Canonum concessa in Concilio Romano.

III. Austeriùs actum est in Apostatas.

IV. Canones alii, alia Canonum remissiones. Novatianorum dispensatio in Concilio Nicæno.

V. VI. Innocentii I. decreta de irregularitatibus Hæreticorum & Apostatarum.

VII. Episcopi Africani à Papa & ab Episcopis Italiæ flagitarunt, ut dispensare possent cum Episcopis Donatistis, qui universa cum plebe sua ad Ecclesiam se Catholicam adgregarent.

VIII. Eandem flagitarunt dispensationem in hæresi baptizatis.

IX Dispensationes promiscuè concessa omnibus emergentium primò hæreseon fautoribus.

X. Dispensatio indulta Episcopis Concilii Ariminensis.

XI. Eam dispensationem improbarunt Schismatici Luciferani.

XII. Dispensatio indulta primis sectatoribus Nestorii, Eutychetis, Pelagii.

XIII. Irregularitas ex iterato baptismo.

XIV. XV. Irregularitas Clinicorum & Neophytorum.

XVI. Hi à Superioribus Ordinibus summoventur.

XVII. Quàm aliena & absurda Neophyti laboreat ambitione.

XVIII. XIX. XX. Plura Patrum Pontificumque suffragia ad frangendam Neophytorum audaciam.

XXI. Effricatur ab Ambrosio ea labes.

XXII. Aliud Exemplum.

XXIII. Minoribus quandoque ab Ordinibus prohibiti sunt Neophyti.

XXIV. Irregularitas eorum, quorum parens alteruter, vel avus hæretici sunt.

XXV. De Energumenis & Comœdis.

I. Inter maxima non immeritò crimina numeratur & hæresis; unde & Hæretici irregularibus annumerantur. Non certè totus in eos intendebatur pœnitentiæ rigor: minus imputabatur, quod nati erant: nascendi infelicitas dolenda magis, quàm exaggeranda videbatur: quampluribus ex iis culpæ cæcitatis & ignorantiæ plus, minus malitiæ inesse existimabatur. Deoique illud infixum animo persuasissimum erat, faciliùs eximi errores, quàm cupiditates: ostenso semel veritatis lumine fugere hæresim, nec quidquam ex ea deninceps reformidandum: at criminosas cupiditates, centies revulsas, centies repullulascere. Ideoque longè expeditiorem mentis, quàm voluntatis medicinam.

Species tamen quædam & umbra pœnitentiæ publicæ Hæreticis in sinum Ecclesiæ revocantibus indicebatur. Hæc omnino Augustini constantissima fuit doctrina, ubi Donatistis respondet: si post conversionem eorum & pœnitentiam expletam, quæ redituris io Ecclesiæ gremium infligebatur, semel admissis non auferrentur functiones sacræ Ordinum, id fieri saluberrima dispensatione & matura charitate, quæ generalibus Canonum institutis derogabat; per quos nimirum non licuisset pœnitentia semel functis, vel Ordioes donari, vel donatos exercere permitti. Hanc porro indulgentiam confitetur Augustinus, vulnus esse veluti quoddam, quo sauciatur Ecclesiæ disciplina; sed & arbores sauciari, ut inserantur novi surculi, ex quibus uberior fæliciorque florum frugumque proventus exuberet. *Si ergo, inquiunt, oportet ut nos extra Ecclesiam & adversùs Ecclesiam fuisse pœniteat, ut salvi esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam Clerici vel etiam Episcopi permanemus. Hoc non fieret, quoniam revera fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur. Cum præcisus ramus inseritur, fit vulnus in arbore, quo possit recipi ut vivat, qui sine vita radicis peribat. Ep.50.*

Illud quoque pulcherrimè addit Augustinus, non alios fines esse potestatis clavium Ecclesiæ permissarum à Christo, quàm necessitatis & charitatis. *Ut enim constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat, vel in Clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioqui contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, &c.*

II. Illa autem de qua hìc disputabat Augustinus dispensatio, non spectabat nisi ad Donatistas, quos omoi ope ad Ecclesiam Catholicam recolligere connitebantur Episcopi Africani. Ad turbas enim populorum innumeras, tota Africa aberrantes, faciliùs in ovile Catholicæ Ecclesiæ revocandas, nulla non optanda, nulla non concedenda ultro erat indulgentia. Quod ad cæteras autem hæreses, eadem irregularitas omnes prorsus inexorabili lege constringebat. *Verùm in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus aut illius hominis, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat, &c. Sic multitudinibus per schismata & hæreses pereuntibus subveniri consuevit. Ibid. Et L.2. cont. Crescon. c.11.12.* Denique testis cum primis locuples Augustinus, refert jam inde ab exordio schismatis Donati, Pontificem Romanum aliosque Episcopos, qui Romæ Cæcilianum absolverant, ita statuisse, ut solo Donato exauthorato, damnatoque, reliqui omnes cum Ordinibus quique suis susciperentur. *Cæteros correctos, etiamsi extra Ecclesiam ordinati essent, in suis Ordinibus suscipiendos esse censuerunt. Ep.162.* Quam ille alibi miris attollit laudibus Miltiadis Papæ clementiam.

III. Qui verò in Ecclesia Catholica nati & regenerati fuerant, & ejus splendidissimæ lucis pertæsi, in fœdissimas se hæreseos tenebras demerserant; ii jam non poterant pristinæ restitui luci, ac dignitati suæ, nisi multò acerbiore pœnitentia, quàm qua expiabantur, quos nativitas ipsa sua hæresi implicuerat. Ita enim idem rursus Augustinus: *Nec illud sine distinctione prætereimus, ut humiliorem agant pœnitentiam, qui jam fideles Ecclesiam Catholicam deseruerunt, quàm qui in illa nondum fuerunt. De unico bapt. cont. Petil. c.12.* Ergo ne hæretici quidem nisi per pœnitentiam in Ecclesiam, Catholicamque unitatem admittebantur, quanquam non paulò mitiorem, quàm qua Apostatæ. Similiter & irregularitas una eadem eis indicebatur. *Nec ad Clericatum admittuntur, sive ab hæreticis rebaptizati sint, sive prius suscepti ad illos redierint, sive apud illos Clerici vel laici fuerint.*

IV. Hanc porro irregularitatem Eliberitana Synodus promulgaverat iis verbis, ut pervetustam jam tum fuisse eam legem facilè intelligatur. *Ex omni hæresi qui ad nos fidelis venerit, minimè est ad Clerum promovendus. Vel si qui sunt in præterita ordinati, sine dubio deponentur. Can. 51.* Hìc verò *fideles* appellantur laici, quo suæ sectæ gregales ideo fideles vocabant, ut eos à Pœnitentibus & Clericis sejungerent. Prioribus enim his sæculis Sectæ omnes, perinde ut Ecclesia Catholica, in fideles, Clericos & Pœnitentes tripartitæ erant. Apertè Laodicena Synodus de Novatianis & Photinianis agens: *Qui apud vos dicuntur fideles. Can.7. 8.* De Cataphrygibus autem agens, Clero se suo eos jactare declarat. Jubetque ut Clerici hi omnes inani hactenus ejus nominis gloria se venditantes, baptismo initientur: nec de iis in Clerum revocandis commeminit. Nicæna quoque Synodus Paulinianistas rebaptizari sanxit: *Can.19.* sed rursum quoque Ordinibus decorari jubet, si quos in secta sua Ordines consecuti essent. Multò procliviùs verò ea ad Novatianos gratia exporrigebatur. Nec hujus loci est anxiè scrutari, an impositio manuum, qua eos excipi Synodus sancit, *Can.8.*, ad Pœnitentiam, vel ad Confirmationem spectet, vel ad iteratam ordinationem. Abundè id nobis est, ut istiusmodi dispensationes authoritate & exemplo suo probaverit, sanxeritque Nicæna Synodus, ut ejus in vestigia insisterent Patres Synodique deinceps omnes.

V. Duos Nicænos hos Canones commendavit Innocentius I. Papa, nec eos tamen latiùs effundi passus est, aut ampliari indulgentiam eam ultra limites à Nicænis Patribus definitos. Viguit ergo deinceps primæva & inconcussa lex Ecclesiæ adversùs omnes alias hæreses. *Nostra verò lex est Ecclesiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sint, per manûs impositionem, laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem vel exiguum subrogare, &c. Sed Canones apud Nicæam constituti, de Novatianis fieri permiserunt. Possum dicere de solis hoc Novatianis esse præceptum, nec ad aliarum hæresum Clericos pertinere, &c. Epist.22. c.4.*

VI. Illud quoque contestatur ibidem Innocentius, Apostatas qui ad Ecclesiam, à qua defecerant, reverti gestiunt, multò alieniores esse & longiùs ablegandos ab Ordinibus & dignitatibus Cleri, quòd eorum flagitio nulla prætexi potuisset excusatio, eoque non paulò durior eis indicenda fuerit pœnitentia. *Si quis verò de Catholica ad hæresim transiens, aut fidelis ad apostasiam reversus, resipiscens redire voluit, numquid eadem ratione poterit ad Clerum permitti, cujus commissum nonnisi longa pœnitentia poterit aboleri? Nec post pœnitentiam Clericam fieri ipsi Canones sua authoritate permittant. Ibid.*

VII. Ad Apostatas revocabitur oratio, si prius observatum sit, solos ab Innocentio excipi Novatianos, ut ne cum cæteris hæreticis omnibus interdicantur à Cleri & Ordinum accessu: idque accomodatè dici ad Nicænum Concilium, cui hoc temperamentum placuerat, ut dispensatio illis tantùm annueretur hæreticis, quorum reditus in sinum matris Catholicæ compendiosissimus esset Ecclesiæ, & abundè dispensationis dispendia solaretur. Id nos edocuit Concilium Africanum, ubi Episcopi Afri rescribendum sibi statuunt ad Episcopos ultra maria positos, maximè autem ad Apostolicam Sedem, & ad Anastasium Papam, ut eorum consensionem eliciant, quas fas sit Donatistarum Clericos, Ecclesiæ se reddere expetentes, & turbas plebesque secum in eandem revocantes, suscipere ci-

citra prioris ordinis & dignitatis suæ jacturam; & Canon his contrarius in Concilio ultra maria habito editus, ad eos reflectatur, quorum conversio non tanti esset, nec tanta Ecclesiæ incrementa adderet, ut hæc justa esset dispensationis compensatio. *Non obsit eis quod contra honores eorum statutum est in transmarino Concilio, ut ordinati in parte Donati non suscipiantur in honoribus suis, exceptis his per quos Catholicæ unitati consuletur. Conc. Afr. sub Cælest. & Bonif. c.25.* Hæc sunt quæ docet nos Augustinus à Papa & cæteris Europæ Episcopis, & concessa fuisse, & in Ecclesiis Africanis exinde in usu habita.

VIII. Ad Siricium Papam & ad Simplicianum Mediolanensem Episcopum miserant olim iidem Africani Episcopi, ut æquiorem multò & faciliorem eis dispensationem approbarent, nempe eorum qui in hæresi nati, ubi primùm infantiæ & innatæ ignorantiæ tenebris in lucem rationis & qualiscumque sapientiæ emersissent, protinus contulissent se ad Ecclesiam Catholicam: *De solis infantibus, qui baptizantur penes eosdem, ne quod suo non fecerant judicio, parentum illos error impediat, &c. maximè in tanta rerum necessitate, &c. Nondum scire valentes erroris eorum interitum apud eos baptizati fuat, &c. Ibid. c.14. 24.*

Nemo satis mirari poterit, Ecclesiam Africanam tam vasta terrarum spatia complexam, tanta inter Ecclesias antiquitate fulgentem, tantis radiantem in Episcopali Collegio suo luminibus, non existimasse concedi à se debere dispensationem tam perspicuè justam facilemque, nisi impetrata assensione, tum Romani Pontificis, tum illustriorum complurium Europæ Episcoporum. Penuria laborabat Clericorum Africana Ecclesia, impuberum culpam elevabat ætas & ignorantia: Civitatum populorumque resipiscentia, & conglutinatio ad Ecclesiam ejusmodi erat compensatio, quæ vehementer adultos commendaret: tranari maria, & ultro citròque responsa expectari longum erat; nec tamen abduci his tot rationum momentis à sententia potuerunt, orandæ exorandæque consensionis Papæ & Episcoporum Italiæ. *Nostra si placet in iisdem ordinandis consentiant voluntati.* Tanta erat beato illo ævo, & in Apostolicam Sedem reverentia, & inter Episcopos orbis consensio & Religio, ne temerè Canones usquam laxarentur.

IX. Incertum hæreticis, an apostatis accensendi sint Missaliani, sive Enthusiastæ, quibus parem indulgentiam annuit Ephesina I. Synodus: *Si anathematizaverint in scriptis, Clerici maneant Clerici, laici ad communionem admittantur. Act.7.* Quin propius à vero abest, hos nec Hæreticos, nec Apostatas Concilio visos, sed ut simpliciores, quàm contumaciores; infirmitatis plus, malitiæ minus præ se ferentes: qui vacillassent in fide, non ab ea prorsus excidissent. Nec dispar est ratio Maximi Presbyteri, qui ad punctum temporis & velut in populi commotione schismati Novatiani suffragatus est, authore Beato Cypriano. *Ep.47.* Itemque Pauli Samosateni, qui ex Eusebio, *l.7. c.24.*, errores suos recantavit in Concilio I. Antiocheno. Item de octo Episcopis, quos Nicæni Patres ex Hieronymo, *Dial. adv. Lucif.*, ab Arianæ insaniæ laqueis extricaverunt: denique de Meletio & Meletianis, quos Ordinibus & Beneficiis suis eadem Nicæna Synodus redintegravit. Omnes hi Ministri sacri citra dispendium Ordinum, graduumque suorum in Ecclesiam suscepti sunt, muniisque fungi prioribus permissi, quòd præjudicatum id esset, nunquam cordis penetralia eorum invasisse schismatis, aut hæreseos virus, quod tam facilè evomuissent, & tam festinè.

X. Idque multò certius constat de Episcopis Concilii Ariminensis, qui adversariorum strophis metisque præstigiis, ab hæretica doctrina alienissimi cum essent, una spe lactati fovendæ, aut revocandæ pacis Ecclesiasticæ, usu aliquarum vocum supersederi posse censuerunt, sano & incolumi orthodoxo dogmate ipso; atque ita in retia impegerunt Arianorum, & ejus nominis infamia immerentes alicubi aspersi sunt, quanquam vehementissimè ab ea vesania abhorrerent. Assentitur Hieronymus hæreticos nunquam eos fuisse, & ea de causa vendicatos fuisse Ordinibus dignitatibusque suis iisdem, quibus ante Concilium gaudebant: idque fuisse Concilii Alexandrini judicium. *Post reditum Confessorum, in Alexandrina postea Synodo constitutum est, ut exceptis authoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, pœnitentes Ecclesiæ sociarentur: non quòd Episcopi possint esse qui hæretici fuerant, sed quòd constaret eos qui reciperentur, hæreticos non fuisse. Dial. adv. Lucif.* His consentit Athanasius: *Communi decreto placuit, ut qui lapsi fuissent proprio arbitrio, & antesignani fuissent impietatis, si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, verùm non restituendos in Cleri numerum. Qui verò non authores, sed violentia & necessitate compulsi fuissent, visum est quidem illis ignoscendum, & in Cleri locum restituendos, maximè cum probabilem defensionem & excusationem dederint. Epistol. ad Ruffin.*

XI. Discrimen illud interpositum est à Concilio Alexandrino, ut Ordinibus & Beneficiis spoliarentur, qui Capita & authores fuerant erroris; reliquis ignosceretur: idque argumento est, quibus ignoscebatur, eos visos esse, nunquam hæreseos, vel apostasiæ vitio correptos fuisse. Sed cum in penetralia cordium inferri nunc quidem non possint oculi Judicum Ecclesiasticorum; cumque muniti debeant esse Episcopi ea sapientia, & fortitudine, quæ artes & fraudes istiusmodi facillimè refellat: existimavit illa Synodus restituendos quidem esse hos prioribus suis sedibus muniisque Episcopos, sed ex gratia & dispensatione. Id prolixè exequitur Augustinus, in Epistola superiùs delibata, in qua & Luciferi pertinaci inclementiæ illacrymator, qui in schismatis tenebras præceps ire maluit, quàm Catholicæ matris charitati, indulgentiæ, & lumini, atque sapientiæ obsequi. *Hoc displicuit Lucifero, quod factum fuerat in eis suscipiendis atque sanandis, qui veneno perierant Arriano; & cui displicuit, in tenebras cecidit schismatis, amisso lumine charitatis. Epist.50.*

XII. Pari facilitate & humanitate excepti sunt in Concilio Ephesino I. Episcopi, qui Nestorio primùm favere visi fuerant, ut liquet ex Epistolis Cyrilli. *Epist. ad Maxim. & Genad.* Liquet & ex Epistolis Leonis Papæ, *Ep.10. 13. 51.*, & ex Actis Concilii Calchedonensis non dissimili humanitate dispensatum fuisse cum primariis Eutychetis sectatoribus, ut Ordinibus & ipsi suis gaudere sinerentur. Pari indulgentia prosecutus est idem Leo Pelagianos. Quod ad Nestorianos & Euthychianos attinet, cum recentissimè erupissent eæ hæreses, facilè condonabatur iis, qui derepente, & penè inopinè perstricti & circumventi fuissent, si modò primis se fulgurantibus Ecclesiæ statim Decretis accomodarent. At non ita recens erat Pelagii error tempore jam Leonis Papæ. *Id. Ep.86.* Responderi tamen non immerito posset, lenta & penè furtiva ejus hæreseos fuisse incrementa, nec nisi in paucos manasse. Itaque non tanta distringebatur severitas adversùs hostes aspernabiles. Nec denique hoc se gyro cohiberi passa est Ecclesiæ charitas & indulgentia. Infrà demonstrabitur vetustissimarum etiam hæreseon sectatores pari humanitate susceptos fuisse, quando existimatum est ea humanitate faciliùs eos & frequentiùs ad Ecclesiæ pacem convolaturos. *Gre. Mag. L.6. Epist.61.*

XIII. Eidem irregularitati illa attexi potest, quæ per baptismum extra Ecclesiam, vel in Ecclesia bis susceptum contrahitur. Extat in eam rem Epistola Felicis III. Papæ, *Epist. 7.*, & conspicuum est, cautum id fuisse providentissimè, ne quo hæreseos contagio istiusmodi homines afflati fuissent.

XIV. Baptismus verò eorum, qui tum demum salutari hoc fonte tingi & refingi se in novos homines flagitabant, cum eos lethalis ægritudo, & jamjam faucibus imminens mors urgebat: meritò eidem patebat irregularitati. Non injuria enim suspicabantur Episcopi, non vivaci fide & casta voluntate adductos, sed servili & degenere timore hos ad cœleste lavacrum compulsos fuisse. Itaque nonnihil hæsitabant adhuc, an ex eorum animis tota Ethnicorum superstitio abscessisset. Unde & Cornelius Papa in eadem apud Eusebium Epistola, qua narrat plebem omnem refragatam fuisse ordinationi Novatiani, quod *Clinicus* esset, hoc est, quod in lecto ex morbo decumbens baptizatus fuisset, quæ jam tum notissima erat irregularitas; *Eo quod non liceret quemquam ex iis, qui urgente vi morbi in lectulo perfusi essent, in Clerum assumi. Euseb. hist. l.6.c.43.* Cornelius, inquam, Papa addubitat, aut addubitari posse docet, an qui ita baptizati sunt, verùm perceperint Baptismum. *In Lectulo perfusus Baptismum suscepit; si tamen hujusmodi Baptismum suscepisse dicendus est.* Concilium Neocæsariense à Ferrando relatum, Clericos Presbyteratu donari patitur, si eam dispensationem jure veluti quodam suo elicere possint, & Ecclesiæ necessitas, & ordinandorum virtus eximia. *Ut qui in ægritudine fuerit baptizatus, non ordinetur Presbyter, nisi fortè propter vitam bonum, aut hominum raritatem. Ferrand. Breviarii c.86.*

XV. Mediis & posterioribus sæculis Neophyti quoque hæreticis accensiti sunt; hoc est ex recentissimè baptizatis ii, qui quamprimùm Ecclesiæ accesserant, ad summos ejus Ordines gradusque contendebant. Restituit vehementer Paulus, Clerique extorres eos pronuntiavit, & irregulares, ruinam prævaricatoris Angeli & superbiæ casum intentans: *Non Neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli. 1.Tim.5.6.* Ambitiosos hujusmodi conatus infringit & Laodicena Synodus: *De his qui nuper sunt illuminati baptismate, quod eos non convenit promoveri in Ordine sacerdotali. Can.3.* His verbis designari videntur omnes prorsus Ordines, gradusque Ecclesiastici, atque ita iis omnibus excluduntur Neophyti.

XVI. Sed à vero non recedit, eo Canone attingi tantùm quatuor priora Ecclesiæ sæcula, eosque qui receptissimo tunc usu non tingebantur unda lustrali, nisi ætate jam matura. Cum enim senescente sæculo quarto sanctior disciplina inolescere cœperit, ut à teneris unguiculis & recentes ab utero parvuli sacro baptismi fonte lustrarentur, legique Christi colla subjicerent; jam tum etiam invitari cœpit innocens ætas, splendidiorem Baptismi innocentiam induta, ut minorum functionibus Ordinum initiaretur. Ejus moris testes Canones, Synodosque & Patres suprà retuli.

XVII. Hinc ergo cogimur Neophytorum irregularitatem ad eos restringere, qui laici cum sint, ad sacros statim Ordines suspirant, & ad summas quasque festinant Ecclesiæ dignitates. Zelo verè Apostolico detonat Cælestinus Papa in eos, qui præcipiti cursu laici cum sint, ad Episcopatum anhelant, & necdum ullo imbuti tyrocinio, duces se & Magistros creari concupiscunt. *Nullus ex laicis, &c. Debet antè esse discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit. Ep. 2.* Promovendus est ad Episcopales Cathedras gradus, fugiendo magis, quam prehensando: aut per ea certè Ordinum minorum interstitia, quæ Ecclesia præfiniit. *Ordinatos quosdam Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis Ordinibus ad tanta dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum Decreta didicimus. Epist.3.* Contumeliosum omnino est Clero & illi potissimum, qui Ordinum functionibus insenuerint, eis præferri laicos: *Quid proderit, per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si hi qui præfuturi sunt, ex laicis requirantur?* Diabolicæ superbiæ foveam retegit Hieronymus, in quam præcipites eunt ambitiosi, & extemporanei Episcopi. *Ignorat momentaneus Sacerdos humilitatem: judicium & ruina diaboli, nulli dubium est, quin arrogantia sit: Incidunt in eum, qui in puncto horæ, necdum discipuli, jam magistri sunt. Ep. ad Ocean.*

XVIII. Summovet Leo Papa non modò ab Episcopatus fastigio, sed & à Presbyterorum ac Diaconorum gradibus laicos, nisi diu antè probati exercitatique fuerint in inferioribus ministeriis: eaque disciplina est ex hujus Pontificis testimonio, à prædecessoribus ejus, à Conciliis & à Paulo ipso constituta. *Ne aut à Baptismo rudibus, aut à sæculari actu repente conversis, Officium Pastorale credatur. Epist.87.* Committendæ non sunt sacræ hæ dignitates, nisi iis, qui altaribus ab infantia sedicarint: *Quorum omnis ætas à puerilibus exordiis usque ad provectiores annos per disciplina Ecclesiastica stipendia cucurrisset.* Vetat denique Leo, ne dispensationes, quas charitas necessitasque extorquet, exempla fiant, præjudicentque legibus Ecclesiæ intaminatis, quæ laicos omnes amoliuntur à tribus Ordinibus superioribus, quibus Imperium Sacerdotale continetur. *Non præjudicantes Apostolicæ Sedis statutis, nec prædecessorum nostrorum nostrisque decretis, quibus salubriter statutum est, ut primum, vel secundum, aut tertium in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragiis fultus ascendat.*

XIX. Sardicense quoque Concilium trium superiorum Ordinum fores non reserat, nisi illis, qui longum posuerint in inferioribus tyrocinium. *Conveniens non est, nec ratio, vel disciplina patitur, ut temerè vel leviter ordinetur, aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui Neophytus est, &c. Sed hi quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata. Can.10.* Concilio Nicæno interdictus non fuerat Neophytis, nisi Episcopatus & Presbyteratus, ubi *probatione plurima* opus esset. *Can.2.*

XX. Canone Apostolico ab Episcopatu tantum removentur Neophyti: inde etiam excipiuntur ii, quos uberior Dei gratia illustrarit: *Nisi ex divina gratia hoc fiat. Can.80.* Inter hæc illustriora exuberantis gratiæ miracula recensendi sunt Paulus, Ambrosius, Nectarius, Augustinus, qui rapti derepente fuere in Presbyteratus Cathedras, vel in Episcopales etiam sedes, studio & æstu, ac favore inusitato quodam plebium, quem humanæ & canonicæ leges, ut præfestinum meritò coercuissent, aut damnassent, nisi ei patrocinium & authoritas accessisset à Spiritu Sancto, qui illos omnes singulari quadam virtutum sanctimoniæque gratia cumulavit.

XXI. Ideo & Basilius, homo ad adulationem minimè compositus, literas cælesti quadam lætitia perfusas ad Ambrosium scribens de ordinatione ejus, cum Beato Paulo illum confert, qui totam statim gratiæ & Apostolicæ fortitudinis abundantiam cælitus influentem accepit, cum nullis antè rudimentis, ut cæteri Apostoli, imbutus fuisset. *Age igitur, ô homo Dei, quandoquidem non ab hominibus accepisti, aut doctus es Evangelium Christi, sed ipse te Dominus è medio terræ judicem desumptum, ad Cathedram Apostolicam transtulit, certa*

ta bonum certamen, renova prisca Patrum vestigia. Ep.55. Fatetur Ambrosius ipse, se laicus cum esset non potuisse statim ad Episcopatum protrudi; sed in illos conferri potius oportere culpam, qui sibi vim attulissent, quàm sibi qui passus esset, denique ordinationem suam Occidentis & Orientis suffragatione fuisse approbatam. *Quam resistebam, ne ordinarer, postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præscriptio, prævaluit impressio. Tamen ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probaverunt. Et tamen Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est. Epist.82.* Nemo tam excors, aut insulsus est, qui hæc Ambrosio affingere possit Neophyti ad Episcopatum provecti lineamenta, ab Hieronymo exarata in Epistola ad Oceanum. *Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem & mansuetudinem rusticorum, ignorat blanditias Christianas, nescit seipsum contemnere, de dignitate transfertur ad dignitatem, non jejunavit, non flevit, non mores suos sæpè reprehendit, & assidua meditatione correxit, non substantiam pauperibus erogavit. De cathedra quodammodo ducitur ad cathedram, id est, de superbia ad superbiam.* Luculentissima hæc est Episcopi Neophyti effiges, cui dissimillimus tamen erat Ambrosius, quanquam neophytus.

XXII. Commemorat Socrates, *L.7. c.47.*, Cæsarienses in Cappadocia Firmo Episcopo suo demortuo, Constantinopolim venisse, alium sibi adscituros. *Constantinopoli adventant, Episcopum quæsituri.* Proclus Archiepiscopus tum Constantinopolitanus cum die Sabbati Senatores omnes in Ecclesia collectos nactus esset, uni ex eis manus injecit, cui nomen Thalassio, qui Præfectura Illyrici functus erat, & qui etiam tum Præfecturæ Orientis destinabatur, manibusque impositis, ex Præfecto Episcopum consecravit. *Proclus manus imponit, & pro Præfecto Episcopum Cæsareæ declarat.* Nec fefellit Proclum spes & existimatio sua, de Thalassii singulari virtute & sapientia; quanquam ejusmodi res esset, ut nemo tale quidquam Episcopus tentasset hactenus, ex eodem Socrate. *Rem planè admirabilem & qualem nemo veterum Episcoporum unquam effecerit, adgressus est.* Author est Nicephorus, Imperatorem initio rem minùs probasse, acquievisse tamen postea. Idque, ut reor, est quod maximè stupendum Socrati visum est; non electio enim Neophyti, Ambrosius quippè Nectariusque præfestinè in eundem modum ex Laicis ordinati fuerant: sed Senatoris & Provinciæ Præfecti asportatio inaudita & improvisa in thronum Episcopalem citra ipsius, citra & Imperatoris assensum.

In Concilio Illyrici, de quo Theodoretus, expetitum fuit, ut Episcopi deligerentur, non ex Magistratuum collegio, ut habet infida nescio quę versio, sed ex iis qui consecrationem iam nacti essent Episcopalem, etsi tum quidem Episcopatu vacarent, vel ex Presbyteris, *Sin minus ex Presbyterorum ordine eligantur. L.4. c.9.* Presbyteri etiam Diaconique ex inferiorum Clericorum agmine asciscendi erant, non ex Senatu, aut militia. *Similiter Presbyteri & Diaconi, ut ex Clerico assumantur, non autem ex Curia, aut militari officio.*

XXIII. Unum hoc superest elucidamentum de Neophytis. Nimirum vehementer approbari ab Innocentio I. quod de Neophytis diximus. eo tempore quo nonnisi maturiori jam ætate ad baptismum accedebant, Neophytos hujusmodi irregularitate hac sua à minoribus etiam Ordinibus summotos fuisse: nec nisi diutinis expolitos rudimentis ad eos attigisse. *Laici verò, qui habentes uxores, batizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut Clericis juncti sint, aut Monasteriis, ex quo baptizati sunt, hæserint, & si non concubinam, non pellicem noverint, si in bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad Clericatus sortem assumi. Ita sanè ut in eos tempora à majoribus constituta serventur. Nec citò quilibet Lector, citò Acolythus, citò Diaconus, citò Sacerdos fiat. Ep.4.* Quo liquet Ordinum quidem minorum stationem instar habuisse tyrocinii, quo ad doctrinam sacram & pietatem fingerentur, formarenturque, qui ad Ordines Hierarchicos propellendi erant: at quendam allum præterea veluti prælusorium fuisse Novitiatum, inter baptismum & initiationem Clericatûs, aut minoris cujuscumque Ordinis, quod tempus adulti saltem consumerent in contubernio Clericorum, vel in Monasteriis, & inter ea pietatis exercitia, quæ innocentiam divina regeneratione infusam novis quibusdam virtutum ornamentis decorarent.

XXIV. Finem faciet huic capiti Canon Concilii III. Carthaginensis, quo denudabitur forsan origo hodiernæ ejus irregularitatis, qua sacris abiguntur, quorum pater avusque hæretici fuere, etsi ipsi quidem Catholicæ semper Ecclesiæ inhæserint. Eo Canone trium superiorum Ordinum aditus occluditur iis omnibus, qui domesticos omnes suos ab hæreticorum partibus non abduxerint. *Ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priusquam omnes qui sunt in domo eorum, Christianos Catholicos fecerint. Can.18.* Tanto sæculorum lapsu fieri potuit, ut ex illis omnibus quibus constare potest Christiana quævis familia, designarentur nominatim pater, mater & avus, quorum procurata nunc conversio exigatur à filio, ut ad sacros Ordines ei pateat accessus. Unum suspicor interesse posse discrimen inter antiquam illam & hodiernam hanc disciplinam. Minùs olim solliciti erant Patres de infamia quæ illineretur ei, qui hæretico patre vel avo natus esset, quàm de tepore & incuria filiorum, qui non exardescerent ad sempiternam vitam illis procurandam, à quibus ipsi temporalem percepissent, ex qua ad æternam eniterentur.

XXV. Gennadius irregularium catalogo inscribit Comœdos, furiosos, energumenos. *Qui in scena lusisse dignoscitur, qui aliquando in furiam versus insanivit, vel afflictione diaboli vexatus est. De Dogm. Eccl. c. 70.*

CAPUT LXIII. *P.2. l.2. c.18.*

De Hæreticorum Irregularitate sæculo VI. VII. & VIII.

I. Gregorius Magnus suis in Ordinibus suscipi voluit eum Diaconum, qui falsis suspicionibus exagitatus adversùs V. Synodum, schismati se trium Capitulorum inopinus innexuerat.

II. Nestorianos quoque ita recipi voluit, ut susceptis Ordinibus non orbarentur.

III. Non tamen æquè indulgenter habuit Arianos Afros; Quæ causa indulgentiæ in Nestorianos, Eutichianos & Monophysitas.

IV. Filii etiam hæreticorum eidem implicabantur irregularitati.

V. Ariani Hispanienses ubi ad fidei castra rediere, cum Ordinibus & Dignitatibus quique suis recepti sunt.

VI. Par clementia Concilii Aurelianensis I. in Arianos.

VII. Conciliatio hujus Concilii cum Cæsaraugustano.

VIII. Episcopus hæreticus à vinculo irregularitatis absolvitur tanto lubentius, quod id ne poscebat quidem.

XI.

IX. Irregularitati eximebant Græci quoque, non primos authores, sed primos sectatores hæreseon novellarum.

X. Gregorius eadem qua hæreticos irregularitate innodabat quoque extraneos & ignotos; de quibus ne id quidem compertum esset, quod hæretici non essent.

I. ORthodoxæ fidei duces & magistros se Clerici profitentur esse; unde & eorum instituto nihil tam adversarium est, quàm hæresis. Hinc hæretici semper habiti sunt irregulares. At rursus venialior semper visa est hæresis; mitioribus pœnitentiis obnoxia, ab irregularitatis vinculo faciliùs absolvenda. In promptu est ratio. Mens semel ostenso veritatis lumine, difficilè in pristinos errores relabitur. At voluntas cupiditatis laqueos non facilè abrumpit; & ubi abruperit, facillimè rursus in eosdem se induit. Inde est quòd passim hîc occursant dispensationes. In schisma Istrianorum de tribus Capitulis impegerat Felix Diaconus, quem tamen dignitate sua excidere noluit Gregorius Magnus. Affirmavit ergo nunquam illum errori hæreticorum ex animo consensisse, nusquam hæretico subscripsisse dogmati; sed obliquis & præposteris quibusdam suspicionibus adversùs quintam Synodum exagitatum fuisse, eoque adjunxisse se iis qui ab Ecclesia secessionem fecerant. *Felix Diaconus cum nullatenus in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec à Catholica fide discesserit, pravis illectus adversùs Constantinopolitanam Synodum suspicionibus, in Histricorum se separatione removerat. Qui cum Romam venisset, acceptâ à nobis, juvante Domino, ratione, excessum suum acceptâ Dominici corporis & sanguinis communione correxit. Quia ergo, ut dictum est, non in hæresin incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ mysteriis, quasi recta studio intentionis erravit, &c. L.3. Ep.14. Baron. an.502. n.20.*

Indivulsis certè quibusdam nexibus cohærent sibi hæresis & schisma: utque non potest hæresis non scindere Catholicæ matris unitatem; ita nec schisma convalescere, nisi orthodoxam de unitate & authoritate Ecclesiæ doctrinam labefactet. Sunt tamen qui parti magis quàm numero schismaticorum falsis suspicionibus adglutinentur, *pravis suspicionibus*, minimè malo animo, sed quodam quasi æqui rectique studio, *quasi recta studio intentionibus*, ut ait Gregorius, quorum dolenda magis ignorantia, quam objurganda malitia; ut qui nunquam heterodoxis dogmatibus ex animo consentiant.

Ejusmodi erat Diaconus de quo hîc Gregorius. Ejusdem modi erat & Paschasius Diaconus, de quo in Dialogis. Ejusmodi erant satis probabiliter eorum compluresClericorum, qui eidem Laurentii adversùs Symmachum Papam schismati cum Paschasio innexi fuerant, quibus Concilium Romanum Ordines, gradus, dignitates & Beneficia redintegrari sanxit. *De Clericis, qui ab Episcopo suo schisma fecerunt, decrevimus, ut satisfacientes Episcopo, officiis Ecclesiasticis se gaudeant restitui.*

II. Nec parcior fuit Gregorii indulgentia in Nestorianos in eam spiritualem Arcam, extra quam salus nulla est, revolare cupientes. Edixit enim ut sola fidei Catholicæ professione, & errorum ejuratione pristinorum panderentur eis fores Ecclesiæ, & priorum Ordinum functiones permitterentur. *Absque ulla dubitatione eos sanctitas vestra, servatis eis propriis ordinibus, in suo cœtu recipiat. Ep.61.* Hac enim humanitate, & pristinæ incolumitate dignitatis, suavissimè in Ecclesiæ sinum polliciebantur. *Ut dum per mansuetudinem, nullam eis contrarietatem, vel difficultatem de propriis suis Ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis.*

III. Aliquantò antè percunctati fuerant Joannem II. Papam Episcopi Afri, de ratione suspicendorum Arianorum, persuasissimi tamen admitti eos non debere cum retinendorum Ordinum suorum potestate. *Ex omnium Collegarum tacitis motibus, neminui placere sensimus, ut in suis honoribus Ariani suscipiantur.* Joanni interim qui successerat Agapetus Papa, rescripsit ad Afros: Qui hactenus viguerant Canones & Decreta, ab iis constantissimè Arianos omnibus Ordinum functionibus excussos & alienatos fuisse. *Maximè cum priorum nostrorum sententia redeuntes ad nos ex Arianis quolibet modo, in qualibet ætate, illius pestilentia labe pollutos, tanta charitate in fide complexa est, ejusmodi justitia & dilectione redarguit, tanta ratiocinatione de ambitu honoris exclusit, ut erubescerent aliud magis quærere, quàm redire. Epist.2.* Ut tam clementer admitterentur Nestoriani, Eutychiani & Monophysitæ, faciebat spes non vana demerendi & proliciendi eos ad unitatem Catholicam. Ex adverso autem inclementia illa, qua in Arianos ex hoc Decreto sæviebat Ecclesia, non aliò collimabat, quàm ut simulationi & fictæ resipiscentiæ obviam iretur: & ne illi non tam unitatis publicæ, quàm privatæ dignitatis studio ducerentur. Amplum & erat, & videri debebat, ab erroris baratro emergere ex imperio principis tenebrarum vindicari, & ab æternæ damnationis fovea extrahi: in regnum lucis, veritatis ad Solem, ad salutis portum attingere amplissimum erat; nec aliud propositum esse debebat quidquam pristinas hæreses suas expuentibus. *Ut erubescerent aliud magis quærere, quàm redire.*

IV. His verbo verbis, *in qualibet ætate*, satisfacit Pontifex illi Relationis Capiti, An Ordinibus dignandi essent, qui dum in teneris annis agerent, ab Arianis baptismum acceperant. *Non solùm de Sacerdotibus, sed de ipsis quoque parvulis, apud eos baptizatis, utrum soleant, vel debeant ad Clericatum, si petierint applicari, consulimus.* Pari ergo sævitia in ipsos hæreticorum filios usi sunt.

V. Sed cum nec tam religiosa, nec tam infracta sit ulla Canonum & Disciplinæ severitas, quàm non emolliat inflectatque aliquando Ecclesiæ universalis charitas, utilitasque conspicua: hinc Arianis quoque Presbyteris ad Ecclesiam sese conferentibus sarta tectaque mansit sua dignitas; cum eo blandimento existimati sunt revocari ad Ecclesiam posse omnes sub Recaredo Rege Hispaniæ Ariani. A' Concilio Cæsaraugustano decretum est, restitutum iri in Ordines suos Presbyteros omnes Arianos, qui non alio quàm hæreseos crimine constringerentur. *Ut Presbyteri, qui ex hæresi Ariana ad Sanctam Catholicam Ecclesiam conversi sunt, qui sanctam & puram fidem atque castissimam tenuerint vitam, post acceptam denuo benedictionem Presbyterii sanctè & purè ministrare debeant. Can.1.* Ex Concilio III. Toletano patet Episcopos, Presbyteros & Diaconos omnes, qui palam & solemniter cum Recaredo Rege hæresim ejuraverant, confessioni fidei orthodoxæ subscripsisse; præfixis titulis omnibus Ordinum, Dignitatum, quin & Episcopatuum.

Confirmat Paulus Diaconus tempore Rotharis Regis Longobardorum, in omnibus propemodum Regni ejus Civitatibus duos fuisse Episcopos, Catholicum alterum, alterum Arianum: & unius earum Præsulem Ecclesiæ Catholicæ sese reddidisse, eidemque Episcopali sedi suæ semper deinceps præfuisse. *Baron. an.638. n.12.*

VI. Illud ipsum perdiu antè in Concilio Aurelianensi I. constitutum fuerat, ut Clerici Gothi, seu Ariani, quorum pura criminum constaret reliqua vita, adeoque religiosa, ab Episcopis possent, ubi sese Ecclesiæ reddidissent, non solùm pristinis restitui Ordinibus, sed & ad superiores extolli. *De hæreticis Clericis, &c. Ut si Clerici fideliter conver-*

vertuntur, & fidem Catholicam integrè confitentur, vel ita dignam vitam moram & actnam probitate custodiunt, officium quo eos Episcopat dignos esse censuerit, sum imposita manus benedictione suscipiant. Can.10.

VII. Si Aurelianensi isto & Cæsauruguſtano Canone jubentur Presbyteri Clericique ab Arianorum castris reduces restitui, qui fieri potuit ut in Concilio III. Tuletano finerentur subscribere eum Ordinum & Dignitatum suarum titulis? Simile veri est Clericatui omnes permissos fuisse, ab Ordinum verò functionibus suspensos, nisi spectata eorum virtus, & diutiùs probata castitas, cujus rudes & insolentes ferè erant Clerici Ariani, Episcopos adduceret ad sacra illis ministeria restauranda. *Qui sanctam fidem, atque castissimam tennerint vitam, post acceptam denuo benedictionem Presbyterii sanctè & purè ministrare debeant: cæteri verò qui hanc suprascriptam vitam adimplere vel tenere neglexerint, ab officio depositi sunt in Clero. Ita & de Diaconibus, sicut & de Presbyteris constitutum est.* Verba ea sunt Concilii Cæsaraugustani, ubi de Episcopis Arianis recens conversis nulla memoria, quòd appareat eos titulum tantum & honorem dignitatis retinere permissos fuisse, non functiones, non authoritatem, quòd alii jam essent iisdem in urbibus Catholici Antistites. Si enim imponendæ illis rursum manus fuissent, & sancienda aliqua inter eos & Catholicos veteres Episcopos concordiæ ratio; tanti momenti rem non oppressissent silentio Toletana & Cæsaraugustana Synodus, sicut nec Concilia Africana in Donatistarum reconciliatione. Denique Concilio Toletano IV. ut alibi monuimus, irregularibus accensentur omnes, qui hæresi quapiam innodati fuere. *Can.55.*

VIII. Porro Avitus Viennensis Episcopus præstantissimè rationes executus est omnes, quibus excitati sunt Antistites Galli, Synodicique Galliæ Conventus, ut Episcopali dignitate & potestate frui fineret Episcopos eos, qui ab hæreticorum castris aufugissent: maluissentque vel laici degere in Ecclesia, quàm vano Episcopatûs strepitu gaudere inter ejus adversarios. Hæc sunt autem viri incomparabilis verba: *Cur non pascat Christi gregem, qui sapienter advertit oves non esse quas pavitat, quinque quia non fur latroque, meritò pastor futurus, per ostia ingressus, elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amoti humilitatis à suo voluit esse desiduus? Sit verus Sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace Sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam. Epist.26.* Tam latè autem manant hæ rationes, sicut & Aurelianensis Canonis verba, ut ambigere jam vix possit quisquam, quin ad Clericatum aditus tunc pateficret omnibus ab hæresi conversis: illis saltem, qui in ipsa secta priùs sua Ordinibus & Dignitatibus clari fuerant.

IX. Jam verò in Ecclesia Græca, Synodus Trullana, quæ Canones subrogari à se voluit Concilio V. & VI. Oecumenico, ubi nulli editi fuerant, unum id enarrat, *Can.95.*, quam aliis aliisque rationibus admitterentur in unitatem Catholicam sectę hæreticorum variæ, aliæ per Baptismum, aliæ sola detestatione errorum suorum, aliæ denique chrismatione, sed nihil in hoc Canone de eorum ad Ordines irregularitate. At Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus testatum facit in Sessione I. Synodi VII. Oecumenicæ, in Concilio VI. Oecumenico non alios quàm quatuor Monotheleticæ vesaniæ principes & architectos proscriptos fuisse; at in suis susceptos fuisse Ordinibus asseclas eorum & discipulos omnes, quanquam sacrilega eorum manu ordinatos. Unde argumentabatur Tarasius, eadem humanitate habendos & exsipiendos esse Iconoclastas. *Tarasius Beatissimus Patriarcha dixit: Sanè & plurimi qui in sexta Synodo Præsides fuere, à Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro, Doctoribus iniquam, hæreseos Monothelitarum fuere creati. Sed & hi vicissim Constantinopolitanas sedes inter Clerum distribuerunt; & ab eorum extremo Doctore Petro usque ad sextam Synodum anni non pauciores quàm sexdecim intercesserant. Qui verò intermediis temporibus fuerunt, Thomas scilicet, Joannes & Constantinus ab hæreticis fuere ordinati; verùm ea de causa non sunt reprobati. Circiter enim quinquaginta annos hæresis illa viguit: & tamen sexta Synodo Patres quatuor illos prænominatos tantùm damnarunt, cæteros iam ordinationibus susceperunt. Synod. VII. Act.1.*

Indulgentiæ plusculum etiam favebat Benedictus II. Papa, & Macarium ipsum Monotheleticæ sectæ parentem & antesignanum Apostolico Antiochenæ Ecclesiæ throno restituturus erat, si ad recantandos errores suos animum adduxisset. *Baron. an.685. n.8.*

X. Ipsos nonnunquam Gregorius extraneos hæreticorum classi adscripsit, atque ita ferè eidem addixit irregularitati. *Afros passim, vel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos Ordines tendentes nulla ratione suscipias. Quia Afri quidam, aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini verò plurimi, etiam in minoribus Ordinibus constituti, ad fortiores prætendisse honores aliquando probati sunt. L.1. Ep.25.* Ex quo non abs re conjicitur, extraneos illum, si cogniti fuissent, ab Ordinibus inferioribus vel adeundis, vel exercendis non abjecturum fuisse; nisi veritus fuisset, ne furtiva & latitans ambitio illos aliquando impelleret ad majores ambiendos, vel ad quorum munia minùs idoneos existimabat. Concilium Carthaginense anni 535. per litteras compellavit Joannem Papam, ut pro hæreticis haberet Clericos omnes, qui Romam pergerent sine literis Canonicis: *Similis hæretico judicetur.*

CAPUT LXIV. *P.3. l.2. c.15.*

De Irregularitate Hæreticorum temporibus Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. In Synodo Oecumenica VII irregulares declarati sunt hæreticorum Sectarum Principes & Duces, non qui primi & inopini earum præstigiis fascinati fuere.

II. Cum baptisma complurium hæreticorum iterent adhuc Græci, non magis illis, quàm Paganis conversis irregularitatem ullam affignunt.

III. Nec in numero irregularium hæreticos habent, postquam resipuerunt, quanquam nec conjuges, nec filias secum ad Ecclesiam Catholicam revocorint.

I. NON postrema ea est irregularitas, quam hæresi Canones affixere. In VII. Synodo Generali accuratissimè vexata ea quæstio est, ubi & sylva prolata est testimoniorum & exemplorum à Sanctis Patribus, & ab ipsa usque antiquitate petitorum: maximè autem ab Athanasio, qui parentes & opifices ipsos hæreseon ad pœnitentiam suscipi vult, non tamen ad Clerum: at pristinos in Clero honores redintegrari eis, qui primi & incauti ab iis sibi verba dari passi sunt novæ improvisæque impietatis authoribus. Providentissimam eam dispensationem Ecclesia semper retinuit, ut à Tarasio Patriarcha observatum ibidem est; & ea est via

via ratioque concordiæ resarciendæ inter sententias & consuetudines veterum Patrum, in speciem compugnantes, sed in speciem tantùm; nam in medulla dominatur ibi semper eodem tenore temperies quædam juris stricti & remissi. *Ubique enim Patres sibi invicem concordantes sunt, nec inest illis refragatio ulla, sed adversantur eis, qui dispensationes & intentiones eorum minimè didicerunt. Synod.VI. Act.2.*

II. In Orientali jure Leunclavii irregulares pronuntiantur relapsi in hæresim. At hæretici, qui in Ecclesiam suscipiuntur, vel baptismo, vel unctione chrismatis, ii ordinari possunt: si verò sua in secta ordinati jam essent: iteratis iisdem Ordinibus donandi sunt rursum: denique ubi præclara & diutina ediderint virtutum documenta, ad Episcopatum poterunt sublimari. *Priore Sacerdotio profa-crilegio habito, & pro non facto, si in posteriore vita sua indemnabilis apparuerit, dignus censeatur non sacerdotali solùm dignitate, sed & Episcopali, per consuetos omnino gradus ad doctoralem promotus sublimitatem. Tom.1. pag.376.* 376. Itaque videri possunt tunc Græci hæreses nequaquam collocasse in irregularitatum numero: quam eos in doctrinæ novitatem ejecisse tandem videtur nimia illa, qua jam olim laborabant, facilitas pronitasque iterandi hæreticorum Baptismi. Ut enim Pagani quos Baptismus Ecclesiæ parturit, aggregatque, immunes habentur à macula irregularitatis: ita potuit Balsamon hujus Græcorum sententiæ signifer, eandem ampliare regulam ad eos hæreticos, qui perinde ac si Pagani fuissent, Baptismo admittebantur. Et sanè patrocinium sibi ille venatur ab Apostolico Canone, *Can.80.*, qui ne ab Episcopatu quidem arcet Paganos conversos, & lustrali baptismi unda initiatos.

Proposita quidem à Marcho Patriarcha Alexandrino quæstio, complectebatur omnes prorsus Episcopos, tum qui chrismate, tum qui iterato baptismo suscipiebantur. Sed tam facile videbatur forsan Balsamoni hæreticos alios ab aliis non segregare, quàm nec Paganos baptizatos ab hæreticis rebaptizatis. Canones Historicosque pervolutanti, facilè liquebit, faciliores semper quàm par esset fuisse Græcos ad iterandum baptismum eorum, qui in hæresi baptizati fuerant. Qua rursus pronitate abutebantur quoque in Ordinibus iterandis. Erant illis non minùs alieni & distorti usus in Confirmatione & Matrimonio: cum Presbyteros finerent esse ordinarios Ministros Confirmationis, Conjugiumque ipsum adulterio solvi interpretarentur. Non semel adgressi Latini has illis obliquiores consuetudines excutere, oleum & operam perdidere, incolumi semper pacis & unitatis vinculo.

III. Accedet & aliquid præsidii his conjecturis ex hac proxima Balsamonis responsione. Quærebatur an Hæreticus, qui Ecclesiæ Catholicæ conciliatus fuisset, posset Presbyteratu ornari, quanquam uxor & filii pristinam erroris pertinaciam retinerent. Respondet Balsamon, *Ibidem pag.379.*, Carthaginensi Canone eliminari ab Ordinibus sacris, eos qui domesticos omnes suos non recuperarint secum Ecclesiæ: Trullano Canone non permitti, ut sejungantur, qui cum in infidelitate conjugati fuissent, altero eorum ad fidem se applicante, simul habitare acquiescunt: denique æquabili eo utendum esse temperamento, ut ab Ordinibus ejiciatur, qui hæreticam conjugem duxerit, donec domesticos omnes ad fidem revocarit. At eum qui in densa hæreseos caligine natus cum esset, ad fidei lumen accessit, ordinari utique posse, antequam uxorem filiosque ab eodem pestilenti errore abduxerit: propterea quod semel ordinatus, in eam curam vigilantius ardentiusque incumbet. Hæc eadem inculcat Balsamon in Photii Nomocanonem. *Tit.1. c.10.*

CAPUT LXV. *P.4. l.2. c.28.*

Irregularitas Hæreticorum, Schismaticorum & Simoniacorum post annum Christi millesimum.

I. Crebra in simoniacos, sicut & in hæreticos dispensationes sub Clemente II. & Leone IX.

II. Eadem dispensationum facilitas sub Nicolao II. Alexandro II. At hi simoniaci ii erant, qui ipsi quidem gratis ordinati fuerant, sed à simoniacis tamen Episcopis.

III. Urbanus II. his dispensationibus limites addit, qui magni sunt ponderis; maximè ut suadeantur Regularibus se dicare Collegiis.

IV. Ad minora Beneficia volunt, ut dispensare possent Episcopi; sed dispensandi finem fieri præcepit, cum cessasset necessitas.

V. Eandem tenuit rationem Paschalis II. in schismaticos. Abnuebantur dispensationes, nisi innumerabiles quadam turbæ non aliter ad veri vestigia semitam revocari possent.

VI. Quæ illicitæ erant ordinationes, ea tum persæpe irrita dicebantur, quod peraque haberet ac si irritæ fuissent, ubi nulla aut rarissima anancbantur dispensationes.

VII. An quem usque gradum manet irregularitas parentum hæreticorum in filios.

VIII. Pagani & Judæi, ubi fidei accessere, irregulares non sunt.

IX. De filiis Apostatarum.

X. De iis quorum vel Baptismus iteratus est, vel Ordo.

I. SUo jam suprà loco monuimus, cum Leo IX. irritas fecisset omnes Ordinationes à simoniacis factas Episcopis: tanta illum Romæ oppressum fuisse multitudine Presbyterorum, ea sententia perculsorum: & tanta consternatione, ne hinc Ecclesiæ orbæ Pastoribus, incultæque jacerent, ut nemem ipse suam tandem ad dispensationem appulerit, tum vel maximè necessariam; statueritque in Concilio Romano anni 1049. ut qui ordinati fuissent ab Episcopis, quos non nescirent simoniacos esse, pergerent illi quidem suis fungi Ordinibus, sed post impletam quadraginta dierum pœnitentiam. Præcessoris sui decretum eo statuto suo innovavit Leo. Petrus autem Damiani docet ab eo constitutum esse, ut Clerici ab hæresi reduces pristinos exercerent Ordines, nec ad superiores eniterentur; denique ut hæc indulgentia ad Clericos etiam apostatas ampliaretur. Cumque hæc remissior disciplina in hæreticis, purioribus & antiquioribus Ecclesiæ sæculis usurpata fuisset: illam idem Pontifex in simoniacos etiam effudit, qui hæreticis olim quandoque annumerabantur.

II. Hæc omnia paulò fusiùs leges in Concilio illo Romano; sed eorum elucidationem suppeditabit plenissimam Concilium aliud Romanum anni 1059. sub Nicolao II. Hic enim Pontifex damnatis, obtritisque Ordinationibus omnibus, pretio emptis; confirmat ille quidem dispensationem, à Clemente II. & Leone IX. prædecessoribus suis concessam, iis qui jam essent ordinati ab Episcopo simoniaco scientes prudentesque, quamvis ipsi ab omni prorsus simonia alieni essent: sed simul contestatur eam dispensationem in præteritum dumtaxat tempus trahi debere: at in posterum, qui se à simoniacis ordinari sinent, eos subjicit irrevocabili depositioni. Petrus Damiani & Ivo Carnotensis hæc Decreta suis scriptis intexuerunt, *Ivo part.5. c.79.*

c.79., eosque secutus est Gratianus. 1. q.1. Concilium Romanum anno 1063. sub Alexandro II. idem rursus Decretum totidem verbis ionovavit.

III. At Urbanus II. in Concilio Romano anni 1099. non irritas tantum sanxit Ordinationes pretio quopiam ioterveniente factas: easque quas gratis fecissent Episcopi simoniaci, quales essent cogniti. Sed hæc præterea additamenta, *Can.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7., fecit austeritatis. 1. Impuberes quibus parentes emerint Beneficia aliqua, ipsis quidem nescientibus: postquam se iis abdicarint, poterunt in ea rursum restitui, immo & ad Ordines promoveri superiores; si modo Canonicorum Regularium vitam amplecti velint. *Si canonicè in iis vivere voluerint.* 2. Qui adulti cum essent, emerint ipsi sibi Beneficia, si assentiantur ad alias migrare Ecclesias, & Canonicorum Regularium vitam communem ibi agere: ibi permittentur Ordines suos exercere. At si quo insuperabili obice prohibeantur transferri ad alias Ecclesias, non poterunt nisi minores Ordines in eadem obire Ecclesia, nisi Pontificia dispensatio amplius aliquid annuat. *Salva tamen in omnibus Apostolicæ sedis authoritate.* 3. Qui à Catholicis ordinati fuerant Episcopis, postea autem Beneficia nundinati sunt: ubi ita malè parta Beneficia resignarint, tunc enimvero Ordines exercebunt suos, si tamen Canonicorum vitam communem profiteantur, & de Prælatura, vel Primatia alicujus Ecclesiæ dignitate non agatur. *Si qui tamen ante emptionem catholicè ordinati sunt, cum ea quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam elegerint, in suis gradibus permittantur, nisi forte ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim vel singularem, vel præpositura vel officii locum in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.*

IV. Possunt in manus Episcopi resignari Beneficia minora, qui ex dispensatione eidem ipsi restituet, etiam simoniacè comparata. Sed non ita res habet de Prælaturis & primis Dignitatibus, quæ Episcopali authoritate & dispensatione recuperari nullatenus possunt. Valebat haud dubio & hic clausula superior de summa Summi Pontificis potestate in dispensando; sed hic, ut quidem reor, Pontifex non tam faciles, frequentesque fore eas dispensationes, quàm fuerunt deinceps, vel augurabatur, vel cupiebat. Id ipsemet disertissimè declarat in uno ex sequentibus Canonibus, ubi cassatis Ordinationibus à Guiberto Antipapa factis, & ab Episcopis ab eo ordinatis; patienter tantum & ex indulgentia sustinens eos, qui eum ordinati priùs à Catholicis fuissent, in illud postea schisma defluxissent, tum verò subjungit ei dispensationi deinceps locum residuum nullum fore: & universim quidquid sibi veniæ & remissionis extorsisset inexorabilis necessitas, eo præjudicari non posse vigori & sanctitati Canonum, qui tum reviviscent, cum primùm cessarit necessitas. *Quamvis autem misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in factis Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus, sed obtineant proprium robur; & cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius charitati.* Ea sunt justissimæ & Canonicæ dispensationis fundamenta, ex hoc Pontifice: inevitabilis necessitas, *magna cogente necessitate*: & innomerabilis plebis multitudo, quæ non possit nisi charitatis lenociniis deliniri & ad Officiom revocari. *Ubi multorum strages jacet.*

V. Eadem legebat vestigia Paschalis II. in Concilio Guastallensi anno 1106. post fœdum & diuturnum Germaniæ schisma: adeo ut pauci admodum Catholici Clerici, Presbyterique superfuissent. In suis ergo Ordinibus suscepti sunt ab eo Episcopi, aliique Beneficiarii schismatici, ut olim suscepti fuerant Donatistæ, Novatiani, aliique Hæretici. *Tot ergo filiis in hac strage jacentibus, Christianæ pacis necessitas exigit, ut super hoc materna Ecclesia viscera aperiantur. Patrum ergo nostrorum exemplis & scripturis instructi, qui diversis temporibus Novatianos, Donatistas, & alios hæreticos in suis Ordinibus susceperunt, &c.* Pernecessariæ erant hæ illo sæculo dispensationes, quo simoniæ quædam colluvio & schisma fædissimum omnia vastaverant. Verùm ut Pontifices hi ipsi passim vociferabantur, cessante necessitate, æquum est & cessare dispensatiooes.

VI. Jam ad naoseam illud inculcavimus, quod quæ illicitæ erant Ordinationes, irritæ passim dictitarentur, in causa fuisse raritatem & infrequentiam dispensationum: quæ si nullæ concederentur, non magnopere referret, illicitæ, an irritæ essent Ordinationes. At nunc faciles & obviæ passim dispensationes, penè nimio plus distinguere cogunt, quod illicitum, quid præterea irritum sit. De Diacono qnodam simoniaco agens Hildebertus, ait illum Ordines emisse, & ideo non accepisse. *Ordinem dum emit, non accepit. Epist.* 14. Mox tamen abdubitat, *Fortasse non accepit.* Et de Presbyteratu agens, qui irritus utique illi habitus fuisset, si fuisset irritus Diaconatus, ait eum duntaxat malè receptum. *Reveca malè accepit.* Sed constanter affirmat immedicabile id quidem esse malum, significatque ne in cogitationem quidem sibi incidisse, ot ad dispensationes recurreretur.

Sanctus Fulbertus quidem Carnotensis Episcopus Archiepiscopo Senonensi author fuit, *Ep.* 25. 23., ut post biennii pœnitentiam Presbyterum simoniacum restitueret; sed non procul à vero abest, jam tum odoratum illum fuisse, id jam consilii cœpisse Archiepiscopum, & hæsitasse tantùm in eo, an iterum ordinandus esset. Dehortatus illum est Fulbertus, ne rursum ordinaret, quòd *Reordinationes fieri Canones vetarent*: sed eum ut Presbyterum omnibus Ordinis sui insignibus & ornamentia rursum investiret. At prima Fulberti ad eundem Archiepiscopum Epistola super ea re, suadebat tanùm eum suspendi Presbyterum: ne ejus hæreseos virus latius in alias Diœceseos Ecclesias serperet. *Ab officio suspendi, ne Ecclesia tua eandem immunda hæresis contagione sordescat.*

VII. Bonifacios verò VIII. in Capite *Statutum*; & ante eum Nicolans IV. in Constitutione, quæ legitur in Bullario; nec non & Alexander IV. in Capite *Quicunque*, & Innocentius denique IV. quem Bonifacius allegat, declararunt eos, quorum mater, vel pater avusque in hæresi mortui fuerint, irregulares fore ad Beneficia. Longe probabilius est. 1. eo non contineri Beneficia ante lapsum patris matrisve impetrata. Idque determinatum fuit, ut numero mox IX. dicemus à Pontifice & à Congregatione Cardinalium anno 1594. quamvis quarto post anno contrarium Rotæ judicatum fuerit. 2. Illud ad Ordines exporrigi non debere: cum Decretum non complectatur, nisi Beneficia: nec ultra verborum vim & significationem expressam illud æquum sit dilatari, utpotè quod rigore quodam novo præter antiquum jus sæviat. In contrariam abire sententiam Navarrus, aliique Canonistæ non pauci, propter eam infamiam, quæ hæresi adhærescit. At Sayrus contra nititur, eique magis consentire videtur nostra Galliarum disciplina, ubi cum publicè tolerabantur Calviniani hæretici, nulla hinc eis ex multorum sententia affricabatur infamia. Henriquez ulterius progreditur, & promiscuè habitis Ordinibus, & Beneficiis, existimat in iis regionibus ubi tolerantur hæretici, adeoque nec infames habentur, nullam ex hæresi irregularitatem emer-

emergere in filios hæreticorum. *Ex crimine alieno persona conjuncta contrahitur irregularitas cum infamia juris: ut per lineam masculinam filius & nepot illius qui in hæresi decessit pertinax damnatus, vel de crimine læsæ majestatis; ex matre sic hæretica solus filius, non autem nepos contrahit infamiam juris. At si occulta fuit hæresis, aut in natione infecta pater decessit in publica hæresi absque infamia nota, non videtur filius Catholicus fieri irregularis. Sayrus. De Censuris. L.6. c.10. n.40. Solier. Nota in Pastorem. L.3. tit.19. Henriquez. L.14. cap.5. num.4.*

Quin & Bonaccina affirmat, ubi hæretici fidelium se partibus recolligunt; jam irregulares eos non habendos, ubi illa invaluit consuetudo, velut in Germania. *Irregulares remanent etiam post versionem, nisi dispensentur, aut quando aliter receptum est consuetudine in aliquo loco, ut in aliquibus Germaniæ locis servari videtur. Disp.7. de Irregul. q.3. puncto 7. prop.2. n.9.*

Si in iis regionibus jam irregulares non amplius habentur qui ex hæresi resipuerunt, perspicuum est illos ex eorum filiis, qui semper affixi fuere Catholicæ fidei, multò ab irregularitate puriores fore. In eadem est opinione Tannerus: *Certè in Germania hæc pœna locum non habet, præsertim in filiis. L.2. de fide q.8. dub.6. n.212.* Multò plures suffragatores hic congeri potuissent, si de solis Ordinibus quæstio verteretur. Et cum tamen eo fundamento nitantur illi, quòd in iis regionibus nulla hæreticis infamia sit aspersa, perinde id videtur valere debuisse in Beneficiis, atque in Ordinibus. Facilè condonabit Lector, si scriptores hîc & astipulatores non proferam nisi recentissimos. Recentissima quippe res est, tolerari hæreticos. Inde enim, quod nemo nescit, tanta alienatio, tanta indignatio per Gallias, ubi promulgata sunt primum id genus Edicta, quæ hanc tolerantiam sancirent.

VIII. Ad hæreticos duntaxat pertinet ea irregularitas. Qui enim ex Paganis Judæisque ad Ecclesiam se conferunt, ii in baptismo ab hujusmodi etiam maculis abluuntur. Anno 1449. Nicolaus V. plures evulgavit Constitutiones, ut revocari cogeret Edicta complura nuperrimè in Hispania promulgata, ut officiis & dignitatibus eliminarentur Christiani novi, qui ita non pridem Judæorum & Gentilium aspernati sectas, Christo nomen dedissent. *Spond. an.1449. n.8.* Anno 1585. Concilium Mexicanum vetuit, ne Ordinibus initiarentur ullis, qui ab Indis, & Mauris, vel Æthiopibus immediatè nati essent, nisi circumspectissimè. *Sine magno delectu non admittantur.*

IX. Nec præteriri fas est, quod docet Fagnanus, *In l.4. Decret. Part.1. p.121.*, anno 1594. à Pontifice post vota audita Cardinalium Congregationis Inquisitioni perfectæ, declaratum esse, non spoliari debere natos ob parentum apostasiam, Beneficiis impetratis. Sed aliquantò post, anno nempe 1598. cum Rotæ præcepisset Pontifex, ut accuratiùs ea de re disceptaretur; pronuntiavit illa tandem, superiùs citatis Decretis Pontificum, potissimum verò Nicolai III. Bulla spoliari eos Beneficiis illis etiam, quæ ante patris avique defectionem consecuti essent. Expendit rursus idem Scriptor, an possint de ea irregularitate Episcopi dispensare, concluditque non posse.

X. Hæreticorum irregularitati illa copulanda est, quæ ex iterato baptismo proficiscitur, vel Ordine eodem. In Concilio Rotomagensi anno 1581. observatum est, complures eorum tinctos iterum fuisse sua conditione, qui à Calvinianis baptismo primùm donati fuerant: quòd non ea his Novatoribus mens & voluntas sit, ut in remissionem peccatorum baptizent: *Eo quod non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum. Tit. de Sacram.* Prohibitum verò est à Patribus Concilii, ne posthac eo modo iteraretur baptisma. Propterea quod iterari sub conditione non deberet, nisi cum dubitatur, an datum esset furtim ab aliqua muliercula, vel ab alio, cujus meritò suspecta esset ejus dandi peritia. Idem prohibitum est in Concilio Turonensi anno 1583. & ab Aquensi anno 1585. ubi Rotomagensis verba ipsa Concilii usurpata sunt. Nec definitio hæc Mechliniensi adversatur Concilio anni 1607. ubi sub conditione rursum baptizari jubentur, qui à novellis illis hæreticis lustrali unda initiati fuissent. Hæc enim non præcipiebatur iteratio in Concilio Mechliniensi, nisi propterea quod ab antiquo usu baptizandi recederent ibi Calviniani, juberentque ab alio aquam infundi, ab alio verba proferri. *Et quia frequens experientia docet modernos hæreticos sæpè contra receptam Ecclesiæ consuetudinem & antiquam traditionem baptizare, uno aquam fundente, altero formam ipsam pronuntiante: ab hæreticis, qui non sunt ad baptizandum admittendi, ubi aliquis Catholicus præsto est, baptizati, similiter sub conditione baptizentur. Tit. de Bapt.* Concilio visum est irritum baptisma, quod ita traderetur: & cum non immeritò dubium esset, an qui ab hæresi ad Ecclesiam remeabant, ad eum modum baptizati fuissent, sancitum ab eo est sub conditione iterari ejusmodi baptismum.

Cum Acolythus ministrasset in iterando ægroti cujusdam baptismo, cui superstitiosæ mulierculæ suaserant, eo certissimo medicamento fore, ut actutum à morbo recrearetur: res ad Alexandrum III. perlata est. A quo rescriptum est, non posse Acolythum hunc ad Ordines provehi superiores, nisi religionem profiteretur, si publicum esset hoc scelus: sin occultum foret, posse quidem, expiato priùs flagitio privatæ dignæque pœnitentiæ laboribus. *Ad superiores Ordines promoveri, si publicum est quod proponitur, non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si verò occultum est, promoveri poterit, & excessum dignis pœnitentiæ fructibus expiare. Extra De Apost. c.2.*

Prolati sunt à Gratiano antiqui Canones, *De consec. d.3. c.107. 108. 109.*, qui Baptismum Ordinemque prohibebant iterari: & ille maximè Concilii Carthaginensis III. *Non licet fieri rebaptizationes & reordinationes, vel translationes Episcoporum. Can. 38.* Ille item Carthaginensis V. quo summoventur Clericatu, qui iterato maculati fuerint baptismo. *Nec unquam permittendum, ut rebaptizati ad Clericatus gradum promoveantur. Can.11.* Non agit Canon nisi de suscipientibus iteratum baptisma. Non recedit autem à vero eadem prohibitione implicari conferentes. Ita apertissimè decrevit Innocentium III. ubi Græcorum sugillat pertinaciam in schismate, quo fiebat ut & Latinos, quos suis partibus quandoque adgregabant, iterato baptismo conspurcarent. *Si quis tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & Beneficio Ecclesiastico deponatur. Extra. De Bapt. c. ult.*

Leo Magnus hæreticos ad Ecclesiam conversos permiserat suis Ordinibus, si modò rebaptizari non fuissent. *Hæretici conversi, in quo inveniuntur Ordine, maneant, si tamen iterata tinctione non fuerint maculati. Epist.3.* Cui addeodum Concilium Toletanum IV. *Non promoveantur ad sacerdotium, qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur. Can.18.* Possent & Canones, & Decreta his complura alia addi, quæ volens omitto, ut minimè necessaria.

CA-

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicum, Curialium.

CAPUT LXVI. *P.1.l.2.c.11.*

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicium, Curialium, quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Ex Paulo probatur servorum irregularitas.

II. III. Ejus res ratio refertur, vel in degeneres plerumque servorum animos & mores, vel in vincula quibus adhuc constringuntur, ut ne totos se Deo & Ecclesia ministeriis dedere possent.

IV. Varii servitutis gradus.

V. Si qua sibi jura Patroni servarent integra, liberti ipsi irregulares erant.

VI. Irregulares erant & Decuriones quoque & Curiales, propter aliam quandam servitutis speciem.

VII. VIII. Crebra sanctorum Patrum in jam rem querela.

IX. Irregulares erant & qui ratiociniis publicis erant obligati.

X. Eorum irregularitas qui criminalibus in causis accusatores, causidici, Judices fuere.

XI. Irregulares erant & Milites. Laudi nihil minus erat Militum Judicumque munus & officium.

XII. XIII. XIV. Doctrina & suffragia sanctorum Patrum in eam rem. Cur professio licita, laudanda, necessaria, arceatur tamen à Clericatu.

XV. XVI. De eodem rursus.

XVII. Quanto zelo æstuarent Episcopi aliique Clerici, ut reis, qui ad mortem trahebantur, succurrerent.

XVIII. In irregularitatis laqueos impegere Episcopi, qui apud Maximum Imperatorem præfervidè egerunt, ut necarentur hæretici.

XIX. Cum his Episcopis non communicavit Martinus, nisi vi compulsus, & ex indulgentia.

XX. Catholici Episcopi intercessere apud Principes, ne morte luerent, qui Christianos Martyres contrucidaverant. Ex Augustino, quantum Mosayco & Christiano intersit Sacerdotio.

XXI. Unde eorum irregularitas, qui mutilant, etsi non occidunt.

XXII. XXIII. An Gentilium etiam Pontifices prohiberentur cujusquam morti subscribere.

XXIV. An irregulares sunt, qui ne occidantur ipsi, occidunt.

XXV. Pœnitentes ipsi Clero excludebantur, quamquam semet ipsi ab armis & dignitatibus publicis abstinerent. Inde conjiciendum de Clericis, quàm ab his abstinere se deberent.

XXVI. S. Basilius triennio toto eos abstinebat à communione, qui in bello occidissent.

I. QUÆ servituti illigata est irregularitas, statim in oculos occurrit, cum obvium & perspicuum sit, quàm non possit ea cum sacerdotio copulari. Absolvi enim & exercitari necesse est à servitute qualibet alia, ut Ecclesiæ se quis liberæ & beatæ servituti addicat; abrumpi necesse est vincula alia omnia, ut omnino quis Ecclesiæ Episcopoque suo devinciatur. Onesimus quidem ex servo Episcopus ordinatus fuit: at domino ejus priori Philemoni cum Paulus Apostolus libertatem conciliasset filiorum Dei: *Te ipsum mihi debes, Epist. ad Philemon*: non ægrè ab eo impetrarat temporalem Onesimi libertatem, quem in Christo genuerat, & filium lucis in tenebricoso carcere creaverat. *Quem genui in vinculis.* Ab hoc autem Pauli exemplo demonstrat Apostolicus Canon, ordinari non debere servos, nisi à dominis libertate donatos. *Servus in Clerum non ordinentur, sine domini voluntate. Si quis verò dignus est, qualis Onesimus fuit, domino consentiente, & libertatem ei concedente, & extra domum sua emittente, in eum gradum ascendat.* Can. 82.

II. Certiores tamen nos fecerat Paulus, *Gal.3. 18. 1. Cor.7. 21.*, nullum liberis servisque discrimen Christum interposuisse: *Non est Judæus, neque Græcus; non est servus, neque liber, omnes enim vos unum estis in Christo.* Quin immo suaserat servitutem libertati anteponi exemplo Christi, summi Dei, summique Pontificis, qui in servitutem se dejecit, ut spiritalem nos in libertatem vindicaret. *Et si potes fieri liber, magis utere.* Hinc ergo fateri cogimur, non esse affixam ab Ecclesia servis irregularitatem, nisi ut ne domini suo in servos jure fraudari possent. Ideo cum primùm servos domini absolvebant, jam non spectabatur, nisi quod homines, quod Christiani essent, ejusque consortes æqualitatis, quam sanxisse videbatur Creator inter eos, quos eodem finxerat luto: necnon & Servator inter eos, quos eodem sanguine redemerat.

III. Expostulat jure quidem meritissimo Leo Papa, quòd sacerdotio dignandi viderentur, quos libertate dignos proprii domini non judicassent: *Quia dominis suis libertatem consequi minimè petuerunt, ad fastigium sacerdotii provehuntur. Epist. 1. c. 1.* At ea Pontificis verba, quæ contemptum redolent, *Servilis vilitas, nulla natalium dignitas*: non indicant nisi eam quæ innata, vel potiùs agnata ferè qualitaque servis est absurditas morum, perversitasque. Unde & ea conjungit, *quibus nulla natalium, nulla morum dignitas.* Ergo ut primùm à dominis manumittuntur, quanquam effricata non sit natalium vilitas, ordinari permittuntur. *Si eorum petitio vel voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis.* Alteram quoque rationem illam non tacet sanctissimus Pontifex, Quòd non ex parte quisquam debeat devoveri Ecclesiæ, & mancipari, sed totus, quòd totum hominem desiderent sacra munia; quòd sui juris ipsum necesse sit esse, qui juri se Ecclesiæ subjicit: quòd denique qui Ecclesiæ addictus sit, eum oporteat non alienæ tantùm, sed & suæ illius potestati subduci, ut in Christi sponsæ potestatem totus concedat. *Debet enim immunis esse ab aliis, qui divina malitia fuerit adgregandus: ut à castris Dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.*

IV. Variæ erant servitutis classes, aliæ aliis molliores. Servi erant colendis agris affixi, in quibus orti erant, & quibus ea lege præficiebantur. Ea colonorum servitus quanquam mitior, aditum tamen Ordinum præcludebat. *Sed & ab aliis etiam qui originali, aut alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari*, aut ait idem Leo. *Ep. 1. c. 16.* Gelasius assentitur: *Servos & originarios, &c.* Ubi & illud addit, hos ubi facultas & occasio se dabat, aufugere solitos, & Clero, vel Monasteriis illabi. Præterquam quod ea conversio parum sincera, nec ex animo profecta videbatur: negat Pontifex posse dominos jure suo; servisque suis frustrari. *Ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti.* Ex æquo ergo intercludebantur eis Monasteriorum & Cleri fores. Et hinc rursus enitescit, eam inde exurgere irregularitatem, quod fraus fieri dominis non debebat, quòd eæ conversiones plerumque simu-

simulatæ essent, quòd servilis indoles plerumque ad nequitiam sit propensior, ex assuetudine etiam jam aliqua: denique quòd sacro ministerio idoneus non sit, qui dimidiatum ei se applicat.

V. Qui verò manumittebantur, non plenam illi semper statim libertatem consequebantur à dominis, sed nexibus adhuc quibusdam liberti Patrono obligabantur. Ideo & irregularibus eos Concilium Eliberitanum accensuit, nisi Patronus eorum Clericus esset. Tum enim erat utique penes Ecclesiam ea authoritas, qua vetaret, ne ab eo quem ordinasset, exigeretur aliquid ministerii vilioris, quo vel dignitas Ordinis deturparetur, vel perturbaretur ministerium. *Liberti quorum patroni in sæculo fuerint, ad Clerum non promoveantur.* Can. 80.

VI. Militum servitus, & quorundam Magistratuum, erat illa quidem honoratior, sed nihilo tamen magis cum Clericatu, & Ordinum functionibus conveniebat. De his ergo illud constat, quod de servis præmonuimus, cum sub Principe Christo mereamus, qui formam servi accepit, & nobilitavit, non vilitate nascendi, non ignobilitate arceri quemquam sacris muniis & dignitatibus Ecclesiæ, sed necessitate abrumpendi vincula omnia reliqua, ut rebus sacris totos se dent. *Si quis post remissionem cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad Clericatum admitti omnino non debet.* Ita Syricius, *Ep.* 4., ita Innocentius I. *Ep.* 2. Et id quidem ad Milites pertinet. Ad Decuriones venio, seu Curiales, qui Reipublicæ servi quodammodo erant, eique conditioni ita astricti, ut familia, posteritas, substantia omnis una & pari servitutis lege contineretur. *Frequenter quidam ex fratribus nostris Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt; quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quam gratia de adscitis nascitur:* ut habet ibidem Innocentius I.

Erat & aliud quod Curiales prohiberet à Clericatu. Ludos & spectacula populo edere cogebantur, tanquam voluptatum publicarum ministri. Abhorrebat autem mirum in modum Ecclesia ab his ludis, spectaculis, voluptatibus, tanquam ab idololatriæ, luxuriæque & flagitiorum omnium sentina. *Constat eos in ipsis muniis etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inventas esse, non dubium est, ludorum vel munerum apparatibus, aut præesse, aut interesse.* De iisdem alibi quoque agit, & eos ablegat, quòd jam Clericatui cum aliquando obrepsissent, reposcerentur: *Quoniam sæpius ad Curiam repetuntur.* Epist. 4. c. 3. Et rursus alibi: *Quantos ex Curialibus, qui voluptates & editiones populo celebrarunt, &c. Nec de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum Ordinem venire posse, qui post baptismum vel coronati fuerint, vel Sacerdotium, quod dicitur, sustinuerint, & editiones publicas celebraverint.* Ep. 23. Hæc rursus nova ejiciendi eos ratio, si post baptismum, dum munere suo fungerentur, adfuissent, præfuissentque spectaculis, ita ut interim capiti eorum imponeretur earum aliqua coronarum, quæ tam multiplices, tam profanæ, tam impia superstitione delibutæ tunc erant; vel si perfuncti essent sacrilego illo sacerdotio, quod civilibus Paganorum Magistratibus persæpè imminebat exercendum.

Ex Codice Theodosiano, *L.* 12. *Tit.* 1., abundè patet, qui essent hi Curiales, ecquod profanum hoc sacerdotium, & quæ illi incumberent servitutes. Inde autem manifestum est, potuisse eos ad Presbyteratum aspirare, si modò tanta se exuerent facultatum suarum parte, quanta opus esset, ut functionibus & impensis his publicis fieret satis; aut alios suo loco subrogarent, aut liberos etiam suos, cum ea facultatum copia, quæ satis esset. Ita quidem Imperatoriæ leges ibi allatæ, sic tamen interpretandæ, ut his quibus ad Clerum aditus muniebatur, nulla obrepsisset earum irregularitatum, quas suprà strictim attigimus. Denique ex his Codicis legibus patet, Imperatores alios alia quandoque decrevisse, & leges ipsas in dies singulos mitescere visas esse in Curiales. *Cod. Theo. Lib.* 12. *Tit.* 1. *Leg.* 104. 115. 121. 123.

VII. Suberant sanè & accomodabant se his legibus Ecclesiarum Antistites, teste Ambrosio, quanquam non deesset quod tecte Deo ingemiscerent, quòd Regio Christi Sacerdotio non plenissimè Ministri ejus absolverentur ab his vinculis, non saltem post annorum triginta præscriptionem. Imperatorem ipsum de his commonuit Ambrosius fidentissimè nomine omnium Episcoporum, quibus præstare debere videretur culpas omnes Imperatorum Consilii, qui tum sæpissimè Mediolani demorabantur. *Quomodo excusabo apud Episcopos, qui nunc, quia per triginta & innumeros annos Presbyteri quidam gradu functi, vel ministri Ecclesiæ, retrahuntur à munere sacro, & Curiæ deputantur, graviter gemunt. Nam cum ii qui vobis militant, certo militiæ tempore serventur, quanto magis etiam eos considerare debetis, qui Deo militant? Quomodo hoc, inquam, excusabo apud Episcopos?* Tum verò mitigari aliquantum hunc rigorem flagitat: *Hoc in notitiam clementiæ tuæ pervenire volui, de hoc ut placet arbitrio tuo consulere, & temperare digneberis.* Epist. 20.

VIII. Ea Ambrosii querimonia non consulebatur, nisi honori, & libertati Ecclesiæ, cui atrox inurebatur dedecus & ingens dolor, cum Presbyteri Diaconique post sacerdoti splendidissimi tricennium, altaribus sacrisque abstrahebantur. Quod attinet verò ad patrimonia & opes, quibus cedendum erat Curiæ Decurionum, ad emercandam Clericatus redimendamque libertatem, ea de re nec verbum fecit ullum, nec tantillum conquestus est Ambrosius, aut aliquid delinimenti flagitavit. Uno usus est solatio, cum Symmacho responderet, & ipsum interpellaret Imperatorem Valentinianum, ut vel hinc declararet in rebus istiusmodi temporariis, quid perpeti posset Ecclesia, nec conqueri. *Si privilegium quærat Sacerdos, ut onus curiale declinet, patria atque avita & omnium facultatum possessione cedendum est. Quomodo hanc Gentiles si haberent, ingravarent querelam, quod Sacerdos ferias ministerii sui emat totius patrimonii sui damno, &c. Prætendens communis salutis excubias, domestica inopia se mercede solatur.* Inclementiam earum legum mitigarunt aliquando tandem Imperatores, variis subinde levamentis, ut jam diximus, adhibitis.

IX. Haud satis comperi, an ad hanc revocari possent irregularitatem, qui ratiociniis publicis erant obligati; aut Publicani, quos acutè & scitè Tertullianus vocat *ex officio peccatores.* *De Pud. c.* 9. Quos Gelasius quoque Papa ait esse *Publicanorum rerum nexibus implicatos.* Epist. 9. Ita sanè credi pronum est, cum Procuratores, Curatores, Tutores, denique privatorum etiam hominum Actores, vel Agentes, ordinari non possent, nisi post redditas rationes, & quando ita jam comparati essent, ut nulli jam oneri, nulli jugo nisi Domini subessent, & illi sarcinæ, quæ facillimè portatur, cum & ipsa portantes se portet. *Ut Diaconi non ordinentur, qui procuratores, & tutores, & actores & curatores pupillorum fuerint, nisi post deposita & reddita ratiocinia.* *Conc. Carthag. Tit.* 8. Fatendum tamen est eum Canonem, qui apud Ferrandum legitur, non pertinere nisi ad Diaconos & Ordines superiores. *Ferrand. c.* 119.

X. Eandem effundit irregularitatem Innocentius I. in eos, qui causas egerint criminales, vel

Ju-

Judicum solia insidentes, capite damnarint reos. *Si quis fidelis militaverit, si causas egerit, id est, postulaverit, si administraverit. Epist.4. c.2.* Et alibi: *Qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt*, Et ibidem rursus: *Quantos ex militia, qui cum Potestatibus obedierunt, severa necessariò præcepto executi sunt? Quantos ex Curialibus, qui dum parent Potestatibus, quæ sibi sunt imperata fecerunt? Ep.23. c.2.*

Hinc verò novam exculpimus rationem ablegandi à Clericatu Curiales, Decuriones & Milites, præter servitutem honoratiorem de qua jam diximus. Nempè communionem quandam suam cum Judicibus & Advocatis consciisque & consortibus omnibus criminalium causarum & capitalium judiciorum. Usque adeo abhorret Ecclesia à fundendo sanguine, reorum etiam, quos leges ipsæ abdicunt, ut ne eos quidem, qui justitiæ huic scelerum ultrici linguas manusque commodaverunt, in Ministris haberi velit incruentæ suæ & cælestis Victimæ. Innocentio succinit Concilium Toletanum I. *Si quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumpserit, aut cingulum ad necandos fideles, etiam si gravia admiserit, si ad Clerum admissus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem. Can.8.* Author vitæ Beati Hilarii Arelatensis Episcopi illud affirmat, Visontionensem Episcopum Chelidonium in Concilio exhautoratum fuisse, ubi Hilarius præsidebat, cum antè convictus fuisset, deducta olim in uxorem vidua, & *sæculi administratione perfunctum, capitali aliquos condemnasse sententia. Conc. Gall. tom.1. p.79.*

XI. Fatetur Innocentius I. ab ipsa divina & Scriptura & lege armatos fuisse & gladium stringere jussos, Summos Principes, Magistratus, Judices: adde si lubet & milites, Ministrosque, & Executores sententiarum & Judiciorum à summis his manantium Tribunalibus. Hinc advertit nulli unquam eos pœnitentiæ ab Ecclesia addictos fuisse. *Epist.3. c.3. 5.* Si quis autem percunctetur, Eccur irregulares & extorres sint à Clericatu, quos nullum ad pœnitentiæ gradum Ecclesia censuit ablegari debere: Responderi primùm forsan poterit, ejusmodi homines aliquando visos esse nonnullis, ne Ecclesiarum quidem plebi sociari posse, nedum Clero. Sic enim apertissimè Tertullianus: *Hinc proximè disputatio suborta est, an servus Dei alicujus dignitatis, aut potestatis administrationem capiat, si ab omni specie idololatriæ intactum se, aut gratia aliqua, aut astutia etiam præstare possit. Credamus succedere alicui posse, ut neque judicet de capite alicujus, vel pudore, feras enim de pecunia, neque damnet, neque prædamnet, neminem vinciat, neminem recludat, aut torqueat, si hæc credibile est fieri posse, &c.* Et mox: *Nunc de isto quæritur, An fidelis ad militiam converti possit? & an à militia ad fidem admitti, cui non sit necessitas immolationum, vel capitalium judiciorum. Non convenit Sacramento divino & humano: non potest una anima duobus deberi, Deo & Cæsari.* Sic ille in libro de Idololatria. Quibus finitima sunt quæ habet in libello de Corona Militis.

Hinc aliquid forsan patrocinii Tertulliano parari posset, quod militarem professionem non omnino damnarit; cum hanc ille, & à se, & à Christiano nomine invidiam amoliatur, ubi in Apologetico contestatur in hunc modum, *Navigamus & nos vobiscum, & militamus.* Sed nemo inficias ierit, quin immensa quidam distantia abesse voluerit Tertullianus professionem militis, aut Judicis Capitalis, ab Evangelica perfectione: cum non spiret Evangelium, nisi pacem, & mansuetudinem, & injuriarum ex animo oblivionem, temporalium vel jacturam, vel abdicationem citra ullum doloris sensum: pro injuriis beneficiorum vicissitudinem & gratiarum actionem: denique cum suadeat Christiana pietas scelerosis pœnitentiam potius quam pœnam mortis adferre, quam nisi præcurrat pœnitentia, non poterit nisi mors consequi sempiterna.

XII. Eadem quoque ratione mitiganda interpretanda sunt Cypriani verba, ubi non tam bellum, quàm gerendi belli rationes plerumque & artes nefandas insectatur. *Madet Orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, cum publicè geritur. L.1. Ep.2.* Eadem clementia Lactantio accomodanda, cum ait Spiritum illum pacis & concordiæ, qui regnat & dominatur in cordibus justorum, nunquam passurum, ut furoribus illi bellicis se inserant: nec sævituros unquam, qui nec sævitiæ spectatores esse se velint. *Cur belligeret, aut se alienis furoribus misceat, in cujus animo pax cum hominibus perpetua versetur. L.5. c.17.* Et alibi rursus: *Itaque neque militare justo licebit, cujus militia est in ipsa justitia; neque vero accusare quemquam crimine capitali, quia nihil distat, utrumne ferro, an verbo potius, occisio ipsa perpetratur. Itaque in hoc Dei præcepto nullam prorsus exceptionem fieri oportet, quin occidere hominem sit semper nefas, quem Deus sanctum animal esse voluit. L.6. c.20.*

XIII. Scripturis, Scripturarumque luci splendidissimæ terga certissimè verteret, qui abruptè & universim damnaret bella, & judicia capitalia, quibus dum nocentibus non parcitur, innocentibus consulitur, impunè alioqui opprimendis & contrucidandis. Ultra limites nonnihil evagati sunt Tertullianus & Lactantius, cum Christianis omnibus eam indixere perfectionis cumulatissimæ legem, quam pauci perfecti consequi possunt. Illud quoque succurrit animo, quod dicatur in eorum defensionem, primis his sæculis complures laicorum fidelium incredibili quodam pietatis studio exarsisse non ad præcepta tantum, sed & ad Evangelica consilia toto pectore amplectanda. Itaque quanquam persuasissimum nobis sit, Militiam & Juris dicendi functionem non inculpata tantùm, sed & necessaria esse Reipublicæ officia: non assentiremur tamen unquam, ut Episcopi, Presbyteri Diaconi, Monachi his Officiis admoverentur: propter summam quandam discrepantiam, & dissonantiam incredibilem inter eas hinc & hinc professiones. Quippe earum altera intaminatam quandam innocentiam & exertissimam Sacerdotii perfectionem desiderat, atque adeo miram quandam alienationem ab iis sollicitudinibus animique perturbationibus, quibus altera conflictatur.

XIV. Celsum Philosophum refellens Origenes, easque diluens calumnias, quibus Christiana ab eo Ecclesia incessabatur: ac illam potissimum, quæ à militiæ fuga & Dignitatum aversatione petebatur, & munerum publicorum: non hoc ille convitium propulsat, aut deprecatur, sed laudi sibi potius & Christianis vertit tam insigne virtutis cumulatissimæ specimen. Plus præsidii Imperatoribus esse affirmat in precibus Christianorum ad Deum, quam in armis & fortitudine exercituum; ipsos Paganorum Sacerdotes à bellicis muniis immunes fuisse, quod ita omnibus animo præceptum & præjudicatum esset, sacrificiis pura manu & conscientia oblatis plures & certiores comparari victorias, quam præliis: tutissima Imperii munimenta esse ipsam Christianorum innocentiam, pietatem, religionem; denique niti Imperium & constare, non tam militum armis, quàm piorum & religiosorum sanctimonia. *Hortatur Celsus, ut opem feramus Imperatori, & geramus justa praque bella &c. Respondemus ferre nos Imperatori auxilia suo tempore, sed divina, obedientes Apostoli verbis, Obsecro vos, ut faciatis*

de-

depretationes pro omnibus hominibus, pro Regibus, &c. Et qaò cujusque insignior est pietas eò majorem opem Imperatori fert, magis quàm stantes in procincta milites, & occidentes quotquot possant ex hostibus. Ecce vestrorum quoque numinum Sacerdotes dextras servant puras à sanguine causâ sacrorum, ut incruentis manibus victimas offerant solemnes, &c. L. ult. cont. Gels. Respondet denique Celso, Non dignitates, non munera, non officia publica fugere Christianos, cum sint & sui Ecclesiæ Magistratus spirituales, sapientia & virtute insigni eò provecti; à Civilibus autem dignitatibus subalienos eos esse, non fastidio aut alienatione animi, sed studio quodam cælestibus se potiùs studiis adglutinandi. *Nec hoc faciunt Christiani, quòd ista publica vita munia refugiant, quòd se servent divinioribus, & magis necessariis muniis Ecclesia ad hominum salutem.*

XV. Hæc veluti media est & temperatissima ratio, cui nos insistere suadet Origenes: non damnari à nobis militiam, non contemni ejus justitiæ ultricis ministros, quos sua authoritate, suis penè telis armavit Deus ad vindictam malefactorum, & bonorum tuitionem: quin honori & amori esse: sed prioribus sæculis Christianos longè plurimos dedicasse se totos iis potiùs studiis & artibus, per quas fas esset Evangelicis etiam consiliis, & perfectionis præceptis inservire. Ministros verò suos Ecclesia non solùm non sinebat sæcularia illa gerere munia, sed ne eos quidem deligebat ex illorum numero, qui ea gessissent. Si Gentiles enim, quibus non allucebat veritas, nisi multis hallucinationum errorumque nubeculis obscurata, persuasum tamen habebat, castiora fore, Deoque gratiora sacrificia sua, si per puros etiam ab hostili sanguine & prorsus incruentos Sacerdotes offerrentur. Quantò magis Christiani uberiore cœli lumine collustrati, Sacerdotum suorum sanctimoniam eam vellent esse, cui comparata quorumlibet judicum militumque innocentia & integritas sordesceret. Pari ratione Laicis castitas conjugalis virtus est magni pretii: Clericis nostris majoribus scelus esset.

Hieronymus libro primo contra Jovinianum negat vetitum esse Davidem, ne Templum construeret, quòd bellico & hostili sanguine diu maduisset: sed quòd Uriam jussisset interfici: *Non, ut plerique existimant, propter bella, sed propter homicidium, Templum Domini ædificare prohibetur.* Pervulgatissima tamen ea sententia est, & Scripturæ verbis valde consentanea, interdictam ei Templi constructionem, quòd hostili cæde plurima pene stillarent adhuc manus ejus.

Hilarius verò in primum Psalmum luculentissimè demonstrat munerum publicorum cum Clericatu quàm difficilis sit societas. *Qui volunt Ecclesia legibus subditi, fori legibus judicare, necesse est eorum, in quibus diversabantur negotiorum quodam pestilenti contagio polluantur. Publicarum enim causarum ordo manere eos volentes etiam in Ecclesiastica legis sanctitate, non patitur. Et quamvis religiosi propositi tenaces sint, tamen per necessitatem sedis obtenta tum ad contumeliam, tum ad injuriam, tam ad pœnam, cunctante licèt voluntate coguntur. Ideo hanc Cathedram pestilentia Propheta cognominat.*

XVI. Paulinus verò Nolanus Episcopus sanctissimus in Epistola ad militem, quem abducere à militia conabitur, iisdem fermè illum impetit rationibus, quas paulò antè ex Lactantio delibavimus. Nec tamen potest Paulinn vel suspiciuncula erroris ulla in hac parte aspergi.

Pulcherrimè ab Augustino observatum est, Joannem Præcursorem Christi sanctissimum, cum salutis semitam militibus indigitaret, non præcepisse, immo ne consuluisse quidem, ut à militia abirent; quod fecisset indubiè, si saluti inimica fuisset ea professio; sed edixisse, ut vim & alia quæ illi aliunde imprimebantur vitia, declinarent. *Alioquin Joannes cum ad eum baptizandi milites venirent, dicentes: Et nos quid faciemus? responderet eis, Arma abjicite, militiam istam deserite, &c. Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publica defensores, respondit eis, Neminem concusseritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Cont. Fast. l. 22. c. 24.* Alibi verò eleganter etiam illud monet Augustinus idem: *Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est. De verbis. Dom. Serm. 19.* Denique Concilium Arelatense I. non justis tantùm bellis patrocinium & authoritatem conciliat: *De his qui arma projiciunt in pace, placuit abstineri eos à communione: Can. 3.* sed & desertores damnat justæ & sanctæ pro Imperio & pro Ecclesia militiæ: damnat & eos qui inconsideratissimo zelo huic doctrinæ adversarentur.

XVIII. Opportunius infrà prolixiùsque agemus de ea, quæ sanctissimi quique olim Episcopi flagrabant, Clericique cupiditate, scelerum reos & extremo addictos supplicio, subducendi Judicum vindictæ, & pœnitentiæ subjiciendi. Vim illi non semel attulerunt ministris publicis; quod exorare non poterant, extorsere frequenter; carceres recludi impetrarunt, larga à Principibus eam in rem impetrarunt privilegia, & Ecclesiæ suæ asseruerunt: Asyli jura & immunitates Christianis Templis vendicaverunt; & eo zeli sui fervore non sui tantùm ævi hominum, sed & posterorum laudem & admirationem consecuti sunt: quin & cæleste quodammodo suffragium, non paucis editis in eam rem miraculis. Justitia hic videbatur in speciem adversari justitiæ, Episcopalis civili, Ecclesiastica publicæ, terrenæ cælestis; quanquam aliunde civili publicæque terrenorum Principum justitiæ ipsa cælestium Scripturarum authoritas patrocinaretur. Verùm ea conflictatio in cortice tantùm rerum hærebat, cum in medulla pax vigeret & concordia. Erat enim justitiæ consentaneum, ut paci & tranquillitati publicæ Civitatum & Provinciarum consuleretur morte scelestissimorum, & publicæ salutis hostium internecione. At rursus erant consentaneum justitiæ superiori, & ineffabiliter sublimiori, ad sempiternam hominum salutem universorum, ut Clerus precibus suis exarmaret dæmones, earum impietatum Principes & authores, quibus etiam justa incenduntur bella: utque reos morti eximeret corporis, quam animæ ut plurimùm sempiterna mors comitaretur; eosque pœnitentiæ manciparet, qua utrique subducerentur morti, & tantò deinceps rei forent publicæ utiliores, quantò justiores. Tam discrepat gemina hæc justitiæ species, quàm finis, quem propositum habent. Nec tamen altera alteri pugnat, sed cedit & subjicitur. Hac ergo æternitatis contemplatione & cælestis Spiritûs flamma agebantur Episcopi, ut Judicum ipsi justitiæ quandoque intercederent, eisque post cruentas illas in reos sententias Clericatu interdicerent.

XVIII. Est rursum quod magis mirere. Sanctissimè confirmat Ambrosius, noluisse se contaminari eorum communione Episcoporum, qui Maximum Imperatorem interpellabant, ut novæ hæresos machinatori Priscilliano mortem inferret. *Cum videret abstinere me ab Episcopis, qui communicabant ei, vel qui aliquos devios licet à fide ad necem petebant, commotus eis jussit me sine mora regredi. Epist. 27.* Censet Ambrosius Mosayco magis, quam Evangelico efferbuisse zelo eos Episcopos, cum Christus suam exemplo suo verboque imbuerit Ecclesiam,

reos absolvere, non damnare. Instabant Judæi, ut neci dederetur mulier adultera, & imitatores eorum erant Ithaciani Episcopi, potiùs quàm Christi, qui adulteram relaxavit à pœna, ut astringeret pœnitentiæ & pœnæ diuturniori, eoque salubriori. *Quæstio facta est vehementior, posteaquam Episcopi reos criminum gravissimorum in publicis accusare judiciis, alii urgere usque ad gladium supremamque mortem, alii accusationes hujusmodi, & cruentos Sacerdotum triumphos probare cœperunt. Quid enim aliud isti dicunt, quàm dicebant Judæi, reos criminum legibus esse puniendos, & ideo accusari eos etiam à Sacerdotibus in publicis judiciis oportuisse, &c. Unam Christus puniri ex lege non passus est isti minorem numerum astruat esse puniturum. Epist.76.*

XIX. Ithacium solum refert Severus Sulpitius accusandi partes suscepisse Priscilliani, reliquos Episcopos eo uno peccasse, quòd ab ejus communione non abstinerent; S. Martinum verò ad Maximum profectum esse Treviros, ut ipsorum hæreticorum mortem deprecaretur. *Pia erat Martino sollicitudo, ut non solùm Christianos, qui sub illa erant occasione venandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.* Et rursus alibi: *Non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret; Maximum orare, ut sanguine abstineret infelicium. Hist. l.2. Dial. 3.* Discessit Ithacus ab Aula, post consilium à Principe initum de capitali pœna, ante judicium quidem, sed astutè & fraudulenter: *Frustra, callido scelere jam perfecto.* Semel Martinus cum Ithacianis Episcopis communicavit, cum una ea ratione posset sistere gladium principis, strictumque in eorum capita mucronem, quorum indulgentiam exoraturus venerat: *Satius æstimans ad horam cedere, quàm his non consulere, quorum cervicibus gladius immineba*t. Expugnari verò à Martino nunquam potuit, ut scripto confirmaret communionem illam priorem suam, cum Episcòpis humani sanguinis invidia cruentatis; & vix, ac ne vix quidem condonare sibi unquam ipse potuit illam indulgentiam & condescensionem, ad quam una illum charitas impulerat. Si enim derogaverat aliquantulum Canoni cædes approbari à Clericis vetanti: sua hac ille juris remissione cædes longè plures prævertere moliebatur. Ideo & cœlis allapsus Angelus admonuit illum, Totum necessitati datum fuisse: *Aliter exire nequisti.*

XX. Fæliciores fuere, Augustino teste, *Epist. 158.*, Episcopi Itali, qui ab Imperatore Honorio veniam & impunitatem extorsere eorum Paganorum, qui in valle Ananiæ Clericos eorum conversioni incumbentes martyrio affecerant. *Ne passiones servorum Dei, quæ debent esse in Ecclesia gloriosæ, inimicorum sanguine dehonestentur.* Ubi perspicuum est Clericos adeo non ad ulciscendas eas, quæ sibi irrogatæ essent injurias, publicos judices adisse, ut indulgentiam ex adverso vehementissimè orarent, & sæpissimè exorarent. Ithacus ergò Priscilliani mortem deprecari potiùs debuerat, quàm accelerare. Ideoque in Concilio Taurinatensi statutum est, ut communione arcerentur, qui se communione Ithacianorum fœdarent, convenienter Epistolis ea de re à Siricio Papa & ab Ambrosio scriptis. *Juxta Epistolas Ambrosii Episcopi, vel Romanæ Ecclesiæ Sacerdotis. Conc. Taur. c.6.*

Rursus idem alibi adnotat egregiè cum primis Augustinus, etsi Elias, aliique Mosaycorum temporum justi impiorum sanguine manus suas cruentaverint; novo testamento allapsum cælitus esse spiritum alium indulgentiorem, qui scelera non tam vindicari, quàm emendari velit: nec sanguine & morte aboleri, sed lacrymis, & vita deinceps castissima. *Vidit quod vivendum erat, alia licuisse tunc justis, &c. De novo Testamento ostendi non posse, quod justus quisquam interfecerit aliquem. Epist.163.* Idem & ab Optato animadversum est, ideoque ait ille Petrum à Christo jussum, ut gladium reconderet in vaginam: *Christus pati venerat, non defendi. L.3.* Nec improbata sunt ab Augustino bella necessaria: *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas; Hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Epist.207.* Nec extingui sceleftos, quorum jam desperata sit emendatio, illi displicuit: sed compluribus suis Epistolis apertum fecit, tum demum ab Episcopis laudari severitatem Principum Judicumque in reos sævientem; cum eos vehementissimè hortati fuerint ad clementiam, justitia ipsa justiorem ac laudabiliorem. Id nos docet Leo Papa, cum prius verba fecisset de Priscillianistis, quos Maximus obtruncari jussit. *Profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta judicio, cruentas refugit ultiones; severis tamen Christianorum Principum Constitutionibus adjuvatur, dum ad spirituale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium. Epist.93.*

XXI. Antiquissimus est ergo hujus legis in Ecclesia usus: ut extorres fiant à sacris Clerici, si qui cruentis executionibus vel consilio, vel quacumque demum re suffragentur. Initia ejus deprehendi non facilè possunt. Hoc Ithacianorum exemplo nullum vel retro, vel post illustrius. Me quoque fugiunt initia ejus irregularitatis, qua feriuntur ii, qui non mortis, sed mutilationis alicujus membri authores fuere. Scripsit Augustinus ad Judicem de furentibus Circumcellionibus, qui cum duos ex suis Presbyteris deprehendissent, alterum quidem interfecerunt, alteri exiderunt digitum, oculum effoderunt, *Unum trucidaverunt, alterum effosso oculo, digitoque amputato, truncaverunt.* Et mox Sanctissimus Pater instantissimè orat, ut ne talionis pœna plectantur: *Ut eis paria non retribuantur. Epist.* Et alibi: *Nolumus passiones servorum Dei, quasi vice talionis paribus supliciis vindicari, &c. Hoc volumus sufficere, ut vivi & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium, legum coercitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio, sed quis non intelligit, magis beneficium, quàm supplicium nuncupandum; ubi nec sæviendi relaxatur audacia, nec pœnitentiæ medicina subtrahitur. Epist.1.* Piissima & æquissima ea est Clericorum vindicta, quam expetant, non mortem inferri reis, non membra truncari, sed pœnam indici, quæ unà pœnitentia sit, iis laboribus, qui corpus exerceant, animam emaculent.

XXII. Sacerdotes Ægyptiorum, sicut & Israelitarum memorat Synesius, Sacerdotium simul atque Imperium administrasse. Itaque vitio verti illis non potuisse, si noxiorum cruore manus tingerent. At cum Ecclesiæ Sacerdotium spiritalibus functionibus sit totum dicatum, jam non posse Clericos eas exercere dignitates publicas, quæ impiorum facinora ultum eunt, ut in pace & otio degant innoxii. *Nam & Ægyptii, & Hebræum genus longo tempore Sacerdotum Imperio usi sunt. Sed posteaquam utriusque vitæ factum est divortium, & alia sacris, alia principatui est attributa, aliique negotiis gerendis, non fundendis precibus præpositi sumus: quibus lex vetat manum ad jura legesque porrigere, & vel sceleratissimum interficere, &c. Ep.121.*

XXIII. Quod ait autem Synesius Mosaycum & Ægyptium Sacerdotium sociari utique potuisse, cum eo justitiæ zelo, quo impiorum sanguis funditur: non repugnabo equidem: sed submonebo tamen, ne ipsos quidem Gentiles prætermisse eam decoris & honestatis legem, quæ sacros Ministros ad clementiam invitat; atque ne morti, sed resi-

pi-

piscentiæ reorum operam dent. Author est Suetonius Titum Imperatorem acquievisse lubentissimum dignitati subeundæ summi Pontificis; ut ne cujus unquam mortis judicio scriberet, eundemque spopondisse, in seque recepisse, adeoque præstitisse id quo nihil ad animi magnitudinem mirabilius, malle inferri sibi, quàm inferri à se cuiquam mortem. *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus, præstitit fidem; nec author posthac cujusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quàm perditurum adjurans.*

XXIV. Postremis his verbis significatur haud dubie voluntas Titi certa & constans, occidi potius, quam occidere quemquam, etiam in sui defensionem. Inquiri hic posset, an irregulares illi etiam fuerint; qui sub moderamine inculpatæ tutelæ, quempiam ne occiderentur occiderint. Sed eam præstat segregare quæstionem in alia inferiùs capita. Unum hic addo, Antiquos Canones pœnitentiæ addicere homicidas, non voluntarios tantùm, sed & involuntarios: eoque videri etiam eos implicare, qui sui tuendi causa & necessitate compulsi, etsi minimè velint, quempiam occidunt. Pœnitentiæ autem comes est individua irregularitas. Canones autem indiscriminatim omnes homicidas habent, nec ab aliis eos segregant, qui vitam ne perderent abstulerint. *Ut qui voluntariè homicidium fecerint, in novissimo vita reconcilietur. Ut qui casu homicidium fecerit, quinque annis pœnitentiam agat.* Hi sunt Ancyrani Canones à Ferrando in Breviarium conjecti. *Can.* 153. 154.

XXV. Venio ad aliud priscæ disciplinæ caput, ei quam hic tractamus conjunctissimum. Pœnitentia fungentes, vel defuncti, ad militiam ire, vel redire non poterant. Apertissimè Leo Magnus in Epistola ad Rusticum Episcopum Narbonensem. *Contrarium est omnino Ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem; cum Apostolus dicat, Nemo militans Deo, implicet se negotiis sæcularibus. Unde non est liber à laqueis diaboli, qui se militia mundana voluerit implicare.* Fatetur ibidem Leo innocuam per sese esse militiæ professionem: *Etsi innocens sit militia.* Sed ita & cum ea & cum hominibus comparatum est, ut qui illi diutius vacant, non ferè possint non in aliquas subinde incurrere offensiones, vitæque licentiosæ nequitias. De militibus enim dici potest, quod ait ibidem Leo de Mercatoribus: Non posse ferè eos non lapsare aliquando, dum vias decurrunt tam lubricas; non posse non aliquando delabi in foveam, circa quam tamdiu incautius oberrant. *Difficile est inter vendentis ementisque commercium non intervenire peccatum.* Si militia ergo iis prohiberetur, qui pœnitentiam vel agebant, vel egerant, quòd multis prolapsionis periculis sit implicata: qui ad Clerum admissi essent milites? Summovendi utique erant ab Ordinibus milites, à quibus ablegabantur pœnitentes, qui ne militare quidem permittebantur, ne in novos inciderent scopulos innocentia, jam recuperari cœpta. Nec alia erat ratio Munerum & Officiorum publicorum; quibus & ipsis pœnitentes interdicebantur; adeoque & multo magis Clerici, propter eandem rationem à Leone perstrictam, à Gregorio Magno expressius etiam significatam. *Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non redeat. Hom.* 24. *In Evang.*

XXVI. Huic Capiti coronidem imponet Basilius, qui justa esse bella pronunciat, quorum sanctus & honestus est finis: & hostili etiam & bellico sanguine fœdatas manus, censet tamen triennio à communione ablegandas esse. *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes iis, qui pro pudicitia & pietate decertant. Rectè autem habet fortè consulere, ut qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant. Ad Amp. Can.* 13. Si justa gesta sunt bella; eccur toto triennio abstinentur milites participatione Sacræ Hostiæ, qui ejus forsan gloriæ, qui certè justitiæ tuendæ sanguinem suum impenderunt? Testatur Balsamon eum Canonem, quanquam Basilii nomini & sanctitati convenientem, in usum nunquam fuisse vocatum, quod is milites à communione in perpetuum excluderet. Eo tamen ceu clypeo muniverunt se Græci adversùs Phocæ Imperatoris irreligiosos conatus, cum Martyrum albo inscribi vellet milites omnes qui in bello caderent. Demonstratum est à Morino nostro, *De Pænit. l.* 5. *c.* 24., plures Latinorum Basilio subscripsisse, idem sensisse, idem etiam secutos esse. Utcumque se res habuerit, multò æquius fuit milites Clericatu in perpetuum ablegari, quam aliquanto tempore à communione.

Porro cum irregularitates hæ omnes Militum, Judicum, Curialium, & ratiociniis publicis obligatorum, tantopere inter se cohæreant, non immerito hic contextæ fuere omnes, quod ad primam Ecclesiæ ætatem attinet; similiterque deinceps unà contentur, observato tantum temporum discrimine,

---

CAPUT LXVII. *P.* 2. *l.* 2. *c.* 21.

De Servorum & Curialium irregularitate, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Episcopatus absolvit à patria potestate.
II. Et à Curialium servitute.
III. Variæ Justiniani leges in Clericos qui ordinantur.
IV. De eadem re leges Ecclesiæ Hispanicæ.
V. Non sinunt Concilia Galliæ, ut Clerici Majores rursus in servitutem revocentur.
VI. De libertis & servis Clericorum.
VII. His consonans Gregorii Magni doctrina.
VIII. Mauricius Imperator Curiales Clericatu excludit. Et legi assentitur Gregorius Papa.
IX. Sed illi alteri refragatur legis capiti, quo à Monasteriis quoque excludebantur.
X. XI. XII. Ratio hujus distrepantiæ. Quantum distaret Clerus à claustris.
XIII. XIV. Qua occasione cœperint sæculares Clericatum vehementius ambire.
XV. XVI. Poterant & Curiales aliquando tandem Clero inscribi, post diutina experimenta.

I. SErvitus cum Regio Christi Sacerdotio copulari nulla ratione potest. Quin & à potestate patria Summus Sacerdos Episcopos eximitur. Cum eodem privilegio Patritios ornaret Justinianus, iniquum & præposterum esse ajebat, ut Patres Imperatorum cum essent, sub alterius essent potestate. *Non enim decens putavimus, ut hoc, quos nos in officium Patrum provehimus nostrorum, hi sub aliena sint potestate. Novell.* 81. *Præf. c.* 1. 3. Illud quoque adnotat, ipsam militiam, & vel minimam quamque publicam dignitatem, usque adeo sociari non posse cum servitute, ut quis his donantur non nesciente domino, ab ejus servitio statim absolvantur. *Nam si sancivimus, ut si quis servus sciente domino mereatur militiam, aut quamlibet dignitatem adipiscatur, repente ab Imperio liberetur, & in ipsam rapiatur ingenuitatem, &c.*

Sua

Sua Episcopi inauguratione fidelium omnium Patres evadunt, ita jam non possunt ipsi sub patria cujusquam esse potestate. *Palam est sanctissimis Episcopis ipsa ordinatione etiam suam potestatem acquiri. Qui enim omnium sunt spirituales Patres, quomodo sub alienâ potestate consistant?*

II. Multò æquius erat, ut à servitute eximeret Episcopatus; idque etiam alia Constitutione sancit idem Imperator. *Post ordinationem verò servili & ascriptitia fortuna Episcopos liberos esse præcipimus. Novell.* 123. *c.*4. Illud quoque ab eo declaratum est, Episcopatu infringi omnes eorum compedes, qui *Curiales & Officiales* vocabantur, ut qui mancipati essent muneribus, quæ vincula potius servitutis, quam ornamenta cujusquam dicenda fuissent dignitatis; dummodo ordinati fuissent antequam ejusmodi ordinationes lege à se data, aut innovatæ prohiberentur.

III. Quoad alios Ordines, si ordinaretur servus, domino conscio, nec reclamante, jam hinc liber erat, silentio ipso consensum præ se ferente. Si inconsulto domino ordinaretur, intra anni spatium repeti poterat; eo elapso jam non poterat. Si ad eum modo libertatem nactus, à Clericatu deficeret, in pristinæ servitutis nexus relabebatur. *Novel.*132. *c.*17. Qui verò terræ potius quam domino mancipati erant, ordinari poterant, invito etiam domino terræ, dummodo in ejusdem ditionis ambitu, & eorumdem agrorum culturam exercerent. *Adscriptitios autem in ipsis possessionibus quarum sunt adscriptitii, Clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus; ita tamen ut Clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.* Si denique servi triennium totum in Monasterio exigant, nec repetantur à domino, jam tum liberi sunt, nec à Monastica deinceps abstrahi possunt professione. *Cod. l.*1. *de Episc. & Cler. c.*36. *Novel.* 5. *c.*2.

IV. In Hispania poterat Episcopus servos Ecclesiæ libertate donare & tum ordinare: si duplicato hoc beneficio ad eximia quædam virtutis incrementa excitarentur, ad Ordines vocabantur superiores: si ea gratiarum largitate abuterentur, bono spoliabantur, quo pejores fiebant. *Qui ex familiis Ecclesiæ, servituti devocantur in Clerum, ab Episcopis suis liberari necesse est, ut percipiant donum; & si honesta vita claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis; quos verò flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catena.* Hæc constituta sunt in Concilio Toletano IX., *Can.*11., ubi liquebat, non vilescere oculis Ecclesiæ servos, eo uno quod servi sint: cum qui virtute clarebant, hi ad summas vocarentur dignitates, quanquam servi fuissent; cum denique in ipsa servitute tyrocinia possent poni earum virtutum, quæ Clericatum maximè, & deceant, & promereantur.

Hinc est, quod Emeritense Concilium Parochis præcepit, ut juniores Ecclesiæ suæ servos iis imbuerent literarum & virtutum rudimentis, ut hinc adscisci possent Clerici, Ministrique & adjutores ad sacra munia. *Parochiani Presbyteri, juxta ut in rebus sibi à Deo creditis sentiunt habere virtutem, de Ecclesia sua familia Clericos sibi faciant: quos per bonam voluntatem ita nutriant, ut & Officium sanctum dignè peragant, & ad servitium suum aptos eos habeant. Can.*18. Quæ Regulę non se porrigunt nisi in servos Ecclesiæ, in quos summa illi potestas erat, ut cum luberet, manumitterentur. Privatorum autem servos, si ita domini manumitterent, ut aliqua sibi in eos jura & obsequia retinerent, Concilio Toletano IV. visum est irregularitate non solvi. *Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc à Patrono servituto tenentur obnoxii, nullatenus sunt promovendi. Can.*73.

V. Venio ad Canones Ecclesiæ Gallicanę, summa prorsus in hac maximè parte admiratione dignos. Statuit enim Concilium Aurelianense I. ut si servus Presbyteratu, vel Diaconatu exornaretur inscio domino, Episcopus duos ei restituere servos alios teneretur, siquidem conscius esset servilis eorum conditionis: si nescius erat Episcopus, tum domini damnum resarciri debere ab eo, qui Ordinationi præsentarat, vel qui testimonio suo juverat. *Si servus absente, aut nesciente Domino, & Episcopo sciente quod servus sit, Diaconus aut Presbyter fuerit Ordinatus; ipso in Clericatus officio permanente, Episcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Sin verò Episcopus eum servum esse nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitione teneantur obnoxii. Can.*8. Ergo ad eum modum sejungi non poterat ordo sacer à libertate; nec Episcopus solus, ut à Justiniano declaratum fuerat, sed & Presbyter & Diaconus, cum secundo sint, tertioque in gradu Sacerdotii Christi, in servitutem revocari nunquam poterat ex his Ecclesiæ Gallicanæ decretis.

Aurelianense verò Concilium V. decrevit, ut servus si quis præter assensum domini ordinatus esset, obsequia illi solita exhiberet, quæ quidem Ordinis sui dignitati non obstreperent; si qua verò exigeret dominus indecora & importuna, duos Episcopus servos restitueret pro eo qui ordinatus esset. *Si sæcularium servus esse convincitur, si qui ordinatus est, benedictione servata, honestum ordini domino suo impendat obsequium. Quod si sæcularis dominus amplius eum voluerit inclinare, ut sacro Ordini videatur inferre injuriam, duos servos, sicut antiqui Canones habent, Episcopus, qui eum ordinavit, domino sæculari restituat; & Episcopus eum, quem ordinavit, ad Ecclesiam suam revocandi habeat potestatem. Can.*6.

VI. Cum liberti verò nexibus adhuc nescio quibus Patrono essent implicati, vetat hæc Synodus eos ordinari, nisi cum illius assensu. Si Clerici porro essent, quorum servi citra eorum consensum ordinati essent, servi iidem restituebantur domino, nec alii pro eis substituebantur; propterea quod nemo non sibi persuaderet, Clericum à Clerico, tametsi dominum à servo, nihil obsequii postulaturum, quod Clericatum dehonestaret. Nec his adversum quidquam præcipitur Canone Concilii III. Aurelianensis, sed generali tantùm legi robur adjicitur novum, ne ordinentur servi, & ne ii quidem qui agris colendis ascripti erant. *Ut nullus servilibus colonariisque conditionibus obligatus juxta statuta sedis Apostolicæ, ad Ecclesiasticos honores provehatur. Can.*26. His postremis levamenti postca aliquid addidit Justinianus, ut suprà jam dixi.

VII. Universim ab Ordinibus sacris exclusit Gregorius Magnus omnes prorsus, qui quocumque servitutis vinculo tenerentur, convenienter antiquissimis Sedis Apostolicæ statutis, quæ modò à Concilio Aurelianensi III. commendabantur. *Ne vel Curia, vel cuilibet conditioni obnoxium ad Sacros Ordines permittas accedere. L.*1. *Ep.*25.

VIII. Inde est quod & Curiales, hoc est, minorum urbium Senatores, in irregularium classem referebantur, quòd eorum tum personæ, tum res vinculo publicæ servitutis constringerentur. Eoque etiam in numero habendi sunt, qui publicis administrationibus functi fuerant, donec rationibus redditis absoluti essent. Cum in eam rem Mauritius Imperator legem promulgasset, vehementer illi applausit Gregorius Magnus, ex eo quidem capite, quo Canones antiquissimos confirmabat, Clericatuque interdicebat eos, qui administrassent res publicas, & needum se iis ratiociniis explicassent. *Dominorum pietas sanxit, ut quisquis pu*-

blicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat. Quod valde laudavi, evidentissimè sciens, quia qui sæcularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult sæculum, non relinquere. L.2. Epist.62.

IX. At Magna animi zelique contentione reluctatus est Gregorius alteri ejusdem legis capiti, quo janua etiam Monasteriorum his omnibus intercludebatur. Monuit enim Imperatorem, posse Monasteria succedere in eorum rationes & debita, atque urbibus satisfacere. *Quod verò in eadem lege dicitur, ut ei in Monasterio converti non liceat, omnino miratus sum, dum & rationes ejus possint per Monasterium fieri, & agi potest, ut ab eo loco, in quo suscipitur, debita ejus solvantur.*

X. Itaque Clero & Claustro multum Gregorius interposuit discriminis. Concessit enim Clero eliminandos, qui rationibus publicis obligati adhuc essent; quod & alibi rursum firmavit de Curialibus: *Ne obnoxius Curiæ compellatur post sacrum Ordinem ad exactionem publicam redire. L.3. Epist.26.* At postquam absoluti fuerant ratiociniis publicis, in Monasteria devolare concessit. *Quod si etiam tales Monasterium petant, suscipiendi nullo modo sunt, nisi priùs rationibus publicis absoluti fuerint. L.7. Ep.11.* Hoc temperamento sanctissimus Pontifex Imperatoriam legem mitigavit.

XI. At cum objiceretur posse hos etiam post rationes redditas, & exsoluta debita, non sine Ecclesiæ subsidio aliquo eis præstito; posse, inquam, tum liberos videri, & Clero ascribi. Respondebat Gregorius posse adscribi & Clero, sed tardiùs & circumspectiùs: *Hoc maximè exhortans, quod hi qui sæculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt. Ibidem.* Hoc alterum est delinimentum, quo Gregorius legem Mauritii temperavit, quando ejus diploma ad Metropolitanos omnes sui Exarchatûs transmisit, pro recepto more Patriarcharum.

XII. Tardius autem admittendorum in Clerum, quàm in Monasteria Curialium, & aliorum id genus, ea prompta & obvia suberat ratio, quòd adeundæ Monasticæ professionis propositum manare non poterat, nisi à voluntate sincera & casta profitendæ pœnitentiæ, & amplexandæ in posterum unius æternorum charitatis: cum Clericatûs cupiditas posset ex carnali terrenarum vel opum, vel dignitatum libidine proficisci. *Quia dum in Ecclesiastico habitu, non dissimiliter quàm vixerant, vivunt, nequaquam student sæculum fugere, sed mutare.*

XIII. Refricanda hîc verò memoriæ eorum est, quæ suprà addocuit jam in Gregorii Magni vita Joannes Diaconus: profligatos ejectosque fuisse ab eo Laicos omnes à Pontificio Palatio, & ab administratione patrimonii Ecclesiæ sacri: Clericos verò in eorum locum adscitos: tum verò Laicos, ut ne sibi deessent, neu jacturam facerent tanti & splendoris & lucri, irrupisse quodammodo in Clerum, & attonderi se voluisse, non ut terrenas circumciderent cupiditates suas, sed ut avaritiæ & ambitioni servirent in Clericali veste & professione, qua his maximè vitiis bellum indicitur. *Nemo Laicorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant, nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hocce nonnulli Procerum sub obtentu religionis primo tonsurare cœperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data lege præcepit, ut quisquis fuisset publicis administrationibus implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens: Qui sæcularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit sæculum, sed mutare. L.2. c.15.*

XIV. Ubi observari æquum est, nec Clericatui, nec verò Ordinibus sacris studuisse mancipia hæc terrenarum cupiditatum, sed Officiis Palatinis, administrationi patrimonii sacri: ideoque non animum, non vitam sæcularem exspuere eos voluisse, sed aliis eam oblectare ougamentis. *Ecclesiastica officia, Palatii ministerium, Patrimonii Ecclesiastici procuratio.* Nec enim ambigere quisquam potest, quin immensa quædam intercapedo & distantia sit hinc Clerici, qui longis virtutum rudimentis imbutus, & æternorum charitate incensus, res Ecclesiæ temporales administrat, nullo eis amoris glutino, nullo privatę voluptatis sensu, ingemiscens potiùs quàm adgratulans sibi; unoque perfusus gaudio pauperibus subveniendi, suique dejiciendi ad functiones tantò humiliores, quantò à spiritalibus alieniores: inde Laici, qui res Ecclesiæ temporales tractat & administrat, tanquam ambitionis & avaritiæ materiam valde opportunam. Clerici quibus Palatinas & Ecclesiasticæ rei administrationes commendabat Gregorius, ejusmodi erant quales primò delineavi; quos autem arcebat Mauritii lex à Gregorio temperata, alterius hujus erant ordinis. Ideo & Gregorius unam maximè damnabat præposteram festinationem. *Festinat præpropere.* Si enim ratiociniis se primùm publicis extricassent, si deinde in Clero non ambissent, nisi inferiora minorum Ordinum subsellia, si vel maximè ad hæc adeunda longo se religiosarum virtutum tyrocinio expurgassent, nequaquam illis occludi potuisset aditus in Clerum.

XV. Præluserat in eam rem Justinianus, *Novel. 6.c.1.*, admissis etiam ad Episcopatum Curialibus, qui ab adolescentia in Monasteria subiissent, abdicata antè quarta parte bonorum suorum, ad onera ea exolvenda, quibus sui illos natales subjecissent. *Et neque ex Officiali, aut ex Curiali veniat fortunâ, nisi tamen ex novella ætate, secundùm quod jam dispositum est, in Monasterio constitutus, fortunâ liberetur, quartam tamen priùs substantiæ reddens Curiæ. Novel.38.*

Alia verò quapiam Constitutione edixit Imperator, ut quindecim saltem annos contrivissent in exercitiis antè Monasticis, quàm ad Episcopatum extollerentur. *Curialem verò, vel Officialem, qui quindecim annis in Monasterio conversatus est, & ad Episcopatum provocatus, liberum esse propriâ fortunâ, ita tamen ut liberatus à Curia quartam partem suæ substantiæ sibi retineat, reliquis ejus rebus secundùm nostram legem Curiæ, & fisco vindicandis. Nov.123. c.1.* Liberum etiam esse vult, ut ad minores Ordines suscipiantur, qui eisdem nascendo vinculis innexi, per annos quindecim in Monasteriis decursos, singulari pietate claruerint. *Ibid. c.15.* Edixit denique Justinianus in Lege Codicis, qui hactenus ex Curialibus Presbyteratu exornati fuissent, fruerentur privilegio, quod Theodosius & Valentinianus lege publicassent, ut Presbyteratu ipsi quidem fungerentur, dominis verò per substitutos ministrarent: at in posterum si qui ejusmodi ordinarentur Presbyteri, ii & eo honoris gradu ejicerentur, & in originis suæ loca servitutem suam obituri ablegarentur. *Novel.137. cap.2. Cod. l.1. De Ep. & Cl. Lege 52.*

XVI. Servitutes ergo hæ publicæ & civiles Decurionum, curialium, & Officialium, & Administratorum publicorum: arcebant illæ quidem à Clericatu, non à Monasteriis, per quæ postea in Clericatum ipsum aditus panderetur. Prima harum legum quartam tantùm partem bonorum Curialis Monasterium ineuntis detruncabat: leges sequentes tres partes eorum Curiæ municipali addicebant. Quæ ha-

harum legum concordia excogitari possit, non satis video; nisi fortè Justinianus ipse à prima sua decessit sententia. Sed illud mihi constat, ipso ingressus in Monasterium tempore eam rerum vel pecuniæ summam dependendam fuisse, ut eo veluti pretio libertas redimeretur.

CAPUT LXVIII. *P.2. l.2. c.22.*

De Irregularitate Militum, & eorum qui occidunt, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Milites duplici ratione irregulares, & propter servitutem ipsius militia, quam sunt professi, & propter sanguinem quem fundunt.

II. Milites Gregorius in Claustra admittit, diu probatos. Qua de causa.

III. Qui dominorum consensus minùs necessarius esset, cum agebatur de militibus, & servis Ecclesiæ.

IV. Qui sanguinem fundunt, sacerdotio abstinentur.

V. Conciliorum Hispania mitigationes.

VI. Nonnulla in eas observantur.

VII. Rursus de Mauritii lege à Gregorio temperata.

I. ERant & milites irregulares, Ordinumque & Clericatùs extorres, tum ob servitutem, quam ipsa profitenda militia induerant, tum ob fundendi sanguinis quandam necessitatem. Observat quidem Gregorius lege Mauritii, tantis ejus querelis impetita, prohibitos fuisse Clericatu Administratores publicarum rerum, milites autem Monasteriorum aditu; non ait autem Clericatu eam militibus interdixisse, ut qui nunquam illis patuisset. *L. 1. Ep. 62. 65. L. 7. Epist.* 11.

II. Nec prohibere potuit lex Mauritii, quin Gregorius ad professionem Monasticam admitti juberet milites, diutiùs probatos, nempè Novitiatûs triennio, quod in sæculari veste peragebant. Si eo postea virtutum studio inflammarentur, quòd Monachos deceret, non Clericatu duntaxat, sed & summis Cleri dignitatibus ornari posse censebat, dum ne quo eorum scelerum sordidassent manus, quibus lex pœnas capitales indicit. Pavet & Joannes Diaconus in Gregorii vita huic sententiæ, de militibus servisque Ecclesiæ, qui turmatim in Clerum irruebant. Non statim illis unquam aditum ad Clerum patefaciebat, ne servitutis potiùs humanæ fuga, quàm divinæ amor illos ageret & incitaret ad Clerum. Sed post triennalem probationem Monasteriorum illis fores pandebat; si autem diutino Monasticarum virtutum curriculo exhausto, sacerdotio jam non impares viderentur, eo donari jubebat. *Verùm dum ad Clericalem professionem, tam ex Ecclesiastica, quàm ex seculari quoque militia, diversis occasionibus quotidie, pene innumerabilis multitudo conflueret; Pastor ad omnia providus, nequaquam eos ad Ecclesiastici decoris officium, sed ad suscipiendum solummodo Monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens: Multos ex Ecclesiastica familia, seu saculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant familiariùs in Monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici, vel sacularis juris dominium, occasionem prabemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei servitium, incautè retinemus, illi invenimur negare quadam, qui dedit omnia. Unde necesse est ut si quis ex juris Ecclesiastici, vel saculares militia servitute ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absque ulla retractatione servire in Monasterio omnipotenti Deo permittatur, ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino amore districtiorem subire appetit servitutem. Si autem & in Monachico habitu secundùm Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa Sacris Canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Ecclesiasticum officium provehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, qua in Testamento veteri morte mulctantur. L. 6. c.16.*

III. Servos Ecclesiæ & milites Imperii in eadem hîc quidem classe collocat Gregorius: quòd militia ipsa quoque tot annorum quodammodo servitus esset, quot stipendia facere tenebantur milites, ex variis variorum Imperatorum decretis. 2. Non jubet Pontifex expectari assensum dominorum, ut pateant Monasteria vel Ecclesiæ servis, vel militibus. Secus autem de sæcularium servis. Ratio in promptu est. Quòd non tam stricta servitus esset militum, quàm verè servorum. Quoad Ecclesiæ servos non poterat non longè clementius & suavius esse Ecclesiæ in eos dominium; & tantum abest, ut eorum conversioni ac saluti obicis aliquid aut morarum objicere posset, ut contra viam ipsam aperire, dilatare & complanare deberet. 3. Itaque duo tantùm præcavenda erant in servis Ecclesiæ & militibus; ne falsę conversionis prætextu ignavi quique ab exercitu descisceerent, & ne simulatores se quidam magis quàm sinceri pietatis æmulatores, servitutem Ecclesiæ detrectarent. His malis obviabatur, tum longo illo antè tyrocinio, de quo suprà, tum Monasticarum institutionum asperitate. In pœnitentia enim & austeritate vitæ Monasticæ decurri videbatur servitus quædam, & militia asperior duriorque, quàm illa quam fugitabant. *Ut ab humano servitio liber recedat, qui divino amore districtiorem subire appetit servitutem.*

IX. Jam quoad aliud caput de fundendo humano sanguine, Zachariam Papam percunctatus est Sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, de Episcopis quibusdam bellacibus, qui cum exercitibus proficiscebantur, qui palam coramque in acie manus conserebant, manusque promiscuè Paganorumque Christianorumque cruore contaminabant. *Pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, sive Paganorum, sive Christianorum.* Responsum est à Pontifice dissciogi & deponi debere Episcopos, Presbyteros, Diaconosque, qui humano cruore manus imbuissent. *Aut si sanguinem Christianorum, sive Paganorum effuderunt, &c. ne permittat sacerdotio fungi. Conc. Gall. Tit.3. pag. 530. 533.*

V. Aliquantò mitiùs consuluerat Concilium Ilerdense in eos Clericos majores, qui dum urbes obsiderentur, sanguinem hosticum fudissent. Monet Concilium manus eas, quæ mysticè Agnum cælestem immolant, funduntque ejus immaculatum sanguinem pro omnium hominum salute, tingi non debere hominum ipsorum sanguine & cæde: en flagitio contaminatos pœnitentiæ per biennium addici; jejuniis item, vigiliis, eleemosynis, jugique precum sacrificio: ut strenuè hoc stadio decurso, suis restituantur Ordinibus, superioribus omnino abigantor. *De his Clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi sanguinem tradunt, & vasa sacro officio deputata contrectant, ut ab omni humano sanguine etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quàm communione priventur: ita ut his duobus annis vigiliis, jejuniis, orationibus & eleemosynis, pro viribus quas Dominus donaverit, expientur, & ita demum officio vel communioni reddantur, ea tamen ratione, ne ulteriùs ad officia potiora provehantur. Can.1.*

VI. Multa hoc Canone lenimenta hujus irregularitatis continentur. 1. Presbyteri ipsi & Diaconi, qui dum hostes urbem circumvallatam obsideot, eorum quempiam interemerint, post biennalem pœnitentiam & suspensionem, sese suosque Ordines recuperant. 2. Ne subjiciuntur quidem Clerici minores huic pœnæ. Unde & illis hæc tota prorsus remittitur irregularitas. 3. Multò minùs ergo hinc irregularitas militibus imminet, si postea cælesti se militiæ inscribi ambiant. Ita opportuniùs tunc dispensabatur in necessitate inevitabili propugnandæ urbis quæ obsideretur, quàm fuisset in ejus oppugnatione. Non improbabat Gregorius, Monachos Clericosque suo ordine operas commodare suas ad murorum obsessæ urbis tuitionem. *L.7. Epist.75.* In enarrandis Justiniani bellis in Perside, Theophanes, & ante eum Procopius, silentio non prætеriere Monachorum excubias ad murorum defensionem.

VII. Nec præteriri fas est hoc saltem loco, quid in prioribus Decretis suis novarit tandem Gregorius, circa militum Monasticum secessum. Prohibuit enim eos inconsulto se admitti, vel ante biennii tyrocinium attonderi. Certè postremum hoc decretum ad omnes pertinet Monachos. Vide quid ad Episcopum Neapolitanum præscribat. *Monasteriis omnibus fraternitas vestra districtiùs interdicat, ut eos quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullo modo audeant tonsurare*: Et infrà: *Miles verò si converti voluerit, nisi priùs nobis renuntietur, nullus eum sine nostro consensu, qualibet præsumat ratione suscipere. L.8. Ep.23.* Eo jam capite legem Mauritii emollierat. Vetuerat Imperator in Monasteriis suscipi milites. Id mitigavit Gregorius, concesso ut post bienni probationem susciperentur. Denique vendicavit ipse sibi examen & judicium vocationis militum, ne laborum potiùs & vexationum corporalium fuga, quàm cælestium virtutum & spiritalium deliciarum amore excitarentur.

CAPUT LXIX. *P.2. l.2. c.23.*

De Irregularitate Judicum criminalium & Capitalium causarum sæculo VI. VII. & VIII.

I. Prohibent Concilia Hispaniæ, ne Clerici ipsi pronuntient, aut à Judicibus quos in potestate sua habeant, pronuntiari sinant & executioni mandari capitales sententias, vel mutilationis.

II. III. Varia eorum Conciliorum exempla.

IV. In eos Canones aliqua adnotantur. Non inclementer tantùm aliàs ageretur, sed in multos peccaretur.

V. VI. Eadem in Galliis disciplina, & impunitatis reis procurandæ ratio.

VII. Imperatores ipsi majoribus Festis reos carceribus eximebant.

VIII. Non omnes tamen, sed cum modo.

I. NEC criminalium causarum potest quisquam Clericus judex fieri, nec earum judex qui fuit, in Clerum postea cooptari. Non sinit Emeritana Synodus, ut Episcopus in quemquam reum decernat pœnam mutilationis. Si tanta sit criminis atrocitas, debet ejus animadversionem Episcopus publicos ad Judices transferre, quamvis de servo aut liberto Ecclesiæ agatur. *Placuit ut omnis potestas Episcopalis modum suæ ponat iræ, nec pro quolibet excessu cuilibet ex familia Ecclesiæ aliquod corporis membrorum sua ordinatione præsumat extirpare, aut auferre. Quod si talis emerserit culpa, advocato Judice civitatis, ad examen ejus deducatur, quod factum fuisse asseritur. Et quia omnino justum est, ut Pontifex sævissimam non impendat vindictam, quidquid coram Judice veriùs patuerit, per disciplinæ severitatem, absque turpi decalvatione maneat emendatum; & ab Episcopo suo, aut donatus fidelibus suis, maneat, qui malum aliquid, quod leges graviter damnant, admisit, aut abigendi eum Episcopus licentiam habebit, &c. Can.15.* Ne tum quidem ex hoc Concilio debet permittere Episcopus, ut Judex publicus toti cedat legum rigori; meminisse verò, se Vicarium esse summi ejus Pontificis, qui cœlis in terras delapsus est, non ut damnet, sed ut servet noxios.

II. Adjicitur mox ibidem in eodem Canone, si Presbyter aut Parochus exitiali ægritudine conflictatus, suspicatur, alicujus Ecclesiæ servorum præstigiis & maleficio eam sibi incussam fuisse: non posse eum vel aliquo corporis membro illos mutilare, vel quæstionis tormentis addicere: sed judicium implorare Episcopi, qui examinatores delegabit & Judices, quid ad eum de re tota referant, ipse verò pronuntiet qui optimum factu, ut serpenti malo occuratur. *Episcopus datis bonis hominibus ex latere suo, judicem hoc jubeat quærere, & si sceleris hujus causa fuerit inventa, ad cognitionem Episcopi hoc redacant, & processa ex ore ejus sententia, ita malum extirpatum maneat, ac hoc quisquam facere præsumat.* Definitiva hæc sententia Episcopo servatur integra, quamvis criminalis esset causa; propterea quod non criminaliter urgebatur, sed civiliter: immo ad ingenium & mores Cleri: hoc est, ut expiaretur crimen, ne noxius tamen aut morte lueret, aut membri truncatione. *Ne potestas Episcopalis pro quolibet excessu cuilibet ex familia Ecclesiæ aliquod corporis membrorum, sua ordinatione præsumat extirpare.* Ubi advertis non meras hic adhiberi protestationes, seu obnuntiationes, quibus verbo tenus prohiberentur Judices cruenta inferre supplicia; sed re & factis prohiberi.

III. Eandem clementiæ legem Concilium Toletanum XI. innovavit, inculcavitque Clericis omnibus majoribus, quos depositioni, & excommunicationi non ante obitum revocandæ subjecit, si unquam ita sævirent, ut mortis, vel mutilationis sententiam in quemquam ipsi proferrent. *His à quibus Sacramenta Domini tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talium excessibus prohibendum est, ne indiscretæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria judicare præsumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis, aut per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut Ecclesiæ suæ familiis, aut quibuslibet personis tale aliquid fecerit; & concessi Ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatus ergastulo; cui tamen Communio exeunti ex hac vita neganda non est, propter Domini misericordiam, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Can.6.*

IV. Duo hic quędam occurrunt, quæ animadverti intersit. Primum est, si Canone hoc posteriori prohibeatur tantum Clericus ipse pœnam mortis indicere, sinaturque pati ut eam Judex sæcularis infligat; priori autem sanciatur, ut summa judicii sit penes Episcopum, qui non patiatur capite, vel membri truncatione quemquam sceleris pœnam subire: ejus discriminis causam eam esse: quod priori agatur de servis Ecclesiæ, qui unius Episcopi ditioni & jurisdictioni subessent: in posteriori verè de quibuslibet promiscuè, qui non subsint etiam jurisdictioni Ecclesiæ. Alterum est, si Clericus in quemquam

quam capitalem sententiam, aut mutilationis pronunciaret, quamlibet justissimam, ipsum tamen ingenti obstringi piaculo, nec mitiori pœna feriendum, quàm quæ hoc Toletano Canone infligitur. Itaque non ea solum esset inopia mansuetudinis, & clementiæ: sed nefaria Christi sacerdotii contaminatio, quæ ipsi tantò acerbius luenda foret, quantò justitiæ ipsi invidiam faceret, dum ex ea sibi justam accerseret damnationem.

V. Exemplis certior & illustrior res fiet. Compilata fuerat à prædonibus Ecclesia Beati Martini Turonensis. Adeo non in ultionem sacrilegorum, & furum exarsit Gregorius Archiepiscopus Turonensis, qui rem ipse narrat, ut ad Chilpericum Regem scripserit, quo veniam ipsis oraret, quam & exoravit: atque ita Martini injurias ulcisceretur, non alia ratione, quàm qua ipse ultus esset gratia & remissione. *Tunc ergo metuens ne ob illius causam homines morerentur, qui vivens in corpore pro perditorum vita sæpius deprecatus est, Epistolam Regi precationis transmisi, ne nobis non accusantibus, ad quos persecutio pertinebat, hi interficerentur. Quod ille benignè suscipiens, vitæ restituit.* L.6. c.10. Commemoratum est ab eodem Gregorio, ut Presbyter Sancti Quintini apud Augustam Veromanduorum, cum judici indicasset eum, qui equum sibi furto subduxerat, non potuerit eum postea Judicis ipsius manibus extorquere nec extremo supplicio. Exorabilior judice fuit beatissimus ipse Martyr Quintinus, & reum furcis mortisque faucibus subtraxit, Presbyteri misertus, qui incredibilem in modum cruciabatur, nec concoquere poterat infamiam, qua aspergebatur, qui reo mortis author fuisset. *Ne mihi fiat in opprobrium, si per meam accusationem moriatur hic homo.* De Mirac. B. Martin. L.1. c.3. Tametsi enim nihil intactum intentatumque reliquisset, ut judicis animum molliret, revocaretque à sævitia, non eo tamen contentum se esse debere ducebat, ut famæ, ordini, ut conscientiæ etiam suæ consuleret. Missa facio exempla alia, ubi cælestibus etiam portentis declaratum est, quàm alieni & puri esse debeant Presbyteri, Clericique à cruenta etiam facinorum ultione. *De Gloria Confess.* c.72.

VI. Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus, ut primum rescivit, Delatorem eum, qui obtrectationibus apud Principem suis in exilium se agi perfecerat, ipsummet tandem lapidatione damnatum, & mox periturum esse, pronus advolavit, ut illi à terreno Principe remissionem pœnæ, à cælesti Rege criminum pœnitentiam impetraret. *Populo ad lapides currente, subito ad aures viri Dei jussio Regis prafertur. Properat illico, & sua intercessione, maluit accusatorem suum servare agenda pœnitentia, quàm justa animadversatione puniri, &c. Et hosti domestico clementer ignoscens, antiquum adversarium in una re bis vinceret. Vita Cæs.n.10.L.1. apud Surium die 25. August.*

VII. Imperatoribus verò ipsis & Magistratibus usque adeo persuasum erat, immortalis Agni sacerdotes non posse non omni virium contentione eniti ad reos mortis subducendos: ut eo ipso tempore & die, quo primum cœlestis illa Hostia aram cruentavit pro omnium salute, suique sacerdotii hæreditatem Apostolis consignavit, carceratos omnes solverent, & liberos abire finerent. Audi quid de ea re Eligius disserat Episcopus Noviodunensis: *Vocatur hac dies Cœna Domini, &c. Hac die pœnitentibus per indulgentiam subvenitur, discordes ad concordiam hodie redeunt, pacificantur irati judices, & jam latronibus parcunt. Patescunt carceres in toto orbe, dant indulgentiam Principes criminosis, servis malis indulgent domini. Hom.10.* Si ita Principes & Judices ipsi afficiebantur, semel anno quolibet cum ad Christi mysteria accedentes, ejus quodammodo spiritu imbuebantur: nonne eodem semper spiritu sacerdotes indui æquum erat, cum eadem quotidie Agni mysteria celebrent, & omnis eis dies Pascha sit?

Potuissent huc congeri leges Bojaricæ, Alemannicæ, aliæque id genus complures, quæ sexto maximè, septimoque sæculo viguerunt: & quibus quisquis Presbyteros, Monachos, & Episcopos sauciaverit, mutilaverit, interemerit, non morti unquam, sed pecuniariæ tantum molctæ addicitur. Landericus Episcopus Parisiensis Abbatiæ Sancti Dionysii cessit ac dono dedit emendas omnes eorum pecuniarias, qui Clericos in Territorio Sancti Dionysii, aut vulnerassent, aut affecissent morte.

VIII. Codici suo inseruit Justinianus eam Theodosii Magni Constitutionem, qua Paschæ die jubebantur recludi carceres omnes, dimitti rei. *Ubi primus dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur.* L.3. Cod. de Episc. Audi. leg.3. Excipit quidem Theodosius enormia quædam crimina, sacrilegia, adulteria, stupra, incestas copulas, raptus, violata sepulcra, homicidia, crimina læsæ majestatis. Sed non sanè Clerici, Monachique ii erant, qui his exceptionibus acquiescerent. Quin impetum faciebant in reos, quos pœne eximebant, ut pœnitentiæ substernerent. *Reos ad locum pœnæ pergentes, nullus teneat aut defendat, &c. At si tanta Clericorum, aut Monachorum audacia est, ut bellum potius quam judicium futurum esse existimetur, &c. Ibid. Lege 6.* Ea est Arcadii & Honorii Constitutio, qui compescere satagebant zelum ultra metas quandoque inconsideratius effervescentem Monachorum, Clericorumque. Sed Imperatores vel illi ipsi laudibus extolerunt Episcoporum & Clericorum aliorum humanitatem, qui patientia & clementia sola irrogatas sibi injurias ulciscebantur, eòque inopini adducebant ipsos Principes & Magistratus, ut ad eorum defensionem, Ecclesiæque tuitionem armarentur. *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus & Ministris, vel ipsi cultui locoque aliquid importet injuria; quod geritur, à Provinciæ Rectoribus animadvertatur. Atque ita Provinciæ moderator Sacerdotum & Catholicæ Ecclesiæ Ministrorum, loci quoque ipsius & divini cultus injuriam capitali in convictos seu confessos reos sententia noverit vindicandam. Nec expectet, ut Episcopus injuriæ propriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. Sitque cunctis laudabile, factas atroces Sacerdotibus aut Ministris injurias, veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis ultionem mereri.* L.1. Cod. de Episc. & Cler. Leg. 10. Ita tum afficiebantur Clerici, hac mansuetudine & suavitate diffluebant. *Nobis professio repressit studia coercendi:* ajebat Ambrosius de Obitu fratris.

CAPUT LXX. *P.3. l.2. c.12.*

Irregularitas militum & eorum qui in Bello Sanguinem fuderint, sub Imperio Caroli Magni.

I. Orientis Imperatori significatur, adeo non Martyribus annumerari non posse milites in acie cæsos, ut si superstites essent, pœnitentiæ subjicerentur.

II. In Concilio Constantinopolitano declaratur Canon Basilii, qui milites triennio communione suspendit.

III. Ad cautelam videri potest id decretum fuisse.

Æquius

Æquius in Clericos succensebant Synodi qui quoquo modo occiderent.

IV. Austeritati Canonum non semper obsequebatur Græcorum disciplina.

V. Qui præter voluntatem occidebant, erant nihilominus irregulares, si eo se tum oblectabant lusu, qui legibus improbaretur.

VI. Cum pœnitentia fructuosissima & salutaris sit pœna, iis etiam imponebatur, qui sub moderamine inculpatæ tutelæ occisuros occiderent: cum id per leges liceret.

VII. Inclementiæ exempla in Ecclesia Græca.

VIII. In Ecclesia Latina venia & indulgentia peccatorum iis dispondetur, qui ad Ecclesiæ defensionem milituverint.

IX. Et in ea tamen quandoque milites pœnitentiæ mancipati sunt.

X. Omnes viæ pacis tentabantur, antequam in causa Ecclesiæ armis decerneretur.

XI. Discriminati quandoque sunt, qui justo quidem bello, se privatæ cupiditatis instinctu sese implicabant.

XII. Animadversiones in has Disciplinæ varietates.

XIII. Cum in ambiguo esset, quo quisque stimulo incitaretur ad arma capessenda in militia, ad cautelam pœnitentia militibus imponebatur.

I. QUantumvis justitiæ sint bellandi causæ, irregulares habentur tamen, quicumque in acie sanguinem fuderint. Voluit impius Nicephorus Imperator Martyrum honoribus & cultu affici milites, qui Imperii defensioni vitam impenderant, referente Cedreno. At contra nitebantur Episcopi, eamque explodebant legem, objecto Basilii Canone, quo à communione triennio toto abstinentur, qui etiam in prælio quemquam occiderint. *Patriarcham & Episcopos conatus est ad eam legem probandam adigere. Sed horum quidam fortiter resistentes, eum à proposito dimoverunt, prolato in medium Basilii Magni Canone, qui per triennium sacris arceri jubet eos, qui hostem in bello interfecissent. Cedrenus. pag.658.*

II. Profert Harmenopulus ipsum Basilii Canonem: *Qui hostem occidit, licet pietatis propugnator, triennio non communicet.* Quin & hoc minimè prætereundum addit: sub Patriarcha Constantino Chliareno coaluisse Synodum, à qua declaratum est, qui latronem interimeret, cum posset sibi fuga consulere, cum homicidarum pœnis affici debere. *Synodalis est facta cognitio, quod si quis dum latronis insidias effugere posset, non hoc contentus, sed data opera latronem adgressus, interfecerit, tanquam homicida sit puniendus. Juris Orie. pag.59.* Si prior autem latro strinxisset in eum gladium, nulli pœnæ obnoxium fore, si illum occupasset occidere. Si quem autem insignem latronem & civibus formidolosum rogatus quæsisset, & interfecisset, laudibus ornandum esse: sed provida tamen cautione hos omnes, vel laudabiles, vel saltem innoxios homicidas per triennium à communione suspendendos esse. *Sin primus latro gladium adversùs eum sustulerit, tunc ejus interfector nulli pœnitentiæ subjacebit. Enim verò qui utilitatis publicæ causa, cum valdè rogatus est, latronem quæsitum invenerit & occiderit, non pœna, sed præmiis dignus habebitur. Cautionis tamen causa placuit, & hos ad triennium condemnari.*

III. Hæc ad laicos qui triennio abstinentur à communione propter homicidium, vel necessarium, propriæ vitæ tuendæ causa: vel etiam laude dignum, cum pestis publica exterminata est. Idque fiebat *cautionis causa*. Nimirum fieri vix unquam potest, ut qui ejusmodi facinus aliquod edit etiam justissimum, non perturbetur tamen aliquantum, & ultra justitiæ modum commoveatur, & effervescat aliquantula iræ, vindictæ, inimicitiæ flamma. Itaque verendum semper est, ne in his actionibus quantumvis justis, irrepat cum amore, vel pro amore justitiæ injustus aliquis iracundiæ impetus. Idque in causa fuit, ut illigata sit irregularitas justis etiam his actionibus, ut in eadem rursus Harmenopuli nota observatur. *Clericos autem qui quumcumque cædem admiserint, confestim puniri par est, nullo discrimine hostis habito, vel latronis, vel cujuscumque. Quo factum est, ut Pontifex qui occiderat Agarenum tempore belli, qui gladium adversùs ipsum strinxerat, de Synodi sententia depositus sit.* Erat ergo & ea Græcorum pervagata consuetudo, ut Clericos homicidas deponerent, quamvis mortis à se amoliendæ necessitate compulsi fuissent. Laudata est à Paulo Diacono, *L.5. c.17.*, dubium an etiam approbata sit fortitudo Zenonis Diaconi Ticinensis, qui pugnam inivit & in aciæ interemptus est Regiis amictus insignibus, & pro Rege ipso habitus. Cunipertus is erat Rex Longobardorum, qui haud mora in hostes tumultuantes & quasi de occiso adversariorum Rege ferocientes bacchantesque impetum faciens, insignem cum primis victoriam reportavit, Zenonis sanguine emptam, cujus egregiam fortitudinis laudem sola obumbrat, fuscatque Diaconi dignitas.

Legere est in Jure Orientali Gesta illius Synodi sub Patriarcha Constantino prolixius enucleata, cum legibus & rationibus, quæ tum prolatæ in medium fuere: concluditur denique una & eadem ratione in laicos Clericosque. *Et hæc quidem de laicis, Clerici enim quomodocumque occidentes deponuntur. nulla habitu differentia hostium, vel latronum, vel aliorum aliquorum. Pag.210. 211.* Quibus & Balsamonis Commentarius adjungendus est in Canonem LV. Basilii. Inde autem liquidum est adhærescere irregularitatem homicidio, etiam in acie, etiam ad vitæ propriæ tuitionem perpetrato. Quin & complures à Balsamone laudantur leges Imperatorum, quibus Canonum Basilii in hac parte observatio religiosissima commendatur. *Et diversi sancti Basilii Canones Clericum, qui quomodocumque interfecerit deponi jubent. In Can.65. Apost.*

IV. Sed ex ipso eodem alibi Balsamone proditur, has leges, hos Canones in Oriente non tam religiosè observatos reapse fuisse, quàm verbis commendatos. *In Can.13. Basilii.* Cum enim enarrasset, à Nicephoro Phoca interpellatam fuisse Episcoporum Synodum, ut Martyrum albo inscriberentur ii, quos Canones toto triennio à Communione arcebant: addit in eadem Synodo ex Episcopis unum, pluresque ex Presbyteris confessos esse, interfuisse se & pugnasse in prælio: tumque nonnullos ex Episcopis exauthorandos censuisse, at longè plures, ut putà bellaciores, laude & mercede dignos exclamasse. *Complures autem, & qui erant magis militares, eos etiam præmiis dignos esse contendebant.*

V. Nec facilè ommittendum quòd idem adjicit, homicidarum in numero locatos fuisse, qui in ludicro certamine aliquem interemerant: quanquam enim ludicrum id esset certamen, & animi oblectandi causa, non iis tamen quinque ludorum generibus habebatur, quæ per leges approbabantur. Itaque in his quinque ludicris pugnis, qui quempiam inopinatò & præter voluntatem suam occidunt, extra crimen sunt: at qui occidunt peræque præter voluntatem, in cannarum, seu baculorum ludo, & rei & irregulares habentur, quòd etsi non cædi, cædis tamen discrimini assensi sint. Et ab his etsi dissonent verba, non dissonat tamen Canonistarum Latinorum sententia, incurri irregularitatem, ubi volens se quis ludo vel exercitio minùs licito committit, in quo quempiam fortè &

no-

nolens occidit. *Multi qui in tempore ludicri cum virgis certaminis homines interfecerunt, homicidis annumerati sunt, qui involuntariam voluntariò eadem perpetrarunt, utpote cum hoc ludicrum non sit ex iis quinque, quæ lege agnoscuntur, scilicet pugilatus, cursus, saltus, discus, palæstra. Quare qui in eis ludicris interficiunt, præjudiciis non afficiuntur.* Hæc Balsamon de Laicis, quippe Clericis ea ludicra tam licita non fuissent, quàm nec consentanea.

VI. Ex occasione verò alterius Basilii Canonis; quo pœna in eos decernitur, qui vitæ suæ tuitionis necessitate quempiam peremerunt; tradit Balsamon his Canonibus non obstrepere leges, per quas fas est vim vi repellere, & occidere, ubi ita necesse est ne occidamur, propterea nimirum, quòd pœnæ Canonum medicinæ sint potiùs, quàm pœnæ. Itaque involuntariorum horum conscii homicidiorum, immunes illi quidem sunt pœnarum civilium, sed obnoxii nihilominus pœnis Canonum medicinalibus. *Pœnæ Ecclesiasticæ non puniunt, sed sanctificant & medentur; & ideo decernit Canon, ut qui quomodocunque Dei permissione in eadem inciderit, & ipsi etiam qui in bello occiderunt, in animæ medicinam accipiant. Ibidem. In Can.43.*

VII. Ea his subjicit Balsamon exempla, quæ tantum rigoris & asperitatis præ se ferant, quantum alibi observavimus indulgentiæ. Ait enim depositum fuisse synodico judicio Presbyterum, qui Presbytero librum quempiam Ecclesiasticum auferenti, extorsisset illum tanta vi & impressione, ut deliquio animi statim exanimatus omnino sit. Exauthoratum fuisse & Monachum Presbyteratu ornatum, qui contumelia affectus ab alio Monacho, adeo contumeliosè illum ipse vicissim excepit, & tam acerbo dolore affecit, ut is mœrore animi expirarit.

Addit denique idem Scriptor in Canonem VIII. Concilii Constantinopolitani primi & secundi, irregulares declarari Presbyteros, qui virilia vel amputari jubent, vel amputant ipsi cuipiam. Porro etiam tum cum ad vitæ incolumitatem, morbique lethalis medicinam ita fieri necesse est posse jubere Presbyteros, non exequi autem citra irregularitatem. Multò minùs posse in suum ipsos grassari corpus in eundem modum, etiam eadem urgente necessitate.

VIII. Accedo ad Ecclesiam Latinam, ubi Stephanus II. Papa nobiles Gallos acuebat excitabatque ad arma induenda ad B. Petri & Ecclesiæ Romanæ defensionem, remissionem peccatorum pollicitus, quasi ea militia sacra pœnitentiæ in loco futura esset. *Pro certo tenentes, quod per certamen, quod in ejus Ecclesiam vestram spiritalem matrem feceritis, ab ipso Principe Apostolorum vestra dimittantur peccata. Conc. Gall. To.2. p.50. Epist.144.* Joannes VIII. eandem spem fecit Episcopis Gallicanis, fore ut milites, qui casto religionis & pietatis amore adversùs Infideles certarent, & mortem oppeterent, hinc merita ad vitam æternam sibi pararent. *Audenter Christi Dei nostri pietate respondemus, quoniam illi qui cum pietate Christianæ religionis in belli certamine cadunt, requies eos æternæ vitæ suscipiet, contra Paganos atque Infideles, strenuè dimicantes.* Pulcherrima erat hæc laus, longè pulcherrima spes, & hi tamen milites hinc irregularitatis maculam contrahebant.

IX. Cum exarsisset bellum inter Reges Robertum & Carolum, Remensis Provinciæ Synodus triennalem pœnitentiam indixit militibus utrarumque partium: nec ea mera fuit abstinentia à Communione & Mysteriis, sed jejunia fortissima panis & aquæ par tres quadragesimas, præter minores alias quadragesimas duas quolibet anno, quindecim dierum ante natalem diem Joannis Baptistæ, & totidem ante Natale Christi. *Ann.923. Conc. Gall. T.3. p.578.*

X. Scripsit Hincmarus Remensis Archiepiscopus ad Episcopos suæ Provinciæ Epistolam cum primis luculentam, de Bellis civilibus, quibus tota tunc conflagrabat Gallia; & de ratione qua Episcopi Regibus auxiliari tenerentur, tum precibus ad Deum fusis, tum copiarum militarium subministratione, ut tamen enixissimè contenderent, ut ne quid Christiani sanguinis funderetur. Quin & illud addit, à Stephano Papa, de quo paulò suprà, interpellatum vehementissimè esse Pipinum Regem, ut Longobardorum cædibus abstineret, cum eos cogebat ad Ecclesiæ Romanæ restituenda, quæ in eam compilaverant. *Sed Papa sanctus, ne sanguis effunderetur Christianorum, admonitiones & obsecrationes Apostolicas exhibuit, & apud Dominum Pipinum obtinuit. Hincmar. To.2. pag.159.*

XI. Post cruentissimam verò aliquando pugnam inter filios Ludovici Pii Imperatoris commissam, author est Nithardus à Regibus & populis consultos fuisse Episcopos, quid sibi officii immineret, quæ suæ partes essent in tam calamitosa rerum temporumque difficultate; Respondisse autem Episcopos, justas quidem belli causas fuisse: qui illi se implicuissent solo justitiæ amore ducti, nulli subesse pœnæ: qui verò pertracti eò fuissent vel odio, vel ira, vel vindictæ prurigine, cum occulta hæc esset eorum culpa, privatam quoque ab eis & occultam confessionem ac pœnitentiam frequentandam esse. *Unanimes ad Concilium omnes Episcopi confluunt, inventumque id publico Conventu est, quod pro sola justitia & æquitate decertaverint, & hoc Dei judicio manifestum effectum sit. Ac per hoc immunis omnis Dei minister in hoc negotio haberi, tam suasor, quàm & effector deberet. At quicumque conscius sibi aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certè quolibet vitio, quiddam in hac expeditione suasit, vel gessit, esset verè confessus secretè, secreti delicti, secundùm modum culpæ dijudicaretur. Du Chesne To.2. p.371.*

XII. Simillimum veri est, 1. bellum illud quod suprà perstrinximus inter Carolum Simplicem & Robertum gestum, minùs justis de causis gestum, aut minùs moderatum visum fuisse, quàm istud de quo postremò diximus, ævo utique longè antiquius. Si perinde enim æquitati consentire visum esset Episcopis Concilii Remensis, nequaquam illi pœnitentiam publicam & canonicam militibus omnibus indixissent. 2. Episcopos à Principibus consiliorum participes non rarò factos fuisse, maximè super justis bellorum causis. Si enim, ut infrà elucidabitur, pollebat & in arcanis Principum Consiliis authoritas & fides Episcoporum: non poterat sanctissimæ dignitati agnata lux & sapientia splendidiùs utiliùsque nulla in alia re effulgescere, quàm in delectu causarum belli justarum, & injustarum, quanquam ab omnibus omnino bellis abstineri optatissimum illis esset. 3. Quamquam verò justitiæ bella consentiant, illis tamen non semel duces militesque non alio usu fructuque proposito intricantur, quàm ut vanis terrenisque serviant cupiditatibus. Idque in causa est, ut privata eis pœnitentia designetur, & à sacris muniis milites omnes abigantur. 4. Nec ullius se irregularitatis laqueo innecti posse verebantur Episcopi, si quod bellum justum esse affirmarent, si militem in illud invitarent, si copias militares eò mitterent, vel ipsimet eò ducerent, si Ecclesiæ sumptu militem alerent, Regni & Ecclesiæ usibus profuturum.

Petiit Joannes VIII. à Gallicanis Episcopis, ut accurrerent & ipsi, sibique adessent, ad Ecclesiæ Romanæ sedem recuperandam. *Cum omnium hominum vestrorum armata bellico apparatu manu. Epist.124. 125.* Scripsit & ad Reges, ut Episcopis præ-

præciperent eo in commune parentem Ecclesiam Romanam pietatis munere fungi. *Regalis censura. Regali authoritate compellat eos, quatenùs hostiliter Romam venire.* Affirmat Hincmarus, si bellum ingrueret adversùs Infideles gerendum, Episcopos ipsos ineunctanter ejus incentores & hortatores fore. *Si enim contra Paganos bellum immineret, consilium daremus bellatoribus nostris, & hortaremur eos adhortationibus quas in literis Ecclesiasticis legimus. Hincmar. to.2.p.156.*

Agit Triburiensis Synodus de bello Paganis indicto, & iis verbis agit, ut luculentè appareat, non vereri Episcopos, ne videantur istiusmodi bellorum signiferi & faces fuisse. Sed cum in ea quæ de Paganis tunc reportata est victoria, ex Christianis quidam occisi fuissent, nempe Paganorum servi, à quibus in ipsa prælii flamma segregari non potuissent: hujus Concilii Patres quadraginta dierum pœnitentiam præscripsere victori militi peragendam. *Quare unà cum interfectis Paganis parempti fuerunt Christiani, captivi à Barbaris, quia in imperu belli nequeunt distingui. Idcirco justum decernentes, statuimus cum interfectoribus misericordiùs agendum, ita ut quadraginta diebus pœnitentia indulgentiis transactis, penes Episcopum sit authoritas & potestas, ut perpendat culpam, agat indulgentiam. Con. Trib. c.34.*

XIII. Rabanus Moguntinus Archiepiscopus iis strenuissimè restitit, qui nihil pœnitentiæ publicæ infligi debere vociferabantur militi, qui ad Fontenacum pugnaverat, in internecino illo inter filios Ludovici Pii prælio. Hac fe ratione illi jactabant, quòd utrimque summis Principibus obtemperatum esset. *Quasi non necesse sit pro hoc cuilibet agere pœnitentiam, eo quod jussu Principum nostrorum peractum sit. Regin. l.2. c.50. de Eccles. Disci. Et Epist. ad Herib. pag.474.* Verùm Rabanus non ipsum tantùm persæpè bellum perpendens, sed privatos cujusque plerumque militis affectus fordidos & inquinatos terrenis cupiditatibus; demonstrat nulla satis solida unquam excusatione prætexi posse avaritiam, à qua nihil non malorum pullulat; & ambitionem; quæ nihil habet pensi, quid fas nefasque sit; quæ justa bella iniustissimis vexationibus contaminat; quæ non auscultare Principi, sed privatæ fervire libidini satagit. *Utrum excusare possint eos, qui propter avaritiam, quæ omnium malorum radix est, atque propter favorem dominorum suorum temporalium æternum Dominum contempserunt; & mandata illius spernentes, non casu, sed industria homicidium perfecerunt.* Ideo & mox his subjicitur à Reginone illa libri Pœnitentialis lex, quæ quadraginta dierum pœnitentia mulctat eum, qui hostem in bello occiderit publico. *Si quis hominem in bello publico occiderit, quadraginta dies pœniteat.* Hujus Canonis verbis non segregantur bella justa ab injustis, non variæ cupiditatum privatim instigationes etiam in bellis justis. Ardua & perdifficilis est ea perscrutatio: cautiusque semper & consultius est, ultronea pœnitentia expiare culpas, quibus se quisque gravari sentit, aut saltem suspicari & vereri debet. Facilè assensus esset Rabanus, in bellis justis, qualia semper interpetranda sunt, quandiu de eorum injustitia nihil exploratum aut compertum est, debere Duces militesque Principum parere imperio; nec necesse esse, ut obedientia legi consentanea per pœnitentiam eluatur. Sed inter armorum strepitus tot surrepunt privatæ & nefariæ cupiditatum pestes, ut nemini magnopere verendum sit, ne Ecclesia plus æquo sollicita & anxia sit, ad earum exigendam expiationem. Hæ sunt nimirum peculiares & iniquæ æquissimi belli gerendi rationes, quas Rabanus juxta Canones animadverti, quas Concilia expiari per pœnitentiam præcipiebant.

CAPUT LXXI. *P.3. l.2. c.13.*

De Irregularitate Judicum capitalium sub Imperio Caroli Magni.

I. Clerici persæpè evicerunt, ut privatis inimicis suis venia scelerum & pœnarum fieret.
II. Satisfit duabus objectionibus.
III. Quo ex fonte manet tanta Ecclesiæ elementia.
IV. Patri misericordiarum sacris seu diebus, seu ministrit, seu locis non convenit cum cruentis executionibus, tametsi justis.
V. Contrarium Dunstani exemplum.
VI. Decreta temperatissima Nicolai I. quæ legum asperitatem suavitate Canonum conduleat.
VII. Alterum austeritatee exemplum à Papa laudatum in Metropolitano.
VIII. Ut purgavit Baronius hujus & Papæ & Archiepiscopi famam.
IX. Summa Græcorum clementia disciplina.

I. JUstitiæ multò certius operam dant litantque Judices, dùm reos morti addicunt, quàm milites, & nihilo tamen minùs irregulares illi sunt ad Clericatum. Clerici ipsi ne eadem irretiantur irregularitate, abstinent ab accusandis inimicis capitalibus suis, quin & illis injuriarum scelerum impunitatem procurant, dum persuadeant & pœnitentiam. Ita cum Carolus Magnus capitis damnasset eos, qui in vitam Leonis III. Papæ conspiraverant, pius Pontifex sola exilii pœna plecti eos pervicit. *Ut majestatis rei capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit, & vita & membra eis concessa; & pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Ademarus in vita Car. Mag.* Cumque idem Pontifex apud Ludovicum Pium infamatus fuisset, quòd extremo supplicio addixisset eos qui rursum in eum conjurassent: quo suboffensus etiam Imperator stupuerat; delegatis tandem Pontifex ad eum Episcopis, totam illam calumniam temerè effutitam dissipavit. *Hæc ægrè tulit Imperator velut à primo orbis Sacerdote tam severe animadversa.* Et mox: *Leonem Apostolicum criminibus abjectis purgavere. Du Chesne Tom.2. pag.296.*

II. Ideo & cum Hincmarus convellere, & confutare cœpit illam Canonum Compilationem, quam ab Adriano Papa Angilramo datam contendebant: ab eo exorsus est, Canone, quo jubetur Delatoribus lingua excidi, aut caput demeti. *Delatori lingua capuletur, aut convicto caput amputetur.* Tum verò exclamat Hincmarus, nec injuria, nihil tam inimicum Canonibus fingi potuisse. *Qua quantum aliena sint à sacris Canonibus, & quantum contraria sint Ecclesiasticis judiciis, nemo est qui ignoret. tom.2. pag.475.*

Cum verò Joannes VIII. excommunicatione solvit Episcopum Neapolitanum, qua eum innodaverat; itaque præcepit, ut ad se Sarracenorum Proceres aliquos mitteret, reliquis jugulatis: *Si majores Sarracenorum quantos melius potes, quos nominatim quærimus, eum omnibus aliis ceperis, & jugulatis aliis, eos nobis direxeris, à vinculo excommunicationis absolvimus: Epist.194.* non eo hæc sensu donanda sunt, quasi jubeat Pontifex eorum aliquos ad se mitti, reliquos jugulari. Sed cum cæteri antè jugulati fuissent, præcipit Pontifex paucos superstites ad se perduci.

III. Luculentè Hincmarus suo more rationes exequitur, quibus adducitur Ecclesia ad cædes quascumque fugitandas, etiam tum cum per eas ju-

justitiæ litatur. Hortatur Scriptura Clericos, ut convitia benedictionibus remunerent, ut orent pro persecutoribus, mala bonis repensent; ne damna ita propulsent, ut aliis ea inferant; ut iræ locum dent clementia & mansuetudine adversarios mitigent. Denique non finit Augustinus eo sacrorum Codicum ingenio & spiritu imbutus, ut Episcopus cuiquam noxio apud Judices mortem acceleret, cum operam navare & quidem strenuam debeat, ut tandiu vivant, dum per pœnitentiæ labores ad sempiternam sibi vitam aditum patefaciant. *Cum Cyprianus & Innocentius in Decretis suis ex Apostolica sententia judiciaria potestate gladium legaliter vindicem doceant esse permissum, quem Ecclesiastici Ministris, vel in bello, vel in seditione corripere, vel etiam portare, à majoribus nostris legimus non esse concessum. Et Dominus dicit, Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro persequentibus vos. Et Petrus, Non reddentes malum pro malo. Et Paulus, Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Et Augustinus ad Bonifacium Africæ Proconsulem. Fas inquit, non est, ut reus Episcopi suggestionibus occidatur, qui venia, si pœnituerit, reservatur.* Hactenus Hincmarus. Ea sunt autem Evangelica seu consilia, seu præcepta patientiæ, humanitatis & charitatis, perfectis data, & iis qui ad Clericatum vel contendunt, vel jam pertigere, ut quæ statio sit perfectioni cognatissima, & perfectionis exercitiis vehementer dedita. *Conc. Duziacen. Cellotii. p.92.*

Quin & inter laicos fuere non pauci, quibus ardens perfectionis Evangelicæ studium suasit, ut & has devitarent justitiæ functiones, innoxias illas quidem, immo & cum laude conjunctas, sed clementiæ infestas, eique charitati, quæ pietatis & misericordiæ suavitate quadam tota colliquescit. Ejus generis fuit Geraldus Comes, cujus vitam litteris mandavit Sanctus Odilo Abbas. Turbam ingentem reorum elabi & aufugere permisit, præter solemnes justitiæ leges, sed authoritate legis longè præstantioris, quæ non temporalis, sed sempiternæ salutis præsidia instruit, consulitque, ne ante temporalis abrumbatur vita, quàm per pœnitentiam munitus sit aditus ad sempiternam. *Personas illas reorum, qui se in malum destinaverunt, aut damnis coercebat, aut caractere adustionis innuebat. Illas autem personas, quæ non per consuetam malitiam, sed qualibet malum aliquod perpetrassent sudemnes dimittebat. Nunquam tamen auditum est, ut se præsente aut morte punitus sit, aut truncatus membris. Bibl. Clun. pag.78. 79.*

IV. Ea de causa Concilium Moguntinum Nundinas, & Judiciales Conventus celebrari vetuit diebus Dominicis, ne cui mors tunc violenta inferretur: *Ut mercatus in eis minimè fit, nec placitum, ubi aliquis ad mortem, vel ad pœnam judicetur. An. 813. Can.37.* Sua semper laus, sua merces justitiam manet, sed non quævis justitia quamlibet addecet diem, personam, locique circumstantiam. Deus justitia, sed & clementia, & misericordia est, nec justitia illa ultrice, & sed indulgentia & mansuetudine clarescere voluit dies festos, loca sacra, templurum Ministros.

V. Nec inficiabor Dunstanum Cantuariensem Archiepiscopum ab hac tritissima Patrum & Conciliorum semita aliquantum deviasse. Ipso enim sacratissimæ Pentecostes die Mysteriorum celebrationem auspicari abnuit, nisi priùs executioni mandata Judicum sententia adversùs tres publicæ monetæ adulteratores. Non remissam, sed dilatam fuisse pœnam ob festi diei sanctitudinem affirmabant. *Respondetur ob reverentiam tanti diei, in alium diem esse dilatam justitiam.* At serventissimi zeli vir Dunstanus eodem ipso die voluit de reis pœnas sumi, quanquam *manus erant perditurę*, adeoque mutilandi. *Surius die 19. Maji c.32.* Porro suam hanc Dunstanus præproperam festinationem excusabat necessitate satisfaciendi populo, qui ab his pestibus innumera passus erat detrimenta. Verebatur etiam forsan, ne dilatione, & audacia, & occasio illis præstaretur aufugiendi. Denique factum istud est singulare, quo legi generali derogari non potest. Aliàs autem tam insitata & à vulgari consuetudine plerumque aliena erat Dunstani & sapientia, & vitæ morumque sanctimonia, ut meritò etiam tum censuræ & vituperio eximatur, cum ejusmodi quidpiam fecisse legitur, quod citra vituperium nemo alius gesserit.

VI. Canonibus Synodicis accommodatiora, & imitationi posteriorum plausibiliora Nicolai Papæ I. decreta, ad Bulgarorum super hac eadem re consultationes quasdam. Leges ad eos misit austeriores adversùs Reipublicæ & Regnum perduelliones: monuitque posse legum severitati Principem servire, posse & clementiæ plusculum aliquid indulgere. Quoad eos, qui turpi ignavia ex acie fugiebant, aut imperia ducum periculi formidine detrectabant, consulebat, ut vel omnino eam culpam condonarent, aut mitius plecterent: *Si non misericorditer præveniat compassio, saltem legum temperetur severitas.* Eorum qui mortem intulerint patri, matri, fratri, sorori, pœnæ à Legibus designantur: at si quis eorum in Ecclesiæ asyla evaserit, quid pœnæ subiturus sit, ab Episcopo, vel ejus Vicario generali definietur. *Quid parricida pati debeat, leges indicant. Porro si ad Ecclesiam confugerit, id quod Episcopus loci, vel Sacerdos, qui ab illo constitutus est, providebit, agendum decernimus. Cap.22. 23. 24.*

Quanquam verò suadeat Pontifex, ut capitalia omnia supplicia apud Bulgaros molliantur, isque proponatur imitandus, qui non exemit non tantum morti, sed & beatæ donavit vitæ æternitate: *Ut sicut hactenus ad mortem facile quosque pertraxistis, ita deinceps non ad mortem, sed ad vitam, quos potestis, nihilominus perducatis, &c. Et sicut vos Christus de morte peccati, qua detinebamini, ad vitam æternam reduxit, ita ipsi non solum innoxios quoque, verum etiam & noxios à mortis exitio satagite cunctos eruere. Cap. 25.* Jubet tamen obsequi legibus inexorabilibus adversùs parricidas, homicidasque omnes voluntarios & adulteros. *Veneranda leges propriam robur obtineant.* Idem ipsum commendat de incestuosis, quanquam ita sentiat, hujus flagitii, perinde ut homicidii involuntarii judicia Episcopo esse permittenda. Denique quicumque horum ad Ecclesiam confugerit, morti subducetur ille quidem, sed tam acerbæ addicetur pœnitentiæ, ut ea abundè pensentur ii cruciatus mortiferi, quos per leges erant passuri. *Sed si ad Ecclesiam convolaverint, mortis quidem legibus eruantur, pœnitentia verò, quam Antistes loci, vel Presbyter consideraverit, absque dubio submittantur. Cap.26. 27. 28. 29. 30.*

VII. Ea est ergo quorundam enormitas criminum, ut vel propensissimi ad indulgentiam Pontifices ea permittere debeant inexorabili Legum vindictæ, & cum Nicolao, dicere, *Veneranda leges proprium robur obtineant.* An hinc purgari etiam possit, quod suprà de Dunstano retulimus, viderit Lector.

Venio ad exempla alia, quæ plus incutiant stuporis. Sergium Neapolitanum Ducem anathemate perculerat Joannes VIII. Papa, quod contumacius concordiam & confœderationem nescio quam aleret cum Saracenis, in perniciem Christianæ rei, ut Pontifex quidem existimabat, sub cujus ditione Dux ipse degere videbatur. Athanasius ejusdem civitatis Archiepiscopus, Sergii Ducis fratrisque sui per-

perfidiam impatientius ferens, ipsum comprehendi fecit, effossisque oculis Romam perduci. Cædes quidem & proditiones Sergii atruciori etiam potuerant pœna jure vindicari, ipsaque morte, Ideoque illa quam Archiepiscopus intulit fratri, non tam pœna, quàm pænæ mitigatio fuit. Congratulatorias dedit Epistolas Pontifex ad Archiepiscopum, quod tam gnaviter obsequutus esset Evangelico Christi præcepto, de eruendo nobis oculo, si offendiculo sit: de utilitate & salute Ecclesiæ Christi anteponenda parentum fatrumque charitati; denique quòd Neapolitanam civitatem illis exemisset cædibus & grassationibus diutinis, quibus à temporalibus his dominis, Ducibusque fuerat conflictata. *Epist.64.* Eodem enim ipso tempore Archiepiscopus temporalem civitatis administrationem capessivit.

Ea porro Joannis VIII. Epistola satis, ut opinor, momenti est, ad calumniam non ab Archiepiscopo tantum Athanasio, sed & à Dunstano propulsandam. Quin & inde conjectura duci possit, qui intelligi debeat, alia ejusdem Papæ Epistola ad eundem Athanasium Archiepiscopum, paulò austerius, quàm suprà factum sit à nobis. Si enim potuit laudibus evebere Arebiepiscopi facinus, qui oculos exculpserat fratri, quòd cum Sarracenis suspectam aleret societatem: potuerit forsan, & præcipere Episcopo, ut Sarrarenorum duces, quos in carceribus suis retinebat, juxta belli leges, jugulari juberet.

VIII. Si quibus autem videatur illi ipsi defensione opus esse, qui Dunstani & Sergii defensionem texere laboraverit: ne ea quidem destituemur, & quidem ab eo adornata, cujusque nec pietas, nec eruditio in controversiam trahi possit. Baronius ipse Cardinalis is est, ejusdem ante nos causæ patronus. Quanquam enim censeat Athanasii factum Archiepiscopali nomini & dignitati minimè consentaneum fuisse, non dubitat tamen, quin ab eodem zeli, & charitatis æstu profectum visum sit Romano Pootifici, quo Cbristus in Templo quibusdam Templi violatoribus vim quandam attulit, ut profanatores ejiceret; quo Petrus Ananiam & Saphiram exanimavit: quo Paulus Elymam magum cæcitate percussit: ne dicam quo Phinees geminato homicidio æternum stirpi suæ Sacerdotii principatum asseruit; quo Moyses Levitas laudibus cumulavit, qui fraterno sanguine manus consecrassent, & labem expiassent prioris idololatriæ. Audiendus ipse jam Baronius ad annum 877. *Ita quidem Pontifex indetone Episcopo factum Moysis exemplo laudavit, qui Levitar à cede fratram & filiorum suorum revertentes luudavit dicens, Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio & featre suo. Quautumlibet enim debeut esse Cbristi Sacerdotium incruentum, & Episcopi percussores esse non debere ab Apostolo admonentur: tamen qui spiritu oris sui interfecit Anamum & Suphicam Petrus, ista tune docuit scribere successorem suum, utque probors ab alio justè factam, quod ipsum sciret impellente Spicitu perpetrusse. Zelus purgut facinus, quo exesus Dominus noster, mitis & bumilis corde, percussor est factus: & Petrus eodem exæstuans, occisor evasit, eodemque ardeus Paulus excecutor. Zelus igitur non aufert, nec polluit Sacerdotium, sed quod prædicatur in Phinet, reddit illud pecpetuum & illustrius.*

IX. Nec prorsus hic obmutescet Ecclesia Græca. Nec jam dubium esse poterit, quin eodem clementiæ spiritu vegetata fuerit, si recolantur quæ ait Balsamon de Christianis legibus, nempè ubi ab illis capitale supplicium decernitur, non eò id pertinere, ut capite truncetur quis, vel cruci appendatur, vel impetatur lapidibus, aut præfocetur aquis; Barbarica enim hæc esse ille docet, & ab humanitate alienissima: sed capitali nunc supplicio luit, cui eruuntur oculi, cui manus truncatur, qui in exilium ejicitur: quo exhausto supplicio, superest & tempus & facultas, ut scelerum pœnitentia seriò quis peragat, & sempiternam mortem effugiat mortalis vitæ spontaneis cruciatibus. *Dic non esse capitale supplicium, capitis amputationem, nec in furca suspendi, nec lapidibus obrui, nec in profundum mergi, sed crudelem, & inhumanam mortem. Capitale autem supplicium esse relegationem, excæcationem, manus amputationem, & reliqua, quæ dant ei, qui punitur, tempus se convertendi & descedendi à peccatis, eo quòd longo tempore plectatur. Balsamon. in Nomoc. Phot. t.9. c.25.*

Hinc porro infert Balsamon, si quæ sint leges, ubi capitale supplicium inclementiore sensu usurpatur, eas è Digestis esse decerptas, non ex Novellis Constitutionibus: adeoque servandas non esse, propterea quod Cbristianæ leges Ethnicorum legibus semper præponantur.

Hinc etiam viri Canonum idem consultissimus, ansam arripit expostulandi de Constantinopolitana Synodo sub Patriarcha Michaele Oxyte, ubi præceptum, vel permissum est ut Bogomyli bæretici igni damnarentur: Suspicatur tamen Balsamon nequaquam ejusmodi pęnam à Synodo decretum fuisse, sed sponte sua furentes hæreticos, spe & ostentatione damnabili Martyrii, semet in voraces flammas conjecisse. Denique eam legem, cum usum in Ecclesia vigere memorat, ut hæretici ab Ecclesiæ corpore abscindantur, atque ita legibus & publicia Imperii permittantur Magistratibus. *A Christianorum enim corpore hæreticos abscindere jubemur; sed eos punire non docemur: sed si sint pertinaces, eos tradere legi seculari, & à secularibus Magistratibus de iis sententiam ferri.*

CAPUT LXXII. *P.3. l.2. c.14.*

Sub Imperio Caroli Magni afflatu quodam Juris Canonici, & manante ejus suavitate ac lenitate in Leges civiles, capitalia ferè supplicia in pœnas civiles, & in pœnitentias publicas fuisse commutata.

I. Juris Probationes hujus mitigationis legum & Tribunalium civilium sub Pipino & Carolo Magno.

II. Probationes sub Ludovico Pio.

III. Quamvis ea lenitate complures immaniter abuterentur, & impunè jam vel Episcopi contrucidarentur, à sententia tamen non recessit Ecclesia, & pœnæ mortis semper intercessit.

IV. Perpetrata in Ecclesiis facinora nunquam morte luebantur.

V. Laicorum etiam cædes publicæ subjiciebantur pœnitentiæ.

VI. Constantia Ecclesiastica clementia, etsi tam multi ea abuterentur.

VII. Hujus lenitatis progressio & propagatio in Leges civiles.

VIII. Nec tamen cessavere omninò capitalia supplicia.

IX. Miræ Principum clementiæ documenta, æmulatione Legum canonicarum.

X. Eadem indulgentia & lenitas extra Gallias etiam.

XI. Sacerdotalis quodammodo Imperii Caroli Magni hæ fuere illecebræ, hæ artes.

XII. Hinc illud axioma pervagatum, expiata per pœnitentiæ publicæ macerationes scelera, jam non posse

à pu-

à publico Magistratu vindicari. Ejus placiti qua fundamenta.

I. JAm Capite superiori emicuere scintillæ aliquæ ejus lenitatis & indulgentiæ, quam canonicæ leges legibus secularibus invexere, in reorum cruciatibus remittendis. Eidem argumento elucidando dicabitur & hoc Caput; nec enim vereor ne vitio vertantur hæc nobis, quasi minùs utilia diverticula. Est enim & utilitatis permagnæ & eximiæ cujusdam voluptatis, penitiùs inspexisse quàm altè descenderit Evangelica lenitas, patientia, indulgentia, charitas, non in Canones tantùm & mores Ecclesiarum, sed & in leges ipsas civiles regnorum & civitatum: & quantum æternitatis amori datum exinde sit, eum antea nonnisi terrenæ Civitatis securitati tot noxiorum morte consuleretur, quos postea salutaribus pœnitentiæ laboribus mactare didicimus.

Sub Rege Pipino habita Synodus pœnas pecuniarias indixit Laicis incestuosis, Clericis autem ejusdem flagitii convictis pœnas corporeas. *Conc. Gall. tom.2. pa.5. Can.s.* 2. Si quod capitale supplicium decerni debuisset, eo in homicidas utique maximè sævitum esset. At Carolus tamen Magnus scripta ad Pipinum filium Italiæ Regem Epistola, solas pecuniarias diffinit pœnas in interfectores Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum. *Ibidem p.243.* In Capitularibus statuit, ut pro interempto Subdiacono nummi solvantur trecenti, quadringenti pro Monacho & Diacono, pro Presbytero sexcenti, octingenti denique pro Episcopo. *Qui Subdiaconum occiderit*, CCC. *solidos componat, qui Diaconum* CCCC. *qui Presbyterum* DC. *qui Episcopum* DCCC. *qui Monachum* CCCC. *solidos culpabilis judicetur. Ibidem pag.245. Can.2. & Capitular. Car. Mag. L.3. c.25.* Cumque ea lege diffinitum non esset, cui cederet ea pecuniæ summa, constituit Concilium Cabilonense II. super ea re percunctandum Imperatorem, quod perinde est, ac si eam legem Synodus confirmasset. *De Episcopis verò, Presbyteris, & Diaconibus & Monachis interfectis, quærendum à Domino Imperatore est, cui illius homicidii pretium exolvendum sit. Anno 813. Can.24.*

II. Ista enim verò Clericorum lenitas, legumque indulgentia, usque adeo Laicorum insolentiam & immunitatem provocavit, ut præter inferiorum Ministrorum cædes, etiam Episcopus interemptus sit. Tum verò Concilium ad Thæodonis-villam congregatum precibus suis adiit Ludovicum Pium Imperatorem, non ut secundùm leges Romanas jure ageretur: sed, 1. ut emendæ pecuniariæ in horum conscios facinorum augerentur. 2. Ut eæ Episcopis adjudicarentur, & Ecclesiis, quarum Episcopi summi erant dispensatores bonorum temporalium. 3. Ut facinorosi hi omnes cogerentur pœnas subire Canonicas, in Conciliis designatas. *Ob nimiam præsumptionem quorundam Tyrannorum, in Sacerdotes Domini debacchantium, & propter factum quod noviter acciderat de Episcopo morti dato, &c.* His ab Imperatore subscriptum est, nec non ab Optimatibus Gallis, impressa à singulis cruce. *Et Imperator & pene omnes Galliæ & Germaniæ Principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces, &c.* Ea certè lex Ludovici Pii triginta duorum Episcoporum precibus concessa confirmata in Comitiis Regni Generalibus ibidem ad Theodonis-villam congregatis, deinde in Triburiensi etiam Conventu, summas adauxit emendarum solvendarum ab iis, qui vulnera aut mortem intulerint Subdiaconis, Diaconis, Presbyteris, adeoque & Episcopis; utque eam pecuniam Episcopis Ecclesiisque adjudicat, intemperatores ad pœnitentiam publicam ablegat. *Pœnitentia canonica pœniteat. Juxta id quod Canones præcipiant, pœniteat. Ut Synodus dijudicaverit, pœniteat. Anno 821. Ibidem p.446. 447.*

III. Quanquam parricidiales persæpè manus in omnis generis Clericos, in Episcopos etiam ipsos nonnunquam grassatæ essent, triginta duo illi Episcopi tota Principum benevolentia fulti, Magnatumque muniti præsidio: non tamen remittendum sibi quidquam censuerunt de prisca priscæ Ecclesiæ lenitate, nec permittendum Judicibus, ut Legibus Romanis agerent, quando de ulciscendis quærerent Clericorum injuriis, expilationibus, adeoque & interfectionibus. Hinc judicium quisque feret, quàm feriæ tum, quàm graves essent, quàm vehementes Clericorum obnutiationes, ne truncatione vel morte expiarentur cruentissimæ sacrorum ministrorum cædes: cum vel ipsis legibus illata vis quodammodo esset, ut ad hanc Cleri lenitatem traducerentur.

IV. Quæ in Ecclesia, vel Ecclesiæ vestibulo patrabantur homicidia, non aliter etiam, quàm mulctis & pœnitentia publica luebantur. Ita declaratum fuerat à Ludovico Pio in Capitulari Aquisgranensi. Itaque in templa, in templorum ministris per sicarios, in sacramenta per incestuosos commissa facinora flagitiaque, pecuniaria pœna, aut pœnitentia publica mulctabantur; nec fundebatur cujusquam sanguis. Nam qui solvendo non essent, servi Ecclesiæ interim addicebantur. *Qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitium eidem Ecclesiæ, usque dum totum debitum persolvat. Ann.828. Conc. Gall. tom.2. p.471. Et Capit. l.4. c.13. & 14.*

V. Puduit tandem cædes alias sæviùs puniri, quàm eas quæ omnium gravissimæ essent, & sacrilegio cumulatæ, in Sacerdotes nimirum ipsos perpetratæ. Hinc factum est, ut homicidia ipsa Laicorum quorumlibet, immo & parricidia nihilò graviùs plectenda decernentur, quàm Clericorum, per emendas nempe, & pœnitentias publicas, ut ex eodem liquet Capitulari Ludovici Pii. *Quicumque propter cupiditatem rerum patrem, aut matrem, aut fratrem, aut sororem, vel nepotem, vel alium propinquum suum interfecerit, hæreditas interfecti ad alios suos legitimos hæredes perveniat. Interfector verò ordinante Episcopo publicæ pœnitentiæ subdatur. Ibid. p.472. Addit.4. c.85.*

Nec inclementiùs consulebatur in innoxiæ conjuges peremptorem. *Quicumque propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam uxorem duxerit, armis depositis publicam agat pœnitentiam. Ibid. p.472. Et Cap. l.5. c.149.* Diutinæ mortis corporeæ instar habebatur pœnitentia publica, quam exciperet vitæ & innocentiæ æternitas; cum mors corporea præfestinè inflicta plerosque forsan, certæ non paucos sempiternæ corporis & animæ morti immersura fuisset.

VI. In Concilio Trosleiensi anno 909. cum increbrescerent in dies parricidia, & in Episcopos etiam ipsos: *Insuper & Summorum Sacerdotum temerariè sanguis effunditur*: statutum est ad tuitionem Regum recurri debere, ut hominum formidine deterrerentur, qui Numinis non cohibeantur reverentia. *Quos divinus non restringit, saltem humanus timor coerceat. Can.13.* Quæ cum ita se haberent, quis non statim existimasset ab Episcopis Principes & Magistratus commonitum iri, Ne frustra gladium divinæ authoritatis, justitiæ, vindictæque gererent: meminissentque sui esse muneris, ut inultæ licentiæ Legum vim & authoritatem objicerent: At ad excitandos tamen Judices, acuendumque eorum zelum, non publicas illis Episcopi, non Romanas, non Imperatorias ostendunt Leges, quæ mortem cuiquam instigant; sola eis inculcant Caroli Magni Capitularia, quæ interfe-

ctorem Monachi Clericique pœnitentiæ in septennium devovent, eoque consumpto, jubent ut se Monasterio includat, reliquunt vitæ tempus Deo famulaturus, nec unquam in sæculum reversurus. *Qui occiderit Clericum, aut Monachum, arma relinquat, & Deo in Monasterio serviat cunctis diebus vitæ suæ, nunquam ad sæculum reversurus, & septem annos publicum pœnitentiam agat. Capit. l.6. c.90.* Additur & alia lex eorundem Capitularium, ubi pecuniaria mulcta adjungitur pœnitentiæ non ante vitæ finem desituræ. *Si quis Sacerdotem vel Levitam, aut Monachum interfecerit, juxta capita priorum Capitulorum quæ Legi Salicæ sunt addita, componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos nobis persolvat, & arma relinquat, atque in Monasterio diebus vitæ suæ sub ordine pœnitentiæ Deo serviat, nunquam postmodum sæculo, vel sæcularibus militaturus; neque uxori copulaturus. L.6. c.97.*

Aliquantò post tamen idem Concilium aliam eorundem Capitularium legem profert, qua homicidia capite luuntur: alio mox Canone eadem pœna decernitur in latrones; additurque gravius indubitatissimè plectendos, qui violentas Episcopo manus injecerint. *Quid censebitur de nece Episcoporum? Capit. l.7. c.183. 184.* Si Capitularia enim de occisis Episcopis nihil decernunt, id eò factum, quòd nequedum tantum facinus perpetratum esset. Esse tamen Capitularium locum, ubi nongentorum nummorum mulcta taxantur Episcoporum parricidæ. *Hoc tantùm inter cætera Capitularium scripta reperitur, quòd qui Episcopum occiderit, nongentis solidis culpabilis judicetur. L.3. c.25.* Sed allato Moysis exemplo, qui Levitas incendit, armavitque ad Idololatrarum fundendum sanguinem, tametsi fraternum, videntur tandem hi Præsules assentiri, ut pœnitentium classibus insandi omnes hi sicarii inscribantur.

VII. Hinc verò colligere fas est. 1. A' Carolo Magno capitis pœna subrogatam fuisse pœnitentiam publicam, non aliorum quàm qui Clericos occidissent, at Ludovicum Pium eam indulgentiæ legem ad omnes ampliasse homicidas, immo & parricidas, denique ad facinorosos omnes. 2. A' Concilii Troslejensis Præsulibus non depromi ulla ex his Ludovici Pii Capitularibus: unde & conjici datur usu recepta non fuisse. 3. Eminet tamen in Capitularibus Caroli Magni Decretum, quo homicidæ universim exilio tantùm & mulctis quibusdam plectuntur. *Quicumque hominem aut ex levi causa, aut sine causa interfecerit, nihildum ejus iis ad quos ille pertinet componat; ipse propter talem præsumptionem in exilium mittatur, ad quantum tempus nobis placuerit. L.4. c.10.* Verùm hoc caput facilè conjicies esse Ludovici Pii, sicut & illud quod ibidem legitur, quo pœnitentiæ publicę subjiciuntur, qui priorem conjugem suam interfecerit. Carolus Magnus enim ex adverso lege sanxit, ut quisquis sæculari cuicumque vitam eriperet, pari ipse pœna afficeretur. *De homicidis ita jussimus observare, ut quicumque ausu temerario alium sine causa occiderit, vitæ periculo feriatur, & pretio se redimere nunquam valeat. L.5. cap.149. L.7. 183.*

Ad eum modum utcumque conciliari possunt ea Capitularium placita, quæ alioqui adversa fronte videntur collidi. Porrò cum in Isaaci Lingonensis Episcopi collectione Canonum hæc omnia Capitularium legantur capita, *Conc. Gall. Tom.3. pag.653.*, in eo forsan argumenti satis est, ut ea existimemus usu recepta fuisse in Galliis. Si compilator verò hic Canonum duo hæc simul capita intexuit, quæ apertissimè conflictantur, cum hic morte, ibi pœnitentia publica tantùm Laici cædes puniatur: id eo forsan fiebat, quòd aliud alio tempore & loco, aliud his illisve placeret, & usu frequentaretur. Et sanè Carolus Magnus, qui hic homicidas morte modò damnabat, in aliis Capitularium locis videri potest eos, sicut incestuosos publicæ tantùm pœnitentiæ substravisse. *Capitulare an. 805. c.32.33.*

VIII. Cum de Institutione Principis Hincmarus ad Carolum Calvum scriberet, in ea se versari sententia testificatur, ut neci dedantur conscelerati quidam, quorum desperatur resipiscentia; quamvis dicantur esse qui secus sentiant. *Quæ debeat esse discretio in misericordia, & de ultione specialium personarum, quæ si exitialiter agentes, aliter non potuerint corrigi, temporali morte præcipiuntur mulctari, quòd à quibusdam dicitur contradici. Hincmar. tom.2. p.4.* Soli ergo erant desperatæ emendationis homines, in quos censeat Hincmarus ex legibus Romanis animadvertendum esse: quòd cum jam nullo pœnitentiæ sensu affici possent, ne dignaodi quidem essent Christianarum legum humanitate. Cumque contrariæ & mitioris authores sententiæ, ne hos quidem incorrigibiles morte extingui debere putarent; in ejusdem libelli contextu Hincmarus in suæ doctrinæ patrocinium corradit testimonia ex Scripturis & Patribus, quæ eò tandem collimant, ut parato resipiscere & pœnitenti venia indulgeatur. *Qui convertenti & pœnitenti ignoscit. Ibid. p.18.* Cumque sciscitarentur nonnulli, qui tandem incorrigibiles habendi essent, respondet eos esse, qui bis terve correpti, in eadem iterum commissa impingunt. *Sed fortè quis dicat. Quomodo sciam si se quis cui pepercero, correxit, & in correctione permanserit? Redeat hic inquiens ad sententiam Domini, ut si Evangelicè, & secundò & tertiò correptus non se correxerit, qui ab illo sicut ethnicus & publicanus haberi præcipitur, legis severitatem à Principe necesse est sustinere cogatur, ne qui sibi consulere noluit, in pace vivere volentibus nocere possit. Cap.20.*

IX. Splendidius etiam aliquanto effulgebit hæc tum Christianorum Principum lenitas & abstinentia cruoris humani, exemplis, quam legibus editis. Conflata est in Germania adversùs Carolum Magnum *valida conjuratio*. Non periere conjuratorum nisi tres, qui comprehendi se contumacissimè repugnabant, nec antè occisi sunt ipsi, quàm nonnullos occidissent eorum, qui ad eos comprehendendos immissi fuerant. *Neque ullus ex eis interfectus est, nisi tres tantùm, qui cum se ne comprehenderentur, strictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt.* Ea sunt Eginardi verba. Sangallensis Monachus hoc ipsum testificatur, neminem unquam capitali pena animadversum esse à Carolo, ne eos quidem, qui in ejus, regnique ejus perniciem conjurassent, nisi semel, aut bis, ubi non aliter extricari res potuit, & conjuratio dissipari. *Quippe qui nunquam linguam suam judicia, aut manus suas effusione sanguinis Christiani macularet, præter ultimam necessitatem, &c. Postquam tamen eadem, nullo unquam modo compelli potuit, ut quempiam condemnaret ad mortem. Du Chesne tom. 2. pag.101.* Remisit Ludovicus Pius pœnam capitis omnibus conjuratione Bernardi Regis Italiæ implicatis, quamvis Generales Regni conventus morti illos addixissent. *Conjurationis authores judicio Francorum capituli sententia damnatos, luminibus tantùm jussit orbari. Ibidem. pag.128. Ibid. pag.262. Ex Annal. Egin.* Obiit quidem Bernardus tertio post effossos sibi oculos die. Sed affirmat Theganus in Consiliarios Ludovici, non in Ludovicum refundi debere causam ejus supplicii: ipsum verò Pium pœnitentiam penes Episcopos peragere voluisse, non de irrogato supplicio, sed de eo non prohibito. *Illud judicium mortale, quod cæteris factum est, Imperator exercere noluit: sed Consiliarii Bernardum lu-*

luminibus privarant, &c. Tertio die post amissionem luminum Bernardus obiit. Quod audiens Imperator, magno cum dolore flevit, & confessionem dedit coram omnibus Episcopis suis, & judicio coram pœnitentiam suscepit propter hoc tantùm, quia non prohibuit Consiliarios hanc credulitatem agere. Ibid. pag. 280. Postremo denique author vitæ Ludovici, hoc ejus clementiam exornat encomio, quòd ne modum quidem in ea tenuerit, constantissimèque id retinuerit, ut ne quis morte plecteretur, & ne ipsi quidem authores infandarum conspirationum. *Impia conspirationis principes sub privata custodia adservari præcepit. Quos postea in judicium adductos, cum omnes Juris Censores filiique Imperatoris judicio legali tanquam reos majestatis decernerent capitali sententia feriri, nullum ex eis permisit occidi, sed usus, ut multis visum est, leniori quam debuit pietate, sibi tamen consuetudo benignitatis & clementiæ more, laicos præcepit attonderi, Clericos in Monasteriis custodiri. Ibid. pag.*308.

In parentis optimi vestigia hac quidem in parte ingressi sunt filii Ludovici Pii, nec capitalibus ferè, sed mitioribus aliquantò sævire suppliciis, quibus tamen publica tranquillitas, quantum satis erat, muniretur. Ludovicus Germaniæ Rex oculos effodi jussit Restitio Vindismarkiæ domino. Cum in Francorum tandem manus incidisset Salomon Brittonum Dux, sui ipsum Brittones oculis orbavere. *Aimoin. L.5. c.26.* 31. Carolus Calvus pœnam mortis remisit Carlomanno, qua damnatus fuerat, solaque eum mulctavit oculorum orbitate, ut spatium daret implendæ ejusmodi pœnitentiæ, quæ utcunque consceleratissimam ejus vitam expurgare posset. *Secundùm sacrarum legum decreta pro admissis suis judicio mortis addictum, mitiori sententia, ut locum & spatium pœnitendi haberent, & graviora admittendi locus & spatium, sicut meditabatur, non daretur, luminibus, acclamatione cunctorum, qui affuerunt, orbari.* Hæc Aimoinus, *Ibid. c.9.* qui & illud significat; ne truncatione quidem ulla corporis mulctandum fuisse, nisi necesse omnino fuisset vel sic prohiberi & præverti seditiones turbulentissimas, quibus ille publicam pacem impetiturus videbatur.

X. Uno de Franciæ Regno hactenus verba fecimus. Sed cum ea tunc gens sub Imperio Caroli, & Carolinæ stirpis præ cæteris Occidentis Provinciis radiaret sideris instar splendidissimi: vix ambigere quisquam potest, nisi valdè rudis & hospes, quin Franciæ tunc Occidentis totius disciplina vehementer consentiret. De Italia & Roma uno verbo rem conficiam. Meminit Hincmarus in Epistolis suis Rescripti, quod Pontifex ad Regem Carolum & ad ipsum misisset, ad dispensandam scelerosissimi hominis pœnitentiam, qui Monachum eundemque Presbyterum ioteremisset. *Pro Literis quas Apostolicus Papa Regi Carolo sibique miserat, pro quodam, qui Monachum atque Presbyterum interfecerat: in quibus literis tenorem injunctæ pœnitentiæ exposuerat, &c. Flodoard. L.3. c.25.* Cum Archiepiscopus Ravennæ Paulum neci dari curasset, quantavis fuissent Pauli facinora, nunquam adduci potuit Adriaous I. Papa, ut eam noxam Archiepiscopo condonaret, quia secundùm Canones, non alia quam peccati per pœnitentiam mors fuerat decernenda. *Nam certè ego animam ejus salvari sapiens, pœnitentiæ eum submitti decreveram. Anast. Bibl. in vita Adriani.*

In ea quam ad Leonem Isauricum luculentissimam scripsit Epistolam Gregorius III. Papa, hoc interjicit discriminis Pontifices inter & Imperatores, quod hi morte & bonorum proscriptionibus in reos sæviant: illi condonata morte, cruci eos Christi & Evangelio astringant, secessibus piis latibulisque includant; pœnitentia, jejuniis, vigiliis fatigent; peccato moti cogant, per corpus & sanguinem Christi, justitiæ & immortalitati reviviscentis, sibi Deoque restituant. *Vides Imperator Pontificum & Imperatorum discrimen. Si quispiam te offenderit, domum ejus publicas, illum & suspendio necas, vel capite truncas, &c. Pontifices non ita, sed ubi peccarit quis & confessus fuerit, suspendii vel amputationis capitis loco, Evangelium & crucem ejus cervicibus circumponunt, eumque tanquam in carcerem, in secretaria conjiciunt, in Ecclesiæ Diaconia, & in Cathecumena ablegant, ac visceribus eorum jejunium, oculisque vigilias, & laudationes ejus indicunt. Cumque probè castigaverint, probèque fame afflixerint, tum pretiosum illi Domini Corpus impartiunt, & sancto illo sanguine potant, & cum illum vas electionis restituerint, ac immunem peccati, sic ad Dominum purum insontemque transmittunt. In Antea&tis Nicena II. Synod. Ep.2.*

XI. Cum eas literas perscribat Gregorius, necdum lenitas & clementia sacerdotalis altius penetraverat in Aulas summorum Principum & in Regnorum leges, regimenque civitatum. Singulare id & proprium fuit decus Imperatoriæ Caroli Magni prosapiæ, ut Imperii sacerdotalis fundamenta jecerit, illudque propagaverit Occidente toto; pietatis, humanitatis, indulgentiæ & religionis legibus inspersis insinuatisque, in interiorem exterioremque regnorum & provinciarum disciplinam. Toto pene Occidente dominatus est Carolus, dominata & cum eo est illa Reipublicæ disciplina ad Ecclesiæ ingenium & mores contemperata. Pervasit & Orientem Caroli admiratio, terror, amorque: pervasit & ejusdem Ecclesiasticæ lenitatis in regnorum etiam regimine temperies, ac suavitas quædam.

XII. Unum restat, quod observemus, sed ponderis non exigui. Leges Alemannicæ sicarios etiam cognatorum, immo & parricidas, rebus eorum fisco adjudicatis, pœnitentiæ publicæ addicebant. *Si quis homo voleus occiderit patrem suum, aut patruum, &c. Res ejus infiscentur, &c. Pœnitentiam autem secundùm Canones agat. Cap.*40. Leges Saxonicæ quæ Capitulari Caroli Magni anno 789. continebantur; paulò inclementiores erant. Reos non rarò capite mulctabant. *Cap.3. 4. &c.8. 9. &c.* Sed aliunde morti subducebant eos omnes, qui occultè capitalia flagitia cum admisissent, ea Presbytero erant confessi, pœnitentiamque expetierant: nec alio quam Presbyteri testimonio opus erat. *Si quis verò pro his mortalibus criminibus latenter commissis sponte ad Sacerdotem confugerit, & confessione data, agere pœnitentiam voluerit, testimonium Sacerdotis de morte excuset. Ibid. c.14.* De crimioibus agebatur idololatriæ, perduellionis, interfecti proprii domini, & qui hotum tamen clam sibi conscius est, si voluntaria pœnitentia & occulta apud Presbyterum confessione Judices & accusatores præveniat: in judicium deinceps de his non potest vocari. *Testimonium Sacerdotis de morte excuset.* Mirum prorsus hoc erat præventionis jus, quo Reges Christiani publicam donaverant pœnitentiam, in gratiam eorum, qui non semper forsan latuissent, atque ita rigori legum succubuissent. Et sanè si tot aliæ suprà memoratæ leges capitali supplicio pœnitentiam publicam substituebant: quin & is qui se ultro eidem pœnitentiæ subjecerat, eidem supplicio eximeretur? Formulis suis intexuit Marchulphus concordiam sicarii cum cognatis ejus qui ab eo interemptus fuit. Pecunia res transigitur, sed Clerici interventores erant. *Sed intervenientes Sacerdotes & magnifici viri nos ad pacis concordiam ob hoc nisi fuerunt revocasse. L.2. c.18.* Septentrionales hæ Gentes antè Christianis, quàm Romanis legibus imbutæ fuerant. Ideo & ad Christianos, quàm ad Romanos mores magis accedebant.

bant. Cum ita verò comparatæ res essent, non difficile fuit Carolo Magno, bis pecuniariis pœnis publicam adjungere pœnitentiam, ut incruentè crimina expiarentur. Ita enim ille in Capitularibus decernit de homicidiis voluntariis & de incestuosis. Ita Ludovicus Pius ablegat ad pœnitentiam publicam eum, qui proximos, fratres ipsumque parentem suum peremerit. *Ipse verò ordinante Episcopo publicæ pœnitentiæ subdatur.* Qui uxore sua intercempta alteram duxit, non aliter babetur: *Armis depositis publicam agat pœnitentiam. Capitul. Ann. 802. c.32. 33. Capitul. Ann.829. tit. 3. c.2. 3. Add. 4. c.127. c.118.*

Hinc illud existit, Episcopalem jurisdictionem incrementa fecisse longe maxima, cum ad eos ablegarent eorumque judicio subjicerent, maximorum quorumcumque criminum reos Christiani Imperatores Regesque. Id quoque perspicuum est, hinc manasse illud effatum posterioribus sæculis celebratissimum, non posse jam publicos judices inquirere in ea crimina, quæ publica pœnitentia, vel expiata essent, vel expiari cœpissent.

CAPUT LXXIII. *P.3. l.2. c.16.*

De irregularitate Servorum, Curialium, publicis ratiociniis obnoxiorum sub Imperio Caroli Magni.

I. De irregularitate servorum, variæ leges Caroli Magni & Ludovici Pii.

II. In Ecclesia manumittebantur, ad Ordines quidem.

III. Aliquibus in Ecclesiis non ordinabantur ferè, nisi servi.

IV. In aliis Ecclesiis opera data, ut ne ordinarentur, nisi Nobiles, hoc est, ingenui & liberi homines.

V. Imperatores ipsi servos altius evexerant.

VI. De Diacono, quem matrona commendabat, ut servum suum.

VII. Cœpit tandem relaxari servitus. Cur servos suos omnes non statim manumiserit Ecclesia.

VIII. Adversa sibi matnò Justiniani & Leonis Leges.

IX. Irregularitas Curialium.

X. Et eorum qui administrationem publicarum ratiociniis nec dum fuerant absoluti.

I. AD servos jam devolvetur oratio, quorum in Clero, ut & in Monasteriis ingentes erant omninò turbæ, teste locupletissimo Carolo ipso Magno, qui Episcopos hortabatur, ea ut essent vitæ integritate, morumque sanctimonia, ut ad Clerum suum allicerent adgregarentque, non servilis tantum generis homines, sed & ingenuos. *Et non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent, sibique socient. Capitul. L.2. c.72. L.1. c.23. 57.* Perspicuum est hic verba fieri de pueris, quos in seminaria sua Episcopi conjiciebant, in spem Cleri. Sed non ex hujusmodi adolescentulis tantum servis Collegia Clericorum coalescebant. Ludovicus Pius constitutione edita, vetuit ne Episcopi amplius promiscuè servos & gregatim ad Ordines Ecclesiasticos cooptarent. *De servorum verò ordinationes, qui passim ad gradus Ecclesiasticos indiscretè promovebantur. Conc. Gal. Tom.3. p.430. &c. Capi. Car. Mag. l.1. c.88. Can.23. Can.20.* Probibuit autem ne quem eorum ordinarent, nisi à domino prius manumissum: quod & à Concilio Francofordiensi & Triburiensi confirmatum fuit. 2. Jussit ut abdicarent, & dominis eos restituerent, qui furtim in Ordines irrepserant, occultata origine & conditione sua. *Decretum est, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat.* 3. Quorum patres avique longinquis in regionibus peregrinabantur, unde & ipsi dubium, liberi an servi essent, hi dominis suis restituendi erant, si eos reposcerent, sed ante Ordinibus exuendi. Nec enim poterat servilis conditionis vilitas eum sacerdotalium functionum regia quadam dignitate sociari. *Quia juxta sacros Ordines vilis persona manens, Sacerdotii dignitate fungi non potest.* 4. Haud dubio servi Ecclesiæ frequentissimè in Clerum adoptabantur, sed ante astante Clero & plebe libertate cum Principes eam facultatem donassent Ecclesiis. *In ambone ipsa authoritas, coram populo legatur; & coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu altaris, sicut in nostra authoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem consequantur, & tunc demum ad gradus Ecclesiasticos promoveantur.* 5. Poterant & laici ipsi Ecclesiæ servorum aliquem ad Ordines præsentare, sed quos antè profectò redimerent, & servitute, absolverent. *Similiter de his agendum, quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros Ordines promovere voluerint.* 6. Episcopi, Abbates & Præpositi, seu Monasteriorum, seu Capitulorum in potestate habebant servorum Ecclesiæ aliquos primùm libertati vindicare, tum ad Ordines offerre. *Sed & de his quos Præpositi Canonicorum aut Monachorum ordinandos expetiverint, eadem forma servanda est.* 7. Denique si homines prorsus ignoti in Monasteria admitti se peterent triennio in veste laica esse cogebantur: interim si reposcerentur, reddebantur dominis; ubi id tempus effluxerat, tum verò veste donabantur Monastica; atque si posteriùs vendicaret eos dominus, non ipsi quidem, sed quascumque intulissent res, eæ restituebantur. *Capi. Car. Mag. l.5. c.227.* Quod Justiniano & Gregorii Magni decretis cum primis consentit.

Quod attigi autem de servis Ecclesiæ, quos Laici quandoque ordinari curabant, trahi forsan id posset ad eos Ecclesiæ servos, qui uno eodemque tempore ita obligati erant Nobilibus laicis, ut Concilium Meldense anni 845. unùm id ab illis anno quolibet exigendum censuerit, ut viginti dierum operas suas conferat ad resarciendas Ecclesiarum ruinas. *Servi Ecclesiarum quibuscumque potestatibus subditi, saltem viginti diebus in anno eidem Ecclesiæ ad reficiendas ipsius ruinas absque molestia servire sinantur. Can.62.*

Farragini suæ inseruit Regino hocce Ludovici Pii Capitulare, addiditque mox chartam libertatis, qua Episcopus, Abbas, vel Ecclesiæ Rector quilibet servum donabat ad Ordines sacros accipiendos. Dabatur nimirum ea libertas *ad cornu Altaris, in nobilium virorum præsentia*, ut eadem libertate fruerentur, *sicut alii cives Romani. Regino l.1. c.401. 402.*

II. Immo ne laici quidem domini nisi in Ecclesia manumittebant, quos ad Clericatum destinabant, ut eorum libertas quasi sacrosancta baberetur, prorsusque immunis & explicata ab omnibus sæcularibus vinculis. *Instruendi sunt præterea laici, ut sciant quod nullatenus alio loco manumittere proprios possunt servos, quos Dominicis castris adgregari decreverunt, nisi in sacrosancta Ecclesia ordine suprà notato. Quomodo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem consequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt? Et quibus interdicitur, ne ad sæculare judicium procedant, quomodo sæculari judicio à jugo servitutis absolvuntur? Idem. ibid. c.403. 404.* Illi quin etiam servi, quos religionis contemplatione & instinctu pietatis domini absolvebant ser-

servitute in Ecclesia absolvi debebant, ut dehinc essent sub Ecclesiæ patrocinio. *Hi quos qui pro remedio animæ suæ emancipare vult, secundùm legem mundanam in Ecclesia absolvi debent, & ejusdem Ecclesiæ patrocinio commendari.*

Et hæc probabilis admodum ratio suberat, ut in Ecclesia ipsa celebraretur eorum manumissio servorum, qui Clero inscribendi essent. Reliquo enim vitæ tempore habebantur liberti Ecclesiæ, ejus ditioni & jurisdictioni obnoxii, ejus patrocinio astricti, ejus tuitioni commendati; si denique sine prole vita cederent, hæreditatem eorum adibat Ecclesia. Id ait Regino, *scriptum esse in pacto Francorum*; id denique in Ripuariorum Legibus legitur: *Tam ipse, quàm liberi sub tuitione Ecclesiæ consistant, & omnem reditum status sui ad Ecclesiam persolvant, & non alibi nisi ad Ecclesiam, ubi relaxati sunt, malum teneant; & si absque liberis decesserint, nullum nisi Ecclesiam relinquant heredem. Ibid. c.405.*

Si Paulò altiùs & ab ipsa origine res ista repetatur, erit ut spero operæ pretium. Erant enim duo genera manumissionis: altera coram Reges, jactato denario; unde & hujusmodi liberti *Denariales* appellitabantur. De iis frequens mentio in Capitularibus. *Capitul. Baluz. l.6. c.213.* Formulam quoque hujus manumissionis publicavit Marculphus: *Præceptum denariale? fiebat enim jactante denario. Marculph. L.1. c.22. Appe. Marc. c.24.* Manaverat is usus à *Lege Salica*, ut in alia ejusdem Formula refertur.

Erant & alii ex Lege Salica liberti, qui *Chartularii* in iisdem Capitularibus dicuntur. Fluebat, ut suspicor, ea vox à Charta seu Breviculo Principis, quo donabantur. *Ibid. & Capit. IV. anno 803. c.8.*

Erat & alia manumittendi ratio *secundùm Legem Romanam*, ut habetur in Legibus Ripuariis, qua fiebant Romani Cives. *Si quis servum suum libertum fecerit, & civem Romanum. Art.61.* Jubent Capitularia, ut manumissiones in Ecclesia fiant: *Manumissiones in Ecclesia celebranda sunt.* Et alibi: *Qui per Chartam in Ecclesia juxta altare dimissi sunt liberi, &c. L.5. cap.32. Et Capit. anni 806.*

Postrema hæc autem manumissio illa ipsa erat, quam constituerat Constantinus; cujusque celebrandæ potestatem Ecclesiæ concesserat. Ea erat libertas plena ac Romana. Denique ea erat, quam necessariam ducebant; ut in Clerum quis cooptaretur, antequam Salii, Franci, aliæque Boreales gentes in Imperii Romani Provincias irrumperent & exundarent. Ideo & quanquam singulis his gentibus suæ essent propriæ & peculiares manumittendi leges & consuetudines; omnes tamen consenserunt in eum Ecclesiæ usum, qui pridem in ea inoleverat, ut necessaria ad Clericatum ea esset libertas, qua in Ecclesia ipsa liberti donabantur. In Concilio Triburiensi anni 895. discriminatæ sunt hæ libertatis species duæ, vetitumque ordinari, nisi qui plenam essent & perfectam consecuti libertatem. *Nullum servum Episcopus ordinare præsumat, antequam perfectâ ditetur ingenuitate. Can.29.*

Sed multò manifestior ea res in Concilio & Canone, Gregorianis Decretalibus inserto. Nomine Toletani Concilii refertur; sed verba ipsa Canonis apertè produnt Synodum Gallicanum. Ibi enim refertur, Francis convenisse, ut libertatem in Ecclesia consequerentur, qui in Clerum promovendi essent, aut quorum manumissio in pretio apud Deum futura esset. *Non solùm qui ad Clericatus ordinem promovendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt; verùm etiam hi quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum. Extra. De servis non ordin. c.2.*

Decreto suo Ivo hanc Constitutionem inseruit, sed nonnihil interpolatam. Integra autem & sana legitur in prima Collectionum antiquarum Antonii Augustini, sub eodem Titulo, *De servis non ordinandis*. Ibi & alia perstringitur ejus usus ratio, hic cartè non silenda. Nempe dum servus manumittitur, ut Clero societur, eadem ipsa libertatis charta non debere eum cuicumque alii quàm Ecclesiæ, quantulacumque in re, mancipari. *Quomodo enim Clerici extra sanctam Ecclesiam libertatem consequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt? & quibus interdicitur ne ad sæculare judicium procedant, quomodo sæculari servitio à jugo servitutis absolvuntur? Ivo Decr. Part.6. c.128. 129. 131.*

Idem ipso Ivo Chartam hujus libertatis publicavit, ubi dominus & manumissor contestatur, hunc libertum posthac uni Deo & Ecclesiæ obnoxium fore. *Ante cornu Altaris absolvo servum meum, &c. Pergat quò et canonica authoritas permittit. Nulli heredum meorum aut proheredum, nec cuiquam personæ alii quidquam debeat servitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli Deo. Ibid. c.131.*

Ripuariæ Leges disertis verbis tradunt, quoad manumissiones, Ecclesiam Leges Romanas secutam. *Secundum legem Romanam, quaEcclesia vivit. Tit.60. n.1.* Lege Romana utebatur Ecclesia ante Barbaricarum harum Nationum colluvionem in Romanas Provincias infusam. Sed per harum Reges ei semper licuit ea uti.

III. Amarulentè expostulat Crodongangus Episcopus in Regula Canonicorum, de Episcopis & Abbatibus iis, qui in Congregationes suas aditum patere nolebant nisi servis, quibus imperiosiùs dominarentur, quos & impunè possent stipendiis fraudare; & ibidem ipsemet tamen profitetur, etiam servis Cleri januam pandi debere, *Cum apud Deum non sit personarum acceptio*: verùm illud omninò præcipi debere, ut & nobiles liberique admittantur. *Nullus Prælatorum, seclusis nobilibus viles tantùm in ipsa Congregatione admittat personas. Can.5.* Concilium Aquisgranense idem præcepit iisdem omninò verbis. *Conc. Aquisg. c.119.* Perspicuè hic autem vides Nobiles eosdem esse atque liberos & ingenuos. Opponuntur enim hic Nobiles servis. Et qui hic *Nobiles*, hoc ipso capite suprà *Ingenui* dicti sunt.

IV. Hinc ille perantiquus usus paucarum Ecclesiarum, ut soli Nobiles, id est Ingenui admitterentur, exclusis servis. Quod cum & ipsum per sese jam subalienum esset ab antiquiore disciplina, quæ servos quoque libertate donatos suscipi jubebat: tum multò alienius lapsu temporis evasit, ubi soli longo avorum stemmate clari admissi sunt. Cui tamen consuetudini alicubi jam robustissimæ potest & inde forsan aliquid conciliari patrocinii, quòd necesse fuerit hoc propugnaculo muniri dignitatem libertatemque nonnullarum Ecclesiarum, quibus pergebant Episcopi nonnisi servos ascribere & ordinare, ut impotentiùs dominarentur. Idem porro usus etiam tum postea retentus est, ubi non liberi, non ingenui omnes Nobiles dici cœpere, sed præcipua quadam nobilitate clari.

V. Minùs autem mirum accidet tanta Episcopos fuisse animi propensione in servos, si perpendamus ipsos Reges atque Imperatores in eundem errorem abreptos, si Thegano fidem habeamus. Inde enim ille scaturisse auguratur primam malorum labem in Ludovicum Pium, quòd jam penè inolevisset & confirmatus esset mos, nonnisi sordidorum natalium homines ad Episcopatus promovendi. *Quia jam dudum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis Summi Pontifices fierent; & hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano. Du Chesne tom.2. pag.279. 282.*

Hi

Hi nimirum Præsules, noo minùs animo, quàm natalibus degeneres beneficia Ludovici maleficio pensarunt, audacissimèque in eum postea data occasione insurrexere. *Omnes enim Episcopi molesti fuere ei, & maximè hi, quos ex servili conditione honoratos habebat, cum his qui ex Barbaris Nationibus ad hoc fastigium perducti sunt.* Eo in numero erat Ebbo Archiepiscopus Remensis, *ex originalium servorum stirpe.* A' Consiliis Ludovico erant id genus plerumque homines, si Tbegano fides, qui ne suorum obscuritas natalium probro esset, Nobilium & Ingenuorum prærogativas omnes conculcare gestiebant. *Sed summopere cavendum est, ne amplius fiat, ut servi sint Consiliarii sui: quia si possunt, hoc maximè constraant ut Nobiles opprimant. Ibid. p.284.* Ubi rursum vides, ut Nobiles originariis servis opponantur, utque cum à servis dignitatum fastigia consecutis obtriti aliquandiu fuisset Nobiles, illos tandem & ipsi vicissim ab eminentioribus Collegiis ejecerint.

VI. Nec silentio prætereunda Hincmari Epistola ad Matronam nobilem, quæ Diaconum repetebat, pridem sibi servitutis nexu obligatum. Respondet verò Hincmarus, 1. Nunquam in grege servorum verè fuisse eum Diaconum, sed colendis agris affixum. *Qui colonus Ecclesiasticas, & non alicujus servus fuerat.* 2. Libertati ab ea ipsa domina sua redditum fuisse ante ordinationem suam. *Legaliter liber factus, & Canonicè ordinatus &c. Et quomodo ejus recipiens libertatem, Diaconam liceater ordinaverat.* Quo rursum liquet, quod animadversum jam suprà fuit, varios fuisse servitutis gradus, & unum eundemque & Ecclesiæ, & sæcularibus dominis innexum quandoque fuisse, alio & alio compedum genere. 3. Quanquam is Diaconus verè servus fuisset, tanta post temporis intercapedine, non posse jam repeti, & in servitutem revocari, post ordinationem, ex Imperialibus Constitutionibus. *Ostendeas quod si servus ipsius fuisset, & tanto tempore post ordinationem suam sine ipsius repetitione mansisset, secundùm sacras leges jam in servitium repeti non posset. Flodoard. L.3.c.17.*

VII. Finem hic faciam dicendi de servis, ubi monuero, multùm jam ipso tempore remisisse servitutis rigorem. Cum Geraldus Auriliacensis Comes in suos ipsius incidisset colonos, qui ab agris ejus demigrabant, remque suam singuli asportabant omnem, *derelictis colonis suis*, duriùs quandoque se habitos fuisse prætexentes, quanquam per leges revocare eos posset, maluit ut liberi abirent, & sensim augescentem etiam in servorum levamentum libertatem experirentur. Cum plurimos manumitteret, percunctantibus, eccur non omnes, respondit, Eam ipsam donandæ libertatis licentiam legum imperio cohibitam esse. *Justum est ut lex mundialis in hoc observetur, & ideo numerum in eadem lege præstitutam prætergredi non debere. Bibl. Clun. p.79. 105.* Non absurdè conjiceret quis ea ipsa ratione prohibitam fuisse Ecclesiam, ne & ipsa, immo ne ipsa maximè ante alios, servos omnes suos vinculis bis absolveret. Potuit & in mentem Præsulibus venire, non minimam patrimonii & census Ecclesiastici partem esse in mancipiis; dissipari autem non debere patrimonia pauperum. Adde quod & ex Ecclesiæ servis bene multi in Clerum, & demum ad Sacros Ordines accersebantur; quo fiebat, ut ea statio nec ignobilis esset; & ad salutem sempiternam non paucis fulta esset præsidiis. Cum & ipse Paulus suaserit, ut qui liber fieri posset, servire nihilominus pergeret: quòd ea humilitas vanæ mundi libertati jactantiæque eò anteponenda sit, quò tutior est, & ad comparandam Christi sapientiam & charitatem, quæ germana libertas est, accomodatior.

VIII. Revocata est à Leone Imperatore Novella Justiniani, qua intra unius dumtaxat anni spatium fas erat domino servum repetere, qui eo inconsulto Clericus esset ordinatus. Voluit autem Leo ut semper repeti posset servus, qui nesciente domino ordinatus esset. Si Monasticam autem induisset vestem inscio domino, repeti posse voluit, etiam post triennium; quod non difficile sit, ut per triennium servus dominum fallat, & suffuretur se ei: quodque vel ea ipsa servorum fuga argumento sit, nequaquam cælesti instinctu eos ad Clerum & ad Ordines allici. Id verò totum legibus Justioiani infestum erat; & tantò magis stupendum, quòd ne Episcopatum quidem exceptum Leo voluerit. *Justin. Novel.23. c.17. Leon. Nov. 9. 10. 11. Just. No.5.* Ex his porro concluditur à Balsamone, posse servum à domino reposci, etiam si Episcopus esset ordinatus, si eo nesciente est ordinatus: idque posse toto triennio, numerando ab eodem die, quo primùm rescivit. *Collige & dic servos præter voluntatem domini Clericos, aut etiam Episcopos factos, ad pristinum dominum, quamvis invitos reverti, dic similiter dominum hos non posse indifferenter revocare, sed intra triennium, posteaquam rem cognoverit, supputandum, in Nomoc. in Phot. tit.1. c.36.* Et paulò inferiùs: *Domino autem porrigi usque ad triennium ordinati servi revocationem, est ea Novella Leonis sapientis & servatur, etiamsi est grave libertati propter justum & æquum.* Et tamen Novellæ Leonis nullum certum tempus definiunt domino: Justiniani Novellæ annum unum adsignant Clericis, triennium Monachis, numerandum à die ordinationis, vel secessionis in Monasterium. Itaque quod hic definitum est à Balsamone, usus magis videri potest tunc receptus, vel privata eius sententia, quàm Imperialium definitio Constitutionum.

IX. Irregularitas Curialium, qui Municipiorum Senatores erant, desiisse videtur, ubi invecto novo regimine desiere & illi Magistratus. Argumento esse possunt duæ Leonis Philosophi Novellæ, à quo abrogatæ sunt Leges antiquæ de Curialibus omnes. quòd in recentiore Reipublicæ administratione reliquus illis locus esset nullus, eorumque jam functiones omnes Principis arbitrio delegarentur. *Quæ leges nunc ex eo quòd res civiles in alium statum transformatæ sint, omniaque ab una Imperatoris solicitudine atque administratione pendeant, tanquam incassum circa legale solum oberrent, nostro decreto illinc submoveantur. Novel.46.* Observat etiam Balsamon in Nomocanonem Photii, leges quæ de Curialibus agebant, in Basilicas relatas non fuisse, in quas non referebantur, nisi quæ etiam tunc vigerent.

Latinis autem mediæ hujus ætatis hominibus, ne comperta quidem satis videtur fuisse hujus *Curialium* vocis significatio. Joannes VIII. vetuit ne Constantinopoli amplius Patriarchæ eligerentur ex laicis, vel ex Curialibus. *Nullus de laicis, vel Curialibus. Epist.199.* Eo tum nomine donabantur Aulici, Magistratus, & Senatores Constantinopolitani; & ne in cogitationem quidem cadebat, eo nomine Municipalium urbium Senatores designatos fuisse. Eo sensu *Curialis & Neophytus* vocatur Leo in Concilio Romano, sub Pontifice Joanne XII. anno 964. quòd illum Otto III. Imperator ad Pontificatum promovisset.

X. Paucis absolvam quod de iis restat qui publicarum administrationum à se gestarum necdum ratiociniis persuncti, necdum fuerant absoluti. Cum Hincmarus Remensis Archiepiscopus Canonicum examen instituisset de Guilleberto Catalaunensi Episcopo electo, compertoque eum in Palatio Regio Descriptorem fuisse Regalium stipendiorum: *Quod ministerium in regio obsequio suscepisti, &c.*

Im-

Imbreviator, sive Descriptor stipendiorum regalium, & relator à domno Rege sum constitutus: Conc. Gall. tom.2. pag.652. diffidere cœpit Hincmarus, ne officio administer & procurator Regiæ pecuniæ fuisset, & ratiociniis innexus, quo alienatus fuisset à Sacris Ordinibus. Sed eam ille à se suspicionem amolitus est: *Non fui conductor alienarum rerum, nec turpia lucra, vel exactiones, sive tormenta in hominibus exercens, sed descriptor & relator solummodo stipendiorum regalium.* Interrogati sunt Aulici & Palatini, Clerici, Nobilesve laici, *Hi qui in Corte degebant, & Clerici, Nobiles laici:* & assensi sunt omnes Clerici, Laicique, nihil in ea defungenda Provincia à Guilleberto commissum fuisse, quod eum à Sacerdotio alienare posset. Voluit denique Hincmarus, Regis ipsius testimonio & assensu, exoneratum & absolutum sibi confirmari Guillebertum ab omni administratione, quæ concredita illi fuerat; ut ne posset posthac ea de re ad rationes vocari. *Et porrecta sunt literæ cum sigillo domni Regis, continentes, quod de omnibus quæ illi commisit, optimè ei rationem reddiderit; & nihil ab eo repetebat, vel unquam repetere deberet.* Hae ipsa de re tractabitur inferiùs copiosissimè, ubi declarabitur, quàm seposita etiam irregularitate, non possit Clericatus sociari cum his quibuscumque nexibus terrenarum administrationum.

CAPUT LXXIV. *P.4. l.2. c.31.*

Irregularitas servorum, aere alieno & ratiociniis publicis innexorum post annum Christi millesimum.

I. De servis Ecclesiæ & eorum manumissionibus.
II. Postrema hac ætate cœpit Ecclesia servitutes funditus abolere, servosque omnes vetustissimis absolvere vinculis.
III. Superfuere obsequia quædam necessaria, tanquam antiqua vestigia servitutes.
IV. In Decretalibus ipsis reliquiæ antiquarum servitutum.
V. Funditus extincta servitutis.
VI. Eis succedunt jura quædam dominicalia.
VII. In Hispania & in Oriente duriores servitutes.
VIII. De Curialium irregularitate.
IX. De irregularitate æris alieni, & ratiociniorum. Exempla his contraria Sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, & Episcoporum Siciliæ.
X. Adversa Sixti V. & Clementis VIII. Decreta.

I. EX Concilio Papiensi anno 1014. sub Benedicto VIII. Papa multos adhuc & numerosos servorum greges Ecclesiis superfuisse constat: eos omnes ad Clericatum anhelasse, ut voti compotes facti, liberas uxores ducerent, liberosque ex eis susciperent, verè liberos futuros: eo abusu Ecclesias non paucas exhaustas & ad extremam adactas inopiam; elaboratum esse ab hoc Concilio, ut ejus statuta ab Henrico II. Imperatore confirmarentur: iis verò statutis sanciri, ut filii omnes servorum Ecclesiæ, tum Clericorum, tum laicorum, servi ipsi quoque essent, quamquam libera & ingenua matre nati essent; denique ne quidquam possent unquam nisi Ecclesiæ acquirere, quamlibet ementitis nominibus abuterentur.

Concilium Bituricense anni 1031. ordinari, aut tonsura donari servos vetuit; *Nullus servorum, vel Collibertorum Clericus fiat;* nisi priùs à dominis manumitterentur. At ex Epistola Paschalis II. ad Episcopum Parisiensem Galonem & ad Clerum ejus, longè pulchriora existunt de servis elucidamenta. Servos enim Ecclesiæ, mavult Pontifex famulos appellari. *Famuli Ecclesiæ, qui apud vos servi vulgo impropriè nuncupantur.* 2. Quanquam Galli Servos adhuc eos appellarent, qui famuli erant Ecclesiæ: ex hac tamen Epistola patet, Regem, Episcopos, Barones unanimi consensu decrevisse, ut in posterum servi Ecclesiæ plenissima potestate instruerentur ferendi testimonii in judicio adversùs ingenuos. 3. Idque statutum summa confirmari voluisse hac Pontificis Epistola, qua declaratur æquum esse, ut potioribus gaudeant privilegiis Ecclesiæ servi, quàm sæcularium. *Neque enim æquum est Ecclesiasticam familiam iisdem conditionibus coerceri, quibus servi sæcularium coercentur. Ann.1114. Spicileg. tom.13. pag.300.* Editum est non ita pridem privilegium, quo Carnotensem Ecclesiam donavit Ludovicus VI. ut ejus Ecclesiæ servi possent testimonium dicere adversus homines liberos, eoque à laicorum servis sejungerentur.

II. Illud ergo Ecclesiæ primum vendicandum est decus, ut ipsa primum libertatem cœperit universim effundere, & promulgare, & servitutis squallorem atque injuriam ab humano genere excutere, dum ipsa primùm plerosque servos suos, nec paucos Laicorum ordinatione in libertatem asserit; & duo suis potestatem impertit, ut in judiciis testimonium dicant; quo factum est, ut pulcherrima hujus gloriæ æmulatione accenderentur tandem aliquando & Laici, quo & ipsi celebrarentur tanquam humanæ gentis liberatores. In Concilio Londinensi, cui præfuit B. Anselmus anno 1102. proscripta est propudiosa consuetudo homines ceu bruta animalia venundandi. *Ne quis illud nefarium negotium, quo hactenus in Anglia solebant homines sicut bruta animalia venundari, deinceps ullatenus facere præsumat. Eadmer. Novor. l.3.* Concilium Vaterfordiense in Hibernia anno 1158. libertate donari jussit Anglos omnes, qui in Hibernia divenditi, emptique fuerant. *Can.27.* Liberos enim suos Angli vendebant, cum fame & inopia rerum premebantur. Ea ergo tum proscripta est inhumanitas.

III. Sed altiores egerat antiqua servitus radices in humana gente, quàm ut excidi omnino ita posset, ut ne fibræ quidem ejus ullæ residuæ superessent. Ecclesiæ *homines* cœpere dici, qui antea servi dicebantur: nec poterant alias uxores ducere, quàm quæ in ejusdem essent ditione Ecclesiæ. Vituperatus est ab Alexandro III. Abbas Sancti Remigii, quòd ad alios quàm Ecclesiæ suæ Judices citasset duos homines sui Monasterii, qui uxores alteri dominio obnoxias duxissent. *Homines Monasterii tui trahis in causam, quia de alterius dominio uxores duxerunt. Append.1. Epist.11. 13.* Cum Hamensis Abbas ad Monasticam suscepisset professionem *hominem* Abbatis Humblariensis cum facultatibus omnibus suis, hujus precibus interpellatus idem Pontifex, Hamensem compulit, ut restitueret, vel componeret. *Hominem cum rebus suis restituat.*

Hi *homines* igitur ad professionem Monasticam, adoque ad Ordines irregulares habebantur. Angliæ certè Regibus Magnatibusque id persuasissimum erat. Inscriptum enim erat & hoc caput Consuetudinibus Regiis Henrici II. Regis Angliæ, quas ille promulgari pervicit in Conciliabulo Clarendunensi anno 1164. *Filii rusticorum non debent ordinari absque consensu domini: de cujus terra nati dignoscuntur.* Cessit his tum Consuetudinibus Angliæ Clerus, cessit, inquam, vi & furori Regio, cessit tum & Thomas Cantuariensis Archiepi-

piscopus, qui & ignaviam illam suam postea magna lacrymarum vi, & martyrio tandem suo expiavit. Erant in iis Consuetudinibus nonnulla multò atrociora capita, quæ sanguinis impendio propulsari debuere. Nam quod ad filios rusticorum injussu domini non ordinandos attinet, hoc tolerari posse censuit Alexander III. Papa, ut habetur in Actis beatissimi Martyris Thomæ. *Hoc toleravit.*

IV. Quas Gregorius IX. orbi Christiano promulgavit Decretales, ex Toletanos ostentant adhuc antiquissimos Canones, de Servis nempe irregularitatem adhuc vigere declarant, quanquam servi jam pauci, pauca ergastula dicerentur. *Extra De servis non ordinan.* Altheimensi Concilio jubetur Presbyter sub Conrado Rege horas Canonicas decantare domino, à quo libertati ea conditione redditus est: alinqui abdicandus est ab Episcopo. Quin & ipsius Ecclesiæ homines docet Innocentius III. Clericatu insigniri non potuisse, nisi assentiente domino, qui annuere poterat ea lege, ut ad aliam nunquam demigrarent Ecclesiam. Gregorius denique IX. ad Episcopum Neapolitanum rescripsit, ut Nobilem quendam virum interpellaret, ne ordinationi Clerici reniteretur, matre quidem libera nati, sed cujus pater ipsius homo esset. *Patrem ipsius hominem suum esse proponit.*

V. Alterum deinceps in Jure Canonico silentium de servitute, & de appicta ei irregularitate. Quin ex adverso Clemens IV. cum rescisset anno 1266. à Bela Hungariæ Rege rejici Episcopum Regni sui ea de causa, quòd origine servus esset; luculenter ad eum rescripsit, pro nihilo reputanda hæc jam esse discrimina, quæ inter homines alios ab aliis humana commenta est imprudentia, imparesque esse voluit, quos Deus coæquaverat: hominum voluntate præscribi non potuisse contra naturam, quæ humanum genus omne libertate donavit: denique quanquam Præsulem illum certò constaret origine servum fuisse, eam ignobilitatem Pontificatus gloria & splendore absorptam devoratamque ita fuisse, ut ne memoria quidem ejus superesse deberet. *Nec ei potest obesse originalis servitas, & si de ipsa constaret, quam dignitas Episcopalis absorbuit & elisit.*

In Concilio Londinensi anni 1328. contortum est anathema in eos, qui testamenti executioni intercederent eorum, qui vel terris adhuc quibusdam, vel dominis obnoxii aliqua ex parte erant. *Omnes illi, qui ascriptitiorum, vel aliorum servilis conditionis testamenta, vel ultimas voluntates quovis modo impedierint, consuetudinem Ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatam, per excommunicationis sententiam compescantur.* Can.4.

Speculum Saxonum, seu Jus Saxonicum, qui in unum Codicem consarcinavit, sui de Servitutibus silentii illam depromit causam, quòd eæ jam exolevissent, velut ipsius ingenio naturæ infensæ, eique nobilitati, qua conditor humanum genus omne illustravit. *Secundùm rei veritatem servitus per captivitates injustas, comminationes & injurias initium habet, quam homines propter longi temporis consuetudinem, tanquam juris essent, usurpare cupiunt. Goldast. C ust. Imp. pag.* 158. 164. 165. Quoad obsequia verò & jura quæ servituti successere, ea ibidem affirmatur longè diversissima alia ab aliis exigi, ut collibitum fuit Episcopis, Abbatibus & Abbatissis. Servis, seu hominibus in commune id licebat, ut testari, & hæreditates adire possent, dum in domini sui ditione totum fieret. *Ministeriales hereditant, & hereditatem accipiunt sicut liberi, &c.* Denique cum servi hujusmodi plerumque Slavi essent in Germania. unde & Gallorum vernacula vox, qua servos designant, geniti ab eis filii, Teutones, vel Slavi habebantur, pro matre de qua nascerentur. Quæ eadem omnia observari fas est in Collectione Consuetudinum Magdeburgensium. *Ibid. p.*168.

VI. Coacervari hîc possent quam plurima documenta, quibus liqueret Abbates, Decanos, Episcopos, Comites, Dominos antiquas relaxasse servitutes, seu singulis privatim hominibus, seu vicis & conventibus hominum, à quibus non exigebatur *pro patrocinio & defensione, atque Mundeburdo*, nisi census annuus, jus molendiot, & coquendi panis, jus in matrimonia, in successiones caducas, jus vendicandi usurpandique agros eorum, qui ipsi injussu domini alias in regiones demigrarent. Dominicalia hæc jura ipsæ quoque Ecclesiæ comparabant sibi, vel cum his legibus libertates condonabant, vel cum ea à sæcularibus dominis in ipsas transfundebantur. *Preuves de l' histoire de Tournus. p.*452. *Recueil. pour l' hist. de Bourgogne. p.*45. 57. 58. 404. 428. *Histoire des Comtes de Toul. p.*161. 307. *Bibl. Clun. Nota* 76. 77. 91. 92. Ludovicus X. Galliæ Rex quidquid servitutum in Gallia supererat, prorsus extinxit eo Edicto, quod publici juris nuper fecit Lucas Dacherius in Spicilegio. *p.*385. *& seq.*

VII. Ita extinctæ fuere in Occidente Servitutes. Etenim tyrannica potius ea fuit conspiratio, quàm definitio juridica, quando in Aragoniæ Comitiis Generalibus anno 1381. conquerentibus rusticis quibusdam de vi & sævitia quorundam Nobilium, abruptè responsum est, Ea de re actionem non dari: nec Regem ipsum in ejusmodi causas posse inquirere, penes Nobiles esse jus vitæ necisque in subditos omnes, nec judicio eos nisi summi Numinis subesse, iis quidem in causis. *Hisp. illu. tom.* 1. *pag.* 243. *Spondan. Ann.*1381. *n.*4. Minus forsan jam quis mirabitur, si tandiu gemuerit Hispania sub Maurorum jugo, cum & ipsi Hispani alii aliis tam grave servitutis jugum injecerint. In Orientales Christianos sævisse tandem cælestem iram Guibertus Abbas advertit, Barbarorumque in servitutem eos impegisse, ea forsan de causa, quòd infanda immanitate homines divenderent, distraherentque etiam gentibus procul dissitis. Quod horrori ille ait fuisse Latinis. *Taceo quoque contra consuetudinem Latinam, marium, fœminarumque, dignitatis etiam Christianæ personas, indifferenter emi, ac si bruta animalia distrahi, & longiùs à patria ad crudelitatis argumentum, ut Gentilium fiant mancipia, vendendas emitti. Gesta Dei per Franc. L.*1. *c.*2.

VIII. Ita oblivione obruta est & quasi contumulata tum servitus, tum irregularitas servituti affixa. Gradum jam facio ad servitutem aliam, hominum judicio minùs vilem, Clericatui nihilominus infestam, ut quæ plusculum etiam & mentes & voluntates hominum à Deo alienaret. Ea est Curialium irregularitas, & publicæ rei Administratorum. Curialium jam & nomen ipsum obsolevit, quod tota exterior rerum politia antiqua extincta sit. Diximus jam aliqua eorum superfuisse vestigia post annum millesimum, cum Concilii Papiensis sub Benedicto VIII. confirmavit Henricus II. statuta, ubi servituti huic Curialium addicuntur Clerici, qui uxores contra Canones ductas abjicere detrectarint. Ubi & Justiniani citantur Leges, quæ eam pœnam indicunt. *Servata Justiniani Augusti æquitate, Curiæ Civitatis tradatur, cujus est Clericus Jure, etenim manebit miser in Curia, quem Ecclesiæ regula depositum ejicit ab Ecclesia.*

IX. Quæ ex ratiociniis autem publicis emergit irregularitas, ea & fuit & erit semper notissima. Misit Anselmus ad Lanfrancum Cantuariensem Archiepiscopum, Officialem ære alieno obrutum, & professionis tamen Monasticæ cupidissimum, ut persolutis ejus debitis Lanfrancus Monasteriorum fores illi aperiret. *L.*1. *Ep.*13. Cum Canonico Lincolniensi persuasisset B. Bernardus, ut pro Hiero-

so-

ſolymitana peregrinatione, cui ſe devoverat, & cui ſe jam commiſerat, apud Claram-vallem iter meditaretur ad cæleſtem Hieroſolymam: ad Epiſcopum Lincolnienſem protinus literas dedit, orans obteſtanſque, ut debita Canonici ejus exolveret, in idque Præbendæ reditus inſumeret. *Ne in aliquo fraudator debiti, & prævaricator pacti inveniatur*: utque matri ejus condonaret uſumfructum ejus domûs, quam ipſe in fundo Eccleſiæ conſtruxerat, & agelluli quem ei legaverat. *Epiſt.64.*

Decretales ipſę Pontificum ad Clericatum non admittunt Adminiſtratores, & obligatos ad ratiocinia, niſi poſt *depoſita onera, & reddita ratiocinia*: *Extra. De obligat. ad ratiocin. c.1.*, quæ ipſæmet ſunt voces perantiqui Concilii Carthaginenſis. Servituti enim obligatus eſt ex hoc eodem Concilio, qui non habet *libertatem negotiorum & officiorum*. Hæc primùm accuſatio impacta fuit beatiſſimo Cantuarienſi Archiepiſcopo Thomæ, quòd nullas rationes ante ordinationem ſuam reddidiſſe redituum tot Epiſcopatuum & Abbatiarum vacantium, quorum adminiſtrator & cuſtos erat. *Quòd cum Cancellarius eſſet, & haberet vacantes Epiſcopatus & Abbatias, & multos reditus per annos plurimos in manu ſua, nullam ſuper his reddiderit rationem, quam modò Rex ipſe requireret exhiberi.* Perculſus ea criminatione Thomas in Concilio Northamptonenſi anno 1164. adhibitis in conſilium amicis reſpondit tandem, ante ordinationem abſolutum ſe à Rege fuiſſe nexibus omnibus Curiæ & rationibus adminiſtrationis quam geſſiſſet. *Quęſitum eſt qualem me redderent, Cantuarienſi Eccleſia; Et reſponſum eſt, liberum & abſolutum ab omni nexu Curiali. Baron. ann.1164. n.16. 21.* Vides hîc qui *Curiales* dici cœperint extremo hoc ævo quod ab antiqua ſignificatione diſtabat mirum quantum. Ita habet hiſtoria quatuor ex illis Authoribus contexta, qui Thomæ alumni fuere. Joannes Saliſberienſis ab his non diſcrepat. *Quis enim neſciebat, quod Rex Cancellarium ſuum ab omni adminiſtratione & obligatione liberum reddidit ad regimen Cantuarienſis Eccleſiæ? Ep.186.*

Ab illuſtri Thomæ Cantuarienſis exemplo & imitatione alieniſſimi erant Epiſcopi Siciliæ, quorum eodem propè tempore Petrus Bleſenſis commemorat, & implicamenta voluntaria in Officiis Aulicis, & probroſas ſervitutes, in quas ſeſe ipſi dejiciebant, æſtu quodam ambitionis & fœdiſſimæ cupiditatis abrepti. *Quidam per uſurpatas ſæculi adminiſtrationes ſe vinculo Curiali obnoxiant, & quaſi renuntiaverint ſua privilegio dignitatis, calculum durioris eventûs expectent. Nam pro cauſa hujuſmodi hodie in Sicilia mancipati ſunt Epiſcopi quidam carceralibus vinculis; Nec aliquid expectant ab Eccleſia Romana ſolatium. Quibus improperatur à ſummo Pontifice, ut bibant de calice, quem ſibi temerè miſcuerunt. L. de inſtit. Epiſc.* Non immerito Pontifices ſuam illis tuitionem abnuebant, qui ſemet ipſi præcipites ultro agerent in Aulicæ hujus ſervitutis vincula.

X. Ad Monaſticam Sixtus V. vetuit eos admitti profeſſionem, qui ære alieno demerſi, aut ſolvendo non eſſent, aut certè interminabilibus litibus implicandi præſagiebantur; reſciſſis iſtiuſmodi profeſſionibus omnibus. *Fagnan. in L.1. Decr. Par. 2. pag.342.* Hanc poſteriorem clauſulam, qua revocabantur hę profeſſiones, revocavit Clemens VIII. Joannis Gerſonii ea de re Conſultationem leges, ſi voles, in hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis. *Tom. 5. pag.205.*

CAPUT LXXV. *P.4. l.2. c.25.*

Irregularitas Militum, & eorum omnium, qui vel mutilant, vel occidunt, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Qui Pontifices exercitus inſtruxerint ad Eccleſiæ defenſionem.

II. Concilia nihilo tamen minus milites pœnitentiæ ſubjecere. Exceptio belli juſti, & pro Religione ſuſcepti,

III. Quin & pœnitentiæ vice indicebantur expeditiones ſacræ adversùs Sarracenos.

IV. Non idem licebat ad privatorum defenſionem, quod pro cauſa Eccleſiæ univerſalis.

V. Ordines Militares Equitum ſacra militia additorum, omnem à bellis ſacris ſuſpicionem eliminant.

VI. Militia juſta ſociari jam poteſt cum pœnitentium ſtationibus.

VII. B. Bernardus concionibus ſuis ſacri belli tubam canit, quin & ipſe ſummus Dux & Imperator ſacræ militiæ deligitur. Id muneris ipſe quidem abnuit, ut belli ejus juſtitiam miracula ab eo patrata declararunt.

VIII. De Ordinibus Religioſis Equitum. Eorum militiæ regula ſanctiſſima. Quantos hæc bella ſacra emacularint milites Duceſque, & beata Patria intulerint.

IX. Nec fas tamen unquam fuit Clericis vel pugnare, vel mutilare quemquam, vel occidere, etiam in ſui moderatam tutelam prioribus quidem ſæculis.

X. Clemens V. Papa primus omnium pronunciavit, nihil incurri irregularitati, ſi quis ſui tuendi neceſſitate quempiam occidat.

XI. Ad ſingularia quædam exempla reſpondetur.

XII. De Clericis, qui ægrotos, vel ſauciatos curant, vel rem Chirurgicam tractent.

I. FUere antè Gregorium VII. Romani Pontifices, qui militaribus expeditionibus Eccleſiæ libertates facultateſque tuendam quandoque eſſe cenſuerint. Præiverant in eam rem Leo IX. aliique anteriores compluſculi Pontifices, Pipini & Caroli Magni temporibus. Subjicit oculis Baronius *An.1053. n.10. 11.*, ipſe Leonem IX. exercitu ſuccinctum adversùs Normannos in Appulia graſſantes, & devictum quidem cruentiſſima pugna, ſed à victoribus ipſis illo apparatu, honore, & triumpho exceptum, quo victores ſolent. Scripſit ad Leonem Petrus Damiani, ut admoneret longe aliis, & præſtantioribus armis olim de adverſariis Eccleſiæ pulcherrimas retuliſſe victorias Gregorium Magnum, Ambroſium, alioſque ſeu Pontifices, ſeu Patres Eccleſiæ. *L.8. Ep.6. 7.* Hortatus eſt aliquando Gregorius VII. Epiſcopos ipſos, ut militem armarent, incederent ad ferendas ſuppetias Conſtantinopolitano Imperatori; voluit ipſemet armata manu rebellantes Ravennates Pręſules cogere ad officium obſequiumque. Sed admirationi non poteſt non eſſe illud potiſſimum hujus Pontificis conſilium, quo decreverat exercitum quinquaginta millium hominum jam congregatum ducere ipſemet Conſtantinopolin, ut Imperatori Greco adversùs Sarracenos opitularetur, Conſtantinopolitanam Eccleſiam Romanæ recolligeret, inde Hieroſolymam pergeret, eam Chriſtianis vindicaret partibus, denique ad Armenorum aliarumque Orientis ſchiſmaticarum ſectarum converſionem arma zelumque invictiſſimum converteret. Hæc ille ad Imperatorem Gre-

Germaniæ præscripsit, quem & invitabat ad Ecclesiæ Occidentalis absente se tuitionem. Qui huic Pontifici suffecti sunt, sacrorum omnium in Orientem bellorum authores & buccinatores fuere. *L.9. Ep.4. Baron. an.1074. n.49.*

II. Eodem tamen ipso tempore, & Pontificatum gerente eodem Gregorio, Concilia Angliæ pænitentiæ subjicere anno 1076. milites Guillelmi Regis, ejus qui Normanniæ Ducum primus Angliam debellavit: in eorum singulos quos occiderant, unius anni definita est pænitentia: triduum pro voluntate sauciandi; quadraginta dies in singulos eorum quos vulnerassent; Clericis verò eidem addictis pœnitentiæ, acsi crimine quopiam maculati fuissent. Concilium ipsum Romanum anno 1078. eam pronunciavit falsam & simulatam esse pænitentiam, si miles, si mercator, si iis implicatus quis artibus, quæ sine peccato exerceri vix possunt, illis non antè expicaret subduceretque se, quàm pænitentiam publicam amplecteretur. *Falsas pænitentias dicimus quæ non secundùm authoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponantur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non potest, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, &c. Can.6.*

Vetustissima ea est Ecclesiæ disciplina: ludihrium merum & inane spectaculum esse pænitentiam, nisi se segreget quis à proximis peccandi occasionibus & illecebris, cujusmodi sunt artes illæ & professiones, quæ vix, aut ne vix quidem impleri citra peccatum possunt. Sed cum exterior Ecclesiæ disciplina nonnihil deflexisset, eidem Concilio canonique inserta est clausula illa. quæ bellis pro Ecclesia & justitia gerendis suffragaretur. *Nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia.*

III. Cum sacra bella sub Urbano II cæpissent, adeo non jussi sunt Pœnitentes arma deponere, ut militia ipsa in pœnitentiam infligeretur. Ideo & Melsense Concilium circumspectiùs jam verba libravit, dixitque fucatam illam esse, vanamque pœnitentiam, si qua inimicam justitiæ bella gererentur. *Falsa pænitentia est, si arma quis contra justitiam gerat. Can.16.* Denudatæ sunt in Concilio Claromontano rationes variatæ in hac parte Ecclesiasticæ disciplinæ, & tamen inconcussis, & semper sui similibus Evangelicæ pietatis regulis consentaneæ. Possunt esse bella justa, sanctaque. Tot ejus rei argumenta, quot veteris Testamenti paginæ, quot capita. Sanctitas finis & justitia propositi, quo quisque oculos convertit & cor, armis ipsis & cædibus miram fateor, sed certam tamen innocentiam aspergunt. Tam poterant ergo regulis justitiæ & sanctimoniæ aptari bella sacra, quæ Sarracenis inferebamus, quam quorum olim Israelitis Dux authorque fuit ipse Deus exercituum. En verba ipsa Canonis Carolomontani, quo declaratur fore, ut vim & meritum pœnitentiæ publicæ militia illa obtineat. *Quicumque pro sola devotione, non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit, iter illud pro omni pœnitentia reputetur. Can.2.*

Scripsit Paschalis II. Urbani II. successor, *Epist. 2.*, ad Episcopos, Clericos, Duces exercituum, ipsosque exercitus in Asia; *Militiæ Christianæ in Asia triumphantis*: ut eos hortaretur ad parendum mandatis Episcopi, qui Apostolica fungebatur legatione. Gelasius II., *Epist.5.*, absolutionem à peccatis omnibus, hoc est indulgentiam veniamque plenissimam impartiit iis omnibus, qui in obsidione urbis Cæsaraugustanæ in Hispania occumberent, quam ejectis Mauris Christiani expugnare civitatem moliebantur. Concilium I. Lateranense sub Callisto II. anno 1122. eas indulgentias confirmavit Cruce-signatis in Palæstina & in Hispania. *Suorum peccatorum remissionem concedimus. Can.11.*

IV. Non alia poterat quam Ecclesiæ universalis contemplatio, utilitas, necessitas, salus in extremum adducta discrimen, exæquare ac compensare tot cædes, grassationesque, tot flagitia sceleraque, sine quibus non geruntur bella. Testem fidejussorem idoneum citabo Ivonem Episcopum Carnotensem, in Epistola ad Clerum Plebemque Carnotensem, ut eos abduceret ac derreret à consilio quod inierant, de eo armata manu extrahendo à carceribus, quo à Vicecomite conjectus fuerat. *Epist.100.* Commonstrat autem non aliis olim armis, quàm lacrymis & precibus decertasse Ecclesiam pro Petro educendo è carcere: ideoque nec jam committendum esse, ut incendia, expilationes, cædes adhibeantur, aliaque bellis hærentia mala, ad Episcopum libertati vendicandum. *Nolo adversum me impleri faciatis aures Dei pauperum clamoribus, lamentis viduarum. Neque enim decens est, ut qui armis bellicis ad Episcopatum non veni, armis bellicis recuperem; quod non est Pastoris, sed invasoris. Baron. an.1695. n.21.*

Ab hoc exemplo non recessisset Hildebertus Cenomanensis Episcopus, quandoquidem consulenti Episcopo Carnotensi, de Presbytero, qui irruentem in se prædonem, & certam cædem illaturum lapide percussisset, occidissetque: quem ea de causa ab annis jam septem suspenderat à sacris altaris functionibus: respondit, non videri sibi sacerdotio nunquam restitui eos posse, qui occiderint, tametsi necessitate salutis propriæ defendendæ compulsi fecerint. *Non videtur Sacerdotem reum sanguinis oportere deinceps ministrare, quamvis tuendæ necessitatis homicidium incurrerit.* Confitetur tamen si quid ejusmodi sua in Diœcesi contigisset, reum se ad Pontificem remissurum fuisse. *Reum ad Apostolicam misissem audientiam. Epist.60.*

Illud ergo fateri cogimur, quantumcumque jam & bella & calamitates individuæ belli comites non recusarentur pro causa & incolumitate universalis Ecclesiæ. nec Episcopos tamen, nec Presbyteros fas sibi esse duxisse, vel pro vita, & libertate sua tuenda remittere quidquam de priscis Ecclesiasticæ lenitatis regulis, & de humanitate ea, quæ cum Ecclesia Christi nata, alta & adulta est.

V. Enimvero ut pœnitentes vidimus expeditionibus militaribus piè & religiosè implicatos: ita jam in conspectum se dabunt non Religiosi tantùm & Monachi, sed religiosæ & monasticæ Congregationes, quæ sacræ militiæ & armorum gestationi sint dedicatæ. Ita sanè patuit minus dissidere à professione Monastica & religiosa bellum & cruorem, quam à Clericatu.

Anno 1118. ex Vuillelmo Tyrio nobiles aliquot Equites in manus Patriarchæ Hierosolymitani professi sunt vitam vivere Canonicorum Regularium, religiosissima observatione obedientiæ, castitatis & paupertatis. *More Canonicorum Regularium in castitate, obedientia, & sine proprio velle vivere professi sunt. L.12. c.7.* Patriarcha & Episcopi in remissionem peccatorum eis injunxere, ut arma induerent, & circumferrent, ad itinera purganda, tuendosque peregrinos Hierosolymitanos. *Ut vias & itinera, maximè ad salutem peregrinorum contra latronum, & incursantium insidias pro viribus conservarent.* Nono post anno Concilium Tricense id institutum confirmavit, Regulamque ei præscripsit, cum ei Concilio interessent cum Legato Pontificio & Episcopis Abbates Cisterciensis, & Pontiniacensis. Confirmarunt & Pontifices illud Equitum Templi institutum. Tanta sanè nec minor opus erat authoritas, quàm Pontificum, Conciliorum,

Epi-

Episcoporum, sanctissimorumque Abbatum, atque in primis Bernardi, ut approbaretur nobis institutio Ordinis & Religiosi, ac si dicas Monastici simul & militaris, in ea & ab ea ipsa Ecclesia, quæ Ministros semper suos tantopere à cæde & sanguine absterruerat. Vix quisquam sibi forsan persuasisset, Religiosam professionem cum militari sociari posse, nisi tantæ authoritatis pondere obruti, fateri cogeremur, nomina mille, mille juvandi artes esse charitati: atque in dies singulos novas depromi sapientiæ machinas, quibus Numinis providentia suam fovet, amplificat & tutatur Ecclesiam. Ejus Regulæ unum hoc Caput hic adsero: *Sumpsit à nobis exordium genus hoc novum Religionis, ut videlicet Religioni militiam admisceretis, & sic Religio per militiam armata procedat, hostem sine culpa feriat.* Cap.51.

Anno 1158. Sancius III. Castellæ Rex Calatravam urbem dono dedit Ordini Cisterciensi, sub authoritate Abbatis Fiteræ, ab Abbatia Scalæ-Dei prognatæ, ut eam illi adversùs Sarracenos tuerentur. Eam Ordini suo Cisterciensis Abbas consociavit, ejusque Pater immediatus declaratus est Abbas Morimundensis, addita authoritate visitandi, & corripiendi, immo & exauthorandi Magni Magistri, qui locum obtinet Abbatis.

Anno 1162. Alphonsus I. Rex Portugalliæ Girito Abbati Tarucensi, quæ filia est Claravellensis Abbatis, donavit Castrum Avisii, ubi & instituit Militiam Sancti Benedicti Avisiensis. Equites ejus Ordinis omnes Abbati Claravallensi obnoxii subjectique sunt.

Alcantaræ Equitum Ordinem instituit Ferdinandus Legionis & Gallæciæ Rex, confirmavit Alexander III. Papa, conservitque cum Ordine Cisterciensi sub authoritate capituli Generalis circa annum 1170.

Montesæ Militiam Equestrem instituit Joannes XXII. anno 1317. orante Jacobo II. Aragonum Rege, subjecitque Ordini Cisterciensi.

Denique idem ipse Pontifex à Portugalliæ Rege exoratus Ordinem Equitum Christi constituit, subjecitque Abbatiæ cuidam Ordinis Cisterciensis, de propagine Clarævallis. Hæc paucis de Militaribus unà, & Religiosis Ordinibus; de quibus paulò fusiùs infrà, ubi ostensum rursus fuerit, quàm ex innovatione hac Ecclesiasticæ Disciplinæ facillima jam pœnitentia & militia conjungi & conglutinari possent.

VI. Concilium Lateranense II. sub Innocentio II. anno 1139. Decreto suprà relati Concilii Melfensis sese accommodans, stylum antiquum deflexit, ut novo se huic aptaret usui, cum falsas describeret pænitentias: *Falsa fit pænitentia, cum pænitens ab officio, vel Curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet, &c. aut si arma quis contra justitiam ferat.* Can.22. Illud in eo Canone & in eo usu mirabile, quod innocentiæ proprior, & à crimine alienior existimetur militia, quam fori, vel negotiorum & mercium professio.

VII. Expeditiones sacras Eugenius III. publicavit, iisdemque pœnitentiarum remissionibus prosecutus est, quibus prædecessores sui. Harum præco expeditionum & penè vexillifer fuit Beatus Bernardus, cujus conciones tot cœlitus miraculis & ostentis illustratæ sunt, ut novæ huic Ecclesiarum Disciplinæ apertissimè Deus, vel suffragator accederet, vel dux & incentor preiret. Longè pulcherrima est Annalium Ecclesiasticorum hæc portio. Synodus, seu Conventus Carnotensis anno 1146. ubi Crux proposita, expeditio promulgata fuit, ejus belli Ducem & summum Imperatorem Bernardum ipsum delegit. Id narrat ipsemet Bernardus, non sine stupore, & summa animi alienatione ab eo munere, quod tam immaniter dissentiret à se, à Presbytero, ab Abbate. *Me quasi in Ducem & Principem militia elegerunt, &c. Quis sum ego ut disponam castrorum acies? Ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum à professione mea?* Epist.236. Quam sibi tamen videretur, & utilis ea militia, & necessaria, præstantissimè edisseruit idem Bernardus in ea, quam ad Spirenses scripsit Epistola, ubi edocet, quàm accommodata sint hæc bella, ut servire justitiæ, Ecclesiæ, Deo, edoceantur & iosuescant homines prorsus magno numero, magnoque animo, & ad arma, ad prælia, ad vim, & cædes, quasi naturæ sponte propensissimi, *Quid est enim, nisi exquisita prorsus & inventibiles soli Deo occasio salvationis, quod homicidas, raptores, adulteros, perjuros, de servitio suo admonere dignatur Omnipotens, &c. Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose, ubi dimices absque periculo: ubi vincere gloria, & mori lucrum est, &c. Suscipe crucis signum, & omnium pariter, de quibus corde contrito confessionem feceris, indulgentiam obtinebis.* Epist.322.

VIII. Cisterciensibus Monachis hoc ipso ævo, dum inter ipsa sui instituti exordia vehementiùs ferverent, accepta feruntur Ordinum Militarium complurium instituta, ut paulò antè ostendimus. Ingenio, zelo & fervori Bernardi, ut vides satis manifestè, hæc consentiebant, qui lumen ipse & insigne decus erat Ordinis Cisterciensis. Quinto aut sexto post obitum Bernardi anno, nempe 1158. jacta sunt fundamenta Ordinis Equitum Calatravæ, auspiciis & industria Cisterciensium. *Annal. Cist. To 2. pag.303.*

Anno 1175. Alexander III. approbavit & certis regulis astrinxit Ordinem Equitum Sancti Jacobi in Hispania, quibus & conjugii copiam fecit, sed ad extergenda per pœnitentiam peccata, militiam sacram indixit illis perpetuam. *Append.3. Epist 20.* Erat enimvero horum Equitum continuata & perpetua belli sacri expeditio adversùs Sarracenos jamdiu Hispaniæ incubantes. Eam Regulam confirmavit Innocentius III. qua illis imitandos ostendit primigeniæ fideles Ecclesiæ, qui tum religiosissimam vivebant vitam, nec tamen conjugia repudiabant. Quod ad militiam verò pertinet, vide quibus eam Innocentius temperaret documentis, ut pietati concinat, & Christianæ religioni. *Districtè præcipitur, ut in Sarracenos, non humana laudis amore, non desiderio sanguinis effundendi, non terrenarum rerum cupiditate grassentur, sed in tantùm in pugna sua intendant, ut vel Christianos ab eorum tueantur incursu, vel ipsos ad culturam possint Christiana fidei provocare.* Regest.13. Epist.11.

Qui non oscitanter pervolutarint commentarios expeditionum sacrarum, maximè verò Sancti Ludovici Galliæ Regis, & quæ de his potissimum scripsit Joinvillæus; facillimè sibi persuadebunt, non hunc tantùm Regem sanctissimum, sed & complures alios Optimates, Nobiles, Militesque his sese commisisse bellis, animo ad pietatem, ad religionem, ad sanctimoniam composito, & eo quem desideraverat Innocentius III. quem præscripserat Concilium Claromontanum. Pulcherrime Neubrigensis in Historia sua, *l.3. c.28. 30.* declaravit, sacra hæc bella auspicatiora multò fuisse & fæliciora ad cælestis, quàm ad terrenæ Hierosolymæ incrementa gloriæ: illos omnium ait fortunatissimos fuisse, qui in iis infortunio quopiam, vel morbo oppressi, piæ & salubris qua fungebantur pœnitentiæ immortui essent: cum ex adverso, qui rediere incolumes, in pristinorum flagitiorum voraginem sese demerserint.

Scholæ Theologicæ lumen Thomas Aquinas speciali articulo patrocinatus est Militaribus Religionibus; ubi approbat pium esse, & virtuti adprimè con-

congruum sua non repetere: impium vicissim fore, non repetere aliena bona, nostrę fidei commendata; denique religiosissimum esse Religionis contumelias & damna ulcisci. *2. 2. q.188. art.3.*

In Hispania tantum non Martyrum honoribus affecti sunt, qui interfecti fuere in obsidione Ulyssiponensi, quando à Mauris ea recepta est, & in ejus victoriæ memoriam extructa Ecclesiæ B. Mariæ de *Martyribus*. *Rainal. ann.1452. num.12.*, unde postea oriundus fuit Bartholomæus ille de Martyribus, Braccharensis Archiepiscopus, fama virtutum & sanctitate conspicuus, tempore Concilii Tridentini.

Complura apud Guibertum Abbatem exempla legere est, *Pag.517. 672. 677.* ubi Pontifices & Episcopi tela signaque militaria non explicabant, nisi ut justitia, pax, fælicitas iis conciliaretur, qui mitterentur sub jugum.

IX. Sed quanquam his bellis se & pœnitentes, & religiosi Equites à pristinis maculis expiarent, cælestique contemperarent patriæ: fas tamen nunquam fuit sacris ministris, à quibus illa immolatur quotidie victima, quæ sanguinem non alienum, sed suum fudit, huic se inserere militiæ, aut religionis & pietatis adversariorum sanguinem effundere. Concilio Budensi anni 1279. permittuntur tantùm hostem propulsare Ecclesiæ patriæque, urgente necessitate, non adgredi, non congredi. *Nec bellicis actibus se implicent vel involvant, nisi fortè pro Ecclesiarum suarum & patriæ defensione; non ad impugnandum, vel propulsandum, sed ad defensionem tantùm, si necessitas eos compellat, & tunc in propriis personis non pugnent. Can.7.*

Synodus Nemausensis anno 1284. vetuit etiam ne Clerici Chirurgiæ illi vacarent, quæ ferrum ignemque admovet. *Nullus quoque Clericus in sacro Ordine constitutus, aliquam Chirurgiæ artem exerceat, quæ ad ustionem vel incisionem inducat. Can.35.* Synodus Bajocensis anni 1300 idem decrevit. Prudentiæ ea erat cautio, cum Innocentius III. Capite *Sua nos. De homicidio*, velit Monachum levi saltem purgari antè pœnitentia, quàm rem sacram faciat, si Chirurgiam exercens, quantacumque esset & industria & diligentia, ita curasset quempiam, ut in ipsa curatione exanimaretur. *Licèt Monachus multùm deliquerit, alienum officium usurpando, &c.*

Irregulares pronuntiaverat Alexander III. qui occiderent vel mutilarent eos quibuscum depugnarent, nulla in his dispensandi copia Episcopis facta. *Si homicidium, vel membrorum diminutio fuerit subsecuta. Extra. De Cleric. pugn. c.1. 2.* Cælestinus III. Presbyterum irregularitate innodatum censuit, quòd ut pro illorum temporum consuetudine lis aliqua prælio terminaretur, militem suo loco subrogasset, à quo adversarius neci deditus fuerat. Et hi quidem duo Pontifices alibi edixerunt, nihil irregularitatis illarum fuisse iis duobus Clericis, qui socii & comites eorum fuerant, qui hostes & prædones armata manu propulsabant: sed ideo certè, quòd neuter eorum quemquam percussisset. *Aliquem non percussit. De Clerico percussore. c.1.* Irregularem Innocentius III. eum judicavit Presbyterum, qui à prædone percussus, ferro vicissim caput ejus percusserat: propterea quod quanquam vim vi repellere fas sit, in eo ipso tamen is tenendus sit modus, qui à vindicta omnino procul sit. *Quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, &c. C. Significasti. De homicidio.*

Paulo dilucidiùs Pœnitentiale Romanum pronuntiarat Presbyterum, qui latronem à quo sibi mors intentabatur, occidisset, exauthorari non debere: quanquam dum vita superaret, de eo pœnitentiam agere deberet. *Si sine odii meditatione, te tuaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti, secundùm indulgentiam dico, propter imaginem Dei, si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi, & eleemosynam fac largiter: Si Presbyter eadem fecerit, non deponatur; tamen quandiu vivit, pœnitentiam agat. C. Interfecisti. Ibid.* Ingens rursus ibidem discrimen inter laicum, cui vim vi repellenti, & ita occidenti, nihil pœnitentiæ infligitur; & Presbyterum, qui eadem de causa præcipitur, quandiu vitam, tandiu & pœnitentiam protrahere. Abundè hinc patet eo sæculo, immo & sequenti, irregulares fuisse adhuc ejusmodi homicidii authores Presbyteros, dum vim vi repellunt. Nec illud quidem rescire potuimus, quo tempore id Decretum Pœnitentiali Romano inscriptum sit, cum id genus libris nova in dies accedant additamenta.

Primus ergo omnium existimari potest Clemens V. irregularitate posthac solvisse eos, qui quempiam occiderent, propriæ salutis tuendæ necessitate. *Nullam ex hoc irregularitatem incurrit, qui aliter mortem vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem. C. Si furiosus. De homicidio.* Et in hac ipsa tamen specie Tridentina Synodus dispensatione opus esse declaravit, quanquam eam censuerit recusari non posse: *Vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, &c. Quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & Altaris ministerium, & beneficia quæcumque ac dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur, &c. Sess.14. c.7.* Pœnitentia quam Pœnitentiale Romanum Presbytero infligit, occidenti prædonem, à quo aliàs occideretur; & ea quam Tridentini Patres necessariam adhuc existimant dispensationem, satis argumenti habet, ut quondam irregularitas his homicidiis inhæsisse intelligatur.

XI. Hic excepta reliquæ omnes cædes mutilationesque, etiam in bellis sacris, ex quibus tantum gloriæ & sanctitatis affluebat Pœnitentibus, Religiosis Equitibus, & pene Martyribus, canonicam irregularitatem invehunt, quæ Ordines & suscipi vetet, & exerceri. Quæ sanctissima videri possit Agni cælestis æmulatio, ne ministri sui alium quàm suum ipsius effundant sanguinem, qui semel fusus, & ipsis, & orbi universo immortalem vitam refudit. Concessit Pius II. censurarum & irregularitatum omnium obliterationem Monachis, Presbyteris, Clericisve omnibus, qui Portugalliæ Regi affuerant, Altaceram obsidenti, anno 1459. in Africa ipsa. *Rainal. n.82.* Ex quibus inferes, ubi Alexander VI. an.1501., *Rainal. num.41.* Episcopo Vilnensi in Lithuania concessit, ut in Ecclesiæ & patriæ defensionem copias militares contraheret, non tamen id Episcopis, vel Clericis ullis esse permissum, ut arma induerent ipsi, vel distringerent.

XII. Excidit nobis de re chirurgica per Clericos exercenda superiùs agentibus, quod hîc suppleri satius sit, quàm prorsus omitti. Anxium non habebat Beatum Fulbertum ea sollicitudo & charitas, quæ ægrotos curabat, ne hinc aliqua ei crearetur irregularitas, cum per Epistolas præscribebat, quæ salutifera fore illis augurabatur. *Ep.62. 113.* Censuit quoque Innocentius III. Monachum Presbyteratu gaudentem, chirurgica exercentem, abstineri non debere à sacris muniis, etsi muliercula, cujus scrophulas curabat, extincta fuisset, quòd validiori se vento objecisset, præter ejus vetitum, postquam ulcus ab eo fuerat incisum. *Licet Monachus deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minimè congruebat: si tamen culpa pietatis, & non cupiditatis id egit, & peritus erat in exercitio Chirurgiæ, omnemque studuit diligentiam, quam debuit adhibere, non est ex eo quod per cul-*

pam

pam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobandus, quin post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi posse, at divina valeat celebrare. Regest. 15. Ep. 230. Itaque si par adsit dexteritas & diligentia, nihil contrahitur irregularitatis exercendis chirurgicis sectionibus, etsi iis abstinere sese debeant Clerici.

CAPUT LXXVI. *P. 4. l. 2. c. 26.*

Irregularitas Judicum criminalium causarum post annum millesimum.

I. II. Sæpiùs prohibentur in Conciliis Clerici, saltem majores, ne præsentes sint judiciis mortis, nec influant quoquo modo per sese, vel per alios: ne denique præsto sint executioni.

III. De iis quos Curia sæculari permittit Ecclesia, quanquam pœnarum veniam fieri deposcit.

IV. Decretalis Bonifacii VIII. qua usus hodiernus constituitur, at Ballivi Episcoporum reos morti addicant.

V. Utque Clerici reos Judicibus dimittant, contestati, abhorrere à judicio & à pœna capitis. Quæ ratio & origo hujus novæ disciplinæ.

VI. Frequentes & inultæ Clericorum interfectiones eam importarant disciplinæ immutationem.

VII. Judicio mortis nunquam præsto adsunt Clerici.

VIII. IX. Superstites quædam reliquiæ priscæ Ecclesiarum clementiæ, adeoque & Principum Clericis rem gratam facere cupientium. An pœnitentia publica possit vicem implere extremi & capitalis judicii.

X. In has Disciplinæ innovationes aliqua observantur.

XI. Græcorum consuetudines.

I. IN Concilio Londinensi anno 1075. innovata sunt Decreta Eliberitani & Toletani Concilii adversùs eos Clericos, qui vel Judices, vel ministri forent judiciorum mortis vel mutilationis. *Nullus ex Clero hominem occidendum, vel membris truncandum judicet, vel judicantibus suæ authoritatis favorem commodet.* Non ita facile est hæc verba, *suæ authoritatis favorem commodet*, iis placare & conciliare, quibus apertè irascuntur Episcopis, aliisque præpotentibus Beneficiariis, qui temporali jurisdictioni suæ Ballivos, aliosve ministros præficiunt exercendæ, cum potestate vitæ & necis. Specialiter enim hoc Canone designantur Episcopi, & Abbates, & secernitur qui judicat, ab eo qui judicandi potestatem delegat, etiam in causa mortis; denique utrumque declaratur à Clericatu alienum.

Concilium Londinense anni 1102. à Clericatu summovit Judices sanguinis. *Clerici ne sint Judices sanguinis.* Can. 8. Paulò prolixiùs ejusdem urbis Concilium anno 1175. habitum: *His qui in Sacris Ordinibus constituti sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant; aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi Ordinis privetur officio, & loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos habeat Vicecomitatum, aut Præpositi sæcularis officium. Can. 3.*

Hinc quidem Clericos tantùm majores hic Canon complectitur, & ea prisci rigoris nonnulla remissio est. At cum aliàs prohibeat Episcopis, ne Vicecomitatus, vel sæculares gerant Præposituras, subvereri videtur, ne eo munere adducantur ad judicia mortis, capitaliaque supplicia, authoritate sua aliquando munienda. Non præcipitur eo Canone, ut alios ad id Officiales præficiant & sufficiant sibi; sed omnino vetatur, ne Vicecomites sint, quòd ei muneri illigatum sit jus & officium capitalium judiciorum.

Strictiùs etiam aliquantò Concilium Lateranense IV. anno 1215. Nec enim duntaxat prohibuit ne Clerici sententiam mortis dicerent, aut suffragium ferrent: sed etiam ne præsentes essent ejusmodi sententiis, ne dictarent: nec damna & contumelias aliis telis ab illis arceri voluit, quàm excommunicationibus & censuris: denique prohibuit, ne qua in bellicas machinas Præfectura inducerentur: nec illam unquam Chirurgiæ partem exercerent, quæ urit, secatque. *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet aut proferat. Sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis, aut Ecclesiasticis personis aliquod dispendium præsumpserit inferre, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus literas scribat, aut dictet, pro vindicta sanguinis destinandas. Unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non Clericis, sed laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis, aut ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur, nec illam Chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceant, quæ ad ustionem vel incisionem inducit. Can. 18.* Cum ea ætate Cancellarii, Notarii, Secretariique Principum ex Clericis plerumque asciscerentur, necessaria prorsus cautione provisum est hoc Concilio, ne eorum manus immolandæ cœlesti Victimæ quas consecrassent, adhiberentur conscribendis iis chartis, quæ mortis nuntiæ & ministræ essent. Quo ad aliam cautionem ne publicis adsint reorum cruciatibus, non ex ea tamen spectaculo pertimescenda ulla est irregularitas: sicut nec ex Chirurgica operatione, si modò abfuerit periculum mortis, vel mors ipsa, & mutilatio.

II. Anno 1222. in Concilio Oxfurdiensi innovatæ sunt hæ prohibitiones, scribendi, dictandive chartas sanguinis; itemque ne judicio capitali, ejusve executioni Clerici adsint. *Aut ubi judicium sanguinis tractatur, aut exercetur. Can. 7.* Sed ibi arctatum est hoc Decretum Lateranensis Concilii ad Beneficiarios & ad Ordines sacros; additaque cautio, ne Officia, vel Dignitates induantur, quibus functionibus Judicum Capitalium implicentur. *Clerici Beneficiati, aut in Sacris Ordinibus constituti, non sint Seneschalli, aut Ballivi talium administrationum, nec jurisdictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus judicium sanguinis est annexum. Can. 10.* Ea statuta innovata sunt in Concilio Burdigalensi anni 1255. & in Londinensi anni 1268. ubi ampliata res est ad Clericos omnes; qui functionibus quoque Advocatorum & Assessorum in causis capitalibus interdicuntur. In Concilio Budensi anni 1279. post innovatum Canonem Concilii Lateranensis IV. etiam quoad Chirurgicas sectiones, ustionesque; & prohibitionem ibi disertis verbis factam, ne benedictione & preces ulla persunderentur instrumenta probationis tunc usitatissimæ, ad eruendam veritatem, per aquam calidam, aut frigidam, aut per ignitum ferrum: causa subjicitur, nimirum ea, quod si cujus inde fortè mors emergat, irregulares sint habendi. *Sciens quod si ex hujusmodi mors vel membri mutilatio fuerit subsecuta, irregularitatis laqueum non evadet.*

Plerique eorum Canonum in hodiernas Decretales conjecti sunt: sed & ibi legitur adhuc exauthoratus ab Innocentio III. Episcopus Albinganensis, quòd igniti ferri probationi præsens affuisse, ubi reus manum adusserat; quodque à Judice sententiam rogatus, responderat, perperam facturum, si reum elabi sineret: denique quòd supplicio præsens affuisset. *Cum his non tantum authoritatem præsti-*

stiterit, verùm etiam præsentiam exhibuerit corporalem, ipsum indignum altaris ministerio reputamus. Cum igitur Pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri, &c. L.3. tit.50.

III. Verùm ad subtiliorem progrediendum nobis est speciem. Idem ipse Innocentius III. Canones illuminans antiquos & Decretum, quo jubetur, ut Clericus falsi convictus deponatur, & Curiæ mox tradatur sæculari: *Ut verbum illud, quod in antiquis Canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari tradatur Curiæ puniendus. C. Novim De verborum signif.* Statuit mox ibidem, ut efficacissimè pro eo intercedat Ecclesia apud Judices sæculares, nequam mortis sententiam proferant: *Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.*

Cum hæc Ecclesia interventio frustretur ut plurimum, addubitari possint, an ea definitio satis consentiat doctrinæ & disciplinæ priscorum Ecclesiæ sæculorum, quando non rarò extorquebantur Ministris cruentis rei, nec Judici unquam restituebantur, quin Ecclesias confugerant, nisi de vita saltem condonanda impetratus esset eorum assensus. Ideo & fatetur hic Pontifex, non unam Antecessoribus suis omnibus sententiam placuisse. *Cum quidem Antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint.* Atque idem ipse ad Episcopum Parisiensem scripsit, ut pœnitentia & perpetuo carcere animadverteret in falsarium, quem mandato suo comprehendi fecisset. *Pro illo falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas.* Hæc denique *efficax* interventio, nomine tenus efficax erit, nisi judicibus blandiatur, vel expugnet pollicitationem non auferendæ vitæ.

Scripsit quidem rursus idem Pontifex ad Episcopum Slesvicensem, *C. Postulasti De homicidio. Regest.16. Epist.26.*, potuisse ab eo implorari Regiæ potestatis opem, quo Decimas solvere adigerentur, cum Censuræ Ecclesiæ nihil promovissent: denique si quos ea de causa Rex capite plecteret, *eorum foret duritia, & malitia imputandum.* Verùm longa erat hujus speciei distantia. Poterant enim rustici Decimas persolvere, atque ita à Regiæ vindictæ laqueis sese explicare. Necdum conjuratum ab illis erat, cum tuitionem Regiam interpellavit Episcopus. Denique non ipse eos Episcopus Judici tradit: & vel à Judice comprehensi, possunt patere legi, & supplicio eximi.

IV. Utrumque hunc scrupulum exemit Bonifacius VIII. Ecclesiasticamque Disciplinam eò perduxit, quò nunc redacta est: tum circa Ballivos, aliosque Judices à Prælatis Ecclesiasticis delegatos, & à quibus persæpè mortis pœnæ decernuntur: tum circa Clericos quoslibet, qui apud Judices sæculares conqueruntur, de iis criminibus hominum sibi infensorum, quæ capitalia quidem ipsa sunt, sed in quæ contestentur ipsi nolle se, ut rigor legum distringatur. Promo ipsa verba Decreti Bonifacii: *Sexti l.3. tit.24. c.3.* cujus si verba singula accuratè pensitentur, facilè intelligetur, quantum discedat hoc Decretis ab aliis aliorum Pontificum suprà relatis. *Episcopus sive quicumque alius Prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio, vel alio maleficio commisso, Ballivo suo, vel alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem inquirens justitia debitum exequatur; irregularis censeri non debet, quamvis ipse Ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen cum jurisdictionem obtinent temporalem, debent & possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.*

Haud equidem dubito, quin hic jam recentior vigeret usus, cum hoc Decretum Bonifacius promulgabat. Verùm nequedum ita obsoleverat memoria prioris consuetudinis & mansuetudinis Ecclesiasticæ, ut non aliquo angerentur scrupulo, cum ab ea deviare se sentirent. Canonicis antiquis regulis abundè obsequi se putabant, eo quod Vicecomites & Ballivi dominorum temporalium esse recusarent, ad eorum jurisdictionem exercendam: at propriam ipsi jurisdictionem suam temporalem exercebant suis Beneficiis innexam, sin minus per se, saltem per substitutos sibi Dominos, vel Ballivos. Hic enim verò non improbabiliter creditur sua ipsos pupugisse conscientia, & intus personuisse; Si non possent ad exercendam jurisdictionem cruentam ab aliis delegari, tam non posse etiam alios delegare: si Ministri esse non poterant, multò minùs authores esse posse primarios delegatæ jurisdictionis ad fundendum sanguinem. Denique cum vel primoribus ferè sæculis Episcopi Ducum Comitumque dignitates & munia essent adepti, cum temporali jurisdictione, nunquam tamen eos illam sive per se, sive per alios ad cruentas executiones adhibuisse: cum familiare tunc usque adeo esset, capitalia crimina publicis pœnitentiis expiari, & impunitatem reorum morti addictorum à Judicibus publicis, vel impetrari, vel extorqueri. Visum est forsan Bonifacio, ea utilitate & dignitate, quæ ad Ecclesiam redundabat ex temporali dominio, compensari posse eam disciplinæ remissioris labeculam. Itaque palam permisit, quod jam prohiberi non poterat, nisi difficillimè: cum jam non ferè posset Ecclesia antiquam retinere mansuetudinem suam, nisi omnium prorsus flagitiorum impunitatem tandem inveheret, ex qua quantum periculi Reipublicæ Christianæ immineret, quorsum attinet nos dicere, cum res ipsa vociferetur?

Illud enim sedulu observandum venit, paulò ante tempora Bonifacii, jurisdictiones temporales, & altas ut vocant justitias, perpetuas esse cœpisse, & hæreditarias, cum antea ad tempus tantùm delegarentur. Adde & illud Tilletii, *tom.2. p.34.* anno 1287. à Rege Philippo Pulchro constitutum esse, ut Prælati ipsi, quibus temporales aliquæ essent jurisdictiones, jam non possent eas, nisi per laicos Præpositos Ballivosque exercere. Antè ergo Clericis hæ præposituræ, vel Ballivatus demandabantur. Unde nec ex his unquam Tribunalibus stilla sanguinis ulla manabat. Sed senescebat humanum genus, ingravescebat improbitas, nec jam tam castæ disciplinæ & tam lenis patiens erat.

V. Novitas altera disciplinæ, cui favorem & vim addidit Bonifacius VIII. *Sexti. l.5. Tit.4. c.2.* Clericos spectat, qui noxios insimulant capitalium flagitiorum, subducuntque se irregularitati, una illa obnuntiatione, quod pœna sanguinis eos affici nolint. *Protestando expressè, quod ad pœnam sanguinis non intendunt.* Rationem verò eam prætendit Pontifex certè gravissimam, quod alioqui Clerici passim cæderentur, compilarentur. *Daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bonum libere deprædandi.* De his sollicita minus fuerat antiquior Ecclesia: sed tempore Bonifacii ad eum furoris & insolentiæ cumulum evaserat nequitia scelestorum hominum adversùs Clericos, Clericorumque res, ut ea in re quidem veterem immutari disciplinam, exasperari mansuetudinem Ecclesiæ necesse fuerit, ut consultum esset saluti Clericorum temporali: & æternæ hujusmodi grassatorum.

Narrat Petrus Damiani, *In vita S. Romual. c.28.* ut impiis qui Martyrum sanguine manus suas cruentaverant, Rex Christianis imbutus institutis vitem con-

condonaverit; utque catenæ ipsæ quibus eos constrinxerat tantùm, ad ipsa Martyrum sepulcra divina quadam vi obtritæ fuerint. Edidit tamen idem ipse Petrus tractatum de eo argumento; *Opusc.37.* ut Christianos Principes temporales ad ulciscenda impiorum facinora incenderet: hoc solemni constituto discrimine, inter Magistratum temporalem & Ecclesiasticum. *Non omnia membra Ecclesiæ uno funguntur officio, aliud nempè Sacerdoti, aliud competit Judici, &c. Aliud gladius Principis, aliud infula Sacerdotis.*

VI. Corripuit graviffimè Hildebertus. *Epist.30.* Presbyterum, qui torqueri jusserat, eum qui furti suspectus esset: admonuitque Sacerdotum esse, non reos plectere, sed suis eos precibus relevare. *Neque enim carnifex es, sed sacrifex, pro reis quidem, sed non reos immolare constitutus.* Sed plus satis confidebant scelesti huic Clericorum clementiæ. Usque ad annum 1176. in Anglia, qui vulnere gravi, vel morte affecissent Episcopos, Presbyteros, Clericosque, non alia afficiebantur pœna, quàm ut Romam pergerent, à Pontifice absolvendi ab excommunicatione, qua innexi essent, quod & facilè consequebantur. Hoc eodem anno Cantuariensis Episcopus Richardus literas ad Episcopos Angliæ dedit, quo ea consuetudo expungeretur. Pauca hic delibo ex iis literis: *Spic. tom. 8. pag.472. Ann. Cist. tom.3. p.30. Si quis Sacerdotem, sive Clericum, minoris aut majoris status occiderit, sola excommunicatione contenta Ecclesia, materialis gladii opem non requirit, &c. Porro Clerici vel Episcopi occisores Romam mittuntur, eunteſque in delitiis, cum plenitudine Apostolica gratia & majore delinquendi audacia revertuntur.* Servata fuerat integra Pontifici ejus facinoris & illigatæ ei excommunicationis absolutio, ut Romana hæc peregrinatio pœnitentiæ canonicæ loco infligeretur, laicorumque immunitatem retardaret. Sed postquam ipso usu trita fuit & facilis Romana peregrinatio; & ludus jam magis, quam labor: alia tentoanda fuere remedia. Authores fuerant Episcopi, ut ea excommunicatio Pontifici absolvenda reservaretur, utque Romam omninò pergendum esset. Ubi eare parum profici jam compertum fuit, illi ipsi Episcopi efficacius commentati funt remedium, ut ad gladium Principis recurreretur. *Duo sunt gladii, qui mutuum à se mendicant auxilium, atque ad invicem sibi vires impertiuntur alternas: Sacerdotium Regibus & Sacerdotibus regnum.* Gregorii Papæ, Nicolai item I. & Concilii Carthaginensis III. authoritate tùti se iactabat Archiepiscopus Cantuariensis, Ex iis quæ hactenus disputata sunt à nobis, non facilè adduceur quisquam, ut in ea fuisse credat vel Gregorium, vel Nicolaum sententia, vel Patres olim Africanos. Sed oe id quidem necesse est. Sufficit enim, ut eo jam novo opus esset medicamento, ad novas Ecclesiasticæ disciplinæ ægritudines abigendas.

VII. Illud constantiffimè observatum est extrema hac ætate, ut ne Prælati, vel Clerici Capitalibus unquam judiciis interessent. Quando sub Carolo VII. Galliæ Rege instauratum est judicium Ducis Alenconii, Joannes Juvenalis Ursinus Archiepiscopus Remensis, qui præsens aderat cum aliis Paribus Ecclesiasticis, à Rege impetravit, ut inde ipsi secederent cum Magistris Libellorum supplicum, Episcopo Parisiensi, & Abbate Sancti Dionysii, cum primùm sententiæ rogarentur in causa capitali; præfati & contestati tamen, *ut indulgentia rigori juris anteponeretur*: quibus Prælatorum precibus Rex ipse in eam indulgentiam assensus, postquam reus Judicum sententia morti addictus fuit. *Alain. Chartier. Vie de Ch. VII. p.304. & seqq. Procez du Duc d Alencon. pag.425. Procez du Conest. de Bourbon. pag.453.* Episcopi Pares, & Consiliarii Clerici discesserunt etiam, cum anno 1523. in Borbonium Comitem Stabuli capitale judicium institutum est.

VIII. Juvabit & illud hîc monuisse, quanquam varias Ecclesiasticæ disciplinæ vicissitudines temporum lapsus & importunitas invexerit: ut remitti necesse tandem fuerit permultum de avita & primigenia lenitate: fulgurasse tamen subinde aliqua vetustissimæ clementiæ lumina & exempla. Observatum est ab historiæ Scoticæ Scriptoribus ad annum 1402. *Spond.an. 1402. n. 4.* cessasse miracula & ostenta cælestia ad tumulum Davidis Principis, ex quo Jacobus germanus ejus Scotiæ Rex ultorem gladium in eos exeruit, qui eum inedia necaverant in carcere, quo eum Robertus Rex & pater conjecerat, ut lascivientis juventæ ferocitatem comprimeret.

Fatetur Covarruvias Hostiensem aliosque Canonistas existimasse, pœnitentia publica ita extingui abolerique crimen, ut ne Judices quidem publici de eo jam cognoscere possent. His recentioribus Canonum interpretibus, antiquioris sub Imperio maximè Caroli Magni disciplinæ aliquid interluxerat: tum enim pleraque capitalia crimina pœnitentiæ publicæ actione revera dispungebantur, ut jam in ea Regii Judices inquirere non possent. Quanquam autem Hostiensi repugnet Covarruvias, *Vari. Resol. L.2. c.10. De accus. iter. n.13.* in eandem tamen videtur tandem ipsemet reflecti sententiam, quantum ad eos qui perpetuæ mancipantur pœnitentiæ. *Posset profecto opinio Hostiensis & Imola procedere in eo qui damnatus est ad perpetuam pœnitentiam, num hic censetur constitutus, sub Ecclesia protectione. Dubito tamen, an id admissuri sint Judices sæculares.*

In postremis Editionibus Conciliorum Generalium, *Tom.9. p.791. 795. 921. & seqq. 1023.*, obvias se dant Constitutiones variæ Regum Anglorum, antequam eam Insulam Duces Neustriæ suæ ditioni subjicerent. Crimina ibi omnia castigantur Ecclesiastica verè lenitate. Matthæus Paris de Conventu Clarendunensi agens anno 1164. eam fuisse testificatur Regis mentem, ut Clericus facinoris convictus, ab Episcopo primùm depooeretur, tum sæculari permitteretur Judici: at contra Cantuariensem Archiepiscopum Thomam contestatum esse, ubi Clericus ab Episcopo gradu & ordine suo ejectus esset, jam in eum nihil sibi juris vindicare posse Judices Regios, ne unum idemque scelus duplici pœna afficeretur. *Decrevit Rex, ut Clericos, quos in publico flagitio Episcopi invenirent obnoxios præsente Regis Justitiario exauthorarent, & post Curia Regis traderent puniendos. Archiepiscopus in contrarium sentiebat, ut quos exauthorarent Episcopi, à manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in idipsum punire viderentur.*

Cum eo loco Clericis esset dispositio, quo Laicis pœnitentia publica, non abs re contendebat Thomas Clericum ea pœna & ignominia defunctum jam non posse apud sæculi Judicem conveniri; ne bis in idipsum vindicaretur. Paulò ante Thomas in Monasterium compegerat Presbyterum homicidii convictum, nec adduci potuerit, ut Judicibus publicis illum permitteret. Solis etiam Ecclesiasticis censuris ultus erat Canonicum pluribus flagitiis infamatum. Et clementiæ Rex vehementiſſimè infestus erat. *Baron. Ann.1163. n.19.* At ii fuerant antiqui complures Canones, ad lenitatem temperati. Concilium Lambethanum anni 1261. præcepit Episcopis, ut carceres haberent, iisque in reliquum vitæ tempus coarctarent Clericos, ejus sceleris convictos, quod Laici morte luerent. *Talis Clericus perpetuo carceri addicatur.* Decreverat Sanctus Ludovicus Rex Galliæ cruentas quasdam in eos pœnas, qui Dei nomen venerandum blasphemis vo-

cibus incesserent. Addocuit nos doctissimus usquequaque vir Cangios in suis ad ejus vitam Commentationibus, anno 1268. Literis Clementis Papæ IV. & hortamentis abductum à priore sententia sua sanctissimum Regem; illa abrogasse supplicia, & alia constituisse, *circa membri mutilationem, aut mortem*. Simon Archiepiscopus Cantuariensis anno 1351. constitutionem edidit synodalem, ad exagerandas corporeas macerationes jejuniaque Clericorum, atrocissimorum criminum ergo in Episcopales carceres conjectorum; & qui extrahi inde non possunt citra labem concordiæ Sacerdotii & Regni.

In Concilio Provinciali Hafniensi anno 1425. narrat Isaacus Pontanus. *Rerum Danicar. l.9.* statutum fuisse, ut homicidæ ab Ecclesia abscinderentur toto tempore pœnitentiæ publicæ, cui addicebantur, eidem postea restituendi. Addit hic Scriptor posterioribus sæculis visum esse homicidas morte plecti debere. Acta hujus Concilii fidem faciunt, homicidas ut Ecclesiæ sibi valvæ patefierent, muniendos fuisse parochi sui testimonio, quo significaretur eorum pœnitentiam sinceram & sine fuco fuisse peractam jam ex parte saltem.

Leges Polonicæ ad annos 1368. & 1496. *Statuta Polon. pag. 194. 195. 196. 197. 544. Lib. 10.*, atrocissimis quibusque homicidiis non indicunt nisi pecuniarias pœnas, parcerem unius anni & sex insuper hebdomadarum. Anno 1510. Sigismundus Rex Poloniæ statuit prævertere in posterum ne tam crebra homicidia Poloniam cruentarent; itaque pœnas homicidarum exaggeravit, nec tamen ultra carcerem strictiorem progressus est, sanguine prorsus abstinuit. Et ne ea quidem lex austerior valde religiosa observari potuit. Innovanda ergo rursum fuit annis 1523. & 1538. Sed ne tum quidem illi obtemperatum est, Itaque anno 1539. priscæ leges aliquantòleniores in usum revocatæ sunt. Fateor anno 1532. editam à Sigismundo Rege legem, qua morte damnabatur plebejus & rusticus, qui Nobilem occidisset, *cum nullam causam vel occasionem sibi invadendi Nobilis dederit*.

Author est Saxo Grammaticus in Dania atrocissima quæque crimina solis pœnis pecuniariis expiata fuisse, & fustuario. Cum Rex ipse violentissima animi conturbatione abreptus & sui tum impos, militem occidisset, regio se dejecit solio, cum primùm furor ille desedit, & à Militiæ summis Ducibus voluit de suo facinore judicium institui & pœnam decerni. Cumque profiterentur omnes ipsum suimet judicem unum esse posse, ea se ipse emenda pecuniaria secundùm leges mulctavit, quæ & errori suo & dignitati responderet.

Cum Germaniæ Clero Cardinalis Campegius Pontificius Legatus leges conderet anno 1525. illud quoque sancivit, ut Episcopus reos incorrigibiles acerbissimè plecteret, aut Judici eo dimittendo seculari, ut in Sexto, *Cap. 24.*, habetur; vel perpetuo carceri addicendo. Habes hic ergo jam quibus gradibus & quàm lentis ab antiqua humanitate ad præsentem deventum sit legum inclementiam, uno semper Antistitum vigente irrevocabili proposito, prævertendi, sistendique torrentem iniquitatis, quo volvitur & inquinatur sæculum, impensa nunc indulgentia, nunc auctoritate, ad cujusque sæculi patientiam, & pia æmulatione omnipotentis ejus sapientiæ quæ utrumque Testamentum dispensavit tam opportunè, alterum rigore & pœnis horridum, alterum tum mansuetudine plurima conditum.

IX. Cum ad Alexandrum III. Papam perscriberet Clerus Anglicanus in defensionem Angliæ Regis, cujus zelus æstuaret ad neci vicissim dandos Clericos homicidas, quos Archiepiscopus Thomas pertendebat pœnitentiæ tantùm subjici debere laboribus; illud omninò præ se tulit, utriusque partibus, utrique sententiæ sitas deberi laudes; sed dissimulare tamen non potuit, quin ea quidem in re Angliæ Episcopi omnes Thomæ Archiepiscopo assentirentur, quin immo ea in re non aliis quàm Ecclesiæ legibus assentirentur. *Qua in re partis utrius zelus innotuit, Episcoporum in hoc stante judicio, ut homicidium, & si quid hujusmodi est sola exauthoratione puniretur in Clero, &c. Clero itaque statuto cœlitus ordini deferente, &c. Baron. ann. 1167. num. 43.* Anno 1205. Barones Normanniæ unanimi assensu confirmavere, sub prioribus eum Regibus obtinuisse usum, ut Clerici de furto & homicidio comperti, exauthorarentur primùm, mox exulare cogerentur, nec redire possent nisi annuente Rege: at verò si in eadem se rursus demergerent facinora, eodem quo Laici supplicio mactarentur. *Du Chesne Hist. Nor. pag. 106.*

Uspergensis Abbatis historiæ continuator ad Clementem IV. Papam accessisse tradit pœnitentiæ flagitandæ causâ, eum qui infando parricidio Albertum Imperatorem interfecerat: ab eo verò remissum esse ad novum Imperatorem Henricum VII. qui illum perpetuæ addixit pœnitentiæ & Monasticæ professioni, quod & ab illo præstitum est. *Venit ad Henricum VII. à quo jubetur Monachus fieri, perpetuò pœnitere.* Quod communicato cum Pontifice ab Imperatore consilio factum esse non temerè conjicitur.

Narrat Cæsarius incidisse aliquando Bernardum in latronem, qui ad patibulum pertrahebatur; illum vinculis à Bernardo absolutum, & ad Claravallense Monasterium abductum, ubi & Monasticis illum vestibus institutisque mancipavit; cum antè Theobaldo Campaniæ Comiti declarasset, Eam cui nefarius homo astringebatur pœnitentiam publicam, crucem esse, illa & diuturniorem, cui subducebatur, & acerbiorem. Alia & idem Scriptor exempla congerit eorum, qui à Judicibus capitali sententia afflicti & interventioni Abbatum Cisterciensium donati, eam Religionem profitebantur, ut sese diuturnioris cujusdam pœnitentiæ cruciatibus Deo mactarent. *Frequenter huic similia audivi, scilicet ut homines flagitiosi, pro suis criminibus variis suppliciis deputati, beneficio Ordinis sint liberati. Ann. Cist. tom. 1 p. 406. Bibl. Cist. tom. 1. d. 2. c. 15. Et tom. 2. d. 1. c. 31.*

Anno 1304. cum Pontificum Legatum Parisiis ageret Cardinalis à Luna, qui Præpositum Mercatorum falso testimonio suo oppresserant, à Parocho suo, cui confessi fuerant, remissi sunt ad Pœnitentiarium: à Pœnitentiario ad Episcopum; ab Episcopo ad Legatum; sceleris enormitate exterritis iis omnibus, Legatus pœnitentiam illis indixit, criminis veniam fecit, jussitque ut ad Præpositi pedes se abjicerent, à quo tum non ægrè veniam consecuti sunt. Ita refert Joannes Juvenalis Ursinius Archiepiscopus Remensis in historia Caroli VI. Regis. *Pag. 104.*

X. Plus satis, ut spero, jam hæc erunt, ut disflata omni dubitatione, jam assentiantur omnes, plurima ad nostram usque hanc ætatem superfuisse vestigia & monumenta, quibus eluceat quàm constanter prioribus sæculis abhorruerint semper Synodi, Episcopi, Clerici omnes, à cruentis quibusque suppliciis. Eo enim tandem redit tota illa legum diversitas, Canonumque & exemplorum, ubi Laici qui vitam aut membra cuiquam ademerint, irregulares habentur ad Clericatum: Clerici ipsi ad Ordines vel suscipiendos, vel exercendos jam anhelare non possunt; Clerus pro virili sua parte connititur, pœnæ ut omnes capitales in pœnitentias publicas emoliantur, molestissimè fert, si Clerici quorumcumque scelerum infamia obliti, convictique, aliis quàm canonicis pœnis subjiciantur; vix tandem & ægrè cedit legibus, ut gradu suo ejectos

Ãos Clericos ſceleroſos, Judici ſæculari permittat puniendos.

Ea autem Eccleſiæ diſciplina manat primò quidem ex inexhauſto quodam humanitatis, lenitatis, patientiæ & charitatis fonte, qui proprius eſt Chriſtiani Sacerdotii genius, & cujus non ſemel editum à Chriſto ipſo ſit ſpecimen ejuſmodi, cui ſe coaptare meritò ſtudeant perfecti ejus æmulatores. Secundò rurſus ex zelo & ardore quodam vehementiſſimo noxiorum animas ſolvendi à crimine, priuſquam è vita, & eternis magis quàm temporalibus pœnis præripiendi; cujus rei ſpes haud ſanè ſatis firma allucebat, ubi patrato crimine, mox vitæ eximebantur.

Hinc anſam arripiam conjiciendæ in caput ſequens ejus diſſertationis; Quî ſe Eccleſia habuerit in reos à publico Judice morti jam addictos, & quæ vices fuerint, hac maximè Eccleſiæ ætate, adminiſtrandorum illis cæleſtium Sacramentorum. Finitimum utique eſt & conjunctiſſimum id argumentum iis quæ multis jam capitibus exequimur & extricamus.

XI. Finem hîc faciam dicendi, ubi monuero Græcos non aliis ferè moribus uſos eſſe. Erant tamen inter eos opiniones, & opinionum diſſidia. Author eſt enim Theophanes; *Chronog. pag.*419. Michaelem Curopalatem Imperatorem, qui anno 811. Imperium auſpicatus eſt, hæreticos quoſdam morte damnaſſe, ſuadente Patriarcha Nicephoro. Erant porro illi ſecta Manichæi. Poſtea Michaelem ab ea ſententia voluntate avocarunt alii nimirum ut rei pœnitentiæ potiùs decurrendo ſtadio alligarentur. Quo tamen non potuit prohiberi, quin morte plecterentur eorum aliqui. Ita ſtatuebat ſecum Theophanes, hujuſmodi hæreticos nunquam ſeriò & ſincerè pœnitere poſſe: & à verò aberraſſe tum eos, qui Præſules negarent poſſe in ſceleſtos capitales pœnas decernere. *Iſti dogmatum novatores aſſerebant, haud licere Sacerdotibus capitalem ſententiam adverſùs impios ferre:* eorum doctrinæ palam adverſari Petrum, qui Ananiam & Saphiram gladio verbi examinavit: quin & Paulum ipſum, ajentem, *Qui talia agunt, morte digni ſunt.* Mauritium Imperatorem tradit Theophylactus Simocatta, *L.*1. *c.*11. reos pœnitentiæ quàm morti addicere maluiſſe; ſed necari tamen juſſiſſe Magos quoſdam, ſuadente Joanne Patriarcha, Matthæus Blaſtares Monachus, qui Alphabetico ordine Canones compilavit luculenter prorſus commonſtrat, *Litera M. c.*9. ut Imperiales ipſæ Leges Canonum ingenio ſe accommodantes, pœnas mortis longè plurimas in medicinales pœnas commutarint, ad incitandos Pœnitentes ad pœnitentiam. *Imperator enim qui iſtam repetitam prælectionem fecit, nullum eorum, quæ ſunt in Digeſtis vel inſtitutionibus crudele ſupplicium protulit. Neque enim capite plectere decrevit, neque deſtruere, vel comburere, vel laqueos intendere; prohibuit etiam in maris profunditate ſuffocationem. Licèt autem quaſdam capitales dare pœnas aliquando jubet: non tamen inquit mortiferas; ſed ſolùm relegari, vel in carcerem includi, oculorum effoſſionem, manus ablationem & aliam corporis injuriam pati; quæ converſionis opportunitatem illi, qui puniendus, temporis extenſione præbeat, & illis qui lapſi ſunt reſipiſcentiam. Si verò leges politicæ humanitatem adeo exerceant, multò magis Eccleſiaſtica.*

CAPUT LXXVII. *P.*4. *l.*2. *c.*27.

An Abſolutione, & Euchariſtia fraudari poſſint, qui extremo ſupplicio afficiendi ſunt.

I. Probabile prorſus eſt, prioribus ſæculis fruſtratos fuiſſe ſacramentis eos, qui Judicum ſententia capite plectebantur.

II. Sæculo IX. *ſæpius ſtatutum eſt ut neutro fraudarentur Sacramento.*

III. Antiqua auſteritas nonnullis in Provinciis Regniſque perpetuata eſt, uſque ad tempora Concilii Viennenſis.

IV. Cur Clemens V. Papa edixerit tantùm, at ne pœnitentia abnueretur. Ne eo quidem beneficio in Gallia donati ſunt, niſi paulò antè annum Chriſti 400.

V. Exempla & rationes denegati Sacramenti, vel Euchariſtiæ ſolius, vel etiam Pænitentiæ.

VI. Statuta Synodalia Stephani Poncherii Epiſcopi Pariſienſis, Euchariſtiam adminiſtrari mandabant.

VII. Quas doctus & antiquus Theologus protulerit rationes abnuendæ Euchariſtiæ.

VIII. In Anglia ſolam reis interficiendis Euchariſtiam abnuebant.

IX. In Italia Euchariſtia conceditur, ſed eo die in ſuſpenſo eſt mortis judicium.

X. Idem uſus Germaniæ, Hiſpaniæque.

XI. Quæ hîc potiſſimum obſervari debeant.

I. INterceſſiſſe Eccleſiam pro virili ſua parte capitalium ſuppliciorum executioni, ea quoque de cauſa diximus, quod in incerto fluitaret eorum ſalus, qui à culpa ad pœnam rapiebantur, nullis conceſſis ad pœnitendum induciis. Multò major ſanè viſa eſſet ea fluctuatio, & de reorum ſalute anxietas, ſi uſitatum jam tum fuiſſet, ut nihil Sacramentorum in ejuſmodi pœnæ mancipia erogaretur. Atqui ita prioribus illis Eccleſiæ & durioribus ſæculis factitatum eſſe, ſimillimum veri eſt.

Vetat quidem Nicæna Synodus ſacro fruſtrari Viatico eos, qui in extremis agunt. Concilium Carthaginenſe IV. Braccharenſe & non pauca alia, præcipiunt vel illis pœnitentiam concedi, & Euchariſtiam, qui eam tum demum flagitare incipiunt, cum jam adventantis mortis afflatu urgentur, & antè ſenſu orbantur, quàm cœleſti eo beneficio donari poſſint. *Gratianus* 26. *q.*6. At bona tamen fide fatendum eſt, ex his Canonibus nihil ſatis certi colligi poſſe; quin & iis agi duntaxat de ægrotantibus. *De his qui recedunt ex corpore, &c. Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi oppreſſus infirmitate, &c.* Ita Nicænus, & Charthaginenſis Canon. Nec ab his abludit Leo Papa: *Qui in tempore neceſſitatis & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, &c. Si aliqua ægritudine ita fuerint aggravati, &c.* Pars multò major Canonum quos ad hujus quæſtionis illuſtrationem accumulavit Gratianus, de illis agit ægris, qui poſt convaleſcunt, monenturque eam decurrere pœnitentiæ palæſtram, quæ propoſita illis fuerat, & qua mors illos abſolviſſet, Concilio Nicæno, *Can.*32., nihil expreſſius: *Si deſperatus aliquis recepta Communione ſupervixerit, ſit inter eos qui ſola oratione communicant.* Similiter & Charthaginenſi IV. *Si ſupervixerit, ſubdatur ſtatutis pænitentiæ legibus, &c.* quæ prorſus non concinunt iis, qui ad patibulum rapiuntur.

 II. Non

II. Non hærebit amplius in eo dubio, quisquis æqua lance expenderit eas Synodos, Canonesque, ubi ei rigori cœpit delinimenti aliquid & humanitatis temperari. Concilii Provincialis Remensis sub Archiepiscopo Sonnatio Canones circa annum Christi 630. præcipiunt muniri & roborari cælesti hac esca, eos qui mox neci dandi sint. Promit Gratianus 22.q.3.c.30. *Ann.*848 Canonem 57. Concilii II. Moguntini sub Rabano Archiepiscopo: *Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus & dignè pœnitentibus Communio in fine secundum Canonicum jussum danda est, cur non eis qui pro peccatis suis pœnam extremam persolvunt? Scriptum est enim, Non vindicat Deus bis in idipsum.*

In eum Canonem tria quædam adnotasse operę pretium est. 1. Tam disertè & tam expresse res hîc promulgatur, ut facilè intelligas novam hanc fuisse constitutionem, cum nihil istiusmodi in antiquis Synodis Canonicisque regulis vel suspicari fas sit. 2. Proponitur hîc quæstio, & diffinitur, ut quę hactenus controversata fuisset. 3. Eodem sæculo plures manarunt in publicum ejusmodi definitiones. Quo rursus conjicitur, laboratum fuisse tum in expugnanda, delendaque antiquiore, eaque duriuscula consuetudine. Hunc Canonem ante Gratianum publicaverant Ivo, *Decr. Part.*14. *c.*124., & Burchardus, *L.*2.*c* 59., sicut & alios in idipsum conspirantes Canones Vormaciensis, *Can.*80., & Triburiensis, *Can.*31., Concilii. En verba ipsa Canonis Triburiensis: *Fures & Latrones si in furando & prædando occiduntur, visum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, Communionem eis non negamus.*

Posset & illud quarto hic loco animadverti, his Conciliis annui non Pœnitentiam tantùm, sed & Eucharistiam: maximè quin etiam Eucharistiam, si Diaconus tantum præsto sit, non Presbyter. Is enim Diaconus ex hoc Canone Eucharistiam dispensare debebat, quam in potestate habebat; at à peccatis absolvere omnino non poterat.

III. Compertissimum tamen est pluribus in Provinciis, potissimum verò in Gallia denegatam fuisse his Biothanatis & absolutionem & pœnitentiam, per multa etiam sæcula post editos illos Canones. In Concilio demum Viennensi Clemens V. quarundam regionum consuetudinem damnavit, subtrahendi Pœnitentiæ Sacramenti iis, qui morte luituri erant; compellavitque Judices omnes, ut in posterum ab ea discederent inclementia: quin & Episcopis stimulos subdidit, ut Judices ad id censuris compellerent, quod is usus Canonicis institutionibus sit prorsus infestus. *Cum secundum statum Canonica ultimo deputandis supplicio, negari, si petunt, non debeat Pœnitentiæ Sacramentum, abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum, aboleri omnino volentes, &c. Raínal. ann.*1312.*n.*24. *In Clement. De pœnit. & remiss. c.*1.

Canonicæ porro Constitutiones quarum hîc Clemens meminit, non aliæ mihi quidem videntur, quàm Caput *Fures, & latrones, Extra, De furtis*: qui Canon est Concilii Triburiensis suprà allegatus; & Caput *Super eo, De hæreticis, in Sexto*: ubi ab Alexandro Papa IV. diffinitur Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta ne hæreticis quidem relapsis denegari debere, si eos flagitii sui seriò pœniteat: quamquam postea nihilominus sæculari Judici permittendi sint. *Etiamsi sine ulla penitus audientia, relinquendi sint judicio sæculari, si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentia signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita Sacramenta Pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.* Posset & ex Gregorio IX. Decretalium libris evinci, quam abhorreret jus Canonicum novum ab ea inhumanitate, salutaribus Sacramentis quemquam frustrandi extremo in illo vitæ fugientis periculo. Cum enim ibi referatur Canon Concilii Sardicensis adversùs Episcopatuum nundinatores, & pœna ibi ea decernatur, quæ in fine etiam Eucharistiæ spem aufert: hæc ibi clausula ex ingenio novæ disciplinæ adjungitur, *Nisi de hoc pœnituerit*. Ubi Sardicensi Concilio appingitur usus & sermo sæculi XIII.

IV. Est omninò quod stupeamus, cum Alexander IV. expressissimè inculcarit Pœnitentia & Euchareſtia donari eos qui capitali afficiendi sunt supplicio: cumque anteriores Canones complures jusserint specialiter eos Eucharistia impertiri; quid causæ sit, quamobrem Clemens V. solius Sacramenti Pœnitentiæ meminerit. An Eucharistiam Pœnitentiæ implicatam volebat, ut quæ ejus scopus cumulusque perfectionis sit? An desperabat plura tum quidem impetrare se posse, cum non paucis in regionibus utrumque ex æquo subtraheretur Sacramentum? Maximè verò in Gallia.

Posterior hæc responsio à verisimili forsan longius, à vero certè propius abest. Quippe anno demum 1306. Carolus VI. Galliæ Rex cœpit permittere, ut reis non multò post ad patibulum agendis Presbyter concederetur, qui eorum confessiones exciperet; quin ne id quidem concedebatur, nisi in via ipsa qua ad crucem ducebantur. Rem ad eum modum narrat Monachus San-Dionysianus in historia Caroli VI. *L.*16.*c.*15.*l.*18. *c.*8. Edictum verò ipsum Regium apud Fontanonem legitur.

V. Si nec Clemens porro V. Pontifex, nec Carolus VI. Rex Eucharistiam Pœnitentiæ sociarunt in his placitis suis, altiori forsan & abstrusiori ab origine ratio derivari posset. Narrat Vuillemus Nangius in vita Sancti Ludovici, ut Germanus ejus Carolus Siciliæ Rex obtruncari fecerit Conradinum, & quinque alios nobilissimos juvenes ejus partium, concesso tantùm ut antè Presbytero confiterentur, & interessent Officio & Missæ Defunctorum, quæ sacra coram ipsis, pro ipsis celebrabantur, more iis temporibus usitatissimo. *Sed antequam eos feriret lictoris gladius, juxta quandam Capellam, Placebo, Dirige, Missamque pro animabus suis secundùm morem Christianæ Religionis propriis auribus audierunt, indulto etiam sibi spatio criminum confitendi, & ita post ad loca pœnalia sunt perducti. Du Chesne tom.*3. *pag.*382. Eandem inclementiam expertus esset Henricus frater Hispaniæ Regis, nisi Abbas Cassinensis Monasterii, quò ille post infœlicem pugnam victus confugerat ea lege eum Carolo in manus dedisset, ut ne vitam illi eriperet, saltem quandiu Abbati ipsi vita suppeteret, ne Henrici cæde irregularis evaderet. *Ne incurreret mortem, quandiu Abbas præsenti vita fungeretur, ne mortis ipsius occasione secundùm Canones impeditus, totaliter amitteret officium Sacerdotis.* Promisit & promissis stetit Carolus, persuasus, ut opinor, istiusmodi Clericorum interventiones frustrandas non esse.

Si ulterius autem progrediamur, occurret Monachus Floriacensis Helgaudus, vitæ Roberti Regis scriptor, à quo refertur parricidas duodecim qui in piissimi Regis hujus vitam conjuraverant, captos fuisse, die Paschæ communicare permissos; & crastina statim die cum eos sæculari Rex judici permisisset, ut sensit omnium suffragiis morte damnatum iri, ipse pœnæ subduxit, liberosque dimisit, cum pati non posset, ut qui immortalitatis esca paulò antè saginati ac Beati fuissent, cruentam & infamem subire mortem cogerentur. *Ipsos absolvit dicens, Non debere damnari, qui fuerant præmuniti cibo potuque cælesti. Ibid. tom.*4. *pag.*64.

Vi-

Viderit Lector, an duabus his de causis, vel earum altera, adductæ fuerint civitates & provinciæ quædam, ut Eucharistiam, immo & pœnitentiæ Sacramentum iis denegarent, quos vitæ subduci è re & salute publica esse ducebant. Prima ea est, quod author vitæ, author gratiæ, vita & gratia Christus, aut abnuendus iis esset, quibus vita non consonabatur: aut quibus donaretur ipse, iis vitam quoque donari pervinceret. Secunda est, quòd peccata per pœnitentiam obliterata, jam non deberent inquiri, nedum plecti per Judices publicos. Tertia quæ momenti plurimum olim habebat ratio, impræsentiarum vana & cassa erat, incertus exitus & fructus confessionum & pœnitentiarum hujusmodi præsestinatarum. Quippe hoc Clementis V. & Caroli VI. ævo, jam nec absolutio post confessionem, nec post absolutionem Eucharistia protrahebatur.

Principem Regii sanguinis & Comitem Stabuli, qui à Sancto Paulo dicebatur, referunt anno 1475. cum capite obtruncandus esset, periisse, ut post peccatorum confessionem permitteretur Sacro Eucharistiæ epulo vesci, & repulsam passum esse. Pane dumtaxat Benedicto donatus est ad exitum Missæ, cui interfuit. *Gnaguin. Nicole. Gilles.*

VI. Quæ cum ita se haberet, Stephanus tamen Poncherius Episcopus Parisiensis in publicandis Statutis Synodalibus suis anno 1515. constituit & quidem excommunicatione intentata, ut morti addictis finerent Judices Pœnitentiæ Sacramentum administrare; adeoque & Eucharistiæ, si quo pœnitentiæ sinceræ sensu tangi & fervere existimarentur. *Juxta Concilium Viennense, sub pœnis excommunicationis, monentis Judices locorum vestrorum Ordinarios, quatenus damnatis ad mortem faciant, antequam patiantur, Pœnitentia Sacramentum per personam idoneam administrare, contrariam consuetudinem abolentes, Necnon Eucharistia Sacramentum, verè pœnitentibus denegari nolumus, si petierint, eisdem. Synodicum Paris. pag.176.* 212. Summa quadam prudentia hujus decreti librata sunt verba, ut discriminari possit quod edixerat Concilium Viennense sub interminatione censurarum: & quod Poncherius Episcopus propria authoritate adjunxerat. Conceditur mox & eisdem Ecclesiastica sepultura. *Cum non prohibeantur qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, habere Pœnitentia & Eucharistia Sacramenta, permittimus habere; & in Ecclesiis, aut Cœmeteriis inhumari. Tit. de Sepulturis.*

VII. Cum autem Carolus VI. Rex in suprà laudato diplomate suo author sit consuetudinem illam ante hominum memoriam abnuendæ pœnitentiæ reis mortem subituris, non habuisse locum, nisi *in eis Regni partibus, quæ jure consuetudinario reguntur:* Ingenuè fateor non potuisse me divinare, ecquid causæ sit, quamobrem in aliis etiam Provinciis, quæ Jure scripto reguntur in Gallis, eadem retineatur consuetudo denegandæ Eucharistiæ, cum ante Concilium Viennense Canones usque adeo ei rei adversarentur.

At quanquam Canonicis Regulis inimicus hic esset subtrahendæ Eucharistiæ usus, fuerat tamen per Occidentis provincias vulgatissimus. Testem proferam Robertum Pullum, qui gente Anglus cum esset, & Theologus Parisiensis, denique Cardinalis & Cancellarius Romanæ Ecclesiæ, non poterat non exploratissimas habere hujusmodi Ecclesiæ Occidentalis consuetudines. Suppar erat Bernardi, & de his agens, conceptis verbis pronuntiat, sacramento quidem pœnitentiæ privandos non esse, qui scelerum pœnas morte mox daturi sunt, non tamen impartiendos illos esse Eucharistiæ communione, nisi statuerint Judices mortis pœnam omnino remittere. Templum enim Dei viventis præsentia modò consecratum ecquis ausit infamia supplicii contaminare? Si mors relaxatur lapideum subeuntibus templum, quid iis quos Christus ipse ut templa sua subiit paulò antè? Quî verò dignandi videantur Eucharistia, qui digni non habentur Ecclesiastica sepultura? Hæc admodum sunt Theologi hujus argumenta: *Sed si Christus à pœnitente & confesso suscipitur, quo ausu præsertim à Christianis templum Dei probro cruciatuum violatur? Aut si Presbyter Sacrarium Christi ab injuria se defendere non posse novit, quare in dedecus inhabitantis habitaculum consecravit? Reus si ad saxis constructum templum confugeris, liber est, si verò ipse pœnitentia & confessione construitur, perceptione Eucharistia in vivum & verum templum dedicatur, liber non est? Judices ergo aut Sacerdotes arceant; aut reos & convictos, quoniam patronum suscepere Jesum, ne sacrilegi sint, absolvant. Sentent. L.6. c.53.* Ex his porro ille argumentatur optimum factu esse, ut Presbyter post confessionis indultum sacramentum supersedeat ab Eucharistia danda, ne ea infamia supplicii quodammodo aspergatur. *Satius erat, ut convictos, confessosque Sacerdos vitaret, cum nec ipsis, tantummodo ritè pœniteat, ullum omnino periculum salutis immineret, & Judices à violatu templi Domini liberi fierent, &c.* Non tam enixè in eam rem incubuisset vir pius & doctus, nisi plures habuisset Ecclesias ejus sectatrices.

Porro Glossa in Caput. *Quæsitum.* 13. q.2. quæstionem solvit à Roberto Pullo propositam, & iis patrocinium impendit Ecclesiis, quæ reos sacra pascebant primùm Eucharistia, mox neci dedendos; quæ denique confugientibus ad Ecclesiam inulta sinebant abire scelera, non autem confugientibus ad ipsum Christi Corpus, eoque in sacramento pastis: *Quæri consuevit, quare liberetur ille qui fugit ad Ecclesiam, & non ille qui recipit Corpus Christi, cum Corpus Christi majus sit omnibus. Resp. Quia Corpus Christi est cibus animæ, & non corporis. Ergo animam liberat, & non corpus. Vel dic, quod privilegium Ecclesiæ est, & non debet trahi ad consequentiam.*

Anno 1375. Gregorius XI. ad Carolum V. Galliæ Regem scripsit, rogans ut exitialem illam aboleret consuetudinem, negandæ Biothanatis pœnitentiæ. *Hujusmodi ultimo deputandis supplicio, Pœnitentiæ sacramentum dari permittas, atque mandes. Rainald. n.18.* De Sacramento Eucharistiæ verbum facit nullum. Ex quo colligitur, altè in animos descendisse rationes Cardinalis Pulli suprapositas, nec Clementem V. imperasse, nisi ut ne pœnitentia abnueretur, & Carolus V. quidem, exploratæ non sunt nobis causæ, quibus minùs obsecutus sit Pontifici; sed Carolus VI. filius & successor ejus Constitutionem edidit, de qua nos suprà.

VIII. Antiquissimus quoque is erat usus Angliæ, ut Eucharistia frustrarentur, pœnitentia & absolutione donarentur capitalium criminum rei & damnati. Perillustre ejus rei exemplum scriptis mandavit Vuillelmus Malmesburiensis *L.4. p.124.* sub Vuillelmo I. Rege, de nobili viro, qui patibulo suspensus est, postquam ejus confessionem exceperat Episcopus, ad locum ipsum crucis deduxerat, Commendationis animæ preces effuderat solennes, ipsumque aqua lustrali consperserat. Id ipsum licebat per antiquas Saxonum Leges: *Si quis reus mortis profiteri desideret Sacerdoti, nunquam negetur ei.* Et alibi: *Si quis morti damnatus confiteri desideret, nunquam negetur ei. Et si quis ei perneget, emendet Regi, &c.* Cum in Anglia Legatum ageret Cardinalis Ottobonus, tum alium alia præclarè, tum hoc constituit, ne reis incarceratis pœnitentia denegaretur. *Scr. Angl. p.830. 927.* Concilium Lambethanum anni 1271. anathe-

ma-

ma vibravit in eos qui probiberent, ne reorum morte plectendorum confessiones exciperentur. *Quibus incarceratis sacramentum Pœnitentiæ sæpiùs inhumaniter denegatur, ne dicamus infideliter.* Idem præcepit anno 1287. Synodus Excestrensis, de sola similiter pœnitentia. Anno 1316. Rex Eduardus Anglicani Cleri postulatis scripto mandatis subscribens, concessit ut quoties liberet, Presbyteris confiterentur rei, dum ne qua illis Presbyteri consilia insusurrarent, justitiæ Judicumque voluntati inimica. *Quandocumque voluerint, possint Sacerdotibus sua facinora confiteri. Sed caveant Confessores ne erroneè hujusmodi informent. Conc. Angl. Tom.1. p.265. 314. 357. 485.*

IX. Nemo ergo jam inficias ibit, quin eam tunc Anglia foveret consuetudinem annuendæ pœnitentiæ reis, abnuendæ Eucharistiæ. Quoad Italiam, Joannes Chiffletius, qui eruditissimam edidit Dissertationem de hoc ipso argumento, quod hoc capite versamus, complures protulit Pontificum Bullas, in gratiam evulgatas earum Confraternitatum piarum, quæ reis & carceratis juvandis dicatæ sunt potissimum verò, ut Eucharistia opportunè impartiantur ante mortem. Profert & Scholasticos Doctores, & casuum conscientiæ tractatores recentiores, quorum alii censent, non ea ipsa die capitali supplicio affici debere, qua sacro epulo pasti sunt: alii existimant, etsi ea ipsa die morte afficiantur, non inde tamen dedecoris quidquam in Eucharistiam resilire, cum facinora vindicari jubeat lex justitiæ, nec id alienum esse possit à Christo, qui princeps ipsæ justitiæ lex est. Circumspectissimè Toletus Cardinalis. *L.5. Instit. sacerd. c.28. & l.6. c.17.* ait, etsi non is ubique sit usus, esse tamen omnino consentaneum, ut aliquanto temporis spatio ante mortis pœnam sacro hoc Viatico instruantur. *Licèt in aliquibus locis hoc non sit in usu, profectò melius est, ut Communionem recipiant aliquo spatio temporis ante mortem.* In Concilio V. Mediolanensi decrevit sanctus Carolus Borromæus, ut orarentur Judices, ne eadem ipsa die reis mors inferatur, quo Corpus Christi degustaverint. *A' piis Judicibus Magistratibusque tribuatur, ut ne eo die supplicio afficiantur, ut multis locis pia & laudata consuetudinis est. Acta Eccl. Mediol. p.222.* Confirmat Caroli vitæ scriptor Giossanus. *L.2. c.11.* Carolum id expugnasse à Magistratibus, & exinde rem ita observatam fuisse.

X. Addit idem Chifletius ab Philippo II. Rege *Anno1610.*, in Hispania publicatum fuisse Edictum, quo executioni mandari jubebatur Pontificium Pii V. diploma, ne reis morte plectendis Eucharistia subtrahertur: & ante triginta admodum annos in Germania idem constituisse Synodum Augustanam. *Damnatis ad mortem de peccatis ritè confessis & contritis negari non debet Eucharistia, sed tamen danda ante diem supplicii.* Agit mox de Edicto Caroli V. Imperatoris, quo morte damnatis spatium daretur temporis idoneum, quo & pœnitentiæ & Eucahristiæ sacramenta ritè perciperent. Nec ab his abludit statutum Concilii Mechliniensis anno 1607. *Tit.7. c.6. Ultimo quoque supplicio afficiendis tempestivè de sacra Eucharistia provideatur. Quod ut fieri jubeant, rogentur serenissima sua Celsitudines.*

XI. His porro tot tantisque Conciliis certissimum fuit nihil deeerpi honoribus, sacratissimæ victimæ Christo dependendis, ubi ejus participes fiant, qui proprio mox cruore residuas scelerum suorum maculas abstersuri sunt: cum Hostiæ omnium hominum saluti impensæ non possit non congruere quidquid hominum eorundem saluti conducibile est. Ita planè sentiebat magni nominis vir Theodorus Siccota, olim Episcopus Anastasiopolitanus, qui Eucharistiæ furtivo beneficio donavit militem clarissimum in ipso carcere, quo eum Phocas abdiderat, morti mox dedendum, quòd Mauritii partibus studuisset. Unum illi in votis fuerat, ut tantisper vinculis solveretur, dum liberatoris Christi sacro vesceretur Corpore: repulsam passus ab hominibus, voti compos è cœlo factus est. *vita Anast. Sic. apud Surium. die 22. April.*

Cum tantum operæ studiique hactenus posuerimus in approbanda fulciendaque ea, quæ nunc in Galliis viget hac in parte disciplina: nemo molestè feret, ut spero, si non dissimulemus, in votis omninò nobis esse, ut iis quæ congessimus in hunc locum testimoniis, probationibus, exemplis, Conciliis, moveantur aliquando Magistratus Regni & Ministri Regum, quo concinere se velint reliquis Ecclesiæ Catholicæ regionibus in hac parte disciplinæ merè spiritalis, & præcipere, ut executioni mandentur Constitutiones Synodales Ecclesiæ Parisiensis, de hacce eadem re anno 1515. à Stephano Poncherio editæ, & à nobis suprà laudatæ.

Supponere videtur Guimerius Eucharistiam in carcere reis administratam fuisse, quando ait Asyli quidem vim & majestatem inesse Eucharistiæ sacramento augustissimo, cum ad ægros circumfertur, si ad eam quis tunc accurrat: non ita tamen rem habere, cum vinctis & incarceratis administratur. Ratio ejus rei in promptu est, cum majestatem & venerationem eam Eucharistia templis conciliet, æquum esse, ut & ipsi eadem saltem dependatur, *Confugiens ad illud, dum portatur in via, gaudet immunitate & per eam est defendendus, & hoc teneas, licèt multi teneant contrarium.* At cum incarceratis defertur, sufficit ut in aliam diem retardetur interfectio reorum: propterea quòd jam vincti sint illi: nec invidiam hinc esse Eucharistiæ conflandam si facinoris impunitatem, & inde erupturas calamitates humano generi importet. *Si verò homicidis vel latronibus in captivitate pœnitentibus portatur Corpus Christi, talibus non subvenitur, nt à carcere liberentur, licet illa die justitia sit differenda. Quia in primo casu confugientem ad se in libertate reperit & ipsum salvat: in secundo verò servum & captivum, unde & talem dimittit, ne videatur omninò damnare justitiam. In Pragu. §. Quomodo divin. offic. &c. Et de interd. non ponendis. §. Statuit.*

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Irregularitas ex defectu natalium, mutilorum, bigamorum.

CAPUT LXXVIII. *P.1. l.2. c.8.*

Irregularitas mutilorum & bigamorum quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Irregularitates ex corporeis defectibus & maculis tardiùs in Occidente memorata.

II. In Oriente pene incomperta. Exemplum Ammonii.

III. Probationes ex Constitutionibus Apostolicis.

IV. Et ex Canonibus Apostolicis.

V. Olim unum spectabatur in mutilis & corpore truncatis, facinus, quo se ipsi truncassent.

VI. VII. Unum id quoque spectatum in iis qui virilia sibi abscidissent.

VIII.

VIII. Bigamorum irregularitas ex Scripturis.

IX. Illa ipsa etiam bigamia est, qua ex viduæ conjugio nascitur. Una ibi olim potissimum spectabatur incontinentia.

X. Secundæ nuptiæ semper liberæ, innoxiæque fuere. Sed incontinentia, quæ hoc eget medicamento, ægritudo quædam est. Mirum B. Macrinæ exemplum.

XI. Mulieris bigamæ dedecus in conjugem redundat.

XII. Varii Canones, qui minores Ordines bigamis permittunt.

XIII. Ab Innocentio I. bigamis annumerantur, quorum prius conjugium ante baptismum initum fuit. De iis qui integritate carnis exciderant ante baptismum.

XIV. XV. De his quibus plures erant conjuges ex Leone Papa. Leo solis majoribus Ordinibus bigamos arcet.

XVI. Tres ejusdem rationes, cur bigamus fiat, qui viduam ducit.

XVII. Gelasii Papæ doctrina.

XVIII. Ex Hieronymo Ecclesia tolerat magis, quàm probat iterata conjugia.

XIX. Hieronymus sententiæ Innocentii I. de bigamia eorum qui ante baptismum primam uxorem duxerant, palam infestus.

XX. Doctrinæ Innocentii suffragatus fuerat Ambrosius.

XXI. Suffragatus est & Augustinus. Ab isto maximè manarant rationes mysticæ excludendi bigamos à Clericatu, maximè maritos viduarum.

XXII. XXIII. Partes & sententiam Hieronymi sectatus est Gennadius. Hieronymus Græcos sequebatur, Græci secundis nuptiis infestiores, quàm Latini: eam tamen irregularitatem clementiùs interpretabantur.

XXIV. Doctrina Epiphanii.

XXV. XXVI. XXVII. Doctrina Chrysostomi, Origenis, & Theodoreti, cujus minùs probatur excusatio.

I. AD eas jam progredimur irregularitates, quæ ex corporeis proficiscuntur defectibus. De his primus, aut inter primos meminisse videtur Hilarus Papa. *Epist. 2. Prospiciendum est ne duo simul sint in una Ecclesia Sacerdotes; nec literarum ignarus, aut carens aliqua parte membrorum.* Idem rursus inculcatur in Concilio Romano sub eodem Hilaro. *Can. 3. Inscii quoque literarum nec non & aliqua membrorum damna perpessi.* Idem observare est in Gelasii decretis, qui Ordinibus eliminat *corpore vitiatos.* Et infrà: *Illiteratos, & nonnulla parte corporis imminutos, sine ullo respectu ad Ecclesiasticum didicimus venire servitium. Quod simul antiqua traditio, & Apostolicæ Sedis vetus forma non recipit. Quia nec literis carens sacris esse potest aptus officiis, & vitiosum nihil prorsus Deo offerre legalia præcepta sanxerunt. Epist. 9. ad Episcop. Lucan.* Diffidebat doctissimus Pontifex, inveniri posse Canones, quibus hæc statuta firmarentur; eòque videtur adduci, ut dicat eum esse usum antiquissimum Romanæ Ecclesiæ & à Maioribus traditum; denique hanc unam ex is laudatissimis consuetudinibus, quas à lege Mosayca hausit Ecclesia Christiana.

II. Nulli enim prorsus occurrunt in antiquioribus quinque horum seculorum monumentis Canones, maximè verò apud Græcos, ex quibus hanc irregularitatem subodorari saltem possimus. Ad id omnino facit, quod de Ammonio sanctissimo Monacho literis proditum est, & quod juvat hic attexere. Omnibus enim virtutum ornamentis locupletissimus vir, humilitate verò præcellens, quæ virtutum parens & custos cæterarum est; videns impetum facturos in se, qui vim adferrent, cogerentque Episcopatu initiari; auriculam sibi abscidit alteram, atque ita demum securus, ut sibi videbatur Episcopalis sarcinæ, ad turbam quæ confluxerat, dixit: *Me deinceps ne volentem quidem lex Sacerdotalis ordinari permittit. Nam neminem qui non sit integris membris Sacerdotem institui fas est.* Illi re infecta defluxerunt; at cum interim rescissent, ei legi pondus & vim in Synagoga fuisse, at de ea observanda nihil omninò laborare Ecclesiam, ut quæ virtutum, non membrorum integritatem carissimam & commendatissimam habeat: *Sed ubi intellexere, hæc esse Judæis solum observanda. Ecclesiæ autem Christi membra corporis minimè curæ esse, sed ut Sacerdos dumtaxat sit integris moribus:* regressi sunt protinus, ut ei manus injicerent: & abstinuerunt se tamen à vi inferenda, quod comminaretur, linguam se sibi ipsam excisurum, ut ne posset quidem Sacerdotio fungi. Hæc Sozomenus, *l. 6. c. 30.*; hæc ante eum Palladius, *Hist. Laus. c. 12.*, qui rem pauld accuratius narravit, meminitque Episcopi cujusdam, qui plebi adgregatæ eum errorem exemerat, monens ea lege non teneri Ecclesiam, & ipsum se impositurum manus Ammonio, si eum ad se perducerent, quanquam vel nares sibi truncasset. *Hæc lex in usu sit apud Judæos; mihi autem si vel truncatis naribus adduxeritis, qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo.*

III. Expressissimè Author Constitutionum Apostolicarum, *L. 7. c. 23.*, à Christo affirmat arctatum ad unam familiam gentemque non esse Sacerdotium ejus Regium, sed omnibus qui virtutibus præstarent communicatum; ita & in delectu habendo Clericorum præceptum esse, ut ad animæ virtutes & vitia non ad corporis partes, vel maculas & labes oculi convertantur. *Pro una tribu Sacerdotali jussi ex unaquaque gente optimos quosque ad Sacerdotium eligere, neque corporum vitia contemplari, sed religionem & vitam.*

IV. Verùm ut certissimè constet, nihili omnino fecisse Græcos has sive maculas, sive truncationes membrorum in irregularitatibus expendendis, audiendus unus est Balsamon. *Juris Orien. pag. 374.* in responsionibus ad Episcopum Alexandrinum: ubi doctrinæ suæ prædia comparat ex Canonibus Apostolicis, quibus & suorum temporum disciplinam Ecclesiasticam adprimè consentire docet. Interrogatio ejusmodi est: *Mancus, aut monoculus, habebiturne gradu sacerdotali dignus, aut qui post Sacerdotium mutilatus est, permitteturne post vitium sacrificare, an non?* Respondet porrò Balsamon in hæc verba: *Et alibi diximus, hos ad Sacerdotium Mosayca Lege non promoveri. Canon autem LXXVII. Apostolorum, hæc ait: Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, fiat; non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio. Et Canon. LXXXVIII. eorundem Apostolorum sic loquitur. Qui autem est surdus & cæcus ne sit Episcopus, non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur. Quicumque igitur morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint sacerdotalium graduum jura exequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic malè affecti sunt, sacra facere morbo non impediuntur. Et ita imbecilla constituti valetudine libere sacrificabunt. Dei præconibus enim placuit, per mutilationem corporis à sacrificatione non prohiberi quemquam. Quod si morbi debitum officio Sacerdotii sit impedimento, exercere desinet ægrotans, à dignitate tamen non alienabitur; quin potius miserandus erit; ac priore quidem honore fruetur, habebit autem etiam quæ ad vitam sustentandam sufficiant, & reliqua juxta priorem consuetudinem.* Non ergo in loco & numero erant irregularitatum, nisi vel ægritudines, vel mutilatio-

nes

nes eæ quibus prohiberetur, ne posset quis fungi muniis Ordinum. Quin & ubi jam ordinatis eę incidebant, indulgentissimè sinebantur, quantum fieri poterat, functiones obire sacras. At ex iis fieri non poterat, ut quis Beneficio spoliaretur; quòd eæ misersionem magis, quàm vindictam excitare possent.

V. Non satis comperi, an suprà laudatæ Pontificum Decretales Epistolæ ad eandem clementiam inclinari interpretando possint: generalibus enim tantùm verbis exprimuntur. Utcumque res habeat, illud indubium penè est, prioribus quatuor sæculis multò humaniorem in hac quidem parte fuisse Ecclesiam Latinam, quàm posterioribus. Iis enim alias irregularitates complures indigitaverant Concilia & Romani Pontifices, cum de ista omninò muti essent. Adde quod Innocentius I. *Epist.4. c.2.* expressè declaravit, nequaquam irregularitatem contrahi ab eo, qui sibi fortè & inopinus absciderit digitum: propterea nimirum quod mutilatio à sacris Ordinibus eos arceat tantùm, qui cruentas sibi manus volenter in alicujus membri detruncationem intulerint. *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt: qui verò casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abiici.* Quod apertè videtur repugnare verbis posteriorum Pontificum Hilari & Gelasii. Sed nodum validiùs incidunt, quæ mox sequuntur: *In illis enim voluntas vindicata est, qua sibi causa fuerit ferram injicere, in istis verò casus veniam meruit.* Solæ ergo illæ mutilationes, quæ ab audacia voluntatis in propria membra armatæ proficiscebantur, à Clericatu summovebant: non eæ autem, quæ casu, vel vi aliunde irrumpente imprimebantur membris. Vir doctissimus A' Costa, *in l.3. tom.20.*, in hoc Innocentii Decretum observavit, quos Mureos hic appellavit Pontifex, eos omnino esse qui ex Ammiano Marcellino pollicem sibi præcidebant, ne militiam profiteri cogerentur. Sævitia hæc erat hominis in seipsum, ideoque irregularitati obnoxia. Denique astipulator accedit Gennadius in Dogmatibus Ecclesiasticis: *Cap.31. Nec eum ordinandum, qui seipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel justa injustove timore superatus, truncaverit.*

VI. Illud verò Innnocentii I. Decretum innovatio quædam fuit Canonis 2. Nicæni: *Si quis à Medicis propter languorem defectus est, aut à Barbaris abscissus, hic in Clero permaneat. Si quis autem se ipsum sanus abscidit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum talium promoveri.* Quæ mox sequuntur Canonis verba, in eos torquentur, qui Origenis audaci æmulatione ferro se incidunt & mutilant, unde & idem pœnes subjiciuntur. Sed priora Canonis ejusdem verba apertum faciunt, quamcumque passus quis fuerit detruncationem, vel à Medicis, vel à Barbaris, ea privatum non iri priori, vel suscipiendi Ordines libertate, vel exercendi. Nec enim opus erat addere, si ea detruncatione fieret, ut jam non posset qui exercere Ordines, tam ad eos accedere non debere. Conspicuum est enim discrimen impossibilitatis & irregularitatis. Vetat enim irregularitas, ne fiat, quòd aliàs fieri posset. Canones autem conduntur, ut edoceant, non quid fieri omnino non possit, sed quid non debeat.

VII. Inopini penè delapsi sumus ad genus illud aliud irregularitatis, quode memineram jam Apostolici Canones, quos & Nicęna Synodus innovavit. Sed Canones Apostolici *Can.21. 22. 23. 24.* palam declarant causam hujus irregularitatis: *Est enim sui homicida, & Dei opificii hostis.* Quo planum fit eam irregularitatem ex crimine scatere, non ex defectu corporis. Succensuit vehementissimè Demetrius iis Episcopis, qui Origenem huic & culpæ & irregularitatem innexum ordinasset. *Euseb. hist. L.6. c.8.* Pulchrè Ambrosius, *L. De viduis*, advertit, eam audaciam truncandi & ferro violandi opificii divini non à firmitate, sed ab infirmitate animi profectam fuisse. *Ad professionem infirmitatis, non ad firmitatis gradum.* Corporis partes omnes posse & peccato succumbere, & peccati victrices evadere: *Castos ergo, non infirmos esse nos convenit.* Qui seipsos abscidunt, non vincere, sed vinci; non castos esse, sed furere. *Nemo se debet abscindere, sed magis vincere; victores enim recipit Ecclesia, non victos.*

Nec solus Origenes facinore ejusmodi se insignivit. Leontius ille, qui Antiochenus postea creatus est Episcopus, cum antè fungeretur Presbyteratu, ut liberiùs cum virgine Eustolio versari posset, semet absciderat, eoque ab Ordine sacro fuerat deturbatus. *Teod. hist. L. 2. c. 24.* Sed admirationis plurimum habet, quod narrat Justinus Martyr in Apologia II. de juvene illo, qui ut purgaret Conventus Christianorum, illamque abstergeret libidinum infamiam, quam Ethnici nobis illinebant; Præfectum Alexandriæ adiit: ut per eum liceret sibi abscindi, quòd id jam non possent Medici per leges, sine Magistratus publici consensione.

VIII. Ad Bigamiam jam accedo, de qua frequenter Concilia, & patres, post Paulum; quorum omnium si placita penitius introspicere vacat, perspicuum erit castigandæ potissimum incontinentiæ eam irregularitatem constitutam esse. Perspicuum est non differere Paulum, *1. Timot. 3. 2. & 12.*, nisi de virtutibus, quibus abundare; vel de vitiis, quorum immunis debet esse Episcopus, vel Diaconus; quando ait: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, &c. Diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus, &c.* Mystica illa verò contemplatio & imitatio Christi unam virginem sibi castam Ecclesiam desponsantis, necdum vel Pauli, vel aliorum tunc Doctorum Ecclesiæ oculis obversabatur: cum eadem conditione velit Paulus, *Ibid. 5. 9.*, esse Viduas Ecclesiasticas, ut unius viri & ipsæ fuerint, nec ad secundas devolarint nuptias. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, &c.* Nec aliter ad Titum de Episcopis: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir. Tit. 1. 6.* Exprobrabat olim nobis Tertullianus Libro de Monogamia, Bigamorum ordinationes, tanquam iis Apostolo Paulo insultaretur. *Quod enim digami præsideant apud vos, insultantes utique Apostolo.* Sed fatetur tamen & ipse in Exhortatione ad castitatem, à nobis dejici solitos, cum convinci poterant. *Memini digamos loco dejectos.* Is erat Tertullianus, quem incontinentiæ ratio magis moveret.

IX. Quin & illud à probabilitate non dissidet, ubi ampliari visa est bigamia, & ad eos dilatari, qui viduam duxissent, vel impudicam, vel repudiatam: habitam esse maximè rationem ejus infamiæ quæ ex secundis nuptiis resilit, & inter conjuges non potest non communicari. Liquet id ex Canone Apostolico 18., quo primùm hæc irregularitas ex conjugio viduæ publicata est. *Si quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut servam, vel mimam seu scenicam, non potest esse in Clero.* Manifestum est solam hic infamiam perpendi, quæ emergit ex connubio cum mima, & scenica muliere, cum prostituta, vel repudiata. Ac proinde non alium in sensum trahendus Canon 69. Concilii IV. Carthaginensis.

X. Nec eò hæc pertinent, ut prohibitas aliquando dicamus fuisse in omni Ecclesia secundas nuptias, immo & tertias quartasque in Occidente,

&

& quantascumque. *Hieron. in Apol. adv. Jovin. Et Ep. ad Marcell. cont. Montanum.* Sed morbi non innoxii innoxium potest esse medicamentum. Melius est secundò, tertiòque & quartò nubere, quàm uri: sed incontinentia usque adeo inextincta, non potest non ex vituperabili quadam flamma nasci. Inde est, quòd & secundas & tertias nuptias Ecclesia contrahi sineret, & contrahentes tamen poenitentia quadam multaret. Beatissima Macrina post ejus mortem cui fuerat desponsata, alteri ut desponsaretur, vel nuberet, adduci nunquam potuit, usque adeo vel umbras bigamiæ aversabatur. Ita enim Gregorius Nyssenus in ejus vita; *Iniquum esse dicebat, sibi non permitti, illud conjugium colere, quo semel à patre devincta esset, sed ad alterum cogi respicere, cum unum natura sit matrimonium, quemadmodum unus ortus & una mors. Eum verò cui à parentibus fuisset desponsata non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo vivere; non obiisse eum, sed peregre profectum esse, & nefas esse si peregrinanti sponso fidem non servaret.*

XI. Neocæsariensi Canone vetatur Clericus fieri is, cujus uxor adulterio contaminata est; quin & Clerici jam ordinati uxores repudiare præcipiuntur, si eo se flagitio inquinent eorum conjuges. *Clericus non fiat, cujus uxor, dum adhuc esset laicus, adulterata est: & ut Clericus uxorem adulteram deserat. Ferrandin. Breviario. c.137.* Nec aliunde id prodit, quàm ex ignominia criminis, quæ ex uxore in virum refunditur.

XII. Indulsisse aliquid novi visum est Concilium Toletanum I *Can. 3. 4.*, cum Lectorem, qui viduam duceret, ab Officio non dejici concessit, immo & ad Subdiaconatum provehi. Similiter & cum permisit Subdiaconum iterantem nuptias, inter Lectores, vel Ostiarios ablegari. Sed hæc eadem Synodus in Laicorum classes deprimit, & poenitentiæ biennio subjicit Clericos, qui tertiam asciverint sibi conjugem. *Qui verò tertiam, quod nec dicendum, nec audiendum est, acceperit, abstineat biennio, postea inter laicos, reconciliatus per poenitentiam communicet.* Copiam quoque facit Bigamis Arausicana Synodus, *Can.25.*, ut ad Subdiaconatum proveheantur. Similiter Andegavensis, *Can. 11.*, solo eos interdicit Presbyteratu & Diaconatu. Eodem se gyro continet Epistola Lupi Episcopi Tricassini, & Euphronii Episcopi Augustodunensis; *Conc. Gal. tom.1. p.122.*, sed in Ecclesia Augustodunensi ibidem adnotatur, ne inter Ostiarios quidem Bigamos posse consistere. In minoribus ut sint Ordinibus, acquiescit Concilium Turonense I. *Can. 4. Ultimum in Officio Clericali teneat locum.* Valentinum I. *Can.1.*, omnibus prorsus proscripserat in futurum, in præteritum nil statuerat.

XIII. Testamenti Veteris paginas testes citat Innocentius I. ut irregularem declaret viduę maritum. *Viduam Clericatus non ducat uxorem, quia scriptum est, Sacerdos uxorem virginem accipiat, non viduam, non ejectam.* Ea est Levitici lex in Ecclesiam illapsa. Nec multò post demonstrat idem Innocentius æquè irregularem esse, qui ante, vel post baptismum viduam duxerit: similiter & qui duas uxores duxerit, alteram ante, alteram post baptismum. Eam ille autem designat ejus placiti rationem, quòd baptismo diluantur crimina, conjugiorum numerus non minuatur. *In baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur. Epist.2. c.4. 5. Et Ep.22. c.1. 2. Celest. in Epist.2. c.6.* Sed in hoc prolixiore suo de Bigamia sermone Pontifex nec literam facit ullam de mystica illa significatione, quam posteriores excogitarunt Patres, & de qua nos infrà hoc eodem capite. Illud autem longè pulcherrimum addit Innocentius, ea benedictione Sacerdotis, qua consecrantur primæ nuptiæ, & qua fraudantur secundæ, cæteræque deinceps si sæpius iterentur, exhiberi. & innovari quodammodo, ac perpetuari benedictionem illam, qua primos parentes primosque conjuges Deus cumulavit, & ea donavit fęcunditate, ex qua totum genus humanum postea propagatum est. Non benedixit Deus nisi uni primoque conjugio unius cum una. Divinam ad eam formam finxit Ecclesia suam Disciplinam; & quanquam alteras toleret nuptias, quas Deus non prohibuit, primas tantùm laude & benedictione prosequitur, & à Ministrorum suorum grege eos arcet, qui his non insistunt vestigiis, quasi Dei digito in Scriptura divina impressis.

XIV. Insurgit quoque Leo Magnus, *Epist.87.*, in Bigamos, & in viduarum maritos, eosque oppugnat authoritate Apostoli, & Levitici. *Nec Apostolica, nec Legalis authoritas Sacerdotium obtinere permittit.* Tum verò Leo novam attingit Bigamorum classem, quæ nec nobis prætereunda est; eorum nimirum, qui alteram ducunt uxorem, priore à se repudiata, vel ipsi ab ea repudiati. *Qui à prima uxore dimissus:* vel *Prima uxore dimissa, alteram duxisse perhibetur.* Non modo civili & Romano jure licita erant liberaque repudia: sed in ipsa Ecclesia prioribus sæculis aliquandiu visum est quamplurimis ab innocuo marito posse repudiari uxorem adulterii convictam, & aliam duci: Non satis dilucida eis videbantur Evangelica ea de re oracula, ut eam sententiam abjicere cogerentur. Primus omnium Augustinus illam omnem dubitationem removit, quæstionemque eam prius implicatissimam tam dilucidè in libris duobus *de adulterinis conjugiis*, explicuit, & illuminavit, ut paulatim Occidentalis omnis Ecclesia in unam eandemque cum eo doctrinam conspiraverit, ut repudiata adultera uxore nefas sit prorsus alteram ducere.

XV. Clericatu multò certiùs submovet Leo, *Ep. 87. Et Epist.2. c.2.* illos digamos, quibus duæ simul erant uxores, utpote qui alteram duxissent, vel repudiata priore, vel ab ea repudiati. *Multò magis illum, qui duarum simul est maritus uxorum, vel istum, qui à prima uxore dimissus, alteram duxisse perhibetur.* Sed & illud constat, non abigi à Leone Bigamos, nisi ab Ordinibus sacris. *Nequaquam vel ad Diaconii gradum, vel ad Presbyterii honorem, vel ad Episcopatus culmen ascendat, si aut ipsum non unius uxoris virum, aut uxorem ejus non unius viri fuisse claruerit.*

XVI. Quid autem rei sit, cur Bigamorum irregularitatem impingat illis etiam Ecclesia, qui viduas duxerint, tres proferuntur ab eodem Pontifice rationes. Primò quòd à Presbyterorum conjugibus exigat Paulus, quòd à Presbyteris ipsis, & à viduis Ecclesiasticis exigit, scilicet ne bis nupserint. Secundò quòd sacerdotibus Mosaicæ legis imperatum esset, ut virginem uxorem ducerent. Tertiò quòd conjugia Sacerdotum adumbrare & imitari debeant conjugium cæleste Verbi incarnati cum Ecclesia semper una, semper virgine. *Dicente Apostolo, ut is Episcopus ordinetur, quem unius uxoris virum fuisse aut esse constiterit, tam sacra semper habita est illa præceptio, ut etiam de muliere Sacerdotis eligendi, eadem intelligatur servanda conditio, ne fortè illa priusquam in matrimonium ejus veniret, qui aliam non habuisset uxorem, alterius viri esset experta conjugium. Nec divinæ legis statuta defuerunt, quibus evidenter est definitum, ut virginem Sacerdos accipiat, & alterius thorum nesciat conjugis, quæ uxor est futura Pontificis. Jam tunc enim in Sacerdotibus figurabatur Christi & Ecclesiæ spirituale conjugium, ut quoniam vir caput est mulieris, discat Sponsa Christi non alium nosse, quam Christum qui merito unam elegit, unam diligit, &c. Epist. 87.*

XVII. Continentiæ unius rationem habet Gelasius, *Epist.9.*, cum causas edisserit, cur Laici facilius sinantur iterare conjugia, quàm Clerici. *Secundas nuptias sicut sæcularibus inire conceditur, ita post eas nullus ad clericale sinitur venire collegium. Alia enim est humanæ fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita, divinarum rerum servitio dedicata.*

XVIII. Accedendum nunc nobis ad suffragia Patrum roganda, ut horum cum Conciliis & Pontificibus concentus elucescat. Illud in primis commendat Hieronymus, *Ad Geron. De Monogamia*, ut perpendamus seriò, quid cupiat Apostolus, & quid toleret; quid probet & quid patiatur. Cupit continentiam, probat primas nuptias, secundas vix patitur, & subinvitus; quod nec dissimulat, cum Bigamos arcet à Sacerdotio, & à stipe atque eleemosyna Ecclesiæ. *Non solum ab officio Sacerdotali digamus excluditur, sed & ab eleemosyna Ecclesiæ; dum indigna putatur stipe, quæ ad secundi-na conjugia devoluta est.* Et infrà: *Aliud est quod vult Apostolus, aliud quod cogitur velle. Ut concedat secunda matrimonia, mea est incontinentia, non illius voluntatis, &c. Duæ sunt Apostoli voluntates, una quæ præcipit, altera quæ indulget. Vult nos permanere post nuptias, sicut se ipsum: sin autem nos viderit nolle, quod ipse vult, incontinentiæ nostræ tribuit indulgentiam.* In alio verò Opusculo. *L.1. Adv. Jovinian.* imitandum esse nobis tradit, aut primum Adamum, cui una tantum fuit uxor: aut secundum, cui una fuit conjux, eaque virgo; cum tertius fuerit nullus, humani generis parens, qui iteratò conjugem duxerit. *Primus Adam Monogamus, secundus Agamus; qui digamiam probat, exhibeat tertium Adam Digamum quem sequatur.* Et rursus alibi, *In Epist. ad Tit.*, docet Hieronymus, qui geminæ conjugis præfestina morte viduatus, reliquum vitæ tempus omne incorruptæ dicat continentiæ, virtutum quidem gloria superiorem fore, eo qui una cum conjuge totum vitæ tempus transegerit; & tamen irregularem fore, eòque inferiorem quodammodo illo, quem virtutum meritis antecedit, propterea quod non jam possit eo fungi munere Clericis omnibus imminente, ut omnes ad continentiam hortentur, & ne verba sua exemplis infirment. *Ut non omne monogamum digamo putemus esse meliorem: sed quod is possit ad monogamiam & continentiam cohortari, qui suum exemplum at præfer in docendo.*

XIX. Ibidem mox, sed longè operosiùs in Epistola ad Oceanum convellit Hieronymus eam, quàm suprà tuebatur Innocentius I. sententiam de duplici matrimonio, quorum alterum baptismo præisset. Sed non possumus non Innocentio astipulatores accedere, à quo & Hieronymi elisa sunt argumenta: ubi fatetur Pontifex baptismo elui sordes criminum, non minui numerum conjugiorum; quin & priscæ fuisse consuetudinis, ut qui ante lustrales sacri fontis latices nefaria venere corpus inquinassent, in ipsius baptismi susceptione profiterentur, abstenturos se conjugio, si ad Clericatum anhelarent. *Maximè enim vetus regula hoc habeat, ut quisquis corruptus, baptizatus: Clericus esse voluisset, sponderet se uxorem non ducere.* Unde mox subjicit idem Pontifex, eum qui ante baptisma carnis integritatem amisit, post baptismum, etiamsi in Monasterium secedat non posse unquam conjugari, si ad Clericatum suspiret: quin immo & si conjugium inire vellet, sacerdotali benedictione donari non posse. quòd antè jam nefaria libidine carnem maculasset. *Si corruptus postea baptizatus & in Monasterio sedens, ad Clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit; quia nec benedici cum sponsa potest: jam antè corruptus.*

Ad hæc sacræ disciplinæ instituta animum non advertebat Hieronymus, cum Innocentii doctrinam hoc argumento quatiebat, conjugiis ante baptismum initis irregularitatem illidi non debere, cum ne illidatur quidem flagitiis innumeris, in veteri tunc homine perpetratis. Verè enim & nonnulla habebatur ratio flagitiorum tunc admissorum, ex Innocentii ea Epistola. Tradit rursum alibi idem Hieronymus, Episcopi non solùm vitam, sed & domum familiamque odore virtutum refertam esse debere. Inde fieri, ut ad Episcopatum non cooptentur quandoque viri pietate singulari, propter vitia liberorum, quorum resperguntur & ipsi infamia. *Intelligant propterea quosdam à sacerdote remotos, quia eos vita liberorum impedierunt.* Potuerunt ergo & uxores bigamæ impedire ne mariti ad sacros Ordines vocarentur. In potestate enim fuit viri, uxorem ducere non bigamam; at parentum egregii non raro conatus in liberorum correptione frustrantur.

XX. Ambrosius verò pro Innocentii doctrina ante Innocentium ipsum decertaverat. *Offic. l.1. c.50.* Professus enim fuerat ab ipsa rerum primæva institutione, unum esse debere omnino conjugium, ideoque secundas nuptias, nonnisi ex pia quadam & provida indulgentia tolerari. *Una tantùm nec repetita permittitur copula: Et in ipso ergo conjugio lex est, non iterare conjugium, nec secundæ conjugis sortiri conjunctionem.* Potest illud quidem ad Clericos coarctari. At mox idem quæstionem illam adgreditur, qui possint iterata quod fas est conjugia ante baptismum magis à Clericatu retardare, quàm iterata per summum nefas tot flagitia. *Sed intelligere debemus quia in baptismate culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In conjugio non culpa, sed lex est. Quod culpa est igitur, in baptismate relaxatur; quod legis est, non solvitur.* Eadem ipsa est, qui Innocentii Papæ responsio. Aliam mox subjicit, quòd cum sacri ministri ad viduitatis continentiam hortari omnes eos easque debeant, quibus is congruit castimoniæ gradus, non debeant doctrinam sua moribus infringere. *Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentarit?*

Hieronymo quoque illa displicebat incontinentia bigamæ viduæ, cum ejusmodi omnes bigamas ab eleemosynis Ecclesiæ alienabat, hoc est, ab earum numero segregabat, quæ Ecclesiæ sumptibus alebantur. Id ipsum & alibi ab eo inculcatur. Ubi & illud hinc argumentatur, quod non immerito & admirationem creare debeat & pavorem. *Si autem panis illi tollitur eleemosyna, quantò magis ille panis qui de cælo descendit; quem qui indignè comederit, reus erit violati Corporis & Sanguinis Christi? L.1. adv. Iovin.* Denique nec Pagani ipsi sacerdotium suum voluerant bigamorum contagione sordidari. *Nullum sacerdotem digamum, nullum flaminem bimaritum. Ibidem.*

Quod ad bigamos autem pertinet, quorum prius conjugium ante baptismum celebratum fuerat, sentiens Hieronymus suam minùs probari sententiam, contestatus est, ingenuè se quid sibi videretur declarasse, aliorum doctrinæ nihil obtrectare voluisse. *Quid nobis videretur, respondimus; nulli præjudicantes sequi, quod velit, nec alterius decretum nostra sententia subvertentes. Apol. adv. Ruffin.* Hilarius Arelatensis Episcopus Chelidonium Episcopum Vesontionensem gradu dejecit, tanquam viduæ maritum; illum Leo Papa restituit, ut præpropere damnatum, nullis satis certis documentis editis bigamiæ, cui non negaretur inhærere irregularitas. *Leo Ep.89. Conc. Gall. Tom.1. ad an. 444.*

XXI. Suf-

XXI. Suffragatus est & Augustinus Innocentii sententiæ adversùs Hieronymum. Sed illud Augustini proprium & peculiare est, quod una ei obversetur hujus irregularitatis causa, defectio à mystica significatione conjugii Christi cum Ecclesia, unius cum una, virginis cum virgine: à qua significatione necesse sit non recedere Clericorum maximè conjugia. *Sacramentum nuptiarum temporis nostri sit ad unum maritum & unam uxorem redactum est, ut dispensatorem Ecclesia non liceat ordinare, nisi unius uxoris virum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui catechumenus vel paganus habuerit alteram ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato: peccata enim omnia in baptismo dimittuntur, &c. Noster Antistes unius uxoris vir, significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro subditam Christo. De bono conjug. c.18.*

Magnifica & sublimis est ea ratio, & Augustino authori ejus primo consentiens, cujus insistere vestigiis, & tutum semper fuit, & splendidum. Sed cogit nos veritatis ipsa lux & charitas fateri, eam rationem in medium proferri non cœpisse, nisi re perfecta, ut ea illustrarentur decreta, non ut decernerentur. Subscripsit Augustino Leo Magnus, eandemque rationem mysticam exprompsit Epistola LXXXVII. Quanquam Epistola LXXXIV. incontinentiam magis ponderet, à qua Clericos deceat alieniores esse. *Sacerdotum enim tam excellens est electio, ut quæ in aliis Ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.*

XXII. Gennadius postbabitis Innocentio & Augustino, totus ad Hieronymi sententiam propendet, de matrimonio ante baptismum contracto. Ut verò altiùs & ab origine repetatur res hæc tota, consumpserat Hieronymus in Oriente longè maximam ætatis suæ partem, hauseratque suam illam doctrinam à Græcis Patribus, qui eidem sententiæ omnes suffragabantur, ut fidem faciunt Balsamon & Zonaras in Canonem XVI. Apostolicum, quo apertè res ad eum sensum definiebatur. *Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis implicitus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter aut Diaconus, aut prorsus ex numero sacerdotali.*

Quod verò majorem meritò concitet admirationem, illud est, quod cum multò infestiores fuerint Græci quàm Latini secundis nuptiis, censuerint tamen iterata non esse conjugia, si eorum alterum ante baptisma sit initum. Verbis conceptis jubet Canon Neocæsariensis, 7., bigamum pœnitentiæ subjici: *Cum pœnitentia bigamus egeat.* Ideo & Presbyteros interesse verat conviviis secundò nubentium. Ancirana Synodus, *Can.*19., virgines, quæ à proposito suo desciverint, eidem pœnæ subjicit, ac bigamos. Denique Laodiceni Concilii Patres, *Can.*1., communioni bigamos non restituunt, nisi aliquandiu purgatos jejuniis & precibus, & tum quoque indulgentiùs eos tractari insinuant.

Quod verò magis stupeas, & quo ipsum etiam stuporem illum diluas causa ipsa est & origo tantæ Græcos inter & Latinos dissonantiæ. Græci enim animum maximè adjicientes ad eam incontinentiæ maculam, quæ plerumque & præfultrix est ad secundas nuptias & comes: existimarunt baptismo ablui eam, & culpæ maculam, & irregularitatem. At ex adverso Latini secundas nuptias persuasissimi licitas esse, nec culpam eis vel minimam inhærere, baptismo eam elui aut minui non censuere, quo sola eluantur peccata; eoque nec earum irregularitatem solvi. Ita Græci ex austeriori principio in mitiorem defluxere conclusionem: à Latinis verò ex clementiore de secundis nuptiis sententia durius aliquid conclusum est. Redeo ad Gennadium Græcorum doctrinæ affixum, æquè ut Hieronymum. Ejus hæc sunt verba de dogmatibus Ecclesiasticis. *Cap.*70. *Maritum duarum post baptismum matronarum, Clericum non ordinandum. Neque eum qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit; nec illum qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem in matrimonio sumpsit.*

XXIII. Nec pœnitebit hoc rursus observasse, ubi à Græcis bigamia ad pœnitentiam ablegati sunt, non eò id pertinere, ut aliquid culpæ illinerent secundis nuptiis. Sed persuasum illis erat, eam incontinentiam, cui medebantur secundæ nuptiæ, non omnino culpæ vacuam esse. Itaque pœnitentia indicebatur morbo incontinentiæ, non remedio, sive nuptiis etiam secundis. Contrà autem si Latini nec bigamis pœnitentiam præscriberent, nec bigamiæ irregularitatem baptismo ablui vellent: ne inde suspiceris tamen minus infensos eos fuisse incontinentiæ bigamorum: sed hanc quoque nuptiis condonantes, unum urgebant, ne Clero inscriberentur ii, quorum duplicatum conjugium infringeret atque debilitaret omnes illos præclaros conatus, quibus Clerici omnes conniti debent, ut laicos ad continentiam impellant. Luculentè omnino Augustinus in libello de Bono viduitatis: *Cap.*12. ait nec improbari à se secundas nuptias, & ægrè tamen ferre se dedecus duplicati conjugii. *Nec ullas nuptias adeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre.*

XXIV. Præclarè Epiphanius, *Hær.*48. *n.*9., tradit ab Ecclesia laudari virginitatem, & ad eam omnes invitari: approbari primas nuptias, tolerari secundas in Laicis, non in Clericis. Alibi, *Hær.* 59. *n.*4. 11., ait arceri bigamos à Clericatu, ea ipsa ratione, qua cœlibatus exigitur à Subdiaconis, & aliis superioribus Ordinibus, contemplatione & reverentia majestatis & sanctimoniæ Sacerdotalis. *Eo quod incredibilis est honor Sacerdotii & dignitas*: Denique cum urget necessitas, docet bigamos ordinari Lectores, idque eò fieri, quòd nulla ex parte Lector Sacerdotii sit consors. *Quippe Lector Sacerdos non est. Exposit. fid. Cath. c.* 21.

XXV. Etsi Chrysostomus suspicatus aliquando sit bigamos quos eliminat Paulus ab ordinatione, eos esse, qui repudiata priore conjuge alteram duxissent: eidem tamen irregularitati illos quoque innexos agnovit, qui è vivis abeunte priore conjuge alteram sibi copularent. Quin & ejus rei hanc allegat causam, quæ needum hactenus delibata fuit. Nimirum qui ita obduruerit ad priorem conjugem, ut ei defunctæ aliam superduceret, ei committendam non esse sponsam Ecclesiam. Addit & secundis ut plurimum ex conjugiis eas scatere rixas, sollicitudines & calamitates, quibus Clericos æquum sit esse prorsus expeditos. *Castigat impudicos Apostolus, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi. Nam qui benevolentiam nullam servasse deprehenditur defunctæ uxori* pros ten apelthouson, *quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Immo quibus criminibus non subjicietur in dies? Nostis enim profectò omnes, quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Nullam ergo subjectis occasionem præbere Præsulem vult. In Epist. ad tit. hom.*2. Sunt qui ea verba detorserint ad uxorem repudiatam: *pros ten apelthouson*; at verbis minùs ambiguis declaravit Theophylactus, de uxore præmortua capi illa debere.

XXVI. Origeni, *In Lucam hom.*17., visum est, ut à Clericatu bigamos abjicit Ecclesia, quin & bigamas ex albo viduarum honoratiorum: ita à summo & extremo Judice exturbatum eos iri, non à cælesti Hierosolyma, sed ab eminentioribus gra-

gradibus, quæ virginibus & continentibus destinantur. *Sicut enim ab Ecclesiasticis dignitatibus non solùm fornicatio, sed & nuptię repellunt: Nec enim Episcopus, vel Presbyter, nec Diaconus, nec vidua possunt esse digami. Sic forsitan & de cœtu Primitivorum immaculatorumque Ecclesia, qua non habet maculam neque rugam, ejicietur digamus.*

XXVII. Desinam in Theodoreto, qui ut se purgaret ab ordinatione Irenæi Episcopi, qui bigamus erat, ait, *Epist.* 110., celeberrimos Episcopos Alexandrum Antiochiæ, Acacium Beroeæ, Praylium Hierosolymæ, Proclum Constantinopolis, Episcopos Ponti Palæstinæ & Phœniciæ id genus ordinationes aut celebrasse ipsos, aut approbasse. Atque ita se consuetudini obsecutum esse. *Consuetudinem ergo secuti sumus.* Paucis illis exemplis, quę vel laudabili dispensationi, vel dissipationi Canonum damnabili imputanda erant, præscribi non poterat adversùs tot Conciliorum Canones, contra conspirantes Ecclesiæ Patres, contra Apostolum ipsum. Refert Epiphanius, *Hær.* 39. *n.* 5., Josephum illum meritis clarissimum, veritum ne conjecta sibi Episcopali sarcina & ordinatione, Ariani se nefariis suis partibus vindicarent, prævertisse eorum conatus, iterato conjugio, ut ordinari jam ne posset quidem. *Horum igitur metu alterum se matrimonium iniisse dicebat, quo se ab illa manuum impositione liberaret.* Idem ipse verò Epiphanius alibi, *Hær.* 48. *n.* 9. *hær.* 59. *num.* 4., demonstrat religiosissimè in Ecclesia Paulinam illam legem observatam fuisse, ne ad tres majores Ordines bigami adreperent. *Atque istud ipsum sacrosancta Dei Ecclesia cum omni provisione diligentiaque servat.* Ideo & Theodosius Imperator jussit Irenęum deponi, qui Episcopus Tyri ordinatus fuerat præter Canones Apostolicos, quibus bigami sacris summoventur muniis. *Post secundas nuptias contra Apostolicos Canones ordinatus est. Conc. Ephe. Par.* 3. *c.* 47. 48. Ex ipsius naturæ instinctu scaturisse primitus hanc legem & consuetudinem bigamos arcendi à Pontificatu, inde non temerè augurari forsan quis posset, quod non solùm Mosaycis & Christianis, sed & Gentilitiis institutionibus ita sanciretur, ita observaretur. De Gentibus fidem facit Tertullianus, *L.* 1. *ad uxo.*, nam de aliis jam satis superque dictum. *Sacerdotium viduitatis celebratum est, & apud Nationes, pro diaboli scilicet æmulatione. Regem sæculi, Pontificem Maximum rursus nubere nefas est.*

Cæterùm quæ hoc capite tractatæ sunt irregularitates conjunctim, propter cognationem quandam suam, conjunctim quoque sequentibus capitibus elucidabuntur, observata dumtaxat temporum distinctione.

CAPUT LXXIX. *P.* 2. *l.* 2. *c.* 19.

Irregularitas Eunuchorum & Energumenorum, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ & Hispaniæ Ordinibus interdicunt Eunuchis voluntariis & distortis.

II. Corporis vitia parvi fecerunt Græci.

III. Energumeni irregulares declarantur, & non semel promiscuè habentur cum Epilepticis & Lunaticis.

IV. Ea in re Concilia ipsis obsequuta sunt Scripturis, & ad ipsa earum verba sese accomodaverunt.

V. Cur alicubi jussum, ut sacrificanti Presbyter semper præsto esset, qui eo deficiente vices ejus suppleret.

VI. Narratio de Energumeno ea lege sanato, ut ad Ordines Sacros nunquam accederet.

I. EUnuchi spontanei, tanquam audaciores sui homicidæ, irregularium classi ascribuntur à Concilio Toletano IV. ut suprà diximus, eique unà sociantur, quibus quæ demumcumque membra corporis amputata sunt. Harum irregularitatum prima manat ex crimine, secunda ex detruncatione vel fortuita, vel naturali. Hujus irregularitatis meminit & Aurelianensis III. Synodus. *Can.* 6. *Aut simus corpore.* Sicut & Gregorius Magnus: *L.* 1. *Ep.* 21. *Vel in qualibet corporis parte vitiatus.*

II. Minimum verò momenti videntur Græci posuisse in his corporis vitiis. Vide enim, ut Joannes Presbyter Antiochenus quodam verborum compendio complexus sit tres Canones Apostolicos, ubi agitur de hac re: *Eunuchum dummodo se ipsum non exsecuerit, si Episcopatu dignus sit, non esse rejiciendum; neque verò claudum, aut unoculum, præterquam si surdus, aut cæcus sit, ne Ecclesiæ munia impediantur.* Ea est sententia Canonum Apostolicorum XII. LXXVII. LXXVIII. *Bibl. Juris Canonici pag.* 503

III. Huic irregularitati illa assuetur, quæ Energumenos amplexatur. Hanc enim illi subtexuit Concilium Aurelianense III. *Can.* 6. *Vel qui publicè aliquando arreptus est.* Obmutuit hic Concilium Toletanum IV. quòd rariuscula tunc forsan occurrent exempla. At copiosè de Energumenis Concilium Toletanum XI. *Can.* 13. à quo hæc seu irregularitas seu ægritudo, promiscuè penè habita cum sontico morbo; quasi aut semper, aut plerumque Epileptici idem essent & arreptitii; hisque se corporeis morbis insinuaret quædam occulta dæmonum contagio. En ipsa Canonis verba, necessariò hic inserenda. *Brue quidem majorum regulis definitum est, ut à dæmoniis aliisque similibus passionibus irretitis, ministeria sacra tractare non liceat. Cui præcepto, consensu rationis adhibito, id communiter definimus, ut nullus de his, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel Sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscussi se divinis ingerant Sacramentis. Exceptis illis qui variis corporum incommoditatibus dediti, in ejusmodi passionibus in terram approbantur elisi. Qui tamen & ipsi tandiu erunt ab officii sui ordine & loco suspensi; quousque unius anni spatio, per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæmonum alieni.*

IV. Hanc porro hujus Concilii Præsules doctrinam ex ipso Evangelico contextu mendicaverant, ubi exitiales quædam corporis ægritudines, membrorumque debilitates malignorum spirituum afflatui, quin imnò & insinuationi imputantur. *Matt.* 9. 32. *Obtulerunt ei hominem mutum & dęmonium habentem, & ejecto dæmonio locutus est mutus.* Et *Lucę* 11. 14.: *Erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Quasi dęmonium non author dumtaxat morbi, sed morbus ipse fuisset. *Spiritum infirmitatis.* Sed longè plures ejusmodi ægritudines videtur Matthæus ascribere dæmoni insidenti, vel obsidenti. *Obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dęmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos. Matth.* 4. 24. Lunaticus qui Epileptico morbo sæpè corripiebatur, qui mutus, qui surdus idem erat, his afflictabatur malis omnibus insessione illius dæmonis, quo lancinabatur, & cujus infestationes his se maximè prodebant morbis. *Accessit homo dicens, Domine miserere filio meo, quia lunaticus est & malè patitur, nam sæpe cadit in ignem & crebro in aquam, &c. Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, &*

cu-

curatus est puer. Matth. 17. 14. Eadem verò narratio eis verbis apud Marcum contexitur, ex quibus planum fit, totam illam ægritudinum congeriem non esse inspiratam nisi contagio quodam & afflatu dæmonii. *Dixit unus de turba, Magister attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum, qui allidit eum, & spumat, & stridet dentibus & arescit, frequenter eum in ignem & in aquas misit, &c. Comminatus est Jesus spiritui immundo dicens, Surde & mute spiritus, exi ab eo, &c. Marc.* 9. Incubatione ergo quadam dæmonis misellus puer fiebat surdus, motus, lunaticus & epilepticus. Nec aliter apud Lucam dæmones, morbique quasi in unum conflantur. *Mulieres quæ erant curatæ à spiritibus immundis & infirmitatibus. Luca* 8. 2. Denique quæ ab annis duodeviginti mulier toto corpore curva & dejecta in terram erat, fanari non potuit, nisi ejecto dæmone, cujus vi & infestatione ita deprimebatur. *Mulier quæ habebat spiritum infirmitatis, annis decem & octo, & erat inclinata, nec poterat omnino sursum respicere, &c. Respondens Dominus dixit, Hanc filiam Abrahæ, quam alligavit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo isto, die Sabbathi. Ibidem* 13. Si idem fecere, si eadem verba usurpavere Toletani Patres atque Scriptores Evangelici, uno & eodem spritu animati fuere.

V. Eodem in Concilio proximo Canone 14. agitur de Presbytero facris operante, qui cum interim possit aliqua corporis, vel etiam animi perturbatione corripi & elidi, providè præcipitur, ut præsto sit semper alius Presbyter quispiam, qui ejus vicem supplere possit, si quo eum deliquio deficere contingat. *Habeat quisquis ille cuneus Dei atque sacrificans, post se vinci solaminis adjutorem: ut si aliquo casu, ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus.*

VI. Sed quod ad veros Energumenos, permirum prorsus est, quod narrat Gregorius Magnus in Dialogis, *L.* 2. *c.* 16., de juvene Clerico, quem corripuerat dæmon, & qui eo vinculo solutus est à Beato Benedicto, eademque opera jussus, ne unquam ad Sacros Ordines accederet; alioqui fore, ut à molestissimo rursus hospite, & dominatore invaderetur. *Cui sanato præcepit dicens, Vade, & posthac carnem non comedas, & ad Sacrum Ordinem nunquam accedere præsumas. Quocumque autem die ad Sacrum Ordinem accedere præsumpseris, statim juri diaboli iterum mancipaberis.* Cohibuit aliquandiu is terror Clericum; at lapsu temporis, quasi dilapsa pristinæ calamitatis memoria, permolestè ferens juniores Clericos jam sibi in dies anteferri nunc hos, nunc illos ulteriori ordinatione: *Cum priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in Sacris Ordinibus cerneret.* Ordinanti Episcopo ordinandum se exhibuit, & illico invasit eum Spiritus nequissimus, quo ad ultimum usque vitæ diem afflictatus est.

CAPUT LXXX. *P.* 2. *l.* 2. *c.* 20.

De Bigamis in Oriente & Occidente fæculo VI. VII. & VIII. Item de Filiis illegitimis.

I. Bigami in Hispania majoribus prohibiti Ordinibus, quandoque & minoribus. Varia genera bigamiæ. Cur post Clericorum mortem non sinebantur eorum viduæ rursum nubere.

II. III. Eadem observantur & in Gallia Conciliis.

IV. Et in Italia pariter ex Gregorio, ubi Clericorum suorum priores conjuges videntur induisse religionis habitum, quem abjicere non possent conjuges viduatæ.

V. In Oriente leges eadem vigebant; nec ferè ratio habebatur nisi incontinentiæ in hac disciplina parte.

VI. Summa austeritas & dispensandi parcimonia in bigamie.

VII. VIII. De illegitimis & de filiis Presbyterorum. His affixa non est irregularitas, nisi post annum Christi millesimum. Varia ejus rei argumenta.

IX. De filiis Presbyterorum in Oriente.

I. PRoximi sequuntur bigami in Concilii Toletani IV. irregularitatum recensione. Iis non interdicit Hispalensis Synodus, *Can.* 4., nisi Diaconatu & superioribus Ordinibus. *Nec ultra provehi ad Diaconi Ministerium, qui contra divina atque Ecclesiastica jura instituti reperiuntur.* Clero prorsus omni eos ejecerat Concilium Girundense: *Can.* 8. *Si quis de laicis, post uxorem, uliam cujuscumque conditionis cognoverit mulierem, in Clero nullatenus admittatur.* Quibus verbis designari videntur illæ, quæ in Concilio Toletano IV. dicuntur cuncubinæ, quòd quanquam verè uxores essent, nulla tamen nuptiarum solemnitas intercessisset, propter quandam fortis inæqualitatem, nec proles inde orta solemnibus filiorum privilegiis uteretur.

Apertissimè quoque Concilium Tarraconense, *Can.* 9., innuerat, legi bigamiæ vel minusculos subjici Clericos, cum Lectores & Ostiarios præceperat ab uxoribus suis omnino & in perpetuum segregari, si quæ earum adulterio essent infamatæ. Si bigamus enim habetur, qui impudicam ducit: quid qui prostitutam non abjicit? *Si quis Lectorum adultera mulieri voluerit misceri, vel adhærere consortio, aut relinquat adulteram, aut à Clero habeatur extraneus. Similis sententia Ostiariorum manebit sebolam.* Posset tamen cuipiam videri in maritos redundasse flagitium & infamiam adulterarum, eisque irregularitatem affricuisse, sicut ait Hieronymus. *In c.* 1. *Ep. ad Titum.* Patrem arceri ab Episcopatu eum, qui liberos habeat incontinentiæ ergo infamatos. Quomodo enim corripiet emendabitque cæteros, si ne in filios quidem ausit, vel possit? *Sed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi sumus. Quâ enim libertate possumus alienos filios corripere, & docere, qua rectu sunt, cum nobis statim possit, qui fuerit correptus, ingerere, Antè doce filios tuos?*

II. Agathensi quoque Concilio, *Can.* 1. & 43., consultius visum est, mitigare austeritatem priscorum Canonum, idque bigamis indulgere qui jam Diaconatu, jam Presbyteratu ordinati essent, ut honore & sede Ordinis sui gauderent, muniis non fungerentur: *Ut qui hoc usque ordinati sunt, habitâ miseratione, Presbyterii vel Diaconatus nomen tantum obtineant, Officii verò Presbyteri consecrandi, & ministrandi hujusmodi Diacones non præsumant.* Ex quo & illud elicitur, minorum Ordinum ne functiones quidem bigamis prohibitas fuisse. Quod rursum dilucidius fit ex Concilio Aurelianensi IV. *Can.* 10., quo annua suspensione percellitur Episcopus, si bigamum Diaconatu, vel Presbyteratu initiet: nulla cæterorum Ordinum mentione habita: ut quos nec Paulus bigamiæ legi illigasset, nimirum suo ævo raros adhuc, ut mollissimè loquar. Sunt & alia Concilia complurima, in quibus idem observetur. *Epao. c.* 2. *Arelat.* 4. *c.* 3. *Aurel.* 3. *c.* 6.

III. In his verò Conciliis nihil differunt bigami à conjugibus Bigamarum. *Bigami, aut internuptarum, vel renuptarum mariti.* Propterea quod dedecus incontinentiæ ab uxore in maritum respergere-

geretur: itaque qui bigami ducebat, bigamiæ applaudere videbatur. Eò adductæ sunt Synodi plures, ut Clericos minores ab adulteris uxoribus æterno divortio sequestrarent; utque Clericorum viduas ne finerent novis implicari nuptiis; si rursum nuberent, sejungerentur ab impiis Clericalis sanctimoniæ contaminatoribus, vel excommunicatione plecterentur. *Si se cuicunque mulier duplici conjugio, Presbyteri, vel Diaconi relicto conjunxerit, aut castigati separentur, aut pari excommunicatione plectantur.* Ita decrevit Concilium I. Aurelianense, *Can.13.*, cui subscripsit & Epaonense. *Can.32.* Accessit & Matisconense II. *Can.16.*, quoad viduas Subdiaconorum, Exorcistarum & Acolythorum.

Non injuria mirabitur quis, cum per tam multas Synodos liceat bigamos minoribus exornari Ordinibus, quid causæ sit, ut non finantur minorum Clericorum viduæ nuptias iterare. Sed illud forsan reponi potest, ordinatione impositam esse continentiæ eam legem, quæ utrumque conjugem à secundarum saltem nuptiarum incontinentia cohibeat. Irregulares in Concilio III. Aurelianensi, *Can.9.*, declarantur, qui conjugem duxerint, & postea concubinam. Dixi jam concubinas has in numero fuisse legitimarum conjugum, sed minus solemniter ductas. In his verò omnibus non dissimulamus alios alias in diversis Ecclesiis usus & Canones obtinuisse.

IV. Gregorius Magnus *L.1. Epist.25.* Ordinibus summovet bigamos, omnesque eos, quorum prima & unica conjux virgo non fuisset. *Nec bigamum, nec qui virginem non est sortitus uxorem.* Probabile sacros ab eo tantum Ordines occludi. Eum enim sibi limitem defigit in Epistola ad Brunechildem Reginam. *L.11. Ep.8. Similiter de quodam digamo requisiti, An ad sacrum Ordinem potuisset accedere: Juxta Canonicam regulam omnino vetuimus. Absit enim ne vestris temporibus, in quibus tam multa pia ac religiosa agitis, aliquid contra Ecclesiasticum institutum fieri permittatis.* Cum vita excessisset Siciliæ Diaconus, quæ ejus conjux habita fuerat, alteri nupsit. Rescripsit Gregorius, *L.11. Ep.62.*, ut sejungerentur, si ante Diaconus verè eam duxisset; alioqui nil molestiæ inferretur. Erat autem non paulò probabiliùs, conjugem eam Diaconi nunquam fuisse, tum quòd virgo jam non esset, cum in domum venerat Diaconi: tum rursus quòd religionis habitum non induisset, cum Diaconi celebrata fuerat ordinatio. *Dicens ate virginem illam ad eam venisse, denique nec religiosam mutasse vestem, postquam ille in Ordine sacro promotus est.* Et ea forsan religiosa vestis has fœminas alienabat à secundis nuptiis, etiam tum cum Clericus conjux obiisset. Cui rationi accedere poterat & alia ratio ab incontinentia petita.

V. Nec minus abhorrebant Græci à Bigamorum Ordinatione. Justinianus Imperator id argumenti executus est omnium præstantissimè, ubi de Episcoporum ordinatione verba facit. *Et neque uxori copulatus, sed aut in virginitate degens à principio; aut qui uxorem quidem habuerit, sed ex virginitate ad eam venientem, & non viduam, non sejunctam à viro, neque concubinam. Nov.6. c.1.* Easdem mox leges sancit Presbyteris & Diaconis, illudque disertè confirmat, quidquid istud est legum & constitutionum, uni maximè impendi castimoniæ & puritati, qua sacros ministros necesse sit effulgescere. *Nihil enim sic in sacris ordinationibus diligimus, quàm in castitate viventes, aut cum uxoribus non cohabitantes, aut unius uxoris vir qui vel fuerit, vel sit, & ipsius pudica, atque ex virginitate, Cap.5.* Addit, castitate ceu fundamento niti & firmari virtutes omnes sacerdotales. *Primum principium & fundamentum manifestum secundùm divinas regulas residua virtutis.* Denique ubi gravissima ingruit necessitas, tum demum conceditur, ut Lectores bigami ordine suo fungantur, septo aditu ad superiores quoscumque. Roborantur hæc decreta Justiniani ejusdem altera Novella 123. *c. 12. 14.*, qua præcipitur Episcopus gradu & dignitate moveri, si in ordinandis Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis nequedum conjugatis, non compellat eos incorruptam posthac profiteri continentiam, & inviolabilem abstinentiam conjugii. Denique testatum facit Justinianus, *Nov.137. c.1. 2.*, has à se non edi Constitutiones, nisi ut novo quodam vigore sacros Canones corroboret. *His igitur qua sacris Canonibus definita sint, insistentes, &c.*

VI. Jam ergo minùs stupebimus, si tam difficiles in posterum erant dispensationes de bigamia. Joanni Eleemosynario Episcopo Alexandrino magna auri argentique copia eo tempore offerebatur, quo extrema inopia pauperes conflictabantur, ea conditione, ut bigamum fineret Diaconum ordinari. Sanctissimus Pontifex donum & dispensationem abnuit, certus Deum nulla re Ecclesiæ suæ defuturum, quandiu constanter leges & Canones Deificæ disciplinæ observarentur. *Vita Joann. Eleemosyn. c.12.* Nec minor vel obscurior fuerat Gregorii Magni constantiæ gloria, cum Theodorico Rege & Brunechilde Regina per Epistolas & per Oratores orantibus enixissimè, ut cum bigamo dispensaret, ad hujusmodi preces penitus obsurduit, ut ex ejus Epistola ad Brunechildem patuit.

VII. Venio ad eos qui defectum natalium patiuntur, & ad filios Presbyterorum, quibus constat nullam adhuc fuisse asperam irregularitatem. Nonnisi post annum demum millesimum hæc disciplinæ sacræ invecta est irregularitas ad Ordines & ad Beneficia. Ejus rei origo infrà vestigabitur. Unum hîc observari operæ pretium est, nec in Conciliorum hactenus, nec in Pontificum Constitutionibus, quibus irregularitates, vel singulæ, vel complures recensitæ fuere, ne verbo quidem uno perstrictam fuisse irregularitatem, vel spuriorum, vel filiorum Presbyterorum. Si non vacillat suprà memorata Genebaudi Laudunensis Episcopi narratio, argumenti in ea satis est, ut hæc tunc irregularitas intelligatur nihil habuisse loci. Qui enim ex Laudunensis hujus Episcopi lapsu ortus est filius, cui ex natalium dedecore nomen fuit *Latroni*, nihilominus in Episcopatu ei successit. Polycrates Ephesinus Episcopus in Epistola ad Victorem Papam data, testificatur ipsemet se octavum suæ stirpis esse, qui ejus Ecclesiæ clavum rexerit. *Fuerunt septem omnino ex cognatis meis Episcopi, quibus ego octavus accessi.* Hæc Eusebius. *l.5. c.24.* Alibi verò ostensum à nobis est leges Imperatorum & Canones Conciliorum per priora sæcula in id conspirasse, ut in Clerum semper sufficerentur Clericorum filii aut cognati. In Concilio I. Aurelianensi, *Anno 511. c.4.*, prohibitum injussu Regis ne sæculares Clero insererentur: sed Clero tunc dicabantur, qui patre avoque Clerico nati essent. *Nullus sæcularium ad Clericatûs officium præsumatur, nisi aut cum Regis jussione, aut cum Judicis voluntate, ita ut filii Clericorum, id est, patrum, avorum ac proavorum, quos supradicto ordine parentum constat observationi subjunctos, in Episcoporum potestate ac districtione consistant.*

VIII Disputatur à nobis alibi de necessitate consensûs Principum, ut Clero quis inscribatur. Hujus verò Aurelianensis Canonis pars posterior perspicuè demonstrat filios parentibus avisque successisse in Ordines & functiones sacerdotales, nullo obice irregularitatis tunc amoliendo. Multi Pontifices Romani à prioribus Pontificibus legitima successione orti sunt, ex conjugio ante ordinationem prognati. Sylverius Hormisdæ filius fuit ex Libe-

berato. Agapetus ortus erat ex Gordiano Presbytero, teste Anastasio. Gregorii Magni pater nepos erat Felicis Papæ.

In Concilio Toletano IX. actum est de filiis Clericorum sacrorum, post eorum ordinationem natis ex legitima prius conjuge. Successione paterna hic spoliantur, servique addicuntur Ecelesiæ, cujus ministerio parens illigatus erat. Verùm hæc erat peculiaris Hispaniæ consuetudo, qua non tenebantur nisi Clericorum filii post parentum ordinationem nati, quales hìc illegitimi pronuntiantur. Inter Francos cum ne regno quidem arcerentur illegitimi, facilè suspicor nec sacerdotii fuisse exortes & irregulares.

IX. In Oriente cum libera essent Presbyteris conjugia, non poterat degener aut irregularis videri proles, quæ inde gigneretur. Damnati sunt in Trullana Synodo Armeni, qui ad Clericatum solos evehebant Sacerdotum filios, vel aliorum Clericorum. Ita enim natalibus dabant, quo donandæ erant virtutes. Præcipit Synodus, ne eliminentur sacerdotio, qui virtute & meritis ei gerendo non sint impares. *Can.32.*

CAPUT LXXXI. *P.3. l.2. c.15.*

Irregulares filii Presbyterorum, illegitimi, bigami; sub Imperio Caroli Magni.

I. Græcorum Presbyterorum filiis legitimis nulla illinitur irregularitas.
II. Similiter habet in Ecclesia Latina.
III. Filii illegitimi in Occidente irregulares.
IV. Nequaquam in Oriente.
V. In Græcorum bigamiam aliqua adnotantur.
VI. Et in maritos adulterarum.
VII. Clericorum minorum bigamia.
VIII. Græci recentiores plurimum remisere de rigore prisco bigamos.
IX. Cur non possint nubere viduæ Clericorum majorum.
X. Cum Maritus in Monasterio profitebatur, poterat uxor alteri nubere, non verò cum Clero majori ascribebatur.
XI. In Occidente etiam Clerici majoris vidua nubere non poterat. Observationes Agobardi in bigamias secunda classis.

I. Superiori jam capite diximus nihil irregularitatis illitum fuisse apud Græcos filiis Presbyterorum, quin damnatos in Concilio Trullano Armenos, qui Clericatum intra ipsas Clericorum familias circumscriberent: quòd is usus Levitico magis concineret Sacerdotio, quàm Christiano. Hoc certè Canone non excludebantur Clericorum filii, sed cavebatur, ne cæteri excluderentur omnes Athenis narrat Balsamon, & urbibus in aliis quibusdam conqueri solitos Episcopos de filiis Clericorum, qui vi Ordines extorquerent sibi, citra peritiæ & pietatis examen, quasi carnali successione obtingeret cælestis hæc hæreditas.

II. Ne in Ecclesia quidem Latina irregulares erant Sacerdotum filii, dummodo ante ordinationem geniti fuissent. Ideo & Ratherius Veroniensis Episcopus in eos tantùm invehitur Presbyteros, qui sua in eos transfundebant beneficia, quos in sacerdotio genuerant. *Presbyter aut Diaconus cum uxorem legitimam habere non possit, si filium de ipsa fornicatione, aut quod pejus est, adulterio genitum, facit Presbyterum, &c., Spicil. tom.2. pag.140.*

III. Quoad illegitimos, cum Arnulphus Lotharii Franciæ Regis frater Episcopus Remensis creatus fuisset, & cum novo Rege Hugone Capetio graves suscepisset inimicitias, exauthorari illum Hugo curavit in Concilio Remensi, quòd ex concubina ortum duxisset. *Dicens non debere esse Episcopum, natum ex concubina.* Enitente post tamen Romano Pontifice restitutus est Arnulphus, & rescissa sunt omnia Concilii hujus Remensis Acta. *Du Chesne To.3. p.353. Conc. Aimo Egmard.* De Genebaudi filio Latrone ex Flodoardo. *Flodoard. L.1. c.14.* suprà jam diximus, quem ei in Episcopatu successisse ferunt, quanquam in Episcopatu genitum.

In Concilio verò Meldensi anno 845. arcentur Ordinibus ii etiam qui ex concubina geniti sunt, quam quis postea legitimo matrimonio sibi copulavit. *Filii verò ex ejusmodi vituperabili conjunctione ante conjugium etiam minùs laudabile procreati, ad Ecclesiasticam dignitatem nulla modo provehantur, nec de tali conjugio generati Ecclesiasticis Ordinibus applicentur, nisi fortè eos vel maxima Ecclesiæ utilitas aut necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet. Can.64.* Videntur porrò hoc Canone omnino Ordinibus excludi, qui nati vel concepti antè sint, quam legitimum connubium celebraretur, quòd postea tamen celebratum sit; quin immo ne ii quidem qui hinc postea exorti sint, admitti, nisi ex ea dispensatione, quam extorqueat Ecclesiæ necessitas.

Hunc Canonem postquam allegavit Regino; *L.1. De Ec. discip. c.418.* eumque lege Romana communiit, quæ nothis infamiam inurit: hinc exprimit rationem hujus irregularitatis: quòd nolit Ecclesia sacras dignitates sua iis patere, qui in seculo insigni laborent infamia. *Eos itaque quos publica leges non admittunt, sed velut infamia maculis respersas respuunt, & quasi degeneres despiciunt, Ecclesiastica dignitas nullatenus recipit; præsertim cum nihil maculosum Deo ritè possit offerri, vel ejus servitio applicari.*

IV. Magis exorabiles fuere Græci in hoc natalium defectu condonando. Patriarcha Nicephorus in Orientali jure aditum ad sacros Ordines aperit illegitimis, perinde ut & natis ex secundis tertiisve nuptiis. *Qui ex concubina & scorto, & ex digamis aut trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant & sint sacerdotio digni, ordinentur. T.1. p.196.* Adduditabatur etiam nonnunquam de iis qui ex secundis tertiisve nuptiis nati essent, quanquam nunquam non secundùm eos pronuntiaretur. Quin Nicetas Heracleæ Metropolitanus promoveri posse respondet, eos qui quartis ex nuptiis orti sint; atque hanc universim promulgat regulam nihil filiis præjudicare posse parentes. *Parentes ei non præjudicant. Ibid. p.310. 392.* Expressissimè denique Balsamon diffinit, illegitimos filios nulla attingi irregularitate: quòd enim penes matrem tota sit culpa, nulla debeat in filios innoxios pœna retorqueri. *Sed & qui ex ancillis nati & donati libertate, parique modo qui ex concubinis geniti, non vetantur sacrari. Matres enim eorum pœnis scortantium obnoxiæ fuerunt; ipsi autem nihil deliquerunt; quamobrem nec pœnie subjiciuntur, ut reliqui igitur homines, qui nihil deliquerunt, honorem sacerdotalem secundùm Canones consequentur & ipsi.*

V. De bigamis qui hìc occurrunt, contexatur nunc sermo. Bigamis annumerat Harmenopulus eos, qui altera sibi desponsata alteram ducunt; sicut & eos qui alterius ducunt sponsam. Michael Cerularius Patriarcha Presbyterum deponit, qui uxorem adulterii convictam non repudiat: ubi verò illam repudiat, dotis bessem vindicant sibi communes liberi, reliquum secum ipsa avehit in Monasterium, in quod compingitur traditurque. *Sacer-*

dos

dos qui noverit uxorem suam adulterio pollutam, si eam expulerit, à munere suo non arcetur; sin receperit, sacerdotium amittit. Dotis autem, quam per adulterium cognita Sacerdotis uxor marito attulit, duo trientes pro nato utrisque filio retinebuntur, reliquus ipsi concedetur, ei tribuendus Monasterio in quo tondebitur. Plurimæ ab Alexi Comneno editæ sunt Constitutiones, ut sponsalibus eadem penè vis & authoritas conciliaretur, atque nuptiis quoad bigamiam, dummodo puella septennis esset. Id verò manabat ex sponsaliorum per preces Ecclesiæ consecratione. *Non enim ipsa conjunctio, sed qua precum interventu fit consecratio, sponsalia pro nuptiis haberi facit. Juris Orien. pag. 17. 253. 511. 512.*

VI. Referuntur à Photio in Nomocanone. *Tit. 1. c.32.* Conciliorum decreta, quæ eorum ordinationes prohibent, quorum uxores adulterio fuerint inquinatæ; additurque civilibus etiam legibus mulctari eos omnes, qui adulteras conjuges domo non ablegant. *Lex quoque civilis omnes qui suas uxores in adulterio deprehensas non dimittunt, punit.* Quin & addit Lege Codicis maritum declarari suæ conjugis lenonem, nisi eam repudiet, non leviusculis suspicionibus aspersam, sed certis convictam documentis. *Lex Codicis dicit eum esse lenonem, qui suam uxorem adulterio pollutam non dimittit, non tamen is qui solùm suspicatus est.* Fidem tamen facit Photius suo ævo eam austeritatem obsolevisse, & posse jam maritum uxorem repetere, & Monasterio abducere, in quod contrusa fuerat. *Hodie autem post condemnationem potest maritus suam adulterio pollutam uxorem ex Monasterio recipere, convenienter Novella de repudiis.* Prosertur à Balsamone. *Ibi. & in Can.8. Neocæsar.* Lex civilis Basilicorum, qua biennium marito conceditur, quo possit uxorem revocare à Monasterio: Verùm ad Laicos solos id pertinere; qui enim Presbyter adulteram revocaret domum, vel qui adulteram duceret, is & bigamus & irregularis foret.

VII. Alibi testatur Balsamon, *In Can.17. Apost.*, subesse iisdem legibus & pœnis bigamiæ Clericos etiam minores, quanquam faciliorem veniam & dispensationem consequerentur. *Quomodo autem multi Lectores, qui digami fuerant, in suis gradibus conservati, & per Archiepiscopalia pittaria ad majores gradus promoti sunt, ignoro.* Alibi verò *In Can.69. Basilii*, docet Lectores ipsos & Subdiaconos irregulares fore, si conjugio sibi copulassent eas quibuscum antea fornicati fuerant; ut non tantùm ad ulteriores Ordines eluctari jam non possent: sed ne eos quidem exercere, quos jam suscepissent. Qui verò priore conjuge vita abeunte aliam ducerent, eos pro bigamis habitos, & abdicatos fuisse Ordinibus superioribus, si eos jam essent adepti: iis interdictos verò, si in minoribus adhuc agerent. Ideo & confitetur Novellis Justiniani deponi Clericos majores omnes, si bigamiæ se innodarent; lectores Clericatu exui, si ante Clericatum bigami fuissent: si autem jam Clerici ordinati, postea alteram conjugem, aut viduam ducerent, tum non Clericatu eos ejici, sed Ordinibus superioribus excludi. Quod autem dixerat de dispensationibus quas Archiepiscopi darent: fatetur non eo illas pertinuisse, ut Diaconatu exornarentur, vel Subdiaconatu; sed *Officia* ut quædam exercerent Ecclesiastica, unde commodius & pinguius sustentarentur. *Officia sunt honores, & victus subministrationes. In Supplem. pag.1110.*

VIII. Adnotat autem alibi idem interpres Canonum relaxationem aliam, quæ inoleverat circa bigamiam, à qua usque adeo alienos esse Clericos præcipiebant Canones, ut ne nuptialibus quidem bigamorum conviviis interessent. Atqui sua ætate author est Balsamon, *Ibidem pag.1126.*, interfuisse Episcopos epulo Imperatoris alteram conjugem ducentis; nihil jam pœnarum canonicarum bigamis infligi: communione eos non suspendi, aut eam incunctanter à Cartophylace pœnam relaxari. *Quia autem videmus offendi aliquos, eo quòd nullus eorum, qui secundum matrimonium contraxerunt, aliquando puniatur, nec iis Sacramentorum participatio impediatur, sed potius Chartophylacis Pittacium permittatur. Vidimus autem & Patriarchas & alios Antistites, comedentes cum Imperatoribus, qui secundas uxores ducunt.*

Enititur tamen Balsamon eam Canonum incuriam eo obumbrare colore, quod promulgato Unionis Edicto *Anno 921. Vide & Zonaram, in Can.7. Neocæsar.* Leo Philosophus Imperator, secundas nuptias exæquasset primis, quartis omnino vetitis sub interminatione excommunicationis; & ne tertias quidem indulgens, nisi certis quibusdam causis intervenientibus. Nemo nescit ubi Imperatoris legibus anathemata, & cæteræ id genus illigantur pœnæ Ecclesiasticæ, ex eo id fieri, quod eæ leges Synodalium Canonum executrices sint & vindices. Adde quod pars non minima Constitutionum Imperialium Constantinopoli editarum, promulgatio quædam fuerit Decretorum Synodalium Patriarcharum Regiæ ejus Civitatis.

IX. Redeo ad Clericos majores & eorum conjuges, quibus leges bigamiæ potissimum imminebant. Nec enim defunctis Presbyteris poterant eorum uxores in alias lascivire nuptias: propterea quòd cum eo qui Deo sacer esset, in unam carnem semel conflatæ cum essent, ad ipsas quoque ea permanebat consecratio, quæ profano ac novo conjugio conspurcanda non esset. Similiter & Presbyteri, cum Sacerdotio vel abibant, vel abdicabantur, non poterant tamen iterata inire conjugia, propterea quod consecrata Deo & Altaribus corpora sua jam non poterant revocare, aut ad profanos usus convertere. *Nec Sacerdotum uxores, sicut nec qui sunt Sacrati, Sacerdotium renunsantes, permittuntur vivere, ut laici, & secundo matrimonium contrahere. Sacerdotum enim uxores unum corpus & una caro Sacerdotalis per legitimam Sacerdotii conjunctionem appellata, & ea de causa veluti consecrata, non profanabuntur per secundas nuptias. Sacerdotes autem qui semel secundas nuptias, eo quòd sunt Deo consecrati, rejecerunt, & Deo hoc utique professi sunt: non sinentur per carnalem cupiditatem Sacerdotalem dignitatem repudiare, & quam Deo fecerunt professionem infirmare, & carnali libidini servire: sed etiam si semel Sacerdotium renunciaverint, corpora sua quæ sunt Deo semel consecrata, prohibebuntur secundis nuptiis profanare. Balsam. in Can.44. Basilii.*

X. Quærit alibi Balsamon, cur citra conjugis assensum possit vir profiteri in Monasterio, non possit autem Episcopatu inaugurari. Respondet autem ex eo id proficisci, quòd cujus maritus vitam complectitur in Cœnobio Monasticam, illi sospes & illibata constet postea libertas alteri nubendi: non ita verò rem se habere in ea, cujus vir Episcopalibus infulis decoratur. Ex quo rursus infert Balsamon, eo ipso quo assentitur uxor maritum suum Episcopum inaugurari, assentiri quoque, ut & ipsa radatur, & in Monasterium abdatur. *Quoniam autem per consecrationem divortium eligit, per tonsuram cogetur separationem perficere, & non ludere, ubi non est ludendum.* Addidit & intutum fore & pudibundum, si hæ matronæ Monasteria incant, & nec sæcularem ponant vestem, nec regulam profiteantur. Solæ enim impudicæ mulieres in Monasteria ita recondantur, ut vestem non mutent. Hinc autem facilè intelligis emarcuisse Novellam Justiniani eam, qua eligi vetabantur Episcopi, quibus uxor esset & liberi, tametsi

ea

ea in Basilicis radiaret. Contrà antem vignisse contrariam Leonis Philosophi Novellam.

XI. Vetuit & Vermeriense Concilium anno 752. nequis Presbyteri viduam asciseeret sibi uxorem. *Quia reprehensibile est, ut relictam Sacerdotis alius homo habeat.* Can.3. Concilium Romanum anni 743. *Can.5.* sub Zacharia Papa viduas Presbyterorum & Diaconorum eo loco habuerat, quo sanctimoniales professas; si quæ enim earum nuberent, separabantur ab adulteriois maritis, & pœnitentiæ subjiciebantur.

Claudet boc caput Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis, *L. De dispensat.*, à quo scitè observatur, cum bigamos non pronuntiaverit, nec exeluserit Paulus, nisi primæ classis, qui alteram conjugem verè duxissent: hinc non temerè conjectari reliquas bigamiæ & irregularitatis species Ecclesiam à lege Mosayca mutuò accepisse. *Videtur mihi, ut interrogare studeas, unde Patres doceant, non posse quemquam ad Sacerdotium promoveri, si viduam, vel repudiatam, sive meretricem, & ut compendiosius dicam, non virginem in conjugium sumpserit, etiamsi secundùm Apostolum unius uxoris vir esse doceatur. Cumque boc in novo non potuerint demonstrare, fateantur necesse est decreto veteri contineri. Neque boc solum, sed & multa forsan hujusmodi.*

CAPUT LXXXII. *P.3. l.2. c.16.*

Irregularitas Eunuchorum, Mutilorum, & Energumenorum sub Imperio Caroli Magni.

I. Cur in Collectionibus Canonum cruenta quadam sint leges.
II. Irregularitas Eunuchorum in Ecclesia Latina.
III. De mutilis, truncis, cacis, &c.
IV. In Ecclesia Graca surdi caci, aliique mutili, irregulares non sunt, nisi ad eas functiones, quas exercere omnino non possunt.
V. Ne morbi quidem causa sinunt cuiquam virilia abscindi.
VI. De Energumenis.

I. IRregularitas Eunuchorum eadem hac ætate media fuit, quæ antiquitus. Consarcinationi suæ inseruerit Regino. *L.2. c.*88. 89. Romanam legem, qua capite plectuntur, qui virilia cuiquam amputarint, turpibus, aut vilibus adducti rationibus. *Qui hominem libidinis, aut negotiationis causa castraverit, castrandumve tradiderit, sive servus, sive liber sit, capite plectatur.* Sed ibidem ille eam Regulam suggerit, & commendat, quæ ad omnes valeat Canonum Collectiones, his non inseri leges has cruentas, nisi ut inde conjiciatur, cujusmodi pœnitentiæ addicendus sit reus. Consentiebat enim eatenus lex Canonica Romanæ, quod ubi hæc capite truncabat, illa publicam indicebat pœnitentiam. *Hoc totum idcirco ex lege Romana posuimus, ut Sacerdos ex lege perpendat modum pœnitentia in talibus transgressionibus. Canonica enim authoritas cum lege Romana ex maxima parte concordat.*

II. Fuit tamen ubi animi dubius penderet Hincmarus, vir juris Canonumque peritissimus, ut nemini noo est exploratum, in Presbytero, qui ejusmodi truncatione in seipsum sævierat, cælestibus ut ajebat ipse monitis ad id incitatus; Canonum autem, qui id vetarent, prorsus ignarus. Hac eum de re percontatus fuerat Episcopus Cameracensis, responderatque Hincmarus, ut nequid contra Canones & contra Ecclesiæ authoritatem decerneretur, necesse esse expectari Concilii Provincialis Congregationem: ioterim verò clementia uti, nec ministerio suo Presbyterum exui. *Pro quodam Presbytero Cameracensis Parochia, qui se ipsum castraverat, frequenti monitus id agere visitatione: nesciens quid inde sacri decernerent Canones; consiliumque dat, monens, ut diligenter investigetur, quibus sit modis admissum, & interim per indulgentiam Presbyter idem maneat in ordine suo, donec in Provinciali Synodo, quid exinde tenendum sit, inveniatur, quod nec praceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum reperiatur adversum. Flodoard. L.3. c.23.* Noo audebant hi duo Præsules præcipitare sententiam, propter Presbyteri inscitiam Canonum, & cælestia mooita quæ ab eo prætendebantur.

III. Concilium Triburieose, *Can.33.*, allatis in mediom Decretis Concilii Nicæni de Eunuchis, nec non & Innocentii I. de eo qui digito truncavit sese ipse, vel ab alio truncatus est casu, quorum ille Ordinibus interdicitur, non iste; Gelasii denique, qui mutilos omnes Clero arcet: hæc quidem omnia coofirmat, ac præterea addit, qui supervenientè ægritudine aliqua claudicare cœperiot, non debere eos Ordinibus summoveri. *Hunc authoritatem Sanctorum Patrum confitemur & confirmamus, sequimurque: ita ut si quis à medicis per languorem defectus est, vel per aliquam infirmitatem claudus effectus est, inveniatur, aliàs dignus, permaneat Clericus, & sacro Ordini aptus.* Eidem Regino adhæsit sententiæ quoad Claudos. *Append.2.c.36.*

Est quod magis miremur in Hiocmaro Episcopo Laudunensi, à quo Joannes VIII. Papa concessit sacra Mysteria celebrari, quaoquam oculis orbatus esset. Aderant & Episcopi complures in Concilio Tricassino cum Pontifice, qui compulere ut celebraret. *Episcopi fautores Hincmari, audientes, quod Papa Joannes dixerit, ut si vellet Hincmarus cacus Missam cantaret, &c.* Verùm ea erat dispensatio, ut liquidum est, & cæcitas nonnisi jam ordinato acciderat.

IV. Iidem prorsus fuere mores Canonesque Ecclesiæ Græcæ, ut constabit ex responsionibus Balsamonis ad percunctationes Archiepiscopi Alexandrini. Declaratur enim, *Juris Ori. pag.* 59., posse Claudos, & quibus alter effossus est oculus ad Sacerdotium & ad Episcopatum promoveri, ex Canonibus Apostolicis. Nec enim corporis, sed animi vitiis à divino summovemur ministerio. *Non enim corporis damnum polluit, sed animæ inquinatio.* Si surdi autem cæcique irregulares habeantur, non alia ejus rei ratio est, quàm ipsa exequendæ tunc sacræ functionis impossibilitas. *Non ut polluantur, sed ne Ecclesiastica impediantur.* Denique universim obtinet bæc regula, ordinari non debere, qui Ordinum muniis fungi aliqua corporis infirmitate præpeditur: si verò jam ordinato infirmitas incidat, nihilominus solita obibit munia. Si ea verò sit imbecillitas, per quam ne possit quidem munere fungi, at Beneficio, reditibus, dignitate, hooore & gradu ut priùs gaudebit. *Quicumque morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint Sacerdotalium graduum jura exequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic malè affecti sunt, sacra facere morbo non impediuntur; & ita imbecilla constituti valetudine, libere sacrificabunt. Dei praconibus enim placuit, per mutilationem corporis à sacrificatione non prohiberi quemquam. Quod si morbi debitum officio Sacerdotii sit impedimento exercere desinet agrotans, à dignitate tamen non alienabitur, quin potius miserandus erit: ac priore quidem honore fruetur; habebit autem etiam qua ad vitam sustentandum sufficiant, & reliqua juxta priorem consuetudinem.*

Addit Balsamon, *In Can.77. Apost.*, complures Diaconos, Presbyteros & Episcopos provecta, vel ingra-

ingravescente ætate surdos cæcosve evasisse, nec tamen dignitate sacra spoliatos fuisse: ipsaque lege civili sanciri, ut qui Judex, aut Senator cæcitate laborare tunc incipit pergat esse qui fuerat, & munere fungi: non sinantur autem quibus hæc corporis vitia inciderunt, novas sibi parare dignitates. *Excæcatus etiam Judex esse potest, & Senatu non movetur; novum autem Magistratum non suscipit: sed quem ante morbum habebat, habere perseverat.*

V. Admirabilius est quod idem alibi tradit, non posse majores Clericos, ut qualicumque medeantur ægritudini, virilia amputare sibi Medicorum vicaria manu, nisi dispensante, vel permittente Episcopo: alioqui irregulares fore. Quin & illud adjicit, rarissimè id permitti, & complures à Synodis repulsam passos, quòd periculosæ sit plena aleæ ea curatio, paucisque feliciter cedat. *Et si nullum vidi fuerit initiatum, cui propter morbum permissum fuerit, ut castraretur: idque cum hoc multi Synodicè petierint, & cum Chartophylacis officium exercerem & postea Patriarcha essem, propter periculosam suspicionem eventus medicinæ. In Can.1. Nicæ. Et in Can.8. Conc. Const. 1. & 2.*

VI. Quoad Energumenos, in Capitularibus Caroli Magni, *L.7. c.51.* Canones antiqui innovantur. *Dæmoniis, aliisque passionibus irretitis, non licet Ministeria sacra tractare.* Concedit illis Balsamon sacræ communionis usuram per ea, quibus respirare illis datur intervalla; non autem Clericatum, nisi omnino purgati & sani fuerint.

CAPUT LXXXIII. *P.4. l.2. c.30.*

Bigamorum, Eunuchorum, & mutilorum irregularitas post annum Christi millesimum.

I. Irregularitas bigamorum non ex incontinentiæ tantùm suspicione oritur, sed & ex defectione à virgineo Christi cum Ecclesia sua conjugio, quod ne adumbrare quidem illi possunt.

II. Quanquam bigamos Paulus Clero proscripserit, non est tamen ea irregularitas de jure divino: potest de ea Pontifex, non potest quivis Episcopus dispensare.

III. Probatur ne ad Clericatum quidem, aut ad minores posse Episcopos cum bigamis dispensare.

IV. Potest tamen Episcopus de ea dispensare bigamia, si major Clericus ducat uxorem. Verum crimen illud est, non conjugium.

V. Doctrina Sancti Thomæ.

VI. Ne iteratò nubentibus quisquam insultet.

VII. Irregularitas Eunuchorum.

VIII. Irregularitas aliarum mutilationum.

I. ANtiquis de bigamorum irregularitate Decretis novum ab Urbano II. Papa robur accessit, cui illud quoque displicuit, quòd secundis nuptiis Regis benedixisset Episcopus Sylvanectensis. *Append. Ep.17. 35.* Vexata est à Petro Damiani, *L. Dominus vobis. c.12.*, illa quæstio, cur non præcludatur aditus Ordinum ipsa fornicatione, ubi longo pœnitentiæ curriculo fuerit expiata: præcludatur autem bigamia, quæ nullius criminis affinis est. Respondet autem Petrus cum Augustino & aliis irregulares esse bigamos, quòd eorum conjugium immane quantum abludat ab æterni Pontificis Christi conjugio cum Ecclesia virgine una & incorrupta. *Sicut Christus, qui est Pontifex futurorum bonorum, & verus Sacerdos, vir est unius sponsæ, Sanctæ scilicet Ecclesiæ, quæ proculdubio virgo est, quia fidei integritatem inviolabiliter servat: Ita quilibet Sacerdos unius uxoris vir esse præcipitur, ut illius Summi Sacerdotis præferre imaginem videatur.* Subscribit & Innocentius III. eo fundamento niti hanc irregularitatem, *propter defectum sacramenti*: hoc est mysticæ illius significationis. Unde & illud elicit, si conjugium non sit consummatum, ne bigamiam quidem contrahi: propterea quod conjugii consummatio sola accuratè exhibet Verbi Divini cum humana natura conjugium. Ex adverso, si Presbyter vel Diaconus uxorem duxisset, esset utique ille bigamus, quanquam irritum esset matrimonium. *Non propter sacramenti defectum, sed affectum intentionis, cum opere subsecuto.* Sic ille in Decretalibus, Titulo *de Digamis*, cujus reliqua capita perspicuè docent, eam irregularitatem ad solos pertinere majores Ordines, & de ea dispensare solius esse Pontificis. *Cap.7. Ibid.*

II. Quanquam autem fateantur hi Pontifices bigamiam à Paulo proscriptam esse à Clero, non tamen hanc ab eo tanquam juris divini legem promulgatam fuisse arbitrantur. Unde & penes Pontifices est de ea dispensare. Ultra veri æquique orbitam prætervectus est Almahinus, *Gerson. tom.1. pag.802. De pot. Ecc. & laic. c.13.*, ubi scripsit, authoritate Christi subnixum B. Paulum eam legem publicasse, adeoque divino eam jure fulciri, nec de ea potuisse Lucium Papam, *D.34. C. Lector.*, nisi improvida dissipatione dispensare. Hallucinatus est Almahinus, si mandata Pauli omnia ad jus divinum pertinere existimavit. Exuere hunc errorem potuisset, si tot alia Pauli mandata observasset, quibus Ecclesia ita jubente temporum necessitate derogavit. Sed vel hinc illud saltem emerget commodi, ut minùs gravatè feramus, si Episcopis facta non sit copia dispensandi de bigamia, ne ad Tonsuram & Clericatum quidem, vel simplicia Beneficia, ut à Congregatione Concilii declaratum est & à Sisto V. qui Episcopum, à quo usurpata fuerat ea facultas, à collatione Ordinum suspensum pronuntiavit. *Fagnan. in I. 1. Decret. Part. 1. pag.* 180. Criminosos omnes Apostolus idem Ordinibus summovit, & de ea tamen irregularitate dispensant Episcopi, propterea quòd Concilia extremæ hujus ætatis superiùs relata, hanc eis potestatem contulere dispensandi.

III. Nec in dubium revocari tamen potest, quin Theologi & Canonistæ plurimi consentiant, posse ab Episcopis de bigamia ad minores Ordines & ad minuscula dispensari Beneficia. Illi verò patrocinium sibi accersunt ab iis decretis mitioribus & indulgentioribus, quæ subinde edita sunt in longo sæculorum decursu, quoties angustiæ temporum rerumque difficultates remitti cogebant. Canonistæ verò & Theologi contrariæ vindices & austerioris sententiæ, ne ea Episcopis facultas annuatur, authoritatem sibi conciliant à Decretis & Canonibus longè plurimis, quibus tunc locus fuit, cum jure stricto & rigido fas erat uti. Hinc non infrequentia illa sententiarum dissidia in rebus, quæ aliàs aliter pro locorum & temporum oportunitate vel importunitate tractandæ fuere.

Ut ergo impræsentiarum certa nobis regula allucescat, non aliunde illa quàm ex Concilio Tridentino accersenda nobis est. Jubet autem Tridentinum Concilium, *Sess.23. c.17.*, in integrum restitui functiones omnes Ordinum minorum, easque exerceri per Clericos innuptos; vel si eorum copia non sit, à conjugatis quidem, sed qui bigami non sint. Ergo non dubitabant Tridentini Patres quin à bigamia alieni & sejunctissimi essent Ordines etiam minores. Unde nec illud addidere, si monogami deessent, subrogari posse digamos. Concluditur hinc ergo, Decretum Sisti V. solidis nixum fuisse munimentis, seu Canonibus antiquissimis, seu De-

cre-

cretis Tridentinis; maximè autem Constitutione Concilii Lugdunensis II. anno 1274., *Can.16.* ubi bigami privantur omnibus privilegiis Clericatûs, vetaturque sub anathemate, ne Tonsuram gerant, vel Clericalem vestem. *Ipsis sub anathemate prohibemus, deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem.*

IV. Est tamen expressa in Jure species, ubi de umbratica quadam bigamia dispensat Episcopus. Vocantur enim etiam bigami, similitudine nescioqua, Clerici sacri, qui matrimonium contrahunt, quod utique matrimonium non est. Concedit Episcopis Alexander III. *Extra De Cler. conj. c.4.* ut eos Ordinis sui functionibus restituant, ubi flagitium piis lacrymis deterserint. *Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam officio suo restitui poterant, & ex indulgentia sui Episcopi, ejus executionem habere.* Bigamia non fuit, si nec verum fuit conjugium. Nec meminit Pontifex ullius eorum Presbyterorum conjugii. Unum ergo ille attendebat ad crimen infandæ luxuriæ, quam peniteotiam elui debere censebat, cum ea irregularitate, quæ illi olim hærebat comes. Prolixi suprà plus satis forsan fuimus in ea explananda Episcoporum potestate dispensandi de crimine, postquam pœnitentia ex parte saltem impleta fuerat. In confesso est denique, si laicus defuncta conjuge Sacris Ordinibus initietur, & post ordinationem suam cum alia matrimonium ineat, non posse cum ab Episcopo absolvi. *Pastor. l.3. tit.24. num.6.*

V. Visum est olim Sancto Thomæ, *In lib.4. Sent.d.27. q.3.* posse Episcopum veniam facere irregularitatis bigamiæ ad minores Ordines; addebatque ex nonnullorum sententia posse & ad majores Monacho, qui non facilè debeat petendæ Romanæ dispensationis gratia, per orbis Provincias discursare. *Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter. Sed Episcopus quantum ad minores Ordines. Et quidam dicunt quod, &c.* Si consuetudo certa & propitia esset ad minores, ea standum esset, eum Jus commune non sit apertè adversum. Sed longè aliter se res habet.

VI. Quantùm æstuavit Ecclesiæ zelus, ad secundas Clericorum nuptias probibendas; tantùm & in eos efferbuit, qui secundas nuptias contrahentibus Laicis molestam crearent. Præteriri prorsus hic non debet Concilium Andegavense anni 1448. ubi molestissimè tulerunt Præsules tumultuosas insultationes & insolentissimas sugillationes in iterata conjugia, adeo ut non pauci, ne in hæc ludibria incurrerent, mallent secundis abstinere nuptiis, & vaga interim venere lascivere. *Cap.12.* Prohibitæ sunt ergo tum illæ intemperiæ, quarum tamen reliquiæ non paucis in locis nonnullæ supersunt.

VII. Eunuchos irregulares habuit Concilium Lemovicense II. anni 1031. sicut & eos qui perpetrato homicidio, professionem Monasticam sunt professi. Imperatori Constantinopolitano Leo IX. Pontifex, *Epist.1. c.25.*, exprobrabat incredibilem in Græcis Canonum incuriam, cum Eunuchi promoverentur non ad Sacerdotium tantùm, sed & ad Pontificatum: adeo ut rumor increbuerit, Constantinopoli fœminam etiam aliquando Patriarchali in dignitate & solio sessitasse. *Eunuchos & aliqua corporis parte imminutos, non solùm ad Clericatum, sed ad Pontificatum etiam indifferenter ac solemniter adhuc promovetis. Conc. Gen. tom.11. p. 992.* Eodem Græci opprobrio impetebantur in narratione Legationis Humberti Cardinalis Constantinopoli. *Sicut Valesii, sospites suos castrant, & non solum ad Clericatum, sed insuper ad Episcopatum promovent.* Porro eriminationes hæ omnes ad eos trahendæ sont Eunuchos, qui sua ipsi manu opificum Dei consciderint. In eum enim sensum conspirant Gregorianæ omnes Decretales, accomodatè ad Canones Apostolicos & Nicænos, qui ibi laudantur.

Quin & ibidem intexitur dispensatio, quam Papa, & Episcopus conjunctim concedunt ad Sacerdotium omne, seposito dumtaxat Altaris ministerio: *Et Sacerdotale officium absque Altaris ministerio, authoritate nostra fretus & tua, prout videris expedire, concedas.* Denique Ivo Carnotensis Episcopus, *Ep.223.* irregularitatem incurrisse sensit eum Presbyterum, qui ut epileptico se morbo expediret, virilia sibi ipse absciderat; in quam utique non induisset se, si medicorum manus adhibuisset. Posse tamen veniam Canonum hic fieri censuit.

VIII. Quoad alias mutilationes irregularitatem importantes; eam præfigit regulam Alexander III. *Extra. De Corp. vitiat. c.1.* ut ejusmodi sint, per quas non possint *sine scandalo* obiri functiones Ordinum. *Cum non perdiderit tantùm de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare.* Quærebatur ibi de Presbytero, qui parte digiti truncatus fuerat in ea pugna, quam ipse concitarat. De irregularitate, respondet Pontifex, nihil illi loci fuisse, cum posset adhuc ea manu sine cujusquam offendiculo ministrare. Quod ad pugnam attinebat, docet idem Pontifex, posse post impletam pœnitentiam dispensare & absolvere Episcopum ab eo scelere, juxta eorum temporum consuetudinem, de qua suprà tam copiosè. Perspicua res est, & verba ipsa id disertè exprimunt; ut mirum sit, qui potuerit Rubricæ ejus capitis author, rem aliò torquere, quasi Episcopo permitteret Pontifex, ut de eo genere mutilationis dispensaret. De crimine enim, non de irregularitate mutilationis agitur eo loco, unde & pœnitentia peragenda inculcatur. Is erat fortasse usus quem præfert Rubrica, cum Rubrica ipsa ei capiti præfixa est.

Decretalis vel Tituli ejusdem capite proximo rescribit Papa ad Cicestrensem in Anglia Episcopum, qui nævus erat in oculo, ejus dispensationis librandæ & examinandæ curam se Archiepiscopo Cantuariensi & Episcopis ejus suffraganeis delegasse. Ejusmodi est etiam nunc usus, ut dispensationum brevicula mittat Pontifex ad Episcopos in locis, ut accuratiùs ipsi inquirant in ea vitia. Quod rusus patet ex ejusdem Tituli capite ultimo. Alibi autem, *Extra. De Cler. ægroto vel debilit. c.2.* irregularem ad sacrificii celebrationem, non ad cæteras functiones Sacerdotales pronuntiat Pontifex eum Presbyterum, cui dimidia manus detruncata fuerat, ita ut *nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri* celebrare posset. Docet alicubi Innocentius III. posse Canonum variam in hac materia videri doctrinam, non tamen sibi adversam: quòd quæ vitia arcent à majoribus Ordinibus, ea à minoribus non eliminent, propterea quod minùs hi, quàm illi Clericos hominum oculis objiciant. Non censuit idem ipse Innocentius III. inuri irregularitatis notam ei debere Presbytero, cui digitus sinistræ manûs à scelesto quopiam amputatus fuerat: quòd ea mutilatio non præcessisset, sed secuta esset ordinationem. *Quadam enim interdum impediunt promovendum quæ non dejiciunt jam promotum.* Denique idem ipse Pontifex Abbatem abdicari jussit, qui tota manu sinistra truncus erat, nec Presbyteratu fungi unquam posset, quam ille astutè corporis sui labem in electione dissimulasset. *Regest.10. Ep. 124. Regest.15. Ep.307.*

CAPUT LXXXIV. P.4. l.2. c.29.

De Irregularitate ex defectu natalium post annum Christi millesimum.

I. Irregularitas filiorum ex Clericis genitorum, qui Ecclesiæ servituti addicebantur.

II. De filiis Clericorum majorum, post ordinationem genitis, & de eorum irregularitate.

III. Irregulares non erant filii legitimi Clericorum majorum ante Ordinationem geniti.

IV. Cur religiosa professio illegitimorum irregularitatem diruat.

V. Quæ causa has irregularitates, & instituendi, & opportunè relaxandi.

VI. VII. Prohibitum ne filii parentibus in eodem succedant beneficio, nimirum immediate.

VIII. Immediata ea successione interdicitur æque legitimis, & illegitimis filiis.

IX. Quibus gradibus ea disciplina forma invicta sit. Nova authoritates.

X. Filii Presbyterorum post ordinationem geniti ex uxore legitima, illegitimi sunt & irregulares. De his solus Papa dispensat. Aliqua tamen ejus potestatis pars ad Episcopos manavit.

XI. Initia harum & irregularitatum, & dispensationum.

XII. Quando prohibita sit mediata etiam successio Beneficiorum paternorum filiis illegitimis.

XIII. Austerissima Concilii Tridentini Decreta adversus illegitimos, ne quandocumque paternis succedant Beneficiis. Decreta Gregorii XIII.

XIV. Cur discriminis tantùm interpositum sit illegitimis laicorum & Clericorum filiis. Cur Beneficiariis conjugia intercludantur.

XV. XVI. De illegitimis Laicorum filiis, & de potestate dispensandi cum eis.

I. PAterna irregularitate afflantur quodammodo Presbyterorum filii, quasi contagio paternæ ex incontinentia infamiæ. Paulò post annum Christi millesimum manare cœperunt à Concilio Papiensi & à Benedicto VIII. Papa decreta quædam duriora in Clericos Ecclesiæ servos, qui ad Ordines anhelabant, ut conjuges mox liberas ducerent, vel seducerent, ex eisque liberos gignerent, paternæ maternæque libertatis compotes futuros. Vana hac spe eos expoliavit hoc Concilium, filiosque servituti addixit Ecclesiæ, quo fiebat ut & irregulares essent ad Ordines. *Filii & filiæ omnium Clericorum, omniumque graduum de familia Ecclesiæ, ex quacumque liberâ muliere, quocumque modo fuerint geniti, servi proprii sua erunt Ecclesiæ, &c.*

II. Rejecta est àb hoc Pontifice & à Concilio ad aliud post habendum Concilium controversia eadem circa filios Clericorum ingenuorum. *Taceo nunc de filiis qui ingenuo Clerico, & liberâ matre, licet contra leges nascantur; contra quos alia manu erit agendum, & in proxima Synodo consilio altiore tractandum.* Simile veri est coactum fuisse hoc posterius Concilium, sed ejus Acta naufragio illo periisse temporum, quo tot alia intercepta sunt. Et ex hujus satis probabiliter Concilii Decretis hausta fuere statuta Concilii Bituricensis anno 1031. quo sancitur filios Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum post Ordinationem susceptos, nec Sacris Ordinibus decorari posse, nec hæreditates adire, nec dicere testimonium; concesso Ordinis quem adepti jam sint usu, ulteriorum spe abscissa. *Ut filii Presbyterorum, sive Diaconorum, sive Subdiaconorum, in Sacerdotio, vel Diaconatu, vel Subdiaconatu nati, nullo modo ulterius ad Clericatum suscipiantur, &c. Nec apud sæculares leges hæreditare possunt, neque in testimonium suscipi. Et qui de talibus Clerici nunc sunt, Sacros Ordines non accipiant, sed in quocumque gradu nunc sunt, in eo tantum permaneant, & ultra non promoveantur.* Can.8. 11.

Quando hoc Concilio, Can.10., legitimi declarantur eorum filii Clericorum, qui Clero ejecti legitimas ducunt uxores: sive peracta pœnitentia ad priorem Clericatus gradum revocentur: sive semper in laicorum versentur fæce: de Clericis minoribus id utique capi par est, quorum statin facillimè cum matrimonio copulabatur. Ille ipse Canon quem modò deprompsimus, apertum facit, quantum discriminis hoc Concilium interjiceret Majoribus Minoribusque Clericis in negotio cœlibatus.

III. Soli ergo Clericorum majorum illegitimi filii Clericatu summovebantur, unde & in Concilio Remensi anno 1049. sub Leone IX. sacra dignitate abdicatus non est Episcopus Nannetensis, & in Ordinem Presbyterorum depressus, nisi quòd esset simoniacus; nec vitio illi datum est, quòd filius esset, idemque successor Episcopi prius Nannetensis. Ex ipsis Concilii verbis manifestè patet, mera dispensandi clementia, Leonem Pontificem qui præsens aderat, Episcoporum precibus id donasse, ut quanquam indignus Episcopatu judicaretur, sineretur tamen in gradu & officio Presbyteratus consistere, præter antiquorum Canonum normam, ex quibus, quisquis Episcopatu abdicabatur, non poterat dignus videri, qui Presbyteratu fungeretur. Hæc mittamus, quæ minus ad rem nostram faciunt, & ipsa ponamus Concilii verba, quæ dispensationem annuant: *Privatus est Pontificali ministerio, condonato, ei, intervenientibus Episcopis, tantummodo Presbyteratûs officio.* D.56. c.12. Ad eum sensum trahi quoque debet Decretum Alexandri II. qui eum ordinari jubet Episcopum, qui eo ministerio omnium dignissimus est, quamvis filius sit Presbyteri. Ante parentis ordinationem is genitus fuerat; sed hærebant in eo tamen scrupulo laici, ut rerum sacrarum admodum rudes. Alioqui dispensatio ea fuisset. Acta autem hujus Pontificis apud Baronium, an.107. n.6. 7. Regest. l.7. Ep.1., produnt Episcopum Eburacensem ipsum fuisse. Contrà autem Rotomagensis Archiepiscopus, cujus electionem confirmare abnuebat Gregorius VII. illegitimus prorsus erat. *Audivimus Rotomagensem Archiepiscopum Sacerdotis filium esse; quod si verum deprehenditur, noveris promotioni illius nos assensum nequaquam tribuere.* Idem æstimandum de Arnulpho Patriarcha Hierosolymitano, cujus eadem causa electio rescissa est. *Guibert. Abbat. Gesta Dei per Fran. l.8. c.1.* Huic horum decretorum interpretationi fidem & authoritatem conciliabit Canon Concilii Pictaviensis anni 1078. cui præfuit Legatus ejusdem Gregorii VII. & cujus ipse meminit in Epistola quadam sua. *Ut filii Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad sacros gradus non provehantur, nisi aut Monachi fiant, aut in Congregatione Canonica regulariter vivant. Prælationes verò nullatenus habeant. Extra. De filiis Presb. c.1.*

IV. Nec illud tantùm in hoc Canone observari volo, quod spurii tantùm Presbyterorum & majorum quorumcumque Clericorum filii irregulares sint: verùm etiam quòd 1. Solis Sacris Ordinibus excludantur. 2. Eam irregularitatem expungi potuisse professione Religiosa, sive inter Monachos, sive inter Canonicos Regulares. Vidimus suprà non semel alterutra hac professione faciliorem evasisse dis-

dispensationem. Altera quippe quasi generatio hæc erat, & hominis totius innovatio priorum expunctrix macularum. Cumque secessus ipse & segregatio regulares subduceret hominum conspectui & contubernio, hinc pervertebatur quidquid offendiculi nasci potuisset ex eorum infamia natalium. 3. At quanquam ad Ordines sacros purgetur irregularitas per Religiosam professionem, non tamen ad Prælaturas. In promptu est ratio: quòd Prælaturis rursus immergatur quis contubernio sæcularium, eoque refricari possit memoria, & offensio maculosæ originis.

Eum Canonem in Epistola quadam sua contexuit Urbanus II. *Append. Ep.* 17. ubi & eam dispensationem significat indultam fuisse ei eruditionis & pietatis copiæ singulari, qua plerumque eminent viri religiosi. *Pro religionis ac scientiæ prærogativa.* Addit porro & rationem aliam. Nempè quòd hi paternæ successioni nuntium remiserint. Jure enim timebatur, ne si Beneficiario patre nati Clero cooptari possent, in Beneficia quasi hæreditario jure invaderent. *Quia patrum peccata cum sæculi possessionibus abdicarunt.* Statutum idem innovatum est in Concilio Melphensi, *Can.* 14., cui idem Pontifex præerat anno 1089. similiter & in Claromontano anni 1095. *Can.* 25. Sed additus ibi & alius Canon, *Can.* 11., quo laicorum quoque spuriis filiis, & Ordinum aditus sepiebatur, & professione Monastica pandebatur. *Ut nulli filii concubinarum ad Ordines, vel aliquos honores Ecclesiasticos promoveantur, nisi Monachaliter, vel Canonicè vixerint in Ecclesia.*

V. Tam frequentes Synodi Canonesque argumenti satis habent, ut intelligamus, eos necessariò tunc obices objiciendos fuisse latissimè serpenti Clericorum incontinentiæ. Plura jam indigitavimus novæ disciplinæ Capita, quæ tunc demum astrui necesse fuerint, ut novis morbis nova adhiberentur medicamenta. Et istud ergo in iis numerabitur. Qui Urbano II. in Petri sedem successit Paschalis II. tantam colluvionem Presbyterorum, aliorumque Clericorum hac originis infamia conspersorum in Angliam omnem exundasse expertus est, ut tolerandos sibi necessariò duxerit Presbyterorum & Diaconorum filios hac irregularitate contaminatos, dum susceptis jam Ordinibus contenti ad superiores ne anhelarent. Concessum ergo ab illo est Anselmo Cantuariènsi Archiepiscopo ut *Epist.* 99. 102., in his pro arbitrio suo dispensaret, dum uni serviret temporum necessitati, & utilitati Ecclesiæ, atque operam daret, ne quid hinc præjudicaretur revocandæ posthac Canonum observantiæ. *De Presbyterorum filiis, &c. Quia in Anglorum regno tanta hujusmodi plenitudo est, ut major pene & melior Clericorum pars in hac specie censeatur, nos dispensationem hanc sollicitudini tua committimus, &c. Pro necessitate temporis & utilitate Ecclesiæ, &c. Ut in posterum constitutionis Ecclesiasticæ præjudicium caveatur.*

VI. Probabile cum primis est, has Anselmum dispensationes ea conditione arctasse, ut ne filii in parentum Beneficia succederent: id enim ille caveri & constitui curavit in Concilio Londinensi anno 1102. *Can.* 7. *Ut filii Presbyterorum non sint hæredes Ecclesiarum patrum suorum.* Id præ cæteris Præsules contendebant, in hac tota Disciplinæ purgatione, ut ne quasi hæreditario jure ad Beneficia veniretur. Hinc & exorta lex, quæ postea paternis Beneficiis filios exclusit. Emicabit id prorsus ex Concilio Nannetensi, anni 1127. cui præfuit Hildebertus Archiepiscopus Turonensis; nec enim harum calamitatum expers omninò fuerat Gallia. *Ordinari filios Sacerdotum, nisi priùs Canonici Regulares aut Monachi fierent, Synodus interdixit. His autem quos jam ordinatos constabat, abolenda successionis intuitu, in Ecclesiis quibus patres eorum ministrarent, ministrandi abstulimus facultatem. Præbendas & quaslibet Ecclesiæ dignitates, rigore quo debuit, inhibitum est hæreditate obtineri.* Ita pari libertate in Gallia Angliaque dispensatio adhibita.

VII. At in Concilio Lateranensi II. anno 1139. sub Innocentio II. primævus Canonum vigor redintegratus est, abolitæque dispensationes omnes, nisi ad Monachos Canonicosque Regulares, qui filii Presbyterorum etsi essent, ad sacros tamen Ordines admitti possent. *Presbyterorum filios à sacri altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in Cœnobiis aut in Canonicis religiosè fuerint conversati.* Can. 21. In Concilio Abrincatensi anno 1172. *Can.* 1., prohibitum rursus est ne filii parentibus in beneficia succederent: *Filii Sacerdotum non ponantur in Beneficiis parentum.* Concilium Londinense anni 1175., *Can.* 1., ea decreta lenivit hoc temperamento; Ne immediatè in paterna Beneficia filii subrogarentur. *Ne filii Sacerdotum in paternis Ecclesiis amodo personæ instituantur, nec eas qualibet occasione, media non intercedente persona, obtineant.* Voces ex *Persona* & *Vicarius* opponuntur, ut alibi dictum est à nobis: conjici verò hinc posset, Londinensi huic forsan Concilio minimè displiciturum fuisse, si ejusdem Beneficii cujus pater Persona, hoc est Titularis & Caput fuisset, esset postea filius Vicarius. Eadem hæc porro temperamenta gemina in Decretalibus Epistolis Alexandri III. observare est. Ibi enim manifestè necesse est, quò filius patri succedere prohibeatur: 1. ut pater *Persona, vel Vicarius perpetuus* fuerit. 2. ut *media non intercesserit persona.* 3. Ut filius sit *in Sacerdotio genitus.* 4. Hac irregularitate Presbyteratus tantum & Diaconatus aditum præcludi. 5. Sicubi autem idem Pontifex Personas & Vicarios promiscuè habere videtur, id rapi debet ad Vicarios perpetuos. *Extra. De filiis Presb. c.* 1. 3. 4. 5. 7. *&c. In Append. Conc. Lat. Part.* 19. *c.* 5. 2. 3. 8. 9. *Et part. ult. c.* 60.

VIII. Sed illud potissimum in hujus Pontificis Decretis animadverti necessum est, quod in immediata filiorum successione in paterna Beneficia, filios legitimos & illegitimos promiscuè habet, omnesque ex æquo excludit. Et sanè cum eo collimetur, ut ne quasi hæreditarias in possessiones involent in Beneficia, indiscriminatim arcendi sunt filii quicumque. *Si qui filii Clericorum teneant Ecclesias nulla persona media, in quibus patres eorum ministraverant, tanquam personæ, vel Vicarii, sive geniti fuerint in Sacerdotio, sive non, ab ipsis Ecclesiis non differas amovere.*

IX. His igitur gradibus perventum est ad hanc posteriorum sæculorum Disciplinam. 1. Ut effrænis & torrens incontinentia Clericorum sisteretur, redundare placuit parentum pœnam & infamiam in filios. 2. Accessit altera necessitas prohibendi, ne Beneficia hæreditariis successionibus accenserentur. 3. Cum ne ad legitimos quidem filios Beneficia instar hæreditatum transfundi possent, hinc data occasio, ut & immediatè in paterna vocari Beneficia prohiberentur. 4. Ad omnes prorsus illegitimos filios eadem dilatata est irregularitas, ut laicorum etiam illegitimi filii irregulares jam essent, qui antè non fuerant. Nec enim possunt justæ non videri pœnæ, quibus & laicorum incontinentia coercetur. Ita sancitur in Concilio Dalmatiæ anno 1199. *Can.* 11. *Filii Presbyterorum & qui de legitimo non sunt nati matrimonio ad sacros Ordines non accedant.* In Concilio Lateranensi IV. anni 1215., *Can.* 31., legitimi & illegitimi filii indiscriminatim vetantur in paterna succedere Beneficia, idque in Ecclesiis Collegialibus & Cathedralibus, ubi ne alias quidem

Præ-

præbendas obtinere permittuntur eodem tempore quo pater: *Ne Canonicorum filii, maximè spurii, Canonici fiant in sacularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres*. Ionocentius III. ei Concilio præerat, & hunc Canonem promulgans, luculenta hac cum ratione illustrat, non debere impuro patri impurum ministrare filium in Sacerdotio virgineo Agni immaculati. *Extra. de prabend. c.15.* Concilium Londioense anni 1237. *Can.27.*, detestatur illegitimos, qui paterna succedere gestiunt Beneficia, cum nec legitimis id concedatur. *Ut in eis etiam sit interdicta successio sobolis bene nata*. Concilium Langeacense; anni 1278. *Can.4.*, vetuit nequid amplius Clerici majorum Ordinum spuriis legare possent filiis: si facerent, legata addicerentur Ecclesiæ. Lambethanum denique Concilium anno 1281. *Can.23.* promiscuè damnavit filiorum qualiumcumque successiones in paterna Beneficia.

X. Ne illud quidem abdubitari fas est, illegitimis Presbyterorum filiis, quorum irregularitatem hactenus pedetentim prosequuti sumus, annumerari debuisse eos etiam, qui ex legitima uxore geniti essent in Sacerdotio. Ita enim Canones testatum fecere, sufficere ut *in Sacerdotio geniti* essent. *Extra. De filiis Presb. c.14.* Speciale nihilominus ea de re Clemens III. promulgavit Decretum, ubi viam illis sepit ad Ordines & Beneficia, nisi dispensatio illam pandat. Quin & dispensationum ejusmodi in hoc ipso decreto specimen quoddam ipse dedit, ut ne dispensatio ea desperetur. 2. Honorius III. uni summo Pontifici eam servat integram facultatem, ut immediatè filius patri succedere permittatur in Beneficio. 3. Gregorius IX. per Epistolas Archiepiscopum Turonensem admonuit, illegitimos solius Romani dispensatione Pontificis admitti posse ad Dignitates, Personatus & Parochiales Ecclesias. *Ibid. c.17. 18.* Quæ duo Decreta ei Regulæ juris innixa videbantur. De Conciliorum Generalium Decretis solum posse Pontificem Romanum dispensare, nisi siquid aliter vacaverint Concilia ipsa. 4. A' Bonifacio VIII. declaratum est, *In Sexto De filiis Presb. c.1.*, posse Episcopos ex dispensatione illegitimis permittere, ut minoribus Ordinibus, & simplicibus Beneficiis donarentur. Si quibus dubium fuit antea potestate in Sexto collata uti possent Episcopi Galliarum: ii non satis perpendisse videntur, plurimum abesse, ut Sextus Decretalium liber in Gallia omnino non admittatur: suis qoippe ipsa refragaretur commodis & libertatibus, si quæ bis vehementer consentanea & Episcoporum potestati conducibilia in eo statuuntur, ipsa repudiaret. Quin & in eo aberrarunt à vero, cum hanc Bonifacii VIII. novam esse concessionem augurati sunt. Nascitur enim illud necessariò ex Constitutione Gregorii IX. quam modò laudavimus, & ex infinita quadam Canonum sylva suprà congestorum, ubi illegitimorum natalium irregularitas ad sacros Ordines arctata fuit, ad Canonicatus, ad Dignitates & Parochias. Denique cum sinerentur Ordinibus ornari minoribus, necesse erat ut & simplicibus sustentari possent Beneficiis, cum minores ipsi Ordines Clericos affigerent Ecclesiarum ministerio, propè dixerim Beneficio, quo vicissim alerentur. Denique verba ipsa Bonifacii fidem facere videntur, nihil novæ potestatis ab eo Episcopis adjici. *Dummodo sit tale, super quo valeat per Episcopum dispensari*.

XI. Non ergo nova ea fuit dispensandi potestas à Bonifacio Episcopis concessa: quanquam ita visum sit Canonistis non paucis. Sicut nec dispensatione ulla olim Felix, Gelasius, Agapetus & Sylverius ad Petri Sedem Apostolicam evecti sunt, quanquam patre Presbytero, vel Episcopo geniti essent; etsi secus senserit Ivo Carnutensis, nec adverterit non esse ab Ecclesia Presbyterorum liberos irregularibus annumeratos, nisi longo post tempore, quàm illi Pontifices vivere desierant. Sed ii sunt indeclinabiles scopuli, in quos non possunt non quandoque illidi Canonum Commentatores, qui non ad ipsam usque superiorum temporum historiam, rerumque originem eluctantur, in aliis & aliis sacræ disciplinæ capitibus perscrutandis. *Marca Concord. l.4. c.14. n.6.* Est inter Angliæ Historicos, qui quatuor his Pontificibus tres alios adjungit, Adeodatum, Theodorum, & Adrianum IV. quorum parentes Episcopos fuisse ait, vel Clericos certè majores; *Script. Ant. Angl. pag.332.*; ex quibus illud tandem conficit, potuisse Archidiaconum Conventrensem Cestrensem Episcopum ordinari, in locum patris sui. In eo multa peccat hic Scriptor, qui spurios Clericorum majorum filios non sejungit à legitimis, cum illi sint, hi verò nequaquam sint irregulares; quanquam immediatè succedere nequaquam possint parentum Beneficiis. Roscelinus Canonicus Compendiensis & Caput nascentis Nominalium Philosophiæ, nihilo oculatior erat in hac irregularitatum sylva, ne dispensatione quidem Presbyterorum filios ordinari posse, dum clamitat: unde & damnatus est in Concilio Suessionensi anno 1093. ut plurium novitatum artifex. Oxfordiensis quidam Professor calamum in eum strinxit, ut demonstraret ordinari posse Presbyterorum filios, quantumvis illegitimos. In extremos & è diametro oppositos errores abierunt duo illi Scriptores Angli. Litem eam diremit Urbanus II. in Concilio Claromontano, irregulares eos pronuntians, sed Religionis professione eam maculam abstergeri, ut suprà dictum est. *Hist. Univ. Paris. Tom.1. pag.491. Spicil. To.3.*

XII. Propiùs jam ad nostra tempora moliendus est gradus. Ubi animadvertit Clemens VII. abuti complures licentia ea quam fecerat Alexander III. *Bullar. Tom.1.*, ut illegitimi filii in patrum Beneficia succederent, dum ne immediatè: anno 1530. diploma Pontificium promulgavit, quo successiones istiusmodi omnes proscripsit, seu mediatas, seu immediatas. Infanda prorsus ludificatione & corruptela, parentes Beneficia amico cuidam subornato resignabant, qui mox ea rursum notho eorum filio restitueret.

XIII. Concilii Tridentini Patres, *Sess.25. c.15.* quo propudiosæ Clericorum incontinentiæ notas & vestigia abstergerent omnia, vetuere ne illegitimi Clericorum filii Beneficia ulla cujuscumque demum generis in ea obtinere possent Ecclesia, ubi obtineret, vel obtinuisset parens eorum, sive idem, sive aliud quodcumque, adeoque nec pensiones in Beneficia, quæ ille vel obtineret etiamnunc, vel antè obtinuisset.

Cum autem ex hoc gemino Clementis VII. & Concilii Tridentini Decreto illud dubium emersisset an filius legitimus illegitimi filii Beneficiarii, possit succedere in Beneficia avi: responsum est à Gregorio XIII. consulta priùs Congregatione posse. *Fagnan. in L.1. Decret. Part.2. pag.322.* Ex quo argumentari fas est, multò magis posse nepotem avo succedere legitimum. Quod & in nepotibus collateralibus multò manifestius; quanquam ante Decretum Gregorii XIII. in bis quæstionibus omnibus opiniones fuissent inter Canonistas. Nec illud tacendum est, jure cautum nunquam fuisse, ut ne pater filio in Beneficium succederet, seu legitimo, seu spurio. Sed multò probabilius est post Tridentinum non posse parentem Beneficium obtinere in ea Ecclesia, ubi filius spurius jam obtineat.

Adnotantur à Fagnano capita sex, quibus hoc Clementis VII. Decretum, & Concilii Tridentini Constitutio Jus Decretalium coarctarunt. 1. Jure

com-

communi Decretalium non erat satis exploratum, quòd successione Beneficiorum prohiberentur filii illegitimi omnium Clericorum: cum soli Presbyteri plerumque ea quidem in re exprimerentur. 2. Sola olim immediata prohibebatur successio. 3. Poterat filius obtinere Beneficium, non paternum, sed aliud quodvis in eadem Ecclesia. 4. Poterat filius in ea Beneficium gerere Ecclesia, in qua pater Vicarius fuisset temporarius. 5. Poterat vicissim filius temporarius esse Vicarius ejus Ecclesiæ, cujus esset vel fuisset Beneficiatius ejus pater. 6. Poterant filio adsignari pensiones in paternum Beneficium. Atqui decretis Clementis VII. & Tridentini omnium prorsus Clericorum illegitimi filii implicantur; & quinque illa alia hæc capita prohibita sunt. Anno 1581. Concilium Rotomagense, & Burdigalense anno 1583. decreta edidere simillima his Clementis VII. & Tridentinis placitis.

XIV. Segregandi necessariò fuere illegitimi Presbyterorum, cæterorumque Cleticorum filii à spuriis Laicorum; quòd speciales sint rationes, quæ ad solos se exporrigant Clericos. 1. Illegitimi sunt Clericorum filii post Ordines sacros susceptos, quanquam legitima & justa ex uxore nati, ante ordinationem ducta. 2. Quo primùm tempore hæ Constitutiooes novæ in illegitimos circa annum millesimum editæ sunt, plerique Beneficiarii conjuges duxerant, nec in tanta rerum omnium perturbatione facilè poterant secerni legitimæ conjuges à concubinis. 3. Etiam tum cum constabat legitimas esse uxores, jam certum fixumque erat Ecclesiæ non amplius pati, ut Beneficiarii filios procrearent, etiam in minoribus Ordinibus. Et hæc sanè origo est novæ hujus disciplinæ, quę Beneficia & conjugia sociari jam omninò non patitur. Expedita & obvia ratio est, quòd non aliter prohiberi posset, ne hæreditaria evaderent Beneficia. Id verò malum omnino præverti necesse erat, postquam Beneficia, non jam ut olim distributionibus & sportulis constarent, sed terris, latisundiis & opulentis possessionibus. 4. Si Canonicis quibus nulla sacrorum Ordinum necessitas incumbebat, licentia conjugii data fuisset, quis non sentit Præbendas omnes Ecclesiarum liberis eorum & nepotibus quasi hæreditario jure cessuras fuisse? 5. Qui Parochias & Dignitates Ecclesiarum obtinebant; ægrè & vix imperassent sibi, ut conjugio abstinerent, si cœlibatûs lege solutos tam multos alios conspexissent Beneficiarios. Perspicua in eo est definitio Concilii Londinensis anno 1175. *Can.1. Si infra Subdiaconatum constituti matrimonium contraxerint, ab uxoribus suis, nisi ad Religionem transire voluerint, nullatenus separentur: sed cum uxoribus viventes Ecclesiastica Beneficia nullo modo percipiant.*

XV. Redeo ad illegitimos Laicorum filios. Narrat Continuator Aimonii anno 991. in Concilio Remensi depositum fuisse Arnulphum Remensem Archiepiscopum, quòd concubina matre natus esset. *Dicens non debere esse Episcopum natum ex concubina.* Noluit Gregorius VII. acquiescere cessioni Episcopi Arragonii, quamvis Sancii Regis precibus interpellatus: propterea quod duo illi, quorum alterum à Pontifice delegi Rex & Episcopus flagitabant, illegitimi ambo essent, quamvis alioqui clari essent virtutibus. *Propterea quod de concubinis nati erant. L.2. Ep.50.* Contestabatur Pontifex non posse se ea in re veniam facere Canonum, propterea quod Sedes Apostolica præteritos errores ex indulgentia persępe tolerat: at in futurum licentiam peccandi in Canones non unquam concedit. *Ne quidquam à nobis contrarium sanctis Patribus, in exemplum & authoritatem posteris relinquatur. Solet enim sancta & Apostolica Sedes, pleraque considerata ratione tolerari; sed nunquam in suis Decretis & Constitutionibus à concordia canonica traditionis discedere.* Inclinatoria jam erant ad dispensationes tempora Gregorii IX. unde & admisit ille postulationem spurii, sed virtutum suffragio ad Episcopatum Zvuerineosem vocari. *Ep.15.*

Quo præterea exemplo patet ad ampliores dignitates Pontificia dispensatione opus fuisse. Contrà autem anno 1233. in Concilio Biterrensi, *Can.7.*, confirmata est Episcoporum potestas dispensandi ad Clericatum. *De libero utero & de legitimo matrimonio sit procreatus, nisi ex causa visum fuerit Episcopo loci super procreatis ex contubernio dispensandum.* Memotat Matthæus Paris, ut in extremum se vitæ discrimen conjecerit Legatus Pontificius post Concilium Londinense anni 1237. ubi pluralitatem Beneficiorum proscripserat, & colluvionem illegitimorum, qui ea obtinebant. Inde patet quàm necessum fuerit, uni Pontifici integram servari dispensationem de majoribus Beneficiis.

Vetitum est in Concilio Salmuriensi anni 1253. *Can.11.*, ne in album Canonicorum Cathedralium referreotur, nisi legitimè nati. Anno 1240. declaravit Gregorius IX. quam ipse concesserat ad omnes Ecclesiasticas dignitates dispensationem Francorum Regis Philippi filio illegitimo, ampliari non posse ad Episcopatum: quòd in turba & congerie sacrarum etiam dignitatum non sit Episcopatus, sed eminens & exors, ac nominatim semper exprimendus. *Dispensationes enim, quæ defectum natalium patientibus, super dignitatibus & honoribus generaliter conceduntur, non extenduntur ad Episcopatus, nisi de ipsis specialiter exprimatur in eis. Raiнald. an. 1240. n.31.* Ita tunc non potuit ille ad Episcopatum Noviodunensem pertingere, ad quem electus fuerat: sed postea pertigit anno 1243. dispensante Innocentio IV. in gratiam Sancti Ludovici Regis.

Hinc sanè liquet ad superiora Beneficia dispensare solitam in defectu natalium Apostolicam Sedem. Sed permirum prorsus est, quod ait Matthæus Paria Gregorium IX. *Anno 1235.*, primum Apostolicæ Sedi reservasse potestatem dispensandi cum illegitimis ad Prælaturas. *Gregorius IX. Decretales Gregorianas divulgari præcepit, in quibus quædam innovavit ne scilicet illegitimi Prælatias, vel Ecclesiastica Beneficia, nisi adepta à Sede Romana legitimationis dispensatione obtineant.*

Multò forsan mirabilius accidet, quod rescribens ad Lucium Papam Stephanus Tornacensis, *Epist.69.*, pro Cancellario Franciæ, quem nonnullæ Regni Ecclesiæ renuebant adgregare sui Cleri Collegio, quòd defectu natalium laboraret; has ille sugillat Ecclesias, tanquam ridiculis & ioanibus observatiunculis inhærentes, unde & vel has abrogari postulat, vel cum Cancellario dispensari. *Quoniam in Regno Francorum aliæ Ecclesiæ quædam scrupulosa nobilitate, gloriosam ut æstimant sibi consuetudinem assumpserunt, ne aliqui nisi ex licito complexu geniti promoveantur in eis, meritorum & virtuti excellentiam origini postponentes, prædicto Cancellario superbè potiùs quàm superaè titulum nativitatis objiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos ascendat. Eorum pater legibus Ecclesiæ Romana non subditur, potens si voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare.*

Hinc porrò exstitit usque ad finem sæculi XII. irregularitatem ex defectu natalium emergentem, multis in Ecclesiis novam, inanditam, inusitatamque fuisse; ideoque conducibile fuisse, ut ejus dispensatio Summo Pontifici reservaretur, saltem ad illustriora Beneficia; at in minoribus Beneficiis dispensasse Episcopos antiquo suo jure. Hoc porro exemplo Stephani Tornacensis apertum est, ad summum Pontificem recursum fuisse ad has eblandiendas dispensationes, quibus Ecclesia de Regi-

bus

bus benemereretur, & eorum patrocinium ac tuitionem in difficillimis temporibus sibi suisque conciliaret.

Ejusdem generis fuit & dispensatio, quam ab Innocentio II. expressit Rex Angliæ pro Bajocensi Episcopo, cui manus imponere recusaverat Rotomagensis Episcopus, quòd infamia natalium laboraret. *Order. Vita Anno* 1135. Præter regulam illam generalem, quæ Pontifici vendicat dispensationes de Decretis Conciliorum Generalium: non pœnitebit banc aliam reservandi rationem observasse, ex usu inolescente paulatim, convalescente tandem aliquando, ut ad eum recurrant Reges, Principes, & Episcopi ipsi.

XVI. Cum Lateranensis III. Concilii Canone sub Alexandro III. C. *Cum in cunctis. De electione*, imperatum sit ut qui in Episcopum eligendus est, *ex legitimo matrimonio sit natus*, existimatum est à Canonistis quibusdam, Episcopum esse non posse, qui ex soluto & soluta natus, ex subsequuto postea conjugio legitimus evaserit. Ut communior tamen, ita & probabilior est contraria sententia; quòd matrimooio macula illa extergatur. *Fagn. l.1. part.2. pag.*37. Edita est anno 1588. à Sixto V. constitutio pro Ecclesia Hispaniæ Valentina, qua prohibetur, ne qui restituti natalibus & legitimi declarati fuerint à Pontificibus, ab Imperatoribus & Regibus, possint in ea Ecclesia Canonicatus consequi, vel dignitates. Sed ingenuè confitendum est, hanc per diplomata Principum restitutionem ne accedere quidem posse ad eam quæ fit per matrimonium ipsum.

Ediderat & aliam idem Sixtus V. Constitutionem, qua vetabat in Religiosas Congregationes admitti spurios, atque ita extriverat eam Religiosæ professionis prærogativam, ut eà defectus natalium expietur, prout compluribus suprà decretis coofirmatum est. Inde est quod eam Sixti Bullam revocarit Gregorius XIV. Bulla sua *Circumspecta*. Consules si vacabit Bullarium.

Sed cum ea natalium restitutio, quæ fit per professionem religiosam, non porrigatur ad Prælaturas, & ne ad Claustrales quidem, immo nec ad Moniales: ab eodem Gregorio XIV. concessa est Pœnitentiariæ Romanæ facultas, dispensandi cum Regularibus ad Prælaturas Claustrales: & cum Monialibus spuriis, ut Priorissæ & Abbatissæ possint creari; etiamsi eæ Prælaturæ sint triennales. *Fagnain. L.1. Decr. part.2. pag.*314. 316. 317.

Caput *Veniens*, *De filiis Presbyterorum*. Speciem exhibet mirabilem prorsus & luculentam. Rescribit enim Alexander III. Episcopo Londinensi, si Clerico contulerit Capellam, à parente ejus immediatè priùs administratam, hujus obicis non nescius, jam in ejus potestate non fuisse, ut eum spoliaret; restituendam proinde illi eam esse, cum eo demum Titulo Presbyter fuerit ordinatus. Si verò nescius esset Capellani prioris hunc esse filium, cum Capellam ei contulit: permittendum esse, ut ejus proventibus victitet, dum aliud aliquid Beneficii ei conferat. Cum in hac quidem re dissensio sit inter Juris Canonici interpretes, *Ibidem pag.*318. 319. an possit Episcopus ex dispensatione concedere legitimo filio paternum immediatè Beneficium; visum est Fagnano, in hac sententiarum inter doctos alternatione potuisse Episcopum dispensare. Verùm Canonistæ qui in hoc vado æstuant, non paulò posteriores sunt tempore hujus Decreti, & facti de quo in eo agitur. Ingenuè ergo confitendum est necdum eam dispensationem reservatam fuisse tunc Pontifici: & ne hic quidem etsi invitaret occasio, hanc illum sibi reservare. Mirabilior multò res esset, si filius is fuisset spurius. Sed circumstantiæ tam conspicuæ utique meminisset Pontifex author decreti. Ceterum jam nemini dubium est, quin à Tridentino Concilio Capitis hujus *Veniens* abrogata sit dispositio: cum tot ibi quæsitæ sancitæque sint cautiones, ne patri unquam in eadem Beneficia filius succedat.

De Neophytis & Laicis, eorumque irregularitate, media & postrema ætate Ecclesiæ.

CAPUT LXXXV. *P.2. l.2. c.24.*

Neephytorum & Laicorum irregularitas sæculo VI. VII. & VIII.

I. Quàm finitima sibi sint irregularitates Neophytorum, Laicorum & Illiteratorum.

II. Æstuat Gregorii Magni zelus in Neophytorum Ordinationes.

III. IV. Maximè in Gallia. Quique pugnet rationibus.

V. Concentus hodiernorum Neophytorum, cum illis quos exagitat Paulus.

VI. Hujus Regula dispensationes legitima.

VII. VIII. Quæ interstitia alia aliàs observata sint, nunc mitescente jure, nunc recrudescente.

IX. Mira Concilii Epaonensis austeritas.

X. Dispensationes à Conciliis concessa, ubi necessaria visa sunt.

XI. Decreta Hormisda Papa.

XII. Justiniani in hanc rem leges.

XIII. Præstantissimi Episcopi, è laicis delecti.

I. NOn supersunt jam nobis, nisi Neophyti, Laici & Illiterati ex illis irregularium classibus apud Concilium Toletanum IV. *Neophyti, Laici, Inscii literarum.* Est sanè inter hos magna cognatio: & sejungi vix possunt laici à Neophytis: quibus utrisque viam ad sacros Ordines una maximè intercludit imperitia sacræ disciplinæ. A' Laicis & Neophytis exordiemur, ut per otium postea liceat immorari expendendæ doctrinæ & eruditioni, qua Clericos & Beneficiarios, ceu necessario instrumento, communiri necesse erat. In prima ætate Ecclesiæ perlustranda Neophytos Hæreticis permiscuimus, quòd iis reapse persæpe à Conciliis & Patribus permixti fueriot, quando nimirum errori suo noo veniam, sed patrocinium quærebant, quasi in leges Ecclesiæ nihil commisissent. Cum ergo prima Ecclesiæ ætas & ejus in Neophytos disciplina profligata jam sit, ad mediam & ad postremam ætatem jam delabemur.

II. Abdicationem & anathema intentat Gregorius Magnus Episcopis, Laicis, Clericisque, qui Laicum Episcopali sedi intrudere machinabuntur, quamvis sanctitatis laude & suis in Ecclesiam obsequiis inclytum. Pœnæ enormitas flagitii gravitatem prodit. *Provisuri ante omnia ne cujuslibet vita vel meriti laicam personam præsumatis eligere, &c. Ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noveritis omnes, quos ex vobis de laica persona aspirasse constiterit. L.2. Ep.19. 27.23. Ep.39.*

III. Nihil in præteritis reliquit Gregorius, ut eum abusum extirparet ex Ecclesia Gallicana, in qua altiores egerat radices. Excitavit per Epistolas Arelatensem Archiepiscopum, cui vices suas in Galliis legaverat, ut Regem interpellaret, animaretque ad ejus corruptelæ expurgationem: *Nobis res est valde detestabilis nunciata, quod quidam ex laico habitu*

per

per appetitum gloriæ temporalis defunctis Episcopis tonsurantur, & fiunt subitò Sacerdotes, &c. Qua de re necesse est ut fraternitas vestra peaecll. fil. nost. Regem Childebertum admonere studeat, ut hujus peccati maculam à regno suo funditus expellat. L.4. Ep.50. Et idem rursum Gregorius præclarissimè: *Qui miles nunquam extitit, Dux Religiosorum fieri non pertimescit? Quam isto prædicationem habitueus est, qui foetasse nunquam audivit alienam? Aut quando aliena mala corriget, qui necdum sua flevit?* Deoique Neophyti, quos lancinabat Paulus, ex laicis illi quidem erant: at io quos stomachabatur Gregorius, erant ii certè ex recentioribus Clericis. Olim enim Neophyti dicebantur, qui nuper ad Fidem Christi accesserant: at postea dicti sunt eo nomine, qui ad pietatem & ad Clerum è grege fidelium non ita pridem se aggregaverunt. *Et cum ad sacros Ordines Paulus Apostolus Neophytum venire probibeat, sciendum nobis est, quia sicut Neophytus tunc vocabatur, qui adhuc noviter erat eruditione plantatus in fide, ita nunc Neophytis deputamus, qui adhuc novus est in sancta conversatione.*

IV. Scripsit idem ipse invictæ constantiæ Pontifex ad Regem Childebertum, & ad Reginam Brunechildem, ut eos commonefaceret, ponenda antè esse militiæ etiam cœlestis tyrocinia, quàm dux & præfectus quisquam creetur; discendam antè, quàm docendam Ecclesiæ disciplinam: si essent ex laicis, quos jure augurarentur moderando Ecclesiæ clavo idoneos fore, antè probandos tamen illos esse, & imbuendos iis disciplinis virtutibusque, quarum Magisterium postea profiteri possent. *Si cujus ergo vita talis constiterit, ut ad hunc dignus sit Ordinem promoveri, priùs Ministerio debet Ecclesiæ deservire, quatenus longo exercitationis usu videat quod imitetur, & discat quod doceat: ne fortè onus regiminis conversionis novitas non ferat, & ruina occasio de provectus immaturitate consurgat.*

V. Indefessa denique sollicitudine scriptitavit ad Episcopos Galliæ Gregorius, *L.7. Ep.111.*, si Paulus sacris Ordinibus interdixisset Neophytos, hoc est, nuper fidei adgregatos laicos; eodem jure, eademque necessitate compulsam postea fuisse Ecclesiam; ut à sacris Ordioibus summoveret eos, qui nuper ex laicis ad Clerum accessissent. Quod perversum esset inde auspicari cursum, ubi terminandus est; & ad summas dignitates non per gradus iter moliri, sed involare. *Neophytum Paulus ad Ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tunc Neophytus dicebatur, qui initio in sancta fidei erat conversatione plantatus; sic modò Neophytus habendus, qui repente in Religionis habitu plantatus ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergo ad Ordines ascendendum est. Nam casum appetit qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum.*

VI. Sicubi tamen justa immineret necessitas, contrahebat Gregorius sacrorum Ordinum stata intervalla. Cum jam diu Episcopo vacaret quædam io Samnitibus Civitas: ad Firmanum scripsit Pontifex Episcopum, ut virum probum, qui proponebatur, excuteret sedulò, & si idoneum judicaret, invitaret eum ad Monasticam professionem, vel Subdiaconatu ioitiaret, & aliquanto post tempore pastorali eum sarcina ornaret. *Tunc hortandus est ut vel Monachus, vel à vobis Subdiaconus fiat; & post aliquantulum temporis, si Deo placuerit, ipse ad Pastoralem curam debeat promoveri. L.9. Ep.13.* Ex minoribus Ordinibus unum hic Gregorios præscribit Subdiaconatum, cui tamen ipsi Monasticam præferebat professionem, ut qui Episcopatui gerendo idoneus visus erat, quamprope re tantæ dignitati pararetur. Observatum est à Baronio, *an.614. n.1.* Adeodatum Papam ex Subdiaconis primum fuisse electum.

VII. Scriptor ipse vitæ Gregorii. *L.1. c.25.* Diaconatu eum initiatum fuisse meminit, de minoribus Ordinibus altum illi silentium. Fulgentium ab Episcopo suo narrat Ferrandus. Presbyterum Ordinatum fuisse ut mox Abbatem crearet: *Repente eum Sacerdos consecrat Presbyterum, ut Abbatis & Presbyteri decoratus officio, &c.* Hæc ille in vita Fulgentii. *Cap.15.* Sed supponenda hìc est Diaconatûs prior collatio. Id à simili argues ex Cæsario Arelatensi postea Archiepiscopo, quem tum adhuc juvenem Eonius Arelatensis Archiepiscopus Lerinensi subduxit Monasterio, statimque Diaconum, mox Presbyterum ordinavit. Ita authores ejus vitæ. *Illico primum Diaconus, deinde Presbyter ordinatur. L.1. c.4.* Cæsarius certè cum à puero attonsus fuisset ab Episcopo suo, non temerè jam tum existimatur Lectoris Officio donatus. Eutychius ille, in ore & admiratione quondam omnium, cum assensus tandem expugnatus ei esset, ut Episcopatum gereret, attonsus primùm fuit & creatus Lector, deiode Diaconus, tum Presbyter, ubi annum ætatis trigesimum nactus est. Eo quidem tum Episcopatu frustratus est, sed Constantinopolitanæ sedis tandem aliquando fastigium est adeptus. *Vita Euty. c.10. 11. 12. apud Surdie. 6. Apr.* His exemplis liquet Monasticum persæpè institutum minorum Ordinum vicem obtinuisse.

VIII. Profertur à Gregorio Turonensi ejusmodi Neophytorum ordinationis exemplum, quæ tam frequens & tam justa Gregorio fuit causa succensendi. Singuli tamen Ordines conferebantur suo quisque loco, sed brevissimo tempore. Cum Badegisilum Majorem Palatii Rex ad Cenomanensem delegisset Episcopatum quadragintas dierum spatio omnibus Ordinibus inauguratus est, & tantula temporis mora ex laico in Episcopum emersit. *Qui tonsuratus, gradus quos Clerici sortiuntur ascendens. Post quadraginta dies, migrante Sacerdote successit. L.6. c.9.* Sed idem ipse alibi Scriptor palam facit, quam longa emetienda essent interstitia Ordinum, ut invidiam & probrum Neophyti quis declinaret. Vide enim ut Presbyterum inducat, sua ad Episcopatum impetrandum consilia, sua jura venditantem. *L.4. c.6. Nec me patitur Deus hac Ordinatione privari, cui tantum famulatum exhibui. Nam & ipsos Clericatus gradus canonicâ sum semper institutione sortitus. Lector decem annis fui. Subdiaconatus officium quinque annis ministravi, Diaconatui verò quindecim annis mancipatus fui, Presbyterii autem honore viginti annis jam potior.* Nam satis liquet, utri horum adjungendus sit Eligius Noviomensis Episcopus, qui cum laicus adhuc esset electus est Episcopus Veromanduorum, Tornacensium, Noviodumi Flandriæ, Gandavi, Curtraci, ut idololatriæ reliquias his regionibus pertinaciùs adhuc inhærentes persequeretur & eliderct. Non acquievit tamen ille ordinari, nisi ioitio minoribus Ordinibus ducto. *Ne in ullo Catholica regula deviare videretur, non se permisit priùs Sacerdotem consecrari, nisi sub normula Clericatus aliqua temporis curriculu exigeret. L.2. vita ejus c.1.* Simile veri est datum id fuisse, & ingentibus electi Præsulis virtutibus & urgenti Ecclesiæ necessitati, ut intervalla illa Ordioum arctarentur. In Braccharensi Concilio, *Can.20.*, unus non amplius annus desideratus est, ut ex laico quis io Episcopum effingeretur. *Item placuit, ut ex laico ad gradum Sacerdotii nemo veniat, nisi priùs anno integro in officio Lectorum vel Diaconatus disciplinam Ecclesiasticam discat, & sic per singulos gradus eruditus, ad Sacerdotium veniat. Nam satis reprehensibile est, ut qui nondum didicit, jam docere præsumat.*

IX. Concilio Epaonensi, *Can.37.*, placuit, ut ne Clericatus quidem cuiquam conferretur, nisi præ-

præmissa Religione. *Ne laicus nisi religione præmissa Clericus ordinetur.* Ei Canoni præfigitur hic Titulus, ex quo possit elucidari: *Laici nisi præmissa conversione non ordinentur.* Quòd nimirum ad Clerum non admitterentur laici, nisi sæculum abdicassent, & perspicuæ sitæ ad Deum conversionis vitæ religiosæ specimen edidissent. Unius anni spatium desiderasse videtur Concilium Aurelianense III., *Can.6.*, ut laicus conversionis suæ documenta det, & tum Clero Ordinibusque minoribus adscribatur. *De Clericorum præmittenda conversione, id omnimodis observandum, ne ullus ex laicis ante annualem conversionem ordinetur.*

X. Sed legibus tam sanctis morigerari, etsi semper fuit voluntas, non semper facultas adfuit. Tam arcta enim nonnunquam incubuit necessitas, ut unius quandoque anni intervallo, fingendus, expoliendus, efformandusque fuerit ex laico Clericus, Presbyter, adeoque & Episcopus. Professi sunt Arelatensis IV. Concilii Patres. *Can.6.* Canonicis regulis longum & operosum sanciri tyrocinium, sed rem contrahi & accelerari quandoque ejusmodi necessitate inexorabili, quæ dispensationem non posceret, sed extorqueret. *Et licet de laicis prolixiora tempora, antiqui Patres ordinaverint observanda, tamen quia crescente Ecclesiarum numero necesse est nobis plures Clericos ordinare: hoc inter nos sine præjudicio duntaxat Canonum convenit antiquorum, ut nullus Metropolitanorum cuicumque laico dignitatem Episcopatus tribuat; sed nec reliqui Pontifices Presbyterii, vel Diaconatus honorem conferre præsumant, nisi anno integro fuerit ab eis præmissa conversio.* Hæc delinimenta necessitas excusabat aliquanto tempore, intaminata semper vigente Canonum priscorum necessitate, ut redintegranda semper esset prior observantia, ubi illa necessitatis vis remisisset. *Sine præjudicio Canonum antiquorum.*

In Concilio Aurelianensi V. eidem subscriptum est dispensationi, annui ut interstitio tyrocinii etiam ad Episcopatum proveherentur: interim autem pios doctosque juxtà viros adhiberent, qui eos necessaria instruerent pro angustiis temporum, & pietatis & eruditionis & virtutum suppellectile. *Nullus ex Laicis absque anni conversione præmissa Episcopus ordinetur; ita ut intra anni ipsius spatium à doctis & probatis viris, disciplinis & regulis spiritalibus plenius instruatur.* Hunc, ut suspicor, saltem probationis annum extundere nitebatur Gregorius Turonensis, *L.6. c.15.*, ab eo qui Episcopatûs Nannetensis prurigine tenebatur, ut remissis saltem & laxioribus Canonibus morem gereret. *Habemus scriptum in Canonibus, fili, non posse quemquam ad Episcopatum accedere, nisi prius Ecclesiasticos gradus regulariter sortiatur. Tu ergo pete, ut qui te elegit, debeat tonsurare; cumque Presbyterii honorem acceperis, ad Ecclesiam assiduus esto, & cum eum Deus migrare voluerit, tunc facilè Episcopalem gradum ascendes.* Episcopi is erat Nanetensis nepos, quem sibi ille successorem dari percupiebat.

XI. Sermoni nostro de Occidentali in hac parte disciplina finem faciet Hormisda Pontifex, cuius verba excripsisse videri posset Gregorius Magnus, à quo exordium duximus. *Epist.25. Discere prius quisque debet antequam doceat. Emendatiorem esse convenit populo, quem decet orare pro populo.* Addit porro antiquæ Legis Sacerdotes ex solis Levitis selectos fuisse, & jam inde à teneris unguiculis in templo imbui solitos Sacerdotalium functionum rudimentis; quod illis erat nasci, hoc nobis est imbui & informari. *Nunc est doctrina pro genere. Quod illis fuit nasci, hoc nobis imbui. Illos Tabernaculo dabat natura, nos Altaribus parturit disciplina.*

XII. Ad Ecclesiam jam Græcam properemus, ubi non injuria Justinianus, *Nov.6. c.1.*, deridiculo habet extemporaneos illos Episcopos ex laicis pene hesternis. *Neque ex idiota; & ex iis qui vocantur laici, existens, ita mox ad Episcopatum ascendat, nec imaginariam suspiciat ordinationem, tanquam modò quidem idiota, mox autem Clericus, deinde parvum aliquod tempus præteriens, Episcopus appareat.* Præclarè quidem ille hæc præfatur, sed nihilo tamen minus cò res tandem revolvitur, ut semestre tantùm spatium ab eo deposcatur, ad secedendum in Monasterium, vel in Clericatum, cum nusquam tantùm de vigore suo remisissent Canones. *Prius autem vel Monachicam vitam professus, aut in Clero constitutus, non minus mensibus sex.* In alia ille Novella, *Nov.123. c.1.*, tres tantùm menses desideraverat. Verùm in hac quidem parte descivit prorsus Justinianus ab officio Custodis & Conservatoris Canonum. Tam breve temporis spatium non respondet alteri ejusdem Constitutioni, *Novel.137. c.1.*, ubi depromit verba quædam magnificentissima Gregorii Nazianzeni, adversùs eos Episcopos, qui nihil pensi habent, ut se ipsos antè quàm alios abluant; comparent prius sapientiam, & tum impertiant: divino se sanctimoniæ consortio quodam consecrent, & tum deificandis aliis studeant: posse enim testaceum vas uno die fingi, at non vas electionis; Apostolicumque Episcopum, cujus ministerium angelici, divini, Christi ipsius Ministerii & Pontificatûs portio quædam delibata est. *Mundari oportet primùm, ac deinde mundare; sapere, ac deinde sapientiam docere; lucem fieri, & postea illuminare, propinquare Deo, tum alios adducere, &c. Qui instar figuli uno ipso die fictilia sua tornamus, ita repente fingat veri cultûs Antistitem, cum Angelis stantem, & cum Archangelis laudes canentem, & Christo consacrificantem?* Quis enim æquo & sedato animo ferre possit Pastores eos, qui impuris manibus mundare alios adgrediuntur? Heri sacrilegos, hodie Pontifices? heri prophanos, hodie Presbyteros? inveteratæ malitiæ, virtutum vixdum tyrones: quos denique nemonon videt aura favoris, non Spiritu Sancto afflante ad sacras infulas anhelare. *Simul discipuli & Præceptores ostendantur, & priusquam purgati sint, purgant: heri sacrilegi, hodie Sacerdotes: heri extra sacra, hodie Præsules mysteriorum: veteratores malitia, novitii pietate: qui sunt opus atque fabrica humana gratia, non Spiritus Sancti.* Hæc Nazianzenus, hæc ex eo Justinianus, hæc divinis, hæc canonicis institutis consentanea: & quæ aliàs molliùs remissiùsque dicuntur, aut fiunt, danda necessitati inexorabili venia est: aliàs inexorabilis vigilat Numinis censura & incorrupta lex.

XIII. Hinc porro illud concluditur, Præsidum conniventia & supinitate multa quidem peccata esse, sed Christi providentia excitatos semper aliquos fuisse Præsules præstantissimos, ex ipsis etiam Laicis, qui primævum splendorem Ecclesiæ restituerent. Ejusmodi fuit Patriarcha Alexandrinus Joannes cognomento Eleemosynarius, ex Laicorum fæce ad summum non dignitatis tantùm, sed & sanctimoniæ fastigium provectus, ut author est in eius vita Neapolitanus Insulæ Cypri Episcopus. *Cap.43. Baron. ann.525. 526. Hoc erat admirabilius sanctissimi hujus Patriarchæ, quoniam nec Monachicam vitam duceret, neque in Clero moratus in Ecclesia: sed & fœmina legitimè dudum conjunctus, ita tenuit vigorem Ecclesiæ, ab ipso initio quo Patriarcha consecratus est; & in talem sublimitatem exaltatus est, ut multos Eremitarum, & in arcta vita degentium superaret.* Hæc sunt omnipotentis Christi gratiæ portenta.

Nec minùs stupendum gratiæ specimen in Ephremo

mo Antiocheno Patriarcha effulsit, ejusque summæ legis, quæ legibus omnibus etiam sacris dominatur. Ex Comite Orientis Apostolicæ ejus Sedis Solio invectus est, remunerante Deo effusissimam vim largitionum, & indefessæ charitatis, cujus ex fonte inexhausto manabant hæ largitates, ad resarciendas labes Antiochenæ civitatis terræ motu obtritæ & conquassatæ. *Sedes Apostolica veluti merces & præmium tanta ei erga civitatem providentia donata fuit*. Hæc ex Evagrio.

CAPUT LXXXVI. *P.3. l.2. c.17.*

Irregularitas Clinicorum, Neophytorum, Extraneorum sæculo VIII. IX. & X.

I. Recens baptizati irregulares sunt ad Ordines superiores.

II. Multi erant tum Clinici, propter gentes recens conversas.

III. Irregularitas Neophytorum juri naturali insita.

IV. Juris naturalis & innata legis non rarò veluti radii quidam sunt Canones.

V. Exemplum Neophyti Photii quam fuerit Orientali Ecclesiæ exitiale.

VI. Providentissimè in octava Synodo confinguntur, qui eo simulationis consilio interstitia Ordinum observabant, spe una lactati, pertingendi ad Ecclesiasticos honores.

VII. Ut Photius fuerit restitutus.

VIII. Remissio & ignavia Græcorum, qui anius hebdomada interstitio contenti sunt, ut ab uno Ordine ad alterum gradus fiat.

IX. Austeriùs cum Photio actum est, quòd non Neophytus tantùm, sed & intrusus esset.

X. Ecclesiæ Latinæ vigor in Neophytos.

XI. Ecclesiæ Gallicanæ constantia in servandis Ordinum interstitiis.

XII. In ea Episcopis subrogabantur excellentissimi quique ex Presbyteris.

XIII. Ante Episcopatum Presbyteratus nunquam omittebatur.

XIV. Respondetur objectioni cuidam.

XV. Quàm necesse sit ex gremio ejusdem Ecclesiæ Episcopum deligi.

XVI. Callidum commentum in re hujusmodi in causa Hincmari.

XVII. Confirmatur eadem regula.

XVIII. Non ævo senior, sed dignior ex Presbyteris eligendus.

XIX. Regula qualibet Monastica Canones sequitur & imitatur.

I. EX quo tempore inoleverat serpseratque in omnes Ecclesias ea consuetudo, ut recentes ab utero infantes tingerentur: quis non sperasset illam oblivioni datum iri irregolaritatem, quæ Clinicorum dicitur, hoc est eorom, qui extremo morbo conflictati, intermorientibus penè vocibus baptismum deposcunt, & accipiunt? Expostulabat tamen Concilium VI. Parisiense, *Can.8.*, anni 829. quòd persæpè Caoonicæ leges infringerentur, collatis Ordinibus ei qui tinctus esset inter ipsa periculosæ ægritudinis discrimina. *Sicut in plerisque, ita & in eo authoritas à nonnullis sæpe violatur canonica, quando scilicet hi qui in ægritudine, baptismatis suscipiunt sacramentum, ad gradus Ecclesiasticos contra fas provehuntur. Is usus, quia authoritati canonicæ resultat, oportet ut corrigatur, quoniam hujuscemodi baptizatos, quos vulgaris sermo grabatarios vocat, canonica authoritas à gradibus Ecclesiasticis patenter repellit.*

Eodem mox numero eos habet Concilium, eodemque implicat vioculo, qui nec primò ad baptismum, nec postea ad Ordinem Sacrum suscipiendum stimulantur, nisi morbo quodam longè deteriori, quàm sint omnes corporeæ pestes, terrena & inconsideratissima cupiditate. *Multò magis illi arcendi sunt à gradibus Ecclesiasticis, qui aut per cupiditatem aut per temeritatem, contempta canonica authoritate baptizantur, & postea similiter ad gradus Ecclesiasticos provehuntur.*

II. Cum verò Caroli Magni Imperii propagatio complures complexa Nationes barbaras, ad fidem illas paulatim pellexisset; cumque horum Neophytorum noonulli Episcopales & ipsi honores degustarent interdum, authore Thegano: *Cum his qui ex barbaris Nationibus ad hoc fastigium perducti sunt:* facilè contingebat, ut eorum aliqui tingi se baptismo non cuperent, non flagitarent, nisi improba spe grassandi ad Episcopales sedes. *Du Chesne t.2. pag.282.* Cootingebat & illud forsan non raró, ut rudes Catechumeni pigritarentur quandoque, nec ad cælestem properarent regenerationem, nisi corporeæ ægritudinis flagello mortisque metu urgerentur.

III. Proxima huic est irregularitas Neophytorum. Sive Neophytos autem dicamus recentes à sacro baptismi fonte, sive nuperos Cleri tyrooes, præposterum est, & justitiæ Canonicisque regulis inimicum, eos ad Ordines sacros & ad primarias protrudi dignitates, iisque anteponi, quibus diuturna ministerii sacri suffragia, virtutum documenta jus veluti quoddam pepererunt, viamque straverunt ad eas dignitates, quibus ona virtus, sapientia & rerum sacrarom experientia remuneranda est. Jure ergo meritissimo scripserat Nicolaus Papa I. ad Photium Constantinopolitanæ Cathedræ incubatorem: *Epist.11.* etsi Canones, etsi Concilia, etsi Scripturæ, etsi Decreta Pontificum Neophytos à sacris Ordinibus & à summis Ecclesiæ Dignitatibus non deterruissent: in ipso pectoris sui penu potuisse eum perspicere eam legem, naturæ ipsius manu exaratam, cum ea palam & exertissimè vociferetur, quod sibi quis detrimenti afferri nolit, ipse ne cuiquam afferat. Quis enim æquo animo ferat præripi sibi à novo hospite diutini obsequii sui præmia, & præcerpi sibi à violento & extrinsecus irruente usurpatore laborum suorum fructus? *Hanc legem sibi datam, si volumen cordis tui conscientia scrutata fuerit, proculdubio non negabit. Ibi quippe scriptum reperies, lege natura dicente, A nemine velle lædi, à nemine velle tua prorsus auferri. Quapropter aptè præcipitur. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quid enim decreta Sedis Apostolicæ dicunt, nisi quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: quando præcipiunt ne subitò factus Clericus Clericis dominetur, qui per singula stipendia militaverunt, & omnem in dominicis Castris ætatem egerunt. Quando præcipiunt, ne quilibet saltu præpropero in alienum honorem ambiat immoderata cupiditate transcendere, vel pro suo libitu jura studeas aliena pervadere.*

IV. Quæ Nicolai Papæ doctrina altissimè sanè infigenda animis est, ut persuasissimum sit omnibus, Canonicas leges non in arbitrariis haberi debere constitutionibus; sed hos esse rivulos veluti quosdam sempiternæ & incommutabilis illius legis, quæ justitia, qoæ charitas, quæ Deus ipse est; ex qua & leges omnes promanant humanæ & temporariæ, pro rerum, locorum, temporumque opportunitate & necessitate temperandæ. Unde rursus idem Pontifex. *Igitur cum ea quæ Sedis Apostolicæ Præsules instituerunt, in literis sacris invenias, imò verò in temetipso jugi perseverantia relegas, noli, quia decreta ipsorum non susceperis,* ma-

amplius asservaret eum ipsi nibil, nisi quod naturalis, quod Mosayca, nec non & gratia lex jussit, instituant.

V. Photius porrò à Foro & à Palatio ad Clericatum & ad Patriarchalem Sedem simul irruperat, ut idem Pontisex author est. *Epist.2. Ex foro, ac sæculari militia & babitu, atque à Palatinis adibus eductum, ac subito tonsuratum, Ecclesia contra Canones præfecerunt.* Eam ille sacrilegam usurpationem prætexebat speciosis exemplis Ambrosii, Nectarii & Tarasii. At respondet Pontisex, *Epist.6.* nullo eum consimilium virtutum præsidio niti, nec ullam jam posse prætendi necessitatem tam licentioso Canonum contemptui. *Quod per necessitatem fieri eveatus comprobatur, non in authoritate tenendum est.*

Exitiali hoc autem Photii exemplo ingentem in Ecclesias alias etiam Patriarchales labem sacræ disciplinæ invectam fuisse idoneus testis & author est Anastasius Bibliothecarius. *Præfatio Synod. VIII.* Ea quippè Laicorum licentia usque adeo incessit convaluitque in Ecclesias Alexandrinam & Antiochenam, ut vix aut ne vix quidem extirpari potuerit. *Penes Alexandriam & Antiochiam in tantum radix pestis bujus exerevit, ut à tempore promotionis Photii bactenus evelli non possit.* Quin & Hierosolymis, quod jam inde à temporibus Jacobi Apostoli, qui eam dedicaverat sedem, nondum contigerat, laicus homo Apostolicam illam profanavit sedem. *Mox Hierosolymis quidam laicus exemplo Clericus factus, est ordinatus Antistes, quod nunquam factum est, etiam ab ipso Jacobo.* Istæ sanè disciplinæ Ecclesiasticę calamitates Synodum VIII. Oœmenicam impulere, ut austerius in Photium ageret, eumque decerneret non esse, non fuisse unquam Episcopum; si quos vel creasset Episcopos, vel Abbates, eos ab eo qui Episcopus non esset, nihil accipere potuisse: ideoque quas illi Ecclesias dedicassent, dedicandas rursus esse. Itaque tanti visa est hæc Neophytorum irregularitas Oecumenico huic Concilio, ut etiam Ordinationes efficeret vel irritas, vel inutiles. *Can.4.*

VI. Cum verò plures laici natalium splendore spectabiles Constantinopoli inescati fuerint, ut fucatis se & personatis inducrent virtutibus, quo ad eandem aliquando Patriarchalem Sedem eluctarentur: ut ab eodem Anastasio observatum est: ideo & in eadem Generali Synodo, *Can.5*, decretum aliud instantia Pontificiorum Legatorum promulgatum est, quo arcentur Patriarchali Sede Senatores, aliique laici, qui eo illecti lenocinio, vel Clericalem amplexi fuerant, vel Monasticam professionem tanquam omnes Ordinum gradus pervasissent. *Decernimus neminem de Senatoria dignitate, vel mundana conversatione nuper tonsum, super intentione, vel expectatione Pontificatus, vel Patriarchatus bonoris, Clericum aut Monachum factum, ad bujusmodi scandere gradum: licet singulos Ordines divini Sacerdotis plurimum temporis fecisse probetur.* Consultissimè enim censuit Synodus, quantumvis vel Clericalibus, vel Monasticis sese institutis insererent homines ambitionis oestro perciti, & servatis legitimis interstitiis Ordinum omnium functiones non persunctoriè, sed sedulò exercerent: non posse tamen eos extricare se à vinculo Neophytorum irregularitatis, cum jam inde ab exordio, in laica adhuc veste summas Ecclesiæ dignitates concupiissent, easque jam tum spe devorassent, adeoque in sacra deinceps professione nnn alios quam sæculares, & profanos animos gessissent. *Neque enim propter religionem, vel amorem Dei aut propter expectationem transcundi viam virtutum, sed ob amorem gloria ac Principatus, tonsus bajusmodi reperitur.*

VII. Et post incredibiles quidem calamitatum vicissitudines Photius idem ipse per Joannem VIII. Papam pristinæ Constantinopolitanæ sedi restitutus fuit. At contestatus est Pontifex, *Epist.199.*, ut famę saltem suæ consuleret, enixissimis id à se donatum fuisse precibus aliorum omnium Patriarcharum, Metropolitanorum, & Episcoporum Orientis, qui eam dispensationem sibi extorsissent; adhibitam verò eam esse à se necessariam in posterum cautionem, ut Patriarchæ posthac non ex Senatoribus, non ex Aulæ Proceribus accerserentur, sed ex Presbyteris Diaconisque Cardinalibus ejusdem Ecclesiæ. *Decernimus ut post bujus Patriarcha obitum nullus de laicis, vel curialibus in Patriarchatus eligatur & consecretur bonore, nisi de Cardinalibus Presbyteris, & Diaconibus Constantinopolitana sedis, secundum sacros Canones.*

VIII. In Concilio etiam illo, quod à Græcis Primum & Secundum vocitatum est, prohibiti sunt rursus vehementissimè Clerici, Monachique, ne uno unquam temporis puncto, & impetu rapiantur ad Episcopatum, sed longis antea singulorum Ordinum rudimentis imbuantur. Quanquam enim præfestinatio auspicatò cessisset in paucis quibusdam præmaturæ pietatis & experientiæ hominibus, ea in miraculis, non in exemplis collocari debere, ut admirationi essent, non imitationi. *Decernimus ut nullus deinceps laicus, vel Monachus repente ad Episcopalem altitudinem eveberetur, sed in Ecclesiasticis gradibus primùm examinatus. Can.17.* Sed cum eo Concilio non definiantur singulorum intervalla Ordinum, visum esse nullis, ait Balsamon, hebdomadis unius ut mora interponeretur post cujusque susceptinnem Ordinis: eos vero patrocinio usos Gregorii Nazianzeni, *in Pentec.*, ajentis intra septem dies suam Presbyteris perfectionem obtingere: Additur verò à Balsamone, Sardicenses Patres justa quædam intervalla singulis Ordinibus interjecisse; edici in Justiniani Novella quadam, *Novel.137.*, ut Apparitores & Administratores publici quindecim annos in Monasteriis antè agant, quàm Ordinibus initiari possint; in alia Novella *Novel.122.*, laicus qui nec Apparitor sit, nec Curialis, tres in Clericatu antè menses agat, quàm ad Episcopatum propellatur. Sed his præstructis priori Balsamon sententiæ propensius favere non dissimulat, quæ septem non amplius dierum intervallom desiderat: quin & eam significet usitatissimam fuisse consuetudinem, quæ pro lege non scripta habenda sit. *Dico necessario per septem dies uniuscujusque gradus fieri ordinationem, & eo magis, quod etiam non scripta Ecclesiastica consuetudo, boc suscepto, sic gradaum Ordinationes facit.* Hæc ex Latina versione, quòd Græcus ibi textus deficiat.

Non potest autem ea Balsamonis Commentatio eò detorqueri, ut septem diebus Ordines septem, singuli singulis suscipiantur, 1. Vel ipse enim Photius Ordines singulos aliis aliisque diebus suscepit, ut refert Nicetas in vita Ignatii Patriarchæ. 2. Et ne septem quidem dies numerari possunt. Narrat enim Nicetas sex diebus continuatis creatum esse Photium, Monachum, Lectorem, Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum Episcopumque. 3. Disertè Balsamon ait septem dies cuique Ordini tribuendos. *Debemus observare, si non plura, sed certè necessariò id ipsum tempus in unoquoque gradu.* 4. Ea autem dierum definitio inde videtur hausta fuisse, quòd non nisi die Dominico Ordines conferrentur. Denique jam nimia est illa indulgentia & remissio Canonum, ut Ordinum singulorum interstitia unius tantum sint bebdomadæ: quod idem Balsamon, *Suppl. pag.1127.*, inde fluxisse conjectat, quòd Novellæ Justiniani ad eam rem spectantes, in desuetudinem abierint ex eo, quod in libros Basilicorum non fuissent relatæ.

Porro quæ suprà perstricta sunt Nazianzeni verba,

ba, quibus etiam incumbit hæc recentior Græcorum disciplina, non de Christianæ, sed de Mosaycæ Legis Pontifice interpretanda fuerant, cujus septem dierum spatio Pontificatus inauguratio celebrabatur. Cassum ergo & ruinosum fuisset hoc eorum doctrinæ munimentum: sed cum ea increbuisset consuetudo, ortumque duxisset ex antiquiori alia consuetudine, diebus tantum Dominicis Ordines conferendi; cupidè Græci illam Nazianzeni authoritatem aucupati sunt, qua in alienum sensum detorta disciplinæ suæ remissionem tuerentur. Non rara sunt autem id genus exempla, ubi recentibus institutionibus antiqua substruuntur authoritatum fundamenta, audacius quandoque, quàm sincerius.

IX. Simillimum autem veri est ea maximè de causa tantopere in Neophytum Photium æstuasse, & succensuisse Ecclesiæ Pontifices, quod superstitis Patriarchæ Ignatii sedem involasset. Sanctissimus vir Nicephorus præfestinè similiter ex Imperii administro, *Secretaire. d' Etat.*, Patriarcha institutus fuerat: & quanquam ejus provectioni adversati fint viri præstantissimi Plato & Theodorus Studitarum Monasterii Abbates, *Cedrenus*, ut quæ Canonibus repugnaret, Ecclesiam tamen non pœnituit dispensationis, qua perillustrem fidei defensorem profecuta est.

X. In Ecclesia autem Latina Synodus Romana anni 964. sub Joanne XII. Papa exautoravit Leonem Antipapam, non tantùm ut Neophytum, sed ut intrusum in eam Sedem, quæ vacua non esset. Multo antè tempore depositus quoque fuerat Antipapa Constantinus, anno nimirum 767. ut Neophytus & intrusus. Quæ sub Stephano IV. coaluit Romana Synodus ad ejus abdicationem, constituit ut ne amplius eligeretur Papa, nisi ex Collegio Presbyterorum & Diaconorum Cardinalium: utque Ordinationes Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum à Constantino Antipapa celebratæ, irritæ haberentur, data copia eosdem rursus ordinandi, si rursus canonicè eligerentur: ita ut nemo posthac posset suspicari, valida esse potuisse Sacramenta quæcumque alia à Constantino collata, præterquam baptismi & Confirmationis. *Ita enim in eodem Concilio statutum est, ut omnia, quæ idem Constantinus in Ecclesiasticis Sacramentis ac divino cultu egit, iterata fuissent, præter sacrum baptisma atque sanctum chrisma. Anast. Bibl. in Steph. IV.* Non advertebant tune animos tam studiosè, quam ab Augustino olim factum fuerat, & quam posterioribus bis sæculis rursum fieri cœpit; unam esse Ordinationis cum Baptismo & Confirmatione causam, ut omnino iterari non debeant, ubi forma solemni & verbis Ecclesiæ collata fuerint. Aderant autem & Galliarum Episcopi nonnulli huic Romanæ sub Stephano IV. Synodo, ubi præceptum est præterea, ut ad superiores Ordines non præcipit cursu quisquam, sed gradibus pervenirent omnes. *Nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus, ad sacrum Pontificatus honorem possit promoveri.*

XI. Ab hac verò Græcorum remissione recesserat mirum in modum Ecclesia Gallicana, si bona fide in ea tum observarentur, quæ in Capitulari suo præcipiebat in hanc rem Herardus Archiepiscopus Turonensis. *Qui se divina militia mancipari desiderat, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas, quinquennio teneatur, exinde Acolytus, vel Subdiaconus, quatuor annis stet, & sic in benedictione Diaconatus, si meretur, accedat. In quo Ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærere debebit, & postea probatus Sacerdos efficietur. Conc. Gal. Tom.3. p.115. Cap.98.*

XII. Sed ea imminebat maximè sollicitudo, ne ad Episcopatum venirent, nisi ex Presbyteris florentissimi quique sanctitate & peritia rerum sacrarum. Id nos edocuit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, *Tom.2. pag.202.*, ubi ait à Christo in Regali Sacerdotio suo duos Ordines creatos distinctosque fuisse, Episcoporum & Presbyterorum, ex quibus qui cæteris religione, pietate & rerum prudentia antistaret, is Episcopo hinc excedenti sufficiendus semper esset. *Rex simul & Sacerdos Christus duos in Sacerdotibus Ordines constituit, in summis videlicet Pontificibus, & in minoris Ordinis Sacerdotibus, qui nunc Presbyteratus funguntur officio, ea videlicet provisione, ut dum quilibet Pontificum vita decederet, quicumque Sacerdotum optimas pateretur, & in Pontificatum succederet.* Certissimè enim instituti sunt à Christo, non Apostoli tantùm, quorum in dignitatem & sedem succedunt Episcopi; sed etiam Discipuli, quorum vices Presbyteri gerunt. Atqui cum execrandi Judæ vacua sedes implenda fuit, ad Apostolatum gerendum, unus ex Discipulis subrogatus fuit, ut testatum fecit Lucas in Actis. *Ut decedentibus Episcopis, de his secundi & inferioris Ordinis Sacerdotibus, secundùm Canones, ad Summi Sacerdotii apicem provehantur, sicut Sacra Scriptura Actuum Apostolorum patenter ostendit.*

XIII. Suessionensis illa Synodus, in qua disceptata fuit causa Ebbonis Archiepiscopi, eum qui Presbyter ordinatus fuisset, suscepto ab Ebbone tantum Diaconatu, exautorari debere censuit; uti qui ad Presbyteratum non accepto Diaconatu properasset. *Judicatum est à Synodo, qui saltu sine gradu Diaconi ad Sacerdotium prosilierit, in degradationem debitam resilire debere. Flodoard. L.3. c.11.* Hinc verò dilucidum fit, quàm temerè Photius Latinæ obtrectaret Ecclesiæ, quasi in ea Episcopi ex Diaconis non suscepto Presbyteratu ordinarentur. *Quia Diaconos non suscepto Presbyteratus officio apud nos Episcopos ordinatur.* Ita Nicolaus Papa calumnias eorum commemorat. *Ep.70.* Qui Presbyteratu superfederi posse existimassent, qui ne Diaconatu quidem? Ideo & Ratramnus Monachus in refellendis his Græcorum imposturis, *Contra Græcorum opposita. L.4. c.8.* ait vel ex hac una evidentissimè conficta calumnia, constare posse, quàm temerè & impudenter Græci ubique Latinis obloquerentur. *In cæteris sibi demum authoritatem fidei, quandoquidem in istis tam evidenter mentiuntur.* Inde verò forsan Græci ansam captabant convitiandi Latinis, quòd Canones nostri sanxissent, ut ex Presbyteris, vel Diaconis Episcopi deligerentur. Inde illi concludebant, tam immediatè Episcopatum à nobis conferri Diaconis, quàm Presbyteris. Quod totum contra erat.

XIV. Nec dissimulabo Æneam Parisiensem Episcopum, paulò molliùs has Græcorum criminationes confutantem, illud fateri, Romæ eos ex Diaconis ordinari Episcopos, qui Presbyteri nunquam sint ordinati. *De hoc quod quæritur, quare apud Romam plerumque Diaconus quodam saltu, non percepta Presbyterali benedictione in Episcopum subitò consecretur. Spicil. tom.7. p.114.* Hunc ille usum approbare conatur, ex eo quòd Presbyteratus eminentissimè contineatur in Episcopatu, in quo totius est Sacerdotii plenitudo: vel ex eo quòd Romani Hieronymo assentiantur, Presbyteros ab Episcopis minus secernenti. Sic ille eo excusatius, quod trepidè scribit, & penè suspenso calamo, & videlicet non satis comperta sibi & explorata. Probabilius equidem duxerim Ecclesiæ Romanæ res Ritusque Ratramno, quam Æneæ exploratiores fuisse: unde & hujus verba titubant, ille asseverantissimè loquitur. Et sanè Romana Synodus sub Joanne XII. narrat, ut Antipapa Leo ordinatus primò fuisset Ostiarius, tum Lector, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, & tandem Presbyter, an-

antequam Pontifex inauguraretur. *Dico Episcopus in nostro Patriarchio Leonem Curialem & Neophytum, jam Ostiarium, Lectorem, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum, atque subitò Presbyterum ordinavit; eumque sine aliqua probatione, in nostra Apostolica sede consecrare non dubitavit.* Joannem XII. excepit Benedictus V. qui jam Diaconus erat, & cui citra controversiam collatus est Presbyteratus ante Episcopatum, cum sedi rursus Apostolicæ redintegratus Leo, utroque illum spoliaverit Ordine, solo Diaconatu posthac gavisurum. *Benedictum omni Pontificatus & Presbyteratus honore privamus, Diaconatus eum honorem habere permittimus.*

Sentio hæc exempla Photianis & temporibus & criminationibus posteriora esse. Sed à specie veri alienissimum est, Photii calumniis id datum ut sit, ut aliquid in Occidentalis, vel in Romanæ saltem Ecclesiæ moribus novaretur. Capitibus omnibus aliis calumniosæ Photii censuræ nihil concessum, nihil mutatum in nostra est disciplina: quòd ne objectari quidem ab eo potuisset quidquam, nisi ut perspicuè commentitium, aut per sese indifferens, aut laudi potiùs quàm probro vertendum.

In vita quidem Stephani IV. Papæ legitur ordinatio Constantini Antipapæ, & de Presbyteratu suscepto verbum fit nullum, quanquam non sileatur progressio ejus ad Clericatum, ad Subdiaconatum, ad Diaconatum, denique ad Episcopatum. Sed tanti res ista quidem est, ut solo silentio perfici certè nihil possit. Adde quòd Antipapæ ordinationis ea esse possent vitia, quibus aliæ similiter non claudicarent. Multa ibi præcipitantur, quę aliàs expediuntur lentiùs.

XV. Constitutio illa canonica, quam superiùs strictim delibavimus, ut Episcopi asciscantur è superiori cujusque Ecclesiæ Clero, paulò operosiùs hic nobis excutienda nunc est. Postquam justissimis affecerat laudibus Nicolaus I. Papa Caroli Calvi Regis zelum & pietatem, qui numeris virtutum omnibus absolutum Episcopum Senonensi præfecisset Pastorem: dissimulare tamen non potuit, quo dolore pungeretur, ex eo quòd Monachus, & non potiùs unus aliquis ex florentissimæ Ecclesiæ Collegio tractandis ejus gubernaculis admotus fuisset. Id ait Pontifex non multò minùs stupendum videri, quàm si extraneo cuipiam committeretur regimen alicujus Monasterii, & non ei potiùs qui inter ejus Monachos emineret. Iniquum esse ut hospes superveniens fructus carpat laborum à proprio Ecclesiæ Clero durissimè exhaustorum. Extra fidem esse, nullum in tam numeroso & famoso collegio idoneum fuisse regendo Ecclesiæ illius clavo. In eum scopulum frequenter impingi in Gallicana Ecclesia. Eoque operæ pretium fore, ut in posterum Reges Pontificesque in eam curam & tanti mali medicinam incumbant. Sunt hæc prorsus ad Ecclesiæ leges illustrandas componendosque mores luculentissima. Quo æquius est ipsa Pontificis verba adscribi. *Ann.865. Conc. Gal. tom.3. pag.273.* *Quamvis hæc nos valde lætificent, multùm tamen contristant, quia idem venerabilis vir non de ipsa Ecclesia, sed de quodam Monasterio fuisse perhibetur. Denique cum erga Monachos eadem profectò regula, quæ circa Clericos qui promovendi sunt, conservanda sit: indecorum tamen, quin potiùs illicitum est, in aliena stipendia quemquam obrepere, & ex transverso venientem in castra, inter qua non militavit, ducentum arripere.* Et infrà rursus: *Aut de Ecclesia Senonensis Clericis, qui ordinaretur, nullus dignus inventus est, quod evenisse non credimus, maximè cum sit Metropolis, & Clericorum numerositate non careat: aut certè his jure minimè reprobatis, aliunde qui eis irregulariter præponeretur, inventus est, & qui aliorum fructum laborum comederet electus est, &c. Cum ergo familiariùs in regionibus vestris sit hæc temeritas, & sacrorum super hoc Canonum violatio dilatata, necesse est nostram sollicitudinem pro hac amputanda specialiùs impendere diligentiam.*

XVI. Concilium Tricassinum paucis post annis anno nimirum 867. ut eidem Nicolao Papæ I. approbaret electionem Hincmari ad Archiepiscopatum Remensem, per literas illum monuit, Archiepiscopum Senonensem, Episcopum Parisiensem, qui proprius Hincmari Episcopus, Episcopos Provinciæ Senonensis, Abbatem & Monachos Sandionysianos, Hincmarum suum concessisse Episcopis, Clero & populo Ecclesiæ Remensis, atque adeo cum jam insitus esset Ecclesiæ Remensi, ejusque veluti membrum, eligi potuisse eum in Archiepiscopum. *Unde à Clero & Populo ipsius Metropolis Remorum, sed & ab Episcopis ipsius Provinciæ petitus, sicut petitio eorundem manibus subscripta declarat, & ab Archiepiscopo tunc suo Senonensi, & proprio Episcopo Parisiorum, necnon & à Coepiscopis aliis Senonensis Provinciæ, cum consensu Abbatis sui & Fratrum Monasterii in quo degebat, favente etiam domno Carolo Rege glorioso, Episcopi Remensis Provinciæ, & Clero ac plebi ipsius Metropolis per Canonicas literas ipsorum subscriptas manibus, frater Hincmarus est traditus. Con. Gall. tom.3. pag.356.* Atque hinc enitescit Metropolitanum, Episcopos, Clerum, populumque suo in Hincmarum jure cessisse Clero Remensi, ut ei jam insertus, propriusque factus, in Episcopum eligi posset. *Sicque de proprio jam Ecclesiæ ipsius Clero affectus, in ea est ordinatus.*

Flexuosus is erat circuitus, ut in speciem saltem reverentia qualiscumque Canonicis regulis haberetur. Nec enim is scopus fuerat, non ea Canonum mens, ut traducerentur uno temporis puncto unius Ecclesiæ Clerici, in aliam, & mox ibi raperentur ad summæ culmen dignitatis. Eò collineant Canones, ut Ecclesiarum regimen eis committatur, qui in eis ab adolescentia stipendia fecerint, qui bene de ea diu meruerint qui laboribus sudoribusque suis excoluerint eam & rigaverint, eoque jam ii non sint, quibus hesterni hospites præponantur.

Plusculum fuit sinceritatis & candoris in Clero Senonensi, *Ibid. p.394.* Ansegisum sibi Episcopum deligente, qui Presbyter Remensis erat, & Abbas Bellovacensis. Ingenuè enim confessus est, extraneum à se electum fuisse, quòd nullus in suo sinu satis dignus occurrisset, eoque se decreto paruisse Cælestini Papæ: *ex propria Ecclesia deficiente electione.* Ea inopia ominabatur Nicolaus Papa laborare non posse Clerum Constantinopolitanum, utpote numerosissimum: ideoque præposterum esse, si extranei irruant in præmia propriæ filiorum Ecclesiæ, qui præclaros ei diutinosque labores suos dicaverunt. *Ne contemptis Clericis, quorum utpote in tam magna urbe, copiosa multitudo est, quique ab ipsis cunabulis imprætermisso labore in Ecclesia Christi desudant, & indesinenter Domino exhibent servitutis obsequia: is qui de foris principatum repente arripiat. Ep.7.*

XVII. Antiquissimam hanc disciplinæ legem Synodus VIII. Generalis in Ecclesia Constantinopolitana restauravit, constituto, ut omnes ejus dignitates iis conferrentur, sicubi vacarent, quorum insignis eluxisset pietas & industria in inferioribus Ordinibus & ministeriis; quos ideo nefas esset, & Evangelicis justitiæ præceptis infestum, mercede hac justissima defraudari. *Quoniam quidem dicit alicubi divinum eloquium, Dignus est operarius mercede sua. Hujus rei gratia & nos decernimus & promulgamus, ut magna Ecclesia Clerici, qui in subjectis Ordinibus morati sunt, ad majores*

gradus

gradus ascendant; & si digni claruerint, melioribus perfrui mereantur honoribus. Sed non ex illis qui foris sunt, aliqui se his innectentes, debitas eis qui multo tempore laboraverunt, dignitates vel honores recipiant; ac per hoc inveniantur Ecclesiæ Clerici nullo modo posse proficere. Can.13.

XVIII. In Jure Orientali Joannes Episcopus Citri, plura percunctante Cabasila Archiepiscopo Dirracheno, potissimum verò de electione Episcopi, an conferenda tunc essent suffragia in seniorem Presbyterum, qui Græcis Protopapas dicitur, an in cæteros Presbyteros, an in Diaconos, qui officia Ecclesiæ exercebant *echontes archontien Ecclesiasticen ophphicia* incunctanter respondet, non ejusmodi dignitatem esse Episcopatum: quæ provectam desideret ætatem, sed doctrinam, sed experientiam, sed virtutis constantiam, & eloquentiam, atque adeo ei suffragandum esse, qui his maximè præcellat. *Digniorum enim, non gradu altiorum, & potentiorum sunt throni. Juris Orien. pag.323.*

Canonicis Regulis obsequebantur semper Regulæ Monasticæ. Ii enim eligendi erant Abbates, qui in eis Tonsuram accepissent, & Professionem emisissent. Edita est Synodalis Constitutio à Patriarcha Luca, qua concedebatur Abbatiis, quæ idoneos ex suis nullos haberent ad Pastoralem dignitatem gerendam, ut ex ejusdem Provinciæ Monasteriis aliquem accerserent. *Sciat tempore Patriarcha Luca Synodale decretum factum esse, ut sine præjudicio constituantur Præfecti in Monasteriis Patriarcha territorio subjectis, qua non habeat Monachos idoneos, ut præsint, altero Monasterio, quod est ejusdem regionis, et iamsi statuta eorum caveant, ne qui in externo Monasterio tonsus est, fiat eorum Præfectus. Ibid. p.222.*

CAPUT LXXXVII. *P.4.l.2.c.32.*

Neophytorum irregularitas post annum Christi millesimum.

I. Per minorum Ordinum gradus & longa in eis rudimenta jubet Ecclesiæ lex ad Sacros Ordines conscendi, & ad Ecclesiasticas dignitates.

II. Non poterant Episcopi eligi nisi ex Presbyteris vel Diaconis. Quando cœpti sint eligi ex Subdiaconis.

III. Subscribit S. Fulbertus ei dispensationi, qua fiebat ex Neophyto Archiepiscopus.

IV. Has olim dispensationes dabant Episcopi. Qui tandem ea potestas Pontifici Romano sit reservata.

V. Qui provideatur, ubi minores Ordines ex parte sunt omissi.

VI. Ut Ivo Carnotensis & Goffridus Vindocinensis Episcopis succenseant iis, qui præcipiti cursu intra paucos dies omnes Ordines suscipiunt.

VII. Varia regula ad interstitia Ordinum.

VIII. Ecclesiæ Parochiales & Dignitates complusculæ id efflagitant, ut intra anni spatium Presbyteri sint, quibus ea sunt collata, propterea quod eas olim non conferebant nisi Diaconis vel Subdiaconis.

IX. Quid remitti ea in re ex dispensatione possit ex regulis Juris.

X. Pulcherrimæ Concilii Tridentini Constitutiones de interstitiis Ordinum.

XI. Rationes annuenda, vel abnuenda interstitiorum venia.

XII. Varia exempla dispensationum.

XIII. De Episcoporum potestate urgendi Clericos suos ad majores Ordines.

XIV. Ne tamen cogantur qui indigni vel impediti prorsus sunt.

XV. Sana B. Bernardi doctrina.

I. Clericatus & minorum Ordinum stationes quasi prælusoria sunt tyrocinia, lentè & piè decurrenda, ut ne temerè & præpropere prosiliant, aut ad majorum Ordinum, aut ad Ecclesiasticarum sanctimonia dignitatum. Qui præfestinata cupiditate intra paucos dies, vel uno eodemque die plures suscipiunt Sacros Ordines, & puncto temporis devolant ad summas sanctissimasque dignitates: non satis ii seriò pensitant, irregularitati se Neophytorum implicari, olim usque adeo invidiosæ, ut inter hæreses locum haberet. In Concilio Romano sub Nicolao II. Papa Can.13. anno 1059. prohibitum est ne Laici ad dignitates Ecclesiasticas conscenderent, nisi diutissimè in minoribus Ordinibus exercitati fuissent. *Ut nullus laicus ad quemlibet gradum Ecclesiasticum repente promoveatur, nisi post mutatum habitum sæcularem, diuturna conversatione inter Clericos fuerit comprobatus.*

Doctissimus vir Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus, percunctanti Episcopo, à quo ordinatus fuerat Diaconus, is qui nullis minoribus Ordinibus initiatus fuisset: rescripsit, *Epist.21.*, auferendum primò illi Diaconatum esse, tum conferendos Canonicis intervallis Ordines minores: *Diaconatum ei auferte, ad cæteros minores Ordines congruis eum temporibus removete:* denique reddendas Diaconatûs functiones, dato in manus Evangelicorum Codice, in Synodi, vel Cleri Congregatione, nequaquam tamen iterata ordinatione.

Concilium Rotomagense anno 1072. Can.10. exauthorandos censuit Presbyteros, Diaconosque, qui nullis unquam minoribus donati fuissent Ordinibus: *Alii cæteros Ordines non habentes, Diacones aut Presbyteri consecrantur: hi digni sunt depositione.* At Concilium Rotomagense anni 1074. *Can.2.* ad Abbates ampliavit Decretum Concilii Romani sub Nicolao II. ut nec ipsi possent ad eum promoveri dignitatis apicem, nisi longis imbuti Monasticæ vitæ rudimentis. *Ut nullus ordinetur Abbas, nisi prius diuturna conversatione Monastica vita disciplinam assecutus fuerit. Quod ex Canonicali authoritate atque ex decretis B. Nicolai Papæ sancitum est.*

II. Anno 1091. Concilium Beneventanum, cui præerat Urbanus II. præcepit, Can.1., ut ne possent Episcopi eligi, nisi qui jam in sacris Ordinibus constituti, in Diaconatu & Presbyteratu, claris virtutum documentis radiassent, quòd in primigenia olim Ecclesia non alii essent Ordines sacri. Dispensante tamen Papa, vel Metropolitano, eligi possent Episcopi ex Subdiaconis, dum id rarò fiat, & hanc dispensationem compenset singularis quædam virtutum & meritorum prærogativa. *Nullus deinceps in Episcopum eligatur, nisi qui in sacris Ordinibus religiosè vivens inventus est. Sacros autem Ordines dicimus, Diaconatum & Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva Ecclesia &c. Subdiaconos verò, qui & ipsi Altaribus administrant, opportunitate exigente concedimus, sed rarissimè, si tamen spectata sint religionis & scientia. Quod & ipsum sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia non fiat.* In Concilio Claromontano confirmatum est idipsum Decretum, *Ut nullus laicus, Clericus, vel tantùm Subdiaconus in Episcopum eligatur.* In Concilio III. Can.5. Alexander III. Papa anno 1179. in irritum misit electionem Episcopi Bremensis, quòd necdum Subdiaconus, necdum Acolytus in Episcopum electus fuisset, quanquam nec sapientiæ & eruditionis, nec virtutum necessariis præsidiis destitueretur. *Placet scientia, placet eloquentia, placent mores; verùm modus electionis displicet, præsertim quia est infra sacros Ordines,*

dinet, non dico Subdiaconatum, sed Acolythatum electus, quo gradu secundùm rigorem juris licet contrahere matrimonium, quod canonicis obviat institutis. Halmon. Abbat. Stad.

III. Erant hauddubio Pontifici causæ justissimæ abnuendæ hujus dispensationis, quanquam vir sanctitate & doctrinæ gloria clarus Fulbertus Carnotensis Episcopus, *Epist.*38., suasisset Episcopo, ut Archiepiscopi Remensis quantumvis neophyti electioni acquiesceret, propter eminentissimas virtutum laudes, quæ facilè & abundè illam labem resarcirent. *Ab infantia sano sensu, sacris literis eruditus, sobrius, castus, amator pacis & dilectionis, nullo crimine, nulla infamia nota turbatus, tandemque à Clero & populo suæ civitatis electus.* Objiciebat illi mox Ambrosii Germanique exempla, qui ex laicis Episcopi, summa laudum & virtutum fastigia attigissent. *Magni etiam viri, ut optime nosti, Ambrosius Mediolanensis Germanus Altisiodorensis, aliique nonnulli, quia tales in laico habitu extiterunt, subitò nobis sancti Præsules exierunt.* Confirmabat denique nihil ei extimescendam esse Romani Pontificis excandescentiam, cum ea in re nihil ei propositum esset, quàm ut in antiquum splendorem Remensis Ecclesia restitueretur; *Dominus Papa, cujus animadversionem te revereri significasti, non habet quod tibi meritò debeat succensere, &c.*

IV. Tempore ergo B. Fulberti ea dispensatio in Episcoporum potestate erat: at ævo Alexandri III. ad Romanum Pontificem revocata ea fuerat. Quippe cum Episcopi Pontificiam iram & correptionem reformidarent, sicubi mollius & præter urgentes Ecclesiæ necessitates dispensassent, malebant sæpiculè abstinere ipsi, & rem totam Pontifici permittere. Potuit & nimia Episcoporum remissio in dispensando in causa esse ut ea potestas ad Pontificem revocaretur. Cum denique Concilium Claromontanum, quod utique in Conciliis Generalibus locum habet, hac ipsa de re Decretum ediderit, juxta receptissimas Juris regulas de eo solus potuit deinceps Romanus Pontifex dispensare. Potest & huic juris dispensandi devolutioni, quæ sensim sine sensu fiebat, ad Romanum Pontificem, præsidii aliquid accedere, ex Epistola 28. Fulberti ad Leuthericum Senonensem Metropolitanum, ubi querelarum, ubi objurgationum mira quædam libertas. Cum enim molestissimè ferret, ab eo ordinari Episcopos se inconsulto; *Sine meo consilio ordinando Episcopos:* & eos ordinari, qui ob suam eom canonicis regulis dissonantiam populis essent horrori, nec ab illis admitterentur, cum potissima aversandi eos ratio esset ætas immatura: his tandem verbis audacioribus illum extimulat: *Sed tu Pater non solùm mirandus, sed insuper exhorrendus, quem nec imprudentia fallit, nec casus turbant, nec urget ulla necessitas, sed scienter & quasi cum deliberatione quadam, te atque alios perdis.*

V. Consuluit quoque Ivonem Carnotensem Episcopum Archiepiscopus Rotomagensis de Subdiacono, qui Clericatu nunquam initiatus fuerat. Responsum est autem ab Ivone, *Epist.*80., ex juris norma deponi eum debere, interdicique ne unquam ad superiores Ordines anhelaret. Verùm si ea esset vel Subdiaconi pietas singularis, vel Ecclesiæ necessitas, ut locus esset dispensationi, tum Clericatum ei conferendum esse, & mox restituendam functioonum Subdiaconatûs facultatem. *Si autem honesta vita ejus, aut utilitas Ecclesiastica ita exigit, poteslis ei dispensatoriè dato Clericatu, &c.* Ut autem responsioni suæ aliquid aut orit tis adjungat, ad eum unà mittit Epistolam Alexandri II. Papæ ad Episcopum Constantiensem, cui præcipiebat ut Subdiaconatum ei conferret, qui antè eo prætermisso ad Diaconatum & Presbyteratum esset vocatus.

VI. Porro is ipse Ivo, *Epist.*174., apertissimè detestatur Neophytorum hęresin, hoc est ambitiosorum hominum, qui non progrediuntur, sed statim involant in sacros Ordines, summasque Ecclesiæ dignitates: *Elimata est spurcitia puerorum, nova & inaudita Neophytorum haresi, Cathedram Episcopalem usurpantium.* Scripsit & Goffridus Vindocinensis Abbas ad Urbanum II. Papam incidisse in manus suas Decretum Paschalis II. Papæ, quo Neophiti Hæreticis aggregantur, & eisdem afficiuntur pœnis atque Simoniaci. *Neophytum factum Episcopum hareticum vocat: & sicut Simoniacum, ita & Neophytum à sancta Ecclesia debere separari docet & pracipit.* Invicta prorsus animi fortitudine Goffridus hic idem Episcopum Andegavensem hoc probro incessebat, *L.*3. *Epist.*11. quòd præter omnes Canonum leges electus fuisset, ut qui Ordines hactenus refugisset, quò licentiùs cupiditatibus indulgeret, & nunc eos suscepisset præfestinè, quò ad Episcopatum eluctaretur. *Priùs quidem Ordines suscipere contempsistis, ut vobis liceret ex liberius exercere, qua minimè licent ad anima salutem. Omnes postmodum Ordines, sed sine ordine, quoniam in octo diebus & non certis temporibus accepistis propter Episcopatûs ambitionem. Unde probatur, quod eos amore gloria temporalis accepistis non Christi charitate.*

Scriptoribus his profectò persuasissimum erat, graviori se piaculo eos constringere, qui præcipiti festinatione omnes simul Ordines susciperent, quò ad summam aliquam dignitatem viam sibi munirent, quàm qui præterito inferiori Ordine aliquo ad superiores eniterentur. Quanquam sanctissimus is usus ritusque sit, ut inferiorum Ordinum ii suppleantur qui prætermissi fuerant, indubitè tamen constat, non alio consilio institutos eos fuisse, quàm ut in iis longa ponerentur rudimenta, & ita demum his imbuti ad superiores & sacros Ordines assurgerent. Atqui ludibrio habetur tota hæc Ordinum institutio, cum simul omnes suscipiuntur. Non secus ac si quis uno die assumptis insignibus omnibus officiorum graduumque militarium; nullo vero eorum perfunctus munere, nullo armorum usu, nullo bellandi exercitio perpolitus, summum se exercitus Ducem & Imperatorem creari obtineret. Elegantissimè Gratianus *D.*61. ait, ea lege, ut discipuli antè sint, quàm magistri: tyrones priùs, quàm duces, neminem solvendum esse, nisi qui Nicolao vel Ambrosio, viris supra omnem admirationis aleam positis, possit exæquari: ut inter laicos non laicam duxerint vitam, sed eam quæ vel Clericis optimis eos sociaret. *Ut laicus in Episcopum non eligeretur, hac causa fuit, quia vita laicalis Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita, nescit exempla religionis de se prastare aliis, qua in se ipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus merito sua perfectionis Clericalem vitam transcendit, exemplo B. Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi.*

VII. In Concilio Dalmatiæ, cui præfuere Legati Innocentii III. an. 1199. *Can.*2. annuum sancitum est inter Subdiaconatum & Diaconatum, annuum similiter interstitium inter Diaconatum & Presbyteratum, si secus sanxit Episcopus, à collatione Ordinum suspensus sit usque ad beneplacitum Papæ. Vetuit Gregorius IX. ne ex laicis Abbates fierent, qui Monachi nunquam fuissent. Eos damnavit Innocentius III. qui Monasticum induunt habitum, ut propediem fiant Abbates. *Cum nullus spem vel promissum habens ut Abbas fiat, debeat monachari. Extra. De Elect. c.*40. Ideo & ab hoc Pontifice cassata est laici electio in Abbatem.

Illæ verò Innocentii III. Decretales *Regest.*1. *Ep.*523. quæ suspensione eos mulctant, qui uno & eodem die, vel continuato biduo susceperint vel contulerint duos Ordines Sacros, obscura & tenuis-

nuissima præferunt adhuc vestigia priscæ in his austeritatis. Expressis verbis ibi declaratur, nec Episcopo, nec Metropolitano fas esse in his dispensare, quòd non ea à Sacris Canonibus potestate impartiantur. *Cum illi hujusmodi à Canone minimè sit permissa. Extra. De temp. ord. c.13. 15.* Residua ea sunt vestigia strictissimæ olim observantiæ, Canonicorum inter singulos Ordines interstitiorum. Denique concessit idem Pontifex Episcopo Bononiensi, ut Diaconatum conferret ei, qui eo prætérito Presbyter fuerat ordinatus. *Extra. De Clerico per saltum promoto.*

VIII. Prohibitum est in Concilio Londinensi anno 1237. *Can.* 10. ne Vicarii vel Parochi crearentur, nisi qui Presbyteri jam essent, vel saltem Diaconi, ut primis quatuor Temporibus Presbyteratu donarentur. Ea erat mens, ea lex Ecclesiæ, ut ne Beneficia, quibus cura immineret animarum, conferrentur, nisi Presbyteris, vel Diaconis, qui quàm primùm Presbyteratu donarentur; ut nimirum oonnisi lenta per omnes gradus progressione ad has veniretur dignitates. Relaxata post disciplinæ fibula, præceptum est ut saltem intra annum Presbyteri ordinarentur. Ita præcepit Concilium Avenionense anni 1270. *Can. 4. Qui habent personatus etiam sine cura; seu Beneficia Curam animarum habentia, compellantur per Diœcesanos per substractionem Beneficiorum infra annum in Presbyteros ordinari, nisi rationabilem causam ostenderent, quare infra annum non possent, vel deberent.* Decretum huic Canoni geminum ediderat olim Alexander III. quod & in Concilio Lugdunensi II. anno 1274. innovatum est, ubi & statutum, ut alioqui *ipso jure* Beneficiis orbati censerentur. In Concilio Budensi anno 1279. hoc decretum ad Abbates exporrectum est, ad Præpositos, ad Priores, & ad omnes denique animarum curæ sarcina gravatos. In Concilio Ravennatensi anno 1286. *Can.4.* statutum est, ut ne qui inertia hac sua Beneficiis exeidissent, eligi vel nominari prima vice possent ad illud idem Beneficium. Concilium Ravennas aoni 1317. *Can.3.* præcepit, ut Abbates, Decani, Archipresbyteri, & Præpositi intra annum Presbyteratu exornarentur, Archidiaconi similiter Diaconatu.

IX. Plures Pastoribus vacare & mœrere Parochias ægrè ferens Bonifacius VIII. *In Sexto De elect. c.34.* ob inexorabilem illam legem & necessitatem, qua cogebantur intra annum ad Presbyteratum accedere, & in Ecclesiis suis residere: quòd ita ab instituto avocarentur studiorum curriculo: eam Episcopis iodulsit potestatem, ut dispensare cum Parochis possent de residentia, per septem priores annos, ut seriò possent ad studia literarum animos convertere; ea tamen cautione servanda, ut illico Subdiaconi crearentur, ne Ecclesiæ opimis saginati reditibus, ad sæculum deficerent: atque septimo aono Diacooatu & Presbyteratu ornarentur. Hoc Bonifacii Decretum confirmavit Martinus V. in Concilio Constantiensi, *Sess.43.*, cæteroqui revocatæ sunt ab eo dispensationes omnes, quæ per subreptionem impetratæ fuerant, ut ne tenerentur tempore in Sacris Canonibus constituto, vel Episcopalem suscipere consecrationem, vel Abbatum benedictionem, vel Sacros Ordines Beneficio, quod quisque possidet, innexos.

X. Postremò tandem Concilium Tridentinum pristino vigori reddidit sanctissima & accuratissima omnia purioris olim Disciplinæ in hac parto decreta. Jussit enim 1. conferri Ordines minores sejunctim, & certa per intervalla singulos, nisi ejus momenti rationes essent Episcopo: quæ eum aliquando ab hoc usu abducerent. *Per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videbitur, conferantur.* 2. Singulos quoque actitari & exerceri Ordines in ea Ecclesia, cui quis ipsa ordinatione affixus fuerit, quandiu visum fuerit Episcopo: nisi studiorum quis causa abesse cogatur. 3. Gradatim alios & alios conferri Ordines, perinde ut incrementa quisque faciet in literarum & virtutum curriculo: cujus profectus sui documenta dabunt, morum innocentia, frequentandis Ecclesiis, crebriore Sacramentorum participatione, singulari denique veneratione & obsequio in omnes Superiorum Ordinum Clericos. *Atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vita meritum & doctrina major accrescat.* 4. Non conferri Ordines inferiores nisi iis, qui Sacris Ordinibus aliquando idonei fore portendantur. 5. Subdiaconatu non exornabuntur, nisi annuo saltem spatio post susceptionem ultimi Ordinis minoris, nisi id tempus præverti Ecclesiæ utilitas, vel necessitas cogat Episcopum. *Nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ judicio Episcopi aliud exposcat.* 6. Non ordinari Subdiaconos, nisi minorum Ordinum Officiis perfunctos: nec ad Diaconatum evebi, nisi post annuum à suscepto Subdiaconatu spatium, nisi Episcopus justa de causa dispenset. 7. Diaconos non donari Presbyteratu, nisi per anni curriculum perfunctos functionibus Diaconatus: *Nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur.* 8. Denique duos uno die nunqoam conferri Ordines Sacros, etiam Regularibus. Postremò potestas facta est Episcopis, eos restituendi qui aliquem inferiorum Ordinum præterissent, ante superioris susceptionem; dum ne ejus munia obiissent. *Sess.23. c.11. 13. 14.*

Monebo hic autem illud obiter, cum eodem uno in loco Tridentina Synodus hæc omnia constringat, de gradibus & interstitiis Ordinum, de Ordinationibus per saltum, de non conferendis uno die duobus Ordinibus sacris: hinc satis patere, hæc omnia nexa aptaque alia aliis esse, nec posse oisi promiscuè pertractari. Uno enim ex eo principio, quod Neophyti sint irregulares, quodque per longa graduum & rudimentorum experimenta io inferioribos Ordinibus edita ad superiores veniendum sit: hinc consectaria hæc existunt omnia. 1. Inter Ordines Sacros interstitia servanda esse non mediocria. 2. Etiam inter minores, si qua fieri possit. 3. Nullum inferiorum Ordinum prætereiri posse, antequam ad superiorem accedatur. 4. Ne duo Ordines uno die suscipiantur. 5. Non debere ad Episcopatom, vel ad Beneficia quibus animarum conjuncta est sollicitudo, provehi quemquam, nisi qui diu sit in Ordinibus Sacris versatus. Sed cum jam non reserventur Papæ, nisi dispensationes Ordioationum per saltum, Ordinom duorum uno die collatorum, & Quatuor Temporum Ordinationibus dicatorum: jam non possunt Episcopi non seipsos incusare, si decreta alia, non minoris ponderis quam ista, minus observentur. Penes ipsos enim est tota hujus disciplinæ sollicitudo, penes ipsos totum periculum est.

Hæc verò Tridentini Concilii Decreta, firmata, iisdemque admodum verbis promulgata fuere in Concilio Remensi anno 1564. *Can.10. & seq.* Burdigalense verò Concilium anno 1624. in votis sibi esse testatum fecit, ut Episcopi Canonica interstitia inter minores ipsos Ordines servari juberent.

XI. Illa verò, quam Episcopis permisit Ecclesia, potestas dispensandi de interstitiis Ordinum, approbari & defendi posset exemplo Beati Norberti, *Surius die 6. Jun. c.3.* qui sæcularis primùm Canonicus, & sæcularis vitæ plus æquo studiosus sectator, usque adeo præfestinata gratiæ & repentina exoberantia subactus, & in virum alterum mutatus est; ut statim ad Coloniensem Archiepi-

piscopum convolarit, à quo primùm repulsam passus, mox admissus ad Diaconatum uno eodemque die est, & ad Presbyteratum: comperto hæc esse inusitatissimæ & efficacissimæ gratiæ prodigia, non exempla. Neutra hæc tum dispensatio Pontifici summo reservata adhuc fuerat. Nec aliunde ei dispensationi patrocinium venandum est, quàm ex ipsius deinceps Norberti vita.

Non tam justæ erant causæ Ordinationis Episcopi Andegavensis, cui Hildebertus Cenomanensis Episcopus, *Epist.* 9. 52. 53., obluctabatur, propterea quod electus necdum Sacris Ordinibus initiatus, nedum exercitatus erat. *Præterea quisquis in sacris non fuit Ordinibus inventus ad Summum Sacerdotium accedere, Canonicis prohibetur Ecclesiæ institutis.* Hic idem ipse est Episcopus Andegavensis, cui tantopere renitebatur Goffridus Vindocinensis Abbas, in Epistola suprà laudata, ubi authoritate muniebat se Hildeberti Cenomanensis Episcopi, quem tradit esse Provinciæ primum à Metropolitano Episcopum, sive Protothronum, de quo nos aliàs.

XII. Jam inde à temporibus Cælestini III. qui Pontifex creatus est Romanus anno 1591. nec novum erat, nec inusitatum, quatuor minores Ordines uno die suscipi, vel conferri, cum id tolerandum duxerit Pontifex *juxta consuetudinem patriæ. Extra. De eo qui furtive Ordinem suscepit. c.2.* Paulò suprà in Episcopum Andegavensem insurgebat Goffridus Vindocinensis, quòd octo dierum spatio Ordines suscepisset omnes. Æquioribus de causis, ut credere par est, Clemens VI. anno 1350. Delphino Viennensi, tres Ordines Sacros contulit, singulos ad singula Missarum solemnia, pervigilio, & ipso Natalitio Christi, & octavo post die Episcopum consecravit, postquam resignaverat transtuleratque in Galliæ Reges Principatum suum omnem terrenum. *Rainal. ann.* 1350. *numer.*40.

Nec pigebit hoc loco adscripsisse Responsa Congregationis Concilii ex Fagnano, *In l.* 1. *Dec. Part.* 2. *pag.*180. 590., posse nimirum ab Episcopo conferri uno die quatuor minores Ordines, si ejusmodi alicubi vigeat consuetudo. Item qui Sabbato quatuor Temporum Subdiaconatum suscepturi essent, posse sexta antè feria suscipere quatuor minores Ordines, dum esset dies festus in populo, & pauci tantum occultè ordinarentur. Denique annum illum qui Sacrorum Ordinum interstitia ex Concilio Tridentino conficit, Ecclesiasticum annum intelligi, qui civili quandoque brevior est, propter festorum mobilium anticipationem.

XIII. Nec necesse est de Quatuor Temporibus verba facere, quæ orationi, jejunio & Ordinationibus dicata sunt; cum is usus toto Occidente receptissimus sit, jam inde saltem à temporibus Gelasii Papæ, cujus ea de re Epistola & Decretum est ad Episcopos Lucaniæ, *Gratian. d.*75. *c. ult.*, Verùm Gelasius de Diaconatu tantùm & Presbyteratu agit. Necdum tunc Subdiaconatus albo Sacrorum Ordinum inscriptus fuerat. Minorum Ordinum conferendorum tempus modò audivimus non adeo arctè defixum etiamnunc esse. Dixi Occidente toto unum vigere & viguisse saltem post Gelasium ritum. Propterea quod in Oriente nulla certa sint Ordinationum tempora etiamnunc; quilibet Dominicus dies, vel festus Dominicis æquandos Ordinationi apud Græcos dicatur, sicubi usos est.

XIV. Unum restat, quod cursim expediam de Episcoporum potestate, immo & de Officio cogendi Clericos nonnumquam suos, præsertim Beneficiarios, ut ad eos accedant subeundos Ordines, qui vel eorum Beneficiis illigati sint, vel Ecclesiæ ministerio necessarii. Ea de re in hunc modum statuit Concilium Londinense anni 1125. *Can.* 6. *Statuimus ut Clerici qui Ecclesias seu Beneficia habent Ecclasiastica, & ordinari, quo liberius vivant, subterfugiunt, cum ab Episcopis invitati fuerint, si ad Ordines promoveri contempserint, Ecclesiis simul & Beneficiis earum priventur.* Æquissimum enim verò est, Beneficiis spoliari eos, qui iis abutuntur, ut materia otii delicati & voluptarii; quique Ordinationem declinant, quo licentiùs vitam agere pergant.

Commonitus Innocentius III. à Legato in Longobardia sun, plurimas esse Ecclesias, ubi plures essent Canonici quàm Præbendæ, & ubi pluribus junioribus Canonicis unam in commune Præbendam obtinentibus, Ecclesia ipsa Presbyterorum inopia laborabat: mandavit, ut quos idoneos judicaret, eos ab Presbyteratum suscipiendum compelleret, immorigeros Beneficiis mulctaret. *Si quos inveneris in ipsis idoneos ad gradum Sacerdotii assumendum, tu illos ut se ad Superiores Ordines faciant promoveri, per substractionem Beneficiorum, appellatione cessante compellas. Regist.*14. *Ep.*570. Eadem hæc ipsa erant pene verba Decreti Alexandri III. *Extra. De ætate & qualitat. præfic. c.*6. *Si suaserit utilitas Ecclesiæ, vel necessitas, ipsos dummodo idonei sint, ad majores Ordines suscipiendos per Beneficiorum substractionem compellas.* Cum verò essent, qui ut subducerent se ordinationi, se apud Episcopum profiterentur reos alicujus occulti sceleris ejusmodi, quo ab Ordinibus Sacris summoverentur: *Se tale quid secretò commisisse dicens, quod eos salva conscientia ordinati non sunt, &c. Propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur:* fatetur Pontifex non licere per Canones eis vim adferre; sed Beneficiis exuendos esse, nisi aliàs permagna ex eis utilitas ad Ecclesiam redeat. *Nisi in aliis Ecclesiæ servitiis valde utiles fuerint.* Addit denique suprà hujusmodi tergiversatores ordinatione provehi debere eos ex inferioribus Clericis, qui pietatis & peritiæ laude floreant.

In Concilio Valentino in Gallia anno 1248. *Can.*4. innovata sunt hæc decreta adversùs Canonicos Regulares, Sæcularesque, qui Subdiaconatum refugiebant, aliosque Ordines Sacros. In Concilio Salmuriensi, *Can.*11., Beneficiis orbati sunt suis, qui cum *Sacerdotales Prabendas* obtinerent in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, Presbyteralem Ordinationem diutius procrastinabant. Concilium Burdigalense anni 1255. *Can.*1. Beneficiis eos spoliari sanxit, qui singulis Quatoor temporibus ordinandos se non offerrent, si Beneficii sui necessariis Ordinibus carerent. *Ad singula tempora Ordinum se offerant ordinandos.* Concilium Avenionense anni 5270. jussit, ut non solum Parochi, sed & Personatus & Dignitates Capitulorum, quanquam nulla eis esset animarum cura præscripta, intra annum Presbyteratu initiarentur. Concilii Ravennatensis Patres anno 1314., *Can.*4., nec Canonico in Capitulis Cathedralibus, nec Præbendarios esse voluere, nisi saltem Subdiaconi essent: quod tunc esse poterant anno ætatis sexto decimo. Concilium Avenionense anni 5337. *Can.* 15. compulit omnes Personatus, seu Dignitates Capitulorum, tum Cathedralium, tum Collegialium, ut intra annum Presbyteratus Ordini se innecterent, nec enim integrum jam esse in sæculum resilire, postquam tamdiu opimis Ecclesiæ proventibus saginati essent. *Quasi sperantes viri similiter, sed damnabiliter, quod cum de Christi patrimonio fuerint sublimati à Clericali statu, illusis Ecclesiis, retrocedent.*

Sancitum est denique in Concilio Tridentino, *Sess.*24. *c.* 52., ut Episcopus cum consilio Capituli, singulis Canonicatibus & portionibus Ecclesiarum Cathedralium Ordinem aliquem sacrum affigeret: ut

ut dimidia saltem ex parte Presbyteri essent; sicubi autem ea invaluisset consuetudo, ut omnes, vel longè majori ex parte Presbyteri essent, ea religiosissimè servaretur. Concilium Remanse anni 1583. *Tit. de Semin. n.14.*, statuit, ut Clerici omnes qui Seminariorum sumptum sustentati & imbuti disciplina sacra fuissent, cogerentur ad Ordines sacros suscipiendos, cum primùm ætatem necessariam attigissent: nec injussu Episcopi possent è Diœcesi demigrare. Concilium Turonense anni 1583. præcepit ut Episcopi simplices etiam Beneficiarios cogerent ad sacros Ordines, si necessitas Ecclesiæ flagitaret; alioqui Beneficiis eos suis excuterent. *Quod necessitas vel utilitas Ecclesiarum ad majores Ordines suaserit ordinari.*

XV. Simillimum veri est in his omnibus statutis valere illam inconcussam regulam ex Alexandro III. suprà depromptam, ad sacros Ordines cogi nunquam eos debere, qui vel ob occulti criminis maculam indigni sint, vel propter imperitiam prorsus absurdi, quanquam ingens sit Ecclesiæ ministrorum penuria. Ea fuit responsio Congregationis Concilii ad Ecclesiæ in Italia Cathedralis consultationem. *Fagnan. in L.1. Decr. part.2. p.149.* Quantacunque urgeret necessitas ex Presbyterorum paucitate, imperitis Diaconis vel Subdiaconis conferri non debere Presbyteratum: sed compellendos eos esse, ut gnaviter studiis operam darent; pro incrementis quæ facerent promoveri debere: interim autem accersendos Regulares, qui Presbyteri essent.

XVI. Piaculare fuerit præteriri hoc loco verba Bernardi ad Eugenium Papam, *De consid. L.3.*, à quo reposcebat executionem Canonum eorum, qui vetant eligi Archipresbyteros, vel Archidiaconos, nisi qui jam sint in Ordine sacro, utque sub interminatione amittendi Beneficii, actutum Ordinem susciperent, quem nomine ipso præferrent. *Nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus & Presbyter ordinetur. Prohibemus ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentia & vita merito clarescunt, prædicti concedantur honores. Verba tua hæc, Tu sanxisti: Quid effectui mancipatur? Adhuc adolescentes, adhuc qui infra sacros Ordines sunt, in Ecclesiis promoventur.* Quoad eos verò qui immediatè & sæculari vita devolant ad Episcopatum, monet illum. Matthæum quidem à Telonio ad Apostolatum fuisse vocatum: sed seria & diuturna mox pœnitentia purgatum antè fuisse in Schola Christi, quàm ad promulgandum orbi Evangelium ablegaretur. *Non prius audiit cum cæteris Coapostolis suis, Ite in universum orbem prædicare Evangelium omni creaturæ, quàm egerit pœnitentiam multo tempore ac labore sequendo Dominum quocumque iret, permanens cum eo in tentationibus suis. Epist.8.18.* A' Præfectura ad Pontificatum abreptus est Ambrosius, sed certissimè ipse non venit, sed abreptus est; & jam antè in laica veste Episcopalem præ se ferebat sanctimoniam. *Cum à puero mundam in mundo duxerit vitam, & sic etiam fuga & latebris, multisque dissimulationum modis declinare conatus sit.* Denique non exemplo hæc esse debere, sed miraculo. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi, non tam exemplum, quàm miraculum afferre debet.* Verùm his ita præstructis Bernardus non statim desperationis laqueo innectit Neophytos, qui non sua sponte, sed alieno impulsu ad summas dignitates præpropere evecti sunt; fatetur necdum hausta esse omnia omnipotentis Dei gratię miracula; posse malè cœpta bene verti, & auspicatiùs procedere, si longa & diuturna pœnitentia, si strenuæ & hæroicæ virtutes præsidio sint.

De Irregularitate, quæ ex ignorantia existit.

CAPUT LXXXVIII. *P.2. l.2. c.9.*

Irregularitas quæ ex ignorantia proficiscitur, per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Decreta Pontificum, quæ illiteratis irregularitatem illidunt. Qualis Presbyterorum literatura, ex Hieronymo. Scriptura. Patres.

II. Permissu Episcoporum, & iis præsentibus incipiunt Presbyteri prædicare. Primus in Occidente Presbyter prædicavit Augustinus.

III. Quæ Concionatoris peritia esse debebat ex Augustino.

IV. Quàm necessaria Canonum peritia.

V. Monachi Ordinibus arcentur, si illiterati.

VI. Peritia linguæ cujusque loci vernaculæ.

VII. Ex longo Presbyterorum silentio elucescit Episcopos semper concionari solitos.

VIII. Ædes Episcopales Schola Clericorum erant. Qua occasione quibusdam in Ecclesiis concionibus habendis interdicti sunt Presbyteri, Monachique.

IX. Chrysostomus Presbyter concionatur pro Episcopo, & coram Episcopo Generalius Presbyterorum silentium ex consuetudine magis prisca, quàm ex ulla prohibitione proficiscebatur.

X. In Gallia tardiùs Presbyteri concionari cœpere. Schola in ædibus Parochorum. Quæ ibi studia frequentarentur.

XI. Officium concionandi Episcopi proprium. Modus concionandi.

I. IRregularibus annumerat Hilarus Papa, *Epist. 2.*, illiteratos. *Literarum ignarus.* Et Concilium Romanum sub eodem Pontifice, *Epist.9.*, *Inscii literarum.* Et Gelasius Papa; *Epist.2. Sine literis.* Et mox, *Illiteratos.* Sed nullus hîc innuitur scientiæ gradus. Præscripsit Syricius gradus omnes, quibus promovendi sunt juniores Clerici, qui se jugo suavi Christi dicarunt; sed quæ illis studia decurrenda, quæ incrementa necessaria, omnino siluit. Testatum facit Severus Sulpitius, *De vita B. Martini c.26.*, nullum temporis punctum B. Martino vacasse, vel à prece, vel à lectione; quanquam ne lectione quidem oratio interrumperetur. *Nunquam hora ulla momentumque præteriit, quo non aut orationi incumberet, aut insisteret lectioni: quanquam etiam inter legendum, aut si quid aliud fortè agebat, nunquam animum ab oratione laxabat.*

Hieronymus dum Clericum numeris omnibus perfectum fingit, Scripturarum studia ante cætera omnia præstituit. *Divinas Scripturas sæpiùs lege, imò nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas; obtine eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem; ut possis exhortari in doctrina sana.* Nepotianus quem his monitis informabat Hieronymus, miros in eos Scripturarum studio progressus fecit, quos necesse est hic audire ex ipso Hieronymo, in eo quod postea eidem Nepotiano contexuit Epitaphio, pio juxtà & eleganti. Sunt autem hæc non magis encomia Nepotiani privata, quàm Hieronymi ad Clericos omnes præcepta, & ad consimilem sacrarum literarum amorem incitamenta. *Sermo ejus per omne convi-*

vium de Scripturis aliquid proponere, libenter audire, reſpondere verecundè, &c. Eruditionis gloriam declinando, eruditiſſimus habebatur. Illud ajebat Tertulliani, iſtud Cypriani, hoc Lactantii, illud Hilarii eſt; ſic Minutius Felix, ita Victorinus, in hunc modum eſt locutus Arnobius. Me quoque quia pro ſodalitate avunculi diligebat interdum proferebat in medium. Lectioneque aſſidua, & meditatione diuturna pectus ſuum Bibliothecam fecerat Chriſti.

Ad Presbyteratûs apicem provectus fuerat Nepotianus, nec æquum fuerit tantam eruditionis copiam ab omnibus Clericis expectare. Sed ex ea tamen forma facilè conjectura aſſequi poſſumus, qui cuique Ordini gradus ſcientiæ admetiendus ſit. Adſit enim Presbytero neceſſe eſt eruditio longè uberior, præſtantiorque, quàm Clericis inferioribus: ſed his nimirum inferioribus Clericis ea eſt otii abundantia, ea debet eſſe Literarum aviditas, qua comparentur illę ſapientię & eruditionis opes, quas Diaconi poſtea, Presbyterique creati in fidelium greges ſpargant. Jam inde ergo ab exordiis Clericatûs operæ pretium eſt in Scripturarum lectione verſari, commentarios Patrum executi, ut qui fidiſſimi ſint interpretes earum; ut cum ab his initiis ad ſacrorumOrdinum faſtigia pervenerint,tum de iis dici poſſit, quod de Nepotiano ajebat Hieronymus, eos Scripturarum & Patrum. *electione aſſidua & meditatione diuturna, pectus ſuum Bibliothecam feciſſe Chriſti.*

II. Conqueritur Hieronymus, *Ad Nipot. de vita Cler.*, quòd quibuſdam in Eccleſiis quaſi ſubinviderent Epiſcopi Presbyteris ſuis, non ſinerent eos publicè concionari, maximè ipſis præſentibus: cum gratulari potiùs illis, tanquam filiis debuiſſent, & eorum gloriæ tanquam & ſibi communi ſuffragare. *Peſſima conſuetudinis eſt, in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui, quaſi aut invideant, aut non dignentur audire. Gloria patris eſt filius ſapiens. Gaudeat Epiſcopus judicio ſuo, cum tales elegerit Sacerdotes.*

Id moris in Africa fuiſſe tradit Poſſidius, *In vita Auguſtin.c.* 4., ut Presbyteri ne concionarentur unquam, niſi abſente Epiſcopo; primum autem Valerium Hipponenſem Epiſcopum, cum gente Græcus eſſet; nec Latinam linguam ſatis calleret, Auguſtino præcepiſſe, ut præſente ſe concionem haberet; quod exemplum Auguſtini eloquentia commendatum reliqui Epiſcopi non admirati ſunt tantùm, ſed & imitati. *Eidem Presbytero poteſtatem dedit Valerius coram ſe in Eccleſia Evangelium prædicandi, ac frequentiſſimè tractandi, contra uſum quidem & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum. Unde etiam nonnulli Epiſcopi detrahebant, &c. Poſtea currente & volante ejuſmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Epiſcopis poteſtate, Presbyteri nonnulli coram Epiſcopis populis tractare cœperunt verbum Dei.* Et in Occidente quidem imitandum ſibi complures Valerium propoſuere: ſed & ille Orientales habebat quos imitaretur. *In Orientalibus Eccleſiis id ex more fieri ſcieas.* Auguſtino ergo primo & principi debent omnes Occidentis Presbyteri, quòd Apoſtolico prædicandi munere fungantur.

III. Doctior & tota eruditionis Eccleſiaſticæ ſupellectile inſtructior videbatur Valerio Epiſcopo Auguſtinus, quam ipſi ſibi. Per Literas ergo Valerium interpellavit, ut aliquid ſibi otii & induciarum concederet, quo divinis Codicibus legendis & commentandis attentiùs incumberet, eoſque hauriret copioſiùs divinæ ſapientiæ latices, quibus creditos ſibi populos recreare poſſet. Luculentè prorſus ea Epiſtola declarat Auguſtinus, quanto in errore verſentur Presbyteri, Diaconi, Epiſcopique ipſi, ſi regendas ſuſcipiant Eccleſias, nec antè regendi artem ſacris ex Literis nocturna diuturnaque manu voluntatis exculpſerint. *Debeo Scripturarum omnium medicamenta perſcrutandi, & orando ac legendo agere, ut idonea valetudo animæ meæ ad tam periculoſa negotia tribuatur: quod antè non feci, quia tempus non habui. Tunc enim ordinatus ſum, cum de ipſo actionis tempore, ad cognoſcendas divinas Scripturas cogitaremus, & ſic nos diſponere vellemus, ut nobis otium ad hoc negotium poſſet eſſe.* Verſatiſſimus in omnibus divinis humaniſque diſciplina Auguſtinus, vix tyrocinium ſe poſuiſſe earum exiſtimabat. *Dicet fortaſſe ſanctitas tua, Vellem ſcire quid deſit inſtructioni tuæ. Tam multa autem ſunt, ut faciliùs poſſim enumerare quæ habeo, quàm quæ habere deſidero. Epiſt.*141. Ea elucubravit Auguſtinus adhuc laicus, vel recens Presbyter opuſcula, quæ illum prodant jam tum in arcem quandam totius Eccleſiaſticæ eruditionis conſcendiſſe. Conteſtabatur ille tamen, ſuas ſibi quàm aliis exploratores eſſe vires, opeſque; indigere ſe vehementiſſimè Scripturarum lectione & meditatione plurima; *nihil miſerius, triſtius, damnabilius* eſſe, quàm munus Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi *perfunctoriè* obire: ſicut & *nihil in hac vita difficilius, laborioſius, periculoſius, Epiſcopi, & Presbyteri & Diaconi officio*, ea qua par eſt accuratione geſto.

IV. Quàm neceſſaria ſit autem Clericis Canonum peritia, vel hinc etiam Auguſtinus intellexit, quòd à Valerio ordinatus ſit Epiſcopus ipſius Hipponenſis civitatis, cum utrunque lateret Canon Nicænus, quo vetatur, ne civitatis & Eccleſiæ ejuſdem duo ſint uſquam Epiſcopi. Hinc & in hominum reprehenſiones uterque incurrit. Verùm ut in poſterum id malum præverteretur, curavit Auguſtinus promulgari in Concilio Carthaginenſi Canonem, quo Canones legi præcipiuntur Epiſcopo, antequam ordinetur. Sed quorſum ea lectio, aut quantulus ejus fructus, niſi ſtudio Canonum Clerici, Epiſcopique ſe ſeriò dedant? Cum ſenuiſſet Auguſtinus, Coadjutorem & ipſe ſibi adſcivit, ſed ordinari eum noluit Epiſcopum ſe ſuperſtite, ne in eundem lapidem bis impingeret. *Quod reprehenſum eſt in me, nolo reprehendi in filio meo. Epiſt.* 110. Qui potuiſſet Auguſtinus Africanorum Conciliorum *ingenium* à Proſpero dici, & omnium longè præſtantiſſimam diſciplinam Africanæ Eccleſiæ editis tot Canonibus concedere & temperare, niſi ſedulò ipſe in Canonum ſtudia incubuiſſet? Quî alias potuiſſet in tot Conciliis particularibus & univerſalibus controverſias diffinire? Et quî ſtatuti feciſſet in Concilio Chartaginenſi IV. ut ne in fori Eccleſiaſtici cauſas diſceptaret Epiſcopus, niſi in Conventu Cleri ſui, niſi antè induiſſet curam ejuſdem Cleri ſacrorum Canonum peritia imbuendi, cum canonicis regulis finiendæ ſint lites?

V. Jam alibi obſervatum eſt, ex Auguſtino, *Epiſt.*76. non omnes tum Monachos ejuſmodi fuiſſe, ut iis tutò Ordines committerentur; nec enim ſolam deſideratam fuiſſe pietatem, ſed & eruditionem aliquantulam: *ſi deſit inſtructio neceſſaria*: adde & integritatem eam quam nullæ ſauciarent irregularitates: *aut perſonæ regularis integritas*. Erat ergo is eruditionis modus, quo deſtitui non poſſet Clericus, etſi poſſet Monachus.

VI. Auguſtino viſa eſt cum primis neceſſaria peritia linguæ vernaculæ. Ideo & cum Epiſcopum daturus eſſet Fuſſalæ oppido, quod ſchiſmati Donatiſtarum ſubduxerat, eum elegit qui Punicè ſciret, *Aptum loco illi congruumque requirebam, qui & Punica lingua eſſet inſtructus, & habebam paratam Presbyterum. Epiſt.*261. Effuderat enim ſe, invalueratque Romana lingua in omnes civitates urbeſque paulò clariores: at in oppida & loca obſcuriora & reconditiora non pervaſerat, ſoliuſque

ibi

ibi vernaculæ linguæ usus erat, qua & necesse erat vocem Pastorum ut exaudirent oves, ovium Pastores informatos esse. Basilius quoque Episcopos Armeniæ designaturus, eos quærebat qui regionum linguam & idiomata callerent. *Epist.* 187.

VII. Augustini & Valerii exemplo Aurelius ipse Carthaginensis Archiepiscopus copiam fecit Presbyteris publicè præsente se concionandi: qua de re illi per Epistolas congratulatus est Augustinus: *Epist.* 77. *Præcipuè de sermone Presbyterorum, qui te præsente infunditur populo, per quorum linguas eluxit charitas tua majore voce in cordibus hominum, quàm illi in auribus, Deo gratias.* Morem eum jam obtinuisse significabat sanctus Pater in Sermonibus de verbis Domini. *Serm.* 49. *Enarrat. in Psal.* 95. Alibi autem plebem suam stimulat, ne Severum Episcopum abire sinant, nisi charitatis Episcopalis officium concione habita impleat. Quod hic observasse juvat ut constet, damni quidem aliquid forsan ex Presbyterorum longo in Ecclesia silentio emersisse, sed & illud emolumenti vicissim accessisse, quòd Episcopi prorsus omnes promptè & expeditè passim concionari insuevissent. Ideo teste eodem Augustino, Ambrosius Mediolani concionabatur *omni die Dominico.* *Confess. l.* 6. *c.* 6.

VIII. De Alexandro Alexandrino Episcopo narrat Socrates, *L.* 1. *c.* 51., quanta ejus sollicitudine Athanasius à puero in Ecclesia Alexandrina institutus fuerit, cum aliis adolescentulis: ut ab illo aliquantis post annis Diaconus sit ordinatus, & comes adscitus, cum ad Concilium Nicænum proficisceretur, tanquam commilito invictissimus futurus in tanta de fidei rebus concertatione. Ibant in Alexandrinæ Ecclesiæ exempla cæteræ, ut existimo, Ecclesiæ, habebantque & ipsæ juniorum Clericorum scholas, scientiæ & disciplinæ Ecclesiasticæ velut officinas, in quibus fingerentur & imbuerentur Diaconi, Presbyteri, Episcopi aliquando Ecclesias moderaturi. Si enim Alexandriæ, ut auctores sunt Socrates, *l.* 5. *c.* 21. & Sozomenus, *l.* 7. *c.* 19., prædicationis munere interdicti primò fuere Presbyteri, occasione tantùm Arii cautum id fuit, nec diuturna fuit ea cautio. *Alexandria non concionatur Presbyter, qui mos ea tempore initium habuit, quo Arius perturbavit Ecclesiam.* Ario ante lapsum testatur Theodorus, *L.* 1. *c.* 2. mandatam fuisse provinciam explanandarum ad populum Scripturarum. Eò pertinet forsan, quod suprà nos docuit Possidius, exemplo & authoritate Orientalis Ecclesiæ usum Valerium Hipponensem, ut Augustinum concionandi officio decoraret. Ex Concilio Calchedonensi & Epistolis Leonis id colligitur, suspensos à prędicandi facultate fuisse Monachos, postquam errores suos & effutivit Eutyches, & defensitavit.

IX. In Presbyteratùs adhuc gradu hærebat Chrysostomus: *In verba Isaiæ, Vidi Dominum. Serm.* 3., cum eloquentiæ suæ splendore Antiochenam illustraret Ecclesiam; ubi tamen nec ipse dissimulabat primariam verbi divini facultatem penes Episcopum esse. *De Martyribus sermonem reservemus Martyrum æmulatori, mihique vobiscum communi Doctori.* Et infrà: *Hæc servantes excipiamus perfectionem. Nam nostra, qualiacumque sunt, habent juventutis ostentationem; hujus autem qualiacumque fuerint, cana quadam prudentia sunt ornata.* Alibi verò commonstrat Chrysostomus, prædicationem ipsam mirum esse quoddam sacrificii genus, quo Sacerdos gladio verbi plebes immolat veritati & charitati, immorique cogit errori & cupiditati. *Ipsum mihi sacerdotium est prædicare & evangelizare: hanc offero hostiam. In Epist. ad Rom. Ho.* 29. Ex quo id quoque concluditur, Presbyteros sacerdotio ipso suo, ut ad sacrificium, ita & ad prædicationem aliquid sibi juris usurpare posse; quod tamen nonnisi præcarium est jus, & summæ summorum Sacerdotum, Episcoporum, inquam, potestati obnoxium. Denique idem Chrysostomus alibi promiscuè jam indicat Presbyteris patuisse licentiam concionandi; ubi docet ex Presbyteris minùs peritos baptismi administrationi vacare, peritiores quosque prædicationi. *Nam nunc quoque simplicioribus Presbyteris hoc munus baptizandi mandamus, verbum autem ad docendum pertinens sapientioribus, illic enim est labor & sudor, quamobrem Paulus quoque dicit, Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. In Ep.* 1. *ad Corinth. hom.* 1. Hinc verò proclivis est conjectura, generale illud olim silentium Presbyterorum non ex aliqua prohibitione profectum fuisse, sed ex antiquissima consuetudine, ut res sacras non ferè administrarent Presbyteri nisi per absentiam & in vicem Episcoporum. Inter res sacras autem specialis erat ratio, quæ prædicationem maximè suaderet Episcopis reservari. Ideo & Hieronymus & Possidius consentiunt, *consuetudinis* fuisse, ut ne coram Episcopis Presbyteri è superiore loco ad plebes concionarentur.

X. Seriùs ergo, nec diu Presbyteri in Oriente à prædicatione abstinere. Ab Africa & Oriente in Galliam propero, in qua permirum mihi visum est, revocatam non fuisse suspensionem eam, nisi in Concilio Vasionensi II. anno 529. *Can.* 21. *Non solùm in civitatibus, sed etiam in omnibus Parochiis verbum faciendi daremus Presbyteris potestatem.* Juvat & ex eodem Concilio hunc quoque Canonem hic attexere, quo jubentur Presbyteri Parochiarum, quantos poterunt juniores enutrire Lectores, Psalterium addocere, insuefacere ut Scripturas legant & meditentur, denique eas illis omnes instillare disciplinas, quibus aliquando possint in earundem Ecclesiarum regimen succedere, juxta laudatissimam Italiæ Ecclesiarum consuetudinem. *Secundùm consuetudinem quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores quantoscumque in domo recipiant, & eos quomodo boni Patres spiritualiter nutrientes. Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendant, ut sibi dignos successores provideant. Can.* 1. Quanquam nonnisi post annum Christi quingentesimum ea lex in Galliis promulgata fuerit; pervetustus is erat tamen in Italia & vulgatissimus mos, ut juniores Clerici in istiusmodi scholis expolirentur, & diutissimè præpararentur iis sedibus, quibus aliquando in Ecclesia sessuri essent.

Si autem Decretales Pontificum Epistolæ, quæ illiteratos Clero summovent, de studiis cuique Ordini consentaneis siluere: non siluit prorsus Concilium hoc Vasionense, ubi admonuit usitatum in Italia fuisse, Clericos ad hoc juniores instituti, *Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire.* De linguæ Latinæ cultura nec verbum fit ullum, quòd ea tunc popularis & vernacula esset toto Romano Imperio.

XI. In aureolis de Vita Contemplativa libellis Julianus Pomerius, *L.* 1. *c.* 23. & 14. 15., concionandi munere non donat, nisi Episcopos, qui & soli ab eo Doctores appellantur. *Nec se per imperitiam Pontifex excusabit, quòd propterea docere non valeat, quòd ei sufficiens & luculentus sermo non suppetat, quando nulla alia Sacerdotis doctrina debet esse, quàm vita, satisque auditores possint proficere, à Doctoribus suis, quod vident spiritualiter fieri, hoc sibi etiam simpliciter audiant prædicari.* Ita doctissimus Presbyter Episcopi prædicationes, quantumvis extemporaneas simplicesve, cœlesti tamen eloquentia quadam semper fulgurare arbitrabatur, si modò verbis facta responderent. Quin & inornatam malebat in Episcopi sermone simplicitatem, quo faciliùs simplicium populorum animis infunderetur. *Tam simplex & apertus, etiam mi-*

minus Latinuȝ, debet esse sermo Pontificis, ut ab intelligentia sui nullos quamvis imperitos excludat. Simile veri est tum temporis Presbyteros Gallicanos prorsus obmutuisse. Et sanè eruditissimorum Presbyterorum Massiliensium opuscula quidem alia pulcberrima ad nos permanarunt; Conciones verò, Homiliæ, Sermones, Tractatus ad populum prorsus nulli.

CAPUT LXXXIX. *P.2. l.2. c.25.*

Irregularitas ex ignorantia, sæculo VI. VII. VIII.

I. Irregularis omnino ad Clericatum, qui literarum prorsus, hoc est legendi rudis est.

II. Quàm necessariò Clerici superiores Scripturas evolvere & scrutari debeant.

III. Humaniores literæ Episcopis non sunt consentaneæ.

IV. Propria illis & prorsus necessaria Scripturarum scientia.

V. Mediocri saltem peritia Diaconi sint & Presbyteri, ex Conciliis Galliæ.

VI. Ex Conciliis Hispaniæ necessaria Scripturarum & Canonum peritia.

VII. Quid solatio esse possit hujus ævi Episcopis.

VIII. IX. X. Sanctiores & clariores Episcopi majoribus doctrinæ præsidiis munitos desiderabant Presbyteros & Diaconos. Vicem illis suam ad prædicandum delegabant. Diaconi ipsi suo quodam modo prædicabant.

XI. Concilium Vasionense præcepit, ut Diaconi homilias Patrum in populi Concione legerent.

XII. XIII. XIV. Parochi etiam in Hispania prædicabant, & in Italia.

XV. Gregorio Magno placet Diaconi munus potissimum in prædicatione versari.

XVI. Nec ab his multum abludebat Orientis Disciplina.

I. His verbis hanc irregularitatem designavit Gregorius Magnus. *L.1. Ep.25. Aut ignorantem literas.* Ita designantur, qui nec legere sciunt. His quoque verbis idem alibi declarat Gregorius, *L.6. Ep.11.*, ubi commendat erudiri Clericum, qui ne appellare quidem literas noverat. *Inquisitus à nobis, utrum sicut decet Clericum, literas didicisset, eas se ignorare respondit. Qui nescit legere, lingua vestra illi sit codex, ut in bono prædicationis vestræ, vel operis, quod imitetur, aspiciat. Solet enim plerumque strictius cor viva vox trahere, quàm lectio dicta per transitum.*

II. Et hæc quidem de Clericis minoribus. Jam quod ad eos attinet, qui superiores implent sedes, agens alicubi Gregorius de iis qui ad Episcopatum Anconitanum alii ab aliis destinabantur, unum ex iis ait in Scripturis versatum abundè esse, sed tam devexa jam ætate, ut Episcopali sarcinæ gerendæ impar haberetur. *Scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere.* Alteri aderat indefessa illa vigilantia, quæ Pastorem maximè decet, sed Psalmos ignorare ferebatur. *Vigilans quidem homo dicitur, sed quantum asseritur, Psalmos ignorat.* Jubet inquiri, quantos Psalmos memoriter minus teneret. *De Rustico Diacono quantos Psalmos minus teneat, perscrutandum est. L.12. Ep.6.*

III. Scripturarum ergo potissimum eruditione locupletari debere Episcopos existimabat Gregorius, & pro suo quemque modo Clericos alios. Unde certior factus Episcopum Galliarum in exponenda Grammatica, humanioribus literis insudare, acerbissimis illum literis castigavit; quid enim alienius quam Christi Dei laudibus dicatam linguam Jovis encomiis sordidari; nec abhorrere Episcopum, quod vel laicus mediocri pietate imbutus exhorresceret? *Pervenit ad nos fraternitatem tuam, Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, ut ea quæ priùs dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quàm grave nefandumque sit Episcopis canere, quod nec laico religioso conveniat, ipse considerato. L.9. Ep.48.* Si ex Gregorio Magno ne pio quidam laico consentit studium profanum humanæ literaturæ: fixum ergo illud statumque debet esse, in Scripturis lectitandis meditandisque versari & deliciari debere, etiam laicos fideles, etiam fœminas pietatis gustu aliquo imbutas. Unde idem Gregorius Matronas duas nobiles piis monitis instruens, hortatur ut Scripturarum lectioni ex animo incumbant. *Opto ut sanctam Scripturam legere ametis: ut quandiu vos omnipotens Deus viris conjunxerit, sciatis qualiter vivere, & domum vestram quomodo disponere debeatis. L.9. Ep.75.*

IV. Sed in Pastorali maximè libro inculcavit, *part.2. c.11.*, Gregorius, quam frequens, quam totus esse debeat Episcopus in volutandis, in commentandis sacris literis, ut inde veritatis lumen, inde charitatis faces mutuetur, illuminando gregi suo, & ad æternorum charitatem succendendo; & ne sua ipsius charitas in tanta curarum tumultuatione intepescat. *Studiosè quotidie sacri eloquii præcepta rector meditetur; ut in eo vim sollicitudinis, & erga cœlestem vitam providæ circumspectionis, quam humana conversationis usus indesinenter destruit, divinæ admonitionis verba restaurent; & qui ad vetustatem vitæ per societatem sæcularium ducitur, ad amorem semper spiritualis patriæ, compunctionis aspiratione renovetur.* Non poterit pastor cælestis doctrinæ lumina flammasque spargere, & non lacescere, non exhauriri unquam, nisi jugi Scripturarum lectione hauriat quod effundat: incalescat ipse, ut accendat alios. *Nimirum necesse est, ut qui ad Officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant.* Meditata hæc antè diu debent esse sacræ arcana sapientiæ, ut non tum quærat doctor ediscere, cum necesse est docere. *Quia videlicet cum spiritale aliquid pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cum quæstionem debet enodare.*

V. Vetat Concilium Aurelianense II., *Can.16.*, ordinari Presbyteros, vel Diaconos sine literis, & qui ritum nesciant baptizandi. *Presbyter vel Diaconus sine literis, vel qui si baptizandi ordinem nesciat, nullatenus ordinetur.* In Concilio IV. Aurelianensi, *Can.6.*, præcipitur Episcopis, ut Parochis & Parochianis Clericis suppeditent Canonum statuta, quæ regendis Ecclesiis Parochialibus accommodata sunt. *Parochiani Clerici à Pontificibus suis necessaria sibi statuta Canonum legenda percipiant: ne se ipsi, vel populi, quæ pro salute eorum decreta sunt excessent postmodum ignorasse.* In Concilio Matisconensi I. anno 581., *Can.9.*, statutum fuit, ut à die festo Sancti Martini usque ad Natalitia Christi tribus per hebdommadam quanque diebus jejunaretur, utque illi jejuniorum dies impenderentur lectitandis canonibus. *Ut à feria Sancti Martini usque ad Natale Domini, secundâ quartâ & sextâ Sabbathi jejunetur, & sacrificia quadragesimali debeant ordine celebrari. In quibus diebus Canones legendos esse speciali definitione sancimus: ut nullus se fateatur per ignorantiam deliquisse.* In Concilio Narbonensi anno 589. *Can.11.* Prohibitum est, ne Diaconi, vel Presbyteri crearentur, qui essent illi-

illiterati, literarum ignorantes, *non exercitati ad legendum*. His verò extremis verbis explanari videtur, qui dicantur illiterati, nempè qui ne legere quidem possint planè & expeditè. En ipsa Canonis verba: *Amodo nulli liceat Episcoporum ordinare Diaconum, aut Presbyterum, literas ignorantem; sed si qui ordinati fuerint, cogantur discere, &c. Ad quid erit in Ecclesia Dei, si non fuerit ad legendum exercitatus? Et si perseveraverit desidiosè, & non vult proficere, mittatur in Monasterium, quia non potest ædificare populum*.

VI. In Hispania Episcopi esse non poterant, qui Scripturarum & Canonum periti non essent. Accipe Canonem Concilii Toletani IV. *Can.25.* quo exponitur in quantum discrimen veniat Ecclesia, ubi doctrinæ legisque divinæ & Ecclesiasticæ imperiti sunt, qui ejus præcones, & vindices esse debent. *Ignorantia mater cunctorum errorum, maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Scripturas admonentur. Paulo Apostolo dicente ad Timotheum, Intende lectioni, exhortationi, doctrinæ, semper permane in his. Sciant igitur Sacerdotes Scripturas sanctas & Canones, &c.* Sed quod ad Parochos attinet, unum hoc præscribitur, ut dum eos ordinat Episcopus, suppeditet illis librum *Officialem*, seu Ritualem, quo quidquid eorum officii est contineatur, maximè quoad Sacramentorum administrationem; ut ubi ad Rogationes, vel ad Synodum convocati confluxerint Parochi, de his omnibus interroganti satisfaciant Episcopo. Non temerè conjicitur, cum periti Canonum necessario essent Episcopi ex hoc eodem Canone, Officialem ejusmodi librum ab illis suppeditatum fuisse, quo Canones etiam continerentur ii, qui ad Parochorum officia pertinent, pertinent autem plurimi. *Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem à Sacerdote suo accipiunt, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam, etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant: ita ut quando ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent. Can.26.*

VII. Hinc verò perspicuè existit, & Scripturarum, & Canonum peritia necessariò non imbui tantùm, sed & abundare debuisse Episcopos, ut & concionari, & sua hac copia sacræ eruditionis Clerum omnem locupletare possent; cum & Presbyteri & Diaconi pro suo quique gradu eamdem & Scripturarum & Canonum doctrinam degustasse, atque in dies haurire tenerentur. At in necessitate inexorabili tamen tot vacantibus Parochiis sufficiendi Pastores, ubi deficiebant peritiores, iis Presbyteris Diaconisque eæ committebantur, qui & eleganter ac expeditè legerent, & ritum administrandi Sacramenta probè scirent. Si hoc quo nunc agimus sæculo, ad easdem quandoque angustias Episcopi adiguntur, eademque doctorum premuntur Presbyterorum penuria: ut Parochias imperitis potius quam nullis credere cogantur Pastoribus; habent in præteritis sæculis, quæ consolentur eos exempla non dissimilis inopiæ: habent & quæ adhibeant huic malo medicamenta, priscarum exemplo Synodorum, ut imperitos Presbyteros initient peritia aliqua ministerii sui leviori, in frequentioribus Synodis, Visitationibus, Colloquiis & Collationibus, ubi Scripturæ leges, ubi Synodorum Canones inculcentur.

VIII. Verùm non in eo hærebat quorumdam præstantiorum Præsulum indefessa sollicitudo. Vide quò erumperet Cæsarii Arelatensis Episcopi sagax industria: Diaconum ordinabat nullum nisi annum ageret saltem trigesimum, & qui quater Scripturas omnes utriusque Testamenti perlegisset. *Adjecit hoc, ut nunquam in Ecclesia sua Diaconum ordinaret, ante trigesimum ætatis ejus annum. Verùm etiam hoc addidit, ut nec in qualibet majore ætate unquam ordinaretur, nisi quatuor vicibus in ordine libros veteris Testamenti legerit, & quatuor novi. Vita ejus. L.1.c.18.*

IX. Cœpit tandem aliquando Cæsarius suos sibi ad prædicandum Presbyteros, Diaconosque subrogare, ubi ingravescens ætas coegit illum receptui canere, & immenso zelo modum aliquem ponere. Mira autem hac ille ratione addocuit, sua vice ut prædicarent Presbyteri, publicè recitando è superiore loco homilias quas ipse lucubrasset, vel Ambrosii, Augustini, aliorumque Patrum sermones. Quin & Episcopos alios, ut idipsum factitarent, adducere conatus est, hac potissimum usus ratione: si sinantur in Ecclesia coram legere conciones & Scripta Prophetarum & Apostolorum, & ipsius Christi; quin ergo & homilias Episcoporum? Denique Episcopos omnes contestabatur reos fore æterno Judici, si cum non possent, ipsi prædicare, illis qui eo munere fungi possent, ora obturarent. *Quandiu potuit alta voce semper in Ecclesia prædicavit, in quo opere tam pia atque salubris ejus provisio fuit, ut cum ipse pro infirmitate jam non posset ad ipsum officium peragendum accedere, Presbyteros & Diaconos imbueret, atque statueret in Ecclesia prædicare; quo facilius nullus Episcoporum se ab hac necessaria cunctos exhortatione, cujuscumque impossibilitatis excusatione suspenderet: hæc dicens, Si verba domini & Prophetarum atque Apostolorum à Presbyteris & Diaconis recitantur, Ambrosii, Augustini, seu parvitatis meæ, aut quorumcumque Doctorum Catholicorum, ù Presbyteris & Diaconis quare non recitentur? Non est servus major Domino suo. Quibus data est authoritas Evangelium legendi, credo licitum esse homilias servorum Dei, seu expositiones Scripturarum Canonicarum in Ecclesia recitare. Ego me exuo, hoc instituendo. Sancti Sacerdotes qui hoc implere contempserint, causas inde in die judicii se noverint esse dicturos. Non quidem credo, quod quisquam tam obduratum sensum habeat, ut sui Deus dixit: ne cesset, nec ipse clamet, nec alios clamare permittat. Etenim quantæ oves, tacente Sacerdote, oberraverint, de tantorum animabus redditurus est rationem. L.1. c.28.* Si verba, si lineas numeres, prolixus est & tœdiosus hic contextus: brevis autem idem, & suo fructu suavissimus, si res & pulcherrima ponderes documenta, quibus scatet. Inde enim emicat. 1. Lex sanctissima & inexorabilis, ut prædicandi proprio sibi officio fungantur Episcopi. 2. Cum per ætatem devexam jam non possunt ipsi prædicare, Presbyteris & Diaconis suis id delegare debent munus. 3. Nec Presbyteri tantùm, sed & Diaconi sub Cæsario cœpere concionari. 4. Cum Ordinis ipsius sui jure possint publicè leges Evangelium in Ecclesia, hinc aptum nexumque est prædicandi officium. Prædicat enim quisquis Evangelium promulgat. 5. Cœpit Cæsarius, ubi non possent concionari Episcopi, urgere, ut ea tum functione Presbyteros & Diaconos honestarent. 6. Hæ tum primæ fuere in Galliis Prædicationes Presbyterorum & Diaconorum, quæ ipsemet erant conciones vel præsentium Episcoporum, vel antiquorum Patrum, quas illi recitarent è suggestu. 7. Quibus ita constitutis, minus stupebimus jam, si mediocris admodum desideraretur peritia, ubi majores etiam Clerici ordinabantur; & ea potissimum desideraretur, ut expeditè & promptè legerent. 8. Cum Cæsarius autem instituisset, ut homiliæ à Presbyteris & Diaconis publicè recitarentur, vehementiùs instare etiam cæpit, ut Scripturarum studiis incumberent, quo & ipsi possent aliquando sua ex penu sermones & homilias depromere.

X.

X. Hinc est quòd non multò post, cum Presbyteri civitatum cœpissent concionari, ut doctrinæ præsidiis instructiores, eadem potestas Parochis quoque concessa sit à Concilio Vasionensi, *Can.2.*, ita ut si qua ægritudine Parochus detineretur, Diaconus ejus loco homiliam Patrum aliquam in Ecclesiæ conventu recitaret. *Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus Parochiis verbum faciendi daremus Presbyteris potestatem, ita ut si Presbyter aliqua infirmitate prohibente, per se ipsum non potuit prædicare, Sanctorum Patrum homiliæ à Diaconibus recitentur. Si enim digni sunt Diacones, quod Christus in Evangelio locutus est, legere, quare indigni judicentur Sanctorum Patrum expositiones publicè recitare?* Hæ sunt rationes, hæc penè verba Cæsarii.

XII. In Hispania quoque primævum vigorem remiserant Concilia, concesserantque ut absente Episcopo Presbyteri concionarentur. Enucleatè recensentur in Concilio Hispalensi, *Can.7.*, munera Episcoporum omnia; quæ illis propria, quæ Presbyteris communia sint: prædicatione verò non abstinentur Presbyteri, nisi præsente Episcopo. *Nec Episcopo præsente Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, vel benedicere, aut salutare, nec plebem utique exhortari.* Toletanum etiam Concilium IV. ubi absurdam expungit consuetudinem in Sacra Domini Parasceve januas occludendi Ecclesiarum, cessationemque irreligiosam eo die tum Divinorum Officiorum, tum concionum de Passione Domini: præcipitque ex adverso, ut Mysterium Crucis eo die exertissimè prædicetur, utque à populo elata voce misericordia imploretur Redemptoris, criminumque condonatio; manifestè ea prædicandæ Christi Passionis provincia Parochis demandatur. *Comperimus quod per nonnullas Ecclesias in die sexta feria Passionis Domini, clausis Basilicarum foribus, nec celebratur Officium, nec Passio Domini populis prædicatur, &c. Ideo oportet eodem die mysterium Crucis prædicari, atque indulgentiam criminum clara voce omnem populum postulare, &c. Ibd.* Id etiamnum in agrestibus Parochiis plerumque factitatur. His autem in Hispania ibidem mox accedebat generalis absolutio, ut peccatorum maculis abstersis, in die Paschæ Corporis & Sanguinis Christi communionis participes fierent, ut in eodem mox Canone habetur. *Ut pœnitentia compunctione mundati, venerabilem diem Dominicæ Resurrectionis, remissis iniquitatibus suscipere mereamur, Corporisque ejus & Sanguinis sacramentum mundi à peccatis sumamus.* Proximo Canone expressa habetur mentio Absolutionis generalis: *Ante percilat indulgentiæ preces.* In hoc eodem Concilio permittitur Diaconis stolam gestare, ex eo quòd prædicent: quæ mihi quidem prædicatio non alia videtur, quàm Evangelii decantatio, vel recitatio, similiter & aliarum precum inter Missarum solemnia. *Unum orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, prædicat. Can.40.*

XIII. Id quoque confirmat Isidorus Hispalensis Episcopus, *De offic. Eccles. l.2. c.5. 7. 8.*, speciale Episcoporum officium esse, ut Scripturas lectitent, & Canones. *Cujus præ cæteris speciale officium est, Scripturas legere, percurrere Canones.* Quoad munia verò prædicandi, ea Presbyteris omnibus, id est Parochis communia facit. *Præsunt Ecclesiis Christi, & in confectione divini Corporis & Sanguinis consortes cum Episcopis sunt, similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi.* Quod ad Diaconos autem spectat, docet idem Isidorus, quæ eorum esset prædicandi ratio, hortando nimirum plebem, ut sursum corda habeant ad Dominum, ut gratias agant, ut inflectant genua, ut orent, ut Psalmos concinant; Evangelium denique personando. *Hi voces tonitruorum: ipsi enim clara voce in modum præconis admonent cunctos, sive in orando, sive in flectendo genua, sive in psallendo, sive in lectiones audiendo; ipsi etiam ut aures habeamus ad Dominum clamant: ipsi quoque evangelizant.*

XIV. Nec ambigi potest, qui eadem Presbyteri & Diaconi facultate fruerentur prædicandi in Italia, quamvis videatur Vigilius Papa Diaconis precariam tantùm eam annuere, & ex Episcopi speciali permissione. Hinc & illa acerbissima ejus expostulatio de Rustico & Sebastiano Diaconis, quòd præter Episcopi sui voluntatem concionari aggressi sint, quo consuetudines & jura Ecclesiæ conculcabantur. *Adjecistis exsecranda superbia, quæ nec leguntur, nec sine sui Pontificis jussione aliquando ordinis vestri homines præsumpserunt, authoritatem vobis prædicationis, contra omnem consuetudinem vel Canones vendicare. Synodi V. Collat.7.*

XV. Contrà autem Gregorius Magnus, *L.4. c.44.*, significare videtur ea esse primaria Diaconorum munia, ut prædicent, & pauperibus opitulentur: quibus ut toti deinceps vacarent, à cantu eos & musica alienavit. *Consuetudo valde reprehensibilis exorta est, ut quidam sacri Altaris ministri Cantores eligantur, & in Diaconatûs ordine constituti, modulationi vocis inserviant, quos ad prædicationis officium eleemosynarumque studium vacare congruebat.* Et sane ut primum Gregorius ipse Apostolicæ Sedis administrationem iniit, cum Diaconus tantùm adhuc esset, cœpit, ex Joanne Diacono, *L.1. c.41.*, verbi divini sementem spargere, si non ante id jam munus delibaverat. *Venerabilis Levita Gregorius verbum ad plebem exorsus est, dicens &c.*

XVI. In Ecclesia verò Orientali, vetiti sunt Laici à Trullani Concilii Præsulibus, *Can.64.*, publicè docere, ne temerè sibi id arrogarent officium, quod Clericis Christus integrum servari voluisset. *Quod non oportet laicum publicè disputare, vel docere, docendi authoritatem ex eo sibi vendicantem, sed ordini à Domino tradito cedere, &c.* Justinianus, *Nov.6. c.3.*, ne extremo quidem Clericatûs gradu evehi permisit eos, qui rudes essent literarum. *Literas ignorantes omnino nolumus neque unum ordinem suscipere Clericorum, videlicet Presbyterorum & Diaconorum, tam sacras orationes docentium, quàm Ecclesiarum & Canonum legentium libros.*

CAPUT XC. *P.3. l.2. c.18.*

Irregularitas ex ignorantia sub Imperio Caroli Magni.

I. II. Quæ peritia ab Episcopis & Presbyteris exigeretur.

III. IV. De linguæ diversitate. Et qua lingua vernacula fierent Conciones.

V. Necessitas peritiæ linguæ Latinæ.

VI. Quibus de rebus interrogarentur, qui Presbyteratum suscipiebant.

VII. Varia capita doctrinæ Parochis pernecessaria.

VIII. De sæculis ignorantiæ, & quanta tum indulgentia opus esset.

IX. Etiam in Ecclesia Orientali. Explicatio Canonis Synodi VII. Generalis.

I. IN Concilio Francofordiensi, *Can.20.*, sancitum est, ut Episcopi Canones & Regulam B. Benedicti callerent. *Ut Episcopum Canones & Re-*

Regulam non liceat ignorare. Cum enim summus esset moderator Episcopus disciplinæ Clericorum, qui Canonicis regulis, & Monachorum, qui B. Benedicti regula regebantur, utriusque Regulæ peritissimus esse debebat, ut utriusque religiosam observantiam exigeret. Cum verò Presbyteri nihil juris obtinerent in Monachos, sola Canonum peritia illis commendatur. *Ut nulli Episcoporum & Sacerdotum liceat sacros Canones ignorare*. *Can.* 53.

II. Nec tam arcti limites scientiæ Presbyterorum delineati erant. Exigebant præterea Caroli Magni sanctiones, ut in Scripturarum scientia versati essent, fidei sacramenta imperitæ plebi explanare possent, memoriæ Psalterium integrum commendassent, edidicissent formulas Baptismi, Canones, librum Pœnitentialem, cantum, computumque, seu rationem Festa Ecclesiæ mobilia computandi. *Ut Sacerdos Dei de divina Scriptura doctus sit, & fidem Trinitatis rectè credat, & alios doceat; & suum officium bene possit implere. Ut totum Psalterium memoriter. Ut de Canonibus doctus sit, & suum Pœnitentiale bene sciat. Ut cantum & computum sciat, Conc. Gal. Tom.* 2. *p.* 253.

Ut in hac doctrina multiplici Scripturarum, Canonum, Theologiæ, cæremoniarum & regularum pœnitentiæ progressus facerent non pœnitendos, Parochos suos Theodulfus Aurelianensis Episcopus hortabatur, ut otium omne suum prece & lectione interpungerent, nec ab altera cessarent, nisi ut alteri se dederent. *Oportet vos & assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi. Quia vita viri justi lectione instruitur, ornatur, & assiduitate lectionè munitur homo à peccato. Ibid. pag.* 212. *c.* 2. Atto Vercellensis Episcopus in Capitulari volebat & ipse, ut Parochi Scripturas Canonesque perdiscerent. *Sciant Sacerdotes Scripturas & Canones. Spic. To.*8. *p.* 1. *c.*3.

III. Nec nos fallit tamen, quàm toto hoc sæculo, quo Literarum sacrarum studia restaurabat Carolus Magnus, Beneficiarii adhuc complures tolerandi fuerint, sacræ hujus peritiæ inanes propemodum & valde rudes. Ideo & illud in Capitularibus præcipitur, *Capi. Car. Mag. l.*6. *c.*182., ut ne admittantur Parochi, nisi qui gregis sui linguam calleant, & qui possint tum fidei mysteria, tum Christiana morum decreta addocere. Si non possit Parochus suis ipse verbis plebem alloqui & docere, dictata ab aliis scripto excipiet & ad gregem suum recitabit, de fide, & de regulis morum, compendiariè quidem, & quantum satis sit. Denique ut ne quis inertiæ se dedat, vel inscitiam prætexat, nemo tam ignavus, nemo tam rudis in Parochis est, qui non possit fideles monere, ut pœnitentiam agant, quòd Regnum scilicet Dei adventet, & præstò sit. *Nullus sit Presbyter qui in Ecclesia publicè non doceat, lingua quam auditores intelligant, fidem omnipotentis Dei in unitate & trinitate simpliciter credere, & ea quæ generaliter omnibus dicenda sunt de malis evitandis, sive faciendis bonis, & judicio in resurrectione futuro. Si verò ipse verbis manifestè explicare non poterit, petat sibi ea à doctiore taliter transcribi, qualiter apertè legat, quod qui audiant, intelligant. Et qui amplius non poterit, vel hic verbis admoneat, Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum*.

IV. Hoc certè Canone innuitur, fidei morumque doctrinam eam, quæ ad salutem parandam necessaria sit, tam facilem cuique, tam obviam & parabilem esse, ut nemo sit inter Presbyteros, qui non possit eam populis instillare, si patriæ modò linguæ non sit imperitus. Atqui eo ævo Caroli Magni triplex lingua usitata erat. Teutonica, quam Franci, Majores nostri, ipsique Reges in Gallias è Germania intulerant, ut originis & patriæ suæ propriam. Latina, quæ olim Romanis in usu fuerat, & quam in omnes quoquo versum imperii sui Colonias diffuderant, nobilibusque & ingenuis omnibus communem & usitatissimam fecerant, qua patebat Occidentale Romanum Imperium. Romana denique, quæ à Latina non discrepabat, nisi propter interspersas sordes aliquas vel Gallicanæ antiquæ, vel Teutonicæ linguæ, vel denique privatarum quarumcunque Provinciarum. Hoc decretum nulli peculiarius harum linguarum suffragatur; unum urget, ut eam linguam calleat personetque Parochus, quam grex proprius capiat. Quin minus probabile & de lingua Latina illud capi debere: cum tot in Regnis & Provinciis Caroli Magni Imperio subditis, Teutonica lingua, utpote patria: cumque in eis etiam regionibus in quibus obtinebat usus linguæ Romanæ, usque adeo illa jam à Latina deflexisset, ut qui illam calleret, ægrè tamen hanc caperet.

V. Nec inde tamen efficies minimè necessariam fuisse Latinæ linguæ scientiam, cum ejus præsidio destituti, nec Scripturas possent, nec Canones legere. Latinæ linguæ imperitia fecit, ut ab Archiepiscopatu Remensi ejiceretur Gillemerus, qui ad eum electus fuerat. Cum enim ad examen illum vocassent Episcopi provinciæ, obtulissentque Codicem Evangeliorum, legit quidem ille, sed tam imperitè, ut manifestè proderet se non intelligere. *Qui dum ante Episcopos discutiendus adsedisset, oblatus est ei textus Evangelicus. Cum autem ipsum aliquatenus legere, nihil tamen intelligere omnes pariter cognovissent, reprobatus, ac velut insipiens ab omnibus est ejectus. Conc. Gal. Tom.* 3. *pag.* 359.

VI. Ad cæteros Ordines non tanta examinandi austeritas, sed aliquanta tamen adhibebatur, juxta suum cuiusque modum. Jubet Concilium Nannetense, *Can.* 11., ut Episcopus ante ordinationem convocet *omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt*, utque ii ab Archipresbyteris præsententur, *unà cum Archipresbyteris, qui eos præsentare debent*: examinatores denique ut Episcopus deligat, sanctionum Ecclesiasticarum adprimè peritos, ut ordinandorum in vitam, mores, institutionem studia & peritiam diligentissimè inquirant. *Tunc Episcopus è latere suo dirigere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis divinæ, & exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint bene literati, si in lege Domini instructi, diligenter investigent*.

VII. Hincmarus quoque, *Tom.* 1. *pag.* 710. 712. expressit, quid specialiter addiscere, quid docere Parochos necesse sit, explanationem Symboli & Orationis Dominicæ juxta doctrinam Sanctorum Patrum. *Ut unusquisque Presbyterorum expositionem Symboli, atque orationis Dominicæ, juxta traditionem orthodoxorum Patrum plenius discat. Exinde prædicando populum sibi commissum sedulo instruat*. Missalem quoque librum ut probe intelligant, dissertè, nitidè, & clarè ut legant Collectas, Epistolas, Evangelia. *Orationes Missarum, Apostolum quoque & Evangelium bene legere possit*. Psalterium & Athanasii Symbolum memoriter teneant. Athanasio enim tribui tunc incipiebat luculentissima illa fidei expositio: *Sermonem Athanasii de fide*. Denique Cantum ut bellè scirent & computum, Homilias autem Gregorii in Evangelia legendo contererent.

Hæc omnia inseruit Regino capiti primo suæ Canonum Collectionis, ubi & varia refert capita, de quibus inquirere debet Episcopus, in perlustraodis Parochiis suis. Addit porro præterea, *Cap.*95., ut habeant Parochi *Pœnitentiale Romanum*, aut Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, aut Be-

dæ; ut convenienter ejus præceptionibus, & pœnitentes scrutentur, & pœnitentias admoderentur. *Ut secundùm quod sibi scriptum est, interroget confitentem, aut confesso modum pœnitentia imponat.*

VIII. Manifestissimè rursum se prodet, quanta tunc indulgentia opus esset per illorum temporum ignorantię tenebras, ex Epistola commendatitia Lupi Ferrariensis Abbatis ad Hincmarum Remensem, *Epist.79.*, pro Episcopo, qui nec fideles sibi creditos docere, nisi moribus suis: nec Ecclesias regere, nisi suis ad Metropolitani monita & mandata obsequiis. *Nam licet desit ei forsitan aliquid eruditionis, tamen poterit esse utilis, cum & vestra doctrina parebit; & si plenè non potest docere instituta divina, poterit tamen facere, unde & ipse, & eum sequentes efficiantur salutis æternæ capaces.* De hac necessaria tamen imperitorum Parochorum tolerantia agens Agobardus, *Ep.ad Bernard. De privil. & jure Sacerdotis*, monebat primùm, plus impendere detrimenti ab imperitis persæpè, quàm à criminosis Pastoribus: *Ne communicemus peccatis alienis, criminosos videlicet ad Sacerdotium provehendo, aut quod adhuc deterius est, ignorantia cæcos, qui cæcis ducatum præbeant ad foveam æternæ damnationis.* Sed tolerandos esse tamen, tum eos quorum tota doctrina in exemplis virtutum erat, tum rursus eos qui eruditione clarerent, quam obscurarent moribus. *Tolerandum genus Pastorum benè quidem docentium, sed reprehensibiliter viventium; aut benè viventium, & propter simplicitatem sensus docere alios non valentium.*

IX. Nec his temporibus uberior erat in Oriente eruditorum proventus. Utcumque id conjicies ex Canone 2. VII. Synodi Generalis, vetantis inaugurari Episcopum, qui Psalterium non teneat: ut ea peritiæ instructus Episcopus, excubet in alios, ut & ipsi Psalmos ediscant. *Definimus omnem qui ad Episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus Psalterium nosse: ut ex hoc etiam omnis Clericus, qui sub eo fuerit, ita moneatur, & imbuatur.* Electum Episcopum examinet Metropolitanus, an possit, an velit intelligentia & diligentia pari, lectitare & meditari Canones, Evangelia, Epistolas Pauli, Scripturas omnes: & divinas has leges ubi ebiberit servare, aliisque servandas infundere. *Inquiratur autem diligenter à Metropolita, si in promptu habeat legere scrutabiliter & non transitoriè, tam Sacros Canones, & Sanctum Evangelium, quàm Divini Apostoli librum, & omnem Divinam Scripturam; atque secundùm Dei mandata conversari, & docere populum sibi commissum.* Substantiam denique, animamque & vitam Sacerdotii affirmat hæc Synodus in meditatione Scripturarum versari. *Substantia enim Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita.*

Quærit Balsamon, *In Can.II. Synod.VII.*, Ecquid causæ sit, quamobrem hoc Canone præcipiatur, ut electus in Episcopalem sedem, jam Psalterium teneat: Canones autem, & reliquos Scripturæ libros spondeat se inposterum continuata lectione & meditatione frequentaturum. *Dixerit quispiam, Quomodo Sancti Patres non dixerunt eos debere ordinari, qui Sacros Canones norunt, Sanctum Evangelium, & reliqua, sed, Eos qui Psalterium tantum norunt, curam gerere.* Respondet autem diutina & sævissima Iconoclastarum persecutione oppressa & extincta pene fuisse inter Catholicos literarum studia: atque ideo dispensatione plurima post utendum fuisse. Quoad Psalterium, ne prima quidem posse Clericum suæ professionis elementa tenere, nisi laudes divinas canere didicisset. *Scire quidem Psalterium, ut requisitum ex necessitate, à Sanctis Patribus postulatum est, eos qui extra condemnationem debeat ordinari; reliquarum autem doctrinarum comprehensio non est postulata, eo quod nondum ab eis jure exigi potest, ut qui docendi authoritatem & munus nondum sunt assecuti.* Nec multùm dispar in Occidente Provinciarum vastatio, eidem & ignorantiæ, & indulgentiæ locum dederat.

CAPUT XCI. *P.4. l.2. c.33.*

Irregularitas ex ignorantia post annum Christi millesimum.

I. Doctrinæ mediocritas, quam virtutes præstantissimæ cingunt nihil officit Episcopo sanctissimo, utputa Vulstano.

II. Perdoctos flagitat Episcopos Gregorius VII. sicubi desint, vult ut Reges aliunde accersant.

III. Innocentius III. uberrimam cupit in Episcopo scientiam; mediocri contentus est, quum exuberans compenset charitas. An ad temporalium etiam administrationem porrigat se Episcopi scientia.

IV. Quàm necessaria ex Anselmo & Arnulpho peritia administrandorum temporalium.

V. Inter tenebricosa quædam ignorantiæ sæcula mediocri scientia applaudendum fuit.

VI. In Conciliis Lateranensibus instituti sunt Magistri Grammaticæ & Theologiæ. Per ea tempora effulsere & invaluere Universitates, ita lux literarum revixit, ignorantia profligata est.

VII. Decreta Conciliorum de ratione & via docendi addiscendique humanas divinasque literas.

VIII. Et de Capitulorum & Monasteriorum officio & diligentia mittendi aliquos semper ex suis ad generalia hæc studia.

IX. Regula Concilii Tridentini, & Conciliorum Sancti Caroli, de studiis Clericorum.

X. Eadem Decreta à Gallicanis postea Conciliis confirmata.

XI. Quem modum tenuerint Tridentini Patres in definiendo quibusque Cleri Ordinibus eruditionis modulo.

XII. Quàm necessaria Beato Carolo visa sint studia Theologiæ, Canonum, Scripturarum, Patrum, Historiæ Ecclesiasticæ, & Priscorum Conciliorum.

XIII. Quid de his Gersonius.

XIV. De studio Juris Civilis.

XV. Quibus rationibus aliquando studia legum inter Clericos voluerunt. De Facultate Decreti.

XV. De facultate Medicinæ. Ut is possit esse gradus ad Beneficia.

I. QUanquam labia Sacerdotis custodiant scientiam, & ex imperitia irregularitas existat, qua vel à Clericatu quis summoveatur: in confesso tamen illud est, mediocrem peritiam non mediocribus succinctam virtutum luminibus, conducibiliorem Episcopis & Beneficiariis omnibus esse, quàm singularem & immensam quandam peritiam. Testem hic laudabo Vulstanum Episcopum Vorcestrensem in Anglia, quem Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus sede ejecit in Concilio Londinensi anno 1070. gratificaturus, ut referunt, Vuillelmo notho Angliæ Regi, suæ gentis Neustricæ Episcopis novum illud Regnum suum munire, & sibi asserere cupienti. *Conc. Gen. tom.9. p.1204. 1213. 1223.* Iniquæ huic exauthorationi prætexebant imperitiam Vulstani: sed præter mirabile patrocinium, quòd è cœlis adversùs temerariam calumniam affulsit, habent & Historici Angli certissima documenta, quibus hæc ab eo infamia propulsetur. Commemorant enim paucò post tempore ab Eboracensi Archiepiscopo exora-

tmu

tum esse Vulstanum, ut Dioecesin Eboracensem solemni visitatione obambularet, quod ipse officium detrectabat, vel inimicorum incursionibus deterritus, vel quòd Regionis ejus linguam minùs calleret. *Matth. Paris. Ann.*1190. Ea sanè delegatio apertè demonstrat, non imparem fuisse Vulstanum difficillimis quibusque Episcopatus muniis obeundis.

II. Repudiatus est à Gregorio VII., *L.9. Epist.2.*, vir alioqui nullo non laudis genere cumulatissimos, sed illiteratus, quem Castellæ Rex Alphonsus ad Archiepiscopalem Ecclesiam promovere studebat; utque Regi fieret satis, rescripsit ad eum Pontifex, literatum peritiam non Episcopis tantum, sed & Presbyteris omnino necessariam esse; ideoque conquirendum illi esse Archiepiscopum alium, qui nec literarum, nec virtutum necessariis præsidiis destitueretur; cujusmodi si nullos Regno in suo haberet, undecumque accersendos esse: nec verò natalium obscuritate quemquam despicabilem videri debere; cum & Romana olim Respublica, & Christiana postmodum Ecclesia ad summum gloriæ & potestatis fastigium eluctata sit, non alia magis, quàm earum nobilitate virtutum, præ quibus natalium splendor nihili fieret. *Disciplina fundamento, videlicet literalis scientia peritia indiget. Qua virtus cum sit non modò Episcopis, sed etiam Sacerdotibus necessaria, &c. Eligatur inde si inveniri potest, sin autem aliunde expetatur talis persona, cujus religio & doctrina Ecclesiæ vestra & regno decorem conferat & salutem. Neque verò te pudeat, aut extraneum fortè, vel humilis sanguinis virum, dummodo idoneus sit ad Ecclesia tua regimen, quod propriè bonos exoptat adscire. Cum Romana Respublica ut Paganorum tempore, sic & sub Christianitatis titulis inde maximè Deo favente excreverit, quod non tam generis, aut patria nobilitatem, quàm animis & corporis virtutes perpendendas adjudicavit.*

III. Innocentius III. *Extra. De elect. c.*19. ex adverso electionem Archiepiscopi Capuani confirmavit, quanquam mediocriter literati. *Literatura licet non emineat, tamen conveniens.* In justis voluntariæ abdicationis Episcoporum causis idem Innocentius recensuit & ignorantiam: quanquam nec ibi dissimulet posse cum fœnore etiam resarciri exuberantia charitatis scientiæ mediocritatem. Scientiam autem hic Pontifex geminam desiderat, *De renunc. c.*10., alteram ad spiritalium, alteram ad temporalium regimen comparatam. *Pro defectu quoque scientia plerumque potest quis petere cessionem; quia cum ipsa circa spiritalium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna; Præsul qui commissam sibi Ecclesiam regere debet in utrisque, salubriter ei renunciat, si scientiam, in qua ipsam regat, ignorat. Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia imperfectum scientia potest supplere perfectio charitatis.* Honorius III. *Extra. De atat. & qualitate præfic. c.*15. *Rainal. an.*122. *n.*38. Germaniæ Episcopum ex peritiæ penuria exauthoravit, confessum scilicet, ne Grammaticæ quidem clementis se operam dedisse. *Confessus est se nunquam de Grammatica didicisse; nec legisse Donatum.*

IV. Scripsit Anselmus Beccensis adhuc Abbas ad Urbanum II. Papam, *L.2. Ep.*34., ut adduceret eum ad consentiendum cessioni Episcopi Bellovacensis, cujus & innocentia morum, & virtutum præstantia eximia & propè singularis erat: sed quem ea deficiebant calliditatis & experientiæ adminicula, quibus muniendus alioqui fuisset, adversùs clandestinas artes & insidias undique circumpositorum inimicorum. *Non est talis, qui tantum malitiam irruentem repellere, tantas insidias circumstantes cavere possit.* Ab ejusmodi verò dexteritate & scientia non immunitus erat Episcopus ille Bajocensis, cujus laudes executus est Arnulphus Lexoviensis Episcopus io Epistola ad Adrianum, quem obtestabatur, suam ut illum in Ecclesiam remitteret, cujus instaurator erat, omnium idem Episcoporum Provinciæ munimen & Patronus in Conciliis Regiis, & in causis omnibus Ecclesiasticis. *Homo enim consilii & fortitudinis est, potens in opere & sermone, in Regalibus consiliis & negotiis Ecclesiasticis acceptus, plurimumque tam ipsi Archiepiscopo, quam omnibus provincialibus Episcopis necessarius est ad reprimendam & repellendam ab Ecclesia Dei insolentiam malignorum. Ep.*7.

V. Affirmabat paulò suprà Innocentius III. eruditionem copiosissimam optari in Præsulibus, mediocrem tolerari, dum ea inopia cumulo virtutum pensetur. Eminentior verò illa doctrinæ copia raròcum experientia rerum plurima sociatur: unde plurimæ dispensationis plerumque in his usus est. Quin & sequioribus aliquot sæculis ulterius ampliando fuit indulgentia. Anno 1260. Concilio Coloniensi, *Can.*3., visum est, ne eos quidem abjiciendos Clericos, qui legere saltem & canere addidissent. *Qui sciant legere & cantare ad Divinè Officii ministerium competenter.* Nec plura deposcebat Concilium Ravennatense anni 1311., *Can.*15., ubi ita de Parocho statuitur: *Competenter sciat legere & cantare Divinum Officium.* Tantundem flagitat à Canonicis Collegialium: at Cathedralium Canonicos, *legere, & cantare, vult, & competenter construere.* Plusculum ad majores Ordines deposcebat Concilium Vaurense, *de Lavaur. Can.*19., anno 1388. *Grammaticam sciant, & Latinè verbis loqui valeant competenter.*

VI. In eodem ipso Concilio Vaurensi, *Can.*111., statutum est, ut duo semper ex cujusque Cathedralis Ecclesiæ Canonicis, ingenio ad literas valentes, ablegarentur ad studia generalia Universitatis cujuspiam, ubi Theologiæ & juri Canonico operam darent; & his duo alii justo ex intervallo succederent, missis in irritum statutis quibuscumque contrariis. Si ultra sex menses autem Capitula cessarint ab hac delegatione facienda, ad Superiorem immediatum ea potestas devolvatur. His accessere Concilia Lateranensia III. & IV. ubi instituti Magistri Grammaticæ & Theologiæ Lectores in omnibus Ecclesiis Metropolitanis & Cathedralibus. Tum cœpere etiam increbrescere Universitates, veluti Cleri luculenta Seminaria. Quin & Beneficiorum pars non Mediocris Gradibus Universitatum dedicata fuit. Et his tandem machinis expugnata est ignorantia. Utcumque rem conjicies ex Decreto Concilii Coloniensis anno 1442. ubi præcipitur, ut Parochi graviter incumbant in Tractatum Sancti Thomæ de Sacramentis, & in menstruis colloquiis de eo inter se conferant.

VII. Cautum est in Concilio Lateranensi V. anno 1513. *Sess.*8., ut qui essent, vel ratione Beneficiorum esse tenerentur in Ordinibus sacris, ne diutiùs quàm quinquennio in humaniorum literarum & Philosophiæ stadio morarentur; accederent autem confestim ad Theologiæ & Canonum studia, ut his ceu lampidioribus fontibus eluere possent, quidquid fordium & macularum feu Poesis, seu Philosophia aspersisset. *Et in hic sacris & utilibus Professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophia & Poesis radices purgare & sanare valeant.* Præceptum est & illud, *Sess.*9., in eodem Concilio, ut qui instituendæ juventuti præsunt, non liberales tantùm literas doceant, sed & legem Dei, & fidei Symbolum, & Hymnos Psalmosque, & Sanctorum vitas ac gesta; his sacris prælectionibus totos infu-

mant dies festos; curent denique ut divinis Officiis omnes intersint.

VIII. Anno 1536. Concilium Coloniense decrevit, ut Canonici omnes aliquot annos statim in generali aliquo studio degerent; quò & ex Monachis mitti voluit eos, qui acumine valerent ad res Theologicas: ut gratis pauperiores studiis dediti alerentur; præmia strenujoribus ostenderetur, Beneficia eis aliqua assignarentur; ut Canonici, qui ibi quinquennium in studiis ponerent, maximè Theologiæ, fructus Præbendæ suæ perciperent, nulla ex parte truncatos; ut denique statuta omnia his contraria oblitterarentur. *Part.3. Can.21. Part.10. Can.7. Part.12. Can.5. 6. 7.*

Anno 1549. in Concilio Moguntino, *Can.56.*, præceptum est, ut Capitulis ab omnibus mitterentur juniores aliqui Beneficiarii, qui in Universitatum palæstra totos quinque annos agerent gauderentque fructibus Beneficiorum, præterquam distributionibus ea cautione, ut qui mitterentur, sponderent se in Clero perseveraturos, & impensam omnem Ecclesiæ restituturos, si in laicalis vitæ sordes retro laberentur. Quoad Regulares, innovatum est in hoc Concilio statutum illud juris communis, ut in Monasteriis paulò ditinribus studia Theologiæ instituerentur, & è minoribus Cœnobiis eò ad studia convolarent, qui valerent ingenio.

IX. In Concilio Tridentino, *Sess.5. c.1.* primævo vendicata sunt vigori antiqua omnia statuta de Theologis & prælectionibus Theologicis, vel Scripturarum, in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus insignibus, uti & in Abbatialibus; innovata sunt & privilegia omnia, tum docentibus, tum studentibus omnibus in jure concessa. *Conc. Gen. Tom.14. pag.1744.* In iis Constitutionibus, quas ad Ecclesiæ Anglicanæ restaurationem concinnaverat Polus, *Decret.3.*, confirmata quidem fuere privilegia ea omnia, sed ea cautione addita, ut in studentes perivigil immineret Episcopus, exploraretque, an apti essent studiis: & ubi comperisset, vel parum solertes, vel inertes & desidiosos, vel studiis deditos, ex quibus ulla ad Ecclesias redundaret utilitas, revocaret eos ad suæ quemque Ecclesiæ ministerium.

Juniores Clericos hortatus est Sanctus Carolus, *Conc. Med.1. n.22.*, quatuordecim annis majores, librariam sibi ut suppellectilem paulatim pararent, nec quovis, sed selectos libros habere curarent, utriusque Testamenti Codicem, Catechismum Concilii, Concilium Tridentinum, Constitutiones Synodales, tum Mediolanensis, tum suæ quemque Ecclesiæ. Præcepit & præterea Parochis, ut Summam Antonini lectitarent, vel quamvis aliam ab Episcopo designatam, Pastoralem librum Sancti Gregorii, Tractatum denique Chrysostomi de Sacerdotio.

Concilium IV. Mediolanense præcepit, ut Episcopi diebus singulis temporis aliquid impenderent lectioni Scripturarum, Canonum & Theologiæ, interdictis penitus libris humanarum & profanarum literarum juxta Concilii Carthaginensis placitum. *Part.1. c.1. Ne omittant etiam sacræ Theologiæ sacrorumque Canonum, aliarumque Ecclesiasticarum doctrinarum, muneri & officio Episcopali propriè congruentium studiis quotidie statis horis operam dare: quotidieque aliquid è sacris Bibliis studiosè legere. Gentilium autem libris, ut Carthaginensis Concilii Canone vetitum est, ne operam dent.* Mandavit, *ibid. c.7.*, ut Clericos omnes compellerent ad lectitanda Gregorii Magni opera, Cypriani, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, aliorumque Sanctorum Patrum, maximè verò Ambrosii. Voluit Concilium Mediolanense V., *Part.1. c.1.*, ut in omnibus Seminariis legeretur Cathechismus Concilii Tridentini, cæremoniæ, ritus & historia Ecclesiastica certis diebus exponerentur. *Studia etiam sacrorum Rituum, Historiæque omnis Ecclesiasticæ certis diebus instituantur.* Docebit nos infrà Giossanus, quantas Carolus ipse diebus singulis horas lectioni & studiis dicaret.

X. In Concilio Turonensi anno 1483., *Cap.13. De Episcopis.*, decretum est, ut in omnibus Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis communes essent Bibliothecæ, unde privati quique Clerici mutuos acciperent libros. In Conciliis Galliæ Provincialibus post Tridentinum confirmata & promulgata maxima ex parte fuere statuta illa omnia Conciliorum Mediolanensium longè præclarissima sub B. Carolo; maximè verò in Concilio Aquensi anni 1585. in quo sancitum est, Episcopi statas diebus singulis horas sibi seponerent ad studia Canonum & Theologiæ. In Concilio Aquilejensi anno 1596., *Cap.2.*, præceptum est, ut prælegerentur publicè in Monasteriis Tractatus Theologici, etiam in Cœnobiis Carthusianorum, ubi fieri commodè id posset. In Concilio Burdigalensi anni 1624. *Cap.12.*, concionator describitur in Scripturis evolvendis versatus, in Patribus, in Conciliis, & Theologia mystica.

XI. Simpliciùs Tridentina Synodus, *Sess.23. c.13. 14.*, & altiùs consulens, ne Ecclesiæ ministris destitutæ squallerent & pessum irent, decrevit ut Tonsura non conferretur nisi iis qui legendi & scribendi peritiam nacti essent: ne Minores, nisi qui Latinam linguam callerent; ne Subdiaconatus vel Diaconatus, nisi eorum peritis, quæ ad functiones horum Ordinum necessaria sunt; denique ne Presbyteratu initiarentur, nisi qui possent plebem ea docere, quæ ad æternam salutem parandam desiderantur, & Sacramenta administrare qui probè scirent. Quo cira nec passa est unquam Congregatio Concilii, ut Presbyteri ordinarentur, qui literarum rudes prorsus essent, quantacumque urgeret necessitas; quanquam permiserit committit Parochias jam ordinatis, ubi non sunt in potestate peritiores. *Fagnan. l.1. Part.2. p.51.* Episcopos autem vult Tridentinum, *Sess.22. c.2.*, omni ea doctrinæ copia abundare, qua tanta dignitas eget, imprimisque ut sint Doctores, vel Licentiati in Theologia, vel Jure Canonico.

Observatum est à Baronio, *an.398. n.69.*, illud ipsum quod olim in optatis habuerat Concilium Carthaginense IV. accuratissimum de Episcopis promovendis examen à Clemente VIII. Romæ institutum fuisse: designatis Cardinalibus ad eos excutiendos, Theologisque & Canonistis peritissimis: quin & ipse Pontifex propositis quæstionibus urgebat, *ut planè nullius nisi bene diserto ad Episcopatum aditus patere fiantur, unde ambitiosus lugeat imperitus.* Verba sunt Baronii. Quibus finitima sunt quæ habet Fagnanus in hoc Examinatorum collegio sæpissimè & diutissimè versatus sub Urbano VIII., *Fagnan. in l.1. Decr. Part.2. p.158.* Examen autem extra urbem qua forma institui hoc debeat, publicata sunt Gregorii XIV. & Congregationis rerum Consistorialium placita, quorum diligentiæ accuratissimæ addi nihil possit. Non definit Tridentinum, *Sess.22. c.2.*, an hoc examen institueretur à Nuntio Apostolico, vel ab Episcopi electi Ordinario, vel ab Episcopis vicinis.

XII. Non immeritò autem tam multus fuit Sanctus Carolus in inculcanda in Conciliis & Actis Ecclesiæ suæ necessitate compellendi Clericos ad seria Canonum, Patrum, & Ecclesiasticæ Historiæ studia. Pulcherrimè enim advertit Fagnanus ex Cardinali Ostiensi, circa periculum ignorari non posse Canones, cum eæ demum sint regulæ, ad quas componi fingique debeant Clericorum mores. *Hæc autem secundùm Hostiensem ignorant puri Theo-*

logi

logi, non sine periculo animarum, quia ad Canonum observationem, qua censentur regula omnium, & ipsi & omnes Catholici astringuntur. Fagnan. ibid. p.280. Sed ne sibi nimio plus assententur Canonistæ, aperiendum hic est quæ illa fuerit Canonum peritia, quæ tantopere visa est necessaria Conciliis Mediolanensibus & B. Carolo, juxta mentem Concilii Tridentini, cujus adprimè conscius erat Carolus. Ejus vitæ Scriptor contestatur in Scripturis versandis & in Patrum Commentariis positam fuisse ejus Theologiam; Canones ejus fuisse ex antiquis Conciliis promptos, & Historiæ Ecclesiasticæ luce illuminatos; in his enim fontibus exquisisse eum, quæ Patrum Ecclesiæ placita, qui mores quę consilia: quæ purioris olim disciplinæ regula. Utpote quiеam percuperet excitare redivivam his temporibus, quorum vicem sæpissimè doleret: & Canonistis ingemisceret, qui ei tantùm adhærescunt Canonum & Decretorum parti, quæ dijudicandis terminandisque litibus vacat, & quæ tamen hominum importunitate non aliud magis præstat, quàm ut lites sint interminabiles. Vide ut de his differat Carolus à Basilica Petri, *L.8. c.11. 34.*, in vita Caroli: *Usitatam Jurisconsultorum scientiam qua fuerat occupatus adolescens, minimè ad se pertinere ratus, Theologica & Canonica tantùm novit, quantùm Cardinali magnam Ecclesiam regenti efficere posse concessum est. Ex Theologia Scripturas divinas sequebatur, tum veteres Patres, &c. Canonum ea scientia perjaranda erat, qua Patrum mores & acta repræsentans, Ecclesia componenda atque ordinanda rationem continet: dolens eos communi consuetudine tantùm Canones ad interpretandum seligi, quæ ad lites judiciaque valent. Surius die 4. Novemb.* Carolus ipse in Actis Ecclesiæ Mediolanensis formam exhibens Concionatoris, præter peritiam Sanctorum Patrum & Historiæ Ecclesiæ, Canonum quoque doctrinam desiderat. *Tenebit præterea aliquam veterum Canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta jura & Conciliorum Decreta. Acta. Eccl. Med. pag.476.*

Glossanus rursum in Caroli vita disertis verbis ita affirmat, *Cum in Ecclesia sua residebat totum se dedit lectioni perpetua Patrum, Scripturarum, Historia Ecclesiastica, ternas quaternasque quotidie horas consumens in eo studio; illo etiam tempore quo Diœcesim suam obambulabat, visitabatque Parochias; qua de causa semper unà devehebantur arca dua libris referta.* Et quanquam crebrum illud esset in ore Caroli, *donari non debere literis, nisi eas horas qua à negotiis Ecclesia vacua supersunt, & quantum necesse est, ut suo quis munere probè fungatur:* usque adeo tamen certum illi erat fixumque necessaria prorsus Episcopis esse sanctiorum literarum studia, *ut magis magisque in eo studiorum amor inflammaretur; ita ut extremis vita sua annis plerumque sex horas singulis diebus antequam sacra faceret, impenderet lectioni sacra. Glossano. L.8. c.29.* Dixi alibi de speciali Lectore, seu Doctore, quem Carolus instituerat ad explicandos publicè Canones.

Legum Canonumque lectioni usque adeo totum se affixerat illustris Angliæ Martyr Thomas Cantuariensis Episcopus ut eum hinc abducere compulsus fuerit Joannes Salisberiensis, cujus ille consuetudine plurimum & consiliis utebatur: subjicere autem ei, dum sæviret truculenta persecutio, lectionem Psalmorum & Moralium Gregorii, ex quibus solatii aliquid & supernæ suavitatis hauriret, qua amaritudines sæculi temperarentur. *Baron. an.1165. n.2.* Colocensis in Hungaria Episcopi electionem confirmare abnuit Innocentius III. quòd electus Theologiæ & Canonum peritia imbui se noo curasset. *Theologicis & Canonicis instrui doratecatis. Innoc. III. Regest.10. Ep.39.*

XIII. Scitissimè à Joanne Gersonio animadversum est, per priora quatuor aut quinque Ecclesiæ sęcula, eosdem ipsos Ecclesiæ sanctissimos Patres, & Canonistas fuisse & Theologos; quòd Canones non essent nisi veluti conclusiones, quæ ex suis principiis elicerentur, hoc est ex fidei regulis, ex Scripturis, ex Theologia cujusque ævi propria. *Sic instituta videtur & gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva sub Apostolis, ac deinde per successiones varias, usque ad Doctores sanctos inclusivè, per quadringentos annos & amplius, quibus non erat distinctio Theologorum & Canonistarum, &c. Hi verò Canones, si bene inspiciamus, non sunt nisi conclusiones elicita, vel illata in principiis Theologicis, & aliis libris Canonicis, &c. Nihil igitur admirandum si ad eosdem pertinebat cognitio & legislatio conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum. Gerson. To.2. pag. 833. & Tom.4. pag.17. 65. 79. 375.* Hac sanè ratione Carolus aliique horum temporum Episcopi, ingenti pietate, nec dispari eruditione, in Ambrosii, Augustini cæterorumque Patrum vestigia insistentes, uno eodemque sunt tempore, & Ecclesiæ Theologi, & Scripturarum Canonumque interpretes. Eo prorsus consilio Ecclesia Christi postrema hac ætate in Universitatibus thronum veluti quendam sublimem excitavit Scripturæ, Theologiæ, & Juri Canonico, ex quibus una sacra constatur disciplina. Mitto cætera doctrinæ Gersonii suprapositæ capita, ne longiùs excurrendum mihi sit. Digna sunt planè ea & eruditionis & pietatis Gersonii documenta.

XIV. Jus Civile Clericis usque adeo non consentit, ut Petrus Belensis, qui ejus encomium texuerat, rem tandem judicarit plenam discriminis. *Res plena discriminis est in Clericis usus legum: Epist.9. 26.* addideritque abjectum illud fuisse à Chrysostomo, ut primùm se Clericatu innexuit; totum quippe illud hominem deposcere, cum totus à Deo uno pendere, unius uni vacare debeat Clericus; professionem denique legum jam non esse nisi avaritiæ instrumentum. *Hodie soli avaritia militant Patroni causarum. In lib. Job. c. 2.* Alibi verò dolet vehementer, malè contritum sibi tempus illud perisse, quod studio legum insumpserat, quo mallet divinæ legis castas delicias degustasse. *Dicant Legista quid illis ad salutem anima contulerunt illa Principum leges, quibus ego infelix aliquando militavi. Unus est Rex, & illius vera est lex, &c.*

Studebat tamen Legum peritiæ Thomas Cantuariensis Episcopus, & mox Martyr, nec illum inde avocavit Joannes Salisberiensis, nisi eo tempore, quo persecutio infrendebat, & alia vel arma quærebat, vel levamenta. Author vitæ Tarasii apud Surium, *die 25. Febr.*, scitè observat inclytum hunc Constantinopolis Patriarcham cum Juris civilis Canonicique consultissimus esset, utramque eam peritiam opportunissimè accommodasse ad fidelium mutuas lites componendas. Scripsit ad Patavinum Episcopum Lucius Papa, ut causas diffiniret ex Legum, Canonumque decretis, cum mutuam sibi lucem Leges Canonesque refundant. *Quia sicut leges non dedignuntur sacros Canones imitari; ita & sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur. Extra. De novi operis nunc. c.1.*

Honorius III. edita Decretali *super specula* fatetur & ipse leges Canonibus præsidio esse. *Licet sancta Ecclesia Legum sacularium non respuat famulatum. Extra. de privileg. & excess. priv. c.28.* Si verò idem Pontifex ibidem prohibet, ne Parisiis, vel vicinis in urbibus Juris civilis publicæ prælectiones fiant, id totum eò pertinet. 1. Quòd Gallia Romanorum Imperatorum Legibus non uteretur. *Quia in*

in Francia & nonnullis provinciis Laici Romanorum Imperatorum Legibus non utuntur. 2. Quod causæ omnes Ecclesiasticæ per Canones termioari possent. 3. Quòd cætera studia decurtanda essent, *ut plenius sacra Theologia insistatur*.

Sanxit Inooceotius IV. ut in cutia Romana esset semper Schola utriusque Juris: *Ibidem vigeat studium Juris divini & humani, Canonici videlicet & civilis. In Sexto. De privil. c.2.* Joannes XXII. in annos alios septem prorogavit Universitati Bononiensi ptivilegium, quoad decennium eam donaverat Clemens V. ut Clerici omnes, exceptis Episcopis, Monachis & Presbyteris, Juri Civili & Medicioæ operam navare possent. *Rainal. an. 1317. n.16.*

XV. Hinc liquet Pontifices Romanos nunquam ipsas per sese aversatos esse Leges civiles. Sed illod certè simillimum veri est, quandiu Germaniæ Imperatores, ac præ ceteris Friderici, inani ea se spe vanaque jactantia lactavere, se Orbis dominos, se Reges esse Regum, cujus rei argumentum inde exprimi venditabant, quod Legibus Romanis toto orbe assitrgeretur: Pontifices diutissimè cum his Imperatoribus conflictatos, quin & Reges illos, quibus illa displicebat Imperatorem supra Reges imagioatiæ Jurisdictionis jactantia; nonnihil depressisse aliquandiu, aut summovisse studia Legum. Ex Decretali Honorii III. id quidem jam emicuit. Sed & emicabit rursus ex Constitutione Innocentii IV. ad Occidentales Episcopos omnes, præterquam Germaniæ missa. Ibi conqueritur Pootifex, quòd avaritiæ & ambitionis facibus incensi Clerici, in Legum studia se demerserint, cæterarum disciplinarum immemores, Theologiæ prorsus incuriosi: *Ut ad præsens de divina scientia taceamus, tota Clericorum multitudo ad audiendas sæculares leges concurrit*. Vetat porro, ne quid momenti ponatur in scientia legum ad Beneficiorum dispensationem, vel Dignitatum Ecclesiasticarum: denique cum lites ioter Laicos finiantur non Legibus Romanis, sed locorum consuetudinibus per omnem ferè Europam; *Præterea in Francia, Anglia, Scotia, Vallia, Hispania & Hungaria regnis causæ laicorum non Imperatoriis legibus, sed locorum consuetudinibus decidantur*: cum causis Ecclesiasticis finem imponere debeant Canones; denique cum impediantut potius & obscurentur Canones, quam extricentur & elucidentur per Legum scientiam, importunitate eorum, qui illa abutuntur: *Et tamen Canones, quam consuetudines plus confundantur legibus, quam juventur, præcipuè propter nequitiam*. His omnibus præstructis vetat Pontifex ne his in omnibus Regnis publica sint ulla Legum studia: cujus tamen rei arbitrium sit & summa potestas penes Reges cujusque generis. *Si tamen hoc de Regum & Principum processerit voluntate*. Hanc Constitutionem Pontificiam reperire est in Additionibus ad Matthæum Paris, qui quàm necessaria ea fuerit declarat in Historia sua ad annum 1254.

Jam olim verò Alexander III. prohibuerat in Concilio Turonensi ne Regulares Juri civili ediscendo, aut Medicinæ vacarent io Universitatibos. *Post votum Religionis ad Physicam, legesve mundanas legendas exire*. Nec enim probabatur Pontifici inanis illa causatio, ex qua Monachi curiositati suæ & ventosæ discursationi patrocinium quærebant, Præsidio sibi leges fore ad controversias sedandas, Medicinam ad curandas ægritudines. *Sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fidelibus pertractandi. Extra. C. Non magnopere. Ne Clerici, vel Monac. c.3.* Sed vel hinc clarescit & Medicinam & leges in Universitatibus prælegi solitas, & potuisse Clericos utrique sese studio addicere, quo soli Monachi arcerentur. Decretum hoc certè Alexandri III. dilatavit postea Honorius III. ut non monachi tantum his studiis interdicerentur, sed & Archidiaconi, Decani, Præpositi, Parochi, Cantores, Personatus, Dignitates, & Presbyteri denique omnes; cæteris Clericis inferiorum Ordinum pristinam retenturis libertatem utriusque studii frequentandi. *Hoc extendi volumus ad Archidiaconos, Decanos, &c. Presbyteros, &c. C. Super specula. ibid.* In eum autem scopum collimabat hoc additamento Pontifex, ut studio & contentione majore Theologicas disciplinas amplexarentur. *Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco, &c.* Itaque privatim coique fas est Legibus vacare; & quod ad Diaconos attinet, Congregatio Concilii declaravit, dum civili Juri navabant operam, ut ejus ope expeditiores & paratiores venirent ad Jus Canonicum, proventibus Beneficiorum suorum fraudari eos nihilo plus debere, quam si Theologiæ, aut Juris Canonici scholas sectarentur. *Fagnan. in L.2. part.2. pag.436.* At Presbyteris nunquam facta est copia studendi Juri civili, quocumque prætextu Canoonum expeditius exinde perlegendorum.

Gratianum ipsum ferunt: postquam Decretum suum consarcinasset, dicassetque Eugeoio III. eidem persuasisse, ut illud prælegi joberet, io Universitate Bononiensi, institueretque gradus eosdem Baccalaureorum, Licentiatorum & Doctorum, ut pervagatum jam erat in Jure civili, qui gradibus quinque secernebantur pro modo peritiæ suæ. Booniæ Galli ipsi prima tunc ponebant rudimenta Juris civilis, ut patet ex Epistolis Petri Blesensis & Stephani Tornacensis. *Hist. Univ. Paris. tom.2. pag.255.*

Anno 1150. proscriptæ sunt leges civiles ab Anglia Stephani Regis Edicto. Illud refert Joannes Salisberiensis exulcerato prorsus animo. *Ne quis etiam libros retineret, Edicto prohibitum est. De Nugis Curial. l.8. c.22.* Author est Petrus Blesensis suo ævo Legibus & Decretis perdiscendis docendisque dicatas fuisse scholas: *Cum biennium in Legibus & Decretis expenderis, &c. Qui interrogant, interrogent Parisius, ubi difficilium quæstionum nodi intricatissimi resolvuntur. Epist.19.* Idem testatur Rigordus ad annum 1209. sub Imperio Philippi Augusti. *In diebus illis studium literarum florebat Parisius, &c. Cum in ea civitate de quæstionibus juris Canonici & Civilis, & de ea facultate quæ sanandis corporibus & sanitatibus conservandis scripta est, plena & perfecta inveniretur doctrina, ferventiori tamen desiderio sacram paginam & quæstiones Theologicas docebantur*. Hinc non absurdè conjicitur iointerpellatum à Rege Franciæ Honorium III. vetuisse, ne Jus Civile Parisiis prælegeretur in postremum: cum Innocentius IV. in reliqua Occidentis ferè regna eandem prohibitionem amplians, professus sit tamen totum esse in Regum potestate. Adde quod Philippus Pulcher in instituenda Aurelianensi Universitate, & Juris Civilis Professoribus ibi designandis, contestatus sit Romanas & Imperatorias leges authoritatis esse per Gallias omnino nullius. Nec sileri hic debet quod animadvertit Acosta, Tholosæ Comites, & Aquitaniæ Duces, quo se fidentius absolutos à jugo Regum Galliæ declararent, id affectasse legibus ut potius Romanis & Juri scripto se suasque ditiones subjicerent. *A Costa. Decret. l.1. Tit.30.*

Nun poterit hæc de Jute Civili disceptatio nostra aliena à proposito nostro videri, aut quasi quædam aberratio à via quam insistebamus: cum oecessariò suscipienda nobis fuerit Ecclesiasticæ defeosio disciplinæ, quæ Juris Civilis studia & magisteria, prælectiones & gradus in Ecclesiasticis scholis approbavit, hisque gradibus aditum paodi voluit ad præclarissimas Ecclesiæ dignitates. Quasi enim in desuetudioem abiisset Constitutio Innocentii IV.

quæ

quæ vetabat ne Juris Civilis peritia adminiculo cuiquam esset, ut Beneficia consequeretur: Leo X. in Concordatis cum Rege Galliæ Francisco, & Concilium ipsum Lateranense anno 1516., *Sess.* 11., statuerunt septennio Doctores vel Licentiatos Juris Canonici, vel Civilis, vel Medicinæ posse viam sibi munire ad Beneficia.

Hæ verò Juris civilis vicissitudines, conferendæ utique sunt in ipsas temporum & rerum alternantes & inconstantes semper vices. Applaudebatur ferventibus studiis legum, eo quo primum tempore eæ eruperunt è tenebris, quibus per plura sæcula insepultæ fuerant. At ubi mox hinc frigescere visa sunt Thologica studia, quo ad Legum Jurisque Civilis splendorem conversi essent omnium oculi, animique, tunc verò modus adhiberi cœptus novæ huic & contentiosæ Legum palestræ. Vel ipsæ Synodi Leges lectitari probavere, dum hinc lux Canonibus accerseretur. At cum hinc aucupari litium & rixarum semina cœpere, cœpta est & authoritas detrahi ei peritiæ, qua homines ambitiosi & cupidi Reipublicæ pacem concutiebant. Denique Legum Romanarum gloria adversarios passa est, quandiu habuit & Imperatores & Imperatorum adulatores Jurisconsultos, qui ex ea infidiabantur aliorum Regum summæ & uni Summo Deo obnoxiæ potestati. At ubi temporis diuturnitate conticuit hæc inanis adulatorum jactantia, Juris Civilis & Canonici tantùm non æquati sunt honores, æquatæ prærogativæ.

XVI. Medicinæ, quanquam rei dissimillimæ, simillima tamen fors, & eadem ferè fortuna fuit ac Legum. Unde & huc aptari possunt, quæ de Legibus dicta sunt. Clarissimi olim sanctissimique Episcopi hanc quoque disciplinam delibaverant. Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus suis ipse in Epistolis prodit probè versatum in ea se fuisse, & complura à se amicis medicamenta ad varios morbos solita mittitari. *Ep.* 10. 47. 113. Id ipsum de Ivone Carnotensi Episcopo constat, *Ep.* 257., & de Beato Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi. *Ep.* 46. Non injuria videri possit eos Medicas quoque artes hausisse, studium dum decurrerent Artium liberalium, maximè autem dum Physicæ, seu Philosophiæ operam darent. Non semel enim hactenus observari potuit in Canonibus, vel Decretis, quæ suprà laudavimus, *Physica* nomine Medicinam indigitari. Porrò antè Ordines sacros his disciplinis incumbebant. Audi quid referat Ordericus Vitalis ad annum 1059. de Rodolpho Monacho, qui laudem non mediocrem adeptus erat inter Medicos Salernitanos, toto urbe longè clarissimos. *Ut in Grammatica & Dialectica, in Astronomia quoque nobiliter eruditus est, & Musica. Physica quoque scientiam tam copiosè habuit, ut in urbe Salernitana, ubi maximè Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, neminem in medicinali arte, præter quandam sapientem matronam sibi parem inveniret.* Ita in Orbe liberalium Artium, quem tunc solemniter juvenes decurrebant, Physica Medicinam complectebatur; & huic se Clerici debebant compulsi, seu cupiditate incitati, seu ægrotis succurrendi charitate. Author idoneus Petrus Aurelius affirmat non ita pridem in Parisiensi Universitate Professores omnes, etiam Medicinæ & Juris, Clericalem vitam professos fuisse & continentiam; nec ejus fibulæ relaxationem impetrasse Medicos, nisi eo tempore quo Cardinalis Tuttavillæus, anno nimirum 1452. reformandæ inclytæ huic Universitati vacavit. *Tom.* 1. *pag.* 166. Anno 1534. idem tentatum est à Doctoribus Decreti, incassum; quod consecuti sunt tamen non multò post, anno nempè 1552. Senatus Parisiensis suffragatione & Romani Pontificis indulgentia. Non repetam, quod dixi, ex Concordatis, perindè ut priùs Pragmatica sanctione, Medicinæ peræquè ac Juris Civilis & Canonici gradibus ad Beneficia veniri. Petro Aurelio assentitur vir doctissimus Hallerius; additque Doctores Juris Canonici, Professores Artium & Medicinæ Clericatu initiandos fuisse; qui conjugati essent & bigami, nullo etiam nunc posse munere fungi in Universitate; affuisse se cum bigamis in facultate Artium controversia fieret de jure suffragii. *De Hiern. pag.* 86. Illa verò cœlestis vocatio, qua duce & auspice necesse est ad Clericatum & ad Beneficia perveniri, nihil præ se ferre videtur, quod sociari non possit, cum Gradibus & professione ipsa Medicinæ. Quin enim ad Beneficia quæpiam his Gradibus attigissent, possent utique etiam inter Clericos virtutum laude florere, si animum adducerent ad vitam Beneficiorum quidem fructibus tolerandam, artem verò Medicinæ pauperum usibus gratis dicandam; ut quæ plerumque immoderatæ fervit terrenarum opum cupiditati, cœlestium uni charitati famularetur.

De Scholis & Universitatibus.

CAPUT XCII. *P.* 1. *l.* 2. *c.* 10.

De eadem ignorantiæ irregularitate. De Scholis antiquis per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. De Schola Alexandrina. Ejus antiquitas. Qui viri, qua studia in ea eluxerint.

II. Humanarum disciplinarum contagio Origenem possumdedit. Quo ibi ardore in Literis sacris desudarent. De Doctoribus viris.

III. De Scholis Edissena.

IV. Summi quique Principes filios impuberes Cleritis educandos instituendosque commendabant.

V. Ut litera humaniores Scripturis famularentur, immo ancillarentur.

VI. Studia Scripturarum & Patrum præscribit Hieronymus Monachis, Monialibus, Fidelibus laicis.

VII. Literis profanis uddici homines Deo Sacros molestissimè patiebatur.

VIII. Eas adolescentibus indulgebat.

IX. Pamphili Martyris & Augustini Bibliothecu.

X. Memorandum B. Macrina & Gregorii Nysseni exemplum.

XI. Commendatissimus fervor ad sacras Literas. Quàm efflictim dolendum, si totus adolescentiu flos in solis sæcularibus literis multè consernatur.

XII. Qui essent prioribus sæculis Ecclesiæ Latina Doctores. Episcopi ii erant, Presbyteri, Diaconi; An etiam ex Laicis aliqui?

XIII. Catechistæ ipsi, seu Doctores Cathecumenis instituendis præfecti, Episcopi erant, Presbyteri & Diaconi.

XIV. Quos Doctores commendavit Apostolus Episcopos:

XV. Episcopi ipsi Cathecumenos instituebant? Catechistæ ex ultis Ordinibus informabant. De Presbyteris & Doctoribus virorum rurit in Ægypto.

I. Scholæ illæ Italicæ, quas suprà cursum perstrinximus, & in quibus Clerici fingebantur, ut antiquæ fuerint, non tamen omnium antiquissimæ. Attigimus obiter aliquid de Alexandrina Schola, cujus alumnus primò, & lumen fuit Athanasius. Sed ab origine ipsa res altiùs repetenda nunc nobis est. Pantænus quidam, Eusebio teste eam rexerat Scholam, sed ea Pantæno longè antiquior

quior erat; porro Literarum ibi maximè sacrarum fervebant studia, & miros in eis progressus in dies faciebant. Audiendus Eusebius ipse: *Per idem tempus fidelium Schola praerat vir doctrina causa celeberrimus Pantanus, quippe jam inde à priscis temporibus Sacrarum Literarum schola in ea Civitate fuerat instituta, qua quidem nostra adhuc atate perseverat.* L.5.c.10.11. Ubi notanda hæc maximè verba, eam fuisse *Sacrarum Literarum scholam*. Addit Eusebius eodem ibi tempore Clementem Alexandrinum Scripturarum eruditione floruisse, & Pantæni antè magisteriis imbutum fuisse, quàm aliorum Magister fieret. Claruere post in ea Ammonius & Origenes, magna nominis fama, majore virtutum gloria. Origenes Cathecumenis imbuendis primùm præfectus fuerat. *Institutio Cathechumenorum ipsi soli mandata fuerat.* Successerat enim Clementi, magistro discipulus: *Clemens qui Pantano successerat, apud Alexandriam Catechumenorum institutioni adhuc praerat, adeo ut auditor ejus etiam tum puer fuerit Origenes.* L.6.c.3. L.6. c.6. Tanti sub muneris pondere gemuit Origenes; utque posset paulò largiùs eos haurire Sacræ Scripturarum doctrinæ latices, quibus abundè & jugiter irrigandæ ei erant aures mentesque, tum Catechumenorum, tum fidelium, socium sibi adscivit Heraclam, cujus curæ rudiores commisit; provectiores sibi ipsi ulteriùs provehendo servavit. *Divisa omni Auditorum multitudine, Heraclam ex familiaribus suis deligens, virum rerum Divinarum studiosum & alioqui doctissimum, nec expertem Philosophia, in docendi officio socium sibi atque administrum adjunxit: & huic quidem institutionem eorum qui primis adhuc imbuerentur rudimentis mandavit, sibi verò perfectiores docendos reservavit.* L.6.c.15. Cum verò Origenes ab Episcopo Cæsareæ Presbyter ordinatus fuisset, & ex præscripto Canonum ei deinceps ad exitum usque vitæ ei Episcopo affixus esset, in Heraclam unum totam transmisit Alexandrinæ Scholæ Præfecturam. Sed cum Demetrius Alexandrinus Episcopus è vivis excessisset non multò post, illi quidem in Ecclesia ea successor datus est Heraclas, ipse verò in Schola sua successorem nactus est Dionysium, ut author est Hieronymus, qui eam *Catecheseon scholam* appellat. *Dionysius Alexandria urbis Episcopus sub Heracla Scholam Presbyter tenuit.* L.6. c.26. 29. 35. Origenis quoque discipulus fuerat Dionysius, & Heraclæ in Episcopalem Cathedram postea successit, sicut & priùs in Catecheticam. Non alius eo ævo doctrinæ laude clarior quisquam fuit, quam & evulgatis compluribus libris pro variis Ecclesiæ necessitatibus prodidit. Memoranda præ cæteris damnatio Nepotis schismatici, quem in Synodo proscripsit Presbyterorum, & eorum Doctorum, qui per vicos sparsi, fidelibus sacram instillabant doctrinam. *Convocatis Presbyteris & Doctoribus, qui per singulos vicos fratribus pradicabant.* L.7. c.24. Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis Pierium præstantissimum eruditissimumque Presbyterum præfuisse & ipsum ait Scholæ Alexandrinæ sub Episcopo Theona. Theodoreto referente, *Theodor. l.1.c.2.*, Arius Presbyter demandato sibi in ea munere interpretandæ & elucidandæ Scripturæ, infanda mox æmulatione incensus, ob præpositum sibi in Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopatu Alexandrum, eam commentus est hæresin; quæ & ejusmodi patris, & superbiæ matris proles esset non degener. Vult etiam Socrates, Didymum illum doctrinæ ubertate & fama notissimum Scholam Alexandrinam ipsum quoque aliquandiu administrasse.

II. Plura dicemus, ubi in his pauca quædam observata fuerint. 1. Sola ferè Scripturarum studia viguisse in Alexandrina hac Schola, cui cæteras Christiani orbis Scholas attemperatas deinceps fuisse perquam probabile est. Fores aperuit inopinus Origenes errorum colluvioni, cum humanas disciplinas catervatim eò invexit. *Discipulos acutioris ingenii ad Philosophiam introducebat, Geometriam illa tradens & Aritmeticam, aliasque pravias disciplinas: inde ad varias Philosophorum sectas eos perducens, &c. Hebetiorum multos ad humaniorum artium studia hortabatur, &c.* Hæc Eusebius, L.6.c.18., plurimus semper in laudes Origenis; sed res ipsa vociferatur, illa ab origine manasse errores omnes, quibus ille se primùm, post & innumerabiles alios immersit. Ex hoc enim immodesto conjugio Theologiæ Christianæ cum Philosophia Platonica ebulliere illi tandem errores complurimi, quos cum authore suo Origene Ecclesia postea confixit. 2. Fuerat Pantænus Indiarum Apostolus, inde ad Scholam Alexandrinam redierat. Clemens Presbyter fuit Alexandrinus. Origenes Presbyter ordinatus fuit à duobus Episcopis, quos remorari non potuerat scrupulus ille, in quo hærebat Demetrius, cui molestiam non creabat nisi ea, quam in se ipsum Origenes exercuerat sævitiam. Heraclas & Dionysius Presbyteri fuere Catechistæ, & Professores famosissimæ ejusdem Scholæ, ac denique Episcopi Alexandrini. De Alexandro, de Episcopali ejus Schola, & de Athanasio ejus discipulo & successore aliquid suprà perstrinximus. Merè ergo Ecclesiastica & Clericalis erat hæc Schola: simillimum quoque veri est, non Catechumenos tantùm & fideles, sed & Clericos in ea pro suo quemque modo institutos fuisse. Denique hujus Scholæ Gradibus in Beneficia, ad Parochiales Ecclesias, ad ipsam Alexandriæ Episcopalem Sedem conscendebatur. 3. Vacuus forsan & subalienatus ab humanis literis animus, rantò vehementiùs ad divinas inflammescebat, & pro ardore erant iocrementa. Ex eodem Eusebio exempla depromam duo. Inter illustres Palæstinæ Martyres admirationi potissimum fuit Valens Ecclesiæ Hierosolymitanæ Diaconus: cui venerationem non sola canities, sed Scripturarum maximè ardens amor, jugisque meditatio, quas & ita memoriæ insculpserat, ut ex tempore recitaret, quocumque demum ex libro, ac si ex libro legisset. *Eas usque adeo fideli memoria complectebatur, ut nihil omnino interesset, an ex codice legeret, aut cujuslibet Scriptura integras paginas memoriter recitaret.* L. de Mart. Palest. c.11. 13. Fuit & inter eos Martyres Joannes, memoriter recitare solitus Scripturæ libros in Ecclesia; jamdiu enim oculis orbatus erat, & divinas paginas tam altè, tam fidè inscripserat immortalibus tabulis mentis suæ, ut per singulos libros, per singula capita, quod quisque vellet, hoc recitaret. *Quippe qui totos Divina Scriptura libros, non in lapideis tabulis, nec in membranis, sed in carneis tabulis, in anima scilicet candida & in purissimo mentis lumine, perscriptos habuerit.* Id quidem Eusebius testatur se ipsum exporrom esse, & vix tum demum id se credere potuisse, antea autem ne vix quidem. 4. Erant & in oppidis vicisque Doctores. Edixit Vasionense Concilium, ut Parochi ipsi juniores Clericos addoceant, at in Ægypto præter Presbyteros, seu Parochos, erant rurii in Parochiis Doctores. 5. Erat porro non mediocris eruditionis copia agrestium hujusmodi Doctorum, cum Episcopus, & quidem Dionysius Episcopus omni doctrinæ genere refertissimus, eos consuleret ad novellæ hæreseos condemnationem. Diximus alibi à Siricio Papa damnatum fuisse Jovinianum in Cleri sui conventu, *Facto Presbyterio*. Is fuit usus Pontificum Romanorum per hæc priora quinque sæcula. Clerus Romanus cum Pontifice, sub Pontifice Ecclesiam administrabat, & addi-

addiscebat, insuescebatque eam, post illius mortem pro Pontifice administrare. Nec ab his dissidebant aliarum mores Ecclesiarum. Quo fiebat, ut aurea hac ætate non posset non mira & copiosa esse Clerus eruditione.

III. Collaudat aliam quoque Theodoretus in Historia Scholam, quæ non assequeretur quidem, etsi sequeretur Alexandrinæ splendorem; sed ex qua apertius forsan fiet, quibus tandem studiis fideles tum, maximè autem Clerici curam suam industriamque conferrent. Piissimus Presbyter Edessenus Protogenes Ludum aperuit, ubi pueros edocebat per compendiarias notas scribere, concinere Psalmos, meditari & memoriæ mandare Scripturas. *Protogenes vir admirabilis ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modò exercuit ad celeri manu scribendum, verùm etiam Sacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Davidis tanquam dictata illis proposuit, & eas Apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingeniis accomodatas putabat, ediscendas tradidit.* Ejusmodi erat Protogenis Edessena Schola. *Didascaleion, paideytirion.* Hinc augurari fas est, quæ ab ordinandis eruditio desideraretur. Celeberrimam sanè hanc Edessenam fuisse Scholam, vel ex ipsa ejus ruina conjectura duci potest. Ait enim Theodoretus Lector, eam *Perfidis Academiam* appellatam fuisse, & in ejus excidium conspirasse Zenonem Imperatorem, Nestorii & Theodori Mopsuesteni veneno & furore insanientem. Eusebium Emessenum Episcopum testatur Socrates, *L.2.*, ab incunabulis imbutum fuisse literis in schola Edessenæ urbis, quæ illi patria erat, humaniores indidem hausisse literas, sed tandem reversum esse ad Scripturas Sacras sub magisterio Eusebii Cæsariensis Episcopi, & Patrophili Episcopi Scithopolitani. *L.2. c.6.* Suffragatur & Sozomenus, qui illud quoque ipsum addit Edessæ in more positum fuisse. *Ab ineunte ætate ut mos patrius fert, Sacris in Literis educatus, deinde disciplinis humanioris literaturæ institutus, postea ab Eusebio Pamphilo & Patrophilo interpretibus & magistris suis sanctos Scripturæ libros exquisitius perdidicit. L.3. c.5.*

IV. Dum Juliani Apostatæ infantiam exequitur Sozomenus idem ipse, illum ait ut Christianis ortum parentibus, Ecclesiæ more initiatum statim fuisse Sacris Literis, Præceptoresque habuisse tum Episcopos, tum Clericos alios. *Ex piis & religiosis parentibus ortus, & ab ineunte ætate, ut ritus Ecclesiæ postulat, initiatus, sanctas Literas didicit, & in eisdem ab Episcopis, & ab aliis viris Ecclesiasticis fuit educatus. L.5. c.2.* Eadem fuere & Galli initia, germani ejus atque ambo Clericatui inscripti sunt, ac Lectores ordinati: *Ut in numerum Cleri inscriberentur, & Ecclesiasticos libros populo legerent.* Narrat Socrates Martianum Presbyterum sectæ Novatianorum, Grammaticam tradidisse duabus Valentis Imperatoris filiabus. *L.2. c.9.*

V. Hinc verò liquidum est, etsi primas semper tenerent Sacræ Literæ, non prorsus tamen conticuisse humaniores disciplinas. Scriptor Græcus & pervetustus vitæ Gregorii Nazianzeni, ait quanquam à patientissima matre Deo consecratus esset statim ac natus immo antequam conceptus fuisset: nihilo tamen remissius insudatum ab eo esse postea Grammaticæ, Rhetoricæ, Philosophiæ, Medicinæ, Musicæ, Geometriæ, Astronomiæ, donec annum ætatis suę trigesimum attigisset; quando Sacro Fonte initiatus statuit humanis posthac illis omnibus subducere se disciplinis. Comes illi studiorum fuerat Basilius, fuit & ad pium secessum dux. Hæc olim sæculi, mox Cleri duo lumina, spoliis Ægypti Ecclesiam locupletarunt, hoc est, sæcularibus omnibus disciplinis: cumque postea Julianus Apostata addoceri à Christianis vetuit literas Græcas, tantam omnis generis lucubrationum sylvam suo ex penu ejecit Gregorius Nazianzenus, nil nisi pium & religiosum redolentem, ut eam jacturam cum fœnore se plurimo resarsisse fideles gratularentur. Agit Palladius, *Cap.20.*, in vita Chrysostomi de Philippo Monacho *atque Presbytero Scholarum*, assclarum & defensorum Chrysostomi non postremo.

VI. Non is erat Hieronymus, qui Clericis aliarum quàm Sacrarum Literarum copiam faceret, aut qui non eas illis vehementer inculcaret: cum iisdem urgeret & incumberet, non Monachos tantùm, aut Moniales, sed fideles ipsos & matronas. De Hilarione hoc affirmat, post orationes & Psalmos frequentissimum ei fuisse otii piè & suavissimè consumendi modum, ut arrecto in Deum animo Scripturas, quas tenebat memoriter, usque recitaret, *Scripturas quoque sanctas memoriter tenens, post Orationes & Psalmos, quasi Deo præsente recitabat. In vita Hilar.* Ubi Latam necessariis instruit præceptis ad filiæ institutionem adhuc tenellæ & infantis, non in alias prius voces solvi jubet linguæ ejus vincula & balhutiem, quàm in nomina Patriarcharum & Prophetarum, atque Apostolorum; utque à teneris insuesceret, orationi lectionem, lectioni orationem contexere: *Orationi lectio, lectioni succedat oratio.* Psalterium primò ediscat; tum ad libros Salomonis & Jobi gradum faciat, denique ad Evangelia, quæ de manibus nunquam ponat. *Ad Evangelia transeat, nunquam ea positura de manibus. Ad Latam. De Instit. filiæ.* Inde ad Acta, & ad Epistolas Apostolorum: quo cursu confecto, accedet ad Prophetas, ad Pentateuchum, ad cæteros dein Scripturæ libros, quibus tam pura veritatis & charitatis cœlestis flamma in ejus corde accendatur, ut tutò possit ad Canticum Canticorum accedere. Sanctorum denique Patrum opuscula volutari terique vult Hieronymus à piis & religiosis puellis, ea assiduitate, quæ nostris his temporibus admirationem creare possit. *Cypriani opuscula semper in manu teneat. Athanasii Epistolas & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet.* Eadem monita insusurrabat & Christi Virgini Demetriadi. *Statue, quot horis sanctam Scripturam ediscere debeas. Ad Deme. de virg.* Et sanctissimæ viduæ Furiæ: *De Scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum; istud pensum Domino tuo redde. Nec antè quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc subtemine impleveris. Post Scripturas Sanctas Doctorum hominum Tractatus lege, eorum dumtaxat quorum fides nota est. Ad Furiam de viduit. ser.* Hanc studiorum Scripturę normam Monialibus suis pręscripsit Beata Paula: *Nec licebat cuiquam sororum ignorare Psalmos, & non de Scripturis sanctis quotidie aliquid discere. In Epita. Paulæ.* In his omnibus locis par Hieronymo cura, & exitiales proscribendi libros, & eos inculcandi, ex quibus Christianæ pietatis odor exhalaretur.

VII. Gentilitias verò literas cum accuratissimè olim in ipso juventæ flore perdidicisset Hieronymus, nec tenaci memoria eas excutere tam facilè posset, quàm olim mandaverat, hinc stillabat in ejus calamum & lucubrationes exinde aliquid; unde insidiatus est illi calumniamque struxit Ruffinus, quasi Sacramentum, quo olim se in somnio obstrinxerat, infregisset. Illum hoc responso retudit Hieronymus, quæ à teneris unguiculis memoriæ inhæserint, ea ne senio quidem quandoque exolescere posse: quod sibi objectaretur perjurium, tanti faciendum esse, quanti somnium: somnio autem abuti ad criminandum quenquam, hominis esse, qui tam nullius esset frontis, quàm judicii. *Hæc dicerem, si quippiam vigilans promisissem. Nunc autem no-*

novum impudentiæ genus, objicit mihi somnium meum. *Apolog. adv. Ruff.* Et alibi: *Magni criminis reus sum, si puellis & virginibus Christi, dixi sæculares libros non legendos, & me in somnis commonitum, promisisse ne legerem.*

VIII. Cæterùm qui profanorum Scriptorum lectione tam anxiè Religiosos, & Deo dicatos homines interdicit Hieronymus, juvenes ab ea nequaquam deterret, quòd inevitabile reor id malum existimaret, & quòd longè uberior illud compensaret utilitas. Siquis verò Episcopus prnfana hac profanorum puta Poetarum lectione oblectaretur, in hunc Hieronymus quadam styli atrocitate vide ur sæviret. *At nunc etiam Sacerdotes Dei omissis Evangeliis & Prophetiis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, tenere Virgilium; & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* *Epist. ad Dam. tom. 3.*

IX. Quid Clericorum, quid Episcoporum modestæ curiositati indulgeri debeat, prodidisse videbatur Pamphilus Martyr, Scriptorum Ecclesiasticorum coacervara supellectile, instructaque Bibliotheca, minore numero & parciore sumptu, sed majore delectu & pretio, quam Demetrius olim Phalereus & Pisistratus Gentilium monumenta congesserant. *Cum Demetrium Phalereum & Pisistratum in sacra Bibliotheca studio vellet æquare; imaginesque ingeniorum, quæ vera sunt & æterna monumenta, toto orbe perquireret.* Hæc Hieronymus ad Marcellam. Fatetur Eusebius, *L.6. c.10.*, Historiam se suam corrasisse ex iis scriptorum monumentis, quæ in Bibliotheca Ecclesiæ Hierosolymitanæ servarentur, cujus Alexander Episcopus fundamenta jecerat. Aperuit alicubi Augustinus ipse, quàm cupidus esset amplificandæ Bibliothecæ suæ: *Ut sint unde libri, vel parentur, vel reparentur, Bibliothecam nostram adjuvare dignatus est,* *Epist.264.* Eam Ecclesiæ Hipponensis fuisse Bibliothecam autor est Possidius, & sollicitè præceptum esse ab Augustino, ut postquam ipse excessisset, ejus cura ageretur. *Ecclesia Bibliothecam & omnes codices diligenter posteris custodiendo semper jubebat.* *Cap. ult.*

X. Macrinæ sororis suæ oculos testatur Gregorius Nyssenus Poetarum lectione contaminatos nunquam fuisse, nunquam sordidatam mentem: incumbente in eam curam matre piissima, & ubi primùm erepsit è cunis, in manus tenellas dante Sapientiam Salomonis, ut venam limpidissimam sacrarum præceptionum: commendasse & ediscendum memoriter Psalterium, cujus cantu opera sua omnia condiret ac præveniret. *Studebat mater, ut filia erudiretur: sed non ista tamen extra disciplinarum serie, quâ plerunque ex Poetarum lectione prima discentium ætas imbuitur. Turpe enim & indecorum prorsus existimabat, &c. Proinde quæ ex divino Spiritu dictata Scriptura prima illi ætatula faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cum primis autem Sapientiam Salomonis, &c., Erat enim Psalmorum haudquaquam ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam sive surgeret è lectulo, sive ad studia accederet, sive discederet ab eis, sive cibum sumeret, sive à mensa recederet, sive cubitum se conferret, sive ad precandum exurgeret, semper ut bonam, seque nullo tempore deserentem comitem, habebat Psalmorum cantilenam.* *In vita sancta Macrinæ.* Educabatur Macrina ad conjugium, & hæc tamen erat ejus institutio, quòd institutio nempe ea esset Christianæ puellæ. Eam formam secuta est postea Macrina ipsa, in instituendo fratre suo Petro, & ab infantia Scripturis imbuendo, ut ne ad punctum quidem temporis respirare sineret ad profanas literas. Unde & à teneris senilem pene sapientiam adeptus est Petrus, & provectior, non tam Episcopatu illustratus est, quàm virtutum gloria Episcopatum ipse illustravit. *Paulò post ejus ortum ab ubere nutricis sublatum, ipsa statim enutrivit, excellentique disciplina educavit, sacris institutis à puero ipsum erudiens, adeo ut nihil otii concesserit, quo posset studiis inanibus vacare.*

XI. Docet alicubi Augustinus Antonium Scripturas tenuisse, quamvis literarum esset rudis: *Qui sine ulla scientia literarum Scripturas divinas & memoriter audiendo tenuisse, & prudenter cogitando intellexisse prædicatur.* *De Doctr. Christ. l.1. In Prolog.* usque adeo anxiè satagebat Antonius, ut essent semper, qui si sacros Codices lectitarent, ut eos jugi meditatione concoqueret; ut memoriæ inculcaret. Addit rursus idem Sanctus Pater captivum quendam Christianum precibus Deo per triduum fusis exorasse atque impetrasse cœlestis intelligentiæ rivulum, ut divinas Scripturas legeret, qui legendi prorsus igoarus hactenus fuisset. Alibi verò Diaconum Catechumenis instituendis præpositum ubi instituit Augustinus, edocetque qua via & ratione munere suo fungi debeat, illud diligentissimè monet, ut compendio illis totam Scripturarum utriusque Testamenti historiam contexat, ponatque ob oculos, tum Christi mysteriis, tum morum regulis illustratam, depromptis nimirum opibus, quæ in iis latitant. *L. De Catechiz. rudibus.* Quin & suam idem ipsius vicem ex eo doler, quòd à puero nugamentis Poetarum & pene anilibus fabulis imbutus fuerit, cum initianda potius fuissent præcordia & labia sua laudibus Creatoris summi, Optimi, Maximi, & lectione Scripturarum consecranda. *Ita ne aliud non erat in quo exerceretur ingenium & lingua mea? Laudes tua Domine, laudes tua per Scripuras tuas suspenderent palmitem cordis mei; & non raperetur per inania nugarum turpis præda volatilibus. Non enim uno modo sacrificatur transgressoribus Angelis.* *Confes. l.1. c.17.* His omnibus Augustini testimoniis pater, nostræ prorsus dolendam nunc esse adolescentiæ sortem, quando flos primævus ætatis, & studiorum primus impetus conteritur, & detorquetur ad studia profanæ curiositatis referta, inutilia, exitialia quandoque æternæ saluti; & non potius ad cœlestia lumina veritatis ex divina Scriptura radiantis, in quibus deliciæ sitæ sunt verissimæ præsentis vitæ, futurarum prægustationes, cum nusquam alibi sint nisi deliciarum ludibria & mera insomnia. Confiteri porro videtur Augustinus, ne remedia quidem ei malo & dolori nostro quærenda esse, ne remediis ipsis exasperetur. Cum Profanis & Gentilium literis Julianus Apostata Christianos abstinuit, arcuitque; gravissimo vulnere ab eo sauciatam rem Christianam fuisse sanctis Ecclesiæ Patribus persuasissimum fuit. *Theodoret. L. 3. c.4.* De hoc argumento libellum scripsit Basilius, *De legendis Gentilium libris*, ubi ait disciplinas sæculares instar habere foliorum, quibus ornantur arbores, inumbrantur fructus & muniuntur. Dolet alicubi, *Epist.79.*, quòd tantum temporis consumpsisset in Philosophia: quod tamen nos nobis quidem perutile fuisse judicamus.

XII. In Ecclesia quoque Latina Tertullianus Doctores nobis aliquos ostentabit, quos tamen subvereor ne laici fuerint. *Quid ergo si Episcopus, si Diaconus, si Vidua, si Virgo, si Doctor, si etiam Martyr lapsus à regula fuerit, ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* Inter spectabiles Ecclesiæ viros Doctores numerat, sed sejungit eos à Clero. Et infrà: *Si quid tibi videtur, vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari, est utique frater aliquis Doctor, gratia scientiæ donatus, &c.* *De Præscr.* Poterat ex Tertulliano laicus dono scien-

tiæ

tiæ cœlitus impartiri; exemplo & ipse forsan erat, utinam auspicato. Pantænus & Origenes laici adhuc Alexandriæ studiis præfuerant: sed & hinc Demetrii Episcopi querelæ, ut de re nova & inaudita. *Euseb. l.6. c.13.* Et quanquam Episcopi Cæsareæ & Hierosolymæ, ad quos aculeatas ea de re literas scripserat, rescripserint ei, ab Episcopis quandoque rogatos esse laicos doctrina singulari præditos, ut ad fidelium cœtum exhortationis verba depromerent: certissimum est perpauca ejus rei ab iis exempla proferri, nec in usum rem eam vocari posse. Quio & Leo I. Papa eam laicorum licentiam damnavit in Epistolis suis ad Maximum Episcopum Antiochenum, & ad Theodoretum Episcopum Cyri: *Ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive sit Monachus, sive Laicus cujuslibet scientiæ nomine glorietur.* Ne illos quidem Doctores, quorum meminit Tertullianus, probabile est, publicè in Ecclesia prædicasse.

XIII. Nec Cyprianus ipse tacuit de Doctoribus, quos in Clerum videtur cooptasse. *Optatum cum Presbyteris, Doctoribus; Lectoribus, Doctorem audientium constituimus. L.3. Ep.22.* Cum Optatum ornasset Subdiaconatu, curam ei mandaverat instituendorum Catechumenorum, qui Latiolè *Audientes* dicebantur. Doctor ergo iste Catechumenorum Catechistes erat; & quanquam in ordine esset Subdiaconorum, vel Lectorum, doctrina tamen sacra illum præcellere necesse erat, cum eo ævo adulta, plerique etiam matura ætate baptizarentur, & inter Catechumenos locum haberent quandoque viri Philosophia & litteratura sæculari instructissimi. Sed quinam illi erant Cypriani Doctores, quos à Presbyteris segregat & à Lectoribus? Diaconorum ea erant Officia, quæ majorem doctrinæ copiam desiderarent. Officium porro Catechistæ, quod hic Cyprianus Lectori, vel Subdiacono adsignat; quodque suprà vidimus in Ecclesia Alexandrina Presbyteris plerumque creditum, proximis post sæculis ad Diaconos traductum est. Majorinum perhibet Optatus fuisse versatum in Schola Cæciliani Archidiaconi: *In Diaconio Archidiaconi Cæciliani.* Luculentissimum *De Catechizandis rudibus* libellum scripsit Augustinus ad Diaconum Carthaginensem, qui informandis Catechumenis præfectus fuerat. *Petisti à me frater Deo gratius, ut aliquid ad te de catechizandis rudibus scriberem, quod tibi usui esset. Dixisti enim quod sæpè apud Carthaginem, ubi Diaconus es, ad te sæpè adducantur, qui fide Christiana primitus imbuendi sunt, eo quod existimeris habere catechizandi uberem facultatem, & doctrinam fidei, & suavitatem sermonis. De Cathec. Rudib. l.1.* Est autem pulcherrima ea ratio & via, quam hic prait Augustinus erudiendi Catechumenos, ut vel hinc intelligas, quàm non potuerit hæc provincia demandari, nisi eximiæ eruditionis viris. Vult enim Augustinus Catechumenos edoceri compendiariè totam veteris & novi Testamenti historicam dispensationem, retegique ut omnia Christi mysteriis sint fœta, omnia Christum spirent, Christum significent, promittant, repræsentent: omnia æternorum charitatem aspirent, ut unam omnium virtutum, nostrorumque in Deum officiorum medullam. At Scripturas eo modo tenere, is verò eruditionis Theologiæ cumulus est. Quaoquam enim non proponantur nisi Scripturæ, sancti tamen Patres, ut germani Scripturarum interpretes, unà implicantur. Cæterùm cum ad catechistas accederent tum Gentilium quique peritissimi, tum ex hæreticis omnibus sectis, & utrique multa dedocendi, multa docendi essent à catechistis, hns utique necesse erat Ecclesiasticæ Traditionis & Patrum doctrinæ peritos esse. Scripsit Chrysostomus ad Theodorum Diaconum, ut erudiendum illi commendaret junio-

rem Clericum ex Lectorum classe. *Epist.155.* Paulinus is ipse qui Ambrosii vitam edidit, se dum Lector esset, narrat operam dedisse Diacono Mediolanensi Casto, & sub eo litterarum tyrocinium posuisse. Narrat Chrysostomus, cum abesset Episcopus, cumque Presbyteri innumerabiles plebis turbas uoius noctis spatio baptizarent, nec necessaria simul imbuerent doctrina; Diaconum quendam amicitia sibi conjunctum, ultro curam eam suscepisse, ut turmatim tingendos erudiret, centeoos, vel ducentenos simul. *Chrysost. Hom.46. in Acta.* Non pauci hioc Diacono invidiam facere, quasi ambitioni suæ magis, quàm charitati serviret. Qua maledicentia ille nihil quidem à proposito deterritus est Sed paulò post cessatum est ab ea re. Itaque non publicè tuoc prædicabaot Diaconi, sed privatim ad cuneos hominum verba faciebant, cum se dabat occasio. Author quoque Commentariorum in Paulum apud Ambrosium id ipsum observat. *Neque Diaconi in populo prædicant.*

XIV. Erant ergo germanissimi Ecclesiæ Doctores Episcopi, Presbyteri & Diaconi, quibus aptandus Cæsaraugustani Concilii Canon: *Ne quis Doctoris sibi nomen imponat, præter hos personas, quibus concessum est, secundùm quod scriptum est, Can.7.* Si qui ex Laicis eo nomine donati sunt, ii fuere singulari & insitata prorsus eruditionis copia viri, qui admirationi magis esse possint, quàm exemplo. Usque adeo verò desperanda semper Laicis fuit ejus nominis gloria, ut solius Episcopi primariò & principaliter ea sit propria, nec nisi precario, & liberali ejus concessione potuerit utcumque Clericis aliis eo inferioribus communicari. De Episcopo sanxit Paulus, *Oportet Episcopum esse pudicum, hospitalem, Doctorem. 1. ad Tim.3.* De se ipso ut Apostolo & Episcopo dixit idem Paulus, *In quo positus sum ego Prædicator & Apostolus, Doctor Gentium in fide & veritate. 1.Tim.2. 7.* De Episcopis, ut Apostolorum successoribus & primariis Ecclesiæ Pastoribus dixit, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii. Ephes.4. 11.* Et alibi rursum: *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores. 1. Cor.12. 28.* Hujusmodi Doctores, referente Luca, Magno numero erant in Ecclesia Antiochena, & inter eos Barnabas, de quo non video quî dubitari possit, an fuerit Episcopus. *Erant in Ecclesia Antiochiæ Prophetæ & Doctores, in quibus Barnabas. Actor.13. 1.* Certum illud & inconcussum prorsus est, docendi & prædicandi munus præ cæteris Apostolicum & Episcopale esse.

Suum sanè Episcopi, sibique maximè proprium docendi & prædicandi officium esse demonstrarunt, cum Arianæ perfidiæ temporibus Oriente & Occidente toto prædicatione Presbyteros interdixere, si certò tamen id constet. Minus probarunt aliqui, Presbyteros universim conticescere jussos; fraudarique Ecclesiam eo, quem ex eorum doctrina demessuisset fructu, doluerunt. At nemini dubium fuit, quin ea potestas penes Episcopos esset, concedendi, vel abnuendi, ne Presbyteri prædicarent. Ea certè prohibitio in Gallicana Ecclesia ultra aonum Christi quingentesimum obtinuit, & à vero oon abludit in causa fuisse Epistolam Cælestini Papæ. Cum enim Presbyteri in Galliis Semipelagianorum errores disseminassent, rescripsit Pontifex ad Episcopos Gallicanos, eum docere & concionari propria sit & amplissima Episcoporum dos & gloria: inconsultum esse, quòd ab eis impunè sinerentur Presbyteri tam audacter eo munere fungi. *Vestra dilectioni justiùs imputamus, quando illi Pres-*

Presbyteri supra vos babeat copiam disputandi. Legimus super Magistrum non esse discipulam; hoc est, non sibi debere quenquam ad injuriam Doctorum vendicare doctrinam. Quid illic spei est, ubi Magistris tacentibus, hi loquuntur, qui si ita est, eorum discipuli non fuerunt? Sciant se, si tamen censeantur Presbyterii dignitate, vobis esse subjectos. Quid in Ecclesiis vos agitis, si illi summam teneant prædicandi?

XV. Quin & ipsum cathechizandi munus penes Episcopos erat. Libelli Augustini *De Symbolo ad Catechumenos*, eas partes ipsum objisse declarant. Per illos enim quadraginta dies qui solemni Baptismi celebrationi præibant, ab Episcopis expiabantur, & erudiebantur selecti ex Cathechumenis iis qui *Competentes & Electi* vocabantur, quòd proximo festo Paschæ vel Pentecostes die in Occidente quidem essent baptizandi. Liber autem *de Cathechizandis rudibus*, quode jam diximus, satis prodit disertissimos quosque Cathechistas ab Episcopis addidicisse artem & disciplinam Catecheticam. Huc forsan spectant illi apud Eusebium Catechistæ, ubi Dionysius Alexandrinus Episcopus grassantes ut Millenarios, seu Chiliastas in Provincia Ægypti Arsinoitide compesceret, *Convocavit Presbyteros & Doctores fratrum, qui erant in vicis. Euseb. l.7.*

CAPUT XCIII. *P.2. l.2. c.26.*

De Scholis in Gallia à Chlodovæo ad Carolum Magnum.

I. Schola à Concilio Vasionensi instituta in ædibus Parochorum ruri.

II. III. Schola in ædibus Episcopalibus & in Monasteriis.

IV. Schola Clerici ab Episcopo delegati.

V. Schola Archidiaconi.

VI. Quæ in his Scholis studia fervèrent, Psalmorum, Scripturarum.

VII. VIII. IX. De humanioribus literis.

X. Reges ipsi incumbebant literis. Studia linguarum.

XI. Schola Cesarii, & quanta ibi copia Clericorum, in pervolutandis Patribus, maximè in Augustino versatorum.

XII. Quid præscribant Monastico Regulæ de Scholis Monasteriorum.

I. SCholæ veluti quædam erant Seminaria, in quibus Clerici à Clericis aliis ad virtutum cultum & ad sacras Literas instituebantur. Jussit Concilium Vasionense II. ad imitandam Italiæ laudatissimam consuetudinem, ut Parochi ruris suis in ædibus quantos possent juniores Clericos sibi adjungerent, non conjugatos, ut filios alerent, decantandis Psalmis, meditandis Scripturis, excolendisque virtutibus ita fingerent & informarent, ut dignos quandoque possent habere successores. *Placuit ut omnes Presbyteri, qui sunt in Parochiis constituti, secundùm consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores, quantoscumque sine uxore habuerint, secum in domo, ubi ipsi habitare videntur, recipiant; & eos quomodo boni Patres, spiritaliter nutrientes, Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendant; ut & sibi dignos successores provideant, & à Domino præmia æterna recipiant. Can.1.*

II. Ex Concilio quoque II. Turonensi perspicuum est Episcopales ædes scholas fuisse, quas incolerent cum Episcopo Presbyteri & Diaconi, & cæteri minores Clerici, ut sub Episcopi magisterio Literarum sacrarum & virtutum vel tyrocinia ponerent, vel ad culmina ipsa evolarent. *Licèt Episcopus, Deo propitio, Clericorum suorum testimonio castus vivat, quia cum illo tam in cella, quàm ubicumque fuerit, sui habitent, cumque Presbyteri & Diaconi, vel deinceps Clericorum turba juniorum, Deo authore conservent, &c. Can.12.*

III. Præter has scholas, vel ruris apud Parochos, vel in Episcopali & civitate & Palatio; erant & aliæ in Monasteriis; in quibus vetat Turonense illud ipsum Concilium, ne cellulis separatis habitent Monachi, ubi vel soli, vel duo, tresve simul agant; quin & jubet ut omnes in eodem conclavi cubent, ut in omnes excubet, omnes observet seu Abbas, seu Præpositus, aliis aliisve vicissim aliquid legentibus, quod ad pietatem conducat. Quæ ad corporum castimoniam fiunt excubiæ, eæ ad animarum quoque salutem sint conducibiles. *Sed Schola labore communi construatur, ubi omnes jaceant aut Abbate, aut Proposito gubernante, ut dum duo vel tres vicissim legant & excubent, alii consolentur; ut non solùm sit custodia corporum, sed & surgat pro lectione assidua profectus animorum. Can.14.* In his ergo locis somno capiendo destinatis pervigiles agebantur vicissim excubiæ, & interim lectitabatur semper aliquid, quod in rem esse posset. Quo factum est, ut à Concilio non Dormitorium, sed *Schola* diceretur.

IV. Quartum Scholæ genus indigitat Gregorius Turonensis, cum ait Etherium Lexoviensem Episcopum omnes civitatis suæ puerulos Clerico, quem ex captivitatis vinculis redemerat, concredidisse, ut eos literas doceret. *Profert se literarum esse Doctorem, promittens Sacerdoti, quod si ei pueros delegaret, perfectos eos in literis redderet. Gavisus audita Sacerdos, pueros civitatis colligit, eique ad docendum delegat. L.6. c.36.*

V. His accedit Archidiaconi Schola notissima, quam designasse videtur idem Gregorius Turonensis, cum ait ab Episcopo Innocentio Clericum, quem Tonsura sacra donarat, mox Archidiacono commendatum. *Suscepto Innocentius Episcopus puero, totondit comam capitis ejus, deditque eum Archidiacono Ecclesiæ suæ.* Archidiacono enim cura imminebat & solicitudo institutionis Clericorum minorum. Unde idem Gregorius de Archidiacono Nemausensi: *Erat hic Joannes nomine, valde religiosus, & in Archidiaconatu suo studium docendi parvulos habens.* Quod ipsum idem alibi insinuat de Archidiacono Burdigalensi. *L.10. c.8. L.1. de Mirac. c.78. Vita Patr. c.9.*

VI. Quod ad studia quæ in his scholis celebrabantur, præter ea quæ diximus suprà ex Concilio Vasionensi, de Psalmis & Scripturis, idem Gregorius Turonensis de juvene Leobardo disserens, non Senatoriæ quidem, sed perillustris tamen prosapiæ, ait eum scholas frequentasse, Psalmos addidicisse, atque ita Clericatui quodammodo prælusisse. *Qui tempore debito ad scholam cum reliquis pueris missus, quempiam de Psalmis memoriæ commendavit, & nesciens se Clericum esse futurum, jam ad Dominicum parabatur innocens ministerium. Ibid. c.20.* Narrat idem ipse, ut B. Nicetius, qui ad Lugdunensem postea Episcopatum ascitus est, ab infantia sacris Literis addictus fuerit. *Summa nutritum diligentia Literis Ecclesiasticis mandavit instituí genitrix.* Inde verò suscepto Presbyteratu anno ætatis trigesimo, Sacris Literis edocendis ut præfuerit, maximè Psalmis, & jugi orationi, in illis quidem ædibus, quas incolebat. *Illud omnino studebat, ut omnes pueros, qui in domo ejus nascebantur, ut primum vagitum infantiæ relinquentes, loqui cœpissent, statim literas doceret, ac Psalmis imbueret, scilicet ut ingressui tale jungeretur*

Psal-

psallentium, tam antiphonis, quàm meditationibus diversis, ut devotio flagitabat, animum posset implere. Ibid. c.8.

VII. Qui sæcularibus etiam dignitatibus addiscendi erant juvenes, ii primævum tamen pueritię florem, primaque literarum rudimenta Psalmis edicendis discebant: inde ad alia prorepebant studia, ei quam optassent sorti consentanea. Vide quid scripserit idem Gregorius de Senatoris filio, & de servo qui ei adjunctus fuerat studiorum socius & commilito. *Nam de operibus Virgilii, Legis Theodosianæ libris, arteque calculi, adprimè eruditus est.* Austresigillus, de quo mox plura, sacris primò Literis imbutus est à teneris annis, inde ad Aulam perductus est regis Guntramni, cui illum parens dicabat. *Cum in pueritia Sacris Literis fuisset institutus, in obsequio Regis deputatur à patre. L.4. c.46.*

VIII. Nec abnuerim Clericos ipsos, illibata Ordinis sui sanctimonia, artes etiam illas & disciplinas delibasse, quæ profanæ non sunt, nisi cum solę sunt, nec finibus iis usquequaque inserviunt, quibus religio & pietas promovetur. Austregisillus Archiepiscopus Bituricensis à Theodorico Rege donari sibi flagitavit Sulpitium, cognomento Dulcem, ut Tonsura initiatus, in Ecclesia doceret eo fructu & successu, quo hactenus privatus fecerat; utque dignitatis & autoritatis plusculum docenti conciliaret, Diaconatum ei contulit. Eo gradu Sulpitius postea ad Archiepiscopatum Bituricensis Ecclesiæ evectus est. *Austregisillus à Principe Theodorico obtinuit ut liceret ipsi, sancto Sulpitio docendi in Ecclesia munus deferre; videbat enim doctrina gratiâ multos ad eum confluere. Annuit sine mora Rex, ut tonsis capillis in Cleram ille transiret. Itaque per gradus ad altiora promotus, etiam Levitticum est adeptus ministerium. Surius die 17. Januar.*

IX. Veri autem simillimum est, sæculares à Clericis literas adhibitas non fuisse, nisi ut hinc incitamenta captarent ad pietatem. Concilium Arelatense II. vult, ut possit Episcopus, quos institucrit laicos, eos sibi vindicare, ac si eos ordinasset. *Si quis sæcularium amore religionis se ad quemcumque Sacerdotum crediderit conferendum, ipse sibi eum, quem erudiendi gratiâ susceperit, vindicabit. Can. 55.*

X. Reges ipsi Galliæ non patroni tantùm & fautores, sed & studiosi cultoresque fuere literarum. Childebertum primum notat Fortunatus Latinæ linguę sibi peritiam comparasse. Chilpericum Gregorius Turonensis literis & disciplinis adprimè instruit; in deliciis maximè illi fuisse docet Poeticen; ab eo additas Alphabeto quinque literas duplices Græcorum; denique in ipsa Theologiæ penetralia iovasisse. *Hist. l.5. cap.45.* Affirmat idem alibi Regem Guntramnum Aureliæ exceptum fuisse à grege juvenum, qui laudes eius concelebrabant, alii Syriaca, alii Hebraica, alii denique Latina lingua. *Processit ei obviam immensa turba cum signis atque vexillis, canentes laudes, & hinc lingua Syriaca, hinc Latinorum; hinc etiam ipsorum Judæorum in diversis laudibus variè concrepabat. L.8. c.1.* Ea linguarum peritia Ecclesiæ amplitudini maximè concinebat, ut quæ Catholica cum sit, toto orbe terrarum linguis prorsus omnibus divinas laudes decantat. Confluebant & in Gallias Syri, mercimonii causa. Unde & alibi idem Gregorius refert Eusebium Syrum ex Mercatore Episcopum Parisiensem factum, parum propitiis Canonibus, Scholam, hoc est, Clerum prædecessoris sui dissipasse, & subrogasse Syros. *Eusebius quidam negotiator genere Syrus, multis datis muneribus subrogatus, accepto Episcopatu, omnem scholam decessoris sui abjiciens, Syro de genere suo Ecclesiastica domus ministros statuit. L.10. c.26.* Planum hic est Scholæ nomine Clerum omnem designari, maximè verò Palatii Episcopalis. Non solùm ergo Lectorum seu Cantorum Collegium eo nomine insigniebatur, ut liquet ex Epistola Sancti Remigii ad Tungrensem Episcopum: *Primicerium Scholæ clarissima, militiaque Lectorum. Epist.4. Conc. Gall. tom.1. pag. 205.* Clero verò Episcopalis civitatis universo inhæsisse scholæ nomen, propter frequentia literarum studia, nihil prohibet credere.

XI. Huic de scholis Gallicani Cleri dissertatiunculæ nostræ addenda illa præstantissimorum Theologorum schola cujusmodi erant Episcopi, Presbyteri & Diaconi, quos misit Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus, vice sua Concilio Valentino affuturos, & incomparabilis Præsulis Augustini doctrinam adversùs obtrectatorum maledicentiam tuituros. Præcellentissimi hi Cæsarii alumni, qui alumnum se ipse Augustinianæ doctrinæ profitebantur, in Concilio Valentino hocce de victrice Christi gratia decreverunt, quibus rursum Augustinus, rursum victrix ea gratia Christi de adversariis triumpharet. *Misit Cæsarius præstantissimos viros de Episcopis, cum Presbyteris & Diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tolonensis Episcopus, Antistes magnus & clarus enituit, omnia quæ dicebat, de divinis utique Scripturis firmans, & de antiquissimis Patrum institutionibus probans, &c. L.1. c.30.* Hæc ex ipsis vitæ Cæsarii Scriptoribus, ejusdemque discipulis. Hinc porrò enitescit, quàm hi Episcopi, Presbyteri Diaconique exercitati tritique essent in lectione Scripturarum & Patrum, maximè verò Augustini, de quo Cæsarius ajebat: *Scito quantùm dilexi catholicissimum ejus sensum.* Ideò & secundùm eos pronuntiavit Sedes Apostolica in his controversiis finiendis. *Bonifacius Papa ea collectione comperta, professionem Sancti Cæsarii Apostolica authoritate firmavit. L.1. c.22.*

XII. Bene multa nobis suppeditassent Monasteriorum scholæ, nisi nosmetipsos nostræ quandoque jam puderet prolixitatis. Unum dicam ex Regula Sancti Ferreoli, nulli per eam fas esse illiterato, Monachum se profiteri. Jubet autem illa, ut memoriæ studiosissimè mandaverint Psalterium, hisque ut se cælestibus oblectent Canticis, etiam tum cum ruri oves pascunt. *Omnis qui nomen vult Monachi vendicare, literas ei ignorare non liceat, quia etiam Psalmos totos memoriter teneat, &c. Similiter hii qui pastores pecorum, ut est moris, de congregatione mittentur, cura erit vacare Psalmis, ut cæteri, &c. Cap. 11.*

Regula Magistri horas designat maximè hybernas, quæ operi manuum minùs accommodatæ sunt, easque impendi præcipit lectioni, scribendi labori, meditationi Scripturarum, descindendo memoriter Psalterio, partito agmine toto in Decurias, & præstituto singulis Decuriis Lectore, quem cæteri audiant. Quin & dum labori ipsi manuum insistitur, jubet laborantibus lectitari aliquid à non laborantibus, ut dum manus vacant terreno operi, assurgat animus ad cælestium contemplationem. *Ideo ordinavimus quotidie laborantibus legi, ut cum à malis tacemus, de bonis audimus & loquimur, nunquam peccemus. Ipse namque frater legat, quem Abbas per aliquam impossibilitatem necessitatis non posse laborare cognoverit. Cap.50.*

CAPUT XCIV. *P.2. l.2. c.27.*

Scholæ Hispanicæ, & Africanæ, per eadem mediæ ætatis sæcula VI. VII. & VIII.

I. Tria Scholarum genera instituta, vel confirmata à Conciliis Hispaniæ, & quàm piè juvenes in iis instituerentur. II.

II. Erat & in Palatio Episcopi Schola.
III. Quæ ibi artes, quæ literæ excolerentur.
IV. Scholarum harum omnium connexio & subordinatio.
V. De Scholis Monasteriorum ex Isidoro.
VI. In Fulgentio adumbrata effigies pulcherrima studiorum, quæ in Africa commendarentur infantibus, Monachis, Clericis, Episcopis.
VII. Pluris ille faciebat lectionem, quàm manuum laborem, etiam in Monachis.

I. FLorebant in Hispania quoque, ut & in Gallia scholæ. Ilerdense Concilium in uniuscujusque Clerici privata domo scholam excitare videtur, cui filii, servique omnes discipuli assignantur. *Nullus Clericorum servum, aut Discipulum suum, ad Ecclesiam confugientem extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Can.8.* Nemo nescit eo ævo has particulas *aut*, promiscuè, & eodem sensu plerumque fuisse habitas. In Concilio Toletano II. præceptum est ut pueri, qui recentes ab ubere Clero oblati dicatique fuissent, privata in domo simul omnes à Præceptore sibi proprio instituerentur, in eosque exsomnis vigilaret Episcopus: *Quos voluntas parentum, à primis infantiæ annis Clericatus officio manciparit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi, & ministerio Lectorum contraditi fuerint, in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à Præposito sibi debeant erudiri.*

Instituta, vel confirmata est in Concilio Toletano IV. alterius generis Schola, seu mavis Seminarium puberum, aut etiam majorum, ut unam domum omnes, unam noctu aulam omnes simul incolerent; ut ne vel ad punctum temporis oculos effugerent Rectoris & Magistri. Is secessus, eæ excubiæ id præstabant, ut præfervida juventus ardorem suum & industriam ad Sacrarum Literarum studia conferret. *Ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero puberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno Conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos non in luxuriâ, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo Seniori, quem & Magistrum disciplinæ, & testem vitæ habeant. Can.23.* In Monasteria ablegabantur, si qui ex his adolescentibus minus morigeri essent Rectori suo, vel legibus Scholæ. *Qui his præceptis resultaverint, Monasteriis detrudentur, &c.*

II. Præter hæc tria genera Scholarum, erant & in singulis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum domibus singulæ scholæ. Coguntur enim hujus ipsius Concilii decretis, socios semper habere secum Clericos alios, & innocentiæ suæ testes, & virtutum imitatores. *Placuit ut quemadmodum Antistites, ita Presbyteri, & Levitæ, quos fortè infirmitas aut ætatis gravitas in Conclavi Episcopi manere non sinit, ut iidem in Cellulis suis testes vitæ habeant, vitamque suam sicut nomine, ita & meritis teneant. Can.2.*

III. Quo ita constituto, jam arduum non erat, ad illum mediocris eruditionis gradum exurgere, quem Concilium VIII. Toletanum desideravit à Clericis. Psalterium nempè, & Sacramentorum administrationem ut addidicissent. *Ut nullus cujuscumque dignitatis Ecclesiasticæ percipiat deinceps gradum, qui non totum Psalterium, vel Canticorum usualium & Hymnorum, sive baptizandi perfectè noverit supplementum. Can.8.* Hæc erat ut opinor doctrina, qua his in Seminariis imbuebantur. *Ad sacra mysteria tractanda solus is accedat, quem morum innocentia & literarum splendor reddunt illustrem.* Innovatum est id Decretum in Concilio Toletano XII. præceptumque Metropolitano, ut Episcopos: Episcopis, ut omnes suæ jurisdictioni obnoxios compellerent in studia Scripturarum tantum operæ, industriæque & contentionis ponere, quantum necesse est, ut primùm ipsi cælesti infundantur veritatis & charitatis imbre, quo & alios mox irrigare possint. *Qui officium prædicationis suscepimus, nullis curis à divina lectione privemur. Nam quorundam mentes Pontificum, ita corporis otio à lectionis gratiâ secluduntur, ut quid doctrinæ subditis exhibeat gregibus, non inveniat præ communi. Insistendum ergo semper erit majoribus, ut quos sub regiminis sui cura tuentur, fame verbi Dei perire non sinant. Sic Metropolitanis in confinitimos, cæterosque Ecclesiasticis Ordinibus deditos: sic confinitimis in commisso sibi Religiosorum numero vigilandum est, qualiter nescientia talium divinæ legis traditionibus imbuatur. Ita ut indesinenti sollicitudine prælatus quisque subditos quærens, aut profectum eorum lætabundus agnoscat, aut nescientiam sine arrogantia instruat. Can.2.*

IV. Erant ergo in Episcopalibus Hispaniæ civitatibus duæ Scholæ numerosiores: altera eorum, quos parentes tenellos & impuberes obtulerant Ecclesiæ: altera juniorum omnium Clericorum usque ad Diaconatum. At cum præterea Episcopi, Presbyteri, Diaconique tenerentur domi habere testes vitæ & conversationis Clericos aliquos, videri possint hæ scholæ totidem fuisse. Censor invigilabat Episcopus in omnes Diœceseos suæ Clericos, Metropolitanus in omnes Episcopos Provinciæ, ut omnes acueret, compelleretque ad studia tam necessaria, quam præclara: *Aut à majoribus ad lectionis exercitia cogantur inviti.* Quæ censorum diligentia Scholarumque industria non facilè dictu est, quàm promovendis studiis sacris idonea esset.

V. Edisseruit elegantissimè Isidorus Hispalensis, *Sentent. L.3. c.8.*, Regulas studiorum, & literaturæ, fidelibus usitatæ, quæ nimirum Sbolis Hispanicis proponerentur. In Regula Monachos ipsos suos jussit cujusque diei partem impendere lectioni, prohibitis tamen libris Paganorum & Hæreticorum. *Gentilium libros, vel Hæreticorum volumina Monachus legere caveat. Melius est enim eorum perniciosa dogmata ignorare, quàm per experientiam in aliquem laqueum erroris incurrere. Regula c.9.* Vel ipso tamen Isidori exemplo, & Originum ejus plus satis constat, nequaquam illi persuasum fuisse eadem profanorum librorum abstinentia astringi debere Clericos prorsus omnes. Leander frater ejus Archiepiscopus & ipse, vel ipsis Monialibus continuas & infatigabiles præcepit vices & alternationes orationis & lectionis. *Lectio tibi sit assidua, jugisque oratio. Dividantur tibi tempora & officia, ut postquam legeris, ores: postquam oraveris, legas. Regula. c.6.7.* Inculcaverat etiam lectionem pene omnium veteris testamenti librorum, una insinuans, qui literæ occidenti superfundi deberet spiritus & intellectus vivificans. *Merito isti libri prohibiti sunt legere carnalibus, hoc est, Heptateuchum, & Cantica Canticorum: ne dum eos spiritualiter nesciunt, libidinis ac voluptatum incitamento solvantur.*

VI. Suo antedicta exemplo firmabit Beatus Fulgentius, & quæ potissimum in Africanis Ecclesiis frequentarentur studia addocebit. Quod jure mireris, religiosa & pia mater voluit, ut à literis Græcis ipse auspicaretur, nec antè passa est elementis imbui linguæ Latinæ, quàm memoriter edidicisset omnes Homeri libros, & linguæ Græcæ absolutissimam assecutus esset perfectionem. *Quem religiosa mater, moriente celeriter patre Græcis literis inbuendum primitus tradidit, & quandiu totum simul Homerum memoriter reddidisset, Menandri quoque multa percurreret, nihil de Latinis permisit literis edoceri: volens eum peregrina lingua teneris adhuc annis percipere notionem, quò faciliùs posset victurus inter Afros locutionem Græcam, servatis aspirationibus, tanquam ibi nutritus, exprimere.*

mere. Nec fefellit matrem piam cauta provisio: sic enim quoties ei Græce loqui placebat, post longam consuetudinem locutionis ejus & lectionis, non inconditis sonis verba proferebat; ut quasi quotidie inter Græcos habitare putaretur. Literarum proinde Græcarum percepta scientia, Latinis literis, quas Magistri Ludi docere consueverunt, in domo edoctus, artis etiam Grammaticæ traditur auditorio. Ferrand. in vita Fulg. c. 1. Hæc primordia fuere studiorum Fulgentii. Qui sibi deinceps, & hac etiam ætate nostra eandem proposuere regulam instituendæ juventutis, & extraneis primum imbuendę linguis, antequam vernacula: non possunt ii luculentiorem sibi formam ullam exhibere, vel scopum, quàm Fulgentii imitandi. Unde & Fulgentius ipse cum se postea in Monasterium abdidisset, Scholarum præfectura illico donatus est, fratrumque magisterium capessivit. *Docendis fratribus peculiariter vacabat, &c. Supervenientibus fratribus verbum Dei singulariter prædicabat. Cap. 8. 18. 20.* Latitare se posse speravit ille aliquando in alio Monasterio ad quod confugit, sed & ibidem mox eadem illi inflicta est sarcina. *Lectioni in Cellula frequenter cum fratribus insistebat.* Quo fervore æstuaverit postea in Episcopatu ad inflammanda Cleri studia, non ex eo tantum conjicies, quod de Monasticis ejus ante scholis diximus, sed & ex iis quæ postea, dum exularet, in Sardiniam Insula excitavit studiis. Duos enim alios Episcopos, Clericosque & Monachos complurimos in unum secum cœtum coegit, ubi in commune omnes simul orationi & lectioni, precibus librisque vacabant. Denique non multo post tempore ex ea schola oracula, & responsa ad quæstionum implicatarum enodationem expectabantur. *Similitudinem magni cujusdam Monasterii, Monachis & Clericis adunatis sapienter effecit. Erat quippe cir communis mensa, communæ cellarium, communis oratio simul & lectio, &c. Domus illa tunc Calaritanæ civitatis oraculum fuit, &c. Divinam volentibus audire diligentius lectionem, ministrabat ibi Dominus plenissimæ expositionis ædificationem. Delectabat nobiles viros si fieri posset, quotidie beatum Fulgentium cernere disputantem, &c. Cap. 20.*

VII. Denique lectionem & doctrinam sacram Fulgentius arctioris esse necessitatis arbitrabatur, etiam in regenda Monasteriorum disciplina, quam laborem manuum. *Laborantes fratres, & opera carnalia indefessis viribus exercentes, lectionis autem studium non habentes, minus diligebat, nec honore maximo dignos judicabat. In quo autem fuisset scientia spiritalis affectus, etiam si virtute corporis destitutus operari manibus unquam posset, ab eo peculiariter habebatur dilectus & gratus. Cap. 27.* Si amatiores electionis, quàm laboris Monachos iis anteponebat Fulgentius, qui laboris patientissimi, à lectione alieni essent: quanto vehementiore studio urgebantur ab eo Clerici, ut toti se in sacras literas abderent?

C A P U T XCV. *P. 2. l. 2. c. 28.*

De Scholis Italiæ, Angliæ, Orientis per eadem mediæ ætatis sæcula VI. VII. & VIII.

I. Schola urbis Romæ.
II. Schola Palatii Pontificii.
III. Quas ibi disciplinas Gregorius excoleret.
IV. Episcopos literis abstinere volebat sæcularibus.
V. De Bibliotheca Vaticana.
VI. Schola Italica maximè in Monasteriis B. Benedicti.
VII. Regula B. Benedicti vacare jubet lectioni.
VIII. Operam navabant literis humanioribus, antequam Clero se, vel Monasteriis dedicarent.
IX. X. XI. XII. Schola Anglicana exorta à Scholis Galliæ, Italiæ, Romæ, Hiberniæ, ipsius etiam Græciæ. Quæ ibi studia. Abbates iidem Doctores erant.
XIII. De Scholis Germaniæ.
XIV. De Scholis Orientis.
XV. Luculenta tabella Scholarum Christianarum, ex pio doctoque Cassiodoro.

I. AD Italicarum formam suas Gallia finxit Scholas, ut ex Vasionensi II. Concilio jam ostendimus. Cum Arator Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus historiam Apostolicam versibus Heroicis pepigisset, obtulissetque Vigilio Papæ, Romani nobiles & doctrinæ amantes Pontificem exorarunt, ut publicè carmen illud recitaretur. In Ecclesia S. Petri ad vincula confluxere Cleri, Populique spectabiles quique, quorum plausibus, precibusque, ut illustriora quæque loca iterum iterumque legerentur, factum est, ut legendis duobus ejus opusculi libris quatuor dies consumpti sint. *Literati omnes rogaverunt, ut juberet publicè recitari, &c. Religiosorum simul ac Laicorum nobilium, sed & è populo diversorum turba convenit. Atque adeo Aratore Subdiacono recitante, distinctis diebus, ambo libri quatuor vicibus sunt auditi. Cum unius medietas libri tantummodo legeretur, propter repetitiones assiduas, quas cum favore multiplici postulabant. Bibl. Patr. tom. 8. pag. 700. Baron. an. 535. num. 89. 92.* Erat tunc & Ecclesia, & urbs Romana instar mirandæ cujusdam Scholæ, doctis viris cujuscumque sortis & ætatis frequentissimæ. Consilium olim ceperat Agapetus Papa fundandæ & excitandæ in Urbe scholæ Theologicæ, ubi divinæ Scripturæ elucidarentur. Ita perhibet Cassiodorus, qui tam pium ipsemet consilium Pontifici insusurraverat, cuique vel maximè doluit, quòd tam præclaram spem bellorum calamitates intercepissent. Docet idem Nisibi in Syria Judæis Scholam ejusdem generis fuisse, ubi Scripturis commentandis vacabant.

II. Perstrinxi jam alibi Gregorii Magni Palatium Pontificium, in quod ille doctissimos quosque accersiverat ex Clero, & ex Monasteriis, quorum plerique postea Episcopalibus sedibus ornati sunt, & ornamento vicissim fuere. Ex iis Æmylianus Notarius homilias ejus collegit, Paterius Notarius ex omnibus ejus operibus Excerpta luculentissima edidit, Petrus Diaconus in ejus Dialogis consabulator ab eo inducitur, Claudius Abbas Commentarios consarcinaverat in multos Scripturæ libros, ex iis quæ à Gregorio disputante audisse se sperabat. *Claudius Abbas Classitanæ civitatis, de Proverbiis, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris Regum, deque Heptateuco, Papa disputante, multa licèt non eodem sensu composuit. Joann. Diac. in Greg. vita. l. 2. c. 11. 12.* Viderint docti, quæ in libros Regum & in Cantica Canticorum circumferuntur scripta, sub nomine Gregorii & quę illi abjudicant emunctioris naris censores, an ea possint Claudio huic Classensi Abbati tribui.

III. Erat tunc Roma domicilium Disciplinarum omnium sacrarum, & Schola literarum florentissima, sicut & Artium; linguæ autem potissimum Latinæ ibi puritas & elegantia colebatur, ut author est idem Joannes Diaconus in vita Gregorii. *Videbantur passim cum eruditissimis Clericis adhęrere Pontifici religiosissimi Monachi, &c. Tunc rerum sapientia Roma sibi templum visibiliter quodammodo fabricarat, & septemplicibus artibus veluti columnis nobilissimorum totidem lapidum, Apostolicæ Sedis atrium fulciebat. Nullus Pontifici famulantium barbarum*

quod-

quodlibet in sermone, vel habitu præfecebat; sed togatu, Quiritium moee, seu teubeatu latinitas suum Latinum in ipso Latiuli Pulatio singnlariter obtinebat. Reflocuerant ibi diversarum actium studia. Cup.12.13.

IV. Ita Sanctissimi Pontificis studio florebant Romæ, in ipso Pontificio Palatio inter Clericos Monachosque artes omnes, quas vocant Liberales: & tum maximè Liberales dicendæ, eum Christo & liberatrici veritati ancillarentur. Episcopos tamen, ut idem author est, interdicebat Gregorius lectione Gentilium Scriptorum. *Omnes omnino Pontifices à lectione librorum Gentilium Gregorius inhibebat.* L.3.c.33.34. Diximus suprà de Desiderio Episcopo Gallo, quem graviter objurgavit Gregorius, quòd literis Ethnicorum se dederet. Objurgatus est ab eodem Pontifice Episcopus Salonitanus, quòd lectioni non incumberet, nec quæ sui essent muneris perdisceret. *Nam quia nequuquam lectioni studeat, nequaquam exhortutioni invigiles, sed ipsum quoque usum Ecclesiastici Oedinis ignores, &c.*

V. Ecclesiasticarum Disciplinarum penu locupletissimum jam habebatur Vaticana Bibliotheca. Ei præfectus tune fuisse videtur Primicerius Scholæ Notariorum. Quippè huic servandum commendavit Vigilius Papa Aratoris Poema Apostolicum. *Viro veneeabili Primicerio Scholu Noturiorum, in Serinio dedit Ecelesia colloeundum.* Ei porrò Bibliothecarii officio tantum postea dignitatis accessit, ut ea etiam Cardinalis Episcopus Ostiensis honestari se sentiret sub Leone IV. Pontifice. *Cum Megistus Ostiensis Episcopus & Apostolica Sedis Bibliothecueius, &c.* L.4.c.86.

VI. Ad Scholas venio Monasteriorum Italiæ. De Beato Benedicto testatum facit Gregorius, conversionis suæ primordia illum insignivisse, literarum ac studiorum iocuria & despicientia, atque adeo in secessum & Monasteria sua intulisse peritissimam imperitiam ougatoriarum sæculi scientiarum, & ejus generis sapientiam, quam mundi sapientes ne delibassent quidem. *Despectis itaque liteeurum studiis, eelicta domo, rebusque putris, soli Deo plueere desideeuns, sancta conversationis habitum quæsivit. Recessit igitur scientee nescius, & sapienter indoctus.* L.2. Dialeg. Prafat. Hanc semel professus Benedictus sæcularium omnium scientiarum nescientiam, nemini non videretur suis è Monasteriis studia prorsus omnia, Scholasque longè amandaturus fuisse. Et totum contrà tamen est. Cum enim aggressus sit puerorum, maximè nobilium, à teneris annis institutionem, non potuit non tot Sholas, quot Monasteria construxisse. *Cœpere tunc ud eum Roma urbis Nobiles, & Religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare.* Ibid. c.3. Ad id certè Benedictus Monachos suos exemplo imbuit suo, ne ita privatæ studerent saluti, quin cæteris quoque consulerent, Christo & pietati lucrifaciendis, immo & Gentilibus ad Ecclesiam adgregandis. *Commorantem cieeumquaque multitudinem pradieatione continua ad fidem vocabat.* Ibid. c.8. Sacrarum ergo studiis literarum suos ut addiceret, necessum prorsus erat. Denique author est ipse Gregorius, non minus scientia, quam sactitate floruisse Benedictum: & ipsam ejus Regulam, tum innocentiæ morum, tum cœlestis cujusdam sapientiæ illustre cum primis monumentum esse. *Hoc nolo te lateut, quod vir Dei inter tot mieaculu quibus in mundo cluruit, doctrina quoque verbo non mediocriter fulsit. Num scripsit Monachorum Regulam diseretione pracipuam, sermone luculentam.* Ibid. c.36.

VII. Hac enim verò Regula sua sanctissimus Legislator, suos jubet, orationem lectione, lectionem opere manuum interpolare: ut otium fugiant & inertiam, qua non alia capitalior virtutum adversaria; aut plusculum otii insumant Lectioni Quadragesimæ tempore, Dominicos denique dies, ut totos lectioni, orationique impendant. *Otiositus inimica est anima, & ideo certis temporibus occupuri debent fratres in laboee munuum; eertis item hoeis in lectione divina, &c. In diebus Quadeagesimu uccipiant omnes singulos codices de Bibliotheca, quos per oedinem ex integro legant. Qui codices in cupite Quadragesima dandi sunt, &c. Dominico die lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis Officiis deputati sunt.* Cup.48. Constituti sunt denique à B. Benedicto, qui Monasterium obambularent, observarentque an Monachi præscriptis sibi quisque lectionibus vacarent. *Ante omnia sanè deputuntur unus, aut duo seniores, qui circumeant Monusterium horis; quibus vacuut feutres lectioni; & videant ne fortè inveniutur frater acediosus, qui vacat otio, aut fabulis, & non est intentus lectioni.*

VIII. Indubium est autem, quæ in Clero, quę in Monasteriis colebantur studia, ea sacra & religiosa fuisse. At verò antequam innecterent se laqueis sacræ hujusmodi professionis, non iniquo ferebatur animo, si juvenes humaniores literas imbiberent, quibus aliquando velut Ægyptiorum spoliis cælestem Hierosolymam locupletarent. Ea duo sic confirmat Ennodius in Epistola ad eam exarata matronam, quæ filium antè Monasticæ professioni devoverat, quàm liberalibus artibus tingeretur. *Intercepisti nosteum, nescio quem secutu, consilium; num parvulum tuum, quem studiorum liberalium debuit cura suscipere: ante judicii convenientis temporu, religionis titulis insignisti. Veneeundu quidem Ecclesiastici foema servitii, sed qua ud duas partes unimum non relaxet. Uuum & difficile iter est, quò itur ud Cheistum: nec occupatos multipliciter ulequando vita urctu suscepit. Peopeeantes ud se de disciplinis saculuribus salutis opifex non refutat; sed ire ad illus quemquam de suo nitore non patitur. Jam si oum mundo substeaxeras, mundi in eo schemata non requieus. Erubesco Ecclesiastieu prositentem, oeuamentis secularibus expolire.* L.9. Ep.9. Sunt hæc omninò pulcherrima, validissimaque, ut illud expugnetur, qui semel se Clericatui dicaverint, non debere eos arctam Evangelii viam ingressos, profanis postea vacare literis, semet Deo mundoque bipartiti, implicamentis sæculi sese inserere, ejusque se ornamentis venditare; sed expeditos ad cælestia properare.

Pręteriri sine piaculo non possunt geminæ scholæ, quas in duobus Monasteriis suis instituit Cassiodorus, Solitariorum altero, altero Cœnobitarum. Liberales artes & literas jusserat non contemni, sed ad Scripturarum subsidium ministras acciri, quarum intelligentia germana ex Sanctis Patribus exculperetur. *Indubitanter ascendamus ad Divinam Scripturam per expositiones probubiles Pateum.* Si verò Cassiodorus Monachis suis lucubravit transmisitque elementa Astronomiæ, Geometriæ, Musicæ, ut ex ejus operibus perspicuum est, Dialecticæ, Rectoricæ, Grammaticæque, eas nimirum disciplinas arbitratus est ad Scripturarum intellectum aliquando conducibiles fore. *Baron. ann. 562. n.13.*

IX. Conveniebat olim mirum in modum Angliæ Ecclesia cum Romana. Osuvaldus Rex ex Hibernia accersivit in Angliam sanctissimum Episcopum Aidanum: Insulamque ei & Ecclesiam adsignavit Lindisfarnensem, ubi Episcopale solium statueret. Ex hac scilicet schola Hiberni Monachi Ecclesiasticæ sapientię & disciplinæ fontes in omnem Angliam derivarunt, seu concionibus suis, sed adolescentum institutione. Ita Episcopales & Monasticæ scholæ cœpere nec injucundè, nec infructuosè permisceri. *Consteuebuntur ergo Ecclesia per loca, confluebant ad audiendum verbum Dei populi gaudento*

dentes, donabantur munere regio possessiones & territoria ad instituenda Monasteria, imbuebantur præceptoribus Scottis parvuli Anglorum unà cum majoribus studiis, & observatione disciplinæ regularis. Nam Monachi erant, maximè qui ad prædicandum venerant. Hæc Beda. *l.3. c.2.*

Sigebertus East-Angliæ Rex, qui in Gallia baptismum susceperat, scholas in regno postea suo construxit, earum consimiles, quas in Gallia viderat sub Episcoporum moderamine florere. *In patriam regressus, ubi regno potitus est, mox ea quæ in Galliis bene disposita vidit, imitari cupiens, instituit scholam, in qua pueri literis erudirentur, juvante se Episcopo Felice, quem de Cantia acceperat, eisque Pædagogos ac Magistros juxta morem Cantuariorum præbente. Ibid. c.18.* Regias hìc habes scholas, & Ecclesiasticas tamen, Regio sumptu, Cleri studiis excitatas. Trajiciebant aliquando Angli in Hiberniam, cælestis inde sapientiæ venas, quasi in ipsa sui origine hausturi. *Multi Nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ gratiâ illò secesserant. Et quidam quidem mox se Monasticæ conversationi manciparunt: alii magis circumeundo per cellas Magistrorum, lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scotti libentissimè suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum præbere curabant. L.3. c.27.* Mirabiles hæ omninò Hibernicæ scholæ, ubi non sapientiæ tantùm & disciplinarum manabant fontes, sed & libri, & necessaria affluebant alimenta, nullo cujusquam dispendio.

X. Splendor verò multo maximus Anglicanarum scholarum effulsit tempore Theodori Cantuariensis Archiepiscopi, qui eò intulit infuditque largissimè opulentiam omnem Græcæ simul & Latinæ Ecclesiæ. Patria ille & origine Græcus erat, delegaveratque eum in Angliam Vitalianus Papa, addito socio Adriano Abbate oriundo ex Africa. Græca & Latina lingua uterque pollebat, quin & omni prorsus eruditionis sacræ supellectile. Instar ergo duorum omnium ab illis in Anglicanas Ecclesias sacrorum maximè, sed & liberalium disciplinarum fluenta permanarunt. *Et quia literis simul Ecclesiasticis & sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregatâ discipulorum catervâ, scientiæ salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam Metricæ artis, Astronomiæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam, inter sacrorum apicum volumina, suis auditoribus contraderent. Indicio est, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam, æquè ut propriam in qua nati sunt, norunt. L.4. c.12.* Nemo nisi valdè excors crimini verterit eam sacrarum humanarumque scientiarum coalitionem, cujus authores fuerint Vitalianus Papa, Theodorus Archiepiscopus, & Adrianus Abbas. Enimvero Beda ipse huic instituto suffragatur, ubi declarat has humanas literas, jam non humanas, sed Ecclesiasticas dici debere, cum Ecclesiasticis famularentur & collaborarent. Ita vox illa apud Bedam, *Ecclesiastica*, non Arithmeticæ modò, sed & Astronomiæ & Poesiæ aptanda est. Quippe Poeticen etiam Ecclesia hymnis & laudibus Creatoris sui dedicat, cogitque Astronomiam & Arithmeticam inservire annorum, festorumque dierum & sacrarum solemnitatum computo. Denique eam minimè pudet, linguas eas & ediscere & docere, quas Spiritus Sanctus Apostolis, Apostolicisque primùm Evangelii præconibus inspiravit. Consecrantur ergo quodammodo sæculares literæ, cum sacris hujusmodi usibus addicuntur.

XI. Observat alibi Beda, quantum incrementi fieret, ubi quis à Monasteriorum scholis ad Episcopales Theodori, & ab his ad Romanam gradum promovebat. Hæc enim ille de Sanctissimo Monacho, qui his gradibus venerat ad Episcopatum. *Cum in utroque Hildæ Abbatissæ Monasterio lectioni & observationi Scripturarum operam dedisset, tandem perfectiora desiderans, venit Cantiam ad Archiepiscopum Theodorum; ubi postquam aliquandiu lectionibus sacris vacavit, etiam Romam adire curavit; quod eo tempore magnæ virtutis æstimabatur. L.4. c.23.* Romam quoque se contulit famæ ille notissimus Vuilfridus, Eboracensi postea Archiepiscopatui præpositus; ut Romæ perdisceret, quæ docere non potuerat in Anglia. Contulit autem se primùm ad Archidiaconum Bonifacium, & ab eo accepit eam purioris Theologiæ medullam, quæ ex ipsis Scripturarum codicibus exprimitur: perdidicit & methodum festos Ecclesiæ dies computandi, & quidquid ad clericalem pertinet disciplinam. *Veniens Vuilfridus Romam, & orationi atque meditationi rerum Ecclesiasticarum quotidiana mancipatus instantia pervenit ad amicitiam viri sanctissimi ac doctissimi Bonifacii videlicet Archidiaconi, qui etiam erat Consiliarius Apostolicus Papæ, cujus magisterio quatuor Evangeliorum libros ex ordine didicit, computum Paschæ rationabilem, & alia multa, quæ in patria nequiverat, Ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem Magistro tradente percepit. L.5. c.20.* Antequam vivis excederent Vuilfridus & Adrianus ea accenderunt in Ecclesiis Anglicanis lumina; eos discipulos informarunt, & successores, qui diutissimè eas postea illuminarent. Acca Vuilfridi successor nomen suum posteris commendavit locupletissima instructa Bibliotheca, quæ ingenti Ecclesiasticorum librorum copia redundaret. *Sed ut historias passionum unà cum ceteris Ecclesiasticis voluminibus summâ industriâ congregans, amplissimam sibi & nobilissimam Bibliothecam fecit. Cap.21.*

XII. Fateri ergo jam cogimur perillustres fuisse Angliæ in primis & Hiberniæ scholas, in quas avectum & coacervatum fuerit, quidquid erat tota Gallia & Italia spiritalium hujusmodi opum, toto Occidente & Oriente. Certatim adlaboraverant Episcopi Monachique, & in promiscuis ex Clero & Monachorum grege scholis increverat sanctimonia, nec decreverat eruditio. Denique studia linguarum, Poetices, Astronomiæ, Arithmeticæ & Historiæ sanctimoniam jam redolebant, cum totæ jam servirent Ecclesiæ, divinis laudibus & Theologiæ, hoc est, Scripturarum meditationi. In Epistola Agathonis Papæ ad Concilium VI. Oecumenicum, vocatur Theodorus Archiepiscopus & Philosophus Magnæ Britanniæ. Hæc omnia approbabit Beda, exemplis meliusculè suis, quàm verbis. Æterna enim omnium harum disciplinarum monumenta ille ad nos transmisit, etsi jam inde à puero in Monasteriis enutritus fuisset. Quæ ergo in Monasteriis & in Ecclesiis hauriuntur disciplinæ, & ad cælestes usus retorquentur, eas ne humanas, ne terrenas quisquam postac dixerit.

Unum hic postremò adnotabo in ea Epistola, quam Joannes Papa dedit ad Episcopos, Presbyteros & Abbates Hiberniæ, Doctoris nomen ita Abbatibus aptari, ut pene idem sonare videatur Abbas & Doctor. *Cæterisque Doctoribus, seu Abbatibus Scotis.* Certè splendidissima sidera orbis illius ut ita dixerim Insularis, non alii magis quàm Abbates Monachique fuere; quin & ipsi Episcopi, quos famosarum scholarum institutores declaravimus, Aidanus, Theodorus, Vuilfridus, è Monasticis Claustris prodierant.

XIII. Ne in rebus Germanicis omnino muti simus, dicam ab Archiepiscopo Moguntino B. Bonifacio in Germaniæ Monasteriis institutas fuisse easdem disciplinas, artesque, quæ in Angliа vi-

gebant, demandata Presbyteris Diaconisque cura pueros, immo & Monachos instituendi. *Vnigbertus Presbyter, & Magimborus Diaconus Regulam vestram vobis insinuent, & speciales horas, & cursum Ecclesiæ custodiant, & cæteros admoneant, & Magistri sint infantium, & prædicent verbum Dei fratribus. Ep.57.*

XIV. Cum scientiarum & artium parens & magistra semper audierit Græcia, nemo ambigere jure potest, quin apud Græcos & Orientales studia semper literæque viguerint. Ne Latinæ quidem linguæ incuriosi penitus, aut imperiti erant. In Synodo VI. Generali prodit sæpè in medium Constantinus Presbyter tanquam *Grammaticus Latinus. Act.14.* Quod equidem ita interpretor, quasi interpres Latinæ linguę exhibeatur.

Concilii Tridentini Patres testati abundè sunt, quàm sibi Scripturæ, quàm Patrum scripta in pretio essent, vibratis terribilibus quibusdam fulminibus in eos, qui vel codices ipsos minùs religiosè tractarent, quique eos ita distraherent, ut dedecoris aliquid & dehonestamenti incideret. En ipsa Canonis verba: *Nulli ex omnibus licere veteris & novi Testamenti librum, nec sanctorum præconum ac Doctorum corrumpere, vel conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel iis qui dicuntur naguentarii, vel alicui alii ex omnibus ad eum delendum tradere; nisi utique vel à tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui autem tale quid facere deinceps deprehensus fuerit, anno uno segregetur. Similiter & qui libros emit, si eos quidem ipse non ad suam utilitatem retineat, nec alteri ad ejus beneficium, & ut ii permaneant, tradat; sed eos corrumpere adgressus fuerit, segregetur. Can.68.*

Spectatissimus Martyr & Monachus Stephanus, professioni sacræ ab ubere matris addictus, statim se Scripturarum lectioni dedit, quas & memoriæ mandavit; necnon & Sanctorum Patrum, maximè verò Chrysostomi. Frequentissimæ scholæ excidium attulit persecutio Leonis Isaurici in sacras imagines; ei nimirum quæ Constantinopoli floruerat jam ab usque temporibus Constantini Imperatoris. Ejus sedes in Palatio & in Palatina Bibliotheca defixa fuerat, cui præerat *Doctor Oecumenicus*, ita enim appellitabatur, cum duodecim aliis doctrina præstantibus viris. Os illud & oraculum erat Imperii, Imperatorumque, qui eos in rebus difficillimis percunctabantur. *Adeo ut Scholæ cum sacra doctrina exciderint, quæ à sæculo Sancti Constantini Magni usque ad ea tempora floruerant. Apud Regiam Cisternam Palatium erat venerabile, in quo juxta antiquam formam œcumenicus Magister sedebat duodecim habens discipulos, conditione & vita graves. Hi cum omnem dicendi scientiam celeritate & amplitudine ingenii percepissent, Ecclesiasticam divinarum rerum sapientiam acri studio tractabant. Absque horum consilio quidquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur.*

Hæc Cedrenus, cui succinit & Zonaras, additque eos publicis impendiis sustentatos fuisse. Addit & Codinus ex ea schola erupisse Archiepiscopos & Patriarchas complures: sed cum ea non ultra centum & quatuordecim annos in eo splendore perdurasset, tum ab impio Leone persecutore, in fide tuenda infractos Doctores, incendio cum Bibliotheca ipsa absumptos fuisse. Literis Sacris & Theologicis studiis incumbebat ea Schola, quanquam qui in ea clarebant, sæcularibus antè literis operam dedissent. Tum verò immersus est Oriens tenebris ignorantiæ densissimis usque ad ætatem Bardæ Cæsaris, qui sub Michaele Imperatore, Scholas literasque luci & gloriæ pristinæ reddidit, ut infrà declarabitur.

XV. Sermoni huic de Scholis studiisque Clericorum hac priore parte ætatis mediæ finem facient Cassiodori verba in Præfatione divinarum Lectionum. Narrat enim ipsemet vehementer se indoluisse, quòd cum tanta circumfusæ gloria florerent humanæ literæ, nulli Magistri publici essent, qui Sacras Literas elucidare profiterentur. *Gravissimo dolore permotus, quod Scripturis Divinis Magistri publici deessent:* tum omni animi contentione enixum esse, ut publicæ Scholæ Romæ erigerentur, earum similes, quæ olim Alexandriæ effulsissent: vel quæ etiam tum Nisibi florerent: *Nisus sum cum Beatissimo Agapito urbis Romæ, ut sicut apud Alexandriam multo tempore fuisse traditur institutum, nunc etiam in Nisibi Civitate Syrorum Hebræis sedulo fertur exponi, collatis expensis in urbe Romanâ professos Doctores Scholæ potius acciperent Christianæ, unde anima susciperet æternam salutem, & casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur.* Cum verò tam pia cœpta abrupissent bellici tunc in Italia tumultus, quod suarum erat partium, viriumque, implevit Cassiodorus hoc edito Opere de Divinis Lectionibus, ubi palam facit, quibus clarere debeant studiis Christianæ Scholæ. Non prætermittuntur mitiores & politiores literæ; sed Scripturæ Divinæ Græcorum Latinorumque Patrum testimoniis & commentationibus illuminantur. *Per quos & Scripturarum Divinarum series, & sæcularium literarum compendiosa notitia panderetur, &c. Ascendamus ad Scripturam Divinam per expositiones probabilium Patrum, &c.* Tum verò ille in medium profert Clementem & Cyrillum Alexandrinos, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum, Basilium, quanquam Clericos nostros malit Latinis affigi & immorari Patribus.

CAPUT XCVI. *P.3. l.2. c.19.*

Scholæ sub Regno & Imperio Caroli Magni.

I. Reparandarum Scholarum & Literarum fundamenta ponere Carolus à Grammatica incipit.

II. Scholæ primæ fuere in Episcopalibus ædibus, & in Monasteriis, ubi edocebantur juniores Clerici Grammaticam, Psalterium, Cantum, Computum & Ortographiam.

III. Medicinam, Scripturas, Canones, Patres & Leges.

IV. Præter duas illas Scholarum species, erant & aliæ in Parochorum ædibus, aliæ denique in Palatio Regum. De Parochorum scholis.

V. Ab his promovebantur ad illas Episcopales vel Abbatiales.

VI. Quàm in omni literarum genere versatus esset Carolus Magnus.

VII. Excitabat nunquam & ipse studentes; Episcopatuum & Abbatiarum spem faciebat peritioribus, nulla natalium habita ratione.

VIII. IX. Omnium florentissima erat Palatina Schola.

X. Non parum ei splendoris conciliavit Alcuinus.

XI. Fœminæ ipsæ nobiles ad literas perdiscendas certatim incumbebant.

XII. Excolebatur & Theologia Scholastica.

XIII. De Alcuini Schola Turonensi.

XIV. Quanti momenti & adjumenti sint literæ politiores ad studia Scripturarum.

XV. Summa antedictorum. Scholæ Clericis unis destinabantur.

I. Cum

I. Cum anno 787. Roma abduxisset Carolus Magnus in Gallias nobiles Grammaticos, encyclicas ad omnes Regni Episcopos & Abbates dedit literas, ut hortaretur eos ad extruendas Scholas, ubi Clerici Monachique literis iis incumberent, quarum subsidio freti, altiùs subire possent in arcana Scripturarum divinarum penetralia. *Cum fidelibus nostris consideravimus, utile esse, ut Episcopia & Monasteria, nobis Christo propitio ad gubernandum commissa, præter regularis vitæ ordinem, etiam in literarum meditationibus docendi studium debeant impendere. Conc. Gal. To.2. p.121.* Scripserant ad Carolum Abbates complures Epistolas, quæ pietatem quidem spirarent, sed incondito & rudi sermone: *Sensus rectos, & sermones incultos.* Inde ille subodoratus est, quàm non altè descendissent in Scripturæ abditam intelligentiam: *Unde factum est ut timere inciperemus, ne fortè sicut minor erat scribendi peritia, ita quoque & multo minor esset, quàm rectè esse debuisset, in sanctarum Scripturarum ad intelligendum sapientia.* Adhortabatur ergo eos, ut humanis litteris diligentiùs animum adverterent, quo in divinæ Scripturæ sensus facilius penetrarent. *Hortamur vos literarum studia certatim discere, ut faciliùs & rectiùs divinarum Scripturarum mysteria valeatis penetrare.* Cum verò literali sensui, veluti fundamento, innitatur tota Scripturarum intelligentia, humanioribus literis opus est, quæ verborum vim, figuras, & id genus alia aperiant. *Cum in sacris paginis schemata, tropi, & cætera his similia inserta inveniantur, nulli dubium est quod ea unusquisque legens tanto citius spiritualiter intelligit, quanto prius in literarum Magisterio plenius instructus fuerit.*

II. Ergo in Episcoporum Palatio & in Monasteriis hæ primùm redivivæ excitatæ sunt Scholæ: & literæ artesque liberales ibi personuere, eo dumtaxat consilio, ut ad faciliorem, uberioremque Scripturæ intelligentiam via muniretur. Accessere Psalterium, Notæ, Cantus, Computum, Orthographia: & hæc quidem tam accurata diligentia, & censura, ut Evangelia, Psalterium & Mysteriorum Codicem, seu Missalem librum exscribere nemo permitteretur, nisi qui ætate jam provectior esset & doctrina. Ita statutum fuit in Capitulari Aquisgranensi, anni 789. *Et in Schola legentium puerorum fiant, Psalmos, Notas, Cantus, Computum, Grammaticam per singula Monasteria vel Episcopia discant: sed & libros Catholicos bene emendatos habeant: quia sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros malè rogant. Et pueros vestros non sinite, eos legendo, vel scribendo corrumpere. Et si opus est Evangelium, vel Psalterium & Missale scribere, perfectæ ætatis homines scribant cum omni diligentia. Cap.72.*

His fundamentis superstruendæ erant eminentissimæ Scholæ. Quàm non verò in his rudimentis hæreret Carolus, satis superque ab eo proditum ibidem est, quando acumen, & delectum, censuram & criticen desideravit, qua proscriberentur ab Ecclesia *Pseudepigrapha & dubiæ narrationes*: & cum solos admisit Scripturarum & sanctorum Patrum Codices. *Sed soli Canonici libri, & Catholici tractatus, & Sanctorum Patrum dicta legantur & tradantur. Can.78.*

Erexit & Scholam Carolus Osnabrugi in Germania, sed quæ Græcis maximè literis addicta esset. *Baron. an.804. n.12.* Ideo & muniis oneribusque omnibus Episcopum Osnabrugensem subduxit, præterquam Legationi Constantinopolitanæ, cum defungenda ea foret, ad Imperialem utramque gentem conjugio fœderandam: tum enim eximi & absolvi hoc munere non posse illum Episcopum, quod ejus Ecclesia viris Græcè, Latinèque doctis abundatura semper esset. *Episcopo suisque successoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali servitio confirmamus absolutionem. Nisi fortè contingat, ut Imperator Romanorum vel Rex Græcorum conjugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant; tunc Ecclesiæ illius Episcopus omni sumptu à Rege, vel Imperatore adhibito, laborem simul & honorem illius legationis assumat. Et hoc ea de causa statuimus, quia in eodem loco Græcas & Latinas Scholas in perpetuum manere ordinavimus, & nunquam Clericos utriusque linguæ gnaros ibidem deesse in Dei misericordia confidimus.*

In pervetusto quidem Chronico perhibetur Carolus Roma adscivisse Magistros Grammaticæ & Arithmeticæ, primumque fuisse eum politiorum literarum suo ævo parentem & restauratorem: *Et domnus Carolus Rex iterum à Roma artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros secum adduxit in Franciam, & ubique studium literarum expandere jussit. Ante ipsum enim in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium. Baron. an.787. n.69.* Sed eo Chronico non memoratur, unde Professores linguæ Græcæ accersiverit. Pronum est conjicere Constantinopoli advectos, ut vel ipsa declarat Osnabrugensis Scholæ institutio. Jonas porro Aurelianensis Episcopus fidem facit unum in eum finem desudasse has omnes Galliæ & Germaniæ Scholas, ut divinis Scripturis quamplurima lux affunderetur. *Non solùm apud Germaniam studium literarum, & amor sanctarum Scripturarum, verùm etiam apud Galliam ejus studio & ferventissimo desiderio actum est, ut in sibi commissa Ecclesia filiis & liberalium artium adprimè disciplina, & divinarum Scripturarum perfecta polleret intelligentia. Advers. Claud. Taurin. initio.*

III. In alio capitulari anni 805. adjicitur à Carolo studium Medicinæ. *De Medicinali arte, ut infantes hanc discere mittantur.* Ut ne verò ambiguum esse possit, quàm latè tunc paterent studia Ecclesiastica, unum hic adnotabo ex Præfatione Concilii Moguntini anni 813. ubi Episcopi, Abbates, & Comites coadunati, & in tria discreti Collegia, multum diuque commentati sunt eam disciplinæ formam, quæ Ecclesiæ, quæ Regni saluti & laudi accommodatissima foret; quam & expiscari enixi sunt ex Scripturis, ex Conciliis, Canonibusque, ex Commentariis Sanctorum Patrum; ex Pastorali potissimum S. Gregorii, ex Regula S. Benedicti & ex Legibus. *Tres fecere turmas &c. Episcopi tractanter sanctum Evangelium, Epistolas & actus Apostolorum, Canones, diversa sanctorum Patrum opuscula, Pastoralemque librum Gregorii, &c. Abbates Regulam Sancti Benedicti, &c. Comites & Judices in mundanis legibus decertantes, &c.* Hæc erat ergo summa eruditionis Clericorum, ad quam ab exordio anhelabant, ad quam cum ætate proficiebant, cui denique vitam omnem etiam ad summas provecti dignitates impendebant. De ea emendatione Legum in ea Nobilium turma copiosiùs differit Chronicum Moissacense. *Emendatam legem scribere. Du Chesne To.3. pag.144.*

Hæ sunt ergo partes, hæ Facultates celeberrimæ Scholæ, seu universitatis, Grammatica, Medicina, Leges, Canones, Theologia Scripturarum & Patrum. Sed ne tibi fingas in singulis Scholis locum fuisse his omnibus disciplinis. Ne necesse quidem id erat, sed pro modo & usu locorum & temporum omnia dispensari.

IV. Universim autem observandum venit quatuor Scholarum ordines fuisse. Nam præter Episcopales & Abbatiales, erant & aliæ in Palatio Regum, & in ædibus Parochorum. De his postremis agitur in Concilio Moguntino, ubi prima fidei elementa vernaculo saltem idiomate pueri edoce-

bantur: *Filios suos donent ad Scholam, sive ad Monasteria, sive foras Presbyteris, ut fidem Catholicam discant & Orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat. Can.45.* Quæ autem patria & vernacula hæc esset lingua, manifestum fecit Concilium III. Turonense, cum Episcopis mandat, ut suas ad rudes populos conciones studeat transferre in Rusticam Romanam linguam vel Theotiscam, seu Germanam. *Ut easdem Homilias quisque apertè transferre studeat in Rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo faciliùs cuncti possint intelligere, quæ dicuntur. Can.17.* Concionabantur enim Episcopi lingua Latina, quam imperiti tum minus capiebant: capiebant autem Germani quidem Teutonicam, Galli Rusticam Romanam, hoc est Latinam situ, & rubigine obductam, vitiatamque aspergine plurima, & contagione linguarum barbaricarum. In Scholis porro Parochiarum gratis edocendi erant pueri indigenæ. Unde Theodulfus Aurelianensis Episcopus in hunc modum sanxit: *Presbyteri per villas & vicos Scholas habeant, & si quilibet fidelium suos parvulos ad discendas literas eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant. Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliud ab eis accipiant, excepto, quod eis parentes caritatis studio, sua voluntate obtulerint. Can.20.*

V. Sed cum primoribus tantum elementis informarentur pueri in his vicorum Scholis, hortabatur Theodulfus Parochos, ut nepotes suos mitterent ad Sholas Episcopales, aut Monasteriorum eorum, quæ essent sub Episcopi ditione, nempè Sancti Aniani, Sancti Benedicti, & Sancti Lisardi: *Si quis ex Presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad Scholam mittere, in Ecclesia Sanctæ Crucis, aut in Monasterio Sancti Aniani, aut Sancti Benedicti, aut Sancti Lisardi, aut in cæteris de his cœnobiis, quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus. Can.19.* Illud porro innui videtur Francofordiensi Canone, si in Scholis Monasticis informarentur & expolirentur Clerici administrandis Parochiis partes meliusculè; quàm in Parochiis ipsis: æquum esse, ut in Episcopali Schola ea celebrarentur studia seu literarum, seu virtutum, quibus expoliti Clerici ad summas quasque dignitates, & ad Episcopatum ipsum tutò possent promoveri. *Ut unusquisque Episcopus sibi subditos bene doceat & instruat: ita ut in domo Dei superdigni inveniantur, qui canonicè possint fieri electi. Can.29.*

VI. Carolum Magnum ea maximè laude exornat Monachus Inculisinensis, quòd primus Galliæ invexerit studia, & Scholas Artium liberalium, cum Roma Grammaticos abduxisset: *Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros, secum adduxit in Franciam; & ubique studium literarum expandere jussit. Ante ipsum enim in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium.* Et rursus infrà: *Reversus est in Franciam, adducens secum Cantores Romanorum, & Grammaticos peritissimos & Calculatores. Du Chesne. Tom.2. p.75. 76.* Unde conjici possit, cum idem sint *Calculatores*, & *Computatoriæ Magistri*: Computum illud, quod nobis tam crebri Canones inculcarunt, non aliud esse quàm Aritmeticam, quam perinde ut & Notas addiscere cogebantur pueri, hoc est rationem scribendi per notas & apices compendiosiores, quo fiebat ut calamus linguæ pernicitatem assequeretur. Ubi autem hîc audio *Magistros Computatoriæ*, seu Computi, non possum non suspicari jam hinc auspicia & præludia aliqua nominis eorum, qui in summa Magistratuum gloria jam constituti, Magistri computorum dicuntur, & uni maximè Arithmeticæ vacant in fisci Regii & diplomatum Regiorum administrationem.

Redeo ad Carolum, quem ait Eginardus literis politioribus plurimum vacasse ipsum, & voluisse, ut filii nepotesque eadem imbiberent studia. *Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filii, quàm nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur. Ibid. p.101. 102. 103.* Sed delectabatur præterea Carolus lectione Historiæ sacræ, Patrum, Augustini maximè. *Inter cœnandum aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ & Antiquorum rerum gesta. Delectabatur & libris Sancti Augustini, præcipuè his qui de Civitate Dei prætitulati sunt.* Linguas excoluit, Latinam ita calluit, ut non minus expeditè Latina, quàm patria peroraret lingua. Græci quoque sermonis peritus erat. *Nec patrio tantùm sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, ut æquè illa ac patria lingua orare esset solitus. Græcam verò meliùs intelligere, quàm pronuntiare poterat.* Præter Grammaticam, ab Alcuino didicit Rhetoricam, Dialecticam, Astronomiam, Arithmeticam. *Artes liberales studiosissimè coluit. Alcuinum Diaconum de Britannia, virum undequaque doctissimum, Præceptorem habuit. Apud quem & Rhetoricæ, Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum & temporis & laboris impertivit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci syderum cursum curiosissimè rimabatur.* Speciali autem cura & contentione animi in Scripturas sacras incubuit, quarum codices utriusque Testamenti expurgavit emendavitque. Laborem eum hac spe solabatur, fore ut & alii exemplo suo acuerentur ad idem tentandum. Vide ut ipse de ea re disserat in Præfatione Homiliarii, seu Homiliarum à Paulo Diacono compilatarum. *Cura est nobis, ut Ecclesiarum nostrarum ad meliora semper proficiat status, oblitteratam pene literarum reparare satagimus officinam, & ad pernoscenda sacrorum librorum studia, nostro etiam quos possumus invitamus exemplo. Inter quæ jam pridem universos veteris ac novi Testamenti libros, Librariorum imperitia depravatos, ex amussim correximus. Analecta Mabill. tom.1. p.25.* In animo habuit Supplementum seu Concordiam Legum edere, cujus usus per universas propagaretur Gallias, ubi duæ Legum species obtinebant, pugnabantque mutuò. Quid tentarit, quid perfecerit, explanat his verbis Eginardus: *Post susceptum Imperiale nomen, cum adverteret multa legibus populi sui deesse, nam Franci duas Leges habent plurimis in locis valde diversas; cogitavit quæ deerant addere, & discrepantia unire: prava quoque ac perperam prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud factum est ab eo, quàm quod pauca Capitula & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen Nationum quæ sub ejus dominatu erant, jura quæ scripta non erant, describere ac mandari literis fecit. Eginard. ubi suprà.* Ea erat eruditionis ubertate & copia, qui literarum parens & reparator audiebat, posteriore hac mediæ ætatis parte.

VII. Commodandæ jam sunt aures Sangallensis Monacho, edisserenti, ut Carolus Magnus à scholis his suis & Seminariis accerseret deligeretque Episcopos, Abbates & Majores omnes Regni & Imperii sui Beneficiarios; propterea quòd eæ Scholæ non literarum tantùm, sed & virtutum ac religionis quædam essent domicilia impensasque earum omnes ad Magistrorum alumnorumque sustentationem Principis ærarium suppeditaret. *Clementem in Gallia recipere præcepit, cui pueros nobilissimos, mediocres & infimos, satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. L.1. c.2. 3. 9.* Aliquantis post an-

annis quàm extructa & dotata fuerat hæc schola, accessit ipsemet ad examen instituendum; quæ carmine, quæ soluta oratione scripserant, legit ipse, & excussit: cumque comperisset inferioris infimæque sortis juvenes majores fecisse progressus, gaudio persusus, & palam exhilaratus, hortatus est illos, ut pergerent maturarentque ad perfectionis culmen progredi, certaque hac se spe recrearent, forent eis potissimum Episcopales, Abbatiales & primariæ quæque Regni dignitates conferrentur. *Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis. Du Chesne To.2. pag.108. 111.* Nobiles autem juvenes, qui otio & ignavia torpuerant, contestatus est, nullam eos in partem Regiæ largitatis adsciturn iri.

Quàm totus exarsisset Carolus studio & amore literarum, prodidit ipse luculentè, cum Alcuino hæc animi sui vota, hæc desideria aperuit; *O utinam haberem duodecim Clericos ita doctos, omnique sapientia sic perfectè instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus!* Cui reposuit scitissimè Alcuinus: *Creator Cœli & terræ similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim.* Narrat Theganus ubi Carolus Imperium in manus Ludovici filii deposuit, aut ubi illum sibi Imperii socium ascivit, totum se contulisse ad pietatem, orationem, sacrorumque emendationem librorum: collationemque cum Græcis & Syris exemplaribus. *Nihil aliud cæpit agere, nisi in orationibus & eleemosynis vacare, & libros corrigere. Nam quatuor Evangelia in ultimo ante obitus sui diem cum Græcis & Syris optimè correxerat. Ibid. p.277.*

VIII. Erat ipsius Caroli Palatium schola longè splendidissima. Ipsi Principis Palatio scholæ vocabulum tributum fuerat, quòd ea sedes esset potissima, in qua humanæ omnes divinæque literæ efflorescerent. Ita apertè pronuntiat Monachus Sancti Germani in Epistola ad Carolum Calvum: *Ita ut meritò vocitetur Schola Palatium, cujus apex non minus scholaribus, quàm militaribus consuescit quotidie disciplinis. Du Chesne Tom.2. pag.471.* Nec sub Carolo demum Calvo id nominis Palatio Regio inditum est, sed jam inde ab ævo Caroli Magni. Sic enim testatur Alcuinus ejus scholæ lumen, in Epistola ad Carolum Magnum data. *Ego ignaras, nesciens Ægyptiacam scholam in Palatio Davidica versari gloria; Ego abiens Latinos ibi dimisi, nescio quis subintroduxit Ægyptios. Ep.9.* Author vitæ Aldrici Archiepiscopi Senonensis Alcuinum refert à Carolo Magno institutum esse *Præceptorem Palatinum*, ut ejus responsis ardua quæque negotia terminarentur: *Imperator Augustus eum Præceptorem Palatinum instituit, ut vita Imperialis Aulæ & majora negotia sua discretionis arbitrio diffinirentur.* Si his addas quæ San-Gallensis Monachus habet, Caroli Magni Palatio frequentes inhospitari solitos Reges, Duces & Tyrannos, qui ei prandenti cœnantique ministrare, amplum sibi & honorificum esse interpretabantur. *Comedente Carolo ministrabant Duces & Tyranni, vel Reges diversarum gentium.* Facilè ex his assentieris nullam unquam scholam huic æquari, aut vel comparari potuisse.

IX. Hæc ipsa forsan est Imperatoria schola, quam *Athenarum* nomine insignivit Alcuinus, quanque Academiæ Platonis eò antecellere statuit, quòd hæc Artes septem Liberales ostentaret, illa septem Spiritûs Sancti Dona, & plenitudinem infunderet cœlestis cujusdam sapientiæ. *Forsitan Athenæ nova perficeretur in Francia, immo multò excellentior, quia Christi Domini nobilitata magisterio omnem Academiæ exercitationis superat sapientiam. Illa tantummodo Platonis erudita disciplinis, septenis informata claruit artibus; hæc etiam insuper septiformi Sancti Spiritûs plenitudine ditata, omnem secularis sapientiæ excellit dignitatem. Alcuinus Ep. 10.* Non distat à veri specie, quod quibusdam persuasum fuit, hanc Palatii scholam ambulatoriam fuisse, & Principi semper adglutinatam, quo se cumque ille ex Palatiis suis inferret. *Le Cointe Ann.802. n.79. 92.* Caroli Magni sedes frequentissima fuit, & Palatium longè magnificentissimum Aquisgrani.

X. Quæ Alcuini operibus præfixa est ejus vita, à pervetusto Authore scripta, somnio & flagello consimili, ac de Hieronymo ferunt, admonitum refert Alcuinum, persuasumque, ut Psalterium Davidis Virgilio anteponeret; ubi memoriæ mandavit Psalterium, tum in Egberti schola meruisse, qui magisterio Bedæ imbutos quondam fuerat; ibi Grammaticæ, Artibus Liberalibus, & Scripturis operam navatam fuisse; cum postea verò Caroli Magoi Præceptor audiret, & celeberrimarum per Gallias Angliamque scholarum parens & institutor, jam non amplius passum esse, ut ibi prælegeretur Virgilius, aut quisquam Gentiiium Scriptor, non temerè sperantem è Scripturis Divinis scatere venas totius prorsus eruditionis. *Legerat juvenis libros antiquorum Philosophorum, Virgiliique mendacia, quæ nolebat jam ipse nec audire, neque discipulos suos legere. Sufficiunt, inquiens, Divini Poetæ vobis, nec egetis luxuriosa sermonis Virgilii vos pollui facundia.*

XI. Moniales ipsæ sacrum otium suum horasque vacuas consumebant Scripturarum Patrumque lectionibus; ex eisque duæ Alcuinum incenderunt ad illum pulcherrimum in Evangelium Joannis Commentarium concinnandum: Posse enim eum Cæsaroduno Turonum Parisios mittere vigiliarum suarum in Scripturas & commentationum fructus, cum olim Hieronymus matronarum Romanarum votis obsecundans, plures in Scripturam lucubrationes suas è Bethleemo Romam misisset. *Multò facilius Chartarum portator tuarum ad Turonis Parisiacam Civitatem, quam illinc de Bethleem Romam pervenire potuerit. Alcui. ope. pag.375. 590.* Hunc laborem abrupit jussio Caroli Magni, ut veteris & novi Testamenti Codicum emendationi incumberet: *Si me non occupasset domini Regis præceptum in emendatione Veteris, Novique Testamenti.* Hæc porro editio emendatior Scripturarum in omnes Gallicanas Ecclesias disseminata fuit jussu Caroli Magni, & Missorum ejus Dominicorum sollicitudine, ut planum fit ex Capitularibus. *Volumus & ita Missis nostris mandavimus & præcipimus, ut in Ecclesiis libri Canonici veraces habeantur, sicut jam in alio Capitulari sæpè mandavimus. Cap. Car. Mag. l.6. c.227.*

XII. Nec minimum operæ & curæ ponebatur in Scholastica Theologia. Explosit Alcuinus absurdas eorum causationes, anilesque nænias, qui vitio vertebant, quòd Carolum Magnum impulisset ad studia Dialecticæ. Contrà autem ipse palam fecit, eam Augustino visam esse adprimè necessariam, ad elucidationem qualemcumque ejus mysterii in quo latet adoranda Divinarum Hypostaseon Trinitas; in quo usus est opportunus Categoriarum. *Ut convincerem eos, qui minus utile existimabant, vestram nobilissimam intentionem Dialecticæ disciplinæ discere velle rationes, quas Pater Augustinus in libris de Sancta Trinitate quæstiones nonnisi Categoriarum subtilitate explanari posse probavit. Alcui. pag.703.*

Hæc sunt Theologica studia, Dialecticæ adminiculis fulta, quibus Alcuinus dignitatem authoritatemque conciliabat in Galliis, in Palatio maximè Regum & Imperatorum. Sic enim ille ad Carolum Magnum: *Ad hanc sapientiam omni studio discendam, & quotidiano exercitio possidendam exhortare, domne Rex, Juvenes quosque in Palatio Excel-*

cellentia vestra, quatenus in ea proficiant atate florida, &c. Ibidem.

XIII. In ipsa Turonensi civitate scholam erexerat Alcuinus, in qua prælegebat ipse adolescentioribus Clericis Scripturas, Grammaticamque. Philosophiam, Astronomiam, humanarum scientiarum instrumentorum omne ad illustrandas Divinas Scripturas revocabat. *Aliis per tecta Sancti Martini, sanctarum mella Scripturarum ministrare satago. Alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo. Alios Grammatica subtilitatis pomis incipiam enutrire. Quosdam stellarum ordine illuminare studeo. Plurima plurimis factus, ut plurimos ad profectum Sancta Dei Ecclesia, & ad profectum Imperialis Regni vestri erudiam.* Sed Theologicis maximè studiis claruerant ii Episcopi, qui Doctores & magistri appellabantur. Istiusmodi erant Episcopi Richbonus & Theodulphus, quibus curante Alcuino commendata est provincia consultandi Felicis Urgelitani Episcopi. *Richbono & Theodulfo Episcopis Doctoribus & Magistris. Ep.*4. 8. 15.

XIV. Missa facio complura ejusdem Alcuini testimonia, quibus validissima astruitur necessitas copulandæ cum Theologia & Scripturis Philosophiæ, Arithmeticæ & Astronomiæ. Finem faciam, ubi abdidero, quæ ille ad Carolum Magnum perscripsit, de restituendo punctorum & virgularum usu, qui Amanuensium imperitia obsoleverat, & de cohortandi scholæ Imperatoriæ Alumnis, ut ei se usui accommodarent, ut à quo orationi & lucis accederet plurimum, & ornamenti. *Punctorum verò distinctiones, licet ornatum faciant pulcherrimum, in sententiis tamen usus illorum propter rusticitatem pene recessit à Scriptoribus. Sed sicut totius sapientia decus, & salutaris eruditionis ornatus per vestra nobilitatis industriam renovari incipit; ita & horum usus in manibus scribentium redintegrandus esse optimè videtur. Ego itaque licèt parum proficiens, cum Turonica cottidie pugno rusticitate. Vestra verò authoritas Palatinos erudiat pueros, ut elegantissimè proferant quidquid vestri sensus lucidissima dictaverit eloquentia; ut ubique Regalis nominis carta decurrens, regalis sapientia nobilitatem ostendat. Alcuinus pag.*1511. 1512.

XV. Summatim jam ex Superioribus constat, Carolum Magnum literarum sui ævi, scholarumque instauratorem fuisse; quadruplices tunc fuisse scholas; Presbyterales, Episcopales, Monasticas & Palatinas; studia in iis efferbuisse humaniorum literarum, Philosopiæ, Arithmeticæ, Dialecticæ, Astronomiæ, Theologiæ scholasticæ, Canonum, Legum, Patrum, ac postremò, vel primùm omnium Scripturarum, ad quas disciplinæ cæteræ omnes collimarent. Adde castigatiores in iis elaboratas fuisse Bibliorum editiones, consultis Hebraicis, Syriacis, Græcisque Exemplaribus; vernaculæ quoque linguæ consuetudinis multa esse donata; Principem omnium scholam & doctrina florentissimam fuisse Palatinam; Imperatorem ipsum in his ipsis disciplinis non parum operæ & industriæ suę posuisse: post Palatinam Scholam, quæ plerumque Aquisgrani, vel Parisiis erat, secundas tenuisse aliquandiu Turonensem: Episcopales & Abbatiales infulas desponsam iis fuisse mercedem, qui in his Scholis diligentia, eruditione, virtute præcellerent; quantumvis sordidos natales nacti essent. Clericis ideo tantum dicatæ erant & frequentatę hæ Scholæ, ut docet nos Beatus Hispaniæ Presbyter cum primis inclytus, in priore suo adversùs Elipandum libro. Disertis enim ille verbis pronunciat ad Scholas ablegatos non fuisse adolescentulos, nisi qui Clero addicerentur: reliquos Christianæ Doctrinæ elementis dumtaxat initiatos fuisse. *Ex ipsis baptizatis alii traduntur Schola, & offeruntur à parentibus Christo, ut possint futuri esse Sacerdotes, & serviant Christo. Alii tantum doctrina traduntur, ut legant & cognoscant Christum, & accipiant cum benedictione intra Ecclesiam uxores, ut serviant conjugio.*

CAPUT XCVII. *P.3. l.2. c.29.*

Scholæ sub Ludovico Pio Imperatore.

I. An statim ab obitu Caroli Magni retro labi cœperint Schola.

II. Non pœnitenda fuit adhuc earum gloria sub Ludovico Pio.

III. Ejus sollicitudo ad Doctorum numerum augendum, maximè in Palatina Schola.

IV. Quam versatus ipse tritusque esset in Disciplinis his.

V. Ejus anxietas, ut Schola ubique excitarentur.

VI. Concilium Parisiense eum interpellavit, ut tres novas publicas erigeret Scholas.

VII. VIII. De Schola Turonensi & Lugdunensi.

IX. De Schola Fuldensi.

X. De Schola Parisiensi.

I. ITa statuebat Lupus Ferrariensis Abbas, ad Caroli Magni nominis gloriam immortalitati commendandam, non minùs contulisse Scholarum restaurationem & amplificationem disciplinarum omnium, quàm armorum & tot victoriarum splendorem. At verò cum eo extincta penè, certè plurimùm refrixisse studia literarum. *Siquidem vestra memoria per famosissimum Imperatorem Carolum, cui litera eo usque deferre debent, ut æternitati parent memoriam, cœpta revocari studia aliquantulum quidem extulere caput, satisque constitit veritate subnixum praclarum dictum, Honos alit artes, & accenduntur omnes ad studia gloria. Nunc oneri sunt, qui aliquid discere affectant; & velut in edito sitos loco, studiosos quosque imperiti vulgo aspectantes, si quid in eis culpa deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati disciplinarum assignant. Ep.*1.

II. Hæc ille Caroli Calvi temporibus, quibus difficilè creditur usque adeo despicabiles jam fuisse visas literas, & maledicorum multis obtrectationibus ita objectos literatos omnes, ut eorum maculæ, immo & flagitia quibus nonnunquam & ipsi deturpantur, non tam privatæ ipsorum pravitati, quàm ipsis per se scientiis imputarentur. Sed antè explorandum est nobis, qui rerum status fuerit sub Ludovico Pio, qui Carolo Parenti successisset, venturis inde ad Carolum Calvum, Pii filium & successorem. In ea Epistola qua Carolo Calvo Jonas Aurelianensis Episcopus, suum de Imaginum cultu dicavit opus, testatum facit Ludovicum Pium non æquasse tantùm, sed longo superasse intervallo zelum & ardorem Caroli Magni in propagandis disciplinis liberalibus, Scripturarumque & Sanctorum Patrum Codicibus acervandis, ut hoc esset velut armamentarium, unde tela depromerentur ad configendas hæreses omnes. *Quantum Ecclesiam Christi suo regimini divinitus commissam, morem patris sui, videlicet pii & homonymi viri Caroli nobilissimi Augusti imitans, immo supergrediens, disciplinis liberalium artium educaverit, & utrinsque Testamenti sancti paginis, atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda hareticorum dogmata venenata, & instruxerit, & instrui fecerit, cunctis Catholica Apostolica fidei filiis perspicuum esse non ambigitur: quoniam revera id quod dicitur, in promptu esse cernitur.*

III. Ejus rei probationem mox profert Jonas, nempè cum primùm certior factus est Ludovicus Pius vacare Ecclesiam Taurinatensem, & circumje-

jectos Italiæ populos magna in ignorantia versari Mysteriorum fidei Christianæ, eò inisisse Presbyterum Hispanum, nomine Claudium, in Palatio suo probatum & exercitatum, ut Episcopus ejus Civitatis inaugurraretur. *Qui aliquid temporis in suo Palatio, in Presbyteratus militaverat honore.* Sed eum Ludoviei spem fefellisset Claudius, & subditam sibi plebem novis fascinasset erroribus, librum ejus Ludovicus ab Imperatoriæ suæ Scholæ Doctoribus præsente se examinari, & censuræ cauterio inuri curavit. *Qui libellus ab eo prudentissimisque Palatii sui viris examinatus, justo judicio est repudiatus.* Tum Jonæ mandavit, ut eum librum scripto confutaret, quod & præstitit, eo opere, quod postea Carolo Calvo dicatum est.

IV. Ludovici Pii singularem eruditionem luculento encomio prosequitur Theganus: *Lingua Graeca & Latina valde eruditus, sed Graecam magis intelligere poterat, quam loqui: Latinam verò sicut naturalem aequaliter loqui poterat. Sensum verò in omnibus Scripturis Spiritulem & moralem, nec non & anagogen optimè noverat.* Utriusque Testamenti Scripturas omnes voluit germanico verti idiomate & quidem stricta oratione, *Ut illiteratis etiam sacra divinorum librorum lectio panderetur. Du Chesne tom 2. pag.279. 326.*

V. Jam ergo minus mirum erit, si dicamus anxie eum primis Pium instare solitum Episcopis omnibus, ut Scholas Clericis suis extruerent. *Scholas sanè ad filios, & Ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi nec dum perfectum est, à vobis ordinari non negligatur. Capitul. L.2. c. 5. Conc. Gal. tom.2. pag. 452. 505.* Voluit & ut Parochi ad Concilium Provinciale aliquos ex studiorum amantioribus alumnis secum adducerent, ut hoc documento suam in excolendis Scholis literisque diligentiam facerent testatiorem. *Et quando ad Provinciale Concilium ventum fuerit, unusquisque Rectorum Scholasticos suos eadem Concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat. Can. 30.* Ipsissima hæc sunt verba Concilii Parisiensis VI. anni 829. cui compertissimum erat, non aliud antiquius, aut majori curæ Episcopis esse debere, quàm Scholarum & studentium Clericorum incrementa. *In Scholis habendis & educendis militibus sancta Dei Ecclesia operam daremus. L.3. c.1.*

VI. Sed præter has Scholas, in Palatio, in Episcopalibus ædibus, in Parochiis & in Monasteriis, in quibus postremis Aquisgranensis Abbatum Conventus anno 817. docet admitti non solitos, nisi qui vitæ Monasticæ essent consecrati: *Ut Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui obluti sunt. Cap.45.* Præter has, inquam, Scholas aliæ erant, quæ publicæ dicebantur, & quæ propius utique accedebant, ad postremæ hujus ætatis Universitates. De his egit Concilium idem Parisiense VI. eo Canone, quo Ludovicum Pium interpellavit, ut tres saltem istiusmodi Scholas erigeret in Imperio suo, ne marcesceret & intercideret fructus tot tantorumque & gloria laborum, quibus & ipse & Carolus Magnus æternam sibi apud posteros memoriam & laudem comparassent. *Obnoxiè ac suppliciter vestræ celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis Imperii vestri locis, Scholæ publicæ ex vestra authoritate fiant: ut labor Patris vestri & vester per incuriam, quod absit, labefactando non depereat. Quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor Sanctæ Dei Ecclesiæ, & vobis magnum mercedis emolumentum, & memoria sempiterna accrescet. Conc. Gall. tom. 3. pag. 652.*

VII. Schola Turonensis non improbabiliter in ea publicarum Scholarum classe collocatur. Præter ea quæ Capite superiori dicta sunt, adde quod de Gilleberto refertur Episcopo Catalaunensi electo, qui ad interrogationes respondens Hincmari Metropolitani sui, respondit in hæc verba: *In Schola Turonica liberalibus Disciplinis erudiendus traditus sum. Du Chesne tom. 3. pag. 417.* Josephus quoque Presbyter & Præceptor Ludovici Regis antequam sacri Palatii Cancellarius crearetur, Turonis operam dederat literis sub Archiepiscopo Almarico. *Sacri Palatii Cancellariorum ministerio functus, olim studiis Turonis sub conditione Almarici Turonensis Archiepiscopi eruditus, cum Paulo Rotomagensi Archiepiscopo.*

VIII. Simile quoque veri est inter publicas Scholas locum fuisse Lugdunensi. Pulcherrimam ejus effigiem delineat Ledradus Archiepiscopus ejus urbis in Epistola ad Carolum Magnum data, qui primùm in Cantu & divinis Officiis, eam affirmat Scholæ Palatinæ simillimam esse, *Secundum ritum sacri Palatii:* addit sibi præterea esse copiam ingentem virorum in Scripturis divinis peritissimorum. *Præter hæc verò habeo Scholas Lectorum, non solùm qui officiorum lectionibus exerceantur, sed etiam in divinorum librorum meditatione spiritalis intelligentiæ fructus consequantur. Ex quibus nonnullè de libro Evangeliorum sensum spiritalem ex parte adipisci possunt. Plerique verò librum Prophetarum secundùm spiritualem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis, vel libros Psalmorum, atque etiam Job.* Florus, Amolo, Agobardus, Remigius splendidissimæ hujus Lugdunensis Scholæ lumina & Theologi fuere. Inclyta ejus erat adhuc fama ducentis post annis, quando eò profectus est Beatus Majolus, Philosophiæ curriculum ingressurus, authore B. Odilone in ejus vita. *Apud Lugdunensem urbem Philosophiæ nutricem & matrem, & quæ totius Galliæ ex antiquo more & Ecclesiastico jure, non immerito retinit arcem: Antonium eruditum virum, & prudentem habere voluit in liberalibus studiis præceptorem.*

IX. Potest & celeberrimarum Scholarum albo inscribi Fuldensis in Germania, quo Rabani doctrinæ fama, & post illum Strabi discipuli ejus & successoris in Scholasticæ Palestræ exercitiis, incredibilem quandam contraxerat multitudinem ex Germania, Galliaque ipsa discipulorum. Ita de ea Trithemius. Unius equidem Lupi Ferrariensis Abbatis verba proferam, qui eò ablegatus fuerat ab Episcopo suo, ut literario ibi Tyrocinio in Sacris Literis fungeretur. *Nam à præfata Episcopo ad venerabilem Rabanum directus sum, uti ab eo ingressum caperem divinarum Scripturarum. Epist.1.* Testatur Ardo Benedictum Abbatem Anianæ tot Monasteriorum Præpositum Generalem, Scholis excolendis speciali quadam solertia invigilasse. *Instituit Cantores, docuit Lectores, habuit Grammaticos, & scientia Scripturarum peritos, de quibus etiam quidam post fuere Episcopi; adgregavit, Librorum multitudinem congregavit.* Adelardus Abbas Corbejensis in Germania & in Gallia suo ævo celebratus est, ut fidissimus Augustini Discipulus, & Augustinus alter, ex Paschasio Radberto, qui vitam ejus literis mandavit; Hinc conjice quantæ illi curæ fuerit utraque hæc Schola. *Alter Augustinus, Augustini velut pedissequus, operum clarissimus imitator.*

X. Non est forsan, quòd diutius sollicitos nos habeat triplicis illius publicæ Scholæ pervestigatio, ut quæ fortè ne institutæ quidem tum fuerint, sed postea. Constat enim eas institui depoposcisse Concilium Parisiense VI. à Ludovico Pio. An institutæ autem tum fuerint, certi nil constat. Illud profectò ex supradictis existit, tres illas de quibus diximus, famosissimas fuisse Scholas, & proximè accessisse ad splendorem Palatinæ, quam probabiliter Parisiensem fuisse conjectant. Ultrajectensis Episco-

scopi Radbodi vitam qui scripsit, illum primò venisse ait in Palatium Caroli Calvi, inde in Palatium Ludovici Balbi, non vana illectum terrenarum opum, aut dignitatum cupiditate; sed literarum & disciplinarum ibi fructus uberrimus demerebatur. *Primò ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludovici ejus filii Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores; sed quod intra Regis Palatium liberalium disciplinarum studia praclara colerentur. Praerat illi Gymnasio Manno Philosophus. Surius die 29. Nov.* Nec aspernanda forsan eorum prorsus conjectura est, qui jam tum suspicantur Palatium Regum ad Luparam fuisse, vel ei loco Parisiis proximum, unde à Palatina Schola nomen factum olim sit, quod residuum etiam nunc est, & fori quod *Scholam* vocitant, & *Portus Schola* ibidem ad Sequanam. Observant quod eodem pertinet, quæ vetustissima Lutetiæ literarum fuere Gymnasia, eodem ipso in loco superesse, Sancti Thomæ ad Luparam, Sancti Nicolai ad Luparam, Bonorum Puerorum Sancti Honorati. De Scholis Seminariorum hic non repetam, quæ alibi dicta sunt. Regulas eis præscripsit Concilium Aquisgranense, quæ ibidem expensæ sunt. *Ann. 816. c. 135.*

CAPUT XCVIII. *P.3. l.2. c.21.*

De Scholis sub Carolo Calvo.

I. Restaurata sunt à Carolo Calvo Schola, quas bella civilia, & Normannorum incursiones labefactaverant.

II. III. De Scholis Parochorum & Episcoporum.

IV. Distantia harum Scholarum. Schola publica omnibus patebant, & omnibus perstrepebant disciplinis.

V. Seculares litera divinis famulari se profitebantur.

VI. VII. Ha publica Schola Regum magnificentia, largitate, authoritate consistebant.

VIII. Doctorum virorum sub Carolo Calvo copia ingens.

IX. De Schola Palatina.

X. De vocabulo Schola.

XI. De Padagogiis, seu Ephebis Nobilibus.

XII. De Scholis Monasteriorum.

XIII. Reges ipsi perplexis quastionibus doctos lacessebant.

I. VEnio ad Scholas sub Imperio Caroli Calvi, nam & ipse tandem ad Imperatorium fastigium provectus est. Inter filios Lodovici Pii diutina constagrarunt bella civilia, quibus cum accessissent infestationes Normannorum, Reipublicæ & Ecclesiæ status miserandum in modum labefactatus est. Scholæ & literæ eodem infortunio attritæ jacuerunt. Iis restaurandis strenuè incubuit Carolus Calvus, suffragantibus sibi Patribus Concilii III. Valentini anni 855. quorum hîc promo decretum, ut ex eo constet humanas divinasque disciplinas in pretio & honore tunc fuisse, & necantum quidem Divinorum Officiorum excoli defuisse. *Ut de scholis tam divina, quàm humana literatura, nec non & Ecclesiastica cantilena, juxta exemplum pradecessorum nostrorum, aliquid inter nos tractetur, & si potest fieri, statuatur atque ordinetur. Quia ex hujus studii longa intermissione, pleraque Ecclesiarum Dei loca, ignorantia fidei, & totius scientia inopia invasit. Placet. Firmatum. Can.18.*

II. Non abs re id quidem ad publicas & majores scholas trahetur, ut in quibus efflorescere posset *humana & divina* literatura. At Minoribus interim scholis egere Parochos monebat Herardus Turonensis Archiepiscopus anno 858. in quibus hortabatur ut omnis emendati haberentur libri, & Computum Presbyteri ediscerent. *Ut Scholas Presbyteri pro posse habeant, & libros emendatos. Ut Presbyteri compotum discant. Can.17. 125.*

III. De solis Episcopalibus scholis agit Meldense Concilium anni 845. ubi præcipit ut singuli Episcopi peritum habeant Theologum, in Scripturis, Patrumque Commentariis adprimè versatum, qui Parochos addoceat. *Ut quisquis Episcopus talem juxta se pro viribus habere decertet, qui juxta sincerissimum & purissimum sensum Catholicorum Patrum de fide & observatione mandatorum Dei, seu & pradicationis doctrina Presbyteros plebium assiduè instruat & informet, ne domus Dei vivi, qua est Ecclesia, sine lucerna verbi divini remaneat. Sed & idem talis existat, quem nec minor pecunia non vincet, aut reprobi mores, & conversatio reprehensibilis periculosè devastet. Can.35.* Hoc Canone refricatur nobis memoria ejus Capitis, quod suprà excerpsimus ex Capitularibus Caroli Magni, quo Episcopi jubebantur Parochos suos omnes per alternantes turmas in Episcopales ædes adgregare, ut ibi accuratius de officiis suis legibusque Ecclesiæ edocerentur. *Capitul. Car. Mag. L.6. c.163.* His ad Parochos seu sermonibus, seu lectionibus dicatus erat ille Theologus. Nec illud hîc tacendum, ut Parochis præceptum fuerat, ne quid pecuniæ acciperent à pueris, qui scholas frequentabant: ita & hic aliquantò æquiùs prescribi, ut gratis omnibus pateant Episcopales scholæ.

IV. Duo potissimum erant, in quibus publicæ, Episcopales, & Parochorum scholæ discrepabant. 1. In scholis publicis non Theologicæ tantùm disciplinæ, sed & humaniores literæ prælegebantur, quæ præsidio esse possent ad Theologiam & Scripturam penitiùs faciliùsque perdiscendam. In cæteris autem scholis sacræ tantùm Literæ, & potissima capita Clericalis professionis tradebantur. 2. Ad scholas publicas omnibus dabatur aditus, nullo Diœceseon Regnorumque discrimine: cum Parochorum scholæ Parochianis, Episcopales Diœcesanis tantùm, Monasticæ denique Monachis solis paterent, vel si quos ad eas Episcopi amandassent. Firmari hæc duo possunt discrimina ex iis quæ superiori capite disputata sunt, tum universim de scholis publicis, tum specialiter de Turonensi, Lugdunensi, Fuldensi. Potest & argumenti aliquid exprimi ex Valentini Concilii Canone, modò allegato. Omnem denique dubitationem diluit Concilium Tullense, ubi Episcopis, Imperatoribus, Regibusque faces subjicit, ad restituendas ornandasque publicas has scolas, ubi humaniores disciplinæ Sacris Literis consocientur; nec enim propudiosam illam imperitiam divinarum Literarum, in qua tum jacebant Ecclesiæ, aliunde profectam esse quàm ex ruina & occasu earum scholarum. *Ut schola sanctarum Scripturarum, & humana quoque litteratura, unde annis pracedentibus per religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesia & eruditionis utilitas processit: deprecandi sunt Principes nostri, & omnes fratres & Coepiscopi nostri, instantissimè commonendi, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, hoc est, fideliter & veraciter intelligentes donare dignatur, constituantur undique publica schola: scilicet ut utriusque eruditionis, & divina scilicet, & humana in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia quod nimis dolendum est, & perniciosum maximè, divina Scriptura verax fidelis intelligentia jam ita dilabitur, ut vix hujus extrema vestigia reperiantur. Et idcirco ingenti cura & studio remedium procurandum est. Can.10.*

V. His

V. His observationibus duabus duæ rursus aliæ necessariò sunt attexendæ, quæ ex hoc eodem Canone ultro promicant. 1. Non posse quidem vel Scripturarum, vel Theologiæ absolutissimam parari intelligentiam absque adminiculo liberalium literarum: sed nec Imperatores, nec Reges Christianissimos, nec Episcopos, aut Concilia scholas humanarum disciplinarum instituisse, nisi ut Theologiæ & Scripturis famularentur. Perspicuum id quidem est in hoc Canone Concilii Tullensis ad Saponarias, & in Canone Valentini III. 2. Nullum locum specialiter designari, ubi publicæ excitentur hæ scholæ, sed deposci tantùm ut erigantur, ubicumque ea fuerit eruditorum copia, quæ tanto oneri par sit. Rarissimi tunc erant, qui ita in sacris humanisque literis præcellerent. Ne spes quidem esse poterat singulis Episcopis, ut ejusmodi aliquem nanciscerentur: Episcopi Regesque conspirarent necesse erat, ut fingerentur aliqui, vel accerserentur aliunde: ubi verò ad manum erant, tum schola eis publica aperienda erat, ad quam omnes undequaque convolarent. In causa illud fortè fuit quamobrem in Canonibus nusquam designata sint loca earum scholarum publicarum; quòd desultoriæ quodammodo essent, & ex occasione ibi effulgescerent, ubi hæc scientiarum humanarum divinarumque lumina occurissent.

VI. Quanquam autem Episcopalium & Monasticarum scholarum institutores ipsi essent Episcopi & Abbates; Regum & Imperatorum hortamentis & præceptis incitati: at publicas scholas nec instituere nisi authoritas summorum Principum poterat, nec dotare & tueri, nisi eorumdem munificentia. Ideo & superiori Capite Concilium Parisiense VI. Ludovicum Pium interpellabat, ut authoritate sua eas scholas erigeret: *Scholæ publicæ ex vestra authoritate fiant*: ut paternis exemplis insisteret: *morem paternam sequentes*. Valentinum quoque Concilium & Tullense à Carolo Calvo scholas publicas flagitabat.

VII. Sed ut persuasissimum omnibus sit, authoritate & beneficentia Regum & Imperatorum excitatas fuisse has scholas, qui in eas vicinis ex Regnis præstantissimos quosque & eruditissimos viros alliciebant; unde & extraneos peræquè ut indigenas eò admitti jubebant: consulenda est Præfatio Monachi ejus, qui vitam Sancti Germani Altisidiorensis Episcopi literis mandavit, dicavitque Carolo Calvo. Ibi enim eniteseit, ut Caroli hujus Imperatoris beneficentia doctissimi quique omnes invitarentur ad has scholas, & copiosè sustentarentur. *Id tibi singulare studium effecisti, ut sicubi terrarum Magistri florent artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem undequaque tua celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapsilitas provocaret*. Invidia utebatur Græcia, quæ gentes alias tandiu æmulatione sui vexaverat. *Luget hoc Græcia, novis invidiæ aculeis lacessita*. Philosophi ex Hibernia celeberrimi in Gallias properabant, ut sapientiam suam largiùs & splendidiùs profunderent. *Quid Hiberniam memorem contempto pelagi discrimine, pene totam cum grege Philosophorum ad littras nostras migrantem? quorum ut quisquis peritior est, ultro sibi indicit exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad votum*. *Baron. anno* 876. 38. 39. *Du Chesne To.*2. *pag.*470. 471. Quidquid usquam doctorum erat toto orbe, illis patrium jam solum Gallia erat, tanquam literarum literatorumque omnium domicilium. Denique scholæ Gallicanæ sua luce reliquas orbis scholas obscurasse videbatur. *Dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, cunctarum ferè gentium scholas & studia sustulisti*. Non poterant enim non collabi cætera literarum Gymnasia, cum quidquid erat eruditiorum hominum, confluxisset in Galliam: *Sublatis enim Præceptoribus, consine & consequens est, facilè omnium ingenia otio congelasse*. Denique vehementissimus hic laudum Caroli Calvi præco, ejus literarum amorem & munificentiam ultra etiam Caroli Magni famam exaggerat. *Caroli studium erga immortales disciplinas non modò ex æquo repræsentas, verùm etiam incomparabili fervore trascendis, dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tum fomento multiplici, tum beneficiorum, tum authoritatis usquequaque provehis*.

VIII. Minùs ampullata forsan hæc videbuntur Caroli Calvi encomia, si in mentem veniat & multitudinis & eruditionis incredibilis eorum, qui tum Galliam frequentabant Doctorum. Nec enim ea quidem in re Carolo Magno major quin fuerit, ambigi potest. Sed & hæc Calvi gloria non immeritò in Carolum Magnum refundetur, qui tumulo insepultas excitaverat literas, easque quasi serere cœperat disciplinas, quæ sub Pio postea & Calvo Imperatoribus adultæ, in longè pulcherrimos fructus exuberaverunt.

IX. Scholam Palatinam idem ipse tradit cæteris omnibus magnopere antecelluisse, eum Principem, seu fontem ipsum suo sinu complecteretur; è quo rivulorum instar scholæ manerent cæteræ. Palatium ipsum Regium *Schola* dicebatur. *Ita ut meritò vocitetur Schola Palatium, cujus apex non minùs scholaribus, quàm militaribus consuescit disciplinis*. Carisiacensis Concilii Episcopi anno 858. literis datis ad Ludovicum Germaniæ Regem, quo eum absterrerent à consilio usurpandi Regni Caroli Calvi fratris sui: monuerunt eum, si Palatium Regum *Schola* vocetur, id eò pertinere, ut Regum Palatium & Palatini omnes exemplo sint universo Regno, non ad literarum solùm, sed & ad morum virtutumque ornamenta. *Et ideo Domus Regis schola dicitur, id est disciplina; quia non tantùm Scholastici, id est disciplinati & bene correcti sunt sicut alii: sed potiùs ipsa schola, quæ interpretatur disciplina, id est correctio dicitur, quæ alios habitu, incessu, verbo & actu, atque totius bonitatis continentia corrigat*. *Can.*12.

X. Vox ea *Schola* jam ab aliquot sæculis latiùs patebat, quàm vel antè, vel postea. Non Ludimagistris tantùm & literatis erant scholæ, vel Cantoribus, sed & Militibus. Ut erat militia literata, erat & Ecclesiastica, erat & schola militaris. Curia ipsa Pipini Patris Caroli Magni schola jam tum dicebatur. Armis ea magis, ut suspicor, quàm literis tum strepebat. Scriptor vitæ B. Benedicti Abbatis Anianæ, tradit eum adhuc impuberem à Comite Magalonensi Curiæ Regis Pipini implicatum fuisse, quò cum aliis Scholaribus educaretur. *Hic pueriles gerentem annos filium suum in Aula gloriosi Pipini Regis Regina tradidit inter Scholares nutriendum*. *Du Chesne tom.*3. *pag.*389. Ex quo autem Carolus Magnus Palatium suum sedem esse voluit literarum, scholæ nomen quo jam gaudebat, aptiùs utique elegantiùsque immortalibus his sapientiæ studiis cœpit accomodari.

XI. An qui hîc *Scholares* dicuntur, & qui in Concilio Carisiacensi dicuntur *Scholastici*, iidem sint, qui posterioribus his sæculis nomen trahunt à *Pædagogio*, vocabulo perantiquo, quo designantur Nobiles iidem illi Ephebi, (Les Pages.) Regiæ Aulæ & personæ asseclæ, id ego malim ab aliis peritioribus doceri, quàm docere. Est non modica probabilitas, quæ tamen egeat certioribus documentis. Author est Hincmarus ipse, institutum imbutumque literis, legibusque tum Ecclesiasticis, tum sæcularibus fuisse Carolum Calvum, in Regia hac ipsa schola. *Sacris literis, ac legibus, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus ab infantia eruditum*. *Hincmar. tom.*2. *pag.*701. Ipsa denique nominis Etymologia favere videtur, du-

sta nimirum à voce Græca *paidion*, I. vocali in J. consonantem, vel in G. abeunte, ut consuetudinis est frequentissimæ in Gallicano idiomate.

XII. Quoad Monasticas scholas, quas cursim tantum perstrinximus, refert Hincmarus à Carolo Calvo translatum fuisse è Cœnobio Sancti Dionysii Presbyterum Monachum ad Abbatiam Laudunensem, non ut Abbas aut Præpositus crearetur, sed ut studiis & lectionibus præesset. *Ad doctrinæ utque religionis institutionem; non autem ad regularem prælationem accersit. Tom.2. p.412.* Hinc clarescit, nec Monasticarum scholarum curam abjecisse Principem, & ad eas Professores interdum misisse. Nec ea cura Regibus indecora erat, si certa fide constet quod legitur, ut jam diximus, in Chronico Centulensi. *In hoc Cœnobio Duces, Comites, filii Ducum, filii Comitum, filii etiam Regum educabuntur. Spicil. tom.4. p.502.* Præterit me autem hujus rei concordia cum statuto quod suprà delibavi, Conventus Aquisgranensis Abbatum, ne paterent scholæ Monasteriorum, nisi pueris, quos impuberes parentes professioni Monasticæ devovissent. Nisi dicas in usum vocatum non esse illud statutum, aut non ubique vocatum, aut denique in desuetudinem abiisse.

XIII. Corollarii instar addam, de Ludovico Pio & de Carolo Calvo non injuria dici posse, quod Alcuinus de Carolo Magno magnificentissimè senserat, dixeratque illos à Deo in sublimem quandam sapientiæ sedem evectos fuisse, ut juvenes omnes ad amorem incenderent disciplinarum Ecclesiasticarum, variis eos lacessendo quæstionibus circa sensum Scripturæ locorum difficiliorum. *Patenter agnosci poterit non tantùm Imperatoriam vestra prudentia potestatem à Deo ad solum mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium & sapientiæ decorem conlatam: & juvenum mentes quadam inertiæ rubigine obductas ad acumen ingenii per vestram sanctissimam solertiam elimandas. Siquidem præter Imperiales & publicas curas, Evangelicas quæstiones Academicis vestris à nobis enucleandas inquiritis. Epist.10.* Has ille vocat alibi *Palatinas quæstiones. Epist.27.*

CAPUT XCIX. *P.3. l.2. c.22.*

De Scholis Galliæ & Germaniæ sub sequentibus Regibus,

I. Quam ampla & latè fusa tunc esset literatura, in sæcularibus omnibus, divinisque disciplinis.

II. Plurium Germaniæ Episcoporum exempla.

III. Alia exempla Episcoporum Clericorumque, etiam Regia prosapia.

IV. Imperium & literas simul Ottones in Germania excitaverunt.

V. Cœperunt & in Gallia literæ, artesque liberales reflorescere.

VI. Qui publicis Scholis operam dabant, residentiæ lege solvebantur. Probationes.

VII. Novæ probationes ejusdem dispensationis.

VIII. Rursus in eam dispensationem aliqua observantur.

I. INter humanarum divinarumque restauratores literarum, primas sibi gloriæ partes vindicant tres illi Galliarum Imperatores, de quibus tribus superioribus Capitibus à nobis disceptatum est. Narrat ipsemet Ferrariensis Abbas Lupus, ut cum Grammaticæ, Rhetoricæ, artibusque omnibus liberalibus se aliquandiu dedidisset, à Metropolitano suo Fuldum ire jussus sit, quò sub doctissimo viro Rabano in Scripturarum studia incumberet. *A' præfato Episcopo ad Venerabilem Rabanum directus sum, uti ab eo ingressum caperem divinarum Scripturarum. Epist.1.* Ex Epistolis Lupi emicat vasta ejus eruditio, & mira cum omnibus cujuscumque modi Scriptoribus familiaritas. *Epist.3. 5. 20. 26.* Imperatorum Romanorum vitas & Historiam compendio scripsit, dicavitque Carolo Calvo, cui Trajanum & Theodosium proponebat, ad quos effingeret sese & efformaret. *Epist.93. 90.* Misit ad eum Augustini tractatum, sive concionem adversùs juramenta, ut ea se lectione ineunte Quadragesima roboraret. Quin & ad Pontificem scribens, mitti ab eo flagitavit opuscula quædam Hieronymi, Ciceronis & Quintiliani, quæ in Gallia non invenirentur. *Epist.103.*

II. Ea porro conjugatio humanarum divinarumque literarum, quarum illæ tamen his ancillarentur, exinde in Ecclesiis Franciæ, Germaniæque perdurare visa est. Ejus enim modi fuere Sancti Hereberti studia in Ecclesia Vormacensi, ejus qui Coloniensis postea fuit Archiepiscopus. *In Ecclesia Vormacensi studiis liberalibus traditus est. Tanta quippe facilitate divinæ pariter & humanæ Philosophiæ fluenta potavit, ut, &c. Surius die 16. Martii c.4.* Sancti Meinverci Episcopi Paderbonensis vitam qui scriptis mandavit, admirandam is prorsus delineavit nobis tabellam studiorum & artium liberalium, quibus illa frequentabatur Ecclesia, Grammatica, Rhetorica, Philosophia, Geometria, Astronomia, Mathematicæ omnes disciplinæ quasi in vestibulo sedebant, quo ad sacras literas aditus patefiebat. *In Paderbonensi Ecclesia publica floruerunt studia, quando ibi Musici fuerunt, & Dialectici enituerunt, Rhetorici, clarique Grammatici. Ubi Mathematici claruerunt, & Astronomi habebantur, Physici, atque Geometrici. Viguit Horatius, magnusque Virgilius, Sallustius & Statius. Surius die 5. Junii c.52.* Ulterius proferri vix, aut nec vix possunt fines literaturæ. Clericis solis fores ejus Scholæ patebant. *Dum studium nobilium Clericorum usu perpenditur utilium librorum.* Indeflexa quadam austeritate imminebat Episcopus, & ne semel quidem toto studiorum decursu sinebat, ut vel parentes inviserent, vel ab eis inviserentur, ne his supervacaneis congressibus aliquid eis vel inertiæ affricaretur, vel superbiæ. *Decente Episcopo pueros & adolescentes cum districtione erudiri: & non nocivis blandimentis deliniri, quoniam audacia & ferocia nutrimenta eis ministrarent blandimenta.* Ex his denique literarum & virtutum gymnasiis, prodibant tot Præsules summa sapientiæ & sanctitatis luce clari, quibus Germaniæ tunc illustrata est Ecclesia. *Adolescebant quoque secum tyrones militiæ cælestis. Anno Archiepiscopus Coloniensis, Fridericus Monasteriensis, & perplures alii strenui postmodum in vinea Domini operarii.*

III. Udalricus Augustanus Episcopus non dispari diligentia usus est, ut Ecclesiæ juvenes omnes strenuissimè literario stadio fungerentur, servi Ecclesiæ, liberi, nobiles, omnes indiscriminatim, quorum postea peritissimos Ecclesiæ suæ dignitatibus & beneficiis honestabat. *Clericos suos ex familia, vel liberos, mediocres vel nobiliores, summa diligentia nutrire & docere præcepit, & quoscunque inter eos honore dignos cognovit, ministeriis & congruis Beneficiis ditiores fecit. Surius die 4. Julii c.3.* Suo ipse Bruno exemplo commonstrabit nobis, is qui Coloniensi postea præfuit Ecclesiæ, etiam summorum Principum filios hujus literariæ palestræ gradus omnes solitos fuisse decurrere. Jam inde ab anno ætatis quarto puerulus adhuc Baldrico commendatus est Trajectensi Episcopo, ut literis initiaretur: *Generosa Regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus literarum studiis*

im-

imbuenda venerabili Baldrico Episcopo, Trajectum missa est. Ubi Grammaticæ studia delibare cœpit, in deliciis illi fuit Prudentius Poeta. Exinde verò Scriptores omnes Græcos & Latinos elegantiores perlustravit; *Postea nullum penitus erat studiorum liberalium genus in omni Græca, vel Latina eloquentia, quod ingenii sui vivacitatem aufugeret. Surius die 31. Octob.* Frater ejus major natu Ottho Imperii compos factus, è Scholis eum ad Palatium sevocavit, sed in ipso ipsemet Palatio Scholam sibi condidit, in qua cum Historicis omnibus, Oratoribus, Poetis, Philosophis, Græcis & Latinis familiariter versatus est. *E' Scholis in Palatium evocavit Germanum Ottho, &c. Obliteratas diu septem liberales artes ipse retexit. Quidquid Historici, Oratores, Poetæ & Philosophi, novum & grande perstrepant, diligentissimè cum Doctoribus cujuscunque linguæ perscrutatus est.* Magistro usus est Hiberno Episcopo. *Israel Episcopus Scotigena, sub cujus Magisterio illustrissimus hic plurimum se profecisse testatus est.* Quo se cumque conferret, suam circumferebat Bibliothecam, sæcularibus semper, aut sacris sese oblectans literis, sed ita tamen ut in his scopus, in his delicias baberet suas. *Quocumque circumagebantur tabernacula, aut castra Regalia, Bibliothecam suam, sicut arcbam dominicam circumduxit; ferens secum & causam studii sui, & instrumentum: causam in divinis, instrumentum in Gentilibus libris; ut puta doctus pater familias, qui novit de thesauro suo proferre nova & vetera.* Ea fuit institutio literaria nobilissimi juvenis, germani Imperatoris fratris, ac demum Præsulis sanctissimi. Volfangus qui Ratisponensis postea fuit Episcopus, usitata vulgarium Scholarum peritia haud contentus, famosam adiit Scholam Augiensis Abbatiæ. *Non contentus in Scholis trivialibus, aut privatis erudiri, patre deducente, eo sibi properandum statuit, ubi tum intra Germaniæ fines maximè florerent studia literarum. Itaque ad Augiense Monasterium se contulit. Surius die 31. Octob.*

IV. Inopini ferè è Gallia in Germaniam trajecimus, quò una cum literis eodem quoque tempore videtur imperium trajecisse. Normannorum irruptionibus, & Carolinorum demum Principum bellis intestinis extincta propemodum sunt in Gallia illa literarum lumina, quæ Franci Imperatores tres excitarant. Contrà autem tres Ottones Germaniæ mox Imperatores, illum eundem disciplinarum splendorem suæ Genti infuderunt.

V. Reviviscere tamen visæ sunt in Gallia literæ, ubi Hugo Capitius novus Rex antiquam Regni gloriam innovavit. Is ipse Abbo qui Floriacensis postea fuit Abbas, in Schola primùm Floriacensi cum prima literarum tyrocinia posuisset, Monasticam professionem amplexatus esset, literas mox & cantum ibidem docuit: *Lectione simul & Cantilena per aliquot annorum curricula erudivit. Surius die 13. Nov. c.3.* Sed ea non contentus mediocritate, qua utcumque posset alios edocere, maluit sub aliorum disciplina ulterius ipse promoveri. Cumque jam non pœnitenda assecutus esset incrementa, in Grammatica, Arithmetica, Dialectica, Parisios, Remosque profectus est, cætera ab iis edocendis, qui Philosophiam profiterentur. Astronomiam edidicit, non pro votis tamen suis. Aureliam perrexit, ut Musicæ incumberet. Ex Artibus septem Liberalibus cum in hunc modum jam sibi comparasset quinque, nec exhaurienda sibi superesset, nisi Rhetborica & Geometria, ad has postremò se contulit. Sed accuratiore quadam diligentia & majori contentione incubuit Dialecticæ calliditates, Computique & Astronomiæ computationes. Ea fuere curricula studiorum sanctissimi viri, Abbatis & deoique Martyris perinclyti. Si qui resiliant ad hæc humanarum disciplinarum impedimenta, & tantam in ea implicationem viri sacris Ordinibus initiati, Monachi, singularem sanctimoniam præ se ferentis: eis repetenda animo sunt quæ suprà demonstravimus, approbavimusque exemplis Caroli Magni, & Caroli Calvi; cum excitandæ revocandæque sunt in lucem è tumulo quodam suo sacræ & liberales disciplinæ, necesse tunc esse initium duci ab humanioribus literis, in quibus posita sunt veluti fundamenta literarum sacrarum.

Hinc porro perspicuum est, fuisse tunc Parisiis Scholas admodum celebres: sed nequaquam jam tunc eam expleenduisse Universitatem, quæ cæteras Scholas nominis sui gloria, ut postea contigit, obscuraret. Odo qui postea Cluniacensem rexit Abbatiam, tum Canonicus cum esset Sancti Martini Turonensis, Parisios quoque venerat, Dialecticæ operàm daturus, ei nimirum, quæ jam tam Augustino tribuebatur, & prælegebatur ibi publicè, antequam Aristotelis Dialectica increbuisset. Remigius Antisiodorensis his tunc magna cum laude studiis præerat. *His diebus adiit Parisium, ibique Dialecticam Sancti Augustini, Deo dato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitavit. Præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium. Surius die 18. Nov. c.9.* Diximus suprà de Schola Lugdunensi, quò se Majolus, Cluniacensis postea futurus Abbas, contulit, ut Artium liberalium studiis imbueretur.

Quoniam autem subinde hic incurrimus in artes liberales, non abs re erit eam quoque hic adjicere conjecturam. Ea fuisse veluti fundamenta prima earum quæ postea eruperunt Universitatum, initio ducto eb ea Artium Facultate, quæ & omnium antiquissima, & pervagatissima fuerat. Quas deinde ea Facultas nacta est prærogativas, profectæ eæ sunt ab ejus antiquitate; antiquitas aut ejus inde orta, quòd ea sit basis veluti quædam totius structuræ scientiarum humanarum, divinarumque. In Chronico Centulæ commendatur ex eo Fulbertus, Carnotensis Episcopus, qui ubi suos Grammaticæ, Musicæ, Dialecticæque præceptis instruxerat alumnos, ad celebriores Scholas illos ire jubebat, ut apicem scientiarum consequerentur. *Spicil. tom.4. pag.543.* Possent & alia proferri argumenta ejusdem prærogativæ Artium, quibus reliqua superstruitur eruditio tota: ni res ipsa clamaret. Unum est quod doleamus, longè plurimos inertia sua ibi desinere, unde necessariò incipiendum fuit.

VI. Antequam ad Italiæ pergamus Scholas, Græciæque, illud publicarum Scholarum privilegium non possum silere, aut si jam attigi, non possum non aliquantò accuratiùs commemorare hoc loco, etsi infrà accuratiùs pertractandum loco magis idoneo, ubi de Beneficiariorum residentia disputatio instituetur. Ea enim est demum prærogativa publicas has frequentantium Scholas, quod lege Residentiæ in suis Beneficiis solvantur, ut in his abundantioribus purioris doctrinæ fontibus copiosè hauriant, quo suas post Ecclesias ubertim rigent. In omnibus suprà Conciliorum Decretis, Scriptorumque testimoniis, ubi de Scholis his publicis agebatur, tanquam de Universitatum præludiis quibusdam, observari id potuit, implicatam ibi fuisse hanc dispensationem, nec ferè potuisse non implicari. Cum enim Scholæ omnes Clericis dedicatæ essent, cum Scholæ publicæ nonnisi tres toto Regno Galliæ deposcerentur, necesse erat illud intelligi; illud fixum certumque esse, posse in eas ex omnibus Regni Imperiive Gallicani Ecclesiis adventare Clericos, advolare Beneficiarios, inhospitari, immorari diutius, curricula stata emetiri, & tandiu re-

residentiæ legem relaxari, Eccur enim publicæ vocarentur, ecquid Diœcesanis & particularibus præstitissent, ecquid Principum in eas munificentia sese copiosius effudisset, nisi undequaque pluribusque ex provinciis & regnis ad eas Clerici & Beneficiarii confluerent, quicumque doctrinæ incremento egerent ad munus suum probè obeundum. Denique cum exemplis suprà allatis pateat, Monachos ipsos eosque laudatissimos, per plures discursasse Scholas, ut quidquid usquam esset sacræ eruditionis, id colligerent: quantò faciliùs ea Clericis discursatio annuetur?

VII. Adde quòd & à Reginone proponatur ea quæstio, An junioribus Clericis ingenio pollentibus, & jam proventu non pœnitendo eruditionis locupletatis, annuendum sit, ut ad publicas Scholas proficiscantur, cum non satis liqueat, an laudabili scientiæ cupiditate ducantur, an fœda trahantur opum cupidine. *An ingenui Clerici qui capacioris & argutioris sunt ingenii, ad loca quæ scientia & doctrina excellentiora conspiciuntur, transcendant, &c. Reg. Ap 2. Can.* 29. 30. Respondet autem Prælatis ab aliquibus eam abnui dispensationem, invdiæ solo veneno imbutis; & incassum ab eis obtendi Canones de Residentia, cum hi Canones necessitati se profiteantur cedere, nec ulla sit necessitas inexorabilior quàm fames, nec fames aut sitis implicatior, quàm veritatis & sapientiæ. *Invidia Pontificum sæpè prohibentur, &c. Opponunt Canones, ubi illi excipiuntur, qui ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Magna sanè necessitate premitur, qui fame constringitur; & qui inopia arctatur insipientiæ, opus habet vitis doctrinæ scientia.* Facilè dijudicabit Episcopus, ex moribus Clerici, & propenso in literas animo, vagandi, an doctrinæ studio incitetur ad hanc residentiæ veniam flagitandam. *Inter fugitivum & studiosum cautè ab Episcopo discretio prospici debet.* Ne denique hac dispensatione eos frustretur Episcopus, qui tam bene morati hactenus fuere, ut ex incremento peritiæ virtutum quoque & religionis augmenta meritò augurari debeat. *Igitur si piè & justè recto currebant hactenus viam tramite vitæ, pro religione perfectiora expetere loca licentiam eis non denegandam esse censuimus,*

VIII. Hinc liquidum fit, 1. Quanquam Jure communi venia fieret antiquorum residentiæ Canonum, in gratiam studiorum in scholis publicis, impetrandam nihilominus Episcopi proprii licentiam fuisse; quod exemplis suprà firmatum est, 2. Nec eam annuere licentiam debebat Episcopus, nisi iis qui & ingenio valerent ad penitiores disciplinas imbibendas, & peritia sua Ecclesiæ adjumento atque ornamento futuri essent. 3. Uni Ecclesiæ utilitati donabantur hæ dispensationes. Nam nec ipsæ publicæ scholæ institutæ fuerant, oblectandæ hominum inani curiositati, aut satiandis cupiditatibus, sed ad Ecclesiæ præsidium aliquod novum à literis sacris divinisque comparandum. Quode rursus capite sequenti.

CAPUT C. *P.3. l.2. c.23.*

De Sholis Italiæ & Orientis sub Imperio Caroli Magni usque ad annum Christi millesimum.

I. Ex Italia & Oriente literæ & scientiæ ad nos demigrarunt.

II. Jure merito in crimen aguntur, qui scholas non frequentant, nisi ut sibi viam muniant ad Episcopatum.

III. Omnium in Italia Scholarum celeberrima Romana.

IV. V. Mira consonantia Scholarum Gallicanarum cum Constantinopolitanis. Varia capita ejus consonantiæ.

VI. Constantinopoli literæ occidunt, & resuscitantur.

VIII. Caroli Magni laus, qui literas restauravit, studio suo in Occidente, exemplo in Oriente.

I. TEmpestivum jam est Italiam Græciamque adire, unde ordienda nobis hæc fuisset de scholis disputatio, si qui temporum & literarum ipsarum cursus fuit, idem esse debuisset & nostrarum penitus dissertationum. Nec enim dubitari potest, quin ab Oriente in Occidentem literæ migrarint, & ex Græcia in Italiam, ex Italia in reliquas Occidentis provincias propagatæ sint. Nec tamen ubi fons & origo, ibi ubertas major & abundantia aquarum est. Certè tribus his mediæ ætatis sæculis ante annum Christi millesimum, nusquam toto Christiano orbe splendidiora effulsere disciplinarum lumina, quàm in Ecclesiæ Gallicanæ sinu.

II. Et ne penitus abrumpam institutum capite superiori sermonem de Resideotiæ dispensatione scholis publicis donata, pergam & hic de ejus dispensationis usu & abusu, qui in Italia increbuerat, ubi nobiles adolescentuli itabant illi quidem ad scholas, & venia dispensationis utebantur; sed uno sibi fine proposito, ut literarum præsidio aucuparentur Episcopales Sedes. Gravissimè de ea re conquerebatur Ratherius Veronensis Episcopus. *Pone quemlibet Nobilium Scholis tradi, quod utique hodie magis fieri ambitu videtur Episcopandi, quàm cupiditate Domino militandi, &c. Spicil. tom.* 2. *pag.* 183. Statutum ergo illud sit, si cui scopus studiorum is est, qui ab eorum ingenio abhorret vehementissimè; & instrumenta explendarum cupiditatum sunt ex ipsæ literæ, quæ iis sedandis ac restinguendis natæ sunt, nequaquam huic residentiæ veniam concedendam esse, quæ uni annuenda est religioni & pietati, cui servit quidquid in Ecclesia studiorum est.

III. Et id quidem universim ad scholas pertinet, quas inter splendebat Romana, tanquam cæterarum omnium per Italiam parens & fundatrix, cum ex ea mutuatus sit Carolus Magnus, quos in Galliam primos abduxit Magistros. Ut vero Carolinarum scholarum princeps fuit Palatina, probabile est etiam Palatinam, seu Pontificiam Romæ scholam omnium Italicarom splendidissimam fuisse. Multa in hanc rem argumenta suggerit Scriptor vitæ Pontificum. Ecclesia Sancti Joannis Lateranensis ibi semper tanquam primaria Clericorum schola celebratur. Audi quid ille differat de Leone III. *Qui à parva ætate in vestiario Patriarchii nutritus & educatus, omnemque Ecclesiasticam disciplinam spiritualiter eruditus, tam in Psalterio, quàm in sacris Scripturis pollens, Subdiaconus factus, &c.* De Paschali autem I. vide quid narret: *Qui à primævo ætatis suæ divino cultui mancipatus, atque in Sacrosancta Ecclesia Patriarchio studiis divinis, salutiferaque Scriptura imbutus, tam in Psalterio, quamve in sacris paginis Novi ac Veteris Testamenti specialiter eruditus, Subdiaconus quidem factus, &c.*

Leo IV. humaniorum literarum auspicatus fuerat studia in Monasterio Sancti Martini, ut his elementis imbutus, paratior accederet ad Sacras Literas. *Hic primùm à parentibus ob studia literarum in Monasterium Sancti Martini, quousque sacras Literas pleniùs disceret, spontè concessit.* A' Gregorio IV. postea ad Lateranense Palatium accitus est, & Subdiaconus ordinatus; *In Lateranensi Patriarchio esse*

esse præcepit. Replicanda memoria eorum est, quæ suprà de Gregorii Magni sollicitudine diximus, ut doctissimos quosque, & ex Clero, & ex Ordine Monastico suum in Palatium adgregaret. Inde enim illud manifestè efficitur, Pontificium Romæ Palatium totius eruditionis sacræ augustissimum fuisse domicilium.

Quoad alias scholas, in Concilio Romano anni 826. Eugenius II. & in Episcopalibus civitatibus, & in Parochiis eas vigere ponens, ut rem indubitatissimam, edixit tantùm, ut illic haberentur utriusque literaturæ, sacræ & sæcularis, quàm fieri posset peritissimi. *De quibusdam locis ad nos refertur, non Magistros neque curam inveniri pro studio literarum. Idcircò in Universis Episcopiis subjectisque plebibus & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omninò cura & diligentia habeatur, ut Magistri & Doctores constituantur, qui studia literarum liberaliumque Artium, ac sancta habentes dogmata, assiduè doceant: quia in his maximè divina manifestantur, atque declarantur mandata*. *Can*. 34. Ita sacris Literis servire jubebantur sæculares. Anno 853. Leo IV. illud ipsum Decretum confirmavit in Synodo sua Romana, hoc addito, quòd nefas sit prætermitti à nobis, ut si quando deessent in his scholis Artium liberalium Professores, ne Catechistæ certè deessent & Theologi, qui scientiam salutis docerent, & Episcopum quotannis certiorem facerent de sua diligentia ipsorum, de studentium progressibus. *Et si liberalium Artium Præceptores in plebibus, ut assolet, rarò inveniantur, tamen divinæ Scripturæ Magistri & institutores Ecclesiastici officii nullatenus desint, qui & annualiter proprio Episcopo de ejusdem actionis opere sollicitè inquisiti debeant respondere. Nam qualiter ad divinum utiliter cultum aliquis accedere possit, nisi justa institutione doceatur?* Præcipit Pontifex, ut vel in ipsis vicorum scholis Professores sint, qui Scripturas interpretentur, & Officia divina elucident.

IV. Jam verò Constantinopoli, & in Oriente, qui occasus, qui rursum novus exortus fuerit literarum, peræquè ut in Gallia, narrant Cedrenus & Curopalates. Quandiu enim altius demerso in voluptatum voraginem Michaele Imperatore, Imperii clavum regebat Bardas Cæsar, hujus consilio & providentia reviviscere visæ sunt literæ, quæ priorum Imperatorum incuria & supinitate intermortuæ pene fuerant. Singulis ille particularibus Artibus & disciplinis singulas & proprias extruxit scholas, & variis in locis collocavit, Philosophiæ verò ipso in Imperatorum Palatio fixit sedem. *Idem profanas quoque literas, quæ Imperatorum barbarie atque inscientia jam à multis annis prorsus obsoleverant & evanuerant, recreavit: singulis scientiis certo loco suas scholas attribuens, supremæ autem omnium Philosophiæ ad ipsam Regiam in Magnaura. Itaque rursum ex eo florere scientiæ cœperunt*. Qui tunc Philosophicæ præerat Scholæ, nomine Leo, cognatus erat Joannis Patriarchæ. A' famoso Psello Constantinopoli didicerat Grammaticam & Poeticen: Philosophiam verò, Arithmeticam, cæterasque disciplinas in Insula Andro; inde longè plurima perlustraverat Monasteria, ut Bibliothecas scrutaretur. Scholæ Geometriæ præfecit Bardas fratrem Leonis Sergium: Astronomiæ & Arithmeticæ Theodegium; impensas ex ærario omnes suppeditavit, & quo juvenibus calcaria adderet, frequens ipse scholas lustrabat. Ita demum revixerunt literæ pridem extinctæ, *Largè iis sumptus suppeditavit: atque erat studiosus bonarum Artium, sæpè ipse quoque scholam frequentavit, alacritatem discentium suo exemplo confirmans, hoc pacto bonas literas prorsus penè extinctas, ita ut ne vestigium quidem earum aut scintilla extaret, brevi temporis spatio ad magnam evexit amplitudinem*. Nec minus anxiè Bardas curavit, ut & legum studia jam dudum obliterata reflorescerent. *Effecitque ut leges reflorescerent, cum harum quoque temporum vitio, accurata obsolevisset tractatio*. Tam præclari ad excitandas literas conatus æternæ Bardam commendassent memoriæ apud posteros, si non sua illum ambitio ad Imperium prehensandum compulisset, & in præceps demum egisset.

V. Proclive autem fuit in hac Curopalatæ narratione observare pleraque eorum, quæ superioribus in capitibus indigitata fuerant. Constantinopoli enim, æquè ut in Gallia, 1. Et concidunt extinguunturque literæ Reipublicæ calamitatibus, Principumque bellis. 2. Et eorundem Principum cura & benevolentia iterum reflorescunt. 3. Nec benevolentia tantùm, sed & beneficentia Principum opus est. 4. In Palatio Regum & Imperatorum præstantissimæ omnium semper fuere scholæ. 5. Literarii Imperii fundamenta semper ponenda sunt in Artium liberalium institutione. 6. Geometria, Arithmetica & Astronomia magno in honore sunt semper, & impenso excoluntur studio. 7. Astronomia & Arithmetica unius Magistri curæ commendantur; ut suprà observavimus, *Computum* nunc Arithmeticam sonare, nunc Astronomicas supputationes, seu Ephemeridas Festorum mobilium. 8. Denique his Constantinopolitanis scholis nemo arcebatur eorum, qui sub Imperio Romano degeret. Ita facilè Ecclesiarum aliarum Clerici cum commeatu sui Episcopi, ab eoque facta residentiæ secundùm Canones venia, ad publicas has scholas confluebant.

VI. Qui Michaeli in Imperium successere Basilius & Leo, nihil passi sunt ejus splendoris decedere, quem literis Bardas conciliaverat. At impubere Constantino Leonis filio, *Anno* 914. ad gubernacula sedente, qui libertatem publicam, iidem & literas Tyranni oppressere. Hos Imperii sui usurpatores adultior tandem exturbavit Constantinus, literas primævæ restituit gloriæ, conquisitis undecumque viris peritissimis, quos præficeret scholis Arithmeticæ, Musicæ, Astronomiæ, Geometriæ & Philosophiæ. Audiendus hìc Cedrenus ipse: *Scientias enim Arithmeticam, Musicam, Astronomiam, Geometriam & omnium principem Philosophiam, quæ jam longo tempore, ob incuriam & inscitiam Imperatorum perierant, sua industria instauravit: conquisitis qui in quovis genere excellerent, ac constitutis Doctoribus, studiosisque receptis & conductis. Quo factum est, ut exigui temporis decursu barbaria profligata, urbs literis floreret*. Quibus postremis verbis non obscurè insinuatur, ab hoc pio & munificentissimo Imperatore ita dotatas esse has scholas, ut non Professores tantùm, sed & studiosi publico sumptu alerentur. Extinctum fuisse cum hoc ipso Imperatore literarum lumen testatum facit Anna Commena Alexiados suæ libro quinto, usque ad Imperium Alexii Commeni, qui eas rursus revocavit in lucem, Privilegiis iis & salariis Magistrorum constitutis, quæ commemorata sunt à Balsamone in Canonem XIX. Concilii Trullani.

In Notitiis iis Imperii Constantinopolitani, quæ Codino subjunctæ sunt, inter dignitates Imperii & Palatii Constantinopolitani, honorifico loco recensetur *Summus Philosophorum*. Quod argumento est Philosophiæ scholam in Imperatorum Palatio retentam fuisse. Psellus ea dignitate decoratus fuit ex Cedreno.

VII. Extrema tandem manus imponenda hìc est nostro de antiquis scholis Tractatui huic, eo encomio quo ornatus est à Dungalo Carolus Magnus in ea Epistola, quam ad ipsummet dedit, ubi illum depinxit, ut exemplar omninò absolutissimum, quod exhiberi objicique posset imitationi, non summo-

morum tantùm Principum, ut Christi legibus tam accuratè se, quàm suis suos subjicerent: non Ducibus tantùm & Præfectis terrenæ militiæ: sed etiam Clericis, Philosophis, literarum cultoribus, ut indefessa & diligentia & pietate in divinas & humanas literas animum adverterent. *Qui omnibus æqualiter omnium bonorum operum, & virtutum, & honestarum disciplinarum Doctor præcipuus, & perfectum habetur exemplar, Rectoribus ad suos subjectos regendos, militibus ad suam exercendam legitimè militiam, Clericis ad universalis Christianæ Religionis ritum rectè observandum, Philosophis & Scholasticis ad honestè de humanis philosophandum & sapiendum, reverenterque atque orthodoxè de divinis sentiendum & credendum. Spicil. tom.10. pag.156.* Caroli exemplo Græci exciti ad literarum amorem recaluerunt.

VIII. Mutæ hic fuere Anglia & Hispania, quòd hac tempestate jacuerint fœdissima Barbarorum servitute oppressæ. Quod de beato Presbytero jam retuli, eo declaratur aliquas saltem residuas fuisse in Hispania scholas. Quod autem refert Vuillelmus Malmesburiensis, *L.1. De Pontif. Aug.*, de Concilio Cloveshomensi anno 747. sub Archiepiscopo Cantuariensi Cutberto, ex eo colligitur institutas tum fuisse, vel restitutas in omnibus Monasteriis Scripturæ sacræ lectiones. Sic enim habet Canone ille VII. *Septimò ut per Monasteria lectio sanctarum literarum frequentetur.* Quanta quanta fuit Bedæ vita, studendo, docendo, scribendo consumpta est. *Semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Idem L.1. De gestis Reg. Angl.* Bedæ & Alcuini tam latè patuit eruditio, ut in ea satis argumenti sit, ut dicamus quantascumque invexerint Angliæ tenebras Septentrionales Barbaricæque gentes, subluſtrem tamen fuisse eam noctem, intermicantibus paucis, sed clarissimis luminibus: si vel maximè alios adjicias nonnullos, qui indidem in Gallias immigrarunt.

CAPUT CI. *P.4. l.2. c.34.*

De Universitatibus post annum Christi millesimum.

I. Tria luculentissimè observat Morinus, de Ordinibus minoribus per priora sæcula, de Congregationibus Clericalibus ævi medii & de universitatibus postrema hac ætate.

II. Ubi refrigescere visa est pietas in Universitatibus, excitata sunt rursum à Concilio Tridentino minorum Ordinum exercitia, & Seminaria.

III. Ex Episcopalibus Cathedralium Ecclesiarum Scholis nata sunt Universitates. Argumenta de Parisiensi.

IV. De Scholis Episcopalibus. De Facultate Theologiæ, ejus conjunctio & consensus cum Episcopis Parisiensibus, qui perdiu censorio mucrone libros confixere, Doctorum Parisiensium agmine succincti.

V. Universitas Parisiensis reliquarum omnium apex & forma.

VI. Vocati ad Concilia Provincialia Doctores. Quando sejunctim ab Episcopo Censuras librorum ediderint.

VII. Præcellentia & dignitas Episcoporum in quæstionibus fidei.

VIII. De Scholis Monasteriorum.

I. Egregiè prorsus tria quædam à Morino nostro observata sunt. *De sacris Ordinat. art.3. Exerc. 13. c.1.* Vetustissima Ecclesiæ disciplinâ Neophytos, Laicosque à sacris Ordinibus summoros fuisse, institutis minoribus Ordinibus, seu Ordinum functionibus, & in eo veluti Cleri vestibulo, in stituto longo tyrocinio promovendorum ad sacros postea Ordines. 2. Concidente regia Chlodovæi Magni prosapia corruisse, & elegantissimam illam disciplinam; quæ sub Imperio Caroli Magni mox rediviva, non paulò sublimius ad culmen perfectionis venerit, instituta vitæ communis societate, in plerisque Ecclesiis Cathedralibus & collegialibus, tum Regularibus, tum etiam sæcularibus. Totidem enim ea erant Seminaria, ibi multò expeditiùs fæliciùsque ad literas & ad pietatem Clerici fingebantur. 3. Ruente Caroli Magni stirpe & Imperio, collapsa dilapsaque sunt & hæc Clericorum & vitæ communis Collegia: substantia autem temporali Ecclesiæ scissa in complures Beneficiarios, uti nunc usus est, defluxisset Clerus in altissimas ignorantiæ tenebras, nisi imminenti ei calamitati obviassent publicæ Scholæ & Universitates. Earum institutio non ignorantiam tantùm à Clero propulsavit, propulsatque etiamnunc; sed id præstitit, ut & expeditior via sit ad quaslibet disciplinas attingendas, utque ad longè sublimiorem, quàm antè earum apicem perveniatur. *Academiæ institutæ sunt, in quibus doctrina Christiana perfectiùs, diligentiùs & splendidiùs, quàm in Seminariis Clericorum tradita est. Itaque quod prioris disciplinæ alteratione de doctrina deperdiderat Ecclesia, frequenti Academiarum institutione cum usura recuperavit.*

II. Nec minoris est momenti, quod summus vir mox advertit: nimirum paulò lentiora fuisse pietatis in Universitatibus, quam literarum incrementa: unde & postquam invaluere stationes & gradus studiorum, Ordinum minorum functiones tantum non in desuetudinem abierunt. Ita enim Morinus ibidem pergit: *Utinam in regimine Pastorum, & morum censura tam felix fuisset. Hac ratione Ecclesiasticæ vitæ candidati, paucissimis annis perficiunt, quæ plurimis per gradus Ordinum vix attingere poterant. Facundissimo hoc scientiarum rore perfusi Clerici, & allectati, de stadio minorum Ordinum decurrendo parum solliciti fuerunt.* Ut ergo æquis passibus literarum stadia pietas sequeretur, restituta sunt à Concilio Tridentino Seminaria in singulis Episcopatibus propria de quibus alibi nos, & exercitia minorum Ordinum, de quibus suprà.

III. Nec tamen dissimulabimus ab Episcopis ipsis prima jacta fundamenta scholarum publicarum, forsan & Universitatum, hac extrema ætate, quam ab Hugonis Capetii Regno auspicamur. Quod dictum est à nobis, Facultates Universitatum omnes quosdam esse gradus ad Beneficia, dominari in eis debere Theologiam, Jus civile admitti non debere, nisi ut ex eo Canonicum illustretur: continensiam Clericalem in iis observatam fuisse ad hanc usque propemodum ætatem nostram: Scholares omnes Clericos vocari solitos, omnes immunitatibus Cleri gaudere: Hæc omnia certè documento sunt non fuisse institutas Universitates, nisi ad Ecclesiæ commoda promovenda. Observatum est à Petro Aurelio, cum Doctores Parisienses sacri Magisteri insignia suscipiunt in Aula Archiepiscopali à Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, qui idem Universitatis Cancellarius est: quanquam *authoritate Apostolica* pileo donentur; hoc ipso tamen testatum fieri, primordia scholarum Theologicarum Parisiensium originem ducere ab illa ipsa Ecclesia Cathedrali Parisiensi, à qua & politiam suam, merè Ecclesiasticam, mutuatæ sunt. *Hujus Academiæ Professores omnes & Magistros primarios Clericalem vitam quam maximè amulari, & cælibes esse juberi antiquissimis legibus, & perpetua consuetudine declaratum est, velut alumnos Ecclesiæ, & filios Ecclesiasticæ quodammodo Academiæ, quæ ad perennem beneficii erga se Ecclesiæ Parisien-*

risiensis, ex quo oriunda est, recordationem, hanc legem filiis suis indixerat, ut primam originem suam hoc symbolo profiterentur, & etiamnunc ad eandem testificationem, Candidatos suos præcipuarum Facultatum ad aulam Archiepiscopalem Parisiensem deducit, ubi à communi Ecclesiæ Parisiensis & Academiæ Cancellario, Magisterii laurea donantur. Idem alibi advertit Parisienses olim Episcopos in more habuisse, ut consilio Doctorum Parisiensium in confodiendis censorio stylo libris uterentur.

Meminit non semel Abælardus scholarum juxta Claustrum Ecclesiæ Parisiensis, in ea Epistola, qua longam infortunii sui fabulam contexit. Ludovicus Crassus Rex filios suos ambos institui voluit in Claustro ejusdem Ecclesiæ, tanquam in celeberrima schola. Horum minor natu, Archidiaconus postea creatus est Parisiensis, & cum in Episcopum electus esset, sede ea Petro Lombardo cessit. Major natu fuit Ludovicus Junior Rex, qui tam sancta in schola institutum se fuisse sibi ipse gratulatus est. *In cujus claustro pueritiæ nostræ exegimus tempora.* Ita habet ille in eo privilegio, quo Ecclesiam ornavit Parisiensem, quodque ab Hemeræo repræsentatum est in Tractatu de Universitate Parisiensi. Jam monuit nos Rigordus, etsi in ea magna essent gloria cæteræ Facultates, primas tamen facilè tulisse Theologiam, cui se acriùs passim intendebant. *Ferventiori tamen desiderio sacra pagina, & quæstiones Theologicæ docebantur.* Anno 1256. Pontifex ipse Alexander IV. duos nepotes suos Parisios ablegavit, ut vacarent studiis, literasque perscripsit ad Capitulum Ecclesiæ Parisiensis, ut in ambitu Claustri ædes illis quas incolerent concederentur, ut commodè interesse possent Scholis Claustri, in quibus etiam tum Canonici Theologiam & jus Canonicum prælegebant. *Hist. Univ. Paris. Tom.3. p.307.* Ea enim ipsa Epistola, quàm Parisienses scripsere Doctores adversùs novos Mendicantium Ordines anno 1253. conceptis verbis docet, duodecim tunc Parisiis fuisse Cathedras Theologicas, quarum tres erant penes Canonicos Ecclesiæ B. Mariæ Parisiensis, pluresque penes eos futuræ erant, quando & majori numero forent eis Theologi, docendi provinciæ non impares. *Considerantes autem Canonicos Ecclesiæ Parisiensis, quorum tres apud nos in eisdem literis sunt Regentes, numerum suum secundùm quod eis personæ suppetunt, juxta morem Ecclesiæ suæ multiplicare consuevisse. Ibid. p.255.* Anno 1285. adhuc Theologicæ prælectiones fiebant in Scholis Episcopalibus Ecclesiæ Parisiensis. Penes Cantorem ejusdem Ecclesiæ providentia adhuc est & cura minorum omnium Scholarum Parisiensium, sicut olim erat majorum Scholarum omnium cura penes Cancellarium ejusdem. *Ibid. p.471. Hallier. De Hierarch. p.87.*

IV. Egimus alibi de Theologis, & de Magistris Grammaticæ, qui in Conciliis Lateranensibus constituti sunt sub Alexandro III. & Innocentio III. in omnibus Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis. Ab his Scholis prodiere primi Universitatum Professores, ut colligere est ex Launoi Doctoris Parisini Compilatione Scholarum omnium post tempora Caroli Magni. In Concilio Basileensi, in Pragmatica, in Concordatis, in Concilio Lateranensi sub Leone X. in Tridentino denique unanimi favore conspiratum est ad tuitionem harum Cathedrarum Theologicarum, Scholarumque Episcopalium.

At cum Schola Theologicæ Facultatis Parisiensis longè omnium spectatissima esset, Plures à Romano Pontifice erectæ sunt Universitates, Theologicæ Facultatis expertes, ut ad Parisiensem undique concurreretur, quæ Europæ una videbatur posse sufficere. Hæc sanè Facultas Episcopo semper conjunctissima & devinctissima fuit. Jam dixi errorum damnandorum Censuram olim perdiu factam fuisse ab Episcopo cum Consilio Doctorum. Anno 1227. *de consilio Magistrorum Theologiæ* Stephanus I. Parisiensis Episcopus in complures hæreticas propositiones damnationis anathema intorsit. Anno 1240., Vuillelmus Parisiensis Episcopus anathemate eos constrinxit, qui propositiones aliquas tuerentur *convocato consilio omnium Magistrorum, tunc Parisiis regentium.* Stephanus II. Episcopus Parisiensis anno 1270. propositiones alias damnavit, *Tam Doctorum Sacræ Theologiæ, quàm aliorum communicato consilio. Bibl. Patr. tom.4. part.1. p.917. 925. 928.* Quidam ei tribuunt quod diximus de Stephano I. Docet Bonaventura à Stephano Parisiensi Episcopo *excommunicatam* fuisse eam propositionem, quæ tradit Angelos malos primo sui ævi punclo malos fuisse, idque factam fuisse de *communi Consilio Magistrorum. Bonav. in l.2. Senten. d.3. art.1. q.2.* Agit & Braduvardinus de his Propositionibus à Stephano excommunicatis. *Braduar. pag.542. 543.* Testatur Gandavensis nunquam se eis Propositionibus suffragaturum, quas damnarint Episcopi. *Quanquam non appareat mihi rationis solutio, nunquam tamen coget ad dogmatizandum, quod dogmatizare prohibet Pontificalis interdictio. Gandav. Quodlib.2. q.9. Quodlib.4. q.17.* Vuillelmus Episcopus Parisiensis convocationem fecit omnium Magistrorum, ut ait Thomas Cantipratensis, ut excuteret doctrinam, tum anxiè vexatam de pluralitate Beneficiorum. Idem ipse Stephanus II. Parisiensis Episcopus molestè ferens dissensionem flagrantissimam in Universitate Parisiensi, aliis Thomæ Aquinatis doctrinam nimio certandi æstu propugnantibus, aliis importunissimè oppugnantibus, duce & auspice Henrico Gandavensi: Doctores omnes congregavit, & de eorum assensu pronunciavit, qui ex B. Thomæ operibus decerpti fuerant articuli, eos impunè, & defendi posse, & impugnari citra fidei periculum. *Hist. Univ. Paris. tom.1. pag.165. 177. 397. 709. 433. 448.* Joannes Pescham Franciscanus, Cantuariensis postea creatus Archiepiscopus, vehementissimè tunc exarserat in tuenda Thomæ doctrina, etiam quoad unitatem formæ in Composito. Sed ubi postea advertit eam unitatem formæ minus probari à Parisiensibus Doctoribus, eam sententiam retractavit & ipse B. Thomæ modestiæ & humilitatis tenacior, ut par erat, quàm doctrinæ, ut quem ipse audisset, suæ quidquid esset doctrinæ & Theologiæ, id totum subjicientem judicio Episcopi & Doctorum Parisiensum. *Præsentemque Thomam audisse, Parisiensis Episcopi, & Theologorum judicio & censura, se, & tum illud suum dogma subjecisse.* Ubi anno 1283. coire Archiepiscopi quatuor, Episcopi viginti in Aula Episcopali Parisiensi, adversùs Monachorum privilegia, convocati eodem ab iis sunt Doctores, & Baccalaurei Universitatis, ut se ad eorum causam suffragatores adjungerent. *Rogavit Episcopus Universitatem, ut eis in hoc casu assistere dignaretur. Ibidem, Pag.465. 466. 472. 482.* Anno 1285. Honorius Papa IV. Parisios remisit Ægidium Romanum, ut quarundam palinodiam caneret propositionum, quas inconsideratiùs effuderat ipse, & quas confixerat Episcopus Parisiensis Stephanus, cum eas & excussisset ipse, & excuti fecisset à Cancellario & Doctoribus. Ita Pontifex ipse de his in Epistola ad Ranulphum Episcopum Parisiensem. *Aliqua dixit quæ bonæ memoriæ Stephanus Parisiensis Episcopus per se ipsum examinans, & per Cancellarium Parisiensem ejus temporis, & per alios Theologicæ Facultatis Magistros examinari faciens, censuit revocanda. Ep.160.*

V. Cæterarum Universitatum forma, & veluti Regula semper fuit Universitas Parisiensis. Confi-

fitetur Stephanus Tornacensis doctrina semper ceteras Civitates antecelluisse Parisiensem, sicut & Remensem disciplina & regularitate. *Usurpabant sibi hactenus nec immerito Civitas Parisiensis doctrinam, Remensis Ecclesia disciplinam*. In cæteris ergo Christiani Orbis Provinciis ad eundem modum adgregaverunt sibi Episcopi complusculos Doctores, ad inurendos errores; quanquam & ipsi seorsim Universitatum Doctores doctrinales censuras emiserint. Joannes Peccham Doctrinam Beati Thomæ de unitate formæ confixurus, Parisiensem Episcopum imitari, & Doctorum grege cingi se voluit.

Utque altiùs res, atque ab ipso capite repetatur, cum Pontifices Romani, qua Petri: & Episcopi, qua Apostolorum successores, sint jure Divino Ecclesiæ Doctores, & Theologiæ totius Christianæ Magistri; cumque Episcopi à Conciliis excitati sint, tum sub Imperio Caroli Magni, tum etiam post tempora Hugonis Capetii, ad erigendas Scholas in Episcopalibus Ædibus, & ad Theologos, Magistrosque Grammaticæ designandos: non potuere, nisi eorum authoritate & auspiciis freti, aut privilegiis Apostolicis, ulli præterea alii Doctores Magistrive Cathedras sibi excitare, & Ecclesiasticas profiteri publicè Disciplinas. Anno 1290. Archiepiscopus & Capitulum Lugdunensis Ecclesiæ decertarunt de potestate dandæ licentiæ publicè docendi Jus Canonicum & Civile: *Cum inveniremus discordiam esse inter Archiepiscopum & Capitulum, super danda licentia Doctoribus, legere volentibus in Civitate Lugduni, in jure Canonico & Civili, &c. Du Chesne Bibl. Clun. Nota p.61.* Verba ea sunt Concordiæ tunc initæ. Cum enim Cathedras Scholarum Episcopalium plerumque insiderent, regerentque Canonici, ut suprà attigimus; ita & jus forsan sibi vendicabant alios forsan sibi subrogandi.

Cum anno 1289. Nicolaus IV. Papa Universitatem erigeret Mompessulanam, in eaque instituerent Facultates Juris Canonici & Civilis, Medicinæ & Artium: sanxit ut Episcopus pileo Doctores donaret, priùs examinatos, & ex suffragatione cæterorum Doctorum ad hoc congregatorum. *Rainal. n.51 53.* Anno 1290. idem Pontifex Universitatem excitavit Ulyssiponensem, cum eisdem Facultatibus, & eadem in ipsam Episcopi authoritate. Universim dici potest eam esse formam excitatarum à Romano Pontifice Universitatum, quibus in omnibus Episcopo permissa est Facultas creandi Doctores, præmisso examine, & adhibitis in consilium cæteris Doctoribus. Loca tantùm adnotabo, ubi horum Bullæ reperiantur. *Bullarium tom.1. p.357. 171. 214. 224. 404. 534. 580. 582. t.2. pag. 74. 294. 365. 379. Italia sacra. Tom.2. pag.30.*

VI. Nec mirum si Doctores seorsim ab Episcopo doctrinale suum judicium interponerent ad censuram errorum; cum ad Provincialia etiam Concilia invitarentur, quod suprà allatis exemplis confirmatum est. Gratulatus est Ludovico Regi Galliæ Sanctissimo Innocentius IV. quòd Cancellarius & Doctores Parisienses librum Judaicæ superstitionis Thalmudicum igni adjudicassent. *Innoc. IV. Ep. 15.* Anno 1368. Archiepiscopus Cantuariensis multas propositiones proscripsit *de congregato consilio Doctorum sacra pagina. Rainald. n.37.* Vuiclefi hæresis proscripta est anno 1382. Londini à decem Episcopis, & à pluribus Doctoribus ac Baccalaureis. *Hæreses damnata à decem Episcopis, & septemdecim Doctoribus in Theologia, & sexdecim Doctoribus juris, & pluribus aliis Bacchalaureis, tam Theologia, quàm etiam juris.* Ut ab Episcopis asciscebantur persæpè Doctores ad configendos errores novos, ita & ipsi per sese coibant ad Censuras persimiles edendos. Cum Joannes Montesonius Dominicanus quædam effutiisset de Conceptione Beatissimæ Virginis Deiparæ, quæ offendiculo essent, voluit Parisiensis Universitas eum compellere ad Palinodiam. Illo detrectante, & Avenionem sese surripiente ad Romanum Pontificem, adiit Universitas Petrum Orgemontium Episcopum Parisiensem, à quo nefarii errores proscripti sunt, Montesonius ipse mox jussus est à Pontifice, ut sui se Episcopi & Universitatis subjiceret judicio. *Jean. Juv. des Ursins Histoire de Charl. VI. pag.62. Spondan. An.1387. n.7.* 3388.

Tergiversatus fuerat Joannes hic Montesonius, negaveratque posse à Facultate Theologiæ doctrinale Judicium promuntiari. Facultas Tractatum publicavit, quo evincebat, posse à se, vel conjunctim cum Episcopo, vel sejunctim hæreses proscribi. Cum enim ex officio teneantur Doctores Fidei dogmata & Scripturas elucidare, eo munere fungi non possunt, nisi hæreses incurrentes confodiant. *Launoy. De Scholis. pag.492.* Ideo & Paulus Doctores sejungit ab Apostolis, id est, ab Episcopis in Corpore Ecclesiæ: & Gregorius IX. docet secundùm Episcopos proximum esse Ordinem Doctorum. *Doctorum Ordo est in Ecclesia quasi præcipuus. Extra. C. Sicut. De hæreticis.* Sed hujus tamen Tractatûs author ipse non dissimulabat, quin plerumque adhuc Doctores conjunctim cum Episcopo erroneas propositiones censorio cauterio inurerentur. *Episcopi Parisienses & Theologia Doctores conjunctim & communicato invicem consilio; pro majori veritatis confirmatione, & roboris firmitate solent errores condemnare.* Bonifacius certè VIII. copiam faciebat Inquisitoribus, ut vel conjunctim cum Episcopo, vel sejunctim hæreses damnarent. *C.Per hoc.in sexto. De hæreticis.* Sed Inquisitores speciali Papæ delegatione muniebantur.

Agens alicubi Cæsarius de Albigensibus quibusdam hæreticis, qui Parisiis igni absumpti fuerant, ait eos antè ab Episcopis & à Doctoribus Theologis examinatos fuisse. *Congregati sunt ad eorum examinationem vicini Episcopi, Magistri Theologia.* Et mox rursum: *Consilio Episcoporum & Theologorum degradati sunt. Bibl. Cister. Tom.2. pag.142.* At ubi damnatæ fuere ab Episcopo Parisiensi propositiones Joannis Petiti, de infanda cæde Ducis Aureliæ à Duce Burgundiæ perpetrata, *Histoire de Charl. VI. Anno 1413.*, & de potestate cuique libera occidenti tyrannum: postquam Episcopalis ea censura subreptione nescio qua à tribus Cardinalibus proscripta fuit: tum verò Universitate tuitionem Episcopi in se suscipiente, tradit Gersonius Doctores Theologos centum quadraginta & unum subscripsisse censuræ Episcopi, præter Doctores Decreti, aliosque aliarum Universitatum Doctores innumeros. *Gerson. to.3. p.71.* Edidit & Tractatum Gersonius, quo revinceret jure divino id potestatis penes Episcopos esse. *To.4. pag.224.* Quanquam Censura errorum Joannis Petiti, seu parvi, pronuntiata fuisset ab Episcopo & ab Inquisitore, præsentibus Prælatis & Doctoribus compluribus: ut tradit Monachus San-Dionysianus in vita Caroli VI. ingens inde fanè decus in Doctores redundavit, qui eius patrocinium susceperunt adversùs tela superioris Censuræ, quam quidam falsò venditabant ab Concilio Constantiensi approbatam. *L.3. c. ult. Histoire de Charl. VI. par le Fevre Seigneur de S. Remy. c.68.* 88. Finitimum veri est exinde Censuras Facultatis Theologicæ, merè doctrinales, & sejunctim ab Episcopo frequentiores fuisse: eo maximè tempore, quo ex occasione schismatis Avenionensis, Universitas frequentissimè ipsa per sese congregari cœpit, eo authoritatis culmine tunc provecti, ut omnium in se oculos converteret, non precario jam, non alieno, sed suo ipsa splendore spectatissima.

VII.

VII. Nec plura accumulari necesse jam est, ut constet Universitates ab iis manasse Scholis, quæ in Ecclesiis antè Cathedralibus effulserant. Perstitit semper penes Episcopos prisca honoris & potestatis prærogativa in iis, quæ ad Doctrinam pertinent, convenienter Epistolæ Alexandri III. ad Archiepiscopum Senonensem, à quo jubebat Suffraganeos Episcopos Lutetiæ congregari, & damnari propositionem Petri Lombardi, Magistri Sententiarum, de Persona Christi. Gregorius VII. anno 1078. in Concilio Romano edixerat, ut omnes Episcopi Scholas haberent, *Ut omnes Episcopi artes litterarum in suis Ecclesiis doceri faciant*. Nihil ejusmodi mandatum est Episcopis, postquam institutæ fuere Universitates. Fuerat Schola Episcopalis Lutetiæ jam ab ortu suo splendidissima, ut minus mirum sit, si ex ea prodierit longè splendidissima Universitas.

Illud quoque non perfunctoriè observandum, quòd cum persæpè Lutetiæ coirent Concilia ad res Ecclesiæ Gallicanæ pertractandas, vel Provinciæ: cumque plures ibi semper diversarentur Episcopi, ut in Regia urbe, ubi potissimæ quæque ventilantur & dirimuntur causæ; his tum Conventibus non Parisiensis Episcopus, sed Archiepiscopos præerat Senonensis, Doctoresque accersebat. Id liquet ex Epistola Alexandri III. paulò antè laudata, & ex Concilio Parisiensi anno 1201. ubi Legatus Pontificius conspirantibus Archiepiscopis, Episcopis & Doctoribus hæreticum nescio quem damnavit. *Con. Gen. T. 11. pag. 53.* Gregorius IX. in Bulla anni 1231. ad Doctores Parisienses data, docet nos Physicam Aristotelis in Concilio ibi Provinciali damnatam & prohibitam fuisse, donec diligentiùs examinata & purgata fuisset, Cæsarius & Robertus Altisiodorensis triennio tantùm suspensum fuisse aiunt ejus usum. Venio ab hoc diverticulo ad Scholas Monasteriorum.

VIII. Quæ enim Concilia Episcopis præcepere suis ut in ædibus scholas haberent: eadem ipsa jussere, ut & in opulentioribus Monasteriis scholæ essent & Magistri. Scholæ exinde celeberrimæ fundamenta posuit Lanfrancus in Abbatia Beccensi. *Publicas Scholas de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterii scholarum liberalitate temperaret &c. Eratque Beccum magnum & famosum literatura Gymnasium. Malmesb. p.205.*

Non ergo jam publicæ hæ erant in Monasteriis Scholæ, nisi ad eas disciplinas, quæ ætatis quandam & judicii maturitatem desiderant. Non ergo pueriles eæ erant scholæ, instituendis puerulis addictæ: quippe ab his jam abhorrere cœperant Monasteria, tanquam inimicis ejus silentii, quietis & secessûs, in quo Religiosarum Congregationum sitæ sunt deliciæ. Id enimvero se testatur Petrus Damiani admiratum esse in Monasterio Cassinensi, postquam illuc profectus est. *Inter cæteros virtutum flores, hoc mihi non mediocriter placuit, quod ibi scholas puerorum, qui sæpè rigorem sanctitatis enervant, non inveni; sed omnes aut senes, aut juvenili decore latentes, qui ut filii Prophetarum, idonei fiant ad Eliam per deserta quærendum. Opuscul. 36. c.16.* Erat adhuc in Floriacensi Abbatia infantium schola, in qua Abbo puerulus rudimenta prima posuit. *Schola Clericorum in Floriacensi Monasterio traditur literis imbuendus. Aimoin. Flor. in Abbonis vita cart. 1.*

Anno 1179. sancitum est in Concilio Lateranensi III. ut scholæ restituerentur in Ecclesiis illis Collegialibus & Abbatialibus, ubi pridem fuerant. *In aliis quoque restituantur Ecclesiis, sive Monasteriis. Can. 18.* Vetustior erat schola Sancti Victoris apud Parisios. Ejus initia referuntur in annum 1109. quo Vuillelmus de Campellis Archidiaconos Parisiensis Canonicorum Regularium ibi donatus est veste, quos ibi paulò antè instituerat Hugo Victorinus, ex mandato Regis. Accersiti illi fuerant ex Abbatia Sancti Ruffi juxta Valentiam, substitutique in locum Benedictinorum, qui ibi antè sedem habebant, ut in Prioratu obnoxio Abbatiæ Sancti Victoris apud Massiliam. *Hist. Univ. Paris. Tom. 2. pag. 24.* Erat & schola percelebris in Abbatia San-Dionysiana juxta Parisios, ubi & Petrus Abaelardus aliquando docuit, confluentibus undique ad ejus famam auditoribus.

In Concilio Remensi anno 1131., *Can. 6.*, prohibiti primùm sunt Monachi Sancti Benedicti & Canonici Regulares Sancti Augustini, ne postbac ad scholas publicas proficiscerentur, Legibus & Medicinæ operam daturi, ut eas inde Causidicorum, vel Medicorum artes profiterentur, à proposito sui sanctimonia alienas. Id rursus prohibitum est in Concilio II. Lateranensi anno 1139., *Can. 9.*, & in Turonensi anno 1163., *Can. 8.*, & in Parisiensi anno 1212. *Par. 2. Can. 20.* Sed hoc in Parisiensi Concilio disertis verbis expressum est, quod in aliis intelligendum veniebat, ut suis in Claustris Regulares addiscerent eas, quæ professioni suæ consentirent, disciplinas. *Ne quis exeat causâ eundi ad Scholas, sed in Claustro si voluerit, addiscat.*

Dictum est suprà, constitutis semel Universitatibus, permissos fuisse Regulares eò commeare, ut pura putaque à scaturigine summas quasque disciplinas haurirent. Concilium Coloniense anni 1549. voluit, ut Philosopia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia, seu Scriptura, *Theologia, aut Scriptura sacra*, in Universitatibus tantum addiscerentur; nisi si Theologicæ prælectiones fierent in ditioribus Cœnobiis Monachorum, aut Canonicorum Regularium. *Conc. Gen. Tom. 14. p. 634.*

Ne muti prorsus simus in Græcis, dicam anno 1118. in Palatio Constantinopolitano celeberrimam viguisse adhuc scholam temporibus Alexis Comneni. Cum illis Doctoribus Imperator ipse de Scripturis conferebat, quibus plurimùm oblectabatur. *De iis cum viris eximiis, quorum egregia multitudine, Regia semper referta esse solebat, colloquebatur. Euthymius Apud Baron. anno 1118. n. 26.* Anno 1145. Anselmus Episcopus Havelbergensis, quem Legatum Lotharius Imperator Constantinopolim misit, & qui ibidem cum Græcis frequentes collationes habuit, non tacuit Collegium illud Imperatorium duodecim Doctorum, quorum Nechites Archiepiscopus dux erat & caput. *Præcipuus inter duodecim didascalos, qui juxta morem sapientum Græcorum, & liberalium Artium, & divinarum Scripturarum studia regunt, ad quos omnes quæstiones difficillimæ referuntur, & ab eis soluta, sine retractatione tenentur. Spicil. to. 3. p. 89. 90.*

CAPUT CII. *P. 4. l. 2. c. 35.*

De Seminariis post annum Christi millesimum.

I. Universitates & Collegia ab origine Seminaria fuerant.

II. Congregationes Canonicorum & Monachorum instar habebant & ipsa Seminariorum.

III. Congregationes Canonicorum Regularium expressiorem Seminarii speciem præ se ferunt.

IV. Degeneraverant hæc omnia Seminaria temporibus Concilii Tridentini.

V. Clero Gallicano optatissimum fuit, ut Seminaria eis erederentur regenda, qui jurisdictioni Episcoporum lubentes subessent.

VI. Eadem in sententia versabatur Sanctus Carolus.

VII. De tribus Sancti Caroli Seminariis, & de eorum concentu cum Decretis Concilii Tridentini.

VIII. Eos pileo Doctorum donabat Carolus, qui in Seminario stadium omne studiorum strenuè impleverant. Quanti ea res esset momenti.

IX. In majori Seminario suo prælegi volebat Historiam Ecclesiasticam, Concilia, Canones, & priscam Ecclesiæ Disciplinam.

X. Consensus decretorum Cardinalis Poli in Anglia, cum decretis Tridentinis.

XI. Provincialia Galliæ concilia post Tridentinum Mediolanensibus Caroli Conciliis adprimè consentanea.

XII. Urgent etiam atque etiam Concilia, Regumque Edicta, ut Seminaria ubique excitentur.

I. Diximus suprà Parte I. Libro III. Capitibus IV. V. VI. de Seminariis priorum Ecclesiæ temporum. In postrema verò ejus hac ætate post annum Christi millesimum, non alia usquam Seminaria facilè invenias, nisi quæ Capite superiori oculis subjecimus, Cœnobia nimirum Monachorum, vel Canonicorum Regularium, aut Universitates. Diximus suprà Galliæ Episcopos, quò suæ causæ adversùs Mendicantium Privilegia adgregarent Doctores Universitatis Parisiensis, ita compellasse eos, Se non ex alio quàm ex eorum cœtu adscitos ad Episcopatum fuisse, nec vel optare sibi alios, vel sperare successores, quàm ex eorum pio eruditissimoque Collegio. Ubi de Gradibus Universitatum disputatum est à nobis, ostensum est illud quoque, ab ipsis earum exordiis maximam partem Beneficiorum illis à Pontificibus, à Conciliis, & Regibus desponsam fuisse. Nemo nescit Collegia & scholas Universitatis ea plerumque lege constringi ab ipsa fuodatione sua, ut Officia ibi divina decantentur, assignata ea proventuum mediocritate, quæ satis sit sustentandis pauperibus Clericis, quorum alternæ sint orandi & studendi horæ, deliciæque. Hinc facilè intelligis verè fuisse Uuiversitates quędam veluti Seminaria, ex quibus deligerentur Episcopi, ex quibus innumerabiles Clerici ad quævis Beneficia piè & religiosè administranda.

II. Nec minùs id manifestum in Congregationibus, seu Monachorum, seu Canonicorum Regularium. Nam præterquam quod hi ipsi Regulares poterant clarissimas quasque Ecclesiæ obire dignitates: in eorum Cœnobiis numerosa & eximiæ spei instituebatur juventus, nnde postea & ad Religionem & ad Clericatum complurimi literarum & pietatis amantissimi vocarentur. Cum primùm Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus suffragante, & auspice Vuillelmo Rege Ecclesiam Anglicanam refingere ac reformare adgressus est, curam illico industriamque suam omnem contulit innovandis scholis, seu juvenum Seminariis, in Cœnobiis Sancti Benedicti. En verba ipsa Canonis ab eo editi in Concilio Londinensi anno 1075. *Infantes præcipuè & juvenes in omnibus locis, deputatis sibi idoneis Magistris, custodiam habeant.*

Docuit nos Aimoinus Floriacensis capite superiori, Abbonem elementa prima hausisse literarum & religionis inter Clericos Monasterii & Scholæ Floriacensis; *Schola Clericorum in Floriacensi Monasterio traditur.* Erat & in Beccensi Monasterio schola percelebris, in qua humanioribus literis præfuerat Anselmus ipse. *Anselm. l.1. Epist.55.* In Oriente Seminaria esse non possent nisi Episcoporum, cum cæteri Clerici conjugio sint illaqueati. At in confesso est Episcopos ibi omnes è Monasteriis acciri.

III. Canonicorum Regularium ædes scholæque potiori profectò jure Seminaria videri poterant Clericorum. Certùm enim denique illud est, non aliam ibi quàm Clericalis vitæ, sed perfectissimæ professionem viguisse. Eadem nuncupabantur vota, quæ Augustinus à Seminarii sui Clericis omnibus exigebat. Canonicorum nomen ipsum non aliud sonat, quàm Clericos strictæ Canonum observantiæ deditos. Regularium vox à Regula illa manavit, quæ Clericorum propria erat, & à Regula Monachorum distabat plurimùm. Hactenus eo fruuntur jure Canonici Regulares, ut & Parochias regant, & Capitula Ecclesiarum etiam Cathedralium impleant. Denique cum altero ab hinc sæculo Caraffa Cardinalis, qui summo post sublimatus Pontificatu Paulus IV. dictus est, & inclytæ sanctimoniæ vir Caetanus jussi sunt à Clemente VII. naviter incumbere in Cleri reformationem, non aliud tum eis auspicatius, aut consultius visum est, quàm ut Congregationem Clericorum Regularium instituerent, qui cum meri sint Clerici, tribus se tamen Religionis votis astringunt, quibus & quartum addunt, paupertatis multò austerioris, quàm quæ à Monachis colitur. Usque adeo hac etiam extrema ætate persuasum fuit, nihil babere Clericatum, quod non posset facillimè sociari cum consiliis Evangelicis, immo & cum votis, seu particularibus, seu solennibus, quibus se viri religiosi ad Consiliorum Evangelicorum observantiam obligant.

IV. Et tamen ante Tridentinam Synodum, vix nomen, vix memoria supererat aliqua Seminariorum; quòd nimirùm in Universitatibus literarum fervore & scholarum pompa pene oppressa languesceret pietas: Regulares verò Congregationes subalienatæ essent ab illa strictissima cum Episcopis conjunctione, qua olim ab ipsis totæ pendebant, & quam Clericis omnibus inspirari avebant Episcopi, tanquam Ecclesiasticæ unitatis vinculum. Gradus Universitatum gliscente çorruptela, non jam primævæ institutionis suæ sanctimoniæ respondebant: quin & plerumque ad avaritiam & ambitionem detorquebantur hominum Beneficiis inhiantium, & ad eas per inesplicabiles etiam lites contendentium. Parco ne ea hic referam; quæ habet Jacobus de Vitriaco, Historiæ Occidentalis capite septimo. Si quæ in Monasteriis superessent scholę, earum non alius uberior fructus, quàm ut Ordini Monastico juvenes se adglutinare insuescerent, non etiam ut Clerus ipse nova sanctaque in dies prole accedente augesceret.

Concilii Moguntini Patres anno 1549. conquerebantur, quòd juniores Canonici, quos *Domicellares* vocabant, jam non sub unius Prælati disciplina continerentur, ut olim moris erat, antequam pateret illis aditus in Capitulum: *Juniores canonicos, quos Domicellares vocant, ad tempus sub jugo Prælatorum detineri, &c. Can.86.* Videri hoc potuisset Seminarium juniorum Clericorum, si certò constaret eos communem egisse vitam, & aliquanto numero fuisse. Non attingo hic eas Congregationes Ecclesiasticas, de quibus suprà egi prolixiùs, in quas Pontifices & Concilia sæculi XI. & XII. compellere tentarunt Clericos omnes majores, ut tutiùs faciliùsque cœlibatum colerent. Sodalitia ea potius erant, in quibus totius vitę tempus transigeretur, quàm Seminaria fingendis formandisque ad Clericalem perfectionem junioribus consecrata. Denique non aliò id spectabat, quàm ut Canonici Regulares propagarentur.

V. At verò apertissimè significavit Clerus Gallicanus, quàm sibi cordi esset, ut Seminaria Clericorum regerentur potiùs ab iis, qui in Episcoporum potestate prorsus essent, quàm à Regularibus: quando per Oratores suos Ludovicum XIII. Regem his vocibus compellavit: *Quoniam verò expostularunt complurimi, quod eam fundamenta Seminariorum jecissent Archiepiscopi & Episcopi Diœcesa-*

ni

ni, & per suos Officiales administrassent, nunc tamen pleraque eorum subducta fuerint jurisdictioni Episcopali, & in potestatem venerint Regularium diversorum Ordinum. Interpellabitur Majestas Regia, ut Episcoporum jurisdictioni restituantur Seminaria, qui Rectores eis preficient ad nutum revocabiles, ut ne posthac ea possint subduci Episcopali authoritati. Memoires du Clergè. tom.3. Part.3. pag.90.91. Quibus Cleri precibus ex animo assensus est Rex.

VI. Is videtur tum scopus fuisse Cleri, ne Seminariorum administratio & regimen mandari posset Regularibus; quos cum sua privilegia immunes plerumque faciant Episcopalis jurisdictionis, hinc minùs idonei videri possunt ad Clericos Episcopali imperio arctissimè & religiosissimè devinciendos. Exemplo ille suo præierat Sanctus Carolus, Oblatorum constituta Congregatione, quibus & Seminaria sua contradidit omnia, quæ priùs crediderat Patribus Societatis Jesu; quippè hos demum expertus fuerat aliis longè plurimis gravissimisque Ordinis sui functionibus distendi. Ea autem potissima ratione adductus est Carolus ad instituendum illud Oblatorum Sodalitium; cujus Caput & summus semper administer erat Episcopus, ut posset illis sua Seminaria & Collegia regenda commendare, atque ita illa semper habere Episcopali imperio devinctissima *Giossano. L.5. c.4.* Commemorat autem idem Giossanus ex quo hæc depromsimus, molestè tulisse Carolum, quòd Clerici, quos & sumptu & labore plurimo excoluerat, complures exinde in Monasterium unum aliquod ad professionem Monasticam se conjecissent: Breve Apostolicum impetravit à Gregorio XIII. quo huic sive Monasterio, sive Ordini prohibebatur, ne quem horum exciperet Clericorum, nisi tribus saltem post annis, quàm è Seminario digressi esset. *L.2. c.5.*

VII. Si conferas autem, quæ hic Scriptor perhibet de tribus Beati Caroli Seminariis Mediolani ab eo extructis, cum Decretis Concilii Tridentini de Seminariorum institutione, perspicuè intelliges Concilii votis Carolum cumulatè satisfecisse, vel spem potius & vota Concilii prorsus superasse. Mediolanensis & Episcopatûs & Metropoleos amplitudo, sed immensa potissimum quædam sollicitudo Caroli & charitas Pastoralis effusissima, tria hæc utique Seminaria deposcebat. Unum ad informandos ejusmodi viros, & pietatis & doctrinæ præsidiis omnibus, studiis autem maximè Philosophiæ & Theologiæ, quibus tutò committi possent maxima quæque in Diœceseos administratione Officia. Alterum ad instituendum Parochos, lectione Scripturę, Catechismi Concilii Tridentini, & Causistarum. Tertium denique ad eos plenius instruendos roborandosque, qui jam pridem Parochialibus Ecclesiis onerati, & ad id munus minus pares, Catechismi Concilii & Causuistarum lectione muniri egerent.

VIII. Obvias se dabunt in vita & gestis Caroli, & in Actis Ecclesiæ Mediolanensis Constitutiones sanctissimi Archiepiscopi, ad Seminariorum administrationem; prodet se ibidem insatigata & pervigil ejus sollicitudo ad eorum observationem. Duo hîc tantum adnotabo, quæ omninò necesse sit altius infigere animo. Primum est quod jam attigimus strictim, Brevi Pontificio instructum fuisse Carolum, ut Doctorum pileo & insignibus eos investiret, qui sacrarum literarum curriculum in Seminario peregissent. Quippè ut vetustissima Seminaria defecerant tandem in studia mera & Universitates, ubi non in aliud quidquam magis, quàm in studia incumbebant; ita Sanctus Carolus Seminario suo ubi pietati multò etiam plus operæ dabatur, quàm literis, studebat conciliare aliquam partem privilegiorum Universitatum. Enimvero gradus hac ratione qui consequerentur, castius ii sanè & religiosius ad Beneficia pertingerent. Monuimus jam

Clericorum, qui Caroli institutis imbuebantur, neminem prorsus fuisse, qui ad Beneficia, vel precibus, vel litibus contenderet, immo nec qui Concursui ad Parochias impetrandas se sisteret, nisi Caroli ipsius jussu. Ita una Dei voce vocabantur, & ad hos gradus, Caroli manu collatos, & ad hæc Beneficia Caroli jussu impetrata.

IX. Alterum verò illud est, quod adnotari velim, voluisse Beatum Carolum, ut in majori Seminario suo opera daretur Ecclesiasticæ Historiæ, & perdiscendæ antiquiori Ecclesiasticæ Disciplinæ, ut quæ adhuc ob oculos constituenda nobis esset in refingendis Cleri moribus, & ęmulanda, pro hominum patientia, temporumque. De his ita habet Concilium V. Mediolanense. *Studia etiam sacrorum rituum, historięque omnis Ecclesiasticę certis statis diebus instituantur, quæ Clericalis ordinis hominibus maximè accomodata sunt, ad optimam religiosæ disciplinæ rationem. Acta Eccl. Mediol. pag.258.* Est autem simillimum veri, illius majoris Seminarii contemplationi, in quo centum quinquaginta alebat Clericos, perpoliebatque ad difficillima quęque Diœceseos, & Provinciæ suę ministeria; hujus, inquam, maximè Seminarii contemplatione institutam ab eo fuisse Præbendam Doctoralem, ut Canones Conciliorum Clero pręlegerentur, bis saltem unaquaque hebdomada in Capella Archiepiscopali. *Giossan. L. 2. c. 9.*

X. Cum anno 1556. Cardinalis Polus articulos quosdam commentaretur Reformationis Cleri Anglicani, primam ibi Seminariorum formam delineavit. Ea verò effigies ita consentit cum ea, quam Concilii postea Tridentini Patres exhibuerunt anno 1563. hoc est Sessione XXIII. ut fateri cogamur cognatissimas, & simillimas eas esse, & vel Cardinalem Polum ea pręsumpsisse, quæ Tridentini Episcopi meditabantur; vel Tridentinos postea Patres summam manum iis adjecisse, quæ Polus inchoaverat, *Con. Gen. To. 14. pag. 1733.* Et nihilo tamen minus uni potissimum Carolo Archiepiscopo Mediolanensi illud decus insigne vindicandum est, ut Pater sit & Patronus omnium Seminariorum, quòd eam illis elimatissimam contulerit perfectionem, qua majorem, nec nos fingere, nec illa optare possint. *Acta Eccl. Med. p. 947.*

XI. Sancti Caroli vestigiis hîc inhæserunt suo more Concilia nostra Provincialia Galliæ. Maximè verò Rotomagense anni 1581. Item Remense anni 1583. ubi exoptatum est, ut qui gradus ambirent eos assequerentur, sin minus in Civitate Episcopali, saltem in Seminario, vel in Universitate Metropolitanæ urbis. Item Burdigalense anni 1583. & Turonense eodem habitum, ubi destomachati sunt Patres in eos Gradus, quos elanculùm quidam suffurantur, in quibusdam remissioris Disciplinæ Universitatibus. Aquense anni 1585. Tolosanum anni 1590. ubi inculcatum illud quoque est ut Historiæ Ecclesiasticæ saltem compendio legerentur Commentarii. *Ecclesiastica Historia explicationis compendiariè certis statisque diebus Seminariorum alumnis perlegentur.* Denique Avenionense anni 1594. *Conc. Gen. tom.15. pag.864. 905. 974. 992. 5048. 1179. 1405. 1463.*

XII. Conspirarunt hæc Concilia, ut urgeantur Episcopi ad excitanda quampropere Seminaria, quod & urgent statuta Concilii Tridentini, Edicti Blesensis, *Art.24.*, Melodunensis *Art.5.*, & ejus quod promulgatum est anno 1619. *Art.6.* Quæ in somnis pro Ecclesia excubat Numinis providentia, cum postrema hac ætate complures excitarit Congregationes & societates merè Clericales: his Episcopi incunctanter & lubentissimi sua credunt Seminaria vel in hoc ipso in Sancti Caroli ingredientes vestigia, & eum ipso experti, vix, aut nec vix posse perpetuari Seminaria, nisi Congregationum

subsidio, quarum propria dos ea videtur esse perpetuitas. Non omnium in potestate est Episcoporum, ut instar Caroli Sodalitium ipsi erigant, cujus ipsi, ut ille Oblatorum, Præfecti generales & Capita sint. Sed cum ad manum habeant ejusmodi Cœtus Clericales jam institutos, utuntur dono & subsidio, quo occupavit Deus illos munire; gnari ne Carolum quidem ipsum de novo Cœtu instituendo consilia initurum fuisse, si jam institutos reperisset; nec hos denique merè Clericales Cœtus, aliud quidquam esse, quàm Seminaria, quibus fingantur & præformentur ii, qui Seminaria alia moderaturi sint.

CAPUT CIII. *P.4. l.2. c.36.*

Extraneis septus ad Beneficia aditus. Necessitas, ut Gregis sui linguam calleat Pastor.

I. Connexio quæstionis hujus cum antecedentibus.

II. Juxta leges Ecclesiæ Beneficiarii eligi debent ex ipsius loci incolis, ex ipsius Ecclesiæ gremio.

III. Ubi indigenæ digni, aut satis periti nulli sunt, extranei accersendi.

IV. Ecclesia Romana accuratius aliis omnibus hanc regulam observabat, nequem suorum aliis Ecclesiis daret.

V. Sed id laudi sibi vertebat, extraneos quoscumque, modò meritis inclytos, si posset allicere. Nemo peregrinus in Ecclesia Romana. Proximiora capiti membra nec ipsa usquam extranei sunt.

VI. Quam circumspectè caverent Pontifices, ne usquam Ecclesiis extraneos præficerent Pastores. Quo zelo astuarint Ecclesiæ & Regna ad sui quæque juris tuitionem.

VII. Quibus rationibus Pragmatica extraneos Beneficiis excludat.

VIII. Rebuffi observatio in Linguas vernaculas duas, quæ universam nunc Galliam bipartiuntur.

IX. Cur olim extranei essent, qui non ejusdem essent ex Ecclesiæ gremio: nunc qui non ex eodem sunt Regno oriundi.

X. Beneficiis arcentur extranei in Hispania, si ut in Gallia.

XI. Quàm necessaria linguæ patriæ peritia.

XII. Singularis usus Ecclesiæ Valentinæ in Hispania.

XIII. De primordiis Regni Poloniæ.

I. NEc Episcopo certè, nec Parocho ignorare fas est linguam vel Civitatis suæ, vel Parochiæ, ut & Pastor gregis & grex Pastoris vicissim vocem audire & votis obsequi possit. A' quo non abludit illa pervetusta lex Cleri, ut ex ejusdem Ecclesiæ sinu deligantur Beneficiarii, quam administraturi sunt. Si enim indigenæ sint, erunt & vernaculæ linguæ callentes. Etsi autem promiscuè Beneficia cujuscumque regionis iis addicantur, qui indidem oriundi sunt; nonnulla sunt tamen quæ ejus loci Nobilibus specialiter destinata dicantur, vel Cantoribus Capellæ cujusdam Regiæ. Hæc ergo supersunt hic nobis enucleanda, tanquam superioribus connexa, & ad ignorantiæ etiam pertinentia quodammodo irregularitatem.

II. Ratum ergo illud certumque est, optatissimum semper Ecclesiæ fuisse, ut regionis cujuscumque Beneficia ejusdem incolis & inde prognatis conferrentur. In Concilio Remensi anni 989. ubi Arnulphus electus est ejus urbis Episcopus, prætermissa non est illa ratio, quòd Lauduni in lucem ortus cum esset, Remensis Ecclesiæ filius haberetur, cum Remensis & Laudunensis Ecclesiæ in unam quodammodo coaluerint jam olim à temporibus Beati Remigii. *Hunc dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, & ut verius fateamur, Remensis. Ea quippe Civitas Remense territorium, Remensis Parochia est, nec sic à B. Remigio divisa, ut fieret aliena.* Itaque cum à Remensi Ecclesiæ decerpta esset Laudunensis, sperabant hujus Concilii Patres, Laudunensis Ecclesiæ filios à Remensi veluti matre cooptari posse.

Petrus Damiani ex adverso contestabatur Ecclesiam Romanam Imperatori gratificatam esse in ejusmodi re, in qua momenti esset omninò plurimum ubi suo juri & pristino derogaverat mori, eligendi suo tantùm ex gremio Pontificis, quem nunc tamen delegisset ex media Imperatoris Aula. *In constituendo Pontifice Romano Ecclesia à charitate regia non recessit, quia cum in Clero suo religiosis viris & sapientibus abundaret, non de propriis, sed eum qui Regi tanquam domesticus & familiaris erat, elegit, &c. Et privilegium non tulit, sed roboravit, dum non de Romana Ecclesia, sed ex Aula Regia Sacerdotem ad Apostolicæ Sedis culmen evexit. Disceptatio inter Reg. & Dem. Eccl.*

III. Citra controversiam tamen, ubi nemo est in Ecclesia quapiam, qui par sit ejus gerendæ administrationi, tunc extranei accersendi sunt. Indigenæ enim non anteponuntur universim extraneis, nisi ut magis idonei, propter linguæ morumque peritiam. Sicubi ergo nemo prorsus ex indigenis idoneus sit, tunc præponentur jure merito extranei. Gregorius VII. recusato Archiepiscopo, quem promovere gestiebat Alfonsus Castellæ Rex, illum hortatus est, alium ut quempiam suggereret ex subditis suis: aut si non haberet nisi tanto impares fastigio, extraneos accerseret. *Eligatur inde, si inveniri potest: sin autem, aliunde expetatur.* Ratio prompta est; *Ecclesia regimen propriè bonum exoptat. L.9. Ep.2.* Boni ergo dignique si adsint, non longè quærendi sunt: si desint, unde unde accersendi.

IV. Singularem hanc Ecclesiæ Romanæ laudem dabat Adrianus IV. quòd nunquam pateretur, qui sibi semel inserti fuissent, ad alias transferri Ecclesias. Sed ea non erat Romanæ Ecclesiæ propria, nisi diligentia quædam potissima legis observandæ, quæ Ecclesias omnes complectebatur, ut ne extraneos admitterent, ut ne suos à se divelli, & aliò migrare facilè sinerent. Vide quid ad Fridericum I. Imperatorem rescripserit Adrianus, ut illi approbaret consilium suum, non relaxandi Ecclesiæ Romanæ Subdiaconi, etsi ad Ecclesiæ Ravennatis Archiepiscopatum postularetur. *Convenientius siquidem est, ut qui filius & Clericus est Romanæ Ecclesiæ, ab ejus gremio non recedat; & ipsa ei circa se locum dignitatis conferens, eidem inde provideat altiora. Baron. ann.1159. numer.3.*

V. Sed quod mox subjicit idem Pontifex, Amplitudini Romanæ omninò consentaneum est, ut à Gregorio VII. observatum jam fuerat in ea, quam modò laudavimus Epistola. Nec enim vel Romana antè Respublica, vel Christiana & Romana post Ecclesia magnitudinis suæ pondus ferre potuerunt, nisi accito absorptoque in sinum suum quidquid usquam erat clarorum & spectabilium toto orbe virorum. *Ipsa enim Ecclesia Romana, viros & scientia adornatos, præditos honestate, & sanguinis nobilitate præclaros, ad se libenter evocat, & eos aliunde consuevit admittere, non se talibus, cum ipsos in gremio suo habeat, facilè spoliare. Ibidem.*

In Epistola quadam sua Decretali Innocentius III. narrat Archiepiscopo Ravennate mortuo, ab aliis electum fuisse Presbyterum Cardinalem Ecclesiæ-

clesiæ Romanæ, ab aliis Episcopum Imolæ; contendentibus utrisque satisfactum à se esse sponsioni præstitæ eligendi Episcopi ex propria Ecclesia: quòd Episcopus Imolensis suffraganeus esset Ravennatis Ecclesiæ adeoque illi conjunctissimus: *Cum tanquam suffraganeus Ravennatis Ecclesia, ex ipsius gremio extitisset: Extra. De postul. c.3.* quodque Cardinalis ille Presbyter, cum membrum esset Romanæ Ecclesiæ, quæ Caput est omnium Ecclesiarum, non posset extraneus & ab eis sejunctus haberi. *Cum membra Capitis à membris Corporis censeri non debeant aliena.*

Idem ipse Pontifex ratam habuit electionem Archiepiscopi Capuani, quanquam electus esset extraneus. 1. Quòd potuisset Capuanum Capitulum non uti privilegio & Canone in sui gratiam & compendium condito; cujusmodi est, ut ne Episcopus assumatur nisi ex Ecclesiæ ipsius Collegio. *Licet cautum reperiatur in Canone, ut tunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renuntiare juri, quod pro se noscitur introductum, &c. Extra. De Elect. c.19.* 2. Canoni ei tunc locus est, cum vi intruditur extraneus. *Præsertim cum illud Decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus & invitis, per alicujus violentiam potestatis, extraneus ingeritur ex adverso. Propter quod sequitur in Decreto, ut Clericis sit facultas renitendi, si se viderint prægravari.* 3. Nullibi hospites aut peregrini sunt Ecclesiæ Romanæ matris omnium filii: *Cum à capite non debeant membra aliena reputari.*

VI. Strigoniensi in Hungaria Metropoli Archiepiscopatum daturus idem Innocentius, tanti momenti esse duxit, ut ne extraneo cuiquam Ecclesia illa crederetur, ut eò transferre maluerit Metropolitanum Colocensem, quem probè noverat Capitulo Strigoniensi gratissimum fore. *Quia non plenam de personis illius Regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salva conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona, quæ de Regno Hungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei proficere alienum, &c. Extra. De Postul. c.4.*

Fuit & cum alia Romani Pontifices consilia inierint, extraneosque Ecclesiis præposuerint, quod molestissimè non raro & impatientissimè tulere Principes. Narrat Matthæus Paris ad annum 1146. ut Eugenius III. Papa Archiepiscopatu Bituricensi donavit nepotem Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. Excanduit vehementissimè Rex, & juramento se constrinxit, ne illum tanquam admitteret. Interdicto tamen triennali & precibus denique Beati Bernardi Clarævallensis Abbatis emollitus est, iramque & indignationem convertit ad Sarracenos in Palæstina debellandos.

Refertur ab eodem Matthæo Paris ad annum 1245. Epistola Anglorum ad Innocentium IV. quiritantium de immensa quadam Italorum multitudine, qui omnia invasissent Angliæ Beneficia, omnes proventus corraderent, & extra Angliam traducerent, tuendis, reparandisque Angliæ Ecclesiis nequaquam studerent; animo, quàm corpore alieniores.

Cum Clemens VI. extraneum nescio quem Episcopatu ornasset Coriensi in Regno Castellæ, iniquo animo id tulit Alphonsus Rex. At eum Pontifex blandissimis his monitis demulsit, Etsi in genere Ecclesiarum regimen indigenis maximè delegandum sit, esse tamen causas justissimas non paucas extraneos his quandoque anteponendi, Apostolos, & ipsum Hispaniarum Apostolum Jacobum longinqua ex regione adventasse; porro qui à se tum designatus esset Episcopus, eum esse, qui & doctrinæ ubertate & virtutum splendore ubique agnosci & ambiri, nusquam hospes & peregrinus videri debeat. *Rainal. an.1348. n.54.*

Philippum Pulchrum Regem delinire similiter conatus est Bonifacius VIII. quòd duas Gallicani Regni Ecclesias Italis duobus contulisset, Bituricensem Archiepiscopatum, & Episcopatum Atrebatensem, nec contulisset nisi viris pietate & meritorum laude clarissimis, *ipsi Regi non suspectis, nec Regno*, cum uterque fuisset *nutritus in Regno. Hist. Univ. Paris. tom.4. pag.27. 29. 30. 296.* Anno 1346. Clemens V. Galliarum Reginæ per literas congratulatus est, quòd Regium diploma revocari curasset, quo extranei omnes Beneficiis summovebantur, nulla vel Cardinalium ipsorum exceptione. Anno 1408. Comitiorum Generalium Cleri Gallicani decreto, extraneis omnibus aditus interusus est Beneficiorum quorumcumque, nisi saltem decennium in publica alicujus Regni Universitatis palæstra contrivissent, & ne tum quidem ad Prælaturas aspirare possent. *Tom. 5. Ibid. p.177.* Manavit certè decretum ejusmodi inter schismatis Avenionensis procellas. Anno 1429. Martinus V. ad Ladislaum Poloniæ Regem literas dedit stomachosiores, ob promulgatum Edictum, quo peregrini omnes, ne Cardinalibus quidem exceptis, Regni Beneficiis excludebantur. *Rainal. num.13.* Ita enim statuebat Pontifex, cum nulli Romæ, undecumque affluant, peregrini sint Clerici: cumque Cardinales Romani indefessam darent operam universalis Christiani orbis, & singularum Ecclesiarum extricandis negotiis, causisque dirimendis, eminentissimos hos Romanæ Ecclesiæ filios, quæ patria est fidelium omnium, patriam habere tam latè fusam, quàm ipsa fides, quàm Ecclesia, quàm Christiana Respublica latissimè fusa & propagata est.

VII. Sed ne diutiùs ei exceptioni immoremur, nullis potest exceptionibus concuti aut labefactari generalis illa lex & regula, iis innixa rationibus gravissimis, quæ in Præfatione Pragmaticæ Sanctionis conjectæ sunt: Quòd advenæ qui sunt, ignoti ferè sint; nec eorum fieri periculum potuerit; non facilè adduci possint, ut resideant: patrium indigenarum sermonem non capiant, nec ab illis vicissim capiuntur; unum id studeant potissimum, ut Ecclesiæ suæ dispendio locupletentur; ejus sarta tecta non curent; ab hospitalitate abhorreant, ignoto sibi gregi minùs prodesse possint; quòd denique cives ipsi animum despondeant, & literarum studia aspernentur, quorum præmia videant ab extraneis sibi præripi & involari. *Ecclesiarum peculia manus occupant indignorum, & nonnunquam exterorum, & plerumque dignitates & opulentiora Beneficia personis conferuntur incognitis & non probatis, qui in eisdem Beneficiis non resident, sicque vultus sibi commissi gregis non agnoscunt, linguam aliquando non intelligunt, &c. Sic animarum cura negligitur, subtrahitur hospitalitas, Ecclesiarum jura depereunt, ruunt ædificia, Clerici nostrorum regni & Delphinatus scientiarum studia deserunt, propter promotionis congrua spem eis ablatam.* His alias accumulat rationes Author Glossæ in pragmaticam Sanctionem, ex Panormitano, aliisque Juris Canonici Commentatoribus decerptas. Quod nimirum Regibus Principibusque suspecta semper sit peregrinorum fides, ne arcana Regni prodant, & foris evulgent. *Admitteretur exceptio domini temporalis, si promovendum haberet suspectum de proditione terra sua, vel consiliorum & secretorum suorum.* Addit denique non incerto rumore ita circumferri, esse Regibus Galliæ speciale privilegium, ut ne injussu suo peregrinos sinant Regni Beneficiis donari. *Et ut fuerunt, Rex Franciæ habet privilegium, quod exterus & alienigena non potest beneficiari in suo Regno sine ejus permissione.*

Ra-

Rationes has omnes conglobaverat Carolus VII. Rex in Edicto suo anni 1431. quo contestabatur, Majores suos semper intercessisse extraneorum provectionibus; ejusmodi querelis à parente ipso suo compellatos fuisse Concilii Constantiensis Patres, ipsumque Pontificem Martinum V. quas & ipsemet ingeminasset querelas apud eundem Pontificem, & successorem ejus; cum verò ne tot quidem machinis abduci potuissent Pontifices à sententia, aut à spargendis in extraneos maximis quibusque Regni Beneficiis avocari, cogi se tandem hoc Edicto serpentem in dies perniciem cohibere. *Preuves des libertez de l' Egl. Gall. pag.1124.*

VIII. Nulla hîc superiùs perstricti privilegii memoria, vestigium nullum: ut non injuria posterius impetratum fuisse conjicias. Ejus meminit Rebuffus, ubi affirmat, ei Privilegio nullis Papæ dispensationibus derogari posse: eo porro non Parochialibus tantùm Ecclesiis, juxta regulam Cancellariæ, sed omnibus indiscriminatim Beneficiis peregrinos ablegari. *Sed in Francia idem in omni Beneficio, ratione privilegii, cum alienigena in Francia Beneficia sine Regis consensu non possit habere, quæcumque sint illa Beneficia.*

Illud non abs re hîc obiter advertemus, in ea versari sententia Rebuffum, cum duas in linguas universa scindatur Gallia, quarum altera *Occitana* dici potest, *Langue d' Oc*; altera Francia, & Aulæ Regiæ, Urbique propior, *Langue d' Ouy*, quòd his maximè affirmandi quidpiam signis & voculis discrepent hæ regiones: sententia, inquam, Rebuffum in illa versari, non posse harum regionum incolas alios in aliorum finibus Beneficia obtinere. *In Regulam Quod quis intelligat idioma.* Quin & Gomesio videri, cum plures Provinciæ Galliarum utriusque linguæ hujus consuetudine utantur, cujusque Provinciæ incolas extra ejus limites peregrinos haberi debere: sed ea in re latuisse Gomesium, quanta sit affinitas & consensio sermonis inter omnes alterutrius hujus linguæ Provincias. Unde nec immeritò nos hîc addemus necdum ævo Rebuffi tantam fuisse & consuetudinum & linguæ communionem inter omnes utriusque hujus linguæ regiones, quanta postea fuit; ubi Provinciæ illæ omnes, non suos sibi singulæ jam habuerunt Principes; sed unius summi Regis & Galliarum moderatoris imperio constrictæ & consociatæ sunt; ut jam nihil prorsus loci relinquatur ei, sive regionum distinctioni, sive peregrinitati. Quanquam ubi Parochialibus Ecclesiis donandi Pastores sunt, specialis adhibenda sit cautio & providentia, ut Pastores ovium, oves Pastorum vocem audiant, capiantque.

IX. Hactenus de lingua & sermone vernaculo, nam Decretis Cælestini Papæ, Capitularibus Caroli Magni, & Legibus Codicis præfici & ordinari cuique Ecclesiæ non sinebantur, nisi proprii ejus cives, dum in iis essent, qui omnes ejus officii numeros obire possent. Itaque longo ex intervallo sequimur prisca illa statuta, si non alios Beneficiis abigimus, quam qui ex ipso Regno oriundi non sunt, aut jura Regni Principum diplomate speciali non sunt assecuti. A' vero, aut à veri certè similitudine non aberrabis, si existimes, quidquid novatum est in hac disciplinæ parte, profectum id esse à majori Ecclesiarum tum inter sese privatim communione, tum conjunctione cum summo vertice suo, posteriori hac ætate. Monuit nos suprà Innocentius III. cujusque Provinciæ Episcopos in Metropolitana Ecclesia hospites jam non haberi, aut extraneos. Clerici Romanæ Ecclesiæ ubique terrarum ut in propia patria versabantur. Adriani IV. id præ se ferebat Romam allici Clericos omnes virtutum & eruditionis gloria spectabiles, ut in communem fidelium omnium patriam & natale solum. Quos toto ex orbe Clericos invitabat Romanus Pontifex meritis claros, in omnem mox Orbem illos disseminabat, & præcipuis mancipabat Ecclesiarum dignitatibus. Adde quòd cum fuerint Universitates velut publica quædam Seminaria omnium unius Regni Provinciarum, immo & complurium quandoque Regnorum, hinc dulcior strictiorque fiebat, conjunctio plurimarum inter sese Ecclesiarum. Aliunde accersebantur, aut advolabant plerumque Professores: Tyrones alteri huic quasi patriæ suæ adhærescebant, longo & decennii persæpè domicilio. Qui Gradus ibi consequebantur, qua Universitas, qua Regnum latissimè patebat, cives habebantur. Inde est ergo quòd potissima habita sit ratio incolumitatis Regni, eaque justissima, ubi extranei à sacris arcebantur Ecclesiæ Dignitatibus; non assensionem tantùm, sed & authoritatem etiam suam accommodante Innocentio III. cum Colocensem Archiepiscopum in Strigoniensem Ecclesiam transferre maluit, quàm extraneo eam sedem concredere.

X. Cum variis mandatis instruerentur Oratores Gallicani ad Concilium Tridentinum anno 1562. hoc præ cæteris commmendatum est, ut ne cui extraneo committi possent Regni Beneficia, nisi vernaculam calleret linguam, & in propria resideret Ecclesia; hanc verò legem nec Pontifex ipse relaxaret. *Memoires du Conc. de Trente pag.174.*

In Hispaniis jam inde ab anno 1393. Conventus Generales Regni Castellæ decreverant, ne paterent extraneis Regni Beneficia; quin & in omnium quos Pontifex nominat Ecclesiasticos proventus manus injecerant. Quanquam interpellante Pontificis Nuntio, & Aulicis ipsis Proceribus nihil non sibi de Papæ indulgentia & largitate pollicentibus, à sententia se deduci Rex facilè passus est, utpote tenera adhuc ætate. Ita Mariana; *L.19. c. 1.*; at author est Covarruvias, *Tom. 2. Practic. quæst. pag.35.*, post edicta Caroli V. impervia fuisse extraneis omnia ejus gentis Beneficia; in Concilio Tridentino deliberatum fuisse ex Dominico Soto, an omnes cujusque regionis Parochiales Ecclesiæ indigenis velut patrimoniales addicerentur: quin & optabile esse, ut ejusmodi statutum promulgatum fuisset.

Narrat Ossatius in Epistola quadam anni 1600. omni ope tum connixos fuisse Hispanos, ut suæ gentis homini Dubliensis in Hibernia Archiepiscopatus conferretur, contrà nitentibus Hibernis, ut ei Ecclesiæ præficeretur non alius, quàm qui proprii ejus regionis idiomatis consuetudine imbutus esset; *allegato Regis ipsius Hispaniæ exemplo, qui Episcopum nisi Hispanum præfici patitur nullum. Tom.2. Ep.55.*

XI. Beneficiariis quidem omnibus, sed iis potissimum quibus cura animarum, & regimen Parochialium Ecclesiarum incumbit, consentaneum est, ut ne rudes sint vernaculi ovium sermonis. Eo se limite cohibuisse videtur Concilium Provinciæ Turonensis apud Castrum Guntherii anno 1231. *Ne quis instituatur in aliqua Ecclesia, cui sit animarum cura annexa, nisi loci illius loquatur & intelligat idioma. Si contrà præsumptum fuerit, & institutus privetur Beneficio, & instituentes potestate instituendi careant illa vice.* Can.16.

Narrat Cæsarius ipsum Romanorum Regem à proposito resilisse ambiendi Archiepiscopatus Coloniensis, ubi primùm ab electoribus certior factus est Episcopum Cameracensem, cui eam dignitatem conferri percupiebat, ejus regionis linguæ imperitum esse. *Cum ab electoribus responderetur, quòd idioma terræ ignoraret, cessavit.* Guimundus scientiæ & sanctitatis fama celeberrimus ille, qui calamum strinxit adversùs Berengarium, Episcopales Angliæ infulas à Vuillelmo Notho Rege oblatas con-

constantissimè recusavit, quòd in ejus gentis moribus lingua hospes omninò esset. *Quoniam extraneos mores, barbaramque locutionem nesciò. Ord. Vita ann. 1070. pag. 524. Rainal. an. 1209. n. 6.* Cum in Concilio Lateranensi IV. leges daret Innocentius III. Orientalibus illis Ecclesiis, quarum in singulis sæpenumero plebes erant, quæ alio & alio uterentur idiomate: jussit, ut singulis ab Episcopo designarentur Ministri sacri propriæ earum linguæ periti; quin immo si necesse foret, ut alium ille sibi asciseeret Episcopum, Vicarii Generalis munia obiturum & ejus linguæ callentem, cujus ipse rudis esset. *Extra. De Officio Ordinarii c. 14.* In Concilio Mexicano anni 1585. peculiaribus aucti sunt privilegiis Clerici, qui Indorum idioma edidicissent, & vehementer excitati Episcopi, ut Beneficiarios acuerent, impellerentque, ut ejusdem Indicæ linguæ studio sedulam operam navarent. *Conc. Gen. tom. 15. pag. 1210. 1252.*

XII. Non liquet mihi quidem, an vernaculi sermonis imperitiæ imputandum sit, quod Regni Valentini in Hispania cives ad cæterarum ejusdem Hispaniæ Provinciarum Beneficia non admitterentur, an illi residuæ animorum alienationi, qua extraneos solebant aversari. Certè Bulla anno 1587. publicata à Sixto V. sancitum est, ut peræquè Valentini Regni Beneficiis excluderentur ex aliis oriundi Hispaniæ Provinciis, quanquam graduum laurea decorati essent in Universitate Valentina, ab Alexandro VI. Papa excitata. Simillimum veri est, ex eo id totum manasse, quòd perdiu, & non ita pridem discreta ea fuerat Regna, quæ suis singula Regibus subessent, ut ex hac Regum Regnorumque diversitate linguarum etiam dissonantia quædam major nasceretur.

XIII. Author est Longinus anno demum 1062. Joannem Uratistaviensis Ecclesiæ clavum administrare cœpisse, gentis Polonicæ primum, cum hactenus Episcopalem illam sedem Itali semper occupassent. *Primus ex Polonis, abrogatis Italis Pontificale Pedum in Uratislaviensi Ecclesia gessit.* Texuit Longinus perpetuam ferè seriem Episcoporum Poloniæ omnium, nec ad hunc usque annum propemodum nisi Italos nominavit. Nec secus penè contigit annis sequentibus. Pronum est conjicere, vastissimas illas Provincias, quæ nuperrimè ex altissima & inveterata Barbaria & idololatria emerserant, non statim, non facilè potuisse ita refingi, ac expoliri, ut suo ex sinu Episcopos sibi crearent. Cum verò Pontifex Romanus Episcopos omnes ejus gentis confirmaret, teste eodem Longino, in historiæ suæ contextu: hinc via Italis ad Episcopatus Italiæ complanabatur. Commemorati sunt ab eodem Scriptore Episcopi etiam aliqui Poloni: quanquam non magno sanè numero. Sunt & in quibus nulla fiat mentio confirmationis Pontificiæ.

CAPUT CIV. *P. 4. l. 2. c. 37.*

Beneficia quædam addicta Nobilibus, Cantoribus, Capellæ Regiæ Clericis.

I. Præbendas suas Ecclesia Lugdunensis addixit Nobilibus quarto etiam stemmate conspicuis.

II. Ejus usus an pia quapiam origo fuerit.

III. Statuta Poloniæ solis Nobilibus aditum pandunt ad Beneficia, & ad Ecclesias, quibus & illi soli præsidio esse possunt; quæ ab ipsorum persæpe majoribus fundata sunt; quorum ad regimen paratiores accedunt ex liberali sua educatione.

IV. Quàm effusa in favorem nobilium sit Bulla Concordati, & Pragmatica Sanctio.

V. Quàm propitii Nobilibus fuerint Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. & Joannes XXII. Papa.

VI. Fulgentii, Bernardi, & Beati Caroli Mediolanensis Episcopi quanta animi propensio in Nobiles.

VII. Non facilè potest Clerus Nobilium tuitione carere.

VIII. Ad Beneficia dignior habendus, non solum qui virtute præstat, sed & qui tuenda, regendaque Ecclesia accomodatior est.

IX. Solvitur objectio.

X. Nudatur origo statutorum, sive consuetudinum, quibus solis Nobilibus aditus est ad Beneficia.

XI. De Beneficiis, quæ Capellanis & Clericis destinantur Capellarum Regiarum.

I. Affirmat nuperus Galliæ Scriptor, evulgasse diploma Clementem VII. Romanum Pontificem anno 1532. quo confirmabatur prior Bulla Martini V. declarantis Præbendas triginta duas Ecclesiæ Lugdunensis, addictas esse Nobilibus longo majorum stemmate claris, quarto ab usque gradu. *Choppinus. De sacra Politia. pag. 64.* Probabile cum primis est, his Bullis non aliud, quàm priora ejus Ecclesiæ statuta novo hoc authoritatis pondere corroborata fuisse. Cum vel maximè Sennertus in Cronologia Ecclesiæ Lugdunensis, demonstrat ex Tabulario Cameræ Computorum, anno 1245. quo coaluit Concilium Lugdunense I. fuisse in ea Ecclesia septuaginta quatuor Canonicos, quos inter eminebat unus Imperatore Patre conspicuus, novem à Regibus prognati, quatuordecim à Ducibus, triginta à Comitibus, à Baronibus viginti.

II. Prona fides est, hanc Ecclesiam Primatia sacra eminentem, alias nonnullas in sui imitationem pellexisse: & ipsam forsan quoque in aliarum quarundam vestigia & exempla ingressam esse. *Spond. ann. 1245. n. 11.* Cave autem tibi persuadeas, solo nobilitatis fulgore, & quodam veluti fuco humanæ gloriæ ductos fuisse primos hujus instituti authores. Castius, sublimius & divinius aliquid jubet Ecclesia observari oculis Ministrorum suorum, & eorum omnium qui ad sacras dignitates invitantur. Ratio habita est tuitionis, quam Nobiles impenderent Ecclesiæ, quam eorum Majores jam impendissent. Fuit & non parum momenti in institutione Nobilium, quæ plerumque liberalior est, quàm plebejorum, & virtuti propior, eo potissimum ævo, quo hæc statuta condebantur, aut quo hæ invalescebant consuetudines. Tunc enim plebeji propemodum omnes quibusdam variarum servitutum sordibus oblinebantur. Denique ita ferè animo præsumptum fuit, in Nobilium & potentum virtutibus plus esse momenti, ad cæteros omnes in sui æmulationem pertrahendos. Itaque non humano & carnali affectu Nobilibus adjudicata fuere Beneficia complura; uni religioni, uni Ecclesiarum servitium est utilitati, vel necessitati. Nec enim Ecclesiæ adscribendæ sunt vitiosæ privatorum cupiditates, quibus non sapiunt nisi quæ carnis sunt: cum ipsa ex adverso carnalium etiam hominum conatus & consilia insanissima contorqueat ad cœlestis sapientiæ regulas, & ad spiritalis cœlestisque civitatis amplificationem.

III. Ignobilibus & plebejis voluere Reges Poloniæ septas & occlusas esse Dignitates & Præbendas principalium Ecclesiarum. Nec enim posse plebejos illam Ecclesiis præstare defensionem, qua cessante collapsuræ sint prorsus, cum in eo regno nulla sit intercapedo bellorum. *Ad defensiones Ecclesiarum in Regno nostro per necessarias, præsertim propter homines licentiosos, & crebras expeditiones bellicas, parum aut nihil prodesse possunt Ecclesiis.*

Ec-

Ecclesias ergo regere jubeantur Nobiles, qui tueri possint. *Barones, Generosos & Nobiles, è quibus prompta & facilis Ecclesiarum defensio esset.* Quòd ei statuto minus obtemperatum sit, hinc agri Ecclesiæ inculti, domus dirutæ jacent. *Magna ex parte vastata & destructa fuerant, & in nonnullis locis adeo annihilata, ut non extent domus, &c. Statuta Regni Poloniæ. pag.327. 330.*

Quæ mox sequuntur decreta, ea declarant unicuique Capitula fas esse, adgregare suo cœtui Doctorem Theologum, alium quoque Juris Canonici, tertium denique Medicinæ gradibus decoratum, ex plebeiorum fæce; additur & in Nobilium collegio esse non paucos Doctores; accuratiorem plerumque esse Nobilium institutionem jam inde à puero; cum denique illis accepta feratur Ecclesiæ Regnique defensio, consentaneum esse, ut illos Ecclesia hoc grati animi & pietatis testimonio prosequatur. *Ab antiquis temporibus, laborum & virtutum suarum officio, eisdem dignitatibus Ecclesiasticis semper præficiebantur Nobilitas: tum quod fuit propriis cervicibus à casibus bellicis regnum ipsum defendere consuevit, & astricta est, tum etiam Ecclesias.*

Testatum denique faciunt hæc statuta Poloniæ, pleraque Beneficia extructa & dotata fuisse à Nobilibus, quo æquius sit in eorum dispensatione rationem haberi Nobilium. *Cernentes omnia Monasteria ex liberalitate non solum Regum, sed etiam Baronum & Nobilium bene dotata esse, & nunc quoque Nobilitatis favore plurimum indigere. Caveates etiam ne nova dogmata in Regnum nostrum ex Germania inferantur, &c. Ibid. p.3.* Anno 1496. & 1505. Albertus & Alexander Poloniæ Reges acerbioribus insectati sunt pœnis eos omnes, qui in Romana Curia, vel alibi Beneficia imperrarent Regii Patronatus, vel Nobilium, à quorum majoribus fundata sunt ea Beneficia, recreandis, sustentandisque proximis suæ quibusque stirpis; qui ex adverso compellerentur in lites expendere eam & pecuniam & operam, quam satius, dulciusque est cum sanguine impendere patriæ defensioni. *Beneficia per terrigenas de bonis eorum ad consolationem amicorum viventium & mortuorum fundata impetrant, sicque non mediocribus jacturis pauperum nobilitatem pro sui defensione juris impendentem afficere consueverunt, &c. Statuta Poloniæ. p.251. 499.* Anno 1433. Jagello Rex fidem suam obligaverat, nihil à se dignitatum sacrarum collatum iri, nisi Nobilibus, & quidem ejusdem Provinciæ.

IV. His causis, quas hîc strinximus, adducti sunt Patres Concilii Lateranensis V. & Leo ipse X. Pontifex, in Bulla confirmationis Concordatorum Gallicanorum: ut enumeratis virtutibus, & ornamentis iis, quibus instrui necesse est eos, qui ad Ecclesiasticarum dignitatum apices promovendi sunt: longè plurimum tribuerent, Principum, Regumque sanguine ortis, & natalium gloria præclaris. *Consanguineos Regis, & personas sublimes.* Cumque mox diffiniretur, quot annos necesse esset literarum studiis insumptos esse à Graduatis, non paulò indulgentiùs habiti sunt, qui claræ utriusque parentis nobilitate fulgerent. Nec illiberalior fuerat Pragmatica Sanctio, ex Constantiensi & Basileensi Conciliis excerpta, in *Nobiles ex utroque parente, & ex antiquo genere.* Nec displicuerat à Regibus ad Beneficia eos præsentari, qui patriæ dignitati & saluti ex animo studerent. *Bene meritas, & zelantes bonum Reipublicæ. Tit. De Collat. Tit. De elect.*

V. Aliquandiu antè cum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. districtè probiberetur, ne quis plura unus retineret Beneficia Curata, vel aliàs incompatibilia: subjiciebatur mox relaxari posse à Romano Pontifice ejus legis austeritatem, sicubi obvii essent viri nobilitate & eruditionis laude spectabiliores. *Circa sublimes tamen & litteratas personas, quæ majoribus Beneficiis sunt honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari. C. De multa. Extra. De Præb.* Joannes quoque XXII. Pontifex de his agens Beneficiis, quæ sociari & ab uno eodemque obtineri non possint, Regum progeniem excipi jubebat: *Quæ propter sublimitatem eorum & generis claritatem, sunt potioris prærogativa gratiæ attollendi. Extravag. Execrabilis.*

IV. Speciale Nobilium Gymnasium exædificavit B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus, & eo se potissimum oblectari, eas suas esse delicias nec ipse dissimulabat. *Giussano. L.3. c.4.* Nullam habebat Carolus personarum rationem, providus, cautus & diligens hic erat omninò delectus eorum, quorum indoles & institutio amplius Ecclesiæ saluti profutura esset. Hinc sanè Bernardus ajebat, nullo personarum delectu, nullo discrimini babito, non posse nos tamen non impensius congratulari, ubi virtus nobilitati adhærescit. *Minimè quidem Deus est acceptor personarum, nescio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet. Epist.113.*

Quòd hic Bernardus ait nescire se, hoc est impræsentiarum non inquirere, id scitissimè edisseruit Fulgentius, Augustini, ut solet, vestigiis insistens. Illud his convenit sanctissimis Ecclesiæ Patribus, & Doctoribus, uberiorem illam lætitiam, qua probi quique perfunduntur, ubi Nobiles & Magnates sæculi ad pietatem se & religionem serio conferunt, uno ex eo capite totam scaturire, quòd eorum exemplo, & authoritate illiciantur alii plures ad eandem ineundam virtûtum palæstram. Itaque utilitatis publicæ, & ipsorum pauperum, ac plebejorum salutis contemplatione, tum incitantur justi, cum nobilium divitumque bene moratorum laudibus suffragantur. *Quamvis Christus sit æqualiter pro omnibus fidelibus mortuus, & æquale cunctis Beneficium redemptionis impenderit; tamen conversio potentium sæculi multum militat acquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres & amici, noti pariter & ignoti, talium authoritate ad mandata dilectionis ardorem excitantur: ita talium conversione multi ad subsidium divinæ miserationis confugiunt. Ita fit, ut qui sunt in sæculi culmine constituti, aut plurimos secum perdant, aut secum multos in via salutis acquirant. Epist.6.* Non aliter existimari, dicique potest, si qua pinguiora Beneficia Proceribus, Nobilibusque adjudicata sint, quorum se tuitioni committebat cum pauperibus suis omnibus Ecclesia id ipsorum potius pauperum charitati indultum esse, quàm divitum honorificentiæ.

VII. Suo superiùs loco dictum est de Præbendis, sive Cathedralium Ecclesiarum, sive Cœnobiorum, quæ antè aliquot sæcula cœperunt Imperatoribus, Regibus & Principibus vindicari, quod & etiam nunc obtinet. Summos Principes istos diximus assuisse quandoque in veste Clericorum linea, Clericis ipsis permixtos, divinas in Choro laudes concinentibus. Dubium utri plus & gloriæ & voluptatis afferat hæc mira Imperii & Sacerdòtii conjunctio. Hoc caput est, hinc fons totius Nobilium cum Clero conglutinationis. Suis ipsius rationibus & utilitatibus Nobilitas Clero devincienda fuit. Oppressa & labefactata non semel fuisset Clericorum & Ecclesiæ dignitas à Plebejis, nisi in ejus defensionem conspirasset nobilitas. In his rationibus ad universalis Cleri incolumitatem pertinentibus, plus satis momenti est, ut nonnihil inflectantur leges aliæ, in quibus salus Ecclesiæ nihil admodum periclitatur.

VIII. Nec excidisse potest animo, quod operosissimè alibi astruimus, dignis, quin immo digni-

ribus

ribus conferenda esse Beneficia. At assentiuntur Theologis Canonistæ, ut æqua lance pendantur merita, & peritiæ, dexteritatisque momenta ad regendam Ecclesiam, non virtutem, non eruditionem tantùm trutinari debere. Ille utique dignior habendus est ad capessendum quodlibet Beneficium, in quo plus præsidii est ad Ecclesiam sanctissimè administrandam, eandemque præpotenter tuendam. Omnium Theologorum nomine hic suffragabitur Sanctus Thomas. *Ille qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere; non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundùm charitatem; sed meliorem quoad regimen Ecclesiæ: qui scilicet possit Ecclesiam & instruere & defendere, & pacificè gubernare.* 2. 2. *q.*185. *art.*3. Si necessariis alioqui non destituantur Nobiles adminiculis eruditionis & innocentiæ, hi utique cæteris præponendi erunt, ut pacem Ecclesiæ confirment, ubi præsertim variæ undecumque ingruunt procellæ.

IX. Video objici posse Decretalem Grægorii IX. qua concerpi videtur Ecclesiæ Argentoratensis consuetudo, ubi aditus non erat ad Canonicorum Præbendis, nisi paterno maternoque stemmate illustribus, doctrina & religione illustrioribus. *Nobilem, liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis, & eminentis scientiæ.* C. *Vener. Extra. De Præbendis.* Respondeo autem, 1. unum id eo loco moliri Pontificem, ut valeat collatio Beneficii à Legato facta, quòd nec sibi, nec Legato suo infligi posset necessitas obsequendi consuetudinibus Capituli. Nec sanè jubet Pontifex eam aboleri consuetudinem, sed ratam haberi collationem à Legato factam, tametsi consuetudini adversam. 2. Intacta perstitit hactenus & intaminata ea consuetudo in Capitulo Argentoratensi, & in compluribus aliis Germaniæ Ecclesiis, etsi Pontificiorum illæ semper fuerint decretorum observantissimæ. Illarum ergo ea fuit persuasio, Gregorii decreto suam hanc consuetudinem non inuri. Etsi verò ibidem docet Gregorius, plus esse tribuendum nobilitati virtutis, quàm sanguinis: & à Paulo ipso significari; Non multos Potentes, non multos Nobiles à Deo primùm electos, non tamen apertè ad eo pronuntiatur, eam consuetudinem à se damnari, aut à Capitulo proscribendam decerni. 3. Jamdiu est quod non potest latere summos Pontifices, qui usus sit, qui mores in hoc negotio complurium Germaniæ Capitulorum, Poloniæque, nec non & Galliæ, atque Hispaniæ, quorum fores non patent nisi Nobilibus. Nec tamen vel nutu significatum unquam ab illis est, displicere, & & expungi debere hunc usum. Tam diutino ergo silentio suo ei consuetudini assentiri censentur. 4. Quorsum attinet commemorare tot Concilia cujusque modi in his Provinciis vel Regnis coacta, à quibus abrogatus utique esset is usus, si pietati, si Ecclesiæ legibus adversaretur. 5. Funditus excisæ essent, corruissentque Germanicæ omnes & Polonicæ Ecclesiæ ab uno aut altero jam sæculo, nisi grassantium hæreticorum & arma prosilientium furorem propulsassent Episcopi Canonicique earum Ecclesiarum, summa quadam potestate & opulentia freti.

X. Ex hoc verò statuto Argentoratensi, quo desiderabatur & natalium claritas, & ubertas doctrinæ: perspicuum est nec scientias exulasse, nec virtutum studia ab his Capitulis, nobilitatis gloriæ amantissimis. Ex his porro vocibus, *nobilem & liberum*, ansam arripiemus non intempestivè, ut spero, retegendæ arcanæ origenis hujus singularis nonullarum Ecclesiarum disciplinæ, ex quo spes est, nonnibil etiam voluptatis Lectoribus creari posse. His enim verbis insinuatur, non multum intercessisse discriminis inter nobiles & liberos, inter ignobiles similiter & servos, ex quo primùm Consuetudines, ita enim dici placuit, cum Servitutes dici potuissent, invectæ fuerunt. Qui enim antiqua, qui mediæ ætatis sæcula non perfunctoriè prorsus excusserunt, illis exploratum est propè absuisse ignobilitatem à servitute, libertatem à nobilitate. In Russia, & Polonia etiam nunc, multisque aliis circumjacentibus Provinciis is ipse usus retinetur. Gallicanarum ipsi Consuetudinum libri, paulò saltem antiquiores, & antequam in novam hanc & liberaliorem formam refingerentur, fidem faciunt plebejos & rusticos omnes servitutibus quibusdam innexos fuisse. Hinc Nobiles soli literis operam dabant, cæteris ad agriculturam & ad illiberales artes alias ablegatis. Hinc & Magistratus omnes Nobilibus demandabantur. Solis Nobilibus & Clero constabant Comitia Regni Generalia, & Parlamenta, in quæ plebi aditus non patuit nisi ab annis trecentis vel quadringentis. Non ante ducentos annos admissi sunt plebeji ad officia publica. Minùs ergo mirum, si aut Præbendæ, aut dignitates Ecclesiasticæ, perinde ut sæculares, Nobilibus tantùm annuerentur. In Germania & Polonia diutiùs & constantiùs hæserunt mores antiqui, ut ne literarum studiis incumberent, aut ad dignitates pertingerent, nisi Nobiles. In Gallia verò cum jam ab annis amplius ducentis in id insudetur, ut refingantur libri Consuetudinum, & ad optatiorem quandam humanitatis & libertatis formam revocentur; hinc abolescere paulatim prisca illa tristissimæ servitutis vestigia, ut ad dignitates tum sacras, tum etiam civiles admissa sit plebs. Pauca supersunt Capitula, quæ cum Lugdunensi, Brivatensi, & paucis aliis priorem retinuerint morem non admittendi nisi germana nobilitate fretos. His addi posset & illud non prorsus aspernandum, quod Capituli Argentoratensis statuto requirebatur, ut candidati Canonicatuum paterna maternaque linea nobilitatem suam approbarent. Atqui nemo nescit fuisse certissimè plenam, fuisse & dimidiatam libertatem, seu mavis nobilitatem, ubi quis juxta varias regionum Consuetudines servo parente, libera matre natus erat. His Capitulis non placebat nisi plena libertas, nobilitasque, ex utriusque parentis Stemmate. Denique facilè quisque refricabit sibi memoriam non infrequentium temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii querelarum de Episcopis, animi perquam pusilli, & degeneri, qui non cooptabant in sacrum Clerici sui Collegium, nisi servilis conditionis homines, quibus præfractiùs impeditarent. Capitulis forsan quibusdam placuit adversùs banc excludendorum Nobilium insolentiam munire sese hujusmodi statuto, quo soli Nobiles & ingenui allegebantur. Constitutione Regia Ludovici XIII. Articulo 199. anno 1629. sanciebatur, ut usus ille retineretur non admittendi nisi Nobiles ad certa quædam Beneficia, ubi ea fuerat lex fundationis, non ubi consuetudo sola, aut statutum quodlibet ita juberet. Quod non immeritò consentire Canonicis Regulis & Decretalibus videri possit.

XI. Quod ad Clericos spectat, Capellanos & Cantores Capellæ Regiæ, non apparet temporibus B. Ludovici Regis ulla eis Beneficia destinata & propria fuisse, quanquam ex ejus testamento anni 1269. abundè constet larga manu eis à Regibus provisum fuisse. Statuebat enim Rex idem Ludovicus testamento suo, ut si qui ex Clericis vel Capellanis suis tempore sui obitus nullo adhuc Beneficio donati fuissent, annua intérim fruerentur viginti librarum pensione ex ærario successoris sui regio, donec vel Beneficii aliquid, vel cujuscumque subsidii nactus esset, quo vitam sustentaret. *Volumus ut Clerici nostri, & Capellani, tempore decessus nostri, de nostro existentes hospitio, quibus*

in aliquo Beneficio Ecclesiastico provisum non fuerit, habeant & percipiant in bursa haredis nostri Regis quilibet eorum viginti libras annua pensione, quousque sibi de Beneficiis Ecclesiasticis, vel alias sit provisum. Du Chesne tom.1. p.439.

Commemoratur à Tilletio Bulla Clementis V. qua concedebatur Meldensi & Sylvanectensi Episcopis, *ut admitterent Beneficia, qua resignassent Episcopi Altisiodorensis, Bajocensis & Abrincatensis, iis quos Philippus Pulcher Rex nominasset. Tillet. Recueil. des Rois de France. Tom.1. pag.451. 452.* 454. Vacabant hæc Beneficia illorum Episcoporum promotione: Pontifex, cui reservata proinde erant, ea gratificari Regi voluit, ut & ipse quibus vellet gratificaretur. Probabile est utique largè iis donatos fuisse Capellæ ejus Clericos, Ministros alios, & Eleemosynarios. Laudat & idem Tilletius Bullam Bonifacii VIII. sive diploma ad Episcopum Aurelianensem, quo decem Clericis ejusdem Regis Philippi Pulchri decem Præbendas conferret, ab aliis ejusdem Regis Clericis resignandas. Ejus simillimam concessit Clemens V. Perstringitur denique ab eodem Tilletio Bulla alia Joannis XXIII. qua jubet ut ad nominationem Caroli VI. Regis Beneficia spargantur semel in quingentos, sive Regis & Reginæ, sive Delphini Officiales. Literis proditum est à Froissarto, invisum fuisse aliquando à Carolo VI. Rege Clementem VII. Avenione sedentem, à quo in Ministros regios effusa est incredibilis quædam copia Beneficiorum. *Unde provisum est multis Clericis Regis. Froissart. tom.4. c.4. pag.583.* Ubi idem ipse Rex nuntium remisit Benedicto XIII. qui Clementi VII. suffectus fuerat, notat Froissartus cœpisse eum Præbendas conferre Clericis Capellæ suæ, inconsulto Papa. Effugerat penè nos Bulla Clementis VII. à Tilletio eodem memorata, qua *permittebat Philippo Valesio Regi, ut semel dum adviveret, Monachum unum, & unam Sanctimonialem præsentaret cuique Monasterio, & Prioratui Conventuali sui Regni. Du Tillet. p.452.* Nec in his tamen omnibus ullum est certum argumentum Beneficii, Oratorii, vel Capellæ Regum Clericis destinati. Primus omnium Carolus IX. addixisse illis videtur anno 1572. Præbendas omnes complurium Ecclesiarum suæ collationis, nec non & omnes, quæ Jure Regaliæ aperto vacarent. *Peyr. Antiquité de la Chapelle du Roy. l.3. c.10.* Recognovit & comprobavit Senatus hoc Edictum, exceptis Regaliæ Præbendis, & coarctato etiam numero Præbendarum, perinde ut esset earum numerus in unaquaque Ecclesia. Henricus III. 1585. & Henricus IV. anno 1594. ei privilegio novum robur addiderunt, non sine multa novarum gratiarum accessione.

VI.

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA

BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipsæ in tres Libros singulæ distributæ sunt.

PARTIS SECUNDÆ LIBER SECUNDUS,

IN QUA AGITUR,

De Episcoporum Electione, Confirmatione, Ordinatione, Cessione, Resignatione & Translatione.

De Electionibus per quinque priora sæcula.

CAPUT PRIMUM. *P.1. l.2. c.14.*

De Electionibus ante tempora Constantini.

I. Intaminata & inconcussa lex, exemplo sancita, ne ad Sacerdotium nisi vocati veniant.

II. Probationes ex Cypriano, eligant Episcopi, at interpretes vocationis divinæ, populus testimonium dicit de vita & moribus.

III. Electio Cypriani ipsius. Electio Pontificum veteris testamenti.

IV. Probationes aliæ ex Cypriano eodem, & Tertulliano.

V. Eusebii testimonia ut in electionibus dominaretur. Episcoporum authoritas.

VI. Alia exempla ex Epiphanio & Gregorio Nysseno.

VII. De Canonibus Apostolicis.

VIII. IX. De electionibus ad minores Ordines. Exempla ex Cypriano & Eusebio.

X. Cur Origenes creatus sit Presbyter à pluribus Episcopis.

XI. Ut Ecclesia Synagogam quandoque imitata sit, Gentilitas Ecclesiam.

I. ELectiones prima statim ab origine ordiemur. Primus omnium electus est Matthias. Cœtum fidelium admonuit Petrus subrogandum esse Judæ in Apostolatu successorem, eligendumque ex iis, qui Christi in terris agentis & in Cœlos sese recipientis testes affuissent. Electi sunt duo, & cecidit sors super unum ex duobus Matthiam. *Act.1.* Si veræ fuere eæ sortes, cujusmodi exempla in Veteri Testamento, Synagogæ potius illa fuit residua fugientis consuetudo, quam Ecclesiasticæ Disciplinæ auspicium. Cum suo ipse nutu Christus Apostolos cæteros delegisset, visum ipsis forsan est, vacuam tunc Apostolatus Sedem qui impleret, à Deo solo designari debere. Certè Paulus immediata Christi vocatione eidem Collegio adgregatus fuit, ut ipsemet testatur: *Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum. Ad Galat. c.1.* Electi à cœtu fidelium Diaconi, ut qui temporalia dispensaturi erant, confirmati mox, & ordinati ab Apostolis fuere. Quod enim pronunciavit Paulus de Christo, ut Summo Pontifice, quòd *non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret*, sed Patris voce & Imperio ad summam illam Pontificatus dignitatem venerit: ea regula constantissima & lex est inviolabilis, ad nullas quantulascumque Sacerdotalis Officii partes venire quemquam invocatum & injussum debere. Ut exiles enim & obscuri videantur hi cœlestis Sacerdotii gradus, guttulæ quædam sunt, vel rivuli à Chri-

sti fontibus manantes. Ita qui Beneficia utcumque confert, ad Sacerdotii Christi partes aliquas vocat, & ea vocatio cœlestis illius vocationis imitatio esse debet, qua sempiternus Deus & Pater Filium unigenitum carne nostra vestitum ad summum vocavit Sacerdotium.

II. Ita constantissimè Cyprianus, Episcopos Ecclesiæ Catholicæ docet ad Cathedras suas non accedere, nisi judicio, voce, & Imperio Dei, qui voluntates Episcoporum eligentium, & testimonia populorum ipse regit, agitque. Consultò dixi voluntate Episcoporum, populorum testimonio electos fuisse olim Præsules. Eligebant Episcopi, testimonio suo plebs eam electionem approbabat, atque ita & ipsa eligebat. Plusculum etiam momenti erat in suffragio Cleri, quam populi testimonio. Sed utrique eminebat authoritas Episcoporum Provinciæ Synodicè ibi collectorum, vota Cleri, testimonia populi audientium, librantium, nunc probantium, aliàs improbantium, suo denique judicio & arbitratu rem conficientium. Et quidem cum potestas illa Divina Clericos ad Episcopatum, & ad Summam Sacerdotii Christi amplitudinem vocandi, participatio quædam sit & imago expressissima authoritatis, qua in Filium Incarnatum pollet Deus & Pater, & qua illum in Pontificem gignit, *Ego hodie genui te: In Psal. 2.* non potest ea consultius cuiquam quàm Episcoporum cœtui credi qui vices Dei, & Patris in terris gerunt.

III. Id valent, ut equidem interpretor, illa Cypriani verba, ubi docet nunquam non obtemperandum esse Episcopo, qui Canonicè electus, hoc est divinitus vocatus sit. *Post divinum judicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, &c. Nisi si est aliquis ita perdita mentis, ut putet sine Dei judicio fieri Sacerdotem, &c. Dispensatores Dei non de ejus sententia ordinari, &c. Plane Episcopi non de Dei voluntate fiunt, qui extra Ecclesiam fiunt, &c. Christus Sacerdotes constituit, &c. L. 1. Ep. 3.*

Dixit quidem alibi Cyprianus, *L. 1. Ep. 4.*, primariam potestatem eligendi dignos & repudiandi indignos Episcopatu, penes populum esse: sed his verbis non significatur nisi conscientia & testimonium populi, cui potissimum explorata sunt, vel virtutum insignia, vel vitia eorum, qui candidati sunt sacrarum dignitatum. Multa fallunt Episcopos, quæ plebem non fallunt, sive in vitio, sive in laude posita privatorum gesta. Hac ergo libertate, immo & hac necessitate denudandi, quidquid quisque rescisset de moribus & factis eorum, qui ad Episcopatum invitabantur, videbatur electio in plebis potestate esse. Quamquam reapse non indubia semper essent populorum testimonia, quin immo non rarò incerta, fluctuantia, scissa, ne dicam quandoque corrupta, emptitiaque: Episcoporum summa semper erat potestas, illa examinandi, dijudicandi, probandi, improbandique, & alia ex aliis revincendi. Quo judicio Episcopalis electio tandem certa & constans depromebatur. *Cum ipsa maximè plebs habeat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de divina authoritate descendere, ut Sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac testimonio comprobetur.*

Id illustrat Cyprianus Eleazari exemplo, qui totius Synagogæ conspectibus repræsentatus fuit, & tum Pontificis Aaronis vestibus indutus à Moyse; non à Moyse tamen; sed à Deo, Aaroni successor datus. Perspicuum est Eleazarum à Deo ipso electum fuisse; divinæ illius electionis interpretem, præconem, & executorem fuisse Moysem; electionem eam denique executioni mandatam fuisse; præsente & assentiente plebe, quæ intercedere potius debuisset, si quæ justæ fuissent causæ. *Coram omni Synagoga jubet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit & ostendit ordinationes Sacerdotales nonnisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere; ut plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur; & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata. Ibid.*

IV. Vides quam in partem veniat plebs earum electionum, quæ in ejus formam reguntur, qua Moyses Dei jussu Eleazarum Aaroni substituebat. Nihil effugere potest oculos, auresque, & conscientiam innumerabilis multitudinis: ita præter ejus conscientiam & testimonium non eligebantur Episcopi. Profertur mox à Cypriano exemplum Apostolorum, qui turbam fidelium convocarunt, *In Episcoporum & Sacerdotum, & Diaconorum ordinationibus*, & quod idem valet electionibus: electi enim protinus ordinabantur. Convocabatur autem multitudo, *ne quis ad altaris ministerium, vel ad Sacerdotalem locum indignus obreperet.* Eo exemplo ait jussos esse ab Ecclesia Provinciæ Episcopos omnes adgregari in ea civitate, cui donandus esset Episcopus, utque electio celebraretur præsente populo, quem cujusquam facinora & virtutes non possint præterire. *Propter quod diligenter de traditione divina, & Apostolica observatione servandum est, & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per Provincias universas tenetur, ut ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem Provinciæ proximi quique conveniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit.* Eligebant ergo Episcopos Episcopi Provinciæ *præsente plebe*, cujus oculis suffurari se non poterant ea facinora, flagitiave, ex quibus nascebatur irregularitas. Unde rursus Cyprianus Sabinum Episcopum electum fuisse ait, *de universa fraternitatis suffragio, de Episcoporum qui in præsentia convenerant judicio.* Testes erant vitæ morumque populi, judices arbitrique electionum Episcopi. Quo circà rursus: *Episcopo semel facto, & Collegarum ac plebis testimonio, & judicio comprobato. L. 2. Ep. 11.* Ubi vides testimonium populi, judicium Episcoporum esse. Et alibi rursus de Cornelio Papa & de ejus electione, *Factus est Episcopus à plurimis Collegis nostris, qui tunc in urbe Roma aderant.* Et paulò post: *Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum pene omnium testimonio, de plebis quæ tunc affuit suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio. L. 2. Ep. 2.* Et alibi: *Episcopo à sexdecim Coepiscopis in Ecclesia facto. L. 4. Ep. 2.* Idem summatim dixerat Tertullianus in Apologetico: *Præsident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.*

V. Refert Eusebius ex Clemente Jacobum cognomento Justum electum fuisse Episcopum Hierosolymitanum à Petro & Joanne. *L. 2. c. 1.* Apostoli omnes Matthiam elegerant ex Luca in Actis. Idem alibi testatur Eusebius, *L. 3. c. 4.*, fundatis à se Ecclesiis eos ab Apostolis assignatos fuisse Pastores, qui Apostolicæ charitatis & sapientiæ æmulatores essent. *Quot verò & quinam horum Apostolorum veri imitatores, eorundem judicio digni judicati sint, qui fundatas ab ipsis Ecclesias pastorali officio gubernarent.* Addit & Pauli Apostoli jussu, *L. 3. c. 11.*, Clementem in Gallias esse profectum, Dionysium Athenis præpositum fuisse Episcopum; Apostolos, cæterosque Domini Discipulos Hierosolymis esse congregatos post mortem Jacobi, à quibus successor in Episcopatu ei subrogatus sit Simeon filius Cleophæ. Cum Narcis-

sus

fus aufugisset à sua Hierosolymorum Ecclesia, ab Episcopis vicinis substitutus est ei Dius. *Post Narcissi fugam, ignaris omnibus ubinam gentiam ageret, visum est finitimarum Ecclesiarum Episcopis alium ejus loco Episcopum ordinare, Dium nomine.* L.6. c.10. 11. Longo post tempore redux Narcissus Ecclesiæ suæ gubernacula recepit: cumque annum ætatis demum attigisset sextum decimum supra centesimum, additus est illi ab Episcopis Coadjutor Alexander, Cappadociæ priùs Episcopus. Episcopali quidem sedi illatus est Fabianus Papa concursione populi, qui columbam quandam cælestem spectaverat capiti ejus insidentem. *Quo spectaculo permotus populus, ac divino Spiritu incitatus, summa cum alacritate, uno consensu simul omnis exclamare cœpit, Dignum esse, statimque comprehensum sacerdotali Cathedra imposuit.* L.6. c.29. At miraculi plus ea res babet, quàm exempli. Adde quod ut ab Episcopis ordinandus fuit Fabianus; ita & ab iisdem eligendus, tum demum electionem populi, alioqui irritam suo judicio firmantibus. Observat enimvero Eusebius, coactos tum Romæ fuisse Episcopos ad ordinandum, hoc est, ad eligendum & ordinandum Episcopum. Utrumque enim conjunctim fiebat, utrumque græca voce insinuatur: *cheirotonias enecen*, erant quippe iidem Episcopi ordinatores, qui & electores. Nec enim adduci potuissent, ut manus imponerent, nisi quos ipsi priùs examinassent, & summæ sanctissimæque dignitati idoneos experti essent. Refert apud eundem Eusebium., L.6. c.43., Cornelius Papa, Novatum schismaticum à tribus Episcopis, quibus astutè obrepserat, ordinatum quidem illum fuisse; sed eorum unum ab errore jam suo resipuisse; reliquis duobus quos nullus pupugerat tanti flagitii dolor, successores à se datos esse. *Reliquis duobus Episcopis successores ordinavimus, eosque in loca illorum direximus.* Denique author est idem Eusebius, Episcopos Concilii Antiocheni abdicato Paulo Samosateno, successorem quoque elegisse & ordinasse. *Hunc cum abdicassemus, necesse babuimus alium ejus loco Ecclesia Catholica Episcopum ordinare, &c.* L.7. c.30.

VI. Narrat Epiphanius ipse ab Alexandro Episcopo Alexandrino missum ad Aulam Imperatoris Athanasium Diaconum: eo verò temporis intervallo, cum gravi ipse ex morbo decubuisset, declaratum ab eo fuisse successorem Athanasium eundem. Cum autem ea inolevisset Alexandriæ consuetudo, ut ne electio procrastinaretur, ad populi factiones & ambitiosorum turbas prævertendas, electum fuisse Acbillam. *Athanasio moriens Alexander Episcopatum committi mandaverat. Verùm cum has sit Alexandria consuetudo, ut post Episcopi mortem successor non diutiùs differatur, sed subinde pacis tuenda gratia subrogetur, ac aliis hunc, aliis illum amplectentibus, jurgia in vulgus & contentiones existant; absente Atanasio, Achillam substituere coacti sunt.* Hæresi 69. n.11.

Docuit nos alibi Hieronymus, cum primùm animam egisset Episcopus Alexandriæ, ejus Ecclesiæ Presbyteros unum ex suo cœtu confestim eligere solitos fuisse. Quibus ex Epiphanii & Hieronymi testimoniis illud emicare nimirum videtur, primariam eligendi authoritatem penes Presbyteros Alexandrinos fuisse, qui ne provinciæ quidem Episcopos expectarent, sed accelerata electione plebis tumultuationes anteverterent.

Gregorius Nyssenus in vita Thaumaturgi disertè tradit solum Phædimum Amaseæ civitatis Episcopum tacito imperio, arcana vi, manus visibiliter extensæ invisibili potestate, Gregorium ipsum hunc Thaumaturgum Episcopatui destinasse: fugam ejus compescuisse, elegisse, denique & ordinasse. Nec minùs dilucidè idem ibidem ait, Alexandrum Carbonarium à Gregorio Thaumaturgo solo ad Episcopatum evocatum & segregatum esse, ut cui soli interluxerint, in ea vestium vilitate, & despicabilis professionis obscuritate, Episcopalis sanctimoniæ radii, & inclyti Martyris virtutes.

VII. Jubent Apostolici Canones, *Can.1.*, à duobus saltem vel tribus Episcopis fieri ordinationes Episcopales. Diximus & ad nauseam jam usque inculcavimus, ea voce *cheirotonias enecen* significari tum electionem Episcoporum, tum ordinationem. Non recedit autem à verisimili, numerum illum quem desiderant Canones, Episcoporum, primis bis quidem sæculis ad electionem potiùs, quàm ad ordinationem expetitum fuisse; cum vel maximè multò probabilius sit ordinationi ipsi unum satis esse Episcopum, qui Consecrator dicitur: cæteros Assistentes & dici, & esse. Vetant iidem Canones, *Can.30. 31.*, ambiri Episcopales sedes, aut pecunia ad eas quemquam, vel potentum gratia & suffragio grassari. Jam tum ergo his corruptelis locus erat, & turbis Laicisque omnibus necesse erat moderatores imminere Episcopos, ne his artibus aut pollicitationibus eos finerent circumveniri in electionibus celebrandis. At verò Canon Apostolicus LXXV. longè apertius facit, quam in Collegiarum electione dominaretur Episcoporum potestas, cum vetantur eligere vel ordinare fratres, filios, cognatos, ne quæ summa fuerit impietas, Episcopalis dignitas, tanquam hæreditaria quædam terræ portio ad posteros traducatur. *Quod non oportet Episcopum fratri, vel filio, vel alii cognato gratificantem humana affectione ad Episcopatus dignitatem, quem vult, eligere. Episcopatus enim hæredes facere justum non est, ea quæ Dei fiat, largientem.*

VIII. Quoad inferiores Episcopatu Ordines, certum est illos multò magis in arbitrio & potestate Episcoporum fuisse: quanquam ne ipsi quidem tum inconsulto Clero populoque, aut sine eorum suffragatione & testificatione cuiquam conferrentur. Vide quid scripserit Cyprianus *ad Presbyteros, Diaconos, plebemque* Carthaginensem, de lege quam sibi ipse præscripserat, ne quem unquam præter eorum conscientiam ordinaret. *In ordinandis Clericis, fratres carissimi, solemus vos antè consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.* L.2. Ep.5. Episcopi ergo partes erant, ut eligeret, nominaret, ordinaret Clericos & Beneficiarios Ecclesiæ suæ, sed cum rescire unus ipse non posset, qui essent singulorum mores, quæ vita, testimonio uti cogebatur Cleri populique. Sed quando tam conspicua & tam spectata erat cujusquam pietas, ut testimoniis omnino opus non esset, tum illum ordinabat Episcopus, & ita populum Clerumque certiorem rei totius faciebat. Id ibidem additur à Cypriano: *Sed expectanda non sunt testimonia humana, cum præcedunt divina suffragia.* Id ille scribit ex occasione Aurelii, qui juventutis suæ florem documentis decoraverat consummatissimæ virtutis, illustri edita Christi nominis confessione. Ideo illum Cyprianus Lectorem ordinavit, mox Clerum populumque admonuit. *Hunc igitur, fratres dilectissimi, à me & à Collegis, qui præsentes aderant, ordinatum sciatis, quod vos scio & libenter amplecti & optare tales in Ecclesia quamplurimos ordinari. Et quoniam semper gaudium properat, Dominico legit.* L.3. Ep.22. Ordinavit & Subdiaconum atque Lectorem, de eaque ordinatione ad Clerum Carthaginensem statim rescripsit, quocum priùs illos ad examen vocarat, ubi & eorum promotioni assensus fuisse Clerus videbatur. *Examinantes, an congruerent illis omnia, quæ esse deberent in his qui ad Clerum parabantur. Nihil ergo à me vobis absentibus factum est, sed quod jam pridem communi consilio omnium nostrûm* cæ-

caperat, necessitate urgente promotum est. Celerini Lectoris & electio & ordinatio simillima foit, iisdemque laudibus celebrata, arque Aurelii. Mirabili quadam & infracta fortitudioe persecutores fidei superaverat. Cyprianus & alii Episcopi, qui unà erant, illum ordinarunt, & tum ad Clerum populumque Carthaginensem literas dederunt. *Exultate igitur & gaudete nobiscum lectis literis nostris, quibus ego & Collega mei, qui præsentes aderant, referimus ad vos Celerinum fratrem nostrum virtutibus pariter & moribus gloriosum, Clero nostro non humana suffragatione, sed divina dignatione conjunctum. L.4. Ep.20.*

IX. Quanquam autem testetur Cyprianus alios etiam præseotes affuisse Episeopos, ubi hos ordinavit Lectores; indubium tamen est, nonnisi unum desiderari Episcopum ad electionem & ordinationem Presbyterorum, cæterorumque minorum Clericorum. Apertè ita pronuntiat Canon Apostolicus: *Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici. Can.2.* Commemorat quidem Eusebius, cum Origenes per Palestinam iter ageret, Cæsareæ Presbyteratu initiatum fuisse ab Episcopis regionis: *Cum per Palastinam transiret, Presbyterii gradum ab illius regionis Episcopis accepit. L.6. c.23.* Propè à vern abest hanc Episcoporum frequentiam in ordinatione Origenis non aliò pertinuisse, quàm ut consilio suo eas elevarent difficultates, quæ ordinationen ejus remorabaotur.

Ideo non multò post profertur ab eodem Eusebio Epistola Cornelii Papæ ad Fabium Episcopum Antiochenum, ubi confirmat Cornelius ordinatum olim fuisse Presbyterum Novatum schismatis architectum, præter vota populi, Clerique, qui irregularem ex eo astruebat Novatum, quòd baptismum non acceepisset, nisi vi morbi lecto affixus, & adventante jam morte perterritus. *Post susceptum baptismum Presbyteri gradum consecutus fuerat, idque per gratiam Episcopi, qui manus illi imponeat, eum ad Presbyterorum ordinem evexit. Cui cum universus Clerus multique ex populo refragarentur, ex eo quod non liceret quenquam ex iis, qui urgente vi morbi, in lectulo, perinde ac ille perfusi fuissent, in Clerum assumi, postulavit ab iis Episcopus ut hunc solum à se ordinari paterentur. L.6. c.43.* Quo exemplo patet in arbitrio fuisse Episcopi ordinare quorum operam existimaret Clero suo conducibilem, aut necessariam; sed eas fuisse populi Clerique partes, ut intercederent tum, cum irregularitate aliqua maculati ordinabantur: quanquam etiam tum posset Episcopus declarare, ex usu esset Ecclesiæ, ut tum quidem venia fieret Canooum.

X. Origenis autem ordinatio singularis planè fuit, oon ex sola dumtaxat irregularitatis venia, sed & ex eo quod nulli illigatus fuerit Ecclesiæ. Ex suprà dictis enim abundè constar, ordinatione sua Clericos Ecclesiæ affixos suæ fuisse, & Episcopo à quo ordinabantur. Argumento ejus rei etiamnunc est Episcopatus ipse, quo Ecelesiæ quisque suę indivulsis nexibus deviocitur Episcopus. Ejusdem generis eraot olim omoia Beoeficia, quòd eis implicata semper essent ministeria quædam sacra, quæ in Ecclesia cuique sua defungenda esset, & ex quibus existeret jus temporalis sustentationis.

XI. Nec verò fas est silentio præterire, quod de Alexandro Severo Imperatore narrat Lampridius, Historiæ Scriptor. Publicabat enim ille nomina eorum, quibus officia & dignitates Imperii primarias destinabat, Provinciarumque Præfecturas: ut si quid baberet quis crimiois, quod illis objectaret, interim posset. Non dissimulabat autem Alexander, id à se fieri exemplo Judæorum & Christianorum. *Ubi aliquos voluisset vel Rectores Provinciis dare, vel Præpositos facere, vel Procuratores, id est rationales ordinare, nomina eorum proponebat hortans populum, ut si quis quid haberet criminis, probaret non manifestis rebus: si non probaret, subiret pœnam capitis. Dicens grave esse, cum id Christiani & Judæi facerent, in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi sunt, non fieri in Provinciarum Rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Lamprid. in Alex. Sever.*

CAPUT II. *P.1. l.2. c.15.*

De Electione Episcoporum. Quæ ibi partes fuerint populi, Cleri, Monachorum, Magistratuum, in Oriente post Imperium Constantini.

I. II. Nonnulla semper fuere populi partes in electione Episcoporum. Explicatur Canon Laodicenus.

III. IV. V. Probationes ex Conciliis Antiocheno, Constantinopolitano, Ephesino.

VI. VII. Item ex Concilio Calchedonensi.

VIII. Electio B. Athanasii.

IX. Clerus, populus, Nobiles, Magistratus conspirabant ad electiones.

X. Probationes novæ ex Eusebio & Theodoreto.

XI. Vim quandoque adferebat plebs, idque Patrono, si credere fas est, Nazianzeno.

XII. Episcopi quandoque ipsi plebis favori cedebant.

XIII. Qui cogebantur, cedebant tandem necessitati, vel voci potius & voluntati Numinis. Argumenta ejus rei.

XIV. XV. Argumenta alia ejusdem violentæ necessitatis, cui libera si charitas accomodaret.

XVI. Cum malitiosè quidam abuti inciperent ea vi, & impressione plebis, exinde probibita sunt.

XVII. Ut electus sit Basilius à Clero, Monachis, Nobilibus, Magistratibus, populo.

I. II. PAulò accuratiùs jam nobis exploranda est ipsa electionum ratio post Imperium Constantini, ur liqueat qui modus, quæ vis, quæ partes authoritatis fuerint populi, Cleri, Episcoporum, Principum, & Magistratuum. Initium ducemus à Clero & populo in Oriente; tum ad Episcopos pergemur & Principes, atque in Occidentem.

Quanquam visa fit multis Laodicena Synodus populum spoliasse pristina potestate eligendorum Altaris Ministrorum; certum est tamen illum suas semper aliquas ad eam partes interposuisse, *Turbis, non esse permittendum, eorum qui in sacerdotio sunt constituendi, electionem facere. Can.13.* Itaque hoc Canone non suo suffragii qualiscumque, aut testimonii jure excussa est plebs; sed aut summotæ sunt tantum tumultuosæ turbæ, quæ negotio pacis & sapientiæ, suarum quadam cupiditatum procella plerumque obstrepebant: aut illud diffinitum est, non ex voluntate plebis, cui facilè illudit vel imperitia, vel cupiditatum fascinatio, sed ex judicio & arbitrio Episcoporum terminandas esse electiones, aut eorum, qui sapientia & religione præstant: ut ponderari magis debeant suffragia, quàm numerari.

III. Jubet certè Antiochena Synodus, ut Episcopus Episcopatu suo quo demum cumque casu exutus, ne vacantem possit invadere Episcopatum alium, quamvis plebs universa percupiat, nisi Metropolitanus & Episcopi Provinciæ ei suffragentur translationi: quòd facilè fuerit Episcopo populum

la-

lactare ac delinire. *Etsi cunctus populus, quem diripuit, eum habere delegerit.* Can.16. Agitur ibidem mox de Episcopis, qui possessionem ioire Episcopatûs sui non potuere, *propter populi recusationem.* Can. 18. Vetantur Episcopi ex Ecclesia una in aliam migrare, quantamcumque plebs vim adhibeat: *Non vi coactus à populis.* Can.21. Nec minùs flagravit Sardicensis Concilii zelus, ad ejusmodi Episcoporum translationes proscribendas, quamvis eis prætexeretur populi vis, qui facilè potuerat inescari. *Cum manifestum sit potuisse paucos premio & mercede corrumpi, eos qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum.* Can.2.

IV. Scripsit Oecumenica Constantinopolitana prima Synodus ad Damasum Papam & ad cæteros Occidentis Episcopos, Regiæ hujus urbis Episcopum electum esse Nectarium ab Oecumenica ipsa Synodo, assensu & suffragio Episcoporum Cleri & populi. *Nectarium in Concilio generali, communi omnium consensu, præsente Imperatore, totius denique Cleri, totiusque civitatis suffragiis Episcopum constituimus.* Additur & Flavianum electum fuisse Antiochenę urbis Episcopum, omnium consensione clarissimæ illius Ecclesiæ alumnorum. *Tota illa Ecclesia suffragante, & velut uno ore virum illum honorificè collaudante.*

V. In Concilio Ephesino Memnon ejus urbis Episcopus, tantum non ejectus est ea sede, Joannis Antiocheoi Episcopi factione, à quo Senatores & Proceres Ephesini ad eligeodum Episcopum alium concitati fuerant. De ea re conquestus est Memnon literis ad Clerum Constantinopolitanum datis. *Quotide venerandum Senatum, illustrissimosque cives ad se evocans, magna importunitate flagitabat, ut eorum suffragiis alius in meum locum ordinaretur Episcopus.* Epist. Cath. in Ephes. Synod. Hinc emergit multò plus momenti fuisse in Senatûs & hooratorum civium, quàm in infimæ plebis votis, quamvis & ipsius plebis aliquo loco esset suffragium. Iode est quòd dissipato Conciliabulo Ephesino, Leo Magnus & Concilium Romanum Roma coactum, literas dederunt ad Clerum, ad Optimates & ad populum Constantinopolitanum, ut eorum in fide Catholica tuenda constantiam roborarent, & ad amorem ac tuitionem accenderent orthodoxi Episcopi sui Flaviani, qui in ea pseudosynodo abdicatus fuerat. *Clero, Honoratis, & plebi consistenti apud Constantinopolim.* Con. Calcb. par.1. c.21.22.

VI. In Concilio Calchedonensi Stephanus Episcopus Ephesinus, ut nutantem firmaret dignitatem suam, affirmabat Episcopum se constitutum fuisse ab Episcopis quadraginta, assentientibus Optimatibus & Primoribus Populi, Clerique. *Me quadraginta Episcopi Asiani, suffragio & Nobilium & Primatum populi & totius Reverendissimi Cleri, & omnis civitatis ordinaverunt.* Act.11. In sui defensionem æmulus ejus & competitor Bassianus, ajebat se approbatum & pene coactum à plebe, à Clero urbis, & ab Episcopis: denique ab Imperatore confirmatum: Certè mox testatur contrà Basilius Episcopus, non fuisse nisi à ducentis vel trecentis sedi intrusum Bassianum. Utramque eam electionem irritam fecere Calchedonenses Patres, Episcopum verò eligi alium sanxere ab illis omnibus, qui ejus jurisdictioni & imperio obnoxii futuri erant. *Ab omnibus, qui pascendi sunt, eligendus.*

VII. Ab eodem Calchedonensi Concilio concessa est Episcopo Constantinopolitano ordinatio Metropolitanorum Exarchatuum Ponti, Asiæ & Traciæ, postquam canonicè electi fuissent à Clero cujusque Ecclesiæ Metropolitanæ, à Civibus, à Nobilibus, & ab Episcopis Provinciæ. *Decreto facto à Clericis uniuscujusque Metropolis, & Possessoribus, & clarissimis viris, super hæc, & à Reverendissimis Episcopis Provinciæ omnibus, aut pluribus.* Act.16. Post ejus Concilii finem, cum Proterius Episcopus Alexandrinam regeret Ecclesiam, intrudi se in ejus sedem fecit impius Timotheus à duobus Episcopis, & à Clericis quibusdam extraneis, cum Imperatori Leoni interim ementiretur, electum se fuisse à populo & honoratis Civibus: *De Timotheo, quem Alexandrinorum populus, & Honorati, & Curiales, & Naucleri Episcopum sibi petunt.* Con. Calcb. par.2. c.21.

VIII. Si sursum autem reflectamus vestigia, obvia prodibit Epistola encyclica Concilii Alexandrini, ubi perhibetur Athanasius electus fuisse & expetitus ab uoiverso populo Alexandrino, tam cupidè, ut in eam rem enixissimas preces & ad Deum funderent, & ad Episcopos, cum nec exire eos finerent foribus Ecclesiæ, nec exirent ipsi per plures dies, donec voti compotes fierent. *Testamur omnem multitudinem, populumque Catholicæ Ecclesiæ in unum coactum, quasi speciem unius corporis & animæ; clamoribus vociferationibusque postulasse Athanasium Episcopum dari, idque publicis votis à Christo expetisse, nosque ut faceremus, per multos dies ac noctes jure jurando obtestatos fuisse: cum interea nec ipsi ab Ecclesia discederent, neque nobis facultatem discedendi permitterent.* Athan. Apo.2.

Testabatur & ipsemet alicubi Athanasius, quanquam de facinore quopiam convictus fuisset, & necessariò sibi dandus fuisset successor, electionem tamen ipsam à populo, à Clero, & ab Episcopis faciendam fuisse. *Juxta Ecclesiasticos Canones, & Pauli verbum, congregatis populis & spiritu Præsidentium cum virtute Domini nostri Jesu Christi, omnia Canonicè inquiri & peragi decebat præsentibus populis & Clericis.* Ep. ad Orthod. Id quoque confirmat Gregorius Nazianzenus, totius primùm populi suffragiis electum fuisse Anastasium: *Suffragiis totius populi.* Orat.21. Testatur Julius Papa in ea quam in Athanasii defensionem scripsit Epistola, Gregorium non potuisse illi obtrudi successorem, *neque plebi cognitum, neque postulatum à Presbyteris.* Athanas. Apol.2. Testificatur & Theodoretus Lucium Arianum, nec à Synodo Episcoporum electum fuisse Episcopum, nec suffragiis Cleri, nec postularione plebis, ut volunt Canones. *Non Episcoporum Orthodoxorum Synodo, non Clericorum virorum suffragio, non petitione populorum, ut Ecclesiæ leges præcipiunt.* Theodoret. L.4. c.20.

IX. Nec plura, opinor, aggeranda hic sunt argumenta, ut constet, 1. In Ecclesia Græca non parum momenti ad electiones Episcopales io populi suffragatione fuisse. 2. Sed multò tamen plus fuisse in favore Senatorum, Nobilium, Honoratorumque, quos natales, quos dignitas, quos sapientiæ famæ supra vulgi fæcem eveherer. 3. Sed non paulò plus adhuc ponderis habuisse Clerum, & in Clero Presbyteros: maximè in urbibus celebrioribus, ubi & frequentior erat Clerus. Illud enim observari potuit, in majoribus tantùm civitatibus factam esse Cleri mentionem, nec nisi sequentibus sæculis. Augescebat enim in dies Clericorum numerus, & cum numero authoritas. Ab exordio solus penè populus apparebat, solus commemorabatur in tanta Clericorum paucitate; post conspicuus factus est, uti & numerosior Clerus; qui & numero tandem & ordinis sui authoritate magis magisque convaluit.

X. Balsamoni & Zonaræ imposuit sui sæculi consuetudo. Cum enim nihil loci tunc residuum esset populo in electionibus Episcopalibus; hinc illi augurati sunt eam illi fuisse abrogatam potestatem, eo Canone Nicæno, quo electio & ordinatio Episcoporum Metropolitano & Episcopis provinciæ com-

commendatur. *Can.4.* Sed quæ deprompta sunt à nobis hic testimonia, nihil prorsus dubitationis residere sinunt in cujusquam animo, aperteque vociferantur, duos hos medii ævi Canonum interpretes suæ ætatis præiudicio & usu delusos fuisse, ut non aliter rem habuisse ominarentur temporibus Concilii Nicæni, cujus & Canones eò detorserunt.

His adjici posset Epistola Imperatoris Constantini *ad populum Antiochenum*, ut eum avocaret à priore sententia eligendi sibi in Episcopum Eusebium Episcopum Cæsariensem: adduceretque ad alium quemlibet eligendum, *omni seditioso & immodico clamore procul amoto. Euseb. de vita Const. L. 3. c. 60. 62.* Scripsit Constantinus & ad Episcopos Antiochiæ Synodicè collectos, ut eos absterreret ab electione Eusebii, quem conjunctim cum populo asciverant. *Quandoquidem hoc literis vestris continebatur ut juxta populi ac prudentiæ vestræ suffragium ac voluntatem, Eusebius Ecclesia Antiochena præsideret.* Scripsit & ad Nicomedienses de eligendo sibi Episcopo. Hanc ejus Epistolam historiæ suæ intexuit Theodoretus, in qua & illud edisserit, Petrum Athanasii in Alexandrina Ecclesia successorem, in id culmen provectum fuisse ipsius Athanasii ante mortem suffragio, assensu Cleri & Magistratuum, secundis & vehementibus populi acclamationibus: *Quem primùm Athanasius suo suffragio designavat, ejusque electioni ab omnibus tam Sacerdotibus, quàm Magistratibus assensum est; populus quoque universus acclamationibus, quantum lætitia percepisset, demonstravit. Theodoret. L. 1. c. 20. L. 4. c. 18.* In hac verò conspiratione suffragiorum, perspicuum est, Episcoporum, Presbyterorum & Magistratuum calculos plurimum habuisse momenti; à populo autem unum id expectatum fuisse, ut applauderet, vel ne refragaretur. Scripsit & Leo Imperator apud Evagrium, *l. 3. c. 12.*, ad Alexandrinos, ut Episcopo subesse vellent, quem Cleri populique electio designaret: Erat tamen & cum vis populi vehementior ingrueret, vinceretque, ut cum Constantinopoli electus est Sisinnius post mortem Attici. Ita enim ea de re Socrates: *Laicorum studium tulit Superiores, & Sisinnius ordinatus est. L. 7. c. 26.* Incredibiles Sisinnii largitates & eleemosynæ hæc illi plebis flagrantissima studia conciliaverant.

XI. Nusquam tam perspicuè patent rationes, artes, strophæ, machinæ, vicissitudines variæ & semper alternantes electionum Episcopalium, quàm in narratione Gregorii Nazianzeni, de electione Eusebii, & post Eusebium Basilii in famosa civitate Cæsarea Cappadociæ principe. Cum convenissent Episcopi ad creationem Archiepiscopi & Exarchi ejus Ecclesiæ, aliquandiu fluctuatus est populus, hinc cupiditate, hinc pietate polliciente, perinde ut quisque affectus erat; cum tandem omnium suffragia in unum consensere Eusebium, religione & nobilitate spectabilem illum quidem, sed adhuc Cathecumenum. Huic electioni reluctatus est pro virili sua parte Eusebius, at plebs adminiculantibus militaribus copiis, vim attulit, ad Episcopos eum pertraxit, quos & coegit, ut illum ordinarent, sedique Episcopali inveherent. Episcopi templo digressi, irritam contendebant eam ordinationem, quòd sibi facta vis esset. Gregorius Episcopus Nazianzenus, ejus Gregorii parens, cui divinæ cujusdam eloquentiæ & sapientiæ cumulus Theologi nomen peperit, animo infracto novi Episcopi tuitionem adgressus est, quippè cum non minor Eusebio ipsi allata esset vis: si ut ille, ita & ipsi vi cessissent, ex æquo vel reos omnes retineri, si cedere nefas erat: vel innoxios haberi, si fas erat: cum communis ergo esset causa, non posse alios ab aliis damnari; ut verò Eusebius cum diu exanimi mira modestia & demissione repugnasset, charitate & obedientia tandem vinci debuerat, quo & iis se proderet non destitui virtutibus; Episcopos quoque charitate Episcopali & provida consultissimaque dispensatione, assentiri denique populo debuisse, quem vehementior quidem, sed ex pietate tamen profectus zelus transversum egisset. *Aderant Episcopi, ut Archiepiscopum darent: sed cum in plures sententias multitudo distraheretur, aliique alium proponerent, vel benevolentia in aliquem, vel pietate in Deum; tandem plebs tota uno consensu, primarii ordinis virum unum, vita quidem & moribus eximium, divino tamen Baptismo nondum consignatum, invitum & repugnantem corripientes, simulque militaribus copiis, quæ tum in urbe erant, opem afferentibus, in sacrario collocarunt; & Episcopis obtulerunt, suasioni vim admiscentes; non id quidem admodum modestè atque compositè, admodum tamen piè atque ardenter, &c. Episcopi discesserunt, &c. Consilium ineunt, ut nihil eorum quæ gesta fuerant, ratum esse decernent, vim ei objicientes, qui non minorem ipse vim passus fuerat, &c. Nazian. Orat. 19.*

XII. Crebra erant id genus exempla, validæque hæ & canonicæ habebantur ordinationes; quòd compertum esset, eam populi vim, à zelo manare pio certè, tametsi immoderato. Quod qui renisus diu fuerat electioni, sponte tamen cedebat, non tam vi populi, quàm voci Dei, cujus voluntatis index certissima est ea, ad quam dejicimur, ineluctabilis necessitas. Quòd denique præsumptum id esset animo, Episcopos, qui rei non aderant tantùm, sed præerant, nequaquam cessuros fuisse, si quid inde detrimenti importari Ecclesiæ sensissent: & quæ Episcopalis est magnanimitas, sanguinis etiam impendio hoc à se, hoc ab Ecclesia dedecus amolituros, ne ordinationem facerent, quam mox infectam declararent; fingerentque quod mox diffingerent. Unde idem ibidem Nazianzenus: *Longè enim satius fuisse, ut ipsi tum temporis, periculum adirent, atque ad extremum usque obsisterent, quàm ut postea insidias compararent.*

XIII. Et sanè Eusebii electio rata tunc fuit, ratæ fuere & aliæ id genus omnes. Ita præjudicatum semper fuit, ubi cesserunt Episcopi Synodicè collecti, cedere eos debuisse: & quod fecerunt, voluisse tandem; cum si noluissent, ne fecissent quidem. Ita persuasissimum fuit, electum qui pietatis & religionis instinctu renitebatur, renisum etiam fuisse sapienter & circumspectè, atque adeo convenienter humilitati & obedientiæ, quam religio, quam pietas, quam sapientia sancit: unde & tandem consensisse voluntati divinæ, quæ nusquam se nobis apertiùs prodit, quàm ubi nos indeclinabili premit necessitatis laqueo. Suis & exemplis nos, & verbis addocebant suprà Augustinus & Paulinus, esse quandam vim, qua fiat, non quo faciamus, quod nolumus: sed qua velimus, quod nolebamus. Utrique enim illorum furor quidam incubuit incursionis popularis, ut Presbyteri incunctanter & abruptè ordinarentur. Restitutum ab illis est strenuissimè: sed ubi quamamcumque repugnantiam suam vinci agnoverunt; senseruntque non quid populus cogeret, sed quid Deus hac ipsa tempestate significaret, quid moderatio, quid patientia, quid humilitas, quid charitas suaderet, jugum tandem subiere, quod frustra contumacius declinassent. Vide quid Augustinus universim sentiat de his ordinationibus vi impactis: *Tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur; patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Epist. 204.* Testatur Paulinus se ea coactione & necessitate quam expertus est, intellexisse quid Deus juberet, atque ita coactioni lubens cessit. *Repen-*

tina

tina vi multitudinis sed credo ipsius Domini ordinatione correptus, Presbyteratu initiatus sum, fateor invitus, &c. Novum insperatamque placitum divinæ voluntatis expavi; data igitur cervice in jugum Christi, &c. Epist. ad Severum.

XIV. Nec dispar fuit vis, qua Epiphanius Episcopus Cypri Paulinianum oppressit, ut Diaconatum primò, mox & Presbyteratum impingeret, quantumvis renitenti. *Per multos Diaconos apprehendi jussimus, & teneri os ejus; ne fortè liberari se cupiens, adjuraret nos per nomen Christi: & primum Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes ut ministraret: valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus, testimoniis Scripturarum, & propositione mandatorum Dei. Et cum ministraret in Sanctis Sacrificiis, rursus cum ingenti difficultate tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum, & iisdem verbis, quibus antea sumseramus, impulimus, ut sederet in ordine Presbyterii. Epist. Epiphan. ad Joan. Episc. Hieros.* Hic observamus porro non à temerariis tantùm populi turbis adbibitam quandoque fuisse vim, sed & ab Episcopis sapientia & gravitate conspicuis, ut jugum imprimerent Regii Sacerdotii Christi. 2. Non manu tantùm, sed rationibus vim fieri ita solitam, ut mens flecteretur, divini timoris aculeis compuncta, & fracta inexorabilis necessitatis sibi incumbentis pondere. 3. Ita paruisse tandem aliquando, non vi tantùm, sed & voluntate. Unde & *invitum* se ordinatum fuisse Presbyterum fatetur Paulinus, & cessisse se tamen divinæ voluntatis Imperio. Ita vel duæ voluntatis, vel unius ejusdemque voluntatis duo sejungenda sunt tempora; resistitur cum nondum constat de ineluctabili, tum rei necessitate, tum Dei voluntate: jam non ulterius resistitur, ubi constat. 4. Qui renituntur, solo humilitatis & pietatis instinctu, ut Paulinianus, *indignum se esse contestans*; eos nihil in se habere, quod repugnet legibus & officiis obedientiæ, quæ humilitatis comes est individua; sed sui despicentia, & ponderis quod ingeritur metu, extimulari, ut subducant se oneri, & Episcopos abducant à sententia & proposito eos ordinandi. Interim tamen mens verè humilis & Deo subjecta, in sinu foveat arcanum penitissimumque propositum subeundi, quod Deus jusserit, quod Dei vicarii Episcopi constantissimè voluerint. 5. Si replicetur memoria Abramii & Salamani, qui ordinati sunt Presbyteri; ne id quidem scientes, quod sacro Ordine tum initiarentur, ut narrat Theodoretus, facilè intelligetur horum Ordinationis authoribus Episcopis persuasissimum fuisse, viros omnibus virtutum numeris absolutos, ideoque jure meritissimo sacerdotio exornandos, ne posse quidem in animi sui penetralibus dissentire, vel tantillum repugnare, vel Dei, vel Dei Pontificum Imperio. Non nescii enim erant, non posse veram humilitatem non pari obedientia propendere in ea omnia, quæ lex charitatis, quæ legitima Pastorum authoritas sancit.

XV. Iterum docebit nos Paulinus, ut vis illa foris circumstrepens, non everterit liberam ejus voluntatem, sed mentem illustraverit, ut videret, ita necesse esse, ac proinde ita Deum velle, & proinde demum omninò parendum esse & necessitati & Deo. *Cum pro meritorum meorum conscientia recusarem, vel potius non auderem recipere, ego vermis, & non homo, vi subita, invitus, quod fateor, astrictus & multitudine strangulante compulsus, quamvis cuperem talitem ipsum à me transire, tamen necesse habui dicere Domino, Verum non mea voluntas, sed tua fiat. Epist. ad Amandum.* Liquet ergo ea vi, qua authoritas legitima, & charitas vegeta urgent homines religione, & humilitate medullitus animatos, non debilitari non violari libertatem, sed flecti, & quo æquum est, converti. Sicut & repugnantia, qua viri pii humilesque obnituntur, non pugnacitas, non pertinacia est, sed fastidium & contemptus sui, & modestia vehementior.

XVI. Sed cum eam vim fraudulenter quandoque & insidiosè adhiberent, sive plebes, sive Episcopi, ut viros potentes per speciem provectionis deprimerent, consultissimè Ecclesia posthac ejusmodi quidquam probibuit tentari. Acerbissimè Ravennatem Archiepiscopum objurgavit Simplicius Papa, quod affectata malitia vim attulisset, & Episcopum ordinasset eum, qui ab ea dignitate abhorreret. *Non electione, sed invidia, inexcusabili violentia pertrahi ad te passus es, atque vexari, ut ei honorem tantum per amentiam irrogaret: quem non provectum constat esse, sed pulsum. Epist.2.* Imperatores Leo & Majorianus irritas declararunt ordinationes, ubi *per parentum colludia* filii ordinati fuissent inviti. *Illo sua reddito voluntati, qui coactus non potuit conservari. Tit.2. Legum Novell.*

XVII. Præmisso hoc tamen necessario elucidamento, redeo ad Gregorium Nazianzenum, ut ab eo audiamus, qui post Eusebium electus sit Basilius Cæsariensis Episcopus. Gregorius Episcopus Gregorii Theologi pater Coepiscopis eligendum illum proposuit, nec non & Clero, Monachis, Magistratibus, Senatoribus, Plebi. *Has iis scribo, qui sacerdotii munere funguntur, & Monachis, & iis qui dignitates gerunt, & Senatorii ordinis sunt, ac denique plebi universæ.* Hæc erat canonica eligendi ratio, horum erant suffragia ad Pastorem creandum corroganda. Si unanimes omnes consentiant, testatur Gregorius se spiritu illis affuturum & electioni assensurum: dissensurum autem prorsus, si ea fiat *per sodalitia & cognatione*, si in eos dominetur tumultuosa turba. *Epist.22.* Agnoscis verbum illud ipsum, quod usurpatum est initio hujus capitis à Concilio Laodiceno.

CAPUT III. *P.1. l.2. c.16.*

De electione Episcoporum in Occidente post Imperium Constantini.

I. In Occidente quoque Episcoporum electionibus populus intererat. Probationes ex Conciliis Africanis.

II. De Episcopo Visitatore, cui imminebat cura vacantium Episcopatuum.

III. Probationes ex Epistolis Pontificum. Clerus, Senatus, Nobilitas, Populus conspirabant ad electiones.

IV. V. Argumenta rursus alia ex Epistolis Leonis Papæ.

VI. Argumenta ex Conciliis Galliæ.

VII. Exempla electionum Episcopalium in Gallia ex Sidonio Apollinari. Miræ factiones.

VIII. IX. Alia ejusdem rei exempla. Competitorum numerus. Episcoporum authoritas summa & moderatrix omnium.

X. Quàm necesse esset ut ea dominaretur.

XI. De electione Metropolitanorum.

XII. De electione B. Martini. An ibi præponderavit populi authoritas.

XIII. Tristissimum exemplum in Africa, ubi populus præpolluit.

XIV. Ut successorem suum eligi fecerit Augustinus à Clero & populo.

I. UT in Græcis, ita & in Latinis Ecclesiis libera populo fuere sua suffragia in electionibus Episcoporum. Author est Optatus populi Carthaginensis suffragatione electum fuisse Cæcilianum. *Suffragio totius populi Cæcilianus eligitur. Optat. l.1.* De Sardicensi Concilio dictum est capite superiori. Vetitum est in Concilio Carthaginensi II. ne Episcopi Provinciæ ordinarent eum, quem populus expetisset, nisi à Metropolitano confirmatum. *Ad desiderium populi Episcopum ordinare contempto Primate Provinciæ. Can.12.* Concilium Carthaginense III. facta copia ut tres Episcopi Episcopum possint ordinara; edicit, ut unus insuper vel duo adsint, si plures de Episcopatu contendant, aut si quibus flagitiis electus impetitur, quæ purgari coram plebe oporteat. *Si qua contradictio fuerit oborta, non præsumant ad purgandum eam qui ordinandus est, tres jam; sed postulentur ad numerum supradictorum unus vel duo; & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primò personæ contradicentium; postremò illa etiam, quæ objiciuntur, pertractentur. Et cum purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Can.40.* Eam ergo oportebat esse electi morum innocentiam, quæ tot haberet testes, tot non reformidaret censores, quot erant in populo capita: antè enim de Episcopo judicabant, quàm ei subjicerentur.

In Concilio Carthaginensi IV. conscripta est formula examinis morum, & fidei, cui subjiciendi erant electi Episcopi; subditur autem hoc examine præmisso consecrari debere Episcopum, assentiente Clero & populo, præsentibus Episcopis Provinciæ, præsente aut assentiente Metropolitano. *Cum in his omnibus examinatus, inventus fuerit, plenè institutus, tunc cum consensu Clericorum & Laicorum, conventu totius Provinciæ Episcoporum, maximèque Metropolitani vel præsentia vel authoritate, ordinetur Episcopus. Can.1.* Cautum est in Carthaginensi Concilio V. ne Episcopus, cui vacantis Episcopatûs regimen commendatum est, possit ibidem ipsemet Episcopus eligi, quantocumque ejus studio ardeat populus. Si intra annum non perfecit, ut electio canonice celebraretur, inde jubetur facessere, & loco cedere novo intercessori. Eo enim nomine etiam designabatur Episcopus, cui Ecclesia quæpiam Pastore orbata, concredita fuerat. *Nulli intercessori licitum sit, Cathedram, cui Intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus retinere, sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quod si neglexerit, anno exempto, interventor alius tribuatur. Can.8.*

II. Ex eo Canone illud elicitur, cum primùm defuncto Episcopo vacabat Ecclesia, statim vel à Metropolitano, vel ab Episcopis Provinciæ designatum fuisse unum ex iisdem Episcopis, qui & exequias curaret Collegæ mortui, & spiritualium temporaliumque ejus Ecclesiæ administrationem susciperet, qui denique canonicam electionem maturaret. Ubi vero propediem perficienda erat electio, Metropolitanus ab eo & Episcopi Provinciæ convocandi erant, ut advolarent, electioni præessent, electum consecrarent. Si vertente anno nondum processisset electio, delegabatur alius intercessor, seu Intarventor, qui ne ipse quidem poterat in eam tum sedem eligi, tum quòd Episcopus jam esset, tum vel maximè quòd quamvis ambitionis purus esset & integer, non esset tamen suspicionis.

III. Damnatus est à Zosimo Papa in Decretis ambitus effrænis Lazari & Herotis, qui Episcopales sedes duas invaserant, in ea Provincia, ubi ignoti, ubi extranei essent, & ubi Clero populoque adversante, ne fuco quidem justitiæ audaciam suam obumbrare possent. *Plebe Cleroque contradicente, ignotos, alienigenas, intra Gallias Sacerdotia usurpasse. Ep.3.* Expressit ab Honorio Imperatore Bonifacius I. Papa Constitutionem, qua percellerentur, qui fœdo ambitur Romanam sedem prehensabant: & statueretur, ubi scissis in duos suffragiis ambo se ordinari properassent, utrumque ambitionis ergo repudiatum iri, nec futurum Episcopum, nisi in quem omnium suffragia consensissent. *Si duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem; sed illum solum in Sede Apostolica permansurum, quem ex numero Clericorum, nova ordinatione divinum judicium & universitatis consensus elegerit.* Perscripsisse ad se ait idem alibi Bonifacius Clerum, Senatùm, populumque Lutevensem in Occitania, gravatè ferentes quòd eorum suffragia pro nihilo putarentur in electionibus Episcoporum. *Lutabensis Ecclesiæ Cleri ordo, vel plebs preces suas ad nos miserunt. Epist.3.* Legendum, ut suspicor, *Clerus, Ordo, vel Plebs.* Cui conjecturæ etiam fidem astruet Epistola Cælestini ad Episcopos Galliæ super eadem re. *Nullus invitis detur Episcopus; Cleri, Plebis & Ordinis consensus ac desiderium requiratur. Ep.2.*

IV. Senatum & Magistratus Leo Papa I. nomine Populi complectitur: *Cum de Summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularit, &c. Metropolitano defuncto, cum in locum ejus alius fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem Metropolitanum convenire debebunt, ut omnium Clericorum, atque omnium civium voluntate discussa, ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ, vel ex Diaconibus, optimus eligatur. Epist.84. c.5.* Et tamen alibi doctissimus idem Pontifex duas illas diligenter discriminat populi portiones, hinc dignitate vel nobilitate conspicuas, hinc vulgi turbam. *Secundùm desideria Cleri, Honoratorum & Plebis unanimiter consecrastis Episcopum. Epist.106.* Et rursus alibi: *Expectarentur certè vota civium, testimonia populorum, quæreretur honoratorum arbitrium, electio Clericorum, quæ in Sacerdotum solent ordinationibus, ab his qui norunt Patrum regulas custodiri. Epist.89.* Ubi primarias partes tribuit Clero, deinde Honoratis, vulgo non permisit nisi testimonia & vota sua promere, ut ne taceat quid de cujusque moribus sibi compertum sit. Id verò ex Apostolo hauserat Leo jubente ut ab inimicis testimonium diceretur de incontaminata Ministrorum Ecclesiæ innocentia, quam arrodere nec hostes possent. *Ut Apostolicæ authoritatis norma in omnibus servaretur, quæ præcipitur, ut Sacerdos Ecclesiæ præfuturus, non solùm attestatione fidelium, sed etiam eorum qui foris sunt, testimonio muniatur.* Et rursus Leo in eadem Epistola: *Teneatur subscriptio Clericorum, Honoratorum testimonium, Ordinis consensus, & plebis.* Quin & ratio ejus disciplinæ à Leone non siletur. Ingenua quippè & libera Christianorum in Pastores & duces suos obedientia est: eligebant ergo, qui sibi præessent. *Qui præfecturus est omnibus, ab omnibus eligatur.* Et ibidem rursus: *Nullus invitis & non petentibus ordinetur: ne Civitas Episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit: & fiat minùs religiosa, quàm convenit, cui non licuit habere quem voluit.*

Expostulavit & Hilarus Papa de Episcopo, qui vota populi prævertisset, & ordinasset Episcopum. *Nullis petentibus populis Episcopum ordinavit. Ep.1.* Modus tamen hic aliquis adhibendus est ex Conciliis Africanis. Sola enim plebs Civitatis Episcopalis, non Parochiarum ruris ferè consulebatur, & tamen omnes æquè parebant Episcopo. *Ut ad eligendum Episcopum sufficiat matricis arbitrium.* Ita Ferrandus ex Conciliis Africanis. *Can.21.*

V. Clericis specialiter electionem vendicat Leo, cum eorum *subscriptionis* necessariæ meminit, reliquo-

quorum *testimonii* & *consensus*. Et rursus alibi: *Nulla ratio fiat, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti. Epist.92.* Si in Occidente autem à Clericis dumtaxat subscribebatur tunc electionis decretum: at in Oriente etiam à Laicis. Testem profero Eusebium illum fama percelebrem Episcopum Samosatenum, qui decretum electionis Meletii, quod sibi commendatum fuerat, tam fidè tamque constanter custodivit, quodque Catholici omnium subscriptionibus muniri fecerant, etiam Arianorum, qui suæ se hominem sectæ eligere rati, Catholicæ fidei invictissimum elegerant defensorem, ut prolixè commemoravit Theodoretus. *L.2. c.31. 32.*

VI. Concilio in Gallia Regiensi paulò diversa ab Africanis Conciliis placuit disciplina, ad regimen vacantium Episcopalium Ecclesiarum. Constituit enim ut proximioris Ecclesiæ Episcopus mortui Collegæ procuraret funus, viduatæ Ecclesiæ tem temporalem regeret, impensis in id diebus non amplius septem, in suam se reciperet Ecclesiam, nec eò rediret nisi cum aliis Provinciæ Episcopis à Metropolitano vocatis ad electionem Canonicam celebrandam. Hoc Canone cautè occurrebatur flexuosis artibus ambitiosorum, & alienæ sedis cupidorum, qui plebes clam deliniebant, ut optatissimam sibi vim palam inferrent. *Ne quis ad eam Ecclesiam, qua Episcopum perdidisset, nisi vicina Ecclesia Episcopus exequiarum tempore accederet, qui visitatoris vice Ecclesia curam gereret, &c. Hac autem omnia exequiarum tempore usque ad septimam defuncti diem aget; Exin se Ecclesia referens, mandatum Metropolitani simul cum omnibus Sanctis Episcopis opperietur. Nec quisquam ad Ecclesiam, qua summum amiserit Sacerdotem, nisi Metropolitani literis invitatus, accedat, ne à plebe decipiatur, & vim pati voluisse videatur. Can. 6. 7.* Ita ambitionis oestro perciti Præsules fallebant & fallebantur; & quod perditissimè concupiscebant, ad id se volebant cogi.

VII. Sed ut explicatior Gallicanarum Electionum ratio subjiciatur oculis, excutiendæ sunt nobis Sidonii Apollinaris Epistolæ. Cum Pastore orbata gemeret Cabilonensis Ecclesia, ad eam accessit Patiens Lugdunensis Archiepiscopus cum Episcoporum Provinciæ cœtu. *Provincialium Sacerdotum pravio partim, partim comitante Collegio. L.4. Ep.25.* Hoc certè *Pontificale Concilium* in tres competitores invenit partita populi vota. *Triumviratis accenderat Competitorum plebem.* Hic nobilitatis gloriam & stemmata ostentabat. Ille complurimos sibi adjunxerat conviviorum sumptu & splendore. Postremus clam spem faciebat deprædandorum Ecclesiæ prædiorum. *Tacita pactione promiserat Ecclesiastica plausoribus suis prada pradia fore.* Fœdissimas has grassationes Metropolitanus oppressit, ordinavitque Episcopum unum ex ejusdem Ecclesiæ Clero, ingenti pietate & eruditione virum, Joannem, qui omnes Cleri gradus, omnes Ecclesiæ ejus functiones à puero exhauserat. Ita perfecta est electio, *stupentibus factiosis, erubescentibus malis, acclamantibus bonis, reclamantibus nullis.* Eæ demum fuere populi tum partes, ut non reclamaret, *reclamantibus nullis.* Electio certè ab Episcopis, potissimum verò à Metropolitano perfecta est. Nec minus admirationis habet, quod mox subjicio exemplum.

VIII. Sidonius ipse Apollinaris Arvernus seu Claromontanus cum esset Episcopus, à Bituricensibus accitus est, Episcopo nempe destitutis, Provinciæ totius Metropolitano. Studia partium mirum in modum efferbuerant inter Clerum & populum. *Utriusque professionis ordinibus quoddam Sacerdotii classicum cecinit. Fremit populus per studia divisus, Pauci alteros, multi sese non offerunt solum, sed inferunt. L. 7. Ep.5.* Propudiosa hinc sese obtrudentium insolentia, hinc sacram mendicantium dignitatem. Agroecium Senonensem Metropolitanum accivit Sidonius, ut suppetias sibi ferret; nequedum enim electum esse quemquam, & ejus se judicio integram reservare eam electionem. *Nullus à me balteans nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est; omnia censura tua salva, illibata, solida serventur.* Ne verò gravaretur opitulari Ecclesiæ alienæ, cum nusquam aliena, nusquam extranea sibi sit Ecclesia, charitatis glutine sibi arctissimè compaginata; ut enim jurisdictioni limites defixi sint, non tamen charitati defigi potuisse. *Nec te, quanquam Senonia caput es, inter has dubia subtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum, quia minimum refert, quod nobis est in habitatione divisa Provincia; quando in religione causa conjungitur, &c. Ostendite quia terminus potuerit poni vestra quidem regioni, sed non potuerit charitati.* Nusquam poterat gravior incumbere necessitas ex aliis Provinciis auxiliares Episcopos accersendi, cum Reipublicæ & Ecclesiæ hostes totam prorsus eam Provinciam occupassent, nec reliquas fecissent Civitates ullas, nisi Bituriges & Arvernum: *De Urbibus Aquitanica prima solum oppidum Arvernum Romanis reliquum partibus bella fecerunt.*

IX. Scripsit & de eadem re Sidonius ad Euphronium Episcopum Augustodunensem, ut ejus sententiam scitaretur de Simplicio, quem Bituricenses cives Episcopum sibi postulabant. *Quem Episcopum sibi flagitat populus Biturix ordinari. L.7. Ep.8.* Tam spectata expertaque probitate is erat, ut de eo nec mali obloqui, nec boni silere possent. *De quo civis malus loqui, bonus tacere non posset.* Electus tandem fuit Simplicius, reique gestæ seriem scripsit Sidonius ad Perpetuum Episcopum Turonensem Epistola ad eum data, & in Concione quam Epistolæ subjunxit, quam nimirum apud Biturigas habuerat, cum electione concluderet. In Epistola tam ingenti numero fuisse candidatos tradit, ut duobus scamnis sedere omnes non possent: merito tam exili & casso, ut magnopere quidem sibi ipsis singuli plauderent, sed soli plauderent. *Tanta erat turba Competitorum, ut Cathedra unius numerosissimos candidatos, nec duo recipere scamna potuissent. Omnes placebant sibi, omnes omnibus displicebant. L.7. Ep.9.* Non potuisset ea sedari concertatio, nisi delinitus populus cupiditates denique suas obedientiæ postposuisset, judicioque Episcoporum acquievisset. *Nec valuissemus aliquid in commune consulere, nisi judicii sui faciens plebs leata jacturam, Sacerdotali se potius judicio subdidisset.* In Concione verò Sidonius hinc difficultatem exaggerat tam pugnantibus inter se votis satisfaciendi, inde verò in laudes effunditur Simplicii, quem Episcopum tandem elegit Biturigum, & Provinciæ Metropolitanum, populo sponte sua jurato eum adprobare Episcopum, quem ille delegisset. *Et quia sententiam parvitatis mea in hac electione valituram esse jurastis; In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Simplicius est, quem Provincia nostra Metropolitanum, Civitati vestra Summum Sacerdotem fieri debere pronuntio.* Necessariò expressum forsan fuerat id jusjurandum, quòd Episcoporum Provinciæ unus adesset Sidonius, nec posset Episcopus unus Episcopos designare. At cum convenerat *Sacerdotale Concilium* omnium Episcoporum Provinciæ cum Metropolitano, ab ejus nimirum judicio & delectu religata erat electio Episcoporum, nec necesse tum erat, ut Sacramento adigeretur plebs ad eam Pontificibus obedientiam præstandam, quam ab ipso Sacro Baptismi fonte illis devovit. Idque patet in alio exemplo quod Sidonius retulit de electo Cabilonensi Episco-

ſcopo, à Sancto Patiente Lugdunenſi Metropolitano, cæteriſque Provinciæ Epiſcopis, ubi nulla ratione eorum habita in quos populi favor propendebat, is electus eſt, cuius ſuffragia & vota omnia, in meritis & virtutibus propriis fuere.

X. Copioſiùs infrà agemus de hac Epiſcoporum ſuprema poteſtate, maximè verò Metropolitani. Vel ex hoc Sidonii exemplo jam liquet, quàm non ſolum res ita habuerit, ſed & quàm neceſſe fuerit, ut ita ſe haberet. Cum enim plebs tam facilè, vel nobilitatis ſplendore perſtringeretur, vel conviviis deliniretur, vel ineſcaretur muneribus, pecunia, promiſſis: cumque Candidati & tanto eſſent numero, & tam frontis nullius, ut oculatus teſtis narrabat Sidonius, cui dolebat valde, quòd non etiam vindex eſſe poſſet: indubium eſt, niſi in his eximia quædam & dominatrix poteſtas penes Epiſcopos fuiſſet, electiones has omnes in detrimentum Eccleſiæ ceſſuras fuiſſe, & in dedecus Epiſcopatus.

XI. Obſerva rurſus in his Sidonii literis, 1. Morem vetuſtum promulgandæ, publicandæque electionis, hodierno uſui valdè conſentaneum, juxta Regulas juris Canonici. 2. Morem invitandi Epiſcopos vicinæ Provinciæ, ſicubi ex uſu erat: aut conſitlendi, antequam res finiretur. 3. Eligi ſolitum Metropolitanum à Clero & populo Metropolitanæ Civitatis tantùm; quanquam Provinciæ univerſæ præfuturus eſſet. Regula tunc pervagatiſſima, eligendum ab eis Paſtorem, quibus præficiendus eſſet, non habebat hic locum, niſi ex eo quòd Epiſcopi in eligendo principatum authoritatis obtinerent.

XII. Objectari poſſet nobis non iniuria forſan, quod commemorat Servus Sulpitius de electione Beati Martini ad Epiſcopatum Turonenſem. Concurriſſe enim narrat ingentem hominum multitudinem ex vicinis urbibus ad ferenda ſuffragia; quin & populo videtur eam maximè vendicare electionem, ut qui Martino propenſiſſimè ſuffragaretur, cum eius & veſtium vilitatem, & paupertatis atque humilitatis ſordes impatientius ferrent Epiſcopi. *Mirum in modum incredibilis multitudo, non ſolùm ex illo oppido verùm etiam ex vicinis urbibus ad ſuffragia ferenda convenerat. Una omnium voluntas, eadem vota, eademque ſententia, Martinum Epiſcopatu eſſe digniſſimum, fœlicem fore Eccleſiam tali Sacerdote. Pauci tamen, & nonnulli ex Epiſcopis, qui ad conſtituendum Antiſtitem fuerant evocati, impiè repugnabant, dicentes ſcilicet contemptibilem eſſe perſonam, indignum eſſe Epiſcopatu hominem, vultu deſpicabilem, veſte ſordidum, crine deformem. Ita à populo ſententia ſanioris hac illorum irriſa dementia eſt, qui illuſtrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Nec verò aliud his facere licuit, quàm quod populus Domino volente cogebat. De Vit. B. Mart. c.7.* Nec tamen vel univerſum populum ſuffragatum eſſe Martino, vel omnes adverſatos eſſe Epiſcopos affirmat Severus. Erant Martino utrobique fautores, erant & obtrectatores. Refragabantur aliqui, *pauci, nonnulli,* ex Epiſcopis, alii ſuffragantur, & hi pervicerunt tandem conſpirante ſecum populi multitudine. Quoad urbes vicinas, quæ in ſocietatem quandam faciendæ electionis veniſſe videntur, erant illæ Diœceſeos magis, quàm Provinciæ Turonenſis. Sed etſi fuerint aliquæ ex Provincia, nihil moror, quin & lubens adſentiar, aliquando ita factitatum eſſe.

XIII. Ex Gallia in Africam trajicio, in qua Hunericus Vandalorum Rex id Zenonis Imperatoris precibus donavit, ut Catholicæ Carthaginenſi Eccleſiæ Epiſcopi electionem permitteret ea conditione, ut perſimili libertate fruerentur Ariani Catholicarum Romani Imperii Civitatum. Non fefellit Epiſcopos Afros, quanto Eccleſiæ univerſæ detrimento futura eſſet hæc ſibi impenſa gratia: intercesſere ergo inſidioſo favori, & exitiali Beneficio. *Si ita eſt, interpoſitis his conditionibus periculoſis hac Eccleſia Epiſcopum non delectatur habere. Gubernat eam Chriſtus, qui ſemper dignatus eſt gubernare. Victor. De perſec. Afric. L.2.* Sed quantumcumque comiterentur Epiſcopi, ut ne alius ſibi tunc Carthagine eſſet Pontifex, quàm æternus ille & inconſpicuus in Cœlis ſeſſitans & inde regens Eccleſias ſuas; cohibere non potuere plebis ardorem, & tot juvenum, qui Epiſcopum nunquam ſpectaſſent ſubliniori & ornatiori throno inſidentem. Ea ergo tum inconſiderata & effræni curioſitate præcipites Eugenium elegerunt Epiſcopum. *Simul & populus, ut tunc fieret, ut ignis exarſit, cujus erat clamor intolerabilis, qui nulla poſſet ratione ſedari.* Vicit tunc impotentia populi Epiſcoporum poteſtatem; ſed exitialis ea ſanè fuit & deteſtanda populi victoria, tot præſultrix calamitatum.

XIV. Cum conſilium iniſſet Auguſtinus deſignandi ſibi ſucceſſorem, Clerum, populumque convocavit, ſtatimque conteſtatus eſt, ſapere ſe velle calamitoſo Severi Epiſcopi admonitum exemplo, qui cum ſucceſſorem ſibi ſuperſtes deſignaret, Cleri tantùm ſui aſſenſum expetierat; quo factum eſt, ut cum ille è vita migraſſet, vix adduci potuerit populus, ut Epiſcopo præter conſcientiam ſuam electo morem gereret. Populo ergo ſuo edixit Auguſtinus, velle ſe ut Eradius ſibi ſucceſſor accederet. *Presbyterum Eradium mihi ſucceſſorem volo.* Tum verò & præjudicio Cleri, & Epiſcopali authoritati ceſſit populus: *A' populo acclamatum eſt, Deo gratias, Chriſto laudes. Dictum eſt viciester. Ep.110.* His duobus exemplis in firmanda aſſenſu ſuo electione Epiſcopali, ita primas patet fuiſſe Cleri partes, ut ſuas eſſe ſecundas non neſciret populus: quem acquieſcere omnibus modis neceſſe erat. Cum autem faſtis acclamationibus conſenſionem ſuam plebs prodebat, curaverat Auguſtinus ut Notarii Eccleſiæ adeſſent, qui Geſta exciperent. *A' Notariis Eccleſiæ ſicut cernitis excipiuntur, quæ dicimus.*

CAPUT IV. *P.1. l.2. c.17.*

In Electionibus Epiſcopalibus Eccleſiæ Latinæ ſumma poteſtas penes Epiſcopos fuit per quinque priora ſæcula.

I. Variæ probationes ex Sidonio Apollinari.

II. Aliæ probationes ex Ambroſio.

III. Soli poterant Epiſcopi dignos ab indignis, à dignis digniores ſecernere.

IV. Nuſquam juſtiores erant cauſæ, ut Paſtorum vocem audirent oves, quàm in eligendo Paſtore.

V. Ad duo quædam jus populi coarctabatur, ut teſtimonio ejus aures præberent Epiſcopi, & ut ne invitis Paſtores darentur.

VI. De numero Epiſcoporum, quos electioni intereſſe neceſſe erat.

VII. Quanta Metropolitani authoritas.

VIII. IX. Numerus trium, ſeptem, duodecim, omnium Provinciæ Epiſcoporum, ad electionem potius quàm ad ordinationem pertinebat Epiſcoporum.

X. Summa neceſſitas conſenſionis Metropolitani & Epiſcoporum, ex occaſione Armentarii.

XI. Probationes novæ ex Collectione Canonum Martini Braccharenſis Epiſcopi.

I. Ali-

I. ALiquanto uberius hic pertractari operæ pretium est, summam illam & principem Episcoporum in Episcopalibus electionibus authoritatem, imprimis Metropolitani; quanquam vel ex superiori uno Capite possit res ea videri jam extra controversiam constituta. Lugdunensis Metropolitanus Patiens Joannem delegit in Episcopum Cabilonensem, quem nec Clerus, nec populus poposcisset. Unus maximè Euphronius Augustodunensis Episcopus Patienti suffragatorem se adjunxit, authore eodem Sidonio: *Creaverunt Episcopum Euphronius testimonio, manu Patiens, uterque judicio. L.4. Ep.25.* Nec inferior fuit Sidonii ipsius authoritas in creatione Bituricensis Episcopi, etsi solus esset; si advolasset Senonensis Episcopus, arbitrium illi electionis Sidonius obtulisset: *Nullus à me hactenus nominatus, nullus electus est, omnia censura tua illæsa servantur. L.7. Ep.3.* Severus Africanus Episcopus, elegit sibi successorem, solo Cleri sui sensu fretus. Augustinus consensum populi etiam expressit, sed imperiosa usus voce, Se velle: *Presbyteram Eradium mihi successorem volo.*

II. De Acholio Thessalonicensium sanctissimo Episcopo agens Ambrosius, ait illum à populis Macedoniæ expetitum, ab Episcopis electum fuisse. *Ille se Monasteriis puer edidit, ad summum Sacerdotium à Macedoniæ obsecratus populis, electus à Sacerdotibus. Epist.59.* Astipulatur & ipsa Scriptura huic Episcoporum potestati ex eodem Ambrosio. Nec enim populus, sed Moyses à Deo jussus successores Aaroni designavit filios, illosque ipsemet summi Pontificatus insignibus vestivit, ut inde clarescceret ea solos Episcopos esse sapientia & authoritate prorsus divina, qua examinandi, eligendi, confirmandi & inaugurandi sunt summi Sacerdotes. *Quid autem illud significat, quòd post defunctum Aaron, non universo populo, sed soli Moysi, qui est in Sacerdotibus Domini, imperavit Deus, ut exuviis Aaron Sacerdotis filium ejus indueret Eleazarum, nisi ut cognosceremus, quod Sacerdos consecrare Sacerdotem debeat, & ipse induere eum vestimentis, hoc est virtutibus Sacerdotalibus; ac tunc si nihil ei deesse adverterit indumentorum Sacerdotalium, & apte quadrare omnia, sacris eum adhibeat altaribus? Supplicaturus enim pro populo, eligi à Domino, probari à Sacerdotibus debet, ne quid sit, quod in ipso graviter offendat, cujus officium est, pro aliorum offensa intervenire. Epist.82.*

III. Inest his Ambrosii verbis ejusmodi vis, & ratio, quæ refelli & ludificari non possit. Non ordinandus est ab Episcopis, quem plebs Clerusque postulant, nisi diligenter examinatus. At eo uno jure Episcopi Judices sunt & arbitri electionum. Quin immo & ante electionem examine prævio opus est, cum ne eligi quidem debeant, nisi digni & digniores. At solos pene in Episcopos ea cœlestis sapientiæ copia exuberat, qua & dignos ab indignis, & à dignis digniores sejungat. Episcopos creat vox divina, cœlestis vocatio Spiritus Sanctus: creat autem promovetque eorum maximè ore & manu, quibus se uberrimè infundit.

IV. Si minutioribus in rebus etiam Pastorum voci obaudire & morigerari, non suo frui sensu ac judicio debent fideles; quid in re omnium multo gravissima, & ubi de summa rerum agitur: io præficiendo, inquam, sibi pastore, an suam ipsorum magis quàm Pastorum vocem audiant; Id verò vehementissimè deprecatur & prohibet Leo, ne Episcopi tumultuosis plebis postulationibus cedant, neu indulgeant votis multitudinis imperitæ, & effrænatæ. Ita enim Leo ad Episcopos Mauritaniæ. *Miramur tantum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse popularum, ut indignis quibusque & longè extra Sacerdotale meritum constitutis, Pastorale fastigium & gubernatio Ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium salus est subditorum, &c. Principatus autem quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipso tamen judicii sui est perniciosus exemplo; difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Epist.87.*

V. Præcipit idem Pontifex, ut ubi scissa sunt eligentium vota, Episcopatum addicat Metropolitanus ei qui meritis & virtutibus præcellit, suffragante interim Clero, & plebe saltem non refragante. *Ille omnibus præponatur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularint, ita ut si in aliam fortè personam partium se vota diviserint, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & studiis juvatur & meritis; tantùm ut nullus invitis & non petentibus ordinetur. Epist. 84. c.5.* Id erat nimirum tunc juris populis, ut ne invitis obtruderetur Episcopus, quem protinus recusassent; utque quam præstaturi erant obedientiam Christianæ ea libertati consentirent. Aliud superiori capite edisseruit nobis Leo idem populorum jus, ut eorum testimonia ne prætermitterentur. Ad hæc duo illos poterant Episcopi in electionibus coarctare.

VI. Siricius Papa illud dilucidè demonstrat, quod à nobis pene ad fastidium inculcator, eò maximè pertinuisse illam Episcoporum frequentiam, quæ ad ordinationem Episcopi desiderabatur, ut Episcopus quasi Synodali conventu & judicio electus videretur. Uno enim eodemque tempore electi statim ordinabantur Episcopi; & qui ordinatores erant, iidem fuerant & primarii electores. *Extra conscientiam Sedis Apostolicæ, hoc est, Primatis, nemo audeat ordinare. Integrum enim judicium est, quod plurimorum sententia consequatur. Ne unus Episcopus Episcopum ordinare præsumat, propter arrogantiam, ne furtivum Beneficium præstitum videatur. Hoc enim in Synodo Nicæna constat esse definitum. Epist.4.* Verissima quidem ea ratio est, cur Metropolitani requiratur præsentia, quem Pontifex ad Afros scribens, ex eorum consuetudine Primatem appellat: requiratur & Comprovincialium; quòd cum essent censores & judices cogniturі de electione; cumque Episcopus electionem suam eorum judicio, sicut & consecrationem eorum manu assecuturus esset: æquum erat tanti momenti causam & judicium plures inter Episcopos agitari: *Integrum judicium, plurimorum sententia.*

Eandem Siricii Constitutionem innovavit Innocentius I. & paulò clarioribus verbis expressit. *Ut extra conscientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum. Integrum enim est judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur.* Expressius id est, nec recedit à vero iisdem verbis legi debere Siricii decretum. Cresconius Episcopus Afer in eandem rem laudat Cælestinum Papam, & Concilium Laodicenum: *Judicio multitudinis orationem fieri non debere. Laodic. Conc. tit.13. Ex Decretis Papæ Cælestini, Quòd docendus sit populus, non sequendus.*

VII. Id ipsum novo decreto roboravit Hilarus Papa, nec citra præsentiam Metropolitani quisquam Episcopus ordinaretur; utque populi inconsideratis petitionibus obturarentur Episcoporum aures. *Nec tantùm putetis petitiones valere populorum, ut cum his parere cupitis, voluntatem Dei nostri, quæ nos peccare prohibet, deseratis. Epist.2.* Denique si vel ipsi Provinciæ Episcopi emollescant & ab austeritate Canonum deflecti & abduci se sinant, jubet Pontifex, ut Metropolitanus tam periculosæ licentiæ intercedat. *Quia pro loco & honore tibi debito, cæteri Sacerdotes docendi fuerant,*

non

non sequendi. *Epist.* 5. Quæ eadem pene verba sunt Cælestini Papæ in Decretis. *Docendus est populus, non sequendus: nosque, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat, commonere, non iis consensum præbere debemus*. *Cap.* 22. Ita indeflexus Episcoporum vigor in his electionum conventibus, populorum vel castigabat levitatem, vel cupiditatis coercebat.

VIII. In Sardicensi Concilio illud sancitum est, si unus tantùm superesset Episcopus in plurium Episcopatuum Provincia, & is superstes Episcopus pigritetur, & cesset Collegas sibi alios ordinare, ubi civitates aut plebes flagitabunt; tum Episcopi vicinæ Provinciæ ad eum accedant, unàque cum eo conspirent ad creandos novos Episcopos: aut soli creent, ordinentque. Populi potestas hic eo circumscribitur, ut Episcopum petat sibi ordinari. *Et populi petant Rectorem*. *Can.* 5.

IX. In Concilio Carthaginensi III., *Can.* 39., quibusdam Episcopis visum est, statui debere, ut ne posthac ordinarentur Episcopi, nisi præsentibus duodecim aliis Episcopis: quòd non ita pridem in Numidia duo Episcopi tertium consecrassent Episcopum. Contrà autem itebatur Carthaginensis Episcopus Aurelius: propterea quòd essent Provinciæ, quæ quinque tantùm sedes Episcopales haberent: Carthagine singulis pene Dominicis celebrari ordinationes Episcopales: atque adeo ne sperari quidem posse, ut singulis Episcoporum ordinationibus adessent Episcopi duodecim, ideoque retinendum pristinum usum, ut tres Episcopi sufficiant.

Concilii Arelatensis Patribus, *Can.* 20., optatissimum fuerat, ut septem saltem præstò essent Episcopi; sed tribus tamen contenti fuerant, ubi plures non possent: quin & ibidem advertant ab uno tantùm Episcopum quandoque ordinatum fuisse. Canone Apostolico primo duobus vel tribus Episcopis permissa fuerat Episcopi ordinatio. Concilii Nicæni Canon quartus tres saltem desideraverat. Canon Sardicensis paulò antè commemoratus Episcopo ei qui solum superfuerit in sua Provincia, copiam facit, immo onus imponit alios ordinandi; nec nisi eo cessante jubet vicinos Episcopos advolare, & novos ordinare Episcopos. Illud ergo hinc elucescit, si lex & votum Ecclesiæ primò fuerit, ut Episcoporum ordinationi adessent omnes Provinciæ Episcopi: si optatissimum fuit, ut adessent saltem duodecim: si alii voluerunt, ut essent saltem septem: si difficultas eo numero illos adgregandi, fecit ut tres sufficere existimarentur: si duo tantùm quandoque sufficere visi sunt: denique si cogente necessitate unus eo munere fungi posse declaratus est, hinc sanè, inquam, elucescit, non aliò quàm ad electionem spectasse, illam priorem Episcoporum desideratam frequentiam. Ordinationi enim vel unus sufficiebat validè celebrandæ: at antevertendis sedandisque ordinationum tumultuationibus nulla nimia poterat esse Episcoporum frequentia. Verba faciens Sidonius de ordinatione & consecratione Joannis Cabilonensis Episcopi, ab una Patientis Metropolitani manu eam derivat: *manu Patiens, Euphronius testimonio, ambo judicio creaverunt Episcopum*. At ejusdem electionem idem ipse refundit in Synodum Episcoporum: *Exceperunt Pontificale Concilium varia oppidanorum voluntates*. *L.* 4. *Ep. ult.*

X. Concilium Regiense irritam declaravit Ebrodunensis Episcopi ordinationem, quòd duo tantùm non tres Episcopi affuissent; quòd nec intervenisset Metropolitanus, nec cæteri Provinciæ Episcopi literis saltem suffragati essent. *Absque trium Episcoporum præsentia, absque Comprovincialium literis, sine Metropolitani authoritate, irritam ordinationis speciem à duobus temerè convenientibus præsumptam esse clarebat, &c. Ordinationem, quam Canones irritam definiunt, nos quoque evacuandam esse censuimus*. Exauthorato tamen huic Episcopo concedunt Concilii Patres, ut conferat Confirmationis sacramentum: quoad illos autem quos ordinasset jam, copiam faciunt futuro Ebrodunensi Episcopo, ut Ordinum suorum munia illos sinat obire. Non ergo dubitabant, quin valida & rata fuisset ordinatio ab eo celebrata, atque adeo ejus ipsius in Episcopum ordinatio. In electionis ergo tantùm vitia stomachabantur. Quòd abfuerit Metropolitanus, quòd Episcopi Provinciæ non per literas saltem affuerint: ejusmodi ea sunt vitia, quæ electionem irritare possunt, non ordinationem, in quam nihil à literis illis, nihil à mera Metropolitani præsentia manare posset virium, aut gratiæ.

XI. Martini Braccharensis quondam Episcopi Collectio vetustissimorum Canonum Ecclesiæ Græcæ, in Latina utcumque vigentium, opportunè hic se objicit, ut ex ea decerpamus, quæ antiquis Conciliis moribusque Ecclesiæ illustrandis usui sint. Vide ut Canonum & Juris antiqui peritissimus Præsul, voluntati & judicio Episcoporum permittat potestatem & exitum electionum Episcopalium. *Non licet populo electionem facere eorum qui ad sacerdotium promoventur; sed judicium sit Episcoporum; ut ipsi eum qui ordinandus est, probent si in sermone & fide & in spiritali vita edoctus sit*. *Can.* 1. Et alio Canone: *Episcopum oportet maximè quidem ab omni Concilio constitui; sed si hoc aut pro difficultate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres colligantur, & omnium præsentium vel absentium subscriptiones teneantur: & sic postea ordinatio fiat. Hujus autem rei potestas in omni Provincia ad Metropolitanum pertinet Episcopum*. *Can.* 2. Canone sequenti idem inculcatur, ut ordinatio fiat assentientibus omnibus Episcopis Provinciæ, tum præsentibus, tum etiam absentibus. *Et sic omnium facto consensu, ordinationem Episcopi fieri oportet*. Alio Canone cavetur, ne quis Episcopus dum superstes est, successorem sibi adoptet: propterea quòd nonnisi eo mortuo confluere debeant Provinciæ Episcopi ad successorem designandum. *Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio & judicio Episcoporum, qui post exitum præcessoris potestatem habent dignum eligere*. *Can.* 3.

C A P U T V. *P.* 1. *l.* 2. *c.* 18.

In electionibus Episcoporum per Orientem summa erat Episcoporum authoritas quinque prioribus sæculis.

I. Summatim conglobantur exempla superiùs relata.

II. III. Canones Concilii Laodiceni, & Nicæni, & Antiocheni.

IV. De Concilio I. Constantinopolitano. Electio Nectarii, Flaviani, Cyrilli.

V. VI. Ex Concilio Ephesino & Calchedonensi.

VII. Argumenta nova ex Nazianzeno, & Vita ejus Scriptore vetustissimo. In votis erat Nazianzeno, ut in Clero & Monachis plura essent momenta, quàm in populo ad electiones.

VIII. Ad Ecclesias recentissimè fundatas mittebant Episcopi electos à se Episcopos.

IX. Nec aliter res ea habere poterat, cum parentes filiis, Pastores gregibus suo priores sint.

X. Va-

X. Vocatio, electio, ordinatio, generatio quadam spiritalis est & calestis; ea non possunt Episcopi nisi ab Episcopis generari & procreari, ut Christus à Patre Deo.

I. DIximus jam in Ecclesia Græca non minùs viguisse, quàm in Latina, Episcoporum in Episcopalibus electionibus exortem quandam & principem potestatem. Hinc Eusebius, *L.2. c.1.*, narravit à Petro, Jacobo & Joanne electum fuisse Jacobum cognomine Justum; & Hierosolymæ creatum Episcopum. Extincto Jacobo Apostolos Discipulosque Domini conglobatos designasse ei successorem Simeonem, Cleophæ filium. *L.3. c.11.* Post fugam Narcissi Hierosolymitani Episcopi Episcopos vicinarum Ecclesiarum ordinasse & suffecisse illi Dium. *L.6. c.9.* Narcisso sedem suam repetente, fideles urbis Hierosolymæ Alexandro Episcopo manus injecisse, qui Christi monumenta veneraturus venerat, & Coadjutorem ei adjunxisse, consentientibus vicinis Episcopis. *L.6. c.11.* Patres denique Concilii Antiocheni Paulo Samosateno deposito, Demetrianum subrogasse. *L.7. c.30.*

II. His exemplis imbuta Concilia Episcopalibus electionibus leges fixerunt, earumque moderatores fore sanxerunt Episcopos Provinciæ, duce Metropolitano. In Concilio Laodiceno statutum est, ut terminentur omnia judicio Metropolitani, & vicinorum Episcoporum. *Ut Episcopi judicio, Metropolitanorum, & eorum Episcoporum, qui circumcirca sunt, provehantur ad Ecclesiasticam potestatem.* Can.12. Jubet Nicæna Synodus ad constituendum Episcopum, ut adsit Metropolitanus cum omnibus Provinciæ Episcopis; minùs id fieri possit, tres ut saltem præsentes sint, reliquorum consensio scripto teneatur. Perspicuum est illum apparatum ad electionem spectare, cujus arbitrium & jus summum penes Episcopos est. *Episcopum convenit, maximè quidem ab omnibus qui sunt in Provincia, Episcopis constitui. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in id ipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum qua geruntur per unamquamque Provinciam, Metropolitano tribuatur Episcopo.* Epist.40. Quanquam ergo rogarentur Cleri suffragia, & testimonia plebis, certo tamen constat ipsam Episcopi electionem authori & principi Metropolitano, Synodoque Episcoporum Provinciæ vendicandam fuisse.

III. Suppetunt & ex Antiocheno Concilio invictissima quædam argumenta. Prohibetur Episcopus Episcopali sede sua excussus, vacuam occupare sedem Episcopalem, quantumcumque instet & faveat populus, nisi à Merropolitano & Concilio Provinciæ ea translatio approbetur. *Si quis Episcopus vacans in Ecclesiam vacantem prosiliat, sedemque pervadat absque Concilio, hic abjiciatur necesse, etsi cunctus populus, quem diripuit, eum habere delegerit. Perfectum verò Consilium illud est, ubi interfuerit Metropolitanus Antistes.* Can.16. Ibidem mox sancitur, ut Merropolitanus omnes vocet Episcopos Provinciæ, ut affluant illi omnes, ut saltem plures adsint, ceteri scripto suffragentur. *Saltem plures adesse convenit, aut certe scriptis ejusdem sententia comprobari.* Can.19. Si suffragia in plures eant, major vincat numerus. *Si verò juxta dictam regulam fiat, & nonnulli pro contentione propria contradicant, obtineat sententia plurimorum.* Major ergo numerus suffragiorum, non Cleri, non populi, sed Episcoporum, rem profligabat, & electionem perficiebat. Denique hac Synodo cassatur decretum Episcopi, qui successorem sibi suum, dum spirat adhuc, delegisset, quòd leges Ecclesiæ non sinant quemquam in Episcopalem sedem succedere, nisi qui Concilio Provinciæ & judicio Episcoporum allectus sit. *Servetur autem jus Ecclesiasticum, id continens, oportere non aliter fieri, nisi cum Synodo, & judicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent, eum qui dignus extiterit, promovere.* Non eo consilio vetantur Episcopi suos sibi sublegere successores, ut sartum tectumque Clero & Populo servetur eligendi jus: quin immo ut ea Episcopis constet semper intracta potestas, Synodicè coeundi, post cujuscumque Coepiscopi mortem, & successoris illi Synodico judicio assignaodi, ut leges ferunt Ecclesiæ.

IV. Ab Episcopis Concilii Oecumenici apud Constantinopolin primi, datæ sunt literæ ad Episcopos Occidentales: ut certiores eos facerent, electum esse à se in Oecumenica Synodo Nectarium, communi omnium consensu, astante Imperatore, Clero populoque applaudente. *In Consilio Generali, communi omnium consensu.* Illud quoque addebatur, convenisse Episcopos Orientalis Diœceseos, sive Exarchatus Antiocheni, & in eadem civitate ordinasse Flavianum, consentiente universa ejus Civitatis Ecclesia, eamque ordinationem ratam habitam esse à Concilio Oecumenico. Denique approbatum & illud fuisse, quod Cyrillus Hierosolymis ordinatus esset Episcopus juxta Canones ab Episcopis Provinciæ. Exemplis in his omnibus non ordinatio tantùm, sed electio significatur voce *tes cheirotonias*. Ea est Græcorum ipsorum consuetudo. Adde quod & ipse narrationis contextus vociferatur de electione potius agi, quàm de Ordinatione.

V. Concilii Ephesini Oecumenici Patres abdicato Nestorio, sui muneris esse duxerunt, ut successorem ei darent: qua de re & ad Imperatorem scripserant: *Liceatque nobis futuri Episcopi ordinationi incumbere.* *Act.3. Conc. Ephes. Part.3. c. 14.* Ubi rescivit Imperator quæ gesta fuerant in Synodo, Nestorii abdicationem ratam esse jussit, Episcopis à Synodo ad eum Legatis præcepit, ut novum Episcopum Constantinopolitanæ Ecclesiæ donarent, quod & fecerunt. *Imperator legatorum Synodi sententia approbata, Orientales quidem condemnat, Nestorium verò exilio mulctat: Illis praterea qui ex Sancta Synodo legati venerant injungit, ut ad Ecclesiam se conferant, ibidemque Sancta Ecclesia Constantinopolitana Episcopum creent. Illi in Ecclesiam ingressi, Maximianum Episcopum mox creant.* *Ibid. c.21.* Gratulatus est Imperatori Cœlestinus Papa per literas de Maximiano ab Episcopis in locum Nestorii electo. *Huic tanta pro suo merito illius Ecclesia Sacerdoti, electo taliter & consensu Sancta Congregationis, qua interfuit, ordinato.* Hæc denique Ephesina prima Synodus secundùm Cypri Episcopos pronunciavit adversùs Joannem Episcopum Antiochenum, eisque intactam & incolumem constare jussit libertatem pristinam, qua se jactabant, suum sibi Metropolitanum, ac proinde Episcopos eligendi. *Synodus nostra Provincia congregata, constituebat Metropolitanum.*

VI. In Calchedonensi Concilio post distinctum dejectumque Dioscorum Episcopum Alexandrinum, omnes Ægypti Episcopi Concilium interpellaverunt, ut ab ipso Alexandrinus eligeretur Episcopus, & postquam hic Concilii Decretis subscripsisset, tum ei se vehementer & ex animo assensuros subscripturosque. *Fiat hic Archiepiscopus, & subscribimus & consentimus.* *Act.4.* Visum est Concilio è re esse, ut hac vice ea potestate non uteretur. Proterius ergo in Ægypto ab Episcopis sui Patriarchatus electus est, cumque is non multù post martyr occubuisset, scripsere Episcopi Ægyptii ad Imperatorem, ut in eligendo Patriarcha Alexandrino suum sibi jus juxta Canones integrum servaretur. *Jubeat, sicut Sancta Patrum regula pracipiunt,*

piunt,

piunt, & antiqua consuetudo tradit, Ægyptiaca Diœcesis omnem Synodum orthodoxum, & communicatricem totius orbis Episcoporum: quempiam functu vita eligere, dignum Sacerdotio virum, &c. Part.3. c. 20.

VII. Narratur à Scriptore vitæ Gregorii Nazianzeni electio Gregorii hujus Theologi, & ordinatio ad Episcopatum Sasimorum, sola authoritate Basilii facta Archiepiscopi Cæsareæ. *Invitum & repugnantem ordinationi admovet, negotiumque conficit.* Cum hoc abiisset Episcopatu Gregorius, & ad gubernacula postea Ecclesiæ Constantinopolitanæ accessisset, hac quoque sarcina exonerari se voluit. Tantisper ergo sustinuit, dum Concilium Oecumenicum Constantinopoli coiret, ut ab eo maximè successor sibi deligeretur. *Tantisper se apud eos mansuram recepit, quoad Episcopi, quorum adventus in spe & expectatione erat, aliquem Episcopatu dignum elegissent, sibique curis libero potestatem abeundi fecissent.* Coaluit ergo Concilium, tum multis de causis, tum ut Episcopum Regiæ urbi daret: *Sancta centum quinquaginta Episcoporum Synodus coacta est, tam ut pium Præsulem augusta civitati præficerent, tum ut, &c.* Meletius Antiochenus Episcopus Concilii Patres vehementer cohortabatur, ut eam sedem Gregorio confirmarent: *Hujus consilio atque hortatu, Gregorio augusta urbis Episcopatus, Concilii decreto confirmatus est.* Sed cum dissensiones inter Episcopos recaluissent, abdicavit se Gregorius Episcopatu, eique à Concilio successor datus Nectarius. *Nectarius Ecclesia à Synodo Episcopus constituitur.* His exemplis liquet Episcopos in arcem quandam authoritatis evasisse, ut Episcoporum electionibus dominarentur, eoque ineluctabili quadam necessitate adactos fuisse, ne tumultuosis plebis factionibus omnia pessumdarentur. Ei malo existimabat Gregorius medicinam fieri posse, si Clero & Monachis multò plus annueretur potestatis, quàm populo. *Perspicuum est eum aliis omnibus, tum selectissimæ præsertim ac purissima populi parti, hoc est, iis qui altare circumstant, & nostri temporis Nazaræis, quibus solis vel certè potissimum, electiones hujusmodi committi oportebat. Sic enim nunquam Ecclesiis malè esset, ac non iis qui opibus ac potentia pollent, aut plebis impetui & temeritati, atque etiam plebejorum vilissimo & contemptissimo cuique. Orat.19.*

VIII. Dum rediret ab exilio Athanasius, omnibus in Ecclesiis, quas vel vacantes, vel ab Arianis Episcopis infessas invenit, Catholicos Episcopos collocavit. *Sozom. l.2. c.12.* Eusebius, ille virtutum fama notissimus, Episcopus Samosatenus, insania Valentis exturbatus ab Ecclesia sua, plures peragravit Provincias, militari veste amictus, & orthodoxos præfecit Episcopos Ecclesiis omnibus, quas vacuas invenit. *Teodoret. L.7. c.30.* Idem qui suprà Athanasius, Frumentium Indis ordinavit Episcopum, ab eo edoctus, rudimenta jam ibi aliqua esse Ecclesiæ Christianæ. Misit Constantinus Imperator Episcopum & Clerum Regi gentique Iberorum, qui Pastores deposcebant, novellæ Ecclesiæ suæ excolendæ infudaturos. *Socrat. l.1.c.15. L.4.c.20. Theodoret. L.4. c.2.* Id fieri ne poterat quidem nisi assentientibus & connitentibus Episcopis, qui mittendum Episcopum ordinaverunt. Ex quibus manifestum est, id muneris esse Episcoporum Orthodoxorum, ut Episcopos quoquo versum mittant, priùs à se electos & ordinatos, ad omnes Ecclesias, quas Pastoribus indigere intelligent.

IX. Et sanè Episcopi & Pastores populis fidelibus ævo majores & priores sunt, ut qui eos genuerint, & gignere pergant, tum prædicatione Verbi, tum baptismo, ut idoneus testis est Paulus: *Per Evangelium ego vos genui. Filioli, quos iterum parturio. I. Cor.4. 15. Galat.4.19.* Naturæ igitur ipsi repugnat, quisquis vult filios patribus seniores, & fideles jam inde ab exordio elegisse sibi Pastores. Nec enim fideles illi primùm fuere, nisi quos in fide Pastores aliqui genuissent. Pastores ergo gregibus seniores & anteriores sunt, ab aliis nimirum prioribus electi Pastoribus, donec ad Apostolos sursum revolvamur, quos elegit Christus, à sempiterno Patre genitus ipse & electus, vocatusque ad Pontificatum.

X. Missio, vocatio, electio, ordinatio Pastorum generatio quædam admiranda & divina quodammodo est, ubi qui mittit, qui eligit, Pater est, participatione & imitatione quadam ineffabilis illius paternitatis, & generationis, seu missionis, ex qua prodiit proditque Christus. Nec enim Christi vocationem ab ejus generatione sejongit Paulus: *Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu, Ego hodie genui te. Hebr.5.* Et juxta Prophetam: *Ex utero ante Luciferum genui te, juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum. Psal.109.* Communione quadam & participatione ejus divinæ generationis Summi Pontificis Christi factum est, ut & Christus ipse Apostolorum, Apostoli Episcoporum, Episcopi alii aliorum Patres & genitores evaserint; eorum scilicet quos elegerunt, ordinaruntque perpetua quadam propagatione cœlestis & divini Sacerdotii sui. Ideo ajebat suprà Epiphanius id valere Ordinem Episcoporum, ut Patres gignat Ecclesiæ, cum Ordo Presbyterorum ad procreandos tantùm filios pertineat. Episcopus enim electione & ordinatione Presbyteros & Episcopos alios procreat. Ideo Nicopolitanis civibus scribebat Basilius officio functos Episcopos, qui Episcopum eis dedissent; jam ipsorum esse, ut eum suscipiant. *Quod Episcopos concernebat, impletum est; ad vos spectat, ut datum Episcopum ex unimo complectamini. Epist. 194.* Ecquis denique ambigat, septuaginta illos Episcopos, qui cum Chrysostomo Episcopum Ephesi constituerunt, principem locum authoritatis obtinuisse? Ita certè author est Palladius in vita Chrysostomi. c. 14.

CAPUT VI. *P.1. l.2. c.19.*

Quæ Imperatorum potestas fuerit in electionibus Episcoporum. Per quinque priora sæcula.

I. Cum tantam Ecclesia concesserit populo, Magistratibus, Senatui, Nobilibus, in electionibus Episcoporum; non, potuit non & Imperatoribus plurimum tribuere.

II. Quantum sibi sumpserit Theodosius Magnus in electione Nectarii Episcopi Constantinopolitani.

III. Quàm id tum necesse fuerit, ut pax Ecclesiæ concilietur.

IV. Qui verè tamen tunc diceretur electio fuisse libera, & canonica.

V. Jura Principum.

VI. Quàm libertatem desiderent electiones, tum in electis, tum in eligentibus.

VII. Jam idem jus tribuerat Valentiniano Concilium Mediolanense, quo electus fuerat Ambrosius.

VIII. Acres tum erant Mediolani animorum dessensiones.

IX. Quàm necesse esset, ut in electionibus potior esset Episcoporum potestas.

X. Usque interponeretur quandoque Imperatorum authoritas, conciliandæ pacis ergo.

XI. Non inferat se electionibus Constantinus. Con-

stantius ingenti Ecclesia damno illis se altius interposuit.

XII. Arcbadius Chrysostomum promovit, ut Competitorum violentissimas conspirationes frangeret.

XIII. Ut electi fuat Nestorius & Sysinnius.

XIV. Synodus Oecumenica Ephesina Imperatorem compellavit, ad Episcopi nominationem.

XV. Similiter & Calchedonensis.

XVI. Alia exempla Concilii Calchedonensis.

XVII. Romæ cum scissa essent suffragia inter Symmachum & Laurentium, interpellatus est Rex Gothorum Theodoricus.

XVIII. Paucis post annis Papam Rex nominavit, ejus posteri confirmarunt tantùm.

XIX. Aliàs Constantius Papam designarat.

XX. Conatus nefarii Anastasii Imperatoris.

I. PErpensa Populi, Cleri, Episcoporum legitima in Episcoporum electionibus potestate: excutiendum nunc incumbit nobis, an aliquam in ejus partem venirent Principes & Imperatores ipsi. Illud jam observatum fuit non semel, Pontificibus ipsis Romanis & sanctissimis Episcopis placuisse, ut Nobilium & Magistratuum ratio potior haberetur, quàm plebis, eorumque in suffragiis plusculum ut esset momenti. Nec imputandum id tunc erat, vel fœdæ adulationi, vel acceptioni personarum turpiter terrenis potestatibus servienti; sed quod ejusmodi viri plerumque emineant, non opibus, non natalium gloriæ tantùm, sed sapientia, & zelo & charitate Ecclesiæ longè castiore & flagrantiore quàm plebs, cui aut inani specie facilè imponitur, aut cupiditatum illuditur præstigiis.

Jam vèrò si plebi, si populo, si populi Honoratioribus, si Magistratibus, si Nobilibus multum pro suo quibusque modo tribueret Ecclesia; quid summis Principibus, ut Populi & Rei totius publicæ Capitibus, quorum & prudentia, & sagacitas tantò copiosor, quorum pietas in Ecclesiam, quorum potestas ad promovendam pietatem tantò amplior? Si falli quandoque, si à recti orbita aberrare nonnumquam Principes contingat, quid populum, quid Vulgi fæcem? Si ejus rei contemplatione exclusi non sunt populi ab electionibus: ergo ne Principes quidem. His autem justissimis de caussis constat quod dixit Socrates, Ex quo Christi jugum subiere Imperatores, maxima quæque in Ecclesiæ negotia, plurimum illis tributum fuisse juris & potestatis. *Ex quo Christiani esse cœperunt Imperatores, Ecclesiæ negotia ex illis pendere cœperunt.* Quo loco insinuatur, Conciliis ipsis approbatam fuisse ejusmodi authoritatem, cùm ab eis se convocari & confirmari, non placidè modò, sed & gratanter tulere.

II. Sed cum profiteamur & præ nobis feramus, nihil nos nostro ex penu promere, nihil proferre, nisi ex Conciliorum, Canonum, & Historiæ Ecclesiasticæ testimoniis & exemplis quasi consecratum: his jam ex fontibus hauriendum nobis est, si qua ibi sint bujus Principum documenta potestatis ad Episcoporum vel electiones, vel nominationes.

In Concilio I. Oecumenico Constantinopolitano & in Epistola ejus Synodali, dicitur tantùm Nectarium constitutum esse Episcopum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, præsente & spectante Imperatore, Clero, Populo & Concilio ipso conspirante ad ejus electionem. Socrates ait Nectarium à populo abreptum, ut sedi Episcopali inveheretur: At Sozomenus, *L.5.c.8.*, ita rem sigillatim & pensiculatè denarrat, ut non possit non hic stupor alicujus menti injici. Tradit enim Theodosium Episcopis præcepisse, ut conscripta sibi eorum nomina singuli ederent, quos Episcopali ei fastigio non impares arbitrarentur; servata potestate deligendi quem sibi collibitum esset. *Cum sibi ipsi unius ex illis electionem reservasset.* Sibi quos perspectiores haberent, eorum nomina singuli inscripsere. Meletius post omnes alios Nectarium addidit, id donans importunis precibus Diodori Tarsensis Episcopi, qui eum ad Episcopatum protrudere meditabatur. Eum Cathalogum semel iterumque legit Imperator, & Nectarium cæteris omnibus prætulit. Admiratione tantò majore perculsi sunt Episcopi, quòd ne baptismo quidem tinctus esset adhuc Nectarius. Itaque Imperatorem adiere, quò illum à sententia deducerent. At ille à proposito abduci se non est passus. *In sententia perstitit multis Sacerdotibus reluctantibus.* Cesserunt ergo Episcopi, Nectarius sacro fonte initiatus est, & confestim suffragatione totius Concilii electus. *Postquam igitur omnes cesserunt, & in Imperatoris calculum consenserunt, baptizatus fuit & communi suffragio Synodi declaratus Episcopus. L.6.c.7.* Addit Sozomenus compluribus visum fuisse ea in re Theodosium, summi Numinis speciali Providentiæ & altiori consilio fuisse obsecutum: cum illam Ecclesiam Nectarius non sine summæ sapientiæ & moderationis laude administrarit.

III. Simillimum veri est altius consulisse Theodosium Religionis & Ecclesiæ aliàs amantissimum Principem, nec tantum sibi tunc potestatis sumpsisse, aut Nectarium delegisse, nisi ut sedaret dissensiones inter Episcopos bujus Concilii tum flagrantissimas. Ante Concilium Episcopi Ægyptii Maximum Philosophum Cynicum elegerant Episcopum Regiæ urbis, deduxerantque Thessalonicam Episcopatum Regiæ urbis ab Imperatore petiturum. *Augustæ urbis Episcopatum ab eo petens.* Cum enim meritis legibusque nihil se posse consequi speraret, rem perficere moliebatur Imperatoria Costitutione. *Quoniam enim in legibus sanctionibusque Ecclesiasticis nihil habebat quo niteretur, Imperatorio edicto Sacerdotium vendicare cogitabat, ut qui non Sacerdotem, sed tyrannum agere in animum induxisset.* Verùm Theodosius, cujus animo altiùs insederant Episcopales virtutes, quam his Episcopis, illos ejecit, subiratus & minax. *Verùm illinc ejiciuntur, Imperatore eos ira minisque vehementiùs insectante.* Hæc ex Scriptore vitæ Nazianzeni. Denique Imperator reportata de Barbaris insigni victoria, Constantinopolim rediit, Gregoriumque Nazianzenum nactus, ab adversariis suis, hoc est Ecclesiæ, graviter exagitatum, illam ei sedem his verbis confirmavit. *O' Pater, Deus tibi tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram ædem & thronum tibi trado.* Gratulatus est tam benefico Principi Gregorius, & confestim illum Episcopi in ejus Ecclesiæ sedem invexerunt. *At Beatus Gregorius mirifica lætitia perfusus, &c. Cæterum ei ad extremum usque obsistere non licuit, quominus in throno collocaretur. Pontificum enim multitudo eum quamvis nolentem, vehementerque recusantem in Archiepiscopali sede constituit.* Unus plurimùm omnium connixus est Meletius Antiochenus, ut Gregnrium Nazianzenum illi sedi adsereret. Tum temporis porro Timotheus Alexandrinus Episcopus ad Concilium Constantinopolitanum cum Ægyptiis suis Episcopis, ea maximè causa Gregorium sibi labefactandum statuit, quòd ei Meletius impensiùs suffragaretur. Ea sanè inter Episcopos Alexandrinum & Antiochenum internecina conflictatio, ingens in Ecclesia incendium excitatura videbatur, nisi consilium sponte iniisset Gregorius objiciendæ ejus sarcinæ, & nisi partes suas interposuisset Imperator ad antevertendas opprimendasque dissensiones omnes, quæ in eam electionem incidissent. Is illi forsan visus est Nectarius, qui ab ejusmodi Episcopalibus dissidiis, cum procul semper fuisset,

tis componendis esset paratior. Cum thronum etiam urbis Regiæ Gregorio dedisset plurimùm assentientibus Episcopis Orientis: cumque orassent antè Ægyptii Episcopi, ut eo Maximum donaret: hinc visus est etiam sibi posse se eam sedem donare ex utriusque partis consensione, maximè verò si ei, vel uni ex eis donasset, qui ab illis nominati fuissent.

IV. Sed illud præ cæteris hîc observandum; quanquam Theodosius Episcopum suo nutu & arbitrio designasset Nectarium, spretâ Episcoporum repugnantiâ, ne dicam Canonum regula, qui Neophytos arcent, & multò magis eum, qui ne Neophytus, ne tinctus quidem erat baptismo; nihilo tamen minus & vulgo prædicatum, & ab ipso etiam Concilio affirmatum, Nectarium electum fuisse ab Episcopis Concilii, à Clero, à populo. Jam illud suprà monuimus, cum populos vehementiùs quàm sapientiùs Episcopos adegerat, ut eum ordinarent, qui ipsis minimè placeret: hanc Episcoporum indulgentiam prudentiamque valde tempestivam, ad præveniendam plebis insaniam, habitam fuisse pro consensione, quàm cordati quique sufficere non dubitarent, ut electio rata censeretur. Idem existimandum de iis electionibus, ubi Episcopi inflexa constantia retundebant populi petitiones, ordinabantque Episcopos, quos nemo postulasset: cum populus ipse tandem quanquam subinvitus acquiesceret, Canonica habebatur electio. Gregorius Theologi pater, & Theologus ipse electionem laudaverunt prioribus illis simillimum, Sidonius Apollinaris posterioribus, ut ex antedictis patet. Ea vis non prohibet, quin liberum sit & voluntarium, quidquid ex ea fit. Nec enim id vis ea præstat, ut facias quod nolis, sed ut quod nolebas, velis. Ita volentes faciunt, sed quod noluerant velle incipiunt. Nolebant Nectarii electionem, voluerunt cedere urgenti Theodosio, & Nectarium ingerenti. Noluerant Episcopi ordinare, quos violenta plebs obtrudebat. Sed ne ea violentia amplius grassaretur, voluerunt & plebi cedere, & electo Episcopo consentire. Cessere, quia voluere, qui poterant non cedere. Ita verò qui cedit, utique consentit.

V. Reipublicæ summi vertices, populorum summa Capita, Principes, inquam, Regesque, suo sibi jure vendicare poterant aliquas in electionibus authoritatis partes, non exclusis populis; eo jure sua illos singularis abstinuit pietas. Si subjectis tandiu cesserunt ipsi populis, ecquid est cur mirum novumque videatur, si quando eis populi suo decedebant eligendi jure? Quin possit ea vicissim observantia, & cedendi alternatio voluntaria & libera videri? Seu populo Princeps, seu Principi populus eligenti, tacitus ipse tunc acquiesceret & assentiretur, liber hic erat utrobique consensus, libera electio.

VI. Vis etiam quandoque adferebatur electis, ut ne pertinaciùs obluctarentur, & dignitatibus assentirentur, quò eos sua pietas, sua etiam humilitas, sua dignitatum fuga vocabat. Suavibus quibusdam cruciamentis, ut suprà docebat Augustinus, extundebatur illis & voluntas & assensio, à qua tantopere abhorrebant. Is consensus tametsi ita expressus, extortusque, liberæ electioni & Canonicæ sufficiebat. Nec verò majorem desiderant libertatem electi, quàm eligentes. Hæc vis, hæc coactio neutris officit, cum bono publico, Ecclesiæ utilitati, pietatis incremento utrobique serviatur. Si ad incudem revocemus, pleraque nostramet ipsorum gesta, & libera comperiemus ea, & persæpè ab hujusmodi necessitatis vinculis non prorsus absoluta.

VII. Ne Ambrosii quidem electio ad exitum perduci potuerat, nisi Valentiniani Imperatoris interposita authoritate. Hinc exemplum accersiri poterat, ut Theodosius Nectarium nominaret. Nec Ambrosius baptismo initiatus fuerat, cum eligeretur, uti nec Nectarius. Itaque Episcopis Ambrosius ne in cogitationem quidem veniebat. At cum populus molestissimis dissentionibus discerptus fuisset, tandem ita unanimis in Ambrosium consensit universus, ut Episcopi eam dexteræ Excelsi mutationem interpretati sint; & sibi quò ducebat Deus obsequendum. Unde Socrates: *Num Episcopis qui aderant videbatur hæc consentiens populi vox divinitus fuisse emissa.* L. 4. c. 25. Restitante porro Ambrosio interpellatus est Valentinianus Imperator, qui Episcopis rescripsit, ut Ambrosium ordinarent, cum ea electio tam unanimis Deo pacis & unitatis Principi referenda potiùs esset, quàm populo sua sponte semper versatili & tumultuoso. *Valentinianum de re gesta faciant certiorem, qui populi admiratus consensum, opusque Dei ratus, quod factum fuerat, significat Episcopis, ut voluntati Dei inservirent, jubenti, ut illum ordinarent. Nam Deum potiùs, quàm homines suffragium tulisse.*

VIII. Rem gestam illustrat Theodoretus iis circumstantiis, quæ fieri prorsus non debeant. Ait enim cum intestina in Civitate Mediolanensi flagrarent dissidia, ad Episcopos ibi convocatos dixisse Valentinianum, ipsorum esse, qui exploratas haberent Episcopales dotes & virtutes, eum deligere Episcopum, cui nec ipse Imperatorium subjicere verticem gravaretur, ejusque monitis & correptionibus morigerari. Orasse vicissim Synodum, ut Episcopum designaret potiùs Imperator, ea sapientiæ luce, eo pietatis æstu succensus, qui Imperatorem deceret. Respondisse denique Imperatorem, eum delectum, rerumque sacrarum peritiam supra suas vires esse, esse autem Episcoporum Cælesti lumine & gratia prosusorum, Episcopos ei muneri pares deligere. Tum populum postulasse Ambrosium Episcopum, Imperatorem jussisse ut ordinaretur, baptismo priùs initiatus. *Concilium Episcoporum contendit ab Imperatore, ut ipse, utpote sapientia & pietatis insignibus præclarè exornatus, Episcopum deligat. At ille, Major est, inquit, hæc Provincia, quàm quæ viribus nostris sustineri queat. Proinde vos divina repleti gratia, & illius splendore illuminati, multò melius hoc Episcopi deligendi negotium transigetis, &c. Jubet Imperator extemplo Ambrosium & initiari mysteriis, & Episcopum ordinari.* L. 4. c. 6. Aliquanto post tempore Imperatorem Ambrosius Episcopus corripuit, ea fiducia, quam pietas suggerebat, tum sua, tum Principis: magnanimo Episcopo Imperator Christianâ & ipse moderatione, ac magnanimitate ea reposuit, quæ ipsam Imperii purpuram novo splendore illustrarent. Debere Ambrosium Episcopum suæ suffragationi quòd Episcopus esset: & id beneficii repensari ab eo non aliter aptiùs posse, quàm crebris hujusmodi salubrium monitorum medicinis. *Non modò non restiti tuæ in Episcopum ordinationi, verùm etiam suffragatus sum. Quare sicut divina præscribit lex, nostrorum animorum erratis medicinam facito.*

IX. Hinc patet quantacumque testificandi & suffragandi libertate populus frueretur, primarios semper electores fuisse Episcopos, & ex eorum delectu atque judicio religatas fuisse electiones. Ponderabantur potiùs quàm numerabantur suffragia. Integritate & sapientia ea opus erat, quæ in Episcopos magis caderet, quàm in populus, ut tot hinc & inde rerum momenta librarentur, locorum, temporum, meritorum. Adde & illam propriam Episcoporum peritiam, quæ in irregularitatibus & in legitimis dispensandi causis versabatur. Irrita per sese erat Ambrosii popularis electio, cum is nec baptizatus esset. Episcoporum

fuit

fuit judicare, an quæ ex Ambrosii Episcopatu redundatura in Ecclesiam erat utilitas, sitis compensare posset & resarcire disciplinæ labem, ex irregulari ordinatione erupturam. Episcopis ergo Canonica Ambrosii electio accepta ferenda est. Verùm ea quidem de re jam nimis multa.

X. Advertamus hic ergo à Concilio Mediolanensi permissam fuisse tunc Valentiniano Imperatori nominandi Episcopi potestatem: nec dubitatum esse, quio ea ille & sapientia & religione polleret, quam is delectus desideraret. Non tam commodè Imperator ipse quidem de se sentiebat, quàm Episcopi: sed Episcoporum judicium eo maximè confirmabat, quod ab eo recederet: & quò minus sibi sumebat ipse, eo præstabat, ut ei tantò plus jure arrogaretur. In privatum quemlibet cadere posset vel dejectionis animi, vel adulationis suspicio: sed ea ne afflari quidem potest Concilium. Ea erat tunc rerum temporumque conditio Mediolani, quæ fuit postea Constantinopoli, cum Nectarius eligeretur, & nominaretur à Theodosio. Ecclesiæ insidiabantur Ariani, nec satis inter se Catholici concordabant. Utrobique unius maximè in potestate Imperatoris erat, ut dando Episcopo pacem daret. Eum Episcopum nominavit Theodosius, quem Episcopi sibi scripto designassent Episcopatu dignum. Valentinianus eum confirmavit, qui ab Episcopis & à populo fuerat electus. Atque adeo non immeritò iis se adnumeravit, qui Ambrosii suffragatores fuissent.

XI. Nullis se electionibus sacris interposuerat Constantinus, nisi ut dissensiones compesceret, Canonesque suaderet observari. Cum Antiocheni Episcopum sibi elegissent Eusebium, Cæsariensi in Palæstina Ecclesiæ Episcopatu jam devinctum, scripsit ad eos Constantinus, ut turbulentas coitiones, factiones, insanas cupiditates exprobraret, & inconsideratas machinationes adversùs Canones Ecclesiæ, qui translationes damnant Episcoporum. Scripsit & ad Concilium Antiochiæ convocatum, eamque translationem prohibuit. *Euseb. de vita Constant. l.3. c.60. 61. 62.* Successit in Imperium Constantini Constantius, non in religionem & pietatem, modestiamque. Expostulabat de eo fidentissimè æquissimèque Athanasius, quòd è Palatio misisset primò Gregorium, postea Georgium, ut se exulante Alexandrinam invaderent Sedem. *Cur cum se Ecclesiasticum Canonem cura habere prætexit, omnia contra Canonem facit? Ubi enim ille Canon, ut è Palatio mittatur is, qui Episcopus futurus est?* Eò quoque pertinet quod alibi ait, postulandos esse Episopos Cleri populique votis, non vi intrudendos, contra civium voluntatem. *Ep. ad Orthod.* Pari ergo vi ab eodem Constantio ejectus est Constantinopolitana Sede Paulus, eoque intrusus Eusebius, Nicomediæ jam Episcopatum gerens *Eusebium eò traductum Episcopum Constantinopolitanum renuntiat*. Verba ea sunt Socratis. *l.2. c.5. 11. 12.* Paulum restituit Julius Papa, sed eo rursus exturbato, suffectus est à Constantio Macedonius.

XII. Ante Theodosium ergo & Valentinianum nulli fuerant ab Imperatoribus ita nominati Episcopi, ut Episcopi cæteri, Clerus populusque assentirentur. Sed his prælucentibus exemplis, seu pietas horum spectetur Imperatorum, seu nominatorum ab ipsis Episcoporum aut confirmatorum religio & sanctimonia, nemo jure ambiget, quin sequentibus sæculis probabile cum primis sit Principes in eadem vestigia ingressuros, & eorum voluntati Episcopos pari sese accomodaturos indulgentia. Migrante è vita Nectario, plures erupere è Clericis, qui sacrosanctam dignitatem iis ambirent artibus, precibus, muneribus, assentationibus, quibus ea meritò arcendi & eliminandi essent. Improba spes aliquos eò impulit, ut & Imperatorem ipsum Arcadium insaniæ suæ ministrum & adjutorem habere vellent. Id subolfecit populus, & Imperatorem adiit, ut Pastorem ipsemet eo culmine dignum præficeret. *Viri Sacerdotalis quidem ordinis, sed nihil habentes dignum Sacerdotio, dum meritis diffidunt suis. Pontificis solium electione fidelium adipisci desperantes, partim Palatii obsident fores, alii munera potentibus tribuunt, alii populis genu posito supplicant. Ad hæc plebs fidelis indignans, Regem pia intentione sollicitat, Pastorem peritum sibi dari suppliciter postulant.*

Hæc Palladius in vita Chrysostomi, qui ab Arcadio tum electus est, & Antiochia, ubi Presbyterum & Vicarium Generalem agebat, Constantinopolin abductus. Compromisisse tunc videbatur Clerus, populusque, in Imperatorem, & ejus arbitrio rem totam commisisse, ut sua ipsorum vice eligeret. Nec temerè idem de Concilio Constantinopolitano, & de Mediolanensi diceretur, compromissum ab iis esse in Theodosium & Valentinianum, quorum hic dissensus, ille assensus est. Verùm tam auspicatus fuit exitus electionum à Theodosio & Arcadio factarum, ut non potuerit non exinde vehementer augescere Imperatorum potestas in electionibus. Cæterùm quamquam Arcadius Chrysostomum delegisset, nihilo tamen minus dicitur à Socrate Chrysostomus, Cleri populique suffragiis electus. *L.5. c.2.* Nec ab his abludit Sozomenus: *Postquam populus & Clerus suffragium suum contulissent, Imperator adstipulatus fuit, & qui Chrysostomum adducerent, emisit. Convocavit etiam Synodum, ut ea ratione venerabiliorem redderet illius ordinationem. L.8. c.2.* Narrat Theodoretus, *L.5. c.25.*, Arcadium accersisse Antiochia Chrysostomum, Episcoposque exorasse, ut eum Episcopum ordinarent, insigni vel sic edito pietatis documento.

XIII. Quanto fuit Ecclesiæ & ornamento electio Chrysostomi & præsidio, tanto fuit exitio & dedecori Nestorii nominatio, tametsi & ipse ex eadem accersitus sit Civitate & Ecclesia Antiochena, ubi Presbyteri munere & ipse fungebatur. Disertè Socrates testatum facit, Imperatorem molestissimè ferentem tantum factionum & ambitionis exarsisse in Ecclesia Constantinopolitana post mortem Sisinnii, Clericos omnes ejus Ecclesiæ ejus adipiscendæ spe dejecisse, & Antiochia Nestorium accivisse. *Visum est Imperatori propter homines inanium rerum appetentes, neminem ex illa Ecclesia ad Episcopum illum eligere, sed advenam Antiochia accersere. L.7. c.29.*

XIV. Certò ergo constat, privatis dissensionibus & ambitiosis machinationibus compulsam fuisse Ecclesiam, ut Imperatoriam interponeret electionibus potestatem. Id. & superioribus enituit exemplis, nec minus ex infrà addendis emicabit. Cum Ephesina Generalis Synodus Nestorium sede dejecisset, ad Presbyteros, Oeconomos, aliosque Clericos Ecclesiæ Constantinopolitanæ rescripsit, ut pro Ecclesia excubarent, suæ fidei curæque commendata, donec Episcopus sufficeretur alius Dei voluntate, & Imperatorum nutu. *Omnia quæ ad Ecclesiam pertinent custodite, ut & rationem reddituri ei, qui Dei voluntate, piissimorumque religiosissimorum Imperatorum nostrorum nutu ordinandus est Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopus. Act.1.* Nestorio etiam exauthorato tot supererant asseclæ & fautores, ut ex eis Conciliabulum coalesceret Ephesi, germano Concilio adversarium & infestum. Itaque ne sperari quidem poterat, ut à Sede Constantinopolitana abstraheretur, & successor ei daretur, nisi suffragante & opitulante Imperatore. Maximianus in locum Nestorii subrogatus est. Ingenuè profitetur Cyrillus ab Imperatore ingenti eo beneficio non Maximianum, sed Ecclesiam ipsam affectam fuisse.

se. *Et hoc rursum illustre pii Regis munus est, prævio Cælesti suffragio. Conc. Eph. Part. 3. c. 18.* Eadem Cælestini Papæ sententia, illis quibus Theodosio gratulatus est literis. *Nec sufficeret pestilentiam repulisse, nisi & salubres auras redderet, talem illi Ecclesiæ constituendo Pontificem, qui olim, &c.* Id quoque laudi vertit Socrates, *L. 7. c. 39. 40.* Theodosio, quòd omnia ex Maximiani obitu pullulatura mala præsecuisset, maturata ejus jussu Procli electione per Episcopos qui tum aderant.

XV. Concilium Calchedonense abdicato Dioscoro Alexandrino Episcopo, ipsa pene adhibuit Ephesini Concilii verba, ut viduatam Ecclesiam suo commendaret Clero, quo ejus administrationis rationes aliquando probè redderent Episcopo Dei voluntate & Imperatorum consensu substituendo. *Act. 3.* Cum eadem fint ac Ephesinæ Synodi verba, lubens hic ea prætermitto. Ex tunc autem turbulentarum seditionum procellæ Ecclesiam Alexandrinam incesserunt, ut satis superque patuerit, quàm necessariò compellata esset tota Imperatorum potestas, paci revehendæ, & orthodoxo Episcopo constituendo.

XVI. In eodem Calchedonensi Concilio disceptata & finita est controversia de Ephesinæ Ecclesiæ Pontificatu, totius Asiaticæ Diœceseos summo. Contestatus est Bassianus competitorum alter à populo primùm & Clero electum se fuisse, & tum ab Imperatore confirmatum, acceptis etiam ab eo literis authenticis hujus confirmationis. *Multa necessitate & vi inthronizaverunt me in eadem Civitate Ephesi, Populus, & Clerus, & Episcopi. Agnoscens autem hæc piissimus Imperator repente hoc confirmavit, & repente per Commonitorium apertè declaravit, confirmans Episcopatum. Postea direxit iterum Sacram per Eustathium Silentiarium, qua confirmaret Episcopatum. Act. 11.* Vides ut Clero populoque abstentie suis ad electiones Episcopales suffragiis, promissisque & donis atque partium studiis pudendum in modum indulgente, cogeretur & Imperator intervenire, & Ecclesia interventionem Principis tum quidem probare, quamvis ne tum quidem ipsam falleret, non semper incorruptos fore Principum ministros, nec eum modum, quem primò tenuissent Principes ipsi, semper retenturos.

XVII. Nec in ipsa Romana civitate & Ecclesia partium studia, ac dissidia, semper conticuere. Itaque nec ibi vel Clerus, vel Populus extra metas justæ potestatis evagari potuit, quin ejusdem potestatis pristinæ parte aliqua mulctaretur. Cum, feissis hinc & hinc suffragiis, alii Symmachum, alii Laurentium elegissent, convenit tandem, ut ad Regem Theodoricum referretur, cujus & sapientiæ & æquitati singulari plauderet adhuc posteritas, si Arianæ sectæ contagio maculatus non fuisset. Pronunciatum, ut par erat, ab eo est, ejus causam meliorem, qui prior, aut à pluribus electus fuisset. *Hoc constituerunt partes, ut ambo Ravennam pergerent ad judicium Regis Theodorici. Qui dum ambo introissent Ravennam, hoc judicium æquitatis invenerunt, ut qui primò ordinatus fuisset, vel ubi pars maxima cognosceretur, ipse sederet in sede Apostolica. Liber Pontif. in vita Symmacho.* Eo judicio Pontificatum Symmachus tum obtinuit, at quartò demum post anno revocato ab ejus adversariis Laurentio, scissoque rursus Clero, populoque, recurrendum rursus fuit ad Theodoricum Regem, qui Episcopum Visitatorem Ecclesiæ Romanæ præfecit, & demum Concilium Romæ coire jussit; ubi causa illa finita est. Ita pax Romanæ Ecclesiæ reddita. Sed jam inde opprimi cœpta ejus libertas cujus Præsules vel nominari, vel confirmari à se debere Gotthi Reges, etiam Ariani deinceps voluerunt.

XVIII. Symmacho enim, Hormisda & Joanne ejus successoribus hinc excedentibus, & ne tum quidem sopitis Cleri populique concertationibus, cum sedes Petri quinquaginta octo dies vacua mœreret, Fœlix IV. Papa à Theodorico in eam suffectus est Pontifex. Vel ipsa impietas suggerebat, ut eum eligeret, qui meritis & virtutibus facilè præcelleret, ne electio quam fecisset, infirmari posset: utque ne refragari quisquam posset ei, quam sibi sumpserat potestati, nisi qui una pietati & religioni adversaretur.

Nec multò post fato concessit Theodoricus, Athalaricus successit, cujus nomine & jussu Cassiodorus Senatui Romano scriptis gratias egit, quòd acquievisset designationi factæ à Theodorico Athalarici avo. Eam porro Papæ à Rege factam nominationem iis Cassiodorus illuminavit coloribus, iis argumentis astruxit, ut vix legi possit & improbari. *Gratissimum nostro profitemur animo, quo gloriosi Domini avi nostri respondistis in Episcopatus electione judicio. Oportebat enim arbitrio boni Principis obediri, qui sapienti deliberatione pertractans, quamvis in aliena religione, talem visus est Pontificem delegisse, ut nulli meritò debeat displicere: ut agnoscatis illum hoc optasse præcipuè, quatenus bonis Sacerdotibus Ecclesiarum omnium Religio pullularet. Recepistis itaque virum & divina gratia probabiliter institutum, & regali examinatione laudatum. Nullus adhuc pristina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cujus votum contingit à Principe superari.*

Causa ipsa nihil turpius, causæ defensione nihil pulcrius, aut validius. Qui vir erat optimus amoveri ab Episcopali sede non poterat. Longam & exitialem dissensionem consopiri, quis jure improbarit? Pacem & Episcopum præstantissimum non poterat abnuere Ecclesia, nisi suæ fœlicitatis inimica: sed quod optatissimum sibi erat & maximè conducibile, non ab Ariano Principe, sed ab omnium bonorum largitore Deo concessum id sibi esse illa quidem non immeritò interpretabatur.

Denique si posteritas Fœlicis memoriam consecravit; si ea fuit in sententia Cassiodorus, *Cap. 16.*, non debuisse tum Fœlicem Pontificatum vel sic traditum abnuere, debuisse Ecclesiam assentiri, & sese ineluctabili accommodare necessitati: est in hoc sanè exemplo, quod in rem nostram, & in nostra regenda moderandaque sive judicia, sive consilia torqueamus, si posterioribus sæculis incurramus in eos Principes Catholicos, qui Episcopalibus electionibus, vel nominationibus interveniant. Hæc Felicis Papæ per Theodoricum provectio non contigit nisi post annum quingentesimum. Sed cum religata ex eis pendeant, quæ ante eum annum cœpta fuerant, hic omnia simul necessariò connectenda fuere. Prolixiùs infrà de hoc eodem argumento verba faciemus.

XIX. Ejusdem nominis Pontificem olim Constantius Romæ dederat, post exturbatum sede Petri Liberium. Quàm sancto & laudato fine, tam detestando initio fuit hujus Fœlicis Pontificatus, quod ei cum Arianis conveniret, teste idoneo Athanasio in Epistola ad Solitarios. *Incredibile faciaus Constantius designavit, & quod ferè referat imaginem Antichristi: ut qui in locum Ecclesiæ Palatinus suum succedere voluerit, & pro conventu populi & jure Comitiorum, tres Eunuchos præsentes esse jusserit, tres item exploratores, non enim Episcopos dixeris, ut ipsi Fœlicem quendam Episcopum in Palatio crearent, dignum profectò talibus suffragatoribus. Ceterùm populi omnes cognita hæreticorum pravitate, non permisere eos in Ecclesiam intrare, proculque ab eis recesserunt.*

XX. Haud satis scio, an his tot exemplis adjiciendum sit illud Anastasii Imperatoris, qui Euphemium

phemium Patriarcham Constantinopolitanum deponi ejicique fecit à Synodo Episcoporum, Aulæ, quàm Ecclesiæ addictiorum; tumque legit ipsemet Macedonium Presbyterum, & Scevophylacem ejusdem Ecclesiæ. Theodorus Lector, è quo hæc prompta sunt, laudabiliùs gessisse Episcopatum, quàm inîsse, eaque pietate fuisse Macedonium testatur, ut impii Principis offensionem mox incurrerit, à quo & extrusus sit pari insolentia, ac intrusus fuerat, designato successore Timotheo, qui & ipse ejusdem Ecclesiæ Presbyter erat & Scevophylax.

CAPUT VII. *P.1. l.2. c.20.*

Electio Episcoporum confirmanda erat à Metropolitano per quinque priora sæcula.

I. Probationes ejus rei ex Canonibus Apostolicis.

II. Item ex Conciliis Laodiceno, Nicæno & Antiocheno.

III. Eidem Disciplinæ locus erat in Occidente. Argumenta ex Conciliis Carthaginensibus.

IV. Et ex Decretalibus Pontificum.

I. Electioni Episcoporum roboris & authoritatis cumulus accedebat ab confirmatione Metropolitani, qui Caput erat, & Princeps Episcoporum Provinciæ, cujus nutu & assensu regebantur omnia, quæ alicujus essent momenti. Ita præcipit Canon Apostolicus, qui hanc mirandam Episcoporum comprovincialium inter se concordiam & communionem referre videtur ad divinarum Personarum individuam societatem & unitatis nexum ineffabilem. *Episcopos gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut Caput existiment, & nihil amplius præter ejus conscientiam gerant, quàm illa sola, quæ Parochiæ suæ competunt. Sed nec ille præter omnium conscientiam faciat aliquid. Sic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu Sancto. Can.35.* Titulum huic Canoni præfixit Dionysius Exiguus *de Primatu Episcoporum*, quod Metropolitanus nihil aliud primùm, quàm *Primus* Provinciæ Episcopus, seu *Primas* diceretur.

II. Jubet Laodicena Synodus electiones fieri *Judicio Metropolitanorum & Episcoporum*, *Can.12.* Jubet Nicæna Synodus, ut omnes Episcopi Provinciæ, aut tres saltem electionem celebrent, & ordinationem Episcoporum, sed ut omnium rerum confirmatio ad Metropolitanum referatur. *Firmitas autem* ticyros *eorum quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo. Can.4. 6.* Irritas hæc eadem Synodus pronuntiat electiones Episcoporum, nisi eas assensu suo confirmet Metropolitanus. *Illud autem generaliter clarum est, quod si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse non posse. Can.19.* Jubet Antiochena Synodus, ut Metropolitanus Comprovinciales omnes convocet Episcopos, ad novi Episcopi electionem & ordinationem, utque absentium nomina saltem & assensus scripto teneantur. Id ipsum jus Metropolitanus obtinet in Synodo Sardicensi, *Can.6.*, ubi *Exarchus Provinciæ* dicitur, *Exarcos tes eparchias.*

III. Nec minor erat Metropolitanorum potestas in Occidente. In Concilio Carthaginensi II. quantumvis numerosa sit Congregatio Episcoporum Provinciæ, non stabit electio ibi celebrata, nisi robur ei, & firmitas accedat, vel præsentia, vel literis, & assensu Metropolitani. *Ab universis Episcopis dictum est, placet omnibus, ut inconsulto Primate cujuslibet Provinciæ tam facilè nemo præsumat, licet cum multis Episcopis in quocumque loco, sine ejus præcepto Episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres Episcopi in quocumque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum. Can.12.* Episcopos confirmandi jus Metropoliticum hic splendidius fulget, ubi constat eo absente; nec electionem perfici, nec ordinationem potuisse *sine ejus præcepto*, sive assensu scriptis edito. Quod idem jus corroboratur in Concilio Carthaginensi IV. *Cum consensu Clericorum & Laicorum, & Conventu totius Provinciæ Episcoporum, maximèque Metropolitani, vel authoritate, vel præsentia ordinetur Episcopus. Can.1.* Ubi perspicuum est non in Orientali tantùm Ecclesia usu invaluisse, ut voce *Cheirotonias* tum electio, tum ordinatio designaretur. Nam in hoc quoque Occidentali Canone his verbis, *ordinetur Episcopus*, electio includitur, cum facienda præscribatur ordinatio *cum consensu Clericorum & Laicorum*: Ad solam enim electionem spectat ille consensus.

IV. Innovatur ab Innocentio I. Siricii constitutio jam laudata: *Ut extra conscientiam Metropolitani Episcopi nullus audeat ordinare Episcopum. Epist.2. c.1.* Bonifacius Papa idem decretum promulgavit, convenienter Nicæno Concilio. *Ep.3.* Leo I. jus illud ipsum Metropolitanis asseruit. *Ordinationem sibi singuli Metropolitani suarum Provinciarum, cum his qui cæteros Sacerdotii antiquitate præveniunt, restituto sibi per nos jure defendant. Ep.89. 92.* Et alibi: *Nulla ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à Provincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati.* Et Hilarus Papa: *Hoc juxta Patrum regulas volumus custodiri, ut nullus præter notitiam atque consensum fratris Ascanii Metropolitani aliquatenus consecretur Antistes, quia hoc & vetus ordo tenuit, & trecentorum decem & octo Patrum definivit authoritas. Ep.2.* Quod Canones vetant Episcopos eligi, vel ordinari, *para gnomen* Metropolitani, latinis verbis his illud scitissimè Pontifex interpretatur, *Præter notitiam & consensum.*

CAPUT VIII. *P.1. l.2. c.21.*

De confirmatione electionum ab Exarchis, à Patriarchis, à Papa, per quinque priora sæcula. Item de Consecratione.

I. A Nicæna Synodo datum, aut assertum est tribus antiquissimis Patriarchis jus confirmandi & ordinandi electos Episcopos omnes sui territorii.

II. Probabile est ordinatos ab eis fuisse Metropolitanos omnes, confirmatos solum Episcopos, saltem remotiores. Id consilii Innocentius I. Episcopo Antiocheno impertivit.

III. Eadem erat Romani Pontificis consuetudo.

IV. Quid novatum sit in Concilio Constantinopolitano I. & in Calchedonensi:

V. Archiepiscopus Thessalonicensis suæ ditionis Metropolitanos ordinabat; Episcopos confirmare contentus.

VI. In his omnibus Exarchatibus non à solis Metropolitanis confirmandi erant Episcopi.

VII. Cum primùm Metropolitanos creavere Apostoli, suo se immediato in Episcopos jure antiquo quodammodo exuerunt.

VIII. Jus Metropolitanorum Apostolicum jus est.

IX. Potuit Ecclesia Exarchos primates instituere, peræquè ut Metropolitanos.

X. Potuerat solus Petrus, si sollebnisset & ex re fuisset, eligere Matthiam ex Chrysostomi.

XI. His ex omnibus liquet, longe plurimos Episcopos non necessariò à Papa confirmandos fuisse.

XII. De consecrationem Episcoporum.

XIII. De anniversario die Natalis sui, hoc est, ordinationis suæ, quem quisque celebrabat Episcopus, ad fervorem animi & zeli pristinum innovandum.

I. CONstituto jure Metropolitanorum in electionibus & ordinationibus Episcoporum suæ Provinciæ: expendendum jam nobis est, an sint & alii Episcopi superiores Metropolitanis, qui authoritate ipsi quoque legitima immineant electis Episcopis examinandis, ordinandisque: & an disciplina Ecclesiæ posterior, quæ eam omnem potestatem ad Romanum Pontificem fere unum revocavit, aliquo nitatur priscorum Conciliorum Canonumque exemplo, aut documento. Confirmavit Nicæna Synodus, *Can.* 10., antiquam consuetudinem, quæ potestatem Episcopi Alexandrini propagabat in Ægyptum, Lybiam & Pentapolin: propterea quod consimilis consuetudo effundat & in longè plures Provincias potestatem Romani Præsulis. Quocirca & Antiochiæ & cæteris Ecclesiis prisca servari privilegia æquum esse. Eam admodum sententia est famosi Canonis Nicæni, quem Catholici & Heterodoxi tractatores tantopere infestis calamis vexavere, quem tot luculentis Catholici illustravere dissertationibus.

Nostri non est nunc instituti ejusmodi concertationes in hanc de Beneficiis lucubrationem intexere. His ergo supersedebo, & unum monebo convenire doctis nunc omnibus, & Ecclesiasticæ disciplinæ peritis, agi hoc Canone de Ordinationibus Episcoporum; eoque juberi, ut sicut Papa Episcopos omnes ordinat plurium tota maximè Italia Provinciarum: ita & Episcopo Alexandrino sarta tectaque servetur potestas ordinandi Episcopos trium illarum Provinciarum, ita ut non possit ei obstrepere Archiepiscopus Meletius: similiter ut Episcopo Antiocheno adferatur jus pristinum ordinandi Episcopos omnium Orientis strictè sumpti Provinciarum, ut omnes denique Metropolitani alii similiter Episcopos ordinent prisco more in sua sibi provincia obnoxios.

II. In dubium tamen vocari posset, an eo Canone tribus illis maximis Episcopis, Romano, Alexandrino, & Antiocheno concedatur jus ordinandi singulos prorsus Episcopos omnium harum Provinciarum: an ordinandi tantùm Metropolitanos, & confirmandi electiones omnium Episcoporum, ad se relatas, antequam illi à Metropolitano quique suo ordinarentur. Postremæ huic interpretationi suffragari visus est Innocentius I. in Epistola ad Alexandrum Antiochenum Episcopum data, ubi exemplo Ecclesiæ Romanæ, quam imitandum proposuerat Nicæna Synodus, suadet ut Metropolitanos ipse ordinet, Episcopos omnes semel electos confirmet antequam ordinentur. *Revolventes authoritatem Nicænæ Synodi, quæ una omnium per orbem terrarum explicat mentem Sacerdotum, quæ censuit de Antiochena Ecclesia, &c. Quæ super Diœcesim suam prædictam Ecclesiam, non super aliquam Provinciam recognoscimus constitutam. Unde advertimus, non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem attributum, quàm quòd prima primi Apostoli sedes esse monstretur; ubi & nomen accepit Religio Christiana, & quæ conventum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit; quæque urbis Romæ Sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptum apud se, consummatumque gauderet. Itaque arbitramur, frater carissime, ut sicut Metropolitanos authoritate ordinas singulari, sic & cæteros non sine permissu conscientiaque tua sinas Episcopos procreari. In quibus hunc modum rectè servabis, ut longe positos literis datis ordinari censeas ab his, qui nunc eos suo tantùm ordinant arbitratu; vicinos autem si æstimas, ad manus impositionem tuæ gratiæ statuas pervenire. Quorum enim te maxima expectat cura, præcipuè tuum debent mereri judicium. Ep.* 18.

III. Circumcidendus fuisset & decurtandus hic contextus, nisi arcana veteris disciplinæ eo continerentur longè plurima. 1. Si ab Ecclesiæ primordiis Romæ, Alexandriæ, & Antiochiæ tres principes Episcopatuum sedes collatæ sint, non urbium amplitudini id esse tributum honoris, sed Petri qui in eis sederat principatui supra alios Apostolos. 2. Ita Nicænum Canonem VI. interpretatur Innocentius Papa, ut eo concedatur Antiocheno Episcopo jus ordinandi Metropolitanos totius Orientalis Diœceseos, qua plures Provinciæ circumscribebantur. Quoad Episcopos autem harum Provinciarum omnium, ita censet Pontifex, ut ordinet Antiochenus proximiores quosque, quos & Antiochiam accerset; cæterorum electionem literis confirmet, eosque à Metropolitanis quemque suis jubeat ordinari. 3. Propè abest ergo à vero, eamdem tenuisse Romanos Pontifices rationem in Provinciis suburbicariis, quarum eis ordinationes integræ reservabantur. Unde & Cælestinus Papa in Epistola ad Episcopos Calabriæ & Appuliæ permirum sibi videri ait, quòd cum Episcopos ex Laicis sibi eligant earum Provinciarum Cives, in spem adducantur, fore ut ab ipso ordinentur. *De nobis pessimè sentientes, quos credunt hoc posse facere.* 4. Condendi Canonis hujus VI. occasio nata est ab Episcopo Alexandrino, cui tributas ordinationes usurpabat. Meletius Archiepiscopus. Ita author est Theodoretus. *In Alexandria Meletius adversùs Alexandrum seditionem movens, multis urbibus & Episcopos ordinavit, & Presbyteros, & Diaconos. Hunc Nicæni Patres ab Ecclesiæ gubernaculis repulerunt, &c. Hæret. fabu. L.4. c.7.*

Author est etiam Epiphanius, *Hær. 68. n. 1.*, ab Episcopo Alexandrino regi solitas Provincias complures circumjacentes, Ægyptum, Thebaidem, Lybiam, Pentapolin. Ex Epistolis quoque Synesii Episcopi Ptolemaidis, *Epist.67. 76.*, quæ Metropolis erat Pentapoleos, perspicuum est id ei curæ fuisse, ut Episcopi suæ Provinciæ eligerentur, ut eos ipse quidem confirmaret, ordinandos verò dimitteret ad Episcopum Alexandrinum. Epistola certè Nicænæ Synodi ad Alexandrinos cavetur omninò ne Episcopi Ægyptii ab alio quovis ordinentur, quàm ab Archiepiscopo Alexandrino.

IV. Præter tres illas Diœceses majores, seu Exarchatus Concilii Nicæni, tres Diœceses alias similiter majores, & plurium singulas Provinciarum Concilium I. Constantinopolitanum commemorat, quibus singulis suus præerat Exarchus, seu mavis Patriarcha, cujus in jure & potestate erat Episcopos omnes earum Provinciarum ordinare. *Conc. Constantinop. Can.2.* Eæ sunt Asiæ, Ponti & Thraciæ Diœceses, quarum principes & capita urbium sunt Ephesus, Cæsarea & Heraclea. In Concilio Calchedonensi, *Can.28.*, illud novatum est, ut ab Episcopo Constantinopolitano post hac ordinarentur Metropolitani trium horum Exarchatuum, nec non & Episcopi omnes Barbaricarum circumpositarum regionum: permissis unicuique Metropolitano ordinationibus Episcoporum sibi obnoxiorum in singulis.

V. Constitutus fuerat à Pontifice etiam Romano Exarchus, seu Primas in Provinciis Græciæ omnibus, quæ in ditione erant Romani Patriarchatûs, Erat is Archiepiscopus Thessalonicensis, ad

ad quem referre jubebantur Metropolitani omnes earum Provinciarum electiones Episcoporum, ut ab eo antè confirmarentur; quàm eos ipsi ordinarent. Lubet hic proferre, quæ in hanc rem Leo Papa ad Anastasium scripserit Archiepiscopum Thessalonicensem. *De persona consecrandi Episcopi, & de Cleri plebisque consensu, Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in Provincia bene placuit, scire te faciat, ut ordinationem ritè celebrandam tua quoque firmet authoritas. Epist.84. c.6.* Ubi vita migraverat Metropolitanus, in Metropolin confluebant omnes Episcopi Provinciæ, Clerum Populumque convocabant ad electionem Pastoris, de ea referebant ad Archiepiscopum Thessalonicensem, & ubi ab illo confirmatus esset electus, tum verò ipsimet Metropolitanum novum ordinabant. *Optimus eligatur, de cujus nomine ad tuam notitiam Provinciales referant Sacerdotes, impleturi vota poscentium, si quod ipsis placuit, tibi quoque placuisse cognoverint.*

VI. Erat ergo inter hos Primates, seu Exarchos discrepantiæ nonnihil. Cum alii ordinarent suæ vastissimæ ditionis non Metropolitanos tantum, sed & Episcopos prorsus omnes: alii solos Metropolitanos manu sua ordinabant: aliis neutros ordinabant, sed ordinationem suspendebant, donec electionem examinassent, approbassentque. In commune verò illud observabatur, ut confirmarentur hi Episcopi omnes, non à suo tantùm Metropolitano, sed à Primate, seu Exarcho & Patriarcha totius Diœceseos seu territorii Patriarchalis. Et consentanea quidem erat hæc Ecclesiasticarum tum Provinciarum, tum Diœceseon distributio distributioni earundem civili: sed quod attinet ad tres antiquiores & maiores Patriarchas, jam inculcatum est à nobis nihil hìc momenti fuisse in magnitudine earum civitatum Regiarum, ubi sedissent Imperatores Romani, Regesque sive Ægypti, sive Orientis; nisi ut eo potiùs alliceretur Princeps Apostolorum Petrus à Christo constitutus, ut ibi maximè suam, Christique sedem defigeret, utque idololatriam in ipsis arcibus Imperii sui debellaret, ut quæ antiquissimæ fuerant magistræ erroris, fierent discipulæ veritatis.

VII. Porrò si Romanus Pontifex ante aliquot jam sæcula cœpit solus pene dispensare omnes Episcopatus orbis Christiani, qui & ipse ferè jam Romanus Patriarchatûs finibus coarctatur: si unum in eum propemodum coaluisse videntur omnia Metropolitarum prisca jura; si postremæ hujus ætatis interpretes Canonum & Decretorum, Collatorem, & summum omnium Beneficiorum ferè dispensatorem illum dixere: ea quidem Ecclesiasticæ disciplinæ immutatio vicissitudini rerum humanarum & temporum lapsibus meritò adscribenda est; sed ejus tamen recentioris disciplinæ prælusiones quasdam & vestigia juvabit observasse prioribus, adeoque & vetustissimis sæculis impressa. Ne dubitari quidem potest, quin Apostoli, & maximè Apostolorum Princeps summa quadam potestate uterentur in creandis Episcopatibus novis, & in Episcopis deligendis. Ubi ab illis creati sunt Metropolitani, non suo se illi funditus prisco exuerunt jure in Episcopos, & in ipsos Metropolitanos. Iterum iterumque inculcandum illud est, Episcoporum imperium super alios Episcopos Apostolorum æquè successores, proficisci ab ejus prærogativæ imitatione & expressione, qua Christus Petrum decoravit, extulitque supra alios Apostolos. Itaque tres illi majorum gentium Episcopi, qui Petri peculiares fuere successores in tribus Ecclesiis Patriarchalibus, ingentem semper retinuere authoritatem & jurisdictionem in Metropolitanos & Episcopos omnes complurium Provinciarum sibi subjectarum. Episcopi Alexandrini in sede Marci, discipuli Petri confirmabant, ordinabantque Metropolitanos omnes, & cum libebat, Episcopos omnes Provinciarum suæ ditionis. Ita soli quodammodo erant Metropolitani. Vetustam hanc consuetudinem non aliud Nicæna Synodus quàm novo robore firmavit, & sive Alexandrinæ, sive Antiochenæ Ecclesiæ disciplinam exemplo Romanæ in hoc parte constituit. Electiones omnes Episcopales ab Episcopis cujusque Provinciæ fiebant, Cleri votis, populi testimoniis libratis, sed is sanè plurimum habet in electiones potestatis, qui earum examinandarum, confirmandarum, irritandarum jure fruitur. Ideo & primariam authoritatem, *to cyros* electionum Metropolitanis Canones vendicabant: quòd eorum esset muneris eas confirmare.

VIII. Quantavis antiquitatis gloria donetur jus Metropolitanorum, posterius certè est privilegio Apostolorum, Sediumque Apostolicarum. Alibi jam demonstratum est à nobis Metropolitanorum Sedium prærogativas inde maximè emersisse, quòd & ipsæ suo quodam modo Apostolicæ sint Sedes.

IX. Si potuere Apostoli jam inde ab exordio Metropolitanos creare, qui mediam quodammodo potestatem exercerent inter ipsos & Episcopos: ut penderent illi quidem ab Imperio Apostolorum, Episcopos verò suis mandatis obsequentes haberent: Potuit ergo & Ecclesia, quæ authoritatis Apostolicæ depositum & jus in sinu semper suo gestat; potuit, inquam, eodem modo, iisdemque de causis creare Primates, Exarchos, aut Vicarios Legatosque Apostolicos, qui medii essent inter Apostolicas Sedes & Metropolitanos. Ejus generis fuere Primates, seu Exarchi, Ephesinus, Cæsariensis & Heracleensis in Imperio Orientali: Primas seu Archiepiscopus Carthaginensis, Legatus Apostolicus Thessalonicensis, & non pauci alii, eadem potestate à Romanis Pontificibus in Occidente muniti. Non hærebo hic in Legatis & Vicariis Apostolicis qui supra Metropolitanos à Papa collocati sunt ante annum Christi quingentesimum. Unum adnotabo, inter eos antiquitate sua excelluisse Thessalonicensem, ei cæteros persimiles fuisse, parasse Ecclesiam Gallicanam his Papæ Vicariis, qui Metropolitanis etiam præerant; idque omninò argumenti satis habere, ut evincatur, in ordinationes Episcoporum omnium Patriarchatûs Romani Romanos Pontifices jus non mediocre jam olim non obtinuisse tantùm, sed exercuisse.

X. Chrysostomo visum est, potuisse Petrum suo id sibi jure sumere, ut Mathiam solus eligeret; sed eo jure abuti noluisse, ne cui suspicionem moveret, favori & gratiæ privatæ aliquid datum esse. Sic enim illa Homilia III. in Acta Apostolorum. *Quid an non licebat ipsi Petro eligere? Licebat & quidem maximè; verùm id non fecit, ne cui videretur gratificari.*

XI. Quantumcumque desudatum sit à nobis, ut exploremus, num vestigia aut monumenta aliqua suppeditaret antiquitas ejus quæ nunc viget consuetudinis, ut omnium ferè per orbem Episcoporum electio vel ordinatio soli Pontifici reservetur: ex adverso enituit, omnes ferè Episcopos, maximè Orientalium Patriarchatuum, Sedes suas administrasse inconsulto Papa. Quanquam enim post ordinationem suam literas ad eum darent, ut vertici se conglutinarent unitatis & communionis Catholicæ; nihil id attinebat ad confirmationem novæ dignitatis suæ ab eo flagitandam. Quin immo nonnisi Patriarchæ, Exarchi & Primates hac Epistolarum ultro citroque commeantium alternatione alere tenebantur eam Sedis suæ cum Sede Petri societatem, reliquis Episcopis ei cohærentibus medio hoc Primatuum suorum nexu. Denique si vel Leo I. Papa hoc unum desideravit, ut Episcopi Illyrici Occidentalis, qui parebant Exarcho Thessaloni-

nicensi, Legato & Vicario Sedis Apostolicæ, ab eo confirmarentur; ut nihil præterea opus esset, ut Romam vel commearent ipsi, vel mitterent, quò Pontificem suæ vel electionis, vel ordinationis certiorem facerent: quid conjectandum restat de Episcopis longinquioribus, & qui ne Romani quidem Patriarchatûs finibus claudebantur?

XII. Consecratio jam Episcoporum usque adeo electioni eorum cohærebat prioribus his sæculis, & ita de proximo sequebatur sequentibus mediis sæculis, ut eam Græci exprimerent una & eadem voce, atque electionem, *cheirotonia*. Qui ad electionem convolarant Episcopi, iidem ipsi plerumque electum mox consecrabant, nisi differri rem cogeret necessitas expectandæ confirmationis Exarchi. Vetuit Calchedonensis Synodus, ne ea sine gravi necessitate ultra tres menses differretur. *Episcopi ordinentur intra tres menses à Metropolitano, nisi ex causa necessaria. Can.*25. Consecrandi munus obibat Metropolitanus, aut illud delegabat. Quæ exceptiones hic erant, jam pertractatæ sunt. Intererant ex officio omnes Episcopi Provinciæ, ut qui authores & censores fuissent electionis. Voluit Nicæna Synodus, *Can.*4., ut tres saltem interessent, cæteris per scripta assentientibus. Eidem numero cætera ferè deinceps subscripsere Concilia. Canonum porrò hujusmodi omnium verba scrupulosa lance pensitata, illum numerum declarant Episcoporum, præter Consecratorem, ad solemnitatem magis & pompam consecrationis pertinere, quàm ad ejus necessitatem.

XIII. Hujus porrò consecrationis suæ pompam quilibet Episcopus privatim deinceps sua in Ecclesia anniversariam recolebat. Plurimi extant Patrum sermones in hoc habiti Natali Episcoporum die annis singulis recurrente, & admonente, ut primigenium Episcopatus sui fervorem languescere ne sinerent. In istiusmodi sermone aliquo docet nos Augustinus, eum à se celebrari annuum ordinationis suæ diem; quasi tum primum gravissima sanctissimaque ea sarcina sibi infligeretur. *Cum dies anniversarius nostræ ordinationis exoritur, tunc maximè honor hujus officii tanquam primo imponatur, attenditur.* Eo die Sanctissimus Pater replicabat animo gesta hactenus sui Episcopatus omnia, & in futurum meditabatur, quo expiari possent præterita commissa, quo futura præcaveri; ut accusator ipse sui, accusationes communis omnium accusatoris & adversarii declinaret: exarmaretque Judicem illum inexorabilem, qui illis demum unis parcet, qui sibi non pepercerint ipsis. *Non solùm futura quemadmodum deinceps geri debeant, cauta provisione consulimus, verùm etiam præterita, quemadmodum gesta sint sollicita recordatione recolimus; ut nosmetipsos in benefactis imitemur, & si qua culpanda transierunt, ne repetantur, curemus; ut ignoscantur, oremus: & accusationem diaboli, ubi possumus rectè agendi sedulitate fugiamus: ubi autem non possumus, confitendi pietate vincamus. Sicut peccata ne fiant prospicit charitas; ita facta delet humilitas. L.*50. *hom. hom.*24. 25.

* * * * * * *

De electionibus ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

CAPUT IX. *P.*2. *l.*2. *c.*29.

De electionibus in Oriente à quingentesimo ad octingentesimum annum.

I. Imperator, Optimates, Episcopi, Clerus, Populus suo quisque gradu & modo electioni Patriarchæ suffragabantur.

II. In Electionibus primas tenebat authoritas Episcoporum.

III. Fuit ubi à Clero Populoque tres eligerentur, ex quibus Metropolitanus dignissimum eligeret, vel senior Provinciæ Episcopus.

IV. Ita sanxerat Justinianus, quasi prisca ea viguisset consuetudo.

V. Ita penes Metropolitanum residebat summa authoritas.

VI. VII. Ex populo Optimates soli aliqua erant potestate.

VIII. Quanto tempore per Canones utrinsque Ecclesiæ vacare possint Sedes Episcopales. Usus Orientalium toto Occidente pervagatissimus.

I. AD mediæ jam ætatis priora sæcula accedimus, quæ à Chlodovæo Rege ad Carolum Magnum effluxere: & quæ tum Electionum regulæ fuerint, perscrutari adgredimur. Initium ducimus ab Ecclesia Græca, ubi quantum potuerint Episcopi Provinciæ, Metropolitanus, Clerus, Populus, liquet ab exemplo Epiphanii, quo post obitum Joannis Patriarchæ Constantinopolitani electo, Synodus Episcoporum ex iis solemni more conflata, qui tum fortè Constantinopoli versabantur, de ea re ad Hormisdam Papam literas dedit, testatumque fecit, unanimi consensu electum eum fuisse ab Imperatore & Imperatrice, Magnatibus Imperii & Episcopis. *Secundùm rectam & probabilem Christianissimi nostri Principis, & pissimæ Reginæ & gloriosissimorum communis Reipublicæ Procerum sententiam, nostra quoque etiam omnium in hac urbe habitantium testificatione, &c. Post. Epist.*70. *Hormisda.* Scripsit & ipse Epiphanius ad Pontificem, electionem suam approbatam fuisse Imperatoribus, Proceribus Aulæ, Episcopis, Monachis, Populoque. *Sententia & electione Christianissimi Principis Justini, & pissimæ Reginæ, sequentiumque eorum, his quibus est bona conversatio, & qui regiis honoribus sunt sublimiores, simul & Sacerdotum, & Monachorum, & fidelissimæ plebis consensus accessit. Ibid. post. Epist.*71.

Electus quoque fuit Sophronius, ille virtutum fama celebratissimus, Hierosolymorum Patriarcha, non consensione solùm, sed penè violenta conspiratione Cleri, Monachorum, Populi, ut testificatur ipsemet in Epistola ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum data: *Necessitate magna & vi, Deo amabilium Clericorum, religiosorumque Monachorum, & fidelium laicorum, omnium civium hujus sanctæ civitatis, qui violenta manu me compulerunt, & more tyrannico coegerunt. Sext. Synod. Act.*11.

II. Sed quantamcumque in societatem electionum vocaretur Clerus, Populusque, Episcopi soli semper Principem potestatis locum obtinebant, & ante

te

te omnes Metropolitanus. Id testatum facit Trullana Synodus, ubi ait, cum Metropolitanus Cypri insulæ coactus fuerit incursationibus Barbarorum sedem suam transferre, immo & plebem suam omnem traducere in Hellespontum: æquum esse, ut omnibus ille ejus Provinciæ præsit Episcopis, utque eligatur & ordinetur ab eis. *Præsit omnibus Hellespontiorum Provinciæ Episcopis, & à suis Episcopis eligatur*, cheirotoneisthai, *ex antiqua consuetudine*. *Can.*39. Qui hic ordinabat, elegerat, qui elegerat, ordinabat. Una utrobique Græca vox, quod eorum qui eligerent, Princeps esset ordinator ipse. Ita perspicuè Joannes Antiochenus in suo Nomocanone. *Tit.*7. *Bibl. Juris Canonici. p.*650. *Oportere Episcopum tum à Metropolitano, tum etiam ab omnibus ejusdem Provinciæ Episcopis ordinari, vel præsentibus ipsis, vel scriptis consentientibus, ac non multitudini permittere Episcoporum facere electiones*, eclogas. Itaque idem sonant duæ hæ voces. *cheirotonia ecloge*.

III. Accipe & alias non paulò validiores probationes. Cum Proclus Episcopus Larissæ vivis abiisset, Stephanus in ejus locum substitutus est, coactusque Romam proficisci ut in Synodo coram Bonifacio II. Papa anno 531. causam suam tueretur. Ibi hanc fuisse significavit electionis suæ rationem; Clerum & Populum tres elegisse, quorum dignissimus duobus aliis anteponeretur. *Decretum factum est communiter tam Cleri, quàm populi, Metropolitani, atque eorum, quorum adsensus erat actui necessarius, & secundùm priscam consuetudinem tribus electis, Alexandro Presbytero, N. Presbytero, ac me exiguo, meliori, testimonio sortito, electionis palmam promerui, &c. Et quia ordinationem secundùm priscam consuetudinem non alibi, sed in radem Civitate fieri oportebat, convenit sanctæ Provinciæ Synodus, & totius Civitatis possessores, omneque corpus Ecclesiæ, & communi omnium testimonio, nihil consuetudini detrahente, in Ecclesia sum ordinatus Episcopus. Collect. Rom. Holstenii. pag.*6. 7.

IV. Observandum hic venit, moris jam fuisse vetusti, ut à Clero, Populoque tres proponerentur, ex quibus qui electioni præerat, unum, eumque dignissimum deligebat. Porro præesse non poterat electioni, nisi Metropolitanus, aut alios quis ejus vice Episcopus. At ecce ipsissimam Justiniani Constitutionem, qua confirmatur eadem consuetudo, ut Clerus & Populus tres primùm deligant, & Metropolitano, vel Consecratori Episcopo copia fiat ex tribus illis dignissimum deligendi. *Sancimus, quoties opus fuerit Episcopum ordinari, Clericos & Primates civitatis, cujus futurus est Episcopus ordinari, mox in tribus personis decreta facere, &c. ut ex tribus personis pro quibus talia decreta facta sunt, melior ordinetur, electione & periculo ordinantis. Novel.*123. *c.*1.

V. Si tres tantæ dignitati pares non occurrant, possunt per eam Justiniani legem eligentes ad duos sese coarctare, immo & ad unum; verùm si intra sex menses non eligant, quorum id juris est, sancitur, ut Consecrator solus eligat, ordinetque Episcopum. *Si verò, ut evenit in quibusdam locis, non inveniuntur tres personæ, ad talem electionem opportunæ, liceat decreta facientibus, in duabus, & in unâ persona decretum facere. Si verò qui debent Episcopum eligere, citius ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propria animæ, ille quem competit ordinare Episcopum, ordinet. Ibidem.* Perspicuum est & hoc ultimo casu electionem & ordinationem ab uno & eodem Episcopo peractam fuisse. Itaque cum electio fieret, vel duobus, tribusve nominatis, qui essent idonei: vel uno nominato, quòd plures non essent idonei: vel denique præterlapsis sex mensibus vacuæ sedis: hoc ultimo casu solus consecrator Episcopus eligebat, quem voluisset: primo casu eligebat idem ipse dignissimum, ex duobus tribusve electis: secundo casu, illius, æquè ut Cleri & Populi, ad unum arctabatur electio, quòd unius tantum copia esset idonei.

VI. Hæ Justiniani Constitutiones Novellæ confirmantur etiam alibi in ejus Novellis & in Codice. *Novel.*137. *c.*2. *Cod. l.*9. *De Episc. & Cler. l.*41. Præmittere his voluimus causam Stephani Metropolitani Larissæ agitatam in Synodo Romana, paucis post annis, quàm Imperii clavum capessiverat Justinianus; ut certius liqueret, à Justiniano nonnisi confirmatam & observari jussam antiquam Ecclesiæ consuetudinem, *Secundùm priscam consuetudinem*: ut Clerus Populusque tres eligerent è quibus Metropolitanus, vel Consecrator quicumque alius futurum Præsulem digniorem eligeret. Illud autem hic præterea enituit, populi sive suffragia, sive testimonia in electionibus devoluta jam ferè fuisse ad solos honoratiores, quibus cæteri applauderent.

Sanctissimus Archimandrita Theodorus Siceota à Clero populoque Anastasiopolitano ex suo Monasterio vi abreptus est, *Accesserunt Clerici & Cives &c. Vi quadam pia illata*: ad Metropolitanum Ancyram pertractus, à quo & ordinatus est, commendatusque Episcopo Cynare, qui eum in Ecclesiam sedemque suam deduceret. *Vita ejus apud Surium die* 22. *Apr.* Autbor vitæ Stephani Junioris, Monachi & Martyris, tanquam rem stupendam & inauditam narrat & lamentatur, intrusionem Presbyteri Constantini in Sedem Patriarchalem Constantinopolitanam, audacia infanda & sacrilega Constantini Copronymi, cum eum nec elegissent Episcopi, nec Synodus examinasset.

VIII. Nullibi opportuniùs quàm hoc loco pertractari potest ea quæstio, Quamdiu fas sit vacare Ecclesiam Episcopalem. Canone VIII. Concilii Carthaginensis V. jubebatur Episcopus Visitator intra annum perficere, ut electio fieret & Episcopus ordinaretur; alioqui Visitator alius eidem Ecclesiæ designabatur. *Intra annum eisdem Episcopum provideant, quod si neglexerint, anno exempto; alius Interventor tribuatur.* Non distat à verisimili, ante Concilium Calchedonense in Ecclesia Orientali nullum certum ad id tempus præfinitum fuisse. Verùm cum Calchedonensis Canon ea de re editus sanciat, ut intra tres saltem menses ordinatio fiat: inde augurari datur, eam disciplinæ partem minùs in Oriente, quàm in Africa relaxatam fuisse. *Quoniam quidam Metropolitanorum commissos sibi greges negligunt, & ordinationes Episcoporum facere differunt, placuit Sanctæ Synodo intra tres menses Ordinationes Episcoporum celebrari, nisi fortè inexcusabilis necessitas coegerit tempus dilationis extendi. Can.*25.

In Oriente ergo refundebatur culpa in Metropolitanum, in Africa verò in Episcopum Visitatorem, ubi ultra statum tempus electio procrastinabatur. Capite autem ab eo manabat ea diversitas, quod in Oriente Metropolitano vacantium Episcopatuum cura & custodia mandaretur: in Africa & Occidente ferè toto Episcopo Visitatori. Quod autem Carthaginense Concilium unius anni inducias daret ad eligendum Episcopum, ex eo forsan id proficiscebatur, quòd longè difficiliores essent in Occidente electiones, propter non mediocrem in eis plebis potestatem: at cum in Oriente multò minùs plebi tribueretur, longè proclivius erat Episcopis, dissentiones sedare omnes, & rem totam trimestri extricare spatio.

Locus tamen fuit in Occidente Calchedonensi huic Canoni, quanquam non satis mihi quidem constet, quod satis religiosè fuerit observatus. Ejus

Ejus alicubi memoria est in Epistolis Gregorii: *Sacri Canones ultra tres menses Ecclesiam præcipiunt non vacare: L.6. Ep.14. 39.* Episcopi Concilii XII. & XIII. Toletani, eam sibi prætexuere causam concedendæ Episcopo Toletano potestatis, ut nominatos à Rege Episcopos Toleti ordinaret, ne diutius vacare sinerentur Ecclesiæ Episcopales: *Ut Episcopi alterius Provinciæ cum conniventia Principum in urbe regia ordinentur, &c. Quoscumque potestas Regalis elegerit, &c. Can.6. Can.9.* Ea cautione, ut tertio post ordinationem suam mense, suo se sistant Metropolitano: *Infra trium mensium spatium, proprii Metropolitani præsentiam visurus accedat.* Fidem facit Hincmarus Calcbedonensem eum Canonem Gallis nostris baud incompertum fuisse: *Episcopi in Calcedona sexcenti triginta & eo amplius constituerunt, at ultra tres menses Ordinationes Episcoporum non differantur. Ep.12. c.5.* In Concilio Lateranensi sub Innocentio II. insinuatur ea fuisse Occidentalium Ecclesiarum regula: *Ultra tres menses vacare Ecclesias probibent Patrum sanctiones.* Copiosiùs alibi de Innovationibus in ea re posteriùs factis.

De Decretali Pelagii Papæ omninò silui, quòd commentitia prorsus ea sit, ut dictum est suprà, ubi de Pallio ageretur. Quæ autem hîc dicta sunt de Ecclesiis Occidentalibus, planum faciunt nullam in eis babitam fuisse rationem Novellæ Justiniani, quæ sex menses concedebat, pro tribus mensibus Concilii Calchedonensis. *Novel.123. c.1.* Non dissidet à verisimilitudine, ut huic Canoni de tribus mensibus obtemperaretur, retentam esse ad Episcopales Ordinationes antiquam consuetudinem singulis Dominicis ordinandi: cum cæteræ ordinationes quatuor temporum jejuniis sint affixę.

CAPUT X. *P.2. l.2. c.30.*

De Electionibus Episcoporum in Italia, in Gallia, in Occidente reliquo, per eadem media sæcula.

I. In Italia Præsides, Nobiles, Senatus, Populus, cum Clero conspirabant ad electiones, & Decreto electioni subscribebant.

II. Si suis in Civitatibus & Ecclesiis non supp̄eterent idonei, Compromissarios Romam delegabant, qui ibi eligerent.

III. Primaria authoritas penes populum erat.

IV. V. Quàm alienus esset Gregorius à nominandis suo nutu Episcopis.

VI. De electione Pontificum Romanorum.

VII. Clerus ibi etiam dominabatur.

VIII. In Gallia omnes Episcopi Provinciæ concurrebant, maximè ad electionem Metropolitani.

IX. Populi & Cleri suffragiis locus erat, sed dominabatur Metropolitanus.

X. XI. Non ferè nisi ad electionem Metropolitani convolabant Provinciæ Episcopi omnes.

XII. Permissio Regia necessaria.

XIII. Hinc Clotarius I. ansam arripuit nominandi Episcopos.

XIV. Restitum est ab Episcopis, immo & à posterioribus Regibus.

XV. Temperamento quandoque huic acquievere, ut quem Rex nominasset, is ab Episcopis, à Clero, à Populo examinaretur & probaretur.

XVI. Occupabant quandoque Episcopi præsentare Regibus eos, qui Episcopatu digni censerentur: quos tum Clerus Populusque eligebat.

XVII. XVIII. XIX. In Hispania & in Africa Populus, Clerusque eligebant.

I. IN Ecclesia Latinà constitit media etiam hac ætate Populo Cleroque prisca libertas eligendi. Ab Italia ordiar. Scripsit Gregorius Magnus Papa *Ursicino Duci, Clero, Ordini, & Plebi* Ariminensi, ut eos hortaretur ad eligendum Episcopum, qui eam dignitatem sacratissimam non dehonestaret. *L.1. Ep.56. 58.* Eadem de causa scripsit *Clero, Ordini, & Plebi* Perusitanę Civitatis. *Clero & Nobilibus, Ordini & Plebi* Neapolitanæ. *Clero, Ordini & Plebi* Nepiensis. *L.2. Epist.3. 8. 30.* Cum autem Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ delegaret ad accelerandam electionem Episcopi Mediolanensis, præcepit ut Genua iter ageret, & vota audiret complurium Mediolanensium, qui eò aufugerant propter hostium incursiones. Usu receptissimo in plerisque Italiæ urbibus, qui electus fuerat, Romam proficisci tenebatur, ad Metropolitanum videlicet suum, cum Decreto authentico suæ electionis, sigillis munito eligentium & Episcopi, qui electioni præfuerat, tanquam Ecclesiæ vacantis Visitator. *Qui dum fuerit postulatus, cum solemnitate Decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum, ad nos veniat sacrandus. L.2. Ep.19. 27. 38.*

II. Scripsit idem Gregorius ad Ducem Campaniæ, ut Primates Neapolitanæ Civitatis, Populumque convocaret ad alterius Episcopi electionem: & si fortè Neapoli nullus occurreret, qui ei oneri ferendo par esset, Romam tres spectatæ sapientiæ & probitatis viros delegarent, à quibus is eligeretur Episcopus, cui tota Civitas consentiret. *Sin aptam non inveneritis, in quam possitis consentire personam, saltem tres viros rectos ac sapientes eligite, quos ad hanc urbem generalitatis vice mittatis, quorum & judicio plebs tota consentiat. L.2. Ep.15.* Tres hi ad eligendum delegandi erant ex Clero, eisque se Romæ adjungere debebant Neapolitani quidam Nobiles ad Episcopi electionem. Accipe enim quæ idem Pontifex scripserit ad suum in Campania Apostolicum Nuntium. *Experientia tua Clerum Ecclesiæ Neapolitanæ conveniat, quatenus duos vel tres de suis eligere, & huc ad eligendum Episcopum transmittere non omittant. Sed & sua nobis relatione insinuent, quoniam ii quos transmiserint omnium in hac electione, vice fungantur, &c. Sub omni hac celebritate electos de Clero transmitte, ut quia diversi hic Nobiles Civitatis Neapolitanæ præsentes sunt, unà cum eis de Episcopali ordinatione tractare possimus. L.2. Ep.35.*

III. Ex his enitescit Duces & Præsides Civitatum ac Provinciarum, Nobiles, qui alicubi suum privatim & quidem primarium constituebant Collegium, ut Neapoli, quæ Civitas eo etiamnunc nomine Nobilis habetur & dicitur; Senatum denique, & populum, partes suas aliquas ad electionem interposuisse, sed primas authoritatis vendicasse sibi Clerum. Illi quippe Neapolitanæ Civitatis Delegati, vel Compromissarii, ex Clero erant. Nec idem Gregorius nisi ad *Presbyteros, Diaconos & Clerum* Mediolanensem scripsit de eligendo ab ipsis Episcopo. *L.2. Ep.29.* Ad Epiri quoque Episcopos scribens, electionem confirmat à Clero & Episcopis Provinciæ factam. *Cujus consecrationem, quoniam Cleri & Provincialium provenisse signato assensu, gaudemus. L.5. Ep.7.*

IV. Quod autem præ cæteris jure demiremur, unum illud est à privatis affectibus & cupiditatibus quibusvis alienissimum Gregorii pectus, constansque ratio & voluntas, ut ne se unquam ipse electionibus Episcoporum interponeret, non eas in suum torqueret usum non ex qualicumque parte sibi vendicaret; non antiquius denique, aut dulcius haberet quidquam, quàm Ecclesiarum singularum jura & libertates tueri. Cum idonei Epi-

scopi

ſcopi copiam non haberent Panormitani, illud idem eis Gregorius inſuſurravit conſilium, ut Romam aliquos ex ſuis mitterent, qui eorum nomine eligerent Epiſcopum: conteſtatus non aliud ſibi cordi eſſe, quàm ut eis conſuleret, utque unaquæque Eccleſia proprio ex Clero ſuum ſibi Paſtorem cooptaret. *Hortandus eſt Clerus & populus, ut eis qui ad nos venerint ſua debeant vice mandare, quatenus hic habeant eligendi licentiam; ut ſi vel hic inveniri potuerit, conſecretur. Quod tamen nos non voluntate impulſi loquimur, ſed neceſſitate compulſi; quia quantum eſt ad noſtræ authoritatis judicium, de ſuis volumus ut debeant habere Paſtorem. L.11. Ep.14.* Idem rurſum alibi inculcaverat, Eccleſiæ cujuſque Clericos extraneis omnibus antehabendos in Epiſcopali electione. *Nullum de altero eligi permittas Eccleſia, niſi fortè inter Clericos earundem Civitatum, in quibus viſitationis impendis officium, nullus ad Epiſcopatum dignus, quod evenire non credimus, potuerit inveniri. L.2. Ep.38.*

V. Indigitavit tamen quandoque Sanctiſſimus Pontifex quem eligi cuperet, ſed ita demum ſi nemo eſſet in Clero proprio idoneus, & ne tunc quidem aliud quàm eligendum proponebat, Imperio abſtinebat prorſus: *Habitatoribus Civitatis edicito, ut ſi in eadem Eccleſia dignum ad hoc opus invenerint, in ipſius cuncti electione declinent. Alioquin præfatam tibi portitor perſonam, de qua ei diximus, indicabit, in cujus debeat fieri electione decretum. L.1. Ep.55. 56.* Cum denique reſciſſet Gregorius Mediolani electum fuiſſe in Epiſcopum Conſtantium Diaconum, qui ei Civitati & venerationi erat, & amori propè ſingulari; per literas mandavit, ut circumſpectiſſimè nihilominus agerent, ſibi enim jamdiu certiſſimum eſſe, nullis ſe electionibus immiſcere. *Veruntamen quia antiqua mea deliberationis intentio eſt, ad ſuſcipienda paſtoralis curæ onera, pro nullius unquam miſceri perſona. L.2. Ep.29.*

VI. Electus fuerat Gregorius ipſe à Clero, Senatu & Populo Romano. *Renitentem totis viribus Clerus, Senatus Populuſque Romanus ſibi concorditer Pontificem delegerunt. Joan. Diac. in ejus vita L.1. c.39.* His tum conſtabat Romana Civitas. Quoad urbes alias docet nos Caſſiodorus, qui eſſent earum viri ſpectabiles: *Honoratis, Poſſeſſoribus, Defenſoribus, & Curialibus, Comitibus, Defenſoribus, & Curialibus. Epiſcopis & Honoratis. Caſſiod. L.2. Ep.17. L.3. Ep.49. L.4. Ep.8. 45. L.6. Ep. 24. L.8. Ep.29. L.9. Ep.5.* Hi nimirum ad electiones concurrebant. Symmachus Papa Clerum tantùm & Cives commemorat, quorum conſenſus conſtare debet teſtimonio Epiſcopi Viſitatoris, qui Eccleſiæ vacanti præerat & electioni. *Decretum ſine Viſitatoris præſentia nemo conficiat, cujus teſtimonio Clericorum ac Civium poſſit unanimitas declarari. Epiſt.5.*

At verò prima Synodus Romana ſub eodem Symmacho conſtituit, ut ſi Cleri Romani vota omnia in unum conſpirent, is Epiſcopus inauguraretur: ſi diſſiderent ſuffragia, vinceret major numerus. *Si in unam totius inclinaverit Eccleſiaſtici ordinis electio conſecretur electus Epiſcopus; ſi autem, ut fieri ſolet, ſtudia cœperint eſſe diverſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum.* His vocibus *Eccleſiaſticus ordo* ſolus videtur primò deſignari Clerus, nec tamen in dubium vocari poteſt, quin Populus electionibus adhuc intereſſet. Itaque ne conſuetudini inconvulſæ obſtrepamus, ſatius eſt aliquantulùm torquere ea verba, & ex illis unum id exprimere, quantò potior eſſet Cleri quàm Populi in electionibus authoritas. Etenim Hormiſda ipſe Pontifex ita pronuntiavit, in electionibus in voce & conſenſione Populi divinam quandam ineſſe vim, & eum eſſe optimum divinæ voluntatis interpretem: *Iſtam Sacerdotibus ordinandis reverentiam ſervet electio, ut in gravi murmure populorum divinum credatur eſſe judicium. Ibi enim Deus, ubi ſimplex ſine pravitate conſenſus. Ep.25.* A Clero tamen Vigilium eligi expreſſit Beliſarius, authore Liberato: *Beliſarius convocatis Presbyteris, & Diaconibus, & Clericis omnibus, mandavit eis, ut alium ſibi Papam eligerent. Breviarii c.22.*

VII. His ergo teſtimoniis, quæ totam Clero vendicare uni videntur electionum facultatem, potiſſima ſaltem ejus pars ei jure ſuo adſeritur. Ejus rei argumento rurſus eſt electio Canonis Papæ, ut ab Anaſtaſio Bibliothecario refertur. Archipresbyterum Clerus elegerat Petrum, Theodorum Presbyterum Exercitus. Multum diuque deſudatum eſt, ut concordiæ aliqua ratio iniretur, ſed cum irritus caderet conatus, tandem à Clero electus eſt Conon, vir ſupra omnem comparationis, ſupra omnem admirationis aleam poſitus. Ei electioni Optimates populi protinus conſenſere, eoque Exercitus fractus conſenſu ceſſit. *Sacerdotes & Clerus unanimiter elegerunt tertiam perſonam ſuprafati Pontificis, &c. E veſtigio omnes Judices unà cum Primatibus exercitus pariter ad ejus ſalutationem venientes, in ejus laude omnes ſimul acclamaverunt. Videns autem exercitus unanimitatem Cleri populique, in decreto ejus ſuſcribentium, poſt aliquot dies & ipſi flexi ſunt, atque in ejus Decreto devotamente ſubſcripſerunt, &c.*

Vides ut Clerus primò eligeret, tum ſpectabiles laici, & plebs ipſa aſſentirentur, ſubſcriberentque Decreto electionis, quod denique ad eum referebatur, cui jus erat illud confirmandi. Excedente hinc Conone, contraria rurſus in ſtudia ſciſſus eſt populus, & diu, contumaciterque ſecum ipſe conflictatus. Denique Optimates Cleri, Populi, Exercitus, Sergium elegerunt, eaque pars quia validior, utique prævaluit. *Cum unus alii locum non cederet, inito Concilio, Primates Judicum & Exercitus Romana militia, vel Cleri plurima pars & præſertim Sacerdotum, & populi multitudo in perſonam Sergii ſe contulerunt, &c. Quæ pars quia validior erat, prævaluit.*

VIII. In Gallias ex Italia concedo, ubi Concilium Aurelianenſe II. ſanxit, ut omnes Epiſcopi Provinciæ ad Ordinationem, hoc eſt ad electionem confluerent Epiſcoporum. *Nullus Epiſcoporum, admonente Metropolitano Epiſcopo, ad Ordinationem Conſacerdotis venire detrectet. Can.1.* At electionem contineri voce Ordinationis, ex Canone alio ejuſdem Concilii apertum fit, ubi edicitur, ut eligantur Metropolitani ab Epiſcopis, Clero & Populis, ac confeſtim ordinentur præſentibus omnibus Provinciæ Epiſcopis. *In ordinandis Metropolitanis Epiſcopis antiquam inſtitutionis formulam renovamus, quam per incuriam omnimodis videmus omiſſum. Itaque Metropolitanus Epiſcopus à Comprovincialibus Epiſcopis, Clericis vel Populis electus, congregatis in unum omnibus Comprovincialibus Epiſcopis ordinetur. Can.7.* Ubi palam eſt tot Epiſcoporum cœtum ad electionem magis, quàm ad Ordinationis neceſſitatem deſiderari. Sed non diſſimulamus enixiùs flagitari hoc Canone præſentiam omnium Epiſcoporum Provinciæ, ad Ordinationem Metropolitani, qui ipſis ut Pater & Caput præficiendus erat. Itaque uniuſcujuſque Epiſcopi ordinationi adeſſe cogebantur ex Epiſcopis ii, quos Metropolitanus evocaſſet: at Metropolitani electioni & ordinationi nemo eorum ſubducere ſe poterat.

IX. Ex hoc rurſus Canone patet ad electionem Metropolitani requiſita fuiſſe ſuffragia Epiſcoporum, Cleri & Populi. *Metropolitanus à Comprovincialibus Epiſcopis, Clericis, vel Populis electus,*

Concilii Arverni Patres ſuffragia Cleri & Populi, conſenſumque Metropolitani deſideravere, ad electiones Epiſcoporum: propterea quod Decretum electionis à Clero & Populo celebratæ ad Metropolitanum deferebatur, ab eo confirmandum: *Epiſcopatum deſiderans, electione Cleri eorum, vel Civium, conſenſu etiam Metropolitani ejuſdem Provinciæ Pontifex ordinetur. Can.2.*

X. Illud verò diſcrimen electionis Metropolitani, & Epiſcoporum evidentiſſimè declaratur in Concilio Aurelianenſi III. ubi utrique electioni neceſſaria Cleri Pnpulique ſunt ſuffragia; at Epiſcoporum electioni unus ſofficit Metropolitanus, cum electioni Metropolitani omnes ſuffragari neceſſe ſit Epiſcopos Provinciæ. *Ipſe tamen Metropolitanus à Comprovincialibus Epiſcopis, ſicut decreta Sedis Apoſtolicæ continent, cum conſenſu Cleri, vel civium eligatur, quia æquum eſt, ſicut ipſa Sedes Apoſtolica dixit, ut qui præponendus eſt omnibus, ab omnibus eligatur. De Comprovincialibus verò ordinandis, cum conſenſu Metropolitani, Cleri & Civium, juxta priorum Canonum ſtatuta, electio & voluntas requiratur. Can.3.*

XI. Non obſcurè hinc ſignificatur Decretis maximè Siricii Papæ & Succeſſorum ejus, eam conſtitutam eſſe diſcrepantiam electionis Metropolitani & Comprovincialium: ne toties, ne tandiu peregrinari & abeſſe cogerentur Epiſcopi ſuis ab Eccleſiis, ſi ſingulis intereſſe jossi eſſent electionibus Epiſcoporum, quæ diutius quandoque protrahebantur. Rariores verò erant Metropolitanorum electiones, & æquum erat alioqui ab Epiſcopis eligi, qui præfuturus eis eſſet.

XII. Superaddita eſt ab Aurelianenſi Concilio V. Neceſſitas conſenſus Regii, aut permiſſionis. *Nulli Epiſcopatum præmiis, aut comparatione liceat adipiſci. Sed cum voluntate Regis, juxta electionem Cleri, ac plebis, ſicut in antiquis Canonibus tenetur ſcriptum, à Metropolitano, vel quem in vice ſua præmiſerit cum Comprovincialibus Pontifex conſecretur. Can. 10. 11.* At cum Regum permiſſio in præceptum facilè deſciſceret, in Concilio Pariſienſi III. irritæ & caſſæ pronunciatæ ſunt electiones omnes, quæ ſola Principis authoritate factæ eſſent, quod ea inſani non raro dignitatum amatores abutebantur, nullo Cleri interveniente, Populique conſenſu. *Nullus civibus invitis, ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi & Clericorum electio pleniſſimâ quæſierit voluntate. Neu Principis imperio, neque per quamlibet conditionem, contra Metropolis voluntatem, vel Epiſcoporum Comprovincialium ingeratur. Quod ſi per ordinationem regiam honoris iſtius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præſumpſerit, à Comprovincialibus loci illius recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoſcunt. Can.8.*

Nec minore conſtantia ambitioſos hos & violentos impetus fregit Concilium Pariſienſe V. *Decedente Epiſcopo in loco ipſius debet ordinari quem Metropolitanus, à quo ordinandus eſt, cum Provincialibus ſuis, Clerus vel populus civitatis abſque ullo commodo, vel datione pecuniæ elegerint. Quod ſi aliter aut poteſtate ſubrepat, aut quacumque negligentia, abſque electione Metropolitani, Cleri conſenſu, vel Civium, fuerit in Eccleſia intromiſſus, ordinatio ipſius ſecundùm ſtatuta Patrum irrita habeatur. Can.1.*

XIII. Confirmatum eſt hoc ſtatutum Concilii V. Pariſienſis Regio Clotarii II. diplomate, cui inſinuata ſimul eſt hujuſmodi clauſula, qua electionum poteſtas in Regem tota denique refundebatur. Integra enim ſervabatur Principi poteſtas confirmandi ejus, quem Epiſcopi, Clerus & Populus elegiſſent; aut ex Palatio mittendi Epiſcopum Eccleſiis vacantibus, permiſſa Metropolitano & Epiſcopis poteſtate ejus examinandi, nec ordinandi, niſi cujus virtutes & merita conſtarent. *Ut Epiſcopo decedente, in loco ipſius, qui à Metropolitano ordinari debet, cum Provincialibus, à Clero & populo eligatur; & ſi perſona condigna fuerit, per ordinationem Principis ordinetur. Vel certè ſi de Palatio eligitur, per meritum perſonæ & doctrinæ ordinetur.*

XIV. Planum eſt è diametro repugnare eam clauſulam Canonicis ſtatutis ſuprà relatis, maximè autem Cnnciliorum Pariſienſium III. & V. Obſecundare utcumque cœperat Concilium V. Aurelianenſe votis Principum, ſtatuto ut electiones fierent *cum voluntate Regis.* At ex iis verbis exculpi id non facilè poterat, ut è Palatio poſſet Princeps quos vellet Epiſcopos nominare & mittere. Hinc facili conjectura aſſequimur, novæ huic Clotarii II. clauſulæ haud unquam aſſenſos fuiſſe tum Epiſcopos. Unde & in Concilio Remenſi paucis poſt annis habito ſub Dagoberto Rege innovata eſt antiquiſſima Electionum libertas. *Ut decedente Epiſcopo, in locum ejus non alius ſubrogetur, niſi loci illius indigena, quem univerſale & totius populi elegerit votum, ac Provincialium voluntas aſſenſerit. Aliter qui præſumpſerit, abjiciatur à Sede, quam invaſit potius, quàm accepit; ordinatores autem triennio ab officio ceſſare decernimus. Can.25.* Adverſa prorſus hæc ſunt Clotarii II. Regis Decretis. Dagobertus I. Rex Theſaurarium ſuum Deſiderium miſit, ut Cadurcenſis Epiſcoous crearetur, utpote quem Abbates, Clerus poonluſque ejus civitatis poſtulaſſent. *Dum Civium Abbatumque Cadurcorum conſenſus hoc expoſcit, &c. Acclamante Clero vel populo.* Acta hæc ipſa publicavit doctiſſimus Baluzius, in editione pulcherrima Capitularium. Nec minùs adverſabatur Clotarii diplomati Concilium Cabilonenſe ſub Chlodovæo II. *Si quis Epiſcopus de quacumque fuerit civitate defunctus, non ab alio niſi à Comprovincialibus, Civibus & Clero, alterius habeatur electio. Sin aliter, hujuſmodi ordinatio irrita habeatur. Can.10.* Quæ perſpicuè eſt innovatio Canonis Concilii V. Pariſienſis, prætermiſſa Clauſula Edicti Clotarii.

XV. Videntur porro hæc Concilia, Cabilonenſe, Remenſe, Pariſienſe item V. & III. expreſſiùs inculcaſſe neceſſitatem conſenſûs Epiſcoporum Provinciæ ad electiones Epiſcopales, ut eo repagulo frangeretur ambitio eorum, qui Aulæ Regiæ præſidio ad ſacras infulas contendebant. Nec illud tamen ſilendum, aut diſſimulandum nobis eſt, ipſos quoque Reges, Regumque Miniſtros, non facilè abduci potuiſſe ab incœptis, & ab ea quam ſemel ſibi ſumpſerant poteſtate. Non infrequens fuit illud quaſi medium temperamentum, ut Epiſcopis & populo approbaretur, quem Rex nominaſſet. Cum viduata lugeret Arverna Eccleſia, ſanctiſſimum virum Quintianum Theodoricus Rex eo donavit Epiſcopatu, à Gallici nominis & regni hoſtibus Epiſcopatu ſuo exturbatum, videlicet Ruteoicæ Civitatis. Ea de re hæc habet Gregorius Turonenſis, ut demonſtret, Regi curæ fuiſſe, ut Quintianus à ſe nominatus Epiſcopis & Clero approbaretur, ut qui illum olim elegiſſent. *Juſſit Theodoricus inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ, dicens, Hic ob noſtri amoris zelum ab urbe ſua ejectus eſt. Et ſtatim directi nuncii, convocatis Pontificibus & populo, eum in Cathedram Arvernæ Eccleſiæ locaverunt. L.3. Hiſt. c.2.*

XVI. Præcurrebant nonnumquam ipſi Epiſcopi, & ne ambitioſorum precibus occuparentur Regis aures, ipſimet neccupabant illi eos ſuggerere & commendare, qui verè Apoſtolicis virtutibus Apoſtolicos thronos implere & illuſtrare poſſent, nuſquam

quam tamen excluso vel Cleri suffragio, vel populi assensu. Postulavit à Childeberto Rege, à quo invisebatur in extremis ageos Lugdunensis Episcopus, ut Nicetium Presbyterum sanctissimum, & nepotem suum, in Episcopatu successorem sibi daret; professus illud se non cognationi, sed virtutibus clarissimis Nicetii donare. Assensus est Rex, & Nicetium populus tum elegit. *Respondit Rex: Fiat voluntas Dei Et sic pleno Regis & Populi suffragio, Episcopus Lugdunensis ordinatus fuit. Vita Patr. c.8.* Ejusmodi fuit electio sanctissimi Episcopi Nicetii. A populo electum fuisse idem Gregorius testatur Gregorium Lingonensem Episcopum: *Post mortem uxoris ad Dominum convertitur, & electus à Populo Lingonica urbi Episcopus ordinatur. Ibid. c.7.*

XVII. Nunc obiter saltem perstringendæ sunt nobis electiones Hispaniæ Ecclesiarum. Concilium Barcinonense sub Recaredo Rege Clero Populoque integras servat electiones: sed ea cautione, ut duos, tresve eligerentur, ex quibus Metropolitanus & Episcopi Provinciæ unum deligerent, vel sortito, ut Canonis verba innuunt, vel ratione quavis alia legitima. *Ita tamen ut duobus aut tribus, quos antè consensus Cleri, aut plebis elegerit, Metropolitani judicio, ejusque Coepiscopis præsentatis, quem sors, præeunte Episcoporum jejunio, Christo Domino terminante monstraverit; benedictio consecrationis accumulet.* Et eodem tamen Canone perspicuè insinuatur, jam se Reges electionibus immiscere solitos; his nempè verbis; *Nulli laicorum liceat, ad Ecclesiasticos ordines prætermisso Canonum præfixo tempore, aut per sacra Regalia, aut per consensionem Cleri, vel Plebis, vel per electionem assensionemque Pontificum, ad summum Sacerdotium aspirare, ac provehi. Can.18.*

At Concilium Toletanum IV. de consensione Principis prorsus silet, totum ponit in Populi, Cleri, & Episcoporum voluntate. *Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec Populus propriæ civitatis elegerit, vel authoritas Metropolitani, vel Comprovincialium Sacerdotum assensio exquisivit. Can.18.*

XVIII. Non satis liquet, an convenienter Justiniani legibus, & Decreto suprà memorato Concilii Barcinonensis, electi quandoque fuerint à Clero Populoque duo, tresve, ex quibus sortitò unus à Metropolitano & Episcopis deligeretur. Longè diversam priùs rationem inierat Concilium Arelatense II., *Ann.452.*, nimirum ut Episcopi Clero Populoque tres proponerent, ut ex his quem vellent, deligerent sibi Episcopum. Quod rursus an in usum vocatum fuerit, latet me prorsus. Totus potius eò propendeo, ut irrita potius hæc fuerint tentamenta. *Placuit in ordinatione Episcopi, hunc ordinem custodiri, ut primo loco venalitate, vel ambitione submota, tres ab Episcopis nominentur, de quibus Clerici, vel Cives erga unum eligendi habeant potestatem. Can.54.*

XIX. Nec dissimilis erat electionum ratio in Africa. Mittebatur à Primate, sive à Metropolitano Episcopus Provinciæ, qui præesset electioni faciendæ in Ecclesia viduata. Dissidebant quandoque Clerus & Populus diutius, quàm Ecclesiæ conduceret. Id exemplo confirmat Ferrandius in vita Fulgentii Ruspensis Episcopi, *Cap. ult.*, ubi de ejus successore agit.

CAPUT XI. *P.2. l.2. c.31.*

Summa Potestas Electionum Episcopalium penes Episcopos ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Variæ probationes ex Gregorio Magno, plus tributum esse in electionibus Episcoporum Clero, quàm populo: Episcopis, quàm Clero.

II. Quandoque solus eligebat Metropolitanus, vel Papa.

III. Nec aliter res habebat in Gallia, in arbitrio Episcoporum erant electiones, maximè in Metropolitanorum.

IV. Similiter & in Hispania.

V. Iidem mores erant Ecclesiarum in Anglia. Pastores Ecclesiarum nascentium à suis Gregibus eligi non potuerant, cum suos sibi greges ipsi genuissent.

VI. Novæ probationes, quod ad electionem magis quàm ad consecrationem, desiderent Canones præsentiam, aut consensum scripto testatum omnium Provinciæ Episcoporum.

VII. VIII. Alia rursum ejusdem rei argumenta, in Occidentali & Orientali Ecclesia.

I. TAnti semper nobis visa est hæc doctrina de summa Episcoporum jam olim in electionibus potestate, ut quanquam ea jam ex Capite superiori diluxerit, non possimus non & hic eam magis magisque illuminare, quo ex vetustissima disciplina recentiori munimenta aliqua semper astruamus. Mandabat Petro Subdiacono & Apostolicæ Sedis in Sicilia Nuntio Gregorius Papa, ut renuntiaret sibi, an essent in Sicilia Ecclesiæ aliquæ ideo Pastoribus vacuæ, quod in Clero suo non haberent, qui Episcopalem Sarcinam subire & gestare posset: ut in eam ipse curam incumberet, quò eis provideret Pastorem. *Ut Deus quem dignum talibus ordinationibus judicaverit, valeat providere. L.1. Ep.18.* Scripsit & ad eum, quem delegarat ad electionem expediendam Episcopi Ariminensis, si inopia consimili præmeretur ea Ecclesia, à quo literas has suas acceperat, ab eo accepturum nomen ejus, cui illa Ecclesia committenda foret. *Alioquì præsentium tibi portitor personam, de qua ei diximus, indicabit, in cujus debeat fieri electionis decretum. L.1. Ep.55. 56.* Episcopo Justinianæ Primæ scripsit, incredibili se gaudio perfusum esse, quòd ejus electioni unanimi consensione faverint Episcopi omnes Comprovinciales, & Imperator ipse. *Manifestum bonitatis liquet esse indicium, in unius electione cunctorum convenire consensum. Quia igitur suscepta fratrum & Coepiscoporum nostrorum relatio, ad locum vos Sacerdotii, totius Concilii unito consensu, & Serenissimi Principis voluntate declarat accersiri, &c. L.4. Ep.8.* Ad Castorium Notarium scripsit, cum primùm celebrata foret electio Episcopi, electum ad se ut Romam mitteret, vel electos duos, cum quinque senioribus Presbyteris, quinque item Diaconis provectioris ætatis, aliisque Clericis, qui venire cuperent, ut unà cum eis examinarentur electi: *Sive autem unus, sive duo electi fuerint, quinque de prioribus Presbyteris, & quinque de præcedentibus Diaconibus simul venire ad nos per omnia commoneto. De Clericis verò præter eos, qui venire deliberant, si quos alios necessarios præsentes æstimas, ad nos sine mora transmitte, &c. L.4. Ep.2.* Ubi palam est plurima momenta habuisse Clerum, Metropolitanum verò ipsum penes quem

erat

erat jus examinandę electionis, ejus arbitrum & moderatorem fuisse.

Cum vita excessisset Maximianus Syracusarum Episcopus, Nobiles ejus civitatis per Epistolas Gregorium interpellarunt, ut Episcopum ipse eis deligeret, non eos se esse rati, qui electionis faciendæ periculum in se vellent suscipere: *Quum direxistis, Epistola, electionis vos onera sapienter declinasse significat. Et quoniam nostro hoc arbitrio commisistis, &c. L.4. Ep.47.* Interim verò Clerus & populus Agathonem elegerant, alii alium prætulerant. Mandavit Gregorius, ut utrumque Romam ablegarent, ut ex ambobus alterum ipse, quem digniorem probasset, ei Ecclesiæ Pastorem designaret. *Hunc qui à Clero & plebe electus est, ad nos interim venire necesse est: ut utrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus fuerit, ordinetur: Nam desiderii nostri est, talem illic ordinare Pontificem, &c.*

II. Itaque seu penuria hominum tanto culmini parium laborarent Ecclesiæ, seu in plures suffragia irent, seu Clerus, Populus, Nobilitas rem totam Papæ, aut Metropolitani judicio & providentiæ permitterent; is erat verè electionis author, arbiterque. At sæpiusculè id contingebat. Eò referri debet, quod monitos nos voluit Joannes Diaconus, à Gregorio Papa compluribus Ecclesiis Præpositos fuisse Episcopos, quos ipse dignissimos undique accersere potuisset: nec abstinnisse ab ipsis Ecclesiæ suæ Cardinalibus, Monachisque sanctissimis ad variarum Ecclesiarum regimen amandandis. *Episcopos undecumque meliores invenire potuit, studiosissimè ordinavit: Et si quando necessitas ordinandi Sacerdotis subrepsit, neque Cardinales Ecclesiæ suæ, neque Monachos Monasterii sui penitus excusavit. L.3. c.7.*

III. Si probavit vehementer Gregorius electionem Episcopi Justinianæ Primæ, quòd facta fuisset *totius Concilii unito consensu:* probatum est & in Gallia Patribus Concilii Aurelianensis II. ut *Metropolitanus Episcopus à Comprovincialibus Episcopis, Clericis, vel Populis* eligeretur. *Can.7.* Placuit & Concilio Aurelianensi III. ut *ipse Metropolitanus à Comprovincialibus Episcopis, sicut decreta Sedis Apostolicæ continent, cum consensu Cleri & Civium eligatur. Can.3.* Utque Episcopi eligantur à Clero & Populo cum consensu Metropolitani. *De Comprovincialibus verò ordinandis, cum consensu Metropolitani, Cleri & Civium electio & voluntas requiratur. Can.8.* Damnat Concilium III. Parisiense electiones omnes, quæ fient *contra Metropolis voluntatem, vel Episcoporum Comprovincialium.* Irritam decernit Concilium Parisiense V. electionem Episcopi, qui electus non fuerit à Metropolitano cum assensu Cleri & populi: *Si absque electione Metropolitani, Cleri consensu, vel Civium fuerit intromissus, ordinatio irrita habeatur. Can.1.* Etenim ex hoc Concilio Lex illa omnino retinenda est, & sanctissimè colenda, ut *decedente Episcopo ille debeat ordinari, quem Metropolitanus, à quo ordinandus est, cum Provincialibus suis, Clerus, vel Populus civitatis elegerint.* A' quo non recedit Remense Concilium anno 630. *Quem universale, & totius populi elegerit votum, ac Provincialium voluntas assenserit. Can.25.* & Concilium Cabilonense: *Non ab alio, nisi à Comprovincialibus, Clero & Civibus suis alterius habeatur electio. Can.10.*

IV. Ingenuè verò confitendum est in his omnibus Canonicis sanctionibus, promiscue & in eumdem sensum usurpari has voces omnes *suffragium, votum, electio, consensus*, & nunc Metropolitano, vel Episcopis, nunc Clero tribui, vel populo. At quanquam verba usurparentur eadem, non eadem tamen jura tribuebantur. Ejus rei ratio inde ducitur, quod electio consurgeret ex conspiratione Nobilium, Exercitûs, Honoratorum Civium, Cleri, Comprovincialium Episcoporum, Metropolitani, quorum vis crescebat decrescebatque pro personarum gradu, pro temporum locorumque varietate. Atqui in hac unanimi cospiratione non poterat non plus esse momenti in Honoratis, & Nobilibus, quàm in vulgi fæce, in Clericis, quàm in laicis, in Episcopis, quàm in Clero populoque. Ut enim receptissimum illud erat axioma, *Nullum invitis ordinandum Episcopum:* Ita & jure cautum, & inculcatissimum erat, vulgi turbulenti inconstantiæ non esse permittendas electiones. Quàm indignanter tulerit Avitus Viennensis Archiepiscopus, quod alicubi populi voluntas præponderasset, ipsemet testatum fecit his verbis: *Siquidem satis gravis exempli est, ut nunc Sacerdotalis ordinatio à populis regenda dicatur. Ep.66.*

V. Ex hac quoque diversissimorum Collegiorum consensione electiones constare significat Concilium Toletanum IV. ubi ne fieri quidem, fingive potest, quin plerumque summa potestas penes Episcopos sit: *Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec Populus propria civitatis elegerit, vel authoritas Metropolitani, vel Comprovincialium Sacerdotum assensio exquisivit.* Sed multò præclariùs in Concilio Toletano X. manifestatum est, plenissimam eligendorum Episcoporum facultatem Episcopis ipsis esse commendatam, cum exauthorato Potamio Braccharensi Metropolitano, qui semetipse atrocioris flagitii spontanea confessione dejecerat: in Concilio ipso successor ei subrogatus est Fructuosus, nulla usquam alibi celebrata electione. *Tunc venerabilem Fructuosum Ecclesiæ Dumiensis Episcopum, communi omnium nostrûm electione, constituimus Ecclesiæ Bracharensis gubernacula continere.*

VI. Jam verò in Anglia Episcopus constitutus fuerat à Gregorio Papa Augustinus, ejusque jussu à Gallicanis Episcopis ordinatus. Quin nec cæteri Episcopi ejusdem Anglicanæ nunc Ecclesiæ, suis ex cineribus quodammodo ressuscitatæ, ab aliis eligi ullis potuere, quàm ab Episcopis, à quibus ordinabantur. In novellis enim omnibus primùm, vel resurgentibus postea Ecclesiis, necesse est, ut Pastores ipsi gregem sibi parturiant adaugeantque, antequam grex Pastores sibi subrogare alios aliis possit. Atqui parturiuntur & numero augentur greges, non puncto temporis, non brevi aliquo plerumque spatio, sed diu & tardè, lentisque incrementis, & interim Pastores insuescunt cogente necessitate, successores sibi ipsi subrogare: nec fieri potest, quin ejus exempli vis aliqua ad posteras propagetur ætates. Joannes Diaconus ea de re in hæc verba differit: *Sed & Augustinum penes Anglos à Galliarum Episcopis ordinari præcipit. Per quem nihilominus ad Episcopatum in eadem gente, Monachi ejusdem Patris diverso tempore provecti sunt, Mellitus, Justus, Laurentius, & Paulinus. L.3. c.7.* Possent & ex Bedę Anglicana Historia corradi plura exempla, quibus supersedeo, uno dumtaxat deprompto de sancto Cutberto, qui Episcopus Lindisfarnensis electus est in Concilio, cui præerat Archiepiscopus Theodorus, præsente Egfrido Rege: *Contingit, ut congregata Synodo non parva, sub præsentia Regis Egfridi, cui Theodorus Archiepiscopus præsidebat, uno animo, omniumque consensu ad Episcopatum Ecclesiæ Lindisfarnensis eligeretur. Beda. l.3. c.22. 28.*

VII. Diximus jam sæpiùs, quod & rursum novis astruere argumentis non abs re erit, ideo conniti Canones, ut omnes, ut saltem plurimi Provinciæ Episcopi adsint ordinationi: ut & iidem ipsi intersint electioni Episcoporum, eique etiam absentes scripto astipulentur. Denique cum tres saltem adesse necessum sit prorsus ex sacris Canonibus, unum consecrationi sufficere, cæteros electio-

ni

nsi potios assistere & suffragari innuit Gregorius ad Augustioum scribens: reliquos præter unum Consecratorem, testes assistere. *Tibi testes assistent. L. 12. Epist.31.*

Isidoro Hispalensi Episcopo visum est, eo agmine præsentium Episcoporum coovocato, cautum fuisse, ne Metropolitaoi suo arbitratu Episcopos obtruderent, etiam minùs orthodoxos. *Porrò quod Episcopus non ab uno, sed à cunctis Comprovincialibus Episcopis ordinatur, id propter hæreses institutum agnoscitur: ne aliquid contra fidem Ecclesiæ, unius ordinantis tyrannica authoritas molitetur. Propterea ab omnibus convenientibus constituitur, ac non minus quam à tribus præsentibus, cæteris consentientibus testimonio literarum. De Offic. Eccl. L.2.c.5.* Concilium Toletaoum IV. Episcoporum aliorum præseotiam, aliorum literas in unum constringit, & eodem collineare insinuat, cum suffragiis Cleri, Populique. *Cum omni Clericorum, vel Civium voluntate, ab universis Comprovincialibus Episcopis, aut certè à tribus in Sacerdotum die Dominica consecrabitur, convenientibus cæteris, qui absentes fuerint, literis suis; & magis authoritate, vel præsentia eius, qui est in Metropoli constitutus. Can.18.*

VIII. In Concilio Arelatensi II. disertis verbis significatur, vel præsentiam, vel absentium literas Episcoporum, non aliò magis attinere, quàm ut ad electionem concurrant. *Episcopum sine Metropolitano vel Epistola Metropolitani, vel tribus Comprovincialibus non liceat ordinare, ita ut alii Comprovinciales Epistolis admoneantur, ut se suo responso consensisse significent. Quod si inter partes aliqua nata fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electione consentiat. Can.5.* Dilucida res est, Episcoporum præsentium vota, vel absentium literæ robur addunt electiooi; interest Metropolitanus, præestque, ut plura vincant suffragia. Præiverat in hæc omnia illud vetustissimum Arelatensis Concilii primi Decretum, quod jam sæpius laudavimus: *Ordinare Episcopos nullus præsumat, nisi assumptis secum aliis septem Episcopis. Si tamen non potuerit septem, infra tres non audeat ordinare. Can.20.*

CAPUT XII. *P. 2. l.2.c.32.*

Unum Episcopum sufficere, ut valida sit Ordinatio. De loco, tempore, & die Electionis & Consecrationis.

I. Unum ordinando Episcopo Episcopum sufficere, ex Conciliis primùm Africanis probatur.

II. Idem probatur ex Ecclesia Gallicana Conciliis.

III. IV. Ex Conciliis item Orientis & Ægypti.

V. VI. Ex Decretis Ecclesiæ Romanæ & Anglicanæ.

VII. Ex Canonibus & Constitutionibus Apostolicis.

VIII. Objectio ex Synesio.

IX. Idem confirmatur ex Legibus Justiniani.

X. De loco & die Ordinationis.

XI. XII. Quando ei rei dicari cœperit quatuor jejuniorum tempora.

I. ETsi autem ne duo quidem illi Assistentes Episcopi præstò fuissent, affuissentque Ordinationi, rata illa nihilominus & valida tum erat, tum censebatur; idque facillimè evincitur ex uno illorum Carthaginensium Conciliorum, quæ à Ferrando & Cresconio, adeoque & à Dionysio Exiguo prolata sunt. *Dionys. Exig. c.49.* Expostulatum ibi est enim graviter de Episcopis Numidiæ duobus, qui Episcopum sine tertio Episcopo ordinaverant, qui hic tamen, nec abdicari, nec rursus ordinari jubetur. In Concilio Arausicano I. exauthorantur Episcopi duo, qui tertium soli, & quidem invitum ordioarint, & hic recens ordinatus, in alterius eorum locum subrogatur, nec rursus ordinari jubetur. *Unius eorum Ecclesiæ is qui vim passus est, substituatur, si tamen vita respondet. Can.21.*

II. In Regiensi quidem Concilio irrita declarata est ordinatio Armentarii, qui à duobus tantùm inauguratus fuerat Episcopis. *Absque trium Episcoporum præsentia, absque Comprovincialium literis, sine Metropolitani authoritate irritam ordinationis speciem, à duobus temerè convenientibus præsumptam esse clarebat. Can.3.* Verùm irritari à Concilio nobis quidem videtur electio potius, quàm ordinatio. 1. An necessariæ enim jactabuntur absentium Episcoporum literæ, ut rata sit ordinatio? ne veri quidem simile id est. Atqui ea ratio eodem est loco, quo trium Episcoporum non plenus numerus. 2. Idem argumentandum de Metropolitani consensu non præstito. Eo enim potest electio, non potest ordinatio irrita fieri. 3. Armentario abdicato indulget hæc Synodus, ut Sacramentum Confirmationis conferre possit; quod non facilè permitteret ei, qui Episcopus non esset. 4. Quos ante abdicationem suam ordinarat Armentarius, ii arbitrio permittuntur & indulgentiæ Metropolitani Ebrodunensis, an suo illos Clero velit adgregare, nulla mentiooe iterandæ ordinationis. *Aut in Ecclesia sua ministerio tenendos, aut transferendos, &c.*

III. Paulinus Antiochenus Episcopus, ille Occidentalium Communioni adglutinatus, schismatis Antiocheni tempore, suum sibi successorem solus ordinavit Evagrium, appetente jam morte. Reclamat quidem Theodoretus, uno eo facto plures conculcatos fuisse Canones; quòd successorem sibi ascisceret: quòd non omnes Provinciæ Episcopos, aut tres saltem convocasset: *Quippè solus Paulinus eum ordinavit, in qua re complures simul violavit Canones, &c. Hist. Eccl. L.5. c.23.* At non ille tamen affirmat ea Canonum transgressione irritam fieri Ordinationem; quin immo Evagrii Ordinationem author est ab Occideotalibus approbatam fuisse. *Illi nihil horum scire cupientes, Evagrii communionem amplexati sunt.* Ea demum lege Innocentius I. pacem & communionem Ecclesiæ Occidentalis Alexandro Antiocheno Episcopo reddit, ut communicatores Evagrii suæ consociaret communioni. *Epistol.14.*

Ægyptii Episcooi longè æquiùs conquerebantur, quòd spirante adhuc Alexandriæ Episcopo Proterio, impius Timotheus ejusdem urbis Episcopum ordinari se curasset à duobus tantùm Episcopis, insaniæ suæ, ut hæreseos consortibus, inconsultis Ægypti cæteris Episcopis: *A duobus illorum creatur Episcopus, nullo omninò Episcoporum orthodoxorum ex Diœcesi Ægyptiaca, sicut in creando Episcopo Alexandrino fieri solet, præsente. Evagr. l.2. c.8. L.3.c.20.* Pseudo Episcopus item Alexandrinæ Petrus Mongus à duobus tantùm similiter Episcopis ordinatus est, erroris furorisque ejusdem imbutis contagio. Sed ea quaotacumque irregularitas obstruebatur quodammodo & non apparebat, in tanta facinorum flagitiorumque utriusque colluvione.

V. Longè alia ratio Pelagii Papæ, qui ne ipse quidem plures duobus habere potuit Episcopos à quibus ordinaretur, addito tertio quasi subsidiario Presbytero Ostiensi; sive suspicionibus obliquis exagitaretur Pelagius, quasi Vigilii Papæ morti assensus esset: sive quòd complures adbuc aoimi penderent, & anxiè fluctuarentur circa tria Capitula, à Concilio V. generali damnata, cui adhærere

se-

ferebatur Pelagius. Hæ quippè tum causæ esse poterant, quæ Episcopos ab ejus ordinatione abalienarent. Narrat quidem Anastasius Bibliothecarius, quàm anxiè laborarit Pelagius, ut mortis Vigilii suspiciones à se abstergeret: sed nec verbum facit ullum, aut à quoquam factum esse commemorat, de eo rursum ordinando.

VI. Percontanti Augustino Anglorum Apostolo, de numero Episcoporum necessario ad Episcopi ordinationem; Respondit Gregorius, inter illa quidem exordia necessum esse, ut solus ordinet Episcopos, cum & solus sit ejus reviviscentis Ecclesiæ Episcopus; sed ordinari ab eo Episcopos novos debere in Ecclesiis, urbibusque tam vicinis, ut in posterum tres possint, vel quatuor coire ad novi Episcopi ordinationes. Si enim carnales nuptiæ tanta perstrepunt pompa, multò majori celebritate spiritale Episcopi cum Ecclesia sponsa sua conjugium frequentari æquum esse. Non ergo hesitabat Gregorius, quin Episcopo ab uno ordinari posset Episcopus, & quin inter Ecclesiarum eunabula jam inde ab Apostolicis temporibus plures id genus fuissent Ordinationes Episcoporum ab uno Episcopo consecrante, nullis Assistentibus celebratæ. *Et quidem in Anglorum Ecclesia, in qua adhuc solus tu Episcopus inveniris, ordinare Episcopum non aliter nisi sine Episcopis potes. L.2. Ep.31.*

VII. Primo Apostolico Canone duo desiderantur tantùm Episcopi, novo Episcopo consecrando, *Episcopus à duobus, aut tribus Episcopis ordinetur.* Constitutionum Apostolicarum author rationem propalat, cur duorum requiratur, aut trium præsentia Episcoporum. Id enim fit ad authoritatem electioni conciliandam, & novi Pontificis innocentiam eo testimonio muniendam. *Jubemus, ut à tribus Episcopis Episcopus ordinetur, & ut minimum à duobus, ita ut ab uno constitui non possit. Testimonium enim duorum & trium firmius est, & certum. L.3. c. ult.* Sed tam constanter prohibita ordinatione ea, quam unus conferret Episcopus: idem nihilominus Scriptor fateri cogitur, ratam validamque fore unius ab uno Episcopi ordinationem, si per literas cæteri assensum præstitissent, & eas rerum angustias excusaret necessitas. *Quòd si necessitas coegerit ab uno ordinari, quòd propter persecutionem, aut aliam causam plures adesse non possint, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum. L.8. c.27.*

VIII. Summa illa penuria Episcoporum, quæ inusitatas, & raras excusabat unius ab Episcopo uno ordinationes, non facilè obtendi poterat in ordinatione Episcopi Palebiscæ, de qua tam æquas & tam acerbas fudit querelas Synesius, quòd nec Alexandriæ facta fuisset, nec à tribus Episcopis, nec assensu Episcopi Alexandrini. *Cum neque sit Alexandriæ constitutus, neque à tribus hic, ut maximè eligendi illinc signum datum fuerit. Etenim solum beatæ memoriæ Philonem ausum esse Collegam suum Episcopum pronuntiare. Epist.67.* Utcumque tamen elevat Synesius eam ordinationis absurditatem Canonibus minùs concinentem, ut difficillimis factę temporibus, quibus ægrè servari poterant leges Ecclesię, adeo ut Athanasio ipsi visum sit dispensatione utendum fuisse. *Sed formidolosis temporibus, summum jus prætermitti necesse est: ideo magnum illum Athanasium tempori id dedisse, &c.*

IX. In Novellis Justiniani Constitutionibus de ordinatione Episcoporum ita semper librantur verba, ut unus Episcopus ubique ordinare videatur, unus periculum subire, si quid perperam in ordinatione fiat. *Ex tribus pro quibus decreta facta sunt, melior ordinetur, electione & periculo ordinantis. Novel.6. Novel.123. c.1. Novel.137. c.2.*

X. Libanda supersunt nobis paucissima aliqua de loco & die consecrationis Episcoporum. Monebat nos modò Synesius omnes Patriarchatûs Alexandrini Episcopos Alexandrię ordinari debuisse, vel ubi Episcopus Alexandrinus indixisset. Concilium Toletanum IV. præcipit ut Metropolitanus in civitate Metropolitana ordinetur: designetur autem ab eo locus, ubi singuli sint Episcopi ordinandi. *Episcopus ibi consecrandus est, ubi Metropolitanus elegerit, Metropolitanus autem nonnisi in civitate Metropoli. Can.18.* Dies autem Dominicus tantùm ab eodem Concilio præscribitur. *A' tribus die Dominica consecrabitur.* Querebatur Zosimus Papa de ordinationibus Episcoporum à Proculo Massiliensium Episcopo factis diebus haud legitimis: *Nec dies quidem legitimus ordinationis adsciscitur, &c. Ne saltem diei custodita solemnitas. Epist.6.* Abdicationis pœnam videtur Leo Magnus intentare, si quo alio tempore ordinentur Episcopi, præterquam vesperascente Sabbato, aut dilucescente Dominica die. *Nec sibi constare Ordinis sui noverit firmitatem, qui non die Sabbati vespere, quod lucescit in prima Sabbati, vel ipso Dominico die, fuerit ordinatus. Epist.89. c.3.* Quasi dicat exordiendam esse ordinationem ea nocte, quæ Sabbatum Dominicumque intercurrit, non interrupto Sabbati jejunio usque ad Dominicæ diei tempus matutinum. Ita Sanctissimus Pontifex fusiùs rem edisserit in Epstola ad Episcopum Alexandrinum, quade re mox.

XI. Ea quippe Leonis Epistola ad Dioscorum Alexandrinum, non Episcoporum tantùm, sed & Presbyterorum ordinationes, immo & Diaconorum præfigit, vel ad vespertinum Sabbati desinentis tempus, vel ad matutinum ineuntis Dominicæ diei: quod eo maximè tempore innovetur memoria resurrectionis Christi, cæleste & sempiternum sacerdotium suum tunc dedicantis. Itaque ad Leonis usque Papæ tempora, quæ in medium incidere sæculum quintum, quolibet Dominico die promiscuè celebrabantur ordinationes Diaconorum & Presbyterorum peræquè ut Episcoporum. *Quod à Patribus novimus esse servatum, à vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus Sacerdotalis vel Levitica ordinatio celebretur, sed post diem Sabbati, ejusque noctis, quæ in prima Sabbati lucescit, exordia deligantur, &c. Jejunis & à jejunantibus sacra benedictio conferatur. Quod ejusdem observantiæ erit, si mane ipso dominico die continuato Sabbati jejunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem resurrectionis pertinere non dubium est, &c. Ut hic qui conjecrandi sunt, nunquam benedictio nisi in die resurrectionis Dominicæ tribuatur, cui à vespera Sabbati initium constat adscribi, &c. In hac denique die promissus à Domino Apostolis Spiritus Sanctus advenit. Epist.81. c.1.* Displicuit eidem Leoni, quòd Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus Presbyterum ordinasset feria sexta.

XII. Quatuor jam temporum jejunia Romæ celebrabantur temporibus Leonis, ut ex ejus liquet sermonibus. Sed non liquet, an eis jam tum affixæ essent ordinationes. Altum de ea re silentium, & in his Leonis Sermonibus & in ejus Epistola modò tam copiosè relata. Brevi ergo illo temporis spatio, quod Leonis & Gelasii Papæ Pontificatum dispescuit, ascriptæ sunt ordinationes jejuniis quatuor Temporum, Presbyterorum certè & Diaconorum. Episcopos enim quolibet Dominico die celebrari, pro antiquo more & tunc concessum est, & deinceps semper usurpatum. Id Gelasii decretum de hanc ordinationum lege, quatuor Temporibus jam defixarum. *Ordinationes etiam Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi & etiam Quadragesimalis initii, ac mediana Quadragesimæ die, Sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas. Epist.*

Cui

Cui usui accomodaverunt se posteriores Pontifices & ætates. Vide si vacat Gregorii II. Epistolam quartam.

CAPUT XIII. *P.2. l.2. c.33.*

De potestate & authoritate Regum & Imperatorum in electionibus Episcoporum, ac primùm in Gallia, post Clodovæum ante Carolum Magnum.

I. Ex Conciliis ipsis Galliæ necessaria erat Regum consensio, qui permitterent electionem celebrari, & qui electum confirmarent, ita ut nihil eo decerperetur de libertate electionis.

II. III. Subreptum est quandoque Regibus, ut amplius aliquid auderent.

IV. V. Nitebantur contra Synodi ad tutandam electionum libertatem.

VI. VII. VIII. Clotario II. placuit, ut aut confirmaret ipse quos Episcopi canonicè elegissent; vel quos ipse nominasset Episcopis, ipsos Episcopi examinarent & confirmarent. Æquiori animo id ferendum fuit, quàm ea spiritalis anarchia, in quam postea prolapsa est Ecclesia Gallicana.

IX. X. Carolomannus & Pipinus Principes, Concilia Liptinense & Suessionense Episcopatum aliquando tandem restituerunt, electione Episcoporum facta à Principe, confirmata ab Episcopi.

XI. XII. Probatur ea potestas Principum, utcumque conglutinari posse cum electionum libertate.

XIII. XIV. XV. XVI. Series electionum vel nominationum ex Gregorio Turonensi.

XVII. XVIII. XIX. Continuatur ea series & contextio.

I. SÆpiùs jam animadversum est, non potuisse electiones Episcoporum celebrari, nisi interposita quandoque Regum potestate. Ab Ecclesia Gallicana initium ducemus. In Concilio Arverno anni 535. damnatæ sunt electiones, quæ Principum & Optimatum favore aut potestate fierent. *Eminentissimæ dignitatis apicem electione conscendat omnium, non favore paucorum, &c. Non patrocinia potentum adhibeat.* Cum ergo paucis post annis, nempè anno 549. Concilium V. Aurelianense decrevit, ut electiones fierent *cum voluntate Regis*, id nimirum statum inconcussumque constare volebat nihilominus; ut vetustissimi vigerent Canones de liberis suffragiis Cleri, Populi & Episcuporum. Idque disertis verbis in hoc Concilio expressum est: *Sed cum voluntate Regis, juxta electionem Cleri & plebis, sicut in antiquis Canonibus tenetur scriptum, à Metropolitano cum Comprovincialibus Pontifex consecretur.* Ea certè voluntas Regis, quæ nihil officeret libertati electionis, aliò pertinere non poterat, quàm ut permittente Rege fieret electio, vel liberè electus ei sisteretur confirmandus, vel utrumque.

II. Si his cœpere Concilia summos Principes concessionibus demereri, non his statim adulatores Aulici acquiescere & contentos esse passi sunt. Concilium Parisiense III. anno 557. habitum, hoc est, octavo tantùm post Aurelianense V. anno, prohibuit admitti Episcopos, qui regia nominatione & commendatione grassarentur ad Episcopatus, non à Populo, non à Clero, non ab Episcopis electi; & religiosissimè antiquos Canones observari præcepit, pro tuenda eligendi libertate. *Et quia in aliquibus rebus consuetudo prisca negligitur, ac decreta Canonum violantur; placuit ut juxta antiquam consuetudinem, Canonum decreta serventur. Nullus civibus invitis ordinetur Episcopus, nisi quem populi & Clericorum electio plenissima quæsierit voluntate. Non Principis Imperio, neque per quamlibet conditionem, contra Metropolis voluntatem, vel Episcoporum Comprovincialium ingeratur. Quod si per ordinationem Regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate præsumpserit, à Comprovincialibus loci illius Episcopis recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoscunt. Si quis de Comprovincialibus recipere contra interdicta præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate summotus. Can.8.* Nec repugnat hic Canon Canoni Concilii Aurelianensis V. cum altero desideretur is regum consensus, qui libertati electionum nihil obstrepat, altero arceatur jussio ejusmodi Principum, quo ea libertas perimatur.

III. Paucis post annis Leontius Metropolitanus Burdigalensis Provinciale suum Concilium apud Santonas convocavit, ubi & Emerium sede ejus Civitatis ejecit, qua illum donaverat Clotarius Rex, nec à Populo electum, nec à Metropolitano confirmatum. Cum verò Episcopum ejus loco eligi fecisset unum ex Presbyteris Burdigalensibus, Heraclium nomine, illum actutum cum Decreto electionis misit ad Charibertum Regem anno 563. *Emerium ab Episcopatu depulit, asserens non Canonicè fuisse hoc honore donatum. Decretum enim Regis Clotarii habuerat, ut absque Metropolitani Concilio benediceretur, qui non erat præsens. Quo ejecto consensum fecere in Heraclium, quod regi Cariberto suscriptum propriis manibus per nuncupatum Presbyterum transmiserunt. Greg. Turo. l.4. c.26.* Concinebat hoc judicium Synodali Concilio III. Parisiensi. At eam Caribertus contumeliam interpretatus, Clotario Regi parenti suo inustam, Heraclium exulare jussit, Emerium restituit, pœnis pecuniariis mulctavit Burdigalensem Metropolitanum cæterosque Episcopos, qui ei affuerant Concilio. Proditum est à Gregorio Turonensi Cariberti ejusmodi verbum, quo facilè conjiciatur, non ita exarsuram fuisse ejus iram, si priùs illum adissent Episcopi, orassentque, ut sarciret ipse labem, quam Ecclesiasticæ disciplinæ & Canonicæ electionum libertati invexerat Clotarius. Illud enimvero observare est in Conciliorum Oecumenicorum Actis, siquid peccatum, siquid adversùs Ecclesiæ leges commissum esset ab Imperatoribus, ipsos primùm aditos esse & exoratos, ut quod inopini vulnus inflixerant, sanarent. En ipsa apud Gregorium Cariberti verba, quæ id non obscurè innuent. *Quod hi Episcopum, quem Regis Clotarii voluntas elegit, absque nostro judicio projecerunt.*

IV. Sed illud præ cæteris observandum, hos Præsules libertatis electionum tam studiosos, tam fortes & infractos vindices: electum à se Presbyterum misisse utique ad Regem Caribertum cum Decreto electionis suæ: ut ne austerissimi quidem libertatis electionum defensores suspicarentur quidquam in eo esse, quod ei derogaret libertati.

V. Incolumis tamen & integra vigebat electionum plerumque libertas, quanquam interdum id genus contumeliis aspergeretur. Inde est quod Concilio V. Parisiensi anno 615. novo robore muniti firmatique sunt prisci Canones omnes de libertate suffragiorum Cleri, Populi, Episcoporum, Metropolitani: irritæque decernuntur electiones omnes aliter factæ, etiamsi interposita sit Principis authoritate, cui tum subreptum fuisse præsumitur. *Quod si aliter aut potestate subreptum, aut quacumque negligentia, absque electione Metropolitani, Cleri consensu, vel civium fuerit in Eccle-*

sia intromissus, ordinatio ipsius secundùm statuta Patrum irrita habeatur. Can.1.

VI. Hujus Acta Concilii confirmavit Clotarius II. additis tamen clausulis iis, quibus jus Regium amplificari videbatur. Assentitur enim & electiones esse liberas & servari Canones: at sicut quem Populus, Clerus, Episcopi liberè elegerunt, ordinari is debet, postquam Regi præsentatus, ab eoque confirmatus fuerit; ita quos Princeps nominarit, admitti, ordinarique debere, postquam eos Episcopi examinarint, approbarintque: *Ideoque definitionis nostra est, ut Canonum statuta in omnibus conserventur; & quod per tempora ex hoc prætermissum est, vel dehinc perpetualiter observetur. Ita ut Episcopo decedente, in loco ipsius, qui à Metropolitano ordinari debet, cum Provincialibus, à Clero & Populo eligatur; & si persona condigna fuerit per ordinationem Principis ordinetur. Vel certè si de Palatio eligitur, per meritum personæ & doctrinæ ordinetur.* Quæ posterior clausula manifestè addititia est, complectiturque novam rationem instituendi Episcopos, nominatione Regia, quam posterius confirmet Metropolitani & Episcoporum Provinciæ examen & consensus, immo & Cleri Populique suus etiam quodammodo assensus, ut qui intercedere potuissent, & varias accusationes atque irregularitates objicere. Id sonant, ut mihi quidem videtur, hæc verba: *Vel certè si de Palatio eligitur, per meritum personæ & doctrinæ ordinetur.* Hoc est ordinatum iri tum demum ab Episcopis, eum, quem Rex nominarit, si omnibus pietatis & doctrinæ necessariis præsidiis munitum probaverint examine instituto. Id autem jus examinandi, attestandi, accusandi, convincendique erat penes Clerum etiam, Populumque.

VII. Videbatur si quidem Rex eo decreto antiquis obsequi Canonibus, maximè verò Concilio V. Aurelianensi, ubi ex his verbis, *Cum voluntate Regis juxta electionem Cleri & Plebis*, emergere videtur, liberam fore & Canonicam electionem, non modò ubi confirmarit Rex, quem cum Clero Populoque elegerint Episcopi: sed etiam cum ei quem Rex nominarit, Episcopi, Clerus, Populusque, ob ejus innocentiam vitæ & eruditionem non poterunt non acquiescere.

VIII. Non satis exploratum habeo, an ejus ævi Episcopi huic additamento, seu temperamento, subscripserint. Non pauca jam suprà congessimus, c.10., quæ contrà niti videantur. Et illud tamen ingenuè fateri cogimur, si vel eo temperamento usi essent Gallicani Antistites Regesque, avertere potuisse eas Ecclesiæ Regnique calamitates, & morum inauditas corruptelas, quas obiter perstrinxit Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus in Epistola ad Zachariam Papam. Negat quippe ab annis jam octoginta nullum superesse in Galliis Archiepiscopum, nulla celebrari Concilia, Episcopatus à laicis invadi aut ab iis Clericis, qui contaminatissimos laicorum mores improbitate vincant. *Modò autem maxima ex parte per Civitates, Episcopales sedes tradita sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis Clericis; scortatoribus, & publicanis sæculariter ad perfruendum. Ep.1.*

IX. Tantæ morum rerumque omnium perturbationi mederi cœpit Carolomannus Dux & Princeps Francorum, in Concilio Liptinensi sub Childerico III. Rege anno 743. electis Episcopis consilio Cleri, Optimatum laicorum, & ipsius maximè Bonifacii. Vide ut Carolomannus ipse disserat in ejusdem Concilii Actis: *Ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum, Episcopus cum Presbyteris ad Synodum congregavi, ut mihi consilium dedissent, quomodo lex Dei & Ecclesiastica Religio recuperetur, &c. Itaque per consilium Sacerdotum, Religiosorum, & Optimatum meorum, ordinavimus per Civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus Sancti Petri. Can.1.* Poterat hoc Concilium Consilium quoque videri, ubi Princeps in commune deliberabat, consulebatque cum Episcopis, cum Cleri primoribus, cum Magnatibus, eorumque de sententia & assensu Episcopatus dabat. Non potuissent nisi interveniente Summi Principis authoritate extrudi ab Episcopalibus sedibus, qui in eas se intruserant homines sceleratissimi. Itaque ei tum electionum disciplinæ lubentes assentiebantur Episcopi, & Legatus ipse Pontificius.

X. Eadem sectatus est vestigia Dux & Princeps Francorum Pipinus altero post anno, nimirum in Concilio Suessionensi, pro iis Provinciis, quæ ipsi administrandæ cessissent: *Ego Pipinus Dux & Princeps Francorum, &c. unà cum consensu Episcoporum, sive Sacerdotum, vel Servorum Dei consilio, sive Comitum & Optimatum Francorum, &c. Constituimus per consilium Sacerdotum & Optimatum meorum, & ordinavimus per Civitates legitimos Episcopos, & idcirco constituimus super eos legitimos Archiepiscopos Abel & Ardobertum. Can.1.* Viginti tres Episcopi ei Concilio subscripsere, atque unà consensere ei potestati, quam sibi sumebat Pipinus, tum Princeps, mox Rex Francorum, Episcopos nominandi novos, Episcoporum & Optimatum consilio usus.

XI. Nec commentitia ergo est, nec impossibilis ea concordia suffragiorum Cleri, Populique & Episcoporum, cum potestate Principis electionibus intervenientis. Eminet enim illa splendidissimè in his duobus Conciliis Suessionensi & Liptinensi, & in electionibus Episcoporum ibi celebratis. Elucet & nax eadem, & concordia in electione Erembertі Corbiensis Abbatis, à Monachis suis electi, impetrata priùs Regia permissione: denique ubi electum Rex confirmavit Abbatem, & tum illum instituit Episcopus. Ex eo diplomate Theodorici Regis elucescit. 1. Permissio Regia eligendi Abbatis, vel potiùs Privilegium olim ad id concessum. 2. Permissio à Monachis expetita, & à Rege tum concessa defuncto Abbati alium subrogandi. 3. Electi novi Abbatis impetrata confirmatio à Rege, antequam ab Episcopo institueretur, anno 670. *Monachi petierunt ut liceret eis secundùm privilegium. quod ex regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, ex semetipsis eligere Rectorem. Et dum eorum petitio serenitati congrua esse videretur, venerabilem virum Erembertum cum voluntate Episcopi elegerunt, &c. Præcipientes concessimus & jubemus, ut Erembertus Abbas & Rector Monasterii Corbiensis in omnibus sit constitutus.*

XII. Gregorio ipsi Magno perfacilis & consentanea visa est ea concordia, ubi eo Privilegio munitum ab eo est Xenodochium & Monasterium Augustodunense, ut ejus Abbas à Rege & à Monachis eligeretur. Nemo porro nescit, quàm intrepidus & incorruptus fuerit Gregorius Canonum vindex, & Ecclesiasticarum Patronus libertatum. *Obeunte Abbate, non alius ibi quacumque obreptionis astutiâ ordinetur, nisi quem Rex ejusdem Provinciæ, cum consensu Monachorum, secundùm timorem Dei elegerit, ac providerit ordinandum. L.11. Ep.10.*

XIII. Plura depromemus hujus Concordiæ documenta, ubi perlustraverimus, quæ Gregorius Turonensis de Episcopalibus, sive electionibus, sive nominationibus Regis, scriptis consignavit. Post Euphrasii Episcopi Arverni obitum electus est à Populo Quintianus, qui ab inimicis Ecclesiæ & Regni Ruthenensi ejectus fuerat Episcopatu. Apollinarius muneribus expugnavit Regis benevolentiam, & Quintiani in locum intrusus est. *Qui abiens ad Regem, oblatis multis muneribus in Episcopatu*

suc-

successit. L.3. c.2. Sed cum quarto post mense vivis abisset Apollinaris, Theodoricus Rex gnarus Quintianum Episcopali sua sede ideo ejectum fuisse, quòd sibi impeosus studeret, in Arvernæ Ecclesiæ sedem tum vacantem institui illum fecit à populo, & Episcopis Provinciæ. *Theodoricus jussit Quintianum ibi constitui. Et statim directi nuntii convocatis Pontificibus & Populo, eum in Cathedram Arvernæ Ecclesiæ levaverunt. Vita Patr. c.4.* Ex hoc exemplo eadem emicat concordia, cum & hic ita à Rege nominetur Episcopus, ut Episcoporum tamen Provinciæ assensio, & populi favor requiratur.

XIV. Clodomiri Regis jussu Ommatius ad Episcopatum Turonensem evectus est; quo non multis post annis donati sunt à Clotilde Regina Theodorus & Proculus. *Hic ex jussu Clodomiri Regis ordinatus est, &c. Theodorus & Proculus ordinante Clotilde Regina, tribus annis Turonicam rexerunt Ecclesiam. Hist. Fran. L.3. c.17.* Post obitum Injuriosi ejusdem urbis Episcopi, suffectus ei est Baudinus Clotarii Regis ex domo. *Cui Baudinus ex domestico Regis Clotarii successit. L.4. c.3.*

XV. Ad Arvernum me refero Episcopatum, qui à Rege post Beati Quintiani mortem collatus fuit Gallo: *Gallus in ejus Cathedram Rege opitulante substitutus.* Post excessum Galli à Clero populoque electus est Cato Presbyter. *Continuo à Clericis de Episcopatu laudes accepit.* Comprovinciales verò Episcopi cum confluxissent, ut celebrarent Beati Galli exequias, Catoni polliciti sunt, se eum illico ordinaturos, si vellet eis consociari, & nominatione Regis Theobaldi supersedere, ut qui tum immaturæ esset ætatis: in se quoque recipiebant, quidquid ei ab eo immineret periculi, & mulctas ipsas se persoluturos, si quæ illi ea de causa indicerentur. *Episcopi dixerunt Catoni Presbytero: Videmus quia te elegit pars maxima populorum, veni, consenti nobis, & benedicentes consecremus te ad Episcopatum. Rex verò parvulus est, & si qua tibi adscribitur culpa, nos suscipientes te sub defensione nostra, cum Proceribus & primis Regni Theodovaldi Regis agemus, ne tibi ulla excitetur injuria; nos quoque in tantum fideliter crede ut spondeamus pro te omnia, etiamsi damni aliquid supervenerit, de nostris propriis facultatibus id reddituros. L.4. c.5. 6.*

Non acquievit his Cato Episcoporum consiliis, & cunctatione interim sua locum dedit Cautino Archidiacono, ut ad Regem Metas properaret, eoque donaretor incunctanter Episcopatu. Delegati sunt à Rege, qui eum in Ecclesiam eam deducerent, quod non sine Cleri Populique assensu peractum est. *Cautinus Theodovaldum Regem petiit, adnuntians transitum Sancti Galli. Quod ille audiens, vel qui cum eo erant, convocatis Sacerdotibus apud Metensem Civitatem, Cautinus Archidiaconus Episcopus ordinatur. Cum autem venissent nuntii Catonis Presbyteri, hic jam Episcopus erat tunc ex jussu Regis, traditis ei Clericis, & omnibus quæ hi de rebus Ecclesiæ exhibuerant, ordinatisque qui cum eo pergerent, Episcopis & Camerariis, Arvernos eos direxerunt. Qui à Clericis & Civibus libenter exceptus, Episcopus Arvernis est datus.*

Cum vita interim migrasset Episcopos Turonensis, Clerus ejus Ecclesiæ à Rege interpellatus Catonem sibi Episcopom postulavit. Nec dissimularunt qui à Clero ad Catonem delegati sunt mandato Regis eam à se electum fuisse: *Non enim nostra te voluntate expetivimus, sed Regis præceptione.* Porro Turonensem Episcopatum abnuit Cato, quòd à Chramno Principe expressisset eam pollicitationem, fore ut post mortem Clotarii Regis in Arvernum Episcopatum ejecto Cautino illum revocaret. *Cato amicitias cum Chramno nexuerat, promissionem ab eo accipiens, ut si contigerit Regem mori Clotarium, statim ejecto Cautino ab Episcopatu, iste præponeretur Ecclesiæ.*

XVI. Tædium creare potuissent hæ narratiunculæ, nisi ex his pluscula emergerent, quæ operæ pretium sit observari. 1. Post Theodorici Regis mortem enixos esse Episcopos, ut prisca sua recuperarent jura, & pleniorem electionum libertatem, eoque ordinare voluisse Presbyterum Catonem, à Populo Cleroque electum, nec ad electionem, nec ad electi consecrationem explorata Regis voluntate. 2. Clerus Populusque percupidus & ipse suæ eligendi libertatis, confestim Catonem Presbyterum elegit. 3. Nec ipse juris sui incuriosus Theobaldus Episcopatu eum donavit, qui primus ipsum adiit. 4. Ea in nominatione obsecutus est Theobaldus Episcoporum Aulæ suæ consiliis, quos & ablegavit, ut Cautinum in Episcopali sede collocarent. 5. Clerus Populusque Arvernæ civitatis assensi sunt Regiæ nominationi Cautini. Ita quodammodo coalescebat electio cum nominatione Regia. 6. Sollicitatus est & ab ipso Rege Clerus Turonensis, ut Catonem Episcopum eligeret. Non obruebatur ergo prorsus eligentium libertas Regiæ authoritatis pondere. 7. Clerici ipsi ambitionis æstu abrepti circumveniebant, plerumque Reges, & ea ab illis extorquebant, quæ legitimæ & moderatæ potestatis fines præterirent.

XVII. Electus est in Episcopum, à Turonensibus Euphronius Presbyter, cujus à Rege confirmationem cum efflagitarent, percunctatus est Rex, quid causæ esset, quamobrem non obsequerentur suo eligendi Catonis mandato. Responderunt Catonem eum Episcopatum renuisse. Tum Cato in conspectum se Regis dedit, & Arvernum postulavit Episcopatum; cum verò sensisset ludibrio Regi fuisse suam hanc petitionem, tum Episcopatui assensurum se Turonensi significavit. At verò Rex indignum tunc pronuntiavit facinus, ut quam repudiasset Ecclesiam, illam jam sponsam obtineret: ita ab eo Euphronii electio confirmata est. *Turonici audientes, regressum fuisse Regem de cæde Saxonum; facto consensu in Euphronium Presbyterum, ad eum pergunt, dataque suggestione, respondit Rex. Præceperam enim ut Cato Presbyter illic ordinaretur, & cur est spreta jussio nostra, &c. Rex ait Catoni; Ego primùm præcepi, ut Turonis te ad Episcopatum consecrarent, &c. Respondit Rex, Fiat voluntas Dei, & B. Martini electio compleatur, & data præceptione, Euphronius ordinatur Episcopus. L.4. c.15.* Celebrata fuerat electio Euphronii permittente Clotario Rege, ejus confirmatio tum flagitata ab eo est, cum victor domitis Saxonibus rediret; ejus quem nominarat pertæsus, hanc confirmavit.

XVIII. Missam facio nominationem Pascentii Abbatis ad Episcopatum Castri Sellensis in Pictonibus, quode alibi dictum est à nobis. Sileo & nominationem Munderici ad Episcopatum Lingonensem: *Lingonici Mundericum expetunt, qui à Rege indultus & tonsuratus, Episcopus ordinatur. L. 4. c.18.* At cum Tetricus Episcopus Lingonensis nondum efflasset animam, Castrum Ternodorense Rex Munderico dono dedit, ut interim ibi Archipresbyteri munere fungeretur. Incurrit interim Mundericus in offensionem Regis, carcere & exilio dedit pœnas ambitionis, & ne tum quidem resipuit. Itaque ad Regem Sigebertum aufugiens, vici Arisitæ Episcopus factus est. *L.5. c.3.*

Rursus *Lingonici Sylvestrum expetunt.* A quo paucis post diebus vi footici morbi oppresso, Pappolum Archidaconum Augustodunensem iidem expetiere. *Episcopum flagitantes Pappolum accipiunt.* Ubi vide has quandoque non tam electiones fuisse, quam propositiones & petitiones civitatum Episcopis destitutarum; ac vicissim non tam nominatio-

nes Regum eas fuisse, quàm consensiones in eos, quos Ecclesiæ sibi privatæ optassent donari.

XIX. Cum vita hac mortali migrasset Sanctus Ferreolus Uccticensis Episcopus, Dyoamius Provinciæ Præfectus substitui illi fecit Albinum priùs Præfectum, citra Regis mandatum. Tertio post mense vita excessit Albinus, atque ita subductus est abdicationi, quæ ipsi à Rege impendebat. *Albinus ex Præfecto per Dynamium Rectorem Provinciæ extra Regis consilium suscepit Episcopatum. Quo non amplius utens quàm tribus mensibus, cum ad hoc causa restitisset ut removeretur, defunctus est. L.6.c.7.* Jovious qui ejus Provinciæ Præfecturam gesserat, eo Episcopatu donatus est à Rege. At Marcellus Diaconus, filius Felicis Senatoris, Dynamii Præfecti consilio & favore subnixus, eligi se, & à Provinciæ Episcopis ordinari pervicit. *Jovinus iterum, qui quondam Provinciæ Rector fuerat, Regium de Episcopatu preceptum accipit. Sed praveniit eum Marcellus Diaconus, qui convocatis Provincialibus, ordinatus.* Armis certatum est inter duos æmulos, denique qui viribus inferior, is muneribus superior fuit.

CAPUT XIV. *P.2. l.2. c.34.*

Nova contexuntur argumenta ex Gregorio Turonensi, nonnulla & ex Marchulpho de electionibus & nominationibus Episcoporum.

I. Aliorum contextio ex Gregorio Turonensi exemplorum, ubi electio concurrit cum Regia nominatione.

II. III. IV. Nova iterum exempla. Sanctissimi quandoque Episcopi electi, ita nominati fuere.

V. Nec Gregorius Turonensis, nec viri sanctitate conspicui, nec Concilia magnopere repugnarunt iis nominationibus Regiis, à quibus procul esset simonia, & ejusmodi pestes aliæ.

VI. Alia ex aliis Historicis exempla.

VII. Quid summatim observari debeat in his omnibus exemplis.

VIII. Probatur ex Formulis Marculphi ad has Episcoporum nominationes Reges usos esse consilio Episcoporum, & Optimatum suorum.

I. TAntum operæ studiique navaverat Regi Clotario Dumnolus Abbas Sancti Laurentii apud Parisios, ut constituerit Rex Episopatu eum honestare, qui primus vacasset. *Præstolabatur Rex locum, in quo Pontificatûs honorem acciperet.* Cum viduata ergo esset Avenionensis Ecclesia, eam illi sedem Clotarius *dare deliberaverat*. At eum Episcopatum adversatus Dumnolus, Regem oravit, exoravitque, *ut non quasi captivus ab ejus elongaretur aspectu, nec permitteret simplicitatem illius in Senatores Sophisticos, ac judices Philosophicos fatigari; adserens hunc locum humilitatis sibi potius esse, quàm honoris. L.6.c.9.* Cenomanensi ergo à Rege donatus est Episcopatu; *Ipsum Ecclesiæ illi Antistitem destinavit.* Addit Gregorius Dumnoli sanctimoniam miraculis compluribus illustratam fuisse, expleto autem altero supra vigesimum Episcopatûs anno, adventante jam morte successorem sibi delegisse Theodulphum Abbatem, quod & à Rege confirmatum est, quanquam paucn post tempora electus sit Badechisilus Palatii Regii Major. *Theodulphum Abbatem in locum suum praelegit, cujus assensui Rex præbuit voluntatem; sed non multum post tempus mutatâ sententiâ, in Badechisilum domus Regiæ Majorem transfertur electio.*

II. Exemplo Dumnoli monemur, sanctissimos viros inservisse temporibus, & nominationibus Regiis accomodasse seipsos, ut aut ipsimet Episcopatu vel sic investirentur, aut alios sanctimoniæ non disparis nominari curarent. Plura id genus attingemus exempla, plura jam attigimus. Felix Episcopus Nannetensis paulò ante obitum suum vicinos obtestabatur Episcopos, ut eum quem sibi successorem elegerat, Bargundionem nepotem confirmarent. *Vocatis ad se Episcopis qui propinqui erant, supplicat ut consensum, quem in Burgundionem nepotem suum fecerat, suis subscriptionibus roborarent; Quòd cum factum fuisset, eum ad me dirigunt. L. 6.c.15.* Assentiebantur Episcopi, at Metropolitanus, Gregorius videlicet Turonensis præcipitare noluit Neophyti ordinationem. Felice interim vivis erepto, ei *Nonnichius consobrinus Rege ordinante successit*. Infestissimi quidam Etherii Lexoviensis Episcopi hostes coegerant eum ad Regem Guntramnum se recipere, eaque arrepta ansa, Episcopatum ejus à Chilperico Rege extorquere se posse speraverant. Sua tamen illos spes delusit, nec eorum calumniis cessit Chilpericus. *Ad Regem Chilpericum properant pro Episcopatu petendo. L.6.c.36.* Innocentius Comes Gabalorum electus est Episcopus Ruthenensis, Brunechildis Reginæ favore. *Eligitur ad Episcopatum, opitulante Brunechilde Regina. L.6. c.38.* Ad Bituricensem Episcopatum electus est B. Sulpitius, connitente Guntramno Rege, & muneribus inaccesso, cum sanctissimas dignitates pretio distrahi constantissimè semper prohibuerit. *Sulpitius ad Sacerdotium Guntramno Rege favente, praelegitur. Nam cum multi munera offerrent, hæc Rex Episcopatum quærentibus respondisse fertur. Non est Principatus nostri consuetudo Sacerdotium vendere pro pretio, &c. L.6.c.29.*

III. Eligebantur ergo adbuc à Populo & à Clero Episcopi, sed plura in dies momenta habebat Regum potestas in electionibus. Quandiu non erat usui ea potestas, nisi ad donandos Ecclesiæ Episcopos meritis clarissimos & sanctimonia, cujusmodi erat hic Sulpitius; & ad retundendam ambitiosorum hominum, vel Simoniacorum audaciam: tandiu approbari utique eam æquum erat, & Reges ipsos commendari, ut divino instinctu incitatos, ut principem quendam locum etiam inter Ecclesiæ membra tenentes, denique ut afflatos aura quadam Sacerdotii Christiani. Is erat plerumque Guntramni Regis animus, nequaquam verò Chilperici Regis, cum de eo hæc scribat Gregorius; *In cujus tempore pauci quodammodo Episcopatum Clerici meruerunt, L.6. c.46.*

Assensus est idem Guntramnus judicio Episcoporum, qui Promotum abdicarant Episcopatu Castellodunensi, quem nuper erexerat Sigebertus, ut illum eo decoraret. *Ordinante Sigeberto Rege Episcopus fuerat institutus. L.7 c.17.* Ab Episcopis Aquitaniæ ordinatus est Faustinianus Presbyter in Episcopum Aquensem, quanquam ea sede donatus esset à Rege Chilperico Niectius Comes. *Nicetius Comes illius loci Præceptionem à Chilperico elicuerat, ut tonsuratus, civitati illi Sacerdos daretur. L.7.c.31.* At Rex Guntramnus Nicetium ei restituit Episcopatui; Burdegalensem verò Archiepiscopum & duos Episcopos, qui unà cum eo Faustinianum ordinaverant, præcepit annuos aureos centum illi exolvere ad ejus sustentationem, quod & à Concilio Matisconensi confirmari curavit. *Nicetius ex laico, qui prius à Chilperico Rege preceptum elicuerat, in ipsa urbe Episcopatum adeptus est. L.8. c.20.*

Idem verò Burdegalensis Archiepiscopus gravissimo ex morbo decumbens, ex Diaconis suis unum successorem sibi designavit. Is Burdigalensium civium consensu munitus, & munerum ingentem copiam secum advehens in Aulam Regiam properavit.

vit. Rex illum quampropere redire jussit, dona domum referre, ejusque loco ordinari Gondegisilum Comitem Santonensem: *Diaconus cum muneribus & consensu civium ad Regem properat, sed nihil obtinuit. Tunc Rex data præceptione jussit Gondegisilum Santonicum Comitem Episcopum ordinari, gestumque est ita. L. 8. c. 22.* Sapaudo Episcopo Arelatensi excedente, successit Licentius Guntramni Regis Referendarius. *Licentius Regis Referendarius adsciscitur est.* Evantio Viennensi Episcopo mortuo, Vitus Presbyter Rege eligente ei substitutus est. *Vitus Presbyter de Senatoribus Rege eligente substituitur. L. 8. c. 39.* Agerico Episcopo Viennensi hinc demigrante, Buciovaldus Abbas ad Aulam iter maturavit, & spes tamen illum sua fefellit, Rege nominante Referendarium, seu Cancellarium suum, & ipsum etiam ad id civium consensum eblandiente. *Buciovaldus Abbas ejus pro Episcopatu cucurrit, sed nihil obtinuit. Charimerem enim Referendarium cum consensu civium Regalis decrevit authoritas fieri Sacerdotem. L. 9. c. 23.*

Fronimius creatus fuerat Agathensis Episcopus à Rege Visigothorum Leuva: *A Leuvane in urbe Agathensi Episcopus ordinatur est. L. 9. c. 24.* Leovigildus qui Leuvani in Regnum successerat, Fronimio Episcopo sicarios subornavit, suspicatus ab eo instillatam esse Ingundi Reginæ, Sigeberti Regis Filiæ, eam invictam tenacissimamque fidei Catholicæ constantiam, quam Hispaniæ intulerat, cum Hermenegildo filio nuberet. Ille in Gallias secessit, ubi Childebertus Rex Venciensem Episcopatum ei contulit. *Potestatem Pontificalem Rege largiente suscepit. L. 10.* Postremò denique ad calcem Historiæ suæ Gregorius Turonensis, summatim percenses Episcopos omnes Turonenses, rursum narrat ut Dinifius Episcopus Turonensis creatus sit eligente Rege. *Per electionem Regis ad prefatum Episcopatum accessit*: utque sancta Clotildis Regina duos ibi priùs constituisset Episcopos, qui ei Comites adhæserant ex Burgundia, ut conjunctim Ecclesiam & sedem Beati Martini administrarent.

IV. Eandem sibi Duces, Comites & Præfecti Provinciarum vendicabant authoritatem, adsciscendi ad Episcopales infulas quos sibi aut virtus, aut gratia commendasset. Præter ea quæ perstricta sunt exempla, ex eodem Gregorio Aramus Dux, à Rege Theodorico ex Italia Arelatem Legatus, jussit ibi Episcopum eligi Archidiaconum Nemausensem Joannem, sanctitatis fama clarissimum, cum primùm ea Sedes vacaret. *Ut decedente illius urbis Sacerdote, ipsum Sacerdotem mandarit institui. De Mirac. S. Martini. L. 1. c. 78.* Nundinatio & simonia non absurdè creditur multò tunc fuisse frequentior, cum per Duces, quàm cum per Reges dispensarentur Episcopatus. Hinc tot querelæ Gregorii Magni, hinc tot correptiones. Eam labem Gregorius ipse Turonensis permolestè ferebat, in vita sancti Galli Episcopi Arverni. *Jam tunc germen illud iniquum cœperat pullulare, ut Sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis. Vita Patr. c. 6.* Cum Gallo sanctissimo viro Rex Episcopatum contulerat, repudiatis Arvernorum civium muneribus, qui alium sibi Episcopum asciscere percupiebant. Non expendit Gallus nisi minimam stipem qua remuneratus est coquum, convivii ergo quod ille instruxerat Regio jussu, ad provectionis ejus lætitiam testificandam. Sed quod merito stuporem menti injiciat, illud est, cœlitus monitum jussumque Gallum, ut propere ipse accurreret, & Episcopatum postularet. *Gallus irruente in se Spiritu Sancto, ait, Quid hi necessitant? quid cursitant? quid retractant? Vacuum est opus eorum: ego ero Episcopus, mihi Dominus hunc honorem largiri dignabitur: Tu cum me audieris redire de præsentia Regis, &c. Ibid. c. 8.* Non petiit Nicetius Episcopatum Lugdunensem, sed petiit Archiepiscopus Lugdunensis è Childeberto Rege, obtinuitque Nicetio nepoti suo. Nicetius Trevirensis Episcopus à Rege etiam Theodorico nominatus est, sed non fine assensione populi. *Cumque dato consensu Populi, ac decreto Regis, ad ordinandum adduceretur, &c. Ibid. c. 17.*

V. Illud rursum nobis paulò pensiculatiùs observandum est, quanquam purissimo, vehementissimoque inflammaretur zelo Gregorius Turonensis, nec cum à Regibus ipsis abstineret, sicubi tanti esset ad Ecclesiæ salutem: nusquam tamen eum gravatè ferre in historiæ suæ decursu, aut suis querelis exagitare has nominationes Regias, tanquam Canonibus vehementer infensas. Laicorum ordinationes insectatur; Reges qui distraherent, Clericos qui emerent sacras dignitates acerbiùs perstringit; in ipsas per sese nominationes, ejusmodi vitiorum expertes, nunquam stomachatur. Ei autem styli temperantiæ, & Historiæ moderationi patrocinium multiplex comparari potest. 1. Cum sanctitate florentissimi tot viri, à Regibus acceperint Episcopatum. 2. Cum quos Reges elegerant promoverantque, in præstantissimos exinde Pastores evaserint. 3. Cum cœlesti non semel impulsione excitati sint viri piissimi, ut Episcopatus à Regibus peterent, ad quos à Clero populisque vocabantur. 4. Cum earum Nominationum ea esset persæpè ratio & modestia, ut nihilominus electionis libertas Populo Clerοque constaret. 5. Cum ne Concilia quidem ipsa sibi cum Regibus decertandum existimarent, ne ab eis expectaretur vel eligendi permissio, vel confirmatio electi. Immo ne certabant quidem de eo quod capitalius erat, ne mitterentur à Palatio Principis ordinandi Episcopi, quanquam priùs illi ab Episcopis, à Clero, à Populo examinandi, probandique. 6. Cum ipsimet quandoque Episcopi, Clerici, Cives Principem sua sponte adirent, ut ejus potestate summa turbæ compescerentur, sedarentur Competitorum intemperiæ, incubatores violenti sedium sacrarum ejicerentur, donarentur Ecclesiæ Aulici Proceres & Palatii optimates, sicubi ex eis electi aliqui essent ad sacras infulas. 7. Cum Principes Canonum non jam custodes & vindices, sed quandoque oppugnatores essent: cum ipsi multa peccarent Episcopi, Clerici, populique, vel in eligendis præter Canones successoribus, vel nepotibus obtrudendis, aut in Episcopatibus prehensandis, aut muneribus præter fas accipiendis: Rex siquis justitiæ zelo flagrans, siquis Ecclesiasticæ Disciplinæ amantior, rerum gubernacula capesseret, unus ille malis his omnibus medicabatur; quod non poterat, nisi se paulò altiùs in electiones immergeret. Si verò ejus & regni & potestatis hæres, non idem hæres esset pietatis, eæ erant rerum humanarum vicissitudines, dolendæ illæ quidem, modicè tamen ferendæ: cum ea sit nostri generis peccato semel afflicti sors, ut & bona non tardò malè vertant, & remedia in morbos degenerent.

VI. Nec soli Gregorio Turonensi illa placuit animi stylique moderatio, in edisserendis nominationibus Regiis ad Episcopatus. Verba faciens Fortunatus de alio antiquiori Gregorio Turonensi Episcopo, post designata suffragia & vota populi: *Quem prospera vota petebant*, Regis & Reginæ consensum prædicat, veluti cumulum auspicatissimæ electionis. *Huic Sigebertus ovans favet, & Brunechildis honori, Judicio Regis nobile culmen adest. L. 5. 3.* Auctor vitæ sanctissimi Ducis Pipini, tradit B. Amandum mandato Papæ in Gallias profectum ad Evangelicam fidem disseminandam, jussu Dagoberti Regis Episcopum esse ordinatum. *Ad Aulam invitatus, jussu Dagoberti Regis, Trajectensis Ecclesiæ ordinatur Episcopus.* Narrat author vitæ Sancti

Leo-

Leodegarii Episcopi Augustodunensis, duotum de Episcopatu certantium immanitate, eam urbem eruentatam fuisse, altetum interfectum, alterum ejus cædis authorem exulare jussum; cum biennio vacasset Sedes, à Bathilde Regina, quæ Clotharii impuberis filii Regnum administrabat, eò missum Episcopum Leodegarium, cujus conspectu & interritio vigote pax ei tandem Ecclesiæ & civitati affulsit. *Siquidem nuper inter duos contentio de eodem Episcopo exorta fuerat, & usque ad sanguinis effusionem ceetatum. Cumque unus ibidem occubuisset in morte, & alter pro perpetrato scelere datus fuisseut in exilii trusionem; tunc Bathildis Regina, qua sum Clotario filio Francorum regebat Palatium, divino, ut credimus, inspirata consilio, ad memoratam urbem hunc direxit virum, ut ibi esset Episcopus, &c. Quid multa! ita in adventu ejus territi sunt omnes Ecclesia vel urbis illius adversarii, necnon & hi, qui inter se odiis & homicidiis incessantes certabant, &c. Du Chesne t.2.p.597. 601.* Nemo non intelligit istiusmodi Competitorum dissidiis, præliis cædibusque, aut prævertendis, aut sedandis necessariam prorsus fuisse Regiæ potestatis in electionibus interventionem.

A` Clero populoque Arvernæ Civitatis electus fuerat B. Projectus; Archidiaconi tam procax insolensque nihilominus fuit audacia, ut Episcopalem sedem invaderet. Post ejus obitum populus ad Senatoris cujusdam perillustris electionem totus propendebat. Ille virtutum quàm natalium splendore non paulò illustrior, studia & vota omnium rursus in Projectum traduxit, utque ne rursus ejus electioni quidquam obstreperet, authoritas Regia interpellata est. Is erat Clodovæus II. *Ipse vir potens & sapiens hunc gradum incautè non appetens, indignum se hoc officio fatetur coram cunctis. Quin potius concionatus ad cives; ut Projectum à Rege poscerent, in sede Pastoris. Tunc itaque favore populi concordante, immo magis Sancto Spiritu gubernante, inito consilio Projectum elegerunt Antistitem, Decreto etiam Regis petionibus populi annuente. Ibidem. pag.672.* Sancti Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis vitæ Scriptor, illud primum commemorat, ut Lambertus Abbas Fontanellensis creatus sit Episcopus Lugdunensis, unanimi consensu Regis, Magnatum Palatinorum & populi. *Pius Rex Theodoricus, & inclytus Rex Princeps Pipinus cum Proceribus Palatii salubre agentes consilium cum unanimi populi voto eum constituerunt Antistitem. Ibidem. p.682. 683.* Ejus loco est Ansbertus in Abbatem Fontanellensem, nec multo post tempore extincto beato Audoeno Rotomagensi Episcopo; Ansbertum elegit populus successorem, eumque à Rege Theodorico postulavit. Is regni sui Comitia tum apud Clypeacum in agro Parisiensi celebrabat, Ansbertique electione rescita, ipsum accersivit, quasi de gravissimis negotiis sententiam ejus sciscitaturus. *Nam Confessor illius erat.* Iterato mandato Regio tunc demum venit Ansbertus, & *Tunc eligentibus civibus præfatæ urbis Metropoleos, cum unanimi voto sanctorum Sacerdotum, Regis & Principum, eligitur, trahitur, &c.* Avitus Arvernus Episcopus appetente morte Bonitum germanum fratrem eligi fecit sibi successorem, qui ex Pincerna Regio Refendarius creatus fuerat Sigeberti Regis. *Annulo ex manu Regis accepto, Referendarii officium adeptus est.* Et tandem fuerat *Præfectus Massiliæ primæ Provinciæ*. Eam Prefecturam ita gesserat, *ut non tam judex, quàm Sacerdos esse videretur. Ibidem pag.684. 685.* Regnum Theodorici Regis tunc Pipinus Senior administrabat. Ab eo postulavit Avitus confirmari electionem fratris. *Missa ab illo ad Regem legatio est, ut is authoritate Regia electioni Boniti suum quoque consensum adjiceret*, Nec multo post tempore ab eodem Rege obtinuit B. Bonitus abdicandi Episcopatus copiam, facultatemque adciscendi sibi B. Nordbertum successorem, ut in Magnilocense cœnobium liber & solutus secedere posset. *Missi sunt Legati ad Regem, &c. Inde ad Magnilocensem profectus Cœnobium, &c.*

Postquam ex mortali in immortalem raptus est vitam Honoratus Ambianensis Episcopus, missus est ab eodem Theodorico Rege Episcopus Noviomensis ad Ambianenses cives cohortandos, ut Pastorem eligerent, ei muneri gnaviter obeundo parem. Indixit tum Clerus tridui jejunium, quo expleto electus est sanctissimus Anachoreta Salvius, qui & in fastis Ecclesiæ sacris celebratur. *Ibidem p.686. 822.* In Vambæ denique Regis Gestis narrat, qui existimatur ejus opusculi author Julianus Archiepiscopus Toletanus, ab Ilderico Nemausensi Comite scelestissimo in vincula conjectum Nemausensem Episcopum, quem nefariis machinamentis suis in regni & Ecclesiæ perniciem erupturis implicare nequisset, datumque ei in Episcopatu successorem Abbatem Ranimirum, ejusdem consortem perfidiæ, nec Regis interposita voluntate, nec authoritate Metropolitani; denique ad insolentissimæ cumulum audaciæ à duobus Episcopis extraneis illum jussum esse ordinari. *Dein in sublati Pontificis locum perfidia sua socium Ranimirum inducit Episcopum. In cujus electione nullus ordo attenditur, nulla Principis vel Metropolitani definitio præstolatur; sed erecto quodam mentis superbæ fastigio contra interdicta Majorum, ab externæ gentis duobus tantum Episcopis ordinatur.*

VII. Ea postrema verba stylum & mores redolent Hispaniensis Ecclesiæ, ubi Episcopalium electionum jus omne ad Reges & ad Archiepiscopos Toletanos revocatum tandem est, ut sequenti capite prolixiùs disseremus. Ex his autem Scriptoribus, quos Collectione sua omnes complexus est Quercetanus, apertissimè confirmantur argumenta eadem omnia, & Disciplinæ sacræ Capita, quæ suprà ex Gregorio Turonensi elucidata sunt. Factionibus, tumultuationibus, cœdibus adigebantur Reges partes suas electionibus interponere, populi quin etiam ipsi ad Patrocinium Regium convolabant. In ejusmodi rebus consilio Episcoporum in Aula tum diversantium utebantur Reges. Nominatione Regum Episcopi bene multi sanctitate spectatissimi Episcopales infulas assecuti sunt. Regiæ nominationi plerumque aut accedebat, aut præibat populi Clerique electio. Beatus Merardus Noviodunensis Episcopus à Tornacensibus electus est, & utriusque Episcopatûs, velut in unum coagmentati clavum rexit, Regis, Episcoporum, Magnatum, Populorumque unanimi consensione: *Unanimiter Medardum elegerunt, id populus acclamabat: in hoc Rex ipse, Proceresque Palatii, præcipuèque Comprovinciales Episcopi consentiebant. Surius die 8. Junii.* Nec minus conspiratum undique est ad Audoeni Rotomagensis Archiepiscopi electionem: *Illum solum ea sede dignum; tam Rex, quàm Proceres, itemque Clerus & Populus una voce testabantur. Die 24. Augusti.* Ejusdem generis fuit & B. Remacli electio, Episcopi Trajectensis, quæ postea Episcopalis sedes Leodiensem in Civitatem traducta fuit. *Regi verò Trajectenses ex communi Sacerdotum electione, Magnatum multa frequentia, & omnium ordinum postulatione, ejusmodi preces offerunt, Neminem ipsis nisi Beatum Remaclum Pontificem præfici debere. Rex assentiens statuit præstare quod rogabatur. Die 3. Sept. Die 17. Sept.*

VIII. Postremò denique inter Marculphi Formulas supersunt, radiantque eæ, quæ exhibent tum *Præceptum de Episcopatu*, quem Rex dono dabat ex consilio Episcoporum & Procerum, tum Populi supplicis preces, ut à se electus Regio jussu firmaretur.

retur. Ita liquidum est peragi tum solitas Episcoporum creationes, provido quodam & suavissimo temperamento, tam publicoe libertatis populi Clerique qui eligebat, quàm summæ Regum authoritatis, qui cum Capita sint Reipublicæ, Clerique Beneficentissimi defensores, non poterant non immisceri rebus, quarum tanta erant ad Reipublicæ pacem, & ad Ecclesiæ salutem momenta. In ipsissima verba Regii *de Episcopatu Præcepti*; ut à Gregorio quoque Turonensi vocitatum est. *Cognovimus Antistitem illum ab hac luce migrasse, de cujus successore sollicitudinem congruam and cum Pontificibus vel Proceribus nostris plenius tractantes, decrevimus illustri viro illi Pontificalem in ipsa urbe committere dignitatem.* Tum scribebat Rex ad Episcopos, qui novum Antistitem ordinaturi erant; In alia Formula ejusdem Marculphi ita habetur. *Cum Pontificibus vel Primatibus populi nostri pertractantes.* Quibus ex verbis planum est, ita Regibus & Proceribus persuasum fuisse, fuisse & juris & officii, ut tanquam populi vertices & rectores, ad electiones cum ipso conspirarent. Supplex verò Civium ad Regem libellus ita babebat: *Suppliciter postulamus, ut instruere dignemini illustrem virum illum, aut venerabilem illum Cathedræ illius successorem.* Nec ab bis dissonant Formulæ, quas Sirmundus edidit in Appendice Tom.II. Conciliorum Galliæ.

CAPUT XV. P.2.l.2.c.35.

De eadem re. Quantum sibi sumpserint Reges Hispaniæ in electionibus Episcoporum, sæculo VI. & VII.

I. Martinus Bracarensis Episcopus edita Collectione Latina Græcorum Canonum, magnopere extenuat plebis potestatem in electionibus.

II. Nec in Græcia tamen, nec in Hispania exors planè fuit populus, & ab electionibus summotus.

III. In Concilio demum Toletano XII. tradabium, fuit, nominationes Episcoporum Hispaniæ Regibus absolutissimè tributas esse, quas Archiepiscopi Toletani examinarent, confirmarentque.

IV. Eo Concilio jus illud ipsum Regi concessum est in alia Beneficia ejusdem generis.

V. VI. Eligebantur ab Episcopis Reges Hispaniæ, unde & vicissim Reges ipsi Episcopos eligere ambierant. Varia ejus rei argumenta.

VII. Nec despicabilia prorsus vel tum erant Cleri populique vota, quorum rationem habere debebat Archiepiscopus Toletanus, in Confirmatione annuenda, vel abnuenda.

VIII. IX. X. Novis argumentis antedicta confirmantur.

I. PRopius absuere Hispanicæ electiones ab Orientalibus, ex quo Martinus Braccharensis Episcopus publici juris esse voluit suam Græcorum Canonum Latinam Collectionem. Tres enim famosæ hujus compilationis Canones priores vetant ne à populo eligantur Episcopi, sed ab Episcopis ipsis, ut qui soli ea sint Canonum & Disciplinæ totius sacræ peritia, quæ desideretur ad dignoscendas virtutes, dotesque omnes tam sanctæ dignitati utcumque consentaneæ. *Non licet populo electionem facere eorum qui ad sacerdotium promoventur, sed sit judicium Episcoporum; ut ipsi eum qui ordinandus est, probent, si in sermone & fide & in spirituali vita edoctus sit.* Additur Episcopos omnes Provinciæ præstò esse debere, aut certè scripto assentiri novi Episcopi ordinationi. *Episcopum oportet maximè quidem ab omni Concilio constitui, &c. Absentium subscriptiones teneantur, &c. Et sic omnium facto consensu, ordinationem Episcopi fieri oportet.* Si quis Episcopus à Collegis dissentiat, vincent plurium vota. *Plurimorum consensus obtineat.* Can.1. 2. 3.

II. Sed illud tamen fateri cogimur, nec in Orientali Ecclesia, nec in Hispanica eam fuisse unquam Conciliorum, ex quibus decerpti sunt hi Canones, voluntatem, ut ab electionibus populum penitus summoverent: sed ut ne penes eum esset potestas definiendi qui futuri essent Pontifices, quòd ea videlicet facultas ei committenda sit sapientiæ abundantiori, & incorruptæ integritati, à qua procul sunt populi, quæ Episcopali amplitudini coalita & concreta ferè est. Semper ergo Populi Clerique in Hispania libera fuere vota, libera testimonia, sed his Episcopi non astringebantur, ubi per canonicas & divinas leges id quidem nefas erat. Audiebant ergo Episcopi Clericorum desideria, testimonia populorum, tum ipsi supernæ auscultabant legi, & Episcopos eligebant.

Ex quo primùm autem Reges esse cœperunt in Hispania Catholicæ fidei & Ecclesiæ alumni, jam tum etiam illi non tacuerunt, quo propenderent, quos cuperent Episcopos: ex quo facilè colliges; quanta hinc fierct in Episcopis animorum inclinatio, ut Regiæ voluntati obsecundarent. Ex ipso Barcinonensi Concilio, ubi anno 599. Recaredus Rex semetipsum primò, tum Regnum universum Catholicæ recuperavit Ecclesiæ, manifestè perspicitur electiones Episcoporum Regis, Cleri, populi & Episcoporum communi consensione finitas fuisse. Prohibet tamen ea Synodus, ne præfestina & præceps fit ea conspiratio, neu facris contumeliosa Canonibus, qui interstitia certa & stata servari jubent in ordinationum variis gradibus. *Nulli liceat prætermisso Canonum præfixo tempore, aut per sacra Regalia, aut per consensionem Cleri, vel Plebis, vel per electionem assensionemque Pontificum, ad summum Sacerdotium aspirare, vel provehi.* Can.3. Additur eo Canone, ut à Cloro & Populo duo tresve eligantur, quorum Metropolitani & Episcoporum judicio dignissimus feligetur: ita enim sors ea interpretanda forsan est: *Duobus aut tribus, quos antè consensus Cleri & Plebis elegerit, Metropolitani judicio præsentatis, quem sors monstraverit, &c.*

In Concilio rursus Toletano IV. anni 633. concurrunt Cleri Populique desideria com Episcopis nec Regiæ nominationis mentio fit. Can.19. Non improbabiliter ergo suspicamur abstinuisse se tuno prorsus Reges Hispaniæ ab electionibus, & Episcopos suam rursum plenissima recepisse electionum potestatem usque ad tempora Concilii Toletani IV. immo & usque ad tempora Toletani XII. Eo enim toto temporis intestitio nulla prorsus existunt Regiæ in electionibus interventionis vestigia. Quin ex adverso eo temporis intervallo Concilia omnia Hispaniensia Comitia quædam erant generalia Ecclesiæ & Regni, ubi primum authoritatis gradum obtinebant Episcopi; ubi Reges ipsi eorum pene tuitione indigebant, ad amoliendos opprimendosque, tum publicos regni, tum privatos hostes; ubi denique constat eligi solitos Reges ipsos, præsuisse autem Episcopos his electionibus. Huc pertinet Canon Concilii Toletani VIII. *Ab hinc ergo & deinceps ita erunt in Regni gloriam præficiendi Rectores, ut aut in urbe Regia, aut in loco ubi Princeps decesserit, cum Pontificum, Majorumque Palatii omnimodo eligantur assensu; non forinsecus aut conspiratione paucorum, aut rusticarum plebium seditioso tumul-*

multu. *Can*.10. Quæ verba apertissimè produnt, tumultuosis populorum factionibus, & ambitiosorum Regni Competitorum cruentis dissidiis, compulsos fuisse Episcopos & Proceres Hispanos, ut Comitiis his utriusque Ordinis generalibus electiones Regum vendicaret. Si Concilio Toletano VII., *Can*.6., jubentur Episcopi ejus Provinciæ quotannis mensem unum Toleti degere, ad Regem in Aula vel Archiepiscopum in Ecclesia sua colendum: si rursus Emeritensi Concilio, *Can*.4., copia fit Episcopis, ut ab alio quovis ordinari possint Metropolitano, quàm suo, dum sui, Regisque consensu nitantur: nulla inde satis certa existunt argumenta, ut Episcopos existimentur nominasse Reges, vel in eorum electionibus amplam quandam exercuisse potestatem.

III. At in Concilio Toletano XII. anni 681. tam certa & illustria extant documenta ejus facultatis Regibus additæ nominandorum suo nutu Episcoporum, ut ne in controversiam quidem trahi possit, quin aliquanto antè tempore illa eis indulta fuerit potestas. Testatum faciunt ejus Concilii Præsules, diutiùs vacasse Ecclesias, Sedesque viduitati tam diuturnæ ingemuisse, propter earum distantiam urbium, unde monendi erant Reges de Episcopi obitu, opperiendumque dum adsciti in consilium Episcopis successorem designassent. Ut has moras amputarent, id à se constitutum esse, ut unus Toleti Metropolitanus in nominatos à Rege Episcopos inquireret, eos examinaret confirmaretque, ea cautione, ut tertio post ordinationem suam mense quilibet Episcopus proprio se coram exhiberet Metropolitano. *Unde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ, ut salvo privilegio uniuscujusque Provinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscumque Regalis potestas elegerit, & jam dicti Toletani Episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet Provinciis, in præcedentium sedibus præficere Præsules, & decedentibus Episcopis eligere successores*. *Can*.6. Ex hujus Concilii verbis pressiùs inspectis, *eligere* dicitur Rex, & Toleti Metropolitanus. Rex quidem quòd Episcopos nominet: Metropolitanus Toletanus, quòd eos ad examen vocet, nec admittat, nisi sacrosanctæ dignitati haud impares.

IV. Nec eos sibi, Regive limites delineavit idem Concilium. Eodem quippe armat jure, cum Regem tum Episcopum Toletanum in Prælaturas quoque cæteras, & alia quævis Beneficia, quæ nisi ex Regis & Episcoporum assensione conferri non poterant, & quibus cum eadem impenderent ex cunctatione pericula, eadem quoque cogebat ratio, ut eidem eum Episcopatibus statuto subjicerentur. Eo mihi sensu donanda visa sunt hæc ejus Canonis verba: *Hanc quoque definitionis formulam, sicut de Episcopis ita & de cæteris Ecclesiarum Rectoribus placuit observandam*. *Ibid*.

V. Eo certè Canone nihil novæ potestatis Regi accrescere, cum primis probabile & consentaneum est. Eo enim tempore, quod inter IV. & XII. Toletanam hanc Synodum interlapsum est, eam sibi in electiones authoritatem peperere Visigothi Reges: æquum forsan rati, ut postquam Reges ab Episcopis eligi cœperant, Episcopi vicissim ipsi à Regibus eligerentur. Unum id novatum in hoc Concilio XII. Toletano, quod Episcopos omnes à Rege nominatos permittitur Toleti ordinare Metropolitanus unus Toletanus, eum ante, cum alibi à propriis singuli Metropolitanis ordinarentur. Non reservatur hic Metropolitis propriis, nisi ut eis se sistant & religiosam impendant suffraganei omnes, tertio post inaugurationem suam mense.

Porro eum esse germanum hujus Canonis sensum, ex ipsius palam fit Ervigii Regis Edicto, quo Toletanum istud Concilium confirmavit, cui ipsemet cum omnibus Palatinis Proceribus affuerat. *Ac venerandis Patribus, & clarissimis Palatii nostri senioribus*. Hæc enim ejus Canonis Summa in Edicto Regio exhibetur. *Item de concessa Toletano Pontifici generalis Synodi potestate: ut Episcopus alterius Provinciæ, cum conniventia Principum in urbe Regia ordinetur*.

VI. Nec est quod cuiquam in mentem veniat, hanc quoque Episcoporum à Regibus designatorum, sive electionem, sive nominationem, cum Cleri Populique liberis suffragiis, ut compluribus suprà patuit exemplis, copulari potuisse. Contrà enim totum est. In hoc quippe Concilio totum datur Regi, de Clero & Populo, ejusque ad electiones jure, nulla fit litera. In Concilio Toletano XVI. ab Egica Rege proponitur, ut Episcopi qui idololatriæ superstites fibras non diligentissimè perfecuti fuerint eliserintque, suspensione & pœnitentia annua animadvertantur, quo temporis spatio Episcopatum reget, cui id muneris Rex delegarit. *Alio tamen principali electione ibidem constituto*. Cui petitioni Regiæ consenserunt Episcopi: *Eodem tempore quo ille à loci sui propulsus fuerit officio, specialiter à Principe eligatur, qui &c*. *Can*.2.

VII Si qua adhuc ratio habebatur votorum Cleri & Populi, unum id ad Metropolitanum vel Concilium spectabat, à quo nominatio Regia confirmabatur, & cui ex officio incumbebat, ne eos confirmaret, quibus subjici se Clerus Populusque magnopere abhorresceret.

In eodem autem Concilio Toletano XVI. deposito Sisberto Episcopo Toletano, suffecerunt Episcopi Felicem, Episcopum priùs Hispalensem, cui Toletani jam Episcopatus regimen delegaverat Rex, non dubia spe, ut à Concilio id ratum haberetur. Porro cum hic non de electione, aut nominatione agatur mera, sed de depositione Episcopi, & de alterius in ejus sedem translatione, non immeritò totum hic Regi non datur, datur plurimum Episcopis, datur aliquid Clero etiam & Populo, ut ad Toletanam sedem Felix transferretur. *Secundùm prælectionem atque authoritatem Domini nostri, per quam in præteritis jussit venerabilem fratrem nostrum Felicem Hispalensis Sedis Episcopum, de prædicta Sede Toletana jure debito curam ferre, nostro cum in posteram reservant ibidem decreto firmandum. Ob id nos eum consensu Cleri ac Populi ad sæpedictam Sedem Toletanam pertinentis, prædictum Felicem de Hispalensi Sede in Toletanam Canonicè transducimus*. *Can*.12.

VIII. Postremò in Hispalensem ipsam sedem, unde Felix migrabat, traductus est ab hujus ipsius Concilii Patribus Faustinus Episcopus Braccharensis, in Braccharensem denique Ecclesiam Portuensis, vel potius Portucalensis Episcopus. In his duabus posterioribus Episcoporum translationibus, nec Regis nominatio, nec Clericorum, & Civium vota memorantur. Sed nemo facilè ambiget; hoc decretum, peræquè ut alia hujus Concilii omnia, authores & suffragatores habuisse Episcopos, Optimates, Regemque ipsum, qui interessent omnes; ut Comitiis Regni generalibus: *Vos honorabiles Dei Sacerdotes, cunctosque illustres Aulæ Regiæ Seniores, quos in hoc Concilio nostra Serenitatis præcepto feci adesse, &c*.

IX. Inter eas Epistolas quæ præmittuntur Libris Originum Isidori Hispalensis Episcopi, obvia ea est, quam perscribebat Braulio Episcopus ad Isidorum ipsum, & qua illum monebat, Eusebium Metropolitanum vitam cum morte commutasse, & ipsius jam esse muneris, ut Regem interpellet, quo alius ab eo præficiatur Metropolitanus, qui tan-

tanto oneri ferendo par sit. *Quia Eusebius noster Metropolitanus decessit, habeas misericordia curam: & hoc filio tuo, nostro Domino suggeras, ut utilem illi loco præficiat, cujus doctrina & sanctitas cæteris sit vitæ forma.* Rescribit Isidorus explorasse se Regis voluntatem, needum certi quidquam eum statuisse; sed alienatum esse omninò ejus animum à danda Metropoli Tarraconensi, ei cui illam Braulio dari avebat. *De constituendo autem Episcopo Tarraconensi, non eam quam petisti, sensi sententiam Regis, sed tamen & ipse adhuc ubi certius convertat animum, illi manet incertum.*

X. Jam attigimus quod scribit Julianus Archiepiscopus Toletanus in Historia Regis Vambæ, non potuisse Ranimirum non videri, & esse intrusum, & Episcopatûs Nemausensis sacrilegum incubatorem, cùm nec Regis, nec Metropolitani authoritate in eam Sedem involasset: *In cujus electione nullus ordo attenditur, nulla Principis, vel Metropolitani definitio præstolatur.* Quo nihil dici poterat magis consentaneum Canoni Concilii Toletani XII.

CAPUT XVI. *P.2. l.2. c.36.*

De potestate Regum in electionibus Episcopalibus Italiæ, Africæ, Angliæ ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Dissidio suffragiorum in electione Symmachi factum est, ut ad Theodoricum Italiæ Regem confugeretur.

II. Jam cœperat Odoacer Rex interferere se electioni Pontificum.

III. Sed multò intemperantiùs quàm Theodoricus.

IV. V. Qui Reges deinceps alii & Imperatores eadem authoritate usi in electione Papæ.

VI. Eam Gothi Reges usurparunt potestatem, ut illam Imperatoribus præriperent. Imperatores everso postea Gotthorum Regno, eam sibi vendicarunt.

VII. Suam electioni constare libertatem voluere Imperatores, etsi eam ipsi confirmarent.

VIII. Ejus rei probationes adferuntur.

IX. X. Non recedit à vero nunquam à Gregorio Magno solutam fuisse eam pecuniæ pensionem, quam ab ejus successoribus exegere Imperatores pro jure hoc Confirmationis, usque ad tempora Constantini Pogonati, qui eam remisit, immo qui & ipsum remisit jus confirmationis.

XI. Objectio, ejusque solutio. Quis author Commentarii Gregorio perperam tributi in Psalmos Pœnitentiales.

XII. XIII. XIV. Ut res se haberent in Africa, & in Anglia.

I. NEC minus posuere curæ studiique Reges Italiæ & Imperatores, ut Episcoporum, & ipsius Summi Pontificis Romani electionem in potestate haberent. Clero Populoque Romano studia in contraria scisso, ut suprà perstrinximus, c.5., electoque ab iis Symmacho, ab illis Laurentio, utrimque ad Theodoricum Regem relatum est, qui definiit, ut is vinceret, qui prior & à pluribus esset electus. Vicit ergo Symmachus, teste Anastasio in ejus vita: *Ex qua causa separatus est Clerus, & divisus est Senatus. Alii cum Symmacho erant, alii cum Laurentio. Et facta contentione, hoc construxerunt partes, ut ambo Ravennam pergerent ad judicium Regis Theodorici.* Quarto post anno ea calumniarum procella impetitus est Symmacus, ut rediret Laurentius, ei Cleri pars se adglutinaret, adduceretur Theodoricus Ecclesiæ Romanæ administrationem committere Episcopo Altinensi, tanquam Visitatori. *Tunc Festus & Probinus Senatores miserunt Relationem Regi, & cœperunt agere ut visitatorem daret Rex Sedi Apostolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ Civitatis Episcopum: quod Canones prohibent.*

Concilium III. Romanum ab eodem Theodorico, permittente Symmacho, convocatum est, ad criminationes excutiendas, quibus incessabatur Symmachus: *Decernere aliquid sine Regia notitia non præsumpsit.* Contestabatur vicissim Theodoricus nihil ad se in rebus Ecclesiasticis præter religionem pertinere. *Respondit Rex in Synodali esse arbitrio, in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere. Synod. III. Rom.* Denique Synodi sententia, quam ei Rex liberam permiserat, restitutus est Symmachus toti Pontificalis authoritatis amplitudini. *Secundum principalia præcepta, quæ nostræ hoc tribuunt potestati, ei quidquid Ecclesiastici intra sacram urbem Romam vel foris juris est reformamus.* Disertis verbis professus est Theodoricus, scripta ad Concilium Epistola, non potuisse se Judicis partes sustinere in causa merè Ecclesiastica. *Si mihi visum fuisset, aut justitia habuisset, ut ego debuissem audire cum Proceribus Palatii mei, potueram tractare, quomodo & Deo placuisset, & posteritati ingratum non fuisset. Sed quia causa est Dei & Clericorum, ideoque modo ad petitionem Senatûs & Cleri, ex diversis Civitatibus convenere Antistites &c.*

II. Aliquantò antè Odoacer Rex Theodorici præcessor Edicto publicato vetuerat, ne novus se inconsulto Pontifex eligeretur post mortem Simplicii Papæ; & à Simplicio ipso exoratum se affirmaverat, ut hoc Edictum promulgaret ad compescendas eas tumultuationes, quibus electiones plerumque fœdabantur. *Hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum, ut propter illum strepitum & venerabilis Ecclesiæ detrimentum, si eum de hac luce migrare contigerit, non sine nostra consultatione cujuslibet celebretur electio.* Id decretum proscribi fecit Symmachus cum nonnullis aliis ejusdem Edicti clausulis in Concilio IV. Romano, ubi luculentè à Tudertino Episcopo declaratum est, ita obteri & conculcari leges omnes canonicas, cum electiones Laicorum potestati subjicerentur, ab eisque excluderentur Clerici, quorum & sapientia uberior, & incorruptiora studia ad bonos Pastores deligendos. *Perpendat Synodus, ut prætermissis personis Religiosis, quibus maximè cura est de tanto Pontifice, electionem Laici in suam redegerint potestatem, quod contra Canones esse manifestum est. Synod. IV. Rom. sub Symmac.*

III. Primi hi fuere & veluti prælusorii conatus, ut in Italiæ Regum potestatem devolveretur Romanorum Pontificum electio. Sed ea quidem tum abrupta & dissipata sunt consilia diutinis cruentisque Odoacrum inter & Theodoricum Regem bellis, quibus Theodorico tandem parta est victoria, Italia subjugata, Felix, Gelasius & Anastasius post Simplicium electi fuere, liberis secundùm Canones Cleri Populique suffragiis. Eo schismate quo vexata sunt Symmachi Papæ exordia, opportuna porrigebatur ansa Theodorico Regi, vendicandæ sibi totius in electionem Papæ potestatis. Sed maluit ille præstantissimus & consultissimus Rex, unam si excipias Arianæ vesaniæ contagionem; maluit, inquam, justitia & pietate, quàm potestatis incremento clarescere: & cum Episcopis non aliter quàm moderatione & mutua certare reverentia. Hinc est quòd Symmachus Papa Edictum Odoacris de alienatione rerum Ecclesiæ acerbissimè in-

insectatus, levissimè perstrinxit, quod ad electiones Pontificum pertinebat. Theodoricus non tam armis quàm humanitate & obsequiis in Episcopos invictior, post Symmachi mortem Hormisdam Papam, & post Hormisdam Joannem canonica libertate constat, quæ potest esse cujuscumque virtutis constantia? Post Joannis Papæ obitum Theodoricus bimestres concertationes terminavit, prætermisso eo cui plura aspirabant suffragia, & electo Felice, cui virtutum laude in Clero Romano nemo par, nemo secundus erat.

Sævire & vivere desiit tandem Theodoricus, eique Athalaricus ex filia nepos successit, à quo statim congratulatoriæ ad Senatum Romanum literæ datæ sunt, quòd nominationi Felicis assensus tandem esset. Nec enim fas esse à judicio & voluntate Principis dissidere. *Gratissimo profitemur animo, quod gloriosi domini avi nostri respondistis in Episcopatus electione judicio: Oportebat enim arbitrio boni Principis obediri*. Eligi non potuisse, cui plura virtutum inessent ac meritorum momenta: *Qui sapienti deliberatione pertractans, quamvis in alienâ religione talem visus est elegisse, ut nulli meritò debeat displicere*. Denique Principi cedere & obsequi, non pudoris materiam esse sed gloriæ cumulum. *Pudorem non habeat victi, cujus votum contigit à Principe superari. Cassiod. l.8. Ep.15.*

Post Felicis obitum fœdum schisma rursus erupit inter Bonifacium & Dioscorum. An ex eo id emerserit, quòd Athalaricus Pontificem obtrudere tentarit, omninò non constat. Post Bonifacii obitum Joannes & Agapetus Sedem Apostolicam obtinuere inconsultis Gotthis Regibus, qui & ipsi variis alibi bellis detinebantur. At postquam Agapetus Constantinopoli mortem obiit, Sylverius Hormisdæ Papæ filius à Theodato Gotthorum Rege Pontifex creatus est, ne umbra quidem electionis adhibita, quin & intentata morte, si qui voluntati Regiæ reniterentur. *Hic levatus est à tyranno Theodato, sine deliberatione decreti. Qui Theodatus corruptus pecunia dato, talem timorem indixit Clero, ut qui non consentirent in ejus ordinatione, gladio punirentur*. Sylverio verò jam Apostolicum thronum insidenti assensus est tum demum Clerus Romanus, ratumque jussit esse, quod irritare non dabatur. *Jam autem ordinato Sylverio, sub vi & metu, propter adunationem Ecclesiæ & Religionis, postmodum subscripserunt Presbyteri*. Ita Anastasius Bibliothecarius in Sylverio.

IV. Vides hic fontem alium ejus audaciæ insolitatissimæ, qua Reges Italiæ in electionem Romanorum Pontificum invaserunt, ipsorum quidem avaritiam, Clericorum autem simoniacorum ambitionem, qui sacrosanctam & tremendam dignitatem licitabantur. Nec à veri specie illud distat, Theodatum occupare voluisse electionem Papæ, quam suspicabatur Constantinopoli faciendam. Perhibet enim verò Liberatus Theodoram Imperatricem Vigilio Agapeti Diacono faces subdidisse desponso Romano Pontificatu, offensa & ingenti pecunia, si modò adduceretur, ubi creatus fuisset Pontifex, ut Concilium Calchedonense damnaret, & Anthimum restitueret sedi Constantinopolitanæ. Assensus est tum quidem Vigilius, Romamque advolavit, diplomate munitus, quo Petri sedi intruderetur: at Sylverium invenit jam ordinatum. *Promittens ei dare Præceptum ad Belisarium, ut Papa ordinaretur, & auri centenaria septem. Liberat. c.22.* Non paulò gravioris flagitii conscius Vigilius, qui accepit, quam Sylverius qui dedit pecuniam, ut Pontifex fieret: sed uterque ipsa mox sedis Petri sanctitate occupatus subactusque, & in alium virum demutatus, culpam expiavit, alter martyrio, alter ea infracti animi constantia inter persecutionum sævissimas procellas, quæ martyrium posset exæquare. Jussus ab Imperatrice Belisarius, Sylverio in exilium amandato, Vigilium Sedi Apostolicæ intrusit, frustra tentato, & ad electionem ejus sollicitato Clero. *Belisarius convocatis Presbyteris & Diaconibus & Clericis omnibus mandavit eis, ut alium sibi Papam eligerent. Quibus dubitantibus, & nonnullis ridentibus, favore Belisarii ordinatus est Vigilius*. Quàm fœda amborum Pontificum istorum primordia, tam præclara fuere incrementa, exitus sanctitatis gloria splendidissimus. Deportato Vigilio ex occasione Trium Capitulorum & Concilii V. Generalis, Justinianus Imperator optionem fecit Cleri Romani parti, quæ tunc Constantinopoli versabatur, an Vigilium recuperare mallent, an Pelagium eligere Archidiaconum. Illi Vigilium restitui postularunt, eoque excedente, tum demum se ex ejus mandato in Pelagium consensuros. Audiendus hic Anastasius Bibliothecarius in Vigilio: *Dixit Imperator: Vultis recipere Vigilium, ut fuit Papa vester? Gratias ago. Minusque? Hic habetis Archidiaconum vestrum Pelagium, & manus mea erit vobiscum. Responderunt omnes, Restitue nobis modò Vigilium, & quando eum voluerit Deus transire de hoc sæculo, tunc vestra præceptione nobis donetur Pelagius Archidiaconus noster*. Ita Pelagius Pontificatum consecutus est, usque adeo vel exulceratis, vel certè alienatis omnium ab eo animis, ut vix duo potuerint adduci Episcopi, qui illum ordinarent.

V. Exhinc autem cum victricibus Belisarii armis, & occasu Gotthicæ Monarchiæ Imperatores Italiæ universæ, Romæque Urbis principatum recepissent; jam nemo jure dubitarit, quin electio Romanorum Pontificum ad eos magna ex parte spectarit. Eò pertinet & quod narrat Anastasius in Pelagio II. ordinatum eum fuisse absque mandato Imperatoris, quod tum à Longobardis circumvallata esset civitas Romana, & tota Italia eorundem populationibus devastaretur. *Hic ordinatur absque jussione Principis, eo quòd Longobardi obsiderent civitatem Romanam, & multa vastatio ab eis in Italia fieret*.

VI. Tentata ergo & aliquando usurpata fuerat à Regibus Gotthis Papæ eligendi potestas, nunquam satis fixa aut firmata: ut quæ bis terve duntaxat eruperit ex occasione tumultuosarum electionum, & grassantis Clericorum quandoque ambitionis. At illam sibi jam successoribusque suis Justinianus, quasi certo & constantissimo jure vindicavit: ut nec Romæ deinceps, nec in famosioribus aliis Italiæ urbibus Episcopi crearentur ulli, nisi quos Constantinopolitanus Imperator confirmasset. Perspicuè id astruitur ex Epistola Pelagii I. ab Holstenio publicata, qua Patricio Valeriano mandat, ut manus injiciat Pseudoepiscopo Aquilejensi, & ei qui eum ordinarat Metropolitano Mediolanensi, utque refrigescere ne sinerent eum pietatis zelum, cum olim exarserat, etiam tum cum Totila Italiam popularetur, prohibueratque ne Mediolani Episcopus eligeretur, nisi priùs ad Imperatorem retulissent, rescissetque ejus voluntatem: acciveruntque Ravennam, tum Episcopum ordinandum, tum ordinatorem ejus futurum. *Non antè tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis, nisi ad clementissimum Principem exinde retulissetis, & quod fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis, & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen, & is qui ordinabatur, & is qui ordinaturus erat providentia culminis vestri deducti sunt. Collect. Roma. Holste. p.227. 231.* Quæ omnia repetuntur in Epistola III. ejusdem Pontificis ad Narsetem Patricium, & Ducem in Italia.

VII. Quàm sæpiùs interruptam erripuerant Reges Italiæ, confirmandi, aut etiam eligendi Romani Præsulis facultatem, eam dixi stabilem jam &

per-

perpetuam penes Imperatores Constantinopolitanos fuisse, & quasi certo jure nixam, nimirum indulgentiæ & tolerantiæ. Id dilucida patet ex hac Pelagii I. Epistola. Patuit rursus ex crebra dispensatione Cleri Romani, posteriori suo consensu, & indulgentia tum necessaria ratas habentis promotiones, quæ per sese invalidæ & cassæ erant. Patet denique ex ipsius Gregorii Magni electione, quam ipsemet frustrare conatus est, intercedendo ne Mauritius Imperator assentiretur. Sed vel hoc postremo exemplo rursum patet certam quidem sibi ejus juris possessionem adseruisse Constantinopolitanos Imperatores, sed molestæ & temperamenti plurimum in eo exerendo adhibuisse. Nihil enim prorsus delibarunt de libertate ea suffragiorum, qua gaudebant jam olim Clerus, Senatus, Populusque Romanus, servato sibi duntaxat jure confirmandi ejus, qui electus fuisset, antequam ordinaretur. Accipe Joannis Diaconi verba de electione Gregorii Papæ. *Gregorium licèt totis viribus renitentem, Clerus, Senatus, Populusque Romanus sibi concorditer Pontificem delegerunt. Quem ille apicem evitare decernens, &c. At ubi decretum generalitatis evadere nequivit, consensurum se tandem aliquando simulavit, & Imperatori Mauritio, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, latenter literas destinavit, adjurans & multa prece deposcens, ne unquam assensum populis praberet. L. 1. Ep. 39. 40.* Confirmata nihilominus est ab Imperatore Gregorii electio. *Data praceptione ipsum ordinari pracepit.*

VIII. Hic porro ex Joannis Diaconi verbis duo quædam emicant, quæ sedulò observasse juvet. Primum est, libera semper suffragia sua ad Pontificis electionem contulisse Clerum, Senatum & Populum Romanum, nec vel tantillas ab Imperatoribus moras injectas fuisse. Alterum est, non aliud quidem Imperatores, quàm confirmasse electionem, sed ita tamen, ut si electum abjecissent, alius fuerit eligendus. Ita manifestè Gregorius persuasum habebat, cum Mauricium dehortabatur, ne assensum electioni suæ accomodaret. Audiendus ipse est in Epistola hujus argumenti, ubi & illud mirari libet, quàm modicè, quàm parcè, quàm religiosè differat de ea usurpata ab Imperatoribus confirmandæ Summi Pontificis electionis potestate. *Ecce Serenissimus Dominus Imperator fieri simiam Leonem jussit. Et quidem pro jussione illius, vocari leo potest, fieri autem leo non potest. Inde necesse est, ut omnes culpas ac negligentias meas non mihi, sed suæ pietati deputet, qui virtutis ministerium infirmo commisit. L. 1. Ep. 5.* Ea confirmatione Imperator, peræquè ut nominatione, recipiebat in se quidquid peccatum fuisset ab indigno Pastore, siquem non abjecisset.

IX. His verò tam Joannis Diaconi, quàm Gregorii ipsius verbis non oscitanter expensis, facilè colligitur imputandum Gregorio non esse Commentarium in septem Psalmos Pœnitentiæ, qui ejus tamen nomine circumfertur: cum evidentissimè ab ejus ingenio abhorreant inflammata illa & aculeata dicta in Imperatores avaritiæ servientes, simoniacos, tyrannicæque potestatis in Romanam Ecclesiam usurpatores. *In Psal. 5. Pœnit.* Ab ingenio & moribus Gregorii alibi spectatissimis, ne fingi quidem alienius quidquam poterat. Observantissimus ille semper fuit Imperatorum, verbis semper eos honorificentissimis prosecutus, & obsequii ac modestiæ plenissimis, de hoc confirmandi Pontifices jure Imperatorio conquestus nusquam est. Ne illud quidem satis liquet, an ejus ævo pecuniæ aliquid & census solveretur Imperatoribus propter illam confirmationem. Satis probabiliter alii eum Commentarium Gregorio VII. ascribunt; Abbati Bonævallensi in Carnutibus.

X. Ei quidem pecuniæ pensioni parum Canonicæ obnoxii fuere Romani Pontifices, qui Gregorio successere usque ad Imperium Constantini Pogonati, qui fœdæ servitutis dedecus à Romanæ Ecclesiæ cervicibus excussit, remissa pensione, servata confirmatione electi Pontificis. Admovendæ hic aures Anastasio in vita Agathonis Papæ: *Hic accepit divalem jussionem, secundùm suam postulationem, per quam relevata est quantitas, qua solita erat dari, pro ordinatione Pontificis facienda. Sic tamen ut si contigerit post ejus transitum, electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi priùs decretum generale introducatur in Regiam urbem, secundùm antiquam consuetudinem, & cum eorum conscientia & jussione debeat ordinatio provenire.* Ulterius effusa est Pogonati pietas sub Pontificatu postea Benedicti II. ubi confirmationis quoque jure se posterosque abdicavit, scriptis ad Clerum Populum & Exercitum literis, ut electus semel Pontifex statim ordinaretur. *Concessit, ut electus è vestigio absque tarditate Pontifex ordinetur.* Ita Anastasius Bibliothecarius, à quo perhibetur Joannes V. eo Beneficio primùm usus: *Hic post multorum Pontificum tempora, juxta priscam consuetudinem, &c.* Successor ei datus Conon, in cujus electione tumultuatus exercitus, in causa fuit, ut ad Exarchum recurreretur, & inde mos authoritasque invaluit interpellandi Exarchi. Ita enim interpretandus videtur Anastasius: *Ad excellentissimum Theodorum Exarchum, ut mos est direxerunt.* Non ait, *ut mos erat*, tunc enim tantùm cœpta, vel innovata ea est consuetudo.

XI. In Epistola quidem Athalarici Regis ad Joannem Papam apud Cassiodorum, præfinitur certa pecuniæ summa, quæ ubi duo à diffidentibus electi sunt, in Palatio Principis in expensas consumendo ab iis sit ad causæ definitionem. Sed ea sunt partinm necessariæ impensæ in litis cujusque suæ persecutione. Non facilè ergo deprehendi possunt initia pecuniariæ illius pensionis, quam remisit Pogonatus. Sed facillimè intelligitur Commentariom in Psalmos Pœnitentiæ Gregorio VII. aut ejus temporibus meliùs, quàm Magno concinere. Verè enim turpissimæ servitutis jugo gravabatur Romana sub Gragorio VII. Ecclesia: unde illius tam crebræ querelæ, tam justæ molitiones ad illud excutiendum. Aggerabo & alias proximo capite Epistolas Gregorii Magni, quibus manifestius adhuc fiat, nonquam tam immodicè eum doluisse, nunquam acerbiùs quidquam effudisse de potestate, quàm sibi sumpserant Imperatores confirmandæ electionis Pontificiæ, nunquam de exactione pecuniæ expostulasse, cum toties & tam vehemeoter exarserit in simoniacas Ordinatiooes.

XII. Veniam ad Græcos, ubi de Afris aliquid cursim delibavero. Gensericus Vandalorum Rex, non tam edomita, quàm obtrita, non subacta, sed conculcata Africa, pulsis in exilium Episcopis Catholicis, nec alios ordinati sinens, precibus tamen Valentiani Imperatoris id donavit, ut Carthagine Deogratias Episcopus ordinaretur. *Factum est supplicante Valentiniano Augusto, Carthaginensi Ecclesia post longum silentium desolationis, Episcopum ordinari, nomine Deogratias.* Ea sunt verba Victoris Vitensis in historia Vandalicæ persecutionis. *L. 1.* Triennio post vivere & preesse desiit Carthaginensis Episcopus, nec deinceps creati sunt Episcopi ulli in Provincia Africa Proconsolari. Ita numerus Episcoporum, qui centum sexaginta quatuor fuerant, ad tres redactus est. *L. 2.* Genserico successit Hunericus filius, & hic quoque Zenoni Imperatori illud, & imperatrici Placidiæ indulsit, ut Episcopus in sede Carthagioensi collocaretur, quæ annos jam viginti quatuor vacua squallebat. Verùm eam ille cautionem adjecit, ut sineret vicissim Imperator Arianos, toto qua longè latèque patebat

Imperio, plena Religionis libertate frui. Intercesſere Episcopi, ne tanto universæ Ecclesiæ detrimento Episcopus Carthagine crearetur. At verò tam impotenter efferbuit plebs, ut incunctanter ad electionem & suffragia iretur, ut ne differre quidem rem, oedum prohibere potueriot Episcopi. *Ibidem.*

XIII. Id certè providæ dispensatiooi adscribeodum est, non ignaviæ & timori, quòd tanto tempore Episcopi Africani Ecclesias suas passi sint viduas gemere & mœrore confici, quandiu conjurati Christianæ rei & Ecclesiæ hostes, Episcopos novos vetabant subrogari. Sed oon eadem semper placent Christi Ministris, quia non eadem semper expediunt Christi Ecclesiæ. Aliàs alia tentantur & procedunt remedia. Nihil non experitur ingeniosa & infatigata Christi charitas. Inde est quod Episcopi Afri statuerunt tandem aliquando, cœlesti magis, quàm terreno parere Regi, & omnibus Africanis Ecclesiis Episcopos donare; ea nimirum spe ducti, ut aut iram Vandali Regis post emollirent, aut Martyres haberet Ecclesia, quæ non posset Episcopos. Decerpta hæc suot ex Ferrando Diacono, in ea quam exaravit vita B. Fulgentii Ruspensis Episcopi, qui unus ex eo fuit beato Episcopnrum Collegio, qui electi fuere, incertum, ad Episcopatum, an ad martyrium. *Postquam verò sacra turba Pontificum qui remanserant, communicata inter se consilio definierunt, adversùs præceptum Regis in omnibus locis ordinationes celebrare Pontificum: cogitantes, aut Regis iracundiam, si qua forsitan exsisteret, aut si persecutionis violentia nasceretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inveniebant promotione.* Cap.16. 17. Primate seu Metropolitano concedente, ut vi Fulgentius è Monasterio suo abstraheretur, *Violenta multitudinis manu invaditur, tenetur, ducitur, & Pontifex esse non rogatur, sed cogitur.* Hildericus qui Hunerico successerat, hos omnes Episcopos deportavit: sed qui in locum postea ejus adscitus est Trasamundus, clementia maluit regnum suum commendari, & electiones ordinationesque tota & antiqua prorsus libertate celebrari permisit. *Cunctisque in locis ordinationes Pontificum fieri clementissima authoritate mandavit.* Ibid. c.8.

XIV. Ne prorsus obmutescat Anglia, unum hoc ex Beda proferam, *L.5. c.20.*, à Rege Alfredo missum in Gallias Vilfridum, quem jam fecerat ordinari Presbyterum, ut Gallicanis ab Episcopis ordioaretur. Eodem ipso tempore Ceadda creatus est Eboracensis Episcopus, jussu Regis Osovi, *Jubente Rege.* Lubens omitto exempla id genus alia.

CAPUT XVII. *P.2. l.2.c.37.*

De potestate Imperatorum in electionibus Orientalibus sæculo VI. VII. & VIII.

I. Exempla duo, ubi placidè refert Gregorius, intervenire Imperatorum & præcepta dare de Episcopatu.

II. Laudat Gregorius Imperatorem, quòd Patriarcham creaverit Cyriacum.

III. IV. Jamdiu ante ea tempora Imperatorum eximia quædam erat potestas in electionibus Patriarcharum, qui eligebantur tamen.

V. VI. Novis id astruitur argumentis.

VII. Cum cæteræ Patriarchalium Ecclesiarum civitates in Sarracenorum potestatem venissent, earum Patriarchæ à Principe Sarraceno confirmabantur.

VIII. Rursum probatur non ita intervenisse Imperatores electionibus, ut eligentium libertas obrueretur.

IX. Ad Heraclium Imperatorem recurritur, ut cogatur Joannes Eleemosynarius electioni suæ assentiri, in Patriarcham Alexandrinum.

X. Variæ nominationes Imperatorum, ubi minus quandoque indultum est libertati.

I. EXtremam ut manum adjiciamus hujus medii ævi electionibus, Orientales hoc capite omnes Ecclesias complectemur. Auspicabimur verò à Gregorio Magno, qui cum iniquo ferret animo ordinationem Maximi in Metropoli Salonensi, cui illum minùs idoneum sentiebat, monuit eum per literas, Præceptum Imperatorium, quo fidebat, aut subreptitium esse, aut commentitium; propterea quòd is esset Imperator, qui lubens caussis Ecclesiasticis abstineret, ne alienis implicaret se peccatis; denique tandiu illum suspendit, & Episcopos à quibus ordinatus fuerat, dum sibi certa fides constaret ejus præcepti seu diplomatis Imperatorii. *Cognovimus quod vel surrepta vel simulata piissimorum Principum jussione, dum vita dignus non fueris, te sacerdotii Ordinem cunctis venerabilem præripuisse. Quod nos ideo sine ulla hæsitatione credidimus, quia vitam ætatemque tuam non habemus incognitam. Ac deinde quia Serenissimi Domini Imperatoris animum non ignoramus, quod se in caussis Sacerdotalibus miscere non soleat, ne nostris in aliqua peccatis gravetur, &c. Præcipimus, ut usque dum dominicis, vel Responsalis nostri apicibus cognoverimus, quòd non subreptitia, sed vera jussione ordinatus, nullatenus tu, Ordinatoresque tui quidquam præsumatis Sacerdotalis officii.* L.3. Ep.20.

Notoria Maximi indignitas & imperitia satis argumenti habebat, ut auguraretur Gregorius diploma ejusmodi aut fictitium esse, aut surreptum. Aliàs enim idem Pontifex Joannem Episcopum Primæ Justinianæ tum demum confirmavit, ubi rescivit electum eum fuisse consensu Episcoporum Provinciæ & voluntate Imperatoris. Vide ut ad Episcopos Illirici ea de re scripserit. *Quia in persona Joannis fratris & Coepiscopi nostri consensum omnium vestrûm, & Serenissimi Principis convenisse cognovimus voluntatem, &c. juxta postulationis vestræ desiderium, prædictum fratrem & Coepiscopum nostrum nostri assensûs authoritate firmamus, &c.* L.4. Ep.78. Totidem penè verbis ad Joannem ipsum Archiepiscopum scripsit. *Quia suscepta fratrum & Coepiscoporum nostrorum electio, ad locum vos sacerdotii, totius Concilii unito consensu, & Serenissimi Principis declarat voluntate accersiri, gratias Deo retulimus.*

II. Nec minùs studiosè gratulatus est Gregorius Mauritio Imperatori de electione Cyriaci Episcopi Constantinopolitani, quàm si unus suo ipsum suffragio elegisset. Commendat illum, quòd diu librarit consilium, quòd multorum sententiam sciscitatus sit, quòd anxiè in primis & piè scrutatus sit Dei voluntatem: quòd denique longa hac curarum & sapientiæ meditatiooe Patriarcham ipse quodammodo genuerit. *Non enim parva potuit esse mercedis, quod Joanne sanctæ memoriæ de hac luce subtracto, ad ordinandum Sacerdotem pietas vestra diu hæsitavit, tempus paulò longius distulit, cum metu omnipotentis Domini consilium quæsivit, ut videlicet sancta Dei cum magno debuisset timore disponi. Unde & aptum valde existere in Pastorali regimine fratrem & consacerdotem meum Cyriacum existimo, quem ad eundem ordinem pietatis vestræ consilia longa genuerunt.* L.6. Ep.6.

III. Si superiora revolvamus sæcula, occurret nobis tempore Hormisdæ Papæ Paulus Constantinopolitanus Presbyter Antiochena sede sublimatus,

te-

testimonio maximè Justini Imperatoris, virtutibus ejus palam suffragaotis. Dioscorus Diaconus, qui tum Constantinopoli versabatur, & tunc jussu Papæ probibuit, ne novus hic Aotiochenus Patriarcha Coostantinopoli ordinaretur, ea de electione in hæc verba Hormisdæ scripsit: *Antiochena Ecclesia ordinata est, electus est Paulus Presbyter Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quem huic honori aptissimum Imperatoris testimonio comprobatum est. Post. Ep. 65. Horm.* Verùm in alia ejusdem Dioscori, & duorum Episcoporum relatione apertè prædicatur Imperator eum Patriarcham nominasse. *Post multas afflictiones & pene in tres menses à partibus protracta certamina, piissimus Imperator sua authoritate Paulum Presbyterum de Ecclesia Constantinopolitana elegit Episcopum fieri in Ecclesia Antiochena.* Ubi vides penè necessariò tum intervenisse Principem, cum non aliter ambitiosorum hominum dissidia componi, aut dirimi possent.

IV. Vigebant ergo semper electiones, sed præter Populum, Clerum & Episcopos, eis se ioterponebant etiam Proceres Palatini, & Imperatores ipsi. Joanne Patriarcha Constantinopolitano in beatæ pacis Patriam hinc avecto, postquam conciliandæ Ecclesiis paci multùm insudasset, in ejus sedem suffectus est Epiphanius, cum assensu Imperatoris Augusti & Augustæ, Optimatum & Episcoporum. De eo Synodus Constantinopolitana Hormisdam Papam ejus rei his verbis certiorem fecit. *Unde secundùm rectam Christianissimi nostri Principis, & piissima Regina, & gloriosissimorum communis Reipublica Procerum sententiam, nostra quoque etiam omnium in hac urbe habitantium testificatione, &c. Post. Epist. 70. Horm.* Scripsit & ipse Epiphanios ad Hormisdam, Clerum, Monachos Populumque assensu suo confirmasse electiooem, qua Imperatores & Optimates ipsum provexerant. *Deus qui Sedem Episcopalem urbis Regia mihi conferre dignatus est, sententia & electione Christianissimi Principis Justini, & piissima Regina, qua ei ad omne studium communicat divinum, sequentiumque eorum, his quibus est bona conversatio, & qui Regiis honoribus sunt sublimiores, simul & Sacerdotum & Monachorum & fidelissima plebis consensus accessit. Post. Epist. 71. Horm.* Rescripsit Pontifex incredibili quodam gaudio exhilaratum se fuisse rescita ea electione. *Epist. 76.*

V. In Concilio Constantinopolitano sub Agapeto & Mena perlectus est libellus supplex Monachorum ad Patriarcham Constantinopolitanum Menam, Concilii hujus Præsidem: in eo autem electio Patriarchæ Menæ suffragationi tribuitur Imperatorum, Cleri, Magnatum, Monachorum, Populi. *Vestram verò Beatitudinem in Pontificem ordinavit secundùm electionem & sententiam, piissimorum Imperatorum, & venerabilis Cleri hujus sanctissima Ecclesia, & Christo amantissimorum virorum in diversis Dignitatibus & Principatibus existentium, & nostram, & pariter omnium fidelium Christianorum. Act. 1.*

Agapetus ipse Papa, qui exautborato Aotimo Menam ordinavit, idem testatum fecit: *Cui licèt prater cateros Serenissimorum Imperatorum electio arriserit, similiter tamen & totius Cleri ac populi consensus accessit, ut & à singulis eligi crederetur. Ibidem. Baron. an. 536. n. 29.* Post mortem Menæ Eutychius virtutum gloria celebratissimus à Justiniano Imperatore electus est, cui Clerus & Senatus lubentissimè vota sua accommodarunt. *Sancto Clero sacroque Senatui liberè consilium suum exposuit Christi studiosissimus Imperator, &c. Omnes exclamarunt, Dignus est, dignus est. Vita Eutyc. c. 19. apud Surium die 6. April.*

VI. Nec arctioribus se finibus cohibebat Imperatorum authoritas in aliis deligendis Patriarchis. Postquam Antiocheno Patriarchatu exturbatus est Macarius in VI. Synodo Generali, Episcopi ejus Patriarchatûs & Clerici Antiocheni expetiere ut Imperator quamprimùm provideret Sedi vacuæ, neu diu viduam sineret squallere. Ita enim habent Acta ejusdem Synodi VI. *Reverendissimi Episcopi ac venerabiles Clerici, qui sub Sede sunt Antiochia civitatis, accedentes ad gloriosissimos Judices dixerunt, Petimus vestram gloriam suggerere piissimo Imperatori, alterum pro Macario ad Pontificalem Sedem Antiochia providere, ut non sit vidua hujusmodi Sedes. Act. 12.* In eodem Concilio recitatum est Scriptum Patriarchæ Alexandrini Cyri, cujus ex ipsa inscriptione enitescit par authoritas Imperatorum. *Satisfactio facta à Cyro, misericordiâ Dei Episcopo, per divinam sanctionem benignissimorum & triumphatorum dominorum nostrorum, obtinente locum Apostolica Sedis Alexandria. Act. 13.*

VII. Postquam hæ verò Provinciæ in ditionem venere Sarracenorum, illud idem jus confirmandorum Patriarcharum integrum sibi servari voluere Principes Sarraceni. Narrat Theophanes sub Imperio Constantini Copronymi, cum Marvam Damascum occupasset & finitimas regiones, confirmatam ab eo fuisse Antiocheni Patriarchæ electionem à Christianis celebratam. *Hoc anno 736. Marvam Christianis postulantibus, Theophylactum Presbyterum Edessenum Antiochia Patriarcham, post Stephani obitum ordinari permisit, eundemque publicis literis honorificè ab Arabibus salutari sanxit.*

VIII. Episcopatibus aliis in omnibus fiebant electiones, ut jam ostensum est à nobis ex Novellis Justiniani Constitutionibus. Fiebant & Constantinopoli, Alexandriæ & Antiochiæ, ubi paulò plura sibi licere volebant Imperatores. Quæ de Patriarchis modò diximus, ea abundè demonstrant, ad Patriarcharum etiam electiones alquid fuisse momenti in suffragiis Cleri, Senatûs & Populi, sive à se electum peterent ab Imperatore confirmari, sive electum ab Imperatore consensu ipsi suo & applausu prosequerentur. Promo ejus rei exemplum & argumentum longè invictissimum. Anno 754. Constantinus Copronymus Sedi & Ecclesiæ Constantinopolitanæ præfecit hominem sibi amicitia conjunctissimum, adeoque Ecclesiæ & pietatis hostem perinfensum. Scriptor vitæ & gestorum inclytissimi Martyris Stephani, id factum fuisse exclamat tyrannica vi, cum nec Episcoporum electioni, nec Synodi examini locus datus sit ullus, nec suffragiorum libertati. *Sacri Ordinis quendam nactus, cui & nomen cum ipso idem, & eadem fidei sententia erat ei, proh scelestum facinus! Ecclesia curam administrationemque committit. Non Patrum electione, non Synodi examinatione, non denique canonico suffragio atque decreto, sed tyrannica potiùs potestate, Antistitem ipsum constituens.* Sed tum insolentissimè impudentissimèque Ecclesiæ libertati dignitatique illusum est, cum Copronymus ipse è superiori loco Pseudopontifici Patriarchatûs insignia & investituram contulit. *Ambo in pulpitum ascenderunt, ac deinde Imperator manibus diploidem sacram homini prophano imponit, dignum Episcopatu esse clamans.*

IX. Religiosiùs antè Heraclius cum Patriarcha Alexandrino Joanne, cui ab eleemosynis cognomen & decus sempiternum. Elegerat illum Alexandrina Civitas, & Heraclii authoritatem interpellarat, ut fugitantem cogeret acquiescere dignitati, hinc sacrosanctæ illi quidem, sed & hinc formidolosæ. *Cum Civitas Alexandrina esset orbata Patriarchâ, ad hunc virum toto contendit desiderio, & rogabat Imperatorem, ne ipsa à suo scopo excideret, &c.* Ubi rem tentavit Heraclius, desperavit frangi à se posse Joannis sive modestiam, sive pugnacitatem; animum despondenti calcaria addidit Nicetas.

tas Patricius, persuasitque ut certamen repeteret. Paruit ille, & *majore impetu, & spiritu urgens*, vicit tandem, nec ea victoria minus Ecclesiæ profuit, quàm toties alibi debellatis hostibus imperii & pietatis. *Leontius in vita Joan. Eleem. Baron. ann.610. n.7.*

X. His exemplis alia accumulari possent, non eodem semper exitu, non semper auspicato. Electionibus enim nunc libertas, tunc dignitas constitit sua; aliàs vis illata est; aliàs arcti limites circumscripti: nunquam tamen penitus sublatæ sunt. Justinianus Imperator Paulum nominaverat Patriarcham Alexandrinum ex Theophane & Liberato: sed pietatis instinctu excitus, ad Eutychianorum machinationes & dissensiones dissipandas. Justinus II. plurimum deflexit à legibus Justiniani, eoque libertatem & electiones labefactavit. Autor est Evagrius sacras ab eo dignitates pretio distrahi solitas; *Ut ipsa etiam Sacerdotia plebeis hominibus venalia palam exponeret. L.5.c.1.* Pyrrhus Patriarcha Sergio subrogatus est in sede Constantinopolitana ab Heraclio, ex Epitome historiæ Nicephori Patriarchæ. Ab eodem Heraclio, memorat Anastasius Bibliothecarius, Patriarchæ Jacobitarum Athanasio spem injectam Patriarchatûs Antiocheni, si Concilio Calchedonensi subscriberet. Ex eodem Anastasio Justinianus II. & Philippicus nonnullos nominarunt ad istiusmodi Sedes eminentissimas. Verùm tunc demum eversa prorsus & oppressa est electionum libertas, cum rerum potiti sunt Iconoclastæ Imperatores, insaniæque suæ sectatores Ecclesiis intrudere voluerunt. Ideo & in VII. Synodo, ubi restitutus est imaginum cultus, damnatæ sunt & eorum machinationes adversùs antiquissimam electionum libertatem.

C A P U T XVIII. *P.2. l.2. c.39.*

De Confirmatione Episcoporum per Metropolitanos, eodem ævo medio, sæculo VI. VII. & VIII.

I. II. Electiones Episcoporum à Metropolitanis confirmantur, probatur ex Conciliis Galliæ.

III. Non confirmabat tantum Metropolitanus Suffraganeos, sed & necessariis instruebat præceptis.

IV. Percunctari quoque debebant Episcopi Metropolitanum in rebus dubiis.

V. Sicut & Metropolitani Papam.

VI. Idem vigebant & in Hispania mores.

VII. Episcopi ibi ordinabantur in Civitate Metropolitana. Cur.

VIII. Concilium Toletanum XII. jus omne confirmandi Episcopos transfert ad Episcopum Toletanum.

IX. Id rursus Hispaniæ proprium quod Rex Metropolitis immineret censor, ipsi Episcopis.

X. De examine & de confirmatione Episcoporum per Metropolitanos in Italia.

XI. XII. Pulcherrima Gregorii Magni præcepta ad Suffraganeos suos Episcopos.

XIII. Justiniani Constitutio de Examine & Confirmatione Episcoporum.

I. II. PEnes Metropolitanum erat indubitatissimè potestas electos confirmandi Episcopos, cum ille demum electioni præsideret, cum primas in ea autoritatis partes obtineret, cum majori suffragiorum numero victoriam ipse, majoribusque addiceret meritis, ubi votorum facta erat discessio: cum postremò etiam absens, per literas omnia quæ gesta fuerant firmaret, & rata haberet. Ejusmodi est diffinitio Concilii Arelatensis II. *Episcopum sine Metropolitano, vel Epistola Metropolitani, vel tribus Comprovincialibus non liceat ordinare. Quod si inter partes aliqua nata fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electione consentiat. Can.5.*, cui succinit Arvernum Concilium: *Episcopatum desiderans electione Clericorum vel Civium, consensu etiam Metropolitani ejusdem Provinciæ Pontifex ordinetur. Can.2.* Jubet Aurelianense IV. Concilium, ut electus Episcopus propria in Civitate & Ecclesia ordinetur: si id quidem non liceat per temporis importunitatem, ut in Provincia saltem, & ab Episcopis ordinetur Provinciæ, præsente, vel authoritatem saltem suam accomodante Metropolitano. *Licèt melius esset in sua Ecclesia fieri, tamen aut sub præsentiâ Metropolitani, aut certè cum ejus authoritate intra Provinciam omninò à Comprovincialibus ordinetur. Can.3.* In Concilio Parisiensi V. cassa & irrita decernitur Episcopi ordinatio, si citra Metropolitani electionem, seu confirmationem fiat: *Si absque electione Metropolitani, Cleri consensu, vel Civium, fuerit in Ecclesia intromissus, ordinatio ipsius secundùm statuta Patrum, irrita habeatur. Can.1.* In Concilio denique Agathensi innodantur minori excommunicatione Episcopi, si non pareant Metropolitano, illos devocanti ad Collegarum ordinationem. *Canon.35.*

III. Nec confirmabat tantùm electos Episcopos Metropolitanus, sed & sanctissimis instruebat præceptionibus ad Ecclesias suas piè administrandas. Quin & deinceps imminebat eis, ut animos adderet, moneret, ut excitaret, ut solaretur, ut levaret laborantes, ut in causis dubiis facem præferret. *Decrevimus ut Metropolitanus hortetur cæteros, & admoneat, & investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisque negligens servus Dei. Statuimus quod proprium sit Metropolitano juxta Canonum statuta, subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint. Epist.105.* Summa ea Synodicarum Constitutionum Sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntini; quibus ea tandem memoranda subnectebatur clausula, in causis perplexis & spinosioribus, percontandum esse ab Episcopis Metropolitanum, à Metropolitanis Papam. *Omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere, & sic alieni fient a sanguine animarum perditarum*

IV. Splendet & in Aviti Viennensis Metropolitani Epistolis pernecessaria hæc Episcoporum cum Metropolitano suo conjunctio & consensio. Certabant hinc & illinc observantia & modestia, obsequio & charitate. Metropolitanum suum Victurius Episcopus consulebat, ut præstitutum sibi cœlitus Oraculum, ejusque responsa, ut divina quædam edicta excipiebat: *Qui vobis constituit tenere loci Principis Principatum, nos voluit exequi quod præceperitis in opere; quod autem operandum est, vos jubere. Ep.14. 15.* Ex adverso, immo convenienter ei moderationi responsabat Metropolitanus, ut qui sententiam suam promeret, non legem conderet: ut qui humanitate & charitate magis interrogari se consulique sentiret, quàm necessitate: *Probata summæque pietatis est, ut de causis ad Pontificium vestrum pertinentibus, meum quoque consilium consulendum esse ducatis. Quod facere vos, non, ut dixistis, ambiguitatis animo, sed dilectionis ostenditis, &c. Ego certè sinceritate vestra quod rationabiliter credidi, quia tanti habuistis jubere, suggessi.*

V. Ad eum modum ex Avito edibant Episcopi & consultabant Metropolitanum. Vide jam ex eodem, ut Metropolitani, si qua se rerum offunderet ambiguitas, Romanum Pontificem convenirent

Z.

rent Epistolis suis & precibus, ut eam discuteret, & Apostolicæ sedis radio caligantibus præluceret. *Quia scitis Synodalium legum esse, ut in rebus, quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum Sacerdotem, quasi ad Caput nostrum membra sequentia recurramus.* Ep.36. Occupabat quandoque Pontifex, & sui muneris Episcopos admonebat. Confitetur Avitus ipse mordacibus se Papæ literis extimulatum fuisse, quòd Provincialia Concilia sua cogere pigritaretur. *Nam & venerabilis Papa urbis, nobis hanc negligentiam succensentis, mordacia nonnunquam mihi scripta perlata sunt.* Ep.80.

VI. Nec segniores Metropolitani Hispani erant ad examinandos, confirmandosque suffraganeos, divinis denique legibus, & Canonicis institutis imbuendos. Statutum est in Concilio Tarraconensi, ut si ordinatus fuisset Episcopus, non in Metropoli ut mos ferebat, sed alia propriam Civitate ex consensu Metropolitani: altero post ordinationem suam mense Metropolitano se sisteret, co●stibus ab eo mandatis informandus ad omne Episcopatûs sui regimen strenuè abeundum. *Si quis in Metropolitana Civitate non fuerit Episcopus ordinatus, posteaquam suscepta benedictione, per Metropolitani literas, honorem fuerit Episcopi adeptus; id optimum esse decrevimus, ut postmodum statuto tempore, id est, impletis duobus mensibus, se Metropolitani sui representet aspectibus, ut ab illo monitis Ecclesiasticis instructus plenius, quid observare debeat, recognoscat.* Can.5.

VII. Dilucidum est ex eo Canone in Hispania quidem ordinationes Episcoporum in Ecclesia Metropolitana celebrari solitas fuisse: cum illud in Galliæ Conciliis præciperetur, ut in suis maximè Civitatibus & Ecclesiis singuli ordinarentur Episcopi. Antiquis moribus, Conciliisque magis concinebat Gallicana ea consuetudo, ut quibus placuerit, extincto Episcopo cujuscumque Civitatis, in eam convolare Comprovinciales Episcopos, ut successor eligeretur, electus incunctanter ordinaretur à Metropolitano, qui electionem confirmasset, & ab Episcopis Provinciæ, qui ei duces & arbitri præfuissent. Mira verò consensio erat morum, Canonumque Hispaniæ & Galliæ, in sancienda Episcoporum observantia erga Metropolitanos, tùm ut ab eis confirmarentur, tum ut regendi Episcopatûs imb●erentur necessariis præceptionibus.

VIII. Vetustissima ea Hispaniarum disciplina à Concilio Toletano XII. aliò deflexa est, translata in unum Toletanæ Ecclesiæ Metopolitanum tota potestate confirmandi Episcopales electiones, seu Regias nominationes: adeo ut jam tunc possent ita confirmari, solemni pompa inaugurari, ea tantùm ut jam diximus cautione, ut trium spatio mensium Metropolitanum adirent, qui eos sacræ disciplinæ legibus informaret. *Licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscumque potestas Regalis elegerit, & jam dicti Toletani Episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet Provinciis eligere Episcopis decentibus, successores. Ita tamen ut quisquis fuerit ille ordinatus, post ordinationis suæ tempus, infra trium mensium spatium, proprii Metropolitani præsentiam visurus accedat, qualiter ejus authoritate, vel disciplina instructus, condignè suscepta sedis gubernacula teneat.* Can.6. Ubi planum est, electiones, sive nominationes, confirmationes, & consecrationes Episcoporum Hispaniæ Toleti celebratas fuisse, proprio Metropolitano ab iis postea religiosè invisendo & venerando. Concilium Emeritense Episcopos, qui ad Concilium non adpinperassent, quo eos Metropolitanus invitasset, Pœnitentiæ subjiciebat, mandata interim Metropolitano provincia Ecclesiæ eorum administrandæ, *Cella verò & res ad eum pertinentes, quousque ille sub pœnitentia fuerit, instantiâ & sollicitudine regantur Metropolitani.* Can.4.

IX. In Concilio denique Toletano IX. peculiaris hæc memoratur Hispanicarum Ecclesiarum lex & consuetudo; ut Ecclesiarum fundatores & eorum hæredes Metropolitanum moneant, an Episcopi suffraganei Ecclesiarum sui patrocinii res & bona expilari & dilapidari sinant: si ejusmodi facinore se Metropolitanus ipse contaminet, Regem faciant certiorem. *Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc insinuare procurent: si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auditibus intimare non differant.* Can.1.

X. Adeunda nunc nobis Italia, ubi Gregorius Magnus cum Ariminensis Episcopus gravissimo dolore capitis afflictatus, in manus ejus resignasset Episcopatum, cujus munia gerere jam non posset: Clero, populoque ejus urbis concessit, ut alium sibi eligerent Episcopum: *Datis ex more præceptis, Clerum, plebemque ejusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, &c.* Moxque ad Metropolitanum Ravennatem literas dedit, quibus commendabat, ut electum ad se evocaret, excuteret, examinaret, & ubi nullo capitalium flagitiorum contaminatum comperisset, tum Romam illum mitteret, ubi ordinandus erat, cum decreto electionis confirmationis epistola. *Hortamur, ut fraternitas vestra eam, quem uno consensu omnes elegerint, ad se faciat evocari, quem cautâ ex omnibus examinatione discutite. Et si ea in eo, quæ intexta heptatici morte mulctata sunt, minimè Domino fuerit opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione, ejus vobis quidem vita placuerit, ad nos eum eam Decreti paginâ vestra quoque additâ testificatione Epistola destinate, quatenus ejusdem à nobis Ecclesiæ, disponente Domino, consecretur Antistes.* L.7. c.50. Ubi perspicis alibi electum, alibi à Metropolitano suo confirmatum Episcopum, Romæ ordinari à Papa, seu Patriarcha debuisse, quòd ex Canone Nicæno ea esset Patriarcharum prærogativa, ea Romani Præsulis, ut in Suburbicariis Regionibus singulos etiam Episcopos, & aliis obnoxios Metropolitanis ordinarent.

Perspicis hic rursus ecquod examen de electo Episcopo instituendum esset. Primùm an eorum capitalium scelerum, quæ lex morte plectebat, contagio aliquo inquinatus fuisset. Rursus in omnem ejus vitam & in pristinos mores inquirendum erat, & proborum virorum testimonia venanda. Eæ inquisitiones in cujusque patria fiebant, in domicilii loco, etsi ordinatio fieret Romæ. *Cujus vita vel actus, quia melius possunt illic, ubi diu est conversatus, agnosci, cura tua sit cum fratre & Coepiscopo nostro Fortunato de eo diligenter inquirere.* L.8. Ep.18. Id perscribebat ad suum in Campania Nuntium idem Gregorius, adjuncto ei Episcopo, quocum illis inquisitionibus incumberet. Ad suum verò in insula Corsica Defensorem idem scribebat, ut electiones in Ecclesiis Pastore orbatis accelerarct: si in plures autem scinderent suffragia, ambos electos Romam mitteret, ut utroque ad accuratissimum examen expenso, dignior confirmaretur. *Si in duorum se electione diviserint, militer decretis ad nos de more factis adveniant, ut requirentes de vita, actu, & moribus eorum, his qui utilior visus fuerit, ordinetur.* L.9. Ep.74.

Cum Panormitani in Abbatem sanctissimum vota sua contulissent, noluit Pontifex eam electionem confirmare, ne inter inexpertas mundi illecebras & tentationes, Abbatis pietas ipsius frangeretur, aut intepesceret, & aliorum saluti invigilans, suæ ipsius jacturam faceret. *Sed quia cæteris sit est aliquis præponendus, ut dum ipse exteriùs proficit, interiùs non decrescat, quietem ipsius turbare non possumus; ne enim eum ad altiora producimus minorem*

ol-

illum se ipso fieri missum in fluctibus compellamus. *L.11. Epist.54.* Sed nec Diaconi electionem firmam ratamque esse passus est, ubi rescivit in administrando priùs Xenodochio non ea illum fuisse vel vigilantia, vel certè prudentia, vel etiam integritate, quæ desideraretur. *Ut ex minimis, qualis esse posset, in maximo nosceremus. Ibidem.* Non de solis ergo criminibus capitalibus ex lege morte mulctandis sollicitus erat Gregorius, ut nullius eorum affines essent, quos confirmaret: sed & de minusculis etiam nævis laborabat.

XI. Quibus verò subjectos sibi Episcopos instrueret præceptionibus Gregorius, quibus correptionibus objurgaret, quibus animaret hortamentis, perinde ut rerum temporumque vices flagitabant, longiusculus sim, si hic enarrare singillatim adgrediar. Ex his paucis reliqua omnia facile erit conjectura assequi. Audi quid ille ad Sipontinum scripserit Episcopum: *Si custos Religiosi habitûs, aut esse nosses Episcopus, &c. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore eas ad præsens illicita impunè commissa est, &c. Quia tantam habes, tantamque es negligens, at nisi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in aliis districtionem & disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens, evigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus usque nunc ignavia distulisti. L.7. Ep.9.*

Nemini non jam exploratissimum est, qui Annales sacros primoribus saltem labris delibarit, inter summos sanctissimosque Pontifices Gregorium, mira quadam præcelluisse in Episcopos observantia charitate, amorisque teneritudine. Aculeatissima tamen non immeritò videri potest hæc Epistola. Nimirum suavissima per sese est charitas: sed res cogit quandoque ut aculeos exerat, ut pungat, ut sæviat: ut columbæ, inquam, ira, ut apis mellitissimæ aculeus exeratur.

Vide ut & in Calaritanum Metropolitanum sæviret charitas ejusdem Pontificis: *Tanta nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, &c.* Nec mora statim ei significat eam esse verissimæ charitatis in loco inclementiam. *Quod objurgo, quod increpo, non ex asperitate, sed ex fraterna scito dilectione descendere. Nam dum unum in Redemptoris nostri corpore membrum sumus, sicut in culpa tua dilaceror, ita quoque & in bona actione lætificor. L.7. Ind.2. Epist.1.2.*

Cum unus sit omnium Antistitum Episcopatus, singuli universorum Coepiscoporum nævis maculantur, sauciantur vulneribus. At sacri hujus Collegii Caput tantò acerbius his pungitur & cruentatur, quò arctiùs singulis, quàm ipsi sibi mutuò conglutinantur.

Manabat hæc corripiendi sollicitudo à Gregorio in proximiores ei Episcopos; utputa in Episcopum Arelatensem Virgilium, Pontificias vices in Gallia gerentem, cui Sereni Episcopi Massiliensis castigationem delegavit. *Cara vobis sit, nostra hoc sic vice corrigere, &c. L.9. Ep.49.* Pari vigilantia usus est ad excitandum Archiepiscopum Primæ Justinianæ, qui per Illyricum ejus fungebatur legatione. *L.10. c.33.* Verùm Italiæ maximè Episcopis, qui plerique Romanæ Metropoli parebant, imminebat indefessa Gregorii sollicitudo. Nuntios suos, seu Apocrisiarios quoquo versum spargebat, ut Episcoporum torporem excuteret. Vide quid ad Campaniæ Nuntium rescripserit: *Nuntiatum est nobis Campaniæ Episcopos ita negligentes existere, &c. Præcipimus ut eis à te convocatis ex nostro illos mandato districtè commoneas, quatenus desides ulteriùs esse non debeant; sed sacerdotalem se habere zelum & sollicitudinem opere doceant, atque ita vigilantes existant, ut nullus nos de eis denuo murmur exasperet. L.11. Ep.35.*

XII. Gregorius II. Primi premens vestigia, & Vicarios Apostolicos in Bavariam ablegans, ut novos ibi conderent Episcopatus, illud in primis inculcabat, ut Metropolitanum eis præficerent, qui Caput, Magistrum, Lumen & Ducem se illis exhiberet. *Si talem reperire potueritis virum, qui possit doctrinis salutiferis, & operum exemplis, instruere sibi subditos Sacerdotes.*

XIII. Quæ toto hoc Capite executus sum, una complexus est Constitutione luculentissima Justinianus Imperator, qua docet Episcopum semel electum perlegere statim debere, & nocturna diurnaque versare manu fidei regulas & leges Ecclesiasticæ Disciplinæ; interrogari eum debere à Metropolitano, an velit, an possit eas sanctissimas regulas accuratissimè observare: si abnuat, ordinari non debere: si assentiatur, & in se recipiat, tum renuntiandum ei esse, nisi promissis stet, tum divinæ indignationi, & canonicæ vindictæ obnoxium fore; quin immo fore ut nec civilium legum pœnis subduci possit, propterea quod Imperatores eodem quo leges civiles vigore, Ecclesiasticas etiam regulas donavere. *Sic constitutum, & ad Episcopatum præparatum, competens est venerabiles & undique probatas legere regulas ante ordinationem, quas recta & inviolata nostra suscipit fides, & Catholica Dei Apostolicaque disposuit & tradidit Ecclesia. Et dum ex frequenti earum lectione transierit, qui ad ordinationem deducitur, tunc is qui ordinationem impositurus est, interroget eum, si sufficiens est custodire, & agere quæ sacræ regulæ sanciverunt. Et siquidem ille declaraverit, non se valere servare, nullo modo ordinationem imponi. Si verò susceperit, & dixerit, quia quantum homini possibile est, complebit hæc quæ his continentur: tunc monere eum, & dicere, quia nisi hæc observaverit, & à Deo alienus erit, & cadet à jam dato honore, & neque civiles leges delictum inultum relinquent; eo quòd à præcedentibus nos Imperatoribus, & à nobis ipsis rectè dictum est, oportere sacras regulas pro legibus valere. Et si etiam sic permanserit, causam amplectens, tunc super his professionibus, unumquemque facere suscipere Episcopatûs ordinationem. Novel.6.* Eam nimirum erant de quibus interrogabantur Episcopi ab examinatore Metropolitano, Fidei Catholicæ placita, & decreta morum. Ea se servaturos ubi solemniter professi erant, tum à Metropolitano confirmabantur, & manûs impositione consecrabantur. Ad hanc professionem recurret oratio, ubi confirmatio etiam alia disceptata fuerit, quæ à Primatibus, à Patriarchis, & ab ipso Papa expectabatur.

CAPUT XIX. *P.2. l.2. c.40.*

Confirmatio Episcoporum à Primatibus, à Patriarchis, à Papa, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Officiosæ tantùm humanitatis & charitatis testificatrices erant eæ Epistolæ, quas Patriarcha ad se mutuò & Papam missitabant initio Episcopatûs sui.

II. Quando cœperit his addi professio, vel promissio retinendæ semper communionis Ecclesiæ Romanæ, & observantia Canonum.

III. Metropolitani, quibus proprius præerat Primas, sive Exarchus, ab eo confirmari debebant.

IV. V. Complures Metropolitani, quibus nulli erant Exarchi, à Pontifice Romano confirmandi erant.

VI. VII. VIII. Italia maximè Metropolitani. Ravennas, Mediolanensis, Aquilejensis.

IX. Metropolitani Galliarum, cum Primatem seu Exarchum non haberent, non tamen à Papa, sed à Concilio Provinciali confirmabantur. Probationes.

X. Probationes aliæ. Nec dissimilis erat Angliæ consuetudo.

XI. Cur Ecclesiarum conditores hoc confirmandi jus non semper Ecclesiis suis reservarint.

XII. Nec à Vicariis Apostolicis confirmabantur Metropolitani Galliæ.

XIII. XIV. Par disciplina retinebatur in Hispania, Africaque.

XV. Quid in his differret disciplina Ecclesiarum, & Monasteriorum.

XVI. XVII. An jus aliquando dixerint, egerintque prisci Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, in iis etiam quæ ordinariæ essent jurisdictionis.

I. DAtis ad Romanum Pontificem Epistolis, omnes Patriarchæ primitias ordinationis suæ dedicabant. Conquestus est Hormisda datis ad Epiphanium Constantinopolitanum Patriarcham literis, quòd ab antiquissima ea consuetudine cessaret. *Decuerat siquidem, frater carissime, te Legatos ad Apostolicam Sedem inter ipsa tui Pontificatûs initia destinasse, ut & quem tibi debeamus affectum bene cognosceres, & vetustæ consuetudinis formam ritè compleres. Epist.71.*

Nihil hoc attinebat ad electionis vel ordinationis confirmationem. Officiosa ea erat omninò humanitas, & religiosæ venerationis testificatio, vel mutuò sibi inter Collegas, vel mutuò reverentiùs exhibita Vertici sacro hujus Collegii, atque professio fidissimæ & constantissimæ perseverantiæ suæ in unione & communione primæ Sedis, atque in Decretorum Sedis Apostolicæ, Canonumque observatione. Id docet nos Epiphanius ipse in Epistola protinus ad Hormisdam exarata. *Necessarium duxi hoc primum judicium inserere literis meis, ut ostendam quam circa vestram Apostolicam Sedem habeo voluntatem. Est mihi oratio magnopere, uniri me vobis & divina amplecti dogmata, quæ ex Beatis & Sanctis Discipulis & Apostolis Dei, præcipuè Summi Petri Apostolorum Sedi Sanctæ vestræ sunt tradita, & nihil eis pretiosius existimare.*

Ea est certissimè professio retinendæ constanter fidei Catholicæ & Romanæ. Jam sequitur ibidem promissio indivulsè semper inhærendi vertici unitatis Catholicæ Cathedræ Petri. *Sub me Ecclesias hac prædico, festinans per omnia eas mihi vestræ Beatitudini vinculo charitatis adunari, quas omninò oportet esse unitas & inviolabiles, & corpus unum communis Apostolicæ Ecclesiæ perpetuò custodiri.*

II. Ingenuè tamen fateri cogimur, geminę hujus professionis exordia non ante Hormisdę Pontificatum cœpisse, cui non alia visa sunt opportuniora adhiberi posse medicamenta Acaciani furoris schismati. Antea enim initio Pontificatûs sui Romanus Pontifex, cęterique Patriarchæ ultro citroque literas missitabant cum Catholicæ fidei & charitatis mutuæ significatione: quod vix aut nec vix fieri poterat, quin aliqua exprimerentur Primatûs Petri supra alios vertices omnes eminentissimi documenta. At ea professio retinendæ semper constantissimè fidei, unionis & communionis Catholicæ atque Romanæ, necdum expressiùs usurpabatur; ejus quippe consuetudinis initium fecit Joannes Epiphanii in Patriarchatu Constantinopolitano prędecessor, cum sese Ecclesiasque omnes Orientales Romanæ Catholicæque Ecclesiæ unitati restituit, ejuratis Eutychianæ communionis, & Acaciani schismatis reliquiis.

III. Qui primati vel Exarcho parebant cuicumque Metropolitani, dignitatis suæ confirmationem ab eo flagitabant. Postquam Acacianum schisma ejuravit Metropolitanus Nicopolitanæ civitatis, eo officio obsequioque fungi non potuit in Exarchum Thessalonicensem, qui iisdem necdum se laqueis exuerat, & Romanæ Sedis communioni necdum fuerat redintegratus. In ea contentione Hormisda Pontifex secundùm Metropolitanum pronuntiavit, qui non antiquo derogare mori, sed contagio se adulterinæ communionis abstinere studuerat; eique detrectarat subesse Primati, qui ipse totiùs non pareret Primati Ecclesiæ Catholicæ. *Potuisset neglectus esse culpabilis, si unum esset inter omnes mysterium charitatis. At cum multi se à Petra illius, quæ Christus est, soliditate diviserint, quis non velit ab errantium conjunctione discerni; ut mereatur cum his qui in veritate consistunt, conjungi? Non igitur est consuetudo neglecta, sed vitiata contagio. Epist.22.*

IV. Si quibus verò Metropolitanis nullus Primas, nullus emineret Exarchus, ii à Summo Pontifice confirmandi erant, ut cui immediatè subessent. Veritus Gregorius Magnus ne Episcopi Dalmatiæ Metropolitanum sibi Maximum Salonæ ordinarent, datis ad eos literis prohibuit, ne illum sed ejus loco alium quemvis ordinarent, quem unanimi modò consensu elegissent. *Ex B. Petri Principis Apostolorum authoritate præcipimus, ut nulli penitus extra consensum permissionemque nostram, quantum ad Episcopatûs ordinationem pertinet, in Salonitana civitate manus præsumatis imponere, &c. Si in qualibet persona omnium voluntarius consensus accesserit, hanc à vobis ex præsentis Epistolæ nostræ concessu licentia volumus consecrari, excepta duntaxat persona Maximi. L.3. Ep.15.*

Illa erat autem repudiandi Maximi causa justissima, quòd semet ipse in eam sedem intrusisset, subreptitio nixus Rescripto Imperatoris. Ubi verò rescivit Gregorius spreta prohibitione suâ ordinatum fuisse Maximum, protinus illum Sacrorum celebratione interdixit, donec certior factus esset, an verè expressè illum ordinari Imperator præcepisset. *Salonitanæ civitatis Episcopus, me ac responsali meo nesciente, ordinatus est, & facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit.* Cum Nobiles Clericique penè omnes nihilominus Maximi se communioni sociassent, blandiùs quidem, sed objurgavit tamen illos ea de causa Gregorius. *Debuistis pensare Ordines vestros, & quem Sedes Apostolica repetebat, repulsum cognoscere: ut priùs, si posset, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei vestra Dilectio communicaret, ne particeps obligationis ejus existeret. L.4. Ep.34. L.5. Ep.26.* Sed ubi Maximus inaudita quadam & insolentissima temeritate publicè proscindi fecit chartam, qua illum sacris Mysteriis celebrandis arcebat Gregorius; tum verò justissima sanctissimaque indignatione inflammatus Pontifex, ne Majestas Apostolicæ sedis vilesceret & dedecoraretur, remissione & indulgentia sua, impium & nefandum facinus ulcisci statuit, & seposita paulisper patientia & lenitate, tota se justitiæ & zeli intrepidaque armavit fortitudine: *Quæ scripta mea publicè relecta, vel in civitate posita, publicè scindi fecit, atque in contemptum sedis Apostolicæ apertius exilivit. Quod ego qualiter patiar, scis, qui antè paratior sum mori, quàm beati Petri Apostoli Ecclesiam meis diebus degenerare. Mores etiam meos bene cognitos habes, quia diu porto; sed si semel deliberavero non portare, contra omnia pericula lætus vado. L.7. Ep.1.* Denique ut invicta semper, ut nunquam non victrix tandem aliquando justitia est, fatigatus Maximus septennii contumacia & rebellione, Ravennam secessit, publicaque ibi Pœnitentia exhausta, enormitatem facinorum pene-

superavit pœnitendi constantia. Gregorius quàm contumacibus infractum, tam resipiscentibus mitem se & humanum præstans, Pallio illum honestavit tum demum, illque ad eum misit confirmationis suæ specimen. *Motus ad Misericordiam, direxit Pallium, ad confirmationem ejusdem Episcopi. L.7. Reg. in Præfat.*

V. Illis ipsis honoris insignibus confirmatus est ab eo Joannes Archiepiscopus, seu Primas & Exarchus Justinianæ Primæ electus. En ejus ad Synodum Illyricanam Epistolæ verba: *Juxta postulationis vestræ desiderium, prædictum fratrem & coepiscopum nostrum, in eo in quo est Sacerdotii ordine constitutus, nostri assensus authoritate firmamus: ratamque nos ejus consecrationem habere, dirigentes Pallium indicamus. L.4. Epist.7. 8.*

VI. Si tam longinquas in regiones summoti Metropolitani & Archiepiscopi, imperioque subjecti Orientali, confirmandi tamen erant à Papa, quid de Italis augurandum? Cum Clerus Mediolanensis post Laurentii obitum Constantium Diaconum Episcopum elegisset, Joannem Subdiaconum delegavit Gregorius, qui à Mediolanensibus quibusdam Civibus, qui Genuam se receperant, an ei electioni assensi essent, resciret, & an qui Constantium elegerant, ab sententia priore non recessissent. *Siquidem in Constantio omnium voluntates, atque consensum perdurare cognoscis:* & siquidem ea constarent omnia, tum verò illum ordinari faceret ab Episcopis Provinciæ, convenienter vetustissimo ejus Ecclesiæ privilegio, ut ne is Metropolitanus juberetur Romam commeare, ibique ordinari. *Tunc eum à propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostra authoritatis assensu, facias consecrari. Quatenus hujusmodi servata consuetudine, & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa aliis jura non minuat. L.2. Ep.29. 30. 31.* Contendit his extremis verbis Pontifex, eo sedis Apostolicæ Beneficio & privilegio munitam fuisse Ecclesiam & Provinciam Mediolanensem, ut Metropolitanus ibidem à Comprovincialibus Episcopis inaugurraretur, accepta priùs Romani Pontificis confirmatione. Eximius ille Constantii virtutum splendor, ejus mox fato suo abrepti desiderium vehementer accendit, & luctum. Diaconus ejusdem Ecclesiæ Deusdedit à Mediolanensibus electus est, tumque ut pro more is ordinaretur, missus est à Gregorio Pantaleon Notarius: *Qui cum ut moris est, annuente consensus nostri authoritate, faciat consecrari:* expendendum tamen antè illi erat, an unanimi omnium assensu electus esset, an anteacta vita criminis pura esset,, an ex ejus essent vires, opesque animi, & virtutum, quibus tutò regenda tanta crederetur Ecclesia: *Si nihil est quod ei ex anteactâ vitâ criminis per sacros possit Canones obviare, aut si ad tenendam disciplinam, vel exibendum regimen idoneus reperitur: atque cunctorum in ejus, sicut scribitis, electione concordet assensus. L.8. Ep. ult.*

VIII. Cum propior esset Ravenna Civitas, electus ibi Metropolitanus Romam ordinandus ex lege & more properare cogebatur. Excusserunt hoc aliquando tandem jugum Ravennates Episcopi: at pristina sua jura Rescripto Imperatorio recuperavit Leo II. ut in ejus vita perbibet Anastasius Bibliothecarius. *Hujus temporibus divali jussione clementissimi Principis restituta est Ecclesia Ravennas sub ordinatione sedis Apostolica, ut defuncto Archiepiscopo, qui electus fuit, juxta antiquam consuetudinem in civitatem Romanam veniat ordinandus.* Joanne Episcopo Ravennate hinc excedente, memorat Joannes Diaconus commendatum interim fuisse ejus Ecclesiæ regimen à beato Gregorio juxta antiquum morem Episcopo Severo, consecratum postea Marinianum, cui denique missum sit Pallium. *L.4. c.5.*

VIII. Decreto suo illigavit Gratianus. 24. q.1. *C. Pudenda.* Epistolam Pelagii I. qua significat, ex ingenti locorum distantia factum esse, ut Mediolani & Aquilejæ Metropolitanis ea facultas annueretur, sibi ut mutuò consecrationis munus impertirent, à Papa priùs confirmati; ita ut neuter subesset alteri, & consecratio in ipsa consecrandi Ecclesia celebraretur, quo faciliùs dignoscere & scrutari posset Ordinator, numqua labes Canonicis regulis inimica, vel electionem deturparet, vel electum. *Nempè is mos antiquus fuit, ut quia pro longinquitate, vel difficultate itineris ab Apostolico onerosum illis fuerat ordinari; ipsi se invicem Mediolanensis ordinari Episcopi debuissent; ita tamen ut in ea civitate in qua erat ordinandus Episcopus, alterius civitatis Pontifex occurere debuisset. Ut & ordinandi electio à præsenti Ordinatore, ex consensu universali Ecclesia, cui præficiendus erat, meliùs ac faciliùs potuisset agnosci.* Consentiunt ista Gregorio, suprà ajenti, hoc à sede Apostolica dotatam esse privilegio Ecclesiam Mediolanensem, ut ejus Metropolitanus ordinaretur à Comprovincialibus Episcopis. Aliis visum est, ex eo quòd Mediolanensis Civitas Caput sit Diœceseos Italicæ, in duas Provincias sectæ, penes Mediolanensem jus fuisse ordinandi Aquilejensis Metropolitani: si vicissim autem ab eo ipse ordinaretur, id eo proficisci, quòd Aquilejensis primus sit Episcoporum Mediolanensi obnoxiorum.

Ei conjecturæ non est quod repugnemus, si modò ea concilietur cum Decretis Pelagii & Gregorii supra relatis. Potuere enim prisci Pontifices, cum suum illud ordinandi jus remiserunt, ejus civilis dispositionis rationem habere, eique convenienter annuere, ut duo illi Metropolitani mutuò alter ab altero ordinarentur. Quod verò objicitur inconsulto Romano Præsule ordinatum fuisse B. Ambrosium, nec expectata ejus confirmatione: id faciliùs objicitur, quàm probatur. Simplicianus Romanus Presbyter à Damaso missus est ad Ambrosium, ut inter novi & inexperti Officii ambages illi præiret ac præluceret: unde de eo Augustinus; *Patrem in accipienda gratia tua tunc Episcopi Ambrosii. Confess. l. 8. c. 2.* Hinc verò pronissima conjectura est, eum Damasus Neophyti electionem confirmaret, Patrem illi & Magistrum addere debuisse, ut regendæ Ecclesiæ Christi legibus illum informaret.

Non saltem Petrum, Petrique successores propiores ea fraudabis gloria, ut primos Satores fidei Christianæ, primosque parentes & Episcopos immiserint fundandæ excolendæque ei Ecclesiæ. Porrò hinc partum jus Episcopos ibi ordinandi. Ea Pontificum Romanorum authoritas in Italiæ & circumpositas ei Provincias, trecentis aut ducentis annis antecessit distributionem & Notitiam Provinciarum Romani Imperii, ac Diœceseon, quæ ab Exarchis, seu civilibus, seu sacris regebantur. In confesso est eam accuratam Diœceseon Majorum descriptionem quarto demum sæculo increbuisse: at jam inde ab altero & tertio sæculo satæ propagatæque fuerant pene omnes Italiæ Ecclesiæ.

IX. Diu peregrinati nostram nunc in Galliam nos tandem referamus. Jubet Aurelianense II. Concilium anno 533. ordinari Metropolitanos ab omnibus Provinciæ Episcopis, quòd ea pervetusta sit Ecclesiæ consuetudo: *In ordinandis Metropolitanis antiquam institutionis formulam renovamus. Itaque Metropolitanus, congregatis in unum omnibus Comprovincialibus Episcopis, ordinetur. Can.7.* Satius visum est Aurelianensi III. anno 538. à Metropolitanis aliis ordinari Metropolitanos, astantibus omnibus Provinciæ Episcopis. *Placuit, ut Metropolitani à Metropolitanis, omnibus si fieri potest, præsentibus Comprovincialibus, ordinentur: ita ut ipsi*

Me-

Metropolitano ordinandi privilegium maneat, quem ordinationis consuetudo requiret. Can.3. Postremis his verbis duplex sensus affingi potest; aut ut novus Metropolitanus ordinetur ab eo, qui inter Metropolitanos senior est; aut ut consecrator sit is, qui præest Metropoli omnium earum Principi, quæ cognomines sunt, & eidem Diœcesi Majori, seu Exarchatui accensentur.

X. In his porrò ne vestigium quidem ullum existit, ex quo suspicari possis, Galliæ Metropolitanos à Papa confirmandos fuisse. Constat quidem ex Gregorio Turonensi, Bricium Turonensem Episcopum, *Hist. l.2. c.10.*; Salonium & Sagittarium Episcopos, *L.5. c.20.*, Vapincensem & Ebrodunensem, *Hist. l.10.*, provocasse ad Papam, & ab eo Sedibus suis redditos fuisse: sed nihil inde extundi potest ad confirmationem Episcoporum à Papa. Probabilius depromerentur Episcopi ii, quos idem Gregorius Turonensis author est primos ab Apostolica sede in Gallias destinatos fuisse. Conceptis enim verbis docet Gatianum primum Turonensis civitatis Episcopum sub Decio Imperatore edmissum fuisse: *Primus Gatianus Episcopus, anno Imperii Decii primo, à Romana sedis Papa transmissus est*. Alibi verò refert non Gatianum tantùm sub Decio missum esse ad Turonensem, sed & Trophimum ad Arelatensem Civitatem, Paulum ad Narbonensem, Saturninum ad Tolosanam, ad Parisiensem Dionysium, ad Arvernam Austremonium, Martialem ad Lemovicensem. *L.1. c.30.* Et quanquam non exprimat æquè reliquos. à Romanis Præsulibus missos esse, atque Gatianum: simillimum tamen veri est hanc esse mentem ejus. Ebullıere ex his Gregorii Turonensis verbis infinitæ quædam inter doctos lites, & à nostro nunc quidem instituto prorsus alienæ dissensiones.

Unum quippè nobis sufficit, quanquam omnes Gallicanæ Ecclesiæ Primigeniam originem suam Apostolicæ Romanæ sedi acceptam referrent, quod de plerisque earum omnes, ut opinor, assentiuntur: nihil inde tamen argumenti derivari posse, ut affirmetur Metropolitanorum ordinationem eidem Sedi fuisse reservatam. Missus est enim indubitatissimè Augustinus à Gregorio Magno in Angliam, jussusque, ea gente ad Christi fidem adgregata, tum verò duos ibi creare Metropolitanos, quorum alter alterum vicissim confirmaret, ordinaretque, non expectata Romanæ Sedis confirmatione. Si Gregorius ita statuit eo ævo, quo receptissimum jam erat, ut à Primate aliquo Metropolitani confirmarentur: quid ominandum nobis est de Pontificibus primorum seculorum, cum locorum distantia, cum persecutorum furor liberam inter Episcopos societatem & communionem consiliorum plerumque intercipiebat? Pręceptionem eam Gregorii de duobus Anglię Metropolitanis novo robore firmavit Honorius Papa; illud præ se ferens & professus, ęquum non esse, ut tantum terrarum & marium tran[illegible]nt, quò Romæ ordinarentur. *Is qui superest consors ejusdem gradus, habeat potestatem alterum ordinandi, in locum ejus qui transierat, Sacerdotem: ne sit necesse pro ordinando Episcopo ad Romanam usque civitatem fatigari, per tam prolixa terrarum & maris spatia*. Ubi non obscurè innuere videtur Pontifex, cum duas illas Metropoles sedes Romana condidisset, consentaneum fuisse, ut Metropolitani ab ea confirmarentur: sed itinerum longinquitati & difficultati datum id esse, ut jure suo Pontifices decederent.

Non aliter mihi quidem videtur sentiendum de Ecclesia Gallicana & Hispaniensi. Non aliter sentire sinit Agapetus Papa de Bysantina ipsa, in ea videlicet Epistola, quę legitur in Concilio Constantinopolitano sub Mena. Cum Agapeto enim Papa ordinatus fuisset Menas ejus Ecclesiæ Patriarchalis Episcopus, benè inde ominatur Pontifex, quòd is primus & solus esset ibi ordinatus à Successoribus Petri, post eum, quem ibi primum Petrus ipse ordinarat. *Et hoc dignitati suæ addere credimus, quod à temporibus Petri Apostoli nullum alium unquam Orientalis Ecclesia suscepit Episcopum, manibus nostræ Sedis ordinatum, &c. Ut illis ipse similis videatur, quos in his quandoque partibus ipsius Apostolorum primi electio ordinavit*. *Act.1.*

XI. Eæ fuere conditarum primùm Ecclesiarum leges, ii primorum fundatorum mores. Non dominandi libidine, sed consulendi charitate urgebantur Apostolici illi Pontifices, ut plusculum sibi jurisdictionis retinerent in Ecclesias eas, quæ proximiores essent, quàm in remotiores: quòd id ipsa flagitaret Ecclesiarum charitas, utilitasque: Pastorum verò universalium gaudium afflueret longè maximum, & gloria splendidior ex utilitate Ecclesiarum particularium.

XII. Non supersunt nisi Vicariatus Apostolici, à quibus repeti posset confirmatio, atque ordinatio Metropolitanorum. Constat quippè à Leone Magno definiente ac declinante jura Archiepiscopi Thessalonicensis, Apostolicæ sedis vices circumgestantis in Illyrico, declarari 1. Metropolitanos ejus ditioni obnoxios ab Episcopis suæ Provinciæ ordinari non posse, nisi ab eo examinentur priùs, & confirmentur: *De cujus nomine ad tuam notitiam Provinciales referant Sacerdotes, impleturi vota poscentium, si quod ipsis placuit, tibi quoque placuisse cognoverint*. *Epist.84. c.6.* 2. Ne à Metropolitano quidem ordinari posse suę Provinciæ Episcopos, nisi ratum id habente Episcopo Thessalonicensi: *Ut ordinationem ritè celebrandam tua quoque firmet authoritas*.

Sed quàm indubium est, ea potestatis amplitudine ipsos esse Primates Thessalonicenses, tam certum est Vicarios Apostolicos in Ecclesiis Gallicanis eo jure abstinuisse. Quinque devenerunt in manus nostras Epistolę Vigilii Papæ de Vicariatu Apostolico, quo decorati sunt Auxanius, & Aurelianus Arelatenses Episcopi, & vel ad ipsos datę, vel ad Episcopos Galliæ eis subjectos. His Epistolis quinque pręclarissimè explicantur jura omnia Apostolicę hujus delegationis. Atqui ne vocula quidem ulla exculpi ex iis potest, quę huic suffragetur Metropolitanorum confirmationi per Episcopos Arelatenses. Nec aliter res habet in Epistolis Pelagii ad Sapaudum, & Gregorii tum ad Virgilium Arelatensem, tum ad Episcopos Galliarum: *l.4. Ep.50. 52.*: nec non & Zacharię Papę ad Bonifacium, *Zachar. Epist.5.*, quando perpetuam ei Apostolicæ Sedis Legationem contulit in Gallias, & in Bavariam. Enimvero qui potuissent eam Romani Pontifices suis seu Legatis, seu Vicariis conferre in Metropolitanos Gallos potestatem, quam ne ipsi quidem unquam exercuissent?

XIII. Quæ de Galliis diximus, ea non minus valent in Hispania. Ut quæ longiùs etiam Româ distet. Inde est quod nec monumentum, adeoque nec vestigium ullum existat hujus à Papa Metropolitanorum confirmationis, vel in Conciliis, vel usquam alibi. Diximus jam ne ad translationes quidem Episcoporum, vel Metropolitanorum ex una Ecclesia in aliam recursum olim fuisse ex Hispania ad Romanum Pontificem: & Concilii Toletani XVI. Patribus visum esse, *Can.19.*, satis sibi juris & præsidii esse in seipsis, ut transferrent Felicem Episcopum Hispalensem ad Toletanam Ecclesiam, Faustinum Braccharensem ad Hispalensem, Portucalensem denique Felicem ad Sedem Braccharensem. Habes ibi tres Episcopos, & in illis duos Metropolitanos in alias traductos Sedes, non interpellato Romano Præsule. Multò minùs, ut apparet, necesse erat eam intervenire ad confirma-

firmationem Metropolitanorum, quàm ad translationem.

Jubet Toletanum Concilium IV. propria in Ecclesia ordinari Metropolitanum, convocatis omnibus Provinciæ Episcopis. *Metropolitanus nonnisi in Civitate Metropoli, Comprovincialibus ibidem convenientibus. Can.4.* Divinet necesse est, qui plura affirmat. Adde quod Hormisda in Epistola ad Joannem & Sallustium Metropolitanos Hispaniæ, quibus delegat vices Apostolicæ suæ Sedis, omninò non meminerit juris hujus Metropolitanos confirmandi: quin immo declaret eo Primatiæ jure novo nihil decerpi de prisco jure Metropolitanorum *Ep.24. 25. 26.* In Concilio Emeritensi professionem edit Metropolitanus observandorum religiosè Canonum, in Concilio Episcoporum Provinciæ. Eam potiùs edidisset in confirmatione ipsa sui, sicubi extra Concilium Provinciæ confirmatus fuisset.

XIV. Quoad Primates Africæ, qui & Metropolitani erant earum Ecclesiarum, cum ii demum eo gauderent honore, qui ordinationis tempore seniores essent inter Episcopos, perspicuum est nulla in eam rem opus fuisse confirmatione Apostolicæ Sedis. Ætas ipsa & antiquitas eam afferebat & confirmabat seniori Episcopo dignitatem, cum primùm Primas aliquis animam egerat.

XV. In Monasteriis verò eam ætati & senio honoris ac potestatis prærogativam deferri, minùs probavit Justinianus Imperator. *L.1. Cod. Episc. & Cler. Leg.46.* Abbatum & Abbatissarum electionem liberis utriusque Conventûs suffragiis concessit, in quibus non annos numerari voluit, sed merita ponderari. Electionem examini suo subjiciebat Episcopus, & in Sedis suæ possessionem mittebat eos, quibus suæ eam dignitatem peperissent virtutes. Sed inter Cœnobii Monachos, & Provinciæ Episcopos magna est rerum morumque distantia. Nec enim necesse est ut ea sint Monachi omnes pietate, experientia, peritia, qua Abbates. At Episcopis illa superesse debet sapientia, qua Christi gregem & Ecclesiam regant; & quam illis ætas attulit experientiam, illos ea aptat, roboratque ad Metropolitani provinciam fungendam.

XVI. Perstringam hic obiter eam quæstionem, quæ ultro sese ingerit, & quæ à proposito nobis scopo non discrepat. An hoc ævo olim quandoque Episcopi in iis quæ propriæ & ordinariæ suæ jurisdictionis erant, Delegatione aliqua vel Vicariatu Apostolicæ Sedis induti fuerint. Affirmanti sententiæ suffragari primò videretur Cyrillus Alexandrinus Episcopus, ubi Ephesinæ primæ Synodo præfuit, tanquam vices gerens Cælestini Romani Pontificis, quanquam per Cælestini & Legatorum ejus absentiam ea potestas ordinario jure ad Cyrillum Alexandrinæ, seu secundæ Sedis Antistitem revolveretur. Apocrisarii Patriarcharum, qui sub Anastasio II. Papa Constantinopoli versabantur, Anastasii ad Imperatorem Legatis libellum supplicem obtulerunt, ubi affirmabant eum esse receptum morem: *Ita ut si quando contigit in rebus ambiguis quædam Episcoporum Concilia celebrari, sanctissimus is qui Romanæ præsideret Ecclesiæ, Reverendissimum Alexandriæ Civitatis Archiepiscopum deligeret, ut sui curam loci susciperet. Inter Epist. Anast. Pap.* Verùm non satis concinere videri possit illud Cyrilli exemplum: propterea quòd potuisset à Pontifice ea delegatio non Cyrillo, sed Legatis aliis commendari, quibus Apostolicis Legatis præsentibus expunctum fuisset Cyrilli præsidendi jus. Patriarcham ipsum Constantinopolitanum delegavit Hormisda Pontifex ad Monachorum Scytharum causam dirimendam: *Quomodo visum fuerit Apostolatui vestro Episcopo Constantinopolitano causam delegare, ut ipse inter eos, & qui ab eis impetuntur, audiret. Post Epist.67. Horm.* Sed si Monachi forsan non subetant Episcopo Constantinopolitano, aut ad Papam confugerant, vel appellaverant. Delegavit Hormisda Epiphanium Constantinopolitanum Patriarcham, ut in unitatem Catholicæ communionis eos recolligeret, qui ab ea secessionem fecerant. *Personam meam in hoc te oportet subintrare. Conc. C P. sub Mena. Act.5.*

XVII. Scripsit Gregorius Papa ad Virgilium Arelatensem Episcopum, ut inquireret in mores Sereni Episcopi Massiliensis, Episcopali sanctitudini minùs consonantes: utque conveniret illum suis verbis & increparet: *Quod à vobis subtiliter requirendum est. Etsi ita constiterit, nostra hoc sic vice corrige. ut. &c. L.7. Ep.49.* Suvibertus vir Sanctissimus Apostolico zelo incensus jam Frisones Christi fidei conjunxerat, jam eorum Episcopus fuerat ordinatus: cum Villibrordus à Sergio Papa Frisonum Archiepiscopus ordinatus, eò profectus est, & potestate sui fungi cœpit. Ei se adjunxit, subjecitque Suvibertus. nec Ultrajectis Episcopus dictus est, sed Coepiscopus Sancti Villebrordi Archiepiscopi Ultrajectensis. *Et ideo Sanctus Suvibertus non Episcopus Trajectensis appellatur, sed Coepiscopus Sancti Villebrordi. Surius die 1. Martii c.13. in vita S. Suviber.* Ea sunt quæ non prorsus dissentiant à re proposita.

De Electionibus ab anno octogentesimo ad millesimum.

CAPUT XX. *P.3. l.2. c.24.*

De Electionibus sub Imperio Caroli Magni.

I. Libertas constabat sua electionibus sub Carolo Magno.

II. Monuit illum Adrianus, ne electionibus interveniret unquam, in quod & ipse et suo exemplo præibat.

III. Liberæ erant & Abbatum electiones, quanquam in eis Reges plusculum sibi licere vellent, quàm in Episcoporum.

IV. Capitulari edito sancit Carolus Magnus liberas fore electiones.

V. Credulis hominibus imposuit Sigebertus, cum scripsit, ab Adriano I. Carolo Magno concessam fuisse nominationem, & investituram Episcoporum. Argumenta in contrarium.

VI. Cum Carolus Calvus Episcopum nominasset, patrocinium sibi accivit non ab Adriani concessione in Carolum Magnum, sed à Zacharia in Pipinum.

VII. Concessio Zachariæ in gratiam Pipini non aliud quàm dispensationem continebat nominationis semel factæ, cogente maxima necessitate.

VIII. Respondetur ad exempla nominationum Caroli Magni.

IX. Varia in eam rem observationes.

I. ILla ferè opinione occupati sunt complurium animi, qua non facilè exui se sint passuri, sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, locum Canonicis electionibus fuisse nullum. Dabimus autem nos hic primùm operam, ut ne ulli serviamus ejusmodi præsumptæ, animoque præceptæ opinationi. Idque ut faciliùs feliciusque procedat, exempla primùm omnia depromemus electionum Canonicarum, & si qua conducunt ei rei argumenta. Accedemus postea ad fundamenta & exempla Regiarum nominationum. Postremò denique ex

hac

hac Legum Canonumque & exemplorum farragine eliciemus, qua fas erit, regulas quasdam universales, & constantes, ad quas tota illa varietas expendi & referri possit.

II. Quoad Canonicas electiones præclarissimè sanctissimèque illud consilii impertiit Carolo Magno Adrianus I. ut ne se ullis unquam Episcopalibus interponeret electionibus: ad quod & suo illi prælucebat exemplo, in nullas prorsus authoritatem suam inserens, ne quid detereret de libertate suffragiorum Cleri & populi: *Quia nunquam nos in qualibet electione invenimus, nec invenire habemus, sed neque vestram Excellentiam optamus talem rem incumbere. Sed qualis à Clero & Plebe, cunctoque populo electus fuerit Canonicè, ordinamus. Can. Gall. tom. 2. pag. 95. 120.*

Alibi fidem facit Carolo idem Pontifex, Episcopos Ravennates electos semper fuisse liberis Cleri Populique suffragiis, nec vel Pontificis Romani, vel Regum Legatos eis unquam electionum Comitiis affuisse. *Nos nullo modo meminimus, neque à prædecessoribus nostris Sanctis Pontificibus, neque à genitore vestro Pipino, neque à vestra in triumphis regali victoria, Missum ad electionem Ravennæ directum esse. Sed olitana traditione Clerus & Plebs, Apostolicam suscipientes admonitionem, eligebant Pastorem, &c.*

III. In Concilio Francofordiensi ratum illud certumque habetur, eligi Abbates à Monachis cum consensu Episcoporum. Est autem in confesso, ab Episcoporum, quàm ab Abbatum electionibus multò religiosiùs sibi Reges temperavisse. Hinc illud efficitur, si liberis Abbatum electionibus vehementer assentiebatur Carolus Magnus, non paulò impensiùs favere solitum illum electionibus Episcoporum. *Ut Abbas in Congregatione non eligatur, ubi jussio Regis fuerit, nisi per consensum Episcopi loci illius. Can. 17.* Video trahi posse hunc Canonem non ad omnia, sed ad ea tantùm Cœnobia, quæ Regio ad eligendos Abbates privilegio gaudebant. At verò num facilè quis sibi persuaserit, Carolum disciplinæ & religionis amantissimum, privilegia aliis concessisse Cœnobiis, aliis ea sustulisse, quæ jure communi ubique terrarum jam tot sæculis confirmata, in eligendis Pastoribus suis obtinerent? Ergo satius est hunc Canonem ita interpretari, ut *jussio Regis* ibi dicatur ea permissio, seu licentia ejus, quam non negamus desideratam fuisse, etiam ubi summa electionum vigebat libertas. Ac si sanciretur, non sine Regis licentia eligi Abbates, & electos Episcopali assensu confirmari debere.

IV. Profitetur ipse Carolus Magnus in Capitularibus, *L. 1. Capit. c. 84.*, concessam à se esse Clero Gallicano electionum Episcopalium libertatem, non tanquam novæ aliquid gratiæ & largitatis suę, sed tanquam jus antiquum quod sanxissent Canones, tanquam libertatem, quæ Ecclesiæ agnata, unàque adulta esset, cujus custodes sunt Reges, & defensores. *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei nomine Sancta Ecclesia suo liberiùs potiretur honore, adsensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & Populi secundùm statuta Canonum de propria Diœcesi eligantur. Capitular. Car. Mag. anno 803.* Decerptum est hoc Decretum ex Capitularium Libro primo, quem Ansegisus Abbas ejus consarcinator testatum facit ex solis Caroli Magni statutis conflatum esse.

V. Ex his facilè explodes, ut ne umbra quidem probabilitatis vestitum, quod ait Sigebertum in Chronico, concessam esse ab Adriano I. in Synodo Romana Carolo Magno facultatem eligendi Pontificis Romani, & Episcopos atque Archiepiscopos investiendi. Primus eam fabulam publicavit Sigebertus, trecentis & triginta admodum annis ævo Adriani posterior. Enimverò an tot Historici, tot Scriptores alii, an Eginardus, qui Carolo Magno à Secretis erat, & individuus illi adhærebat comes, rem aut nescissent, aut siluissent, quæ tanti esset momenti? De investituris tempore Caroli Magni altum erat ubique terrarum silentium: iisdem tempore Sigeberti totus perstrepebat Orbis, cum Henricus Imperator tanto sibi eas fragore vendicatum ibat. Non distat igitur à vero, aut à veri certè similitudine, tunc primùm erupisse commentitiam illam Adriani I. concessionem, qua color & patrocinium accederet investituris.

Quæ circumferuntur Adriani ejusdem ad Carolum Magnum Epistolæ duæ, manifestissimè huic commentitio diplomati adversantur. Eas contulit Sirmundus in anno 784. & 788. Itaque posteriores sunt fabuloso Sigeberti Concilio Romano, quod ab illo refertur in annum 774.

Denique quod modò Caroli Magni Capitulare protulimus, ex eo apertissimum fit, usque adeo persuasum illi fuisse electiones Canonicas necessariò retinendas esse, ut non potuerit deinceps ita sibi pugnare secumque conflictari ipse, ut vel ultrò peteret à Pontifice, vel oblatam acciperet Episcopatuum nominationem. Nec excipi potest eo Capitulari renuntiasse Carolum ei facultati & gratię, qua à Pontifice donatus fuisset. Nec enim id silentio oppressum fuisset, quo tantum potuisset iniri gratiæ ab universo Clero Gallicano. Sed qua tandem ratione Adrianus Carolo nominationes indulsisset Episcopales, quem dehortatus esset, ne se unquam implicaret electionibus, quem certiorem fecisset sese ab eis semper constantissimè abstinuisse? nec aliud quidquam tentasse, quàm ut Canonicè à Clero & populo electos confirmaret?

VI. Adde quod cum Carolus Calvus Episcopum nominasset Augustódunensem, vereretur que ne Amulus Archiepiscopus Lugdunensis manus illi imponere detrectaret: Vicario calamo Lupi Ferrariensis Abbatis usus, literas ad eum perscribi fecit nomine Ganelonis Episcopi, & Comitis Gerardi, hortantium, ut quem nominasset Rex, ipse confirmaret. Ea potissimum ratione invalescebat Lupus, quòd Pipino Regi à Zacharia Papa concessa esset ejus nominatio ad Episcopales sedes, quòd tumultuosissimis illis temporibus difficillimè expedirentur Episcoporum promotiones. *Nam Pipinus, à quo per maximum Carolum & religiosissimum Ludovicum Imperatores ducit Rex noster originem, exposita necessitate hujus Regni Zacharia Romano Papæ in Synodo, cui Martyr Bonifacius interfuit, ejus accepit consensum, ut acerbitati temporis industria sibi probatissimorum decedentibus Episcopis mederetur. Lupus Ep. 81.* An tacuisset loco tam opportuno Lupus, indultas Carolo Magno ab Adriano nominationes, si quid exploratum de iis habuisset? Nec enim Pipino concessum unquam fuit à Zacharia, nisi dispensatio, quam calamitosissimi temporis necessitas extorqueret. *Exposita necessitate hujus Regni, &c. Acerbitati temporum mederetur, &c.* Et ne tum quidem dispensabatur, nisi ut semel provideretur Ecclesiis longo jam interregno languentibus, & inter eas temporum locorumque calamitates ac perturbationes, ut nisi Regiæ potestatis interventione, ne spes quidem reliqua esset ulla restituendæ pristinæ in Ecclesia pacis & disciplinæ. Denique ne vel tum quidem Episcopos nominavit Pipinus, nisi conjunctim cum Synodo Episcoporum, ut Synodus ipsa vociferatur, à nobis alibi laudata.

VII. Qui verò eo Lupi contextu nixi, inde argumentati sunt Episcopales nominationes non aliter Pipino à Zacharia indultas fuisse, quàm nuper Francisco Primo & Posteris à Leone X. ii certè hæsisse in cortice, nec in ipsam rei medullam viden-

dentur introspexisse. *Du Chesne tom.2. p.108. 109. 110.* Nec enim vel ipsa Lupi verba illam exprimunt facultatem constantem & perpetuam, & ad successores trajiciendam. Quin ex adverso disertè ibi significatur, ad tempus dumtaxat, & cogente tum inexorabili quadam necessitate id concedi. Canones Concilii quos allegant, non pauld plus habent perspicuitatis; nec significant nisi semel factam nominationem, immo electionem à Rege pariter & à Concilio factam. Quî verò Carolo Adrianus consuluisset, nunquam ut se intersereret electionibus, si prædecessor ejus Zacharias Pipinum Caroli patrem jure nominaodi, posterosque donasset? Quî Carolus ipse ejurasset jus & privilegium parenti suo concessum? Quî dum electiones restauraret, non uno saltem verbulo iouuisset, & Zachariæ & Adriani privilegiis se sponte in Cleri gratiam abstenturum?

VIII. Nec dissimulabo à San-Gallensi Monacho memorari nonnullas Episeoporum nominationes à Carolo factas: non sileri ambitiosorum certamina, Aulicorum artes, Reginarum etiam conatus, ut suæ familiæ Clerici Episcopatibus ornarentur, Caroli cootrà ut ne Pastores nisi digni crearentur, constantiam indeflexam. Sed præterquam quod hujus Scriptoris fides & authoritas apud doctos vacillat: potnere incidere eæ temporum molestiæ, rerumque discrimina, quæ Carolum cogerent, ne vacare diutiùs sineret Ecclesias, ne dissensiones protrabi, ne viri eujuspiam præpotentis, & gerendæ Episcopatûs sarcinæ minimè idonei, factionem grassari & dominari pateretur. Denique facta ea sunt, non jura: exempla sunt, eaque non multa, nequaquam decreta: nec ex iis in posterum condi jura possunt, cum Carolus homo esset, nec humani quidquam à se alienum esse duceret. Exemplis aliquot contrariis non præscribitur adversùm seu Leges, seu Canooes.

IX. Scripsit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, *Epist.12. c.3.* Ludovico III. Ludovici Balbi filio, ut electiones liberas celebrari permitteret, proposito ei exemplo Caroli Magni, & hoc ipso, quod hìc deprompsimus, Capitularium ejus Decreto. Absonum insulsumque fuisset, authoritatem & exemplum Caroli Magni ostentare, si nominationes ille Episcopales usurpasset, nec iis abstinere in animum unquam ioduxisset. Monebantur quidem Reges de Episcoporum obitu, nec nisi de eorum licentia confluebat sive Clerus, sive Populus ad eorum electiones: at longè aliud est, ut Reges eligendi licentiam impertiant, atque ut occupent ipsi, & Episcopos nominent. Longè aliud etiam est, ut permittant congregari Clerum Populumque ad eligendum Episcopum, atque ut eligendi privilegium ipsi donent. Non indulgetur eligendi privilegium, nisi iis qui eo jure aliàs carerent: at permissio conveniendi & eligendi, argumento est jam eo jure dotatos esse eos, qui uti eo nolint, non possint etiam, si lubet, nisi eo erga Summos Principes honoris & observantiæ temperamento. Mirum est, quòd doctos bomines prætererit tam perspicuum discrimen.

C A P U T XXI. *P.3. l.2. c.25.*

De Electione ad Prælaturas sub Imperio Ludovici Pii.

I. Liberas Episcoporum & Abbatum electiones statim confirmavit Pius.

II. Quàm differant duæ illæ concessiones.

III. Electio Drogonis ad Episcopatum Metensem. Erat is Pii frater.

IV. Ut illæsa & incolumi electionum libertate vitæ se Pius implicuerit.

V. Discrepantia libertatis electionum, ejus quæ prioribus & mediis sæculis usitata fuit, & ejus quæ etiamnunc in usu est, extrema hac ætate.

VI. Novæ probationes electionum libertatis.

VII. Ut electionum tam laus, quàm culpa in Principem redundaret.

VIII. Ut Imperator, Magnates, Clerus, Populus conspirarint ad electionem Ebbonis Archiepiscopi Remensis.

IX. Si simoniacæ electioni plebs assentiretur, Principis erat nominare.

X. De Devolutionibus.

I. IMperii sui primitias dedicavit Ludovicus Pius publicato Decreto, quo non Episcopalium tantùm electionum libertatem confirmaret, convenienter Capitulari Caroli Magni; sed electionum quoque ad Abbatias, quibus & ipsis voluit Canonicam libertatem sartam tectamque servari. Non referam hìc prius id Decretum, cujus ipsissima sunt & eadem quæ antè verba Edicti Caroli Magni superiùs relata. En secundi qood ad Abbates pertinet, qui sit tenor: *Monachorum si quidem causam qualiter Deo opitulante ex parte disposuerimus, & quomodo ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus, in alia schedula diligenter adnotari fecimus, & ut apud successores nostros ratum foret, & inviolabiliter conservaretur, confirmavimus. Conc. Gal. tom.2. p.429.*

Nec nos fallit hoc quoque Statutum contineri libro primo Capitularium Caroli Magni, *L.1. c.86.*, quod testatur Ansegisus Caroli tantum ex Statutis compactum esse. Sed vel Ansegiso compilatori obrepsit aliquando error; aut id Decretum meditatus quidem fuerat Carolus Magnus, sed illud & publicavit primus & executioni mandavit Ludovicus Pius. Doctissimus Hincmarus, *tom.2. pag. 190. 191.*, & Carolo, & Ludovico illud adscribit, ut quod ab utroque manarit. Ei sententiæ favet quod dictum est nobis capite superiori, numero 2., dum Canonem Francofordiensem illustraremos.

II. Sed non oscitanter prætereunda est utrinsque Decreti distantia, uno ad Episcopos, altero ad Abbates spectante. Disertè enim profitetur Princeps Monachis à se dari libertatem eligendi Abbatis. *Quomodo ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus.* At electiones Episcoporum jubet esse liberas juxta Canonicas sanctiones, quæ eam illis libertatem semper adseruerunt: *Sacrorum Canonum non ignari, &c. Secundùm statuta Canonum, &c.*

III. Commemoratum est àb Eginardo in Annalibus ad annum 823. ut Drogo ex Canonico factus fuerit Episcopus Metensis, electione libera, cui consensus Ludovici Pii accedebat. *Drogonem fratrem ejus sub Canonica vita degentem, Metensi Ecclesiæ, Clero ejusdem urbis consentiente, atque eligente, Rectorem constituit, eumque ad Pontificatus gradum censuit promovendum.* At ex authore vitæ Ludovici Pii, non Imperator tantùm & Clerus, sed & Optimates Aulæ Populique suffragati sunt electioni Drogonis. *Clerus omnis populusque ejusdem Ecclesiæ, veluti uno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub Canonico habitu nobilissimè viventem, sibi poscunt dari Sacerdotem: mirumque in modum tam Imperatoris, quàm Procerum ejus, sed & totius populi consensus, quasi quodam coagulo in unum conjuravit, ut omnes id velle, nullus nolle reperiretur. Du Chesne tom.2. pag.302.*

Nec absimilem nobis repræsentant electionem, quæ nuper prodierunt luculentissimè scripta Aldrici Senooeosis Episcopi Acta; ubi Episcoporum, Cleri,

ri, Magnatum, Populique suffragia concurrebant, una conspirante & ipso Imperatore. *Episcopatum Cenomanis, eligente Archiepiscopo Landramno, atque Comite ejusdem Parochiæ Roricone, sive omnibus prædictæ Parochiæ nobilibus hominibus, atque cunctis Palatinis, & Clero & populo, per baculum Landramni Metropolitani, jam dictum Episcopatum on sua præsentia, & instigante, à Ludovico gloriosissimo Imperatore, orantibus cunctis, cura Pastorali est commissum. Balazius. Miscellan. tom.3. p.5.* Episcopum investiebat Metropolitanus dato in manus pedo; quod dedit tunc Imperator, orante Metropolitano, cujus & pedo usus est. Non immorabor in ea hic versanda quæstione, an ab his liberis & humanioribus officiis cœperint Investituræ, quæ tantis postea & tam diutinis concertationibus ioter Pontifices & Imperatores agitatæ sunt.

IV. Hic autem dilucidum est, ut tunc librarentur electiones, providentissima omnium, quorum intererat, suffragatione, & spontanea consensione Regum, & Cleri, Optimatum, & Plebis. Eam rationem tenuit Carolus Magnus, eam retinuit Ludovicus Pius. Sua electionibus libertas constabat, quanquam eis se interponerent Summi Principes: sive quòd id sibi sumerent tantùm, ut probarent, quos Clerus & Populus elegisset: sive quòd Clerus Populusque præceptis Principum & votis, aut præirent, aut obsequerentur, gnari, expertique ea ad spectatæ peritię & pietatis Clericos semper propendere. In ea mirabili sanè conspiratione, qui unam spectarunt incredibilem Regum potestatem, cassas & inani sono caducas electiones augurati sunt fuisse. Imposuit autem illis rerum species, & præjudicium nostri hujus ævi electionum, quas non satis discrevere à primævæ, adeoque & mediæ Ecclesiarum ætatis electionibus.

V. Illud enim omninò intercedit discrimen electionibus illis antiquissimis & hodiernis. Iis nunc arcentur Principes, arcentur Laici omnes. At olim nemo nescit quantum in iis tribueretur populis, quantum proinde & Principibus, ut Populi Capitibus quandoque licere posset. Non ergo electiones antiquæ ad nostras nunc metiendæ sunt.

Sicut tunc temporis præcurrebat quandoque populus Clero, præcurrebat vicissim aliàs Clerus: ut in sua sæpissimè vota Clerus Populum pertrahebat, etiam subinvitum, quandoque & populus Clerum: integra autem & sospes constabat semper electionis Canonica libertas, quòd alii aliis tandem concederent, & concordarent expunctis animo dissensiunculis, quæ inciderant. Ita & cum Reges Clero, Populoque eligenti sese adjungebant, justa poterat libertas electioni constare, seu Reges acquiescerent ei, quem vox publica deligebat; seu approbarent ipsi Clero, Populoque eos, quos suffragii sui prærogativa cohonestarent. Id genus fuit electio Drogonis Metensis.

VI. Nec obscurius est quod subjicio argumentum ex Concilio Parisiensi VI. Quanquam enim multis tandem post annis habitum sit, quàm Ludovicus Pius Canonicam electionum libertatem iteratis sanciverat edictis: interpellatus est tamen ab eo Concilio Imperator, ut curam, industriam, vimque omnem conferret, ad præstantissimis Episcopis ad Pastoribus instruendam Ecclesiam Christi. *Monendo suppliciter suggerimus, ut deinceps in bonis Pastoribus rectoribusque in Ecclesiis Dei constituendis magnum studium, atque solertissimam adhibeatis curam. Ann.829. Can.12.* Non poterat tum Princeps partes cum laude obire suas, nisi dissensu suo eos rejiceret, quos immerentes Clerus & Populus elegissent: aut alios majoris peritiæ & probitatis approbando, extollendoque, quibus tum & Cleri Populique favor accederet. Denique quantacumque esset Canonica electionum libertas, permagna nihilominus in iis erat Regum authoritas, cum palam pronunciet Concilium, pro earum successu periculum salutis eos incurrere. *Animæ vestræ, quod non optamus, periculum generabitur.*

VII. Non parum his præsidii accedet ex Thegano, qui ait, exitio cum primis id fuisse, quòd ex servis Episcopi asciscerentur, quòdque tam ingenti Ecclesiæ calamitati Ludovicus Pius oon mederetur. *Jam dudum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis Summi Pontifices fierent, & hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano. Cap.20.* Addit in potestate Regum esse, ut ea corruptela expungatur. Disertè alibi scribit à Ludovico Pio datos fratribus ejus Episcopatus, datas & Abbatias. *Drogoni Episcopatum dedit, & Hugoni Cœnobialia Monasteria. Cap.24.* Vidimus suprà canonicè à Clero & Populo electum fuisse Drogonem Metensem Episcopum. Hic Theganus docet datum ei à Pio Episcopatum. Non ergo ea erat Canonicæ electionis libertas, quæ eam Principis potestatem excluderet tum quidem, Usque adeo vel ad assentiendum Principibus proni erant Clerici, laicique: vel Principibus ipsis curæ erat, ut non alios Episcopalibus infulis ornatos cuperent, quàm quorum sapieotia & virtus spectatissima assensum statim Cleri populique impetraret.

VIII. Ebbonem ab eodem Ludovico Pio Remensi sede donatum fuisse author est Theganus, qui ingrati illum animi ideo crimine incessit, quòd eum abdicarit imperio, à qoo è mancipio in Episcopum, in Ecclesiæ Principem esset provectus. *O' qualem remunerationem reddidisti ei. Fecit te liberum, non nobilem, quod impossibile est post servitutem.* Ubi obiter advertè Libertos liberos fuisse, non nobiles. Qui enim servus fuerat, in libertatem poterat vindicari, non in nobilitatem, quæ proinde videri potest non aliud tum magis fuisse, quàm diuturna & avita libertas. *Vestivit te purpura & pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale, &c. Thegan. c.44.* Atqui fuit Ebbo electus unanimi consensione Cleri & Populi Remensis. Ludovico ergo tribuitur ejus promotio, quòd eligendi canonicam libertatem concesserit; quòd Ebbonem proposuerit, postquam electus alius ab Episcopis examinatoribus repudiatus fuerat; quod denique Clericis, Civibusque conciliaverit eum, quem ipse elegerat, ipsiusmet maximè virtutibus & experientia rerum sacrarum sibi commendatum. Id perspicuè colligatur ex Epistola Caroli Calvi postea ad Nicolaum Papam data. *Ab Imperatore secundùm sacrorum Canonum institutionem plebi electione concessa, contigit eos Gislemaram elegisse. Qui dum ante Episcopos discutiendus adsedisset, &c. reprobatus est. Tunc domno Imperatori visum est, ut Ebbo pro scientia capacitate, meritorumque reverentia ad jam dictum promoveretur Episcopatum. Quod cum plebi, atque omnibus sanè sapientibus relatum esset, placere sibi omnes unanimiter affirmavere: ac sic secundùm canonicam institutionem est Archiepiscopus ordinatus. Conc. Gall. Tom.3. pag.359.* Quo nihil accomodatius constitutæ à nobis suprà doctrinæ.

IX. Si muneribus, aut pecunia inescatum vulgus laicorum, Clericorumve, simoniacè quempiam eligeret, Episcopus Visitator, qui imminebat electioni, Regem monebat, ad quem tum jus eligendi, seu nominandi devolvebatur. Ita manifestè evincitur ex sermone Episcopi Visitatoris, qui à Ludovico Pio missus fuerat, ut electioni Episcopali præesset. Eum autem sermonem legere est inter Antiquas Formulas electionum Episcopalium. *Si forte aliquis vestrûm per præmium, aut per aliquam malitiosam artem hanc sedem subripere conatus*

tus fuerit, & hoc vobis malum consentientibus, ut in illum electio veniat; hoc nequaquam consentiemus vobis, sed domno Imperatori annunciabimus, & ille sine ullo periculo, & cum licentia Canonum, audecumque & cuicumque Clerico voluerit, dare poterit. Conc. Gal. Tom.2. p.646.

Quod ergo causæ fuit, quamobrem eo jure non uteretur Ludovicus Pius, nec coram nominaret Ebbonem, cum rescissa ab Episcopis fuisset prior electio hominis, ei sarcinæ prorsus imparis? An quòd ea devolutio juris eligendi ad Principem locum non haberet, nisi in Simoniacis electionibus? Qui enim tam propudiosè jure suo abutebantur, eo certissimè exuendi erant; nec eadem inclementia in eos exerenda erat, quibus bona fide agentibus & eligentibus, obreptum fuisset.

Ea porro hic observanda Regula, quod qui data potestate abutuntur, ea spoliantur, sed ea tantùm vice, non ut semper ea careant. In Capitularibus Caroli Magni, L.7. c.14., eadem Episcopis indicitur pœna, qui indignos ordinarint. Hinc manarunt Regulæ Juris Canonici hodierni, his consentaneæ.

X. Erant ergo jam tum devolutiones, vel ad Regem, vel ad Metropolitanum, ut Capite sequenti patebit, in crimine maximè simoniæ. At nondum hic ultro erumpebant, vel Clerici, vel Laici, quos ambitio magis, quàm zelus inflammaret, ut extruso indigno, ipsi Beneficiis se donari flagitarent. Quin ex adverso primus hic occupat Episcopus Visitator Regem monere, qui mox Beneficium confert, *cuicumque Clerico voluerit*.

CAPUT XXII. P.3. l.2. c.26.

De Electione ad Prælaturas, sub Imperio Caroli Calvi.

I. Mira sub hoc Rege societas publicæ libertatis electionum, cum interventione Principis.

II. Permissio eligendi, non dabat, sed confirmabat, quod jam priùs aderat jus eligendi. An Regis esset Visitatorem Episcopum nominare.

III. Abbates, Parochi, Nobiles concurrebant ad electiones.

IV. V. Eneæ Episcopi Parisiensis electio, aliaque illustriora exempla.

VI. Confirmat Romanus Pontifex Principis interventionem in electionibus.

VII. Quàm lubentes se Regibus accommodarent Præsules, eisque obsequerentur, cum quos è Palatio mittebant Episcopos, non impares ei fastigio erant; ubi verò impares & indigni erant, quam fortiter iidem & invicto pectore obluctarentur.

VIII. Cur intercesserit Hincmarus Concilio à quo profectum est hoc Decretum.

IX. Regum jura & Metropolitanorum, quando in plures dividebantur vota eligentium, aut indigni eligebantur.

X. Missi Dominici aderant quandoque electionibus, ut tumultus cohiberent.

XI. Carolus ipse Calvus jura Episcoporum confirmat.

I. NON minus providè ac temperatè Principum potestas cum electionum libertate sociari visa est sub Carolo Calvo. Inter Formulas Promotionum Episcopalium radiat Epistola Hincmari Archiepiscopi Remensis ad Carolum Calvum, ut Canonicam ab eo impetraret eligendi libertatem in Ecclesia Sylvanectensi, quæ tum vacabat, postquam ejus urbis Clerus Populusque tres Clericos & duos delegassent Laicos ad Metropolitanum, ut datis ad Regem literis, eam ipsis licentiam obtineret. *Ut apud solitam misericordiam vestram, liberam illis & regularem electionem obtinere satagerem. Conc. Gal. To.2. pag.* Id quoque petebat à Rege Hincmarus eadem Epistola, ut sibi Episcopum indicaret, quem mox ipse designaret Visitatorem Ecclesiæ vacantis, ut electioni immineret; ea peracta Metropolitanum certiorem faceret, vel per Epistolas, vel ad eum ipse profectus; ut Rex à Metropolitano rescisceat, quis electus sit; tumque electus à Metropolitano ordinetur, si Cleri Populique unanimi electioni accesserit Regis assensio. *Dignetur mihi dominatio vestra literis suis significare, quem vultis coepiscopis nostris, ut ei ex more literas Canonicas dirigam, & Visitatoris Officio fungens, in eadem Ecclesia electionem Canonicam faciat; & aut per se, aut per literas suas, Vicario suo deferente, eandem electionem, cum decreto ex more singulorum manibus roborato, ad me referat: ut per me ipsa electio ad dominationis vestræ discretionem perveniat. Et cum vota concordia Cleri ac plebis in electione regulari, vel vestra dominationis consensum cognoverimus, &c.*

II. Itaque quanquam eligendi jus ipsi quodammodo esset Ecclesiæ coævum concretumque, ad singulas tamen electiones innovandum quodammodo & confirmandum à Principe erat. Erat tamen ejusmodi confirmatio iis contexta verbis, quæ jus eligendi astruerent ex canonicis regulis derivatum, & inconcussa possessione jam inde à cunabulis Ecclesiæ munitum. 1. Itaque Princeps hic se agebat, non ut novæ gratiæ collatorem, sed ut custodem & defensorem primarium Ecclesiæ libertatum. 2. Quantumlibet unanimis fuisset electio, Principis consensu cumulanda & firmanda erat. 3. A Rege indicari voluit Hincmarus, quis sibi constituendus esset Ecclesiæ vacantis Visitator. Posset in controversiam duci, spontaneæ ea esset & officiosa humanitas, an necessaria.

Etenim vacantis Ecclesiæ Cameracensis idem Hincmarus Visitatorem nominavit Hedenulphum Episcopum Laudunensem, nec expressit ea charta, quod sanè non siluisset, Regia id voluntate factum. Alibi id expressit, ita expetiisse Regem. Denique extincto Hincmaro Clerus ipse Remensis constanter negavit eligendum à se Episcopum, nisi antè Rex Visitatorem nominasset, quamvis diversi ea de re rumores in vulgus manassent. *Ibid. pag.639. 640. 643.*

III. Illud quoque indidem enitescit, non leviter prætereundum, non Civitatum duntaxat Cleri, sed & Monasteriorum totius Diœcesis, & Parochiarum ruris, & Laicorum denique civium suffragia ad electionem corrogata fuisse. Ab omnibus quippe eligendus erat, qui & omnibus erat præfuturus. *Quæ electio non tantùm à civitatis Clericis agenda, verùm & de omnibus Monasteriis ipsius Parochiæ, & de rusticanarum Parochiarum Presbyteris, occurrant Vicarii, commorantium secum concordia vota ferentes. Sed & laici Nobiles ac Cives adesse debebunt, quoniam ab omnibus debet eligi, cui debet ab omnibus obediri.* Per Procuratores ergo, seu per *Vicarios*, Monasteria & Parochi electioni intererant; atque adeo nonnisi per præsentes suffragia conferebantur, quæ juris canonici hodierna regula est. Sed Procuratores hi Decretum proferebant unanimis suffragationis eorum omnium, à quibus mittebantur, quod & hodierno rursus Juri Canonico consentaneum est. Denique in partem aliquam veniebant electionis Monasteria omnia, *de omnibus Monasteriis*, quòd & omnia Episcopo subessent, *Ab omnibus obediri*.

IV. Cum Pastore suo viduata esset Parisiensis Eccle-

Ecclesia, Carolus Calvus Rex Eneam Episcopum nominavit. Et nihilo tamen minus Clerus Ecclesiæ Parisiensis, Monachi Sancti Dionysii, Sancti Germani, Sanctæ Genovefæ, Sancti Mauri Fossatensis, aliique complures Archiepiscopum Senonensem, aliosque Provinciæ Episcopos & eorum Clerum per literas certiores fecere, electum à se unanimi consensione Eneam: & quanquam judicio Regis & testimonio plurimum tribui sanè debuisset, tamen electum illum à se quoque fuisse, vitæ ejus, morumque accuratissimo examine præmisso. *Ipse in cujus manu cor Regis est, Domini Caroli menti infudit, ut ejus nos regimini committeret, quem in divinis & humanis rebus sibi fidissimum multis experimentis probasset. Igitur Dei promam in nos amplectentes misericordiam, & Regis nostri suscipientes providentiam, Æneam concorditer omnes eligimus. Quamvis enim tanta providentia & probitate Rex noster polleat, ut solum ejus judicium de viro memorato possit sufficere: tamen conditionis humanæ non nescii, futurarumque curiosi rerum, nos ipsius propositum & mores longè prius inspeximus, & inter graves probabilesque personas & sanctitate ferventes, hunc quem Antistitem habere cupimus, absque errore annumeravimus. Ibid. p.648.*

Vix fingi quidquam possit accommodatius ad eam quam hîc inculcamus concordiam libertatis electionum cum authoritate intervenientium iis Principum, qui vel nominabant, vel indicabant, vel insinuabant tantummodo ejusmodi viros, quorum singularis prorsus & exploratissima religio, virtus, eruditio ad assensum eos cogeret, quos Principis humanitas invitaret.

Hoc autem rursus exemplo liquet omnia Episcopatûs Monasteria conspirasse ad electiones cum Clero Cathedralis & matricis Ecclesiæ. Vide rursus ut ibidem oppida omnia Diœcesis Senonensis conspireont cum Clero Senonensi ad electionem Metropolitani. *Senonum Ecclesiæ Clerus cum totis ejusdem Parochiæ plebibus sibi conjunctis. Ibid. pag.* 649. Ansegisus tum electus Presbyter Remensis. Quæ autem hîc *Parochia* dicitur, non ea est quæ Parocho subest, non ea etiam provincia quæ Metropolitano, sed quæ cuique Episcopo paret propria Diœcesis. Ea tunc usitatissimè Parochia dicebatur, more antiquissimo, & à vetustissimis hausto Concilii, Antiocheno, aliisque tertii & quarti sæculi.

V. Concilium Vernum II. *Can.*10. preces suas interposuit ad eundem Carolum Regem, ut ne diutiùs intercessione sui suspenderet electionem Aurelianensis Episcopi, à Ganelone Metropolitano factam, ab Episcopis Provinciæ, à Clero denique Laicisque. Cum decennio jam toto vidua mœreret Ecclesia Remensis, eundem Regem ejusdem Concilii Patres exorarunt, ut fineret canonicam tandem ibi celebrari electionem: *Juxta venerabilium Canonum Constitutionem dignus ei celeriter quæratur Episcopus.* Cessit tam æquis & tam necessariis precibus Rex, quæ & in Concilio Bellovacensi iteratæ fuere. Hincmarus ergo Monachus Sancti Dionysii à Clero populoque Remensi electus est, accedente assensione Archiepiscopi Senonensis, Episcopi Parisiensis, Abbatis & Monachorum Sancti Dionysii. Nec enim nisi his consentientibus, quibus arctiori jam nexu obligatus erat Hincmarus, potuisset ille demigrare ex Provincia Senonensi, ex Episcopatu Parisiensi,& ex S. Dionysii Monasterio. Hæc in eam rem Flodoardus: *Igitur à Clero & plebe ipsius Metropolis, nec non ab Episcopis ejusdem Provinciæ, Archiepiscopo Senonensis Ecclesiæ Vuenilone, atque Ercanrado Parisiorum Episcopo annuente, cum consensu Abbatis sui & Fratrum Monasterii Sancti Dionysii, in quo degebat, favente quoque Carolo Rege Hincmarus electus est. L.*3. *c.*5. Ubi vides necdum tunc omninò percrebuisse eam distinctionem, quæ postulationi & electioni postea interjecta est. Porrò hæc Flodoardi verba mutuata videntur ex Epistola Concilii Tricassini anni 867. ad Pontificem Nicolaum. Eadem habet & Hincmarus. *Tom.*2. *pag.*272.

Qui verò hîc memoratus est Ercanradus Parisiensis Episcopus, is ipse fuit cui successit Eneas, de quo nos suprà. At Ganelo Senonensis Archiepiscopus is nimirum fuit, quem diris accusationibus in Concilio Tullensi *ad Saponarias* anno 859. incessivit Rex Carolus Calvus, à quo consentientibus Provinciæ Episcopis in eam Metropolitanam sedem provectus fuerat. En ipsissima Caroli Regis verba in eo Concilio: *Vacabat Metropolis Senonum, quam juxta consuetudinem prędecessorum meorum Regum, Vuenilone tunc Clerico meo, consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum ex me fuit, ut eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.*

VI. Denique ut indubitatissimè constet quàm sibi tum Reges in electionibus authoritatem sumebant, eam facilè conjungi potuisse cum canonica electionum libertate, refricanda tantùm memoria est expostulationis Joannis VIII. Papæ, de Metropolitano Ebrodunensi, qui alium Vencienfium ordinarat Episcopum, quàm quem Clerici, Laicique ejus Ecclesiæ elegerant, & Imperator Carolus Calvus confirmarat. *Nunc quia mortuo Venciensi Episcopo, non præfatum Sacerdotem quem Clerus & populus civitatis elegerat, piaque memoria Carolus Imperator suo consensu firmarat, consecrasti, &c. Epist* 70.

VII. Nec inficiamur tamen missos esse quandoque è Palatio Calvi eos, quibus ipse Episcopatus dari percuperet. At integram tum sibi intactamque Episcopi potestatem servaverant, eorum scrupulosissimè examinandi & vitam, & mores, & experientiam, doctrinamque, & abnuendæ ordinationis, ubi ea non responderent dignitati & sanctimoniæ Episcopali; preces autem monitionesque Cleri & populi ingeminandi apud Principem, & quidvis potiùs, quàm finendi ut scelerosus indignusque incubator sanctissimum Ecclesiæ Thronum profanaret. Ita fidenter decrevere Patres Concilii III. Valentini, cujus luculentissimum Canonem jam semel iterumque protulimus. *Si quando Episcopus decesserit, à Principe postuletur, ut canonicam electionem Clero & populo ipsius civitatis permittere dignetur. Sed etsi à servitio pii Principis nostri aliquis Clericorum venerit, ut alicui civitati præponatur Episcopus, timore casto sollicitè examinaretur, primùm cujus vita sit, deinde cujus scientia: & vigore Ecclesiastico agat Metropolitanus, Episcopique sicut Dei ministris adjutorium ferentibus, ne maculatę vitę, & pompis sæculi turbidus, & simoniacæ hęresi pollutus Ecclesię superponatur Episcopus. Si necessarium idem Metropolitanus viderit, ne tantum malum cogatur agere, ut indebite honorem honis tantum debitum tradat, instruat populum, informet Clerum potius adire clementiam Imperialem, & ipse cum Coepiscopis, quibus valuerit modis, adeat, ut Ecclesiam Dei gloriosus Imperator digno honoret Ministro. Can.*7.

Sicubi circumventi fuerant Reges, nominaverantque eos Episcopos, quos Episcoporum Provinciæ, Clericorum & Civium consensio detestaretur; non facilè poterant illi tantæ vel observantiæ, vel constantię reluctari Metropolitani, Episcoporum, Cleri & populi. Quo ita constituto, jam nemo non proniùs assentietur electionem eam legitimam haberi potuisse, ubi ei quem Rex vel nominasset, vel innuisset prior, Metropolitanus, Episcopi, Clerici, Civesque acquiescebant, qui reniti potuissent, nisi eum comperissent tanto dignum fastigio.

VIII. Hunc Canonem molestè tulit & exagitavit

vit Hincmarus, *Tom.1.pag.318.*, at non iis ille offendebatur, quæ hic nos amplexi ſumus. Quæſtio erat tunc magna animorum contentione partiumque diſſidiis inter Epiſcopos Gallicanos de Gratiæ divinæ auxiliis vexata. Secta erat tunc Gallia in plures Reges, & diverſorum Regnorum Præſules in diverſas abiiſſe ſententias videbantur, quibus & authoritatem parabant à diverſis aliarum aliarumque Provinciarum Conciliis. Compulit eos ea diſſenſio ad Nicolaum I. Papam referre. Suffragabitur Prudentius Epiſcopus Tricaſſinus Gotteſcalco Monacho, harum concertationum incentori: cui non minùs animosè Hincmarus refragabatur. Inde eſt quod & Epiſtolæ quam ſcripſit, ut ratam haberet ordinationem Eneæ Pariſienſis Epiſcopi, cui adeſſe non poterat, hanc addiderit clauſulam, ut ſubſcriberet Æneas quatuor Propoſitionibus, quę in controverſiam vocatæ fuerant. *Si confitendo ſubſcribere, & ſubſcribendo confiteri voluerit, ejus me ordinationi conſentaneum eſſe profiteor. Sin aliàs, prorſus neque aſſentior, neque fidelibus Chriſti aſſentiendum ſuadeo. Conc. Gall. tom 2. pag.657.*

IX. Ab eodem porrò Hincmaro alia Devolutionis ſpecies refertur, ab ea diverſa quam ſuprà attigimus. Metropolitani enim in Suffraganeos prærogativas cum explicaret, exhiberetque nepoti ſuo Epiſcopo Laudunenſi: Metropolitano id juris adſcribit, ut unum aliquem ex Epiſcopis Provinciæ deſignet, qui Viſitatoris munia obeat in viduata Eccleſia: ut jubeat Electioni incumbi juxta Canones, ut digniorem eligat, ſi in plura ſciſſa ſunt ſtudia, ut denique ſcrupuloſo examine electum excutiat. *In Provincia ſi fuerit defunctus Epiſcopus, ego & non tu, Viſitatorem viduatę deſignabo Eccleſię, electionem cum decreto canonico præcipiam fieri; & ſi in partes ſe eligentium vota diviſerint, meum & non tuum erit eligere, qui majoribus ad ordinandum ſtudiis juvetur & meritis, & meum eſt ordinandum examinare non tuum. Tom.2. pag.408.* Hoc jus devolutionis non erat ejuſmodi, ut arbitrio ſuo eligeret quem vellet Metropolitanus, ſed ut ponderaret numeraretque merita & ſuffragia eorum, in quo Cleri plebiſque ſeceſſio facta erat: ei autem Epiſcopalem addiceret ſedem, qui juvaretur *majoribus ſtudiis & meritis.*

At ubi notoriè indignus electus fuerat, Epiſcopi quandoque ipſi integrum Regi reſervarunt eligendi ſeu nominandi arbitrium, ut quod ad eum tum quidem eſſet devolutum. Mira quadam obſervantia & humanitate coluit Carolus Calvus Rex Epiſcopos Cariſiacenſis Concilii, cum ad eos rejecit electionem Epiſcopi Lingonenſis, etſi ab illis antè interpellatus fuiſſet, quo provideret ipſe ei ſedi, quam occuparet indignus. Audiendus hic eſt Flodoardus: *Suggeſſerat eadem Synodus Regi, ut alterum ad regendam Eccleſiam Lingonicam conſtitueret, quam Vulfaldus Eccleſia Remenſis alumnus contra canonica occupaverat decreta. Et Rex juſſerat, ut Epiſcopi quęrerent talem, qui poſſit in Epiſcopali miniſterio eidem Eccleſia proficere; eorumque vota in Iſaac Hildnini diſcipulum convenerant. Flodoard. L.3.c.4.*

X. Supereſt porrò & hęc, intacta hactenus prærogativa Regum & Imperatorum in electionibus Epiſcopalibus. Reſcribens ad Hincmarum Archiepiſcopum Remenſem Joannes VIII. Papa pro electione Epiſcopi Laudunenſis facienda, jubet ut Caroli Calvi tum Imperatoris Miſſus ſeu Legatus ei interſit, ut turba factioneſque prævertat, aut ſedet omnes, Canoneſque curet ſervari. *In quem omnium vota conſentiant, eidem Eccleſia præficer proprius Epiſcopus. Cui electioni volumus etiam Miſſum piiſſimi Imperatoris intereſſe; ut ſine ſæcularium ſtrepitu, omni latere talis eligatur, qui aptus fuerit Canonibus modis omnibus aprobetur. Colvenerii Scholia in Flodoard. L.3.c.22.*

Prolixiùs infrà verba faciemus de hujus Decreti obſervatione. Impræſentiarum ſufficit id animadvertiſſe, canonicæ libertatis in electionibus non adverſarios, ſed cuſtodes & vindices fuiſſe Regum Miſſos & Delegatos, qui turbas compeſcerent & tumultuoſas diſſenſiones. Concilium ad Theodoniſvillam anno 844. confugit ad Reges, quò Eccleſiis vacantibus Paſtores providerentur; *Aut Epiſcopos à Deo datos, & à vobis regulariter deſignatos. Can.2.* Eò autem id tum fiebat, quòd Regium inter ſe diſſenſionibus & bellis electiones retardarentur.

Cum Rex Lotharius canonica irregularitate maculatum Clericum Cameracenſi donaſſet Epiſcopatu, ſcripſit Nicolaus Papa ad omnes Regni ejus Epiſcopos, non ſine interminatione excommunicationis, niſi Regem impellerent ad canonicam indicendam Cleri & Plebis electionem. *Clero & Plebi licentiam tribuat eligendi. Epiſt.63.* Tanto vehementiùs rem eam urgebat Pontifex, quòd jam decem ampliùs menſes præter Canonum normam vacaret ea Sedes. *Ultra decimum menſem contra ſacrarum regularum definitionem, Eccleſiam viduatam permanere permiſeritis.* Hinc dubitare cogimur, an ea fuerit, quæ Francię noſtræ Regum, moderatio & temperantia cæterorum quoque Carolinorum Regum. Hic ipſe Rex Lotharius a fratre ſuo Ludovico II. Imperatore poſtulavit Epiſcopatum Gratianopolitanum, Bernario Clerico ſuo conferendum. Aſſenſus eſt Ludovicus, & Adoni Archiepiſcopo Viennenſi mandavit, ut Bernarium in Epiſcopum ordinaret. *Rogavit, ut Bernario Epiſcopatum Gratianopolitanum concederemus, quod & fecimus. Idcirco monemus, ut voluntati fratris obedias, certus de noſtra conceſſione, ut in Gratianopolitana Eccleſia ordinetur Epiſcopus. Conc. Gall. Tom.2. pag.377.* In eandem ſententiam ſcripſit & Lotharius Adoni. Nulla ibi mentio Cleri & Plebis conſenſus.

XI. At multò modi ſui, & obſervantiæ avitę in Canones retinentior fuit Carolus Calvus. Scripſit enim ad Adonem Archiepiſcopum Viennenſem, eum à ſe Bernario tributum eſſe Epiſcopatum ea cautione, ut ſumma authoritate dijudicaret Metropolitanus, an nominatio, an nominatus canonicis inſtitutionibus conſentirent. *Ita conceſſimus Gratianopolitanum Epiſcopum, ut veſtro judicio, ſi canonicè probaveritis, ibi à veſtra ſanctitate ordinetur Epiſcopus. Ibidem.* Addebat Carolus, qua erat animi prudentia in his, Archiepiſcopi partes fuiſſe, ut Epiſcopum eligeret, ſi Imperator Ludovicus ceſſaret: Epiſcopis enim commendatam eſſe à Chriſto Eccleſiam: *Vobis enim, & omnibus Epiſcopis ſuis omnem Eccleſiam ſuam Chriſtus Deus noſter concluſit.* Unde verè Chriſtianiſſimus Rex argumentatur in negotiis Eccleſiaſticis Reges ipſos Epiſcopis ſubdi. *Cui & nos in omnibus venerabiliter ſubdi oportet.*

CAPUT XXIII. *P.3. l.2. c.27.*

De Electionibus ad Prælaturas ſub Regibus & Imperatoribus Carolinis poſterioribus.

I. Hincmari magnanimitas ad tuendam electionum libertatem.

II. Alia ejuſdem magnanimitatis documenta & libertatis.

III. Alia rurſus utriuſque documenta. Progreſſiones variæ in electionibus.

IV. Prępollebant Epiſcopi, & Principum deſide-

rris,

riis, & petitionibus populorum.

V. VI. Privilegia eligendi, quę à Regibus concedebantur, eò pertinebant, ut Episcopi è gremio eligerentur Ecclesię, non è Palatio mitterentur. Reliquis privilegis jus tantùm commune confirmabatur.

VII. Concordia liberæ electionis & Regum potestatis. Nova exempla.

VIII. IX. Quales quandoque Episcopi è palatio mitterentur.

X. Vis illata Remensi Ecclesia.

XI. Jus Regum in electionibus honori habitum, inter bellicos etiam tumultus:

XII. Cum Reges Custodes essent temporalium rerum Episcopatus, non facilè quisquam eò poterat contingere, nisi eorum assensione.

XIII. Quid senserit Florus de Regum consensu ad electiones.

I. CUm adeo constans & intaminata viguerit coosensio, atque coocordia Regiæ in electionibus autboritatis cum earundem canonica libertate, regnantibus Pipioo, Carolo Magno, Ludovico Pio & Carolo Calvo; nemo non jam facilè sibi persuadebit eandem sub eorum successoribus retentam esse pacem, cum & hi, ut Regni, ita & regiæ in Ecclesiam venerationis atque observantię hæredes se professi suot.

Animi magnitudioe verè Episcopali scripsit Hincmarus ad Reges Ludovicum & Carolomannum, *pro electione canonica obtinenda*, in Ecclesia Tornacensi, sive ut tunc res erant, Noviomensi. Peracta autem secundùm Canones electione, cum minùs probarent Reges, quòd tantum in ea potuisset Hincmarus, purgavit se apud eos ipse, præfatus quàm prono & propenso fuisse animo in eorum promotionem & consecrationem: nec dissimulavit interim, qui essent limites Regiæ & Pontificiæ authoritatis, qui demum & quibus dotati virtutibus ad Episcopales sedes essent accersendi, quantum studii Reges, operæque ponere deberent in Ecclesiasticis Regulis edíscendis; denique quanto se obligent piaculo, qui orbitatem protrahunt Ecclesiarum; vel retardatis electionibus, vel ubi factæ fuerint, objectis difficultatum molibus, ne convalescant. Audiamus Flodoardum: *Item pro ipsa electione jam facta, quam indigaè tuleram, ab ipso Archiepiscopo fuisse dispositam. Item pro eadem re, ostendens qualiter in electione eorum consenserit, quando electi sunt ad regni Principatum, & quę ab eis pro hac electione mandata perceperit: & quale sit ministerium regale & quale Pontificale, & qualis eligendus, vel ordinandus sit Episcopus, & qualis vel qualiter non debeat ordinari & ut divinas authoritates addiscere curent. Item pro eadem re sacris demonstrans authoritatibus, quam graviter in Deum peccarent, quia ordinationem illam tamdiu differre facerent. Flodoard. L.3. c.25.*

II. Sub impuberibus his duobus Regibus sedebat ad regni gubernaeula Hugo Abbas. Dedit & ad illum Hincmarus Epistolas, ut animaret alumnos Reges. *Quatenus voluntatem Dei & Antecessorum suorum consuetudinem in hac causa conservarent. Ibid. c.24.:* sanctissimè affirmans in electione Tornaceosi easdem prorsus se leges, regulasque tenuisse, quas ab annis jam triginta quinque secutus esset: non diutius ergo Regiam consensionem ei electioni abnuendam, aut suspendendam esse; sanciri Canooicis institutis, liberæ ut sint electiones; ut eligantur Episcopi non ex Palatinis Clericis, sed ex Ecclesiæ cujusque proprio Collegio, non Regum, non Aulicorum, non Regiorum Ministrorum testimonia Canonicis Regulis requiri; ut Ecclesiæ Pastor ordinetur; sed Clesi populique esse, ut eligant: Metropolitani, ut judicet de electione, Principis ut assentiatur, & tum demum celebrandam ordinationem. *Et quia ipse nihil inde aliud egerit, nisi quod per triginta & quinque annos in hujusmodi negotio solitus erat, &c. Adjungens sacrorum Canonum promulgatas super electione canonica authoritates, & ostendens, quod non Episcopi de Palatio præcipiantur eligi, sed de propria qualibet Ecclesia: & quod de ordinando Episcopo, non Regis, vel Palatinorum debet esse commendatio, sed Cleri & Plebis electio, & Metropolitani in electione dijudicatio, deinde terreni Principis consensio, & sic fieri Episcoporum manus impositio.*

III. Nisi temporum vicissitudine, vel edacitate interceptæ nobis fuissent hæ Hincmari literæ, suppeteret ex iis mira quedam opulentia antiquæ & mediæ purioris Ecclesiarum disciplinæ, Decretorumque & Conciliorum, quibus Ecclesiarum libertas validissimè muniretur. Vel ex hoc frustulo rem conjectabis. Epistola scilicet ea est ex ipsis Hincmari Opusculis decerpta, quæ ab illo data est ad Ludovicum III. Balbi filium. Exordium autem ducit ab alia Epistola, quæ ab omnibus Concilii cujusdam Episcopis exarata fuerat ad euodem Regem, ut eum hortarentur, quo Archiepiscopis, Episcopisque pleniorem juxta Canones libertatem annueret eligendi Pastores Ecclesiarum, & ubi eos Cleri, Populique assensione communissent, tum eos ipsi sistendi, ut temporalis Ecclesiæ bona eis conferat, quorum Custos & Defensor est, consensuque & diplomate suo eos confirmet, ut mox à Metropolitano & Comprovincialibus ordinari possint. *Literas direximus, in quibus hęc continentur: Ut sicut sacrę leges & regula pręcipiunt, Archiepiscopis & Episcopis Conlimitanearum diœceseon electionem concederet dignemini undecunque secundùm formam regularem electionis, Episcopi talem eligant, qui & Sanctæ Ecclesiæ utilis & regno proficuus, & vobis fidelis ac devotus cooperator existat: & consentientibus Clero & Plebe, eum vobis adducant, ut secundùm ministerium vestrum, res & facultates Ecclesię, quas ad defendendum & tuendum vobis dominus commendavit, suę dispositioni committatis; & cum consensu ac literis eum ad Metropolitanum Episcopum & Coepiscopos Diœceseos, qui eum ordinare debent, transmittatis. Hincmar. tom.2. p.189.*

Ea erant Concilii verba, cujus os, & ingenium erat Hincmarus. Quo circa & ejus adgressus est defensionem, ubi gravissimis ab eo verberantur opprobriis, meritisque convitiis Aulici adulatores, qui Regias aures pestiferis his imbuebant susurris. Com licentia eligendi à Regibus postulatur, eum quasi desponderi eligendum, quem ipsi designarint. *Nam si quod à quibusdam dicitur, ut audivi, quando petitam apud vos electionem conceditis, illum debent Episcopi, & Clerus ac Plebs eligere, quem vos vultis, & quem jubetis: quæ non est divinæ legis electio, sed humana potestatis extorsio: si ita est, ut dici à quibusdam audivi: ille malignus spiritus, qui per serpentem primos parentes nostros in Paradiso decepit, & inde illos ejecit, per tales adulatores in aures vestras hæc sibilat.*

IV. Subdit infernis ex antris eructatam esse tam exitialem doctrinam, Scripturis, Canonicisque & Imperatoriis legibus prorsus inimicam: *Nec in Scripturis neque in Catholicorum dictis, vel in Sacris Canonibus, vel etiam in legibus à Christianis Imperatoribus vel Regibus promulgatis, hoc scriptum vel decretum invenitur; sed talia dicta infernus evomuit.* Id verò quod ad Leges Imperatorum spectat, confirmat ex Lege, seu Capitulari Caroli Magni suprà jam sæpiùs commendato, & quod in Capitularium libris legitur: *Sacrorum Canonum non ignari, &c.* Ex quibus id denique iofert, non Regis esse eligere, sed assentiri alectioni

ni per Episcopos factæ, qui dignoscere possunt, qui sint sacræ dignitati sustinendæ & muniis ejus obeundis idonei, qui absurdi. *Sicut & leges & regula dicunt. In electione Episcopi assensio Regis sit, non electio, in Episcoporum verò executione sit electio, sicut & ordinatio*. L.1. c.84.

Regem ibibem obtestatus Hincmarus, Professionis ut meminerit, cui se astrinxerit, subscripserit-que inter ipsa inaugurationis Regiæ solemnia, utque eam frequenter sibi perlegi jubeat: ut nequid moliatur ultra eos limites, quos sibi Summi Reges, sanctissimique Imperatores, avi atavique circumscripserunt. *Talia vestro tempore in Sanctam Ecclesiam introducere non tentetis, qualia magni Imperatores, & antecessores vestri suis temporibus introducere non præsumpserunt*.

Certabatur de electione Episcopi Bellovacensis. Contendebat Rex eum confirmandum in quem *vota omnium concordarent*. Episcopi ex adverso pertendebant, electum ei gerendæ sarcinæ prorsus imparem esse, ejus rei judicium ad se spectare: quin immo & devolutam ad se esse electionem, quòd cum Bellovacenses binas ternasve continuassent electiones Canonibus infestas, ex Canonicis sanctionibus excidissent jure eligendi. *Perdiderunt electionem, sicut ostensum est illis in Synodo & per sacras regulas non ulterius illorum; sed Episcoporum esse electionem, quam non praire, sed subsequi, &c.* Cum denique conniteretur Rex, ut ea saltem vice suis votis se inflecteret & accomodaret Hincmarus, constantissimè ille respondit: Si quid præter suam & præter Regiam professionem, si adversùs divinas humanasque leges committeret, fore ut æternum & ipsi sibi exitium accerseret, & eodem Regem implicaret. *Etsi vobis consensero, ut contra divinas & humanas leges, & contra vestram & meam, coram pluribus in Synodo Episcopis exhibentibus, professionem faciatis, me perdam, & vos non salvabo*. Ibid. pag.194.

V. Humaniùs Carolomannus Rex in Aurelianensem Episcopum consuluit, cui ejusdem Hugonis Abbatis, aliorumque Consiliariorum suorum, tum ex Clero, tum ex Proceribus suasione concessit, ut omnia ejus Ecclesiæ privilegia innovarentur, quæ Normannis omnia populantibus exusta fuerant: utque integra & incolumis ibi servaretur electionum libertas, Pontificum hactenus, & Regum tuitione defensa. *Unà cum consultu venerabilis Hugonis Abbatis, totiusque regni nostri utriusque ordinis Procerum, &c. Privilegia sive precepta de eligendis sibi Pontificibus, tam authoritate Apostolica, quamque Patrum nostrorum confirmatione habuisse firmata, &c. Exoravit, ut nostra authoritatis præceptum super hoc sua denuo confirmassemus Ecclesia, atque liberam à nostra parte licentiam eidem concessissemus, antiquam authoritatem more Canonico à Sede Apostolica impetrandi*. Spicil. tom.2. pag.194.

Duo hîc autem obiter notanda. Primum est, ita sibi persuasisse hunc Episcopum, nec concessionem, nec confirmationem Ecclesiæ suæ privilegiorum à Papa postulandam sibi esse, nisi Rex assentiretur peti. Alterum est, quod hîc privilegium dicitur, non esse tamen nisi juris communis Beneficium. Sed cum Procerum frequentes essent in Ecclesiasticas libertates contumeliæ & incursiones; his eas novorum Rescriptorum præsidiis, quibus plerumque plus tribuitur, quam antiquis, eas vallare & munire optimi quique laborabant Episcopi.

VI. Non sinebat eo ipso tempore Carolus Crassus Italiæ Rex, Hieronymum Episcopum Lausanensem Ecclesiæ suæ possessionem inire. Monuit illum per literas Joannes VIII. Papa, ejus Episcopi & electionem fuisse Canonicam, & ordinationem, utpote ab Episcopis Provinciæ celebratam, quibus eam curam delegarat Metropolitanus, tum gravi ex morbo decumbens. *Jam dictum Episcopatum Lausanensem sibi divinitus concessum, nostraque Apostolica etiam authoritate commissum, sub omni integritate recipere, haberoque securiter permittatis: ne amplius eadem Ecclesia contra statuta Patrum sine proprio Rectore consistat. Nam regulariter illum electum, & proprio Archiepiscopo causa infirmitatis præbente consensum, & Episcopos consecratores illius, literis quas nobis ostendit, rogante, consecratum fuisse agnoscimus*. Conc. Gall. tom.3. pag.500. 518.

Cum Optandus electus fuisset de licentia Caroli Crassi Imperatoris Episcopus Genevensis, hortatorias ad Genevenses idem Pontifex scripsit Epistolas eidem ut morigeros se præberent: *Præcognita vestrûm omnium in eodem Optando electione, & qualiter idem Serenissimus Imperator eidem Ecclesiæ electionem perenniter de proprio Clero donaverat, &c.* Adverte hîc porro ut ex Pontificia Epistola hac Carolus Crassus Imperator Ecclesiam Genevensem eo exornasset privilegio, ut Episcopum semper suum è proprio eligeret gremio; *Electionem perenniter de proprio Clero donaverat*. Non ergo ex privilegio annuebant Ecclesiis principes eligendi libertatem, sed eligendi ex *proprio Clero*, non expectatis, non suscipiendis unquam, qui è Palatio ordinandi mitterentur: quanquam id sibi quasi ex jure arrogarent Principes, etsi & ex indulgentia, quandoque Episcopi eis obsequerentur, & fervirent tempori, quo ampliora inde in Ecclesiam ornamenta aliquando redirent.

Id quoque præcipiebant Canones, ut ex cujusque Ecclesiæ Clero Episcopus deligeretur. Sed non ea erat horum Canonum antiquitas; nec tam religiosa eorum observatio, ut non & illis sæpissimè ipsæ sua sponte Ecclesiæ derogarent, & Episcopos sibi aliunde accirent. Itaque multò minùs Reges iis Canonibus se obligatos existimabant, quibus & ipsæ minùs parerent Ecclesiæ. Inde erat quòd & Episcopi citra assentationem in his Regibus plerumque assentirentur, si modò ab iis illi è Palatio mitterentur ordinandi Episcopi, quorum virtutes & insignes dotes, & Regiæ responderent benevolentiæ, & amplitudinem Episcopalem non dedecorarent, ad quam non sine Cleri Populique assensione promovebantur. Nec illa Capitularium lex, qua Carolus Magnus & Ludovicus Pius libertatem restitutam voluerunt electionum, aliud concedebat, quàm ut Episcopus ubique è Clero Ecclesiæ, & è propria Diœcesi eligeretur. *Assensum ordini Ecclesiastico præbemus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & Populi, secundùm statuta Canonum de propria Diœcesi eligantur*. L.1. c.84.

Nec dubitandum, quin ubi Reges *electionem Canonicam* in perpetuum alicui concedebant Ecclesiæ; eam facultatem ejurarent, exuerentque, mittendi quos vellent Episcopos è Palatio suo. Id genus fuit privilegium, quo idem Carolus Crassus Ecclesiam Cabilonensem donavit: *Ut obeunte Pastore proprio, omni deinceps tempore Canonicam habeat electionem*. His munitæ privilegiis Ecclesiæ nihilominus receptæ morem gerebant consuetudini, monendi Regis de obitu sui Pastoris, & impetranda licentiæ novi deligendi. Adversùs eos tantùm qui è Palatio immitterentur Episcopos, septæ & armatæ erant ab ipsis Regibus.

VII. Carolum Simplicem Regem interpellarunt Tungrenses, ut Richerium sibi daret Episcopum, quem elegissent in locum Hilduini usurpatoris. *Omnes tam Clerici, quàm Laici, addentes in precibus, ut illis ad ordinandum daremus Pontificem Richerium, quem concorditer elegerunt*. Conc. Gall. tom. 3. p.575. 576. 577. Castigavit acerbissimè Herimannum

num Coloniensem Archiepiscopum Joannes X. quòd Hilduinum ordinasset, qui electus non fuerat, nec à Rege donatus Episcopatu, à quo solo potuerat eo donari. *Cum Hilduinum Canonicis sibi obviantibus regulis, absque Clericorum electione & Laicorum acclamatione, Episcopali infula decorare non denegastis, cum prisca consuetudo vigeat, qualiter nullus alicui Clerico Episcopatum conferre debeat nisi Rex, cui divinitus sceptra collata sunt.* Culpæ autem vertitur quòd renuerit Richerium ordinare, quem Clerus Populusque elegerat, quod ipsius etiam Caroli Regis, & Berengarii Imperatoris testimonio confirmabatur. *Quia Richerius, ut Caroli Regis testimonium perhibet, & Berengarii Imperatoris litera testantur, primitus à Clero electus, & à Populo expetitus est.* Ex quo id efficitur, ubi Rex Episcopatus dabat, eo confirmatam, non explosam fuisse electionem. Unde subjicit mox Pontifex, velle se, ut Carolus Rex Majorum suorum augustissimorum jura & privilegia retineat omnia in confirmandis electionibus. *Et sicut priores suos Antecessores, nostrorum Antecessorum authoritate, Episcopum per unumquamque Parochiam ordinare probabiliter statutum est, ita ut Rex Carolus faciat, confirmando jubemus.* Quod confirmat datis ad ipsum etiam Regem literis. *Eo quod prisca consuetudo, & Regni nobilitas censuit, ut nullus Episcopum ordinare debuisset, absque Regis jussione.*

VIII. Fulconi Archiepiscopo Remensi crimini vertit Formosus Papa, quòd Presbyterum Berthariam Catalunensem Episcopum non ordinasset, cum à Clero & Plebe electus fuisset, & eam electionem Rex Odo assensu suo confirmasset. *Scribit Archiepiscopo pro Betharia, quem Clerus & Plebs Ecclesiæ Catalaunensis consensu Regis Odonis ad Episcopatum dicebatur elegisse, fatentes quod hunc vocatum Canonicum noluerit consecrare. Flodoard. L.4. c.3. 4.* Simile veri est Fulconem eas criminationes diluisse apud Stephanum Formosi successorem, cui & exposuit totam anteactæ vitæ suæ rationem, & ipsa Episcopatûs sui primordia: Se enimvero Sacris Literis à pueritia innutritum, & in Aula Caroli Calvi, Ludovici Balbi, & Carolomanni institutum: sub Carolomanno tandem à Clero & Plebe Remensi expetitum se ad Metropolitanam eam Sedem fuisse. *Adnectens simpliciter, ut ab ipsis pene cunabulis educatus Canonicis fuerit disciplinis, donec à glorioso Rege Carolo Imperatoris Ludovici filio, in Palatinis ac domesticis ejus sit assumptus obsequiis. Sicque in Aula Palatii perseverans usque ad tempora Carolomanni Regis, Ludovici Junioris filii, nepotis ejusdem Caroli; quando à Sanctæ Remensis Provinciæ Episcopis, necnon à Clero & Plebe hujus electus sit, & Episcopus ordinatus.* Quo exemplo perspicis, qui in Aula & Palatio Regum ætatem agerent etiam ab infantia, eos sacris nihilominus & Canonicis disciplinis operam dedisse: & qui è Palatio Regum prodibant, Canonica tamen electione sacras non rarò infulas consecutos esse.

IX. Idque luculentè declaratur alia ejusdem Fulconis Archiepiscopi ad Odonem Regem Epistola, qua obtestatur ut Ecclesiæ Lauduneusi liberam permittat electionem, nec populis invitis & renitentibus Pastorem obtrudat. *Odoni Regi literas dirigens rogat, pro concedenda Ecclesia Laudunensi, post decessum Didonis Episcopi electione libera; ostendens non oportere violenter eos, ad eum quem nolunt suscipiendum, compelli. Ibid. l.4. c.5.*

Liquidum est ergo, si quos è Palatio suo Clericos Rex averet Episcopos deligi, non [illegible] vim adferre Ecclesiæ debuisse, cui ea e[illegible] officium, ut eos examinaret, abn[illegible] dignos comperisset. Denique quem Princeps innuerat imm[illegible]

Clerum & Plebem acquiescere, hoc ipsum jam eligere erat, cum dissentire & abjicere potuissent.

X. At tyrannica prorsus ea vis fuit, cum Herebertus Comes Clerum, Populum, Episcopos, Regem, Papam eò adegit, ut eligerent confirmarentque in Archiepiscopum Remensem Hugonem filium suum, annos vix quinque natum. *Tractans super electione, tam Clericos, quàm Laicos ad voluntatem suam intendere facit.* Nimirum reformidatum est tunc ne à prædonibus aliis compluribus expilaretur Ecclesia Remensis: itaque consultius visum est uni acquiescere deprædatori, qui cæteros compesceret omnes. *Sequentes igitur consilium ejus, ne forte per extraneas personas Episcopatus divideretur, eligunt filium ipsius, qui nec adhuc quinquennii tempus explesset!* Quamprimùm autem repressa est Heriberti Comitis tyrannica vis & insania, Rodolphus Rex, qui non potuerat non vel simulatè Hugonis electioni assentiri, Canonicè Artholdum eligi fecit. *Rodolphus Rex literas Remis mittit ad Clerum & Populum pro electione Præsulis celebranda, &c.* Quod & Artholdus ipse in Concilio Ingelheimensi anno 948. testatum fecit: *Admonet Rex Clerum & Populum de Pastoris electione, dans eis id agendi facultatem, ad Dei honorem, & sui fidelitatem. Sicque concordantibus cunctis, tam Clericis, quàm Laicis eligitur humilitatis nostra persona. Ibid. c.20. 24. 35.*

XI. Quanquam ergo tunc ingruerent undique & sævirent bella, Canonum tamen vox & authoritas in honore erat: cumque majestas Gallicanorum Regum ab insolentissimis undique Tyrannis incesseretur, colebatur tamen illa religiosissimè ab Ecclesia, quæ præter eorum voluntatem nullos sibi Episcopos præfici patiebatur. In Concilio Remensi anni 975. excommunicatione innodatus est Theobaldus Episcopus, quòd se tyrannicè in Sedem Ambianensem injussu Regis intrusisset: *Convenerunt medici, qui morbos tuos optimè noverint, tyrannicam scilicet vim, qua infulatus es contra regium velle.* Præerat ei Concilio Stephanus Benedicti VII. Papæ Legatus, cum Adalberone Remensi Archiepiscopo. Hic ille est Adalbero, qui in alia quadam Epistola id laudi sibi ducebat, id vendi abat, quòd è Deo & à Rege Episcopatu esset donatus: *Quondam nobis Episcopio gratia Dei, & benignitate Regia contradito.*

XII. Ingenuè fatemur, cum custodiam & tuitionem profiterentur Reges penes se esse omnium Ecclesiæ bonorum temporalium: non potuisse electos Episcopos non assensu & beneficio eorum Episcopatus ipsos adire, & possessionem eorum capessere. Id forsan sonant illa Adalberonis verba, *Episcopio nobis benignitate Regia contradito.* Id apertiùs significant illa Hincmari verba: *Quia Princeps terræ res Ecclesiasticas, divino judicio tuendas & defensandas suscepit, consensu ejus, electione Cleri ac Plebis, & approbatione Episcoporum Provinciæ, quisque ad Ecclesiasticum regimen provehi debet. Du Chesne. tom. 2. pag. 489.* Sed necessaria illa Regis consensio, & Episcopatûs donum, seu collatio temporalium, nihil officiebat electioni liberæ priùs peractæ: siquid autem præterea auderent Ministri Regii, injuria ea erat Canonum, quæ detestationi deinceps esset, non imitationi. Ejusmodi fuit nominatio ejus qui Rabano suffectus est Archiepiscopo Moguntino, ubi Annales Fuldenses ajunt plus momenti fuisse in Rege & Consiliariis ejus, quàm in Cleri & plebis suffragiis. *Cui successit Karlus, magis ex voluntate Regis, & Consiliariorum ejus, [illegible] ex consensu & electione Cleri & populi. Ibid.*

Nec verò ea res animadversa esset ab [illegible] [illegible]latore Annalium, nisi præter usum [illegible] usurpata tunc fuisset.

[illegible] oem faciet huic Capiti Florus Di[illegible]

nus & Doctor Ecclesiæ Lugdunensis, qui hęc observavit circa necessitatem Regii consensûs ad electiones Episcopales. In his certè nec sobriam audaciam desideres, nec prudentiam singulari fiducia & fortitudine munitam. Docet ergo ille ex Apostolica traditione in solius Cleri Populique suffragatione positas primò fuisse electiones: *quem communis Cleri & Plebis consensus elegerit*. Prioribus sæculis consensum Principis ne potuisse quidem expeti. *Præfuisse Antistites absque ullo consulto mundanæ potestatis, à temporibus Apostolorum, & postea per annos fere quadringentos*.

Ubi Christianis Mysteriis initiati fuere Imperatores, Ecclesiæ primævam illam electionum libertatem sospitem constituisse in plerisque saltem Provinciis constat: cum ne fieri quidem posset, ut admoneretur Imperator, utque assensus ejus expectaretur, quoties obisset Episcopus, eique sublegendus esset successor, per Europæ, Asiæ, Africæ Provincias omnes Christianas, etiam remotissimas. *Ex quo Christiani Principes esse cœperunt, eandem in Episcoporum ordinationibus Ecclesiasticam libertatem ex parte maxima permansisse, manifesta ratio declarat. Neque enim fieri potuit, cum unus Imperator orbis terræ Monarchiam obtineret, ut ex omnibus latissimis mundi partibus, Asia videlicet, Europa & Africa, omnes qui ordinandi erant Episcopi, ad ejus cognitionem deducerentur. Opusculum Flor. post. oper. Agoba*.

Peculiaria gesta B. Martini Turonensis, Eucherii Lugdunensis, aliorumque, palam id prodere, injussu Principum terrenorum celebratas tum fuisse electiones; eo adhuc ævo Romanos Præsules eligi solere, nullo interveniente Principe sæculari: quin & Provincias omnes Romani Præsulis temporali mancipatas ditioni, eadem immunitate gaudere: *Sed & in Romana Ecclesia usque in præsentem diem, cernimus absque interrogatione Principis, solo dispositionis judicio, & fidelium suffragio legitimè Præsules consecrari; qui etiam omnium regionum & civitatum, quæ illis subjectæ sunt juxta antiquum morem, eadem libertate ordinant, atque constituunt Sacerdotes*. Non illaudata tamen consuetudine in quibusdam Provinciis ad alendam indivulsam Sacerdotii & Regni pacem atque concordiam inolevisse, & constanter retineri, ut consensus Principum requiratur. *Quod verò in quibusdam Regnis postea consuetudo obtinuit, ut consultu Principis fieret ordinatio Episcopalis, valet utique ad cumulum fraternitatis, propter pacem & concordiam mundanæ potestatis, non tamen ad complendam veritatem, vel auctoritatem sacræ ordinationis*. Ex quo & illud emergit, sequi, non præire debere Principis consensum.

CAPUT XXIV. P. 3. l. 2. c. 28.

De libertate electionum in Germania, Anglia, Italia temporibus Caroli Magni, ejusque in Imperio & Regno successorum.

I. Eadem viguit in Germania suffragiorum Cleri, Plebis & Episcoporum concordia cum authoritate Principum in electionibus.

II. Potissimum verò Imperantibus Ottonibus. De electionibus in Anglia.

III. In Italia libertati electionum Romani suffragantur Pontifices, quanquam in illis & Pontificum & Imperatorum consensus requireretur.

IV. Nova argumenta necessarii hujus consensus Pontificum, Imperatorum, vel Regum Italiæ.

V. Temporalia hi quoque Reges occuparant Episcopatuum vacantium bona: ex quo necessitas illa existebat eorum consensionis.

VI. Unde necessitas consensus Romanorum Pontificum.

I. Perlustrandæ nobis supersunt electiones Germaniæ, Italiæ, Romæ, Græciæque, ut in his explorata fiat eadem libertatis canonicæ concordia cum interventione Principum, qui iis se quadam ex parte inserebant. Et Germania quidem cum pareret tunc Gallis Regibus & Imperatoribus, non poterat non illa Gallicanæ obsequi, & servire Ecclesiarum disciplinæ. Itaque cum Tricassina Synodus anno 867. ad Nicolaum Papam scripsit, Ebbonem Episcopatu Remensi in Gallia spoliatum, à Ludovico Germaniæ Rege Hildesheimensi donatum fuisse in Provincia Moguntina; *Largitione Ludovici Regis Episcopium vacans obtinuit: Conc. Gall. To. 3. p. 356. Flodoard. L. 2. c. ult.*: rem ita capiens, ut Rex approbata electione, tum Episcopatum concesserit. Et sane in Concilio Coloniensi anni 887. perhibetur à Clero Mindensi electus in Episcopum fuisse Drogo Presbyter, & à Concilii Episcopis inauguratus. Scriptor quoque vitæ Sancti Hereberti Archiepiscopi Coloniensis, narrat ut Cancellarium ille priùs egerit Ottonis III. Imperatoris, à quo invisitatus sit, ut Presbyteratu initiaretur; cumque non multò post vacante Coloniensi Ecclesia, non posset Clerus in suam sententiam Plebem adducere, ut Præposito ejusdem Ecclesiæ suffragaretur, ipsemet tandem Præpositus eligendum ostendit Herebertum, cui consestim accessit Cleri, Populique *una omnium vox, una voluntas. Surius die 19. Mart. c. 5.* In Italia tunc versabatur Imperator, qui mox ut ejus electionis certior factus est, impensas egit Deo gratias quòd tacitis animi sui votis obsecundassent Cleri Populique suffragia, anno 998. *Ubi Coloniensium adfuit Legatio, viri complures honorati, tam de Clero, quàm de populo, cum quibusdam de principibus terræ maximis, electionem coram deprompserunt personæ talis. Tunc vehementer exhilaratus Imperator prudenti consilio civitatis grates non minimas egit, quia quod ipse optabat, quodque optimum sibi videbatur, hoc ipsi quoque senuirent, & eligerent uno eodemque secum spiritu*. Ambitiosos omnes Episcopatus Ratisponensis candidatos prius ablegarat, & ipse frustraverat Otto II. ut sanctissimum virum Volfangum promoveret, cui incunctanter Cleri Populique studia aspirarunt. *Cum Legatis Imperatoris profecti sunt Ratisponam, ubi Clerus & populus, ut Imperator petebat, more Ecclesiastico Sanctum Volfangum unanimiter elegerunt, electumque cum Imperatoris nunciis ad ejus Aulam dimiserunt. Surius die 31. Octob. c. 11.*

II. Germani ergo imitatores Caroli Magni pietatis fuere Ottones Imperatores, ideoque & incorrupti Ecclesiasticæ in electionibus libertatis vindices. Id novo hoc firmabitur exemplo. Erat Meinvercus Regio sanguine nobilis, eumque Otto III. Capellanorum suorum collegio inscripsit, *Regia stirpe genitus evocatur ad Palatium, & Regiæ Capellanus efficitur*. Regebat tunc Paterbornensem Ecclesiam sanctissimus Pontifex Rethardus, qui ab Ottonibus II. & III. confirmari pervicit privilegium Ecclesiæ suæ olim indultum à Carolo Calvo, & à Pontifice Romano, ut electiones à Clericis urbis fierent, & de ipso urbis Clero Episcopi deligerentur: *Electionem quoque Episcoporum, inter ejusdem & ab ejus Ecclesiæ filiis faciendam, quam eis diversi Reges diversis temporibus liberaliter concesserunt, &c. Surius die 5. Jun. c. 7.* Post ejus Episcopi obitum, Henricus Rex consilio Episcoporum & Procerum Curiæ nominavit Meinvercum, quem sta-

statim commonefecit, ea de causa illum à se eligi, quòd cum opibus afflueret, sponsam tenuem inopemque ducere ex officio charitatis deberet. Ejus unius paupertatis contemplatione assensus est Meinvercus, ut qui virtutibus etiam quàm terrenis opibus instructior & locupletior esset, & Episcopatum ne spe quidem unquam, vel cogitatione præsumpsisset. *Assensis Episcopis & Principibus qui aderant, de successore tali loco, & tempore idoneo consilium habuit, & diu scutatis perspectisque plurimis, Meinvercum, &c.* Mirum illud hic accidit, qua tandem ratione priùs confirmato libertatis electionum jure & privilegio, Meinvercus à Rege nominatus sit, accitusque ad sacras infulas, Clero & Plebe inconsultis. Verùm pluribus jam exemplis proditum est, Cleri & Plebis suffragia præisse sæpissimè, etsi silentio premantur. Nec verò sinit nos Henrici hujus Regis pietas singularis, qua & ad Imperium mox adscitus est, dubitare, quin tenacissimus fuerit, observandarum Ecclesiasticæ Disciplinæ Regularum, in rebus iis, quæ tantum haberent momenti ad Ecclesiæ & Reipublicæ salutem.

Nec aliter, ut reor, res habebant in Anglia. Memorat enim Vuillelmus Malmesburiensis, tum demum Cantuariensi Ecclesiæ sarcinam subiisse Odonem, ubi sensit Episcopos cum Rege in eam rem conspirare; assensum tunc extorquente voce Populi, & confessionem, quòd ea vox quoque sit Dei: *Sed cum Regia voluntati Episcoporum omnium assensus accederet, tandem vix propositi sui rigore edomito, in communem perrexit sententiam, recogitans illud proverbium, vox populi, vox Dei. De gest. Pon. Angl. L.1. p.200.201.* Non potuisset consensionem Regis & Episcoporum Odo vocem populi interpretari, nisi Regis & Episcoporum suffragiis vota Cleri Plebisque præluxissent.

Nec ab eo more abhorret electio Sancti Dunstani in eandem Sedem. Non cessit ille importunis Edgari Regis precibus, nisi ubi illis invicta quædam vis addita est Episcoporum consensione; *Regis Edgari ambitur precibus, ut sedem Primariam dignaretur sanctitatis sua industria. Sed ipse non semel surdis auribus rogantem differens, tandem concordi omnium Episcoporum assensu pressus, manu dedit.* Non quidem his vocibus excluduntur Cleri & Plebis suffragia, aut vota, sed longè plurimum momenti ponitur in Episcopis & Regibus ad electiones Episcopales. Attingemus & infrà aliquid rursus de Angliæ electionibus capite xxvsr. n. xiii.

III. Venio ad electiones Italiæ Episcoporum, quibus illibatæ præ cæteris libertatis gloria ex eo vendicatur, quòd Apostolicæ essent Sedi propiores, cui potissima incumbit cura & sollicitudo libertatum Ecclesiæ. Jam semel iterumque diximus, Adrianum I. id Carolo Magno professum esse, nunquam intervenire se electionibus Canonicis; consecrari à se, quem Clerus Populusque delegisset, præmisso examine scrupuloso; denique authorem fuisse Carolo, ut idem ipse sequeretur. *Qualis à Clero & Plebe cunctoque populo electus canonicè fuerit, illum ordinamus. Con. Gall. To.2. pag.96.* Confirmavit eidem Carolo Adrianus, nec à se, nec à Pipino Rege delegatos unquam fuisse Apocrisiarios, seu Missos, qui interessent electioni Episcopi Ravennatis, ut quæ liberis semper fuisset permissa Clericorum & laicorum suffragiis ejus Ecclesiæ. *Nos neque à prædecessoribus nostris, neque à genitore nostro Pipino Rege, neque à vestra in triumphis regali victoria. Missum ad electionem Ravenna directum esse, meminimus. Sed Clerus & Populus, &c. talem sibi eligerent Pastorem, &c. Ibid. pag.520.*

In Concilio Romano sub Stephano IV. postquam abdicatus & ejectus fuit Constantinus Antipapa; postquam gradu dejecti sunt Episcopi omnes, quos ordinaverat: constitutum est, ut si Clerus rursum, & Populus eos eligeret, Episcopalibus eus sedibus Pontifex redintegraret. *Etsi placabiles fuissent coram populo civitatis sua, denuo facto decreto electionis more solito cum Clero & Plebe, ad Apostolicam advenissent sedem, benedictionis susciperent consecrationem.* Et mox: *Electi denuo à Clero & Plebe, factoque Decreto, ab eodem Papa consecrati sunt. Anast. Bibl. in Steph.* In Concilio autem Romano Nicolaus I. Archiepiscopo Ravennati præcepit, ne quos posthac ordinaret Episcopos, nisi à Duce, Clero & Populo electos. *Item sancimus, ut Episcopos per Æmyliam non consecret nisi post electionem Ducis, Cleri & Populi, per Epistolam Apostolica sedis Præsulis acceperit eos consecrandi potestatem.*

IV. Necessarius erat ipsius Papæ consensus, ut Provinciæ suæ Episcopum canonicè electum ordinare posset Archiepiscopus Ravennæ. Liquet id quidem ex hoc Nicolai I. Decreto & Synodi Romanæ. Eadem lex vigebat & in Episcopis Provinciæ Mediolanensis, post electionem Cleri & Populi, desiderabatur adhuc confirmatio Papæ & Regis, ut tum demum possent à Metropolitano Mediolanensi ordinari. Id nos edocet Epistola Joannis VIII. ad Archiepiscopum Mediolanensem super ordinatione Episcopi Astensis. *Accidit ut Estensis Ecclesia Pastore proprio obeunte, permissu Caroli gloriosi Regis, idem Joseph post electionem Cleri, & populi expetitionem, in eadem Ecclesia deberet ordinari Episcopus. Tua fraternitas tam nostra absolutione, quàm etiam ipsius Regis exhortata monitionibus, hoc libenter admisit, & canonicè jura complere conata est. Epist. 160.* Scripsit idem Papa ad Clerum, Senatum, Populumque Ravennatem, quò eos excitaret ad canonicam Episcopi electionem: *Sacerdotibus & Senatui, Populoque Ravennati fidelibus nostris. Epist. 304. Epist. 171.* Cum vacaret Vercellensis Ecclesia, & desperata jam esset populi secum conflictantis concordia, Episcopum nominavit ipse Pontifex, juxta Canonicas inter hæc impacata dissidia sanctiones, Regemque Carlomanum oravit, ut in possessionem illum mitteret Episcopatus. Diaconus is erat, cum Papæ tum Regi fidei vinculo obligatus. *Rogamus ut Episcopatum huic Diacono, communi fideli nostro, ac vestro tribuatis.*

Cum abdicatus depositusque fuisset Anspertus Mediolanensis Archiepiscopus in Concilio Romano, scripsit Pontifex ad Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, & omnem Clerum Mediolanensem, ut convocarent Populum, Præsulemque sibi eligerent, delegatis eodem tempore Episcopis Papiensi & Ariminensi, qui vice sedis Apostolicæ præessent electioni. *Omnibus Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & omni Clero S. Eccles. Med. &c. Jubemus, ut convocantes populum civitatis, de electione alterius, qui de Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus dignior fuerit repertus, ad Archiepiscopatus honorem promoveatis, &c. Sanè fratres & Coepiscopos Ticinensem & Ariminensem illuc vice nostra dirigimus, qui vobiscum pariter eandem electionem faciant. Epist. 221.* Propè abest à vero Carlomanni Regis tum Italiæ assensum quoque præstitum esse, etsi non expressum sit. Idem enim ipse Pontifex ut Vercellenses cives cogeret Consperto assentiri, quam ipsi nominaverat, significavit eis Carlomanum Regem ex Majorum suorum more, Regum, & Imperatorum, dono ei hunc Episcopatum dedisse. *Carolomannus gloriosus Rex istius Italici regni Vercellensem Episcopatum, more prædecessorum suorum Regum & Imperatorum concessit huic Consperto, præsentibus Missis nostris. Ep. 223.* Dictum est jam à nobis, non antè vel Pontificem, vel Regem eum Episcopatum donasse, quàm inexpiabiles dissensiones electionis spem excussissent.

V. Elu-

V. Elucet autem splendidissimè Pontificum & Regum Italiæ potestas circa Episcoporum Electiones, in provectione Ratherii ad Episcopatum Veronensem. Tam enixe à Pontifice rogatus & interpellatus est Rex, ut non potuerit ille non acquiescere, quamvis longè diversum aliquid ipse moliretur. *Allata sunt litera Papa Joannis, quibus continebantur preces ejusdem totiusque Romana Ecclesia, uti ego Veronensibus darer Episcopus. Displicuit hoc non parum Regi, contrarium molienti, sed obtinuit deprecatio Apostolica, instante eum primoribus regni domino meo. Spicil. tom.2. pag.274.*

Ut verò in Gallia tantò certiùs donabantur à Regibus Episcopatus, quòd ipsimet vacantis cujusque Ecclesiæ bonorum temporalium custodiam sibi, & tuitionem sumpsissent: simillimus vigebat & in Italia usus. Affirmat enim Ratherius, etsi jam admissus esset ad Episcopatum Veronensem, res tamen ejus temporales à Rege sibi non nisi minima ex parte restitutas esse; quin & voluisse eum, ut sacramento sese astringeret, nec ab ipso, nec à filio ejus amplius quidquam expetiturum. Constantissimè quidem Ratherius seu Sacramentum, seu promissum detestabile abnuit: sed ita exæstuans Rex in carcere illum detrusit. *Misit ergo in pitacrolo, certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesia, de cateris exigens jusjurandum, ut diebus illius, filiique sui amplius non requirerem. Ego intelligens, quanta absurditas hoc consequeretur, non consensi, &c. Natus est, cepit me, retrusit in custodiam, &c.* Usque adeo perturbatæ tum erant res Italiæ, ut creberrimæ undique streperent hæ grassationes. Ex iis autem quæ tam perversè machinabantur Canonum & pietatis adversarii, nihil exprimi potest, quod ad canonicam valeat disciplinam illustrandam.

VI. Sed inde manifestè patet, exulasse tum ab Italia priscam illam & eximiam canonicarum electionum libertatem, cui suprà Adrianus Papa, cui Florus Magister suo ævo gratulabatur. Jam enim etiam in Italia necessarius erat Regum assensus, interveniebat & consensus Pontificum: quanquam suffragia Cleri, Nobilium & Plebis adhuc rogarentur. Consentio certè Pontificum multò antiquior erat quàm Regum in Italia: cum suprà Adrianus I. Nicolaus I. Joannes VIII. ut alios missos faciam, illud commendarint, non potuisse injussu Romani Præsulis consecrari à Metropolitanis Ravennæ & Mediolani suæ cujusque Provinciæ Episcopos: Prope abest à verò ea fuisse velut residua quædam vestigia veteris disciplinæ, cum à Papa plerique Italiæ Episcopi ordinarentur, ut ex Canone VI. Nicæno suprà declaratum est. Aut certè Primatuum & Exarchorum quorundam ea erat prærogativa, ut Metropolitanos suæ ditionis omnes ordinarent, suffraganeos eorum ab ipsis ordinari sinerent non sine suo consensu. Sed de ea re suprà uberius.

CAPUT XXV. *P.3. l.2.c.29.*

Variæ vicissitudines libertatis electionum Romæ sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Electiones contexuntur Romanorum Pontificum, collatis suffragiis Cleri, Senatus, Populi, nullis adhuc se Principibus interponentibus.

II. Variis argumentis efficitur, nec Carolum Magnum, nec Ludovicum Pium id arrogasse sibi, ut electi Pontifices Romani ab ipsis antè confirmarentur, quàm ordinari possent.

III. Dubia contrarii usus exordia.

IV. Multa in id tentata, nec in prateritis quidquam reliquere Pontifices, ut ejus servitutis nodos effugerent.

V. Negari non potest, quin Ludovici Pii successores id aliquando juris arripuerunt.

VI. Prasentia Missorum Dominicorum, seu Legatorum Imperatorum in electione Pontificis, paci & concordia plurimum conducebat.

VII. Eam consuetudinem redintegrarunt Ottones, atque unà pacem electionibus invexere.

VIII. Varia vices hujus consuetudinis.

IX. Imperatores hi electionem Pontificum nullo solato censu confirmarunt.

I. UT unitatis, ita & libertatis ab Ecclesia Romana fons semper manavit. Summa ergo ibi libertas electionum. Post Zachariæ obitum Stephanus II. à populo electus est. *Stephanum Presbyterum ad Pontificatûs ordinem cunctus populus sibi elegit*; ut habet liber Pontificalis Anastasio Bibliothecario tributus. Post Stephani excessum, Paulum quoque Populus elegit. *Populi Congregatio eum in Pontificatûs culmen elegerunt*. Idem ipsum per literas Pipino Regi Paulus significavit, & interea Missos ejus Romam appulisse, non tamen electioni ieterfuisse memorat. *In Apostolatûs ordinem à cuncta populorum caterva mea infelicitas electa est. Et dum hæc agerentur, convenit Romam Christianissimæ Excellentiæ tua Misfat. Conc. Gall. tom.2. p.40.* Post excessum Pauli Toto Nepesinus Dux in Romanam civitatem irrupit, & germanum suum Constantinum eligi extorsit. *pag.767.* Sed spectatissimi quique Romæ Optimates, Antipapæ tandem pertæsi, Desiderium Longobardorum Regem interpellarunt, acceptoque ab eo exercitu Romam occuparunt, eaque potiti, Clerum, Exercitum, Populum convocarunt, atque electione libera & canonica Stephanum IV. Throno Pontificio invexere. *Christophorus Primicerius aggregans Sacerdotes ac Primates Cleri & Optimates militia, atque universum exercitum & cives honestos, omnisque populi Romani cœtum, à magno usque ad parvum, pertractantes pariter concordaverunt una voce, &c. Anast. Bibl. in vita Stephani IV.* Stephano successit Adrianus I. successoremque habuit Leonem III. qui consonantibus & ipse votis electus est, Cleri, Nobilium & Populi Romani: *Una concordia, eademque voluntate à cunctis Sacerdotibus, seu Proceribus, & omni Clero, necnon & Optimatibus, vel cuncto Populo Romano electus est.*

II. Antequam ultra progrediar, duo quædam adnotare juvat. Alterum est, à schismate Antipapæ Constantini, historiam hanc Pontificalem, vitas Pootificum complexam, accuratiùs commemorare unanimem suffragationem Cardinalium, quo *Proceres & Primates Cleri* vocantur, reliqui item Cleri, Senatûs & Magnatum urbis, denique totius populi. Simillimum est veri, ne in eosdem schismatum scopulus rursum Ecclesia illideretur, cautiones quasdam adhibitas esse diligentiores.

Alterum verò est, cum hæc Leonis III. electio simillima prorsus sit earum quæ hactenus celebratæ fuerant, in eo argumenti satis esse ad refellendam commentitiam illatam Adriani Papæ concessionem, qua Garolum Magnum donarit jure eligendi Romani Pontificis, & Præsules Ecclesiæ cæteros investiendi. Eam jam explosimus fabellam in disceptandis electionibus sub Carolo Magno. Sed & apertissimè ea confutatur ab ipsa Romanarum Papæ electionum narratione historica. Postquam vita migravit Leo III. Stephanus V. *à Populo Romano est electus*, ut habet Pontificalis historia. Addit Theganus Stephanum statim atque electus est, expressisse sacramentum fidelitatis ab omni Populo Roma-

mano, nomine Ludovici Pii Imperatoris. Imperatores enim, iidemque tum Galliæ Reges Romanæ Civitatis principatum & dominium integrum sibi servaverant. *Jussit omnem Populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico.* Ita ille, nec plura. Itaque non immeritò vacillat eorum fides, quæ adduntur ab Anthore vitæ Ludovici, quem Ademarum Monachum suspicantur fuisse: nimirum quòd is Pontifex ante suum in Galliam adventum, *præmisit Legationem, quæ super ordinatione ejus Imperatori satisfaceret.* Nisi eò tantùm spectaret ea Legatio, ut Imperatorem certiorem faceret suæ electionis, sicut à priscis Pontificibus Romanis factitatum semper fuerat, erga Imperatores, Reges, Patriarchas.

III. Stephano V. successit Paschalis I. libera & unanimi electione: *Una voluntate à cunctis Sacerdotibus, seu Proceribus, seu omni Clero, necnon & Optimatibus, vel cuncto Populo Romano in Sedem Apostolicam Pontifex elevatus est.* Quo uno fictitium evincitur Decretum Stephani V. à Gratiano relatum, *D.63. c.28.*, quo statuerit ne ordinari posset electus Papa, nisi astantibus Imperatoriis Legatis. Refellitur denuo id commentum Constitutione ipsius Ludovici Pii, promulgata eodem ipso anno Pontificatus Stephani, & promotionis Paschalis. Ea porrò sancit Imperator, ut electio Romani Præsulis, similiter & consecratio gaudeat plenissima libertate; at consecratos novus Pontifex ad Reges nostros eosdemque Imperatores Legatos mittat, qui antiquissimam innovent confirmentque pacem Gallicani Imperii cum Ecclesia Romana, illibatam hactenus & inconcussam à temporibus Caroli Martelli, Pipini, & Caroli Magni. *Quem omnes Romani uno consilio, atque concordia Pontificatûs ordinem elegerint, more canonico consecrari. Et cum consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum charitatem & pacem socient, sicut temporibus Caroli atavi nostri, sive Pipini avi, vel Caroli Imperatoris consuetudo erat faciendi. Conc. Gall. tom.2. p.445. Grat. d.63. C. Ego Ludovicus.*

Vita migrante Paschali electus est Eugenius II. à *Romanis cunctis.* Eugenio successit Valentinus, cujus in electione Cardinales Episcopi, Senatus, Populusque specialiter memorantur: *Collectis in unum Episcopis, & gloriosis Romanorum Proceribus, & cuncto Populo. Anno* 827. Gregorius IV. successit Valentino, perhibetque Eginardus dilatam fuisse ejus ordinationem, donec Romam pervenisset Legatus Ludovici Imperatoris, & electionem à Populo factam examinasset. *Gregorius electus, sed non priùs ordinatus est, quàm Legatus Imperatoris Romam veniret, & electionem populi examinaret.* Idem habet Author vitæ ejusdem Imperatoris; *Gregorius electus est, dilata consecratione ejus usque ad consultum Imperatoris; quo annuente, & electionem Cleri & populi probante ordinatus est. Du Chesne tom.2. pag.305.*

Gregorio successit Sergius, cujus rescita ordinatione Lotharius Imperator filius Ludovici Pii Ludovicum filium Romam ablegavit cum Drogone Metensi Episcopo, ut ne posthac electi Pontifices ordinarentur, nisi antè perexissent Romam Legati Imperatorii, & electionem approbassent. Sic enim ferunt Annales Bertiniani: *Sergius substituitur, quo in Sede Apostolica ordinato, Lotharius filium suum Ludovicum Romam cum Drogone Mediomatricorum Episcopo dirigit, acturos ne deinceps decedente Apostolico, quisquam illic præter sui jussionem, Missorumque suorum præsentiam ordinetur Antistes. Qui Romam venientes, honorificè suscepti sunt, peractoque negotio, &c. Du Chesne tom.3. pag.200.*

IV. Est omninò quod stupeamus, cum Ludovico Pio priùs & Apostolicę Sedi ita convenisset, ut nonnisi post consecrationem Pontificis mitterentur Roma, qui in Galliis firmarent sempiterna concordiæ Sacerdotii & Imperii fœdera: eundem postea Pium, Lotbariumque Imperatorem ejus filium consecrationem Pontificis electi retardasse, dum missis Legatis electionem ejus excussissent probassentque. Ea quidem potestate utebantur Galliæ Reges in electionibus Episcoporum Regni, & eo ævo Romana ipsa civitas eorum dominationi subjiciebatur. Verùm præterquam quod ei juri renuntiasse videbatur Ludovicus Pius, cum ea potestate non uterentur Galli Reges in Episcopatus Italiæ, qua in Gallicanos, indubium est multò majori observantia eos coluisse Romanam Ecclesiam. Unde nec Anastasius Bibliothecarius in eorum vitis Pontificum quidquam eorum commemorat, quæ apud Ademarum & Annales Bertinianos leguntur; nec Ado Viennensis in Chronico. Et Anastasius enim & Ado consentiunt, eò tantùm pertinuisse iter Romanum Ludovici Lotharii filii, ut Imperatoria corona ciogeretur. Non temerè ergo conjicimus ex eadem errorum scatebra, Chronico nempè Sigeberti, commentum boc totum derivatum esse in Bertinianos, & in Eginardi Annales, & in vitam Ludovici Pii. Et sanè vir doctissimus Florus, & cui plus habendum sit fidei, quàm his omnibus, in eo Fragmento, quod Opertbus Agobardi insertum est, conceptis verbis pronuntiat suo etiam tum ævo Pontifices Romanos & eligi & ordinari, nullo Principum terrenorum interveniente. Atqui sub Carolo Calvo ætatem agebat Florus. Quæ ergo de Gregorio IV. & de Sergio II. commenti sunt, verè commentitia ea sunt omnia. Audiendus omninò Florus: *Sed & in Romana Ecclesia usque in præsentem diem cernimus absque interrogatione Principis Pontifices consecrari.*

Nec abhorret à verisimilitudine, tentata esse multa, ut eidem necessitati subjicerentur Romani Pontifices, cui serviebant Ecclesiæ Galliarum. Confitetur Anastasius ipsemet Bibliothecharius in vita Leonis IV. eo electo Romanos ausos aliquandiu non fuisse illum ordinare sine Imperatorum consensu; nec ordinasse eo nondum impetrato, nisi extremæ necessitatis ineluctabili telo adactos, ut sese adversùs Sarracenos munirent, aliosque hostes undique imminentes. *Romani novi electione Pontificis gaudentes, cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quòd sine Imperiali non audebant authoritate futurum consecrare Pontificem; periculum Romanæ urbis maximè metuebant, ne iterum ut olim aliis ab hostibus fuisset obsessa. Hoc timore & futuro casu perterriti, eum sine permissu Principis Præsulem consecraverunt, &c.*

Fateri sanè cogimur permagna esse in hoc uno testimonio Anastasii momenta; eoque pene uno, si vel maximè ei accedant Annales Eginardi, elevari posse, quæ in contrarium disputata sunt omnia. Sed & regeri illud potest ex adverso. prætentata magis tunc hæc fuisse, & vicissim alternata, quàm ut certa dici possint fuisse decreta & in usum perpetuum recepta. Cum vel maximè ipsemet Leo IV. Papa de re tota hac cum Imperatoribus tandem pepigerit, & hanc totam servitutem ab eis relaxari, atque aboleri pervicerit. Ea porrò Leonis IV. & Imperatorum fœdera apud Gratianum referuntur his expressa verbis: *Item Leo IV. Lothario & Ludovico Augustis, inter nos & vos pacti serie statutum est & confirmatum, quod electio & consecratio futuri Pontificis Romani nonnisi justè & canonicè fieri debeat. D.63. c.31.* Nec multùm dissimilis fuit is conatus, quo tentavit Lotharius Romanos legibus subjicere Capitularium, ut in Legibus Longobardicis perhibetur. *Leg. Longob. L.3. tom.35.* Assensus erat & ipse Leo IV. ut liquet ex ejus Decreto apud Gratianum. Sed hujus ipsius tandem Pontificis interpellatione eam Constitutionem revoca-

vit Lotharius, quod revocationis diploma intexuit etiam Decreto suo Gratianus. *D.10. c.9. 13.* Eo restituitur Romanis usus & libertas Romanarum Legum.

V. Cæterùm concordia illa Leonis IV. Papæ cum Imperatoribus Lothario & Ludovico, non usque adeo constat: aut non ita saltem fixa certaque est ejus interpretatio à nobis prolata paulò antè, ut non possit etiam jure in controversiam trahi. Etenim Anastasius Bibliothecarius narrans electionem Benedicti III. in locum Leonis IV., *An.* 855., cui ipsemet interfuit, affirmat pristinam consuetudinem esse servatam, ut differretur ordinatio, donec ad Imperatores mitteretur decretum electionis. *Clerus & cuncti Proceres Decretum componentes, propriis manibus roboraverunt, & consuetudo prisca ut poscit, invictissimis Lothario & Ludovico destinaverunt Augustis.* Qui ad deferendum id decretum delegati fuerant, subornati cum fuissent, subornassentque tum ipsi Missos Imperatorios, Romam reduces Presbyterum Cardinalem Anastasium curarunt eligi Pontificem, Benedicto in carcerem truso. Verùm Episcopi, Clerus & Populus universus Romanus facto agmine schismaticos hos omnes exturbarunt, & Imperatorios adegerunt Legatos, ut suæ Benedictum restituerent sedi.

Nicolaus I. *præsente Cæsare coronatus est*, anno 850. Post Nicolaum Adrianus II. electus est, *collectis omnibus tam Episcopis cum universo Clero, quàm Primoribus Urbis, cum obsecundantibus sibi populis, &c.* In Urbe tunc degebant Legati Ludovici Imperatoris, eisque vehementer doluit, quòd ad electionem nec invitati fuissent. Sed cum ingenuè faterentur Romani, non justæ quidquam Imperatorum observantiæ decerptum se voluisse; sed reformidasse, ne novæ janua panderetur consuetudini, Legatorum Regiorum in electiones inducendorum: acquievere Legati, & novum Pontificem solemni more venerati sunt, cujus electionis decreto accepto Imperator, adgratulatus est, eamque Imperatoria Epistola confirmavit. *Missi Principis accepta ratione quod non Augusti causa contemptus, sed futuri temporis hoc omissum fuerit omninò prospectu, ne videlicet Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum mos expectandi per hujusmodi fomitem inolesceret, omnem mentis suæ indignationem medullitus sedavere, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accessere, &c. Ludovicus Imperator cognoscens qualiter decretum suis subscriptionibus roboraverant, valdè gavisus est, &c. Imperialem scribens Epistolam, &c. Grat. d.63. c.29.* Hactenus ex historia Pontificali.

VI. Quæ deinceps celebratæ sunt electiones & ordinationes Pontificum Romanorum, eæ tum Legatis Imperatoriis, tum Imperatoribus ipsis inconsultis peractæ sunt. In iis verò ita persæpè turbatum, ita tumultuatum est, ut compulsus sit Joannes IX. in Concilio Romano, anno 904. decernere, ut ne posthac fieret Romani electio Antistitis, nisi publicè ab Episcopis & Clero, Senatu & Populo, & ne consecraretur electus, nisi astantibus Legatis Imperatorum. Promenda sunt ipsa Decreti verba, quo apertissimum est, necessaria tum & salubri dispensatione sanciri sinendam fuisse graviori illo vulnere canonicam electionum libertatem, ne locus esset tumultuosis illis & cruentis factionibus, quæ Ecclesiam deturpabant, & quæ electiones tandem ipsas extinxissent. *Quia sancta Romana Ecclesia plurimas patitur violentias, Pontifice obeunte: quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperatoris notitia, & suorum Legatorum præsentia Pontificis fit consecratio; nec canonico ritu & consuetudine ab Imperatore directi intersunt Nuntii, qui violentiam & scandala in ejus consecratione non permittant fieri. Volumus, ut id deinceps abdicetur, & constituendus Pontifex convenientibus Episcopis & Universo Clero eligatur, expetente Senatu & populo: qui ordinandus est, sic in conspectu omnium celeberrimè electus ab omnibus, præsentibus Legatis Imperialibus consecretur.*

Hoc porro ex Decreto patet, 1. non ad electionem, sed ad ordinationem tantùm admissos fuisse Imperatorios Oratores. 2. Nec admissos fuisse nisi prævertendis dissensionibus & grassationibus: *Qui violentiam & scandala in ejus consecratione non permittant fieri.* 3. Morem advocandi Imperatoris Legatos ad Pontificis ordinationem jam tum habitum fuisse pro *canonico ritu & consuetudine.* 4. Permirum esse, quòd is usus, quem tamdiu Pontifices exhorruerant, & tam anxiè amoliri enixi fuerant, ut suprà narravimus: longo annorum lapsu, rerumque stupenda vicissitudine, tantę utilitatis, tantæ necessitatis evaserit, ut in Legem canonicam cooptatus sit. Usque adeo certum est, leges moresque, quibus ex dispensatione authoritas accedit, tam cupidè amplexari Ecclesiam, ubi necessitas incubuit, quàm anxiè priùs aversabatur.

VII. Et eo quidem ævo optatissimum fuisset, ut ei Decreto religiosiùs optemperatum esset. Eo enim excussa esset ab Ecclesiæ Romanæ cervicibus fœdissima & exitialis quædam vis complurium Tyrannorum, grassatorumque, qui compesci coercerique non antè potuere, quàm Otto I. Imperator Romæ rerum potiretur, anno 962. vel 963. Commemorat Luitprandus, ut in urbem admissus ille sit tandem, eique præstito sacramento, receperint in se Romani, nec electionem, nec ordinationem Papæ posthac celebratum iri, nisi ex ejus, filiique ejus Ottonis II. consensu. *Cives sanctum Imperatorem cum suis omnibus in urbem suscipiunt, fidelitatemque repromittunt, hæc addentes, & firmiter jurantes; Nunquam se Papam electuros, aut ordinaturos, præter consensum atque electionem domni Imperatoris, Ottonis Cæsaris Augusti, filiique ipsius Regis Ottonis. L.6. c.6.*

Cum primùm Otto Romam priùs venerat, facilesque in eam aditus nactus, Imperatorio diademate redimitus fuerat: eo, ut scrunt, excitatus fuerat, ut novo Edicto confirmaret antiquissimas Imperatorum donationes Ecclesiæ Romanæ factas, idque insuper adderet, ut eligerentur posthac & ordinarentur Pontifices Romani, non expectato Imperatorum assensu; vel adventu Legatorum. Hæc Baronius in Annalibus, quibus & ipsam inserit Ottonis donationem, ubi ea clausula attexitur. Verùm ea tum donatio, tum maximè clausula ei intexta, tot vexatur difficultatibus, ut vehementer diffidam tam dubio fundamento committi quidquam posse, quod fixum ac ratum sit. Silet enimverò de ea re Luiprandus, silent Regino & Flodoardus, ejus ævi Scriptores. Ecquid erant autem, quo adduceretur Imperator eum morem relaxare, ex quo tantum ornamenti in Imperium, tantum compendii in Ecclesiam redundaret: immo tantæ tunc necessitatis, ut subduceretur Ecclesia Romana jugo pudendo tot latrunculorum, à quibus jamdudum lancinabatur? Postremò quid causæ fuit, cur nullas exprimeret rationes revocandi retractandique hujus beneficii, cum postea, ut jam diximus, in Concilio Romano priscum innovavit privilegium Imperatorum in electionibus Pontificum?

Expeditissimum ergo fuerit amplecti narrationem Luitprandi, & ei nos committere. Subditur verò ab eodem, cum Imperator Romæ Leonem VIII. eligi fecisset, eo inde profecto Romanos Benedictum V. sibi Pontificem delegisse. Tum redisse Ottonem, restitutum ab eo Leonem, exauthoratum Benedictum, à quo expressa ea confessio est, depositioni Joannis XII. & Leonis VIII. creationi suffragatum se esse: jurasse quin etiam cum Romanis

nis cæteris omnibus, nec electioni cujusquam Pontificis, nec consecrationi se unquam assensurum, nisi Ottone, filioque ejus priùs assenso. *Num inficiari potes, præsenti domino Imperatori juramento promisisse, nunquam te enm cæteris Romanis Papam electurum, aut ordinaturum, absque illius filiique sui Regis Ottonis consensu?*

Nec dissimulabo meminisse Gratianus ejus Ottonis I. concessionis, quam modò explosimus: immo & parenti etiam ejus Henrico I. eam tribui. *Grat. d.*65. *c.*32. *D.*63. *n.*22. 23. 32. Sed nemo nescius est, quàm frequenter vacillet fides Gratiani. Eodem porro loco profert Gratianus Constitutionem Leonis VIII. & Concilii sub eo Romani anno 964. quam eodem anno suppostitiam contendit Baronius. Baronio validè resistitur ab illustrissimo Petro de Marka, qui eam bonæ notæ esse declarat, evincitque non aliud complecti, quàm quod Luitprandus ait concessum juratumque fuisse Ottoni I. à Romanis.

Reponi autem contrà posset ea Leonis Constitutione concedi Ottonis successoribus omnibus, quod Romani non annuerant, authore Luitprando, nisi Ottoni I. & filio ejus; concedi jus prorsus idem in alios Episcopatus, eorumque adeo investituras, de quo Luitprandus & Romani verbum fecerant nullum. Itaque tam periclitatur fides hujus concessionis Leonis, quàm Adriani, cui innititur.

VIII. Ex antedictis verò illud existit, tota ex Caroli Magni prosapia Imperatoria solos Lotharium & Ludovicum ejus filium eam extorsisse testificationem subjectæ Imperio suo Romanæ Civitatis, ut ne citra eorum assensum fierent Romanorum Præsulum ordinationes, quanquam de electionum libertate nihil prorsus deliberetur. De eo usu confirmandæ ante ordinationem electionis altum deinceps silentium usque ad Joannem IX. quando eum restitui curarunt ipsimet jam purioris disciplinæ amatores. Ea interruptio autem non improbabiliter ex eo orta conjectatur, quòd Carolus Calvus, ut Imperatoriam coronam præriperet iis, qui Ludovico nupero Imperatori propiores erant carnis cognatione, Joanni VIII. pactus sit dominium Urbis Romæ in Romanam Ecclesiam transferre. Hoc ergo ille dominio Urbis cessit Pontifici, & quod inde nascebatur, hoc ejuravit jus confirmandæ electionis Pontificiæ. In eum sensum interpretandus est Eutropius Presbyter: *Removit etiam ab eis regias Legationes, assiduitatem vel præsentiam Apostolicæ electionis. Baluz. Nota in Grat. p.*467.

Sed quantumcumque connixus esset Joannes IX. ut vim & grassationes ab electionibus arceret, interposita authoritate Imperatorum: fractum adeo & debilitatum fuit Imperium ipsum, usque ad auspicatissima exordia Ottonis I. Pontifices ipsi in retinendo Romæ dominio usque adeo laborarunt, ut nusquam major colluvies & rerum omnium perturbatio fuerit, in Principe omnium sanctissimaque Ecclesia Romana. Lucem & libertatem non minùs Ecclesiæ, quàm Reipublicæ Romanæ & Imperio retulit Ottonum exortus. Audivimus à Luitprando, quid Ottoni I. quid II. juratum sit. Quidquid autem tunc concessum fuit potestatis, non iis fuit Otto III. qui elabi sibi pateretur; quandoquidem ubi Romam venit, Brunonem cognatum suum in Sede Apostolica sedentem invenit, aut ejectum restituit, obtruncato Crescentio, qui eum spoliaverat.

IX. Cæterùm ea laude nec Ottones fraudandi sunt, nec posteri Caroli Magni, qui integrum sibi servari voluere jus confirmandæ electionis Papæ, quòd ea potestate gratis functi sint, nullo pecuniæ censu persoluto. Quo videri potuere, illo potissimum consilio & fructu, eam sibi potestatem servasse, ut simoniæ pestem ab electione & consecratione Pontificum propulsarent. Qua quidem in re longo post se intervallo reliquerunt, non dicam Reges Italiæ, sed Justinianum, Mauritium, & tot Imperatores alios, qui non tam liberaliter, non tam humanè Romanam Ecclesiam tractaverant. Accipe verba Epistolæ Ludovici II. Imperatoris ad consecrationem Adriani II. *Per Epistolam innotuit, nulli quidquam præmii fore, pro consecratione Romani Pontificis, quoquo modo polliciendum, &c. Maximè eum reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana Ecclesia, vel deperire quidquam si diceret anhelare.* Vide quod refert Baronius ad annum 867. n.145.

CAPUT XXVI. *P.*3. *l.*2. *c.*30.

Libertas Electionum in Oriente per eadem sæcula Imperii Caroli Magni.

I. In Oriente interveniebant Imperatores electioni Patriarcharum Constantinopolis, ubi Episcopi, Clerus, Populus gaudebant suffragiorum libertate. Exponitur Canon Concilii VII. Oecumenici.

II. Canones Concilii VIII. de electionibus elucidantur.

III. IV. Non esse labefactatam in hoc Concilio potestatem, quam hactenus exercuerant Imperatores in electionibus. Varia exempla earum electionum.

V. Primus omnium impius Nicephorus Imperator dominari se voluit in electionibus omnium Episcoporum. Diploma ejus revocatur.

VI. Vel illa, quæ Sarracenorum oppressa jugo gemebant Ecclesia, hujus electionum libertatis imaginem retinebant.

VII. Tempore Balsamonis Episcopi ternos eligebant, è quibus unum deligebat Metropolitanus.

VIII. Non tam antiqua ab origine is usus derivabatur, quàm existimavit Balsamon.

I. EXcutiendæ supersunt nobis Orientis electiones, & illa in eis pulcherrima primùm exploranda concordia est Imperatorum & Episcoporum, Cleri & Populi ad Episcopos Ecclesiis vacantibus donandos. Perlecta est in Concilio VII. Generali Epistola, qua Tarasius Constantinopolitanus Patriarcha pro more Majorum exordio sui Pontificatûs Patriarchas omnes salutavit. Non dissimulat ex laicorum se grege ad Pontificalem sedem protrusum esse, ea vi quam sibi attulerunt Imperatores, Episcopi, & Clerici. *In Cathedram Pontificalem hortatu valido ab orthodoxis Imperatoribus, atque sanctissimis Episcopis, seu Clericis, in me violenter effecto evexit me Dominus. Act.*3. *Synodi VII.* In eodem tamen Concilio damnatæ sunt electiones, quæ temporalium Principum authoritate fiunt, innovato etiam Canone Apostolico adversùs eos, qui terrenorum Principum favore grassantur ad Episcopales sedes; statutumque ibidem est, ut electiones fierent ab Episcopis, consentaneè Nicæno Canoni, qui omnes prorsus Provinciæ Episcopos concurrere jubet ad electiones, & ordinationes novorum Pastorum. *Omnis electio à Principibus facta Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, irrita maneat, secundùm regulam quæ dicit, Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur. Oportet enim, ut qui promovendus est in Episcopum, ab Episcopis eligatur: quemadmodum à Sanctis Patribus, qui apud Nicæam convenerunt, definitum est, &c. Can.* 3.

Ut ergo Nicæni I. Concilii Canone ita Episcopis adsignabatur summa electionum potestas, ut Cle-

Cleri Populique nihilominus momenti aliquid haberent suffragia, quorum tamen omnium arbitri & judices essent Episcopi. Non aliter Nicænæ II. Synodi Canone suprà laudato, ita constituitur Episcoporum quidam authoritatis apex, ut nec Clero tamen, & populo sua excutiantur suffragia, nec principibus temporalibus quidquid modestæ & legitimæ hactenus usurpaverant potestatis. Summa ergo tantùm hic authoritatis Episcopis vendicatur, ut electionibus dominentur, non conterendo, sed moderando, regendoque libero suffragiorum jure, consensuque Cleri, Populi, Principumque. Non ergo hic proscribuntur, nisi electiones eæ, ubi Principum authoritas Episcopali præpolleret, quam utique præesse par est. Alioqui inureretur hoc Canone Patronatus Laicus, qui longè antiquissimus tamen est, & altissimas in utraque Ecclesia radices egit. Ut ergo eo Canone non vetatur, quin Presbyteri, Diaconique promoveantur à Principibus in Ecclesiis sui Patronatus, propterea quòd Episcopi semper sit examinare præsentatos, & pro meritis eos vel instituere, vel procul amandare: ita nec prohibetur, nec Episcoporum electionibus, quos ipsi maximè elegerunt Episcopi, Principes suo certè consensu interveniant.

II. Permagna his fiet luminis accessio ex Sessione vi. Concilii VIII. Generalis, ubi probatur, non potuisse Photium in numero Episcoporum haberi, cum una eademque tyrannica vis, & Ignatium Patriarchali throno excusserit, & Photium eo intruserit, nulla interposita Episcoporum authoritate, nisi si qui fuerint, in quos eadem vis sævierit. Cum ex adverso Ambrosius, Nectarius, Tarasius, Nicephorus, ad Episcopatum acciti sint, nulla vi allata per Imperatoriam potestatem. *Beatum Nectarium Synodus universalis & sancti Patriarchæ diversi, & elegerunt, & promoverunt Archiepiscopum Constantinopolitanum, nullo modo Imperatore cogente illos, sed neque quempiam viventem ab hujusmodi Cathedra manus Imperialis tyrannicè pepulit, & tunc provectus est Nectarius. Pari modo Tarasius à Paulo, qui propter orthodoxam fidem sequestratus est à throno Constantinopoleos, & testimonio approbatus est & promotus, eo illum dignum esse tali throno asseverante, & omnibus propugnatoribus pietatis. Post dormitationem Tarasii, Nicephorus Patriarcha Synodicè electus & consecratus est, sponte ac voluntariè collectis Episcopis, &c.* Ea est germana Canonis Concilii II. Nicæni interpretatio: eæ sunt electiones verè canonicæ, eæ violentæ ex Principum impotentia, atque adeo irritæ.

Nec minùs perspicui in eandem rem sunt Canones ipsius Concilii VIII. Oecumenici. Neophyti sacris summoventur dignitatibus, maximè si qua vis à Principe fiat. *Magis autem coercemus hujusmodi, si ab Imperatoria dignitate ad hoc compellatur. Can.* 5. Promotiones omnes, ubi Episcopis vis illata fuerit ab Imperatoria potestate, cassæ & irritæ pronunciantur. *Apostolicis & Synodicis Canonibus, promotiones & consecrationes Episcoporum, potentia & præceptione Principum factas penitus interdicentibus, concordantes, definimus, & sententiam nos quoque proferimus, ut si quis Episcopus, per versutiam, vel tyrannidem Principum, hujusmodi dignitatis consecrationem susceperit, deponatur omnimodis, &c. Can.* 12. Denique prohibet hæc Synodus electionibus Episcoporum Imperatores palam interesse, ne eorum præsentia paci officiat, vel Episcoporum libertati, qui electionibus moderari debeant. *Promotiones atque consecrationes Episcoporum concordans prioribus Conciliis, electione ac decreto Episcoporum Collegii fieri, sancta hæc & universalis Synodus definit, ac statuit, atque jure promulgat neminem laicorum Principum, vel potentum semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitani, aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio, vel contentio. Can.* 22. Atqui in exemplorum hactenus prolatorum tanta farragine, nusquam ipsi electionibus affuere Principes: eorum assensu, ut fierent, opus fuit: eorum confirmatione, ut semel factæ convalescerent, factum est; nusquam adhibita eorum præsentia. Si interfuerint eorum Delegati, id plerumque ipsi flagitarint Episcopi, quo pax & tranquillitas confirmaretur: quòd ne in hoc quidem Concilio improbatum est. Quin immo ab illo copia fit laicis, ut præstò sint electionibus, si ad eas ab Episcopis invitentur, quò una collaborent ad idoneos Pastores deligendos. *Si verò quis Laicorum ad concertandum & cooperandum ab Ecclesia invitatur, licet hujusmodi cum reverentia, si fortè voluerit, obtemperare se asciscentibus. Taliter enim sibi dignum Pastorem regulariter ad Ecclesiæ suæ salutem promoveat. Ibidem.*

III. Hujus Concilii Patribus media quædam terenda erat orbita, & æquabilis temperamenti mediocritas retinenda, Imperatori in electionibus ne totum darent, ne totum auferrent; cum incumberet eis approbanda Ignatii in Patriarcham electio, Photii detestanda. Quanquam enim non eadem adhibita vi, Ignatii electionem Imperatores extorsissent, qua Photii; eam tamen interposuerant authoritatem, ex qua adversarii Ignatii, ejus calumniis suis exagitandæ ansam arripuerant. Nicetas vitæ Ignatii scriptor, Imperatricem ipsam ait sciscitari voluisse Joannicium Monachum tunc sanctissimum, antequam Episcoporum Collegium & Populus Ignatii electionem molirentur: *Antistitum authoritate & sententia honore sacro dignissimus judicatus, &c. Cum ante omnium Episcoporum & populi sententias Imperatrix ad Joannicium Anachoretam consultum misisset, &c.* Nec multò post idem ipse agens de criminationibus, quibus exagitatus est Ignatius: *Tricesimum Canonem Apostolorum subjiciunt, Si quis Episcopus secularibus usus, per ipsos Ecclesiam obtinerat, deponatur, &c.* Et mox rursum: *Quis ignorat, Ignatium Episcoporum omnium calculis & totius populi applausu legitimè canonicèque creatum fuisse.* Presbyter & Syncellus Michael, qui Encomium Ignatii exaravit, inter Synodi VIII. Præliminares Tractatus conjectum, affirmat Imperatricem coacto Episcoporum Concilio, Senatu & Clero, Ignatium Patriarcham declarasse. *Beatissimo Methodio solium vitamque relinquente, Theodora pia Augusta celebrato Patrum Concilio, præsente quoque Senatu, & universo Clero, Ignatium Patriarcham dixit.* Certum est ergo conspirasse Imperatoriam potestatem cum Episcopis Senatu & Clero, ad creationem Ignatii Patriarchæ, ac proinde eum usum proscribi & damnari non potuisse ab Concilio VIII. ubi de obtrectatoribus suis clarissimum egit Ignatius triumphum. Ignatii prædecessor Methodius propositus fuerat ab Imperatrice, & tum ab Episcopis, Monachis, Laicisque approbatus, authore Cedreno: *Imperatrix Methodium introducit, omnibus piis Sacerdotibus, Laicis, Monachis ejus designationem approbantibus. pag.* 535.

Quando migrante terris Tarasio, novus Constantinopolitanæ Ecclesiæ præstituendus fuit Patriarcha, misit Imperator, qui percontarentur Abbates quosque sanctitatis fama celeberrimos, imprimis verò Platonem, illum Theodoro Studita discipulo nobilem: *Quæsitum est & Patris nostri suffragium, non solum ab his qui Sacerdotio insignes erant, sed ab ipso Imperatore. Surius die* 16. *Decem. c.* 38. Cum Plato autem, tum Theodorus vehementer refragati sunt ei, quæ tum facta est electioni Nicephori; quòd is inter laicos tunc degeret adhuc: sed imperatoris, Populi & Episcoporum consensio pervicit: *Creatur Patriarcha totius Populi, Imperato-*

ratoris, & Sacerdotum suffragiis; ut habet Cedrenus, *pag.*477. Electionis suæ vitium purgavit, & fautorum eorum excusavit incogitantiam Nicephori pietas, & religiosissima Ecclesiæ administratio. Nec alia ratione electus fuit Antonius cognomento Cauleos suffragiis Monachorum, Episcoporum & Senatus, quibus accessit & Imperatoris confirmatio. *Suffragia universi cœtus Pontificum & Sacerdotum, & eorum qui vitam agebant Monasticam, & ipsius quoque Senatus ad dignum Ecclesia sponsum ferebantur. Hoc videns Imperator, confirmavit electionem. Sur. die 12. Febr. c.16.*

IV. Non satis comperi, an Leo Imperator deportato Photio Stephanum Syncellum fratrem suum Patriarchali donans Regiæ ejusdem urbis sede, eidem se moderationi summæ potestatis accommodaverit, Clerique & Populi suffragiis rem totam commiserit. Huic Stephano successor datus Antonius ille Cauleos, de quo paulò antè dixi, & cujus in locum succedens Nicolaus in ipsum Imperatorem Leonem dirum contorsit anathema, quòd quartam duxisset uxorem, præter Ecclesiæ Græcę vetustissimam consuetudinem; & præter suas ipsius leges. Cum Nicolai frangere, aut emollire constantiam frustra tentasset Leo, eo ejecto Euthymium Syncellum in sedem ejus subrogavit, ea quidem amplitudine dignum, sed sanctiori dignandum electione. Ideo forsan & cœlestibus monitis impulsus est, ut vocanti non tam Principi, quàm Deo obsequeretur: *Quem ferant, cum id munus detrectaret, divina patefactione ad id suscipiendum impulsum fuisse. Cedrenus. pag.*593. 602. 907. Et ubi tamen postea Leoni fratri in Imperium successit Alexander, revocato in pristinam sedem Nicolao, Euthymium exauthorari fecit in Silentio, hoc est in Concilio; atque ita ejectus Euthymius nullo non contumeliarum genere divexatus est.

V. Ne veri quidem speciem habet, ut in ejusmodi Patriarcharum subrogationibus, Canonum Regulis accuratè servierint Imperatores, nec ultra eos limites quidquam ausi sint. Sed vigebant tamen semper leges Canonesque in Ecclesiæ & religiosorum quorumcumque Pastorum pectore. Derogabatur indubitatissimè quandoque institutis Canonicis, sed furtivulè forsan. Primus enim omnium Nicephorus Imperator, ille impietatis signifer, legem promulgavit, qua prohiberet eligi quemquam, vel ordinari Episcopum, citra assensum Imperatoris. Episcopi quidam Aulico infecti contagio ei legi subscripsere. *Id omnium gravissimum quod legem talit; cui & Episcopi quidam leves adulatores subscripserunt, ne absque Imperatoris sententia ac permissu Episcopus vel eligeretur, vel ordinaretur. Cedrenus pag.*658.

Quæ hactenus certè coacervata sunt exempla, non spectant ea nisi ad Regiæ urbis Patriarchas, ut inde etiam conjectare possis nec ad electionem cæterorum per orbem Episcoporum, nec ad eorum confirmationem intervenisse Imperatores. Hac etiam Nicephori lege idem astruitur, quam idem ipse Scriptor, à quo refertur, omnium fatetur, quæ à Nicephoro adversùs Ecclesiæ libertates promulgatæ sunt, maximè infandam & execrabilem fuisse. Ideo & Joannem Zemiscen Nicephori interfectorem & successorem, adduci non antè potuit, ut Imperatoriis ornamentis insigniret Polyeuctus Patriarcha, quàm revocata ab eo esset lex, libertatibus Ecclesiæ usque adeo contumeliosa. *Patriarcha jubet conscindi libellum edicti, quo ad confundendas res Ecclesiasticas Nicephorus Phocas ediderat. Anno* 969. *Cedrenus pag.*664. 665. Itaque cum mox subjicitur ab Imperatore Theodorum Monachum donatum esse Patriarchatu Antiocheno, nefas est dubitare, qui solemnes electionum leges observatæ sint. Nisi si forsan in mentem veniat Ecclesiam Antiochenam tum temporis in Sarracenorum ditione positam, canonicas electiones non potuisse ritè celebrare; adeoque Patriarchas ei ab Imperatoribus fuisse designandos.

Usque adeo denique certum erat, quantacumque sui in quemquam studii & favoris indicia proderet Imperator: liberam tamen electionem populi, Cleri & Episcoporum pernecessariam fuisse, ut non alia magis ratione exauthoratus fit Alexis Patriarcha, quàm quòd eam sedem invasisset, non Episcoporum suffragiis, sed una Basilii Imperatoris authoritate. Nec magnopere nostra refert, ex vero, an nefariè ea accusatio confingeretur, ut in eam sedem proveheretur Joannes Michaelis Paphlagonis Imperatoris frater: peræquè enim quod volumus inde perficitur, cum procedere non possit mendacium & fraus, nisi veritatis quadam specie induat. Inde omninò emicat, usu tunc etiam vulgatissimo abdicandos fuisse sacris dignitatibus, qui nullis Episcoporum suffragiis fulti, solo Imperatorum favore ad Episcopales Cathedras proreperent. Audi quid tunc ab Alexi pronunciatum fit, ut declarat, si eo crimine sibi intentato dejiceretur, dejiciendos pariter ex eodem Canone eos omnes esse, qui à se ordinati fuissent. *Quando, ut vos dicitis, non suffragiis Pontificum, sed jussu Basilii Imperatoris, ego hoc solium contra Canones conscendi, agendum, quos ego constitui Metropolitas, jam per annos undecim Ecclesiam gubernans, deponantur. Idem. anno* 1036. *pag.*740. Narrat denique in historia sua Curopalates, ut post mortem Patriarchæ Michaelis Cerularii, ad sedem illam Constantinopolitanæ Ecclesiæ provectus sit Constantinus Lichudes, suffragiis Metropolitanorum, Cleri, & populi, nulla Imperatoris suffragantis habita ratione. Quin ubi Presbyteratu initiatus fuit Constantinus, prohibuit Imperator, ne reliqua perageretur inauguratio, nisi antè diluta ab eo & abstersa essent ea crimina, quæ illi affingebantur. Non dissidet ergo à verisimilitudine, in ejus priùs electionem nullas suas Imperatorem partes interposuisse. *Constantinus Metropolitanorum, & Cleri, totiusque populi suffragiis delectus fuerat. Idem. pag.* 809. *anno* 1059.

VI. Si tam intemerata autem constaret libertas Patriarchæ Constantinopolitani electioni, etsi ea inter Imperii Orientalis dignitates principatum teneret, etsi sub ipsius Imperatoris oculis celebraretur: ne trahi quidem in dubium potest, quin multò liberiores fuerint cæterorum per Imperium Episcoporum electiones. Nova ejus rei aggerabo argumenta, postquam duo quædam hîc attexuero, cum primis memoranda. Idem enim ipse, sive Cedrenus, sive Curopalates, Ecclesiam Antiochenam perhibet totos quadraginta annos Pastore & sponso viduatam jacuisse, quòd electionis copiam non facerent Sarraceni, quorum jugo suberat: at Monachi cujusdam Stephani amore incensus Arabum seu Sarracenorum Imperator, potestatem tunc concessit Antiochenis deligendi sibi Patriarchæ, si modò in hunc Stephanum vota sua conferrent. Eo non barbari Principis, sed summi & providentissimi Numinis favore excitati Antiocheni, Stephanum protinus elegerunt, cujus singularem sanctimoniam mira quædam & amabilis rusticitas commendabat. *Cum haberet charum sibi Syrum quendam Monachum: nomine Stephanum, piam hominem, sed rusticum, Antiochensibus significavit, siquidem cupiant sibi Patriarcham concedi, ut id muneris huic Stephano committant. Illi divinitus hoc fieri rati, Stephano Theopolis throni Patriarcham elegerunt. Pag.*460. 461.

Cum ejusdem Arabici Imperii habenas moderaretur Marvanus, Christiani Orientales non ægrè illi persuasere, ut Theophylactum Presbyterum Edessenum suffici permitteret post Stephani obitum

in

in Sedem Antiochenam. Eam electionem confirmavit Arabs, eo Edicto promulgato, quo jubebantur vel Arabes ipsi usitatis honoribus in eum Patriarcham defungi. *Eamque publico Edicto jussit ab Arabibus in honore haberi.*

Ab his exemplis multa sunt, quæ exprimi possint. 1. Posse aliquando patronatûs & nominationis ad Beneficia jus devolvi ad Ethnicos & Hæreticos, ab eisque exerceri, inter hos inexplicabiles necessitatis nodos accomodante se Ecclesia ad sempiternas quasdam sapientiæ & charitatis leges; nec temporibus serviente, sed temporum moderatori Christo. 2. Nonnihil loci fuisse electionibus, in media etiam barbarie & Infidelium colluvione. 3. Quæ fiebant ab his Principibus nominationes, non eæ erant, quæ electionum libertatem prorsus perimerent; quanquam eam ad arctiores quandoque angustias adducerent. Ubi aliquantò minus erat loci libertati, plusculum persæpè erat sapientiæ. 4. Si eam Ecclesia humanitatem indulgentiamque in Principes barbaros explicuit, quid in Christianos, si & ipsi quandoque potestatem suam non eo prorsus gyro circumscribant, quem Canones, quem leges delinearunt?

VII. Audiendus est jam nobis Balsamon de Græcorum & Orientalium moribus sæculo XI. & XII. quo senescente ipse degebat. Testatur hic autem Canonum interpres longè peritissimus, quanquam Novella Constitutio Justiniani, *Novel.* 137., Basilicis insuta fuisset, pleraque tamen ejus capita jam in desuetudinem abisse: at non illud tamen ejus caput. Ut ab Episcopis tres designarentur, quorum dignissimum seligeret Metropolitanus. *Ut autem in tribus personis fiant hodie ab Episcopis electiones, ut existimo, ex præsenti Novella necesse est. In Nomoca. tit.* 1. *c.* 23.

VIII. Optatum equidem, ut tam in historia versatus fuisset Balsamon, quàm in Canonibus Legibusque: cum nomen famamque ægrè sustinere possit peritissimi Canonum Commentatoris, qui non æquè in historia Ecclesiastica versatus tritusque fit. Cum jamdiu observaret Balsamon, electiones Episcoporum à solis frequentari Episcopis, & nec Clerum, nec plebem ad eas vocari, hinc auguratus est à temporibus Nicæni Concilii I. ita res comparatas fuisse, jam tum suffragii jure Clerum & populum excidisse, & eam potestatem penes solos resedisse Episcopos. Eò ille etiam torquet Canonem IV. Concilii Nicæni, ubi agitur de confirmatione electionis, & de ordinatione, quæ fieri debet ab omnibus Provinciæ Episcopis, aut à tribus saltem, cum cæterorum scriptis exarata consensione. Ex hoc Canone contendit Balsamon, *In Can.* 4. *Nicæn.*, accommodatè ad mores sui temporis, per eos tres Episcopos solos peragi solitam electionem, *psephon*: peræquè ut ordinationem, *cheirotonian*, & ubi ex eadem Provincia tres Episcopi coire non possunt, ex vicinis Provinciis alios acciri. Sugillantur autem ab eo jure meritissimo Metropolitani, qui cum Constantinopolitani agerent, certioresque fierent de interitu alicujus suffraganeorum suorum, accersebant adgregabantque sibi tres Episcopos alios, sive suæ, sive cujuscumque alienæ Provinciæ, & in eo Conventu mortuo Episcopo successorem subrogabant.

Ex his porro illud exsistit, quanquam ex suprà congestis testimoniis & exemplis, ad electiones Episcopales Græcorum Clerus Populusque suffragiis suis concurreret; ævo tamen ipso Balsamonis totam eam facultatem ad solos Episcopos revocatam fuisse, extruso Clero & Populo. Quin & cum usum jam inveteratum tunc fuisse necesse est, cum ejus originem à Concilio Nicæno repeteret Balsamon.

Sed cum illud maximè interfit mandari animo, penitissimèque infigi, quantumcumque & Populo & Clero in electionibus tribueretur: palmariam earum vim & authoritatem suo sibi jure Episcopos vendicasse; in Caput sequens ea conjiciemus, quæ eam in rem dicenda nobis supererant. In eo ergo hic desinamus, unde rursus differendi sumatur initium.

CAPUT XXVII. *P.* 3. *l.* 2. *c.* 32.

In electionibus Episcopalibus dominabatur semper Episcoporum potestas, sub Imperio Caroli Magni, & Carolinæ prosapiæ.

I. Electionum Episcopalium potestatem universam gradatim arripuerant Episcopi, exclusis tandem Cleri populique suffragiis.

II. Ut Episcopi ternos eligebant, quorum unum Metropolitanus Episcopali præponeret Ecclesiæ: ita Metropolitani ternos Patriarcha præsentabant, quorum unum ille deligeret, & vacanti præficeret Metropoli.

III. Zonaras & Balsamon ea disciplina occupati, quæ eorum temporibus vigebat, in eum sensum antiquos Canones deflexerunt.

IV. V. VI. Constantinopoli pleramque celebrabantur electiones Episcoporum, quòd ibi bene multi semper Episcopi versarentur. Episcoporum electioni adesse non debebat Metropolitanus.

VII. Ad has electiones convocabantur Episcopi omnes, qui tum fortè agebant Constantinopoli.

VIII. IX. In Ecclesia quoque Gallicana arcem authoritatis invaserant etiam Episcopi, etsi ab electionibus, nec Clerus excluderetur, ne populus. Varia in id probationes.

X. Varia Devolutionum species, quæ Episcopis soli nominandi jus reservabant.

XI. XII. XIII. Nec minùs eminebat principatus Episcopalis authoritatis in electionibus Italiæ, Hispaniæ, Angliæ.

I. NON uno impulsu, nec uno temporis puncto in Ecclesia Græca rescissis Cleri populique suffragiis, tota illa Episcopalium electionum potestas ad solos Episcopos revocata est. Jam Capite superiori ex illis ipsis, quæ ibi deprompta sunt exemplis, abundè patuit, longè plus momenti semper fuisse in voluntate Episcoporum; & quo illi cumque vergerent, eò inclinatas fuisse electiones. Canone III. Synodi VII. apertissimè sancitur, eligi Episcopum ab Episcopis, juxta Nicænum Canonem; *Oportet ut qui provehendus est in Episcopum, ab Episcopis eligatur; quemadmodum à Sanctis Patribus, qui apud Nicæam convenerunt, definitum est.* At Canon Nicænus Episcopos faciebat moderatores magis & arbitros electionum, quàm electores: sed ex eo quoque summa illis permittebatur authoritas, ex quo gradatim quidem factum est, ut exclusis aliis, tota deferretur. Nec minùs dilucidè Capite superiore comprobavimus ex Concilii VIII. verbis Tarasium, Nectarium, Nicephorum ab Episcopis electos fuisse. *Nectarium Synodus universalis, & Patriarcha elegerunt. Tarasius à Paulo promotus, & Nicephorus Synodicè electus.* Denique ejusdem Concilii XXII. Canone electiones committuntur arbitrio Episcoporum: *Promotiones Episcoporum decreto & electione Episcoporum fieri statuit universalis Synodus.* Et eam ostenditur fuisse disciplinam Ecclesiæ, prioribus Conciliis confirmatam: *Concordans prioribus Conciliis.* Possunt ex hoc Canone & ad electiones Laici invitari: *Si quis Laicorum invitatur, &c.* Sed eorum præsentia minimè necessaria

ria

xia consetur. Cætera missa facio, quæ Capite superiori in hanc rem dicta sunt.

II. III. Sunt & alia ex eodem Balsamone, quę juvet hoc loco observasse. Jam dixi electionem Metropolitanorum ab eo aliis reservari Metropolitanis, qui ternos eligant, ex quibus unum deligat Patriarcha. Eas electiones Constantinopoli celebrari solitas res ipsa clamat, nempe ubi aderat Patriarcha, quò confluebant plerumque plures etiam Metropolitani, quàm arctæ residentiæ leges forsan permitterent. Inde est quod VIII. Synodus præcepit illa quidem ut promotiones Episcoporum fierent ab Episcopis; non autem ut Constantinopoli fierent eæ vel electiones, vel ordinationes, seu Episcoporum, seu Metropolitanorum, ab Episcopis & Metropolitanis, qui in Regia tunc urbe versarentur. En ipsa verba Balsamonis: *Metropolitanorum electiones à Metropolitanis de more fieri, & quod factum est, ad eorum Patriarcham referri, at ejus examinatione ex tribus electis unus ordinetur. In Can.28. Calched.*

IV. Fatetur & ipse Balsamon improbatum fuisse quòd Constantinopoli eligerentur Episcopi, in locum eorum, qui per Provincias fato fungebantur. Non sanè ex eo capite, quòd Constantinopoli fieret ea electio, cum Canones nullum certum determinent locum: *Locus non constituit Episcopum, sed suffragium & Antistitum electio; Ibidem.* Sed propterea quod ad eam alienæ Provinciæ Episcopos adhiberent electionem. Impingit & hic Balsamon in antiquorum Canonum conspirationem quandam, qui usitatissimè electionem Episcoporum indicebant ipsa in Ecclesia viduata, vel in Civitate Metropolitana. Episcopos autem alienæ Provinciæ adhiberi nihil probibebat, si modò in urbe propria cum Episcopis Provinciæ coissent. Istæ ergo tunc erant recentiorum Græcorum corruptelæ.

V. Multò autem magis stupendum, quod ait Balsamon, Metropolitanum electioni Episcoporum interesse non debere. *Nota ergo quod Primas, seu Metropolitanus non debet interesse electioni, sed soli Episcopi. Ibidem.* Contrà enim non adesse tantùm, sed præesse electioni Episcoporum Metropolitanum edicunt Canones. Quomodo ergo illum nunc ejicit Balsamon? Facilè solvitur is quidem nodus. Nam ubi Populus, Clerus, Episcopi Provinciæ ad electiones convolabant, his Metropolitanus necessariò præerat. At ubi circa XII. sæculum desiit Clerus Populusque convocari, & soli Episcopi ternos elegerunt, quos Metropolitano præsentarent, unum ex iis designaturo; tum æquum non erat, ut ei Episcoporum Conventui interesset Metropolitanus. Hinc autem facilè intelliges quàm abhorreret ab antiquis Canonum institutis hæc ratio trium ab Episcopis eligendorum in absentia Metropolitani, qui unum solus post ex iis accerseret. Non temerè ergo suprà dictum est à nobis, eum usum ab antiquæ & mediæ ætatis disciplina ferè abhorruisse.

VI. Addit denique Balsamon ad electiones, quæ Constantinopoli ferè omnes celebrabantur, advocatos fuisse Episcopos omnes, qui in urbe essent: *Propterea accersuntur omnes, qui in hac urbium regina diversantur Episcopi, quando debet alicujus Ecclesiæ fieri electio, & eam unius absentia impedit. In Can.6. Sardicen.* Quod hic ait Balsamon unius absentia electionem impediri, non video quî constare possit cum priscis Canonibus, qui omnes vocari jubebant, at tres tamen tantùm necessariò requirebant. Quorsum verò unius absentia impediretur electio, cum plerique horum Episcoporum alienæ essent Provinciæ? Quos adeo ne vocari quidem necesse fuerat. Hæ rursus erant degeneris Græcorum Ecclesiæ vitia, & disciplinæ sacræ laxationes.

VII. In Leunclavii Orientali jure fulget Constitutio Isaaci Angeli Imperatoris, liberata disceptataque ab Imperatore ipso, & ab Episcopis omnibus, qui tum fortè Constantinopoli versabantur, ut fieret satis querelis complurium Episcoporum, qui advocati ad eos cœtus non fuerant, ubi Constantinopoli Episcopi plurimi eligebantur. Concilii hujus Decretum huic Imperatorio diplomati implicatum est, eoque sancitum, ut convenienter Canoni IV. Nicæno, & XIX. Antiocheno, invitarentur ad electiones Constantinopoli faciendas Episcopi & Metropolitani, qui tum fortè Regia in urbe degerent. *Deinceps sancit majestas nostra Imperatoria universos, qui ad urbem sunt Pontifices, esse convocandos, &c. Juris Orient. tom.5. p.169.*

Balsamon ipse in suis ad Marcum Alexandrinum Responsis, disertè tradit, olim suffragiis populi & authoritate Optimatum perfectas fuisse electiones; expunctum eum fuisse morem à Conciliis Nicæno & Laodiceno, & ab Episcopis solis eligi debere Episcopos. *Ibid. p.391.* Denique in Formulis, quæ eodem Jure Orientali continentur, habetur Bulla Patriarchæ concessa ei quem elegerat Metropolitanus: *Cum piissimum Presbyterum elegissemus*; & cui unum comitem addebat ex suis Prælatis, seu Ministris, qui iret & in Ecclesię suæ possessionem illum mitteret: *Caterùm qui designatum Pontificem vestrum ipsi gregi exhiberet, eumque sacro in solio collocaret, religiosissimum N. ablegavimus. Ibidem pag.426.* In Commonitorio quo instruit Patriarcha Metropolitanum, studiosè præcipit, ut ne nisi dignos provehat ad Episcopatum.

VIII. Constat ergo permagnam in electionibus semper Episcoporum viguisse authoritatem, cum ea tandem eò eruperit, ut quo potiebantur Clerus Populusque suffragiorum jure ab annis admodum mille, eo exuerentur. In Occidente autem quantum semper hoc medio ævo valuerit Episcopalis in electionibus authoritas, quanquam à Cleri Populique sejuncta non esset suffragiis, id superest nobis aperiendum. Tradit Ado Viennensis Agobardum ex Lugdunensi Chorepiscopo factum fuisse Archiepiscopum ab Imperatore, & à Synodo Episcoporum. *Consentiente Imperatore & universa Gallorum Episcoporum Synodo Episcopus substitutus est.* Concilii Verni Patres anno 844. Carolum Calvum Regem rogarunt, ut electioni assentiretur Episcopi Aurelianensis, qui ordinatus fuerat à Metropolitano Senonensi, annitentibus Comprovincialibus Episcopis, conspirante Cleri ac Populi testimonio & petitione. *Archiepiscopus annitentibus suffraganeis ordinavit, probabilium Canonicorum ac laicorum attestatione instructus, & petitione impulsus. Can.10.* Idem ipse Rex Carolus Calvus in Synodo Tullensi anno 859. testatum fecit, si Archiepiscopatu Senonensi donatus à se esset Ganelo Clericus Palatii sui, factum id esse consentientibus Provinciæ Episcopis: *Consensu sacrorum Episcoporum ipsius Provinciæ ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum ex me fuit, ut eum ordinarent, obtinui. Conc. Gal. Tom 3. pag.142. 154. 222.* Priscorum Conciliorum Canonumque in eodem Tullensi Concilio, innovata est authoritas, ut deinceps Episcoporum electio, non populi tumultuosis factionibus permitteretur, sed Metropolitani, & Episcoporum judicio. *Ut ubi qui ordinandi sunt, secundùm Ordinem Ecclesiasticum & institutionem sanctorum Patrum, ordinentur. Videlicet ut Episcopi judicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum, qui circumcirca sunt, provehantur ad Ecclesiasticam potestatem, &c. Et juxta excerpta Martini, ut non liceat populo electionem facere, sed judicium sit Episcoporum, ut ipsi eum qui ordinandus est, probent. Can.8.*

Cum

IX. Cum Lotharius Lotharingiæ Rex Capellæ seu Clericum Episcopatu donasset Cameracensi, Hincmasus Remensis Metropolitanus, cui obnoxia erat Cameracensis sedes, Episcopali sarcinæ munerique imparem Clericum illum judicavit. Tum verò ad Lotharium rescripsit Nicolaus Papa, ut eam curam providendi idonei Pastoris Metropolitano permitteret: *Ut Metropolitunus juxta suum illic Privilegium disponere queat. Ep.64.* In Decreto electionis Ansegisi Archiepiscopi Senonensis, Clerus Populusque Senonensis professus est, Episcoporum esse eligere Metropolitanum, cum assensu tamen suo: *Cauonicis Regulis, & Apostolicis institutionibus sancitum esse recolimus, ut Suffraganei Metropolis convenire debeant, & electionem futuri Pontificis cum consensu Cleri & Plebis facere. Conc. Gall. Tom.3. p.394. 431.* Cum Clerus Populusque Laudunensis Hedenulphum Episcopum sibi delegissent, Decretumque electionis mitterent ad Hincmarum Metropolitanum, & ad Episcopos Provinciæ, non dissimularunt eorum permissione & licentia celebratam à se esse electionem. *Quem per licentiam vestram puri consensu elegimus.*

Intexuit Hincmarus suæ ad Ludovicum III. Regem Balbi filium Epistolæ, fragmentum earum literarum, quas ad eundem Regem miserat Concilium ad sanctam Macram, ut illum verecundè & intrepidè tamen commonefacerent, per leges, Canonesque liberas permitti Episcopis & Metropolitanis electiones, tanto ministerio aptos deligant Præsules, eosque Cleri Populique consensu impetrato, Regibus præsentet. *Ut sicut sacra Leges & Regula præcipiunt, Archiepiscopis & Episcopis conlimitaneorum Diœceseon electionem concedere dignemini, ut undequaque secundùm formam regularem electionis, Episcopi talem eligant, qui & sanctæ Ecclesiæ utilis & regno proficuus existat, & consentientibus Clero & Plebe eum vobis adducant.* Quam Concilii doctrinam communit Hincmarus congestis plusibus Canonicis Pontificiisque Decretis ex quibus id efficitur, Regum esse assensisi, sed Episcoporum esse, & eligere, & ordinare Episcopos. *Quonium sicut Leges & Regula dicunt, in electione Episcopi assensio Regis sit, non electio, sicut & ordinatio. Hincmar. t.2. p.189. 193.* Bis jam terve factas à Bellovacensibus electiones cassas pronunciaverant Episcopi, ut Canonibus injuriosas; tum verò eos per literas monuit, jure eos excidisse tum eligendi, quod ad Episcopos solos esset devolutum. *Perdiderunt electionem, sicut ostensum est illis in Synodo, & per sacras Regulas non illorum ulterius, sed Episcoporum esse electionem, &c.*

In omnibus ergo electionibus plurimum omnium poterant Episcopi, in quibusdam totum soli, excluso etiam Clero & Populo. Sunt autem omninò altiùs infigendæ animis hæ causæ, & rerum commissuræ, ubi ad Episcopos solos tota sevocabatus facultas, nullam in ejus partem jam vocandis Clericis, laicisque. Inde enim posterior manavit & recentissima disciplina, quæ primò populum, deinde & Clerum arcuit. Ejusmodi causę ita percrebuere, & tam frequentes summovendi fuere Clesits, Populusque ab electionibus Episcopalibus, ut in commune jus denique is usus convaluerit.

X. Psæter eam devolutionis speciem ab Hincmaro adnotatam, ubi qui indignum elegere, eligendi ea vice jure spoliantur: sunt & alię non psętereundæ. Deposuit Hincmarus Vetustum Canonem, qui totam eam facultatem in solos tsansfert Episcopos, ut Clero etiam, Populoque anathema intentet, si minùs morigeros se præstent ei, quam fecerint Episcopi electionem, ubi nimirum diutius cessavit Clerus Populusque ab eligendo sibi Pastore, quod facere debuerat, vota sua in aliquem conferendo, quem Metropolitani & Episcoporum Provinciæ judicio, & ordinationi subjiceret. *Si providere sibi & eligere jubente Metropolitano suo neglexerint, tunc judicio & potestate sua Metropolitanus cum aliis Episcopis ordinet & faciat Episcopum, &ea. Si tunc Presbyteri, aut Majores civitatis non acquieverint, ut rebelles anathematizentur. Ibid. pag.243.* Addit & Imperatoriam legem, qua jubetus Metropolitanus Episcopum nominare, si à mensibus amplius sex vacarit Ecclesia. Eam Justiniani legem alibi jam laudavimus: *Si qui debent eligere Episcopum, intra sex menses talia decreta non fecerint, tunc Metropolitanus ordinet & consecret sua potestate Clero & Populis Episcopum. Tom. 2. pag.408.*

Quando in plures dividebantur suffragia, Metropolitani erat eligere, hoc est, & numerare suffragia, & ponderare, expendere denique merita personarum. Rursum idem Hincmarus. *Si in partes se eligentium vota diviserint, meum erit eligere, qui majoribus ad ordinandum studiis juvetur & meritis.*

Ubi plures certabant candidati, ea dissidia in Synodis dirimebantur, à quibus & declarabatur rector vacantis Ecclesiæ. Altercatum diu fuerat de Remensi Archiepiscopatu inter Artaldum & Hugonem. Artaldi obitu recaluit spes Hugonis. At Synodus Remensis rescita excommunicatione, qua ab Episcopis Galliæ & ab ipso Pontifice inustus fuesat, frustravit spes conatusque ejus omnes, electo in Episcopum Odolsico, cum assensu Regis & Reginæ. *Favente Lothario Rege cum Regina matre, eligimus Odolricum. Ann.962. Conc. Gall.3. p.595.*

Eæ fuere causę, quæ ubi increbuerunt, eò res tandem evasit ut in Occidente, sicut & in Oriente ad solos Episcopos sederent Episcoporum electiones, sed in Occidente tardiùs id contigit, nec tam latè patuit, nec tam diu viguit. Proditum est à Gerberto, ut electiones fierent ab Episcopis, quanquam Clerus, Populus, Princeps nonnihil adhuc in eis possent. *Quid deinceps stabilietur, si id dissolvitur quod actum est consensu Principis, Episcoporum electione, Cleri & Populi voluntate, postremò omnium hominum excellentissimi Papa consecratione. Epist.23.* Vide ut idem alibi describat electionem Arnulphi Archiepiscopi Remensis: *Nos qui dicimur Episcopi Diœceseos Remorum Metropolis, cum omni Clero, diversi ordinis populo acclamante, orthodoxis Regibus consentientibus, eligimus nobis in Præsulem, &c. Epist.5. à Sirmundo editarum.* Audi & Decretum electionis ipsius Gerberti ad Archiepiscopatum Remensem, ubi expressius significatur, non eò sempes secutos esse Episcopos, quò plura ducebant suffragia Clericorum, Laicorumque: illorum intemperantiæ, & inconsideratis votis sæpiùs & intrepidè adversatos esse, ut verissimi fuerint electores Episcopi ipsi. *Ergo non omnis vox populi vox Dei est. Nec omnis Cleri & Populi vota & desideria in electione Episcopi perquirenda sunt, sed tantum simplicis & incorrupti. Sententia Patrum exponenda. Non liceat, inquit, turbis electionem facere, sed judicium sit Episcopis Remorum Diœceseos, secundùm has constitutiones Patrum, favore & conniventia utriusque Principis nostri Ugonis Augusti, & excellentissimi Regis Roberti, assensu quoque eorum, qui Dei sunt in Clero & Populo, eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem Gerbertum, &c. Ibidem. Epist.25.*

XI. Nec minùs in Italia electionibus moderabantus pro sua potestate Episcopi. Id Luitprandus tyrannicis adscribit Berengarii consiliis, quòd Episcopatus daret Episcopis inconsultis. *Nullo consilio habito, nulla deliberatione Episcoporum. L.5. c.13.* Episcopum Vercellensi Ecclesiæ designavit Joannes VIII. idque quasi suo sibi jure sumpsit, quòd scissus esset ejus civitatis populus in factiones duas mutuò infensissimas, & quæ à contumacia abduci

fe

ſe non ſinerent. Affirmavit tamen conſenſiſſe Epiſcopos Provinciæ. *Conſentientibus omnibus Comprovincialibus Epiſcopis. Du Cheſne Tom.3. pag.*894. 897. 901.

XII. In Hiſpania Epiſcopatus dabant Epiſcopi Provinciæ, aut Provinciæ certè vicinæ. Inter Cordubenſes Martyres ſama Clariſſimus Eulogius ad Archiepiſcopatum Toletanum electus eſt, quanquam inauguratus nunquam fuerit. Solis Epiſcopis eam electionem vendicat Scriptor ejus vitæ. *Nec illud omittendum eſt, quod poſt obitum Toletanæ ſedis Epiſcopi, in eandem ſedem ab omnibus Comprovincialibus, & confinitimis Epiſcopis electus, & dignus eſt habitus, & pro relatu omnium comprobatus. Hiſpan. Illuſt. Tom.3. pag.*894. 897. 901. Hic obiter advertes non in Gallia ſola vicinarum Provinciarum etiam Epiſcopos, aut accitos eſſe, aut ſua ſponte coaluiſſe ad electiones. Ita ſuprà Hincmarus docuit. In illo ipſo Remenſi Concilio, quo repudiato Hugone electus eſt Odolricus Archiepiſcopus, ſimul affuere Remenſis, & Senonenſis Provinciæ Epiſcopi. Ita jubebant Capitularia Caroli Magni: *Epiſcopi judicio Metropolitanorum, & eorum Epiſcoporum, qui circumcirca ſunt, provehantur ad Eccleſiaſticam poteſtatem. L.7. c.60.* Eam inter vicinarum Provinciarum Epiſcopos alternam communionem, & indivulſam charitatem mirificè olim declararunt ſanxeruntque Sardicenſes, & Antiocheni Canones.

XIII. In Anglia cum Vintonienſis Eccleſiæ Clerus in diverſa ſtudia diſtractus eſſet, propterea quod Monachi, qui in Canonicorum ſedes ſubrogati fuerant, ſui propoſiti Collegiique Epiſcopum cuperent, Clerici reliqui ex Clero: *Ex quo factum eſt, ut in electione Epiſcopi, Clerici Clericum, Monachi Monachum utrique ſuæ voluntatis fautorem vellent.* Dunſtanus Cantuarienſis Archiepiſcopus devoluto ad ſe jure uſus eſt, & Elphegum elegit, quem poſtea habuit in Cantuarienſi Eccleſia ſucceſſorem; cujus & ex vita hoc decerptum eſt. *Surius de* 16. *April. c.*3.

At vitæ Sancti Dunſtani Scriptor mirificam quandam dandorum Epiſcopatuum poteſtatem Regibus Angliæ adſcribit. Dunſtanum Vigornienſi Eccleſiæ Edgarus Rex precibus certè ſuis præfecit. *Eum Vigornienſis Eccleſiæ Epiſcopatum ſuſcipere petiit Rex, nec à precibus deſtitit, quoad eum ſuæ voluntati conſentaneum fecit.* Electinni tamen nonnihil erat loci, ut liquebit ex ipſius tranſlatione Dunſtani à Vigornienſi ad Londinenſem Eccleſiam. *Defuncto Epiſcopo Londonienſi quæſitum eſt, quis in Epiſcopatum dignè ſuccedere poſſet. Tandem electio omnium ſuper Dunſtanum verſa eſt, & ipſe Pontificatum prædictæ Eccleſiæ ſuſcipere communi cunctorum acclamatione coactus eſt.* In ſimplicibus electionibus multùm poterant Epiſcopi: poſtea enim Dunſtanus. *Oſuvaldum in regimen Eccleſiæ Vigornienſis ſuccedere ſibi fecit.* Unanimi denique electione Dunſtanus ad Cantuarienſem tranſlatus eſt Metropolin. *Unanimis omnium electio Dunſtanum inclamitat, &c. Hac Dunſtanus acclamatione, quaſi voce vera divina conſtrictus, primatem totius Britanniæ ſedem regendam ſuſcepit, & in eam immenſa omnium adjacentium Eccleſiarum ac populorum exultatione deductus aſcendit. Surius die* 19. *Maji c.*28. 27.

CAPUT XXVIII. *P.3. l.2. c.33.*

De electione Abbatum, & Abbatiſſarum ſub Imperio Caroli Magni.

I. Summa earum regularum, quæ hoc Capite ſtatuenda ſunt.

II. Diſtinctio Regalium & Epiſcopalium Abbatiarum ſub Pipino Rege. In his frequentior erat electio.

III. Varia exempla Abbatiarum à Carolo Magno donatarum.

IV. Ut complures Abbatiæ Regales evaderent, fundatoribus eas in jus & tuitionem Regum conferentibus.

V. Electionum libertatem in Abbatiis reſtituit Carolus Magnus.

VI. Saltem de Lodovico Pio id conſtat. Etſi ſub eo quoque plurimum vacillavit ea libertas.

VII. Multò certius eſt à Carolo Calvo datas fuiſſe Abbatias.

VIII. Conteſtabantur nihilominus Epiſcopi, Abbatum, & Abbatiſſarum electionis libertatem, Canonicis regulis & ipſa B. Benedicti Regula ſanciri.

IX. Reipublicæ perturbationes & calamitates graviſſimæ compellebant Reges ad ea tentanda, à quibus aliàs abhorruiſſent; compellebant & Eccleſiam, ut indulgentia uteretur, & de jure ſuo remitteret.

X. Sub Regibus poſterioribus non minùs turbatum eſt in electionibus, minorum maximè Cœnobiorum.

XI. Inſtabant vehementiſſimè Concilia, ut Canonum & Regulæ B. Benedicti obſervantia ſtrictior ſanciretur.

XII. Fundatur Cluniacenſis Abbatia cum eligendi pleniſſima facultate.

XIII. Ubi Reges Cœnobia nova omnia B. Benedicti Regulæ addicebant, libertatis quodammodo legem eo promulgabant.

XIV. In Germania ſejunguntur majora Cœnobia à minoribus; majoribus integra ſervabatur eligendi libertas.

XV. Imperialium Abbatiarum labes & ruina. Miſerrima Imperatorum conditio, qui Abbatias dabant, aut aliis Abbatiis uniebant.

XVI. Cum complures Abbatiæ extructæ & dotatæ fuiſſent à ſummis Principibus, ingenti ab illis pietate, gratitudine & obſequio eos coli neceſſe fuit.

XVII. Græcorum quæ in his fuerit interim Diſciplina.

I. PErtractatis ſub Imperio Caroli Magni Epiſcopalibus electionibus, opportunè jam ad electiones Abbatum deſluemus, in quibus hæc ſummatim obſervanda nobis venient. 1. Abbatias plerumque à Regibus donatas fuiſſe, acſi ea fuiſſent Regiæ Coronæ feuda, ſeu Beneficia. 2. Ab illis conceſſa quibuſdam eligendorum Abbatum diplomata, tanquam ex privilegio. 3. Contrà verò pertendiſſe Eccleſiam, Jure communi, & Legibus canonicis ſanciri in Abbatis etiam libertatem electionum. 4. Pipinum, Carolum Magnum, & Ludovicum Pium conniti non potoiſſe, ut Cœnobia omnia Regulæ B. Benedicti addicerentur, quin electionum libertatem eis annuerent. 5. Et tamen tum ipſi, tum eorum ſucceſſores ſæpiſſimè Abbatias ſuo nutu dono dederunt, vel importuna temporum neceſſitate compulſi, vel reſtituendæ in iis diſciplinæ amore. 6. Iiſdem rationibus acti non rarò, ut Abbatias do-

nabant, ita & auferebant. 7. Erant & Ecclesiæ causæ justissimæ, ut ea licentia abuti fineret Principes dandarum & auferendarum Abbatiarum. Sed in ea ratione plurimum erat momenti, quòd plurimarum Abbatiarum fundamenta, incrementa & reparationes Regibus accepta ferrentur. 8. Quæ clientelæ & tuitioni Regum suberant Monasteria, canonica nihilominus libertate Abbates eligebant. 9. Potuissent & Episcopi forsan aliquid sibi juris in electionibus Abbatum vindicare; sed eo cessarant, cum toties Reges adhortarentur, ut electiones Abbatum restituerent, Regulam autem B. Benedicti omnia prorsus in Cœnobia Monachorum & Monialium propagarent.

Fluctuabunda nonnunquam nostra hæc dissertatio Lectori non immeritò videri poterit; nimitum alternarunt & ipsi Ecclesiarum in hac parte mores, ususque. Hærebimus autem ipsi maximè ordini temporum: à Pipino & Carolo Magno ad Ludovicum Pium & Carolum Calvum delabemur, & ad postremos tandem regnatricis hujus familiæ Principes. Deducent illi nos in Germaniam, unde in Græciam & in Orientem facilè trajiciemus. Ea erit hujus Capitis & sequentis contextio.

II. Ordiamur à Pipino & Carolo Magno. In Concilio Verno sub Pipino anno 755. duo sejunguntur Cœnobiorum genera, seu Monachorum, seu Monialium. Aliæ enim Episcopales erant Abbatiæ, aliæ Regales. Illæ Episcopo, hæ Regi rationem reddebant redituum, quos ipsis administrandos Rex permittebant. *In alia Synodo nobis perdonastis, ut illa Monasteria ubi regulariter Monachi vel Monachæ vixerunt, hoc quod eis de illis rebus dimittebatis, unde vivere debuissent, exinde si Regalis erat, ad domnum Regem faciant rationem Abbas, vel Abbatissa: & si Episcopalis, ad illum Episcopum.* Can.20. Simillimum veri est à Rege nominatos Abbates, nominatas & Abbatissas Regalium Cœnobiorum, cum non frustra Regalia dicerentur, cum partem redituum Rex sibi decerperet, ut infrà ostendetur, cum denique proventuum rationes Regi exhiberentur.

At in Abbatiis Episcopalibus propiùs à vero abest electos fuisse Abbates, cum Regalibus etiam non rarò jus seu privilegium eligendi à Regibus concederetur. Cæterùm in electionibus quoque Regalium Abbatiarum Episcopi consensus necessariò interveniebat. Ita decrevit Concilium Francofordiense. *Ut Abbas in congregatione non eligatur, ubi jussio Regis fuerit, nisi per consensum Episcopi loci illius.* Can.17. Eodem in Concilio edicitur, ut si qua Abbatissa nullni se Regulæ obsequentem præstet, hoc est, nec B. Benedicti, nec Canonicatum, Episcopus Regem submoneat, & tum illa abdicetur dignitate. *De Abbatissis, quæ canonicè aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant, & Regi adnutient, ut ab honore priventur.* Can.47 Si Rex unus Abbatias donabat, minùs stupenda tunc erit ejus Abbatissæ abdicatio.

III. Audivimus suprà Sangallensem Monachum magnificas venditantem pollicitationes Caroli Magni junioribus Clericis ab eo fieri solitas, quò ad studia Artium & Scientiarum eos incenderet. *Dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica.* Du Chesne tom.2. pag.108. 112. Testatur idem Sangallensis Monachus Carolum Magnum, ne in unum aliquem plura unquam Beneficia cumularentur, Episcopos nunquam donasse Abbatiis, nisi justissimis & necessariis causis eo adigeretur. *Nulli Episcoporum Abbatiam vel Ecclesiam ad jus Regium pertinentes nisi ex certissimis causis unquam permisit.* Rursus ex eodem vehementissimè aliquando exacerbatus Carolus in Episcopos, Abbates, Comites: Episcopis quidem pœnam indixit pecuniariam, Comites & Abbates Beneficiis & honoribus suis exuit. *Omnes Comites & Abbates cunctis honoribus denudavit, Episcopos infinita pecunia mulctavit.* Ibid. p.126. Certum est denique à Carolo Magno collatas statim Alcuino fuisse Abbatias Sancti Lupi apud Trecas, & Ferrariensem: eidem ex Anglia reduci Abbatiam Sancti Martini Turonensis ab eodem esse concessam, ut perhibet vetustus Author vitæ Alcuini. Illum quoque donaverat Carolus Monasterio, seu Cella Sancti Jodoci, authore Lupo Ferrariensi Abbate; *Cellam Sancti Jodoci, quam Magnus Carolus quondam Alcuino ad eleemosynam exhibendam peregrinis commiserat.* Ep.11. Alcuinus ipse datis ad Carolum Magnum literis donatum se ab eo profitetur Abbatia Sancti Martini. *Pia providentia vestra consilio translatus sum in servitium Sancti Martini.* Epist.23. Postremò cum abdicatione temporalium omnium rerum spontanea, cuperet Alcuinus viam sibi munire ad Beatissimæ Patriæ æternitatem, copiam sibi fieri obtinuit à Carolo Magno, ut *Monasteria sibi commissa inter discipulos divideret.*

IV. Quanquam hinc satis liqueat, Abbatias à Carolo Magno datas fuisse, ab eodemque ablatas, ubi justas se & necessarias nactum esse causas ipse æstimabat. Constat nihilo tamen minùs concessa ab eodem sæpissimè fuisse Cœnobiis jura seu privilegia libertatis Canonicæ in electionibus; quin & forsan aliquando tandem generale promulgatum ejusmodi libertatis Edictum, quo omnes prorsus Abbatiæ fruerentur. In historia Abbatiæ Sancti Galli memoratur Valtramus hæres priscorum ejus Abbatiæ Fundatorum præsentasse Abbatem Othmarum Regi Pipino, quo eius cum committeret clientelæ, Abbatiamque ipsam Illius tuitioni adversùs tyrannicos depredatores Ecclesiarum. Pipinus incunctanter eam Abbatiam suam impertivit custodia & tuitione, unàque confirmavit libertatem eligendorum Abbatum. *Othmarum Abbatem Pipino Regi præsentavit, ipsique Regi Monasterium quod adhuc hereditario jure in sua potestate retinebat, cum ipso pariter Abbate contradidit, ea videlicet causa, ut ipse Abbas ejusque successores idem Monasterium Regia authoritate retinentes, nullius violentia deinde premerentur; sed tantummodo Regum jussionibus obedirent. Quod benevolus Princeps benignè suscipiens, præcepit ut Monachi ejusdem loci deinceps potestatem haberent Abbatem eligere, sibi atque solis tantummodo Regibus subjacerent.* Du Chesne tom.3. pag.481. Sed cum post Othomari obitum Abbatis Episcopi Constantienses eam Abbatiam invasissent, Caroli Magni opem interpellarunt Monachi, à quo innovatum est liberæ electionis privilegium, Episcopo ipso tantò impensiùs consentiente, quod nepotis sui eligendi spe lactabatur; qua frustratus à Monachis, ea rursus exivit jurgia, quibus sedandis adeundus fuit Imperator.

Ea ex narratione facilè odoramur, ut in Regum potestatem & clientelam complurimæ concesserint Abbatiæ. 1. Fundator Cœnobii Sancti Galli, vel ejus posterorum aliquis patronatum tanquam hæreditarium obtinet ejus Abbatiæ, 2. Is suum tandem jus Regi transcribit, ut eius patrocinio & tuitione propulsentur sacrilegi usurpatores, qui privatos Patronos contemptui habuissent. 3. Abbatiæ in hunc modum Regi transcriptæ, Rex ipse chartam annuit libertatis, & liberas ejus tuetur electiones adversùs Episcopos, quos non rarò illa incessabat libido, ut uno eodemque tempore Episcopi essent & Abbates.

V. Denique Carolus Magnus, aut si mavis Ludovicus Pius Magni Patris voto obsecundans, ab ipso Imperii sui primordio Abbatias omnes electionum libertate donavit. Ex Capitularibus id certè emicat, ubi de concinnata jussu ejus Regula Cano-

nonicorum, & Canonicarum in Concilio Aquisgranensi cum verba fecisset, mox eam Princeps legem promulgat libertatis Monasteriorum in electionibus celebrandis. *Monachorum siquidem causam, qualiter Deo opitulante ex parte disposuerimus, & quomodo ex se ipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus, in alea schedula diligenter adnotare fecimus, & ut apud successores nostros ratum foret, & inviolabiliter conservaretur, confirmavimus. Capit. Car. M. l.2. c.85. 86.* In alio loco Capitularium jubetur eligi Abbatissa, & ubi juramento confirmatum fuerit, nulla terrestri cupiditate instigatos fuisse, qui eam elegerint, tunc ab Episcopo quoque eam confirmari, *Abbatissa eligatur à cuncta congregatione, &c. Qui eam eligunt, proponant Sanctis Evangeliis, &c. Tunc confirmetur ab Episcopo, cui Monasterium subjectum est. L.1. c.131.*

VI. Quàm piè, quàm optato sancitum id fuerat, tam inconstanter, ut suspicor, & infidè observatum est. Unde & plerumque deinceps etiam occurrunt Abbatiæ à Regibus donatæ. Anno 825. præcepit Ludovicus Pius, ut Abbates quibus ipse Cœnobia dono dederat, ea administrarent ex Episcoporum consilio. *Abbatibus & Laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio peragant ea quæ ad Religionem Canonicorum, Monachorum, Sanctimonialium pertineat. Cap.8.* Ita in alio Capitulari anni 828. Abbates locantur inter eos qui Beneficia Regia, seu Feudos Coronæ, ut nunc loquuntur Galli, obtinent. *Episcopi, & Abbates, & reliqui qui Beneficia habent. Ibid.* Non ad Episcopos, sed ad Abbates ea verba pertinent, *qui Beneficia nostra habent*: per *reliquos* autem intelliguntur Comites, & alii Beneficiarii laici, ut loco consimili jam patuit.

In Concilio Parisiensi VI. anni 829. statutum est, si qui Canonicorum Abbates contumaciùs in Episcopos insolescerent, ii vel à Concilio in ordinem redigerentur, vel authoritate Principis abdicarentur. *Synodali judicio aut corrigantur, aut principali authoritate interveniente, honore prælationis priventur. Can.37.* Interpellatus est ab hoc eodem Concilio Ludovicus Imperator, ut cogeret Abbates & Abbatissas, tum Monastici Ordinis, tum Canonici, ut mores suos professioni aptarent, creditas sibi ne dilapidarent res Ecclesiæ, Episcopis obtemperantes essent. *De Abbatibus verò Canonicis & Regularibus, & de Abbatissis, à vestra Serenitate admoneantur, &c. Loca sibi à vobis concessa deperire, & destrui per negligentiam non dimittant, &c. Et nostram admonitionem libenter audiant, &c. L.3. c.18.*

Tam arcta ex conjunctione Abbatum cum Principe, nec non & Abbatissarum, cui multò amplius obnoxii esse videbantur, quàm Episcopo proprio: non injuria conjicitur ex ejus largitate Abbatias obtentas fuisse. Ideo & Concilium II. Aquisgranense eundem Imperatorem submonebat, quantum ipsi incumberet discriminis ab ea largiendarum Abbatiarum difficillima provincia. *Similiter poscimus, ut in Abbatissis constituendis, & Rectoribus Monasteriorum, vestrum specialiter caveatis periculum, sicut vobis sæpè est dictum, & per divinam authoritatem crebrius manifestatum. Can.10.*

Novum his lumen affundent Acta Aldrici Cenomanensis Episcopi. Quo ille primùm die Episcopatum init, controversia illi facta est de Abbatia Sancti Vincentii in civitate Cenomanensi, de qua venditabant. *Quòd fiscus esse debebat Imperatoris*, delegatis jam à Ludovico Pio Judicibus, qui de eadem causa cognoscerent. Auspicatò tamen res cessit Aldrico, qui pervicit quòd ea Abbatia *sub dominatione & jure Episcopatûs esse deberet*. Quin & authenticum invenit Privilegium, quo constabat Dumnolum Cenomanensem Episcopum eam Abbatiam dotasse rebus & opibus Episcopatûs. *De rebus suæ sedis Ecclesiæ dicavit. Balux. Misc. col. Tom.3. pag.16. 17.* Ubi apertum est, Imperatores spectasse Abbatias suæ fundationis tanquam fisci & dominii sui partem, Episcopos autem ex adverso omni virium contentione enixos, ut Episcopalium Abbatiarum privilegia tuerentur, in quibus principem semper locum habebat libertas electionum.

VII. Sed etsi interpretando, molliùsque tractando possent hæc omnia alium in sensum flecti: at indubium est Carolum Calvum usum antiquum, vel abusum potiùs innovasse, dandarum sine electione Abbatiarum, sin minùs omnium, certè longè plurimarum. Interpellatus est Carolus bic Rex à Concilio ad Theodonis villam habito, anno 844. ut Abbatia Clericis daret, vel Monachis, non Laicis, ut hactenus ab ipso, immo & ante ipsum jam inde à temporibus Ludovici Pii factitatum fuerat. *Devotissimè obsecramus, ut loca venerabilia, & habitum ac ordinem sacrum, eis qui ad hoc vocati sunt, viris scilicet & Clericali & Ecclesiastico, vel Monastico ordine religiosis, seu fœminis Deo dicatis, & in schola Christi eruditis, ad custodiendum & providendum committatis; qui & quæ Dei sunt Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddant. Can.3. 5.* Additum est ut & Provisores Monasteriis daret, ad tuitionem rerum temporalium, iis nimirum, quibus Regulares Abbates donasset. *Per loca etiam Monastica ejusdem ordinis Provisores necesse erit disponere, cum vestra authoritas eos, qui vices Christi secundùm regulam divinitùs dictatam in Monasteriis agant, studuerit ordinare.* Carisiacensis etiam Concilii anno 858. habiti Patres, ad Ludovicum Germaniæ Regem scribentes, ab ipso quoque Abbatias dari insinuant. *Rectores Monasteriorum, quibus Monasteria committitis, &c. Can.9.*

Sed ne optari quidem potest expressius quidquam privilegio, quo Cœnobium Corbiense donavit Concilium Parisiense anni 846. urgente Carolo ipso Calvo Rege. Contestantur enim Episcopi ideo flagitasse Monachos illud libertatis privilegium à Rege & Episcopis, quòd ex omnibus pene Abbatiis expunctæ & obliteratæ jam sint electiones. *Cernentes viri religiosi electionis jura multis in locis non servari, verentes similia pati, sueras literas clementissimo Principum expetierunt, electionem sibi & rerum suarum liberam dispositionem, juxta institutionem divinæ legis confirmantes. Nec eis sufficere arbitrati ex autu nobilissimi Regis, nostra quoque authoritate, sibi eadem confirmari postulaverunt.* Tum Reges obtestatur hæc Synodus, ut quando alibi ferè oppressæ extinctæque sunt electiones, ea hanc saltem Abbatiam donent libertate, sed sincera, non simulata: *Quocirca hortamur filios & dominos nostros piissimos Principes nostri & futuri temporis, quin pene in omnibus locis id confunditur, saltem propter amorem Dei, electionis gratiam & liberam dispositionem facultatum suarum illi loco conservare satagant, & sit in illo Monasterio semper privilegium electionis, sicut antiquitus in Ecclesiis electio conservata fuit, non supposita aut suffecta, sed libera, juxta authoritatem canonicam & regulam Sancti Benedicti.*

VIII. Illud sanè in primis hîc observandum, quòd hæc Synodus restitui flagitet electionum libertatem, ut legi divinæ, ut canonicis Sanctionibus, ut antiquis Ecclesiæ moribus consentaneam. *Juxta institutionem divinæ legis, &c. Sicuti antiquitus in Ecclesiis electio conservata fuit, &c. Juxta authoritatem canonicam & regulam Sancti Benedicti, &c.* Ulteriùs etiam progreditur Synodus, vibrato in eos anathemate, qui hanc Abbatiam à principibus posthac impetrarint, ut qui gravem immiserint con-

contumeliam canonicis Regulis, quæ cœtu Ecclesiæ eos excindunt, qui potestate Principum ad involandas dignitates Ecclesiasticas abutentur. *Si quis gratia apud dominos rerum Monasterium illud impetrare voluerit, primò secundùm canonicam authoritatem, quia seculari potestate Ecclesiam Dei obtinere voluit, anathematizamus, cum sanctis omnibus Patribus, qui sacros Canones edidere.* Nicolaus verò Papa anno 863. cum innovaret & confirmaret *regularem canonicamque libertatem* hujus Abbatiæ, ut quæ Regula B. Benedicti & canonicis institutis nitesetur: Reges ipsos deinde interpellabat, ut Deo impenderent, quod ab eo expectarent; divinasque & Ecclesiasticas leges inviolatas servarent, quo & Deus eorum leges regnumque perpetuaret. *Neque Rex, neque potestas aliqua ullam Monasterio Corbiensi præponant personam, quam non fratres ipsius elegerint Monasterii. Debent enim mundi Principes honorem præstare Deo, quem sibi volunt præstare à Deo: ut quemadmodum cupiunt à Deo sibi collatam Regni honorem conservari, sic Ecclesiæ Christi suam non dedignentur servare legem.*

IX. Observari hæc eadem poterunt in ea Privilegia, quæ vel Romani Pontifices, vel Episcopi contulerunt Monasteriis Sancti Carilephi, Solemniacensi (S. Calais. Solognac.) aliisque compluribus, ubi Principum quidem beneficio libertas electionum conceditur, sed ea libertas, quam suo sibi jure & Canonum jussu eum olim obtinerent, temporum importunitate & bellorum civilium tumultuationibus factum fuerat, ut ea exuerentur. Certissimè enim sola ferè civilium bellorum diuturnitas & bacchatio Carolum Martellum, Pipinum, Carolum Magnum, Ludovicum Pium, & Carolum Calvum adegit, ut Laicos quosdam Abbatiis donarent, ad expensas bellicas: ut Cœnobiorum reditus eodem aliquando derivarent, parte tantùm aliqua Abbatibus seposita: ut denique Abbatias sibi quodammodo vindicarent, quò earum proventus & res ipsas in suos Regnique usus licentiosiùs converterent. *Conc. Gall. Tom. 3. pag. 218. 224. 303.* Opportunius alibi occurret locus eas enucleandi causas & temporum necessitates, quæ has infandas alioqui usurpationes excusare utcumque potuerint, Ecclesiamque adducere, ut necessariæ indulgeret clementiæ & dispensationi. Unum hic monebo, ubi res sacras ita usurpatas restituebant in integrum Christiani postea Principes, tum eos & legum justitiæ, & suæ ipsorum humanitati ac beneficentiæ obsecutos esse.

Cum ex toto se non posse arbitrabatur, dimidiatis saltem his Beneficiis Ecclesiæ bene mereri studebat Carolus Calvus. Scripsit ad eum aliquando Lupus Ferrariensis Abbas, *Epist. 11.*, Cellam seu Cœnobium Sancti Judoci [La Celle saint Josse] à Carolo Magno collatam fuisse Alcuino, *ad eleemosynam exhibendam peregrinis*; à Ludovico Pio eandem postea commissam fuisse Abbatiæ Ferrariensi, *ut quod eleemosynæ superessent, in usum cederet* Monachorum Ferrariensium; denique infortunio nescio quo factum esse, *partem ut ejus optimam saculari homini traderet, non regendam, sed evertendam.* Ferrariensis Cœnobii Abbas creatus fuerat Lupus electione Monachorum septuaginta duorum, ei tum Collegio sacro inscriptorum: & eam tamen Abbatiam à Carolo Calvo sibi commissam fuisse ipsemet profitetur: *Septuaginta duo Monachi, quos ad eorum votum electionemque mihi commisistis. Ep. 44. 45.* Non ergo semper electiones cessabant, quando Cœnobia donabantur à Regibus; sed illud jure verendum, ut satis liberæ eæ fuerint electiones. Ea portò Lupi electio assensu Regis firmata, facit ut non facilè persuadear de Abbatia ipsa Ferrariensi intelligi, quod alibi Lupus ait, *Fama dispersit datum nostrum Monasterium Egilberto. Epist. 94.*

Proclivius est id opinari de Cella Sancti Judoci, quam & ipsam alioqui constat ei restitutam postea fuisse ab eodem Carolo Calvo. *Baluz. Not. ad Lupum Ferr. p. 587.* Extant & alia in Annalibus Fuldensibus exempla electionis Abbatum, & confirmationis Regum. *Decessit Hatto Abbas, in cujus locum per electionem Fratrum, & authoritatem regiam ordinatus est Thioto unus ex ipsis Monachis. Annal. Ful. anno 856. Du Chesne. Tom. 2.*

X. Non paulò operosius est eam libertatum & electionum seriem deprehendere in minoribus Abbatiis, quàm in majoribus, quæ qua florebant gratia & authoritate, privilegia sibi subinde & dari evincebant, & confirmari. Forsan & ubi à Carolo ad ejus posteros delabemur, tantò rariores occurrent electiones. In Annalibus Bertinianis dicitur Carolus Calvus Abbatiam Sancti Martini Clerico conjugato dedisse, quam & ante inconsultè alii concesserat. *Abbatiam Sancti Martini, quam inconsultè Ludovico donaverat, non satis consultè Huberto Clerico conjugato donavit. Annal. Bert. anno 862. Du Chesne Tom. 3 p. 213. 253. 254.* Postquam vita migravit Calvus, Ludovicus II. ejus filius, quos sibi cumque voluit conjunctissimos & obsequentissimos habere, eos Abbatiis & Comitatibus donavit. *Accepto nuntio de morte patris, quos potuit, reconciliavit sibi, dans eis Abbatias & Comitatus & villas, secundùm uniuscujusque postulationem.* Excanduere Abbates & Comites, quòd illis inconsultis id perfecisset; *Regni Primores, tam Abbates, quàm Comites indignatos, quia quibusdam honores dederat sine illorum consensu.* Et hos tamen rursus Rex demeruit, desponsis quibuscumque dignitatibus, quas expetiissent. *Pactis honoribus singulis, quos petierunt.* His peractis ubi Rex solemni pompa ab Hincmaro inauguratus fuit, tum Episcopi ejus se commendavere tuitioni, fideles se fore polliciti: at Abbates fidei sacramento ei se obligarunt, cum Comitibus, cæterisque Regni Vassallis. *Abbates autem & Regni Primores, ac Vassalli Regis se illi commendaverunt, & sacramentis secundùm morem fidelitatem promiserunt.*

XI. Hinc verò plus satis liquet, difficillimis his temporibus Abbatias plerumque à Regibus numeratas quodammodo fuisse inter Regia Beneficia, pereque ac Comitatus. Indubitatissimè tamen jus in eas regium istud erat, ut eas defenderent, tuerentur & protegerent; quo sive jure, sive officio fungebantur etiam in Abbatiis, libertatis & electionum retinentioribus, sive ex antiqua & nunquam interrupta possessione, sive eorum privilegiis confirmata. Ex quo rursum patet, jure custodiæ & defensionis nec nominationem regum includi, nec excludi Monachorum electiones. Eo privilegio, quo Marinus Papa Cœnobium Solliacense decoravit, explicantur dona & privilegia, ab Imperatoribus & Regibus concessa, usque ad Ludovicum Balbum & ambos ejus filios, & confirmatur tamen plenissima libertas eligendorum Abbatum ex Canonicis Constitutionibus. *Nullus ibi quacumque subreptione Abbatem constituere præsumat, nisi quem ejusdem loci Monachi, secundùm authenticam & regularem institutionem, ex se ipsis elegerint ordinandam. Conc. Gall. tom. 3. p. 520.*

Ideo & Concilii Trostejani Patres anno 909. eo semel præstituto, in Regula B. Benedicti electionem Abbatis constitui statim ut totius cardinem Monasticæ disciplinæ: *In ipso ingressu lectionis sancta Regula, legitur de eligendo Abbate, & qualis esse debeat*, redintegratam fuisse à Carolo Magno in Capitularibus eligendi libertatem: *Sibi Abbates eligendi licentiam dederimus*: affirmant tandem tam pia Regulæ Canonumque decreta à Regibus & Imperatoribus religiosè custodita fuisse. *Hæc ita post primam Sanctorum Patrum duce Sancto Spiritu ordi-*

na-

nationem, ut deinde post canonicam de his authoritatem, à prioribus Imperatoribus & Regibus decreta & custodita fuerunt. Can.3.

XII. Ubi Cluniacensis Abbatiæ fundamenta jecit Vuillelmus Arverniæ Comes & Aquitaniæ Dux, liberam permisit Abbatum electionem juxta Regulam B. Benedicti anno 910. *Habeant Monachi licentiam, quemcumque sui Ordinis, secundùm Regulam Sancti Benedicti, eligere maluerint Abbatem. Conc. Gall. tom.3. pag.570.* Berno qui primus eam rexerat ante obitum suum deligi curavit successorem sibi Odonem: *Odonem cum fratrum consensu mihi succedere delegavi. Bibl. Clun. pag.3. 9. 273. 283.* Privilegio Agapeti Papæ confirmatur ea libertas eligendi, ne petita quidem consensione terrenorum Principum: *Habeant liberam facultatem sine cujuslibet Principis consultu, quemcumque secundùm Regulam Sancti Benedicti sibi voluerint ordinare. Spicil. tom.6. pag.420.*

Aimardus III. Cluniacensis Abbas eo privilegio à Pontifice Cluniacum decorari curavit, unde & ipse ante obitum operam dedit, ut successor sibi Sanctus Majolus eligeretur. *A fratribus eligitur, à populo acclamatur, à Pontificibus benedicitur.*

XIII. Cum Pipinus, Carolus Magnus, Ludovicus Pius promulgarint toto Regno & Imperio Regulam B. Benedicti, ut suprà pluribus declaratum est: cumque in Regula sanciatur tanquam fibula quædam Monasticæ disciplinæ electio Abbatum: inde manifestum est promulgatam eadem opera indultamque fuisse omnibus Monasteriis electionum libertatem: ex quo id efficitur, quoties iidem Principes, vel eorum successores arbitrio suo Abbates nominarunt; toties vel obreptum eis fuisse, vel molestissimam incubuisse necessitatem quæ eos impelleret ultra eos fines, quos sibi ipsi præscripserant.

Nec alia ratio est Episcoporum, qui cum ovilis Christi universi summi sint Pastores, primarium utique jus obtinent vicarios sibi Pastores accisendi, quibus partem aliquam sarcinæ suæ communicent, & curæ pascendarum ovium. Cum tamen ipsemet Regibus collaborarint; ut omnia prorsus Monasteria Regulæ B. Benedicti manciparentur, vel eo certè nomine constrinxerunt se ad tuendam electionum in eis libertatem. Et plurima certè hactenus deprompta sunt à nobis testimonia, ubi connitebantur Episcopi ad electiones liberas Cœnobiis adserendas, aut restituendas, adversùs frequentissimas eorum molitiones, qui eas labefactabant. Aldricus Senonensis Archiepiscopus eam libertatem Abbatiæ Sancti Remigii confirmavit. *Quem omnis Congregatio sibi ordinandum poposcerit. Spicil. to.2. pag.582.* Ubi vero non esset in Cœnobio, cui ejus administratio demandari posset, voluit Aldricus, ut ab Episcopo Abbas tunc designaretur, cum assensu Episcoporum Provinciæ, & Abbatum circumpositorum. *Consentientibus Coepiscopis ejusdem Diœcesis, & circumpositis venerabilibus Abbatibus. Ibid. p.733.* Id Concilium Magdunense annuit precibus Archiepiscopi Senonensis anno 891. ut ne deinceps possent Archiepiscopi Senonenses Abbatiæ Sancti Petri Vivi Abbates accire ex aliis Cœnobiis, uti hactenus fecerant, *præter Regulam B. Benedicti, & institutionem Canonum*; ex quo mirum quanta pernicies Monasterio illata esset: sed Abbatem Monachi *ipsi sua dispositione & libitu voluntatis ex suis eligerent.* Petrus Archiepiscopus Mediolanensis Monasterium Sancti Ambrosii privilegio ejusdem modi instruxit, ut suo semper sibi ex Collegio Monachi Abbatem præponerent: *Neque Abbas, ibidem ordinetur extraneus ullo unquam tempore, nisi aut in eodem Monasterio prius sumpserit habitum, aut quem Fratres eligant. Le Cointe Anno 789. n.183. & 792. n.26.* Pipinus Italiæ Rex suo assensu altero post anno illud privilegium roboravit. Posset ejusmodi exemplorum strues huc congeri.

XIV. Transmisit ad nos Regino Decretum Conventûs Episcoporum & Principum Germaniæ sub Ottone Rege, quo statuebatur anno 952. ut Abbatiæ, quæ jure gauderent eligendi, nemini privato dari possent, nec vel subjici, vel uniri aliis Cœnobiis. Sed si quæ ea eligendi libertate non fruerentur, possent illæ à Rege subjici Abbatiæ cuipiam, quæ esset sub Regis tuitione: *Ut Nulla Abbatia quæ per se electionem habet, ad Monasterium, nec alicui in proprium donari possit. Illa verò quæ electione carent, Regis donatione & privilegio ad aliud Monasterium, quod sub ejus mundiburdio consistit, subrogari possint. Regino Append.1. pag.410.*

Vides hic ut majora Cœnobia minùs laborarent in suis propugnandis libertatibus: cum minuscula succumberent aliquando tandem tot alienæ tunc libertatis insidiatoribus. Vides hîc rursus, ut quæ Regio patrocinio, seu ut tunc loquebantur, mundiburdio suberant, canonica nihilominus eligendi libertate fruerentur. Denique exemplum hîc habes optimum in usum convertendi minusculos Conventus, sua sponte caducos & fluxæ corruptæque utplurimum disciplinæ, nimirum eis majori & vegetiori cuipiam uniendis, ubi incorrupta faciliùs servatur morum Regulæque censura. Quod ad eos quoque pertinet Principes, Collatores, Patronos, qui tenuiora quædam Beneficia in potestate habent.

XV. In pervetusto Chronico oculis subjicitur tristissima conditio Imperialium Abbatiarum, quæ sæpenumerò devastatæ jacebant, vel propter impensas militiæ Imperatoribus suppeditandæ, vel propter frequentissimas depopulationes hostium Imperii per absentiam Imperatorum. *Spicil. Tom.3. pag. 399.* Itaque his Abbatiis compendiosius erat, ut eas Princeps Episcopis concederent: quanquam etiam tunc rursus metus esset, ne ipsi Episcopi Abbates earum se ipsos esse concupiscerent.

Est autem inter Gerberti Epistolas ea conjecta, qua Otto Imperator luculentè declarat, quàm acerba, sed & ineluctabili quandoque necessitate optimi nonnunquam Principes cogantur invadere & transgredi leges Ecclesiæ. Excusat Imperator eas rerum suarum angustias, quæ eum compulerint, ut Joanni Monacho concederet S. Vincentii Abbatiam apud Capuam, quæ tum minimè vacaret; jubetque aliis donari Beneficiis Abbatem, qui nulla sua culpa deturbabatur. *Diversa Regni negotia interdum cogunt nos incidere in diversa imperia. Hinc est quod Abbatiam Sancti Vincentii ob quarundam rerum necessitudines nuper Joanni Monacho donavimus, Rothfrido Abbate nec adjudicato, nec deposito. Epist.156.* Quàndo B. Ludgerum, qui Monasteriensis postea fuit Episcopus, donavit Carolus Magnus Abbatia Canonicarum in Brabantia: cum ei priùs obtulisset Abbatiam Sanctimonialium; non id dabatur necessitati & difficultati temporum in Imperio: sed aliquantò probabilius est, id tum à Carolo fuisse tentatum, ut labefactatæ succurreret seu temporali Monasteriorum substantiæ, seu spiritali disciplinæ. *Surius die 26. Mart. in vita S. Ludger.*

XVI. Præter geminam eam causam, ex Imperii calamitatibus, & ex concussa Monasteriorum disciplina; erant & aliæ nonnullæ, quæ Episcopos & Episcopales ipsas Synodos cogerent, indulgentiùs & remissiùs, hoc est; prudentiùs & blandiùs agere cum Regibus iis, qui dabant adimebantque Abbatias non expectata electione, non canonici judicii sententia. Harum autem causarum primaria ea erat, quòd Cœnobia longè plurima Reges ipsi aut primò exædificassent, aut postea restaurassent. Concilium Remense II. anni 813. Imperatoriam inter-

pel-

pellavit munificentiam, ut opis aliquid & largitatis suæ impertiret Monialium Monasteriis, quæ rerum penuria vehementer laborabant. *Domui Imperatoris miserisordia imploranda, ut victum & necessaria consequi possint Sanctimoniales.* Can.33. In Concilio VI. Parisiensi anno 829. excitatus est ab Episcopis Ludovicus Pius, ut in avita iret vestigia, & largitatis exempla, & Episcopatus sublevaret tenuitate & inopia fatiscentes. *Morem paternum sequentes, quasdam sedes Episcopales, quæ rebus propriis viduata, imò annullata esse videntur, de earum sublevatione & consolatione cogitetis; memores semper quomodo progenitores vestri hujusmodi piissimis studiis intenti fuerint.* Can.15. At Concilium Meldense anni 845. Carolum Calvum non tam precibus, quàm paternis constrinxit pollicitationibus, ut impleret quod promiserat decreveratque Ludovicus Pius, ut ex fisco Regio suppeditarentur impendia quæcumque necessaria, vel Capitulis Cathedralium, vel Abbatiis Cœnobiorum, ad Claustra, ad Dormitoria, ad infirmorum ædiculas, ad structuras denique, & ad alimenta. *Qui Episcoporum loci convenientiam aut facultatem non habuerit, ut hoc perficere & ordinare possit, Princeps secundùm Constitutionem domni Imperatoris Ludovisi annuat.* Can. 53. Nec iis se finibus cohibuit Concilium Tullense anno 859. Regem quippe promulgavit Provisorem esse universalem Monasteriorum omnium utriusque sexûs, Ordinisque tum Canonici, tum Regularis. *Ut Congregationes Monachorum & Canonicorum ac Sanctimonialium à propriis Episcopis strenuè visitentur. Subsidia autem illorum pia Dominorum providentia exquirantur, & disponantur quatenus clementia vestra in omnibus fulti, &c.* Can.9. Prolixè enumerat Aimoinus, *L.5. c.8.*, quæ Ludovicus Pius vel excitarit à fundamentis, vel corruentia repararit Monasteria in suo Aquitaniæ Regno, parente superstite. Episcopi, immo & Laici complures eo exemplo inflammati, mirificis certarunt in Monasteria largitatibus. Ita dici potest Ludovicus, zelo & munificentia æquasse, vel etiam superasse Edgarum Angliæ Regem, à quo exædificata, vel restaurata fuerant Monasteria numero quinquaginta: quòd eo nempè numero remissio & Indulgentia portendatur. Consule, si vacuum est, ea de re Eadmerum in Historia Novorum. *L.1.*

His ita præstructis, nemo cordatus magnopere mirabitur, si Episcopi & Concilia rariùs contendendum sibi, rixandumque censuerint cum Regibus de Nominationibus Abbatum: & rursum si Monachi, si ipsi denique Episcopi minùs aut nihil molestiæ facesserent Abbatibus, quos Reges immisissent. Non facilè obcallescere potest quisquam ad sensum pietatis, gratique animi in beneficiorum tot tantorumque authores... Quin & ipsa non semel Abbatum nominatione, rursum piissimi Principes restaurabant, sin minùs mænia, certè labantem Monasteriorum disciplinam. Monasterium Insulę Barbarę in civitate Lugdunensi conditum fuisse testatur Ledradus ejus urbis Archiepiscopus à Carolo Magno, qui & Abbatem ibi designavit Benedictum illum Monastieę totius per Gallias sanctimonię & observantię restauratorem. *Recens videtur fundamentum jussu Caroli Imperatoris, qui ibidem præfecit domnum Benedictum Abbatem. Epist. ad Carol. Imp. inter opera Agobardi.*

XVII. Græcorum moribus exequendis non immorabor diutius; rem conficiam uno verbo. Accuratissimè ab iis observatas fuisse Justiniani Constitutiones, ut ex Nomocanone Photii manifestum est, & ex Balsamonis in eum Commentariis. Itaque eligebant Abbatem omnes prorsus Cœnobii Monachi, aut certè ex iis selectissimi quique, in Evangelia jurati, nihil amicitiæ à se nihil humanis affectibus dari. *Episcopus Abbatem promoveat, quem Monachi omnes, vel qui bonæ sunt existimationis, elegerint, tactis Evangeliis dicentes; quod nec propter amicitiam, nec propter gratiam eum elegerint.* Verba ea sunt Photii Nomocanonis. *Tit.11. c.3.*

CAPUT XXIX. *P.3. l.2. c.34.*

De Confirmandis Episcopis à Metropolitano, Abbatibus ab Episcopo, sub Imperio Caroli Magni.

I. Exemplo luculentissimo declaratur Examen & Confirmatio Episcopi à Metropolitano.

II. Polliceri cogebatur religiosam observationem Pastoralis libri Sancti Gregorii & Canonum.

III. Audiebantur & excutiebantur accusationes omnes, quibus impetebatur.

IV. Scrupulosius instituebatur de iis examen, quos Rex nominasset.

V. Exigebatur promissio, nil accepturos pro ordinationibus.

VI. Episcopus electus & confirmatus, jam tum Episcopus erat, & dicebatur, etsi necdum consecratus.

VII. In Oriente pari rigore Metropolitanus examinabat omnes electos ad Episcopatum.

VIII. Abbates similiter & examinabat Episcopus & confirmabat.

IX. Quamvis Abbates à Rege nominati essent.

X. Quanquam ei legi minùs optemperaretur.

XI. Confirmari necesse erat etiam Abbatissas.

I. Electioni tum demum accedebat authoritas, cum confirmabatur; idque fiebat præmisso examine scrupulosissimo, cujus Formula accuratissima superest inter Gallicana nostra Concilia. *Conc. Gall. tom.2. p.651.* Ex ea decerpam hoc loco, quæ usui potissimum fore videbuntur. Electo Gilleberto Presbytero in Episcopum Catalaunensem, confestim Hincmarus Archiepiscopus Remensis, cum reliquis Episcopis ejusdem Provinciæ, aut absentium Vicariis, Abbates item plures, Canonici, Monachi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi Carisiacum confluxere. Affuere & Archiepiscopi Rotomagensis, Turonensis, & Senonensis. Civitatis Catalaunensis *Clerus*, *Ordo*, *Plebs* Decretum electionis Hincmaro & Coepiscopis obtulere, à quo & objurgati sunt, quòd non primi omnium certiorem se fecissent de Episcopi sui obitu. Docuit eos qua de causa prior eorum electio fuisset rescissa. Canonicis nimirum Regulis repugnabat Decretum. *Quoniam Decretum non canonicè factum fuit.* Canonicum fuit Decretum iteratæ electionis, quod ei Visitator Episcopus præfuisset; una omnium vox, una omnium fuisset subscriptio. Postquam perlectum fuit id Decretum, interrogati sunt Canonici & Monachi, Parochi & Nobiles, qui aderant, an assensi essent electioni Gilleberti. Suo & absentium nomine responderunt, se vehementer, omnesque assensos esse. Tum Metropolitanus electum percontari cœpit, de patria, de conditione, de studiis literarum. Respondit ille se in agro Turonensi natum, conditione ingenuum esse, denique navasse operam literis in Schola Turonensi. Interrogatus, an ordinibus initiatus esset, & à quo: respondit se ab Herardo Archiepiscopo Turonensi, qui ibidem præsens esset, per omnes Ordinum gradus provectum fuisse, ac demum ab Erpomo Sylvanectensi Episcopo Presbyteratu initiatum. Percontanti Hincmaro, ecquid in Remensem Diœcesin migrasset, respondit à parentibus se suis permittente Archiepiscopo suo addictum fuisse Regiis obsequiis;

sed

sed non ejusmodi ullam se functionem obiisse, quam Canones interdicerent, aut qua irregularitas aliqua aspergeretur: propterea quòd *non fuisset Conductor alienarum rerum, nec turpia lucra, vel exactiones, sive tormenta in hominibus exercens*. Clerici & Nobiles Laici, *qui in Curte degebant*, id ipsum testatum fecerunt, eo illum Officio Palatino functum esse, quo nullis impedimentis Canonicis implicaretur. Sciscitatus est Hincmarus, an ratiociniis Regiis obligatus adhuc aliqua ex parte esset: quo fieret, ut nisi assentiente Rege ordinari non posset. *Nescimus si Rex aliquid ab eo repetere debeat, unde nobis sua voluntas, vel authoritas necessaria foret*. Tum Gillebertus Regium diploma protulit, sigillis suis probè munitum, quo purgabat eum Rex absolvebatque, ut nec ab eo quid unquam repetere posset: denique gratissimum sibi fore affirmabat, si eum se Episcopis approbarent; qui statim ordinaretur. Anteactam autem Gillebertus vitam suam commendavit, quandiu Præposituram gesserat Ecclesiæ Sancti Vedasti, prolatis chartis & testimoniis Episcopi & Monachorum. Tunc Hicmarus Archiepiscopum Turonensem compellavit, an Ecclesiæ Catalaunensi concedere vellet Clericum apud Turones natum, educatum, Ordinibus initiatum. Cum annuisset Herardus, mox juxta Hincmarum sedit, ut unà cum eo examinaret novum Prælatum. Jussus est hic legere capita aliqua Pastoralis libri Sancti Gregorii; legit tam peritè ut à se intelligi proderet, reciperetque in se sanctissimis his regulis suam se vitam accomodaturum: perlecti sunt ei Canones: & Regulæ illæ, quibus ordinatum Episcopum instruit & donat Ordinator. Iis quoque pollicitus est se obsecuturum. Oblatam quoque fidei Formulam legit, eique subscripsit: quin & totam sua manu exscribere jussus est, subscriptamque proprio Metropolitano dare, à quo custodiretur. Recitatæ sunt literæ absentium Episcoporum, qui ratum se habituros profitebantur, quidquid ibi fieret. Tum locus diesque consecrationis designatus est, monuitque Hicmarus Episcopum electum & confirmatum, ut secretò confiteretur præteritæ totius vitæ delicta, quo gratiæ Episcopalis infundendæ abundantiæ paratior esset. Id quippe mihi quidem sonare videntur ea verba ejusdem Formulæ. *Commonitus est Villebertus ab Archiepiscopo suo, ut ab infantia sua per singulos gradus suos pronuntiaret Domino viam suam, quatenus in denominata die ad tanti oneris dignitatem gratiosus accedere valeret*. Feria sexta concionem habuit Hincmarus ad Episcopos, Clericos, Laicos, de novo Præsule ordinando, die Dominico inaugurationem peregit, libellumque consacrato Episcopo dedit, qui monita illa omnia complectebatur, quibus Canones jubent instrui ordinandum ab ordinatore suo, cum data diei & Consulis, & subscriptionibus Archiepiscopi & Episcoporum.

II. Operosum forsan non essent capita hæc minutatim omnia approbare testimoniis variis ipsius Hincmari. Satius erit pauca hic addere, quæ delibata strictim tantùm hactenus fuerint, aut ne fuerint quidem. Non illam dico fidem, cujus Sacramento se Episcopi Regi astringebant, non obedientiam quam pollicebantur Metropolitano. Pluribus ea de re infrà disceptabitur. Sed observandum hîc & diligenter mandandum animo est, quàm accuratè & religiosè adigerentur novi Episcopi ad aras, & astante Ecclesia Christi profiteri religiosam Canonum observantiam, librique Pastorali B. Gregorii præceptionum omnium, tum in moribus, tum in doctrina, judiciisque. Ea de re Hincmarus in hæc verba scribebat ad nepotem suum Episcopum Laudunensem: *Quando tibi librum Sacrorum Canonum, & regulam Pastoralem Beati Gregorii coram, Altare in præsentia omnium, qui adfuerant, in manum misi, obtestans ut ita, quantum tibi Deus scire & posse daret, servares in vivendo & docendo, & judicando, & ipsos libros sub testimonio divino, & prædicta fidelium Ecclesia susceptos, te ita observaturum consensione tua confirmasti*. Hincmar. Tom.2. pag.389.

III. Scripsit idem Hincmarus ad Adventium Metensem Episcopum libellum de ritibus, qui servarentur in examine & consecratione Metropolitani, vel Episcoporum Provinciæ. Discrepant nonnulla ab antedictis. Sed non unam forsan minutiæ omnes exigebantur ad formam. Illud præteriri nefas, præter testimonia præsentium omnium in commendationem electi, rogari præterea an quisquam sit, qui crimine quopiam electum incessat, ut ex tempore Canonicum de eo judicium instituatur. *Debent interrogare Episcopi, si aliquis ibi est, qui contra electum aliquid dicere, vel electioni Episcopali contrarium illi velit objicere. Formul. an.2. q. promot. Episcop. c.4.* Denique post peracta consecrationis solemnia, post peracta & à Consecratore terrifici sacrificii Mysteria, tum consecratus eadem incipit Mysteria celebrare. Missam facio Epistolam Hincmari ad Clerum & Populum Bellovacensem de electione Episcopi sui. Pulcherrimè hinc confirmantur, quæ suprà à nobis dicta sunt.

IV. Ex his manifestum est, Metropolitano potissimum incubuisse curam & periculum Examinis Episcoporum. Sed tum vel maximè distringendus erat examinis rigor, ex Concilio Valentino III. anni 855. cum Episcopus è Palatio mittebatur ordinandus. Tunc armandus erat tota austeritate Canonum Metropolitanus, ne irrepere in ovile Christi sineret Pastorem imperitum, ambitionis vento inflatum, simoniacum, denique iis morum sordibus inquinatum, quibus divini prorsus ministerii sanctitas contaminetur. Denique ejus erat formidare divinam imprimis vindictam ignavis maximè Pontificibus imminentem, nec dubitare interim de ultione & pœna à Concilio Provinciali infligenda. *Si à servitio Principis aliquis Clericorum venerit, timore casto sollicitè examinetur, primum cujus vitæ sit, deinde cujus scientiæ, & vigore Ecclesiastico sub oculis omnipotentis Deo agat Metropolitanus, &c. Si negligenter fuerit executus, judicium omnia cernentis Dei se incurrere non dubitet, sed & sententia fratrum se noverit esse culpandum*. Can.7.

V. Adrianus I. in Epistola ad Carolum Magnum habet quæ ad hoc examen pertineant, publicè faciendum, maximè verò de Sacramento quo constringebantur, fore ut nihil unquam extunderent pecuniæ pro ordinationibus: *Sub jusjurando inscriptis respondent, nunquam se aliquid accepturos de manûs impositione*. Du Chesne tom.3. pag.801.

VI. Illud denique advertendum, electos Episcopos, & à Metropolitano confirmatos, jam tum ante ordinationem suam Episcopos se dixisse. In Concilio Bellovacensi sub Carolo Calvo post omnes Episcopos subjicitur nomen *Hincmari Presbyteri, & vocati Archiepiscopi*. Anno 845. tom.3. pag.25. Inter Lupi Ferrariensis Epistolas illa legitur Reginæ Irmentrudis ad Pardulum Episcopum Laudunensem, cui se precibus ad Deum suis suffragaturam pollicetur die qua consecrabitur. Electus ergo & à Metropolitano suo confirmatus Pardulus, jam tum vocabatur Episcopus etiam ante ordinationem suam.

VII. Nec minùs tenaces erant Græci priscorum Canonum observantiæ in examinandis & confirmandis Episcopis à Metropolitano. Concilium VII. Oecumenicum Metropolitanum huic examini præfecit, quem & prohibuit cuiquam manus imponere, nisi qui sit abundè in Scripturis Canonicisque institutis versatus, possitque hæc

æter-

æternæ vitæ lumina in populos dispergere, & ipse se recipiat spondeatque cælestibus præceptionibus ante alios obtemperaturum. *Inquiratur diligenter, si in promptu habent legere scrutabiliter, & non transitoriè tam Sacros Canones & Sanctum Evangelium, quàm Divini Apostoli librum, & omnem divinam Scripturam, atque secundùm Dei mandata conversari, & docere populum sibi commissum. Can.2.*

Censet porro Balsamon posse Episcopum à Metropolitano ordinari, cui duo assistant ejusdem, vel alterius etiam Provinciæ Episcopi. Idque ille pronuntiat adversùs eos, qui propriæ Provinciæ Episcopos necessariò desiderabant, vel ternos saltem Episcopos requirebant præter Metropolitanum. Denique extat etiam nunc in Jure Orientali Professio fidei, quo astringebantur Episcopi, cum ordinabantur, necnon & promissio vitæ ad Sacrorum Canonum Sanctorumque Patrum normam componendæ. *Recipio septem Synodos, promittens me statutos ab eis Canones servaturum, itemque Constitutiones à Patribus promulgatas. In Can.53. Carthag.*

VIII. Non minùs Abbatum quàm Episcoporum electio Canonicis Sanctionibus aptanda erat. Examine ergo & confirmatione opus erat, ut constaret in Canonum leges nihil in ea peccatum esse. In Episcopalibus Abbatiis ne in dubium quidem trahi potest, quin eas examinandi & confirmandi partes impleverint Episcopi. Hæsitaremus forsan in Regalibus, nisi eum scrupulum exemisset Concilium Francofordiense, ubi cavit ne injussu Episcopi Diœcesani Abbates etiam jussu Regis eligerentur. *Ut Abbas in Congregatione non eligatur, ubi jussio Regis fuerit, nisi per consensum Episcopi loci illius. Can.17.*

IX. Sed cum non agatur eo Canone, nisi de Abbatibus eligendis, residere poterat aliquid dubitationis de iis sive Abbatibus, sive Abbatissis, quibus nominatione Principum gradus struebatur ad eas dignitates, an illi etiam Canonico examine excutiendi, & ab Episcopo confirmandi essent. Jus quidem ipsum extra omnem dubitationis aleam positum est. Si enim ut suprà diximus, Episcopi quos è Palatio Rex designasset, obnoxii erant examini Metropolitani, & quidem multò scrupulosiori, quàm cæteri: ecquid causa subesse poterat, quæ Abbates & Abbatissas ei subduceret necessitati? Sunt & irregularitates Canonico Jure designatæ, quæ à Monasticis arceant dignitatibus. Examine ergo hìc quoque opus est, & censore Episcopo. Omnes tunc prorsus Abbatiæ jurisdictioni suberant Episcopi. Qui potuissent autem Episcopo subesse, qui regendi Cœnobii curam ab Episcopo non suscepissent? Cum denique gregis Christi portio melior & illustrior Cœnobiis includatur, ecqui potuisset illa Episcopis subduci, quibus eam Pastor ipse summus subjecisset?

X. Sed quàm dilucidè jus quidem ipsum Episcopis suffragatur, tam adversaria & infesta videntur facta, & sparsa passim exempla. Præcepit Ludovicus Pius Abbatibus, quos nominaverat, ut Episcoporum salutaribus monitis morigeros se præstarent: *Abbatibus & Laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio & documenta, ea quæ ad religionem Canonicorum, Monachorum, Sanctimonialium pertinent, peragant, &c. Ann.823. Can.8. Conc. Gal. tom.2. p.453.* Ei Ludovici præceptioni pauci obsecuti sunt, cum eam iterare rogatus sit à Concilio Parisiensi VI. anno 829. *De Abbatibus & Abbatissis illud deposuimus, ut expressè à vestra serenitate admoneantur, &c. Ut nostram admonitionem libenter audiant, benignè suscipiant, & obedienter adimpleant. Can.18.* Minùs necessarium fuisset id vel præcipi, vel inculcari, si dari non potuissent Abbatiæ, nisi assentiente & confirmante Episcopo, qui Canonicam tunc obedientiam jam sibi promitti expressisset.

Nec tantoperè forsan laborasset id Concilium apud eundem Ludovicum, ut nonnisi dignos deligeret Pastores Abbatiarum, si in potestate Episcoporum fuisset, ubi minùs digni obtruderentur, eos repudiare & confirmatione abnuenda frustrare; Postremo nec eundem forsan Imperatorem monuissent hujus Concilii Præsules, quanto se periculo immergeret nominandis Abbatissis; cum ei malo tam facilem posset Episcopus adferre medicinam, confirmatione similiter abnuenda. *Deposcimus, ut in Abbatissis constituendis, vestrum specialiter caveatis periculum. Can.23.*

XI. Principes denique illud à se moliti essent periculum, si Capitularibus ipsi suis sese accomodassent, ubi præceperant, ut eligerentur Abbatissæ sola meritorum contemplatione, & tunc eas Episcopus confirmaret. *Abbatissa eligatur à cuncta Congregatione, &c. Et tunc confirmetur ab Episcopo, cui Monasterium subjectum est. Capitul. l.5. c.131.*

CAPUT XXX. *P.3. l.2. c.35.*

De confirmatione Episcoporum per Romanos Pontifices sub Imperio Caroli Magni.

I. Inusitatis tantùm quibusdam casibus confirmatæ sunt à Pontifice electiones Episcoporum.

II. Ut inexpugnabiles quidam obices summoverentur post electionem Canonicam.

III. Ad irritandam Metropolitani confirmationem Canonibus infestam.

IV. Ad confirmationem dandam, quæ dari nisi dispensando non poterat.

V. Misso Pallio Archiepiscopi quodammodo confirmantur.

VI. Ut nominabat, ita & confirmabat quandoque Papa jure devoluto.

VII. Devolvebatur quandoque ad eum sola confirmatio, ut quam præter fas Metropolitanus abnueret.

VIII. Primitiæ quandoque, seu Exarchatus ea erat prærogativa, ut non Metropolitani tantùm, sed & Episcopi ipsi ab eo confirmarentur.

IX. Confirmatio cum dispensatione erubescenda.

X. Probatur Romanos Pontifices juri Metropolitico confirmandi patrocinatos semper fuisse, nec ipsosmet confirmandi sibi jus sumpsisse, nisi ad utilitatem Ecclesiæ.

XI. Summa rationum, quibus adducti Pontifices electiones ipsimet confirmarunt.

I. PAtefactum est satis superque capite superiori, ex Canonum regulis electos, examinatos, confirmatos, denique ordinatos fuisse Episcopos, non interposita tum quidem authoritate Papæ. Solemnis ea & usitatissima ea erat disciplina. Sed ingenuè fatendum inusitatas fuisse quasdam rerum, locorumque temporum causas, quibus necesse fuerit intervenire Sedem Apostolicam, stabiliendæ Episcoporum quorundam electioni, quibus ex initiis ea profecta sunt incrementa, ut tandem postrema hac ætate Episcoporum confirmatio ab Apostolicæ Sedis examine & assensu; toto pene Christiano orbe suspensa & religata sit. Quàm tenuia fuere quandoque principia & quæ oculos pene fallerent, tam immania inde manarunt mutationum documenta in moribus Ecclesiæ, ut non immeritò pro virili desudandum nobis sit, quo has disciplinæ variantis & ad nostros nunc usus deli-

clinantis vices exploremus, oculisque subiiciamus. Ex hinc enim tantò propensiùs Numinis Providentiam mirabimur & colemus, quæ constantem quandam & incorruptibilem pulchritudinem ex hac mutationum inconstantia molitur.

II. Ordinatus fuerat Hieronymus Lausanensis Episcopus ab Episcopis iis, quos gravi morbo jacens delegarat Metropolitanus. Carolus Crassus Italiæ tum Rex Ecclesiæ suæ aditus ei intercludebat omnes. Scripsit Joannes VIII. ad hunc ipsum Regem, ad Metropolitanum Vesuntionensem, ad Episcopum denique Vercellensem, qui gratia apud Regem pollebat, ut huic amoliendo obici operam navarent, contestatus, quandiu Hieronymus vitam ageret, non passurum se, ut ab alio quovis Lausanensis Ecclesia regeretur. *Nam eo vivente in ulterius electione, vel Episcopali consecratione assensum nullo modo prabebimus. Quin potiùs Apostolica hoc fieri authoritate modis omnibus inhibimus: ac contra statuta Patrum duo in una videantur Civitate esse Episcopi. Epist.243. 244. 245.* His extremis verbis tonuitur, non se interposuisse Pontificem, nisi ut universalem Canonum vindicem & executorem, per quos nefas est Episcopo superstiti alterum subrogari; denique non alter Joannem, quam authoritate & ope sua adfuisse ordinationi & confirmationi secundùm Canones factæ.

III. Prodeat ex adverso causa alia, ubi factam præter Canones ordinationem & confirmationem Papa infirmavit, confirmavit autem electionem aliam Canonicis institutis magis consentaneam. Confirmaverat ordinaveratque Herimannus Archiepiscopus Coloniensis Hilduinum Tungrensem, seu Leodiensem Episcopum, qui nec Populi electione & Cleri, nec Regis assensione niteretur: in præceps autem Metropolitanum Coloniensem agebat, solus terror novi Lotharingiæ Ducis Gilleberti, qui Hilduino studebat. Hanc illi ignaviam exprobravit anno 992. Joannes X. Papa, admonuitque solos tanti esse Reges inter temporales Principes, ut eorum consensionis ratio habenda sit in electionibus Episcoporum. Cum verò Richerius à Clero & Populo electus fuisset, approbatusque à Carolo Simplici Rege, illum sibi potiùs ordinandum fuisse. Denique Romam citavit Pontifex Archiepiscopum, & duos Competitores, ut ibi causa finiretur. *Quia magis hominis, quam Dei formidine metastis, quod inutiliter gestum est, nostra imbuti admonitione, ut citius emendare delectemini, omninò monemus. Conc. Gall. Tom.3. pag.576. Spicileg. tom.6. pag.562.* In Chronico Abbatum Lobbensium affirmatur Richerium à Papa confirmatum, & ordinatum fuisse.

IV. Promo nunc exemplum longè diversum, ubi pro confirmando Archiepiscopo Bituricensi, quem nominasset, Rex Pontificem interpellat. Certè id ea fiebat necessitate, quod dispensatione opus esset, quam sola in potestate haberet Sedes Apostolica. Ebbo Remensi abdicatus Metropoli, Vulfadum nihilominus ordinaverat. Eam ordinationem irritam pronunciaverat Concilium Suessionense II. Retractata ea causa est in Concilio Suessionensi III. ubi decretum est, ut Pontifici Romano integra servaretur eorum restitutio, quos Ebbo post abdicationem suam ordinasset. Antequam Vulfadus posset restitui, immo & antequam coiret Concilium Suessionense III. Carolus Calvus illum Archiepiscopatu donavit Bituricensi, & incunctanter ad Nicolaum I. Papam literas dedit, ut postularet. 1. Quo Vulfadus ordinari posset Presbyter proximo mense Septembri. 2. Ut Presbyter initiatus Bituricensem Ecclesiam administrare posset, dum posset Episcopus ordinari. 3. Ut si Pontifex opperiendum censeret Concilium Suessionense III. sineret saltem commendari interim à Rege eam Vulfado Metropolin. *Si verò hoc vobis displicet, antequam vobis de jam dicta Synodo renuncietur, liceat mihi vel ipsam Ecclesiam propter sæpè dictam necessitatem illi committere, ne undique à pravis concutiatur hominibus.* Et in alia Regis ad Pontificem Epistola: *Bituricensem Ecclesiam quia dare absque Apostolatus vestri determinatione distulimus, commendare sibi eandem Ecclesiam cum rebus sibi pertinentibus acceleravimus.* Electus tamen fuerat Vulfadus in Archiepiscopum Bituricensem à Diœcesanis omnibus, & ab Episcopis Provinciæ, ex ipsius Regis testimonio: *Concilio accepto omnes Episcopi & fideles regni nostri, ipsaque etiam Diœcesis unanimiter in electione prædicti Vulfadi consenserunt. Conc. Gall. Tom.3. pag.615. 300. 614.* Confirmanda igitur necessariò erat à Pontifice, tum electio, tum Regia nominatio, propterea quod dispensatione opus esset. Quanquam enim potuissent & Episcopi tunc dispensare, si in Concilio Suessionensi III. Vulfadum restituere in animum induxissent: rem ipsi totam tamen ad Pontificem referre maluerunt.

V. Cum Adrianus I. petente Carolo Magno Pallio decoraret Bituricensem Archiepiscopum, ea adhibuerat verba, ex quibus conjectura duci posset, ipsa Pallii concessione confirmari Archiepiscopum. *Prædicto Ermembecto à nostra Apostolica Sede, atque authoritate, Archiepiscopo constituto in Metropol. civit. quæ Biturigas cognominatur, usum Pallii concessimus. Du Chesne. Tom.2. pag.804.* Reapse tamen mera ea erat Pallii concessio, qui cumulus est honorum & insignium ornamentorum, quibus honestari possunt Archiepiscopi. Nisi si eo Pallio addita fuerit Primatis, seu Exarchi prærogativa & potestas in Aquitanicas tres Provincias, quo de aliàs, ubi de Primatibus & Exarchis disputatum est.

VI. Non ea confirmatio, sed nominatio fuit Episcopi, cum Joannes VIII. Vercellensem Clerum plebemque videns impacato dissidio inter duos Competitores fluitare, utrumque ejus Episcopatûs spe dejecit, Gospertum Diaconum ipse nominavit, Carlomanni Italiæ Regis assensum elicuit per literas, tumque ipsamet Gospertum, seu Conspertum ordinavit, vehementer assentientibus Episcopis Provinciæ; in Concilio denique Romano Anspertum Mediolanensem Metropolitanum Sede exturbavit, quòd præter Papæ & Regis voluntatem Episcopum alium ordinare adgressus esset. *Contra Regiam & nostram Apostolicam voluntatem. Ibidem p.895. 897. 901.*

VII. Contrà autem confirmatio ea fuit, non nominatio, cum Archiepiscopo Viennensi pervicaciùs partes Bosonis Regis tuente, & partium studio differente confirmationem, & ordinationem Optandi, electi Episcopi Genevensis; muneris sui duxit Joannes VIII. cessationi Archiepiscopi mederi, nec diutius pati ejus Ecclesiæ lachrymas & orbitatem. Itaque ordinavit ipsemet Optandum, à populo electum, & assensu Imperatoris firmatum. *Ibid. p.909.* Vide ut ipsemet eade re scripserit ad Clerum & Populum Genevensis Civitatis. *Caroli Imperatoris Principumque relata, vestram Ecclesiam viduatam cognosceates Pastore, & propter dissensionem Bosonis, cui sociatus ejusdem Sedis videtur Metropolitanus, ordinationem electi vestri Optandi differri, authoritate & potestate Apostolica, secundùm deprecationem ejusdem Imperatoris atque Optimatum ejus, præcognita vestrum omnium in eodem Optando electione, ne diutius Ecclesia viduata maneret Pastore, consecravimus eum, &c. Joann. VIII. Epist.281. 292. 295.* Cessante Metropolitano, & devoluto ad se jure confirmavit & ordinavit Optandum Episcopum Pontifex, & ne id quidem molitus est, nisi confirmatis in posterum pri-

privilegiis vetustissimis Ecclesiæ Viennensis: *Salvo deincept loci ejusdem privilegio antiquo propria Metropolis.*

Confirmatam dixi à Papa Optandi electionem, quam confirmare detrectaverat Archiepiscopus Viennensis, causatus nimirum quòd Optandus nec Baptismo fuisset, nec Tonsura initiatus, nec ordinatus, nec literis imbutus in Civitate Genevensi, nec denique acclamatus, quod fit, ut nunc loquimur, Bannorum publicatione. *Nec baptizatus, Clericatus, ordinatus, acclamatus, eruditus unquam extiterit Ecclesia Genevensis.* Has tergiversationes uno verbo sepsit & interclusit Pontifex, responso nimirum hoc, iisdem omninò rationibus abigendum ipsum fuisse ab Ecclesia Viennensi. Cæterùm ei juris ad Pontificem devolutioni non acquievit Viennensis Præsul, & nihili ducens quod ab eo factum fuerat, Optandum in carcerem conjecit, & alium ipse Genevæ Episcopum substituit. Præcepit per literas Pontifex, ut Optandum restitueret, & Romam properaret, ut in Concilio Romano mox habendo causam ipse suam defensitaret.

VIII. Rursum & nominatio illa fuit, & confirmatio, ubi idem Pontifex rescita Faventini Episcopi morte ad Archiepiscopum Ravennatem scripsit, ut Dominicum Archidiaconum ejus loco ordinaret. Alium subrogavit Archiepiscopus, & vibrato statim anathemate Pontifex, ad Romanum illum citavit Concilium. Erat causa omninò specialis. Contendebat enim Papa nullos posse à Ravennate ordinari Episcopos, nisi assentiente Apostolica sede, ut alibi ostensum. *Sine nostri Pontificii authoritate, sive licentiu. Ep.271. 274.* Eo quidem uno poterat repudiari, quem Ravennas ordinarat. At jus quod sibi sumebat Papa nominandi fundamento quopiam alio nitebatur, putà si fuit concordia aliqua inter utramque sedem fuisset inita: quod insinuari videtur his verbis: *Tua sponsionis juratoriam paginam.*

Videbatur sibi quondam Nicolaus Papa reservasse confirmationem Episcoporum Provinciæ Ravennatis, post electionem Canonicè factam ante ordinationem à Ravennate faciendam. Sive id jus esset Exarchi in suæ Primatiæ Metropolitanos, sive multa in Archiepiscopos decreta, nempè tam contumaciter & tam diu potestate sua abutentes. *Sancimus, ut Episcopos per Æmiliam non consecres nisi post electionem Ducis, Cleri & Populi per Epistolam Apostolica Sedis Præsulis acceperis eos consecrandi licentiam. Anast. Bibl. in vita Nicol.I.*

IX. Confirmatio illa fuit, sed cum propudiosa quadam dispensatione, ubi Hugo Hereberti Comitis filius, quinquennis adhuc electus est Archiepiscopus Remensis, & confirmatus à Joanne X. Papa; cujus vita contaminatissima, & infandis libidinibus meritò exhorrescenda, spem faciebat pudendarum id genus dispensationum. *Rodulphus Rex Legatos Ecclesia Romam mittere satagit, hujus electionis decretum secum ferentes, & assensum Papa super ea petentes. Joannes Papa petitioni eorum consensum præbens, &c. Flodoard. L.4. c.20.* Seulphus quidem, cui in eam sedem succedebat Hugo, consensum antè postularat ejusdam Joannis X. sed nonnisi postquam ordinatus fuerat, & non ad aliud, quam ut Pallium impetraret. Ita dici non poterat verè ea confirmatio. *Hic Præsul Legatos hujus Ecclesia Romam dirigens, pro consensu Papa Joannis in ordinatione sua, Pallium ab eodem sibi missum cum literis privilegii hujus Sedis suscepit. Ibid. c.18.* Similiter etiam utcumque dici posset Metropolitanos omnes flagitando Pallio confirmationem postulare. Sed cum id perfecto demum ordinatione fiat, ad cumulum fieri dici potest; Canonica autem confirmatio dici non potest, quòd ea necessariò ordinationi præire debeat.

X. Denique ut fixa & inconcussa stent duo illa Placita, quæ in hoc toto negotio dominari debent: 1. Canonicè tantùm devolutionis jure, ex utilitate & necessitate Ecclesiæ emergente, confirmatos fuisse à Papa extra Italiam Episcopos & Archiepiscopos electos. 2. Eosdem Pontifices seriò incubuisse ad tuenda Metropolitanorum jura, & necessitate sola succurrendi Ecclesiæ laboranti, compulsos fuisse, ut cessantibus illis ipsi supplerent. Ut altius, inquam, constantiusque animo insideant duo hæc placita, refricanda memoria est obiter ejus rei, quæ fusiùs suprà à nobis narrata est. Episcopum Lingonensem ordinaverat Aurelianus Metropolitanus Lugdunensis, non expectata electione Cleri & Civium. Eo hinc migrante, Lingonenses elegere Theutboldum Ecclesiæ suæ Diaconum, ablegaruntque ad Stephanum VI. Papam, ab eo confirmandum ordinandumque. Pontifex Metropoli Lugdunensi jura sua volens sarta tectaque servari, electum remisit ad Aurelianum, ad quem rescripsit, ut eum examini subjaceret, & vel approbatum ordinaret, vel causas ab se perscriberet, abnegandæ confirmationis, seu ordinationis. *Clerus & Populus Theutboldum eligentes, ab ipso Papa ordinari petierunt. Sed ille uniuscujusque Ecclesia privilegium inconcussum servare volens, id agere distulit, eumque Aureliano direxit, scribens ad eum, ut si Cleri populique vota in eum concordarent, & sacri Canones illi non obviarent, manus illi imponere nequaquam differret. Quod si secus ratio prohiberet, & id ipsum sibi rescriberet. Flodoard. L.3. c.1.* Aurelianus & Pontificias literas, & Episcopum earum executorem ab illo missum contemptui habens, tamdiu procrastinavit ordinationem, ut Lingonenses morarum pertæsi electum suum denuo Romam miserint. Remisit & illum denuo Pontifex ad Metropolitanum, iteratis mandatis, ut illum ordinaret, aut ejus abnuendi causas exponeret. Nil poterat desiderari honorificentius, ad tuenda Metropolitani jura: *Volens Papa Lugdunensi Ecclesia privilegium immutilatum consistere, &c.* At Aurelianus contumaciam nova cumulans audacia, alium ordinavit Lingonibus Episcopum, ne consulto quidem Clero, vel Populo. Tunc Pontifex se omnium Ecclesiarum sollicitudine sentiens gravatum, devolutas ad se etiam ratus partes Metropolitani, electum confirmavit primo, & tum denique ordinavit. *Nos qui omnium Ecclesiarum in B. Petro Apostolorum Principe curam suscepimus, scientes, inter Episcopos non haberi eum, qui neque à Clero electus, neque à populo est expetitus, Theutboldum ordinavimus, &c.*

XI. Præter ea duo placita, quæ mirificè effulgescunt ex hoc Stephani VI. exemplo: sunt & alia duo, quo ex hoc Capite emicant; nimirum propter negligentiam & contumaciam Metropolitanorum, rogatos esse Pontifices, ut electiones Episcoporum ipsi confirmarent: 1. Quando opus fuit ejusmodi dispensatione, quam sola Sedes Apostolica concedere posset. 2. Quando is incidit obex, quem sola Petri Sedes & majestas amoliri posset. 3. Adde & cum dissidia partium sedari non potuere, nisi interventione summæ Sedis. Crebrescentibus in dies his causis gliscebat & irrepebat paulatim recentior Disciplina.

✠

✠ ✠ ✠

✠

De

De Electionibus post annum Christi millesimum. De Concordatis Galliæ & Germaniæ,

CAPUT XXXI. P.4. l.2. c.39.

Series historica Electionum Episcopalium in Gallia, à Clero & Populo, cum assensu Regum, ab anno Christi millesimo ad centesimum supra millesimum.

I. Ad hac tria summatim Capita revocatur tota electionum pertractatio, Electores primarios fuisse ipsos Episcopos; Clero in iis plus tributum esse, quàm populo. Consensum Regis necessariò intervenisse. Exemplum Arnulphi Archiepiscopi Remensis.

II. Episcopi Aniciensis exemplum, ubi apparet quantum in his potuerint Episcopi.

III. Alia exempla, ubi mira Principum authoritas, longè tamen major & admirabilior authoritatis moderatio.

IV. Quam rationem secutus sit Gregorius VII. in electionibus Episcoporum.

V. Conciliorum sub eo Pontifice exempla & statuta. Consensio Abbatum & Agricolarum.

VI. De electionibus sub Urbano II.

VII. Ex Epistolis Sancti Fulberti confirmantur tres summatim perstricta hic regula.

VIII. Earumdem probationes alia ex Epistolis Ivonis Carnotensis.

IX. Ut extraordinariè quandoque incidant ea, quibus cogantur Pontifices & Reges, ut Episcopatus ipsi donent, nec rem incerto electionum committant.

I. INter ipsa Hugonis Capeti auspicatissima Regni exordia paucissimis ante annum Christi millesimum annis, prima omnium occurrit electio Arnulphi Remensis Archiepiscopi in Concilio Remensi, anno 989. Decretum ipsum electionis ad nos perlatum est, & ex eo exculpuntur ea prorsus omnia, quæ alicujus momenti sint in hoc toto electionum negotio pertractando. Primò enim id inde effulgescit, maximum semper in iis authoritatis pondus penes Episcopos fuisse. Secundò plusculum semper Clero tributum esse, quàm populo, quandiu ad eas vocata est plebs. Tertiò pernecessarium semper habitum fuisse Regium consensum. En ipsa Concilii verba, quibus satis apertè tria hæc insinuentur. *Nos Episcopi Diœceses Remorum Metropolie, cum omni Clero, diversi ordinis populo acclamante, orthodoxis nostris Regibus consentientibus, eligimus nobis in Præsulem.* Ponderanda sunt hæc omnia verba. Episcopi eligunt cum Clero, applaudit testimonio suo populus, Reges assentiuntur.

Abdicato Arnulpho paucis post annis, nempe anno 991. iidem ipsi Episcopi Gerbertum elegerunt, qui postea ad Petri Sedem sublimatus, Sylvester II. dictus est. Decretum porro electionis iisdem pene verbis temperatum fuit. *Nos Episcopi Remorum Diœceseos, favore & conniventia utriusque Principis nostri, domni Hugonis Augusti, & excellentissimi Regis Roberti, assensu quoque eorum qui Dei sunt in Clero & populo, eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem Gerbertum, Conc. Gene. To.9. p.734. 739.* Ab his Episcopis jactatum est, populi violenta impressione expugnatam priùs violentamque fuisse Arnulphi electionem; eoque, ut aliàs sæpiùs, comprobatum esse, non semper vocem populi vocem esse Dei.

II. Subolet nobis, quæ possit hîc nasci suspicio; Ecclesiam nempe Remensem Metropolitanam esse, eòque pluribus præpositam Episcopalibus Ecclesiis, quarum proinde Episcopi quasi suo sibi jure partes aliquas vendicent in ejus electione, cui & ipsos postea necesse sit esse obtemperantes. At non ullum ei rationi fore locum in Episcoporum quorumlibet electione. Et sanè in Concilio Romano anni 998. exauthoratus est Stephanus, qui Episcopus Aniciensis Ecclesiæ (Du Puy.) electus fuerat, superstite adhuc Episcopo cujus nepos erat, & citra Cleri plebisque suffragia: *Et quòd sit electus sine Cleri & populi voluntate.* Decretum ibi est, ut Clerus & populus alium eligerent: *Ut Clerus, & populus Civitatis Vallavorum* (Le Velay) *licentiam habeant eligendi Episcopum.* Denique ut ne Rex Robertus quidquam obicis interponeret, contentus verò esset eo obsequio, quod Regni Episcopi ex officio ei impenderent. *Ut Cleri & populi faveat electioni, salva sibi debita subjectione.* Can.5. 7. 8.

Verùm cum examen, confirmatio & consecratio ejus, quem populus Clerusque elegisset, spectaret ad Metropolitanum, & ad Episcopos Provinciæ: non absurdè dicetur in hoc examine, in hac maximè factæ electionis confirmatione, ipsam sitam fuisse eligendi authoritatem. Et certè in hoc ipso Concilio suspensione animadversi sunt Archiepiscopus Burdegalensis & Episcopus Nemausensis, quòd Episcopum ordinassent eum, qui præter Regulas canonicas electus fuisset. *Ibidem Can.6.* Eadem lex novo robore munita est in Concilio Remensi anno 1049. ut electiones fierent à Clero & populo. *Ne quis sine electione Cleri & populi ad regimen Ecclesiasticum proveheretur.*

III. Concilio Rotomagensi anno 1050. execrationi fuit eorum sacrilega ambitio, qui muneribus Aulæ Regiæ adreperent, & Optimates demererentur, quò pervenirent ad Episcopales insulas: *Multa munera undecumque collegisse audivimus, quibus Principem Regni & familiares ejus corrumpere valeant, ut ad Episcopatus honorem valeant pervenire. Can.2.* Non quo jam à Regibus donarentur Episcopatus, sed quò eorum commendationi tantum adderet ponderis regni majestas, ut in electionibus non raiò plurimum, aut totum possent: nisi suaderet religio longè pulchriorem & uberiorem aucupari gloriam ex tuitione Ecclesiasticæ libertatis, & ex moderatiore usu suæ potestatis, eo circumscriptæ, ut ipsis permittentibus fiant electiones, canonicè factæ, ipsis assentientibus, firmentur.

Nec alia erat cæterorum Principum ratio. Cum anno 1052. Lemovicensis obiisset Episcopus, Clerus populusque alium expetierunt à Vuillelmo Aquitaniæ Comite. Enixus est & ipse, ut dignum tanto fastigio inveniret: omnes denique ad electionem Lecteri conspirarunt, unus ipse electioni suæ refragatus est. Vide ut ea suffragiorum conspiratio describatur. *Postremò sententia Cleri & populi, nec non & Comitis totiusque Aquitaniæ potestatis in unum convenit, &c. Elegimus reluctantem & contradicentem, ex voluntate & consensu domini Guillelmi Comitis & Ademari Vicecomitis, omniumque Procerum, & Casatorum, totiusque populi, atque totius Cleri. Conc. Gene. Tom.9. pag.1068.* Tum deductus est ad Metropolitanum Bituricensem, ut ab eo ordinaretur, tanquam qui *ab omnibus Comprovincialibus Episcopis collaudatus* esset. *Ibidem.* Statim ab exordio Episcopum à Comite flagitarant: *ut Deo dignum Episcopum provideret.* Nihil tamen de liber-

tate electionis imminutum est, cum communicato cum Clericis Laicisque consilio tractata sint omnia, sanctissimi autem Episcopi electioni incunctanter suffragati sunt Comprovinciales.

IV. Illustrabitur non mediocriter Canon iste Rotomagensis Concilii, prolatis in medium Epistolis Gregorii VII. Papæ. Muneta enim de quibus ibi agitur, non aliò spectabant, quàm ut Regius expugnaretur assensus, accederetque electioni jam factæ à Clero & populo. Quæ munetum corruptela, & frequentissima eo ævo erat, & eò vel maximè abominanda. Petebat Papa, ut Rex Philippus gratis Episcopatum daret ei, qui consentiente ipso electus fuisset: *Unanimi Cleri & populi consensu, ipsius etiam, ut audivimus, Regis assensu electum, Episcopatûs dono gratis, ut decet, concesso, Ecclesiæ præfici patiatur. Ann. 1073. L.1. Ep.35. 69.* Ad eum modum Rex Episcopatus dono dabat, post electionem canonicam electo temporales res omnes Ecclesiæ concedendo, quarum custodiam, dum vacaret sedes, per ministros suos exercuerat. Meminit alibi idem Pontifex Episcopi Diensis, qui electus & ipse fuerat consensu unanimi Cleri, Populi, & Comitis ipsius, qui statim ei se fidelitatis sacramento astrinxerat. *Cum consensu omnium aliorum eu Episcopum elegeras, & fidelitatem sibi ex more feceras.* Ita Pontifex ad Comitem.

Cum Dolensis in Armorica Provincia civitatis Clerici Laicique Episcopum eligissent, qui nequedum idonea esset ætate; Romamque misissent, ut ibi à Pontifice ordinaretur: ille quidem à Pontifice repulsam passus est; at incunctanter ipsemet cum iis quos habuerat Romani hujus itineris comites, elegit Abbatem Sancti Melanii apud Rodones, qui unus ex suis comitibus erat, rogavitque Pontificem ut illum certè ordinaret. Annuit libentissimè Gregorius, quòd ei muneri strenuissimè obeundo non impar esset Abbas: *Cum multa petitione & electione illius, & eorum qui cum eo venerant, Episcopum ordinavimus licèt invitum. L.4. Ep.4. 5.* Erat ea electio per compromissum. Cum verò Pontifex idem grado movisset Episcopum Carnotensem simoniæ convictum, ad *Clerum* scripsit, & *populum*, ut alium eligerent, *præmissis orationibus, atque triduano jejunio, & eleemosynis.* Scripsit & ut dejiceretur Episcopus Aurelianensis, utpote intrusus, *sine idonea Cleri & populi electione.* Congratulatus est. *Clero & populo* ejus civitatis, quòd Ecclesiæ suæ Clericum Samsonem Episcopum sibi elegissent. Cum crebris illum precibus fatigaret Philippus Franciæ Rex, quò Carnotensem Episcopatum cuidam Calabriæ Abbati daret, *ut eum ad regimen Carnotensis Ecclesiæ probaremus & ordinaremus:* oon speravit tamen Pontifex regiis votis indulgeri id à se posse sine canonica electione: *Verùm quia Sanctorum Patrum statuta sequi & observare cupimus, nihil de eo, aut de promotione ejus sine electione Ecclesiæ nobis probandum esse judicavimus.* Rescripsit ergo ad suum per Gallias Legatum, Episcopum Diensem, ut certiorem se faceret, an posset canonicè eligi, quem Rex proponebat: *Ut illorum in hunc Abbatem voluntas libera, consideratio prudens, electio canonica, & Sanctorum Patrum regulis consonans dignoscatur. L.4. Ep.16. L.5. Ep.5. 11. 14.*

Si is fuisset Gregorius VII. qui lubenter donandorum Episcopatuum potestatem sibi sumeret, dabat se sanè occasio plausibilis, cum Dolenses Episcopum sibi creaverunt ætate immaturum, & ubi Rex Italo Abbati Carnotensem conferri Ecclesiam urgebat. Sed nondum is usus inoleverat, & observantior erat Canonum Gregorius, quam ut viam illi panderet. Nondum usu receptum aut confirmatum erat, ut ibi electionem minùs canonicam cassaverat Pontifex, Episcopum ipse designaret; aut ubi vacarat Episcopatus in urbe Roma. En novum ejus rei documentum. Jamdiu vacabat Arelatensis sedes. Scripsit Gregorius. *L.6. Ep.21.*, *universo Clero & populo* ejus urbis, mitti à se ad eos Episcopum Vapincensem, qui cohortetur eos, ut vel idoneum sibi deligant Episcopum, quem sibi testimonio suo approbare possit Diensis Episcopus Legatus Apostolicæ suæ Sedis: aut si non habeant qui ferendo par sit oneri tantæ dignitatis, spondeant se admissuros eum, quem ipse Roma mittet, Pallio exornatum. Noo captabat, ut vides, Pontifex ansam dandi Arelatensi Ecclesiæ Pastoris, sed molestissimè ferebat tandiu eam sponso & Pastore destitui. Non tam circumspectè egit hic idem Pontifex cum Abbatiæ Dolensis Monachis in Bituricibus. [Bourdieux en Berry.] Rescito enim electum fuisse ibi in Abbatem, eum quem Romana Ecclesia anathemate illaqueasset, illum protinus in Concilio Romano exauthoravit, eique Cœnobio Abbatem præfecit Archiepiscopum Viennensem. *Archiepiscopum Viennensem vobis in Abbatem ordinavimus, ei per omnia ut Patri & Abbati obediatis. L.7. Ep.27. 28.* Jam invalescebat ea lex, ut qui indignum eligunt, eligendi jure ea vice careant, idque ad Superiorem devolvatur.

Canonicam Archiepiscopi Narbonensis electionem Gregorius toto authoritatis suæ pondere firmavit. Cum Manasses Remensis Archiepiscopus à Pontificio Legato Episcopo Diensi abdicatus fuisset, eique judicio subscripsisset Concilium Romanum, scripsit Pontifex ad Clerum & populum Remensem, alium ut eligerent *assentiente Diensi Episcopo.* Ad Hebolum Comitem scripsit ut Episcopum admitti curaret eum, quem sanior Cleri pars elegisset cum assensu Legati, *Quem saniori consilio pars Cleri melior cum consensu Legati nostri elegerit.* Episcopis autem Provinciæ suffraganeis scripsit, ut à Clericis Laicisque eligi juberent assentiente Legato eum Episcopum, qui tantæ dignitatis molem sustinere possit. *Quatenus adhibitis illius Ecclesiæ Clericis, talis persona cum consensu Legati nostri ut eligatur procuretis, quæ &c. Nos enim electionem, quam pars Cleri & populi melior & religiosior fecerit, confirmamus.* Ad ipsum denique Regem scripsit, ut ne laboranti ei tum Ecclesiæ, authoritate, ope, favore suo deesset. Assensus certè hic Legati locum obtinebat confirmationis alioqui à Romano Præsule repetendæ. *L.8. Epist.16. 17. 18. 19. 20.*

Comprovinciales Episcopi nonnihil hìc adhuc authoritatis obtinebant in electione Metropolitani; sed ea in dies extenuari videbatur. De ea rursus idem Pontifex agit, in electione Archiepiscopi Lugdunensis, ubi literas ad Episcopum, in eam Sedem ut se transferri sinat, cum à Clero & plebe electus in eam sit, & à Comprovincialibus rogatus. *Rogatus à fratribus tuis, & electus ab ejusdem Ecclesiæ filiis. L.9. Ep.18.* Nondum hic accuratè distinguit postulationes ab electionibus, & permittere adhuc videtur Episcopis provinciæ facultatem transferendi Præsules, ubi cogit Ecclesiæ necessitas. Nec ei enim translationi locus esse debebat, nisi ne diutiùs amplissimæ ejus Ecclesiæ Sedes vacare sineretur. *In magna Sede Lugdunensi non diu differatur ordinari Episcopus.*

V. In Concilio Cabilonensi anno 1073. exauthorato Diensi Episcopo simoniaco, electus est alius Episcopus *de Clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc affuit suffragio, de Sacerdotum & bonorum virorum collegio.* Concilium Augustodunense anni 1077. cui præerat Legatus, ejecto Archiepiscopo Lugdunensi simoniæ convicto, in ejus locum Gebuinum elegit: *Hoc totius Concilii acclamavit assensus, hoc etiam Lugdunensis Ecclesiæ Clericorum & Laicorum qui aderant expetiit bonæ voluntatis affectus.* Ro-

Romanum denique Concilium anno 1080. sub eodem Gregorio VII. hunc edidit Canonem luculentum, ad modum in electionibus delineandum. Eo autem sancitur, ut à Papa vel à Metropolitano mittatur Episcopus visitator, qui Clericis Laicisque eligentibus præsit; si favore aut muneribus ab æquitatis orbita abducantur electores, jure tum eligendi exuantur, & irrita sit ea electio: principem locum authoritatis ubique obtineat Metropolitanus; qui si indignum confirmet, confirmandi jure excutitur. *Instantia Visitatoris Episcopi, qui ab Apostolica vel Metropolitana Sede directus est, Clerus & populus, remota omni sæculari ambitione, timore atque gratia, Apostolicæ Sedis vel Metropolitani sui consensu, Pastorem sibi secundùm Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere præsumpserit, electionis perperam factæ omni fructu carebit, & de cætero nullam electionis potestatem habebit. Electionis verò potestas omnis in deliberatione Sedis Apostolicæ, sive Metropolitani sui consistat. Si enim is ad quem consecratio pertinet, non ritè consecrando, teste B. Leone, gratiam benedictionis amittit, consequenter is qui ad pravam electionem declinaverit, eligendi potestate privatur. Can.*9.

Non exprimitur hoc Canone, ad quem fiat juris devolutio, ubi Clerus & populus favore vel donis fascinati aberrarunt, aut Metropolitanus ipse eodem iniquitatis se torrente implicari abstrahique passus est. Nec tamen arduum est id divinare. Cum enim *omnis potestas electionis* in Metropolitano resideat, perspicuum est Cleri populique exerrantis jus ad eum devolvi, & ad Episcopos Provinciæ, quorum in Collegio ille hæc tantæ molis consilia ponderat. Si verò Metropolitanus & Comprovinciales à recti tramite & ipsi desciscant, vix ac ne vix fieri potest, ut ad alium quemvis fiat devolutio, præterquam vel ad Pontificem, vel ad Exarchum, seu Primatem, si quis ejusmodi sit, qui ei Metropoli immineat. Ideo & in hoc Canone alternis memoratur Metropolitanus, aut Papa.

Tot Simoniacis Episcopis sede sua depulsis, totque aliis occursantibus occasionibus, quibus posset Gregorius Episcopales Ecclesias suo arbitratu conferre, si illum ea incendisset, aut vel afflasset cupiditas: cum ea re semper ille se abstinuerit, universim & tutò pronunciari potest, nusquam omninò illum ultro se ullis electionibus interposuisse; atque adeo nec diversum quidquam exprimi posse ex una Epistolarum ejus in Appendice. *Appendix. Epist.*3.

Habitum videri non injuria potest eodem anno 1080. Cabilone Concilium, cum electus ibi fuerit Episcopus Cabilonensis, confirmatusque ab Episcopis Matisconensi & Augustodunensi, & ab Archiepiscopo Lugdunensi, ut ex electionis Decreto ipso addiscimus. *Conc. Gen. Tom.*10. *pag.* 396. Ex eo autem rursum enitescit Abbates Cluniacensem, Trenorchiensem, & Sancti Petri Cabilonensis cum suis Monachis assensum suum accommodasse, cum Clero & Populo, non urbano tantùm, sed & ruris & circumpositæ regionis.

VI. Gregorii VII. vestigia sectatus est Urbanus II. eodemque zelo æstuavit Canonum servandorum. Cum in ejus manus Carnotensem Episcopatum resignasset Goffridus ejus urbis Episcopus, ab eo antè depositus: *Gaufrido per nos deposito, &c. Gaufrido, qui sine conditione omni nostris manibus Episcopatum reddidit. Clerum & Populum* hortatus est tantummodo, ut Ivonem eligerent; quem & electum postea ipse ordinavit. *Ivonem canonicè secundùm monita nostra elegistis. Epist.*8.

VII. Quæ ex Conciliis & Pontificum hactenus decretis hoc XI. sæculo observata sunt, confirmari ea & illustrari possunt ex Epistolis beati Fulberti Episcopi Carnutensis. Fatetur Fulbertus voluisse Regem ut ei præesset Ecclesiæ, eoque præjudicatum esse, & ut ipse Regi fidem, Rex ipsi tuitionem præstaret. *Succurrite Ecclesiæ, cui nos fideles vestros quantum possimus, præesse voluistis. Epist.*3.8. Sed in literis ad eum datis, qui Episcopatu sponte abierat, & cui successor jam datus fuerat, apertè idem declarat, donatione Episcopatûs per Regem facienda, nullas electioni canonicæ injici moras: *Substitutus est Franco, eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis, per manum Metropolitani Senonensis.* Si Pontifex Romanus hîc interveniat, id eò fit, quòd ageretur de successore dando ei Episcopo, qui superstes esset quod per Canones non licebat. Si unus hic autem nominatim commemoratur Metropolitanus, non ideo cæteri Provinciæ absunt Episcopi, sed ille omnibus præest. Unde idem ipse Fulbertus suas de Metropolitano suo querelas in aures ipsiusmet Metropolitani deponebat, quòd non communicato secum consilio Episcopos ordinaret. *Sine meo consilio Episcopos ordinando, dignitatem suam Ecclesiæ Carnotensi derogas. Epist.*28. 30.

Coluit tamen, colique & observari pervicit Fulbertus Metropolitanum suum, quando Episcopus Aurelianensis electus, quem Presbyteratu ornaverat, Romam proficisci voluit, ut à Papa consecraretur. Ab hoc illum proposito dehortatus est Fulbertus. *A Clero & Populo suæ civitatis electum, sacravi Presbyterum. Quod cum Romam ire velle audistis, & ibi creari Episcopum, dissuasi, vestri honoris gratia. Sed & ipse gratanter dissuadenti paruit.* Quin & Capitulum suum Fulbertus intrepidæ constantiæ suæ afflatu aliquo animaverat, ut liquet ex hujus Capituli Epistolis duabus ad Archiepiscopos Turonensem, & Senonensem, & ad Episcopos Bellovacensem & Aurelianensem, ubi eos inflammabat, ut demisse quidem & moderatè, sed & constanter fortiterque Regi occurrant, sicubi libertatem electionum labefactatum eat. Cum non alio magis documento prodi & insigniri possit Episcopalis in Regem fides, pietasque, quàm Regni & Ecclesiæ vulneribus medicina adhibenda, & Regi ipsi approbanda. *Nec propter Regis reverentiam hoc agere pigritemini; quasi hoc pertineat ad fidelitatem Regis. Verè enim illi fideliores eritis, si quæ sunt corrigenda in regno ejus, correxeritis, & animam ejus ad eandem correctionem compuleritis. Epist.*131. 132.

Sed cum vel hinc prodatur, Metropolitanos & famam quandoque suam, conscientiam gravi vulnere sauciasse, dum permittunt Episcopos obtrudi invito Clero, & inconsultis Episcopis Provinciæ; hinc occasio data Capitulis, ut electiones sibi, quà dabatur, solis vendicarent. Verùm tardissimi fuere ii progressus. Idem alibi verba faciens de electione Archiepiscopi Remensis, hæc habet: *A Clero & Populo suæ Civitatis electus. Epist.*38. Alibi testatur prætermissam tunc esse Episcopi ordinationem, quòd eò nec literas cæteri Provinciæ Episcopi, nec Legatos misissent. *Comprovincialium Episcoporum qui aberant, nec literas, nec Legatos habuimus. Epist.*62. Ibidem addit electionem jam esse non posse, ubi sic unus aliquis à Principe obtruditur, ut alius eligi non concedatur. *Quomodo electio rectè dici possit, ubi sic à Principe unus obtruditur, ut nec Clero, nec Populo, nec ipsis summis Sacerdotibus ad alium deflectere concedatur?* Quin & Regi Roberto recepit, se Franconi suffragaturum, ut Parisiorum Episcopus eligeretur, si assentirentur cæteri Provinciæ cum Metropolitano Senonensi Episcopi. Alibi denique Episcopum repudiavit, qui eò provehi se volebat *sine jussu Regis, & consensu Episcoporum. Epist.*88.

VIII.

VIII. Jam ad Ivonis Epistolas accedamus, ex quibus id primò elucescit, si ejus eligendi copiam fecisset Papa Populo & Clero Carnutensi, id eò tantum spectasse, quòd priori Episcopo non tantùm vita superaret, sed & spes recuperandi Episcopatus. *Nostra fulti licentia in Episcopum elegerunt, &c. Clerus & Populus elegerunt, &c.* Et certè nullas non tentarunt artes Metropolitanus, & Episcopi Parisiensis, Meldensis, Tricassinus, Regia subnixi authoritate, ut eum restituerent Ivonem, qui procellam illam appellatione Romanæ sedis suspendit, discussitque. *Ivonis Ep.2. 3. 12.*

Cum Episcopum sibi delegisset Ecclesia Parisiensis Clericum Carnotensem, qui acquiescere abnuit electioni, nisi jussu Episcopi sui urgeretur: *Sine consilio & assensu nostro nihil tale præsumere noluit:* alios cum ipso Canonico Ivo Luteriam ablegavit, ut inquirerent & renuntiarent sibi, an canonica, an pura fuisset electio, an nullam sæcularis potestas vim adhibuisset: *Qui inquirerent, utrum in eum votu omnium concurrerent, utrum hæc electio mediante pecunia, vel aliqua esset à Rege extorta violentia. Epist.26.* Scripsit & ad Urbanum II. Papam, quò ætatis veniam faceret electo. Increbrescebant, ut jam dixi, ut dicendum infrà sæpiùs, hæ dispensationum causæ, seu necessariæ, seu probabiles, nec displicebant viris sæpe sanctissimis, & Ivonis similibus id genus dispensationes. Itaque frequentiùs in dies ad Papam recurrebatur, cui tunc quidem nec in mentem veniebat dandorum Episcopatuum; sed vix poterat eminentissima omnium Sedes crebrò electionibus intervenire, quin eam paulatim sibi in illas pararet potestatem & consuetudinem, cujus & ipsos quandoque forsan pœniteret, qui eam interpellarant. His adde frequentes appellationes ad primam Sedem, etiam impiorum hominum canonicas electiones oppugnantium. Et in his enim necesse erat Pontificem intervenire.

Monendus fuit Ivoni Urbanus Papa, ne Aureliæ sineret Episcopum ordinari ejus Ecclesiæ Archidiaconum, cui infandæ horrendæque criminationes ingerebantur, cui ad eam tandem dignitatem viam sternebat Archiepiscopus Turonensis, authoritate & gratia apud Regem florentissimus. *Si ad vos venerit pro electione, ne aurem præbeatis, &c. Nunquam eum consecrari permittatis. Epist.67.68.*

Cum ad Metropolin Remensem electus fuisset Manasses, scripsit Ivo ad Pontificem, ut faveret impensissimè homini Ecclesiæ Romanæ studiosissimo, Remensi autem plurimum & ornamenti allaturo, & emolumenti. *Apostolicę Sedi devotum.* Prçsertim cum in Ecclesia Remensi servetur pignus æternum Gallicani Regni, Diadema Regium, & inde manent in universum Regnum exempla tum sanctitatis, tum morum depravationis. *Novie eam Sedem diadema regni habere, & omnibus pene Gallicanis Ecclesiis exemplum ruina, vel resurrectionis existere. Epist.116.*

IX. Cogebant nonnumquam Reges ipsos & Pontifices, ut Episcopos ipsi nominarent, violentissimæ factiones, intrusionesque Præsulum continuatæ. Narratur à Glabro, *L.5. c.4. Baron. an.1034. num.27.*, ut post mortem Episcopi Lugdunensis, nepos ejus, qui Augustodunensem jam regebat Episcopatum, sesę intruserit ipsemet in eam Sedem: utque eo abacto Gerardus Comes juvenculum quendam ex filiis suiis in ejus locum subornarit; quo effugato Benedictus tandem IX. Papa Odilonem Cluniacensem Abbatem ea dignitate decoravit, comperto in eum fervere Cleri & populi vota. *Sic enim totius Cleri ac Plebis optans acclamabat devotio.* Cum adduci non potuisset Odilo, ut tantæ succederet sarcinę, Archidiaconum Lingonensem Henricus Rex eo donavit Episcopatu, Populi & Episcoporum votis obsecutus: *Suggestum est tam ab Episcopis, quàm ab omni plebe.* Postquam ergo tot incurrentibus causis justissimis interpellati fuerint. Romani Pontifices, ut in partem aliquam venirent electionum, sive interjectis ad eos appellationibus, sive dispensationibus flagitandis, sive flagrantibus inter Populum, Clerum & Episcopos dissensionibus, quas una posset Petri Sedes restinguere & sedare: fieri omninò potuit, quin tandem principalis & pene tota electionum Episcopalium authoritas ad illam Sedem devolveretur.

CAPUT XXXII. *P.4. l.2. c.40.*

Continuatur historica series earundem electionum ab anno centesimo supra millesimum ad ducentesimum.

I. Quando Henrico Imperatori Paschalis II. concessit investituras continuari, libertati electionum provisum fuit, saltem in speciem.

II. Quando à Principe investiebatur quis Episcopatu, obluto pedo & annulo, non ea hæresis erat à fide, sed usurpatio à jure aliena.

III. Id genus usurpationes, quæ æternæ Legi non adversantur, ex provida & consulta indulgentia quandoque tolerari debeant.

IV. Plurimi eorum qui fuerant infulis ab Imperatoribus investiti fuerant, Episcopatus suos resignabant Pontifici, qui eos rursum canonicè instituebat, utque ita dandorum Episcopatuum potestatem Sedi sua magis magisque conciliabat.

V. An Galli Reges investituras darent Episcopatuum. Ejus ritûs defensio.

VI. Cum post electionem confirmatam Reges dono dabant electis res temporales Ecclesiæ, sensim insuescebant ipsos Episcopatus dare.

VII. Plura documenta magnanimitatis Ivonis pro libertate electionum. De Canone Concilii VIII. Generalis.

VIII. De electionibus & investituris sententia Goffridi Vindosinensis Abbatis.

IX. X. Sententia Hildeberti Archiepiscopi Turonensis, & Bernardi Claravallensis Abbatis.

XI. In Archiepiscopi Bituricensis electione & ordinatione dissensio Innocentii II. Papæ, & Ludovici VII. Regis, sedatur aliquando tandem à Bernardo Claravallensi Abbate, & à Petro Cluniacensi.

XII. Doctrina hujus Petri Cluniacensis.

XIII. Nonnulla observantur in ea quę dicta sunt.

XIV. De electionibus sub Ludovico VII. & Philippo Augusto. Permagna Regum auctoritas, quando prorsus dignos suggerebant. Monachi ad electiones vocati.

I. TRistissimo illo congressu, quo fracta Paschalis II. Papæ, aut emollita constantia, concessæ sunt investituræ rursum Henrico Imperatori, quas extorquere & abolere cœperant duo ejus præcessores, Gregorius VII. & Urbanus II. in tuto collocata est, perfunctoriè saltem & simulatè, electionum libertas. In ea enim ipsa Epistola ad Legatum in Gallia suum Archiepiscopum Viennensem, qua Paschalis retractat quod fecerat, revocatque quod concessum à se fuerat; illud omninò contestatur, ne investituras quidem ipsas unquam toleratas fuisse, nisi ea cautione, ut Clerus populusque prisca semper gauderent eligendi libertate; sed ita ut ordinari non posset electus, nisi Princeps assensus esset, annuloque & baculo electum investisset. *Ut electione libera, facta sine vi & simonia, consensu Regis, facultatem habeat Rex in* ve-

vestiendi per virgam & annulum, & electus à Clero & Populo non consecretur, nisi à Rege investiatur. Paschal. II. Ep. 24.

II. Diro hæreseon cauterio inusserunt hanc Paschalis concessionem Archiepiscopi duo Viennensis & Lugdunensis, eademque proinde infamia asperserunt laicorum investituras. At qui tunc summa & sapientia florebat, & doctrina, ac moderatione Ivo Carnutensis Episcopus, mediam quandam & temperatissimam secutus est rationem, qua declaravit, Episcopalibus insignibus ubi à sæculari Principe quis investiebatur; eam quidem meritò dici posse usurpationem juris alieni, hæresin nec esse, nec dici posse, nisi si animo præsumptum id haberent his externis tesseris dari à se spiritalem potestatem cælestis & divini ministerii: cujus vel imperitiæ vel dementiæ reus agi nemo potest, nisi qui excors & mentis inops sit prorsus. *Si quis ergo laicus ad hanc prorumpit insaniam, ut in datione & acceptione virgæ putet se tribuere posse sacramentum, vel rem sacramenti Ecclesiastici; illum prorsus judicamus hæreticum: non propter manualem investituram, sed propter præsumptionem diabolicam. Si verò congrua volumus rebus nomina dare, possumus dicere, quod manualis illa investitura per laicos facta, alieni juris est pervasio, sacrilega præsumptio, quæ pro libertate Ecclesiæ & honestate, salvo pacis vinculo, si fieri potest, abscindenda est. Ubi ergo sine schismate auferri non potest, cum discreta reclamatione differatur.* Epist. 238.

III. Ex his postremis verbis alia subrutilat Regula, moderationis & temperamenti plenissima. Nimirum ubi consuetudines, quæ in controversiam veniunt, apertè & directè non confligantur cum divina & æterna lege, cujus observantia nullius dispensationis patiens est; sed cum iis usibus & libertatibus, ex quibus in Ecclesiam non mediocris redundat utilitas: tunc aboleri quidem eas debere, ubi non scandala gravissima, non schismata reformidantur, sed tolerari tunc certè & posse & debere, salubri & necessaria indulgentia ac juris remissione, quando declinari omninò non possunt, quin incurratur in crimina longè atrociora. *Cum ergo ea quæ æterna lege sancita non sunt, sed pro honestate & utilitate Ecclesiæ instituta vel prohibita, pro eadem occasione ad tempus remittuntur, pro qua inventa sunt, non est institutorum damnosa prævaricatio, sed laudabilis & saluberrima dispensatio.* Ibid.

Hinc concluditur à viro consultissimo Ivone, Privilegium investiturarum continuandarum, quod sibi extorqueri passus erat Paschalis, profectam esse non ab ignava prævaricatione, sed à dispensatione Canonum prudentiæ & charitatis illecebris temperata: cum non posset tum quidem vel revocari is usus, vel interrumpi, quin præceps ageretur Ecclesia in summum vel cruentæ persecutionis discrimen, aut pestiferæ & irreparabilis dissensionis. *Unde hunc ejus excessum non tantùm non accusamus, sed dictante ratione approbamus, si imminente strage populi, paterna charitate, cum nonnullo vulnere suo, se tantis periculis voluit objicere, cum majoribus morbis posset sincera charitate subvenire.* Epistol. 239.

IV. Sed cum assentiretur vel ipse Ivo, hæresin sapere si quis diceret jure investituras Laicis competere: *Sentire ac defendere, fieri debere, indubitata hæresis est*: saltem sacrilegæ usurpationis facinore constringi, qui eas præter Ecclesiæ concessionem usurparet: inde contigit, ut complures Germaniæ & Galliæ Præsules baculos Pastorales à terrenis Principibus traditos, in manus summi Pontificis resignarent, eosdemque postea ab eodem, hoc est, à Christi Vicario reciperent. Plurima ejus rei exempla inferiùs congerentur. Hic ea tantùm intexam, quæ ea de re idem Ivo edisseruit. *Videmus in partibus Germaniarum & Galliarum multas honestas personas purgato isto nævo per quamlibet satisfactionem, Pastorales virgas reddidisse, & per manum Apostolicam refutatas investituras recepisse.* Epistol. 238.

Ita sensim insuescebant Pontifices Episcopatus dare, nullo tunc suo, nullo Episcoporum consilio alio, quàm ut rem resignantes, tum restituentes Episcopalia insignia, servirent indeclinabili temporum necessitati.

V. Missas facio alias ejusdem Ivonis Epistolas, ubi multa disputat in harum quas modò prompsimus regularum confirmationem. Venio ad quæstionem illam, de qua idem Ivo non prorsus siluit; An Galliæ etiam Reges investituras & ipsi darent sacrarum dignitatum. Negat Ivo, ut mihi quidem videtur. Expostulante enim Archiepiscopo Lugdunensi de electo Senonensi Episcopo, quòd investituram à Rege suscepisset, respondit Ivo, nec inaudisse se quidquam de ea re, nec qui viderit invenisse. *Quod scripsisti prædictum electum investituram de manu Regis accepisse, nec relatum nobis ab aliquo, qui vidit, nec cognitum.* Epist. 65. Addit tamen eo etiam dato, nihil admodum ex eo detrimenti creari posse, cum externo eo ritu sacramenti Ordinationis virtus nec minui posset, nec augeri. *Quod tamen si factum esset, cum hoc nullam vim sacramenti gerat, in constituendo Episcopo vel admissum, vel omissum, quid fidei, quid sacræ religioni officiat, ignoramus.*

Cæterùm cum per Conciliorum Canones & Decreta Pontificum Regibus liceat Episcopatus dare post electionem: cum Pontifices ipsi interposuerint preces & commendationes suas apud Reges, ut ea Episcopatuum dona Episcopis impetrarent, & ordinationes tamdiu retardarint: non magnopere referre, Episcopatus à Principibus dari prolatis aliquibus verbis, vel baculo manibus inserendo; cum ne veniat quidem illis in mentem Sacramentorum quidpiam dandi, sed mittendi electi in possessionem omnium prædiorum, & quorumcumque temporalium bonorum, quæ Ecclesia Regum munificentia & largitate consecuta est. *Cum post canonicam electionem Reges ipsos Apostolica authoritate à concessione Episcopatuum minimè prohibitos videamus. Legimus enim sanctæ recordationis summos Pontifices aliquando apud Reges pro electis Ecclesiarum, ut eis ab ipsis Regibus concederetur Episcopatus, ad quos electi erant, intercessisse; aliquorum, quia concessiones Regum nondum consecuti fuerant, consecrationes distulisse.* Et aliquantis interjectis: *Quæ concessio sive fiat manu, sive nutu, sive lingua, sive virga, quid refert? Cum Reges nihil spirituale se dare intendant, sed tantùm aut votis petentium annuere, aut villas Ecclesiasticas, & alia bona exteriora, quæ de munificentia Regum obtinent Ecclesiæ, ipsis electis concedere.*

VI. Si ex Episcopatuum autem resignationibus, & per Pontifices restitutionibus, quo investituræ laicæ dedecus abstergebatur: si ex iis, inquam, invehebatur sensim consuetudo, ut Episcopatus à Romanis Pontificibus darentur: nonne & ex concessionibus Episcopatuum per Reges, quas ab investituris non magnopere differre censet Ivo, adducebantur & Reges in eam persuasionem, suo se jure Episcopatus dare, quorum custodes fuissent vacantium, & posse se intacta electionum libertate, non mediocrem in illis sibi authoritatem vindicare? Ita sanè contendit Ivo, qui & Regem, tanquam Reipublicæ Caput vult electioni interesse posse; nec ei usui intercessisse Urbanum II. ut qui Canonis Concilii Generalis VIII. rationem nullam habuerit, in quo Principum præsentia prohibetur. *Dominus quoque Papa Urbanus Reges tantum à corporali investitura exclusit, quantum intelleximus, non ab ele-*

electione, in quantum sunt caput populi, vel concessione: quamvis octava Synodus solùm prohibeat eos interesse electioni, non concessioni.

VII. Ea est rerum humanarum sors, ea conditio, ipsis ex malorum remediis mala nascuntur alia; & potestates eæ quæ erant ad pacem & tranquillitatem publicam stabiliendam summoperè conducibiles, non possunt non aliquando, non aliquantulum evagari extra metas eas, quas ipsa tranquillitatis publicæ ratio præscripserat. Sed quanquam non vetet Ivo, quin intersint Reges electionibus, non alius tamen fuit quisquam eo studiosior canonicæ earum libertatis asserendæ, tum Populo & Clero, tum Episcopis Provinciæ & Metropolitano. Suo enim quodam modo Episcopi Provinciæ collegarum electioni adhuc suffragabantur. Cum abesset ipse, confirmavit nihilominus Ivo assensu suo electionem Episcopi Meldensis, quæ fiebat in Concilio Provinciali. *Cum eligentibus eligo, & manus impositionem, quam ei facturi estis præsentes corpore, hanc ego confirmo, & facio quantum in me est, præsens corde.* Ep.144.

Cum electio minùs unanimis celebrata fuisset in Ecclesia Parisiensi, vide quas ille conditiones statuerit, ut assensionem suam accomodaret. *Electioni assensum non dabimus, nisi quem aut Cleri plebisque consensus elegerit, aut Metropolitani judicium cum conniventia suffraganeorum, habita legitima discussione probaverit.* Epist.63. Nec alternatio hæc eò pertinet, ut non à Metropolitano & Suffraganeis confirmanda fuerit electio Cleri & Populi quantumvis concors: sed eâ insinuatur, sicubi Cleri & Populi dissiderent suffragia, tum Metropolitani & Comprovincialium judicio & electione ordinatum fuisse Episcopum viduatæ Ecclesiæ.

Nec ignavo silentio Ivonis constantia cessabat, ubi impiorum hominum artibus per quosdam quasi cuniculos obreptum fuerat Regibus, ut vis adferretur electionibus. Literis ille suis interpellavit eos, qui ei malo medicinam facere poterant, edocuitque quantum distet innocuam inter modestamque Principis interventionem, & preces seu commendationes imperiosas. *Electionem Regiis precibus, quæ idem valent secundùm vulgare proverbium, quod minæ, extortam.* Epist.67. 68. 126. Cum electus fuisset Episcopus Parisiensis, suscepit ipse Ivo sacramentum quod præstitum est à Primoribus Cleri, tum Papæ, tum Regis mandato, ad eam electionem adductos se non fuisse, aut munerum illecebris, aut Regis, vel Reginæ minis & terrore. *Se nullo terrore Regis vel Reginæ compulsos domnum Guillelmum Episcopum sibi elegisse, neque aliud simoniaca pravitate intendisse, &c.* Verba sacramenti hæc ipsa sunt: *Non elegimus Episcopum Vuillelmum, propter munus acceptum, vel promissum ab aliquo, vel gratia contubernii quod habebat soror ejus cum Rege, vel propter minas nobis illatas à Rege, vel prædicta ejus sorore. Sic nos Deus adjuvet, &c.* Ep. 118. Eo verò juramento astringi Cleri principes *Rege postulante Papa præceperat.* Non tacuit denique Ivo, ubi electus Episcopus authoritate Regia fretus, pervicit, ut antè ordinaretur, clavumque Ecclesiæ suæ capesseret, quàm criminationes dilueret coram Metropolitano & Suffraganeis sibi intentatas. *Diem examinationis subterfugit, & violentia Principis consecrationem adeptus, Sedi Episcopali est intrusus.* Epist.122.

Ita Ivo canonicæ hinc disciplinæ, inde accommodantis se ad necessitates temporum prudentiæ & charitatis præsidio, nec Regum in electionibus authoritatem imminutam voluit, nec in eas vel munera, vel minas, corruptelas artesque irrepere passus est. Appositum ad hoc declarandum meritò videbitur exemplum Episcopi Bellovacensis, cujus electio temerè & iniquè impetebatur. Ea enim de re ita Ivo ad Metropolitanum perscripsit. *Non enim licet Regibus, sicut sanxit Octava Synodus, quam Romana Ecclesia commendat & veneratur, electionibus Episcoporum se immiscere, vel aliqua eas ratione impedire, Francorum Reges Carolus & Ludovicus electiones Episcoporum Ecclesiis concesserunt, &c. Habeat Deus in Ecclesia sua principaliter quod suum est; habeat Rex posteriori ordine post Deum, quod sibi à Deo concessum est.* Epist.47. Scripsit & ad Paschalem Papam, & cum canonica ea fuisset electio, si Rex dissentire pergeret, & Ecclesiæ temporalia bona retinere, solius esse Apostolicæ Sedis suppetias ferre. Cum juramento obligasset se Rex non admissurum se in Ecclesiam illam Galonem, qui electus fuerat, per literas eundem Pontificem hortatus est Ivo, quò eum Parisios transferret, cum Rex, filiusque Regis Pontificis gratiæ colligendæ gratia, eo Galonem Episcopatu gratificari statuissent. *Episcopatum Parisiensem ei gratanter & devotè concedant pro vestro amore Rex, & Regis filius.* *Baron. ann.* 1101. *n.*8. 1104. *n.*4.

In verborum tantùm cortice hæret ea Ivonis secum ipsius conflictatio, ubi ait Concilium VIII. admitti, & rursum negat: ubi tradit Reges electionibus adesse posse, & rursum adesse vetat. Quandiu enim Regum præsentia nihil officiet electionum canonicæ libertati, Canoni Concilii VIII. quo ea prohibetur, minùs forsan parebitur: quanquam sin minùs verbis, certè menti & scopo ejus parebitur, cum tota in tuto collocabitur libertas electionum. At ubi eorum præsentia suffragiorum libertati obstrepet, ubi precibus minas addent, tum ad hunc Canonem recurretur, ut ad munimentum Ecclesiasticæ libertatis.

VIII. Cum non Canonici tantùm, sed & Gallicani potissimum juris peritissimus fuerit Ivo, & germanarum Gallicanæ Ecclesiæ libertatum vindex strenuissimus, ejus doctrinæ paulò fusiùs elucidandæ consultò immorati sumus. Vestigandum jam nobis restat, an ejus ævi Scriptores alii nostrates, eandem sectati sint rationem. Prodibit ante alios Gosfridus Vindocinensis Abbas, qui Andegavensi Episcopo conquerenti, quòd electioni suæ adversatus esset, ita satisfecit, ut quæ superiùs de electionibus placita explanata sunt, ea omnia complectatur. 1. Non potuisse se assentiri ei electioni, quam vulgi conspiratio & furor expugnasset. *Vulgi conspiratione, &c. Vulgo furente vos creati estis.* 2. Ut Episcoporum est ordinare, ita principaliter eligere, ut ejus prædecessor Mauritius olim à B. Martino & electus antè fuit, & postea consecratus. Ut Apostoli à Christo electi, post ordinati; mox & ipsi ut Christi Vicarii & imitatores, elegerunt, ordinaruntque Episcopos. *Mauritius eligente Martino electus & consecratus est, &c. Tota ordinatio Episcopi, in sola electione consistit & consecratione. Hæc priùs per semetipsum fecit Christus, deinde verò Vicarii ejus. Et in Apostolis quidem à Christo facta sunt, quoniam ab ipso electi & consecrati fuerunt; in aliis verò omnibus à nullis aliis fieri licet, nisi à Vicariis Christi: sunt autem Vicarii Christi, Clerici in electione, Episcopi in consecratione. Cæteri omnes petere quidem Episcopum possunt, eligere verò vel consecrare non possunt.* L.3.Ep.11. *Et Opusculo* 2.3.4.5. Quibus extremis verbis pulcherrimè statuitur prærogativa Cleri in electionibus Episcoporum; scitè enim à Goffrido demonstratur, cum Christus ipse Apostolos elegerit & ordinarit, duplicemque post in eos transfuderit eam potestatem, solos propriè Clericos & Episcopos, qui ad successionem Apostolicæ potestatis pro suo quippe modo adoptati sunt, id juris assecutos esse, ut Episcopos eligant. Populi verè *petere possunt, eligere non possunt.*

4. Mox Andegavensem vituperat Goffridus Episco-

scopum, qui Investituram à Rege accepisset, quàm à Consecratore suo debuerat expectasse, cum in Concilio Gregorius VII. damnarit hæresin Investiturarum; eamque necdum orco erutam Canones Apostolici prædamnarint, interdicto, nequis unquam sacras dignitates per laicos Principes adipiscatur. *Hanc investituram ab ipso solo suscipere debet, à quo consecrationem habet.* 5. Ut plurimum simoniæ contagio inquinabantur Laicorum Investituræ. Nec enim ferè Principes quemquam annulo, vel pedo ornabant, à quo non vel pretii aliquid, vel obsequii acciperent. *Nam quæ sæcularibus potestas sibi vendicare nititur investituram, nisi ut per hoc, aut pecuniam extorqueat; aut quod est gravius, sibi inordinatè subjectam efficiat Pontificis personam?*

IX. Subduxerat se Hildebertus Cenomanensis Episcopus ei ordinationi Episcopi Andegavensis, ut fidem fecit Goffridus. Verùm ut irrogatam eo loco canonicis institutis injuriam absentia sua ultus est: ita & alias meritis laudibus cumulavit Regis pietatem & religionem, qui Clericum virtutibus meritisque clarissimum Episcopatu donarat. *Virtuti gratulor, cui sub solo Rege nostro suam video non deesse mercedem. Novit ille regiam manum melius donativo splendere, quam sceptro: nec satis esse Principi, subditos ad bene agendum exemplis provocare, nisi provocentur & præmiis. Hinc est quod defæcati mores in summo donati sunt Sacerdotio. Sanè sana Regis est dispositio, qua Christi Ecclesia nihil potuit melius providere, quam te, &c. Epist.* 3.

Si jam tum fuissent Episcopatus in potestate Regum, ita ut eos arbitrio & nutu suo largirentur, non potuisset Hildebertus splendidiùs commendare Episcopatûs Beneficium summa sapientia & religione collocatum. Atqui non ita res habebat. Constabat enim adhuc electionum libertas. Hinc ergo illud monemur, qui prudentia & pari animi magnitudine claruerunt Episcopi, eos numquam modestè tulisse, si prosilirent Reges, ut darent, vel dari curarent Episcopales infulas virtuti & sapientiæ cumulatæ: quòd unum in eum scopum collinearint tum Canones omnes de electionibus, tum intercessiones Ecclesiæ adversùs præfervidos quandoque Principum conatus, ut præstantissimi Episcopi Ecclesiis præficerentur.

Revocanda oratio est ad electionem Episcopi Andegavensis, cui assentiri detrectavit Hildebertus, non tantùm quòd nec ea ætate esset, nec in eo Ordine quem Canones desiderant, is qui electus fuerat; sed etiam quòd non à Clero electus esset, sed à tumultuante plebe obtruderetur. *Nec à Clero electum, &c. Seditiosus turbatæ turbę clamor Pontificalem detorsit electionem, &c. Non elegit te Clerus, sed mina populares intrusere, &c. in electione populo minimè licet Clerum præcedere, sed assensu prosequi eligentem. Epist.* 9. 12. Cleri ergo erat certissimè Episcopos eligere, non populi, cujus partes erant electionem Cleri assensu suo munire, quod ille confirmat Decretis Cælestini I. & Leonis Papæ I.

Incipiebat ergo populus semetipse ejicere ex electionibus, factionibus iis seditiosissimis, & vi persæpè Clero Episcopisque allata, ut Præsules crearentur ii, quorum flagitia & electos & eligentes peræquè infamarent, eaque potestate dejici cogerent. Addit porro Hildebertus eidem electioni reluctatos esse Abbates pietate conspicuos. In iis erat Goffridus Vindocinensis, ut antè diximus. Erat ergo & Abbatibus suus in electionibus locus.

Author est Arnulphus Lexoviensis Episcopus in Epistola quadam sua, temporales res suas omnes à Comite Andegavensi invasas fuisse, & toto amplius biennio retentas, nec priùs relaxatas, quàm ingentem pecuniam sibi extorsisset; idque una ea de causa, quòd canonicè electus, consecratus fuisset citra Comitis assensum, quanquam ea quidem in re consilio & authoritate usus esset Innocentii II. Papæ. *Quia electus canonicè, sine ipsius designatione fueram consecratus. Spicileg. To.* 2. *p.* 484. 508. Cum Comites & Duces instiusmodi summam sibi quandam & penè regiam arrogarent authoritatem, jure etiam quasi suo electiones à se confirmari debere sperabant. Pontificibus certè Romanis optatissimum id fuisset, ut soli Reges eo privilegio fruerentur, ut suprà declaratum est.

Alio quodam loco affirmat Arnulphus præsentiam Comprovincialium Episcoporum in Archiepiscopi electione desiderari, sed non posse quandoque Capitula expectare tandio, dum omnes advenerint. *Verum est in Archiepiscopi electione suffraganeorum desiderari præsentiam.*

X. Progredior ad B. Bernardum, qui Honorium II. per literas excitavit, ut electionem Catalaunensis confirmaret Episcopi, Cleri & Populi unanimi & mirabili quadam consensione factam. *In quam utique totus tam Clerus, quàm Populus pari voto & voce convenerat. Epist.* 13. Cum delegati Capituli Lingonensis Romam adventassent, licentiam ab Innocentio II. flagitaturi, eligendi sibi Episcopi: *Quærentes licere sibi & Capitulo Ligonensi, eligere sibi Episcopum*: annuit Pontifex ea lege, ut nequid faceret, nisi ex consensu B. Bernardi, qui tum Romæ versabatur. Jam eadem res prorsus illis mandata fuerat: *Mandatum acceperant à Papa, nequaquam præsumere hoc nisi ad consilium Religiosorum virorum.* Facta est tamen electio absente Bernardo. Ideo & ad Apostolicam Sedem appellatum est. Redux in Gallias Bernardus, tum Pontificem, tum Cardinales de toto negotio per literas certiores fecit; & quanquam investitus jam à Rege esset Monachus Cluniacensis, qui electus fuerat: Roma tamen Bernardus Rescriptum expressit, quo altera & nova electio instauraretur. *Festinavit ad Regem, Regalium investituram obtinuit, &c.* Propterea nimirum quod in prima electione, plura momenta fuissent in auro & argento, & in authoritate Lugdunensis, Matisconensis, & Augustodunensis Præsulum, Cluniacensi Ordini addictissimorum, quàm in Canonicis Constitutionibus: Unde Bernardus, *Ubi jus, ubi lex, ubi sacrorum authoritas Canonum? Epist.* 164. 166. 168. 169. Iterata ergo electione Goffridus electus est, Prior Abbatiæ Clarævallensis, non sine Regis offensione, qui Monachum Cluniacensem jam investierat. Placare Regis animum enixus est Bernardus, per literas spondens, Canonicam fuisse electionem, inconcussa in eum fide fore electum, nec se in temporalium administrationem antè interpositurum, quàm ab eo investitus esset. *Electio ritè celebrata est, electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra, & non per vos habere vellet. Necdum ad vestra manum extendit, necdum civitatem vestram ingressus est, necdum prorsus se intromisit de aliquo, quanquam invitatio Cleri & Populi, & oppressorum afflictio & vota bonorum id ab eo vehementissimè flagitaverint. Epist.* 170. Nihil poterat temperantius dici, nihil opportunius, ut declararetur, quam certò in Regia potestate essent omnia Ecclesiæ bona temporalia: *Regalia vestra, quæ ad Ecclesiam pertinent:* & quam Regum injussu nemo posset ea consequi, vel administrare.

At verò Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas, primæ electionis à Bernardo oppugnatæ defensionem arripiens, ipsum submonebat Bernardum, quem Rex, & Metropolitanus, & Clerus & Populus uno consensu approbassent, non debuisse eum sugillari, aut infamari antè, quàm ut res tota se habuerit, exploratum fuisset. *Rex collaudavit, & de regalibus, sicut solet fieri, manu propria solemni-*

ter investivit. Cumque ita Cleri, Populi, Metropolitani, ipsiusque ut dixi Principis in hanc unam sententiam, in hunc unum electum vota convenerint, &c. Declarat denique non esse mirum, si ex Ordine Cluniacensi Abbas Viseliacensis adscitus sit ad sedem Lingonensem, cum ex eo Ordine hactenus tot prodierint Episcopi, Metropolitani, Patriarchæ, summique Pontifices. *Quid indecens, si inde in Pontificem Lingonensem electus est, unde Episcopales, Archiepiscopales, Patriarchales, & ipsa omnium vertex Ecclesiarum, Apostolica & Romana sedes Patres sibi assumere consueverunt. Bibl. Clun. pag.695. Pet. Clun. L.1. Ep.29. L.2. Ep.28.* Scripserat antè Petrus ad Innocentium II. Papam, ne sineret Abbatem Vizeliacensem assumi ad Lingonensem Cathedram, cum arctius Romano Pontifici hæreret Vizeliacensis, quàm Lingonensis, Ecclesia. *Etsi Lingonensis Ecclesia vestra, multò magis Vizeliacensis vestra. L.2. Ep.28.* Ex quo facilè intelliges, fuisse quod miremur in Bernardi fervore & zelo, fuisse, & quod stupeamus in Petri Venerabilis suavitate, & charitate.

Redeo ad Bernardum, & omissis quibusdam Epistolis, *Ep.27. 171. 248.*, ubi comminimit incredibilis cujusdam conspirationis suffragiorum Cleri & Populi: ubi agit & de frequenti necessitate adeundæ Sedis Apostolicæ, potissimum in electionibus Metropolitanorum: venio ad aliam ejusdem Epistolam, qua Senonensem Clerum post Archiepiscopi obitum prior occupavit, ut moneret quanti ea electio foret ponderis, & quàm necesse esset expectari consilia, & vota Episcoporum & Monachorum. *Expectandum suffraganeorum consilium Episcoporum, expectandus assensus Religiosorum, qui sunt in Episcopatu, &c. convocentur Episcopi, Religiosi asciscantur. Epist.202.* Scripsit ad Eugenium III. *Epist.275.*, de duabus electionibus Altisiodori factis, sicut & de duabus Nivernensis Ecclesiæ, defunctis utrobique Episcopis. Miserat ipse Altisiodorum unum ex suis Monachis, ut in rem totam inquireret, & se faceret certiorem. Hic de sola inquisivit Cleri suffragiorum partitione, hoc est, Presbyterorum, Diaconorum, & Clericorum inferiorum, ut qui in Clero non nesciret maxima esse electionum momenta. Scripsit & ad Regem, non posse jam ipsum dissentire, qui semel assensus esset; affuisse se electioni & eam canonicam esse certò profiteri. *Ego electioni interfui, consors fui; quia Clerici qui ante hac in partes dissilierant, sine contradictione tandem convenerunt, &c. Neminem arbitror ambigere, qui de assensu vestro dubitaret, cum idem assensus vestris literis teneretur. Epist.282.* Ubi rursum vides quàm à solo Clero omnia penderent.

XI. Nec abs re etiam pene ad nauseam usque animadversum & inculcatum à nobis est, interventionem Pontificum in electionibus, tempori & necessitatibus Ecclesiæ servientium, eò tandem erupisse, ut volventibus sæculis tota ea potestas ad eos ferè devolveretur. Eò impulsus est, ut nonnulli opinantur, Innocentius II. cum primùm rescivit obitum Alberici Archiepiscopi Bituricensis, illuc ut mitteret Archiepiscopum novum, quem ipse consecraverat. *Baron. an.1141. n.3.* Vehementissima indignatione succensus est Ludovicus Junior, ex eo *quod sine ejus assensu consecratus fuerat*: prohibuitque ne in urbem admitteretur. Ita continuator Sigeberti. Verùm hæc paulò enucleatiùs edisseruntur in Chronico Nangii. Nempe post Alberici obitum datam à Rege fuisse licentiam quemlibet eligendi, excepto tamen Petro de la Châtre, clarissima in Biturigibus gente prognato, & consanguineo Aimerici Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. *Rex concesserat Ecclesiæ Bituricensi libertatem eligendi Episcopum quem vellent; excepto Petro, publicèque juraverat, quod se vivente non erat futurus Archiepiscopus. Spicil. to.11. p.425.* Electus fuit nihilominus Petrus, statimque Romam profectus & à Pontifice consecratus, ita nempe secum statuente, minùs liberas esse illas electiones, ubi excluderentur forsan viri dignissimi ex privato affectu. *Adjecit Papa veram non esse electionis libertatem, ubi quis excipitur à Principe, nisi forte docuerit coram Ecclesiastico judice, illum non esse eligendum: tunc enim auditur, at alius.* Rege Archiepiscopum non admittente, secessit ille in ditionem Comitis Teobaldi, ubi ei *omnes obediebant Ecclesiæ. Gall. Christ. To.1. p.167.* Ejusdem rei fidem faciunt plura alia Chronica, additque Matthæus Paris, *anno 1146.*, Regem triennio toto interdicto vinctum fuisse, donec Bernardo interveniente deferbuit ejus ira, & tum Archiepiscopo ac Pontifice in gratiam rediit. Improbata est à Bernardo & jurandi temeritas, & pertinax ira Regis Junioris: *De duobus accusavit Regem, unum & juravit illicitè, & perseverat injustè.* Damnavit & ipse Rex iracundiæ suæ intemperantiam: *Paceatur, si fieri potest, salva in omnibus Ecclesiæ libertate, & Archiepiscopo debita veneratione servata, quem manus Apostolica consecravit. Hoc ipse Rex humiliter petit, hoc nostra universa citramontana deprecatur Ecclesia. Bern. Epist.219. 221.* Hæc scripsit Bernardus ad Cardinales Romanos, ut eam Regis cum Ecclesia necessariam concordiam acceleraret; quam in rem testatur ipse alibi tota se virium contentione incubuisse, flagrantissimo in Regem amore excitatum.

XII. Operam quoque navavit Petrus Cluniacensis Abbas, Regem ut ei conciliaret Pontifici, à quo fuisset consecratus. Occupavit & aures Pontificis idem Petrus, ne exaudiret vocem Comitis Andegavensis, appellantis adversùs electionem Episcopi Lexoviensis, qui concordibus Cleri populique suffragiis electus, & à Metropolitano Rotomagensi ordinatus fuerat. *Clerus & populus, & tota simul Ecclesia eligit. Epist. l.4. Epist.3.* Quin & hujus confirmandæ electionis necessitatem inculcavit. *Ut electio & consecratio confirmetur.* Scripsit idem Petrus ad Eugenium III. Papam de electo Inculismensi Episcopo à Clero, à Nobilibus, à Magistratibus, & à populo ipso: *Nullo de Clero excepto ab unanimi electione, assensu, ut Canones præcipiunt, honoratorum & totius populi. L.4. Ep.7.* Archiepiscopum Burdegalensem confirmata ea unanimi electione, indictaque solemni die consecratione, *ipsum* et absfuisse, fœdissima cupiditate habendi in Provincia ejusmodi tantùm Episcopos, quos imperiosa posset premere dominatione. *L.5. Ep.5.*

Cum Petrum consuluisset Bernardus, an assentiendum sibi esset electioni Henrici, qui frater erat Ludovici Regis & Monachus Cisterciensis, in Episcopum Bellovacensem; Respondit Petrus assentiendum necessariò esse ei electioni, quàm Populus & Clerus fecisset, quàm Episcopi Provinciæ, Metropolitanus denique & Pontifex confirmassent. *De Clero vel populo Belvacensi dissentire nec unus dicitur, Metropolitani & Coepiscoporum assensus, &c. Papæ voluntas, &c. L.3. Ep.89.* Cessit Bernardus Petri sententiæ, unde amarissimæ ipsius Henrici querelæ, quas ille datæ commisit ad Petrum Epistolæ, non sine suavissimæ charitatis multo lenocinio.

Missam facio aliam ejus Epistolam, *L.6. Ep.12.*, ubi narrat, ipsa Carthusiensium Cœnobia inter se dissentire circa electionem Episcopi Gratianopolitani. Eugenius III. paulò ulteriùs progressus est, quàm Innocentius II. ubi rescivit Tornacenses jam diu Episcopo carere, nunquam apud illos administrari sacramentum Confirmationis, propterea quod is Episcopatus cum Noviodunensi unitus fuisset. Episcopum ergo ipsemet delegit eis & consecravit,

Ab-

Abbatem nimirum Sancti Vincentii apud Laudunum: & ita demum Regem per literas rei totius certiorem fecit. *Eugen. III. Epist.63. 64.*

XIII. Ex hac verò prolixiore exemplorum contextione liquet 1. sæculo XII. suum adhuc fuisse populi suffragio locum in electionibus. 2. Multò plus ponderis fuisse in suffragatione Cleri. 3. Necessarium adhuc tum multis saltem in locis fuisse Comprovincialium Episcoporum assensum. 4. Multò magis autem Necessarium Metropolitani consensum, qui electionem confirmabat & ordinabat electum. 5. Discriminis aliquid quandoque interpositum fuisse optimatibus honoratis Civibus, Magistratibus, & vulgo. 6. Cœnobia Monachorum, etiam abstrusissima suas in solitudines, vocata fuisse tamen ad aliquas partes electionum. 7. Neminem nisi judicio canonico excipi potuisse. 8. Dissensiones factionesque partium, Metropolitanorum cupiditates effrænes, sæcularium potestatum impressiones, appellationes justas injustasve in causa fuisse, ut pleræque electiones ad Pontificis judicium referrentur. 9. Petitam à Pontifice quandoque fuisse confirmationem ejus Episcopi, quem Metropolitanus jam confirmasset. 10. Non gravatè ferebant, si confirmaret & consecraret ipse, quos Metropolitanus præter jus confirmare abnueret, & consecrare. 11. Cum diuturniores dissensiones scindebant Ecclesiam, propè necesse erat, ut nominaret Episcopum Pontifex, eumque omnes admitterent. 12. Eæ sunt latentes & imperviæ causæ vicissitudinum earum, quæ novam Ecclesiæ disciplinam pepererunt; & si altiùs penitiùsque res inspiciantur, qui huic innovationi vehementiùs succensent, ii ejus authores primarii fuere, vel eorum Majores.

XIV. Cum nomine & vice Ludovici VII. Franciæ Regis Regni habenas moderabatur Sugerius Abbas, electus est à Capitulo in Episcopum Augustodunensem Archidiaconus, Regiæ stirpis Princeps, & Ducis Burgundiæ germanus; electus est suffragiis populi, Cleri & Monachorum. *Consilio & assensu Religiosarum personarum, & totius Cleri & populi. Suger. Ab. Ep.63.* Adiit tunc autem precibus suis Capitulum Augustodunense hunc Vicarium moderatorem, ut assentiretur electioni, & electum Papæ commendaret.

Quando Philippus Augustus sacri belli cupidus in Palæstinam proficisci statuit, regni gubernacula ille quidem demandavit Reginæ parenti suæ, & Archiepiscopo Remensi; diligentissimèque præcepit, ut quando licentia flagitaretur eligendi Episcopos & Abbates in Ecclesiis vacantibus, eam ne abnegarent, sed Regalia nec electin restituerent, nisi ubi consecratus, aut benedictus fuisset. Ita Rigordus ad annum 1190. *Si fortè contigerit sedem Episcopalem, vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, volumus, ut Canonici Ecclesia, vel Monachi Monasterii vacantis veniunt ad Reginam & Archiepiscopum, sicut antè ad nos venirent, & liberam electionem ab eis petant, & nos volumus, quod sine contradictione eis concedant. Nos verò tam Canonicos, quàm Monachos monemus, ut talem Pastorem eligant, qui Deo placeat, & utilis sit regno. Regina verò & Archiepiscopus tandiu Regalia in manu sua teneant, donec electus consecratus sit vel benedictus, & tunc Regalia sine contradictione eis reddantur. Du Chesne To.5. p.30.*

Hic verò perspicis ut Episcoporum electio in Cleri, Abbatum in Cœnobii potestate esset. Ut jubeat Rex licentiam eligendi dari, nullo addito limite, nulla apposita exceptione. Ut denique facta electione non aliud Rex quàm temporalia retineat, donec electus consecretur. Siqua enim justa Principi fuisset causa recusandi electi: de ea Metropolitanom monuisset, ne confirmatio vel consecratio concederetur.

Mira ea piissimi Regis sobrietas in jure suo commendaodo in electionibus. At aliquantò prolixius in eo amplificando Stephanus Tornacensis. Cum enim Petrus Cantor Ecclesiæ Parisiensis in Tornacensem Episcopum electus fuisset, eique electioni Rex impensissimè gratularetur: scripsit Stephanus ad Archiepiscopum Remensem, eum eam ad electionem conspirassent *vota Civium, testimonia populorum, Honoratorum arbitrium, electio Clericorum:* cumque Rex Petrum nominatim designasset: *Dominus Rex personam istam nominatim expressit, nominatim pro ea rogavit, nominatim Ecclesia Tornacensi praeesse voluit & intendit:* confirmandam incunctanter esse eam electionem: *Deserte Regio mandato; confirmata electione. Epist.173.*

Concilium ipsum Trecense anno 1104. electionem olim confirmaverat viri sanctissimi Goffridi Episcopi Ambianensis, quòd *unanimiter à Cleco & Populo electus fuisset, Rege quoque assentiente.* Nominatim hunc etiam Rex designaverat. Non aliò conspirat amor Ecclesiæ ad tuendam electionum libertatem æstuantis, quàm ut sanctissimos habeat Episcopos. Ubi ad hoc ipsum suffragantur Reges, ut conducibilis est Ecclesiæ eorum interventio, ita & gratissima.

XV. Ideo & hoc sæcolo certatum est vehementiùs, ut electionibus Monachi interessent. Non ii erant tunc Carthusiani, Cluniacenses, Cistercienses, Claravallenses, qui sua se sponte majoribus Ecclesiæ negotiis insererent. Ad electiones ab Ecclesia accersiò sunt, quibus pietatem & pacem aspirarent. Ea de re Decretum editum est in Concilio Lateranensi II. sub Innocentio II. *Ne Canonici de sede Episcopali ab electione excludant Religiosos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in Episcopum eligatur. Quod si exclusis eisdem Religiosis electio fuerit celebrata, quod absque eorum assensu & conniventia factum fuerit, irritum habeatur & vacuum. Can.28.* Non diu tamen equidem viguisse suspicior eam clausulam, qua irritæ pronuntiabantur electiones omnes, quibus non essent Monachi suffragati. Facilè id ex proximè sequentibus Capitibus colligetur.

In literis ad Apostolicum suum in Galliis Legatum, Alexander III. de electione Episcopi Meldensis, totam ejus authoritatem vendicat *Archiepiscopo & Canonicis.* Quo nihil decerpebatur de potestate Regis, cui ut tunc res comparatæ erant, ferè mos gerebatur, ubi vel Metropolitano, vel Capitulis suggereret aliquem ingenii sapientiæ & virtutum laude florentem admodum virum, & certissimè parem Episcopali sarcinæ. Unde & hic idem Pontifex Ludovicum VII. Regem per literas interpellavit, ut quæ primùm vacasset Episcopalis sedes, vel Abbatia, eam Thomæ conferret Archiepiscopo Cantuariensi, in Galliis tunc exulanti. *Si quem Episcopatum aut Abbatiam in regno tuo interim vacare contigerit, sibi ad sustentationem sui ac suorum, Regia liberalitas faciat assignari. Append.2. Epist.13. 71.*

Disceptavimus alibi prolixiùs de Privilegio, quo Ludovicus Grassus anno 1137. munivit Archiepiscopum Burdegalensem, & omnes ejusdem Provinciæ Episcopos, eo tempore quo filius ejus Ludovicus Junior uxorem ducebat Eleonoram filiam, & hæredem Vuillelmi Ducis Aquitaniæ, ut possent deinceps Prælati eligi summa suffragiorum libertate. *In Episcoporum & Abbatum suorum electionibus, canonicam omninò concedimus libertatem, absque hominii, juramenti, seu fidei per manum data obligatione. Bollandus mense Febr. pag.440.*

CAPUT XXXIII. *P.4. l.2. c.41.*

Electionum in Galliis series historica continuatur ab anno Christi ducentesimo supra millesimum, usque ad Concordata.

I. Innocentius III. & Concilium Lateranense IV. ab electionibus Episcoporum populum arcent, & Episcopos Provinciæ, easque ad Capitula omninò evocant.

II. Posteriores Pontifices eum usum confirmant.

III. Erat tamen adhuc aliquid momenti in votis populi, & Comprovincialium Episcoporum suffragiis.

IV. De Pragmatica Sancti Ludovici. Quo statu fuerint electiones usque ad eum annum, quo Avenione Romani Pontifices sedere cœperunt.

V. Quibus causis incidentibus reservarint sibi Pontifices plurium Episcopatuum provisiones. De resignationibus eorum, qui obeunt in Curia.

VI. Ut quo tempore Sedes Apostolica Avenione hæsit, & postquam Romam revecta, longè maxima pars Beneficiorum à Pontificibus, vel à Principibus collata fuit.

VII. Post Concilium Basileense, & Pragmaticam nostram rursum pleraque alicujus momenti Beneficia à Pontificibus, vel à Principibus donata fuere.

VIII. Ita Concordata necessaria quodammodo evaserant, rerum vicissitudine, & temporum, usque illis simillimo duorum, vel trium retro sæculorum.

I. SÆculo demum XIII. Cathedralia Capitula electionum Episcopalium vim & authoritatem ad se totam revocarunt, non populi tantum votis, sed & Episcoporum Provinciæ suffragiis cessantibus. Sed cum illæ rerum conversiones lentissimè fiant, sub Innocentio III. memoratur adhuc conspiratio Populi & Episcoporum cum Clero Cathedrali in electione Episcopi Genevensis, aut in ejus potius translatione ad Archiepiscopatum Ebrodunensem, cui suam Innocentius III. accommodavit authoritatem, *Cleri, Populi, & Suffraganeorum desideriis concurrentibus, te in suum Archiepiscopum postulavere. Innoc. III. Regest.15. Epist.175.*

Et hic tamen ipse Innocentius III. dum certam & constantem delinearet futuris electionibus formam in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. iis tum laicos abegit, tum Episcopos Provinciæ. Proposito enim triplici tantùm electionum genere, Scrutinio, Compromisso & Adoratione, seu Inspiratione; in Scrutinio describendo, quod genus longè usitatissimum est, apertè prodidit, totam suffragiorum potestatem penes unum fuisse Capitulum. Declaravit enim scripto consignatis suffragiis omnibus, eum cæteris præferendum, cui major, vel sanior Capituli pars suffragata fuerit. *Is collatione adhibita eligatur, in quem omnes, vel major, vel sanior pars Capituli consentit.* Proscribuntur ibidem mox electiones *per sæcularis potestatis abusum* factæ, pœnæque definiuntur in Metropolitanos, qui minùs Canonicas confirmarint electiones. *Conc. Late. IV. Can.24. 25. 26.*

Ubi infrà accedemus ad electiones Ecclesiæ Anglicanæ, hunc eumdem Innocentium audiemus confirmantem Archiepiscopi Cantuariensis electionem, à solis celebratam Monachis, quibus constabat Cathedrale ejus Ecclesiæ Capitulum, nullis Episcoporum Provinciæ calculis adhibitis. Huic ergo potissimum Pontifici non injuria imputabimus illam Juris novi consuetudinem & regulam, quæ & populum summovet ab Episcopalibus electionibus, & ipsos Episcopos Provinciæ. Sed ne invidiam faciamus Pontifici verè summo, jurisque consultissimo Innocentio III. fateri cogimur jam eum ferè usum tunc invaluisse, nec invectum eum, sed confirmatum fuisse à Concilio IV. Lateranensi, quanquam & priscæ consuetudinis non pauca alicubi superfuerint vestigia, in dies singulos fugientia.

II. Voluit Gregorius IX. ut Capitulum Vesontionense suffragia admitteret Abbatum Sancti Benigni, & Morimundi, & Fratrum Dominicanorum, edixitque ab his Sanctissimis Monachis & Abbatibus Archiepiscopum eligendum, si ultra quadraginta dies cessaret Capitulum. *Cum consilio Abbatum &c. Alioqui dicti Consiliarii de Archiepiscopo vobis providerent. Extra De elect. c.52. 56.* Denique summovit omninò in posterum idem Pontifex laicos omnes ab electionibus Episcopalibus: *Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ si fortè præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem. Non obstante contraria consuetudine, quæ dici debet potius corruptela.* Spectabat quidem ea species ad Ecclesiam in Sicilia Messinensem, sed generale erat Decretum, quo inserto in libros Decretalium, in Gallia etiam receptissimos, ubi ab hoc Pontifice in Orbem Christianum promulgati fuere, jam ambigi non potest, quin his consentanea deinceps fuerit Ecclesiæ Gallicanæ Disciplina. Jam ab Honorio III. declaratum fuerat. *Jus eligendi non cadere in Laicum in Ecclesia Collegiata*, vel in Prioratu Conventuali. Itaque mandabat Papa Abbati Cluniacensi ut Priorem ipsemet nominaret, quem confirmaret Patronus, si judicaret idoneum. *Denuntiando ordinationem factam Patrono, ut suum, si voluerit impertiatur assensum: Ibid. c.51.* quanquam anteriore transactione Abbas Patrono concessisset eligendi Prioris potestatem. Damnata est à Cælestino III. Capituli consuetudo, duos præsentandi Patriarchæ, vel Principi, qui alterum deligerent, jussi sunt ipsimet Canonici unum eligere, assensum Patriarchæ, & Regis mox petituri. *Quo facto non prohibemus, quin Regis, seu Patriarchæ requiratur assensus. Ibid. c.14.*

III. Nec tamen in unius Capituli gremio ita circumscriptæ erant electiones, ut populi, Abbatum, Comprovincialium Episcoporum, Metropolitanorum vota pro nihilo reputarentur. Certè quidem Scrutinium in solo & à solo fiebat Capitulo, conferebantur, numerabantur, ponderabantur suffragia, & ita electio concludebatur: sed nihilo tamen minus certissimè ea dicebatur, testimonio populi, & consensione Episcoporum robnrari & invalescere. Ex ipso Innocentio III. ejus rei memorandum ponemus exemplum. Scribens enim ad Archiepiscopum Cantuariensem, memorata Vorcestrensis Episcopi electione in Capitulo peracta, non tacet accumulata ei fuisse hæc alia quoque suffragia. *Faciebant ad id non modicum concors Capituli Vigoriensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, suffraganeorum suffragia. Ibid. c.20.* Electio Capitulo tribuitur, ad quam & reliqua hæc omnia conspirant.

Fatetur hic ipse alibi Pontifex Episcopos & Abbates ad electionem Archiepiscopi Armachani in Hibernia advocandos fuisse. Declaratum est & ab eodem Pontifice, à Capitulo Strigoniensi in Hungaria convocari debere Suffraganeos ad electionem Metropolitani, si ea viguisset priùs consuetudo. *Requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua & approbata consuetudine requirendus. Ibid. c.28.* Denique hic idem Pontifex ad Sutrinum in Italia Capitulum scribens, confirmat electionem ab eo factam Episcopi, quanquam ad eam vocati non fuissent *Clerici Conventualium Ecclesiarum*, qui trium anteriorum Episcoporum electionibus & affuerant & suffragati erant. *Extra de Postulat. c.4.*, Ea verò ratione nititur Pontifex, quod tantulo tempo-

pore, quo celebratæ fuerant tres illæ electiones, præscribi non potuisset; vigere autem eam regulam generalem, solum Cathedrale Capitulum jure frui electionis, nisi & aliqui præterea hoc sibi quoque jus præscripserint speciali consuetudine. *Secundùm statuta Canonica electiones Episcoporum ad Cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscuntur, nisi alicubi secus obtineat de consuetudine speciali. Extra. De causa possess. & propriet. c.3.* Ita præsentia Comprovincialium Episcoporum, aliorumque Collegiorum, seu Clericalium, seu Regularium, quæ olim jure communi & ubique recepto nitebatur, jam tunc evaserat propria & peculiaris earum Ecclesiarum, ubi præscriptio convaluerat, cæteris eo jure per supinitatem spoliatis & desuetudinem.

IV. Pragmatica, quæ Sancti Ludovici Galliæ Regis nomine circumfertur, libertatem electionum novo quodam munimento firmat, tum in Cathedralibus, tum in aliis Regni Ecclesiis. Dixi eam Pragmaticam Sancti Ludovici nomine decorari, quòd non nesciam viros esse doctissimos, qui ejus fidem labare putent. Eorum verò animos movit longum de ea Scriptorum omnium silentium, non ævo tantùm Sancti Ludovici, sed duorum admodum post sæculorum. Nec enim nisi anno 1461. cœpit Parisiensis Senatus ejus meminisse articulo 52. suæ ad Ludovicum XI. Admonitionis, seu cohortationis. *Quia Sancti Ludovici tempore cœpere Romani obstrepere electionibus, Edictum à Rege Sanctissimo promulgatum est, quo sanxit electiones toto Regno celebrari, &c. Preuves des Libertez de l'Egl. Gall. c.15. n.35. & c. 22. n.21.* Ejus Pragmaticæ postea quoque innovata est memoria in Comitiis Turonensibus anno 1439. & in appellatione Universitatis, anno 1491. Quoquo se modo res habeat, constat in gestis Sanctissimi ejus Regis nihil occurrere, quod possit ansam dedisse ei Pragmaticæ publicandæ, cum nihil unquam ei causæ, vel negotii fuerit cum Romano Pontifice, vel cum Curia Romana. Denique ne tum temporis quidem allegata est à quoquam, quando diutina efferbuit dissensio inter Bonifacium VIII. Papam, & Philippum Pulcbrum Regem; quanquam peropportuna tunc quidem fuisset ejus authoritas.

Non à Romana tunc Curia proficiscebantur electionum dissidia, & intemperiæ, sed à laicorum factionibus tumultuosis, ex quibus extrema vis, cædes etiam quandoque erupere, in Ecclesias Bituricensem, Burdigalensem, Carnotensem, ubi & aliquandiu intermittendæ electiones fuere. Fidem ejus rei facit Canon Concilii Bituricensis anno 1276. ubi præerat Legatus Pontificius, & unde vibrata sunt anathemata in authores facinorum tantorum. *Multitudine populi per iniquitatis filios concitata, in electores impetum faciente, electiones ipsæ in nonnullis Ecclesiis impediuntur totaliter, &c.* Decrevit & alias pœnas hæc Synodus, quæ rursus in Concilio Auseiensi anno 1300. innovandæ fuere adversùs facinorosas easdem grassationes. Jure ergo meritoque Decretales Pontificum Constitutiones, & ipsi mox Decretalium libri ab Episcoporum electionibus populum summoverunt.

Frequentebantur ergo electiones in Cathedralibus Capitulis, quibus ea licentia à Rege fiebat, cui & postea Episcopus electus & confirmatus à Metropolitano, sistebat se, temporalia ab eo Ecclesię prædia & domos accepturus, ac vicissim ei præstiturus, vel fidei Sacramentum, vel hominum, pro cujusque & Ecclesiæ & temporis varietate, de qua inferiùs. Exempla horum complurima coacervata sunt variis in Compilationibus. *Gall. Christ. Tom.3. pag.683. Spic. tom.10. p.268.*

Matisconense tamen Capitulum eo privilegio ornavit Philippus Augustus, ut Episcopos eligeret non petita etiam Regum licentia, dum electus eis se sisteret, postquam confirmatus fuisset. *Ne propter locorum distantiam damnum aliquod immineret, si Canonici eligere non possent, nisi à nobis priùs peterent eligendi licentiam, volumus ut eligant non petita eligendi licentia. Preuves des Liber. Gall. c.15. n.29. 34. 36. 37. 38. 40. 47. 48. 50. 52. 56. 63.* Anno 1290. Vuillelmus Major electus est in Episcopum Andegavensem, impetrata ad eligendum licentia, non solùm Regis, sed etiam Capituli Turonensis, vacante tum Sede Metropolitana. Ea porro fuit electionum conditio ad tempura usque Concilii Basileensis, & Pragmaticæ Sanctionis.

V. Sed cum Pontifices Romani à Minorum Beneficiorum ad Episcopatuum quoque Reservationes progressi essent, idque frequentius in dies factitaretur; quæsita sunt munimenta quædam nova firmandis electionibus penè labefactatis. Devolutionis jus ne in controversiam quidem trahi poterat, & eo nominationes Episcopatuum ad Pontificem frequentius, quam sibi quisquam fingere possit, referebantur. Eo jure Innocentius IV. anno 1245. Episcopum Cabilonensem ad Archiepiscopatum transtulit Vesontionensem: *Cum Ecclesia Bisuntina, quæ diutius Pastore vacaret, fuisset ad nos provisio devoluta.* Eadem de causa idem Pontifex Metropolin Bituricensem Guidoni de Soliaco Dominicanæ familiæ contulit: *Bituricensis Ecclesia per multos annos permansit destituta Pastore, & sic vacando gravia dispendia pertulit. Gall. Christ. tom.1. p.129. n.17.* Nec tunc tantum, fiebat devolutio juris ad Pontificem, cum defixo à Canonibus tempore non expediebatur electio, sed & cum indignum conscii eligebant.

Istæ sunt nimirum, sive electiones, sive postulationes, rescissæ, aut repulsam passæ, de quibus agebat Benedictus XII. in Extravaganti *ad Regimen*, qui sibi earum tum Ecclesiarum provisionem reservabat, sive Metropoles eæ essent, sive Episcopales sedes, seu quævis alia Beneficia.

Agit & ibi de Depositionibus, quæ eodem referri possunt, ut quæ locum dent Reservationibus Pontificiis. Denique cum agat & de Resignationibus, recurrere animo debent tot suprà memorati Prælati, qui malebant dignitates ultro abdicare, quam iis mox spoliari.

Anno 1263. San Macloviensi Episcopatu, olim Alethensi, Urbanus IV. Claravallensem Abbatem donavit. Electio celebrata fuerat, sed partitis suffragiis inter Archidiaconum ejus Ecclesiæ, & Capellanum Papæ, reque per appellationem ad Romanum Pontificem perlata, cœptis abstitit Papæ Capellanus, nec ambitioso litis anfractu voluit aditum sibi facere ad Episcopatum. *Nolens ambitiosè cum aliquo de Episcopali dignitate contendere, electioni de se taliter factæ non consensit.* Ea sunt verba ipsissima Urbani IV. Papæ Epistolæ ad Abbatem Claravallensem. *Gomast. Cisterc. p.389.* Abjecit & Archidiaconus quoque spem, liteque destitit nimis diuturna, ne viduitatem Ecclesiæ protraheret diutius, *volens magis Ecclesiæ commodis, quàm propriæ utilitati consulere.* Admisit Papa resignationem Archidiaconi, Abbatem autem Claravallensem, & imperiosa vi obedientiæ, & authoritate Cisterciensis Abbatis Pontifictis Mandatis accumulata, coegit acquiescere Episcopali ejus Ecclesiæ sarcinæ. Non alius inter Romanos Pontifices sanctitatis fama clarior fuit hoc Urbano; & sanè nihil non hic animi magnitudinem & sanctimoniam spirat. Et tamen San-Macloviensis Ecclesia suo electionis jure fraudabatur.

Capitulorum dissensionibus, electionum pravitatibus creberrimis invitabantur, cogebantur etiam non rarò Pontifices, ut Ecclesiis viduatis ipsi providerent. Cum Capitulum Remense elegisset, immo

mo postulasset Episcopum Bellovacensem, sed turbantibus & contradicentibus multis, irritavit postulationem eam Innocentius III. & gratificari Capitulo volens potestatem reddidit eligendi, ut narrat ipsemet in Epistola quadam: *Postulationem exigente justitia repellentes, de gratia vobis electionem liberam duximus concedendam. Gall. Christ. pag.* 520. Mandavit autem eodem ipso tempore Episcopo Altisiodorensi, Abbati de Porsenia, (De Perseigne.) & Canonico Novioduoensi cuidam, ut nisi intra mensem à Capitulo electus esset Metropolitanus, ipsi nominarent. Alteram ad electionem processit Capitulum, quam aliquanto plura dissidia flagitiaque deturparunt. Itaque ei Ecclesiæ conducibile fore visum est Pontifici, adeoque & necessarium, ne dioturniori permitteretur tempestati, ut ipsemet ei provideret, nominato ad eam dignitatem Gallicanæ gentis homine, qui tum Cisterciensem regebat Abbatiam, postea ad Cardinalatum, & ad Prænestinæ Ecclesiæ regimen provectus fuit. *Ne si denuo restitueremus vobis licentiam eligendi, denuo Apostolica Sedis licentia abutentes, Remensem scinderetis Ecclesiam.*

VI. Benedictus XII. ot alibi demonstratum est à nobis, Beneficia conferebat tam religiosè, tam accomodatè ad regulas pietatis, ab omni cupiditatum contagio defæcatissimæ, ut ne optari quidem, vel fingi quidquam possit religiosius. Et ille tamen publicata anno 1335. Decretali *ad regimen* Apostolicæ Sedi reservavit innumera prorsus Beneficia. Ea nimirum quæ vacarent *in Curia*, qua demum cumque ratione ibi vacarent, vel obitu, vel depositione, translatione, resignatione. Quæ vacarent ioteritu Cardinalium, vel Officialium Curię Romæ. Quæ vacarent provisione Prælaturæ, quam Pontifex conferret. Regulæ Cancellariæ reservarunt nominationi Pontificum Episcopatus & Abbatias orbis Christiani omnes, quorum reditus majores essent ducentis floreois; primas omnes Cathedralium Dignitates, Episcopatu inferiores, primas omnes Dignitates Collegialium Ecclesiarum, Prioratus, aliasque Dignitates Conventuales. Ex translatiooe Sedis & Curiæ Romanę in civitatem & Ecclesiam Avenioneosem, Reservationibus his omnibus non excusatio tantùm parabatur, sed & perspicua quędam necessitas providendi Curiæ Romanæ, & sustentandi sacri Collegii. Accedebat & alia gravissima necessitas ex electionum corruptissima jam disciplina. Non siluimus alibi quæ tentata sint in Gallia, Hispania, Anglia, ut oovę huic Beneficiorum disciplinæ gliscenti occurreretur: sed & ostensum ibidem est: id eò factum esse, quòd jam nec mala ferre nostra possemus, nec malorum remedia. Curię Romanę provisionibus obstrepebant persæpè Principes, mox & ipsi in societatem emolumenti veniebant; ita non magnopere obluctabantur consuetudini novæ quidem, sed sibi compendiosæ.

Electi Pontifices resignabant quandoque Episcopatus soos in manus Papæ, occultis de causis, à quo mox iisdem restituebantur. Ita Bonifacius VIII. Robertum de Courtenai restituit assensu Cardinalium Metropoli Remensi, ad quam electus fuerat, & quam in Pontificis manus resignarat. *Rainald. anno* 1269. *num.*24. Diximus jam sæpiùs de Resignationibus frequentissimis Episcoporum, ut Ecclesiæ, ut sibi consulerent. Sed nec illud tacuimus, ea fuisse quasi præludia posterioris disciplinæ, quę Episcopatuum pene omnium provisiones Romanę Sedi erat aliquando vendicatura.

A` Continuatore Nangii proditum est anno 1330. translatos esse à Pontifice Archiepiscopos Senonensem & Bituricensem, & Episcopum Abrincatensem in alias sedes, donatos esse ab eodem Episcopatus Noviomensem & Abrincatensem. Ut ex animi sententia orocederent hæ sive translationes, sive collationes Sedium, eblandiendus erat Principum assensus, ac proinde vicissim illis commodandum in multis erat. Ita fiebat ut Principes bis Disciplinæ innovatiooibus, aut nequaquam, aut simulatè, ideoque non diu reniterentur.

Qui in Curia obibant Episcopi, successores non habuere, nisi quos Sedes Apostolica nominasset, ex quo Bonifacius VIII. ea reservavit Beneficia omnia, quæ in Curia vacarent. Nominavit Bonifacius ad Episcopatum Tolosanum Ludovicum, illum virtutibus & sanctimonia clariorem, quàm Regia apud Gallos prosapia; diplomate suo contestatus non alio se eas Ecclesias Sedi Petri reservare consilio, aut fructu, quàm ut eas viris commendaret præstantissimis, & Ecclesiam novo gloriæ cumulo illustraturis. Contulit idem Bonifacius & Episcopatum Mimatensem Guillelmo Durando, qui in Curia Romana vacaverat perinde ut Tolosanus. *Hist. Univ. Paris. tom.*3.*pag.*516. 517.*tom.*4. *pag.*1830. Diximus alibi confessum esse ipsummet datos à se fuisse extraneis Archiepiscopatum Bituricensem & Episcopatum Atrebatensem: cæteroqui viris eruditione pietate maximè conspicuis. Eorum alter erat celebratissimus Augustinus de Roma.

Quod mox emersit schisma Avenionense, vel justiores attulit causas, vel prætextus probabiliores, utrisque hinc & hinc Pontificibus, ut Episcopatus passim partium suarum hominibus donarent, quanquam jam illæ ipsæ Ecclesiæ suos baberent, sed non illis partibus abdictos Episcopos. Ei calamitati indoluere Concilii Constantiensis Patreș, *Sess.* 31., & in Ecclesia quidem Bajonensi mederi studuerunt, prohibito Capitulo ne faceret, prohibito & Metropolitano ne novam confirmaret electionem, dum unius facta sponsi Ecclesia, eo viduaretur.

Confirmatum à nobis est, ut Ecclesia Gallicana in Conventus Generales semper coierit ante & post Concilium Constantiense, quo electiones Prælaturarum in integrum restitueret, & aliorum quorumlibet Beneficiorum vel electiones, vel collationes liberas. Vani cecidere conatus hi omnes, aut brevi emarcuit eorum fructus. Spes fuerat & à Concilio Constantiensi, & à Martino Papa V. redintegratum iri antiquam seu electionum, seu collationum & nominationum libertatem. Sed ea quoque fefellit spes. Demonstratum est à nobis Clericos pios, doctos & pauperes, ipsas etiam Universitates amarulentissimè expostulasse, de Ordinariis Beneficia præposterè dispensantibus, per ea subinde intervalla, quibus tota ea potestas ad eos revocabatur: nec enim tum magis sibi consuli, quàm cum omnia sibi Ponrifices reservarent. Quod Constantiensis Concilii Patres non attigerant ferè, Basileenses animosiùs aggressi sunt; sed cum ei Concilio repugnarent complures Ecclesiæ Occidentalis Provinciæ, non is ex eo fructus qui sperabatur existere potuit. Cum Gallicana ipsa Ecclesia Eugenio IV. adhæresceret, Basileensibus infesto, ipsi vicissim infestis: & cum Basileensia Decreta in Pragmaticam sanctionem suam non admisisset, nisi compluribus modis & limitibus circumcisa, facilè hinc intelligitur cum rerum statum diuturnum esse non potuisse. Germanicis Concordatis superstites sospitesque sunt electiones complures, sed earum, qui ignari consciique sunt, non facilè desiderio tangentur.

VII. Verùm iis etiam locis & temporibus, quibus per Concilium Basileense & per Pragmaticam Sanctionem restitutę fuerant electiones, & antiquę, libertati redditę, per Pontifices nihilominus & Reges frequentissimè Episcopi dati sunt Ecclesiis, seu conspirarent illi, seu alternis sibi gratificarentur. Carolus ipse VII. Rex Pragmaticæ Sanctionis author & parens, illud à Callisto III. Papa pervicerat, ut Tornacensem sibi Episcopatum reservaret,

Re-

Regio cuidam ministro conferendum. Callisto mortuo Rex successorem ejus Pium II. eadam de re interpellavit. Dux Burgundiæ Pium non segniùs urgebat, ut sibi potiùs eum Episcopatum reservatum vellet, quòd ejus portio longè maxima suæ ditionis esset. Utrique spondebat Papa se obsecuturum, ubi vacasset ea Ecclesia. Rex Cardinalem Constantiensem, Dux Episcopum Tullensem Tornacensi sedi intrudere meditabatur. Pontifex solemniter profitebatur, nemini se unquam Ecclesias nondum vacantes desponsurum. Interim Tornacensis & Tullensis Episcopi, rationibus iis adducti, quas ipsi quidem Canonicis regulis consentaneas interpretabantur, Episcopatus permutarunt, annuente & confirmante Papa, Cardinalium Consistorio approbante. Vita excessit Tornacensis, nondum executioni mandata Episcopatuum permutatione. Pontifex de Consilio Cardinalium Tullensem Episcopum Tornacensem in Ecclesiam transtulit. Hactenus ex Pii literis ad Regem, *Æneas Sylvius Epist.* 374. 375., quem & illud monebat; si Carolus Magnus & Otto privilegiis quibusdam amplioribus donati fuerant, cessante Ecclesiæ necessitate & illa quoque cessasse: non posse autem Gallias Pragmaticæ satis tutò adhærescere, ut in qua Conciliorum Canones sine authoritate legitima truncati & interpolati sint. *Nam etsi Decreta aliquorum Conciliorum inserta sunt, & Pontificum sanctiones, nihil tamen ita repertum est, ut promulgatum fuit, sed vel additiones factæ sunt, vel mutilationes, quod Prælatis tui regni facere haudquaquam licuit, & sine damno animarum suarum illis uti non possunt.* Addit Pius Caroli Regis Majores persimilem Pragmaticam meditatos fuisse, sed ipsosmet eam silentio oppressisse, conscios sine consensu Sedis Apostololicę stare & vigere eam non posse. *Tui aliquando antecessores Pragmaticam fermè similem ordinaverant; videntes id sine Apostolica Sede facere non posse, abstinuerunt.* Conqueritur denique Pontifex, quòd cum Eugenius IV. Nicolaus V. & Callistus III. Regiam majestatem precibus fatigarint, ut Pragmaticam revocaret, ad eorum preces Rex obsurduerit. Cessit tandem piissimus Rex provisioni Pontificiæ ad Ecclesiam Tornacensem.

Illud quoque à Jacobo Cardinali Papiensi refertur, Carolum eundem Regem ab Eugenio IV. Archiępiscopatum poposcisse, quo ornaretur vir nobilis nondum idonea ætate; stupuisse autem & doluisse quòd voti compos factus esset, annuente Pontifice. Quo factum est, ut & suam damnaret Rex indulgentiam ac mollitiem, qui præter fas exoratus ab importunis hominibus, præter spem exorasset Pontificem. *Intercessi, sed non credidi concessum hoc iri. Cardin. Papien. Epist.* 280.

Anno 1445. idem Rex eundem Pontificem Eugenium IV. enixissimè interpellavit, ut Metropoli Bituricensi donaret Joannem Cœur, famosissimi illius Jacobi Cœur Thesaurarii sui filium, propterea quòd plurima in eo Archiepiscopatu castra juris & ditionis suæ haberet. *Supplico Sanctitati vestra, ut eum præficere dignetur ad ipsum Archiepiscopatum. Spicil. tom. 7. pag.* 285. 293. Denique post canonicam electionem Meldensis Episcopi exorandus fuit Regi idem Pontifex, ne cui alteri eandem Sedem conferret.

Si Carolus VII. qui tantopere exarserat ad Pragmaticam moliendam ac promulgandam, ipsemet tamen Pontifices hortabatur, ut Episcopales Ecclesias, necdum vacantes sibi reservarent, & vacantes fidissimis sibi ministris conferrent: quid de Ludovico XI. existimabimus, qui Pragmaticam aliquando abrogavit? Anno 1475. Sixtus IV. per literas Ludovicum hunc Regem certiorem fecit, Episcopatum quidem Laudunensem à se collatum esse ei quem Rex nominasset; at Beneficia novi hujus Episcopi Episcopo Vasionensi se contulisse, Referendario suo. *Hist. Univ. Paris. tom. 5. pag.* 721. 763. Pleraque Galliæ Beneficia per sese vel per Legatos suos Sixtus IV. donavit, adeo ut Carolus VIII. in regnum Ludovico XI. parenti suo succedens, à Cardinali Balua Legato ejus, & ab ipso appellari curavit. Sed idem ipse Carolus VIII. ab Innocentio VIII. Papa plurima expressit Rescripta anno 1486. & 1487. quibus Papa Episcopatum sibi Bellovacensem reservabat, ei quem Rex cuperet donandum. Ea rescripta Capitulo Bellovacensi significata fuere, non sine fulminum comminationibus, si ad electionem pergeretur. Capitulo & ante & post Episcopi obitum renuntiavit Rex voluntatem suam. Nec his tamen repagulis cohiberi potuit Capituli zelus intrepidus, quin Episcopum sibi eligeret Ludovicum de Villers de l'Isle-Adam, qui anno 1488. confirmationem petiturus ad Remensem accessit Archiepiscopum. Quem Rex designabat, is ad Senatum provocavit Parisiensem, à quo pronuntiatum est secundùm eum quem Capitulum elegerat. Cessit tunc quidem junior Rex, at nemo non facilè suspicatur eum ætate adoleviсse & authoritatis voluntatisque suæ roborandæ cupidinem. *Preuves des Liber. de l'Egl. Gall. c. 15. n.* 70. 72. 73.

Inde est quòd anno 1493. Senatus Parisiensis hæc ad eum peroravit, *Omnia electiva Regni Beneficia, Metropoles, Episcopatus, Abbatias Pastoribus orbari & gemere, propterea quod simul ac vacarent Ecclesiæ eas Pontifices conferrent, nec electionibus locus daretur. Ibidem.* Quo eodem anno Pontificem Rex ipse commonefecit, *Concordatis olim initis inter Pontifices Romanos & Reges Galliæ, Juri canonico adprimè consentaneis, sancitum esse, ut ne possit Papa conferre Beneficia electiva, ubi vacarent in Regno, nisi de Regis consensu, & oriundo ex ipsa Gallia.* Innocentium VIII. à se sæpiùs compellatum, ut Episcopatum Andegavensem qui Romæ vacarat, conferret Doctori Theologo, qui sibi à Confessionibus erat, quòd cum ea tempestate Angli numerosissimo exercitu Armoricam insiderent, sua permagni interesset, ut apud Andes Episcopum haberet sibi fide & nexu conjunctissimum: nominatum tamen ab Innocentio VIII. fuisse Italum quendam; sed à Capitulo Andegavensi electum ex adverso fuisse Doctorem illum, quem à Confessionibus habebat, eumque ex Juris canonici norma confirmari se fecisse Ab Archiepiscopo Turonensi: denique cum causa verteretur Episcopatûs positi in finibus Regni, referre mirum quantum, ut quamprimùm Papa Bullas expediret, mitteretque ei, quem Rex & Capitulum delegissent.

Anno 1509. Ludovicus XII. Rex & Julius II. Papa dissentire & diffidere cœperunt, ea occasione, quod Papa Episcopatu Avenionensi hominem donasset, à quo Regis animus alienatus esset. Vicissim prohibitum est à Rege, ne quibus Papa Episcopatus, vel Cœnobia contulerat, eorum possessionem vel inire possent, vel tueri. *Raynal. anno* 1509. *n.* 2. Animadversum ab aliis est jam inde ab anno 1514. Leonem X. Papam & Franciscum I. Regem clam consentire sibi mutuò cœpisse, ad abrogationem Pragmaticæ, & ad donandos Episcopatus. *Hist. Univ. Paris. t. 6. p.* 61. 67.

VIII. Nec pluribus opus est, ut constet ante Pragmaticæ abrogationem in Concilio Lateranensi V. factam electiones jam ferè toto Regno abrogatas fuisse; & ante edita ac confirmata in eodem Lateranensi Concilio Concordata Gallicana, provisum jamdiu fuisse Beneficiis eadem propemodum ratione, quam Concordata præscripserunt, quoad Beneficia electiva. Efficaces plerumque erant Regum preces, vel apud Pontificem, qui vicissim Episcopatus reservabat & conferebat; vel apud Capitula, quæ suis electionibus aliquid hinc etiam

præ-

præsidii fore sperabant, & libertatis umbram saltem aliquam, si quos Rex commendaret, hos elegissent. A` Petro de Marca præstantissimè observatum est, præter clancularias, vel apertas factiones & artes, ipsas Regum preces imperiosas tantum non vi attulisse electionibus, adeo ut Guillelmo Benedicti visum sit, Regias preces imperii vim obtinere debere apud eligentes. *Electiones sanè Capitulorum ambitu fiebant, eisque persæpè vim inferebant Regum preces à Pragmatica Sanctione approbata. Adeo ut Guilielmus Benedicti, celeberrimus illa ætate Jurisconsultus, affirmet preces illas habuisse & habere debuisse vim imperii apud Canonicos electores. De Concord. L.6. c.9. n.12. 13.*

Nec dissimulat illustrissimus idem & consultissimus vir, quantas in ambages, & inexplicabiles nodos conjecisset Gallos pragmatica. Electiones enim litigiosæ Romam adhuc referebantur; & ubi electus minus idoneus probabatur, *id quod sæpè evenìebat*, Beneficium à Papa conferebatur. *Ibid.* Electiones Metropolitanorum à Papa confirmandæ adhuc erant, mittendumque *Pallium*: facilè autem hæc ille abnuebat, exacerbatus nostra retinendæ Pragmaticæ constantia. Ne Episcopos quidem ferè ordinare audebant Metropolitani, nisi eorum electio à Papa confirmata fuisset, propter eas quæ alioqui ebulliebant interminabiles lites. Concordatis lites eæ omnes conticuerunt, Papæ permissa potestas confirmandi Episcopos à Regibus nominatos, sicut ante Pragmaticam certissimè utebatur jure confirmandi electiones Episcopales. *Nominationis ejus sic conceditur Principi, ut ad Summum Pontificem pertineat confirmatio electionum, qua potiebatur absque ulla controversia ante Pragmaticam Sanctionem editum.*

CAPUT XXXIV. *P.4. l.2. c.42.*

Electionum series Historica in Anglia post annum Christi millesimum.

I. Forma electionum in Anglia sub Vuillelmo Notho. Quantum in iis ipse posset. Quàm religiosè ea potestate uteretur, illæsa Cleri & Populi suffragiorum libertate.

II. Nova argumenta ejusdem Concordia, publica libertatis electionum, & Regiæ in iis authoritatis.

III. De electionibus sub Rege Vuillelmo Ruffo. Labefactata libertas.

IV. De electionibus sub Henrico I. restituta libertate, damnatis abolitisque investituris. Observantiæ aliqua in Ecclesia disciplinam Investituras proscribentis, quas diu toleeusset.

V. Rursum elisa libertas electionum: Rege, Episcopis, Magnatibus, Clerique & populi suffragia ferè comprimentibus, maximè sub Henrico II. usque ad tempora martyris Thomæ Cantuariensis.

VI. Sub regno Richardi & Joannis sine Terra, nihilo liberiores fore electiones. De Episcoporum præsentia & jure in electionibus Metropolitanorum.

VII. De electionibus sub Rege Henrico III. diu obtrita libertas.

VIII. Rursum in eas libertatis oppressa calamitates aliqua observantur.

IX. De electionibus in Scotia.

X. De electionibus in Hibernia.

XI. Rursum de Anglicanis electionibus. De reservationibus Pontificis sub Rege Eduardo II.

XII. De electionibus & reservationibus sub Eduardo III.

XIII. Series continuata electionum, saviente Avenionensi schismate, & antè sedentibus Avenione Pontificibus.

I. CUM ab annis ampliùs sexcentis nonnisi Franciæ originis Principes in Anglia regnarint: qui & plurimarum interim Galliæ Provinciarum antiqua ditione gauderent, earumque contemplatione Galliæ Regibus fide & hominio constringerentur: inde profectò manavit tanta utriusque Ecclesiæ in Disciplina etiam electionum consensio: ut non possit non plurimum lucis ex hac in illlam refundi.

Qui beati Lanfranci vitam literis consignavit, illum perhibet diutius reluctatum, ne ex Abbatia Cadomensi sua in Metropolitanam Rotomagensem transferretur sedem, ad quam Cleri & Populi suffragatione vocabatur. *Vita Lanfr. c.5. 6.* Tum verò Vuillelmum Regem precibus suis egisse apud Pontificem ut eò illum transferret, quem paulò antè creaverat Episcopum Abriocatensem. Non multò post, nimirum anno 1070. habitum est Concilium ad Castrum Regium Vindsorium, ubi Rex qui ei præerat, Legati Pontificii, & Episcopi elegerunt eundem Lanfrancum in Archiepiscopum Cantuariensem. Renitebatur ille quidem, sed non potuit tandem non concedere Regi, vim facienti. Unus Legatorum legem illi & necessitatem intonuit obediendi. *Denuncians ei in Concilio Episcoporum & Abbatum Normanniæ petitionem Regis, simulque voluntatem suam, & reliquorum Sedis Apostolicæ Legatorum, &c.* Coactus ergo cessit authoritati Legatorum Pontificis, & Optimatum Neustriç. *Apostolica authoritate, & optimatum Normanniæ assensu.*

Episcopi complures eo in Concilio discincti, graduque dejecti sunt, ut vacuas in eorum Ecclesias subirent, qui novo Regi fide & antiqua origine devinctores essent. Inter eos qui solio excedebant, fuit B. Vulstanus Vorcestrensis Episcopus, à quo & Episcopalis Baculus sepulchro sanctissimi Regis Eduardi restitutus est, utpote à quo se institutum fuisse profitebatur. Simul autem ea fulgurarunt in eo sanctitatis insignia, ut à Rege & Lanfranco cogeretur Baculum rursus & Episcopatum recipere.

Concilium in Anglia habitum anno 1072. dissidia inter Cantuariensem & Eboracensem Archiepiscopos componere cupiens, constituit ut Eboracensis *accepto à Rege Archiepiscopatus dono*, à Cantuariensi ordinaretur. Alexandrum II. Papam per literas certiorem fecit Lanfrancus, Hermanum Angliæ Episcopum, Monastici otii & secessus sanctioris cupidissimum, jamdiu resignaturum fuisse Regi Ecclesiam suam, nisi ipse intercessisset. *Nisi ego censura Canonica obstitissem, jam pridem Regi Episcopatum reddidisset. Ep.2.*

Consuluit & eundem Pontificem de alio Episcopo, qui conscientiam gestans gravissimis flagitiis inquinatam, nec volens Concilii Canonicum subire judicium, à Legatis Pontificiis excommunicari maluerat, Episcopatumque Regi resignarat, cui ferebantur Legati permisisse, ut alium eligeret. *Legati vestri eum excommunicaverunt, Regique substituendi successorem, ut dicitur, licentiam concesserunt, &c. Regi in conspectu Episcoporum & Laicorum Episcopatum reddidit.* Subdit denique se in Angliam nuper advenisse, & necdum ausum esse, cedenti ei Episcopo alium subrogare, donec Pontificiis literis edoceretur, quid sibi gerendum sit.

Eadem pene ratione Villelmus hic perdomitæ primum Angliæ gloria celebratissimus, Episcopatus Normanniæ conferebat, antequam in Angliam exscenderet. Nec se illi quisquam adversarium objiciebat, quòd tota ejus authoritas & vis unum in id conniteretur, ut clarissimos quosque virtutibus

&

& doctrina viros Episcopalibus ubique sedibus inveheret. Hoc illum encomio exornat Scriptor ejus vitæ, cum Episcopos Lexoviensem, & Abrincatensem nominasset. *Quorum in electione penes judicium ejus probitas ipsorum valuit.* Eadem illum authoritate donat Vuillelmus Gemmeticensis, de Episcopatu Bajocensi agens, quo fratrem suum ornavit. *Dux præfatum Episcopatum Odoni fratri suo commendavit.* Cum Maugerus Rotomagensis Archiepiscopus Ecclesiam illi suam reddidisset, eam Monacho Fiscanensi contulit in Concilio Provinciali. *Archipræsulatum Duci reddidit, Dux Synodi decreto Metropolitanam sedem Maurilio Fiscanensi Monacho multis virtutibus excellenti tradidit. Script. Norman. pag.* 195. 208. 275. 281.

II. Quantacumque videri possit ea potestas Vuillelmi, Ducem in Normannia, Regem in Anglia agentis; electiones omnes istæ tesseram adhuc præ se ferebant antiquissimæ libertatis. Vide ut Ordericus, *An.*1067., id declaret in describenda primi Lanfranci electione in Archiepiscopum Rotomagensem: *Ecclesia Rotomagensis Lanfrancum Præsulem elegit, Rex Guillelmus cum Optimatibus suis omnique populo libentissimè concessit.* Vides electionem à Capitulo fieri, consensu Regis, Magnatum, & populi firmari. Abnuit tunc Lanfrancus, eique suffecto Episcopo Abrincatensi, Abrincatensi Ecclesiæ Pastor assignatus est *electione canonica. Ibidem. pag.*507.

Nec fingi quidem quidquam amplius potest, aut magnificentius ad illustrandam Vuillelmi hujus memoriam eo encomio, quod illi lucubravit idem Scriptor, Nihil carius, nihil antiquius eum habuisse, quam ut Ecclesiæ præstantissimos Pastores præficeret: convocasse Episcopos, Abbates, & quidquid erat pietate, & sapientia præcellentium virorum, quoties vacanti Ecclesiæ dignus præponendus erat Pastor; easque semper dignitates iis contulisse, qui religione, qui prudentia, qui morum innocentia cæteris eminerent: nihili fecisse munera, opes, nobilitatem: totum posuisse in Innocentia, in sapientia, & sanctitate vitæ, per annos quinquaginta sex, quibus Normanniam Angliamve administravit. *Multimodæ honestatis studio in multis Rex Guillelmus laudabilis claruit; maximèque in ministris Dei veram religionem semper amavit. Nam cum Pastor quolibet completo vitæ suæ termino de mundo migraret, sollicitus Princeps Præsules, & Abbates, aliosque sapientes Consiliarios convocabat, & eorum consilio quis melior & utilior, tam in divinis rebus, quàm in sæcularibus ad regendam Dei domum videretur, summopere indagabat. Denique illum, quem pro vitæ merito & sapientiæ doctrina provisio sapientum eligebat, benevolus Rex dispensatorem & rectorem Episcopatus vel Abbatiæ constituebat. Hanc nimiram observationem quinquaginta sex annis custodivit, quibus regimen in Ducatu Normanniæ, seu Regno Angliæ tenuit. Et inde religiosum morem & exemplum posteris dereliquit. Simoniacam hæresim omnimodis abhorrebat, & ideo in eligendis Abbatibus & Episcopis, non tam opes, seu potentiam, quàm sanctitatem & sapientiam personarum considerabat. Ibid. p.*516.

Encomii hujus Scriptori erat certissimè persuasissimum, minimè controversiam faciendam esse Regibus de ea quam sibi sumunt in rebus etiam hujusmodi potestate, quandiu ea utuntur ea religione, prudentia, & obtemperantia in Conciliorum Canones, ac Disciplinę Ecclesiasticæ charitate, qua Vuillelmus iste Rex. Ideo & ab eo subjicitur sub ejus regno resloruisse pietatem & observantiam Regularem in omnibus Angliæ Cœnobiis. Lanfraocus ex Cadomensi Abbate Cantuariensem ad regendam Ecclesiam adscitus est, *Regis & omnium Optimatum ejus benevola electione.* Qui in Cadomensi Abbatia Lanfranco successit, nono post anno Rotomagensi Metropoli donatus est ab eodem Rege: *Rex ad regendam Metropolin provexit. Ibidem. pag.*519. 520. 526. 531.

Pissimus quidem Neustriæ Monachus, nomine Guimundus, non repudiavit tantum Episcopatus, quos ei Rex in Anglia largiebatur; sed & mira prorsus fiducia illi occinuit, cum Angliam armis & vi invasisset, quando ejus Episcopales Sedes distribuebat, non ea jam dona esse, sed prædæ partes in quam involasset: porro nullas per leges licere, populis vi oppressis Pastores ex potestate imponere magis, quàm præponere. *Videte si qua lege sancitur, ut Dominico gregi Pastor ab inimicis electus imponatur violenter.* Sed cum iis verbis adeo non exasperatus sit Rex, ut in admirationem tam eximiæ constantiæ adductus, pro virili sua parte connixus sit, ut ad Rotomagensem Ecclesiam electione canonica illum promoveret, hinc meritò cogimur non paulò plus mirari Regis moderationem, quàm sanctissimi etiam Monachi animi magnitudinem; & ejusmodi Principem facilè persuadebimur Ecclesiasticas dignitates ea qua dictum est integritate dispensasse.

Ejus rei suppetunt & alia argumenta. Cenomanensi Episcopo hinc migrante, statuit Vuillelmus eo Episcopatu unum suis e Capellanis donare, quod ea civitas frequentibus tumultuationibus, rebbellionibus & cædibus concuteretur. Tam sancto oneri succedere omninò detrectavit is Capellanus, contestatus non eam fuisse superioris suæ vitæ integritatem & innocentiam, quam Paulus in Præsulibus creandis desideravit: sed Clericum Capellæ Regiæ indicavit, specie quidem prorsus despicabilem, verùm virtute & religione numeris suis omnibus absolutissima. Incunctanter Rex Episcopatu illum exornavit, nec dissensit Clerus. *Clericum ad se accersiit Rex, eique curam & seculare ejus Cenomanensis Episcopatus commisit. Decretum Regis Clero insinuatum est, & præfati Clerici bona vita testimonium ab his, qui noverant, ventilatum est. Pro tam pura & simplici electione devota laus à fidelibus Deo reddita est.* Vides nominationi Regiæ, utcumque cohærere electionem Cleri & populi assensum; sed in eo versabatur rei cardo, quod & Clerus & Populus de assensu, de testimonio suo, de libertate electionis incuriosus, in sollicitudine Regis pervigili dignissimos conquirendi Episcopus totus conquiescebat. Erant & forsan adhuc nonnullæ electiones prisco more omninò liberæ, cum idem Scriptor ad annum 1079. dicat Archiepiscopum Rotomagensem *canonicè electum* fuisse.

III. Successit in Regnum quidem filius Vuillelmi Vuillelmus Ruffus, sed virtutum & religionis ejus prorsus expers & degener. *Pastores Ecclesiis imponere differebat*, quò earum reditus in suum fiscum converteret. *Script. Nor. pag.*679. 697. *Ann.*1089. Germanus ejus Dux Normanniæ multò laudabiliùs, si modò Episcopatus omnes eadem integritate dispensabat, qua concessum ab eo Sagiensem memorat idem Ordericus, post electionem factam in Concilio Provinciali: *Archiepiscopus Synodum Episcoporum & Abbatum apud Rotomagum congregavit, & cum Duce Roberto, suffraganeisque Præsulibus de Sagiensi Præsulatu tractare cœpit, tandem finito consultu elegit Sertonem, Uticensium Rectorem, eique Episcopatum renitenti commisit. Anno* 1091.

Redeo ad Vuillelmum Ruffum Regem Angliæ, qui Episcopatus plerumque dabat Capellanis suis, vel ambitiosulis Aulicis, qui quas antè habuerant Præposituras, cum Episcopatu retinuerunt, effræni quadam cupiditate & avaritia. *Sic utique Capellani Regis & amici Præsulatus Angliæ adepti sunt, & nonnulli ex his Præposituras, ad opprimen-*

dos inopes; sibique augendas opes nihilominus tenuerunt. Ibidem. pag.764. Nec abjudicanda fides est Orderico eidem, ajenti complures Præsules tam obliquo tramite in Episcopatum ingressos, dedecus illud initiorum suorum eluisse postea, virtutum verè Episcopalium incredibili quodam fervore. Quanquam enim ambitio ejusmodi homines, vel avaritia transversos primùm agat, probrosis artibus ad Episcopatum grassantes: illa tamen Numinis providentia, quæ malè fieri non sinit, nisi ut de malis ipsa faciat bene, pleniorem in eosdem persæpè gratiarum infundit ubertatem & copiam, ut salus Pastoris donetur ovibus, ab eodem ad æternam salutem promovendis. *Plerumque leves & indocti eliguntur ad regimen Ecclesiæ tenendum, &c. Quibus ita promotis clemens Deus parcit, ac miseretur, & cælestis sophia per eos luce Dei domus illuminatur, & inutilibus studiis plures salvantur.*

Diuturnæ maximè orbitati Ecclesiæ Cantuariensis, communis omnium parentis, ingemiscebant omnes Angliæ Antistites. Cum eorum precibus non molliretur Regis animus, qui sese ipsum esse Archiepiscopum Cantuariensem dictitabat; obtestati sunt tandem ipsum, ut sineret publicas toto Regno fundi ad Deum preces, quò illi voluntas creandi Archiepiscopi divinitus inspiraretur. Quam preces non inflectebant contumaciam, fregit gravissimus morbus; permisitque tum Rex Episcopis, ut de eligendo Archiepiscopo in Consilium irent. *In Episcopos ejus rei considerationem transmittens.* Maluerunt Episcopi ejus voluntati rem committere. *Transfunditur tamen in eum consultationis dignatio, pronisque mentibus in assensum Regium pendetur, ut quem ipse dignum pronuntiaret, cuncti profectò susciperent. Malmesbur. De Gestis Pont. Angl. lib.1.* Tunc enivero Rex nominavit Anselmum, cui paulò ante peccata sua confessus fuerat. Optatissimum id fuit Episcopis, solus Anselmus renisus est, ætatis & ægritudinis excusatione utens, affirmansque non sibi magis & Regi convenire posse in Angliæ administrationes, quàm si bos indomitus & ovis effœta & emarcida ad currum vel ad aratrum conjugarentur. *Velle illos dissonantia facere, ut aratrum Sanctæ Ecclesiæ, quod in Anglia duo boves validi & pari fortitudine ad bonum certantes, id est Rex & Archiepiscopus Cantuariensis debeant trahere, nunc ove vetula cum tauro indomito jugata, distorqueatur à recto. Anselm. L.3. Ep.2. 3.* Vis tandem ab Episcopis ei allata est, ut pedum manui ejus insereretur.

IV. Quod præsagiebat Anselmus, eventus mox comprobavit. Illico Regem inter & ipsum dissensiones exarsere, cum nil remitteret Rex de servitutibus & oneribus Ecclesiæ inflictis. Nec multò feliciùs cessit Anselmo apud Ruffi Regis fratrem & successorem Henricum I. maximè verò postquam proscriptæ sunt à Romanis Pontificibus Investituræ Episcopatuum, & Abbatiarum, quas Reges dabant. Postremò tamen Rex morigerum se Ecclesiæ præbuit, investituris renuntiavit & nominationibus Regiis, restitutis in integrum electionibus. Audiendus hic Edinerus in vita Anselmi. *Adunatis in Palatio Regis Londini cunctis Primoribus Angliæ, victoriam de libertate Ecclesiæ, pro qua diu laboraverat, Anselmus adeptus est. Rex enim Antecessorum suorum usu relicto, nec personas, quæ in regimen Ecclesiarum sumebantur, per se elegit, nec eas per dationem virgæ Pastoralis investivit. Ediner. L.2.* Possent ex Epistolis Anselmi plura ejusdem rei hic accumulari argumenta. *Anselm. L.3. Ep.126. L.4. Ep.2.* Rem abundè elucidat unus hic Edineri contextus.

Hinc porro multa colliguntur, ex quibus plurimùm omninò Disciplina electionum illuminetur. 1. Quanquam investituræ præire deberet ex Juris norma electio, ab hoc tamen exemplo, & ex innumeris aliis patet, non fere solitos Principes investituras dare, nisi quibus & Episcopatus dedissent. 2. Ita quanquam ex Ivone investituræ tolerari potuissent, ut quæ æternæ legi non adversarentur: consultissimum tamen Ecclesiæ visum est eas aboleri, quòd ex eis pernicies electionibus crearetur. 3. Et cum tamen non spectet electionum libertas, quàm ut perquam optimi Pastores Ecclesiæ præficerentur, quandiu Rege eos vel nominarunt; vel investierunt Episcopos, quorum pietas & doctrina dignitati tantæ responderet: lubens passa est Ecclesia eos uti seu privilegio, seu consuetodine, quæ investituris authoritatem conciliabat. Ottones Imperatores & Vuillelmus Angliæ debellator impunè & suffragante Ecclesia eo jure usi sunt, quia cum laude, & ad pietatis incrementum. At qui successere, vel Imperatores Germaniæ, vel Angliæ Reges ea exclusi sunt potestate, quæ Laicis non congrueret, & quàm jam non excusaret usus cum pietate & Ecclesiæ utilitate conjunctus. 4. Quanquam dilucidum esset, eos seu Reges, seu Imperatores Episcopales & Abbatiales donasse Ecclesias, assensus tamen & congratulatio Ecclesiæ has nominationes suadebat prò electionibus haberi, ut quæ in decus & incrementum cederent religionis & pietatis. Vide ut de sua provectione ad Cantuariensem Ecclesiam ad Anselmum ipsum scriptum sit: *Quod generalis vel omnium, vel certè quàm multo maximè plurium, & eorum sapientissimorum, Deo placere clamat, solus tu displicere contendis, &c. Te quem divina vocavit electio, &c. Dei inenarrabili potentia operante, dedit dominus noster Rex Anglorum, consilio & rogatu Principum suorum, Cleri quoque & populi petitione & electione Anselmo Abbati Cantuariensis Ecclesiæ gubernationem. L.3. Ep.2. 3.*

Existimabat baud dubio Anselmus eas omnes consensiones includi suo quodam modo in Eboracensis Archiepiscopi sive electione, sive nominatione, ad quem scribebar in bæc verba: *Quoniam Regi placuit, consilio Baronum suorum & nostra concessione, ut vestra persona eligeretur ad Archiepiscopatum Eboraca. L.3. Epist.149.* 5. Sed postquam Reges Angliæ in nominandis Episcopis pessimas duces secuti sunt cupiditates suas, meritò illis Anselmus intonuit, jure in usum revocatos esse Canones antiquos, qui Principes electionibus arcebant. *In Synodo nuper apud Lateranum, &c. Sanctorum Conciliorum reverenda majestas secularium Principum potestatem ab Ecclesiasticis electionibus decrevit arcendam. L.3. Ep.44. Epist.74. 88.* Postquam verò ea permanaverant Ecclesiæ decreta, jam ab Angliæ Rege, nec Episcopatus donari poterant, nec Abbatiæ, quanquam privatim illi quidam insusurrassent Episcopi, vivæ vocis oraculo id illi Pontificem permisisse, dum Christianæ pietatis instinctu in his egeretur. Id ex Anselmi litteris intelligi potest. Vani proculdubio erant hi susurri. Ubi enim morum corruptela Ecclesiam compulit, ut his expiandis novas condat leges, novas temperet medicinas: his utique necessariò obsequendum est, nec ab iis declinare quisquam potest, inutili eo obtentu, ac vana spe, fore ut re non abstineat, abstineat abusu. Contrà enim omnino cedendum est legibus, iis maximè quæ non novæ cuduntur, sed recuduntur vetustissimæ, nec nisi ad tempus ex necessaria indulgentia intermissæ.

Non mihi tempero, quin hic inseram frustulum aliquod ejus sermonis, quem author est Vuillelmus Malmesburiensis à Gregorio VI. habitum esse paulò ante obitum. Eò id pertinet, ut approbetur ea ratio, quam secuti sumus in enucleanda Investiturarum causa, & electionum: in quibus Ecclesia in speciem sibi dissensisse videri potest, & aliis alius-

que

que aliàs indulsisse consiliis: eum reapse sibi semper simillima fuerit, utpote uni semper constantissimæ & immutabili obsecuta legi veritatis & charitatis. *Laudatus est prædecessor noster Adrianus primus, quod investituras Ecclesiarum Carolo Magno concesserit, ita ut nullus electus consecraretur ab Episcopo, nisi priùs à Rege insigniretur, & annulo, & baculo. Contra laudatur in nostri sæculi Pontificibus, quod has donationes tulerunt Principibus. Poterat tunc rationabiliter concedi, quod nunc laudabiliter debet auferri. Cur ita? Quod erat animus Caroli Magni adversùs avaritiam invictus: nec facilè invenisset aditum aliquis, nisi intrasset per ostium. Præterea per tot terrarum interstitia nequibat requiri Sedes Apostolica, ut unicuique electo accommodaret assensum suum, dum esset propè Rex, qui nihil per avaritiam disponeret, sed juxta sacra Canonum scita religiosas personas Ecclesiis introduceret. Nunc omnia Palatia Regum luxus & ambitus occupavit. Quare meritò libertatem suam Sponsa Christi asseverat, ne illam tyrannus ambitioso usurpatori prostituat. pag.84.* Quanquam supposititia sit hæc Adriani I. concessio, quanquam hujusmodi verba aliqua à Gregorio VI. dicta fuisse, aut dici potuisse, nolim equidem meæ fidei periculo affirmare: ea tamen pulcherrima omninò est ratio, & solidissima, purgandæ in non pauceis rebus ab inconstantiæ labe Ecclesiasticæ disciplinæ.

V. Annales Anglicanæ Ecclesiæ si persequamur, in eosdem semper errores & abusus incurremus. Matthæus Paris ad annum 1100. & 1103. commemorat, ut Henricus I. Rex Episcopatuum investituras daret, conticescentibus electionibus, quin & Pontifici significavit, Regno se potiùs quàm investituris cessurum. Anno 1107. investituras ejuravit Rex, & vicissim Anselmus illi recepit, nunquam Pontifices Romanos molestiæ quidquam iis creaturos Episcopis, qui ei se hominio obligassent.

Anno 1114. scripsit Ivo Carnotensis Episcopos ad Paschalem Papam, Henricum I. avecto in cœlum Anselmo, pluribus annis passum esse vacare Ecclesiam Cantuariensem, ut ejus reditibus ipse frueretur, nec copiam fecisse electionis, nisi longa fatigatum interpellatione Episcoporum Regni & Apostolicæ Sedis. *Episcopalem electionem ibi fieri non permisit. Nunc post increpationes vestras, post multas Episcoporum Diœcesanorum admonitiones, prætaxata Ecclesia, consensu Episcoporum, Rege conniventе, elegit sibi Radulphum, &c. Baron. num.6.* Eam Regis procrastinationem maturiori deliberationi affingit Vuillelmus Malmesburiensis. At toto quinquennio cessasse Regem, vacasse, ut ipsemet fatetur, Ecclesiam, non eæ sunt deliberandi morositates, sed avaritiæ sordes. Optarim equidem ut sincerius veriusque ab eodem scriptum sit, ab eodem Rege Concilii Vindsoriensis Episcopis eligendi Archiepiscopi libertatem plenissimam esse concessam; sedato etiam animo eum tulisse, ut rejiceretur, quem ingerebat; & pari modestia in ejusmodi semper negotii fuisse. *Nihil voto indulgens suo, in commune arbitrium refudit electionem, quod & tunc & aliàs insigni continentia fecisse dignoscitur. In Gestis Pont. Ang. L.1. Epist.230.* His satis consentanea habet Eadmerus, L. V. Novellæ Historiæ.

Ex hac testimoniorum exemplorumque congerie perspicuum fit, in Anglicanis electionibus summum quoddam jus penes Reges & Episcopos fuisse; atminimum in iis potuisse Clerum reliquum. Inde est quod idem Scriptor perhibet, cum Britannicas Ecclesias regerent Angli, & in eas necdum Normanni irrupissent, necdum eas sibi subjecissent, electiones factas fuisse à Clericis, Monachisque, qui Cathedralium Capitula ferè occupabant. *Electio olim Præsulum & Abbatum, tempore Anglorum, penes Clericos & Monachos erat. Ibidem l.3.pag.276.*

Ad annum 1095. Vulstanum affirmat Matthæus Paris electum fuisse Vigorniensem, seu Vorcestrensem Episcopum, *unanimi consensu tam Cleri, quàm Plebis, Rege annuente, ut quem vellent eligerent.* Id confirmabat Vulstanus ipse, cum electioni ipsi suæ patrocinari cogeretur. *Fratrum non deerat electio, plebis petitio, voluntas Episcoporum, gratia Procerum; sed ecce nunc novus Rex, nova lex, &c.* Quibus postremis verbis manifestè innuitur, Normannos Principes missa sub jugum Anglia, quò eam sibi arctiùs constringerent, id laborasse, ut electiones Episcopales magis magisque in potestate essent Regum & Episcoporum. Ab eodem Matthęo refertur anno 1138. Theobaldum Beccensem Abbatem electum fuisse ab Episcopis Archiepiscopum Cantuariensem, præsente tantummodo Priore Monachorum, quibus totum illud constabat Capitulum. *Ab Episcopis electus est, Priore Ecclesiæ Cantuariensis Jeremia præsente.* Et idem nihilo tamen minus perhibet anno 1162. Thomam electum fuisse Cantuariensem Archiepiscopum, *Congregato Clero & Populo totius Provinciæ Cantuariensis.* Sed cum Thomas idem ipse postea Episcopatum Pontifici resignarit, ab eoque novam ejus collationem & investituram acceperit, hinc abundè proditur, ne ipsum quidem electioni suæ pristinæ tanquam canonicæ confidere potuisse.

Caput illud ipsum quod ad Electiones spectabat, inter Regias Consuetudines, quas sibi tuendas esse Rex contendebat, electiones omninò labefactabat, cum eas circumscriberet in Capella Regia, & inter eos quos Rex accersisset. *Cum vacaverit Archiepiscopatus, vel Abbatia, vel Prioratus, &c. Debet dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in Capella ipsius Regis debet fieri electio, assensu ipsius Regis, & consilio personarum Regni, quas ad hæc faciendum advocaverit. Matt. Paris anno 1164.* Nonnisi post consignatas Thomæ Martyris sanguine Ecclesiasticas libertates, Henricus II. Rex caput istud expungi assensus est Consuetudini Regiarum, liberasque posthac fore electiones spopondit. *Ad instantiam Cardinalium Rex Anglorum Henricus liberas fieri electiones vacantium Ecclesiarum concessit. Idem anno 173.* Non multò post electus est Archiepiscopus Cantuariensis ab Episcopis Comprovincialibus & ab Capitulo: *Suffraganei Cantuariensis Ecclesię & ejusdem loci senior pars conventus, de electione Episcopi tractantes, elegerunt Richardum, &c. Electus Regi fidelitatem juravit, &c. Ibidem.* Refertur à Rogerio ad annum 1184. electio alia Episcopi Cantuariensis, ubi longa dissensio Episcopos inter & Monachos Chathedrales flagravit: sed aliquando tandem Balduinus Vorcestrensis Episcopus ab Episcopis electus est, eique coegit Rex Monachos assentiri. *Rogerius pag.623. 655.658. 663. 727.*

VI. Qui Henrico II. successere Reges ejus ferè pertinaciam magis, quàm pœnitentiam æmulati sunt. Non silentur à Rogerio electiones violentæ & simoniacæ inter exordia ipsa Richardi Regis. Unde & ab iis ad Papam provocatum est. Nec multò liberiores, & Canonicis institutis accommodatiores fuere, quandiu Richardus Germanico carcere attinebatur. Tragica nescio quæ narrat Vuillelmus Neubrigensis de violentis eorum quos Rex nominarat incursionibus in Capitula, ut ab iis eligerentur. *Neubr. l.5. c.12.* Joannes Sine Terra dictus Richardum excepit, isque Lincolniensem Ecclesiam, utpote opulentissimam, diu vacare, redituſque ejus fisco accrescere passus est; denique copiam fecit eligendi præstantissimi illius è Carthusia Monachi Hugonis. Hujus constantia frangi non potuit, suæ ut assentiretur antè electioni, quàm

quàm certissimè comperisset, liberrimè assensos esse Canonicos Lincolnienses. *Nisi sibi priùs de communi Lincolniensis Ecclesiæ consensu Canonicorum constaret*. Ut omnis illi ambigendi locus præsecaretur, iterato illum Canonici elegere. *Ut illi certius eorum consensus innotesceret, ibi eum denuo elegerunt, & tunc primò consensit. Paris. An.* 1200. Hac sanctissimi Præsulis cautione admonemur, libertatem suffragiorum non raro disturbatam fuisse Principum potestate.

Sed ejus rei exemplum hic promam non paulò certius, & majoris omninò momenti futurum in posteras ætates. Anno 1205. excedente Cantuariensi Archiepiscopo, Monachi Cantuarienses clam & præfestinè Subpriorem suum in Archiepiscopum elegere, Romamque confirmandum misere, jussum in primis, ut rem religiosissimo premeret silentio. Cum silentii fidem Subprior infregisset, Capitulares Monachi licentiam eligendi à Rege flagitavere, quam annuit ille quidem, sed enixissimis precibus urgens, ut Norvicensem Episcopum sibi devinctissimum eligerent. Clericos una suos Rex misit, qui electioni interessent. *Matth. Par. Anno* 1205. 1209. A' Monachis electus est, Sedique invectus quem Rex commendarat: at Episcopi Provinciæ querelis suis Apostolicam Sedem, eique tum præsidentem Innocentium III. adiere, expostulantes de Monachis, qui eos non vocassent ad electionem, quanquam tres priores ad electiones convocati fuissent omnes Episcopi Provinciæ, idque communi jure sanciretur. *Cum ipsi una cum illis de jure omnium & consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Gesta Innoc. III. pag.* 140. Allegabant Monachi ex adverso Privilegium & morem antiquum. Petrus Blesensis infesto calamo Monachos impetivit, qui nec Episcopos, nec Abbates ad electionem vocassent. *Ut contempta & abjecta Episcoporum & Abbatum deliberatione communi, fieret electio clandestina, furtiva & consuetudini contraria, inimica legibus, damnata decretis, & moribus reprobata. Blesens. Ep.* 27. Paulò ultra veri metas evehebatur Petrus. Innocentius III. causam addixit Monachis, ut qui Privilegium & antiquam consuetudinem ritè approbassent: eo quoque perpenso quod tres illæ nuperæ electiones ab Episcopis allegatæ, annorum numerum non explerent præscriptioni figendæ necessarium.

Ar verò ne Monachi quidem Cantuarienses reportata in Episcopos victoria frui potuere. In duas enim illas electiones à se celebratas rursum scissi, hinc & inde adversa fronte collidi inter se cœpere. Pontifex utrasque rescidit, ut Canonibus pugnantes, & utrisque partis Delegatos satis magno Romæ numero ad electionem faciendam, intentato anathemate coegit rursum eligere, & quidem eligere Stephanum de Langton Cardinalem, gente Anglum, quem Pontifex in se recipiebat Regi gratissimum fore: addito etiam, ubi electiones Romæ fierent, Regio assensu haud opus esse. *Nec super electionibus apud Sedem Apostolicam celebratis, solet assensus Principum expectari. Ibidem. An.* 1208. Morem Pontifici gessere Monachi. Nec ille artes ullas, aut blanditias reliquas sibi fecit, ut Regis assensum eliceret. At Rex idignatione & ira effervescens, Monachos omnes Cantuariensi Ecclesia expulit, ab obedientia etiam Pontificia se recessurum comminatus. Interdicto tunc Pontificio in Angliam vibrato, ea in illam irruerunt agmina calamitatum, ut Rex pœnitudine ductus, libertatem redintegrarit electionem, eo etiam concesso, ut si Rex assensum, aut licentiam abnueret, ad electionem nihilominus pergeretur. *Si fortè accidat, quod denegaremus, vel differremus, nihilominus procedant electores ad electionem canonicam faciendam. Idem anno* 1215. Addito etiam ut ne posset quidem Princeps electionem factam assensu suo fraudare, nisi iis causis, quæ à se juridicè probarentur. *Post electionem celebratam, assensum non denegabimus, nisi adversùs eandem rationabile aliquid proposuerimus, & legitimè probaverimus, propter quod non debemus consentire.*

Ita tum quidem pax composita: at ea minimè diuturna fuit. Eodem ipso anno Rex copia facta Capitulo Eboracensi eligendi Episcopi, preces inculcavit, ut Vorcestrensem Episcopum eligerent. Illi fratrem Cantuariensis Archiepiscopi elegere. Rex Romam delegavit, qui ei electioni Pontificias aures obstruerent. Rescripsit Pontifex nè ea electio rata haberetur, sed suo ex Collegio aliquos delegarent ad Concilium Lateranense jamjam habendum, ubi & Archiepiscopus non sine Papæ consilio eligeretur: *cum nostro consilio*; alioqui ei Ecclesiæ se provisurum. Romam convenere Eboracenses Canonici, Episcopum Vorcestrensem à Papa postulaverunt; à quo & concessus est. *Non eum damus vobis.*

Possunt & in antiquis Constitutionibus Regum Angliæ, *Pag.* 21. 22. 30. 35., perlegi frequentissimè Regis hujus in canonicas electiones contumeliæ, sive Abbatum, sive Episcoporum; cum Abbates, aliosve ministros Regios mitteret, ut præsentes essent, & electionem suo nomine confirmarent, si eam ipse probaret. Designabat etiam nonunquam quos cuperet Episcopos creari.

VII. Joannem Sine Terra successor & filius Henricus III. religione, quod difficile quidem non erat, superavit; at inter initia Regni nihilo fuit ille electionibus indulgentior. Mortuo Dunelmensi Episcopo Priorem & Capitulum ejus Ecclesiæ ab eo flagitasse perhibet Matthæus Paris, *An.* 1226., copiam eligendi. Eam ille non abnuit quidem, sed preces minasque permiscens, unum ex suis Capellanis ut eligerent, hortatus est, alioqui septennio toto Ecclesiam illam vacuam fore. Elegerunt tamen illi Archidiaconum Vorcestrensem, virtutum omnium præsidio tam instructum, quam Capellanus Regius eo destinebatur. Eum confirmare detrectante Rege, illi ad Pontificem misere. *Quem enim Rex recusasset, Romam miserunt, ut electionem factam authoritate Apostolica confirmaret.* Romam delegavit & Rex, qui impedirent, obstarentque ne res procederet. Denique rescissa est ea electio, & tum postulatus est Episcopus Salisberiensis, quem Papa eò transtulit. *Ann.* 1228. *Ibidem.*

Anno 1238. Vintoniensis Capituli Monachis liberam Episcopi eligendi facultatem non concessit Rex, nisi sponderent electuros se Valentinum electum Episcopum. Illis constanter recusantibus, agros domosque omnes Episcopatus deprædatus est, ibi metatus cum exercitu. Rescito post ab eis electum fuisse Cancellarium suum Episcopum Cicestrensem: & ipsum, & ipsos infandis lancinavit contumeliis, & in ipsa urbe Roma tantum potuit, ut ea postulatio irritaretur. Monahi Roma rediere fiduciæ & libertatis chartis à Pontifice instructi, ne imperiosis unquam Regum precibus arctarentur: *Per acerbam Regis instantiam, vel imperiosas preces*, utque ne vetarentur extraneos eligere. Eo Rex in furorem actus est, quasi toto ex Regno non posset Vintoniensi Ecclesiæ Pastor provideri. *Quasi non potens Angligenam illi Episcopatui sufficientem invenire. Paris.*

Ideo & Prælati omnes Angliæ Londini cum Baronibus congregati anno 1240. præsentibus Apostolicis Legatis vehementer conquesti sunt de oppressis Ecclesiasticis Libertatibus à Rege & à Ministris Regiis, maximè verò in electionibus. *Annis plurimis Ecclesias in manu sua detinet, nec patitur electiones canonicas celebrari.* Iisdem querelis Edmundus Cantuariensis Archiepiscopus Pontificem compel-

pellavit, & ab eo impetrare conatus est, ut sibi fas esset Episcopos Ecclesiis orbatis dare, ubi earum orbitati intra sex menses Rex non mederetur. Verùm tum quidem ea non fuit in Pontifice, quam Ecclesiæ necessitas desiderabat, vel animi magnitudo & constantia, vel certè potestas. Ideo & Monachi Cantuarienses anno 1241. Bonifacium sibi Archiepiscopum delegere, propterea tantum quod Rex ita se velle non dissimularet, & ea etiam Romæ esset, vel gratia, vel potestate, ut quamcumque aliam electionem rescindi faceret. *Quin si alium elegisset, Rex adinventis exceptionibus quibuscumque cassasset, quia favorem Papalem in omnibus obtinebat.* Pervulgata & manifesta prorsus erat ejus Bonifacii indignitas: sed testimonia in ejus laudes effusissima Rex extorsit, & obsignata Romam misit. *Idem Ibidem.*

Eodem hoc anno Norvicensem Episcopum Rex convitiis & probris oneravit, quòd assensus esset postulationi suæ in Episcopatum Vintoniensem, extorsitque ab eo pollicitationem nunquam assentiendi translationi suæ. Electum tamen Vintoniensem Innocentius IV. suo Patrocinio obumbravit, scripsitque ad Regem, potuisse Sedem Apostolicam eam transtationem eo inconsulto perficere, & tamen enixum se esse, ut ea illi approbaretur, cum is electus addictissimus semper fuisset Regiæ voluntati. Denique pervicit tandem modestia sua novus Episcopus Vintoniensis, ut in gratiam Regis recolligeretur. *Ibid. Rain. an.* 1224. *n.* 45. 46.

Anno 1246. Canonici Salisberienses virum Aulicum elegere, quod non alios Rex admitteret: *Comperientes nullum fore acceptum domino Regi, nisi aulicum & curialem.* Nec multùm diversæ erant electiones Abbatum: eo enim collineabant Monachi, *ut domini Regis confiscantis omnia declinarent indignationem. Paris. Ibid. an.* 1249. 1250. Peroravit & ipse Rex in Capitulo Vintoniensi, ut eligeretur, quem volebat: nec nimis abstinuit. Author est Matthæus Vuestimonasteriensis anno 1253. decimas sacras redituum suorum Clerum Regi concessisse ad triennium, ad impetrandam confirmationem libertatum, potissimum verò in electionibus. Rex pollicitus est suo more, fide qua solebat. Cum vacasset Eboracensis sedes, concilium cepit suspendendæ diutius electionis, ne tam opima præda citius sibi elaberetur. *Ait enim, nunquam illum Archiepiscopatum antea in manu tenui, adeo cavendum est ne nimis cito elabatur.* Denique anno rursus 1257. redimendæ Clero fuere antiquæ suæ libertates, maximè in electionibus, infinita pecunia Regi repræsentata.

VIII. Non potuit non plus doloris, quam tædii creare Lectoribus tam prolixa calamitatum, pravitatumque contextio; si quibus cordi est Ecclesiæ disciplina. Ejusmodi tamen certè erant electiones, quas tantopere desideravimus, postquam nova invecta est ratio creandorum Episcoporum. Ipsa quidem per sese electionum ratio & natura animo occurrit pulcherrima, votisque & amore impensiore expetenda. Sed earum historia, & imago sincera rerum gestarum, maximè in Anglia, non potest non vel mœrorem, vel indignationem excitare, quòd res omnium longè sanctissima, Pastorum & Pontificum Ecclesiæ Christi creatio, tam profanis & pudendis artibus, & cupiditatum sordibus contaminarentur. 2. Dictum est à nobis suprà alicubi, finitimam fuisse Ecclesiæ Anglicanæ & Gallicanæ in multis Disciplinam. Hic sanè excipienda nobis est libertas electionum, cui multò plus venerationis & observantiæ in Gallia impensum est. 3. Non videntur Angliæ Capitula, quæ ferè Monachorum erant, liberas electiones habere cœpisse, nisi post sæculum XII. 4. Episcopi eo jure exciderunt post Decretum Innocentii III. quodam quasi repetundarum jure. Quippe ex tempore debellatæ per Neustriæ Duces Angliæ, soli ferè Episcopi cum Rege & Proceribus Episcopos elegerant. 5. Ab Imperio Normannorum & Andinorum Principum in Anglia, non aliæ propemodum fuere populi partes in electionibus, quam ut iis applauderet, ubi Canonicè fiebant. Ita capienda Epistola Capituli Cantuariensis ad Paschalem II. ubi eum orant, ut Episcopum Roffensem Cantuariensem in Ecclesiam transferat, utpote à Clero & Populo ejectum. *Electus à nobis, & Clero & Populo. Post Ep.* 104. *Paschal.* Eodem quoque sensu scribit Matthæus Paris anno 1239. electum fuisse Episcopum Norvicensem, *assensum tam populo præbente, quam Clero.* Monachis quoque Capituli Conventrensis eligentibus Episcopum, *Regem accepisse, & Clerum & Populum.* 6. In Anglia quoque id, quod & alibi contigit, frequentiores dissensiones, postulationes, transtationes, dispensationes, abnegatas à Regibus confirmationes, in causa tandem aliquando fuisse, ut hæc tota electionum potestas in manus veniret Pontificis, & sensim sine sensu Sedes Apostolica impelleretur ad dandos Episcopatus. 7. Frequentia & diuturna Ecclesiarum interregna, dum electiones à Regibus vel negata eligendi licentia, vel objecto post obice, vel recusato denique assensu suspenderentur; ea, inquam, interregna id præstabant, ut jure devoluto Pontifex nominare posset. Minus ergo mirum si tandem nominarit. 8. Quin & ubi nominarunt Episcopos, in Pontifices ex Regum assensu facere studuerunt: volueruntque ut à se nominati, à Regibus Episcopatus administrationem & possessionem susciperent. Ita Paschalis II. orabat Henricum I. Regem, ut Herveo Episcopo vacantem aliquam Ecclesiam daret; utpote à Barbaris sede sua pulso, cum Sanctissimi Episcopi Officiis fraudanda non esset Ecclesia. *Volumus & rogamus, si qua eum apud vos vacans Ecclesia vocaverit, ibi authoritate Apostolica constituatur, ne infructuoso diu silentio torpeat, qui vita documenta cœlestis in scientia & moribus portat. Epist.* 104. 9. Quando Sanctissimi complures Episcopi ab Principibus sæcularibus investiti, eos Episcopatus abdicabant in manus Pontificis, & eosdem mox ab eodem de Cardinalium consilio recipiebant: hæc sanè rerum inclinatio & proclivitas eo jam tum vergebat, ut dandorum Episcoporum facultas ad Pontificem delaberetur. Assuenda hic necessario verba B. Thomæ Cantuariensis, ubi Episcopatum Papæ resignavit: *Ascendi in Ovile Christi, sed non per ostium, velut quem non Canonica vocavit electio, sed terror publicæ potestatis intrusit. Et licet hoc onus susceperim invitus, tamen ad hoc me induxit humana, non divina voluntas. Baron. ann.* 1164. *n.* 36. 10. Post obitum hujus Thomæ Martyris potissimum, Pontifex per suos in Anglia Legatos Canonicis electionibus Episcopos vacantibus omnibus Ecclesiis donari curavit, accedente assensu Regis Henrici II. Ab his verò provocavit ad Sedem Apostolicam Henricus Junior, Henrici II. filius, regno & ipse inauguratus. Provocavit autem, quòd non requisito assensu quoque suo irritæ essent eæ omnes electiones. Necesse ergo fuit, ut Episcopi illi novi magno certè numero, vel irent ipsi, vel mitterent Romam, ad impetrandam Sedis Apostolicæ confirmationem. Ex ea quoque ingenti multitudine electionum controversatarum, & Romæ confirmandarum, via complanabatur devolutioni juris ejus ad Pontificem. Consules, si vacuum sit, Epistolas Joannis Salisberiensis super hac concertatione inter duos Reges pro electionibus. Lubens prætereo alias quoque complures ejusdem Salisberiensis Epistolas, in quibus multa sparguntur, his adprimè concinentia, quæ à nobis dicta sunt. *Joan.*

Sa-

Salisb. Epist. 297. 298. 299. *Ejusdem Ep.*44. 55. 54. 56. 59. 292. 299.

IX. Propius absuere Scotiæ Reges ab Anglis, quam Angli à Gallis. Narrat Eadmerus Alexandrum Scotiæ Regem expetiisse sibi Monachum dari Cantuariensem, quem Sant-Andreanum crearet Episcopum. Missus est is Monachus à Rege Angliæ, & ab Archiepiscopo Cantuariensi. Ut Scotiam attigit, *eligente enim Clero & Populo terræ, & concedente Rege*, creatus est Episcopus. *Historia Nova. l.5.* Memorat & Robertus de Monte, anno 1175. cum coegisset Rex Angliæ Scotiæ Regem, ut hominium sibi præstaret, sineretque decem Episcopos Scotiæ, & Abbates eodem sibi obligari obsequio: Episcopos Scotiæ Sacramentum fidei sine hominio præstitisse, at à Rege Angliæ datos Scotiæ Episcopatus, vel ex ejus voluntate datos. *Rex Angliæ dabit honores, Episcopatus, Abbatias, vel ut minus dicam, consilio ejus dabuntur.*

Anno 1180. referente Rogerio, Sant-Andreanæ vacantis Ecclesiæ Canonici Joannem Doctorem in Episcopum sibi elegere. Rex unum è suis Capellanis nominavit, & quanquam ad Papam provocatum esset, eum fecit ordinari. Missus à Pontifice Legatus Joannis electionem confirmavit, & ipso consentiente Rege consecrari curavit, Levitate nescio qua Rex illico novum Episcopum Regno facessere jussit. Legatus Episcopatum Sant-Andreanum interdicto subjecit. Alexander II. vetuit ne Joannes Episcopus dignitati suæ renunciaret, Regi anathema intentavit. Postremò cum Rex Episcopum Regno ejecisset, ab Archiepiscopo Eboracensi jussu Pontificis anathemate innodatus est, Scotia interdicto percussa. Petiit Rex, ut eum Episcopum Pontifex in aliam transferret quamlibet regni sui Ecclesiam, sed abnuit Pontifex. Cum anno 1183. Lucius III. Alexandro II. successisset, solutis excommunicationis & interdicti vinculis, Legatum in Scotiam misit, qui eam litem componeret. Denique eò Regem adduxit Legatus, ut Capellanus Hugo, quem Sant-Andreanum ordinari fecerat Rex Episcopum, eo Episcopatu exueretur: Joannes pro Sant-Andreano Dunkeldensem acciperet. Hugo Romam appellavit, quò ambo se contulere Episcopi anno 1183. Ibi Pontifex in Cardinalium Consistorio ab utroque ejurari fecit Sant-Andreanum Episcopatum, & post eam resignationem puram simplicemque, Pontifex Episcopatui Dunkeldensi reddidit Joannem, Hugonem Sant-Andreano. Anno 1188. Clemens III. mortuo Hugone, quidquid dissensionum supererat compescuit, & Episcopatus Scotiæ omnes immediatè Romanæ Ecclesiæ subjecit. Porro nihil non hic magnopere consentit cum electionibus Anglicanis.

X. Quod ad Hiberniam attinet, Innocentius III. confirmatis privilegiis omnibus Metropoleos Cassellensis, statuit ut post mortem Episcoporum, eorum Baculus & Annulus in eadem deponantur Ecclesia, donec iis investiantur à Consecratore suo Episcopi successores. Ita proscribebantur Investituræ Laicæ. Et quoad electiones, sancit Innocentius, ut Archiepiscopi Cassellenses eligantur à Suffraganeis Episcopis & à Canonicis. *Nullus ad eandem Ecclesiam in Archiepiscopum eligatur, nisi quem suffraganei Episcopi, & Canonici ejusdem Ecclesiæ, vel major pars consilii sanioris, sicut est hactenus observatum, secundùm Deum providerint eligendum. Regest.*13. *Ep.*48.

Si retrò flectamus gressum, occurret anno 1097. Concilium Hiberniæ, ex quo Rex, Episcopi, Clerus & Populus literas dedere ad Beatum Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum, tanquam ad Primatem suum, ut Vaterfordiensem Ecclesiam, & Civitatem Episcopatu augeret, & ordinaret Episcopum, quem ipsi elegissent. *Eadmer. Hist. Novi L.2.* Non satis video, qui cohæreat hoc Concilium cum vita B. Malachiæ Armachani Archiepiscopi à B. Bernardo scripta. Nimirum narrat Bernardus antequam Malachias ab Ecclesia Hiberna depulsis ignorantiæ densissimis tenebris, abstersisset incredibilia quædam inquinamenta; quindecim jam extitisse Archiepiscopos, una omnes stirpe editos, ex illis octo fuisse conjugatos, sed omnes prorsus tota flagitiorum colluvione inquinatissimos. Non multum temporis intersuit huic Hiberniæ Concilio, & Malachiæ initiis. Ideoque vereor ut satis constet hujus Concilii fides. Utcumque se res habuerit, ante B. Malachiæ tempora, indubitatissimum est, restaurata ab eo ejus Ecclesiæ Disciplina, restitutas quoque in integrum fuisse electiones.

XI. Ad Angliam nos referamus, cujus & certior & illustrior historia est. Commemorat porro Thomas Valsinghamius, terris demigrante Thoma de Vinchelsey Archiepiscopo Cantuariensi anno 1312. electum fuisse à Monachis virum pietate valde conspicuum; Pontificem qui sibi eam Ecclesiam reservarat, eam electionem irritasse, utque Angliæ calamitosissimis tunc factionibus & diffidiis laceratæ pacem redintegraret, Episcopum Vorcestrensem nominasse Regis Cancellarium, Primarium & Regni Ministrum, & Anglis tamen omnibus acceptissimum; quòd ab eo jam Rex & Optimates in concordiam revocati essent. *Et quia constabat Papa Ecclesiam Anglicanam multis laborare tribulationibus, cogitabat sollicitè providere Ecclesiæ viduatæ, de viro per quem vexationes melius sedari possent. Oculos dirigebat ad Vigorniensem Episcopum, Regis Cancellarium, considerans nimirum quantam gratiam coram Rege præ cæteris regni Prælatis inveniebat, quam maturè se in suo officio Cancellarii, & quam sapienter habebat, & quanta discretione motus, & rancorem inter Regem & Proceres temperabat, sperans talem virum Ecclesiæ & Regno plurimum profuturum. Huic igitur honorem Cantuariensis Ecclesiæ gratis cum pallio conferebat.*

Si eos semper mores retinuisset Clemens V. ut nec ipse, nec qui in Petri sedem ei successere, vacantes unquam Ecclesias suæ collationi reservassent, nisi ad manifestam Ecclesiæ, ad religionis, ad sanctioris Disciplinæ propagationem, si humanis cupiditatibus nihil unquam indulsissent: non temerè auguramur, non Reges, non Capitula, non denique Concilia eis Reservationibus tantopere, ut infrà liquebit, adversatura fuisse. Ex eodem ipso Scriptore, mortuo Vintoniensi Episcopo, ejus quoque Sedis nominationem Pontifex sibi reservavit. Monachi Cathedralis securi Pontificiæ reservationis, obtentaque Regis licentia, unum ex suo Collegio magna rerum peritia & experientia præditum elegere. Pontifex eam electionem rescidit, nominato in eam Sedem *Clerico suo speciali, quia pingue erat Beneficium*. Verba sunt ipsissima Valsinghami. *Anno* 1320. Sed tandem Clericus ille Pontificius multis perfunctus laboribus, in Regis irrepsit benevolentiam, & in Abbatia exempta Sancti Albani consecratus est.

XII. Si quid memorandum occurrisset sub Eduardo I. Henrici III. filio, Eduardi II. Patre, non id sanè in præteritis reliquisset Valsinghamus. Sub Eduardo III. Eduardi II. filio, cum vita abisset Archiepiscopus Cantuariensis, postulatus est à Capitulo Episcopus Vintoniensis, gnaro eum & Pontifici gratissimum esse, & Regi, qui de eo jam ad Pontificem scripsisset. *Sciverat enim quod Dominus Rex scripserat Summo Pontifici, & ipse fuit benè in gratia Papæ. Ibid. Ann.*1333. Vintoniensem ergo ad Cantuariensem Sedem provexit Papa, non contemplatione Capituli postulantis, sed proprio motu,

ut

ut qui eam sibi reservasset. *Previdit Papa non virtute postulationis Capituli Cantorb. sed proprio suo motu.* Viden ut Reges ipsi Papam occuparent, excitarentque, ut pinguiores ipsimet Prælaturas conferret, siquando eum suis voluntatibus satis propitium experti erant? Aliàs autem molestissimè ferebant ea à Pontifice tentari, ad quæ ipsimet priùs illum incitassent. Unde & cum idem Pontifex paulò post Episcopum Vorcestrensem ad Vintoniensem transtulisset Ecclesiam, id donans precibus Regis Galliæ: Eduardus III. qui eum Episcopatum altori cuipiam conferri avebat, vehementer succensuit, & temporales omnes eius Ecclesiæ res per ministros suos invadi, & retineri fecit, donec Episcopi, qui Comitiis Regni intererant, effervescentem ejus animum delinierunt.

Eodem anno Capitulum Dunelmense unum ex suis Monachis in Episcopum elegit, quem & Eboracensis confirmavit & consecravit Metropolitanus. At stimulante Rege Pontifex alium nominavit, qui Regio Pontificioque favore munitus, æmulum compulit ad suos se Commonachos recipere. Simillimum veri est, nihil antiquius fuisse his Pontificibus, quam ut de Regibus omnibus bene mererentur. Sed incidebant eæ rerum & temporum molestiæ, ut non possent non hos, vel illos à se alienare, cum mutua nimirum ęmulatio illos concitabat committebatque, vel cum bella inter eos flagrabant. Nemo nescit Eduardi hujus III. Angliæ Regis strennitas quanta fuerit, & quantis ab eo Galliç attritæ sint cladibus. In ejus belli conflagratione de Pontifice conquestus est Eduardus, quòd Galliæ Regi omnium Regni sui Beneficiorum collationem annuisset. *Quod institutionem personarum Ecclesiasticarum eidem concesseramus in omnibus Ecclesiis regni sui. Idem.* Rescripsit ad eum Pontifex, vanis id falsisque rumoribus jactatum fuisse, nec tam putidæ calomniæ fidem adiiciendam. Denique non semere creditur, sæviente eo inter Gallos Anglosque bello diutino, suspectos usque adeo fuisse Eduardo Romanos Præsules, Avenione tunc sedentes, ut prohibuerit, ne Cardinales inire possent eas Angliæ Ecclesias, & Prælaturas, quibus eos exornaverat Clemens VI. anno 1343. neve ejusmodi provisiones amplius Pontificę deferrentur. *Provisiones per Papam factas cassavit, & ne quis deinceps tales provisiones afferret, sub pœna carceris, & capitis interdixit.*

Ea certè occasione Rex Pontificem per literas compellavit, obtestatusque est, ut liberas Ecclesiæ electiones permitteret, maximè Cathedralibus; cum Reges Angli quondam Episcopales Cathedras ipsimet darent, & Pontificum postea precibus adcondonarint, ut electiones celebrarentur, adjectis cautionibus quibusdam, quibus jam non posset, uti nec electionibus Sedes Apostolicas derogare. *Quae quidem Ecclesias progenitores nostri dudum singulis vacationibus earundem, personis idoneis jure regio conferebant liberè, & postmodum ad rogatum & instantiam Apostolicæ Sedis certis modis & conditionibus concesserunt, quod electiones fierent in dictis Ecclesiis per Capitula earundem. Qua concessio fuit per Sedem Apostolicam ex certa scientia confirmata. Sed contra formam concessionis & confirmationis prædictarum, dicta Sedes per reservationes & provisiones suas dictis Capitulis electiones adimit supradictas; & nobis jus & prærogativam, quæ juxta formam dictæ concessionis nobis competunt in hac parte, &c. Idem.*

Mira & incredibilia quędam animo suo præsumpserat Eduardus Rex, vel quicumque alius ejus concinnator Epistolę: Antiquos Reges jure usus esse nominandi Prælatos in omnes Ecclesias: jus illud Regno ipsi & diademati adnatum & concretum esse; Pontificum precibus electiones liberas ab eis indultas fuisse; & vel tunc tamen quædam sibi reservasse privilegia, quibus frustrari non possent. Fucata, & detorta, & exaggerata sunt hæc omnia. Certissimè enim Romanorum Pontificum precibus & conatibus diutinis interruptæ non fuerant nisi antiquorum Angliæ Regum usurpationes, ut suprà demonstratum est, & restitutæ electiones Regibus illis omnibus antiquiores.

Longè probabilius & accomodatius ad rei veritatem contendebat Pontifex, Leges electionum incolumes & illæsas superesse, nec extingui potuisse paucis exceptionibus, legitimisque, ubi à se donatæ fuerant aliquæ Prælaturæ Anglicanæ, Cardinalibus Anglicæ Gentis, & tum Ecclesiæ universalis, qua Anglicana continebatur, ministerio strenuè incumbentibus. Addebat porro Pontifex, quod à se in Angliam, idem & in alias omnes Ecclesiæ Christianæ Provincias tentatum factitatumque esse, nec usquam suis his provisionibus repugnatum esse; quo perspicuè revinceretur & Sedis Apostolicæ æquitas, & eorum qui illi non acquiescerent incogitantia. *In omnibus regnis consimilem Cardinalibus gratiam fecimus, in quibus rebellionem aliquam prater prædictam nullatenus audivimus.*

Sed non eo diu loco res steterunt. Anno enim 1375. Oratores suos Eduardus Romam ablegavit, ut Pontifex deinceps Reservationibus abstineret, sineretque à Clero Episcopos eligi, & à Metropolitanis confirmari. *Rogaus ut super reservatione Beneficiorum de cætero supersederet, ut etiam Clerici ad Episcopales dignitates suis electionibus pleno jure gauderent, & ut à suis Metropolitanis, prout antiquitus fieri consuevit, iidem Clerici confirmarè valerent. Idem.* Idem & à Parlamento Angliæ constitutum est, liberæ ut essent electiones, nec Rex litteris suis adversaretur iis, qui electi fuissent, sed adlaboraret potius, ut confirmarentur. *In Parlamento erat decretum, quòd Ecclesiæ Cathedrales suis gauderent electionibus, & quod Rex de cætero contra electos non scriberet, sed per litteras suas ad eorum confirmationem juvaret.* Verùm idem ipse Scriptor mox fidem facit, cassa & inutilia fuisse hæc statuta, quod indignaretur Rex tam angustos limites suæ potestati adsignari. *Sed hoc statutum in nullo profecit.*

Eodem anno Archiepiscopatum Eboracensem Papa contulit, necnon & duos alios Episcopatus *authoritate Papali.* Nimirum clam Rex suffragabatur. Anno sequenti tractatum rursus est de Pontificio & Regio jure ad modum quendam, & ad concordiam revocando. Convenit ergo, ne Pontifex sibi deinceps antè reservaret beneficia, quàm ea vacarent; neu Rex ea conferret, quòd priùs modo solebat; sed de restitutis tum electionibus nec verbum fit ullum. Valsinghamus horum Scriptor diligentissimus, ejus rei causam in eos refundit, qui meriti & virtutis inanes, de electionibus desperabant, at tum apud Regem, tum penes Pontificem gratia pollentes, aliquid inde beneficii se extundere posse confidebant. *Et hoc ascribitur aliquibus, qui sciebant se potiùs per Curiam Romanam, quàm per electiones, ad dignitates Episcopales, quas ambiunt, promoveri.* Cum eodem anno Monachi Cantuarienses in Archiepiscopum elegissent Cardinalem Angliæ, usque adeo stomachatus in eos est Rex, ut illum sibi placare non potuerint, nisi ingenti numerata pecunia.

XIII. Longa itaque Pontificum Romanorum apud Avenionem commoratione, factum est, ut exarescentibus Pontificii in Italia Patrimonii reditibus, non posset Romana Curia sustentari, nisi reservandis sibi Prælaturis maioribus, aliisque opimioribus Beneficiis. Cumque Reges Angliæ Episcopos habere nollent, nisi sibi fidissimos, propterea quòd Episcopi Angli in Regiis suo ordine & gradu sede-

debant Conſiliis, in Parlamentis, & Comitiis Provinciarum particularibus: Cum denique Capitula, quorum erat electiones tueri, tanquam primarium ſuum decus, & ſplendorem, in iis tamen plerumque in diſſidia, & in fœdas abriperentur cupiditates: hinc ſcilicet fiebat, ut electionibus totidem eſſent reapſe adverſarii, quot in ſpeciem Patroni.

Ubi Romam denuo conceſſere Pontifices, illud coonflatum eſt ſchiſma, quod reſtituendæ electionum diſciplinæ minimè opportunum eſſet. Anno 1390. & 1391. ſub Richardo II. Eduardi III. filio prohibitum eſt in Angliæ Parlamento, ne quæ Beneficiorum proviſiones Roma expeterentur. Anno 1395. Archiepiſcopus in Hibernia Dublinenſis tranſlatus eſt in Epiſcopatum Ciceſtrenſem, reditibus abundatiorem. At *Regis inſtantia* Exceſtrenſi Epiſcopatu donatus eſt, qui minorem Regis annulum gerebat. Epiſcopatus Ceceſtrenſis datus eſt etiam à Pontifice Regis hortatu Monacho Ciſtercienſi, qui Regius erat Phyſicus, hoc eſt Medicus, habita prorſus contemptui Capituli electione. *Ad preces Regis, Papali permiſſione, ſpreta & caſſata legitima electione.* Anno 1396. obeunte Vuillelmo de Courtenay Archiepiſcopo Cantuatienſi, clectus eſt à Capitulo Thomas Arundelius Cancellarius Regis. Altero poſt anno illum Anglia exulare juſſit Parlamentum Angliæ: Romam Rex miſit, quò aliam in Eccleſiam transferretur, ejuſdem loco Magnum Theſaurarium ſuum ordinari fecit; ſed eum biennio poſt abdicavit Papa, quòd ſuperſtitis adhuc Epiſcopi ſedem occupaſſet.

Anno 1398. Epiſcopum Lincolnienſem tranſtulit Pontifex in Eccleſiam Ceſtrenſem, Lincolnienſi autem Eccleſia donavit filium Ducis Lancaſtriæ. Eam tranſlationem impatientiſſimè tulit prior Lincolnienſis Epiſcopus, maluitque reliquum vitæ ſtadium conterere inter Monachos Cantuarienſes. Hinc rurſum data occaſio Papæ, ut Epiſcopum Landaſſenſem Ordinis Dominicani, transferret in Eccleſiam Ceſtrenſem. Congregatus eſt à Rege Clerus Anglicanus, percontari eum volente, an poſſet Papa eas tranſlationes perficere *pro arbitrio ſuæ voluntatis*. Reſpondit Clerus Regiis literis ſubmonendum eſſe Papam, Libertates Anglicanas ſoſpites ut eſſe vellet, & his in poſterum tranſlationibus abſtinere. *Dignaretur Papa ſcribere, ut à talibus tranſlationibus ceſſarit pro commodo totius Eccleſiæ Anglicanæ.* Quo Cleri reſponſo Rex obſtupuit. Ulterius pedem non proferam, ne in eas ingrediar calamitates, in qua Viclephi hæreſis, tum deinde Henrici VIII. Regis ab Eccleſia Catholica ſeceſſio Angliam conjecere.

Quæ hactenus diſceptata à nobis ſunt, ea abundè, ut opinor, ſufficiunt, ut Lectoribus perſuaſiſſimum ſit, eſſe in hiſtoria antiquarum electionum, quo leniamus earum deſiderium, poſtquam alias ſibi diſciplinæ leges aſcivit Eccleſia univerſa: & quo jam nobis approbetur, quod nec Concilio Tridentino improbatum eſt.

CAPUT XXXV. *P.4. l.2. c.43.*

De Electionibus in Hiſpania poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Cum Reges Hiſpaniæ ditiones & Eccleſias ſuas omnes debellatis Mauris ſibi & Chriſto recuperaſſent, in dieſque recuperarent, magnis hinc privilegiis & juribus gaudebant.

II. Quanto Eccleſia, tanto reſtituebantur & invaleſcebant electiones Cleri, Populi & Epiſcoporum ſuffragiis.

III. Monachi, Optimates, Epiſcopi, Reges ad Epiſcopales electiones conſpirabant.

IV. Nec aliter res habebat in Regno Aragoniæ.

V. In Hiſpania luculentiùs enituit, quàm alibi authoritas Pontificum, quanquam & pacis ergo paterentur ſibi quandoque repugnari. Reges ipſi, quandoque relaxarunt neceſſitatem petendi conſenſus ſui.

VI. Jura Pontificum in Epiſcopos Luſitaniæ.

VII. Mutua inter ſe Regum & Pontificum conſenſio, ad reſervandos, & dandos Epiſcopatus.

VIII. Ante Privilegia & Concordata, quibus Nominationes Epiſcoporum Hiſpaniæ Regibus tributæ ſunt, privatis eorundem Pontificum conceſſionibus iidem Reges eodem utebantur jure.

IX. Refelluntur recentiores Canoniſtæ, qui jus illud velut indivulſum Regiæ coronæ inhærere fabulantur.

I. QUanquam hiſtorica literarum monumenta pauciſſima enatarint ex illa Maurorum inundatione, quæ compluribus ſæculis Hiſpanias omnes obruit, vel ex iis tamen plus ſatis elucebit, eandem propè & ibi Populo, & Clero, Epiſcopis & Regibus affuiſſe libertatem in electionibus Epiſcoporum, quæ & in aliis Eccleſiis obtinuit. Certè Reges illi Provincias, Civitates, Eccleſias omnes ſuas perdomitis Mauris recéperant, eoque ſpeciale jus quoddam fundationis & Regii patronatûs comparaverant. Sed non iterant Reges Hiſpaniæ, qui dimidiato beneficio Eccleſiam afficerent: nec liberatores illi ſibi viſi eſſent Eccleſiæ, niſi ſubductæ à ſervitute Infidelium, totam refundiſſent antiquiſſimam libertatem. At viciſſim Eccleſia tanti beneficii vicem rependere Regibus ſtuduit, quibus adeo & Pontifices uberrimè infuderunt, quidquid gratiæ, quidquid indulgentiæ concedi patitur Eccleſiæ ſanctitas & incolumitas.

Petiit à Gregorio VII. Sancius Aragoniæ Rex, ut aſſentiretur ſpontaneæ ceſſioni Epiſcopi Arragonii, propter frequentiores jam corporis ægritudines: ſimul duos offerebat Clericos, ſuo & Epiſcoporum judicio non impares ei Eccleſiæ adminiſtrandæ. *Indicavit nobis de duobus Clericis, quorum alium in Epiſcopatum eligi, tuam & ipſius voluntatem atque conſilium fore nuntiavit.* Reſponſum eſt à Pontifice, Clericos eos defectum natalium pati, eoque irregulares eſſe, ſed alium quempiam eligeret ſibi Epiſcopus, in quem Epiſcopatûs regimen transfunderet; ſi poſt unum autem & alterum annum ex ea ægritudine non convaleſceret, & ſi temporarius hic tum eo Coadjutor ſatis idoneus videretur, teſtimoniales ad ſe Romam literas mitteret ſuas, & Epiſcopi, & Cleri, & tum demum voti ſui compotem futurum. *Tui, & Epiſcopi literis, nec non & ſub teſtimonio Regis. Greg. VII. l.2. Epiſt.50.* Ita Pontifex ad Regem. Rex ergo & Epiſcopus ſucceſſurum in Epiſcopatu deligunt, favet teſtimonio ſuo Clerus, totum Pontifex ratum facit.

Abbatem quendam idem Papa Epiſcopum Hiſpaniæ ordinavit ad preces Regis, & conſilio uſus Hugonis Abbatis Cluniacenſis. *Abbatem ſicut Rex Hiſpaniæ præcepit, & vos conſilium dediſtis, Epiſcopum ordinavimus. L.5. Ep.11.* Alphonſus is erat Caſtellæ Rex, quem Regem Hiſpaniæ hic Pontifex vocat, & qui paucis poſt annis ad Archiepiſcopalem Sedem Pontifici præſentavit hominem plurima quidem ſapientia, ſed literis nullis. Abnuit id quidem Pontifex, ſed ſuaſit ut alium deligeret in regno ſuo idonea peritia: alioqui aliunde dignum & peritum accerſeret, ſed in eo delectu uteretur conſilio ſui in Hiſpania Legati, & religioſorum regni ſui virorum. *Cum conſilio Legati noſtri Richardi Maſſilienſis Abbatis, aliorumque religioſorum virorum, eligatur inde, ſi inveniri poteſt. L.9. Ep.2.*

II.

II. In hac Ecclesiarum Hispaniæ restauratione post tam diutinas ruinas, non facilè poterant id genus electiones celebrari, quæ Canonicis prorsus institutis consentirent. Vix populi Christiani reliquiæ supererant, vix novi Cleri rudimenta. Scrupulosi tamen illi Canonum custodes, Gregorius VII. & Alexander II. non ulterius quidquam Arragoniæ Regibus concessere, quàm nominationem ad alias Ecclesias, quas à Mauris recepissent, nequaquam facta copia conferendi Episcopatus. *Appen. Epist. Greg. VII. Ep.4.* Inde est enim quòd hi Reges ad Pontifices confugiebant, & vota scrutabantur Episcoporum, Cleri, Monachorum. Ea erat species quædam Canonicarum olim electionum, inter hęc cunabula renascentis Ecclesiæ Hispanicæ: quæ quò in dies magis magisque roborabatur, eò arctiùs etiam se ad canonicas electionum leges astringebat.

En ejus rei argumentum illustre. Postquam per literas Paschalis II. Papa Toletano Archiepiscopo præcepit, ut electionem Burgensis Episcopi confirmaret; à Clero & populo ejus civitatis per literas subinnonitus est, eam electionem peractam fuisse, inconsulto Rege & populo, solius consilio Archiepiscopi Toletani. *Tuo quidem consilio, sed Rege nesciente, & populo nesciente significabatur electus:* ex adverso autem electionem celebratam esse aliam à Populo, Clero, & Rege, quo germanus Regis frater ad eam assumptus fuerat dignitatem. *Populo expectante, universo Clero consentiente, Rege quoque volente.* Rescripsit Pontifex Toletano, Episcopos ut Provinciæ suæ congregaret, eam causam dirimeret. *Comprovincialibus Episcopis convocatis. Paschal.II. Epist.65.* Vides ut Populus, Clerus, Rex electioni interveniant; ut interveniat & Pontifex, si non aliter dissidia pacari queant: denique etiam tum Pontifex ea judicia refert ad Concilium Provinciæ, ubi olim causæ omnes hoc genus ventilabantur.

III. Cum Monachi Abbatiæ Leiriensis suum religiosum secessum admisissent Episcopos Pompelonenses, atque ita eos subduxissent incursionibus Barbarorum: illis à Papa Joanne XIX. & à Rege Sancio concessum est hoc privilegium, ut soli Episcopum eligerent Pompelonensis Ecclesiæ. *Mariana. L.8. c.24.* Sancii Regis fortitudine & victoriis ubi postea regio illa Christiana fidei & paci reddita est, in Concilio Provinciali Pompelone habito ejus urbis Episcopus restitutus est pristinæ suæ Sedi. *Idem l.9. c.5. 17.* Eadem ipsa de causa, ut alibi retulimus, Episcopi Arragonii, seu Jaccenses eligebantur semper ex Monachiis Cœnobii Jaccensis, ex statuto Concilii Arragonii anni 1060. *Hisp. Illust. tom.3. p.624.* In hac certè restauratione Ecclesiæ Hispanicæ Episcopi non rarò in Conciliis Provincialibus eligebantur; quòd in Provincia plures essent Episcopi, in multis autem urbibus rara plebs, nullus ferè superesset Clerus.

Cum perdiu viduata jacuisset Ecclesia Toletana, eligi tandem cœpit novus in ea Episcopus in Conventu Episcoporum & Procerum, quem Alphonsus Castellæ Rex convocavit anno 1085. *Episcopi & Proceres evocati, in eo conventu, omnium communi suffragio delectus est Bernardus, &c.* Ita Mariana post Rodericum Archiepiscopum Toletanum, à quo enumerantur prædia ingentia & opima, quę illi Ecclesię contulit Alphonsus, novus ejus conditor & parens, qui ejus tamen designare seu eligere Episcopum abstinuit, nisi in Conventu Episcoporum, Abbatum, Monachorum & Procerum. *Convocavit Regni Proceres, & majores Episcopos, & Abbates, & viros Religiosos. Rode. Vital. L.6. c.24.* Cumulatissima Ecclesias gratia religiosi Principes isti afficiebant, & earum libertatis fundamenta jaciebant in electionibus Episcoporum, ut verè fundatores dici possent.

IV. Eandem propemodum rationem tenuerunt Arragonii Reges in Ecclesia Insulæ Majoricæ. Qui Balearibus imperitabat Insulis Princeps Sarracenus, eam dono dederat Episcopo & Capitulo Barcinonensi; Barcinonenses Principes & Prælati consenserant, accesserat & confirmatio Apostolicæ Sedis. Cum deinde consilium iniisset Rex Arragonius constituendi ibi Episcopatûs, & dotandi, acquievere omnes, convenitque, ut primus ibi Episcopus à Rege designaretur solo; at successores Episcopi eligerentur ab Episcopo & Clero Barcinonensi cum consensu Regis, utque è gremio accerserentur Barcionensis Ecclesiæ, vel Majoricensis, aut si fors in eis nemo idoneus occurreret, alia quavis ex Ecclesia. Futuris electionibus necessarius semper futurus erat Regis assensus, sed non ultra duos menses expectandus. Denique eadem cautio adhibenda erat, si quando & in Minorica Insula Episcopus institueretur, hoc addito, ut Civitatis & regionis portio Barcinonensi integra servaretur Episcopo, contemplatione exercituum & Impendiorum ejus in ejus Insulæ & urbis expugnatione. *Hisp. Illust. Tom.3. p.76. An.1260. Spicil. tom.7. pag.212.*

V. Postquam eversa funditus Maurorum dominatione, in integrum omninò restitutæ fuere Hispaniarum Ecclesiæ, eadem ibi viguit electionum forma, quæ aliis in Ecclesiis. Eadem in iis Romani Pontifices explicuere jura, forsan & effusiùs, usque ad tempora Petri Castellæ Regis, cognomentò Crudelis, de quo hæc habet Mariana. *Episcopos Militares Magistros, Priorem Hospitalariam instituendi, aliave majora Sacerdotia donandi, nisi Regum accedente consensu, Pontificibus Romanis potestas sublata. An.1367. Mariana. L.17. c.11.* Vehementer se mirari testatur ibidem Mariana, qui assensi sint Pontifices tantæ imminutioni suæ potestatis, cum ea concordia consuetudini & antiquitati esset adversa. Sed paci videlicet dandum id fuisse, & cedendum ferocissimo Regi, quem priores calamitatis & posteriores victoriæ, & quasi duplex insania exagitaret. *Id studio datum publicæ tranquillitatis, quamvis contra quam moribus erat susceptum, & contra omnia vetustatis exempla. Et miror Pontificem ad cujusquam gratiam passum esse tantum de sua authoritate in Hispania diminui. Sed tanti fuit ea ætate Regis unius vecordiam sanare, malis priùs, deinde victoria multò quàm antea ferocioris.* Quibus ex verbis Marianæ elucescit mira quædam & incredibilis Pontificum authoritas in Hispania.

Huic Petro Castellæ Regi lubet æmulum objicere Petrum alium Arragoniæ Regem, centum admodum & quinquaginta annis superiorem; qui, *An.1206.*, veritus ne quid decerperetur de electionum libertate, si nonnisi de licentia Regum ad eas accedere fas esset, ea necessitate absolvit Ecclesias Regni sui, abundè contentus, si electus sibi, suisque successoribus sisteret se, suæ in Regem fidei id specimen editurus. *Sancta Ecclesia integram libertatem conservare volentes, pessimam consuetudinem à nobis hactenus observatam, qua electionem Prælatorum sine nostro assensu & consilio procedere non permittebamus, amore Dei & Ecclesia relaxamus, &c. Liberam eligendi facultatem assensu Regio minimè requisito in perpetuum indulgemus, &c. Hoc solum reservantes, ut liberè electus in signum Regia fidelitatis nobis debeat præsentari.* Lubens hoc edictum confirmavit Innocentius III. *Innoc.III. Regest.10. Epist.144. Baluz. in l.8. de Conco. Pet. de Mar. c.10.* Ita providentia Numinis alternis Pontifices Regesque instimulat, ut suo se jure & more antiquo abdicent identidem, ut Sacerdotii & Imperii concordia sempiterna alatur mutuæ indulgentiæ temperamento.

VI. Ut verò referamus nos ad ea quæ Mariana stu-

ſtudebat, conceſſiſſe Pontificem voluntati Caſtellani Regis, & ſpopondiſſe abſtenturum ſe Reſervationibus & Collationibus Beneficiorum ejus regni ſine Regis aſſeoſu; minimè mirandum eſt, id Marianam eſſe admiratum. Longo enim poſt tempore Eugenius IV. reſcribens Alphonſo Luſitaniæ Regi, moleſtius ferenti, quòd Epiſeopatum Viſeenſem à Rege fundatum inconſulto Rege Pontifex contuliſſet: monuit illum ex uſu tunc per omnes Eccleſias pervagatiſſimo, ea ſe poteſtate ubique terrarum gaudere, ex ipſius Canonici Juris regulis: Reges Angliæ, Hiſpaniæ, Galliæ Epiſcopales à ſe Eccleſias vacantes flagitare, ſi quibus eas conſerri percuperent, & eorum ſe votis tum obſequi, cum Eccleſiæ ita conducere, conſulique judicaret: ſed & Eccleſias à ſe proprio motu donari, ubi ex re eſſet. *Jura tribuunt Sedi Apoſtolicæ, & Petri ſucceſſoribus liberam Eccleſiarum omnium diſpoſitionem, ad quarum regimen eligit & præficit, ſecundùm Eccleſiarum utilitatem, neque requirit conſenſum Regum, ſed diſponit, prout dignitas Sedis Apoſtolicæ & Eccleſiæ commoditas poſtulat, &c. Non erravit Viſeenſis Epiſcopus, ſi acceptavit proviſionem per nos, motu proprio factam, &c. Rainal. Ann.1460. numer.3.*

Non facilè forſan his Eugenii verbis ſuſcipiſſent Reges; quin & Capitula ipſa non intra eas ſe cohibuiſſent metas, quas & Reges eis & Pontifices præſcribebaot. Sed æterna illa ſapientiæ & charitatis lex, quę Chriſti Eccleſiam temperat & moderatur; ita ſemper diſpenſat hujuſmodi omnes de cujuſque jure & poteſtate præſumptas animo opiniones, pro locorum, temporumque & circumſtantiarum aliarum varietate, ut pax & concordia publica rarò diſturbetur; & ſi quæ illam quandoque obumbrent nubeculæ, iis mox difflatis, pulcrior & ſerenior tranquillitas ſuccedat.

VII. Nec minùs impatienter Caſtellæ, quàm Luſitaniæ Rex tulit, quòd Pius II. Papa mortuo Legionenſi Epiſcopo, eam Eccleſiam contulit magnæ famæ Theologo Cardinali de Turrecremata. Prohibuit Henricus Rex ne ejus Eccleſiæ poſſeſſionem poſſet capeſſere. *Rainal. An.1460. n.43.*

Noo raræ tantùm, ſed & breves eraot hæ diſſenſiunculæ inter Pontifices & Hiſpaniæ Reges. Ideo nec ea ex occaſione ferè unquam electiooes reſtituebantur. Magni ſua illi intereſſe ſentiebant, ut ne diu diſſentirent. Occupabat nonnunquam Pontifex, non reſervatione, non nominatione Epiſcopi, ſed interpellato Rege ut ipſemet reſervaret & daret ei, quem Papa ornatum vellet. Ita Pius II. cum Rege Luſitaniæ, orans ut ſecom conſpiraret: *Cum proviſione, quam faciemus, concurrat.* Orans ut oraret pro eo, quem provehi eſſe cuperet. *Et ſi ſupplicare pro aliquo intendat, pro Alvaro ſupplicet. Card. Pap. Ep.77.*

Cum non raro Reges à Pontificibus provehi eos cuperent, qui meritis deſtituebantur, hinc ut faciles & propitios illos experirentur, faciles ſe & ipſi illis exorabileſque exhibebant. Ubi tamen Regum preces omninò ab æquitatis orbita deviabant, nec ulla poterat ratione ſarciri injoria, quam Canonibus inferebant, tunc certè Pontifices ita omnia modulabantur arte quadam mirabili ſapientiæ & charitatis, ut nec officio deeſſent ſuo, nec Reges exaſperarent. Laudatus jam à nobis eſt Sixtus IV. à quo Rex Arragonum extundere cupiebat, Archiepiſcopatum Cæſarauguſtanum nepoti ut ſuo conferret, ætatis adhuc tenellæ. Reſcripſit Pontifex Regi, *Pro te pati omnia poſſumus, ſed ſalturam animæ facere nec poſſumus, nec debemus. Ibid. Epiſt.* 512. Interim verò Cardinalem Regi propoſuit, ejus gratia & fide præcipuum, cui eam Eccleſiam commendaret.

VIII. Hioc liquet ſæculo xv. in omnibus Hiſpaniæ Regnis, Luſitaoia, Caſtella, Arragonia, aut Reges Pontificibus, aut Pontifices Regibus præſentaſſe, communique eorum conſenſione datos Epiſcopatus, electionibus ex hominum memoria propemodum expunctis. Novum & periluſtre exemplum profero. Avebat Iſabella Regina illa virtutum fama, rerumque geſtarum laude commendatiſſima, Toletanum Archiepiſcopatum, quo non alius toto orbe ſplendidior, aut non alius ſaltem opulentior, Franciſco Ximenio Franciſcanorum Provinciali, ſibique à Confeſſionibus cooferre. Scripſit illa ea de re ad Pontificem, à quo & Reſcriptum elicuit, cui hic titulus erat præfixus, *Venerabili fratri noſtro Franciſco Ximenio, electo Toletano.* A' viro religioſiſſimo Ximenio repugnatum eſt per ſex menſes, nec ceſſit tandem niſi abrupto Papæ Imperio. Ea utique, ut ex titulo liquet, Proviſio Papæ electionis locum obtinebat. Unde & idem Pontifex Alexander VI. Ximenio non multò poſt in hæc verba ſcripſit. *Sedes Apoſtolica te de inferiori ſtatu ad Archiepiſcopalem dignitatem evexit. Gomez. l.1. de geſtis Ximenii.*

Illud rurſum hinc exiſtit, ante Coocordata, quibus nominatio ad Epiſcopatus & Abbatias Regibus conceditur, uſum ipſum eundem admodum fuiſſe, atque poſt Concordata: niſi quod crebriores eſſent & diſſentiunculæ, & gratiæ redintegrationes ultro citroque. A' Mariana animadverſum eſt, uno maximè verbo conſtare totam illam diſcrepantiam. Ante enim pro Epiſcopatibus Pontifici Reges ſupplicabant, nunc nomioant. Vide ut luculentus Scriptor de Adriano VI. diſſerat, qui Pontificiam dignitatem Carolo V. debere ferebatur, & qui illi nominandorum Epiſcoporum poteſtatem contulit. *Adrianus VI. in gratiam Caroli alumni, cui debebat Pontificatum, ei & ſucceſſoribus conceſſit lege perpetua jus præſentandi Epiſcopos Hiſpaniæ, qui antè ad eorum ſupplicationem precario à Pontificibus Romanis inſtituebantur. L.26. c.5.*

Hoc ipſum jam ſuprà affirmaverat idem Mariana, quando juſtiſſimis laudibus proſecutus Sixti IV. conſtantiam in refellendis precibus Ferdinandi Regis Arragonum, & inſimulata mox ejuſdem poſtea Pontificis mollitie, ubi aſſenſus eſt tandem dari eam Eccleſiam in Commendam nepoti regio quidem, ſed notho, & ſexenni tantùm: ſubdit denique ut culpa elevet utrumque, quæ non potuit tamen non eſſe graviſſima, non alios tunc præfuiſſe Hiſpanicis Eccleſiis Epiſcopos, quàm quos Reges Pontificibus nominabant. *Et erat ea tempeſtate moribus uſurpatum, ne Epiſcopi Eccleſiis Hiſpaniæ darentur, niſi quos Reges poſtularent, nominarentque.* Affirmat id quoque privilegii Regibus Caſtellæ à Sixto IV. conceſſum fuiſſe. *Regibus Caſtellæ in perpetuum, ut quos ipſi expetiiſſent, ii Epiſcopi præficerentur, addita prerogativa. L.24. c.16.*

IX. Nec pluribus opus eſt, ut confutetur Salgadus, aliique Hiſpanorum Juriſconſulti, qui non his Pontificum innituntur Conceſſionibus ad Regias Epiſcoporum Nominationes ſtabiliendas. Altiori ab origine rem repetunt, quaſi hoc agnatum inſitumque ſit jus coronæ Regiæ, uni Deo obnoxiæ; aut certè profectum à victoriis in Sarracenos reportatis, atque ita quaſi conditis de novo, fundatiſque à ſe, & mox magnificè dotatis Eccleſiis. Familiare illud cum primis eſt Canoniſtis & Juriconſultis poſterioris ævi, uni ſuorum temporum diſciplinæ oculos animoſque advertere, ſuperiora ſæcula fingendo ad illam accomodare, & arbitratu ſuo comminiſci, vel pro affectuum privatorum ingenio fabricare eas rerum occaſiones & cauſas, quas nec veſtigare, nec invenire jus faſque eſt, niſi in hiſtoricis, Synodalibus, aliiſque id genus antiquis literarum monumentis. Sapientius feliciuſque Mariana priores revolvit, retexuitque ætates,

tes, de quibus historica fide ea posteris tradidit, ex quibus certissimè includatur, non tantopere laboraturos fuisse Catholicos Hispaniæ Reges, ut à Sede Apostolica ea impetrarent Privilegia, & Concordata Regiarum ad Prælaturas nominationum, si illis præjudicatum fuisset, Regiæ suæ coronæ primæva ab origine jus illud insertum concretumque fuisse.

CAPUT XXXVI. *P.4. l.2. c.44.*

De Electionibus in Italia, post annum Christi millesimum.

I. Quid sibi juris vel haberet, vel sumeret Papa in electione Abbatum Cassinensium.

II. Libertas electionum Episcopalium in Italia, sub Gregorio VII.

III. De Abbatum electione, & nominatione ab Imperatoribus.

IV. De jure investiturarum.

V. Episcopatus Cardinalibus addictos primos omnium donarunt Romani Pontifices. Cur.

VI. Alibi constabant electiones, sed & persæpè illis interserebantur nominationes Imperatorum, vel Pontificum.

VII. Summa electionum Libertas in Italia sub Innocentio III.

VIII. Tentatum aliquoties à Pontificibus, ut ab exigendo petendoque consensu Regio supersederetur.

IX. Quando, & quibus causis, vel occasionibus Pontifices reservarint sibi in Italia Episcopatuum provisiones.

X. Ex Historia Pii II. probatur. Pontifices, vel sibi sumpsisse, vel Regibus concessisse nominationes Episcoporum, vel consensisse, ut quos Reges nominassent, illis ipsi conferrent. Optatum Cardinalibus, ne id fieret nisi de consilio suo.

XI. Nova exempla Pontificia nominationis ad Prælaturas Italiæ.

I, QUanquam liberius in Italia, quàm alibi gentium dominaretur Pontificum authoritas: non illi tamen unquam electionibus intercesserant, sive Episcoporum, sive Abbatum usque ad annum 1057. quo Cassini Montis Abbate præter Pontificis, præter Imperatoris assensum electo, ea de causa Pontifex apud Imperatorem expostulavit. *Nequaquam absque suo & Imperatoris nutu electionem illam celebrari debuisse.* Contendebant ex adverso Monachi Cassinenses liberam semper fuisse Abbatis sui electionem, nec ad Pontificem pertinere, nisi jus ejus confirmandæ. *Sed electio libera semper Monachis fuerit, solu confirmatione ad Papam pertinente.* Qui tamen electus fuerat, coactus est semetipse abdicare, postquam gravissimè peccatum est à Monachis, armata manu aggressis tueri electionem, quo tempore à Papa examinabatur. *Leo Ostien. L.2. c.95.* Ejus loco electus est Fridericus, quem confirmavit Papa, & sacro Ecclesiæ Romanæ Cardinalium murice exornavit; moxque vita hac mortali defunctus, successorem habuit, nomine Stephanum X. Cassinensis is Abbas erat, & ubi postea ad Petri sedem evectus est, Cassinensem quidem alium voluit eligi Abbatem: non tamen passus est, ut se superstite in possessionem ejus dignitatis & Ecclesiæ mitteretur. *Idem. L.3. c.7.*

Ultrà progressus est Honorius II. Rescito enim nonnihil dissensionis fuisse in electione Abbatis Nicolai, Gregorium Cardinalem eò ablegavit, ut eligi curaret Præpositum Monasterii Capuani, Seniorum nomine. Novæ huic servituti repugnarunt Monachi, *dicentes non debere Abbatis Cassinensis electionem in alterius potestatem transire.* At Ecclesias omnes Romanæ Ecclesiæ subjectas & obsequentes esse debere intonuit illis Gregorius Cardinalis: *Quænam Ecclesia, vel Monasterium à Romana Ecclesia non disponatur arbitrio?* Cassinensem Ecclesiam à Gregorio & Zacharia Romanis Pontificibus extructam fundatamque fuisse, immo & ab Agapeto restauratam, postquam à Sarracenis incensa fuerat. *Cassinensem Ecclesiam non alii, quàm Romani Pontifices extruxerunt, &c.* Electum suum tuebantur Monachi, sed rem tam præposterè ille administravit, ut non multò post exauthoratus sit, tumque in locum ejus electus est, quem Pontifex nominarat.

Sed longè exitialior procella in Cassinense Cœnobium incubuit anno demum 1136. & 1137. cum pestifero schismate Petrus Leonis Ecclesiam dilaniaret, ejecto Innocentio II. Pontifice. Importuna enim ea tempestate in partes Petri Leonis Pseudopontificis abrepti sunt Cassinenses, seu Rogerio Comiti ut assentarentur, seu ne ab eo expilaretur Ecclesiæ suæ sacrum penu, & opulentissima supellex; quin & schisma domesticum conflatum est, scissis Monachorum studiis in duos Abbates. Necessum ergo fuit, ut eò convenirent Pontifex & Imperator, & præsentiæ suæ splendore illos dissensionum turbines discuterent. *Ibidem. L.4. c.91. 95.* Tunc sanè famosa instituta est ibi disceptatio de jure, quod sibi sumebat Pontifex, & de quo ei controversia fiebat, in electione Abbatis Cassinensis. Lotharius Imperator Monachis patrocinabatur, quamvis vel tunc Pontificiæ observantiæ, & reverentiæ retinentissimus. Urgebant Cardinales, hoc saltem lapsu suo fœdissimo in schismaticorum partes Monachos suo excidisse jure eligendi. At delinitus tandem ab Imperatore Pontifex, legi & examinari jussis privilegiis omnibus, quæ illi Abbatiæ Pontifices & Imperatores contulissent, ut ad ea hujus causæ definitio attemperaretur: cessit Monachis plenissimam eligendi sibi Abbatis libertatem, servata sibi confirmandi potestate, Imperatori autem quadam veluti investitura. *Victus rationibus Pontifex, Cassinensis Abbatis electionem fratribus, ordinationem Lothario Imperatori, ejusque successoribus concessit, atque firmavit, sibi verò suisque successoribus Abbatis confirmationem. Chron. Cass. L.4. c.116. 124.*

II. Cassinensi Ecclesiæ præfuere aliquando pro Abbatibus Episcopi. Ita potuit de hac electione inter Episcopales à me disputari: cum ejus Ecclesiæ authoritas & potestas longo intervallo plures alias etiam Episcopales post se relinqueret. Hinc studium Papæ, ut & ipse in ea jura sibi sua vendicaret. Tunc electiones summa libertate in Episcopalibus Ecclesiis omnibus celebrabantur. Rescita Gregorius VII. Firmani Episcopi morte, Clerum ejus urbis populumque per literas admonuit, ejus administrationem à se Archidiacono commendatam, donec de Sedis Apostolicæ & Imperatoris consilio & assensu Episcopus ibi institueretur. *Totius Episcopatus procurationem Archidiacono commisimus, donec cum nostra sollicitudine, tum Regis consilio & dispensatione, idonea ad Episcopalem dignitatem persona reperiatur. L.2. Ep.38.45.* Cum Feretrini, Eugubini Episcopo orbati essent, ad Clerum Populumque scripsit earum urbium idem Pontifex, delegari ad eos à se Abbates duos, ut cum ipsis & ex ipsis eligere contenderent Episcopos tanto muneri obeundo idoneos: aut alicunde tandem, si inter ipsos nulli essent pares. *Ecclesia Romana filios ad vos misimus, ut personam vestra electione collaudatam & canonico decreto probatam, nobis ad ordinandum quantocius studeant præsentare.*

Communicato idem ipse cum Volterranis con-

silio diutissimè desudavit ut idoneum ipsis Episcopum provideret: duos tandem illis assentientibus misit Episcopos, ut electio perfici & confirmari posset. *Quia in personam Mantuani Archipresbyter, & nostra consilia, & voluntas eorum, qui de illa Ecclesia sunt, conveniat, monemus ut qualiter generalis electio fiat ab omnibus procuretis.* L. 5. Epist. 3. Apocrisiarios Aquileiam misit, qui electionem exquirerent à Clero & Populo factam, & examinarent. *Clerus & Populus Aquilejensis Ecclesiæ nuntiaverant nobis se elegisse, &c. Ibid. Epist. 5. 6. L. 8. Epist. 14.* Episcopum quidem ipse forsan suo arbitrio dedit Ravennati Ecclesiæ: sed nonnisi postquam diutissimè viduata, sacrilegis & infandis ab usurpatoribus divexata fuisset: cum non aliter tunc posset illa subduci huic servituti, quam ut illam quondam Petrus idololatriæ subduxerat, misso Apollinari. *Fratrem nostrum quem post longas & innumeras pervasorum occupationes nuperrimè, sicut olim à Beato Petro Apollinarem, ita hunc Ravennas ab Ecclesia Romana meruit recipere.* Interpellatus ut confirmarent electionem Episcopi Melitensis & Troiani, primam confirmare abnuit, quòd eam Ecclesiam rescisset ab Rhegiensi Metropolitano pendere, alteram confirmavit, quanquam præter morem, nec assensus suus postulatus esset, nec Nuncius affuisset suus; statuto duntaxat, ne posthac hæc omitterentur, quæ præterita tum fuissent: *Licet electioni ejus hoc defuerit, quòd Legatus Apostolicæ Sedis & consensus noster non affuit, &c. L. 9. Epist. 24.* Hinc edocemur, in Episcopalibus Ecclesiis Romanæ Metropoleos, necessarium fuisse Papæ consensum, utque Nuntius ejus electionibus interesset aliquis. Cum enim præesse Metropolitanus iis deberet ex Canonicis institutis; hoc duplici jure frui etiam debere videbatur, ut censeretur præesse. At Pontifex hoc utroque jure sibi temperabat in Ecclesia Melitensi, utpotè Rhegiensi obnoxia Metropoli.

III. Ad Clerum Populumque Faventinum literas dedit Petrus Damiani, hortatorias ne præfestinè Episcopum antè eligerent, quàm adventaret Imperator, qui consopiret omnes inter eos dissensiones. *Ut non eligatis Episcopum, usque ad Regis adventum, qui scilicet, & errorem tollat, & vos & Ecclesiam vestram, sedatis undique jurgiis, in pacis tranquillitate disponat.* Suadebat etiam, ut Pontificem orarent, ne dare ipsis Episcopum adproperaret. *Rogandus est Papa, ut Episcopum vobis modò non ingerat.* L. 5. Ep. 10. sed ut Diœceseos administrationem commendaret Clerico inter eos præ cæteris experimentissimo: addens iterum se, ubi opus foret, ea administraturum, quæ soli possunt obire munia Episcopi. Vides ut vir Canonum peritissimus, zeloque castioris disciplinæ, & Ecclesiasticæ libertatis exæstuans, censeat præsentiam Imperatoris electionibus quandoque, non tolerandam, non utilem tantùm, sed & necessariam esse.

Eam tum quidem Imperatores sequebantur in his rationem, quam sanctius nihil optari posset. Testem profero Ottonem III. Imperatorem, qui anno 996. Abbatem dare volens Classensi ad Ravennam Abbatiæ, liberam permisit Monachis electionem. *Abbatum Classensem ordinare desiderans, optionem fratribus dedit, ut quem ipsi vellent, indubitanter eligerent.* Hæc erat Imperatorum, qui se exteriores Ecclesiæ Episcopos profitebantur, eligendorum Episcoporum & Abbatum ratio. Illud erat quod tum his verbis significabatur, *ordinare Ecclesiam:* ubi ea potestate laici Principes impertiebantur. Cum Monachi iidem Classenses Romualdum elegissent sibi Abbatem, Imperator ipsemet ad ejus Cellam perrexit, coegitque ut acquiesceret, interminatus Concilii Provincialis anathemata. *Rex anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, & toto Synodali Concilio minaretur.* Non placuit Monachis suis Romualdus: ei verò quò justiùs, eò vehementiùs Monachi sui displicuerunt. Venit ergo ille, & Pedum Imperatori & Archiepiscopo Ravennati resignavit. *In utriusque conspectu virgam projecit.* Hæc Petrus ipse Damiani in vita B. Romualdi. c. 22. 23. 65. Oravit Romualdus ipse Abbatiam sibi dari ab Imperatore Henrico, & exoravit. Nec stupeas, si Abbatias dispensaret Imperator, cum authore eodem ipso Petro Damiani, dicatur idem Henricus Imperator ea donatus fuisse potestate, ut ejus authoritate electio Romani Pontificis regeretur. *Ut videlicet ad ejus nutum Sancta Romana Ecclesia nunc ordinetur, ac præter ejus authoritatem Apostolicæ Sedi nemo prorsus eligat Sacerdotem.* Opusc. 6. c. 36. Admiranda planè hic donatus est ea potestate Imperator, quòd simoniam ab electionibus omninò absterfisset.

IV. Ad solam Romanam Sedem aspectabat hoc Privilegium pio tunc Imperatori concessum; quod non multò post utique revocatum est, ubi qui in ejus dignitatem successere, à pietate, religione & modestia ejus deviarunt. Ita investitura laica aut mera fuit usurpatio, aut temporaria Ecclesiæ tolerantia: aut si quam ei juris speciem velis appingere, qui eo fruebatur Princeps, nec obesse liberæ electioni poterat, nec adesse. Ita enim Paschalis II. ad B. Anselmum. *Alienum est ab Ecclesia, & à sacris Canonibus inhibitum, ne Princeps & sæculares viri investituras non solùm dare, sed nec electioni Episcoporum audeant se violenter inserere.* Ep. 3.

V. Non alios antè à Pontificibus datos Episcopatus, quàm Titulos Episcoporum Cardinalium, satis probabiliter conjectamus. Cum urbes eæ essent raro populo, nulloque penè Clero; cum splendore Cardinalatus jam ferè obscuratus esset Episcopalis dignitatis fulgor: hos Cardinalium Episcoporum Titulos æquè dispensabat Papa, ac cæteros Presbyterorum & Diaconorum. Adde quod cum Cardinales, præsertim verò Cardinales Episcopi Coadjutores sint & cooperarii Papæ in tractandis Ecclesiæ universalis gubernaculis, æquissimum erat, ut non ab aliis magis, quàm ab ipso & à sacro Collegio eligerentur. Id observatum est à Petro Venerabili Abbate Cluniacensi, dum verba facit de inclyto illo Cluniacensi Monacho, quem Honorius II. anno 1126. Cardinalem Albanensem creavit. *Injungit ei Papa Honorius majoris honoris & oneris, pastoralem curam, & eum labori suo socium adhibens, in Episcopum Albanum consecrat.* Baron. an. 1126. n. 9.

VI. Quando annò 1137. Sedem Episcopalem Beneventanam Innocentius II. Metropolitano auxit culmine, novum nominasse Archiepiscopum probabiliter creditur; sed illum Clero & Populo proposuit Civitatis, ut posset à quolibet recusari, si qua gravi labe fama ejus claudicaret. *In conspectu Cleri & Populi Beneventani clamavit, ut si quis contra personam & electionem Gregorii Beneventani electi canonicè & rationabiliter opponere vellet, libera fronte opponeret.* Approbata eo modo electi innocentia, à Pontifice ordinatus est. *Baron. an. 1137. num. 12.*

Ejusdem modi, aut non multùm dissimilis fuit Archiepiscopi Ravennatis electio, ubi Fridericus I. Imperator in Italiam profectus est. Scripsit ipsemet ad Adrianum IV. Papam, ne diutiùs tanto Archiepiscopo sua careret Aula, *Ne curia nostra tanto diutiùs careret Principe*: legisse se ad eam Ecclesiam filium Comitis Blandratæ: *quem vos in Clericum Ecclesiæ Romanæ, & filium, nostra petitione assumpsisse recordati sumus*: ut habetur in illis literis: cæterùm electum eum fuisse universa ab Ecclesia Ravennate astantibus Legatis Imperatoris & Papæ; *In electione illius concorditer & voluntarie*

vit universa Ravennas convenit Ecclesia, præsentibus Legato vestro & nostro. *Baron. an.*1159. *n.*2. Justas sibi causas esse existimavit Pontifex non confirmandæ ejus electionis. Sed ea repulsa exulceratus Imperator, miras postea tragœdias excitavit. Electus erat Subdiaconus Ecclesiæ Ravennatis, Ravennas autem Metropolitanus Sedi Apostolicæ immediatè suberat. Duplici illa ex causa confirmatio Papæ requirebatur. Sed inde patet electiones adhuc vim suam in Italia sospitem retinuisse, etsi non rarò, seu Regiis, seu Pontificiis nominationibus permiscerentur.

Cum Placentinus verò Episcopus à Civibus suis apud Apostolicam Sedem gravissimis criminationibus impetitus, Episcopatum in manus Adriani IV. resignasset; Pontifex Placentinos Cives, qui Romam delegati fuerant, compulit Romæ Episcopum sibi eligere; paruerunt illi, electum ipse confirmavit. *Nos participato fratrum consilio, dilectis filiis nostris Clericis & Laicis civitatis vestræ, qui pro eodem negotio à vobis fuerant destinati, concessimus facultatem eligendi*. *Epist.*34. 35.

Cum Alexander III. novam civitatem Alexandriam Episcopali solio decorasset, non expectata electione Episcopum ipse in ea instituit. Factum excusavit ipse postea datis ad Clerum literis, quibus sanctissimè affirmat necessaria tum quidem de causa id factum esse, in posterum verò vendicatum illis iri eandem eligendi libertatem, qua cęterę omnes Provincię Mediolanensis Ecclesię in commune fruerentur. *De novitate & necessitate processit, quod nulla precedente electione, authoritate nostra vobis & Ecclesiæ vestræ electum providimus, &c. Statuimus ut non præjudicetur in posterum, quominus electionem liberam habeatis, sicut Canonici Cathedralium Ecclesiarum, quæ Mediolanensi Ecclesiæ subjacent, &c. Baron. an.*1180. *n.*3. 4.

Plusculum certè concedebant Pontifices earum electionibus Ecclesiarum, quæ Romanæ Metropoleos suffraganeæ non essent. Ideo & idem Pontifex, cum Aquensem Episcopum & Episcopatum Alexandriam translatum cuperet, eam curam Archiepiscopo Mediolanensi demandavit, cujus ea erat Provincia & Motropolis. *Baron. an.*1163. Vides porro, ut & creatio novorum Episcopatuum, & translatio Episcoporum frequens esset vel occasio, vel causa, ut Pontifex Episcopos suo nutu deligeret.

Nec minùs frequentes eæ causæ scatebant à depositionibus Episcoporum. Senatus Pupulusque Florentinus legarunt ad eundem Alexandrum III. Papam, ut Episcopum suum gradu canonicu judicio dejiceret, ut qui nuperrimè convictus esset simoniæ, stupendo prorsus miraculo Monachi Cœnobii Sancti Joannis Gualberti, qui igneam pyram illæsis prætergressus erat vestigiis. Nec dejici tantùm illum orabant, sed & successorem à Pontifice dari. *Velit Episcopum eà dignitate privare, & alium substituere*. Hæc habet author vitę Beati Joannis Gualberti. *Surius die* 12. *Jul. n.*18.

VII. Extra has autem insitatas causas, ingenuè fatendum est viguisse adhuc in Italià electiones ineunte sæculo XIII. quanquam coarctatum jus suffragii ad solum Cathedralium Ecclesiarum Clerum, ad Abbates, ad Capellanos & ad Episcopos Provinciæ conjunctum cum Canonicis, ad nullam jam earum partem vocatis populis. Cum in tres partes scissa esset Mediolanensis Ecclesia, ubi de eligendo Archiepiscopo agebatur: eò delegavit Innocentius III. Abbatem & Archidiaconum, ut ipsi inquirerent, & se certiorem facerent, an ea illi Ecclesiæ inolita esset consuetudo, ut Abbates, præpositi & Cappellani jure suffragii æquè ac Canonici gauderent: an non singuli quidem ipsi, sed singulorum collegia singula promereot suffragia, an præstò essent tantùm, nec in suffragia vocarentur; denique an Episcopi etiam suffraganei in creationem Metropolitani sua conferrent suffragia. *Utrum de antiqua & probata consuetudine, omnes & singuli, tam Abbates, quàm Præpositi, ac etiam Capellani, parem cum ordinariis in electione vocem habeant. Et si nec omnes, nec parem, qui & quantam, utrum videlicet qui in singulis ordinum, sed in ordinibus singulorum sit paritas attendenda; vel potius jus eligendi penes Ordinarios tantùm resideat, & cæteri propter honestatem solummodo vocari consueverunt ad cautelam, &c. Quid potestatis aut juris habeant Episcopi suffraganei. Regest.*15. *Ep.*233.

Idem ipse porro Innocentius deposito Melfeosi Episcopo, Capitulo Cathedrali copiam fecit eligendi successoris. Cum rescisset autem frequentissimas dissensiones Ecclesiarum Alexandrinæ & Aquensis, quarum geminis Cathedralibus unus erat & communis Episcopus, constituit, ut convenirent duo Capitula, ubi celebranda foret electio, electum autem Metropolitanus Mediolanensis confirmaret; Vel electores eligerent, hoc est, Compromissarios; vel Procuratores Romam mitterent, quibuscum communicato consilio Pontifex constitueret, qui illis Episcopus conducibilior esset. *Aut electores eligant, &c. aut Procuratores idonei ad Sedem Apostolicam dirigant, per quos recipiant in Episcopum, quem Romanus Pontifex eis duxerit concedendum. Rainal. an.*1206. *n.*140. Infinita quædam aliquando dissentiendi & altercandi libido, partes cogebat, ut totam eligendi Episcopi curam in Pontificem unum conferrent. Ejusmodi fuit electio B. Ubaldi Episcopi Eugubini, sub hoc eodem Innocentio III. Papa. *Surius die* 16. *Maji n.*6.

VIII. Ad Italiam referri potest, quod Pontificii Legati à Comite Tolosano Raimundo, & à Consulibus Avenionensibus expresserunt in Concilio Montiliensi anno 1209. quodque Pontifices Romani observari fecerunt, locis in omnibus stricta sibi obedientia obligatis: videlicet ne potestates unquam sæculares sacris se interfererent electionibus. *Electioni Episcopi, vel alterius Rectoris Ecclesiæ facienda, per me vel per quamcumque personam, me nullatenus immiscebo. Can.*8. Quod confirmatum etiam fuit in Concilio Avenionensi ejusdem anni 1209. præseotibus & præsidentibus Papæ Legatis.

IX. Proximè sequenti Capite, ubi de Sicilia agemus, ostendemus tum cœpisse Pontifices electiones suspendere, & Episcopatus sibi reservare, cum eò compulsi sunt iis bellis, quorum occasione Episcopi insurgebant in Apostolicam Sedem & in principes Regiæ Francorum prosapiæ, quibus tum Pontifices Siciliam vendicabant. Easdem artes tentavit Bonifacius VIII. ut Gallicanæ Ecclesiæ Episcopales suspenderet electiones, donec Philippus Pulcher ad ea se consilia converteret, quæ Pontifex cuperet. *Rainal. an.*1303. *n.*39. sed ii conatus inauspicati fuere. Primus omnium Joannes XXII. anno 1322. reservavit sibi collationem Episcopalium sedium omnium in Provinciis Aquileję, Mediolani, Ravennę, Genuæ & Pisarum, propter interminabiles dissensiones, quæ ibi conflagrabant omnibus in electionibus, dum Pontifices Avenione sederent, & per eorum absentiam intestinis dissidiis universa laceraretur Italia. Prę se ferebat Joannes temporarias esse eas translationes, dum detumescereot procellæ & bella sedarentur in Longobardia, ut tum demum possent electiones pristinæ & libertati restitui, & paci. *Donec favente Domino, sublata procella temporis impacati eisdem Ecclesiis plena in eligendo securitas ministretur. Rainal. in Append. Tom.*15. Clemens VI. ut partes roboraret Roberti Regis utriusque Siciliæ anno 1343. reservavit sibi provisiones omnes Episcopatuum, Abbatiarum, & Collegialium Ecclesiarum, non Siciliæ tantùm,

sed

sed & Regni Neapolitani. *Rainal. an.1343. n.83. 84.*

Refertur verò à Theodorico de Niem (De Duraz.) postquam Carolus Dyrrachenus utramque Siciliam invasit in Reginam Joannam, Urbano VI. infensam, cujus partibus innexus erat Carolus; Cardinalem Legatum Urbani in Sicilia sævisse in Episcopos & Clericos, qui Reginæ studuissent; ab Urbano verò datos illis omnibus successores. Uno die creatos ab eo Archiepiscopos vel Episcopos triginta, omnes Neapolitanos, omnes nimirum qui Carolo suffragati fuerant, ut Neapolin invaderet. *L.a. c.26.*

X. Ante electionem Pii II. anno 1458. in sacro Cardinalium Collegio multa consultata sunt, multa decreta, quibus moliebantur, adeoque sperabant futurum illigare, & constringere creandum Pontificem. Præ cæteris illud erat memorandum, ut nonnisi ex consilio & suffragiis Cardinalium, immo & ex majori numero suffragiorum, Pontifex vel Episcopos nominaret, vel Abbates; vel Regibus, aliisve Principibus permitteret ut nominarent; vel denique illis sponderet, reciperetque se non nominaturum, nisi ex eorum sententia & votis. *Nullam provisionem faciet de Ecclesiis Cathedralibus, Abbatiis, &c. Nullam facultatem præsentandi vel nominandi ad Ecclesias Cathedrales concedet Principibus, &c. Nullam Bullam concedet, per quam astringat se Principibus, quod nullas Ecclesias Cathedrales, aut Monasteria conferet, nisi de ipsorum beneplacito. Rainald. anno 1458. n.6.* Eò redibant omnia. Aut enim Pontifex Episcopatus dabat, ut in Italia: aut principibus annuebat, ut nominarent; aut spondebat ex eorum se voluntate nominaturum extra Italiam. Ubi extra has metas egrediebantur Pontifices, varios in scopulos incurrebant.

Quin & in Italia quandoque ipsa ejus repugnabatur. Cum anno 1460. Pius II. Episcopatum Papiensem contulisset Amanuensi sui Jacobo Lucensi: is fuit sapientiæ laude celebratissimus Cardinalis Papiensis, toties laudatus, toties & laudandus adhuc à nobis: Franciscus Sfortia Mediolanensis Dux vehementissimè renisus est; nec minis abstinuit. *Rainald. an.1460. n.55.* Fregit tamen ejus contumaciam constantia Pontificis. Commentarios hujus Pontificis, qui Gobelino tribuuntur, si consulas, perspicies ut dati sint ab eo Episcopatus Patavinus, Feltrensis, Ferrariensis, Anconitanus, Venetus. Observatum ibidem est, à Senatu Veneto expetitum fuisse, quem ei Civitati Pontifex præfecit. Ut etiam non constantiæ tantùm, sed & moderationis ac charitatis specimen ederetur, certior factus idem Pontifex Ferrariensis Episcopi labores omnes irritos & infrugiferos cadere, ex alienato Ducis animo, illum ad Feltrensem transtulit Episcopatum. *Episcopum Ferrariensem, cum sait ovibus, Principis odio, prodesse non posset, ad Feltrensem transtulit. Gobel. l.4.* Tradit verò Cardinalis Papiensis, non minùs infracto fuisse animo eundem Pontificem in Mutinensem Ducem, atque in Mediolanensem fuerat, ut Episcopum Mutinensem sua exenti sede ne pateretur. Agit & alibi de Abbatiis, quibus eum Papa donaverat. Unam poposcerat ab eo Dux Mediolanensis, quæ in Civitate Papiensi sita erat. Sed à Pio jam concessa fuerat eidem Cardinali. *Card. Papi. Epist.149. 162. 170. 171.*

XI. Post Sixti IV. obitum jurarunt Cardinales in eorundem observantiam Decrètorum, quibus futuros constringere Pontifices tentaverant antè creationem Pii II. *Rainald. an.1484. num.33. 34.* Ubi pacis fœdus iniit Innocentius VIII. cum Ferdinando Rege Neapolitano anno 1486. utrique convenit, ut Episcopatus, & aliæ Regni Neapolitani Beneficia à Pontifice conferrentur. *Quod Episcopatus & Beneficia Regni Neapolitani distribuantur per Papam.* Ægrè patiebatur Venetorum Respublica Patavinæ Ecclesię possessionem ab eo Cardinali capessi, quem Papa nominarat; enixiusque poscebat, ut ei committeretur illa Sedes, quem sibi præfici ipsa cupiebat civitas. Pontifex in hæc verba illis rescripsit: *Deus qua ab Ecclesia disponenda sunt, non ad sæculi potestates, quas Ecclesia sua Sacerdotibus voluit esse subjectas, sed ad Sacerdotes pertinere voluit. Idem anno 1485. n.13. 14. 36.*

Constat indubitatissimè Principes Italiæ atrogaturos sibi fuisse nominationes omnium Beneficiorum, nisi eorum conatus retulisset Pontifex, novamque invexisset rationem ea conferendi, ex qua, quoniam electionibus per depravatissimos hominum mores jam locus esse non poterat, elucesceret non terrenas potestates, sed Ecclesiasticas, dandorum Ecclesiis Pastorum jus vimque obtinere. Præter superiùs congesta exempla novum hic adjiciam. Nova quædam jurgia emersere inter eundem Innocentium VIII. & Ferdinandum Regem Neapolitanum, qui Beneficia à se dispensari debere causabatur, ut qui civium suorum merita & vires probè nosset; non à Pontifice, cui minùs explorata eorum esset, & vita & industria. Ita ne contra Apostolicos Canones terreni Principis nutu sacræ dignitates distribuerentur, necesse fuit, ut eam ad se Pontifex potestatem pertraheret. *Rainald. an.1487. num.12.*

CAPUT XXXVII. *P.4. l.2. c.45.*

De Electionibus in Sicilia post annum Christi millesimum.

I. Siciliæ Regibus ab Adriano IV. id conceditur, ut citra eorum assensum fieri, vel perfici non possint electiones Episcopales.

II. Revocatur illud privilegium, ob vim ab his Regibus frequentissimè electionibus illatam.

III. Reges ipsi Siciliæ, illi certè qui Regia Francorum stirpe prognati fuerunt, profitebantur solemniter, nullum suum opperiendum esse consensum, seu faciendis, seu confirmandis electionibus.

IV. Quo tempore & qua demum causa reservari Pontificibus cœpere Episcopatus Siciliæ.

V. De Regno Sardiniæ.

I. NOn is ego sum, qui ventilandæ me implicem spirituali Regum Siculorum Monarchiæ. Ut meo serviam instituto, nec ultra eos fines exoatier, id observabo, circa annum Christi 1159. Adrianum IV. pepegisse cum Vuillelmo Siciliæ Rege, ut electiones liberas esse vellet, eo contentus, ut ejus flagitato assensu confirmarentur. *Electiones secundùm Deum per totum regnum canonicè fiant, de talibus quidem personis, quibus vos & hæredes vestri requisitum à vobis præbere debeatis assensum. Baron. an.1097. n.66. & an.1156. n.5.* En verba ipsa diplomatis Vuillelmi Regis: *De electionibus quidem ita fiet. Clerici convenient in personam idoneam, & illud inter se secretum habebunt, donec personam illam excellentiæ nostræ pronuncient. Et si persona illa ex proditoribus, aut inimicis nostris, aut hæredum nostrorum non fuerit: aut magnificentiæ nostræ non extiterit odiosa, assensum præstabimus.*

II. Nil periclitari primò videbantur electiones ab hoc Regum assensu. Sed ea potestate tam impotenter usi sunt Siculi Reges, ut per Pontifices revocanda tandem fuerit. Excanduit quam justè, tam vehementer Petrus Blesensis adversùs Capellanum

ju-

junioris Siciliæ Regis, datis ad eum literis, quòd Regiæ non moderatus esset, non intercessisset intemperantiæ, in nupera maximè Episcopi Agrigentini electione. *Intendit episcopare fratrem Comitis, & ipsum reclamante Capitulo violenter intendit. Ep.10.* Regis adolescentuli intemperias in ejus eleemosynarium refundit Petrus, quod ab eo non cohiberetur.

Goffridus Monachus Rogerio Comiti ascribit fundationem, seu donationem complurium Siciliæ Episcopatuum. Quocirca & Episcopos eos nominabat Comes. *Hisp. Illus. Tom.3. p.333.* At cum non fundarentur, vel dotarentur eæ Ecclesiæ, nisi restitutis iis rebus, quas olim possedissent: hinc penes Ecclesiam jus fuit semper electiones iis nominationibus subrogandi.

Ubi Innocentius III. Constantiæ Imperatrici, filioque ejus Juniori Frederico II. Regnum Siciliæ confirmavit: ab iis quoque vicissim id expressit, ut confirmarent electiones, & primigeniam in libertatem restaurarent. *Electiones Prælatorum liberè & canonicè fiant, &c. Baron. an.1097. n.71. 72. 73.* Confirmatum est ab eodem Rege idem Decretum anno 1213. ne ipso quidem tum dissimulante ab antecessoribus suis Regibus contumeliosissimè habitas, oppressasque fuisse electiones. *Illum volentes abolere abusum, quem quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, decretum de electionibus prælatorum concedimus, &c.* Eo Friderici Edicto assensus Regius siletur omninò. Certum est tamen anno 1226. expostulasse Fridericum eundem, quod Honorius III. Papa Episcopatus Siciliæ donasset se inconsulto, & jura Siciliæ Regibus concessa in electionibus violasset. *Te inconsulto quibusdam Ecclesiis Regni vacantibus præfecisse personas. Rainal. an.1226. n.8.* Monuit illum Pontifex constituendorum Episcoporum jus Apostolicæ Sedis & Potestati indivulsè cohærere. Posset tamen Friderici querela de assensu Regio capi, qui & necessarius olim, & prætermissus tamen tunc fuisset Anno enim 1245. Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi legi jussit Rescriptum Friderici, quo abdicabat se ab omni prorsus jure in electiones Siciliæ. *Concedebat ac quitabat, si aliquod jus habuisset in electionibus Ecclesiarum regni, &c.* Postquam autem Fridericum idem Pontifex anathemate confixit, hanc præ cæteris compluribus causam allegavit ejus censuræ, quòd undecim Ecclesiæ Metropolitanæ, aut Cathedrales jamdiu viduæ mærerent, vetante Friderico electiones celebrari.

III. Ideo & cum idem Pontifex Carolo Andium Comiti, fratri Beati Ludovici Francorum Regis Siciliam contulit clientelari ab Apostolica Sede jure obtinendam, in Feudorum morem: eam clausulam adjecit, ut admoneretur quidem Rex de morte Episcoporum, si ita ferret mos, sed nec ante, nec post electionem ejus assensu opus fore. *Denunciatio mortis Prælati Regi fiat, si fieri consuevit, sed ejus consilium vel consensus in prædictis non requiratur, nec ante electionem, nec post electionem. Rainal. an.1253. n.3.* Cum Carolum Andinum Comitem Clemens IV. Papa Siciliæ Regno donavit & investivit, eadem cautio adhibita est. *Nec ante electionem, sive in electione, vel post regius assensus, vel consilium aliquatenus requiratur, quam utique libertatem vos & vestri hæredes semper manutenebitis. Rainal. an.1265. n.19. Spicil. to 9. p.238.*

Ea antem tunc Pontificum charitas & benevolentia effusior in Galliæ Reges, proficiscebatur tum ex memoria & pietate in eos, à quibus tot Beneficiis cumulata esset Romana Ecclesia: tum ex spe & necessitate ingentis & præpotentis tuitionis ad Ecclesiæ hostes pertinacissimos propulsandos. Itaque non Gallicæ gentis Regibus Siculis hinc conflanda invidia est, quasi adversùs eos illud tunc novatum primò sit, ut ne assensus Regius amplius requireretur, tum ad faciendas, tum ad confirmandas electiones. Sed cum innovatum invectumque jam id fuisset adversùs Fridericum II. internecinas cum Pontificibus inimicitias exercentem: tantis & ab ipso & à prædecessoribus ejus grassationibus in electiones olim iteratis; ex re visum est Pontificibus Romanis retinendum id esse, ut ab assensu Regio requirendo abstineretur, cum ea non novi juris institutio esset, sed restitutio vetustissimi. Est certè causa specialis & pernecessaria, ut vigeant & dominentur libertates Ecclesiasticæ in iis maximè regnis & locis, quæ in ditione sunt Apostolicæ sedis, earum vindicis & custodis.

IV. Honorius IV. anno 1285. videtur primus omnium sibi integram servasse collationem omnium Siciliæ Episcopatuum, dum æstuarent bella inter Francos & Arragonios Principes, ne ii eligerentur Episcopi, qui Arragoniis studerent, & adversarentur Gallis, hoc est Pontificibus, qui Gallia hoc Regnum donarant, & asserebant. Laudat eam Papæ Epistolam Rainaldus, nec eam intexit Annalibus suis. *Rainal. an.1285. n.62.* Ubi restricta sunt bella, revixisse electiones probabile est, sospite & illibato Pontificum jure, ut cum conducibile sibi videretur, vacantes Ecclesias reservarent. Illud profectò emicat in fœdere inito Gregorium XI. inter & Fridericum Siciliæ Regem anno 1372. ubi & illud rursum inculcatum est, necessarium minimè fore, ut assensus Regius electionibus interveniret. *Omnes Ecclesiæ Cathedrales & aliæ in electionibus plena libertate gaudebant, nec ante electionem, nec in electione, nec post dicti Friderici seu ejus successorum consensus vel consilium aliquatenus requiratur, &c. Salva semper circa Ecclesias Cathedrales & alias in reservationibus Romani Pontificis jurisdictione. Rainal. an.1372. n.51. 1381. n.18. 54. 5. 8.* Clausula eadem liberarum electionum citra Regium assensum inserta fuit concessioni Urbani VI. anno 1381. in gratiam Caroli Dyrrachini, ex regia Francorum stirpe in Hungaria tum imperitante. Verùm ea concessio complectebatur utramque Siciliam, hoc est Siciliam Insulam, & Regnum Neapolitanum. Ei simillima est ea, qua Eugenius IV. Alphonsum Arragonum Regem anno 1445. honestavit.

V. Quando Bonifacius VIII. Regno Sardiniæ & Corsicæ Jacobum Arragonium decoravit anno 1297. eadem implicata cautio est, ut liberæ essent electiones, Regum consensu nec antè, nec post desiderato. *Rainal. an.1297. n.2.*

CAPUT XXXVIII. *P.4. l.2. c.46.*

De electionibus in Germania, de Investituris, & de Concordato Germaniæ, post annum Christi millesimum.

I. Tres Ottones Imperatores Episcopatuum & Abbatiarum investituras dedere, illæso electionum jure & usu. Fuere & eorum nonnulla nominationes. Nec aliter B. Henricus Imperator.

II. Duces ipsi quandoque eodem investiendi jure utebantur.

III. Gregorius VII. & qui ei mox successere, Investituras Laicas damnarunt, quod jam cum electionibus sociari non possent. Quanto intervallo Franciæ Regum & Germaniæ Imperatorum investitura distaret. Paschalis II. assentitur, ut qui cedant Episcopi & Abbates feudis omnibus Regis, dum cedant & Principes investituris, eo prætextu palliatæ. Sed

non

non eo contentus Imperator, Paschali Investiturarum concessionem extorsit.

IV. Callistus II. provido temperamento, & Imperatorem demeretur, & eam controversiam sedat.

V. Quæ essent in Galliis investituræ.

VI. Novi irritique conatus sub Lothario II. restituenda Investitura Laica.

VII. Ut sub Friderico II. in electionibus turbatum sit.

VIII. Innocentius III. ab Imperatoribus exprimit, ut ne consensus eorum in electionibus desideretur.

IX. Quæ exordia Investiturarum, quò causa eas revocandi.

X. Universim aliqua adnotata in electiones Germaniæ.

XI. XII. De Concordatis Germaniæ.

XIII. De electionibus in Regnis ad Boream porrectis.

I. Indubium est à tribus Ottonibus Imperatoribus Ecclesias Episcopales & Abbatiales donatas fuisse, donatas & earum per Pedum investituras. Sed tria sunt, quæ in eo observari conducat. 1. Illos ipsos fuisse primos institutores sub Romani Pontificis authoritate, & fundatores complurium Episcopatuum eorum, in regionibus Germaniæ non ita pridem Christo subjugatis. 2. Semper ferè spectatissimæ pietatis & sapientiæ viros ab eis designatos fuisse. 3. Non semper exclusas fuisse ab eis electiones, sed vel toleratas, vel perpetuum privilegio quibusdam Ecclesias indultas; denique pro virili operam datam fuisse, ut Regiæ nominationes Cleri & Populi electionibus permiscerentur.

Ditmarus Merseburgensis Episcopus in horum Imperatorum Chronico sexcentis locis declarat Episcopos, & Abbates ab eis complures nominatos fuisse, concessas investituras. Sed & ex eodem Ditmaro complusculа exprimuntur documenta, quibus confirmentur tria illa summatim Capita, à quibus hic apta & religata pendebunt omnia. *Chron. l.2.* Cum erexisset Otto I. & fundasset tres Episcopatus, Misnensem, Merseburgensem & Cicensem, seu Nauburgensem, Bosoni *electionem de tribus Episcopatibus dedit.* Erat Boso probatissimæ Sanctitatis Monachus in Cœnobio Ratisponensi Sancti Emmeranni. *Inde ad servitium Cæsaris assumptus fuerat:* à quo & Beneficium obtinuerat, cujus incolas accolasque penè innumeros Gentilium superstitione exuerat, Christique adglutinaverat Ecclesiæ. Ita ergo de Ecclesia benemeritus, eoque etiam de Imperio; Baptismo enim fideles, non in Christi tantùm, sed in Imperatorem fide stabiliuntur: merito & jure ad Episcopatum Merseburgensem accessit. *Quia in Oriente innumeram Christo plebem prædicatione assidua, & baptismate vendicabit, Imperatori placuit, electionemque de tribus constituendis Episcopatibus ei dedit.*

Otto II. Regio Rescripto Capitulum Magdeburgense munivit, ut Archiepiscopos suos eligeret. *Licentiam Archiepiscopum eligendi Præcepto Imperiali dedit. Ibid. l.31.* Aldebertus Archiepiscopus, post Evangelii recitationem inter Missarum solemnia concionatus ad populum, Imperatorium hoc præceptum promulgavit, *recitato coram præcepto Imperiali:* terrifica in eos jaculatus est anathemata, qui illud utcumque temerassent.

Mortuo Merseburgensi Episcopo Bosone, Otto I. Gisilerum nominarat. Tenues erant res ejus Ecclesiæ. Otto II. Gisilero, ut sibi devinctissimo, gratificatus, illam ingentibus prædiis dotavit. *Pauperem adhuc Episcopatum Merseburgensem largiflua pietate respexit, & ejus Provisori Gisilero, quia hunc multùm dilexerat, Civitatem Saelcam tradidit, &c.*

Gerone obeunte Coloniensi Episcopo, suffectus est Vuarinus electione & dono Imperatoris. *Electione & Imperatorio munere protinus ungitur.* Mortuo quoque Roberto Archiepiscopo Moguntino, Villigisum illi Imperator substituit, Cancellarium suum *Cancellarium suimet eidem præfecit Ecclesiæ.* Mimmilevitanam Abbatiam fundaverat idem Imperator, liberamque declaraverat: *Liberam fecit Abbatiam.* Matronę duę opulentissimę alteram fundavere, & Imperatorum subjecere clientelæ. *Hoc privilegio & Imperiali præcepto firmantes, ut Abbatia ibidem liberaliter facta, Imperatoris suorumque potestatem, ac tutelam respiceret successorum.* Præpostero quorundam consilio abreptus idem Imperator, Merseburgensem dejecit, & Episcopali culmine orbavit Ecclesiam, Abbatiamque esse maluit, ubi & ex Monacho Abbatem præfecit.

Otto III. in Concilio Romæ habito restitui fecit Episcopatum Merseburgensem, ab Ottone I. avo suo institutum, ab Ottone II. parente suo destitutum, quando & Gisilerus ejus Episcopus ad Metropolin Magdeburgensem translatus est. Gisilerus utroque Episcopatu perfruebatur, & in hoc Romano Concilio anno 998. aut utroque excidere jussus est, si sola honorum vel opum cupiditate à minore ad majorem Ecclesiam devolaverat: aut sola Metropoli se cohibere, si ad eam vocatus esset *Populi & Cleri invitatione & electione.* Sororem suam idem Imperator Abbatia donavit, misso ad eam pedo aureo, jussoque Episcopo, ut eam solemni benedictione initiaret. *Germanæ per Becelinum portitorem virga à longè commisit aurea Abbatiam, & ut ab Episcopo benediceretur Arnulpho præcepit.* Episcopales Ecclesias Capellanis suis duobus destinaverat, Erponi & Raconi. Verùm, ut author est Ditmarus, *L.4.*, præfestina hinc illi morte abrepti sunt, ut pietas, qua pollebant, cælesti potius & æterna, quàm temporali gloria radiaret. *Hi duo quamvis pii, tamen inter Episcopos non debent ascribi.* Uterque eorum animam tantum non jam agens, misso ab Imperatore baculo Pastorali, ante mortem ornatus est. *Et his in lecto ob infirmitatem validam jacentibus pastoralem baculum dedit, sed uterque sine Sacerdotali unctione discessit.*

Cum urgeretur verò Gisilerus Concilio Romano morem gerere, contracto animi mœrore, ut conjicitur, fato suo præmaturè functus est. *Ditm. idem L.5.* Rescita ejus morte Imperator, misso Magdeburgum Guiberto Capellano suo, Canonicos hortabatur ut Tagmonem eligerent. Imperii tum habenas tractabat Henricus, sanctitatis laude in Annalibus sacris inclytus, & Ottoni III. suffectus. Erat autem is Tagmo, qui ab Imperatore sanctissimo non injuria eligeretur. Institutus enim fuerat à B. Volfango Ratisponensi Episcopo, qui illum ita informabat & perpoliebat virtutibus Episcopalibus, ut successurum sibi enim Episcopatu. Interim verò ab Imperatore donatus est Episcopato Ratisponensi Gebchardus Capellanus ejus: Tagmo autem electus est à Canonicis Magdeburgensibus, quibus nisi integrum non erat preces frustrare præsentis & blandientis Imperatoris, quanquam in Præpositum ipsi suum oculos & vota sua convertissent. *Rex baculo Arnulphi Præsulis Clerum & populum Tagmoni commisit, eandemque in Cathedram Episcopalem constituit ipse.*

Non multò post idem Imperator Merseburgensem restituit Episcopatu, eoque Guibertum Capellanum suum investivit, Pedo utens Tagmonis Archiepiscopi, qui eum mox ordinavit. *Dedit Episcopatum Capellano suimet Vuilberto, cum Archiantistitis baculo Tagmoni. L.6.* Præsentes aderant Regiis his nominationibus Episcopi, Principesque. *Convocans ad se omnes Regni Primates.* Ita ex horum

rum consiliis & suffragiis poterat species quædam existere electionis. Bambergensem civitatem idem Imperator Ecclesiæ dono dedit, quam & Episcopatu voluit augeri. Eam in rem concilium convocavit apud Francofurdiam. Ibi graviter expostulavit de contumacia Episcopi Visburgensis, qui suæ Ecclesiæ eam civitatem subduci non assentiebatur, nisi Pallio ipse donaretur, Metropolico verò jure gauderet Ecclesia sua in novum illum Episcopatum. Visburgensis Præsulis intercessionem & conditiones non probavit Concilium, cujus assensu Imperator Bambergensem Episcopatum Cancellario suo Ebezardo contulit, ita ut mox à Tagmone Archiepiscopo consecratus sit. *Eberardo Cancellario cura Pastoralis committitur.*

Vivis erepto Luidolpho Archiepiscopo Trevirensi, electio celebrata est, sed ita præceps & temeraria, ut ejus rationem non habuerit Imperator, & Meingardum Camerarium Villigisi Archiepiscopi nominarit, quem & ipse venit missurus in Sedis suæ possessionem. Narrat & Ditmarus, ut ipsemet ad Episcopales insulas venerit Merseburgensis post Guiberti obitum. Jussus est Augustam proficisci, ubi tum Curia versabatur; ubi ad Capellam Episcopi statim perductus, à Rege, nequedum enim Imperatorio diademate cinctus fuerat, pedo Pastorali ante Missarum solemnia donatus est, astantibus Episcopis & Magnatibus, quorum in conspiratione & applausu quoddam erat instar electionis. *Me ad Capellam Episcopi, ubi Rex expectabat, duxit, &c. Rex cum electione præsentium Pastoralem mihi curam commisit cum baculo, &c.*

Tagmone Magdeburgensi Archiepiscopo ad Cœlitum sedes migrante, misit Valterus Capituli Præpositus ad Imperatorem, qui ejus consilium & voluntatem explorarent: *Voluntatem suam in rebus faciendis inquireret.* Renuntiari fecit illis Imperator, ut ne solemni forma eligerent, sed in aliquem clam consentirent, idque significarent sibi. *Ut electio à nobis non fiat, sed tantùm consensus unanimis, & hoc indicetur ei.* Capituli vota in Præpositum convenere: *Si Dominus consentit, & vult Rex.* Eo temporis puncto Ditmarus, qui è Suffraganeis erat, accessit, animosque & calcaria subjecit Capitulo, ut canonicam facerent electionem, quando id & juris eorum esset, & muneris; asseverans se, qui consors esset & faciendæ tunc electionis, & consecrationis post conferendæ, calculum suum Præposito addicere. Tunc à Capitulo electus est Præpositus, delegatique sunt ad Regem, qui ejus exposcerent consensum. *Sum unus ex his, qui electionis hujus, ac consecrationis participes esse debent, & hoc vobis consilium do, ac illud adjuvare in quantum possum volo. Senior meus impetret quod velit, vos autem quod accepistis à Deo & antecessoribus suis videte ne perdatis. Primus eligo te, &c.*

Cum ajebat Ditmarus jussione Regis non esse diutius suspendendam electionem, sed utendum jure, quod Deus annuisset, & quod superiores Imperatores confirmassent: non hoc volebat ille tamen, ut concordia Sacerdotii & Imperii sollicitaretur. Sed persuasissimum habebat, piissimo Imperatori displicere non posse libertatem Capituli justam, & reverentiæ moderationisque plenissimam in jure suo retinendo. Et sanè ut primùm electio Capituli Ditmaro ipso comitante ad limina appulit Curiæ annulo illum donavit Imperator, iterataque imagine quadam electionis per Imperatorem ipsum & Optimates, donavit illum & Pastorali baculo. *Annulum portat in manu sua. Tunc omnes in præsentiam venientes, examinatione Regis, ipso primitus eum laudante, prædictum patrem eligimus; & optimi quique aspirabant, & mox à Rege accepit baculum Pastoralem.*

Tres habes hic electiones. Prima fuit illa Capituli unanimis consensio in Præpositum suum. Altera fuit electio, suadente Ditmaro, ex forma Canonum celebrata. Tertia fuit, qua Rex, Episcopi & Optimates Curiæ duas priores confirmaverunt. Ditmarus secundam promoverat egregiè, idemque ipse tertiæ intervenit. Duos non amplius menses Valterus, eo nomine erat Præpositus, Archiepiscopatum obtinuit. Eo ex morbo extincto, Episcopi & Canonici in ejus locum elegere Theodoricum, Ditmari nepotem. *Nos omnes Confratres ad Capitulum venientes eligimus, &c. Postera die renovata electione, &c.* Aberat tunc Imperator, qui mox ut advenit, electores omnes in Refectorium convocavit, quibus & ita blanditus est, ut ad eligendum Capellanum suum adduxerit, incolumi jure eligendi. *In Refectorio Fratrum omnes nos convenire præcepit; ibi tunc Regali petitione & salva in posterum electione, Gero communiter eligitur, &c. Baculum à Rege accepit Pastoralem.*

Lievizo Bremensis Archiepiscopus paulò ante obitum suum à Capitulo suo eligi fecit Ottonem Canonicum, qui sibi succederet in Archiepiscopatu. Otto eo extincto ad Imperatorem profectus est, quo ejus assensu confirmarentur, ingenti Cleri populique sui multitudine comitante. Hos adduxit, ac penè compulit Imperator, ut Unvanum Capellanum suum eligerent. Rerum gestarum magnitudine & vitæ sanctimonia floruit Unvanus, sicut & complures alii eorum, quos hic diximus è Palatio Imperatoris ad Episcopale fastigium ascitos fuisse. *Oddo Clericis comitantibus & Laicis supplex venit, &c. Quos Rex nullatenus audit, sed Capellano suimet Unvano cum laude advenientium, etsi non spontanea, Episcopatum dedit.*

Sanctissimus hic denique Rex cum Romæ Imperatoria Corona ornatus fuisset, fratrem suum Ravennatem creavit Archiepiscopum, priore Archiepiscopo, qui utique merito exauthorandus fuisset, Aricinum in Episcopatum translato. Ex Episcoporum consilio Bobiensem instituit Episcopatum: *Communi & licentia Comprovincialium Episcoporum construxit in Bobiu Civitate Episcopatum. Ditm. L. 7.* Redux in Germaniam, ad Treverensem & Misnensem Ecclesias vacantes nominavit, ne verbum quidem ullum de electionibus faciente Ditmaro. Nominavit & ad Ecclesias Ferdensem, Constantiensem & Pragensem. Invisus ibi est à Rodolpho Burgundiæ Rege, cujus effæminatos mores & vitam mollitie diffluentem descripsit Ditmarus, mira & amabili styli animique simplicitate. Illum ait solo nomine Regem fuisse, & Episcopatus iis dedisse, qui à Principibus Aulicis eligerentur. *Nomen tantùm & Coronam habet, & Episcopatus his dat, qui à Principibus his eliguntur.* Non ea erat ratio, quam sequebatur Germaniæ Imperator.

Hæc historica epitome est electionum & investiturarum, sub imperio quatuor aut quinque Cæsarum eorum, quos nemo nescit religioni & pietati fuisse deditissimos: hanc autem unius ex Chronico religiosissimi Episcopi decerpsimus. *Ibidem.* Patefacta hìc prorsus sunt, quæ antè summatim præmonueramus. 1. Ab Imperatoribus utplurimùm nominatos fuisse Episcopos. 2. Cum Episcopatus plerosque in Germania erexerint Imperatores, adeo ut affirmet Ditmarus anno 800. in Saxonia uno die à Carolo Magno octo institutos fuisse; novi in dies ab eis erigebantur, atque unà, ut apparet, Regiarum ad Episcopatus nominationum jaciebantur fundamenta. 3. Nominabantur autem ab eis Episcopi longè præstantissimi. 4. Annuebant & multa eligendi privilegia. 5. Nec funditus summovebant electiones, sed vel assentiebantur his, qui præsumpta hac assensione electi fuissent: vel quem ipsi nominassent Capitulo approbabant: aut à Clericis Laicisque, qui electum suum præsentaturi in Curiam

riam venerant, aliam institui electionem suadebant: vel ex votis Episcoporum & Magnatum in Aula præsentium electionem celebrabant; non semel denique concurrebant plures simul istiusmodi electiones. 6. Si complusculi vel Canonici fuissent, vel Episcopi, ea animi fortitudine, qua Ditmarus, facilè restitutæ omnino in integrum fuissent electiones, nec repugnassent, qui ita affecti animatique erant, Imperatores. 7. Molliùs suo jure utebantur Episcopi & Capitula, quòd plerasque Episcopales Ecclesias & erigerent Imperatores, & prædiis ditionibusque suis locupletarent, tuerenturque à sæculi Principibus aliis, & ab iis denique incursiones propulsarent Barbaricarum gentium undique circumpositarum. 8. Non facilè abstinebant Imperatores potestate, quanta maxima sibi permittebatur, propterea quòd magni interesset, ut fidos sibi & astrictissimos haberent Episcopos, quibus fiduciarias conferebant Imperii ditiones & Provincias: & quos cum Principibus sæcularibus habituri erant Imperii regendi administros. Ad castra enim & ad militiam Episcopi Imperatoribus comites se adjungebant cum suis quique copiis militaribus. Quippe non Religionis tantùm munimenta erant Episcopatus & Abatiæ, sed & Imperii. Nationes quippe barbaræ, quibus ferè conflabat olim Germania, tum demum cicuratæ & insuefactæ sunt Imperii Romani subeundo ferendoque jugo, postquam illas Christiana pietas mansuefecit, pristinamque omnem dedocuit ferocitatem. Sola religio, sola pietas corda ipsa mollit, edomatque, & spontaneas subesse persuadet Principibus & Potestatibus à Deo constitutis. 9. Episcopi prorsus sanctissimi ad eum modum in Aula ab incunabulis educati, ad Episcopatus venere, & cum Imperatoribus collaborarunt, ut alios similiter instituerent. 10. Eo tempore res ad eum modum gerebantur, quo vigere & valere debebant electiones canonicæ, necdum revocatæ, necdum antiquatæ. Hinc autem perspicias, quo se usque effundat providentissima Ecclesiæ indulgentia in Christianos Principes, qui plusculum sibi sumunt, quàm per Canones liceat, in rebus sacris, sed eam potestatem totam conferunt, ad donandas præstantissimis Episcopis Ecclesias. 11. Investituræ quoque Episcopatum & Abbatiarum per annulum & baculum ab his Imperatoribus dabantur. Quanquam autem ea symbola sint spiritalis potestatis, non ea tamen ratione ab his Principibus spectabantur. Sapientissimè verò dissimulabat Ecclesia eam incogitantiam & alienam consuetudinem conferendi temporalia Ecclesiæ bona per symbola spiritalis jurisdictionis. Dissimulabat, inquam, consultissimè Ecclesia, quòd illi Principes purissimo flagrantes Ecclesiæ zelo, & disciplinæ purioris amore, utiles præficiebant Ecclesiis Pastores, & gratis præficiebant. At ubi non multò post occœpere Reges & Imperatores electiones proterere, nundinari Episcopatus, Episcopos obtrudere sacro ministerio impares, statim Pontifices & Episcoporum Concilia insurrexere, & injuriosum jus laicæ investituræ illis extorsere. 12. Propè abest à similitudine veri, Pipinum & Carolum Magnum Episcopos quandoque nominasse, quin & investituras dedisse, quando restaurandus fuit Episcopatus, & à tumulo excitanda sanctior Ecclesiæ disciplina post cladem familiæ Clodovæi. Raro illis controversiam fecere Pontifices & Synodi de finibus eorum in rebus spiritalibus potestatis, quòd ea rariùs, quòd sanctissimè uterentur. At ubi eorum successores abjecta ea modestia & religione eandem potestatem usurparunt, tum enimvero Ecclesia Christi tota se suo armavit zelo ad restituendas electiones, & expungendas investituras. Jam diximus apud Vuillelmum Malmesburiensem his consentaneè philosophari Gregorium VI. Papam de investituris patientissimè primò toleratis, postea pari constantia oblitteratis.

II. Episcopales tres Ecclesias octoginta jam amplius annis vacantes tribus Episcopis concesserat Hartuvicus Hamburgensis Archiepiscopus, propterea quod Slavi penitus omnes à Christiana fide descivissent; cum autem Ducis vel Comitis Holsatiæ assensum non prius elicuisset, ille Vicelinum Aldemburgi Episcopum unum ex illis tribus admittere recusavit, nisi Episcopatûs investituram à se susciperet. Abnuebat & indignabatur Vicelinus ab alio Episcopum, quàm ab Imperatore investiri. *Visum est Episcopo verbum illud durum, eò quòd esset præter consuetudinem. Episcopos enim investire solius Imperatoriæ majestatis est.* Hæc Helmodus in Chronico Slavorum. *L. 1. c. 69.* Erat vir tum illi, tum Duci amicitia conjunctissimus, qui suadebat, ut ad Ducis se frangeret voluntatem, consuetudini quidem adversam, & novam, sed quæ declinari vix posset citra ingens Ecclesiæ suæ discrimen, eo certè tempore, quo nec Archiepiscopus posset, nec Imperator ferre suppetias: denique nihil admodum ex eo rem Ecclesiæ publicam periclitari posse, si Dux illi in manus Pastorale pedum inseruisset. *Alioqui frustrabitur labor vester eò quòd nec Cæsar, nec Archiepiscopus possit juvare causam vestram, domino meo obnitente; Deus enim dedit ei universam terram hanc. Quid grande requirit à vobis dominus meus ut accipiat virgulam, & det in manum vestram, &c.* Bremensem in civitatem profectus Vicelinus Archiepiscopum & Capitulum consuluit, cujus responsum & tantum non oraculum illud fuit; Non debere Episcopos nisi ab Imperatoribus investiri, qui beneficentia & munificentia in Ecclesias suas, domini & Patroni jure evasissent Episcoporum, quibus & ipsis eadem opera complurium dominia urbium, & patrocinia contulissent Provinciarum. *Investituræ Pontificum Imperatoriæ tantùm dignitati permissæ sunt, quæ sola excellens, & post Deum in filiis hominum præeminens, hunc honorem non sine fœnore multiplici conquisivit. Neque Imperatores dignissimi levitate usi sunt, ut Episcoporum domini crearentur; sed compensaverunt noxam hanc amplissimis regni divitiis, quibus Ecclesia copiosius aucta, decentiùs honestata, jam non vile reputet ad modicum cessisse subjectioni, nec erubescat uni inclinari, per quem possit in multos dominari.*

Ei sententiæ vehementer assensus est tum profectò Vicelinus, sed ineluctabili necessitatis telo compulsus est postea investituram à Duce suscipere, non aliàs passuro ut res Episcopatûs temporales in potestate haberet. *Fecit quod necessitas imperabat, & suscepit Episcopatum per virgam de manu Ducis.* Doluit id quidem Archiepiscopo Hamburgensi, qui & Vicelinum urgere cœpit, ut aliam ab Imperatore susciperet investituram. Verùm non is erat ille, qui Ducis iram & ultionem in se accenderet, cui uni Regio illa suberat. *Ille non consensit, ratus iram Ducis implacabiliter accendi; in hac enim terra Ducis authoritas sola attenditur. Ibid. c. 70. 73.*

Unus enim verò Dux Holsatiæ & regionem armis subegerat, perdomitis Barbaris Ethnicisque, & Episcopales exædificarat Ecclesias. Pervicit etiam ut assentirentur Imperatores, nec molestè ferrent hominium & clientelaris fidei nexum, quo deinceps Dux obligavit sibi Episcopos, Aldeburgensem, Ratzemburgensem, & Mekelburgensem, quorum Ecclesias amplissima dote instruxerat, unde nec eæ sine ejus assensu Pastoribus donabantur. Trecentas ille terræ *Mansas* præter decimas Episcopatui Aldeburgensi dederat: tantundem addidit Mekelburgensi: *Et facta copulatione obtinuit apud Cæsarem authoritatem Episcopatus suscitare, dare & confirmare*

re

re in omni terra Slavorum, quam vel ipse, vel progenitores sui subjugaverint in clypeo suo & jure belli. Quamobrem vocavit Aldeburgensem, Racisburgensem, Magnopolitanum, ut reciperent ab eo dignitates suas, & applicarentur ei per hominii exhibitionem, sicut mos est fieri Imperatori. Qui licèt hanc impositionem difficillimam judicarent, cesserunt tamen propter eum, qui se humiliavit propter nos, & ne novella Ecclesia caperet detrimentum. Et dedit eis Dux privilegia de possessionibus & de judiciis. Ibidem c. 87. Geroldus denique Vicelini successor Aldemburgo civitate tum penè eversa, Episcopalem sedem suam transferri curavit Lubecam non paulò populosiorem, quam & instruxit Capitulo duodecim Canonicorum cum Præposito suo, ne interpellata quidem Imperatoris authoritate, quòd abundè & potestas sufficeret Ducis, & munificentia. *Ibid. c.*89.

Hinc intelligis, 1. in vestigia & exempla Caroli Magni ingredi voluisse posteros Imperatores, reservandis sibi investituris, hominiis, fidei sacramentis, & tuitionibus Episcoporum. 2. Hinc & securitatis & gloriæ non parum accedebat Episcopis, quibus etiam ægrè persuadebatur, ut regnum Sacerdotale dedecorarent, inclinarentque Ducum & Comitum imperio. 3. Verùm ut ne tenellæ & inter cunas suas repenti Ecclesiæ procella alicunde ingrueret, ut tempori & necessitati serviretur, vel ipsorum exemplo Imperatorum, qui jura sua quanquam subinviti relaxabant, cedebantque quæ retinere non poterant: denique ut vicissim rependeretur aliquid beneficentissimæ Ducum pietati, qui contritis Barbaris regionem Christo subegerant, Ecclesiisque extructis illuminaverant, quibus postremò solum nomen aberat Regiæ Majestatis; statuerunt Episcopi non solis Imperatoribus & Regibus suam hanc profiteri clientelam.

Quòd autem investituris conjungi possent electiones, nova rursus ex eodem Helmodo suppetunt documenta. Narrat quippè ille, ut electus sit Geroldus. Absente Duce Saxoniæ illum Ducissa proposuit Capitulo, à quo electus, mox à Duce reduce confirmatus est. *Episcopalis electio domino Duci reservata est. Domina Ductrix Geroldum Capellanum Ducis trasmisit, &c. Accessit petitio Principis, concordia Cleri, aptitudo personæ.* Obstrepere voluit Hamburgensis Archiepiscopus, nec potuit. *Nostri ostendere cœperunt, ratum esse opus electionis, quam perfecisset postulatio Principis, concordia Cleri, aptitudo personæ. Idem. L.*1. *c.*79. Monasticam professionem jamjam amplexaturus erat Geroldus, quando illum Ducissa compulit Episcopalem in Cathedram succedere.

Nunquam Henrico IV. Germaniæ Regi abjudicatæ, extortæque fuissent Investituræ, si prærire illis passus esset electiones, sed liberas, sed gratuitas, sed eorum quorum moribus non sordesceret sanctissima dignitas. Id illi certè probro datum est à Germaniæ Principibus apud Gregorium VII. Papam: *Qualiter omnem in statuendis Episcopis canonicæ electionis libertatem admitteret: ponens per violentiam Episcopos, quos voluisset. Ibidem. L.*1. *c.*28. Id ipsum Germaniæ Præsules Imperatori filio ejus exprobrarunt sub Paschale II. *Meministi qualiter Episcopatus, Abbatias, & omnia Ecclesiæ regimina fecisti venalia; nec fuit in constituendis Episcopis ulla legitima electionis facultas, sed sola pecuniæ ratio. Ibid. c.*32. Postremò ne Pontifex quidem ipse improbabat investituras à Duce Saxoniæ datas, cum Geroldum ipsemet tandem ordinarit, quanquam illud primùm detrectasset, ut Archiepiscopo Hambungensi blandiretur, cui Metropolitico jure suberat Geroldus: *Recusavit cum molestia, dicens, libenter se facere postulata, si posset fieri sine injuria Metropolitani. Ibid. c.*80.

Arnoldus Lubecensis Abbas, Helmodi Chronici Continuator, audiendus & ipse nobis hîc est, ubi Abbatis Brunsvicensis electionem commemorat factam à Canonicis in Episcopatum Lubecensem. Et hîc enim quoque Saxoniæ Ducis & consensu & investitura opus fuit. *Accipiens à Duce vestituram Pontificalem, &c.* Præiverat libera electio: *Omnes unanimi consensu convenisse. L.*2. *c.*13. Investituræ hærebat hominium, de quo facilè conveniebat, cum Regionis Duce Principatum obtinerent, & beneficientia sua Ecclesias cumularent, opibusque & honoribus. Audi quid tum dixerit recens creatus Episcopus Raizemburgensis. *Duci Henrico dicebat se hominium fecisse, non tantùm propter ejus principatum, sed quia per eum Ecclesia multum & accepisset, & pacis, & religionis incrementum. Ibid. c.*22.

Indubitatissimè ab Imperatoribus quoque tum dabantur investituræ. Sed & electionum libertati apertè illi ipsi suffragabantur. Refertur ab eodem Arnaldo, *L.* 3. *c.*13., electio Theodorici in Episcopum Lubecensem, canonicis institutionibus adprimè consentanea, & cui solus adversatus sit Theodoricus. Et tamen cum acquievisset tandem ab Imperatore investitus ėst: *accepta Pontificali investitura de manu ipsius;* suoque ævo melioris & prisci ævi Episcopum repræsentavit, asello invectus in solemni pompa sui primùm in Civitatem & Ecclesiam suam adventus.

Nulli non sanè tunc exploratissimum erat, investitura à Principibus data non dari nisi Ecclesiæ temporalia. Unde & eo tempore quo secessione Principum Electorum facta, de Imperio certabatur inter Philippum Suabiæ, & Ottonem Saxoniæ Ducem, Moguntina Ecclesia in duos Competitores scissa, cui Philippus favebat, is rebus temporalibus potiebatur: *Ille Imperialia à Philippo tenens, civitatibus & castris militari manu longè latèque prævalebat.* Cui autem Clerus & Papa suffragabantur, is sprituali potestate tota gaudebat; *Illis spiritualibus confirmatus, sibi subditos quietè regebat. L.*6. *c.*3.

Sed non semper intra has sobrietatis & temperantiæ metas cohibuit se Principum potestas, ut à Vuillelmo Tyrio animadversum est. Mos enim post irrepsit, ut mortuo Præsule annulus ejus & Pedum mox ad Imperatorem perferrentur, ut quos vellet, his donaret, non expectata Canonica electione. *Inoleverat consuetudo, præsertim in Imperio, quod defungentibus Ecclesiarum Prælatis, annulus & virga pastoralis ad dominum Imperatorem dirigebantur. Unde postmodum unum quemlibet de familiaribus & Capellanis suis investicas, & ad Ecclesiam vacantem dirigebat, ut ibi Pastorali fungeretur officio, non expectata Cleri electione. L.*1. *c.*13. Eò denique compulsi sunt Romani Pontifices, ut accingerent se ad Investituras proscribendas, ut mox dicemus.

III. Scripsit quidem Gregorius VII. ad Imperatorem Henricum, piorum ut virorum consilio Episcopum Ecclesiæ Bambergensi daret: *Religiosorum virorum consilio eadem Ecclesia ordinetur. L.*3. *Epist.*3. Sed cum eodem ipso tempore literas dederit ea de re ad Archiepiscopum Moguntinum, ad Clerum & ad Populum Bambergensem, perspicuum hinc est, ad electionem ex mente Gregorii conspirare debuisse Regem, Archiepiscopum, Clerum, Populumque. Cum aliquanto post tempore ab eodem Pontifice Germaniæ Rex Henricus diro anathemate illaqueatus fuisset, vetitumque esset ne à Laicis deinceps Principibus investituræ Episcopatuum susciperentur: vehementer illi doluit, excanduitque, quod Cameracensis Episcopus, quanquam præeunt electione Canonica, ab eodem Henrico investiri se passus esset. *Non denegans post factam Cleri & Populi electionem, donum Episcopatus ab Henrico Rege se accepisse. L.*4. *Ep.*22. Detumuit tamen Pon-

Pontificis indignatio, ubi rescivit, Cameracensi Episcopo illam nec excommunicationem fuisse compertam, nec Investituræ Laicæ prohibitionem.

Quandiu ergo toleratæ fuere Investituræ, præcurrere debebat electio Canonica. Id rursus nos docet Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, ubi narrat ab Henrico Rege Germaniæ missos Oratores ad Concilium Romanum anno 1074. ut prohiberent ordinari à Papa Episcopos, qui post electionem suam Regia manu investiti non essent. *Ne contra morem prædecessorum suorum Domini Papa eos consecrare vellet, qui Episcopatus electionem solam, non autem donum per regiam acceperant investituram. Bibl. MM. SS. Labbei. Tom. 1. pag. 199.* Infractæ constantiæ Pontifex nihilominus Investituras in eodem Concilio damnavit, eamque sententiam suam communivit Canonibus Conciliorum Generalium VII. & VIII. Constantinopoli habitorum, quibus hactenus Occidentalis Ecclesia minus obsequebatur. Unde & idem Scriptor ibidem testatum facit, tunc à Gregorio demum restitutam electionibus lucem & libertatem. Quòd nempè priùs Investiturarum specie in illis aperta vis grassaretur. *Per hanc occasionem sub Papatu Gregorii multis retro annis obnubilata electionis Ecclesiastica splendait veritas. Videriut igitur viri cordati, quid juris Imperatoribus, Regibus, & Principibus in electione Pontificis reservetur. Ibid.*

Quod celebratum est anno 1080. Romanum Concilium, ubi & idem Pontifex rem istam, ut ita dicam, profligavit, perfecitque, ea habet, ex quibus Episcopalium electionum arcana retegamus, ut tunc res gerebantur. *Defuncto Pastore alicujus Ecclesia, instantia visitatoris Episcopi, qui ei ab Apostolica vel Metropolitana sede directus est, Clerus & Populus remota omni sæculari ambitione, timore atque gratia, Apostolica sedis vel Metropolitani sui consensu Pastorem sibi secundùm Deum eligat. Electionis verò potestas omnis in deliberatione Sedis Apostolica sive Metropolitani sui consistat. Can. 6.* Ubi planum est, quanquam Clerus & Populus plenissima pro suo modulo libertate fruerentur suffragiorum, eminuisse tamen mirandum in modum Metropolitani potestatem, quòd omnium arbiter ipse & judex esset cum Episcopis Provinciæ.

Post illa duo Concilia Romana sub Gregorio VII. anno 1078. & 1080. ubi investituræ prohibitæ sunt, damnatis & Episcopis qui suscipiebant, & Principibus, qui dabant manu laica sacræ potestatis insignia: quo non aliud quam executioni mandabatur Canon. II. & XXII. Concilii VIII. quibus & Canon Apostolicus prælucebat. Idem ipsum Decretum confirmatum fuit à Victore III. anno 1087. & ab Urbano II. anno 1095. in Concilio Claromontano. *Interdictum est ne Reges, vel alii Principes aliquam investituram de Ecclesiasticis honoribus faciant. Can. 16.* Cum in Galliis habitum sit hoc Concilium, hinc probabile fit, Francos Reges cæteris Christianis Principibus præisse in ejurandis Investituris, quas & ipsi aliquando saltem dedissent. *Regi præsentatus & inde cum virga pastorali à Rege mihi intrusa, ad Ecclesiam Carnotensem adductus.* Verba ea sunt Epistolæ Ivonis, Carnotensis Episcopi, *Epist. 8.*, quo deinceps non alius perspicacior, aut disertior fuit in excusandis Investituris, si qua illis excusatio reliqua facta fuisset per Germanos Imperatores, tam immaniter iis abutentes.

Iis Galliæ Reges ut modestissimè utebantur, ita & facillimè abstinendum sibi imperarunt. Inde nimirum Paschalis II. in Gallias, tanquam in tutissimum se subduxit portum, adversùs Henrici V. Imperatoris infestationes, qui vi expugnare nitebatur novam in ipsa urbe Roma investiturarum concessionem. Non secessisset Pontifex in Gallias, si Regem Ludovicum Crassum sensisset earundem investiturarum cupidum & tenacem. Ex Comite Flandriæ poterit aliquid conjecturæ duci. Gratulatus est enim per literas Anselmus Comitissæ Flandriæ, quòd Comes Flandriæ conjux ejus investiendis Abbatibus abstineret. *Nullam manu sua daret investituram.* Voluit Anselmus certiorem se fieri, idque per literas à Paschali Papa datas consecutus est, nunquam consensuros in investituras Romanos Pontifices. Dedit & ipse tandem congratulatorias ad Comitem Flandriæ literas ejusdem argumenti, quòd investituris nuntium remisisset. *Anselm. L. 3. Ep. 59. 73. 74. 88. 140. 152. 153. L. 4. Ep. 3.*

Anno 1107. Catalauni Pontificem convenerunt Legati Imperatoris præsente Galliæ Rege Ludovico Crasso. Principem inter Legatos locum qui tenebat Archiepiscopus Trevirensis, id moris prisci fuisse contestatus est, ut electio non antè publicaretur, quàm ad Imperatorem relata fuisset: ut ibi eam probasset Imperator, tum à Clero, Populo & Nobilibus publica fieret electio & canonica; tum accederet electus ad Imperatorem, temporali Ecclesiæ ditione ab eo investiendus per annulum & virgam, eique sacramentum fidei præstiturus: cum æquissimum sit his subjectionis argumentis revereri eum, cujus beneficio obtinebantur castra, urbes, & Imperii Provinciæ variæ, & in confiniis etiam positæ. Decerpta sunt hæc ex Abbate Sugerio, qui audiendus jam ipse nobis est. *Temporibus Antecessorum nostrorum, Sanctorum & Apostolicorum virorum, Magni Gregorii & aliorum, hoc ad jus Imperii pertinere dignoscitur, ut in omni electione hic ordo servetur: Antequam electio in palam proferatur ad aures domini Imperatoris proferre, & si personam deceat, assensum ab eo ante factam electionem assumere, deinde in conventu secundum Canones, petitione populi, electione Cleri, assensu honoratorum proferre; consecratum liberè, nec simoniacè ad dominum Imperatorem pro regalibus, ut annulo & virga investiatur, redire, fidelitatem & hominium facere. Nec mirum. Etenim Civitates & Castella, Marchias & Telonea, & quæque Imperatoria dignitatis nullo modo aliter debere occupare. Suger. in vita Ludovici Grossi pag. 289. Du Chesne tom. 4.*

Pontificis nomine responsum est ab Episcopo Placentino conclamatam esse Ecclesiæ libertatem, illam quam suo illi Christus consignavit sanguine, si à versatili Imperatoris voluntate penderent electiones. *Si Ecclesia, eo inconsulto, Prælatum eligere non possit, cassata Christi morte ei serviliter subjacere.* Manus suas Imperatorem sacrilego ausu temerare, si investiret per annulum & virgam quæ pignora sunt spiritualis potestatis. *Si virga & annulo investiatur, cum ad altaria ejusmodi pertineant, contra Deum ipsum usurpare.* Ea responsione Principes Germani exulcerati sunt, tam immeritò, ut innuit Sugerius Abbas, quam meritò Galli in illos succensebant. *Cum hæc cervicosi audissent Legati, Teutonico impetu frendentes tumultuabant, &c.*

Cum ait Eadmerus in limine ipso Historiæ suæ Novæ, Reges Angliæ omnes Neustriæ Ducum gentis, investitura donasse Episcopatus & Abbatias omnes ad Anselmi usque tempora, præter duos Episcopos Roffenses, quos investierat Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus, peculiari jure ejus Ecclesiæ: vel eo uno Scriptor ille designat, quam prophana esset investitura, quam consecratori Episcopo cum Canones vendicarent, laica manus traderet. Redeo ad Germaniam.

Cum non processisset ea congressio Pontificis Imperatoriis Legatis: cùmque præ se ferret Imperator cessurum se Investituris, si modò Præsules quoque cederent feudis & dominiis, quæ beneficio Imperatorum obtinuerant: ei conditioni assensus est Papa, Romæque Imperatorem Investituras ita ejurantem, Imperii diademate cæterisque insignibus

exor-

exornavit. Audi ut rem edisserat Chronicum Cassinense: *Convenit, ut Imperator die coronationis suæ omne malè usurpatum Ecclesiasticum jus, astante Clero & Populo per scriptum deponeret, cum id ipsum Papa de negotiis Regalibus faceret, idque Sacramento firmaret; dimitteret Ecclesias liberas cum oblationibus & possessionibus suis, quæ ad regnum non pertinent. L.4.c.37. An.1110.* Prolixius rem executus est Pontifex in Epistola, quam ea de re ad Imperatorem exaravit, in qua & illud expressius confirmavit, Præsules Imperatori resignaturos, quidquid Imperatorii juris erat, temporibus Caroli Magni, Ludovici, Ottonis & successorum: ac vicissim Imperatorem nunquam se electionibus interpositurum, quod in se, dum coronaretur, receperat. *Sicut in die coronationis tuæ omnipotenti Domino in conspectu totius Ecclesiæ permisisti. Epist.22.*

Compendiosissima fuisset Imperatoribus ea concordia, si Investituras cohibuissent, ut verè cohiberi debuerant, in exteriore quadam formula & pompa, investiendi de feudis & beneficiis Imperii, inserto in digitos annulo, pedo pastorali in manus Præsulum. Hoc imaginario honore sese exuentes, recuperassent, sceptroque suo redintegrassent innumera prædia & dominia. Verùm manifestissimè tunc demonstratum est ab Imperatore, quàm non ea tantùm umbratica honoris pompa inescati antecessores sui, tandiu de investituris decertassent: sed quàm verè obtentu investiturarum vendicassent sibi Ecclesias omnes, Episcopales & Abbatiales, quas pro arbitrio darent, quarum vacantium reditus involarent, quas quandiu liberet, vacare finerent, atque ita ditioni suæ adsererent, non prædia tantùm & dominia feudalia Imperii, sed & quidquid præterea agrorum, opumque privatorum munificentia in Ecclesias illas collatum esset.

Non alia certè contemplatione potuit idem mox Imperator ab eo fœdere, quod inisset, resilire, tyrannicam vim inferre Pontifici, & ab eo denique contumeliosissimè habito, novam extorquere investiturarum concessionem. In eo privilegio, quod vix tandem extundi sibi passus est Pontifex, quo ipse Clerusque suus carcere & vinculis eximeretur, incolumes tamen & integras paciscebatur electiones servatum iri; at testatum ipse fecit literis ad Guidonem Viennensem Episcopum datis. *Ut electione libera facta sine vi & simonia, consensu Regis, facultatem habeat Rex investiendi per virgam, & annulum, & electus à Clero & populo non consecretur, nisi à Rege investiatur. Ep.24.* Idipsum constat ex ipsis Privilegii verbis, quod historiæ suæ intexuit Vuillelmus Malmesburiensis. *l.5. de Gest. Reg. Angl.* Hoc illud est quo pro privilegio *Privilegium* appellitarunt, quodque idem ipse Papa damnavit in Concilio Romano anni 1112. Linguis calamisque certatum est, an ea hæresis dicenda esset. Diximus suprà quam rationem secutus sit Ivo. Illum enim censuimus mediam tenuisse viam, & pulcherrimo rem temperamento tractasse. Cæterùm si minùs auspicata fuere Paschalis cum Germanis certamina, fæliciùs illi cessit res, non in Gallia solùm, sed & in Anglia, à qua profligatas omninò fuisse investituras narrat Eadmerus in Historia nova, quam ita concludit. *Præsente Anselmo, astante multitudine annuit Rex, & statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per dationem baculi Pastoralis, vel annuli, quisquam Episcopatu, vel Abbatia per Regem, vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia.*

IV. Paschali II. successit Gelasius II. ei Callistus II. qui anno 1119. Concilium Remis coegit, cui & Ludovicus Crassus Rex affuit. Ibi porro constitutum est, ut liberæ posthac essent electiones Præsulum & consecrationes; investitura per annulum & baculum daretur ab Episcopo consecratore. *Ut per investituram Pastoralis virgæ & annuli, per ostium, id est, Christum ingrediantur*; nec posthac Laici investituris dandis se interponerent: *Et investituram rerum Ecclesiasticarum nihil omninò sibi laicalis exigat persona.* A' Rogerio id narratur, qui & addit Henricum Imperatorem, qui non procul aberat, cæteris Concilii decretis annuisse, ab isto de investituris vehementer abhorruisse, atque à Concilio demum anathemate confixum esse. Hinc rursus firmantur, quæ suprà semel & iterum diximus de Galliæ Regum abstinentia facillima ab investituris, ut quas nunquam, aut rarò opprimendis electionibus prætexuissent.

His Hasso, qui ei Concilio affuit, multa addit, quæ multùm juvet observasse. Ait enim initio damnatas universim esse à Pontifice investituras quaslibet rerum sacrarum, manu layca factas. Tum verò Laycos Clericosque longè plurimos insurrexisse, contumaciter repugnasse, & tumultuatos esse usque adeo dum advesperasceret, veritos nimirum ne Decimæ infeodatæ periclitarentur: ut compulsus fuerit Pontifex ad mitiora se reflectere consilia, & postera die pronuntiare damnatas à se non fuisse, nisi Episcopatuum & Abbatiarum investituras. *Investituram Episcopatuum & Abbatiarum per manum laicam fieri omnimodis prohibemus.* Consultissimum id fuit temperamentum. *Decretum illud unde murmuratum fuerat, saniori consilio temperavit*, ut ait Idem Scriptor, qui rerum se oculatum testem fuisse profitetur, quas scripserit. *Quod vidi & audivi, scripsi.* Nec eo uno charitatis & indulgentiæ documento idem Pontifex pacem Ecclesiæ reddere tentavit.

Rursus enim Romæ congregato Lateranensi Concilio anno 1122. sedata sunt prorsus diuturna hæc Sacerdotii & Imperii dissidia; annuente Pontifice. 1. Ut in Germania electiones Imperatore præsente celebrarentur, citra vim, citra simoniam. 2. Si dissensiones exorirentur in electionibus, eas ipse pacaret, adhibito in Consilium Metropolitano cum Episcopis Provinciæ. 3. Daret investituras feudorum tantùm Imperii Episcopis & Abbatibus, non jam per baculum & annulum sacrum, sed per suum ipsius sceptrum. 4. Episcopi jura & officia feudorum illi exolverent. 5. Extra Germaniam electi Episcopi consecrarentur primùm, atque intra sex menses ei se sisterent investiendi. Decretum hujusmodi exscripsit Otto Frisingensis Episcopus, nos ex eo hîc ascribemus: *Concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri, absque simonia & aliqua violentia. Ut si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Provincialium consilio & judicio, saniori parti auxilium & assensum præbeas. Electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur. Et quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis verò partibus Imperii consecratus infra sex menses Regalia per sceptrum à te recipiat. Chron. l.7. c.46.*

Vicissim spopondit Imperator absolutissimè liberas fore electiones & consecrationes, nec Præsulum quemquam annulo & baculo sacro posthac à se investitum iri. *Dimitto Deo & Ecclesiæ investituram omnem per annulum & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis, quæ in Regno vel Imperio meo sunt, Canonicam fieri electionem, & liberam consecrationem.* Ex quo rursum liquet restituendæ electionum libertati tandiu certasse Ecclesiam, quæ investiturarum obtentu penitus obtritæ fuerant.

V. Eo temperamento in authoritatem recepto, Pontificique & Synodo approbato, investituris usi sunt Galliæ Reges, ad Ecclesiæ has leges accomodatis, ut docet Bernardus, ubi de Episcopo electo hæc habet: *Festinavit ad Regem, Regalium investi-*

tu-

turam accepit. Ep.164. Nec sceptro tamen forsan, sed rescripto Regio investiebantur, quod videtur adnotasse Ivo Carnotensis: *Investire manu, natu, lingua. Ep.60.*

VI. Redeo ad Germaniam, ubi Imperator concordiam cum Pontifice initam confirmavit in Conventibus Virtsburgensi, Vormaciensi, & Bambergensi, ut legere est in historia Abbatis Uspergensis, & Vuillelmi Malmesburiensis. Commemorat porro Scriptor vitæ B. Bernardi Claravallensis Abbatis, ut anno 1131. Lotharius Germaniæ Rex apud Leodiensem Civitatem, quo maximo potuit honore & cultu veneratus Innocentium II. instare rursum cœperit, quò sibi restituerentur investituræ. Non facilè extricasset se Pontifex hoc discrimine, ut qui Anacleti Antipapæ infestatione in summas jam adductus esset angustias, nisi Bernardus singulari quadam & divina propè eloquentia Lotharium à proposito deterruisset. *Nec consilium suppetebat, donec murum se opposuit Sanctus Abbas. Audacter enim resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira authoritate compescuit. Baron. an.1131. n.7.*

VII. Nec diuturna Imperii & Sacerdotii pax illa fuit. Cum enim Magdeburgensis vacaret Ecclesia, & Capituli vota Præpositum inter & Decanum ejusdem Ecclesiæ fluctuarent, suasit Fridericus Rex, ad quem confugerant, Decani sectatoribus, ut in Guicmanum Episcopum suffragia sua conferrent, quem & mox investivit: *Eique accersito Regalia ejusdem Ecclesiæ concessit*, ut ait Otto Frisingensis Episcopus, Friderici Regis consanguineus. Quo consanguinitatis nexu videri potest Otto in Fridericum tuendum propensior, ubi ait; Aulicis omnibus persuasissimum fuisse, fœdere illo inter Callistum II. & Henricum V. inito convenisse, ubi scinderentur suffragia, Principum suorum adhibito consilio judicem fore Imperatorem. *Tradit enim Curia, & ab Ecclesia eo tempore, quo sub Henrico V. de investitura Episcoporum decisa fuit inter Regnum & Sacerdotium controversia, sibi concessum autumat, quod obeuntibus Episcopis, si fortè in eligendo partes fiant, Principis arbitrii esse, Episcopum quem voluerint, ex primatuum suorum consilio ponere; nec electum aliquem antè consecrandam, quàm ab ipsius manu Regalia per sceptrum suscipiat.*

Ad Guicmanum Episcopum & Fridericum Germaniæ Regem revocanda oratio est. Scripsit Eugenius III. ad Episcopos Germaniæ, reniti eos debuisse, ne ea Canonicis regulis contumelia aspergeretur, & ne Episcopus ex Ecclesia una transferretur in aliam, maximè *Clero nolente, immo ut dicitur, magna ex parte reclamante.* Paucis post annis Capitulo similiter Coloniensi in duos æmulos vota sua partiente; Fridericus ad quem relatum fuerat, *consilio & judicio Episcoporum aliorumque Principum*, auditis partibus litem diremit. Illud postea multò audaciùs, & hinc tamen profectum, cum idem Fridericus I. Ecclesia similiter Romana inter duos competitores dissidente & alternante, suarum esse partium duxit, ut Concilium congregaret, & litem dirimeret. *Baron. an. 1152. n.7. Otto Frisi. L.2. c.6. Idem. l.2. c.31. 32. Rodevi. l.2. c.54. 55. 56.* Redeo ad Germaniam.

Vigebant in ea electiones: sed ex ea quam Callistus II. Imperatoribus concesserat facultate rei dijudicandæ, ubi essent aliquæ dissensiones, quæ erant utique frequentissimæ dissensiones, aliæ emergebant difficiliores. Alterum profero nunc exemplum. Trevirenses Canonici, alii in Volmarum, alii in Rodolphum suffragia sua contulerant. Prior ille ad Pontificem retulit, à quo ejus electio Canonica pronuntiata est; posterior ad Imperatorem, qui causam ei adjudicavit, contendens in ea dissidii causa suas esse judicandi partes. *Apostolicus affirmabat partem Volmari, propter Canonicam electionem, Imperator pro Rodolpho erat, propter electionis dissensionem.* Ita Arnoldus Lubecensis, qui addit possessionem Archiepiscopatus ex sententia Imperatoris adjudicatam fuisse; qui rursus simultates cum Urbano III. susceperit, ex occasione Regaliæ vacantium Ecclesiarum. Cum autem in Italiam profectus esset, à filio ejus contumeliosissimè exceptum idem narrat fuisse Episcopum, qui ingenuè professus esset, se nonnisi à Pontifice investituram accepisse Episcopatûs, quod nihil omninò haberet feudorum Regalium. *A quo Pontificalem investituram suscepisti? A Papa. Nihil de Regalibus possideo, nec ministeriales, nec curtes Regias habeo, idcirco de manibus Domini Papæ Parochiam, eas præsam, teneo. Baron. ann.1185. num.3. 1186. n.3. & seqq.*

Fridericus verò usque adeo vacantium Ecclesiarum fructibus abstinebat, aut prioribus usurpationibus suis quibuslibet, ut ex adverso defensoribus libertatum Ecclesiæ, uti probrum objecerit, quòd restitutis electionibus jam Præsules Germaniæ multò obscurioris essent & peritiæ & sanctimoniæ, quàm cum antè ab Imperatoribus nominarentur. Quod argumento rursus est Germanicas investituras labefactandis electionibus prætextas semper fuisse.

VIII. Omnium auspicatissimè Innocentius III. in ea incidit tempora, quibus Imperatores facilè compulerit, ut eo decederent consentiendi jure, quo hactenus usi fuerant in electionibus, & quo via pandebatur innumeris molestissimisque Imperii & Sacerdotii dissensionibus. Cum enim de Imperio decertarent Philippus Sueviæ, & Otto Saxoniæ Duces, qui partitis eligentium studiis electi fuerant, non adjunxit ille se ad Ottonis partes tuendas anno 1209. nisi postquam ab eo expressit hujus consensûs abdicationem. En ipsissima verba: *Illum volentes abolere abusum, quem quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dicuntur in electionibus Prælatorum concedimus & sancimus, ut electiones Prælatorum liberè & Canonicè fiant, quatenus ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ, quem totum Capitulum, vel major & sanior pars ipsius duxerit eligendam, dummodo nihil ei obstet de Canonicis institutis. Rainald. ann.1209. n.10.* Ita duplex ea abdicabatur potestas, & assentiendi electionibus, quæ concordes fuissent, & dijudicandæ litis, ubi controversæ. Ubi Fridericus postea II. electus est Rex Romanorum, anno 1213. quò Pontificem eundem suis partibus conciliaret, eadem se sponsione obligavit, & iisdem verbis. *Idem anno 1213. n.23.*

Ista ergo fuit in Germania electionum plenissima libertas. Ad Pontificem recurrebatur, ubi postulationes vel necessariæ dispensationes ita cogebant, ut ex Gregorii IX. literis patet. *Ep.15.* Cum in manus Clementis IV. Papæ Ecclesiam suam resignasset Archiepiscopus Salisburgensis: quòd ætas ingravescens, quòd frequens etiam ægritudo non sineret Episcopali amplius fungi officio: Clemens eum Archiepiscopatum Præposito Vicegradensi contulit, vetito antè Capitulo, ne ad eligendum pergeret. *Ep.2.* Erant ergo usitatissimæ electiones, extraordinariæ & rariores Pontificiæ nominationes.

Rodolphus ubi primùm ad Imperii clavum accessit, quem & deinde ad clarissimam Austriacam gentem suam transmisit, Gregorio X. Papæ anno 1275. recepit in se & spopondit illud ipsum, quod antè Otto IV. & Fridericus II., *Rainal. an.1275. n.38.* Cum exinde eodem ipso tempore renuntiaverint iidem Austriacæ prosapiæ Imperatores juri Regaliæ, nec jam necesse esset, ut res Ecclesiæ temporales electis redderent, minimè necessarius quoque fuit eorum deinceps consensus.

IV.

IX. Vestigari facilius potuit finis, quàm initium investiturarum. Eo quidem privilegio quod Paschali II. expugnatum est, illo jure profitebatur ipse à Prædecessoribus suis fuisse donatos priores Imperatores. *Illam igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri vestris Catholicis prædecessoribus Imperatoribus concesserunt, nos quoque dilectioni tuæ concedimus, &c. Malmesb. l.5. De gest. Reg. Angl.* Sed vel ea ipsa confessio, peræquè ut privilegium Pontifici tyrannica vi extorquebatur. Nec enim usquam vel probatio, vel memoria Pontificiæ hujus concessionis. Perdiu quidem ante Gregorium VII. Imperatores Ottones & Henrici in Germania, Reges Italiæ, Galliæ & Angliæ, per baculum Præsules investiebant: at quandiu eo jure & ritu Reges longè sanctissimi utebantur, Præsulibus sanctitate & eruditione sacra florentissimis, non religio hinc, non scrupulus ullus injiciebatur. Robertus Franciæ Rex, Eduardus Angliæ, Ottones & Henrici Germaniæ tam religiosè utebantur ea potestate, ut silentio saltem suo lubens acquiesceret Ecclesia. Tam profunda ex bellorum & calamitatum voragine enatabat Ecclesia, ob Carolinæ Regiæ stirpis excidium, ut nihil rei Christianæ conducibilius esset, quam illos roborare Principes & fulcire, per quos roborabatur ipsa, & convalescebat. Electionibus nihil officiebant investituræ horum Imperatorum. Novum propono exemplum in Lietberto Cameracensi Episcopo, qui à Clero populoque electus, Henrico III. Imperatori anno 1050. præsentatus est, ab ipso rursus & Principibus ejus electus, tertiò denique ab Archiepiscopo Remensi & Provinciæ ejus Episcopis electus fuit. *Spicil. To.5. pag.684. & seq.*

Cum Pontifex ipse Leo IX. successorem sibi designasset in Episcopatu Tullensi, quem ante summum Pontificatum administrarat, ad Imperatorem illum ablegavit, ut ejus assensu confirmaretur. Qui verò potuissent Imperatoribus Pontifices de eo usu controversiam facere, si in creatione ipsa Romanorum Pontificum illos ea ipsa instruxerant facultate? Id non dissimulat Petrus Damiani, eum in eo libello, sive Dialogo, quem conscripsit de hoc ipso argumento, altero hinc Pontificis, altero hinc Imperatoris causæ patrocinante, Advocatum Regium inducat, asseverantissimè confirmantem, à Romanis Henricum III. Imperatorem creatum esse Patricium Romanorum, & ea potestate donatum, ut primaria semper authoritate esset in creatione Pontificum: denique à Nicolao II. eandem potestatem filio ejus confirmatam, curatumque, ut & in Concilio confirmaretur. *Henricus Imperator factus est Patricius Romanorum, à quibus etiam accepit, in electione semper ordinandi Pontificis principatum. Huc accedit quod præstantius est, quia Nicolaus Papa hoc domino meo Regi privilegium, quod ex paterno jam jure susceperat, præbuit, & per Synodalis insuper Decreti paginam roboravit. Petr. Dam. Opusc.4.*

Præsidere & principem authoritatis locum obtinere in Romani Pontificis electione, amplius quid, & admirabilius est, quàm Episcopatuum investituras dare. Is tamen qui & sapientiæ laude & Ecclesiasticæ expurgandæ disciplinæ studio præcipuus erat, id necessarium existimavit fore præsidium, ad arcendas, vel comprimendas latrunculorum molitiones, qui electiones Pontificum jamdiu disturbabant. Henricus pater ea potestate usus est ita temperanter, ut tam inauditi privilegii à se concessi Ecclesiam tum non pœnituerit. At Henricus filius tam impotenter eo jure usus est, ut eo excutiendus necessariò fuerit, quo in suam & Ecclesiæ ignominiam, ac perniciem abutebatur.

Nec aliter investituræ revocatæ fuere, quam quòd iis abuterentur ii, quorum majoribus illæ non ex privilegio concessæ, sed usurpatæ, & in necdum abutentibus toleratæ fuerant. Quanquam enim minimè malitiosa fuisset ea primùm investiturarum usurpatio, minùs advertentibus tum seu Principibus temporalibus, seu Præsulibus Ecclesiæ, quid præposterum in illis, quid obliquum esset; erat tamen res ipsa per sese & honori ac libertati Ecclesiæ ejusque sanctissimis legibus inimica: ut à terreno Principe acciperet in Aula Antistes, quod non posset nisi in templo & inter sacra Misteria à Consecratore suo. Ideo & Gregorius VII. & Urbanus II. & Paschalis II. qui diutius invictiusque adversùs investituras certarunt, ne memoraverunt quidem, vel in Epistolis suis, vel in Conciliis, privilegium unquam ullum, aut Canonem, quo eæ ad tempus permitterentur: sed abusum tantùm rei sacræ perspicuum, & Ecclesiasticarum legum conculcationem.

X. Illud arcanæ Numinis Providentiæ non possumus non magnopere mirari consilium, quòd cum in Germania electiones & audacius fuerint & diutius oppugnatæ: ea ipsa nunc sit earum retinentissima, & una prope modum Christiani Orbis Provincia, in qua adhuc vigeant. Nec illud forsan minùs stupendum, quod ut priùs Romani Pontifices invictissima constantia fregerunt contumaciam Principum Germanorum electiones impugnantium: post Germani Principes strenuè certarint, ut Concordata sibi sua tuendas electiones concederentur à Pontificibus, adversùs Pontificias maximè Reservationes.

XI. Edita sunt hæc Germanica Concordata anno Christi 1448. inter Nicolaum V. Papam, & Fridericum III. Imperatorem, seu Nationem Germanam. Illis Pontifex integra sibi servat Beneficia omnia morientium in Curia, vel duabus non longius diætis: omnium similiter Cardinalium, vel Officialium & Ministrorum Curiæ Romanæ, quocumque obeant loco. Electio canonica celebranda est in Ecclesiis omnibus Episcopalibus, & Abbatialibus. Quoad alia Beneficia sex Pontifici alternatim menses tribuuntur, initio ducto à mense Januario: ita certè, ut si tertio post mense quam vacare cœpit Beneficium, non innotescat Pontificia provisio ad Ordinarium ea revolvatur. Annatæ Episcopatuum & Abbatiarum Apostolicæ Sedi exolvuntur.

Summa quidem ea capita sunt Germanici Concordati. Sed enarrandæ omninò hic sunt Reservationes aliæ, quæ in eo confirmantur, præter superiores duas. Hoc est, 1. Præter Beneficia quæ vacant in Curia, vel duabus propè diætis; 2. & præter Beneficia Cardinalium; & Officialium Papæ, quocumque loco obeant. 3. Reservantur & Papæ Beneficia quæcumque vacarint, depositione, privatione, traslatione, quæ fiat per authoritatem sedis Apostolicæ. 4. Eorum etiam quorum rescissa fuerit electio, aut recusata postulatio, aut admissa per Pontificem resignatio. 5. Omnium eorum, quibus conferuntur à Papa Ecclesiæ Patriarchales, Metropolitanæ, Episcopales & Abbatiales. 6. Beneficia omnia incompatibilia cum iis, quæ pacificè possideri incipiunt per Apostolicæ Sedis collationem. Reservationes hæ omnes continentur Benedicti XII. Extravaganti *Ad regimen*. 7. Potest adhuc Pontifex Episcopatus & Abbatias conferre, nisi canonicè earum electiones ad se referantur tempore præfinito à Nicolao III. in Decretali *Cupientes, in Sexto*. 8. Quantumvis Canonibus consentaneæ fuerint electiones, penes Pontificem illibata semper potestas est, digniorem & utiliorem Ecclesiæ nominandi, ex causa rationabili & manifesta, & de consilio Cardinalium. *Si Canonica fuerint electiones, confirmabimus, nisi ex rationabili & evidenti causa, ac de fratrum consilio, de digniori & uti-*

utiliori personæ duxerimus providendum.

Ut uberior lux affundatur, observa duo cum primis commoda Concordatis his accrevisse Germanis, quibus antè frustrabantur, cum Regulis regebantur Cancellariæ. Primum est, quòd Ecclesiæ omnes Episcopales & Abbatiales Pontifici reservarentur per Regulas Cancellariæ, cum Concordatis restituantur electiones, nec reserventur Pontifici Episcopatus & Abbatiæ, nisi cum earum Præsules in Curia obeunt, vel Cardinalatu, aut officio aliquo in Curia Romana gaudebant, dum essent superstites. Alterum est, quod juxta Regulas Cancellariæ, quæ per sex menses Beneficia Papæ reservantur, à solo Pontifice possint dari, quantumvis cunctetur Papa in eorum collatione. At ex Concordatis nisi intra tres menses provideat Pontifex, postquam vacare Beneficia rescivit, jam tum mirabilis fiat juris devolutio ad Episcopum, vel Ordinarium, à superiori ad inferiorem. Certè tribus etiam illis mensibus elapsis penes Pontificem superest jus præventionis: & si tum etiam ante Ordinarium nominet, valet ejus nominatio, ut declaratum est à Gregorio XIII. quanquam Pontificia nominatio non innotescat, nisi postquam Episcopus nominavit. Ante Gregorium XIII. aliud jam diploma publicaverat Clemens VII. ad tuenda jura Sedis Apostolicæ convenienter Concordatis, & ad cohibendas usurpationes Germanorum Præsulum, postquam urbs Roma à Teutonibus fuerat expilata.

XII. Cum unum in id studiosissimè conniteretur Nicolaus, ut Germanis perquam gratissima essent Concordata, gnarus eos jamdiu amarissimè conqueri de suis libertatibus oppressis, & diu alternasse inter Pontifices & Concilium Basileense; hinc facilè conjicitur Reservationes eas omnes, non ab eo innovatas, non tunc primum invectas, sed jam olim usitatissimas, & in jus commune receptas fuisse. Earum vestigia sparsim superius observavimus. Hic unum in locum juvabit omnes conjecisse. Una est de qua altum hactenus ferè silentium, & quæ plurimum admirabilitatis habeat, ubi potest Pontifex electionem vel maximè Canonicam non confirmare, & præstantiorem ipsemet subrogare Præsulem.

Verùm vel ea ipsa reservatio si penitius introspiciatur, cum iis quibus septa est clausulis, non erit forsan quod magnopere stupeamus. 1. Causam necesse est subesse justam & rationabilem. 2. Immo & evidentem. 3. Idque fiat ut Pastor dignior subrogetur. 4. Et ex quo major in Ecclesiam redundet utilitas. 5. Dénique consilio Cardinalium rem trutinari opus est.

Expostulante Friderico III. quòd Romani minus observantes essent Concordatorum, quodque Germanicæ electiones contemptui haberentur: Responsum est à Callisto III. electiones omnes eas confirmatas fuisse, quæ Canonicæ visæ essent: nec usum esse, & nec uti velle Pontificem, nisi summa & ineluctabili necessitate coarctatum, ea potestate, quam Legibus divinis & humanis, & ipso Concordato obtineret, Episcopum digniorem nominandi, eo qui canonicè etiam fuisset electus. *Potestate autem illa, qua nobis ex divino atque humano jure, simulque Concordatis ex prædictis competit, providendi Ecclesiis de persona magis idonea, etiamsi Canonica in illis electio facta reperiatur, adhuc non sumus usi, nec uti proponimus, nisi ex magna & urgentissima causa. Inter Epist. Æneæ Sylvii Ep.371.*

Has querelas refellens Æneas Sylvius, qui Conventibus illis nomine Imperatoris affuerat, in quibus Concordata concinnabantur: eam fuisse confirmat Pontificis voluntatem, ut nihil admitteretur Basileensium Decretorum; eam ex adverso Germanorum, ut nihil eorum prætermitteretur, mediam tandem illam placuisse viam & rationem, ut aliis daretur locus, aliis occluderetur. *Propter Decreta enim Basileensis Concilii inter Sedem Apostolicam & Nationem vestram dissidium cœpit; cum vos illa prorsus tenenda diceretis, Apostolica verò Sedes omnia injiceret. Itaque fuit denique Compositio facta, in qua nos Imperatorio nomine interfuimus. Ea certam legem dedit deinde inviolabiliter observandam, per quam aliqua ex Decretis Concilii prædicti recepta videntur, aliqua rejecta.*

Fidem faciunt Annales Historici ejusdem rei, quam hic affirmat Æneas Sylvius, Concordatis Germanicis medium quoddam temperamentum contineri, quo nec omnia includantur Basileensium placita, quod urgebant Germani: nec omnia excindantur, quod Romana Curia gestiebat. *Spondanus. ann.1457. n.5. Rainal. an.1457. n.47.* Pragmaticæ Sanctionis Gallicanæ idem scopus, eadem mens fuerat. Sed eum opera data non sit, ut intervenire et Sedes Apostolica, cujus permagni intererat, hinc nec tam felix exitus, nec tam diuturnus fuit ejus fructus, quàm optatum fuerat; & eò tandem res exiit, ut electiones deinceps ad Prælaturas in Gallia ferè conticescerent, in Germania retinerentur.

Restat id nobis observandum, quantumvis liberæ, & Canonicæ sint electiones in Germania, eas à Papa confirmandas esse ex Concordatis; quo non prohibetur, quin Episcopi ita confirmati & provisi à Pontifice, in potestate sint sui quisque Metropolitani. Verbis conceptis id statuunt Concordata. Inde ergo conjicitur ante Concordata Bullis Pontificiis & Provisionibus Romanis institutos fuisse Episcopos & Abbates omnes. Scripsit anno 1484. Sixtus IV. Papa literas acerbissimas Episcopo Conimbricensi in Lusitania, quod à Conimbricensi Ecclesia ad Braccharensem Metropolin translatus, spiritalem & temporalem novæ hujus Ecclesiæ administrationem capessiverat ante susceptas Pontificias Bullas. *Rainal. ann.1484. n.45.*

XIII. Nec multùm diversa fuit ratio electionum in Ecclesiis Regnorum ad Septentrionem projectorum, à Germanicis moribus. Innocentius IV. Papa anno 1250. perversas damnavit Sueciæ electiones, ubi *per potentias Regis & Baronum, & ad clamorem tumultuantis populi*, Præsules eligebantur; jussit autem ut in posterum electio fieret à Canonicis in Capitulo. Ulterius si Annales ejus regni revolvamus, occurret electio Lincopensis Episcopi sub Alexandro III. à quo & confirmata est, cum à Clero & Populo celebrata fuisset, cum assensu Archiepiscopi, Regis & Ducis. *Clerus & Populus ejusdem loci, de assensu Archiepiscopi & Regis atque Ducis terræ, te in Episcopum elegerunt. Rainal. ann.1250. n.40.* Eam tum erat electionum forma, cum necdum ad solos Canonicos coarctatæ fuissent.

Anno 1273. in Norvegia definita est causa momenti longè maximi, cum hæreditario sibi jure Rex regnum vindicaret, at Archiepiscopus Nidrosiensis contenderet electione Reges ibi creari, & penes se esse prærogativam suffragii. Postremò tandem Archiepiscopus eligendi jus Regis abdicavit, abdicavit & Rex jus omne in electiones Episcoporum & Abbatum. *Concessit quod in electionibus Episcoporum vel Abbatum Nidrosiensis Provinciæ, nulla vis, nulla potentia, nulla authoritas Regis vel Principis interveniat. Rainal. an.1273. n.20.*

Ladislao Poloniæ Rege anno 1429. contendente, suum esse, non Papæ, Episcopos regni Polonici nominare & instituere: ut illum ab ea sententia avocaret Martinus V. monuit, Christianis Regibus ab omnibus se interpellari, ut Episcopatus eorum alumnis & charissimis ministris conferret; se verò ad eorum preces prorsus obsurdescere, nisi illis obsequi charitas & utilitas Ecclesiæ suaderet;

se

se non ita pridem quinque in Anglia Episcopos creasse, duos in Gallia, præter Regum preces, qui acquievissent tamen; nec aliter à se in Regnis Castellæ & Arragoniæ factitari. *Supplicant sæpè Reges & Principes, & nos eos interdum complacemus: interdum aliter disponimus, quàm Reges & Principes supplicant. Nuper siquidem quinque provisiones in regno Angliæ fecimus, alio modo quàm ipse Rex scripserat. Magis enim consideravimus personarum merita & commoda Ecclesiarum, quàm Regiam voluntatem. Hoc similiter aliàs fecimus in regno Castellæ, & noviter in Regno Franciæ, in duabus Ecclesiis; fueruntque provisiones nostræ reverenter, ut dignum erat, à Regibus acceptatæ. Nec Aragonum Rex, licèt sua culpa alienatus à nobis extiterit, unquam adversatus est provisionibus Ecclesiarum, quas arbitrio nostro in Regno suo fecimus. Rainal. anno* 1429. *n.*14.

Quanquam hæc jam superiùs alicubi relata fuerant, non abs re tamen hic rursus inculcanda visa sunt, ut hinc perspicuè intelligatur, parum discrepare illam, quæ tum obtinebat consuetudinem, ab ea quæ per Concordata nunc invaluit in omnibus Catholicis Regnis, excepta Germania. Non quòd non Reges ipsi quandoque electionibus Capitulorum suffragarentur, adversùs Pontificias nominationes, ut in Polonia contigit anno 1460. cum Cracoviensem Episcopum nominasset Pius II. unàque Capitulum solemnem suam celebrasset electionem. Eò tandem res erupit, ut indeflexæ Regis voluntati cedendum fuerit, ita ut designatus à Papa cum electo Capituli pacisceretur, & jure suo illi decederet. *Rainald. n.*45. Sed rariores erant illæ dissensiones, & facilem in concordiam Reges Pontificesque mutua ultro citroque utilitas adducebat.

CAPUT XXXIX. *P.*4. *l.*2. *c.*47.

De electionibus ad Abbatias post annum Christi millesimum.

I. Ut Episcopales electiones consentirent cum electionibus ad Abbatias.
II. In quibus rursum ea dissentirent.
III. Electiones ad Abbatias liberæ erant, ab Episcoporum & Pontificum parte.
IV. At Comites ac Duces dandis Abbatiarum investituris, earum electiones perturbabant. Abbatias ipsimet dabant.
V. Ea potestate temporales domini piissimè alii, alii perversissimè utebantur.
VI. Nominationes ad officia Claustri.
VII. Exempla Abbatum, qui eligerentur quidem, sed non à Monachis suis.
VIII. Peculiaris consuetudo Cœnobii Sancti Albani in Anglia.
IX. Regula electionum ab Innocentio III. delineata.

I. AB electionibus ad Concordata defluxeramus: de quibus extra Germaniam quoque dicere hoc capite pergeremus, nisi extrema hic manus admovenda visa esset electionibus Cœnobiorum. Quanquam enim electiones, nominationes & reservationes Abbatiarum ejusdem ferè semper modi fuerint, atque Episcopatuum: unde & ad Abbatias pertinent, quæ de Episcopatibus disputata sunt hactenus omnia: erunt tamen nonnulla de Cœnobiis, quæ non pœniteat peculiariter observasse, & in unum hoc caput conjecisse.

II. Nullum capitalius discrimen inter electiones ad Episcopatus & ad Abbatias, quàm quòd longè maxima pars Episcopalium Ecclesiarum ab Episcopis ipsis, & à fidelibus laicis jam inde ab exordio Christiani nominis exædificatæ & donatæ fuerint: cum Abbatiæ contrà multis post sæculis pleræque excitatæ sint, atque ut plurimum larga Principum munificentia.

Ab origine ergo sua id consecutæ sunt Episcopales Ecclesiæ, ut electione suos ipsæ sibi præficiant Pastores: at Abbatiæ plerumque à Principibus & Patronis opulentissimis fundatæ, iis obnoxiæ fuerunt, vel nominationibus, vel conditionibus aliis, quas fundatores inter ipsa earum initia præscripserant. Exemplo res illustrabitur. Anno 994. Hugo & Robertus Galliæ Reges à fundamentis excitarunt Abbatiam Burgoliensem, interpellante Emma Comitissa Pictonum, quæ fiduciario ab iis Regibus jure eam regiunculam obtinebat. Episcopi & Barones assensi sunt. *Cum consilio & assensu tam Episcoporum, quàm Optimatum.* Addita est porro ea clausula, ut ad electionem Abbatis Comitissæ assensus requireretur & filiorum ejus: *Ut decedente Abbate, alium constituendi à fratribus electum, respectus ad prædictam Comitissam, ejusque filios habeatur. Con. tom.*9. *pag.*74. 779. 787. 997. 999. 1002.

Cluniacensis, Vizeliacensis, Corbiensis, & nonnullæ aliæ Abbatiæ minùs obnoxiæ erant Laicorum potestati, ut quæ solius Papæ confirmatione indigerent. Robertus Rex ex adverso & Concilium ad Calam congregatum anno 1008. Abbatiam Sancti Dionysii, non expectata electione, spectatissimæ virtutis homini contulerunt, quòd non alia affulgeret spes, ejus Cœnobii miserrimè labefactati disciplinæ in integrum restituendæ.

III. Jure communi examinabant Episcopi, & confirmabant electiones Abbatum, intaminata prorsus earum libertate, ut Gregorii VII. Epistolis declaratur ad Archiepiscopum Remensem scriptis, *L.*2. *Ep.*52. 53., & ad Episcopum Metensem. *L.*2. *Ep.*27. Plenissima libertate Gregorius volebat gaudere Italicas in electionibus suis Abbatias, quæ immediate subessent Sedis Apostolicæ jurisdictioni. Vizeliacensi Abbatiæ Abbatem donavit Innocentius II. sed cogente necessitate, postquam ex Abbatis absentia Cœnobium illud *in spiritualibus & temporalibus maximum sustinuit detrimentum. Epist.*10. Alexander III. nec Abbatiæ Sancti Victoris apud Lutetiam, nec Bonævallensi Abbates dedit, quanquam electiones utrobique factæ essent post cessionem priorum Abbatum. *Append.*2. *Epist.* 45. 54.

IV. Æquum non erat, ut tanta semper sobrietas & moderatio à sæcularibus Principibus expectaretur. Antequam Episcopalibus ornamentis fulgeret B. Fulbertus, ad Abbonem Floriacensem Abbatem perscripsit, *Epist.*21. *Baron. an.*1053. *n.*14., grassationes Theobaldi, cognomento Fallacis, Comitis Blesensis & Carnotensis, in vacantem Abbatiam Sancti Petri apud Carnutos. (le Tricheur.) Ambitiosulum antè Abbatia donaverat Monachum, quàm Abbas animam egisset. Extincto Abbate permisit quidem electionem fieri, sed à duobus, tribusve Monachis scelestissimis delusus, quasi unus ex iis electus fuisset, *statim eum Pastorali baculo publicè donavit.* Quanquam denique rescisset, necdum electum quenquam fuisse, advolavit tamen ut suum illum intruderet, quem & ibi retinuit, quamvis Monachi omnes aufugissent.

Ubi verè postea Fulbertus Carnotensem Ecclesiam administrare cœpit, in ejus manus abdicavit se Abbas Bonævallis, Monachi alium elegerunt, quem & Odoni præsentarunt Comiti, ab eo investiendum, antequam ab Episcopo ordinaretur. *Obtulerunt Odoni Comiti Abbatia illa donandum, ut mos erat, utrique deinde consecrandum. Epist.*39.

Inter Epistolas denique alias ejusdem B. Fulberti illa quoque occurrit, qua narratur electio Abbatis Cellæ in Episcopatu Tricassino, cui mox Comitissa cum filio temporalia contulit Abbatiæ, antequam spiritalem Episcopus conferret jurisdictionem. *A Comitissa donum rerum temporalium suscepit, &c. A Tricassinorum Præsule animarum curam suscipi oportuit, &c. Ep.107.*

In his porro exemplis multa advertere fas est. 1. Qua vi, qua nonnunquam truculentia sævirent temporales isti domini, quorum expectabatur assensus, & quàm facilè à recti orbita variis cupiditatibus aberrarant. 2. Jam tum datas fuisse investituras in Gallia: 3. Nec ab Imperatoribus tantùm eas, & à Regibus datas fuisse, sed à Ducibus quoque & Comitibus. 4. Quòd eo facilè tolerabatur, quòd, ut hic perspicis, electiones suam vim retinerent, & satis intelligeretur, quo distarent temporalia, quæ ab investiente; à spiritalibus, quæ ab ordinante conferrentur. 5. Suo infrà loco dicemus, ut lapsu temporis temporales isti domini quibusdam in Provinciis fructus sibi vacantium Abbatiarum vendicarint, quæ à nobis Regalia dicitur; cumque ea esset eorum feudorum conditio, ut extinctis sine prole temporalibus his dominis, eorum successio ad Summos Principes & ad Reges tandem devolveretur, in ea demum Regaliæ jura Reges ipsi Italiæ successerint.

Suppeditat & Glaber exempla donatum à Comitibus & minosculis aliis Principibus Abbatiarum, ubi verba faciat de celebratissimo omnium tunc laudibus Vuillelmo Abbate, cui certatim Reges, Comites, & Episcopi Cœnobia quæ vacassent omnia subjiciebant, ut ea regeret, ac sanctioribus Regulæ Monasticæ imbueret institutis. *Quodcumque Monasterium proprio viduabatur Pastore, statim compellebatur, tam à Regibus, vel Comitibus, quàm à Pontificibus, ut meliorandi gratia illud ad regendum susciperet. L.3. c.5.*

Idem emicat ex Duce ipso Aquitaniæ Vuillelmo, qui Malleacense Cœnobium reparavit, fundavit Burgoliense, præstantissimoque subjecit Abbati: *Baron. an.1024. n.6. 1025. n.3.* Jure suo, id est, fundatoris utebatur. Jus roborabat pius juris usus. Fuerunt & quædam temporum gravissimæ difficultates, quæ Cœnobia compulerint, ut ab Imperatoribus, aliisque principibus sæcularibus Abbates deposcerent; ut constat exemplo Cassinensium Monachorum, qui Conrado Imperatori enixissimis precibus extuderunt, ut Abbatem sibi præficeret, cum ipse omninò repugnaret, urgeretque, ut consentaneè Regulæ B. Benedicti eligerent ipsi sibi Pastorem. *Idem anno* 1038.

V. Si hos Conradi mores imitati essent cæteri Principes, ne in mentem quidem unquam venisset abstinendi eos investituris, immo verò nec forsan nominationibus. Sed horum temporum laudatissimus Scriptor Lambertus, sub Pontificatu Alexandri II. & Gregorii VII. Aulam Imperatoriam velut temporium fuisse testatur, ubi Abbatiæ venales prostarent. *Ut Abbatiæ publicè venales prostituantur in Palatio, nec quisquam tanti venales proponere queat, quin protinus emptorem inveniat. Baron. an.1072. n.3.* Quis de jure investituræ vel nominationis litigasset cum Vuillelmo Duce Normanniæ, mox & Angliæ Rege Gallicæ gentis primo, qui appetente morte, cum confessione & pœnitentia reliquos anteactæ vitæ nevos expiaret, professus est vocatos à se semper fuisse ad Ecclesiasticas dignitates, & ad Regia Consilia, quos novisset dignissimos; id ex Lanfranco, Anselmo, aliisque sanctissimis Abbatibus constare; à Majoribus suis fundatas in Normannia Abbatias decem fuisse, à se fundatas unam supra viginti, & iis se inexpugnabilibus propugnaculis ditiones suas communisse. *In electione personarum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam investigavi; & quantum in me fuit, omnium dignissimo Ecclesiæ regimen commendavi. Hoc nimirum probari potest veraciter in Lanfranco Cantuariensium Archipræsule, hoc in Anselmo Beccensium Abbate, hoc in Gerberto Fontanellensi, & Durando Troarnensi, & in multis aliis Regni mei Doctoribus, &c. Baron. an.1087. n.29.*

Non dispari forsan sanctimonia Henricus III. Imperator & investiturarum & nominationum consuetudine utebatur; & alicubi tamen nec ipse quidem dissimulavit, invadere sese quodammodo in Sacerdotii munia. Cum enim Abbas quidam dono ei equum dedisset, & is cui furto sublatus fuerat idem ipse equus, ad ipsummet de illato sibi damno conquestus esset, dum equo eodem sessitaret, jussit Henricus, ut baculum Pastoralem is Abbas resignaret, quem mox ipse in manus Christi, seu statuæ ejus ibidem sacræ restituis, ut ab eo Abbas cum illico reciperat, & perdisceret à Christo ipso se, non à terreno Principe investitum ea Abbatia fuisse. *Depone baculum regiminis Pastoralis, quem credis largitione mortalis hominis debere gestari. Quem cum à se projecisset, suscipiens Rex, imposuit dexteræ imaginis Salvatoris, Vade, inquiens Abbati, & suscipe illum de manu omnipotentis Regis, ne sis ultra pro eo debitor alicujus mortalis, & liberè utere eo, ut docet culmen tanti honoris.* Hactenus Glaber. *L.5. c.4.* Nec minùs luculenta, quæ suprà retulimus de B. Romualdo, quem Otto Imperator Abbatem constituit. Hugo Capetius Francorum Rex Regumque prosapiæ longè toto Christiano orbe clarissimæ, & certè antiquissimæ parens & author, Burchardum Comitem Parisiensem donavit Abbatia Regia Sancti Mauri Fossatensis; ut Monasticam disciplinam ibi collapsam restauraret: quod ab eo præstitum est Sancti Majoli opera. Data est & à Roberto Rege Capetii filio eadem Abbatia Monacho Cluniacensi. *Donum Abbatiæ dedit. Bibl. Clun. pag.200. 301.*

Eadem, ut apparet, ratione qua Capetius, dedit & Rodolphus Rex anno 988. Abbatiam Romanensem Diœcesis Lausanensis, sorori suæ Adelaidi, ut superstes ea potiretur, moriens cui vellet hæredum legaret. *Ibid. Nota pag.71.* Cum enim præstantissima ea domina Abbatias alias excitarit, dotaritque, quas Majolo Abbati Cluniacensi subjiceret; hinc apparet qua pietate dono sibi datam Abbatiam regeret, protegeret, reformaret, & eos demum ex ea pulcherrimos fructus caperet.

Possent & coacervari exempla datarum à Principibus Abbatiarum, integra & incolumi electione. Sed & exemplis contrariis plena est historia. Narrat Ordericus à Duce Normanniæ datam Abbatiam, occupata electione. utque color aliquis rei audaci affingeretur, investitum esse Abbatem baculo Archiepiscopi Rotomagensis, *Ei nihil tale suspiranti per Cambutum Maurilii Archiepiscopi in Synodo Rotomagensi curam Uticensis Abbatiæ commendavit. An. 1059. Anno 1063. Script. Nor. p.303. 310. 481. 472. 404. 676.* Paucis antè annis cum ejusdem Cœnobii Monachi Abbatem sibi elegissent, illum Dux confirmarat per baculum Episcopi Sagiensis (Sais.) *Per cambutum Ivonis Episcopi Sagiensis exteriorem Abbatiæ potestatem tradidit; Vuillelmus verò Ebroicensis Episcopus interiorem animarum curam commendavit.* Si Theologorum vel Canonistarum doctrina imbutus fuisset Dux, & temporalia à spiritalibus discrevisset, eccur Pedo Episcopali usus esset, ut temporalium administrationem commendaret? Diximus jam, ubi perpacatæ fuere lites de investituris, convenisse, ut Imperatores per Sceptrum regiis Feudis Episcopos investirent. Ea ergo distinctio Orderici calamo & ingenio tribuenda, qui posterioris ætatis lumina & decreta in superiores re-

tor-

torquet ætates. Refertur ab eodem Scriptore ad annum 1122., *pag.874.921.*, diploma Henrici I. Angliæ Regis, quoanno 1120. Abbatiam in Normannia sitam contulit; & quanquam curasset ipsemet electionem celebrari, dono tamen à se dari Abbatiam significabat, temporalium tantùm facta mentione.

Ab ipso Sugerio Abbate perhibetur, ut absens electus fuerit ipsemet à Mouachis Abbas Cœnobi Sancti Dionysii, utque Monachi à Rege mox confirmationem flagitantes, in carcerem contrusi fuerint, quòd oon antè poposcissent eligendi licentiam. *Du Chesne To.4. pag.310.* Dubius animi pendebat Sugerius, & percontari Papam decreverat, quid opus facto sibi esset: cum Rex eam illi exemit mentis anxietatem, confirmata paulò post ejus electione, & Monachis carcere absolutis. Regens inde & Administrator Regoi declaratus Sugerius à Rege Ludovico Juniore in Palæstinæ Bellum facrum proficiscente, Burgoliensis Abbatis electionem confirmavit, quod Aquitaniæ Ducatus, in qua sita erat illa Abbatia, in Regum rursus ditionem tradncta fuerat. *Ad Regem Ducatus Aquitania translatus est.* Eodem Sugerius jure regia vice usus est in compluribus aliis Abbatiis: cumque esset religione & virtotum præstantia nulli non exploratissima, eo sanè nomine abstergebat invidiam, & obliquas omnes suspiciones, quæ illini potuissent his electionibus Regiæ consensioni obnoxiis. *Sugerii. Epist.3.4.5.1.*

VI. Paulò alia erat ratio Prioratuum, & aliorum Claustri Officiorum. Cum enim Eugenius III. Papa, & Ludovicus VII. Rex Galliæ in locum Canonicorum sæcularium Saoctæ Genovefæ subrogassent Canonicus Regulares, è Cœnobio Sancti Victoris accitos anno 1147. designatus primò suus illis Abbas est. At cum mox Prior quoque iostituendus esset, is in quem Abbas & Conventus oculos & vota sua coovertebaot, contestatus est Regiam illam esse Abbatiam, ideoque constituendos ibi à Rege ipso esse Officiales, *Dicens in Regia Abbatia merito per Regem debere constitui Officiales.* Obtulit enimverò se ipse Regi, qui Claustralium minus gnarus Constitutionum, Priorem illum instituit. *Estque in Regis Palatio ab ipso Rege Ordinis constitutiones ignorante, factus Prior.* Abbati & Conveotui vehemeoter doluit, res ad Pontificem delata est, qui posthac Officiales definiit ex Ordinis Constitutionibus creandos esse: *Mandat Pontifex severissimè, ne deinceps Officiales contra Ordinis instituta eligantur. Baron. an.1547. n.4. Surius die 6. Aprilis.*

VII. Quam primam suprà laudavimus B. Fulberti Epistolam, *Epist.21*, fidem facit solitos fuisse Canonicorum aliquos ioteresse electioni Abbatis Sancti Petri Carnotensis, unà cum Monachis. Inter Epistolas Joannis Salisberiensis illa jacet, quam nomine Archiepiscopi Cantuariensis ipse exaravit, & ex qua illud intelligitur, Archiepiscopum nediutius vacaret Abbatia quædam, electionis faciendæ licentiam à Rege exorasse, cumque adesse ipse oon posset, vice sua delegasse Episcopos duos, & Abbates duos, qui interessent, & quorum ex consilio fieret electio. *Epist.37.*

Cum B. Goffridus Ambianensi postea Episcopatu augendus, electus primùm fuit Novigenti (Nogent) Abbas, coospiravit Dominus Cuciaci, cum Episcopo Lauduoensi, Episcopis Provinciæ & Archiepiscopo Remensi, ad eam electionem: cui nec electus, nec Abbas Sancti Quiotini assensum præbituri fuissent, oisi eam Pbilippus Rex non assensu tantùm confirmasset suo, sed & interposita authoritate Regia. *Communicata cum Archiepiscopo Remensi, caterisque Episcopis consilio, &c. Cum Regis voluntati & Episcoporum postulationi reluctari non auderent, &c. Surius die 8. Novemb. c.18.* Ita Scriptor suppar vitæ hujus sanctissimi viri. Qui beati Laurentii Dublinieosis Archiepiscopi vitam literis mandavit, illum perbibet Abbatiæ primum præfuisse, ubi ea vigebat consuetudo, ut à Clero & Populo Abbates eligerentur. Tum voluisse Regem eam conferre suo outu, cum Laurentius Abbas creatus est: sed non multò post Clero suum populoque jus redintegratum fuisse. *Jus consuetudinis, quo tam Clerus, quàm Populus ibidem Abbatem eligere consueverat, &c. Clero & Populo in jus eligendi restituto, &c. Surius die 14. Novemb. c.16.*

Odo Bajoceosis Episcopus, Angliæ Regis frater Abbatem & Capitulum Sancti Benigni Divione donavit Cœnobio Sancti Vigorii, io finibus Diœceseos Bajocensis sito; ea cautione, ut si quando hujus excrescerent Cœnobii opes, ut Abbatem habere sibi suum posset, tum is novus Abbas ab Abbate & Capitulo Sancti Benigni perpetuo jure eligeretur, ejusque imperio subesset. *Recueil. pour l'histoire de Bourgogne pag.217.*

Excito inter Canonicos Turonenses Saocti Martini & Monachos Cormericenses dissidio, finem dedit Urbanus II. Papa, jusso Abbate Cormericensi subesse Capitulo B. Martioi, à quo eligeretur, baculumque Pastoralem susciperet è tumulo B. Martini; quòd ii Canonici Abbatiam à fundamentis excitassent. Anno 1036. electus est Abbas Sancti Albini Andegavensis à Monachis ille quidem suis, sed de consensu Episcopi, Comitis Fulconis, Cleri, Populi, Nobiliumque utriusque sexus. *Per assensum Huberti Præsulis, per favorem Fulconis Comitis, assentientibus quoque Nobilibus, Clericis & Laicis, ac utriusque sexus insignibus personis. Spicil. To.6. pag.23. 436.*

Glastemburiensem in Anglia Abbatiam narrat quidem Vuillelmus Malmesburiensis à Rege Edgaro fundatam, plenaque libertate donatos Monachos crsandi Abbatis, qui ab eo Pedum acciperet; *Sibi verò suisque hæredibus potestatem retinuit, tribuendi baculum pastoralem electo. De gestis Reg. Angl. L.2. c.57.* Sed cum mox subjiciat statutum ab eodem Regem fuisse, ut non solùm Monachi, sed & Clerici sub Titulo illius Abbatiæ ordinarentur: hinc ansa porrigitur inquirendi, an non hujusmodi essent Clerici, vel Canonici, qui ad electiones Abbatum admittebantur, ut suprà relatis patet exemplis. Ut ante calcem sæculi XII. accersebantur Abbates, cum Episcopis, Clero & Populo ad electiones Episcoporum: mirum non est, si & Clerici admitterentur vicissim ad electionem Abbatum ex parte saltem aliqua, & quibusdam in Provinciis.

Omnes penes Episcopos Angliæ author est Rogerius anno 1175. omnesque Abbates Provinciæ Cantuariensis convenisse ad electionem Episcopi Norvicensis, & ad Abbates designaodos omnibus Angliæ Cœnobiis vacantibus. *Venerunt etiam illuc omnes Abbates Cantuariensis Diœcesis, & magnum celebraverunt Concilium, de Pastore eligendo ad sedem Pontificalem Norvicensis Ecclesiæ; & de Pastoribus eligendis ad Abbatias, quæ tunc vacabant per Angliam.*

VIII. Admirabilis cum primis est ratio eligendorum Abbatum Sanct-Albanensium in Anglia, à Matthæo Paris memorata ad anoum 1235. Qui enim tres vel quatuor erant à Confessionibus ejus Cœnobii Monachis, quibus omnium patebant cordis penetralia, duodecim designabant, qui mox eligerent: vel unum ex seipsis, aut è Cœnobio, aut ex Cellulis ei obnoxiis. *Confessores tres, vel quatuor, utpote qui cognoscunt corda & renes singulorum, eligant duodecim peritos, &c.* Rescripto Pontificio ea consuetudo firmabatur, & Gregorius IX.

Papa ipsemet confirmavit ejus generis electionem. *Conc. To.11. pag.481. & seq. Ep.4.*

IX. Valuere eæ eligendorum Abbatum diversissimæ rationes ante Innocentium III. qui formam præfixit accuratiorem electionibus in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. & in C. *quia propter, De electione*, quod ex eo Concilio decerptum est. Non quò tres illæ electionum formulæ, quæ ibi delineantur, inusitatæ hactenus fuissent, *Scrutinium, Compromissum, Inspiratio*: sed quòd eas sæpè disturbarent atque adulterarent alienissimæ circumstantiæ, & præcipites electiones.

Cœpit & Innocentius electiones absolvere à necessitate consensus Principum sæcularium, ubi expugnare id potuit illæso pacis publicæ vinculo; qua in re illi convenit cum Galliarum quibusdam Regibus, qui eo privilegio Episcopatus & Abbatias quasdam donavarant. Cum primum Ludovicus VI. Rex Canonicos Regulares Benedictinis Monachis substituit in Ecclesia Sancti Victoris apud Parisios; licentiam illis fecit ut Abbatem eligerent, nullius, ac ne Regis quidem expectato assensu. Concessum est id Privilegium in Conventu Episcoporum & Baronum Regni apud Catalaunum, anno 1115. *Ita ut pro illa Abbatis electione, nec Regis assensum quærerent, nec Regis authoritatem ullatenus expectarent, nulliusque alterius personæ voluntatem, vel laudem attenderent, sed quem Deus eis concederet, inconsulto, ut diximus, Rege, vel qualibet alia persona, canonicè eligerent, & Parisiensi Episcopo irrefragabiliter consecrandum offerrent. Hist. Univ. Paris. tom.2. pag.37.* Cæterùm potestati Episcopi & Archiepiscopi Abbas permittebatur: *In supradictis omnibus salva authoritate, salvo jure, salva debita obedientia Senonensis Archiepiscopi, & Parisiensis Episcopi.*

CAPUT XL. *P.4. l.2. c.48.*

De Nominationibus, & Electionibus in Galliæ post Concordata.

I. Capita Concordatorum circa Nominationes ad Episcopatus.
II. De Nominationibus ad Abbatias.
III. De Cœnobiis privilegio quopiam munitis.
IV. De Expectativis & vacationibus in Curia Romana.
V. De Indulto Armoricæ Provinciæ.
VI. Collatio temporum anteriorum & posteriorum Concordatis. Spiritalia Episcopalium Ecclesiarum nequaquam sæcularibus Principibus permitti per Concordata.
VII. In Comitiis Aurelianensibus Electiones expetuntur, & restituuntur.
VIII. Cur invalescere non potuerit Caput illud Comitiorum Aurelianensium. Edictum Blesense Concordatis sese accomodavit, & Concilio Tridentino, cui non displicuere Nominationes Regis ad Episcopatus & Abbatias.
IX. Episcopatus Metensis, Tullensis & Virdunensis Concordatis Germanicis non implicantur. Eorum Indultum exorari avebat Ossatus; quod & postea factum est.
X. De Indulto aliorum Episcopatuum, qui nuper ab invictissimo Rege regno adjuncti sunt.
XI. De Indulto Ducum Sabaudiæ.
XII. Quorundam Conciliorum Decreta, adversus Episcopos, consecrationem suam diutius protrahentes.
XIII. Puellarum Monasteria Concordatis non includebantur.
XIV. Puellarum Clementis VII. eorum Nominatio Francisco I. concessa est. Prolixiùs de eo Indulto.

I. Multa supersunt eaque magni prorsus momenti de Concordatis dicenda, & quæ vix satis aut dici possint, aut capi, nisi eorum quæ superiùs contexta sunt, aliqua hîc obiter retexantur. Concordatis ergo iis, quæ Bononiæ in Italia Leo X. iniit cum Francisco I. Gallorum Rege, & quæ confirmata mox sunt in Concilio Leteranensi V. anno 1516. declaratum est, eò devenisse jamdiu electiones, ut *pleraque per abusum sæcularis potestatis*, tumultuosæ & violentæ essent, vel simoniacæ, vel carnis & sanguinis pluribusque aliis cupiditatibus sordidatæ, vel implicatæ perjurio, quod electores quanquam juramento constricti ad eligendum *idoneiorem*, privatis nihilominus indulgerent affectibus, vel precibus, & blanditiis amicorum delinirentur: quod plus satis constabat ex innumeris absolutionibus, quæ Romano ex tribunali expetebantur post ea perjuria: ideo Pontifici & Regi convenisse, ut cessarent electiones in omnibus Ecclesiis Metropolitanis, aut Cathedralibus Regni & Delphinatus, Comitatusque Diensis & Valentini. Sed ubi vacarent posthac illæ Ecclesiæ, nominaretur à Rege Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel Jure, annos natus viginti & septem, sex saltem mensibus postquam vacare cœpisset Ecclesia, à Pontifice verò Romano Bullæ, & Provisiones darentur. 2. Si à Rege nominaretur is, qui his careret dotibus, penes Pontificem potestas esset illius repudiandi, Regi tres alii menses ad novam Nominationem condonarentur. 3. Elapso trium mensium spatio, si nullus à Rege nominatus esset, eam nominandi facultatem ad Papam devolvi. 4. Si Prælati moriantur *in Curia*, Pontificis unius erit nominare. 5. Principes Regiæ stirpis, & natalium splendore clari Proceres, nominari & provehi poterunt, nullos Gradus in Universitatibus assecuti. 6. Sicut & Regulares doctrinæ præstantia insignes, iis inscripti Collegiis, vel Ordinibus, ubi ad Gradus non aspiratur.

II. In Monasteriis verò, seu Prioratibus verè electivis, sive in quibus electiones fiunt juxta Caput *Quia propter*, ubi morte, vel resignatione vacarint, nominabit Rex intra sex menses ejusdem Ordinis Regularem, natum saltem annos viginti tres, qui Papæ Rescripto instituetur, aut Bulla. 2. Si nominetur verò à Rege, vel Presbyter sæcularis, vel Regularis alterius Ordinis, vel minor annis viginti tribus, vel certè minùs idoneus, repulsam à Pontifice patietur, Regique fas erit intra menses tres alios alium nominare. 3. Si intra novem menses nemo sit à Rege nominatus, jus ad Pontificem devolvetur. 4. Nec alia his Beneficiis via poterit Pontifex providere, ubi morte, vel resignatione vacaverint.

III. Hinc eximes Episcopatus, Abbatias & Prioratus, quibus speciali privilegio concesserat Papa, ut Prælatos eligerent. In his enim electiones semper fient juxta formam Capitis, *Quia propter*, dummodo literis Sedis Apostolicæ authenticis hæc privilegia approbentur.

IV. Nullæ jam potuerunt à Pontifice Gratiæ dari Expectativæ, nulla servari Beneficia antequam vacent.

Cæterùm non ait Molinæus obreptione factum esse, ut Episcopatus in Curia vacantes Papæ reservarentur. 1. Censet tantùm illud esse novi juris additamentum; quod à vero non abhorret, si ad jus antiquum oculi retorqueantur. Verùm à nobis superiùs abundè patefactum est, inter novi Juris decreta antiquissimum istud videri posse. 2. Addit idem Molinæus, cum Pontifex hic integros sibi servarit eos tantùm Episcopatus, qui vacabant in Curia per obitum: ad vacantes per resignationem id ex-

exporrigi non posse; quod indubitatissimum sanè est. 3. Ait denique intelligi id debere de tempore, quo vacua non est Sedes Apostolica. Dum enim ea vacat, dici non potest stricto Jure, quòd ii Episcopatus vacent *apud Sedem Apostolicam*, quæ verba sunt Concordatorum.

V. Inde rursus efficies nihil ea quidem in re obreptum esse, quòd cum eodem anno 1516. Rex idem Franciscus I. impetrarit ab eodem Leone X. Indultum sibi uni suffragaturum, ad nominationes Armoricæ & Provinciæ, quas Concordata non complectebantur, eadem clausula & reservatio iterata ibidem est, si Prælati mortem obirent *apud Sedem Apostolicam*. Adde denique, quòd cum ea reservatio nec Basileensi Concilio, nec Pragmatica Sanctione expuncta fuisset, de ea Galli admittenda ne ambigebant quidem.

Verùm quoad Armoricæ, seu Britanniæ Minoris & Provinciæ Indultum, cujus alibi propagationem ad nostra hæc usque tempora narravimus, paucula rursus hic veniunt observanda. 1. Eo contineri tantùm Episcopatus & Abbatias, non Prioratus. Nam *Monasteria*, seu Abbatiæ, & *Prioratus* in Concordatis sejunguntur, hic verò sola memorantur Monasteria. 2. Sed & hic conceditur Regi, ut si quæ Abbatiæ suo in gremio non habeant, qui Abbatis personam & munus obire possint, nominet vel Clericos sæculares, vel Monachos alterius Ordinis, etiam Mendicantium, dum ejusdem Ordinis vestem induant, & in ea profiteantur. Exinde tamen Pontifices æquo animo passi sunt à Regibus nominari ad Prioratus Conventuales & Electivos Britanniæ, & Provinciæ, & ad eorum nominationes Bullas concessere.

VI. Vir illustrissimus & optimè de Ecclesia meritus, Spondanus, Episcopus Apamiensis in Annalibus Ecclesiasticis, *an.1515. n.10.*, miratos ait, fuisse Gallos, quòd cum Pontifices Romani à Cardinalibus eligantur, cæterorum electiones Capitulorum resciderint; & servatis sibi temporalibus, spiritalia Ecclesiarum jura Regibus permiserint. Denique Genebrardo viro docto visum esse, eo maximè labefactatam fuisse Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam, quòd tota ratio præficiendorum Ecclesiis Pastorum demutata sit. Verùm si religiosissimus Antistes oculos conjecisset in posteriores quinque aut sex retro sæculorum electiones, plerumque impacatas, vitiosas, nefariis cupiditatibus inquinatas; si spectasset quoties jamdiu & quantis in Regnis vel Pontifices vel Reges Prælatos nominassent: & quàm penè necessariò ad id compulsi fuissent, Populi, Clerique, & Monachorum dissensionibus quibusdam infinitis; si denique æqua lance ponderasset merita & virtutes Prælatorum, atque observantiam castioris disciplinæ ante & post Concordata: longè aliter, ut reor, sensisset, & reflorescenti forsan applausisset nuperæ hujus ætatis Prælatorum complurium sanctimoniæ.

Quoad temporales Ecclesiæ res & spiritalia jura Antistitum, horum omnium potestas & administratio penes Pontificem est summa eadem, quæ priùs; penes Reges est Patronatûs, & præsentationis jus. Sicut & penes Episcopos semper est potestas summa in minora Beneficia, maximè quoad jus spiritale, quanquam ea conferat ad nominationem Patronorum Laicorum. Nec alia de his unquam fuit Ecclesiæ sententia ante mille amplius annos, ex quo locus nimirum fuit layco Patronatui.

Jam verò eligitur quidem ipse Papa à Cardinalibus, nec aliter ea quidem in re fieri potuit; cum nusquam ullus sit, aut esse possit Antistes superior, qui Papam nominet. Est autem Antistes unus summus Papa ipse, qui Episcopos nominet, sicut Christus nominavit Apostolos, sicut Apostoli singuli Episcopos elegerunt & ordinarunt, non qui à gregibus electi fuissent, sed qui greges ipsi sibi novos procreaturi essent; denique ut in toto hujus Operis nostri contextu tot indigitavimus Episcopos, & quidem sanctissimos, non electione institutos, sed vel ab aliis Episcopis, vel ab Archiepiscopis, vel à Conciliis Provincialibus, à Patriarchis, à summis Pontificibus. Postremò tandem non frustra est, quod superiùs in texenda electionum historia non potuimus non iterum iterumque animadvertere, & admonere, non alia tum persæpè ratione factas esse ante Concordata electiones, quàm post Concordata.

VII. Clerus, Parlamenta, Universitates Concordatorum promulgationi intercesserunt ardentiùs, quàm feliciùs. Author est Spondanus, *an.1516. n.4.*, sub Carolo demum IX. integram eis authoritatem suam constare cœptam. Sed & postea interpellati fuere adhuc Reges à Conciliis Provincialibus, Rotomagensi anni 1585. Remensi anni 1583. Burdigalensi anni ejusdem 1583. sed & à Conventu Melodunensi anni 1579. electiones ut Episcopales in integrum restitutas vellent. *Conc. Roto. Tit. de Episc. & de Mona. Conc. Rem. Tit. de Epis. Conc. Burd. Tit. 16.*

In Comitiis Aurelianensibus Clerus, Nobiles, Populus restitui electiones vehementissimè expetiere: peroravit & Senatus Parisiensis ad Regem Carolum IX. ut easdem ab eo exsculperet. Tum editum est Edictum Regium Aurelianense, cujus hoc primum Caput, quod è vernaculo sermone Latinæ consuetudini ita tradidimus. *Archiepiscoporum posthac & Episcoporum electiones fient & nominationes. Nimirum Archiepiscopi ab Episcopis Provinciæ, & Capitulo Ecclesiæ Metropolit. Episcopi ab Archiepiscopo, ab Episcopis Comprovincialibus, & à Canonicis Ecclesiæ Cathedrales, accitis præterea duodecim Nobilibus, quos elegerit universa Nobilitas Diœceseos, & duodecim honoratis Civibus, qui & ipsi electi fuerint in publicis ædibus Civitatis Metropoliticæ, aut Episcopalis. Hi nimirum omnes à Capitulo vacantis Ecclesiæ convocati, ternos eligent iis moribus, ea doctrina & experientia instructos, quam Canones desiderant, quam Decreta Pontificum præscribunt: natos saltem annos triginta; hos ita electos præsentabunt nobis, ut ex iis judicio & arbitratu nostro unum deligamus, qui vacantis Ecclesiæ administrationem adgrediatur.* Senatui placuit, ut interpellaretur denuo Rex, quò Abbatiæ quoque eo libertatis Edicto includerentur.

VIII. Vix quidquam poterat eo Decreto luculentius excogitari, quo pulcherrimè priscorum Canonum sanctitas instaurabatur, & libertas; quo denique electiones nominationibus Regiis miro quodam temperamento conjugabantur. Sed illud perpendendum seriò fuerat, Ecclesiam Catholicam, unam, unicam & uniformem ab origine sua fuisse, non in fidei tantùm decretis, sed & in Disciplinæ etiam præcipuis placitis, quanquam in aliis temperata & sobria varietas non displiceret. Canones, quibus hoc Edictum accomodare se videbatur, à Conciliis, à Pontificibus & Episcopis Orbis universi commendatos olim & probatos fuisse, non à Gallis tantùm, quibus tunc nihil erat antiquius, quàm cæteras sequi atque imitari Ecclesias, sicut Ecclesiis aliis curæ erat Gallicanam imitari, ut quæ omnes unum conflent Christi corpus, in unam coagmententur Christi sponsam. Unam hactenus fidem, unam legem, unum Jus Canonicum viguisse in omni Ecclesia Occidentali, ab ipsis usque Ecclesiæ incunabulis. In ipsis electionibus effinxisse & conformasse se Ecclesiam Gallicanam ad Gregorii IX. Decretales, peræquè ut alias Occidentis Ecclesias. Ne à Carolo quidem VII. & Congregatione Bituricensi anno 1438. consarcinatam fuisse

Prag-

Pragmaticam Sanctionem, nisi ex Constantiensis & Basileensis Concilii Decretis; si quæ autem his clausulæ & modificationes additæ essent, id ea spe factum, ut à Basileensi Concilio probarentur. Longo sæculorum lapsu sensim sine sensu & inopinato penè exolevisse antiquas consuetudines, nec restitui easdem posse nisi eadem prorsus ratione lentissima, & quæ oculos fallat: abruptis enim & præfestinis mutationibus nihil exitialius esse publicis rebus & Imperiis. Ne libertates quidem Gallicanas constare statutis adproperatis, & præcipiti deliberatione usurpatis, sed consuetudinibus Regni antiquissimis, eòque robustissimis. Si singulæ denique Ecclesiæ Provinciæque suum sibi jus Canonicum privatim conderent, brevi collapsuram Christiani nominis unitatem, vim, majestatem, diffidentibus partibus à corporis compage, & ea secessione debilitatis. His rationibus revocatum mox est Aurelianense Edictum promulgato Blesensi, & ad Concilium Tridentinum, atque ad Concordata adprimè contemperato.

Cum enim post publicatum Aurelianense Edictum statim cœperit Concilium Tridentinum continuari, donec ad exitum optatissimum proveheretur, ejus saltem silentio, & tacito consensu confirmatæ sunt Regiæ ad Episcopatus nominationes, quæ toto jam Occidente convaluerant. Tanti enim proderis res, tantaque per orbem fama & authoritate, non poterat à Concilio taceri & dissimulari, quin confirmaretur. Non aliter fas est tanti Concilii & ad omnia arrecti armatique, quæ emendari egerent, silentium interpretari, quàm ut pro consensu habeatur. Adde quod in Tridentino nominationes Regiæ ad Episcopatus manifestissimè apponuntur, & approbantur, cum jubentur inquisitiones de vita & moribus eorum, qui ad Episcopatus cooptantur, Romam mitti ad Pontificem, à Legatis vel Nuntiis Papæ per Provincias sparsis, vel ab Ordinario, vel ab Ordinariis vicinis. *An.1562. Sess.22. c.2.* Adde quod ibidem anathemate percelluntur, qui dixerint Episcopos à Papa creatos, verè Episcopos non esse. *Si quis dixerit Episcopos, qui authoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos ac veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit, Sess.23. c.1.* Denique hujus Concilii Episcopi, qui plerique à Regibus fuerant nominati, de creatione Episcoporum agunt, cujusmodi nunc est, quando obtestantur tam enixè omnes, quibus ab Apostolica Sede indulta fuerint privilegia donandorum Episcopatuum, ut iis donent, qui divini ministerii sanctitatem non dedecorent. *Omnes verò & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus, quacumque ratione à Sede Apostolica habent, hortatur & monet sancta Sinodus, &c. Sess. 24. c.1.* Agitur mox de examine Episcoporum nominatorum, vel electorum & destinanda ad Pontificem ejus examinis charta.

Regio verò in Galliis Edicto anni 1629. sancitur, *Ut Monasteria & Abbatia Capita Ordinum eo jure electionis fruantur, sint & alia Monasteria, quibus ea nunquam excussa possessio est, dummodo electiones sint ex norma Juris Canonici, juxta Edictum Blesense.*

IX. Anno 1601. pro ea qua pollebat sapientia & integritate scripsit Cardinalis Ossatus, *Tom.2. Ep.136.*, ad Regem Henricum IV. abolendis electionibus nequaquam priùs suffragaturum se fuisse; sed ne nunc quidem suasurum se Pontificibus, aut Regibus, ut ea se abdicent possessione, quam in Ecclesia præscriptam invenerint, & in Regno. Cœpisse enim Joannem XXII. gente Gallum reservare sibi Episcopatus & Abbatias Christiani orbis totius; easdemque reservationes tueri studuisse successores ejus. A' Leone X. collatam fuisse Galliæ Regibus nominationem ad Episcopatus, ad Abbatias, & ad Prioratus electivos in Regno & Delphinatu anno 1516. Itaque ea concessione includi necdum potuisse Episcopatus Metensem, Tullensem & Virdunensem, qui non venere in potestatem Galliæ Regum nisi anno 1552. Cum hæc Ecclesiæ Concordatis se Germanicis contineri contenderent, Episcoporum eas & Abbatum electiones retinuisse. At cum Geographi eas Civitates non Germaniæ adscribant, sed Galliæ, aut Lotharingiæ: cumque definitum sit à Rota Tractum Metensem Germaniæ non includi finibus, quanquam Imperator & Rex Italiæ pro virili certarint, ut is Concordato Germanico accenseretur: Pontificem Romanum illis Episcopatibus & Abbatiis Pastores bactenus semper præfecisse, nihili habita Capitulorum electione. Hortabatur ergo Ossatus compellari Pontificem, ut Indultum annueret ad Tractum Metensem; sed donec Reges id ab illo precibus expugnassent, ne Pontificiis nominationibus adversarentur, quocumque obtentu electiones defensitandi. Nec alia mens erat Ossati de Bressia, quam non ita pridem Sabaudiæ Dux Regi concesserat. Nam & ad Episcopatum Bellicensem & ad Abbatias ejus Tractûs nominabat Pontifex, etsi eos tantùm ferè designaret, quos Dux indicaverat. In lucem postea exiit, & in Magni Consilii Curia sæpiùs ostentata est Bulla Pontificia, qua Concordata Germanica ad Episcopatum Metensem prorogantur, quòd Metropoli Trevirensi is sit obnoxius.

Quanquam autem jam tum conniteretur Ossatus ad extundendum illud Indultum: certum est tamen indultum non fuisse Regibus privilegium nominandi ad eos tres Episcopatus, Metensem, Tullensem, & Virdunensem, nisi anno demum 1664. quo illud Alexander VII. Ludovico XIV. contulit, quandiu superstes esset Rex invictissimus. Sine singulari enim nominis encomio nunquam memorandus est nobis Rex supra omnem admirationis aleam positus, etsi nostris obscurari encomiis magis possint, quàm illustrari ejus virtutes, & facinora Sole ipso illustriora. Anno 1668. Clemens IX. Pontifex hoc Indultum ad successores propagavit, cui & implicuit Abbatias, Prioratus Conventuales, & alia Beneficia, quæ soleret Pontifex conferre ex reservatione sex mensium, quæ observatur in tribus illis Episcopatibus, aut vi Concordati Germanici, aut usu & possessione. Solemni Monasteriensis pacis fœdere tres illi Episcopatus Francico Regno asserti fuerant. *Pinson. Traitè des Indults.*

X. Ab eodem Clemente IX. donatus est idem Rex Christianissimus nominatione Episcopatûs Elnensis, aliorumque Beneficiorum Comitatus Ruscinonensis: Episcopatus item Atrebatensis aliorumque Consistorialium Beneficiorum in illis regiunculis, quæ armis nuper partæ Regno Francico accesserant; Episcopatus denique Tornacensis, aliorumque Beneficiorum earum ditionum, quæ Fœdere Aquisgranensi eidem Regi permissæ sunt. *Ibidem.*

XI. Quod ad Sabaudiæ Ducis ditiones pertinet, cujus jura voluit Henricus IV. Rex sibi exponi, ut inde lucis aliquid mutuaretur ad tuendam suam jam Bressiam: per literas illum certiorem fecit Ossatus idem, *tom.2. Epist.141.*, Nicolaum V. Pontificem Ludovico Duci Sabaudiæ concessisse primum eximia quædam privilegia, quæ deinde confirmata sint à Sixto IV. ab Innocentio VIII. à Julio II. Leone X. Clemente VII. Julio III. Gregorio XIII. & Clemente VIII. Nec tamen propriè jus nominandi à Pontificibus his indultum fuisse Sabaudis Ducibus: unde & stylo solemni Bullarum conferant Pontifices purè & simpliciter, mentione nulla nominationis Ducis. Sed eodem pene res redit, cum spon-

ponderint Pontifices, non conferre Episcopatus & Abbatias nisi explorata priùs voluntate & consensione Ducum, circa eos, qui his gerendis dignitatibus pares & idonei sint. Quoad verò primas Capitulorum Dignitates, Prioratus Conventuales, & alia Beneficia Regulis Cancellariæ Pontifici reservata, ea non conferebat Pontifex nisi Sabaudicæ ditionis hominihus, aut extraneis, quos Dux probasset. Alioqui irritæ erant Pontificię Provisiones istæ omninò omnes. Additur & illud ab eodem Ossato, cum Henricus II. Sabaudiam & Pedemontium suæ ditioni subjecisset, illud quoque à Pontifice impetrasse; ut & Indulta Sabaudiæ Ducibus concessa secum communicasentur.

XII. Nec dissimulat idem Cardinalis bene multa esse, in quibus ab observantia Concordatorum descitum sit. Ideo & in Concilio Rotomagensi anno 1581. statutum est, ut si intra tres menses post Pontificia Dipplomata non consecrarentur Episcopi, fructibus Ecclesiæ suæ spoliarentur. Si Abbates & Priores à Rege nominati, intra sex, aut ot summum novem menses provisionis suæ Bullas non impetrassent, jure suo exciderent. Ut Priores & Abbates, etiam Exempti, etiam Commendatarii, intra annum Presbyteratu initiarentur, postquam eam attigissent ætatem, quam Canones præscribunt: ne posset venia ætatis Pontificiis dispensationibus facta, ultra annum prodesse, eo elapso Beneficiis cauerentur. *Tit. de Episc. n.4. Tit. de Monast. c. a. 4.* Concilium Burdegalense anni 1585. *Can.16.* voluit, at Episcopi ex præcepto Concilii Tridentini intra tres menses ordinarentur, post susceptas Pontificias Chartas: ut si ultra tres alios menses rem potraherent, Episcopatu ipso privarentur.

XIII. Quod ad Monasteria Monialium, certum est Concordatis nihil juris Regibus concessum esse ad eorum Nominationes, ex Caroli Molinæi sententia. Disertis verbis ita ille pronunciat, & ex eo etiam probat, 1. quod in odiosis masculino fœmineum non contineatur. *Et certè Concordata nullo modo extenduntur ad Moniales: tum quod in odiosis masculinum non concipit fœmininum.* 2. Ex eo quòd Concordati non tribuuntur Regi nominationes ad Monasteria, nisi ubi electiones fiebant ad formam Capitis, *Quia propter.* Atqui nullo prorsus in Monialium Cœnobio ea electionum forma usurpata fuit. *Tum quod verba Concordati non congruunt, immo repugnant. Quia ubi textus Concordati loquitur de Monasteriis, & Peioratibus Conventualibus & verè electivis, restringit se in ea in quibus forma Capitis*, Quia propter, *De electione, servari consuevit. Sed nunquam servari consuevit in Monasteriis Monialium, in quibus non forma dicti capitis,* Quia propter, *sed forma capitis* Indemnitatibus *de electionibus in Sexto attribuitur & servatur.* 3. Addit Molinæus Senatum Parisiensem, & Magnum Concilium cœpisse insurgere adversùs executiones nominationum istiusmodi ad puellares Abbatias, quæ Consilio Regis Privato surreptæ fuissent. *Ita tandem contra Moniales nominatas à Rege judicari captum in magno Regis Concilio, & in hoc supremo Senatu, &c. Molinaus De Infirmis Resign.*

XIV. Eo supponitur Franciscum I. id jam sibi sumpsisse, ut ad Cœnobia Sanctimonialium nominaret. Nec de eo controversia est ulla. Sed fatendum est, non antè id ab eo tentatum fuisse, quam à Clemente VII. Indultum elicuisset eo tempore, quo Henrico II. ejus filio neptim suam Idem Pontifex elocabat. Eo enim Indulto, quod anno 1531. concessum est, & publicatum registratumque Magno in Consilio anno 1533. suspendebantur privilegia olim concessa Ecclesiis Metropolitanis, vel Cathedralibus & Monasteriis, suos sibi eligendi Prælatos exceptis Ordinum Capitibus. Regi nominationes eæ condonabantur; denique non ultra Regis vitam prorogari poterat id Indultum. *Suspendi privilegia Capitulis Metropolitanarum, & aliarum Ecclesiarum Cathedralium, & Conventibus Monasteriorum, præterquam eorum, qua per Generales suorum Ordinum regi consueverunt, eligendi sibi Prælatum concessa, quamdiu vixerit Rex Franciæ nunc existens.* Hæc Rebuffus. *De regia ad Prælat. Nomin. §. Per Præmissa. Verbo, præjudicare.* in Concordata Ecclesiæ omnes Cathedrales, Abbatiales, seu Conventuales, quæ non jure tantùm communi nitebantur ad eligendum, sed Privilegiis etiam Apostolicis, ex Concordatis ipsis subducebantur nominationi Regiæ, & juri suo, seu privilegio adserebantur. Hoc Indulto suspensa sunt ea Privilegia, Regique Francisco I. concessum, ut eas ad Ecclesias nominaret. Sed luculente Rebuffus demonstrat, ad quæ illud pertineret Indultum, ad Ecclesias nimirum Metropolitanas, vel Cathedrales, ad Abbatias, vel Prioratus Conventuales.

Illud tamen ampliavit ad Cœnobia Puellarum Franciscus I. quorum Abbatissas nominare cœpit anno 1535. ut ex Molinæo colligitur. Senatus Parisiensis & Magni Consilii Arresta his se Regiis accommodavere Nominationibus. Quin & Roma illis ipsis sese attemperabat, hoc tantum discrimine, quod Indulto ipso exprimitur, nimirum quòd cum in cæteris Pontificiis Bullis exprimatur totum fieri *vi & virtute Concordatorum*: illæ quæ ex hoc Indulto concedebantur, hanc præ se ferebant clausulam, *Pro quo Rex Christianissimus scripsit. Molin. De Infirm. Resign. n.313.*

Cœpit Paulus III. reniti huic ampliationi Indulti, anno 1543. juxta eundem Molinæum *Paulus III. Papa refragari cœpit. Ibidem n.316.* Romæ jam non amplius pro Abbatissis diplomata Pontificia, nisi cum ea ordinaria clausula expediebantur: *De consensu majoris partis Conventus dicti Monasterii, vel de consensu medietatis Monialium. Ibid. n.314.*

Postquam vivis excessit Franciscus I. Henricus II. teste eodem Molinæo, *illico habuit prorogationem dicti Indulti.* Sed multò inexorabilior fuit Julius III. quam Paulus III. circa Nominationes Monialium. *Papa Julius III. præ suo decessore valde contra Regem excanduit, eò quòd Rex attentaret in Monasteria Monialium.* Narrat Molinæus idem cum Altissiodori vacasset Abbatia Monialium, Moniales quidem elegisse Abbatissam, ac Regem aliam nominasse, cui & Bullas cum hac clausula impetravit, *cum Clausula, Proviso, quod majoris partis, aut dimidia Monialium consensus accedat. Ibidem. n.318.* Exinde Rex nominavit, & diplomata Pontificia executioni mandari fecit, pro nihilo reputata ea clausula, quasi meri Curiæ styli ses esset, nullius alioqui momenti, periculi nullius.

Obeunte Henrico II. Francisci II. regni brevitas, ejusque germani & successoris Caroli IX. minor ætas variis rerum vicibus & mutationibus Regnum objecit. Illud quode agimus Iodultum antiquatom hauddubio erat: quin adeo non in mentem veniebat, ejus innovationis petendæ, ut & ipsa emarcuisse Concordata, atque expirasse jactarentur. Inde est quod in Comitiis Aurelianeosibus restitutæ sunt electiones ad Episcopatus & ad Monasteria. Sed cum temerè porsus & insulsè dicerentur emarcuisse Concordata, electiones ita restitutæ brevi rursus conciderunt. *Ibidem. n.316.*

Alia erat ratio Indulti, cujus tempus verè elapsum erat. Captata ea occasio est in Comitiis Aurelianensibus *Art.3.* restituendæ electionis Abbatissarum & Priorissarum, quando & illud constitutum est, ut Triennales omnes essent, quo nominatio Regum pœnitus excludebatur. *Abbatissa & Priorissa posthac eligentur à Monialibus cujusque Cœ-*

no-

nobii, quod triennio tantum administrabunt, innovandâ semper post tertium quemque annum electione. Senatus ipse Parisiensis anno 1560. Franciscum II. Regem admonnerat, *Nominationes ad Cœnobia Puellarum Concordatis non contineri.* Ferrerium Præsidem Carolus IX. ad Pium IV. Papam delegavit, ut ei causas exponeret edicti Aurelianensis, sed ejus Legationis fructus nullus omninò fuit, nec aliter res se habuere post illud Edictum atque priùs, ut habetur in Historia Pragmaticæ & Concordati. *Pag.171. 179.*

Non displicuisset utique Pontifici aboleri nominationes omnes Regias ad Abbatias puellarum; sed non poterat non illi magnoperè displicere abrogatio jactata Concordatorum. Apparet dimissis Comitiis, non illibenter Carolum IX. rursus nominasse ad Episcopatus, & ad Monasteria vi Concordatorum, immo & ad Cœnobia Monialium vi Prorogationis Indulti, quam & impetravit, ut in eadem habetur Historia Concordati: *Pius IV. anno 1564. diploma annuis Carolo IX. quo suspensis privilegiis eligendi, quibus gaudebant quædam Monasteria, Regi concessit ut ad eas nominaret Prælaturas in Gallia, & Delphinatu, Britannia & Provincia. Pag.160. & seq.* Duo hic Indulta designantur, alterum ad Britanniam minorem, & Provinciam, alterum ad Monasteria privilegio eligendi munita.

Postremum ergo hoc Indultum prorogatum fuit ad Carolum IX. & ad Henricum III. aliosque deinceps Franciæ Reges horum successores, qui & ampliatione ea quam ipsi fecerant hujus Indulti, ad Cœnobia quoque Sanctimonialium nominationes suas porrexerant. Consule, si lubet, Indulta à Pinssonio clarissimo Jurisconsulto publicata, *T.2. p.656.*, & incides in eam quam fecit Henricus II. abdicationem juris nominandi Abbatissas; incides & in eam quam verbo tenus fecit Henricus III. declarationem penitus contrariam, quam etsi verbalem, registrari tamen voluit in Concilio Magno; unde & secundùm eam deinceps in ejus generis causis pronunciatum est.

Exinde sequuta sunt Comitia Blesensa, quorum in Placitis Edicto Blesensi insertis, multa præclarè sancita de Regiis ad Episcopatus, ad Abbatias, & ad Prioratus Conventuales Nominationibus: quo perspicuè revocabantur statuta & Comitia Aurelianensia. Sed de nominatione ad Monasteria Puellaria, ne litera quidem ibi fit ulla. Hinc conjicies, si voles, restitutas tum illis fuisse aliquantisper electiones, ex vi etiam Edicti Aurelianensis, quo restauratæ fuerant. Eodem certè propemodum tempore Gregorius XIII. pio servebat studio ad extinguendam perpetuitatem Abbatissarum, omniumque apud Moniales Prælatarum, quo & Tridentino vehementer ille Concilio obsecundabat. Radiat ejus Bulla anni 1583. qua jubet omnium Monialium Abbatissas, seu Præpositas triennales esse in Italia. Optatissimum illi fuisset, ut & extra Italiam ea triennii Abbatissarum lex propagaretur: cui cum adversarentur nominationes ad eas Regiæ, hinc eius Pontificis mira morositas, & alienatio circa Abbatissarum nominationes. Eam sibi tamen authoritatem vendicavit Henricus III. per Arresta Magni Consilii, eo quem paulò antè dixi modo. Plura non dicam, ne altius me in ea inseram, quæ hujus mei non omninò sunt instituti.

CAPUT XLI. *P.4. l.2. c.49.*

De electionibus in Oriente, post annum Christi millesimum.

I. Ut fieret electio Patriarchæ Constantinopolitani.

II. Ut eligerentur Episcopi.

III. Singularia quædam in electione Patriarchæ.

IV. Simeonis Thessalonicensis observationes in electiones hujusmodi, & in Investituram Patriarchæ per Imperatores. Nec Patriarchæ, nec Episcopi potestatem spiritalem ab Imperatoribus derivabat.

V. An usus iste à Novellis Justiniani manasset.

VI. Quo tempore cœperit.

VII. Continuatur historia electionum Orientalium.

VIII. Ut in electione Patriarchæ Imperator Episcopo ludificaretur.

IX. De electione Patriarcharum post occupatam à nobis Constantinopolin, & post eandem rursus à Græcis receptam.

X. De electione aliorum sive Patriarcharum, sive Episcoporum.

XI. De electionibus sub Cantacuseno Imperatore. Tres ab Episcopis Imperatori proponebantur, quorum ille unum in Patriarcham deligeret. De Investitura. De numero duodecim Episcoporum ad electionem Patriarchæ.

XII. Ut consonarent & dissonarent Orientales electiones ab Occidentalibus.

XIII. De electionibus Græcorum, post occupatam à Turcis Constantinopolin.

XIV. Observationes aliæ de Græcorum electionibus.

I. Thessalonicensem Archiepiscopatum eo tempore administrabat Simeon iis, qui elegantissimum de Ordinationibus Tractatum edidit, quo Franci Constantinopoli & Græcia tota potiebantur ineunte sæculo decimo-tertio. Terni eligebantur, ut docet ille, in Episcoporum Conventu, è quibus unum Imperator in Patriarcham cooptaret. Quoad alios verò Episcopos, terni rursum in Episcopali eligebantur Conventu, ex quibus suo Metropolitanus arbitrio unum in Episcopalem sedem asciscebat; tumque omnes ad illius inaugurationem confluebant.

II. Summatim hæc idem ille habet de ritibus Episcopalis electionis. Omnes, qua fieri possit, Episcopos Provinciæ convocat Metropolitanus. Tres saltem coire necessum est, cum aliorum testimoniis & subscriptionibus. Vicem Christi, qui Apostolos primus elegit, sustinet Metropolitanus, Episcopi verò personam gerunt Apostolorum, qui Matthiam elegerunt. Si tres verò tantùm conveniant Episcopi, per eos illi repræsentantur Apostoli tres, qui eximio quodam amoris privilegio potissimis quibusque Christi Misteriis conscii, & testes futuri, ab eo seligebantur. Subducit se Metropolitanus, postquam Episcopos in unum coegit, quorum Conventui Cartophylacem suum præsidere jubet. Id eo fit, ne in suffragiis conferendis Episcoporum libertati sua officiat præsentia, utque tanto decentiùs & ipse postea unum eorum possit deligere, quos illi sibi præsentarint. Soli Episcopi jus habent suffragii, soli etiam huic intersunt Conventui cum Cartophylace & Amanuensi ejus, ut ne quid in publicum exeat eorum, quæ ibi de quibuslibet ultro citroque dicuntur. Postquam ternos Episcopi delegerunt, secedunt; eorum verò electionis decretum

refer-

refertur ad Metropolitanum cum suffragiorum circumstantiis, ut eligat ipse ex iis unum, nullo Episcoporum tum præsente. *Simeon. Thess. c.6.* Eadem habet & Matthæus Blastares in Alphabetica sua Juris Compilatione, nec affuisse Patriarcham Conventu, ubi eligeretur Metropolitanus, sed unum ex tribus sibi nominatis delegisse: nec Metropolitanum cœtui Episcoporum interfuisse, ubi tres designarentur, sed ex tribus illis unum præposuisse cæteris. *Blastares L.3. c. 11.*

III. Patriarchæ verò Constantinopolitani electio ita habet. Post obitum Patriarchæ non accedunt Episcopi ulli ad eam Ecclesiam, ne eminentissimam illam videantur ambire sedem. Imperator ipse tunc Conventum illum Episcoporum convocat, tum eorum qui in urbe degebant, tum aliorum: & eo munere fungitur Imperator, sibi à Sanctis Patribus commendato, ut Ecclesiæ defensori. *Imperator Synodum convocat, ea utens authoritate sibi antiquitus à divinis Patribus, ut Ecclesiæ defensori concessa.* Episcopi ita adunati ternos eligunt cum Carthophylace, qui electorum nomina ad Imperatorem perfert, adjunctis sibi duobus Episcopis. Ex illis tribus Imperator unum eligit, tanquam hanc potestatem nactus à Sanctis Patribus, propter cœlestis unctionem chrismatis, quo delibutus fuit, & propterea quòd tres illi jam à Concilio Episcoporum electi sint; dignique visi, qui Pontificalem implerent dignitatem. *Unius de tribus à Concilio nominatis, electio antiquitus Imperatori, ut uncto, à Patribus permissa est, eò quòd omnes sunt à Synodo electi, & digni eo honore judicati. Sim. Thess. c.9.*

IV. Ut verò electo electio & nominatio sua significaretur, sic rursus ex eodem Simeone. Ad illum dignitatis sacræ apicem vocari declarabatur ab Imperatore, & Episcopali Concilio. En verba ipsissima: *Fortis & Sanctus dominus noster & Imperator, & divina sacraque & magna Synodus, advocant sanctitatem tuam ad excelsissimum thronum Patriarchis Constantinopolitani.* Vidit Simeon horum verborum ambiguitate quadam deludi & in errorem posse agi lectorem, cortici hærentem, & suaderi Patriarchas ab Imperatore creari. Occurrit ergo ille obliquiori huic interpretationi, docetque non aliud Imperatoris hic esse munus, quàm ut Decreti Synodici executor sit, cum unum ex tribus deligit, quos Synodus tantæ dignitati non impares judicavit: & ne tum quidem ea potestate utitor, nisi ut ab Ecclesia ea donatus, tanquam ejus defensor & Patronus. *Testantur quod Imperator, non à seipso, sed qua Synodus statuit, simul cum Synodo pronunciat, & solum ministerium hic præbet. Quapropter nugantur quidam rerum novarum inventores, invidia impulsi, cum dicunt, Imperator creat Patriarcham. Nullo modo id facit Imperator, sed Synodus ministrante Pio Imperatore.*

Pergit Simeon in concerpenda eorum doctrina, qui nugabantur Patriarchas ab Imperatoribus creari, & sacra donari dignitate, idque satagebant ex eo colligere, quòd baculum Imperator illi Pastoralem in manus insereret. Contrà Simeon nititur non dari ab Imperatore sacram virgam, nisi ut ab Ecclesiæ ministro, quod vel ipse mox testificabatur, cum ad eum illico accederet, ei caput inclinaret & aperiret, ejus benedictione impertiretur, oscularetur denique manum. *Non igitur creat illum Patriarcham, neque illi dat aliquid, sed operi jam facto consentit & obsequitur. Clarum est enim quod nihil ei dat, sed potiùs ab eo accipit, & velati minister est rerum Ecclesiasticarum. Nam cum electo sacram virgam propria manu tradidit, ad eum accedit, & illi caput inclinat & aperit, & sicut moris est, benedictionem accipit, osculaturque electi Patriarcha manum.* Colligit & alia ejusdem rei ex eo argumenta, quòd Imperator ad Patriacham *Pallium* mitteret, & Crucem pectori appendendam, *qua ut pignus velut minister & custos conservat.* Ait denique jussu Imperatoris mox solitum adduci equum magnificentissimè instructum, quo Patriarcha sederet. Unus ex Comitibus eum habenis dedocebat usque ad Palatium Patriarchale *vice Imperatoris*, qui & gloria perfundebatur & gaudio, quòd in vestigia ingrederetur Constantini, qui eodem honore perfunctus est in Sylvestrum Papam. *Ut olim Sancto Sylvestro fecit magnus Imperator Constantinus.* Hactenus ex Simeone.

V. Nec facilè divinari potest, quibus ab initiis orta sit hæc eligendi nova ratio. Statuerat quidem Justinianus, ut ex tribus sibi præsentatis unus à Metropolitano deligeretur: sed 1. edixerat, ut dignior eligeretur. *Ex tribus electis melior eligatur electione & judicio ordinantis.* 2. Jubebat ille ut tres illi Clero & populo eligerentur, hîc eliguntur ab Episcopis. 3. Minùs probabile est hoc Decretum Justiniani in mores passim deductum esse, quòd rariora ejus occurrant exempla in Ecclesiasticis monumentis. *Justin. Nov.123. 137.*

VI. Non tantoperè succensuisset Synodus VIII. Oecumenica his electionibus, in quibus Imperatores plusculum sibi sumebant, quàm par fuisset, si jam tum invaluisset ea consuetudo, ut Imperator investituram daret Patriarchatûs Constantinopolitani per Pedum, Pallium, & Crucem. Habita est ea Synodus anno 869. Tradunt autem Zonaras & Cedrenus circa annum 963. flagrante inter Patriarcham & Episcopos dissensione circa jus & modum electionum; Nicephorum Phocam Imperatorem arrepta ea occasione, in eos invasisse, & vetuisse ne præter suum consensum Ecclesiarum suarum gubernacula capesserent Episcopi. *Imperator ex hoc sumpta occasione, & omni authoritate designandi Episcopos sibi vendicat, edixit, ne quisquam injussu suo in eam Ecclesiam mitteretur.*

Hæc, ut suspicor, exordia fuere novæ hujus Disciplinæ. Qui in locum Nicephori Phocæ successere Imperatores, nec remittere prorsus quæ ab eo usurpata erant voluere, sed nec eam incurrere infamiam, quæ Nicephori Phocæ impietatum sectatoribus adhærescebat; itaque in hanc facilè inclinarunt se quasi mediam & temperatam rationem, ut Episcopi ternos ex omnibus, Imperatores unum ex ternis jam electis eligerent. Tzimiscen, qui impium Nicephorum vita & Imperio spoliaverat, constantissimè negavit Polyeuctus Patriarcha se Imperiali diademate redimiturum, donec illud abrogasset Nicephori Decretum, Ecclesiæ libertatibus adeo infestum. *Anno 969. Cedrenus. pag.694.* Illud forsan ea rerum & temporum opportunitate temperamentum circa electiones Episcopales excogitatum invectumque est.

VII. Basilius & Constantinus Romani Imperatoris filii, cui Nicephorus Phocas successerat, successere & ipsi Tzimiscæ, cumque Constantino germano suo superstes fuisset Basilius, sua unius voluntate Alexin Patriarcham Constantinopolitanæ præfecit Ecclesiæ. *Cedrenus. Zonaras. Anno 1025.* In Imperatoria ei sede successit Romanus, qui & successorem cum accepisset Michaelem Paphlagonium, tum verò à Metropolitanis & Episcopis conspiratum est in Alexis Patriarchæ exauthorationem, ut Imperatoria potestate intrusi, sine Episcopalibus suffragiis, subrogationem verò fratris Imperatoris novi, qui ejus erat cupidissimus dignitatis. Sed veterator Patriarcha Alexis Episcopis significavit, ubi exauthoratus ipse fuisset, abdicandos utique mox fore Metropolitanos, quos ordinasset, & Imperatores ipsos, quos cinxisset Imperatoria Corona, toto Pontificatûs sui curriculo,

annorum undecim, vel duodecim. Eo audito Episcopi à conjuratione resilierunt. Audi ipsa Alexis Patriarchæ verba: *Quando, ut asseritis, non suffragio Archiepiscoporum, sed Imperatoris jussu ad Sedem ascendi contra Canones, abdicentur ii quos ego Metropolitanus elegi, dum, &c. Baron. anno* 1036. *n.*5. *Curopalat.* Hinc perspcis intrusos habitos fuisse Patriarchas, quos Imperator citra Metropolitaoorum suffragationem promovisset.

Ex ea verò Epistola, quam Theophylactus Archiepiscopus Acridæ in Bulgaria ad Ducem quemdam dedit, à quo interpellatus fuerat, ut ex amicis unum Episcopatu decoraret: ex ea, inquam, perspicuum sit, persuasissimum tunc fuisse Græcis, non posse temporales Principes inserere se Episcopatuum dispensationi, ne precibus quidem suis, nedum dono ipso Episcopatûs. *Nec tibi, Domine mi, in ista fas est te ipsum ingerere, quæ magna sunt & formidanda. Baron. an.*1091. *n.*22. Verba mox facit Theophylactus, tanquam qui Episcopatus dandos in potestate habeat, sed qui nunquam donet, nisi diotiùs in suo Clero probatis, aut qui diutiùs Constantinopoli vel concionibus sacris, vel electionibus præfuerint, aut qui denique institutionum Monasticarum diuturno claruerint decursu.

Leo IX. in Epistola ea quam vicissim Petro Antiocheno Patriarchæ scripsit, subinnuit illum à Clero Populoque electum fuisse. *Promotionem tuam ad Episcopale fastigium electione Cleri & Populi, sicut asseris factam, &c. Ep.*5. Sed poterat Patriarcha eam posteriorem intellexisse Cleri & Populi electionem, vel potiùs assensionem, postquam aut Principes, aut Episcopi eligendi vel nominandi partes suas implerunt. Habes ejus rei exemplum in Patriarcha Latino Hierosolymitano, anno 1100. Datis enim hic ad Principem Boamundum literis significare videtur, se priùs ab eo Principe fuisse designatum, & tum demum Cleri & Populi assensionem accessisse. *Scis, fili carissime, quoniam me ignorantem in Patriarcham elegeris, electumque communi tam Cleri ac Plebis, quàm Principum assensu in hujus dignitatis sedem locaveris. Baron. an.* 1101. *n.*35. Scribit tamen Paschalis II. in Epistola quadam sua Gibelinum Metropolitanum Arelatensem electum fuisse in Episcopum Hierosolymitanum Cleri & Populi suffragiis. *Quod eum Clerus & Populus communi desiderio, & unanimi voto in Pastorem sibi elegerunt. Ep.*15.

Sed illud proximè à vero abest, Latinas eo ævo io Oriente Ecclesias, Occidentali se potiùs, quàm Orientali aptasse disciplinæ. Docet Cinnami historia, dum in Oriente bellarent & vincerent Latini, id contendisse Græcos Imperatores, ut Patriarcha semper Antiochenus Constantinopoli mitteretur. Affirmatur & illud ibidem Kioviensem Russiæ Metropolitam semper Constantinopoli creatum, & eò missum fuisse. Hoc est, electum eum usitatissimè fuisse ab Imperatore, à Patriarcha, & ab Episcopis, qoi Constantinopoli morarentur. *Cinnamus L.* 4. *pag.*10. 107. *&c. L.*5. *pag.*136. Alexiados suæ libro XIII. profert Anna Comnena fœdus cum Boamundo Antiocheno Principe percussum, quo hic spondebat nullum fore Antiochiæ Latioum Patriarcham, sed susceptum iri eum, quem mitteret Imperator Constantinopoli, ex gremio assumptum ipsius Ecclesiæ Constantinopolitanæ. At id quidem minùs observatum fuisse fatetur.

VIII. Ut ad Græcos rursus me recipiam, obi refert Nicetas Choniates electionem Michaelis Patriarchæ anno 1141. quo Manuel Comnenus Imperium auspicabatur: illum ait electum fuisse suffragiis Imperatoris, Principum ejus Regiæ stirpis, Senatûs, & Episcoporum, & majori suffragiorum numero rem perfectam fuisse. *Proinde sententium suum cum cognatis, Senatoribus & Sacerdotibus communicat, &c. Eorum sententia vicit, cæteris ferè omnibus assensis, qui, &c. L.*1. *p.*34.

Non ea animi moderatiooe usi sunt, qui successere in Imperium, ubi creandi fuere Patriarchæ. Horrori potiùs esset, quàm vel voluptati vel utilitati enarratio usurpatioonm & intrusionum frequentium: quas idem Scriptor, aliique non pauci scriptis mandavere. De eo vel uno ab hoc exemplo conjicias. Cum diutiùs Patriarchis illusisset Isaac Angelus Imperator, eos nunc destituens, nunc restituens, sola animi sui libidine & levitate iocitatus; statuit denique Patriarchatum Constantioopolitanum io Dositheum transferre, Patriarchatu Hierosolymitano jam gaudentem. Sed cum non oesciret inimicissimas esse translationibus Canonicas regulas, Theodoro Balsamoni Patriarchæ Antiocheno verba dedit, *viro ea ætate consultissimo*, & spem fecit Patriarchatûs Constantinopolitani, sed ei translationi non assensuros forsan Episcopos, ut Canonibus adversæ. Facile fuit Balsamoni Synodo Episcoporum persuadere, utiles quandoque esse Ecclesiæ translationes Episcoporum, adeoque & necessarias, & in iis rerum ac temporum angustiis consentaneas canonicis institutis. Ergo assentiri Synodum translationi ubi primùm rescivit Imperator, protinus Dositheum Constantinopolin transtulit. Illum ejecerunt Episcopi, ejectum Imperator armata manu restituit. Sed rursum postea abdicatus fuit, & utraque privatus Ecclesia Patriarchali, quam non vita minùs & moribus, quàm intrusione fœdaverat. Hactenus ex Niceta.

IX. A' Gregorio Acropolitano conscripta eorum temporum historia est, quibus Franci Constantinopoli imperitabant. Ex ea non nioùs manifestè declaratur summa Imperatorum, & arbitraria potestas in Patriarchis sua sponte eligendis, & iis eligeodis, quos aut cupiditas, aut quædam animi habetudo sequaces fecerat ad omnia eorum imperia. *Pag.*39.7. 58. Si eodem tempore scripsit Simeon Tessalonicensis, ut conjecit Morinus noster, illud statueódum erit, fluxam & subinde labefactatam fuisse eam, de qua ille agit, Imperatoris & Episcopum concordiam ad Patriarchæ electionem. Nemo nescit quàm frequentes sint hæ canonicarum institutioonm conculcationes.

Postquam verò depulsis Latinis Michael Palæologus Constantinopolin sibi Græcisque suis recuperavit, dubium est an religiosiùs canonicæ disciplinæ concinuerint electiones. Georgius Pachymeres Palæologi hujus Michaelis res stylo elegantissimo prosecutus, narrat ut à solo Patriarcha Constantinopolitano constituti sint Episcopi Thessalonicæ, Sardibus & Dyrrachii, ut ne vestigium quidem ullum existat electionis, vel Episcopalium suffragiorum. *L.*2. *c.*22. Fuerat quidem Patriarcha ille ipse creatus suffragiis Synodicis, consensu Imperatoris, qui acquievit tunc ut Epheso Constantinopolin transferretur, quamvis antè probibuisset, ne ab eadem Synodo ex Archidiacono Patriarcha crearetur. Sed in bis duabus electionibus, quarum priorem irritam fecit Imperatoris iotercessio obstinatior, nec verbum fit ullum de eo Simeonis Thessalonicensis ritu, ut ex tribus synodicè electis unum Imperator suo nutu deligeret. *L.*2. *c.*16. Quin immo flagrantissima indignatio, qua efferbuit Nicephorus Archidiaconos in Imperatorem, qui electionem Synodicam ejus in irritum miserat, ex Pachymere: *L.*3. *c.*12. apertissimè prodit electionem à sola Synodo factam fuisse. Nicephoro huic successit Arsenius senior, qui Patriarchali sede olim ejectus fuerat, & qui in eam revocatus tandem est Synodi & Imperatoris suffragio.

Arsenius senio suo nihilo segnior factus, in eundem ultor exarsit Imperatorem, eumque sacris sum-

mo-

movit, quòd legitimum Imperii hæredem, impuberem adhuc oculis orbasset: cumque hæc anathematis vincula exsolvere constanter abnueret, quantumvis ab Imperatore interpellatus, à Synodo Episcoporum abdicatus est tandem. Tunc Episcopos plenissima libertate donavit Imperator, ut eligerent quem mallent, & tum *universi convenerunt in Germano Adrianopoleos Episcopo*. Et hunc simile veri est Patriarcham nil descivisse à præcessoris sui invicta fortitudine, cum nullas non machinas adhibuerit Imperator, ut ad voluntariam abdicationem eum vel alliceret, vel pertraheret. Id assecutus, rursum prorsus liberis, saltem in speciem, suffragiis eligi voluit Patriarcham. Perspicaciores quidam penitiora ejus consilia rimati, suffragia inclinarunt in Josephum, qui in Aula à puero meruerat, Aulæque faciles & flexibiles animos induerat. Haud ægrè igitur ille Imperatorem nodis anathematis absolvit. *L.4. c.9. 10. 11.* In his porrò exemplis ne subodorari quidem eorum quidquam potuimus, quæ à Simeone Thessalonicensi narrata sunt.

Hic Patriarchæ docilis versatilisque animus non paulò opportunior fuisset, cum Palæologus Græcam Ecclesiam Latinæ consociavit, subjecitque summo utriusque Capiti. Ille indomita restitit contumacia, eoque sede exturbato, rursus Imperator canonicam fecit Episcopis eligendi successoris potestatem. Cum vota sua contulissent in Patriarcham Antiochenum alii, alii in Veccum Cartophylacem, permissa est Imperatori alterius eorum electio. Ille Veccum digniorem censuit. Tunc coiere in Ecclesiam Archiepiscopi, & Veccum Patriarcham elegerunt. *Primis, secundis, tertiisque suffragiis Veccum unum Patriarcham declarant. L.5. c.24.* Vides quàm hæc accedant ad ea, quæ superiùs dicta sunt non semel de electione ejus ipsius à Clero vel Episcopis, quem Imperator jam nominasset.

X. Quoad alios, vel Episcopos, vel Patriarchas nullo prorsus argumento constat, vel consuetudinis fuisse, vel voluntatis Imperatorum, ut ipsorum consensus, vel ante, vel post electionem exposceretur. Si enim hic idem Pachymeres narrat mortuo Constantinopoli Antiocheno Patriarcha, rimari voluisse Imperatorem & explorare eum, qui successor illi ab Episcopis destinabatur: ejus rei, ut novæ & insolitæ nova etiam ab eo propalatur causa, quòd vereretur non immeritò Imperator, ne quis amplissimam illam invaderet Sedem, qui factæ cum Latinis unioni clam adversaretur. Obiter aliud quoque adverte, Constantinopoli factam Patriarchæ Antiocheni electionem, & tot Episcopos ex ejus Patriarchatu accersitos, quot necessarii erant, ut electio canonica foret. Numerum non declarat hoc Pachymeres, at illum non postea retegemus.

Si quis autem nobis objectet Decretum Cælestini III. *Cum terra, De Electione*, quo permittitur, ut canonica electione celebrata, flagitetur postea consensus Principis, vel Patriarchæ, quod capi nisi de Orientalibus Ecclesiis non potest. Respondemus ad Latinos tum Patriarchas, tum Principes in Oriente trahi necessariò debere id decretum. Latinam illis Pontifex Disciplinam præscribit, prohibetque quod Græcis usitatissimum erat, ne id imitentur, ut plures eligant, quorum Patriarcha vel Princeps unum designet; vel ut ne malitiosè & veteratoriè indignos eligant, ut eligendi potestas ad Patriarcham devolvatur. *Pachym. Andronic. L.2. c.13. 27. 28. L.3. c.67. L.4. c.11.*

XI. Narrat Cantacusenus, quo flexuoso anfractu & qua arte Episcopos ipsemet circumvenerit, ut in Patriarcham Constantinopolitanum eligerent Joannem Presbyterum, Capellanum suum, quemque ipsemet Clero Palatino inscribi fecisset. Fastidiosiùs primùm Episcopi abjecerunt rem ab illo propositam: sed cum exorasset tandem eos, ut Episcopatum saltem illi aliquem annuerent, illis annuentibus Archiepiscopatum Thessalonicensem; facilè mox demonstravit, qui Episcopatu quolibet dignus haberetur, quamvis minimo, majori indignum reputari non posse, atque ita inopinos induxit ad ejus electionem, quem ipse cupiebat. *L. 2. c. 20.*

Magni tunc adhuc Domestici munere illo fungebatur. Ubi post adeptus est Imperium, non minùs cupidè ad Patriarchalem sedem provehere curavit, quoscumque sibi collibuisset. Verùm blanda semper quadam arte & industria illos Episcopis conciliabat. Cum Callistum Monachum Patriarchali dignitate augere animo suo constituisset, ex Atho monte illum accersivit, quamvis alienatas ab eo Episcoporum mentes deliniit, permulsit, & perfecit tandem, ut non illubentes eum eligerent. *L. 4. c. 16.*

Sed quando postea Callisto huic Patriarchæ designandus fuit successor, ingenuè professus est Cantacuzenus, improbè & ludificatoriè omninò superiores Imperatores, & se ipsum eorum exemplis servientem, postquam clam, sed certo & indeflexo proposito secum ipsi statuissent, quem vellent Patriarchali sedi intrudere, adhortatos esse Episcopale Collegium, ad Numen precibus tundendum, & ab eo extundendum divinum lumen, quo dignoscere possent, quis sacro eo ministerio & Pontificatu exornandus sibi esset. Nec mora, jam tum pronuntiavit Imperator, leges posthac canonicas in electionibus sibi & Episcopis mordicus sectandas, ut ab Episcopis terni eligerentur dignissimi, unus ex eis ab Imperatore. *Eligant Episcopi, tribusque propositis, qui in primis digni videantur, Imperatori unius electionem concedant. L.4. c.37.* Hanc Imperator tunc appellavit canonicam & antiquam libertatem. *Veterem vobis libertatem restituo, ego unum ex tribus, ut mos est, decernam.* Elegere mox Episcopi Philotheum Episcopum Heracleæ, Macarium Episcopum Philadelphiæ, & virum doctissimum Nicolaum Gabasilam. Ex his tribus Imperator primum delegit.

Ex ea narratione dilucidum est, eam eligendi rationem rarius usurpatam fuisse; eam consuetudine, sed paucis exemplis nixam fuisse; minimè omnium approbatam ipsis Imperatoribus fuisse, ut quæ nec expedita satis, nec tuta esset, ut quos ipsi vellent, ii ad Patriarchatum venirent. Matthæus Blastares, quem probat Morinus, *Morinus. De sacr. Ordin. To.1. p.195.* sub Andronico Seniore floruisse, id ipsum testatum facit, secundùm Canonicas sanctiones penes Episcopos solos liberam esse electionem Patriarcharum & Episcoporum, nulla necessaria interventione Imperatoris. At reapse Canonis regulis quantumvis adversantibus, ab Imperatoribus creari solitos, tum Patriarchas, tum Episcopos, etiam inconsultis Episcopis. *Licèt Canones reservent Episcopis Provinciæ suffragia in Episcoporum electionibus, prohibeantque ne aliquid ejusmodi cum quovis Principe communicetur; Imperatores tamen sine Episcoporum suffragiis, & Patriarchas, & Episcopos eligunt & promovent. Litera K. c.32.*

Sub Cantacuzeno eodem ætatem agebat Nicephorus Gregoras, *L.3. c.16.*, qui in illum ipsum non semel calamum strinxit. Arsenii senioris Patriarchæ electio eo narratur in hunc modum: *Patriarcha creatus communi Pontificum suffragio, Imperatore maximè approbante, & Pontificum illud suffragium, ut moris est, approbante.* Ex quo suspicari quis posset, ubi in unum aliquem omnium vota conferebantur, tum Imperatorii fuisse juris & officii, ut electionem confirmaret. Sed ubi in plures dividebantur suffragia, tum Imperatores id

sibi arrogasse, ut ex numero, quem mallent, præponerent. Vidimus suprà, ut hac sibi spe blandiretur Imperator Germaniæ. Idem verò mox Gregoras, *L.6. c.77. 88.* referens electionem Josephi Patriarchæ, ait Imperatorem id primò inisse consilii, ut illum promoveret, tum perfecisse ut ab Episcopis eligeretur, electum autem investisse per baculum, quem illi porrexisset, throno sublimis Imperatorio. *Est tamen ab Imperatore post debita suffragia & testimonia designatus, & pastorale pedum in Imperatorio suggestu veteri more ab Imperatore porrectum accepit.* Simillima fuit & electio Patriarchæ Joannis Soaopolitani. *Decreto Imperatoris, & suffragiis Sacerdotalis Synodi.* Pronissimum facillimumque erat Imperatori, quantos vellet emereri & sibi adjungere Episcopos, ut Patriarcham crearet quem cuperet, si ex tribus Episcopalibus calculis electis, ipse quem maluisset eligebat. At satis superque prodebat Andronicus Senior, nec se, nec antecessores suos eo se limite cohiberi voluisse, sed electionibus imperiosius dominari. *Sic acciderat, ut Imperium olim Ecclesiæ privilegia dedisset, ea quæ etiamnunc cernuntur; Ac vicissim Ecclesia id Imperio concessisset, ut quem vellet è designatis Patriarcham declararet, &c. L.9. pag.201.*

Electionum Græcarum Formula, quam capiti xx. intexuit Codinus, manifestè significat, duodenatio non amplius Episcoporum numero opus fuisse, ad Patriarchæ creationem, sive eorum qui jam in Urbe donarentur, sive qui ex Provinciis accerserentur aliis & civitatibus. Subditur denique in eadem Formula, seu Rituali libello, Archimandritas & Abbates, postquam Patriarchali Benedictione fuerant ordinati, ab Imperatore Pastoralem baculum suscepisse, à quo & ipse susceperat Patriarcha. Narrat & Phranzes, ubi primùm electus fuerat Patriarcha, ad Imperatorem accessisse, & ab eo Virgam auro gemmisque radiantem accepisse, cum Imperator interim his illi verbis imprecaretur. *Sancta Trinitas quæ mihi Imperium donavit, te in Patriarcham novæ Romæ deligit. L.3. c.01.* Nemo tam rudis est rerum sacrarum, nemo in historicis Annalibus tam hospes, cui non exploratissima sit fœdissima servitus, qua Græci Imperatores posteriores obtrivere, tum Patriarchas, tum Ecclesiam & Electiones.

XII. Jam verò ad collationem ingrediamur electionum Græcarum & Latinarum, Orientalium & Occidentalium: consonare nobis permulta citra dubium videbuntur, forsan & plura dissonare. Utrobique enim 1. Electione creati sunt Episcopi. 2. Electores, vel soli, vel primarii ipsimet fuere Episcopi. 3. In partem aliquam venerunt Principes temporales. 4. Episcopi ab iis investiti sunt. 5. Immo & Abbates. 6. Principum authoritas in electionibus pene semper dominari visa, sive per cuniculos, sive simplici & aperta vi, inverecunda Canonum oppugnatione. 7. Constantia unius Disciplinæ, & observantia Canonum fuit rarissima inter tantas morum corruptelas, & in re tam lubrica, humanisque cupiditatibus proliciendis tam idonea, hoc est provisione Ecclesiasticarum omnium dignitatum, opimque. 8. In tanta rerum inconstantia nihil constantius, nihil laudabilios fuit, Principum quorundam cauta & provida moderatione; qui Ecclesiæ, qui Imperio consultum simul valuere; & res ultro citroque ita temperavere, ut utrique consultum esset; qui denique ita sua ipsi humanitate & observantia in Ecclesiam, in Canones, in Episcopos & charitate, Episcopos adduxere, ut & ipsi illis vicissim plerumque assentirentur. Ea bauddubio fuit, & diuturnior disciplinæ sacræ ratio & felicior. Nec enim diutius unquam potuit retineri, nedum perpetuari, vel strictissima Canonum observantia, nec atrocior Principum authoritas, in iis rebus, quæ natura ita comparatæ sunt, ut indulgentia plurima, plurimis egeant delinimentis.

Nec minus conspicabiles fuere dissonantiæ utriusque Ecclesiæ. 1. Populo non parum potestatis fuit apud Latinos aliquandiu. 2. Cleri longè semper major potestas quàm populi, quod non æquè apud Græcos observari potuit. 3. In electionibus Latinorum ferè semper dominati sunt Episcopi cujusque Provinciæ: at in Oriente ferè Constantinopoli eligebantur Episcopi Provinciarum, & quidem ab Episcopis in urbe Regia degentibus, additis paucissimis, qui ex Provinciis accersebantur. 4. In Occidente electionibus intervenerunt Summi Principes, consensu & antè, & post dando, nihil obstrepentibus vel Conciliis, vel Pontificibus, quando ita ferebat usus. At verò nihil istiusmodi apud Græcos. 5. Et tamen Summi Principes in Occidente impensius reveriti sunt electiones, quàm in Oriente. 6. Callidius verò obumbrabantur usurpationes Imperatorum Græcorum, ubi ex tribus quos Episcopi dignos judicassent, unum ipsi deligebant. 7. Adde quod nec unquam in mentem vicissim venerit Imperatoribus Græcis, ut ad Episcopatus omnes cum Patriarcha nominarent. 8. Non litem, non controversiam moverunt Græci Imperatoribus suis, de Patriarchæ & Abbatum Investituris. 9. Nec Investitura illa Imperatoria spectabat, nisi ad Patriarcham & ad Abbates, qui ab eo benedicerentur. Nec enim cæteri toto orbe Orientali Episcopi, & Abbates Pastorali baculo ab Imperatore donabantur. Nisi fortè ad investituras detorqueat, quod ait Simeon Thessalonicensis, *De sacris Ordinat. c.8.* imposuisse, & fucum fecisse Imperatoribus Aulicos assentatores, ut auderent *promovere Episcopos, & translationes facere.* 10. Rarissimè in Occidente usurpatum illud Orientalium, ut ex tribus, quos elegissent Episcopi, unum Imperator seligeret. Contrà nunc in Occidente factitatur, ut Principes Pontifici præsentent, ille eligat aut instituat.

XIII. Illud porro non injuria stupendum, restitutas tum demum fuisse Constantinopoli electiones, in dissipati ejus ac discerpti Imperii miserandis ruderibus, postquam barbara Turcorum & truculenta natio Imperium olim longè splendidissimum obtrivit. Contulit Patriarchæ Græco Germano Mahumetes II. expugnata Constantinopoli, quidquid rescivit conferri solitum à priscis Imperatoribus Christianis, Mitram pretiosam, Pallium, Equum album ad solemnem in Urbe pompam, denique virgam ipsemet Pastoralem in manus ejus inseruit. Germani successor Isidorus *suffragiis antistitum, Clericorum, totiusque populi Patriarcha factus est. Crusii Turco græcia. pag.108. 120. 124.* Quatuor priores Constantinopolitani Patriarchæ post occupatum à Turcis Imperium, ad eundem modum creati fuere, Sultanis, seu Imperatoribus Turcis conferentibus munera, nedum quidquam exigentibus. Primi omnium cives Trapezuntini, ut suæ gentis homini Patriarchatum pararent, ingentem pecuniæ vim Sultani fisco refuderunt, quæ & in dies major postea collata est, non tam Sultanorum avaritia, quàm Græcorum turpissima licitatione sanctissimæ dignitatis infulas nundinantium. Sed quod ad electionum libertatem attinet, nihil de ea decerptum est; Episcopi, Clerus, Abbates, Nobilitas, Populus jure suffragii fruebantur. *Coacta fuit frequens Synodus, Metropolitis, Archiepiscopis, Episcopis, Clericis, Abbatibus, Prioribus, & aliis Sacerdotibus, necnon Nobilibus viris, & quos interesse referebat, concurrentibus, denique plebeja multitudine. Ibid. p.131.*

Electio Niphonis Archiepiscopi Thessalonicensis, quam in eadem Turcogræcia sua publicavit Crusius, hoc est in Ecclesiastica Græcorum historia,

post

post occupatam à Turcis Constantinopolin; electio, inquam, Niphonis argumento est pari libertati suffragiorum locum fuisse in cæterorum Archiepiscoporum & Episcoporum electionibus. *Congregati Episcopi Thessalonicæ cuncti, Metropolim ingressi sunt. Ubi Synodo facta, præsentibus Clericis & aliis sacrorum Ordinum viris, Primatibusque civitatis & cuncto populo, legerunt Niphonem, &c. Ibid. p.139. 141. 142. 146.* Cæteræ denique deinceps Patriarcharum electiones pari semper & liberrima Episcoporum, Cleri, Nobilium & Populi suffragatione celebratæ sunt.

XIV. Sanxerat jam pridem Alexander IV. *Con. Gener. Tom.11. p.1355.*, ut Episcopi Græci insulæ Cypri à Clero eligerentur, & à Latino ejusdem Diœceseos Episcopo confirmarentur, cujus illi veluti Suffraganei habebantur, aut Vicarii Generales ad Græcorum curam gerendam. Potuerant quidem Græcorum electiones emendari, & Canonicis institutis propius admoveri, exemplo Latinorum per Orientem longè latèque sparsorum. Sed non ea tamen ratione, ut reor, adducti sunt Græci labefactato Imperio ad eam electionum formam, quæ modò à nobis delineata est. Persecutioni & captivitati imputandum illud potius fuerit, qua compulsi sunt, ut se sibi mutuò recolligerent, & ad jacentis Ecclesiæ suæ tuitionem conspirarent, uti fieri solet, quandocumque aut primùm efflorescit, aut ex cineribus postea reviviscit Res aliqua publica.

Leoni X. Maronitæ suam eamque valde stupendam exposuere eligendi Patriarchæ rationem. *Rainal. an.1514.n.92. 107.* Duodecim Presbyteros virtutis & sapientiæ laude spectabiles singulis singulos Cellulis includebant, & sejunctim quotidie eorum suffragia scrutabantur. Ubi omnium calculi in unum aliquem consenserant, is erat Patriarcha. *Con. Gene. tom.14. pag.340. 350.* Abyssinorum quæ passim circumferuntur historiæ recentes, iis confirmatur electiones Patriarchæ à Monachis, Episcoporum à Rege fieri.

C A P U T XLII. *P.4. l.2. c.51.*

De Confirmatione Episcoporum à Metropolitano, post annum Christi millesimum.

I. Jure Decretalium permittitur adhuc Metropolitano confirmatio electionum Episcopalium.

II. Metropolitani Galliæ, Angliæ, Germaniæ, poterant Ecclesias suas administrare, cum primùm electi fuerant unanimi suffragiorum conspiratione.

III. Nec aliter se res habebat in Episcopis longinquis, qui & ipsi omnium consensione calculorum electi fuissent.

IV. Vitio datum est, si qui de confirmatione sua minùs solliciti, interim Ecclesiæ vel spiritalia, vel temporalia administrare adgrederentur, obtentu Oeconomatus sibi adjudicati.

V. Quo temporis spatio electioni assentiri, quo confirmationem deposcere teneantur.

VI. An Episcopi electi sedere inter Episcopos possint ante confirmationem.

VII. Ubi confirmati fuere, necdum ordinati jurisdictionem suam exercent.

VIII. Cur olim non ita, uti nunc secerneretur Confirmatio à Consecratione.

IX. De privilegiis administrandi ante Confirmationem.

X. Quam necesse sit, ut Pontificias antè Bullas obtineant, quàm Ecclesiam administrent.

XI. Memorabilia Conciliorum Galliæ Provincialium statuta post Concilium Tridentinum, & post abolitas electiones.

XII. Provinciales hæ Synodi Tridentinis inhæsere Decretis, in pœnis adversùs eos decernendis, qui cunctantur, & ultra tres, aut sex etiam menses consecrationem suam procrastinant.

XIII. Ubi vacabat Metropolitana Sedes, Episcopales electiones examinabat & confirmabat Capitulum Metropolitanum.

XIV. Quid Bellarminus de Ecclesiis diutius vacantibus præclarissimè & dixerit, & scripserit.

I. INformes erant & steriles electiones sine confirmatione, quæ earum veluti cumulus & absolutio erat. Hinc factum necessariò est, ut aspergerentur multa de confirmatione superioribus de electione dissertationibus. Jure hodierno Decretalium Metropolitanis antiquum vendicantur jus suum ad examen vocandi, & confirmandi, infirmandique, tum electionem, tum etiam electum ipsum. Sunt & Canonicæ in eos pœnæ, qui vitiosas confirmaverint, aut electiones, aut personas. *Extra. De elect. c.20. 32. 44.* Sed cum Metropolitano confirmationem abnuente ad Papam provocaretur: cum ipsi non rarò Metropolitani spinosis causarum perplexitatibus implicati, nec inde facilè se expedientes, rem ad Papam referrent, hinc sensim via sternebatur recentiori disciplinæ, quæ soli Pontifici reservavit Episcoporum omnium confirmationes. Qua de re Capite sequenti.

II. Si quis Metropolitanus consentientibus omnium calculis electus fuisset, poterat jam tum ille Ecclesiæ suæ clavum & administrationem capessere, si longo terrarum tractu distaret ejus Ecclesia à superioris Pastoris Sede, penes quem jus erat eum confirmandi. Ita decrevit Innocentius III. eo quod in Decretalibus radiat statuto, quo ait Pontifex jam necesse non esse, ut Apostolicæ Sedis confirmationem expectent Metropolitani Angliæ, Galliæ, & Germaniæ, qui electi fuerint conspirantibus omnium votis, sed jam tum posse eos moderari Ecclesiæ suæ gubernacula, ne viduitatis Ecclesiæ diuturnitas aliquid importet detrimenti. *Cum de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Allemanniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana Ecclesia patiatur statim ministrare, Ecclesiarum utilitate pensata. Quia si tanto tempore, quousque posset electus confirmationem cum Pallio à Sede Apostolica obtinere, Regalia non reciperet Ecclesia, qua interim administratione careret, non modicum incurreret detrimentum. Extra. De elect. c.28. An. Aug. Collect.3. tit. eodem c.13.*

III. Eadem libertate gaudere jubentur Episcopi extra Italiam, si qui egeant immediata Papæ confirmatione. *Si electi fuerint in concordia, dispensativè propter necessitates Ecclesiarum & utilitates, in spiritualibus & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitus alienent. Extra. De elect. c.44.* Tanta suffragiorum consensio argumento erat, electionem infirmari, confirmationem recusari non posse. Ita & in Romani electione Pontificis constitutum est, ut quoniam à superiore nullo ea vel examinari potest, vel confirmari ad eam desiderentur suffragia duarum saltem partium. *Conc. Later. IV. Can. 26. Anno 1215.*

IV. Extra speciales has causas, in nullam partem inserere se poterant electi Episcopi sacræ administrationis ante confirmationem suam. Cum verò legi huic Canonicæ illuderetur ab electis, Ecclesiæ ejusdem Oeconomatum, Procurationem, vel Vicariatum eblandientibus, sinuosæ huic & fraudulentæ sive avaritiæ, sive ambitioni obviavit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi II. edito hoc

De-

Decreto, quod sexto Decretalium libro intextum est. *Avaritiæ cæcitas & damnanda ambitionis improbitas, &c. Ecclesiam sibi tanquam Procuratoribus & Oeconomis committi procurant, &c. Sancimus, ut nullus de extero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatûs vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se, vel per alium, pro parte, vel in totum gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos. De elect. in Sexto c.5.*

V. In eodem Concilio Lugdunensi II. jussi sunt electores operam dare, ut quamprimùm electus de electione sua certior fiat. 2. Menstruum tantùm spatium adsignatum est, quo electioni consentiret, alioqui eo jure frustraretur, nisi si electus Superiori absenti vel longinquo obnoxius esset, cujus assensio quoque necessaria esset. Tum enim protrahendum utique esse spatium illud. 3. Denique ubi electus assensum suum præstitit, intra tres menses confirmationem postulet necesse est. *Confirmationem electionis petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante intra trimestre tempus omiserit, electio ipso jure viribus vacuetur. De elect. in Sexto c.6.* Cum verò loca aliis alia longinquiora sint, definita sunt à Nicolao III. in Decretali *Cupientes* tempora consentanea distantiæ, intra quæ confirmatio petatur. *In Sexto.*

Raimundus de Penna-forti non Compilatione Decretalium, quàm sanctimonia clarior, Regulas Juris ad hæc tria capita revocat; Intra tres menses celebrandam esse electionem, intra tres alios consecrationem, denique intra tres alios Pallium postulandum. *In summa ergo nota, quod electio Episcopi debet fieri infra tres menses à tempore vacationis computandos. Consecratio debet peti similiter intra tres alios menses, à tempore electionis computandos. Pallium debet peti infra alios tres menses; & hoc, nisi justo impedimento differatur. Summæ l.2.p.332.* Quæ dicta sunt autem de tempore electionis, servanda sunt etiam in Regularibus Prælaturis. *Quod dictum est de electione Episcopi, quòd debeat fieri intra tres menses, extenditur hodie ad Prælaturas Ecclesiarum Regularium.* Reliquis Beneficiis infra sex menses providendum est.

VI. Ab Helmodo & Alberto Abbate Stadiensi narratum est, ut electus Archiepiscopus Bremensis Alexandro se III. præsentem exhibuerit, ut ab eo confirmaretur & ordinaretur. Confestim illum Pontifex inter Archiepiscopos sedere jussit cum mitra & ornatu Pontificio. *Ipsi omnem honorem deferebat, ita ut in Concilio Prælatorum Cathedram suam inter Summos Pontifices collocaret, & eum infulatum coram se residere faceret. Baron. an.1179. n.78.* Illum postea summovit abjecitque Pontifex, quòd non ultra Acolythorum gradum tunc conscendisset, cum ad Archiepiscopatum electus fuerat. Sed vel hinc tamen illud certò arguitur, ex Pontificis judicio ante consecrationem suam gaudere illum debuisse & sede & ornatu Episcopali.

VII. Qui suprà verò vetabant Canones, ne electi Episcopi ante confirmationem suam intruderent se, vel illaberentur utcumque, & quavis prætexta causa, quovis palliato nomine, in administrationem, seu temporalem Ecclesiæ, seu spiritalem: ii certè Canones perspicuè innuebant, posse ab illis, immo & debere post confirmationem suam ante consecrationem, in Episcopales functiones obiri omnes, quæ ad jurisdictionem spectant, non ad Ordinem ipsum Episcopalem. Prohibuit tamen B. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, ne Episcopum Scotiæ Sant-Andreanum consecrari sua in Ecclesia faceret Archiepiscopus Eboracensis, nisi se priùs ipse consecrari curasset, adsignato ad id trimestri spatio, ex Canonum norma. Eam verò promit Anselmus rationem, quod cui necdum ulla incumbit animarum cura, is ejusmodi cura neminem onerare possit. *Quia non pertinet ad vos dare, vel concedere alicui curam animarum, quam nondum accepistis. Anselm. L.3. Ep.140.*

Non abhorret à vero necdum satis distinxisse Anselmum consecrationem à confirmatione, quòd uno eodemque ferè tempore eæ tunc plerumque celebrarentur. Cum enim minetur Anselmus perfuncturum se tota Eboracensis Ecclesiæ administratione, nisi adproperaret Eboracensis intra tres menses petente à se consecrationem: *Quòd si non feceritis, ad me pertinet, ut ego Curam habeam, & faciam quæ pertinent ad Episcopale officium in Archiepiscopatu Eboracensi*: abundè vel eo innuit, ab Eboracensi administratam fuisse suam Ecclesiam ante consecrationem.

Nec à vero etiam dissidet, ne Episcopum quidem Catalaunensem confirmatum adhuc fuisse, cum diceret nihilo plus sibi juris esse, quàm Canonico cuilibet alteri, ad gratificandum de Præbenda aliqua puerulo illi, qui à Rege Ludovico Juniore commendaretur. *Du Chesne Tom.4. pag.668.* Is etiam nunc viget usus in Decretalibus, ut promoveri quis dicatur, cum consecratur; utque non aliter quàm electus dicatur, quisquis necdum consecratus est, quanquam confirmatus, & vel ab ipso Papa propositus sit. Ne Pontifex quidem Romanus ipse ante consecrationis suæ solemnia Pontifex Romanus dicitur, nec numerat annos Pontificatus sui. *Fagnan. in L.1. Decret. part.1. p.203. & seqq.*

VIII. Ea sunt antiquissimæ Disciplinæ vestigia, quę confirmationem à consecratione minùs secernebat, quòd eas nec seungeret; & ubi rariùs de confirmatione agitur: quòd ea partim electioni, partim ordinationi permisceretur. Quod & apud Græcos etiamnunc observatur, qui confirmationem non disjungunt ab electione, vel ab ordinatione, quòd non alii quàm Episcopi eligant, consecrentque. Cum ex adverso in Ecclesia Romana cœperint aliquando tandem electiones frequentari, nullis præsentibus Provinciæ Episcopis, solius Cleri & populi suffragiis, mox & Cleri solius: atque ita demum arctior necessitas emerserit, earum à Metropolitano confirmandarum, serio examine præeunte. Ex ipsis B. Fulberti Epistolis liquidum est. *Ep.38. 1.2.*, uno eodemque tempore confirmatos & consecratos fuisse Episcopos; & cum terreni Principes electionibus disturbandis se intricabant, tum frequenter Metropolitanos constantiam suam & invictam animi fortitudinem ostendisse, donandis vel frustrandis optata confirmatione electis.

IX. Non ambigunt Canonistę, quin potuerint Cistercienses eo Pontificum muniri privilegio, ut electi eorum Abbates incunctanter administrent, non expectata confirmatione. Haud dubio id manavit à judicio Pontificum & existimatione, atque admiratione hujus Ordinis inter ipsa sua recentis institutionis & stupendæ regularitatis primordia. Inde enim fiebat, ut ne examinandas quidem censerent eorum electiones. Quo quidem privilegio eadem fere de causa donari potuere complura alia pia Sodalitia, dum primigenius eorum fervor miraculo adhuc esset orbi Christiano.

Sed non omnes forsan Canonistæ iis assentirentur, quibus visum est, potuisse Episcopum Lusitaniæ Ecclesiam suam administrare necdum confirmatum, cum aberat Metropolitanus triginta dierum itinere. *Fagnan. ibid. pag.166. & L.1. par.2. pag.166.* A' probabili tamen non recedit ea sententia, cum consentanea usque adeo sit Decretalibus

paulò

paulò soprà allegatis, & eadem liceotia donantibus, tum Metropolitanos, tum Episcopos à Pontifice longis & difficillimis Alpium jugis, terrarumque tractibus summotos.

X. Publicata est à Bonifacio VIII. Decretalis *Injunctæ*, inter Extravagantes communes locata; qua prohibentur Prælati promoti & confirmati, immo etiam, si velis, Romæ, ne se quantulumcumque immisceant administrationi Ecclesiarum, nisi Pontificiis instructi sint Bullis; alioqui parto jure excutiantur. Ab Alexandro V. & Julio II. statutum est, ut Episcopi & Abbates quos promovit Pontifex, intra annum Pontificia diplomata impetrent: alioqui eadem privationis pœna afficiantur. *Fagnan. in L.5. Decret.2. pag.66.* 106. 107. 108. Bonifacius ea ratione fulciebatur, quòd etsi diplomata non conferant ad promotionem faciendam, at totum conferant ad eam approbandam. Atqui usus ille tota Ecclesia & antiquissimus, & etiam nunc usu receptissimus est, ut sine Chartis & Provisionibus scripto editis, nulli unquam admittantur Clerici ad Beneficia, ad officia & munia Ecclesiastica. Quærunt Canonistæ, an extrema quapiam urgente necessitate, & locorum maxima distantia, possit aliquid dispensationis adhiberi. Ea quidem io re sunt opiniones, sed laudi datur Archiepiscopo Goano, qoi nunquam interponere se voluit in regimen Ecclesiæ suæ, quanquam certò sciret consignatas fuisse, sed casu aliquo interceptas Bullas, maluitque toto quioquennio Ecclesiam suam Pastore vacare.

XI. Constantiense Concilium, *Sess.35.*, ne iam amplius Bajonensis Ecclesia duobus subesset Episcopis, alteri hujus, alteri alterius obedientiæ, ſęviente adhuc schismate, prohibuit, ne altero eorum extincto Capitulum ad novam pergeret electionem: si quis eligeretur, vetuit ne à Metropolitano Auscienſi confirmaretur. Poterat illa pestilentissimi schismatis importunitas opportuna videri, ad restituenda Metropolitanorum iura, vacillante Sedis Apostolicę à duobus Pontificibus scissę authoritate, & frequenti Ecclesiarum secessione à Pontificum obedientia. Sed quovis malo exitialius remedium erat schisma.

Post concordata, quibus Episcoporum & Abbatum nominatio in Reges, promotio & confirmatio in Pontifices confertur, iam confirmandi jure excidisse videntur Metropolitani. Sed à Concilio tamen Turonensi, *Cap.12.*, anno 1583. restituta utcumque est consensio antiqua, & conjunctio arctissima Metropolitani & Suffraganeorum, statuto hoc promulgato, ut ne posset Metropolitanus consecrari, nisi à Primate, vel à Seniore Suffraganeorum, cui Suffraganei alii duo à Metropolitano ipso adjungerentur. Episcopi autem suffraganei ordinarentur à Metropolitano, & duobus aliis ejus Provinciæ Episcopis, & in propria Ecclesia, si fas fit; saltem in aliqua Provinciæ Ecclesia. Ne differri posset eorum consecratio ultra tres menses à die provisionum datarum. Denique nec spiritale, nec temporale attingeret Metropolitanus regimen Ecclesiæ suæ, donec Pallio donatus fuisset. Primi autem vel secundi anni sui Pontificatus partem impenderet, visitandis Suffraganeis suis, ut conferre eum illis posset in Concilio Provinciali, de abstergendis expiandisque morum corruptelis, quas in suis quisquis Parochiis observassent.

In Concilio Rotomagensi, *Tit. de Episc. n.3. 4.* anni 1581., decretum est, ut datis ad Pontificem literis, rogaretur, ut ne ullis provideretur Provinciæ Episcopis, neu Bullæ concederentur, nisi acceptis testimoniis Metropolitani, & Episcoporum Comprovincialium, super doctrina, vita & moribus promovendorum. Decretum est etiam; ni Episcopi post tres à susceptis Provisionibus menses ordinarentur, ne Ecclesiæ fructus suos facere possent.

XII. Ex tigore Canonum sævierat olim Alexander IV. in Philippum Cariothiæ Ducem, electum Salisburgensem Archiepiscopum, quòd novem annos ei præfuisset Ecclesiæ, eamque administrasset, mira quadam contumacia adversus Pontificis hujus statutum, quo Ecclesiæ administratione suspendebat eos, qui ultra tres menses consecrationem suam prolatarent; & ea prorsus spoliabat, si intra sex alios saltem menses non ordinarentur. Spoliatus est Archiepiscopus Ecclesia sua, denique ab Capitulo successor datus. *Rainald. ann.1257. n.9. 10.* Obiter verò hic observandum est in hujus Pontificis Epistola, spectari ab eo consecrationem, tanquam spiritalis Episcopi cum Ecclesia sua conjugii consummationem. *Ecclesiarum Cathedralium sponsis, contractum hinc inde spiritale conjugium differentibus consummare, differendo munus consecrationis recipere, &c. Sess.23. c.2.*

Scripserat olim Innocentius III. Episcopo Tripolitano, si Episcopus electus ultra quinque menses retardaret consecrationem suam, jam per Canones nullam ei reliquam fieri spem recuperandi Episcopatûs. *Quia licet inveniatur in Canone, quod si electus ultra quinque menses post suam electionem retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi consecrationis donum percipiat; non tamen intelligitur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia cum sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quadam manet viri solatio destituta. Regest.* 1. *Epist.*117. 447. 502. 532. Pluribus in aliis ejusdem Papæ Epistolis eorum quoque fit mentio quinque mensium. Eam in rem laudat ille Decretum, quod Pelagio Papæ tribuit post Gratianum, *C. Quoniam D.*100., & Ivonem Carnutensem; quanquam illud Burchardus & Anselmus Damaso tribuant. Non annuebant Canones nisi tres menses, at hoc Decreto simile veri est contineri inducias etiam eas, quæ electo condonabantur, dum assentiretur electioni. Eæ autem erant unius aut alterius mensis.

Non hie sermonem instituam de eo, cujus est Episcopos consecrare. Nemo nescit principatum authoritatis Canones reservasse Metropolitano, ad eligendos, mox & ad consecrandos Episcopos. Pragmatica Sanctio in Paragrapho, *Quod si quis, De electionibus*, centum Philippæis mulctabat eum, qui extra Romam consecraretur, nec à Metropolitano consecraretur suo, quantumvis Pontificium veoditaret Rescriptum, *Etiam in vim cujuscumque commissionis Apostolicæ*. Sed illud in ea verba animadversum est à Glossa, cum id quidem Caput in Concilio Basileensi firmatum non fuerit, non potuisse illud usu convalescere, aut vim debilitare Rescriptorum Pontificis contrariorum.

Remeandum nobis ergo est ad tempus consecrationis. In Tridentino Concilio, *Sess.23. c.2.* jubentur Episcopi, qui intra tres priores menses consecrati non fuerint, fructus restituere; si tres rursus alios menses procrastinent, eo ipso sancit illos Episcopatu excidisse. Si tam necessaria statuta minus nunc observentur, ingenti sanè piaculo se obligant, per quos fit, ut tandiu viduatæ gemant Ecclesiæ.

XIII. Nil dicam de confirmatione, quam Episcopi, Abbates, Abbatissę expectant à Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ, quandiu Metropolitana vacat Sedes. Examini subjiciebat Capitulum, tum electionem, tum electum ipsum, & perinde ut suaderet æquitas, Canonumque norma, confirmationem annuebat, aut abnuebat. Hujus rei exempla alibi prolata à nobis sunt illustria cum primis, ubi de Capitulis Cathedralibus disputatum est. Possent & alia corradi ex Ecclesiarum particularium Chronicis; in quibus & illud observare est, in irritum mis-

missa ab Archiepiscopo electione Abbatissæ, & Cœnobio interdicto, ne ea vice eligeret, nominatam ab Archiepiscopo ipso Abbatissam. *Bib. MM. SS. Labbei tom. 1. pag. 376.*

XIV. Capitalia inter illa monita, quæ sanctissimo Pontifici sanctissimus suggerebat, & doctissimus idem Cardinalis, Clementi VIII. Bellarminus: primo loco inculcabatur longa viduitas Ecclesiarum Cathedralium. Nec dissimulavit Pontifex in ea re à se peccatum esse, & peccari adhuc. *In hoc primo Capite fatemur nos peccare, & peccasse.* Sed ejus errati causam contulit in difficultatem inveniendi idoneos viros gestandæ Episcopali sarcinæ; hallucinari persæpè eos, qui idoneos sibi suggererent; imponi sibi ab illis, & illis ab aliis; justum metum aberrandi in re tanti discriminis, injicere sibi moras, ne Apostolo obstreperet, monenti, Nemini cito manus imponendas: denique Gregorio ipsi Magno familiare fuisse, ut Episcopatus aliquos diutius vacare pateretur, quos aliis interim Episcopis regendos commendabat. Si quæ nunc persæpè vacant Ecclesiæ, tam justis vacarent causis, facilè querimoniis supersederemus, nec ægrè ignosceremus erratis, à quibus ne Clemens quidem VIII. purum se profitebatur.

CAPUT XLIII. *P. 4. l. 2. c. 51.*

De confirmatione Episcoporum & Metropolitanorum à Papa, post annum Christi millesimum.

I. Jure Decretalium Papa reservabatur confirmatio Metropolitanorum electorum.

II. Variæ in Provinciis causæ & necessitates, quæ impulerint, ut ad Papam referretur confirmatio Metropolitanorum, adeoque & Episcoporum quia & utrorumque ordinatio.

III. De eodem rursus. Exemplum Ivonis Carnutensis.

IV. Quid sibi sumeret juris Archiepiscopus Lugdunensis, idemque Legatus Pontificius. Quàm strennè illi repugnarit Ivo Carnutensis.

V. Nova causa recurrendi ad Pontificem.

VI. Conciliorum Provincialium cessatio in causa fuit, ut jure confirmandi caderent Metropolitani.

VII. De eodem, ubi cœpere Reges Episcopos nominare, necessariò Metropolitanorum confirmatio à Pontifice repetenda fuit, cum nulla jam Concilia Provincialia haberentur.

VIII. Ubi desierunt Episcopi Provinciæ interesse electioni Metropolitani, desiere & ab eo Synodicè confirmando.

IX. Appellationes, injuriosæ nonnunquam Metropolitanorum recusationes, ansam præbuerunt Romam recurrendi.

X. Nequaquam id sibi jus reservavit Papa, nec astrui illud potest necessitate petendi Pallii.

XI. Reservationes Pontificum & Nominationes Regum hoc totum denique jus ad Papam traduxerunt.

XII. Quid super hac re constitutum sit in Constantiensi & Basileensi Conciliis, in Pragmatica & Concordatis.

I. EXpediri non potuere causæ illæ explicatissimæ & diversissimæ, quæ electiones tandem ferè omnes & promotiones Episcopales, ad unum Pontificem Summum retulere: quin una eademque opera patefaceremus eandem necessariò fuisse sortem juris & potestatis confirmandorum, tam Episcoporum, quàm Metropolitanorum, cum Pontificia nunc diplomata id totum perficiant consecrantique, quòd antè electione & confirmatione illi sua consequebantur.

Observandum illud tamen est, jus Decretalium, quod annis ab hinc quadringentis, aut quingentis arcem authoritatis obtinuit, Metropolitanis priscam vendicasse potestatem confirmandorum suæ Provinciæ Episcoporum: quo & illud innuitur, Metropolitanos ipsos nonnisi à Pontifice confirmandos fuisse; tametsi necessaria ex indulgentia permitterentur suas antè administrare Ecclesias quam cofirmarentur, si eæ ultra montes, adeoque longinquiores essent, & unanimi consensione electi fuissent. Sed jam de eo superiùs.

II. Cum permagna hæc quæstio momenta habeat ad illustrandam Ecclesiasticæ Disciplinæ factam posterioribus his sæculis mutationem, non abs re erit eam paulò penitius perscrutari, & in antiquioribus historiæ monumentis causas vestigare, & sensim emergentes serpentesque fibras hujus innovationis.

Cum Imperator Otto à fundamentis excitaret Ecclesiam Metropolitanam Magdeburgensem, hoc illi & ipse concessit, & à Pontifice confirmari fecit Privilegium, ut solus illum Metropolitanum Pontifex consecraret. *Baron. an. 1003. n. 11.* Joannes IX. Papa anno 1003. Legatum in Germaniam delegavit ad Tagmonis Magdeburgensis Archiepiscopi consecrationem. Ita enim Ditmarus; *Quia is à sola ordinandus Apostolico.* Perspicuum est ea Consecratione Confirmationem contineri. Nec dissimili Privilegio Bambergensis Episcopalis Ecclesia Ordinationi Papæ integrà servabatur. Perhibuit jam suprà Fulbertus. *Epist. 8.* Carnotensis Episcopus, Episcopo Parisiensi abdicante Episcopatum, ejus in locum electum alium fuisse, confirmatamque à Papa electionem. Quippe cum metueretur, ne prior Episcopus mutata sententia restitui, vellet, Papæ confirmatione posterior hæc electio irretractabilis fiebat. *Eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis.*

Ubi Clemens II. & Leo IX. Metropolin Salernitanam confirmarunt, solemniter professi sunt, jam non ultra à Pontifice Romano consecratum iri Episcopo novæ illi Metropoli obnoxios. *Non habeant potestatem successores nostri in cunctis Episcopatibus, quos vobis Apostolica authoritate concessimus, deinceps in perpetuum Episcopos consecrare. Baron. an. 1047. n. 12. 1051. n. 8.* Si tam humanè & liberaliter agebant se Pontifices in eas Metropoles, quæ à Romana tum primum Metropoli truncabantur: hinc apertissimum fit, aliorum Metropolitanorum suffraganeos, nec ordinatos ab iis, nec confirmatos fuisse, nisi justæ & necessariæ intercederent causæ, utputa privilegii, de quo paulò antè, & aliæ de quibus infrà, aut de quibus jam suprà delibatum aliquid est.

Anno 998. Concilium Romanum sub Gregorio V. exauthorato Episcopo Aniciensi, suspensoque Archiepiscopo Bituricensi, qui illum superstite priore Episcopo ordinaverat, non expectata Cleri & Populi electione: constituit novum eligi Episcopum, eumque à Papa consecrari. *Ut electus à domino Papa consecretur in Episcopum, judicatum est. Can. 7.* Audaci Bituricensi Præsulis facinore, & suspensione jus conscerandi ad Pontificem devolvebatur.

Romæ Gregorius VII. Hipponensem Archiepiscopum consecravit, quem Mauritaniæ Rex, Clerus & Populus ea de causa Romam miserant. *Servandum Archiepiscopum, quem à vobis electum, ad nos consecrandum misistis. L. 3. Ep. 19. 20. 21.* Abbatem quendam Hispanum idem Pontifex Episcopum ordinavit, ab Hispaniæ Rege exoratus. *Sicut Rex Hispaniæ rogavit, Episcopum consecravimus. L. 5. Ep. 21.* Cum Clerus autem & Populus Aurelianensis

Sifridum Episcopum, in Reneri locum electum Romam consecrandum ad Gregorium misissent, ut ejus electionem confirmaret; de Reneri antè causa cognoscere voluit Pontifex, quem illi abjecerant: *Postea electionem vestram secundùm Deum confirmare, & corroborare secundùm canonica instituta curabimus. L.6. Ep.23.* Rogatus idem Pontifex à Roberto Comite, ut Melitensem, consecraret Episcopum, tamdiu distulit, donec constaret, ejusmodi consecrationem Rhegiensis in Calabria Archiepiscopi juri vendicandam non esse. *Non aliter postulationi tuæ annuendum perpendimus, nisi diligenter examinata justitia, Melitensem Ecclesiam ad Regitanam Parochiæ consecrationem non attinere constiterit. L.19. e.24.*

Longinus, qui & Dlugossus, Polonicæ scriptor historiæ, à quo & series contexta est Episcoporum cujusque Metropoleos, necnon & cujusque Cathedralis Ecclesiæ, is ubique ferè post canonicam electionem & assensionem Regis, Apostolicæ meminit confirmationis. Et tum quidem ex regulis juris minimè necesse erat Episcopos à Pontifice confirmari, cum eæ partes essent Metropolitanorum. An ergo gens ea bellatrix nuper Christi jugo subjecta ab Apostolicis Concionatoribus, parenti suæ Ecclesiæ Romanæ amantius arctiusque cohærere gaudebat, nec nisi ab ea Pastores nancisci; Sanè longè plurimi eorum, quos Longinus commemorat Episcoporum, Italicæ gentis erant, omnes ferè aliundè accersiti. An in eo Regno eum necdum fingi formarique potuissent, qui Episcopali oneri ferendo essent, postulationes sæpiùs, quàm electiones fiebant, eoque necesse erat ad Pontificem recurri? Memorat sanè Longinus postulationes aliquas, & à Polonis factas, & à Pontifice admissas. Poterant & electionum dissidia ea esse, quæ Romam referri necesse esset. Certè cum anno 1072. consentientibus omnium suffragiis electus fuisset Episcopus Cracowensis, incunctanter illi & confirmationis munus impensum est ab Archiepiscopo Gnesnensi, & consecrationis: *Et electio sua quoniam uniformis erat, & illi præsens aderat, à Petro Gnesnensi Archiepiscopo confirmata, & consecrationis manus suis illi ab eodem impensum.* Cum anno 1087. vivus excessisset Episcopus Ploscensis, in ejus locum electus est Polonus, nil non tentavit Victor III. Papa, ut Italus potius subrogaretur; at pervicit tandem Regis pro Polono constantia. Probabiliter tamen creditur, etiam tum cum Poloni eligebantur, à Pontifice confirmatos eos fuisse. Hinc Longinus ait anno 1104. cum à Legato Pontificio Galone Episcopo Bellovacensi Episcopi Poloniæ duo gradu dejecti fuerint, alterum eorum videri fuisse Gaslaum, qui Cracoviensem Episcopatum sola Principis authoritate assecutus fuerat, nulla Pontificis interventione. *Qui Cracoviensem Episcopatum nulla Summi Pontificis authoritate, sola Ducis Uladislai donatione detinebat.*

III. Goffrido Carnotensi Episcopo Episcoporum, quem aliquandiu moribus suis contaminaverat, abdicante in manus Urbani II. Papæ, copiam fecit Pontifex Clero & Populo Carnotensi alterius eligendi. Electus est ab illis Ivo, Præpositus Sancti Quintini apud Bellovacum. Richerius Archiepiscopus Senonensis, cujus erat eum ordinare, munere suo fungi detrectavit. Tum Carnotenses Ivonem Romam deduxerunt, quo à Pontifice ipso ordinaretur, à quo & ad Archiepiscopum Senonensem datæ sunt literæ in hæc verba, *Nostra licentia fulti Carnotenses, Ivonem in Episcopum elegerunt. Cum autem à te consecrationis gratiam pro more Ecclesiæ petiissent, tua fraternitas imponere manum recusavit. Ad nos igitur ipsis venientibus & consecrationis ejusdem gratiam poscentibus, petitioni justæ deesse nequivimus. Consecratum igitur salva tua Ecclesiæ obedientia remittentes, &c. Epist.8. 9.* Scripsit & Richerius ad Ivonem literas contumeliis & probris refertas, quasi proscissa ab eo fuisset Senonensis Metropolis: *Dismembratorem Metropolitanæ Sedis non aptè satis appellatis.* Respondit Ivo, Ep.8., quam à Pontifice & Cardinalibus accepisset consecrationem, posthaberi ei non posse, quam Metropolitanus conferret, cum Ecclesiæ Romanæ sit confirmare, vel irritare consecrationes aliis quascumque Episcoporum & Archiepiscoporum, canonica videlicet appellatione, vel devolutione ad se relatas. *Irreverentissimè os vestrum posuistis in cœlum, cum benedictionem per manûs impositionem Papæ datam & Cardinalium Romanæ Ecclesiæ, non simpliciter benedictionem, sed qualemcumque hostilè irrisione appellatis; cum ad ipsam principaliter & generalissimè pertineat, tam Metropolitanorum, quàm cæterorum Episcoporum consecrationem confirmare & infirmare. Baron. an.1092.* Hinc certè Ivoni Richerius invidiam conflavit, quasi Regni jura minuisset, qui Romanæ inauguratus fuisset. *Dicunt me in Majestatem Regiam offendisse, quia à Sede Apostolica consecrationem præsumpseram accepisse. Epist.12.* Cum autem is Goffridi restitutionem moliretur, ac proinde ejectionem Ivonis, Ivo interposita appellatione conatus ejus repressit, atque pro virili parte suffragantium ei Parisiensis, Meldensis & Tricassini Episcoporum. Vides ut Metropolitanorum injuriosa detrectatio aut tergiversatio Capitula, Episcoposque compulerit, ut ad Pontificem confugerent, & Apostolicæ Sedis jura ad quamlibet consecrationem vel confirmationem Episcoporum roborarent. His enim exemplis clarescit, non multum discriminis tum interjectum huic atque illi fuisse.

IV. Ubi Richerio autem in Archiepiscopatum Senonensem suffectus est Dalmbertus, tum Hugo Archiepiscopus Lugdunensis & Pontificius Legatus contendere cœpit, non posse eum consecrari, nisi priùs ei se præsentasset, & obedientiam spopondisset, quam Primati suo Archiepiscopi profitentur. Novæ huic spei & molitioni vehementissimè restitit Ivo Carnotensis. *Epist.65. Veteres consuetudines removere contenditis, præcipiendo ut Senonensis electus ante consecrationem suam vobis præsentetur, & jure Primatûs vestri subjectionem & obedientiam profiteatur. Quod hactenus nec in Senonensi Provincia, nec in aliis Provinciis antiquitas instituit, nec consuetudo servavit.* Voluerat & idem Lugdunensis Primas, ordinari non antè debuisse Episcopum Aurelianensem, quàm certior ipse factus fuisset, & rescripsisset, *Ut tunc non demum consecraremus, cum quòd vobis benè placeret; agnosceremus. Ep.64.* Explosit & hanc Ivo novitatem, respondîtque si quo ejusmodi privilegio Archiepiscopum Thessalonicensem Leo Papa ornasset: *personale hoc fuisse privilegium, non generale decretum.* Denique cum tempestivam occasionem aucupatus Primas suspensi Senonensis, Augustoduni Episcopum consecrari Nivernensem fecisset, eòque convocasset Episcopos Provinciæ Senonensis, non paruit Ivo, quòd juxta Canones, in Provincia ipsa Senonensi consecrandus fuisset Nivernensis ab Episcopis ejusdem Provinciæ, Metropolitani tum vice fungentibus. *Cum Metropolitana Sedes ad præsens ab hoc officio suspensa sit, possemus nos pro Sede Metropolitana cum fratribus nostris secundùm consuetudines nostras intra Diœcesim hoc sacramentum confirmationis implere, confirmata per ministerium vestræ Legationis prætaxatæ personæ electione; quam aliter facientes, quàm cum ea, vel pro ea, vel confirmantes, videremur prælatum nobis Cathedram quodammodo subvertere. Epist.66.*

Hic Ivo sejungit confirmationem à consecratione. Seu Legato enim, seu Primati concedit Ivo

jos confirmandi Episcopi Nivernensis, dum Metropolitanus Senonensis esset suspensus; at consecrandi munus Comprovincialibus vendicat Episcopis. Hinc autem patet, quàm non incuriosus fuerit Ivo tuendi ejus Metropolitarum juris, ut ab iis potissimum Provinciæ suæ Episcopi ordinentur. Liquet hinc etiam tum Metropolitanos necdum à Pontifice necessariò confirmandos fuisse in Galliis; si res enim ita habuisset, non id sibi Primas, vel Legatus vendicare tentasset.

V. Ex Canonicis quidem institutis, ubi in plures suffragia se effuderant, Metropolitani erat eum præponere, *qui majoribus studiis juvaretur, & meritis*. Et si non satis expeditum id esset, aut facilè judicium, Daimberto suadebat Ivo, ut ad Provinciale Concilium rem differret. *Differendum mihi videtur usque ad futuram Synodum. Epist.130. Ivonis*. Sed in his tamen non raró causis ad Pontificem convolabant, qui litem dirimebat, Episcopum confirmabat. Scribens Ivo ad Episcopum Aurelianensem electum, negat illum à Senonensis Provinciæ Episcopis ordinatum iri, nisi Papa jubeat, aut ipsemet criminationes diluat, quibus impetitus fuit. *Nemo Condiocesanorum manum tibi audebit imponere, nisi aut Papa præceperit, aut te immunem ab his criminibus legitima discussio monstraverit. Epist.200. Epist.110.* Dolensis Ecclesiæ Romam destinati Legati, Vulgrinum ibi Cancellarium Ecclesiæ Carnotensis in Episcopum sibi elegere. Electionem Paschalis II. Papa confirmavit; at illum per literas interpellavit Ivo, ut ne toto summæ authoritatis suæ pondere abuteretur, & ne cogeret eum illi acquiescere dignitati. *Dolensis Ecclesia destinatis Legatis eum sibi in Episcopum sub præsentia vestra elegit, & huic electioni ad petitionem eorum vestra Paternitas assensum præbuit*. Rescribens denique Ivo, *Epist.55. ult. edit.*, ad Hugonem Primatem Lugdunensem, oransque ut Pontificem urgeret ad maturandam electi Bellovacensis confirmationem, & annuendam dispensationem qua opus erat: hinc nos monet confirmationes quandoque à Papa flagitatas esse, quòd dispensatione opus esset.

Ut quidquid erat Epistolarum Ivonis unà contexeremus, huc distulimus electionem Lamberti Episcopi Atrebatensis, post diutinum ejus Ecclesiæ interregnum, quæ Cameracensi interim Episcopo obsequebatur. Ejus confirmationem recusavit Reginaldus Remensis Archiepiscopus, ne Cameracensem à se abalienaret, disjungeretque, quòd ea nimirum essent Imperii & Galliæ confinia. Atrebatenses ad Pontificem retulere, à quo jussus est Archiepiscopus aut Lambertum consecrare, aut recusationis suæ causas aperire. Communicato cum Episcopis Comprovincialibus consilio Remensis, Electum ad Pontificem transmisit, remque totam ejus permisit arbitrio. *Ut eum vobis transmitteremus, & quidquid inde altitudinis vestræ solertia faciendum decerneret, arbitrio vestro relinqueremus. Post Ep.26. Urbani III. in Append.* Lambertus Romæ consecratus est.

VI. Parisiensem Episcopum ipsa Parisiensi Ecclesia interpellante consecravit Urbanus II. nec derogatum quidquam voluit obedientiæ, qua is Metropolitano Senonensi teneretur. *Epist.33. Ecclesiæ preces duximus audiendas, &c. Salvo in omnibus Senonensis Ecclesiæ jure, &c.* Sub hoc eodem Pontifice cum Ambianenses Goffridum, virum humilitate & sanctitate clarissimum Episcopum sibi elegissent, isque constanter abnueret, electionem illi hanc suam in Concilio Tricassino confirmari curarunt anno 1104. præsidente Legato Pontificis. Quanquam autem nullus præfuisset Legatus, eam tamen, ut apparet, Synodus electionem confirmasset, ut in Chronico Malleacensi legitur, in Concilio Inculismensi anno 1118. confirmatum fuisse Archiepiscopum Turonensem, cum aliis duobus Episcopis.

Potest & in cessationem Conciliorum Provincialium conferri causa electionum ad Pontificem toties relaturam, ut ab eo confirmarentur. Si enim semper synodicè coissent Episcopi ad electiones Episcoporum Provinciæ; si primarii semper ipsi & principes fuissent electores, primigeniam quoque suam retinuissent illibatam authoritatem, suoque judicio lites omnes diremissent; sedassent jurgia, electos consecrassent, atque triplex illud consertumque jus sibi suum adseruissent, Episcopos eligendi, confirmandi & consecrandi. Sed ubi convenire ad electiones destitere, ubi eas omninò Clero permisere & populo, ubi unum è suo Collegio ad eas delegavere Visitatorem, viam munierunt frequentioribus ad Pontificem appellationibus, & confirmationibus Roma expetendis. Si annua saltem Concilia, ut edicunt Canones, Episcopi celebrassent; pronum fuisset illa in eam convocare Civitatem, quæ orbata esset Pastore, & ad eos, non Romam relatum fuisset, ut his duobus exemplis manifestatum est. Hæc ergo disciplinæ mutatio profecta ex parte est à cessatione Conciliorum Provincialium, coi tantò æquius est nos adolescere, quòd & ipse dolor infructuosus est.

VII. Erant tamen certissimæ causæ, quæ cogerent summam Apostolicæ Sedis authoritatem implorari, tum propter necessarias quasdam dispensationes, tum ob impendentia discrimina, quæ non aliter declinari possent. Abdicatus Episcopus Virdunensis in Ecclesiam Catalaunensem impetum fecisset, nisi B. Bernardus interposuisset authoritatem Honorii II. Papæ, ut ab eo confirmaretur alterius electio, Cleri Populique suffragantibus calculis facta, & ubi tamen nonnihil dispensationis desiderabatur. *Sentimus pacem turbandam, si electioni Clerus & populus vestræ pietatis assensum impetrare nequiverint*. Et mox: *Vestræ discretionis est, judicare, an meritò flagitetur à vobis facienda dispensatio, unde talis potest sperari recompensatio. Baron. ann.1129. n.3. Bernard. Epist.13.*

Hinc elucescit Synodicos Conventus ad electiones singulas non amplius tum habitos fuisse; cumque illi in dies magis & magis rarescerent, crebrius Romam commigrandi involevisse morem. Jam diximus suprà vacante Lingonensi Ecclesia, cum Romæ unà versarentur Archiepiscopus Lugdunensis & B.Bernardus, utrique gratissimum fuisse, ut electionis modum præscriberet Innocentius II. ex quo contigit, ut aliis Abbatem Vizeliacensem eligentibus Ordinis Cluniacensis, aliis Priorem Claravallensem, commissis inter se Bernardo & Petro Cluniacensi Abbate, necesse tandem fuerit, ut de utraque electione Pontifex cognosceret. *Baron. an 1138. n.8. Bernard. Ep.164. 166. 167.*

Potuit & hæc forsan Conciliorum Provincialium cessatio aut infrequentia animos addere sæcularibus Principibus, & licentiam exaggerare, ut in electiones & nominationes Episcopales antè se insererent, quàm ab Ecclesia eo privilegio ornarentur. Proclivius utique ipsis fuit in Canonicorum Capitulum, quàm in Episcoporum Concilium insurgere & præpollere. Sed illud indubitatissimum est, ubi usurpatæ primùm sunt à Principibus nominationes Episcoporum, speciali tum ea ratione nominatos Episcopos confluxisse Romam, ut confirmarentur à Pontifice, promoverentur, sæpè etiam consecrarentur; atque ita emacularetur & firmaretur promotio, cujus primordia vacillabant.

Ad Archiepiscopatum Cantuariensem, aliosque plures Episcopatus nominavit Henricus II. Angliæ Rex, quantumvis intercederet Henricus Junior filius ejus, & Rex, atque ad Pontificem appellaret. Qui tum nominatus fuit Archiepiscopus, & Bathen-

fis

fis Episcopus Romam approperavere, ut suam cæterorumque confirmationem impetrarent. *Romam profecti sunt, pro electione sua & aliorum electorum Angliæ confirmatione. Baron. an.* 1173. 1174. Hæc sunt verba Rogerii. Pontifex minùs sollicitus de Henrici filii obnuntiatione, confirmavit electionem Archiepiscopi Cantuariensis, illum consecravit, illum Pallio donavit, & Primatia, tribus quatuorve diebus continuatis, ut patet ex Epistola Bathensis Episcopi ad Regem Henricum Seniorem data: *Tandem ad instantiam nostram domini Papa duritia est emollita, adeo quod domini Cantuariensis electi electionem solemniter in præsentia omnium confirmavit, eumque confirmatum Dominica sequenti consecravit, consecrato Pallium tertia die addidit, & modici spatio temporis intercurrente Primatum addidit.*

De aliis Episcopis nominatis Pontifex, Alexander III. is erat, diffinire abstinuit, donec inter ambos Reges pax coaluisset. Addit Bathensis spem sibi affulgere, fore ut Pontifex causam, examen & confirmationem aliorum Episcoporum judicio Cantuariensis Archiepiscopi permitteret. *Speramus quod mea & electorum aliorum promotio Cantuariensis Archiepiscopi providentia committetur.*

Ita gradatim deventum est ad necessitatem adeundæ Sedis Apostolicæ ad confirmationes Episcoporum. Ita confirmatio sejungi cœpta à consecratione. Ita Metropolitanorum confirmatio universim à Romano Præsule expectanda fuit. Cum enim nec ad Metropolitani electionem conveniret Provinciale Concilium, ad Superiorem necessariò confugiendum erat, qui examinaret & confirmaret electionem ab Ecclesia Metropolitana factam. Poterat Metropolitanus Suffraganeorum omnium, nullus Suffraganeorum poterat electionem Metropolitani confirmare. Imputanda est ergo ea disciplinæ immutatio desuetudini Provinciales Synodos convocandi.

VIII. Hinc Jure Canonico novo confirmatio Episcoporum Metropolitano, Metropolitani Pontifici vendicatur. Si appellationes ad Pontificem hanc potissimum invexissent innovationem, æquè Episcoporum confirmatio Jure canonico ad Papam rejecta fuisset. Nam & ab eorum electionibus creberrimè Romam appellabatur. Adde quod inter varias causas hoc Capite conglobatas adeundæ Sedis Apostolicæ, pauciora appellationum exempla hic relata sint. Denique recolenda hic & animo replicanda sunt ea quæ superiùs diximus de judicio Innocentii III. & de Constitutione Canonica, quæ hinc manavit, de electione Metropolitanorum à Capitulo, præsentibus, vel absentibus Episcopis Comprovincialibus. Quæ ibi disceptata sunt, fidem faciunt, paucissimas tum superfuisse Provincias, in quibus is usus adhuc constaret, convocandorum Comprovincialium ad qualescumque electiones. Provincias reliquas per omnes ab Capitulis solis eligebantur Metropolitani. Non quòd ab electionibus Episcopi abigerentur, aut prisco jure exuerentur. Qui enim fieri id potuisset? qua ratione? sed quòd cum se diutiùs electionibus subduxissent, contrariæ consuetudini locum dederant, easque diuturnitate vires addiderant, quibus jam fieret, ut jure excluderentur.

IX. Fateor equidem appellationibus novis quandoque electiones fuisse divexatas, & antiquam tranquillitatem obnubilatam. Sed nihilominus quandoque electos ordinabat Metropolitanus, & appellationi id dabatur tantùm, ut à Pontifice peteretur non confirmatio tantùm electionis, sed & confirmationis ac consecrationis à Metropolitano datæ. Ita enim Innocentium II. per literas obtestatus est Petrus Cluniacensis Abbas, ut electionem confirmaret Arnulphi Lexoviensis Episcopi, & consecrationem ab Archiepiscopo Rotomagensi factam, spreta appellatione malitiosa Comitis Andegavensis. *Ut ejus electio & consecratio à Sede Apostolica confirmetur; nec contra eum, non solum ejus, sed & totius Ecclesiæ Dei, qui in partibus illis est, hostis, Comes Andegavorum aliquatenus audiatur. Certum est eum appellasse, non ut gravatum, sed ut gravare volentem, &c. L.4 Epist.7. Bibl. Clun. pag.* 819. 885.

Compellavit & Eugenium III. idem Petrus, *L.* 5. *e.* 5. pro Episcopo Inculismensi, cujus electio unanimis *canonicè confirmata* fuerat ab Archiepiscopo Burdegalensi, sed ludificatoriis cavsationibus consecrationem eodem in dies protrahente, recurrendum tandem fuerat ad Apostolicam Sedem. Ejusdem generis fuit & consecratio Artaldi Episcopi Alecensis apud Gratianum, 8. *q.*3. *c. Artaldus*, consecrationis munus illi impendit Urbanus II. Papa, quòd officio eo fungi contumacius recusaret Metropolitanus Narbonensis, nulla probabili ratione deprompta.

X. Quanquam non infrequentes essent hæ Metropolitanorum tergiversationes, non tamen sibi Pontifices unquam reservatas voluere, vel confirmationes Episcoporum, vel consecrationes. Etsi enim reservationes istæ postea increbuerint, non tamen Decreto primum factæ sunt ullo: sed lento & inopino progressu, ut ante pene factas esse, quam fieri eas animadversum sit.

Nec Pallii petendi necessitas fecit, ut Archiepiscoporum confirmatio soli tandem Pontifici tribueretur. Ejus rei expedita & in promptu est ratio. Complures Archiepiscopi in Provinciis suis consecrati, Pallium postea consequi nequiere. Inter eos numerabis Malgerum Archiepiscopum Rotomagensem; Pallii repulsam passum, quòd gulæ & venationi deditus esset. *Tota vita Pallii usu caruit, quod negaret Sedes Apostolica, honoris hujusce privilegium, homini qui sacratum negligebat officium. Malmesbur. p.*109. 204. Pari pœna vitam sæculari pompa & vanitate infamatam luit Stigandus Archiepiscopus Cantuariensis. *Nunquam pallium à Romana meruit, quanquam & ibi venalitas multum operetur.* Hæc ex Vuillelmo Malmesburiensi. Idem perhibet Vuillelmus Neubrigensis, *L.* 1. *c.* 17. Iork. Vinchester., de Turstini successore in Eboracensi Archiepiscopatu; à Vinroniensi Episcopo fuit ille quidem consecratus, sed Romanæ Curiæ Pallium extundere nunquam potuit, & exauthoratus tandem fuit. Eligebantur ergo tunc, confirmabantur, & ordinabantur. Archiepiscopi ab Episcopis Synodicè congregatis, & tunc demum ad Pallii impetrationem sese accingebant. Non ergo Pallii impetrandi necessitas fecit, ut eorum confirmatio ad Pontificem devolveretur.

XI. Fateamur ergo necesse est, antiquas Decretales, à Gregorio scilicet IX. publicatas æquo illas quidem & provido usas esse temperamento, permissa Metropolitanis confirmatione suffraganeorum, Metropolitanorum autem confirmatione Pontifici vendicata, ut quorum electio examinari jam & confirmari non posset à Conciliis Provincialibus, quæ nulla amplius haberentur: ut non facilè eandem laudem in posteriora sæcula refundi posse. Frequentius reservati à Pontificibus Episcopatus, frequentius nominati à Regibus Episcopi, Regum & Pontificum consensio ad ista omnia, verissimè hæ tandem fuere causæ, revocandæ ad Sedem Apostolicam Episcoporum confirmationis. Nec enim vel quos Papa promoverat, vel quos nominaverant Reges, ii confirmari poterant nisi à Pontifice.

Per Legatos Pontificem adiit Eduardus III. Angliæ Rex anno 1373. ut abstineret deinceps à reservandis sibi Angliæ Episcopatibus, fineretque electiones prisco more, antiqua libertate celebrari, & confirmari à Metropolitanis. *Rogans ut super reservatione Beneficiorum de cætero in Anglia super-*

sedecet, ut etiam Clerici ad Episcopales dignitates suis electionibus pleno jure gauderent, & ut à suis Metropolitanis, prout antiquitus fieri consuevit, iidem Clerici confirmari valerent. Addit Valsinghamus, à quo hæc decerpta sunt, de restituendis electionibus Decretum à Parlamento Angliæ tunc esse factum, utque ne Rex eas posthac disturbare pergeret, sed conspiraret potius, ut confirmarentur. Verùm præclarissimos conatus irritos prorsus cecidisse. *Hoc anno in Parlamento erat Decretum, quòd Ecclesiæ Cathedrales suis gauderent electionibus, & quòd Rex de cætero contra electos non scriberet, sed per literas suas ad eorum confirmationem juvaret. Sed tamen hoc statutum in nullo profecit.* Ex quo elucet, utcumque fingeret & simularet Eduardus, nunquam seriò voluisse eum nominationum Regiarum fructu semel spoliare, aut à Pontificis concordia recedere, utrimque ut ipsi quidem opinabantur conducibili. Unus prædecessorum ejus Henricus III. cum obstinatius renueret assentiri electioni Monachorum Dunelmensis Capituli anno 1226. quod renuissent & ipsi eligere Capellanum ejus, nullo virtutum Episcopalium, nullo meritorum præsidio subnixum: expetiit Capitulum à Papa confirmationem electionis suæ, qua Regius suppleretur assensus. *Ut electionem factam, authoritate Apostolica confirmaret.* Rex datis ad Pontificem literis & misso Episcopo, pios Monachorum conatus intercipere conatus est. Vides hic porrò ut Parlamentum Angliæ percuperet, ne Eduardus III. Rex electionibus adversaretur, datis Romam adversùs Episcopos literis, & confirmari eos prohibens. *Anno 1226. Matth. Paris.*

XII. In hujusmodi autem rebus, quas nec laudare fas nobis est, quod legibus Ecclesiasticis vehementer obstrepant: nec earum authores vituperare, quod eos Numinis Providentia in summo quodam majestatis & amplitudinis fastigio locatos nobis imminere voluerit: præstantissime à Concilio Constantiensi declaratum est, qua judicii trutina, qua animi moderatione uti debeamus. Hoc enim Concilium raras habuit provisiones & confirmationes Episcopatuum, à Pontificibus factas, quos mox gradu dejecit, & abdicavit; jussit & nomine Concilii consignari Bullas, quæ consignatæ nondum fuissent, cum abdicati sunt ii Pontifices: sed eodem ipso tempore Decretum edidit, quo urgetur futurus Pontifex multa & magni omninò ponderis in meliorem formam revocare, maximè circa reservationes, & confirmationes electionum. *De reservationibus Sedis Apostolicæ. De confirmationibus electionum. Sess.20. 36. 20.*

Quod commentata fuerat Constantiensis Synodus, id à Basileensi profligatum, perfectumque est. Rescissæ sunt enim reservationes tam generales, quàm particulares, sancitumque ut in posterum electiones & confirmationes fierent ex Canonum præscripta forma. *Ut electiones in Ecclesiis sine impedimento omninò fiant, quæ causa cognita juxta juris communis dispositionem confirmentur.* Fatetur tamen hæc Synodus, *Sess.23.*, recurri ad Pontificem adhuc posse, ad confirmandas electiones etiam Canonicas, si quo casu ex iis grave aliquod dispendium Reipublicæ, vel Ecclesiæ immineret; si modò tunc confirmatione Romæ recusata, altera electio ad Capitulum referretur. *Si fortè aliquando contingat electionem aliquam, etiam alias canonicam fieri, quæ in perturbationem Ecclesiæ, aut patriæ, vel boni publici vergere timeatur, summus Pontifex, si ad ipsum confirmatio delata fuerit, si talem, &c.*

Basileensi Concilio in Gallia & Germania plus honoris & reverentiæ quam alibi impensum est; & tamen ne ibi quidem ejus decreta tum admissa sunt, nisi compluscululis limitibus circumscripta. In Synodo Diœcesana Frisingensi anno 1440. affirmatur plures principes Nuperi Conventus Moguntini, tum Ecclesiasticos, tum sæculares, Decretis Basileensibus assensos esse, cum additamentis tamen quibusdam, Germanicæ disciplinæ necessariis. *Cum certis tamen restrictionibus modificationibusque, temporum qualitatibus, ac Germanicæ nationi accommodis. Cap.21.* Eadem ratione illis subscripsit hæc quoque Synodus, addiditque in votis sibi esse, ut quos etiam Papa promoveret, ii confirmarentur & ordinarentur ab immediato Superiore, cui Sacramento obedientiæ astringerentur.

Prolixè suprà de Pragmatica & Concordatis Galliæ. Ne fieri quidem poterat, ut Pragmaticæ, seu Concilii Basileensis placita diu observarentur, præter voluntatem Pontificum, penes quos erat potestas confirmationis Metropolitanorum, & ipsorum etiam electionis Episcoporum, quando diffidere quis poterat, ne alterutra exitio foret publicæ rei & paci. Author est Gobelinus, fuisse Episcopos, qui non contenti confirmatione electionis suæ à Metropolitano juxta Pragmaticam Sanctionem, Romam pergerent, novamque confirmationem à Pontifice flagitarent, certissimi nullam se passuros repulsam. *Carnotensis electus secundùm Pragmaticam Sanctionem à suo Metropolitano confirmatus, non tamen satis tutum se existimabat, nisi à Romano Præsule approbaretur. Comment. Pii III. c.3. p.85.*

De Sacramentis, quæ Metropolitano, & Papæ præstàbantur.

CAPUT XLIV. *P.2. l.2. c.41.*

De Sacramento, vel promissione, Obedientiæ & fidei ab Episcopis præstandæ Metropolitano & Papæ, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Thessalonicensis Archiepiscopus primus videtur ab Episcopo extorsisse promissionem obedientiæ, scripto consignatam. Eam novitatem Leo Papa damnavit.

II. III. Varia hujusmodi Sacramentorum exempla, nunquam tamen in usum & legem recepta.

V. VI. Nova & varia ejus rei documenta.

VII. VIII. Episcopi maximè Schismatici hæc Sacramenta frequentarunt. Plura eorum exempla alia, nulla tamen adhuc certa lege.

IX. Primus in Gallias eas invexit Bonifacius Germaniæ Apostolus, quo nostros Episcopos Apostolicæ Sedi arctius devinciret.

X. XI. XII. His Sacramentis Episcopis in se recipiebant, spondebantque, religiosissimè Canones observare, nec ab unitate Sedis Apostolicæ unquam dissilire. Qua necessitate hæc invecta sint.

XIII. Probabile est, tum quidem hæc Sacramenta usu perpetuata fuisse.

I. CONfirmationi subnectuntur sacramenta, juramenta & promissiones, seu fidei seu obedientiæ, quibus Clerici Episcopis, Episcopi Metropolitanis, Primatibus, Papæ obligati fuere. Primus omnium videtur hæc expressisse sacramenta Anastasius Thessalonicensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Vicarius in Illyco Orientali. Cum enim Thessalonicam pertrahi fecisset Metropolitanum Epiri Atticum, vi ac potestate Regiorum Judicum & Provinciæ Præsidum usus, promissionem obedientiæ scripto ab eo extorsit. *Cartulam de obedientia sponsione. Legebatur in literis*

tuis

tuis quod frater Atticus chartulam de obedientiæ sponsione conscripserit, in qua signum prodebatur injuriæ. Epist. 84. c. 1. Ita Leo Papa I. datis tum acerbioribus ad hunc ipsum Anastasium literis, quem & commonefacit, abstinentiam ab Episcopo eam vim fuisse, & contumeliam: nec extundendam scriptis obedientiam, quam teipsa jam præstitisset. *Non enim necessarium fuerat ut obligaretur scripto, qui obedientium suam ipsa jam voluntarii adsensus probabat officio.* Hinc concluditur ad Pontificatum usque Leonis Magni, & ad annum Christi 450. inauditas fuisse has obedientiæ promissiones scripto editas; nec vel ab Episcopis, vel à Clericis, sive ordinandis, sive confirmandis, aliud exprimi solitum, quàm Fidei confessionem, & servandorum universim Canonum pollicitationem.

II. Vigilium Diaconum successorem sibi eligi voluit Bonifacius II. Clerumque omnem ei electioni subscribere, etiam cum juramento. *Cum Chirographis sacerdotum & jurejurando, ante confessionem Beati Apostoli Petri. Anast. Bibl. in Bonif. II.* Sed sui mox erroris puduit ipsum, pœnituitque Pontificem, cujus etiam jussu, spectante Synodo, Chirographa illa omnia igni consumpta sunt.

III. Vigilius autem ipse Apostolicæ tandem Sedi invectus, etsi non exegit, suscepit tamen sacramentum fidei & obedientiæ à Sebastiano Diacono, cujus hic necessariò abscribenda nobis Formula est, quod ea si postea armaverit idem Pontifex ad condemnationem ejusdem Sebastiani, in parentem & Pontificem suum rebellantis. Intexuit autem Vigilius eam præstiti sibi juramenti Chartulam et Epistolæ, quam ad Sebastianum ipsum scripsit, & quę in V. Synodo Oecumenica recitata est. *Collat. 7. Synodi VII. Absentibus filiis nostris Diaconis Anatolio atque Stephano, postulasti à nobis, ut ad tempus pro implendo officio, absentium loco, Diaconum te interim faceremus. Quod ideo tibi ad præsens speranti concessimus, quia ante ordinationem tuam cautionem nobis propria voluntate legeris emisisse, quam & testibus roborasti, & tactis Evangeliis juramentum corporaliter præstitisti, ut quidquid tibi à nobis pro Ecclesiastica utilitate fuisset injunctum, fideliter & sine aliqua fraude compleres: officium verò locumque Diaconi sine aliquo vitio, sine aliqua superbia, sine aliquo neglectu, donec reverterentur Diaconi memorati, uni quanto te tempore in Levitarum voluissemus ordinatione ministrare, cum omni humilitate & studio, sine omni neglectu, modis omnibus impleturum. In eadem cautione rursus adjiciens, quod si de his omnibus quæ cum sacramento tactis corporaliter Evangeliis promisisti, aliquid minus implesses, tunc à sancta communione esses suspensus; ita ut si à die excessus tui intra annum pœnitentiæ noluisses colla submittere, tu tibi anathema manu propria scribendo dixisti.* Habes hic fidei & obedientiæ Sacramentum scripto datum. Non illud expressit Pontifex, quod necdum is mos inolevisset. At oblatum suscepit, ejusque in Canonico judicio mentionem fecit, quod nihil in eo esset, quod non liceret.

IV. In Concilio Toletano IV. jussi sunt Presbyteri omnes & Diaconi, quos regendis Parochiis Episcopus præficiebat, eidem Episcopo polliceri, ac profiteri cœlibatum, & Canonum observantiam. *Quando Presbyteri, vel Diacones per Parochias constituuntur, oportet eos professionem Episcopo suo facere, ut castè & purè vivant sub Dei timore; ut dum eos talis professio religat, vita sancta disciplinam retineant. Can. 27.*

Eam legem ad Metropolitanos & Episcopos ampliavit Concilium Emeritense, constituitque, ut Metropolitanus Episcopis Provinciæ omnibus, Metropolitano Episcopi singuli tempore Ordinationis suæ pollicerentur eandem continentiæ & strictioris Canonum observantiam disciplinæ; Si qui verò Episcopi ab alio quàm à proprio ordinarentur Metropolitano, eam tum illos professionem edituros, cum primùm juxta Canones recens ordinati proprium adirent, ut illum venerarentur, & ab illo vicissim sacris instruerentur regulis & monitis. *Tempore quo Metropolitanus in Ecclesia Dei fuerit ordinatus Episcopus, placitum in nomine suorum Comprovincialium Episcoporum faciat, ut castè, sobriè, rectèque vivat. Similiter & quando confinitimis Episcopi in Ecclesiis, quibus præesse potuerint, fuerint ordinati, placitum faciant in nomine Episcopi sui Metropolitani, ut castè rectè & sobriè vivant. Quod si juxta canonicam sententiam per voluntatem Metropolitani, atque informationis ejus Epistolam, per Regiam jussionem ab alio Metropolitano aliqui fuerint ordinati; tempore quo ad Metropolitanum suum post suam venerint ordinationem, tale placitum non differant facere. Can. 4.* Ea seu fidei, seu obedientiæ professio dici non poterat, nisi qua his per Canones astringebantur; ex quo fiebat, ut eam non Parochi solùm Episcopis, Episcopi Metropolitano præstarent: sed & Metropolitanus Provinciæ suæ Episcopis synodicè congregatis.

V. Verum in Concilio Toletano XI. anno 675. Confessioni fidei, & promissioni generali servandorum Canonum accessit professio expressa obediendi Prælatis & Superioribus; propterea quod quanquam ea jam lex & obligatio officiis implicata esset Clericatûs ipsius; consultissimum tamen esset eam expressiùs inculcari, quò & constantiùs observaretur. *Quanquam omnes qui sacris municipantur Ordinibus, canonicis regulis teneantur astricti, expedibile tamen est, ut promissionis sua vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus Ecclesiastica provehit disciplina: solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quàm quod generali innexione concluditur. Et ideo placuit huic sancto Concilio, ut unusquisque, qui ad Ecclesiasticos gradus est accessurus, non antè honorem consecrationis accipiat, quàm placiti sui innodatione promittat, ut fidem Catholicam sincera cordis devotione custodiens, & justè & piè vivere debeat, & ut in nullis operibus suis Canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem atque obsequii reverentiam præeminenti sibi unusquisque dependat. Can. 10.* Ad hoc extremum caput constituendum simile veri est hunc potissimum conditum fuisse Canonem. Additur enim ea gravissima ratio, qua Metropolitani & Episcopi implicantur, qui canonicam exigunt à subditis sibi præstandam obedientiam, illos eandem illis præstare debere, quibus & ipsi subditi sint. *Juxta illud Beati Papæ Leonis edictum. Qui scit se quibusdam esse præpositum, non molestè ferat, aliquem sibi esse prælatum; sed obedientiam quam exigit, eam ipse dependat.*

VI. In Hispania ergo prima se explicuere documenta expressæ seu promissionis, seu professionis obedientiæ, qua fungi necesse est, Episcopis Clericos, Episcopos Metropolitanis in ipsa sui ordinatione. Ex hoc eodem Canone illud etiam nascebatur, ut cum Metropolitanis superior non immineat, nisi Papa, hinc illi eandem profiterentur obedientiam. Sed cum ea de re in Conciliis Hispaniæ nullum fiat verbum, nec nos temerè quidquam affirmabimus; cum multò probabilius sit viguisse Canonem Concilii Toletani IV. suprà laudati, ut eam professionem ederet Metropolitanus in Synodo omnium Comprovincialium, à qua & ordinabatur.

VII. Illa verò juramenti formula, quæ Regesto Epistolarum Gregorii Magni intexta est, cum Episcopi sit qui cum Clero suo è schismate in sinum se recolligit Ecclesiæ & unitatis Catholicæ, juratque nunquam se ab unitate Catholica & à commu-

mu-

munione Papæ secessurum: nihil ea ad rem nostram pertinet, nec ulla ibi vel obedientiæ vel fidei cuiquam præstandæ professio emicat. *Unde jurans dico, per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & salutem geniumque illustrium dominorum nostrorum Rempublicam gubernantium, me in unitate, sicut dixi, Ecclesiæ Catholicæ, ad quam Deo propitio sum reversus, & communione Romani Pontificis semper & sine dubio permanere. L.10. Ep.31.*

VIII. Qui Aquilejensi Patriarchæ parebant Episcopi schismatici paulò ante annum Christi 600. ad Mauritium Imperatorem literas dedere, quibus affirmabant se ordinationis suæ tempore spondere solitos Patriarchæ suo, eandem cum illo fidem se constantissimè tuituros, nec à fide recessuros Romani Imperii, cui vehementer subesse cuperent, excusso barbarico Longobardorum jugo. Quòd à Patriarchæ sui fide non deviaturos se unquam promitterent, ea erat schismatis pertinacia. Quòd fidei Romani Imperii sese arctissimè astringerent, in id excitabantur tædio & impatientia Longobardicæ dominationis. *Suggerimus, pie dominator, quia tempore ordinationis nostra unusquisque Sacerdos in Sancta Aquilejensi sede cautionem scriptis emittimus, similiter de fide ordinatoris nostri: nos fidem integram sanctæ Reipublicæ servaturos: quod ipse novit Dominus; nos fideliter toto corde & servasse, & huc usque jugiter conservare. Apud Baron. ann. 590. n.28.*

Viderint alii an hæc dici possit professio obedientiæ Metropolitano exhibendæ. Unum mihi exploratissimum est, nihil hinc manare potuisse in mores Ecclesiæ Catholicæ, ut ejusmodi quidpiam æmularetur. Apparet schismaticos hos Præsules, quò partes suas munirent, has excogitasse scriptas fidei promissiones; sicut & quondam Stephanus Episcopus Ephesinus, ut suos sibi Presbyteros adversus æmulum suum & ejusdem Cathedræ competitorem devinciret, juramenta id genus ab illis extorquebat: *Veni, jura non discedere ab illo, sed vivere cum eo, & mori cum eo, & non tradere eum. Conc. Calch. Act. 11.* Quantumvis detrectarent ea juramenta fidei, hi Presbyteri cogebantur ea exsolvere.

Æquiora fuere sacramenta fidei, quæ Gregorius Turonensis Episcopus ad tumulum B. Martini exprimebat à Riculpho Presbytero suo, infido jamdiu sibi & subinde rebellanti, ut ipsemet perhibet: *L.5. c.49. Qui tertiò aut amplius mihi sacramentum super sepulchrum Sancti Martini dederat, in tantum me convitiis & sputis egit.* Persimile fuit & fidei sacramentum, quod Dynamius Provinciæ Narbonensis Præses præstare jussus est Theodoro Episcopo Massiliensi & Regi, cum diutina & sævissima infestatione illum Episcopum exagitasset. *Tunc Dynamius veniam petens, reddito etiam sacramento, se fidelem Episcopo deinceps, Regique futurum, &c. Ibid. l.6.*

IX. Bona ergo fide fatendum est, extra Hispaniam sacramenta ea quæ vel Episcopi Metropolitano, vel Metropolitani Papæ præstant, non antè usurpata, quàm Bonifacius Germaniæ Apostolus solemne juramentum Gregorio II. præstitit Papæ, tempore ordinationis suæ. Ejus hæc præcipua capita & verba ipsa sunt: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus, tibi, Beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papa, & successoribus ejus, me omnem fidem & puritatem Sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem fidei persistere, &c. fidem & puritatem prædicto Vicario atque successoribus ejus per omnia exhibere. Sed & si cognovero Antistites contra instituta Sanctorum Patrum conversari, cum illis nullam habere communionem aut conjunctionem; sed magis si prohibere valuero, prohibeam; sin minus, fideliter statim domino meo Apostolico renuntiabo, &c. Hunc indiculum sacramenti ego Bonifacius scripsi ponens supra corpus Sanctissimum Sancti Petri, &c.* Ea certè professio spiritalibus tantùm vinculis Bonifacium obligabat, fideique formulæ Catholicæ non alia ferè addebat, quàm quæ necessaria erant Legati Apostolici officia, vel Primatis & Vicarii sanctæ Sedis, nimirum ut urgeantur Episcopi ad observantiam Canonum, Decretorumque Pontificiorum, & si quæ difficiles occurrent difficultatum moles, ut commoneatur Pontifex, qui eas authoritate sua amoliatur. Quidquid hactenus laudatum est à nobis Pontificiarum literarum ad hos Vicariatus constituendos, vel Legationes demandandas, id totum ad hanc conspirabat curandam Canonum observantiam.

X. Narrat idem ipse Bonifacius, in Epistola ad Cutbertum Episcopum data, *Epist.105.*, eam se professionem elicuisse ab omnibus Episcopis Concilii à se coacti, inconcussæ stabilitatis & constantiæ in fide, in unitate & obedientiæ Sedis Apostolicæ, & Papæ, observantiaque ejus Decretorum. *Decrevimus in nostro Synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholicam, & unitatem & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ velle observare; Sancto Petro & Vicario ejus velle subjici; Synodum per omnes annos congregare, Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere: & per omnia præcepta Petri sequi canonicè desiderare. Isti confessioni universi consensimus & subscripsimus.*

XI. Eo in Decreto duo quædam certè innovantur, sed ut novis morbis nova temperentur medicamenta. Ab ipsomet Bonifacio animadversum est, annos jam admodum octoginta effluxisse, ex quo nullus in Galliis esset Archiepiscopus, Episcopatus autem insiderentur à Laicis, vel ab ejusmodi Clericis, qui veste magis quàm vita à Laicis distarent: canonica denique labefactata prorsus esset disciplina. Illæ erant ruinæ Clodovæi Regiæ stirpis concidentis, atque eodem impulsu Ecclesiæ Gallicanæ Reipublicæque pessundatæ. Ei calamitati medicinam se facere posse desperavit Bonifacius, nisi in locum Arelatensis Archiepiscopi, qui Vicarius Sedis Apostolicæ, executor & custos Canonum diu fuerat, subrogarentur Archiepiscopi alii, quibus Pallium Roma mitteretur, non ornatus ad pompam, sed stimulus & incitamentum, impellendis Episcopis aliis ad religiosam canonicarum legum observantiam, & ad commonefaciendum Papam de iis morum & disciplinæ corruptelis, quibus expurgandis ipsi quidem incumberent, sed impares se experirentur.

Audi quid in eo Concilio à Bonifacio decretum sit. *Ibidem. Decrevimus, ut Metropolitanus, qui sit Pallio sublimatus, hortetur cæteros & admoneat, &c. Statuimus quod proprium sit Metropolitano, juxta Canonum statuta, subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem, circa populos quales sint, &c.* Et paulò post: *Eodem modo quo nos Romana Ecclesia ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes, vel plebes à lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicæ & Vicario Sancti Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.*

Ea sunt, quæ olim Reges flagitaverant Arelatensi Archiepiscopo ab Apostolica Sede annui, & quæ nunc omnibus communicantur, aut pene omnibus Metropolitis, Pallium nimirum, & Pallii veluti consectanea quædam, & speciale jus & officium excubandi in Episcopos & in populos, ad inculcandam Canonum obedientiam, & ab certiorem faciendum Pontificem de iis morbis, quibus ipsi cur-

eurandis operam & industriam jussissent incassum. Archiepiscopo Arelatensi, & aliis Apostolicis Vicariis ea in commune incumbebant munia, omnibus uno vinculo constrictis, ut sicubi superaret vires suas vis mali, Pontificem admonerent. *Si qua verò inquisitio de fide, vel fortasse aliarum rerum causa emerserit inter Episcopos, qua discerni difficiliùs possit, collectis duodecim Episcopis ventiletur atque decidatur. Si autem decidi nequiverit, discussa veritate, ad nostrum judicium referatur. L.4. Epist.50.*

Ea sunt Gregorii Magni verba ad Virgilium Arelatensem Archiepiscopum scribentis, Palliumque & Legationem Apostolicam ad Childeberti Regis preces annuentis. Eandem legem indixerat & Vigilius Papa Auxanio Arelatensi Episcopo, cum ejusdem Childeberti Regis interpellatione, Pallio illum & Legatione consimili honestaret. *Si qua certamina, aut de religione fidei, aut de quolibet negotio, quod ibi pro sui magnitudine terminari non possit, evenerint, relationis ad nos seriem destinantes, Apostolicæ Sedi terminanda servate.* Crebrum illud est in Conciliis Hispaniæ, ut Metropolitani Regis opem interpellent ad summovendas difficultates, si quæ Canonum custodiæ adversentur: quidni ergo Summi Pontificis potestas inter hujusmodi discrimina ab iisdem Metropolitanis invocetur? Hactenus de prima Bonifacii innovatione.

XII. Altera est, professio Episcoporum retinendæ unionis & obedientiæ Sedis Apostolicæ, servandorumque ejus Decretorum. Vetustissima ea erat obligatio, at expressa ejus professio tunc cœpta fieri, Principum unanimi & Episcoporum consensione. Id enim Bonifacius ipse contestatur, orantibus ipsis Francorum Principibus, eam à se Synodum convocatam. *Synodum congregandam jussu Romani Pontificis, & rogatu Principum Francorum & Gallorum suscepi. Ibidem.* Dux ipse & Princeps Francorum Carlomontanus in Concilio Liptinensi contestatur, Episcoporum & Optimatum suasione constitutis per civitates Episcopis, præfectum à se fuisse Archiepiscopum Bonifacium, Sedis Apostolicæ Legatum. *Per consilium Sacerdotum, Religiosorum & Optimatum meorum ordinavimus per civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est missus Sancti Petri. Conc. Lipt. c.1.* Ex concessione ergo Summorum Principum, Episcoporum & Optimatum Regni concinnata sunt Decreta Concilii, quod e agit Bonifacius. Unio sanè & obedientia in sedem Petri, Episcopatui ipsi agnata, coæva & concreta quodammodo est. Eodem enim ipso tempore Christus & Episcopos constituit, & Caput illis præfecit, & membra Capiti coagmentavit.

XIII. Etsi autem Bonifacius illo perfunctus sit unionis & obedientiæ in Sedem Apostolicam sacramento, etsi eodem ipsemet constrinxerit Episcopos Gallicanos in sua Synodo: non tamen vel exemplum valuit in posteros, vel ea lex ita perpetuata tum est, ut eorum successores & ipsi quoque obsequerentur. Nec qui suffecti ei sunt in Moguntina sede, nec Episcopi postea Gallicani ejusmodi se sacramentis ullis vel professioni illigarunt: quanquam ea professio, ut permaneat quis indivulsè cohærens & religiosè subjectus Vicario Christi & Ecclesiæ Capiti, non Clericis tantùm & Episcopis, sed & Laicis omnibus fidelibus, Ecclesiæ Catholicæ filiis intima & penitissimè insita sit.

CAPUT XLV. *P.3. l.2. c.36.*

De sacramentis & professionibus obedientiæ & fidei in Metropolitanum & Pontificem sub Imperio Caroli Magni.

I. Ea sacramenta in Gallia proscribuntur.
II. Ex Italia probabiliter in Gallias irrepserant.
III. Usitata tamen erat promissio vel professio stabilitatis & obedientiæ.
IV. Ea obligantur Episcopi ipsi.
V. Solemni etiam cum pompa fiebat.
VI. Nulla se suffraganeis promissione obligabat Metropolitanus.
VII. Nec Episcopi, vel Metropolitani ullam obedientiæ professionem Papæ præstabant.
VIII. Eo tantùm innectebat sacramento Metropolitanus Episcopos quos ordinabat, Ne quid prorsus pro Ordinibus conferendis exigerent.
IX. Causæ erant justæ & peculiares, ut à Ravennatibus Archiepiscopis professionem obedientiæ Romani Pontifices exigerent.
X. Ne in dando quidem Pallio obedientiæ professio exigerent.
XI. In VIII. Synodo adacti sunt complures promittere, non secessuros se unquam ab Apostolica Sedis unitate; sed id novè & necessariò tum invehatur adversùs schisma Photianum.
XII. Versipellis Patriarcha Photius varias professiones scripto extorserat.
XIII. Illum sanctissimus Patriarcha Ignatius simpliciter imitatus fuerat.
XIV. Has universim innovationes omnes explosit VIII. Synodus.
XV. Nec ea tamen prohibitio professiones omnes obedientiæ convellebat, sed eas tantùm quæ spectarent ad consecratoris tutelam.
XVI. Græcorum mores, Photii perversitas.

I. COeperant alicubi jam Episcopi eos quos Ordinibus initiarent, hoc Sacramento adigere, fidos & devinctissimos semper fore canonicis regulis, Episcopo & Ecclesiæ. Quamvis ea essent antiquissima Clericatûs officia, & universalia atque inconvulsa jura, ea tamen Concilio Cabillonensi II. anni 813. displicuere juramenta, utpote nova, eoque periculosa & omninò prohibenda: *Dictum est interea de quibusdam fratribus, quod eos quos ordinaturi sunt, jurare cogant, quod digni sint, & contra Canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo, qui eos ordinat, & Ecclesiæ, in qua ordinantur. Quod juramentum, quia periculosum est, omnes unà inhibendum statuimus.* Non ex his verbis, *quod digni sint*, invidia his sacramentis conflata est: nec enim aliud significabatur, quàm ab irregularitatum canonicatum labe quavis puros & expertes esse eos, quos hoc testimonio ornassent. Sed hanc jurandi novitatem damnavit Synodus; cum juramenta omnia minùs necessaria Evangelicis literis proscribantur.

II. Ex Italia, ut apparet, in Gallias ea consuetudo influxerat; eam enim nominatim in Episcopis Longobardiæ sugillat Capitulare Ludovici Pii anni 816. *De Episcopis verò in Longobardia constitutis, qui ab his quos ordinabant, sacramenta & munera contra divinam & Canonicam authoritatem accipere, vel exigere soliti erant, modis omnibus inhibitum est, ne ulteriùs fiat. Cap.16. Capitul. l.1. c.97.*

Cum

Cum his verò sacramentis munera quoque copularentur; *sacramenta & munera*; non ineptè suspicabitur quis ea fuisse subjectionis & veluti servitutis quædam pignora: quippe tum à subditis suis Reges, ut infrà copiosè declarabitur, & sacramenta exigebant, & dona annua.

III. Alias enim non permittuntur tantùm, sed & jubentur Presbyteri & Diaconi, quibus regimen Parochiarum concreditur, Episcopo suo profiteri obedientiam & accuratam Canonum observantiam. *Quando Presbyteri aut Diaconi per Parochias constituuntur, oportet eos professionem Episcopo suo facere.* *L.6. c.356.* Titulo ipso Canonis hujus in Capitulatibus meliuscule declaratur vis istiusmodi professionis, à Conciliis Toletanis haustæ, ut ex superiori capite facilè colligitur. *Stabilitatis & obedientia sua atque statuta servare promissionem suo faciant Episcopo.*

IV. Eandem Episcopi Metropolitano profitebantur obedientiam juxta Canones, in ipsa sui ordinatione. Subscriptione etiam propriæ manûs ligabantur, sed nihil juramenti exprimebatur, uti nec à Presbyteris & Diaconis, de quibus modò dicebamus. Promemus hic eam professionem, quam Adelbertus Teroanensis Episcopus Hincmaro Remensi Metropolitano & ordinatori suo exhibuit. *Privilegio etiam Metropolis Remorum Ecclesiæ ac ejus Præsulis secundùm sacrosanctos Conciliorum Canones & Decreta Sedis Apostolicæ, ex Sacris Canonibus & legibus promulgata, pro scire & posse, absque dolo & simulatione, vel indebita & pertinaci contradictione me obediturum profiteor.* Conc. Gal. Tom.2. pag.655. Eadem ipsa verba sunt professionis Hincmari Episcopi Laudunensis Hincmaro Remensi factæ, & ab Aimoino commemoratæ, quam & ait in Concilio Attiniacensi anno 870. subscriptione ejus innovatam fuisse ad diluendas, quæ illi ingerebantur, inobedientiæ criminationes.

V. Docet nos Hincmarus ipse Remensis, solemni pompa eam obedientiæ professionem à Suffraganeis solitam præstari; eam ab Hincmaro Laudunensi præstitam fuisse post fidei confessionem, spectante Ecclesia Remensi universa, astantibus delegatis Ecclesiæ Laudunensis, & Episcopis Comprovincialibus, vel eorum Delegatis. Eam propria subscriptam manu professionis chartam servabat in chartulario suo Metropolitanus, opportunum si fors aliquando futurum instrumentum. Unde Hincmarus Remensis, *Tom.2.pag.389.* &c. *601.*, ad Laudunensem nepotem: *Libellum professionis tuæ de regulari obedientia tua, quem habeo, & tu negare non potes, quoniam ipsius exemplar de manu mea in eadem Synodo accepisti.*

VI. Poposcerat & Hincmarus Laudunensis à Metropolitano suo, ut & ipse vicissim scripto promitteret libertatem Canonicam, eamque tuitionem, quam impendi Suffraganeis à Metropolitano, jus fasque est. Vide ut eam professionem commentatus esset & penè dictasset Laudunensis. *Ibid. p.60.* *Et ego Hincmarus Remorum Archiepiscopus tibi Hincmaro Laudunensi Episcopo tuum debitum sacris Canonibus privilegium conservabo, & in quibuscumque Ecclesiasticis negotiis indigueris, secundùm sacras regulas debitum tibi juxta adjutorium Archiepiscopali authoritate adhibebo.* Verùm hoc illum responso abegit Metropolitanus, benedici inferiores à superioribus, nec vicissim illis benedictionem rependere: ita nec leges eis dictare posse ullas, sed ab eis dictatas audire. *Sicut enim secundùm Scripturam minor à majore benedicitur, ita prorsus minor à majore, & non major à minore judicatur, ligatur, & solvitur.*

VII. Necdum vel vestigium usquam extitit vel promissionis, vel juramenti obedientiæ, quam Episcopi vel Metropolitani Papæ sponderent. Sane ut & illorum, & horum tam electio, quàm ordinatio Provinciæ finibus concludebatur, nusquam interveniente Pontifice, ne ad alterutrius quidem confirmationem: ita probabile tunc primò est, nec juramento, nec professioni locum fuisse ullum obedientiæ Pontifici præstandæ. Nisi si utrique solemniter & cum subscriptione propria pollicentibus observaturos statuta summorum Pontificum & Sedis Apostolicæ, ea tanquam obedientiæ promissio haberetur. Accipe verba ipsa promissionis Adalberti Episcopi Teroanensis, suprà jam laudata. *A Sacris Canonibus, atque à Regularibus Decretis Apostolicæ Sedis, me per contemptum pertinaciter non deviaturum profiteor.* Conc. Gall. Tom.2. pag.655.

Dictum est capite superiori de sacramento per Archiepiscopum Moguntinum Bonifacium præstito Gregorio II. *Post Epist.2. Gregor.II.* Erat haud dubio longè alia ratio professionis quam ederet Legatus & Vicarius Apostolicus, & ejus qua ligarentur Episcopi, vel quivis Metropolitani. Si in Conciliis Suessionensi & Liptinensi ejusmodi aliquid eblanditus est Bonifacius Episcopis Gallicanis, semel id tentatum, semel usurpatum est, tanquam necessarium tunc collapsæ jamdiu Disciplinæ in pristinum vigorem restituendæ munimentum.

Inter Formulas antiquas publici Juris fecit Sirmundus professionem Metropolitani, ex Manuscripto Bibliothecæ Floriacensis decerptam: qua se Pontifici spondet Metropolitanus dicto audientem fore, & Suffraganeis suis nulla re, nullo officio defuturum. *Beato verò Petro & Vicario ejus debitam subjectionem & obedientiam: Suffraganeis verò nostris adjutorium me exhibiturum profiteor, & huic professioni meæ coram Deo & Angelis, sub testimonio quoque præsentis Ecclesiæ subscribo.* Conc. Gall. tom.2. pag.656. Sed cum nota temporis nulla sit, simillimum veri est, nihil istiusmodi sub Imperio Caroli Magni usitatum fuisse. Tot Conciliorum interim & tot Scriptorum altissimum ea de re silentium id apertissimè vociferatur. Adde & hoc argumentum, quod non facilè quis eludere, vel infringere possit, quòd certissimos nos modò fecerit Hincmarus Archiepiscopus, nulla se Metropolitanos Suffraganeis suis obligasse promissione: & ceteris omnium incessendum objecerit nepotem suum Hincmarum Laudunensem, cum ab eo elicere vellet eam auxilii pollicitationem, qua Floriacensis Formula Metropolitano Suffraganeis suis obligat.

VIII. Quod Summos ipsos Pontifices, non videntur illi ab Episcopis quos ordinarent, sacramentum ullum poposcisse, nisi illud quod Epistola Adriani Papæ ad Carolum Magnum continetur. Testatum enim facit Pontifex, ubi ordinandus Episcopus sanctissimè affirmasset, se nihil dedisse ut eligeretur: sacramento statim & sacramenti subscriptione astrictum fuisse, ne Episcopus ubi ordinatus esset, quidquam ab ordinandis unquam acciperet. *Unde simili modo sub jusjurandum in scriptis respondet, nunquam se accepturum de manûs impositione.* Conc. Gal. tom.2. p.97. Poterat hoc Sacramentum manasse ex Novella, 137. c.2., Justiniani, qua illud exprimi præcipit ab Episcopo ordinando: *Jusjurandum suscipere eum qui ordinatur, quod neque per se ipsum, neque per aliam personam dedit quid, aut promisit, neque posthac dabit, vel ordinanti ipsum, vel his qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alii cuiquam ordinationis de ipso faciendæ nomine.*

IX. Erat autem illud omnino diversissimum sacramentum ab eo, quo Papæ obedientia despondetur. Ea Adrianus Epistola ne meminit quidem promissionis servandorum Canonum, & Apostolicæ Sedis statutorum, quæ utcumque videri potuisset obedientiæ promissio. Non siletur tamen in vita Ni-

Nicolai Papæ I. professio quam scripto edebant Pontifici Archiepiscopi Ravennates tempore ordinationis suæ. Illigatum ei erat juramentum, erant & innexæ cautiones tam strictæ, ut ejus vim eludere quandoque tentarint Archiepiscopi; iis artibus quæ alienæ prorsus essent ab amplissimæ dignitatis suæ sanctimonia. Cum Archiepiscopum Joannem ab officio deviantem in ordinem redegisset Nicolaus Papa, ipsummet adegit expungere, quidquid falsi & adulterini inspersisset priori sacramento suo. Audiendus hic Anastasius Bibliothecarius in ejusdem Nicolai I. vita. *Tunc ille confestim apprehensa charta repromissionis & juramenti sui, Scripturas quas tempore consecrationis suæ imperfectis confusisque repleverat dictionibus, propria manu scribens, juxta consuetudinem antecessorum suorum composuit.* Non dilucidè quidem exprimuntur hujus professionis vel Sacramenti capita. Sed indubitatissimum est, Principem inter ea locum tenuisse obedientiam & subjectionem Papæ exhibendam; cum id potissimum esset, quod concoquere non possent Ravennates Præsules; cum id Joannes iste ludificationibus suis declinare tentasset; cum eo jamdiu illos fræno coercere niterentur Romani Pontifices, & à frequentissimis cohibere defectionibus.

Horum plena est historia jurgiorum Pontifices inter Romanos & Archiepiscopos Ravennates. Hinc apparet eo jugo eos dumtaxat onerandos & subigendos fuisse, ne de sede quondam Imperii in urbe sua, ne de Exarchorum ibidem diutina commoratione sibi blandirentur, & hinc ferocirent, quasi nec Roma summum Principatûs sacri fastigium adepta esset, nisi ex eo quòd Imperii & Imperatorum diutina & splendidissima sedes quondam fuisset.

Ut summum de Italiæ Metropolitanis conjici aliquid posset, ut eam promissionem obedientiæ fecerint Papæ eos ordinanti, quam eliciebant ipsimet suo sibi jure ab Episcopis, quibus manus imponerent. At nihil ejusmodi vel conjectari potest, vel de Episcopis ipsis Italiæ, vel de cæteris per orbem Christianum Metropolitanis.

X. In Pallii maximè concessione opportunitas se dabat exigendi has seu promissiones, seu Sacramenti formulas. At cum suprà egerimus satis copiosè de Pallio, etiam temporibus Imperii Carolini, nusquam vestigium extitit, aut monumentum ullum, ex quo de iis conjectura duci posset.

XI. Fateor sub Nicolao I. & mox sub Adriano II. missam fuisse Constantinopolin formulam professionis, cui subscribere jussi sunt Metropolitani, Episcopi, Clericique omnes Patriarchatûs Constantinopolitani, Actione I. Concilii VIII. Oecumenici, qua profitebantur se indivulsè adhæsuros Sedi Apostolicæ, ejus parituros Decretis, ejus denique communioni immorituros. *Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observantes ejus omnia constituta, speramus ut in una communione, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur.* Sed nihil hæc professio ad ordinationem, unde & Monachi ei subscripsere, ut in eam Actionem adnotatum est ab Anastasio Bibliothecario. *Non solùm diversæ dignitatis Episcopi, sed & reliqui Sacerdotes & Clerici ac Monachi sicut chirographum, ita & subscriptionem hujusmodi patraverunt.* Soli Patriarchatûs Constantinopolitani Clerici & Monachi necessitati semel addicti fuere, ut è schismate tandem emergerent, in quod illos Photius transversos egerat.

XII. Professiones denique istæ orthodoxæ mederi videbantur schismaticis subscriptionibus, quas ab Episcopis extuderat Photius, & à Clericis, quos spondere cogebat, ipsum habituros se ut Patriarcham Patriarcharum, & Archiepiscopum Archiepiscoporum; sicut ipsimet confessi sunt Actione II. ejusdem Concilii, in qua receperunt se tandem in gremium unitatis Catholicæ. *Suasit ut se chirographis terribilibus profiterentur eum habituros Patriarcham Patriarcharum, & Summum Sacerdotem summorum Sacerdotum.* Notat & illud Anastasius Bibliothecarius in historia Synodi ejusdem VIII. subscriptiones ab iis etiam omnibus Photium elicuisse, quos humanas literas addocebat, non aliam unquam, quàm eandem secum fidem sectaturos. Eas professiones speciali Canone damnavit Synodus. *Can. 9.*

XIII. Orthodoxos quoque Episcopos incessit aliquando eadem cupido muniendæ authoritatis suæ ejus generis subscriptionibus: quo factum est, ut & à Clericis suis omnibus sponsiones scriptas exigerent fidei & obedientiæ. Proscripta est & hæc novitas ab hac eadem VIII. Synodo, qua & illud præscriptum est, mores retinerentur antiqui, & ab iis qui consecrarentur, tum demum fidei exprimeretur confessio. Huc spectat ejusdem Synodi Canon VIII. ex occasione maximè editus Patriarcharum Constantinopolitanorum. *Quoniam fama sonuit, quod legitimi & orthodoxi Patriarchæ à Sacerdotali catalogo propria manus scripta faceri, ad propriam tutelam, favoremque suum, & quasi stabilitatem exigant & compellant. Visum est Sanctæ Synodo, nequaquam id ex hoc à quopiam fieri, excepto eo quod secundùm formam & consuetudinem pro sincera fide nostra tempore consecrationis Episcoporum exigitur.*

XIV. Ignatius ipsemet Sanctissimus Patriarcha has primus inusitatas cautiones invexerat. Qua necessitate id eo factum sit, & quo animi candore, eventu declaratum est. Perhibet enim Nicetas in vita ejus, cum primùm in exilium deportatus est, missos ad eum Episcopos fuisse, qui pellicerent & suaderent, ut sponte se abdicaret Patriarchatu: hos autem fuisse ipsissimos illos Episcopos, qui scripto juraverant, non consensuros se unquam ejus exauthorationi, nisi post Canonicum judicium. *Et quinam hi? Qui antea illi per scriptum juraverunt, se potius supremam Trinitatis majestatem negaturos, quàm sine Canonicæ damnationis sententia, Pastorem suum exauthorari passuros.* Quin & Actione III. Synodi VIII. testatus est Ignatius eos Episcopos sua sponte his se subscriptionibus astrinxisse in ejus gratiam & tutelam; cum Photius lubentes & illubentes subscribere coegisset. *Etenim cum duplex sit sacrorum hominum consecratio, alterum quidem qui à nobis initiati sunt, quique pro nobis sponte chirographa conscripserunt; aliorum verò qui à scelestissimo Photio consecrati, chirographa vel lubentes, vel coacti subscripsere; Rogamus, ut de his omnibus aliquid decernatur.*

Id saltem ponderis inesse his rationibus videbatur, quo subscriptiones eæ excusarentur, in gratiam Ignatii. At non tam clementer illas interpretatur Synodus; quod suo secum animo præsagire Ignatius ipse videbatur, cum instantiùs expetiit, ut de ea re Synodus pronuntiaret. Actione VIII. exuri jussæ sunt subscriptiones omnes, quas Photius extorserat: prohibitumque est Canone VIII. nequid unquam istiusmodi tentarent Catholici Patriarchæ in sui defensionem.

XV. Cum dominaretur quodammodo in hoc Concilio Pontificiorum Legatorum authoritas, non illi utique octavum hunc Canonem promulgari passi essent, si in Romana vel Occidentali Ecclesia professiones id genus usitatæ aut probatæ fuissent. Ravennatum, ut diximus, Archiepiscoporum pecularis & propria erat causa, nec ad alias serpebat Ecclesias. Plusculum aliquid in Gallia exigebatur, sed quod nihil ad hunc Canonem pertineret. Non vetantur enim hoc Canone nisi subscriptio-

ptiones ad defensionem & tutelam personæ consecrantis. At Gallicani Episcopi Metropolitano non despondebant, nisi reverentiam & canonicam obedientiam.

XVI. Insinuare videtur Balsamon, *r. Can. 29. Carthag.*, ævo suo tenacissimos fuisse Græcos observandi Canonis hujus octavi octavæ Synodi. Perhibet enim solam fidei confessionem Episcopi novi manu conscriptam fuisse in Chartulario Consecratoris. Sed cum ea fidei confessio in Jure Orientali habeatur, eique ad calcem assuta sit promissio obedientiæ, Metropolitano devovendæ, vel Patriarchæ; hinc probabile fit Græcos peræquè ac Latinos in id conspirasse tantùm, ut sacramenta & subscriptiones exploderent, quibus Consecratoris personæ tuendæ consuleretur, non promissiones canonicæ obedientiæ, Ecclesiasticis impendendæ Prælatis, & canonicis intextæ constitutionibus, quarum observantiam novi profitentur Prælati. Elucet id quidem in hac professione Græca, ubi post fidei horthodoxæ confessionem, contexitur approbatio Conciliorum, Canonum, Decretorum Sanctorum Patrum, denique professio medullitus complectendæ pacis Ecclesiæ, & obedientiæ in Patriarcham. *Præterea pacem Ecclesiasticam spondeo me consectaturum, nec toto vitæ tempore quidquam illi adversum in animo habiturum, sed in omnibus obsecuturum & consensurum Nicolao sanctissimo & universali Patriarchæ. Scripta sunt hæc manu propria N. Presbyteri, ac designati Episcopi, Presbyterou cai epoptiphiou. Juris Orien. Tom. 1. pag. 441.* Ita subscribebant Episcopi electi, qui tunc ferè subscribunt se in Latina Ecclesia nominatos.

Nec illis se modestiæ & Canonum finibus continuit Photius. Affirmat enim Nicetas paulò ante finem vitæ Ignatii, rursum cœpisse eum Sacramenta & subscriptiones exigere illi ab omnibus, quos ordinaret. *Atque ut peccatum fieret supra modum peccans, ubique jusjurandi sacramenta, ubique Chirographa exigebat; sive initiaret, sive honores & dignitates Ecclesiasticas conferret, sive Episcopatus permutabat.*

CAPUT XLVI. *P. 4. l. 2. c. 52.*

De obedientia & fide ab Episcopis promittenda vel juranda Papæ, Patriarchæ, Metropolitano; A' cæteris Beneficiariis Episcopo, à Monachis Abbati, post annum Christi millesimum.

I. Varia Sacramenta ab Archidiaconis & Abbatibus Episcopo, ab Episcopis Metropolitano, à Metropolitanis Primati, seu Patriarchæ, vel Papæ persolvenda. De specie & ritu hominii cohærente quandoque cum Sacramento aut permissione obedientiæ.

II. De professione obedientiæ, quam Clerici majores Episcopo præstabant.

III. Gregorius VII. primus omnium à Metropolitanis Sacramenta fidei, seu fidelitatis expressit. Ex necessaria ea id factum est occasione, quod Germaniæ & Italiæ Principes atque Episcopi longè plurimi à Gregorio VII. & à successoribus ejus centum amplius annis defecissent.

IV. Querimonia Polonorum & Hungarorum: quo Pontificis responso sedata.

V. De Sacramento Metropolitano ab inferioribus præstando.

VI. De Sacramento quo Metropolitani se Primati obligabant.

VII. Quàm vulgata hæc essent sacramenta sæculo xii.

VIII. Defensio Sacramentorum qui à Gregorio VII. expressa sunt.

IX. Continuatur historica narratio Sacramentorum obedientiæ & fidelitatis sæculo XI. & XII.

X. De Sacramentis, quibus & elucidatio & auctoritas accessit à Decretalibus Gregorianis.

XI. Historia Sacramentorum inter Clericos, usque ad annum millesimum quingentesimum.

XII. Abolescunt pleraque hæc sacramenta. De iis quæ residua supersunt.

XIII. Nonnulla alia observantur in hæc eadem Sacramenta.

I. SUccensuit quàm justè, tam vehementer B. Fulbertus Carnotensis Episcopus, in Archidiaconum Parisiensem Lisiardum, qui factioni adversùs Parisiensem Episcoporum rebellanti, non affuerat tantùm, sed & præfuerat, cujus tamen obedientiæ & fidei sacramento erat obligatus. *Quid dicemus de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Episcopo suo, non corde, nec verbo, nec opere fidelis existat, Ep. 34.* Ad alium Episcopum rescribens idem Fulbertus, *Epist. 41.* illud dehortatur ab obedientiæ & subjectionis Canonicæ promissiones. *Si Abbas Sancti Benedicti illam deinceps subjectionem promiserit, quæ vobis canonicè debetur, hortor & suadeo, ut recipiatis. Sacramenta verò & cætera quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem domini Regis missa faciatis; ut religionem magis quàm secularem ambitionem vos sectari cognoscat.* Appicta erat sacramentis species quædam & imago secularis pompæ ex Fulberti judicio, eoque iis Abbates absolvendos censebat.

Hac ipse olim de causa Clerici ipsi ab iisdem immunes habendi sacramentis videbantur. Argumento est illa affirmandi, vel negandi simplicitas, quam in Evangelio Christus commendat. Sed ut hoc ipso capite infrà declarabitur, novis in dies morbis emergentibus nova quoque tentanda fuere medicamenta. Tullensis Episcopus Bruno, qui postea Apostolico evectus fastigio Leo IX. dictus est, cum à Trevirensi Metropolitano suo urgeretur, ut juramento affirmaret, nihil unquam se, nisi ejus consilio moliturum: quod in ordinandis suffraganeis suis soleret Trevirensis id generis juramenta exigere; constantissimè renuit, *Sublato omni excepto, nihil extra suum præceptum aut velle, aut quasi quidam servus agere præsumat.* Conradus Imperator litem eam composuit, mitigatis iis conditionibus, ut refertur à Scriptore vitæ hujus Pontificis.

Quam Archiepiscopus Remensis Gervasius ad Nicolaum II. scripsit Epistolam, & qua illum *Patrem Patrum, Episcopum Episcoporum* salutat; ea insinuare videtur, si minus Episcopos, certè Metropolitanos omnes Pontifici Romano obedientiam profiteri solitos. *Dicant adversarii quantumlibet me infidelem & rebellem Magistratui vestro. Ego subjectionem meam vobis profiteor. Et quicumque illam vobis negaverint, cujuslibet ordinis sint, mihi communicare non poterunt. Du Chesne Tom. 4. p. 206.*

Discrepabat utique hæc professio ab eo sacramento, cujus officia omnia luculentè & prolixè descripsit Fulbertus Carnotensis Episcopus, 10 Epistola ad Ducem Aquitaniæ data. Sed ritus præ cæteris memorandus ille est, de quo Petrus Damiani in narratione Legationis suæ in civitatem Mediolanensem; qua tum Archiepiscopum, tum Clericos solemni sacramento constrinxit ipsemet omnes, ut ab Ecclesia sua simoniam proscriberent, clericalique continentiæ addictiores in posterum essent. Manibus ejus manus singuli suas interseruere. *Archiepiscopus ante sanctum Altare juravit in manum meam, &c. Omnes alii qui aderant Clerici similiter manus suas in manum meam dederunt, & hæc eadem excommunicationis & anathematis verba dixerunt.*

verunt. Epist. 101. Juravit & Archiepiscopi nepos, una manu manibus Archiepiscopi inserta, altera libro Evangeliorum imposita. *Archiepiscopi nepos, honestus Clericus, cujus unam manum Archiepiscopus tenuit, alteram ipse super sanctum Evangelium posuit & juravit, &c. Petr. Dam. Opuscul. 9.*

Illi sunt proprii, ut videtur, hominiorum ritus, juramento cannnico conserti. Sed cum nova ea machinamenta non spectarent nisi ad puritatem & sanctimoniam Ecclesiasticæ disciplinæ validius constabiliendam: quis gravatè ferat, tam valida adhiberi vincula ad sanctissimas leges corroborandas? Ita enim si sapimus, interpretanda sunt nobis hæc nobilissimæ servitutis vincula. Nec enim hominibus hæc dependuntur sacramenta, hæc juramenta, hæ professiones, promissionesque, sed divinis Ecclesiæ legibus, sed fidei & pietati, sed religioni, & Canonum intaminatæ puritati, cujus imaginem & speciem præ se quandam ferunt, qui ejus custodes & defensores à Deo sunt constituti.

Cum primùm Lanfrancus creatus est Archiepiscopus Cantuariensis, accessit ad eum Thomas Eboracensis Archiepiscopus, ut ab eo ordinaretur. Lanfrancus ex prisco more obedientiam exigebat, scripto, & cum sacramento. Thomas recusavit, Rex indoluit, eas suspicatus esse calliditates & strophas Lanfranci, viri sane doctissimi, eoque, ut solet, indoctis suspecti. At mox Lanfrancus iis & jus suum, & priscum morem elucidavit, ac roboravit documentis, ut regio jussu Thomas obedientiam scripto præstiterit publicè, ejusque spoponderit obsequi mandatis, rebus iis in omnibus, quæ ad Ecclesiæ regimen & disciplinam spectarent. Audi ut hæc edisserat author vitæ Lanfranci. *c. 10. 11. Regio Edicto, communique omnium decreto statutum est, debere Thomam professionem scribere, scriptam legere, lectam inter examinandum in præsentia Episcoporum more Ecclesiastico Lanfranco porrigere; in qua præceptis quidem ejus in omnibus quæ ad Christianæ legis cultum pertineant, se obtemperaturum absolutè, nulla interposita conditione promitteret.* Non omnibus quidem Lanfranci successoribus eadem se exsoluturum obsequia pollicitus est Thomas, nisi si demonstraretur prædecessores suos iisdem honoribus eodemque cultu perfunctos fuisse in Archiepiscopos Cantuarienses. Denique eandem Lanfranco professionem exhibuere cæteri omnes Angliæ Episcopi, illi etiam ipsi, qui à Papa fuerant ordinati. *Ab universis Regni Anglici Episcopis, qui diversis temporibus, diversis in locis ab aliis Archiepiscopis, vel à Papa, tempore Stigandi sacrati sunt, professionem petiit & accepit.*

Cum ambo illi Archiepiscopi id consequi non potuissent, ut ea contentio Romæ ab Alexandro III. dirimeretur, suas se in Anglicanas recepere Ecclesias; ubi re tandem accuratissimè, & qua summa fieri potuit diligentia perpensa coram Rege, astantibus Episcopis & Abbatibus, confessus est Thomas debere se & successores suos Lanfranco & successoribus ejus, canonicam obedientiæ professionem etiam cum juramento; quod juramentum Thomæ, non successoribus ejus remisit tum Lanfrancus, à Rege interpellatus. *Ego Thomas, &c. tibi Lanfrance, & auditis cognitisque rationibus absolutam tibi tuisque successoribus de canonica obedientia professionem facio, & quidquid à te vel ab iis justè & canonicè injunctum mihi fuerit, servaturum me esse promitto. Malmesb. L. 1. De gestis Pont. Angl. p. 105.* In Decreto hujus Concilii, habiti anno 1072. hæc rursus hic non omitenda habentur. *Quod Archiepiscopo Cantuariensi professionem facere debeat Eboracensis etiam cum sacramento, Lanfrancus ex antiqua Antecessorum consuetudine ostendit. Sed ob amorem Regis Thomæ sacramentum relaxavit, non præjudicans successoribus suis, qui sacramentum cum professione à successoribus Thomæ exigere voluerint.*

Id porro hic velim animadverti; Regibus displicuisse hæc sacramenta, quæ homini apparatu quodam vestirentur, quanquam illi à professionibus non abhorrerent. Sibi enim Reges unis hominia lubentes vendicassent. Petrus Damiani illum nobis suprà delineavit ritum, in Legatione sua Mediolanensi. Id apertissimè suprà insinuavit Fulbertus, ubi sacramenta dixit redolere nescio quid sæcularis fastus, nec ea Episcopos ab Abbatibus exigere, debere, quod subiniquo id animo ferant Reges. Nihil ejusmodi Fulbertus de sacramento, quod Archidiaconi Episcopis persolvebant: propterea quod Reges unum sibi sumpserant, ut immediatè fidei suæ & clientelæ Episcopi subessent & Abbates. Quin immo ne omnibus quidem Episcopis Archidiaconi sua ea præstabant, vel hominia, vel sacramenta. Ea enim super re cum Lanfrancum Bajocensis & Constantiensis Episcopi percontati essent, rescripsit ille nihil ejusmodi vel vidisse se usquam, vel audisse usurpatum. *Respondi me, nec vidisse tale aliquid, nec legisse. Epist. 17.*

II. Utcumque sentiret Lanfrancus, abhorrebat ab ejus sententia Rotomagensis Archiepiscopus, ad quem dabantur hæ literæ: abhorrebat & Gregorius VII. Papa, qui literis ad Placentinos scriptis, eorum à se Episcopum exauthoratum fuisset scribit, & quicumque illi sacramento fidelitatis innexi erant, eos à se absolutos. *Quicumque sibi fidelitatem juraverunt, ab omni vinculo sacramenti absolvimus. L. 2. Ep. 54.* Erant in eo numero Clerici utique aliqui. Certè nemo inficias ire potest, quin Canonicos Anicienses idem Gregorius liberos esse jusserit à sacramento, quod Episcopo suo præstiterant, postquam eum Pontificius Legatus Episcopali sede movit. *Ab omni sacramento & obligatione, quam præfato simoniaco contra Dominum fecistis, ex parte Sancti Petri vos absolvimus. L. 4. Ep. 18.* Concilium Rotomagense anni 1074. cui præerat Joannes Archiepiscopus idem ipse, ad quem suprà scribebat Lanfrancus, sanxit ut Clerici majores his obedientiæ professionibus innecterentur, convenienter Canonibus Toletanis. *Quod Subdiaconi, sive Diaconi, sive Sacerdotes Parochiani, non ordinentur secundum confirmationem Concilii Toletani, absque legitima professione, quam coram Episcopo & omnium circumstantiam audientia faciant, qui ordinandi fuerint. Can. 5.*

III. Copiosiùs mox hac eadem de re; ne verò à temporum contextu & serie discedamus dicendum nunc nobis de eo quo se Papæ Metropolitani obligant sacramento. Pollicitationem servandæ fidei & canonicæ disciplinæ, seu professionem, à Bonifacio Legato & Germaniæ Apostolo invectam fuisse suprà docuimus. Tempore Caroli Calvi spondebant præterea Metropolitani, obnoxios se & subjectos fore Apostolicæ Sedi, & suffraganeis suis auxilium exhibituros. *Beato Petro Vicario ejus debitam subjectionem & obedientiam, suffraganeis verò nostris adjutorium me exhibiturum profiteor. Formula 13. in Append. Conc. Gall. Tom. 1.* Ea verò obedientia circumscribebatur scrupulosa Canonum observantia, cujus ne summi tum quidem Pontifices immunes se volebant esse.

Primus omnium Gregorius VII. à Patriarcha Aquilejensi in Concilio Romano anno 1079. expressit non obedientiæ tantùm Canonicæ professionem *Canonicè obediam*; sed etiam juramentum fidelitatis, ejus simillimum, quod dominis suis vassi, seu vassalli & clientes præstabant, ne quid unquam in eorum vitam, honorem & libertatem machinarentur. *Non ero in consilio, neque in facto, ut vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capiti sint mala captione.*

Ut rei tam novæ causa & origo nudetur, memoria revolvenda est Annalium Ecclesiasticorum, quibus testatum sit anno 1077. Episcopos omnes Longobardiæ in Gregorium hunc Pontificem insurrexisse, ut qui plures eorum diro confixisset anathemate, vel Episcopali solio exturbasset, tanquam publicè & manifestè simoniacos & concubinarios. Horum eo tandem erupit vecors insania, ut Legatos Pontificis ludibrio habuerint, ejus excommunicationes nihil à se fieri contestati sint; vel in ipsum enim retortum fuisse anathema ab Episcopis Italiæ omnibus causæ publicæ prævaricatorem teneri Henricum IV. Germaniæ Regem, qui in gratiam cum eo rediisset; certum sibi fixumque esse Henricum juniorem, filium ejus, sibi Regem præficere, eoque duce & antesignano, Romam ipsos contendere, ubi alium Pontificem crearent. Coætaneus & diligentissimus scriptor Lambertus hæc omnia historiæ suæ intexuit. *Se excommunicationem illius nihil æstimare, quem ipsum omnes Italiæ Episcopi justis ex causis jam pridem excommunicassent, &c. Adulta seditione, una omnium sententia erat, ut abdicato patre filium ejus impuberem Regem sibi facerent; ut cum eo Romam profecti, Papam alium eligerent, per quem ipse protinus Imperator crearetur, & omnia Papæ hujus Apostolici gesta cassarentur. Baron. an.* 1077. *n.* 26. 36. Ea defectione Episcoporum adductus est Henricus Rex, ut pacem jam coalescere cœptam cum Gregorio abrumperet, & fœdissimæ se seditiosorum Præsulum turbæ ducem præberet. Quin & consilium iniit cum Archiepiscopo Ravennate invadendæ ipsius Gregorii personæ & constringendæ. Anno 1078. infracti pectoris Pontifex Gregorius in Synodo Romana Episcopos illos omnes Italiæ, ea rebellione implicatos, anathemate implicuit, nominatim verò Mediolanensem & Ravennatem Archiepiscopos. Germani interim in fidem & tuitionem Pontificis concessarunt, Regemque sibi pro Henrico Rodulphum adsciverunt. Eo probabiliter prohibitus est Aquilejensis Patriarcha, qui Italiæ Germaniæque confinia insidebat, ne defectioni se Italorum innecteret, utque fidelitatem Pontifici suam novo & hactenus inusitato, sed tum necessario sacramento consignaret.

Quibus perpensis jam, ut opinor, mirari desines, eccur Gregorius hæc sacramenta exigere cœperit eo tempore, quo in ipsum Imperatores & Episcopi conjuraverant, vitæque & libertati ejus undique insidiabantur. Anno 1080. Imperator Henricus Brixinone Conciliabulum congregavit, ubi triginta Episcopi aliorum undeviginti consentientibus suffragiis muniti, depositionis sententiam impiam irritamque dixerunt in Gregorium, ejusque loco Papam sibi elegere Guibertum Archiepiscopum Ravennatem. Henricus Imperator Gregorium Romæ obsidione cinxit, quam solvere coactus est à Roberto Viscardo gentis Gallicæ, seu Normannicæ, Apuliæ Duce. Cassinum secessit Gregorius, inde Salernum, ubi anno 1085. ad cœlites mortali stadio functus commigravit.

Successores ejus Victor III. & Urbanus II. adversarios eosdem reformidandos sibi & oppugnandos habuere; sed non aliis quàm anathematum telis instructi, salutem fugæ commisere. Antipapam Guibertum Romani urbe pepulerunt, quem & mox Henricus Imperator restituit. Author est Bertholdus anno 1089. in Germania quatuor non amplius Episcopos defectionis & schismatis immunes & exortes fuisse. Paschalis II. Urbano II. successor datus est, quem & ipsum cum tota Curia sua Henricus V. Imperator custodia & captivitate fœdissima afflixit anno 1110. ut se suosque libertati recuperare non potuerit, nisi restituto laicarum investiturarum usu. Successit in Apostolicam Sedem Gelasius II. in quem manus injecere Schismatici, & tam sanctæ majestati carceres & vincula adhibuere. Anno quidem 1118. Catholici libertati eum reddidere; at mox Romam adproperavit Imperator Henricus, ubi Burdinum Antipapam excitavit, Braccharensem prius Archiepiscopum, tum Gregorii nomine ornatum. In Gallias successit Pontifex, ubi & Cluniaci obiit anno 1119. Callistus II. loco ejus suffectus, Roma Burdinum exturbavit tandem ille quidem, sed nonnisi valido instructus exercitu.

Subjiciendæ oculis necessariò fuere diutinæ hæ calamitatum procellæ, per annos admodum quinquaginta post Gregorii VII. Pontificatum, ut perspicuum & persuasissimum jam nemini non sit, si eo tempore Pontifices à Metropolitanis expresserint illud idem fidei sacramentum, quod Gregorius VII. ab Aquilejensi Archiepiscopo acceperat: adactos eò illos fuisse ineluctabili quodam necessitatis telo, deficientibus tot Principibus, tot Civitatibus, tot Episcopis, & in eorum libertatem ac vitam conjurantibus. Missum facio exitiale schisma inter Innocentium II. & Antipapam Anacletum. Pestifera item illa Imperii à Sacerdotio dissidia sub Friderico I. & Henrico VI. ejus filio Imperatoribus, itemque sub Pontificibus Adriano IV. Alexandro III. & Cælestino III. quibus dissensionibus fœdatum est reliquum sæculi XII. tempus, impactaque his Pontificibus necessitas, ab his necessariis cautionibus & sacramentis non discedendi. Narrat Albertus Stadiensis Abbas anno 1179. Archiepiscopos Moguntinum & Coloniensem, repudiato schismate, abjectisque Friderici I. & Antipaparum partibus recollegisse se tandem Alexandro III. anno 1179. in Concilio Lateranensi III. novum ab eo Pallium accepisse, ac vicissim fidei perfunctos esse Sacramento. Ducem se perdiu Archiepiscopus Moguntinus schismaticis exercitibus signiferumque exibuerat contra Alexandri III. defensores. Paternas avitasque adversus Apostolicam Sedem inimicitias non minùs strenuè innovavit, exercuitque Fridericus II. Ita diutissimè & necessariò convaluit sacramentum illud quode agimus, ut non potuerit illud non conjici in libros Gregorianarum Decretalium, tunc temporis publicatos.

IV. Resistebatur vehementer huic sacramento à Polonis sub Paschali II. at eorum Archiepiscopo rescripsit Pontifex, munienda unitati Ecclesiæ, & religiosæ Canonum observantiæ, tot exhaustis periculis, dissensionibus & rebellionibus, nulla satis tuta munimenta, nulla nimia comparari posse subsidia. *Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate; & à Sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere? Quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt. Hoc nimirum malo, & necessitate compellimur, juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate exquirere. Extra. De jurejur. c.*4. Hujus Epistolæ. *Epist.* 4. 5. verba hæc, *Numquid Hungarico Regi dictum est*, viris doctissimis non immeritò locum dedere conjectandi, eam ad Metropolitanum Colocensem in Hungaria perscriptam fuisse, & Amanuensium errore factum, ut *Polonensi* scriberetur pro Colocensi.

V. Confirmatum jam à nobis est, Metropolitanis & Episcopis familiare jam fuisse, ut non obedientiæ tantùm, sed & fidelitatis sacramenta exprimerent, non à Clericis tantùm & Abbatibus, sed & ab Episcopis sibi obnoxiis. Archiepiscopus Cantuariensis ab Archiepiscopo Eboracensi invidiosissima exigebat juramenta, quibus vel ipse Rex tantum non ad æmulationem excitaretur. Ne ergo stupeat quisquam, si prælucentibus his exemplis eadem sacramenta elicuerint & Romani Pontifices. Ait Anselmus se dum Cantuariæ Archiepiscopus inauguraretur, Pontifici obedientiam professum

fuis-

fuisse, quanquam vel ipsi qui eum ordinabant Episcopum, ambigerent an verus Pontifex esset Urbanus II. *Sub professione obedientia Romani Pontificis me consecrarant. L.3. c.36.*

Ivo Carnotensis Episcopus temerè prorsus & immeritò ait à quibusdam insimulari Abbatem, quòd obedientiam professus esset Metropolitano suo. Sic enim ille ad Abbatem Majoris Monasterii. *Quod calumniantur non rectè vos fecisse, quod ante benedictionem permisistis obedientiam Sedi Metropolitanæ, vana & nulla calumnia est. Epist.57.* Dissiliet enim Ecclesiæ unitas, nisi Ecclesiasticarum & Monasticarum Congregationum apices eam exhibeant fidem & obedientiam Prælatis suis, quam ipsimet ab illis exigunt, quibus Prælati sunt. *Quomodo enim sibi connexa ad invicem poterunt esse membra corporis Christi, nisi dispensatores Monasticarum vel Canonicarum Congregationum, eam obedientiam exhibeant Prælatis suis, quam sibi exhiberi volunt à subditis suis.* Post laudatum in eam rem Concilium Toletanum XI. tradit Romanos quoque Præsules dum consecrantur, juramento constringi ad servandas Ecclesiæ Romanæ consuetudines, & Decreta Prædecessorum. *Ipse summus Pontifex antequam consecrationis gratiam consequatur, consuetudines Romanæ Ecclesiæ & Decreta prædecessorum suorum se inviolabiliter servaturum profitetur.* Episcopos deinque omnes alios dum ordinantur, Consecratori suo obedientiam profiteri, Canonumque strictissimam obedientiam. *Sic Reliqui Pontifices cum ante consecrationem examinantur, omnem veterum morum honestatem & debitam obedientiam se exhibituros suis ordinationibus pollicentur.*

Ecclesiasticæ Adami Bremensis Ecclesiæ Canonici Historiæ assuta sunt, & publicæ luci credita privilegia Ecclesiæ Hamburgensis; & inter ea duplex Sacramentum Archiepiscopo Bremensi præstitum anno 1247. ab Alberto Episcopo Lubecensi, Sedis Apostolicæ Legato in Livonia, Estonia, Prussia. Eorum primo astringit se tantùm, ut ne quid alienet, & ut omnia potius alienata pro virili parte recuperet Ecclesiæ suæ bona. Alterum verò his verbis exprimitur: *Ego Albertus Lubecensis Episcopus, Livoniæ, Estoniæ & Prussiæ Apostolicæ Sedis Legatus, ab hac hora in antea fidelis ero tibi & obediens in omnibus, tuisque successoribus in Bremensi sede constitutis; Mandatum tuum quodcumque mihi ore, sive per certam Epistolam tuam manifestaveris, sine malo ingenio adimplebo. Ad omnem terminum & locum quem mihi indicaveris, nisi corporis mei infirmitate, vel alia aliqua gravi necessitate detentus, venire non possim. Hæc omnia per fidem rectam sine omni malo ingenio observabo, quandiu vixero.* Consentaneè huic sacramento jussus est ab Archiepiscopo Episcopus polliceri, pollicitusque est, nihil se unquam moliturum, ut ab Archiepiscopi Bremensis obedientia recederet: auxilio ei futurum ad tuenda jura jus omnia, in Hamburgenses maximè: nihil se Legatione sua illaturum detrimenti Metropoli Bremensi, quin ex adverso daturum operam, ut Primatûs ei dignitas adderetur. Contexitur mox ibidem & hoc sacramentum eidem Archiepiscopo exsolutum anno 1248. à Vuillelmo Episcopo Sueriensi: *Non ero in consilio, nec in facto, ut vitam perdat, aut membrum; vel capiatur mala captione. Consilium quod mihi per se, aut per literas, aut per nuntium manifestabit, nulli pandam. Archiepiscopatum Bremensis Ecclesiæ, & Regulas Sanctorum Patrum & statuta Conciliorum adjutor ero ad defendendum & retinendum salvo ordine meo, contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam, nisi impeditus fuero canonica præpeditione. Legatum ipsius & Ecclesiæ Bremensis, quem certum Legatum esse cognovero, in eundo & redeundo bene & honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo; & omnem fidelitatis formam, ad quam de jure teneor, fideliter observabo.*

VI. Cum Lugdunensis Primas electum Archiepiscopum Senonensem ordinari vetuisset, nisi antè sibi obedientiam profiteretur: super eo negotio adiit Ivo Carnotensis Urbanum II. per literas, non dissimulans ipse tamen, nullo consuetudinis, nullo legum Ecclesiasticarum præsidio niti eam spem ac voluntatem Primatis. *De Senonensi electo, cujus consecratio a Legato vestro Lugdunensi Archiepiscopo prohibetur ob hoc, quia ei jure Primatus sui ante consecrationem suam, obedientiam non profitetur, quid nobis agendum sit, rescribat vestra Paternitas, &c. Cum de professione à Metropolitanis Primatibus facienda, nihil legamus consuetudine confirmatum, vel legibus institutum. Epist.58.* Inculcavit eadem ille prorsus omnia Primati ipsi, datis ad eum Epistolis, ubi & congestis pluribus testimoniis hæc subjicit: *Contenditis ut Senonensis electus ante consecrationem suam vobis præsentetur, & jure Primatus vestri subjectionem & obedientiam profiteatur. Quod hactenus nec in Senonensi Provincia, nec in aliis Provinciis antiquitas instituit, nec consuetudo servavit. Epist.65.*

Cum Samson electus fuisset Episcopus Aurelianensis, Ivo Episcopus Carnotensis, aliique ejusdem Provinciæ Episcopi illum confirmarunt, expressa antè ab eo pollicitatione obediendi Primati. *Eum premissa vobis obedientia consecravimus. Epist. 122.* Inde conjici potest eandem Primati suo obedientiam profiteri Metropolitanum debuisse in ordinatione sua. Eò enim tandem res erupit, idque aliquando tandem Ivo persuasum voluit esse Metropolitano Senonensi. *Epist.118.*

Hæ verò professiones omnes, sive ore tantùm, sive scripto fierent, non aliam quàm inexorabilem illam complectebantur legem servandorum Canonum, Prælatis Ecclesiasticis obsequendi, in eorum vitam & salutem nihil machinandi, jura & honorem eorum tuendi, quantum sineret Ecclesiæ lex, charitasque. Accipe hic sacramentum, quo Papa ipse fungebatur tempore ordinationis suæ Diurno Ecclesiæ Romanæ depromptum, sive ex Rituali libro, ut ab Ivone Carnotensi, *Epist.65.*, refertur. *Nihil de traditione, quam à probatissimis prædecessoribus meis traditam & servatam reperi, diminuere, vel mutare, aut aliquam novitatem admittere, sed ferventer ut eorum discipulus & sequipeda, totis mentis meæ conatibus, quæ tradita canonicè comperio, observare ac venerari profiteor.*

At ubi Ivo Carnotensis contestabatur Primati professionem ab Episcopis & Metropolitanis exhiberi, nec consuetudinis esse, nec legis ullius Ecclesiasticę; de Primatu Lugdunensi agebat inter ipsa sui exordia. Præter ea enim quæ de Lanfranco Angliæ Primate disputata sunt, ipsa Anselmi historia non minus eidem professioni astipulatur. Cum indignationem enim ille Regiam in se concitavit, quod Urbano II. Papæ assurgere Rex detrectaret, nonnulli Episcopi Angliæ ab ea obedientia secesserunt, quam illi desponderant in Concilio Angliæ anno 1095. *Quidam ex Episcopis Archiepiscopo suo atque Primati omnem subjectionem, professamque obedientiam uno impetu abnegant. Edinerus in vita Ansel. tom.2. Epist.17.* Scripsit ad Gerardum Eboracensem Archiepiscopum Paschalis II. Papa, & præcepit eadem in Anselmum ut fungeretur professione, quam Lanfranco olim edere jussus fuerat ab Alexandro II. prædecessor ejus Thomas. Cum verò in Concilio Londinensi tergiversaretur Gerardus, quod eam professionem jam edidisset, cum Herefordiensis antè Episcopus ordinaretur: pervicit Anselmi constantia, ut eam innovaret: cum hac singulari ceremonia, de qua suprà: *Gerardus sua manu imposita manui Anselmi, interposita fide sua pollicitus est, se eandem subjectionem & obedien-*

tiem

tiam ipsi & successoribus suis in Archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordiensi Ecclesia ab eo sacrandus Antister promiserat. Cum Gerardo successisset Thomas alius, vetuit Anselmus, *Ansel. L.3. Ep.155.*, ne ordinari se curaret, vetuit & ne qui Episcoporum eum antè ordinarent, quàm eandem ac prius Thomas & Gerardus professionem exhibuisset. Ei officio satisfecit Thomas in Concilio Londinensi anno 1109. *Profiteor subjectionem & canonicam obedientiam Primati, &c. Salva fidelitate domini mei Regis.* Addebatur porrò ea clausula, *salva fidelitate domini Regis*, quod eæ professiones proximè accederent ad sacramenta fidelitatis.

VII. Clero Parisiensi rescribens Paschalis Papa vitio vertit consuetudinem prorsus insolentem, ut Majores Præbendarii à minoribus hominia exigerent. *Illud quod apud quosdam Clericorum fieri audivimus, ut videlicet majores Prabendarii à minoribus hominia suscipiant, ne ulterius fiat interdicimus. Epist.77.* Non ergo à Metropolitanis exigebat hic Pontifex ejusmodi hominium, quod Vassalli dominio exolvunt: vel id genus sacramenti, quod hominum redoleret. Ad Hugonem Archiepiscopum Rotomagensem rescripsit Innocentius II., *Synod. Rotomag. pag.133. Epist.4. 5.*, quanquam potuisset professionem & obedientiam juxta juris Regulas ab Abbatibus exigere, eo jure tamen abstinere debuisse, cum eo Rex tantopere exulceratus fuisset.

Confirmata est ab Eugenio III. vetus consuetudo, ut Capellani Ecclesiarum Romæ urbis obedientiam profiterentur Cardinalibus earumdem Ecclesiarum: *Secundùm antiquam & rationabilem consuetudinem, vestra Ecclesia obedientiam promittere nullatenus contradicat. Ep.63. 64.* Cum Tornacensem Episcopatum disjunxisset Eugenius III. ab Noviodunensi, & ordinasset proprium Tornacensibus Episcopum; voluit ut qui obedientiam & fidem Noviodunensi Episcopo pepigissent, eo nexu solverentur, & iisdem obedientiæ & fidei vinculis Tornacensi Episcopo obligarent. *Illos qui occasione Episcopatus Tornacensis Noviomensi Episcopo sacramento, vel fidelitate, seu obedientia astricti sunt, ab eadem fidelitate & juramento, vel obedientia Apostolica authoritate absolvimus, & ut Anselmo Tornacensi Episcopo eadem fidelitate & obedientia teneantur praecipimus. Ep.64. 65.* Eadem fidei sacramenta præstabantur Metropolitanis & Episcopis Germaniæ ab eorum Clericis, ut liquet ex Epistolis Alexandri III. qui solvit Clerum Salisburgensem à vinculo Metropolitani, qui Episcopatu abierat, ut ineundæ inter Sacerdotium & Imperium concordiæ viam complanaret. *Conc. Gen. T.10. pag.1500.*

VIII. Undecimo ergo & duodecimo sæculo usitatissima erat sacramenta fidei, creberrimæ obedientiæ professiones inter varios Clericorum gradus. Ea exigebant Primates à Metropolitanis, ab Episcopis Metropolitani, Episcopi denique ab Abbatibus, Canonicis, aliisque Beneficiariis, quin & Parochi à Capellanis & Vicariis suis. Increbuerat is usus, antequam Gregorius VII. exigeret sacramentum fidei ab Archiepiscopis. Quis unquam puriori flagravit zelo, & à sæculari ostentatione magis alieno fuit animo, quàm Anselmus? Sed & quis unquam inflammatius ad tuenda Ecclesiæ suæ jura, & ad ea extorquenda ab Archiepiscopis & Episcopis obsequia, quibus eorum antecessores in antecessores suos perfuncti essent? Nemo cordatus ergo, nemo sanæ mentis zelum consimilem vituperabit in Gregorio VII. in Paschali II. aliisque Pontificibus, qui non alia ratione potuissent simoniam & incontinentiam Cleri effrænatissimam cohibere, aut Investituras Laicorum. Quæ nunc horum sit magnopere utilitas sacramentorum, non satis intelligere possumus. At illud utique animo augurandum est, tot Concilia, tot Pontifices, tot sanctissimos Episcopos Hispaniæ, Italiæ, Galliæ, Angliæ & Germaniæ huic stabiliendæ consuetudini non tantopere adlaboraturos fuisse, nisi conducibilem eam, & Ecclesiæ necessariam suo ævo intellexissent. Perversissimum est de statutis sæculi XI. judicare ex moribus sæculi XVII. Ut judicium feras de statuto ante sexcentos annos edito, mente tibi ejus ævi conditio, situs, mores, calamitates, infortunia revolvenda sunt. Si iis minus nunc forsan egemus sacramentis, eam illa pacem & securitatem pepererere, qua fit ut minus egeamus. Sanus est autem remediis minus necessariis uti; quam iis abstinendo in easdem revolvi calamitates, quibus rursum summopere necessaria sint. Utque uno rem verbo conficiam: cum tam frequentia essent fidedelitatis sacramenta inter cæteros Cleri ordines, cumque pervetusta jam tum essent tempore Gregorii VII. ab ipsis enim usque Toletanis Conciliis repetebantur: nemo jure stupebit ipsum quoque Gregorium ea exprimere voluisse difficillimis iis temporibus, quibus ita utcumque mederi se posse sperabat.

IX. Cum verò non tam Gregorii VII. sejunctim, quàm universæ hic causam defensitemus Ecclesiæ, quæ in jus suum Canonicum hæc juramenta, has professiones admisit: operæ pretium est, in Ecclesiæ mores paulò uberiùs effundi, hæc sacramenta religiosè exigentis. Cum Hildebertus Cenomanensis Episcopus unum ex Clericis suis cederet Episcopo Arverno, ad Archidiaconatum suum eum provehere cupienti, hæc ad eum scripsit. *Eam vobis & vestra commodo Ecclesia, ab ea quam consecrato suo debet obedientiam, liberum omninò & absolutum. Epist.55.* Tradit Arnulphus Lexoviensis Episcopus, hominio & fide ligia, hoc est strictissima ligatum sibi suum fuisse Archidiaconum. *Hominio & fide ligia tenebatur obnoxius.*

Pietate & zelo conspicuus Ecclesiæ Parisiensis Cantor Petrus, senescente sæculo XII. expostulabat de Episcopis, qui minus solliciti erant de crebris collationibus, quibus instruendi, & animandi fuissent ii, quos audiendis confessionibus præficiebant: nec curabant ab eis Sacramentum fidelitatis exigere, ut eos constringerent non aliter quam ex sanctissimis pietatis legibus officio suo fungi. *Officialium Episcopi tria sunt genera. Confessor cui Episcopus vices suas in spiritualibus, in audiendis confessionibus, & curandis animabus committit, &c. Primus licèt Deo dignior, Episcopo tamen est vilior. Cum isto ei est rarus sermo, rara consultatio super reddenda villicationis sua ratione super regimine animarum, in quo patet quantum amabat eas, & Redemptorem, & summum Pastorem earum, &c. Sed & quod detestabilius est, primùm mittit ad officii sui executionem sine magna fidelitatis ejus examinatione probabita, sine Sacramento juris jurandi, de fidelitate ei servanda in regimine animarum, interposito. Petr. Cantor. De verbo abbreviato, c.24.* Primus hic est Petro Officialis Episcopi, quem tritius nunc, & usitatius Pœnitentiarium appellamus. Duo alii ii erant, qui contentiosam ejus jurisdictionem in urbe exercebant. *Quæstor Palatii, Decanus, Archipresbyter, & hujusmodi, qui incrementis & profectibus causarum & negotiorum Episcopi per fas & nefas invigilant.* Et qui ruri eam exercebat *Præpositus ruralis.* Episcopis tunc terrenis cupiditatibus, quàm cœlesti charitate flagrantiores, de quibus expostulat Petrus, hæc nulli demandabant officia, nisi expresso fidelitatis sacramento, etiam rationes reddi crebrius urgebant. *Quibus tutelam pecunia sua sine juramento interposito non committit.* Ultra missas facio exactiones sordidissimas horum sive Episcoporum, sive Officialium

ljum. Non aliter enim tum temporis exercebatur Episcopi contentiosa jurisdictio, quàm pecuniariis pœnis, emendis, & exactionibus creberrimis. Hinc Sacramenta querebatur Petrus adhiberi exigique ad confirmandam eorum fidem, qui Episcopi pecunias & reditus colligebant, non ab iis, qui animarum procurandæ præerant æternæ saluti.

Irrita pronunciata est ab Innocentio III. electio Episcopi Pennæ in Italia, quòd ante confirmationem suam Ecclesiæ administrationem occupasset, admisissetque usitatissima Clericorum & laicorum sacramenta. *Extra. De Elect. c.17. Recipiendo tam à laicis, quàm à Clericis juramenta*. Cum Episcopus Hildesheimensis sua semet authoritate in Ecclesiam Virsburgensem transtulisset, sub anathematis interminatione vetuit idem Innocentius, ne plebs Clerusve illi obtemperaret, *non obstante juramento fidelitatis. Extra. De transl. c.3.* Abdicandum censuit Honorius III. Archidiaconum Ambianensem, quod quanquam fide & hominio obligatus esset Episcopo, illum negasset dominum suum esse; contra illum testimonium dixerat in sæculari judicio; hostibus ejus consilio & operæ affuerat. Ea quippe omnia ejusmodi erant, quibus fides Vassalli vulneraretur. *Si constiterit Archidiaconum semel, & iterum contra fidem homagii præstiti, ne reverentiam, Episcopum suum esse dominum negasse, vel in foro sæculari deposuisse contra eum, &c. Extra. De excess. Prælat. c.15.* Mitto Paschalis II. Epistolam ad Episcopum Panormitanum datam, quæ Decretalibus illigata est, *Extra. De Elect. c.6.*, quod simillima sit ei quam suprà diximus scriptam ab eo fuisse ad Archiepiscopum Polonorum, sive Hungarorum.

Narrat Petrus Diaconus in Chronico Cassinensi, ut Honorius II. Papa, cum Cassinatem ordinasset Abbatem, *sacramentum fidei vehementer cœperit exquirere*. Cum vehementissimè contrà Abbas & Monachi reniterentur, affirmavit Pontifex non aliud se ab Abbate exigere, quàm quod sibi ab Archiepiscopis & Episcopis præstabatur. *Quod Episcopi & Archiepiscopi omnes facerent, id Abbatem quoque Cassinensem facere debere. L.4. c.97.* Responsum est ab Abbate & Monachis, eo necessario freno coercendos fuisse Episcopos, qui exitiali se quandoque schismate ab Ecclesia Romana abscidissent: sed procul ab eo facinore semper fuisse Abbates Cassinenses. *Nostri è contra, illos hæresum causa merito jurare compelli, fidemque exigi, quia sæpius in hæresim lapsi, contra Romanam Ecclesiam fecerunt. At verò Cassinensis Ecclesia nunquam in hæresim lapsa est, aut contra Apostolicum sensit.* Acquievit mollitus eo responso Pontifex, tanto charitatis & indulgentiæ temperamento commendatissimus. Hoc verò responso id videtur innui, fidei magis quam fidelitatis esse Sacramentum, quo Papam colunt Episcopi. Nec sanè illud Sacramenti frœnum invexit Gregorius VII. nisi ut Episcopos Longobardos, Italos & Germanos strictius illigaret unitati Ecclesiæ & communioni Catholicæ cum Capite.

Ex illa fidei & pietatis in Pontifices suæ constantia aliquam inanis gloriæ auram hauserant forsan Monachi Cassinenses, cujus non multò post pœnas dedere. Antipapæ enim adglutinarunt se Anacleto, adversùs Innocentium II. Pontificem, Honorii II. successorem. Unde & cum mox eos Innocentius in ordinem redegisset, auxilio fretus Lotharii Imperatoris, cœpit tum demum ab iis idem Sacramentum exigere, quod & ab Episcopis. *Per Sacramentum Innocentio Papa ejusque successoribus obedientiam ac fidem polliceri.* Tuebantur se Monachi Regula Sancti Benedicti, quæ quocunque demum casu jurare prohibet, & privilegiis Imperatorum Caroli Magni, Ludovici, Hugonis, Lotharii, Berengarii, Alberti, Ottonum trium, Henricorum quinque, & Conradi, quibus cavebatur, ne Monachi jurare unquam compellerentur: *Statuimus ut Monachi ad Sacramentum non compellantur. Ibidem, c.110.* His Lotharius Imperator Monachorum suffragabatur privilegiis, sospite & intacta Pontificia reverentia, qui illis infestus erat. Postremò denique re diu ultro citroque decertata, remisit Pontifex, idque donavit Imperatori, ut Sacramento fidelitatis Monachos absolveret, solo obedientiæ juramento contentus esset. *Ut fidelitate omissa, Sacramentum solummodo, obedientiamque requirat. Ibid. c.114. 116.* Sed eam postea indulgentiam suam revocavit Pontifex, voluitque ut juramento constringerentur Monachi, cum schismate illaqueati fuissent, jusseritque Nicæna Synodus schismaticos in Ecclesiam non aliter, quam juramento admitti. Ita & Abbas & Monachi juramento constricti sunt.

X. In Gregorianis Decretalibus Monachi obedientiam nunc pollicentur, nunc jurant. Aliquando Archipresbyter Abbati Sacramentum obedientiæ & fidei præstat, *Ut Archipresbyter fidelitatem & obedientiam præstet Abbati*. Vetantur & Episcopi à Clericis Sacramentum exigere, nisi ab eis, quibus res Ecclesiæ administrandas credunt; hoc est à Beneficiariis. *L.1. Tit.9. c.24. L.1. Tit.33. c.10. L.2. Tit.27. c.23.* Cum enim primùm penes Episcopos fuerit tota rerum Ecclesiæ administratio, quibus earum partem aliquam concredebant, ii demum Beneficiarii evasere. *Nullus Episcopus Clericos suos nisi fortè quibus Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio, sibi jurare compellat. L.1. Tit.24. c.5.* Cum Ecclesia quædam solo æquata fuisset, Canonici soluti sunt Sacramento, quo ei tenebantur. *Canonicos ab obligatione præstiti juramenti pro eo quod ibidem instituti fuerant, denunciari præcipimus absolutos. L.5. Tit.32. c.2.*

In Ecclesia Placentina Italiæ Sacramentum his verbis præstabant Clerici: *Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Ecclesiæ & Domino meo Episcopo Placentino. L.5. Tit.40. c.19.* Papam percontati sunt de sensu hujus Sacramenti, à quo responsum est, his verbis, *Ecclesia Placentina*, non contineri Clerum totius Diœceseos, sed Capitulum Cathedralis Ecclesiæ tantùm maximè autem Episcopum. Perspicuum hoc est Sacramentum: *Cum Clerici juramentum præstant*. Immo & sacramentum fidei, adeoque & Vassalli, *Fidelis ero domino meo Episcopo*. A Vicariis idem Parocho exolvebatur sacramentum; *De Vicariis, qui personis fide & Sacramento obligati sunt. L.5. Tit.31. c.6.* Ab Innocentio III. pronunciatum est, *Regest.13. Ep. 127.* à Monachis revocari non potuisse Parochum in Italia, quem Episcopo præsentassent, & qui fidei Sacramentum Episcopo exolverat. Damnat Alexander III., *C. Ex diligenti, De simonia*, hominium & Sacramentum fidei, quod à Clerico exprimebat Archidiaconus, ob annuam qua eum donabat pensionem. Erat id quidem inter laycos usitatum, at à Cleri moribus alienissimum.

Vetuit Gregorius IX. ne Gradensis Patriarcha aliud exigeret ab obnoxiis sibi Episcopis Sacramentum, quam quod Papæ præstarent Episcopi immediatè illi subjecti; *Contenti forma Canonica, quam nos à Coepiscopis nostris, nobis immediatè subjectis recipimus: L.1. Tit.33. c.13.* quodque suis exhibent cæteri Episcopi Metropolitanis. *Formam Canonicam, quam cæteri suffraganei Metropolitanis suis consuevere præstare. L.2. Tit.24. c.4.* Hinc edocemur eandem Sacramenti formulam Episcopis omnibus communem fuisse, sive illi uni Pontifici, sive Metropolitanis quique suis parerent: nec aliam esse eam formulam, quàm illam ipsam, quam à Patriarcha

Aqui-

Aqailejensi expressit Gregorius VII. cujus hoc nitium: *Ego N. Episcopus*. Et certè rubrica hujus Capitis declaratur, illud esse Sacramentum quod *Episcopi* Papæ præstant, nulla Metropolitanorum mentione facta. Tribuitur hoc Caput Gregorio Papæ. Frustra fuere, qui illud in Registro Gregorii Magni quæsiere. Excerptum enim est ex Concilio Romano sub Gregorio VII. Erat autem ea forsan formula Sacramenti quod tum Episcopis à suis eliciebant Metropolitani, & quod exigere cœpit Gregorius VII. à Metropolitanis, quos ordinaret, aut confirmaret; quod denique expressit Papa ab omnibus etiam Episcopis; postquam solus ipse conferre cœpit omnes ferè Orbis Christiani Episcopales Ecclesias, sive ad regias nominationes, sive quovis alio modo. Observatum est à Rainaldo, *an.1233. n.65.*, eundem Gregorium IX. idem Sacramentum exegisse ab Edmundo Archiepiscopo Cantuariensi, ab Archiepiscopo Rotomagensi; ab Upsalensi, ab Episcopo denique Legionensi.

In Concilio denique Lateranensi IV. ab Innocentio III. constitutum est, ut quatuor Patriarchæ alii Pallium acciperent à Papa, *Præstito sibi fidelitatis & obedientia juramento*, utque ipsi post palliis donarent Metropolitanos quique suos, *recipientes pro se professionem Canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab iisdem. L.5. Tit.33. c.23.* Aurea ea fuere & sacra vincula, quibus Innocentio III. & Concilio huic Lateranensi visum est constringi & ipsos inter se debere, & capite suo in indivulsam unitatem, principes orbis Episcopos. Quod autem à Patriarchis exigat sacramentum hic Pontifex, nec sinat eos à suffraganeis exigere nisi professionem Canonicæ obedientiæ: meminisse necesse est, formulam illam sacramenti fidei in Episcopatu Placentino usitati, & suprà relati, meram fuisse obedientiæ professionem. Ea ergo ibi non disjungebantur: at cum alibi vehementer secernerentur, visum est fortassis consultissimè, tantò conjunctionem Patriarcharum cum Papa arctiorem & arctioribus vinculis constringendam esse, quantò si ea dissueretur, graviora Ecclesiæ incumberent detrimenta. Quod eventa certè ipsa approbarunt, non sine Reipublicæ Christianæ damno gravissimo.

Inter Gesta Innocentii III. reperire est Formulam sacramenti, quod Patriarchæ & Primates à Metropolitanis acciperent, prorsus consentaneam ei quam Gregorius VII. adhibuit, nisi quod Episcopos, quos ordinabunt, promittant se juramento obligaturos, ut in unione & obedientia Romani Pontificis perseverent. *Faciam illi jurare, ut Romano Pontifici, & Ecclesia Romana perpetuam obedientiam & debitum honorem impendat. Pag.64.*

XI. Cum in Monasterio Sancti Albani in Anglia, uni Apostolicæ Sedi obnoxio, curasset Gregorius IX. eligi Abbatem, fidei sacramentum mox ab eo elicuit: *Recepturi ab eo pro nobis & pro Romana Ecclesia fidelitatis solita juramentum. Epist.4.* Monachi mox Abbati obedientiam promisere. In Concilio Provinciæ Turonensis ad Castrum Guntherii habito anno 1231. statutum est, *Can.3.*, ut non antè ab Episcopo Parochus institueretur, quàm juratum ab eo esset, nihil se vel donasse, vel promisisse pro obtinenda Ecclesia, quin abiturum etiam Ecclesia, ubi rescisset ab alio quidvis datum esse; denique ut institutum ab Episcopo Parochus, alio mox juramento constringeretur: *Jurabit, quod Diœcesano, & aliis Magistris suis obediens erit, & ad mandatum suum se faciet ordinari, & jura Ecclesia defendet, & alienata revocabit bona fide. Gall. Chr. Tom.2. p.303.*

Statuta Synodica Odonis de Soliaco Parisiensis Episcopi ejusmodi Decretum ponere videntur ut jamdiu usitatum. Guido Episcopus Altisiodorensis anno 1249. constituit Scholasticum Ecclesiæ suæ deinceps Capellanum suum fore, hoc est Vicarium suum in functionibus Chori: sed & hominem suum ligium, salva fide quam Capitulo deberet. *Erit homo ligius Episcopi, & ei fidelitatem faciet, salva fidelitate quam debet Capitulo, tanquam Canonicus. Syn. Paris. pag.18. Gall. Chr. Tom.2. p.303.*

In Concilio Cicestrensi anno 1289. damnata sunt juramenta, quæ exigebant Abbates à Parochis, qui sibi instituendi præsentabantur, tanquam pactio quædam simoniaca. *Fidelitatis exigunt juramentum, &c. Nec exactores sinimus impunitos, cum simoniacam contineat pravitatem.* Nimirum fidei sacramento, quasi linguis homo & vassallus quis evadebat; eo quoque se obligabant non raro, qui pensiones à quopiam annuas accipiebant, ut suprà ostensum est: hinc ergo suspiciones pactionis simoniacæ.

Prohibuit Bajocensis Synodus, *Cap.43.*, anno 1300. ne quis Patrono sacramentum antè præstaret, quàm ab Episcopo institutus in eo Beneficio fuisset, Episcopo in se recipiente, post institutionem illud quidquid est obsequi præstitum iri. *Episcopus receptum faciat jurare, quod ab Patronos accedet, ut debitum faciat juramentum.* Concilium Rotomagense, *Can.9.*, anni 1335. sanxit, ut Parochi qui ab aliis instituti fuissent, quàm ab Episcopis aut eorum Vicariis Generalibus, intra quadraginta dies eis se sisterent, Chartas exhiberent provisionis, & sacramentum præstarent fidei, obedientiæ, residentiæ, totiusque Officii pastoralis. *Præstiturus Diœcesano de & super obedientia, fidelitate, & residentia & aliis consuetis, debitum & solitum juramentum. Spicil. tom.12. p.165. Ibidem. Tom.13. pag.229.* Anno 1218. cum tres in Ecclesia sua dignitates crearet novas Episcopus Ambianensis, & Parochias ei aliquas in dotem adsignaret, Parochis juramentum præscripsit exolvendum illis, qui eis dignitatibus investirentur. Anno 1313. Archidiaconi Andegavenses hominium ligium & juramentum fidelitatis Episcopo præstabant. Cum enim fuissent Archidiaconi Vicarii Generales, & velut Administri universales Episcoporum per plura sæcula, non in spiritali tantùm, sed & in temporali rerum administratione, minimè mirum est, quòd eorum fidem his vinculis Episcopi sibi astringerent.

Ecclesiæ Nicosiensis Constitutiones, *Can.9.*, in insula Cypro, ab Apostolicæ Sedis Legato promulgatæ anno 1248. edicunt ut Decanus electus, si Presbyteratu initiatus nondum est, juret intra annum se ordinatum iri; & hominium præstet Episcopo. *Archiepiscopo Nicosiensi homagium facere teneatur.* Anno 1370. Urbanus V. voluit, ut Episcopi qui à Papa promoti fuissent, immo & consecrati, vel ex ejus delegatione: & qui proinde illi sacramentum persolvissent usitatissimum fidei: *ac fidelitatis nobis & eidem Sedi præstant solitum juramentum*, nihilo tamen minus tenerentur ad præstandum Metropolitanis quoque suis sacramentum sollemne. *Rainal. an.1370. n.20.* Editum est hoc Decretum curante Metropolitano Tolosano. Ex quo vides, quàm tota hæc in Galliis vigeret Disciplina. Quod & antea patefactum fuerat sub Innocentio III. cum Archiepiscopus Burdigalensis apud eum conquestus est de Episcopo Pictaviensi, qui ex quo ordinatus fuerat, ne semel quidem Ecclesiam invisisset Burdegalensem, quanquam eò incitatus & excitatus fuisset, ipsius sacramenti sui contemplatione. *Nunquam Metropolitanam Ecclesiam postmodum visitavit, licèt pluries vocatus fuerit in eandem in virtute obedientia, ac sub debito juramenti, quo Ecclesia Burdegalensi tenetur. Regest.13. Epist. 92.*

In Concilio Salisburgensi anno 1420. jussi sunt Parochi, vi sacramenti, quod Episcopo dum ordina-

narentur persolvissent; ne alienæ Parochiæ cives admitterent suis in Ecclesiis. *Sub debito juramenti, quod Episcopo in receptione sacerdotii præstiterunt, &c.* Synodus Frisingensis anno 1440. in votis habuit, ut etiam tum cùm Episcopus quis à Papa designaretur, ex Reservationibus iis, quibus Basileensis ipsa Synodus subscripsisset; solito nihilominus fungeretur sacramento, quo se suo etiam astringeret Metropolitano: *Ut immediato superiori præstet debitum juramentum. Ibidem.* In comitiis Bituricensibus, ubi fabricata est Pragmatica Sanctio, anno 1438. idem expressum, ut quos Pontifex Episcopos promovisset, eos ad proprium amandaret Metropolitanum, ab eo consecrandos: nisi si Romæ essent, & ibi cuperent consecrari. Quo etiam dato, tenerentur tamen postea Metropolitanos adire, eisque sacramentum obedientiæ exolvere. *Debita obedientia juramentum. Titulo. De Elect. C. licet, §. Et nihilominus.*

XII. Author Glossæ in Pragmaticam fidem facit, Episcopos adhuc aliquos à Beneficiariis omnibus sacramenta exigere; sed in dies exolescere eam consuetudinem, quòd tacita inferatur ipsi beneficiorum provisioni ea promissio. *Sed mos iste non est communis, cum illo intelligatur tacitè. Ibidem.* Beatus Antonius Archiepiscopus Florentinus, qui diem suum obiit anno 1459. author est in Summa hominium pro rebus spiritalibus improbari ab Ecclesia Romana, ad cujus formam reliquæ Ecclesiæ effingere se debent: propterea nimirum quod hominio contineatur sacramentum fidelitatis, quod non exolvitur, nisi pro rerum temporalium administratione. *Homagium indignum est, & à Romana Ecclesia alienum, ut pro spiritalibus facere homagiam compellatur quis, &c. Homagium dicitur juramentum fidelitatis, quod non licet facere pro aliquo spirituali, &c. To.1. Tit.10. p.291.* Eo ergo admodum tempore cœpit paulatim exolescere usus sacramentorum in minoribus Beneficiariis; solisque integrum servari Episcopis & Abbatibus.

Nonnullis tamen in Ecclesiis subobscura superfuere vestigia aliqua. Concilii Mexicani Actis anno 1585. *Cap.11. §.6.* intextum est Sacramentum, quo Prebendarii Ecclesiæ, Capitulo & Episcopo subjiciebantur; multa ibi ad spiritale, multa ad temporale regimen pertinebant; nec aberant, quæ Sacramenti fidelitatis propria & peculiaria sunt. In Concilio Avenionensi, *Can.36.*, anno 1594. jussi sunt Episcopi, ne quod unquam conferrent Beneficium, nisi expresso obedientiæ & fidelitatis juramento: *Juret fidelitatem & obedientiam.* Sunt & specialia aliqua in Sacramento Parochorum. In Concilio Mediolanensi I. commentati sunt Præsules novam Sacramenti formulam, qua Beneficiarii devinciantur; ea verò non spectat nisi ad detestandam simoniam, & ad res Ecclesiæ temporales in tuto collocandas. Alia accuratior Parochis temperata est in Concilio Mediolanensi III. *Acta Eccl. Med. pag.* 24. 98. ut astringantur obtemperare Pontifici, & Episcopo proprio, residere, & temporalia Ecclesiæ non dilapidare. Eam consuetudinem quibusdam jam in Ecclesiis *vigere* ibi affirmatur; *Ut jam in nonnullis hujus Provinciæ Ecclesiis consuetudo est.* Mallem dixissent *adhuc vigere*, antiquissima enim & vulgatissima ea fuerat.

Quid causæ autem fuerit, ut paulatim exolesceret ea consuetudo, non difficile est divinare, veternus scilicet & ignavia, qua tot alia extincta sunt lumina antiquioris disciplinæ. Cæterùm aut laxatis, aut abruptis his vinculis, non jam Clerici, & Beneficiarii potissimum, ita ut quondam, conglutinari Episcopo suo, & toti ab eo pendere nisi sunt: non ita Ecclesiæ suæ innecti, & in ejus sinu residere: non ita denique priscis addici Canonibus constitutionibus. Sacramentis illis sacratissima & omnia & sanctissima vincula constringebantur. Illæsum superest sacramentum, quo Episcopi omnes obligantur Papæ, quo certè Ecclesiastici Sacerdotii vinculo nihil sanctius, nihil ad Ecclesiæ perpetuitatem invictius. Non pœnitebit, si vacat, consuluisse Annales Ecclesiasticos, & observasse, quàm ægrè potuerit scelestissimus mortalium Chramnerus, ad Archiepiscopatum Cantuariensem designatus ab authore schismatis ipso Henrico VIII. in eam irrumpere sedem, per quos cuniculos, quibus artibus grassatus sit, cum id non posset, nisi exoluto Papæ Sacramento, quo schismatis virus prævertebatur. *Rainald. An. 1531. n.90.*

XIII. Cæterùm præter duas formulas Episcoporum juramenti suprà memoratas, supersunt & aliæ duæ. Altera fuit Alexandri VI. Papæ, quæ brevi conticuit. *Floreus ad Tit.8. Decretal.* Altera est Clementis VIII. in Romani Pontificalis revisione, seu recensione. Sacramentis his omnibus inserta sunt capita fidelitatis quædam, quæ suspicantur aliqui ex natura & legibus Feudorum manasse. Sed ea Sacramenta Feudis non paulò antiquiora esse, simillimum veri est. Quanquam nec inter doctos constet de origine initiisque Feudorum. Nec mei est ea quæstio instituti, nec mearum virium. Sed proximè ad verum accedit, & ex antedictis subolet, antè in Ecclesia locum fuisse his sacramentis, quàm juramentis feudorum. Vix potest quisquam inficiari, quin *Beneficia* primùm laici obtinuerint ab Ecclesia, quæ verè Feuda dici poterant, antequam ulla alia essent Feuda.

De Ecclesia Orientali tacui, quòd horum illa sacramentorum expers fuerit. Unde & facilè conjicitur ex consuetudine & contubernio Latinorum profectum id esse, ut Patriarcha Maronitarum sacramenta acciperet ab Episcopis omnibus, Clericisque suæ ditionis, forsan & à laicis Montis Libani. Perspicua res est in literis Maronitarum ad Leonem X. Papam: *Patriarcha confirmatur, & juratur, daturque ei obedientia ab omnibus Prælatis, totaque natione. Conc. Gene. To.14. pag.350.* Periculosissima Photii molimina Synodum VIII. Oecumenicam impulere, ut ea proscriberet Sacramenta, ad contutandam pertinentia Patriarchæ personam. Nulla tum ejusmodi in Ecclesia Latina exigebantur. Quæ postea nefariè & truculentissimè tentata sæpius sunt in vitam & libertatem summorum Pontificum, vel inusitatis his medicamentis uti coegere. Conquestus est Ivo Carnotensis ad Metropolitanum suum de Capitulo Carnotensi, & de contumeliis sibi ingestis, quanquam Sacramento sibi Canonici essent omnes obnoxii. *Ipsi igitur, quamvis mei homines essent, & per manum & per Sacramentum, furiosè & clamosè sedem meam circumdederunt, &c.* Illud *hominium*, illud fidei Sacramentum erat, quo Canonici Episcopo suo constringebantur, & quo vix satis poterant contumeliæ & probra cohiberi. Ita in exemplis Photii & Ivonis, in Ecclesiæ ipsius Orientali & Occidentali Jure improbantur, & approbantur ea juramenta, pro locorum temporumque variis vicibus, pro multiplici Ecclesiæ necessitate.

De Sacramentis & Hominiis, quæ summis terræ Principibus exhibita sunt à Præsulibus.

CAPUT XLVII. *P.2. l.2. c.38.*

De Sacramento fidelitatis & de Hominio, quod summis sæculi Principibus Præsules Ecclesiæ præstiterunt ante annum Christi octingentesimum.

I. In Oriente, nec Patriarcha, nec Episcopi Imperatoribus Sacramento ullo obligabantur: quia ab ipsis exprimebant quanque juramentum non desciscendi à fide Ecclesia.

II. Vetaerat Justinianus, ne Episcopi jurare unquam adigerentur, etiam in judicio.

III. Capere in Hispania Episcopi Regibus fidelitatem jurare. Argumenta varia ex Conciliis Toletanis.

IV. Generalia tantum ea erant juramenta.

V. VI Documenta alia ex Conciliis Toletanis.

VII. VIII. Nullus adhuc eorum usus in Gallia, quanquam Regibus obsequentissimi essent Episcopi.

IX. X. XI. Græci à juramentis olim alienissimi, ut ad ea tandem deflexerint.

XII. XIII. De Sacramento quod Vandali Reges à Catholicis Episcopis exigebant. Cur jurare eorum alii non abnuerint, alii constantissimè detrectarint.

I. CUm & electionibus Episcopalibus jamdiu constet intervenisse Reges, & nominatos etiam ab eis fuisse Episcopos: jam minus mirum erit, si hominia quoque ab eis, & fidei sacramenta elicuerint. Vidimus jam Cyrum Patriarcham Alexandrinum inscribentem se Episcopum misericordiâ Dei, & voluntate Imperatorum, *per divinam sanctionem*, Ejusmodi verbis locum fuisse superiore etiam ævo, & sanctiore, alibi diximus. Sed nihil hic usquam, quod hominia, vel sacramenta redoleret Principibus exhibita. Quin ex adverso Euphemius Constantinopolitanus Patriarcha constanter negavit Anastasium Imperatorem regia corona à se redimitum iri, donec scripto pollicitus esset, & firmasset sacramento, tuiturum se fidem Concilii Calchedonensis. *Euphemius usque eo consentire noluit, quoad Anastasius chirographum jurejurando confirmatum ei dedisset, quod planè declararet, cum si sceptra Imperii susciperet, fidem sinceram servaturum. Theodorus Lector l.2. Evagr. l.3. c.22.* Hanc Imperatoriam chartam Patriarcha servandam dedit Custodi sacrorum vasorum. Omni ope enixus est Anastasius, ut eam reciperet, & extorqueret Euphemii successori Macedonio, quasi pudendum foret Imperatoriæ Majestati, ejus se fidei tuitioni sacramento obligari, cujus salute salus Imperii contineretur. Maluit porrò Macedonius ipsam sibi Patriarchalem extorqueri dignitatem, quàm istiusmodi chartam, antiquæ fidei pignus. *Quippe dedecori est Imperio, si chirographum illud reservetur, &c.*

Ejusdem modi Chirographum expressit Cyriacus Patriarcha à Phoca Imperatore, ut author est Theophanes, *in Cronog.*, & ex eo Anastasius Bibliothecarius. *Cyriacus Patriarcha sponsionem à tyranno exigit, quâ se rectam fidem retentaturum, Ecclesiamque à turbis immunem conservaturum permitteret.* Nec ab eo deinceps more descitum est; quocirca & idem Theophanes testatum facit Germanum Patriarcham iniquissimo animo ferentem sacrilegas innovationes Leonis Isaurici Imperatoris, in memoriam illi revocasse, quo se sacramento in capessendis primùm Imperii gubernaculis obligasset, nihil novaturum in fide Ecclesiæ, vel in Apostolicis traditionibus. *Fidei verò cautionem ante susceptum Imperium oblatam in memoriam Patriarcha revocavit, ut nimirum Deo in fidejussorem dato, nihil Apostolicarum & traditarum à Deo legum, circa Dei Ecclesiam penitus se innovaturum promisisset. Cod. l.1. De Episc. & Cler. leg.7.*

II. Qui venisset in mentem Imperatoribus, ut ab Episcopis qualiacumque exculperent juramenta, cum vetuerit Justinianus in Codice Legum, ne quis eos unquam jurare adigat, & ne in judicio quidem: quod Episcoporum verbis, quam aliorum sacramentis plus fidei sit, plus authoritatis insit. *Ut propositis sacris Evangeliis, secundùm quod decet Sacerdotes, dicant ea quæ noverint, non tamen jurent.*

III. Non ergo in Oriente vestigandæ sunt origines sacramentorum ab Episcopis sæculari Principi exolutorum. Occurrent illæ potius extremis in Occidentis finibus, videlicet in Hispania. Cum eligerentur Reges, damnanda levitate, aut execrabili potius perfidia Clerici quandoque ipsi incitabantur, ut novis tyrannis fidem addicerent, legitimis jam pridem Principibus desponsam. His ut malis obviam iretur, Clericis æquè ut laicis impacta necessitas est, ut solenni sacramento fidem suam Principibus astringerent. In Concilio Toletano VII. commemoratur ea, tanquam vetustate jam roborata consuetudo, cui communiendæ, pœnæ decernuntur novæ, adversùs eos qui & Ecclesiæ sanctitati, & Reipublicæ incolumitati tam necessarium temeraverint juramentum. *Sed quia plerosque Clericos inconstantis levitatis, interdum pravitatis præsumptio ita elevat, ut prætermissa Ordinis sui gravitate, ac polliciti sacramenti immemores, constante Principe, cui fidem servare promiserant, in alterius electionem temeraria levitate consentiant.* Pœnæ ipsæ in rebelles sancitæ eo sacramento implicabantur, de quibus nihil unquam remittendum jurabatur, quantumvis Rex præciperet. *Quoniam potestati Principis nullus Sacerdotum in hoc præbere debet assensum, unde vel perjurium videatur incurrere, &c.*

Concilii tamen VIII. Toletani. *Can.2.* Patribus levandas nonnihil eas esse visum est; utque ne sacramento suo obstrepere viderentur, prolixè antè præfati sunt, fidei clementiam nihil officere: *Ut nec nec juramenti teneat cautio reos, nec inhumanitas faciat execrandos:* denique commutanda necessariò decreta, ut utilitati publicæ serviatur, cui nisi illis aliquando mutandis non satis consulitur. *Etenim incommutabilis Dei natura, sua sæpè in sacris literis legitur mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam. Crebro Dei, quamlibet immutabilis & impassibilis, legatur juramenta, & pœnitentia.* Episcopos, Clericos, Monachos eo sacramento innecti solitos fuisse, & obligari Regibus; exauthoratos verò fuisse, si ejus violati crimine convincerentur, nec restitui unquam, nisi à Regibus ipsis potuisse: docet nos Concilium X. Toletanum: *Can.2. Ut si quis Religiosorum ab Episcopo ad extremi usque Ordinis Clericum sive Monachum, generalia juramenta in salutem Regiam gentisque aut patriæ data, reperiatur violasse voluntate prophana, mox propria dignitate privatus, & loco & honore habeatur exclusus, & miserationis obtentu solummodo reservata, ut aut locum, aut honorem*

vera, an utraque possideat, concedendi jus. licentiamque principalis potestas obtineat.

IV. Obiter monebo hujus Canonicis verbis insinuari, *Religiosos* dictos ibi tunc fuisse non Monachos solos, sed Episcopos, omnesque Cleri gradus, usque ad minores Clericos, eoque in Ordino *Religiosorum* extremos fuisse Monachos. Non injuria autem vocantur hæc *generalia juramenta*. Cum enim ea jurandi lex Monachos etiam, & Clericos minusculos complecteretur, non poterant ii omnes sigillatim juramenta hæc Regibus præstitisse. Necesse est ergo ut vel in solemni Conventu Regiæ coronationis, vel in Comitiis Regni Generalibus, vel in Conciliis, Episcopi, & Clericorum, Monachorumque Prælati, in hanc se jurando inviolabilem obligarent fidem, suo & inferiorum suorum nomine. Etiamnunc enim Regum subditi omnes sacramento fidei eis deviociuntur, sed ejusmodi quod eorom origini & nascendi conditioni sponte sua implicatum est, quodque solemniter præstatur in Regum inauguratione, non à præsentibus tantum omnibus, sed & ab omnibus qui ibidem per alios repræsentantur.

V. In Concilio Toletano XVI. *Can.6.*, anno 693. ejectus est sede Sisbertus Toleti Metropolitanus, tanquam violati sacramenti reus, inita adversùs Regem conjuratione. Ne communio quidem concessa illi est, nisi ad exitum vitæ, nisi Regis clementia hanc mitigaret pœnæ acerbitatem. *Est quorundam famulorum, & quod pejus est, Sacerdotum improbanda satis obstinatio animorum, ut fidem suis Principibus sub juramento firmatam observare contemnant. Sisbertus pro sui juramenti transgressione, facinorisque tanti machinatione, repellatur à communione, &c.* Eadem rursus pena innovatur in Religiosos omnes, hoc est in Clericos, Monachosque.

VI. Sed cum generalia attigerimus Sacramenta, Regibus Hispaniæ persolvi solita, in Regni Comitiis, vel in Conciliis Nationalibus: eorum prima constitutio & forma ex Concilio Toletano IV. exploranda nobis hîc est. Quibus incomperta non est ratio, qua fiunt hæc etiamnunc juramenta, cum regia decorantur corona, vel Reges ipsi, vel iis jubentibus eorum filii, vel hæredes: illis hinc facilè patebit illustria quædam in his superesse veteris Disciplinæ vestigia. Ergo in eo Toletano Concilio IV. anni 633. *Can.75.* post confixos diris execrationum jaculis proditores Principis & Patriæ: *Tanta extat perfidia animorum, ut fidem Sacramento promissam Regibus suis servare contemnant, & juramenti professionem.* Post præfixas regnorum leges, quæ ad Sedem Regiam venıri jubent, non violenta grassatione, sed Pontificum & Optimatum electione: *Nullus apud nos præsumptione Regnum arripiat, nemo meditetur interitus Regum; sed defuncto in pace Principe, Primates totius gentis cum Sacerdotibus successorem regni Concilio communi constituant.* Post declaratam juramenti sanctimoniam, quo in Summum Principem fungi debent subditi omnes: *Quicumque à nobis, vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio Sacramentum fidei suæ, quod pro Patriæ gentisque Gotthorum statu, vel conservatione regiæ salutis pollicitus est, temeraverit:* His præmissis omnibus ter idem Sacramentum à Concilio innovatur: *Hoc etiam tertiò acclamamus, dicentes, Quicumque ex nobis Sacramentum fidei suæ, &c. Et ideo si placet omnibus qui adestis, hæc tertiò reiterata sententia, vestræ vocis eam consensu firmate. Ab universo Clero, vel Populo dictum est. Qui contra hanc vestram definitionem præsumpserit, Anathema, Maranatha, &c.* Ita Clerus Populusque universus per delegatos suos religioso hoc se fidei vinculo Regibus obligabat. Hinc patet etiam usum hujusmodi Sacramenti paulò vetustiorem hoc Concilio fuisse. In Concilio Toletano V. *Can.7.* sancitum est, ut hoc deinceps Decretum in omnibus Hispaniæ Conciliis ad Regum Regnique defensionem innovaretur. Concilium Toletanum VI. & alia posteriora omnia ei paruerunt decreto, & tot tantisque consultissimis cautionibus, aperuerunt quantis vallentur periculis regna ea, ubi electione Reges creantur. Ex vi autem Canonis hujus Toletani Concilii IV. damnatus est proditor Paulus cum consortibus perfidiæ suæ in Regem Vambam, quos inter erant & Episcopi, ut narrat Julianus Toleti Metropolitanus.

VII. Cum hæreditario jure ad Regum proles posterosque Galliæ Regnum devolveretur, non erat quod metueretur, non erat his cautionibus locus. Cadurcensis quidem Episcopus Desiderius ad Sigebertum Regem scribens, ejus se Beneficio & gratia Episcopum, servumque nuncupat. *Sigeberto Regi servus vester, Desiderius Cadurcæ urbis Episcopus, Sigeberto Regi Desiderius servus Servorum Dei, atque per gratiam ejus Cadurcæ urbis Episcopus. Ep.3. 4. 5. Bib. Patr. Tom.3. p.412. 413.* Sentio fore, qui *gratiam ejus* hoc loco referant ad Deum, nec *servi* nomine Vassallum designari sinant. Sed inficias iverit nemo, quin scripta mox ad Dagobertum Regem Epistola illud apertissimè sonet quod volumus, & priores illas literas ad hunc eundem sensum cogat traduci. *Dagoberto Regi servus Servorum Dei, & vester fidelis, &c. Ut de conditione Cadurcinæ Ecclesiæ, cui Deo authore ex jussu vestro præsideo.*

VIII Constat etiam S. Leodegarium Episcopum Augustodunensem, cum urgeretur accedere partibus Clodovæi Regis, quem in eum apicem factio temeraria quædam extulerat, contestatum fuisse fidentissimè, vita se antè, quàm fide spoliari posse, quam Regi Theodorico devovisset. *Quousque me Deus in hac vita jusserit superesse, non mutabor à fide quam Theodorico promisi coram Domino conservare. Vita S. Leodegarii. Du Chesne Tom. 1. p.607.* Nec tamen in his ulla juramenti memoria, sed fidei tantùm, quam ex officio dependere & deberent & vellent, ut summum sollicitii essent, non jurati tamen. Beati Eligii Noviomensis Episcopi vitam literis mandavit B. Audoenus, ubi & illud præstantissimè commendavit, ut spectata ejus pietas & ipsa à juramentis religiosa mentis alienatio plus fidei & momenti habeat, quibuslibet juramentis. Cum in Regio Palatio juventæ florem transigeret Eligius expetiit Rex, ut ad Sanctorum Martyrum Reliquias fidei sibi Sacramentum exolveret. Ille pari vigore & modestia detrectavit, nec eo Regem ira, sed admiratio incessit, atque non fucata congratulatio, sponsioque tantò se plus illi fidei injurato habiturum: *Pollicens se plus eum ex hoc jam crediturum, quam si multitudo tuas dedisset juramenta. L.1. c.8.* Æquum est ergo, ut eam existimemus adhuc viguisse persuasionem Episcoporum fidei constantis & inconcussæ in omnium passim fidelium animis, ut eorum simplex promissio & affirmatio certior haberetur, quàm iterata cæterorum Sacramenta.

IX. Si quæras autem cur tantopere à juramentis abhorrerent Orientales, respondebo ex Concilio ipso Calchedonensi ei dubitationi elucidamentum accersiri posse. In ejus enim Actis legitur Theodosius junior Imperator flagitasse, ut Episcopi juramento firmarent fidem instrumentorum quorundam, quæ in medium proferebantur. At Basilium Episcopum Seleuciensem contestatum protinus esse, novum esse & inauditum, cogi Episcopos ad jurandum: prohibita à Christo esse quæcumque juramenta, denique stabili jam consuetudine firmatum esse, ut Episcopi non aliud quàm sanctè affirmarent, siquid haberent comperti, religioso il-

lo tremote, quo saeris operari solent. *Hactenus jusjuramentum Episcopis nescimus oblatum. Sed & præceptum est nobis à Domino Christo, non jurandum, neque per cœlum, qui thronus Dei est, neque, &c. Unusquisque verò sicut ante Altare stans, Dei timorem habens præ oculis, & propriam conscientiam mundam servans Deo, quod in memoria retinet, nullatenus habent intermittere. Act.1.* Et sanè mox Thalassius Episcopus non aliud à Presbytero expressit, quàm ut quod deposuerat, ad Evangelicum Codicem affirmaret: *Sufficiebat quidem & opinio Joannis Presbyteri; Quoniam verò Evangelium nobis omnibus est antepositum, rationabile est & ipsum super his quæ dicit, coram Evangelio roborare.* In alia ejusdem Concilii Sessione quærimoniæ personant Cassiani Presbyteri, graviter expostulantis de quibusdam Episcopis, quorum vi & impotentia compulsus fuisset ad Evangelia jurare, quod ne laycus quidem fecerat unquam, etsi Fori negotiis & molestiis implicatus tum esset. *Dixit, Hodie viginti quinque annis communico, Constantinopoli negotium agens, & Deus est, qui novit, quia nunquam juravi alicui & nunc dum Presbyter sum cogitis me jurare? Qui sumentes Evangelium dederunt mihi, & juravi eis. Act.11.*

X. In Sexta tamen Oecumenica Synodo, *Act.13.*, Georgius Diaconus, idemque Chartophylax & Bibliothecarius Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sacra Evangelia manu attingens, per eas divinas literas, & per eum à quo sunt inspiratæ, jurasse legitur, in nulla se incidisse Acta, ex quibus obliquæ suspicionis aliquid aspergi posset fidei, memoriæ, & famæ Thomæ, Joannis & Constantini Patriarcharum Constantinopolitanorom: quo juridico testimonio contenta sacra Synodus, secundùm tres illos Patriarchas pronunciavit, sacrisque Diptychis, quæ inter sacrorum solemnia recitantur, vetuit eorum nomina expungi. *Et tactis propositis sacrosanctis Dei Evangeliis, juravit hoc modo, per has sanctas Scripturas & Deum, qui per eas locutus est, &c.*

XI. Remiserat jam tum ergo Ecclesia Græca, priscosque Canones, & Civiles Leges ipsas molliori tractare pollice cæperat, concesso Clericis eo, ut Canonicis in Judiciis jurare possent, clementiusque interpretarentur ipsa Evangelia, super quibus juramenta disertè prohibentibus jurabatur. Antea autem vel sola Marciani Imperatoris Constitutio in Codicem Justiniani conjecta, argumento est, ad horum usque tempora Imperatorum, Evangelicos Codices, Ecclesiasticos Canones, & ipsas leges Imperatorias unanimi consensu conspirasse ad juramenta à Clericis non exigenda. Jubet Constitutio Marciani, ut Clerici, quibus lites intenduntur, cautiones dent, quod jurare adigi nequeant, propterea quod prisci Canones jurare eos vetent. *Det cautionem suam, cui nullum tamen insertum erit jusjurandum, quia Ecclesiasticis regulis & Canone à beatissimis Episcopis antiquitus instituto, Clerici jurare prohibentur. Codic. De Episcop. & Cler. leg.25.* Quin & suo ævo videtur Balsamon confirmare, Episcopis & Clericis relaxari solita sacramenta, scripto data promissione, vicem obeunte corporalis Sacramenti. Ex quo ille argumentatur temerè & contumeliosè fieri, ubi à Lectoribus juramentum exigitur: cum in Clero censeantur Lectores: *Prohibitus est omninò Episcopus, vel Clericus jurare. Propterea enim etiam loco sacramenti corporalis, excogitata est inscriptio, quæ Sacramenti locum obtinet, & implet omnia, quæcumque Sacramentum corporale facturum est. Lectores itaque malè coguntur dare juramenta corporalia; Sunt enim Clerici. In Nomoc. Tit.9. c.27.* Sacramentum verò Chartophylacis Constantinopolitani in VI. Synodo suprà memoratum, videri potest minimè conflictari cum Balsamone, cui, uti & Marciano suprà Imperatori, sermo institutus est de iis tantummodo, quæ ad sæcularium Tribunalia Judicum gererentur.

XII. Venio ad Ecclesiam Africanam, ubi à Victore Episcopo, libro tertio de Persecutione Vandalica narratur, Hunericum Vandalorum Regem Episcopis Catholicis præcepisse, ut in id jurarent, quod præsenti Chatta contineretur. *Festinabant extorquere ab Episcopis Sacramentum.* Responsum est à duobus Episcopis, cæterorum omnium nomine, non posse se, ceu brutas animantes, in ea jurare, quæ ignorarent. *Numquid animalia nos irrationabilia sumus, ut nescientes quid charta contineat, facilè aut temerè juremus?* Renunciatum est illis, Sacramentum illud esse fidelitatis, quo testarentur, cupere se, ut Hildericus Hunerico parenti in Regnum succederet, nec quidquam se literarum daturos, ad regiones trans mare positas; eo defunctis Sacramento despondebatur, suis omnes Ecclesiis restitutum iri. *Si Sacramentum hujus rei dederitis, restituet vos Ecclesiis vestris.*

Pia quadam simplicitate horum Episcoporum nonnulli, opinati sunt sibi fas esse, illud persolvere Sacramentum, quod non negabant illi quidem præceptis Evangelicis refragari: sed verendum esse existimabant, ne eo recusato fideles exprobrarent, in causa fuisse Episcopos, ut ne suæ Catholicis Ecclesiæ restituerentur. *Cogitavit tunc multorum pia simplicitas: etiam contra probibitionem divinam sacramentum dare, ne Dei populus diceret, &c.* Cautiores alii, & fraudem in his verbis delitescentem subodorati, id Sacramentum omninò repudiarunt, quæsito sibi ab ipsis Evangelicis verbis patrocinio, ubi proprio Christus ore, æterna & incorruptibilis veritas, jurare prohibet. *Alii quoque astutiores Episcopi, scientes dolum fraudis, nequaquam jurare voluerunt, dicentes probibitum fuisse Evangelica authoritate, ipso Domino dicente, Non jurabis in toto.* In exilium mox acti sunt hi omnes Episcopi: alii quod præter Evangelicas præceptiones jurassent: *Jurantibus dictum est, Quare contra præceptum Evangelii jurare voluistis?* alii quod alieno essent animo à regni filii successione in Patris sedem.

XIII. Facilè subolet ex hac narratione Victoris Vitensis Episcopi, *In Histor. Vandal. persec.* in eorum numero fuisse Victorem ipsum, qui ab eo præstando Sacramento abhorrebant; sed & illud emicat, Sacramentum id præstituros fuisse Episcopos omnes, si nullam eo obtendi fraudulentiam, nec fucum sibi fieri certi fuissent. Namque 1. incunctanter statim omnes Episcopi, duorum sui Collegii ore & verbis testati sunt. Non posse se juramento assentiri, nisi aperiretur prius, quid illa Charta sibi juranda contineretur. *Pro omnibus & cum omnibus dixerunt, Nunquid animalia nos irrationabilia sumus, ut nescientes quid charta contineat, facilè aut temerè juremus.* Quorsum illud expiscari, quid jurandum sibi præciperetur, si certi erant omninò jurari non posse? Generalis hæc exceptio minus Regem exasperasset, nec obliquis eos suspicionibus, & criminationibus objecisset, quibus mox lacessiti fuere. Non ergo jurare abnuebant, sed temerè & inconsultè jurare, *Ut nescientes, facilè, & temerè juremus.* 2. Non insimulat Victor nisi *piam simplicitatem* eorum, qui jurandum censebant, quòd malitiosas Arianorum artes non deprehenderent: prævaricationis in leges divinas reos egisset, si juramenta prorsus omnia damnasset. 3. Qui verò juramentum detrectarunt, eò adducti sunt, quod imposturam eo verborum fuco obductam perviderent. *Alii quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam jurare voluerunt.* 4. Nec in Christianam simplicitatem commissum est ab his Episcopis, cum ut captiosi Sacramenti laqueos effugerent, responderunt, Evangelicis litteris omninò pro-

prohiberi juramenta: quanquam parati essent ad præstandum juramentum, si fraudulentia abfuisset. Jurari enim ideo prohibet Evangelium, ut ne falsò vel leviter & temerè, ac citra necessitatem juretur. Liberum ergo licitumque juramentum est, ubi procul sunt hæc jurandi vitia. Cum ergo Episcopis his Afris persuasissimum esset, eo juramento obumbrari fraudes & laqueos, quibus irretirentur, ut eventu ipso plus satis comprobatum est: jurare utique illi tum nequibant, nisi levissimè, temerè, in suum & Ecclesiæ dedecus. Tunc ergo fas non erat eis jurare, si Evangelio obaudire vellent; unde & simpliciter, & pia tamen sagacitate responderunt, Evangelica præceptione vetari juramenta, nimirum id genus circumstantiis vestita. Ex adverso autem alii minimè suspicaces, quibus nihil subolebat fraudis, jurare poterant intemerata Evangelii reverentia, cum Sacramentum illud infucatum reputarent, & Ecclesiæ compendiosum.

Opinionum igitur dissensio in eo negotio inter Episcopos hinc scatebat, quod in variis & peculiaribus ejusdem negotii circumstantiis, alii sapientius adversariorum artes & machinas suspicati declinarunt, alii simplicius secum agi, & agendum sibi esse persuasi fuere: neutri vel ab Evangelicis de juramento regulis, vel à se mutuò in ea quidem re dissentientes. Nec sanè poterant Africanos Episcopos fallere, quę tam copiosè & luculentè de juramentis edisseruisset Augustinus. Enimverò collaudat ibidem mox Victor, invictissimę patientiæ germanos duos Martyres, qui sese mutuò cohortabantur, incendebantque renovata memoria juramenti, quod super Christi corpore & sanguine persolvissent. *Noli, noli frater, non ita juravimus Christo. Quia super corpus ejus & sanguinem juravimus, ut pro eo servitem patiamur.*

CAPUT XLVIII. *P.3. l.2. c.37.*

De Sacramentis fidelitatis, quæ Summis Principibus persolvere Episcopi, & Abbates sub Imperio Caroli Magni.

I. Per octingentos annos Principes Catholici nulla à Clericis juramenta expressere, ob spectatissimam eorum religionem, & aversationem juramentorum.

II. III. Probationes ex Legibus Romanis & Longobardicis.

IV. Cœpere Carolus Magnus, & Ludovicus Pius exigere ab Episcopis ipsis Sacramenta & promissiones fidelitatis.

V. Quàm justis ad id adducti sunt causis.

VI. Nihil hac tunc Sacramenta pertinebant ad ordinationem Episcoporum. In ipsis Regni Comitiis ab omnibus Ordinibus id obsequii præstabatur.

VII. Quando cœperint Episcopi hac Sacramenta detrectare.

VIII. Nunquam major fidei labes, quàm inter creberrima hac fidei Sacramenta.

IX. X. Author hujus temperamenti videri potest Hincmarus fuisse, ut ab Episcopis promissio, à cæteris juramentum extorqueretur. Argumenta ejus rei varia.

XI. De Hominio.

XII. Argumenta alia Promissionis Episcoporum, juramenti cæterorum. Rursum tamen cœpere ante tempora Hugonis Capeti, exigi ab Episcopis Sacramenta, non promissa tantùm.

XIII. Quo differret promissio à juramento.

XIV. XV. Varii usus, moresque Germaniæ, Italiæ & Romæ.

I. CONstabat adhuc Episcopis illa sanctitatis integritas & fama, quæ eorum fidem, vel suspicionibus ipsi hominum subduceret. Itaque nullis adhuc subjiciebantur juramentis. Eodem pro modo suo Clerici alii fruebantur publico probitatis testimonio, ut simpliciter affirmantibus plus adjiceretur fidei, quam laicis ferè cæteris jurantibus. Inconcussæ religionis famæ accedebat & alia ratio arcendorum à Clericis juramentorum, tum prohibitio scilicet Evangelica jurandi, tum publica persuasio, viri probi & fidelis nusquam verba à vero vel tantillum deviare.

II. Laudat Photius in Nomocanone. *Tit.9. c.27.* leges Codicis, quæ vetent à Clericis usquam juramenta extundi, quòd jurare Clericos prohibeant Canones, & Leges. *Quoniam & Leges & Canones prohibent Clericum jurare.* In commentando hoc Nomocanonis textu declarat Balsamon, in Basilicis prohiberi semper, ne Episcopi, & Clerici jurent: loco juramentorum Clericis permissas esse subscriptiones, denique ne à Lectoribus quidem exigenda juramenta, cum & illi in Clero numerentur. Quod superiori jam capite prælibatum est.

III. Sartam tectamque hanc Clericis servavere prærogativam non jurandi Leges Longobardicæ. *L.2. Tit.51. L.3. Tit.1.* Carolum Magnum augurantur eas compilari jussisque, vel posterorum ejus aliquem. Supersunt, eminentque in Capitularibus ipsis vestigia religiosi hujus tremoris, quo à jurando avocabantur. *Capit. Car. Mag. l.2. c.38. L.3. c.42. L.5. c.197.* Concilio Meldensi sub Carolo Calvo anno 845. expressiùs prohibentur Episcopi jurare *super sacra.* Ea verò lege constringebantur, non tam Episcopi, quàm qui ab eis Sacramenta aliqua elicere tentabant. *Ut nullus deinceps veritatis Episcopus, solito super sacra jurare præsumat. Non enim in hæsitatione & malitia exigentis, sed in charitate non ficta fides servatur.* Can.38.

IV. Sub Carolo tamen Magno emersisse videntur sacramenta fidei Regibus præstanda ab Episcopis & Abbatibus. In Concilio III. Turonensi anno 813., *Can.1.*, mentio fit saltem promissionis. *Admonuimus generaliter cunctos, qui nostro Conventui interfuere, ut obedientes sint domino Imperatori, & fidem quam ei promissam habent, inviolabiliter custodire studeant.*

Si ea tantum fuit promissio, at quæ mox erupere in Ludovicum Pium facinorosissimæ conjurationes, quibus & Episcoporum nonnulli innexi fuere, in iis satis causæ fuit, ut Pius Imperator deinceps ab eis certam juramenti formulam exigeret. Verbis conceptis id confirmatur in Concilio Aquisgranensis II. *Cap.2. Can.12.* anno 836. *Statuimus, ut si quispiam Episcoporum, aut quilibet sequentis ordinis Ecclesiastici, deinceps à domino Ludovico Imperatore defecerit, aut etiam sacramentum fidelitatis illi promissum violaverit, proprium gradum canonica atque Synodali sententia amittat.*

V. Magnis & Piis Imperatoribus his duobus justissimæ fuere causæ, ut ab Episcopis nova hæc elicerent antiquissimæ fidelitatis documenta. Sub illis, & ex eorum religiosa regnandi ratione, cœpere Episcopi altius insinuari Reipublicæ administrationi. Conventuum Generalium semel iterumque anno quolibet coeuntium, primam & summam ipsi Cameram implebant, ibi porro de summa Reipublicæ, & de Regni negotiis in commune consulebatur. In Regiis Consiliis primas fere Sedes Episcopi occupabant. Vassos & Vassallos habebant sibi obnoxios, copiasque militares, quas ad exercitus Regios nunc mitterent, nunc deducerent ipsi. Denique opimiora Regni Beneficia, seu feuda, Ducatus, Comitatus, Provinciæ, ditionis complures erant Episcopalis. Unum hic promo testimonium Vuillelmi Malmesbu-

buriensis, nobilissimi inter Anglos Historici, ubi docet Carolo Magno, ut sibi arctius devinceret provincias à se subactas, & Imperio suo adjectas, eam placuisse sententiam, religionem, cautionem, ut amplissima latifundia, opulentissimasque ditiones Ecclesiis conferret; tum quòd probatior sibi esset Cleri fides; tum quòd sanctiore Episcoporum authoritate, & terrore cœlestium Ecclesiæ fulminum speraret laicos ipsos intra limites fidei & obedientiæ facilius cohibendos. *Carolus Magnus pro contundenda gentium illarum ferocia, omnes pene terras Ecclesiis contulerat, consultissimè perpendens, nolle sacri Ordinis homines, tam facilè quàm laicos, fidelitatem domini rejicere. Præterea si laici rebellarent, posset illos excommunicationis authoritate, & potentiæ severitate compescere.*

VI. Sed quod Ludovico Pio Episcopi sacramentum, aliique exolverant Clerici, sejunctum id utique erat, & segregatum ab eorum ordinatione. Ut enim id sumas; Episcopali consecrationi conjunctum illud fuisse, an etiam cum aliorum Clericorum ordinatione censebis conjugatum fuisse? Si autem dum consecrabantur Episcopi, eo juramento Regibus adstringebantur: qui fieri potuit, ut inter tot formulas Promotionum Episcopalium nullum ejus rei vestigium sit residuum? Finitimum ergo verò est in Generalibus Regni Conventibus, vel in solemnitate inaugurationis Regiæ illa præstita fuisse sacramenta. Suppetit ejus rei argumentum ab ipsius Ludovici Pii exemplo, qui id sacramentum præstari fecit filio Carolo Calvo, ab omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus & Vassallis earum Provinciarum, quas in regnum Caroli Calvi compegerat. *Sicque jubente Imperatore, in sui præsentia Episcopi, Abbates, Comites & Vassalli dominici, in memoratis locis Beneficia habentes, Carolo se commendaverunt, & fidelitatem sacramento firmaverunt. Annales Bertini. Anno* 837. Confirmari & ipsi tunc Episcopi petiere libertates suas, ut antecessores Regis suis antecessoribus eas servassent intactas. *Ut jus Ecclesiasticum, & legem canonicam nobis ita conservetis, sicut antecessores vestri nostris prædecessoribus conservaverunt. Conc. Belluaci anni* 845. *c.*1.

VII. Episcopos juvabat gratiam Regum colligere, hisque fidei suæ pignoribus & testimoniis eos demereri, eoque delinimento conculcare studebant non paucas amaritudines & difficultates cum his sacramentis & hominiis devorandas. Ideo nec erumpere sibi & prodi passi sunt, quantum sibi dolerent hæc humanæ servitutis vincula, nisi cum qui aliunde in eos irruebat, nec legitimus eorum erat Rex, Ludovicus Germaniæ Rex, eos ad se pellicere enixus est. Concilii enim Carisiacensis Episcopi omnes anno 858. animos addente, & styli sui facundam audaciam commodante Hincmaro Archiepiscopo Remensi, ad Ludovicum hunc Regem scripsere. *Cap.*15. Non parum discriminis interponi ab eo deberent inter Episcopos & Vassallos, inter Ecclesias & prædia Imperalia, Regiaque: quibus juramenti Evangelia & Canones Episcopis interdicunt, ea ab eis Reges exigere non debere; Manus cœlesti chrismate delibutas, & Agno immortali quotidie immolando dicatas, profanandas non esse juramentis & hominiis sæcularibus; denique Sacerdotum linguas, quas in cœli claves consecravit Christus, contaminandas non esse sacramentis iisdem, quibus super sacra laici constringuntur; quanquam tum toleranda sint juramenta Ministrorum sacrorum, quando juxta Canones infamiæ eluendæ & dissipando scandalo, purgandæque juxta Canones innocentiæ famulantur. *Et nos Episcopi Deo consecrati, non sumus hujusmodi homines sæculares, ut in Vassallatico debeamus nos cuilibet commendare, seu ad defensionem & adjutorium gubernationis, ut Ecclesiastico regimine nos Ecclesiasque nostras committere, aut jurationis sacramentum, quod nos Evangelica & Apostolica atque Canonica authoritas vetat, debeamus quoquo modo facere. Manus enim chrismate sacro peruncta, quæ conficit Corpus & Christi Sanguinis Sacramentum, abominabile est quidquid ante ordinationem fecerit, ut post ordinationem Episcopatus, sæculare tangat ullo modo sacramentum. Et lingua Episcopi, quæ facta est per Dei gratiam clavis cœli, nefarium est, ut sicut sæcularis quilibet super sacra juret in nomine Domini & Sanctorum invocatione. Nisi fortè, quòd absit, contra eum scandalum accideret Ecclesiæ suæ, & inde sic temperanter agat, sicut Domino docente constituerunt Rectores Ecclesiæ Synodali Concilio. Conc. Gall. Tom.*3. *p.*129. 130. Subjiciunt deinque magnanimitate prorsus Episcopali, si præter has causas Canonicis institutis expressas, expressa sint ab Episcopis aliqua sacramenta, injuriam eam gravem divinis Ecclesiasticisque legibus, magis quàm Episcopis fuisse irrogatam. *Etsi quando sacramenta ab Episcopis exacta, aut acta fuerunt, contra Deum & Ecclesiasticas Regulas, quæ Spiritu Sancto dictata, & Christi sunt sanguine consignata, acta sancta Scripturæ paginis declarantur, & exigentes atque facientes medicamento exinde salutaris pœnitentiæ indigent.*

VIII. Quem ceperint Episcopis ex his querelis suis fructum, dicam, postquam uno hoc exemplo palam fecero, quàm frequenter iteranda, atque adeo quàm incuriosè servata fuerint hæc sacramenta. Nusquam enim crebrius & impunius violatur fides, quàm ubi tot præstruuntur in dies nova munimenta, ne violetur. Conquestus est Carolus Calvus Rex anno 850. ex Concilio Tullensi ad Saponarias de Ganelonis Archiepiscopi Senonensis perfidia, qui Sacramento suam illi fidem obligaverat, ex quo Clericus fuerat ejus Capellæ. *Clerico meo, in Capella mea mihi servienti, qui more liberi Clerici se mihi commendaverat, & fidelitatem Sacramento promiserat. Conc. Gall. tom.*3. *p.*141. 145. Sed præter hoc Sacramentum à Ganelone præstitum, cum primùm Regiæ se mancipaverat Capellæ, tria ejusdem alia commemorant Episcopi hujus Concilii in Epistola ad eundem Archiepiscopum data; nempè cum Archiepiscopus creatus est, quando Imperium inter fratres Reges divisum est, & quando Carolus ipse Calvus Regia exornatus fuit corona. *Imputat quod cum juramento fidei à vobis accepto Senonum Præsulatum vobis largitus sit, & in divisione regni juramentum cum aliis feceritis, cumque vestra electione & aliorum Episcoporum cæterorumque fidelium consensu, in Regem à vobis sit divina gratia consecratus, & Chirographo, quod vestræ fidei qualitatem & immobilitatem erga se continet, illius verò in vos firmam benevolentiam, ad omnes sinistras suspiciones utrimque abolendas compositè subscripsistis, quod omnes absque recusatione fecerunt dumtaxat fideles. Post repetita toties Sacramenta, &c.*

IX. Invidiosa ergo tunc ista Sacramentorum iteratio Episcopos forsan concitavit, Regesque movit, ut pro Sacramentis promissiones subscriberentur, & darentur fidelitatis. Hincmarus Laudunensis Episcopus, quo suspectam jam fidem suam Carolo Calvo Regi purgaret, hanc illi ejus novam dedit & subscripsit sponsionem in Concilio Duziacensi: *Ego Hincmarus Lugdunensis Ecclesiæ Episcopus, amodo & deinceps domno Seniori meo Carolo Regi sic fidelis & obediens secundùm ministerium meum ero, sicut homo suo Seniori, & Episcopus per rectum suo Regi esse debet. Anno* 870. *Du Chesne tom.*3. *pag.*239. *Conc. Duziacen. pag.*87. Cum vellent aut novo quopiam authoramento suo Carolo Calvo fidem approbare omnes ejus subditi, adversùs

sùs Ludovicum Germaniæ Regem: id perfecere Episcopi professione, layci juramento fidelitatis, quæ utraque Charta ad nos incolumis pervenit. *Du Chesne tom. 2. p. 453. 462. Anno* 873. Cum in offensionem Caroli Calvi Imperatoris incurrisset Hincmarus Remensis, fidem illi rursus suam professus est, non alio tamen usus quàm promissionis verbo. *Sic promitto ego, quia fidelis, & obediens, & adjutor Seniori meo, &c. Anno 876. Conc. Pontigon. Conc. Gall. tom. 3. pag. 447.* Et ipsemet tamen juramenti nomine donavit hanc promissionem suam Hincmarus in eo libello, quo ultus est injuriam & vim sibi factam: *Quod in isto juramento absolutè positum est, &c.* Certè ea promissio ritu Sacramentorum facta fuerat, super sacra pignora Martyrum: *Sic me Deus adjuvet, & hac Sancta Patrocinia. Hincmar. tom. 2. p. 834.*

In eo Tractatu, magni animi & doctissimus Præsul Hincmarus, Sacris Codicibus vetari juramenta affirmat; à Christo ipso pronunciatum esse, quidquid simplici superadditur affirmationi, malum esse, à malo esse, hoc est, ex sententia Sanctorum Patrum, à vitio proficisci, vel jurantis, vel juramentum exigentis: à Conciliis Nicæno & Calchedonensi, à Pontificibus Leone & Gregorio susceptos fuisse Arianos, Nestorianos, Eutychianos sola fidei professione, sine juramento; denique Ludovicum ab Episcopis, qui conjurationi adversùs eum initæ, vel lubentes, vel illubentes implicati fuerant, non expressisse nisi professiones ejusmodi: & ne ab Ebbone quidem, qui signifer & dux aliis præfuerat, amplius quidquam extorsisse. *Patres Nicæni, Synodus Chalcedonensis, Leo, Gregorius, Episcopos, qui Ariana, vel Eutychiana perfidia consenserunt, & Nestorianos sola professione ac subscriptione sine juramento alio recipere in suis ordinibus decreverunt. Et pia memoria pater vester ab Episcopis, qui vel voluntarii, vel inviti in sua dejectione consenserunt, sed nec ab ipso Ebbone, qui author & inventor ipsius dejectionis duntaxat inter Episcopos fuit, non aliud Sacramentum, nisi libellos professionis à se subscriptos, quos ego habeo, requisivit.*

X. Cum ab Hincmaro Regiis primùm insignibus cinctus fuerit Ludovicus Balbus Rex post obitum parentis Caroli Calvi, hinc ambigi vix potest, quin author ille fuerit ejus discriminis inter Episcopos & Abbates servati. Quippe promissa ab Episcopis, ab Abbatibus jurata est fides. *Episcopi se suasque Ecclesias illi ad debitam defensionem & Canonica privilegia sibi servando commendaverunt: profitentes secundùm suum scire & posse, juxta suum ministerium consilio & auxilio illi fideles fore. Abbates autem & regni Primores ac Vassalli regii se illi commendaverunt, & Sacramentis secundùm morem fidelitatem promiserunt. Ann. 877. Annal. Berti. pag. 253.* Cum antè Episcopi Carolo Calvo suam oppignerarent in filium ejus eo mortuo fidem, studiosissimè laboraverant, ut emineret hoc discrimen promissionis Episcoporum; & juramenti Laycorum. *Du Chesne tom. 2. p. 462.*

XI. Excerpta sunt ista ex Annalibus Bertinianis, quibus intexta sunt verba ipsa utriusque Chartæ, quam uno & eodem tempore conscripserunt Episcopi, his verbis, *Commendatio, Professio.* Priori scripto commendant Episcopi suas Ecclesias clientelæ & tuitioni Regiæ. Altero fidelitatem, obedientiam & auxilium pollicentur. Neutra Sacramenti ullius meminit, aut hominii. Vixdum hominia satis elucidata erant. Et vestigia tamen eorum aliqua insunt his verbis Commendationis: *Me ac Ecclesiam mihi commissam vobis commendo.* Et in auxilii pollicitatione, copiarumque militarium: *Auxilio & consilio fidelis & adjutor ero.* Hincmarus denique Laudunensis Episcopus ad hominii vocem proximè accessit. *Obediens & fidelis ero, sicut homo suo Seniori esse debet.* Hominem se Regis profitebatur, ideoque & hominio obnoxium.

XII. Carolus simplex ad Episcopos Regni sui scribens, promissam tantum sibi fidelitatem commemorat anno 921. *Propter Deum & debitam, quam mihi polliciti estis fidelitatem.* Multa sunt tamen quæ suadeant: posteriores Carolinæ Prosapiæ Reges, quo labanti authoritati suæ præsidii aliquid & fulcimenti pararent, juramenta Episcopalia in integrum restituisse. Hugo enim Capetius Rex ad Romanum Pontificem scripsit, ab Arnulpho Remensi Archiepiscopo præstitum sibi fuisse Sacramentum, quod Sacramentis quibuscumque aliis antè, vel post præstitis præpollere deberet. *Arnulphus Metropoli Remorum gratis donatus, jusjurandum præbuit quod contra præterita & futura valeret Sacramenta. Du Chesne tom. 4.* Ex quo emicare illud videtur, postremis Regibus Carolinis Arnulphum Sacramento obligatum fuisse.

XIII. Nec illud hìc silebo, quanquam malim hac in re, ut & in quacumque ejusmodi alia, peritiores audire, quàm meas ipse in publicum ejicere conjecturas: Inter juramenta & professiones, seu promissiones hactenus hic enarratas, vel indigitas, illud potissimum intercessisse discriminis, quod juraretur super Evangelia, Crucem, Sanctorum Reliquias; cum nulla istiusmodi solemnitas in professione, vel promissione ferè usurparetur, præterquam quod juramenti, vel Sacramenti voces præmebantur. Quanquam enim in promissionibus nunquam sonaret juramenti vox, non eo tamen ea inter se discrimine dirimebantur. Nam & in compluscuilis juramentis juramenti vox ipsa omittebatur. Nusquam ea vox in juramento quod Carolus Calvus ab Hincmaro expressit in Concilio Pontigonensi, de quo jam diximus Hincmarum tam amarulentas exinde & tam doctas effudisse querelas. Nec jurandi vel juramenti vox inerat ei Sacramento, quod Carolo Calvo subditi ejus omnes præter Episcopos exolverunt apud Castrum Galdulphi an 873. Sed utrobique leguntur hæc verba, quæ pronunciabantur in tangendis manu Sacris Pignoribus, *Sic me Deus adjuvet & hac Sancta patrocinia. Du Chesne tom. 2. pag. 455.* Istum Sacrorum Pignorum contactum iniquissimo ferebant animo Episcopi Concilii Carisiacensis in Epistola ad Ludovicum Germaniæ Regem, ut qui Episcopali dignitati minimè consentiret: *Ut sæculare tangat ullo modo Sacramentum, &c. Super sacra juret in nomine Domini, & Sanctorum invocatione.* Ideo & corporale Sacramentum vocabatur, cujus & omnes Clericos immunes esse sanxit Concilium Triburiense, Can. 21. anno 895. *Laycus juramento, si necesse sit, constringatur: Presbyter vero vice juramenti per consecrationem suam interrogetur, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus & Sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit, cum Dominus dixerit, Nolite omninò jurare.*

XIV. Utque extra Gallias aliquantulùm spatiemur, hærebimus vestigiis Lotharii, nuper à parente suo Ludovico Pio ad Imperii societatem asciti. Ut primùm ille Romam attigit, à Clero & Populo Sacramentum fidelitatis exculpsit. *Et hoc est juramentum, quod Romano Clero & Populo ipse & Eugenius Papa facere imperavit: Promitto ego ille, &c. Du Chesne Tom. 2. pagin. 207.* Collaborabat & ipse Eugenius Papa, ut hoc illi Sacramentum præstaretur, cujus nec ipse exors fuit. Ejus enim Sacramenti postrema clausula ea est; Ne electio Papæ fiat nisi Canonica, & ne ordinetur antè electus, quàm præsentibus Imperatoriis Legatis idem præstet Sacramentum, quod Eugenius Papa. *Et ille qui electus fuerit, me consen-*

tien-

tiente, consecratus Pontifex non fiat, priusquam tale Sacramentum faciat in præsentia Missi Domini Imperatorie & populi cum juramento, quale Dominus Eugenius Papa sponte pro conservatione omnium factum habet præscriptum. Id certè datur hujus honori Pontificis, ut dicatur ipsemet voluisse jurare, publicæ incolumitatis ergo potius, quàm Officii sui necessitate: *Sponte, pro conservatione omnium.*

· Et sub Joanne tamen IX. habitum Concilium Romanum anno 904. eadem necessitate adactum innovandi hujus Decreti, ad propulsandas ab electionibus Pontificum frequentes tunc tumultuationes, ut ne electus Papa inaugurararetur nisi præsentibus Imperatoriis Oratoribus; præcepit, ut ne ab eo aliud quodvis eliceretur Sacramentum, quàm quod usu & consuetudine jam convaluisset, ne offendiculo sit Ecclesiæ, & ne Imperatorios honores imminutum eat. *Nullusque sine periculo juramentum, vel promissiones aliquas nova adinventione ab eo audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne Ecclesia scandalizetur, vel Imperatoris honorificentia minuatur.* Constitutione Ottonis I. postquam Joanni XII. Leonem Papam subrogasset, confirmatum est anno 962. hoc ipsum Decretum, ne electus Papa antè ordinetur, quàm præsentibus Legatis Imperatoriis, eandem emiserit promissionem ad Reipublicæ conservationem, quam modò fecerat Leo Papa lubentissimus. *Faciat promissionem pro omnium satisfactione, atque futura conservatione, qualem domnus & venerandus spiritalis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.* Mirificè sanè consentiunt inter se tria hæc Eugenii, Joannis IX. & Leonis testimonia. Postremò ibidem Otto vehementissimè excanduit in Joannem XII. Papam, qui cum Imperii & Ecclesiæ inimicis iniisset fœdus, præter juramentum fidelitatis, quo illaqueatus fuerat. *Oblitus juramenti & fidelitatis, quam mihi supra corpus Beati Petri promisit.*

De Sacramento Gregorii IV. verbum feci nullum, quòd in responsione ad Episcopos Galliæ non omninò is fateatur illud à se elicitum fuisse. Objectabatur quippe illi Sacramentum ab eo præstitum priùs Ludovico Pio, cui tamen adversatus fuisse videbatur, cum Lothario adversùs eum in Gallias proficiscenti comitem se addiderat. *Bene subjungitis memorem me esse debere jurisjurandi causa fidei facti Imperatori. Quod si feci, in hoc volo vitare perjurium, si annunciavero ei omnia, quæ contra unitatem & pacem Ecclesiæ & Regni committit. Quod si non fecero, perjurus ero, sicut & vos. Si tamen juravi. Vos tamen quin proculdubio jurastis & rejurastis, &c.* Cum illud à se præstitum fuisse Sacramentum confessus quidem non sit Gregorius, nec disertè tamen negarit, non paulò probabilius est præstitum ab eo fuisse, cum illud exprobrantibus Episcopis Gallicanis non negarit, & à successoribus ejus præstitum sit. Non temerè creditur ab eo primùm expressum illud fuisse, eoque cavisse eum, ne confessione sua authoritas ei pararetur innovationi.

XV. In hanc jurandi necessitatem faciliùs concessere Episcopi Italiæ, decimo saltem seculo. *An.* 945. Manifestè id patet ex Epistola Attonis Vercellensis Episcopi ad alium Episcopum, quem testimoniis & argumentis validissimis nitebatur revocare ad eam Regibus fidem servandam, ad quam semet ipse juramento astrinxisset. *Qua propter ad gratiam serenissimi Regis & Domini nostri reverti non dedignemini, recolentes qualem ei jurejurando polliciti estis fidelitatem. Spicileg. tom.*8. *pag.* 106. 131. Pio & docto Episcopo permolestum postea fuit, quando promissione & juramento Episcoporum non contenti Reges, obsides etiam poposcerunt. *Nec nostris contenti pollicitationibus, nec de fidelitate juramento firmata confisi, obsides insuper à nobis accipere laborant.*

CAPUT XLIX. *P.4. l.2. c.53.*

De fidei Sacramento & Hominio, quod Episcopi & Abbates Regibus exolverunt post annum Christi millesimum.

I. De Hominiis & Sacramentis Episcoporum in Reges. Qui eorum ritus.

II. In proscribendis investituris, data est opera, ut & hominia exploderentur.

III. Qui modus ei prohibitioni adhibitus. Sacramenta & Hominia Episcoporum in Reges in Gallia & Anglia perpetuantur. Assentientibus denique ipsis Pontificibus.

IV. Reges Galliæ acquirvere tandem, ut solum fidei sacramentum præstaretur.

V. In Anglia & Germania sacramento & hominio fungebantur Episcopi.

VI. Qui usus fuerit sacramentorum & hominiorum extra Gallias post annum millesimum ducentesimum.

VII. Immo & in Gallia, ubi Episcopi & Abbates sacramenta & hominia non præstabant nisi Regibus, quamvis Ducibus, vel Comitibus subessent Provinciæ, in quibus sita erant eorum Ecclesiæ.

VIII. Quando evanuerint hominia, & sola fidei sacramenta retenta sint.

XI. De Ecclesia Græca.

I. CApite superiori præstructum illud est, ab Archiepiscopis & Episcopis Galliæ persoluta fuisse sacramenta fidei posterioribus Regibus Carolinis. Cum Arnulphus annò 989. electus esset in Remensem Metropolin, eo se sacramento obligavit Hugoni Capetio & Roberto filio ejus. Id probro illi datum est in Concilio Remensi anni 991. *Du Chesne Tom.*3. *pag.*102. *Certè in præsentia Regis, in præsentia Episcoporum, ante ora Cleri & Populi, sacramento volens obligatus est, se Principibus suis adjumento futurum, consilio & auxilio, secundùm suum scire & posse, contra Carolum: itemque inimicis dominorum suorum, nec consilium, nec auxilium scienter se laturum ad eorum infidelitatem; neque pro præterito, aut futuro sacramento se præsens relicturum.* Idem testatur Hugo ipse Capetius Epistolis ad Papam datis. Ipsa sacramenti verba leguntur in utroque Remensi Concilio anni 989. & 991. *Promitto me fidem purissimam servaturum, &c. Ibid. pag.*107.

Ritus ejus sacramenti & hominii profectus fuerat à Carolinis etiam Regibus, isque eleganter describitur à Scriptoribus Historiæ Normannorum. Cum enim ægrè tandem adductus esset Rollo Dux, ut eo obsequio Carolum Simplicem Regem venerarerur, quo Majorum ejus nullus in Galliæ Reges perfunctus fuerat, pollicitus est se sub fidei & hominii nexu Normanniam & Britaoniam ejus beneficio possessurum, inter manus Regias missis manibus suis. *Manus suas misit inter manus Regis.* Cum postea Dux Robertus ditiones suas resignasset Vuillelmo filio, sacramento & hominio astringi illi voluit Proceres omnes suæ Curiæ, eodem servato ritu: *Inter manus Vuillelmi adolescentis manus suas mittentes Principes, colligavêre illi conjurationis sacramentum.* Et infrà: *Juramento sacra fidei illi se colligaverunt; manusque suas manibus illius vice cordis dederunt.* Et quando Dux Vuillelmus I. Richardum filium loco suo eligi fecit: *Ducem me-*

su-

superstite eligatis, & intentione custodienda fidelitatis, & militationis, manus vestras manibus ejus detis. Continuò *Normanni & Britones commendaverunt se Richardo unanimes, sacramento vera fidei illi sese connectentes.* Et infrà: *Manus vestras vice cordis ejus concedatis manibus, &c. Datis manibus subdiderunt se libenter illi, ut promiserant olim Patri viventi. Pignoribusque pretiosorum Sanctorum delatis, sanciunt illi tenorem integerrimæ fidelitatis, & militationis, more Christianæ conjurationis.* Et cum rursus idem Dux eodem ritu eligi colique voluit filium suum: *Manibus illorum manibus ipsius vice cordis datis. Du Chesne Scrip. Norman. pag.*83. 86. 93. 102. 113. 157.

Cum eodem ipso ritu Episcopi Gallicani eodem sacramento & hominio aliquandiu in Reges defuncti sint; cumque postea Ecclesiæ subinvisa fuerint hæc hominia, ob illum etiam maximè ritum: non alienum à proposito nostro fuit ejus originem penitius indagasse, & rationes quæ inesse poterant indigitasse. Nemo nescit pervagatissimum fuisse apud Græcos, & Romanos, ut ineundis fœderibus dextras jungerent, atque ita fidem mutuò obligarent. Sacramenta inter Clericos, de quibus suprà, manuum contactu confirmabantur. In his modò accumulatis exemplis illud prætera additur, quod manuum contactu cordium & animorum conjunctio significaretur: implicatis similiter hinc & hinc, & intersertis digitis, virium armorumque societas, & fidissima conjuratio sanciretur ad Christiani nominis gloriam. *Integerrimæ fidelitatis, & militationis, more Christianæ conjurationis.* Tametsi militaris ritus, militaris ea interpetratio sit, ad fidei tamen Christianæ & religionis tuitionem illud pertinebat, unde & ad sacras fiebat Reliquiarum Thecas.

II. Incunctanter ergo tunc Episcopi hæc Regibus præstabant sacramenta & hominia, cum ab eis investirentur. Sed ubi Germani Imperatores cœpere obtento Investiturarum nomine abuti, electionum libertatem opprimere, libertates pessumdere Ecclesiarum, suo nutu Episcopatus dare; tum verò in Investituras, quæ tolerari alias potuissent, destomachari cœpere Pontifices & Concilia, atque in earum abolitionem conspirare. Eo factum est, ut & investiturarum quasi corollaria, sacramenta & hominia eodem impulsu everterentur. Exemplo successoribus præluxit Gregorius VII. cujus est hoc Decretum. *Circa de Concor. l.8. c.21. n.4. Ut Clericus à layco nunquam justificetur: nec pro terra, nec pro aliis rebus, quas ab illo teneat, nec sibi hominatum faciat. Sed omninò, qua ab eo tenet, sibi antequam ullam patiatur injuriam, dimittat.*

Paucioribus verbis, sed disertioribus damnavit illud idem juramentum & hominium Urbanus II. in Concilio Claromontano, *Can.*17. anno 1095. *Ne Episcopus, vel Sacerdos Regi, vel alicui layco in manibus ligiam fidelitatem faciat.* Erat ei Pontifici causa specialis, quæ eum ad id concitaret. Cum anno superiori ab Angliæ Rege Anselmus Cantuariensis Episcopus licentiam poposcisset, Romam proficiscendi, petendi Pallii ergo, abruptè responderat Rex: Necdum se Urbanum pro Pontifice habere; eo verò infringi fidem sibi debitam, everti regiam sedem, diadema capite excuti, si antè sui sese ulli devoverent Pontifici, quàm eum ipse approbasset; Regni se denique sui finibus ablegaturum, quicumque jubente se, Urbano nuncium remittere non essent parati. *Si Urbanum, aut quemlibet alium sine mea electione & authoritate, in Regno meo, pro Papa suscipis, aut susceptum tenes; contra fidem, quam mihi debes, facis, nec in hoc minùs offendis, quàm si coronam meam mihi tollere conareris. Unde scias in Regno meo nullum te participium habiturum, si non apertis assertionibus probavero, te omnes obedientia subjectionem Urbano pro voto meo negaturum. Eadmerus pag.*26. Præpostero præjudicio hoc occupata tum erat hujus mens Regis, conjungi ac sociari non satis posse fidem, quæ sibi juraretur, & obedientiam Papæ ab omnibus impendendam. Acriter disceptata ea quæstio est in Concilio Angliæ Rochingensi, anni 1094. Monuimus jam displicuisse Regi, ideoque à Lanfranco relaxatum fuisse sacramentum, quo Eboracensis Archiepiscopus Cantuariensi tenebatur. Ab Episcopis & Principibus schismaticis ea passus erat Gregorius VII. quibus probabiliter creditur alienatas fuisse ab his juramentis, quæ Regibus ab Episcopis præstarentur.

Author est Rogerius, *pag.*497., ab eodem Urbano II. ingeminatam rursus fuisse eam prohibitionem in Concilio Romano, anno 1099. eamque ab eo subjunctam fuisse rationem, quod Episcoporum manus divinis Altaribus consecratæ, eique cœlesti Agno immolando, qui pro Orbis universi salute offertur, non debere vilescere & contaminari earum amplexu manuum, quæ toties humano sanguine, toties impurâ sordidantur libidine. *Excommunicavit etiam eos, qui pro Ecclesiasticis honoribus, laycorum homines fiunt; dicens, nimis execrabile videri, ut manus quæ in tantam eminentiam excreverant, ut quod nulli Angelorum concessum est, ut Deum cuncta creantem suo signaculo creent, & eundem ipsum pro salute totius mundi Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignaviam vel stultitiam detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ diebus, ac noctibus obscœnis contactibus inquinantur, sive rapinis, ac injustæ sanguinis effusioni addictæ maculantur.* Dictum alibi easdem rationes ab Episcopis Galliæ ad hoc ipsum perdiu antè inculcatas fuisse.

III. Qui Concilio Claromontano affuerunt Provinciæ Rotomagensis Episcopi, ii altero post anno, nempè 1096. Concilio affuere Rotomagensi, ubi hunc Canonem edidere, quo Claromontano roboraretur Decretum, sed iis blandimentis temperatum, in quibus momenti esset plurimum, & quibus se Pontifices ipsi postea accommodavere. *Nullus Presbyter efficiatur homo layci. Quia indignum est, ut manus Deo consecrata, & per sacram unctionem sanctificata, mittantur inter manus non consecratas. Quia est aut homicida, vel adulter, vel cujuslibet criminalis peccati obnoxius. Sed si feudum à layco Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei fidelitatem, quòd securus sit. Can.*8.

Concilii Claromontani his verbis: *Ne in manibus ligiam fidelitatem faciat*, hominium & sacramentum unà explodebantur. At contra Concilium hoc Rotomagense, 1. hominium tantùm damnavit, quo Presbyteri Laycis devincirentur. Ita tacitè indultum Episcopis & Abbatibus, ut hominia Regibus præstarent. 2. Presbyteris etiam concessit, & Parochis, ut sacramentum fidei facerent Laycis, à quibus feuda laica haberent, & ad Ecclesiam nihil attinentia: ex quo id nascebatur, ut Regibus idem fidei sacramentum persolvi posset. In votis fuisset Urbano II. & Gregorio VII. ut illis seu feudis Clerici exuerent. 3. Concilio eodem Rotomagensi innuitur, sacras esse & manus Regum, cum eorum quoque fiat consecratio. Inde fit, ut hominium illis persolvi possit. Hoc verò Concilium Rotomagense ad annum 1095. prolixè retulit Ordericus Vitalis.

Cum postea Paschalis Papa prædecessorum suorum Decreta confirmasset, & hominia prohibuisset sub interminatione anathematis, quæ à Clericis exigebantur, Radulphus Remensis Archiepiscopus experiri voluit, an posset in Ecclesiæ suæ possessionem venire, nullo hominio à se præstito Regi Ludovico Crasso. Verùm in solemni Curia,

seu Conveotu Aurelianensi anno 1115. eo in se defungi officio ab eodem Rege compulsus est. Aderat ei Curię Ivo Carnotensis Episcopus, qui & Paschalem Papam per literas commonuit, serviendum tunc fuisse tempori & necessitati, cui tot sanctissimi hactenus Episcopi cessissent: in his verò obsequiis, quę æternę & incorruptibili justitię legi non obstrepunt, quamvis honori & dignitati, libertatique sacerdotii subinfesta sint, consultissimum, adeoque & necessarium esse, ut dispensatio ahibeatur, cum aceuratissima mordicus retineri non potest Canonum disciplina, quin Ecclesia in schismatis discrimen conjiciatur. *Baron. ann. 1006. n. 50. Ivo Ep. 19. Sed reclamante Curia plenariam pacem impetrare nequivimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & sacramentum eam fidelitatem Regi faceret, quam prædecessoribus suis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi, & cęteri Regni Francorum quamlibet Religiosi, & sancti Episcopi. Quod persuadentibus & impellentibus omnibus Curiæ Optimatibus, & si propter mandatorum rigorem minùs licebat, factum est tamen, quia Ecclesiasticæ paci & fraternæ dispositioni sic expediebat.* Et infrà: *Consulendo & monendo rogamus, ut ibi consilii & pietatis studeatis visceribus abundare, ubi fas non debitam fortitudinem exercere.*

Inclementior fuerat Angliæ Rex Henricus in Beatum Anselmum, quem jusserat Anglia exulare, aut solito fungi hominio; contumeliosus etiam in Decreta Pontificum, quæ in Regni sui libertates infensa interpretaretur. *Quid ad me de literis Apostolicis? Jura regni mei nolo amittere. Malmesb. De gestis Pont. Angl. l. 1.* Infregit se tandem cessitque inelųctabili necessitati Anselmus, qua de causa & ipse Pontifex ei congratulatus est. Dedit etiam ad Anselmum literas, ut ne gravaretur ordinare, & sinere, ut & alii ordinarent eos electos Episcopos, qui Regibus hominia fecissent, dum ne ab iis investituras accepissent. *Si qui verò deinceps præter investituras Ecclesiarum prælationes assumpserint, etiamsi Regi hominia fecerint, nequaquam ob hoc à benedictionis munere arceantur.* Quam tamen nonnisi temporariam fore indulgentiam sperabat Pontifex, dum nimirum molliretur à Deo Regis Angliæ cor, ut plenæ Ecclesiarum assentiretur libertati. *Donec per omnipotentis Dei gratiam ad hoc omittendum, cor regium tuæ prædicationis imbribus molliatur. Epist. 26. inter Ep. Ansel. l. 3. Ep. 140.*

Sed ne ea quidem dispensatio porrigebat se, nisi ad Episcopos & Abbates. Idem quippe Pontifex variis respondens percunctationibus Anselmi, ac præ cæteris; An possent Clerici Laicis hominia præstare, eorumque homines fieri, seu vassalli: *Si nullus Clericus debet fieri homo layci, & aliqua beneficia, aut possessiones non Ecclesiasticas debet tenere de layco, nec laycus vult ei dare, nisi fiat suus homo; quid faciet?* Responderat dimittenda hæc esse feuda, quòd iis fœdissimæ Laicorum servituti manciparetur Clericatûs nobilitas, & contaminaretur, nec possent liberæ & cælesti Clericorum professioni concinere ea vincula humanarum obligationum. *Liberam esse Ecclesiam Paulus dicit. Indignum est igitur, ut Clericus, qui jam in Dei sortem est assumptus, & jam laycorum dignitatem excessit, pro terrenis lucris hominium faciat layco; ne fortè dum reperitur servi sæcularis obnoxius, vacet aut gravetur Ecclesia. Scriptum est enim, Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus. Epist. Ansel. L. 3. Epist. 45.*

Quæ gravissima difficultas conciliandæ libertatis Clericatûs, qui à Deo totus pendere, & in cælestia totus arrigi debet, cum obligamentis hominii & feudariæ clientelæ, non paulò forsan majoris erat ponderis, quàm quidquid hactenus in eam rem dictum fuerat à Pontificibus aliis & Conciliis. Et sanè mox Episcopi & Abbates, quasi explicante se hominio quod præstiterant, jussi sunt militares cuneos cogere, & ad exercitus regios ductare, vel delegatis eos committere Vicariis. Cum Episcopis, Abbatibus, Pastoribus citra perniciem carere non possit Ecclesia, retinenda utique erant ea feuda, & in illis plurimo indulgentiæ utendum erat lenimento; quod non ita habebat in aliis feudis, quibus abstinere se Clerici & Ecclesiæ potuissent.

Cum tria ergo in controversiam ducta essent, Investituræ, Hominia & Sacramenta: investituras abdicarunt Reges, hominia Pontifices tolerarunt, atque ita ne controversatum quidem amplius est de Sacramento fidelitatis. In eam denique concordiam & juris æquabilitatem venere hinc Paschalis II. & Anselmus, inde Henricus Angliæ Rex. *Investituras Ecclesiarum Anselmo in perpetuum in manum remisit Rex, eodem concedente ut propter hominium Regi factum nullus arceretur à benedictione.* Præmissi jam fuerant in Angliam à Pontifice duo Legati, per quos ad id temperamenti ultro citroque convenerant; ut ex eodem liquet Malmesburiensi, *De gestis Pont. Angl.* ex quo corrasa sunt hæc omnia. *Controversiam tot annis agitatam singulari probitate sedarunt. Concessit siquidem Papa, ut Rex homagia de electis acciperet; sed nullum per baculum & annulum investiret.*

At ex litteris Anselmi constat, nonnisi post diutinas altercationes, in hæc demum Pontifices cum Regibus concordasse. Scripserat aliquando Anselmus ad Abbatem, certum sibi fixumque id esse, nunquam cujusquam hominem fieri, nulli per quodcumque fidei sacramentum obligari. *Hoc autem scitote, quia voluntas mea est, ut adjuvante Deo, nullius mortalis homo fiam, nec per sacramentum fidem alicui promittam.* Hoc ipsum & Episcopo cuidam in aurem insusurravit consilium: *Nulla minæ, nulla promissio, nulla astutia à religione vestra extorqueat aut homagium, aut jusjurandum, aut fidei alligationem. Si quid horum aliquis egerit, hæc sit vestra responsio, Christianus sum, Monachus sum, Episcopus sum, & ideo omnibus volo fidem servare, secundùm quod unicuique debeo. Quidquid aliud vobis dicatur, his verbis nec addatis quidquam, nec minuatis, &c. Hoc ipsum de me dico, nec super hac aliquid addere volo, &c. Ansel. l. 3. Epist. 36. 40. 45. 77. 88. 90. 92.*

In ipso concertationis ęstu hęc scriptitabantur, dum quasi consilii dubia & anceps penderet sedes Apostolica, sive eo tempore, quo uno damnationis telo configebant Romani Præsules, tam hominia & sacramenta, quàm investituras ipsas. Ex his enim Epistolis dilucidè constat, Urbanum II. & Paschalem, atque Concilia quæ sub eis coaluerunt, nihil interjecisse discriminis inter hominia & fidei sacramenta. Hęc discriminare cœpit Concilium Rotomagense, sacramenta fidei persolvi sinens etiam minusculis dominis, hominia Regibus servans solis: sed ea nec Anselmus distinxit, dum ab iis abhorreret, nec Paschalis, cum hominia concessit. Et quidem Regis homines evadebant, non hominio solo, sed & fidei sacramento. Hinc enimvero religio fiebat Anselmo, qui eo vexatus scrupulo, sciscitatus est Archiepiscopum Lugdunensem, postquam etiam Pontifex Episcopis & Abbatibus permisit ut hominia præstarent. *Dubito quod me facere oporteat, si aliquis Religiosus electus, homo Regis pro Episcopatu vel Abbatia fieri respuat. Durum mihi videtur, ut hoc illi præcipiam per obedientiam, &c. L. 3. Ep. 123.*

In Concilio Pictaviensi anno 1114. cui prçerant Legati Paschalis II. prohibita sunt adhuc indiscriminatim hominia pro qualibuscumque feudis. *Ut Clerici nunquam alicui layco hominium aliquo modo fa-*

fuerc præsumant, &c. Can. 3. Cum Henricus Rex Angliæ Vuillelmum filium designasset sibi successorum anno 1116. narrat Eademerus. *L.* 5. Barones omnes sacramento ei se & hominio astrinxisse: *Facti sunt homines ipsius, fide & sacramento confirmati*: at Episcopi & Abbates *fide & sacramento professi sunt*, eum se Regem habituros parte obeunte, & tunc demum ei *hominia fideli mente facturos*.

IV. Quoad Gallias verò ex Sugerii Abbatis Sandionysiaoi narratione, ubi colloquium memorat Paschalis II. & Legatorum Henrici Imperatoris, evincitur Galliæ Reges investituras incunctanter abjecisse, ejecisse etiam ex hominiis eum sæcularem ritum, quo Præsules maximè offendebantur. Audi ut ille Pontificem inducat Imperatorios Legatos alloquentem. *Si virga & annulo investiatur, cum ad altaria ejusmodi pertineant, contra Deum ipsum usurpare: si sacratas Dominico corpori & sanguini manus, layci manibus gladio sanguinolentis obligando supponant, ordini suo & sacra unctioni derogare*. Addit tunc furere cœpisse Germanos hos Legatos: *Cumque hac & his similia cervicosi audissent Legati, Teutonico impetu frendentes tumultuabant*, &c. *Du Chesne tom. 4. pag. 290.* His verbis Sugerius abundè prodit, & Pontifici consentaneum se cum cæteris Gallis fuisse, & Galliæ jamdiu Reges invidiosum abjecisse hominii ritum, & investituras omninò abdicasse; vel sacramento fidei contentos, cui hominium tacitè, non expressè implicatum esset: vel hominium suscipientes, cujus circumcisus erat ille ritus, quo dehonestari se Præsules augurabantur.

His adde Edictum Ludovici Crassi anno 1137. concessum Episcopis & Abbatibus Aquitaniæ, seu Provinciæ Burdigalensis, quæ Ludovico Juniori filio ejus obtingebat post obitum Vuillelmi Ducis, cujus ille filiam duxerat Eleonoram. Eo Edicto contulit illis libertatem canonicam electionum, citra sacramentum ritibus homagii vestitum. *Canonicam omninò concedimus libertatem, absque hominii, juramenti, seu fidei per manum data obligatione. Bollan. Feb. tom. 2. pag. 440.* Videri possit alicui relaxatum hîc fuisse, tam hominium, quàm illum hominii ritum, qui sacramento quandoque adhærescebat, *fidei per manum data*: non autem sacramentum ipsum fidei, ea hominii umbra exutum. Gradum revocabimus in Galliam, ubi observatum fuerit à nobis; quid interim rei in Germania gereretur.

V. Non ea erat Friderici I. Imperatoris in Ecclesiam sive humanitas, sive reverentia, non ea libertatum ejus cura. Hominium ille ab Episcopis extorquebat, & sacramentum fidei, & manuum insertionem, qua maximè Præsules angebantur, & ad sæculares se compedes, & sordes querebantur devolvi. Id illi probro dedit Adrianus IV. Papa anno 1159. *Quid dicam de fidelitate B. Petro, & nobis à te promissa & jurata, quomodo eam observes, cum ab iis qui dii sunt, & filii Excelsi omnes, Episcopis videlicet, homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis. Baro. anno 1159. n. 4. 14.* &c. Cum tentarentur multa ad resarciendam Sacerdotii & Imperii concordiam, vilibus his vinculis expetiit Pontifex ut saltem Italiæ Episcopi absolverentur, & fidei sacramentum sine hominio præstarent. *Episcopos Italiæ solum sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere domino Imperatori. Radevic. De gest. Frider. L. 2. c. 30. 31.* Assensus est ei petitioni Imperator, dum Episcopi Italiæ omnibus se Imperii feudis exuerent. *Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium, si tamen & de nostris Regalibus nihil delectat habere. Qui si gratanter audierint Romano Præsule, Quid tibi & Regi? Consequenter eos ab Imperatore non pigeat audire, Quid tibi & possessioni? Spicil. tom. 8. p. 99. 107. 132. 136.*

Ex Epistolis Attonis, qui ante annum Christi millesimum Vercellensem regebat Ecclesiam, liquidum fit Episcopos Italiæ Regibus solum fidei sacramentum obtulisse. Petebantur & obsides à Regibus; sed difficilè ab Episcopis annuebantur.

Nec multò aliter in Anglia, ut ex Conventu patet Clarendoniensi anno 1164. quo admitti pervicit Henricus II. Rex capita XVII. Consuetudinum Regiarum, nulla Episcoporum intercessione, nisi unius Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis. Inter ea capita erat & istud de hominio Regi ab electis Episcopis solvendo: *Electus homagium & fidelitatem Regi, sicut ligio domino suo, de vita sua, & de membris, & de honore terreno, salvo ordine suo faciet, priusquam consecretur*. Confitebatur & ipse Thomas, Regi se fidelitatem jurasse: *Quod fidelitatem ei juraverat, vitam scilicet, membra, & honorem terrenum, salvo ordine suo*. Præcepit per Epistolas Episcopis Angliæ Pontifex, ut ne quod aliud præstarent sacramentum, quàm quod Regibus præstare solerent Episcopi. *Præter id juramentum, quod Episcopi suis Regibus facere consueverunt. Baron. an. 1163. n. 20. 26.*

Nec mirum est si indecoris se his Episcopi Angliæ & Germaniæ subjicerent sacramentis, sive hominiis, cum & feuda marsupii, ita enim vocabantur, hoc est annuas pecuniæ pensiones à Principibus ambirent, pro iisque hominia ac fidei persolverent sacramenta. De his fidem facit Rogerius, ubi narrat Richardi Angliæ Regis è carceribus Germaniæ egressum, concessasque ab eo ejusmodi tum chartas feudorum, seu annuarum pensionum Archiepiscopis Moguntino & Coloniensi, Episcopo Leodiensi, pluribusque aliis Ducibus, Comitibus, & Baronibus Imperii, à quibus eo nomine hominia suscipiebat, & sacramenta. *Rex Angliæ promisit & chartis suis confirmavit quibusdam Archiepiscopis, & Episcopis, & Ducibus, & Comitibus, & Baronibus de Imperio, reditus annuos pro homagiis, & fidelitatibus, & auxiliis eorum contra Regem Franciæ. Recepit itaque homagium de Archiepiscopo Moguntino, &c. Salva fidelitate Imperatoris. Roger. pag. 734.*

VI. Eo loco res erant in omnibus Ecclesiæ regnis, cum ad ejus summa gubernacula sedere cœpit Innocentius III. Itaque non potuit non ille obliquè saltem confirmare ea sacramenta toto orbe receptissima, ut & hominia, quando in Concilio IV. Lateranensi anni 1215. unum id prohibuit, ut ne Layci à Clericis iis exigerent fidei sacramentum, quibus temporalia nulla, seu Beneficia, seu feuda contulissent. *Nimis de jure divino quidam layci usurpare conantur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale detinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Sacri authoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici personis sæcularibus præstare cogantur hujusmodi juramentum. Extra De jurejurando. C. Nimis.* Et hominiis tamen istis & sacramentis Innocentius IV. anno 1250. Sueciæ regno interdixit, quòd necdum eò irrepsissent, aut usu convaluissent. *Ne aliqua sæcularis persona contra statuta hujusmodi quidquam attentare, aut à vobis, vel successoribus vestris homagii, vel fidelitatis exigere, seu oblatum recipere audeat sacramentum. Raynald. n. 40.* Ex adverso autem Alexander IV. rescito jam in Scotia vetustate roboratam esse consuetudinem eam, ut non antè Rex temporalia vacantium Ecclesiarum bona electis restitueret Episcopis, quàm ab eis sacramenta fidei accepisset: voluit ut Episcopus Glascoviensis, quem ad eam ipse provexerat Ecclesiam, eo obsequio fungeretur anno 1260. *Cum tibi, prout fieri consuevit, fidelitatis debita præstiteris sacramentum, Ecclesia sua*

Regalia seu temporalia de manibus suis recipiat subsequenter, Rainald. n.14. Cum Carolus Andium Comes Siciliæ Regno investitus est anno 1265. à Pontifice, permissus est sacramenta fidei exigere ab Episcopis Siciliæ, qui ea priscis Siciliæ Regibus exolvissent, juxta canonicas sanctiones. *Sacramenta fidelitatis præstabuntur, secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt, ab illis Ecclesiarum Prælatis, quorum prædecessores antiquis illis Siciliæ Regibus præstiterunt. Spicil. tom. 9. pag. 239.* Quæ eadem verba adhibita sunt in concessione ejusdem Regni anno 1501. ab Alexandro VI. facta. *Rainal. an. 1501. n. 68.*

Hi erant ergo cæterorum Christiani Orbis regnorum mores, 1. Si necdum consuetudo Prælatos his in Reges obsequiis mancipasset, hæc eorum libertas & dignitas retinebatur, comperto Episcopos ordinis & ministerii sui sanctimonia arctissimè illigari Dei Regisque obsequio & fidei, eorumque verbis tantundem inesse ponderis, quantum aliorum sacramentis. 2. Si verò jam usu longo convaluissent Episcopalia fidei sacramenta, ei consuetudini non derogabatur, ut quæ nec ipsa institutis derogaret canonicis. Sed nulla sinebantur novæ servitutis fieri per hominium additamenta. 3. Modicè ferebantur & hominia iis in Regnis, ubi ad eorum defensionem Principes exarserant, quòd ibi necdum cessasset ea dispensationis & indulgentiæ necessitas, qua primùm adducti fuerant Pontifices, ut ea ad tempus aliquod tolerarent. 4. Sed ne Regia Ecclesiastici Sacerdotii majestas dedecoraretur, non aliis quàm Regibus Prælati hæc seu sacramenta præstabant, seu hominia. 5. Minorum gentium Beneficiarii minusculis etiam dominis per eadem sacramenta & hominia obligabantur. Anno 1214. cum Dux Burgundiæ in sancta Capella Divionensi quatuor novas instituisset dignitates, præstandum sibi hominium illis indixit. *Cum osculo pacis homagium facient. Recueil. pour l'hist. de Bourgogne p. 315. 491.* Haud satis scio, an eo canonicis regulis aliquantulum obstreperetur: at ex ipso hominii ritu, seu ex osculo pacis, non poterat invidia conflari.

VII. Gallia verò iis se moribus semper aptavit, qui Canonum menti, & Ecclesiæ libertati magis consentirent. Unde & paucissimis ejus Episcopis incubuit necessitas hominii exhibendi, reliquis omnibus uno in Reges fidei sacramento defungentibus. Ad fidei sacramentum anno 1295. susceptus est Andegavensis Episcopus Vuillelmus major, postquam è Metropolitano confirmatus fuerat. Accipe verba ipsa Chartæ seu Instrumenti, ex quibus edisças qui ritus sint usurpati, quæ voces. *Fecimus Regi Philippo juramentum fidelitatis in hunc modum; videlicet quod stola nobis ad collum posita in modum crucis ante pectus, & manu ad pectus missa, libro Evangeliorum coram posito, dixit nobis de mandato Regis dominus de Chamberry Miles, Vos juratis domino Regi fidem & legalitatem & filio ejus Regi Francorum post eum, & quod servabitis eisdem corpora, & membra, & vitam, & jura sua, & honorem suum temporalem; & si petat à vobis consilium bonum & fidele, sibi dabitis. Ita Juratis. Et nos respondimus, Ita juro. Spicil. tom. 10. p. 283. 285.*

Tum concessa est Vuillelmo Episcopo à Philippo Pulchro eadem declaratio, quam antecessoribus ejus superiores annuerant Reges, Philippus Audax, Sanctus Ludovicus, & Ludovicus VIII. qua significabatur, eo sacramento nihil derogari antiquissimis libertatibus ejus Ecclesiæ; immunem semper fore Episcopum à Regia militia, & à copiis in eam mittendis; verùm ut electus Andegavensis, quamprimùm à Metropolitano confirmatus fuisset, temporalium Ecclesiæ suæ rerum administrationem reciperet à Legatis, quos Rex mitteret, cum diplomate confirmationis; intra quadraginta mox dies adventaret Episcopus ad Aulam Regiam sacramentum præstiturus Regi, nisi regno Rex abesset; alioqui temporalia Episcopatûs bona rursus à ministris Regiis occupatum iri, dum eo fungeretur Episcopus officio. *Quando electus confirmatus erit à Metropolitano, nos reddemus ei Regalia sua per nuntios deferentes literas patentes confirmationis ejus. Ipse tamen electus tenebitur bona fide nos adire, si fuerimus in Regno, infra quadraginta dies, post susceptionem Regalium, & nobis juramentum fidelitatis præstare, &c.* Minimè autem silentio præteriri fas est extremam ejus Declarationis clausulam. Si Comitatus Andinus à Regia Corona & ditione aliquando sejungeretur, nequaquam eo Sacramento fungi debere Episcopum in Comitem Andegavensem. *Episcopus non teneretur facere hujusmodi juramentum Comiti Andegavensi. Preuves des liber. Gal. c. 17. n. 7.* Observatum jam à nobis est, Carolum Magnum & successores custodiam & tuitionem immediatam Episcopatuum & Abbatiarum semper sibi integram servasse, quo demumcumque loco sitæ essent eæ Ecclesiæ.

Ex Decreto Bonifacii VIII. *in Sexto* colligitur, minùs displicuisse Sacramentum & hominium, quo Abbatissæ & Priorissæ quædam Principibus sæcularibus tenerentur, propter feudum Monasterio innexum. *Quando Abbatissa vel Priorissa debebit homagium vel fidelitatis Sacramentum, &c. De statu Regular. c. 1.* Anno 1274. Semurii domini Ecclesiam Collegialem in Diœcesi Augustodunensi condidere, servato sibi Sacramento & hominio Decani, & Canonicorum. *Decanus & Canonici nobis & successoribus nostris dominis Sinimuri fidelitatem jurabunt. Spicil. To. 12. p. 190.*

Edita est anno 1332. Declaratio, qua Episcopi secernebantur, qui hominio & Sacramento essent obnoxii, ab iis qui solo Sacramento fidei tenebantur. *Marca de Concor. L. 8. c. 21. n. 7.* Hos posteriores pronum est eos conjicere, quorum Ecclesiæ nullo Regio feudo donatæ essent, aut quas Rex iis obsequiis absolvisset.

Conquestus est Carolus VII. Rex Galliæ, quòd Eugenius IV. ad alios quàm ad ipsum destinaret eas Bullas, quibus Episcopales Regni Ecclesias conferebat; scriptisque ad eum literis, declaravit ab omnibus Regni Episcopis præstari sibi fidei Sacramentum, ab aliquibus etiam hominium, ut iis quidem exceptis, quorum sitæ essent Ecclesiæ in illis Provinciis, quæ suos sibi peculiares duces, & Comites haberent; quòd Prælati omnes illarum etiam Provinciarum immediatè Regi subessent, qui & ipse vicissim custos illorum esset & proprius defensor; unde & superiores hactenus Pontifices ad ipsos semper Reges miserant Episcopatuum provisiones. *Beatissime Pater, credimus Sanctitatem vestram non ignorare, quod Prælati regni nostri in Præfectionis suæ primordio nobis præstant & præstare soliti sunt ligium plerique homagium, & alii omnes fidelitatis juramentum, pro suarum temporalitatibus Ecclesiarum, etiam illarum, quæ nostrûm quorumcumque circumdantur à terris subditorum, aut quæ sitæ sunt infra dominia ipsorum; sive sint Duces, sive Comites, aut alii domini temporales, in ipso Regno nostro quovis honore, seu titulo fulgentes. Sumus enim unicus Prælatorum & Ecclesiarum hujusmodi Princeps protector & conservator sæcularis: nec subditi sunt ipsi Prælati, aut eorum Ecclesiæ aliis temporalibus, aut sæcularibus dominis, quàm nobis, omnesque ea & sub Regalia continentur. Spicil. Tom. 7. pag. 286.*

Quæ Episcoporum prærogativa eò quoque insignior est, quòd ab illis maximi Duces fiduciario, & hominii jure terras aliquas & ditiones obtinerent. Anno 1258. Dux Burgundiæ cum Hispaniæ

Re-

Regi Sacramentum fidei præstaret, propter feudum marsupii, seu pecuniarum, eos excepit, quibus jam ut dominis obligabatur, Regem, Reginam, & Episcopos Augustodunensem, Lingonensem, & Cabilonensem. *Salva fidelitate Regis, Reginæ, & aliorum dominorum dicti Ducis, videlicet, Lugdunensis, Lingonensis & Cabilonensis Episcoporum. Recueil. pour. l' Histoire de Bourgog.* Hortatus est Bernardus Theobaldum Campaniæ Comitem, hominium ut persolveret, quod Lingonensi Episcopo præstare teneretur. *Pro casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reverenter ei & humiliter offeratis. Epist.39.*

Quàm curæ erat Carolo VII. cæterisque Regibus, ut Episcopi omnes Abbatesque Regni sibi immediatè subessent, & Sacramenta præstarent: tam Conciliis & Pontificibus cordi fuit, ut ne aliis quibuscumque quàm Regibus Episcopi & Abbates ea impenderent obsequia. Consensere Pontifices & Reges in eam mutuam & individuam copulam, ut indivulsa cohæreat & in sæcula perpetuetur Regia Christi majestas, quæ in illos transfusa, & secta videtur fuisse.

Ex hac autem Caroli VII. Epistola liquet 1. eo adhuc ævo observatum fuisse discrimen Episcopatuum, quibus hominii & Sacramenti, & quibus sacramenti tantùm lex immineret. 2. Episcopatibus omnibus incubuisse saltem necessitatem præstandi Sacramenti. 3. Eos verò qui exemptionis privilegio aliquo donati essent, hominii, non Sacramenti fuisse immunes.

Eundem Regem interpellavit Nicolaus V. anno 1453. ut quando passus erat Cardinalem Rotomagenti Ecclesia donatum, ejus capessere possessionem, pateretur & primi anni reditus colligere, quanquam necdum ei vel hominio functus esset, vel Sacramento. *Quia nuper intelleximus annuam temporalitatem ipsius Ecclesiæ eidem Cardinali denegari, cum juramentum solitum fidelitatis & homagii non præstiterit, rogare decrevimus, &c. Spicil. Tom.7. p.259.* Repulsam passus non est Pontifex ab eo Rege, qui idem ipse anno 1447. in re persimili gratificatus est Episcopo Cenomanensi; Beneficiis suis sinens eos frui, quibus ea contulisset antè Episcopus, quàm Regi præstaret Sacramentum, incurrentibus impedimentis iis, quæ tum quidem summovere non posset. Cujus rei & alia ad manum sunt exempla anno 1493. *Memoires du Clergè Edit. de l' an.1675. Tom 2. p.167. 169.*

Anno verò 1456. Ludovicus Pictaviensis Valentinus & Diensis Episcopus & Comes, hominium exolvit Delphino Ludovico XI. Franciæ postea Regi, cum eoque de controversis quibusdam juribus concordiam iniit. Vide ut in ea charta de hominio verba fiant, quæ vernaculo ea sermone in Latinum ita vertuntur. *Ligium rursus hominium persolvit, & Sacramentum fidei, eidem summo domino suo temporali, nudo capite, manibus junctis, & insertis inter manus domini, cum osculo, in perpetua & intaminata fidei ac dilectionis pignus: seque & suos professus est vassos ligios ac fideles, adversùs quoscumque alios indiscriminatim, præter Romanum Pontificem. Memoires du Clergè, Tom.1. p.83.*

VIII. Exinde jam non hominia ferè usquam ulla, sed fidei Sacramenta, quibus verecundius aliquid, honorificentiusque in Principes, & ad posterioris hujus ævi probitatem fidemque testificandam commendatius inesse videtur. Quasi ne in cogitationem quidem venire possit, ut impiè & facinorosè attentetur aliquid in eos, qui expressissimæ sunt in terris summi Numinis imagines. Præter ea capita; Ut fideles Regi sint & Regno; ut renuntient si quidpiam aliquos machinari rescierint; ut ne hostes in quemcumque Regni locum admittant: voluit hanc quoque geminam adjici clausulam Ludovicus XIII. Ut intra tres menses Episcopos se consecrari curarent, utque in sua quisque Diœcesi residerent. *Preuves Des lib. Gallic. c.17. n.9. 10.*

Visum est quibusdam hominium in unum conflatum esse cum juramento. Sed Consilii Privati Aresto anni 1652. secundùm Augustodunensem Episcopum pronuntiato, magna fit ad hanc rem totam novi nobis luminis accessio. Cum is enim Episcopus sacramento fidei in Regem defunctus esset, molestias nescio quas passus est in Camera Computorum, ubi illud promulgari & registrari necessum erat; quippè ibi præterea ab eo hominium deposcebatur, & enumeratio feudorum ac dominiorum quæ obtineret. Supplicem ille Regi super ea re libellum obtulit, adjunctis sibi Cleri Gallicani Agentibus; eoque significabat, *Regiis diplomatibus Caroli IX. Henrici III. & IV. ac Ludovici XIII. in Parlamento registratis, & in Camera Computorum, Clericos hujus Regni immunes esse declaratos hominii, fideique sacramenti; & ne cogerentur chartis publicis edere feuda, terras & dominia Ecclesiæ suæ, cum anno 1522. & 1547. à Francisco I. & Henrico II. Regibus hoc vinculo absoluti essent, ingenti Cleri pecunia ad id repræsentata, & in Regium illata fiscum. Pleraque enim Cleri instrumenta bellorum civilium incendiis consumpta fuisse; Regi Regnoque pecuniaria subsidia subinde ingentia prorsus subministrata fuisse, & in id alienata Ecclesiarum prædia longè plurima, &c. Exoneratos Reges à solvendis debitis, quibus gravabatur ærarium publicum Civitatis Parisiensis, idque factum numerata Cleri pecunia, cui vicissim despoderat Reges nihil amplius negotii facessendum esse, fidei & hominii obtentu, &c.* Et mox: *Quibus omnibus minùs perpensis eandem Computorum Cameram Episcopis molestiam creare prætextu ejus fidei & hominii, &c. Porro lege & antiquissimo more non teneri Episcopos nisi sacramento fidei Regi persolvendo, quo fides & hominium implicari censetur, antiquissima Regni consuetudine, his rationibus subnixa, & Regum Edictis.* A' Rege secundùm Episcopum pronuntiatum est.

Hinc liquet Franciscum I. hominii necessitate absolvisse Prælatos Gallos, in eoque vestigia & exempla ejus sectatos esse Reges deinceps alios, sicut & in eadem pecunia ab universo Gallicano Clero accipienda. Adde ea tum hominia ad jejunum & inanem ritum redacta tum fuisse, cum nec Episcopi, nec Abbates jam tenerentur, aut verò possent, ut olim, delectum habere militum, copiasque colligere, & vel per vicarios duces mittere, vel ipsi ducere ad Regias expeditiones, quæ primaria erat olim feudorum, sive prærogativa, sive servitus, Ecclesiæ & optatissimum fuit, & cum primis consentaneum, nec minùs Regibus conducibile, ut Episcopi eo solverentur militari vinculo & servitio, sacræ professioni infenso: insuescerent autem Ecclesiæ etiam ex sacro fisco conferre impensas pro suo modulo, ad defensionem Regni, quo Ecclesia, ut nobilissima ejus portio, continetur.

IX. Obmutuit hactenus de his Ecclesia Græca, quòd inaudita ferè illi fuerint, & incomperta hæc sacramenta. Nec quanquam bis expedita fuerit compeditibus, de sua sibi magnopere gratulari potuit libertate. Nemini non exploratum est, ex quo se illa à Latina disjunxit Ecclesia, libertates ejus omnes sub Imperatoria dominatione oppressas obtritasque jacuisse. Ex quo jugum excussit suavissimum Capitis, quod Ecclesiæ suæ universæ Christus præstituerat: aliud illa experta est jugum Caputque, quòd cum prorsus sæculare & regium sit, non potest non imperiosiùs dominari. Prosecutus est Simeon Thessalonicensis prolixè & accuratissimè ordinationes non Presbyterorum tantùm, sed Episcoporum etiam, Archiepiscoporum, & Patriar-

cha-

eharum; nec usquam tamen meminit sacramenti, quod vel sibi mutuò, vel Imperatori præstare cogerentur.

At Nicephoro Gregoræ non excidit sacramentum, quod Patriarcha & Clerus persolverunt Andronico Imperatori, cum illum ad Imperii societatem cooptavit Michael Palæologus parens. Memorandum quoque juramentum Parenti tum suo edidit junior Imperator, quo una eademque opera, & Patri fidem, & Ecclesiæ privilegiorum suorum tuitionem profiteretur. *Jurat Patri se Dei Ecclesiam piè veneraturum, ejusque privilegia modis omnibus culturum, & inviolata conservaturum esse. Postea se vitam & Imperium Patris sui expertem insidiarum usque ad ejus obitum pro virili conservaturum.* L.4. Tum eodem juramento constringi se non illubentes passi sunt Patriarcha, Episcopi, Clerici. Notat Gregoras usitatum fuisse id jusjurandum. *Usitatum jusjurandum novo Imperatori dedit*; à Clero etiam scriptis datum fuisse. Sacramento fidelitatis finitimum id erat: *Se & successores suos ejus Imperio non esse insidiaturos profitentes.* Non ergo ab his nexibus liberi prorsus erant Episcopi Orientis; verùm sacramentis his astringebantur non electionis, vel ordinationis suæ singuli tempore, sed universi conjunctim, ubi novi inaugurabantur Imperatores: eoque non semet tantùm ipsos, sed & successores suos astringebant.

De Resignatione simplici Episcopatuum.

CAPUT L. *P.1. l.2. c.26.*

De Cessione & Resignatione Episcopatuum, per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Cessiones olim, & Resignationes simplices Episcopatuum fiebant apud Concilia Provincialia, vel apud Metropolitanos.

II. Sensim inolevit mos, ut apud Sedem Apostolicam fierent.

III. Per Canones non licet Episcopis Episcopatu abire, nisi justis de causis.

IV. Nisi ubi à contumaci plebe non suscipiuntur.

V. Ex his plebis tumultuationibus aliquid semper invidia & culpa in Clerum resilit.

VI. Constantinopolitano Episcopatu abisse se negabat Nazianzenus, qui ei nunquam satis acquievisset.

VII. Cessit Episcopatu Sasimorum, quem nisi pugna & cæde tueri non poterat.

VIII. Is erat locus, ubi supprimendus esset Episcopatus, vel potius nunquam creandus.

IX. Nec poterat ibi Gregorius prospera unquam uti valetudine.

X. Cessio Joannis Silentiarii, facta refragantibus Canonibus, suffragante cœlo.

XI. Exemplum aliud finitimum.

XII. Vetat admitti Cyrillus Alexandrinus Episcoporum cessiones, sive culpa affines sint, sive puri.

I. EJus vinculi solvendi, quo suis Ecclesiis ligati tenentur Episcopi, & cessionis eorum approbandæ, jam dudum tota potestas ad sedem Apostolicam devoluta est: at non ita res habebat ab incunabilis Ecclesiæ ad annum usque Christi quingentesimum. Ea Disciplinæ innovatio tam lentè & inopinato facta est, ut dum fieret, nemo suspicaretur; quod & in aliis complusculis id genus vicissitudinibus observare est. Quo fateri cogimur, divina magis providentia & voluntate, quàm mortalium prudentia & libidine has rerum morumque vices dispensari.

II. Illud enim interest inter humanæ & divinæ, sive sapientiæ, sive potestatis consilia, quod humana perspicuis machinis, artibusque haud sanè inscrutabilibus peraguntur: at Numinis providentia maximas quasque res in humana & Ecclesiastica Republica torquet & retorquet, rotat, evertit, innovatque miris & arcanis, atque imperviis modis; ut ne ipsi quidem per quos divina extricantur consilia, advertere ea possint, nisi ubi jam vel suo ipsorum ministerio perfecta & profligata sunt. Non ea Metropolitanorum, Episcoporum, Populorumve mens erat, ut munia Metropolitanorum, & Provincialium Conciliorum ad Sedem Petri transferrentur, cum ea ipsi tamen eo inopini sensim transferrent, ubi dissensionum suarum vi & veluti procella quadam jactati, ad eam confugiebant, & confugere assuescebant, & rariora jam habere, aut non ita magni facere Concilia Provincialia. Nec is erat Pontificum scopus, cum his medebantur Provinciarum morbis, suam ut ad Ecclesiam illam causarum Ecclesiasticarum farraginem & molem importunam pertraherent. Sed non potuit longo sæculorum decursu non eo tandem res erumpere, quo ea videmus nunc esse loco.

III. Primam Ecclesiæ legem in moderandis Episcoporum resignationibus promulgasse videntur, sive Apostoli, sive quicumque Canonum Apostolicorum authores, ubi communione arcent Episcopos, Presbyteros & Diaconos, qui semel ordinati, cessarint, & flagitiosa supinitate greges sibi creditos adire & pascere detrectarint. Si rebellantis autem populi regimen capessere nequiverint, gradu quidem ipsi suo potientur, sed eidem pœnæ mancipabitur Clerus, qui populi contumaciam non fregit. *Si quis Episcopus non susceperit officium & curam populi sibi commissi, hic communione privetur, quoadusque consentiat, similiter Presbyter & Diaconus, &c.* Can.37. Innovata est hæc eadem Constitutio in Concilio Antiocheno, *Can.17. 18.*, à quo Apostolicus hic Canon in duos sectus est; Conciliique Provincialis judicio & decretis subesse ac parere jussi sunt Episcopi, tum qui ignavia excusserint onus, tum qui gregis rebellis pertinaciam perdomare nequierint. Hinc verò manifestum est, Episcopis, ac Presbyteris, semel ordinatis, adeoque & Diaconis integrum jam non fuisse, ut ingestam sibi sarcinam subirent, vel excuterent. Si enim anathematum jaculis urgebantur, ut onus subirent; quantò magis, ut ne quod semel subissent, illud temerè excuterent? Ideo & à Nicænis Patribus anathema in omnes Clericos intortum est, Ecclesiarum suarum desertores, donec ad eas se recipiant. *Omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parœcias revertantur. Quod si non fecerint, oportet eos communione privari.* Can.16.

IV. Consultum quidem volebant Canones ingenio, & libertati populorum, & ne cui subjicerentur, nisi cui ultro ipsi parere delegissent. Sed inter nascentis Reipublicæ Christianæ angustias, frequentes occurrebant causæ, quibus explorari vota & desideria populorum non possent. Non enim semper coadunatis jam gregibus præficiebantur Pastores. Sed agni ad lupos missitabantur, qui ex lupis agnos facerent, atque ita demum illis præessent. Ita Christus Apostolos, Apostoli Christum imitati Episcopos ablegavere, ut Provincias & Civitates regerent, sed quas priùs sub lene Evangelii jugum misissent. Non infrequens ergo ea erat populorum malè sana obstinatio in Pastores, à supe-

pe-

perioribus Pastoribus ad se delegatos, quibus hinc satis justæ nascebantur abdicationis causæ.

V. Sed non eo propriè sensu donari potest Apostolicus Canon, qui Clerum Civitati jam præsidentem ostendit, in quem & culpam confert populi tumultuantis. Nec injuria. Si Clerus enim ea qua par erat diligentia & strenuitate incubuisset ad mansuefaciendos & Christianæ charitatis dulcedine imbuendos plebis animos, non fuisset ab ea Episcopus tam contumeliosè repudiatus. Quin apparet Clerum ejusmodi publicæ conjurationis contagio semper aliquo afflari; ut patet exemplo Martyrii Episcopi Antiocheni, qui Sedi renunciavit, abiitque Episcopatu, palam antè in Ecclesia contestatus his verbis: *Clero immorigero & populo rebelli, & Ecclesia contaminata renuncio, servata interim mihi Sacerdotii dignitate.* Author est Theodoretus *Lector. l.1.* Meletium Episcopum Sebastenum impatientius ferentem intolerandas populi sui intemperias, abisse Episcopatu, & secessisse in eremum, ubi pacis & veritatis deliciis inebriaretur: unde rursus tamen abreptus est in Sedem Antiochenæ Ecclesiæ. *L.2. c.31.*

VI. Cessit Episcopatu Constantinopolitano Gregorius Nazianzenus, ne semetipsum, ne Ecclesiam universam ei tempestati objiceret, quam ii excitabant, qui aliunde excitatam sedare præ cæteris debuissent. Nec dissimulabimus tamen Gregorio persuasum fuisse, tutorem se & custodem magis ejus Ecclesiæ fuisse, quàm sponsum: eique à se, non ut suæ, sed ut sibi commendatæ inservitum fuisse. *Quod si Ecclesiam, ut scribis, relinquere periculosum est, quam tandem? Si nostram, rectè dicis, idemque ipse ajo. Si verò nihil ad nos attinentem, nec nobis assignatam, culpa vacamus. At ideirco tenemur; quia ipsius curam aliquantisper egimus? Nimirum multi alii eadem ratione teneantur, nimirum quotquot extranenrum curam susceperunt. Epist.65. al.59. Epist.42. al.36.* Nec aliter ferè sensit ille de Ecclesia Nazianzena, non enim se unquam ut Episcopum præfuisse, sed ut subsidiarium & Vicarium Pastorem. Propè abest à vero, utcumque connixi sint Episcopi & Imperator, ut perilluftrem hunc Theologum adducerent, ut Regiæ urbis Episcopalem sarcinam subiret, & utcumque annuere visus esset: sustinuisse tamen illum assensum suum, usque ad Concilium Constantinopolitanum, ubi cum infestos sibi sensisset Episcopos nonnullos, maximè Ægyptios, tam lubens cessit odio adversariorum, quam invitus alioqui amicorum consiliis paruisset; cum otio cujus erat cupidissimus, faverent adversarii, amici adversarentur. Hæc ex Sozomeno. *L.7. c.7.*

VII. Sed utcumque res habeat de Episcopatu Constantinopolitano, fuit certissimè Gregorius Sasimotum Episcopus à Basilio ordinatus, eoque Episcopatu abdicavit sese invito Metropolitano suo Basilio. Nec rem ipse dissimulat, sed nec rationes silet suæ spontaneæ cessionis. Erat is ignobilis & permodicus vicus, tam graminis, quàm aquæ inops, viæ apporrectus, eoque pulverulentus, tumultuosus, scelerosis ferè tantùm, tortoribus, & carnificibus frequentatus. Exsererat ibi Basilius primus Sedem Gregorio Episcopalem, quanquam fuæ jam ditioni obnoxias haberet quinquaginta Ecclesias alias Episcopales, idque eo consilio fecerat, ut eam velut arcem objectaret Metropolitano secundæ Cappadociæ, qui vicum eum suis finibus vindicabat, atque ita objecto Gregorio Basilius subduceBat se discrimini, in eum unum convertendo toto posthac adversariorum impeto. Præposterum sibi visum aiebat Gregorius, quod Episcopali ministerio, ad pacem & charitatem composito, non posset fungi, nisi vi & cæde illata, aut propulsata. Tam ab omnibus præsidiis destitutum esse eum locum, ut nec vitæ tolerandæ sufficeret, nedum exercendæ hospitalitati, quam Apostolus Episcopis commendatissimam esse voluit. Ex his rationibus quas elegantissimè exequitur Nazianzenus in Carmine de vita sua, illa una quæ spectat ad vim quam inferre vel pati oportebat ejus Ecclesiæ administratorem Episcopum, illa, inquam, una, eademque est, atque illa, quæ gemino hoc Canone approbatur, altero Apostolico, altero Antiocheno. *Thronum haud licebat consequi sine sanguine. Namque amulorum Præsulum confinium erat hoc duorum, pugnaque haud certè levis. Quid facere, quaso, per Deum par hic erat? Retinere sedem tam graves ferre impetus? Telis feriri, sordido immergi luto?*

VIII. Quoad rationes alias à Gregorio perstrictas, non minimum momenti in ea est, quæ à loci inopia, rerum penuria, & inclementia cœli petitur: *Vicus, limphis carens, exors viroris, libero indignus viro, arctumque prorsus oppidum. Hic cuncta strepitus, pulvis hic cum enrribus, lamenta, fletus, carnifex & compedes, tormenta, Cives hospites hic & vagi, &c. Nec panem haberem, quem ministrarem hospiti, ut rector ipse pauperis pauper gregis.* Harum rationum ea erant momenta, quæ non Episcopum tantùm absolverent, sed & Episcopatum ipsum extinguerent, quin potius vetarent, ne unquam erigeretur.

IX. Sed vel ipsa loci, cœlique ea erat vel asperitas, vel contagio, quæ valetudini absolutissimè infesta esset, & satis in ea causæ erat, ut per Canones Episcopatu abire liceret. Narrabitur infrà ubi de translationibus agetur, Sylvani Episcopi religiosissimi exemplum, qui ab Episcopo Constantinopolitano Attico exonerari se pervicit Episcopatu in Thracia sito, quòd languida & tenella cum esset valetudine, ne consistere quidem posset in loco, quem jugis nivium copia vallaret, & inde mira intemperies.

X. Viderint alii, an possit Canonicis resignationibus annumerari Joannis Silentiarii cessio. Perdiu reluctatus, Coloniensis tandem Ecclesiæ sub Metropoli Sebastena regimen adire compulsus fuerat. Totum decennium consumpsit in sanctissimè & vigilantissimè obeundis Episcopalibus muniis. Cum verò postea impatientius ferret & contumelias & calamitates ab Armeniæ Præside, quantumvis affinitate sibi conjuncto, Ecclesiæ suæ Clerique illatas, Constantinopolim petiit, ubi Patriarchæ consilio & auxilio usus, Ecclesiæ suæ necessitatibus cum pro virili sua consuluisset, Hierosolymam petiit, inde & in Lauram S. Sabæ secessit. Ibi pristinis se ille reddidit Monasticæ vitæ institutis, quibus tanto animi fervore, tanta virtutum edidit documenta, ut in eo satis argumenti sit, ut cum authore vitæ ejus pronuntiemus, quando Episcopatu se exuit, illum *Deo gratum jussse consilium. Cyrill. Monach. in ejus vita apud Surium die 13. Maji.* Ipsa per sese spectata cessio, Canonibus haud sanè consentanea videri poterat. Sed tanta illam prodigia illustrarunt, tanta cœlestis favoris confirmarunt argumenta, ut fateri cogamur, Legem esse quandam summam, Legibus omnibus etiam Ecclesiasticis antecellentem & imperitantem, quæ his quandoque suffragetur, quos nostris calculis nos quidem damnaremus; & quæ his authoritatem conciliet inusitatis & laudandis magis, quàm imitandis facinoribus.

XI. Nec alia forsan ineunda nobis ratio de eo Alexandro, qui suo se in Cappadocia Episcopatu subfuratus est, ut Hierosolymam concederet, *tum orandi, tum locorum visendorum causa*, ut ait Eusebius, *L.6. c.11.*, & quem ibi cœlestia monita deflexerunt, quo Narcissi indidem Episcopi Coadjutor primùm, mox & successor esset.

XII. Ve-

XII. Voluntarias omnes Episcoporum sessiones damnare videtur Cyrillus Alexandrinus: itaque nec iis unquam censet assentiendum esse; sed Episcopos, si digni sint, in Ecclesiis, quibus illos addixit cæleste suffragium, constantissimè desigendos: si indigni sint, Canonico judicio feriendos: *Si sunt digni qui Sacra Mysteria obeant, in iis maneant: si autem indigni, nec per renunciationem exeant, sed potius condemnati. Epist. ad Domnum apud Balsa.*

CAPUT LI. *P.1. l.2. c.27.*

De resignatione aut cessione Episcopatuum in Ecclesia Latina per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Ratio laudatissima abdicandi Episcopatus, ad Ecclesiæ pacem constituendam.

II. Episcopi non sibi Episcopi sunt, sed Ecclesiæ.

III. Sanxit Christus ipse ejus rei exemplum.

IV. Trecenti Africæ Episcopi præsto fuere ad exuendas Episcopales infulas, ut Donatistæ in Ecclesiæ sinum revocarentur.

V. Resignationes hæ omnes simplices erant, & utilitati serviebant Ecclesiæ. Nulla earum in favorem.

VI. Voluit Augustinus cedere Episcopatu, ad eluendam vel imprudentiæ culpam, vel præcipitis consilii.

VII. In capitali crimine est Canonica ratio resignandi Episcopatus.

VIII. Non tamen in formidine imminentium difficultatum, quas quis superari à se posse desperet.

IX. Mira in eam rem Leonis Magni Epistola.

X. Quantacumque in valetudine aut ægritudine constictati Episcopi, ad cedendum cogi non possunt.

XI. Ex Latinis Græcisque Patribus patratum jam capitale facinus, voluntaria Episcopatûs resignatione expiari potest.

I. QUanquam summum sit Episcopatus fastigium, sanctissimumque, nec altiùs possint Clerici assurgere: longè tamen non sanctius tantùm est, sed & ad gloriam præclarius, inde se dejicere ad pacem Ecclesiæ vindicandam, aut schisma imminens antevertendum, quàm eo provehi, aut provectum confirmari. Nulla magis Canonicis institutionibus consonat ratio cedendi Episcopatûs, nulla ad laudem & admirationem splendidior, quàm ut in procellam dejiciat se quis, quam in mare se præcipitem det, quod tranquillet; ab Ecclesia discedat, quò ejus arctiùs constringat unitatem. Eam laudem consecutus est Nazianzenus, cum Constantinopolitana cessit Ecclesia, Episcoposque Synodicè congregatos his verbis affatus est; *Si propter me orta est hæc tempestas, mittite me in mare.* Id præstit & Maximianus Africæ Episcopus, ad cujus fratrem Castorium luculentissimas dedit Augustinus literas, ut hortaretur eum, quo fratri in ejus Ecclesiæ gubernacula succederet, tum dignissimo viso qui præesset Ecclesiæ, cum præesse desiit. *Ut succedas fratri, non ignominiosè cadenti, sed gloriosè cedenti. Epist.238.* Nihil enim Episcopalius, quàm Ecclesiæ ipsius charitate, ab ejus complexu divelli. Qui jubente vel hortante utilitate Ecclesiæ, ab ea disjungi abnuit, non ille Ecclesiæ, sed sui amore flagrat; Episcopalisque dignitatis ac pompæ, quàm sanctitatis cupidior est. *Longè est gloriosius Episcopatûs sarcinam propter Ecclesiæ vitanda pericula deposuisse, quàm propter regenda gubernacula suscepisse. Ille quippe se honoris, si paceratio tueretur, dignè accipere potuisse demonstrat, qui acceptum non defendit indignè.*

II. Docet idem alibi Augustinus, Episcopos non sibi Episcopos esse, sed Ecclesiæ: utilitate ergo Ecclesiæ diffiniri ac regi debent, suscipiendi aut exponendi Episcopatûs consilia. *Neque enim Episcopi propter nos sumus, sed propter eos, quibus verbum & sacramentum dominicum ministramus; ac per hoc ut eorum sine scandalo gubernandorum sese necessitas tulerit, ita vel esse, vel non esse debemus, quod non propter nos, sed propter alios sumus. Denique nonnulli sancta humilitate præditi viri, propter quædam in se offendicula, quibus piè religioseque movebantur, Episcopatûs officium non solùm sine culpa, verùm etiam cum laude posuerunt. Cont. Cresc. L.2. c.11.*

III. Si è sinu paternæ se gloriæ Chistus dejecit, quo Corpus istud sibi Ecclesiæ coagmentaret, cujus nos membra censemur: eccur Episcopi suis non è soliis ultro defluent, ne cælestis ejus Christi corporis lacerentur membra, aut à compage sua divellantur? *An ille de cælis in humana membra descendit, ut membra ejus essemus: & nos ne ipsa ejus membra crudeli divisione lanientur, de Cathedris descendere formidamus? De gest. cum Emerit. Donat.* Non est præponendus temporalis gloriæ flos, eorum æternæ saluti, quorum quis curam & regimen sustinet: *Si servi utiles sumus, cur Domini æternis lucris pro nostris temporalibus sublimitatibus invidemus? Si eum volo retinere Episcopatum meum, dispergo gregem Christi, quomodo est damnum gregis, honor Pastoris?* Jam Pastoris nomine & gloria orbatur, quisquis id officii vel init, vel retinet cum gregis pernicie.

IV. Nec plus splendoris quàm ponderis inest his rationibus, ex quibus cessio non licita tantùm demonstratur, sed necessaria, ubi ea est rerum conditio. Ita consentiebant Episcopi Africanæ Ecclesiæ Catholici, numero trecenti, synodicè coacti, ubi in commune consulentes, decreverunt, Ecclesias sua omnes Donatistis earundem Civitatum Episcopis cedere & concedere, si vel sic animum adducerent, ut unitati Ecclesiæ Catholicæ sociarentur. E' trecentis duo tantùm hæsitarunt, an communi & magnanimo assentirentur Decreto: senior alter dissensum suum non dissimulavit: alter verbo dissimulare potuit, non vultu. At senior ille Collegarum monitis expugnatus, statim resipuit, exemploque suo Collegam quoque suum ad resipiscentiam pertraxit; itaque & ipsi quoque in communis gloriæ societatem venerunt. *In Concilio universorum tum frequenti pene trecentorum Episcoporum, sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, ut parati essent Episcopatum pro Christi unitate deponere, & non perdere, sed Deo tutius commendare: Duo ibi vix inventi sunt, quibus displiceret. Unus annosus senex, qui hoc etiam dicere ausus est, alter voluntatem suam tacito vultu significavit. Sed postquam illum senem liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna correptio, tilo mutaate sententiam, vultum etiam ille mutavit. Ibidem.*

V. Non ignaviæ, non inerti otio, non cupiditati privatæ, sed publicæ charitati & paci donabantur hæ cessiones, ut de Maximiano idem author est Augustinus: *Epist.238. Ministerium non desidia, aut aliqua sæculari cupiditate, sed pacifica charitate deposuit.* Adde quod nec in gratiam cujusquam resignabantur Episcopatus, sed simpliciter & illæsa electionum Canonica libertate. Ideo & Augustinus author erat ille quidem Castorio, ut in Episcopale fratris solium succederet, non ut in id succederet, quod sibi ab eo resignatum esset. Si fratri resignasset, non pari jure dixisset forsan Augustinus, cessisse cum sacris infulis, *non aliqua sæcu-*

nlari cupiditate, sed pacifica charitate.

VI. Quin & ipse aliquando Augustinus cessionem meditatus est, ratione longè alia, sed ad pietatem ejus & sanctimoniam commendandam non minùs opportuna, quanquam ipse se ipsum ignominia quadam erroris conspergere niteretur. Aberraverat ipsemet in delectu Antonii alumni sui, quem Fussalæ Castri Episcopum ordinari curaverat; probum domi suæ expertus, quem instituerat, probum fore etiam foris augurabatur: fefellit eum opinio, fefellit spes, sed ejus non erat futuros præstare eventus. Facinorum ergo & flagitiorum suorum damnatus est Antonius in Concilio Africano, à quo ad Cœlestinum Papam cum appellasset; decretum ab eo sibi propitium impetravit, quo munitus, timebatur, ne Magistratuum potestate & militaribus copiis abuteretur, irrueretque in suam Fussalensem Ecclesiam, juxta Pontificium Decretum. Alumni scelera sibi imputavit Augustinus & quasi unus ipse invidiam sustineret ejus flagitiorum omnium, quem ordinari fecisset Episcopum; ad Cælestinum Papam rescripsit, si restitutione Antonii iisdem rursus Ecclesia calamitatibus objiceretur, certum sibi fixumque esse voluntaria abdicatione imprudentiam ulcisci suam, & semetipsum prædamnare, ne à vivorum & mortuorum terrifico judice aliquando damnaretur. *Me sanè, quod confitendum est Beatitudini tuæ, in isto utrorumque periculo tantus timor & mœror excruciat, ut ab officio cogitem gerendi Episcopatum abscedere, si per eum, cujus Episcopatui suffragatus sum, vastari Ecclesiam Dei, & quod ipse Deus avertat, etiam cum vastantis perditione conspexero. Recolens enim quod ait Apostolus: Si nosmetipsos judicaremus, à Domino non judicaremur, judicabo me ipsum, ut parcat mihi qui judicaturus est vivos & mortuos.* Ep.261.

VII. Hoc imbuendi sunt Episcopi omnes Augustini exemplo, qui teste Deo convulneratam graviori aliquo flagitio conscientiam suam sentiunt, tametsi de eo ne possint quidem convinci. Si enim Augustino visum est, quod semel imprudenter fecisset, spontanea abdicatione luendum sibi esse, quòd ea fuisset plurium scaturigo malorum: si persuasum habuit, ita paratum esse debere Episcopum, ut semetipse judicaret, ne à Domino judicaretur: semetipse abjudicaret, ne à summo Judice abjudicaretur; erat illi ergo persuasissimum, ex Ecclesiæ lege summovere à Sacris Ordinibus & Dignitatibus semetipsos debere eos, quorum vel famæ palam, vel conscientiæ clam vulnus hujusmodi aliquod inflictum est. Quippe quæ flagitia canonico judicio declarata, depositione sacrorum ministrorum ferienda sunt; iis omnibus ex priscorum Patrum & Conciliorum consensione, & usitata tunc disciplina, exeuari privatim quisque debebat, ut judex & ultor in se ipsum insurgeret, & abscinderet ipse se ab Agni immaculati sacerdotio, à quo ceu fonte rivuli omnes manant sacrarum dignitatum.

VIII. Nec isti tamen regulæ locus est, nisi in flagitiis quæ re ipsa admissa sunt. Pius enim juxta & doctus Julianus Pomerius post exaggeratam difficultatem ministerii Episcopalis obeundi, ea quam lex æterna desiderat, indefessa vigilantia, & vehementi charitatis flamma; illam tandem his mitigat lenimentis, quibus suadeantur Episcopi, animum non despondere; nec Ecclesias metu naufragii abdicare suas, sed clavum constantissimè retinentes, suæ gregisque saluti consulere. *Volentes Ecclesiam vobis creditum velut impares ei regenda dimittere, atque in aliquam solitudinem non tam studio quietis, quàm ipsius officii vestri desperatione secedere; nulla res ultrà à vobis exegit in melius mutare consilium, nisi quod veriti estis periculum majus incurrere. Quoniam si periculosum est navim inter fluctus non regere quantò periculosius est eam undis intumescentibus fluctuantem in tempestate relinquere? De vita contemp. l.2. c.16. 17. 18.*

Hinc ille progreditur ad Episcopos, qui tametsi prædicandi verbi dono careant, ne in cogitationem quidem venire debent dimittendi Episcopatus. Pulcherrima enim & efficacissima prædicatio est, religiosæ vitæ constantia; exemplorum, quàm verborum vehementior est eloquentia; satius est imitatores allici, quàm auditores; denique sanctioris Præsulis vita non viam tantùm aperit ad virtutes quaslibet, sed & amorem earum instillat, obices amovet. *Orando vos dixi posse perficere, quod non possetis docendo suggerere: plusque fideles bonis exemplis, quàm luculentis verbis solere proficere.*

IX. Hæc confirmabit omnia Leo Papa de cessionibus; sed & illud adjiciet, quod nondum satis in superiori exemplorum congerie dilucescere potuit: quæ superior intervenire debeat authoritas, ut vinculum solvatur, quod solvi non posse videbatur; utque disjungantur quæ Deus ipse in mystico Episcopi cum Ecclesia connubio conjunxerat. Leoni denudaverat Rusticus Narbonensis Episcopus exponendæ Episcopalis sarcinæ ingens desiderium; quòd gregis sui vitia jam nec emendare posset, nec pati. At Pontifex adeo non votis ejus obsecundat, ut urgeat ex adverso, scelestum fore, si crediti sibi gregis salutem posthaberet otio: persecutionibus semper fuisse, semper fore, & illustrandos justos & coronandos; non posse ab eo abjici clavum Ecclesiæ, quin eam in certum naufragii discrimen conjiciat: lupis objici gregem, si deseritur: justitiam indulgentia temperandam, odium peccatis, amorem peccatoribus impendendum: acerbissimis persecutionibus non frangi, qui scient, qui confidant eas non humana, sed divina & invictissima Christi sapientia & potestate superari: denique inter persecutionum turbines, si qui animo concidant, eos vel de omnipotentia Christi desperare, vel de promissionum ejus veritate diffidere. *Miror electionem tuam in tantum scandalorum quacumque occasione nascentium adversitate turbari, ut vacationem ab Episcopatûs laboribus optare te dicas; & malle in silentio atque otio vitam degere, quàm in his quæ tibi commissa sunt, permanere. Dicente verò Domino: Beatus qui perseveraverit usque in finem, unde beata erit perseverantia, nisi de virtute patientiæ? Omnes qui piè volunt vivere in Christo, persecutionem patientur, &c. Quis inter fluctus maris navem diriget, si gubernator abscedat? Quis ab insidiis luporum gregem custodiet, si Pastoris cura non vigilet? &c. Permanendum ergo est in opere credito & in labore suscepto. Constanter tenenda est justitia, & benignè præstanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines, &c. Ne expavescamus, quasi propriis viribus adversitati sit resistendum, cum & consilium nostrum, & fortitudo nostra sit Christus, &c.* Epist.92.

X. At si non facilè debent Episcopi à desponsatis sibi Ecclesiis sese divellere: multò minùs ab iis abscindendi sunt vi, aut temerario & inconsiderato zelo superiorum. Projecto Episcopo successorem dedit Hilarius Arelatensis Archiepiscopus, quòd graves illum ac diuturnæ morborum molestiæ officio fungi minùs sinerent. Querelas & Projecti & ovium ejus excepit Leo. Mox & illum restituit, datis ad Episcopos Viennensis Provinciæ, cui præerat Hilarius, literis, quibus significabat; Eo facto declaratam esse Hilarii animi inclementiam, qui superstiti Episcopo successorem dederit, morbumque crimini verterit: *quod Projecto ægrotare liberum non fuisset:* Epist.89. Ægrotum vita extrudi, cui sua dignitas præripitur; *Is illi subtraxit lucem, abstulit vitam, qui hunc ei dolorem, in lo-*

cum ejus alterum subrogando, ut ad salutem illi recursus esset, injiceis: Denique mortifera ea sævitia, innoxio Episcopo mortem accelerari potuisse, non legitimum dari successorem. *Non ergo Hilarius tam studuit Episcopum consecrare, quàm eum potius qui ægrotabat, occidere.*

XI. Nec Leo autem, nec Pomerius de capitali videntur egisse crimine, quod Episcopus patrasset. Nec enim super ea re dissentire à Chrysostomo potuissent, cui visum est, Episcopo istiusmodi facinore cruentatam gerenti conscientiam, ut sese abdicet, non operiendum esse Ecclesiæ judicium, nedum Christi longè formidolosius, nisi ejus ultricem manum ultor ipse sui exarmet. *Oportere puto tanta cum religione & cautione ad Episcopatum accedere, ut illius molem magnitudinemque prorsus detrectes: deinde adepto honore aliorum judicia sententiasque non expectare, si quod fortè commissum deprehendatur, propter quod oporteat te honorem illum deponere; quin potius antevertens, te ipse munere abdices. Sic enim par est, ut divinam conciliet, impetresque misericordiam: qui si tibi honorem illum præter decorum tanquam mordicus retinere studueris, indignus es qui veniam consequaris: tum verò divinam iram magis ac magis incendis, altero peccato, & eo graviore per te addito. De Sacerd. L.2. c.10.* Ea quidem de re copiosissimè alibi ex Latinis Patribus. Ea quippe erat severissima ubique castitas antiquioris Disciplinæ.

C A P U T LII. *P.2. l.2. c.43.*

De Resignatione & Cessione Episcopatuum, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. Varia ex Gregorio exempla, qui deligi Coadjutores & successores sinebat ab Episcopis eo morbo afflictis, qui spem præcideret remeandi ad Episcopales functiones.

II. Nec eos tamen sic afflictos, cogi sinebat ad resignandum.

III. Vetat Martinus Papa, ne Sanctus Amandus Episcopatu se exuat.

IV. Necdum tamen tunc hac de causa ad Papam recurrebant.

V. VI. VII. Nisi qui ad Apostolicas Missiones delegabantur. Ejus rei exempla in Galliis. Regum quoque licentia deposcebatur.

VIII. IX. X. Exempla alia Hispania, Africa & Anglia.

XI. In Oriente necessaria Imperatorum licentia.

XII. Joannis Silentiarii exemplum, Regulis Canonicis adversum, cœlo tamen approbatum.

XIII. Anastasius Siceota à præfracta & indomita contumacia grege secedit, cumque à Metropolitano extorquere veniam non posset, ad Patriarcham & Imperatorem confugit.

XIV. Ne ab Episcopis quidem summa pietate præditis Canonica semper regula observabantur.

I. PErmolesto ac pene desperato, ut infrà dicemus, capitis dolore afflictabatur Archiepiscopus Justinianæ Primæ. Assentiebatur Gregorius, ut successor illi daretur, si cedere cuperet. Idem rescripsit Gregorius & de Episcopo Ariminensi, quem vehementissimus capitis dolor ita lancinabat, ut jam dudum nec munere suo fungi, nec in Ecclesia sua potuisset residere. *Quem dum monitus Cleri Civiumque instantius hortaremur, ut si valeret, remearet, data in scriptis supplicatione nos petiit, ut quia ad ejusdem Ecclesiæ regimen vel susceptum officium, pro eâdem quâ detinetur molestiâ, assurgere nullatenus posset, Ecclesiæ ipsi ordinare Episcopum deberemus. L.7. Ep.50.* Consensit Pontifex et cessioni, quòd spem abjecisset prorsus Episcopus obeundi posthac ulla ex parte muneris sui. *Ex sui impossibilitate.* Verùm ea cessio simplex erat, non in cujusquam gratiam. Unde & mox Pontifex ad Ariminensem Clerum plebemque scripsit, alium ut sibi Episcopum eligerent. *Datis ex more præceptis ad Clerum plebemque, ad eligendum sibi antistitem. L.4. Ep.41.* Simplicem similiter resignationem expectabat Gregorius ab Episcopo Justinianæ Primæ: *Si petierit, ut ab Episcopatus onere debeat vacare, concedendum est.*

Eandem explicuit humanitatem in alium quoque Episcopum, qui vehementissimo Capitis dolore alienabatur quandoque à mentis sanitate, ut sui compos non esset. Passus non est tamen invitum Episcopatu spoliari. Morbi enim acerbitate miseros, eòque tantò magis miserandos nos effici, non noxios. Voluit ergo, ut si per dilucida aliqua remittentis morbi intervalla resignare vellet, daretur illi successor, à quo & stipendia ei ad tolerandam vitam deinceps suppeditarentur. Si nunquam autem remitteret mali vis, ut nec resignare posse, nec Episcopatum regere, Coadjutor ei jungeretur, qui eo superstite Ecclesiam administraret, nec ordinaretur tamen Episcopus, nisi post ejus mortem. *Quia vivente Episcopo, quem ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus recusante eo, nulla ratio sinit ordinari. Sed si intervalla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto omnium electione alter consecretur. Enimverò si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona vitæ probabilis est eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, qui etiam si Episcopo qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco ejus debeat consecrari. L.11. Ep.7. 8.* Erat is Episcopus Gallus, & hæc rescribebat Gregorius ad alium Episcopum Galliarum & ad Reginam Brunechildem.

Universim affirmat Joannes Diaconus, non abnuisse Gregorium, quin successores daret Episcopis, qui sponte cedebant, quin & idoneas illis assignasse pensiones ex reditibus ejusdem Ecclesiæ decerpendas: *Pontificibus voluntariè suis renuntiantibus sedibus, successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de reditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. L.4. c.39.* Id verò ex antedictis facilè intelligitur, de iis dici Episcopis, quos ægritudo acerbissima omnibus arceret Episcopatus functionibus.

II. Duæ sunt ergo ex Gregorio cedendi causæ Canonicæ, crimen, & ægritudo corporis desperata. Crimini depositio magis, quàm cessio consentiret. Sed ubi qui ejus sibi conscius est, canonicum judicium sincera pœnitentia occupat, seque ipsum suo exauthorat judicio, non ea probrosa depositio est, sed spontanea & decora cessio. In corporali autem ægritudine satis quidem causæ est, ut spontanea Episcopi cessio admittatur, non ut ab invito extorqueatur. Si ab ea autem abhorrescit, aut si mali vis ita rationem & libertatem obnubilat, ut ne liberum quidem ei sit cedere, dandus Coadjutor, nec nisi tamen post ejus mortem ordinandus, ne una duos simul sponsos habeat Ecclesia, duos Episcopos una civitas. Et hæc quidem ex Gregorio.

III. Martinus I. Martyrio, quàm Summo Pontificatu clarior, cupienti Beato Amando discedere ab Ecclesia sua Trajectensi, vehementer restitit. Molestissimè ferebat Amandus Cleri sui flagitia; Presbyteros ipsos Diaconosque execrabatur, qui spurcissima libidine contaminati, immaculati Agni sacrificia frequentabant. *Suggestum est nobis, eò quod*

Pre-

Presbyteri, seu Diaconi, aliique sacerdotalis officii post suas ordinationes in lapsu coinquinantur; & propterea nimis mœrore fraternitatem tuam astringi, velleque. Pastorale obsequium pro eorum inobedientiâ deponere, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere. Rescripsit Martinus; virtutum omnium decus & gloriam perseverantia cumulari, cui conjunctissima sit patientia patientiæ comes persecutio: non demittendum Clerum Pastori, sed castigandum, & ad meliorem frugem revocandum; invictaque animi fortitudine ejiciendos sacerdotali collegio, qui ejus innocentiam flagitiis suis inquinant. Et Marino, ut reor, & Amando exploratissimum erat, posse jure suo Episcopum dignitati & oneri renunciare, cum constantia & sollicitudine sua expertus est ægrescere potius, quàm sanari morbos obstinatissimi Cleri sui, aut intractatæ plebis. Sed non conveniebat eis de Traiectensi Ecclesia, an desperanda verè esset ejus curatio, an potius instandum operi tam pio, cœlestis medici ope profligando.

IV. Consultissimum est, ut ne suo nimis de se ipsis judicio confidant Episcopi, & ne privatæ innitantur prudentiæ, sed Christi potius audiant Vicarium in ejusmodi negotio, quod tanti ad ipsorum, tanti ad Ecclesiæ salutem refert. Sed dissimolandum non est hoc loco, ne tum quidem in more positum fuisse, ut à Pontifice exoraretur licentia dimittendæ Episcopalis curæ; nec ipsum forsan Amandum super ea re consuluisse sedem Apostolicam, sed suis literis prævertisse Papam, sparsis rumoribus excitatum, ut ab ea illum sententia abduceret; denique capite superiori satis superque est declaratum, & mox ulterius declarandum, sæpiusculè resignatos à Præsulibus Episcopatus, tum simpliciter, tum in favorem, inconsultis Romanis Pontificibus.

V. Romam profectus est B. Corbinianus Frisingensis Episcopus, ut copia sibi fieret exuendi Episcopatus. Verùm is ab ipso Pontifice Romano ordinatus fuerat Episcopus, & delegatione Apostolica ornatus, missusque ad nationes Barbaras Christi imperio & Ecclesiæ adgregandas. Itaque speciali ille nexu Romano Pontifici obligabatur, ut nisi eo annuente solvi non posset Quocirca & tunc repulsam ab eo passus est.

VI. Verùm Maurilius Andegavensis civitatis Episcopus, unum judicem, & quidem inexorabilem, se ipsum audiens, sibi obsequutus Episcopatu abiit, exauthorante illum propria conscientia, quòd supinitate sua pusio obiisset Sacramento confirmationis nondum initiatus. *Surius die 8. Septemb.* Ejusdem civitatis Episcopus beatus Licinius, enixissimis precibus Regem & Episcopos compellavit, ut successorem sibi darent, & in Eremum aufugiendi copiam facerent. *Surius die 13. Septem.* Irrita cecidere ejus vota. Beatus Sulpitius Bituricensis Archiepiscopus anno 641. Ecclesiæ suæ nuntium remisit, permittente Rege, & quem expetierat successorem dante. *Surius die 16. August. & die 2. Octob.* Trajectensis Episcopus Remaclus sarcinam & ipse annuente Rege abjecit. Ea quoque fuit ratio B. Bonito Arverno, & B. Burchardo Virtsburgensi Episcopis, suis Ecclesiis renunciandi; ut liquet ex eorum vita apud Surium & Bollandum. *Boll. die 3. Febr. & 17. Janu.* A Dagoberto Rege extorsit magis, quàm obtinuit cedendi Episcopatu licentiam B. Arnulphus Episcopus Metensis; & adeundæ solitudinis Beatus Leodegarius Augustodonensis Episcopus clam suæ se subduxit Ecclesiæ, missisque à Rege qui eum revocarent, instantissimè ab eo oravit, exoravitque tandem, ut permitteretur sese in Monasterium Luxoviense abdere.

VII. His exemplis constat, necdum vel usu, vel Canonicis institutis vendicatam fuisse uni summo Pontifici potestatem, Episcopos absolvendi à sacro Ecclesiarum suarum nexu ac conjugio. Memorat quidem B. Ado Viennensis Episcopus, Vilicarium Viennensem Episcopum Romam contendisse, anno 727. à Stephano Papa Zachariæ successore humanissimè exceptum, & in Aganum denique Monasterium secessisse. Sed nullum facit Ado verbum de petita, vel de impetrata dimittendi Episcopatus licentia. *Vilicarius, relicta Viennensi sede, Romam primùm abiit, ibique Papa Stephano notus efficitur.*

VIII East Anglorum, sive Anglorum Orientalium Episcopum, perhibet Beda, *L.4. c.5. 23.* gravissimo concussum morbo, per quem nullas Episcopatus functiones expedire posset, duos ejus loco electos, ordinatosque fuisse Episcopos, atque exinde eam Provinciam à duobus Præsulibus administratam fuisse. *Quo adhuc superstite, sed gravissimâ infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo electi & consecrati Episcopi. Ex quo usque hodie Provincia illa duos habere solet Episcopos.* Eo inflictum est vulnus Canonicis regulis, non scissa in suos Episcopos Provinciæ cura, sed ordinato ante prædecessoris obitum successore. Sed eatum Ecclesiæ Anglicanæ inter cunabula sua reptantis adhuc necessitas interpretanda est. Nec dispar judicium de eo quod infrà ibidem narratur, Bassello Episcopo, ad nullas amplius Episcopatus functiones assurgere se posse speranti, propter ingravescentis morbi vim, Coadjutorem à Rege datum & ordinari jussum.

IX. In Hispania Concilii Toletani X. Patres Potamium Braccharensem Episcopum discinxere, & sede ejecere; sed qua ipse jam sese ejecerat, sui pudore & pœnitudine sincera flagitii. Itaque cum novem antè mensibus Concilii damnationem ipse sui met judex incorruptus prævertisset: *Fermè per novem menses sponte deseruisse regimen Ecclesiæ suæ, & ergastulo quodam se conclusisse.* Ambigi penè possit damnarint illum Episcopi ejus Synodi, an sententiam damnationis ab eo pronunciatam, & executioni mandatam confirmarint.

X. In Africa B. Fulgentius Monasterii, quo oneratus fuerat, providentia & cura sponte sua se abdicavit, ut in secessu contemplationis se deliciis oblectaret. At Episcopus, cujus assensu absolutus non fuerat, coegit, ut ad dimissa rediret Abbatiæ gubernacula. *Ferrand. in ejus vita c.14. 15.* Ex quibus vides in his cessionibus nulla superiorum licentia tum frequentatis, eminere pietatem, non æquè sapientiam; cumque tametsi laudabilem charitatis æstum, castigandum tamen aliquando fuisse, & ad certas sobrietatis & prudentiæ regulas frænandum.

VI. In Oriente verò Paulus Antiochenus Patriarcha, flagrantissimam Cleri plebisque suæ invidiam, odium, criminationes jam non sustinens, à Justino Imperatore abdicandi licentiam flagitavit. *Libellos obtulit, ut liceret ei secedere à suscepto Episcopatus officio.* Abnuit ejus votis Justinus, pertinacissima ratus gregis universi aversatione irritos futuros conatus ejus quantoscumque. *Quoniam cordi nobis est, & fuit, ut semper civitatum Antistites in amore sint omnium communi, &c.* Imperator & Epiphanius Patriarcha Constantinopolitanus ad Hormisdam Papam ea de re literas dedere, ut certiorem potius eum facerent, quàm ut ejus assensionem opperirentur. *Post. Epist.80. Hormis.*

XII. Jam diximus Joannem Silentiarium ordinatum fuisse Episcopum à Metropolitano Sebasteno, sed invitum. *Surius die 13. Maji.* Hinc, ut suspicor, crevit illi fiducia, ut injussu Imperatoris, Patriarchæ & Metropolitani, eam sarcinam tandem excuteret. Jam enim, ut vidimus, ad Imperatores & Patriarchas Constantinopolitanos ad sol-

solvenda istiusmodi vincula recurrebatur.

XIII. Anastasiopolitanæ civitatis Clerici Laicique impetu facto in virum Sanctissimum Theodorum Siceotam Abbatem, Ancyranum ad Metropolitanum illum rapuere, ut Episcopus civitati suæ ordinaretur. *Surius die 22. April.* Interjectis aliquot annis tandem expertus Theodorus incassum operam suam & industriam perire, nullo plebis immorigeræ & effrænatissimè in flagitia quæque præcipitis fructu: persuasusque prioribus se Monachis suis utilius præfuturum, Clero Populoque valedicens, Ancyram properavit, quo successorem à Metropolitano expugnaret. Cum infestum illum pateretur, evicit tandem, ut ad Cyriacum Patriarcham Constantinopolitanum res, & ad Mauritium Imperatorem referretur, Litteras ambo ad eos dedere, rationum ultro citroque suarum momenta subjicientes. Jussu Imperatoris rescripsit ad Metropolitanum Patriarcha, votis ut Theodori obsecundaret, sed insignia Episcopatûs permitteret, viro ob innocentiam, & ob vitæ sanctimoniam commendatissimo. Paruit Metropolitanus, & redux in Cœnobium suum Theodorus, ipsa Episcopatûs ornamenta splendore virtutum superavit, approbavitque suum abjiciendæ Episcopalis sarcinæ consilium, canonicis sanè regulis non paulò consonantius, quàm Joannis Silentiarii.

XIV. Ex his emicat, nondum satis certas fuisse & definitas cessionum leges, aut certè nondum satis religiosè observatas. Crimen, ægritudo desperata, gregis intractabilis pertinacia, ejusmodi erant causæ, quibus canonica cessio condonaretur. Sed immoderatior sæcessûs pii & contemplationis amor viros quandoque sanctissimos incessebat, & præter Canonum normam transversos agebat. Ad Papam aliquando, non semper, ad Imperatorem, & ad Patriarchas confugiebant & ad Metropolitanos; nulla certa, & quæ ubique retineretur forma. Ac si dicas, disciplinam Ecclesiæ in istiusmodi rebus in dies singulos magis magisque elimata fuisse, necdum ad unguem perpolitam.

CAPUT LIII. *P.3. l.2. c.38.*

De cessione Episcopatuum & Abbatiarum ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. Quamvis diuturna & acerba decumberet ex ægritudine, non cogebatur unquam Præsul dignitate & gradu cedere. Aldrici Cenomanensis Episcopi exemplum.

II. III. Exemplum Herimanni Nivernensis Episcopi. Exemplum aliud Abbatis.

IV. Civitate & Ecclesia eversa, fas est Episcopatu decedere.

V. Inhonesti & pii otii cupiditate non satis est causa, ut quis jure Episcopatu abeat. Exemplum Leradi Lugdunensis Archiepiscopi.

VI. VII. Effœta senectus potest canonicæ cessioni locum dare. Exempla.

VIII. Desperatio emendandi gregis Episcopatûs vincula solvere potest. Exemplum S. Adalberti.

IX. Nec idem censendum de Abbatia. Exemplum S. Romualdi.

X. Enormitas vitæ & morum eosdem solvit nexus.

XI. Authoritas Metropolitanorum, Conciliorum, Regum, abunde erat ad cessiones hujusmodi, nonnunquam tamen Pontificia interponebatur.

I. Expendemus hîc primò quæ justæ tunc existimarentur causæ canonicæ cessionis, tum defluemus ad authoritatem eam canonicam, qua exsolvi possent vincula, quæ Deus ipse constrinxisset.

Antiquissima hæc autem semper habita est cessionum regula, ne quis cogeretur Præsul sacro sese Magistratu exuere, quanquam gravissimo & prorsus desperato conflictaretur morbo. In Concilio Suessionensi anni 853. luculenta duo suppeditantur ejus rei exempla. Alterum est Aldrici Cenomanensis Episcopi paralitici. Concilio visum est, Metropolitano tantùm ejus Ecclesiæ sollicitudinem commendandam, eò ut ipse se conferret, & ex usu Ecclesiæ omnia disponeret. *Metropolitano Turonica urbis Almarico, ut ad eandem urbem accederet, injunxerant, & quæcumque essent idem Ecclesiæ proficua, ut strenuè exequeretur, unanimiter præceperunt. Can.4.* Ea certè cura Metropolitano ipsi officio implicabatur. Aderant eidem Concilio Remensis & Senonensis Archiepiscopi, quibus in Provinciam Turonensem nihil erat juris. Sed Gallicanis tum Episcopis persuasum erat, Gallicanæ Ecclesiæ Conciliis universalem in Gallias suppetere authoritatem, tum vel maximè cum præsentia Regis illustrabantur, quod & huic contigit, ad Regni sacram politiam delineandam.

II. Alterum est Herimanni Nivernensis Episcopi exemplum, cujus corporeæ ægritudinis virus in animum ipsum & in mores respergebatur, effluebatque in levitates & nenias, ab Episcopali gravitate alienissimas, qua de causa illum jam non semel objurgaverant cæteri Episcopi, eo utique rigore qui plurimis charitatis temperaretur blandimentis. *Pro suis excessibus, quos corporali molestia sæpè dicebatur admittere, à sanctis Præsulibus modestè & acriter increpatus est, quod priùs frequenter correptus, ordini sacratissimo perseverantia levitatum injuriam adhuc faceret. Ibid. c.2.*

Delegatus est à Concilio Archiepiscopus Senonensis cum aliis Episcopis, ut ei Ecclesiæ præsens pacem, & concordiam conciliaret, secum Senonas abduceret Herimannum, & æstivo retineret tempore, quòd eo maximè morbus ejus ægresceret: atque ubi illum abstinentiæ, gravitati, & Episcopali vitæ insuefecisset, tum Clerum Populumque Nivernensem alliceret ad eum revocandum: *Et sic abstinentia competenti assuetum, Episcopali gravitate instructum, Apostolicis moribus informatum, Clerus & populus cum ad sedem propriam utiliter, favente Dei gratia, revocaret.* Plura hîc utique annuuntur, quàm narrantur, ea quippè silentii reverentia sanctissimam toto orbe dignitatem coli par erat. Sed non obscurè tamen plurima hîc interlucet humanitas in Episcopum, cujus corporis ægritudines in animum refundebantur, & in mores: indulgentiæ verò impensiori locus datur, quòd non ii essent errores, qui gravi pœna comprimendi essent: & ægritudines corporeæ commiserationem magis, quàm ultionem provocarent.

Non multis post annis habitum est Concilium Vermeriense, à quo, plura perdiscimus de ejusdem Episcopi vitiata corporis animique valetudine. Ex debilitata enim mente dilapidatio etiam bonorum Ecclesiæ nascebatur. *Infirmitate præpeditus corporea, sæpè ineptire, & ad naufragium rerum & facultatum Ecclesiasticarum pertinere, &c.* Pia Senonensis Metropolitani sollicitudine redintegratus est Herimannus pristinæ sanitati, unde & à Concilio restitutus est Ecclesiæ suæ, ut quem illi morbus, non scelus, eoque ad tempus tantùm subduxisset. *Non morum vitiis, aut peccatis publicis. An.860. Conc. Gall. tom.2. pag.188.* Verùm cum recidiva postea morbi vis Herimannum invasisset rursum, ea

de

de re Nicolaum Papam Ganelo Senonensis Metropolitanus per Epistolas percontatus est. Ad austeritatem natura & ingenio comparatus erat Nicolaus. Sed hinc nihil decerpebatur de pissimi Pastoris & parentis teneritudine, ubi suadebat veritas charitasque. Quamquam relatum ad eum fuisset, Herimannum quandoque mente omnino alienari: *Aliquoties integritate privatus, quadam insano simillima admittebat, &c. Diu impeditus est Episcopale rectè implere officium.* Summa quadam sapientia tamen & charitate hanc esse culpæ pœnam censuit, non culpam; ideoque pietate, non rigore libranda consilia, nec cogi debere ad abdicandum Episcopale munus. *Satius arbitramur, quamlibet interim infirmitatem, ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.*

III. Nec Episcopi tantùm, sed & Abbates in ea incurrunt discrimina, ubi quam suis olim impenderunt pietatem & commiserationem, eam ipsi ab illis experiantur. Hoc documentum Hincmarus Remensis Monachis Corbiensibus inculcavit, cum inaudita penè sævitia Abbatem suum gradu movissent, quasi morbis, quibus afflictabatur, reum noxiumque agi posse censerent. Contrà Hincmarus declaravit, postquam calculis suis Abbatem elegissent, eumque Episcopus confirmasset; jam in eorum potestate non esse, ut illum abdicarent. *Regulariter electum, & Archiepiscopi ordinatione rationabiliter institutum.* Jubet denique ut suæ illum reddant dignitati, fidamque præstent obedientiam: donec si convaluerit, & senserit ipse ferendo tanto oneri minùs se parem, ad Regem accederet, cujus jussu & Episcopi authoritate alius tum demum in ejus locum sublegeretur. *Donec si convaluerit, & ipse tale onus ferre non potuerit, ipse ad Regem excusaturus accedat, ut ejus præceptione, & Archiepiscopali authoritate, ipsius in loco alius substituatur Abbas. Flodoard. L.3.c.7.* Ipsissimæ hæ sunt Gregorii leges: Quamlibet gravi morbo laboret Pastor, successor dandus non est, nisi petenti, & spontè cedenti dignitate, cui ferendæ & sustinendæ jamquidem imparem se sentiat.

IV. Narrat Ado Viennensis unius ex suis antecessoribus resignationem, longè alia causa factam, nempè Ecclesia sua à Francis penitus vastata, qui temporales res ejus omnes invaserant. Ultro, *An. 726. 727.*, exulans Pastor Romam primò petiit, mox in Monasterium Agaunum rediit, cujus administrationem suscepit. Rem jam perstrinximus capite superiori, pauld fusiùs hic Adonis verba referemus de eodem Vilicario, id enim Episcopo nomen erat. *Cum furioso & insano satis consilio Franci res sacras Ecclesiarum ad usus suos retorquerent, videns Viennensem Ecclesiam suam indecenter humiliari, relicto Episcopatu, &c. Romam primùm abiit, ibique Papæ Stephano notus efficitur. Interjecto non multo tempore Agauni Monasterium Martyrum in curam suscepit.*

V. Cessionem illam non vituperat Ado, qui non potuit non vitio vertere Ledrado Archiepiscopo Lugdunensi, quòd anno 855. in Abbatiam Suessionensem secedens, Agobardum Ecclesiæ Lugdunensis jam Chorepiscopum, sibi fecerat subrogari. Quanquam ea cessio roborata fuisset, non Imperatoris tantùm, sed Concilii universalis Ecclesiæ Gallicanæ consensu; contestatur tamen Ado canonicas leges fuisse tum ludibrio habitas, quæ vetant, ne quis Episcopus suum sibi deligat successorem, & ne duo sint unquam unius Ecclesiæ superstites Episcopi. *Leidradus Lugdunensis initio Imperii Ludovici Imperatoris, Suessionensis Monasterii locum petiit, & in loco ejus Agobardus ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore & universa Gallorum Episcoporum Synodo Episcopus substitutus est. Quod quidam defendere volentes, dixerunt, eundem venerabilem Agobardum à tribus Episcopis in sede Lugdunensi, jubente Leidrado, fuisse ordinatum. Sed canonica authoritas est, in una civitate duos Episcopos non esse. Nec vivente Episcopo successorem sibi debere eligere. At ideirco illa quacumque causa, regula Ecclesiæ præteriri in tanto ordine fixa non debent.*

VI. Si uno ignobilis otii amore agebatur Leidradus ad abjiciendas Episcopales infulas, non temerè invidiam illi faciebat Ado. Si verò longo Episcopalium curarum & laborum curriculo defessus, exaustisque viribus, voluit illam sarcinam juniori & vegeto ingerere Præsuli, qui non nomen tantùm & honores sustineret, sed munia obiret, & officia impleret omnia: lubentes concedemus & nos in sententiam Imperatoris & Concilii Nationalis Galliarum, quibus ea cessio consentanea visa est canonicis institutis. Atqui ex Epistola Leidradi ejusdem ad Carolum Magnum, quæ inter Agobardi literas conjecta est, perspicuum fit, hanc postremam illum secutum esse causam dimittendi Episcopatûs. Tanta enim ibi opera se molitum esse, tam gnaviter & tam diu ad disciplinæ instaurationem se insudasse testatur, ut vix jam cuiquam possit ignavi otii amator sectatorque fuisse videri.

Eadem ratione adductus est & B. Burchardus Wirsburgensis Episcopus, ut cum longioris vitæ stadium Episcopalibus studiis & indefessis laboribus exhausisset, nec jam posset Ecclesiæ suæ nisi enervem impendere senectam, satius duceret juvenem sibi, & fervore charitatis, quàm ætatis vigore vegetiorem Episcopum subrogare. Nec tamen id aggressus est, nisi Cleri, Populi, Imperatoris, Principum, Metropolitani & Episcoporum consensione. *Pondus diei & æstus jam à mane puerilis ætatis usque ad vesperam pene decrepitæ senectutis portavit, &c. Cum Senioribus & Magnatibus Ecclesiæ suæ iniit consilium, quatenus successorem sibi provideret, &c. Misit ad Imperatorem Carolum & ad Lullum Metropolitanum, &c. Missi redeunt, utique consensum referentes, tam Regum, Principum, quàm Archiepiscopi, cæterorum Episcoporum, &c. Vita ejus apud Surium, die 14. Octob. L.2. c.11.* Megingaudum ab illis sibi successorem dari poposcit: assensere omnes judicio Episcopi sanctissimi. *Adrant Legati cum literis Regis & Principum, nec non Metropolitani Lulli, confirmantes in omnibus electionem Megingaudi.*

VII. In Chronico Senonensis Abbatiæ in Episcopatu Tullensi sitæ, Guldebertus Senonensis Archiepiscopus narratur abdicasse Episcopatum, & ad montes Vosagos, De Vauge., se contulisse, ad illam Abbatiam ibi exædificandam, non alio magis consilio, quàm ut in secessu eam consequi posset Evangelicæ perfectionis integritatem, ad quam inter Episcopales sollicitudines non poterat nisi tardo properare gressu. *Cum videret sibi ad culmen perfectionis, ut optaverat, conversationem sæcularium haud satis sufficere, disposuit se omnibus quæ possidebat abrenuntiaturum. Spicil. tom.3. pag.274.* Integram sibi servavit potestatem Ecclesias dedicandi, & Ordines administrandi in ea solitudine, quam cælestibus coloniis frequentare avebat. *Solo sibi Episcopi officio reservato, quo in tanta & tam vasta solitudine ad Ecclesias consecrandas, vel personas uti potuisset. Le Cointe, ad an.661. n.5.* Esto, renideat quædam in ea spontanea renuntiatione lux sanctimoniæ, nihil moror; at Canonum regulæ jacebant omnes, nec populo, nec Clero interveniente, nec Principis, aut Episcoporum assensu, nec denique ostensa ratione ulla, quam sacræ leges approbarent. Nec enim in Episcopalibus muniis & labo-

boribus minus præsidii aut adjumenti est, ad iovadendum summæ perfectionis culmen, iis certè qui sacro jam sunt innexi ministerio, quàm in piis eremi & contemplationis deliciis.

Leodiensis Episcopus Franco præter annos quinquaginta exhaustos in Episcopalibus muniis, excitabatur alio quoque stimulo, ut abiret sacro munere. Normanois Gallicanas Provincias populantibus, ille insignes, sed & cruentissimas in eo bello reportarat victorias. Ita stillantibus hostili cruore manibus, oon ausus amplius contrectare aras, incruentamque Victimam, Romam misit Clericum Leodiensis Ecclesiæ & Monachum Abbatiæ Lobbensis, ut suo loco ordinarentur. Ubi reduces fuere, Episcopatum illis resignavit. *Franco Episcopus sciens illicitum esse, quemquam sanguineis manibus sancta tractare, mittit Romam Bericonem Laodiensem Clericum, & Tentricum Lobiensem Monachum, quos ordinari Episcopos, qui vicem suam supplerent, oravit, & exoravit. Spicil. tom.6. pag.561.*

Hedenulphus qui io Episcopatum Laudunensem Hincmaro subrogatus fuerat, à Joanne VIII. cedendi licentiam impetrare nunquam potuit, quanquam contestaretur per accisas corporis sui vires & labantem valetudinem, minùs se jam posse functiones obire Episcopatus, ac Monastici secessus se cupidissimum profiteretur. *Cum Hedenulphus apud eundem Papam peteret, ut eum ab illa Sede absolveret, dicens se esse infirmum, & velle intrare Monasterium, obtinere non potuit. Aimoin. l.5. c. 37.*

VIII. Cessit & Episcopatu B. Adalbertus Pragensis Episcopus, non præpropero quietis amore, & mellearum contemplationis deliciarum, quod ostendimus Canonibus obstrepere, & charitati sanæ atque oculatæ: non senectæ deficientis infirmitate, ut complures: non criminis contagio, quo remorderetur ejus conscientia, & à sacro ministerio retardaretur: sed inauspicato laborum Apostolicorum eventu, & mera desperatione revocandæ ad meliorem frugem ejus gentis, quæ nulla non in flagitia projectissima esset. Nec sibi tamen uni satis fidens, Romam adiit, remque Pontificis maximi Benedicti VII. judicio permisit. Assensus est Pontifex, ut sibi prodesset, qui aliis non poterat: & contemplationi se totum dederet, quando ex prædicationibus ejus nullus ad quemquam fructus redibat. *Fili, inquit Apostolicus, quia in te sequi nolunt, fuge, quod nocet. Opera pretium est enim, si eum aliis fructum facere non potes, vel te ipsum non perdas. Quare in eo consilio arripe tibi otia contemplationis, &c.* Ita ad annum 983. *Surius die 21. April.* At anno 989. Pragensis Civitas suum hunc Episcopum à Pontifice sibi restitui flagitavit, despondi tque se aliquantò monitis & hortatibus ejus obsequentiorem fore. Collaboravit & Archiepiscopus Moguntinus. Joannes XV. interim Concilium cogit, Adalbertumque rursus ad priorem suam Ecclesiam ablegavit, facta copia ejus rursum repudiandæ, nisi faciliores ad obsequium cives experiretur. Resipiscentiæ suæ spem fecerat populus, sed ea mox in irritum cadente, cessit rursum Adalbertus sævienti procellæ, & per Poloniam iter agens, non sine uberiori Prædicationum suarum fructu, Romam rediit, & Cœnobio inclusus totum quinquennium Mooasticis se exercitiis & macerationibus dedit. Cum denique Romam profecti essent Otto III. Imperator & Archiepiscopus Moguntinus, compulsus ab iis est Gregorius V. Papa, ut Adalbertum suæ redderet Ecclesiæ. Tertiò rediit, & à Principibus populisque rursum contumeliosissimè depulsus, ad Prutenos anno 996. profectus est, ubi Apostolicę invictæ constantiæ documentis editis, martyrii taodem optatissimam lauream consecutus est.

IX. Habes ergo in Adalberto exemplum, quo non aliud usquam memorabilius, ejus cessionis, quæ fit ob indomitam insolentissimi gregis contumaciam. Porro invicta ea vicissim Præsulum constantia, etsi aliis infructuosa, sibi fructuosa, & exemplo posteris profutura certè est. Monachorum nonnunquam etiam ea fuit pervicacia, quæ sanctissimos Abbates aufugere cogeret. Classensis juxta Ravennam Monasterii regimen non susceperat B. Romualdus, nisi postulantibus Monachis, urgente Imperatore Ottone, & Episcoporum Concilio: à quo ni pareret, intentabatur excommunicationis mucro. Sed expertus remediis morbum redintegrascere, Pastoralem baculum Imperatori & Archiepiscopo resignavit, quantumvis reluctantibus. *Romualdus videns & suam perfectionem aliquatenus minui, & eorum mores proclivius in deteriora converti; Regem impiger adiit, & non leviter reluctantes unà cum Archiepiscopo Ravennate, in utriusque conspectu virgam projecit, & Monasterium dimisit. Surius die Junii 19.*

X. Hæc ex Petro Damiani, à quo scripta est Romualdi vita: & qui alibi illum ait. longè alia ratione bene multos compulisse Abbates, ut sponte Pastoralibus renuntiarent baculis, propterea quòd eorum mores tota sæculi nequitia delibuti essent, & immane, quantùm abhorrerent ab ea, quam profitebantur modestia, & sæcularis vanitatis detestatione. *Erat beato viro tam odiosa ista, quam cernimus, Abbatum conversatio, ut non minùs gauderet, si de manu cujusquam Abbatiam potuisset evellere, quàm si ei datum fuisset potentissimum quemlibet sæcularium ad sancta conversationis ordinem convocare. Cap.50.*

XI. Hanc primam nobis proposueramus partem elucidandam de causis justis Canonicæ cessionis. Nunc ad alteram de authoritate interponenda ad dissuendum conjugii spiritalis copulam inter Ecclesiam & Pastorem. Ex suprapositis autem exemplis huic quoque parti lux non mediocris affunditur. Perspicuè enim patuit 1. Abbatibus, ut renontiarent muneri suo, consensu tantùm opus fuisse Principis & Episcopi. 2. Si eum consensum aut extorsere aliquando, aut ne petiere quidem, aut oneri saero se subducerent, ea fuit vel temeraria Canonum conculcatio, vel charitatis & humilitatis æstuatio quædam vehementior, nec sui compos, & legi cuidam summæ legum cæterarum dominatrici obsecundans. 3. Usus is fuit Episcoporum laudatissimus, ut ne à suis sese divellerent Ecclesiis, nisi consentiente Clero, Populo, Principe, Metropolitano. Quàm necesse fuerat horum omnium conspiratione eligi Episcopos, tam non poterant nisi eorundem authoritate, vel assensu sacris vinculis absolvi. 4. Metropolitaoi saltem & Principis authoritas omninò desiderata fuit; quòd includerentur Metropolitani nomine, Clerici omnes: Principis autem, layci. Si qui Præsules præter has regulas cesserint, eorum aut excusanda incogitantia est, aut damnanda temeritas, aut admiranda æternorum charitatis abundantia, qua abrepti sint, non contra, sed ultra usitatas Ecclesiasticæ Disciplinæ leges. 6. Rarius interpellata est Papæ authoritas ad has cessiones, quod nec ad electiones intervenisset. Manifestum est, necdum Apostolicæ tum sedi reservatas fuisse cessiones ac resignationes Episcoporum, & Abbatum. Ea erat tunc penes Metropolitanos & penes Concilia Provincialia authoritas, ut Episcopi vel instituerentur, vel destituerentur, vel ultro discederent. 7. Nonnulis tamen exemplis emicuit ad Sedem Apostolicam relatum esse. Non potuit Vilicarius Concilium Provinciale cogere, cui suam cessionem approbaret, eo tempore, quo intestinis bellis flagrabat Gallia, & Reipublicæ atque Ecclesiæ extrema pernicies imminere videbatur. Itaque ad Summum

mum Pontificem confugiendum illi fuit. Sciscitatus est Ganelo Archiepiscopus Senonensis Nicolaum I. Papam de Herimanni ægritudine gravissima. Sed super ea re jam manaverant Decreta Suessionensis & Vermeriensis Conciliorum, & sapientiæ, & charitatis & authoritatis numeris omnibus absolutissimi. Unde non aliud Nicolaus, quàm gemini illius Concilii placita confirmavit. Franco Leodiensis Episcopus Pontificem interpellavit, quod Episcopatum resignare vellet in favorem, immo & in duos, quos vellet habere Coadjutores, inde & Successores. Plurima ibi dispensatione & inusitatissima opus erat, pro qua meritò Sedes Apostolica aditetur. Sed ejus rei narratio nec explicata satis mihi visa est, nec satis cohærens, ut inde certi quidpiam elici possit. Volebat à Pontifice absolvi Hedenulphus vinculis Ecclesiæ suæ, quod ab eo iis ligatus fuisset, viventi Episcopo successor datus. Adalbertus cedere permissus est à Papa, sed à Metropolitano & à Concilio Provinciali tandiu repetitus est, donec Ecclesiæ suæ restitueretur. Initia ergo & fundamenta jam tum ponebantur aliqua posterioris disciplinæ, quæ cessiones Summo Pontifici examinandas, annuendas, abnuendasque reservavit: sed hujus ea erant tantum veluti rudimenta. Si qui sibi finxerint Romanos Præsules eas captasse occasiones amplificandæ authoritatis suæ, ii præjudiciis suis nimio plus indulsere, & ab historica rerum fide ae simplici veritate mirum quantùm aberrarunt. Metropolitanis & Provincialibus Conciliis per Summos Pontifices hactenus licuit tota sua potestate uti in cessionibus permittendis, vel prohibendis, ut tota illa Superiorum exemplorum strue declaratum est. Tum ad Apostolicam Sedem ventum est, cum ejusmodi opus fuit dispensatione, quam non facilè concederent Synodi Provinciales. Quin & ex contextu hujus operis patefiet, majoris ponderis dispensationes à Sede Apostolica flagitatas esse, volentibus & ita sancientibus ipsis Provincialibus Conciliis. Denique suo ipsi marte Episcopi ab Apostolica Sede mendicarunt, & lumina expediendis difficultatibus, & necessaria curandis Ecclesiarum suarum vulneribus medicamenta, nemine urgente, nemine invitante, sed ipsa cogente necessitate, ut sibi ne ulla re deessent.

CAPUT LIV. *P.4. l.2. c.54.*

De Cessione & Resignatione simplici Episcopatuum & Abbatiarum, post annum Christi millesimum.

I. Duo potissimùm hîc elucidanda in Historia cessionum.

II. De cessione Arnulphi Archiepiscopi Remensis, & Gregorii VI. Papæ.

III. Cessio Petri Damiani. Varia exempla saeculo XI. petita, vel non petita Pontificiæ licentia ad cedendum.

IV. Exempla sæculi XII. ubi jam crebrius adibatur Sedes Apostolica.

V. De eodem rursum. Filius Regis Angliæ cedere cogitur, quòd ordinari renueret. Consilium Arnulpho Luxoviensi insusurratum, ut Episcopatu ultro abiret, si eum per aulicos cuniculos irrepsisset.

VI. Sub Alexandro III. convaluit jam usus, ut ne jussu Papæ cederent Episcopi.

VII. Eo jam loco res erant cum Innocentio III. Apostolica Sedis culmen insedit. Elucidantur ejus Decretales, ubi spiritale conjugium carnali comparat, & utriusque solutionem uni Summi Sedi arrogat, quasi jure divino.

VIII. Ex eodem Papa, quæ rationes & justa causa cedendi Prælaturis.

IX. An Episcopus qui recessit, & in Monasterium concessit, revocandus sit. Canon Concilii Constantinopolitani.

X. De irregularitate criminis, & de morbo perpetuo ac desperato.

XI. De Ecclesia Orientali.

XII. Querela Bellarmini ad Clementem VIII.

I. In contexenda hic & pensiculanda cessionum maximè Episcopalium historia, duo erunt potissimum, quæ perscrutari & illustrare studeamus. 1. An Pontificum semper authoritas interposita sit, an intervenerint tantum Concilia, Metropolitani, Reges. 2. Quæ legitimæ fuerint causæ Canonicarum resignationum.

II. Non hic locum dabimus ullum cessionibus vi expugnatis, cujusmodi fuit illa Arnulphi Remensis Archiepiscopi, cui non ægrè persuasum est ab Episcopis Concilii Remensis sub Hugone Capetio Rege, probrosam, ut & inevitabilem damnationem præveniret cessione in speciem saltem voluntaria. *A' seipso in se ipsum damnationis sententia lata, hoc solum eum in omni vita sua præclarè egisse dijudicatum est.* Verba ea sunt Concilii Mosomensis anni 995. ubi à Joannis XV. Papæ Legato suspensus est Gerbertus, Arnulpho successor fuerat datus; restitutus est qui Arnulphus in pristinam Sedem eodem anno, & exauthoratus Gerbertus in Concilio Remensi. Ei judicio non acquievit Hugo Capetius, Gregorio V. Papæ obsequentiorem se voluit esse. Robertus ejus filius, missoque Romam Abbone Floriacensi Abbate, mox ut ille in Gallias redux fuit, carcere Arnulphum absolvit, suique passus est Ecclesia sua Remensi, & Pallio Roma ad eum misso. De iis Abbo certiorem fecit Pontificem, ut narrat in ejus vita Aimoinus. Hinc meritò vocatur in dubium à viro doctissimo Cossartio secunda Silvestri II. Papæ Epistola: Gerbertus eo nomine uti voluit, ubi Apostolica Sede potitus est. Ea Epistola restituitur Arnulphus, quasi adhuc tum prostratus jacuisset: eique invidiam tamen illa facit, quasi non alio nomine claudicasset ejus depositio, quàm quod consensus Pontificis non accessisset. Eo Gerberti causa juvabatur, qui Arnulpho subrogatus fuerat.

Cessio Gregorii VI. in Concilio Sutrino anno 1046. parum distat ab hac Arnulphi resignatione. Tradit Hermannus à Concilio depositum illum fuisse, tanquam qui in Sedem Apostolicam simoniacus usurpator irrepsisset. Minùs infestus illi quidem est Leo Ostiensis, nec tamen cessisse illum scribit, nisi simoniæ convictum. *Simoniacus probatus, sponte sua Sede desilient, &c. Baron. an.1046. L.2. c.80.* Dictum est à nobis alibi de ea simonia, cui legitimum non defuisset patrocinium, nisi præsens Concilio affuisset Imperator.

III. Ad paulò diversam accedo speciem. Cessit Episcopatu suo Ostiensi Petrus Damiani Cardinalis, anno 1050. remisso ad Nicolao II. Annulo suo. *Cedo jure Episcopatus, & per hunc annulum, virgam enim tulistis, desperata deinceps omni repetendi querela, renuncio*; datisque ad eum literis, quibus significat, quicumque Episcopali se pompa & dignitate exuissent pura mente, castoque salutis consilio, eos à salutis scopo nunquam aberrasse. *Quia plerique qui Pontificatus jura non deserunt, de sinistris sint; quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere.* L.1. Ep.9. 10. Resignabat Petrus Episcopatum Ostiensem in manus Papæ; an ut Papæ, an ut Metropolitani? Nec enim alius ibi Metropolitanus, quam ipse Papa. Ea certè Epistola coacervantur exempla pene innu-

numera eorum, qui Episcopatus vel Abbatias resignarunt, & in iis rarissima vestigia necessarii, aut expetiti Pontificum assensus.

Quanquam Petro Damiani invito & renitenti eam Episcopatus sarcinam impegisset Pontifex, non tamen adduci potuit, ut eum absolveret: uti nec Lanfrancum Archiepiscopum Cantuariensem, qui & eandem vim ab Alexandro II. passus est, ut ordinaretur Episcopus, & eandem repulsam, ne eo pondere exoneraretur. Ne inauguraretur antè, ita restiterat, ut nec Regi cederet adhortanti, nec Episcopis cogentibus, sed Legatis Pontificiis nomine Pontificis jubentibus, ut ipsemet testatum facit in ea Epistola, qui abeundi licentiam postulabat. *Baron. an.1070. n.18. Factus sum te cogente speculator, &c. Legati tui ex Apostolicæ Sedis authoritate præceperunt, &c. Rogo, sicut vestra, cui contradici fas non fuit, me authoritate alligastis; sic quoque alligatum, abrupto per eandem authoritatem hujus necessitatis vinculo absolvatis.*

Adde quod cum Archiepiscopi & Primatis dignitate radiaret Lanfrancus, nec superiori subesset ulli in Ecclesia præterquam Papæ: vix ab alio quoquam solvi poterat. Sed nihil hinc validè colligetur, quo alii ligentur Episcopi. Et sanè Pontificem consuluit idem Lanfrancus, super Hermanno Episcopo, qui secundò meditabatur Episcopatum abdicare, ut secundò se in reconditam abderet solitudinem, & religiosæ vitæ ac contemplationis delicias amplexaretur iis immoriturus: imo autem retardabatur metu censurarum à Metropolitano suo vibrandarum. *Nisi ergo censura Canonica obstitissem, jam pridem aut Regi Episcopatum reddidisset, aut clam ad Monasterium confugisset. Lanfranci. Epist.1. 2.* Nec licentiam Lanfrancus huic Episcopo reposcit à Pontifice, sed consilium, licentiam illam debeat ipse aliquando tandem concedere, an constanter abnegare. *Apostolicæ Sedis celsitudinem consulendam putavi, quatenus ab ea instructi, certissimè teneamus, quid concedere, vel facere debeamus.* Consulit & de alio Episcopo, qui justam & indeclinabilem præverterat depositionis sententiam, voluntaria cessione. *Regi in Conventu Episcoporum, utque Lucorum Episcopatum reddidit.*

Si fateatur autem Lanfrancus, sola excommunicationis intentatæ formidine cohibitum fuisse Hermannum Episcopum, ne rursum cederet, sicut primò cesserat; inde perspicis necdum desuevisse Episcopos eo ævo ab abdicandis Prælaturis, nulla Superiorum authoritate fretos, idque XI. jam sæculo. Habes & aliud ejus ævi exemplum in Petro Anagniæ Episcopo, qui Diœcesanorum suorum perversitatem & inflexam contumaciam jam non ferens, Hierosolymam adnavigavit, cum ad bellum sacrum copiæ eò tranarent. Ecclesiæ ejus Patronus B. Magnus visendum ei se exhibuit, peregrini specie & habitu simulatum, narravitque uxoris se suæ pertæsum, trajicere in Palæstinam, ubi reliquum vitæ tempus contereret. Tum Episcopus instare; Non potuisse ab eo abrumpi uxorium vinculum, quo illum Deus constrinxisset. Tum verò reposuit illi cœlestis hospes, ab eodem authore Deo, nec minus rectè constringi spiritale Episcopi cum Ecclesia sua conjugium. Nec pluribus opus fuit, ut Petrus iter in Ecclesiam suam remetiretur. *Baron. anno 1099. n.42.*

Ea, ut vides, erat Episcoporum quorundam simplicitas, quæ eos ad has ageret cessiones Ecclesiasticis regulis obstrepentes. Gregorium VII. ejusmodi simplicitatem nihilominus castigandam sibi duxit, in Episcopo Italiæ, quem pœnitentiæ subeundæ causa Cassinum ablegavit, *propterea quod Episcopatum sine ratione dimiserat. L.5. Ep.15.*

Sed non paulò admirabilior hujus Pontificis austeritas explicuit se in Epistola ad Vuillelmum Angliæ Regem data, *L.5. e. 19.*, qua mandat, Archiepiscopo Rotomagensi ægritudinum suarum diuturnitate eam Ecclesiam pene viduatam jamdiu distinenti, persuadendum esse, aut etiam præcipiendum, ut Pastorem ordinari assentiretur, qui non solo nomine Pastor esset. *Persuadere non desistant, si oportuerit, etiam authoritate Apostolica, ut suo consensu ordinetur Ecclesia.* Eam persuasionem quæ Apostolica Gregorii VII. authoritate fieret, præceptionem interpretatus sum, quo solet more dici, summarum potestatum preces Imperii vim obtinere.

Eidem Vuillelmo Normaniæ Ducem adhuc agenti, Malgerius Archiepiscopatum suum Rotomagensem resignavit, cum alienata, ut reor, mente, sui compos non esset: *desipere cœpit, insipientia ductus*: ut ait Monachus Gemmeticensis. *L.7. c.24.* Dux Concilium Provinciale percunctatus, in eam sedem provexit Monachum Cœnobii Fiscannensis, nulla interventione Papæ ab eo Scriptore memorata. Post ejus quidem Præsulis obitum, Maurilius vocabatur, ejus in locum Lanfrancus Abbas sublegi fecit Episcopum Abrincatensem, cum Clero, Regi, Magnatibus adlubesceret ipsum maximè Lanfrancum ejus sedis honore decorari. Verùm non obscurum est adeundam fuisse tunc Apostolicam sedem, ut ejus dispensatione fieret ea translatio. *Ut canonicè fieret ista conjugatio, Romam adiit.* Ita Oldericus ad annum 1067. *L.4. pag.506.*

In hac exemplorum serie, nullo constat argumento interponendam necessariò fuisse Sedis Apostolicæ authoritatem, ad simplices resignationes Episcopatuum, quamquam interponeretur ea nonnunquam, & paulatim sterneretur via ad invehendam posteriorem disciplinam. Quæ necessariò referendæ erant ad summum Pontificem Primatum resignationes, consultationes de ambiguis & perplexis resignationibus, cessiones deponendorum Episcoporum, vel quorum in sedem trasferendi erant alii Episcopi, resignationes ad quas immedicabili morbo afflicti Episcopi, etsi cogi non poterant, summa tamen authoritate aliqua impellendi erant; hujusmodi, inquam, resignationes, quæ in dies crebrescebant, viam complanabant recentiori nunc nostræ Disciplinæ.

In eam rem aliud ex Fulberto exemplum suppetit. Parisiensis Episcopus resignatam sedem suam recuperare conabatur. Contrà Fulbertus niti, abjiciendam ei spem eam esse, cum ultro resignasset propter eas quibus fatigabatur ægritudines, Regemque exorasset, ut Decanum Ecclesiæ Parisiensis sibi successorem daret; electum reapse fuisse Decanum, ejusque electionem à Pontifice confirmatam, denique obtemperatum esse B. Gregorii præceptis, qui gravissimis morbis decumbentes Episcopos nec ad resignandum cogi volebat, nec prohiberi. *Tu ultro causa ægritudinis, ut ajebas, curam Episcopalem simul & Cathedram reliquisti. Franconem Decanum subrogari tibi verbis & scriptis à Rege petiisti. Substitutus est Franco, eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis, per manum Metropolitani Senonensis. Fulcitur utique substitutio & consecratio ejus favore & authoritate B. Gregorii Papæ, qui scriptis suis nulli Pontificum non petenti, pro qualibet ægritudine succedendum fore docuit; ita voluntariè renuntianti sedi sua, successorem nullo modo denegavit. Epist.8.* Placuit ut & Pontificis authoritas interveniret, ne qui cedebat, pœnitentia post ductus Ecclesiam repeteret: utque firma esset successoris electio, à Papa confirmata fuit. Non poterat id esse rarum, cum cedentibus Episcopis dandi necessariò essent successores. Ita frequentissimè interveniebat Pontifex. Unde & expeditius aliquando tandem visum est,

ut

ut cessiones omnes ejus examini & judicio permitterentur.

Quoad regulam autem Gregorii, haud scio, an admitti ille vellet cessiones spontaneas omnes ægrotantium Episcoporum, ut Fulbertus innuit: an ad solas impatientes curæ ægritudines id ab illo coarctaretur. Illud certè indubitatissimum est, vehementer illum intercessisse, ne invitis, quantumlibet ægrotis, cessiones extorquerentur. Unde & mirari subiit paulò suprà Gregorii VII. ea in re inclementiam.

IV. Cum Beccensem adhuc regeret Abbatiam Anselmus, per literas enixissimè oravit Urbanum II. ut Bellovacensi Episcopatu exoneraret unum ex Monachis suis, cui ut Episcopali sarcinæ succederet, ipsemet vim attulerat. *Quem Episcopum fieri coegi.* Sanctitate ille in Cœnobio claruerat, clarnit & in Episcopatu, sed eximius quidam animi candor & mira morum simplicitas sæculari astutiæ & versipelli Aulicorum prudentiæ deridiculo erat. *Non est talis, qui tantam malitiam irruentem, tantas insidias circumstantes cavere possit. Quapropter ego & alii amici ejus corde prosternimur cum ipso ad vestigia vestra misericordia, ut ei viscera sua aperiat, & de tanto malo & periculo, in quibus sine utilitate esse se sentit, clementer eripiat.* L.2. Epist.34. Non satis comperi, an Pontifex annuerit: illud constat, 1. Anselmo viro doctrina & pietate singulari hanc satis idoneam visam esse causam cessionis. 2. Ad Pontificem ventum esse, ut ea cessio rata haberetur. 3. Nec nisi per eum ratam esse potuisse.

Si tum vacasset Remensis sedes, non temerè quis suspicaretur relatum esse ad Papam loco Metropolitani. Ea quippe, aut persimili ratione idem Anselmus Abbatem cedere volentem propter corporeas infirmitates, dehortatus est, ne id faceret, si qua confirmandæ valetudinis spes esset residua: saltem ne faceret, nisi assentiente Archiepiscopo, quando Episcopalis Sedes viduata erat. *Si assensu & consilio Archiepiscopi, quia Episcopum non habetis, talis electa fuerit persona, &c. Licitè, si ad salutem desperatis redire; potestis dimittere.* L.3. Ep.141.

Cæterùm injussu Sedis Apostolicæ Episcopos abiisse adhuc Ecclesiis suis, luculentè proditum est ab Ivone Carnotensi ad Paschalem II. scribente, falsis rumoribus jactatum esse, & Romam usque perlatum, Episcopum Suessionensem canonico judicio de criminibus convictum & exauthoratum fuisse: enimvero pium Præsulem experimento suo edoctum, difficillimè posse se inter Episcopales sollicitudines saluti suæ satis consulere: *Propter Prælatorum pericula, quæ jam expertus fuerat, se salubriter ferre non posse*: Ep. 19. statuisse confugere in fidam Monasticæ vitæ stationem: *Summa fuit consilii sui, se malle in loco humili salvari, quàm in alto periclitari*: aperuisse illum sibi hoc animi sui propositum: se primò vehementer illum deterruisse, sed tandem approbasse: moras in eo tantùm nectı, quòd ægrè paterentur quemquam ex Episcopo in Abbatem decrescere: *Nihil opponunt, nisi quod Episcopali dignitati fiet injuria, si qui Episcopus fuit, fiat Archimandrita.* Apostolicæ Sedis esse, hanc elevet difficultatem, obicem amoveat: cùm quæ Abbatibus infunditur benedictio, in sacramentorum numero non sit; nec possit, si Episcopo conferatur, pro iterata ordinatione haberi; denique si quid adhuc resideat scrupuli, minimè necesse esse, ut Episcopus Abbatiam administraturus, Abbatum benedictione consecretur. Ex his dilucidum fit, ei cessioni Papam non intervenisse. Sed illud magis nostra refert observare, cum non amplius deponerentur Episcopi, nisi interposita Papæ authoritate; & cum rursus possent cessionis tradu-

ci ac infamari, acsi depositiones essent: hinc non facilè cessiones processisse, nisi communicato cum Summo Pontifice consilio.

Testimonio & exemplo utemur Hildeberti Cenomanensis Episcopi, qui acerbissima Angliæ Regis infestatione compulsus est, ad resignandum Paschali II. Episcopatum. At is Pontifex noluit Ecclesiam tam invicto orbari libertatis suæ defensore & vindice. *Religionis sinum quasi aram jam dudum complexus essem, si consultus Papa Pontifices onus amoliri permisisset. Ille dum me remisit ad laborem, invidit gloriam, non imputet ei Dominus.* Baron. an.1107. Epist.14. 46. Videri potest ille consuleodæ potiùs Sedis Apostolicæ causa super abdicatione sua Romam concessisse. Alia enim ipsemet Epistola abondè prodidit, quàm persuasum sibi esset, non posse Pastorem nisi consilio & authoritate Pastorum superiorum à cura & regimine commendatarum sibi ovium discedere. Ideo & non aliter Arnulphus consilium Papæ, quàm cæleste imperium interpretatus est.

Goffridi Ambianensis Episcopi ea fuit sui despicientia, ea æternorum charitas, ut non ita facilè potuerit, ac Arnulphi, intra Canorum lineas cohiberi. Licentiosæ & propudiosæ civium suorum vitæ tædio & impatientia abreptus, in Carthusiæ Majoris secessum se abstrusit, inde literas ad suos dedit, alium ut sibi Episcopum eligerent. Vix quidem, sed compulsus tandem aliquando tamen est à Rege, à Legato Pontificio, à Metropolitano Remensi, à Bellovacensi & Suessionensi Conciliis, ut dimisso se redderet Ecclesiæ suæ clavo; objurgatus est & à Legato, quòd non alio, quàm sui ipsius consilio & impulsu creditam sibi Ecclesiam abjecisset: *Dariasculè eum tunc appellavit Cono Legatus, quòd injustam nuaas reliquisset.* Bar. ann.1114. Impar fuisse videtur Metropolitani authoritas ad Goffridum revocandum: nisi Legati imperium accessisset: *Cum non posset vir Dei illius aliorumque Episcoporum authoritati obluctari, ad suam redit Ecclesiam, &c.* Potuit illud & in causa fuisse ex parte aliqua, referendarum ad Summi Pontificis judicium cessionum Episcopalium, quòd non ea jam amplius esset in Metropolitanos reverentia, quæ Episcopos frænare, & ab his inconsideratis consiliis deterrere posset.

Legatus alius qui Concilio Londinensi præerat 1138. Regis præsentia & potestate subnixus, Joanni Episcopo Glascoviensi, qui sine licentia in Monasterium se subduxerat, anathema nomine Concilii intentavit, nisi ad Ecclesiæ suæ intermissum regimen se referret.

Aliquantis antè annis Gratianopolitanus Episcopus Hugo, ille sanctitatis gloria conspicuus, per Legatos & per Epistolas ingeminatis precibus Romanum Pontificem fatigaverat, ut Episcopatûs nexu solveretur. Erat is Honorius II. *Episcopalem sarcinam modis omnibus exuere desiderabat, hac voluntate in dies augmenta famente, Romam literas & Legatos in hoc ipsum ad veneranda memoria Papam misit Honorium.* Bar. ann.1128. n.2. Repulsam passus à Pontifice, nihilo segnior factus est; senii enim, & earum quæ senii comites individuæ sunt, ægritudinum immemor, Romam ipsemet perrexit, Pontificis ut animum expugnaret. *Romanum Pontificem adire curavit, rogans suppliciter & obtestans dari senectuti sua licentiam quiescendi.* Pontifici contrà ea sedebat animo sententia; virtutum tantarum præsidiis instructum senem, exemplo & religionis reverentia plus Ecclesiæ profuturum, quàm recentem & juvenili vigore exercitum quemlibet Episcopum alium: *Creditum est, quod sola authoritate & sancta conversationis exemplo, plus posses plebi prodesse subjecta, debilis & ægrotus, quàm quivis alius, robustus licèt & sanus.* Sed ne tum quidem

quievit infatigata Præsulis sanctissimi humilitas; quin ubi Honorius II. Papa in Gallias commeavit, novis eum machinis oppugnare aggressus est, ut eandem ab eo licentiam expugnaret. Nihilo felicior fuit hæc iterata pugna; sed & repulsa toties iterata nihilo tepidior factus Hugo, abjiciendæ semper cupidissimus sarcinæ, quod à Pontifice non potuerat, morte consecutus est. Hactenus ex Scriptore ejus vitæ, *Apud Surium mense April.*, ex quo manifestè intelligis, ut inserperet magis magisque in dies singulos usus adeundi Pontificis in hujusmodi caussis; & quàm fixum semper statumque fuerit, non solvi sacris Ecclesiæ suæ vinculis Episcopos, sola ægritudinum corporearum vi, quando supererat vigor animi, virtutum claritas, exempli ingentis authoritas, memoria suavissima actæ sanctissimè vitæ.

Nec magis propitium expertus est Innocentium II. B. Malachias, Armacanus in Hibernia Archiepiscopus & Primas, cum Romam se contulisset anno 1137. *Baron. ann.1137. n.25.* & nec precibus, nec lacrymis temperaret, quò Pontificis animum emolliret. *Cum multis lacrymis implorabat licere sibi vivere & mori in Claravalle, permissa & benedictione Summi Pontificis.* Ita Bernardus in Malachiæ vita. Extat & ejusdem Bernardi Epistola 372., ad Turstinum Eboracensem Archiepiscopum, quem sedulò monet in Episcopali ministerio Monachum agere eum debere, *Humilitatis habitu, vitaque sanctitate Monachum exibeatis in Episcopo:* & abdicationis spontaneæ consilia ablegare, atque animo prorsus abjicere, nisi Pontificis extudisset licentiam, aut aliquo facinore conscientiam sauciasset. *Nisi fortè, quod absit, & nos non credimus, mortale aliquid commissum sit, aut Summi Pontificis authoritate emerito fuerit indulta licentia, &c. Si causa latens cedere compellat, aut dominus Papa quietem indulgeat.*

Idem rursus alibi docet Bernardus concessas fuisse à Pontifice licentias Abbatibus, ut pedum abjicerent, Monachis, ut Cœnobiis demigrarent. Displicet quidem illi, quòd Abbas Morimundi Abbatia sua dimissa, cum Monachis aliquot in aviam secessisset solitudinem, non impetrata Abbatis Cisterciensis & Episcopi Lingonensis venia; *Nam utrique debitor erat.* Sed non negat Bernardus in potestate Pontificis totum fuisse, quanquam vehementer suspicari se dicat, eam permissionem aut mendacio expressam fuisse, aut importunitate. *Quod tamen summum fecisse Pontificem nunquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum. Bern. Epist.4. 2. 56. 7. 8.*

Ad Episcopos retorquenda denuo oratio est, & eorum refricanda memoria Prælatorum magno prorsus numero, qui cum sacris insignibus ab Imperatoribus & Regibus investiti fuissent, Romam convolabant, Episcopales sarcinas Pontifici resignaturi, non ut eas canonicè mox denuo subirent, sed ut omninò abjicerent: *Bar. ann.1103. n.1.:* quamvis tam sanctis desideriis surdæ jure merito & obstructæ essent Pontificis aures. Ejusmodi fuit Otto Bambergensis Episcopus anno 1103. sub Paschali II. ut perhibet Scriptor ejus vitæ. Ejusmodi fuit & Thomas Cantuariensis Archiepiscopus anno 1163. juxta Vuillelmum Neubrigensem: *Secretò in manus domini Papæ resignavit. Bar. ann.1163. n.18. 1164. n.39.* Nec eo contentus Thomas, denuo vertente anno in Consistorio Cardinalium cessionem sedis suæ iteravit. Deliberatum est inter Cardinales, an acquiescendum esset cessioni, atque ita pax Ecclesiæ & Regno Angliæ concilianda: an potius adserendus esset suæ dignitati & potestati sacræ, invictissimus Ecclesiæ & Cleri libertatum defensor. Huc inclinavit Pontifex, nimirum Alexander III. cujus & hæc fuere ad Thomam verba, cum sua illum sanctiùs investiret Ecclesia: *Resignatione facta, &c. jam securè poteris de novo de manu nostra Pontificalis officii curam recipere, dum te in integrum duximus restituendum.*

V. Prodit se species alia, cum rarior, tum illustrior. In Episcopatum Lincolniensem allectus fuerat Goffridus minor natu Regis Angliæ filius. Cum inentiosus ordinationis suæ moras ille traheret, Idem Pontifex Alexander III. ad Archiepiscopum Cantuariensem rescripsit, ut illum vibrato censurarum mucrone terreret, compelleretque aut Episcopatum cedere, aut quamprimùm ordinari. *Ecclesiastica censura compelleret electioni suæ renuntiare, vel sine dilatione ordinem Sacerdotis & Pontificalis officii dignitatem recipere. Bar. ann.1181.* Ita Rogerius, qui mox depromit Epistolam ejusdem Goffridi, qua Archiepiscopo Cantuariensi Episcopatum resignat, ut in eam rem delegato à Sede Apostolica, cum alioqui Metropolitana potestate fretus esset. *Omne jus electionis meæ & Lincolniensem Episcopatum spontaneè, liberè & integrè in manu vestra, Pater sancte, resigno, tam electionis, quàm Episcopatus absolutionem postulans à vobis, tanquam à Metropolitano meo, & ad hoc ab Apostolica Sede specialiter delegato.* Perspicis hîc Metropolitani authoritatem, utcumque adhuc effulgescentem ad resignationens admittendas, sed Pontificia delegatione tunc roboratam, necessaria tum quidem forsan, quòd non facilè aliàs ausurus fuisset Archiepiscopus Cantuariensis in filium & fratrem Regum Ecclesiasticum mucronem distringere.

Idem ipse erat Rex Angliæ, cujus insectationibus fatigatus & animo fractus Arnulphus, de quo suprà, Lexoviensis Episcopus, in Abbatiam Parisiensem S. Victoris se subduxerat, ubi & tandem mortalibus exuviis & ærumnis absolutus est. Pium ille antè ea de re, & doctum virum consuluerat Petrum Blesensem, à quo & hanc elicuerat responsionem: Ingravescentem ætatem & corporeas ægritudines, ex Sanctorum Patrum regulis, satis caussæ habere, ut Coadjutorem accerseret, non ut Ecclesiæ suæ renuntiaret: ignavi esse & socordis iram Regiam extimescere; posse Principis animum rursus captari & demulceri modestia & sui dejectione: nec enim ulla magis exasperari Regum animos, quàm Præsulum contumacia & rebellione: *Si vestri Principis gratiam affectatis, eam potestis obtinere levissimè, dummodo vos habeatis circa eum humiliter, & devotè. Ipse homo est qui rebellionem & contumaciam in Episcopis super omnia detestatur. Ipse est qui sola humilitate vincit & vincitur. Epist.44. Petri Blef.* Est in hoc magnanimi & modesti Regis encomio, quod ad admirationem nostram, ad posterorum exemplum valeat. Denuo Arnulphum Blesensis monet fidentissimè, si ut fama ferebat, per ambitionis & favoris cuniculos ad Episcopale culmen adrepserat, non aliud expeditius esse tanti flagitii piaculum, quàm ut sanctissimæ renuntiaret dignitati, ad quam tam profano animo & conatu aditum sibi fecisset. *Porro aliunde subesse potest legitima resignationis occasio. Dicitur quod ab adolescentia cœpistis Ecclesiasticos honores olfacere; & ad hunc honorem, qui nunc onerosus est vobis, obsequiis & intercessionibus, & aliis ambitionis humanæ suffragiis aspirare. Currite ad conscientiæ vestræ testimonium; & si inveneritis vos minùs canonicum habuisse ingressum, sitis solliciti de egressu. Nam hic resignatio habet locum. Beato enim Gregorio teste, l.9. Epist.40. qui in ovile ovium non per ostium, sed aliunde ascendit, ad æternæ salutis bravium in vanum se fatigat, nisi honorem in quo deliquit, penitus derelinquat. Sancta ergo & salubris est cogitatio, facta Episcopatus cessione, privatam eligere vitam, si revolitis conscientiam vestram*

jam

jam dicta promotionis obtentu fuisse vel in modico vulneratam. Si mea parvitatis acceptatis consilium, nihil omnino retinebitis penes vos, quod acquisieritis per peccatum. Idem alibi argumentum versavit Petrus Blesensis de Abbatibus. *Epist.102.* Agit Arnulphus ipse Epistola LVII. *Roger. pag.613.* de secessione sua, nec declarat, an Papæ, vel Metropolitani licentia obtenta secesserit.

Augurari aliquid forsan licebit ex vita B. Hugonis Lincolniensis Episcopi, qui eodem tempore vitam cum ageret, Pontifices profectò omnes Episcopalis & precibus suis fatigavit, se ut Ecclesiæ suæ aureis, sed molestissimis compedibus exolveret. Gravibus tandem Romæ comminationibus sæviendum fuit, ne posthac istiusmodi ab eo Epistolæ perferrentur. *A singulis Romanis Pontificibus, qui ejus tempore Ecclesiæ præfuerunt, id humillimè petiit, sed non obtinuit, &c. Nuntios cum minis remiserunt, vetaruntque ne deinceps ejusmodi literas ad Apostolicam Sedem deferrent. Baron. an.1191. nu.46.*

VI. Non injuria ergo morem illum existimabimus, qui jamdiu serpebat, & altiores in dies singulos agebat radices, non dimittendorum nisi consessione Papæ Episcopatuum, sub Alexandro tandem III. constitutum confirmatumque fuisse, ita ut rarissimè jam in eum peccaretur. Ex ejusdem ipsius Pontificis Epistola ad Episcopum Lincopensem in Dania ad utriusqoe hujus rei confirmationem argumenta eliciuntur. Scribit enim, quanquam non potuisset præcessor ejus resignato Episcopatu in manus Archiepiscopi Lundensis, injussu Sedis Apostolicæ in Cœnobium se abstrudere: ultro à se tamen id dissimulari, & electionem ejus confirmari. *Licèt ei non licuerit absque authoritate Romani Pontificis Episcopali dignitati abrenuntiare; voleates tamen, &c. Append.1. Epist.23.*

Perhibet quidem Rogerius anno 1172. 1175. Episcopum S. Asaphi in Vuallia ab Ecclesia sua recessisse, & ab Archiepiscopo Cantuariensi coactum esse, aut repetere pristinam stationem, aut sedem suam purè & simpliciter resignare. *Ut in vi obedientia ad Sedem propriam rediret, vel curam Pastoralem, qua sibi fuerat commissa, in manu ipsius liberè & absolutè resignaret.* Cessit Episcopus in manus Archiepiscopi, verùm id totum fiebat *admonitione Alexandri summi Pontificis*. Idem usus obtinebat & in Germania. Cum enim ibi pax non potuisset inter eundem Pontificem & Fridericum I. Imperatorem anno 1177. nisi ea lege sanciri, ut Archiepiscopus Salisburgensis loco decederet, usque adeo in illum excanduerat Fridericus: etsi subinvitus, renuntiavit tamen Ecclesiæ suæ Præsul in manes Papæ, nt testatum sit ipsius Papæ literis ad Clerum Salisburgensem datis. *Cum gratiam Friderici Imperatoris recuperare non posset, maluit cedere, quàm contendere.*

Albanensis Cardinalis Henricus ad id fastigii ex Abbate Claravallensi evectus, eundem Pontificem etiam atque etiam interpellavit, ut Archiepiscopo & Primati Hiberniæ annis confecto, & laboribus, copiam faceret decedendi Ecclesia, annueretque ei quem ille sibi delegerat successorem. *Rogamus, ut votis & desideriis prædicti Pontificis, tam in absolutione ejus, quam in ordinatione illius efficaciter annuatis. Bibl. Cister. Tom.3. pag.252.*

Alienum prorsus non erit hoc loco referri quod de Archiepiscopo Turonensi narratur; etsi id enim non inter simplices resignationes collocari possit, ad eas tamen alludit plurimùm, etiam quantùm ad interponendæ authoritatis Pontificiæ necessitatem. Cum is Præsul itineri se commisisset, ut Romam pergeret, in Cœnobio Charitatis ad Ligerim gravissimo perculsus morbo decubuit, desperataque sanitate, Monasticam induit vestem, & Institutum professus est Cluniacensem. Convaluit tamen, & Clerici sui urgentissimis precibus sollicitatus, ut suæ se redderet Ecclesiæ, rem judicio commisit summi Pontificis. Erat is Innocentius II. quem & per literas cohortatus est Cluniacensis Abbas, *l.4. Ep.10*, Præsulem ut eum prudentiæ & virtutum laude probatissimum Ecclesiæ Turonensi restitueret. *Respondit Archiepiscopus, nihil se horum facturum, priusquam vobis innotesceret, & à Paternitate vestra, quod sibi faciendum esset, audiret.* Et infrà: *Rogat Turonensis Ecclesia, rogat justitia, quatenus Paternitas vestra, cui omnium Ecclesiarum sollicitudo à Deo commissa est, redire persuadeat, & si sponte noluerit, etiam invitum compellat.*

VII. Eo erat loco Ecclesiastica in cessionibus & renuntiationibus disciplina, cum Throno Apostolico sedere cœpit Innocentius III. Servabantur jam integræ Pontifici renuntiationes, vel cessiones & translationes Prælatorum. Non is autem erat hic Pontifex, qui Ecclesiæ suæ jura defluere ac vilescere pateretur. Hinc est quòd ille eo de jure semper verba fecerit, tanquam de Jure canonico in Ecclesiis receptissimo. Audi ut ad Episcopum Vuirtsburgensem rescripserit. *Multa sunt quæ præter specialem authoritatem Sedis Apostolicæ non possent, nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote cessiones & translationes Episcoporum. Extra. De majorit. & obed. C. Illud.*

Verùm quod ad illa pertinet Decretalium capita, ubi Innocentius III. conjugium spirituale Episcopi cum Ecclesia sua comparat carnali, & utriusque vinculum peræquè insolubile constituit; ut tam à Deo solo possit solvi, quàm ab eo uno potuit institui: perspicuum est, hoc unum Innocentio propositum tunc fuisse, ut usum Ecclesiæ pervagatissimum elucidaret, & novo aliquo illustraret lumine. Sed ne in mentem quidem venit unquam Pontifici, eam rem severissimo examine trutinari, ac vexari debere, perinde acsi inconcussi dogmatis ea constantissima veritas proponeretur. Cum enim doctis omnibus in confesso sit doctissimum illum fuisse Pontificem, eum minimè omnium latere potuit: 1. carnalis conjugii vinculum longè arctius esse & insolubilius, quam Episcopi cum Ecclesia sua, cum tam crebræ de isto dispensationes fuerint, sintque etiamnunc, etiam post consummationem, id est post consecrationem Episcopi; illius autem nec fuerit unquam ulla, nec futura sit. 2. Cum ab Ecclesia cum à Pontifice ne tentatum quidem unquam sit, ut carnale connubium ratum & consummatum irritarent; circumcideretur eorum potestas admittendarum cessionum, & translationum faciendarum, si obstinatius duo illa conjugia æquanda esse contenderetur. 3. Sibi ipsi collideretur in hoc suo Decreto Innocentius, si insuitatam aliquam sibi adrogasset potestatem in spiritalia conjugia, ex comparatione matrimonii carnalis: & ex illa singulari prærogativa, qua nituntur Romani Pontifices, ut Christi cujus sunt Vicarii, sint & summæ potestatis administri. Regereretur enim illi, tam ergo non posse eos cessiones Episcoporum suo judicio ratas, vel irritas facere, quam nec carnalis conjugii semel consummati copulas.

Non ergo censorio hoc rigore, & scrupuloso examine vexandum est hoc Decretum, ut nec complura alia; quæ quandiu sunt in usu, variis mysticisque illuminantur rationibus, & comparationibus; quæ jam non constant, nec tempestivæ sunt, ubi contrarii invaluere mores, quibus adaptantur statim lumina & exempla, prioribus adversa, & luculentissima tamen, dum novæ hæ leges usu valebunt. Quæ certò, & constanter, & immutabiliter vera sunt, sibi ipsis nunquam adversantur, quòd ea omnia in unam coalescant incommutabilem

lem veritatem, sui semper simillimam. Sed quæ verisimilia & probabiliter tantùm vera sunt, ea & alia ab aliis sunt, & non raro sibi vicissim pugnantia, & ex iis tamen maxima vitæ nostræ, humanique regiminis pars dirigitur & administratur, quando non aliis quàm his radiis sempiterna se nobis veritas quasi obnubilata ostendit. Nec aliter se res habet in Legibus, quæ æternæ quidem & incommutabiles, & sui nunquam dissimiles sunt, quia una illa æterna & incorruptibilis Lex est Deus ipse. At temporales leges cum tempore ipso alternant, & sui aliàs & aliàs ferè dissimilimæ sunt. Hæc temporalium Legum varietas & inconstantia illi innectitur verisimilitudinis, & probabilitatis versatili naturæ, non veritatis inconcussæ stabilitati. Qui Sabbatis toto anno jejunabant, & qui tres frequentabant annis singulis quadragesimas, iis locis & temporibus, quibus ab his abhorrebat Ecclesia, explodebantur à Catholicis Patribus & Conciliis, & impugnabantur rationibus è media Theologia petitis. Qui posterioribus sæculis idem factitavere, cum jam priores judaizandi, & cum hæreticis conspirandi suspiciones essent difiatæ, non tantum nullo convicio, sed etiam magis laudibus affecti sunt, nec defuere rationes mysticæ quibus ii usus tunc recepti commendarentur. Rationes ergo hujus generis, ejusmodi sunt, ut nemo iis inniti debeat, quo aliquid novet; nemo iis dum usitatæ disciplinæ suffragantur, obtrectare, aut censoriam virgam illidere. Nec enim eæ ad res constituendas promuntur, sed ad eas, quæ constitutæ jam olim sunt, illustrandas.

Eo sensu legendus & interpretandus est Innocentius III. penes Apostolicæ sedis Pontificem solum jus esse dispensandi de utriusque conjugii vinculo, spiritalis, & carnalis; ut enim Deus unus author est utriusque conjugii, & ejus inconvulsi nexus, ita Dei Vicario potissimum competit potestas utriusque, ubi jus fasque est, relaxandi. Usu id jam receptum erat. Vidimus enim Alexandrum III. sic jubentem, sic docentem, ut qui solus posset Episcopos absolvere à compedibus Ecclesiarum suarum. Quod ad carnale autem pertinet matrimonium, consanguinitatis impedimentum Canonicum, quod ad septimum usque gradum jamdiu exporrigebatur, Innocentius III. ad quartum contraxit, plaudente Ecclesia.

Ita mihi quidem videtur exponendæ Pontificis hujus Decretales eæ, quæ ad cessiones spectant, aut ad dispensationes Papæ reservatas. *Non enim homo, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex, qui non hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum utilitate, vel necessitate pensata, non humana, sed divina potius authoritate dissolvit. Extra. De transl. Episc. c.2. 3. 4. Et De Majoritate. c.5.* Divina ea, quam sibi Innocentius vindicat, authoritas illa nimirum est à Deo instituta. Divinitus enim instituta est Primæ Sedis potestas. Et quamquam primoribus sæculis nondum reservata illi essent nonnulla insignis potestatis capita, & necdum tum ea spectarentur, ut germina quædam Primatûs divinitus instituti; ubi tamen usu post convaluit, ut ea illi integra servarentur, jam omninò consentaneum est, ut dicantur ea esse jura, & privilegia propria Capitis Ecclesiæ divinitus constituti. Non ergo ea est Innocentii mens, ut cessionum admittendarum potestas jure divino ad solum pertineat Romanum Antistitem: sed hoc ille unum his suis Decretis innuit, cum longa temporum, eventuumque vicissitudine res eò tandem perducta fuit, ut ea potestas uni primæ Sedi reservaretur: æquum jam esse, ut esse hic reputetur fructus, qui aliquando tandem ex divino effloruerit Primatu, & tum effloruerit ex ea, in qua cœlesti veluti radice delitescebat, quando ita utilitati & ædificationi Ecclesiæ consentaneum fuit.

VIII. Venio ad Canonicas Episcopalis cessionis causas; & quidem prætermissis compluribus aliis ejusdem Innocentii Epistolis, *Regest.14. Ep.3224. Regest.15., Ep.14. Regest.16. Ep.140.*, ubi tantum non vim adhibet quibusdam Episcopis, senio & ægritudine exaustis, vel oneri tanto imparibus, ut voluntariè renuncient: ad unam venio famosissimam Epistolam Decretalem, in corpore Juris emicantem, *Extra. De Renunc. c.10.*, ubi sex aperit causas Canonicas resignandi Episcopatus. Prima est crimen patratum, sed ejusmodi crimen, cui illigata sit irregularitas, quæ ne per pœnitentiam quidem expietur. *Propter conscientiam criminis cedenti potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed illius dumtaxat, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur. Cum si omnes quos arguit conscientia cujuslibet culpa cederent, pauci vel nulli in illo ministerio remanerent.* Altera est corporis ægritudo, senio, vel morbis invecta; si tanta nimirum ea sit, ut pastoralium quis functionum pondus non sustineat. *Per quam impotens redditur ad exequendum pastorale officium.* Tertia est scientiæ penuria; quanquam mediocris tantum scientia toleranda sit. *Etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen est competens toleranda.* Quarta est aversatio gregis in Pastorem ita contumax, ut labor ejus omnis infructuosus jaceat, obsitque pene magis, quam prosit.

Evermerus Hierosolymitanus Patriarcha, cum in Concilio Romano diluisset accusationes omnes, quibus Balduinus Rex Hierosolymitanus, & Arnulphus ejus Cancellarius illum impetiverant, cumque pristinæ dignitati Paschalis Papæ II. judicio restitutus suæ Sedi fuisset; tum verò spontanea cessione renuntiavit Ecclesiæ suæ, expertus quàm vinci, frangique non posset Regis ab ipso alienatio, & præsagiens quantum impenderet discriminum renascenti ei Ecclesiæ, si constanter jus suum tueri pergeret. Albertus Canonicus Aquensis, & Historiæ Hierosolymitanæ scriptor, rem narrat his verbis. *L.10. c.58. Rege ex Arnolphi instinctu, amplius Patriarcha adversante, nec eum in sedem Patriarchatus redire consentiente, actum est multorum consilio, quatenus Evermerus sine Conciliis & judicio, Patriarchatus sui dignitatem altro absque ulla spe relinqueret; ne sancta ac novella Ecclesia Jerusalem in hoc odio & contentione toto diebus Pastoris vigilantia careret.* In ejus locum suffectus est Gobelinus, Regis, Cancellarii, & Cleri suffragiis. *Regis, Cancellarii, & totius Ecclesia electione Gobelinus subrogatur.* Ecclesiasticis & Canonicis regulis injuria in his non mediocris illinebatur, & eam tamen sibi dissimulandam Pontifex censuit, ut novellæ Ecclesiæ necessitatibus se accommodaret. *Quod quamvis injustum sit, ut hæc fiat alteratio, nisi ex Canonum decreto & sententia alter eorum fuerit condemnatus, tamen quia rudis & tenera adhuc Jerosolymitana erat Ecclesia, id fieri concessit Apostolicus.*

Quinta est ratio, si qua Ecclesiæ scissio immineret, & schisma conflatum iri prospiceretur, ex Pastore innoxio quidem, sed suæ, quàm Ecclesiæ salutis amantiore; eamque dissipari, quam innocentiam suam obrui facilius passuro. Sexta est, irregularitas, ut puta, bigamia. Nam etsi defectum natalium pateretur Præsul, non tamen sinendus esset Ecclesiæ suæ renunciare, si vitæ anteactæ innocentia dispensationi locum daret.

IX. Proximo Decreto, *Extra. De Renunc. c.11.* varias ventilat Innocentius causas, quibus quo quis abiit Episcopatu, ut Monachum profiteretur, ad eum revocandus est, nec parendum secus sancien-

cienti Canoni Constantinopolitano. Aptat etiam ei Canoni nescio quas ille explicationes; nempè eo agi de crimine, cui per pœnitentiam expiando Episcopus in Monasterium contrusus fuisset. Vel de crimine, quod expungi non posset per pœnitentiam ab Episcopo, nisi seipse quodammodo exautoraret, secederetque in Monasterium. Hic verò temporum suorum vitio usus est Innocentius, quibus crassa morum & Historiarum veterum ignoratio, rara erat Canonum & Conciliorum peritia. Hinc illeConstantinopolitanum hoc Concilium, pro primo habet Concilio Constantinopolitano, inter Oecumenica secundo, & ex illis quatuor uno, quæ Gregorios Magnus æquabat quodammodo quatuor Evangeliis; nimirum quoad Catholicæ fidei dogmata in Conciliis Generalibus definita. Atqui Canon, quode hic agitur, non ab eo conditus est Concilio Constantinopolitano I. sed ab alio longè diversissimo, quod sub Photio habitum est Pseudopatriarcha Constantinopolitano & sub Joanne VII. Papa, cui se exæquare ibi enixus est Photius, ut liquet ex ejus Canone primo, cui subnectitur hic alter, & tertius demum alius. Intextum est hoc Concilium opusculi Balsamonis, præitque immediatè Concilio Carthaginensi.

Nec vitio verti potest doctissimo Pontifiei hæc hallucinatio, cum & doctissimi inter Patres, in historiæ Ecclesiasticæ volutandis monumentis ne potuerint quidem magnopere versati esse, illis destituti nimirum præsidiis, quibus nos posterior ætas paulatim instruxit, instruitque in dies majoribus & novis. Porrò cum ex ea Historiæ ignoratione impingant gravissimè persæpè Canonum antiquorum interpretes; inde & nostra in eo potissimum desudavit industria, & Canonum interpretationi ubique fax historiæ prælueeret.

X. Id verò rursus observandum nobis est, in iis rationibus sex cessionum Canonicarum, duas esse, in quibus à veteri jure jus novum videtur deflexisse. Prior est pœnitentia criminum commissorum. Affirmat enim Pontifex, post expiatum pœnitentia crimen, nullam superesse irregularitatem, quæ canonicæ resignationi locum dare possit; nisi crimen, vel crimine concitatum scandalum ejusmodi esset, ut etiam gravi & gnava pœnitentia obliteratum, sacerdotalibus adhuc exercendis functionibus repugnaret. Demonstratum à nobis superiùs est hanc disciplinam indulgentiorem senescente demum sæculo undecimo exortam fuisse. Posterior est causa ab ægritudinibus corporis, ubi præcisa est curationis spes. Quippè Gregorius olim Magnus dato Coadjutore his Episcopis, Ecclesiisque succurrebat. At Innocentius eò magis cum Gregorio VII. propendet, ut Episcopus adducatur cedere.

Apparet optimos quosque Præsules ultro prosilisse, nec expectasse, dum invitarentur; nedum ugerentur cedere sarcinæ, cui pares jam per invaletudinem desperatam non essent. Narrat Rigordus anno 1213. Sylvanectensem Episcopum, corporis imbecillitate & senio gravatum, interpellasse Pontificem, ut exoneraretur, *uti jure cautum est*, votique compotem factum, cum triginta annis illam Ecclesiam cum laude administrasset, *Sentiens se tam ætate, quàm corpulentia ponderosa insufficientem oneri, quod jam per* XXX. *annos portaverat, impetrata à Summo Pontifice, sicut in jure cautum est, licentia, renunciavit Episcopatui, & transtulit ad se Monachos, &c.* Jus de quo hic agit Rigordus, antiquius erat Pontificatu Innocentii, qui, nullo promulgato Decreto, jus sibi servavit probandarum cessionum, sed eo semper ut jampridem usitatissimo usus est. Nec à verisimilitudine abhorret, jus illud novum invectum ex eo maximè esse, quod jam pene in desuetudinem abiissent Concilia Provincialia, quod eviluisset jam ferè eorum authoritas, quod Metropolitanorum minor jam haberetur potestas & reverentia, unde & rarius Episcopi cessuri ad Concilia & Metropolitanos confugiebant. Cum magno enim tunc numero Episcopi, inconsultis Metropolitanis, sua se dignitate abdicarint, hinc elucet, quàm incuriosi essent Metropolitanę sedi debitæ venerationis.

Minimè verò jam necesse est diutius immorari duobus illis capitibus illuminandis, quæ suprà proposita sunt, de justis Episcopalium cessionum causis, & de licentia Papæ necessariò impetranda. Quippè posterior ætas complexa est illas Innocentii Epistolas Decretales, eisque totam se addixit & contemperavit recentior Ecclesiæ Disciplina. Siquid in illis inclementius primò visum est, non semel tamen necessarium id duxere posteriores Pontifices. Quippè anno 1237. Gregorius IX. Archiepiscopo Norvegiæ mandavit, ut ad cedendum compelleret duos ejus Regni Episcopos, quorum alter cæcitate, alter paralysi laborabat. *Rainal. n.67.* Anno tamen 1423. cum Thomas Herefordiensis in Anglia Episcopus tota illa ægritudinum mole laborans, quæ decrepitæ senectuti comes hæret plerumque, commeatum & veniam peteret, abnuit Martinus V. *Rainal. n.22.*

Canonistis novis placet, Antistiti per ęgritudines suas graves & frequentes jam non valenti temporalem Episcopatûs administrationem sustinere, non cessionem annui debere, sed Coadjutorem, juxta Caput Decreti, *Quia frater*. Si ne spiritalibus quidem functionibus vacare possit, annui potest cessio, non præcipi, quanquam dari utique possit Coadjutor. *At invitus non compellitur renuntiare, sed dandus est illi Coadjutor.* Quod antiquiori disciplinæ consentit. *Fagnan. in L.1. Decret. Part.2. pag.157.*

XI. Ejusdem politiæ vestigia datur & in Ecclesia Orientali observare, sed obscuriora, quòd minor ei fuerit cum Capite suo conjunctio. Nicephoro Episcopo Ephesino ad Constantinopolitanam sedem translato à Michaele Palæologo, Episcopi Thessalonicensis & Sardensis Ecclesiis suis renuntiarunt, impatientissimè ferentes eam Ephesini provectionem; itaque ille spontaneo se subduxit exilio, hic secessu in Monasterium Monasticaque professione, submonito tantùm Imperatore. Patriarcha successores illis dedit; *Pachymeres in Micha L.2. c.23. Et in Andron. l.3. c.15. 16. L.3. c.12. L.6. c.13. 16. 17.*, uti & eodem tempore Romani plerumque Pontifices eas sibi Ecclesias reservabant, quæ per cessionem vacarent. Nec mirum si tam præceps quandoque esset & temeraria, atque canonicis decretis infensa Episcoporum cessio, cum sæpiusculè Patriarchæ ipso suo illis exemplo in eundem Canonum contemptum & consideratas cessiones præirent.

Nec nulla sunt tamen cessionum exempla, canonicis adprimè regulis consentientium, etiam ubi Orienti & Græciæ Turcicæ dominationis jogum invectum est. Anno 1458. Gennadius Patriarcha in Concilio Episcoporum dignitate cessit: *Coadunato Pontificum Concilio se Patriarchatu abdicavit.* Hoc ille consilium arripuerat, Ecclesiæ suæ impacatis dissensionibus exulceratis; nec ab eo revocari potuit Magnatum hortamentis, populique precibus. *Multis magnisque dissidiis exortis, Concilium convocavit Pontificum, Clericorum, Optimatum, cunctorumque Christianorum, in quo se abdicavit. Crusii Turcogra. pag.17. 120.* Narrat Georgius Phranzez in Chronico. *L.1. c.6.* Joannem Glychin Patriarcham Constantinopolitanum, podagra correptum, nec jam clavum regere & torquere valentem Ecclesiæ suæ, ultro cessisse. *Quia ob adversam valetudinem administrare Provinciam suam commodè nequibat, eam spontè reliquit.*

XII. Ad

XII. Ad Ecclesiam Latinam retorquenda jam oratio est, ubi apud Clementem VIII. multa conquestus Bellarminus Cardinalis, molta ad restituendam Disciplinæ sanctimoniam nunc pernecessaria executus, de resignationibus Episcoporum non tacuit. Cum enim jubeant Canones sanctam indivulsamque eam esse Episcopi cum Ecclesia sua conjunctionem, frequentissima jam erat ejus vinculi solutio. Alii Episcopatui renontiabant retentis fructibus, rem ausi tam improbandam, quàm si repodiata conjuge dos ejus retineretur. *Alii retentis fructibus Ecclesiam resiguant, ac si qais axorem repudiet, & dotem retineat.* Alii Ecclesiis renuntiabant, quibus ditati fuerant, ut ditiores & splendidiores alias aucuparentur. *Alii divites ex reditibas Ecclesia effecti, renuntiaut Episcopatui, ut ad majora sibi viam aperiant.* Alii in nepotes Ecclesias transmittebant, quasi avita & hæreditaria ea esset succcssio. *Alii uepotibus sedem renuntiaat, at specie renuatiationis possideant Sanctaarium Dei.* Alii Episcopales infulas abjiciebant, cum non alia sit sanctior toto orbe, augustiorque dignitas, ut Referendarii, vel Clerici Cameræ fierent Apostolicę. *Alsi malaut iu Romana Caria Refereudarii esse, vel Clerici, quàm extra Cariam Sacerdotes magui.* Prætexebant alii cœlum crassius, & valetudini suæ inimicum, vel tenujores reditus, vel cives indociles. Sed an justæ hæ causæ essent, & an qui ista causabantur, sua quærerent, an quæ Christi, ut bomines fallat, non fallit scrutatorem cordium Deum. *Deuique alii causantur aeris insalubritatem, alsi proventus exigaos, alii populi proterviam. Sed Deas novit, an ista jasta siat caasa resignationis, & utrum bujusmodi Episcopi quaraat qaa sua sunt, an qua Jesa Christi.*

Responsum est ab optimo & maximo Pontifice, ægrè à se admitti resignationes Episcopatuum, earum causas expendi diligentissimè in Congregatione rerum Consistorialium: quandoque exonerari Episcopos tantæ sarcinæ minùs pares. *Nos resignationes difficillimè admittimus; nonnisi examinatis caasis in Congregatione rerum Consistorialium, & aliquaado admittimus ob ineptitudinem resignantium.* Quo ex responso patet, quàm non invidendum; non obtrectandum, sed condolendum sit iis, quibus summa concredita à Deo est Ecclesiastici regiminis potestas, etiam tum cùm summa fide & diligentia funguntur officio, quod de Clemente VIII. omnibus convenit.

De Resignationibus in favorem Successorum & Coadjutorum.

CAPUT LV. *P.1.l.2.c.22.*

De Episcoporum jure & potestate in Coadjutoribus & Successoribus deligendis per priora quinque sæcula.

I. Designatus fuerat Athanasius ab Alexandro, ut ei in Sedem Alexandriuam succederet.

II. Alexander Episcopas Constautinopolitaaus sibi etiam successores delegit.

III. Delegit & suum sibi Anastasius. Exempla Moysis.

IV. Lucalenta Origenis monita, ab hoc expressa Moysis exemplo, qui cognatorum neminem sibi successorem acoivit.

V. Ita in his designabantur successores exemplis, ut electioni locus esset.

VI. Placita Antiocheni Concilii, quibus cavetur, ne successorem sibi accersant Episcopi, nisi authoritate Concilii Provincialis.

VII. Probibet Nicana Synodas, ne duo siat uno tempore anius Civitatis.

VIII. IX. Alia & alia contrarii usus exempla.

X. Exempla vetustiora Saccessoris & Coadjutoris desiguati, impendeute gravissima necessitate.

XI. XII. Exempla alia.

XIII. Canone Apostolico proximi summoveatur.

XIV. Contrarii usùs exemplam.

XV. Exempla alia plurium ejusdem urbis Episcoporum.

XVI. An Meletius Thebaydis Archiepiscopae Coadjutor fuerit Archiepiscopi Alexandrini.

I. INgressuris in eam disputationem de Resignationibus in favorem, quæ superiori contexta est, obviam se statim dat bæc de asciscendis Coadjutoribus & Successoribus quæstio. A' Successoribus ordiemur. Præcepit ante obitom suum percelebris ille Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus Alexander, sibi successor ut daretur Anastasius, Diaconi tum gradu & officio clarus, unde & ad Aulam Imperatoriam delegatus fuerat. Extincto Alexandro Meletius Theonam deligi fecit, quo post tres menses sede & vita eedente, Athanasius ex Alexandri præceptn & testimonio electus est. Ea propemodum ipsa sunt Epiphanii verba: *Cum moriens Alexander aullum alium suffici sibi prater Athanasium maadasset, ut tam ipse, quàm Clerici, & uaiversa adeo Ecclesia testificabatur, Meletius Theoaam sustinuit, quo post tertium mensem mortuo, paalò post Athanasius advenit. Tam andique coacto Orthodoxorum Concilio in Alexandria Sede constituitur, qai & dignus erat, & tam Dei voluntate, quàm Beati Alexandri saffragio, & mandato designatus. Haresi 68. u.6. cata in Alexandrou martyri an cai eutoliu.* Non multò post perhibetur ab Epipbanio Achillas Alexandro subrogatus fuisse, cogente propemodum Athanasii absentia: at eo post tres menses vivis excedente, reducem Athanasium in eam dignitatem electum fuisse, quam illi designaverat Alexander. *Athanasio moriens Alexander Episcopatam committi mandaverat, &c. Athanasio Sedes & Pontificatus debebatar, qui & à Deo vocatur, & à B. Alexandro constitutas fuerat. Ibid. u.12.* Providebat animo Alexander immanem procellam ab Arianis imminentem, eoque compellebatur Athanasio gubernácula Ecclesiæ committere, cujus & fidem & invictam constantiam expertus erat. Ideo & Concilium, de quo Epiphanius, consensit designationi successoris, numeris virtutum omnibus absoluti, quam fecisset Alexander sola pietatis & fidei contemplatione. Nec abnuit Epiphanius, quin ex Alexandri designatione ea Sedes Athanasio deberetur. Si discordare autem sibi Epiphanius visus sit in aliqua parte historiæ suprà relatæ, alienum id totum est à meo hîc instituto; non illubenter tamen subscripserim Baronio, *an.326. n.1.*, hanc discordiam sedanti.

II. Alexander alter Constantinopolitanus Episcopus appetente morte duos proposuit, qui sibi suffici possent, moribus diversos, sed meritis & fama conspicuos, Paulum & Macedonium. Inde factum est, ut & in eos scinderentur eligentium vota: usque adeo morientis Episcopi testimonium, & designatio successoris in pretio & veneratione erat. *Socrat. l.2.c.5.*

III. Athanasius ipse adventante morte sanctissimum Presbyterum Petrum designavit, qui sibi in Marci sedem succederet. Ei ejus voluntati subscripsere Clerus, Magistratus, Plebs, unanimi Petri electione. *Athanasius Petrum suo suffragio designa-*

gnarat, ejusque electioni ab omnibus tam Sacerdotibus, quàm Magistratibus assensum est. Populus quoque universus acclamationibus, quantum lætitiæ percepisset, demonstravit. Hæc Theodoretus, *L. 4. c. 18.*, à quo eleganter alibi adnotatum est, Moysen quoque suum sibi delegisse successorem, cui & manus imposuerit; verùm ea in re cœlesti oraculo obsecutum, & posthabitis cognatis omnibus. *Porro convenit admirari Prophetam, In Numer. c. 47., qui cum haberet filios, & fratrem, & fratris filium, nullum horum Ducem præfecit, sed Deum consuluit, & quem ipse decrevit, ordinavit*. Idem secutus fuerat Athanasius, electo non alio, quàm laborum incredibilium suorum socio, & in periculis commilitone. In Moyse eandem commendat Isidorus Pelusiota, *L. 3. Epist. 289.* in designando successore, humanorum affectuum abdicationem.

IV. Quin & ex hoc Moysis exemplo ansam arripit Origenes, Episcopos, Clericosque omnes, adeoque Laycos cohortandi omnes, ne in eligendis Pastoribus carni & sanguini indulgeant, sed uni consulant Ecclesiæ necessitati, morum sanctimoniæ, & religioni. Ex quo liquet invidiam fecisse Origenem, *In Numer. Hom. 22.*, Episcopis, non tam quòd successores sibi destinarent, quàm quòd malè destinarent, videlicet non virtutum laude præcellentissimos, sed proximos & amicitia conjunctos. *Discunt Ecclesiarum Principes, successores sibi non eos qui consanguinitate carnis juncti sunt, testamento signare, neque hæreditarium trudere Ecclesiæ Principatum, sed referre ad judicium Dei; & non eligere eum quem humanus commendat affectus, sed Dei judicio totum de successoris electione permittere. Numquid non poterat Moyses eligere Principem populo, & vero judicio eligere, ad quem dixerat Deus: Elige Presbyteros populo, quos tu scis Presbyteros esse, &c. Quis ergo ita potuit eligere Principem populi, sicut poterat Moyses? Sed hoc non facit, non eligit, non audet. Cur hoc non audet? Ne posteris præsumptionis relinquat exemplum. Sed ausculta quid dicit; Provideat sibi Dominus Deus spiritum hominem super Synagogam, &c. ergo tantus ac talis Majores non permittit judicio suo de eligendo Principe populi, & constituendo successore; quis erit qui audeat vel ex plebe, quæ sæpè clamoribus ad gratiam aut ad pretium fortasse excitatis moveri solet, vel ex ipsis etiam Sacerdotibus quis erit qui se idoneum ad hoc judicet, nisi si cui Deus oranti & petenti à Domino reveletur*. Et paulò post: *Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas, gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit*. Ne tanta quidem prolixitate deterreri potui, quin hîc insuerem longè præstantissimum Origenis sermonem, ut neminem jam lateat, quanti res periculi sit, in favorem cujusquam Beneficia resignare; & ubi cedere necessum est, quibus sit resignandum; denique quàm anxiè precibus nostris tudendum sit cœlum, ut Dei nobis aperiatur voluntas.

V. Non est autem quòd quisquam eo moveatur, quòd his exemplis & verbis Origenis authoritatis adjiciatur Episcopis, suos ut successores designent. Nec enim ea designatione detrahebatur quidquam libertati suffragiorum, Populi, Cleri & Episcoporum Provinciæ, à quibus successoris Canonica celebrabatur electio. Si verò hæc electio votis præcessoris Episcopi suffragabatur; aut si, ut rem priscam stylo novo eloquar, resignatio facta in favorem admittebatur: non existimo tam vecordem, vel præcipitem quemquam jam fore, ut iis velit censorium innuere cauterium, quæ tam pii factitarunt Episcopi, quæ probavit Ecclesia, quæ tot Concilia Provincialia roboraverunt, à quibus & electiones & resignationes istiusmodi confirmabantur.

Illud enim sedulò observandum hîc est, ab Episcopis extremo morbo decumbentibus, factas fuisse sive designationes istas, sive resignationes, nec nisi post eorum hinc excessum ad electiones ventum esse. Itaque tota libertas Canonum electioni constabat. Ecce autem electionem diversam, superstite Episcopo, & præsente, & successorem designante. Fuit is Pachomius, qui successorem sibi delegit, & coram se eligi curavit, animam exhalaturus. Nemo, ut reos, nunc Præsulum invidebit, nemo succensebit istiusmodi successoris designationi. Et Magistri cumulatissima pietas, & discipulorum religio, & instituti asperitas, obliquiores omnes hinc abigunt suspiciones. Audiendus nobis Magister, cum discipulos extremùm affaretur: *Eligite ex vobis fratrem me præsente, qui post Deum præsit omnibus curamque vestrarum gerat animarum. Quantum verò mea discretione perpendo, Petronium ego ad hoc opus idoneum judico; vestrum autem est, quod expedit vobis eligere. Vita Pacho apud Rosweydum, c. 53.* Non poterant novissima verba dicenti Parenti optimo non obedire filii, quos hactenus obsequentissimos habuisset. *Receperunt ergo, & in hoc obedientissimi filii, consilium Patris*. Nec certè alia quàm *consilii* vis inerat ei designationi, etsi quandoque præceptum diceretur.

VI. Prohibet quidem Antiochena Synodus, *Can. 23.*, ne Episcopi suos sibi successores adsciscant: jubetque ut defunctis suo fato Episcopis, tum verò electio à Synodo Provinciæ celebretur. *Episcopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum vitæ pervenit. Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum esse hujusmodi, est constitutum. Servetur autem jus Ecclesiasticum id continens, oportere non aliter fieri, nisi cum Synodo, & judicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis, potestatem habent, eum qui dignus extiterit, promovere*. Non damnatur tamen hoc Canone suprà laudatorum Episcoporum sanctissimorum libertas, qui ostenderant, quos optarent, quos optimos judicarent fore successores; non eligi fecerant, non ordinaverant: totum Concilio Provinciali permiserant, ut factam à se designationem ratam, irritamve faceret. Ea porro vox *constituere* id sonat, ut non ostendatur tantum & proponatur successor, sed ut instituatur & mittatur in possessionem; adeo ut pervertatur irriteturque, & Cleri populique electio, & Concilii Provincialis authoritas, & aliquo saltem temporis puncto duo sint Episcopi unius Ecclesiæ præter Nicænos Canones.

VII. Caverat enim Concilium Nicænum, *Can. 8.*, *Ne unâ in Urbe duo sint Episcopi*. Cumque operam dedisset Gregorius Nazianzenus, ut Nazianzenæ Ecclesiæ Eulalius eligeretur Episcopus, negavit commissum à se esse contra leges Ecclesiæ, quod ipse quidem nusquam nisi Sasimis ordinatus fuisset Episcopus; si autem Nazianzenam aliquandiu rexisset Ecclesiam, ut hospitem se fecisse, non ut ei illigatum. *Epist. 43. al. 37.* Placebat Constantio Imperatori, ut Liberius & Felix ambo simul sederent Romæ Pontifices. Illusit ei plebs falsioribus dicteriis, ut Disciplinæ Ecclesiasticæ illo peritior, & tandem seriò exclamavit. Catholicæ Ecclesiæ unum Deum, unum Christum, unum esse posse Pontificem. *Omnes uno ore vociferantur, unus Deus, unus Christus, unus Episcopus. Theodoret. L. 2. c. 17.* Cessit Imperator & discessit Felix. Author est Sozomenus *L. 4. c. 14.* cum non multò post diem suum obiisse, cavente Numinis Providentia, ne quo schismate Petri tum sedes dehonestaretur. *Non multò post moritur Felix, & solus Liberius illi Ecclesiæ præest, non sine divina providentia. Ne Sedes Petri à duobus Præsulis gubernata, quod est planè nota dissidii, & à legibus Ecclesiæ alienum, infamiæ macula ulla aspergeretur.*

VIII. Nec inficias tamen ibimus, quin duo quandoque simul unius Civitatis fuerint Episcopi. Cum Constantius nomine & privilegiis omnibus civitatum donasset Majumam, qui celeberrimæ urbis Gazæ portus erat, Constantiamque dici sanxisset; idque fecisset amore Christianæ Religionis, quæ Majume egregiè florebat: Julianus Apostata in Imperium succedens, odio Christiani nominis, rursus Majumam Gazæ conjunxit subjecitque, atque unam voluit esse civitatem: quo tamen prohiberi non potuit, quin duæ nihilominus essent Ecclesiæ, & duo Episcopatus. Audi ea de re Sozomenum. *l.5. c.3. Magistratus civiles, belli duces, Respublica utriusque communis est: soloque Ecclesiæ statu & gubernatione, duæ videntur hoc tempore civitates distinctæ. Nam utraque seorsum suum habet Episcopum, suum Clerum: distinctos agrorum undique jacentium fines, quibus etiam altaria, ad utrumque Episcopatum spectantia, distinguuntur.* Cum Gazensi Episcopo præmortuus esset Majumensis, voluit Gazensis utrumque consociare Clerum, & sibi uni subesse, allatis in medium Canonicis regulis, quæ duos unius urbis esse Episcopos inhibent: *Non enim fas est, inquit, ut uni urbi duo præficiantur Episcopi.* Intercessere Majumenses, & secundùm eos pronunciavit Concilium Provinciæ, cui minimè revocanda visa sunt privilegia, quæ Christianus Princeps Christianæ contemplatione Religionis contulisset, nec subscribendum eorum revocationi per Julianum Apostatam factæ.

IX. Qui vel primoribus labris delibarunt Annales Ecclesiæ, iis exploratum est Antiochenam Ecclesiam duobus Catholicis Episcopis perdiu paruisse, Meletio, cui successit Flavianus, & Paulino, cui Evagrius. Illis suffragabatur Oriens, his Occidens: greges erant diversi, diversæ & suæ singulis Ecclesiæ, una fides. Sæpiusculæ tentata utriusque Ecclesiæ in unum adgregatio, majore pietate, quàm fructu. Invitavit Paulinum aliquando pii & mitis ingenii vir Meletius, ut greges adunarent, conjunctim & in commune regerent, Evangelico Codice, ceu lege pacis & unitatis æterna, in Episcopali solio collocato, ipsis hinc & hinc sedentibus; denique ne successor præmorituro daretur, ut finis scissioni imponeretur. *Greges, ô amice, concordiæ vinculis conjugamus, & contentionem de Primatu dirimamus. Quod si sedes contentionem gignit, ego hanc contentionem à nobis repellere conabor. Nam ponamus quæso in ea librum Evangelii, & utrimque nos sedeamus. Theodoret. L.5. c.3.*

Labare quibusdam visa est hujus narrationis fides, quasi Meletii amori, & studio partium plusquam indulserit Theodoretus, qui hæc narrat, quàm veritatis. Nobis minimè necessarium videtur, ut Paulino, ut Latinis ei studentibus impensius studeamus quam Græcis, Græcis obtrectare, aut eorum laudes arrodere. Humana erat ea tentatio, cum viri utrimque Catholici, utrimque charitatis & unitatis cupidi, sibi mutuò parum cogniti, non tam dissiderent, quam dissidere sibi viderentur. Illam planè Meletii rationem revocandæ pacis, resarciendæ unitatis, alendæ charitatis nemo potest non verè Christianam, verè Episcopalem prædicare, & exosculari.

De Vitali nihil dixi, quanquam is tum quoque Episcopus esset Antiochenus, suoque sejunctim gregi præesset: nihil inquam de eo dixi, quod à Catholica Ecclesia dissideret, quanquam & ipse Damasi Papæ communione sese venditaret. Versabatur tunc in Oriente Hieronymus, & Damaso Papa edoceri voluit, cujus illorum sibi amplexanda esset communio, cum tres ex æquo communionem sedis Petri, consortiumque jactarent. *Ego interim clamito; Si quis cathedræ Petri jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus, tibi hærere se dicunt. Possem credere, si hoc unus assereret. Nunc autem duo mentiuntur, aut omnes.* Hæc ille ad Damasum scripsit.

X. His duobus exemplis duo quidem nobis repræsentantur Episcopi, sed ex causis tum inusitatissimis, & ex declinabili necessitate, præter voluntatem Ecclesiæ primigeniam, quæ unus cum sit grex, uni Pastori committi se vult. Sed suppetit & exemplum aliud, ubi uni Ecclesiæ plures præesse Pastores authore cœlo, Deo jubente contigit, cum unus alteri Episcopus Episcopo accederet primò Coadjutor, aliquando futurus & successor. Cum jam non amplius Episcopalem Ecclesiæ Hierosolymitanæ gestare sarcinam posset Narcissus senio confectus, Alexander Cappadociæ Episcopus Hierosolymam venit sacra loca veneraturus, ut sibi quidem videbatur, at verè cælesti Spiritus Sancti afflatu, ut Narcisso primùm accederet ad relevandum eum muniis Episcopalibus, postea succederet eidem in beatas sedes pergenti. Eodem afflati Spiritu charitatis sancto Episcopi Provinciæ duplici subscripsere dispensationi, ut & Alexandrum prioris Ecclesiæ nexu solverent, & Coadjutorem illum Narcisso, ac Coepiscopum darent. Eò invitabat utilitas, eò necessitas adigebat. Erat enim Narcissus centum annos natus, & Alexandri non paulò eminentius erat virtutum fastigium, quàm sedis Hierosolymitanæ. Ita compensata est dispensatio duplex à Concilio Provinciali, cum & successor viventi daretur Episcopo, & una duobus Episcopis Ecclesia. Affirmat Eusebius, *L.6. c.11.*, è cujus historia hausta est hæc narratio, utrimque cœlestia monita insonuisse, quibus & civibus Hierosolymitanis inspiraretur, ut id vellent, Alexandro ut acquiesceret, Episcopis Provinciæ, ut confirmarent. *Quod cum illi, consentientibus vicinarum Ecclesiarum Episcopis, fecissent, manere deinceps Alexandrum apud se coegerunt.* Profertur & ab eodem Eusebio fragmentum Epistolæ Alexandri, quod juvabit hìc intexuisse. *Salutat vos Narcissus, qui ante me Episcopalem hujus Ecclesiæ sedem tenuit, & qui nunc mihi conjunctus est in orationibus, annos natus sexdecim supra centum. Hieron. in Cat. Scrip. Eccl. in Alexandro.* Agemus infrà de tertia dispensatione, cui locus hìc quoque fuit, de Translatione videlicet Alexandri in aliam Sedem.

XI. A' Theodoreto *L.5. c.4.* rursum narratur, ubi Meletius Antiochenus Episcopus, Apamiensi Episcopatu auxisset Joannem nobilitate natalium splendidum, virtutibus multò splendidiorem; Joanni Coadjutorem postea datum, nomine Stephanum, cujus opera ei non utilis tantùm, sed in primis necessaria fuit, ad Ecclesiam illam inter molestissimarum tempestatum & seditionum turbines moderandam. *Hic turbulentis procella temporibus conventum eorum, qui fide secum consentiebant, gubernavit, sociumque habuit & adjutorem Stephanum, virum cum primis laudatum.* Non multò post tamen Meletius Stephano eidem Ecclesiæ alterius curam mandavit.

XII. Multò admirabilius est, quod narrat Sozomenus de Macario Episcopo Hierosolymitano. *L.2. c.18.* Ordinatum nempè ab eo esse Maximum Episcopum Diospolitanum, clam autem instigatos ab eodem cives Hierosolymitanos, ut eum invaderent, & Hierosolymis detinerent, successorem sibi aliquando futurum, interim verò Coadjutorem: *Ut Maximus maneret Hierosolymis, & Sacro Episcopatus munere unà cum Macario fungeretur, & post ejus mortem Ecclesiam illam solus gubernaret.* Addit Sozomenus id singulari sapientia machinatum esse Macarium, ut prohiberet, ne successorem sibi Arianum subrogarent Eusebius & Patrophilus.

Erit & quod non minus stupeamus in eo quod ab Socrate refertur de Novatianis. *L.7. c.45.* Eorum quip-

pe

pe Episcopus Paulus paulò antequam animam ageret, Presbyteros omnes suos coovocavit, oravitque ut successorem sibi eligerent, ad antevertendas eas procellas, quæ demortuis Episcopis plerumque intumescunt. Illi ex adverso rogarunt, ut eligeret ipsemet, & cujus vellet nomen suis subscriptionibus præmitteret. Chartæ eorum subscriptionibus muoitæ inscripsit Paulus nomen Marciani magna virtutum commendatione Presbyteri, quo is sibi succederet. Tum verò ille eam chartam obsignavit, obsignari & fecit à Primariis Presbyteris; mox eam deposuit in manus Novatiani Scythiæ Episcopi, ut eam sibi restitueret, si quando ab ea ægritudine recrearetur: aut resignaret, successoremque declararet, se hinc in meliorem vitam abrepto. Paulo abeunte, resignata publicè charta, unanimi omnium consensu Marcianus declaratus est Episcopus. Habes hie resignationem cum regressu veluti quodam.

XIII. Prohibentur Apostolico Canone 76. Episcopi humanis servire affectibus, aut cognatorum charitati, in Episcopis aliis, & in successoribus sibi deligendis. Nec enim rerum sacrarum dispensatio carnalibus cupiditatibus accomodanda est. *Non oportet Episcopum fratrem suum, vel filium, vel propinquum in Episcopum ordinare. Hæredes enim Episcopatus facere non justum est; nec humano affectu divina sunt tractanda. Si fiat, non valeat ordinatio: ipse verò excommunicatione puniatur.*

XIV. Hieronymo tamen visum est, si nepoti ea adessent virtutum præsidia, quibus Clericos florere par est, non eo quòd nepos sit, ab avunculi, aut patrui Episcopali sede exturbandum esse. Successorem sibi optabat præformabatque Heliodorus Episcopus Nepotianum nepotem suum. Non is erat Hieronymus, qui censoriam ab eo virgam abstineret, si quid in eo peccati suspicatus esset. At austeritatem ingenitam cœlesti quadam sapientia condiens sanctus Pater, iogenuè confessus est, non nepoti sibi charissimo, sed Clerico indulsisse Heliodorum, virtutum copia & splendore clarissimo; nec avunculum, sed Episcopum in eo delectu egisse; denique nec meritorum in numero collocari posse cognationem, nec cognationis fastidio posthabendas esse virtutes numeris suis omnibus absolutas. *Tu nepotem quærebas, Ecclesia Sacerdotem. Præcessit te successor tuus. Quod tu eras, ille post te judicio omnium merebatur. Atque ita ex una domo duplex Pontificatus egressa est dignitas; dum in altero gratulatio est quod tenuerit; in altero mœror, quod raptus sit ne teneret. In Epita. Nepot.* Ita Hieronymus ad Heliodorum Episcopum de Nepotiano, ei præmortuo, cui successor destinabatur. Ex Oriente pene inopini in Occidentem trajecimus.

XV. Sed antè tamen rursus illod memorandum est, crebriuscula fuisse quondam exempla duorum unius civitatis Episcoporum, cum narrata Episcopi Alexandri morte, subjiciat Epiphanius, non idem Alexandriæ, quod in aliis civitatibus factitatum fuisse, ut unius urbis duo simul essent Episcopi. *Nam Alexandria nunquam, ut aliæ Civitates, duos habuit Episcopos. Hæresi. 66. n. 6. Hæresi. 96. n. 3.* Traditum quoque est à Sozomeno Eulalium Episcopum in Ponto Amasenum, ab exilio revocatum post interitum Valentis, cum civitatem suam invenisset ab Ariano, vel Semiariano infessam, ad concordiam illum animorum, & ad Sedium consociationem invitasse, concessa etiam illi honoris & concessus prærogativa, quo hac eum illecebra ad concordiam pelliceret. *Verùm Eulalius totius populi unitati prospiciens, eum oravit, ut priorem locum obtineret; & Ecclesiam unà cum ipso regeret, Primatu fruens, tanquam præmio servata concordiæ. L. 7. 6. 2.* Non honestiorem, quàm conducibiliorem eam pacis conditionem abnuit æmulus Episcopalis incubator Cathedræ, eoque probavit se non minùs ab unitate fidei alienum, quàm à veritate. Unde nec multò post dissilierunt ab eo quinquaginta illi, qui se ei adgregaverant: & quam charitas confirmasset ei sedem, eam excussit cupiditas & dissipavit.

XVI. Nec est quod quisquam nobis objiciat, ab Epiphanio prædicari Meletium, quasi alterum in Ægypto Archiepiscopum, cum Archiepiscopo Alexandriæ, & sub illo, tanquam Coadjutorem. *Videbatur Meletius cæteris Ægypti Episcopis antecellere, & secundas tenere post Petrum Alexandriæ Archiepiscopum in Archiepiscopatu, tanquam illius adjutor, sed illi tamen subjectus, & ad ipsum de causis Ecclesiasticis referens.* Et infrà: *Meletius Archiepiscopus in Ægypto, & Alexandro subjectus.* Sed vel ipso authore Epiphanio, Thebaidis in Ægypto Archiepiscopus erat Meletius. Probabiliter ergo is conjicietur primus fuisse Metropolitanus Diœceseos Alexandrinæ, hoc est Patriarchalis ditionis, unde & quasi Coadjutor Patriarchæ videri poterat. His enim vocabulis in antecessum quandoque abuti cogimur, tametsi necdum tunc quidem usitata essent.

CAPUT LVI. *P. 1. l. 2. c. 23.*

De Coadjutoribus & Successoribus à superstite Episcopo cooptandis, in Occidente, per priora quinque sæcula.

I. Dispensante Primate Carthaginensi, Valerius Hipponensis Episcopus Augustinum sibi Coadjutorem adoptat, successorem quandoque futurum.

II. Nihil id electioni Cleri & populi officiebat.

III. Authore Augustino ipso postea, nihil tum ibi Canonibus inimicum fuit, quàm quod superstite Episcopo consecratus sit Coadjutor.

IV. Eam Valerii charitatem & humilitatem laudavere sanctissimi tunc Episcopi.

V. Successorem quoque Augustinus sibi ante obitum designavit, at eligi eum dumtaxat, non consecrari fecit.

VI. In maximum se conjecit discrimen Severus Episcopus, Cleri unius suffragia aucupatus, ei quem successorem sibi designabat.

VII. His exemplis nihil derogabatur menti & sanctituti Canonum.

VIII. Catholici Africæ Episcopi Episcopos Donatistas invitant, unà ut secum sede Episcopali in eadem civitate sedeant, dum se Catholicæ recolligant Ecclesiæ.

IX. Et indulgentiæ præluserat Nicæna Synodus.

X. Exemplum successoris Episcopo ægrotanti præter Canones dati.

XI. XII. Barcinonensis Provinciæ Episcopi à Papa extundere tentant confirmationem nominati successoris, & ex una in aliam translati sedem. Utramque Papa rescindit innovationem.

XIII. Has tum dispensationes annuebant Concilia Provincialia; certius dare poterat & Papa, maximè in Occidente, ubi difficiles non rarò incurrebant causæ, quæ ad eum recurri cogerent.

XIV. Varia Coadjutorum exempla ex Ambrosio & Theodoreto.

XV. Petrus & Paulus uno eodemque tempore fuere Episcopi urbis Romæ & suos sibi successores designavere.

I. EXplorandum jam nobis est, an Latina in Ecclesia Canones obtinuerint idem, ne suo sibi marte Episcopi vel successores cooptarent, vel Coadjutores; ac denique nusquam duo unam moderati sint Episcopi Ecclesiam. Quàm intemerata vigeret horum authoritas Canonum, & quæ legitimæ censerentur eorum dispensationes, nusquam apertiùs patuit, quàm in exemplo Augustini. Hipponensis civitatis sanctissimus Episcopus Valerius, non mediocri cruciabatur metu, ne qua Ecclesia alia Episcopum sibi eligeret, abriperetque Presbyterum Augustinum, quem ipse suæ jam tunc Ecclesiæ decus columenque esse, quem & universæ Ecclesiæ aliquando fore augurabatur; Certè latebris nescio quibus abdi curavit, ut iis illum suffuraretur, qui ad Episcopatum rapera gestiebant. Cum ingravescere denique sentiret Valerius eas ægritudines, quæ senectam vallare solent, ab Episcopo Carthaginensi impetravit ex dispensatione licentiam, eius in Episcopum se superstite consecrandi, ut non sibi tantùm mortuo aliquando succederet, sed & jam tum superstiti accederet Coadjutor. *Unde amplius formidans idem venerabilis senex, & sentiens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis literis apud Primatem Episcopum Sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque gravitatem, & obsecrans ut Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ Cathedræ non tam succederet, sed Consacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur Beatus Valerius optavit rogavit, rescripto impetravit. Possid. in vita August. c.8.* Vides Carthaginensis Primatis, hoc est Exarchi rescriptum, cui suberant Primates, hoc est Metropolitani omnes alii Africæ, Episcopique, ut Valerio fas esset Cooperatorem sibi & successorem asciscere. Ei dispensationi locum dabat effœta Valerii senectus, senectutisque comites molestissimæ ægritudines.

II. At quamquam dispensationem concessisset Aurelius solus Carthaginensis Episcopus, ordinatus est tamen Augustinus à Primate Numidiæ, qui Calamensis tunc erat Episcopus, hoc est, à Metropolitano, cui suberat Hippo, & ab Episcopis ejusdem Provinciæ, Cleri Populique Hipponensis consensu. *Post quam petitionem, ad visitandum adveniente ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ, Megalio Calamensi Episcopo, Valerius Antistes Episcopis qui fortè tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus, & universæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem; omnibusque audientibus & gratulantibus, atque id fieri perfici que ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere, contra morem Ecclesiæ, suo vivente Episcopo, Presbyter Augustinus recusabat. Ibidem.* Vides ut Populus, Clerus & Episcopi Provinciæ eum elegerint, quem præceperat Valerius Coadjutorem sibi designare, non dubia spe succedendi.

III. Unum id maximè improbavit Augustinus in eo Valerii consilio, quòd se voluerit Episcopum tunc ordinari, atque ita duos esse unius Ecclesiæ Episcopos. Copia tamen ingesta exemplorum obrutus, tunc quidem obmutuit: at rem postea diligentius perscrutatus, & pervolutatis Canonibus, vidit in Concilio Niceno id cautum fuisse, ne duo usquam essent unius urbis Episcopi: & ne quid ejusmodi peccaretur, constitui postea curavit in Concilio Carthaginensi, ut initio ordinationum Canones legerentur, ut ne quid tum in divinas has committeretur leges. *Dumque id fieri solere ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Africanis Ecclesiæ exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatûs curam & majoris loci ordinationem suscepit. Quod in se ipso postea fieri non debuisse, ut vivo suo Episcopo ordinaretur, & dixit, & scripsit, propter Concilii universalis vetitum, quod jam ordinatus didicit. Nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam sategit, ut Conciliis constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus ordinandis vel ordinatis omnium statuta Sacerdotum in notitiam esse deferenda. Ibidem.*

Planum est non Possidio, non Augustino visum esse, ulla tunc ex parte violatos fuisse Canones; quàm quòd consecratus sit ante Augustinus quàm morte Valerii vacaret Hipponensis sedes; nec de transgressione Concilii Nicæni, prohibentis ne duo sint unius urbis Episcopi, sollicitus unquam eos futuros fuisse, si Valerius designato & electo Coadjutore & successore suo, sola ejus consecratione abstinuisset. Damnatur etiam Antiocheno Canone, quem superiori capite laudavimus, nominatio, sive electio Episcoporum, necdum vacante sede. Sed nec Augustino, nec Episcopis Afris ullis magnopere curæ fuit observatio Antiocheni illius Canonis, de qua ne fando quidem forsan quidquam audierant. Audiendus nunc nobis Augustinus ipse, Beato Paulino eas expromens causas, quibus ordinationi suæ assensus fuerat. *Beatissimus Pater Valerius, nec Presbyterum me esse suum passus est, nisi majorem mihi Coepiscopatus sarcinam imponeret. Quod quidem quia tanta ejus charitate, tantoque populi studio populum id velle credidi, nonnullis jam exemplis præcedentibus, quibus omnis mihi excusatio claudebatur, vehementer timui excusare. Ep. 34.*

IV. Paulinus ipse Valerii charitatem, terrenorum omnium affectuum abdicationem impensissimè demiratus est; ut qui, quem discipulum habuerat, habere voluerit Collegam, Episcopali dignitate sua illum impartiens, aut totam potius cum illo unius animi & consilii fructu retenturus. *Augustinus novo more ita consecratus est, ut non succederet in Cathedra Episcopo, sed accederet: Nam incolumi Valerio Hipponensis Ecclesiæ Episcopo Coepiscopus Augustinus est. Et ille beatus senex, cui purissimam mentem nulla unquam liventis invidiæ macula suffudit, dignos sui cordis pace nunc ab Altissimo fructus capit, ut quem successorem Sacerdotii sui suppliciter optabat, hunc mereretur tenere Collegam. Credidit hoc potuit antequam fieret? Sed in hoc quoque Omnipotentis opere dici Evangelicum illud potest: Hominibus hæc ardua, apud Deum autem omnia possibilia. Apud August. Ep. 36.*

Constat ergo, quæ nobis videri solet relaxatio Canonum, per dispensationem excusata magis, quàm laudata, eam Paulino propiùs rem intuenti, æquiùsque, quia majori cœlestis luminis & charitatis copia, judicanti, visam esse cujusdam consummatæ virtutis, sapientiæ & charitatis declarationem; denique ut omnipotentis specimen Christi gratiæ; qua non humana tantùm virtus, sed & fides superatur. Aliarum jam Ecclesiarum Episcopalia solia declinaverat Augustinus, & quæ virtutum ejus gloria & fama erat, ostendebatur ei spes ampliorum & opulentiorum Hipponensi Sedium. Non poterat Valerius tam propè admovere sibi novum Episcopum, ingenii & virtutum splendore micantissimum, quin obscuratum se iri intelligeret. Non ergo illum nisi mira quædam concitabat humilitas, sui contemptus, Ecclesiæ charitas, cum eam efflagitabat impetrabatque dispensationem. Ut verè dici possit, sic remitti Canones amplius esse, quàm rigidè observari: nec canonicis regulis quidquam magis esse consentaneum, quàm istiusmodi earum dispensationem.

V. Splendidissimi curriculi sui Augustinus Beatum prævertens exitum, & occupandas persuasus tempestates & ambitiosorum hominium factiones, quæ Episcoporum electiones circumstrepere solent, cum jam vacat Rectore Ecclesia; in Cleri Populique sui confessione aperuit, quid iniisset consilii. Eradii videlicet Presbyteri sui, designandi sibi succes-

cessoris. Erat is non degener tanti Patris & Doctoris alumnus. *Presbyterum Eradium mihi successorem volo. Ep.*100. Applausit plebs & adgratulata est ingeminatis bis vocibus: *A populo acclamatum est: Deo gratias: Christo laudes; Dictum est vicies ter; Exaudi Christe, Augustino vita, Dictum est sexies decies.* Excipiebant Notarii Ecclesiæ quidquid gerebatur, quidquid & dicebatur utrimque: *A Notariis Ecclesiæ, sicut cernitis, excipiuntur quæ dicimus, excipiuntur quæ dicitis, Ecclesiastica gesta confirmus, &c.* Addidit Augustinus nolle se ut eodem errore filius suus laberetur, in quem ipse olim impegisset, cum ordinatus fuerat Episcopus, sederetque cum Valerio sene eadem sede, quòd necdum rescisset à Nicænis Patribus vetitum id fuisse. Velle se ergo ut dum ipse in vivis ageret, Presbyterum ageret Eradius, vacantia postea Sedis Episcopus inaugurandus. *Adhuc in corpore posito Beatæ memoriæ Patre & Episcopo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo, quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. Erit Presbyter, ut est, quando Deus voluerit, futurus Episcopus.* Interim verò in munia ipsa & functiones Episcopalis officii succedere voluit Eradium Augustinus, successorem designatum; ut totum se conferret ipse ad Ecclesiæ defensionem, & ad hæreticorum expugnationem, quam illi provinciam mandaverant Numidiæ & Carthaginis Concilia. *Obsecro ut huic juveni, huic Presbytero Eradio, quem hodie in nomine Christi designo Episcopum successorem mihi, patiamini me refundere onera occupationum mearum.*

Quibus ita constitutis vix jam dubitari poterit, quin Augustino persuasum fuerit, nec à Nicæno, nec ab aliis Conciliis ullis vetitum fuisse, ne Episcopi suos sibi successores à Clero Populoque eligi facerent, dum ne eos sinerent ante obitum suum consecrari, ne uni civitati duo essent Episcopi, essetque aliqua biceps Ecclesia. Canonem ille ea de re Antiochenum aut in totum ignoravit, aut existimavit eo vetari successoris designationem ejusmodi, cui non suffragaretur Clerici plebisque consensio. Unde nec à Carthaginensi, nec ab alio Primate ullo copiam ac dispensationem asciscendi sibi successoris expetiisse legitur Augustinus.

VI. In eodem verò electionis Eradii Decreto testatum facit Sanctissimus Pater, paucis se antè diebus compulsum fuisse, ut ad componendos pergeret Milevitanæ plebis animos, eo vehementissimè adversùs Episcopum suum Severum concitatos, quod cum successorem & ipse sibi suum designasset, Clerum dumtaxat suum consuluisset. Severo enim extincto, vix acquiescebat plebs, donec adventans Augustinus, & reviviscens Episcopi memoria & reverentia, id perficeret, ut indignatio illa tota aliquando tandem donaretur pacis & concordiæ charitati. *Veni & adjuvit nos Dominus, ut cum pace Episcopum acciperent, quem vivus designaverat Episcopus eorum. Hoc enim eis cum innotuisset, voluntatem præcedentis & decedentis Episcopi sui libenter amplexi sunt. Minus tamen aliquid factum erat, unde nonnulli contristabantur, quia frater Severus credidit posse sufficere, ut successorem suum apud Clericos designaret; ad populum inde non est locutus; & erat inde aliquorum nonnulla tristitia.*

VIII. Hinc facilè conjectabis crebriuscula hæc fuisse in Africanis Ecclesiis exempla, cum & sanctissimis Episcopis id animo præceptum præsumptumque esset, nihil ea re Canonicis regulis derogari. Nec certè Canonum alia mens fuerat, quàm ut Episcoporum quorundam retunderetur audax ambitio & præceps, qui cognatis suis hæreditarios transmittere Episcopatus conabantur: cum Augustino, aliisque Africæ Episcopis propositum id unum esset, ut turbulentis factionibus prævertendis pacem Ecclesiæ suæ certam adsererent. *Scio post obitus Episcoporum per ambitiosos & contentiosos solere Ecclesias perturbari, & quod sæpè expertus sum, & dolui, debeo quantum ad me attinet, ne contingat, huic prospicere civitati. Ibidem.* Episcopalis ergo extimulabat charitas, ultra ipsius vitæ metas se effundens, non terrena & fœda cupiditas, ut successores sibi suffici maturarent.

VIII. Nec paulò mirabilior fuit eorundem Africæ Episcoporum charitas, in famosa illa cum Donatistis Collatione, cum suis se Episcopatibus cessuros receperunt, si pars Donati vinceret: si vinceret autem Ecclesia Catholica, Collegas se illos, & unius sedis consortes ac consessores habituros; si plebs alienior foret ab eo duplicis habendi Pastoris consilio, tum utrimque cessuros, & eligendo recens Episcopo locum daturos. *Poterit quippe unusquisque nostrûm honoris sibi socio copulato, vicissim sedere eminentius, sicut peregrino Episcopo juxta considente collega: hoc enim alternis Basilicis utrisque conceditur, uterque ab alterutro honore mutuo prævenitur. Quia ubi præceptum charitatis dilataverit corda, possessio pacis non sit angusta. Aut si fortè Christiani Populi singulis delectantur Episcopis, & duorum consortium insitata rerum facie tolerare non possunt, utrique de medio secedamus, &c. Collat. Carth.I. c.*16. Dilatabat Episcopalis charitas Episcopalem thronum, ut duos caperet, quantumvis id Nicæna Synodus prohibuisset, propterea quod qui dictavit Nicænos Canones spiritus charitatis, non iis ita astrinxit & circumscripsit se, ut jam liberum sibi non sit, cum in rem fuerit, sanctiora & fortiora inspirare charitatis consilia.

IX. Nicæni enim Concilii Canone 8. sancitum est, Si Novatiani Episcopi urbium, ubi jam Catholicus præsideret Episcopus, Catholicæ se reciperarent Ecclesiæ unitati, in potestate fore Episcopi ejusdem urbis, eos ut suorum choro allegeret Presbyterorum, vel nomine & officio donaret Chorepiscopi, nisi mallet permittere illis & nomen, & honores Episcopatus, ne unius urbis duo essent Episcopi. Hinc dilucet, itoros fuisse eos in eandem cum Africanis Episcopis sententiam, si tum satis tutam existimassent, & satis munitam adversùs schismata Ecclesiam: aut si universæ Ecclesiæ Episcopos sperare potuissent, ea animi constantia, eaque charitate futuros, ut suis ipsis in sedibus Collegas æquo animo pati possent. Afrorum Episcoporum consilium, & Nicænorum Patrum decretum longo distabant illa quidem intervallo, & ab uno tamen eodemque proficiscebantur unitatis & charitatis instinctu. Nemo potest satis mirari in Episcopis Afris animi magnitudinem, qui resipiscentes ab schismate Episcopos in throni & sacri Imperii sui societatem admittebant: & mirabilior tamen quodammodo fuit Nicænorum Patrum clementia, qui primi indulgentiæ januam patefecerunt, relaxata irregularitate hæreticorum ad fidem se recolligentium, omnibus illis in eosdem gradus admissis in Ecclesia, quos extra Ecclesiam obtinuerant, exceptis Episcopis, quibus & ipsis nomen & honores Episcopatus indulsere. Splendidius non immeritò forsan videbitur ejus indulgentiæ fundamenta jecisse, quam aliquid addidisse ulterius.

X. Venio ad speciem aliam paulò diversam, sed quæ eodem revolvatur. Hilarius Arelatensis Episcopus Projectum videns Episcopum gravi ex morbo decumbere, alium in ejus locum ordinavit. Projecti querelæ, necnon & plebis Pastorem suum commiserantis, ad aures Leonis Papæ perlatæ sunt. Molestissimè ferebant ægritudinem corporis in crimen vocari; à quo levamenti aliquid expectabatur, ab eo exacerbatum esse morbum, incusso de-

Positionis jaculo: expectandam fuisse, non accelerandam hac contumeliæ atrocitate mortem; denique viventi soccessorem & hæredem inaudita sævitia datum. Hæc ferè Leo, *Epist.89.*, ad Episcopos Provinciæ Viennensis. Ex quibus patet, si minus fas sit Episcopo, ut soccessorem suo sibi nutu asciscat, maltò minos fas esse Metropolitano, ut invitis Episcopis det successores, quod aliquando tentatum infrà audiemus.

XI. Accedo ad exemplum aliud, rei propius, quam pertractamus, & ubi Canonum authoritas incredibili quodam vigore armata vicit. Nundinarius Barcinonensis Episcopus, percupere se paulò ante mortem significavit, ut successor sibi daretur Irenæus alterius jam urbis Episcopus, quem & hæredem sibi adoptabat. Ea erant ambo hi Præsules meritorum & virtutom charitate, ut non populus tantùm Clerusque Barcinonensis assensus sit; sed & Metropolitanus cum Episcopis Provinciæ. Literæ ea de re datæ sunt ad Hilarum Papam ab Ascanio Metropolitano, cæterisque Provinciæ Episcopis, ut ratum haberet, quòd ipsi cumulatissimæ utriusque Episcopi religioni & virtuti indulsissent, Ecclesiæ utilitati, postulationi populorum, & huic denique speciali, nec aspernandæ causæ, quod prior Irenæi Episcopatus in loco fixus esset, Barcinonensi Ecclesiæ obnoxio, ubi illum Nundinarius Episcopum non sine assensu Episcoporum Provinciæ constituerat. *Nos cogitantes defuncti judicium, & probantes ejus vitam, & eorum nobilitatem atque multitudinem, qui petebant, simul & utilitatem Ecclesiæ memoratæ, optimam duximus, ut tanto Sacerdoti, qui ad divina migraverat, non inferioris meriti substitueretur Antistes, præsertim cum Ecclesia illius municipii in qua ante fuerat ordinatus, semper hujus civitatis Ecclesiæ fuisse Diœcesis constet. Ergo suppliciter precamur Apostolatum vestrum, ut humilitatis nostræ decretum, quod justè à nobis videtur factum, vestra authoritate firmetis. Hilari. Papæ Ep.2. 3.*

XII. Perlegit has literas Hilarus in Concilio Romano habito *in festivitate Natalis sui*, hoc est annua die ordinationis suæ: in quo & decretum est, ut priorem sedem Irenæus suam repeteret, novus Barcinone eligeretur Episcopus, & ne Provinciæ Episcopi id sibi deinceps sumerent, ut quasi hæreditarios Episcopatus ante mortem ad quos vellent transmitterent. *Nec Episcopatus honor hæreditarium jus putetur, quod nobis sola Dei nostri benignitate confertur. Ibidem. Epist.2.* Nec tunc ea Hilaro excidit Regula; *Ne duo simul fiat in una Ecclesia Sacerdotes.*

Illud verò maximè in hoc negotio ponderari debet, cum in Concilio Provinciali Metropolis Tarraconensis liberata esset ea dispensatio, & iis concessa causis, quæ justæ videri poterant, & necessariæ, rataque habita fuisset designatio successoris ab Episcopo facta: ejus Concilii Patribus visum esse, necessariò sibi adeundam esse Petri sedem, ut ab eo confirmarentur Decreta sua; quæ ex adverso rescissa sunt, præceptumque ut inviolata fide Canones observarentur. Valerius quoque Hipponensis Episcopus præter consensionem Metropolitani sui, authoritatem quoque adbibuit Primatis Carthaginensis, ut collegam sibi asciseeret Episcopatus Augustinum. Contrà Augustinus Eradium sibi successorem deligens, speravit, nihil contra Canones se moliturum, nec dispensatione opus fore, si modo illum ordinari non curarent. Multò probabilius Hispani Episcopi ad Pontificiam confugiebant authoritatem primæ Sedis, quàm Valerius ad Carthaginensis.

XIII. Etenim unde enim Metropolitanis, vel Conciliis Provincialibus accesserit potestas dispensandi de Decretis Conciliorum Occumenicorum? Nisi Concilia ipsa Oecumenica, vel Consuetudo universalis, ac Præscriptio eum usum confirmarint, maximè prioribus Ecclesiæ sæculis, quando difficillimum erat omnes ad has dispensationes Sedem Apostolicam adiri. Si consuetudine autem invehi id potuit, ut Episcopus Carthagioensis & Metropolitani in Conciliis suis Provincialibus relaxarent Canones Conciliorum Oecumenicorum: ambigere nemo potest, quin multò magis ea invehi potuerit, ut posteriori hac Ecclesiæ ætate Primæ Sedi potestas ea integra servaretur: cum illius ea peculiaris & propria esse videretur, velut flosculus divini Primatus, Principatusque in universos Episcopos, & ejus prærogativæ, qua Pontifex constituitur Custos, Executor, & Conservator Canonum Conciliorum præsertim Generalium, quibus præsunt, quæ confirmavit.

Verùm in Occidente peculiariter referendæ erant causæ majores ad Pontificem Romanum, ut ad Primatem, hoc est, ut ad Metropolitanum Metropolitanorum. Nec enim in Provinciis semper Metropolitanorum mandatis mox gerebatur: inter Metropolitanos ipsos lites ferebantur, aut eos qui eo se nomine jactarent; irrumpebant in eos aliquando populi, & extorquebant, quod per Canones fas non erat. His malis superioris potestatis interventio certam medicinam parabat. Liquidum id fit ab ipso Ascanii, & Provinciæ Tarraconensis exemplo. Calcatis Canonum regulis expugnaverat plebs confirmationem resignationis factæ à Nundinatio paulò ante mortem in favorem Irenæi Episcopi, & translationem ejusdem Irenæi in alium Episcopatum. Metropolitanorum jura invadebat Sylvanus Calaguritanus Episcopus, Episcopumque plebi & urbi minimè petenti ordinaverat. His causis exciti Episcopi ad Papam retulerunt. *Sylvanus Episcopus humilitatem nostram ad hoc perduxit, ut contra ejus vanissimam superstitionem, Sedis vestræ unicum remedium flagitemus. His nullis petentibus populis Episcopum ordinavit. Inter Epist. Hilar. Epist.1.* Fatentur tamen, & si nulla arctaret necessitas, sola Petri memoria, & prærogativa à Christo ex mortuis redivivo ei concessa, ad Papam se relaturos fuisse. *Et si nulla extaret necessitas Ecclesiastica disciplina, expetendum revera nobis fuerat illud privilegium Sedis vestræ, quo susceptis Regni clavibus post resurrectionem Salvatoris per totum orbem beatissimi Petri singularis prædicatio, universorum illuminationi prospexit.*

XIV. Meminit Ambrosius. *Epist.79.* Coadjutoris Basso Episcopo dati, *in consortium regendæ Ecclesiæ.* De Acholio verò Thessalonicensi Episcopo author est idem Ambrosius, non illum quidem adoptasse sibi successorem, sed ita ostendisse, ita commendasse ante mortem, ut laborum suorum commilitonem, ut non potuerint, quorum ex partes erant, non illum ei successorem sublegere. *Eodem momento quo ille quasi Helias elevabatur, velut quodam melotidis sua demisso amictu, Sanctum Anysium discipulum suum induit. Nam præsciat successurum sibi, & si promissis tegebat, tamen indiciis designabat, adjutum se ejus cura, labore, officio memorans, ut jam declarare consortem videretur, qui non quasi novus ad summum sacerdotium veniret, sed quasi vetus sacerdotii executor accederet. Epist.59.* Beatus Honoratus Hilarium in Arelatensi sede successorem sibi allegit, populi votis ut faceret satis: *Supremo habitu summum meritis singularibus, digito demonstravit Antistitem. Surius die 5. Maji.*

A' Paulino Antiocheno Episcopo narrat Theodoretus, *L.5. c.23.*, ordinatum fuisse Evagrium, ut sibi terris emigranti succederet, non sine injuria Canonum eas successiones proscribentium. *Siquidem Canones non faciunt cuiquam morituro potestatem, quemquam in locum suum sufficere.* Socra-

cra-

crates, *L.5. c.15.*, contrà testatur Evagrium defuncto tantum Paulino ordinatum fuisse, populo suffragante. Non mediocris hinc dubitatio emergeret, nisi Ambrosius, penes quem eum Papa & aliis Occidentis Episcopis, erat judicium arbitriumque ejus causæ, hinc extricaret nos: & quanquam ex officio pene ipso suo propensior in Evagrium, quàm in Flavianum, ingenuè profiteretur, sacris regulis Canonum nihilo magis consentire Evagrii, quam Flaviani ordinationem. Sic enim ille in Epistola 78. ad Theophilum Alexandrinum Episcopum, quem Occidentales Episcopi voluerant hujus concertationis arbitrum judicemque constituit: *Non habet quod urgeat Evagrius, & habet quod metuat Flavianus; ideoque refugit examen, &c. Nec tamen etiam hoc moti dolere, fratri Evagrio donamus speciem bona causa, &c. Uterque alieno magis ordinationis vitiis, quàm suis fretus. Quos tamen nos in meliorem vocamur viam, ut malimus eos suis potius bonis, quàm alieno vitio defendi.* Ex quibus perspicuè patet non abhorrere Ambrosium à narratione Theodoreti.

XV. Finem huic Capiti faciemus, unde initium aptius forsan potuissemus ducere; ab exemplo longè omnium præclarissimo, quo dispensationes hæ omnes legitimæ de duobus in una civitate Episcopis, de designatis successoribus, de accitis successoribus, illustrari, ac confirmari possint. Antiquorum enim Patrum, ipsorumque Romæ Pontificum consensione, Petrus & Paulus uno eodemque tempore Episcopatum Romanæ urbis gessere; multorum quoque ea sententia Scriptorum est, illos dum vita suppeteret, Linum sibi & Clerum substituisse, aut allegisse, quò in Provincias ipsi longinquiores ad Evangelii prædicationem possent excurrere. *Etenim Roma primi omnium Petrus, & Paulus Apostoli pariter atque Episcopi fuerunt, &c.* Ut ait Epiphanius: *Haresi 27. n.6.*: ubi & hæc addit: *Poterant viventibus Apostolis Petro, & Paulo Episcopi alii subrogari, quod iidem illi pradicandi Evangelii, gratia in alias urbes regionesque profectionem susciperent.*

Quanquam autem duo illi Apostolorum Principes Romanæ simul Ecclesiæ præfuerint, eoque Principatum illi supra Ecclesias omnes alias adscripserint: non tamen illi omninò pares & æquales sibi mutuò fuisse censendi sunt. Nodus unitatis & majestas Capitis penes unum maximè Petrum fuit, ita in Evangelicis literis sanciente Christo ipso, ita profitente Hieronymo, qui Paulum ita alloquitur, *Ep.11. apud Aug., Ignosce Petro Prædecessori tuo.* Profitente & Augustino, qui ediscendum nobis ait ab exemplo Petri, quì æquo feramus animo inferiorum correptiones: *Etiam à posterioribus corrigi*: ediscendum autem à Paulo, ut minores etiam in majores pro veritatis defensione insurgant. *Quo constanter auderent etiam minores majoribus pro defendenda veritate salva charitate resistere. Epist.19.*

CAPUT LVII. *P.2. l.2, c.42.*

De Coadjutoribus & Successoribus ab anno quingentesimo ad octogentesimum Christi.

I. Varia Conciliorum Decreta de successorum designatione.

II. Quanta Romanorum Pontificum in his austeritas exemplo Bonifacii Archiepiscopi Moguntini.

III. Exempla varia ex Gregorio Turonensi. Frustra tentata successorum designatio.

IV. V. Est & ubi, non utilitas tantum suadeat, sed & rogat necessitas successores antè diligi.

VI. Novarum conditores Ecclesiarum non facilè possunt ea se expedire necessitate designandi successoris. Exempla Angliæ & Germaniæ.

VII. Desperata valetudine Episcopus Coadjutorem debet accersere, invitus ad cedendum cogi non potest.

VIII. Principum temporalium necessaria consensio, propter ipsarum temporalem quoque Civitatum tuitionem, in qua plurimum potest Episcopus.

IX. Ad Papam tum accessere, cum Coadjutores, vel successores adsignandi Episcopis fuere Legatione, aut Vicariatu Apostolicæ Sedis fungentibus.

X. Quàm invidiosum & detestabile fuerit, citra necessitatem Coadjutores; aut successores adoptari.

XI. Quæ his summatim emineant Regulæ ad componendam Ecclesiæ disciplinam.

I. IN Concilio Parisiensi V. *Can.2.*, cautum fuit, ne Episcopi Coadjutores sibi accirent, aut successores, nisi jam non possent omninò ipsi Ecclesias suas regere. *Ut nullus Episcoporum, se vivente, alium in loco suo eligat, &c. Nisi certa conditiones extiterint, ut Ecclesiam suam & Clerum regere non possit.* Quod totidem etiam verbis confirmat Edictum Clotarii II. Regis. Cabilonensi II. Concilio, *Can.*52, copia fieri videtur Abbatibus, ut designent successores, dum ne qui designatus est, immisceat se vel tantillum superstite Abbate in administrationem temporalium, ne inter Monachos emergant dissidia, si duo unà sint unius gregis Capita, duo rectores. *Ut duo Abbates in uno Monasterio esse non debeant, ne sub obtentu potestatis simultas inter Monachos & scandala generentur. Verumtamen si quilibet Abbas sibi elegerit successorem ipse qui eligitur, de facultatibus ipsius Monasterii ad regendum nullam habeat potestatem.* Vetitum est in hoc eodem Concilio, *Can.4.* ne duo uni unquam Episcopi Ecclesiæ ordinarentur; abdicatique sunt duo Episcopi Civitatis Digniensis, tanquam à Canonicis decretis proscripti.

II. Bonifacius ille sanctitate & Apostolatu Germaniæ notissimus, Moguntinus Archiepiscopus, à Zaccharia Papa flagitavit confirmationem ejus licentiæ, quam præcessor ejus sibi indulserat, ut ante mortem successorem sibi assumeret: *Mihi pracepit pracessor vester, ut Presbyterum haredem & successorem eligere deberem.* Presbytero ad hanc successionem destinato frater erat, qui cum peremisset avunculum Ducis Francorum, pendebat animi Bonifacius, an quod animo constituerat, executioni jam mandandum esset, quòd reluctante eo Principe perfici nihil prorsus posset. *Quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.* Per Zacchariam ergo licere sibi voluit, ut rem eam ex consilio virorum piorum profligaret, prout Ecclesiæ conducibile foret. *Ut cum consilio servorum Dei factam de ista electione, quod optimum esse videatur.* At Zaccharias vehementer has preces adversatus est, ut Canonicis institutis adversas: *Quia contra omnem Ecclesiasticam regulam, vel instituta Patrum esse monstratur.* Sed concessit ei, ut successorem sibi deligeret, informaret, longo fingeret & perpoliret tyrocinio; eum palam designaret, cum lethali se morbo premi intelligeret, juberet denique, ut Romam ordinandus adproperaret, nec ambigeret, quam hoc illi singularis benevolentiæ specimen ab Apostolica Sede conferretur. *Eâ horâ quâ te præsente sæculo migraturum cognoveris, præsentibus cunctis, tibi successorem designa, ut huc veniat ordinandus. Hoc nulli alii concedi patimur, quod tibi charitate cogente, largiri*

con-

censuimus. Concil. Gal. tom. 1. pag. 531. 534. 574. Sed eam abjecit idem ipse Pontifex præcepti austeritatem, ubi sensit senio in dies ingravescere Bonifacii ægritudines: tumque concessit, ut successorem eligeret ipse sibi & ordinaret, quanquam suaderet, ne à carissima sponsa Ecclesia Moguntina ante mortem divelleretur. *Sin verò Dominus dederit hominem perfectum; pro tui persona illum ordinabis Episcopum.*

III. A Gregorio verò Turonensi narratur, *L. 5. c. 5.*, Clerus Lingonensis, non expectata Tetrici Episcopi sui morte, quod desperato ex morbo is decumberet, successorem ei delegisse Mundericum, assentiente Rege, qui ordinari illum jussit Episcopum; & in Castro Toroodorensi sedem figere, denique Archipresbyterum agere, dum Tetrico vita superaret. Interim verò in offensionem Regis incurrit Mundericus, à quo & captivus biennio retineri jussus est in castro ad Rhodanum sito. Eo carcere illum absolvi pervicit à Rege Nicetius Lugdunensis Episcopus, at non Ecclesiæ suæ reddi. Lingonenses rursus Sylvestrum sibi eligere, Tetrici adhuc superstitis cognatum. Obeunte interim Tetrico, Sylvester Presbyteratu initiatus est, cumque Lugdunum properaret Episcopatu inaugurandos, sontico correptus morbo interiit. His infortuniis ulciscitur quandoque Deus contumelias Ecclesiasticis regulis inustas.

Nec felicius cessit religioso & docto Cadurcensium Episcopo Maurilioni, ubi successurum sibi elegit Ursicinum Ultrogottæ Reginæ Cancellarium, *L. 5. c. 42.*, quòd jam se sentiret podagræ cruciatibus confici, suæque Ecclesiæ insidiari ambitiosos homines, sacro ministerio longè summovendos. Antè illum occupavit mors, quàm ordinari potuisset Ursicinus.

Cœlestibus portentis Dumnolus Cenomanensis Episcopus, *L. 6. c. 9.*, vitæ innocentiam singularem commendavit: nec auspicatius tamen illi processit electio Theodulphi Abbatis in successorem. Quanquam enim primò Regem habuisset consentaneum, Aulici tamen mox savoris aura; aspirare cœpit Badegisilo Majori Palatii Regii. Attonsus ergo ille, & ordinatus, & quadragesima post die in beatorum sedes avolante hinc Dumnolo, ejus in locum successit. Nec felicior Felix ipse Nannetensis Episcopus fuit multis in cassum tentatis, ut in nepotem Ecclesiam suam transferret. *L. 6. c. 5 5.*

IV. His exemplis manifestissimum fit, successorum designationes non Canonum modò censura confixas fuisse, sed ipso plerumque authore & ultore cœlo damnatas, exitus sui infœlicitate. Fuere tamen, etsi ratæ, fuere tamen, inquam, rerum & temporum ejusmodi causę, ubi necessaria quadam providentia charitas Episcopalis evigilare debuit, ut ne morte quidem ipsa probiberi posset, quin ulterius Ecclesiæ consuleret; nec eos sollicitudini pastorali, quos vitę temporali limites pateretur præfigi. Lutetiæ dum ageret Lugdunensis Episcopus, gravissimo perculsus & inopino morbo, Regem Childebertum exoravit, ut nepotem sibi Nicetium Presbyterum successorem annueret. Iis resplenduit virtutibus toto Episcopatûs sui decursu Nicetius, ut ea ex Canonum remissione fructus uberrimus ad ipsorum Canonum commendationem & ad Ecclesiæ gloriam exuberaverit. *Greg. Tur. Vit. Patr. c. 8.* Nec minùs provida forsan & pia dispensatione, sanctissima Clotildis Regina Episcopatum Turonensem duobus commendavit Episcopis, quos ex Burgundia secum abduxerat, ubi à Regni hostibus ejecti fuerant Ecclesiis suis. Provecta jam erant illi ambo ætate, & communem Ecclesiam biennio tantùm administrarunt. *Hist. Franc. l. 10.*

V. Conjunctiora rei de qua agimus quædam nunc nobis sunt enarranda. Avitus Arvernus Episcopus ultra mortalis vitæ limites propagans artes & ingenia charitatis, jamjam moriturus Bonitum sibi successorem delegit; ei electioni assensus est Theodoricus Rex, qui rectore & administro utebatur Pipino Palatii Majore: *Consentiente ipsa Ecclesia, Bonitum successorem, sedisque suæ indicavit dignissimum Sacerdotem. Missa ab illo ad Regem legatio est, ut authoritate regia electioni Boniti consensum adjiceret. Du Chesne Hist. Franc. l. 1. pag. 685.* Præcessorem imitatus Bonitus, & adventantem occupans mortem, Populo Regique approbavit successoris designationem à se factam, Nortberti videlicet, religiosissimi viri, moxque in Cœnobium ipse quidem secessit Magnilocense.

Eonius Arelatensis Episcopus cum ad fingendum informandumque sibi successorem, beatum videlicet Cæsarium pro virili diutissimè elaborasset, ante mortem Clerum Populumque obtestatus est, ut eum suo loco eligerent, quo vegeta ejus juventus impleret, quod sibi per frequentissimas ægritudines suas minùs licuisset. *Eonius Clerum & cives aliquos alloquitur, ut posteaquam ipse decesserit, nullum alium quam Cæsarium sibi substituant, ut Ecclesiasticum vigorem, quem querebatur, se adversa impedito valetudine, in multis esse laxatam, per Christi servum Cæsarium, in locum suum & statum fraternitar revocatum gratuletur. Surius die 27. Aug. c. 5. vita Cæsarii.*

Pervicit tandem Remaclus Episcopus Trajectensis, ut assentiretur Rex cum Optimatibus resignationi Episcopatûs sui in Theodardum: *Imperavit tandem à Rege, ut alius ipsi successor daretur, &c. Proposuit Regi & Optimatibus Sanctum Theodardum, cujus erat vita probata, &c. Vita S. Remaclı, die 7. Sept. c. 14.* Audoenus diu & sanctissimè administrata Rotomagensi Ecclesia, à Rege tandem id expressit, ut successorem haberet Abbatem Ansbertum. *Hortabatur Regem, ut Ansbertum Abbatem sibi faceret successorem, quod & factum est. Baron. an. 677. n. 4. Vita S. Audoen. c. 56. die 24. Aug.* Pipini quoque Regis assensum elicuerat Bonifacius, ut Episcopatu Moguntinum Lullo resignaret Presbytero, discipulo quondam suo, tunc successori & Apostolici muneris Collegæ. *Consultu atque consilio gloriosi Regis Lullum in Episcopatûs gradum pervexit, atque ordinavit. Vita S. Bonif. c. 10. die 5. Jun. apud Sur.*

VI. Nec ambigi à quoquam potest, quin novellarum Ecclesiarum conditores & satores, compulsi sæpiusculè fuerint suos sibi asciscere, immo & ordinare successores, ne morte sua grex Pastore viduatus, tener, nudusque luporum incursionibus objiceretur. Ei necessitati serviit in Germania Bonifacius, in Anglia Augustinus, qui Laurentium in sua sede ordinavit ante mortem; cum uterque Apostolicus Pręsul insisteret vestigiis Apostolorum Principis Petri, qui Clementem primo Coadjutorem, inde & successorem sibi adglutinarat, authore quidem Beda: *L. 4. c. 4. Successit Augustino in Episcopatum Laurentius, quem ipse idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne se defuncto, status Ecclesiæ tam rudis vel ad horam Pastore destitutus, vacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi Pastoris Ecclesiæ Petri, qui fundata Roma Ecclesia, Clementem sibi adjutorem evangelizandi, simul & successorem consecrasset perhibetur.*

Narrat idem Beda in historia Monasterii sui, *Hist. Viremb. l. 1. c. 2.*, fundatorem ejus Benedictum annos octo ei solum præfuisse. Quippe ineluctabili necessitatem adactum sæpius peregrinari, etiam Romam, Coadjutores sibi vicissim tres accersiisse, Abbatis nomine decoratos, per annos similiter octo.

De-

Denique ante mortem suam constructo Cœnobio altero, post sui mortem voluissa ea duo Cœnobia uni ut subessent Abbati, tanquam in unum conflata. In Canones & regulas hic peccabatur, sed ita cogenta necessitate, ad horum incolumitatem Monasteriorum, ubi non alia Abbatum vel Monachorum gloria, non alia superbiendi occasio, quàm ex paupertate & labore manuum, quo vitam tolerabant: ne invidiam illis facias, ubi hujusmodi Monasteriis unus aliquis Abbas præerat duobus.

Herbipolensis, seu Virtsburgensis Episcopus Sanctus Burchardus vitæ reliquum pio secessui dicare cupiens, Episcopatum Mengingaudo resignavit, eumque suo loco eligi fecit, consensione accedente Childerici III. Regis, Optimatum, Archiepiscopi Moguntini, & Comprovincialium Episcoporum. Ita enim habet Scriptor ejus vitæ. *Le Cointe. ann.751. n.57. Missi redeunt, consensum referentes, tam Regis & Principum, quàm Archiepiscopi & caterorum Episcoporum.*

VII. Ubi rescivit Gregorius Magnus præceptum esse ab Imperatore, ut successor daretur Joanni Archiepiscopo Justinianæ Primæ, quòd dolore capitis acerbissimo & contumacissimo cruciaretur, ut muniis suis fungi prorsus non posset, & metueretur, ne ea occasione Imperii hostes eam invaderent civitatem. Contrà niti cœpit Sanctissimus Pontifex, nunquam fas esse per Canones innoxium exauthorari Episcopum: nec morbi vi aut contumacia noxium illum effici: Coadjutorem ei addendum, qui Episcopalium functionum onere illum levaret: & ni successorem ipse posceret, scriptoque Ecclesiam resignaret, sibi permittendum, ne morbi ipsi crimini imputari viderentur. Si à sententia non discederet Imperator, penes eum esse summam potestatem: an esset & justitia, id ipsi perpendendum diligentissimè. Se quidem quæ canonicè fierent, vehementer probaturum: quæ præter Canones, patienter toleraturum, si modò id apud Deum crimini non verteret. *Et quidem nusquam Canones præcipiant, at pro ægritudine Episcopo succedatur. Et omninò injustum est, at si molestia corporis irruit, honore suo privetur ægrotus, &c. Dispensator illi requiratur talis, qui possit ejus curam omnem agere & locum illius in regimine Ecclesiæ, illo non deposito, conservare, ac in custodia civitatis implere. Si verò idem Joannes pro molestia sua petierit, at ab Episcopatûs onere debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est. Aliter autem nos id facere, pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus. Quod si hoc ita petere noluerit, quod piissimo Imperatori placet, quidquid jubet facere, in ejus potestate est. Sicut novit, ipse provideat. Nos tantummodo in depositione talis viri non faciat permiscere. Quod verò ipse fecerit, si Canonicum est, sequimur. Si vero Canonicum non est, in quantum sine peccato nostro valemus, portamus. L.9. Ep.41.*

VIII. In eam Gregorii Papæ Epistolam duo observari operæ pretium est. Primum est, temporalem etiam ad urbium custodiam & incolumitatem plurimum potuisse Episcopos, adversùs hostes Imperii. Ideo enim instabat enixius Imperator, ne Episcopali præsidio orbata civitas, in potestatem inimicorum veniret. *Ne forte dum Episcopi jura eadem civitas non habet, quod absit, hostibus pereat.* Assentiebatur & Gregorius creationi Coadjutoris, qui pro custodia etiam urbis excubaret: *Ne civitas inveniretur esse neglecta.* Intererat ergo summopere, ad Imperatorum Imperiique salutem in tuto collocandum, ut gnavi vigilesque & fidi Episcopi constituerentur. Hinc facilè intelligitur non temerè voluisse Principem, ut in electionibus & confirmationibus Episcoporum suæ partes essent aliquæ, utque non facilè injussu suo vel Coadjutores, vel successores Episcopis darentur, cum in his omnibus tantum esset præsidii, non ad Ecclesiæ modò, sed & ad Reipublicæ tutelam.

IX. Alterum hoc accedit, quod in eandem Gregorii Epistolam meritò observetur: si interpellatus sit Romanus Pontifex ad successorem Episcopo Justinianæ primæ designandum: probabiliter id eò factum, quòd ejus civitatis Præsul ordinariè fungeretur Legatione & vice Apostolicæ Sedis, ac potestate explicanda in plures Metropoles, quas Pontifex designabat, cum misso pallio eum quodammodo investiebat. Simili in causa erat Bonifacius, cui & ipsi ante mortem deligendi successoris copia facta est à Romano Pontifice. Namque cum esset Pontificius per Germaniam Legatus, & Apostolicas gerens vices, tota illi ad nutum Pontificis administratio sua moderanda erat. Reliquis omnibus ab exemplis plus satis patuit, necdum usu universim convaluisse tum, ut Apostolica Sedes adiretur; totum quippe negotium Metropolitani cum Episcopis Provinciæ, & Concilia Provincialia expediebant.

X. Ultus est Bonifacius II. ipsemet, quam Canonicis regulis ipsemet intulerat contumeliam, flammis absumpto coram Clero & Senatu eo decreto, quo Vigilium Diaconum successorem sibi curaverat deligi. *Baron. an.531.* Bonifacius III. Concilium Romæ congregavit, *Baron. an.606. n.8.* in eoque decrevit, ne de Pontificis superstitis successore unquam tractaretur. *Nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero & filiis Ecclesiæ, tunc electio fiat.* Hæc ex Anastasio Bibliothecario. Cum captivus Constantinopolin abduceretur Martinus I. jussus est Clerus ejus successorem illi eligere: quod Martinus ipse in Epistola quadam sua nunquam antea contigisse testatum facit, quòd nimirum quacunque de causa Pontifex Roma discedat, Ecclesiam interim ejus administrari oporteat ab Archidiacono, Archipresbytero & Primicerio. *Quod necdum aliquando factum est, & spero quod nec aliquando fiet, quia in absentia Pontificis Archidiaconus & Archipresbyter & Primicerius locum repræsentant Pontificis. Epist.15.*

XI. Si seponas quæ vel tyrannicè quandoque, vel ut mitius dicam, contra Canones tentata sunt, ex iis quæ hoc capite conglobata sunt, summatim hæc colliguntur. 1. Necdum in more positum fuisse, ut Coadjutores vel successores à Pontifice Romano postularentur. 2. Metropolitani & Concilii Provincialis authoritatem necessariò interponendam fuisse. 3. Addendum & Regis. 4. In morbis satis causæ fuisse ad flagitandum Coadjutorem, ubi nulla convalescendi spes erat residua. 5. At vel hos ipsos sic afflictos Præsules cogi ad resignandum non potuisse. 6. Conditores novarum Ecclesiarum eò sæpiùs adactos fuisse, ut successores designarent antequam vita migrarent, exemplo Petri. 7. Dispensationibus his omnibus annuendis vel renuendis, uni utilitati consultum fuisse, vel necessitati Ecclesiarum.

CAPUT LVIII. *P.3. l.2. c.39.*

De Resignationibus in favorem. De Coadjutoribus & successoribus sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Quàm adversati fint adhuc Canones resignationibus in favorem.

II. Quæ tamen aliquando utilitati donata sunt, vel necessitati Ecclesiæ. Exempla Abbatiæ Cluniacensis.

III. Ele-

III. Electio & consensio Episcoporum interveniebat

IV. In Concilio Romano damnatur Episcopus, qui nepoti Episcopatum resignaverat, inconsulto Clero & Populo. Cur interposita tunc fuerit Sedis Apostolicæ authoritas.

V. Prudentia & magnitudine animi eximia Forojuliensis Patriarcha abnuit successorem sibi eligere, non posset, ne ejus erroribus & commissis conscientia sua gravetur.

VI. Mira quadam temporum, ubi ad salutem Ecclesiæ interest, ut Episcopus adoptet Coadjutorem sibi & successorem.

VII. Nec alia ad id quærenda sunt, quàm Concilii & Regis authoritas.

VIII. Terrificum Udalrici Episcopi exemplum, qui nepotem successorem habere concupivit, nec potuit.

IX. Nonnulla in eam narrationem observantur.

X. Episcopatus unus in duos Episcopos sectus.

XI. Abhorrescebat & Oriens ab his resignationibus.

XII. De cessionibus violentis.

I. CAnonicis quidem institutionibus adversantur resignationes omnes, ut quæ solvant illius conjugii nodum, quem sacrum & indissolubilem illæ voluerunt esse inter Ecclesias & Beneficiarios, maximè autem Pastores. Sed multò magis infensæ iis sunt, quæ fiunt in alicujus gratiam & favorem resignationes: quòd cælesti tantùm vocatione & electione canonica dispensanda sint Beneficia; nec Ecclesiæ debeant quasi hereditaria quædam terrenaque latifundia ad hæredes & successores transferri. Sed eæ peculariùs pugnant & colliduntur Canonibus resignationes, quibus Episcopi Coadjutores sibi simul & successores adglutinant, cum præter superiores disciplinæ maculas hæc accedat, quod duo uni Ecclesiæ sponsi, quo Episcopi dantur.

II. Nec negaverit tamen cordatus quisquam, quin ea quandoque inciderint tempora, quibus necesse fuerit menti magis obsequi Canonum, quàm literæ: & quod illi vetabant charitati donari, quæ Canonum dominatrix quædam & providentissima dispensatrix est. De Leidrado Agobardum successorem cooptante iam diximus, vetabant Canones, jubebat charitas Ecclesiæ, vicit charitas, atque ita vicere Canones, qui uni illi militabant.

Bernonem Cluniacensis Abbatiæ primum parentem & institutorem celebratissimæ Congregationis, quis ambigat cælesti afflatu & purissimo pietatis instinctu incitatum, eas Abbatias quas regebat, resignasse partim Guidoni cognato suo, partim Beato Odoni, ut sibi post mortem succederent. Ei Abbatis morientis resignationi cohærebat electio Monachorum: *Ego Berno omnium Abbatum extremus Abbas, supremum diem jam vicinari agnoscens, duos ex nostris fratribus, Vuidonem meum consanguineum, atque Odonem adaquè dilectum, unà cum fratrum consensu, mihi succedere delegavi. Bibl. Clun. pag.9. 10. 269. 270.* Beato Odoni successit Ademarus, successoremque sibi ipse Majolum designavit, quando grandævus & effætus senio, jam minus poterat officio Abbatis fungi. *Ademarus Majolum sibi substituit, & grandæva jam senectuti sua quietis otium procuravit. L.2. Ep.4.* At Odilo qui Beati Majoli vitam scripsit, duo adnotavit, quæ sine piaculo prætereiri non possint. Alterum est, quod Ademarus exhaustis prorsus esset viribus & oculis captus: ita per Canones fas erat successorem deposcere: *Cæpit destitus tota valetudine corporis, & amissione luminis temporalis. Surius die 11. Maji.* Alterum est, Monachorum electione prælatum fuisse Majolum: *Cæpit de successoris electione cum spiritalibus & religiosis fratribus tractare.* Et mox. *Ad Majolum pervenit electio.* Ita declinabatur, quod Canones maximè proscribebant, cupiditas, privatus affectus, carnalis amor, quibus cœlestis vocatio & electio excluditur. Decretum ipsum hujus electionis ad nos perlatum est. Ademarus loquitur, nomine nimirum totius Conventus: *Cum omnibus fratribus meis filiis & conservis, Majolum eligimus & Abbatem esse decernimus. Spicileg. Tom.6. pag.420.* In eodem Decreto piissimus Abbas testatur ille quidem, præsidio sibi fuisse Episcopos & Abbates alios, sed ad Majoli causationes & tergiversationes superandas. *Et ne techinam alicujus excusationis prætendat, nam sicut quis indignè ad regimen incautus aspirat, ita si quis dignus refugit, meritò constringendus habetur, Concilium Episcoporum & Abbatum adhibuimus.* Episcopus denique Matisconensis post Ademarum Abbatem subscripsit.

III. Infinitæ res esset operæ, esset & supervacaneæ, si celebriorum Abbatiarum resignationes recensere adgrederer. Unum illud in iis observabo, canonicas eas fuisse legibus illis duabus constantissimè servatis. 1. Abbates non renunciasse dignitati, nisi postquam devexa jam ætate & increbrescentibus morbis, jam sola dignitatis gloria frui poterant, officio & labore fungi non poterant. Simplices fuisse renunciationes, ac mox celebratam à Monachis electionem novi Abbatis. Si in potestate Episcopi essent Cœnobia, in manus ejus resignabant Abbates, purè & simpliciter, ab eoque confestim alii à Monachis jubebantur eligi, ut suprà testabatur Hincmarus de Abbatia Corbiensi.

IV. Vigebant hæ ipsæ leges in resignationibus Episcopalibus. In Concilio Romano sub Gregorio V. anno 998. exauthoratus est Stephanus, Aniciensis Episcopus, quòd eum sibi cooptasset Guido avunculus Episcopus Aniciensis, inconsulto Clero & Populo, & post ejus mortem semetipse à duobus Episcopis ordinari curasset, Clero similiter & populo dissentiente. *Eo quòd à Vidone vivente Episcopo, avunculo, & prædecessore suo sit electus sine Cleri & Populi voluntate, ac post ejus mortem contra Cleri & Populi voluntatem à duobus tantùm Episcopis non Comprovincialibus sit ordinatus. Spicil. tom.9. pag.69.* Stephanum ab avunculo superstite designatum, ordinarant Bituricensis Archiepiscopus & Episcopus Niveronensis. Tum copia facta est Aniciensibus, ut alium sibi subrogarunt Episcopum, à Papa ordinandum. *Ut Populus & Clerus civitatis Vellavorum licentiam habeant eligendi Episcopum, judicatum est: & ut electus à domino Papa consecretur, statutum est.* Interpellatus est denique à Concilio Rex Francorum Robertus, ne Stephano patrocinaretur, sed electioni à Clero & Populo faciendæ, sospite semper jure Regio in ordinationibus Episcoporum: *Sed ut Cleri & Populi faveat electioni, salva sui debita subjectione.* Romano verò Pontifici vendicata est novi Episcopi ordinatio, ejus regulæ vi, quam Hincmarus suprà inculcavit, cassante Metropolitano electionem Canonibus injuriosam, eligendi, aut nominandi jus ad eum devolvi. Cum Gallicani Metropolitani & Episcopi authores, vel conscii fuissent tantæ hujus in Canones contumeliæ, jure ordinandi ea vice exciderant, illudque ad Pontificem, ut solet, devolutum erat.

V. Quàm meritò vituperandus Aniciensis hic Episcopus, propinquorum, quam Canonum amantior sequaciorque: tam jure admiranda & exosculanda venit Patriarchæ Forojuliensis integritas verè Episcopalis, & ab omnibus cupiditatum nexibus expedita; cui cum designandi successoris potestatem fecisset Carolus Magnus; tam sapienter,

quam

quam moderatè respondit; Sollicitum jam se vehementer esse de expediendis apud æternum Judicem rationibus longioris jam Episcopatus sui, & pene infructuosi: nec commissurum ut luenda sibi essent etiam aliena post obitum suum commissa. *Domine Episcopatum istum diu sine aliqua utilitate, vel profectu spiritali retentum, judicio divino & vestræ dispositioni relinquo. Nec ad cumulum peccatorum, quem vivens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superinjicere, apud inevitabilem & incorrumpendum judicem deprehendar. Du Chesne. tom. 2. pag. 138.* Carolo verè Magno Imperatori mirum & gratissimum accidit Sanctissimi Patriarchæ responsum, unde nec illum dubitavit priscis æquare florentissimæ olim Ecclesiæ Episcopis: *Quod sapientissimus Carolus ita cœpit, ut eum antiquis Patribus non immeritò coæquandum judicaverit.*

VI. Fixum tamen & certum illud est, universim prohiberi successorum designationes: & eas tamen difficilioribus quibusdam temporibus non conducibiles tantum Ecclesiis esse, sed & necessarias, Utriusque rei exempla depromo. Cum Beatus Anscharius Bremensis Archiepiscopus cœlos mox evolaturus esset, & rogaretur; quem sibi cuperet successorem, respondit: *Sui non esse ministerii definire.* Canonica electione subrogatus illi fuit Beatus Rembertus, qui laudatissimo perfunctus curriculo, cum jam non esset ferendo oneri, à Rege impetravit, ut Adesgarium Corbiensis in Saxonia Cœnobii Monachum, sibi jam nunc Coadjutorem accersere permitteretur, habiturus deinde successorem, & numerandum tunc temporis, pro solemni tunc more, inter Regis Consiliarios. *Primò apud gloriosum Regem Ludovicum, quo commendante, Episcopatum susceperat; ac deinde apud ejus filios Ludovicum & Carolum hoc obtinuit, ut insignis vir Adelgarius, novellæ Corbejæ Monachus, illi adjunctus ita in adjutorium confirmaretur, ut cum aliqua præpeditus esset ægritudine, ille posset circuire diœcesim, adire placita, & quando exigeretur, in expeditionem, vel ad Palatium cum comitatu suo proficisci. Nec multò post electio ipsi succedendi in illo confirmaretur: & per manus acceptionem, inter Consiliarios Regis numeraretur, idque assentiente Abbate, & fratribus Monasterii ejus, & Sancta Synodo hæc omnia approbante. Surius die 4. Febr.* Viderit Lector, an non his verbis *per manus acceptionem* designetur sacramentum fidelitatis, quod præstabant homines & vassalli Principis, insertis in ejus manus manibus suis. Consiliarii Principis satis consentaneè creabantur, præstito hoc fidei sacramento. *Et per manus acceptionem, inter Consiliarios Regis numeraretur.*

VII. Sed contemplandus nobis potius est in eo exemplo Coadjutor, successorque à sanctissimo accitus Episcopo superstite, cum consensione Regis & approbatione Concilii, non interpellata Apostolicæ Sedis authoritate. Verùm id tum demum tentatum est, cum devexæ ætatis Episcopum jam prorsus vires destituissent, unde nec multò post tumulo illatus est. *Ne diu postea in hac vita duravit.*

Meminit Joannes XV. Papa in Epistola quadam, Vicarii, vel Coadjutoris Episcopi Trevirensis: *Leonem Vice Episcopum Sanctæ Trevirensis Ecclesiæ.* Non satis affirmare possum, Coadjutoris fuerit, an merus Archiepiscopi Vicarius. Sed in exemplo beati Burchardi Vuirtburgensis Episcopi, quod superiori capite relatum est, eadem illa observanda, quæ in Beato Remberto, quibus & illud præterea addendum, cum utraque Ecclesia, Bremensis & Virtburgensis, recentes essent, & nuper exortæ, neutram objiciendam fuisse turbulentis electionum factionibus. *Ne fortè, decedente Pastore, aovellus Christi grex ex improviso rugientis leonis incursione acrius disturbaretur.* Æquissima utique erat ea ratio Canonum mollicendorum.

VIII. Vix ant nec vix poterat Sanctus Udalricus Augustanus Episcopus eam prætexere, vel utilitatem Ecclesiæ evidentem, vel urgentem necessitatem, cum Imperatorem ipsius interventu Imperatricis compellavit, ut Adalberoni nepoti suo administratio temporalis Episcopatus permitteretur, desponsa etiam in Episcopatum ipsum successione. *Assensum prabens Imperator, sæcularium negotiorum commercia Adalberoni commendavit, & Episcopalis honorem cathedræ post mortem Episcopi, si Deus vellet, ei donare permisit. Surius die 24. Julii.* Nulla ibi Metropolitani, nulla Concilii interposita est authoritas. Unde non multò post, anno nempè 972. cum coisset Concilium Ingelheimense, ab Archiepiscopis & Episcopis vehementer restitum est Adalberoni, qui præfracta audacia non contentus sacramentum fidei expressisse ab exercitu, à Vassallis, à servis Episcopatus, in publicum etiam prodierat cum Pedo Episcopali. Hæreseos nota illi aspergebatur, quòd viventis Episcopi Ecclesiam invasisset, & uni corpori duo capita, uni Ecclesiæ duos sponsos addidisset. *Dicebant, at contra Canonicæ rectitudinis regulam in hæresim lapsus fuisset & quod Pontificalis honorem sublimitatis, vivente Episcopo, sibi plus justo vindicaret, & ideo ultra eum Episcopum ordinari non deceret.* Compulsus est Adalberto sistere se Synodo, ubi & sacramento se purgavit, nescisse se, hæreticum esse, si quis duo Capita, sive duos Episcopos, uni præficiat Ecclesiæ. *Quod non sciret hæresim manere, quia Episcopalem potentiam cum baculo arripuit.* Tum verò enixius instare Udalricus in Concilio, ut sibi permitteretur in Monasterium divertere Sancti Benedicti, regnato nepoti Episcopatu, & inaugurationem ejus peracta. *Desideravit, ut prædictus suus nepos Episcopus ordinaretur, & ille secundùm Regulam Sancti Benedicti in Monasterio cum eorum consensu deservire mereretur.* Concilii Patres cum nec Sanctissimi Episcopi votis obniti possent, nec assentiri petitioni, & promotioni in Ecclesiasticæ Disciplinæ dedecus cessuræ, privatim Udalricum submonendum censuere, ne vitam tantæ pietatis illustrem documentis ad extremum commacularet consilio tam alieno à sacris regulis, neu januam panderet ambitiosis Prælatis, suo ut exemplo abutantur ad Ecclesias suas, tanquam hæreditario jure in cognatos transmittendas: *ne aliis plurimis scandalum faciat.* Cessit precibus & authoritati Concilii Udalricus, pollicentibus Episcopis ei vita mortali perfuncto successorem non alium fore, quàm nepotem. *De nepote autem tuo tuæ voluntati satisfaciendo, in commune firmamus, ut nullus alias à nobis post tuum decessum eo vivente ordinetur, nisi ipse.* Assensi sunt etiam Concilii Patres, ut jam tum Imperator Adalberoni temporalem Episcopatus administrationem confirmaret. *Cum consensu aliorum Antistitum fecit ab Imperatore Adalberoni commendari in eorum præsentia procurationem sui habere, & sub ipso totius Episcopatus cautam dispositionem in omnibus adimplere.* Repentina & improvisa post morte abreptus Adalbero, temeraria & ambitiosa abrupit, luitque consilia Udalrico autem documento fuit, quam non debeant Episcopi carnis & sanguinis illecebris cedere & emollescere.

IX. Sicut prolixior ea visa sit narratio, ideo reor factum est, quòd non satis animo suo prospiceret, quam multa & quam præclara hinc existant sacræ Disciplinæ elucidamenta. 1. Romam non recurritur, nec ad cessionem Episcopi, nec ad resignationem in favorem, nec ad Coadjutorem sibi copolandum, nec ad successorem sibi subrogandum. 2. Tota ea residebat potestas penes Imperatorem & Concilium Provinciale, sed conspicari ab iis necessum erat. Nam hîc quidem Impe-

rator totum annuerat solus, sed nec molestè tulit totum etiam à Concilio revocari. 3. Id erat ætatis Udalricus, & ea virium extenuatione, ut jure illi meritoque, & Coadjutor condonandus esset, & successor; sed deligi ab eo nepotem, & tam cupidè urgeri, ut minimè idoneo, & vel ipsa Episcopatus cupiditate ab eo summovendo, Ecclesia commendaretur, eæ justissimæ fuere causæ, ut conatus ejus irriti caderent. 4. Ita viri quandoque sanctissimi ab orbita veritatis & sanctitatis incauti & imprudentes deviant, quo coguntur contremiscere, si sapiunt, qui ab eorum splendore sanctitatis procul sunt. Indeflexæ sunt æqui rectique regulæ, sed non iis indeflexè insistunt, qui æqui etiam rectique amore & laude clari sunt. Enimvero tum ferenda sententia est, de viris sanctis ex regula sanctitatis; non de regulis sanctitatis ab virorum exemplo sanctissimorum, cum vel maximè judex vindexque Deus intervenit; Canonumque ulciscitur injuriam. Rariora sunt ea cœlestis vindictæ exempla, sed ad æternam valent certissimæ & indeclinabilis vindictæ memoriam. 5. Cum passim tunc maximè in Germania, qui Episcopatus erant, essent iidem & Regni Imperiique principatus; eorumque res temporalis pinguiora complecteretur Imperii Feuda; hinc donabantur temporali administratione ab Imperatore, qui à Concilio investiebantur Episcopatu ipso. 6. Indulsit quidem Concilium Ingelheimense, ut Adalbero avunculo succederet, sed prohibuit, ne eo superstite ordinaretur; ne duo simul essent unius urbis Episcopi. Ita exemplis Augustini insistebatur.

X. Refertur à Leone Ostiensi, *Chron. Cass. L.1. c.43.*, inopinum illud, quo adductus est Joannes VIII. ut Capuanum Episcopatum in duos Episcopos partiretur. Capuani extruso Episcopo suo alium elegerant, quem & ab hoc Pontifice confirmari fecerant. Sarraceni ejus dissidii occasione captata, impotentius grassabantur. Seriò tum quidem, sed pœnituit tamen Pontificem erroris sui. Itaque legitimum Episcopum revocavit, partemque Episcopatus dimidiam ei restituit. Quo magis magisque approbatur, quam necesse fuerit, nusquam duos unius urbis pati Episcopos.

XI. Exeruit se in Ecclesia quoque Græca idem vigor, damnandis cessionibus inconsideratè, aut resignationibus iis quæ terrena cupiditate exprimerentur, aut Coadjutorum, successorumque designationibus, quæ suæ Ecclesiasticę utilitatis oblitæ, terrenis affectibus, carni & sanguini servirent. Confirmat Balsamon Apostolico Canone, *76.*, proscribi resignationes, non favori tantum & demerendis proximis donatas. sed quascumque; quod Episcopalibus Sedibus dum vacant prospicere debeat Concilium Episcoporum. *Tu autem dic, quod etiamsi non ad suum cognatum Episcopus Episcopatum transmiserit, sed ad alienum, idem erit. Episcopos enim à Synodis fieri, decretum est.* Hinc ibidem ille adjicit, Metropolitanum Philipporum, sedem & Ecclesiam suam Concilio resignare voluisse, ea cautione, ut à Concilio eligeretur Oeconomus ejusdem Ecclesiæ: verùm eam petitionem à Concilio repudiatam fuisse; quòd ne de iis quidem disponere posset, quæ post Episcopalem ordinationem suam acquisisset, nedum de ipso Episcopatu. *Audit, quod si res quas post electionem ex Ecclesia redditibus acquirit, non potest dare, vel ad quos vult transmittere, multò magis Episcopatum.*

Alibi autem idem scriptor demonstrat, Concilio in eo Constantinopolitano, quod dicitur Primum & Secundum, *c.16.* damnatos fuisse Metropolitanos, qui faciliùs & temerè admitterent Suffraganeorum resignationes, sive cedere illi cuperent ob non ferendas exactiones, sive ob frequentiores incursationes hostium, sive ob indomiti gregis pertinaciam, vetuitque successores iis dari, antequam canonico judicio strenuè excussi & exauthorati essent.

Erant non pauci, qui sponte abdicato Episcopatu, ejus amplissimæ dignitatis honorem, ordinem, potestatem, cæterasque prærogativas retinere vellent. His, testatur Balsamon; *In Synod. Eph. pag. 322. 323.*; valde adversatos esse conatibus ejusmodi postremorum Conciliorum Præsules, & à Concilio Constantinopolitano sub Photio ea spe dejectos fuisse, qui Episcopalibus renuntiaverunt infulis, ut Monachi fierent. Haud sanè magna potuit, illud sub Photio habitum Concilium, fuisse authoritate. *Ibidem p.584.*

Tradit denique Balsamon videri quidem non paucis admittendas esse resignationes indiscriminatim omnium, qui cedere cuperent: at longè in contraria versari sententia Canones, Patres, præ cæteris Cyrillum Alexandrinum. Aliàs enim plerasque viduatum iri Ecclesias, propter Episcopalis sarcinæ pondus & molestias: *Multi Episcopatus erant sine Episcopis propter rerum inæqualitatem:* sola in Monasticæ professionis cupiditate justissimam esse cedendi causam, quæ repulsam pati nullam unquam possit: Resignasse aliquando Episcopum Macræ, ut qui indignus esset Episcopatu, ejus cessionem confirmante Patriarcha Luca & Concilio. At, Luca mortuo, suffectum ejus loco Michaelem Anchialum revocasse id decretum, abdicationemque irritasse, quòd non dixisset Episcopus, se indignum esse, sed se non esse dignum Episcopatu: *Cum videret Patriarcha, Episcopi renuntiationem non continere, Episcopum renuntiare, ut indignum, sed ut non dignum; dixit non admittendam hujusmodi renunciationem. Non enim qui utique non dignus est sacrum facere, jam etiam indignus est.* Criminis enim conscientiam prodit, qui indignum se profitetur: at sola resplendet humilitas, ubi contestatur quis se tam sancto fastigio dignum non esse. *Statuens enim quidem, qui se dixit indignum, esse per se condemnatum: qui autem non dignum, laudandum ut humilem æquum censuit, ut Episcopus sacerdotii officio fungeretur, ut qui non canonicè renuntiasset. Balsam. Supplem. pag.1116. 1117. Jur. Orient. tom.1. p.15.*

Cum denique contrariæ sectatores opinionis longo usu niterentur, quo resignationes prorsus omnes admissæ fuerant, & quo, ut illis quidem videbatur, perscriptum fuerat adversùs contrarias leges: respondet Balsamon diuturnum usum adversùs Ecclesiæ Canones & utilitates, abusum potius dici debere diuturnum; eoque detestabiliorem, & omni ope extirpandum. *Qui autem dicunt, longam renuntiationum consuetudinem, perinde, ac Canonem valere debere, malè dicunt. Longa enim non scripta consuetudo non valet, quando legi scriptæ, vel Canoni adversatur. In Can.54. Carthag. Et in Can.3. Ancyr.*

XII. Postquam tam prolixè disseruimus de cessionibus voluntariis, non abs re est, ut & de involuntariis aliquid perstringatur. Narrat idem Balsamon, ut Nicolaus Musalon Amyclenus Metropolitanus à Magistratu adactus renuntiare dignitati, ad Concilium properarit restitui postulans. Multa illi ingesta & objectata sunt flagitia, quibus se vel ante ordinationem obstrinxisset, vel postea. Deliberatum illud primò est in Concilio, an restituendus esset dignitati, quâ, indicta causa, spoliatus fuisset: an purgandus priùs esset objectis sceleribus. Censebant aliqui suspendi ejus restitutionem criminibus post spoliationem admissis, non ante. Opinabantur alii, non aliter quàm in civilibus controversiis, ordiendum hic esse à restitutione spoliati. Pronuntiatum verò est à Concilio, usque ad

exa-

examen criminum omnium ingestorum differri debere restitutionem, ne sacris Altaribus & cælesti Victimæ admoveretur minister, qui postea indignus & contaminatus comprobari posset. Id enimverò ingens intercedere civilibus & Ecclesiasticis causis discrimen. Præerat huic Concilio Patriarcha Lucas, & ab eo spe sua dejectus est, ablegatusque Metropolitanus, quòd præcipiti ausu judicium prævenisset, suoque marte abjecisset habitum Monasticum, quo per vim indutus fuerat. Humaniùs in eum consuevit Michael Patriarcha, Lucæ successor; Professionem Monasticam irritam declaravit, tanquam vi extortam; & brevi suspensione Presulem multavit tantùm, quòd Judicum sententiam prævertisset. In Jure Orientali Leunclavii superest, Formula resignationum voluntariarum, tum Patriarchæ, tum Episcoporum.

CAPUT LIX. *P.4. l.2. c.55.*

De Resignationibus in favorem. De Coadjutoribus & Successoribus, post annum Christi millesimum.

I. Renunciatio, qua terrenis affectibus data esset, irrita declaratur.

II. Alia resignatio in favorem à Papa admittitur, sed quàm mira commendarent circumstantia.

III. Quo mirabili modo Pontifices aliqui Romani suos designarint successores.

IV. Hæ resignationes Cleri, & plebis electioni nihil officiebant.

V. Ejus rei nova argumenta, & de publica Ecclesia necessitate, cui ha resignationes famulari debent.

VI. Mirum exemplum resignationis, cui consentiret electio, & ubi Pontifex interveniret.

VII. De resignationibus in favorem post annum ducentesimum supra millesimum. Coadjutores dati Prælatis ægrotantibus. Papa, Metropolitanus, Princeps, Plebs nominandis Coadjutoribus consentiebant.

VIII. Regula Canonica de delectu Coadjutorum.

IX. Coadjutoria cum jure succedendi, juri Canonico perinfensa.

X. Eis non assentitur Concilium Tridentinum, nisi in Episcopatibus & Abbatiis, cum maxima urget Ecclesia necessitas.

XI. Quàm abhorreant regula Juris Canonici à Coadjutoribus Canonicorum.

XII. Edicta Gallia Regum in eam rem.

I. CUm statuisset Sancius Aragonum in Hispania Episcopus, successorem sibi adsciscere, Romam profectus, levari se sarcina Pastorali postulavit à Gregorio VII. Papa, ut qui effæta jam senectute & frequentioribus morbis conflictaretur, nec jam par esset obeundo muneri. Obtulit & duos Clericos, quorum alteri Rex & ipsemet Episcopatum illum conferri averent. Audi ut hæc narret Pontifex ipse in datis ad Regem Arragonum literis. *L.2. Ep.50. Multa nobis de infirmitate sua conquerens, deferendi Episcopatum à nobis suppliciter licentiam postulavit, &c. Atque ut faciliùs hoc impetraret, indicavit nobis de duobus Clericis, quorum alterum in Episcopatum eligi, tuam & ipsius voluntatem, atque consilium fore nuntiavit.* Clericos illos abjecit Pontifex, scilicet de concubina natos; at Episcopum monuit, ut pium sibi aliquem & religiosum Clericum adjungeret, curas in eum & functiones refunderet, annuo saltem spatio illius periculum faceret; tum verò si eum ipse idoneum approbaret, Romam mitteret, testimonio Cleri totius instructum: *sub testimonio Cleri ejusdem Ecclesia:* nec enim tunc repulsam passurum.

Ea erat sanè resignatio in favorem, sed ubi miræ quædam circumstantiæ suffragarentur. 1. Ad Papam referebatur, quia præter cessionem, quæ sine licentia Superioris fieri numquam potest, successorem sibi Episcopus deligebat, quod sine dispensatione expediri non poterat, nec ejusmodi dispensatio, nisi difficillimè concedi. 2. Consensus Regius requiritur, & hoc Pontifex ipse diffinit, ut novus Coadjutor impetret, Romamque mittat Regiam Chartam, qua ejus assersio & testimonium declaretur. 3. Non imponitur Papæ necessitas admittendi ejus qui præsentatur; duos præsentatos ipse repudiat, nec tamen ipse nominat, sed Episcopo liberum integrumque vult esse, ut successorem eligat, effingatque, postea Romæ examinandum. 4. Quanquam à Rege & Episcopo eligi is debeat, & à Papa confirmari, Cleri tamen desideratur suffragatio. 5. Denique nec approbatur vel Coadjutor, vel successor, nisi aliquando probatus tyrocinio, seu ipsis in Episcopatûs functionibus edito sui experimento.

Missam facio resignationem in manus Papæ factam ab Archiepiscopo Eboracensi, & Episcopo Lincolniensi, præsente Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi, qui baculos Pastorales illis incunctanter restituit, rem totam ejus judicio permittente Papa, quòd exploratiores ei essent rationes & causæ Ecclesiarum Angliæ. *Eadmer. l. 1. Hist. Nov.* Prælati hujus utriusque simplex erat cessio, ad antevertendam depositionem canonicam, quòd eorum alter infamia natalium, alter simoniæ labe maculatus esset. Sed his nihilominus causis inolescebat consuetudo, ut in manus Papæ resignarentur Prælaturæ, qui eas quibus vellet, redderet.

III. Permira autem ea ratio est, qua idem Gregorius VII. suum sibi successorem designavit. *Bar. ann.* 1085. cum immanis quædam in Ecclesiam sæviret persecutio. Germanis Imperatoribus in eam concitatis: scitati sunt Gregorium Cardinales, quem sibi in Ecclesia cuperet ac prospiceret successorem. Ipse Desiderium Abbatem Cassinensis Cœnobii designavit, Presbyterumque Cardinalem: si is abnueret, tres alios indigitavit. Annum integrum restitit Desiderius Sacro Collegio, Clero Populoque conspiratissimè sollicitanti urgentique. Cessit tandem, non ut ipse Pontifex fieret, sed ut Pontificem designaret. Designavit autem Episcopum Ostiensem, ex illis tribus unum, quos Gregorius indicaverat. Unus Cardinalium intercessit electioni Ostiensis Episcopi, ea ratione, quòd translationes canonicis institutionibus interdicantur. Tum verò impetum rursus fecere in Abbatem Cassinensem, & vi allata illum Pontificiis induere ornamentis, denique Victorem III. dixere. *Ann.* 1086. Ille propositi tenax, Terracinam petiit, *Ann.* 1087., ibique abdicatis Pontificatûs insignibus, Cassinum remeavit, totoque rursus anno viduatam mœrere & fluctuare Ecclesiam passus est. Emolliere tandem illum Concilii Capuani preces, sed cum, vertente anno, terris migraturus esset, Cardinales rursum adhortatus, est, ut Cardinalem Ostiensem eligerent. Paruere illi, & electus Urbanum II. se dici voluit. *Ann.* 1088.

Hactenus ex Leone Ostiensi. Perspicis hîc autem, fremente quidem persecutione, laxari nonnunquam Canones, quibus vetantur successorum designationes; sed eos tunc eminere viros virtutum præstantia conspicabiles; qui sapientiùs sanctiùsque Canones remittant, quàm ab aliis observentur; successoresque eos designent, quibus ne suspicio quidem illini, aut aspergi invidia possit affectatæ, aut vel clam concupitæ sanctissimæ dignitatis.

IV. Epistola 8. Fulberti, qua agit de renuntiatione Episcopi Parisiensis in favorem Decani Ecclesiæ suæ, eam habet verborum perplexitatem, ut nihil dilucidè satis ex ea colligi possit. Certum est tamen illum, cum Episcopatum resignaret Regi, poposcisse, ut Decanus sibi, vel quilibet alius subrogaretur. *Decanum Franconem; seu quemlibet alium subrogari tibi, verbis & scriptis à Rege petisti. Substitutus est tibi Franco, eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis.* Ea erit, si voles resignatio in favorem, cum assensu Regis & Pontificis, sed eum aliqua alternatione circa successorem, ideoque tantò procliviùs concilianda cum electione. Et hæc tamen initia erant & rudimenta earum resignationum, quæ postea invaluere, ad gratiam jam, & favorem, privatosque affectus inclinatæ; eòque minùs laudabiles, quàm quæ olim ad solam Ecclesiæ necessitatem, ad accuratissimam pietatis normam usurpabantur.

V. Defluamus jam ad sæculum XII. ubi sanctissimus Pontifex statim nobis occurrit Gelasius II. qui appetente morte, appetente & fine Germanicarum persecutionum, quibus exagitatus fuerat, Cardinales ad successoris electionem convocavit. Omnium statim votis expetebatur Prænestinus Episcopus Cardinalis; at is onus detrectavit, admonuitque, necdum detumescente gravissima tempestate, obiiciendum illi esse, præficiendumque Ecclesiæ universæ Archiepiscopum Viennensem. Assensere purpurati Patres, & is fuit Callistus II. *Baron. ann.* 1119.

Senescente eodem sæculo Cælestinus III. morti proximus, concilium iniit subrogandi sibi Cardinalis Sanctæ Priscæ, quem sibi adjunxerat nexu arctissimo curarum omnium conscium, & Pontificalium functionum administrum. Sed nulla tunc strepebat persecutio, non uni Ecclesiæ utilitati serviebant ea consilia: ideo & invictissima constantia restitum est à Cardinalibus, qui rationibus & ipsi suis consultum volebant, si qua Rogerio fides. *Baron. ann.* 1198.

Illud certè plurimum habebat momenti, quòd ea successoris designatio à Cardinalium Collegio examinanda & comprobanda erat: nec aliter fieri poterat in Apostolica Sede, cui superior Prælatus imminet nullus. Retinebatur tamen adhuc & in aliis Ecclesiis, ut electio celebraretur. Henricus enim Episcopus Cardinalis Albanensis, antè Claravallensis Abbas, per literas certiorem fecit Alexandrum III. Armachanum Archiepiscopum iis fatigatum infirmitatibus, qua senectus solet habere pedissequas molestissimas, designasse sibi successorem, eligique eum fecisse à Clero, Populo, & Magnatibus, eique mox dignitatis suæ infulas resignasse; se pro Legati Apostolici munere totum confirmasse; Apostolicæ jam sedis esse, ut ultimam rei manum admoveret, ordinando Archiepiscopo, qui ea de causa Romam mittebatur. *Latorum præsentium ordinari sibi desideraff successorem, celebrata electione in ipsum à Clero, & Populo & Magnatibus terræ ejus, &c. Nos adducimur assensum non negare, &c. Rogamus, tam in absolutione ejus, quàm in ordinatione istius efficaciter annuatis. Bib. Cister. tom.* 3. *pag.* 254.

VI. Irritæ jam ergo habebantur resignationes in favorem, nisi Pontificia accessisset authoritas, cum hæc Legati Apostolici judicio rata quamquam esset, ad Apostolicam tamen sedem referenda fuerit. Sed luculentiori mox exemplo duo illa eadem firmabuntur, & Pontificis assensione muniendas necessariò fuisse has successorum nominationes, & vel tum sartam tectamque electionum libertatem esse servatam. Eskilus Lundensis Archiepiscopus in Dania, consilio inito secedendi in Ordinem Cisterciensem, & eo pulcherrimè exitu sanctissimè administrati Episcopatus curriculum consecrandi, licentiam aliquando tandem ab Alexandro III. expugnavit, sæpius nimirum antè repulsam passus. Regi repræsentata est Pontificia hæc Epistola, quod professus ipsemet esset citra Pontificis assensum perfici negotium non posse. *Romani Pontificis Epistola, sine cujus nutu Rex dignitatem ab ipso deponendam negabat, in commune relegenda profertur.* Verba ea sunt Saxonis Grammatici. *Baron. an.* 1177. *n.* 91. *Saxo Grammat. l.* 14. Cupiente Rege ut Archiepiscopus ipse successorem deligeret, ille alteram prompsit Pontificis chartam, qua ejus diligendi potestatem sibi annuebat, tanquam Legato nato Sedis Apostolicæ: *Aliam Romanæ dignitatis epistolam explicat, qua sibi Legationis habenas tenenti, subrogandi Antistitis arbitrium mandabatur.* At eo ipso tempore contestatus est Præsul sanctissimus, suo se jure iis cedere, penes quos esset electionis canonicæ ordinaria potestas, nec commissurum se, ut violandis Ecclesiæ libertatibus contaminaret Episcopatum suum, quem totum earum tuitioni impendisset. *Ea perlectu potestatem, quam sibi indulgentia Romana detulerat, ad eos quibus eligendi jus esse consueverit, transferre se dixit, quod ultro suo jure cedere, quam alienum offendere malit: ne Ecclesiam pro cujus majestate tuenda semper excubuerit, consueto libertatis Beneficio fraudare videretur.* Clerus & Rex populi partes sustinens, *Plebis se partibus proloqui referebat*, instare rursum vehementius, ut significaret ipse, qui dignissimus sibi videretur: atque ita expressere tandem ut Roskildensem Episcopum Absalomum indicaret, virtutum maxima, nonnulla & carnis cogitatione sibi conjunctum. Vel hinc id intelligas, quòd quantumvis instarent Archiepiscopus, Clerus, Rex Populus, adduci electus non potuit, ut electioni acquiesceret. Pertractus est ad sedem Pontificiam, Pontificalia ingesta ei sunt ornamenta, exuit excussitque hæc omnia, vim vi repulit, ad Apostolicam denique sedem provocavit. Hinc & inde interpellatus Alexander III. utrisque miro quodam se modo satisfacere posse speravit; jusso Absalomo clavum capessere Ecclesiæ Lundensis, permisso, ut retineret administrationem Roskildensis.

Inest huic exemplo resignatio, & quidem in favorem, translatio, pluralitas Beneficiorum, immo & Episcopatuum, denique Beneficia, & ipsa Episcopalia culmina in Commendam data: Nec tam stupenda sunt hæc rerum novitate, quàm virtutum splendore, & incredibili prorsus innocentia, sanctitate, & integritate eorum, in quos hæc Beneficia congerebantur. Ad Translationes, ad Beneficiorum pluralitatem, ad Commendas non multò pòst delabemur. Hic verò ne à semita deflectamus, advertemus 1. Jam constitutam consuetudinem adeundæ sedis Apostolicæ ad has dispensationes ante calcem sæculi XII. 2. Permiram sobrietatem & temperantiam tot Pontificum Romanorum, aliorumque Præsulum, qui abstinere semper à designandis successoribus, quanquam id tum possent, vel propter incerta persecutionis discrimina, vel invitante, Clero vel permittente superiore Prælato. Omnibus iis certum fixumque fuit æmulari potius Gregorii VII. constantiam, qui non cessit Cardinalium precibus, hortantium, ut Petrum sequeretur, qui Clementem nominarat: quo ille exemplo negavit uti se velle, quòd Posterioribus Conciliis prohibita res fuisset. *Rogatus est à Cardinalibus ut Papam constitueret, beati Petri exemplum referentibus, qui lactentis Ecclesiæ rudimentis, vivens Clementem præfecerat. Negavit ille idem exemplum secuturum, quod ab antiquis Conciliis esse vetitum.* Ita Vuillelmus Malmesburiensis. *De Vuillel.* 2. *lib.* 3. *pag.* 108.

Per-

Permissus est quidem ab Alexandro III. Eskilus, successorem sibi eligere, sed singulari & inconcesso aliis privilegio donati poterant virtutes prorsus singulares, & pene inauditæ. Renunciavit ipse privilegio, eoque declaravit, qui esse debeant, quibus ejusmodi privilegia conceduntur. Id voluit Gratianus his verbis. 8. *q.* 1. *Illud Petri Apostoli ab illis valet in argumentum assumi, qui tales sibi substituunt, qualem sibi successorem beatus Petrus quæsivit.* Nihil antiquius, nihil optabilius foret is in favorem resignationibus, si qui resignarent, Petri: quibus resignaretur, Clementis virtutum gustum aliquem, vel colorem retinerent.

VII. Progrediot ad sæculum XIII. & ad ea quæ secuta sunt. Innocentium III. consuluit Arelatensis Archiepiscopus in causa Episcopi Arausicani, qui totum jam quadriennium decumbebat ex ejusmodi morbo, quo functionibus Ordinis sui omnibus arceretur. Jussit Pontifex Coadjutorem dari: quod sanctè administrata Ecclesia, cum vires suppeterent, jam cogi non posset, ut resignaret. *Cum ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas allo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, immo potius ipsius miseria sit miserendum, eo quòd idem vir bonus extiterit, & Ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit, nos volentes tam Episcopo, quàm Ecclesia providere, mandamus, quatenus illi Coadjutorem adsocies, &c. Extra. De Cler. ægrot. c.5.*

Eodem Titulo Decretalium plura alia obvia sunt Capita, quibus Coadjutores dari præcipiuntur Parochis, aliisque Beneficiariis ea afflictis ægritudine, quæ spem omnem circumcidat curationis; nec unquam in his cessio extorquetur. Ex quo colligas, quæ alibi à nobis contraria explicantur exempla, rarissima ea fuisse, aut ad eos tantùm pertinuisse Pastores, qui tam instrennè & supinè Ecclesiam rexerant, dum valerent, ut minus jam valentibus parci non debetet.

Sed in ea specie Arausicani Episcopi, adverte à Principe terræ & à Civibus interpellatum fuisse Metropolitanum. *Princeps terræ ac cives à te postulant incessanter, ut ipsis, cum sis Metropolitanus eorum, studeas providere.* A' Metropolitano verò Pontificem. A' Pontifice diffinitum, ut daretur Coadjutor, sed eum Metropolitanus deligeret: quem probabile inprimis est Cleri Populique suffragia scrutatum esse. Quæ omnia ad sapientiæ, mutuæque charitatis, & observantiæ leges accuratissimè videntur expensa fuisse.

VIII. Pertractatur autem ab eodem Innocentio causa singularis prorsus Episcopi Virdunensis, *Regest.* 15. *Epist.* 194., cui ab iis ipsis Coadjutor allectus fuerat, à quibus fuerat ipsemet electus; ad tempus saltem allectus nimirum ad rei temporalis administrationem, dum ipse spiritalem exereret curam & jurisdictionem. Nec improbata est à Pontifice ea Coadjutoris cooptatio, dum à Regulis oon diffooaret Canonicis, hoc est, dum eam excusaret necessitas Ecclesiæ, vel à senio profecta Episcopi, vel à gravi ægritudine, vel à quibusdam negotiotum & occupationum procellis.

Omnes porro hi, jure Canonico commendati Coadjutores, non iidem successores ulli sunt: uti nec ii de quibus Bonifacius VIII. *in Sexto, C. Pastoralis.* Eò certè declaratur resignationem Episcopatuum una esse ex illis causis majoribus, quas jus Canonicum integras Papæ servat: at in Ecclesiis remotioribus, quibus ipsa longinquitas, & mora posset officere, posse ab Episcopo & Capitulo conjunctim unum aut duos adoptari Coadjutores, si senecta, si desperata ægritudo, si qua alia ineluctabilis difficultas Pastores functionibus suis arceat, nec spes ulla in futurum melioris sortis affulgeat; posse verò à Capitulo solo rem profligari, si Prælatus mentis sit impos: si obstinatius Coadjutorem respuat Pastor, quanquam Ecclesiæ tum suæ pernecessarium, opperienda in eam rem esse sedis Apostolicæ Rescripta. Placet denique Bonifacio, ut Ecclesiæ impensis sustentetur Coadjutor, porro administrationis suæ rationes ipse, vel Episcopo referat, vel successori. Confirmata est à Bonifacio IX. electio Capituli Trevirensis, qua Episcopus Trajectensis Administrator creabatur Archiepiscopatus Trevirensis, dum insania mentis, & quidem ut videbatur, desperata laboraret Archiepiscopus. *Rainal. ann.* 1399. *n.* 12. Tridentina Synodus *Sess.* 20. *c.* 6. Parochis imperitis ad tempus Coadjutores dari ab Episcopis concessit.

IX. Quibus ita diffinitis, jam minus molestiæ facesset nobis, ea quæ à Canonistis vexatur quæstio, de reliquis passim Coadjutoribus cum certa spe succedendi. Quam certis enim præsidiis nitantur Coadjutores, quibus canonicæ suffragantur causæ, & rationes: tam nutat, vacillatque horum Coadjutorum ratio, quorum succedendi consuetudini nulla favent jura, sed unus Romanæ Curiæ usus, stylusque. Ideo & proscripti sunt à Tridentino *Sess.* 25. *c.* 7. Coadjutores hi omnes, spe improba succedendi sibi blandientes; sicut & Regressus, & artes demum eæ omnes, quibus Beneficia, velut hæreditaria, una in aliqua gente perpetuantur. *In Coadjutoriis quoque cum futura successione, idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis permittantur.* Non infesti sunt juri Coadjutores, ut suprà patuit, sed Coadjutores cum spe succedendi.

X. Excipiuntur à Concilio Episcopatus & Abbatiæ, in quibus necessitate urgente, & evidente utilitate Ecclesiæ, finitur Pontifex Coadjutores dare, dum spe successionis, si modo ii eligantur, quibus affluant ea omnia eruditionis, pietatis & virtutum omnium ornamenta, quibus & jus Canonicum & Tridentinum ipsum maximè Concilium Pastores instrui desiderat. *Quod si quando Ecclesiæ Cathedralis, aut Monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet Prælato dari Coadjutorem; is non aliàs cum futura successione detur, quàm hæc causa priùs diligenter à Sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ à jure & decretis hujus Sanctæ Synodi in Episcopis & Prælatis requiruntur: aliàs concessiones super his factæ subreptitiæ esse censeantur.*

XI. Ad solas ergo Episcopales Ecclesias, & ad Abbatias probavit Tridentina Synodus adsignari à Romano Pontifice Coadjutores, succedendi spe & fiducia certa munitos, idque urgente gravi necessitate, non ad alia quæcumque Beneficia. *In Coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis permittantur.* Itaque Canonicis, aliisque minoribus Beneficiariis, qui jam adduntur Coadjutores, ii nec usquam in Canonico Decretalium jure commemorati sunt, nec in Concilio Tridentino attinguntur, nisi ut proscribantur ab universa prorsus Ecclesia. *In Coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis permittantur.*

Qui enim jure Decretalium permittebantur Coadjutores: 1. Ii non ultra tempus ægritudinis annuebantur: at hi perpetui sunt. 2. Illi necessitati Ecclesiæ donabantur, etiam præter voluntatem quandoque Beneficiarii; hi petentibus dantur. Prisci illi Coadjutores residere cogebantur, & Ecclesiæ obire varia ministeria: hi nec in Choro, nec in Capitulo locum habent, nec ulla invito Canonico, munia implere possunt. 4. Olim in his Ecclesiæ consulebatur, hic nunc gratificantur cognatis & amicis privatim. 5. Dabaotur tum Coadjuto-

tores senibus decrepitis, aut immedicabili morbo languentibus: nunc sexagenariis donantur Canonicis, vegetis licèt & valentibus. *Sess.21. c.6.* 6. Denique prisci Coadjutores parte fructuum sustentabantur, non ita nunc res habet; Quorsum enim de altari vivant, qui altari non serviunt?

Quæ hic de Coadjutoribus ad minora Beneficia disceptata sunt à nobis, ea à Prospero Fagnano, *In l.3. Decret. part.2. p.236.*, mutuata sunt; qui unus omnium consultissimus, & experientissimus rerum Romanæ Curiæ nobis visus est. Additur & illud ab eodem; post Concilium Tridentinum à Sixto primùm V. datos fuisse istiusmodi minorum gentium Coadjutores; nec magnopere mirandum esse, si Tridentini Patres concessis Coadjutoribus ad Episcopales Ecclesias & ad Abbatias, iis minores Beneficiarios interdixerint. Promptam enim hanc & expeditam esse rationem. Gravissimum Ecclesiæ immineret periculum, si Pastore orbari sineretur; aut permitteretur Pastori, nullas muneris sui partes implere valenti. Cum ex adverso nihil detrimenti passura sit Ecclesia, etsi permittatur Canonicus senex & effœtus mortem meditari & abesse choro, dum conserto cæterorum agmine frequentantur divina officia. Illud denique concluditur à Fagnano, optatissimum esse, ut ab his Pontifex abstineret dandis Coadjutoribus, peræquè in aliis Ecclesiis, atque in Germania, ubi Concordato ipso Germanico interdicuntur. *Fortè consultius foret, ut Sedes Apostolica ab hujusmodi gratiis abstineret ubique locorum, sicut abstinet in Germania, ubi ex Concordatis cautum est, ut Papa concedendo Coadjutorias cum futura successione in omnibus mensibus dicatur Concordatis contravenire.* Non pauca alia potuissent ex eodem hic observari, quæ brevitatis gratia prætermitto, *In l.1. part.1. p.192. & Part.2. pag.561. Et in L.3. Part.1. pag.194.* Ximenius Cardinalis Archiepiscopus Toletanus Pontificis & Regis authoritate revocari pervicit Coadjutorem Archidiacono Toletano concessum, præter vetustissimum usum Ecclesiæ Toletanæ. *Gomezius L.5. in vita Ximenii.*

XII. Edicto Aurelianensi, *Art.7.* jussi sunt Prælati, quos ingravescens ætas, vel ægritudo pertinacior retardaret, summoveretque à fungendis muniis dignitatis suæ, ut Coadjutores sibi accersesent, quos & congruis foverent pensionibus. Nec verbum ibi fit ullum de jure succedendi, quod proinde expungebatur. Anno 1629. à Ludovico XIII. Rege declaratum diffinitumque est, nullo jam datum iri Coadjutores Episcopis, Abbatibusque, nisi ubi jura expressè permitterent; revocata statim sunt, & irrita haberi jussa diplomata istiusmodi omnia, quæ nondum effectum sortita essent; Coadjutores verò ad Canonicatus & Parochiales Ecclesias omnino proscripti sunt. *Memoires de Clergé, tom.2. part.1. pag.80. part.2. pag.6.* Narrat in Epistola quadam sua Ossatus Cardinalis, *Tom.1. Epist.87.*, quàm insanitum fuisset in hac parte sub Rege superiore, ubi flagitatum fuerat aliquando, ut juvenculus Princeps, non major annis tredecim, Coadjutor daretur Archiepiscopo Remensi, jam inde à primo Pontificatûs sui die.

De Translationibus Episcoporum & Abbatum.

CAPUT LX. *P.1. l.2. c.24.*

De Translationibus in Ecclesia Latina, quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Quàm jure irritata sit ab Hilaro Papa & à Concilio Romano translatio ab Episcopis Tarraconensis Provincia facta.

II. Qui se à suo in alium transferri passus erat Episcopatum, utroque orbandus fuit Episcopus.

III. Decretum Leonis Papa in eam rem.

IV. Translationis facinus alcisitur Sardicensis Synodus, adempta ad mortem usque communione.

V. Opem publici Magistratûs accersi jubet Concilium III. Carthaginense, adversùs frequentiores translationes.

VI. In alio Carthaginensi Concilio, laudantur translationes ea, quibus utilitas Ecclesia promovetur.

VII. Et Decreto assentitur Gelasius Papa.

VIII. Ad custodiam Canonum in hoc negotio, ad Magistratus alii civiles, alii ad Pontificem confugiant.

I. PRælibatum jam aliquid fuit de Translationibus capite suprà LVI. ubi propositum ejus exemplum, qui successor deposcebatur morientis Episcopi, cum jam aliam Ecclesiam administraret, à qua transferri eum oporteret. Jam enim Irenæus clavum moderabatur alterius Ecclesiæ, cum suam illi Barcinonensem Nundinarius resignaret. Consenserant Episcopi Provinciæ ei translationi, ut Cleri populique votis obsecundarent, atque ut sibi quidem videbantur, etiam utilitati Ecclesiæ. At Hilarus Papa, à quo rem confirmari avebant, impunè infringi Canones non est passus, scriptisque vehementissimis literis ad Metropolitanum Tarraconensem Ascanium, graviter illum objurgavit, quòd non pro munere suo temerarias populorum & inconsideratas Episcoporum petitiones repressisset. *Pro loco honore tibi debito, cæteri Sacerdotes docendi fuerant, non sequendi. Epist.3.* Certè & Pontifex & Concilium plusculum etiam exhorruere audaciam Nundinarii, successorem sibi asciscentis, quàm Irenæi translationem: *Nonnulli Episcopatum, qui nonnisi meritis præcedentibus datur, non divinum munus, sed hæreditarium putant esse compendium, & credunt sicut res caducas & mortales, ita Sacerdotium velut legali aut testamentario jure posse dimitti, &c.* Verba illa sunt Hilari. At in Concilio Romano *sub Hilar.* Episcopi & Presbyteri qui aderant, una omnes voce intonuerunt: *Quæ Dei sunt, ab homine dari non possunt. Dictum est sexies.* Ab Episcopo dictum est, *Successores Deus dat.* Sed proficiscebatur forsan ea Pontificis & Concilii indignatio ex eo, quòd hæ nefariæ resignationes in Hispaniis vehementiùs increbuerant. *Nam plerique Sacerdotes in mortis confinio constituti, in locum suum feruntur alios, designatis nominibus, subrogare: ut scilicet non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu.* Si plerique Episcopi in Hispania, *plerique Sacerdotes*, ita passim canonicis illudebant institutis, & successores dabant, quos solius est Dei dare; si Dei voluntatem prævertebant, eoque evertebant;

justo

justo & necessario zelo sæviit Romana Synodus.

II. Nec in solam tamen successorum designationem, sed & in translationem Episcoporum exarsit ea Synodus, cum toties ab Episcopis & Presbyteris omnibus ingeminatæ sint hæ voces: *Ut disciplina servetur, rogamus, dictum est octies. Ut antiquitas servetur, dictum est quinquies. Ut Canones custodiantur, dictum est octies. Hilario vita, dignus Papa, dignus Doctor.* Ideo & ad Ascanium rescripsit Hilarius, *Epist.* 3., suam ut ad Ecclesiam remeare juberet Irenæum, moneretque ex Indulgentia illud ei condonari, *Quod ei non judicio, sed humanitate præstabitur.* Exanthorandus enim fuisset Nicæni Canonis contemptor. *Pars illa contemnitur, quæ vetatur, ne quis relicta Ecclesia sua, ad alteram transire præsumat.* Ubi perspicis, etsi primigenia ex institutione sua Romanus Pontifex, executor & dispensator Canonum non esset, has ei laudes accessuras fuisse & potestates tam longa & invicta eorum per tot retro sæcula defensione, adversus eorum tam frequentes conculcationes, à Metropolitanis & ab Episcopis Provincialibus vel dissimulatas vel etiam comprobatas.

III. Absolutius à Leone Magno pronuntiatum est, qui à minore ad majorem migrarit Ecclesiam, Episcopum, utraque spoliandum, ut pœnas det, & contemptæ per superbiam minoris, & concupitæ per avaritiam majoris Ecclesiæ. *Si quis Episcopus mediocritate civitatis suæ despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad majorem se plebem quacunque occasione transtulerit, non solùm à Cathedra quidem pelletur aliena, sed carebit & propria, ut nec illis præsideat, quos per avaritiam concupivit: nec illis quos per superbiam sprevit. Epist.*84.*c.*8.

IV. Non poterat flagitii hujus atrocitas acerbiùs vindicari, quàm in Sardicensi Concilio, *Can.*1.2., interdicta etiam in fine laica communione: *Ut nec laicam in fine communionem talis accipiat.* Nec enim eo incitantur Episcopi, nisi quodam avaritiæ & ambitionis effrænatissimæ oestro. *Apparet eos avaritiæ ardore inflammari, & ambitioni servire, & ut dominationem agant.* Quod vel hinc elucescit, quòd à majore Ecclesia ad minorem nunquam demigrent. *Cum nullus inventus sit Episcopus, qui de majore civitate ad minorem transiliret.* Hanc certè pœnæ atrocitatem Synodo Sardicensi extorsit incredibilis quædam & detestanda Orientalium tunc Episcoporum sive levitas, sive cupiditas, qui ad alias & alias subinde Ecclesias transiliebant, easque infanda licitatione nundinabantur.

V. Concilii Carthaginensis III. Patres prævertere maluerunt eam ambiendarum Ecclesiarum insolentiam, quàm ulcisci. Itaque humaniùs, sed efficaciùs consulentes, statuerunt recurri ad Præsidem Provinciæ, ut priorem in Ecclesiam suam facessere cogeretur Episcopus, qui nec Canones, nec leges reveritus, & Sacerdotali & Imperatoria potestate in ordinem redigendus esset. *Qui jam necessitate ipsa cogente liberum sit vobis Rectorem Provinciæ adversùs illum adire, ut qui miti admonitioni Sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum, authoritate judiciaria protinus excludatur. Can.*38. Eo Canone observatum est, nuperrimè damnatas esse Episcoporum translationes in Concilio Plenario Capuano.

VI. Posse tamen aliquando Ecclesiis ipsis conducibiles esse Episcoporum translationes, eòque rem totam Concilio Provinciali permittendam, à quo Cleri Populique petitiones expenderentur. *Ut Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, &c. Sanè si id utilitas Ecclesiæ fiendum poposcerit, Decreto pro eo Clericorum & Laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodi transferatur, nihilominus alio in loco ejus Episcopo subrogato, Can.*27. Non ergo privatæ cupiditati, sed publicæ Ecclesiarum utilitati donandæ sunt Episcoporum translationes, & Concilii Provincialis judicio ponderari debet, an quod Ecclesiasticæ tum Disciplinæ vulnus infligitur; satis, ut par est, compensetur utilitate inde redundatura.

VII. Non immeritò ergo Gelasius Papa non omnes indiscriminatim proscripsit translatiooes, sed eas quæ fierer eot *nullis existentibus causis*; nec enim injuriosas eas esse Canonibus, ubi qui migrat ab una ad aliam Ecclesiam Præsul, non ultro ipse migrat, sed superioris potestatis imperio excitatur, impellitur & transfertur; non opibus inhiat, non Sedis celsius culmen prehensat, sed charitati & necessitati famulatur Ecclesiæ: si sibi permitteretur, unius, & virginis etiam pauperculæ Ecclesiæ amplexibus inhæsurus. Præclarè enim Hieronymus ea de re. *Epist. ad Ocean. de unius uxoris viro. Et hoc in Nicæna quoque Synodo à Patribus decretum, ne de alia ad aliam Ecclesiam Episcopus transferatur; ne virginalis paupercula societate contempta, ditioris adultera quærat amplexus.*

VIII. Ex his porro Carthaginensibus Conciliis manifestum est, etiam in Occidente fieri solitæ Episcoporum translationes in Conciliis Provincialibus, nullo Sedis Apostolicæ tum quidem interventu. At illud quoque non obscurum ibidem est, eam Concilii Provincialis authoritatem ludibrio non semel habitam fuisse, adeo ut ad civilem Judicem Præsidemque Provinciæ referendam quandoque fuerit. Consultius visum Episcopis Hispaniæ, interpellari Romanum Pontificem, petita ab eo confirmatione translationis, cui ipsi quidem jam in antecessum assensi essent, sed quæ ad ejus tamen confirmationem suspenderetur. Et sanè ab Hilario Papa in Hispania delegatus est Subdiaconus Ecclesiæ Romanæ, qui Irenæum priorem in stationem suam retruderet, frangeretque contumaciam Episcopi Calagurritani, hactenus Metropolitano suo immorigeri. *Irenæum ad Ecclesiam suam redire compellere, ad quam sponte potius redire debebit, si à sacerdotali consortio non metuit separari, nec unius Ecclesiæ duo esse permittantur Antistites: quod opportunius supradicti Subdiaconi fieri delegamus instantia, quem etiam pro conservanda Ecclesiæ disciplina commeare ad Hispanias, dispositionis nostræ fecit authoritas. Hilar. Ep.*3. Nemo non sentit utrum compendiosius Ecclesiæ, & honorificentius sit, à Papa, an ab Imperatore: à Delegato Papæ, an à Præside Provinciæ cogi Episcopos, ut suis affigantur Ecclesiis. Ubi infrà de pluralitate Beneficiorum sermo erit, aliqua adhuc de Translationibus perstringentur.

CAPUT LXI. *P.*1. *l.*2. *c.*25.

De Translationibus in Ecclesia Orientali, per priora quinque sæcula.

I. Commendant Apostolici Canones translationes eas, quæ fiunt ad utilitatem Ecclesiæ, & authoritate Conciliorum. Reliquas explodunt.

II. Perantiquum & perillustre harum translationum exemplum.

III. Nicæno Canone confirmatur Apostolicus Canon.

IV. Antiocheno Canone damnantur omnes prorsus translationes.

V. Calchedonensis Canon Nicæno subscribit.

VI. Invehuntur Pontifices & Imperatores in eas translationes, quæ privatis famulantur affectibus.

VII. Laudatissimæ sunt quædam translationes. Ejus rei ratio.

VIII.

VIII. IX. Ejus vel exempla. Perigenes, Eustathius, Gregorius Theologus.

X. XI. Exempla alia. Sylvanus, Proclus.

XII. Ad Papam & ad Patriarchas itur, ut translationibus authoritas concilietur.

XIII. XIV. Ut ea authoritas, qua rata fierent translationes, à Conciliis Provincialibus ad Patriarchas, & ad Papam transfusa demum sit.

XV. XVI. In causa fuit infrequentia Conciliorum Provincialium, & authoritas languidior.

XVII. XVIII. Ea juris devolutio velut ipsa natura sponte fit; nec fieri potest, quin longa saeculorum serie, causarumque vicissitudine iuvebatur.

XIX. XX. Cum ea jura in matrices Ecclesias revolvebantur, rivuli ii quodammodo erant, qui in fontes suos restaurent.

XXI. De Metropolitico jure hic agitur, non de Episcopali.

XXII. A quarto jam inde saeculo causarum hae majorum judicia à Metropolitanis ad Exarchos translata sunt.

I. CAnonicas omnes regulas de translationibus unus paucissimis verbis complexus est Apostoliens Canon. Universim quippe illas damnat, quantumvis Episcopi, quod maximè eupiunt, ad id cogi se mentiantur. Illas rursus vehementer probat, ubi invito, & nulli terrenæ illecebræ affixo Episcopo, eas extorquet una Ecclesiæ necessitas, una charitas. Denique tota ea potestas Episcopali Concilio commendatur, quod & pro sapientia sua dijudicet, & pro potestate tum ambitiosos retundat, tum humiles & modestos cogat ad celsius fastigium. *Episcopo non liceat sua relicta Parochia ad aliam transire, etiamsi à pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere; utpote ad majus lucrum, cum possit ipse, iis qui illic habitant, pietatis verbo conferre, idque non ex se, sed multorum Episcoporum judicio, & maxima exhortatione.* Can. 14.

II. Id genus fuit translatio Alexandri Episcopi Cappadociæ in sedem Hierosolymitanam, quò ille se contulerat, non alium aucuoaturus, sed suum abdicaturus Episcopatum: nec ille ad assentiendum adduxisset animum, nisi ut cœlesti oraculo pareret, monitisque divinis, quibus eum cederent Episcopi Provinciæ nnn illubentes, cedendum & ipsi fuit perinvito. Vide ut hæc narret Hieronymus, *de Script. Eccles.*, Eusebio succinens: *Alexander Episcopus Cappadociæ cum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret, & Narcissus Episcopus ejusdem urbis jam senex regeret Ecclesiam, & Narcisso & multis Clericis ejus revelatum est, altera die mane intrare Episcopum, qui adjutor sacerdotalis Cathedræ esse deberet. Itaque re ista completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palestina Episcopis in unum congregatis, adnitente quoque ipso vel maximè Narcisso, Hierosolymitanæ Ecclesiæ cum eo gubernacula suscepit.*

III. Sed quàm stupenda, tam rara sunt hæc pietatis documenta. Unde & Nicæna Synodus, *Cap.* 15., ne latiùs in dies serperent, gliscebant enim hæ translationes, neu Canonibus aliquando præscriberent, eas funditus interdixit: ea lege Presbyteros etiam, Diaconosque complexa. *Propter multam perturbationem & seditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita ut de civitate in civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat.* Non alia hic pœna sancitur, quàm pudor repetendæ, à qua temerè quis se divulserat, Ecclesiæ.

IV. Et prohibetur quidem hoc Canone, ne suo nutu migret Episcopus in aliam Ecclesiam, non autem ut ne à Concilio provinciæ transferatur. Quin immo cum conqueratur de temerè & impunè proculcato Canone priori, hoc est Apostolico Canone, suprà relato, hinc facilè intelligimus hunc illi scopum propositum fuisse, ut illi Canoni, qui jam exolescebat, pristinam authoritatem restitueret, & observantiam. Sed Concilii Antiocheni Patres non ita se voluere coarctare, novaque sua decreta, ad priscorum Canonum observationem. Ideo & translationes omnino proscribunt, nec sinunt eas Concilii Episcopalis authoritate rara fieri posse. *Episcopus ab alia Parochia nequaquam migret ad aliam, nec sponte sua prorsus insiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Episcopis necessitate compulsus; maneat autem in Ecclesia, quam primitus à Deo sortitus est. Nec inde transmigret, secundùm regulam super hoc olim à Patribus constitutam.* Can. 21. Non possumus *regulam* hanc priorem, nisi Nicænum interpretari Canonem, vel Apostolicum. Atqui uterque hic Canon Antiocheno adversatur. Probabile igitur cum primis est, Concilii hujus Episcopos, partium studio, quàm fidei Catholicæ zelo ardentiores, affectata hac & parum sincera austeritate dissimulatam voluisse ambitionem, quæ transversos & ipsos sæpè egerat: nec poterat tamen non vel ab ipsis damnari.

V. Nec in eandem reprehensionem incurrere possunt Sardicenses Patres, cum in Occidente ferè tam raræ fuerint translationes, excubante Apostolica Sede, quàm frequentes erant in Oriente. Denique in Concilio Calchedonensi, *Can.* 5., innovata rursus est tota vis antiquorum Canonum, adversùs Episcopos, & Clericos quosvis, qui suis ab Ecclesiis ad alias transilirent. *De his qui transmigrant de civitate in civitatem, Episcopis aut Clericis, placuit Canones, qui de hac re à Sanctis Patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem.* Quo transmigrationes magis damnantur, quàm translationes.

VI. Intercessit Constantinus Imperator, ne quò jam totus propendebat Eusebius Cæsariensis Episcopus, ad Ecclesiam se transferret Antiochenam, quò illum invitabant vanissimi adulatores, non magis suo, quàm ejus ingenio obsequentes. Contrà autem inculcabat ei Constantinus, eam demigrationem tam divinæ legi, quàm Apostolicis Canonibus repugnare: *Rectissimè fecit prudentia tua, quæ & mandata Dei, atque Apostolicam & Ecclesiasticam regulam custodire statuit, Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ repudians, & in eo potius permanere desiderans, quem Dei mandato ab initio suscepisset.* Euseb. de vita Constan. L. 3. c. 61. Ubi piissimus Imperator scitissimè admonet, primam Episcopo sponsam à Deo dari: conjugio illo spiritali, peræquè ut carnali indivulsum contrahi vinculum, ut adulterina jam meritò dicenda sit illa copula, si quis primâ repudiatâ alteri se conglutinet Ecclesiæ. Eadem erat & mens Episcoporum Concilii Aegyptiaci, cum verba facit de Eusebio, qui Berythensi ab Ecclesia transilierat ad Nicomediensem, & qui rursus hinc migravit ad Constantinopolitanam. *Non habens præ oculis illud præceptum, Alligatus es uxori, ne quære solutionem. Quod si hoc de uxore dictum est, quantò magis de Ecclesia, atque adeo de Episcopatu, cui cum quis alligatus est, alium quærere non debet, ne adulter in sacris literis deprehendatur.* Atha. Apol. 2. Theodoret. L. 1. c. 19. 22.

Assentiebatur & Julius Papa Constantino Imperatori, *Ibidem*, cum ad Episcopos Orientis scriberet; Si pares essent Episcopi Episcopatus omnes, ut vel jactatione, vel inani simulatione præ se ferebant, non tam impotenti æstuatione à minoribus Ecclesiis, quibus eos cœlestis vocatio alligasset, ad majores anhelaturos, quò eos cæca & effrænis ambitio impelleret. *Si verò parem eundem-*

que

quæ honorem in omnibus Episcopatibus censetis esse, oportuit eum, cui credita est parva civitas, in ea permanere: ac eam quæ à Deo data est, aspernari: illam quæ hominum ambitu concessa est, magnificare videatur. Theodoret. L.5. c.11. Jam ergo omnini mira accidet Damasi Papæ constantia, communione sua eis interdicentis omnibus, qui avulsi à prioribus Ecclesiis, quod Deus conjunxerat, ipsi disjunxissent.

VII. Quàm justæ, tam necessariæ erant hæ prohibitiones, minę, pœnęque, ubi translationum arbitra & architecta non erat, nisi levitas animi, ambitio, opum cupiditas. At erant tamen canonicæ translationes, ubi cordi erat sola Ecclesiæ utilitas & gloria; persuasissimis videlicet Episcopis omnibus, Ecclesias omnes non esse nisi Ecclesiam unam, Columbam unam, Virginem unam Christi sponsam, atque ita promiscuè habentibus omnes Episcopatus, nec à sua se sponsa desciscere interpretantibus, quandiu uni copulabantur, uni serviebant Ecclesiæ Catholicæ, cui se æterna charitate devovissent. Singuli enim Episcopi suo quodam proprio modo sunt universalis Ecclesiæ sponsi, Patres, filii, servi. Ita quo demum cumque loco illi adhærescant & inserviant, pro ejus, non pro sua vel utilitate, vel voluntate, ejusdem semper Ecclesiæ sponsi sunt, quæ etsi toto orbe diffusa, indivisa tamen est; etsi charitate plures habeat sponsos, plures Episcopos, incorrupta tamen est.

Eò adductus est Athanasius; referente Synesio, *Ep.67.*, ut cum passus esset Episcopum ab uno tantum Episcopo alio ordinatum, rursum gemina in eum, sed pernecessaria uteretur indulgentia & dispensatione, transferendo eum in Metropolitanam Ptolemaidis Ecclesiam, cui regendæ valdè idoneus erat, ad scintillas fidei ibi intermorientis resuscitandas: *Sed formidolosis temporibus summum jus prætermitti necesse est.* Hinc illa etiam Socratis audax ratio: *L.7.c.35. L.5. c.8. Itaque res erat planè indifferens apud veteres, quoties usus poscebat, Episcopum ab una civitate ad aliam transferre.* Audacula, fateor, oratio, sed certissimè nullo discrimine omnes Ecclesias amplexari debet Episcopus, unius universalis Ecclesiæ infucata charitate inflammatus, & privati affectus in peculiarem etiam Ecclesiam suam expers. Nec præter eundum quod idem alibi refert, Concilio Constantinopolitano primo vetitas fuisset translationes, vel potiùs migrationes Episcoporum, quæ frequentiores fuerant, dum fureret persecutio. *Nam antea propter persecutionum tempestates istud facere cuique liberum erat.*

VIII. Quod autem videbatur Socrates audacius protulisse, id mox ipse munire satagit, congestis in unum translationibus pluribus, ubi charitas defæcatissima castissimaque triumphum egerat, non de terrenis tantùm cupiditatibus omnibus, sed & de usitatissimis & ordinariis Ecclesiæ legibus, tanquam ipsa legum celsissima & dominatrix Lex. Ejusmodi fuit Perigenis translatio, qui frangere cum non potuisset contumaciam Patrensis civitatis, cujus ordinatus fuerat Præsul à Metropolitano Corinthi, Chorinthum rediit, ubi extincto non multò post Episcopo, eum sibi Metropolitanum Corinthi cives, & Episcopi ejus Provinciæ à Bonifacio Papa poposcerunt. Scripsit ea de re Bonifacius geminas ad Ruffum Archiepiscopum, seu Exarchum Thessalonicensem Epistolas, ubi declarat: Perigenem Corinthi natum & baptizatum, Presbyteratu deinde ibidem initiatum, & diutissimè summa cum laude perfunctum; atque adeo non posse se non & Perigenis meritis, & Concilii votis suffragari. Has literas nuper publicavit Holostenius in Collectione sua Romana. *Quo mereretur Ecclesiæ præsidere, in qua natus & renatus, &c. Cui sermo Concilii jam dudum astipulator accessit, &c. Cui ad plenitudinem confirmationis Episcopatus sui, hoc solum residet, quod eundem nostros in honore suo suscepit assensus.* Ita quandoque jam tum ad Romanum Præsulem referebantur Translationum causæ, quamquam ut plurimum illæ à Conciliis Provincialibus definirentur.

IX. Ejusmodi rursus fuit translatio Eustathii Sebasteni Episcopi Antiochiam, Euphronii item Coloniensis Episcopi ad Metropolin Nicopolitanam à Beato Basilio facta, quade inferiùs, ubi de pluralitate Beneficiorum: Gregorii denique Nazianzeni, qui à Sasimensi Episcopatu Constantinopolitanam in Ecclesiam translatus fuisset, si per Orientalium inter se Episcoporum dissidia licuisset. Nazianzo translatum fuisse censent Socrates & Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Sed verè nec Nazianzi unquam fuit Episcopus, & ipsius Constantinopolitanæ custodem, tutoremque magis egit quàm sponsum Ecclesiæ, una in se cura suscepta sponsi illi quærendi, ejusque ornandæ, Ita de se tam modestè, quàm piè sentiebat Gregorius, quem frustra erant qui calumniabantur, alienæ sponsæ insidiatum, qui suæ renunciasset. *Ingratiam cum veritate redeant, qui nos alienam uxorem expetivisse ajunt, cum ne propriam quidem habere voluerimus.* Orat.27. Sic ille de Sasimensi Ecclesia sua. Nunc de Constantinopolitana: *Huc veniendi causa fuit, ut fidei patrocinium susciperemus, Ecclesiaque viro interim carenti, haud secus ac tutores quidem & curatores operam pro virili nostra navaremus; alii qui præstanti ipsius forma dignus videretur, ac plura virtutum tanquam sponsalia regina obtulisset, eu collocaturi.* Nec à verò recedit, assensum tandem illum esse aliquando, & Imperatori, & Ecclesiæ Constantinopolitanæ sponsum illum sibi ambienti; sed dum præ ejus charitate, sponsum illi digniorem ipse quæreret: incessit illa Orientalium dissensio, qua adductus est ut præ ejus vehementiori charitate ab ea divelleretur.

X. Additur ibidem à Socrate *L. 7. c. 36.* Sylvanus, qui Monasticæ vitæ virtutibus ad summas Ecclesiæ dignitates viam sibi straverat. Atticus Constantinopolitanus Patriarcha Philoppolitano illum auxit Episcopatu in Thracia. Cum triennio toto Sylvanus inclementiam ejus cœli, nives, frigora valetudini suæ infestissima pertulisset, ab eodem rursus Attico solutus his vinculis, successorem accepit, nec multò post cum Troadis civitatis Episcopus fato suo functus esset, convenissentque ejus cives ad Atticum, ut Episcopum ab eo acciperent, ille Sylvano eam sarcinam injecit, quòd cœli mira ibi temperies esset, locique amœnitate spes esset ita recreatum iri corpus ejus, ut animi fervor ad Episcopales curas & functiones recalesceret. *Non est ulla tibi amplius excusatio, quo minus Ecclesiæ administrandæ curam suscipias. Nam Troas nihil habet algoris. Ecce tibi locum amœnum, quem Deus corporis tui imbecillitati paraverit.* Paruit Sylvanus, & sanctissima novæ ejus Ecclesiæ administratione, patefecit, quantum intersit inter eos qui Episcopatu uno abeunt, spe alterius pinguioris adipiscendi, & eos qui ita cedunt, ut dulcius nihil posthac habeant, quam ut ita exonerati in secessus & pacis deliciis versentur, quanquam si rursus Deus novo illos jugo subjiciat, non sint detrectaturi.

XI. Nec Sylvanum tantùm auxit, provexitque Atticus, sapientiæ & pietatis ergo clarissimus, sed & Proculum; quem perinde ut Chrysostomus, non alumnum tantùm habuit, sed & successorem; Cysicenum antea gesserat Proculus Episcopatum; volensque Theodosius Imperator post Maximiani obitum factiones & tumultuationes prævertere, illum

ab Episcopis eligi fecit, & throno invebi, necdum expletis Maximiani exequiis. Confirmata fuit ea translatio literis Cælestini Papæ, qui ad Cyrillum Alexandrioum Episcopum, ad Joannem Antiocheoum, & ad Ruffum Thessalonicensem scripsesat; posse ab una Ecclesia transferri Episcopos ab aliis Episcopis, sola Ecclesiæ utilitatis contemplatione: quamvis soo ipsi marte nequeant vento ambitionis se permittere, fidemque Ecclesiæ desponsam violare, quæ ultrò citròque inviolata servari debet. Rem ita narrat Socrates: *L. 7. c. 39. 40. Ab Imperatore Theodosio res prudenter tractata fuit. Nam ne controversia & tumultus in Ecclesia denuo cieretur, abjecta cunctatione, dum adhuc Maximiani corpus insepultum jaceret, per Episcopos qui ibi aderant, Proclum in sede Episcopali collocandum curavit. Huic etiam negotio suffragabantur Epistolæ Calestini Romani Episcopi, quas ad Cyrillum Episcopum Alexandria & ad Joannem Episcopum Antiochia & ad Rufum Thessalonica Episcopum misit, qua eos docent, nihil obstare, quominus qui unius civitatis nominatus fuisset Episcopus, vel jam esset Episcopus, ad alteram civitatem transferretur.*

XII. Simillima veri est Baronii conjectura, has Cælestini Epistolas in gratiam Procli scriptas fuisse, non eo tempore quo proclus Constantinopolitanæ præfectus est Ecclesiæ; tum enim cœlestis jam ad Patriæ gaudia devolaverat Cœlestinus; sed post Nestorii exautborationem, cui jam tum Proclus subrogatus fuisset, ut perhibet Socrates, *L. 7. c. 34.*, nisi nodum quo Cysicenæ tenebatur Ecclesiæ, solvere religio fuisset. Quod argumento est quantum jam authoritatis exerceretPapa ad translationes. Transtulerat Atticus Sylvanum Philippopoli Troadem, inconsulta Sede Apostolica: Patriarcbalis apicis jura in dies magis magisque invalescebant. Hinc Attico ea potestas. At ut Cysico Coostantinopolin Proclus transferretur, superior interponenda erat Papæ authoritas. Patriarchæ Alexaodrinus & Anthiochenus, uti & Thessalonicensis Exarchus, eo se jure abstinuere. Supra Patriarchas unos eminebat Papa. Fateor tamen Gregorium Nazianzenum translatum, vel transferendum fuisse Sasimensi ex Ecclesia ad Constantinopolitanam, à Meletio Antiocheno Patriarcha, referente Theodoreto, *L. 4. c. 8.*, & Socrate, *l. 5. c. 5. 6. 8.*, & consensu complurium Episcoporum; nisi absolutio perfectioque ejus negotii ad Concilium tandem Constantinopolitanum rejecta fuisset, ubi tamen infelicissimè res cecidit, qua infelicitate nihil sibi felicius obveoire potuisse sensit Nazianzenus.

XIII. Meletius autem, Nazianzenum etsi verè transtulisset Constantinopolin, fecisset quod sæpissimè tum factitabatur, cum necdum ea res Sedi Apostolicæ reservata esset, & cum necdum satis certa & diffinita erant, necdum satis usu recepta jura sedium & Ecclesiarum. Erat tamen inter Proclum & Nazianzenum ingens discrimen. Erat enim à Sasimensis Ecclesiæ vinculo absolutus omninò Nazianzenus. At Proclus tum maximè Cysicensi erat astrictus. Longè facilius autem est vacanti Episcopo vacantem committere Ecclesiam: quàm non vacanti, sed jam desponsam sibi Ecclesiam regenti. Unde & Concilii Antiocheni Patres, *Can. 21. C. 16.*, cum ne ipsis quidem, Provinciæ Episcopis copiam faciant Episcopum ab Ecclesiæ suæ vinculo divellendi; permittunt tamen authoritate Synodi Provinciæ, vacantem Ecclesiam conferri Episcopo, prioris Ecclesiæ suæ vinculis absoluto.

XIV. Jus autem Apostolicæ Sedis ad transferendos Episcopos, vel juris ejus potius exercitium & explicatio, convalescebat in dies, necdum omninò usu invaluerat. Non quo æquissimum non esset, dispensationes Canonum Conciliorum Generalium Apostolicæ Sedi integras servari, cui concredita est Canonum custodia & executio. Sed interclusa fuerat persecutionum tempestatibus ea Ecclesiarum inter se conjunctio & cousuetudo, communioque negotiorum; cumque trecentis annis sara fuisset, aut in totum suspensa ea conciliorum reciprocatio, non potuit ea firmari uno, aut altero post sæculo. Pace reddita Ecclesiis pene necessarium evasit, quod desperatum antè fuerat. Conciliis Provincialibus non ea invicta vis inerat, quæ præsulum ambitionem frænaret, eosque ab temerariis cohiberet traoslationibus. Nunc audacia peccarunt Episcopi, cum inutiles Ecclesiæ translationes molirentur. Nunc metus & hæsitatio obfuit, cum urgente Ecclesiæ necessitate audendum esset. Cum tot capitum consensione ad electiones & translationes opus esset, non facilè poterat omnibus convenire, ecquando justa esset ad translationem necessitas. His aliisque causis paulatim Ecclesiæ & Synodi ipsæ Provinciales illiciebantur, ut ad primam Ecclesiæ universæ sedem confugerent, cui gnaræ essent non potuisse à Christo concedi Principatum potestatis, quin adderetur & consentanea sapientiæ & justitiæ plenitudo. Exemplis Irenæi & Procli uteumque jam hæc confirmantur: at frequentioribus subinde exemplis ætas posterior prodet, quantum præsidii fuerit in unius maximè Apostolicæ Sedis Petri inconcussa constantia, ad confirmandos fratres suos, & ad sefringendam ambitionis quandam velut procellam, qua plerumque Conciliorum Provincialium decreta, velut objecta repagula disjiciebantur.

XV. Author Tractatûs de Translationibus in Jus Orientale conjecti, Proclum memorat, *tom. 1. pag. 203.* sola Præsulum ambitione retardatum fuisse, ne jam tum post depositionem Nestorii in sedem Constantinopolitanam eveheretur; ad quam tandem evectus fuit post obitum Maximiani, consensu Cœlestini Papæ, Cysilli Alexandrini & Joannis Antiocheni &c. Post laudatas verò tres Cœlestini Epistolas, quarum vera epocha indigitata superiùs à nobis est, hanc mox subjicit Regulam, in qua tantum semper fuit momenti; Improbari ab Ecclesia migrationes non translationes: *Quippe migratio prohibita est, non translatio.* Migrat enim Episcopus sua sponte, impetu abreptus cupiditatum sæcularium; transfertur verò, qui vocanti supernè Deo, & Ecclesiæ charitati obsequitur.

XVI. Si in translationibus autem extra Provincias Episcoporum Alexandriæ, Antiochiæ, Constantinooolis, & Thessalonicæ faciendis, eorum interposita authoritas & consensio est, non obscurum est vel sic obviandum fuisse factiosorum hominum impoteotiæ. Ex quo rursus liquidum est Conciliorum Provincialium minus parem quandoque fuisse potestatem majoribus his causis & dispensationibus expedieodis, & necessum persæpè fuisse deveniri ad Sedes Apostolicas, quarum pondere & majestate opprimerentur contrariæ turbulentorum hominum factiones. At ipsa rerum experientia constat, hac frequenti ad superiores Sedes causarum majorum relatione, consuetudinem inolescere sensim, & ex inolita consuetudine legem confirmari, earundem eò semper referendarum. Ea ratione majusculæ causæ complures in Conciliis antè Provincialibus tractari & terminari solitæ, ad Sedis Apostolicæ judicium traductæ sunt, ea devolutione quæ longo volventium sæculorum lapsu inevitabilis semper fuit. Episcoporum Galliæ concertationes de Primatu, hoc est, de jure Metropolitico tranquillari oon potuere, nisi iteratis Pontificum Romanorum decretis, nullo ad has sedandas satis idoneoConcilio Provinciali. Apud Hilarum Papam mutuas rixas & quærelas effuderunt Provinciæ Tarraconensis Episcopi, populique in Hispa-

pania, in negotio Sylvani Episcopi, quem insimulabant alii, alii defensitabant. Quin & ipsam Irenæi translationem probabilius est non omnibus ejus Provinciæ Episcopis placuisse, & ne ipsi quidem Metropolitano. Ex quo compulsi sunt referre ad Apostolicæ sedis judicium eam causam, quam suo terminassent, si concordare inter se potuissent. *Ep. 1. 2. 3. 4.*

XVII. Non ergo superiores Judices occuparunt ipsi, ambieruntque, ut hæc ad se judicia perferrentur. Sola inferiorum Judicum Præsulumque mutua dissensio, vel populorum in eos contumacia, in causa fuit, ut ad superioris potestatis arcem confugerent, ubi & pax redintegraretur illis, & præsidium adjiceretur. Ita superioribus sedibus frustra sunt, qui hinc invidiam faciunt. Nec enim ipsæ ultro obviam prodiere, dominationis cupidine instigante; sed cum adirentur, non potuere non intervenire, quò justitia, quò charitas invitabat, quòd ipsa summi Numinis providentia.

XVIII. Sed & illud sedulò observandum est, non aditas esse Apostolicas Sedes, tanquam arbitrario judicio perfuncturas, & eam exerturas potestatem, quam Episcopi Provinciarum subire sua sponte voluissent. Quin ex adverso ipsi se Sedium & Tribunalium ordini Provinciales Episcopi accomodabant, quem Christus constituerat, principatu potestatis assignato uni Petro, Petrique successoribus, in Apostolos cæteros Apostolorumque successores Episcopos. Agnoscebant ergo & profitebantur in Apostolica Sede ejusmodi potestatem, qua finirentur causæ & lites omnes, quæ Provincialibus in Conciliis vexatæ fuissent, nec diffiniri potuissent.

XIX. Observa iterum hac causarum devolutione factum esse, ut rivuli veluti quidam in suum fontem revolverentur, & particularium Ecclesiarum jura ac privilegia ad matrices rursum confluerent Ecclesias, ex quibus primò manaverant. Tres enim illæ Patriarchales vetustissimæ sedes ex suo veluti sinu effuderant orbem in universum purissimos primùm Christianæ Religionis latices, & Episcopalis authoritatis radios in omnes cæteras Provinciarum civitates sparserant. Primigeniam fidei & Episcopatûs scaturiginem Petrus & Paulus Apostolorum Principes Romæ defixerant. Hinc fluxit, huc refluxit Metropolitica potestas, quæ Episcopis imminet præestque sive in conciliis Provincialibus, sive extra ea tempora. Neque enim quæcumque, Episcopis, à Christo constitutis Ecclesiæ Pastoribus, præest & dominatur potestas, scatere aliunde ea potest, quàm ex ejus participatione aut imitatione potestatis, qua Christus ipse solum Petrum præfecit Apostolis, & Apostolorum successoribus omnibus. Cum ergo vel à Metropolitanis, vel à Provincialibus Synodis Romam referebant, quæ extricare ipsi minùs potuissent: tunc enimvero rursum versus revolvebatur ad originis suæ fontem, quæ inde manaverat olim potestas.

XX. Observa beneque si qui horum rivulorum in ipso sui fonte demersi ita sint, ut jam non appareant, hoc est, si jura quæpiam Metropolitica ab Apostolicis olim sedibus profecta, & Metropolitanis, Conciliisque Provincialibus communicata, in eas rursum absorpta sunt: de eo nec vel tantillum doluisse Episcopos, quibus Christi & Ecclesiæ sola charitas chara est. Ubi enim amatur potestas propria, quia propria est, ea vituperabilis cupiditas est. Ubi amatur, quia fructuosa Ecclesiæ, & promovendæ saluti mortalium consentanea, ea charitas est, qualis Clericos, qualis Episcopos potissimum decet. Amanda ergo potestas est, non ubi penes nos est, sed ubi plurimum saluti publicæ prodest. Si utilitas ergo vel necessitas Ecclesiæ ad sedes Apostolicas revocaverit jura quædam & privilegia Sedium Metropolitanarum, vel Provincialium Conciliorum; tam huic disciplinæ posteriori, quàm superiori gratulatur vera & pura charitas, ut quæ non propriæ vel gloriæ, vel ostentationi potestatis studeat, sed publicæ utilitati, gloriæ Christi.

XXI. Ubi dixi autem hæc primitus jura ab Apostolicis sedibus dimanasse, non de Episcopis dixi, quorum immediatè à Christo institutio est & potestas; sed de Metropolitanis & de Conciliis Provinciarum, maximè autem de his quæ nunc exercuntur privilegiis, transferendi Episcopos, vel eorum cessiones admittendi, & id genus aliis. Ecclesiasticæ enim institutioni tota hæc accepta referenda est disciplina, nec potest ea non experiri varias vices & mutationes in tanto decursu sæculorum. Constat quippe inter exordia Ecclesiæ eam totam potestatem ipsos exeruisse Apostolos, eorumque in Apostolicis sedibus successores. Constat denique Ecclesiastico tantùm jure niti potestatem prorsus omnem Episcoporum aliorum in alios: una excepta Petri in Apostolos, Petri successorum in successores Apostolorum potestate, quæ jure divino, & inconcussa Christi authoritate nititur. Ex quo proclive est conjicere, potestatem quamcumque aliam Episcoporum in Episcopos alios, cum humanæ sit institutionis, ex imitatione, vel ex emanatione ortam esse illius, qua Christus Petrum, Petrique in Apostolica sede successores donavit. Id volui, ubi dixi, suum in fontem primigenium refluere has potestates, ubi ad Apostolicam Sedem devolvuntur.

XXII. Sedes denique Apostolicas persæpè dixi, quòd jam inde vertente sæculo quarto, cœperint causæ maiores, quæ pleræque prius in Conciliis Provincialibus & à Metropolitanis dirimebantur, reservari Conciliis Diœcesanis, vel Patriarchalibus; & Exarchis, vel Patriarchis, qui his præsidebant; nec nisi postquam in solius Romani Patriarchatûs fines tota coarctata ferè est Catholica Ecclesia, sola cœpit Sedes adiri Petri, ad harum omnium majorum causarum judicia. Quanquam non temerè dici posset, Alexandrinam quoque & Antiochenam, Sedes fuisse Petri, Romanæ obnoxias & conjunctas; nec Patriarchales sedes alias novas in id fastigii luctari aut rapi potuisse, nisi consensu & confirmatione Romanæ Petri Sedis. Denique Patriarchales jam illæ per orbem Sedes in unam, cum Petri sede, sedem conflatæ quodammodo sunt, à qua ortum duxerant, & à qua sejunctæ nunquam fuerant, quandiu veritatis Spiritu & unitatis vinculo cohæsere.

CAPUT LXII. *P. 2. l. 2. c. 44.*

De Translationibus Episcoporum & Episcopalium sedium, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Pulchra & laudatissima Gregorii ratio, qui Episcopos in Italia nunquam transtulit, nisi jubente Ecclesia necessitate, & consentientes.

II. Nec Episcopales ille transferebat Sedes, nisi urgeret necessitas.

III. IV. V. Regum & Episcoporum conspirante authoritate, fiebant in Gallia Episcoporum translationes, sine interventu Sedis Apostolicæ. Sed uni dabantur necessitati.

VI. VII. Nec aliter se res habebat in Anglia & Hispania.

VIII. IX. In Oriente mira in translationes indignatio, ex occasione Anthimi, qui Trapezunte Constantinopolin migraverat, suoque exemplo ambitiosos Præsules succenderat.

X. XI. Exempla canonicarum in Oriente translationum, consentientibus populis, Episcopis, Imperatoribus.

I. IN Aleriensem Corsicæ Insulæ Episcopatum translatus est à Gregorio Magno Episcopus, cujus à Barbaris Ecclesia funditus eversa fuerat. *Quoniam Ecclesia Tamitana, in qua dudum fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est hostili feritate occupata atque diruta, ut illuc ulterius remanendi spes remanserit; in Ecclesia Aleriensi, quæ jam diu Pontificis auxilio destituta est, Cardinalem te secundùm petitionis tuæ modum, hac authoritate constituimus sine dubio Sacerdotem.* L.1. Ep.77. 79. Cum verò Arelienses cives diutiùs cunctarentur Episcopum sibi eligere, Pastorem illis præfecit Gregorius, incurioso sui & supino gregi tantò impensius à summo Pastore ratus consuli debere. *Et si vos multo jam tempore sine Pontifice esse Dei Ecclesiam non doletis; nos autem de ejus regimine cogitare suscepti cura compellit officii.* Clerus, Nobilitas, Populus Neapolitanæ civitatis à Gregorio petiere Paulum ut sibi Episcopum præficeret, cujus administratio, dum vacaret Ecclesia, summæ sibi & utilitati fuisset, & voluptati. Episcopatu jam alio initiatus fuerat Paulus. Satis Gregorio visum est rem tantisper protrahere, dum & Paulum experiretur ipse, & Neapolitanorum in eo postulando constantiam. *Quem quoniam ita estis in paucis diebus experti, ut eum Cardinalem habere desideretis Episcopum, gratulamur. Sed quia summis in rebus citam non oportet esse consilium, & nos quid fiendum sit, maturâ subinde, Christo adjuvante, deliberatione disponimus, & vobis melius tractu temporis, qualem se exibeat, innotescet.* L.2. Ep.6. 7. 12. 35.

Non ita Paulum Barbari Ecclesia sua ejecerant, ut Paulinum, quem idem Gregorius Liparitanam in Ecclesiam transtulit; L.2. Ep.13. 26.; & Joannem, cui Scyllacensem idem commendavit, ea cum primis memoranda conditione, ea lege, ut si quando recuperari posset prior ejus Ecclesia, à servitute & vastitate, qua eam Barbari afflixerant, ad eam ipse, ut ad priorem sponsam suam rediret. *Et licèt à tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam quæ Pastore vacat, Ecclesiam debes gubernare: ita tamen ut si civitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem statum contigerit revocari, ad eam in qua prius incardinatus es, Ecclesiam revertaris.* L.2. Ep.25. At verò Paulus, quem sibi postulaverant Episcopum Neapolitani, ad priorem Ecclesiam suam Nepesinam reversus est, à qua hactenus tantùm diverterat, ut Neapolitanæ Visitatorem ageret vacantis. Id ille & oravit Gregorium, & exoravit. Si ambitioni, aut cuicumque demum cupiditati suæ aures ille accomodasset; Neapolitanum utique Nepesinæ anteposuisset Ecclesiæ; sed in his omnibus manifestum est, solam Ecclesiæ regnasse utilitatem, animarumque salutis procurationem; longissimè summotis terrenis affectibus.

Anceps animi aliquandiu fuerat Gregorius, an Paulum à Nepesina ad Neapolitanam transferret Ecclesiam: quod quantò hæc major splendidiorque erat Ecclesia, tantò operosius esse idoneum illi Episcopum deligere. At enixius flagitante Paulo restitui Ecclesiæ suæ priori, pauperi quidem illi, sed castæ, annuit Gregorius, aliumque Neapoli Episcopum præfecit. *Sæpiùs à nobis Paulus frater & Coepiscopus noster expetiit, ut eum ad propriam reverti faceremus Ecclesiam. Quod quia rationabile esse perspeximus, ejus petitionem necessariò duximus adimplendam.* L.2. Ep.35. Inde est quod tradit Joannes Diaconus, collatos à Gregorio fuisse vacantes Episcopatus Episcopis aliis, sede sua excussis, abrupta ubi omnis postliminii spes erat; at nunquam ab eo avulsos esse Episcopos ab ea Ecclesia, cui primùm dicati fuerant, & unde à Barbaris non extrudebantur. *Licèt Gregorius vacantes Episcopos vacantibus civitatibus incardinare studuerit; nunquam tamen Episcopum ab integritate sua Ecclesia, vel ipse in aliam commutavit, vel sub quacumque occasione migrare consensit.* L.3. c.18. Quod exemplo probat Episcopi hujus Nepesini: *Neapolitanis Paulum visitatorem tribuit; Cardinalem verò constituere, tam primò dispensatoriè distulit, quàm postea penitus recusavit.* Ibid. l.3. c.57.

II. Ejusmodi Ecclesiarum utilitatis contemplatione una moveri poterat Gregorius, ut sedes ipsas Episcopales transferret à locis per Barbaros evastatis, ad alia quædam beatiora. Vide ut scripserit, L.2. Ep.11., ad Episcopum Veletrinum, dum ejus sedem traduceret in locum alium, Barbarorum incursionibus minùs petentem. *Temporis qualitas admonet, Episcoporum sedes antiquitus certis civitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus, ejusdem Diœceseos loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricam possint periculum faciliùs declinare.*

III. Gradum moliamur in Gallias, ubi perhibente Gregorio Turonensi, cum diffunderetur quaquaversum fama humanissimæ Francorum dominationis, & amor, Aprunculus Lincolnensis Episcopus in obliquiores incurrit Burgundionum suspiciones: compertoque jussum se ab iis esse interfici, nocte intempesta Divionensis se ex castri muris demitti curavit, Arvernamque in Civitatem confugit, cujus & Episcopus creatus est. *L.5. hist. c.23.* Eadem de causa exosus fuit Gotthis B. Quintianus Rutenensis Episcopus, cui probro vertebatur, quòd dominationi Francicæ omnia cuperet subesse: *Quia desiderium tuum est, ut Francorum dominatio possideat terram hanc.* L.2 c.36. Arvernum aufugit Quintianus, ubi Episcopali humanitate & hospitalite ab Euphrasio exceptus est, Aprunculi successore. Fidem ejus remunerari voluit Theodoricus Rex Arverni Episcopatûs concessione, cum primùm vacare illum contigit. Populus eum elegerat. Rex ab Episcopis electionem eam confirmari jussit. *Convocatis Pontificibus & populo, eum in Cathedram Arvernæ Ecclesiæ locaverant.* L.3.c.2.

Frontinius Bituricensis civis in Occitanam profectus Provinciam, à Leuva Visigothorum Rege prolixè exceptus est, non sine singulari amoris significatione: quo factum est, ut mox ab eo Agathensi Episcopatu augeretur. Leuvæ interim successit Leuvigildus, L.9. c.24. qui Hermenegildo filio elocata Ingunde, regia Francicæ gentis puella, in hunc destomachari cœpit Episcopum, quasi nobilissimam puellam documentis suis imbuisset, munissetque adversùs omnes Arianorum Gotthorum suasiones. Insidias quæ sibi clam struebantur, subodoratus Episcopus, ad Childebertum Regem confugit, à quo Venciensi Episcopatu donatus est. Non semel jam disseruimus de Burgundis Episcopis, Theodoro & Proculo, qui intestinis patriæ bellis Ecclesiis suis exturbati, sanctissimam Reginam Clotildem secuti fuerant: qui & ejus jussu conjunctim deinceps Turonensem rexere Ecclesiam. *Ibid. l.10.*

IV. Beatum Medardum Noviodunensem Episcopum, Fortunatus, vel quicumque alius vitæ ejus Scriptor narrat, eversa ab Infidelibus Augusta Veromanduorum, ubi Cathedralem primò Episcopatûs sui defixerat Ecclesiam, Novionum primò sedem traduxisse: & satis concedente Tornacensi Episcopo, in hanc demum civitatem transtulisse thronum suum, cogente Rege, Episcopali Collegio, Clero & Populo, quantumcumque ipse quidem repugnaret; atque ita Noviomensem & Tornacensem Ecclesias unum in Episcopatum tum coagmenta-

tatas fuisse. *Pontificali demum, Metropolitani scilicet & Comprovincialium suorum evictus authoritate, Regisque ac Procerum assensu, plebisque coactus inexstabili acclamatione, vix consensit: & unanimi, Pontificali videlicet & Regali authoritate duas illas Ecclesias unam fecit.* Surius die 9. Jun. c. 18.

V. In hanc Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam duo hìc obiter adnotabimus. Primùm, ut ex funditus eversa civitate Canonicæ Episcopi translationi locus erat; ita interpretatos esse Episcopos Gallicanos, ubi Episcopus, converso rerum statu, armorum vi, & regnorum vicissitudine suspectus, exosusque evaserat gregi suo, cui nec præesse jam posset, nec prodesse, hanc quoque canonicam translationis causam videri debere. Alterum est, has translationes consensione Regum & Episcoporum peractas fuisse, inconsulta Sedis Apostolicæ, ut cui necdum reservatæ essent hæ dispensationes.

VI. Æquè perspicua ex Anglia ejus rei suppeditabuntur argumenta. Cum ex Gallia in Angliam revocatus esset Mellitus Episcopus Londinensis à Rege Eadbaldo, Londioenses suos emollire non potuit, ut ab iis admitteretur, quippe in idololatriæ baratrum altius tum demersis. Hinc ille ansam arripuit adgubernandæ Ecclesiæ Cantuariensis. Ei terris emigranti successit Justus, cum Roffensem Episcopatum suum Romano resignasset, quem & ipsemet ordinavit, ejus rei copiam faciente sibi Romano Pontifice, ut refert Beda. *hist. Angl. l. 2. c. 6. 7. 8. Pallium direximus, &c. Concedentes etiam tibi ordinationes Episcoporum, exigente opportunitate celebrare.* Præstantissimè Beda interpretatus est, eo loco ordinandi potestate ipsas contineri translationes, quibus non rarò utendum est, in novis serendis Ecclesiis. Romaous naufragio periit, cum Romam pergeret, quò eum Justus Archiepiscopus delegabat. Tumque Paulinus Eboraeensis Archiepiscopus regimen sumpsit Ecclesiæ Roffensis, suasione Archiepiscopi Cantuariensis Honorati, & Eadbaldi Regis. Missas facio translationes alias complures in Anglia factas solo Episcoporum & Regum consensu. *Ibid. c. 20. L. 3. c. 7.*

VII. Transferebantur & in Hispania Episcopi Episcoporum authoritate & Regum. In Concilio Toletano X. exauthorato Braccharensi Episcopo Poiamio, Dumensis Episcopus Fructuosus in eam sedem translatus est. In Toletano XVI. abdicato Sisberto Toletanæ Ecclesiæ Metropolitano, suffectus est in ejus locum Felix Episcopus Hispalensis, cui jam Rex eam Ecclesiam commeodaverat, dum accederet & Concilii authoritas. *Can. 12. Secundùm praelectionem atque authoritatem Domini nostri, per quem in præteritis jussit, Felicem Hispalensis sedis Episcopum de prædicta sede Toletana, jure debito curam ferre: nostro eum in postmodum reservans decreto firmandam: ob id nos eum consensu Cleri ac Populi ad dictam sedem Toletanam pertinentis, prædictum Felicem Episcopum de Hispalensi sede in Toletanam sedem canonicè transducimus.* Quo eodem tempore & ab eodem Concilio translatus est Hispalim Episcopus Braccharensis, Portocalensis Braccharam.

VIII. In Oriente verò cum dimissa Trapezuntina Ecclesia Anthimus Constantinopolitanam invasisset, non alio quam amplioris & opulentioris Ecclesiæ amore æstuans, totius Orientis Monachi & Constantinopolitani, ad Agapetum Papam amarulentissimè conquesti sunt adversùs *adulterium & raptum hujus Imperialis Ecclesiæ: Conc. Constantin. sub Mena. Act. 1.* adversùs eum qui Ecclesiam suam abjecisset *viduam & sine viro, contra divinos Canones.* Communione sua Anthimum interdixerat Agapetus, ex quo primùm Constantinopoli fuit, & quantumvis eam contumeliam deprecarentur Imperatores, à sententia non recessit, jusso eo fidem Catholicam profiteri, & Ecclesiam suam Trapezuntinam repetere. Audiendus hìc Liberatus. *In Breviar. c. 21. Petentibus Principibus, ut Anthimum Papa in salutatione & communicatione susciperet: ille fieri inquit posse, si se libello probaret orthodoxum, & ad cathedram suam reverteretur. Impossibile esse ajebat, translatitium hominem in illa sede permanere.* Denique pervicit magni & infracti animi Pontifex, ut depositioni Anthimi annueret Imperator: atque ita Menam ejus loco ipsemet ordinavit. *Papa Principis favore Menam pro eo ordinavit Antistitem, consecrans eum manu sua.*

IX. Pari hoc loco Ecclesia Orientalis & Occidentalis flagravit ardore ac zelo, adversùs eas Sedium translationes, quæ non gregis saluti & charitati, sed mercenariorum cupiditati serviebant. Scripserant enim Patriarchatûs Antiocheni & Hierosolymitani Antistites, literas ad Agapetum vehementissimas & inflammatissimas, ad detestandam ulciscendamque Anthimi in usurpanda superiori & opulentiori Ecclesia insolentiam. Nec humanioribus verbis rem Papa apud Imperatorem & Imperatricem tractavit: *Impossibile esse ajebat, translatitium hominem in illa Sede permanere.* Imperatoriam denique ipsam potestatem pro Anthimo armatam fregit, vicitque constantia Ecclesiæ invictissima in suis sanctissimis legibus defensandis. Nec tam vinci se, quàm vincere sensit Justinianus, vincente Ecclesia, Legumque Ecclesiasticarum sanctimonia. Si tam castè autem, tam canonicè & sentirent Episcopi, & res tum gererent in Orientis & Occidentis Ecclesia: simillimum veri est nullas tunc factas fuisse translationes, quæ vulnus canonicis institutis inflictum, non aliunde, forsan etiam cum fœnore compensarent.

X. Si enim juxta eundem Liberatum, *Cap. 18.*, Joannes Talaya Alexandrina sua sede ejectus ab Ecclesiæ & Catholicæ fidei adversariis, provocansque ad Papam, & Romam veniens, ab eo Nolanæ præfectus est Ecclesiæ, ubi reliquum vitæ curriculum peregit; erat omnino Caoonicis sanctionibus consentanea ea translatio; nisi Commenda potius dicenda sit, ut infrà declarabitur.

XI. Rursum si authore Theophane, Germanus à Cysiceno Episcopatu Constantinopolin translatus est, id ea confirmatum est conspiratione unanimi Cleri, Senatus, Populique Constantinopolitani, Episcoporum denique & Apocrisiariorum Sedis Apostolicæ, qui coram aderant, ut dubitari neutiquam possit, quin cœlestis vocationis oraculo ad novam eam dignitatem proveheretur. Accipe verba ipsa Decreti Translationis, à Theophane relata ad annum 714. & ab Anastasio Bibliothecario. *Suffragio atque consensu Religiosorum, Presbyterorum, Diaconorum & totius sanctioris Cleri, sacrique Senatus & Populi imperatricis hujus civitatis; divina gratia quæ infirma semper curat, & quæ desunt, adimplet, Germanum sanctissimum Metropolitam & Præsidem Cyzici Metropoleos, in Episcopum hujus à Deo servatæ urbis & reginæ urbium transfert. Facta est hæc translatio coram Michaele Presbytero, & Apocrisiario Apostolicæ Sedis, cæterisque Sacerdotibus & Episcopis præsentibus, Artemio imperante.*

CAPUT LXIII. *P. 3. l. 2. c. 40.*

De Translationibus sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Regula generalis Translationum Canonicarum, utilitati ut famulentur Ecclesiarum, nec fiant nisi authoritate Concilii Provincialis, aut Papæ.

II.

II. III. De Translationibus Ebbonis & Actardi.
IV. Cur ad Papam relatum sit.
V. De Translatione Frotaris.
VI. Cur et Papa intervenerit authoritas.
VII. In Provinciarum devastatione, quàm fuerint necessaria translationes.
VIII. Authoritatem transferendi Episcopos, cum urget Ecclesiæ necessitas, confert Hincmarus Conciliis particularibus & Pontifici.
IX. De translatione Actardi quid senserit Hincmarus.
X. In dies singulos frequentius ad Papam referebatur.
XI. An Actardi translationem probaverit tandem Hincmarus.
XII. Jure antiquo potiebatur semper Ecclesia Gallicana, similiter & Germanica, faciendarum translationum.
XIII. Similiter & Anglicana.
XIV. De Translationibus in Italia. Translatio Formosi.
XV. De Translationibus Orientis.

I. DEcursis totius hujus ævi medii Translationibus, toto orbe factis. pandemus primò rationes & causas earum Canonicas, hoc est Ecclesiarum utilitati, & necessitati accomodatas. Secundò authoritatem, quæ ut ratæ sint, interponi iis debeat, Imperatorum, vel Regum, Metropolitanorum & Episcoporum, Conciliorum & Pontificum. In his omnibus vestigia indigitabimus inserpentis jam novæ disciplinæ, quæ exinde latissimè invaluit.

II. Ad unam Ecclesiæ utilitatem revocantur justæ omnes causæ Translationum. Cum excidisset tandem infelix Ebbo Remensis Archiepiscopus Lotharii Imperatoris benevolentia, quam non mediocri conscientiæ & salutis discrimine aucupatus erat; fideo de fide in Ludovicum Lotharii patrem concussa: Episcopatu Hildesheimensi donatus est à Ludovico Germaniæ Rege, in quem & eo hortante, translatus est decreto Gregorii IV. Ita translato Ebbone Carolus Calvus Hincmarum Remensi Ecclesiæ præfici curavit, quę viduata gemuerat, ex quo ea Ludovicus Pius spoliaverat Ebbonem. Rem ita narravit Nicolao Papæ I. Concilium Tricassinum, literis ad eum datis. *Non longè à vicinitate finium Normannorum, quibus à Paschali Papa prædicator fuerat destinatus, Episcopium Hildesheim vacans obtinuit; ubi etiam authoritate cujusdam privilegii nobis ostensi, à Gregorio Papa sibi collati, cohibente suprà memorata sua restitutione, ministerium Pontificale fine tenus exercuit. Conc. Gall. Tom.3. pag.356.*

Post mortem Ludovicii Pii redditus fuerat Ebbo sedi suæ Remensi ab Imperatore Lothario, suffragantibus tum Provinciæ, tum plerisque aliis Episcopis. Jactabat Ebbo odio se potius cessisse Ludovicii Pii, quàm Canonico cecidisse judicio. Ubi rursus postea Carolus Calvus in Lotharium insurgens ea sibi regnoque suo recuperavit, quæ ille invaserat, rursus Ebbo cedere compulsus est. Hæc tam varia Ebbonis fortuna, argumento est consultissimè Decreto Gregorii IV. translatum eum fuisse in Ecclesiam Hildesheimensem; cum tanta essent hinc & hinc rationum momenta, & ut ne pro canonicè deposito haberetur, ubi nulla restitutionis spes resulsisset: nec etiam Remensi Ecclesię restitueretur, cum tantùm ea res tumultuationum concitatura esset. His adde expeditiones Sacras & Evangelicas Missiones atque Prædicationes in regionibus Borealibus, quibus inclaruerat Ebbo, ut non injuria cum eo dispensaretur, & interposita Sedis Apostolicæ authoritate ad Hildesheimensem Ecclesiam transferretur. Plerque enim adhuc translationes in Conciliis tum Provincialibus fiebant illæ quidem, sed quæstio hîc vertebatur de Episcopo bis deposito, aut bis ejecto Sede sua, cujus etiam depositio à Sergio Papa confirmata fuisset. *Ibid. pag.83.*

III. Accedamus jam ad translationem aliam paulò expeditiorem. A' Normannis & Brittonibus evastata penitus dirutaque fuerat Civitas & Ecclesia Nanoctensis. Post annos vastitatis decem Actardus Nannetensis Episcopus à Carolo Calvo Rege & à Synodo missus est Romam, ut vacantem aliquem Episcopatum alium à Nicolao Papa I. impetraret. *Civitas olim florentissima, nunc exusta & funditus diruta, redacta per decennium cernitur in Eremum, &c. Si annuit vestra discretionis solertia optamus, vacantis sedis constituatur in Cathedra, &c. Ibidem pag.362. 365. 367. 368. 369.* Ita Rex Pontificem perscribebat. Cum postea Suessionensis Concilii Patres Adrianum II. interpellassent eadem de ipsa Actardi causa, annuit Pontifex ut in aliam Ecclesiam, etiam Metropolitanam Actardum transferrent, Majorum se in eo vestigiis, & maximè Gregorii Magni exemplis insistere testificatus. *Decernimus hunc Ecclesiæ, qua suo fortè fuerit viduata Pastore penitus incardinari.* Transtulit denique Actardum Pontifex in Ecclesiam Turonensem, postquam Clerus & populus ejus urbis sua in eum studia & suffragia contulerę. Hæc Adriani verba sunt ad Concilium Duziacense anno 871. *Sicut Synodus expostulavit, plebs & Turonicus Clerus eum concorditer elegit, per nostra Apostolica authoritatis decretum constituimus Cardinalem Metropolitanum, & Archiepiscopum Turonica Ecclesia atque Provincia.* Concidere Canonibus eam translationem idem Papa ex eo pronunciat, quod eam non ambierit Actardus, quodque Ecclesiæ unius necessitatibus ea donata sit. *Qui hoc non ambitu aut propria voluntate facit, sed utilitate quadam aut necessitate, aliorum hortatu & consilio.* Postremò denique idem Pontifex curæ & sollicitudini Actardi commendat ruinas, aut reliquias, si quæ superessent Episcopatus Nannetensis; ea cautione, ut si quando ea civitas in integrum restituatur, proprium tunc quoque sibi & peculiarem accipiat Episcopum.

IV. Difficile est divinare, ecquid causæ fuerit, quamobrem Carolus Calvus Rex, & Episcopi ejus Regni toties Synodicè congregati, non ipsimet Actardum transtulerint, maluerintque ad Pontificem referre. Suberat quidem Carolo Calvo Armorica Provincia, sed bono modo, & penes persunctoriè: erat & alius qui se ejus Regem venditaret, cui Carolus ipse compulsus fuerat Regię potestatis insignia permittere, & mittere; ut regnum quo excutere illum non posset, fiduciario à se jure obtineret: quin & antè Pontificis & Episcoporum authoritatem idem Carolus interposuerat, ut Brittonum Duces Nomenojum & Salomonem utcumque obsequentes haberet. Concesserat & ipse Romam Actardus, quò suæ aliarumque Ecclesiarum vastationis causam culpamque in Brittones conferret. *Ibidem pag.362.* Propè ergo abest à verò Papam interpellatum fuisse, quod non immeritò diffiderent Franci, à Brittonibus approbatum iri, quod ipsi diffinissent. Cum eo ævo Armoricæ Provinciæ Episcopi à jugo & nexu Metropolitani Turonensis liberos se esse confiderent, specialius quoque Apostolicæ Sedis obsequiis mancipatos se profitebantur. Itaque ut ne semper ab obedientia Turonensis Metropolitani abhorrescerent, conducibile fore videbatur, ut is à Papa ipso constitueretur.

Adde non potuisse Actardum ab Imperio Brittonum & Clero divelli, conglutinari autem Clero Francorum & Regno, nisi interveniente commu-

mnui Parente omnium & Principum & Ecclesiatum. Sed & ab exemplis sequentibus lux uberior affulgebit ad hanc illuminandam in Translationibus Episcopalibus Papæ interventionem.

V. In Concilio Pontigonensi anni 876. cum indeflexa quadam constantia Gallicani Præsules obluctarentur ei, quod sibi impingebatur, novo Senonensis Primatiæ jugo; nec hortantibus cederent vel Pontificis Legatorum, vel Imperatoris, qui præsens aderat: unus fuit Frotarius, qui ei assentiretur innovationi, ne ingrati animi reus ageretur à Carolo Calvo ipso Imperatore, qui eum ab Ecclesia Burdigalensi ad Pictaviensem, à Pictaviensi rursus ad Bituricensem transtulerat. *Excepto quod Frotarius Burdigalensis Episcopus, quoniam à Burdigala ad Pictavos, indeque ad Bituricum favore Principum contra regulas se contulit, per adulationem respondit quod Imperatori placere cognovit. Ibidem pag.* 435. 436. Ad hanc ergo translationem expresso jam Imperatoris assensu Frotarius, ubi assensum quoque Episcoporum hujus Concilii demereri studuit, tum verò repulsam passus, pœnas dare se intellexit ejus defectionis & ignaviæ suæ, qua causam & libertatem communem tueri detrectasset. Veniam Canonum sibi fieri debere jactabat tantò propensiùs, quòd Burdigalæ jam sedem figere omninò per Paganorum, hoc est, per Normannorum incursationes sibi non liceret. At à quo animi mollitiâ tam graviter peccatum esset, ad ejus preces mollescere & inflecti abnuerunt Episcopi. *Lecta est proclamatio Frotarii Burdegalensis Archiepiscopi, quia non poterat consistere, propter infestationem Paganorum in Civitate sua, ut liceret ei Metropolim Bituricensem occupare. Cujus petitioni unanimitas Episcoporum nullatenus nequievit.*

VI. Si adduci potuissent huius Concilii Antistites, ut Frotarii precibus obsecundarent, perspicuum est translationem profligandam absolvendamque fuisse, nullo Apostolicæ Sedis interventu: nec Concilii Patres interpellasset Frotarius, quos à se alienaverat, nisi compertum habuisset penes hujusmodi Concilia librari solitas causas istiusmodi dispensationum. At Imperator nihil ad se repulsam eam pertinere voluit. Itaque à Joanne VIII. Papa obtinuit, quod à Pontigonensi Concilio expugnare non potuerat, atque ita viam complanavit ei devolutioni, quæ translationum postea causas à Conciliis Provincialibus ad Apostolicam Sedem transtulit. Meum non est expendere, an mero Canonum zelo & casto purioris disciplinæ amore Pontigonenses Patres Frotarii vota frustrarint, an rancoris afflatu aliquo. Certè enim assensus non est Joannes VIII. Frotarii translationi, nisi non Imperatore tantùm, sed & toto Burdigalensis Provinciæ Episcoporum Collegio confirmante, funditus eversam esse & labefactatam Burdigalensem Provinciam. Adprimè Canonica erat hæc ratio, cui & Actardi translatio, ab Episcopis Gallicanis tantopere expetita, superstructa fuerat. Non injuria ergo Pontifex, quasi devolutione canonica, translationem consensit, quam Galli Episcopi abnuissent. Audi ut ea de re Papa ad Imperatorem scripserit. *Quia pietatis vestræ testimonio, Comprovincialium quoque Præsulum literas convenire nuper cognovimus secundùm pietatis vestræ religiosissimum libitum, Burdigalensis Ecclesiæ Episcopum in Bituricensem Ecclesiam, Cardinalem fieri decernentes, Metropolitanæ dignitatis privilegio iterato munire curavimus. Ibid. p.* 447. *&* 469. 471. Scripsit & similes literas ad Clerum, Populum, Senatumque Bituricensem, alias similiter ad Episcopos Provinciæ Bituricensis, & ad Frotarium denique ipsum.

Quibus in omnibus literis duo quædam juvat observasse. Primum est, postulatum fuisse Frotarium à Clero & Populo Bituricensi, & ab Episcopis Provinciæ. *Postulant.* Alterum est, disertis verbis Pontificem profiteri, urgente tantùm ineluctabili necessitate infringi tum à se Canonum vigorem, non aliàs unquam enervandum. *Prioribus manentibus regulis inconvulsis, quas ubi nec rerum, nec temporum urget necessitas, jure convenit observari, &c. Tali necessitate remota, removentur etiam id quod necessitas imperat.*

Scripsit & annis sequentibus ad Frotarium idem Pontifex Epistolas, *Ibid. p.* 483. *ann.* 878. quibus eum Bituricensem vocat Archiepiscopum. Et inde nobis hærendi & stupendi causa, cur cum idem in Gallias profectus esset, adessetque Concilio Tricassino II. Pontifex, scripserit ad Frotarium Burdigalensem Archiepiscopum, invitaveritque ut Concilium adproperaret, chartasque adferret omnes, fulciendæ translationi suæ opportunas, secumque haberet Apostolica etiam quæ jactare solebat in eam rem diplomata. Apparet eos Episcopos furtim labefactandæ Frotarii translationi adlaborasse, quæ ipsis repugnantibus peracta fuerat. Prætextu aliquo conatus suos obumbrare avebant. Nec longè quærendus fuit. Terris emigrante Carolo Calvo, Ludovicus Balbus filius & successor ejus privatis Frotarii adversariis faciles adhibuit aures, crimine illum hoc fœdissimo incessentibus, quòd Bituricensem civitatem hostibus prodere molitus esset. Ubi primùm eam criminationem Frotarius disflavit dissipavitque, manifestissimis fidei & innocentiæ suæ editis documentis, incunctanter Bituricensis rursus Archiepiscopus & esse cœpit, & scribi in ipsis Papæ literis. *Ibid. pag.* 487. 519.

Nonnihil ex Flodoardo *L.* 4. *c.* 1. molestiarum sustinuit adhuc Frotarius subsequentibus Pontificibus, quando & ejus tuitionem adgressus est Fulco Remensis Archiepiscopus apud Adrianum III. Papam, datis ad eum litteris, quibus significat, postulatum & electum fuisse Frotarium ab Episcopis Provinciæ Bituricensis, & à Clero Populoque civitatis, accessisse consensum Martini Papæ prædecessoris ejus. *Quod ab Episcopis Diœceseos, omnique Clero & populo civitatis sit petitus & electus, & quòd prædecessor ejus Marinus pium in hoc præbuerit assensum, & ipsius in Ecclesia Bituricensi promotionem scriptis roboravit. Annal. Ful. anno* 886.

Ex hac de Frotario narratione colligitur pernecessariam fuisse, ad Actardi à Nannetensi ad Turonensem Ecclesiam translationem, consensionem Episcoporum Armoricę Provincię, adeoque & sufficere potuisse: sed cum ea ne sperari quidem posset ea tempestate, ejus loco interpositam fuisse Pontificis authoritatem, quòd ea dispensatio valde conducibilis Ecclesię fore videretur.

VII. Hoc sanè tempore concidentis Regię stirpis Caroli Magni, quàm frequentes, tam necessariæ erant hæ translationes Episcoporum, ab urbibus eversis profugorum, & ad vacantes alias Ecclesias commigrantium. Quin & ea de re Decretum editum est in Concilio Romano sub Carolo Crasso: *Summus Præsul à Rege interrogatus decrevit, ut Episcopis, quorum Parochia de incendiis Gentilium penitus vastata apparent, aliæ sedes eis non occupatæ concederentur.* Ita Imperator ipse Pontificem adibat, ut generalem ea in re dispensationem extunderet. Non tam circumspectè Hugo Rex Italiæ, cum cognatum suum Manassem Archiepiscopum Arelatensem donabat Episcopatibus omnibus Italiæ, quos inviolare posset, commendavit illi Ecclesias Episcopales Veronensem, Tridentinam & Mantuanam. Quin & Manasses ipse improbitatem suum profana dicacitate exaggerans, ajebat æmulari se B. Petrum, qui Antiochia migrasset ipse quidem Romam, Marcum verò discipulum

pulum Aquileja Alexandriam migrare jussisset. Inani hoc ille verborum ludibrio impietatem suam dissimulabat, teste Luitprando, *L.4. c.3.*, à quo scitissimè respondetur, Petrum venisse Romam, ut sanguinis impendio animas hominum Christo lucraretur: nec aliis quàm his, aut similibus de causis usurpandas esse translationes. *Venit Romam Petrus, non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus; non quærens aurum, sed animarum lucrum. O felicem, immo beatum si talem te tua conscientia testaretur.*

VIII. Observantior erat Hincmarus Sedis Apostolicæ, cum ajebat nisi de Concilii Provincialis, vel Pontificis Romani licentia fieri non debere translationes. Eam alternationem amplexa est medio hoc tempore Ecclesia Gallicana, quasi medio interstitio veteris disciplinæ, quæ totum particularibus Conciliis tribuebat, & novæ, quæ Pontifici totum reservat. Illud quoque inculcat Hincmarus omnino inconcussum, non privatis & terrenis affectibus, sed Ecclesiæ publicis utilitatibus indulgendas esse translationes. *Si autem causa certa necessitatis vel utilitatis exegerit, ut quilibet Episcopus, de civitate in qua ordinatus est, transferatur ad aliam civitatem, Synodali dispositione, vel Apostolicæ Sedis consensione, apertissima ratione manifestam fieri debet, quia transfertur causa fidei, non temporalis commodi: pro animarum lucro, non pro rerum temporalium quæstu: non suo vitio, sed aliorum repudio: necessitate persecutionis, non ardore ambitionis, vel præsumptione propriæ voluntatis. Tom.2. pag.744.* Exemplum ejus rei prodit in B. Bonifacio Martyre, qui sola illiciente Ecclesiæ utilitate Colonia Moguntiam migravit. *Aliquandiu in civitate Agrippinensi Colonia sedit, & emergente necessitate atque utilitate ad civitatem Moguntinam translatus est.* Aliàs quippè negat ex Conciliorum doctrina, minùs piaculares & execrabiles esse debere Episcoporum migrationes, quàm Baptismi vel Ordinis iterationes. *Sed & colligendum est, quàm grande scelus sit hujusmodi translatio, quæ rebaptizationi & reordinationi comparando conjungitur.*

IX. Non collimat hic Hincmari sermo, nisi ad concerpendam Arctardi translationem, qui primùm à Nomenojo Duce Ecclesia sua ejectus Nannetensi, & à Carolo Calvo Rege restitutus, dejectus secundò fuerat à Salomone Tyranno: tum ad tempus donatus Ecclesia Tervanensi authoritate Concilii: donec ab Episcopis, Clero & Populo Provinciæ & civitatis Turonensis, ad eam sedem postulatus Metropolitanam, eò à Papa translatus est. Ita Hincmarus pressius circumstantias omnes prosecutus est translationis Arctardi, ex quo rursum apertius fit, cur necessariò intervenerit Sedes Apostolica.

Invehitur porrò Hincmarus in eam translationem, tanta licèt authoritate munitam. Tantæ ille succenset facilitati, nimiæque indulgentiæ. Non abjiciendas enim fuisse misellli gregis dissipatas reliquias; sed accuratiùs colligendas, solandasque; incumbendum fuisse in ipsorum conversionem Paganorum, quos eò videretur Numinis providentia amantissima expulisse, ut jugo ipsi veritatis subjicerentur: non dimittendos fuisse paucissimos illos, qui ex Clero Populoque residui fuissent; victitandum fuisse eleemosynis, vel labore manuum, exemplo Clericorum non paucorum qui ibidem hæserant, cum Comite & Magistratibus sæcularibus; denique exercendas ibi Actardo fuisse tot Episcopales functiones alias, quæ nulli præterea delegari possint, & quibus citra ingens dispendium frustrari grex fidelium non potest. *Non exiret de civitate in qua et multus populus erat, sed constanter prædicaret, quid enim scit utrum multi de Paganis illis sint à Deo prædestinati ad vitam, &c. Sicut enim Comes civitatis homo sæcularis & alii etiam sæculares, majoris & minoris potestatis habent unde in sua Metropoli possint consistere, & comministri ejus Ecclesiastici valent ibidem vivere: sic & ipse nisi eum cupiditas & ambitio inde ejiceret, ibidem vel de operibus manuum, vel de decimis fidelium, ac coalatione Presbyterorum, & si aliter non posset, vel sub censu, sicut Hierosolymis Patriarcha, & viri religiosi ac fideles in Cordaba, & in aliis civitatibus per Hispaniam faciunt, ibi valeret manere, & prædicationis verbum impertire, & ministeria, quæ nonnisi ab Episcopis possunt dependi, &c.*

Tantas inter Hincmarum & Actardum componere lites, aut verò dirimere, ac certo diffinire judicio, non opis est nostræ; In rationibus Hincmari plurimum sanè ponderis est. Authoritate contrà Actardus tuetur se Concilii, Papæ, Regis, quibus nefas est obluctari. Cum tantum hinc veritatis lumen, hinc authoritatis pondus stet, consultissimum tutissimumque nobis erit, si dicamus, præponderare universim & retinendas esse Hincmari rationes & leges ab eo propositas: at in speciali Actardi causa multa nos effugere posse, quæ non latebant Concilium & Pontificem, à quo absolutus est: à nobis etiam absolvendus, nos quoque ni laterent.

Sed & illud sedulò mandandum inficiendumque animo est, quod & Hincmaro patet persuasissimum hic fuisse: dispensationes à Conciliis & Pontificibus concessas, retractari adhuc apud incorruptæ & incommutabilis Veritatis tribunal, ubi Judices ipsi & Pontifices judicio summi & æterni Pontificis subjicientur. Multa nos in Actardi gestis fallunt, ideo nec Hincmari in eum censuræ subscribimus: quin immo favemus ex animo, ut par est, judicio Pontificis, Concilii, Regis, & eo validissimo constringimur non illubentes præjudicio. Sed non in eam debacchatus esset Hincmarus translationem, si præsumptum animo habuisset translationes à Conciliis particularibus & Pontificibus summis indultas, certissimè semper consentire Evangelicis legibus, æternæque veritati.

X. Cum à Normannis vastatus fuisset Episcopatus Tervanensis, Herilandus ejus loci Episcopus ad Metropolitanum suum Fulconem Remensem se contulit, à quo vacantis Ecclesiæ constitutus est Visitator, ut ejus interim proventibus sustentaretur. Scripsit & ad Formosum Papam Fulco, percunctaturus, an non expeditius foret Herilandum ei Ecclesiæ vacanti prorsus affigere, Teroanensi autem alium ordinare Pastorem, qui & eorum linguam calleret, indidem prognatus esset, ut quot cognatos, tot ibi haberet obsides, illicesque mutuæ inter Pastorem & gregem charitatis. *At quia homines præfata Tarvanensis Parochiæ, barbarica videbantur esse feritatis & lingua: supplicat ut responso Papæ mereatur certificari, si hunc viduata debeat præponere plebi, & alterum ei liceret in præmemorata ipsius Ecclesia subrogare, qui acceptior propter parentelam & linguam in eodem loco posset existere.* Cum nihil responsi accepisset Fulgo à Formoso, post ejus obitum iteratas dedit ad ejus successorem literas; Petrique *Episcopi Romani*, id est Episcopi Cardinalis, intercessione apud eum usus est, munivitque se exemplo Actardi Nannetensis, quem Nicolaus Papa Nannetis Teroannam, Teroanna Turonas transtulerat. Ex quo perspicis non subscripsisse Fulconem Hincmari præcessoris sui sententiæ & indignationi in Actardum. *Flodoar. Ibid. c.3.*

XI. Sed ut ulterius aliquid moliamur, non tanta semper fuerat Hincmari asperitas in Actardum; Ipsemet enim præsideos Concilio Duziacensi, synodicam ad Adrianum II. Papam elucubraverat

Epi-

Epistolam, cui & alteram suo peculiariter nomine scriptam addiderat; ut iisdem pene utrobique verbis Pontificem admoneret, Actardum à Normannis Ecclesia sua ejectum, qui Pagani erant, & à *pseudochristianis Brittonibus*: commendatum ei à se fuisse Episcopatum Teroannensem, cum assensu Episcoporum Provinciæ & Regis: *Consensu Coepiscoporum Remensis Provinciæ & favore Caroli Regis*: noluisse se ejus Ecclesiæ titulum ei conferre; *Incardinari non potuit*: quòd reliquiæ Nannetensis Episcopatus remotissimæ sint à Teroana, nec possit idem Episcopus duabus adscribi Provinciis; at nunc verò eum postulari à Clero & populo Turonensi: *Sibi incardinari deposcit*: eoque æquius esse, ut eam dispensationem concedat Pontifex, cum in Turonensi Ecclesia Actardus olim baptizatus, attonsus, institutus, & ordinatus sit; potuisse eam Translationem fieri ab Episcopis ipsis Gallicanis, cum ex Concilio Antiocheno ea potestas penes Concilium sit perfectum, hoc est Provinciale, cui præsit Metropolitanus; cum eam ipsis curam commendasset ipse Pontifex; sed satius sibi visum, ut ipsa sedes Apostolica eo humanitatis officio fungatur; tum ut Ecclesiæ Turonensi, & B. Martini memoriæ honos impendatur: tum quod occupaverit jam Papa Actardum Pallio honestare. *Quem licet juxta Antiochenos Canones perfecto Concilio, atque secundùm Apostolicas vestras literas vacanti Ecclesiæ incardinare possemus; tamen quia Turonensis Ecclesia ex antiquo Metropolis, & Beati Martini meritis famosissima & honorabilis semper extitit, & frater Actardus genio pallii à vestra benignitate est honoratus, rationabilius vidimus, ut petitione Cleri & Plebis, & consensu nostræ unanimitatis, ac favore domni Caroli Regis à vestra authoritate eidem incardinetur Ecclesiæ. Conc. Duzi. Cello. pag.* 300. 301.

Quam oro jam commentari poterimus rationem Hincmari ipsius sibi conciliandi? nisi re perfecta, novi illum in Actardum stimuli pupugerint; aut novæ illuxerint rationes improbandi, quod approbaverat, aut privatim sibi visus sit posse insimulare, quod Concilio cum præesset, multitudine & conspiratione abreptus suffragiorum probaverat.

Quas tamen peculiares ad Papam dederat Litteras, ne dicam de ejus in Actardum indulgentia, cui Teroannensem crediderat Ecclesiam; eæ, inquam litteræ palam faciunt, ab ipsius Concilii sententia eum non abhoruisse. Unde illum necesse est, a priori postea rescisse sententia. Sed præstat hic sedulò advertisse, Ecclesiæ Gallicanæ Præsulibus illud indubitatissimum fuisse, sui juris esse translationes Episcoporum facere, ubi suaderet Ecclesiæ utilitas: quanquam non raro eas ad Petri sedem ultro referrent, suæ ut in Petrum Petrique successores venerationis hoc esset monumentum.

XII. Illud quoque admoneri & observari operæ pretium est, in his Hincmari & Concilii Duziacensis literis, tametsi effusissimis in observantiam & venerationem Pontificis, præ se tamen semper ferre Ecclesiam Gallicanam dignitatis documenta suæ præclarissima, & libertatis. 1. Quanquam enim eam translationem à Papa fieri vellent Gallicani Præsules, profitentur tamen eam à se jure fieri potuisse, quod & Antiocheno Canone probaot in Ecclesiis receptissimo. 2. Quanquam orabant Pontificem, ut ipse transferret, contestabantur tamen, præisse electionem Ecclesiæ Turonensis, consensionem Episcoporum Provinciæ, Regis ipsius assensum. 3. Futuræ etiam libertati prospiciebant, ut diem suum obeunte Actardo, successoris electio fit juxta Canones, penes Episcopos Provinciæ, Clerum & Populum civitatis Turonensis: *Eo si vobis placet tenore Archiepiscopum incardinetis, ut post decessum illius, Cleri ac plebis electione, sicut regula sacra præcipiunt, & vetus consuetudo exigit, à suffraganeis Episcopis Metropolitanus ibidem ordinetur Episcopus.*

Sartam tectam Conciliis provincialibus servaverant Capitularia Caroli Magni Translationum facultatem. *Ne de uno loco ad alium transeat Episcopus sine decreto Episcoporum, vel Clericus sine jussione Episcopi sui. L.*1. *c.*137. Assentiebantur ipsi Pontifices ei Conciliorum Provincialium ordinariæ potestati: cum Gregorius V. in Concilio Romano anno 998. censuerit, si approbare posset Gisilerus Merseburgensis Episcopus, non ambitiosè, sed electione Cleri & Populi migrasse se ab eo Episcopatu ad sedem Metropolitanam Magdeburgensem, permansurum in ejusdem Metropolis administratione: *Si Cleri & Populi invitatione, & electione migravit, in eadem permaneat Metropoli. Spicil. to.*7. *pag.*69. Si autem citra electionem, nec tamen auri serviens, vel honorum cupidini migrasset, Merseburgensi se suæ redderet Ecclesiæ. *Quod si absque invitatione, non tamen per ambitionem & avaritiam factam esse constiterit, ad priorem redeat sedem.* Hinc intelligis quæ tum in his esset Germaniæ Disciplina & consuetudo, in Episcopis ex una in aliam Ecclesiam devolantibus. Perspicuum est, nequaquam intervenire solitam fuisse sedem Apostolicam. Adde ex Rogerio B. Brunonis Coloniensis Archiepiscopi vitam scribente; Brunonem vacante Episcopali Ecclesia Leodiensi, ei præfecisse Ratherium, Veronensi recentissimè Ecclesia deturbatum. *Leodiensi Cathedra vacante magna ejus industria secundùm statuta Canonum incardinatus est. Surius die* 11. *Octob. c.*39.

Anno 810. erectus est à Carolo Magno Episcopatus Salingestadiensis, primusque ibi creatus est Episcopus Hildegrinus, qui Catalaunensi jam fruebatur Episcopatu, fratremque habebat B. Ludgerum primum Episcopum Mimigerodensem. Hildegrimi æstuantior charitas illum jam sæpius à sua Catalaunensi abripuerat Ecclesia, ad referendas fratri suo Ludgero suppetias, residuos Germaniæ Paganos debellanti. In causa id fuit ut ad novellæ hujus Ecclesiæ emolumentum, Salingestadium transferretur; unde non multis post annis sedem ipse suam Halberstadium transtulit, quæ populosior erat Civitas & vitæ commodis uberior. Paucis rursum postannis, id est anno 812. Idem Carolus in Saxonia Episcopatum instituit, in loco qui *Aulicas* dicebatur, quod Aula ibi Imperatoria frequentius versaretur, unde & Hildesheimium postea translatus est ad alterum inde lapidem, anno 814. ab Imperatore Ludovico Pio. Perspicis hic autem quàm frequentes necessario fuerint translationes, Episcoporum & Episcopalium sedium, in novis Ecclesiarum fundationibus. Quo tempore, & justiores sunt causæ & à cupiditatum suspicionibus ii alieniores, qui transferuntur. *Le Coint. Ann. Franc.*

XIII. Similiter in Anglia quoque Metropolitani, Episcopi, Reges hæc omnia in potestate habebant. Osvuladus sanctissimus Episcopus Vorcestrensis ad Eboracensem Metropolin accitus est, electione Cleri, authoritate Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis, & Edgari Regis jussu. *Mortuo Eboracensi Archiepiscopo beatus Osvualdus cogente Edgaro Rege & Sancto Dunstano Cantuariensi Archiepiscopo, omnique Clero assentiente Eboracensem Ecclesiam regendam suscepit. Surius die* 15. *Octob. c.*7. Dunstanus ipse Vorcestrensem eandem olim rexerat Ecclesiam, à qua in Londinensem fuerat translatus: *Tandem electio omnium super Dunstanum versa est, & ipse Pontificatum prædictæ Ecclesiæ suscipere communi cunctorum acclamatione coactus est. Surius die* 19. *Maji. c.*26. 27. 28. Postremò denique eadem in-

invicta vi supernæ vocationis, & conspiratione universæ Ecclesiæ Anglicanæ compulsus est idem ipse sarcinam subire Primatialis Ecclesiæ Cantuariensis: *Unanimis omnium electio Dunstanum inclamitat, &c. Hac acclamatione, quasi, voce verè divina constrictus est, &c.* Nec causari quisquam potest translationes eas Romæ ignoratas, & Papæ incompertas fuisse: cum continuò Dunstanus ad Romanum se iter accinxerit, Pallium petiturus. Vulsenus & Odo, referente Vuillemo Malmesburiensi, *L.1. Pont. Angl.*, alter Viltunensis, Vuellensis alter Episcopi, ad Archiepiscopalem Ecclesiam Cantuariensem provecti sunt, ita ut alter alteri succederet. Restitabat Odo, quod Monasticum nunquam professus esset institutum, quod omnes hactenùs Caotuarieoses Episcopi sectati fuissent. Cessit tamen ille tandem Regis & Episcoporum voluntati, & Floriacum profectus, ibique Monachum professus, tandem se suæ Angliæ Ecclesiæque reddidit. *Sed cum Regia voluntati, Episcoporum omnium assensus accederet.* Ei successit Dunstanus, Dunstano Ethelgarus Cieestrensis Episcopus, Ethelgaro Elfridus Episcopus Viltunensis, Elfrido Siricius Episcopus Vintoniensis, Siricio Elphegus, Episcopus & ipse Vintoniensis, huic Livingus Vuellensis Episcopus. Apparet ergo non alios plerumque sedisse Cantuariæ Episcopos, quàm qui eo ex aliis Episcopis transferrentur; non improbabili causa, ut Principem totius Angliæ sedem ii regerent Episcopi, qui in aliis Ecclesiis & tyrocinium posuissent, & aliquod sui experimentum dedissent.

XIV. Ita perlustrata Gallia, Germania, Anglia, compertoque non ferè nisi in Gallia Episcopos & Reges Pontificiam authoritatem interposuisse ad confirmandas Translationes; propter singularem quandam semper consensionem Sedis Apostolicæ cum Gallicano Regno; adeunda jam nobis Italia est, quam si fas esset, non illubentes prætervehemur, ne in Formosi Papæ tragica nescio quæ incideremus infortunia. Post obitum Stephani VI. Papæ, electus est ab aliis Sergius Diaconus, *Anno 891.*, ab aliis Formosus Episcopus Portuensis, ea eruditionis & pietatis præstantia, cui sæculum fortunatius deberetur. Fautorum Formosi contumeliis exagitatus & exulceratus Sergius, ad Adelbertum se recepit Thusciæ Marchionem, & strepitu ac vi armorom Sedem Apostolicam invasit, statim atque fato functus fuit Formosus, quinque non amplius annis Pontificatu functus. Stephani VII. nomen induit Sergius, & immani truculentia corpus Formosi sepulchro extrahi jussit, Pontificalibusque vestitum ornamentis, obtruncari; ono scilicet illi exprobrato flagitio, quod à Portuensi Episcopatu ad Romanum demigrasset. *Cum Portuensis esset Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem sedem usurpasti?* Spoliari mox illum fecit & in Tyberim præcipitem agi, irritas denique declaravit omnes Formosi ordinationes, quasi qui Portuensis fuisset semel Episcopus, non potuisset Romanam in Ecclesiam transferri: atque ita Ordinationes ejus omnes ipse iteravit. *Cunctosque quos ipse ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit.* Hactenus ex Luitprando. *L.1. c.8.*

At Auxilius qui Presbyteratu initiatus fuerat à Formoso, defensionem ejus duobus libris executus est, in quibus duo hęc astruit, veluti duos totius controversiæ cardines: 1. Urgentibus Ecclesię necessitatibus posse Episcopos ab una sede in aliam transferri. 2. Etsi minùs canonicè translatus fuisset Formosus, ejus nihilominus ordinationes ratas validasque futuras fuisse. *Quod si Episcopus à propria sede fuerit pulsus, certa imminente necessitate, vel utilitate, in alia Ecclesia, quæ Præsulem non habet, inthronizari possit, non tamen absque authoritate duntaxat Romani Pontificis. Et quod ordinatio illa, quam Papa Formosus fecit, rata & legitima esse probabiliter ostendatur, etiamsi ipse Formosus, ut ajunt, non ritè fuerit ordinatus.* Ita ille in operis sui præfatione. Quòd verò contendit ille, non posse nisi authoritate interveniente Papæ & consensione Episcopos transferri, inolescebat illa quidem jam tum consuetudo, nondum penitus ubique invaluerat, superioribus verò sæculis multò rarior fuerat, ut nec Auxilius ipse dissimulat. Ut enim Formosi translationem communiat, ingentem exemplorum ex omni antiquitate congeriem astruit, quorum nulla ferè sunt, ubi Sedes Apostolica interpellata sit. *L.1. c.3. L.2. c.22.*

Sed in Concilio demum Romano Joannes IX. retractavit, irritavitque, quidquid contumeliosè in Formosum decretum fuerat, omnes ab eo ordinatos restituit, Ecclesiæ utilitati datum esse pronunciavit, quod Formosus Porto translatus Romam fuisset: quanquam ubi nulla ingruit publica Ecclesiæ necessitas, translationes damnentur, & tam acerbè damnentur à Sardicensis Concilii Patribus, ut ejus flagitii affines etiam in ipso vitæ fugientis discrimine Eucharistiæ communione interdixerint. *Quia necessitatis causa de Portuensi Ecclesia Formosus pro vitæ merito ad Apostolicam Sedem provectus est; statuimus, & omninò decernimus, ut id exemplum nullus assumat, præsertim cum sacri Canones hoc interdicant, & præsumentes tanta feriant ultione, ut etiam in fine laicam eis prohibeant communionem. An. 904.*

Nec primus inter Romanos Pontifices Formosus alia ex Ecclesia ascitus fuerat. Alterius civitatis Episcopatum regebat Marinus, cum ad Romanum vocatus est. Basilius Imperator iniquo ferens animo damnatum ab eo Pontifice Photium, & eam contumeliam ulcisci cupiens, aculeatissimas in eum literas evulgavit, illud præ cæteris pręmens, quod qui alterius Ecclesiæ sponsus antè fuisset, non potuisset postea Romanam habere sponsam. *Anno 802.* Perlatæ sunt eæ literæ ad Stephanum VI. quę ad ejus præcessorem Adrianum III. fuerant destinatæ, Marini successorem; ab eodemque confutatæ ea generositate, & infracta constantia, quæ Petri maximè successoribus consentanea est.

XV. Si Basilium non occęcasset animi perturbatio, & odii impotentia, advertisset & ipse in Ecclesia Orientali laudatissimas translationes, Ecclesiæ charitati & necessitati donatas. Dubium certè erat, an necesse esset interponi Imperatoriam potestatem. Ne Balsamon quidem affirmabat. Cum enim ex Antiocheno Canone 16. id effecisset, posse à Concilio Episcopos transferri, miratur esse, qui velint & Principis consensum necessariò intervenire debere. *Nota ex pręsenti Canone, quòd cum Synodali decreto permittitur vacante Episcopo in vacante Ecclesia celebrare, & in ipso ejus throno sedere. Sæpè enim audivi, quòd Imperatorio quoque mandato ad id opus est.*

Idem verò tres facit Balsamon translationum classes: *Supplem. p. 1110. 1111.* 1. Cum paribus scientiæ & virtutum pręsidiis instructus Episcopus à minori ad majorem traducitur Ecclesiam, ubi illustrior erit ejus industria in Ecclesiæ ministerio, uti Gregorius Nazianzenus Sasimis Constantinopolim translatus est. 2. Cum Episcopus Ecclesia sua & civitate à Barbaris diruta, in aliam migrat vacantem Ecclesiam. Quæ duæ legitimæ sunt translationum causæ. 3. Cum Episcopus alio jam vinctus Episcopatu, aut nullo vinctus, suopte marte in aliam insilit Ecclesiam. Idque facinus illud est, quod tam acerbè ulciscitur Sardicensis Synodus. In his nulla Imperatoris mentio. Sed diligenter secernitur *metabasis* translatio, à migratione, quæ *anabasis* dicitur.

At

At Archiepiscopus Thessalonicensis Demetrius Chomatenus in responsis ad Cabasilam Archiepiscopum Dyrrachenum, tradit Episcopum electum, confirmatum, adeoque & mox ordinandum uni alicui Ecclesiæ posse ab Imperatore ad alterius amplioris gubernacula eapessenda compelli, ubi majori in Ecclesia redundabit utilitas & gloria ex ejus prædicationibus, aliisque Pontificalibus muniis. *Fit sæpè, jubente Principe, per dispensationem publicè conducentem.* Ita Manuel Comnenus Imperator Thessalonicam migrare jussit doctissimum Eustathium, qui Myrensis electus erat, & mox ordinandus ejus Ecclesiæ Episcopus. Sic illæ Græcorum fascinatus doctrina & moribus, & adulationibus mollissimis in Imperatores, Principem ea potestate sectum esse auguratur, & quidem solum, tanquam summum Ecclesiæ Legislatorem, & Conciliorum suo jure Præsidem. *Solu igitur, ut diximus, Imperatoria jussio mutandi hac innovandique potestatem habet. Imperator enim, ut communis Ecclesiarum epistemonarches existens & nominatus Synodalibus praest sententiis, & robur tribuit, Ecclesiasticos ordines componit, & legem dat vita politiaque eorum, qui Altari serviunt. Juris Orien. T.5. pag.317.*

Nec eo prohibetur, quin fierent in Oriente translationes per varias Imperii Provincias, sola Metropolitanorum & Provincialium Conciliorum authoritate, nulla Principum interventione. Ita constitutum fuit in Synodo Patriarchæ Constantinopolitani Michaelis, astantibus Regis Judicibus. *Si eum sua Synodo Metropolitanus ob causam laudabilem, & probabilem prætextum, utilitas autem hac animarum, & Ecclesiastici statûs administratio comprobaverit, ut quis Episcoporum transferatur, id sine dubio faciet, &c. Juris Orien. T.1. p.240. 241.* Idem liquet ex responso canonico Patriarchæ Michaelis, qui ad translationes solam desiderabat Metropolitani authoritatem, & uberiorem Ecclesiæ utilitatem. *Episcoporum translationes fieri de judicio illius, qui Primas inter eos est, usu sic poscente ad majorem fructum. Ibid. p.5.*

CAPUT LXIV. *P.4. l.2. c.56.*

De translationibus post annum Christi millesimum.

I. Tres regula generales translationum canonicarum, assensus Papa, utilitas Ecclesia, Regum consensus.

II. Exempla sæculi XI. ubi hac duo præterea eminent, translationem fieri debere ex minore in majorem Ecclesiam, & electionem non excludendam.

III. An, flagitante Ecclesia necessitate, possint Episcopi inviti transferri.

IV. Translationes sæculi XII.

V. Ante Innocentii III. Pontificatum potestas transferendi Episcopos certissimè Sedi non Apostolica jam servabatur integra.

VI. De translationibus sæculi XIII. De iis quas fecit Innocentius III. Contemplatione Primatûs Petri divinitus instituti Concilia Pontificibus servarunt causas majores; lapsu temporum verò factum est, ut cessiones & translationes Episcoporum causis majoribus annumerarentur.

VII. De translationibus sub Innocentio IV. & successoribus. An semper desideratus sit consensus, tam Regum, tum eorum, qui transferebantur, Episcoporum.

VIII. De invitorum & renitentium translationibus sæculo XIV. & sequentibus. Decreta Concilii Pisani, Constantiensis & Basileensis.

IX. Sententia diversa tres de translationibus coactis, & earum rationes.

X. Græcorum mores.

XI. Querimonia Bellarmini.

I. IN exequenda hic varia translationum historia, tria erunt, quorum elucidationi potissimum incumbamus. 1. Persuasissimum fuisse, fieri eas non posse, nisi Pontificia authoritate. 2. Consensu opus fuisse Regum, nec non & Episcoporum, qui transferebantur. 3. Adversari translationes omnes Ecclesiasticis institutis, nisi uno fiant impulsu utilitatis & necessitatis Ecclesiarum.

II. Initium ducam à sanctissimo Hungariæ Rege Stephano, qui Pontificia Legatione & potestate cohonestatus fuit, ad instituendos Episcopatus, nominandos transferendosque Episcopos regni sui. Strigoniensi is Metropoli donavit præstantissimum Monachum Sebastianum, quo non multò post oculis orbato, Rex idem eò transtulit Colocensem Episcopum Astricum, Papa annuente. *Assentiente Romano Pontifice Astricum Colocensem Episcopum in ejus locum Rex substituit.* Tertio post anno Sebastianus recepto oculorum lumine, Strigoniensi etiam redditus est Ecclesiæ, permittente Papa, remigrante suam in priorem Ecclesiam Astrico, cum Pallio quod à Pontifice concessum fuerat. *Pontifice Romano approbante, Astricus cum Pallio rediit ad suam Colocensem Ecclesiam, Sebastianus Strigoniensem gubernandam recepit.*

Hæc Baronius ex Scriptore vitæ sanctissimi Regis Stephani ad annum 1002. Plurima hic sunt autem, quæ jure meritissimo observari debeant; quàm infesta Canonum verbis & cortici, tam accommodata eorum menti & scopo, ac charitati, Ecclesiarum utilitatibus servienti, maximè inter earum rudia adhuc exordia. Episcopus cæcitate perculsus Ecclesia decedit, cum asciscendus tantùm esset Coadjutor. Alius in ejus sedem transfertur Episcopus, qui quasi ad tempus tantùm suæ renuntiasset, & alteri se adglutinasset sponsum Ecclesiæ, hanc cedit priori rursus sponso, ipse se priori rursus reddit sponsæ. Nihil alienius litera Canonum, nihil eorum sententiæ & voluntati consonantius fieri potuit. Ita expeditissimum erat nascentis Ecclesiæ rudimentis; totum porro fiebat conspirante Pontificis, Regis & Episcoporum Regni authoritate.

III. Clemens II. Papa anno 1047. in transferendo Pestano Episcopo in Ecclesiam Salernitanam, easdem regulas sectatus est, ac præterea duas adjecit, minimè nobis prætereundas. Nimirum Cleri & populi petitionem & suffragia intervenire, & non fieri translationem, nisi à minori ad majorem Ecclesiam; fit enim ad unius utilitatem & splendorem Ecclesiæ, cui amplum & compendiosum est, ut majores Ecclesias regant Episcopi majoribus præcellentes virtutibus. Verùm ut illudit non rarò ambitio fallitque pietatis vero palliata: Pontificum est, Regum & Episcoporum, in eam ut incumbant curam, ne obrepat versipellis cupiditas, & sibi, quàm Ecclesiæ consultum malit. Audi ut ea de re hic ipse Pontifex ad Salernitanum rescripserit Archiepiscopum. *Quoties ita contingit, ut exigente necessitate vel maxima utilitate transmutandus sit quisquam Episcopus de propria sede ad aliam; diligentissimè perquirenda est persona, utrùm necessario sit transmutanda, ut sic major utilitas oriatur, sicut major sedes assumitur. Tu verò, frater charissime, quem unanimitas Cleri & Populi unà cum gloriosissimo Principe Gaimario in suum Pontificem elegit, diligenter discussimus, ne tua ambitionis causa & non majoris utilitatis necessitate electus fuisses, &c. Baron. ann. 1047. n.11.*

Qui duo Clementi immediatè successere Pontifi-

ces, Damasus II. & Leo IX. in Sedem Apostolicam translati ab aliis sedibus & ipsi fuere, ille à Brixiensi, hic à Tullensi. Probabile est cordi fuisse necessitates Ecclesiæ. Narrat autem Otto Frisingensis Episcopus, Leonem IX. ab Henrico II. Imperatore hortatibus Cardinalium Pontificem Romanæ Ecclesiæ designatum, Cluniacum perrexisse, ibique in Hildebrandum incidisse, eum, qui Gregorius postea VII. fuit. Perfecit Hildebrandus, ut electioni renuntiaret per Principem sæcularem factæ; comitemque se illi Romani adjungens itineris, Romæ illum à Clero & Populo eligi fecit. *A Clero & Populo Bruno in summum Pontificem eligatur.* Habes hîc translationem expetitam & confirmatam à populo, à Clero, à Cardinalibus, ab Imperatore.

Rursus idem Leo IX. translationem confirmavit Episcopi Tuscanellensis in Ecclesiam Portuensem, ut quam Synodus approbasset conducibilem, adeoque & necessariam Ecclesiæ. *Residentes in Synodo, &c. Cum diligenter esset examinatum, qua ratione de Episcopatu ad Episcopatum transferis; inventum est tam necessitatis, quàm utilitatis causa hoc factum fuisse. Epist.14.*

Anno 1050. Concilium Rotomagense pudendam eorum Præsulum retexit proscripsitque ambitionem, qui patrocinium sibi captabant ab Apostolicis illis viris, quibus præceperat Christus, ut vitandæ persecutionis ergo de civitate in civitatem fugerent. *Nullus Episcoporum de civitate in qua denominatus & ordinatus est, ad aliam amplioris honoris causa transire præsumat, &c. Can.3.* Exprohibitione non vetabantur raræ illæ translationes, quæ publicæ famulantur utilitati; cum non multis post annis, nempè anno 1067. vita abeunte Archiepiscopo Rotomagensi, cum omnia suffragia conspirarent in Lanfrancum Cadomensem Abbatem, ille miro humilitatis ingenio, Joannem Abrincatensem Episcopum eligi pervicit. Perrexit ipsemet Romam, teste Orderico, ut translationis ejus confirmationem ab Alexandro II. Papa impetraret. *Porro ut canonicè fieret ista conjugatio, Romam adiit, prædictæ ordinationis licentiam ab Alexandro Papa impetravit. Scrip.Norman. p.507.*

III. Inter axiomata, *Dictatus* vocant, quæ Gregorio VII. tribuuntur, nec istud siletur: *Quod Papæ liceat de sede ad sedem, necessitate cogente, Episcopos transmutare. Post Epist.55. l.2.* Agitur hic de extrema *necessitate cogente*. Nec dicitur posse Papam permittere, sed posse facere translationes, quo videri posset facultas dari, etiam reluctabundos Episcopos transferendi. Enimvero, ubi *cogit necessitas* Ecclesiæ, eccui dubium est, quin teneantur omnes vim sibi ipsis adferre, & imperare sibi, ut velint quod nolebant? Si quis verò Episcopus in ejusmodi temporum rerumque molestiis otium suum privatamque quietem anteponeret publicæ Ecclesiæ necessitati & saluti; quis abnuat profiteri, & esse, & esse debere potestatem superiorem, qua compellatur officio fungi, nec sibi, sed Ecclesiæ fateri se natum se ordinatum Episcopum universæ? Sed cum fallat nonnunquam cupiditas charitatis nomine & fuco, posset hujus tantæ potestatis abusu concuti & labefactari quidquid est toto orbe Christiano Episcopalium & Metropolitanarum sedium. Satius est hic ergo non præcipitare sententiam, & in loco tam salebroso suspensis ingredi vestigiis, dum sequentium sæculorum monumenta historica evolventibus, prodat se alicunde lux aliqua, qua hæc dubitatio expediatur.

Non temerè credemus ea potestate summa usum aliquando fuisse Gregorium hunc VII. sed illo altissimè infixo animis nostris præjudicio, purissimo illum exarsisse zelo utilitatis & dignitatis Ecclesiæ, nec aliò unquam collineasse. Episcopum quendam anonymum per literas delegavit, ut Lugdunum commearet, Episcopumque curaret eligi; si verò diutius res protraheretur, præcepit ut in Ecclesiam Lugdunensem demigraret, ubi postulabatur: utque exemplo uteretur Petri, Antiochia Romam commigrantis. *Ex Apostolica tibi præcipimus potestate, ut rogatus à fratribus & electus ab ejusdem Ecclesiæ filiis, ad regimen prædictæ Lugdunensis accedas Ecclesiæ, imitando Petrum, qui de minori Antiochena Ecclesia translatus est in Romanam.* Hunc Præsulem eligebat Clerus plebsque Lugdunensis, Episcopi Provinciæ id cupiebant; summa in illum potestate utitur Gregorius, ut assentiri cogat: non aliter quàm toto ex orbe ad Romanum approperabatur Pontificem, ut electioni factæ assentiri detrectantes cogeret. Si potest enim Papa compellere ad acquiescendum simplici electioni; quin ergo & translationi? Ne erat quidem locus dubitandi, ubi eligebatur transferendus. At ubi, silentibus jam electionibus, Pontifices & nominarunt Episcopos, & transferre invitos adgressi sunt, potuere aliqui forsan abruptis his offendi imperiis, & resilire. Quo jure, infrà forsan liquebit.

Ausonensem Episcopum transtulit Urbanus II. Tarraconem, nuper à Mauris receptam; ei tamen successoribusque permittens utendos fruendosque reditus Ausonensis Ecclesiæ, donec vetustissima hæc Metropolis priscam recuperasset gloriam & opulentiam. Præfuit idem Pontifex Nemausensi Concilio anno 1096. ubi Parochi ipsi vetiti sunt à Parochiis aliis in alias transferri, solo majorum redituum lenocinio. *Quòd si ambitionis vel cupiditatis causa ad aliamditiorem migraverint Ecclesiam, utramque amittant. Can.9.*

IV. Sola Regum authoritate in Polonia translationes Episcoporum peragi conquestus est Paschalis II. datis ad ejus Regni Archiepiscopum literis. *Quid super Episcoporum translationibus loquar, quæ apud vos non authoritate Apostolica, sed nutu Regis præsumuntur. Epist.6.* Vituperanda quidem ea erat licentia, ubi Rex sua unius voluntate transferebat Episcopos: at vel hinc certè argumentari fas est, non sine assensu Regum celebratas fuisse translationes. Rescito idem Pontifex Hierosolymis electum fuisse Patriarcham, illum quem ipse in Palæstinam Legatum transmiserat, Gibelinum Archiepiscopum Arelatensem: actutum in eam illum transtulit Patriarchalem Ecclesiam; quod apud Clerum Populumque Arelatensem excusavit, quasi electionem tantùm Hierosolymis factam confirmasset. *Nos electionem firmavimus. Epist.15.*

Roffensem Episcopum elegit Cantuariense Capitulum, utque Pontifex ratam haberet eam translationem, illi per Epistolas significavit; Regem, Episcopos, Abbates, Magnates, Populum affectiri vehementer, & in votis rem habere. *Huic electioni affuerunt Episcopi, Abbates, Principes Regni, & ingens populi multitudo, consentiente Rege. Ep. 105. 107.* Annuit tum quidem Pontifex, sed non dissimulavit, subiniquo se ferre animo, quòd hæc nonnunquam injussu suo tentarentur. *Vos præter authoritatem nostram Episcoporum quoque mutationes præsumitis; quod sine sacrosancta Romana Sedis authoritate ac licentia fieri, novimus omninò prohibitum.* Denique rescissa est ab hoc ipso Pontifice in Concilio Lateranensi anno 1116. translatio quædam Provinciæ Mediolanensis Episcoporum, tanquam infesta Ecclesiasticis utilitatibus; authore Uspergensi Abbate.

Vehementissimè Paschali assentiebatur Anselmus, non posse, nisi dispensante Papa, demigrare Episcopos in alias Ecclesias: sed in datis ad Regem Anglorum literis illud addebat, desiderari præterea consensum Metropolitani, & Episcoporum, tum ejus à qua demigratur Provinciæ, tum ejus

ad

ad quam transmigratur. Ab illis enim absolvi & sejungi necesse est, his verò conglutinari, utrisque volentibus. *Qui sacratus est Episcopus, non potest constitui in alia Provincia Episcopus canonicè, sine consilio & assensu Archiepiscopi & Episcoporum ejusdem Provinciæ, cum authoritate Apostolica, nec sine absolutione Archiepiscopi & Episcoporum Provinciæ in qua sacratus est. L.3. Epist.126.*

Mortalitatis exuvias ubi abjecit Anselmus, Cantuariensem Ecclesiam quinquennio Angliæ Rex vacare passus est. Electus est tandem à Capitulo & à Comproviocialibus Episcopis Radulphus Roffensis Episcopus, ut jam suprà attigimus. Interposuit se, calamumque suum Ivo Carnutensis Episcopus apud Paschalem Papam, ut ab eo hæc electio, hæc inquam translatio confirmaretur. *Ecclesia consensu Episcoporum, Rege tandem conuivente elegit sibi in Archiepiscopum, Radulphum Roffeusem Episcopum, &c. Ut electum confirmetis, &c. Baron. an.1114. num.9.*

Idem, aliquantis antè annis, *Baron. ann.1104. n.4.*, Ivo Carnotensis Pontificem pro alia interpellaverat translatione, Galonis nimirum Bellovacensis Episcopi in Ecclesiam Parisiensem; quod Rex juramento constrictus esset, non eum Bellovaci pati, qui non abnuebat tamen, quin Parisiensi Ecclesiæ præesset. *Ut Galonem de Belluacensi Episcopatu, quem per Sacramentum domni Ludovici habere non potest, per manum Senonensis Archiepiscopi transferri jubeatis in Parisiensem Episcopatum, quem ei gratanter & devotè concedunt pro vestro amore Rex & Regis filius.* Scripsit Ivo & ad Senonensem Metropolitanum, transferendi jus & potestatem residere penes Metropolitanum, & Papam, qui tum dispensat, relaxatque Canones, cum hortatur necessitas Ecclesiæ. *Sed quia translationes Episcoporum necessitate urgente, Metropolitani authoritate & summi Pontificis dispensatione fieri oportet. Epist.169. 171.* Nec Metropolitani jam detrectabant, quin necessariò desideraretur hæc Pontificis dispensatio ad translationes, cum Senonensem Archiepiscopum hortetur Ivo, *Epist.131.*, ut à Pontifice flagitet facultatem hujus Episcopi transferendi.

Constat ergo receptissimam fuisse eam, & regulam juris, & consuetudinem sæculo XI. quæ jam ne in controversiam quidem vocabatur ineunte sæculo XII. Pontificibus reservari translationes Episcopales, quamvis non ita pridem in Conciliis Proviocialibus consultatæ, & concessæ fuissent. Paucis in contrarium obstrepentibus exemplis, nihilominus certum erat, eam & legem, & coosuetudinem jam invaluisse.

Ita certè sentiebat Beatus Bernardus, cum datis ad Mediolanenses literis monebat, cum compluribus illos aliis ab Apostolica Sede cumulatos esse Beneficiis, tum hoc in primis nulla oblivione obruendo, quòd eorum obsecundasset votis, in Episcopo ad eorum Metropolitanam Ecclesiam transferendo. *Voluistis licuisse vobis, quod illicitum, nisi pro magna quidem necessitate sacri Canones judicant, translationem Episcopi scilicet in Archiepiscopum; concessum est.*

Hugo de Sancto Victore, *De Sacram. L.2. part. 3. c.24.*, ita de re ista diffinit, ut nihil dubitationis in ea residere posse præseferat. *Mutatio Episcoporum de suis locis ad alia loca, nulla ratione fieri debet, nisi pro magna utilitate, vel necessitate cogente; & hoc quidem non per ipsos fieri oportet, sed consilio & invitatione Coepiscoporum, atque authoritate Romani Pontificis.*

Petrus Cluniacensis Abbas Imperatoris Hispaniarum nomine scripsit ad Inoocentium II. Papam, ut ab eo eliceret, quod annuere solus poterat, translationem Episcopi Salmanticensis in Metropolin Compostellanam, convenienter celebratæ electioni. *Electionem Salamantini Episcopi in Archiepiscopum Sancti Jacobi ab omni Clero, ab omni populo, canonicè, pacificè, communiter factam prædictus Imperator per humilitatem Majestati Apostolicæ repræsentat, &c. Quod potestatis vestræ solius est, translationem ejus de Salamanca ad urbem Sancti Jacobi Apostolici concedatis. L.4. Ep.9.*

Ante Innocentium II. Petri Sedem obtinuerat Honorius II. qui Hildebertum Cenomanensi ex Ecclesia in Turonensem traduxit, ut refert Ordericus, ad annum 1125. *Turonici Hildebertum Cenomanensem probatum Præsulem sibi asciverunt, & Honorii Papæ permissu gaudentes in Turonicæ Metropolis Cathedram transtulerunt.* Sed quid gestum sit, narrare non contentus Ordericus, addit & quid geri consentaneum juri fuerit vulgatissimo. Disertissimè enim ad annum 1136. de Translatione quadam agens Anglicanæ Ecclesiæ, negat eam citra Pontificis assensionem fieri potuisse. *Quia Episcopus secundùm Decreta Canonum de propria sede ad aliam Ecclesiam nisi authoritate Romani Pontificis promoveri nequit, &c. Scrip. Norman. p.882. 908.*

De eo ergo transferendi jure ne certabatur quidem cum Pontifice, vel in Anglia, vel in Gallia, immo nec in Hispania, nec in Germania forsan usque ad tempora Eugenii III. Papæ. Tum enim anno videlicet 1152. Fridericus I. Imperator, scitam expertus Magdeburgensem Ecclesiam in electione Metropolitani, persuasit ut Guimannum eligerent, Episcopum jam Naumburgensem, ut nunc vocant, priùs Cicensem: quem & confestim temporali tota Ecclesiæ Magdeburgensis ditione investivit. Hausta est hæc narratio ex Ottone Frisingensi, *Baron. anno 1152. n.7. anno 1154.*, qui totus est in defensanda hac Imperatoris ratione & potestate: quòd videlicet, ubi adducti sunt tandem Imperatores, ut investituras ejurarent, id vicissim illis repensum sit, ut divisis suffragiis & votis eligentium, ipsi Præsulem eligerent de consilio Procerum Aulicorum. Verùm eo etiam dato, Imperatoriæ non erat potestatis Episcopum transferre, maximè ubi dissentiunt electores, cum translationes fieri non debeant, nisi evidens sit utilitas, aut urgens necessitas Ecclesiæ.

Ita enimvero rescripsit Eugenius III. ad Episcopos Germaniæ, qui Friderici facinus approbarant, idque expetierant à Pontifice confirmari. *Cum translationes Episcoporum sine manifesta utilitatis & necessitatis judicio, divinæ legis oraculum non permittat, cum etiam multo amplior, quam in aliis electionibus Cleri & Populi debeat eas prævenire concordia; in facienda translatione de Cicensi Episcopo nihil horum est, sed solus favor Principis expectatur.* Otto ipse Frisingensis, qui non extremum in his Episcopis locum tenebat, denovo hoc Archiepiscopo verba facit tanquam de intruso, ubi ait Anastasium IV. Papam ex dispensatione ratum habuisse, Eugenii nempè III. successorem, quod ausus fuerat Fridericus. *Princeps missis ad Anastasium cum Guimanno novo Archiepiscopo ab ipso intruso nunciis, non solùm facti sui ratihabitionem, sed etiam pallium obtinere eum fecit, non sine quorundam scandalo.* Nimia non paucis visa est hæc Anastasii facilitas dispensandi; at ne Imperator quidem dubitavit, quin necessaria fuerit in eo negotio Pontificia dispensatio.

Anastasio successor datus Adrianus IV. hoc expressit à Vuillelmo Siciliæ Rege, ut ne translationes posthac in Sicilia fierent, nisi concessione Romani Pontificis. *Translationes in Ecclesiis fient, si necessitas aut utilitas Ecclesiæ aliquem de una Ecclesia ad aliam vocaverit, & vos, aut vestri successores concedere volueritis. Baron. an.1156. n.5.* Adriano successit Alexander III. qui maximam ex eo cœpit voluptatem, quod confirmatum fuerit ab Hungariæ Rege fœdus illud, quod olim pepigerat Alexander

II. cum

II. cum priscis Hungariæ Regibus, ut ne unquam Reges ioconsulta Apostolica Sede Episcopos transferrent. *In se & suis posteris Domino Alexandro Papa & suis successoribus noscitur concessisse, videlicet quod sine authoritate, consiliove ejus, vel successorum suorum, depositionem, seu translationem Episcoporum non faciet, vel fieri permittet.* Verba ipsissima hæc sunt Edicti Regis Hungariæ. *Baron. an.1169. n.40.*

Impetraverat ab hoc eodem Pontifice Henricus II. Rex Angliæ translationem Episcopi Herefordiensis in Ecclesiam Londinensem, ut fidem facit Epistola Pontificia ad eundem Episcopum. *Rex multu olim à nobis precum instantia requisivit, ut de te translationem fieri pateremur, &c. Epist.13.* In Gallia verò referente Rogerio, *pag.553., 613.* ad annum 1177. ejusdem assensione Pontificis Senonensis Archiepiscopus ad Ecclesiam migravit Remensem. *Facta Sedium Archiepiscopalium mutatione, Alexandri Summi Pontificis permissione.* Io Scotia consultatum fuerat de Episcopalium sedium permutatione, quam Pontifex irritam fecit. *Rex Scotiæ ad Alexandrum Papam misit nuncios, postulans, ut pro bono pacis concessisset hunc fieri sedium Episcopalium commutationem, sed Dominus Papa hoc concedere noluit.*

V. Contineo me ab exemplis pluribus sæculi XI. & XII. congerendis. Plus satis in his est præsidii, ad hæc duo antè confirmanda, quam ad XIII. progredimur. 1. Hallucinari vehementer eos, qui ab Innocentio III. nugantur reservatas primum fuisse Apostolicæ Sedi Episcoporum translationes. Centum, aut ducentis jam antè annis invictissimis Pontificum Historicorum & Doctorum testimoniis constabat Romanos eam potestatem explicuisse Pontifices. 2. Vix, aut nec vix possunt hæ disciplinæ Novationes, in quibus causa vertitur Episcoporum & Regum, abruptè & uno impulsu fieri. Invalescunt illæ sensim, & pedetentim, inopinè, & præter mentem ferè, ac præter voluntatem; ita enim solet in iis quæ usu invehuntur. Ante consuetudo inolita sentitur, quàm sentiretur inolescere. Nec enim ferè nisi de singulis negotiis & causis expediendis solliciti sumus; an autem ex sæpius iteratis exemplis consuetudo & lex invalitura sit aliquando, nec providere animo possumus, nec ferè in cogitationem venit. Quin ne ab ipsis quidem superioribus potestatibus nascuntur exordia harum mutationum; sed ex variis incidentibus causis, & occasionibus, quibus cogimur ad eas confugere. Cessantibus Conciliis Provincialibus, non residentibus Metropolitanis, aut officio minus fuogentibus, aut non èa qua par est authoritate valentibus, aot privatæ cupiditatis famulantibus, aut sedibus vacantibus, his aliisque compluribus causis fit, ut translationes ad eos referri priùs solitæ, ad Apostolicam Sedem referantur. Electi ab alia quapiam Ecclesia Episcopi, electiooi quandoque non acquiescebant, & disjuogi ab Ecclesia sua molestè ferebant: interpellabatur tunc prima Sedes, quæ eos adigerat privatos effectus publicæ Ecclesiarum utilitati posthabere. Electo ad aliam sedem Episcopo malitiosè aliqui adversabantur; controversia erat, an Ecclesiæ utilitati consentiret translatio aliqua: ita pene necessario adibatur Sedes Apostolica. Translationi quandoque impensius studebant Reges, ea ut certissimè procederet, utque cum splendore & pompa res peragerentur, ipsimet Pontificiam & summam interpellabant authoritatem. Possemus & alias proferre causas harum innovationum complures, quæ singulæ oculos ad se hominum non convertebant, nec antiquis moribus derogaturæ videbaotur; sed quæ universæ tandem novos hos invexere usus. Permagni autem interest hæc observasse varia rerum & causarum momenta, quæ vitari tum quidem forsan potuere, cum res gererentur: & ex quibus tandem crebrescentibus devitari non potuit, quin novæ inserperent & consuetudines & leges.

VI. Accedamus ergo ad Inoocentium III. qui ipso statim primo Pontificatus sui anno non potuit non succensere Episcopo Hildesheimensi in Germania, & Archiepiscopo Turonensi in Gallia. Ille suamet unius authoritate usus ab Ecclesia sua desciverat, invaseratque Virtsburgensem: hic Abrincatensem Episcopum in Andegavensem traduxerat. Distrinxit in eos Innocentius eam summæ potestatis vim, quæ perinde ut æquum est violatas sanctissimas & antiquas leges ulciscitur. *Rainal. ann.1198. n.12.* Non is erat ille qui Pontificatum suum auspicaretur, à promulgandis novis legibus, aut ab excommunicationum & suspensionum jaculis adversùs Episcopos & Metropolitanos spargendis. Quin contestatur ipsemet ultore se gladio Ecclesiæ uti, uti ad tuitionem legum earum, quas *Sancti Patres* constituissent. *Sancti Patres majores Ecclesiæ causas, utpote cessiones Episcoporum & Sedium translationes sine Apostolica Sedis licentia fieri vetuere.* Hoc jam capite abundè declaravimus, quam non injuria Innocentius dicat Sanctos Patres eam sanxisse disciplinam, quę translationes Papæ reservaret. Ubi consuetudo annis centum, vel ducentis viguit, tuno jure suo gloriam sibi vendicat & majestatem venerandam antiquitatis. Paucissimis ea suppetit vel orii, vel ingenii abundantia, quæ expiscandis legum & consuetudinum initiis Epochisque sufficiat. Sanctissimi Præsules, & Ecclesiarum gravioribus causis occupatissimi, ii certè minimè omnium possunt ei spinosæ vacare indagationi. Jure ergo Innocentius antiquis Patribus vendicat eam translationum reservationem ad Sedem Apostolicam, ut cujus initia hominum omnem memoriam antecederent. Denique dici possunt Patres antiquissimi causas majores universim sedi Petri reservasse, quarum in numero Ecclesia aliquando taodem translationes has collocavit.

Nec statim morigerum se præbuit Innocentii mandatis Hildesheimensis Episcopus: nempè concessione fretus Cælestini III. qui hoc ei indulserat, ut ad majorem provehi posset Ecclesiam. Vide quid ea de re Gesta Innocentii narrent: *Prætendens quod in Cælestino Papa sibi fuerat indultum, ut innovitutur majorem posset assumere dignitatem.* Horum Scriptor Gestorum eam diluit cavillationem, ex eo quòd ditior quidem est, at nequaquam major Ecclesia Virtsburgensis: *Quamvis ditior, non tamen dignior.* At pronius est æquiusque dispensare, ut ad celsiorem quis Ecclesiam promoveatur, quod major hinc in Ecclesiam fructus exuberet. *Cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari.* Utraque tandem se abigi dolens Ecclesia, & contemptui haberi, audacior ille antè Hildesheimensis Præsul infregit tandem animum & tumorem ipse suum, Romæque ad Pontificis genua procidit, à quo prolixè exceptus est, facta etiam copia Virtsburgensibus, ut eum sibi Episcopum eligerent, si idoneum judicarent. *Rainul. ann. 1199. num.53. Ann.1200. n.140.*

Jam quod ad Archiepiscopum Turonensem pertinet, ea se illi tuebatur ratiooe, quod electus tantùm & confirmatus fuisset Episcopus Abrincatensis, non ordinatus, non consecratus: eoque citra Pontificiam dispensationem transferri potuisset. Itaque ne illi quidem duo Præsules inficiabantur translationum jus penes unam jam esse Apostolicam Sedem; sed illud Turonensis ad Episcopos consecratos enarctabat: Hildesheimensis concesso per Cœlestinum III. privilegio trajiciendi ad majorem Ecclesiam, uti se posse sperabat, ut in æquali conquiesceret. Planum id totum fit ex Inoocen-

centii III. Decretalibus. *Extra de Transl. Episc. c. 1. 2. 3. Et de majorit. c. 5.*

Sed in iis illud maximè Decretum perpeodi par est, quo suspenditur Patriarcha Latinus Antiochenus, ob translatum Archiepiscopum Apameensem in Sedem Tripolitanam. Duo sunt ibi studiosè nobis observanda. 1. Cum omnes inimicæ sint Canonibus translationes, hæc illis infestissima erat: propterea quòd translationem Episcopi in majorem Sedem, excuset major inde utilitas in Ecclesiam emersura. At insolens & inusitatum est, ut in minorem decrescat Episcopus Ecclesiam, dum transfertur: quod ne umbra hic quidem prætexi possit publicæ utilitatis. *Novo quodam mutationis genere episcopare Archiepiscopum, immo potiùs dearchiepiscopare præsumens.* Nec id Ostiensis obstrepit doctrinæ, qui ait Præsulem eum qui bona fide cesserit, posse, interjecto temporis spatio non medioeri, ad minorem Prælaturam assumi, & exemplo esse posse Clementem IV. qui Archiepiscopum Salisburgensem post cessionem Ecclesiæ suæ, longo post tempore Episcopali Ecclesia donavit. *Fagnan. in l. 1. Decret. Par. 2. pag. 128.*

Illud 2. observa, quàm consideratè & circumspectè Innocentius loquatur, ubi ait, Sedem Apostolicam à Christo ipso Principatu omnium Ecclesiarum donatam esse: Concilia verò posteriora ei exemplo ut se accomodarent, majores causas ei reservasse; ex quo contigit, ut sæculis volventibus eum translationes quoque Episcoporum majoribus causis fuerint adscriptæ, eæ quoque Sedi Petri reservarentur. Ita videri possunt hi veluti rivuli ab illo primigenio manasse Primatûs fonte, etsi nonnisi longo post tempore in lucem eruperint. Tria ergo sunt rerum genera, tria singulorum tempora. Primatus Sedis Apostolicæ, Causæ majores in genere, Translationes specialiter Episcoporum. Primatus ab ipso immediatè Christo scaturiit. Reservatio causarum majorum Conciliis innititur, & Constitutionibus Ecclesiasticis, ut corollarium quoddam Primatûs, idque antiquissimum. Recentior est translationum reservatio, sed & ipsa quodam suo modo dimanat à Primatu. *Cum ex illo privilegio generali, quod Beato Petro & per eum Ecclesia Romana Dominus noster indulsit;* En divinis juris Primatos: *Canonica postmodum manaverint instituta, continentia majores causas Ecclesiæ ad Apostolicam Sedem perferendas. Extra. De translat. c. 1.* Hæc est causarum majorum reservatio, in Conciliis quidem facta, sed ab origine tamen aliquo modo scatens divini Primatûs, in quantum Concilia contemplatione & reverentia divini Primatûs has reservationes sanxere. *Ac per hoc translationes Episcoporum ac Sedium mutationes ad Summum Apostolicæ Sedis Antistitem de jure pertineant.* Ita consentaneè antedictis Jure Canonico cessiones & translationes Episcoporum causis majoribus sunt annumeratæ.

VII. Needum ullo exemplo animadverti potuit translatos à Pontifice Episcopos nisi electione aut postulatione præeunte Canonica. Nec ipse Innocentius Genevensem Episcopum Ebrodunum transtulit, nisi postquam Ebrodunensi ab Ecclesia electus fuit. At cum Norvicensem in Anglia Episcopum elegisset Ecclesia Vintoniensis, alienissimo autem esset animo Rex Angliæ ab eo Præsule, præciperetque ut scripto Vintoniensi Ecclesiæ renuntiaret: censet Matthæus Paris, *anno 1241.*, nihil machinari potuisse Regem Episcopatui ipsi contumeliosius. Propterea quòd si ex obedientiæ lege juberet Pontifex electum electioni assentiri, non posset non ille, Superioris imperio obtemperare. *Quod omninò dissonum fuit rationi, & Episcopali contrarium rationi. Quia si Dominus Papa in virtute obedientiæ id ei præciperet; nullo modo si filius esset obedientiæ, aliquatenus posset contradicere.* Transtulit revera Innocentius IV. eum Præsulem in Ecclesiam Vintoniensem, rescripsitque ad Angliæ Regem, qui dissentiente se negabat perfici rem potuisse, quòd res Episcopatuum temporales in custodia & potestate Regum sint: *Rainald. an. 1244. n. 46.*: rescripsit, inquam, Pontifex, illud persuasissimum esse Præsulibus Ecclesiæ, nequaquam in arbitrio Principum temporalium positam esse distributionem sacrarum dignitatum: & sentire tamen se quanti interesset ad sacerdotii incolumitatem & amplitudinem tuendam, amicitias colere Principum terrenorum, sub quorum patrocinio conquiesceret Ecclesia: ideoque certum sibi esse eorum desideriis obsequi, quantum per justitiæ leges, legumque dominatricem charitatem fas erit: *Præsertim cum teneat omnium credulitas pia fidelium, quòd Apostolica Sedis authoritas liberam habeat in Ecclesiis universis potestatem à Deo providentia; nec arbitrio Principum ipsa stare cogitur, ut eorum in electionum vel postulationum negotiis requirat assensum. In quibus tamen Dominum habendo præ oculis sic providè procedit & cautè, quod per illam nullius possit honori detrahi, vel justitiæ derogari. Ep. 2.* Ita tum quidem professus est Pontifex, qui nihilo tamen minus constantiæ suæ retinentissimus fuit; ut à sententia tandem recesserit Rex, abjeceritque perversam illam suam ab Episcopo de Ecclesia benemerito, virtutibus inclito, & quem ipse olim in deliciis habuerat, animi alienationem.

Conjunctissimus erat ei Angliæ Regi B. Lodovicus Galliarum Rex sanctitatis laude clarissimus, sed longè alia erat ipse in Ecclesiam Christi reverentia & charitate. Frequentibus literis poposcerat ille ab Urbano IV. Papa, sibi ut permitteret, dimitteretque Archiepiscopos Ebrodunensem & Narbonensem, ut conciliandæ paci operam navaret inter Regiam conjugem suam & Carolum Andinum Comitem fratrem suum, super iis juribus quæ illa sibi vendicabat in Provinciæ Comitatum. Officiosissimis verbis suam & Ecclesiæ necessitatem excusavit piissimo Regi Pontifex, quòd jam ab exordio Pontificatûs, oculis omnes perlustrasset Christiani orbis Provincias, ut undequaque venaretur & accerseret ejusmodi viros, qui Cardinalium Collegio inscribi meritò possent, secumque Ecclesiæ universæ gubernaculis assidere. Ea de causa ex canonicæ obedientiæ lege accersitos à se esse Archiepiscopos eos: quò purpura sacra decorati, Ecclesiis Episcopalibus Sabiniensi & Ostiensi præficerentur. *Rainal. ann. 1262. num. 42. Urgens Ecclesiæ generalis non dissimulanda necessitas, nos statim reddidit multipliciter anxios in exquirendis viris secundùm cor nostrum idoneis ad Cardinalatûs officium assumendis, &c. Narbonensem ad Sabinensis & Ebrodunensem ad Ostiensis Ecclesiarum regimen duximus evocandos. Propter quod eis in virtute obedientiæ dedimus in præceptis, ut ad præsentiam nostram festinanter accederent, Collegio Cardinalium solemniter aggregandi.*

Non patitur Urbani IV. ipsa ex Gallia nostra oriundi singularis sanctitas vitæ, in dubium vocari consiliorum ejus sanctimoniam & integritatem, adeoque & infucatam in Regem sanctissimum Ludovicum observantiam & charitatem. Nec de Ludovico Rege ambigi potest, quin Regni etiam sui utilitates necessitatibus posthaberet Ecclesiæ universalis. Tantò autem proclivior est ejus rei fides, quòd Henricus ipse Angliæ Rex Innocentio IV. tandem aliquando cesserat ipsemet, tum sua in summum Christi Pontificem veneratione, tum Vintoniensis Episcopi mollitus modestia, suique dejectione, ut narrat Matthæus Paris.

Transferebantur autem hi Episcopi subinviti à Pontifice, cum citra controversiam sese illi Regum voluntati accomodaturi fuissent, si ipsos sibi Pa-

pa permisisset. Sed illud adverte, tum demum Matthæum Paris verba fecisse de Episcopi obsequio necessario in Pontificem, suo ad transferendum jure utentem, ubi res agebatur de Episcopo canonicè electo & à Papa confirmato, quem Rex transferri nescio qua meotis obliquitate probiberet. Ut enim iræ Regiæ Episcopus subduceretur, ita constituebant, quanquam percuperet Episcopus, ut de Rege benemereretur, Episcopatui Vintoniensi renuntiare, non posse tamen eum non parere Pootifici Vintoniam illum transferenti. Illud hîc præ cæteris observari operæ pretium est, has nunquam satis commodè sedari controversias, nisi depensa Regibus reverentia debita, ut Matthæus hîc Paris approbat hujus Episcopi Vintoniensis exemplo, qui humillimis obsequiis Regiam tandem delinivit & mansuefecit iracundiam.

VIII. Sed ea semel patefacta janua, ut Pontificis authoritas interpellaretur, ad transferendos invitos Præsules, quod à Vintoniensibus factitatum tunc est: non eo res loco stetit, quo cœperat. Plures inde transtati sunt à Pootificibus Episcopi, non expectata Ecclesiarum postulatione, imò & præter ipsorum Episcoporum voluntatem. Ea incidebant tempora, cum ita conduceret ad Ecclesiæ universalis salutem, adeoque citra flagitium ut jam oon possent Episcopi repugnare: quo fiebat, ut ea deferi non posset Ecclesia authoritate legitima, quę hos amoliretur obices, & repugnantes cohiberet. Sed ea rerum perturbatio concitabatur in Provinciis, imperiosæ ejus dominationis hactenus insolentibus, nec satis persuasis totum tribui Ecclesiæ necessitati: is erat & Episcoporum rancor, impatienter ferentium, suarum se sponsarum castissimis amplexibus abstrahi: ut hinc meritò suspenderetur illa publicæ utilitatis & Ecclesiasticæ oecessitatis ostentario.

Illustrabitur res exemplis. Narrat Valsingbamus ad annum 1398., Episcopum Lincolniensem translatum fuisse à Pontifice in Ecclesiam Cestrensem, ut Ducis Lancastriæ filio conferretur Lincolniensis Ecclesia toto regno longè opulentissima. Indignissimè tulit hanc translationem suam Episcopus Lincolniensis, quod nec dissimulavit, reliquo vitæ spatio cum Cantuariensibus Monachis decurso. Confessor Regis qui Dominicani gregis alumnus erat, à Landaffensi Episcopatu ad Cestresem translatus est. Tum verò Richardus II. Rex Clerum Regni convocavit, percontaturus, an proprio motu hæc tentare posset Pontifex. *Rex eo tempore fecit convocari Clerum, ut determinaret si liceret Papa tales facere translationes pro arbitrio sua voluntatis.* Clerus enimverò gemino hinc & inde scopulo territus & fluctuabundus, nec alienare à se Pontificem volens, cujus subinde opportuna & prævalida ope nitebatur adversùs regiorum impotentiam ministrorum: respondit consultissimum fore, ut literis Rex ad Pontificem datis, rogaret his posthac temperare transtationibus, ut voro satisfieret Ecclesiæ Anglicanæ. *Ad quod fuit responsum non directè, sed per modum supplicationis porrecta Regi, ut dignaretur Papa scribere, ut à translationibus cessaret, pro commodo totius Ecclesia Anglicana.* Minùs probata est Regi tam mollis, aut tam modesta responsio: unde & professus est, si Clerus pristini vigoris aliquid exeruisset, se ei validissimè fuisse patrocinarurum. *Juravit Rex, quod si Clerus restitisset constanter Papa in isto negotio, ipse manus opposuisset in auxilium eorundem.*

Iisdem ferè cum Anglia querelis cæteræ personabant Ecclesiæ, quæ in Concilio Pisano erupere tandem anno 1409., ubi pollicitus est Alexander V. Papa, nunquam invitos à se Episcopos Ecclesiis suis divellendos, nisi intercederent causæ justissimæ, & de conseosu majoris partis Cardinalium. *Dominus noster sacro approbante Concilio, disponit non facere translationes de invitis, nisi parte audita & vocata, & de consensu majoris partis Cardinalium, nisi ex causis justis & rationabilibus.* *Sess.* 21. Per hoc ergo Concilium licebat adbuc Pontificibus, etiam invitos transferre Episcopos, dum tres istæ servarentur cautiones. 1. Ut nonnisi gravibus & justis id fieret causis. 2. Ut Episcopi primùm ipsi accerserentur, monerentur de Ecclesiæ necessitatibus, audirentur, si qua se ratione tueri & contrà niti vellent. 3. Res fieret assentiente Cardinalium majori parte.

Illud obiter hic admonebimus huic ipsi Pontifici Alexandro V. transferendos fuisse Cardinales aliquos ex uno Titulo in alium; *Spond. an. 1410. n. 1.* propterea quod in illius schismatis diuturni rerum perturbatione, eodem quandoque Titulo plures donari diversarum etiam partium fuerant Cardinales. Observatum est autem ab Onuphrio translationes ejusmodi Cardinalium ab uno Titulo ad alium, ab una Ecclesia ad aliam, factas antea fuisse unquam, factas autem deinceps fuisse sæpiùs.

Constantiensis Concilii Patres nihilo plus ad assentandum Pontificibus Romanis propendebant, quàm Pisani; & eadem tamen illos potestate uti facilè passi sunt, iisdem conditionibus, quas etiam valere voluerunt in Abbatibus; in cæteris verò transferendis Beneficiariis desideratum est dumtaxat, ut causæ subessent justæ & rationales. Addidere autem eo tantùm consilio hos circumscribi limites & modos, ut ne Pontificibus obreperetur, quo metu retardabantur Episcopi, ut ne toto pectore & tota virium conteotione suas colerent Ecclesias, à quibus sejungendos se verebantur. *Cum Prælati nonnunquam jura & libertates Ecclesiarum suarum translationis formidine non adeo solerter, ut alias prosequantur; ne ad importunitatem quorundam, qua sua & non qua Jesu Christi quærentium, Romanus Pontifex forsan ut homo facti nescius, in hujusmodi circumveniatur, aut alias leviter inclinetur; præsentibus statuimus & ordinamus, invitorum Episcoporum & Superiorum translationes absque magna & rationabili causa, qua vocata parte cognita fuerit & decisa, de consilio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, vel majoris partis eorundem, & cum subscriptione de cætero fieri non debere. Inferiores verò, ut Abbates, aliique perpetuò beneficiati, inviti absque justa & rationabili causa cognita amoveri, seu privari non debeant. Adjicientes, quod in mutationibus Abbatum subscriptio Cardinalium interveniat, sicut in Episcopis est præmissum.* *Sess.* 39. In Basileensi denique Concilio, *Sess.* 223. c. 3., nihil aliud quàm confirmatum est hoc Constantiense Decretum. *Salvo Decreto Sacri Constantiensis Concilii de Prælatis non transferendis invitis.*

IX. Recentioribus ex Canonistis prolixè Fagnanus, *in C. Quanto, De translat.*, hanc versat quęstionem, invitine possint à Papa transferri Episcopi. Affirmat autem eam concertationem tum vehementer exarsisse olim, cum Urbanus VI. Episcopum Florentinum absentem in Cardinalium Collegium cooptavit; an scilicet vacarit ea Ecclesia, ex quo Pontifex Episcopum Cardinalitia exornasset dignitate, an ex quo Episcopus assensus esset. Prima est eorum sententia, qui negant posse Pontificem, quacumque demum de causa invitos transferre Præsules. Aliàs enim insolubile & individuum non erit conjugium; nutu Pontificis amoveri poterunt Episcopi, quod ne de Parochis quidem dici potest erga Episcopos. Denique disertè apud Gratianum, *C. Quamvis 7. q. 1.*, negat Gregorius Papa, quandiu procul à crimine sunt Episcopi, invitos spoliari eos posse. *Alium loco ejus, recusante eo, nulla sinit ratio ordinari.*

Lon-

Longè diversa est aliorum sententia, absolutissimè posse semper Pontificem, quoties libet. Ita enim statuunt Scriptores isti, Beneficia omnia ita obnoxia esse voluntati & arbitrio Pontificis, ut quæ manualia dicuntur, & obedientiæ; claustralium instar officiorum; quippè cum Episcopatuum & Beneficiorum atque Ecclesiarum omnium fundatrix fuerit Ecclesia Romana; sitque Pontifex non administrator tantùm, sed dominus rerum omnium Ecclesiæ temporalium.

Tertia est quæ mediam tenet orbitam, tutissima eorum sententia, qui censent ita transferri posse Episcopos, cum utilitas evidentissima, aut gravissima flagitat Ecclesiæ necessitas; non aliàs. In ea manifestissimè hæsere sententia, quæ modò laudata sunt Concilia, Pisanum, Constantiense, Basileense. Perfacilis est autem & per expedita hujus doctrinæ ratio, non posse dispensationes nisi Ecclesiæ utilitati & necessitati donari; non posse à Papa dissolvi conjugium spiritale, nisi quà Christi Vicarium agit; non ageret autem, si hoc divortium faceret, humanis tantùm affectibus in consilium adhibitis; Pontificem non dominum esse, sed dispensatorem fidelem dignitatum & honorum Ecclesiæ; diffinitum denique esse in Conciliis, Conciliorumque Canonibus & Decretis, indivulso & æterno vinculo Episcopos suis Ecclesiis astringi, nisi ab iis disjungat illos necessitas & charitas Ecclesiæ universalis.

Præstat certissimè tertia hæc sententia & rationum momenti, & authoritatis pondere. Unde & illi suffragatur Fagnanus; à quo & illud additur; Si uni Pontifex serviat Ecclesiæ utilitati & necessitati, posse illum hauddubio invitos Episcopos prioribus suis Ecclesiis subducere, non posse invitos posterioribus conjugare, cum nusquam tam necessaria sit, quàm ad novum conjugium libertas.

Subtiliter id quidem disputatur; an æquè solidè, viderit, suoque fruatur Lector judicio. Complusculos enim suprà audivimus, qui nos docerent convenire solitos Pontifices, ut summæ authoritatis pondere cogerent acquiescere Ecclesiis, ad quas electi vel postulati aliqui fuissent, nec aliàs assensuri unquam essent.

Quoad tres autem illas quas Fagnanus edisseruit opiniones, ut longè probabilior tertia fuit circa tempora eorum trium Conciliorum, quando iis moribus utebantur Ecclesiæ, & is erat usus pervagatissimus: ita postquam exolevit is usus, maximè post concordata cum Regibus inita, & post Regias ad Prælaturas nominationes, danda necessariò palma est ei sententiæ, quæ primo recensita est loco. Diutiùs enim multò & universaliùs receptissima ea fuit, si revolvamus priores Ecclesiæ ætates ab origine ipsa sua, quæ non paulò ad gloriam & ad sanctimoniæ commendationem illustriores fuere. In confesso quidem est, tum Episcopos, tum Beneficiarios omnes, ita intimis in animi sui præcordiis imbutos, paratosque esse debere, ut non sibi, sed Ecclesiæ vivant, illam medullitus diligant, illam amplexentur, ei se impendant ex animo. Ex quo id quoque nascitur, ut Episcopatu & Beneficio quovis spoliari præsto sint, si ita conducat Ecclesiæ. Sed quàm certa & inconcussa est hæc doctrina, tam immaniter à vero abhorret, per annos amplius mille ducentos ullam existimatam esse ejusmodi potestatem Ecclesiasticam, qua ita possent mutari, & transferri ab Ecclesiis suis ad Ecclesias alias, sive Episcopi, sive Abbates, sive Beneficiarii quicumque demum alii, inviti & renitentes. Statutum fuit aliquando in Conventu Episcoporum Africæ, ut Episcopi Catholici sedibus suis abirent, cederentque Episcopis Donatistis earumdem civitatum, si ad eorum resipiscentiam reditumque ad Ecclesiam Catholicam, eo charitatis ingenio perveniri posset. Verùm semel id toto sæculorum decursu contigit, nec habuere quos imitarentur Africani isti Episcopi, uti nec postea fuere, qui eos imitarentur. Verùm quò rei cardo vertitur, minimè inviti cedebant hi Episcopi, ut qui ipsi sibi eam legem sancirent, sibi imperarent. Si invitos transferri Episcopos, cessurum aliquando fuisset utilitati Ecclesiæ, qui fieri potuit, ut tandiu & per tot sæcula res exemplo careret? An verò prohibiti fuissent Episcopi invitos transferre Parochos: si ipsi nolentes transferri potuissent? An spiritale Parochi cum Ecclesia sua conjugium, sanctius & indissolubilius est, quàm Episcopi?

X. Strictim aliquid de Ecclesia Græca dicendum superest; in qua non injuria expostulabat Simeon Thessalonicensis Episcopus, de assentatorum quorundam insania, qui Imperatores ad ea tentanda impulissent, quæ eorum potestatis fines longo intervallo excederent, ad creandos videlicet, & transferendos Episcopos; cum ea potestas propria sit Episcoporum, qui Ministri & interpretes sunt Spiritus Sancti, à quo Episcopi instituuntur. *Verùm ista non tam ab Imperatoribus, quàm ab adulatoribus fiunt, qui eo commovent ad majora perpetrandum, ita ut audeant & promovere Episcopos, & translationes facere Papa. Ordinatum per Spiritum Sanctum hujus Ecclesiæ Pastorem, ab iis constitui alterius Pastorem, qui non habent Sacerdotii potestatem & virtutem, & præter Spiritus sententiam. Si ædificationis Ecclesiæ causa oportet aliquem Episcopum in majori urbe constitui, hoc à Spiritu statuendum est, à quo & ordinatus est, non autem à mundana potestate. De sacris Ordinat. c.8.*

In his ergo tribus, quæ plurimum habent hic momenti, conveniebat Græcis & Latinis: 1. Non faciendas traslationes, nisi quas extorqueret necessitas Ecclesiæ. 2. Eam necessitatem evidentius tunc patuisse, cum minori ex Ecclesia ad majorem vocabatur is Episcopus, qui meritis & eruditione præstaret. 3. Nec nisi Ecclesiastica authoritate bas fieri debere sedium mutationes.

Nec veritati tam perspicuę repugnare poterant Imperatores ipsi Constantinopolitani, sed arte & astutia grassabantur, ut plerumque electiones & translationes Episcoporum in potestate haberent. Narratum est superiùs, *Baron. ann.1193. n.25.*, ut Isaac Angelus Imperator, quo Dositheum ab Hierosolymitana ad Constantinopolitanam transferret Ecclesiam, Episcopos omnes, atque in primis Balsamonem ludificatus sit, quem Regię urbis ejusque sedis spe lactaverat, atque ita illexerat, ut pro translationibus opportunè faciendis in Synodo perorarent. Prolixè ea de re Nicetas Choniates. *L.2.* Nec dissimilia possent ex aliis Scriptoribus afferri exempla, quibus liqueret, translationes fieri quidem solitas à Concilio, vel à Patriarcha, sed ita tamen, ut sin minus potestate, certè industria & arte voluntas Imperatorum in his dominaretur. Citra eorum certè consensum fieri eę nnn poterant, præsertim ubi de creando agebatur Patriarcha Constantinopolitano. Plerumque enim in Patriarchalem hanc sedem transferebatur alterius sedis Episcopalis, vel Metropolitice Præsul. Eandem Reges Angliæ rationem tenebant, nec ferè Cantuariensem committebant Ecclesiam, nisi iis qui jam alterius Ecclesiæ clavum tenuissent, sitique specimen dedissent. Favebant ei usui Concilia & Pontifices, ut facilius quis ab Episcopali ad Metropoliticam sedem traduceretur. Illud enim utilitati Ecclesiæ accomodatius, ut majori præficiatur Ecclesiæ, qui artem regendi longo dedicit experimento.

Quod dictum hic est autem à me de translationibus Orientis, quæ Conciliorum & Imperatorum authoritate fiebant: nequaquam collidit cum iis, quæ de Innocentio III. dicta sunt. Nec enim ille nisi

nisi de Ecclesia Latina differebat, & ubi hujus legibus servire voluit Patriarcham Latinum Antiochenum, totam Orientalem Ecclesiam ad Latinorum mores traducere meditabatur. Ne Legatis quidem suis Innocentius copiam faciebat transferendorum Episcoporum, nedum Patriarchis, qui quanti quanti essent, infra Legatos erant sedis Apostolicæ. Vide ejus Pontificis Decretales, Titulo *De Officio Legati*. Sed nihilo tamen minus Græci ipsi Patriarchæ & Concilia, inconsultis Romanis Pontificibus, translationes semper fecere. Idque rursus argumento est, non aliter quàm nos interpretati sumus, interpretandam fuisse Innocentii III. Constitutionem, qua jure velut divino reservat sedi Apostolicæ Translationes Episcoporum. Nam Ecclesia Orientalis sponte subscripsit institutioni sedis Apostolicæ ex Jure Divino: subscripsit & reservationi causarum majorum. At translationes Episcoporum causis majoribus nequaquam adscripsit. Quod verò de necessario diximus consensu Græcorum Imperatorum, idem profitetur Rebuffus. *De Reg. ad Prælat. nomin.* §. 1. de consensu Galliæ Regum post Concordata, quamvis ex utilitate, vel necessitate Ecclesiæ fiant translationes.

XI. Frequentiores nostro hoc ævo Episcoporum translationes, Bellarmino Cardinali displicuere, nec potuit ille rem dissimulare apud Clementem VIII. quem submonuit ex Canonicis Regulis, & ex usu Ecclesiæ antiquissimo fieri eas non debere, nisi urgente ipsius Ecclesiæ necessitate, vel ingenti aliqua utilitate: cum ex adverso jam non transferrentur ferè Episcopi, nisi quò Episcopis ipsis, & opum, & dignitas ac gloriæ fieret accessio. *Translatio Episcoporum secundùm Canones atque usum veteris Ecclesiæ, non debet fieri nisi ob Ecclesiæ necessitatem, vel majorem utilitatem. Nec enim instituta sunt Ecclesiæ propter Episcopos, sed Episcopi propter Ecclesias. Nunc autem quotidie translationes fieri videmus, ea solùm de causa, ut Episcopi vel honore, vel opibus augentur.* Pontifex sanctissimis his Regulis consentaneus, permolestas sibi esse respondit translationes, & tum per literas, tum per Nuncios suos sæpè à se admoneri Principes, ut iis abstineant. *Nos cum difficultate transferimus, & non desumus monere Principes per Nos, & per Nuntios nostros.*

An concupiscere quis possit, an abnuere Episcopatum, & cæteros majores Ordines.

CAPUT LXV. *P. 1. l. 2. c. 29.*

An expetere quis possit Episcopatum, & alios Ordines Sacros, Presbyteratum & Diaconatum.

I. Status quæstionis: An pia sit aliqua ratio desiderandi Episcopatus.
II. Rationes & argumenta affirmantium.
III. Ut contra nitatur Gregorius Magnus.
IV. V. VI. VII. Item Basilius, Gregorius Nyssenus, Synesius & Chrysostomus.
VIII. Origenes similiter & Isidorus Pelusiota.
IX. Sententia Gregorii Nazianzeni.
X. XI. Exempla Chrysostomi & Theodoreti. Item aliorum.
XII. Lex Imperatorum Leonis & Anthimi.
XIII. Doctrina Cornelii & Zosimi Pontificum.
XIV. Placita Beati Hieronymi.
XV. XVI. XVII. Doctrina SS. Ambrosii, Augustini & Gaudentii.
XVIII. XIX. Quàm tremendus sit ex Hieronymo aditus ad quoslibet Sacros Ordines.
XX. Hieronymi ipsius exemplum & fratris ejus.
XXI. XXII. XXIII. XXIV. Exempla Augustini, Paulini, Chrysostomi, aliorum.
XXV. Canones Conciliorum Carthaginensium.
XXVI. Leges Leonis & Majoriani Imperatorum.

I. Antequam ingrediamur in residentiæ Episcopalis Leges excutiendas, & in alias Beneficiariorum, maximè verò Episcoporum functiones, quæ tertio & post remo libro hujus II. Partis subjicietur materia; extricanda visa est nobis hæc quæstio veluti prælusiora, an cum laude possit aliquando desiderari, & concupisci Episcopatus; & ex adverso an posset aliquando quis irrevocabili constantia, aut contumacia electioni Canonicæ ad ejusmodi sacras dignitates factæ reluctari. Quod enim Episcopatu hic disputabitur, valebit & ad sacros quoslibet Ordines, & ad majores quaslibet dignitates pro cujusque modulo.

II. De Maximiano Nestorii successore in Episcopatu Constantinopolitano testatum facit Cælestinus Papa, omnibus eum virtutum ac meritorum gradibus ad id fastigii eluctatum esse: & si quo Episcopatus desiderio arsisset, operi & labori eum, non dignitati & splendori studuisse. *Etiamsi desiderium fuit Episcopatus, non nisi propter opus bonum, sicut ait Apostolus, concupivit. Ita Deus noster, & quid velimus, & cur velimus, attendit. Conc. Eph. par. 3. c. 20.* In libello Concilii Calchedonensis Patribus porrecto. Theodorus Diaconus testificatur se in Ecclesia Alexandrina munia Clericatus omnia perfunctum esse annis quindecim, spe altioris gradus adipiscendi: *Quindecim annos in eodem Clero permensi, sperans & majorem honorem mereri. Conc. Calc. Act. 3.* Rursus idem Cælestinus Papa Gallicanos Episcopos per literas admonuit, Episcopos è Collegio & Clero ejusdem Civitatis deligendos esse, & Episcopatu tandem remunerandos esse eos, qui vitam omnem in obeundis Clericatûs muniis diversissimis consumpserint. *Habeat unusquisque Clericorum suæ fructum militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minimè alter obrepat: nec alii debitam, sibi alter audeat vindicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari. Epist. ad Episc. Prov. Vienn.* Nec nos fallit tamen, eo jure donari Clerum ipsum universim Ecclesiæ, non singulos autem Clericos stimulari, ut ea se spe delectent, aut illudant. Cum ait Cælestinus, *Unusquisque Clericorum habeat*, declarat quid cuique debeatur Clerico, non quid ipse ambire possit: quid illi cæteri anprecari possint, non quid ipse sibi.

Eos demum Isidorus Pelusiota, *L. 1. Epist. 104.*, censet Episcopatum desiderare posse, quorum vitæ sanctimonia ad delineatas à Paulo Apostolo leges elimata est. *Non est quorumlibet, vir præclare, Episcopatum appetere, verùm eorum, quorum vita ex Pauli legibus dirigitur. Quamobrem si illam in te ipso sinceritatem perspicis, libenti atque alacri animo ad tanti fastigii ascensum perge. Sin autem ea tibi deest, quod ipsum adeptus sis, ea quæ attingere nefas est, minimè attinge. Cave ne ad ignem, qui materiam absumit, accedas.*

Non is erat Chrysostomus, qui ambitiosis Sacerdotii amatoribus assentaretur; & compulsus est tamen disertissimis Pauli ad Timotheum verbis confiteri, posse non illaudato desiderio optari Episcopatum, si non in votis esset nisi labor, & opus & ru-

studium exerendæ flagrantissimæ, & indefessæ charitatis. *Si quis Episcopatum desiderat non culpo, non improbo, opus quippe regiminis est; si quis hunc idcirco appetit, non principatus, aut dominationis fastu, verùm cura regiminis, & charitatis affectu: non improbo, inquit, bonum quippe desiderat opus: Si quis ita desiderat, desideret. In Epist. 1. ad Tim. hom. 10.*

III. Sed hæc desideria vehementer repressit Gregorius Magnus in Pastorali Libro, ubi observat, posse quidem ex Apostolo innoxia aliqua esse Episcopatus desideria, si cui ob oculos non obversentur nisi labores, ærumnæ, & cruces Sanctissimi Ministerii: sed validissimè retundi eam effervescentiam ab eodem ipso Apostolo, ajente Episcopum irreprehensibilem esse debere. *Laudans desiderium in pavorem protinus vertit, quod laudavit, cum repente subjungit, oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse. Pastor. P. 1. c. 8.* Eo tempore affirmavit Paulus Episcopatum desiderari posse, quo Episcopis desponsa pene certa esset martyrii spes. *Tunc laudabile fuit Episcopatum quærere, quando per hunc quemque, dubium non erat ad supplicia graviora pervenire.* Episcopatus ipse professio est humilitatis, & abdicationis opum, voluptatum, vanitatumque sæculi omnium; mira itaque perversitas est, si qui eo nomine & colore aucupentur honores, voluptates, opes. *Mundi lucrum quæritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt. Ibid. c. 9.* Denique verendum iis est, qui his inhiant sacris dignitatibus, ne labor, ne opus, ne defatigatio, quam animo versant, ludibrium sit, quo se animus in summo sui cortice pascat: cum interim furtiva honorum, opumque libido in animi penetralibus regnet, & erumpat aliquando, si dolosa ipsis vota feliciter processerint. *Sed plerumque hi qui subire Magisterium Pastorale cupiunt, nonnulla quoque opera bona animo proponunt; & quamvis hoc intentione elationi appetant, operaturos se tamen magna pertractant; fitque ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat.*

IV. Ratum ergo illud est, fixumque, indignos esse Episcopatu, qui sibi cumque visi fuerint digni: arcendos eo, quicumque ambiunt: non mereri eum apicem, nisi qui fugiunt: in fuga ipsa ejus, plurimum esse ad merendum momenti, tantò digniores eo esse, quò sibi videntur indigniores. Notat Basilius Moysen regimen populi statim detrectasse, nec acquievisse, nisi ingeminatis Dei imperiis adactum, quod illa esset dignitas summa, laboris & periculi incredibilis, qua tantò æquiùs donandus erat, quantò sinceriùs refugiebat. *Quare Moyses ad splendidum & illustre genus vitæ accitus, & ad tanti populi Præfecturam, deprecatur eam; Quis sum, ut pergam ad Pharaonem Regem Ægypti, & educam populum de terra Ægypti, &c. Rursus, Obsecro Domine, insufficiens sum, &c. Supplico Domine, delige alium.* At contrà Isaias incunctanter assensus est muneri & delegationi, quam vallabant undique minæ, labores & cruces. *Isaias per exuperantem charitatem injecit se medium subeundis periculis, Ecce ego, mitte me. In Cap. 6. Isaiæ.*

V. Observat Gregorius Nyssenus non potuisse primùm à Moyse expugnari contumaciam duorum civium, qui inter se jurgabantur; at ubi annos quadraginta in solitudine contrivit in iis studiis & virtutibus, quæ futuri tanti regiminis tyrocinio consentirent, tum ad reipublicæ sacræ administrationem à Deo accitum fuisse. *Magna igitur voce scriptum authoritas clamare videtur, non insiliendum esse ad docendam, instituendamque multitudinem, nisi priùs magnâ diligentiâ, magnisque laboribus tam fuerit authoritatem adeptus, ut auditores verbis tuis facilè acquiescant.* Sic ille in libro de vita Moysis. Incubuit terrifica quædam vindicta in eos, qui profana æmulatione exarsere in Aaronem Summum Sacerdotem: hiatu enim terræ absorpti sunt cum suis omnibus, palam edocente Numinis providentia, qui rerum tacitarum ambitione crescere & assurgere sibi videntur, eos in profundissimas foveas demergi: *Docet hæc historia terminum elationis, quæ fit ex superbia, descensum esse ad inferiora.*

VI. Optatiorem sibi fuisse mortem Episcopatu profitetur Synesius, & necdum intelligere se posse, qui conciliari possit tanta negotiorum & sollicitudinum moles, cum cœlestium delitiarum contemplatione & prægustatione, quam nec delibari fas est, nisi in beato pii secessus otio, & qua fraudatum vivere, morte ipsa infelicius sibi videatur. *Equidem non unam mortem pro ea functione subiissem, &c. Qui me ipsum negotiorum turbis implicans, in eas mentis pulchritudines animum non possum defigere, quibus frui beati cujusdam est otii, sine quibus mei, ac mei similibus, vita universa vitalis esse non potest?* Sed de omnipotentis Numinis indulgentia non desperandum, fore ut Episcopatus gradus sit, quo ad contemplationem assurgamus, non quo descendamus. *Si à Deo derelictus non fuero, tum agnoscam Sacerdotium non descensum esse à Philosophia, sed ascensum. Ep. 13.*

VII. Satis mirari non potest Chrysostomus insanorum hominum temerariam & effrænem audaciam, qui suæ incerti & incuriosi salutis, curam induere volunt salutis infinitæ hominum multitudinis, & eorum sarcinas ac peccatorum onera in se recipere. Si enim qui renitentes coacti sunt divinitus ejusmodi regimen subire, luerunt tamen quidquid erraverant in tam salebroso munere: ut Aaronis, Moysis, & Saulis exemplis liquet, qui pro virili Sacrum Magistratum declinaverat: quò evadent ii qui in illum quodammodo irrumpunt? Contremiscere ergo & fugitare necesse est, nec semel tantùm effugere, si quando eò pertrahamur: nedum adrepere ad eam dignitatem, in qua non satis constat Chrysostomo, quòd possit quis de procuranda salute propria bene sperare. *Quid miseria illis dixeris, qui se conjiciunt in tantam abyssum suppliciorum. Omnium quos regis, mulierum & virorum & puerorum, à te reddenda ratio est; tunquam igni caput tuum subjicis. Miror an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit salvus, quum videam post minas, & præsentem socordiam aliquos adhuc accurrentes, & se conjicientes in tantam molem administrationis. Nam si ii qui necessitate trahuntur, non habent quò eo fugiant, & quo se excusent, si rem malè administraverint, & fiant negligentes; quantò magis ii qui in hoc studium suum ponunt, & in id irruunt? Timere enim oportet & contremiscere, & propter conscientiam & propter molem Imperii: & neque si trahantur, semel recusare: neque si non trahantur, in ipsum irruere, imò verò etiam fugere, prævidentes magnitudinem dignitatis. Hom. 34. Epist. ad Hebr.* Pulcherrimam hanc doctrinam Chrysostomus novis confirmavit præsidiis in aureolo Tractatu suo de Sacerdotio, *L. 3. c. 11.*, ubi rursus ultro fatetur merita laude frustrandum non esse Episcopatus desiderium, quod ex charitate flagrantissima Christi & proximorum salutis efflorescat. Sed & ibidem palam vociferantur cupiditates crescendi, ditescendi, dominandi pestes esse longè periculosissimas, easdemque fallacissimas, ac ubi minimè suspicamur, delitescentes.

VIII. Exemplo Moysis & Jonæ probat Origenes, *Hom. 6. in c. 6. Isaia.*, una nos cupiditate, una ambitione accendi debere, fugiendi, latitandi; ultimo loco sedendi. *Bonum est non prosilire ad eas*

quæ à Deo sunt dignitatee, & principatus, & mysteria Ecclesiæ, sed imitari Moysen, & dicere cum eo, Provide alium, quem mittas. Neque ad principatum Ecclesiæ venit, qui salvari vult, sed ad servitutem Ecclesiæ.

Palladium Diaconum submonet Isidorus Pelusiota, quibus verbis Paulus allicere videtur ad prehensandum Episcopatum, iis nos vehementer deterreri, ostensis iis quæ undique ingruunt periculis. *Ego Episcopatûs opus mirificè laudo, divinum enim est; ipsius autem amorem minimè laudo, periculosus enim est.* Præposterum est ergo, quod homines ventosi iis superbiam suam Pauli verbis exaggerant, quibus illa validissimè retunditur. *Apostolum qui exitialem eorum morbum profligare studuit, tanquam morbo suo patrocinantem testem citant. L.3. Epist.216. L.2. Epist.125.*

IX. Diu multùmque ipsi suo & Episcopo reluctatus Gregorius Nazianzenus, ne Presbyteratu initiaretur, acquievit tandem. At in avias Ponti solitudines aufugit, ubi imminere sibi sensit Episcopalem Sarcinam. Creavit quidem illum Basilius Episcopum Sasimorum, expugnanda tamen illi prius fuit humilitas & mira animi modestia Gregorii, suique despicientia, denique ipsa Patris Nazianzeni Episcopi authoritas advocanda. *Consilio cum ipsius Patre habito, invitum hominem & repugnantem electioni admovet, negotiumque conficit. In ejus vita.* Ita summus Theologus exemplo suo approbabat, quod postea scriptis prodidit; altissima quæque maximè fugienda esse culmina, honorumque cupidine in Ecclesiam invehi fœdissima morum dehonestamenta. *Primariæ Sedis dignitatem nunc fugere, ut mihi quidem videtur, prima & singularis est prudentia. Propter hanc enim res omnes nostræ jactantur & concutiuntur; propter hanc fines orbis terræ suspicione & bello flagrant. Orat.28.*

X. Non tacuit Palladius, qua obrependum arte fuerit, ut Chrysostomus Antiochia, ubi ordinatus fuerat Presbyter, Constantinopolin abduceretur, Regiæ urbis Episcopali solio sessurus. Nullibi splendidior aut vehementior Chrysostomi ipsius eloquentia, quàm cum in libello de Sacerdotio *Cap.5.* exequitur, quæ mens, quæ sententia, quid consilii sibi fuerit circa fugam Episcopatûs. Sed multò præclarissimum est extremum illud monitum, quo instructas voluit sanctissimas & illustres matronas, quas vitæ innocentia & regiminis integritas tam arctè devinxerat ejus defensioni adversùs iniquissimos ejus exilii authores. Præcepit enim, ut inconvulso charitatis vinculo illigatæ hærerent Ecclesiæ, & Episcopo successuro, dum illum Canonica electio, non ambitio, non violenta intrusio ei sedi inveheret. *Hoc deprecor, ne qua ex vobis solitam ad Ecclesiam benevolentiam deserat: & quicumque non sponte fuerit ordinatus, neque id ullo quæsierit ambitu, sed de consensu omnium, ei caput vestrum inclinate, ut Joanni per omnia. Palladius c.10.* De seipso profitetur Theodoretus, invitum se Episcopatu inauguratum fuisse, cum ætatem antè omnem in Monasterio traduxisset. *In Monasterio tempus quod Episcopatum præcessit, cum exegissem, invitus Episcopus ordinatus sum: Epist.81.*

XI. Ammonius fama ille sanctitatis celeberrimus Monachus dextram sibi auriculam præcidit, sperans se ea irregularitate eos deterriturum, qui eum ad Episcopatum rapere meditabantur: *Cum ad Episcopatum quæreretur, dextram sibi præcidit auriculam,* ut refert Socrates. *L.4. c.18.* Nilamnon sanctissimus Deserti incola, rescito adventare Theophilum Alexandrinum Episcopum, ut Episcopalibus illum insignibus exornaret, in preces effusus, efflavit animam, Episcopatum enixiùs fugitans, quàm mortem; authore Sozomeno. *L.8. c.19.*

In juventæ flore Chrysostomus fuga declinavit Episcopatum, quem & pia astutia in amicum Basilium nihil suspicantem declinavit.

Eximiæ sapientiæ specimen dedit B. Ephrem, *Sozom.l.3.c.15.* simulatam tum insania, cum ad Episcopalem sedem abriperetur. Periculosissimi ejusdem culminis splendorem exhorrescens Synesius, *Ep.11. 47. 57.*, continentiæ & fidei se inimicum simulavit, cujus utriusque virtutis amantissimus erat, ut reliquo ipse vitæ totius verè Episcopali curriculo approbavit. Eadem simulatione Ambrosius speciem sibi aliquam incontinentiæ oblinere tentavit, sed suboluit pia fraus, vicit prior castitatis incorruptæ fama, & Episcopus, quantumvis reniteretur, creatus est. *Paulinus in ejus vita.*

XII. Legibus ipsi suis evangelicæ sanctitati & doctrinæ succinuere Imperatores, vetito, ne ad Episcopatum adsciscerentur, qui non ei loco terga verterent, qui non ad eum ab hac ipsa virtutum magistra & custode humilitate accerserentur. *Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus refugiat, sola illi suffragetur necessitas abscquendi. Cod. de Epis. & Cler. L. Si quenquam.* Denique ea lege indigni pronuntiantur Episcopatu, quicumque spontanea fuga non faciunt fidem, se tanto apice indignos sibimetipsis videri. *Profectò enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus.*

XIII. Sed jam nobis ad Ecclesiam Latinam retorquenda est ratio. Cornelii Papæ virtutibus omnibus nova gloriæ & puritatis accessio facta est, pudore & honore eo, quo concessus est, ubi subeunda fuit Episcopatûs sarcina. Audi Cyprianum, *Ep. 52.*, hoc illum elogio adornantem. *Episcopatum nec postulavit, nec voluit, sed pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenita sibi & custodita verecundia, non ut quidam, vim fecit, ut Episcopus fieret, sed ipse vim passus est, ut Episcopatum coactus exciperet.* Zosimus Papa spe nescio qua Episcopatûs pios & religiosos Presbyteros solari & animare videtur, ubi ait: *Ad Presbyterii fastigium talis accedat, ut nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur: inde ad Pontificis locum sperare debebit. Ep.1.*

XIV. At idoneus Zosimi interpres doctrinæ Hieronymus, piorum Presbyterorum virtutes, aliorsum, non ipsorum docet mentibus eas cogitationes ingerere, spes inserere debere: nec tam honorifico judicio ac testimonio pares esse posse, aut dignos, nisi qui illud plurimùm reformident. *Quod si te quoque ad eundem Ordinem pia fratrum blandimenta sollicitant, gaudebo de ascensu, sed timebo de lapsu. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista, sed junge quod sequitur; Oportet autem hujusmodi irreprehensibilem esse, &c. Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum, sed & Judam considera, &c. Non est facile stare loco Pauli, tenere locum Petri, jam cum Christo regnantium, &c. Probet se unusquisque, & sic accedat. Epist. ad Heliod.* Et *Epist. ad Ocean: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, opus non dignitatem, laborem, non delicias, opus per quod humilitate decrescat, non intumescat fastigio.*

XV. Scitissimè Ambrosius gloriæ & dignitatum cupidine edomari plerumque, ait, invictos cæterorum vitiorum omnium domitores. *Hoc ipso perniciosior est ambitio, quòd blanda quadam est conciliatricula dignitatum: & sæpè quos nulla vitia deflectunt, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subruere, facit ambitio criminosos. Habet enim forensem gratiam, domesticum periculum: & ut dominetur aliis, prius servit; curvatur obsequio, ut honore donetur; & dum vult esse sublimior, fit remissior. L.4. in Luc.* Hac sui dejectione assurgunt, his detrimentis crescunt, vilissima servitute domina-

natum captant, centies privatim periclitantur, ut in publico aliquando emineant; denique uni superbiæ substernuntur victoriæ omnes de aliis vitiis reportatæ. Ab hac animi vitiositate procul erat Ambrosius, cum ordinationis suæ tam generosè tam sincerè repugnabat. *Quàm resistebam ne ordinarer: postremò cum cogerer, saltem ut ordinatio protelaretur. Sed prævaluit impressio.*

XVI. Amplissimæ dignitatis suæ columen, censet Augustinus, ipsos exhorescere debere Episcopos; quò altiùs sedent, hoc graviorem reformidare casum; & mente eorum omnium pedibus subjacere, quorum cervicibus imminent. *Quanquam & nos qui vobis videmur de superiori loqui loco, cum timore sub pedibus vestris sumus; quoniam novimus quàm periculosa ratio de ista quasi sublimi sede reddatur. De verbis Dom. serm.62.* Docet idem alibi amori esse debere laborem; at amari citra dedecus non posse honorem, quo is circumfulget. *In Actione non amandus est honor in hac vita, sive potentia, quoniam omnia vana sub Sole: sed ipsum opus quod per eundem honorem vel potentium fit, si rectè atque utiliter fit, id est, ut valeat ad eam salutem subditorum, quæ secundùm Deum est. Propter quod ait Apostolus; Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat; exponere voluit, quid sit Episcopatus, quia nomen est operis, non honoris.* Ex quo illud infert Doctor sanctissimus, nostra nos spontè propendere & ferri debere ad veritatis in aliquo latibulo contemplationem: concupisci non posse dignitates, nisi propudiosa & damnabili cupiditate: ritè ad eas non pervenire, nisi quos electio trahit Ecclesiæ, quos lex rapit obedientiæ, quos summum torquet imperium charitatis. *Itaque à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur atque administretur ut decet, indecenter tamen appetitur. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium justum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipienda atque intuenda vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem. Et Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, quia Episcopatus nomen est operis, non honoris.* Episcopein superintendere. *Ut intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Civit. l.19. c.19.* Episcopus non est, qui non pro grege excubat. Quid sit Episcopatus, prorsus ignorat, qui non eum intelligit in labore quodam infinito, & indefessa vigilantia situm esse.

Rursus idem alibi sanctissimus Pater, non honores à nobis, sed nos ab honoribus docet & dignitatibus ambiendos & prehensandos esse; si altiores autem aucupemur sedes, everti & labefactari à nobis totam Christi doctrinam ac legem, qui sanxit nos imis inhærentes locis, ad sublimiora invitos debere rapi. *Honor te quærere debet, non ipsum tu. Debes enim in loco humiliori discumbere, ut qui te invitavit, faciat te honoratiorem locum ascendere. Si autem nolueris, ubi recumbis manduca, quia nihil huc intulisti in hunc mundum. L. 50. Hom. Hom. 13. c.5.*

Nec alia poterat Augustini animo insidere sententia, cui compertissimum erat, nihil tam operosum esse, tam arduum, quàm sanctè sanctissimis fungi Sacerdotii muniis; nihil tam periculosum, tamque damnationi finitimum, quàm iis perfunctoriè fungi: quamquam carnalium hominum oculos præstringat repentinus nescio quis fulgor harum Dignitatum. *Cogitet prudentia tua nihil esse in hac vita, & maximè in hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si perfunctoriè atque adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. Item nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo Imperator noster jubet. Ep.148.*

XVII. Denique B. Gaudentius Episcopus Brixiensis pulcherrimè declarat, tunc temporis desiderari potuisse Episcopatum, cum non alii vel honores ejus erant, vel reditus, quàm labores, persecutiones, cruces, martyria omnis generis. At postquam occursat animo oculisque Episcopatus, gloria & opibus circumfluens, ab iis tantùm desiderari eum posse, quos avarita vel ambitio præcipites agit. *Cum Episcopatum cogitas, ne referas animum ad hæc tempora, quibus Episcopi nihil minus norunt, quàm eas partes, quæ illis à Paulo assignantur. Nec quidquam aliud nunc intelligitur appellatione Episcopi, quàm fructus & vectigalia & immunes honores. Sed tempora illa ante oculos propone, cum Paulus ipse qui alios instituebat Episcopos, peragrabat orbem terrarum in fame & siti, in frigore & nuditate, in verberibus & plagis, in carceribus atque quotidianis mortibus. Eo igitur tempore optare Episcopatum, nihil omnino aliud erat, quàm optare quotidie millies pro Christo mori; quod sanè optare nulla religio prohibet. In Scholiis ad illum locum Apost.*

XVIII. Nec Episcopatus solus toto animo fugiendus est, sed ut paulò antè pronunciabat Augustinus, Presbyteratus etiam & Diaconatus, utque rursum suo calculo confirmat locupletissimus testis Hieronymus. Ita enim ille de Nepotiano Presbytero in ejus Epitaphio: *Quid multa? Fit Clericus, & per solitos gradus Presbyter ordinatur. Jesu bone, qui gemitus, qui ejulatus, quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorum omnium. Tunc primum & solum avunculo iratus est. Querebatur se ferre non posse, & juvenilem ætatem incongruum Sacerdotio causabatur. Sed quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eoque dignior erat, quo se clamabat indignum.* Subjicit Sanctus Pater rationem sapientissimæ hujus fugæ. Exploratissimum erat Nepotiano, Clericatu non honorem, sed onus importari. *Igitur Clericatum non honorem intelligens, sed onus.*

XIX. Alibi rursum Episcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum oculis subjicit Hieronymus, tanquam formidolosa quædam onera. *L.1. Adver. Jovin. Episcopus, & Presbyter & Diaconus non sunt meritorum nomina, sed officiorum. Nec dicit: Si quis Episcopatum desiderat, bonum desiderat gradum, sed bonum opus desiderat; quod in majori Ordine constitutus, possit si velit, occasione exercendarum habere virtutum.* Et infrà: *Cernis igitur, quod Episcopus, Presbyter, Diaconus, non ideo sint beati, quia Episcopi, vel Presbyteri sint, vel Diaconi; sed si virtutes habuerint nominum suorum, & officiorum.*

XX. Non eruditionis ubertate, quàm modestia & humilitate spectabilior fuit Hieronymus. Itaque cum invitus Presbyteratu initiatus fuisset, adduci nunquam potuit, ut ejus Ordinis munia obiret in Cœnobio Bethlehmitico; habuitque ea quoque in re imitatorem Vincentium, antiquissima necessitudine & familiaritate sibi devinctum, Paulinianum Hieronymi fratrem, & earundem virtutum æmulatorem, Presbyterum ibidem ordinavit Beatus Epiphanius, & ipsum vehementissimè repugnantem. *Cum vidissem quia multitudo sanctorum fratrum in Monasterio consisteret, & Sancti Presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia.* Verba ea sunt Epiphanii in Epistola ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum. *Inter Ep. Hieronym.* Quanquam autem ei Cœnobio non esset necessa-

rius

tius nisi Presbyter; non tamen existimavit Epiphanius ordinari à se posse Paulinianum Presbyterum, nisi antè Diaconum ordinasset. Sed & ne ipso Diaconatu oneraretur, diu multumque depugnavit Paulioianus. *Ignorantem eum per multos Diaconos apprehendi jussimus & teneri os ejus; ne fortè liberari se cupiens, adjuraret nos per nomen Christi, & primum Diaconum ordinavimus.* Eadem vis adhibenda fuit, ut Psesbyteratu augeretur. *Rursus eum ingenti difficultate tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum.*

XXI. Augustino ipsi in Presbyterum ordinando uberes excussit lacrymas ejus Ordinis sanctitas, eminentia, pericula, horror. *Ubertim eo flente, eam majori consideratione intelligeret & gemeret, quam multa & quam magna sua vita pericula de regimine & gubernatione Ecclesia impendere ac provenire spectaret, atque ideo fleret.* Ita Possidius. *c.4.* At Augustinus ipse. *Ep.148. Hinc erant lacryma illa Ordinationis mea tempore.* Hanc enim ille non gloriam, sed pœnam peccatis suis irrogatam interpretabatur, ut ad clavum sedere cogeretur, qui needum satis didicisset remum tenere. *Vis mihi facta est, merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem, nescio, ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.* Horrorem illi incutiebat Diaconatus ipse: *Nihil in hac vita & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius Episcopi aut Presbyteri, aut Diaconi officio.*

XXII. Vi non dissimili coarctandus fuit Beatus Paulinus, ut Presbyter ordinaretur. *Vi subita astrictus, & multitudine strangulante compulsus. Epist. ad Amand.* Nec Gregorius Nazianzenus, nisi postquam diu repugnaverat, cogi potuit ad Presbyteratum. *Pater filium, quem invitum & repugnantem, agrèque cedentem Presbyterum creaverat. Gregor. in ejus vita.* Quanquam autem tum cessisset, Presbyter tamen ordinatus, statim se in Ponti solitudines subduxit. Id ipsemet narrat in Carmine de vita sua: *Nam genitor per vim secundis collocat me in sedibus, qua mihi tyrannis tam gravis menti fuit, ut mox sodales, mox parentes & meos, mox & propinquos deserens, patrium & larem, ut savo styli spiculo puncti boves, in Pontum abirem, pellerem ut curas graves.*

Chrysostomum, author est Palladius, *in Dial. c.5.*, à Beato Meletio Antiocheno Episcopo Diaconum ordinatum fuisse: at quinquennio post à Flaviano Meletii Successore adduci non potuisse, ut Presbyteratu decoraretur: itaque violentas ei manus injecit Flavianus, & quantumvis reluctabundum Presbyteratu initiavit. Subdit Palladius, editis de Sacerdotio libris Chrysostomum prodidisse, quam religioso tremore adire quisque piissimus debeat Presbyteratum, aut ei potius se subducere. *Presbyter à sancta memoria Flaviano Episcopo consecratur, invitus licèt ac multum renitens. Notatur id ex his libris, quos de Sacerdotio adhuc solitarius scripsit.*

XXIII. Vim fecit Chrysostomo Flavianus; at Macedonium arte adgressus est prorsus mirabili. Erat is Monasticis institutis in solitudine ab annis jam quadraginta exercitatissimus. Accersit illum Flavianus Antiochiam, quæsito prætextu purgandi criminis, quod illi illineretur: tum verò sacris mysteriis interesse jussum, inopinum, nec advertentem Presbyterum ordinavit. Ubi resciivit ille se ordinatum præter mentem suam fuisse: tum verò stomachari, indignari, & tantum non baculum suum illidere illi ipsi Episcopo, à quo ordinatus fuisset. Has artes tentabant tum Episcopi, gnari non aliter sanctissimos Monachos unquam ordinationis suæ assensuros.

Hæc ex Theodoreto, *Hist. relig. c.13.*, qui & Acepsimam narrat annos sexaginta in cellula ita latuisse, ut viderit interim neminem, à nemine visus sit. Minus morosus hic fuit, minusque pugnax in Episcopum, à quo Presbyter inaugurabatur; sed contestabatur nihilo tamen minus, tanto se proclivius morem gerere, quòd certissimus esset, paucis post diebus mortali hac se vita migraturum, nec multum laboraturum in reddenda gestati tanti oneris ratione. *Enimvero si diutius victurus essem, grave & tremendum Sacerdotii onus plane refugerem, reddendam depositi rationem perhorrescens. Ibid. c.15.* Non suffundebatur Theodoretus, cum hæc scriptitaret, ut qui & ipse nonnisi vi ad Episcopatum rapi potuisset.

XXIV. Muthuem quoque Abbatem invitum Presbyteratu auctum esse narrat Ruffinus; *de Vitis Patrum. l.3. c.188.*; at monitum ab eo Episcopum, de fratre suo non paulò virtutibus præstantiore, huic quoque manus imposuisse, ne divelli à se mutuò cogerentur, utque conjunctim orationi instarent. A' solitudine non discessere sanctissimi ambo hi Monachi, nec incruentum celebrare sacrificium adgressi sunt, sibi videlicet conscii, quàm innoxias manus illud, mentesque desideret, tota cœlestis sanctimoniæ copia delibutas. *Unde dicebat senex: Confido in Deum meum, quia non habeo grande judicium, propter hanc ordinationem, quia oblationem non mihi prasumpsi offerre. Nam ordinatio hac illorum est, qui sine culpa sunt justi & immaculati; Ego autem bene me cognosco.* Addit Ruffinus. *Ibid. c.99.* Eremi decus ingens Macarium, dum juventa vigeret, Clericatu donatum præter voluntatem suam fuisse, & mox inde aufugisse, ne vel ulterioribus Ordinibus, vel suis functionibus constringeretur. Theodorus Abbas Diaconatu exornatus; ejus muniis omninò se abstinuit, quantumvis contrà urgerent Monachi alii, quos ille tandem summovit, edito quodam cœlitus oraculo, quo summa, & Angelis par, & humana major innocentia Ministris sacris præscribebatur. *Paschasius in vitis Patr.* Beatus Martinus, perhibente Severo Sulpitio, inter exordia conversionis suæ Diaconatum detrectavit: *Indignum se esse vociferans;* Acquievit autem Exorcistæ officio, quo deprimi magis, quàm assurgere videbatur. *Ne despexisse tanquam humiliorem videretur.*

XXV. Quàm abhorrerent autem Clerici à superioribus Ordinibus ambiendis, testatum faciunt in primis ipsa Africana Concilia, ubi Ordinis sui functionibus spoliandos decernunt eos, qui pervicacius obstiterint Episcopo, superiores ad gradus eos propellenti, quod ita Ecclesiæ suæ conducere existimet. *Placuit, ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverit Episcopis suis volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere, nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt. Canones Afric. Conc. c.31.*

XXVI. Id ipsum perspicuum fit ex lege Leonis & Majoriani Imperatorum, qua ordinari vetantur, qui invicta & inflexa restitant pugnacitate. *Additam. Cod. Theo.* Pecuniaria multatur Archidiaconus pœna, Episcopus judicio subjicitur Papæ. Verùm ea Lex ad Laycos restringenda est, in quos nihildum Episcopus sibi paravit ejus potestatis, qua in Clericos per ordinationem armatur. Itaque Canoni Africano suprà relato nihili officit hæc lex; nec aliò ea collimat, quàm ut Episcoporum, vel Archidiaconorum subdolis & malitiosis quandoque consiliis repagulum objiciat; si quem laycum illi ulcisci & affligere vellent, impacto ei per vim Clericatu.

CA-

CAPUT LXVI. *P. 1. l. 2. c. 30.*

Ubi repugnatum est aliquandiu, acquiescendum tandem esse Imperio superiorum, nisi si cujus est apertissima & notoria indignitas, & habilitas prorsus nulla ad sacras functiones.

I. Dum illa Regula proponuntur, cedendum tandem esse Imperio superiorum; nec cedendum, si quis notoriè indignus, & absurdus sit.

II. III. IV. V. VI. Prior illa Regula probatur ex Gaudentio, ex Augustino & Paulino, ex Juliano Pomerio, ex Ambrosio.

VII. Ex compluribus aliis, quibus ex Augustino vic adhibebuntur.

VIII. IX. X. XI. Probatur rursus ex Ambrosio Nazianzeno, Chrysostomo & Synesio.

XII. XIII. Altera Regula probatur ex Chrysostomo, & Gregorio Nazianzeno.

XIV. XV. Ex Hieronymo & Juliano Pomerio.

I. DUobus his Capite superiori constitutis, 1. Innoxiè & piè concupisci posse Episcopatum, si quis eum non aliter, quàm ut laboribus, angustiis & crucibus septum contempletur: 2. At ex quo, gloria opibusque cœpit circumfluere, non posse ei nisi avaritia & ambitione homines excæcatos inhiare. Duo nunc alia constabilienda nobis sunt, in quibus tantumdem certè ponderis sit: 1. Qui infucata modestia, & humilitate imbuti sunt, eos abjecta tandem pugnacitate, obedientiæ & charitatis jugo, Ordinumque sarcinæ cervices inflectere debere. 2. Nulli cedendum esse vi, & imperio, si quis sibi notoriæ conscius sit indignitatis, & habilitatis prorsus nullius, ad tantum onus gestandum. Septum tamen & munitum quemque esse debere, adversùs scrupulosæ conscientiæ ludibria & morositates.

II. Hujus ergo Capitis initium ducemus ab exemplo & verbis B. Gaudentii, qui superiori jam Capite laudatus est, & qui testatum ipsemet facit, assensum se tandem esse, & successisse oneri, vix ferendo, compulsum videlicet jussione Ambrosii Metropolitani sui, & Comprovincialium Episcoporum, atque interminatione Orientalium Præsulum, non aliàs communionis suæ copiam facientium. *Imparem me vestro desiderio per omnia sentiens, onus istud totis viribus conatus sum declinare. Sed Beatus Pater Ambrosius, cæterique venerandi Antistites, tales ad me Epistolas cum vestra legatione miserunt, ut sine damno animæ meæ ultra jam resistere non valerem: Cui ab Orientalibus quoque Episcopis, nisi meum ad vos reditum pollicerer, salutis communio negaretur. Tali igitur conclusus articulo, & authoritate Sanctorum præsentium subjugatus, suscepi hoc summi Sacerdotii munus, nec merito dignus, nec ætate aptabilis, nec doctrina maturus. Serm. 16.*

III. Non jam humilitas, sed humilitatis specie fucata contumacia est, nisi sit morigera. Ejus est ergo repugnare, sed cedere tandem. Si nolit de propria periclitari salute, dum alienæ procurandæ laborat: multò plus incurri sciat periculi, superiorum imperiis pertinaciter detrectandis. Ea erat Augustini sententia, ea voluntas, cum plenam discriminis sarcinam subiit, ne in majora se conjiceret discrimina, si Episcopo suo morigerari usque recusaret. *Ut te nec pro lucro animæ nostræ audeamus offendere. Epist. 148.*

Qui idem rursus alibi Monachos, & omnes solitudinis & contemplationis nimios quandoque amatores admonet, quæ media terenda sit via inter inertiam, præcipiti semper studio fugacem, & ambitionem ad dignitates sacras præproperam: inter pii secessus otium religiosum, & charitatem se sibi, ut Ecclesiæ obsequatur necessitatibus, sussurantem: inter propriæ & alienæ salutis sollicitam procurationem. Si omnes enim totos se sibi solis impenderent, nec extra sinum suum ullos charitatis ignes effunderent: quis Ecclesiæ prolem augeret, quis nobis ipsis hos divinos in Ecclesia natales, & cœlestes hisque consentaneas dotes contulisset? *Vos autem fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque in finem perseveretis: ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis; cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis. Sicut autem inter ignem & aquam tenenda est via, ut nec exuratur homo, nec demergatur; sic inter apicem superbiæ, & voraginem desidiæ iter nostrum temperare debemus. Epist. 81.*

Hæc exemplis, & non verbis tantùm sancivit Augustinus. *Ibid. c. 4. Poss.* Quanquam enim studiosissimè declinaret civitates eas omnes, quarum vacabant sedes, cessit tandem vim afferenti sibi populo & Episcopo Hipponensi, ut Presbyter primùm crearetur, hoc est Parochus, & Vicarius Generalis, deinde ut Episcopus quoque ejusdem fieret civitatis. *Compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatûs curam, ac majoris loci ordinationem suscepit.* Confirmat & ipse in Confessionibus, *L. 10. c. ult.*, conterritum se mole peccatorum suorum, consilium arripuisse aufugiendi in aliquam solitudinem: sed revocatum se divinitus fuisse, & in schola pectoris edoctum; Pro omnibus hominibus unum mortuum esse Christum, ut jam non sibi singuli vivant, sed ei, qui pro ipsis & pro omnibus mortuus est.

IV. Eadem animo suo concoquebat, eadem & verbis penè iisdem exarabat B. Paulinus, *Epist. ad Amandum*, qui propriæ salutis procurationem proximorum postposuit charitati. *Cum quo meritorum meorum conscientia recusarem, vel potiùs non auderem recipere, ego vermis & non homo, vi subita invitus, quod fateor, astrictus, & multitudine strangulante compulsus, quamvis cuperem calicem ipsum à me transire, tamen necesse habui dicere Domino: verùm non mea voluntas, sed tua fiat. Cum præsertim ipsum de se Dominum dixisse legerem: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.*

V. Injustitiæ reos agit & furti Julianus Pomerius eos, quos electio canonica virtutibus claros vocat ad sacra culmina, & quos Ecclesiæ necessitati subducit ignavia; sua plus, quàm quæ Christi sunt quærentes; nec Christo & Ecclesiæ refundere paratos earum virtutum lumina, quas à Christo, quas ab Ecclesia haustas & medicatas habent. *Ac per hoc contra justitiam faciunt hi, qui merito suæ conversationis, vel eruditionis electi, otiosum studium fructuosæ utilitati regendæ multitudinis anteponunt: & cum possint laboranti Ecclesiæ subvenire, operosæ administrationis laborem, fruendæ quietis contemplatione refugiunt.*

Quoad alios verò, qui suæ imbecillitatis certò conscii sibi sunt, eas illi declinare omni studio debent, quò celsiores, eò periculo propriores dignitates. Qui verò iis potissimum idonei & pares sunt, quandiu ad eas non vocantur, non coguntur, abdere se ipsos debent in reconditiora quæque sapientiæ penetralia. *Sed quoniam sunt multi, qui*

se

se impares tanta sarcina norunt, tales justè se, etiam quæsiti, non offerunt, ne videantur non labores Ecclesiasticos velle suscipere, sed honores ambire. Cum dignitas Ecclesiastica nec ambienda sit, nec vitanda. Qui verò præesse & prodesse populis possunt, si quæsiti non fuerint, justè se ipsos percipiendæ sapientiæ studiis tradunt. De vita contempl. l.3. c.28. Ubi nec ambienda, nec vitanda tradit Pomerius celsarum dignitatum fastigia, hoc vult, nec ambienda ullo modo, nec contumaci & expugnabili fastidio rejicienda esse.

VI. Nihil in præteritis reliquit Ambrosius, quo electionem suam frustraretur. Cessit tamen aliquando tandem, non tam Imperatorum voluntati, & conspiranti Clero, Populoque, quàm Deo, qui eam illi inspirabat tum pugnacitatem, ut eam mox gloriosiùs frangeret. *Productus itaque & adductus Mediolanum, cum intelligeret circa se Dei voluntatem, nec se diutius posse resistere. Paulin. in ejus vita c.13.*

VII. Profitetur denique Augustinus, non mediocrem eorum fuisse turbam, in quos manus injiciebantur, qui raptabantur, includebantur, cruciabantur, dum assentirentur gestandæ variarum functionum sarcinæ, quas ipsa maximè fuga & aversatione promerebantur sua, & quas promereri non potuissent, si contumaciùs aversati essent. *Tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Ep.104.*

VIII. E' Græcis prosilit ante alios author luculentissimæ Epistolæ ad Dracontium Monachum scriptæ, ut illum cohortaretur animaretque ad subeunda tandem aliquando gubernacula Ecclesiæ, ad quam electus fuerat: ne non pietatis successus is foret, sed pudenda fuga, quæ videlicet populis offendiculo esset: cum ea constantia labores fugitaret, qua essent superandi. *Non vacat culpa quod agis, auditis istis scandalizabuntur. Fugientem te conspicimus, & ex fuga futurum prospicimus, ut & in judicio de eo crimine convincaris, & convictus miserè doleas.* Conclamatam esse Ecclesiæ salutem inculcat, & nec ipsum baptismo tingi unquam potuisse, si integrum omnibus esset Episcopatum devitare. Nec remorari illum debere, quo se obstrinxerat sacramentum, interserendi se nunquam sacri Episcopatûs infulis, muniisque. Enimverò Paulum, Moysen, Jeremiam, Jonam, quamlibet contestatos suam & imbecillitatem & indignitatem, obtemperasse tamen cælesti Imperio, quo vocabantur. Denique nec à Monastica professione quidquam posse cum patrocinii sibi accersere, cum Serapion, & bene multi alii, ut ne jam Elias & Elisæus proferantur, religiosas institutiones curæ & regimini Ecclesiarum pulcherrimè sociaverint.

IX. Tantundem periculi ingruere ominatur Gregorius Nazianzenus, si Episcopatum vel omnes captent, vel omnes refugiant. *Par meo quidem judicio malum est, ac peræquè inordinatum, & omnes præesse atque imperare velle, neminem id suscipere. Orat.1.* Inde est quòd quamvis in avias Ponti solitudines unà cum Basilio se subduxisset, mox ut Presbyteratu ornatus fuit Gregorius: accersitus mox tamen patris imperio, Ecclesiæque opem orantis precibus, rediit, Coadjutorem, aut Vicarium egit Generalem Nazianzenæ Ecclesiæ, Basiliumque revocari fecit, ut easdem Ecclesiæ Cæsariensi operas commodaret. Fugam porro Theologus reditumque suum approbat exemplo Patriarcharum & Prophetarum: legibus certissimis humilitatis & obedientiæ: his denique regulis sapientiam miram quandam & modestiam spirantibus, vocationi cœlesti non præeundum unquam, nunquam non obsequendum; mediumque ingrediendum esse tramitem inter audaciam inverecundam & ignaviam meticulosam. *Videte quàm rectè inter utrumque timorem negotium transigam; nimirum ut nec nimiè oblatam Præfecturam appetam, nec oblatam repudiem. Illud enim temerariorum hominum est, hoc inobedientium, utrumque autem timidorum. Atque ipse inter nimis audaces & nimis timidos quodammodo interjectus sum, nempe & his qui ad Præfecturas omnes prosiliunt, timidior, & iis rursus, qui omnes fugiunt, audacior.*

Eidem Gregorius obedientiæ legi concessit, cum subinvitus Sasimorum Episcopus ordinatus est, parentis & Metropolitani voluntati ut se accommodaret. Sasimis digressus, Nazianzum rediit, suppetias patri laturus. Denique minùs lubens quidem, sed tamen regimen suscepit Ecclesiæ Constantinopolitanæ, lubentiùs ea abiturus: uni constantissimè ei legi vitam & rationem suam omnem aptans, attemperansque, ut suapte sponte nullas non refugeret dignitates, nullas non subiret Ecclesiæ authoritate & cælestibus jussis impulsus. *Ad vos accessi, idque non sponte, nec memet offerens, ut multi eorum soleat, qui nunc ad Ecclesiæ gubernacula prosiliunt, sed accitus & coactus, ac timori & spiritui obsecundans. Orat.25.* Utra amplius virtute magis claruerit Nazianzenus, non facilè dixerim, dignitatum omnium cupiditate declinandarum, ubi fas esset: an subeundarum, ubi lex divina juberet. Eam ille ex Scripturarum meditatione jugi combiberat & sui diffidentiam, & in Deum fiduciam summam. *Bonum est Deo sese parumper subducere; ut Moyses ille olim & postea Hieremias; & rursus ad vocantem promptè atque impigrè accurrere, quemadmodum Aaron & Elias, modò utrumque pro animo fiat, alterum ad propriam imbecillitatem, alterum ad vocantis potentiam. Orat.42.*

X. Commemorat ipse Chrysostomus, ut in desertis abditioribus cum Basilio vetusta familiaritate sibi conjunctissimo cælestibus orationis & contemplationis deliciis frueretur, cum ad Episcopales ambo sedes postulati sunt. Se quidem constantissimè fugam arripere decrevisse; at ne fraudaretur Ecclesia Pastore præstantissimo, qualem præsagiebat fore Basilium, quid consilii ipse cœpisset, illum celasse, ut ipsum quoque Basilius considerer ei necessitati pariturum. Ordinatus est ergo Basilius Episcopus, aufugiente tum quidem & latitante Chrysostomo, *De sacerd. L. 1. c. 3.*, sed non multò post & ipse omnipotenti vocationi Dei parituro, cujus interpretes sunt Ecclesiæ Administri & Principes. Confitetur ipsemet nihilo minus periculi & flagitii esse in contumacia fugiendi, quàm in superbia audendi & ambiendi: eumque teneri à nobis debere modum sobrietatis, ut nec prævertamus Dei imperium, necdum jubentis; jussi autem, nec vel punctum temporis cessemus, aut feriemur. *Quemadmodum is qui non sibi traditum à Deo honorem usurpare præsumit, culpari dignissimus sit; ita & qui traditum sibi repellere, & à se arcere molitur, aliorum est criminum reus, infidelitatis scilicet atque inobedientiæ. Unde ait Paulus Apostolus Jesu Christi; Secundùm imperium Dei. In Epist. 1. ad Timot. hom.1.*

XI. Episcopatûs infulas ut à se propulsaret, ea dixit, ea fecit, ea contestatus est Synesius, ut nemo possit non magnopere mirari, qui deterriti non sint ab eo ordinando Episcopi: aut qui tam sanctè postea Episcopatum gesserit, qui tam stupendis & improbandis artibus illum refugiebat. Sed eo tamen ipso tempore fatebatur ille, omninò pariturum se, tum Concilio Provinciali, tum Archiepiscopo Theophilo: quippe si Imperatoribus & Imperatorum ministris formidine pœnæ obtemperatur, multò propensiùs & ex animo parendum esse Christo, impe-

ria

ria sua per minifiros suos promulganti. *Sed ſiposteaquam iſta manifeſta fuerint, quæ celari minimè volo, in Epiſcoporum numerum nos aſcribat, cui ejus poteſtas à Deo commiſſa eſt, cedam neceſſitati, ac tanquam divinitus oblatam teſſeram accipiam. Ita enim apud me exiſtimo: ſi quid mihi aut Imperator præcipiat, aut infelix neſcio quis Auguſtalis, pœnas utique dem, niſi mandatis obtemperem. Deo autem ſponte obtemperandum eſt. Epiſt. 105.*

Hoc rurſus exemplo illuſtratur ea, quæ io ſummorum hominum & ſanctiſſimorum Epiſcoporum pectoribus, in Paulino, in Ambroſio, in compluſculis aliis, natalium, opum, civiliumque adminiſtrationum ſplendore clariſſimis vigebat obedientia: eum à Conciliis & Metropolitanis vis ea illis inſerebatur, cui reſtitarent modeſtè, non pervicaciter, ne noo tam Pontificibus, quàm Deo per eos imperanti obluctarentur. Illud alibi quoque præ ſe fert Syneſius, optatiorem ſibi mortem futuram fuiſſe, & tolerabiliorem, quàm Epiſcopatum: at quantumcumque renitamur nos quidem, tam æquum, quàm neceſſe eſſe, ut Deus vincat. *Ego pronus & flexis genibus ſupplex mortem præ ſacerdotio optabam, ſed poſtquam hominibus expugnatis, à Deo ſum ſuperatus, &c. Epiſt. 57.*

XII. Ad illud jam alterum defluet oratio, quod nobis hoc capite illuminandum propoſueramus: eſſe nimirum tam turpem, tamque perſpicuam pietatis, virtutum, doctrinæ & induſtriæ inopiam, ut nullis ea conſtringi poſſe cenſenda ſit obedientiæ legibus ad ſubeundum Epiſcopatum. Ita ſentit Chryſoſtomus, qui hujuſmodi homines vetat, aut illatæ vi cedere, aut cujuſquam imperio frangi; ut nec vel ſuaderi ſe vel frangi ſinerent, ſi cogerentur Naucleros ſe, vel architectos profiteri, vel medicos, ſi harum diſciplinarum nullis eſſent imbuti rudimentis; cum in ſpiritalibus multò major peritia deſideretur, ſeu medicis, ſeu naucleris, ſeu architectis, quàm in temporalibus. *Decere arbitror, vel ſi te eo ſexcenti vocent, atque adeo cogant, non illos ſpectare: verùm animi tui dotes prius examinare vireſque tuas omnes exactè perſcrutari, atque ita demum cogentibus cedere. Jam domum ſe aliquam ædificaturum polliceri nemo audeat, qui idem Architectus non ſit: neque ægrotantis corpora contingere quiſquam aggrediatur, qui Medicinam non didicerit: quin immo vel pluribus vim offerentibus deprecabitur, neque eum ſuæ pudebit ignorantiæ. Cui autem tam multarum animarum cura credenda ſit, is non prius ſeipſum examinabit, quin potius vel omnium imperitiſſimus munus ipſum ſuſcipiet, poſteaquam vel ille jubet, vel ille cogit, atque adeo, ut ne illum offendat? De Sacerdo. L.4. c.2.*

Ne mortis quidem ioteotatæ metu adigetur unquam agricola, ut navim regat; nec nauclerus, ut agriculturem agat; nec artificum quiſquam, ut artem profiteatur, cujus omnino rudis & inexpertus eſt. An verò vel minora ingruunt pericula, vel detrimenta faciliùs reſarcienda, ſi artem artium, regimen animarum, is exerceat, qui ne tyrocinium quidem ejus unquam poſuit? Ao cogi oos ſinemus, ut tot malorum authores ſimus, & artifices? An qui vim afferunt, artem quoque ipſam, & regiminis peritiam inſerere animo poterunt? *Itane ergo ubi modicis in rebus periclitamur, tanta utemur ipſi providentia, neque cogentium nos violentia parendum eſſe putabimus: ubi verò æternum illos manet ſupplicium, qui Epiſcopatûs adminiſtrationem juſtè præſtare neſcierint, temerè, atque ut caſus tulerit, in tantum nos conjiciemus periculum, alienæ violentiæ cauſam opponentes, &c. An cum te nullus vocaret, imbecillis tu & minimè idoneus eras; ubi primùm verò comperti ſunt, qui honorem ad te deferrent, derepente in valentem atque idoneum evaſiſti?*

XIII. Gregorius Nazianzenus, cujus tanta hactenus edidimus obedientiæ documenta, eſſe tamen modum, certos eſſe fines duxit tenendos, ut ſuas quiſque emetiretur vires, nec promptè tantùm, ſed providè & ſapienter obediret. Hoc ſapientiſſimo & expertiſſimo viro fixum ſtatumque fuit, hac mediocritatis lege vitam componere, ut dignitates cuperet nullas, ne plus æquo fugeret ullas, nullas ſubiret ultrà virium ſuarum modum & patientiam. *Mihi optimum atque à periculo remotiſſimum viſum eſt, mediam quandam viam inter cupiditatem & timorem ſequi, ac partim cupiditati, partim ſpiritui ſatisfacere. Id autem ſic fieri poſſe, ſi nec ſacrum munus omninò defugiam, nec rurſus graviorem, quàm vires ferant, ſarcinam humeris tollam. Pii viri ſimulque tranquillitati ſuæ conſulentis eſt ſanctiorem ſacram viribus metiri; ut ſcilicet tanquam in cibis, eam admittamus, cui pares eſſe poſſumus; eam autem quæ vires noſtras ſuperat repudiemus. Orat. 8.*

XIV. Author hortatorque eſt Hieronymus, ne propitio & ſavorabili minùs acquieſcamus eorum judicio, qui nos ad magna vocant culmina, ſi noſtra nos conſcientia moneat, quàm ſit nobis res anguſta domi, quàm non poſſit noſtra alios locupletare inopia: quàm non pares ſimus curandis proximi vulneribus, cum graviter confoſſi, & necdum ſanati ipſi languemus & ægreſcimus adhuc. *Ergo non ſtatim multitudinis acquieſcamus judicio, ſed electi in principatum, noverimus menſuram noſtram, & humiliemur ſub potenti manu Dei, quia Deus ſuperbis reſiſtens, humilibus dat gratiam. Quanti panem non habentes, & veſtimentum, cum ipſi eſuriant, & nudi ſint, nec habent ſpiritales cibos, neque Chriſti tunicam integram reſervarint, aliis & alimonias & veſtimenta promittunt, & pleni vulneribus, medicos eſſe ſe jactant. Nec ſervant illud Moſaycum: Provide alium, quem mittas: aliudque mandatum: Ne quæras judex fieri, ne fortè non poſſis auferre iniquitates. In c.3. Iſai.*

Si innoxius eligentium error nobis blandiatur, ne ſponte erremus & excutiamus ipſi, nec nobis in noſtram ſuppalpemus perniciem. Veniale eſt, quod illi errant, cum in noſtri animi non poſſint invadere penetralia; at nos, ſtultum eſt, foris diſſimulare, quos ipſi morbos intus ſentimus. Fallax illa & falſa eſt, ſive humilitas ſive obedientia, ſi eorum nos accomodamus judicio, vel imperio pareamus, qui ignari eorum quæ intus experimur, ſuadere ſatagunt, eos eſſe nos, qui nunquam fuimus: & poſſe nos, quæ immane quantum vires noſtras ſuperant. Admovendæ ſunt aures æternæ Veritati, & ex ejus judicio deſpicienda & retundenda hominum de nobis diſſimillima opinio. Id volebat his verbis Hieronymus: *Electi in principatum, noverimus menſuram noſtram, & humiliemur ſub potenti manu Dei, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.*

In his rerum temporumque anguſtiis lex non fallacis humilitatis, & tutiſſimæ obedientiæ ea eſt, ut hominum inconſideratis obluctemur judiciis imperiiſque temerariis; utque iis auſcultemus, obſequamurque, quæ ſempiterna & incorrupta Veritas in noſtris ipſiſmet præcordiis pronuntiat; utque populorum ſaluti potiùs, quàm votis conſultum velimus. Nobis eligendis dignos à ſe eligi volunt, putantque: cedamus non errori, nec mananti inde electioni: ſed ſinceræ voluntati eligendi dignos: ita illis etiam repugnando obſequemur.

XV. Ea ſanè erat Juliani Pomerii ſententia. *Sed quoniam ſunt multi, qui ſe Impares tantæ ſarcinæ norunt; tales juſtè ſe etiam quaſiti non offerunt: ne videantur non Eccleſiaſticos labores velle ſuſcipere, ſed honores ambire. De vita contempl. l.3. c.28.* Eadem nobis inculcabit Gregorius Magnus capite ſequenti, eam eſſe quandoque nobis unis notam evidentiam indignitatis & inutilitatis noſtræ ad ſu-

ſeriores dignitates quæ ſufficiat ad peremptoriam & irrevocabilem adversùm noſmetipſos ſententiam proferendam.

CAPUT LXVII. *P.2. l.2. c.45.*

Quas tenuerint regulas ſanctiſſimi quique viri, ut electioni Epiſcopali repugnarent, aut acquieſcerent.

I. Mirum Gregorii Magni exemplum, atque nullum non moveris lapidem, quo Pontificatum declinaret.

II. In eo indè viſus eſt ſibi ſemper quandam curarum & ſollicitudinum tempeſtatem pati.

III. Alios tamen hortatus eſt, ut neceſſitati cederent, ut Eccleſiæ utilitati ſervirent.

IV. Duo illa fuere Gregorii placita, & omnes defugere dignitates, nec ſe tamen Eccleſiæ neceſſitatibus ſubducere.

V. Nec nimia poteſt cuiquam videri Gregorii inclementia, cum aliàs vellet non iis Paſtoribus eſſe contentos, quibus meliores inveniri non poſſent.

VI. VII. Aviti & Fortunati doctrina Gregorio conſentanea.

VIII. IX. Cæſarius & Fulgentius Epiſcopatum declinare conati ſunt.

X. Juſtinus ipſe Imperator ab ea dignitate abhorruerat.

XI. Joannes & Cyriacus Patriarchæ Conſtantinopolitani non niſi allata vi acquievere patriarchali ſarcinæ.

I. EXpendendum rurſus nobis hoc capite eſt, ut laudatiſſimi quique Epiſcopi, nonniſi inviti tantæ dignitatis faſtigio ſucceſſerint, ſola Chriſtiana humilitate & obediendi neceſſitate aſſenſum eorum expugnante. Ne fingi quidem vel optari poteſt illuſtrius ejus rei exemplum, quàm in Gregorio Magno, qui natalium claritate, doctrinæ & pietatis ornamentis, Monaſticarum etiam virtutum non pœnitendo tyrocinio: ad Epiſcopatum videbatur paratiſſimus inſtructiſſimuſque venire, à quo tamen eo ipſo nomine alieniſſima erat mente. Electioni ſuæ pro virili ſua repugnavit, indignum ſe ea profeſſus, verituſque ne immenſo quodam ſollicitudinum æſtu & negotiorum tumultu implicaretur in eo defungendo munere, quod ſummam animi libertatem, tranquillitatem, & cæleſtium rerum contemplationem deſiderare videbatur. Vide, ut hæc ediſſerat Joannes Diaconus in ejus vita. *L.1. c.39. 40. 44. Gregorium licèt totis viribus renitentem Clerus, Senatus, populuſque Romanus ſibi concorditer Pontificem delegerunt.. Quem ille apicem totis viribus evitare decernens, ſeſe indignum omninò tali honore clamitabat; videlicet metuens, ne mundi gloria, quam prius abjecerat, ei ſub Eccleſiaſtici colore regiminis aliquo modo ſubrepere potuiſſet.*

Cum verò Romanorum, à quibus electus fuerat, conſtantiam inflectere non potuiſſet, Mauritium Imperatorem aggreſſus eſt, penes quem olim Apocriſiarium egerat Apoſtolicæ Sedis, cujus filii Inſtricus fuerat parens. Ad eum ergo eas exaravit literas, quibus alienari illum poſſe ſperabat à conſenſu præſtando. *Latenter literas deſtinavit, adjurans & multa prece depoſcens, ne unquam aſſenſum populis præberet, ut ſe hujus honoris gloriâ ſublimaret.* Cum ejus literas intercepiſſet Præfectus Romæ, & electioni aſſenſus eſſet Imperator, mutata veſte fugit ex urbe, & in ſylvas ſe remotiores abdidit: *Diſſimulato, ut fertur, habitu, ſylvarum ſaltus petiit, cavernarum latibula requiſivit.* Sed cœlo ipſo, unde illi latitandi amor inſpirabatur, latebras ejus prodente, & ignea columna locum ubi deliteſcebat commonſtrante, ceſſit neceſſitati, quam ineluctabilem jam ſentiebat. *Agnoſcitur, capitur, traditur, & Pontifex conſecratur.*

II. Verùm Gregorii mores & divinas ejus morum regulas non alio aptiùs, diſertiùſque & ſanctiùs ediſſeri potuere, quàm ipſius Gregorii ingenio, calamoque. Querulas ille, & amoris tamen illecebris refertas ad Joannem Patriarcham Conſtantinopolitanum literas dedit, quibus expoſtulabat, quod qui Patriarchalem excutere priùs ſarcinam tentaſſet, non ſibi ad Pontificatum quoque declinandum ſuffragatus eſſet: quo prodebatur, non ita eum fratribus ex animo favere, ac ſibi ipſi. *Quo enim ardore, quo ſtudio Epiſcopatus pondera fugere voluerit beatitudo veſtra, ſcio: & tamen hæc eadem Epiſcopatus pondera, ne mihi deberent imponi, non reſtitit. Conſtat ergo, quia non me, ſicut vos diligitis, quia illa me voluiſtis onera ſuſcipere, quæ vobis noluiſtis imponi. L.1. Ep.4.* Scripſit & ad Theoctiſtam Imperatoris germanam, ſe priùs terrenorum omnium abdicatione, terras calcaſſe, & cœlis quodammodo inſeruiſſe caput: at nunc Pontificia electione, velut tempeſtate quadam dejectum ſe eſſe velut in procelloſum Pelagus, curis, ſollicitudinibus, terroribus inquietum: ut enim nihil ſibi timendum haberet, at univerſo gregi quidquid immineret diſcriminis, id uni ſibi impendere. *Nil in hoc mundo appetens, nil pertimeſcens, videbar mihi in quodam rerum vertice ſtare; ſed repente à rerum vertice tentationis turbine impulſus ad timores pavoreſque corrui: quia etſi mihi nihil timeo: eis tamen qui mihi commiſſi ſunt, valde formido. L.1. Epiſt.5. 6. 7. 30.* Tantæ dignitatis functione, veluti procella quadam excuti ipſe ſibi videbatur, ac ita diſſipari, ut jam ſecum habitare nunquam poſſet. *Undique cauſarum fluctibus quatior, ac tempeſtatibus deprimor. Redire poſt cauſas ad cor deſidero, ſed vanis ab eo cogitationum tumultibus excluſus redire non poſſum.* Conteſtatur denique ſanctiſſimus Pontifex potuiſſe quidem Imperatorio præcepto nomen & ſtationem Leonis ſibi aſſignari, ſed malle ſe, ut invicta potius animi fortitudo addi ſibi potuiſſet. *Sereniſſimus Imperator fieri ſimiam Leonem juſſit. Et quidem pro juſſione illius vocari Leo poteſt, fieri autem Leo non poteſt.* Iiſdem verbis & ſententiis literas dedit ad Patritium Narſetem, & ad Anaſtaſium Patriarcham Antiochenum, ut & ad Joannem exconſulem, prolixiſſimæ charitatis melle leniens querelas, quod ubi electioni ſuæ ſuffragati eſſent, in æſtuoſum ſe curarum vorticem impuliſſent: *Gemo quotidie occupationibus preſſus, & reſpirare non valeo.*

Nec verò temporis diuturnitate obtundi potuere harum in ejus animo ægritudinum ac ſollicitudinum aculei: cum longo poſt tempore ſcribens Gregorius ad Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum. *L.7. Ep.126.*, vetuſtiſſima ſibi familiaritate devinctum, cohibere necdum poſſet erumpentes gemitus, quòd pietate decreviſſet & virtute, cum dignitate creſceret; quodque pro ſerena rerum cœleſtium contemplatione, ad quam totus olim exarſiſſet, nunc irrequieta negotiorum tumultuatione obrueretur. *Neque enim, bone vir, hodie ego ſum ille, quem noſti. Multum fateor exterius proficiendo, interius cecidi, &c. Ego vias mei Capitis ſequens, ſummopere eſſe decreveram opprobrium hominum & abjectio plebis, &c. At me multum nunc deprimit honor oneroſus, curæ innumeræ perſtrepunt, &c. Nulla cordis quies eſt, &c.* Sic animo, ſic toto Gregorius pectore afficiebatur, ante & poſt electionem. Celſitudinem, quam vulgò capiunt, exhorreſcebat: latebris quas horrent, oblectabatur, cadere ſe exiſtima-

stimabat, cum surgeret; Denique Episcopatu, veluti retrolabi sibi videbatur in sæculum quod ex animo detestabatur: *Sub colore Episcopatus, ad saculum suum reductus. L.1. Ep.5.*

III. Si Joannem Patriarcham Constantinopolitanum prolixo Gregorius encomio prosecutus est, quod quam celsam, tam lubricam dignitatem omni virium contentione effugere voluisset: in successorem ejus Cyriacum nibilo parcior, aut laudis illiberalior fuit. Et hic enim aversabatur illud sua sponte fastigium, ad quod impellebatur. At monuit tamen præclarissimè Gregorius, pium quidem esse amplissimas declinare dignitates, sed non minus religiosum, eos qui refugiunt ad illas compellere. Honoribus resistendum, sed cum modo, esse; nec diligi ab eo Christum solida satis charitate, qui gregis Christi regimen contumacius detrectat. *In scriptis vestris vos magnopere quæsisse requiem narratis: sed per hoc ad Pastoralem sollicitudinem congruò vos venisse ostenditis, quia sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus est, &c. Pastori sancta Ecclesia dicitur, Simon Joannis amas me? Pasce oves meas. Ex quibus verbis colligitur, quia si is qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pascere, ostendit se Pastorem summum minimè amare. L.6.Ep.4.* Si paterno è sinu exiliit Verbum Dei, sempiternus animarum nostrarum Pastor: ecquis otii & secessus sui pii suavitatem non abdicabit, ubi ad pascendas rationabiles Christi oves vocabitur? *Si enim unigenitus Patris pro explenda utilitate omnium, de secreto Patris egressus est ad publicum nostrum: nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum praponimus utilitati proximorum?*

IV. Palmaria illa duo sunt capita doctrinæ Gregorii, sacras dignitates fugientibus semper ingerendas, ambientibus occludendas. *Locus regiminis desiderantibus negandus est, fugientibus offerendus.* Fugientes verò modum fugæ suæ ponere debere, & intra gyrum hunc se cohibere, ut ne se subtrahant Ecclesiæ necessitatibus, & ubi digniores præsto non sunt, qui gregi Christi præficiantur: *Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam sicut toto desiderio debemus occupationem fugere: ita si desit qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero subire. Ibidem.* Se quidem Isaias ad Prophetæ & præconis munus præsto esse exclamavit, sed illius antè Angelus igne altaris labia adusserat, eoque excusserat ex ejus animo dubitationem omnem de cælesti vocatione. At Jeremias ex adverso tergiversabatur, & demandatam sibi à Deo prædicandi Provinciam detrectabat. Sed cum humili & demisso ejus animo abesset pertinacia, cessit tandem obedientiæ legi. Ita in rerum medulla consentiebat utriusque Prophetæ ratio, etsi in cortice & specie tenus vehementer dissentiret. *Quod ergo laudabiliter unus appetiit, hoc laudabiliter alter expavit. Iste ne tacita contemplationis lucra loquendo perderet: ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusavit, plane non restitit; & is qui mitti voluit, antè se per altaris calculum purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat; aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbè contradicat.*

V. Nec est quod austeriorem sibi quisquam fingat Gregorium; cum eam ille fateatur incidere aliquando temporum tristitiam, tantamque penuriam dignorum Præsulum, ut saeris illis dignitatibus necessariò innectendi sint, non qui digni sunt, sed quibus digniores nulli sunt in nostra potestate. Hanc ille præscribit normam electioni Episcopi Syracusani. *L.4. c.59. Trajanus Presbyter, quantum suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inveniri non valet, & ipse nullis criminibus tenetur involutus, condescendi ad eum, cogente nimia necessitate, potest.* Ubi vides quantumcumque urgeat Ecclesiæ necessitas, intercedere Gregorium, ne illi præficiatur, qui enormi aliàs crimine vitam maculavit. Idque fortasse alibi ab eodem Pontifice innuitur, ubi ait: *Indignus, nec coactus accedat.*

VI. In hac eadem versabatur sententia Avitus Episcopus Viennensis, famæ merito suo clarissimæ. Qui enim verba Apostoli sibi obtendebant, desiderando Episcopatu bonum opus desiderari; eos seriò monet Avitus, ut illa quoque ponderent Apostoli ejusdem verba de necessaria Episcopi innocentia, & inculpatissima vita. *Solent plerique propriæ ambitionis incendium dicti hujus Apostolici quasi refrigerio temperare. Sed statim cessaret tale desiderium, si sequentia tractarentur; Oportet, inquit, hujusmodi irreprehensibilem esse. Considerent si ab omni interdicta reprehensionis nævo candida divinæ imaginis integritas custoditur, &c. In Fragm. p.201.* Ubi hanc patet esse Aviti mentem, irreprehensibiles à Paulo eos demum dici, qui primigeniam innocentiam nullo unquam flagitio contaminarunt. Ita sancit & constituit denique Avitus; Deo displicere eos, qui sibimet ipsis ita placent ut Episcopali sibi sede digni videantur. *Placere Deo penitus nequit, qui usque ad sui electionem sibi ipse placuerit.* Qui sibi clam favent plauduntque, aliorum favore & suffragiis facilè cadunt.

VII. Fortunato Pictaviensi Episcopo ita videtur vilem illis & despicabilem esse Episcopatum qui illum non reverentur, qui non verentur, qui prehensant; contemni vocationem divinam, ubi prævenitur: si Hilarius, si Martinus, si Gregorius ad eas dignitates contremuerunt; insolentissima insania insanire eos, qui sese bis anteponant; denique ambitionem legibus etiam civilibus pœnas dare. *Gravat Sacerdos Ordinem, qui Episcopatum sic petit. Præcepta qui complectitur, fugit honoris ambitum. Hoc si sui sit debitum. Coactus ascendat gradum; Non se petente callidè, sed dante Christi munere. Ineptus est qui sancta se præferri vult Ecclesia. Nam rem sacratam sumere, electio divina sit. Clarus Sacerdos Ordinem Hilarius non ambiit; Martinus illud offugit, Gregorius vix sustulit. Leges refutant ambitum, Invasor omnis pellitur; Quod respuunt Prætoria, vitat nefas Ecclesia. Poemat. L.1. c.16.*

VIII. Rescito Cæsarius quæri se ad Episcopatum, abstrusit se in vetustissima sepulchrorum antra, nec prodiit, nisi vim faciente populo, & insuperabili gratiæ divinæ potestate inflexus. *Vita ejus apud Surium August. die 27. c.6. Cum pervenisset ad notitiam Patris nostri, quod esset ordinandus Episcopus, intra quædam sepulchra se abscondit; sed latere non potuit, quem detexit non culpa, sed gratia. Trahitur igitur è quodam sepulchro vivus, quem non meritum, sed celatum, vitæ claritas ostendebat. Cogitur Episcopatus sarcinam suscipere: & ille quidem ceu mansuetum Christi jumentum, impositum sibi onus modesto fert temperamento.* Ita viri sanctissimi, cogi meruere; dum cogerentur: non amplius repugnarunt: hanc rati certissimam esse divinæ vocationis tesseram.

IX. Pluribus in Africæ Civitatibus electus est Fulgentius à Clero & Populo; sed quàm fugax, tam ingeniosa ejus animi modestia insequentes & perscrutantes diu delusit. Cum denique certior factus est, suos jam sibi singulas civitates Pastores delegisse, suo se reddidit Monasterio; ubi Civitatis Ruspensis incolæ, quæ sola Pastore viduata remanserat, deprehensum, vi pertraxere, ut esset ignotæ sibi Ecclesiæ notissimus ipse Episcopus. *Tunc adgregata violenta multitudinis manu, repentè B. Ful-*

Fulgentius dolens oculos in cellulâ propiâ reperitur, invaditur, tenetur, ducitur, & Pontifex esse non rogatur, sed cogitur. Vita ejus, c.17.

X. Illud etiam à Fortunato observatum est, ne Magistratum quidem civilium dignitatibus remunerandam esse hominum inconsideratam vanitatem, qui illis inhiant, sed eorum navitatem & prudentiam, qui quanti eæ sint ponderis & periculi callent, quique ideo ab eis aufugiunt. Unus exemplo suo luculentè id approbabit Justinus Imperator, qui datis ad Hormisdam Papam literis sanctissimè affirmat, invitum se & repugnantem electum fuisse à Proceribus Imperii, à Senatu & ab Exercitu. *Declaramus, primum quidem inseparabilis Trinitatis favore, deinde amplissimorum Procerum sacri nostri Palatii, & sanctissimi Senatus, necnon electione firmissimi exercitus ad imperium, nos licèt nolentes ac recusantes, electos fuisse, atque firmatos. Post Epist.27. Hormis.* Scitissimè rescripsit Pontifex in eo uno satis argumenti esse, ut crederetur ad eum apicem à Deo vocatus esse, idque ingenti Ecclesiæ commodo & laudi cessurum. *Significastis nolentibus & recusantibus vobis Imperii pondus impositum: quâ ratione electos suos cœlesti constat esse judicio, secundùm Apostolum dicentem: Non est potestas nisi à Deo. Superest ut à Deo electi Ecclesiæ solatia porrigatis. Epist.27.* Nec spes fefellit Pontificem. Pacem enim Justinus universæ tandem reddidit Ecclesiæ, Acaciano schismate prorsus oppresso, quo illa jamdiu lacerabatur.

XI. Ubi Joannem & Cyriacum Constantinopolitanos Patriarchas ostendimus paulò suprà cogendos fuisse, ut in eam se propelli sedem paterentur: jam tum patuit incompertam Orientali Ecclesiæ minimè fuisse illam animi modestiam, suique dejectionem, cui fugienti, ob ipsam maximè fugam, sacræ ingeruntur dignitates. Diximus & de Theodoro Anastasiapolitano Episcopo, qui, quòd vehementior quædam vis allata sibi fuisset, eo liberum sibi duxit esse, ut ei renuntiaret.

Finis Libri Secundi.

PAR-

PARTIS SECUNDÆ
LIBER TERTIUS,
IN QUO AGITUR,

De pluralitate Beneficiorum. De Commendis. De Difpenfationibus. De præcipuis officiis Epifcoporum. De Refidentia. De caufis Canonicis & juftis non refidendi. De Conciliis. De Comitiis Regni. De Comitiis Cleri. De Synodis Diœcefanis. De Vifitationibus. De Prædicatione. De Pauperum tuitione. De Exercitio Jurifdictionis.

De Pluralitate Beneficiorum.

CAPUT PRIMUM. *P.1. l.2. c.45.*

De pluralitate Beneficiorum per quinque priora fæcula.

I. Generales caufa, qua veterem Difciplinam muniebant adversùs pluralitatem Beneficiorum. Primùm neceffaria Clericorum omnium refidentia.

II. Cuique Clerico certa adfignata munia.

III. Non alii reditus, quàm in diftributionibus.

IV. Res omnes in commune poffidebantur.

V. Nec neceffaria deerant Clericis, nec fuperflua redundabant ulla.

VI. Omnium fuftentatio egenorum Ecclefia commendata erat.

VII. Everfa autè neceffariò omnis ea difciplina ratio, quàm plura quifquam unus obtineret Beneficia.

VIII. De Epifcopo duarum Civitatum.

IX. Aut duos regente Epifcopatus, in unum compaginatos ad Ecclefia utilitatem.

X. Damnatur in Concilio Calchedonenfi pluralitas Beneficiorum, & ad priorem Ecclefiam fuam rejicitur Beneficiarius.

XI. Conceditur ibi tamen, ut ab Ecclefia diruta ad aliam migretur.

XII. Vaga ibidem prohibentur ordinationes, quibus Clerici nulli affiguntur Ecclefia.

XIII. Clericus uni Epifcopo, unique addictiffimus Ecclefia plura non poterat accumulare fibi Beneficia.

XIV. B. Bafilius Epifcopum tranftulit, & gemini Epifcopatûs illi curam mandavit.

XV. Idque in Concilio Provinciali factum eft, & ad Ecclefia commodum.

XVI. Nonnulla in eam difpenfationem adnotantur.

XVII. An à B. Paulo damnata fit fpiritalis hæc bigamia.

XVIII. XIX. Commenda Epifcopatuum vacantium ad tempus tantùm erant, & ad Ecclefia neceffitatem.

QUÆ fæpiùs jam fuprà perftricta eft Beneficiorum refidentia, & de qua prolixior fuo infrà loco inftituetur nobis difputatio, ea jam non leve præjudicium eft adversùs Beneficiorum pluralitatem accuratè hîc nunc difceptandam. Palam eft enim refidere in fingulis non poffe, cui plura fint Beneficia. Cum ergo fuis quique refidere in Ecclefiis tenerentur Clerici, quibus fua illos affixerat ordinatio, ut fuprà demonftratum eft: ne fieri quidem poterat, plura ut in fingulos Beneficia conferrentur, cum pluribus in Ecclefiis, vel Civitatibus fedem habere non poffent uno eodemque tempore.

II. Nec ad præfentiam tantùm corporis pertinebat lex refidentiæ, fed ad functiones facras quæ in iis locis obeundæ effent; & quæ nifi uno in loco obiri non poffent. Ita refidere nemo nifi in una poterat Ecclefia.

Adde quod Beneficium ab ordine non divelleretur, nec nifi collato ordine conferretur Beneficium; nec alia effet Beneficii collatio, quàm ordinatio. Ergo cum ritè unus unum ordinem exercere poffit, non plures: ritè unus unum gerebat Beneficium, non plura.

III. Reditus Beneficiorum meris conftabant diftributionibus, feu fportulis, ut delibatum alicubi jam eft, utque infrà Parte III. operofiùs declarabitur. Quorfum ergo plura quis fibi accumulaffet

Be-

Beneficia, cum præsentibus tantùm & officio fungentibus ex sportulæ dispensarentur?

IV. Bona Ecclesiæ temporalia tum omnia in commone possidebantur, uti nunc in Cœnobiis & Congregationibus plerisque, sive Monasticis, sive Clericalibus. At ea ratio non possidendi nisi in commune, manifestè declarat, ne fieri quidem potuisse, ut unus plurium portiones vel distributiones obtineret, aut ut plurium Congregationum parte aliqua donaretur redituum.

V. Quaoquam non idem modus, nec mensura eadem esset, sed pro cujusque labore; servabantur tamen religiosissimè illæ leges, quas paupertatis amor, quas charitas pauperum dictavit, nulli ut quidquam necessarium deesset, nulli ut superesset ultra necessarium; cum nemini superflua aggerari possent, quin alii necessariis fraudarentur. His ita constitutis, ne in mentem quidem venire poterat cuiquam, ut pluribus vellet se donari Beneficiis.

VI. Nec Clericorum tantùm suorum Ecclesiæ unicuique incumbebat sustentatio, sed pauperum etiam, orphanorum, viduarum, Sanctimonialium, omnium denique, quibus in omnia Ecclesiæ bona jus erat, solo nomine paupertatis. Vel ditissimas ergo Ecclesias ad tantam alendorum pauperum multitudinem exarescere necesse erat, & vix ad necessaria subsidia singulis suppeditanda sufficere, nedum ad supervacaneos reditus cuiquam permittendos.

VII. Non potuit ergo serpere in Ecclesias pluralitas Beneficiorum, nisi ubi exolescere cœperunt primigeniæ leges, usúsque sanctissimi priorum sæculorum. 1. Postquam Clericis minoribus relaxata est obedientiæ regula. 2. Postquam ordinari, vel attonderi cœpere Clerici, sine ullo minorum Ordinum, atque adeo sine ulla, quam in Ecclesia obirent functione. 3. Postquam collati sunt Ordines illis etiam, qui nulli Ecclesiæ astringerentur. 4. Postquam Beneficiariis non distributiones tantùm, sed & agri ac prædia cœpere distribui, secto in portiones Ecclesiæ patrimonio. 5. Postquam non in commune tantùm, sed privatim cœpere possideri bona Ecclesiæ. 6. Postquam non amplius spectata est Ecclesia ut pauperum omnium procuratrix altrixque, quos tamen frugaliter & modicè aleret, quo superesset quod in egenorum omnium alimenta refunderetur. Hæc omnia novata sunt pedetentim in temporali & spirituali administratione Ecclesiæ; unde emersit illa portentosa in Cleri disciplina fœditas, de qua dolent gemuntque mirum in modum pii & cordati omnes, alios rebus necessariis destitui, dum alii sacras opes & patrimonia pauperum otio & luxu diffluentes dilapidant.

VIII. Nec me fugit Episcopos Provinciæ Europæ Concilio Generali Ephesino, *Act.7.*, libellum supplicem obtulisse, ut suus sibi mos antiquus perpetuaretur, quo quilibet solebat Episcopus binos ternosve regere Episcopatus. *Vetus mos viget in Provinciis Europæ, quod singuli Episcopi duos vel tres sub se habent Episcopatus. Unde Heraclea Episcopus sub se habet Heraclean & Panion: Episcopus autem Byzes sub se Byzen & Arcadiopolin; Cœlensis verò similiter habet Cœlen & Calliopolin: porro Episcopus Sabsadia sub se habet Sabsadiam & Aphrodisiadem.* Usum eum antiquissimum confirmavit Synodus, propterea quod vetustæ consuetudines vim legis obtineant. *Et sanctis Canonibus & externis legibus, qua veterem consuetudinem jubent vim legis habere, nihil innovandum in Europa Civitatibus, sed juxta veterem consuetudinem gubernentur ab Episcopis, à quibus & olim.*

IX. Nec tamen hinc sibi quisquam fingat, uni aliquando Episcopo duos fuisse Episcopatus, sed duas potiùs Civitates, quæ ejus & magnitudinis essent & opulentiæ, ut meritò Episcopales viderì possent: vel quæ Episcopales & ipsæ singulæ olim fuissent, at tunc in unum Episcopatum essent conglutinatæ. Quanquam enim non liceret per Canones Sedes Episcopales constitui, nisi in majusculis & populosis Civitatibus; non tamen in singulis istiusmodi Civitatibus populosis singulæ erant Episcopales sedes. Poterant & duo Episcopatus in unum coaluisse, aut alterius Civitatis devastatione & ruina, vel alia quapiam ratione. At nihil hinc elici potest, quo pluralitas Beneficiorum astruatur; cum duo tunc Beneficia in unum concrescant, non ut honorum privatæ opumque cupiditati fiat satis, sed ad Ecclesiæ utilitatem, utque necessitatibus ejus consultum sit. Decernitur enim ut plures Civitates uni subjiciantur Episcopali sedi, aut, ut duo etiam Episcopatus in unum posthac coagmententur. Hæ porro uniones perpetuæ sua hac ipsa perpetuitate produnt, non privatorum cupiditati, sed Ecclesiarum utilitati provisum fuisse.

X. Prohibet certè Concilium Calchedonense, ne quis Clericus duabus Ecclesiis inscribatur; jubetque deturbari ea quemvis Ecclesia, cui inseri ambitiosius anhelaverat, & remitti in eam, cujus pertæsus fuisse videbatur, cum in ea tamen ordinatus fuisset: si verò jam secundæ Ecclesiæ inscriptus fuerat, abstinere penitus posthac jubetur, & regimine, & proventibus prioris, ejusque Capellatum, aut Xenodochiorum. Si qui secus aliquid tentaverint, ii pluralitatis Beneficiorum quasi prælusores, Canonica depositione exauthorantur. *Non licet Clericum conscribi in duabus simul Ecclesiis, & in qua ab initio inordinatur est, & ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes revocari debere ad suam Ecclesiam, in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare. Si verò jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam prioris Ecclesiæ, vel martyriorum quæ sub ea sunt, aut ptochodochiorum, aut Xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos autem qui ausi fuerint post definitionem magna Synodi quidquam ex his perpetrare, decrevit Sancta Synodus à proprio gradu excedere. Con. Chal. Can.10.*

Eo Canone aperitur jam gliscens abusus pluralitatis Beneficiorum, quo ex fonte ea pestis erumperet, quid ei adhibitum sit medicinæ. Qui enim ab una in aliam Ecclesiam translati fuerant, & qui novæ hujus Ecclesiæ consortes erant emolumentorum, callidè retentabant prioris Oratoriorum vel Xenodochiorum reditus & administrationem, quod eorum probabiliter antea fuissent administratores. Damnat Calchedonensis Synodus istiusmodi Clericorum ab una Ecclesia in aliam translationes; jubet ut æterna stabilitate illis affigantur deinceps Ecclesiis, quibus ordinatione, hoc est vocatione divina illigati sunt. Si translati verò jam sint, sancit ut posteriori huic adhærescant Ecclesiæ, nec alterutrius optionem illis facit. Ex duobus enim Beneficiis, duabusque Ecclesiis, in ut potiùs Ecclesiæ quàm alteri manciperis, in consilium adhibenda est, non inanitas honorum & opum, sed certa & sanctissima lex vocationis divinæ, residentiæ, & stabilitatis. Itaque Beneficiarius primæ Ecclesiæ suæ adhærescat, necesse est, si necdum secundæ cohæserit: aliàs secundæ constanter se affigat, de prima ne cogitet quidem, ne utrius proventus magni faciat.

XI. Ejusdem Concilii Canone 20. annuitur Clericis, ut ab una Ecclesia ad aliam migrent, tum certè demum, cum prior diruta & complanata fuit. *Exceptis illis, qui proprias amittentes patrias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierunt.* Hoc ipso autem Canone, excommunicatione percellitur Episcopus, qui Ecclesiæ suæ adgregat, vel Beneficio quo-

quopiam donat Clericum, alteri jam Episcopo & Ecclesiæ mancipatum, tum Beneficio, tum Ordinatione sua: Clericum verò ipsum eadem mulctat pœna, dum in priorem se recipiat Ecclesiam. Nec superiori Canoni hic adversatur. Ille enim sermo erat de translatione facta, & quidem consentaneè Ecclesiasticis legibus facta, ad commodum & necessitatem Ecclesiæ: hic autem de ea quæ fieri posthac posset, studio & industria hominum ambitiosorum.

XII. Porro malis his omnibus obviaverat Calchedonensis Synodus, edito priùs Canone 6., vetitoque, ne *absolutè apolelymenos* quisquam ordinaretur; hoc est nisi astrictis Clericis cujuscumque Ordinis alicui Ecclesiæ Urbis, aut Vici, aut Oratorii, aut Xenodochii, aut Monasterii, declaratoque irritas habitum iri ordinationes vagas. Nulladum ergo tunc erant adhuc Beneficia simplicia, vel residentiæ lege soluta: unde & illud consequens est, ut nulla essent, quæ aliis cum Beneficiis sociari possent.

XIII. Sunt enimverò permaximi hæc duo momenti, præter ea quæ initio Capitis hujus dictæ sunt. 1. Mancipatio cujuslibet Clerici, qua constringitur ad unam aliquam Ecclesiam, vi ipsa ordinationis suæ. Cum enim ordinari non possent, nisi ut uni Ecclesiæ addicerentur: ita exolvi jam non poterant ejus Ecclesiæ nexu, quem ordinatione sua contraxissent, nisi peripsummet ordinatorem suum Episcopum. 2. Devovet se Episcopo suo Clericus & addicit ordinatione ipsa sua, ut eo illi astringatur vinculo, quod nisi ad Ecclesiæ utilitatem solvi jam non possit. Ac vicissim Clerico se Episcopus obligat quodammodo; curam ejus tum corporalem, tum spiritalem deinceps gesturus ex Canone Apostolico. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, cum sit aliquis ex Clericis egenus, ea qua sunt necessaria, ei non suppeditat, segregetur; sin autem perseveret, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit. Can.58.*

XIV. Meminit Basilius Euphronii, duos simul administrantis Episcopatus. Cum enim illum Armeniæ Provinciæ Episcopi ab Episcopatu Coloniensi ad Metropolin Nicopolitanam transtulissent, geminas ille deinceps illas Ecclesias administratione sua & charitate complexus est. Iniquissimo ferebant animo Colonienses suo se fraudari Episcopo; quos contrà solabatur & demulcebat Basilius, hanc Episcoporum Provinciæ potestatem esse demonstrans, idque Ecclesiæ necessitati datum fuisse, cujus advers artis objiciendum fuerat hoc velut invictissimum propugnaculum, in Provinciæ principe Ecclesia. Spondet autem pristina illos Euphronium cura & caritate semper complexurum esse. *Epist. 290. Vocem vobis emittet Nicopolis talem omninò, qua matri conveniat indulgentissima: nimirum se parcatem communem vobiscum habituram esse, qui utrisque gratiarum suarum partem alternis vicibus communicabit: neque illis passurus molestiam creari ab adversariis, ac consueta tutela vos ac præsidentiæ aliqua ex parte privaturus. Quocirca horum temporum difficultatem vos apud animum vestrum reputantes, & prudenter istius dispensationis necessitatem cognoscentes, ignoscere debetis Episcopis illis, qui constituendarum Ecclesiarum hanc potissimùm rationem inierunt.*

Cum verò ne his quidem Basilii rationibus & delinimentis acquiescerent Colonienses, jamque meditarentur Magistratuum Præsidumque opem interpellare: alteris eos Epistolis edocuit Basilius, nihil ea quidem in re molitos esse Episcopos, nisi authoritate Christi, cujus sunt Vicarii & Administri, ex indeclinabili necessitate consulendi incolumitati Provinciæ, quæ Colonia ipsa contineretur. Porrò si res ad sæculares referretur Magistratus, perinde id fore, atque si infestissimis sibi adversariis Ecclesia subjiceretur, & conculcaretur divina illa qua Christus instruxit Episcopos potestas, ut rebus & causis Ecclesiæ præsint. *Epist.291. Dispensatum est quàm optimè de fratre nostro dilectissimo Euphronio, per eos quibus rerum Ecclesiasticarum concredita est dispensatio, prout tempora exigebant, necessario, pro illius Ecclesia, quo transferebatur, utilitate non mediocri, & vestra etiam non levi, à quibus est ablatus. Nolite hoc humano consilio factum arbitrari, non consiliis hominum, qui terrena sapiunt, sed eos quibus sollicitudo Ecclesiarum Dei & curasse arbitremini, &c. Itaque quod factum est, suscipite, persuasi, eos qui resistunt, nec admittere volunt, quæ Ecclesiis præscribunt ii, qui sunt à Deo electi, divinæ repugnare ordinationi.* Et paulò infrà: *Ne ergo furore insano perciti nonnulli, vos eo adigant, ut hæc ad publica subsellia deferatis, &c.*

XV. Facta est ea translatio à Concilio Provinciali duorumque Episcopatuum in unum coalitio, provida & necessaria dispensatione, ut à Basilio inculcatum est, ad incolumitatem Ecclesiarum totius Provinciæ, & utriusque etiam illius Ecclesiæ, quarum alteri subducebatur, alteri præficiebatur Episcopus præstantissimus. Arcem etiam Provinciæ seu Metropolin insidens Euphronius, Coloniensem ipsam Ecclesiam validius tuebatur: propterea quod si invasissent semel Arriani Metropolin, jam nullo negotio reliquas Provinciæ civitates pervasissent. *Suscipiat Nicopolis curam Euphronius, & accedant ad illam sollicitudinem vestra quoque res, loco additamenti. Certè plus laboris hinc homini accessit, at vestra tamen ratio & inspectio non minuitur. Ibid.*

XVI. Aliquantò diutius immoratus sum huic narrationi, ut manifestius fiat, quæ olim ratio, quæ disciplina esset Ecclesiæ, in dispensationibus moderandis ad translationes & pluralitatem Beneficiorum. 1. Eas dispensationes expendebat & concedebat Synodus Provincialis. 2. Urgente summa Ecclesiæ necessitate eas concedebat. 3. Episcopus cui ea concedebatur, ab ea deposcenda alienissimus erat. 4. Nec enim ad illum redibat, nisi concitatius odium adversariorum Ecclesiæ, pericula & labores, atque negotiorum moles importunissima. *Certè plus laboris huic homini accessit.*

XVII. Opusculi ejus author, quod *de Dignitate Sacerdotali* inscribitur, quodque sub nomine B. Ambrosii circumfertur: illa Pauli verba de Episcoporum & Clericorum Monogamia, de spiritali Monogamia interpretatur, sive de Beneficiorum singularitate. *Unius uxoris virum. Si ad altiorem sensum conscendimus, inhibet Episcopum duas usurpare Ecclesias. Cap.4.* Minus quidem probatur ea Hieronymo interpretatio, utpotè coacta & violenta: at vehementissimè illi improbatur illa Clericorum ab Ecclesiis ad Ecclesias translatio. *Quidam coacte interpretantur uxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis debere accipi. Et hoc in Nycena quoque Synodo à Patribus esse decretum, ne de alia ad aliam Ecclesiam Episcopus transferatur. Ne virginalis pauperculæ societate contempta, ditioris adultera quærat amplexus. Ep.ad Ocean.*

XVIII. Commendavit Beatus Ambrosius Episcopo suæ Provinciæ curam proximioris et Ecclesiæ Imolensis, quæ tunc vacabat, illam ut frequentiùs inviseret, dum Episcopus ei proprius ordinaretur. *Commendo tibi fili Ecclesiam, quæ est ad forum Cornelii, quo eam de proximo intervisas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadragesimæ, tam longè non possum excurrere. Ep.44.* Commendatur, ut vides, Episcopo altera Episcopalis Ecclesia viduata tum Pastore; nec duo tamen quisquam sibi arrogat Beneficia. Quin Commendæ istiusmodi tam totæ vergebant ad utilitatem Ecclesiæ, quàm posterioribus hujus ævi nostri gra-

graves illi nonnunquam importantur calamitates.

XIX. Ad annuum tantùm spatium Concilia Africana sinebant has prorogari Commendas. Annuo tantum spatio commendari Ecclesias volebant, & ut ne Episcopus Visitator, seu interventor, cui Ecclesia interim regenda delegabatur, eligi seipsum curaret, invaderetque suæ fidei creditum depositum. Audi quid Ferrandus Diaconus referat ex Conciliis Africanis. *Ut nullus Episcopus Cathedram, cui datus fuerit interventor, plusquam annum teneat, sed ipse eis Episcopum petat. &c. Remoto interventore sic remaneant, quandiu sibi Episcopum quærant.* Cap. 21. 22. In Concilio Carthaginensi V. statutum est, ut anno expleto, Ecclesiæ vacanti novus præficeretur Visitator. Ita temporariæ tantùm, & breves, atque onerosæ erant hæ Commendæ.

CAPUT II. *P.2. l.2. c.68.*

De pluralitate Beneficiorum ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. Prohibetur, ne Abbas unus pluribus præsit Cœnobiis.

II. Quanquam nullas avaritiæ sordes redoleret ea Cœnobiorum pluralitas.

II. III. Clericis Ecclesiæ Cathedralis aliquando commendabatur Administratio Abbatiæ, sed proventibus tunc excidebantur & stipendiis Ecclesiæ Cathedralis omnibus, si eis sustentandis par erat Abbatia.

IV. Ubi Canonicis conferebatur Parochialis Ecclesia, aut simplex aliquod Beneficium. Illico stipendiis spoliabantur prioris Ecclesiæ.

V. Qui prædio quopiam in usum fructum ab aliqua Ecclesia donati fuerant, id cum alio Beneficio, ac ne cum Episcopatu quidem retinere poterant si canonicè ad quamvis aliam Ecclesiam Episcopi eligerentur.

VI. Ut vitiosa hæc declinaretur pluralitas, nemo sinebatur ulterius, quam suæ unius Ecclesiæ, vel agros, vel distributiones retinere.

VII. Rationes innoxiæ plura obtinendi Beneficia, si quæ quis eis addiceret patrimonia, si labores, & studia: si alterum gereret commendatum tantum ad utilitatem Ecclesiæ; si plura in unum constarentur solius Ecclesiæ utilitatis contemplatione. Exempla triplicis hujus pluralitatis.

VIII. In Concilio Emeritensi concessum est Canonicis, ut partem aliquam retinerent fructuum Parochiarum, quas antè gubernassent.

IX. Multa in hunc Canonem observantur, adversus pluralitatis Patronos.

X. Plurium Parochiarum in unam coalitio, ad tenuiorum Ecclesiarum levamentum.

XI. Duæ Fulgentio erant Abbatiæ, tametsi paupertatis amantissimo.

XII. In Oriente unus Abbatiis duabus Abbas præesse non poterat.

XIII. XIV. Episcopales & Abbatiales Ecclesias duas in unam quandoque adglutinabat Gregorius Magnus, una stimulante ipsarum utilitate.

XV. Quibus rationibus agrestes Abbatiæ urbanis conjungerentur.

XVI. Desolatam quandoque Episcopalem Ecclesiam idem Gregorius alteri Ecclesiæ addebat.

XVII. Exempla aliqua pluralitatis.

I. PRohibiti sunt in Concilio Agathensi Abbates, ne plura Cœnobia, vel plures haberent Cellas; nisi muri sita esset Abbatia, adeoque necesse esset, ut in urbe perfugium haberent, & veluti portum, in quem se reciperent sævientibus bellorum procellis. *Abbatibus quoque singulis diversas cellulas, aut plura Monasteria habere non licet, nisi tantum propter incursum hostilitatis, intra muros receptacula collocare.* Can. 38. 47. Id ipsum in Concilio Epaonensi confirmatum est. Can. 9. 10. *Unum Abbatem duobus Monasteriis interdicimus præsidere.* Ea verò tum Monasteriorum sub uno Abbate pluralitas, non aliundè profecta videtur fuisse, quàm ex iis Coloniis novis, quæ vicinas in regiones à populosis olim Monasteriis propagabantur: ita ut prior Abbas ut author, & parens, ita & Præpositus semper haberetur novelli cujusque gregis. Ideo & vetant hujus Synodi Patres, ne fiant hæ antiqui gregis propagationes injussu Episcopi, cui ex Officio incumbit, ut dijudicet, an novo Cœnobio proprius sit Præpositus, vel Abbas adsignandus. *Cellas novas, aut congregatiunculas Monachorum absque Episcopi notitia prohibemus institui.* Can. 11.

II. Hæc copia verò & multitudo Cœnobiorum, uni obnoxiorum Abbati, ejusmodi erat, quæ pietatem magis quàm ambitionem redoleret. Ea enim Cœnobiorum aliorum ab aliis propagatio, fœcunditatem non magis prodebat, quàm sanctimoniam, & insignium virtutum splendorem, quo ea multitudo alliciebatur servorum Dei, cui exuberanti, novæ subinde sedes quærendæ essent. Exulabat hinc autem omninò avaritia, cum nec Monachi quidquam, nec Abbates propriè & sejunctim possiderent, ut ex Concilio Aurelianensi IV. dilucidum est. *Si quid Abbatibus aut Monasteriis collatum fuerit, in sua proprietate hoc Abbates minimè possidebunt.*

III. Si cui tanta constare poterat tunc innocentia, illa ipsa Abbatum proscribebatur tamen polygamia: quid de ea dicendum; quæ nunc tanto Clericis compluribus dehonestamento est? Regebantur quandoque à Clericis etiam Abbatiæ, qui earum verè titulo potiebantur, & quibus sua tamen antè ordinatio, jus addiderat idoneæ portionis redituum, & distributionum Ecclesiæ. Ne hinc pudenda invalesceret Beneficiorum acervatio, sanxit Aurelianensis III. Synodus, ut Episcopi Clericos ejusmodi spoliarent omninò prioris Ecclesiæ proventibus ac sportulis, eosque vitam tolerare juberent Abbatiæ reditibus, quam administrarent. *De his verò Clericorum personis, quæ de civitatensis Ecclesiæ officio, Monasteria, Diœceses, vel Basilicas in quibuscumque locis positas, id est, sive in territoriis, sive in ipsis civitatibus suscipiunt ordinandas, in potestate sit Episcopi, si de eo quod antè de Ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit: quia unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis, vel Basilicæ, debet plena ratione sufficere.* Can. 28.

Videri in speciem poterat eo Canone permitti Episcopis ea facultas, ut Clericos Commendatarios sinerent gemino simul frui Beneficio. Sed longè diversissima est sanè Canonis sententia. Cum enim præcipitur, ut vel Parochiæ, vel Monasterii administrator, inde sustentetur, hinc perspicuè insinuatur; illi omnem circumcidi & amputari spem quorumcumque aliorum redituum: juberique Episcopum, ut iis illum exuat; nisi si cogat eorum parte aliqua relevari se Abbatiæ, cui præest, penuria.

IV. Ex hoc rursus Canone odoramur geminam aliam corruptelam, quæ jam inolescebat, & cui obviam ire satagebat hæc Synodus. Cum videlicet qui communium participes erant distributionum, donabantur præterea Parochiali Ecclesia, quæ hic dicitur *Diœcesis*, vel Beneficio simplici, quod hic *Basilica* nomine indigitatur. Diœceses enim primò Latinis non aliud fuere, quàm agrestes Parochiæ. Extruebantur etiam jam olim in ho-

honorem Martyrum Basilicæ, quibus nullæ plebes, nulli greges addicebantur, sed ex frequenti fidelium concursu plurimæ opes, ex eorum nempè largissimis oblationibus. Hujus ergo Canonis scopus is est, ut adducantur Episcopi in nulla jam partem, vel societatem redituum Ecclesiæ Cathedralis, eos admittere Clericos, quibus vel Basilicam, hoc est simplex Beneficium, vel Parochiam contulissent. Eis enim Ecclesiæ proventibus vitam tolerare debet Clericus, qui ei sufficiant, non aliis inhiare. *Quia unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis vel Basilicæ debet plenu ratione sufficere.*

V. Cœperant jam etiam Clericis condonari non distributiones tantùm, sed & agelli, & prædiola Ecclesiæ, quibus usufructuario jure gauderent. Unde & hoc eodem rursus Canone; illis donatus Clericus agellulis, ejicitur alio quocumque Beneficio. Id luculentius Epaonensis Synodus declarat, ubi dicitur, si quis fundo & agro donatus alicujus Ecclesiæ, ad Episcopatum alterius Ecclesiæ devocetur, restitui priori Ecclesiæ debere, quod ab ea obtinebatur, quamquam retineri possit, quod emisse se quis & possedisse legitimis instrumentis prodiderit. *Quisquis Clericus aliquid de munificentia Ecclesiæ cui servierat, adeptus, ad summum Sacerdotium alterius civitatis, est, aut fuerit ordinatus, quod dono accepit, vel acceperit, reddat: quod usu, vel proprietate secundùm instrumenti seriem probatur emisse, possideat. Can.* 14. Ne Episcopis quidem, ut vides, parcebatur, nedum aliis Clericis, ut plurimum Ecclesiarum rebus utcumque sinerentur frui. Quippè si tam inclementes in semetipsos erant Episcopi, iisque se legibus astringebant, nihilo humanius in reliquos Clericos consulebant.

VI. Nec futuris malis occupandis hæc Canonum medicamenta parabantur: sed præsentibus abigendis. Jam tum ergo irrepebant hæ pestes in Ecclesiam, sed altas radices agere non sinebantur. In Concilio IV. Aurelianensi, *Can.* 36., sancitur ut, *si quis Episcopus alterius Ecclesiæ Clerico de facultatibus suæ Ecclesiæ aliquid sub titulo quocumque donaverit, &c.* eo extincto, prædium Ecclesiæ restituatur. Eo fuco pluralitatem dissimulari potuisse facilè suspicamur. Ideo & Concilio Aurelianensi V. *Can.* 14., vetitum omninò est, ne vel Episcopus, vel Clericus Beneficium, aut prædium petere, vel impetrare posset Ecclesiæ cujuscumque alterius, præterquam suæ. *Ut nullus Episcoporum, aut cujuslibet Ordinis Clericus, alterius cujuscumque res, aut petat, aut præsumat accipere. Quod si fecerit, tandiu habeatur à communione suspensus, donec ablata restituat.*

VII. Depromitur à Gregorio Turonensi ea Beneficiorum pluralitas, quam nemo jure possit reprehendere, unde ne verendum quidem est, ut plures habeat imitatores. Clarissima sanctitate Severinus Presbyter duas cum exedificasset Ecclesias, & illatis Martyrum sacris pignoribus consecrasset, ubi Dominico quoque die in earum altera sacris Mysteriis operatus esset, actutum equo conscenso, ad alteram properabat, vigesimo inde lapide semotam, ubi rursus eadem celebrabat sacra. *Magna illi fuit virtus ac eleemosynæ, ita ut de domibus suis Ecclesias faceret, ad facultates suas in cibos pauperum erogaret. De gloria Confessor. c.* 50. Qui suo ita de patrimonio hauriebat, quo duas fundaret Ecclesias, & pauperes passim sustentaret, istiusmodi Beneficia duo credo equidem obtinere cum potuisse, ut nec ambitionis ei, vel avaritæ suspicio illineretur.

Beati Leodegarii vitæ Scriptor, Diaconum illum primò, ait, creatum fuisse anno ætatis suæ vigesimo, post Archidiaconum: tum verò administrationem ei creditam fuisse Abbatiæ Sancti Maxentii, cui sex annis præfuerit: *Cum Pater Monasterii in Sancti Maxentii honorem conditi obiisset, jussu ejusdem Pontificis illud regendum suscepit. Quod sex ferè annis ille gubernans, & structuris, & magnis opibus dotavit. Du Chesne tom.* 1. *pag.* 218. Archidiaconum hic habes, eundemque Abbatem, aut certæ Abbatiæ Administratorem. Nec ei tamen illud adscribendum est pluralitati, quam hic insectamur. Narrat enim idem scriptor Leodegarium omnibus Præpositum fuisse Ecclesiis Diœcesis Pictaviensis, ex quo Archidiaconus creatus fuit. *Archidiaconus effectus, omnibus ejus Diœcesis Ecclesiis ab eodem Pontifice præfectus, atque Prælatus.* Quæ sanè administratio omnium unius Episcopatus Ecclesiarum, ipsamet erat Archidiaconus sarcina propria; utpotè earum omnium non Titulum gerit Archidiaconus, sed Præfecturam. Abbatiæ ergo similiter Sancti Maxentii solam Episcopus Leodegario Præfecturam & sollicitudinem credidit, qua & sex annis perfunctus est, restauràtis ejus ædificiis, & adauctis proventibus.

Eversa Augusta Veromanduorum, Beatus Medardus ejus antè Episcopus, sedem suam Noviodunum transtulit. Terris tunc emigrante Tornacensi Episcopo, electus est ipse urbis Episcopus: invitus quidem & vehementer reluctabundus, sed ita tamen, ut concedendum tandem fuerit unanimi consensui, authoritatique Regis, Metropolitani, Episcoporum, & Civium. Adiit ergo Tornacensem hunc novum Episcopatum, nec Noviodunensem abjecit, Cathedralium privilegiis utrique Ecclesiæ concessis, uno ex utraque illa Episcopatu conflato. *Pontificali demum, Metropolitani scilicet, & Comprovincialium suorum evictus authoritate: Regisque ac Procerum assensu, plebisque coactus incessabili acclamatione vix consensit: & unanimi, Pontificali videlicet ac Regali authoritate, duas illas Ecclesias, unum fecit. Surius die* 8. *Jun. c.* 18. Non insatiabilis avaritæ æstu Medardus geminum retinuit simul Episcopatum. Nec enim ipse eas Ecclesias in unam revinxit sedem: sed ipsarum utilitas evidens Regem, Metropolitanum, Episcopos, Optimates, & populos adegit, ut in eam consentirent unionem; & tum Medrado eam imponerent sarcinam, cujus in eo nullæ nisi obediendi fuere partes, cum tamdiu repugnasset, quamdiu poterat humilitas sine contumacia.

Pergimus jam à Galliis in Hispanias, & ipsas si fas sit, ab eadem avaritiæ infamia purgaturi. In Concilio Emeritensi, *Can.* 12., Episcopis conceditur, non tantum ut è Parochiis suis Presbyteros & Diaconos aliquos transferant in Ecclesiæ Cathedralis suæ Collegium: *De Parochianis Presbyteris atque Diaconibus, Cathedralem sibi in principali Ecclesia facere:* Sed etiam, ut copiam illis faciant retinendæ semper primariæ authoritatis in iis Parochiis, utque earum reditus decerpant, congrua admensa & assignata portione Presbyteris, cæterisque Clericis, quos suo ibi loco subrogabunt ad sacra munia peragenda. *Et quamvis ab Episcopo suo stipendii causa per bonum obedientiam aliquid accipiant: ab Ecclesiis tamen, in quibus consecrati sunt, vel à rebus earum extranei non maneant; sed Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione Presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat, & discretione prioris Presbyteri victum & vestitum rationabiliter illi ministretur, ut non egeat: aut si quæsierit, qui ordinatur, stipendium à suo Presbytero accipiat, quantum dignitas officii eum habere expetat. Clericis verò, vel quos ad serviendum eis dederit, per discretionis modum, quæ necessaria sunt, ministret*, Cathedrales habemus hic ergo jam aliquando Canonicos, qui cum distributiones Canonicis omnibus communes percipiant, prioris Parochiæ suæ regiminis Principatum retinent, instar eo-

rum quos primitivos vocitamus Parochos; quin & proventus ejus sibi vendicant, decerpta tantùm portione congrua Vicarii, & aliorum ministrorum, quos sibi substituunt.

VIII. Non facilè nos hinc expedimus, nisi utcumque plura fateamur uni Beneficia fuisse indulta. Sed non pauca sunt observanda, quibus inexaurabilis avaritiæ suspicio hinc abstergatur. 1. Ordinati fuerant hi Parochi sub titulo ejus Parochiæ, at titulus difficillimè alienari potest. Adde quod nec amoveri possent Parochi ad nutum Episcopi, sed canonico judicio. Cum ergo hi Parochiis suis demigrare haud sanè cuperent, nec iis inviti spoliari possent, utpotè innoxii: penè cogebantur Episcopi, à quibus in chathedralem traducebantur Ecclesiam, illis permittere Parochiarum priorum honores proventusque. 2. Quo primùm tempore ascribebantur Clero civitatis, jam primitivi tantùm erant Parochi, quippè cum alius illis succederet sive Parochus, sive Vicarius perpetuus. Ita nec duos obtinebant Titulos, aut duo prorsus Beneficia, nec duabus in Ecclesiis ministrabant. 3. Retinebant illi quidem fructus omnes prioris Ecclesiæ suæ, & perinde erat ac si Parochiam resignassent retentis fructibus, sepositaque tantùm ea portione, quæ Vicario Clerisque minoribus alendis satis esset. Verùm non injuria in mentem venit, id totum eò collimasse, ut Cathedrali parceretur Ecclesiæ, ubi novis Caonicis, non ea, aut non tanta redituum portio, quanta Canonicis aliis assignaretur. Etenim his verbis ejusdem Canonis satis apertè declaratur, non tanta, quanta anteriores Canonicos, distributionum copia potitos esse hos novellos, ex Parochiis translatos, contemplatione scilicet eorum fructuum, quos priore ex Ecclesia sua præcerpebant: *Quamvis ab Episcopo suo stipendii causa per bonam obedientiam aliquid accipiant*. 4. Omnium antiquissimus ille fuerat Ecclesiarum usus, ut ad Episcopum conferrentur & coacervarentur omnes omnium Parochiarum ruris proventus, & cum Ecclesiæ Chathedralis fructibus permiscerentur, ut alibi prælibatum jam est, utque infrà suo sejunctim loco copiosissimè edisseremus. Etsi usus ille jam exoleverat, poterat hoc ejus superesse vestigium, ut in Cathedralem traducti agrestes Parochi, Parochiæ suæ retinerent reditus, qui tum primævam quodammodo in originem suam revocabantur. 5. Denique disertissimè hoc Canone significatur, quo Beneficiarii contenti esse debeant, quo sine cupiditates suas circumscribere, ubi præcipitur, seu Vicario, seu novo Parocho suppeditari, parcè & modestè quo alatur, quo tegatur. *Victus & vestitus rationabiliter illi ministretur*.

IX. Attinguntur eodem Emeritensi Concilio Parochiæ tam tenues & macilentæ, ut uni Parocho plures commendarentur. Eo casu jubet Synodus, ut Dominico die quolibet Parochus singulis in Ecclesiis his Missarum celebret solemnia. *In Parochiis multa sunt Ecclesiæ constitutæ, quæ à fidelibus factæ, aut paucum aut nihil de rebus videntur habere. Sacerdotali ergo decreto Presbytero uni plures extant commissæ*. Can. 61. Non superfluæ cupido abundantiæ, sed Ecclesiarum paupertas plura hic in unum aliquem congerebat Beneficia, & quidem curæ animarum obnoxia. *Ecclesiæ, quæ aut paucum, aut nihil de rebus videntur habere*. In Concilio Toletano XII. edicitur, qui plures uno die Missas celebrant, in una earum qualibet, Agni cælestis carne & sanguine reficiantur. Ecqui enim dici poterit sacrificium, si ne Sacerdos quidem immolatæ Hostiæ particeps fiat? *Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* Can. 5.

Postremò vetuit Concilium Toletanum XVI. ne posthac plures uni Parocho committerentur Ecclesiæ, si haberent tantum agrorum, quantum excolere possent decem mancipia; indulto, ut quæ tenuiores essent, ditioribus copularentur. Ita obviatum est malis ex pluralitate scatentibus. *Sed & hoc necessariò instituendum deligimus, ut plures Ecclesiæ uni in quaquam committantur Presbytero: quia solus per totas Ecclesias nec officium valet persolvere, nec populis Sacerdotali jure occurrere, sed nec rebus earum necessariis curam impendere. Ea scilicet ratione, ut Ecclesia, quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat Sacerdotem; quæ verò minus decem habuerit mancipia, aliis conjungatur Ecclesiis*. Evidentissimè hinc firmatur quàm provida, tam æqua & inconcussa lex, ex bonis Ecclesiæ, pauperum sustentationi scilicet dicatis, unamquamque sive portionem, sive Ecclesiam, sive Beneficium, cui satis est redituum, ut modestè & parcè vitam toleret Clericus, satis illi esse debere; nec duabus quemquam donari debere, nisi ubi altera impar & trunca est; & vel tunc quoque uniendas in perpetuum esse has Ecclesias: quòd certissimè constet, ea unione ipsis provisum esse Ecclesiis & Beneficiis, non Beneficiariis.

X. Ex Hispania in Africam trajicientibus occurret nobis B. Fulgentius Ruspensis Episcopus, & geminæ simul Abbatiæ administrator: alterius è qua ad Episcopatum accitus fuerat: alterius verò quam ipsemet juxta Cathedralem suam extruxerat; quarum tamen utrique proprius erat, sive Abbas, sive Præpositus. Voluit Fulgentius, ut illa duo Cænobia eam inirent inter se rerum omnium societatem, ut ex ambobus unum quodammodo fieret. Usque adeo autem ex iis ad se nihil ille derivavit, ut onus in se susceperit & curam ea sustentandi. Usque adeo ex iis locupletari se noluit, ut eo tantùm consilio illa sibi adjunxerit, quo & ipse eandem Monasticam sectaretur paupertatem. *Tali charitatis lege præcipiens utraque Monasteria vivere, ut quasi non fuissent locis divisa, sic essent unanimitate conjuncta, &c. Beati verò Fulgentii Episcopi provisionibus communiter gubernati, &c. Vita ejus c.* 19. Denique non ad luxum, non ad delicias suas abutebatur Fulgentius paupertate Monachorum; eorumque administrabat Cœnobia: sed ut ipse Monachum cum Monachis ageret, pauperem cum pauperibus degeret vitam. *In nullo loco visus sine Monachis habitare*.

XI. Erant cæteri omnes passim Episcopi Abbatiarum superiores, non administratores; spiritali enim præerant curæ & regimini, non temporali: denique ipse in Abbates, Abbates in Monachos excubabant. Ea lex est Codicis, ubi & illud adjicitur, ne unus duas Abbatias regat Abbas. *Monasteria degunt sub Episcopis territoriorum suorum. Et Abbatum quidem curam gerunt Episcopi, Monachorum verò Abbates. Non sit verò Abbas duorum Monasteriorum. Col. De Epis. & Cler. Leg.* 39. Jubent eædem Codicis Leges, *Iisdem. Leg.* 35., ut suum habeat unaquæque Civitas Epispopum, præterquam in Scythia, ubi Civitates omnes Episcopo Tomitano subsunt: excepta denique Leontopolitana Isauriæ civitate, quæ Isauropolitano paret Episcopo. Procul omninò sunt duo hæc exempla ab illa detestabili polygamia, qua unus Episcopus pluribus simul præest Ecclesiis Episcopalibus. Unum illud hinc constat duos hos fuisse Episcopos, quorum in ditione essent plures Civitates, quarum una tamen duntaxat Episcopali fuerit decorata sede. Meminit Liberatus, *Cap.* 6. 18., Episcopi Joannis, qui unà Abbas erat Monasterii Diolchon.

XII. Audiendus jam nobis hic est Gregorius Magnus, qui doceat nos primum, ut possint, cogente Ecclesiæ necessitate, uni Episcopo duæ Episcopales adjici Ecclesiæ; si nempè & unius Ec-

Ecclesiæ utilitate ob oculos posita uniantur, & levatione pauperum. Ita Minturnensi Civitate diruta prorsus & æquata solo, & flagitante viciniore Episcopo, ut is Episcopatus suo accresceret: assensus est Gregorius, non Episcopo commodare, sed Ecclesiæ consultum volens. *Consulentes tam desolationi loci illius, quàm Ecclesiæ paupertati, &c. Quatenus quod perire nunc usque potuit, pauperum Ecclesiæ tuæ utilitatibus plerisque proficiat.* Conglutinavit & Misenatem, Cumanumque Episcopatus in unum, iisdem adductus rationibus, vicinitatis, paupertatis, & vastitatis earum urbium. *Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam atque Misenatem unire debeamus Ecclesias; quoniam eæ non longo itineris spatio à se sejunctæ sunt, nec peccatis facientibus, tanta populi multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes.* L.2. Ep.31. Alibi verò contestatur non eas unquam à se perpetuas sanciri Ecclesiarum uniones, nisi ubi jam omnis abrupta spes est earum, quæ dissipatæ sunt, restituendarum. *Postquam hostilis impietas ita diversarum Civitatum desolavit Ecclesiae, ut reparandi eas spes nulla deficiente populo remanserit.* Denique solo se populorum salutis studio incitati ad eas uniones: *Reliquia plebis nullo Pastoris moderamine gubernante per invia rapiuntur, &c.* L.2. Ep.25. L.2. Ind.11. Ep.10. L.5. Ep.9.

XIII. Nec Episcopatus tantùm uniebantur, sed & Abbatiæ. Neapolitano Monasterio consociavit Gregorius Cœnobium aliud, cujus Monachi ejus societatis & unionis erant cupidissimi. Sed cum vidua tum esset Neapolitana Ecclesia, ad tempus tantum eam unionem tentavit, ut cum futuro Episcopo Neapolitano in commune consuleret, an conducibilis foret unio perpetua. *Cum Neapoli fuerit Episcopus ordinatus, utrum in perpetuum hæc unitio extendi, an temporalis esse debeat, maturius ac solidius cum Dei gratia pertractabimus.* L.8. Ep. 39. At cum Monasterium Puteolanum ita, dilapsis Monachis, jaceret, ut jam divina ibi prorsus conticuissent Officia, illud Abbatiæ Neapolitanæ Gregorius adglutinavit, jusso Abbate, ut utrique Cœnobio idoneus sufficeretur Monachorum numerus ad sacram psalmodiam celebrandam: utque bona eorum dilapidata, ejecti, qui ea invaserant, restituerent. *Quidquid verò ad eadem Monasteria pertinere cognoscis, si ab aliquibus irrationabiliter detinentur, ex hac nostra authoritate repetendi, exigendique, atque tua Monasteria vendicandi habetis per omnia licentiam. Quia dignum est, quorum curam geris, rebus nullo modo defrauderis.*

XIV. At verò rursum alibi ex eodem Pontifice aperitur aliquanto etiam manifestius, quam totæ spectarent istæ uniones ad Ecclesiæ commoda promovenda, non ad Abbatum incrementa potestatis, vel opum: cum his ex adverso curarum tantùm, sollicitudinumque nova fieret & laborum accessio. Monasterio enim Agapeti Abbatis adgregatum, ab eo est Cœnobium aliud Campaniæ, ubi hostico furore dispersi adeo & dispalati erant Monachi, ut nec unus superesset, qui ejus curam ageret. Jussus est Abbas aliquos ex suis Monachis eò ablegare, operam dare, ut divina celebrarentur officia; denique, ut res Monasterii ab iis qui eas involaverant, vendicarentur. *Tuo illud Monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actiones, utile prospeximus uniendum, ut res ejus detinendi, vel à detinentibus vendicandi libera tibi sit licentia. In quo etiam studii tui sit Monachos deputare, qui illic opus Dei celebrare debeant.* L.9. Ep.67.

Erat specialis ratio, quæ urbanis Monasteriis suaderet adjungi, unirique agrestia, plerumque scilicet desolata. Qui enim eò mittebantur Monachi ad eorum restaurationem, in Urbana se rursum Cœnobia recipiebant, sicundè bellicus turbo ingrueret. *Quatenus dum ab hoste licuerit deputati à vobis illic Monachi debeant jugiter in Dei laudibus permanere: perturbationis verò tempore intra urbem in cellam quippe propriam revocari.* L.15. Ep.4.

XV. Prima ergo ea obviam se dedit ratio duas simul obtinendi, vel Abbatiales Ecclesias, vel Episcopales, alienissimo à terrenis cupiditatibus animo, & unius Ecclesiæ commodis inserviente. Altera hic jam promicat, non minus à terrenis expedita affectibus, adeoque pari in laude & cum Canonicis regulis consensione. Ubi videlicet unius Episcopo Civitatis, alterius Civitatis Ecclesia Episcopalis commendabatur. Tarracinensi Episcopo obeunte, electus est in ejus locum Agnellus Fundanus Episcopus. Ei postulationi assensus est Gregorius, qui & Agnelio Tarracinensis Ecclesiæ sarcinam injecit, nec Fundanæ vinculo illum absolvit, ut cujus & Ecclesia & Civitas eversa esset. *Quia igitur ob cladem hostilitatis nec in Civitate, nec in Ecclesia tua est cuiquam habitandi licentia, &c. Sic te Tarracinensis Ecclesiæ Cardinalem constituimus Sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesiæ Pontifex esse non desinas, nec curam gubernationemque ejus prætereas.* L.2. Ep.11.

XVI. Nec illud tamen dissimulabimus, post annum Christi septingentesimum, paulò licentius Clericos plura sibi singulos acervasse Beneficia. Hugo Drogonis filius, nepos autem Pipini Senioris, Majoris Regii Palatii, ex Monacho Gemmeticensi, factus est Archiepiscopus Rotomagensis, & anno uno decurso, electus est Abbas Gemmeticensis anno 723. Postquam verò rerum potitus est Carolus Martellus, qui ei cognatione conjunctissimus erat Hugo hic ipse, Fontanellensem Abbatiam, Parisiensem & Bajocensem Episcopatum gerere cœpit, tot Ecclesiarum pondere non gravatus. Ita perhibet Chronicum Gemmeticense; ubi *Procurator* nominatur *Urbis Parisiacæ*; quasi diceretur Lutetiæ Episcopus Commendatarius. Miris laudibus extollitur in eo Chronico Hugonis hujus pietas, curaque tuendi & locupletandi eas omnes Ecclesias. Nec ibi negatur, Canones ei polygamiæ infensos esse, sed eos suisse Caroli Martelli mores. *Factione Caroli Principis patrui sui extra Decreta tamen Canonum.*

Superstite adhuc Beato Rigoberto Remensi Archiepiscopo, Milo Trevirensis Archiepiscopus Remensem invasit Ecclesiam, diutiusque duas illas Metropolitanas sedes unus in potestate habuit. Tyrannica profectò ea erat invasio. Diximus Beatum Medardum non duos tenuisse simul Episcopatus, Noviodunensem & Tornacensem, sed unum ex duobus conflatum, nec nisi in commodum Ecclesiæ ita provisum fuisse. Ex averso autem Theodorus Cantuariensis Episcopus simultates nescio quas cum Vilfrido Eboracensi Episcopo exercens, in Episcopatus Eboracensis ditione, quam nimis diffusam causabatur tres novos excitavit Episcopatus. Ad Agathonem Papam provocavit Vilfridus; à quo res in pristinum statum revocatæ sunt. *Malmesbur. L.3. de Pontif. Anglis.* Ita tum Metropolitani inconsulta Sede Apostolica Episcopatus aut dividebant, aut uniebant. At ubi ea potestate abuti cœpere, tum data iis ansa est, qui per provocationes, causas hujusmodi jam majores Romam traduxere.

CAPUT III. P.3. l.2. c.41.

De pluralitate Beneficiorum, ac primò Episcopatuum & Abbatiarum, temporibus Caroli Magni & Imperii Carolini.

I. Ut ex translationibus orta fiat Commenda, orta pluralitas Beneficiorum.
II. Damnata in Actardo pluralitas Episcopatuum. Ut batchatus in eum sit Hincmarus.
III. Et in alios Episcopos ejus poligamia fautores.
IV. Non improbabat Hincmarus Episcopi indigentiam collatis Cœnobiis levari.
V. Quæ tamen si qui præter statas leges impetrarent, in eos idem detonuit.
VI. Nec tamen uniebantur Abbatia, etsi duo Episcopatus Actardi uniti fuissent.
VII. Exempla portentosa Beneficiorum pluralitatis, quæ illam causa utcunque excusare possent.
VIII. Ut tamoxiè quandoque plures Abbatias ii habere potuerint, qui ex iis curas tantum & sollicitudines demetebant.
IX. Ineluctabilis quandoque incidebat necessitas, ut ad salutem Ecclesia unus idem plures gereret Episcopatus.
X. Ut sanctissimi Episcopi quandoque Abbatias impetrarint, eo fine & fructu, ut abstersis corruptelis, morum sanctiorem illis inducerent Disciplinam.
XI. Aut ut illas de laycorum manibus extorquerent.
XII. De eodem. Exempla contraria.

I. Beneficiorum pluralitati, & Commendis ansam persæpè præbuere translationes. Græcis & Latinis ex æquo familiare fuit, translationes facere, quæ novas Episcopis conferrent Ecclesias, vetustas non auferrent. Idem Episcopus duas quandoque administrabat Ecclesias, hanc Titulo, illam Commendatione; nonnunquam & ambas Titulo.

II. Turonensem Metropolim consecutus Actardus, Nannetensis Ecclesiæ suæ prioris curam & possessionem non abjecit. Eam illi protinus Hincmarus cupiditatis effrænem insolentiam objecit, & probro vertit, ut Calchedonensis maximè Concilii regulis proscriptam, quibus prohibentur Clerici in duabus simul Ecclesiis conscribi. *Quod autem Actardus appetuit, ut utrasque sedes, Turonensem scilicet & Nannetensem simul teneret, contra Calcedonense Concilium egisse, videtur, quo decretum est, non licere Clericum in duarum simul Civitatum conscribi Ecclesiis. Hincmar. Tom.2. pag.749.*

Qui pluralitatis Patronos se profitebantur, ii Calchedonensis vim hujus Canonis enervare studebant, objecto Gregorii Magni exemplo, qui duas quandoque Episcopales Ecclesias unum in Episcopum conferebat. At reponebat Hincmarus, nusquam fas esse Christiano duas simul uxores ducere, & ne alteram quidem uxorem, alteram concubinam; Gregorium verò nunquam eam explicuisse dispensandi potestatem, nisi ut Ecclesiarum obsequeretur necessitati, cum penuria laborabatur Pastorum, cum vicinæ essent Ecclesiæ duæ, Populo & Clero, & rebus destituerentur, diutinis nimirum Longobardorum bellis accisæ, exhaustæque. *Quasi ex verbis Gregorii satagant se munire, ut duas simul sedes tenere valeant, cum nulli Christiano sit licitum, vel duas uxores simul, vel uxorem & concubinam insimul habere, &c. Gregorius dicit, non de longius civitatulis à se invicem disparatis, sed de conlimitaneis, & de tam Cleri, quàm plebis immunitione destitutis, & rebus ac facultatibus desolatis. Et temporis, inquit, necessitas nos perurget, & imminutio personarum exigit, ut destitutis Ecclesiis, salubri & provida debeamus dispositione succurrere. L.1. Epist.8.*

Pluralitati Ecclesiarum quas regebat, prætexebat Actardus earum paupertatem, per quam non liceret in earum ulla sola decenter vitam tolerare. *Sed ipse non habet sufficientiam rerum ac facultatum, quibus in ea possit honorabiliter subsistere.* Excipit Hincmarus hinc non extenuari culpam, sed ingravescere, quippe cum jam palam fit Ecclesiæ Episcopum adglutinari, non procurandæ animarum salutis charitate, sed cupiditate temporalium commodorum. *Unde se conatur excusare, inde magis accusare, & cupiditatis atque ambitionis cauterio inurere, qui plus possessiones terrenas, quàm animarum lucra videtur adquirere.*

III. Sugillabat Hincmarus illos sui ævi Præsules, qui novam obtrudebant jurisprudentiam, carnalium affectuum contagio imbutam, & spiritalium adulteriorum suffragatricem, idque Episcopis largientem, ut publicis calamitatibus depauperata priore uxore, aliam ducant: quod æquè flagitiosum est, acsi laici permittantur conjugibus suis morbo aliquo afflictatis, alias sibi conjungere. *Nos autem moderni & Gallicani Episcopi, novos Canones facere conamur, ut liceat nobis, quod gravius est, quam carnali commercio, spiritali adulterio, aut duas uxores, id est duas sedes simul habere, aut uxorem simul & concubinam temere, vel vivente licet infirma uxore, id est, Ecclesia nostra, perfectione qualibet, rebus ac possessionibus imminuta, ad alterius copulam transmigrare.* Hæc verò consequentia à carnali ad spiritale conjugium ubi rapiuntur, vestigiis hæretur Concilii Calchedonensis, ut author est idem Hincmarus, ubi extincto Præsule vidua dicitur Ecclesia: *Nisi enim viri & uxoris legalis conjunctio, ad Episcopi & Ecclesiæ sibi conjuncta mysterium pertineret, Calchedonense Concilium defuncto suo Episcopo viduatam Ecclesiam non vocaret.*

IV. Postremò denique impatientius fert Hincmarus ab Actardo Turonensi jam Archiepiscopo unà retineri Ecclesiam Nannetensem, quantumvis ea desolata jactaretur. Mavult enim ut Ecclesiæ suæ inopiæ medeatur Abbatiarum, aliarumque Regis largitatum reditibus; *Ibidem, pag.760.: Præsertim cum alias possessiones & Abbatias largitiones domni Regis habeat, unde sumptus habere valet, quibus ad Deo serviendum & ministerium suum exequendum in plebe sibi commissa sufficere possit.* Ea non displicebat Hincmaro pluralitas Beneficiorum.

V. Sed non inter hæc tantùm dirutarum, vel ad inopiam deductarum Ecclesiarum infortunia, Episcopis Abbatiæ à Regibus conferebantur. Justissimæ erant Hincmari querelæ iræque, sui ævi succensentis Præsulibus, qui nova sibi jura commentabantur, carnali prudentiæ accommodata, cum penè singuli plures Ecclesias pascendas, aut depascendas haberent. Probro vertit Hincmarus idem nepoti suo Hincmaro Laudunensi, quòd Palatinum impetrasset officium, & Abbatiam in alia Provincia, idque injussu suo, & inconsultis Provinciæ Episcopis, tum suæ Remensis, tum alterius illius; quod citra licentiam suam Provincia exisset, ut Abbatiam suam illam inviseret: quod denique usque adeo Regem exasperasset, ut ab eo & officio Palatino spoliaretur & Abbatia. *Sine meo, vel Coepiscoporum nostrorum conscientia administrationem in Palatio domni Regis obtinueris, &c. Per seculares potestates eandem administrationem cum Abbatia in tertia Provincia ultra Remensem Provinciam sine* mea

*mea conscientia obtinuisti, &c. Ad quam Abbatiam sine mea licentia, quoties tibi placuit, perrexisti, &c. Contra domnum Regem in tantum te sine ratione contumaciter erexisti; ut & administrationem Palaticam & ipsam Abbatiam tibi auferret. Ibidem, Pag.*598. 390. 391. 392. 393. Iniquissimo ferebat animo Hincmarus Laudunensis has Metropolitani sui objurgationes; sed non poterat non everti, & causa cadere, cum armis invictissimis prosterneretur Concilii Antiocheni, & Sardicensis, quo summoventur Episcopi à Palatio Principum, parere jubentur Metropolitano, nec quidquam adgredi ejus injussu, & Episcopi ejus loci, in quem concessere.

VI. Fuere & Ebboni Abbatiæ duæ, ex eodem Hincmaro, *Ibidem, pag.*304., sed tum demum, cum Remensi Ecclesia abdicatus fuit. Denique illum iis donaverat Lotharius Imperator, ut nexu & mancipio suum, iisdem eum spoliavit, quòd Legationem Constantinopolitanam obire detrectasset. Tum verò à Ludovico Germaniæ Rege donatus est Episcopatu Hildesheimensis.

Ut duas Ebbo Abbatias, ut Episcopatum & Abbatiam Hincmarus Laudunensis obtineret, minimè necesse fuerat, eas inter se uniri Ecclesias: quanquam necessariò univisset Adrianus II. Episcopatum Nannetensem cum Ecclesia Turonensi, quo posset utramque simul Ecclesiam Actardus administrare. Certissimè enim eas Ecclesias univit & conglutinavit Pontifex ea cautione, ut si quando Nannetensis in integrum restitueretur, proprium & ipsa rursus haberet Episcopum. *Quod si Nannetica contigerit Ecclesia ad priorem, Christo auxiliante, statum redire, nihil officiat ei hos necessitatis unio, quam videlicet exigit Paganorum vastatio, quo minus proprium valeat habere Pontificem.* Unum ergo in titulum coaluerant tunc duæ illæ Episcopales Ecclesiæ: cum Abbatiæ, de quibus suprà, nequaquam uniendæ fuissent, quòd non titulo ab iis Episcopis, sed in Commendam obtinerentur.

VII. Illud mordicus retinebat Carolus Magnus, ut Episcopos nec Abbatiis, nec aliis donaret Beneficiis, nisi maxima gravissimaque urgerent rerum momenta. *Nulli Episcoporum Abbatiam, vel Ecclesiae ad jus Regium pertinentes, nisi ex certissimis causis unquam permisit.* Causæ illum impulerunt gravissimæ, ut pluribus oneraret Beneficiis germanum Imperatricis Hildegardis. *Ex certis autem causis quibusdam plurima tribuit, utpote Udalrico, fratri magnæ Hildigardæ genitricis Regum & Imperatorum. Du Chesne Tom.*2. *pag.* 112. 405. Fatis concedente Imperatrice, ea illi abstulit; sed & restituit postea, miseratione affectus. Ita Monachus Sangallensis. Carolomannus Caroli Calvi filius, afflante patris gratia, congeriem & ipse quandam sibi Beneficiorum acervavit, quam & postea ubi ejus offensionem incurrit, dissipari doluit. *Plurimorum Monasteriorum Abbas reputatus, quia insidias erga patrem suum infideliter moliretur, Abbatiis privatus, Sylvanectis est custodia mancipatur. Aimoin. L.*5. *c.* 24. Hatto Moguntinus Archiepiscopus gratia florentissimus apud Carolum Crassum Imperatorem, duodecim ab eo Abbatias impetravit. *Hatto Moguntinus Archiepiscopus, quem Cor Regis nominabant, cum ipse, & ut aiunt, duodecim Abbatiis præfuerit, &c. Du Chesne Tom.*3. *pag.*485. 383.

Non satis comperi, quin vehementer diffido, eam Beneficiorum pluralitatem excusari posse illa eadem ratione, qua muniri certissimè potest Alcuinus, à Carolo Magno donatus Abbatiis duabus, Sancti Martini Turonensis, & Sancti Lupi Trecensis. Nec Alcuino accipienti, nec Carolo Magno largienti, Abbatiæ illæ videbantur fore insanæ pabula cupiditatis, sed charitatis incitamenta, ut Monasteriis iis Monachisque disciplinæ regularis vigorem restitueret. Eidem & Cellam Jodoci Carolus contulit Alcuino, quo esset, unde sumptus suppeterent hospitalitati. *Cellam Sancti Judoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad eleemosynam exhibendam peregrinis commiserat, &c.* Hæc Lupus Ferrariensis. *Epist.*11. 14. cui postea eandem Ludovicus Pius Cellam Judoci contulit, ut statas ibi fieri curaret erogationes in pauperes, reliquos fructus in alimenta seponeret Ferrariensium Monachorum suorum. *Beata Memoria pater vester nobis ea ratione concessit, ut quod eleemosyna superesset, in nostrum cederet usum.* Sic Lupus in datis ad Carolum Calvum literis. Ideo & Ferrariensem se, & Cellæ Judoci Abbatem Lupus in Epistolis suis scribebat. *Epist.*32. 42. 44. Certè cum posteà alium donasset quempiam eadem Cella Judoci Carolus Calvus, confestim contestatus est Lupus fidentissimè, jam non esse se ferendo oneri impensarum necessariarum Abbatiæ Ferrariensis: non modò ad militiam Regi pro more suppeditandam, sed & ad Monachos. Ejusmodi autem fuit ea inopia, ut Lupus Carolum Calvum per literas interpellarit, opportunè, importunèque institerit, in aurésque ejus hoc demum effuderit, Monachos Ferrarienses à Majoribus suis accepisse, cœlesti mox obrui vindicta, quicumque detrimenti aliquid rebus suis temporalibus adferrent. *At ne putetis eos jocari, serio confirmant senes nostri experimento se proprio comperisse, idque sibi pueris à senibus esse traditum, quod quicumque Monasterii nostro insigne aliquod intulerit damnum, nisi cito resipuerit, magnum incurrerit incommodum, aut sanitatis & vitæ pertulerit dispendium. Epist* 53. *Epist.*62. Non certò satis constat, an his cœlestis iræ comminationibus perterritus fuerit Carolus, at non multò post gratulati sibi sunt Ferrarienses Monachi de *recepta Cella Judoci*.

Præsto est hic ergo religiosissimus Abbas Lupus, duabus Abbatiis donatus; nisi malis duas Abbatias perpetua dein unione devinctas, & uni ereditas Abbati Ferrariensi; citra invidiam, citra vel levissimam avaritiæ suspicionem. His enim Lupi literis omnibus perspicuum fit, gravissima conflictari cœpisse inopia Monachos Ferrarienses, cum primùm Cella Judoci exuti fuere. Est autem illud quoque obiter observandum, Cœnobiis adhuc tunc omnibus res omnes temporales in commune habitas fuisse, nulla adhuc inter Abbates & Monachos partitione facta. Itaque qui plures cum Abbatias circumgestabat unus, nihil sibi propriè arrogare poterat, præter sollicitudines & angustias curarum in plura Monasteria porrigendarum. Eo sensu pluralitas Abbatiarum uni incumbentium, non aliud ferè erat, quàm uberior charitatis & largitionum, & religiosarum omnium virtutum materies.

Quæ de Alcuino verò perstrinximus, ea paulò copiosiùs nunc nobis edisserenda & illustranda sont. Monasticæ Professioni illigatus non videtur unquam fuisse Alcuinus, tametsi Abbatias quinque suæ curæ concreditas habuerit. Nimirum Sancti Martini in Civitate Turonensi, Cormericensem in Diœcesi, Sancti Lupi apud Tricasses; Ferrariensem in Diœcesi Senonensi, denique Sancti Judoci in Ambianensi Episcopatu. Eo mortuo in ejus discipulos ea omnia Beneficia dispensata sunt. *Le Cointe ad annum* 904. *n.*62. Erat ergo ea pluralitas Beneficiorum, & quidem Commendatorum. At 1. vel ipsum Alcuini nomen, & eximiæ sanctitatis fama, & virtutum suavissimus odor, quo & illa, & postea omnis afflata est ætas, jam præjudicium vebit, ne damnetur, quod ab eo probatum, quod ab eo factitatum est. 2. Nec aliter de Carolo Magno sentiendum, qui cum non immeritò restaurator audiat sanctioris Ecclesiasticæ Disciplinæ, non facilè credendus est in his à seipso descivisse, aut in

ocu-

oculis aliud & in votis, quàm Ecclesiæ utilitatem habuisse. 3. Anno 796. consilium cepit Alcuinus in Fuldensem Abbatiam concedendi, & ibi Monasticam vitam profitendi, ut his se Beneficiorum impedimentis extricaret. Vetuit Carolus Magnus. *Ibidem n.68. 73.* Nempe persuasum illi erat, conducibilius Ecclesiæ esse, ut inter Clericos vitam traducere pergeret Alcuinus. Ea videlicet ratione, qua summi & sanctissimi viri, Augustinus & Bernardus, nonnullos sæculari gloria & nobilitate spectatissimos abduxerunt à proposito amplectendæ Monasticæ vitæ, ne necessaria tum sibi eorum opera Ecclesia fraudaretur. 4. Cormeriacum & Cella Judoci verè Cellæ erant ab origine, & obedientiæ; illa S. Martini, hæc Ferrariansis Abbatiæ. Ita ex quinque Abbatiis jam tres tantùm supersunt. 5. Non tam possessor, quàm Administrator erat Alcuinus horum quinque Cœnobiorum: non aliter quàm Benedictus Ananiæ Abbas, cum bene multa Cœnobia ad strictiorem Regulæ observantiam perduxisset, eorum Abbas Generalis & Administrator fuit. Fuere enim Alcuinus & Benedictus hic arctissima devincti necessitudine. Illis Imperatores plurima credidere, ac subjicere Cœnobia, ut ab illis ea ad S. Benedicti Regulam conformarentur. Ita ergo jam non est ea vel Beneficiorum coacervatio, vel Commendarum licentia, quę vitio verti possit. Plurimum sibi licere voluit Carolus Magnus in conferendis Prælaturis, quia non aliter medicari se posse speravit gravissimis morbis, quibus tum Respublica, tum Ecclesia laborabat. Nec infeliciter res illi cessit. Abbatiam Sancti Martini Turonensis jam tunc non Monachi, sed Canonici incolebant. Non ea ergo erat Commenda. Fridegisus qui Magistro suo Alcuino successit, à Ludovico Pio evicit, ut suum sibi deinceps Abbatem eligerent Monachi Cormeriacenses. Vel hinc intelligas, quo animo, & quàm alieno à terrenis affectibus essent Abbates hi Commendatarii.

VIII. Quibus plures erant Abbatiæ, & qui eas regebant, ut Capita Religiosæ Congregationis, nihil sibi propriè vendicantes, aut possidentes; ex communibus reditibus necessaria tantùm vitæ subsidia delibantes; à luxu, à superflua abundantia alienissimi: cæteris Monachis sola præeunte sollicitudine totius Cœnobii & vigilantia; his omnibus invidiam facere ex Beneficiorum pluralitate non magis quisquam potest, quàm Præpositis nunc Generalibus, sive Monasticarum, sive Clericalium Congregationum. Et illi etiam, peræque ut hi, & paupertatis, & totius Monasticæ observantiæ erant studiosissimi. Ejusmodi erant Alcuinus & Lupus Ferrariensis, de quibus diximus.

Ejusmodi erat & Hilduinus Archicapellanus Ludovici Pii, à quo subirato duabus Abbatiis exutus est, quibus illum mox, interpellante discipulo Hincmaro, restituit Pius. *Cum offensam Augusti adeo cum aliis regni primoribus incurrisset, ut ablatis sibi Abbatiis in Saxoniam fuerit relegatus, &c. Donec ab exilio revocatus, duarum fuerit Abbatiarum Prælationi restitutus. Flodoard. L.3. c.5.* Ejusmodi esse debuerat Abbas Gauslinus, quem ingrati animi infamia inurit Hincmarus in Ecclesiam Remensem, quæ Diaconatu illum auxerat, & Abbatiis compluribus, à Rege ei impetratis. *Ad gradus Ecclesiasticos usque ad Diaconatum provexerit, plurimorum Monasteriorum per concessionem Regum Abbatem constituerit. Ibid c.24.* Ejusmodi erat & Fulradus Abbas Sancti Dionysii, Archipresbyter & Archicapellanus Pipini Regis, multorum parens & Abbas Cœnobiorum, quæ ipse exædificaverat, ut liquet ex Epistola à Stephano II. Papa ad eum scripta. *Archipresbytero & Abbati venerabilium Monasteriorum, ab eodem auspice fundatorum.* Ejusmodi fuit Beatus Berno primus Abbas Cluniacensis, qui plures Abbatias suas paulò ante obitum resignavit, illas inter Guidonem & Odonem partitus, quos sibi elegerat successores. *Bibl. Clun. pag.9. 10. Conc. Gen. Tom.2. p.38.*

IX. Mirum magis est, quanquam peræquè certum, Episcopos quosdam plures simul gessisse & adgubernasse Episcopatus, indeclinabili quadam necessitate, & cum ea incidissent tempora, per quæ non aliter possent Ecclesiæ illæ ad Canonicas leges & ad morum sanctimoniam refingi. Ita Beatus Osuvaldus Vorcestrensis in Anglia Episcopus, clavum arripuit Eboracensis Ecclesiæ, nec tamen à prioris Episcopatus sui gubernaculis recessit. A' piissimo Edgaro Rege, & à Beato Dunstano Cantuariensi Archiepiscopo compulsus est pari charitate utramque complecti Ecclesiam, ne si à Vorcestrensi sejungeretur, illa omnis dilaberetur pietas, quam ejus Monachis in Canonicorum locum substitutis ipse invexerat. *Ne verò Monachi quos instituerat, immodica tentatione pulsarentur, si pastorali cura destituti, non haberent quo niterentur, authoritate Sancti Dunstani Episcopatum Vigorniensem unà cum Eboracensi sollicitè gubernavit. Surius die 25. Oct.c.6.*

Dunstanus ipse Vorcestrensis primùm Episcopus, post ad Londinensem accersitus, aliquandiu utramque admoderatus est Ecclesiam, urgentissima necessitate, defæcatissima charitate. *Utraque igitur Ecclesia, Vigorniensis videlicet & Londoniensis eo Præside gloriabatur, quandoquidem ipse summa necessitate compulsus, utriusque Pontifex per nonnullum temporis spatium erat, utrique sollicitudinis sua curam impendens; utramque intus & extra sua defensione contra omnes æmulos muniens, in utraque officium Pontificale opportuno tempore sedulus exequens. Surius die 19. Maji.* Ea erat dispensandi causa, *summa necessitate.* Ea erat dispensationis brevitas, dum necessitas urgeret: *per nonnullum temporis spatium.* Ea fuit authoritas, qua Beatus Osuvaldus utrique simul præfuit Episcopatui, *authoritate Dunstani.* Ad id tum ergo una erat satis Archiepiscopi authoritas Cantuariensis.

X. Nec à vero dissidet eodem tempore Episcopos quosdam sanctitatis gloria conspicuos, Abbates pariter fuisse, regimini Cœnobiorum in se suscepto, nulla temporali illecebra, sola restituendæ Disciplinæ cupidine, aut rei temporalis tuendæ, quod illud demum sit Christi & pauperum patrimonium. Talis indubitatissimè fuit B. Udalricus Augustanus Episcopus, qui ab Imperatore obtinuit Abbatiam nepotis sui Adalberonis, præpropera morte extincti: non ut eius ipse opibus ditesceret, sed ut ne ea largitate & munificentia Imperatorum in posterum fraudaretur. Id enimverò consecutus, mox Abbatiam Monacho resignavit, quem sibi sublegi curavit, & nihil in pręteritis reliquit, ut ea resignatio à se facta Abbatiæ Commendatæ in Abbatem regularem ab Imperatore confirmaretur. *Religiosus Antistes Abbatiam postulavit sibi donari, non causa avaritiæ, sed ea intentione, ut Cœnobitis ibidem Deo servientibus, deliberationem, quam ille eis antea conscriptam & sigillatam ab eodem Imperatore donari impetravit, restituere potuisset. Fratres Rudungum in Abbatem elegerunt, &c. Episcopus assumpto baculo commendavit illi Abbatiam usque in præsentiam Imperatoris, &c. Surius die 4. Julii. c.24.*

Non necesse habuit eo circuitu uti B. Volfangus Ratisponensis Episcopus, ut celeberrimam Sancti Emmeranni Abbatiam antiquæ redderet Regularitati. Cum illud Cœnobium ab Imperatoribus & Regibus prisci Ratisponenses Episcopi impetrassent, intercesserant, ne Abbates eligerentur, & violenta usurpatione, ejus sibi & titulum usur-

usurpaverant, & proventus. Nec multò post cum Monachis necessaria quæque vitæ adminicula subducerentur, tota pessumdata est regularitas. *Episcopi ab Imperatoribus, vel Regibus Monasterium illud impetrantes, in suam ditionem redegerant, rebusque ejus & facultatibus pro suo arbitratus usi erant. Illo igitur defuncto Abbate, quem invenerant, nullum deinceps curarunt substituere, &c. Surius die 31. Oct.* Quantumvis obtunderetur Volfangus, ut ne tam pingui Cœnobio spoliaret Ecclesiam suam, & ne successoribus suis tam amplos subtraheret proventus; ipse confestim Abbatem eligi fecit, se professus imparem duplici ferendæ sarcinæ; Gregorio se subscribere lubentissimum, ajenti, monstri simillimum esse, si quovis in corpore ab uno membro, duorum munia & partes obeantur; ad eo verò non posse unum omnes numeros implere Episcopi & Abbatis, ut utrique sejunctim plures essent asciscendo cooperatores, à quibus parte oneris sui aliqua levarentur. *Vos scire debetis, Volfongum nunquam in humeros suos acceptarum sarcinam, quam ferre non possit, nempe ut Episcopus pariter & Abbas dici velit. Sicut enim, teste Beato Gregorio, indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita noxium & turpissimum est, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa, &c.*

XI. Sed præter hæc pia & laudatissima consilia redintegrandæ Religiosæ observantiæ, aut tuendæ rei Cænobiorum temporalis, augendæque, extinctisque Commendis restituendorum Abbatum Regularium: fuit ævo Caroli Magni causa peculiaris, quę Episcopos, nulla terrena cupiditate implicatos impulit, ut Abbatias susciperent, vel ut etiam flagitarent. Quod nimirum à temporibus Caroli Martelli maximam Cænobiorum partem Reges ipsi usurpassent, suoque ea arbitratu, vel retinerent ipsi, vel darent, adimerentque, non Monachis tantùm, & Clericis, sed & laycis. Quo, oro te, quid perversius? quid calamitosius? Si ergo tum purissimo quis Episcopus zelo incitatus, unam, aut plures indueret Abbatias, ne eas Principi eblandirentur layci, vel Clerici Aulæ Aulicorumque vitiorum mancipes, & in eas secum simul quandam flagitiorum colluviem inveherent: ecquis ei sobrius obtrectare ausus esset? ecquis meritas invidere laudes?

Talis probabiliter fuit Hugo ille, de quo suprà jam diximus, Martelli & Pipini prosapia clarissimus, plures Episcopatus, plures Abbatias circumgestans. Certè *extra Decreta Canonum*, ut habet Chronicum Fontanellense. *Spicil. Tom.3. pag.206. Anno 723.* Sed quantò detestabilius erat, tot eo tempore Episcopatus fuisse, totque Abbatias Pastoribus vacantes, & quidem perdiu & prædæ objectas laycorum, militum, exercituum? Adjicitur porro ab eodem Scriptore, eundem Rotomagensem Archiepiscopum dono accepisse à Regibus ingentia prædia alia; non quo illis ipse frueretur, sed ut ea Ecclesiis restitueret, tam impiè & sacrilegè, quàm impunè tunc expilatis. *Prædia verò regia, quæ ejus insederant animo. Non enim causa perversæ cupiditatis, aut aliquo sæculari fastu, à Patruo suo Carolo Principe, seu à Regibus Francorum ea impetrabat: sed ut statim Ecclesiis Christi ea contraderet.* Affirmat denique idem Scriptor ex Chartulariis Ecclesiarum Rotomagensis, Parisiensis, Bajocensis, Gemmeticensis, Fontanellensis testatum fieri, Hugoni isti cordi, curæque fuisse, ut quam diligentissimè hæ omnes Ecclesiæ reperarentur, defenderentur, novo opum spiritalium, temporaliumque cumulo augerentur. *Illic invenient quantam sollicitudinem ac pervigilem curam de constructione, propagatione, administratione, ac exaltatione Ecclesiarum habuerit.*

XII. Nec omnium tamen forsan Antistitum tam pia erant & in suscipiendis Regum largitate Abbatiis, & in iis administrandis consilia; nec tanta terrenorum affectuum abdicatio. Post aliquot annos Reinfredus Archiepiscopus Rotomagensis eandem Fontanellensem Abbatiam à Carolo Martello impetravit. Cum verò reditus ejus ipse abliguriret omnes, Monachi stipendiis necessariis fraudati, apud eundem Carolum conquesti sunt, à quo Rainfredus Abbatia exutus, Rotomagensi Ecclesia sola sustentari jussus est. *Anno 739. Ibidem, pag.217. 233. 299.* Hinc compertum est, calamitosissimis illis temporibus non aliter Abbatias à Regibus habitas esse, quàm ut Feuda aliqua regni; ut *jure precarii & beneficii*, eas quibus vellent conferrent, ut loquitur ejusdem Chronici author.

Luculentè hæc confirmantur ex Chronico Abbatiæ Senonensis, ubi narratur Angilramus Episcopus Metensis ab Imperatore impetrasse eam Abbatiam, quæ Imperialis hactenus fuerat, fuit autem exinde Episcopalis, propterea quod aliquandiu Angilramus & Episcopum agere voluit, & Abbatem: *Archiepiscopus Angilramus Episcopatum & Abbatiam Senonensem aliquanto gubernavit tempore. Et ita Monasterium quod prius Imperiale fuisse constiterat, ex tunc munus Episcopi Metensis degenerare compellitur, &c. Imperator Monasterium Metensi Episcopo, eo jure, quo & Imperatores à primo tenuerant, perpetualiter concessit. Ibidem.* Suspicabantur primum Monachi hinc Abbatiam suam dedecorari, si ex Imperiali Episcopalis evaderet. At ejus Chronici Author fidem facit, hinc ei & ornamenti plurimum, & emolumenti accessisse: quòd Cœnobia omnia Imperialia, vel ipsorum exactionibus Principum exhausta essent, vel ab Imperii hostibus labefactata: *Certè si ab illis temporibus omnia Monasteria ista adhuc Imperii essent, jam lapis super lapidem non remansisset.* Ubi verò póstea animadvertit Angilramus, & Episcopatus sui curis, & Imperii negotii, ita se destineri, ut unius posset tuendæ Senonensis Cœnobii sui Disciplinæ invigilare, Regularem eligi jussit Abbatem, & exinde res temporales ejus Abbatiæ in potestate fuere Episcoporum Metensium, ut in Imperatorum antea fuerant tuitione. *Ab illo tempore Abbates hujus Cœnobii ab Episcopo Metensi temporalia, ab Episcopo verò Tullensi spiritalia receperunt. Ibidem pag.303.*

Hinc liquet conducibile in primis fuisse his Abbatiis, à pio ut aliquo Episcopo, vel Archiepiscopo impetrarentur, qui longam illam Regalium & Imperialium Abbatiarum excuteret servitutem, nempè ab illis inolitam temporibus ruentis stirpis Regiæ, ruinaque sua Ecclesiam sibi devinctissimam in preces agentis; & qui denique non libertati tantùm eas pristinæ, sed & splendori, ac Disciplinæ Regulari redintegraret. Huic Beneficiorum pluralitati laudes meritò rependendæ erant.

Probabile profectò est horum albo Disciplinæ purioris amatorum inscribendum esse Hadericum Presbyterum, & Abbatem, quem Joannes VIII. tuitione sua impertiit, nec ipsum tantùm, sed & Abbatias ejus omnes, aliaque Beneficia, præter agros & patrimonia. Id enim Pontifex ipse videtur innuere. *Epist.264. Fideli devotione totoque mentis conamine pro pristino statu & vigore, atque restitutione Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ terque quaterque in obsequio Ansperti Reverendissimi Archiepiscopi tui, atque Confratris nostri devotam atque in omnibus fidelissimum permanere, & decertare omninò & evidenter comperimus.* Tumultuosissimis his temporibus, ab his Cœnobiis omnibus non poterat major iniri gratia, quam si ei committerentur, qui Mediolanensis Ecclesiæ restauranda disciplina zelum suum insignisset.

CA-

CAPUT IV. *P.3. l.2. c.42.*

De pluralitate tum Episcopatuum, tum Beneficiorum Episcopatibus & Abbatiis inferiorum, sub Carolo Magno & ejus stirpe.

I. In Parochiis quoque damnata pluralitas, hoc est, superfluitas

II. Quodque Parochi sponsi sint Ecclesiarum.

III. Et Basilicarum damnata pluralitas.

IV. Duarum Parochiarum munia implere Parochus unus non potest.

V. Poterat Parochialis Ecclesia cum Capella obtineri.

VI. VII. Non poterat idem & Parochum agere, & Canonicum.

VIII. In Capellarum classem redigi non poterant, quæ fuerant Parochiæ.

IX. Cum obambulabat Episcopus Diœcesin, in hanc pluralitatem inquirebat.

X. Ad omnia prorsus Beneficia permanebat ea lex, ut unus unum obtineret, nec plura in unum possent adgregari.

XI. In Oriente septima Synodus Oecumenica quamcumque damnat Beneficiorum pluralitatem.

XII. Tenuitati Beneficiorum jubetur labore manuum suppleri.

XIII. Plura uni committi per illam Synodum licet, si ruri sint, nec ad manuum sint viri iis regendis idonei.

XIV. Abbati Generali plura sunt, subsuntque Cœnobia, in unum Sodalitii corpus constricta.

XV. Episcopo Episcopatus alius à Barbaris vastatus commendari potest.

XVI. Sola in eo spectabatur Ecclesiæ utilitas.

XVII. Cur Calchedonensis Synodus vetet ne plurium quis inscribatur Clero Civitatum: at septima Synodus, ne pluribus Ecclesiis ejusdem Civitatis.

XVIII. Plures Episcopatus evallati in unum coagmentantur.

XIX. Mos serpere incipit, ne vacent priora Beneficia, ubi quis augetur Episcopatu in partibus.

PLuralitas, hoc est superfluitas, peræquè proscripta est in Parochialibus, atque in Episcopalibus Ecclesiis & Abbatiarum. Hinc Ludovici Pii Capitulari edicitur, ut ubi immunitas & redituum copia Parochis admensa fuerit tanta, quanta opus erit, jam ne Parochias quisquam duas gerere possit. *Statutum est, postquam hoc impletum fuerit, ut unaquæque Ecclesia suum Presbyterum habeat, ubi id fieri facultas, providente Episcopo, permiserit. An.816. Cap.11. Capit. Car. Mag. l. 1. c.92.*

II. Alio verò Capitularium loco, non jam superfluitas, sed ipsa maximè pluralitas probro vertitur: quod cum videlicet Parochi sponsi sint Ecclesiarum suarum, non possit quisquam citra summum dedecus duas unus ducere sponsas. *Sicut quisque sæcularis non amplius quàm unam habere debet uxorem; ita & unusquisque Presbyter non amplius quàm unam habere debet Ecclesiam. L.6.c.73.* Heraedus Turonensis Archiepiscopus eandem premit rationem. *Ut Presbyter non amplius quàm unam Ecclesiam habeat, sicut & vir unam uxorem. Cap.49.*

III. Geminam eam rationem complexa est Synodus Parisiensis VI. *Anno* 819.*c.49.*, ubi ait cuique Parochiæ suum esse debere Episcopum, ita & cuique *Basilicæ* suum esse debere Presbyterum: infandæ autem esse avaritæ, si quis Presbyter duas tresve Basilicas accipiat, sive layci, sive Ecclesiastici Patronatus. *Non solùm à Clericis, verùm etiam à laycis alias Basilicas contra fas suscipiunt.* Sive consulto, sive inconsulto Episcopo, id machinentur, non tolerandæ id esse audaciæ; Qui enim numeros officii omnes una in Ecclesia implere vix possunt, qui poterunt in duabus? *Vix enim quispiam Presbyterorum in Basilicâ, in qua divinæ servituti mancipatus est, dignè atque strenuè militare invenitur, quantò minùs id in duabus, vel tribus, aut eo amplius Basilicis dignè exequi valet.* Prudentiæ denique & sollicitudini Episcopali ea cura à Synodo committitur, ut singuli singulis in Ecclesiis Presbyteri collocentur, ubi rerum satis erit unde vitam tolerent: neu sinant unquam solius avaritiæ studio quemquam unum duabus simul præesse Ecclesiis. *Hoc specialiter eorum solertia providendum est, ut hac occasione nullus Presbyter duas, aut tres avaritiæ causa, quibus sufficere secundùm divinum cultum nullatenus potest, habere audeat Basilicas.*

IV. In Concilio II. Aquisgranensi, *Cap.2. Can. ult.*, anno 836. perspicuè declarata est necessaria unius Parochi in qualibet Parochia, & unius Presbyteri præsentia atque industria in qualiber subsidiaria, vel Succursali Ecclesia. *Ut per se eam tenere possit, aut etiam priori Presbytero subjugatus.* Paucis his in verbis satis apertè proditur discrimen Parochi primarii & Titularis, qui & *Prior* vocatur, & Presbyteri, vel Vicarii, qui Annexæ ministrat Ecclesiæ, & totus à Parocho pendet.

Hæc autem necessitas inculcatur ab hujus Concilii Patribus, quod quamquam posset unus pluribus in Ecclesiis Parochus sacris operari, & Missarum celebrare solemnia, impar tamen foret cæteris omnibus de fungendis Pastoris muneribus, ad tingendos fonte sacro ægrotos, ad excipiendas Confessiones, ad sacrum Eucharistiæ epulum dispensandum. *Quanquam Missarum celebrationes per omnia Ecclesias sibi commissas agere possent, cætera officia, quæ ad divinum cultum pertinent, propter impossibilitatem & multitudinem Ecclesiarum, quodammodo neglectu elapsa. Similiter & providentia in baptismate infirmorum, & in confessione quærentium, atque in communione periclitantium per plura remansisse.*

V. Copia tamen fiebat Parochis retinendæ cum Ecclesia sua alicujus Capellæ, cui nimirum nec plebs regenda, nec functio obeunda adhæresceret. *Quia quidem Presbyteri, præter Ecclesiam in qua titulati sunt, etiam Capellas habeat, &c.* Ut Capellæ forsan à Parochialibus Ecclesiis secernerentur, hæ *Basilicæ* suprà dicebantur Canone Concilii VI. Parisiensis. *Con. Gall. tom.3. pag.636. Hincmar. tom.1. pag.715. 732.* In Concilio Metensi anni 888. potestas Parochis non fit una retinendi istiusmodi Capellas; nisi cum Ecclesiæ Parochiali ita cohærescebant, tanquam ejus aliqua membra, ut sine gravissimo detrimento sejungi haud possent. *Unusquisque Presbyter unam solummodo habeat Ecclesiam, nisi fortè antiquitus habuerit Capellam, vel membrum aliquod adjacens sibi, quod non expedit separari. Can.3.*

VI. At cum id sibi sumpserunt Parochi, ut Canonici simul essent: aut ubi Canonici Parochiales prætera Ecclesias administrari à se posse sperarunt: tum verò Hincmarus Remensis Archiepiscopus Episcopali vigore mucronem Ecclesiasticæ censuræ in has distrinxit fœdissimæ avaritiæ molitiones. *Quia non solùm illicita, sed etiam perniciosa sibi ac commissæ plebi præsumptione, contra sacros Canones Presbyteri nostræ Parochiæ dicuntur Ecclesias suas negligere, & Præbendam in Monasterio Montis Falconis obtinere: Sed Canonici ipsius Monasterii Ecclesias rusticanarum Parochiarum accupare, necesse nobis est, non solùm quid inde sacri Canones definiant demonstrare, sed & vigorem ac censuram eo-*

rum-

rundem sacrorum Canonum, si se non correxerint, in contemptore exercere. Tom. 1. p. 732.

VII. Dilucidum ergo est sociari ea tum minimè potuisse, aut commisceri nomina, & officia, ut iidem & Parochi essent, & Canonici, sive Seculares, sive Regulares interpretere Canonicos. Quamquam enim Regulares essent ii Canonici, de quibus hic Hincmarus, nimirum Regulam Crodogangi professi: quæ ab illo promuntur Canonum, rationumque momenta, in omnes ex æquo valent Canonicos. 1. Canonibus præcipi Clericos stabiles esse in Ecclesiis, quibus primùm sua devincti sunt ordinatione: si transferantur verò in aliquam Ecclesiam, vetari quidquam posthac demetere ex prioris Ecclesiæ proventibus. 2. Pugnant manifestissimè functiones Canonicorum & Parochorum. *Certum est, quia Claustra Monasterii, atque obsequia debita, & quæ sunt necessaria plebi in rusticanis Parochiis insimul exequi nemo valebit.* 3. Sordidissimę certè avaritiæ est, impelli Canonicos ad ambiendas ruris Parochias, ut decimis & patrimonio pauperum saginentur. His rationibus universim Canonicis omnes includuntur. *Canonicus ordinatus in Monasterio, obsequia monasterialia derelinquens, turpis lucri cupiditate emolumentum decimæ rusticanarum Parochiarum studebit invadere, &c.*

VIII. Obviatum est denique ab Hincmaro serpenti novæ corruptelæ, ubi cavit, ne Capellæ jam dicerentur, quæ suos olim Presbyteros habuissent. Id enim jam inolescebat fucatæ avaritiæ ludibrium, ut Parochiæ unius Pastores possent & aliam simul retinere, Capellæ nomine obumbratam. *Ne Ecclesias illas, quæ ex antiquo Presbyteros habere solitæ fuerant, aliis Ecclesiis quasi loco Capellarum subjiciatis. Conc. Gal. tom 3. pag. 643.*

IX. Inter ea Inquisitionum Capita, de quibus renuntiari sibi jubebat Episcopus Diœcesim suam circumlustrans; istud quoque aliquo erat in numero; An Parochus unus pluribus ita præesset Ecclesiis, ut non in earum singulis Presbyteros haberet singulos, tanquam Vicarios. *Si plures teneat Ecclesias, sine aliorum Presbyterorum adjutorio, &c. Nullus Ecclesias teneat sine adjutorio aliorum Presbyterorum, &c. Nullus plures Ecclesias sine titulo & contra sacrorum Canonum dispositiones nancisci præsumat. Regino. l. 1. Inquisit. n. 46. Et in Append. pag.* 604. 608. Turpiter hallucinaretur, qui hos sibi fingeret Vicarios Parochi arbitratu revocabiles. Si enim nisi Canonico judicio non poterant Beneficiarii etiam minusculi ab Episcopo gradu exturbari: qui potuissent Parochi indicta causa Presbyteros summovere à regimine creditarum sibi Ecclesiarum? Hi ergo Vicarii, Parochorum subsidiarii adjutores iidem ipsi sunt de quibus suprà Concilium Aquisgranense, qui Priori Parocho subjici debere ibi dicebantur: *Priori Presbytero subjungantur.*

X. Ex his autem illud profectò concluditur, nullum adhuc magnopere discrimen inter Beneficia statutum, non Compatibilia ab Incompatibilibus sejuncta fuisse, non à Duplicibus Simplicia, omnia discriminatim visa esse residentiæ legibus obnoxia, & functionibus iis illigata, quæ duo simul copulari non paterentur. Canonicorum ipsæ stationes cum Parochiis sociari non poterant. Canonicis & Abbatibus strictissima residentiæ lex incumbebat. Summa denique lex & ratio, quæ omnia promiscuè Beneficia uni conferri plura vetabat, nec tergiversatione, vel exceptione, vel distinctione ulla ludificari poterat, lex porrò ea erat, quod per avaritiam & ambitionem, quæ parentes sunt & authores pluralitatis, janua non possit unquam patefieri in Beneficia, vel dignitates Ecclesiarum. Si Episcopus quis, si Abbas alias in se susciperet Abbatias, ut propudiosæ illas eximeret servituti, nonnisi necessariam sustentationem ex earum quantiscunque reditibus decerpturus, reliqua omnia impensurus in earundem Ecclesiarum necessitates, utque ipsa potissimum illis electio & Regulæ observatio restitueretur: huic pluralitati convitiari, aut succensere, nemo jure posset, ut quæ nulla avaritiæ, aut ambitionis fuligine tingeretur. Nec verò Parochi permittebantur Capellam simul aliquam retinere, nisi quod nunquam illi certus Beneficii Titulus adscriptus fuisset, nunquam proprius ei Presbyter addictus, sed membri instar esset, quod citra perniciem non posset à Parochia divelli.

XI. Hæc eadem sempiterna & incommutabilis lex, avaritiæ & ambitionis adversaria implacata, Orientalem quoque compulit Ecclesiam, suis ut Civilibus & Canonicis legibus, plurium congeriem destrueret Beneficiorum, nec fucum sibi fieri sineret frustratoriis distinctionibus eorum, quæ residentiam, quæ curam haberent animarum adjunctam, vel non haberent. Quanquam enim flagitiosius sit, ea sibi Beneficia congerere, quorum confligentur inter se functiones: non potest tamen non flagitiosè facere, quisquis dignitates sacrosanctas, & res Christo dicatas suæ ditescendi, vel deliciandi, vel dominandi libidine explendæ accumulat. Vide ut hæc denotet Canon 15. Synodi VII. Oecumenicæ. *Clericus ab instanti tempore non connumeretur in duabus Ecclesiis. Negotiationis enim est hoc, & turpis commodi proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Unusquisque secundùm Apostolicam vocem, in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in una locari Ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in Ecclesiasticis rebus perficiuntur, aliena consistunt à Deo.* Universalis & incommutabilis ea lex est Ecclesiæ, qua proscribitur vitiosa Beneficiorum pluralitas cujusque generis. Promiscuè enim ibi & universim dominatur profana rerum sacrarum nundinatio, & inexplebilis opum & honorum libido.

XII. Hinc pręclarissimè mox in eodem Concilio, quibus ad victitandum non suppeditat Beneficium, quæ necessaria sint, ii jubentur sibi adesse, non adjiciendo alio quopiam Beneficio, sed labore & opere manuum. *Ad vitæ verò hujus necessitatem studia sunt diversa: ex his verò qui voluerit, acquirat carnis opportuna. Ait enim Apostolus, ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. Ibidem.*

XIII. Una incidit causa, qua sinant hujus Concilii Patres, plurium simul Ecclesiarum sarcinas alicui ingeri, cum ruri idonei non occurrunt Pastores eo numero qui desideratur. Ruri dixi, quòd satis intelligerent Præsules hujus Synodi, ad civitatum regendas Ecclesias rarissimè deesse viros idoneos. *Et hæc quidem in hac à Deo conservanda urbe. Cæterùm in villis quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur. Ibidem.* Procul sunt ab hac dispensatione humani affectus, ut quæ solis donetur Ecclesiæ necessitatibus.

Hinc illud exprimit Balsamon, si vetantur Clerici duarum simul Ecclesiarum ex proventibus emolumenta quæpiam delibare: multò æquius esse, ut ne unus duas Abbatias gestet Prępositus vel Abbas. Quod ad Generalem verò pertinet Abbatem, qui à Græcis *Pantocratoreaus* appellatur, cum Cœnobia omnia in unam coiverint Congregationem, & in unum veluti corpus, ea re ne tantillum quidem perstringi Canones. *Si non permittitur alicui, ut sit Clericus in duabus Ecclesiis, nec Præfectus duobus Monasteriis præerit, sicut nec caput unum duobus corporibus. Quod autem Pantocratoreaus Præfectus præsit multis Monasteriis, Canoni non adversatur; multa enim Monasteria ut unum reputantur. In Nomoc. L. 1. c. 20.*

XV. Si pluribus unus imminere potest Abbas Cœnobiis, ubi ea in unum Congregationis corpus coa-

coalita sunt: potest & Episcopus unus pluribus simul Episcopalibus præesse Ecclesiis in unam conflatis: quanquam hæc Episcopatuum coalitio longè aliis debeat extundi rationibus. Sub uno enim vertice plura adgregabantur Cœnobia, ut disciplinæ sanctimonia pluribus & invictioribus vinculis constringeretur; at plures Episcopales Ecclesiæ compingebantur in unum Episcopatum, ubi ipsæ Barbarorum populationibus evastatæ fuerant. Id observatum est à Balsamone eodem. *In Can.2. Concilii* I. Constantinopolitani. *Quod liceat quidem Synodis, ex œconomia ratione alias Ecclesias, quæ à Gentibus occupantur, aliis Ecclesiis concedere, ex præsenti ut videtur Canone traditum est. Jam enim Constantinopolitana Synodus Metropolitano Nazianzeno dedit Ecclesiam Ancyra, & aliis diversis Antistibus alias ejusmodi Ecclesias. Quibusdam autem etiam id ipsum concessum est, ut sedeant in ipso throno tradita Ecclesia in sacro Tribunali.*

Et Canone quidem eo Constantinopolitano nihil innuitur, quo dari locus videatur hinc adnotationi. Sed juvat hinc didicisse ex Balsamone hanc fuisse mediæ ætatis Ecclesiarum Orientalium solemnem consuetudinem, Synodisque approbatam dispensationem ad Ecclesiarum incolumitatem qualemcumque: adeoque Metropolitanis quandoque demandatas fuisse duas Ecclesias principales, ratione & exemplo persimili, atque Actardum suprà vidimus Turonensi Metropolitanæ suæ tunc Ecclesiæ, & Nannetensi suæ quoque priùs, uno eodemque tempore præfuisse, non suo marte, sed Conciliorum Pontificumque authoritate.

XVI. Consultum ergo volebant Ecclesiis per Barbaros populatis, non Episcopis alios jam Episcopatus regentibus, qui his præficiebantur. At si & his etiam provisum vellent, non opes illis parabantur, sed arcebatur inopia. Unde idem Balsamon, *Quòd autem dantur quibusdam Antistibus non vacantibus, sed paupertate laborantibus orbatæ seu vacantes Ecclesiæ, est dispensationis ratio. Suplem. pag.*225. Transferebatur Episcopus ab Ecclesia diruta & expilata, ad Ecclesiam vacantem, nec subducebantur eis rudera prioris Ecclesiæ. Ita enim & Episcopus inopiæ eximebatur, & adjiciebatur, quo priorem sponsam solari posset. Molestè tamen ferebat Balsamon, quòd translatus permitteretur Episcopus quandoque sedere in throno Episcopali prioris Ecclesiæ, propterea quòd eam jam non propriam, sed commendatam habet, & ea Canonibus habenda sit reverentia, ut verè semper dici possit, uni Episcopo unam esse Episcopalem Ecclesiam, unam Sedem.

XVII. Aliquandò implicatior est Canone Concilii Calchedonensis; quo non sinuntur Clerici inscribi, & titulum obtinere in duabus Ecclesiis. Balsamonis quidem ea sententia est, porrigi non debere hanc prohibitionem ad diversas unius urbis Ecclesias. *Quidam illud, non esse aliquem Clericum in duarum urbium Ecclesiis, etiam ad duas unius civitatis Ecclesias accipiebant, Non est autem hæc Canonis sententia, ut mihi videtur. In Can.*4. *Conc. Calc.* Nec à verò abludit ille, si tempora spectemus Concilii Calchedonensis. Tum Clerus Ecclesiæ Cathedralis munera obibat omnia cæterarum urbis Ecclesiarum, earumque reditus omnes suam unam in mensam refundebat. Et ne umbra quidem in eo suberat vitiosæ pluralitatis. Nec enim ad singulos redibat Clericus, nisi certus & parcus distributionum Ecclesiæ Cathedralis modus. At Balsamonis ævo, ut ab ipsomet perhibetur, idem unus Clericus varia in variis Ecclesiis Constantinopolitanæ civitatis Beneficia obtinebat; inde exorta ea perversitate quod Synodus VII. Generalis vetuisset illa quidem, ne Clerici pluribus Ecclesiis ejusdem urbis præessent, at nihil pœnarum in prævaricantes decrevisset.

Hinc illa discrepantia Canonum duorum, alterius Calchedonensis, alterius Synodi VII. Ille enim prohibet, ne quis Titulum Beneficii obtineat in Ecclesiis duarum Civitatum: hic verò ne quis in Ecclesiis diversis unius urbis. Tempore Concilii Calchedonensis Clerus Cathedralis omnium urbis Ecclesiarum functiones obibat, reditus colligebat, Clericos omnes idoneis pro gradu & merito stipendiis donabat. Ita quantumvis pluribus quis in Ecclesiis ministraret, unius tamen stipendia tantùm percipiebat. At ubi postea singulæ unius civitatis Ecclesiæ suum sibi fiscum, suam privatim facultatem & rem habuere: diligentissimè cavendum fuit, ne Clerici pluribus in Ecclesiis, etiam ejusdem urbis, Beneficia captarent.

Addit Balsamon, *Ibidem*, sua ætate plus jam nimio Clericorum numero abundare rura, ut minimè necesse esset, plures uni Ecclesias concredi: quòd videlicet multò jam plures ad Clericalem convolarent professionem, postquam illam Imperatores privilegiis & immunitatibus cumulassent. At Constantinopoli Clerico uni persæpè Beneficia conferri, non in una tantùm & altera Ecclesia, sed in pluribus, quæ pravitas solâ & alebatur & augescebat impunitate. Porro ei corruptelæ obviatum præstantissimè fuisse in Concilio VII. Generali. *Can.*15. *Fit autem hodie contrà. In externis enim regionibus propter Imperialem Sacerdotum excusationem, plures sunt Clerici in Ecclesiis, & ideo nullus in duabus Ecclesiis constituitur. In regina autem urbium non solùm in duabus, sed etiam in pluribus constituuntur.* Si exauthorati fuissent à Synodo VII. qui in ejusdem urbis pluribus Ecclesiis plura Beneficia retinerent: sicut à Calchedonensi ejecti Clero fuerant, qui inscripti essent Clero diversarum urbium: non tantæ postea molis fuisset eam pestem extirpare.

XVIII. In corpore Juris Orientalis, Constitutione Synodali Patriarchæ Michaelis permittebatur Metropolitano, uni ut Suffraganeorum suorum adjiceret alium ejusdem Provinciæ Episcopatum, cum potestate exercendi Pontificales omnes functiones, ea conditione, ut ne in throno sederet Episcopali. *Excepto, ne in templo cum throno collocetur. Tom.*1. *pag.*5. Vereor, ne hæc potius sit responsio Synodalis Patriarchæ Manuelis, quæ alibi prolixiùs refertur, & qua annuitur Metropolitano, ut assentientibus Provinciæ Episcopis, uni Suffraganeorum possit alterum largiri Episcopatum, iisdem adhibitis cautionibus. Et à se enim idem factitari fatetur Patriarcha. *Siquidem Synodi Metropolitanus suorum Episcoporum consensu dare cuipiam voluerit incrementi ratione aliam Episcopam in sua Provincia sitam, sine præjudicio id faciet. Nam & à nobis talia per modum fraternæ dilectionis quotidie fiunt. Pag.*241.

Præpostera fuisset illa, & Canonibus inimica licentia, si Patriarchæ & Metropolitani non alio quam gratificandi consilio & fructu duas uni Episcopo Episcopales Ecclesias subjecissent. Ea forsan culpa, id privatorum potuerit esse flagitium; at nemo facilè sibi persuadebit, eam fuisse Synodicam deliberationem. Satius est ergo de Ecclesiis illis id interpretari, quas Barbari diruissent, & in quibus jam non posset Episcopus fidam jugemque sortiri residentiam. Ita ea quoque dispensatio ad utilitatem, ut par est, Ecclesiarum publicam dirigetur. Quæ conjectura hinc firmatur, quòd eadem Synodo annuente, posset Metropolitanus trasferre Episcopos ab una Ecclesia ad aliam suæ Provinciæ, non ut opes illis novas aggeraret, sed ut Ecclesiæ ipsi vel spiritalis vel temporalis emolumenti aliquid adjiceretur. *Ob causam laudabilem & probabilem prætextum. Utilitas autem hæc animarum, & Ecclesiastici status administratio, &c. Canonica*

nicâ observatio novit translationes Antistitum, non in aquales sedes, sed in sublimiores & excellentiores, propter rationabilium Ecclesiæ Christi ovium refocillationem, & Ecclesiasticarum rerum gubernationem. Canonicis institutis consentiunt hæ dispensationes, sive ad traducendos aliò Episcopos, sive ad plures uniendas Episcopales Sedes, unique alicui conferendas.

XIX. Nec Episcopis tantùm conferri poterant hæ Episcopales & desolatæ Ecclesiæ, ut eorum opulentia levamenti aliquid & præsidii assequerentur, ipsæ inter Barbaros sitæ, non minus Christiano nomini, quàm Imperio infensos: sed Abbatibus etiam & Oeconomis Cœnobiorum, Monachis, Officialibus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Beneficiariis aliarum omnium Ecclesiarum. Quibus illud quoque despondebatur, ne abhorrerent à tam spinosis dignitatibus, eos sua ad Ecclesias illas electione, sua ad electiones consensione, nequaquam prioribus Beneficiis spoliatum iri: quanquam alioqui pervagatissimus is esset usus. Id authentica Declaratione promulgarat Alexis Comnenus, qui molestè ferens, ut his electionibus assentirentur, paucissimos adduci posse, sanxit ut pristina omnia cum his Episcopatibus Beneficia retinere possent. *Ne quisquam ipsarum propterea Pontificatûs jugum subire recuset, hi omnes in posterum semel acquisitis fruentur Abbatiis, & administrationibus, cæterisque ministeriis, & muneribus, & officiis, & adelphatis, qua habent, &c. Etiam provententes ex his reditus, in potestate sua habebunt. Juris Orien. Tom. 1. p. 139.*

Perspicuum ergo est ante eam Constitutionem, Beneficia omnia quæ hactenus obtinuisset, qui ad Episcopatum electus electioni assentiebatur, jam tum vacare cœpisse; cujusque generis ea forent, residentiæ, vel curæ animarum obnoxia, necne, nihil interfuisse; eamque legem pluralitati Beneficiorum tam infestam ea religione observatam fuisse ut ne ii quidem exciperentur Episcopatus, quorum vix rudera aliqua, aut vestigia in barbarico solo superessent. Denique post hinc quoque Constitutionem, quoad cæteros Episcopatus eadem lex illibata viguit. *Cum illa Ecclesia ad quas electi sunt, in partibus Orientis sita sint, ac prorsus inopes, nec adiri ab eis omninò possint; ipsis interim, propterea quod curam præfecturam adeant, amittentibus quascumque possidebant Abbatias & administrationes, & alia munera, vel etiam qua vulgò dicuntur adelphata, vel officia, vel alia quadam ministeria.*

Primus Alexis hujus tam justæ & tam necessariæ dispensationis author fuit, quam coarctavit tamen ad id tempus, quo jacerent eæ Ecclesiæ; cessaturam si aliquando illæ reflorescerent, ea dispensatione. Denique hinc excepit Imperator amplissimas dignitates, Presbyteros & Diaconos, Clericosque omnes majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quos passus non est ad eos Episcopatus eligi. Cujus exceptionis ab eo causa reticetur.

CAPUT V. *P. 4. l. 2. c. 57.*

De pluralitate Beneficiorum primùm quoad Episcopatus & Abbatias, post annum Christi millesimum.

I. An possit Episcopus præter Ecclesiam suam alterius Decanatum Ecclesiæ retinere.

II. An possit Episcopus Abbatiam retinere.

III. An aliquando unus duas potuerit simul regere Episcopatus.

IV. Frequentius id fuit, ut unum obtinuerint Episcopatum cum Abbatia aliqua, vel plures simul Abbatias unius Ecclesiæ utilitatis contemplatione. Exemplum sub Gregorio VII. Ut non collidantur hæc exempla cum legibus pluralitatem proscribentibus.

V. Pluralitas Episcopatuum sub Urbano II. & Paschali II. uni servient Ecclesiarum necessitati.

VI. Exemplum pestifera Episcopatuum pluralitatis.

VII. Episcopatus Titulis insignes Cardinalium Ecclesia Romana aliis Episcopatibus sociari posse.

VIII. Exempla ulla plurium uni concessorum Episcopatuum, in unius commodum Ecclesiæ.

IX. Leges contraria pluralitati Beneficiorum. Exempla damnata pluralitatis. Exempla Dispensationum, una Ecclesiastica utilitati famulantium.

X. Pluralitatis Beneficiorum Henrici, fratris Ludovici VII. Regis: aliorum item Principum.

XI. Quando cœperint increbrescere dispensationes, ut possent Episcopi alia Beneficia cum suis Episcopatibus retinere.

XII. Quando cœperint Cardinales Romani variis in Christiani orbis Provinciis Episcopatus obtinere.

XIII. De eodem argumento post Concilium Tridentinum.

XIV. Longè pulcherrima Cardinalium responsa, & scitu eorum, quos Paulus III. consuluit, ad Ecclesiasticæ disciplinæ restaurationem.

XV. Monitu Cardinalis Bellarmini ad Clementem VIII.

XVI. Quos illi scrupulos suos proposuerit de Titulis Episcoporum Cardinalium, & ad eos Pontificis responsio.

I. Obtineri ab Episcopis potuere, vel Episcopatus plures, vel Abbatiæ plures, vel Episcopatus cum Abbatia & cum aliis minoribus Beneficiis. Qua maximè poterimus fide & diligentia, leges in medium afferemus & exempla varia, polygamiæ hujus spiritalis. Narrat B. Fulbertus, Subdecano Ecclesiæ Carnotensis mortuo, Episcopum Sylvanectensem rogasse, ut eo ipsemet, vel frater suus Beneficio donaretur. Respondum esse: Nec ei, quòd Episcopali splenderet apice: nec fratri ejus, qui junior adhuc esset, eum gradum convenire. *Nos autem respondimus: Non convenire sibi, eò quòd esset Episcopus: neque fratri, atate adhuc & moribus immaturo. Epist. 29. 46.* In eam ergo dignitatem electus est Presbyter, doctrinæ & pietatis probè munitus præsidiis, non multò post antem eorum immanitate, quibus antehabitus fuerat, contrucidatus est. Viderunt alii, an novum tunc & inauditum esset, ut Episcopus justis & specialibus causis, & ad Ecclesiæ utilitatem, Decanatum vel Subdecanatum in aliis retineret Ecclesiis; certè Episcopus hic Sylvanectensis ea spe recreabat. At Fulberto, viro utique magna doctrinæ & pietatis fama, eo leges Ecclesiæ sanctissimæ contaminari videbantur. Si tam execrabili ultioni repulsæ, quam passus erat, assentiebatur Sylvanectensis Episcopus, minimè fauè mirum erit, si ea sibi licere & obtinere volebat, ad quæ aspirare nefas erat.

II. Nec consimilis causa videri debet eorum Episcoporum, qui Abbatias unà impetraverunt, in ipsa maximè Diœceseos suæ territorio sitas. Narrat Helgodus Monachus author vitæ Roberti Regis, voluisse eum à Consiliis habere religione & eruditione inclytum Gauslinum, eumque donasse Abbatia Floriacensi, quæ tum Cœnobiis omnibus Ordinis B. Benedicti in Gallia dominabatur; & Archiepisco-

piscopatu Bituricensi, quam civitatem ait fuisse totius Aquitaniæ Caput & Principem. *Ut suis eum specialiter devinceret Consiliis, &c. Attribuit illi honores non modicos, Abbatiam Sancti Benedicti, qua est caput totius Ordinis Monastici, & Episcopatum Bituricensem Sancti Stephani, principatum tenentis totius Aquitania.*

Erat Gauzelinus Roberti Regis filius, non justis nuptiis natus, *Baron. an.*1029. *n.*9., quod in causa fuit, ut tum Floriacenses, tum Bituricenses vehementer repugnarint ejus nominationi, sed Regiæ tamen authoritatis pondere obruti sunt. Pietatis laude claruit cum primis Robertus. Nullus non ejus ævi Scriptorum laudibus Gauzelinum celebravit, Nonnullas ad eum Fulbertus Carnotensis Episcopus literas dedit, *Epist.*39. 44., quibus non legitur eum objurgasse de Abbatia, quam cum Episcopatu retineret. Si in his rationibus non satis momenti sit, ad invidiam ab hac Beneficiorum pluralitate abstergendam; illud inculcabimus quod jam suprà delibatum est, Episcopatu ipso contineri regimen Abbatiarum, & verissimo quodam sensu dici posse Episcopum Abbatem Generalem fuisse omnium suæ ditionis Cœnobiorum. Adde quod nequedum partitio ulla facta fuerat rerum temporalium ejus Abbatiæ, atque ita nullidum erant proprii reditus Abbatiis, spiritali tantùm administratione & sollicitudine spectabilis. Denique non ejusmodi est hoc exemplum, quod instar regulæ objici possit. Quin ex adverso ad regulas elimatiores infrà explicandas exigendum ipsummet est.

III. Leo IX. ex Tullensi Episcopatu in Apostolicam Petri sedem translatus, prioris hujus Ecclesiæ suæ titulo exui se noluit. Non sanè Leonem aut opum dira libido, aut honorum stimulabat, ut eam Ecclesiam retineret, sed castissimus amor prioris sponsæ suæ. Refertur ea res à Baronio, *an.*1049. nec vitio vertitur. Fuere & alia ejusdem Pontificis singularia gesta, quæ sanctitati nihil tamen officerent, nec prohiberent, quin Ecclesiæ Fastis sacris post mortem ascriberetur. Hinc ergo illud colligitur, quos sanctitatis gloria illustrat Deus, homines tamen & ipsos fuisse, iis nævis obnoxios, quos virtutum splendore obruerent; aut peculiaribus, & quæ solis ipsis compertæ sint causis ad eas intus à Deo excitari, quæ admiratores magis desiderent, quàm imitatores. Suum quoque Alexander II. priorem Episcopatum Lucensem retinuit, postquam Apostolici Throni compos fuit. *Baron. an.*1070. *n.*26.

IV. Sed quàm rara plurium Episcopatuum impetratio fuit, tam frequens fuit Abbatiæ cum Episcopatu duas copulatio. Petrus Damiani cum Episcopatu gestavit Abbatias. Vis adhibenda ei fuerat, ut tantum oneris subiret. Hinc eam ille semper spem aluit, deponi à se posse onus, quod invito ingessissent. Sic ergo ille ad Nicolaum II. Papam: *Cedo jure Episcopatus. Utrumque etiam Monasterium reddo. Baron. an.*1059. *n.*4. 63. *Damian. L.*1. *Ep.*9. 10. Nemo non facilè sibi persuadebit, ea pluralitate Beneficiorum proditam fuisse non cupiditatem vitiosam, sed laudandam eum primis obedientiam, & incredibilem ac pene singularem ejus sanctitudinem; ut non illi Cœnobia à Pontifice, sed ipsemet Cœnobiis donaretur, ad eorum tum spiritalia, tum temporalia commoda promovenda. Scripsit & ipse alicubi, quantum operæ studiique posuerit in iis reparandis.

Eodem pietatis instinctu agebatur Gregorius VII, cum ad Manassen Remensem Archiepiscopum scriberet, gratulari se, quod in Abbatia Remensi sancti Remigii præstantissimum virum Abbatem eligi curasset; sed multò magis gratulaturum, si ab eodem Abbate regi posset Abbatia Metensis, à quo si vehementer abhorreret, alium Metis Abbatem eligendum esse. *Abbas nobis admodum placet, & si posset ferre onus, ut utrasque Abbatias regeret, Metensem scilicet & Remensem, laudassem pro eo quia vir religiosus & sapiens est. Alioquin si pondus utriusque regiminis super posse sibi est, ut ipse fatetur, ne nimia pressus gravedine succumbat, rogamus, per electionem Congregationis alium constituas. L.*1. *Ep.* 52. 53. Perspicis Pontificem canonici vigoris amantissimum, à qualicumque mollitia animi, & juris remissione alienissimum, & qui tamen unum duabus Abbatiis Abbatem præficere voluit, non ille quidem ut Abbati, sed ut Cœnobiis consultum esset. Nec suasisset tantùm, sed & imperasset forsan, nisi mœrore animi & tristitia illum deprimere abstinuisset.

Illæ ergo sunt causæ justissimæ, quæ non excusent & purgent tantùm pluralitatem Beneficiorum, sed & commendent ornentque. 1. Cum ejus rei consilia init & fundamenta primus jacit Præsul superior, non ipse Beneficiarius. 2. Cum uni prospicitur Ecclesiæ utilitati, non privatorum libidini 3. Cum Beneficiarius multiplicem illam sarcinam adeo non ambit, ut refugiat, detrectet, non subeat nisi obedientiæ lege constrictus & mœrore perfusus. Ejusmodi erat Gregorii VII. sententia & voluntas. 4. Constat penè id genus Abbates nullis adhuc privatim proventibus gavisos fuisse.

Idem rursus Pontifex cum in Concilio Romano anno 1079. Abbatem Burgidolensem in Biturigibus exauthorasset, eam Abbatiam aut dedit, aut reddidit Archiepiscopo Viennensi, intentato Monachis anathemate, nisi ei ut Abbati & parenti assurgerent. *Sicut Patri & Abbati per omnia obediatis. L.*6. *Epist.*28. Ne hic quidem in dubium vocari potest, quin una Ecclesiæ charitas Pontificem animaret, ageretque. Dispensationes certè illi omnes una extrusit semper causa, Ecclesiæ necessitas. Credebantur quippe his Abbatiæ Episcopis, qui formarent, refingerentque eas in arctiorem disciplinam, excubarentque, ne ab ea deflecteretur.

Sub eodem Gregorio VII. Vinconiense in Anglia Concilium hocce de pluralitate Episcopatuum Decretum edidit. *Quod nulli liceat duobus Episcopatibus præsidere.* Ita quidem anno 1074. At anno 1078. Concilio Pictaviensi, cui Legatus ejus præfuit, tribuitur hoc Decretum, quo omnium omninò Beneficiorum pluralitas damnatur. *Ut nemo Episcopatum. Abbatiam, Archidiaconatum, Archipresbyteratum. Præbendam, vel alios Ecclesiasticos honores vel in duabus Ecclesiis Prælationes exerceat, nisi in una tantum.*

V. Potest in cortice, non potest in medulla, horum sive Canonum, sive exemplorum discordia residere. Sunt enim canonicæ dispensationes omnes tam menti consentaneæ Canonum, quam literæ repugnantes. Nihil habet exterior Disciplina, quod non suas patiatur vices, ut sunt opportunitates temporum, & importunitates. Ideo & peræquè in laude sunt contrariæ consuetudines, quæ charitati, quæ necessitati Ecclesiarum publicæ accommodantur.

Nec illi, quem modò laudavimus Canoni obstrepebat Gregorii VII. successor Urbanus II. ubi Ausonensem Episcopum in Metropolin transtulit Tarraconensem, cujus ex Maurorum potestate receptæ libertati multum ab eo insudatum fuerat; concessitque ut Ausonensem retineret Ecclesiam, dum se Tarraconensis, resque suas recuperaret. *Porro Ausonensem Ecclesiam tibi, tuisque successoribus tandiu concedimus possidendam, donec authore Deo ad pristini status Plenitudinem vestro studio Tarraconensis Ecclesia reformetur. Epist.*7. Ita quodammodo uniebatur Ausonensis Ecclesia Tarraconensi, do-

donec hujus prędia]& fundi à Maurorum potestate reciperentur.

Eadem necessitate, qui Urbano successit Paschalis II. Archiepiscopo Toletano, Episcopales omnes subjecit Ecclesias, quarum Metropoles Sarracenico adhuc jugo pręmebantur. Indulsit ut & Segoviensem sibi vendicaret Ecclesiam, cujus proventibus Toletanæ sedis tenuitatem solaretur, dum ne Segovienses proprium sibi suum Episcopum reposcerent. *Segoviensem civitatem, nisi proprium desideret Civitas ipsa Episcopum, persona tua, progravioris paupertatis necessitate permittimus.* Addit denique illi & Abbatiam, cujus Monachi metu Sarracenorum aufugerant, ea conditione, ut ejus in se reparationes susciperet. *Nos Monasterium ipsum sollicitudini tua restaurandum, disponendumque committimus. Ep.4. 66.*

Lavellanum Episcopatum suppressit idem Pontifex, Canonibus obsecutus, quòd meris is vicus esset, & Melphensi univit Episcopatui in Regno Neapolitano. Ea unione non cludebantur Canones, non illis fraus struebatur, ut duo uni Episcopatus ingererentur, legi Ecclesiarum antiquissimæ mos gerebatur, vetanti, ne vilescat in Vicorum luto & tenuitate majestas Sacerdotii. Proditum à Jacobo de Vitriaco in Historia Hierosolymitana, c.5., dum flagrarent sacra bella in Oriente, plures Episcopatus nonnunquam uni commissos fuisse, propter eorum tenuitatem, & ne despicabiles ac viles fierent Episcopi. *Propter malitiudinem & paupertatem eorum, ne dignitas Episcopalis vilipenderetur, plures Ecclesias Cathedrales & civitates uni Cathedrali subjecerunt.*

VI. Ex adverso autem Episcopus Dunhelmensis in Anglia, cum Lexoviensem Neustriæ iovasisset sedem, eamque à se occupari posse speraret, vel suo nomine, vel duorum filiorum, necdum annos duodecim natorum, quorum alterum alteri subrogare se posse confidebat: scripsit Ivo Carnotensis ad Paschalem II. Papam, & ad Archiepiscopum Rotomagensem, ut eos excitaret armaretque, ad infandam banc bigamiam opprimendam: *Cum enim ab ipsa infantia mundi in Lameche carnalis bigamia sit culpata; quomodo poterit sponsa Christi, quæ est Ecclesia, laudari, quæ & sacramento, & in veritate sacramenti, uni debet viro desponsari? Eliminetur ergo de Lexoviensi Ecclesia Radulphus Dunelmensis Episcopus, ut bigamia non admittatur, eliminentur pueri ejus, ut Neophytorum hæresis extirpetur.* Investierat Dunhelmensem Episcopum Lexoviensi Episcopatu Normanniæ Comes, Angliæ Rex ea Provincia potitus illum confirmaverat. Scripsit Ivo ad Comitem Meduntensem, quo Rex familiarissimè utebatur, ut illi insinuaret, Regum magnitudinis esse, non leges ut violent, sed ut earum violatores opprimant. *Non enim ad hoc instituuntur Reges, ut leges frangant; sed ut fractores legum gladio, si aliter corrigi non possunt, feriant. Epist 181. 178.*

Nec invisa Anglis, aut inaudita erat illa polygamia. Author est enim Malmesburiensis, *L.1. de Gest. Pont. Angl. pag.204.*, Stigandum usurpato Vintoniensi Episcopatu non contentum, Ecclesiam involasse Cantuariensem, præter Abbatias complures. *Vintonia Episcopatum, & Cantuaria Archiepiscopatum, praterea multas Abbatias solus ipse possidebat.* Itaque nec Pallium Romano Pontifici extundere potuit, *Nunquam Pallium à Roma meruit;* Et cum primùm Vuillelmus novus Angliæ perdomitor & Rex illuxit, illum abdicari curavit. Legatos Pontificios anno 1070. Concilio Vintoniensi præfuisse tradit Rogerius, ibique discinctum & ejectum fuisse Stigandum triplici de causa, quarum primaria est, *Quod Episcopatum Vintoniensem cum Archiepiscopatu injustè possidebat.*

VIII. Qui tandem passi essent, ut sola duce & auspice opum libidine duo simul obtinerentur Episcopatus, cum Callistus II. ad Episcopum & Clerum Parisiensem rescripserit; Si Canonicus quis ejus Ecclesiæ, alterius Ecclesiæ Episcopus diligeretur, ne sineretur priorem retinere Præbendam. *Si aliquis Parisiensis Ecclesia Canonicus ad Episcopatus fuerit honorem promotus, & alterius Ecclesia gubernacula beneficiaque susceperit, illius de qua assumptus est Ecclesia privetur Canonia. Ep.24.*

Ecqua potest vel suspiciuncula illini avaritiæ, Conrado illi prudentiæ & virtutum laude cumulatissimo, qui se dignitatemque suam paci Ecclesiæ impendit, abdicato Archiepiscopo Moguntino, super quo impacata jamdiu servebat discordia inter Alexandrum III. & Fridericum I. Imperatorem, & vicissim accepta à Pontifice investitura, non Sabinensis modò Ecclesiæ, qui Titulus est Cardinalium Episcopalis, sed & Metropoleos Salisburgensis. *Cardinalatus illi & Sabinensi Episcopatus dignitate servata, in Salisburgensi Ecclesia honorificè eum Papa fecit eligi. Baron ann.1157. n.75.* In solo tum quidem Moguntino Archiepiscopatu plus erat splendoris & ornamenti, quàm in geminis illis aliis Ecclesiis: itaque uni Ecclesiæ paci litatum est à Conrado.

Sed animadvertere hic invat, antiquissimos illos Cardinalium Titulos Episcopales, vix jam ut Episcopatus spectari solitos fuisse, propterea quod prisca Episcopatus gloria in novos quasi radios incurrisset splendidissimæ jam Cardinalium dignitatis, ita ut obscuraretur ferè, nec appareret. Summa Ecclesiæ universæ administratio, in cujus societatem à Pontifice asciscebantur Cardinales, & Cardinales potissimum Episcopi, tantum luminis & splendoris addiderat eorum amplitudini; & erant aliàs Episcopales illæ Ecclesiæ Titulis Cardinalium attributæ, obscuræ adeo, infrequentes, tenuesque: ut jam oculis animisque mortalium occursarent, non tam ut Episcopatus sedes, quam ut Tituli & nomina Cardinalium. Non aliter prorsus quam Ecclesiæ Urbis Presbyteris Cardinalibus adsignatæ, non tam ferè jam ut Parochiæ Urbis habentur, quales ab origine tamen erant, quam ut Tituli quidam eminentissimæ dignitatis.

Si extincti fuissent hi Cardinalitii Episcopatus, & Episcopatui Romano copulati, permodica adhuc fuisset Episcopatus Urbis ditio, multòque angustior, quam complurimorum Christiano toto orbe Episcopatuum. Si nullo Ecclesiæ præjudicio extingui potuissent, quin potuerint & vastissimis Cardinalatus juribus ac functionibus absorberi? Quin probabile profectò est, ubi cœpti sunt Episcopis Cardinalibus alii Episcopatus dari, perinde ut si Episcopi Titulares tantum fuissent: antiquissimo jam usu receptum fuisse, ut Romæ potius illi, quam in Ecclesiis suis residerent. Certè cum horum ditionis Episcopatuum tantæ sint angustiæ, tam longè autem latèque pateant Cardinalium occupationes in Ecclesiæ universalis clavo moderando cum Pontifice, ecquis ambigat accomodandam esse occupationum & functionum amplitudini residentiam?

Si cuius autem animo subeat, expeditius fuisse nulli ut Episcopi Sacro Cardinalium Collegio includerentur: næ ille facilè hanc exuet imprudentiam suam, ubi primom oculos conjiciet in longè pulcherrimam illam Antiquitatis effigiem, quæ in eo radiat Collegio, totius Ecclesiæ iisdem ex Ordinibus efflorescentis simillimo, cui tot Concilia, tot Pontifices tandiu jam applauserunt; ut quibus persuasissimum esset, Collegio tota Christiana Republica florentissimo & augustissimo, ejiciendos non esse Episcopos; nec universi Christiani nominis summa quæque & splendidissima judicia celebrari ordinariè posse, nisi in eo Senatu, in quo Episcopi eminerent.

II.

Illud quoque animo recolendum est, non abruptè & præfestinè illud Collegium aut erupisse, aut eo potestatis excrevisse: sed longa sæculorum serie confirmatum, conformatumque, perpolitum & illustratum fuisse, iis incidentibus & impellentibus causis, quæ non essent in hominum potestate, sed in Numinis providentia; ut solent maxima quæque. Primigenius enim ille fuit rerum status, ut Ecclesiam & Diœcesin suam regeret Episcopus, consilioque uteretur Presbyterorum, seu Parochorum suorum; utque Metropolitani Provinciam administrarent cum Concilio Episcoporum Comprovincialium, aut eorum qui in Metropoli tum fortè versabantur. Ea ratio fuit aut antiquissima regiminis Ecclesiastici, tum ubique terrarum, tum maximè Romæ. Decursu temporis, & moles & multitudn negotiorum in Consistorio Romani Pontificis tractandorum, augescens, increbrescensque in dies, id expressit tandem ut juge quasi Consilium, & Concilium Romæ haberetur. Necesse ergo tunc fuit, ut Parochi Urbis, seu Presbyteri Cardinales Parochiarum suarum Curam in substitutos transfunderent; utque Episcopi Cardinales Romæ plerumque residerent, ne jugi abessent Papæ Consistorio. Ea demum ratione perfectum, ut hi Episcopatus Cardinalium Titulares, sensim evaderent in Titulares, illo etiam quodammodo sensu, quo qui dicuntur vulgò *in partibus*, de quibus non alibi copiosissimè. Commune ut illis utrisque hoc esset, ut cum aliis Episcopatibus geri possent.

Quod verò objectari posset, saltem Episcopatibus aliis Episcopos illos Cardinales onerari non debuisse, in quibus residere nequeant: id verò seponendum in eum locum est, ubi de residentia sermonem faciemus. Anno 1184. Robertus de Monte Theobaldum perhibet Abbatem Cluniacensem cooptatum fuisse in cœtum Cardinalium: tumque Claromontani Comitis filium Abbatia Cluniacensi investitum fuisse. *Baron. ann.* 1184. *numer.* 1. Nec dum ergo usus tum inoleverat, ut Cardinales alia etiam Beneficia retinerent. Plura de hac Cardinalatûs cum aliis Episcopatibus facili, aut difficili societate rursus infrà numero XII. disputabimus.

VIII. Accedo jam ad alia laudabilis ejusdem dispensationis exempla, ad Ecclesiæ utilitatem. Cum Eskilus Londensem totius Daniæ Metropolin diu, sanctissimèque adgubernasset, expugnavit tandem aliquando ab Alexandro III. licentiam semet abdicandi, & in Cœnobium abdendi, reliquo vitæ decursu. Ejus in locum electus est Absalon Roskildensis Episcopus, qui omni animi, viriumque contentione renisus, tum Regi, tum Episcopis & amicis, ut ne sejungeretur à priore sponsa sua, extremam vim sibi adferendam provocatione ad Papam occupavit. Hinc & inde Legati Romam adproperarunt, unde profectus tandem in Daniam Papæ Legatus, fulmina Sacra Absaloni intentavit: & tandem obtemperanti Pallium Romanum obtulit, copiamque fecit servandi Episcopatus prioris. *Nam & Absaloni Lundensem Episcopatum assumere jussum, & Roschildensem administrare permissum.* Tanta virtutum lumina miratur Saxo Grammaticus, ex quo hæc hausta, maximè verò cessationem & fugam tantam terrenarum omnium cupiditatum, in iis omnibus, qui huic negotio intervenerunt, ut non possimus non & ipsi mirari, assentiri, & plaudere. Censet Baronius, *an.* 1177. *n.* 92., tum primum jussum fuisse Episcopum, duas ut retineret Ecclesias, & quidem justissimas tunc fuisse ejus rei causas, sed non pari in laude fuisse, qui eadeinceps exempla & vestigia consectati sunt. *Quod semel ex causa præsumptum, malè apud quosdam transiit in exemplum.* Constat tamen non aliud à Papa jussum Absalonem, quàm ut Lundensi subeundæ Ecclesiæ assentiretur: permissum verò sibi esse, ut & posset Roskildensem Episcopatum retinere. Id enitescit ex verbis suprà relatis, & ex his rursum: *Geminum concessit regimen, alterum præcepto, alterum indulgentia sortientis.* Quàm casta Absalonis fuerit in his voluntas, tota clamat ejus vitæ ratio.

IX. In Concilio IV. Lateranensi, *Can.* 13., anno 1215. prohibiti sunt Abbates pluribus præesse Abbatiis, Monachi verò pluribus Cœnobiis inscribi. *Ne quis in diversis Monasteriis locum habere præsumat, nec unus Abbas pluribus Monasteriis præsidere.* In Concilio Londinensi anno 1268. perspicuè liquet, usque adeo præjudicatum tunc, animoque passim præceptum fuisse, plura simul cum Episcopatu geri non posse Beneficia, ut cum primùm vacare inciperet Cathedralis Ecclesia, simulatas plerique Beneficiorum suorum ederent resignationes, quò faciliùs in Episcopos eligerentur: sed ea cautione fraudulentissima & collusione cum Patronis, ut Beneficia reciperent, si electione & spe frustrarentur. Damnatur illa à Concilio, *Can.* 33., & effrænatio ambitûs. & regressûs fraudulentia. *Vacante sede, quam quis ascendere concupiscit, metuens obtentorum Beneficiorum pluralitate se in suo desiderio posse deficere, ipsa Beneficia resignat, &c.* Infrà demonstrabuntur regulæ omnes Decretalium, & Juris Canonici novissimi, eò vergere & collineare, ut proscribatur accumulatio Beneficiorum, quanquam temporis diuturnitas multis dispensationibus aditum patefecerit. aut cogente necessitate, aut suadente & illiciente charitate.

X. Universales nimirum eæ sunt leges, quibus non collidendæ, sed conciliandæ pro virili sunt exceptiones & dispensationes eæ, quibus authoritas & pondus accessit à sanctis doctisque Præsulibus, necessitati, vel utilitati Ecclesiæ obsequentibus: ita ut cui duplex infligeretur sarcina, is nec avaritiæ, nec ambitioni studeret. Ejusmodi fuit B. Fulbertus, qui non potuit non obsequi Aquitaniæ Duci, ut Thesaurariam & Capiceriatum susciperet Ecclesiæ Sancti Hilarii Pictaviensis. Rogavit Ducem Fulbertus, ut Clericos eius aliquos ejusdem regionis his oneraret potius Beneficiis, qui eorum munia expeditiùs obirent. *Mando tibi, & precor absens, id quod tunc præsens intimare volebam, ut constituas tibi alium Thesaurarium & Capicerium, de bonis Clericis qui sunt in tua vicinia, quos via longa & periculosa non disturbet ab officio, sicut me & meos hactenus disturbavit. Epist.* 103. 128. 130.

Ejusmodi fuit, ut jam diximus, & pius Osuvaldus, cui B. Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis obtinuit primò Episcopatum Vorcestrensem, postea Eboracensem, vetito ne Vorcestrensem excuteret, ne Congregatio Monachorum dissiparetur, quam ei Capitulo invexerat. *Nec Sedi Vigorniensi renuntiare permissus est, ne Monachorum recens habitatio altaris sui destitueretur fomento.* Anthor est Vuillelmus Malmesburiensis, *L.* 1. *de gestis Pont. Aug. pag.* 170., è quo mutuata sunt hæc, successores ejus eodem usos exemplo Episcopatus simul duos retinuisse; at ipsi quidem laudi vertisse, quod charitati & necessitati servisset: successoribus verò non ita; ut quos nec illa adigeret necessitas, nec par charitas inflammaret. *Ipsi pro sanctitate ignoscitur, quòd contra regulas Canonum duas sedes tenuerit, quòd scilicet non hoc ambitione, sed necessitate tenuerit. Vulstano non ita, qui sanctitate discrepabat & habitu.*

XI. Viderit Lector an ejusmodi etiam fuerit Henricus frater Ludovici VII. Regis Francorum, & Monachus Claravallensis sub B. Bernardo. Creavit illum Eugenius III. Abbatem Generalem omnium Galliæ Abbatum, non loco ejectis, sed ei sub-

subjectis cæteris Abbatibus omnibus. Ludovicus Rex frater Abbatias illi omnes contulit Regales, quæ subinde vacabant. Electus fuit Episcopus Bellovacensis, inde & ad Remensem translatus Archiepiscopatum. Hæc carpsimus ex doctissimi viri, & de doctis omnibus benemeriti Gallicanæ Historiæ veteris Scriptorum Compilatoris du Chesne, in suis ad Bibliothecam Cluniacensem Notis. Profert verò ipse verba Joannis de Paris in Chronico ad annum 1149. *Pag.152. 153. Hoc tempore Eugenius Papa Henricum fratrem Ludovici Regis Monachum Claravallensem præfecit omnibus Abbatiis Franciæ, & erat quoque generalis Abbas supra speciales Abbates, &c. Post in fine hujus anni factus est Episcopus Bellucnsis, &c.*

Ad elevandam certè invidiam ex hac Beneficiorum penè monstruosa congerie emergentem, posset aliquis animo recolere singularia pietatis ejus Henrici documenta, cum Monasticam vitam professus est, cum manu & studio Bernardi excultus est, summi Canonum admiratoris & religiosissimi custodis; cum nihil in præteritis reliquit, ut Episcopatum declinaret Bellovacensem, ad quem electus fuerat; quibus præjudiciis penè cogimur fateri, in ejus culpam & ambitionis criminationem retorqueri non posse illam Abbatiarum accumulationem.

Adde quòd à Pontifice renuntiatus sit tantùm Abbas Generalis Abbatum Franciæ, minimè exclusis singulorum Cœnobiorum Abbatibus: quo scilicet nunc modo Cistercienses & Præmonstratenses Abbates Generales, ut de aliis taceam, Abbates Abbatum potiùs, quàm Abbatiarum plurimarum sunt, in quo ne umbra quidem aut suspicio subesse potest pluralitatis Beneficiorum.

Postremò non temerè dicet aliquis, in Abbatiis Regalibus, quibus ille investitus fuit, necdum scissas fuisse Abbatum & Monachorum mensas, necdum communium bonorum partitionem factam. Adeoque Regii Principem sanguinis, Regisque germanum, non tam his crescere, his ditescere voluisse Cœnobiis, quàm & illustrare ea, & locupletare, vel Regiæ munificentiæ rivulis, vel Claravallensis sanctimoniæ fluentis eò derivatis.

Successit illi Phillippus frater, non tantùm in Archidiaconatum Aurelianensem, quem antè gestarat, sed etiam in complures Abbatias Regales: sed cum non eædem suffragatæ fint causæ Principi huic Philippo: hinc jure meritissimo concluditur, exemplo saltem perniciosas semper esse has Beneficiorum portentosas accumulationes; ut in innoxiis etiam & piis viris innoxiæ ipsæ non sint. In Chronico Cluniacensi permirum texitur encomium Joannis Borbonii Episcopi Aniciensis, & ex dispensatione Pontificia Callixti III. Abbatis Titularis Cluniacensis, anno 1456. & ejus Ordinis tum in spiritalibus, tum in temporalibus restauratoris. Non infacetum est, quod ibi additur duplici eo conjugio repræsentatum fuisse connubium illud olim Jacobi cum duabus sororibus, quarum mira fœcunditas tam feliciter cessit propagando Populo Dei. *Quod visum est correspondere copulæ matrimoniali Jacobi Patriarchæ, qui ex divina dispensatione duas sorores, Liam scilicet & Rachel simul in fœcunditate sobolis habuit.*

Suo quisque fruetur judicio, in hac discutienda Callixti III. dispensatione. Si ei cara non fuit nisi utilitas & charitas Ecclesiæ, Canonica illa fuit. At id comprobare operosum est. Multa sanè & præclarissima sunt ejusdem Joannis Borbonii Decreta ad Cluniacensis disciplinæ reformationem; *In Bibl. Cluniac. Spond. ann.1455. num.7.*; quanquam eorum temporum infælicitati & patientiæ accomodata. At multò commodatius est ejusdem Callixti Papæ exemplum, qui; cum Valentinus in Hispania esset Episcopus, postea purpura etiam Cardinalitia illustratus, altero nunquam assensus est onerari se Beneficio, etiam Commendato; ut qui una sponsa, eaque virgine esset contentus. *Dicens se una sponsa, & quidem virgine contentum esse, ut jus Pontificium mandat.* Verba ipsa hæc sunt Platinæ. *Rainal. ann.1458. n.4.*

XI. Adnotatum est à Matthæo Paris tempus quo cœperunt increbrescere Romanæ dispensationes, per quas liceret Episcopis pristina retinere Beneficia, maximè Decanatus, saltem ad aliquot annos. Cum enim anno 1257. Episcopus Salisberiensis ejusmodi dispensationem impetrasset, ait Matthæus, id novum quidem nuper, & tamen tam pervagatum tunc jam fuisse, ut nemo miraretur. *Quod nuper novum habebatur, sed jam toties non sine retributione permissum, nulli stuporem generavit.* Agit & paulò inferiùs eadem de re, sed mordaciùs. *Licuit ei retinere pristinos reditus suos per aliquot annos, quod est unum de novitatibus Romæ monstruosis, quas Roma pariendo abortivit.* Modestiùs idem alibi, ubi de Norvicensi Episcopo expostulavit, qui veniam eandem extuderat ad quadriennium, quamvis pinguis esset & opulenta ejus Ecclesia. Denique ubi conqueritur adeo pervulgatas jam eas esse dispensationes, ut vel in eo argumenti satis sit, utilitatis & necessitatis Ecclesiæ jam rationem haberi nullam. *Impetravit dispensationem pristinos reditus suos per quatuor annos retinendi, licèt Episcopatus fuus sufficienter omnibus bonis instauraretur. Et hoc genus Beneficii in Curia Romana jamjam consuetudinem sortitum est. Idem ad an.1257.*

Verùm non paulò æquior ejus expostulatio de Episcopis, qui ad Episcopatus novos, & quidem opimiores translati, priores Ecclesiæ reditus retinebant. *Et ut Episcopatûs pristinos reditus retineat, ut multiforme monstrum habeatur. Et ut aliquis Episcopus ad alium Episcopatum ditiorem postulatus transferatur, ut una Ecclesia alterius pellex habeatur. Ad an.1251.*

Cùm Decanus Brugensis in Flandria Capellæ ad Episcopatum Conventrensem esset vocatus, permissus est ab Eduardo I. Angliæ Rege eundem retinere Decanatum perannos quinque, dummodo Pontificiam dispensationem eliceret. *Decanatum qui per electi conserationem est vacaturus, & ad nostram donationem liberè spectaturus, retineat per quinquennium de gratia nostra speciali, & fructus inde percipiat, si dispensationem ab Apostolica Sede accipiat. Consti. Reg. Ang. p.769.* Nec ægrè forsan expugnata à Pontifice dispensatio: sed an jure & ad utilitatem Ecclesiæ, id verò operæ pretium fuerit scire. Verba fecit, *Part.5. p.451.*, Tilletius de diplomatibus Clementis V. quæ Meldensi & Sylvanectensi Episcopis potestatem faciebant confetendi Beneficia, quæ vacare cœpissent resignatione Episcoporum electorum, Altisiodorensis, Bajocensis & Abrincatensis, conferendi, inquam, iis, quos Philippus Rex nominasset. Itaque in Clementem & Episcopos hos non sæviebat Matthæi Paris censura.

XII. Non abstinuisset eadem censura à Cardinalibus, qui vel Titulo vel Commenda Episcopatus obtinent. Vidimus Libro superiori cap.LXIV. n.VII. Archiepiscopos Gallos duos, quos transtulit Pontifex ad Episcopales Ecclesias eas, quæ Titulis Cardinalium sunt insignes, sub regno Sancti Ludovici. Circa annum 1245. Innocentius IV. transtulit Archiepiscopum Rotomagensem ad Ecclesiam Albanensem, qui Titulus est Episcopi Cardinalis, successoremque dedit in Ecclesia Rotomagensi Abbatem Sancti Dionysii. *Synodicon. Rotomag. p.251.* At Joannes XXII. cum ad preces Gallorum Regis Philippi Cardinalium Collegio adscripsisset Episcopum

pum Altisiodorensem Talarandum, veniam fecit, ut bimestri tantùm spatio reditus Ecclesiæ suæ retineret, ad Romani itineris expensas. *Ut ea veniendo possit expensas habiliter supportare, eidem dictam Altisiodorensem Ecclesiam de fratrum nostrorum consilio, usque ad instans festum Magdalenæ duximus commendandam. Rainal. an.1331. num.33.* Ita ille ad Regem scipsit anno 1331. VIII. Calendas Junii.

Luculenta sunt hæc exordia, ut optandum nil supersit, nisi ut eo res istiusmodi stent gradu, unde initium duxere. Clemens VI. anno 1344. cum Episcopum Atrebatensem Cardinalatûs purpura exornasset, à vinculo eum prioris absolvit Ecclesiæ. *A vinculo, quo Atrebatensi tenebaris astrictus, per nos de potestatis plenitudine absolutum, ad Cardinalatûs honorem duximus assumendum. Ibid. n.68.* Quibus verbis apertissimè demonstratur, quàm non cohæreret olim Cardinalatus cum Episcopatu, exceptis iis Episcopalibus Ecclesiis, quæ Tituli Cardinalium ipsæmet sunt. Cum idem ipse Pontifex Patriarchatus Alexandrini Titulo decorasset Humbertum Delphinum Viennensem, qui paulò antè, anno nimirum 1350. ditionem omnem suam in Philippum Franciæ Regem transtulerat, Archiepiscopatus Remensis perpetuam illi Commendam largitus est. *Fecit Patriarcham Alexandrinum, & Ecclesiam Remensem sibi perpetuò commendavit. Ibid. n.40.* Ita Scriptor vitæ hujus Pontificis. Dilucidum est, datum id esse utilitati Regni Christianissimi, cujus salute salus Ecclesiæ continebatur; ea fuit optimo & religiosissimo Pontifici idonea causa dispensandi. Ita diuturno annorum sæculorumque decursu variæ incidunt & increbrescunt causæ justissimæ relaxandorum Canonum; est autem difficillimum, ut quod crebra extorquet necessitas, non etiam extundat necessitatis obtentu dissimulata cupiditas.

A' Theodorico de Niem, qui triginta annos Romæ traduxerat sub Urbano VI. & successoribus ejus, proditum est in historia Schismatis, *In præfat.*, ideo creasse Urbanum VI. uno die Cardinales numero XXV. quòd tanto ex numero speraret aliquos saltem eorum collatæ sibi dignitati assensuros. Quæ illum spes minimè fefellit. *Simul & semel viginti sex Cardinales una die creavit; existimans fortè quòd de tanto numero eorum aliqui hujusmodi Cardinalet fastigium utique acceptarent; prout nec ipsum fefellit opinio L.1. c.12.* Abhorrebant tunc non pauci à Cardinalatu, non solùm propter ambages & angustias illius schismatis, sed quòd ea murice indui non possent, nisi omnibus antè Beneficiis exuerentur. Allecti sunt Cardinalium postea Collegio ab eodem Pontifice tres Electores Imperii, iidemque Archiepiscopi, cum aliis Episcopis Germaniæ. Omnes abnuerunt, & dissensu suo spem frustrarunt Pontificis; qui ultro largiebatur, propriæ administrationem Ecclesiæ unà ut retinerent. *Cardinalatûs honorem acceptare noluerunt, licèt Papa Archiepiscopis & Episcopis Præfatis Ecclesiarum sibi commissarum administrationem in spiritualibus & temporalibus quoad viverent eis etiam non petentibus conservasset. L.1. c.43.* Specialis erat gratiæ & arbitrarii beneficii, quòd Archiepiscopatus & Episcopatus suos retinere permitterentur. Maluere ergo illi Germanici Principes Imperii Ecclesias suas jure suo, quàm alieno beneficio: Titulo, quàm Commenda possidere. Ex eodem Scriptore Gregorius XII. Cardinalibus adscripsit Episcopum Vormaciensem, à quo & ipso recusata est eminentissima dignitas, verito ne ea admissa daretur sibi successor in Ecclesia Vormaciensi. *Episcopum Vormaciensem Gregorius XII. fecit Cardinalem, sed noluit acceptare, timens fortè, quòd si illum acceptaret honorem, alius sibi subrogaretur Antistes in Ecclesia Vormaciensi. L.3. c.39.*

Verùm ut dilucidius adhuc fiat, quàm non posset Episcopatus cum Cardinalatu tum consistere, præter paucissimos illos Titulo suo ipso Cardinales Episcopos, memoria recolenda est ejus Cardinalis, quem non electum in Ravennatem Ecclesiam, sed postulatum legimus in Corpore Juris Canonici. Repulsam passi sunt Ravennates ab Innocentio III. ita affirmante, eum Cardinalem Romæ sedentem, non universali tantùm, sed & ipsi Ravennati Ecclesiæ, utilitati & ornamento majori futurum, quàm si Ravennati Ecclesiæ affixus fuisset. *Consideravimus quod ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit, non solùm Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam Sedem, quàm apud Ecclesiam Ravennatem. Unde non immeritò præferentes speciali utilitati communem; & minori majorem, prædictum Cardinalem vestræ postulationi non duximus concedendum. Extra. De postul. Prælat. C. Bona memoria.* Non postulabantur, nisi qui ex Regulis juris eligi non possent. Responsio Pontificis abnuentis, & ratio ab eodem deprompta, eandem produnt legem, non sociandi unquam Episcopatus cum Cardinalatus. Non dissimulabat enim Innocentius, si Ravennatis Ecclesiæ sedem Cardinali indulsisset, Roma illi demigrandum, Ravennam concedendum posthac fuisse, & ab iis feriandum officiis, quibus de Ecclesia universa benemerebatur.

Certissimè tamen ejusdem Pontificis creberrimæ fuere Epistolæ ad Vuillelmum Archiepiscopum Remensem, & Episcopum Sanctæ Sabinæ Cardinalem. Cardinalatu illum auxerat Alexander III. qui Ludovico VII. & Philippo Augusto Galliæ Regibus arctis cognationis nexibus vinciebatur. Id ergo donabatur favori Regum, aut Archiepiscoporum, Episcoporumque splendidissimis natalibus, ut cum iis præter avitas Ecclesiæ leges dispensaretur. Et ne tum quidem à Cardinalibus Episcopales Ecclesiæ ambiebantur, sed purpuram Cardinalitiam Episcopi prebensabant. Favore autem Regio id eliciebant, ut suæ sibi Ecclesiæ permitterentur.

Diximus jam ex Theodorico de Niem, quod & à Gobelino refertur, Germaniæ Præsules sex, & ipsos maximè Electores, renunciasse sacræ purpuræ, quam illis ultro Urbanus VI. ingerebat, facta etiam venia, ut Ecclesias suas retinerent. *Spond. an.1385. n.3.* Ea fuit autem causa necessaria permittendarum Cardinalibus Ecclesiarum, quas priùs administrassent, quòd alioqui abnuebatur Cardinalatus, in quo tamen Ecclesiæ universæ operam industriamque suam utilius tum navassent. Anno 1426. à Martino V. albo Cardinalium inscriptus est Joannes de Rochetaillè Archiepiscopus Rotomagensis, solutusque vinculo quo ei Ecclesiæ illigabatur, quamvis & eam retinere fineretur: quòd jam sæpissimè ea indulgentia utendum fuisset, ne à Cardinalatu resilirent, qui eo collato prioribus omnibus Beneficiis excutiendi erant. *Quod aliquibus de Ecclesiis quibus præerant, evocatis ad statum Cardinalatus, ex hujusmodi causa eadem Ecclesiæ sunt dimissæ, per illos sicut antea in spiritualibus & temporalibus gubernandæ; & hoc sæpius expertum est Ecclesiis talibus profuisse.* Verba ea ipsissima sunt Rescripti Pontificii. Invaserat tunc Rex Angliæ plerasque Gallicani regni Provincias & Civitates. Ab eo ergo concessum est huic Cardinali, ut Archiepiscopatum retineret, ea cautione, ut eum primùm assentiretur induendo Cardinalatui, à Regiis Ministris occuparetur Ecclesia Rotomagensis; ut jure Regaliæ vacans, nec ei restitueretur, nisi post novum fidei sacramentum, in Cancellarii manus præstitum, pollicitoque Roma rediturum, aut undecumque, quando à Rege revocaretur. *Marcha de Concor. Præf. n.24.*

Ita

Ita prisca illa lex, quæ Cardinalatui vetabat sociari Episcopatus Roma paulò remotiores, jam evanuit, nec apparet nisi in vestigiis quibusdam, quæ impressa observantur adhuc in Stylo Curiæ Romanæ. Ideo & Prosper Fagnanus, *l.1. Part. 1. p.278.*, prolato testimonio Cajetani, ajentis, ex jure sociari non posse Cardinalatum Episcopatui, quanquam juri consuetudo derogarit; si consuetudo tamen ea sit, & non potius corruptela. *Si tamen consuetudo, & non potius abusio appellanda est.* Addit vehementer consentire eam doctrinam Stylo Curiæ, ut Cardinalibus Romæ residentibus Papa Episcopatus in Commendam tantùm, non in Titulum conferat,

XIII. Mirum magis est, quod in Actis Tridentinæ Synodi, *Sess.7. c.1. Sess.24. c.17.*, id ponatur quasi certum, posse Episcopatus Cardinalibus conferri. Quando enim prohibuit ea Synodus, *Sess.23. c.1.*, ne quantacumque quis præcellat dignitate, plures Cathedrales Ecclesias retineat, sive Titulo, sive Commenda, Cardinales designasse videtur; quibus fas est unam retinere. Et ubi definitum est Episcopos nunquam absolvi lege residendi, tametsi sint Cardinales, eosdem esse passa est, & Episcopos simul, & Cardinales. Inde est quod fatetur Fagnanus, nulla jam dispensatione opus esse, ut Episcopatum priorem retineat, qui Cardinalatu decoratur. Confitetur tamen ipsemet longè optatius & conducibilius fore, ut alia suppeditarentur Cardinalibus vitæ & dignitatis sustentandæ adminicula, Ecclesiis verò non adsignarentur nisi Pastores ii, qui illis abesse & subducere se nunquam cogerentur. *Fateor consultius fore, at aliunde suppeditentur Cardinalibus necessaria ad eorum dignitatem decenter sustinendam: & Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis præficiantur Pastores, qui in illis possint assiduè residere, sine detrimento Ecclesiæ universalis.*

Utcumque tamen obviatum est malo, quod maximè reformidabatur, aucto supra modum numero Cardinalium, qui septuaginta jam quandoque numerantur, cum viginti admodum tantum essent olim, quando vigebat ex lex, quæ eos Episcopatibus arcebat. Itaque tam pauci numero cum essent, vix Romæ & Pontifici suffurari se poterant. At verò nunc & satis magno numero poterunt Romæ superesse, & reliqui Episcopalibus Ecclesiis per orbem, quibus affixi fuerint, præsidere, & Concilii Tridentini Decretis obsequi. Professa est ipsa Congregatio Concilii, à Tridentino Concilio lege residentiæ in omnes Episcopos publicata, constringi etiam Cardinales. Declaratum ab eadem est, *Ibid. Fagn. pag.279.*, non posse Cardinales retinere nisi unam Cathedralem Ecclesiam, sive Titulo, sive Commenda, neutiquam autem alteram Titulo, alteram Commenda, quæ mera fuerat aliquandiu juris ludificatio. Cum enim perpetuæ jam sint Commendæ, meritò Tituli instar habent.

XIV. Quos Paulus III. percontatus est Cardinales & Consultores alios, ad mores Ecclesiæ meliorem in formam revocandos: pro suo illi purissimo zelo vehementer efferbuerunt adversùs Beneficiorum incompatibilium pluralitatem, & adversùs dispensationes id genus; potissimum verò ad Episcopatus. *Abusus alius, eadem calliditate inventus. Nam quadam Beneficia incompatibilia jure sunt & appellantur; quæ ex ipso vi nominis majores nostri admonere nos voluerant, non debere ea uni conferri. Nunc in his dispensantur, non tantum duobus, sed pluribus, & quod pejus est, in Episcopatibus. Hunc morem, qui ob avaritiam tantum invaluit, tollendum ducimus, præsertim in Episcopatibus.*

Sed illud multò admirabilius, quod Consultores it, quorum plures Cardinalium erant, vehementer exarserint adversùs eam licentiam, qua Cardinales Episcopatus gerebant, vel Titulo, vel Commenda, & quidem plures quandoque. Fidenter Pontifici renunciarunt, unà consistere & sociari non posse Cardinalatum & Episcopatum, quòd ex officio tenerentur Cardinales apud Apostolicam sedem residere, & Pontifici collaborare in regenda Ecclesia universali. Porrò legibus Ecclesiasticis illos obligari multò arctiùs, quàm cæteros Præsules, cum Præsulibus cæteris omnibus, suo ipsi maximè exemplo debeant prælucere. Denique Principum terrenorum rationibus, affectibusque ubi implicantur Cardinales, & Episcopatibus per eos augentur; eorum studiis partibusque tum illos addici, atque ita eos jam non esse, qui in commune consulere & communi omnium parenti à conciliis esse possint. Hinc fore optatissimum, ut sui Cardinalibus proprii essent proventus, nec arduum id fore, si aurea mediocritate contenti esse vellent. *Alius abusus invaluit ut Reverend. Cardinal. Episcopatus conferantur, seu commendentur, non unus tantùm, sed plures: quem, beatissime Pater, putamus magni esse momenti in Ecclesia Dei. Primò quidem, quia officium Cardinalatus & officium Episcopi incompatibilia sunt. Nam Cardinalium est assistere Sanctitati tuæ pro gubernanda universali Ecclesia; officium autem Episcopi est, pascere gregem suum, quod præstare bene, & ut debet, haud potest, nisi habitet cum ovibus suis, ut Pastor cum grege. Præterea, Pater sancte, hic usus maximè obest exemplo. Quomodo namque hæc Sancta Sedes dirigere & corrigere aliorum abusus poterit, si in præcipuis membris abusus non tolleatur. Nec ob id quod Cardinales sint, putamus eis magis licere transgredi legem, immo longè minus. Horum enim vita debet esse aliis lex: nec imitandi sunt Pharisæi qui dicunt, & non faciunt: sed Christus Salvator noster, qui incepit facere, & postea docere. Amplius hic usus nocet in Consultationibus Ecclesiæ. Nam hæc licentia fomentum est avaritiæ. Ambiunt Cardinales à Regibus & Principibus Episcopatus, à quibus postea dependent, nec possunt sententiam dicere: immo si possent & vellent, fallerentur tamen passione animi in judicando perturbati. Ideo ultimum hic mos tolleretur, & providerentur Cardinalibus; ut possent honestè pro dignitate vivere, omnibus æquales reditus. Quod putamus facilè fieri posse, si vellemus abjicere servitutem mammonæ, & Christo tantùm servire.*

XVI. In eandem Beneficiorum pluralitatem stomachatur Bellarminus Cardinalis in Epistola ad Nepotem; quoniam verò plerique fucum sibi ipsi faciunt, obtentaque Papæ dispensatione, confidunt nullius se culpæ affines esse: ille contra excipit; Dispensationes eas valere in foro quidem exteriori; at patrocinium, quo conscientia tuta sit, accipi inde non posse, nisi justæ sint, & ad publicam Ecclesiæ utilitatem dirigantur Dispensationum causæ. *Sciendum Pontificiam dispensationem, quando non subest justa causa dispensandi, valere in foro fori, sed non in foro poli, &c. Sine urgentissima causa eademque Ecclesiæ necessaria, non potest citra atrocem culpam super hoc dispensari. Controv.6.* Profert mox & verba Dominici Soto, aliorumque Theologorum, quibus se consentaneum esse profitetur, ajentibus, nisi justis causis nitatur Papæ dispensatio, frustra esse, & in summo versari periculo, qui illi innitantur. Nec enim Canonum dominus est Papa pro arbitratu, sed Dispensator fidelis; eoque nec prohiberi ab eo posse, quin dispensatio injusta, & ei exitio fit, qui petit, & ei qui petentem audit. *Sed ait fortè ille, cum quo dispensatum est: Papa dispensavit, ipse sibi viderit, ego immunis sum. Hic tamen cavillus securos multos reddit, tutum verò neminem. Quoniam Papa non est*

dominus, ut identidem dictum est, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est; & qui ea utitur, eadem semper teretiyur iniquitate. Hoc freti Bellarmini præsidio, non gravabimur ea referre B. Thomæ Aquinatis verba, quæ ipse Beato tribuit Bernardo. Iis autem significatur aucto Beneficiorum numero, augeri & pœnarum pondus. *Qui non unus, sed plures est in Beneficiis: non unus, sed plures erit in supliciis.*

XVII. Proposita est Clementi VIII. Papæ ab eodem Bellarmino Beneficiorum pluralitas, tanquam certa pernicies ab Ecclesiæ moribus amolienda, cum in eo succinat S. Thomas B. Bernardo, flagitiosam eam esse pluralitatem; & ne dispensationibus quidem eam satis emaculari posse, nisi quarum justissime sint causæ ad utilitatem, vel necessitatem Ecclesiæ: *Ob magnam necessitatem, vel certè causa majoris utilitatis.* Postremò Pontificem monet Bellarminus, eam B. Thomæ doctrinam, omnium passim Theologorum consensione muniri. *Et hanc doctrinam Sancti Thoma omnes Theologi probant.*

Sed sigillatim monebat Bellarminus, usum quidem illum esse, ut Cardinales Episcopi alium præterea Episcopatum retineant, at minus tutum forsan esse, cum non utilitati ille, aut necessitati sit accommodatus Ecclesiæ sed amplificandæ Cardinalium dignitati, vel augendis proventibus: *Quare timendum est, ne fortè non sint in conscientia tuti, qui aliquando duas Ecclesias habent unam Cardinalitiam, aliam non Cardinalitiam. Causa enim cur Episcopis Cardinalibus dua permittantur Ecclesia, non videtur esse necessitas, vel utilitas Ecclesia, sed major persona dignitas, vel commoditas.* Respondit Pontifex ea, qua valebat moderatione aoimi, & humanitate, solos Cardinales Episcopos pluribus gaudere Episcopatibus; multa indagine à prædecessoribus suis eam quæstionem versatam fuisse, etiam post Concilium Tridentinum: nec tamen à prisca consuetudine eos vel traosversum unguem deflexisse. Adduci se non posse, ut tot ante se Pontificum judicia, Cardinaliumque, damnet, aut concutiat, aut antiquissimum sacri Collegii ordinem labefactet, Ecclesiamque iis objiciat scandalis, quæ non injuria metuantur, si quid hic oovetur. *Quoad istam polygamiam, ea interdum est solum in istis sex Episcopatibus Cardinalitiis, circa quos nihil mutandum duximus; cum à pradecessoribus nostris etiam post Concilium Tridentinum res hac examinata fuerit, & ita constituta. Et turbare ordinem Collegii, & redarguere facta pradecessorum nostrorum, & tot Cardinalium, non visa fuit nobis res, qua sine scandalo fieri posset.*

Palam est hic verò in ea controversia de sex Episcopalibus Titulis Cardinalium, & dubitationem, & argumentationem Bellarmini, regulis generalibus oixam fuisse omnium in commune Episcopatuum: minus expensa natura & conditione eorum Episcopatuum sex, ab annis octingentis, aut nongentis amplius, ab aliis longo iotervallo sejunctorum. Multò minus id perscrutari vacaverat Clementi; cui & erat, & esse debebat præsumptum id, & præjudicatum, tot Pontifices Antecessores suos, totque Cardinales doctrina & religione præstantissimos, qui eos Episcopatus obtinueraot, nihil in eo commisisse contra Caoonicas sanctiones. Quod autem à nobis suprà de his Cardinalitiis Episcopatibus disputatum est, si animo nunc recolatur, manifestum fiet, Bellarmini quidem zelo gratias agendas laudesque refundendas esse: at eo nomine præconiis nostris cumulandum Clementem, qui tam constanter adglutinaverat se usibus antiquissimis, & traditioni certissimæ ejus Ecclesiæ, quæ princeps & magistra esset omnium orbis Ecclesiarum, & in qua sex illi Episcopatus longè alia fuerant ratione administrati, quàm cæteri per orbem omnes.

CAPUT VI. *P. 4. l. 2. c. 58.*

De pluralitate Beneficiorum infra Abbatias & Episcopatus. At primùm quæ sint Conciliorum Constitutiones usque ad annum millesimum trecentesimum.

I. Tum maximè increbuit perversitas pluralitatis Beneficiorum, cum defecit stirps Regia Caroli Magni. Canones bene multi à Conciliis tunc conditi sunt, ut ei pesti occurreretur.

II. Ii Canones infringere non potuere licentiam acervandi Beneficia ea, quibus nec animarum impendebat cura, nec lex residentiæ. Mille colludendi artes in ipsa Curata Beneficia excogitata sunt. De Vicariis. De Commendis. De Beneficiis, qua capta an post unius anni perceptos proventus resignaturi.

III. Nonnulla in eos Canones observantur, & in necessarias eorum subinde relaxationes.

I. COncidente Caroli Magni Imperatoria, Regiaque stirpe, ea Rempublicam, ea Ecclesiam afflixere calamitates, & vitiorum pestes, quibus medicina fieri postea noo potuit, nisi multo ejus charitatis lenocinio, quæ minores tolerat interim morbos, ne minores irruant, aut ægrescant. Inter eas degenerantis tum disciplinæ labes, meritò numeramus latè pervagatam simoniam, & plurium in unum aliquem accumulationem Beneficiorum. Detonuere io has profanas sacrilegasque nundinationes Synodi, Pontificesque, cum primùm ipsa Caput & fons omnium Romana Ecclesia respirare cœpit ab illa servitute & oppressione tyrannica, qua diutissimè elisa gemuerat.

Anno 1050. sub Nicolao II. in Romana Synodo damnata est Beneficiorum pluralitas, saltem in Ecclesiis Parochialibus. *Nec aliquis Presbyter duas Ecclesias simul obtineat.* Anno 1060. Concilium Turonense, ubi præerat ejusdem Papæ Legatus, pluralitatem quorumcumque Beneficiorum explosit. *Confirmamus etiam, ut nonnisi in unius civitatis Ecclesiis quisquam amodo aliquod Clericale officium accipiat. Quod qui prævaricatus fuerit, canonica ultione feriatur. Can. 5.* Tergiversari aliquis potuisset, eo Caoone non vetari, quin plura obtineri possint Beneficia in eadem urbe, cum resideri in iis singulis possit. At Concilium Pictaviense anno 1078. sub Gregorio VII. eam elisit cavillationem quorumlibet Beneficiorum accumulatione damnata, damnataque simonia, ejus plerumque pestis parente. *Ut nemo Episcopatum, Abbatiam, Archidiaconatum, Archipresbyteratum, Præbendam, vel alios Ecclesiasticos honores, vel in duabus Ecclesiis Prælationes exerceat, nisi in una tantùm. Et neutrum horum quisquam per pecuniam acquirat. Can. 2.*

Io Concilio Placentino anno 1095. Episcopis id modò indultum est, ut ubi urgeret necessitas duæ uni Parocho Ecclesiæ crederentur. *Omninò in duabus aliquem titulari Ecclesiis non liceat, sed unusquisque in qua titulatus est, in ea tantùm Canonicus habeatur. Licèt enim Episcopi dispositione, unus diversis præesse debeat Ecclesiis, Canonicus, aut Præbendarius nisi unius tantùm Ecclesiæ, qua conscriptus est, esse non debeat. Can. 15.*

Anno 1095. Concilium Claromontanum, *Can. 12. 13. 14.*, nec in eadem Ecclesia, nec in diversis urbibus plura obtineri Beneficia concessit. *Nulli Clericorum liceat deinceps in duabus civitatibus* duas

duas Præbendas obtinere, cum duos titulos habere non possit. Ut omnis Clericus ad eum titulum ad quem primum ordinatus est, semper ordinetur. Quo, ut vides, Canone nudatur eorum fraudulentia versipellis, qui Ordines superiores suscipiebant sub titulo singulos aliarum & aliarum Ecclesiarum, atque ita stipis aliquid colligebant ex earum singulis, quod eodem revolvebatur, acsi plura obtinerent Beneficia. Denique eodem Concilio prohibetur, non Præbendas tantùm plures, sed & quoscumque Beneficiorum gradus in eadem Ecclesia possideri. *Ut nullus deinceps in una Ecclesia geminos honores habeat.*

Anno 1100. in Concilio Pictaviensi sub Paschali II. superioribus decretis omnibus novum robur additum est. *Ne quis in duabus Ecclesiis duas Præbendas, aut duos honores obtineat. Can.*16. Quo excluditur Beneficiorum pluralitas, non in eadem Ecclesia, aut in diversis urbibus: quod proscriptum jam satis superque fuerat superioribus Synodis; sed in diversis ejusdem urbis Ecclesiis. In Concilio Londinensi, *Can.*12., anno 1125. prohibitum est, ne quis plura diversi ordinis Beneficia impetraret: quo nimirum obtentu synodicis legibus illudebatur. *Ne uni personæ Archidiaconatus, vel diversi ordinis tribuantur honores.* In Concilio Londinensi, *Can.*8., anni 1127. vetiti sunt Archidiaconi, ne pluribus in Ecclesiis Archidiaconatus obtinerent. In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. anno 1179. Dignitatum, Parochiarum, & Canonicatuum pluralitas exibilata est, & eorum execrationi fuit prodigiosa ingluvies, qui quinque sexve ejusmodi Beneficia invaderent, cum ne duorum quidem munia ab uno obiri possint. *Quia nonnulli modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias Parochiales contra Sacrorum Canonum instituta nituntur acquirere, ita ut cum unum officium implere vix sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat, districtiùs inhibemus, &c. Quia in tantum quorundam jam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed sex, aut plures Ecclesias perhibeantur habere, &c. Can.*1. 14. In Concilio Parisiensi anno 1212. prohibitum est, ne Clerici duas Parochias, ne Monachi duos gerant Prioratus vel Obedientias. *Par.*1. *c.*19. *Par.*2. *c.*17.

II. Vetuit Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. anno 1215. ne Abbas quisquam duas gerat Abbatias, ne Monachus duobus Monasteriis inscribatur. Innovatum est & ibi Decretum Concilii Lateranensis III. ne quis unus gestaret simul dignitates duas, aut Parochiales Ecclesias, aut Præbendas duas in eadem Ecclesia, nisi dispensaret Sedes Apostolica in gratiam virorum nobilitate & eruditionis copia præcellentium. *Ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas & plures Ecclesias Parochiales reciperet, &c. Hoc idem in personatibus decernimus observandum. Can.*13. 29. 32. Additum est, quo primùm temporis puncto suscepisset quis alteram Ecclesiam Parochialem, jam tum priorem vacare cœpisse. Ita præfigebantur limites Beneficiorum pluralitati, sed per quos tamen liceret adhuc multifariam plura possideri. Poterat enim adhuc ex hoc ipso Concilio Ecclesia Parochialis geri cum Canonicatu; cum ibi præcipiatur, si quis Canonicatum sit adeptus, cui adnexa sit & unita Parochialis Ecclesia, ipsi quidem residendum esse in Canonicatu, perpetuum autem Vicarium in Parochiali Eccelesia constituendum. *Nisi fortè Præbenda, vel dignitati Parochialis Ecclesia sit annexa. In quo casu concedimus, ut is qui talem habet Præbendam, vel dignitatem, cum eum oporteat in majori Ecclesia deservire, in ipsa Parochiali Ecclesia idoneum & perpetuum studeat habere Vicarium canonicè institutum.*

Anno 1233. in Concilio Biterrensi posita ob oculos fuit lex utriusque Concilii Lateranensis III. & IV. qua vetita non est nisi pluralitas ejusmodi Beneficiorum, quibus vel residentiæ lex incumberet, vel cura animarum. *Statutum Concilii recolens, quo cavetur, ut quicumque receperit Beneficium, habens curam animarum, vel residentiam annexam, si prius tale Beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus; & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Can.*12.

Quanquam autem his decretis non proscriberetur, nisi vel Parochiarum, vel Canonicatuum pluralitas, & quibus residentiæ lex esset illigata: de cæteris autem Beneficiis nil decerneretur, ne vel sic tamen satis illis obtemperatum est. Perspicuum id fit ex Concilio Londinensi anni 1237. ubi Legato Pontificio austeriùs sæviente in eos omnes qui plure obtinerent citra dispensationem: fidenter in eum insurrexere Episcopi, & à proposito deterruerunt; cum urgerent, multitudine & procacitate eorum, quibus canonica hæc ultio intentabatur, gravissimam perturbationem, quin & secessionem excitari posse. *Rainal. an.*1237. *n.*43. *Ann.* 1238. *n.*40.

Ex his porro facilè intelligitur, 1. quanta providentia & charitate tunc toleratum sit, ut cætera Beneficia quis etiam plura obtineret, dum ne id genus essent, quibus vel residentia, vel cura & regimen imminet animarum. 2. Sed & in his quæ incompatibilia jam dici cœperant, necessarias quandoque fuisse dispensationes, cum hîc tumultuatum videas, & ad gravia ventum dissidia, ubi accingere se cœperat Legatus ad eos omnes coercendos, qui plura ejusmodi incompatibilia invasissent, nulla sibi facta Canonum venia. 3. Hoc denique Concilio patefacta est, & explosa eorum ludificatio, qui opulentæ Parochiæ Vicariatu, cum opima frugum parte investiebantur, aliaque interim retinebant Beneficia, quæ cum ipso Parochiæ titulo sociari non potuissent. *Sic eluditur ille dolus, quo assignato sæpè alicui nomine personatus modico, simulatè dabatur ei Ecclesia sub ficto nomine Vicariæ: qui timens alia Beneficia perdere, metuebat eam recipere, ut persona. Can.*10. Eadem stropha damnata anno 1238. in Concilio Campiniacensi, *Can.*5., ubi Parochi, alterius Parochiæ non Titulum, sed Vicariatum sibi resignari curabant.

Alio quoque astutiæ ingenio grassata est tunc avaritia Clericorum, ubi qui unius jam oneratus erat Titulo Parochiæ, ei altera commendabatur. Aures hic accomodandæ Canoni 28. Concilii Salmuriensis anno 1253. *Episcopi & alii Prælati commendant unam vel duas Ecclesias Parochiales in animarum suarum periculum & scandalum plurimorum, ut sic habeant Commendatas, quas secundùm Canones non possunt habere intitulatas.*

In Concilio Nannetensi, *Can.*6., anno 1264. Capellæ memorantur aliquæ, in quibus necessariò sit residendum, & quæ adeo cum aliis eadem lege astrictis sociari non possint. *Si verò quispiam Capellaniam adeptus fuerit, quæ residentiam debeat personalem, ipso jure vacet primum Beneficium, quod similiter residentiam requirebat.* In Concilio Viennensi Austriæ *Can.*6. anno 1267. in Londinensi *Can.*30. anno 1268. in Lugdunensi, *Can.* 18., anno 1274. edicitur, ut qui dispensationes Papæ venditant, eas repræsentent Prælatis. At Londinensis ejusdem authoritate objurgati sunt Episcopi, quòd sua commendandi Ecclesias potestate effusiùs abuterentur; vetitique sunt, ne plusquam unam uni posthac commendarent, idque invitante facerent utilitate Ecclesiæ, nec iis Commendam quamcumque adderent, qui Curato jam Beneficio gravarentur. *Universas Ecclesiarum commenda-*

tiones hactenus cuicumque factas, nisi ex evidenti utilitate, unius tantùm Ecclesiæ commendatia facta sit, penitus revocamus, &c. Statuimus, ne cuiquam ultrà unum cum cura animarum Beneficium obtinenti, Ecclesia commendetur, neque plures Ecclesiæ alicui personæ valeant commendari. Can.35.

In Concilio Salmuriensi anni 1276. declaratum est potuisse Episcopos dispensare, ut Parochia retineretur cum Capella residentiam flagitante. Ex quo id emergebat, in Conciliis Lateranensibus ei pluralitati derogatum non fuisse. Indignati sunt ejus Concilii Patres, quòd Lateranensis Concilii authoritate necdum deterreri potuissent Monachi, quin pluribus simul Cœnobiis inscriberentur. Iterata tùm ergo ea cautio est, additæque pœnæ, si pertendat Monachus, *ut intitulari valeat in utroque*. Quo apertum fit, Monachi in Monasterio sedem inter Beneficia numerari. Damnantur denique in hoc eodem Concilio Monachi, qui sive in uno Cœnobio, sive in pluribus plurima sibi induunt officia, vel administrationum nomina, nisi cum illis dispensarit Episcopus. *Eadem pœna illis Monachis imponenda, qui plures Administrationes seu Officia in eodem Monasterio, vel diversis, absque Diœcesani consensu de cætero præsumpserint obtinere.* Can.2.

In Concilio Provinciæ Cantuariensis, quòd ad Redingamum coiit anno 1279. innovatum est statutum Concilii Lugdunensis II. anni 1274. quo jubebatur, 1. Ut ne Episcopi Parochiales Ecclesias in Commendam darent, nisi iis qui Presbyteri essent, aut ætatem ei Ordini consentaneam attigissent. 2. Ne uni nisi unam commendare possent. 3. Ne id quidem tentarent, nisi unà Ecclesiæ utilitati vel necessitati provisum esset. 4. Denique ne ea Commenda ultra sex menses prorogari posset. *Nec tali etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente, commendare nemo præsumat. Hujusmodi autem Commendam declaramus ultra semestris temporis spatium non durare.* Can.14.

In Concilio verò ejusdem Provinciæ apud Lambethum anno 1281. vetitum est, Can.6. 25., ne peccatorum nexibus in foro pœnitentiæ solverentur, quia plura retinerent Beneficia, nimirum incompatibilia, & quidem sine dispensatione: quod & in Concilio suprà Reddigensi jam statutum fuerat. Can.1. *Quicumque plura Beneficia curam animarum habentia absque Sedis Apostolicæ dispensatione receperit, &c.* In Concilio Pictaviensi anno 1284. prohibiti sunt Parochi, ne Capellas simul obtinerent, nisi quarum sint Fundatores, vel si consentiat Fundator, ut duo simul habeantur, aut si denique alterutrius Beneficii reditus tam tenues sint, ut Parocho sustentando minùs sufficiant. *Habens Capellaniam, ne de cætero ad Parochialem Ecclesiam admittatur, nisi fuerit fundator Capellaniæ, vel nisi protulerit, de novo fundatoris Capellaniæ assensu, vel nisi neutrum Beneficiorum prædictorum per se sufficiat ad congruam Rectoris, seu Servitoris proprii sustentationem*, Can.2. Minùs autem sufficere reditus mox perhibentur, si quindecim libras non exæquent. Synodus Excestrensis anni 1287. licentiam facit administrandæ per Vicarium Ecclesiæ si ea unita sit Dignitati cuipiam, vel Præbendæ. Id enim Jure ipso concedi. *In quo casu ipsos habere Vicarios canonicè constitutos, à Jure novimus esse permissum.* Can.9. 10. Synodus Coloniensis, Can.10. 11., anni 1300. innovavit Bonifacii VIII. Constitutionem, qua nemo permittitur habere in una & eadem Ecclesia plures quàm unam Dignitatem vel Præbendam. Eodem anno id ipsum confirmatum est in Concilio Auscitano; jussique sunt omnes qui Parochias admiserant eo tantùm consilio, ut unius anni reditus suffurarentur, quidquid fructuum percepissent, restituere.

III. Ex hac Canonum strue nonnulla antè eliciemus, quàm ad Pontificum Decretales pergamus, similiter pertractandas usque ad annum 1300. 1. Illud Ecclesiæ optatissimum fuerat, ut tota proscriberetur Beneficiorum qualiumcumque pluralitas; tentatum illud etiam est, sed inauspicato & irrito conatu. Qui suprà allegati sunt Canones ad Concilia usque Lateranensia III. & IV. universum expungere videbantur quamcumque pluralitatem, quanquam apertiùs crebriùsque illam execrarentur Beneficiorum residentiam, quæ indicerent, vel animarum curam. 2. Sed cum medicamentis non cederet lues inveterata, molliendi necessariò fuere Canones, & minoribus malis connivendum fuit, quò exitialioribus fieret medicina. 3. Tunc ergo cœptum distingui compatibilia & incompatibilia Beneficia; & incompatibilitas ipsa non à sola profecta est animarum cura, sed & à residentia. Tunc denique cœptum est dispesci Beneficia, quæ necessariam, & quæ liberam facerent residentiam. 4. Quàm necessaria fuerit Lateranensium Conciliorum indulgentia, jurisque strictioris remissio, plus satis comprobatum est, tot cuniculis, artibusque, quibus grassati sunt passim, ut eorum vim eluderent. Parochiam cum Capellània, sive cum succursali animarum regimen gestantis obtinuerunt. Plures Parochias invaserunt, alteram personæ, alteram Vicarii nomine. Rursus alteram Titulo, alteram Commendatam. Patroni ipsi & Episcopi his Vicariatibus & Commendis authoritate sua suffragabantur. Canonicatus & Dignitates plures in Ecclesia eadem usurparunt, ita enim residentiæ præcepto vel satisfaciebant, vel illudebant. Unitæ sunt Præbendis, & Canonicatibus, & Dignitatibus Parochiæ. Extundebantur Pontificibus dispensationes, & qui eas elicere non potuerant, tumultuatione & terrore eandem licentiam consequebantur.

CAPUT VII. *P.4. l.2. c.59.*

Jura Decretalium circa pluralitatem Beneficiorum.

I. Pluralitatis exempla usurpata. Decreta damnata, & remissiùs damnata, propter innumerabilem & tumultuosam multitudinem prævaricatorum, maximè in Gallia.

II. Juris Decretalium rigor, ut ne quod ultra Beneficium erogetur, jam habenti, quanquam minus sufficiens, aut pensionem habenti.

III. Consecrati statim Episcopi vacant cætera Beneficia omnia.

IV. Longè pulcherrima Innocentii III. placita, necessaria ex dispensatione tolerari posse aliquando Beneficiorum pluralitatem, tolerari verò nunquam debere superfluitatem.

V. In Sexto & Clementinis eadem promicat eversatio pluralitati. Refelluntur eorum cavilli, qui censent Beneficia simplicia impunè accumulari posse, ut quæ residentiam non deposcant.

VI. Joanni XXII. Decreta adversùs pluralitatem hanc.

VII. Nec minùs strenuè cæteri deinceps Pontifices pluralitatem detestari, & quantum dabatur, ei obluctati sunt.

I. Ex Pontificum Decretalibus iis, quæ in corpus Juris Canonici novi consarcinatæ sunt, magis magisque dilucescet, provida & ineluctabili dispensatione dissimulatam ab Ecclesia fuisse quorundam pluralitatem Beneficiorum, in quibus minùs

nùs

nis necessarium erat resideri, & quibus nulla salutis animarum cura esset inflicta; eam porro Juris in eo remissionem ad id pertinuisse, ut toto vigore animi & omni contentione certaretur, ad elidendam funditus pluralitatem eorum, quibus vel residentiæ, vel curæ animarum obligatio esset conjuncta.

Patrocinium sibi sumpsit Gregorius VII. Aurelianensis Præpositi, qui Abbas erat, adversùs Episcopum, qui molestiam illi facessebat. *L.3. Ep.* 17. Hugoni Franciæ Cancellario confirmatus est ab Adriano IV. Archidiaconatus Atrebatensis, quo ab ejus Episcopo urbis donatus fuerat; quin & ab eodem datæ sunt literæ ad Episcopum & Clerum Parisiensem, quo Præbenda eum suæ Ecclesiæ aliqua augerent. Aurelianensi idem Pontifex Capitulo succensuit, quòd non eundem, absentem licèt, Ecclesiæ suæ Præbenda potiri annuisset. Jam verò ex iis Epistolis 10. 15. 13. 14. 20., quibus eidem Cancellario gratias egit impensissimas idem Pontifex, de navata strenuè opera, ad resarciendam inter Franciæ & Angliæ Reges pacem; facilè auguramur, graves justasque fuisse causas annuendæ hujus Cancellario dispensationis, ut qui Regni & Ecclesiæ promovendis utilitatibus esset addictissimus.

Ratam sanxit esse Alexander III. concordiam inter Episcopum Suessionensem & Capitulum, initam, qua convenerat eis, ut mortuo Cantore, qui duas retinuerat Præbendas, Episcopus alteram novo Cantori, alteram cui vellet, conferret: post obitum verò novi Cantoris utramque in potestate haberet. Ita plures Præbendas quandoque unus, vel cum Dignitate obtinebat. Cantori Sancti Aniani Aurelianensis idem Pontifex Præposituram & Præbendam habendam permisit, cum Cantoris dignitate eum propter non leves culpas spoliasset. *Append.* 2. *Regist.* 25. 92. Eo tempore unus idemque geminum gerebat Archidiaconatum, Tolosæ & Burdegalæ. Mandavit Pontifex Archiepiscopo Burdegalensi, ut eum cogeret alteri Archidiaconatui renuntiare. Rescripsit idem Pontifex ad Archiepiscopum Eboracensem, Archidiaconum abstineri debere Præbendis Ecclesiæ, nisi ea propria vigeret ibi consuetudo, aut menses saltem sex in eis resideret. Scripsit & ad Episcopum Londinensem, si qui Clerici jam Beneficia obtineant, non posse eos alia consequi ulla Rescriptis Pontificiis ullis, nisi quibus, eorum mentio fiat, quæ jam ab illis obtinentur. Scripsit & ad Episcopum Lincolniensem, iniquum esse, ut Archidiaconus, qui ejus Ecclesiæ sedulò ministrabat, nulla ibi Præbenda donaretur. *Conc. Later. Par.* 24. *c.* 5. *Par.* 30. *c.* 1. 2. 7.

Venio ad eas quæ corpore Juris clauduntur Decretales. Probro vertit idem Pontifex Episcopo Januensi, quòd Parochum unum geminæ Parochiæ incubare pateretur, atque ita videretur in Italiam invehere illam Galliæ inveteratam corruptelam, cui vehementer indolescit Sedes Apostolica, fœdissimam Beneficiorum scilicet redundantiam, in unum aliquem congestorum: & indolescit tantùm, & non ulciscitur, propterea quod multitudini quidquid peccatur, inultum est. *Mirabile gerimus & indignum, quod uni persona locum in pluribus Ecclesiis velis concedere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudine Ecclesia Gallicana. Qui enim unum ad plura recipiat Beneficia, contra Sanctorum Canonum instituta, non approbatur à nobis; licèt non possit pra multitudine delinquentium emendari. Extra de Preb. & dignit. c.* 15. 18. 28. 30. *De Clericis non resid. c.* 3. Ejus rei exemplum profert Innocentius III. in alia mox Decretali, ubi Canonicus pluribus Præbendis, pluribusque gravatus Dignitatibus, Præposituram prætera prehensabat.

Et novam quidem hanc ambitionem damnat Pontifex, cætera dissimulat, quanquam ea jam proluvies Beneficiorum damnata fuisset à Concilio Lateranensi III. & IV. cujus Canones in hunc ipsum Decretalium Titulum, aliosque relati fuerant. *In l.* 5. *Decret. tit.* 5. *c.* 55. Observavit Acosta ante Innocentium III. de pluralitate Beneficiorum solitos Episcopos dispensare. Enimvero inde manaverat illa accumulandi sine modo libido, cui Alexander III. mederi percupiit, nec potuisse se professus est. Eas dispensationes Apostolicæ Sedis reservavit Innocentius III. & exinde rariores aliquandiu fuere.

II. Irrita pronunciavit Lucius III. Rescripta omnia Sedis Apostolicæ ad novi Beneficii impetrationem, nisi priorum cujusque Beneficiorum mentio in iis haberetur. *Cum non sit intentionis nostra, ut persona pluribus reditibus abundantes, per literas nostras pauperes Clericos super minoribus Beneficiis inquietent, literas quibus Actor sua nomen dignitatis supprimit, vires nolumus obtinere. Extra. De Rescript. c.* 8. 17. Agebatur hic de simplici Beneficio: *minoribus Beneficiis*. Nec tamen sinit Pontifex, ut illud impetret, qui alia jam obtinet, nisi ex dispensatione, hoc est ad utilitatem Ecclesiæ, quæ solida & certa causa est omnium dispensationum. Quo enim Rescripto priora memorantur Beneficia, & adjicitur novum, tacita continetur dispensatio, quæ maturius consultata & deliberata fuerit.

Ab Innocentio verò III. declaratum est, non tantum quibus Beneficium, sed quibus esset Vicariatus, quo idonea eis sustentatio suppeditaretur, aut tantula saltem, ut cum tenui patrimonio ad tolerandam vitam sufficeret, bis jam nihil Beneficii conferre teneri Episcopum, à quo essent ordinati. *Perpetuo Vicario, de proventibus Vicaria, bonisque paternis habenti, unde commodè valeat sustentari. Ibid. c.* 27. 31. 42. Pronuntiavit Honorius III. qui ab Ecclesia quapiam pensione donatus esset, eum vi Rescripti Apostolici nullum jam expectare posse Beneficium. Rescripsit & Gregorius IX. quamlibet tenue & insufficiens esset Beneficium, nisi ejus mentio fieret in Rescripto Apostolico, hujus vi nullum aliud unquam extundi posse.

III. Constitutum est ab Alexandro III. in Concilio Lateranensi III. ubi primùm confirmatus esset Episcopus, in possessionem missus, & consecratus: aut ex quo tempus quod Canones consecrationi prælinearunt, effluxerit, vacare jam tum priora ejus Beneficia omnia, & conferri posse. *Is ad quem spectant Beneficia, qua habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem. Extra. De elect. c.* 7.

Expressæ sunt ab eodem Pontifice causæ duæ, quibus fas sit ab uno duas Parochias retineri; cum altera alteri obnoxia est, tanquam adnexa: & cum earum altera tenuior est, quàm ut ejus fructibus victitare possit Parochus. *Habentes plures Ecclesias, qua ex uno non pendeant, liceat tibi cogere, ad unam ipsarum quam maluerint dimittendam; nisi ita fuerint tenues in substantia, quod proprios Sacerdotes non possint convenienter alere. Extra. De atat. & qual. Ordin. c.* 4.

IV. Elegantius ad aliquos Episcopos Galliæ Innocentius III. rescribens, crimini vertendam docet, non tam pluralitatem Beneficiorum, cui justæ possunt subesse causæ, quàm superfluitatem. *Licèt circa eandem personam Beneficiorum sit semper superfluitas improbanda, nonnunquam tamen est toleranda pluralitas, statu persona provida consideratione pensato.* Is, in cujus commendationem hæc scribebat Pontifex, pluribus jam dotatus erat Præbendis, nec suppetebat illi tamen unde commodè toleraret vitam, nisi resideret; quod ne faceret,

ap-

apparet præpeditum illum fuisse. *Etsi plures Præbendas obtineat, ipse tamen pene nullam habere proponitur, cujus proventus liberè possit percipere, nisi residentiam in ea faciat personalem.* Regest. l.14. Ep.157.

Qua nulla præclarior, nulla certior regula in tota Beneficiorum pertractatione. Damnanda in iis semper superfluitas, pluralitas toleranda quandoque. Pluralitatem excusat quandoque necessitas, cui se charitas accommodat: superfluitatem nulla utique necessitas unquam excusat, ita damnabilem semper facit cupiditas. Itaque eorum etiam Beneficiorum, quæ à residentia, & ab animarum cura libera sunt & expedita, pluralitas non necessaria, hoc est superfluitas, semper in vitio est, & Canonicis legibus, sin minùs earum verbis, certè scopo, & fini, ac voluntate contraria est.

Displicuit eidem Innocentio, quod Canonicus Pictaviensis quidam, duos præterea retineret Canonicatus alios, Decanatum & plures pensiones, *Beneficiatus pensionibus quamplurimis*, & quod ad Parochiam se præsentari rursus ambierat. Vetuit autem illum eam adire Parochiam propter unam aliorum Beneficiorum multitudinem: *Propter solam Beneficiorum multitudinem, qua noscitur obtinere.* Regest. l.15. Ep.126. 196. Reliquis forsan etiam Beneficiis illum exuisset, si jam tum Lateranense IV. Concilium habitum, vel usu receptum fuisset. Nam non eas inflixerat pœnas Lateranense Concilium III. quas postea indixit IV. Sed criminis gravitas non elevatur impunitate.

Quæ mens esset denique, & quæ voluntas sanctitasque Canonum, abundè commonstratum est ab eodem Pontifice, cum consuluit eum Episcopus Pisanus, de vetustissima Ecclesiæ Pisanæ consuetudine, ne quis Canonicus alio quovis potiretur Beneficio. Rescripsit autem Innocentius, retinendum etiam atque etiam esse eum morem sanctissimum, maximè si ex Canonicatus Proventibus suppeterent necessaria vitæ subsidia. *Ibidem.* Postremò diu ante Concilium Lateranensem Archiepiscopum Auscensem hortabatur idem Innocentius, ut Clericos suos, si qui plures Archidiaconatus, Dignitates, Personatus obtinerent, cogeret uno contentos esse, reliqua resignare Beneficia, nec Ecclesiam fraudare tot sacris Ministris, quorum industria comprimeodis objici posset hæresibus, & sedandis scandalis, quæ undique circumsonabant. *Rainal. an.*1198. *n.*36.

V. Idem prorsus color, tenorque est Decretalium Bonifacii VIII. *De Dign. & Prabend. in Sexto, c.* 19. 21. 23. 30. 32. *Et in Cle. c.*3. improbari universim pluralitatem; tolerari eam, quæ remediis potius exasperetur; eam damnari, quam antiqua, quam nupera proscripsere Concilia. Remisit forsan Bonifacius aliquid de jure quod hactenus obtinuerat, cum jubet novo quam donari Beneficio, etsi Mandatum Apostolicum, quod repræsentat, priora Beneficia non exprimat, dummodo ejusmodi Mandatum donatum non sit precibus impetrantis, sed *Motu proprio*. Verum ubi infrà disputatio instituetur de Dispensationibus, illud invictissimis demonstrabitur documentis, ex ipso hodierno jure Canonico, & ex ipsis Decretalibus Pontificum depromptis, etiam post tempora Bonifacii; dispensari non posse gratias & dispensationes ipsas, sive illæ supplicantibus, sive *Motu proprio* annuantur, nisi ut Ecclesiæ vel utilitati, vel necessitati prospiciatur.

Nil dicam de Clementinis, cum non potuerit non horrori esse Clementi V. & Concilio Viennensi infanda tum polygamiæ hujus licentia, in quam stylum strinxere nobiles ejus Concilii Episcopi. Intexuit Rainaldus Annalibus suis, *an.*1311. *n.*61., unius eorum cohortationem, sive admonitionem adversùs hanc pluralitatem quorumvis Beneficiorum, maximè tamen incompatibilium. Facilè enim adolescunt & propagantur vitia; abruptosque semel moderationis fræno in præceps ruunt. Pio illi & docto Scriptori doleri erat & miraculo, eum qui unius Beneficii functiones vix satis implet, plura subire; tam licentiosè & tam impunè proteri humanum divinumque jus, quo suum quæque membra jubentur implere locum, munus defungi; denique rem prodigii similem esse, ab uno impleri quatuor, aut quinque dignitates, aut decem duodecimve Præbendas; involari denique res, & abligurire ab uno proventus, quibus quinquaginta, aut sexaginta alii foverique possent Clerici, quorum pietas & religio Ecclesiæ præsidio esset & ornamento. *Cum tam secundùm jura divina, quàm humana, singula Ecclesiastici juris officia sint singulatim singulis committenda personis; sicut in uno corpore multa membra, &c. Hodie una persona aliquando minus idonea, quatuor vel quinque in diversis Ecclesiis obtinet Beneficia, id est, quatuor vel quinque dignitates, &c. Quin immo una persona decem, vel duodecim in diversis Ecclesiis obtinet Canonicas, & aliquando plures, sicut vidi. Heu aliquando una persona tot obtinet dignitates, personatus, vel officia, quot ex eis posset quinquaginta, vel sexaginta exercitatis & litteratis personis sufficientissimè provideri.*

Et ille quidem de Beneficiis tantùm iis verba faciebat, quæ duplicia sunt, propter implicatam residentiæ, aut regiminis animarum necessitatem. Sed quæ ab illo tela vibrantur, ejusmodi sunt, quæ omnium prorsus Beneficiorum pluralitatem confingant. Peræque enim in simplicibus & minoribus Beneficiis valet, humani illa, divinique juris conspirans authoritas, quæ vetat ne unum membrum plurimum loca muniaque invadat. Peræquè perversum & propudiosum est, de rebus Ecclesiæ, quæ patrimonia sunt pauperum, tantum ab uno dissipari, quantum pluribus sufficeret; unusque superflua redundantia tam multos turpi mendicitate conflictari.

Adde quod ea distinctio duplicium & simplicium Beneficiorum quoad residentiam, non aliunde ortum duxerit, quàm à torpore, & oscitantia Pastorum, vel à Clericorum supinitate. Suprà enim prolixa congerie testimoniorum ex Sanctis Patribus eorrasorum ostensum est omnibus prorsus Beneficiis illigatam fuisse residendi legem. Quod illud jam vinculum solutum sit non potest nisi in incuriam hominum, & officii negligentiam causa conferri. Qui primi hujus juris relaxationis authores fuere, ii labis immunes esse non potuere, ut qui legem hactenus vigentem vilipenderet. Sed si et per necessariam tandem tolerantiam dissimulato errori, gravior alius adjiciatur, ex temeraria Beneficiorum coacervatione, eo palliata velo, quod ea soluta jam sint ex residentiæ vinculo, nonne hoc demum est errorem errore excusare, & corruptelæ ex alia corruptela patrocinium quærere?

VI. Nec cordatum quenquam ambigere posse puto, quin & Clemens V. & Concilii Viennensis Patres, his monitionibus inflammati, damnaturi fuerint omnem prorsus qualiumcumque Beneficiorum superfluam pluralitatem, si per illorum temporum patientiam id licuisset, uti postea sanctissimè à Concilio Tridentino factitatum est. Incidunt enim ex quandoque temporum angustiæ, ubi nec mala jam sua mortales, nec remedia ferre possint. Sed primigenia & Canonica Beneficiorum etiam simplicium disciplina, unitasque, non eo certè poterat tempore restaurari, quo effrænata regnabat usque adeo licentia & infinita cupiditas, qua invaderet unus aliquis quinque Dignitates, Canonicatus duodecim,

Ea

Ea certè fuit ratio, ea necessitas tolerandæ hujus morum calamitatis usque ad tempora Concilii Tridentini. Idque manifestius etiam fiet ex Joannis XXII. Papæ extravaganti *Execrabilis*; ubi ingenuè confitetur sibi prædecessoribusque suis insatiabili quorundam avaritia exortas fuisse quasdam dispensationes, quæ plura eis largirentur Beneficia, qui ne uni quidem sustinendo & fungendo pares essent. *Execrabilis ambitio, & improbitas importuna, & nobis, & prædecessoribus nostris, non-tam obtinuisse, quàm extorsisse plerumque noscuntur, quod unus interdum etiam ad unum Beneficium minus idoneus, duas aut tres dignitates possit dispensativè retinere, &c. De Preben. & Dign.*

His subjungit Papa prolixam eorum malorum seriem, quæ ex hac pluralitate pullulascunt. Et quanquam aptetur is sermo duplicibus Beneficiis, ejus tamen rationum momenta, ad damnationem quoque vergunt pluralitatis simplicium. Nimirum ut unus Officia in se ea suscipiat, quæ plures desiderent utque plerumque doctrinæ inops, religionis hospes, ea deglubat Ecclesiæ prædia & sacra patrimonia, quibus ingens numerus ali posset hominum, ad Ecclesiæ & pietatis nova subinde incrementa facienda idoneorum. *Quod interdum unus, qui unicum, quamvis modicum, vix officium impleret sufficienter, plurimorum sibi vindicet stipendia, quæ multis literatis, vita puritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abundè sufficere, æqua distributione collata.* Denique quò opulentiores sunt hi Beneficiarii, eò in vanitatem & luxum projectiores, incuriosi divinæ psalmodiæ, hospitalitatis immemores, qua tamen tenetur communi obligatione, qui de censu vivunt Ecclesiæ. *Habentibus ipsa paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis Beneficiis debita non servatur.*

VII. Plura privatis imperiis & curis resecabant hi Pontifices, ut credere par est, quàm publicis Edictis. Publica eorum Decreta à pluralitate qualicumque alienationem magis animi prodebant, quàm spiritalis gladii ultionem. At privatim non iis se continebant finibus. Testatum facit author vitæ Urbani V., *Rainal. an.1370. n.21. 22.*, execrationi ei fuisse aggregationem Beneficiorum, maximè incompatibilium; plures ab eo compulsos fuisse ad ea abjicienda, unumque retinendum, quod eorum sustentationi sufficeret; denique Constitutionem ea de re publicasse, ut successores rescirent, quos ipse sibi fines circumscripsisset. *Beneficiorum multiplicationem, præsertim incompatibilium, in eandem personam concurrentium invitissimè toleravit. Immo multos ex illis, qui plurima obtinebant, privavit: relictis eis tantummodo illis, quæ suo statui & sufficientiæ congruè convenire judicavit. Super quo etiam Constitutionem edidit, quæ incipit: Horribilis. In qua, quod suo tempore licere sibi non passus, sui successoribus indicavit.*

Simillimum veri est, & Urbani V. Constitutione obviam itum esse gliscenti in dies & ultra modum crebrescenti dispensationum facilitati in Beneficiis etiam duplicibus. In id jam connixus fuerat Joannes XXII. At is rigori subduxerat Cardinales & Regum filios. Urbanus V. ne agnatis quidem suis quidquam indulsit, contentos eos esse jussit simplicibus Beneficiis, nec valde pinguibus, si unum demas & alterum, quos Prælaturis auxit. Fuere Cardinales, qui abstinendum sibi duxere illa dispensationum indulgentia, qua illos prosequitur Pontifex; *Ibid. n. 22.*; quippe acriori censura se ipsos excutientes, iis renuntiarunt dispensationibus, quæ non ad communes illas Sedis Apostolicæ regulas, adeoque & ad justitiæ leges essent expensæ, hoc est, quæ non ad unam Ecclesiæ publicam utilitatem dirigerentur. Author idoneus Joannes Volaterranus in Præfatione sua ad Opera Jacobi Papiensis Cardinalis, ea tantùm tradit illum suscepisse Beneficia, quæ sustentationi suæ mediocri sufficerent necessarias impensas; execrationi verò ei fuisse, qui iis sine modo & sine fine cumulandis studerent. *Census illi Sacerdotium fuit ad modestiam dignitatis, quorum acervos non quæsivit modo, sed in aliis vehementer detestabatur. Rainal. an.1478. n.5.* Nec ab ea recedebat sententia Adrianus VI. qui nepotem suum cum Ecclesia donasset Patriarchali, cujus annui reditus erant septuaginta ducatorum, vix passus est, ut alteram susciperet centum ducatorum, & ne id quidem, nisi priori abdicata. *Idem anno 1522. num.11.*

CAPUT VIII. *P.4. l.2. c.60.*

De pluralitate Beneficiorum Statuta Conciliorum post annum millesimum trecentesimum.

I. Pluralitas Beneficiorum semper damnata, etiam in sedibus Monachorum & Monialium, quæ Beneficia sunt simplicia, primævæ Ecclesiæ Beneficiis simillima, nempe cum obligatione residendi, & incompatibilia.

II. Contextio Conciliorum usque ad Tridentinum. De natura & conditione Beneficiorum. De Altari vivere illis jus est, qui Altari ministrant. De dispensationibus, quarum justa sint causa, necesse est.

III. Decreta Concilii Tridentini adversus pluralitatem Beneficiorum.

VI. Quantum studii & laboris posuerint, ut asperiora hæc Decreta conderentur.

V. Ejusmodi Decreta prius Angli meditati & commentati fuerant.

VI. Tridentinis his Decretis succinunt Concilia Provincialia.

VII. Maximè in Gallia.

VIII. Animadversiones variæ & Declarationes in hæc Decreta Concilii Tridentini.

I. REvocanda jam oratio est ad seriem continuatam Conciliorum post annum millesimum trecentesimum, à qua non deflexeramus, nisi ut commonstraremus, quanta esset cum iis Decretalium Pontificiarum, consensio earum quibus hodiernum Juris Canonici corpus contexitur. In Concilio Ausciensi anni 1300. damnationis jaculo confixi sunt, qui Parochias susceperant, quas annuo percepto proventu, aliis resignarent; jussique restituere, tum ipsi, tum qui eos præsentaverant, non nescientes quam animo fraudem versarent: *Nullus Parochialem recipiat Ecclesiam non intendens ad Sacerdotium promoveri, &c. Ad restitutionem tenebitur, &c. Can.10.* Damnatur & ibidem etiam in Regularibus Parochiarum & Prioratuum pluralitas.

In Concilio Coloniensi anni 1310. proscripta est pluralitas Beneficiorum, etiam in Monachis & Monialibus, vetitumque ne absentibus servarentur reditus Præbendarum, ne in eo proprii aliquid viderentur habuisse. *Nec Monachis, vel Monialibus prædictis tempore absentiæ suæ, fructus cedant suarum Præbendarum, quia sic viderentur aliquid proprii possidere.* Ea certè loca Monachorum & Monialium in Cœnobiis, instar erant Beneficiorum simplicium, quibus eædem ac cæteris Beneficiis canonicæ leges præscribebantur. Atqui & residere tenebantur Monachi, & incompatibiles erant eorum sedes. Ea ergo antiquissima etiam fuerat Beneficio-

rum

rum simplicium conditio. Inolevit paulatim licentia, quæ primùm adversùs residentiam, mox & adversùs unitatem præscriberet.

II. In Concilio Toletano anni 1324. confixi sunt quarundam Ecclesiarum Clerici, qui Capellarum quarundam reditus inter se partiebantur, eo colore; quòd Capellanorum munia implerent, atque ita furtim prohibebant, ne cui Capellarum titulus conferretur. In Concilio Vaurensi, *Can.* 18., proscripta est sola incompatibilium Beneficiorum pluralitas, sive Regularium, sive sæcularium. Concilium Parisiense, sive Senonense anni 1429. Capitulis Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium præcepit, ut ne posthac finerent Canonicos quosdam suos pluribus in ejusdem urbis Ecclesiis Præbendas assecutos, ab his ad illas discursare, ut ejusdem Horæ Canonicæ distributiones in earum singulis lucrarentur; & à Cathedrali sæpiùs abesse, quando pinguiores erant alibi distributiones. *Can.* 5. 6. Idem Decretum in Concilio Senonensi anno 1485. innovatum est. *Cap.* 4.

In Concilio Lateranensi V. *Sess.* 9. anno 1514. invecta sunt non pauca Commendis temperamenta, unionibus similiter Beneficiorum, nec non & dispensationibus Sedis Apostolicæ, ad incompatibilium pluralitatem. Sed vel ex his ipsis medicamentis conjectura assequi possumus, quanta vis esset morbi, cui non posset nisi tam levis curatio aptari. Optatissimum quidem fuisset Concilii Coloniensis anni 1536. Patribus amplius aliquid moliri, & omnium tollere quorumlibet Beneficiorum pluralitatem. Eò enim pertinet, qui ibi expromitur, Canon Calchedonensis 32. Sed ab eo illi præclarissimo refrixere ardore, cum tot viderent volitare Pontificiarum per orbem dispensationum diplomata, quibus etiam Parochialium Ecclesiarum pluralitas annueretur. Non ultrà ergo progressi sunt, quàm ut omnes monerent, quanto in discrimine versaturi sint complurimi apud æternum Judicem, propter frivolas plerumque causas, quibus has superstruunt dispensationes. *Qui verò dispensatione Apostolica adversùs hac se tueri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtentæ Deo comprobent.* Nec ab his discrepant Decreta Synodi Augustanæ anno 1548. *Can.* 11.

In Concilio verò Coloniensi anni 1549. diffinitum est, *Cap.* 9., qui simplicia adepti essent Beneficia, eos officio fungi debere, juxta Fundatorum voluntates sanctionesque Canonicas. *Satisfaciat officio cujus gratia Beneficium accepit, secundùm Fundatorum intentionem, Sacros Canones & Patrum Decreta; & ab Ecclesia, ubi Beneficium negligit, non participet. Etenim divini juris est, ut qui servierint Altari, de Altari vivant: nec bono jure is, qui non servit Altari, de Altari vivat: sicut stipendium non debetur, nisi militanti.* Plurimum profectò in his rationibus momenti est, ut Beneficia simplicia antiquæ suæ sanctimoniæ restituantur, & quanta, vel quantulacumque sint, Altarium Ministerio penitus impendantur; ex quo illud elicitur, ut qui nullo suo misterio de Ecclesia benemeretur, ejus stipendiis ali desinat. Concilio Moguntino anni 1549. exarsere Patres in cujuscumque Beneficiorum pluralitatis luem in dies ingravescentem, sed uni Curatorum pluralitati opprimendæ remedia provisa sunt. *Res ipsa loquitur, plura Beneficia, potissimum quibus animarum cura submissa est, non sine gravi Ecclesiarum damno ab uno obtineri.* Cap. 64.

III. Hæc prælusa ante Tridentinum Concilium, & prætentata fuerant in Conciliis. Invisa semper fuerat pluralitas simplicium etiam Beneficiorum: pœnæ, & quidem abdicationis, sancitæ non fuerant, nisi adversùs eos qui plura obtinerent Beneficia duplicia absque dispensatione Sedis Apostolicæ. Nec ultra eos cancellos progressi sunt primo Tridentini Patres, ut qui Sessione VII. *Cap.* 2. 4. 5. non confixerint nisi eos qui plures vel Episcopatus obtinerent, vel Parochias; ne Cardinales quidem passi sunt pluribus Ecclesiis præesse Cathedralibus, sive in Titulum, sive in Commendam: constituerint autem, ut qui Apostolicas dispensationes assecuti essent ad plures Parochias retinendas, eas Ordinario repræsentarent. Sessione autem XXII., *Cap.* 3., concessit Sacrosancta Synodus, ut quibus sunt ejusmodi in Capitulis Dignitates, quibus nec functio, nec jurisdictio illigata sit ulla, possint ruri Parochias administrare; ita ut dum officio funguntur in Parochia, præsentes in Cathedrali vel Collegiali Ecclesia censeantur.

Sed extremam tandem manum adjicere Tridentini Patres huic veluti fastigio Ecclesiasticæ reformationis in Sessione XXIV. Generali enim ibi Constitutione sancitam, cujus vinculo ne ipsi quidem Cardinales absolverentur, ne quis unus plura quàm unum posset obtinere Beneficium, si idonei ejus essent reditus: aut unum præterea simplex, si priùs alendo Beneficiario impar essent; ut ne quis unquam plura duobus retinere posset, vel Titulo, vel Commenda. *Ut in posterum unum tantùm Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens; dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri.* Can. 17.

IV. Gallicani Præsules ad cudendum publicandumque in Concilio illud Decretum, plurimum studii & laboris jamdiu collocaverant. Eam in rem Vuillelmus Pratensis Episcopus Claromontanus anno 1546. peroraverat, & veluti classicum canere visus fuerat. Cum plura emendandæ disciplinæ capita Carolus IX. Galliæ Rex compilari, & per Oratores suos exponi fecerat, tum illud præ cæteris, ut unus unum dumtaxat retinere posset Beneficium: silentio & oblivione obrueretur distinctio illa antiquitati Ecclesiarum inaudita, Beneficiorum compatibilium & incompatibilium: ne posthac Regularia nisi Regularibus, sæcularia sæcularibus conferrentur; denique priscorum Canonum jaculis pœnisque subjicerentur, qui plura in posterum retinerent. *Unum tantùm Beneficium uni conferatur; sublata, quod attinet ad pluralitatem, compatibilium & incompatibilium differentia. Quæ distinctio ut est nova, & antiquis Decretis incognita, ita Ecclesiæ Catholicæ magnam calamitatem attulit. Dentur autem Regularia Regularibus, sæcularia sæcularibus. Qui verò nunc duo vel plura possident, aut illud tantùm retineant, quod intra breve tempus elegerint, aut in pœnas antiquorum Canonum incidant. Memoires pour le Concile de Tren. pag.* 370. 371. 301.

Omnium vehementissimè flagrabat in hujus Decreti promulgationem Cardinalis Lotharingus, qui trecenta philippeorum millia ex annuis Beneficiorum suorum proventibus colligere ferebatur, & eo nunc animo esse, ut exemplo præter, & specimen abdicationis ederet, quo totam illustraret Christi Ecclesiam, & summopere exhilararet. Sed eventus famæ non respondit, nec Lotharingo defuere vel causæ, vel causationes, quibus leges aliis sancitas ipse frustraretur. Pluralitas Beneficiorum nihilo ferè infrequentior fuit post Tridentinum, quàm antè, saltem quoad simplicia. Intercessum est enim facultatibus Legatorum Pontificiorum *à Latere*, quoad collationes plurium Præbendarum, Canonicatuum, Dignitatum in eadem Ecclesia Cathedrali vel Collegiali, in eundem unum congerendarum, sive ad vitam, sive ad tempus. Nuperrimè invictissimus Rex Ludovicus XIV. hoc est anno 1681. promulgata Declaratione Regia, sancivit,

Quis-

Quisquis duas Parochiales Ecclesias adeptus fuerit, vel Canonicatum, sive Dignitatem simul cum Ecclesia Parochiali, vel duo quæpiam alia Beneficia incompatibilia, sive lite aliqua, sive nulla implicata ea sint, non potiturum eum nisi proventibus Beneficii, in quo residebit ministrabitque ipse per sese; fructus verò alterius Beneficii, vel Beneficiorum complurium, quibus per sese nec residentiam nec ministerium exhibuerit: dispensatum iri in Vicarium vel Vicarios, in reparationes, ornamenta, & qualiacumque Ecclesiæ propria commoda, Episcopi Diœcesani arbitratu, cujus sententia executioni interim mandabitur, quantumvis appelletur, vel simpliciter, vel ab abusu, Judice Regio & hoc & alios obices propulsaturo. Pithov. Liber. de l'Egl. Gall. c.71. 72. Preuves des Lib. Gallic. c.23. n.49. 52.

V. Ediderat jam Spelmanus in sua Conciliorum Angliæ Collectione Constitutionem Urbani Papæ, qua ita Angliæ potissimum prospiceretur, ut quodammodo præluderetur Decreto suprà memorato Concilii Tridentini. Edicebat Pontifex resignari cætera Beneficia, quæ congesta quis retineret; nec retineri nisi duo quæ compatibilia essent; nisi intra præstitutum tempus hac se superflua exonerarent sarcina, illis etiam duobus exutum iri, quorum venia fiebat retinendorum. *Ex tunc aliis duobus Beneficiis compassibilibus, quæ per eos permittimus retineri, noverint se privatos. Conc. Angl. Tom.2. pag.614.*

VI. At post Concilium Tridentinum, in Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. constitutum est, ut si quis Beneficio simplici, eoque idoneo dotatus; aliud susciperet simplex, aut Curatum, ex quo hujus possessionem pacificam adeptus esset, prius illud vacaret, quòd ea duo simul retinere per Tridentinum Concilium fas non sit. *Cum ex Concilii Tridentini sententia unum & alterum ab illo simul retineri nullo modo liceat.* Si pergat Beneficiarius fructus demetere prioris Beneficii, jubet Concilium, ut *quod exegerit, illius duplum ad Ecclesiæ usum restituat.* A' Concilio V. Mediolanensi pronuntiatum est, posse alterum admitti Beneficium, si primum minùs sufficiat: non posse tertium, etsi nec duo priora alendo Clerico paria sint. Itaque cum jubet hæc Synodus, ut si Parocho sit præterea Canonicatus in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, Dominicos Festosque dies omnes in Parochia sua degat: indubium est ea Beneficia unita intelligi debere. Ad hoc ipsum laudata fuerat à Concilio Mediolanensi III. Constitutio Pii V. *Acta Eccl. Mediol. p.148. 269. 274. 98.*

In Concilio Mexicano anni 1585. ut funditus excideretur Beneficiorum pluralitas juxta mentem Concilii Tridentini, statutum est, *L.3. Tit.3. §.4.*, ut Capellæ in Ecclesiis Cathedralibus, vel Parochialibus constructæ, nisi à Fundatore unitæ fuissent alicui alteri Beneficio, ne Clerico darentur unquam, cui aliud quodvis esset Beneficium. In Concilio Mechliniensi anni 1607. promulgatum, confirmatumque est Decretum Concilii Tridentini contra pluralitatem Beneficiorum. *Pluralitas Beneficiorum & certum continet animarum periculum, & totius Ordinis Ecclesiastici perversio est. Ideoque mandat hæc Synodus exactè observari, quidquid de ea decretum est in Sacro Concilio Tridentino. Tit. 19. c.6.*

VII. Nostram jam ad Ecclesiam Gallicanam accedamus, in qua Concilium Rotomagense anni 1581. Sedem Apostolicam consuluit, super Canonicis iis, quorum tam tenues sunt Præbendæ, ut nisi Parochiales simul Ecclesias obtinere permittantur, necessariis vitæ adminiculis carituri sint. Romanum Rescriptum istiusmodi fuit: *Quoad retentionem Parochialis cum Canonicatu, pro necessitate & utilitate Ecclesiarum, & regionis, in casibus particularibus providebitur, Resp.9.* Quod eò tandem redibat, ut in iis res concederetur locis, ubi juberet concedi necessitas. Sed non satis scio, an confirmatum sit Romæ, quod Concilium proposuerat, ut Canonici in Cathedrali residerent, bis terve autem quavis hebdomada pergerent, in Parochiis suis sacra munia obituri. Contrarium enim his Decretum manaverat à Conciliis Mediolanensibus.

In Concilio Turonensi, *Cap.16.*, anni 1583. prohibita est pluralitas Officiorum Claustralium. Idem rursus vetitum est in Concilio Viennensi, *Cap.17.*, anno 1585. In Concilio Avenionensi anni 1597. confirmatum publicatumque est Decretum Concilii Tridentini, ne quisquam retineat amplius, quàm unum Beneficium, si alendo Clerico par sit, vel ad summum duo. Si cujus autem animum incessat ea suspicio, priscum illum zelum Ecclesiæ Gallicanæ ad proscribendam beneficiorum pluralitatem usque adeo inflammatum in Concilio Tridentino, mirum in modum postea elanguisse, ubi Decretum in mores inducendum fuit: is memoria recolat frequentes & præclaros illos conatus ejusdem Ecclesiæ Gallicanæ effervescentis & Reges interpellantis iterum iterumque pro Decretorum Tridentinorum toto Regno publicatione, atque executione. Ea enim publicatione istud quoque contra pluralitatem Decretum continebatur.

VIII. Hoc porro decretum apertissimè refragatur illis Canonistis, quorum ea erat doctrina, posse per Episcopi dispensationem duas alicui Præbendas, vel Beneficia simplicia duo conferri. *Faguan. in L.3. Decret. part.2. pag.120. & seq.* Contrà enim si primum Beneficium sustentationi Clerici par est, non potest alterum ab Episcopo adjici, ex Tridentino. Nec verò Præbendas unquam duas uni cuilibet conferet Episcopus, cum singulæ residentiam exigant. 2. Refragatur & illis, quibus visum fuerat, uno semel Beneficio donatos, nunquam secundo posse donari. Si enim primum minùs sufficiat, potest & secundum obtineri. 3. Refragatur & antiquis Canonibus, per quos fas erat Episcopo, duas uni Parocho Ecclesias concredere, cum earum altera ei non sufficeret. 4. Beneficia ipsa simplicia præter prioris regulas juris incompatibilia jam sunt, ubi sufficientia sunt. 5. Nec tamen nulla est secundi Beneficii collatio, sed post ejus pacificam possessionem prius vacat: si ultra tendat autem Beneficiarius utrumque retinere, utroque jure ipso privatur. 6. Ante Concilium Lateranense III. qui duo obtinebat incompatibilia Beneficia, nullo fretus dispensationis diplomate, alterum jubebatur optare, altero semet exuere. *C. Quia nonnulli. De Clericis non resid.* At ejus Concilii Decreto, ex quo quis alterum impetrarat Beneficium, altero exuendus erat. Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. *C. Multa. De Præben.* definiit *ipso jure* vacare primum, ex quo quis alterum erat assecutus. Joannes XXII. in Extravaganti *Execrabilis* utroque Beneficio incompatibili spoliavit eos, & ad Ordines atque ad Beneficia inhabiles declaravit, qui non priori se abdicarent, cum primum posterius pacificè possidere cœpissent. Asperiora hæc omnia Decreta latius Tridentina Synodus dominari voluit, recensitis inter incompatibilia non iis tantùm, quibus cura animarum salutis, aut lex residentiæ esset illigata; sed & iis, quæ sustentando Beneficiario sufficiant. 7. Post Tridentinum jam Parochialis Ecclesia & Canonicatus Beneficia sunt incompatibilia. In eandem incompatibilium classem referuntur duo Canonicatus, sive in Cathedralibus, sive in Collegialibus Ecclesiis. Theologalis Dignitas simplicibus subnixa Beneficiis, incompatibilis est cum Parochia, vel Canonicatu. Non satis perspicuæ erant jure Decretalium hæ in-

incompatibilitates. Caliginem omnem excussit Tridentioum, declarata eorum omnium incompatibilitate, quæ residentiam exigerent. 8. Quantumvis imparia sint & egena duo priora Beneficia, tertium nemini conferri patitur Tridentinum. 9. Non potest amplius dispensare Episcopus, ut plura quis obtineat Beneficia simplicia in diversis Ecclesiis. Si unum enim sufficit, non potest alterum obtineri, quantumvis dispensante Episcopo. Si prius non sufficit, nihil opus est dispensatione Episcopi, ut possit alterum obtineri. Tertium autem ne dispensante quidem Episcopo retineri valet, etsi duo priora imparia sint sustentationi necessariæ. Beneficiis ejusdem Ecclesiæ duobus cognominibus frui nemo potest, etiam dispensante Episcopo, sed si non unius sint generis, alterumque non sufficiat, possunt duo obtineri ex Episcopi licentia, si modò innexa utrique non sit residendi obligatio. 10. In ea verò quæstione, an prius Beneficium insufficiens vacet per provisionem secundi sufficientis, inter Cardinales Congregationis Concilii opiniones fuere. Videbatur eorum pars major eò propendere, ut non vacaret prius *ipso jure*, sed abdicandum tamen illud esset: quod perspicuè mens ea, & voluntas Concilii sit, ne quis duo retineat, ubi alterum sustentando Clerico par est. Hæc sunt quæ ex Prospero Fagnano compilavimus, & quibus Lectores fraudandos non duximus.

CAPUT IX. *P.4. l.2. c.61.*

De Beneficiorum pluralitate, quæ fuerit posterioris hujus ætatis post annum millesimum, Patrum sententia & Theologorum.

I. Beati Bernardi sententia de pluralitate Beneficiorum.

II. Paucissima tunc fuisse Beneficia simplicia: ideo Parochiæ & Prabenda alia aliis cumulabantur.

III. Qua Bernardo justa dispensatione, vel necessitati Ecclesiæ astructa, vel utilitati personarum.

IV. Petri Blesensis doctrina.

V. VI. VII. Stephani Tornacensis, Ivonis Carnotensis, & Gratiani sententia.

VIII. Petri Cantoris & Vuillelmi Episcopi Parisiensis.

IX. Quid senserint Congregati Doctores Parisienses.

X. Qua tunc maximè essent Beneficia.

XI. Rursus Vuillelmi Episcopi Parisiensis testimonia.

XII. Sententia Jacobi de Vitriaco, & Longini Canonici Cracoviensis.

XIII. Doctrina B. Thomæ Aquinatis.

XIV. In Doctrinam Aquinatis nonnulla observantur.

XV. Memorabilia Sancti Ludovici Francorum Regis & Clementis IV. Exempla. Nisi Reges & Pontifices exempla condant in cognatis & affinibus suis, frustra erunt eorum leges.

XVI. Durandi Episcopi Mimatensis doctrina, qui Cardinales ipsos perstrinxit.

XVII. Jacobi Papiensis Cardinalis doctrina.

XVIII. Doctrina Panormitani.

XIX. Dispensationes nobilitati & eruditioni indulta.

XX. Doctrina & exempla Sancti Caroli Borromæi.

XXI. Doctrina Dionysii Carthusiani.

I. AGmen ducet Beatus Bernardus, cujus ævo latissimè populabatur Christianum orbem ea, quam hic exagitamus, pestis. Nec semel in eam excanduit Sanctissimus Pater. In Epistola 42. ad Archiepiscopum Senonensem luculentissimè adumbrata ab eo est inexaturata cupido eorum, qui toti erant in acervandis Beneficiis, sive in eadem Ecclesia, sive in aliis & aliis, ut hos sibi gradus struerent ad Episcopatum, inde ad Archiepiscopatum iter molituri, nullum denique posituri vel honorum, vel divitiarum sibi finem. *Cum factus quis fuerit in quacumque Ecclesia Decanus, Præpositus, Archidiaconus, aut aliquid ejusmodi; non contentus uno in una, plures sibi, immo quot quit valet conquirere honores satagit, tam in una, quàm in pluribus. Quibus tamen omnibus si locus evenerit, libenter unius præferet Episcopi dignitatem. Sed nunquid sic sattabitur? Factus Episcopus, Archiepiscopus esse desiderat.*

Exagitatur alibi ab eodem Bernardo Stephanus de Garlanda, qui Beneficiorum congerie onustus, Seneschalli amplissimam in Regio Palatio dignitatem induerat, & illum sæcularis pompæ titulum anteponebat Ecclesiasticis, quos circumgestabat, honoribus Archidiaconi, Decani, & Præpositi. Audi verba ipsa toto Bernardi æstu, & illo cœlesti invictissimæ charitatis igne inflammata. *Cum honores non paucos, sed quantos, nec Canones nisi inviti patiuntur, teneat in Ecclesia: unius tamen, quem in Palatio est assecutus, magis, ut ajunt, gloriatur nomine, quàm cæterorum quolibet appellari. Cumque sit Archidiaconus, Decanus, Præpositusque in diversis Ecclesiis, nihil horum tam eum, quàm Regis delectat vocitari Dapiferum. Epist. 78.*

Cum ait Bernardus pluritatem Beneficiorum invitos pati Canones; *Nec Canones, nisi inviti patiuntur*, de iis verba facit, quæ longo usu quanquam Canonibus inimico, compatibilia evaserant, aut de iis, quæ jus quidem ipsum incompatibilia, at Pontificia dispensatio compatibilia fecerat. Idoneus fuimet interpres erit Bernardus in Epistola 271. ad Theobaldum Campaniæ Comitem, à quo interpellatus fuerat, ut aliquid Beneficiorum alicunde filio ejus corraderet, necdum pueritiæ finibus egresso. Rescripsit Bernardus, citra grave piaculum tentari id à se non posse, tum quod puerulum immatura ætas à Beneficiis nunc quidem arceret; tum quod flagitiosissima sit ipsa Beneficiorum pluralitas, etiam in adultis, nisi suffragetur illis ejusmodi dispensatio, quam expresserit Ecclesiæ necessitas, vel earum utilitas personarum, quæ Ecclesiæ aliquando præsidio futuræ sint & ornamento: *Nam nec cuiquam vel adulto plures honores vel dignitates in pluribus Ecclesiis habere licet, nisi dispensatoriè quidem, ob magnam vel Ecclesiæ necessitatem; vel personarum utilitatem.*

II. Adnotandum his obiter id, ex quo antedictis plurima lux infundatur. Paucissima nimirum tunc fuisse simplicia Beneficia. Nec enim tam impotenter æstuassent ad accumulandas sibi Parochias, Canonicatus, Dignitates, siqua alia expeditior fuisset ratio, qua Ecclesiasticis proventibus copiosissimè suffarcinaretur. Aliquanto post tempore ebullit ista copia simplicium Beneficiorum. Inde est, quod ipsorum Regum germani, filiique, Principes, Cancellarii, Seneschalli ambitiosius Præbendas & Dignitates Cathedralium aucuparentur. Quarum cum permodici essent reditus, tenuitatem multitudine pensabant. Istiusmodi Beneficia, non videbatur sibi, procurare posse Bernardus, Campaniæ Comitis filio, inter infantiæ cunabula adhuc pene balbutienti; quod nec adultis ipsis eorum nisi unum concedi posse gnarus esset, nisi ex dispensatione id genus, quæ solidis Canonicisque niteretur

tur

tur fundamentis. Paucissima autem fuisse tum Beneficia simplicia, hinc rursus conjice, quod Conventuales Prioratus, Cellæ, & Obedientiæ, sive Regularium, sive Sæcularium, necdum sæcularibus Beneficiis annumerarentur. Soli ea tunc Regulares administrabant, jugi residentia iis affixi. Solæ ergo supererant Capellæ, Xenodochia, Nosocomia, quæ locare posses in Classe Beneficiorum, quibus nec residentia præscriberetur, nec animarum cura. Quin & Xenodochiis ipsis lex residentiæ indicebatur, cum meræ eæ essent Administrationes. His adde rarissimas tum fuisse Commendas majorum Beneficiorum; atque ita facilè constabit, non alia quemquam locupletari potuisse ratione ex Ecclesiasticis reditibus, nisi Præbendis, Dignitatibus & Parochiis undique aucupandis.

III. Ubi verò Bernardus pronuntiat, tum certè Dispensationes, & æquitati consentaneas esse, & tutas, cum donantur Ecclesiarum necessitati, vel ingenti personarum utilitati, de ea interpretandus certissimè nobis est utilitate, quæ in Ecclesias redundat plurima ex iis, qui natalium claritate, eruditionis copia, & virtutum laude splendent; non de utilitatè, quæ in ipsas privatim personas redeat, ex Beneficiorum coacervatione. Non is erat enim Bernardus, qui Canonicæ dispensationi colorem & authoritatem quæreret ex sordida & terrena cupiditate. 2. Si privata enim spectetur utilitas, compendiosissimum fuisset Comitis Camoani filio, jam inde à teneris unguiculis aggerari reditus pinguium & complurium Beneficiorum. Atque ita & Papæ annuendæ & Bernardo approbandæ dispensationis justissimæ fuissent causæ. 3. Suo infrà loco patefiet, eam Bernardo videri non dispensationem, sed exitialem quandam dissipationem, nisi quod vulneris infligitur Ecclesiasticæ Disciplinæ Canonum relaxatione, id aliunde sarciatur. At privato cuipiam opes honoresque amplificari, non tantopere refert ad Ecclesiæ salutem & commodum, ut hinc resarciatur labes Canonum. Unum ergo id in antecessum voluit Bernardus, quod postea promulgatum est ab Innocentio III. in famosa Decretali. Remittere quandoque Ecclesiam nonnihil de vigore Canonum, ut gratiam ineat ab iis, qui magno sibi aliàs ad pietatem & religionem tuendam præsidio sunt.

IV. Venio ad Petrum Blesensem, qui & ipse eodem flagrabat Bernardi zelo. Non congreditur ille quidem, nisi cum iis, qui Præbendas sibi, Parochiasque complurimas comparabant: sed ea vibrat jacula, quæ nihilominus configant quorumcumque Beneficiorum accumulationi studentes. Una quippe eademque est insatiata fames dignitatum & opum, quæ qualiacumque sibi aggerat sine modo & fine fine Beneficia; qua proluvie alienius nihil, & à Cleri instituto, & ab Ecclesiastici patrimonii lege. *Plerique sunt, qui non dicam de animarum, de quibus respondere tenentur in die tremendi judicii; sed vix Ecclesiarum suarum numerum cognoverunt. Adjungunt Ecclesiam Ecclesiæ, Præbendam Præbendæ, domum domui, agrum agro. De talibus dicit Isaias; Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, &c. Clerici qui nihil possidere debuerant, præsumunt omnia possidere. In l. 2. Job.*

Si gravioris aliquando sceleris potest affinis censeri avaritia, ut Isaias vociferatur adversùs eos qui agrum agro addebant, patrimonia patrimoniis accumulabant, tam modi, quàm pudoris insolentes. Multò gravius argumentatur Blesensis id fore flagitium, si Clerici sibi alia & alia infinita quadam libidine Beneficia venentur; tum quòd professio Clericorum professio sit quodammodo paupertatis, ut qui Deum sibi sortem elegerint: tum quòd ea sit conditio & natura bonorum Ecclesiæ, ut patrimonia sint pauperum, & eo, qui pauperes addeceat, fruenda sint modo.

V. Stephanus Tornacensis Sanctæ Genovefæ tunc Abbas, pendebat dubius animi, ut qui Beneficiis exuere vix posset Canonicos, qui ideo minùs jugem in Ecclesia sua residentiam exhibebant, quòd in aliis quoque Ecclesiis inscripti & ipsi essent in albo Canonicorum; nec rursus iisdem donare privilegiis, eos qui rariusculi in Ecclesiasticis officiis essent, atque eos qui jugi & assidua quadam observantia sacris Altaribus ministrarent. Eo tandem ille appulit animum, ut mediam quandam iniret viam, & captato provido quopiam temperamento, eos declinaret scopulos, in quos se zelo Canonum forsan præpropero conjecisset. *Sicut dignus est operarius mercede sua, ita & præcipitur, ut qui non laborat, nec manducet. Quia tamen diebus nostris infirma sunt tempora, & homines se ipsos amantes, & quærentes quæ sua sunt, in pluribus Ecclesiis connumerari & intitulari volunt, & in singulis percipere stipendia, quamvis vel tenuiter non deserviant in una. Nos multitudini parcentes, & fratrum compatientes infirmitatibus, eos de Collegio nostro, qui amodo Canonici instituuntur in Ecclesia nostra, si assiduè in ea mansionarii non fuerint, non omninò privare volumus Beneficio, nec plena cum aliis percipere stipendia, qui in vinea Domini pondus diei portant & æstus. Ep.8.* Ex quo patet Stephano quidem in votis fuisse, ut ii Canonici pluribus his Præbendis spoliarentur; sed eorum turba deterritum, abstinuisse se, & ad id unum nervos contendisse, ut nec Ecclesiæ proventus ad eos sineret derivari, nisi perinde ut in Ecclesia vel residerent, vel ministrarent.

VI. Submonuit Paschalem II. Papam Ivo Carnotensis Episcopus, *Ep.41.*, non potuisse nisi stupenda quadam subreptione Drogoni confirmari Thesaurariam Ecclesiæ Catalannensis, cum ea ejectus fuisset in Concilio Pictaviensi, propterea quod alteri Ecclesiæ jam ut Canonicus & Archidiaconus adglutinatus esset. *Judicavimus non fuisse canonicam investituram, contra quam clamant Decreta Apostolica, Canonica instituta, & universa penè Concilia.* Res erat tum quidem de Beneficiis residentiæ obnoxiis, sed qui tum ad hæc judicia duces erant & authores Canones, universim prohibebant, ne in pluribus quisquam Ecclesiis Titulos vel Beneficia obtineret. *Quod autem prædictus Clericus in duarum civitatum titulari non possit Ecclesiis, tam ex vestris, quàm prædecessorum vestrorum comprobamus sententiis.*

VII. Apertissimè & Gratianus, *D.70. c.2.*, cum pluralitate Beneficiorum conflixit, ubi in eam hæc deprompsit Decreta Urbani II. & Concilii Placentini, cujus ea sunt verba: *Omninò in duabus Ecclesiis aliquem titulari non liceat, sed unusquisque in qua titulatus est, in ea tantùm Canonicus habeatur.* Voce tunc *Canonici* designabantur Beneficiarii ii omnes, qui *Canoni*, hoc est albo Clericorum alicujus Ecclesiæ inscribebantur; & quibus rependebatur *Canon*, id est mensura & quantitas dimensa distributionum. Ita hæc Decreta germano & genuino sensu suo quorumcumque Beneficiorum pluralitatem elidebant. Porrò hæc verba. *Licèt enim Episcopi dispositione unus diversis præesse possit Ecclesiis:* ad Parochos tantùm spectant, quibus Episcopus duarum quandoque Ecclesiarum onus imponit, quòd singulis singulæ Pastoribus alendis pares non sint. At verbis sequentibus, *Canonicus tamen Præbendarius nisi unius Ecclesiæ, in quo conscriptus est, esse non debet:* palam proditur omnes unius Ecclesiæ Beneficiarios, Præbendarios dici solitos fuisse & Canonicos.

Ab his sejungebantur Capellæ, quæ Ecclesiolæ erant seorsim structæ, & uni Clerico commendatæ. Harum pluribus Clericum quemquam ab Episco-

scopo donari vetuit hoc ipsum Concilium, quamvis non totam unà posset sufficere sustentationem; sed harum tam tenujum administrationem Præposito demandavit ejus Ecclesiæ, cui obnoxiæ erant hæ Capellæ; ut earum dispensaret proventus, & officia necessaria curaret persolvi. *Si qua tamen Capella sunt, qua suis reditibus Clericos sustentare non possunt, ea cura ac dispositio Praposito majoris Ecclesia, cui Capella subdita esse videntur, immineat, & tam de possessionibus, quàm de Ecclesiasticis Capellarum officiis ipse provideat.* Hinc emicat eas Capellas tum dici potuisse, & solas propemodum dici potuisse Beneficia simplicia. Et nec harum tamen plures ab uno retineri patiebatur hoc Concilium, etiam tum cum unius reditus ita jejuni & & exiles essent, ut hinc ali non posset Clericus. Usque adeo pluralitati infensi tunc erant hi Præsules. Nec in eadem erant causa Parochiæ, ut quę Pastoribus carere non possent. Non immeritò ergo Gratianus, *D.89.*, negat duo debere ab Episcopo conferri uni Beneficia, vel Officia. *In dispensatione verò Ecclesia hanc regulam observandam noverit Episcopus, ut nulli quantamlibet exercitata persona duo simul officia committat. 21. q.1.* Si verò conscius est Gratianus posse duas uni alicui committi Ecclesias, Titulo alteram, alteram Commenda: non alia illi sedit animo sententia, quàm Gregorio Papæ, cujus Commendæ omnes & ad breve tempus erant, & ad utilitatem Ecclesiæ coarctatæ.

VIII. Complexus est Petrus Cantor, *De Verbo abbreviato, c.31. 32. 33. 34.*, longè præclarissimam pluralitatis Beneficiorum confutationem. Illam ait monstruosam fuisse, & tenebrosam imitationem divinæ & beatissimæ Trinitatis, cum unus idemque homuncio suam quodammodo duplicabat triplicabatque personam, Personatuum suscepta in se & aliorum Beneficiorum multiplicitate. *Velut Geryones, Briarei, Bicorpores, Tricorpores, bellua multorum capitum monstruosa, contendunt Deo uni trino in Personis, & uni in substantia, assimilari. Horum enim quilibet cum sit unus in substantia & in persona; tamen plures esse appetit personas in personatibus & dignitatibus Ecclesia. Hoc genus hominum monstruosorum, & cupiditatis monstrum redarguit Dominus, &c.* Observat Petrus eam multitudinem Beneficiorum ipsa destrui eorundem investitura, in qua libro à Collatore in manus dato, profitebantur, se in eadem Ecclesia sedem certissimè defixuros, nec alibi peregrinaturos. *Traditur enim liber, & dicitur, Do tibi hanc Ecclesiam, vel Prabendam, ad honorem Dei, & obsequium hujus Ecclesia. Quasi diceret; Assiduus sis Ecclesia hujus Officio. In quibusdam autem Ecclesiis expressius hac forma suppletur: Do tibi hanc Ecclesiam, vel Prabendam ad honorem Dei & servitium hujus Ecclesia, ut residens sis & mansionarius in hac Ecclesia.* Improbat denique Petrus cum aliquarum Ecclesiarum usum, ubi pluribus Parochis una committebatur Ecclesia, Lutetiæ potissimum. *Imò hodie plures quàm duo, ut in Ecclesia Sancti Mederici, & multis aliis.* Devixit Patrus ante annum 1200.

Portenti simile ait Vuillelmus Episcopus Parisiensis à membro uno, plurium loca & officia membrorum impleri; nec minùs portentosum, si unus idemque Beneficiarius, hujus Ecclesiæ Canonicus sit, alterius Cantor, Præpositus tertiæ, quartæ Archidiaconus, quamquam usque adeo jam increbuerint hęc monstra, ut ad ea nemo jam exhorrescat. *Hujusmodi monstruositates in se ipsis horribiliter effigiant, qui uno officio, vel dignitate non contenti, & interdum nec uni sufficientes, vel idonei, multa in se conjungunt. Dum enim aliquis Decanus est in una Ecclesia, Prapositus in alia, Cantor in tertia, Archidiaconus in quarta, quid est nisi monstrum spirituale in corpore universalis Ecclesia? Assueti autem hujusmodi monstris, vel potius horrificam eorum monstruositatem non videntes, ad eu expavescere jam nescimus. De vitiis & peccat. c.9.*

IX. Hic ipse prorsus Vuillelmus Episcopus Parisiensis, in Conventu Doctorum Parisiensium, re in commune diu deliberata, definiit, non posse citra crimen obtineri duo Beneficia, quorum unius annui reditus essent librarum quindecim, quæ tunc pecunia mediocri unius Cleri sustentationi abundè erat. Lutetiæ Parisiorum tunc versabatur Thomas Cantipratensis, is ipse ex quo, *L.1. Apum. c.19. num.5.*, hanc nos decerpimus narratiunculam. *Volo ut quicumque hac legerit, sciat me anno 1238. fuisse Parisiis, ubi venerabilis Guillelmus Parisiensis Episcopus, qui in Theologia rexerat, fecit Conventionem omnium Magistrorum in Capitulo Fratrum Pradicatorum. Proposita ergo quastione de pluralitate Beneficiorum, solerti & longa disputatione probatum est, duo Beneficia, dummodo unum valeret quindecim libras Parisienses, teneri cum salute animu non posse. Hoc determinavit pradictus Episcopus.* Additur ibidem Hugonem illum fama inclytum Ordinis Dominicani, Cardinalatu postea auctum Parisiis affuisse, & his consentaneum fuisse. At triennio antè habitam fuisse non paulò solemniorem Doctorum Congregationem, ubi omnes in idipsum consensissent, exceptis duobus, Arnulpho Episcopo postea Ambianensi & Philippo Ecclesiæ Parisiensis tunc Cancellario. *Fuerat habitu disputatio longa valde, & multò solemnior ante annos tres, in qua etiam omnes Magistri Theologia, exceptis duobus, determinasse probantur idem per omnia, quod & suprà, &c.* Hic ille est Philippus, qui periculum facere voluit, an plura gerens Beneficia, possit nihilominus æternam consequi salutem; fato autem suo defunctus, visendum se exhibuit Vuillelmo Parisiorum Episcopo, ut eum certiorem faceret, æternis se cruciatibus addictum fuisse propter tria quędam flagitia. 1. Quòd proventus Ecclesiasticos in pauperes non dispensasset, cum superflui redundabant, sed recondidisset: *Quòd recrescentes fructus annuos contra pauperes timidè reservavi.* 2. Quòd plura retinuisset Beneficia. 3. Quòd diutiùs scelestæ libidini immersus jacuisset. Adjicit denique idem Scriptor, eam quoque fuisse Petri Ecclesiæ Parisiensis Cantoris doctrinam, flagitiosum esse, si plura quis retentet Beneficia, quorum unum sufficiat. Concludit denique in ipsa opinantium hinc & hinc dissensiones, neminem posse citra peccatum peccandi discrimen adire, ex B. Augustini doctrina. *Esto, quod multi Magistrorum dicant hoc, & multi alii opinentur in contrarium: hoc solùm mortale ab Augustino omnium Doctorum maximo judicatur, quod quis incertitudinis periculo, aut mortalis peccati discriminis se committit.*

X. Beneficia de quibus tunc controversia hæc servebat, non alia erant, quàm Canonicatus, Dignitates Capitulorum, & Parochiæ. Id quidem in Decretis, Canonibus & exemplis hoc capite & suprà relatis patebat. Non alia ferè tunc Beneficia. Quibus nunc suavissimè pascitur avarita Clericorum, simplicia Beneficia, vixdum ulla erant. Promo ejus rei nova argumenta. Ubi pernumerabat Thomas Archiepiscopus Cantuariensis ea, quibus illum Rex Angliæ Beneficia obruerat quodammodo, non alia ferè percenset. *Archidiaconatus Cantuariensis, Prapositura Beverlaci, plurima Ecclesia, Prębendę nonnullę. Baron an.1167. n.38.* Sed nihil hinc minuitur timor, quo concuti necesse est eos omnes, qui plura ubicumque Beneficia obtinent.

XI. Elucubratus est à Vuillelmo Parisiensi Tractatus specialis adversùs *pluralitatem Beneficiorum* indiscriminatim. Versata est ab eodem in alio Opusculo de *Collatione Beneficiorum, Cap.6.*, hæc eadem quæstio. An plura retineri fas sit, cum unum suf-

sufficit. Ac primò quidem respondet ipse opiniones esse super care diversas, adversasque: at vel ex ea ipsa dubitatione emicare, quæ renenda ratio & via sit, minimè nimirum perplexa, & qua nulli objiciamur salutis discrimini. *Si dubium est, utrum liceat, vel non liceat, ipsa dubietas certitudo est & determinatio, quia proculdubio non licet. Nulli enim dubium est, quod non liceat alicui committere se discrimini; discrimini autem se committet, qui aliquod facere præsumit, de quo dubitet, an peccatum mortale sit.*

His ille rationes substruit complures, ut nemini fas sit, nemo tuta conscientia possit pluribus incubare Beneficiis, quorum unum sufficiat. Ita enim suo scopo frustratur & fructu Fundatorum voluntas, qui augescere voluere numerum & ministeriorum, & ministrorum divinorum: *Sicut certum numerum voluerunt habere servitiorum, sic & servitorum.* Illa Beneficiorum pluralitate truncatur Ecclesia membrorum suorum parte non modica; fraudantur fideles mortui, & superstites parte non mediocri orationum & sacrificiorum, ex quibus fructum plurimum capiebant: fraudatur denique Deus ipse ingenti numero Ministrorum suorum, & eorum qui infatigata psalmodia divinas laudes concelebrant. *Defraudare Dominum præconibus gloriæ suæ atque præconiis; & etiam ipsam membris suis & membrorum officiis Ecclesiam; animas verò tam mortuorum quàm vivorum patronis simul & patrociniis, sufficiens meritum est & causa damnationis æternæ.*

Vel comparari plura, vel retineri Beneficia, nisi charitatis stimulo non possunt, aut instinctu cupiditatis. Vix ac ne vix quidem charitas urgebit, ut plures quis ambiat, aut plures occupet, pluribus destinatas sedes, ac functiones. Si cupiditas autem dux & incentrix sit, non potest res culpa vacare. *Si ex cupiditate, manifestè confitentur quia malè.* Non potest sine piaculo numerus imminui cælestis militiæ militum, aut ducum. Si quid ejusmodi in terrenum Principem committerentur, nemo nescit, quàm dira, & quàm justa pœna ingrueret. *Quantum minuat Dei exercitum ista pestis, quàmque graviter plectendi sunt à Deo hujusmodi proditores, manifestum est satis.*

Inaniter prætexebant aliqui his Beneficiis suis nullam indictam fuisse residentiæ legem. At refellebat eos Vuillelmus, eam non residendi licentiam non aliqua lege niti, sed consuetudine, & quidem vitiosa, cujus etiam pauca essent exempla: *Si quis verò adjecerit nobis, ea Ecclesiis in quibus non competitur fieri residentia: dicimus quia non est libertas ex constitutione, vel fundatione, sed magis ex longa consuetudine & Clericorum malitia usurpata; si tamen in aliquibus est, in paucissimis.*

Exceptionem denique aliam non minus ille repercutit, causantium videlicet, non sine Pontificia dispensatione plura à se possideri Beneficia. Contrà insurgit Vuillelmus: eas quidem dispensationes ab ea proficisci summa Sede, quæ nullius particularis Doctoris judicio subjiciatur; verùm ubi propius pressiusque expenduntur, meras eas magna ex parte subreptiones esse. Sed ne nos infinitæ immergamus indagini, id esse omninò indubitatissimum, tam nolle, quam nec posse Pontificem, concedere ex dispensatione, ut ambitioni, avaritiæ, & cuicumque cupiditati, quis indulgeat: Deoque dicatas Ecclesiæ opes, ut alendis vitiis, vanitati, luxui, gulæque impendat. *Quod si objicerit nobis de dispensationibus Apostolicis: respondemus, quod illa supra nos sunt; & quod diligentius considerata, irrita sunt; & de omni dispensatione facta idem sentimus, nec interpretari præsumimus. E contrario tamen indubitanter sciendum est, quod Romanus Pontifex, quantumcumque largam dispensatione gratiam videatur facere in Beneficiis cum aliquibus personis: tamen non dispensat cum avaritia, cupiditate, vel ambitione earum, nec indulget eis indulgentiis suis, & his, vel aliis vitiis. Non enim intendit pascere, vel nutrire pestes vitiorum de bonis temporalibus Ecclesiasticis, quæ planè novit ad sustentationem servorum Dei in ejus servitio sacrificata esse Domino & oblata.*

XII. Non aberat ab ea sententia Jacobus de Vitriaco, ubi in vita, quam literis mandavit, Beatæ Mariæ Oegniacensis, enarrata terrifica quadam visione hujus sanctissimæ fœminæ, hæc moxsubjicit: *Ignoscite mihi fratres, qui dignitatem dignitati adjungitis, & Sacerdotia, sive Beneficia Ecclesiastica alia aliis concervatis. Non enim meum est, quod retuli, sed Christi revelantis. Fortassis autem & Ancilla Christi visiones ridebitis, & pro somniis & phantasmatis habendas statuetis. Sed etiam Pharisæi Dominum disputantem de avaritia, & divites in Regnum cœlorum difficilè introituros asserentem, non solùm irriserunt, sed insanum quoque judicarunt. Surius die 23. Junii. L. 2. c. 6.* Hæc in Annalibus suis, *An. 1238. n. 16.*, Spondanus refert, additque, *Intervenere postea dispensationes Summorum Pontificum.* Intellexit ergo Spondanus Beneficia, de quibus tunc controvertebatur, ipso jure incompatibilia fuisse, vel residentiæ ergo, vel curæ animarum. Ad hujusmodi enim tantummodo Beneficia intervenire postea necesse fuit Pontificias dispensationes.

Author est Longinus, *L. 3.*, ad annum 1054. in Historia Pollonica, ex simonia latè serpento scaturisse pluralitatem Beneficiorum: usque adeo ut Doctores ipsi, qui eam censorio cauterio inurebant polygamiam, à sententia facilè abduci se sinerent, ubi allucebat ipsismet occasio plurium sibi patandorum. *Facilè inventi sunt pauperes Clerici & Doctores, qui pluralitatem Beneficiorum & pompam Ecclesiasticam reprehenderent, donec offerret se occasio participandi: quâ acceptâ, graviter avaritia urebat eos.* Ita secum statuebat pius hic Canonicus Ecclesiæ Cracoviensis, æquum esse, ut Clerici necessariis contenti sint, nec, quod solent, infinita quadam cupidine ardeant omnia possidendi: *Clerici qui nil possidere deberent præter rationabilem competentiam, neque se de temporalibus intromittere, omnia possidere, omnia gubernare volunt.* Monet denique ille idem Beneficiarios, sibi ut consultum velint, Deum non irrideri; Pontificiis dispensationibus, quibus tam multi sibi blandiuntur, & consuetudine, persæpè vitiosissima, prohiberi non posse, quin avaritia quædam sit idolorum servitus, & quin pluralitas Beneficiorum vehementer Clero officiat, quem ministris plerisque suis orbat. *Olim Pharisæi contra avaritiam disputantem Dominum deridebant, & insanum judicabant, sed nunc Dominus subsannat eos. Caveas, Lector, qui multa occupas Beneficia, ne eadem facias, neque eadem patiaris. Deus non irridetur; sed quæ seminaverit homo, hæc & metet. Noli sequi consuetudinem periculosam, noli te per Papæ dispensationem excusare, &c. De numero ministrorum Ecclesiæ propemodum medietas est resecata, &c.* Postremò denique scitissimè ab eodem observatur, qui uno contenti degunt Beneficio, eos plerumque pluribus & lautioribus affluere vitæ commodis, quàm qui plura retinent, sed & hiante semper cupiditate, & quò plura habent, plura abliguriente, magnas inter opes inopes sunt. *Quid prodest ultra prohibitos Beneficiorum titulos coadunare: cum etiam simplices communiter videmus in frugali honestate amplius abundare?*

XIII. Non assentiebatur forsan Beatus Thomas ei, de quo suprà, Doctorum Parisiensium Decreto,

to, ubi eam ventilabat quæstionem: An peccet, qui plures retinet Præbendas, quanquam non nesciret Doctorum super ea re dissidentes sententias. Aut enim omnes consensisse Doctores diffidebat, aut conspiranti etiam eorum sententiæ non existimabat necessariò subscribendum esse, quando ita definiebat; Si quis eorum doctrina & decreto non persuaderetur, aut ne concuteretur quidem, non peccaturum, si secus faceret: *Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic non committit se discrimini, nec peccat. Quodlibet. 8. q. 6. a.3.* Non agit ille nisi de iis, qui plures habuerint *Prabendas*; quòd ea tunc quæstio magno animorum estu vexaretur.

Sed multò præclarius alibi sanctus Doctor, prolixiusque declarat, plurimas acervari non posse Præbendas, nisi eo animi vitio, quod in vitia longè plurima luxuriet. *Habere plures Prabendas, plurimas in se inordinationes continet. Quodlibet. 9. art.15.* Quod pluribus, ut mox subditur, simul inservire nemo possit Ecclesiis, quod pluribus ministris spolietur Ecclesia; quod fundatorum voluntati non fiat satis, qui auctum utique voluere sacrorum Ministrorum numerum; quod invidiosissima inæqualitas in distributionem rerum Ecclesiasticarum invehatur. 2. Addit Beatus Thomas, si possit singularibus circumstantiis effici, ut in laude sit homicidium, quanquam jure divino prohibeatur: posse & incidere ejusmodi causas, ut in vitio non sit Beneficiorum pluralitas. Exempli gratia, si pluribus Ecclesiis pernecessaria sit alicujus Clerici industria ad ipsarum commodum; ut si etiam absentes plus prosint, quam præsentes alii, & id genus alia. *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio; & possit plus servire Ecclesia, vel tantundem, quàm alius prasens; & si qua alia sunt hujusmodi.* 3. Dubium est, an tum desideretur dispensatio Pontificia, ubi jure naturali fas est plures retineri Præbendas. Et hoc dubium ex alio promanat dubio, an priscæ leges Ecclesiæ pluralitati infestæ contraria consuetudine obsolefactæ sint. Si enim abrogatæ non sunt eæ leges, desideratur certè dispensatio; ejus nihil est opus, si sint abrogatæ. *Si ergo antiqua jura, qua hoc prohibent, in suo robore maneant, contraria consuetudine non obstante, certum est non posse aliquem plures Prabendas habere absque dispensatione etiam illis circumstantiis supervenientibus, qua secundùm considerationem juris naturalis actum poterant honestare. Si autem sunt abrogata, licitum est sine dispensatione plures Prabendas habere.* 4. At si extra has temporum rerumque causas & vices, quibus plures ab uno retineri Præbendas, Ecclesiæ ipsi compendiosum est, plures quis retineat, etiam cum Pontificis dispensatione, nihil hinc minuitur flagitium: quippe dispensatione jus humanum ac positivum relaxari quidem illud potest, at non divinum & naturale. *Sine quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat, eò quod dispensatio humana non aufert ligamen juris naturalis, sed solum ligamen juris positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest.* 5. Ita qui plures retinet Præbendas, ut ditescat, aut, ut lautius vivat, aut expeditius ad Episcopatum iter sibi communiat, tantò scelerati or habendus est, quòd nefariæ Beneficiorum pluralitati, alia adjiciat fœdiora etiam flagitia. *Si verò aliquis hac intentione plura Beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius vivat, ut facilius ad Episcopatum perveniat in aliqua Ecclesiarum, ubi est Prabendatus, non tolluntur pradicta deformitates, sed augentur. Quia cum tali intentione & unum Beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum.*

XIV. Quæ B. Thomæ multò enucleatior est doctrina, & pressior. Liquet autem ex ea, 1. Non aliud tunc fuisse plures haberi Præbendas, quàm plura Beneficia; quod Beneficia omnia Curæ animarum expertia, Præbendarum nomine designarentur. 2. Non subscribere Beatum Thomam Decreto anni 1238. de quo suprà, nec quæ ibi damnantur, ab eo damnari omnia. 3. Eximiæ & singularis fuisse sapientiæ, quod Canones & Decreta, Concilia & Pontifices abstinuerint se semper, ne disertis verbis diffinirent, lethali culpa constringi omnes, qui plura retinuerint Beneficia: prohibuisse autem dumtaxat universim, nequis plura retineret, nisi ex ejusmodi dispensatione, qua approbaretur eo casu speciali, adeo non Ecclesiasticis legibus vulnus infligi, ut non pœnitenda potius in Ecclesiam utilitas esse inde emersura. Ea nos ratio impulit, ut circumspectius ageremus, sententiamque & verba ipsa libraremus, ne quid à nobis, nisi idem ab Ecclesia damnaretur; & nihilo acerbius damnaretur. Ut enim ibidem Sanctus Thomas luculentissimè monet, periculosæ plenum opus aleæ est, quæstiones illas diffinire, ubi inquiritur de peccatis quæ mortem adferunt, vel non adferunt animæ. *Omnis quastio in qua de mortali peccato quaritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.* 5. Ambigebat Sanctus Thomas, an contraria consuetudo antiquasset priscos Canones; sed non ambigebat, antiquari eâ posse, quidquid usquam est juris humani & positivi, quanquam elidi & abrogari ab ea non possit, quod juris est divini ac naturalis, humano quandoque juri implicati.

XV. Aliorum jam Theologorum, quæ vestigia ingressi sunt B. Thomæ, testimonia nihil attinet huc congerere: in id satius est operam conferre nostram, ut novis machinis destruatur pluralitas, confirmeturque Ecclesiastica lex, cui tam crebrò & tam impunè illuditur, citra ullam id genus compensationem, qua Canonum injuria & jactura sarciatur. Beatus Ludovicus Rex Galliæ nihil unquam Beneficiorum addebat ei, quantumcumque doctissimo, cui unum jam suppeteret Beneficium. *Hanc consuetudinem observabat, quod nulli, quantumcumque literato, aliquod Beneficium Ecclesiasticum possidenti, conferret aliud, nisi primo Beneficio simpliciter resignaret.* Ita Vuillelmus Nangius in ejus vita; ubi & hoc, dicitur Rex sanctissimus, appetente jam morte, filium monuisse, ut ne nova cuiquam adjiceret Beneficia, iis, qui unum aliquod jam haberet. *Beneficia Ecclesiastica personis idoneis dona de consilio spiritualium virorum, & eis qui non habeant aliud Beneficium, Du Chesne tom. 5. pag. 369. 392. 398. 455.* & alii ejus vitæ Scriptores.

Si qua fides Paulo Æmylio, potuit sanctissimus Rex exemplo suo præluxisse Sanctissimo Pontifici, Clementi IV. qui eodem tempore Sedem Apostolicam illustravit, & tantum abfuit à cognatis suis Beneficiorum temeraria largitione locupletandis, ut sororis filium, qui tres gerebat Præbendas, unam coegerit optare, resignare cæteras. Scitè ait Æmylius, probro & dedecori futurum fuisse Summo Pontifici, si pium Regem non imitaretur; nisi Pontifices autem, Regesque, quibus moderandas Deus commendavit Ecclesiæ & Regni habenas, exemplo ipsi suo præfulgeant, cognatosque cogant in eadem secum insistere vestigia in Ecclesiæ legibus servandis, quarum ipsi vel authores sunt vel defensores, desperandum esse de facienda moribus medicina: ita enim cum mortalibus omnibus comparatum esse, ut exemplis potius Pontificum, Regumque se accommodent, quàm præceptis. *Filio sororis multiplices Prabendas habenti, optionem dedit quod eorum videretur, retineret, cæteris omissis. Si erga suos se praberet, qualem fas esset, cæteros non molestè laturos, salutis potius animarum, quàm cupiditatè*

tati ambitionique coasali. Turpe fuisset Pontificem sanctitate cedere Regi Franco, &c. Misceamus maria caelo, non antè sanctis vivitur moribus, non piè formabitur caeterorum pectus, nisi sanctitate imbutis Magistris moram, iisque qui vita mortalium presunt. Non parebunt ea animo alii legibus, lege solveatibus alios, iis, qui leges moderantur, seque legum Immunes volunt. In animis tenaiorum regendis, exemplo Magnorum, Antistitumque potins, quàm imperio opus est. Non aliis, quàm quibus nata est Christiana pietas, moribus, recoli potest. In vita Sancti Ludovici.

XVI. Ipsissima hæc erat Vuillelmi Durandi Episcopi Mimatensis doctrina in illa Reformationis Ecclesiasticæ commentatione, quam à Clemente V. moliri jussus, Concilio tandem dicavit obtulitque Viennensi. Post ennmerata enim, quæ ex pluralitate Beneficiorum scaterent detrimenta: *Quia uni personæ Prabendæ multa, & multa Beneficia, & malta dignitates & personatus cumulautur.* Post declaratam Theologorum in eo consensionem, non posse ab uno plura obtineri Beneficia, quorum unum mediocri sustentationi sufficiat: *Etiam Theologorum communiter hoc debet opinio, quod si unum habeas Beneficium, de quo potest non lautè, nec ad elationem & pompam, sed convenienter & mediocriter sustentari; & recipiat, vel retineat aliud, mortaliter peccat. De modo Conc. General. part 2. tit. 23.* Ne prætermissa quidem narratione illa decantatissima de Cancellario Ecclesiæ Parisiensis; id tandem ab eo concluditur; Conducibile in primis fore, ut ad omnes prorsus Clericos ampliaretur Decretalis Bonifacii VIII. *Cum singula, De Prebendis, In Sexto*, qua constituitur non posse à Regularibus alterum suscipi Beneficium, quin vacet prius, hac ipsa susceptione secundi: sed illud ante omnia necesse esse, ut huic legi morem gererent ipsimet Cardinales; ut qui non possint tot Beneficiis cumulari & pensionibus, nisi detrusis ad mendieitatem bene multis Clericis, & eo edito exemplo, quo licentiæ, avaritiæ & ambitioni auctoritas conciliretur. *Quare videretur utile Ecclesia sancta Dei, ut ordinatio Bonifacii quantùm ad regulares, extenderetur ad saculares, & ad dominos Cardinales, qui in grave animorum ipsorum periculum, & universalis Ecclesia dispendium, multa millia florenorum, librarum & marcarum, sibi & multis pestifera adinventione super Ecclesias etiam Parochiales & Capellas fariunt cumulari; & Ecclesias etiam Cathedrales & ultramarinas sub diversis coloribus commendari: & certas sibi solvi ab illis, qui eorum promoventur auxilio, pensiones, qua nunquam in Romana Ecclesia mereantur, sed ab uno Cardinali in alium vel in ejus, vel domini Papa propinquum, vel nepotem detinentur. Ex quibus sequitur, cum sibi vendicent universa, infelix quod Clericus, qui de pradictis Beneficiis sustentari, & eis personaliter deservire debuerat, mendicat in plateis.*

XVII. Nihil æquius certiusque est, nihil à quo magis animus abhorreat, nisi Magnates Ecclesiæ exemplo ipsi suo suffulciant Evangelicas Canonicasque leges de modestia cultûs, de frugalitate, de despicientia sæculi, de paupertatis Evangelicæ prætio & charitate; expuendam spem esse omnem de promiscuo unquam Clero ad earum observantiam alliciendo. Papiensi quidem Cardinali Jacobo persuasissimum id erat, cum literas illas, *Epist.* 547. 548., ad Cardinalem Mantuanum daret jure merito admirandas, ubi summonebat eum, frustra esse Cardinales eos, qui tot & tanta sibi aggerarent Beneficia; cum nec id cogeret necessitas, jubente Apostolo, ut habentes, quibus famem & nuditatem arceamus, his contenti simus. *Etiam congeries hac Sacerdotiorum ad quem usum in dominus sunt Sacerdotum? Si ad necessitatem parantur, audiamus admonentem Apostolum: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Nec serviendum avaritiæ sit, quæ idolorum servitus ipsamet est: *Si ad cupiditatem explendam, etiam ejusdem increpantis vocem intelligamus; Mortificate avaritiam, qua est idolorum servitus; quia non potestis, inquit Salvator, Deo servire & mammona.* Nec pompæ & luxui indulgendum, ne canes saginentur filiorum esurientium pane: *Sin verò ad luxum vita & pompam, idem quod Chananea responsum nobis sciamus. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Ita quo se cumque vertant, in angustias & in ruinas damnationis incurrunt: *Quoquo te vertas, eadem eam ministerio sacerdotali earam invenias, labefactantem animas, atque ad solam gehennam adificantem.*

Itaque accumulari non possunt Beneficia, quin accumulentur & crimina: *Recense verò tuarum coacervatarum Administrationum quanta sint mala, quantisve nos involvant criminibus.* Ingenti verò cultorum numero fraudatur Deus, unde & cultus ipse negligentiùs celebratur: *Defraudamus primo loco Deum gloria justi obsequii sui. Quod enim persolvi illi pluribus administrantibus oporteret, per unum cogimus fieri. Quàm verò ritè, quàm diligenter pièque fiat, ipsi nos conscii sumus.* Debilitatur corpus Ecclesiæ, uno in plurium Pastorum Abbatumque locum suffecto: *Rursus debilitamus corpus Ecclesia. Quatuor, quinque, plurimave Prasulum sedes occupat unus. Cœnobiorum multorum Patres idem unus excludit, minorumque munerum ministros idem unus in domo Dei esse non sinit.* Quanta quisque superflua sibi coacervat, tanta cæteris Ecclesiæ ministris necessaria suffuratur: *Tam multos ejicimus, quàm multa superfluè possidemus.* Metunt carnalia, qui spiritalia non seminant, præter Apostoli præceptum, præter sempiternæ Legis imperium: *De ovibus creditis metemur indignè, à quibus juxta verbum Apostoli; Metentes carnalia, non seminamus eis spiritalia.*

Substituuntur Vicarii, hoc est, mercenarii, Pastoris interim periculo perit grex. *Quidquid perit, animabus haud dubiè nostris perit.* Offendiculo est populis & horrori, quòd necessariis subsidiis egere sinantur pauperes; nec pascant jam gregem, sed seipsos, qui Pastores jam non sunt, sed mercenarii. *Adde publicum odium meritò in nos ex tanta insania comparatum. Lamentari Ecclesias vides, quòd his cumulis egenorum panem eripimus: dolere populos, quòd veneranda Pastoribus loca, plena nunc mercenariis vident.* Gravatè ferunt Principes ipsi terreni, Principum Ecclesiæ fœdissimam avaritiam, velut excussa horum animis beatæ & antiquæ paupertatis memoria, quæ tot exædificavit ditavitque toto orbe Ecclesias. *Indignari Principes, quòd nullis accessionibus nostra ingluvies saturatur. Clamant non esse nos memores paupertatis antiqua, propter quam crevit Ecclesia.* Illa enimvero opum luxûsque cupiditas, in sanctissima parcitatis & frugalitatis professione; illa æstuatio in temporalia lucra, in tanta salutis animarum incuria: illa, inquam, est quæ indignationem & stomachum movet Principibus, eaque inspirat subinde exitialia in Clerum consilia & conamina, quæ non possint nisi ignava & periculosissima adulatione Clerique dehonestatione dissipari.

XVIII. Qui abbas & Panormitanus vulgò dicitur, idemque Cardinalis & Archiepiscopus Panormi, nobilissimæ in Sicilia civitatis, facilè assensus esset tam luculentæ Cardinalis Papiensis sententiæ. Sæpiusculè enim ab ipso quoque pronuntiatum est, qua sibi cumque blandiretur quis dispensatione Pontificis, gravi se illum piaculo obligare, qui plura retinet Beneficia, nisi ea dispensatio

tio rationabili causa niteretur. *Valet hoc ad sciendum, an & quando possit quis tenere plura Beneficia bonâ conscientiâ. Nam ubi non subest causa rationabilis, non excusatur quis, quoad Deum, etiam ex dispensatione Papæ.* Et alibi rursum: *Dispensatur etiam per Papam circa pluralitatem istorum Beneficiorum sine causa, licèt sit tutus quoad Ecclesiam militantem, non tamen quoad triumphantem; & sic non valet dispensatio quoad Deum. Et habeo hanc opinionem pro indubitata, quando fieret dispensatio, ut Clericus propter utilitatem privatam obtineret plura Beneficia, quorum alterum sibi sufficeret ad honestatem vivendi. Nam hoc casu non solùm alteratur humani juris dispositio, etiam Christi patrimonium injustè dispergitur. Cum ergo ipse Papa non possit sine causa alienare bona Ecclesiæ sine gravi peccato; multò fortiùs non potest alteri dare potestatem ipsum patrimonium malè dispergendi. In C. Cum adeo De Rescript. In C. Dudum De Electione.*

XIX. Ita vir clarissimus, à quo nemo jure suspicari possit Cardinales excipi, cum nec ab ipsis Pontificibus censorium stylum abstinuerit. Optatissimum mihi quidem fuerit eodem deflectere Decreta Cleri Gallicani, anno 1408. eo tempore, quo sæviebat schisma, & obedientia Pontifici subtrahebatur. Statutum est, ut ne ad Beneficia nominarentur nova, quibus jam suppetebant ea, ex quibus reditus conficerentur quadringentarum librarum: nisi si Nobiles, Doctores, Licentiati, Baccalaurei, Magistri libellorum supplicum, Eleemosynarius Regius Medicusve, vel Capellanus, aut Principes essent. *Histoire de Charles VI. L.28. c.5.* Ubi proprio inferiùs loco de Dispensationibus sermo erit, non dissimulabimus posse rationem haberi Nobilium & Doctorum, & plusculum in eos gratiarum conferri, non ad privatam eorum utilitatem, sed propter ea quæ ad publicam Ecclesiæ amplificationem conferre ipsi possunt.

XX. Postremam ferè hic occupabit sedem, qui primam meritissimò potuerat Beatus Carolus Borromæus, sacri Collegii decus incompatibile, & elimatissimæ Canonum disciplinæ specimen singulare. Ubi primùm avunculus ejus Summi Pontificatûs apice sublimatus est Pius IV. Cardinalatu ab eo & Archiepiscopatu Mediolanensi auctus est, præter Officia complurima Curiæ Romanæ, Abbatias duodecim, pensionesque varias in diversis Provinciis & Regnis. *Ecclesias non minus duodecim in variis regionibus Abbatis Commendatarii nomine tenebat. Amplas personis variis in Provinciis aliasque sacras facultates obtinebat.* Ita Novarensis Episcopus in ejus vita. *L.1. c.8.* Tam piè & religiosè Carolus expenderat antea reditus Abbatiæ suæ, cum primævo adolescentiæ flore vigeret, ut ne in dubium quidem vocari possit, quin pari pietate & religione duodecim harum Abbatiarum proventus dispensarit; ut non amplum modò, sed & compendiosum fuerit his Cœnobiis & Ecclesiis, tam religioso subesse Pastori.

Sed cum Caroli in dies augesceret non flamma tantùm charitatis, sed & sapientiæ lux, animadvertit tandem ipsemet, hac Beneficiorum multitudine, quantumvis sanctissimè eorum reditus administrarentur, offendi tamen oculos animosque eorum, qui purioris & antiquorum Canonum & Conciliorum disciplinæ amantes essent; pellici etiam ad imitationem complures, qui pluribus & ipsi se Beneficiis suffarcinarent, frivola & inani spe eos exuberantes reditus piè erogandi. Vidit & incommoda ea, crebrò jam superiùs recensita, quæ ex Beneficiorum multitudine penè necessariò pullularent, & quæ ne infatigata quidem & insomni vigilantia sua præverti possent. Sed abjiciendæ hujus permolestæ tot Beneficiorum sarcinæ voluntas constantissima hinc illum maximè incessit, quòd tanto se in culmine ob oculos generis humani positum, sentiret exemplo pluribus esse & fore, atque adeo exemplo omnibus esse debere, ut canonicis legibus ipsisque maximè nuperrimis Concilii Tridentini Decretis obtemperent adversùs pluralitatem Beneficiorum. *Ut quod de pluribus non habendis Beneficiis, tum antiquis, tum novis Ecclesiæ legibus sancitum erat ex amplissimis, ipse, Ecclesiæ sanctæ Principibus, ad plurimorum documentum plenius exequeretur. L.2. c.1.*

Vides hic ergo firmari, quod alibi delibatum est, esse causas justissimas, ut cum Nobilibus & Magnatibus quandoque faciliùs dispensetur, ipsius contemplatione utilitatis Ecclesiarum. Sed & peræquè justas esse, ut ne vel deposcant ipsi, vel admittant dispensationes ullas, ubi nisi illustrioribus quibusdam exemplis confirmari & convalescere leges non possunt. Possunt ab illis emolumenta consequi non mediocria particulares Ecclesiæ ipsis commendatæ; sed præponderarent ultra modum, ea quæ universæ importarentur Ecclesiæ, si per eos observatis legibus accuratissimis sanctioris disciplinæ, valeret, & in alios propagaretur exempli vis & authoritas. Nec plura illa tantùm Carolus abdicavit Beneficia, sed & pensiones abjecit, variis in Ecclesiis Italiæ, Hispaniæ, Belgii sibi assignatas. Coarctavit se tandem in unam Ecclesiam suam Mediolanensem, & pensiones eas quæ oneri esse non possent Ecclesiis. *Uno ex tot tantisque sacerdotiis Archiepiscopatu retento, & ex plurimis pensionibus, nonnullis tantum, quibus Ecclesia minimè gravaretur. L.3. c.1.*

Hæc eadem à Giossano observata sunt, qui & subjicit, ab eo nunquam ulla iis collata fuisse Beneficia, qui aliud quodlibet haberent, nisi hoc antè resignare eos cogeret, & auspicatissimo tandem rem illi processisse, in evertenda prorsus pluralitatis Beneficiorum vetustissima consuetudine; nulla re magis autem expugnatam fuisse antiquam illam hominum carnalium pruriginem, quàm exemplo Caroli.

Et ne Carolus quidem ipse simul ac semel illam Beneficiorum pensionumque multitudinem excussit. *L.8. c.30.* Ingenti prorsus fervore rem aggressus est extincto avunculo Pio IV. ineunte Pii V. Pontificatu, eamque sensim expedivit, perinde ut sedabat opportunitas, auspice semper summa quadam sapientia & charitate. Nemo sobrius sibi finxerit Carolum tandiu crimini implicatum fuisse, quandiu stupendam illam retinuit copiam Beneficiorum. Dispensationis canonicæ satis idoneas habebat ille causas in alienissimo à quacumque temporali cupiditate animo suo, & in usu sanctissimo rerum ac rediutum omnium, ad ipsarum decus & commodum Ecclesiarum. Sed nemo cordatus etiam negaverit, quin jure & meritò Carolo persuasum fuerit abjiciendam aliquando tandem sibi esse sarcinam illam tot Beneficiorum; præsertim ubi in eam rem Tridentinæ Synodi Decreta manarant; jamque non convenienter tantùm, sed penè necessariò: ut qui horum Decretorum authores & duces fuerant, in eorum observationem exemplo aliis prælucerent.

Hoc temperamento sanctissimi, & ad summam austeritatis normam conformati Præsulis, excitare & castigare seipsos debent, qui fidentissimè pronuntiant, non posse unquam innoxiè plura obtineri Beneficia: necnon & qui molliùs agunt, neganique eos qui Beneficiorum reditus benè collocant & piè, ad Ecclesiarum & pauperum levamentum, aut sua sponte, aut alieno impulsu urgeri debere, ut uno retento cætera abdicent. Contra enim ille demum sanctissimus est Beneficiorum usus, cum quis ea abdicare semper non facilè tantùm potest, sed & cupidè, si ita conducat ad salutem Ee-

Ecclesiæ, vel ad morum Cleri informationem, hia exemplis quandoque egentem. Hi fuere Caroli mores, ea decreta.

XXI. Editus est à Dionysio Carthusiano Tractatus adversùs pluralitatem Beneficiorum, ubi beato Thomæ, Vuillelmo Parisiensi, Raimundo de Pennaforti cum visum sit, ut & aliis nobilissimis Theologis, *periculosissimnm atque damnabilem* esse Beneficiorum pluralitatem, se quoque commonstraturum restatur, *Art.1., vitiosam damnabilemque* eam esse, nisi rarissimis illis temporibus, quibus necessitas dispensationem excusat. Hinc doctrinæ suffragatores subjicit Petrum Cantorem & Petrum Comestorem: narratque, *Art.7.*, memorabile illud Doctoris Ginardi Episcopi Cameracensis, non commissurum se, ut vel pro toto Arabiæ auro, vel semel pernoctaret duobus onustus Beneficiis, quanquam certissimus unius eorum viro idoneo resignandi, ubi primum diluxisset. *Nollem pro toto auro Arabia, una tantum nocte duo Beneficia retinere, & certus tamen esse quod de mane unum illorum homini idoneo conferretur, & hoc propter vita discrimen.* Addit & neminem hinc sibi suppalpari debere, quòd super ea quæstione dissideant Theologi. Summi enim Ecclesiæ Doctoris, summi Theologi constantissimam eam esse & inconcussam doctrinam, in crimine jam illum esse, quisquis se volens criminis periculo objicit. *Esto quod multi Magistri dicant hoc, & multi alii opinentur contrarium. Hoc solum ab Augustino Doctore omnium maximo judicatur mortale, quod quis incertitudinis periculo, aut mortalis peccati discrimini se committit.* Quibus ille astruit Vuillelmi Parisiensis Episcopi doctrinam, quem non pauci Doctores, ut ipse ait, celeberrimi, Thomæ & Bonaventuræ exæquabant. *Tangenda sunt verba Guillelmi Parisiensis Doctoris profundi & sancti, quem etiam multi maximi audent Thoma, seu Bonaventura in sapientia eminentia parem asserere. Art.8.* Verba autem Vuillelmi, quem laudatissimi illi Doctores prædicabant, doctrinam reconditissimam B. Thomæ condiisse & condulcasse tota suavitate B. Bonaventuræ, erant hujusmodi. *Dicimus, quia si dubium est, utrum liceat hoc, an non, ipsa dubietas certitudo est, & determinatio; id est, certitudinem facit, quoniam proculdubio non licet alicui committere se discrimini. Discrimini autem se committit, qui præsumit aliquid facere, & dubitat, an mortale peccatum sit.*

Nec multò post idem Dionysius B. quidem Thomam ait molliùs in speciem, remissiùsque sensisse super hac re videri: *Quamvis videatur mollius loqui, quàm Doctores suprà allegati, Art.9.*, at si verba ejus penitius introspiciantur, nihil eum deflectere à cæterorum rigore. *Si verba ejus ritè pensentur, sunt valde rigorosa.* Plures Thomam in Beneficiorum pluralitate pravitates deprehendisse; nec illam ab eo tolerari, nisi ubi urget Ecclesiæ necessitas, & ubi plus Ecclesiæ prodest absens quis, quàm alius quisquam præsens. *Nisi sit necessitas in pluribus Ecclesiis unius persona obsequiis, illaque possit utilior Ecclesia esse absens, quàm alia præsens.* Denique rarissimè jam illa incidere tempora, quibus ea necessitas incurrat. *Verumtamen isti casus paucissimos, aut nullos tempore isto excusant.*

Existimat autem Dionysius Carthusianus, cum Raimundo, pluribusque aliis Doctoribus, his demum causis fas esse plura retineri Beneficia. Cum uno eorum victitare non potest Beneficiarius. Cum unum pendet ab alio, eique unitum est. Cum Clericorum idoneo munere deficit Ecclesia. Cum Parochialis Ecclesia Præbendæ vel dignitati innexa est. Cum unum Beneficium Titulo possidetur, alterum commendatum est ad tempus, donec præsto sit, cui tutò illud conferatur: & ut summum ad sex menses.

Negat autem Dionysius excusari posse pluralitatem Beneficiorum, & dispensationem elici, vel generis clarissima prosapia, vel singulari ubertate doctrinæ, vel eleemosynarum atque hospitalitatis exercendæ amore incitatissimo. Nec displicet Dionysio ea ratio, si cui fas esset plura retinere Beneficia, illi toties decantandas fore horas Canonicas universas. Commodiùs, & idem tamen dicitur, cum ea quoque pluralitatis esse perversitas dicitur, quòd Deum suis laudibus, Ecclesiam suis officiis fraudet.

De Commendis.

CAPUT X. *P.2. l.2. c.69.*

De Commendis Romæ & in Italia; sæculo VI. VII. & VIII.

I. Evastatam à Barbaris Ecclesiam Episcopalem commendabat Gregorius Episcopo, propriam regenti jam Ecclesiam.

II. Commendabatur & Episcopo Episcopalis alia Ecclesia vacans, donec novus Episcopus eligeretur.

III. Aut donec Episcopus pœnitentia sibi inflicta stadio perfunctus esset. Episcopus hic Commendatarius, aut Visitator, expensas dumtaxat suas ab ea Ecclesia consequebatur.

IV. Abbatia Commendata Episcopis, quos suis Barbari sedibus ejecerant.

V. Sed Episcopis solis, non aliis Clericis. Cur.

VI. Quantùm discreparent hæ olim Commendæ ab iis, quæ postremis his sæculis usurpantur.

VII. Beneficia sæcularia Abbatibus commendata, aut Cœnobiis unita.

VIII. Aversabatur Gregorius Beneficiorum pluralitatem, quòd officia & functiones eorum sociari non possent.

IX. Alia ejusdem rei argumenta.

X. Ut Clerici Commendas invaserint Abbatiarum.

XI. Monachi ad Ordines sacros & Ecclesiasticas functiones semel vocati, cooptatique, jam non poterant se Claustralibus officiis immiscere.

XII. In Sicilia, ut & Ravenna, Clerici Abbatias adepti erant.

XIII. XIV. Varia Episcopis Abbatia commendata, citra invidiam avaritiæ vel ambitionis.

XV. Exulanti Patriarchæ commendatur Episcopalis Ecclesia vacans.

I. Beati Gregorii Epistolas pervolutanti, obvias se dabunt Commendæ complures, non ejusdem sanè omnes generis. Incursationes Barbarorum juges & cruentissimæ, Fundana civitate Episcopum, plebemque propemodum omnem effugarant. Cum viduata tunc Pastore suo fuisset Terracina, Fundanum sibi postulavit Episcopum. Confirmata est à Gregorio Magno ea electio, à quo jussus est Agnellus titulum & administrationem gerere Ecclesiæ Tarracinensis, & nihil secius veluti commendatam sibi curare Ecclesiam Fundanam. *Sic te Terracinensis Ecclesia Cardinalem constituimus esse Sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesia Pontifex esse non desinas. L.2. Ep.13.* Palam est uni Ecclesiæ charitati, utilitati publicæ & necessitati duas fuisse istiusmodi Commendas, quæ nullo certo fine concludebantur, dum eversa jaceret Ecclesia, & adviveret Episcopus.

II. Erant & aliæ breviores Commendæ, dum vicino Episcopo commendabat Papa Ecclesiam quampiam vacantem, donec novus illi Episcopus allegeretur. Ab uno tunc Episcopo duo regebantur alle-

Episcopatus. Is erat certè usus longè frequentissimus, Etsi rarius enim, aliquando tamen Episcopum alium viciniorem præficiebat Papa, qui Ecclesiam ejus administraret, cui Ecclesia quæpiam alia vacans commendata fuisset. Cum vacaret, exempli gratia, Ecclesia Metropolitana, ejus regimen interim Gregorius Papa Paulo Nepesino Episcopo commendavit; delegavit autem Episcopum alium, qui in Nepesinam ipsam Ecclesiam excubaret. *Quoniam Paulo fratri & Coepiscopo nostro Neapolitanæ Ecclesiæ visitationis operam injunximus, idcirco fraternitas tua visitationem Ecclesiæ Nepesinæ non desistat assumere.* Extrudit tandem à Gregorio Paulus, ut ad Ecclesiam suam ipse quidem redire fineretur, Ecclesiæ verò Neapolitanæ alius crearetur Episcopus. *L. 2. Ep. 212. 20. 35.*

III. Usitatissimè verò, cui commendabatur temporaria Ecclesiæ vacantis cura, is propriam ipsemet interim moderabatur Ecclesiam. Magno sunt prorsus numero id genus exempla. *L. 1. Epist. 15. 51. 55. L. 7. Epist. 76. L. 8. Epist. 46.* Sicuti Gregorius Visitatori Episcopo, ita enim dicebatur, vacantis curam Ecclesiæ, ad unius ipsius Ecclesiæ utilitatem commendat. Quanquam autem & temporalium & spiritalium rerum omnium administrationem gereret Visitator Episcopus, expensas inde suas tantùm decerpebat sibi. *Vos in ejusdem visitatione Ecclesiæ esote solertes, atque solliciti, ut & res ejus illibata serventur, & utilitates, vobis dispoentibus, more solito, peragantur. L. 1. Ep. 55. 76. L. 2. Ep. 12.* Facillimè verò intelligentias quid utilitatis ad Episcopum rediret ex commendata sibi Ecclesia, ex Epistola Gregorii ad suum in Campania Nuntium data, qua præcipit, ut quamprimum Neapoli Episcopum eligi faciat, Paulum Visitatorem suam in Nepesinam remittat Ecclesiam, centum solidos aureos & puerulum orphanum ei dari curet. *Prædicto Paulo centum solidos, & unum puerulum orphanum, quem ipse elegerit, pro labore suo de eadem Ecclesia facias dari. L. 2. Ep. 35.*

Cum denique Panormitano Episcopo commendaret Ecclesiam usque adeo accisam & eversam, ut restituendi Episcopi vix residua esset spes, jubet ut reditus omnes ejus loci impendat in farciendas Ecclesiarum ruinas, ut in sustentationem Cleri: recondat autem mobilia omnia, sed priùs ea describat, sibique transmittat eorum indicem, percepturus & ipse aliquid pro labore & impendio suo. *Sollicitudinem vos convenit adhibere, ut quidquid de possessionibus Ecclesiæ ipsius in qualibet re accedere potuerit, vobis, vel in reparationem ejusdem Ecclesiæ, sive Cleri ipsius subventione proficiat; quatenus & vos remedium pro labore vestro capere, & illi aliquod valeant sustentationis habere solatium. Mobile verò prædictæ Ecclesiæ facta subtiliter voluimus descripsi notitia, nobisque transmitti, ut ex hoc quid fieri debet, auctore Domino disponamus. L. 7. Ep. 74.* Nec silentio præteriri fas est, eam Visitatori Episcopo commendatam Ecclesiam, cujus Præsul pœnitentiæ temporariæ fuerat mancipatus.

IV. Quin & Abbatias quandoque ipsas Gregorius Episcopis commendabat. Cum Ecclesiæ & Cœnobio suo valedicere compulsus fuisset Paulinus Tauri in Sicilia Episcopus, post utriusque à Barbaris immanem populationem, Messinam secessit, ubi ab Episcopo urbis, sed & à Gregorio Papa commendatum est ei Cœnobium in ipsa Messinensi civitate exædificatum, revocatis undique Monachis, quos prioris Cœnobii sui populatio huc & illuc sparserat. *Et tibi gratum confidimus, si fratris tui venerabilis Episcopi Paulini peregrinationis onera relevetur & sub ejus regimine, communi mercede, Beati Theodori Monasterium in civitate tua fundatum, studiosius omnipotenti Deo deserviat.* Istiusmodi Commendas approbat, & ab omni nævo purgat ipsa rei gestæ simplex narratio.

Ex alia ejusdem Papæ Epistola manifestum est, Episcopo Ariminensi Agnello præter Episcopalem Ecclesiam etiam Abbatiam fuisse, quam solus ipse adgubernaret, nulla præpositi, aut prioris vicaria opera. Jubet Gregorius, ut præpositum sibi ex Monachis suis unum eligat, meritis potius provectum, quàm annis. *Didicimus quod dilectio tua Præpositum non habens, omninò in regendis fratribus laboret, &c. Circa Cella ordinationem, &c. L. 6. Ep. 10.* Pacificè Agnellus & Ecclesiam suam regebat, & Abbatiam, nec vitio tamen verti poterat illa polygamia. Est enim Episcopatus ipse plenitudo sacerdotii, omnium fons ac scaturigo sacrarum Dignitatum, cujus Archidiaconi, Archipresbyteri, Abbates, Parochi rivulos tantùm aliquos consequuntur. Potest Episcopus immediatè unus ipse ministeria ea obire omnia suo jure primigenio, quæ cæteri precariò & ejus largitate ac beneficio obeunt; & sicubi hæc ipse per sese munia defungatur, duo ministeria, aut duo Beneficia gerere dici neutiquam poterit, cum Episcopale tantum munus fungatur. Fuit olim Episcopus ipsemet Cathedralis Ecclesiæ Parochus unus: unus Civitatis, ubi una tantùm olim erat Ecclesia; nec alienum tunc tamen usurpabat ministerium, sed explicabat suum, quo ministeria & Beneficia alia continebantur.

V. Erat similiter speciale hoc Episcoporum decus & privilegium, ut Abbatum implere vices possent, & Abbatias regere, non tam ut alienas, quæ sibi commendatæ essent alieno arbitratu, sed ut suas, sibique proprias, à se Abbatibus commendatas, nunc mortuo Abbate ad Principem Pastorem, parentemque primævum devolutas. Adde quod cum essent Episcopi Cœnobiorum & Abbatum ipsorum superiores & Præsides proprii, Monachorumque, & totius Monasticæ Disciplinæ Censores; cum denique Conditores ipsi eorum plerumque essent, in Episcopali Civitate constructorum: cumque in illis non modicam forsan anni partem degerent, cœlestesque interim contemplationis delicias degustarent: nihil erat, quod magnopere stuperent homines, cum Episcopo Abbatia commendabatur, aut cum partes ipse implebat Abbatis, quando vel maximè sede ipsum sua Barbari ejeceraot. At ubi Clerici Raveonate in Provincia adgressi sunt Abbatias invadere & regere, non Monastica priùs veste aut professione suscepta, nec à Clero sejuncti: tum verò efferbuit Gregorius Papa in eam audaciam aliena involandi jura, ex qua animo providebat Ordinis Monastici labem erupturam. Vide ut ea de re ad Joannem Ravennatem Episcopum scripserit. *L. 4. Ep. 1. Pervenit ad me quod in Ecclesia fraternitatis tua aliqua loca dudum Monasteriis consecrata, nunc habitacula Clericorum, aut etiam laycorum facta sunt: dumque hi qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè vivere, Monasteriis præponi appetunt, & per eorum vitam Monasteria destruuntur. Nemo enim potest & Ecclesiasticis ministeriis deservire, & in Monachica regula ordinatè persistere: ut ipse Monasterii districtionem teneat, qui quotidie in ministerio Ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patiar, ut loca sacra per Clericorum ambitum destruantur.*

VI. Ex hac Gregorii Epistola elucet, ex eo quòd Cœnobia Clericis commendata fuisseot, & temporales eorum dilapidatas fuisse res, & pessundatam Regularem disciplinam. Sed bona fide fateri tamen cogimur. 1. Hos Clericos alio simul potitos Beneficio, sive alia Ecclesia, in qua residere tenerentur, & Altari jugiter ministrare. 2. Hos commendatarios Abbates temporalem & spiritalem Cœnobiorum curam amplexatos fuisse. 3. Ex eoque fieri ut hoc primario & validissimo ariete Gregorius eas la-

labefactet Commendas; quòd coire & sociari in unum non possint tot & tam diversæ functiones. *Nemo potest & Ecclesiasticis ministeriis deservire, & in Monachica regula persistere: ut ipse Monasterii districtionem teneat, qui quotidie in ministerio Ecclesiastico cogitur permanere.* Erant ergo illi Commendatarii Abbates, tota Claustralium functionum, instar regularium Abbatum, sarcina gravati; quæ sanè ab iis præstari non poterant, qui Clericale suum ministerium in Ecclesia propria exercere interim tenerentur. Non ergo Commendis his, quas Gregorius insectatur, consentiunt illæ, quæ postrema hac ætate usitatissimæ sunt.

VII. Commendavit denique Gregorius, *L.5. Ep.18.*, ex adverso Abbatibus & Cœnobiis eas quandoque Ecclesias, quæ hactenus in potestate semper fuissent Clericorum. Concredita fuerat Ecclesia Sancti Pancratii Presbyteris, quorum incuria sacris operandi, & Mysteria celebrandi, Gregorium adduxit, ut ejus curam Abbati commendaret vicinioris Monasterii: ut ejus agros proventusque Monasterio vendicaret suo, reparationum sumptus faceret, extraneum ibi aleret Presbyterum ad celebrandas Missas, cui, id unum emolumenti accederet, ut in Monasterio & habitaret, & aleretur. *Ecclesiam Sancti Pancratii, quæ erat commissa Presbyteris, frequenter neglectam fuisse cognovimus, &c. Te Maurum Abbatem prævidimus præponendum, ut terras præfatæ Ecclesiæ & quidquid illuc intraverit, antedicto Monasterio tuo debeat applicari, &c. Peregrinum illic debeat adhibere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare. Quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde victus subsidia habere necesse est.* Nec controversiam equidem illi fecero, qui hanc contenderit unionem potius esse perpetuam, quàm Commendam, quæ cum Abbatis vita finem acciperet. Unum id nostra interest observasse, pro Ecclesiarum semper utilitate, velut alternis prædia & Beneficia Cleri ad Monachos, Monachorum ad Clericos traducta fuisse.

VIII. Video non paucos fore, quibus displiceat, quod dixi, ea una, vel ea primaria impulsum esse Gregorium ratione, ut Clericorum in Abbatiis Commendas improbaret, quòd Abbatum & Clericorum functiones atque Officia in unum aliquem coalescere, ab uno obiri, & explicari non possent. Operæ pretium ergo fuerit id communire, tum aliis ejusdem Papæ Epistolis, tum verbis ipsis Joannis Diaconi, qui ejus vitam præstantissimè enarravit. Vide enim ut Joannes hic Gregorii exulceratum animum exhibeat adversùs pluralitatem Beneficiorum, ubi ambitiosius aliquod membrum aliorum invadit functiones, iis ipsum obruitur, aliis otium & torporem inducit, atque corporis totius Ecclesiastici ordinem, venustatem, & vigorem labefactat, ut jam non tam corpus, quàm monstri instar sit, ubi unum membrum reliquorum functiones exercet. Gregorii quippè ævo Beneficiis omnibus adherescebat lex necessitas residendi, & munia quædam sibi propria obeundi. Non poterat autem simul in Cathedrali, & in Cœnobio resideri; non poterant Canonici & Abbatis partes ab uno impleri. Audiendus est jam Joannes ipse. *L.2. c.54. Singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere jubebat: asserens, quia sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Ecclesiæ corpore secundùm veridicum Pauli sententiam, in uno eodemque spiritu, alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud: neque uni quantumlibet exercitatæ personæ, uno tempore duarum rerum officia committenda sunt; quia si totum corpus oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem repræsentat: ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & venustatem Sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.*

IX. Hæc erant Gregorii Magni morum Decreta, hæ regiminis sacri leges. Ex ipsis ejus Epistolis Joannes Diaconus eas colligit, atque in primis ab ea, ubi Paschasium Episcopum hortatur, ut Vicedominum in ædibus suis Episcopalibus sibi aliquem designet, nec eas amplius exerat functiones. Addit & ejusdem Epistolam ad Episcopum Ravennatem, qua concerpebat Clericos, in administrationem Cœnobiorum irruentes. Eam suprà delibavimus. Addit porrò & aliam ad Marinianum Ravennatem Episcopum, ex qua pauca hæc in eandem rem decerpemus: *Dudum ad nos multorum relatione pervenerat, Monasteria in Ravennæ partibus constituta, omninò Clericorum vestrorum dominio prægravari, ita ut occasione quasi regiminis, ea, quod dici grave est, velut in proprietate possideant.*

X. Antequam gradum ulterius promoveamus, denudanda nobis hic est horum omnium causa, & caput malorum. Certum est, & invictissimis superiùs testimoniis à nobis commonstratum; Clericos ab ipsa rerum origine, Superiores & Rectores fuisse Monasteriorum, nec Monachorum tantùm, sed & Sanctimonialium. Erant enim in ea quidem re, velut & in compluribus aliis Episcoporum Vicarii & substituti, à quibus adoptabantur, non in plenitudinem, sed in participationem Pontificiæ potestatis. Exarsit cupiditas, ut spiritali non contenta, temporale etiam rerum regimen capesseret. Id verò innuit his verbis Gregorius: *Ita ut occasione quasi regiminis, Monasteria velut in proprietate possideant.* Suis meritò excidit, qui aliena involvat jura: ita Gregorius Clericos istos spiritali quoque excussit Cœnobiorum regimine, qui temporale plus æquo concupierant. Denique aditu illis ipso Cœnobiorum interdixit, nisi ad orandum accederent.

XI. Nec iis se cancellis cohibuit Gregorii sollicitudo & cavendi providentia. Monachos ipsos & Abbates, qui vocati postea fuissent ad Clericatum, & ad Ordines sacros, vetuit ullo posthac officio, vel ministerio in Cœnobiis donari. *Si quispiam Abbatum, aut Monachorum ex quocumque Monasterio ad Clericatus officium, vel Ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat alterius potestatem: ne Monasteria hujus occasionis velamine, ea, quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Ibidem.* Pauxillum lucis huic loco affundi opus est. Idem enim ipse Gregorius aliis locis vult, præcipitque Abbates quosdam & Presbyteros simul esse. His ut concordia aliqua excogitetur, duplex secernenda est ratio Monachos ordinandi. Quandoque enim ordinabantur, ut Ecclesiæ alicui, Ecclesiasticæque mox manciparentur functioni, cum reliquo Clero. Hos enimvero arcet Gregorius, ne ad regimen unquam, vel administrationem Cœnobiorum aspirent; quippè qui ordinatione ipsa sua emancipati quodammodo essent à Regulæ Monasticæ nexibus, & Clero inserti. At verò ordinabantur alii in Monasterio ipso, cujus jam Monachi essent, vel Abbates; nec hi certè summoventur à Claustri officiis, & ne ab ipso quidem Abbatis munere; cum sancitum ab ipsomet Gregorio fuerit, ut Augustodunensis Xenodochii idem semper esset Presbyter & Abbas.

XII. Nec in Ravennate tantùm Provincia id sibi Clerici sumpserant, ut & Abbates agerent; in Sicilia Insula persimilem induerant audaciam; unde & ibi retundenda hæc eorum fuit à Gregorio pro-

tervia, datis ad Episcopum Syracusanum Epistolis. *L.11.Ep.10.* Jussi sunt porrò Clerici Abbates, alterum eligere; & vel Cœnobiis renuntiare, si retinere vellent Beneficium à Clericatu tunc indivulsum: aut si mallent Cœnobiis præesse, Clericali se ministerio & Beneficio eum proventibus exuere. En ejus Epistolæ verba, ut à Joanne Diacono referuntur. *L.3. c.11. Presbyteros, Diaconos, cæterosque cujuslibet Ordinis Clericos, qui in Ecclesiis quoquo modo militant, Abbates fieri per Monasteria non permittas: sed aut omissa Clericatûs militia, Monachicis promoveantur Ordinibus; aut si in Abbatis loco permanere decreverint Clericatûs nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque judicetur idoneus: sicque invicem & Ecclesiasticus ordo vita Monachica, & Ecclesiasticis utilitatibus regula Monachatûs impediatur.* Hæc sanè verba, *Si in Abbatis loco permanere voluerint*, apertissimè demonstrant, Clericos hos verè Abbates fuisse, & in reliquum vitæ tempus fuisse: eum eos non cogat Gregorius Abbatiis renuntiare; sed liberum iis esse velit, ut aut Abbates permaneant, abdicato tantùm munere & Beneficio Clericali, quò in sua se coarctent Cœnobia, Monasticisque se totos dedant institutis: aut Abbatiarum cura se exuant, referantque se in pristinas suas Cleri dignitates. Quoad Episcopos verò, non eorum voluntati & arbitrio rem permittit Gregorius. Semel enim præcipit, ut Clericos hos Beneficio & Cleri gradu exuant, si pergant Abbatias retinere.

XIII. Usurpata est à Joanne Diacono Commendæ & commendandi vox, eum Episcopo cuilibet delegabatur administratio vacantis Episcopatûs, quandiu vacaret. *Defunctorum Episcoporum Ecclesias pro facienda inventario, & eligendo optimo antistite Episcopo, vicinis Episcopis commendabat. L.3.c.22.* Nec verò nesciri ab hoc Scriptore potuere Commendæ illæ, cum Abbatiæ Episcopis, quoad vita suppeteret, committebantur: cum eo ævo essent illæ in usu penè promiscuo. Tempore Leonis IV. Episcopus Ostiensis idem ipse erat Bibliothecarius Ecclesiæ Romanæ, & Abbas Monasterii, ab ipso Gregorio Magno quondam exædificati. *Leonis IV. Pontificis tempore, cum Megistus Ostiensis Episcopus, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarius eidem Monasterio præesset. L.4. c.86.* Tempore Benedicti Papæ Lucidus Episcopus illud idem regebat Monasterium: *Lucido Ficulo Episcopo eidem Monasterio præeminente. L.4. c.90.* Cælesti quodam monitu cum hic Episcopus imminentis sibi mortis diem edidicisset, aliquantulo antè tempore Monasticum habitum induit in eodem Cœnobio. Sub Nicolao I. Pontifice eandem Abbatiam rexit Zacharias Anagniæ Episcopus. *Regimen ejusdem Monasterii Zacharia Anagnina civitatis Præside, sicut hodie superest, procurante. L. 4. c.93. 97. 98.* Hunc verò Zachariam Abbatis ibi nomen, sedem & munia implevisse apertissimum faciunt, quæ mox in eusdem historiæ contextu à Joanne Diacono referuntur. Multa ibi Joannes idem memorat de cælesti & terrifica vindicta in eos pertonante, qui ejus Monasterii jura invaderent, aut violarent; quibus tamen in Abbates hos Commendatarios sævitum nunquam est. Hæc porrò exempla Commendarum, quæ ad posteriorem ætatem magis pertinent, ideo hic contexta fuere, quòd iis illustrari possit suprapofita Gregorii doctrina. Vidimus enim suprà ab ipsomet datam Episcopo Siculo perpetuam Cœnobii ejusdem Insulæ Commendam, seu administrationem.

XIV. Nec solùm Gregorii Romanum Cœnobium commendabatur Episcopis. Beati quoque Martini Monasterium Episcopo in Commendam datum fuisse, author est Anastasius Bibliothecarius. Ita enim ille Martino Episcopo Narniensi, & Abbati Cœnobii Sancti Martini, suam de B. Martini Papæ exilio historiam inscripsit. *Quia cum Episcopatus apice præpositura sanctitati tuæ, ob meritum summæ Religionis, Beati Martini Monasterii penes urbem positi est à summis Pontificibus delegata. Collect. Ana. Bibl. p.68.* Ex quibus intelligere est Episcopis tantùm spectatissimæ sanctitatis Monasteria à Romano Pontifice solita commendari. Meminit Beda Joannis Archicantoris Ecclesiæ Sancti Petri, & Abbatis Cœnobii Sancti Martini Romæ; quem Agatho Papa in Angliam delegavit, omnibus Angliæ Cœnobiis cantum Romanæ Ecclesiæ ut traderet, utque Anglicanas omnes Ecclesias in fide orthodoxa firmaret, quam nonnihil Monotheletæ turbaverant. *Vir venerabilis Joannes Archicantor Ecclesiæ Sancti Petri, & Abbas Monasterii Sancti Martini. Hist. l. 4. c.18.*

XV. Non satis liquet, an Commendis accenseri debeat concessio Nolani Episcopatûs, quo Felix Papa Antiochenum Patriarcham exulantem Joannem Talaïdam donavit. Erat ille semper Episcopus Alexandrinæ Ecclesiæ, quamquam vi persecutionis ejectus fuisset Romam. Non ergo in se recepit gubernacula Ecclesiæ Nolanæ, nisi ut sibi commendata, quò gregem Christi qualemcumque nobilissimus Pastor pasceret, & ipse necessario interim bioe subsidio pasceretur. *Joannes Talaja habens Episcopatûs dignitatem, remansit Roma, cui Papa Nolanam dedit Ecclesiam, quæ est in Campania regione, in qua plurimos resedens annos in pace defunctus est. Liberat. in Breviar. c.18.* Non possunt ergo universim damnari Commendæ, ne redundet infamia in sanctissimos prisci ævi Episcopos; sed nec possunt etiam non damnari Commendæ, quas bonorum opumque infanda extorquet libido, eum eas prisci ævi damnarint Præsules sanctissimi.

CAPUT XI. *P.2. l.2. c.70.*

De Commendis in Gallia & Hispania tribus iisdem sæculis VI. VII. & VIII.

I. Episcopi Gallicani Abbatias commendabant Clericis suis, ea cautione, ut canonico gradui & reditui renuntiarent, solisque vitam sustentarent Cœnobii fructibus.

II. Facile tum dicebantur Abbates, qui Superiores erant.

III. Discrepabant mirum quantum hæ Commendæ ab iis, quas Laici usurparunt.

IV. Displicuere tandem Gregorio hæ Clericorum Commendæ. Cur?

V. Episcopatus Abbati commendatus ad breve tempus.

VI. Abbatia Archidiacono commendatur: qui & ea se abdicat, cum primùm incipit non posse residere.

VII. VIII. Abbatia Abbatibus aliis commendata, & Archiepiscopo.

IX. X. Commenda in Hispania.

XI. Spuria Commenda, sæculari potestate extorta, Clericis, & denique Laicis in Gallia data.

XII. Plurimi forsan inde orti Patronatus.

I. Romanæ Ecclesiæ & Italiæ Commendis universæ ad eum modum constitutis: jam mirabitur nemo in Gallia quoque Episcopos non aliter ferè, Clericis & Canonicis suis Cathedralibus Cœnobia commendasse regenda, quàm Parochia ruris, aut simplicia quævis Beneficia. Perspicuum id facit Concilium III. Aurelianense, *Can.18.*, ubi & inconcussa ea stabilitur doctrina, non posse Ab-

ba-

batem Comendatarium de Ecclesiasticis proventibus decerpere io suos usus, nisi tantum, quantum ipsi opus est ad necessariam sustentationem: sive illum Canonicatu exuat Episcopus, simul ac Abbatiam ei confert: quod optatius videtur Concilio; sive parte Canonicatûs redituum aliqua in modum pensionis frui illum sinat. Canonem mox promam, quo tria hæc prænoneo contineri: 1. Donatas ab Episcopis fuisse Abbatias, perinde ut Parochias, & aliá quævis Beneficia, Clericis Ecclesiæ suæ. 2. Cum primùm illi ad Abbatiam promovebantur, potuisse, adeoque & debuisse spoliari Beneficio & stipendio. 3. Non alia temporalia emolumenta ex Abbatiis suis in eos redundare potuisse, quàm ut decenter sustentarentur, tam procul à superfluitate; quàm ab indigentia. *De his verò Clericorum personis, qua de Civitatensis Ecclesia officio; Monasteria, Diœceses, vel Basilicas, in quibuscumque locis positas, id est, sive in territoriis, sive in ipsis civitatibus, susceperint ordinandas, in potestate sit Episcopi, si de eo quod antè de Ecclesiastico munere habeant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit, quia unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis, vel Basilica, debet plena ratione sufficere.*

II. Superiori jam capite id observatum à nobis est, priscum illum diutiùs invaluisse usum, ut præessent Clerici etiam Monasteriis virorum & Abbates dicerentur: nec ei consuetudini succensuisse Gregorium Magnum, nisi postquam Clerici spiritali regimine, & idonea sustentatione non contenti; dominos se quodammodo & veluti proprietarios esse Monasteriorum voluerunt; verba Gregorii superiori Capite relata sunt.

III. Haud sanè Commendis annumerati par est eas Episcopatuum per Laicos usurpationes, quæ concidentis Clodovæi Magni stirpis ruinas infamarunt. De iis amarissimas effundebat in aures Zachariæ Papæ querelas sanctissimus Episcopus Bonifacius. *Modò maxima ex parte per civitates, Episcopales Sedes tradita sunt Laicis, cupidis ad possidendum, &c.* Distant immane quantum tyrannicæ & truculentæ usurpationes istæ à sanctionibus canonicis & Episcopalibus Clericorum nominationibus ad Regulares Commendas, & ad regimen Cœnobiorum.

IV. Si Commendæ verò istæ à Concilio III. Aurelianensi prius probatæ, à Gregorio Magno improbatæ postea sunt, non operosum forsan erit perscrutari fontes ipsos & causas alternantis hujus disciplinæ. Laudantur enim ab Aurelianensi Concilio Clerici illi Abbates, qui modico Cœnobii sumptu contenti degebant: *Unicuique facultas suscepti Monasterii debet plena ratione sufficere.* At in Italia & Sicilia, non ut Commendatarios sese Administratores, sed ut dominos & proprietarios habebant. *Ita ut occasione quasi regiminis, Monasteria, velut in proprietate possideant.*

Discrimen rursus aliud splendet in his Commendis. Nempe ultro assentiebantur Episcopo, qui Titulo eos Clericali spoliabat, & in suum relegabat Cœnobium, ne quid alibi redituum delibarent. *In potestate sit Episcopi, si de eo quod antè de Ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil habere voluerit.* Si quos verò sineret Episcopus nonnihil retinere de pristinis Canonicatûs reditibus, id eò fiebat, quòd ex Cœnobio non totam decerperent sustentationem suam. At Italiæ & Siciliæ Commendatarii Abbates, utrumque vendicabant sibi titulum, utriusque adire functiones, proventus retinere se posse sperabant. Concilio denique huic Aurelianensi adprimè concinit B. Gregorius, cum Clericos sinit his incubare & frui Cœnobiis, dummodo functionibus & reditibus Ecclesiæ Cathedralis nuntium remittant. *Aut si in Abbatis loco permanere decreverint, Clericatus nullatenus permittantur habere militiam.*

V. Traducenda nunc ad alias in Gallia Commendas oratio est. Non potest non hæc permira accidere, unde & perbrevis Commenda fuit. Beato Leodegario Augustodunensi Episcopo exturbato ab Ecclesia sua, & apud Luxoviense Cœnobium exulante, cum obtrectatorum invidia & maledicentia Childerico Regi imposuisset, ac illum in sanctissimum Episcopum concitasset; tum verò Ecclesia Augustodunensis, petentibus civibus Augustodunensibus, Abbati Sancti Symphoriani commendata fuit. *Aderat vir venerabilis Sancti Symphoriani Basilica, nomine Erminarius, cui post discessum viri Dei. Rex petitionibus populi, Augustodunensem commendaverat urbem. Du Chesne Hist. Fran. Tom. 1. pag. 604.*

VI. Quin & ipse antea Leodegarius, cum Pictaviensem gereret Archidiaconatum, ab Episcopo suo Monasterio Sancti Maxentii præpositus fuerat, curam ejus ut ageret, quo munere strenuissimè perfunctus est. *Jussu Pontificis Monasterium illud regendum suscepit, quod sex ferè annis ille gubernans, & structuris & magnis opibus ditavit. Ibid. pag. 618.* Istiusmodi tunc erant Commendatarii germani Abbates; adeo non collabi sinebant Ecclesias, ut magnificentiores ipsimet excitarent: adeo non ditari eorum bonis avebant, ut locupletandis Cœnobiis suis impensè studerent. Sex quidem tantùm annis commendatam illam sibi Abbatiam rexit Leodegarius. Sed vel id maximè mirum est. Quas ibi enim ille virtutes illustribus documentis explicuerat, iis jam Regiæ Aulæ notissimus, à Clotario Rege expetitus, ab Episcopo suo concessus, & tandem Augustodunensis Episcopus electus est. Abscessit ergo à commendata sibi Ecclesia, ex quo ad alterius administrationem vocatus fuit; & adeo non ea qua finrebat gratia apud Regem ad retinendam Abbatiam cum Episcopatu usus est, ut simul atque Aulam iniit, Abbatia sibi commendata abierit.

VII. Perillustri Eremi incolæ Baboleno Clodoveus II. Abbatiam Sancti Mauri Fossatensis commendaverat. Nec multo post tempore commisit ei & Abbatiam Sancti Vincentii Parisiis, quam & annis octo administravit, dum Sigefridus ejus Abbas in Hispania moras traheret, quò eum Rex miserat Legatum; *Beato Baboleno Abbatiam Sancti Vincentii Rex commisit, quam per octo ferme annos satis strenuè gubernavit. Ibid. pag. 663.* Ita unius Cœnobii Abbati Cœnobium aliud commendatum est ad aliquot dumtaxat annos.

VIII. Scripta est à Jona Fontanellensi Monacho vita B. Vulfrani Senonensis Archiepiscopi, quem ait consilium cepisse quidem de prædicando Frisonibus Evangelio, sed & consulere voluisse beatum Ansberium, qui ex Abbate Fontanellensi ad Rotomagensem provectus Ecclesiam, cum ea Metropoli Fontanellense quoque Cœnobium semper administravit, Abbatisque munia explevit omnia. *Erat eo tempore in urbe Rotomagensi, qua & ipsa mater est urbium, Præsul Sanctissima Religionis, & Abbas Monasterii Fontanella, Famulus Dei Ansbertus, Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Monachicum simul & nomen servans & habitum, in prædicto Monasterio multorum Pater extans Monachorum. Surius die 20. Martii.*

Perstringenda nunc nobis breviter Hispania est, in qua Emeritense Concilium Metropolitano commendavit Ecclesias eorum Episcoporum, qui ad pœnitentiam secedere jussi fuerant, quod à Concilio Provinciali absfuissent. *Cella verò & res ad eum pertinentes, quousque ille sub pœnitentia fuerit, instantia & sollicitudine regantur Metropolitani, &c. Dum ad suam redierit cellam, rem in statu inveniat, qua Ecclesia sua est debita. Can. 7.* Attigimus alibi

alibi quod legitur in vita S. Remigii Archiepiscopi Remensis, de administrata ab eo velut in Commendam Ecclesia Laudunensi per septennium, dum pœnitentiæ illigatus esset Episcopus Laudunensis. Supersedeo his Commendis diutius persequendis, tametsi in Hispaoia, Gallia & Africa olim creberrimis, cum vacans Episcopatus alteri committebatur Episcopo *Visitatori*, *Intercessori*, vel *Interventori*, donec novus crearetur Episcopus. Cum eæ Commendæ plurimùm ab iis recedaot, quæ usitatæ jam nobis sunt, & quarum origines investigamus, plura de iis non addemus. Monebo obiter in Concilio Valentino Hispaniæ *Commendatorem* dici Episcopum eum, *pee absentiam Commendatoris Episcopi*, qui ægrotantem Episcopum quempiam invisit, *visitare non differat*, & qui post ejus obitum animam ejus Deo commendat, libatis ritè sacrificiis; *Post oblatum in ejus commendatione sacrificium Deo*.

X. Propius absunt Commendæ nunc nostræ ab eo, quod in eodem Emeritensi Concilio præcipitur, ut si quos ex Parochis suis Episcopus in sacrum transferat Collegium Ecclesiæ Cathedralis; novi hi Canonici summum semper jus & imperium retineant earundem Parochiarum, similiter & proventuum, quorum idoneam portionem perpetuo Vicario adsignabunt, quem sibi substituerint; Clericisque ibidem famulantibus. Canonis hujus superiùs jam alicubi relata fuere verba. *Can.* 12.

XI. Quanquam autem Commendis adscribi non possint illæ rerum sacrarum usurpationes, quas vel extorquebant à Regibus laici, vel ipsi invadebant; non æquè eo numero expungendæ erant eæ, quas Clerici impetrabant, retinebantque Ecclesias, dono, patrocinio, & ope freti Regum Principumque. Summovet Ecclesiæ communione Concilium Aurelianense IV. *Can.* 25. sacrilegos hos usurpatores omnes: *Si quis Clericus aut Laicus, sub potentum nomine, atque patrocinio, res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice, petere, seu possidere præsumpserit, &c.* Eadem jacula contorserat Concilium Arvernum, *Can.* 5., sed in Laicos tantùm, cum Clericorum non meminerit. Sed invehitur vehementissimè Concilium Aurelianense V. *Can.* 24. in Episcopos Clericosque alios, quos transversos agit dira quædam cupido, ut res invadant aliarum Ecclesiarum. *Ut nullus Episcoporum, aut cujuslibet Ordinis Clericus, vel alia quæcumque persona, quibuslibet conditionibus, seu in uno regno, seu in alio positus, alterius cujuscumque Ecclesiæ res, aut petat, aut præsumat accipere.* Concilio Parisiensi non perstringuntur nisi laici, *Can.* 1. & 2., sed Canone 6. perspicuè lancinantur & Clerici. *Hoc universitas præcavere debet, tam Sacerdotes, quàm Principes, omnisque populus, ut nullus res alienas competere à Regis audeat potestate.* Soli etiam attinguntur laici in Concilio Turonensi II. In Concilio Valentino II., *Can.* 24. 25., prohibiti sunt Episcopi, ne quid darent de rebus quas donasset Rex Guntrannus. *Neque Episcopi locoeam, neque potestas regia, &c.* In Concilio quoque V. Parisiensi, *Can.* 9., prohibiti sunt Episcopi, nequid sibi in aliarum Ecclesiarum, vel Diœceseon res vindicarent. In Concilio Cabilonensi, *Can.* 5., damnatæ sunt Commendæ eæ, ubi Parochiæ, vel earum res laicis committebantur. *Sæculares verò, qui necdum sunt ad Clericatum conversi, res Parochiarum, vel ipsas Parochias minimè ad regendum debeant habere commissas.*

XII. Invadebant ergo jam tum laici Parochias, quibus discedere postea compulit eos authoritas Conciliorum, & qui undique perstrepebat anathematum terror. Sed vel tum probabile profectò est, Parochiarum saltem Patronatum eos retinuisse; unde & de iis forsan Bonifacius Martyr sollicitus, vetabat, ne quid laici exigerent à Presbyteris, quibus Parochias adsignarent. *Ut laici omninò non audeant munera exigere à Presbyteris, propter commendationem Ecclesiæ cuique Presbytero. Spicil. T.* 9. *pag.* 63. Hac certè *Commendationis* voce non significatur nisi Præsentatio, vel Collatio Parochiæ. Non poterat nescire Bonifacius Parochias à laicis usurpatas fuisse, cum & de Episcopalibus Ecclesiis per eosdem involatis ad Zachariam Pontificem gravissimè conquestus sit.

CAPUT XII. *P.* 2. *l.* 2. *c.* 71.

De Commendis Laicorum tribus iisdem sæculis VI. VII. & VIII.

I. Qui & cur Principes seculares bona & prædia Ecclesiarum invaserint, & Militibus suis commendaverint.

II. Quibus conditionibus data sunt hæ Commenda Aulicis Proceribus, & Ducibus exercituum.

III. Quibus conditionibus posteriores Principes eadem Ecclesiæ bona restituerint.

IV. V. Quo tempore hæc acta sint. In Concilio Liptinensi hæ Commenda Militares confirmantur.

VI. VII. Multa in eum Canonem Liptinensem observantur.

VIII. In Concilio Suessionensi idem constitutum est.

IX. Discrimen Abbatum Regularium, & Abbatum Comitum, ac Laicorum. De Episcopis legitimis & Militaribus. Necessitas cogendi copias militares, & Regibus eas sufficiendi.

X. XI. Novæ huic disciplinæ accedit Conciliorum authoritas, & Zachariæ Papæ.

XII. An primus Carolus Martellus in has usurpationes praiverit.

XIII. Nonnulla ejus rei vestigia jam inde à Regno Cledovæi.

XIV. Commenda Militares in Anglia, antequam in Gallia.

I. QUanquam nefariæ illæ, & violentæ rerum Ecclesiæ invasiones, vel æquè nefandæ donationes, cum in laicos spargebantur, Canonicarum in Commendarum album referri omninò non possent; non diffidet tamen à verisimilitudine, earum occasione exortas deinde fuisse Commendas plures, quæ lapsu temporis, non usu tantùm, sed & authoritate valuerint, ut contra hisceret planè nullus, cum eæ à Principibus distriberentur. Cum enim Principes plurimas invasissent Abbatias, Ecclesiasque alias, prædiaque & proventus earum omnes, vel mero primum imperio, quod non aliàs omninò possent Regnum & Ecclesiam tueri, adversùs Sarracenos, Saxones, Frisonesque undique incursantes; vel Ecclesiæ postea ipsius consensione, ubi necessitati & tempori calamitosissimo serviendum fuit; Ducibus Præfectisque Exercituum attributa sunt hæc Beneficia, ut dum vita superesset, iis fruerentur: ubi hinc migrarent, Clericis restituerentur, nisi si quem rursus Laicum Rex præmiandum haberent.

II. Ita occœpere Principes rerum sacrarum Commendas dare, & ad vitæ tempus dare, quin & extincto priori Commendatario alium subrogare; eas dare & adimere pro arbitratu suo; Ab his Commendatariis, hoc est, à Ducibus, Comitibus, aliisque Exercituum Præfectis, exigere statum numerum Militum & equorum, Dona annua, Metatum, militaria stipendia, pro modo Beneficii, quod ipsis instar Feudi Regii, aut Commendæ Militaris, concreditum fuisset. Quanquam enim necdum *feuda*, nequedum usitatè Commendæ dice-

rentur vulgò, erat tamen ejusmodi conditio & sors horum Regiorum *Beneficiorum*: quæ jam tum *Beneficia* hoc ipso sensu vocitabantur.

III. Post verò quam nationes illæ Barbaræ, quæ non minorem Ecclesiæ, quàm Reipublicæ perniciem attulerant, oppressæ fuere: nec jam ulla eminebat necessitas, qua prætexi, vel excusari posset, rerum Ecclesiasticarum facta in laicos dissipatio: Regibus visum est abundè consultum fore, & famæ, & conscientiæ suæ, si ea omnia Clericis restituerent & Cœnobiis; 1. Reservato sibi jure integro ad ea nominandi, vel conferendi. 2. Redditis Clero rebus, quæ Monachorum fuerant, aut Monachis quæ Clericorum; ex quo usu venit, ut Abbatiis & Cœnobiis plurimis Episcopi, Clericique donarentur. 3. Servato sibi jure eodem Militiæ, Metatus, Donorum annuorum. Non facilè expedies, ignaviæ fuerit, an sapientiæ, quod inter hæc acquieverint Clerici Principibus, qui quæ à Majoribus direpta fuerant, ipsi restituebant; qui nihil ipsi novabant, qui antiquas utcumque sarciebant labes; qui denique aliquo vicissim officio demerendi erant, quod præpotenti tuitione propulsarent ab Ecclesia & Clero furentes Normannos, non minus tunc formidolosos, quam fuerant antea Sarraceni.

IV. Cum nova hæc autem Disciplina tum eruperit, cum Clodovæi Regia stirps ruere cœpit, & in præceps iit: cumque latissimè postea serpserit, sub Pipino, Carolo Magno, eorumque Posteris: satius fuerit eam differre fusius tum pertractandam, cum Caroli Magni, & Carolini Imperii tempora describemus. Paucissima hic strictim libabo.

V. In Concilio Liptinensi, *Can.* 2., anno 743. quo Carlomannus Francorum Princeps adgregaverat Episcopos, Comites, Præfectos, Parochos, Diaconos, Regni denique Comitia generalia: Carlomanno eidem concessum est, ad tuitionem Regni & Ecclesiæ, ut militares hæ Commendæ erigerentur ex bonis Ecclesiarum, iis legibus, quas suprà memoravimus. *Statuimus quoque consilio eum servorum Dei, & populi Christiani propter imminentia bella, & persecutiones cæterarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesialis pecuniæ, in adjutorium exercitus nostri, cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de unaquaque casata solidus, id est, duodecim denarii, ad Ecclesiam, vel Monasterium reddantur; eo modo ut si moriatur ille cui pecunia commodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit. Et iterum si necessitas cogat, aut Princeps jubeat, precarium renovetur, & rescribatur novum. Et omninò observetur, ut Ecclesiæ, vel Monasteria penuriam, paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in precario præstita sit: & si paupertas cogat, Ecclesiæ, vel domui Dei integra reddatur possessio.*

VI. Non pauca hic observari operæ pretium est. 1. Commendas has militares tum excitatas fuisse, cum extrema pernicies Ecclesiæ & Regno immineret ab iis Nationibus, quæ in Christiani nominis exitium conjuratæ essent, nec aliter possent propulsari. 2. Excitatas non fuisse nisi ad breve tempus, *aliquanto tempore*, quandiu ea bacchcaretur tempestas. 3. Hinc demigrante Commendatario, extinctam pariter fuisse Commendam, pristinisque suis bonis & juribus Ecclesiam restituendam fuisse. 4. Eandem non potuisse renovari Commendam, nisi ineluctabili necessitate urgente: *Si necessitas cogat*. Etenim quæ sequuntur voces, *aut Princeps jubeat*, declarant ne urgente quidem necessitate innovatum iri Commendam, nisi Princeps unà juberet. Nemo nescit enim, nisi valde hospes in illa medii ævi historia, particulam *aut* tunc conjunctivam magis fuisse, quàm disjunctivam vel alternantem. 5. Commendatarios hos militares, quasi villicos fuisse Ecclesiarum, & Cœnobiorum; *Sub precario & censu*. 6. Ecclesiæ & Monasterio superat, quo congruè Clerici & Monachi sustentarentur. Ad eum modum Commendatariis cedebant, quæ quodammodo superflua fuissent, & quæ erogarentur in pauperes, quorum in locum substituebatur miles, qui cruore ipso suo emeret has Ecclesiæ munificentias in suos defensores. 7. Si is esset modus facultatum Ecclesiæ, vel Cœnobii, qui alendis tantum Clericis, vel Monachis sufficeret: nulla ibi Commenda poterat erigi, sed & rescindenda erat, si erecta fuisset. *Si paupertas cogat, Ecclesiæ vel domui Dei integra reddatur possessio.*

VII. Sapientissimè consultata hæc fuerant, agendæque fuissent gratiæ, si qua certa affulsisset spes, fore, ut observarentur, & inter ipsos bellicos tumultus, Canones, Legesque dominarentur. Rursus autem observari par est; 1. Consensisse huic Commendarum Militarium institutioni utrumque Cleri Ordinem, Monachosque ipsos, cum horum omnium in tantum discrimen conjicerentur res & facultates omnes. *In hoc Synodali conventu omnes Sacerdotes Dei & Comites & Præfecti &c. Et omnis Ecclesiastici Ordinis Clerus, Episcopi & Presbyteri & Diaconi, cum reliquis Clericis, &c. Abbates & Monachi, &c.* Hi affuere omnes ei Conventui, qui & ibidem profiteri jussi sunt accuratissimam Canonum & Regularum observantiam, & his ita tandem Commendis assentiri. 2. Nec Cœnobiorum tantùm, sed Ecclesiarum bona his Commendis obnoxia fuere; *Ecclesia, vel Monasteria.*

VIII. Pipinus quoque Francorum Princeps idem constitui fecit in Suessionensi Concilio, *Can.* 33., anno 744. ubi coaluerant etiam utriusque Ordinis Clerici, cum Abbatibus & Monachis. *Unà cum consensu Episcoporum, sive Sacerdotum, vel Servorum Dei consilio.* Quæ porro ibi decreta fuere, eorum summa hæc est. *Ordinavimus per civitates legitimos Episcopos, &c. Et de rebus Ecclesiasticis, subtractis Monachis, vel ancillis Dei, consolentur usque dum illorum necessitati satisfaciant: & quod superaverit census, levetur. Et Abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantum homines eorum transmittant.*

IX. Inest singulis his verbis, quod explicari, & expendi intersit. 1. Duæ classes sejunguntur Abbatum. Alii quippe *Legitimi*, hoc est, Regulares, quibus ea redituum Monasterii copia permittitur, quæ Cœnobii necessitatibus sufficiat: alii Milites seu Commedatarii, quibus reliqua bona adjudicantur. 2. Absolvuntur Abbates Regulares onere ductandi militem ad exercitus Regios; idque Commendatarii ac sæcularibus Abbatibus indicitur munus. 3. Instituuntur quoque hic Episcopi *legitimi*, id est, Clericali ex ordine, & secundùm Canones ordinati, in locum Laicorum, quibus dimissi fuerant non pauci Episcopatus, ut suprà docuit nos Bonifacius, ad Zachariam scribens. 4. Nec coguntur hic legitimi Episcopi copias militares per Episcopos Commendatarios ad Regias mittere expeditiones. Unde meritò conjicitur, extinctas jam tunc fuisse laicas Episcopatuum Commendas. Inde est quod & in posterioris ætatis Annalibus etsi persæpè occursent Abbates Comites, nusquam deprehendi possint Episcopi Comites, seu Laici. 5. Nec dissimulabimus tamen, ipsis quoque Episcopis non multò post inflictam hanc fuisse necessitatem, ut militem Regio exercitui suppeditarent in gravibus Regni necessitatibus. Sed ea de re hoc Canone siletur prorsus. Nisi malis hunc Canonem ita interpretari, ut eum Abbatibus venia fiat, non fiat autem Episcopis, ductandi vassallos & milites

suos

suos ad Regia castra, hinc concludatur Episcopos & mittendi militem, & ductandi oneri obnoxios fuisse, ut qui non ita ut Monachi à sæculari pompa & tumultu alieni essent. Eò magis apposita est hæc posterior Canonicis explicatio, quod moribus & disciplinæ magis consentit trium sequentium sæculorum. 6. Inde id quoque existit, sicut compressis Episcopis laicis, veris & germanis Episcopis oneris id incubuit, ut Regio exercitui milites sufficerent: ita ubi postea Carolus Magnus & successores ejus nullos jam passi sunt esse Abbates Comites ipsosmet Regulares Abbates jussos fuisse easdem suppeditare Regni & Ecclesiæ necessitatibus copias militares.

X. Nec abhorret à vero, ubi Carolomannus in Concilio Liptinensi, Bonifacii Archiepiscopi, & Legati Apostolici præsentiam & authoritatem ostentavit, hinc voluisse eum præsidii aliquid accersere, ad firmanda nova sua hæc instituta, & quodam veluti radio Romanæ & Apostolicæ Sedis illustranda. *Constituimus per Civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus Sancti Petri.* Altero post anno Pipinus in Concilio suo Suessionensi executioni mandavit, quæ decreta fuerant in Liptinensi. Quin & illud advertit Hincmarus, non solum Bonifacium Legatione Sedis Apostolicę in eo Concilio defunctum fuisse; sed & duos præterea alios eidem præfuisse Legatos. *Et in Synodo apud Liptinas habitu, cui sub Karolomanno Principe Georgius Episcopus, & Joannes Sacellarius, ac Sanctus Bonifacius, ex præcepto Zachariæ Papæ præsederunt. Epist. 37. c. 5.*

Denique datis ad Bonifacium ipsum literis Zacharias Papa, ratam illam esse sanxit ejus in eo Concilio dispensationem, qua redintegrari jussa Ecclesiis & Cœnobiis parte aliqua eorum, quæ compilata fuerant: reliqua adjudicata sunt interim Principibus, ut Sarracenorum, Saxonum, Frisconumque juges & exitiales populationes reprimerent. *De censu verò expetendo, eo quod à Francis ad reddendum Ecclesiis vel Monasteriis non potuisti aliud, quàm ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum duodecim denarii reddantur. Et hoc, gratias Deo, quia potuimus impetrare, & dum Dominus donaverit quietem, augeantur & luminaria Sanctorum, pro eo quod nunc tribulatio accidit Sarracenorum, Saxonum & Frisonum, sicut tu ipse nobis innotuisti. Conc. Gall. Tom. 1. p. 569. 566.*

XI. Ea Zachariæ Papæ responsione, tantæ suavitatis & sapientiæ blandimentis condita, emolliri poterat & Bonifacii ipsius animus, in has Principum usurpationes exacerbatus, & vehementissimè in eas exarsurus, nisi eas & temporum necessitas, & Ecclesiæ tum quidem authoritas quodammodo excusasset. *Ille autem laycus homo, vel Imperator, vel Rex, vel aliquis Præfectorum vel Comitum, sæculari potestate fultus sibi per violentiam rapiat Monasterium de potestate Episcopi, vel Abbatis, vel Abbatissæ, & incipiat ipse vice Abbatis regere, & habere sub se Monachos: & pecuniam possidere, quæ fuit Christi nomine comparata; talem hominem nominant Sancti Patres raptorem, sacrilegum, &c. Epist. 105.*

XII. Carolo Martello adhæsit illa infamia, quasi primus ipse & princeps manus injecerit proventibus, agris & thesauris Ecclesiarum, ac Cœnobiorum, ut bellorum civilium impensis sufficeret; præsertim verò, ut Sarracenos reprimeret, Christianum orbem inundantes. Verùm jam suprà commonstratum est à nobis, ducentis ante Martellum annis Concilia Episcoporum desudasse, ut iisdem grassationibus in bona Ecclesiæ temporalia obviam irent. Caroli ergo Martelli ævo inveteratum jam illud erat ulcus, quod tunc fortasse tamen recruduit. Concilium Parisiense III., *Can. 1.*, anni 557. in has usurpationes vehementer exarsit, nec dissimulavit Clodovæum ipsum animi magnitudine & tot victoriis nobilem, his patrimonii Christi expilationibus ortum quodammodo dedisse, cujus erat tamen ipse defensor acerrimus, & aliunde amplificator. *Accidit etiam, ut temporibus discordiæ, sub permissione Beatæ memoriæ Domni Clodovæi Regis res Ecclesiarum aliqui competissent, ipsasque res, improvisa morte collapsi, propriis hæreditatibus reliquissent.* Concilii Aurelianensis IV. Patres, *Can. 25.*, anno 545. retundere studuerunt importunas ejusmodi petitiones & concessiones rerum Ecclesiæ. Epaonense Concilium, *Can. 18.*, in Clericis videbatur eas tolerasse. Potest & Clotarius II. id juris sibi reservasse videri in Edicto post Concilium V. Parisiense edito.

XIII. Quod ad Clodovæum Magnum attinet, fuit ille non tuitione tantùm, sed & munificentia sua in Ecclesias clarissimus. Ejus largitiones agrorum & omnis generis oblationum Concilii Aurelianensis I. Patres, *Can. 5.*, verbis honorificentissimis & summa animi gratitudine prosecuti sunt. *De oblationibus, vel agris, quos domnus Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est.* Fundationis jure poterat Clodovæus Ecclesias donare, quas extruxerat & dotaverat. Ad illum ergo itum est ad hujusmodi Beneficia impetranda: Episcopi, Clericique certatim illum adiere. Ventum est gradatim forsan & ad petendas ab eo Ecclesias, quas non fundasset, atque ab eo quas donare non poterat. Creberrimum illud est in sexti septimique sæculi Conciliis explodi Clericos, qui à Principibus terras & agros deposcerent Ecclesiarum, quos tam injuriosum erat & probrosum ab his dari, quàm ab illis peti. Quod Episcopi, quod Clerici à se poscerent ambitiosè, à se dari posse Principes facilè, immo temerè & inconsideratè putabant. Si ad eum modum insaniebant Clerici; quid Layci? Et hi ergo illos æmulati, pari incogitantia & improvida Principum largitate donabantur. Ab his principiis ad ea ventum est sub Carolo Martello, sub Carolomanno & Pipino flagitia, de quibus suprà. Optatim equidem, tam facile esset his defensionem malis parari, quàm eorum originem aperiri, & in ipsos veluti fontes digitum intendi. Diximus tamen suprà, quid Zacharias Papa, quid Bonifacius, quid cæteri Apostolici Legati censuerint excusari & tolerari potuisse, urgente inexorabili Ecclesiæ necessitate.

XIV. In publicum exiit non ita pridem Epistola Bedæ ad Egbertum Eboracensem Archiepiscopum, ubi altiùs repeti videtur Commendarum Militarium origo in Anglia, perdio, inquam, antequam de iis in Gallia fama spargeretur. Tradit enim Beda à morte Alfredi Regis, qui hinc avolavit anno 705. vix quemquam fuisse ministrum, aut Officialem Regium, qui non Cœnobium aliquod invasisset, Tonsura suscepta, suscepto & Abbatis nomine, & cum uxore & liberis in Abbatis domo defixa sibi sede. *Ut nullus penè exinde Præfectorum extiterit, qui non hujusmodi sibi Monasterium in diebus Præfecturæ suæ comparaverit, suamque simul conjugem astrinxerit, &c. Tales repente tonsuram pro suo libitu accipiunt, de Laycis non Monachi, sed Abbates efficiuntur.* Erant ergo hi Clerici conjugati, & Abbates Commendatarii. Assentiebantur & subscribebant Episcopi. *Suis subscriptionibus confirmari satagunt.* De eo verò non expostulat Beda. De eo verò non expostulat, quod prædia Cœnobiorum aliqua retinerentur à ducibus & Præfectis exercituum, qui velut propugnacula quædam objicerent sese hostibus Barbarisque, identidem in Regnum & in Ecclesiam incursantibus. *Maxima & plura sunt loca,*

quæ,

quia, ut vulgò dici solet, neque Deo, neque hominibus utilia sunt, quia videlicet neque Regulariter sibi secundùm Deum vita fervatur; neque illa milites, sive Comites sæcularium Potestatum, qui gentem nostram à Barbaris defendunt, possident.

Non abnuit Bada, quin loca ea, quæ nec à Monachis, nec à milite fines Regni tuente tenentur, cedant Episcopis, quibus agrorum & proventuum parcior æquo copia est. Rursus verò easdem ille ingeminat querelas adversùs ignaviam hominum complurium, qui tantis Monasteriorum prædiis incubabant, sub nomine Monasteriorum, quo excludebantur Nobiles & priscorum militum filii, qui è patria exulare sua sponte ea causa malebant, cui æquum potiùs fuisset eos militare. Hanc ob rem patriam suam pro qua militare debuerant, relinquunt. Infestabant tunc Angliam Barbaricæ undique gentes, à quibus non minùs Ecclesia, quàm Respublica periclitabantur. Ideo nec moveri quisquam debet, si Bedæ visum fit, potuisse tum Ecclesiam suis sumptibus militem alere, ad sui Regnique tutelam. Paulò infrà declarabimus per plura sæcula Episcopos & Abbates ad Regias expeditiones militem conductitium vel misisse, vel duxisse ipsos, ad communem Regni & Ecclesiarum defensionem. Non refert autem, proventus Ecclesiæ in id impendas, an aliqua prædia destines. Ii nunc Gallias, ii Christiani orbis Provincias reliquas Principes regunt, à quibus nihil ejusmodi verendum sit; quin & potentissimè Ecclesiarum & Cœnobiorum res defenduntur, & summa gaudent pace. Ea verò pax & defensio, si quibus pecuniæ pensionibus redimatur; quid hæ ad illas ex Episcopatuum, Cœnobiorum & Parochiarum agris & reditibus excitatas Commendatas militares?

CAPUT XIII. P.3. l.2. c.43.

De Commendis sub Pipino, sub Carolo Magno, Ludovico Pio, & Carolo Calvo.

I. *Ex Commendis maximè scatebat pluralitas Beneficiorum.*

II. *Exempla Commendarum Episcopis datarum, aliisque Clericis, sub Carolo Magno & Pipino.*

III. *Regales maximè Abbatias in Commendam dabant Reges.*

IV. *Eas ipsi quandoque usurpabant Episcopi.*

V. *Beneficia dicebantur, quibus milites primùm à Regibus donabantur, quibus & donati sunt postea Clerici.*

VI. *Cum Clericis bona Regularium, Laycis adempta donabantur, non putandum id erat mali levamentum.*

VII. *Commendatarii Abbates, tam Clerici, quàm Layci, Episcopi consilio uti, & regi debebant.*

VIII. *Varia Commendarum exempla sub Carolo Magno & Ludovico Pio.*

IX. *Plures etiam Carolus Calvus contulit, sed Clericis, quas Laycis ademisset.*

X. *Impetravere & Episcopi Commendas: & usu earum minus sobrio excitarunt Synodos & Pontifices, ut varia ederent Decreta.*

XI. *Sapienter & modicè tulit Ecclesia Commendas Clericorum, qua tulerat & Laycorum.*

XII. *Varia Commenda sub Carolo Calvo.*

XIII. *Fuere justa & necessaria causa annuendarum Commendarum.*

XIV. *Etiam Episcopalium Ecclesiarum.*

XV. *Plures Abbatia Abbatibus commendata.*

XVI. *Commendata quandoque vel minima Beneficia, ea quoque qua pendum vacarent.*

I. Qui plura simul obtinuere Beneficia, his etiam mediis sæculis, quæ hic elucidamus, aliqua saltem ex iis nonnisi commendata obtinuere. Temporum more nostro, Regumque ferme subsequemur, & sanctioris disciplinæ leges elicere, seponere, & illustrare conabimur ex promiscua exemplorum, Canonumque & legum congerie.

II. Si Sancti Dionysii Abbas Fulradus, tot aliorum idem suæ fundationis Cœnobiorum Abbas, & Archipresbyter Galliæ, hoc est, Archicapellanus Pipini Regis, Monasticam Regulam professus non fuisset, illum meritò Commendatariorum Abbatum albo primum inscriberemus. Sed à verisimili non recedit, Monachum eum fuisse, nec Commendatarium dici posse, nisi Archipresbyteratûs ratione, hoc est, officii potiùs quàm Beneficii Archicapellani. Quanquam tum quidem non rarò ista promiscuè haberentur. Inde est quod Archipresbyter dicebatur, quod utique Beneficii vocabulum est, perinde ut Archidiaconus. Ita inter Commendatarios meritò recensebatur Fulradus, vel ut Archipresbyter, si Monasticum institutum professus erat: vel qua toties Abbas, si non erat. *Con. Gall. Tom.2. pag.8. 20. 73.*

Major est dubitandi locus de Radone Protonotario Caroli Magni & Abbate. Protonotariatus inter Palatinas numerabatur dignitates, quæ Clericis plerumque obtingebat, æquè ut Notarii & Secretarii gradus. Fuit & Caroli Magni Notarius, idemque Abbas Eginhardus: sed vale dixit ille tandem Palatio, secessitque in Abbatiam suam Mulenheimensem, quod Salingestadium postea dictum est. *Ibid. p.78.95.* Sed ambigi non potest, quin Episcopi illi, quos Abbatiis donabat Carolus Magnus, quamvis raros donaret, nec nisi ex causis Canonicis, earum essent Abbates Commendatarii. *Nulli Episcoporum Abbatiam, vel Ecclesias ad jus Regium pertinentes, nisi ex certissimis causis unquam permisit. Du Chesne Tom.2.pag.91. 112.* Ita Sangallensis Monachus. Nec dispar est ratio Udalrici, fratris Hildegardis Imperatricis: cui plures simul contulit Abbatias: *Ex certis causis plurima quibusdam tribuit.*

Cum Gradensis Patriarcha Fortunatus in Gallias secessisset, *Le Cointe. Anno 806. n.66.*, postquam Græci in Istriam irruperant; Episcopatum Polæ tunc vacantem interpellante Carolo Magno contulit ei Papa, collatum & à Carolo ipse eidem est *Medianum Monasterium* (Moyen Moustier.) in Episcopatu Tullensi. Anno 823. Heythonus, qui ex Abbatia Augiæ insulæ ad Basileensem Episcopatum evectus fuerat, utramque hanc dignitatem, cum sexdecim, aut septemdecim annis obiisset, tandem utramque abdicavit. Erat & eodem tempore Theodcbertus Episcopus Massiliæ, & Abbas Sancti Victoris apud Massiliam. Proximæ erant Episcopalibus Ecclesiis hæ Abbatiæ; ita utriusque dignitatis munia sustineri, obirique commodiùs poterant: nec Caroli Magni pietas, ac castioris disciplinæ Ecclesiis restituendæ diligentia summa ambigere nos finit, quin justæ illi & Canonicæ fuerint causæ, atque ad utilitatem Ecclesiæ vergentes, ut has Commendas, Beneficiorumque pluralitatem æquo animo ferret.

III. At verò non abludit, Regias has fuisse Ecclesias, vel Abbatias, *Ecclesia ad jus Regium pertinentes*: quas Carolus Magnus Clericis commendabat. Cumque eas Carolus Martellus & Pipinus, vel gestassent ipsi, ad bellicas impensas, vel exercituum Præfectis commendassent, gratiæ habendæ erant Carolo Magno, Ludovico Pio, & Carolo Calvo, cum eas laycis, militibusque extortas, piis & eruditis Clericis commendabant. Inde ansam arripiebat Carolus Magnus paulò imperiosiùs con-

consulendi in hos Episcopos & Abbates, sibi obnoxios, utpote Regalibus Ecclesiis donatos, ut eos, cogeret magnificentiores suis impendiis Ecclesias exædificare. Ita enim rursum Sangallensis Monachus. *Ibid. pag. 119. Si essent Ecclesiæ ad jus regnum propriè pertinentes, laquearibus, vel muralibus ordinanda picturis, id à vicinis Episcopis aut Abbatibus curabatur. Quod si nova fuissent instituendç: Omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis qui publica consecuti sunt Beneficia, à fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt.*

IV. Quin & ipsimet non rarò Episcopi, siqua fides habenda sit Sangallensi Chronico, Abbatias invadebant, etiam Regias, & privilegiis suis fidentes. Ipsam enim Sancti Galli Abbatiam sæpissimè Constantienses Episcopi insederunt, & tota Abbatum potestate sibi vendicata rexerunt. Eorum unus tandem Presbyterum illis sæcularem Abbatem præfecit, cui assentiri subjicique tandiu recusarunt Monachi, donec habitu Monastico indueretur. His malis nec Pipinus ipse, nec Carolus Magnus mederi potuere, qui Cœnobium illud ingentibus exornaverat privilegiis. *Du Chesne Tom. 3. pag. 382. &c. 496.* In Chronico Laureshamensi narratur ejus Cœnobii Abbas Richebodus Treverensi Metropoli ita donatus fuisse, ut quandiu superstes foret, hujus quoque Abbatiæ regimen retineret.

V. Ea propriè Beneficia dicebantur, eo sensu quo ea vox usurpatur apud Historiæ Augustæ Scriptores. Agri erant & prædia, quibus ab Imperatore Duces, militesque donabantur, ut suo deinceps sumptu stipendia facerent. Ubi agros & fundos Ecclesiæ layci usurparunt, eosque illis Princeps & Ecclesia ipsa fruendos concessit eadem conditione merendi & stipendia faciendi ad Regni & Ecclesiæ tuitionem, ea dici tum cœpere Beneficia. Postquam denique ab Imperatoribus & Regibus illi ipsi agri Ecclesiarum laicis adempti, Clericis Monachisque restitui cœpere, inhæsit his usque ea vox Beneficii, quæ & deinceps latius patere cœpit, omnes prorsus Titulos & Dignitates, sive Regularium, sive Sæcularium Ecclesiarum complexa. Eo nimirum sensu capienda vox ea in Concilio Francofordiensi, quo jubentur Beneficiarii omnes officio fungi in reparationibus Ecclesiarum, in Decimis & Nonis exolvendis. *Qui debitores sunt ex Beneficiis & rebus Ecclesiarum.* Et infrà: *Qui Beneficia exinde habent. Can. 25. 25.*

VI. Quando prohibebat Carolus Magnus, ne posthac laici in Ecclesiis Cathedralibus Archidiaconatus gererent vel Præpositiuras; plus satis innuebat istiusmodi Beneficia prius obtinuisse laicos, annuentibus, aut conniventibus certè Principibus. Quod Commendæ genus erat importunissimum. Cum ergo abactis laicis ejusmodi Beneficia Clericis concedebantur, hoc erat non pœnitendum tanti mali delinimentum, erat & rudimentum melioris disciplinæ illabentis. Ideo vetabat Carolus, ne laicis; non vetabat ne Clericis Præpositiuræ Cœnobiorum conferrentur. *Ut laici non sint Præpositi Monachorum infra Monasteria. Nec Archidiaconi sint laici. Capitular. Carol. Mag. L. 1. c. 116.*

Si de Præposituris hic autem caveatur, non de Abbatiis, id eò forsan pertinet, quod tota Claustralis disciplinæ cura Præpositis incumbebat. Conclamata jam tum ergo erat regularis observantia, ubi Præposituras laici invadebant. Idque significari videtur his verbis *infra Monasteria.* Etenim ubi Abbatis nomen & munus laicus sibi aliquis vendicarat, Claustri disciplinam intemerata observantia poterat Præpositus retinere. Constat enim temporibus Caroli Magni & Ludovici plurimis adhuc Cœnobiis laicos incubasse Abbates quamquam, lege lata, Principes ii copiam fecissent Cœnobiis omnibus, Regulares & proprios Abbates sibi deligendi. *Abbatibus quoque & laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio peragant, quæ ad religionem pertinent. Ibidem. L. . . . 6. 8.*

VII. Eo decreto, quo jubentur Abbates Commendatarii omnes, tum Clerici, tum laici: cum enim essent Abbates laici, erant haud dubio & Clerici: Eo decreto, inquam, quo illi jubentur consilio regi Episcoporum; satis probabiliter intelligitur, non sine Imperatorum consensu Abbates illos Monasteriis præfuisse. Insimulari enim illi utique poterant, quod laicis Clericisque institutionum Monasticarum & Regularium prorsus expertibus Abbatias committerent. At eam criminationem abstergebant Principes, jussis Abbatibus his Commendatariis, authoritati ut Episcopi & sapientiæ subessent, qui Canonum & Regulæ consultissimus esset.

VIII. Ne longior sim, & ne tædium lectori creem, tempero mihi, ne pernumerem Clericos omnes, & Episcopos ipsos, quibus sub Carolo Magno & Ludovico Pio Abbatiæ commendatæ fuere. *Du Chesne Tom. 2. pag. 224.* 228. Dixi suprà de Alcuino Abbate Sancti Martini Turonensis, Sancti Lupi Trecensis, & Cellæ Sancti Judoci. Duabus prioribus Abbatiis à Carolo Magno donatus fuerat, tertia à Ludovico Pio. *Sæcul. Bened. IV. pag. 224.* Benedictus Anianæ Abbas Edictum generale à Pio elicuit, quo recensita sunt Regularium Cœnobia, in quæ nil sibi juris arrogare possent Abbates Canonicorum. *Ut ab ejusmodi contentionibus Clericos, Monachos verò ab hoc redderet periculo extorres. Du Chesne Tom. 3. pag. 303. 399. 503. 409.* Quæ tamen non tam fuit imminutio Commendarum, quàm prohibitio, ne Canonici Regulares cum Abbatibus suis in locum Monachorum & Abbatum suorum subrogarentur. Unio quoque magis illa fuit, quàm Commenda, cum Gallicanum Cœnobium Hamburgensi Ecclesiæ mancipavit, ad amplificandos ejus reditus.

Ebbo Remensis Archiepiscopus ab Imperatore Lothario Abbatia donatus est Sancti Vedasti, authore Flodoardo, *L. 2. c. 20.*, quo pretium id esset proditi & Imperio abdicati Ludovici Pii: *Ebbo accepta à Lothario pro patris proditione, Abbatia Sancti Vedasti, falsarum objectionum incentor extitit, &c.* Postquam ea exutus fuit à Carolo Calvo, ab eodem rursus Lothario donatus est Abbatia Sancti Ricarii & sancti Columbani in Italia. Quàm pudenda erat causa concedendç Abbatiæ Sancti Vedasti; quàmque id, & danti, & accipienti invidiosum erat; tam excusandæ donationes aliæ videbantur, cum necessaria sustentatione frustrari non deberet Episcopus exauthoratus, & cujus non mediocria constabant adhuc in Principem suum officia. *Conc. Gall. Tom. 3. pag. 356. Hincmar. Tom. 2. pag. 404. 405.*

IX. Nullo tamen sub Principe magis increbuerunt Commendæ, quàm sub Carolo Calvo non abusu potestatis magis licentioso: sed quod longè plures Ecclesias laicis ademerit, quarum administrationem mox Episcopis Clericisque commendabat, addito etiam Abbatis nomine. Inter eos numera Hincmarum ipsum, qui cum Remensi Archiepiscopatu retinuit semper Cœnobium, quo ante Episcopatum donatus fuerat à Carolo Calvo, dum in ejus palatio mereret. Truculentus invasor illud olim Cœnobium labefactarat, reparavit Hincmarus. Adimere ergo ubi illud post voluit Carolus Calvus, pro virili enixus Hincmarus servavit. Inde concluditur ex usu Ecclesiæ fuisse, ut illud Cœnobium Hincmarus, & nondum Episcopus susciperet,

ret, & Episcopus retineret; cum toties in manus laicorum revolverentur Cœnobia, qui ea non ut haberent ambiebant, sed ut expilarent. Audi Flodoardum. *L.3. c.18. Scripsit Carolo pro Cella, vel Monasteria Flaviaco, quod idem Rex sibi, dum in ipsius ante Episcoputum moraretur servitio, donaverat, & ut in vitu sua illud teneret, pracepto confirmaverat, quodque à quodum invusore destructum restruxerat; & religionem in eo prout voluit restauraverat: quod postea Rex idem injustè à jure ipsiuc conabatur auferre.*

X. Nec tam piè Episcopi omnes, quàm Hincmarus commendatas sicut regebant Abbatias. Unde & in Concilio Tullensi Regulæ reddita est Abbatia Floriacensis, quam obtinuerat Rodulphus Archiepiscopus Bituricensis. *Qui præfatam Abbatiam irregulariter retinebat. Concil. ad Saponar. Can.* 11. Quo in eodem Concilio conquestus est Carolus Calvus Rex de Ganelone Archiepiscopo Senonensi, qui à fratre suo Ludovico Rege Germaniæ extuderat Abbatiam Sanctæ Columbæ, quam à se potius obtinuisse debuerat, & discordiam inter Principes alebat illius Abbatiæ occasione.

Cum verò disciplinæ labes ex bis plerumque Commendis oriretur: in eodem Tullensi Concilio decretum est compellari Principum humanitatem, ut cujusque Congregationis & Conventus Prælatos finerent ex proprio ipsorum Collegio adsciscí; quod eò tandem redibat, ut Commendæ extinguerentur. Quanquam enim tolerabilius esset, à Clericis, maximè ab Episcopis, quàm à sæcularibns Monasteria adgubernari; conducibiliùs erat tamen, & ipsi rerum naturæ accomodatius, ut à Regularibus Abbatibus regerentur. *Ut unicuique Congregationi Deo vacantium in timore & amore ejus, à discretissimis Principibus secundùm authoritutem divinam, sui professionis liceat habere Prælatos. Can.* 12. Hæc porrò non alia est *divina uuthoritas*, quàm Canonum vis & majestas, quos prisca Concilia persæpè, & ipse Imperatorum leges, *divinas leges* appellant. Quamquam autem juberent Canones, ut Abbates eligerentur Regulares, & is usus multò esset juri naturali consonantior; non tamen Episcopis tunc visum est sapienter aboleri posse Commendas, nisi Principes assentirentur, qui earum fuerant authores.

Fidentius pro sedis suæ amplitudine Nicolaus Papa ad Adnnem Archiepiscopum scribebat, objurgandos esse Principes, si quando concessiones bas facerent Canonibus adversas. *Si principis inordinata fuerit largitio, ipse sit Princeps pro emendutione redarguendus. Epist.59.* Qui idem ipse privilegia confirmans Abbatiæ Corbiensis, Abbates Commendatarios inde jussit exulare, tam Clericos, quàm Laicos. *Abbatem fratres ipsiuc Monasterii de se ipsis eligendi semper habeunt potestatem, & eam personam eligunt, quæ Monachi propositum & habitu & moribus profiteatur, non canonicum, aut laicum. Epist.* 24. Quod Decretum suum communit Pontifex invictissima bac ratione, quòd funditus subruatur Monastica professio, si Monachis Abbas præstituatur, sive Clericus, sive Sæcularis; quòd ita nimirum comparatus sit unusquisque nostrum, ut suo impensissimè faveat instituto, idque vehementer cupiat aliis omnibus dominari. *Quoniam Monachico ordini præficere, vel laicum, vel canonicum, non est servare ordinis professionem, sed evertere. Quod unusquisque Præpositus, cujus est ordinis, ejus quoque erit & propagator, nec bene disponet aliquando cujuscumque militiæ vitam, cujus non fuerit, ipse qui disponit, æmulator.*

Consimili privilegio donaverunt Episcopi Concilii Suessionensis III. Abbatiam Solminiacensem anno 866., ut eam tuitione semper sua Reges decorarent, at ne Abbates unquam ei præficerent, sive Clericos, sive Laicos. *Nec sibi uliter nisi tutelæ defensionis ac tuitionis Reges usurpent, nec uuiquam Clericorum Canonici habitus aut laicorum, quod absit, hunc locum attribuant. Sed sub tutela ac defensione, cum proprio & regulari Abbate sibi retineant. Conc. Gall. tom.3. pag.302.*

Qui Clericos ac Laicos Abbates promiscuè deprecantur, id satis apertè innuunt, tum cœpisse frequentius Clericis commendari Cœnobia, cum pietate Regum meliusculè jam Cœnobiis consulentium, illa à laicis, ad Clericos transferebantur Abbates. Experti enim Monachi non usque adeo sibi propitios Abbates Clericalis ordinis, illos perinde ad laicos deprecabantur, & bujusmodi à Principibus & Pontificibus exorabant privilegia, quibus utrumque genus Commendarum è Cœnobiis suis ejiceretur. Nec enim dimidiata, qualis per Clericos Abbates tentabatur, sed integra curatione egebat labefactata Claustrorum disciplina.

XI. Minimè mirum est autem tandiu toleratas ab Ecclesia Clericorum Commendas; cum & Laicorum tamdiu, quin & fœminarum aliquando toleratæ sint. Copiosiùs infrà differemus de his sæcularibus Commendis; cursim hic illud perstringemus Adriani II. ad Lotharium Regem scribentis, postquam repudiata ab eo fuerat Theutberga Regina. Qui non hospites prorsus sunt in Ecclesiæ Annalibus, iis exploratissimum est, hunc Pontificem in vestigia ingressum esse Nicolai I. ac pari ubique & inexpugnabili vigore purissimam Ecclesiarum disciplinam retulisse. Ille porrò Lothario Regi indixit, ut aut Reginam Theutbergam ad se revocaret, aut dum lis ea terminaretur, Abbatias illi eas interim fruendas concederet, quas spoponderat ad ejus sustentationem. *Habeatque in potestate sua ipsas Abbatias, quas ei dare ipse ore proprio promisit, de quarum sumptibus atque reditibus necessariæ possit habere stipendia dignaque subsidia. Epist.6.* Permira, ut vides, tolerantia, quam hìc excuset rei necessitas, gravitasque, & Pontificis incorrupta sanctitas: sed quæ difficillimè aliàs excusari possit.

XII. Inter Commendatarios Carlomanno quoque forsan filio Caroli Calvi assignanda sedes est, cum dicatur *plurimorum Monasteriorum Abbas reputatus*, similiusque veri sit, Monasticam nunquam edidisse eum professionem, tametsi Diaconus fuerit. In hujus Abbatis & Principis flagitiis describendis mirificè loquax fuit ejus ævi historia. *Du Chesne Tom.2. pag.405. 460. Tom.3.p.313.* Contrà autem Chronicum Adonis, *Spicil. tom.4. p.514. 517. Anno 766.*, laudibus exornat pietatem Lotharii, quem Clero etiam dicaverat Carolus Calvus ejus parens, & qui Abbas & ipse dicebatur. Sed præcoce fato abreptus est. Diximus suprà de Hugone Caroli Martelli nepote, qui cum Archiepiscopatu Rotomagensi Episcopatus Parisiensem & Bajocensem administravit, necnon & Abbatias Fontanellensem & Gemmeticensem. Has Commendas Canonibus obstrepuisse profitetur Fontanellense Chronicum: in quo complures alii Episcopi Clericique memorantur, qui dono Regum commendatam babuere eam Abbatiam, *Jure precarii, ac Beneficii*.

Non potest hìc sine piaculo præteriri Capitulare Caroli Calvi, quo diffinit pecuniam, quam exigant Abbates singuli, Normannis persolvendam, ut Regni finibus excederent. Erant porrò hi Abbates aut Episcopi, aut Monachi, aut Comites. *Unusquisque Episcopus, qui habet Abbatiam, aut Abbas qui similiter habet Abbatiam, aut Comes qui æquè habet Abbatiam, accipiat, &c.* Ii erant tunc Abbatum ordines tres in Gallia, nimirum alii Regulares, alii Commendatarii: & bi duplicis rursum generis, pro duplici genere Commendarum, Clericalium & laicarum. Impetravit ab Imperatore Ludovico II. & ab Imperatrice Rolandus Are-

latensis Episcopos Abbatiam Sancti Cæsarii *in Insula Camaria* sitam; castrumque ibi extruxit, quò cum se inclusisset, à Sarracenis captus est, qui in ea dudum Insula portum sibi adornaverant; magna illi pecunia opus fuit, ut libertati redderetur, præter illam, quam illis exolverat, quorum favore Abbatiam illam adeptus erat: *Du Chesne tom.2. pag.238.:* Ita per summum nefas ad Commendas quandoque veniebant, quibus novas inopini sibi ipsis calamitates accelerarent.

Nihilo plus erat causæ, ut Hincmaro Laudunensi Episcopo Abbatia commendaretur. Conquestus jam superiùs est Hincmarus Remensis, *Hincmar. tom.2. pag.392. 393. 398.*, quòd eam impetrasset, inconsultis Provinciæ Episcopis, Metropolitano, & Episcopo eo, in cujus ditione sita erat ea Abbatia. Possent & longè plura hic addi exempla Commendarum Laicis, Clericis, & Episcopis concessarum, non exigente necessitate, non hortante charitate sed ono cupiditatis & humanorum affectuum incitamento. Nec inde tamen quidquam aliud jure efficiens quàm vel tum laudibus celebrandam esse Ecclesiæ humanitatem & indulgentiam, cum nullo se tueri potest patrocinio hominum ambitiosorum importunitas, qui suas cupiditates, ejusque patientiam exercent.

XIII. Nec negari tamen potest, quin justæ fuerint causæ Abbatiis donandi Actardi, cum civitate sua ab Infidelibus ejectus fuit, si his acquiescere ille voluisset, nec ad Metropolin migrasset Turonensem. Ita certè sentiebat Hincmarus. *Cum alias possessiones & Abbatias largitione domni Regis habeat, unde sumptus habere valet, quibus ad Deo serviendum & ministerium suum exequendum in plebe sibi commissa sufficere posset.* Nec minùs arcta ex eodem Hincmaro necessitas consulendi Rothado Episcopo Suessionensi, postquam sede ejectus fuit, ut commendati Cœnobii proventibus victitaret. Episcopis & ipsi Regi ita visum est. *Post depositionem autem illius obtinui, ut unam Abbatiam valde bonam ei domnus Rex & Episcopi consentirent.*

Nicolaus ipse Papa assentiebatur, si depositionis sententiæ acquiesceret Rothadus, æquum esse, ut aliquo Beneficiorum solatio illi Rex subveniret. Nicolai verba ab Hincmaro, *Tom.2. pag.760. 249. 250.*, hujusmodi proferuntur. *Fortasse cognoscet delictum suum, & sua sponte in judicio, quo judicatus est, perseverare deliget. Quod si fecerit, apud Regem Caelum agendum est, ut liberalitate sua eidem congrua Beneficia, quibus sufficienter eum suis sustentare, ac honorificè degere possit, benigno mentis largiatur affectu.*

Hinc concluditur justissimas fuisse causas, & extinguendarum Commendarum, quibus homines cupidi abutebantur: fuisse & earum innovandarum, cum fuerint benemeriti de Ecclesia homines, quorum ejus intersit sustentationi prospicere, & hac maximè ratione prospicere, quando non alia expeditior succurrit ulla. Ubi denique Papa, Synodus, Rex unanimi consensu justam & necessariam Commendam judicabant, quis tam ineptus contrà niti, vel dicere ausus esset? Quis Nicolai I. judicio, tanquam molliori & remissiori obtrectare?

XIV. Mirum sanè illud magis, fuisse justas causas ipsorum Episcopatuum commendandorum. Id tamen idem ipse tradit Hincmarus, *Tom.2. pag. 238.*, vacantem scilicet Remensem Ecclesiam, depulso Præsule Sanctissimo Rigoberto, per immanem truculentiam Tyranni Milonis, temporibus Caroli Martelli, commendatam fuisse pariter cum Trevirensi Beato Bonifacio, Legato Apostolico & Archiepiscopo Moguntino. *Quandiu ejecto sine ullo crimine ab ea suo Pontifice Rigoberto, violentia tyranni Milonis, tempore Caroli Principis, Pastore vacans, Bonifacio Apostolicæ Sedis Legato aliquandiu, sicut & Ecclesia Trevirensis, commissa fuit.* Dilucida est hujus dispensationis & Commendæ necessitas, uni totum dabatur Ecclesiæ utilitati; Bonifacii Apostolicæ non minùs virtutes, quàm functiones, omnes ab eo obliquas abstergent suspiciones.

Adrianus II. Actardo in Metropolio Turonensem translato, Naonetensem ei Episcopatum commendatum reliquit, donec propius ibi eligi posset Episcopus. Cum eæ Bonifacii & Actardi Commendæ uni servirent publicæ Ecclesiarum utilitati, ad tempus illud circumscribebantur, quo par urgeret necessitas. Quo primùm puncto temporis expediebat Ecclesiæ Commendam revocari, revocabatur illa protinus, & Episcopus proprius ordinabatur. Uberius suprà de Actardo, & ad nauseam forsan usque disputatum est. Ex Epistolis Adriani II. multa ibi corrasa sunt. Unum hic addam ex iisdem testimonium Sanctissimi Pontificis, approbantis posteritati, quo Actardi merito Pallium illi antè etiam miserit, quàm Archiepiscopus crearetur. Carceres, vincula, carnificinæ apparatus, exilia, hæ pro Ecclesiæ defensione causæ aditum Actardo munière ad eas dispensationes, Commendas, gratias, de quibus tam multa diximus. *Quod non aliter, nec cuilibet absque Metropolitis, concederemus, nisi multoties exilia, mare, vincula passo, etiam ad capitalem, sententiam frequenter tracto, teste tuo Metropolitano, qui & id nobis litteris intimavit, & tibi spem in sede propria non superesse significavit, hoc tua ad celerrima consolationis solatia, tanta exigerent detrimenta, quin potius merita. Epist.15.* Si quid personis, si gratiæ, si favori donandum, his nimirum per cruces & exilia benemeritis de Republica Christiana, his, inquam, favendum, his gratificandum est.

Nec Commendis accenseri debet Episcopatus ipse Laudunensis, cum illum Hincmaro Remensi commendavit idem Pontifex, quandiu Hincmarus nepos Romanam peregrinationem obiret. Ita enim & mos ferebat, & lex canonica, ut invigilaret diligentius Metropolitanus in Ecclesias Comprovincialium Episcoporum per ipsorum absentiam. *Quoniam Episcopatum ejus tua sanctitatis specialiter post Regem servandum committimus. Conc. Gall. Tom. 3. pag. 375.* Absente Episcopo nemo dixerit ejus Episcopatus vel Titulo, vel Commenda onerari Metropolitanum, etsi ejus curam tunc agat. Non ergo ea erat Commenda.

Sed non injuria in classem Commendarum referemus Archiepiscopatum ipsum Bituricensem; cum illum Carolus Calvus Vulfado commendavit ad tempus, donec illum eo ipso Titulo investiret Nicolaus Papa I. qua de re jam sæpiùs illum interpellarat. Non aliud consultius quidquam excogitari potuerat, quo effugarentur ab omnibus ejus tunc Provinciæ Ecclesiis sacrilegi usurpatores. En ipsa Regiæ ad Pontificem Epistolæ verba: *Bituricensem Ecclesiam, ceu sanctæ Paternitati vestræ aliis litteris significavimus, quia dare absque Apostolatus vestri determinatione distulimus, commendare sibi eandem Ecclesiam cum rebus sibi pertinentibus acceleravimus. Scilicet ut in destructione earum non tantùm saviens valeret, quorumlibet pravorum instauria, quærentium diripere non sua, & vastare crudeliter aliena. Conc. Gall. Tom.3. pag.300.* Temporalia ejus Ecclesiæ Rex Vulfado concesserat, dum spiritalem quoque conferret Pontifex ditionem. Qua profectò in re plurimum distat hæc Commenda à superioribus, ubi Commendatarius tum spiritalia, tum temporalia creditæ sibi Ecclesiæ omnia administrabat. Sed tantò propiùs ea accedit ad hodiernas Commendas nostras, ubi temporalibus contenti Abbates Commendatarii, spiritali cura ferè abstinentur.

XV.

XV. Superest & alia hic paucis attingenda Commenda, superioribus perquam dissimilis. Cum Abbatia una alteri Abbatiæ ita concedebatur, ut ejus redituum partem aliquam decerperet & converteret in suos usus. Ita Ferrariensi Abbatiæ Cellam Judoci annuit Ludovicus Pius. Unio videri magis primùm possit, quàm Commenda. Sed cum id donum revocaverit Carolus postea Calvus, & ipsemet rursus restituerit; propiùs hæc videntur abesse à Commenda, quàm ab unione. Hæc porro Commendę ratio non poterat non videri omnium sanctissima. Quanquam enim Regulæ ipsę Ecclesiæ, & Canonicæ rationes dispensationum & Commendarum, per sese cum primis accommodatæ essent divinis incorruptæ justitiæ, charitatis & sapientiæ legibus; quanta quanta tamen est, plena est historia exemplorum, quibus elucescat, ita usu ut plurimum venisse, ut ii Commendas & Abbatiarum, & cæterorum Beneficiorum obtinerent, qui per cuniculos, qui avaritiæ, qui ambitionis ingenio in Aulam Regiam obrepebant. Ex quo fiebat, ut locupletandi Clerici gratia, quem opes ipsæ in delicias demergerent, & in ea vitia, quæ delitiis adhærescunt, Monachorum agmina innoxia penuriæ objicerentur. Nequicquam ea de re conquerebatur Lupus Ferrariensis Abbas. *Epist.25. Fama versatur inter nos, Clericos Palatii diversorum Cœnobiorum sibi dominium optare atque poscere, quibus nulla sit alia cura, nisi ut sua avaritia, oppressione servorum Dei satisfaciant.* Non pudebat inexaturabiles opum & voluptatum Clericos, *Deo servientium inopiam, suam luxuriam facere.* At ex adverso Commendæ quibus de nunc agimus, eò collimabant, ut Cœnobii unius abundantiâ, alterius inopia sublevaretur: ea quoque cautione adhibita, ut in Abbatia commendata etiam hospitalitas exerceretur. Ea quippe conditione Ludovicus Pius Ferrariensibus Cellam Judoci concessit. *Ut & monachi absque inopia in Monasterio Deo servirent, & in præfata Cella hospitalitatem juxta Dei timorem peregrinis impenderent. Epist.71.* Quo certè tempore Ferrarienses Carolus Calvus frustravit proventibus ejus Cellæ, ad incredibiles angustias rerum necessariarum pecunia illos adegit, ut ex compluribus Lupi Epistolis intelligitur. *Epist.11. 25. 32. 42. 44.*

Rursum verò hoc necessitatis & paupertatis obtentu illudebat non rarò & grassabatur cupiditas. Hinc illa Episcoporum & Abbatum turba auribus Principum obstrepens, & petitiones suas tam intempestivè ingeminans, ut statuerit tandem Carolus Calvus in Concilio, & ab Episcopis ipsis exoratus, aures omninò hujusmodi petitionibus obturare. *Concessimus in Synodo venerabilibus Episcopis, ne super Beneficia Ecclesiastica, vel Prestarias, etiamsi Episcopus, aut quilibet Monasteriorum Prælatus irrationabiliter petierit, præcepta confirmationis nostra nullo modo faciamus.*

XVI. In Commendam etiam dabant Reges, non Cœnobia tantùm, sed & Capellas, & minutissima quæque Beneficia: *Requirant Missi nostri de Capellis, & Abbatiolis, & casis Dei in Beneficium datis.* Exciderat nobis Gillebertus ille quem Catalaunensem Episcopum Hincmarus ordinavit anno 868. Hic Præpositus antè fuerat Sancti Vedasti; Commendatarius, ut suspicor, sed ab Episcopo & à Monachis ejus Cœnobii expetitus. *Jubente Joanne Episcopo, & consentientibus Fratribus suscepit Præposituram Monasterii. Baluz. Appen. ad Lup. Cap. Car. Calv. ann.868. c.11. Ibid. c.3. Cap. Balu. pag.614.*

Insolentissimum verò illud erat Commendarum genus, ubi homines scelestissimi Regum aures fatigabant, impetrabantque Abbatias necdum vacantes. Ex quo fiebat, ut cautiores quandoque Abbates Canonici & Regulares, Regio se diplomate quopiam muniri cuperent, quo desponderetur, quandiu superstites essent, loco se suo & gradu non amovendos. *Ut ipse quandiu viveret, prædictum Cœnobium quietè regeret.* Id Lupo Ferrariensi à Carolo Calvo concessum est, ad antevertendas procacissimorum hominum prehensationes, qui Beneficia ambiebant nondum vacantia. *Baluz. Appen. ad Lup. p.307.* Et hoc tamen illi Regibus imponebant prætextu, quòd arbitrariæ essent Commendæ, ad nutum revocabiles. Summa ea erat flagitii, ut ad nutum Principis revocabiles essent Beneficiarii, qui ne ad arbitrium quidem Episcopi vel Summi Pontificis revocabiles sunt.

CAPUT XIV. *P.3. l.2. c.44.*

De Commendis sub Regibus qui Carolo Calvo successere.

I. Damnantur Commendæ in Concilio Tricassino & Romano à Joanne VIII. Papa.

II. Privilegiis muniebantur Cœnobia adversùs Commendas.

III. In Concilio Trosle jano damnata sunt universim Commendæ omnes.

IV. Episcopus Ecclesia sua ejectus, præficitur Visitationi vacantis Ecclesiæ, cujus interim fructibus pascatur.

V. Varia exempla Cœnobiorum Episcopis & Archiepiscopis Commendatorum, quo Cœnobiis ipsis provisum esset.

VI. Utque provisum esset ipsis Episcopis alendis, quorum alia erant in Ecclesiam officia pernecessaria.

VII. Ut denique Cœnobia laicis extorquerentur, eo jamdiu insidentibus. Aut ut Monachi Canonicis, vel Canonici Monachis subrogarentur; benè morati malè moratis.

VIII. Privilegio Cluniacensi excludebantur cujusque modi Commendæ, jussò elegi Abbate secundùm Regulam Beati Benedicti.

I. IN Concilio II. Tricassino, anno 878. qui primus erat Regni Ludovici Balbi, edita est à Joanne VIII. Papa Constitutio, & à Concilio approbata, qua Commendæ prorsus omnes extinctæ fuissent, si tum facilè servarentur leges, quam sancirentur: nec plus negotii esset in opprimenda, quàm in damnanda corruptela quavis. Vetatur eo Canone, ne vel à Papa, vel ab Episcopis, Cœnobia prædiaque & fundos Ecclesiæ petant, nisi qui secundùm Canones impetrare & retinere possunt. *Ecclesiarum sanctarum possessiones, id est, Monasteria, mansa, cortes, villas, patrimonia, omniaque quæ jurisdictionibus earum conveniunt, nullas suppetere à Romano, seu reliquis Pontificibus præsumat, nisi persona quas canonica sancit authoritas, ut est illud primo anno ordinationis nostræ apud Beatum Petrum Apostolum constitutum. Can.2.* Jam verò ut Cleri dignitatibus summoventur Monachi canonicis institutis: ita & iis arcentur Clerici à Cœnobiis ac Cœnobiorum quibuscumque administrationibus. Est porro observandum illud in hoc Canone, quo Canon alius innovabatur editus in Concilio Romano, anno primo Pontificatus ejusdem Joannis VIII. verecundè omnes admoneri, non à sæculi Principibus, sed ab Episcopis impetranda esse Beneficia. Quanquam penes laicos sit complurium Patronatus Beneficiorum; pręsentant illi dumtaxat, unus verò Episcopus & Beneficium confert, & Beneficiarios instituit. Observa denique in hoc utroque Ca-

Canone Romano & Tricassino, ipsum sibi Pontificem eam legem præfigere, ne cui unquam Beneficia commendet. Enimvero abunde hactenus patuit, Principes maximè sæculares flagrasse cupidine commeodandorum Beneficiorum, adlaborasse autem Episcopales Syoodos, ut ex eo malo boni aliquid exprimerent, utque modum ei pouerent aliquem, dum se daret opportunitas totius mali extirpandi.

II. Confirmatum est à Pontifice io eodem Concilio privilegium, quo jam Episcopi Floriacensem Abbatiam donaverant, ut inde abigerentur prorsus Commendatarii. *Quamvis privilegia multorum meruerunt Episcoporum, ad reprimendam quorumlibet illicitam cupiditatem, ut super Abbate regulari ex eis eligendo, etiam nostræ authoritatis privilegia consequantur. Conc. Gal. Tom.3. pag.485.* Inde patet majora Cœnobia his se privilegiorum veluti præsidiis vallasse, adversùs exundantem Commendarum licentiam, quam Canones & Decreta Conciliorum Pontificumque coercere non possent.

Nec Commendis annumerabimus Sandionysianum Cœnobium, cum eo donare voluit Ecclesiam Romanam Ludovicus Balbus. *Aimoinus. L.5. c.37.* Tum quod tentata tantùm res sit, non perfecta; tum etiam quod propius vero sit, ita cautè simulatum fuisse, ut molesto incubatori illud Cœnobium auferretur.

Confirmata sunt à Marino Papa Joannis VIII. successore privilegia Solemniacensis Abbatiæ, quibus Commendæ excludebantur. *Nullus ibi unacumque subreptionis ambitione Abbatem statuere præsumat, nisi quem Monachi ex se ipsis elegerint. Anno 885. Conc. Gal. Tom.3. pag.521.*

III. Romani & Tricassini Concilii statutis minus obtemperabatur, & augescebant in dies Commendæ, nonnunquam iovidiosissimæ. In Concilio enim rursus Trosleiano anni 909. sub Carolo Simplice execrationi fuere Commendæ, quibus committebantur Laicis Cœnobia, ut Patres essent & Judices Congregationum Monasticarum, qui spiritalem vitam, & disciplinam claustralem ne primoribus quidem unquam labris degustassent. Eo enim tempore Abbates Commendatarii, etiam laici, non temporalem tantùm, sed & spiritalem in Monasteria jurisdictionem usupabant. *Auditu lugubre, dictu nefas, usu dignoscitur horribile, quando contra totius Christianæ religionis authoritatem, & consuetudinem, in Monasteriis Regularibus laici in medio Sacerdotum & cæterorum Religiosorum, ut domini ac Magistri residentes, velut Abbates, de illorum vita & conversatione ac regula sibi penitus ignota, perverso ordine dijudicant. Can.3.* Hic certè nihil in Clericos dicitur Abbates, non quòd nulli essent: quî enim id fieret, cum essent & laici? Sed quod vel rariores essent, vel in Monachos magis officiosi, & Claustralis disciplinæ studiosiores. Nec tamen potuit eo Canone primigeniæ & constanti integritati restitui Cœnobiorum disciplina religiosa, hoc est, ejectis Commendis, non laicorum tantùm, sed & Clericorum. *Censemus igitur ut status Monasteriorum inviolatus, juxta antiquam Regulæ traditionem & Canonum constituta servetur, & ut Abbates sint Religiosæ personæ, & quæ regularem noverint disciplinam.*

IV. Nihilo cæteris efficacior fuit hæc Commendarum damnatio. Nec Fulconem hic Remensem Archiepiscopum novæ authorem Commendæ dicam, ubi Herilando Tervennensi Episcopo à Normannis ejecto Catalaunensem Ecclesiam tum vacantem commisit, Visitatori futuro, & ab ea interim sustentando. Quanquam enim à Formoso Papa objurgatus sit, quasi Episcopatum commendasset: *Beneficiali more ferebatur contulisse*: certum est tamen Visitatorem tantum ab eo creatum fuisse, dum vacaret sedes: *Visitatorem constituerat, ut visitando interim sustentationem, dum Episcopus ibi ordinaretur, ex illa caperet. Flodoard. L.4. c.3.* Atqui delegationes istiusmodi longè aberant à Commendis, quamvis in speciem utcumque ad eas accedere viderentur.

V. At Fulco ipsemet Archiepiscopus à Carolo Simplici Rege Abbatia donatus est Sancti Martini, quo & interpellaoda illi fuit Vidonis Imperatoris tuitio ad eas terras & ditiones Abbatiæ, quæ Germanici Imperii finibus continebantur. *Notificat Abbatiam Sancti Martini à Rege sibi concessam, rogans ut res ejus, quæ in regno ipsius erant, in suam tutelam Vuido recipiat. Ibid. c.5. 6.* Eadem de causa scripsit & ad Herimannum Archiepiscopum Coloniensem. Hinc verò non temerè suspicamur, istiusmodi Abbatias Archiepiscopis, sive Episcopis commendandas necessariò pene fuisse, & quidem gratia pollentibus apud Summos Principes, aut iis opibus viribusque fretos, quibus possent ab iis violentissimos & tunc creberrimos usurpatores eliminare. Id ipsum non abs re conjicies de Abbatia Sancti Callixti, eidem Fulconi commendata, aut ejus Ecclesiæ, unde ei aliquid tutelæ accederet. *Concessa sibi, vel Ecclesiæ Remensi, Abbatia ejusdem Sancti. Ibid. c.8.*

Tristius ejusdem rei hoc erit rursus documentum. Abbatiam Sancti Vedasti invaserat Comes Balduinus. *Ibid. c.10.* Ea illum exuit Carolus Simplex, qui eam Fulconi Archiepiscopo commendavit. Eam denique Fulco in Comitem Alternarum transtulit, accepta vicissim ab eo Abbatia Sancti Medardi. Ea contumelia, sic enim interpretabatur, usque adeo exasperatus est Balduinus Comes, ut execrabili facinore, simulata concordiæ voluntate, Fulconem invaserit, lanceisque transfixum interemerit. Constat ergo non aliter persæpè Reges potuisse Cœnobia laycis adimere, nisi ut ea nobilissimis Archiepiscopis & Episcopis præpotentibus commendarent, qui nec ipsi quandoque ad ea tuenda satis in se Præsidii esse experiebantur. Nec illud forsan hic tacendum, Comitis Balduini in Regem Carolum perfidia & rebellione, pœnas dedisse ipsum Regem ejus licentiæ, quæ tum laycis Cœnobia commendabantur; ita jubente Numinis providentia, ut in quorum gratiam peccarant Principes, per illos ipsos pœnas darent. Ex adverso autem tutissimum erat Principibus officio fungi, & Ecclesiastica Beneficia Clero restituere, ut cujus & propria sint Beneficia omnia, & in Regem fides fuerit semper longè spectatissima.

VI. Cum eligi fecisset Heribertus Comes in Remensem Archiepiscopum filium suum quinquennem adhuc Hugonem, eam Ecclesiam Odalrico Archiepiscopo Aquensi commendavit, quem Civitate & Ecclesia sua Sarraceni ejecerant; addidit & Abbatiam & Canonicatum, cujus proventibus vitam toleraret. *Recipitur ad celebrandum Episcopale dumtaxat ministerium, vice Hugonis tunc adhuc parvuli, concessa eidem Præsuli Abbatia Sancti Timothei, cum unius tantum Prebenda Clerici. Ibid. c.22. 28. Et in Chronico. An. 928.* Heriberti Comitis adversarii Artoldum in eandem Remensem Ecclesiam elegerunt; at octavo, aut nono post anno, cum is renuntiare compulsus fuisset ei Sedi, Abbatia & Prioratu in Commendam donatus est. *Persuasus est, vel conterritus à Principibus Episcopii se procurationc, vel potestate abdicare, concessaque sibi Abbatia Sancti Basoli, & Avennacho Monasterio, ad Sanctum Basolum commoraturus abscessit. Ibidem. In Cron. an.940.* Uterque, ut vides, Archiepiscopus Commendatarius fuit Abbas, alter dum spiritalem Ecclesiæ Remensis administrationem vicaria opera sustineret, alter cum ea se Ecclesia abdicasset. Commendis non permiscui delegationem

Pon-

Pontificiam, qua Abbo Suessionensis Episcopus administrare jussus est Ecclesiam Remensem, impubere adhuc Hugone. *Ibid. c.20.* Tum quòd ea esset propria Episcopi Suessionensis potestas, ut qui Protothronus esset Remensis Provinciæ, & Primas inter Coepiscopos. Tum rursus quòd spiritali tantum Abbo potestate à Pontifice oneratus sit, temporalem omnem retinente Comite Heriberto. Hausta sunt hæc omnia de Commendis Episcopalibus à Flodoardo, qui Dadonem Virdunensem Episcopum alibi ait à Rege Arnulpho donatum Abbatia Sancti Balderici juxta Remos.

VII. Adalbertus Remensis Archiepiscopus, favore & authoritate subnixus Lotharii Franciæ Regis, Abbatiam Sancti Theodorici Rogerio Comiti extorsit, Ecclesiæ suæ Remensi univit, denique ejectis Canonicis Monachos illuc invexit. *Abbatiam Sancti Theodorici Remensi Ecclesia secundùm priorem statum subjectam faciens, Episcopali regimine subinde moderandam destinavit. Unde usque hodie spectat ad sedem ejusdem sanctæ matris Ecclesiæ. Du Chesne Tom.3. pag.438.*

Hoc maximè loco adnotari æquum est, inhiasse persepè Abbatiis Regularibus Abbates Ecclesiarum Collegialium, vel Cathedralium, ut depulsis Monachis Canonicos substituerent. Id suprà innuebatur, ubi statuebatur, ne Clericis, sed Monachis commendarentur Cœnobia Monachorum: propterea quod suo ipsius unusquisque Abbas instituto credita sibi Cœnobia aptare & conformare moliretur. Jam & illud monui, Benedictum Anianæ Abbatem, ne Monachorum Abbatiæ ab Abbatibus Canonicorum involarentur, & ad Canonicorum instituta traducerentur, à Ludovico Pio expressisse utriusque ordinis Cœnobiorum & Abbatum Catalogum.

VIII. Cum anno 948. confirmaret Agapetus II. privilegium Abbatiæ Cluniacensis, eligendi sibi suos Abbates, juxta Regulam B. Benedicti, & quod consequens est, nullus unquam habendi Commendatarios: *Habeant liberam facultatem sine cujuslibet Principis consultu, quemcumque secundùm regulam Sancti Benedicti voluerint, sibi ordinare. Bibl. Clun. pag.274.* Confirmavit & alias quasdam Abbatia Cluniacênsi unitas, vel donatas. Anno 914. Joannes X. in Abbatem Cassinensem ordinavit Archidiaconum Capuanum. Rogatus perhibetur à Leone Ostiensi piissimus Archidiaconus à Primoribus Civitatis Capuanæ, ut in ejus Abbatiæ administrandæ sarcinam succederet, cui sustinendæ Monachorum tum quidam nemo par esse videbatur. Cessit eorum precibus Monasticam vestem & professionem subiit, tumque Canonicè electus, à Papa ipso inauguratus est. *Capuani Principes consilio inito præfatum Diaconum conveniunt, eumque precibus ac monitis, ut id Prælationis onus assumat, inducunt. Quibus annuens, Monachus protinus factus est, nec multò post à fratribus universis juxta morem electus, à prædicto Papa Joanne honorificè consecratus est. Leo Ostien. L.1. c.56. Baron. an 914. n.2.*

Optatius nil fuerit, quàm ut Clerici omnes, qui Commendas Cœnobiorum Principibus expressere, hunc æmulati fuissent piissimum Archidiaconum, qui ad eam Abbatiam nunquam aspiraverat; qui ad eam inopinus vocatus, & ab iis vocatus, quibus cordi non erat, nisi Ecclesiæ publica utilitas; qui cessit non cupiditati suæ, sed Ecclesiæ charitati; qui denique seipsum dicavit Monasticæ professioni, ne corpori caput accederet dissimile ac dispar. Qui sequentibus sæculis in ejus hæsisse videntur vestigiis, ejus Ordinis suscepto Monasterii habitu, cuius beneficia & dignitates concupissent, longissimè ab ejus imitatione desciverunt; ducem secuti suam divitiarum & honorum sitim, & professione Monastica, quæ paupertati & humilitati tota dicata est, ad satiandas insatiabiles cupiditates suas grassati. Configetur inferiùs ea perversitas Conciliorum decretis, anathematum jaculis. Nec enim eæ Commendæ sunt, sed sinuosi anfractus, quò perveniatur ad diversi Ordinis Beneficia.

CAPUT XV. *P.3. l.2. c.45.*

De Commendis extra Gallias Imperante Caroli Magni stirpe.

I. In Germania qui ex Abbatibus eligebantur Episcopi, ii sæpissimè Abbatias retinebant, & transmittebant ad successores.

II. Pii nonnunquam Episcopi subrogari sibi Abbates Regulares volaere in Cœnobiis, quæ priùs ipsi rexissent.

III. Uniebatur quandoque Abbatia Episcopali infula, proventibus & prædiis divisis in Episcopum & Monachos.

IV. Sub Ottone I. in Germania abolita fuere Commenda.

V. In Italia à Joanne VIII. Commenda damnantur minùs legitima.

VI. Legitima ab eodem confirmantur.

VII. Ab Abbatibus Commendatariis, tum Clericis, tum laycis, Præpositi Regulares designabantur, qui disciplina Claustri præessent, & de ea ad Episcopum rationes suas referrent.

VIII. Incredibili quadam perversitate in Commendam data sunt ipsa Puellarum Monasteria.

IX. In Oriente quandoque commendabantur Episcopis Ecclesia alia Episcopales, ad ipsarum commodum & salutem.

X. Alia quandoque impetrabant Beneficia, ad levandam Episcopalium proventuum tenuitatem.

XI. Metropolitani & Episcopi ultro citroque Cœnobia sibi quæpiam conferebant, ad mutua paupertatis levamen & solamen.

XII. Hic usus bonorum Ecclesia Canonibus consentaneus censebatur, consentanea erat & circulatio quædam rerum inter Clericos & Monachos.

XIII. Justa sunt commenda, perinde ut justa sunt earum causa, justa & legitima authoritas, qua conceduntur.

XIV. Minorum Beneficiorum Commenda.

XV. Ex Monachis laycis, vel Oblatis.

XVI. Commendatarius fuerit Triphon Patriarcha, an Confidentiarius.

I. CUM Occidente penè toto imperitaret Carolus Magnus, ejusque Regia prosapia, non potuere non permanere & diffundi in Occidentales omnes Provincias, Ecclesiasque, leges, & ejus quæ tum in Gallia vigebat Ecclesiasticæ disciplinæ summa & primaria quæque capita. Paucula quædam superiori Capite nobis exciderunt, quæ ad Germaniam magis pertinent. Richebodum laudavimus Abbatem Laureshamensem, qui à Carolo Magno vocatus ad Metropolin Trevirensem, sociari posse speravit tam nomina, quàm munia Archiepiscopi & Abbatis: ita utramque illam rexit Ecclesiam, vel utramque titulo, vel alteram commendatam, sed quod caput est, ingenti Monachorum gratulatione, & ipsius Cœnobii incremento, quod magnificentissimè restauravit ornavitque. Plures alii ejusdem Cœnobii fuere, Abbates iidem & Episcopi; sed tum visa est memorabilior, cum ejus loci Abbates ad Episcopales Catedras vocati sunt: quòd ea nimirum frequentior causa fuerit

Ab-

Abbatiæ commendandæ. Cum Abbas ad Episcopatum accitus, utriusque Ecclesiæ clavum gubernasset, qui in Episcopatu successor illi postea datus est, Abbatiæ quoque se præfuturum confidebat: frustra certè nonnunquam. Qui enim tantis virtutum ornamentis effulserat Abbas, ut ad Episcopales infulas accerseretur, non temerè augurabantur eum pari religione & observantia Cœnobio atque Episcopatui præfuturum. At non idem facilè conjiciebatur de eo, qui ad Episcopatum electus, in Abbatiam nihil ad se pertinentem manus injiciebat. *Anno 785. Du Chesne Tom. 3. pag. 496. 502.*

II. Non immeritò B. Volfgangus Ratisponensis Episcopus judicavit eò maximè collapsam fuisse disciplinam Cœnobii B. Emmerammi in eadem Civitate, quòd majores sui ejus urbis Episcopi, cum eam Abbatiam ab Imperatoribus obtinuissent, sibimet ipsis eam vendicaverant, ejusque proventus in ea absumpserant, quæ tam aliena essent ab Episcopi, quàm ab Abbatis officio & sanctimonia. Ideo & Regularem protinus Abbatem ibi eligi fecit Volfgangus, risitque assentatorum insanias, vel ineptias, suadentium, ut prædecessorum exemplo, Cœnobii opulenti proventibus Episcopalis ordinis pompam amplificaret. *Fugaris ergo & Episcopi & Abbatis munere, ut tui fecere decessores, ne quaquam rerum careret emolumentis. Surius die 31. Octob.*

Beatus Udalricus Augustanus Episcopus ab Imperatore impetravit Commendam Abbatiæ modò vacantis obitu nepotis sui. Sed uno eo id consilio sanctissimus Episcopus machinabatur, ut privilegia quædam & emolumenta concedi, confirmarique faceret ei Cœnobio; eo enim semel perfecto, mox Abbatiam resignavit Regulari Abbati, quem à Monachis eligi curavit. *Surius die 14. Jul.*

III. Redeo ad Abbates, quorum electio ad Episcopatum, bene multos invexit in eadem Cœnobia successores Commendatarios. Franco Lobensis Abbas post Carolomannum Caroli Calvi filium, cum electus fuisset Tungrorum, vel Leodii Episcopus, ab Arnulpho Rege expressit ejus Abbatiæ cum Episcopatu unionem. Assensi sunt & Monachi, & tum conditiones concordiæ initæ hæ fuere, ut reditum pars dimidia Monachis obveniret, dimidia Episcopo, qui uni onus incumberet ejus militiæ, quam solebant Abbates suppeditare. *Jam dictus Franco ad opus Ecclesiæ Leodiensis supradictam Abbatiam petiit, & consentientibus Fratribus impetravit; facta prius conventione, ut medietas Abbatiæ Fratribus inibi regulariter militantibus in usu communi deserviret, aliam Episcopus sibi & militantibus manciparet.* Seponebantur decimæ & reditus ex illis obvenientes, quò in pauperes ad portam Cœnobii erogarentur. *Additur præterea, ut decimæ omnes indominicatæ ad portam Monasterii in usus pauperum sint & peregrinorum.* Quatuor proximè sequentes Episcopi Lobensem eandem Abbatiam in potestate habuerunt; cui cum Præpositos præficerent suo arbitratu, & plerumque non sine pretio, hinc tota pessumdata est Cœnobii olim florentissimi & res & disciplina. *Spicileg. tom. 3. pag. 524. 558.*

IV. Melinsculè composita tum erant res in Germania, ut prodit Decretum Conventûs Francofordiensis Episcoporum Comitumque sub Ottone I. Statutum est enim, ut Cœnobia, quibus eligendi jus esset Abbatis, nemini posthac donari possent, ac ne Abbatiis quidem aliis. Quæ verò jus electionis assecutæ non essent, ea Monasteriis aliis adglutinari possent Imperatoriæ clientelæ. *Inventum est, etiam præfato Regi, ut nulla Abbatia, quæ per se electionem habet ad Monasterium, nec alicui in proprium possit donari. Illa verò quæ electione carent, Regis donatione & privilegio, ad aliud Monasterium, quod sub ejus mundiburdio constitit, subrogari possint. Reginon. Append. 1. c. 53.* Eo decreto profligabantur omninò Commendæ. In Monasteriis enim jus eligendi adeptis, apertissimè prohibentur & Commendæ, & uniones ad alia Monasteria. In aliis verò unum videtur permitti Imperatori, proprios ut Abbates nominet, aut ea Cœnobiis aliis uniat & conglutinet. Nec enim jure nominandi jus includitur commendandi.

V. E Germania in Italiam pergentibus, occurrent Romani Pontifices laudatissimo zelo adversùs Commendas succensi. Literas dedit Joannes VIII. ad Imperatorem, & Archiepiscopos Ravennatem, Mediolanensem, Aquilejensem, quibus commonebat excommunicatum à se fuisse Adelardum Episcopum Veronensem, quòd orasset exorassetque ab Imperatore Abbatiam, privilegiis Apostolicis conculcatis, & electionibus Canonicis, quæ ibi semper viguissent. *Cum Adelardum Episcopum, venerabile Monasterium Nonantula situm, quod nullus unquam Episcoporum, vel Judicum in Beneficium quæsivit, contra sacras prædecessorum nostrorum nostrique privilegii institutiones, quibus de propria semper Congregatione Abbatem fieri jubetur, callidè petiisse, ac per hoc illicitè præsumpsisse, omnimodis reperissemus, authoritate Apostolica excommunicare studuimus. Ep. 57. 48. 49.*

Abundè patuit ex superioribus, plerasque ex Imperatorum & Regum donis profectas esse Commendas. Et cum tamen hic Veronensis Episcopus consimili beneficio ab Imperatore affectus fuisset, Ecclesiæ fulminibus mox percellebatur. 1. Quòd ei Cœnobio speciale indultum fuisset electionis privilegium, quo proinde Commendæ summovebantur. Non quo jure ipso Canonico, & disertissimis Regulæ B. Benedicti verbis non omnibus Cœnobiis agnatum & commune esset eligendi jus Abbatis, atque adeo Commendatariis ablegandi. Sed postquam vel Regnorum necessitates publicæ, ut effrænatissimæ cupiditates eò impulere Summos Principes, ut suo nutu & arbitratu Abbatias largirentur: si quæ inter eas, gratia & favore Magnatum præcelluere, eæ privilegia eligendi specialia elicuere, ut immunitatem suo sibi aliàs jure debitam, hoc est eligendi libertatem, saltem præcariò, obtinerent. 2. Quòd nihil causæ fuisset, quamobrem hæc Commenda annueretur, nisi ut infinitæ cnidam opum cupiditati fieret satis. *Cœnobium surripuit, suisque usibus, coarctatis extremâ egestate Monachis, applicavit.*

VI. Nec dubitabat tamen idem Pontifex, quin Commendæ quædam essent justæ & inculpatæ, tum ratione habita ejus, qui daret, legitima dandi potestate fretus; tum Beneficii quod commendaretur nullo nempe privilegio fulti, ut ne unquam commendaretur: tum denique causarum dandæ ad Ecclesiæ utilitatem Commendæ. Id genus erant, quas probavit idem Joannes VIII., *Epist. 264.*, & speciale patrocinio suo tuitus est in Haderigho Presbytero & Abbate plurimarum Abbatiarum, præter Xenodochia & alia Beneficia, quorum erat Administrator. Prolata sunt superiùs, cum pluralitatem Beneficiorum exagitaremus, verba ipsa hujus Pontificis, & quæ officia exhibuisset hic Presbyter cum primis insignia in Ecclesiam Mediolanensem; ut jam perspicuè ad utilitatem Ecclesiæ redundaret, tam bene de ea meritos beneficiis ejus cumulari. Tutissimum quoque erat plura ei commendare Beneficia, plurésque Ecclesias, qui incorrupta fide & invictissima strenuitate Ecclesiam Mediolanensem defensitasset.

En aliam perquam similem Commendam. Abstulerat Archiepiscopus Ravennas Joanni Diacono & Cartulario Ecclesiæ suæ Abbatiam illam ipsam, qua ejus ipsemet insignia in Ecclesiam merita remuneratus erat. Contulit se Joannes ad Pontificem, à quo

à quo jussus est per Epistolas Archiepiscopus, ut suæ illum Abbatiæ restitueret, per suos alioqui Nuntios acturum restituendum: permagni enim intereſſe, & ad æquitatem, & ad gratitudinem Ecclesiæ testificandam, ut ne indonati & inglorii dimitterentur, qui de ea usque adeo benemeriti essent. *Mandamus, ut Joanni venerabili Diacono & Cartulario Ecclesiæ tuæ Monasterium Sancti Martini, quod à te dudum promeruit obtinere, de presenti reddere studeas, &c. Quoniam justum fore decernimus, eos post longa obsequia & diuturna servitia, quæ in Sancta Ravennate Ecclesia peregerunt, non solùm digna remuneratione non privari, sed potiùs acquisitis Beneficiis alacriter gratulari. Ep.*300. Fugit me, an Hugo Abbas & Regiæ Francorum stirpis Princeps, ad quem humanissimæ sunt, & amoris significationibus plenissimæ ejusdem Pontificis literæ, *Ep.*105., Abbatias suas tam splendidis meritorum & virtutum suffragiis esset consecutus.

VII. Unum nobis restat in Commendis Occidentalibus non oscitanter animadvertendum, ut nemo facilè in crimen vocet Pontifices, Sanctissimos Episcopos, & Synodos, usque adeo tum faciles & indulgentes in illis tolerandis, nonnunquam & approbandis, quanquam improbaretur semper, quod ultra modum & æquitatis fines tentabatur. Illud autem est, quod Commendatarii omnes, sive Clerici, sive Layci, quantumvis & spiritali & temporali præessent administrationi, Præpositos tamen & Superiores Regulares designare juberentur, qui de Claustri disciplina Episcopo rationem redderent, Synodis interessent, curam gererent animarum totius Cœnobii, ut qui apud Judicis sempiterni aliquando de his examen & judicium vocandi essent. Hæc Abbatum & Præpositorum officia edisseruit Moguntinum sub Arnulpho Rege Concilium, *Can.*25., anno 888. *De Monasteriis Clericorum, Monachorum atque Puellarum, quæ Clericis, sive Laycis Beneficiè jure donata sunt: placuit, ut tales eis præficiant Provisores ac Præpositos, qui praeſſe noverint ac prodeſſe, & qui ad Episcopum recurrant, & secundùm ejus ordinationem ad conventum Synodi occurrant, & commissum sibi gregem Canonicè & cum magna religione custodiant, quasi rationem de animabus eorum reddituri.* Universim ergo Abbates, seu ex Clericorum, seu ex Laycorum ordine Commendatarii, onus salutis Monachorum & procurationem totam illam spiritalem refundebant in Monachum, quem designatum à se Præpositum Episcopo præsentabant.

VIII. Sed illud habet hic Canon, quo meritò stupeamus; quòd non Monachorum tantùm & Canonicorum Cœnobia, sed & Canonicarum atque Sanctimonialium Laycis Clericisque commendarentur. Erat ea indubitatissimè summa flagitii, & extrema disciplinæ pernicies: sed non siletur hìc quid causæ & rationis prætexeretur: ubi dicitur Beneficii jure. Eorum verborum hic sensus est. Ea Cęnobia ab Imperatore iis data, qui militiæ merere, stipendia facere, cuneos militum alere possent, quæ sive munia, sive onera his Abbatiis jam inde à temporibus Caroli Martelli indicta fuissent. Id vox ipsa Beneficii declarat, & ea propria est ejus verbi significatio, ut suprà jam sepiusculè demonstratum est. In Literis Ludovici Pii ad Magnum Arcbiepiscopum Senonensem datis anno 816. insinuantur commendata Clericis Monialium Beneficia. *Quanquam nonnulli Clerici Monasteria Puellarum, & nonnulli Laici Monasteria virorum ac puellarum habeant.*

IX. Flectendus nunc nobis gressus est ad Ecclesiam Orientalem, in qua ex iis quæ de pluralitate Beneficiorum disputata superiùs sunt, legitimas, colligitur, aliquas fuisse Commendas, & ipsorum subnixas authoritate Conciliorum. Quod de Michaelis & de Manuelis Patriarcharum Constantinopolitanorum Constitutionibus diximus, apertè Commendis suffragatur. Id enim & Patriarchæ & Metropolitani, & Episcopi sibi sumebant, ut mutua concessione præter Episcopatum suum, aliam ejusdem Provinciæ gererent Ecclesiam Episcopalem, ut suprà prolixiùs narravimus, & has dispensationes tam adversas Canonicis legibus adscribebant illi Ecclesiæ & gregis Christi necessitatibus. *Justam ob causam, quam tempus & res postulant, &c. Propter rationabilem Ecclesiæ Christi ovium refocillationem;* ut habet Patriarcha Manuel ibidem, ubi de legitimis Translationum causis agit. *Juris Orien. Tom.*1. *pag.*5. 241. In confesso est autem non posse non, & Commendarum causas pari æquitate & necessitate niti.

X. Rursus ubi Alexis Commenus Imperator sanxit, ut qui electi essent Episcopi Ecclesiarum Orientalium, Paganorum jugo oppressarum, ad quas adire non daretur, priora beneficia sua retinere possent, & eorum reditibus victitare: perinde sanè est, acsi diceretur, Episcopales Ecclesias illos Titulo possessuros, reliqua Beneficia in Commendam. Quod tantò propiùs à vero abest, quod hæc non permittuntur retineri posse Beneficia, nisi dum possint beata aliqua rerum vicissitudine ad Ecclesias suas convolare. *Ibidem pag.*138. *Balsam. In. Can.*37. *Trullan.*

Statuerat Patriarcha Sisinnius sub Imperatoribus Basilio & Constantino fratribus, ut dona Abbatiarum omnia irrita declararentur, præter ea, quibus illæ aliis donarentur Monasteriis, aut Magnæ Ecclesiæ. *Quin etiam traditiones Monasteriorum aliis Monasteriis attributoram, & magnæ Ecclesiæ, reservari. Juris Orien. pag.*203. Nihil attinet de verbis contendere, & hic tricari, Commenda an ea esset, vel unio perpetua, aut etiam temporaria.

XI. Constitutum quoque fuit ab Alexio Patriarcha, & quidem in complurium Synodo Episcoporum, ut si quo Cœnobio Metropolitanus Episcopum donaret suæ Provincię, ad leniendam ejus egestatem: lapsu verò temporis locupletaretur Episcopatus, & Metropolitana ex adverso Ecclesia penuria premi inciperet: tunc enimvero compelleretur Episcopus Cœnobium Metropolitano restituere, quo & ipse vicissim nunc egens levamento eodem uteretur. *Episcopi quotquot ex Metropolitanorum donationibus Monasteria possideat, si Metropoles in arctum cogi & inopes fieri contigerit, beatos autem & locupletes esse Episcopatus, meritò donationes illas restituent, ac Metropolibus Monasteria cedent, ut eorum angusta fors paulum ex eo solatii capiat. Similiter & alia persona facient. Nam hauddubiè absurdum est & alienum à ratione, omnis generis exactionibus gravari Metropoles, Episcopatuum ad inopiam redactorum causa: locupletes autem Episcopatus non manum porrigere, nec opem ferre Metropolibus suis egentibus, nec permittentibus ad se, si poscat usus, Monasteriis cedere. Ibidem. pag.*259. Erat ergo tunc quædam charitatis & donorum reciprocatio inter Metropolitanos, & Episcopos cujusque Provinciæ; ut commendatis mutuò Cœnobiis, omnium indigentiæ prospiceretur. Non altercabor, si uniones malis fuisse, quàm Commendas. Mihi perinde est. Propendeo tamen magis in Commendas, cum illa sibi Episcopi ultro citroque commendarent; perinde ut horum, vel illorum solanda erat paupertas. Denique si justæ possint esse causæ uniendarum Ecclesiis Episcopalibus Abbatiarum, erunt proculdubio & earundem Episcopis commendandarum.

XII. Ne in mentem quidem tum veniebat Episcopis Græcis, uti nec Latinis, dubitare fas, an nefas, & furti genus esset, indigentibus Episcopis iisdemque Abbatibus Commendatariis reditus & sun-

fundos condonare, qui Monachis primò donati fuissent. Curæ erat illud quidem prorsus, ut ne patrimonio Christi sæculares & laici saginarentur, & ut ne effunderetur in divites, quod modicè sustentandis pauperibus dicatum fuisset. At cum paupertate gravabantur Episcopi, ita sibi omnes persuadebant, fuodos proventusque Cœnobiorum in eorum necessitates dependi, hunc profectò esse rerum Ecclesiæ usum saoctissimum, & hos veluti rivulos tum esse, qui in eum funtem refluerent, unde primùm effluxissent. Ut enim rem à capite arcessamus, erant olim omnia Ecclesiarum bona in ditione & potestate Episcopi. Parentes sunt Episcopi, & conditores omnium Ecclesiarum, adeoque & Monasteriorum. Pleraque Cœnobia fundarunt ipsimet, dotaruntque Episcopi ex Cathedralium agris & latifundiis Ecclesiarum. Ita cum Cœnobiorum opes, urgente ineluctabili aliqua necessitate, Conciliorum Pontificumque authoritate, in Episcoporum manus revolvuntur; non injuria rivuli existimantur hi esse, qui primævam ad scaturiginem suam revocentur. Alternatio semper fuit reciproca terrarum, redituumque inter Episcopales & Abbatiales Ecclesias. Utpote quod unum sit Christi patrimonium, aliàs & aliàs partiendum, pro temporum & locorum necessitate, duce & magistra charitate Christi. Centies Monachi Clericis, Clerici Monachis in easdem Ecclesias subrogati fuere; nec rebus Deo dicatis injuria fieri visa est unquam, si nunc his, nunc illis indigentioribus pro utilitate & charitate Ecclesiæ distribuerentur.

XIII. Fateri ergo cogimur, tam Commendas, quàm Dispensationes omnes juri communi adversarias, eòque quà licèt, qua fas est cohibendas esse: esse tamen nonnullas earum non legitimas tantùm, sed & necessarias, tum quod à legitima proficiscantur potestate, tum quod justis exprimantur causis, ad Ecclesiæ publicam utilitatem pertinentibus. Cum harum cautionum altera deest, æquum est explodi Commendas. Ubi neutra deest, æquum est eas vel tolerari, vel etiam approbari, ut necessitati, & charitati Ecclesiæ servientes.

XIV. De Episcopatibus & Cœnobiis in Commendam datis hactenus, ad minora nunc defluemus Beneficia. Et quidem ubi Alexis Comnenus Imperator electis ad Episcopatus in partibus Infidelium sitos, veniam fecit retinendi priora Beneficia sua, plura ex iis enumeravit, quæ inferiora essent Abbatiis, ut videre est in suprà laudatis Juris Orientalis & Balsamonis contextibus. Hinc illud emergit, nulla fuisse minorum gentium Beneficia, quæ non aliquando commendarentur.

XV. Cum Imperatoria porro ea Constitutione, inter cætera Beneficia recenseantur jura, vel portiones nescio quæ fraternitatum, Græcis *adelphata* dicta, non abs re fuerit hic ea elucidari. Hinc emicabit nova etiam Commendæ species inusitata hactenus in Occidente, sed quæ non multò post Constantinopoli in Gallias irrepsit. Ea erant Beneficia Oblatorum in Monasteriis, qui usitatissimè in Galliis *Monachi laici* dicuntur. Id erat juris Patriarchæ Constantinopolitano, pinguibus in Monasteriis locandi laici cujuspiam, qui ad meliorem frugem revocare se, & seriò pœnitentiæ addicere meditaretur; cui tum non possent Monachi non ea subministrare, quæ essent sustentandæ vitæ necessaria. Audiendus de his Balsamon. *In Can. 29. Synod. VII. Non solùm cura animarum Monachorum, sed ipsorum etiam sæcularium incumbit Patriarchæ. Et quando viderit aliquem sæcularium sitientem propriam salutem; quomodo continget prohiberi Patriarcham, quominus in Monasterio eum collocet, ad salutem animæ ejus qui accedit?* Nec sæcularibus verò poterat Patriarcha hæc conferre Beneficia, hoc est, qui ad morum conversionem animum non appulissent: nec alterius Cœnobii Mooachis; nec ita ut Cœnobii reditus jam propriis Monachis alendis minùs sufficerent; *Ne gravetur Monasterium Adelphato*. Interiores enim Monachis exterioribus semper anteponebantur. Denique non laicos tantùm anterioris nequitiæ suæ pœnitudine ductos, sed & Episcopos Ecclesiis suis exturbatos, poterat Patriarcha in opulentioribus Mooasteriis collocare: *Si accedit Laicorum quispiam, qui est omninò inops & pauper ad sanctissimum meum dominum, vel ex Antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, & sunt inopes, & voluerit statuere, ut is victum capiat à ditiori aliquo Monasterio, hoc rectè faciet: non supra facultates numeri eorum qui sunt ordinati. Monachi enim qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus ad ea, quæ sibi sunt necessaria capienda.*

XVI. Cave autem, ne Commendis accenseas illam Patriarchatus Constantinopolitani concessionem Thryphoni Monacho factam, dum Thophylactus Romani Imperatoris filius ad eam ætatem maturesceret, quæ tantæ dignitati par esset. Voluit quidem Tryphon eam sedem retinere, elapso etiam tempore turpissimæ confidentiæ; sed ita tum fraude, tum vi excessus est eo throno, ut ejus non minor proderetur habetudo animi, quàm ambitio. Annos tres supra viginti, ait Curopalates, Pontificatum gessisse Theophylactum, quo annorum numero continetur & ipsa Tryphonis administratio. Videri ergo non injuria posset Tryphon Administrator ejus Ecclesiæ fuisse, dum immatura adhuc esset ætate Patriarcha. Quod non multum recedit à Commendis ad tempus datis. Sed fœdissimæ dedecus confidentiæ quo se Tryphon contaminavit, prohibet nos, ne mollioribus instiusmodi interpretationibus assentiamur. *Cedrenus pag. 627. 628.*

CAPUT XVI. *P.3. l.2. c.46.*

De Commendis Laicorum, sive de Commendis militaribus sub Carolo Martello, Pipino, Carolo Magno & Ludovico Pio.

I. Allaborarunt Reges & Imperatores Galli, ut mederentur invasioni terrarum Ecclesiæ per laicos, unde manaverant Commendæ Militares. Sed non satis ex animi sententia res procedebat.

II. Consenserunt & Concilia temperamentis quibusdam, quod planè constaret, per Regni calamitates nondum licere, etsi maximè cuperent, extingui prorsus Commendas.

III. Cœpit Carolus Magnus ei malo medicinam facere, prohibito, ne fundi Ecclesiæ dividerentur.

IV. Hinc illa manavit Regula juris, nefas esse Altaria, Ecclesias, Beneficia dividi.

V. Qui factum sit, ut Carolus Magnus & Ludovicus Pius Commendas adhuc aliquas laicis annuerint.

VI. Damnavere tandem ipsimet quidquid aliud erat Laicarum Commendarum.

VII. Et extingui tamen eas non licuit per facilitatem & mollitiem Episcoporum, qui adduci non poterant, ut abnuerent ipsi, quod Principes annuissent.

VIII. Quid de his senserit Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis.

IX. Excusatur ab eo Ludovicus Pius in negotio Commendarum.

X. Laudatur à Jona Pius, quod cervicibus Ecclesiæ excussisset Nobiles aliquos, qui Decimas, & Eccle-

clesiasipsas usurpassent. Unde vox Commendæ. Quantu esset intercapedo privatorum, qui cupiditatibus suis, & summorum Principum, qui Regni necessitatibus obsequebantur.

I. VIX in ipso illo tot sæculorum Ecclesiæ decursu execrabilius quidquam occurrit, quàm illa rerum Ecclesiæ, terrarumque, & ipsarum adeo Ecclesiarum invasio, per temporales Principes, Nobiles, Militesque, concidentis Clodovæi Magni familiæ tempore. Sarcire eam labem laborarunt Pipinus, Carolus Magnus, Ludovicus Pius & Carolus Calvus, ut temperamenti saltem aliquid adferrent: Episcopalia quoque Concilia strenuam in eo operam navarunt. Sed ipsamet antè labefactata est Caroli Magni stirps Imperatoria, quàm desperato adeo malo curatio tota adferri potuisset. Quàm facilè est ingentes impellere ruinas, tam arduum, tam impossibile quandoque est, eas prorsus sarcire ac restaurare, ubi Ecclesiam & Regnum pariter totum pernicies una complexa est.

Non illam hic ego calamitatem describendam adgrediar, ne longior sim, & ne à proposito mihi scopo aberrem. Satius est Ecclesiæ, Conciliorum, & sanctiorum quorumque Præsulum observare consilia, gesta, decretaque, inter has importunissimas temporum difficillimorum procellas. Nec me suspicari quisquam poterit ab instituto meo divertisse, cum Militares etiam istæ Commendæ, Beneficia, Abbatiæ, & Episcopales semper fuerint Ecclesiæ; quibus illustrandis totum hoc à nobis opus dicatum est.

II. Concilium VI. Parisiense anni 829. Ludovicum Pium interpellavit, ut in hoc ipso Concilio Abbates, sive Canonicos, sive Regulares, quin & Laicos, *sive de Laicis, qui Monasteria habent*, hortaretur, ut Episcopis morem gererent, vitam piè componerent, religiosè Cœnobia administrarent, nec res temporales dilabi finerent, ac dissipari. *Congregationes sibi commissas, sive spiritualiter, sive temporaliter, ex paterno affectu gubernare, eisque necessaria stipendia administrare non negligant. Et ut nostram admonitionem libenter audiant, & obedienter adimpleant.* L. 2. c. 18. At Concilium II. Aquisgranense anno 836. sub eodem Ludovico contestatur quidem primò, tum certè Canones obtritos & proculcatos fuisse, cum Cœnobia laicis commendata sunt, Cœnobiaque ipsa direptioni & exitio objecta; fatetur mox tamen temporum ærumnas, & angustias Regni ejusmodi aliquid extundere potuisse, atque adeo in eam tantum nunc curam incumbendum esse, ut reparentur ædificia undique hiantia, & restituantur Clerici sedibus suis, quibus ejecti fuere, donec tam inveterato malo efficacior aliqua fieri possit medicina. *Monasteria divinis solummodo cultibus dicata, non debere sæcularibus dari, & Canonica prodit authoritas, & ipsorum destructio locorum. Sed quia id exigit Reipublicæ necessitas, saltem collapsa loca erigi debent, & Clerici locis, in quibus fuerant, restitui, quousque opportunitas id permittat emendari plenius.* Can. 19.

III. Cœperat jam pridem Carolus Magnus ei malo modum aliquem & delinimentum adhibere, ubi præceperat, ne qua posthac fieret rerum Ecclesiæ divisio, & ex divisione jactura. Sic enim ille in Capitularibus. L. 1. c. 83. *Capitul. Baluz.* l. 5. c. 207. *Anno 789. Ut ab Ecclesia de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam pœnitus amoveremus, statuimus ut neque nostris, neque filiorum nostrorum temporibus ullam penitus divisionem, aut jacturam patiantur.* Hinc autem occasio data promulgandę huic constitutioni, quod in Conventu Aquisgranensi anni 789. cui prçerat Paulinus Legatus Adriani Papę, admonitus Carolus fuisset dividi à Laicis & detruncari Episcopatus, atque Abbatias, ea tantum portione permodica Episcopis, Abbatibus & Abbatissis permissa rerum & proventuum, qua Canonicorum ac Monachorum instar victitarent: *Quia laici homines solebant dividere Episcopia, & Monasteria ad illorum opus, & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissæ, nisi tantùm ut velut Canonici & Monachi viverent.*

IV. Hinc manavit Regula Juris illa decantatissima, & posteris sęculis inculcatissima, Ecclesias & Beneficia nullam pati posse divisionem, nec in plures unquam conferri. Layci Beneficiarii, qui Ecclesias, Abbatias & Prioratus vel invaserant ipsi, vel dono Principum acceperant, hęc tanquam hæreditaria prędia mox inter filios & hęredes partiebantur, à quibus rursus in nepotes alios aliosque dissecta, in minutias eas veniebant, quæ facillimè vel alienarentur, vel dissiparentur; & jam spes & postliminii nihil superesset. Prętterquam quod in illa hęredum multitudine, Ecclesię curam & administrationem aliis in alios rejicientibus, nemo unus erat, qui illam in se susciperet; Ecclesięque provisores eò quòd plures essent, nulli erant omninò. Hæc in iisdem leguntur Capitularibus; ubi & vetantur hæ divisiones, dum possint aliquando tandem recuperari omnes Ecclesiæ & earum res de potestate Laycorum. *Et de Ecclesiis quæ inter cohæredes dividuntur, & tali occasione proprio honore careat; sive de his Ecclesiis, quæ nimium rebus propriis sunt attenuatæ: vel certè de his rebus quæ super necessitate compellente à nonnullis Ecclesiis sunt ablata, & si qua sunt alia, sive in Ecclesiasticis, sive in publicis rebus emendatione digna, quæ pro temporis brevitate efficere nequivimus, in tantùm differendum illud judicavimus, donec Domino favente, consultu fidelium, facultas nobis id definiendi ab eo tribuatur.* L. 1. c. 110.

Ex his ergo scissionibus rerum Ecclesiæ, earum scatebat tandem pernicies, & mera desperatio eas unquam recolligendi. His medicari voluere Carolus Magnus & Ludovicus, nec divisiones tantùm prohibere exitiales, sed & Ecclesias suis omnibus rebus redintegrare: & tam tristia tamen inciderunt tempora, ut novas aliquas ipsis etiam Commendas Laicorum dira & inexorabilis necessitas extorserit, ut ex antedictis patet.

V. Nec enim inficiari quisquam potest, quin vel ii duo religione & pietate pręstantissimi Imperatores, & de Ecclesia optimè meriti, nonnullas & Abbatias, & Cathedralium, aliarumque Ecclesiarum res Laicis commendaverint, ex illis etiam, quanquam id quidem raro, quæ intactæ hactenus & illibatę permanserant. Sed 1. quidem palam contestabantur, ineluctabili hoc necessitate exprimi, dum hæc tota aliquando labes resarciri possit. 2. Laicos hos compulere, ut in Episcoporum potestate essent, ut summa semper omnium providentia & authoritas esset penes Episcopos. 3. Ipsimet vigilavere, ut sartæ tectæque servarentur Ecclesiæ, earumque res omnes. *Abbatibus & Laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio peragant ea, &c.* L. 2. c. 8. Et L. 5. c. 11. *Ut illi homines, qui res Ecclesiasticas per verbum domini Regis tenent, illas vel Ecclesias vel domos Episcopi & Monasterii emendare debeant, &c.*

VI. Revocarunt illi quidem postea dona sua hæc omnia, aut si mavis, damnarunt generatim omnes rerum Ecclesiæ usurpationes à Laicis factas. Idque iis verbis præstiterunt, quibus apertissimè profiterentur, non posse dari Laicis, non posse unquam impetrari à Laicis patrimonium Christi & pauperum; & qua id cumque colore & fuco obducatur, sacrilegam eam semper esse rei sacræ contaminationem & detestabilem rapacitatem, quæ same & nece

nece pauperum luxuriantes divites saginet. *Omnibus, Nos ipsos corrigentes, posteris nostris exemplum dantes, generaliter interdicimus, ut nullus laicus homo, vel Imperator, vel Rex, aut aliquis Præfectorum vel Comitum, sæculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat, aut à nobis competere, vel quocumque modo invadere præsumat Monasterium, aut prędia, vel quascumque res de potestate Episcopi, vel Abbatiæ, aut Abbatissæ; & incipiat ipse vice Abbatis regere, & habere sub se Monachos, & pecuniam possidere, quæ fuit Christi sanguine comparata. Talem hominem antiqui Patres nominabant raptorem, & sacrilegum, & homicidam pauperum, & lupum diaboli, intrantem in ovile Christi, & maximè anathematis vinculo damnandum ante Tribunal Christi. L. 3. e.321.* Anathemati obnoxios ipsimet declaravere, quicumque res Ecclesiæ ambirent, & à Principe expeterent. *Qui regulam Ecclesiæ petunt à Regibus, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Ecclesiæ arceantur. L.7.Ep.192.* Idque anathema dilucidius declaratum est Capitulari Caroli Magni anno 803. *Cum his, qui absque voluntate Rectoris Ecclesiæ, & maximè Episcopi, res Ecclesiæ à Regibus petere, vel retentare, vel auferre præsumpserint, nec in hostem ire, nec cibum sumere, nec ad Ecclesiam, aut ad Palatium pergere habeamus.*

VII. Tam pię Constitutioni statim modus adhibitus, statim ex parte aliqua derogatum est. Vetitum est, ne Laici feudos & agros impetrarent ullos Ecclesiarum, nisi donante, vel donationem confirmante Episcopo. Atqui non facilè poterant Episcopi non annuere, non confirmare, quod donassent Imperatores & Reges. Audi ipsum Caroli Magni & Ludovici Pii Capitulare. *L.1. c.188. Placuit, ut Episcopi rerum Ecclesiasticarum in omnibus, juxta Sanctorum Canonum sanctiones, plenam semper habeant potestatem. Nullus eas dare, vel accipere absque proprii Episcopi audeat jussione, &c. Quapropter pręcipimus, ut si quis ex jure Ecclesiastico hactenus nostra largitate aliquid possedit, si illa deinceps habere voluerit, ut ad proprios Episcopos veniat, & ab eis, & à Prępositis Ecclesiarum unde esse videatur, quocumque modo justè potuerit, hęc impetrare satagat, & nihil ex eis aliter ambiat, aut concupiscat, vel accipiat.* In Capitulari anni 803. idem sancitum & promulgatum fuit: *Nullus res Ecclesię, nisi precario possideat. Et postquam ipsę precarię finitæ fuerint, faciant potestativè speculatores Ecclesiæ, ut aut ipsas recipiant, aut posteris eorum sub præcario & censu habere permittant.* Fatetur Carolus id sibi consilii ab Episcopis & à Pontifice Romano insusurratum fuisse: *Adjuncto Leonis Papæ, & omnium Episcoporum, quorum consilio usi egimus, spiritu spiritui nostro.*

Elicuit Aldricus Cenomanensis Episcopus à Ludovico Pio diploma, quo jubebantur omnes fundis Ecclesiæ ab eo donati, censum bona fide persolvere, decimas item & nonas, & reparationes curare. Quin & illud addebatur, non posse à Nobilibus eos Ecclesiæ fundos retineri, nisi ex assensu Episcopi temporario, dum Ecclesias Imperator posset suis fundis omnibus restituere. *Cum consensu & benevolentia Episcopi teneant usque dum illa cum eis quæ ex nostra ditione habere videntur, mutare possimus, & Ecclesiæ quæ justè & legitimè, ut inquisitum habemus, debentur, auxiliante Domino restitui atque reddere mereamur. Baluz. Miscel. tom. 3. pag.32. 156. 171. 177.* Fuit inter Nobiles, qui singulari aut pietatis instinctu, aut remordentis conscientiæ stimulo, decreverit prædium Ecclesiæ reddere Cenomanensi, quod ex ejus rebus Regum dono adeptus esset. Assensum Ludovici Pii petiit & impetravit. *Pavescens ultimum vocationis diem, timensque ne præfata villa aliquo cupiditatis suæ stimulo, vel aliquo ingenio, à jure Ecclesiæ alienata foret, &c.* Cui exemplo possent & alia attexi simillima.

Eo quoque jure pridem utebantur Episcopi & Abbates, suarum ut Ecclesiarum agros & fundos Laicis ipsimet darent, Beneficiario more; & ne faciliùs hęc ab illis concessa revocarentur, intercedebant Imperatores. Itaque qui donabant Episcopi ipsi, non facilè poterant non confirmare dona persimilia Imperatorum, vel Regum; qui sua interesse putabant, curare, ut Ecclesia militem alere Reipublicę, ad communem utriusque incolumitatem. *Admonemus etiam Episcopos & Abbates, ut per præmia Beneficia hominibus suis nec auferant, nec donent. Quia multæ reclamationes & querelæ de hac causa ad nostras aures solent pervenire. L.6. c.224.*

Nec abnuo equidem, quin abstinuerint, si velis, Carolus Magnus & Ludovicus Pius à novis Commendis creandis, iisque militaribus copiis, quas Abbates laici Regios ad exercitus suos adgregassent: sperarintque cælesti, quàm terreno pręsidio meliùs & stare Regna, & hostem debellari: certè tuendo terrestri Imperio committendum non esse, ut cælestis regni janua occludatur: *Satius enim nobis est regnum non habere terrenum, quàm æternum perdere. Plus verò me credo Deum posse per Sanctorum suorum merita adjuvare, quàm omnem militiam sæcularem. L.7. c.188.* Sed non satis liquet revocatas ab illis Commendas omnes laicas, à Majoribus suis excitatas. Quin contrarium potius ex hactenus dictis elicitur.

Uberrimè hoc argumentum pertractat Paschasius Radbertus Libro secundo de vita Valæ Abbatis Corbiensis, ubi & excandescit vehementer adversùs Comendas laicas: fatetur è Ludovico Pio agitata fuisse concilia de iis abolendis; quod vero objectabatur non satis validè defensari posse Rempublicam, nisi aliquantum opis & adminiculi Ecclesia quoque conferret: respondet nihil ipsos posse Laicos usurpare, quasi suo jure; sed posse Episcopos ea illis impartiri subsidia, quæ ad Regni tutelam necessaria essent. *Si Respublica sine suffragio rerum Ecclesiasticarum subsistere non valet, quærendus est modus & ordo cum summa reverentia & religione Christianitatis; si quid vos vestrique ab Ecclesiis ob defensionem magis, quàm ad rapinam accipere debeatis: ne cum maledictione & execratione sanctorum Pontificum ita tenus præsumatur. Porrò isti sancti Pontifices, si quid ad usus militiæ exhibendum est, sic exhibeant, &c.*

VIII. Multum operæ posuerat & laboris Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, ut Ministros Ludovici Pii impelleret ad illum interpellandum, urgendumque, quò ex hac perversitatum & calamitatum voragine Ecclesiam Regnumque subduceret. Cum enim canonicæ leges semel à Spiritu Sancto dictatæ, orbisque terrarum reverentia consecratæ fuerint, & ipsorum Summorum Principum consensione firmatæ: ambigi jam non posse, quin si qua illis aspergatur contumelia, illam in Deum ipsum redundet, & in Ecclesiam toto orbe diffusam. *Canones qui firmati sunt Spiritu Dei, consensu totius mundi, obedientia Principum, consonantia Scripturarum. Ex quo tempore acceptum & receptum est, non aliud esse agere quidquam adversus Canones, quàm adversùs Deum, & adversùs ejus universalem Ecclesiam. L. de Dispensat.*

Hinc porro ille philosophatur, sacrilegas illas usurpationes rerum Ecclesiæ à Laicis jam infestarum, nullo idoneo prætextu obumbrari posse publicarum necessitatum: nec enim futuras eas necessitates Deum nescire potuisse: & nihilo tamen minus has ejus nomine & authoritate promulgari prohibitiones, & invalescere ipsum voluisse. *Quamobrem ista, quas nunc homines prætendunt necessitates, &*

& quarum causa se impunè putant res sacras in usus communes vertere; licèt tunc hominibus futura essent, Deo tamen præsentes erant: quodque Spiritu suo statuit Ecclesia; tenendum cunctis diebus, usque in finem sæculi voluit custodiri.

IX. Vereor, ut solida æquè ac pia sit hæc Agobardi argumentatio. Illa enim Dei præscientia eventuum omnium futurorum omninò non prohibet, quin incurrentes subinde necessitates cogant Canones & leges quasque sanctissimas jure meritissimo relaxari. Fatetur certè mox Agobardus ipse, Ludovicum Pium non fuisse quidem ipsum harum Commendarum omnium authorem & architectum; sed nec in ejus potestate fuisse, ut eas omninò aboleret: instandumque adeo tantummodo apud illum esse, ut pro virili suo contenderet nervos omnes ad earum extinctionem. *Sed quoniam quod sacris rebus in laïcales usus illicitè translatis dicimus, non fecit iste dominus Imperator, sed præcessores ejus & propterea impossibile isti est omnia emendare, quæ antecedentes malè usurpata dimiserunt; saltem admonentibus vobis cogitare dignetur periculum, quod licèt vitare nequeat, tamen dum pensat, timet, &c.*

Ex his & ex consequentibus, quę lubens circumcido, manifestum est, 1. Eo ævo ventilatam sæpiùs fuisse quæstionem illam, Ecquæ proclivior & expeditior esset ratio Ecclesiæ & Reipublicæ exolvendæ tot ex illis vinculis, pravitatibus & ærumnis, quò eam bella civilia demersissent. 2. Non omnes Episcopos in ea fuisse sententia, ut essent, vel esse possent satis justæ causæ usurpationum & sacrilegiorum istiusmodi; aut dispensationis fucata specie dissimulari posse tam manifestam Canonum omnium violationem. 3. Ludovicum Pium consilia cœpisse in eam rem pia & fortia; sed omnibus penè convenisse, ne toto quidem tum Imperatorię potestatis & pietatis pondere, posse flammas illas obrui, quas Majores ejus succendissent. Ne Agobardus quidem ab ea sententia discedebat; unde nec aliud extundi volebat à Ludovico; quàm ut ne novas Commendas crearet ullas, antiquas Episcopis permitteret vel revocandas, si fas esset, vel confirmandas. Juvabit paulò etiam copiosiùs verba hìc fecisse de re tanti momenti.

Anno 823. generalem habuit Conventum Ludovicus Pius apud Compendium, cui & Adelardus & Helisachar interfuere. Actum est de rebus Ecclesię, quas Laici involaverant; & res tandem eò rediit, ut juberent illi, quod jam invaserant, eo piè & religiosè uti; reliquis non abstinere tantùm, sed & tutelam ac defensionem impendere. Placuit ea Imperatori concordia, qui & Episcopos ac Comites ei subscribere jussit. Hæc Agobardus narrat eo libello, quem exaravit adversùs has rerum sacrarum profanationes: ubi & mox destomachatur in eos Nobiles laicos, Provincię potissimum Narbonensis & Linguadokii, qui ne ei quidem Ecclesię indulgentię acquiescebant. En ipsa Agobardi verba, qui præsens aderat: *Sequenti anno cum adessent jussi in Compendio Palatio, & de his inter eos sermo haberetur, ad hunc modum post multa colloquia, in quantum ego intellexi, ratiocinia sunt perducta, ut primùm quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus illicitè usis: post verò cum Dei timore in illis quas habent Laici cautiores effecti, etiam in his quæ remanserunt Ecclesiis fideliores atque clementiores existerent, ita ut & suis adhiberent pietatem, & Ecclesiis defensionem; fieretque compatienti concordia, remediabilis ac venialis offensio, quæ comitante pietate de indulgentia quoque esset secura. Hanc rem cum dominus Imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, fecit uniri Episcopos & Comites in consensum & pacem. Ex hoc itaque putavi ego, quod eodem modo, quo dominus Imperator pensavit atque intellexit rationem, sopirique fecit dissensionem, omnes etiam Comites vel Honorati ejus intellexissent atque voluissent. Sed è contrario, ut audio, isti de quibus nobis sermo est, inchoatam discordiam magnificant, & de concordia in conspectu domini Imperatoris nihil se audisse vel intellexisse dicunt. L. de Dispensat. rer. Eccles.* Initio ejus libelli declarat Agobardus, quinam essent illi Comites, qui ei concordię irascerentur, & Agobardo, ejus tum idoneo defensori, quòd & priùs author fuisset. *Significavit mihi dilectio tua, quod clari & honorati viri per Septimaniam & Provinciam consistentes, de me incessanter obtrectando loquantur. Quanquam nec cæteris parcant, dicentes movisse nos, ac præcipuè me inauditam contentionem atque discordiam pro Ecclesiasticis rebus, &c.*

Jure miraremur Agobardum, tanto & tam puro æstuantem zelo pro rerum sacrarum religioso usu, ut vel ex hoc opusculo liquet: authorem tamen & defensorem fuisse ejus concordiæ, quæ Laycis condonabat, quę hactenus usurpassent, dum sui ipsos puderet, pœniteret, & his piè uti satagerent, cęteris Ecclesię rebus non abstinerent tantùm, sed & earum defensione prius facinus eluerent. Jure, inquam, miraremur paci & concordiæ esse astipulatum Agobardum, ex qua tantum detrimenti caperet Ecclesia, nisi alioqui constaret desperatissimum eum fuisse morbum, spem omnem conclamatam fuisse extorquendæ è Laicorum manibus tam opimæ prædæ; faciliùs condonari quæ in Canones commissa jam sint, quàm quæ committenda: denique ea summi Juris remissione & humanitate, amicos evasisse, qui inimici fuerant: defensores, qui usurpatores: ita serviendum necessitati, & ea ipsa publica pace & consensione compensari damna præterita.

Vestigia præmens Ludovici patris Lotharius Imperator, anno 824. Capitulare edidit, quo edicebat, ut Ecclesiæ restituerentur quæ usurpata fuissent, obtenta quasi licentia Episcoporum. *De rebus Ecclesiarum injustè retentis, sub occasione quasi licentia accepta à Pontifice, volumus, ut à Legatis nostris in potestatem Pontificis & Romanæ Ecclesię celeriùs redigantur. Baronius. L.11. Tit.27.* Quod idem Caput legitur in Legibus Longobardorum.

X. Observatum est à Jona Aurelianensi Episcopo, quod & à nobis suprà insinuatum est, Laicos Proceres authoritate propria invasisse Parochiales Ecclesias complures, cum decimis & oblationibus, quas deinde pro libitu suo, nunc in Laicos, nunc in Clericos, tanquam beneficia quædam sua effunderent. *Sunt plerique Potentes, qui obliti ordinis & ministerii sui, Basilicas possidentes, rebus tenues, fidelium verò largissimis decimis abundantes, contra fas suis aut Clericis, aut Laicis beneficiario munere conferunt, ut de hujusmodi oblationibus & decimis sibi serviant. Quod quàm sit extraordinarium, & religioni Christianę incongruum, necnon & facientibus periculosum, qui animavertit, intelligit. De Instit. laica l.2. c.19.* Mox demonstrat eam esse propriam Episcoporum potestatem distribuendi & conferendi Parochias decimasque. Addit porro usque adeo aberrasse à veritatis luce, suisque cupiditatibus excęcatos fuisse hos rerum sacrarum compilatores, ut eas jure à se possideri contenderent, donec Ludovicus Pius has pestes exterminavit. *Hoc genus avaritię in tantum quosdam obligaverat Laicos, ut hoc se justè & rationabiliter, imò inculpabiliter, sectari putarent, donec gloriosus orthodoxus dominus Ludovicus Imperator, inter cętera pietatis suę beneficia, quæ sanctæ contulit Ecclesię, ab hoc quoque eam immunem effecerit.*

Ca-

Capitulare Pipini ad Castrum Vernum anno 755. fidem facit Laicos ipsos vi allata invasisse ea Cœnobia, ubi Regularis obsoleverat disciplina. *Si Abbas sic remissus vel negligens invenitur, ut in manus Laicorum ipsum Monasterium veniat, & hoc Episcopus emendare non potuerit, &c. Cap. Balu. Tom.1. p.172. 174.* Ex eodem tamen ipso Capitulari liquet, Pipinum ipsum divisisse proventus quarundam Abbatiarum in Monachos & milites, sive Regales eæ essent, sive Episcopales. *Hoc quod Monasteriis dimittebatis, unde vivere potuissent.* Idem habet de Episcopatibus Capitulare Metense anni 757. *Qui res Ecclesiasticas Episcopi vel Monasterii tenent per verbum domini Regis.*

Nec à verisimilitudine dissidet Xenodochia quoque à Laicis invasa fuisse, cum eos jussit Carolus Magnus edito Capitulari anno 793. vel pauperibus prisco more alimenta suppeditare, vel Xenodochia Episcopis resignare. *Ut quicumque Xenodochia habent, si ita pauperes pascere voluerint, & consilium facere, quomodo ab antea fuit, habeant ipsa Xenodochia, & regant ordinabiliter. Et si hoc facere noluerint, ipsa dimittant, &c. Cap.1. 2.* Capite proximo ostenditur, Baptismales quoque Ecclesias invasisse eosdem Laicos, quos & ipse Imperator damnat. *De Ecclesiis Baptismalibus, ut nullatenus eas Laici tenere debeant. Cap.6.* Edicitur mox quidem, ut Cœnobia & Xenodochia Regiæ fundationis, *ut Regalia fiat*, dari non possint nisi per Reges, *Per beneficium domini Regis habeat: Cap.42.* at non ibi expressè dicitur de donis agi in Laicos collatis.

In Capitulari anni 801. agitur de Laicis, qui Beneficia Ecclesiæ obtinent, sed dono Regum ea obtinere non dicuntur. Obiter monebo eo Capitulari *Commendæ* vocem usurpari, pro Ecclesiasticis Beneficiis, quæ Laici obtinerent. *Cæteri liberè homines, qui vel Commendationem, vel Beneficium Ecclesiasticum habent. Cap.20.* Quæ inde manabat vox, quod Beneficiarius se ei devoveret & manciparet quodammodo, à quo Beneficium impetraret: *Si Beneficium aliquod quispiam ab eo, cui se commendavit, fuerit consecutus. Cap. anni 815. c.16.* Ab hoc diverticulo in viam redeo. Fatetur Ludovicus Pius in Capitulari anni 823. dono suo Laicos Monasteria obtinere. *Abbatibus quoque & Laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio obediant. Can.8.*

Hinc porro clarescit privatos complures, in Ecclesias, earumque prædia invasisse, quæ non mediocri ex parte restitui curarint Carolus Magnus & Ludovicus Pius: sive excussis suo Beneficio iis, qui decimas nonasque non exolverent, nec reparandas curarent Ecclesias, ut ex multis patet Capitularibus, *Cap. Balu. L.5. c.276. 277. 353.*, sive mortali hac vita excedentibus Beneficiariis, ut probatur exemplo Maurini Episcopi Altissiodorensis, qui à Carolo Magno id pervicit, quod jure ipso præstitutum erat. Jure enim ipso Commendæ Commendatarii obitu extinguebantur. Si Principes bi autem agros Ecclesiæ quandoque & Ecclesias commendarent, ne Synodi quidem Episcopales superiùs laudatæ id tacuerunt, ad eas quandoque angustias Rempublicam coarctari, ut non aliter salus ejus dignitasque constare, aut recuperari posset. *Le Cointe Anno 800. n.24.*

CAPUT XVII. *P.3. l.2. c.47.*

De Commendis Laicorum sub Carolo Calvo & reliquis Regibus Carolinis.

I. Concilium ad Theodonis villam graviter expostulat apud Carolum Calvum de his Commendis.

II. Quæ in hoc Concilio probata fuit temperamenta, ut & Regni necessitatibus consultum esset. Secernuntur Cœnobia Monachorum & Monialium à Cœnobiis Canonicorum & Canonicarum.

III. Easdem querelas ingeminant Synodi Meldensis, & Suessionensis.

IV. Concilium Valentinum III. minas cœlestis iræ intentat.

V. Quid senserit Conventus Carisiacensis, de initiis, progressu, & periculis harum Commendarum.

VI. Querimonia rursus Concilii Tullensis ad Saponarias, & Nicolai I. Papæ.

VII. Hadrianus II. Papa Theutbergam Reginam Abbatiis donari curat.

VIII. Origines & progressiones harum Commendarum ex Flodoardo.

IX. Episcopatus Laicis commendati à Chorepiscopis administrabantur.

X. Tuitione regia muniebantur & custodia Ecclesiæ omnes, & Abbatiæ vacantes.

XI. Laicis commendata minuscula Beneficia, perinde ac & majora.

XII. Caroli Calvi successores nihilo abstinentiores fuere rerum sacrarum.

I. EA inter filios Ludovici Pii conflagravere bella, quibus Ecclesia in easdem rursus, è quibus nondum prorsus emerserat, demergeretur calamitates. Ex Concilio ad Theodonis villam habito anno 844. manifestè patet, Carolum Calvum jam tum cœpisse Laycis rursum commendare Abbatias, etiam Puellarum, qua de causa gravissimas Synodus fudit querelas. *Sacrum Monasticum ordinem & quædam etiam loca specialius venerabilia, contra omnem authoritatem & rationem, & Patrum vestrorum, seu Regum præcedentium consuetudinem, laicorum curæ & potestati, in maximo vestro periculo & illorum perditione, & Dei ac Sanctorum non modica ad irascendum provocatione, vos commisisse dolemus. Can.3.* Non fallebat hujus Concilii Patres, in dandis his Commendis Carolum Calvum exempla Majorum suorum sectatum esse; sed ad ea pertinebant Cœnobia hæ quæstimoniæ, quæ commendata nunquam hactenus fuissent, vel quorum Commendæ essent extinctæ, vel quæ iis donata essent Imperatoris privilegiis ad eligendos Abbates, quibus Commendatarii arcerentur. Ita à vero non abhorrebat, *contra præcedentium Regum consuetudinem* fecisse Carolum.

II. Cessit his monitis & querelis Carolus, spopondítque Congregationes Monasticas Abbatibus Regularibus restitutum iri. Ac vicissim Synodus, ut Principi aliquid gratificaretur, id indulsit, ut si difficillima incurrerent tempora, laicis permitterentur Cœnobia Canonicorum & Canonicarum, commendata Episcopis spiritalis regiminis providentia, adeoque & temporalis, Episcopo & Abbati cuipiam vicino. Quæ Cœnobiorum distinctio satis apertè declaratur hoc ejusdem Synodi Canone 5. *Quia perspeximus vestram potestatem & sacerdotalis consilii authoritatem, quædam ad præsens ex-*

tassa

vasse non valere corrigere, &c. Ideo de Canonicorum Monasteriis & Sanctimonialium, qua sub eadem forma vivere dicuntur, consideravimus, sicut Paulus Apostolus dicit, secundùm indulgentiam, non secundùm imperium, ut si propter imminentem Respublica necessitatem, laicorum interim committuntur, Episcopi providentia, adjuncto sibi Abbate, studeatur, qualiter restauratio locorum & custodia officii ac religionis, atque subsidium temporalis necessitatis adhibeatur. Ita de Monasteriis Canonicis Ordinis utriusque sexus. Jam de Cœnobiis Monachorum & Monialium, quæ illis restituenda essent, qui religionem Monasticam professi essent. *Per loca etiam Monastica ejusdem Ordinis provisores necesse erit disponere, cum vestra authoritas eos qui vices Christi secundùm regulam divinitus dictatam in Monasteriis agant, studuerit ordinare.* Ea Regula cœlesti inspirata afflatu, Regula est B. Benedicti. Hi verò Christi Vicarii, Regulares utique sunt Abbates.

III. Novis rursum querelis eundem Regem interpellavit Meldensis Synodus anni 845. de iis Cœnobiis, quæ privati quidam suis in prædiis extruxissent, dotassent, Regiæque commisissent tuitioni, ne nepotum, hæredumque suorum cupiditati prædæque paterent, & quæ deinde Reges ipsi Aulicis laicisque aliis, tanquam res aliquas regii fisci donassent. *Monasteria qua ab hominibus Deum timentibus in sua proprietate constructa, pradecessores Reges causa defensionis & mundeburdii susceperunt, ut libera libertate, remota spe hæreditaria de illorum propinquitate ibidem Religio observaretur: & nunc in allodium sunt data. Conc. Vern. Ann.845. Can.12. Conc. Belnac. Can.3. Conc. Meld. Can.41. 42.* Actum est & de prædiis Beneficiorum, quæ detruncassent Reges & Imperatores, & in suæ veluti feuda Coronæ convertissent. *Res Ecclesiasticas in allodium ipse, aut pater suus donavit.*

Capellis Regiis minimè omnium abstentum fuerat; laicis illæ permissæ fuerant Proceribus, qui earum decimas lege divina alendis pauperibus dicatas, saginandis canibus & postibulis impendebant: *Si autem laici Capellas habuerint, à ratione & authoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes, aut geniciarias suas pascant. Can.7. 5.*

Causæ certè tres istæ querelarum justissimæ, abundè prodebant, quam steriles & fluxæ fuissent Caroli Calvi priores pollicitationes. Concilio demum Suessionensi II. anno 853. cum obtunderentur Patres eorum importunis vocibus, qui subinde necessitates Regni causabantur, flagitatum est, ut ii saltem layci, qui fundos Ecclesiæ retinerent, Decimas, & Nonas persolverent, ex præstituta olim lege. *Ut ex possessionibus, qua Ecclesiasticis indiciis comprobantur, nec plenè propter varias necessitates possunt restitui, saltem Nona & Decima tribuantur. Can.9.* Inculcatæ denuo hic fuere Meldensis Concilii querimoniæ. Aderat Rex, qui decimis nonisque concessis, Missos suos ablegavit; ut Monasteria describerent, Capellas, minores Ecclesias, fundosque sacros laycis datos, ut de his postea communis cum Episcopis deliberatio institueretur: *De Monasteriis, & Capellis, & Abbatiolis, & Casis Dei in Beneficium datis. Ibidem.* Verùm non alio ferè hæc collimabant omnia, quàm ut Ecclesiæ & Ministris ejus permitteretur & præcerperetur, quo se sustentarent: nequaquam verò, ut layci fundis Ecclesiæ & Ecclesiis ipsis penitus ejicerentur.

IV. Non iis se continuit angustiis Concilii III. Valentini zelus flagrantior anno 855. Præcepit enim Concilium ab Episcopis diro innodari anathemate usurpatores hos omnes rerum Ecclesiæ, quantumvis Regum Brevia & Imperatorum Rescripta, ac dona ostentarent: nec relaxari ea vincula, donec venissent ipsi ad Principem, eumque de jure & libertate Ecclesiæ commonefecissent. *Quod etsi pratenderit hujusmodi sibi indulta & concessa ab Augustissimis dominis nostris, nec sic à sententia Episcopi sit liber. Multi enim probantur in similibus mentiri. Donec rector ipsarum Ecclesiasticarum rerum ad clementes aures Principis causam tam malè facti cum precibus Ecclesia deferat, ut ejus judicio & moderatione res unde agitur, deliberetur, & is qui charitate fuerit privatus Ecclesia, tunc si dignus est, absolvatur. Can.8. 10. Consult. Episc. ad Ludov.II. Imp. Anno 85. c.11* Qua clausula apparet, Concilii Præsules totum commisisse tandem Principis voluntati, & officio se satis fungi suo existimasse, si modò conscientiam ejus onerassent.

V. Nihil porrò in hanc rem vel vehementius, vel reconditioris doctrinæ, quàm quod scripsere Provinciarum Remensis & Rotomagensis Episcopi ad Ludovicum Germaniæ Regem in Conventu Carisiaco, cum adventaret ille in regnum Caroli Calvi, fucata & simulata voluntate ejus emendandi. Scripsere autem Præsules ad Ludovicum, à Carolo primum Martello profanatos Ecclesiæ fundos & laicis datos; B. Eucherio Aurelianensi Episcopo cœlesti ostento declaratum esse, eum illa de causa æternis ignibus addictum fuisse: per literas ab Eucherio certiorem factum ea de re fuisse tum Bonifacium, tum Fulradum Abbatem Sancti Dionysii & Archicapellanum Regis Pipini; ab his retectum Martelli tumulum, intusque nigerrimum inventum fuisse, è quo & draco teterrimus tum eruperit. Testatum fecere hi Præsules visos à se fuisse auditosque rei hujus gestæ testes oculatos. Hinc Pipinum Regem Concilio Liptinensi restituisse rerum Ecclesiæ quidquid recuperari tum potuisset; cumque nequisset rebus suis omnibus Ecclesiam redintegrare propter cruentissima Gaifari Aquitaniæ Principis bella, precaria ipsum flagitasse à reliquis Episcopis, ea conditione, ut Nonæ & Decimæ solverentur ad fabricarum reparationes, & denarios duodecim ex unaquaque familia, ad Ecclesiæ relevandas necessitates. *Pipinus quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res Ecclesiis à quibus ablata erant, restituere, propter concertationem, quam cum Vuaifario Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & Nonas ac Decimas ad restaurationes tectorum. & de unaquaque casata XII. denarios, ad Ecclesiam, unde res erant beneficiata, sicut in libro Capitulorum Regum habetur, dari constituit, usque dum ipsa res ad Ecclesiam reveniret. Ann.858. Conc. Gal. Tom.3. pag.122. &c.* Additur ibidem, *L.5. c.3.*, à Carolo Magno & Ludovico Pio proscriptas fuisse eas usurpationes, usque posteros interdictos. Nec tamen his deterritum Carolum Cœnobia aliqua utriusque Ordinis, Monastici & Canonici, utriusque sexus laicis commendasse, vel ea imprudentia, quam ætas excusaret, vel Aulicorum & assentatorum obreptione, vel denique eorum perculsum terrore, qui si repulsam paterentur, ad hostium castra se descituros minitabantur. *Partim juventute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam & minarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent.* Postea verò eundem Carolum pungentibus conscientiæ stimulis, paternis urgentibus Episcoporum monitis, ipsamet incitante Apostolica Sede, cœpisse emendare quod à se peccatum fuerat; & summa diligentia, nec sine crebro gemitu perquisisse, quî posset, in re tanti ad suam, tanti ad Eccle-

clesiæ salutem & dignitatem momenti, officio suo satisfacere. *Nam idem frater vester & divina inspiratione & sacerdotali redargutione, & etiam Apostolica Sede commonitus, ab aliqua parte quæ perpere egit, correxerat; quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, gemebundus quærebat*. Ludovico denique significabant Episcopi, si venisset publicæ disciplinæ malis medicaturus, ejus esse ea perficere, quæ frater occœpisset.

VI. Anno statim proximo, nempè 859. Concilium Tullense *ad Saponarias* eadem rursum Carolo inculcavit. *Can.* 11. 12. 13. Omnibus ut religiosis Conventibus sui Ordinis duces & Abbates essent, & ne amplius laycis sacri agri proventusque prodigerentur: eorum verò qui jam illis concessi essent, quinta saltem pars Ecclesiæ solveretur: hoc est Decimæ & Nonæ. *Nonæ & Decimæ saltem Ecclesiis ministrentur, &c. Quinta pars ministris jure offeratur*. Scripsit & Nicolaus Papa, *An.* 862., ad Adonem Epistolas eo asperias igne zeloque, quo totus fervebat, ut intorqueret iis omnibus anathema, qui res Ecclesiæ retinerent: si dona verò ea essent Regum, Reges ipsos gravissimè objurgaret. *Quod si Principis inordinata fuerit largitio, ipse fit Princeps pro emendatione redarguendus*. Idem ipse Pontifex & nonnulli Galliarum Episcopi in privilegiis iis, quibus Cœnobia Corbiense & Solenniacum ornavere, amarissimè conquesti sunt de horribili illa & detestanda perversitate, qua in Aulicos & milites profunduntur ea, quæ fidelium pietas Deo obtulit, ad religionis cultum, ad pauperum & sacrorum Ministrorum alimenta. *Conc. Gall. Tom.* 3. *pag.* 187. 218. 219. 301. 302.

VII. Ubi verò Adrianus II. Papa ut jam diximus, non permisit tantùm, sed præcepit etiam Lothario Regi, ut promissis Abbatiis Theutbergam Reginam donaret, ad ejus sustentationem: *Conc. Gall. Tom.* 3. *pag.* 372., cave ne eam tu vel consilii levitatem, an Canonum injuriam interpreteris. Oculis ille fide & charitate illuminatis Reginam innoxiam & diutina persecutione fatigatam spectabat, ut tutela & ope Ecclesiæ eum primis resovendam. *Ibid. pag.* 372.: Effunduntur enim in Ecclesiam quædam donorum & Beneficiorum flumina, Christiani Principes: quocirca & æquissimum est, ut suæ ipsi vicissim pietatis in eos refundat testimonia, ubi qui homines sunt, humanis etiam tentationibus & procellis exagitantur. Nec ad alios trahi jure unquam potest, quod indulgentius procliviusque Ecclesiæ in Summos Principes contulit: cum eò illa Deum sequatur ducem, qui illos in fastigio quodam summo supra cæteros homines collocavit. *Edictum Pistense. An.* 864. *c.* 5.

VIII. Adnotata sunt à Flodoardo initia Commendarum Laycorum, ubi Carolus Martellus Remensem Archiepiscopatum Clerico tonsurato Miloni comendavit, sed qui Militem tunc agebat se, non Clericum. *Cuidam Miloni sola tonsura Clerico, qui secum processerat ad bellum, dedit hoc Episcopium*. L. 2. *c.* 12. Viderit Lector an is fuerit scelestissimæ audaciæ gradus, ut & laycis aliquando Episcopales donarentur Ecclesiæ, quæ donatæ fuissent Clericis, nulla Clericatus insignia, & totam laycorum vitam præ se ferentibus. Idem mox enim Martellus alios Episcopatus laycis concessit, si qua fides eidem Flodoardo, à quo & tota illa narratio de Martelli damnatione contexitur verbis pene ipsis Concilii Carisiaci, cui præfuerat Hincmarus. In Annalibus quoque Bertinianis, *pag.* 227., perhibetur Carolus Calvus Hugoni Clerico concessisse Comitatum Andegavensem, cum pluribus Abbatiis, quo sibi adversùs Normannos bellanti armato milite suppetias ferret. Ex ipso Flodoardo, L. 3. *c.* 4., ne Hincmarus quidem Remensi Metropoli donatus est à Carolo Calvo, nisi postquam illum puduit pœnituitque tandiu viduatam illam retinuisse Ecclesiam, ut ejus proventibus Militem & exercitum aleret. Audi ipsiusmet Caroli Regis verba: *Rex ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate & per omnia inviti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium à nostro haberent servitio, commendavimus*. *Baron. an.* 943. *n.* 9. Agit Hincmarus de ea Archiepiscopatûs Remensis in milites divisione: *Quomodo tres fratres Reges, Lotharius, Ludovicus, & Carolus regnum post patris sui obitum diviserunt, Episcopium Remense, quod tenebat Fulco Presbyter, Carolus inter homines suos divisit*.

IX. Meliore jam loco res esse incipiebant, cum Episcopatus vacare dicebatur, ubi illum soli insidebant Layci. Dum porro vacarent ad eum modum Episcopales Ecclesiæ, à Chorepiscopis administrabantur. Idque io caosa fuit forsan; ut toto ævo Caroli Magni toties & damnarentur Chorepiscopi, & revocarentur. Permagni intererat Episcoporum, eum extingui ordinem, quo Principes abuterentur, ut nulli, aut rari essent Episcopi. Principes verò ipsi in Chorepiscopos toti propendebant, qui Episcopatûs obirent munia, proventibus abstinerent. Ita de his Hincmarus in Epistola ad Leonem Papam. *Et quod terrena potestas hac materie sæpè offenderet, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ sæcularium usibus expenderetur*.

X. Nec abludit à vero, eò quoque invitatos esse Reges, ut, vacante sede, fundos proventusque Ecclesiarum, tutelæ & custodiæ suæ vindicarent. Is enim antiquissimus fuerat Ecclesiæ ipsius etiam Gallicanæ usus, dum tota Clodovæi regnavit prosapia, ut vacantis Ecclesiæ Clerus succederet in temporalem Episcopatûs peræquè, atque in spiritalem administrationem. Cum necdum res Ecclesiæ inter Episcopum & Clerum divisæ fuissent, ubi vita abierat Episcopus, tum Clerus solus adgubernabat, quæ superstite Episcopo unà cum eo gubernaverat. Ejus divisionis exordia in tempora incidere regnantis Caroli Magni stirpis. Crebriora saltem tum fuere exempla. Postquam divisæ res fuere Cleri & Episcopi, tunc vacante Episcopali sede, agri & reditus Episcopales à Regibus tuendi, & successoribus custodiendi occupati sunt. An vacante sede & urgentibus Regni necessitatibus, decerpta sint inde aliqua ad alendos milites, facilè conjicitur ex supradictis. Sed de regia bac vacantium Ecclesiarum custodia, sive Episcopalium, sive Abbatialium, ad boc etiam potissimum necessaria, ne Laycis & Clericis minoribus Ecclesiasticæ res prædæ essent, uberiùs suo loco dicetur.

XI. Quod ad minora attinet feuda, ex operibus Hincmari, *De Novel. Tom.* 2. *pag.* 832., liquet Novelliacum Ecclesiæ Remensis fuodum, contiouata largitione Caroli Magni, Ludovici Pii & Caroli Calvi Laycis donatum fuisse; donec tandem aliquando cessit Carolus Calvus Canonum autboritati, & rationibus precibusque Hincmari, ut Ecclesiæ restitueretur. Cum per ejus absentiam rursus eum Ludovicus Balbus Laycis reddidisset, ut primùm redit Calvus, iterum illum ad Ecclesiæ ditionem revocavit.

Ab uno boc exemplo innumera alia conjici possunt. In tam effræni illorum temporum licentia, & Episcopatus Laycis permittebantur. Adde cum Episcopi ipsi persæpè fundos Ecclesiæ Laycis in Beneficium, hoc est in feudum darent, ut nomine Ecclesiæ militarent Principi, & eonere Ecclesiam relevarent: si qui eorum minùs strenuè officio fungi Episcopo viderentur, eos ab eo exui potuisse Beneficio concesso; qua de re frequentes,

puda

apud aures Principis querelæ perstrepebant, authore Hincmaro, *Ibid. pag.324.*, qui illas querelas sedare, & ab Episcopis studuit propulsare.

Quantas Carolus Calvus Ecclesiæ terras in Layco spargeret, facilè intelliges ex Epistolis 11. 42. 44. 71., Lupi Ferrariensis, qui fidenter pronuntiat, ex quo Ecclesias ita expilasset Carolus, jam tum innumerabiles in eum exundasse ærumnas, & in eos omnes, quos & donis & flagitiis iisdem implevisset; ex quo compertum esset, plus detrimenti semper in Regnum invehi, quàm in Ecclesiam, iis ipsis consiliis & machinamentis, quibus deprimenda & expilanda Ecclesia Regno se consulere posse sperabant. *Si sæcularibus, quibus res Ecclesiasticas impartitus est, enumeret quæ se ipsum & illos post consecuta sint incommoda, &c. Du Chesne Tom.2. pag.460.* Leges, si vacat, in Capitularibus, quantam emunxerit Carolus hic pecuniam ab Episcopis Abbatibus, & à Laycis Abbatibus, ut Normannos quos ferro non potuerat, auro summoveret.

XII. Nec in hoc negotio Carolo patre religiosior fuit Ludovicus Balbus, cum ab Hincmaro dedocendus fuerit detestabilem illam doctrinam, qua nequissimi illum imbuerant adulatores, summam penes eum esse rerum Ecclesiæ potestatem, easque ab ipso posse pro arbitrio suo dispensari. *Sunt qui dicunt, ut audivi, quia res Ecclesiasticæ Episcoporum in vestra sint potestate, ut cuicumque volueritis, ea donetis.* Contra Hincmarus insurgit, *Tom.2. pag.190.*, & ex Scripturis, Canonicisque, & naturæ ipsius legibus demonstrat, hostias à fidelibus Deo oblatas, pretia peccatorum, patrimonium Christi & pauperum nequaquam in ejus potestate sic esse, ut pro arbitrio ea vel dispensaret, vel dissiparet in Laycos; idque invictissimè evinci ex illis posse sacramentis, quibus se inter ipsa inaugurationis suæ solemnia obligasset.

Detonuit Concilium Troslejanum anni 99. sub Carolo Simplici in eos Abbates laicos, qui in eas Congregationes sacras, quarum res temporales invasissent, spiritalem etiam jurisdictionem omnem explicabant. *Auditu lugubre, dictu nefas, quando contra omnem Christianæ religionis authoritatem & consuetudinem, in Monasteriis Regularibus Laici in medio Sacerdotum & cæterorum Religiosorum ut domini ac Magistri residentes, velut Abbates, de illorum vita & conversatione ac regula sibi penitus ignota, perverso ordine dijudicant. Can. 3.*

Cum autem procacissimus mortalium Comes Heribertus à Rodulpho Rege Remensem impetrasset Metropolim, donec illi repræsentasset Clericum ei administrandæ Ecclesiæ idoneum, non tantùm prædia ejus omnia Laycis amicisque suis distribuit, sed & sedit ipse in Episcopali sede cum conjuge sua per annos amplius sex. *Sicque per annos sex, & eo amplius idem Episcopium suo dominio vendicavit, pro libitu suo proprio illud tractans, & in sede Præsulis residens, tam ipse, quàm conjux sua, &c. Flodoard. L.4. c.35.* Quin & ipse idem Rodulphus Rex, non contentus Adelaydem sororem suam Cœnobio donasse in Episcopatu Lausanensi sito, concessit etiam; ut ante obitum suum, cui vellet hæredum illud transcriberet. Vetustissima, eòque pene immedicabilia erant hæc mala, tantòque magis execranda.

✠
✠ ✠ ✠
✠

CAPUT XVIII. *P.3. l.2. c.48.*

De Commendis Laycorum extra Gallias per eadem media sæcula.

I. Commenda militares in Germania. Facinus memorabile Ottonis I. Imperatoris.

II. In Italia eadem earum Ecclesiæ dissipatio.

III. Multò magis in Oriente, ubi eam perversitatem Concilia detestantur.

IV. Bona Ecclesiarum ab infidelibus dirutarum, velut sacrum quoddam depositum, layci fideles summa fide servabant.

V. Variæ Constitutiones Patriarcharum Græcorum, ad eandem humanitatem temperata, atque in Occidente.

I. HUjus mali contagio, quæ Gallias primùm afflaverat, in omnem Occidentem non multò post manavit. Concilium Moguntinum anni 888. sub Rege Arnulpho, *Can.25.*, constituit, ut Abbates layci Præpositos instituerent Regulares, & Censores morum, in disciplinis Monasticis exercitatos. *De Monasteriis quæ Laycis Beneficii jure donata sunt.* Perstrinxit Otto Frisingensis Episcopus Arnulphum Bavariæ Ducem, qui Cœnobiorum agros in milites suos distribuerat: *Ecclesias & Monasteria Bajoariæ crudeliter destruxit, & possessiones earum militibus distribuit. Baron. an.832. n.1.* Serpsit hæc immanitas usque ad Imperium Ottonis I., *Ann.939.*, cujus pietatem illustri facinore hoc insignitam Luitprandus literis consignavit. Cum in Abbatia circumvallatus penè esset numerosissimo hostium exercitu; jamque suus ipsius ab eo miles desflueret, eam arripuit ansam peropportunam petendæ ab eo Abbatiæ Laureshamensis valdè opulentæ Comes quidam, qui frequentes militum cohortes ejus exercitui addiderat. Sensit Imperator minas magis, quàm preces eas esse, & Christiana magnanimitate incensus, respondit; Æquius & sibi charius esse Deo obsequi, quàm hominibus; verè sancta dari canibus, cum Cœnobia Laycis commendantur: non tantùm annui non debere rem tam insolenter petitam; sed nihil ei annuendum unquam, qui vel semel sic petisset: iret & desertorum numerum augeret: quò citiùs, eò meliùs. *Obedire magis oportet Deo, quàm hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis authoritate dixisse? Scriptum est enim: Nolite sanctum dare canibus. Sanctum dare me canibus censeo, si Monasteriorum prædia, quæ à religiosis viris Deo fuant militantibus tradita, tulero, & sæculo militantibus dedero. Tibi verò tam procaciter injusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unquam te à me accepturum esse testifico. Si tibi cordi est cum cæteris infidelibus avolare, quantò citius, tantò melius. Luitpr. l.4. c.15.* Et suæ pudore ac pœnitentia culpæ, & Imperatoris animi magnitudine perculsus Comes ad ejus se pedes abjecit, hostium cruore dedecus suum abstersit ipse quidem; Ottonis autem multò præclarior fuit ea de uno Comite, quàm de tot hostibus victoria.

II. Ut in Germania, ita & in Italia perdiu rerum potita est Caroli Magni Imperatoria progenies, & peræquè in utraque interim Ecclesiastica Galliarum disciplina radices agit. Jam suprà narravit Ratherius, ut Veronensi Episcopatu à Rege Italiæ donatus fuerit, preces & authoritatem suam interponente Joanne Papa XII. sed ea conditione addita, pro temporum illorum importunitate,

ut permodica redituum Episcopalium portione contentus esset, nec plura unquam, vel à Rege, vel à Regis filiis speraret exprimi posse. *Misit in pitaciolo certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesiæ, de cæteris exigens jusjurandum, ut diebus illius, filiique sui amplius non requirerem, Ego intelligens quanta absurditas hoc consequeretur, non consensi. Spicil. Tom.4. pag.247.*

III. In Italia certè apparet hanc rapinarum licentiam minùs latè, minùs altè irradicari potuisse, ubi Sedes Apostolica propiùs advigilat, & ad libertatis Ecclesiasticæ tuitionem potentiùs dominatur. Diximus jam à Joanne VIII. Papa in Concilio primùm Romano, mox & in Triecassino damnatas fuisse Commendas omnes, prohibitumque, ne quis ejusmodi petitionibus, vel Papæ, vel Episcoporum auribus obstreperet. Quo subinnui videtur, à Pontificibus etiam Romanis concessas aliquando fuisse; & non multò post ejus rei eos pœnituisse.

Vastavit & Orientem hæc lues. In Concilio Generali VII. intentata est depositionis sententia iis vel Episcopis, vel Abbatibus, qui fundos Ecclesiæ Principibus terrenis donarent, aut donandos permitterent, cum non aliis earum proventus elargiri possint, quàm pauperibus, & tanquam pauperibus. Utcumque sterilescat ager Ecclesiæ, vetat hæc Synodus in favorem Principis illum alienari, vel inani Emphyteoseos obtentu. *Quisquis Episcopus inventus fuerit, vel Abbas de fundis Episcopii vel Monasterii transferre quidquam ad Principum manus, vel etiam alii personæ conferre, irrita sit alienatio, secundùm Canonem Apostolorum, &c. Can.12.* Si qui verò jam layci Episcopales Ecclesias & domos, vel Cœnobia invasissent, illis ab hac Synodo dirum illiditur anathema, nisi quamprimè bis conscientias domosque suas furtis & sacrilegiis exonerent. *Quoniam subrepta sunt à quibusdam viris quædam venerabiles domus, tam Episcopia, quàm Monasteria, & facta sunt communia diversoria, &c. Can.13.* In Concilio VIII. Generali prohibita etiam est alienatio fundorum Ecclesiæ, Emphyteoseos prætextu palliata; sicut & ibidem vetitum est ne Clerici temerè & inconsideratè revocarent jam concessas Emphyteoses rerum Ecclesiæ. *Can.15. 20.*

Locupletissimus testis affirmat Balsamon, *In Can.33.*, Constantinopoli in Ecclesia Sanctorum Quadraginta Martyrum, in Templo B. Virginis, & in pluribus aliis, à Laycis obtenta fuisse Beneficia Ecclesiastica, quin immo & Cœnobia. *Et in aliis divinis templis habeat Layci, & complura Monasteria, & Clericorum Officia.* Prohibuerat Trullanum Concilium, *Can.49.*, innovato Canone xxiv. Concilii Calchedonensis, ne vel Monasteria, vel quæ demum cumque Deo semel initiata fuissent, profanari, & Laycis committi possent. Jam tum ergo ea lues cœperat Orientem depascere. Sed irrupit in Ecclesias hujusmodi profanationum quidam veluti torrens, cum sacrarum hostes Imaginum Episcopis & Monachis orthodoxis bellum indixere. Ecclesiis illis Episcopalibus & Cœnobiis orthodoxos ejecere, & illa mox ipsi insedere: cui malo procurando destinabantur Canones suprà laudati Synodi VII. *Propter inimicorum Imaginum insaniam, multi orthodoxi ex suis Episcopatibus & Monasteriis fugientes, montes occuparunt. Occupata sunt ergo sacrosancta ædes à quibusdam.* Hæc Balsamon. *In Can.13. Synodi VII.* Commemorat autem Cedrenus, *pag.518.*, ut Theophilus Imperator adversùs sacras Imagines decertans, proscriptis Monachis omnibus è Civitatibus, Monasteria sæcularibus donarit.

Eadem propemodum ipsa hæc erant tempora, quibus illa pestis Gallia depopulabatur; sed causa longè dissimilis. Erat tamen & aliqua in eo similitudinis umbra, quod in Gallia quoque cum civilium bellorum flammæ multos & Episcopos consumpsissent, & Abbates, eorum Ecclesias & Cœnobia layci invasere.

IV. Hinc illud scitissimè à Balsamone infertur, non aliter æstimandum esse de Ecclesiis, & earum prædiis, quæ in Infidelium potestatem cum tota regione venerunt. Qui enim sibi residui fideles laici eas retinent, quanquam non ipsi Clericos expulerint, & quamvis diuturna nitantur possessione, eas tamen Episcopis & Abbatibus, qui titulo eo gaudent, religiosissimè restituere tenentur. *Nota hæc propter Metropolitanos Orientales, qui proprios Episcopatus & Monasteria, à laicis, qui ea detinent, revocant, &c. Balsam. Ibid.*

V. Permirum autem illud est, quòd cum Patriarcha Constantinopolitanus Sisinnius convenienter Canonicis institutis damnasset, revocassetque donationes omnes Monasteriorum, quæ à Patriarchis concessæ fuissent laicis: Sergius Patriarcha Constitutione Synodali prorsus contraria, quamque ab Imperatore ipso subscribi expressit, Constitutionem Sisinnii resciderit, declaraveritque non omnes Cœnobiorum Laicis donatorum concessiones Canonibus refragari, sed eas tantùm, quæ Regulæ observantiam omninò extinguerent, Monachos omnes excluderent, laicos solos inducerent in Monasteria. *Statuit non accipi traditionem in donationibus, quæ statum Monasteriorum conservat, sed in iis, quæ Monasteria accipiunt, ut ea habeant sæcularia diversoria.* Author est Balsamon. *Ibidem.* hanc Sergii Declarationem usu invaluisse, & suo ævo adhuc vigere. Itaque Græci tum Patriarchæ tum Episcopi adeo non intercessere iis laicorum in res sacras grassationibus, ut ab Episcopis & Conciliis Latinæ Ecclesiæ semper factitatum est, ut consensionem, adeoque & authoritatem iis suam accommodaverint; fucata illa causatione contenti, retineri semper ordinem in Cœnobiis Monasticum, & actionem dari in eos, qui bona Cœnobiorum dilapidassent. *Juris Orien. part.5. pag.142. 203. 204. 254.*

Hinc excepit Alexis Patriarcha ea Monasteria, quæ conjuncta essent, & quodammodo coaluissent cum Ecclesiis Cathedralibus & Metropolitanis, & quæ domicilia quodammodo Præsulum essent; unde nec ea passus est laicis commendari. *Nullo autem modo ea, quæ Metropolitanorum & Episcoporum quasi domicilia sunt, & fulcra sustentaculaque sanctarum Ecclesiarum. Nec nostra ea admittit mediocritas. Ibid. pag.255.*

Alia rursus Alexis idem Constitutione explanavit quidem immensa quædam detrimenta, & fundorum rerumque omnium damna, quæ ex hac emergerent Cœnobiorum in laicos largitione, quanquam illis non commendarentur, nisi ut ea custodirent, tuerentur, ornarent & augerent. Sed tanto se malo expugnando imparem sentiens, levissima tantum adhibuit medicamenta, prohibito, ne quibus ea commendata essent, ipsi aliis commendarent; & ne viri Monialium, fœminæ Monachorum Cœnobiis præficerentur. *Ibid. pag.259.* Ubi perspicis, quanta ea labes esset, & quo se usque porrexisset. Insudaverat & Plato ille celebratissimus tot Monachorum Pater extirpandæ huic detestabili consuetudini, commendandi fœminarum Monasteria viris, laicis, servis. *Cum enim fœminarum Cœnobia gererentur à servis, maribus, &c. Surius. Die 26. Decem. c.27.*

Simillimum veri est, non fuisse primum laicos, nisi Provisores, Oeconomos, atque ut vulgatissima utar voce, Patres spirituales horum Monasteriorum: sive Procuratores eorum in rerum temporalium administratione, quo ea cura absolverentur homines Deo sacti, & contemplationi cœlestium addi-

ctissi-

dissimi. Sed evanuit tandem vanissima excusationis fucus, palam se prodidit avaritiæ fœditas, & experimento ipso patuit, quàm providè cavissent leges Ecclesiarum antiquissimæ, ne laici unquam essent rerum Ecclesiæ Procuratores.

CAPUT XIX. P. 4. l. 2. c. 62.

De Commendis Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, Parochiarum, ab anno Christi millesimo ad millesimum trecentesimum.

I. Hugo Capetius & Robertus Reges Abbatias regulari observantiæ restituerunt, & Abbatibus Regularibus. Bonorum divisio Commendis laicis viam aperuerat.

II. Vetuere Concilia quemquam Monachum profiteri, spe adipiscendæ Abbatiæ. Ita ne Clerici quidem poterant Abbates esse.

III. Initia Commendarum sub Gregorio VII. Frequentes Episcopia commendabantur Monasteria aliqua Diœcesana. Ampliavit jus illud Gregorius VII. ad Cardinales.

IV. Commenda Episcopatuum & Abbatiarum sub Paschali II. & Alexandro III. sæculo XII.

V. Seculo XIII plures Prioratus Clericis commendati sunt, ab ipsis etiam Abbatibus.

VI. Data sunt & Abbatiis Ecclesiarum Prabendæ. Prabenda quoque Monachales Clericis persæpè commendatæ.

VII. Ubi deficerent Monachi, eorum Cœnobia Clericis permissa. Parochiales Ecclesiæ Monachis, vel Canonicis Regularibus commendatæ.

VIII. Parochia ei in Commendam data, qui alteram Titulo gereret, fucum faciebat Canonibus. Damnatur hic abusus, saltem ei modus aliquis imponitur.

IX. De custodia Parochiarum vacantium, & Archidiaconis concreditarum.

I. Quatuor distingui possunt Commendarum genera. Cathedralium Ecclesiarum, Beneficiorum sæcularium Episcopalibus Ecclesiis inferiorum, Abbatiarum, & Beneficiorum Regularium, Abbatibus obnoxiorum. Harum nobis hic nunc progressiones, ac vicissitudines explorandæ sunt, post sæculum XI. quæ in illas item quandoque convitii, quæ fulmina vibrata sint, quæ allata delinimenta.

Constat certissimè Clericis nequaquam commendari solitas fuisse Abbatias eo tempore, quo Hugo Capetius ad Gallicani Regni gubernacula cœpit sedere: cum Majores ejus Hugo Magnus & Robertus Comes Parisiorum, qui Francorum etiam Marchio dicebatur, eratque Regis Odonis frater, Abbatis nomine tum se ostentarent, Abbatiam possiderent Sancti Germani de Pratis, eamque ad illum transmiserint, velut hæreditariam quandam successionem. Eam pravitatem inde manasse fidem facit Aimoinus, L. 5. c. 34., quòd cum à Carolo Calvo Abbas Regularis Sancti Germani Privilegium deposceret, pernumerasset bona & prædia Cœnobii omnia, quæ firmari vellet & muniri Regio diplomate, quin & distinxisset, quæ eorum portio Abbati, quæ Monachis decerneretur, & quæ demum alendæ, seponeretur Militiæ ad Regios exercitus suppeditandæ: *Sceptro sub uno compegendit, & quantum Monachi in proprios usus haberent, quantumque Abbas ad exercitum Regis, vel in proprium sibi vindicaret, disposuit.* Tum enimvero Principes portionem Abbatis sibi vendicarunt, eoque authoramento se Abbates se dici non abnuerunt. *Ea quæ Abbates accipiebant, sibi addixerunt, & statuentes Decanos Monachis, sibi nomen Abbatis usurpaverunt.* Quæ usurpatio ad tempora usque Roberti Regis protracta fuit. *Usque ad tempora Roberti Regis.*

Ergo aut Abbatis nomen exuit se Hugo Capetius, aut eo se indui nunquam passus est Robertus, nulli Principum pietate secundus. Aut ambo probabilius pristinæ sanctitudini & Regularitati Abbatias omnes restituere, eoque in se derivavere illam perennem & exundantem cœlestium benedictionum ubertatem, qua augusta eorum progenies etiamnunc efflorescit. Prope abest à vero, eo maximè illectos fuisse hos Principes, ut Abbatum & res & nomen invaderent, quòd Abbates ipsos jam cernerent sæcularium & Principum magis personam & vitam agere, quàm Abbatum; scilicet in suos usus & in luxum plerumque, segregata redituum communium portione, vendicata quoque sibi &, deducendæ ad Reges militiæ cura, & dispensandæ ejus redituum portionis, quæ ad id destinabatur. Gemina ea causa Abbates Regulares regularem animum vitamque paulatim exuerant, ita ut facilè sibi persuaserint sæculares Principes, id genus Abbates se quoque ipsos dici & esse posse, permissa, Decano claustrali, & spirituali, Cœnobii administratione.

Agam infrà uberiùs de Commendis Laycorum. Pauca hic strinxi, ut demonstrarem, 1. Caput & Principem augustissimæ hujus Regum Galliæ stirpis, Regni sui primitias dedicasse Cœnobiis omnibus, pristinæ libertati, regularitatique restituendis, reddendisque canonicæ libertati Abbatum Regularium electionibus. 2. Cum se his Reges Commendis Abbatiarum spoliarent, non potuit nisi longo post tempore fieri, ut eas sibi Clerici desponderent. 3. Potuit id commune videri utrisque Commendis & Laicorum & Clericorum Abbatum, ut tum demum cœperint, cum spreta paupertatis lege irrepsit proprietas, & suas sejunctim Abbas, suas separatim Congregatio Monachorum cœpit habere. 4. Hinc orta tripartita divino rerum in Cœnobiis, duas partes vendicante sibi Abbate, sive Regulari, sive Laico.

II. Cum anno 1041. Episcopus Cæsenas in Italia Clerum suum ad vitæ communis societatem astringeret, in Synodo, nec sine Metropolitani Archiepiscopi Ravennatis authoritate: *Cum Consilio Senioris & Magistri nostri Archiepiscopi Ravennatis.* Sustentationi novellæ hujus Congregationis complura seposuit dicavitque prædia, Parochias, Cœnobia. Non ea erat Commenda, sed rerum Monasterii translatio ad sæcularem, immo ad Clericalem usum. Et ab ea tamen specie non abludit Commenda; ubi scilicet & dignitas Abbatis, & portio bonorum ei addicta in Clericum traducitur.

Statutum est in Concilio Tolosano anni 1056. ut si quis Clericorum Monasticam professionem amplecteretur, ea spe incitatus, ut aliquando Abbas evaderet: ne Abbas creari unquam is posset, non sine anathematis interminatione, si eo unquam eluctaretur. *Statuit Sancta Synodus, ut si quis Clericorum adipiscendæ Abbatiæ gratia Monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem Monachus permaneat, sed ad ipsum honorem ad quem aspirabat, nullatenus accedat. Quod si præsumpserit, excommunicetur.*

Ex hoc Canone illud 1. elucet, non potuisse Clericos tunc ad Abbatias aspirare, nisi priùs vestem induerent Monasticam: atque adeo nullas fuisse Commendas. 2. Eo uno quod quis Abbas fieri concupisset, irregularem existimatum fuisse, & omninò summovendum, ne Abbas unquam esset. 3. Vi-

deri posse Regulam nunc pervagatissimam, posse quemvis Beneficio donari Regulari, cum cupiat profiteri, huic Canoni minimè consentaneam esse, & ea id approbari, quod hic damnatur, vibrato etiam anathemate. Quid enim hoc aliud est, quàm sacras ambire dignitates, ad quas humilitas & fuga sola viam complanat? Quid hoc aliud, quàm Monasticæ sanctimoniæ & humilitatis adumbrata professione, turpissimæ ambitioni & avaritiæ velificari? In Conciliis Romanis anni 1059. & 1063. decretum est, *Can.7. 51.*, ut profana ea simulatione arcerentur, non à dignitate tantùm Abbatis, sed & à Monastica professione. *Ut nullus habitum Monachi suscipiat, spem, aut promissionem habeat, ut Abbas fiat.* Itàque qui non profitentur, nisi ut Prioratus & alias regulares retineant dignitates, eo uno capite indigni pronunciantur, qui fiunt, non dico Abbates, sed Monachi.

III. Rursum ex Clericis Commendatarii repullularunt Abbates sub Gregorio VII. Papa. Præcepit ille, *L.1. Ep.721.*, ut purgaret se Pictaviensis Episcopus in Concilio Provinciali super Cœnobio, quod occuparet, & quod sui juris esse contendebat Capitulum Sacti Hylarii. Nihil id ad Commendas attinet. Jus, & reditus ejus Cœnobii inter Episcopum & Capitulum controvertebantur. At ubi idem Pontifex Episcopo Aurelianensi mandavit, ut Jossellinum frui sineret Præpositura Sanctę Crucis, & Abbatia sua: *Præposituram, Abbatiamque suam idem Jossellinus teneat*; non facilè te expedies quin ea Commenda fuerit Præposito majoris Ecclesiæ concredita. Idem ipse, *L.3. Ep.17.*, Archiepiscopum Viennensem aut admovit, aut asseruit Dolensi Abbatiæ in Biturigibus, extruso priori Abbate, qui seipsum intruserat. Vide ut ad Monachos ejus Cœnobii rescribat idem Papa. *Apostolica vobis authoritate præcipimus, ut Viennensem Archiepiscopum, quem vobis in Abbatem ordinavimus, sine omni contradictione suscipiatis, &c. Viennensi Archiepiscopo Dolensem Abbatiam concessimus, immo reddidimus. L.6. Ep.27. 28.*

Qui suprà memorati Canones Clericos à Monachorum Abbatiis ablegabant, iis Episcopi non includebantur, ex ipsis etiam Regulis Juris. Ostensum est superiùs, per illa ipsa sæcula quibus rarissimæ erant Commendæ, neminem insolens & inusitatum visum esse, si Episcopi iidem, & Abbates essent. Quin eos fuisse habitos, veluti generales Abbates Cœnobiorum sui Episcopatus, cum potestate examinandæ totius Monasticæ administrationis, spiritalis æquè, ac temporalis. Etsi non aliunde idonea suppeterent argumenta, ex uno Gregorii VII. nomine, austeritatis ac sanctimonię fama præjudicatum nobis esset, nihil ab eo pręter accuratissimam Canonum normam decerni potuisse.

Ampliavit quidem forsan Gregorius ad Cardinales Ecclesiæ Romanę Episcoporum Privilegium, quando confirmavit electionem à Monachis Massiliensibus factam Richardi Presbyteri in Abbatem. *Audivimus quod charitas vestra filium nostrum & Presbyterum Cardinalem Richardum loco germani ipsius in Abbatem velit eligere, quam denique electionem nos approbamus & Apostolica authoritate firmamus.* Hæc ille ad Monachos. *L.7. Ep.7. 8.* Ad Richardum verò, qui Monachus probabiliter fuerat, ut ex his conjicitur verbis: *Volo ut fratres tuos nullo modo contristes pertinaciter resistendo.* Erat & idem Richardus jam Abbas Sancti Pauli Romę; utriusque Monasterii curam illi Gregorius commendavit, cum illum Legatum in Hispaniam mitteret. *Post quam Monasteria tua bene composueris, Legationem tibi commissam ad Hispanias perficere non moreris. L.9. Ep.29.*

Extra controversiam ergo est, Gregorio VII. ad Canonum strictissimam observantiam pervigili, persuasum fuisse posse Episcopum, vel Cardinalem Presbyterum, unà esse Abbatem, seu titulo, seu Commenda: eòque nec Canones residentię violari, nec eos qui polygamiam spiritalem damnant; sed serviri utilitati & necessitati Ecclesię: nulla privatarum cupiditatum habita ratione.

IV. Commendavit Paschalis II. Archiepiscopo Toletano Bernardo non Abbatiam tantùm, cujus Monachi aufugerant metu Sarracenorum: *Non Monasterium ipsum sollicitudini tuæ restaurandum disponendumque committimus.* Sed Episcopatum etiam Segoviensem, dum ne Segovienses cives proprium sibi suum habere Episcopum decrevissent. *Segoviensem civitatem, nisi propriam desideret civitas ipsa Episcopum, personæ tuæ pro gravioris paupertatis necessitate permittimus. Epist.66.* Planum est eas dispensationes soli indultas fuisse Ecclesiarum utilitati, & necessitati reparandę Abbatię, quę diruta fuisset: & sublevandi Archiepiscopi Toletani, qui vix tot expensis par esse poterat, in recuperanda Metropoli & Provincia sua è ditione Sarracenorum, aliisque Episcopalibus Ecclesiis in antiquum splendorem restaurandis.

Cum non darentur porrò hæ Commendæ nisi Ecclesiarum utilitati & necessitati, erant illæ sanè rarissimæ. Duas attigimus, alteram ineuntis, alteram desinentis ejus sæculi. Interpellatus est ab Alexandro III. Papa, Ludovicus VII. Galliæ Rex, ut B. Thomæ Archiepiscopo Cantuariensi pro Ecclesiæ causa exulanti, Abbatiam conferret primò vacaturam, aut Episcopalem Ecclesiam, cum eum jam Regiæ protectionis patrocinio honestasset. *Si quem Episcopatum aut Abbatiam in regno tuo interim vacare contigerit, sibi ad sustentationem sui & suorum, donec pax de cœlo nobis desiderata donetur, Regia liberalitas faciat assignari. Append. 2. Epist.72.* Terminanda videbatur hæc Commenda persecutionis tempore. Sed vel eo ipso dici potest, nullo temporis termino circumscripta fuisse, cum posset persecutio tota Præsulis vita protrahi & sęvire. Et penè ita res habuit.

Si quem moveat autem, Episcopatûs Commendam non aliò spectare, quàm ad alendum Episcopum cum familia sua: illud ab eo perpendi velim; nihil esse ad utilitatem, ad necessitatem, ad dignitatem Ecclesiæ accommodatius, commendatiusque, quàm ali, protegi & defensari inopes & misellos quosque, maximè verò Clericos, Prælatos, Martyres, Ecclesiæque & ejus libertatum invictissimos defensores. Adde quod si reapse Episcopalis aliqua Galliarum Thomæ fuisset commendata Ecclesia, nulla non alia Ecclesia illius aut invidisset, aut adgratulata esset fælicitati, & innumeris ornamentis virtutum, laudumque, quæ ab eo in eam manassent.

Nec à Rege tunc, nec à Pontifice Abbatiæ aut Episcopatus donabantur, cum liberæ vigerent electiones. Rogavit tamen Pontifex Regem, ut daret, vel dari faceret alterutrum: *Regia liberalitate fueras adsignari.* Apparet, ansam inde captasse Pontificem, quod Ecclesiarum & Monasteriorum vacantium res custodiæ Regum protinus commendarentur, donec novus exurgeret Prælatus, ut Regem interpellaret, arreptaque ea occasione, consultum ut vellet Thomæ Archiepiscopi necessitatibus. Nec his sanè hærere fas est subtilium de jure disputationum tricis, quando ingens aliqua controvertitur Ecclesiæ causa.

Intexuit Rogerius Historiæ suæ Acta Concilii Londinensis anno 1175. sub Alexandro III. addiditque Clerum Ecclesiæ S. Asaphi in Wallia ad hoc Concilium confugisse, & ad Archiepiscopum Cantuariensem, ut repeteret Sanct-Asaphensem Episcopum, qui ab Ecclesia sua secesserat, cujus nec pauperiem jam pati posset, nec civium bar-

ba-

bariem. Episcopum illum fugacem Rex Abbatia donarat, dum suam in Ecclesiam redire posset. *Veniens in Angliam à Christianissimo Rege Henrico benignè & honorificè susceptus est; cui & tradidit Abbatiam Abendonia vacantem in custodia, donec ad propriam sedem liberam haberet regressum.* Sanct-Asaphensis Episcopus urgente Cantuariensi, ut Ecclesiam suam, aut eò reversus regeret, aut resignaret, resignavit, confisus eadem se ac priùs Abbatia potiturum. *Sperans quod Abbatia de Abendonia, qua tradita ei fuerat in custodia, posset sibi remanere.* Fefellit eum opinio sua, simul ac Episcopatui renunciavit, Rege Abbatiam repetente. *Et sic deceptus amisit utramque. Nam Rex dedit Episcopatum Sancti Asaph Magistro Ada Vualensi, & Abbatiam cuidam Monacho.*

In Commendam ergo, & quidem temporariam; *in custodia*, Angliæ Rex eam illi Abbatiam concesserat. Cum primùm enim vidit Præsulem ignavi otii plus æquo amantem, Abbatiæ fruendæ voluptatem præponere Episcopalis sollicitudinis laboribus, quò eum Metropolitanus & Clerus proprius revocabat: Beneficio illum spoliavit priùs commendato tandiu, quandiu utilitas Ecclesiæ publica deposceret. Sunt alia quoque apud eundem Rogerium, *Ann.* 1189., exempla Episcoporum ab Angliç Rege Abbatiis donatorum; quarum si tam canonicæ erant causç Commendarum, atque superiorum, non est, quod de Canonum injuria, aut contemptu doleamus. Diximus suprà de duabus Abbatiis Petro Damiani commendatis, ubi egimus de pluralitate Beneficiorum. Nemo jure Petro invidiam fecerit ex hac vel polygamia, vel commendatione Ecclesiarum: faciliùs hęc alioqui invidiosa & persæpè criminosa, nomine & splendore sanctitatis Petri Damiani purgabuntur, quàm ex his infamia, aut vel suspicio flagitii ei aspergatur.

V. Sęculo XIII. non facilè occurrent Commendæ Episcopatuum aut Abbatiarum; occurrent autem creberrimę Prioratuum, Parochiarum, & inferioris ordinis Beneficiorum. Statutum est in Concilio Salmuriensi anni 1253., ut in Prioratibus, qui Monachis vel Clericis concessi fuissent, pristinus retineatur numerus Monachorum. *Provideant Episcopi sollicitè, prout invenimus à piæ memoriç Gaufrido prædecessore nostro statutam, & malè ab Abbatibus custoditam, quod in Prioratibus Monachis, aut Clericis concessis, suppleatur antiquus numerus Monachorum. Can.* 19. Erant ergo Prioratus duplicis generis, alii Monachis concrediti, alii Clericis commendati: nec de his Commendis expostulat Concilium, dum Clerici, seu Priores Commendatarii pristinum alant numerum Monachorum. Imminutus fuerat potissimum à Prioribus sęcularibus, seu Clericis numerus Monachorum, ejusque rei dedecus in Abbates retorquebatur, qui suapte authoritate hos Regulares Prioratus Clericis commendaverant.

Inde est quod Concilium rursus Salmuriense anni 1276. molestè tulerit minùs obtemperatum fuisse decreto de numero pristino Monachorum, prohibueritque ne deinceps Abbates eos commendare Clericis possent Prioratus, quorum ex redditibus commodè possent duo saltem Monachi sustentari. *Licèt in prædecessorum nostrorum Conciliis fuerit alias rationabiliter ordinatum, de supplendo in Prioratibus Clericis sæcularibus concessis, debito numero Monachorum. Quia tamen nullum exindè invenimus fructum consecutum, ne fraudi locus in talibus de cætero relinquatur; prohibemus ne quis Abbas, vel alius Prioratum quemlibet in Turonensi Provincia situm, in quo possint ad minus duo Monachi commodè sustentari, vel consueverint conversari, cuiquam sæculari conferre præsumat: si secus actum fuerit, ad irritum decernentes. Can.* 10.

Non displicebat ergo huic Concilio, Prioratus etiam paulò numerosiores Clericis commendari, si animum adducere illi potuissent, ut numerum Monachorum non minuerant. Et quantumvis Priores Commendatarii tandiu peccassent in ejusmodi decreta Conciliorum, commendantur illis adhuc ii Prioratus, in quibus ali saltem duo Monachi non poterunt præter Priorem. Denique ex his Canonibus apertum est, Abbates quidem ipsos plerumque fuisse harum authores Commendarum, sed non solos. Quinam alii fuerint, non satis compertum est. Probabilius utique est, vel Patronos ipsos fuisse, vel Episcopos.

VI. Ex Honorii verò III. Decretali compertum est, Abbatias fuisse aliquas, in quibus commendati fuissent Clericis non solùm Prioratus, vel Abbatum ipsi Tituli, sed & Monachorum. Damnavit hic Pontifex eam Clericorum Monachorumque cohabitationem, Constitutionibus Monasticis tantopere adversantem: vetuit posthac ne istiusmodi sedes Monachorum Clericis conferrentur: qui autem his jam Beneficiis donati essent, eos jussit paci & silentio Monasteriorum sese accomodare. *Præcipimus quoque, ut in nullo monasterio ad Præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos sæculares. Nec hi, qui jam recepti sunt, locum vel vocem in Capitulo, Dormitorio, vel Refectorio, seu Claustro sibi vendicare contendant, seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere: sed Beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honestè, opportuna obsequia in Monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus, vel temporalibus exigant in ipsis Monasteriis, vel usurpent. Extra. De statu Mona. c.*8.

Cui rei ut aliquid lucis affundatur, replicanda eorum memoria est, quę alibi disceptata sunt de Prębendis Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium, quibus Monasticæ Congregationes impartiebantur. Quadam ergo quasi vicissitudine beneficientiæ, ab Abbatibus collatæ fuerant Clericis Monachales Præbendæ. Minimè verendum erat, ne Monachus Clericorum quieti & silentio obstreperet Capituli. At sæcularium Clericorum erant non rarò tumultuosiores, vel loquaciores aliqui, quàm Cœnobiorum tranquillitati concineret. Hinc illa Pontificis prohibitio.

VII. Erant quandoque causæ, & quidem quæ ad utilitatem Ecclesiæ referrentur, ubi non Abbatis tantùm, non Prioris, non Monachi unius, aut alterius, Clerico subrogato, locus implendus esset; sed totam expediret Congregationem supprimi Monachorum, suffectis in eorum locum Clericis. Ea fuit Innocentii III. responsio ad Patriarcham Constantinopolitanum: non alios Monasteria, quàm Monachis concedenda. Sed ubi deessent Regulares, Clericos substituendos. *Quandiu Monasteria per Regulares remanere potuerint ordinata non sunt ad sæculares Clericos transferenda. Sed si Regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis sæculares Clerici poterunt ordinari. Extra. De Relig. Dom. c.*5.

Potest & huc referri illa Innocentii III. Decretalis, ubi Canonicis annuit Regularibus, ut Parochiales Ecclesias administrent, cum antiqui Canones eandem Monachis indulserint facultatem. *Et per antiquos Canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum Parochialium regimen in Presbyteros ordinari. De statu Monac. c.*5. Alterius scilicet generis hæ Commendæ sunt, ubi quę à Clericis solis regendæ essent Ecclesiæ, à Monachis vel Canonicis Regularibus regantur. Quæ Canonum eversio ue ipsa quidem toleranda esset, nisi ad publicam Ecclesię utilitatem referretur; ideoque hæc eadem Ecclesię utilitas ęquè excusat contrarium prorsus usum Regularia Beneficia Clericis sęcularibus committendi.

VIII.

VIII. Illud omnium minimè tolerandum visum est, & tum canonicis regulis, tum Ecclesiæ rationibus inimicum, cum Parochiales Ecclesias illis commendabant, qui eas titulo obtinere, aut retinere non potuissent. Potuit ea corruptela Canonumque ludificatio inde initium duxisse, cum plures Parochiæ minusculæ uni credebantur parocho, quòd duobus sustentandis haudquaquam sufficerent. Id Canones non vetabant, & qui vetuissent, quod ne vitari quidem poterat? Sed Concilium Salmuriense anni 1253. succensuit Episcopis, Collatoribusque aliis, qui pinguissimas conferebant iis Parochias, qui jam alias regebant; unde & quas titulo non poterant, in Commendam dabant. *Nonnulli Episcopi & alii Prælati propriis lucris & commodis suorum inhiantes, Ecclesias Parochiales, quæ proprios possunt habere Sacerdotes, Clericis & aliis personis Ecclesiasticis, habentibus alias Ecclesias Parochiales, vel competenter beneficiatis, ut possint eos pluribus onerare Beneficiis, commendant unam, vel duas Ecclesias Parochiales, in animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum. Ut sic habeant commendatas, quas secundùm Canones non possunt habere intitulatas. Quod fieri de cætero prohibemus. Can.*28.

Paulò antè, anno nempè 1248. Legatum in Anglia agens Cardinalis Ottobonus, longè pulcherrimas promulgaverat Constitutiones, quas inter eam, quæ his Parochiarum Commendis interdicebat, saltem limites delineabant arctiores, ut sordidam eorum restringeret avaritiam, qui licentia abutebantur à Canonibus concessa, duplicis retinendi Beneficii, alterius titulo, alterius in Commendam, dum scopus ejus Commendæ non alius esset, quàm Ecclesiæ commodum dignitasque. *Dum ditari festinant, vacantes Ecclesias sibi commendari procurant, amplectentes juris verba, non sensum: quod aliquando permittit unam habere Ecclesiam intitulatam, & aliam commendatam. Et cum juxta sanum sensum, propter necessitatem vel utilitatem vacantis Ecclesiæ, ius commendationis, non tam præceptoriè, quàm permissivè fuerit introductum; ipsi ad cupiditatis suæ lucrum omnia convenientes, in ipsarum Ecclesiarum dissipationem non solùm unam, sed plures recipiunt commendatas.* Legati ergo Synodique decreto cautum est, nè plusquam unam Commendam consequi quisquam posset, & ne id quidem nisi ad Ecclesiæ evidentem utilitatem: *Nisi ex evidenti utilitate, unius tantùm Ecclesiæ commodatio facta sit, penitus revocamus. Conc. Angl. p.*281.

Postremò denique in Concilio Generali Lugdunensi II. anni 1274. proscriptæ fuere omninò & excisæ Commendæ Parochiarum, vetitumque est, ne eæ deinceps darentur, nisi eam assecutis ætatem, qua Presbyteratu initiari possent, ad urgentem aliquam Ecclesiæ necessitatem, denique in sex non amplius menses. *Nec nisi unam commendare præsumat, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Hujusmodi autem Commendam, ut præmittitur, ritè factam, declaramus ultra semestris temporis spatium non durare. Can.*14. *In Sexto. Tit.* 6. *c.*15. Anno 1270. in Concilio Angliæ Reddingensi innovatum est hoc decretum; nec posthac obviæ usquam sunt Parochiarum Commendæ. Ex quo liquet eas penitus oppressas fuisse authoritate Concilii Lugdunensis, quanquam revixerint post annum millesimum trecentesimum.

Porrò in hoc XIII. sæculo omni ope animique contentione incubuere Concilia, Pontifices, Episcopi, ad extinguendas Prioratuum & Parochiarum Commendas: & eam in illas decantatissimam inconcussamque inculcavere regulam Commendarum, nullo patrocinio, nullo prætextu defendi eas à quoquam posse, nisi Ecclesiæ famulentur utilitati; Inde factum etiam forsan est, ut nullæ tunc commendarentur, vel rarissimæ Abbatiæ, & Episcopales Ecclesiæ, quoòd eodem ariete hæ quoque Commendæ impeterentur.

IX. Nihil dixi de custodia vacantium Parochiarum, quæ interim Archidiacono committuntur, plurimarum ex usu Ecclesiarum, forsan & ex Jure canonico, ut patet ex duobus Decretalium Capitulis: *Bona memoria, De appellationibus, Cum venissent, De Institutionibus.* Viget etiamnunc ea consuetudo in pluribus Galliæ Ecclesiis. Ratio non permiscendæ hujus Parochiarum custodiæ cum Commendis, in aperto est. Archidiaconus harum Ecclesiarum, tam Commendatarius non est, quàm nec Titularis. Quæ hactenus Concilia in Commendas Parochiarum invehebantur, has Archidiaconorum custodias ne verbo quidem ullo perstrinxerunt. Concilii Lugdunensis. II. Patres, qui peremisse videntur Commendas Parochiarum prorsus omnes, iis ad sex menses coarctandis & rescindendis, nisi Ecclesiæ unius ad commodum & utilitatem fierent: ii ne attigere quidem has earundem Parochiarum custodias per Archidiaconos, quæ hactenus etiam vigent.

CAPUT XX. *P.4. l.2. c.63.*

De Commendis Episcopatuum, Abbatiarum & Prioratuum post annum Christi millesimum trecentesimum.

I. Revixere Episcopatuum & Abbatiarum Commendæ sub Clemente V. sensit ille quo vulnere cruentasset Ecclesiæ disciplinam, gemuit, pro virili medicatus est.

II. In Concilio Viennensi in Commendas pertonuit Episcopus Mimatensis, & in Cardinales, qui plures gererent Prioratus sibi commendatos, cum vestem Monasticam induissent nunquam.

III. Sub Joanne XXII. increbrescunt Commendæ, reprimuntur à Benedicto XII. Quæ occasione multiplicatæ sint. Soli Cardinales iis donabantur.

IV. Rursus increbrescunt sub Clemente VI. rursus comprimuntur & revocantur omnes, præterquam Cardinalium sub Innocentio IV.

V. Quo statu illæ fuerint temporibus Conciliorum Pisani & Constantiensis.

VI. Et Concilii Basileensis tempore.

VII. Quæ earum conditio fuerit sub Pio II. Carvajalis & Papiensis Cardinalium audacia & religiosissima monita.

VII. De Commendis sub Sixto IV. & Leone X. Decretum Concilii Lateranensis V. super ea re.

IX. Quid Concordata de Commendis.

X. Concilii Tridentini desideria & decreta de Commendis.

XI. Mira hujus Concilii circumspectio & sapientia. Enormitas mali, cui medicinam se facere posse desperavit.

XII. Alia decreta Concilii Tridentini super Beneficiis Regularibus, quæ conferuntur cupientibus profiteri. Et de visitatione Episcoporum in locis commendatis.

XIII. Nec Cardinalis potest Episcopatus duos retinere, alterum titulo, alterum commendatum.

XIV. Ut commendatis Beneficiis uteretur Cardinalis Lotharingus, ut S. Carolus Borromæus.

XV. Concilii Rotomagensis regula præclarissima ad Commendatarios.

XVI. Varia Decreta Conciliorum Remensis, Turonensis, & Aquensis.

XVII. Comitiorum Generalium & Regum Galliæ statuta de Commendis.

XVIII.

XVIII. An indulto Provinciæ permitterentur Commendę.

XIX. Ut se egerit in his Clemens VIII.

XX. Tria postremò moneantur ponderis non minimi de Commendis.

I. REvocanda jam est, unde declinavit oratio, ad Commendas majores Episcopatuum & Abbatiarum, post annum Christi millesimum trecentesimum. A vero, aut à verisimili certè propè abest, primum omnium Clementem V. januam latissimam aperuisse illi licentiæ Commendarum, cui pii probique omnes postea tantopere ingemuere, & illacrymantur adhuc, cum Cathedrales Ecclesiæ & Abbatiæ commendatæ fuere, non sincera charitate Ecclesiæ utilitati vel dignitati consulendi, sed ut ditentur carnales homines pauperum patrimonio; ut Magnatum & Principum libidini serviatur; ut larga manu spargantur Beneficia, quæ tam malè collocata, & dantibus & accipientibus peræquè detrimento futura sint. Gravissimo morbo correptus Clemens tertio Pontificatûs anno, sensit quàm exitiali plaga Ecclesiæ disciplinam convulnerasset, errorem suum publicè confessus est, Commendas revocavit omnes, quas sibi vel eblanditi essent homines ambitiosi, vel extorsissent; non dissimulavit denique, quibus rationibus, vel rationum umbris & ludibriis delusus fuisset, & ad ea impulsus consilia, ex quibus unum hunc jam caperet fructum, animi dolorem acerbissimum & pœnitudinem. Malè meritus essem de tanto Pontifice, si tacuissem, quod nec ipse tacuit; nec damnassem, quod ab eo vehementissimè improbatum & damnatum est. Radiat in Annalibus Ecclesiasticis Pontificis hujus ea Constitutio, qua aperit, & quantum mali primò intulisset, & quæ mox adjecisset ei procurando medicamenta.

Confitetur primùm non potuisse se inter initia Pontificatûs non indulgere aliquid & gratificari precibus Regum, Antistitum & Magnatum quibus antiqua & suavissima quadam necessitudine devinctus fuerat, & quorum in ditione habitaret. *Quia in terris morantes eorum, gradum hujus promotionis habuimus.* Existimasse se, tutum esse in vestigia ingredi & in exempla Antecessorum suorum, quibus familiare fuit auspicia Pontficatus sui dedicare larga quadam donorum profusione & gratiarum. *Ex assueta liberalitate Pontificum, quam in suis exercere sunt soliti novitatibus.* Importunitate sibi sæpè extortum fuisse, quod lex justitiæ minùs annueret: *Ad eorum importunas & multiplicatas precum instantias.* Sed post concessas à se Commendas, custodiasque Metropoleon, Episcopatuum & Cœnobiorum Clericis sæcularibus, Monachisque, ad tempus, vel ad vitam: *Ecclesias Episcopales & Monasteria, sub Commenda, vel Custodia, seu Cura, vel Guardia, aut Administrationis titulo, perpetuò, vel ad vitam, seu ad certi temporis spatium committenda.* Serò quidem, sed seriò advertisse se tandem, quantum dispendii in his Commendis emergeret in Ecclesias, quarum spiritale regimen feriabatur, temporales dissipabantur res, greges omni ope & præsidio destituebantor. *Prospeximus evidenter, quod Ecclesiarum & Monasteriorum cura negligitur, bona & jura dissipantur, subjectis eis personis & populis spiritualiter plurimum & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum.* Rainal. an.1307. n.28. *Extravag. Commun. L.3. Tit.2. c.2.* His impulsus est Clemens, ut Commendas omnes revocaret, etiam Cardinalium. De Commendis prædecessorum ne meminit quidem, quòd nullæ, aut rarissimæ fuissent. Ideo nec iis concedendis dixit se usum exemplo & more Majorum.

II. Errores tam splendidè emendati, laudi etiam vertunt & gloriæ. An verò in ipsa rerum executione res processerit Clementi ex animi sui sententia, id verò non satis mihi quidem liquet. In Concilio enim mox Viennensi conquerebatur Durandus Mimatensis Episcopus, *Part.2. Tit.21.*, quòd Cardinales commendas adhuc extorquerent Ecclesiarum Cathedralium, etiam ultra mare sitarum. *Ecclesias etiam Cathedrales & Ultramarinas sub diversis coloribus sibi faciant commendari.* Nec religiosiùs abstinebantur Abbatiis & Prioratibus; his commendatis gaudebant Cardinales, qui Monastica instituta nec primoribus labris unquam delibassent; unde scatebat extrema pernicies Monasticæ Disciplinæ: *Ex hac peste etiam noviter introductum est contra jura, quòd Prioratus Conventuales, & alia Beneficia Ecclesiastico consueta regi per Monachos & alios Regulares, domini Cardinales, ac si Beneficia sæcularia nequaquam sufficiant, sibi & suis faciunt assignari, quanquam non efficiantur Monachi, &c. Ex quibus in dictis Prioratibus & Beneficiis Regularium, perit in totum Regularis observantia disciplina: cum non sit inter eos, qui corrigat, non sit, qui doceat, &c. Fraudatur hospitalitas, in dictis Prioratibus & Beneficiis consueta, & jura ac bona Prioratuum hujusmodi dissipantur, &c.* Ex toties hic iterata Prioratus voce, facilè colligitur, Prioratus solos tum commendari solitos, non Abbatias. Sicut & ex eadem hac querimonia solis liquet Cardinalibus instiusmodi tum Commendas solitas indulgeri. Ostensum est superiori sæculo ab Abbatibus ipsis promiscuè commendatos fuisse Clericis sæcularibus Prioratus. Hinc forsan cupido incesserit Cardinales, ut & ipsis sibi illi commendarentur.

III. Joannes XXII. Clementi successor datus, primo ipso Pontificatus sui anno, cum Cardinalatu & Episcopatu Portuensi Aniciensem Episcopum donasset, Aniciensem Episcopatum ei commendavit. *Nihilominus Aniciensem Episcopatum tenendum commendavit.* Nepotem idem Pontifex suum Cardinalitia auxit purpura, & Avenionensem Episcopatum, quem priùs gerebat, commendavit. *Avenionensem Episcopatum sibi pariter commendavit.* Ita Scriptor ejus vitæ. *Rainal. an.1336. n.20.* Nec his se angustiis sepsit Joannes, sed Episcopatus, Abbatiasque, non Cardinalibus tantùm, sed & aliis compluribus tam liberaliter dilargitus est, ut successor ejus Benedictus XII. anno Pontificatus sui secundo effusiores illas omnes revocaverit gratias, præterquam Cardinalium. Audiendus Scriptor ejus Vitæ. *Rinald. ann.1333. num. 67. Revocavit omnes Commendas factas per prædecessores suos de Ecclesiis Cathedralibus, & Abbatiis quibuscumque personis, Cardinalibus & Patriarchis dumtaxat exceptis.* At Scriptor alius: *Exceptis Cardinalibus, quorum Commendas nondum revocavit.* Quo subinnuitur sperasse Pontificem, opportunè etiam aliquando revocari à se posse Commendas Cardinalium: gnarum scilicet, nisi exemplo, præluceant, qui præfulgent & dignitate, nunquam restaurari posse priscam sacræ Disciplinæ integritatem.

Ea porro Commendarum revocatio pene suadet, nullum iis limitem finemque temporis præfixum fuisse. Illas tamen Episcopatuum quandoque certo annorum numero definiebat Joannes XXII. Diximus jam suprà ab eo Presbyterum Cardinalem creatum fuisse Talarandum Episcopum Altisiodorensem, interpellante Franciæ Rege, commendatumque ei fuisse Episcopatum Altisiodorensem usque ad diem festum B. Mariæ Magdalenæ, ut itineris Romani hinc suppeterent impensæ. Expetierat & alterius promotionem Rex dissensum suum ea ratione excusavit Pontifex; Quod viginti jam Cardinales essent, & ex iis Galli sexdecim. *Circumspectionem Regiam volumus non latere, quod jam*

jam viginti Cardinales, de quibus sexdecim de Regno Franciæ originem traxisse, noscuntur, existunt in Collegio memorato. *Rainal. an.*1331. *n.*33.

Hinc edocemur 1. Numerum Cardinalium permodicum adhuc fuisse, adeoque nec magno fuisse numero Commendas, quibus donabantur ex privilegio quodam singulari. 2. Cardinales hos plerosque fuisse Gallos, Galli erant & Pontifices ipsi: à Gallis ergo ortum duxit immodica Commendarum multiplicatio: sicut & suprà animadversum est, à Gallis maximè profectam esse & propagatam Beneficiorum pluralitatem. 3. Quæ de Clemente V. & Joanne XXII. dicta sunt, qui duo primum Pontifices suam Petri sedem Avenione defixerunt: ex his facili illud conjectura assequimur, ex ea sedis Pontificiæ Avenionem translatione scaturisse illam multitudinem Commendarum. Nec enim nisi ægrè poterant Pontifices non annuere, siquid peterent ii Principes, quorum in terris demorabantur, Cardinales autem quandiu Roma, & Italia aberant, nullis inde proventibus, nullis temporalibus subsidiis allevati, non aliunde ferè poterant quàm ex Gallicanæ Ecclesiæ Beneficiis, & vitam, & dignitatem suam sustentare. 4. Ei cladi mederi voluere Pontifices, ut patuit in Benedicto XII. sed experti tandem ipsimet sunt, infligi faciliùs vulnera, quàm sanari; & utcumque persanentur, superesse cicatricem.

Quanquam revocasset Clemens V. C. *Cum ratio nibus. De electione. In Clement.* Commendas omnes, novas tamen concessit Joannes XXII. etiam Abbatiarum, etsi Clemens Abbatias commendasset nullas, & expressissimo decreto vetuisset in Abatiis eligi alterius Ordinis Abbatem. Hinc pene dubitare cogimur, an Benedicti XII. revocatione cohibiti fuerint ejus successores. Cum exciperentur tamen Cardinales, pronius erat eam observare. Quin & hic ipse Pontifex ponebat, commendari adhuc posse Cardinalibus Abbatias & Prioratus Canonicorum Regularium, itemque & aliis Clericis sæcularibus, dum idem semper numerus retineretur Canonicorum Regularium. *Tot Canonici teneantur, quot in eis tenerentur, si per Canonicos regulares, Monasteria, Prioratus & Beneficia hujusmodi regerentur. Constitutio. Ann.*1339. *n.*16.

IV. Clemens VI. Benedicto XII. successor datus probabiliter creditur à commendandis Episcopatibus abstinuisse: cum evecto in Presbyterum Cardinalem Episcopo Atrebatensi, illum statim absolverit eo Episcopatu. Vide ut ad eum scripserit. *Dilecto filio Petro S. R. E. Presbytero Cardinali, olim Episcopo Atrebatensi, &c. Te à vinculo, quo Atrebatensi tenebaris astrictus, per nos de potestatis plenitudine absolutum, ad Cardinalatus honorem duximus assumendum. Rainal. an.*1344. *n* 68. *An.*1350. *n.*40. Certè idem Pontifex Delphino Viennensi ad Patriarchatum Alexandrinum provecto commendavit Archiepiscopatum Remensem: *Remensem Ecclesiam sibi perpetuò commendavit*. Sed ea erat causa maximè specialis, ubi de Delphinatu ipso agebatur ad Galliæ Reges transferendo.

At Innocentius VI. qui in ejus locum suffectus est, primo statim anno Pontificatus sui rescidit & revocavit Commendas omnes Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, Dignitatum, Administrationum, & omnium Beneficiorum Regularium, exceptis semper Cardinalibus: *Singulas Commendas de Cathedralibus, vel aliis Ecclesiis, Monasteriis, Prælaturis, Prioratibus, Dignitatibus, Personatibus, Administrationibus, Officiis, Beneficiis, authoritate Apostolica revocamus. Rainald. ann.*1353. *num.*31. Revocationis diplomate luculentissimè pertexuntur calamitates ex Commendis pullulentes, eædem nimirum ipsæ, quas suprà Clemens V. & Durandus Minatensis Episcopus enumerarunt.

V. Potuit ea Constitutio eò etiam valere, quòd Cardinales exciperet, quorum contemplatione alioqui facilius convelli potuisset. In Concilio Pisano anno 1409. Alexandrinus Patriarcha, idem perpetuus dicitur administrator Episcopatus Carcassonensis. In Concilio Parisiensi anno 1394. Patriarcha Hierosolymitanus perpetuam gerit & ipse administrationem, seu Commendam Episcopatus S. Pontii Tomeriarum. In Concilio Constantiensi anno 1416. vacasse narratur Episcopatus Olomucensis in Moravia, obitu Patriarchæ Antiocheni, qui ejus & ipse perpetuam gerebat Commendam. *Qui authoritate Apostolica, quoad viveret, eum habebat in Commendam. Sess.*25. Eum Episcopatum Synodus ipsa commendavit vicino Episcopo Lutumussensi, usque ad electionem novi Pontificis, & ternos deinde menses. *In favorem, & ut necessitati & utilitati ipsius Ecclesiæ occurratur, venerabili fratri Joanni Episcopo Lutumussensi, usque ad electionem futuri Pontificis Romani, & ex post ad tres menses immediatè sequentes, sacrosancta Constantiensis Synodus concedit & committit custodiam, curam, regimen & administrationem Ecclesiæ Olomucensis in spiritualibus & temporalibus, &c.*

Simillima est hujus Concilii Commenda primorum Commendis Ecclesiæ sæculorum, cum vacanti Ecclesiæ vicinus quispiam Episcopus Visitator, Interventorque dabatur, & Commendatarius, quando ne ista quidem tum vox ferè esset inusitata. Temporaria hic datur Episcopo Lutumussensi Commenda, quo creatus mox Pontifex in potestate habeat ei providendi.

Inter Additamenta Concilii Constantiensis, *c.*7. conjectæ sunt commentationes quædam Decretorum, magis quam decreta. Agitur & in uno earum capite de Commendis. 1. Ut Patriarchæ & Cardinales, quibus aliunde non suppetunt ulla vitæ & dignitatis tuendæ præsidia, una tantùm donari possint Ecclesia Cathedrali, vel Metropolitana. *Una etiam Ecclesia Metropolitana uni Cardinali, vel Patriarcha concedi poterit, provisionem aliquam sufficientem non habenti*. 2. Ut Abbatiæ, Prioratus Conventuales, ubi essent adhuc plus quàm decem Monachi, Officia Claustri, Cathedralium primæ post Episcopum dignitates, & Ecclesiæ Parochiales, commendari nulli unquam possent, & ne ipsis quidem Cardinalibus. *In posterum Monasteria, aut magni Prioratus Conventuales, habere consueti his temporibus ultra decem Religiosos in Conventu, & officia Claustralia: dignitates majores post Pontificalem in Cathedralibus, sive Ecclesiæ Parochiales nulli Prælato, etiam Cardinali dentur in Commendam*.

VI. Permirum porro illud est, cum in Concilio Basileensi tot edita sint Decreta, de Electionibus, & de restringendis Reservationibus Beneficiorum, nihil de Commendis decretum sit, uti nec in Pragmatica Sanctione. An Principes summi Regesque clam intercessere, ne eriperetur sibi facultas nullis suis impendiis præcellentes quosque viros demerendi? Cum Carolus VII. à Pio II. oraret Episcopatu Castrensi donari Comitem Marchiæ, Regii sanguinis Principem, unde viginti tantum annos natum, abnuit Pontifex, monuitque Regem, ut meminisset, se ipsum olim impetrata à Nicolao V. Ecclesia Episcopali, qua juvenis & Episcopali ætate minor donaretur, stupuisse, & quodammodo doluisse, quod præter spem & expectationem suam id impetrasset. *Quanquam ego intercesserim, nunquam tamen putavi hoc illum esse facturum. Rainal. an.*1459. *n.*87. Denique Pius Carolo Regi ostendit se Castrensem Ecclesiam alteri cuipiam commendaturum, donec annum ætatis vigesimum quintum attingeret Marchiæ Comes. Hinc abondè liquet, quàm alieni essent Reges à comprimendis omninò Commendis.

VII. Nec

VII. Nec displicebant magnopere Episcopis ipsis Commendæ, ut qui & ipsi iis non rarò cohonestarentur. Sub eodem Pio II. contigit memorabile illud à Papiensi Cardinali literis mandatum. Cum Cardinalis Ostiensis proponeret in Consistorio spontaneam cessionem Abbatis in Gallia jam grandævi, & preces Episcopi etiam Galli, qui illud sibi commendari Cœnobium supplicabat; Cardinalis Joannes Carvajalis Episcopus Portuensis respondit: Illius Episcopi preces fordidissima ex avaritia scatere, commendata jam esse omnia pene Galliarum Cœnobia, verendumque, ne aliquando insurgeret in Curiam Romanam Gallia universa, tantæ perversitatis impatiens. *Vereor, Beatissime Pontifex, ne propediem audiamus, omnia Galliarum Cœnobia commendata esse, & nullum relictum, quod Abbatem suum habeat; ita quidquid ibi à nobis decernitur; commendatio est. Surget nobis non expectantibus aliquando Regnum illud in nos, ferre ultra non valens inutile ministerium nostrum. Jacob Card. Papi. Epist. 93.*

Adeo non exasperatus est Pontifex magnanimi & piissimi Cardinalis audacia, ut ab ea sententia seipsum prope abesse testatus sit; addideritque, quod stupendum, à Pontificatu Callixti III. prædecessoris sui, commendata fuisse Cœnobia plusquam quingenta; denique reformidandum esse, ne ea perversitate clades aliqua ingens Ecclesiæ inveheretur. *Approbavit judicium Pontifex, adjecit, credere se à Pontificatu Callisti in eam diem, amplius quàm quingenta Monasteria esse jam commendata, atque adeo in metu sibi esse, ne corruptela hæc maturius opinione in scandalum grave erumperet. Rainal. an. 1464. n. 68.*

His enarratis Cardinalis idem Papiensis mox subdit, Commendas olim soli Ecclesiarum necessitati datas fuisse, quæ tunc manibus laycorum deprædatorum extorquendæ essent; at postea feracem eam fuisse segetem nefariarum cupiditatum, unde ingens in Clericos redundaret infamia. *Commendandorum ab initio Cœnobiorum non ea fuit ratio Patribus nostris, ut sagina Ecclesiasticorum illa darentur; sed ut fide & studio majoris alicujus, quæ occupata à sæcularibus essent, redimerentur: & neglectus divinus cultus in pristinum revocaretur. Deflexit res, & in abusum hunc venit, odibilem Deo, & forti nostræ infamem.*

Primigeniam quidem Commendarum originem non attigit hîc Papiensis. Sed eam ejus animo conjecturam injecerat, propria, ut reor, experientia. Ipsemet enim refert, commendatam sibi à Papa Abbatiam fuisse opulentam in Civitate Papiensi, sed quam geri oporteret ab homine quopiam præpotente. *Insigne quidem & locuples, & propter difficilem temporalium curam potentis alicujus ministerio egens.* Cujus ne ipse quidem in possessionem venire potuisset, nisi intervenisset Ferdinandus Rex, & objecta à Mediolanensi Duce repagula amolitus esset. Alii enim cuipiam Dux eam à Papa Abbatiam poposcerat. *Epist. 157. 162. 170. 171. 172.*

Papiensi gaudebat Episcopatu multis nobilis virtutum insignibus hic Cardinalis, duplicique præterea Abbatia, Papiæ altera, altera Florentiæ. Ratio perfacilis & perexpedita est. Ubi res istiusmodi jam usitatissimæ & pervagatissimæ sunt, viri etiam probi eodem torrente abripiuntur, sed quibus alii propudiosè abutuntur, ipsi utuntur sanctissimè; in eaque opum & honorum exuberantia, qua cæteri insatiabiles cupiditates suas exatiare laborant, ipsi explicandæ charitatis adjumenta nanciscuntur.

Quod ad Commendas attinet Episcopatuum sub hoc Pontifice, relatæ sunt à Rainaldo, *an. 1459. n. 84. 85.*, literæ ab eo datæ ad Isidorum Cardinalem Russiæ, Episcopum Sabinæ, ut ei sarcinas imponeret Patriarchatûs Constantinopolitani, Metropoleon Eubææ & Nicosiæ. Ecclesiæ istæ omnes Infidelium jugo & potestate premebantur, nec id genus erant Commendæ, quas divitiarum honorumque cupido ambiret.

VIII. Inter Epistolas Cardinalis ejusdem Papiensis, illa legitur Sixti IV. ad Regem Arragonium, *Epist. 521.*, qua negat commendari posse Cæsaraugustanam Metropolin sexennii ejus notho; nec enim vel se, vel Cardinales assentiri posse annuendæ ei gratiæ, qua certissima importatur, & danti pernicies, & petenti, & ei cui res datur. Ea repulsa exacerbatus Rex tam immaniter sæviit in Cardinalem Valentinum, quem Pontifex ea donaverat Metropoli, & Pontificem ipsum tot cuniculis, tot machinis, tot artibus oppugnavit, ut eum compulerit tantillo puerulo Ecclesiæ illius perpetuam administrationem commendare. Novum illud insolensque fuisse agnoscit Annalium conditor Spondanus, cæterum peræquè Pontifici ac Regi probrosum, qui non possent concordare, nisi in excidium Canonum, quanquam in Pontificem ipsum potissimum ejus facinoris invidia resiliret. Ita Spondanus, *an. 1473. n. 14.*, aliàs Pontifices & Reges honorificentissimis verbis prosequi solitus. *Novo sic damnato inducto exemplo, quo & Reges Catholici, & Summi Pontifices in Ecclesiæ damnum, & sacrarum legum subversionem, qua conspirarent, qua consentirent. Longè tamen graviori Pontificum culpa, ut utique patet, quàm Regum; ne nihilominus satis utrisque ad dominationem idonea.* A quibus non aberravit Mariana, eidem narrationi hæc subjungens: *Novum damnatumque exemplum inductum, vincente Pontificiam constantiam Regum importunitate, in Ecclesiæ jura invadentium atque libertatem; quod semper accensebitur, & semper erit. L. 24. c. 16.* Ipsas Pontificis literas in eam rem alibi protuli.

Verissimè sapientissimèque dictum est à Mariana hanc æternam fore materiem justis quidem querelarum, impiis cupiditatum suarum acuendarum. Vel ex ipso medicamento id conjicies, quo Leo X. grassantem luem lenire instituit in Concilio Lateranensi V. anno 1514. Illacrymatus enim Pontifex spirituali temporalique Cœnobiorum per Commendatarios Abbates vastationi: *Quoniam ex Commendis Monasteriorum, ut magistra rerum experientia sæpiùs docuit, Monasteria ipsa tam in spiritualibus, quàm in temporalibus graviter læduntur: quippe quorum ædificia partim Commendatariorum negligentia, partim avaritia, vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus magis in his imminuitur, passimque obloquendi materia præbetur, non absque dignitatis Apostolicæ Sedis diminutione, à qua Commendæ hujusmodi proficiscuntur. Sess. 9.* Præcipit denique ut in posterum cum primùm vacarint Abbatiæ, eligantur Regulares Abbates, nisi aliter jubeat Sedes Apostolica, urgentibus Ecclesiæ necessitatibus provisura; ne commendari possint Cœnobia, nisi Cardinalibus, aut nobilitate, vel meritorum titulis præcellentibus viris: Commendatarii, tam Cardinales, quàm alii quicumque, quartam saltem proventuum partem impendant in reparationes, in Ecclesiæ ornamenta, & in eleemosynas, si mensæ sint sejunctæ: si una verò sit mensa Abbati Monachisque communis, tertia redituum pars alendis Monachis & oneribus Ecclesiæ decerpatur; & hæ semper conditiones exprimantur in diplomatibus Commendarum. Addit Pontifex in eadem Reformationis Bulla, ne Parochiæ, primæ Dignitates Capitulorum, aliaque Beneficia, quorum annui reditus non sunt ducentorum amplius Ducatorum auri, commendari unquam possint; uti nec Xenodochia & Leprosorum ædes, quamvis pinguissimis sint reditibus. Affirmat quoque Fagnanus,

in L. 3. Decret. Part. 1. pag. 312., ubi Pontifex Cardinalibus Cœnobia adsignat, eam semper opponi legem, ut tertia pars redituum in eleemosynas, & in reparationes insumatur Ecclesiarum.

Usque adeo scilicet adoleverat is usus ab antiqua disciplinæ sanctimonia degener, ut ne à Pontifice quidem, vel à Concilio Generali efficacior tunc fieri potuerit medicina. Vetabatur eodem diplomate, ne commendarentur Episcopatus, sed eadem semper exceptione addita, ut urgentibus Ecclesiæ necessitatibus, & aliis causis gravissimis aliter consulere posset Pontifex. Eæ autem causæ sic exprimuntur: *Nisi ratione utilitatis Ecclesiarum, prudentia, nobilitatis, probitatis, experientia atque curialitatis antiqua, tum competenti literatura, & in Sede Apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum.* Æquissimum est incolumen & intactam semper vigere dispensandi potestatem, si qua urgeat Reipublicæ necessitas. Sed quàm exitiale, tam frequens est, humanos affectus & privatas cupiditates, utilitatis publicæ & necessitatis Ecclesiæ velo obtegi.

IX. Quod ad Commendas attinet, Apostolici vigori plusculum explicuit idem Leo X. in Concordatis Gallicanis cum Francisco I. Rege initis. Statutum enim est, ut ne Rex nominaret ad Abbatias & Prioratus verè electivos, nisi *Religiosum ejusdem Ordinis*, annos natum viginti tres; si quem nominaret Rex aut Presbyterum sæcularem, aut Regularem alterius Ordinis, aut non id ætatis assecutum, providendi jus ad Pontificem devolveretur. Ita manifestè excludebantur Commendæ, non Regis tantùm, sed & Pontificis. Qui enim posset Pontifex Presbyterum rejicere à Rege præsentatum, ut ipsemet sæcularem Clericum ejus loco sufficeret? Denique verbis conceptis prohibent Concordata, eo etiam casu, quo provisio ad Pontificem devolvatur, ne Prioratus ab eo conferantur nisi iis, quibus illæ ipsæ affuerint dotes. *Prioratus verò personis, ut præfertur, qualificatis duntaxat conferri liberè possint.* Postremò rescinduntur his Concordatis Provisiones omnes, quæcumque aliter fient. *Electiones autem, necnon provisiones per nos & successores nostros contra præmissa pro tempore factas; nullas, irritas & inanes esse decrevimus.* Quin nec ipsi Graduati, sive simplices, sive nominati, juxta Concordata, ad alia possunt, quàm sui Ordinis Beneficia anhelare, regulares ad Regularia, sæculares ad sæcularia, ut ne per Romanas quidem dispensationes hic unquam ordo labefactetur.

X. Restat ut referamus extremo hoc loco, quid in Concilio demum Tridentino circa Commendas actitatum sit. Pauca in eam rem hic excerpam ex Epistola domini de Morvilliers Tridenti data anno 1563. *Memoires du Concile de Trente, pag. 467. Post sessionem proximam deliberatum iri de Reformatione Monasteriorum: summopere id Monachos quidem cupere, ut à Concilio definiatur, ne sæcularibus posthac Clericis commendentur Abbatia & Prioratus Regulares, sed Regularibus ejusdem Ordinis. Complures Synodi Præsules incunctanter eis suffragaturos, quòd consentanea eum primis sit ea quidem res sanctionibus Canonicis, qua Regularia à Regularibus regi Cœnobia jubent. Oratores Gallicanos in Articulis à se propositis eò quoque collineare, quamquam specialibus eorum Mandatis nihil ejusmodi expressè præcipiatur. Sed Cardinalem Lotharingum rem proponendam urgendamque censuisse; cum agatur nempe de Ecclesia in antiquam & meliorem formam restituenda; cumque Rex velit Reformationem institui generalem; nulla re prorsus excepta.*

Nec minùs efferbuerant Hispani, ut omnes Commendæ revocarentur. Gravissimè & eloquentissimè peroraverat Asturicensis Episcopus, uniones & Commendas perpetuas Beneficiorum non alio spectare jam, nisi ad explendam Clericorum ingluviem. Itali sua interesse putabant, ut ne acerbior reformatio instituerctur; itaque rem temperari hortabantur. *Hist. Conc. Trid. pag. 291.*

Jam verò ipsi Concilii Tridentini Patres, quamvis desiderio flagrarent extinguendarum penitus Commendarum; delinimento tamen aliquo utendum sibi censuere, ineluctabili incumbente necessitate serviendi tempori, & accomodandi se iis sæculi moribus & morbis, qui validioribus remediis exacerbarentur. Ea videtur esse horum Concilii verborum sententia: *Sess. 25. c. 21. De Regular. Cum pleraque Monasteria, etiam Abbatia, Prioratus & Præpositura, ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione, non levia passa fuerint tam in spiritualibus, quàm in temporalibus detrimenta; Cupit Sancta Synodus ad congruam Monasticæ vitæ disciplinam omninò revocare. Verùm adeo dura difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique quod optaret, remedium possit adhiberi.*

His ita præstructis Pontificem interpellat Concilium, ut curet in Cœnobiis jam commendatis Regularem unum ejusdem Ordinis designari, qui eorum præsit administrationi: & in iis quæ posthac vacaverint, ne nominet Pontifex nisi Regulares peritiores, & quorum vita Monasticam redoleat spireque sanctimoniam. *Primum quidem confidit Sancta Synodus Romanum Pontificem, pro sua pietate & fide curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut iis quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos Conventus habent, Regulares persona ejusdem Ordinis, expressè professa, & quæ gregi preire & præesse possint, præficiantur. Quæ verò in posterum vacabunt, nonnisi Regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur.*

Quoad illa verò Monasteria quæ sunt Capita Ordinum, jubet Synodus, ne usquam alii quàm Regulares possint esse Abbates. Nec abs re erit hic adnotasse, mortuo Abbate Cluciacensi anno 1461. Cardinalem Albigensem ea de re certiorem fecisse Regem, eumque monuisse, ei Abbatiæ Beneficia subesse quatuor circiter millia, variis in aliorum etiam Regnorum Provinciis sparsa, adeoque Regis interesse, ut ei præficiatur Regularis ejusdem Ordinis, & quàm dignissimus, ne extraneæ Nationes ab eo vertice pendentes, aliquid schismatis moliantur. *Spicileg. Tom. 13. pag. 379.*

XI. Cum nec sapientia debeat nostra, nec charitas ultra limites eos exultare & effervescere, quos sibi præscriptos voluere sapientissimi, iidemque purissimo zelo inflammati Tridentini Patres; est sanè æquissimum, ut eundem, quem illi, modum nostris & votis & opinionibus præfigamus. Optare reformationem paulò accuratiorem fas est, cum & illi optatissimam habuerint: at si quid sapimus, ei acquiescendum nobis est, quam illi præsentis ætatis patientiæ accomodatissimam judicarunt. Jugi & irrequieta æstuatione alternant res temporales, at usus rerum sobrius, sanctus, justus regulis regitur immutabilibus & æternis. Eò vota aspirare omnium debent, ut pro rerum ipsarum ordine, & pro antiquissimæ disciplinæ veneratione, Beneficia Regularia non aliis unquam, quàm Regularibus committantur. Sed tum tot experimentis jam constet, desperandam esse tantam disciplinæ exterioris immutationem: admonendi sunt nobis seriò Beneficiarii omnes Commendatarii, exterioribus disciplinæ vicissitudinibus adulterari nunquam posse, aut præscribi Regulas illas invariabiles legis divinæ & Juris naturalis: uti nec has ex eis natas leges Juris Canonici, quibus sancitur, non proprietarios eos esse, qui Beneficiarii dicuntur, non dominos, sed meros dispensatores bonorum Ecclesiæ; bo-

bona ea esse res Dei, patrimonium pauperum, censum Christi, quo parcè & sobriè sustentandi sint ejus ministri, alendi pauperes, reparandæ Ecclesiæ; denique si Beneficiarii omnes meri sunt administratores & dispensatores rerum Deo, religioni & charitati dicatarum, multò id certius esse de Commendatariis, ut vel hoc ipso nomine declaratur. Non ut suis enim frui, vel abuti possunt, sed parcere & vix etiam uti, utpote commendatis. Si ita degant, si ii sint ergo Commendatarii, qui esse tenentur, modicè & tranquillè feremus cum Tridentinis Patribus, quòd eo res sint jam loco, ut in primigenium statum & antiquum Ecclesiæ usum restitui non possint.

XII. Erat & illud Tridentinum Decretum indulgentia & humanitate non mediocri delibutum, quo fertur ut ne Regularibus donentur Beneficiis, nisi Regulam jam professi, vel profiteri cupientes: *Vel iis qui habitum omnino suscipere, & Professionem emittere teneantur, & non aliis conferantur. Sess.14. c.10.* Relati sunt suprà ii Conciliorum Canones, qui donari Abbatiis vetabant eos, qui hac improba spe vestem Monasticam induissent. Erant hi certè Canones, castissimis legibus vocationis divinæ magis consentanei. Sed novi jam erant homines, & diversa tempora, quibus utrisque sese necessariò Præsulum charitas accomodabat.

Jussi sunt in eodem Tridentino Episcopi annis singulis visitare Monasteria commendata, ubi non satis accuratè servaretur Monasticæ Regulæ disciplina: similiter & Beneficia omnia, Curata, vel non Curata, Regularia, vel sæcularia, quæ commendata fuerint; & omnia ibi statuere, quæ animarum saluti procurandæ necessaria sint, & reparationibus, etiam per fructuum sequestrationem. *Qualitercumque commendata, etiam exempta, ab Episcopis, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatis, annis singulis visitentur; curentque Episcopi, etiam per sequestrationem fructuum; ut quæ renovatione indigeat aut restauratione, reficiantur, & cura animarum rectè exerceatur. Sess.21. c.8.*

XIII. Propositum est in Congregatione Concilii, an qui Episcopatum jam gereret, ei posset alius commendari. Opiniones in ea re fuere Cardinalium; & tamen declaratum est tandem, post Tridentinum fieri id non posse, ut quod ab eo apertè satis prohibeatur. *Nemo plures Metropolitanas seu Cathedrales Ecclesias in Titulum sive Commendam, aut alio quovis nomine recipere, aut simul retinere præsumat. Sess.7. c.2.* Fagnanus, à quo id refertur, in Germania ait quandoque indulgeri, plures ut ab uno Episcopatus retineantur: sed eam dispensationem uni maximè inniti Ecclesiarum necessitati. *Sic videmus in Germania cum similibus personis non rarò dispensari super retentione plurium Episcopatuum, non quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se ulere possint, sed ut Catholicam Religionem expulsis hæresibus, consilio, opibus, authoritate sartam tectam tueantur.* Referuntur ab eodem declarationes Congregationis ejusdem Concilii, quæ irritas pronunciarunt Commendas à Palentinis in Hispania, & ab Bergomatibus in Italia Episcopis fieri solitas Parochiarum, quæ aliis quandoque Parochis, vel in perpetuum, vel ad sex menses committebantur. *In l.1. Decr. Part.2. pag.70. 71.*

XIV. Cum Cardinalis porro Lotharingus à Tridentino redux, statim Remos adproperasset, & Concilium Provinciale congregasset anno 1564. ejus in una Congregatione 10. professus est, persuassimum sibi esse residentiam juris esse divini: si quas porro commendatas ipse obtineret Abbatias, uno id eo à se fieri consilio, ne in eas impetum facerent hæretici; cum primum nihil ejusmodi reformidandum impendere cœpisset, iis ita se provisurum, ut nec maledicentissimi haberent, quod arroderent. *Se aliqua commendata Monasteria habere, quibus libenter cederet; id autem ne faceret, nihil eum magis retardare, quàm quod timeat, ne eis præficiantur non Catholici, sed hæretici. Neminem esse qui non videat calamitatem hujus temporis. Si quando intellexerit, ad ea hæreticis non patere aditum, se effecturum, ut nemo sit, qui de eo sinistre possit suspicari.*

Etsi opulentissimi Cardinalis non ea fuisset animi voluntas, aut consilii constantia, quam præ se ferebat: nobis abundè esset, vel ipsum professum esse tali se animo esse debere, invictissimaque veritatis vi extortum hoc illi esse testimonium legis internæ æternæque, qua obligantur Beneficiarii, omnia abrupisse privatæ cupiditatis vincula, & nullas nisi ad commodum Ecclesiæ admittere dispensationes. Ambiget certè nemo, quin B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus, quandiu plures Abbatias retinuit, eo animo obtinuerit, à privati commodi amore alienissimo, certaque voluntate eas abdicandi, cum primùm se daret occasio opportuna, ut omnes certissimè Carolus tandem abdicavit. Denique ratio illa permira fuit administrandarum Commendarum, qua idem Carolus ætate valde immatura & juvenculus adhuc Aronensem Abbatiam suam rexit, & reformari curavit; idque argumento est, utcumque in Commendas detonent, & invehantur aliquando viri docti, certissimè tamen pios piè iis uti, mala bene vertere, & ipsa vulnera Ecclesiæ ad ejus decus & commodum contorquere.

XV. Multa decrevit Concilium Rotomagense anni 1581. *de Monasteriis*, potissimum autem de Commendis. Multa ibi confirmata innovataque sunt Tridentini Concilii Decreta. Sed illud piaculare fuerit præteriisse statutum, quo monentur Commendatarii, non ut Regularem sectentur vitam; sed ut ne degenerent in sæcularem mediocritatem, ut quandam pulcherrimam sectentur Monachos inter & Clericos sæculares, in veste, mensa, supellectili: coronam tonsuramque aliquantò gerant latiorem, quàm sæculares Presbyteri; vestem eligant nonnihil redolentem de modestia & humilitate Claustrorum; seriò cogitent, non eò his se Commendis decoratos fuisse, ut deliciis & luxui se dedant, aut cognatos locupletent: sed ut sint religiosi dispensatores bonorum, quorum non possunt esse proprietarii, & quorum tamen ratiociniis penes Deum sint obligati. *Commendatarii quamvis ad Regularem observantiam non obligentur, ne tamen sint sine jugo atque omni regula, decet eos medium statum atque ordinem sequi, & ostendere inter Regulares & Sæculares Clericos in vestitu, in victu & omni ornatu. Tonsura utantur ampliori, quàm Sacerdotali, habitu propius ad Regularem accedente: nec existiment sibi commendatum Monasticum regimen ad luxum, aut prodigalitatem, aut ad augendam rem suam, & consanguineorum familiam: sed ad piam & justam alienarum rerum dispensationem, quarum non habent proprietatem; Deoque de omnibus reddendam esse rationem. Tit. De Monast. c.4.*

In hoc eodem Rotomagensi Concilio altercatum perdiu est de consessu & suffragiis Commendatariorum in Conciliis. Denique ad Pontificem relatum est, unde responsum est inter Abbates sedere debere Abbates Commendatarios, nec sedere tamen nisi post Abbates mitra & benedictione Episcopali insignes; neutris denique definitiva, sed consultiva tantum esse suffragio, sicut & Capitulorum Delegatis.

XVI. In Concilio Remensi anni 1583. idem vigebat ardor zeli & sapientiæ, unde & constitutum est, crebris & enixissimis precibus interpellandum esse Deum, ut eam tum Pontifici, tum Regi pul-

cherrimam inspiraret voluntatem, ne Abbatias posthac, vel prioratus obtineri vellent, nisi à Regularibus doctrina & pietate præstantibus. *Nihilque nisi desiderium nobis superest, ut Abbatia Prioratusque nonnisi Regularibus spectata virtutis, & per electionem conferantur. Quod à Deo Optimo Maximo supplicibus votis contendimus, ut ad id excitare dignetur dominos nostros sanctissimum Romanum Pontificem & Regem nostrum Christianissimum.* His addit Synodus hortamenta ad Commendatarios, ut *propriè habitu & tonsura, quàm alii ad regularem vitam accedant*. Eodem Concilio præcipitur Visitatoribus Monasteriorum, ut illis præficiant Priores, vel Superiores, à Commendatariis nominatos, nisi si indigni ab eis nominentur. Sed & præcipitur Commendatariis ipsis, ut per sese, vel per Vicarios adsint Visitationibus, ut excipiant Visitatores, eorumque decreta observari satagant. *Compellantur Commendatarii, vel eorum Vicarii, ut intersint Visitationibus, Visitatoresque honestè excipiant, & executioni mandent, qua ab eis statuta fuerint. Tit. De Regular. c. 18. 19. 20.*

In Concilio Turonensi anno 1583. statutum est, iteratis precibus adeundum esse Regem, firmatum ut vellet, quod spoponderat, in seseque receperat Comitiis Blesensibus, revocatum iri à se reservationes omnes à se factas Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, & eorum à se factam destinationem antequam vacarent; saltem ne pateretur à Clericis & sæcularibus Beneficia Regularia obtineri. *Adeo ut si Clerici tantùm aut saculares existant, in vim illorum indultorum Regularia obtinere non valeant.*

In Concilio Aquensi anni 1585. innovata sunt decreta eadem superiùs relata Conciliorum Rotomagensis & Remensis, de media illa statione Commendatariis insistenda inter Clericos & Regulares, & de necessitate sistendi se Visitationi, & quæ ibi decreta fuerint exequendi.

XVII. Nec concilia tantum in id connixa sunt, ut Commendarum vel cursus ipse, vel abusus saltem reprimeretur. Comitia Turonensia Regni Gallicani anno 1483. sub Ludovico XI. Rege, aboleri Commendas petiere in libellis Regi oblatis. *Interituram regularem Monasteriorum disciplinam, ob Commendas à Papa sæcularibus aliisque concessas ad dignitates, & Beneficia Regularium: ex quibus Commendie pullulascant detrimenta alia innumerabilia, desperata curationis, & qua vix enarrari queant. Preuves des Lib. Gallic. c. 22. num. 26. Statuta Delphin. pag. 23. 24.*

Nec dubitatum est quin Henricus III. Galliæ Rex Commendas omnes ejurasset, quando Edictum Blesense hoc memorando cum primis articulo exorsus est. *Ubi vacarint posthac Ecclesia Metropolitana, Episcopalesque, Abbatia item & Prioratus, aliaque Beneficia nostra Nominationis; non nominandos à nobis nisi viros idonea ætatis, ea rerum prudentia, doctrina, aliisque virtutibus dotatos, quas Decreta, & Canonica constitutiones, & Concordata præscribunt.* Idem pollicitus erat Carolus IX. anno 1571. In Conventu Notabilium spectabiliumque virorum habito apud Rotomagum anno 1617. consilium cepit Ludovicus XIII. Rex, Abbatias postmodum non concedendi nisi Regularibus ejusdem Ordinis; utque Prioratus simplices unirentur Cœnobiis, à quibus pendent, ut proventus illi sacri piè expenderentur. *Ne dentur Abbatia nisi Regularibus ejusdem Ordinis: ut Prioratus rurales & simplices Monasteriis uniantur, quibus innexi sunt, ut ii reditus insumantur in Scholas, Seminaria, & id genus opera pia. Dupleix. Ann. 1617. Ordon. 10. 11.*

XVIII. Quanquam Bononiensibus Concordatis non impertirentur Reges facultate commendandi Cœnobia, probabile tamen est ea illos postea Indulso quopiam donatos fuisse, aut tacito saltem Sedis Apostolicæ consensu. Quod de Indulto dixi, non temerè dixi. Jam inde enim ab anno 1516. impetravit Franciscus I. à Leone X. Indultum speciale ad Narbonensem II. Provinciam & Brittaniam minorem; quas Concordata non complectebantur; eoque facta est ei copia nominandi Clericos Monachosque alterius Ordinis, etiam Mendicantium, ad ea Cœnobia, quibus non esset proprius Regularis, tantæ sarcinæ gestandæ par. *Ita, ut dum Monasteria ipsa Monachis idoneis ad illorum regimina carebunt, Clericos sæculares, aut aliorum Monasteriorum Monachos & Ordinum Mendicantium professos, habitum juxta eorundem Monasteriorum consuetudinem suscipere, & professionem per illorum Monachos emitti solitam, emittere volentes, aliàs idoneos nominare possit.*

Inest tamen tenebricosum nescio quid in hac clausula; neque enim dilucidum satis est, an illa cautio induendæ ejusdem vestis, & professionis ejusdem emittendæ, quæ in Cœnobio ipso commendato familiaris est, ampliari debeat ad Clericos nominatos. Non facilè assentior sententiæ affirmanti, ne Clerici illi ideo Monachi fiant, ut mox evadant Abbates, quod nisi criminosè non fit, ex clarissimorum Canonistarum doctrina, adeoque nec nisi simoniacè. En verba ipsa Fagnani. *In l. 1. Decr. part. 2. pag. 88. Satis potest dici, eum qui Monachus efficitur, spe consequendi Abbatiam, mortaliter peccare, & simoniam committere, si hujusmodi spes sit talis, ut sine illa Monachus non fieret.*

XIX. Compertum satis non habeo, unde exceptum sit, quod de Clemente VII. narrant aliqui, *Preuves des Libert. de l'Egl. Gall. Pag. 1415.*, Hyppolito Nepoti Cardinali Mediceo anno 1534. commendata ab eo fuisse omnia Christiani Orbis Beneficia ad sex menses. Cum certius, tum luculentius aliquid Clemens VIII. nobis ostendet. Urgente enim Ossato Cardinali vehementissimè nomine Henrici IV. Galliarum Regis, ut in Commendam daret Abbatiam Monasterii Novi, *Monsteriensf.*, quod quanquam nuperrimè functus Abbas titulo eam habuisset, tres priùs Abbates habuerant commendatam: respondit Pontifex referente eodem Ossato, *Id refragari juri, & Romana Curia consuetudini; repugnare etiam utilitati & dignitati Ecclesia, quin & Gallia ipsius, ubi tam multa jam peccarentur in rebus Ecclesiasticis, ut nihil opus esset ad cumulum istud accedere.* Subinonente & instante Ossato, *Tom. 2. Letr. 9.*, ut Regi invictissimo id indulgeretur semel, Diplomati verò Pontificio insereretur, ut obeunte, vel resignante Commendatario, Cœnobium Regulari Abbati restitueretur: pari vigore reposuit Pontifex invictissimæ constantiæ, has clausulas crebrò apponi, servari nunquam.

XX. Nec plura de Commendis addemus, ubi duo hæc paucis observaverimus. 1. Etsi affirmatum à nobis sit in Concilio Lugdunensi II. anno 1274. abolitas prorsus esse Commendas: postea tamen illæ revixerunt, ut pluribus posterioribus exemplis suprà est à nobis ostensum. Suppressæ videbantur omninò Commendæ majorum Beneficiorum toto sæculo XIII. sed eo postea perrupto & dissipato obice torrentis instar impunius visæ sunt exundasse. Sæculo enim XIV. percrebuere innumerabiles Commendæ cujusque generis Beneficiorum, non Episcopatuum tantùm, Cœnobiorum, & Parochiarum, sed & Prioratuum, Officiorum Claustralium, & Dignitatum Capitulorum. Propè abest à vero, non id unquam eventurum fuisse, si Capitula & Cœnobia antiquos retinuissent mores, Canonesque non bipartiendæ mensæ communis. Non quò aliquando postea non fuerint commendata Cœnobia aliqua, ubi Abbatum & Monachorum una erat mensa, una tem-

temporalium omnium commonio; sed eò deventum non est nisi per gradus, post longè plurimas Commendas alias Cœnobiorum, ubi sua separatim Abbas, Prior, Administrator Officii Claustralis habebat bona, sua separatim Conventus Regularium.

Gregorii XIII. Bulla *Superna* decretum est bifecari, sejungique mensam Abbatis & Monachorum in Monasteriis commendatis: in reliquis vetitum est semper à Congregatione Concilii, utne ea fieret segregatio. *Fagnan. in L.1. Decr. p.245.*

Quoad Officia Claustri plurimum id habet etiam probabilitatis, nunquam ea commendanda fuisse, si primævam retinuissent conditionem suam, ut mera essent Officia, meræque administrationes, arbitratu Superiorum revocabiles. Illud quoque manifestum fecimus, ab Abbatibus ipsis antè commendatos fuisse Prioratus, quàm vel Pontificibus veniret in mentem, vel Regibus, ut ea commendare vellent. Carthusianis, aliisque Monastici Ordinis luminibus ingentes feruntur affluere opes, & proventus uberrimi; nec tamen usque adeò quisquam insaniit, ut eorum ambiret vel Prioratus, vel Claustri Officia, sibique commendari peteret, cum nulli horum sint sejunctim reditus, sed omnia in commune habeantur, frugali Monachorum & pauperum omnium sustentationi dicata. Si tam dira unquam subeat illos libido, ut vel res, reditusque partiantur, vel in illis Officia perpetuari velint; næ calamitas non dispar illis erit tum vehementer reformidanda.

Alterum quod observatum diligentissimè volebamus, illud est, eos prudentiæ, doctrinæ & zelo nostro fines delineandos esse, quos sibi Tridentinum, & alia eo posteriora Concilia præstituere. Furor enim haud dubius is esset, si quis ultra modum Conciliorum Generalium sapere vellet, & zelo Ecclesiæ supra & contra ipsam Ecclesiam æstuare. Atqui aurea illa mediocritas horum Conciliorum in eo versata est, ut votis, ut precibus cœlum Deusque tunderetur, quò Regibus & Principibus certam inspiraret voluntatem abjiciendi Commendas omnes, maximè autem Regularium Beneficiorum: at simul ut profiteremur, quandiu eæ retinentur, esse usum earum sanctissimum, cuique obvium & proclivem: esse regulas castissimas, & leges, quæ Commendatariis proponantur: esse fructus non pœnitendos, qui ex iis capiantur: fuisse Commendatarios, qui Abbatiis strictissimam invexerint regulæ disciplinam, qui vitam egerint virtutum laude, Monachorum amore, pauperum charitate perillustrem. Bullæ ipsæ Pontificiæ Commendarum Cardinalibus etiam id imponunt oneris, ut Cœnobiorum oneribus satisfaciant, tertiamque partem redituum reparationibus & pauperibus impendant, reliqua ad necessariam sustentationem habeant. *Ita quod liceat tibi debitis & consuetis Monasterii supportatis oneribus, ac tertia parte omnium fructuum, redituum ac proventuum Monasterii hujusmodi in restaurationem illius Fabricæ ac ornamentorum emptionem vel fulcimentum, pauperum alimoniam, prout major exegerit vel suaserit necessitas aliis omnibus deductis oneribus, annis singulis impartita, de residuis illius fructibus disponere, &c.*

CAPUT XXI. *P.4. l.2. c.64.*

De Commendis Laycorum post annum Christi millesimum.

I. An Commendæ Clericorum fluxerint à Commendis Laicorum.

II. Laycorum Commendæ sæculo XI. meræ usurpationes ferè fuere. Earum nonnunquam authores fuere Episcopi & Abbates.

III. Plerumque prædia erant Ecclesiæ, Laicis & Militibus data, ut ejus essent tum clientes, tum Defensores & Advocati.

IV. Tria genera Commendarum laycarum.

V. Idem usus, vel abusus in Italia.

VI. Quæ jura Parochorum in Commendatarios laycos.

VII. De Commendis Laicorum sæculo XII. Hominum à Clericis exprimere voluere, quibus antè ipsi præstiterant. Damnatio investiturarum laycarum ad Episcopatus & Abbatias restringenda fuit.

VIII. Fundi Ecclesiarum permissi, aut dimissi Laycis sequentibus sæculis.

IX. Quando cœperit licere Laicis, Conductores esse bonorum & fundorum Ecclesiæ.

X. Postremi sæculi conatus ad restituendas laycas Commendas. De Ordinibus Hispaniæ Militaribus.

XI. De unitis Coronæ Regiæ Hispanicæ tribus summis administrationibus, aut Ministeriis Ordinum Militarium.

XII. De Anglia & Bohemia, rebusque Ecclesiæ ibi in Laycos alienatis.

XIII. De Commendis Laycorum in Oriente.

I. Conjunctæ adeo, consertæque inter se fuere Commendæ Clericorum & Laycorum, ut illas ab his ortas suspicati sint aliqui: quasi non aliter extorqueri potuerint Cœnobia Commendatariis laicis, quàm si Clericis præpotentibus ea concrederentur. Quanquam non distet à verisimili hæc conjectura, non tamen ubique vero consentit. Temporibus enim illis quidem, quibus rerum potita est Caroli Magni progenies, extortæ sunt Laycis Ecclesiæ quædam Regulares, quæ tum Clericis commendabantur, qui tueri eas possent: at non eæ tantùm usitatæ tunc fuere Commendæ. Certissimum etiam est sub prioribus Hugonis Capetii stirpe editis Regibus, concessum fuisse Laicis Ecclesiarum usurpatoribus, ut eas Monachis restituerent; idque non injuria dici potest Commendæ speciem præ se tulisse, cum Monachi sæculares Ecclesias obtinuere, & primitivi fuere Parochi: vel Regulares etiam Parochos Clericis subrogarunt. Sed non eæ sunt propriè Commendæ, de quibus dictum est Capite superiori.

II. Meræ ergo usurpationis, & deprædatoriæ fuere primæ Commendæ Laicorum, quibus adeo obviare maturavit Ecclesia, ut primùm respirare datum est, ab illa calamitatum procella, quæ concidente Caroli Magni stirpe Occidenti incubuit. Prohibitum est in Concilio Bituricensi anni 1031. ne Laici haberent, aut retinerent feuda Ecclesiæ, ex quibus imperium in Clericos ipsos sortiebantur. *Ut sæculares viri Ecclesiastica Beneficia, quos feudos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Can.21.* Potes hunc Canonem de Parochiis, potes de Cœnobiis interpretari.

Quoad Cœnobia exemplum suppeditatur ex Concilio II. Lemovicensi anno 1031. Conquerebantur Monachi Bellilocenses, quòd cum Monasterium suum extruxisset olim Rodulphus Bituricensis Archiepiscopus temporibus Regis Caroli: illud postea invasisset Comes Tolosanus, Petragoricensi Comiti dedisset, à quo rursom alii Comiti datum esset, qui ejus administrationem Laico commisisset. Synodi Præsules hunc postremum accivere Comitem, eumque compulere, ut Monachis ejus loci Abbatem deligeret, ipse Advocati & Defensoris Monasterii posthac nomen gereret, & partes sustineret.

In Concilio Remensi anni 1049. de Laicis expo-

postulatum est, qui *Altaria* usurparent, hoc est, Ecclesias Parochiales. *De altaribus quæ à Laicis tenebantur.* Exactionibus violentis ad Ecclesiæ fores iidem layci grassabantur. *De pravis consuetudinibus, quæ ab eis in Atriis Ecclesiarum accipiebantur.* Duplici ei corruptelæ anathema illisum est ab eodem Concilio, cui Leo IX. præerat. *Ne quis laycorum Ecclesiasticum ministerium, vel Altaria teneret, nec Episcoporum quivis consentiret. Ne quis in atriis Ecclesiarum præter Episcopum & ejus ministrum quaslibet consuetudines exigere præsumeret.* *Can.*3. 4.

Ex hac prohibitione colligimus, consensisse nonnunquam Episcopos bis Laycorum usurpationibus. Plusculum aliquid edocet nos Concilium Rotomagense anni 1050. Laycos scilicet ab Episcopis quandoque donatos fuisse Beneficio, feudo fundo Ecclesiæ. Clericis destinato sustentandis. Id nimirum hoc Concilio, *Can.*10., vetabatur. *Ut Episcopus Clericorum Ecclesiæ stipendia, aut terras Laycis beneficiare minimè præsumat.* Non revocantur fundi à temporibus Caroli Magni Laycis concessi, unum vetatur, ne posthac novi dentur.

In Concilio rursus Narbonensi anni 1054. manifestè patet, quàm constanter dimitterentur Laycis Ecclesiastica ea prædia, cum jubentur tantùm qui ea jamdiu obtinebant, ut ne quid ex iis imminutum eant. *Ne quidquam ex feudo, quod pro eadem Ecclesia tenet, minuere præsumat.* *Can.*14. Eodem Canone exprimuntur minutissima quædam jura, quæ Laycis in Clericos usurpareot; & ea quidem omnia damnantur; sed mox tamen copia & potestas ut Episcopis, Canonicisque, Abbatibus, Monachisque aliquos ut dare possent Laicis fundos; qui dicantur, sintque Vicarii, Ballivi, Feudatarii; jam tum enim usu invaluerant voces istæ omnes. *Insuper eas villas & mansos, terras & vineas, sive Ecclesias, quæ à fidelibus Dei sollata esse videntur, in opus Canonicorum, ut in commune inde viverent, quæ veraciter sciri potest, in hoc opus data esse noscuntur; nullius persona hominum ausus sit habere vel retinere, neque per Vicariam, neque per Feudum, neque per Bajuliam, neque per ullam vocem, sine propria voluntate Episcopi & Canonicorum, vel Abbatum Canonicorum, ad quos ea res pertinere noscuntur, cum voluntate Canonicorum suorum, nisi quantum præscripti Canonici cum præscriptis Senioribus communiter voluerint.* *Can.*16. 17.

Qui vocantur hic *Abbates Canonici*; verissimi erant Abbates, ea voce sejuncti ab Abbatibus layeis. Prohibitum verò rursus est in Concilio Turonensi, *Can.*3., sub Nicolao II. anno 1060. ne Episcopi vel Abbates *novum Beneficium* Laycis concederent; quin & jussum; repeterent, si qua dederant. Quo usque adeo cohiberi non potuit insana quædam & effrænata deprædationum licentia, ut in Concilio Tolosano anni 1086. manifestè pateat non Abbatias tantùm, sed Archidiaconatus, Parochias, Præposituras, munera ipsa Sacristæ & Magistri Scholarum, prædæ Laycis fuisse, unà cum fundis & prædiis eorum omnibus. *Omnimodis prohibemus, ut nemo Laycorum, Abbatiam Monachorum, vel Clericorum, Archidiaconatum, neque Præposituram, vel honorem Presbyterii, vel Sacristiæ, seu Magistri Scholæ, neque ullos honores ad jus prædictum pertinentes ausit suis usibus retinere. Et si fecerit, excommunicationi subjaceat.* *Can.*8.

Hinc elucescit, quod suprà obiter attigimus; exemplo Hugonis Capetii & Roberti Regum, Abbatiam Sancti Germani de Pratis abdicantium, adactos quodammodo fuisse Proceres alios Regni, ut Clericis restituerent titulos fundosque longè plurimorum Beneficiorum quæ usurpassent: & Ecclesiam ipsam fidentiùs postmodum intentasse & evibrasse fulmina sua in capita contumacium.

Pauxillum illud quod ex Hispaniæ naufragio enatavit, venitque in manus nostras monumentorum sacrorum, sufficit tamen ut non temerè opinemur in alias quoque extremas Christianæ Reipublicæ partes eidem calamitati fuisse obnoxias. Concilium Coyacense paucis bis verbis rem totam complectitur, anno 1050. habitum. *Statuimus, ut omnes Ecclesiæ & Clerici sint sub jure sui Episcopi: nec potestatem aliquam habeant super Ecclesias aut Clericos Laici.* *Can.*3.

III. Donaverant ipsi Abbates, viros nobiles circumpositos prædiis quibusdam Ecclesiæ, & ita eos sibi authoraverant in defensores Ecclesiarum ditionumque suarum, jure fiduciario, hominio & sacramento fidei Abbatibus obligatos. Feuda quædam alia jam Nobiles isti usurpaverant, & nisi his additamenta quædam alia accederent, negabant se desponsum fidei & hominii sacramentum præstituros. Argumento est Epistola Gregorii VII. ad Bituricenses, Narbonenses & Burdigalenses scripta, *L.*7. *Ep.*59., ut Aureliacensi Monasterio reddi cogerent feuda & Beneficia, quæ vel involata fuissent, vel ita detinerentur, ut juribus suis, de quibus convenerat, Abbates fraudarentur; utque compelleretur Vicecomes Carlatensis, pactam Abbati fidem, opemque exhibere, nec ut ille pertendebat, nova sibi prædia conferri & Beneficia cogeret. *Clamor Abbatiæ Aureliacensis auribus nostris insonuit, super quibusdam personis, quæ injustè detinent Beneficia prædicti Monasterii, à prædecessoribus suis sub fidelitate & hominio pro defensione Ecclesiæ sibi & antecessoribus suis olim concessa. Præcipuè conqueritur super Berengario Carlatensi Vicecomite, qui propria cupiditate ductus, debitum servitium & fidelitatem Abbati exhibere negat, nisi Beneficium quod immeritò detinet, adhuc etiam de jure Ecclesiæ augeatur.* Præcipitur à Pontifice Vicecomes, ut fidei sacramento, & servitio præstando fungatur, nec novi quidquam feudi eo nomine extorqueat. *Subjectionem & fidelitatem Abbati persolvat, & servitium pro Beneficio largiri non deneget, & ab exactione illicitæ augmentationis desistat.*

IV. Erant ergo triplicis generis Commendæ laicæ. 1. Cum Laici irruebant ipsi in Abbatias, Archidiaconatus, Præposituras, nec istos antè induebant Beneficiorum & Dignitatum titulos, quàm proventus fundosque omnes sibi vendicassent. 2. Cum Episcopi ipsi & Abbates terras aliquas Ecclesiæ Nobilibus largiebantur, fidei & hominii sacramento hinc sibi astringendis, armatisque defensoribus futuris inter calamitosa illa tempora, quibus singuli in singulos penè privatis digladiabantur bellis, ut rapinis cædibusque omnia passim contaminarentur. 3. Cum Laici vi allata invadebant fundos aliquos Ecclesiæ, & in hæredes suos transmittebant, incredibili quadam Episcoporum hæc dissimulantium oscitantia.

Horum omnium exempla suprà congesta sunt. Unum hîc addo tertiæ classis. Post Cabilonense Concilium anno 1073. cum Legatus Pontificius, qui ei præfuerat, Romam rediret, & in Diensi civitate, quà iter habebat, Cleri Populique querelis aures accomodasset adversùs ejus urbis Episcopum simoniacum, illum quidem ejici assensus est; at qui suffectus illi est novus Præsul, nullam prorsus invenit Ecclesiam, vel Parochiam, quæ Cathedrali obnoxia permansisset, quòd omnes prorsus à Laicis & Nobilibus usurpatæ essent. *Adeo ut de omnibus totius Episcopatûs Ecclesiis vix unam haberet domus Episcopalis, aut mater Ecclesia, cum ferè omnes possiderentur à militibus & quibuslibet sæcularibus.* Non sibi defuit Episcopus, fiduciaque haud sciam, an fælicitate majore, fundos omnes & proventus pridem invasos sibi Ecclesiæque suæ recuperavit. *Statuit decretum, ut nullus Laicus obtineret*

Ec-

Ecclesiam, aut partem acciperet in reditibus Ecclesiarum. Et factum est divina cooperante clementia, ut omnes gratanter jussionem ejus susciperent & obedirent.

Non ita cessit Beato Anselmo ex animi sententia. Repulsam quippè passus est ab Henrico I. Angliæ Rege, cum prædia Ecclesiæ suæ reposceret Militibus concessa, antequam Normanni in Magnam Britaniam excendissent, & tum in jus Ecclesiæ utique revocanda, Nobilibus illis sine hærede demortuis. Sperabat Rex posse illis à se hæredes subrogari. Audiendus hîc Anselmus ipse. *L.3. Ep.24. Quoniam terras easdem milites Angli, antequam Normanni Angliam invaderent, ab Archiepiscopo Cantuaria tenuisse dicuntur, & mortui sunt sine hæredibus: vult asserere se posse justè quos vult, eorum hæredes constituere.*

Exemplo Hugonis Capetii in desuetudine abiere Commendæ primi generis Laicorum. Alterius generis Commendis limites circumscripti sunt. Commendas tertii generis omninò comprimi voluere, sed non processit res, seu Nobilibus pervicaciùs, seu Episcopis remissiùs sese agentibus, & Abbatibus: unde quæ primùm deprædatio fuerat, ea visa postremò est justa possessio, Commendis tertii generis in unum coalescentibus cum illis secundi. In Concilio Pictaviensi anni 1078. vetitum est, ne bona Ecclesiæ ad hæredes laicorum trajicerentur. *Ut nullus de Clero, sive de populo Ecclesiastica bona jure consanguinitatis requirat sibi habenda.* Can.3. Petro Damiani, *Opuscul.20. c.3.*, visæ sunt Laicorum Commendæ periculi plenissimæ, excusandæ tamen & tolerandæ, si necessariæ & inevitabiles essent. *Illud diabolicam propemodum videtur æquare malitiam, quia prædiis in militiam profligatis omnique possessione terrarum, insuper etiam decimæ ac plebes adduntur in Beneficium sæcularibus. Quod totum in malè munifici caput redundare non dubium est, si tamen eum ad hoc propria vanitas trahat, non necessitas antiqua compellat.* Nec ab his recedit Petrus Blesensis, *Ep.20.*, ubi de Episcopo Carnotensi verba facit. *Non militibus, sed pauperibus erogare tenetur patrimonium Crucifixi; cujus ipse non dominus, sed tutor est, ut misereatur & commodet ad usus egentium, tanquam testamentarius dispensator.*

V. De Italia nihildum diximus. Nec enim tanti mali cursum Alpes ipsæ remorari valuere. In Concilio Romano anni 1078. prohibiti sunt Episcopi ne Ecclesiæ suæ fundos in Beneficium laicis conferrent, nisi accederet Metropolitani & Episcoporum Provinciæ assensus. *Ut nulli Episcopi prædia Ecclesiæ in Beneficium tribuant sine consensu Papæ, si sunt de sua consecratione. Cæteri autem sine consensu Archiepiscopi sui & fratrum suorum hoc idem non præsument.* Si quid verò terrarum Ecclesiæ perperam Nobilibus daretur à Regibus, ab Episcopis, ab Abbatibus in Commendam, id totum jubentur hi Nobiles Ecclesiæ restituere, anathemate alioqui percellendi. *Quicumque militum, vel cujuscumque ordinis vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocumque Rege, seu sæculari Principe, vel ab Episcopis invitis, seu Abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum rectoribus susceperit, vel suscepit, vel invasit: vel etiam de Rectorum depravato, seu vitioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjacent.* Conc. Lateran. I. c. 14.

VI. In iis sanè Parochiis ubi laicæ tolerabantur Commendæ, magnas in angustias coarctabatur Parochorum proventus & substentatio. Inter Canones Concilio Rotomagensi anni 1047. subjectos, occurrit & iste, quo Parochis videtur tributa tertia tantum pars decimarum. *Ne layci Beneficiorum Ecclesiæ, quantum ad tertiam Sacerdotis partem pertinet, participes fiant.* Can.3. In Concilio Juliobonæ addicuntur illis prætereà oblationes Altaris & sepulturæ. *Nullus laycus in reditibus Altaris, vel in sepultura, vel in tertia parte decimæ aliquid habeat. Nec Presbyter inde servitium faciat.* Can.4. In Concilio Rotomagensi anni 1045. circumscribi cœperat limes quidam, & resisti his Nobilibus, qui Episcopalia jam etiam jura sibi sumebant, & à Parochis exigebant hominia. *Nullus laycus participationem habeat in tertia parte decimæ, vel in sepultura, vel in oblatione Altaris, nec servitium, nec aliquam exactionem inde exigat, præter eam quæ tempore Guillelmi Regis constituta fuit, &c. Nullus laycus habeat consuetudines Episcopales, vel justitiam, quæ pertinet ad curam animarum. Nullus Presbyter efficiatur homo layci.* Can.5. 7. 8.

In eodem Juliobonensi Concilio adnotata fuerant obsequia, quæ Nobilibus Parochi præstare tenebantur sub Vuillelmo Notho Angliæ domitore. Audi Canonem ipsum: *Nec Presbyteri inde servitium faciant, nisi legationem domini sui portet, ita ut eadem die ad Ecclesiam revertatur, & ad orationes per Normanniam solummodo, victum domini sui habens, si dominus voluerit, secum vadet.* Can.4.

In Concilio Nemausensi anni 1096. Parocho servantur integræ oblationes, sepulturæ, decimæ & mansus Presbyteralis. *Laycus qui oblationem Ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarii tenuerit, ab omnium fidelium communione separetur.* Can.6. Dictum est alibi tempore Caroli Magni Parochis addictum fuisse agellum, omni onere & servitute absolutum, qui *Mansus Presbyteralis* dicebatur, hic dici videtur *Terra Sanctuarii.*

VII. Ubi excommunicationum terrore compulsi sunt tandem layci Parochis, Abbatibus, Episcopis restituere Ecclesias, & Ecclesiarum jura prædiaque, nova hæc ab illis fraus excogitata est, ut hæc darent sub fide & hominio à se obtinenda: ut feudatarios & clientes haberent, quorum ipsi fuerant. Illud est hominium in Concilio Rotomagensi anni 1096. jam damnatum, & rursus majori pompa proscriptum in Concilio Lateranensi sub Paschali II. ut ipsemet ad Anselmum Cantuariensem scripsit. *Epist.41. Interdiximus, ne quis omnino Clericus layco hominium faciat, aut de manu layci Ecclesias aut Ecclesiastica bona suscipiat.* Eodem pariter tempore vetitum est, ne Clerici à Laycis investituram acciperent bonorum Ecclesiæ: *Ecclesiarum investituras à Laycis fieri omninò prohibemus.* Ea sunt verba Concilii Guastallensis sub eodem Papa anno 1106.

In Concilio Remensi anno 1119. id ipsum prohibere voluit Callistus II. *Investituram omnium Ecclesiarum & Ecclesiasticarum possessionum per laicam manum fieri omnimodis prohibemus.* Verùm usque adeo tumultuatum est adversùs hoc Decretum: quod eo collimare Pontifex videretur, ad decimas aliasque res Ecclesiæ laicis auferendas: *Murmur quorundam Clericorum & multorum laicorum per Concilium insonuit. Videbatur enim eis, quod dominus Papa sub hoc capitulo decimas & cætera Ecclesiastica Beneficia quæ antiquitus laici tenuerant, conaretur minuere vel auferre*: ut re maturius perpensa Pontifex decretum illud restrinxerit ad Episcopatus & Cœnobia, quorum vetuit à laicis investituram accipi.

VIII. Ita finis utcumque impositus est calamitosissimæ concertationi. Prædia Ecclesiarum Episcopi & Abbates à laicis recepere, aut ipsis in feudum dimisere. Abstinuere deinceps laici à deprædandis Ecclesiis, nec jam à Clericis exigere jura visi sunt nova & iniqua. Circumspectissimè illud quoque tunc cautum est, ut ne laici conductores esse possent prædiorum Ecclesiæ, ne ex conductoribus dominatores & proprietarii fierent. Eò pertinet Concilium Londoniense anni 1175. *Ne laici Ecclesiastica Beneficia ad firmam suscipiant.* Can.10.

In

In Concilio Colonienſi anno 1266. excidere juſſi ſunt feudis Eccleſiæ, qui excommunicationis vinculo irretiti, intra annum eo ſe ſolvi non curarent.

In Collectione Conciliorum Tarraconenſium, ipſorummet Conciliorum decreto evulgata anno 1555. Concilium Tarraconenſe anni 1391. dari ultra triennium laicis prohibuit Officia Eccleſiæ obnoxia, quæ ab illis adminiſtrari ſolita erant, ne ex iis demum Commendæ perpetuæ excitarentur. *Scribania, Vicaria, Bajulia, Sagionia, Cancellaria, Caſtellania, Alcadia, & eorum fructus, & emolamenta, & Officia conſueta per laicos adminiſtrari, ne in perpetuum concedantur alicui, vel ad vitam, &c. Nec ultra triennium aſſignare valeamus, nec ſic commiſſa volamus poſt committentis obitum perdurare. L.3. Tit.7.* Cum Petrus de Luna Cardinalis Legatum Pontificium ageret in regno Arragoniæ, vetuit ne poſthac in Commendam laicis darentur decimæ, vel agri Eccleſiarum, nec paſſus eſt eo fuco rem obumbrari, quòd eo defenſores Beneficiariis & Beneficiis ipſis pararentur, adverſus hoſtiles incurſiones. *Loca, Vaſſallos, Grangeria & alias poſſeſſiones, decimas, primitias, reditus, proventus & jura, & bona alia ad Eccleſias, Ordines & Monaſteria, ſeu alia loca pia quibus præſunt ſpectantia, perſonis ſecularibus ſub colore & titulo Commendæ, ut per eoſdem ab aliorum oppreſſionibus defendantur, & aliis confictis cauſis, propria authoritate ſubjiciunt, &c. Quas Commendas ſub interminatione anathematis de cætero fieri prohibemus.*

In Concilio Mediolanenſi 7. anno 1565. ſtatutum eſt, ut qui feuda Eccleſiæ obtinerent, novam eorum inveſtituram acciperent, fideique Sacramentum præſtarent verbis ipſis in jure expreſſis, ipſi & hæredes eorum. *Qui bona Eccleſiæ feudi nomine obtinent, inveſtituram intra tempus à jure præſtitutum renovandam curent, eiſdemque jusjurandum fidelitatis dabunt. Pari etiam ratione hæredes eorum & inveſtituram poſtulent, & jurent iis, qui Eccleſiæ præfuerint. Can.25.*

IX. Temporis diuturnitate, & longa oblivione tot graſſationum laicarum in Eccleſias, interciderat pene illa cautio, in qua tantum olim momenti eſſe videbatur, ne conducenda, adminiſtrandaque laicis Eccleſiæ prædia concederentur. In eo ipſo Concilio Mediolanenſi vetitum eſt indiſcriminatim, ut ne Beneficiarii laicis, & ne proximis quidem ipſis ſuis agros Eccleſiæ ad Firmam, vel ad Emphyteoſin darent: ut quorum in his fides magis vacillet: niſi Epiſcopus commodum id Eccleſiæ judicet & fructuoſum fore. *Nemini Beneficiorum Eccleſiaſticorum bona propinquis ſuis intra tertium gradum in Emphyteuſin, aut ad cujuſvis temporis ſpatium, etiam per ſuppoſitas perſonas locare liceat, niſi evidens & magna Eccleſiæ utilitas, judicio Epiſcopi, præter alia juris requiſita, aliud poſtulare videatur. Ibidem.* Diffidebant jure meritiſſimo Synodi, ne proximis Beneficia ad firmam dare, perinde eſſet ac commendare.

X. Aliis aliiſque temporibus novæ ſemper, nec injuria placuere cautiones. Reviviſcunt ignes malè ſopiti, & latiùs invaleſcunt. Sunt & in Eccleſiæ & in Regnorum diſciplina peſtes quædam quaſi periodicæ, quæ certis annorum intervallis intereant, & renaſcantur. Quæ nuperrimè in Galliis conflagrarant inteſtina bella, ab antiquæ fidei & religionis adulteratoribus concitata, ea Regnum & Eccleſiam demergere poterant in eandem ærumnarum voraginem, æque ruente Clodovæi, & Caroli ſtirpe, ſi quàm atrocia, tam diuturna fuiſſent. Laici utriuſque ſexus Abbatias invaſere, Abbatum juriſdictionem explicuere omnem, fundos & reditus in poteſtate ſua habuere. Hæc illæ Concilii Rotomagenſis querelæ anno 1581. *C. De Monaſteriis. Fundationibus Monaſteriorum nihil magis adverſatur, quàm Conventui Monachorum laicos, aut mulieres præeſſe, ac pro Abbatibus ſeu Abbatiſſis ſe gerere, atque etiam in his habitare.* Expoſtularunt & Comitia Cleri Gallicani anni 1598. *quod inveherentur, & authoritate Pontificis muniri poſſe ſperarentur penſiones laicis, adeoque & militibus, ac mulierculis, viduis, conjugatiſque aſſignata ex proventibus ſacris Beneficiorum.* Ea ſemel janua patefacta, in laicorum manus effuſa eſſet proventuum Eccleſiaſticorum maxima pars. Sed id tum tentabatur tantùm, & quidem irrito conatu.

Cum anno 1579. inſtituiſſet Henricus III. Galliæ Rex Ordinem Equitum Sancti Spiritus, penſiones his ex proventibus Beneficiorum toto regno opulentiſſimorum à Pontifice impetrare agreſſus eſt, ut hæ Commendæ eſſent Militares. Hinc illis etiamnunc Commendarum nomen, quanquam invictiſſima Cardinalium interceſſione res irritum ceciderit. Eum Ordinem Equitum in Gallia, peræquè ut alios complures in Hiſpania, tuendæ Religioni devinctiſſimum fore confidebat Henricus, eoque ſacris etiam proventibus alendos Equites. *Spond. an.1579. n.12.* Roma ſcripſit Oſſatius anno 1599. ad Villaregium. *Sabaudiæ Ducem à Pontifice primò impetraſſe, ut Beneficia urbi Genevenſi proxima, & iis locis, ubi Calviniana lues ſerpſiſſet, in Commendas erigerentur Militares Sancti Lazari. Tunc verò hæreticis illis pleriſque ad Eccleſiæ fidem & unitatem revocatis, Romæ propoſitum Eccleſiæ Genevenſis inſtare, ut Commenda illa rurſus in cenſum revocentur Beneficiorum Eccleſiaſticorum.* Si Equites hi regiunculas illas expugnatis hæreticis, recepiſſent, & Eccleſiæ Chriſti rediidiſſent, non facilè illis, immo ne juſtè quidem forſan ſuæ potuiſſent extorqueri Commendæ. Iſtiuſmodi ſunt Commendæ Equitum Hiſpanorum; regiones ipſas debellatis infidelibus gentibus Chriſto & Eccleſiæ recuperarunt. Adde quod quanquam Hiſpanienſes hi Equites conjugii licentia tandem donati ſint, in cæteris tamen omnibus Monaſtica profeſſione teneantur aſtricti, nec bona Eccleſiæ teneant, niſi velut Monachi laici & conjugati, ut & Clerici conjugati per tot retro Eccleſiæ ſæcula.

XI. Non ita ſe res habet in tribus Summis Præfecturis Ordinum Militarium Sancti Jacobi, Alcantaræ & Calatravę, quæ jamdiu eſt quod coaluere cum corona ipſa Regum Hiſpaniç, ut hæreditario & ipſæ jure in poſteros tranſmittantur. Capitulo primùm Equitum Sancti Jacobi, in magno ſuffragiorum, majore animorum diſſidio, perſuaſum eſt tamen, ut ſummam ſui Ordinis Præfecturam commendarent Ferdinando Regi ad tempus. Ferdinandus allectus hujus opimæ Adminiſtrationis ſuavitate, non multò poſt ab Innocentio VIII. id eblanditus eſt, ut ab eo deſignaretur Magnus Magiſter & Adminiſtrator perpetuus Ordinis Calatravæ; cujus Magnus Magiſter vivere deſierat. Poſt expugnatam in Mauros Granatam ab eodem evicit ſummam quoque Adminiſtrationem Ordinis Sancti Jacobi tunc vacantem. *Mariana. L.24. c.13. L.25. c.13.* Denique Magno Magiſtro Alcantaræ non ægrè perſuaſit, ut reſignato ſibi Magno Magiſterio, ipſe Archiepiſcopatu Hiſpalenſi, mox & Cardinalatu augeretur. Iſabellam Reginam Ferdinandi conjugem in has tres Adminiſtrationes Coadjutricem cum certa ſucceſſionis ſpe declaravit Pontifex Alexander VI. Adrianus denique VI. cui acceptam referebat Carolus V. inſtitutæ adoleſcentiæ ſuæ & luculentiſſimis imbutæ præceptis gratiam, quique ipſe Carolo V. Provectionem ſuam in Apoſtolicam ſedem debebat, tergeminam illam Equeſtrium Sacrorum Ordinum Adminiſtrationem ſummam, ſancivit Hiſpaniæ Regibus perpetuò commen-

mendari, hæreditaria quoque successione transfundendam in nepotes. *L.26. c.5.*

Hujus dispensationis amplissimæ causas promebant bene multas & graves. Quòd Præfecti illi summi Ordinum Equestrium opulentia & authoritate ea jamdiu essent, ad quam vel Reges ipsi contremiscerent. In Provinciis frequenter eos tumultuari: seditiosa plerumque eorum Capitula esse; institutos eos Equites ad conterendos & ejiciendos ex Hispania Sarracenos, obtritis, vel ejectis nupera Granatæ expugnatione, jam supervacaneos & otiosos fore. Insurgit ex adverso Mariana, malè mereri utramque Rempublicam de Equitibus, qui tamdiu, tam bene de utraque meriti fuissent; demeti tum eorum capita, cum coronanda erant; res de hostibus Ecclesiæ eorumque manubiis partas, vel eis ad ejus defensionem largè donatas, cedere non posse citra summum dedecus in prædam Aulicorum, & Palatii Regii assentatorum; denique iis opibus potuisse novas in Sarracenos victorias reportari, novas ex eorum manibus recuperari terras: quippe qui Hispaniæ etsi jam non incubent, assideant tamen proximis in regionibus, certè ubique terrarum in Christianum nomen conjurati. Quin enim in eos Christianum propagaretur Imperium, qui suum in Christianos tantopere dilataverant. Hæc paucis Mariana: *Cæterùm quis æquo animo ferat, opes Majorum pietate concessas ad profligandos Christiani nominis hostes, effundi nullo, certè exiguo Reipublicæ fructu? Quantum iis terra marisque parari potuit.* Mirum quantum ponderis est in his postremis Marianæ depromptis ex Lucano Poeta verbis, quibus ipsi penè exprobratur Hispaniæ, quòd non tanta vi sacrarum opum, tanta sapientia & strenuitate inclyti duces, militesque, tantundem saltem in Maurorum expugnationem incumbant, & inclarescant, quantum Mauri olim Hispanorum.

XII. Verbum non faciam nullam de rebus Ecclesiæ, quas Bohemi hæretici invaserant, & quas illis Imperator Sigismundus relaxavit ex Rainaldo. *an.1436. n.19.* Cui exemplo ipsa Romana postea se accommodavit Ecclesia in Anglos, qui prius bona Ecclesiæ omnium involaverant in regni ab Apostolica Sede secessione, & qui tam postea ad ejusdem Sedis & fidei unitatem se recollegerunt sub Regina Maria, sorore Eduardi VI. Regis, filia Henrici VIII.

Crimini datum est à Theodorico de Niem Urbano VI. quòd quædam Ecclesiæ Castra Savonensis Duci Genuensi oppignerasset. Tam graves dilucidæque poterant esse Ecclesiæ necessitates, ut omnem ab eo Pontificis consilio invidiam abstergerent. Sed universim eidem Theodorico vehementer assentimur, ejusmodi alienationes rerum Deo & pauperum alimentis dicatarum, sine gravi necessitate, aut sine gravissimo crimine non fieri. *Si fas esset de his quæ per Papam fiunt, hæsitare, mirarer quomodo talia licitè fieri possent; scilicet quod Papa donata castra & alia per Imperatores & Reges Romanos & alios Catholicos, Ecclesiis auferre, atque in profanos usus pro suo nutu convertere possit. L. 5. 6. 53.*

XIII. Doctissimus vir Cottelerius in luculenta illa sua monumentorum Ecclesiæ Græcæ Compilatione, *Tom.1. pag.171.*, Joannis Patriarchæ Antiocheni sermonem, decurrente sæculo XII. ab eo editum publicavit adversùs eos qui Laicis Monasteria & Xenodochia traderent. Docet Joannes jam inde à temporibus Constantini Copronymi, hostis infensissimi tum sacrarum Imaginum, tum Monachorum, earom defensioni vitam passim & sanguinem impendentium, eam flagitiosissimam inolevisse consuetudinem, Extincta ea hæresi desiisse hanc corruptelam; quæ post rursus convaluit inconsideratis Patriarcharum & Imperatorum donis, qui semirutis Monasteriis & Xenodochiis donabant Nobiles & locupletes Laycis, scilicet spem facientibus, ea à se restauratum iri in splendorem pristinum. Eo gradu Patriarchæ & Imperatores eò eruperunt, ut illis quoque eos donarent Cœnobiis Xenodochiisque, quæ rerum omnium copia florerent. *Causa utique provida Imperatorum & Patriarcharum, qui Monasteria, atque domicilia, in quibus pauperes aluntur, destructa vel concidentia Principibus viris tradiderunt, non in modum doni, & ad corporale lucrum, sed ad instaurationem & ornatum, animæque profectò utilitatem, &c. Posteriores Imperatores ac Patriarchæ cœperunt perfecti muneris modo Monasteria & Mendicorum domicilia in integritate consistentia donare. Postea processu temporis etiam majora reditusque amplioris.* Tam longè denique latèque serpsit hæc lues, ut Cœnobia omnia, minora indiscriminatim & majora, opulenta & egena, Monachorum & Monialium, contradita similiter fuerint, paucis exceptis Monasteriis novis; traditaque sint Laycis, etiam conjugatis, nonnulla etiam Paganis.

Idem quidem ubique fucus obtendebatur, non dari hæc Cœnobia Commendatariis, Charisticariis, nisi ut eorum reparationi invigilarent. Sed frivolam causationem refellit Joannes Patriarcha, *Ibid.177. 180.*, his responsis, Dari Monasteria, quæ nullis indigerent reparationibus; si quæ indiguissent, nullum unquam eorum ab his Commendatariis pristinæ integritati redditum fuisse; denique proventus etiam Cœnobiorum, subductis Monachorum alimentis, his dari Laycis tam inconsultè, ut ad rationes nunquam vocarentur. Ideo & rebus necessariis deficere Monachos, ac non aliter quàm nihili homines & mancipia vilipendi, dissipari fundos ipsos Ecclesiæ, Ecclesias desolatas jacere, pauperum hospitumque rationem & curam haberi nullam. Extremum denique malorum hoc erat, quòd Monachorum numerum implerent Commendatarii pro suo libitu, nulla Præpositis relicta facultate, nonnisi examinatos seriò, & approbatos admittendi. Adde quod & permiscebantur Monachis layci homines, ab Imperatoribus, & à Commendatariis admissi, & Cœnobii sumptu fovendi. Nemo tam rudis & hebes est, qui non hinc totam dilapsam fuisse & labefactam Claustri disciplinam intelligat. Et tamen incredibili prorsus insania, qui priscis Monasteriis has clades importabant, etiam puellaribus, ii quandoque nova alibi Monasteria exædificabant. Hactenus ex Joanne Patriarcha.

Non paulò licentiùs de his Balsamon; ut qui ubi de his Patriarcharum legationibus sermonem facit, eum usum dicat in jus commune convaluisse, cui aliquando cum intercedere & reniti voluisset Sisinius Patriarcha, mox ejus molitiones omnes Patriarcha Sergius demolitus sit solemni declaratione. An diutina illa & impunita rerum sacrarum profanatio, Imperio Orientali gravissimas illas invexerit calamitates & procellas, quibus denique absortum est, meum non est dicere. Non temerè autem dicam religiosiores fuisse, sin minus omnes, certè complures Occidentalium Principum: Episcopos autem ea tandem strenuitate decertasse, ut Laycos omnes fundis Ecclesiæ excusserint. Ubi primùm Constantinopolin Latini in Græcos expugnavere sub Innocentio II. complusculi Nobiles Episcopis restituerunt usurpata priùs à se latifundia Ecclesiæ, quod & Pontifex confirmavit.

CAPUT XXII. *P.4. l.2, c, 65,*

De Precariis,

I. Quantum Ecclesiis damni adferrent Precaria.
II. Duplicis generis Precaria.
III. Tertium Precaria genus, plura Ecclesia ad juvandos pauperes subsidia suppetebant.
IV. De antiquis Precariis sub Carolo Martello.
V. Nova pro Precariis argumenta.
VI. Varia Laicorum artes, ut innovarentur. Innovata prohibitiones, ne quid Laycis rerum Ecclesia donetur.
VII. Quando remiserit is juris rigor. Quando Laici ad firmas rerum Ecclesia admissi.
VIII. Locationibus bonorum Ecclesia intervenie-bant Episcopi, ut tertia pars pauperibus sequestraretur: ut Conductori superaret, quo hospites exciperentur; ut Nobiles ejicerentur spe firmarum & Commendarum.
IX. Edicta Regum Gallia ad Nobiles arcendos à rebus Ecclesia conducendis.

I. QUanquam non tanto fuerint Precariæ, quanto Commendę Ecclesiis detrimento: earum tamen dispendia coniecit Ivo Carnotensis in illam Epistolam, qua de iis in Ecclesia sua prohibitis Paschali II. Pontifici congratulatus est. Pactionibus parum decoris annuebantur Precariæ, dissidiorum hinc seges pullulascebat inter impetrantes, & repulsam passos, denique Pontificem Ivo obtestatur, ut eas æternum jubeat ab Ecclesia exulare. *De Precariis verò, quasi jam bis in Ecclesia Carnotensi vetuistis, similiter precamur, ut nunquam mutetur vestra sententia, sed magis confirmetur, quia quando personaliter accipiebantur, oriebantur inde illicita emptio & venditio, inter accipientes & non accipientes fœda contentio, ira, rixa, æmulationes, inimicitia, & multa illicita, qua radicitus evellenda esse ab Ecclesia, sancire debet vestra excellentia. Epist.272.*

II. Idem verò Ivo, Burchardus & Gratianus, *12. q.2. c.4.*, referunt ex Concilio quodam Metensi, sive Bellovacensi, quod ibi potuit quidem illud innovari Decretum, sed quod revera constat esse decerptum ex Capitularibus Caroli Magni. Porro eo fertur duplicis generis fieri posse Precarias. Primum, si quis agros suos Ecclesiæ confert, eorum retinet usumfructum, cum usufructu agrorum dupla plurium, quibus donetur, dum vita superabit. Secundò si abstineat usufructu agrorum, quibus Ecclesiam donat, donetuique ipse vicissim tripla quantitate agrorum Ecclesiæ, ut eorum usufructu gaudeat, dum superstes erit. Ejusmodi erant Precariæ. Verùm hæc præfati sive Concilii Patres, sive Imperatores mox vetant ne cogi unquam possint Clerici, ut precarias faciant rerum Deo dicatarum, eum seu beneficia, seu gratiæ à lubentibus dari, aut non ab invitis extorqueri debeant. *Decrevit etiam Sancta Synodus & Imperialis authoritas denuntiavit, ut à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis ejus dicatis; cum ratio & usus obtineat, neminem cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi de proprio facere beneficium. Vide Canon. Abbonis. Annlecta Mabil. Tom.2. pag.266. Spicil. tom.13. pag.279.*

Duo hic obiter advertenda occurrunt. Primùm, Precarias in album Beneficiorum quodammodo relatas fuisse, ut quæ speciem quandam adumbratam gererent Commendarum laycarum. Secundò, vim quandoque factam Episcopis fuisse, ad extundendas ab eis Precarias, usque adeo erant illæ compendio Laycis, Ecclesiis detrimento. Ita meritissimò eas aboleri prorsus Ivo cupiebat. Idem porrò suprà laudati Canonistę, sicut & Compilator Decretalium Gregorianarum, *Decret. Gregor. l.3. tit.14. De Precariis*, alia in medium protulere Decreta, quibus edicitur, ut Precarię revocari possint à successoribus eorum, qui illas inconsultiùs concessemt: utque quinto quoque anno innoventur.

III. Erat & tertium quoddam genus, quod non *Precaria*, sed *Precarium* vocatur à Gregorio IX. *Ibidem*, ubi videlicet usus fundi alicujus cuipiam concedebatur, ad nutum concedentis protrahendus, aut contrahendus. Damno esse non poterat hoc precarium Beneficiariis, nisi quandiu illis erat collibitum. At non satis video, in quod precarii genus conjiciendum sit, quod olim B. Bernardus ab Episcopo Lincolniensi petebat, cum Canonico Lincolniensi ad Professionem admisso apud Claramvallem, persuasoque hanc esse pulchriorem Hierosolymam illa, ad quam voverat se peregrinaturum; Episcopum interpellavit, ut ęs alienum Canonici solveret de proventibus ejus Prębendę, & utendam fruendamque condonaret matri ejus ædiculam, quam ipse extruxerat in fundo Ecclesię, cum agello ei illigato. *Precatur deinde, ut domus quam matri ipse sua in terra Ecclesia construxit, cum terra, quam ibi delegavit, eidem matri, quandiu vixerit, concedatur. Epist.64.* Id genus precarias nec Bernardus quidem ipse ambire verecundabatur, egenis scilicet cessuras: nec tam excors tamen erat quisquam qui Ecclesiæ eas oneri esse posse suspicaretur.

Ex hac enim duplici Precariarum classe, quarum aliæ novos Ecclesiæ agros adjiciunt, novas accumulant opes, aliæ uni pauperum serviunt utilitati; his posterioribus longè impensiùs Ecclesia delectabatur; ut quæ totum imbibisset Spiritum ejus, qui, authore Apostolo, dixit: Beatius esse, chariusque esse debere, dare, quàm accipere: & qui idem suum voluit & pauperum esse Patrimonium. Sunt & alia ad manum exempla Precariarum; proximis demortui Beneficiarii concessarum, si quo is beneficio Ecclesiam affecisset. Erant & gratuitæ Precariæ, ubi qui suis Ecclesiam augebant patrimoniis, solo dum adviverent usufructu eorum contenti essent, persoluto censu annuo denariorum duodecim, solemni die quopiam Festo. *Recueil. pour l' hist. de Bourgogne, pag.52. 23. 36. 37. 43.*

IV. Possent & Precariis inscribi Beneficia illa militaria, quæ Ecclesiis primò extorquebantur, & quæ postea lubentes Episcopi atque Abbates contulere, difficillimis illis temporibus, ubi suę illis ditiones terrenæ armato milite tuendę erant, aut subministrandus miles erat Principi, qui earum tutelam in se reciperet. Ita constat ex Decreto Theodorici IV. Regis, & Caroli Martelli Majoris Palatii. *Goldast. Const. Imp. Tom.3. pag.648. Res Ecclesiarum ut subveniatur necessitatibus publicis & solatiis militum, pro Dei Ecclesia, & bono statu Reipublica, & uniuscujusque propria pace pugnantium, statuimus cum consensu Episcoporum & placito Procerum Regni, & adhortatione totius populi, ut necessitate exigente liceat aliquantos ab eis separari, atque inter dignos & benemeritos dividi. Precarias tamen fieri ab Episcopis exinde volumus, & nonas ac decimas ad restaurationes terrarum, & de unaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam, unde res erant beneficiata, dari constituimus.* Vides hic prima ex Ecclesię rebus militaria Beneficia. Vides quæ Beneficia erant, precarias etiam dici. Vides censum duodecim denariorum ad singulas precarias. Vides necessarium Episcopi consensum. Vides & sive causam, sive prætextum Precariarum, defensionem Ecclesiæ & Regni. Si certa constat hujus Edicti veritas, ea fuere veluti prçludia

eo-

eorum, quę postea Pipinus in Concilio Liptinensi confirmari fecit.

V. Erant ergo Precariæ, ubi dabat & recipiebat vicissim Ecclesia: erant ubi dabat, nec recipiebat quidquam; erant & ubi recipiebat, nec dabat. Ne his quibus dabat, nec vicissim recipiebat quidquam, exaresceret tandem aliquando fons sacrarum hujusmodi largitionum in pauperes, anno 1039. Conradus II. Salicus dictus, lege data vetuit, ne Precarias Episcopi concedere possent, nisi consensione Canonicorum. *Nullus Præsul potestatem habeat milites suos inbeneficiare, &c. sine fratrum consensu & collaudatione. Ibid. p.311.* Quin & ipsi Fundatores dotatoresque Ecclesiarum, ea lege Ecclesiam suis donabant prædiis, ut ne possent unquam in Beneficium, hoc est Commendam militarem, vel precarium dari. Ita Albericus Comes Matisconensis pluribus agris donavit Cœnobium Trenorchiense. *Interdico ut nullus Abbas, nec alla emissa persona, nulli unquam liceat beneficiari, nec in precaria mittere. Hist. de Tournus Preuves. pag.285.*

VI. Quando postea exolevit usus Precariarum, locari sibi & ad firmam dari fundos Ecclesiæ Layci ambiere, novas semper artes tentante avaritia. Non displicuit Innocentio III. ad firmam dari decimas, dum ne in feudum darentur & alienarentur. *Ad firmam dare, &c locare liberè potestis fructus vestrarum decimarum: ita tamen quod hujusmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi. Extra. De locato & conducto. c.2.* Ut ei collusioni occurreret Cœlestinus III., *Extra. De rebus Eccl. non alien. c.9.*, resciderat & revocari voluerat firmam perpetuam, seu locationem nullo certo tempore definitam. *In perpetuum prædia Ecclesiæ locaverunt, &c.* Ideo & ex Decretalium jure, *Alienationis verbum continet Emphyteuticum perpetuum contractum. Ibid. c.5.*

Ad occupandas autem & intereludendas Laycorum artes & machinationes omnes, quibus Layci ad bona Ecclesiæ sibi vendicanda grassabantur, prohibuere Episcopales Synodi ea unquam illis elocari, aut ad firmam dari. In Concilio Provinciæ Cantuariensis apud Lambertum in Anglia anno 1281. prohibitum est, *Can.15.*, ne res Ecclesiæ aliis quàm Clericis locarentur. *Statuimus, ut nulli tradantur Ecclesia ad firmam, nisi personis Ecclesiasticis, sanctis & honestis, quos locorum Episcopi liberè valeant coercere.* In iis verò locationibus illæ erant Episcopi partes, ut proventuum partem aliquam segregaret ad pauperum alimenta, juxta Canonicas sanctiones; *Proviso etiam pauperibus Parochiæ de firmis hujusmodi, ut pinguis portio juri consona secundùm arbitrium Episcopi adsignatur, sub testimonio quatuor fidelium Parochianorum eisdem fideliter eroganda.* Et ne leges Ecclesiæ has Layci ludificarentur & frustrarent per subornatos Clericos, aut sub nomine Bajuli, innovatæ sunt in eo Concilio Canonicæ in eos pœnæ, qui sinuosis anfractibus Ecclesiam legesque ejus sanctissimas circumvenirent. *Et ut ab ejusmodi firmis omnis contractus imaginarius subducatur, quia in personis Clericorum falsò suppositis vel sub nomine Ballivatus, Ecclesia ad firmam Laycis conceduntur, ordinamus, ut si quis Clericus in tali versutia repertus fuerit, puniatur secundùm statutum Ottoboni, &c.*

In Synodo Cicestrensi anno 1289. idem rursus Laycis, idem denique Regularibus prohibitum est, illis maximè qui jure Patronatûs uterentur; eoque faciliùs Beneficiorum fructus agrosque usurparent. *Ecclesias viris Religiosis ad firmam dari inhibemus, & illis præcipuè, qui in eisdem obtinent jus Patronatus; item multò fortiùs de Laycis quibuscumque. Quod si contra præsumptum fuerit, Beneficiorum fructus sequestreatur, &c. Can.31.*

VII. Ad eandem se Gallia conformavit disciplinam usque ad exordia ineuntis sæculi XV. In Synodo Lingonensi anno 1404. prohibiti sunt Clerici, ne conductores sibi Laycos adsciserent, sive admodiatores & firmarios. *Prohibemus sub pœna decem librarum Turonensium, ne aliquis Beneficiatus aut Patronatus tradat Laycis per admodiationem, seu ad firmam fructus vel reditus sui Beneficii: vel jus percipiendi ratione Patronatûs aliqua jura in Ecclesia. Prohibemus Laycis, ne tales recipiant admodiationes, aut firmas, ad magnum vel modicum tempus. Rochel. Decret. Eccl. Gal. p.1283.* Obiter autem hìc adnotabis, necdum tunc obliterari à Conciliis potuisse exationes Patronorum in Ecclesias sui juris.

Lenimenti aliquid addidere mox Episcopi Gallicani, unum id vetantes, ne Layci Beneficia conducerent, inconsultis Episcopis Diœcesanis. Accipe decretum Synodi Lingonensis anno 1421. *Præcipimus omnibus & singulis Curatis, & aliis Beneficiatis, tam Regularibus, quàm secularibus, ne Beneficia sua Laycis admodient, seu tradant ad regendum: neque etiam aliis personis, nisi habuerint à nobis licentiam. Similiter etiam Laycis sub pœna prædicta excommunicationis inhibemus, ne Beneficia Ecclesiastica admodient, regant, aut gubernent, per se vel per alium, licentia super hoc à nobis minimè obtenta. Ibidem.*

VIII. Erant autem plurima rationum momenta in ea Episcoporum prohibitione, ne injussu suo agros Beneficiorum conducerent Laici. 1. Ut segregaretur tertia, aut quarta; hoc est, canonica redituum pars ad pauperum relevandas necessitates; ut suprà laudato Canone patuit. 2. Ut conductoribus dimitteretur & aliqua eorum portio, ad excipiendos hospites: propterea quod proventus Beneficiorum omnes pauperum necessitatibus dicati ab origine primæva sunt; omnesque Beneficiariorum ædes diversoria quædam esse debeant charitatis omnibus obviæ, omnes complectentis. Ita declaratum est in Concilio Redonensi anni 1263. *Verùm quia quidquid habent Clerici, pauperum est, & domus eorum debent esse omnibus communes; perquam indecens videretur, si de bonis Ecclesiasticis Christi pauperibus hospitalitas negaretur. Idcirco statuimus, quod nulla Parochialis Ecclesia concedatur ad firmam, nisi juxta Diœcesani loci arbitrium firmario tanta portio relinquatur, quòd Christi pauperibus valeat condecens hospitalitas exhiberi; & ad id Rectores Ecclesiarum per Episcopos proprios compellantur. Ibid. p.1284.* Eodem quoque, ut apparet, vergebat Canon iste Concilii Langeacensis in Provincia Turonensi. *Prohibemus ut Parochiales Ecclesia ad firmam tradantur, sine speciali Diœcesani & expresso consensu. Nec tamen ad arbitrium Rectoris Ecclesia taxabitur firma, sed ad judicium Diœcesani. Ibidem.* Sed verissima ratio erat, ne rursus Layci bona Ecclesiarum invaderent, quorum tandiu potiti fuissent, Commendarum, Beneficiorum militarium, & Precariarum nomine.

IX. Sed & ipsorum mox obreptum est Episcoporum facilitati & indulgentiæ; eorumque licentia tam sæpè Clericorum Beneficia Layci locavere, ut & sine licentia ea tandem locaverint. Impunè id fecerunt, quandiu verecundè. Verùm minimè diuturna fuit ea verecundia. Nobiles ipsi conducere Beneficia voluere, vel suo, vel alieno ac vicario nomine. Facilè ex conductoribus administratores, Commendatarii & proprietarii evadebant. In easdem denique atque olim ærumnas resorbebamur, nisi Carolus IX. Edicto suo anni 1568. Nobilibus omnibus interdixisset locationem decimarum & bonorum omnium Ecclesiæ, indicta pœna rescindendæ nobilitatis, & irritandi locationis contractûs. Eadem probibitio iterata est in Edicto

Ambosiatto, Blesensi, Melodunensi. Eodem Caroli IX. Edicto vetatur locari bona Ecclesiæ ad plures quàm novem annos. Quæ quò pertineant decreta, nemo non intelligit. *Memoi. du Clerg. Par. 3. p.115. 329.*

CAPUT XXIII. *P.4. l.2. c.66.*

De unione Beneficiorum.

I. Unio Beneficiorum excusandæ eorum pluralitati subornata à Tridentino damnatur.

II. Uniones ipsæ perpetuæ ibi examini Episcoporum permissæ fuere.

III. Uniones Parochiarum cum aliis Beneficiis, in futurum prohibita, in præteritum tolerata.

IV. De unione Cathedralium, ob redituum tenuitatem.

V. De plurium unione Parochiarum ad Ecclesiæ commodum.

VI. Canonicatibus unita Beneficia alia, ad augendos eorum reditus.

VII. Uniones Beneficiorum ad constituenda, & dotanda Seminaria.

VIII. Summa potestas Episcoporum ad uniones jure Decretalium ante Tridentinum.

IX. Alia Decreta Concilii Lateranensis & Tridentini. Cardinalium Responsa ad Paulum III. uniones ad vitam meras esse ludificationes ad dissimulandam Beneficiorum pluralitatem.

I. Commendis & unionibus dissimulata crebertimè fuit Beneficiorum pluralitas; & ludificata authoritas Canonum, quibus ea proscribitur. Unum nugabantur à se teneri Beneficium, cum unum obtinebatur Titulo, alterum, vel plura etiam alia commendabantur; vel cum plura in unum conglutinabantur, ad vitam, aut ad tempus certum. Explosit Tridentina Synodus geminam hanc Clericorum avaritiæ tergiversationem. *Quicumque de cætero plura Curata, aut alias incompatibilia Beneficia Ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu Commenda perpetua recipere, aut simul retinere præsumpserit, &c.* Hoc eodem Concilio alibi irritæ decernuntur uniones omnes ad vitam Beneficiorum Curatorum, revocatis omnibus dispensationibus, ad id impetratæ si quæ sint. *Illi verò, qui in præsenti plures Parochiales Ecclesias, aut unam Cathedralem, & aliam Parochialem obtinent, cogantur omninò, quibuscumque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum retenta, alias dimittere intra spatium sex mensium. Sess.7. c.4. Sess.24. c. 17.*

II. Unionibus ad vitam manifesta privatæ cupiditatis infamia adhærescere videbatur. Uniones perpetuæ utilitatem publicam magis redolebant. Conducit enim indubitatissimè uniri quandoque Ecclesiam semirutam, vel funditus eversam, alteri cuipiam, cujus vel ipsa opibus restituatur, vel tenuitati accedat & solatio sit. Id genus fuere uniones Episcopatuum, utilitati & necessitati ipsarummet Ecclesiarum servientes. Exempla non pauca superiùs variis locis prolata sunt.

Sed cum summa fuerit Tridentinorum Patrum diligentia cautum ab illis est, ut ab Episcopis ad novum examen revocarentur uniones perpetuæ ab annis quadraginta factæ, irritæque declararentur, si qua fraude obreptum esset. *Et quæ per surreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur.* Quin & ejusdem temporis unionum perpetuarum causas ab Episcopis expendi voluere, si quæ nondum essent executioni mandatæ, subreptitiasque declarari, si causis minus legitimis niterentur; *Nisi eas ex legitimis, aut aliis rationabilibus causis factas esse constiterit. Sess.7. c.6.*

Unita fuerant astutè & veteratoriè quædam Beneficia libera, cum illis quæ Patronis laicis, Clericisque obnoxia essent, ut in ejusdem Patroni potestate essent. Jubet Concilium has uniones post quadraginta annos factas irritas pronunciari, si necdum ad executionem ventum sit. Si executioni autem mandatæ sint, excutient Ordinarii, numqua obreptione expressæ sint, & tum eas irritas decernent. *Sess.25. c.9.*

Uniebantur Beneficia, sive Parochialia, sive simplicia diversorum Episcopatuum, ex quo turbabantur limites Diœceseon, & Pastorum jurisdictiones. Id posthac vetuere Tridentini Præsules, nec passi sunt vanas cautiones allegari, augendi cultus divini, augendi & numeri Ministrorum Altaris, denique ne simplicia quidem Beneficia ita uniri voluere. *Etiam ratione augendi divinum cultum, aut numerum Beneficiariorum, &c. Sess.14. c.9.*

III. Nec paulò plus erat discriminis in Parochialibus Ecclesiis ad alia quævis Beneficia uniendis. Uniri ergo illas prohibet Concilium, sive Abbatiis, sive Cœnobiis, Dignitatibus, Præbendisque Ecclesiarum Cathedralium, vel Collegialium, Xenodochiis, Ordinibus Militaribus, aut simplicibus quibusvis Beneficiis. Si quæ verò jam perfectæ sint istiusmodi uniones, eas Episcopi expendere jubentur, ea potestate, quæ sibi concessa est sessione VII. *Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu Dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut hospitalibus militiisve non uniantur, & quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis, &c. Sess.24. c.13.*

Uniones has omnes, vel utilitati publicę adversantes, vel privatis ancillantes cupiditatibus, nemo non sensit à Tridentino damnandas fuisse. Sed non omnes tamen promiscuè Beneficiorum uniones ab eo sublatæ sunt. Nonnullæ ab eo probatæ, aliquæ Episcoporum examini permissæ. Perpetuæ & antiquæ uniones Parochialium Ecclesiarum cum Cathedralibus, Collegialibus, Monasteriis, Xenodochiis, intactæ relictæ sunt. Jussi sunt tantum Episcopi quotannis ea loca perlustrare, & perpetuos ibi Vicarios constituere, nisi conducibilius illis videatur aliud regimen quodvis. *Sess.7. c.7.* Quoad Parochialium Ecclesiarum uniones ab annis quadraginta factas, de iis suprà diximus quid à Concilio statutum sit.

IV. Si quarum sint Ecclesiarum Cathedralium tam jejuni proventus, ut necessariis sumptibus & Episcopali dignitati sustinendæ pares non sint, in potestate erit Concilii Provincialis, causas excutere uniendorum duorum Episcopatuum, vel ratione quavis alia redituum augendorum, deliberationis suæ summam ad Romanum referre Pontificem, qui diffiniet ipse, uniri duas Ecclesias, an aliunde earum augere proventus æquius & consultius sit. *Concilium Provinciale ad Romanum Pontificem instrumenta mittat, quibus instructus, prout expedire judicaverit, aut tenues Cathedrales Ecclesias invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Sess.24. c.13.* Episcopos interim illos egestate laborantes solabitur Pontifex vel stipendiis quibusdam aliis, vel Beneficiis. *Interim donec prædicta effectum sortiantur, hujusmodi Episcopis, qui fructuum subventione, pro Diœcesis suæ tenuitate indigent, poterit de Beneficiis aliquibus provideri à Romano Pontifice.* Dummodo ne ea Parochialia sint Beneficia, nec Canonicatus, aut dignitates Capitulorum, vel Cœnobiorum eorum, in quibus vigeat Claustri disciplina, & quæ Capitulis Generalibus pareant. *Dum ta-*

tamen Curata non ſint, nec dignitates, ſeu Canonicatus, Præbenda, nec Monaſteria, in quibus viget Regularis obſervantia, vel quæ Capitulis generalibus, vel certis Viſitatoribus ſubduntur.

Mira & ſingularis hæc ſpecies eſt, ubi pluralitas Beneficiorum Concilio non improbatur. At 1. id indulgetur ad breve tempus, dum idonei reditus Epiſcopali Eccleſiæ adjiciantur. 2. Additur & ea lex, ne Epiſcopus quantumvis inops, retineat vel Parochiam, vel Præbendam, aut Dignitatem Capituli, vel Cœnobii bene morati. 3. Totum tribuitur Epiſcopo, immo Epiſcopali Eccleſiæ, quæ neceſſariis hactenus præſidiis & reditibus fuerit deſtituta. *Quoniam pleraque Cathedrales Eccleſiæ tam tenuis reditus ſunt & anguſtæ, aut Epiſcopali dignitati nullo modo reſpondeant, neque Eccleſiarum neceſſitati ſufficiant.*

V. Plurimas adhuc uniones Epiſcopis permittit Tridentinum. Nam ſi Parochiæ ſint, *quarum fructus adeo exigui ſint ut debitis nequeunt oneribus ſatisfacere:* illis alia poterit Epiſcopus adjungere Beneficia, dum ne Regularia ſint. Parochias quoque ipſas inter ſe, & Beneficia non Curata cum Parochiis unire, ut jure Decretalium fas eſt Epiſcopis, ita & per Tridentinum licet, cum tenues admodum ſunt Parochiæ, aut cauſis aliis in Jure deſignatis. *Poſſint Epiſcopi facere uniones perpetuas quarumcunque Eccleſiarum Parochialium & Baptiſmalium, & aliorum Beneficiorum, Curatorum, vel non Curatorum cum Curatis, propter earum paupertatem, & in cæteris caſibus à jure permiſſis. Seſſ. 21. c.5.*

VI. Si Præbendæ Cathedralium & Collegialium, etiam cum diſtributionibus minus ſufficiant alendis decenter Canonicis: *Ut ſuſtinendo decenti Canicorum gradui pro loci & perſonarum qualitate non ſufficiant:* poterit Epiſcopus cum Capitulo, vel ſimplicia illis unire Beneficia, non tamen Regularia; vel minuere numerum Præbendarum, ut reſiduarum proventus amplificentur: dum accedat tamen conſenſus Patronorum laycorum, ſi illis obnoxia ſint hæc Capitula: & dum reſiduus Præbendariorum numerus Divinis Officiis ritè obeundis par ſit: *Ita tamen ut tot ſuperſint, quæ divino cultui celebrando, ac dignitati Eccleſiæ commodè valeant reſpondere. Seſſ. 24. c.15.*

VII. Per idem Concilium fas eſt Epiſcopis, à Diœceſeos Beneficiariis omnibus exigere partem aliquam redituum, ad extruendum, dotandumque Seminarium, niſi malint illud unione Beneficiorum ſimplicium, cujuſcumque demum generis perficere. *Eam portionem ſic detractam, nec non Beneficia aliquot ſimplicia, huic Collegio applicabunt, & incorporabunt. Seſſ. 23. c.18.*

VIII. Ex Decretali Cæleſtini III. *Extra. De exceſſ. Præl. c.8.* eo jure utebantur Epiſcopi omnes, ut Beneficia Diœceſeos ſuæ omnia, vel unirent inter ſeſe, vel ſubnecterent alia aliis, perinde ut conducere Eccleſiæ ſuæ judicaſſent; ſolaque Epiſcopalium Eccleſiarum unio, earumque nova inter ſeſe ſubjectio ſummo Pontifici integrà ſervabatur. *Sicut unire Epiſcopatus atque poteſtati ſubjicere aliena, ad ſummum Pontificem pertinere dignoſcitur; ita Epiſcopi eſt, Eccleſiarum ſuæ Diœceſis unio, & ſubjectio earundem.* Ipſamet Monaſteria ei ſuberant Epiſcopi poteſtati. Ideo & ad Epiſcopum quendam reſcripſit Pontifex idem, reſcindi ab eo poſſe unionem duorum ſuæ Diœceſeos Monaſteriorum injuſſu ſuo factam: quanquam à Metropolitano confirmata fuiſſet. Scripſit Innocentius III. ad Epiſcopum Pariſienſem, *Innoc. III. Regiſt. 10. Epiſt. 136*, ut Abbatiam Vallis-profundæ valde exilem uniret Giſenſi, minimè locupleti. Anno 1275. in Synodo Andegavenſi probibiti ſunt Abbates, ne tenues ſupprimerent Prioratus, menſæve Abbatis unirent. *Spicil. to. 11. pag. 223. 250. 253.* Quæ prohibitio ſæpius iterata eſt in iiſdem Synodis.

Ante Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. uniebant Epiſcopi Parochias & Capellas Canonicatibus, quorum alioqui erant reditus æquo tenuiores. Ab eo deinceps deſtitutum eſt in Hungaria. Epiſcopus Hungarici regni ad Honorium III. conqueſtus eſt de permoleſta penuria ſuorum Canonicorum poſt Concilium Lateranenſe. Reſcripſit Pontifex, ſi ingens invitaret utilitas Eccleſiæ, aut præmeret neceſſitas, poſſe ab eo uniri Canonicatibus Capellas, dum Capellanis congrua portio adſignaretur. *Si evidens neceſſitas vel utilitas exigat, Præbendas Eccleſiæ tuæ poteris de Capellis in perpetuum annectendis eiſdem augmentare, reſervata congrua Capellarum Presbyteris portione. Extra. De Præbendis. c.33.*

IX. Peculiari cura & providentia vigilarunt Tridentini Patres in Eccleſias Parochiales, propter animarum procurationem eis incumbentem; ideo adempta eſt Epiſcopis facultas eas uniendi Canonicatibus, vel Dignitatibus, vel Monaſteriis, ut ſuprà dictum eſt. Et quanquam à nonnullis dubitatum ſit an adverſetur Concilium iis unionibus, quæ fiunt ſine alterutrius Eccleſiæ vel ſuppreſſione, vel ſubordinatione; leviſſima tamen ſunt dubitandi rationum momenta. Etenim ibidem mox alias ſuggerit rationes reſarciandæ Parochiarum, vel Canonicatuum inopiæ.

Ne ipſas quidem portiones, vel Beneficia inferioris Chori vult Fagnanus, *in C. Expoſuiſti. De Præb. L.3. Decret. Part. 1. pag. 180.*, ab Epiſcopis uniri poſſe Canonicatibus tenuioribus. Quòd nimirum à Concilio indigitatę ſint rationes aliæ duę obviandi ei malo, nimirum vel uniendis ſimplicibus Beneficiis, vel minuendo Canonicorum numero. In Congregatione Concilii declaratum eſt, poſſe ab Epiſcopo, & Capitulo uniri Præbendis Beneficia ſimplicia at non Menſæ Capitulari; convenienter Clementinæ *Si una*, qua permittitur Epiſcopo & Capitulo unire, vel addicere Eccleſiam quampiam alteri Eccleſię, non autem proprię menſę.

Leo X. in Bulla Reformationis Curię Romanę promulgata in Concilio Lateranenſi V. anno 1514. prohibuit in poſterum uniones omnes perpetuas, niſi in caſibus à jure permiſſis, ut ubi cauſæ ſunt juſtæ & neceſſariæ. *Uniones perpetuæ, præterquam in caſibus à jure permiſſis, vel ſine rationabili cauſa, ne quaquam fiant. Seſſ. 9.* Quoad uniones ad vitam, Conſultores Pauli III. & in iis Cardinales, eas exibilarunt, tanquam mera ludibria, ad fucum faciendum ſacris legibus, plura Beneficia incompatibilia ſimul obtineri prohibentibus. *Quid de unionibus Beneficiorum ad vitam unius, ne ſcilicet obſtet illa Beneficiorum pluralitas ad obtinenda incompatibilia, nonne eſt mera fraus legis?*

De Diſpenſationibus,

CAPUT XXIV. *P.1. l.2. c.46.*

De Diſpenſationibus. Earum dandarum legitima authoritas, & cauſæ juſtæ, per quinque priora ſæcula Eccleſiæ.

I. Neceſſitas agendi nunc de Diſpenſationibus.
II. Datæ fuere ab Epiſcopis, à Conciliis Provincialibus & ab Pontificibus, ad Eccleſię evidentem uti-

utilitatem, & urgentem necessitatem.

III. IV. Sæpe Episcopos & Concilia Provincialia dispensasse ostenditur, quandoque & aditam esse Apostolicam sedem. Sed dispensatio semper Canonicis Regulis consentiebat, & Ecclesiæ necessitatibus donabatur. Primum ex Epistolis Siricii Papæ.

V. Ex Epistolis Anastasii Papæ.

VI. Ex Conciliis Africanis.

VII. VIII. Exemplo & Epistolis Melchiadis Papę, & Innocentii I.

IX. X. Ex Bonifacio Papa & Cælestino.

XI. Ex Leone I.

XII. Lubentissimi Episcopi referebant causas spinosiores ad sedem Petri.

XIII. Rursus ex Epistolis Hilarii Papæ.

XIV. Potestas dispensandi ab Episcopis ad Concilia Provincialia, & ab his ad Sedem Apostolicam, sensim & latissimè, & pene inopine devoluta est, & iisdem fermè rationibus. Quę hic dicitur potestas dispensandi, usus magis & exercitium est ejus potestatis.

XV. Eam potestatem Romani Pontifices in Oriente ipso explicuere. Probationes ex Cœlestino & Sixto.

XVI. XVII. Probationes ex Leone Magno.

XVIII. Alia exempla Leonis Magni. Hę Papę dispensationes ab Imperatoribus expetita, confirmatę à Conciliis Oecumenicis.

XIX. Exempla Damasi Papę.

XX. Non dispensabatur nisi de pręteritis commissis, nequaquam de committendis.

XXI. Nec per dispensationes nisi Reipublica Christiana in commune consulebatur.

I. UT cęteros sileam Patres, luculentum dispensationis exemplum objecit nobis suprà Basilius, cum ab Episcopis Provinciæ ad commune commodum omnium ejusdem Provinciæ Ecclesiarum, duos Episcopatus docuit uni Episcopo concreditos fuisse, ut duplici illa sarcina haud sanè delectatus, sed vehementer gravatus Episcopus, non superbiæ inde & libidinis, sed charitatis, vigilantiæ & patientiæ indefessæ facultatem & materiem consecutus esse videretur. Sæpiùs jam pauca quædam de dispensationum legibus dicta sunt superiùs à nobis; hic jam copiosiùs pro rei gravitate de iis disputandum incumbit.

II. Potest autem quæstio hæc longè pulcherrima ad duo quædam summa capita, tota revocari; penes quem sit legitima dispensandi potestas, & quibus regulis ea regi debeat in dispensando. Ne fastidio sint Lectoribus eadem sæpiùs inculcata, simul & semel duo hæc pertractabuntur, & ex iisdem ferè tum Patrum Pontificumque testimoniis elucidabuntur, tum Conciliorum Constitutionibus. In hac autem tota per longam sæculorum seriem fusa pertractatione demonstrabitur 1. Tametsi utplurimùm ab Episcopis & à Conciliis Provincialibus manarent dispensationes, sæpiusculè tamen aditam fuisse ad eas impetrandas Apostolicam Sedem. 2. In annuendis dispensationibus Pontifices egisse conservatores & executores Canonum, nec relaxasse Canones, nisi canonicis ipsis regulis sese accomodando, quò Ecclesiarum utilitati & necessitati consultum esset. Ea autem regula si modò fixa & rata sit, ut non privatis hominibus, sed Ecclesiæ fructuosæ sint dispensationes, non magnopere referre, à Pontificibus, an à Conciliis Provincialibus eæ concedantur, pro locorum temporumque diversissima consuetudine.

III. Quidquid Decretalium Epistolarum ante Siricium Papam ab Apostolica Sede manaverat, id totum jam naufragio temporum absorptum fuerat, cum ex Conciliorum sanctionibus & Romanorum Pontificum Decretis Dionysius Exiguus suum Ecclesiæ Romanæ Canonum codicem contexuit. A Siricio ergo initium faciemus, cujus est responsio ad consultationem Episcopi Tarraconensis, qui Damasum præcessorem ejus percontatus fuerat super compluribus Disciplinæ maculis in Ecclesia Hispaniensi, potissimum verò in collationibus Ordinum & Beneficiorum. Re consultata in Synodo Romana, *Presbyterium* appellabant, veniam fecit Pontifex, ut qui ex pœnitentibus & bigamis ordinati fuissent præter Canones, Ordinum susceptorum munia impunè illi quidem implerent, at superiorum aditu arcerentur, non impunè laturis Episcopis, si qui posthac hominibus hujusmodi Ordines conferrent. *Quicumque pœnitens, quicumque bigamus ad sacram militiam indebitè & incompetenter irrepsit, hac sibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc quo invenitur Ordine, perpetua stabilitate permaneat. Siricius Epist. c.15.* Præteritorum errorum veniam facit, ea lege ut posthac religiosiùs Canones serventur. *Nunc fraternitatis tuæ animum ad servandos Canones & tenenda decretalia Constituta magis ac magis incitamus.* Et infrà: *Quanquam statuta Sedis Apostolicæ, vel Canonum venerabilia definita, nulli Sacerdotum Domini ignorare sit liberum.* Poterant utique Concilia Hispaniæ in his dispensare, sed confugere ad Petri sedem maluere, ea certè spe, fore ut Hispaniarum Episcopi lubentiùs proponsiusque Sedi Apostolicæ, quàm Comprovincialium decretis optemperarent; quin & privatos quosque plusculum venerationis & obsequii Cathedrę Petri impensuros, nec jam ad extorquendas id genus dispensationes Episcopis suis molestos fore.

IV. Quàm frequentes autem Romam confluerent undequaque, ad consimiles juris relaxationes impetrandas, & quàm inflexa Pontifices Romani constantia Canonum vigorem tuerentur, idem rursus alibi Siricius apertè declarat. *Qui postea quam pompa sæculari exultaverunt, aut negotiis Reipublicæ optaverant militare, aut mundi curam tractare; adhibita sibi quorundam manu, & proximorum favore stipati, hi frequenter ingerunt auribus meis, ut Episcopi esse possint, qui per traditionem & Evangelicam disciplinam esse non possunt. Quantis hoc aliquoties certatum est viribus? Sed nihil tale potuit obtineri. Epist. 3. c. 2.*

V. Interpellatus est Anastasius Papa ab omnibus Episcopis Afris, ut Presbyteri, cæterique Clerici à Donati partibus ad Ecclesiam se Catholicam conferentes, ordinibus, dignitatibusque suis permitterentur, si Episcopis id consultius videretur ad Donatistas omnes ad Ecclesiam Catholicam vehementiùs illiciendos, sicut ab ejus schismatis initio factitatum fuerat. Et quoniam transmarino, hoc est, Italiæ Concilio secus statutum nuper fuerat, hoc illi medium ingerebant temperamentum, ut hujus nuperi Concilii decreto tum locus esset, cum ea dispensatio non compensaretur contemplatione & spe universæ Donatistarum Ecclesiæ ad Ecclesiam Catholicam recolligendæ. *Ut Concilium quod in transmarinis partibus factum est, maneat circa eos, qui sic transire ad Catholicam volunt, ut nulla per eos unitatis compensatio procuretur. Codex Can. Afr. c. 68.* Transmarino ergo, hoc est Capuano Concilio ita assurgebant Episcopi totius Africæ, ut non sibi id sumpserint, quo ejus decreti sibi veniam ipsi facerent, quanquam usus illi antiquissimus Africæ adversaretur, & tam aperta dispensandi utilitas necessitasque in oculos incurrerent. Illud ergo quidquid erat humanitatis & indulgentiæ, ab Episcopis Italiæ, & ab ipso maximè Anastasio Papa exorandum sibi statuerunt. *Placuit, ut literæ mittantur ad fratres & Coepiscopos nostros, & maximè ad Sedem Apostolicam, in qua præsidet Anastasius, &c.*

VI. Erat

VI. Erat Carthaginensis Archiepiscopi eminentissima quædam honoris & potestatis prærogativa supra Episcopos omnes Africanos, Primatesque, sive Metropolitanos. Quidquid Patriarchis & Conciliis eorum Diœcesanis, sive Universalibus juris inerat & authoritatis; inerat & Carthaginensi. Non alia suæ libertatis, & antiquæ authoritatis amantior & retinentior fuit Ecclesia, quàm Africana. Et tamen ad Anastasium Papam illa confugit universa, ut hanc dispensationem eliceret, cum Augustino scilicet suo persuasissima, quanquam omnes Episcopi in locum Apostolorum successerint, & quodam certo sensu, ita Episcopi omnes, sicut Apostoli omnes pares sint: penes Sedem tamen Petri longè cumulatiorem, quàm penes cæteros quoslibet Episcopos authoritatis & potestatis vim residere.

VII. Non tunc primùm autem Romanam Sedem Antistites Afri adierant, ut Canonici sibi juris aliquid remitteretur. Admiratus & osculatus est non semel Augustinus, *Ep.162. Ep.50.*, Melchiadis Papæ in Synodo Romana indulgentiam, ubi Cæciliani & Donatistarum causa disceptata est, & ubi Melchiades uno damnato schismatis authore, copiam fecit ordinatis à Majorino Episcopis suæ Romanæ communionis, & retinendæ Sedis suæ Episcopalis: aut si ejusdem Civitatis esset jam Catholicus Episcopus, alterius illis conferendæ. *Qualis ipsius B. Melchiadis ultima est prolata sententia, quàm innocens, quàm integra, quàm provida atque pacifica. O' virum optimum! ô filium Christianæ pacis, & Patrem Christianæ plebis!* Hujus dispensationis beneficio emersit tandem postea aliquando Ecclesia Africana ex illius schismatis voragine.

VIII. Fuit & Innocentius primus Canonum ipsorum observantissimus in dispensationibus illis, quas ei necessitas extorqueret. Confitetur enim sanctissimus Pontifex potuisse Episcopos Macedoniæ ex venia & humanitate admittere ad functiones Ordinum suorum eos, quos Bonosus ordinâsset, ne schismati ingruenti janua panderetur. Sed mox idem ipse Innocentius Apostolico vigore declarat, redintegrandam esse Canonum sanctissimam disciplinam, cum primùm evanuit illa necessitas luctuosa, schismatis, aut persimilis discriminis summi & exitialis declinandi. *Jam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse; ac fuisse regulas veteres, quas ab Apostolis, vel ab Apostolicis viris traditas Ecclesia Romana custodit, custodiendasque mandat, his qui eam audire consueverunt, &c. Quod necessitas pro remedio invenit, cessante necessitate, debet utique cessare, &c. Advertite quod necessitas impetravit, in pace jam constitutas Ecclesias non posse præsumere. Sed ut sæpè accidit, quoties à populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transire: priora dimittenda, dico, Dei judicio, & de reliquo maxima sollicitudine præcavendum. Epist.22.c.5.*

IX. Ab Innocentio venio ad Bonifacium. Renitenti & invito Clero Populoque Lutevensis Civitatis Episcopus obtrusus fuerat à Patroclo Arelatensi Episcopo. Eorum querelis sollicitatus Bonifacius Papa Hylarium Narbonensem Episcopum & ejus Provinciæ Metropolitanum per literas excitavit, ut iret, tanto malo mederetur, faceret quod inter has angustias Canones præcipiunt; cum duplici jam vinculo eorum observantiæ astringeretur, quà Metropolitanus, & quà Delegatus Apostolicæ Sedis. *Ad eundem locum, in quo ordinatio talis celebrata dicitur, Metropolitani jure muniens, & nostris præceptionibus fretus accedes: intelligens arbitrio tuo secundùm regulas Patrum quæcumque facienda sunt, à nobis esse concessa; ita ut peractis omnibus, Apostolica Sedi, quidquid statueris, te referente, clarescat, cui totius Provinciæ suæ ordinationem liquet esse mandatam. Epist.3.*

Hinc liquet Civitatum Episcopalium Cives, Clericosque ad Apostolicam retulisse Sedem, non tantùm, ut ab ea molliretur aliquando rigor Canonum, sed aut injuria illis aspersa abstergeretur; denique eas inter Metropolitanos ipsos lites exarsisse, & contentiones, quæ plebem Clerumque, & ipsos cogerent Episcopos & Metropolitanos, ad superiorem aliquam summamque omnium sedem confugere, ad sedem, inquam, Petri, quæ cardo & centrum unitatis est, non in fidei tantùm, sed & in Disciplinæ concertationibus. Non enim consensus & consonantia ejusdem ubique in rebus maximis Disciplinæ constat, nisi stricta Canonum custodia, cui præest & imminet Petri sedes.

X. Monuit Cælestinus Papa Appuliæ & Calabriæ Episcopos, constantissima fide & religione tuendos esse Canones, nec ignava & ignobili indulgentia Episcopos acquiescere debere petitionibus populorum ab æquo & jure alienissimis; infracto autem & verè Episcopali vigore infringendam eorum esse contumaciam, qui Laycos conarentur Episcopalibus sedibus intrudere. *Nulli Sacerdotum suos liceat ignorare Canones, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim à nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum, pro aliquorum libitu, licentia populis permissa frangatur. Audivimus quasdam Civitates Episcopos sibi petere velle de Laycis, &c. Talibus, fratres charissimi, qui juris nostri, id est, Canonum gubernacula custodimus necesse est obviemus; hisque fraternitatem vestram Epistolis commonemus, ne quis laycum ad ordinem clericatus admittat, &c. In Decretis c.20. 21.*

Erat Episcopis hujus Provinciæ propria & æqua pro suo modulo dispensationum facultas; sed Petri successori debitores illi erant, tanquam summo dispensatori & custodi Canonum, & in omnes excubanti, ac pervigili, ne quid improvidè à quoquam dispensetur. Populorum importunis, & Magnatum violentis quandoque precibus fatigati Præsules Provinciarum, expugnari sibi sinebant Canonum remissiones parum Canonicas. Ea forsan non semel necessitate adigebantur ipsi recurrere ad Summum Pontificem, ut subducerent se una & eadem opera, cum importunitati eorum & querelis, qui repulsam iniquissimo animo ferrent; tum ejus summi censoris vindictæ, qui improvidas concessiones ulcisceretur.

XI. Præclarissimum est enim illud Leonis Papæ ad Episcopos Italiæ scribentis, quàm se ipse censorem universalem esse consideret Episcoporum, canonicæ disciplinæ illudentium, & quam se non nesciret obnoxium longè districtiori censuræ sempiterni Pontificis, incorruptæ & æternæ Veritatis & Justitiæ, quæ sibi Ecclesiæ suæ fidem & disciplinæ castitatem tuendam commendasset. *Non levi nos mœrore contristat, quoties aliqua contra constituta Canonum & Ecclesiasticam disciplinam præsumpta, vel commissa cognoscimus: quæ si non qua debemus vigilantia resecemus, illi, qui nos speculatores esse voluit, excusare non possumus, permittentes sincerum corpus Ecclesiæ, quod ab omni parum macula custodire debemus, ambientium improba contagione fœdari. Leo in Decret. Præfat.*

Hæc præfatus Leo ad percunctationes Episcoporum respondet, irritas esse ordinationes bigamorum omnes, & cæterorum, quos incontinentiæ infamia afflasset aliqua. *Tales Sacerdotali nomine Apostolicæ Sedis authoritate jubemus arceri.* Antiquorum hujus ævi Pontificum Decretales Epistolas eundem ubique spirant vigorem, eandem redolent asperitatem, in eos semper armatam Episcopos, & in eas illorum dispensationes, in quibus

bus nimia eluceret juris remittendi proclivitas. Ita simillimum veri est, non excidisse Episcopos jure ordinario in his dispensandi, nisi quod vel populi tumultuantis, vel Magnatum ambientium vocibus fracti, aut emolliti, à vigore pristino antè excidissent: inolevisse autem consuetudinem recurrendi ad Sedem Apostolicam, quod rarius illa, & urgente gravissima necessitate Canones relaxeret.

XII. Eo credibilius autem est, assensos esse ipsos Episcopos hujus juris abdicationi, ejusque ad primam Sedem quoad exercitium revocationi, quod nimia quandoque indulgentia sua in summum adducerentur dignitatis suæ discrimen. Id enim ibidem interminatur Leo. *Si quis fratrum contra hæc Constituta venire tentaverit, à suo se noverint officio submovendum: nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse non voluit disciplinæ.* C.3. Ibi perspicis quàm verè dictum sit à nobis sedem Petri cardinem esse, & verticem, non unitatis tantùm & communionis Catholicæ; sed & necessariæ cujusdam consensionis in Disciplina, quæ in eo versatur maximè, ut à stricta Canonum observantia non recedatur. Ab hoc uti Capite & vertice manabat lucis, vigoris & authoritatis uberrima quædam copia, qua illuminarentur alii, alii roborarentur, sacrarum legum violatores opprimerentur. *Divinis praeceptis & Apostolicis monitis incitamur, ut pro omnium Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu, ut si quid usquam reprehensioni reperitur obnoxium, celeri sollicitudine, aut ab ignorantia, imperitia, aut à præsumptionis usurpatione revocemus.* *Ibid. c.6.* In Epistola verò ea, quæ ab eodem Leone ad Episcopos Mauritaniæ data est, explendescit humanitas quædam subaustera, charitasque nunc blandiens, nunc sæviens in dispensationibus librandis. *Circumstant nos hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura justitiæ. Ut trutinato pondere delictorum, quædam definiamus utcumque toleranda, quædam verò penitus amputanda.*

XIII. Variis jam locis attigimus Episcoporum populorumque Hispaniæ Epistolas ad Hylarum Papam datas, à quo aut annui, aut confirmari vellent translationem ab una sede in aliam, & designationem successoris à morituro Episcopo factam. Dispensationes id genus sæpissimè olim à Conciliis & Episcopia Provinciarum concessas fuisse, & bene multis, & invictissimis suprà testimoniis exemplisque commostratum est. Sed longa temporum serie tam crebrò fuerat Episcopis obreptum, vel extortum, quod in damnum & offensionem Ecclesiæ verteret, unde vel objurgarentur ipsi, vel de statu suo periclitarentur. Hinc fiebat, ut jam eas aliquando dispensationes trepidè concederent, aut ad Petri Cathedram referrent; ut cujus dispensationibus & rescriptis nemo controversiam faceret, non propter eminentissimam tantùm Sedis majestatem, sed & propter Canonicæ disciplinæ prudentiam singularem, ejusque tuendæ constantiam inexpugnabilem. *Ut nulli fas sit sine status sui periculo, vel divinas Constitutiones, vel Apostolicæ Sedis Decreta temerare; quia nos qui potissimi Sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis Dei desides fuerimus inventi.* *Hilar. in Decr. Praf.* Hæc Hylarus, non ad privatum aliquem, sed ad populi multitudinem. Et tamen non tantùm expetitam tam ambitiosè dispensationem ille abnuit, sed & annuisse Provinciales Episcopos stomachatur: quod injustis quisquis precibus obsecundat, eodem ipse se injustitiæ vinculo constringat. *Nec tantum putetis petitiones valere populorum, ut eum his parere cupitis, voluntatem Dei nostri, qua nos peccare prohibet, deseratis.* *Ibid. c.ult.*

XIV. Ne ambigi quidem illud à quoquam potest; quin primi & secundi, adeoque & tertii etiam sæculi Episcopi Canones Apostolicos & Decreta ejus ævi omnia relaxarint, ubi publica id jubebat necessitas, nullo Pontifice Romano nullo interveniente Concilio Provinciali: quippe cum acerbitas persecutionum, nec cum Sede Petri communicare consilia ferè sineret, nec Episcopos alios adiri, nec Concilia celebrari Provincialia. Cum ergo hactenus Episcopi ferè soli & singuli omnia dispensassent: ubi primùm desinente sæculo tertio frequentari cœpere Concilia in Provinciis singulis, tunc Episcopis ipsis consultissimum visum est, ut ad illa referretur pro dispensationibus ponderandis. 1. Nec enim solvi leges posse, nisi ea authoritate, qua & condi. 2. Brevi ruituram Canonum disciplinam, si quot Episcopi, tot essent ejus solvendæ authores, ubi singulis adlubesceret. 3. Optari magis posse, quàm sperari, ut ea tota & sapientiæ luce, & vigoris constantia instructus sit quisque Episcopus, quanta desideretur, ut providè semper dispensetur, & sobriè. 4. Ne toties movendæ sint lites in Episcopos, qui improvidè, aut molliter dispensassent: multò expeditius esse, ut potestas ea tota semel transferatur ad Concilia Provincialia.

Ea primum disciplinæ innovatio facta est, desinente tertio, & ineunte quarto sæculo Ecclesiæ, & his admodum justissimis de causis facta. Iisdem porro causis æquissimis obrepsit & innovato alia postea, pedetentim similiter, & inopinè, & temporis mora prolixiore, ubi eadem dispensationem potestas, vel potestatis potius explicatio, à Conciliis Provincialibus ad Sedem Apostolicam traducta est. Geminæ huic mutationi id convenit, 1. Quòd nullo expresso decreto perfecta sit, exolescente tantum usu priore, & in novum jus desciscente: quod inolitum sit, & pene ingenitum, aut vetustis morbis nova semper medicamenta parentur. 2. Quod uno amore peracta sit purioris semper & politioris disciplinæ; & juris dispensationum apud eos deponendi, commendandique, qui eo sanctissimè defungerentur. Plusculum enim inerat vigoris, sapientiæ, constantiæque in Conciliis Provincialibus, quàm in singulis Episcopis: plus inerat etiam Pontificibus & Synodis Romanis, quàm cæteris Synodis Provincialibus, ut fidem faciunt suprà laudatę Pontificum Decretales. Ita inhęsit ei sedi illa potestas, quæ ea fortissimè utebatur. Appositissime hęc suo muniet suffragio Gelasius Papa, ubi contestatur; cum Petri successor indeflexus & inexorabilis stet pro Canonum defensione, non debere eam licentiosis aliorum Episcoporum dispensationibus prodi. *Cum nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cum Sedes Apostolica super his omnibus, favente Deo, quæ paternis Canonibus sunt præfixa, pio devotoque studeat tenere proposito; satis indignum est quemquam vel Pontificum, vel Ordinum subsequentium hanc observantiam refutare, quam Beati Petri sedem sequi videat & docere; satisque conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus totius Ecclesiæ posuit principatum.* *In Decretis c.9.* Agitur eo loco de Ordinationibus, & Collationibus Beneficiorum, nec illia patitur quidquam influere dispensationis, nisi cogat necessitas Ecclesiæ. *Illa nullatenus mutilanda sunt, quæ nec ulla necessitas, nec Ecclesiastica prorsus extorquet utilitas.*

XV. Præcellentissima hæc autem potestas Pontificis, in Orientem etiam effundebatur, & in ipsa Concilia Oecumenica. Scripsit ad Ephesinam Synodum I. Cælestinus Papa post damnatum demum Nestorium, eadem humanitate & venia habendos Nestorianos, qua antè Sedes Apostolica Pelagianos habuisset, damnatis profanarum novitatum au-

authoribus, nec ulla veniæ janua ostensa: at eorum sectatoribus simul ac resipuissent, indulgentia erroris concessa, & pristina restituta dignitate. *Multa perspicienda sunt in talibus causis, quę Apostolica Sedes semper aspexit. Quod loquimur, Cœlestianorum testantur exempla: Habent, si resipiscunt, copiam revertendi; quod his solis non permittitur, quos propriè cum authoribus hęreseos constat omnium fratrum subscriptione damnatos. Hoc, moneo, vestra fraternitas sequatur exemplum; sit caput sceleris cum his, quos Synodalia loquuntur statuta, damnatum; reliqui, quos cum hoc sentientes, in Ecclesiastica communione non habemus, ejiciantur è civitatibus suis; & se in nostro collegio noverint non futuros, nisi damnata cum authoribus sociisque damnantes, se profiteantur Catholicos Sacerdotes. Conc. Eph. Par.3. c.20.* Hæc porro humanitas in eos omnes, qui non ipsi erroris fuerant architecti, nec nominatim in Conciliis proscripti; ea inquam humanitas, qua dignitatibus, beneficiis & ordinibus suis restituebantur, & probata tum fuit universim, & deinceps per omnes Ecclesias & in omnes ætates usurpata est, ubicumque pares inciderunt causæ. Joanni Antiocheno Patriarchæ copiam fecit ejusdem dispensationis Sixtus Papa, si modò partes & defensionem personæ Nestorii abjiceret. *Cotteler. Monu. Eccl. Gręc. p.43. 47.*

XVI. Ultra eas metas humanitatem dispensandi ampliavit Leo Papa in gratiam Eutychetis, quem non modò Ecclesiæ communioni reddi jussit, sed ordini etiam suo & Monasterii sui administrationi, qua eum excusserat Flavianus Constantinopolitanus Episcopus in Concilio Regię urbis, si modò ejuraret errores, quorum ergo in hac particulari Synodo damnatus fuerat. *Si correctus impietatem sui erroris agnoverit, volumus ei misericordiam non negari, ut Ecclesia Domini nullum sentiant damnum, eum & resipiscens possit recipi, & solus debeat error excludi, &c. Communio illi sui ordinis reformetur, &c. Sedis enim Apostolicę moderatio hanc temperantiam servat, ut & severius agat cum obduratis, & veniam cupiat prestare correctis. Cons. Calched. part. 1. c.9. & 11. Leo Ep 21. ad Flavi.*

XVII. In Concilio Ephesino II. eos habuit Patronos Eutyches, qui & sua & eius flagitia eo patrocinio exaggerarunt: qua ibi donatus est, absolutio, damnata ipsamet postea cum eo ab hoc ipso Concilio fuit, cujus Acta omnia rescidit primùm Leo Papa, postea Concilium ipsum Calchedonense excepta Maximi electione ad Ecclesiam Antiochenam. Quanquam præter omnes Ecclesiasticos Canones Pseudosynodus ea Throno Antiocheno Maximum auxerat: satius Pontifici visum est, bono & paci Ecclesiæ eam dispensationem dare, quod & postea in Concilio Calchedonensi confirmatum est. Id Anatolius ipse Episcopus Constantinopolitanus in Concilio hoc ipso contestabatur: *Definimus nihil horum valere, quę in illa, qua Synodus dicitur, confecta sunt, nisi illud circa sanctissimum Maximum magnæ Antiochenæ civitatis Episcopum. Quoniam & Sanctissimus Leo Romanus Archiepiscopus in Communionem eum recipiens, preesse eum Antiochensium judicavit Ecclesiæ; quam formam sequens & ipse approbavi, & prasunt omnes sanctum Concilium. Act.10.*

XVIII. Quin & Anatolium ipsum negavit Leo Papa in sede Constantinopolitana confirmari potuisse, nisi ex dispensatione Apostolicæ Sedis. Illum in eam intruserat impiissimus Dioscorus, Apocrisiarium scilicet suum, stillans adhuc cruore B. Martyris & Patriarchæ Flaviani. Interpellaverat pro eo Marcianus Imperator, nec potuit non eam dispensationem annuere Leo, tanto intercessori. Audi ipsis ad Marcianum Pontificis verba. *Epist. 54. Custodire debuit Anatolius, ut quod vestro beneficio noscitur consecutus, nullius pravitatis cupiditate turbaret. Nos enim vestra fidei & interventionis habentes intuitum, cum secundùm suę consecrationis authores, ejus initia titubarent, benigniores circa ipsum, quàm justiores esse voluimus; quo perturbationes omnes, quę operante diabolo fuerant excitatę, adhibitis remediis leniremus.* Intervenerat & Pulcheria Imperatrix, ejusdem veniæ & humanitatis conciliatrix, ut liquet ex his Epistolæ 55. Leonis ad eam verbis: *Anatolius parum consideravit, quanto vestra pietatis beneficio, & mei favoris assensu Constantinopolitana Ecclesię Sacerdotium fuerit consecutus.* Et *Epist.58. De Episcopo Constantinopolitano qui ab impugnatoribus fidei fuerat ordinatus, vobis adhortantibus acquievi meliora sentire, cum tanto pietatis vestrę testimonio juvaretur, ne illum gravaret suę ordinationis infirmitas, ubi vestra interventio prastaretur.* Precibus quidem Imperatorum hæc venia imputabatur, sed necessitati tamen reapse & utilitati dabatur Ecclesiæ, qua movebantur Imperatores. Interest etiam permagni ad salutem Ecclesiæ, ut propitia sit eorum ipsa vicissim precibus, quos nisi ad sui tutelam propitios habeat, gravissima subinde in discrimina incurret ejus tum dignitas, tum ipsa salus. Adde quod Anatolii fidei & pietati testimonium dicebant Imperatores; eoque illorum precibus non frustra donabantur. Denique Leo ipse vociferatur, eam sibi juris & Canonum remissionem pernecessariam visam esse, ad leniendas perturbationes eas, quibus Oriens concutiebatur. *Qua perturbationes omnes, quę, operante diabolo, fuerant excitata, adhibitis remediis leniremus.*

XIX. Orientalibus his Pontificum Romanorum dispensationibus illa prçiverat, quam Flaviano Antiocheno Episcopo annuerat tandem Damasus Papa. Flaviani quippe ordinatio multis nominibus vitiosa fuisse videbatur, eique non Occidens tantùm repugnaverat, sed & Antiochia ipsa. Conciliatus ei tandem Theophilus Alexandrinus, mox conciliavit illi & Damasum, eumque communione demum Damasi potitus esset Flavianus, omnes se tandem ei Antiochiæ Catholici recollegerunt. Audiendus hic Socrates. *L. 5. c.25. Theophilus misit ad Damasum, qui animum ejus mitigaret in Flavianum, & doceret ex usu esse Ecclesia, si propter populi concordiam, peccatum à Flaviano comissum remitteret. Ita Communione Flaviano reddita, populus Antiochenus pedetentim ad concordiam reducitur.*

XX. Nec illud oscitanter prætereundum est, quod alii jam præmonuerunt: Concessas tum fuisse eas dispensationes omnes, postquam peccatum jam fuerat in Canones, & quando emendatio & pœna luctuosior esse Ecclesię ipsi poterat, quàm ipsum peccatum. Contra autem emollita jam & elanguescente Disciplina posterioribus his sæculis, venia expetitur violandorum Canonum, peccandi in sacras regulas licentia flagitatur, & conceditur: peccare volunt innoxiè, & ipsi legum contemptui authoritatem & patrocinium à legibus ipsis accersere. Cum pronius autem est, tum æquius, anteactæ culpæ ignoscere, quàm futuræ. Caveri enim illa non jam potest, hæc potest. Et hoc tamen quidquid est invidiæ, illis potius illinendum est, qui intempestivas dispensationes impetrant, quàm qui concedunt. Summis enim Pastoribus subverendum est nonnunquam, ne repulsa exulcerati homines, cupiditatum suarum oestro perciti, turbas excitent exitiales. Hinc illis evenit non semel multa annuere, non æquitati, non utilitati, vel necessitati ipsius per se Ecclesiæ, sed hominum furori, & turbulentorum importunitati. Sed qui, quæ nefas est concedi, cupiunt flagrantissimè, & importuniùs deposcunt, illis nihil veniæ, nihil excusationis super-

est. In leges committere volunt, nec peccare; immo peccare volunt, sed non sine licentia; Pontifices ipsos, judices, legesque flagitii sui invidia conspergere volunt.

Non nesciebat Siricius dispensationem, veniam, indulgentiam ad culpas pertinere præteritas, non ad futuras, cum hæc scriberet. *Scituri posthac omnium Provinciarum summi Antistites, quod, si ultra ad sacros Ordines quemquam de talibus crediderint assumendum, & de suo & de eorum statu, quos contra Canones & interdicta nostra provexerint, congruam ab Apostolica Sede promendam esse sententiam. Epist.1. c.15.* Poterat & Innocentius præteritas condonare culpas, non futuras. *Priora dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maxima sollicitudine prœcavendum, &c. Remittenda hæc putamus, sed ne deinceps similia committantur, ut tantę usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur. Epist.22. c.6.*

Egit Basilius, *Epist.23. c.2.*, de Dispensatione adhibenda ad Episcopos transferendos. Sed non ii erant hi Episcopi, qui transferri se peterent, aut verò cuperent. Exorari se, quam transferri maluissent. Sed sibi consulens, non iis Ecclesia Christi, inopinos illos & fugitantes occupabat, transferebatque ex una sede in aliam. Totum tribuebatur Ecclesiæ charitati; ad Episcopos ipsos non redibat, nisi obsequendi gloria.

Superiùs laudatorum Pontificum testimonio illud etiam constat, Episcopos, Populosque non retrò petiisse, ut laycis venia Canonum fieret, quo ad Episcopatum propelli possent. Sed his petitionibus lacessiti Pontifices, nunquam annuerunt, ut in futurum liceret peccare in Canones, quod ne concessa quidem licentia licere satis potuisset. Incorrupta enim illa & æterna ex Augustino dispensationum lex est, ut quæ dispensando mala invehuntur, eorum memoria oblitteretur, copiâ bonorum inde enascentium. Audi Augustinum: *Hoc non fieret, ut post pœnitentiam, Clerici, vel Episcopi permaneret, quoniam revera fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur. Dolent qui in tanta morte præcisionis jacent, ut isto quodam vulnere matris Catholica reviviscant, &c. Detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.*

XXI. Juvabit & hoc addidisse postremo loco, dispensationes eas tantummodo Pontificibus & sanctis Patribus placuisse, quæ non privatis affectibus, sed rationibus Ecclesię publicis essent accommodatę. Porro id genus delinimenta, & austerioris levamenta disciplinę, originem suam repetebant, ut & defensionem ab ipsis usque Apostolis, & à Christi ipsius institutionibus, quibus prælucere ipse voluit in posteriores omnes Ecclesię ętates. Author est Augustinus, si suscepit Ecclesia pœnitentes, eosque pristinis redintegravit ordinibus & dignitatibus, eam dispensationem præmonstratam confirmatamque fuisse ab ipso Christo, qui Petrum post lapsum & pœnitentiam pristinæ & primę suę sedi redintegravit; ut ipsum ipsiusque successores addoceret, quàm necessaria sit indulgentia, tunc vel maximè, quum peccante multitudine schisma extimescendum sit, si quid acerbius in eam consulatur. *Et Petrum Dominum negaſse pœnituit, & tamen Apostolus mansit, &c. Verùm in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum; sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.*

Hinc Zephirino & Cornelio Pontificibus Romanis ingens gloriæ cumulus accessit, quòd invictissimè repugnarint iis, qui priscæ severitatis retinentiores, veniæ spem, & januam Ecclesiæ intercludebant iis, qui adulterio vel idololatria lapsi fuerant. Cælestinus & Leo Pontifices humanitatem quoque suam insigniere, damnatis iis, qui antiquæ inclementiæ tenaciores, avitique rigoris, etiam morituros absolutionis, seu reconciliationis beneficio fraudabant.

Illud quoque à Chrysostomo adnotatum est, *Ep.1. ad Timot. Hom.10.*, non ea, quæ maximè cuperet, Apostolum præcepisse, multum remisisse eum de juris vigore, cum dotes delineavit futuro Episcopo necessarias. Præcepisset enim ut virtutibus & consiliis omnibus Evangelicis imbuti instructique essent; cum harum præcones & incentores esse debeant, nisi præsagisset plerasque Ecclesias Pastoribus vacaturas. *Quia perpaucos hujusmodi invenire fas erat: Episcopis autem plurimis tunc opus fuit, qui per singulas civitates constituerentur Magistri. Ne igitur Ecclesię negotia fructusque perirent, idcirco moderatam virtutem propositi inquirendam, non supremam illam atque cœlestem, &c. Ne ex desperatione perfecta illius invenienda, virtutis, Ecclesia sine Episcopis esset*, Eos, qui ita condescendunt, tradit alibi Chrysostomus, non cadere, sed descendere, ut ascendant rursus, innumerosque secum evehant. *Non est decidere, sed descendere. Nam qui decidit, jacet & vix resurgit. Qui autem descendit, ascendet etiam cum multo lucro. Quomodo etiam Paulus, solus quidem descendit, ascendit autem cum universo orbe terrarum. In Ep.1. ad Cor. Hom.22.* Idem sentit & Hieronymus. *L.1. adv. Jovini.*, de Indulgentia Pauli in Clericos. *Ita & Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex gentibus constituebatur Ecclesia, leviora nuper credentibus dat præcepta, ne territi ferre non possint.* Idem habet & alibi. *Ad Salvin. de viduit. serv. Quia rudem ex gentibus constituebat Ecclesiam &c.*

CAPUT XXV. *P.2.l.2. c.72.*

De Dispensationibus sæculo VI. VII. & VIII.

I. Qua constantissimè regula dispensationum tribus his sæculis religiosissimè sint observata.
II. De Dispensatione in Commendis militaribus. Apologia Caroli Martelli.
III. IV. Tres leges in iis servata dispensationum.
V. VI. VII. Alia exempla dispensationum, ubi patet interpellatam fuisse sedem Apostolicam, qua de Canonibus non dispensabat, nisi ex mente Canonum, & ad utilitatem Ecclesia.
VIII. Ne Bonifacio quidem Legato suo veniam fecit Canonum Zacharias Papa, nisi dimidiatam.
IX. X. XI. Exempla dispensationum à Romano Pontifice petitarum, etiam in Oriente. Authoritatem sibi quærebant ab eminentissima Ecclesia sede.
XII. Ea authoritatis & sedis præstantia, nec concessa primum est, nec postea inclaruit, nisi ad Ecclesiæ ædificationem.
XIII. Humanitas semper austeritatem deliniit.
XIV. XV. In sexta Synodo generali eluxit Papę authoritas summa dispensandi.

I. Tribus his quoque mediæ ætatis sæculis observasse juvabit, quàm constanter observatæ fuerint regulæ Compensationis, quæ sola canonicam excusat dispensationem. Illa fuit omnium celebratissima dispensatio, qua & Principes dare, & laici accipere ab illis & possidere permissi sunt, longo temporis intervallo, Episcopatus, Abbatias, aliasque innumerabiles Ecclesias, à temporibus maximè Caroli Martelli. Præter ea quæ de his jam superiùs di-

dicta sunt, vide ut illorum temporum calamitates, describat Hincmarus Remensis Archiepiscopus in vita Sancti Remigii. *Surius die 13. Janua. in Præf. Usque dum Caroli Principis tempore, quando propter discordiam & contentionem de Principatu, inter eum ac Raginfridum, frequentia ac civilia, immo plusquam civilia, quia intestina & parricidalia bella in Germanicis, & Belgicis, & Gallicis Provinciis, Religio Christianitatis pene fuit abolita, ita ut Episcopis in paucis locis residuis, Episcopia laicis donata, & per eos rebus divisa extiterint : adeo ut Milo quidam tonsurâ Clericus, moribus, usu, habitu irreligiosus laicus, Episcopia Remorum ac Trevirorum usurpans insimul per quadraginta circiter annos pessumdederit.* Subjicit; à Pipino Martelli filio Ecclesiis ex parte aliqua restituta fuisse, quæ expilata fuerant. *Pipinus sicut & aliarum Ecclesiarum Episcopiis, ita Remensi Episcopio partem de rebus Ecclesiasticis reddidit.*

II. Nec in potestate Regum semper fuit, ut Ecclesiis restituerentur Cœnobia, Beneficia, prædiaque, quæ Optimates, vel exercituum Duces, militesque, vel invaserant ipsi, vel à Regibus impetraverant. Assensus est Bonifacio Legato suo Zacharias Papa, eique acquievit indulgentiæ, qua Prædiorum in Ecclesias expilatorum partem aliquam restituit, nec rem ulterius urgeri voluerat. *Eo quod impetrare à Francis ad reddendum Ecclesiis vel Monasteriis non potuisti aliud, &c. Et hoc gratias Deo, quia potuisti impetrare, &c. Dum Dominus donaverit quietem, &c. Epist.8. ad Bonif.* Cum sentiret enim providentissimus Pontifex barbaricarum gentium, nec Ecclesiæ minus, quàm Reipublicæ Christianę infestarum, & undique irrumpentium arma propulsari non posse, nisi invicta Procerum, Ducumque fortitudine, alienandos eorum ab Ecclesia animos non censuit, quorum manibus defensanda esset: nec repetenda prędia ab iis, qui sanguinem impenderent, nec revocanda dona, utcumque concessa iis, quibus salus deberetur. Quanquam enim non agat Hincmarus, nisi de bellis civilibus Martellum inter & Raginfredum, quibus illos sola implicuerat dominandi libido: ut hinc probabilitatis speciem conciliemus visioni Sancti Eucherii Aurelianensis Episcopi de damnatione Caroli Martelli. Zacharias & Bonifacius multò propiores, penè suppares ęvo Martelli, multò temperatius & vero propius de ea re tota disseruere; ut qui experti essent pene ipsimet, quantum deberet Ecclesia Carolo Martello defensori & liberatori suo. Ab illis enim affirmatur irruptione Sarracenorum, Saxonum & Frisonum, bellisque undique imminentibus compulsam fuisse Ecclesiam ei subscribere dispensationi, qua prędia Ecclesiæ militi dimittebantur pro Ecclesia pugnanti, quæ prædæ alias esse potuissent hostis Ecclesias expugnantis. Ita enim Zacharias in eandem ac supra ad Bonifacium Epistola. *Pro eo quod nunc tribulatio incidit Sarracenorum, Saxonum, vel Frisonum, sicut tu ipse nobis intimasti.*

III. Non alia usquam illustrior materies trium illarum Canonicæ dispensationis Regularum. 1. Ut Apostolica Sedes adeatur, ubi de re vertitur summi ad Christianam Rempublicam momenti. 2. Ut ne jus remittatur, nisi ut consultum sit Ecclesiæ, cui per eam Canonum injuriam vel graviora excutiantur mala, vel bona uberiora invehantur. 3. Ignoscatur potius culpis admissis, quàm admittendis.

IV. Observatum est porro jam superiùs his dispensationum legibus religiosissimè obtemperatum fuisse in Liptinensi & Suessionensi Conciliis. In his enim & toti negotio præfuerunt Legati sedis Apostolicæ, & totum tributum est necessitati Ecclesiæ: & modus potius aliquis positus est usurpationibus jam factis, non faciendis data licentia.

V. Venio ad alia ejusdem rei argumenta. Percontatus est eundem Zachariam Bonifacius, *Epist. 2.*, super connubio Magnatis cujusdam Galli, in quod publica infamia exarserat: & cui tamen dispensatio Gregorii Papæ præcessoris ejus prætexebatur: itemque de Presbyteris & Episcopis Gallis, qui Roma reduces jactabant secum dispensatum esse, ut sacris functionibus non abstinerent, quanquam adulteriis, aliisque id genus flagitiis sacerdotii sui sanctimoniam contaminassent. *Laycus magna persona dicebat sibi ab Apostolica sedis Pontifice Gregorio datam fuisse licentiam, &c. Episcopi quoque & Presbyteri generis Francorum, qui fuerunt adulteri, vel fornicatores acerrimi, revenientes ab Apostolica Sede dicunt sibi Romanum Pontificem licentiam dedisse ministerium Episcopale in Ecclesia ministrare.* Quanquam concessæ nunquam fuissent eæ dispensationes, & forsan ne flagitatæ quidem: quòd eo ævo nihil unquam istiusmodi per leges, aut per Pontifices liceret; vel ex hoc ipso tamen mendacio, vel falsi crimine manifestum est, ad id genus Canonum relaxationes aditam fuisse Sedem Apostolicam.

VI. Persuasissimum erat Bonifacio dispensationes tam inimicas Canonicis institutionibus ab istarum Patrona & custode Apostolica Sede profectas non esse. *Quos contra contendimus, quia Apostolicam Sedem nequaquam contra Decreta Canonum audivimus judicasse. Ibidem. Epist. 2.* Quod sanctissimè confirmavit Zacharias Papa, ubi ad eum rescripsit, de incestuoso eo conjugio, ejus veniam à præcessore suo factam nunquam fuisse, nec Romanos unquam Præsules subscribere contumeliæ Canonibus irrogandæ. *Absit, ut hoc prædecessor noster ita credatur pręcepisse. Nec enim ab hac Apostolica sede illa diriguntur, quę contraria esse Patrum, sive Canonum institutis inveniuntur. Baron. an. 742. n. 10.* Quoad sacrilegos autem Sacerdotii profanatores, similiter profitetur nihil istiusmodi à Sede Apostolica permissum fuisse, ut cujus responsa nunquam non sacris & canonicis regulis consentanea sint. *Hoc nulla ratione credat tua sancta Fraternitas, sed similiter in eis Canonicam exerce vindictam. Non enim aliud te agere volumus, præterquam quæ sacri pręcipiunt Canones, vel etiam ab hac Apostolica Sede instructus esse dignosceris. Ep. 5.* Denique non alia fuit responsio Zachariæ de Presbytero alio, qui Romæ se venditabat ordinatum fuisse & solutum vinculo irregularitatis. Id jam animo suo præsumpserat Bonifacius, fraudulentissimum hoc esse commentum, nec enim à Canonicis sanctionibus vel transversum unguem discedere Apostolicos Pręsules. Sed audiendus Pontifex ipse. *Tua hoc fraternitas optimè egit, dum ei non credidit, quia falsus homo omnia falsè suggessit, & falsum reperieas Sacerdotio suspende. Sic enim authoritate Beati Petri Apostolorum Principis tibi præcipimus, ut quemcumque repereris sacris Canonibus deviare, nulla ratione patiaris sacrum ministerium tractare.*

VII. Quas primas hoc Capite in medium protulimus dispensationes, eas Zacharias probaverat, quod Ecclesiis publicè fructuosæ cum essent, Canonibus consentiebant, ut quæ charitati servirent, quæ una omnium Canonum regula, & scopus est. At posteriores hæ dispensationes ab eodem ejurabantur, quòd non literæ tantùm, sed & menti Canonum repugnarent, ancillarentur autem privatis dumtaxat hominum cupiditatibus.

VIII. Sed & alia prodit dispensatio, quam expetiit ipse Bonifacius, & quam nonnisi ex parte tamen annuit Zacharias. Suum sibi successorem ordinare percupiebat Bonifacius, nec assensus est Zacharias, quod vetent Canones, ne duo sint ejus-

dem civitatis Episcopi. *Ut te vivente, in loco tuo eligatur Episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem Ecclesiasticam regulam, vel instituta Patrum esse monstratur. Epist. 1.* Sed Bonifacium hortatus est Pontifex, suum ut ipse primò effingeret informaretque successorem, & ubi appetere mortem intelligeret, tum eum designaret, & Romam mitteret ordinandum. Obstrepebat illa quidem successoris designatio Canonicæ disciplinæ, sed conducibilis illa cum primis & necessaria erat Ecclesiæ, è cunabulis suis vix erepenti. Ita Bonifacio postulante remittebatur jus, sed ad Ecclesiæ commodum universæ. Idque videtur his verbis Pontificis innui: *Hoc nulli alii concedi patimur, quod tibi, charitate cogente, largiri censuimus.*

IX. Martinus Papa I. ne ipse quidem ab hac aberat sententia, etiam à Summis Pontificibus solvi Canones non debere, nisi ubi id extorquent Ecclesiarum publicæ necessitates. *Defensores divinorum Canonum & custodes sumus, non prævaricatores; &c. Novit Canon afflictorum temporum persecutionibus veniam tribuere, in quibus contemptus non præcessit, prævaricationem redarguens, sed angustia magis & penuria, quæ propter necessitatem & misericordiam cogit multam diligentiam prætermitteret. Epist. 5.* Quod & pluribus locis aliis corroborat, Summos Pontifices defensioni & custodię Canonum præpositos esse, atque adeo tunc eos tantummodo dispensare, cum Canones ipsi dispensari præcipiunt. *Canones enim Ecclesiasticos solvere non possumus, qui defensores & custodes Canonum sumus, non transgressores. Epist. 9.*

X. Istæ autem Sanctissimi Pontificis & Martyris Epistolę scriptitabantur ad componendas in Oriente tum electiones, tum ordinationes, præfigendasque causas justarum & canonicarum in illis dispensationum. Ex quo perspicis ab ipsis usque remotissimis orbis Christiani regionibus, in majoribus causis postulatas esse Romanæ Sedis dispensationes. Ex ejusdem Pontificis Epistola ad Amandum Episcopum Trajectensem, manifestum est ab Amando interpellatum fuisse Martinum, ut eum Episcopali sarcina exoneraret. Romam profectus ipsemet est Sanctus Gorbinianus, ut & ipse Episcopatu abire sineretur, uterque repulsam passus est. Suprà quidem sæpiùs declaratum est, complures Episcopos abdicasse se dignitate, aut Coadjutores adscivisse, aut designasse successores, aut in alias demigrasse Ecclesias, aut Episcopales Sedes suas in alias transtulisse civitates, aut novas Episcopales excitasse Ecclesias, nec ad hæc tamen Sedis Apostolicæ authoritatem interposuisse; quamvis maximi sint hęc omnia momenti, & posterioris ætatis jus commune & receptissimum has omnes Sedi Apostolicæ reservaverint dispensationes. Nec nos sanè silumus, ut sensim prior illa licentia exoleverit, utque ea dispensandi facultas à singulis Episcopis revocata sit ad Synodos Provinciales, & ab his rursum paulatim & pene inopinè ad Sedem Apostolicam defluxerit, penes quam semper vigueat maximè reverentia Canonum, & diligentissima custodia.

XI. Novum semper erat & invidiosum, sanctissimas Conciliorum & Pontificum sanctiones relaxari. Huic ergo prævertendæ suspicioni & infamię authoritatem summæ Sedis aucupabantur. Nec rescripta tantùm Pontificum, sed & Legationes obtineri placuit, ut non impunè tantùm, sed & cum dignitate in Canones peccaretur. Narrat Anastasius Bibliothecarius translationi sanctissimi viri Cyziceni Episcopi ad sedem Constantinopolitanam, affuisse Apostolicæ Sedis Apocrisiarios. *Facta est autem præsens translatio in præsentia Michaelis sanctissimi Presbyteri, & Apocrisiarii Apostolicæ Sedis.* Bellissimè id quidem, si nunquam nisi ad æquè laudabiles advolassent dispensationes Apocrisiarii, & quicumque demum Pontificum Legati.

XII. Non possunt autem non hic referri elegantissima Facundi Episcopi Hermianensis verba, quibus complexus est ille duo hæc sacræ disciplinæ pulcherrima capita; Principatum authoritatis in omnibus Ecclesiasticis causis esse penes Apostolicam sedem; sed in ædificationem Ecclesiæ datam illi divinitus esse hanc summæ potestatis prærogativam, non ad destructionem: ad defendendos Canones, non ad relaxandos. *Quia ille non in destructionem paternæ sententię, sed potius in defensionem atque altionem, primam accepit & maximam potestatem, nec aliquid contra veritatem, sed pro veritate plus cęteris consacerdotibus suis potest. L. 2. c. 6.* Hæc certissima ratio ad solos tandem Pontifices revocavit gravissimas quascumque dispensationes: hinc authoritas supra alios Episcopos excellentissima, & ab ipso constituta Christo; & infractus tot sæculis vigor non exerendæ nisi ad æquitatis & Canonum defensionem authoritatis.

XIII. Non quò non plerique Pontificum suapte sponte ad humanitatem magis propenderent, cum illud sit charitatis Pastoralis ingenium. Exemplo erit vel unus Gregorius Magnus, qui Canonum observantissimus semper & acerrimus vindex fuit; & qui tamen clementiam rigori anteponendam esse profitebatur. *Quia plus esse convenit nos misericordes, quàm districtos, &c. Plus misericordię, quàm districtę nos convenit operam dare justitię. L. 4. Ep. 51.* Verùm sanctissimis Præsulibus in more positum illud erat, ut essent humani & suaves, non molles: austeri & rigidi non duri: temperabat illorum justitiam charitas, charitatem justitia confirmabat.

XIV. Inter dispensationes locari potuisset quidquid de Macario Patriarcha Antiocheno constitutum est in sexta Synodo generali, cum illi ut Monotheletarum authori & parenti anathema illisum esset. Ab Imperatore Romam missus; ut in locum exilii, ut author est Anastasius Bibliothecarius; vel quòd appellasset ad Papam, ut suadere nititur Baronius, *an. 681. n. 47. 48.*; ex ipsa Constantini Imperatoris Epistola ad Pontificem data. Propius mihi quidem abesse videtur à vero, cum Macario semel exauthorato exulandum esset, postulasse ipsum, Presbyterosque & Diaconos alios, non magis erroris, quàm contumaciæ ejus sectatores, ut Romæ sibi fas esset exulare, spe aliqua sese recreantes Apostolicæ mansuetudinis & indulgentiæ. Votis eorum annuere Imperator, Synodusque, æquissimo se animo laturos professi, si quid humanitatis illis Pontifex impertiret, certissimique Monothelitis nunquam patrocinaturam Romanam Ecclesiam, ubi eorum primò vehementissimè compressa fuerat insania. Ea mihi visa est mollissima concordia Anastasii Bibliothecarii, Romæ exulare illos jussos esse ajentis, *in exilio in Romanam directi sunt civitatem*: cum Epistola Constantini Pogonati ad Leonem II. Papam, affirmantis, ipsosmet flagitasse se ad Pontificem remitti: *Ipsi scriptis precibus Serenitatem nostram communiter omnes deprecati sunt, ut se ad vestram Beatitudinem mitteremus;* & cum Cardinali Baronio, existimante provocasse eos ad Papam. Quanquam enim à veri specie recedat, ut solemni forma appellarint; certum est tamen Concilii Patres & Imperatorem, Papæ providentiæ & voluntati commisisse temperamenta & blandimenta juris omnia, quæ in rem esse existimasset. Id Imperator ipse profitetur in mox subsequentibus verbis: *Sic igitur fecimus eosque ad vos misimus, vestro paterno judicio omnem ipsorum causam permittentes.* Idem sonant & hæc verba ejusdem Imperatoris ad Concilium Occidentale. *Universalis Conventus communi sententia de sacerdotali dignitate repulsi sunt, & probationis Sanctis-*

ssimi Papæ traditi sunt. Synd. 6. Act. 18.

XV. Quamquam irretractabilis esset depositionis sententia in Macarium novæ hæreseos fabrum lata à Concilio Oecumenico VI. non dubitabant tamen Imperatores, & Orientales omnes Episcopi, quin in potestate semper esset Romani Pontificis rigorem eum condire aliquo humanitatis & charitatis delinimento. Eò referebatur, quod Macarius cum sociis missus est Romam; quod eò sua sponte properabant ipsi; quod Benedictus II. Papa anno 685. Macharium vehementer urgebat, ut insulsum errorem animo ejiceret expueretque, quò illum mox redderet Apostolico Antiochiæ throno. *Id autem Pater Beatus ob id egit, quò illum rursus in pristinum statum reciperet.* Hæc verba sunt Vicarii Apostolicæ Sedis in Concilio VII. Generali. *Baron. an. 785. n. 8.*

Hoc Caput pene totum in eas consumpsimus dispensationes, quæ à Sede maximè Apostolica manarunt. Fruebantur sanè eodem tempore cæteri Episcopi, maximè in Conciliis Provincialibus aggregati, eximia ipsi quoque & vastissima dispensandi facultate; ut ex iis omnibus supra Capitibus emicuit, ubi de cessionibus, de resignationibus in favorem, de successoribus, de Coadjutoribus, de translationibus, & aliis id genus disputatum est. Per Episcopos enim ea ferè tum omnia expediebantur. Verùm placuit hoc toto capite solas ferè persequi eas dispensationes, quæ à sede Petri concessæ sunt; ut cum has quoque constiterit soli Ecclesiæ necessitati, charitati, justitiæ, non libidini, non jactantiæ, non privatis ullis affectibus serviisse: hinc intelligant Præsules Ecclesiæ omnes, iis certè se regulis sanctissimis in dispensando obligari.

CAPUT XXVI. *P. 3. l. 2. c. 49.*

De Dispensationibus sæculo VIII. IX. & X.

I. II. Episcopi quidem, Synodique Episcopales à dandis dispensationibus non abstinuere, sed ita ut frequentius in dies ipsis volentibus ad Pontificem recurreretur. Exemplo Caroli Magni res probatur, ut Episcopus in Aula retineri posset.

III. In gravissimis quibusque causis ad Pontificem refrebant, ea certa persuasione, constantius Canones observari in Rescriptis Romanis.

IV. In Romano Pontifice B. Petrum reverebantur.

V. Ipsimet Episcopi, etsi dispensare possent, ultro ad Pontificem volebant referri. Exemplum Concilii III. Suessionensis. Quàm consentaneum sit, ut quod humanitatis est, id à Sede Apostolica manet.

VI. Reges ipsi pœnas quandoque remittebant iis, qui Romam profecti & absoluti ibi essent.

VII. Ad eum modum absoluti à Canonum pœnis, non absolvebantur à generali pœnitentiæ amplexandæ necessitate.

VIII. Alia exempla ubi docet Hincmarus, aliis Episcopis Canonum vigori obsequentibus, Sedem Apostolicam posse Canonum veniam facere.

IX. Authores & duces ipsimet fuere Episcopi, ut ad Pontificem referrentur dispensationes gravissimæ, sive ob reverentiam Beati Petri, sive ob Principatum primæ Sedis, sive ut difficilior esset earum impetratio, sive quod implicatior esset & spinosior res, quæ agebatur.

X. Nova exempla eorum à Regibus solatorum, qui fuissent à Papa.

XI. Nova exempla, ut Episcopi ipsi dispensationes baculum sibi liberas ad Papam rejicerent.

XII. Quàm essent Pontifices Canonum retinentissimi in dispensationibus ipsis. Argumenta & exempla.

XIII. Mira in his Summi Pontificis consensio cum Episcopis.

XIV. Quàm reverenter, & quàm fidenter tamen ad Canonum tuitionem insurrexerint quandoque Episcopi, ubi eos intellexerunt subreptitiis Papæ dispensationibus everti.

XV. Pontificia dispensandi potestas in Orientem se porrigebat.

XVI. In iis maximè, quæ ad universalem spectarent Ecclesiam, vel summos Principes.

XVII. Alia exempla summorum Principum, qui secum maluerunt à Pontifice dispensari.

I. CONstabit illa eadem dispensationum doctrina, temporibus Caroli Magni & regnatricis ejus familiæ, usos videlicet esse in dispensando prisca sua potestate Episcopos, tum singulos, tum synodicè congregatos; sed ita tamen, ut frequentius in dies singulos Romana Sede adiretur. Nec id quidem inde manabat, quod Romani Præsules ingererent ipsi sese & implicarent causis & judiciis Provinciarum; sed quod eo quasi instinctu afflatuque Christianæ pietatis Imperatores, Reges, Episcopi religiosius in dies & ambitiosius colendum sibi existimarent Christi in terris Vicarium, Petrique successorem; atque ita ipsimet inopini & imprudentes hujus in Disciplina sacra innovationis authores essent.

II. Magnificum & perillustre consignavit hujus rei exemplum Carolus Magnus in Concilio Francofordiensi, ubi affirmavit impetrasse se ab Adriano I. potestatem retinendi in Palatio suo Angilramni Archiepiscopi ad causas Ecclesiasticas; unde & Concilium interpellavit, ut sibi jam fas esset retinere ejus loco Episcopum Hildeboldum, quando id sibi jam Pontifex concessisset. Incunctanter consensit Synodus in eam dispensationem. *Dixit Dominus in eadem Synodo se à Sede Apostolica, id est, Adriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepiscopum in suo Palatio assiduè haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est Synodum, ut eo modo sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum Episcopum habere debuisset; quia & de eodem, sicut & de Angilramno Apostolicam licentiam habeat. Omnis Synodus consensit. &c. Can. 55.*

Hæc licentia non residendi in propria Ecclesia, residendi in Palatio, & in eo Officium obtinendi, quod cum Episcopatu sociari ægrè posset, videlicet Archicapellani; hæc inquam, licentia concessa est Principi à Pontifice primùm, mox à Concilio, utrumque interpellante Imperatore, & nulla hinc vel illinc invidiæ flamma excitata. Hincmarus, *Tom. 2. pag. 206. 207.*, solius meminit consensionis Episcoporum, sed eo numero Pontificem comprehendi facilè auguror. *Regia voluntate, atque Episcopali consensu.* Et infrà: *Consensu Episcoporum.*

III. Pontifex non conveniretur ad causas minoris momenti. Vota inconsideratè emissa relaxare possunt Episcopi ex Capitularibus. *Episcopo licet votum solvere stultum. L. 5. c. 50.* At dispensatio Regi, Episcopo, ad non residendum necessaria, tanti visa est, ut summæ authoritatis mole fulcienda putaretur.

Nec ad Pontificem convolabant, ut ad indulgentiorem & molliorem dispensatorem. Non ita affectus erat Carolus Magnus, cum Angilbertum, quo perquam familiariter utebatur, Romam mittens, jusserit ut suis verbis Pontificem hortaretur ad strictissimam Canonum observantiam. *Admoneas eum diligenter de omni honestate vitæ suæ, & præcipuè de observatione Sanctorum Canonum; de pia Sancta Dei Ecclesia gubernatione, &c.* Quin & ipse

se ad Pontificem literas Carolus dedit, quibus faces subdebat, ut ad Canonum religiosam custodiam exardesceret: *Vestra authoritatis prudentia Canones abique sequatur, quatenus totias sanctitatis exempla omnibus evidenter in vestra fulgeant conversatione. Alcainus Epist.* 83. 84. Hinc vides quàm nec Carolo Magno, nec Pontifici posset illini obliqua illa suspicio, quòd dispensationibus vim & majestatem Canonum immioutam vellent.

IV. Tumuli ipsi Principum Apostolorum Romæ, vel Apostoli potius ipsi, ipso etiam io mortis gremio, eam adhuc spirabant vitam, gloriam, & authoritatem immortalem, ut non aliter habereotur, quam perennes quædam Beneficiorum scaturigines & gratiarum, quæ inter dispensationes oumerarentur. Ideo toto ex orbe ad Apostolicos tumulos Romam confluebant. Ideo & Carolus ipse Magnus probabiliter creditur Romæ dispensationem exorasse utriusque Episcopi in Palatio non uno tamen tempore sedem habituri.

V. Nec Reges taotùm, sed & Episcopi Pontificem occuparunt, ut ab eo illas elicerent dispensationes, quas potuissent ipsi suis in Conciliis elargiri. Audi ejus rei exemplum cum primis sub Carolo Calvo memorandum. Vulfadus aliique non pauci ordinati fuerant ab Ebbone, postquam illum Lotharius Imperator restituerat sedi Remensi, è qua eum dejecerat Ludovicus Pius, ab eo tantum noo paulò antè Imperio ejectus. Concilium Suessionense II. anno 853. ex Episcopis conflatum quinque Provinciarum, irritam declaravit Ebbonis restitutionem, adeoque & Vulsadi eum sociis ordinationem. Id judicium retractari eum Pontifex, tum Rex avebant. Concilium Suessionense III. anno 866. rem totam retractavit, & satius duxit eam judicio Papæ permitti. Conducibilius enim esse, ut judicium Synodi quinque Provinciarum, non ad aliud, quàm ad Summi Pontificis examen revocaretur: qui ex humanitate & sedis suæ eminentissima potestate indulgentius aliquid decerneret in eos Episcopos, in quos prior Episcoporum Synodus juris rigorem distrinxisset.

Eam Hinemarus commentatus subtilitatem juris videbatur, ut cujus electio in sedem Remensem constare non posset, nisi jure depositus fuisse Ebbo censeretur. Ubi sensit Pontificem & Regem jam de Ebbone minus sollicitos in restituendo Vulsado laborare, ita secum statuit, cum aliud sit jus austerum, aliud jus attemperatum, dici posse Vulfadum ex rigore juris in Concilio Suessionensi II. exauthoratum, sed remissione juris & provida Papæ dispensatione restitutum fuisse. Non ergo illum Hincmarus à se restitui voluit in Concilio Suessionensi III. nequid ipse committeret suæ adversum ordinationi: sed ad hoc adduxit omnes ejus Synodi Episcopos, ut totum negotium judicio Papæ permitterent, & ab eo uno Vulfadi restitutionem expectarent, quasi justa & necessaria dispensatione. Aliàs autem non facile fuisset Concilium convocare frequentius Suessionensi II. in quod confluxerant Episcopi quinque Provinciarum, cum non posset prius judicium revocari, nisi à frequentiori judicum consessu: solus autem Pontifex rem totam profligare posset. *Ne à pauciori numero eorum inconsiderata & minus debito provida fieret restitutio, &c. Quos constat à Synodo quinque Provinciarum fuisse degradatos, &c.*

Verùm illud hoc loco maximè animadvertendum est, Hincmaro & Concilio Suessionensi III. persuasum fuisse, Apostolicæ Sedis hoc esse proprium & maximè consentaneum decus, ut dispenset, ut miseris opituletur, jacentes erigat, misereatur, absolvat, & gratificetur iis maximè, quorum obsequiis possint res Ecclesiæ promoveri. *De illorum autem fratrum reformatione, pracedente pietatis vestra libramine, qui oppressis misericorditer subvenire, afflictis opem ferre, innocentes absolvere consuestis, postposita, quantum ex nobis est, totias austeritatis & severitatis censura, dejectioni illorum fratrum vobiscum compatientes, &c. Et quia de recuperatione eorum à vestra sapientia medela sumpsit exordium, oportet omninò, & aquum fore claret totias ejusdem negotii summam, prastantia vestra consummari decretis, &c. Quorum summa, perfecta, & integra firmitas, ut claret & justum est, in Apostolica sedis reservata est arbitrio potestatis. Du-Chesne Tom.3. pag.225. &c. Concil. Gall. Tom.3. pag.294.*

Præstantissimè Herardus Archiepiscopus Turonensis in eodem Suessionensi III. Concilio demonstravit, Canonicis legibus omnibus præesse & dominari charitatem; ideoque Episcoporum eas esse partes, ut ex Canonum rigore judicia sua librent; at eminentissimi Principatûs Sedis Apostolicæ illud esse specimen singulare, ut legi charitatis judicia sua attemperet, & humanius aliquid tum decernat, cum pluris intersit ad Ecclesiæ salutem, relaxari nonnihil Canones, quàm religiosiùs observari. *Perfecta sunt ea qua ad correctionem hominum & ad censuram debita severitatis Episcopali sententia proferuntur. Sed excellentiora sunt, quibus dilectionis benignitate subditorum saluti & communi Ecclesiarum utilitati & consultui providemus. Unde manentibus statutis prioribus, qua secundùm authoritatem instituta sunt per justitia severitatem: licitum est nobis per easdem supereminentes authoritates, qua impendunt misericordiam, immutare sententias duriores, correctione facta per eminentiorem viam, scilicet charitatem. Et sicut de prioribus statutis Sedem Apostolicam consuluimus, ita & ex hac definitione nostra ejusdem matris omnium Ecclesiarum responsionem expectamus. Conc. Gall. Tom.3. p.292.*

In his paucula quædam sunt, quæ observari equum sit. 1. Non dispensari nisi ad publicam Ecclesiæ utilitatem: *Excellentiora sunt, quibus communi Ecclesiarum utilitati providemus.* 2. Dispensationibus non everti, ac ne concuti quidem Canones, ut qui deinceps semper peræquè vigeant: *Manentibus statutis prioribus*. 3. Romanum Pontificem dispensatorem esse quidem illum Canonum, sed & custodem defensoremque. Nicolaus I. à quo hæc dispensatio elicienda erat, à privatorum quorumcumque affectuum contagione & mollicie alienissimus erat. 4. Sedi Apostolicæ specialius vendicari dispensandi facultatem, quòd dispensationes charitatis delinimenta spirent, charitati serviant; quodque eminentissima omnium sedes eminentissimè omnium legi charitatis se totam accomodare debeat. 5. Ita sentiebant Episcopi Gallicani, hæc illi Pontifici integra servari volebant, nec verebantur, ne exaggeratis Capitis privilegiis & honoribus, aliquid de proximo rum membrorum gloria detereretur.

VI. Ad Carolum Calvum Imperatorem rescripsit Joannes VIII. Papa, ut Madelgero homicidii reo, & Romana defuncto peregrinatione ad ejus facinoris maculam eluendam, Regiæ indulgentiæ beneficio capitalis etiam pœna remitteretur. *Quatenus gratiam vestram plenariam ei reddere dignemini, &c. Nam pro tantè itineris labore durissimo aliquantulum, sicut credimus, de peracto scelere indulgentiam meruit. Ibid. pag.451.* Scripsit & ad Episcopum Carnotensem, Diœcesanum ut illum admitteret, & beneficiis omnibus restitueret. Laicum fuisse auguror, qui Beneficia, hoc est, prædia obtineret Ecclesiæ. *Illi omnes res proprias atque beneficium cum propriis honoribus, quos abstulistis, cum plenaria gratia reddere non dedignemini. Epist.22. 15.* Inscribi utique potest dispensationibus hæc indulgentia, quæ pœnas Canonicas ex parte re-

relaxat, & irregulares beneficiis suis reddit, conspirante Pontifice cum Episcopo proprio.

VII. Sed & illud etiam atque etiam observa cum Hincmaro, has sive dispensationes, sive indulgentias ne iis quidem à Pontifice concessas fuisse, qui Romanum iter emensi ad Apostolorum sacra monumenta venerabundi procidissent, nisi hac necessaria cautione, ut præteritas culpas pœnitentię lacrymis & laboribus expiarent. Ita sanè interpretatus est Hincmarus, *Tom. 2. pag. 245.*, literas gratiæ conciliatrices, quibus Balduinum Comitem & Judithan Nicolaus Papa instruxerat. Vide enim ut ad Pontificem ipsum ea de re scripserit. *Retuli quod non leges Ecclesiasticas dissolvistis, sed preces pro eis misistis, quatenus locum pœnitendi haberet, &c. Sic & Salvator in cruce apud Patrem intercessit pro persecutoribus, qui post compuncti pœnitentiam egerunt, &c. Ad cujus instar Apostolorum Vicarius, ad quorum limina confugerunt, & Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ Summus Pontifex quod in hominem Regem, & in leges mundi peccatum est, perdonari petistis, ut quod in Regem cœli & terræ & in leges cœlestis regni offensum erat, haberent inducias per pœnitentiam abolendi.*

VIII. Doctissimus porro vir Hincmarus prolixè & ipse velificatus est ei doctrinæ, posse ex Apostolicæ potestatis & charitatis dispensatione absolvi à Romano Pontifice, eos, quos cæteri suis in Synodis Episcopi, Canonum rigori obsecundantes damnaverint. Cum enim Episcopos Synodicè dejecisset Hincmarus, *Ibid. pag. 405.*, qui ad sedem Petri provocantes, restituti suis tandem sedibus fuere, hanc ille commentatus est rationem, & sua tuendi judicia, & contrario Sedis Apostolicæ judicio non obstrependi. *Sicut de Redemptore nostro in Ezechiele Propheta legimus. Apostolica Sedes funiculum in manu tenens, divina dispositione intuitu, alterum intra mensuram electorum, misericordia adsciscit, & alterum judicio foras relinquit. Ut & Redemptor noster, dum alios à suis iniquitatibus abstrahit, & alios in sua iniquitate derelinquit; alibi funiculum trahit, & alibi funiculum retrahit; & huc ducit, quem aliunde subducit. Quoniam in eadem Sede Dominus velut in throno suo præsidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter, ut videlicet de sua sede dispensat.* Non potuit exaggeratius quidquam aut luculentius dici in Apostolicæ dispensandi potestatis commendationem. Sed illud sedulò commendandum animis est, ei potestatis plenitudini exuberantem quandam comitem accedere debere plenitudinem justitiæ & sapientiæ, cum hæc sit primaria emanatio ejus potestatis, qui ipsamet est justitia & sapientia Christus. Hęc porro sapientiæ & justitię ubertas plenissima totum tribuit justitiæ & sapientiæ in dispensando, prudentiæ humanæ & libidini nihil.

IX. Ea lex est & regula constantissima dispensationum, cui non omnes tamen semper concinuere dispensationes. Quis enim ei regulæ conciliet commendatum quinquenni puero Archiepiscopatum Remensem? *Flodoard. L. 4. c. 20.* Sed illud indubitatissimum est, majoris ponderis & gravioribus septas difficultatibus, dispensationes & absolutiones ab Episcopis ipsis ad Sedem Apostolicam relatas fuisse: sive in perplexis & tenebricosis quæstionibus Romanæ Ecclesiæ facem sibi prælucere vellent: sive has indulgentias vellent non facilè impetrari, & Romani saltem itineris laboribus redimi: sive quòd cum in dies augesceret sua cum Apostolicis Præsulibus conjunctio & familiaritas, non ferè possent non his reverentiæ testificationibus summum ejus colere principatum.

Trevirensis Concilii Antistites Principem Hugonem Ludovico Regi & Ecclesiis infestissimum diro anathemate illaquearunt, donec Regi & Episcopis satisfecisset, astante Concilio & Legato Pontificio, qui ei præerat; aut Romam ipse peteret ad absolutionem à Pontifice impetrandam. *Quod si facere contempserit, Romam pro sui absolutione proficiscatur. Flodoard. L. 4. c. 37.* Consentientibus ergo Episcopis Conciliisque facinorosissimi quique Romam convolabant turmatim, non quò omninò subducerent se austeritati Canonum pœnitentialium: sed ut labores & ærumnas pœnitentiæ auspicarentur ab Romana peregrinatione, & tum quasi ipsius ab ore Petri acciperent temperatum illud austeritate & lenitate medicamentum, quo facillimè conscientiæ suæ vulnera curarentur. Agit alicubi Nicolaus Papa de illa multitudine Pœnitentium Romam confluente. *Quoniam ad hanc Sanctam Romanam Ecclesiam, de diversis mundi partibus, quotidie multi sceleribus oppressi confugiunt, remissionem videlicet & venialem sibi gratiam tribui, supplices & ingenti cordis mœrore poscentes; à qua verò ob insigne dilectionis meritum, & debita compassionis gratiam, recti libraminis auxilium cunctis fida petentibus intentione tribuitur. Epist. 20.* Incassum cecidisset & labor Pœnitentium & Pontificis absolutio, nisi eos suam in Ecclesiam reduces, Episcopi proprii admisissent.

X. Sed usque adeo inolescenti huic & invalescenti consuetudini Episcopi non adversabantur: ut Reges ipsi ex adverso condonarent scelerum pœnam legitimam iis qui Romam properaverant, à Pontifice, & ab ipso coram Petro impetraturi, non impunitatem criminum, sed tempus & copiam pœnitentiæ. Testem profero Nicolaum ipsum Papam, in literis ad Regem & Reginam Galliæ datis, ad exorandam veniam Balduini Comitis, à quo rapta fuerat Regia virgo eorum filia. *Si qua fortè criminis noxa, vel seniorum suorum formidine detinentur, ad hanc Sanctam Romanam Ecclesiam, ut salutare percipiant remedium recurrunt, & ab ea non solùm animæ, sed & corporis salvationem humili prece accipere precantur. Epist. 21.* De Joanne VIII. Papa jam diximus, qui ab Imperatoribus postulavit Madelgero homicidæ legum veniam fieri, ut penitentia eluere posset scelus, qui ad thronum Petri confugerat. *Gratiam vestram plenariam ei reddere non dedignemini, &c. ut pro suis valeat excessibus pœnitentiam fructuosam accipere, &c. Epist. 12. 13.* Scripsit & Episcopo Diœcesano, ut suprà perstrinximus, *Num. 6.*

XI. Tam lubentes autem assentiebantur Episcopi Provinciarum his indulgentiæ & dispensationum rescriptis Apostolicis, ut ea ad ipsosmet mitterentur, quò eorum instarent executioni. Ejusmodi fuit Epistola Nicolai Papæ I. ad Rivoladrum Episcopum in causa pœnitentiæ ei inflictæ parenti, qui tres liberos interemisset. Ita acerbitatem pœnarum canonicarum contemplatione Romani itineris temperavit Pontifex, ut pœnitentiam tamen illi indixerit in primis gravem & acerbam, multosque in annos protrahendam, adeoque nec nisi cum vita ipsa desituram. Ita tunc gratiæ, ita dispensationes temperabantur. Verè enim Pontifex remisit aliquid de pœnitentia, quam Episcopus indixerat antè Romanam profectionem. *Vimarum ad Apostolorum limina festinasse cognoscite, & pœnitentiæ modum sibi impositum manifestasse. Quorum quædam temperavimus, eò quòd suffragia Apostolorum Principis postulare devotè festinavit, &c. Ut septem annorum curricula absque communione ducat, omnibus diebus vitæ suæ carnem non manducet, septenario vinum non sumat, &c. Append. Epist. 28.*

Ejusdem modi fuit & illa alia ejusdem Papæ Epistola ad Hincmarum Remensem, ubi anno pœniten-

tentiæ duodecim ei præscribit, qui Presbyterum eundemque Monachum peremerat: contestatus reliquos pœnitentiæ labores donari, & Romana peregrinatione censeri compensatos. *Usque ad mortem pœnitentiæ quantitas extendi debuerat, sed quia ad suffragia Apostolorum festinaverit, humanius cum eo peregimus.* Cum Presbyterorum homicidam ad Joannem VIII. remisissent Episcopi Provinciæ Narbonensis, priùs à se suspensum, ab eo ad ipsos remeare jussus est, ut qui sceleris circumstantias faciliùs vestigare possent. *Conc. Gall. To.3. p.188. 352. 519. 520.*

XII. Non ea Joanni VIII. inerat indeflexa austeritas, quæ Nicolao I. Profitebatur ipsemet apertissimè eò jam malorum venisse Rempublicam Christianam, ut nisi multa juris & rigoris contemperatione adgubernari non posset. *Moderatio quippe Sedis Apostolicæ, & universalis Ecclesiæ dispositio in hoc periculoso tempore pene cuncta dispensatoriè moderanda compellit. Epist.34.* Hæc præfatus Pontifex inexorabilem tamen prædicat censuram Canonum retinendam, dum nulla irruit necessitas, quæ lenius quidpiam extorqueat. *Nihil tamen est, non extante ulla necessitate, contra Canones Patrum agendum.* Sed illud mordicus potissimum retinet, ne qui humano sanguine manus cruentarunt, ad dignitatem quamvis Cleri promovehantur. *Non solum homicidam, sed & socium homicidæ ab omni Præpositura pellendum decernimus.*

Austeriorem, quàm par esset, pœnitentiam præscripserat homicidæ pœnitenti Genuensis Episcopus. Ille ad Pontificem confugit, à quo jussus est idem Episcopus, ut tanquam jam Vicarius Sedis Apostolicæ eam inclementiam minueret ac leniret, contemplatione B. Petri, & laborum Romanæ peregrinationis. *Hujus rei gratia, omne hujus judicium tibi dimittimus, & ut nostra super hoc vice, ad mitiorem in eo proferendam sententiam perfungaris, modis omnibus exhortamur, quatenus pro amore Apostolorum & nostro, & laborem itineris & lacrymabilem prædicti laboris intentionem, vel pœnitentiæ amaritudinem considerans, mitiùs eam eo agere non detrectes. Epist.62.*

XIII. Vides hic incredibilem quandam concordiam & consensionem Episcoporum cum Apostolica Sede in hoc toto genere dispensationum. Addenda & Epistola est Joannis IX. ad Herveum Archiepiscopum Remensem, qui eum percunctatus fuerat, qua tandem ratione suscipiendi essent Normanni, qui priore baptismo iteratis postea baptismis inquinatu, in idololatriam, aliorumque flagitiorum voraginem præcipites ierant. Pontifex rem totam committit sapientissimi Præsulis Hervei judicio, ut qui propiùs gentis ejus barbariem & ignorantiam intelligat, ne duriori Canonum censura rudes barbarosque neophytos in baratrum demergat desperationis. *Unde quia ad fidem rudes sunt, vestræque censuræ committimus experiendos, &c. Quod enim mitius agendum sit cum eis, quàm sacri censeant Canones, vestra satis cognoscit industria. Ne fortè insueta & importabilia onera portantes, ad prioris vitæ veterem hominem relabantur.*

XIV. Nec dissimulandum tamen est, si quando manarent ab Apostolico Præsule molliora Rescripta, & sanctitati Canonum adversaria, tunc enimvero insurrexisse, & invicta constantia Episcopos restitisse, quanquam ab observantia & cultu summæ Sedis ne tantillum unquam aberrarent. Ab Episcopis Concilii Triburiensis constitutum est, quanquam ferendum esset jugum etiam intolerandum, si quod ejusmodi ab Apostolica Sede inveheretur; si qua tamen proferrentur Rescripta Romana, paci & disciplinæ Ecclesiæ ita adversa, ut meritò subreptitia videri possent; in potestate fore Episcopi, ut in carcerem mitteret eos, à quibus ea allata fuerant, donec Romam ad Pontificem mitterentur, qui rescirent voluntatem Pontificis, orarentque, ut ex legibus Canonicis causas Ecclesiæ terminaret. *Servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licèt vix ferendum ab illa Sancta Sede imponatur jugum, pia devotione toleremus, &c. Apostolicam Episcopus interpellet sublimitatem, ut dignetur decernere, quid de talibus justo ordine lex Romana statuat diffinire. Con. Tribu. c.30.*

Ejusdem vigoris specimen illustre edidit B. Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis, quando incestuosus, quem sacris summoverat, Romam misit, impetravitque Rescriptum, quo jubebatur Dunstanus illum vinculis sacris solvere: *Legatos suos Romam destinat, & talibus assueta quorundam Romanorum corda, & ora in suam causam largo munere, largiori sponsione permutat. Quid deinde? Præsul Apostolorum Sedis Dunstano condescendere peccatori mandat, & cum Ecclesiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat.* Fidentissimè respondit Dunstanus, posse humaniùs consuli in reum, sed pœnitentem; si Comes animum adjiceret pœnitentiæ, se quoque mandatis Apostolicis pariturum. *Equidem cum illum sui delicti pœnitudinem agere videro, præceptis Domini Papæ libens parebo. Surius die 19. Maji c.31.*

XV. Orientales ipsi Episcopi eam Papæ reverebantur excellentissimam potestatem in generalibus Ecclesiæ causis. In Concilio VII. diximus jam ab Apostolico Legato commonitos esse Patres, Macarium olim à Synodo VI. damnatum, Romam missum & permissum Pontifici, qui leniret ejus pœnam, si quando suæ illum quoque insaniæ pœniteret. Ideo & Benedictum Papam diebus singulis ad illum missitare solitum *Consiliarium suum*, qui ad pœnitentiam & resipiscentiam hortaretur. Eo exemplo ubi Patres Concilii VII. suo gradu & ordine susceperunt Episcopos, qui antè Iconoclastarum furore perciti & ipsi insanierant. In VIII. Concilio Generali Ecclesiæ conciliati sunt Episcopi, qui Photii partibus hæserant, ea dispensatione, quam prius Basilius Imperator & Ignatius Patriarcha ab Apostolica Sede flagitassent. *Visum est utrique Romam & ad tria Patriarchia fore mittendum Orientis, & à Roma quidem decreta dispensatoria, & sicut erant culparum causarumque discretiones, ita & pœnarum qualitates indicandarum, nec non & personas vice fungentes Apostolica postulandum.* Ita Anastasius Bibliothecarius in Compendiaria Synodi VIII. historia. Quæ ejusdem Synodi Actioni XII. inserta est Epistola Basilii Imperatoris ad Nicolaum Papam, unum id agit, ut eam illi exprimat dispensationem: *Postulamus compatientissimum Sacerdotium tuum, ut manuum porrigat humanitatis, & eorum dispenset salutem &c. Act.12.* Adrianus II. Nicolai successor eam tandem concessit dispensationem, ut cujus esset Vicarius, ejus æmularetur ineffabilem clementiam. *Discipuli enim sumus mitis & misericordis magistri, qui passus pro nobis, nobis reliquit exemplum, &c. Act.3.* Post finem Concilii ejusmodi VIII. impulit rursus Ignatius Patriarcha Basilium Imperatorem, ut literas ad Adrianum II. daret, quo reconciliari eo dispensante possent Sacris Altaribus, cum innumerabiles Lectores à Photio ordinati, tum Metropolitanus virtutis spectatissimæ. *Quatenus dispensatio fiat à Sanctitate vestra super ipsis, quibusdam quidem ad ascensus majores sacrorum graduum, quibusdam ad receptionem sedium suarum, ad hoc rogantibus Dei imitatricem virtutem tuam. Act.10.* Persimili prece Ignatius quoque Pontificem adiit: *Hæc sunt de quibus rogamus Sanctitatem vestram, ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis & misericordiæ.*

Nostrarum non est virium, instituti certè nostri

non

non est expendere, an hæc tanta in suscipendis Photii sectatoribus Ecclesiæ indulgentia tandem detrimento fuerit, ut vult Nicetas Ignatii vitæ Scriptor. Eas quippe dispensationes author est ille, tam ambitiosè & præfervidè à Concilio, aut ab Imperatore potius expetitas fuisse, iteratis ad Romanum Pontificem literis & Legatis, quo eximiæ cujusdam & propè singularis clementiæ laude & fama claresceret Imperator. Certè hi gradus esse potuere ad restitutionem Photii post Ignatii mortem. Nobis abundè est, ut per omnes Ecclesias resplenduerit summa dispensandi Romanæ Sedis authoritas, nec magni nostra interest, excutere, an singularum dispensationum & causæ fuerint justæ, & exitus auspicati. Throno Constantinopolitano Photium non restituit Joannes VIII. nisi flagitantibus uno consensu Imperatoribus, Patriarcha, & Episcopis Orientis. *Nunc aliis Patriarchis, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano, atque omnibus Archiepiscopis, Metropolitis, Episcopis una voluntate parique voto consentientibus, Photium recipimus &c. Joan. VIII. Ep.169.*

XVI. Non recurrebat Oriens ad Romani Pontificis dispensationes, nisi in istiusmodi causis ad Ecclesiam universalem attinentibus. Cum Constantinus Irenes filius legitimam conjugem repudiasset, ejusque duxisset pedissequam, Patriarchæ primùm Tarasii, postea & Nicephori ea fuit sententia, humanitate utendum, cohibenda esse Ecclesiæ fulmina, ne furens juvenis, quod comminabatur, templorum fores panderet, & Gentilibus se adgregaret. Theodorus Studita, frater ejus Archiepiscopus Thessalonicensis, & fama celeberrimus. Plato Abbas, eam remissionem & conniventiam vituperarunt, & à Patriarcharum secesserunt communione. *Cedrenus pag.*472. Dubium erat, rectè, necne dispensatum esset. At dispensandi jus penes Patriarchas esse, in confesso apud omnes erat.

Cum verò ad universalem Ecclesiam spectare videri possint dispensatiooes, in quibus causa vertitur Imperatorum; inde est, quòd & istæ quandoque ad Summos Pontifices relatæ sint. Cum Leo Philosophus Imperator quartas celebrasset nuptias, præter Canones Ecclesiæ Græcæ usu receptissimos, & præter suam ipsius antea promulgatam Constitutionem: Nicolaus Mysticus Patriarcha Constantinopolitanus non solùm nulla eas nuptias benedictione prosecutus est, sed & Presbyterum deposuit, qui benedictionem impertierat, Leonemque aditu Ecclesiæ interdixit. Cum infringere Imperator ejus constantiam non potuisset, illum in Monasterium ablegavit, ejusque loco Euthymium subrogavit, à quo communioni restitutus est. Redditus est non multò post suæ sedi Nicolaus, easque dedit ad Romanum Præsulem literas, quibus multa nobis hic obiter memoranda aspersit. Nempe ex quarta hac conjuge, nomine Zoe, Leoni antè nuptias natum esse filium; nec alio consilio eam duxisse, quam ut his nuptiis filius antè natus restitueretur integritati natalium; non ullam enim ei ex aliis conjugibus editam prolem: recusante Nicolao Patriarcha ejusmodi dispensationem, Leonem Romam misisse, ut eam à Pontifice eliceret; hujus denique Legatos Constantinopolim missos, à quibus validum declaratum sit Leonis quartum conjugium. Nicolaum verò Patriarcham ne tum quidem à contumacia discedentem in exilium deportatum esse, assentientibus ipsis Papæ Legatis. *Cedrenus. Baron. an.*901.

Quando Michael Curopalates Imperator Nicephoro Patriarchæ conciliavit Theodorum Studitam, cæterosque Confessores, qui ab ejus communione secesserant, propter ejus in tolerando Constantini adulterino conjugio mollitiem: Scripserat antè ad Leonem Papam, ut illi hanc approbaret

unionem innovatam Ecclesiæ Constantinopolitanæ. *Baron. ann.*811. Utroque hoc exemplo patefactum est in his dispensationum causis, quæ ad Imperatores attinerent, interpellatos fuisse Romanos frequenter Pontifices, qui, quæ Patriarchæ Constantinopolitani annuissent, confirmarent; quæ abnegassent, annuerent.

Revocanda oratio est ad Leonem Philosophum, qui primo Imperii sui anno, cum Stephanum fratrem suum Photio Patriarchæ suffecisset, hunc in Armeniam deportasset, à Stephano VI. Papa dispensari petiit cum novo Patriarcha Stephano, qui olim à Photio Diaconatu fuerat initiatus. Cum Patriarcham Stephanum sua semper impertierit Papa communione, argumento id videtur esse, concessam fuisse dispensationem. Piaculi genus fuerit, si prætermitterentur verba Episcoporum Græcorum ad Papam, pro ea indulgentia elicienda. Præ se ferunt enim Pontificem Romanum Executorem esse universalem, & dispensatorem Canonum. *Quoniam verò scimus quod à vestra Apostolica Sede corrigi, & juxta Canones corripi debemus: hac de causa humilibus his nostris literis tuam oramus venerabilitatem, ut misericorditer nobiscum agas.* Denique Legatis literisque Pontificem interpellavere iidem Præsules Græci, ad impetrandam universim ejusmodi dispensationem, quæ omnes eos complecteretur, quos præstigiis suis Photius facinasset, aut vi allata depravasset. Formosus Stephani VI. successor has suscepit Epistolas, & Legatos Constantinopolin misit, qui dispensationi moderarentur prò cujusque merito & necessitate. *Ibidem Ann.* 886. 888. 889. 891.

XVII. Nec soli Imperatores Constantinopolitani secum voluere ab Apostolica potissimum sede dispensari. Eandem ferè & Reges alii iniere rationem. Non potuerat Ethelvulphus Angliæ Rex regno potiri, nisi antè lege & vinculo Subdiaconatus solutus fuisset à Leone IV. *In vita S. Suvither. Epis. Vinton. apud Sur. die 2. Julii.* Id Vuillelmus Malesburiensis, *de gestis Pont Angl. l.2. pag.* 242., Leoni III. tribuit. Lotharius Rex à Pontifice Romano solvi se concupivit vinculo prioris conjugis, ut aliam duceret. Subveriti sunt aliqui tum Episcopi Galliarum, ne quid præter Evangelicas leges à Romano Pontifice relaxaretur. Ita enim Ado in Chronico *Anno* 861. *Spiritu Dei tacti timebant in Ecclesia Dei oriri periculum generale, ne Pontifex Romanus favoribus inclinatus, à definitionibus pietatis exorbitando, Romana Ecclesia vulnus erroris infligeret.* Sed eventus probavit & frustra trepidasse Episcopos, & Pontificem intrepida fuisse constantia.

CAPUT XXVII. *P.4. l.2. c.67.*

De Dispensationibus ex Conciliis & Pontificibus ab anno Christi millesimo ad millesimum ducentesimum.

I. Perpendenda hinc authoritas, inde causa justa dandarum dispensationum.

II. Sua sponte Episcopi spinosissima negotia ad primam Sedem ut plurimùm referebant.

III. Referebantur & illæ ad eum dispensationes, quæ novi erant exempli: ut Principis Casimiri, qui ex Monacho & Diacono ad regnum Poloniæ vocatus est, facta etiam conjugii licentia. Sola necessitate, & Synodali deliberatione concedebantur hæ dispensationes.

IV. Dispensatio ordinatorum à Simoniacis Episcopis, sed à Papa data, Synodali judicio, urgente

necessitate, in præteritum, non in futurum.

V. Arduas dispensationes Episcopi ad Pontificem rejiciunt, qui nihili facit, & ingentem pecuniam, & agros, & prædia Ecclesiis ac pauperibus profutura, ubi dispensari vetat æquitas.

VI. Reges & Imperatores pro dispensationibus Pontificem interpellant, à quo & repulsam patiuntur, ubi jubet lex & æquitas.

VII. Austerissimi quique Pontifices, maluere tamen semper indulgentia uti, ubi per leges fas erat.

VIII. Non dantur dispensationes nisi necessitati Ecclesiæ, & quandiu subest eadem necessitas.

IX. Ipsæ Canonum dispensationes Canonibus consentire debent.

X. Quàm mallet Anselmus à Papa, quàm à se quidvis dispensari.

XI. Pontificum & Episcoporum concentus mirificus.

XII. Paschalis II. B. Anselmum cumulatissima investit dispensandi potestate.

XIII. In Summos Principes Sedis Apostolicæ prolixior semper humanitas, sapientia, & charitatis, & justitiæ miro moderamine.

XIV. Ipsa Concilia dispensationes complures Pontificibus integras servarunt.

XV. Variæ dispensationum regulæ sub Alexandro III.

I. DUO quædam proposuimus, quæ nobis hîc operosiùs & illustranda sint & munienda. Primum caput est ipsa dispensandi potestas, quæ inserta & concreta quodammodo est Episcopali dignitati: sed cujus usus illas easdem passus est vicissitudines, quas reliqua omnis exterior Ecclesiæ disciplina. Id accuratius ergo perpendemus, nec ullo occupati præjudicio, ut spero, quid sibi Pontifex, quid sibi Episcopi sumpserint in ea explicanda potestate, aliàs & aliàs, plus minusve, pro Ecclesiæ necessitate, pro temporum usu, pro rerum & locorum varietate. Alterum caput circa regulas versatur dispensandi; quas non alias unquam fuisse evincemus, quàm Ecclesiarum utilitatis & necessitatis; cum veritate & charitate regi debeant eorum gressus omnes, & omnia potestatis documenta, qui Vicarii sunt Christi, Charitatis sempiternæ & incommutabilis Veritatis.

Conjunctim hæc duo capita persequemur, ut quæ conjuncta plerumque sint, iisdemque & Decretis fulciantur ferè & exemplis: quæ proinde à nobis iteranda & ad fastidium inculcanda essent, si ea sejunctim tractarentur. Exordium ducemus autem à Conciliis & Pontificibus; tum ad celeberrimos delabemur Theologos, aliosque extremi hujus ævi Scriptores.

II. Id testificantur Episcopi Concilii Lemovicensis anno 1031. mitti à se solitos ad Pontificem Diœcesanos suos, si qui, se, eorum graviori crimine constrinxissent, ut ediceret ipse, an quam indixerant ipsi, pœnitentia consentanea esset, & erratis par: ita ut in arbitratu esset positum Pontificis, sive adjicere aliquid, sive demere. *Si Parochiano Episcopus pœnitentiam imposuit, eumque Papæ dirigit, ut judicet utrum sit, an non, pœnitentia digna pro tali reatu, potest eam confirmare auctoritas Papæ, aut levigare, aut super adjicere. Judicium enim totius Ecclesiæ maximè in Apostolica Romana Sede constat.* Vasconis mox exemplum depromunt, qui seniorem, seu dominum suum jussu Ducis Aquitaniæ interemit. Anceps animi Episcopus nec pœnitentiam admetiri ipse ausus, ad Papam illum ablegavit. *Nescio tibi consilium ferre pœnitentiæ, sed vade quantocius ad Romanum Papam.* Profectus Romam reus, admitti à Pontifice non antè potuit, quàm literas Episcopi sui repræsentaret: totum Sedis Apostolicæ judicio committi significantes. Agebatur hîc quidem de absolutionibus scelerum potiùs, quàm de dispensationibus; sed erat similitudo non modica, & ipsis absolutionibus multa interveniebat dispensatio, multa relaxatio Canonum, quanquam non sine compensatione. Quin & implicatiores ferè cum sint absolutionibus dispensationes, has potissimum cogebantur Pontifici integras servare. Pœnitentias enim & absolutiones diffiniebant Canones: at non ita certò diffiniri poterant dispensationes, ut quarum ingenium sit præfinitos limites transilire. Denique ponderatis laboribus & macerationibus peregrinationis Romanæ, Pontifex utplurimùm partem saltem aliquam condonabat pœnarum Canonibus præscriptarum. Cum multis aliis rationibus, & caussis, tum hac potissimum, defluxit in manus Romani Pontificis usus concedendarum dispensationum, quo ultro se abstinebant Episcopi.

III. Aliam lubet hîc attexere dispensationem, novam prorsus, & priori ætati inauditam: cujus adeo authores se non facilè Episcopi professi essent. Principe Casimiro gentis Polonicæ, Cluniacensem Regulam professo, vestem induto, & Diaconatu initiato, nihilominus illum Poloni sibi Regem elegerunt, ut qui ejus Regni unus esset heres certissimus. Convolarunt illi ad Cluniacensem Abbatem, ut eum reposcerent; at suæ potestatis non esse Abbas contestatus est, vel Monachum Regulæ, vel Diaconum Canonum nexibus absolvere, atque adeo adeundum ipsis esse Summum Pontificem. *Non suæ potestatis fore, ut & Monachum & Diaconum à Religione professa emancipet, & in terreni regni regimine, prævaricato Professionis suæ tenore, succedere permittat. Proinde supremum in terris Tribunal, supremamque potestatem, Sedem videlicet Apostolicam Romanam, & Vicarium Christi adirent, & necessitate publica Poloniæ Regni declarata, Principem Casimirum reddi deposcerent.* Hactenus Longinus in Historia Polonica. Concessa est à Pontifice dispensatio, factaque Casimiro licentia est & regnandi, & uxoris ducendæ. *Casimirum illis precario Regem donat, uxorem illi ducere, & filios procreare permittit. Baron. an. 1041.* Hinc liquet, quod & ex Canonibus dilucidum est, Regiam dignitatem tum spectatam fuisse ut alienissimam à Clericali & Monastica Professione, quippè cum militia & dignitas quævis sæcularis ab antiquis Conciliis septa Clericis semper fuerit & interclusa.

Sed satius est contemplari, 1. quàm non fuerit hæc dispensatio data, nisi necessitati. 2. Non usque adeo tunc præjudicatum vulgo fuisse, non posse gravissimas quasque dispensationes proficisci, nisi ab Apostolica Sede; cum Poloni Legati, immo & Antistites electum à se Casimirum præsumerent ab Abbate Cluniacensi in Regem sibi relaxari posse. 3. At in animo Abbatis Cluniacensis nihil inhærere poterat dubitationis, quin dispensatio tam nova & tam gravis à summo Pontifice expectanda foret. 4. Ita ipso rerum temporumque decursu, & evolventibus se novis gravissimisque quibusque caussis, usus iste novissimus invehebatur, ut nonnisi jam à sede Petri hoc genus dispensationes expeterentur.

Scriptor vitæ B. Lanfranci Cantuariensis Archiepiscopi, ipsummet, testatur, *Cap. 3.*, Romam perrexisse, ut veniam Canonum fieri impetraret Duci Vuillelmo, qui conjugium contraxerat præter sacras regulas. Annuit Nicolaus II. ea conditione, ut extruerentur duo Cœnobia, quæ & Cadomi constructa sunt.

Nec annuebantur Romæ dispensationes hujusmodi, nisi synodali deliberatione diu libratæ. Leo IX. translatione Episcopi Toscanellæ in civitatem Portuensem confirmans, synodali judicio rem trutinatam fuisse testatur, nec nisi utilitati & necessitati Ecclesiæ ea quidem in re Synodum consuluis-

luisse. *Dignum duximus in Synodo prius ventilare, utrum justè facta fuerit transmigratio, vel injustè; quod & facimus residentes in Synodo. Inventam est necessitatis causa hoc factum fuisse, & judicatam est fieri potuisse. Qua fuerit necessitas, qua utilitas satis patenter expressum est. Epist.13.*

IV. Privata tantùm ea fuere exempla. Venio ad dispensationes paulò effusiores, quibus moderati sunt Romani Pontifices in Synodis Romanis. Seculo x. & xi. usque adeo simoniaca contagio ordinationes omnes Ecclesiæ infecerat Latinæ, ut vix ullæ ejus pestis expertes & puræ essent. Ex sacris Canonibus, qui à simoniacis ordinati fuerant Episcopis non simoniacè, arcendi nihilominus erant sacro ministerio. Ab eo rigore si deviatum non fuisset, languissent omnes Ecclesiæ Beneficiariis & Pastoribus viduatæ. Ea Ecclesiæ periclitantis necessitas Nicolaum II. Papam & Synodum Romanam anni 1059. compulit Canones hactenus laxare, ut irregularitatis absolverentur nexu, qui à Simoniacis ordinati quidem illi essent, sed gratis & sine pretio. *Quia igitur usque adeo hæc venenata perniciés hactenus inolevit, & vix qualibet Ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta: eos qui usque modò gratis sunt à simoniacis consecrati, non tam censura justitia, quàm intuitu misericordia, in acceptis Ordinibus manere permittimus. Tanta quippè talium multitudo est, ut dum rigorem canonici vigoris super eos servare non possumus, necesse sit, ut dispensatoriè ad pia condescensionis studium nostros animos ad præsens inclinemus.*

Habes hic dispensationem non privato alicui concessam, sed in omnes generaliter fusam, 1. à summo Pontifice expressam. 2. Post consultationem Synodicam. 3. In summa Ecclesiæ necessitate. 4. Ad præteritas culpas eluendas, non ad futuras pertinentem. Nec enim dispensabatur tunc, ut fas esset quod fuisset nefas, aut ut impunè in leges peccaretur; sed ut præteriti errores condonarentur. Unde in præteritum tantùm tempus relaxari Canones significat Pontifex: posthac verò si quis sciens prudensque ordinetur ab Episcopo simoniaco, tametsi gratis ordinetur, exauthoratum iri, nec eam labem nisi canonicæ pœnitentiæ laboribus eluendam. *Ne aliquando aliquis successorum nostrorum ex hac nostra permissione, regulam sibi, vel alicui assumat, vel præfigat, quia hoc non authoritas antiquorum Patrum jubendo, aut concedendo promulgavit; sed temporis nimia necessitas permittendum à nobis extorsit. De cætero autem, si quis hinc in posterum, ab eo quem simoniacum esse non dubitat, se consecrandum permiserit, depositus pœnitentiam agat, &c.*

V. Occidentalis universæ Ecclesiæ causa tum vertebatur. Sedis Apostolicæ judicio commisere Episcopi, qua venia, quo vigore tractanda ea esset. Nec aliter ferè res habebat in plerisque majoris momenti causis. Canonum tenacissima erat præ cæteris Romana Ecclesia. Ita quod illa relaxabat, facilè remittebant aliæ Ecclesiæ. Incestuoso conjugio ut assentiretur, nunquam adduci potuit Alexander II. ad quem ea de re Episcopus retulerat, quantumvis erogationibus in pauperes, & jejuniis ingens compensatio ostenderetur. *Hujus viri causam, super qua Apostolicam Sedem consuluisti retractantes, si quo modo misericorditer conjunctam sibi illicitè consanguineam retinere posset, & orationibus, jejuniis, ac hæreditatis & eleemosynarum se largitione redimere, nullam authoritatem comperimus, qua sibi concederemus. Ivo Part.9. c.9.* 1. Jam initum erat incestuosum illud matrimonium. Verecundiis autem peccati venia, quàm peccandi licentia & petitur, & annuitur: 2. Abnuit Pontifex, quòd nullum ejusveniæ præisset exemplum. 3. Privata erat ea causa: Ecclesiæ in commune nihil admodum intererat. Nec vera prædiorum aut ingentium opum largitione tum satis compensari existimabatur Canonum injuria. 4. Ea Pontificum constantia tuendi Canonum rigoris reliquos Episcopos sua sponte flexibiliores alliciebat, ut in posterum mallent à Pontifice trutinari dipensationes, eas etiam quas ipsi hactenus concessissent. Quid enim optatius, quàm ut quorum flexibiliores sunt ad indulgendum animi, eam ne exerceant potestatem, quæ inexorabiles desideret censores.

VI. Ea summorum Principum singularis erat in Sedem Apostolicam reverentia, ut à Pontifice mallent eas orare dispensationes, quas facillimè potuissent à suis Episcopis exorare. Voverat Eduardus Angliæ Rex Romam pergere, & Petri tumulum revereri. Detrimento futura Regno visa est ejus peregrinantis absentia. Illum ergo Leo IX. eo voto solvit, jussum extruere magnificentissimum illud Cœnobium Vuestmonasteriense, ut videre est in Actis Conventûs Vuestmonasteriensis anno 1056. Non hic ulla Cannnibus irrogabatur injuria. Ideo & in futurum dispensatur, & temporalis compensatio non rejicitur, quòd Regno & Ecclesiæ aliàs conduceret, ne Regno suo Rex abesset.

Quàm retinentes autem essent Canonum vigoris Pontifices Romani, etiam ubi interveniebant Reges ad eliciendas dispensationes, ex Gregorio VII. manifestum erit. Sancio Arragonio Episcopo Rex Arragonum abdicandi licentiam à Pontifice eblandiri nitebatur, ut suprà jam diximus; cui Pontifex rescripsit, nihil sibi carius dulciusque obtingere posse, quàm ut ejus voluntati obsequi fas esset: at per Canones jam non licere. *Quod nos de causa Aragonensis Episcopatùs & consuluisti, & te quodammodo velle significasti, diu & multùm volentes, & cum filiis Romana Ecclesia pertractantes, in congruum fore pervidimus, quoniam in eo canonica Decreta nobis obviare cognovimus. L.2. Ep.50.* Justo conjugio nati non erant Clerici duo, quos Rex & Episcopus suffici illam in Ecclesiam avebant. Ita Pontifex infringi Canones molestissimè ferebat. Præteritæ culpæ, eòque irrevocabiles jam, & quæ infectæ reddi non possint, facilius indulgentur: at in posterum peccandi ecquis copiam cuiquam faciat? *Quia venerandi Canones ad Sacerdotii gradum tales provehi contradicunt, probare eos non satis cautum fore putavimus; ne quidquam à nobis contrarium Sanctis Patribus in exemplum & authoritatem posteris relinquatur. Solet enim Sancta & Apostolica Sedes pleraque considerata ratione, tolerare; sed nunquam in suis Decretis & Constitutionibus à concordia canonica traditionis discedere.*

VII. Non abhorrebat Gregorius VII. à justis ubi expediret delinimentis. Cum ad Strigoniensem Archiepiscopum rescriberet, assentiebatur Clericum quendam Presbyteratu augeri, quod eo digniores optare quidem, at vix sperare fas esset, in tanta & tam desperata ejus ævi perversitate. *Quapropter secundùm miseriam horum temporum, & ad comparationem earum personarum, quas pro infirmitate & necessitate toleramus, hunc quoque misericorditer portandum esse non indignum duximus, &c. Quod ad sacerdotii gradum promoveri desiderat, etsi nos ex imperii authoritate non decernimus, respectu tamen indulgentia non contradicimus. L.4. Ep.25.* Pari erat & in Episcopos indulgentia. Cum enim Franciæ Burgundiæque plures Episcopi accusati, damnatique fuissent Synodali judicio, præsidentibus Gregorii Legatis, eam inclementiam ipse temperavit, contestatus familiare id & solemne esse Romanæ Ecclesiæ, ut humanitatem rigori juris præponeret, quantum leges Canonicæ paterentur. *Quia consuetudo Sancta Romana Ecclesia est quadam tolerare, quadam etiam dissimulare: discretionis tem-*

temperantiam potiusquam rigorem Canonum sequentes, &c. L.5. Ep.17.

VIII. Eam suavitatem austeritate aspersam aliqua & temperatam explicuit Urbanus II. in Concilio Romano III. anno 1096. ubi constitutum est, ut qui innexi fuissent nuperrimo schismati Imperii ab Ecclesia desciscentis, ne Ordinibus suis spoliarentur: quanquam ejus humanitatis expertes futuri essent, qui posthac eo se constringerent piaculo. *Amodo verò quicumque prædictis schismaticis Sancta Romana Ecclesia adversariis se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur. Quamvis autem misericordia intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium Sacris Canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur: & cessante necessitate, illud quoque cesset, quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacent, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius charitati. Can.11.* In unum conglobatas hic habes leges dispensandi sanctissimas. 1. Ut necessitati tantùm dentur. 2. Et Ecclesiæ publicæ necessitati. 3. Et non ultra tempus urgentis necessitatis. 4. Denique ad præteritos errores, non futuros. Idem verò decretum iteratum est anno 1106. in Concilio Guastallensi.

IX. Ita temperatæ dispensationes, non utiles tantùm, & necessariæ sunt, sed & canonicæ, cum apprimè & sacris literis, & Canonicis institutis consentiat illa charitas, qua se Pontifices inclinant, descenduntque ad levandos & refovendos miseros, non ut ipsi cum eis cadant, sed ut ad eos descendant, & collapsos erigant. Ita enim Paschalis II. ad Beatum Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum, Regi tandem Anglo conciliatum. *Quod autem & Regi, & iis qui videntur obnoxii, adeo condescendimus, eo affectu & compassione factum noverit, ut eos qui jacebant erigere valeamus. Qui enim stans jacenti ad sublevandum manum non porrigit, nunquam jacentem eriget, nisi & ipse curvetur. Cæterum quamvis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit. Ep.15.*

X. Anselmo nec sapientia aberat, nec charitas, nec authoritas, quantam desiderabat administratio totius Ecclesiæ Anglicanæ, non sine blandimentis, & necessariis quibusdam dispensationibus. Nec tamen illi antiquius quidquam fuit, quàm ut authoritatem & decreta sedis Romanæ sæpissimè intervenire curaret. Permitum & illud est, quod ab Urbano II. primùm, mox & à Paschali II. expetierit potestatem dispensandi, ubi necessitas ingrueret, nec possent Rescripta Romana expectari. Vide ut ad Paschalem II. scripserit: *Epist.42.: Peto, ut per licentiam vestram possim quadam, prout discretionem mihi dabit Deus, temperare. Quod petii à domno Papa Urbano, & ipse posuit in mea deliberatione.* Indulsit Paschalis copiam in necessariis dispensandi, pulcherrimis his usus verbis, ex quibus elucet, Apostolis, Conciliis & Sanctis Patribus eas non displicuisse dispensationes, quæ tempestivæ & necessariæ essent: ideoque non gravatè eam potestatem Anselmo concredi, tanta sapientia & sanctimonia Præsuli, ut meritissimo crederetur ea tum usurus, cum publicæ & graves cogerent Ecclesiæ necessitates. *Dispensationis modus, sicut & Beatus Cyrillus in Epistola Ephesinæ Synodi loquitur, nulli unquam sapientum displicuit. Novimus enim Sanctos Patres nostros & ipsos Apostolos, pro temporum articulis, & qualitatibus personarum, dispensationibus usos. Quamobrem nos de religione & sapientia tua diu longèque spectata nihil penitus ambigentes, tuæ deliberationi committimus, ut juxta datum tibi intellectum, cum Ecclesiæ, cui præpositus es, tanta necessitas expetit, sanctorum Canonum Decretorumque difficultatem, opportuna & rationabili, . . . valeas temperare.*

XI. Hinc splendet, quàm non livor, non æmulatio Pontifices & Episcopos afflasset, super potestate, immo super exercitio potestatis dispensationum. Remittebant Episcopi Papæ, quas suum erat largiri dispensationes; permittebat Episcopis Papa, quas revocare ad se potuisset; dum totus ejus potestatis usus ad ædificationem Ecclesiæ sese explicarer, non ad sacræ disciplinæ dissipationem. Omnia sanctissimi Præsules metiebantur veritatis & charitatis regula; & unius Ecclesiæ necessitatum contemplatione, nolebant Episcopi, se posse, quod potuissent; largiebatur eis Pontifex, quod non potuissent. Interea verò usus dispensandi in dies semper frequentior apud Sedem Apostolicam, rarior apud Episcopos; cum tam rarò interpellarint Episcopi Pontificem, ut sua illos potestate impertiret: & tam frequenter ad eum rejecerint, quæ suæ ipsorum erant potestatis.

XII. Eo forsan tempore serpere & invalescere latius cœpit illud axioma; ab Episcopis, & à Conciliis Provincialibus relaxari non posse Canones Conciliorum Generalium, & Decreta Apostolicæ Sedis. In Concilio Romano irregulares pronuntiati fuerant filii Presbyterorum. Cum ingenti eorum multitudine laboraret Anglia, Anselmo concessit Paschalis II. ut eo vinculo solveret, cum ex re fore Ecclesiæ judicaret. *Nos dispensationem hanc sollicitudini tuæ committimus. Eos enim quos scientia & vita commendat, apud vos ad sacra officia promoveri, pro necessitate temporis & utilitate Ecclesiæ concedimus, ut in posterum constitutionis Ecclesiasticæ præjudicium caveatur. Epist.102.*

Spectabant hæ dispensationes ad filios Presbyterorum, poterantque ad futuras æquè porrigi ordinationes, atque ad præteritas. At ea irregularitas tum nova erat: & in delectu ordinandorum plura debebant esse momenta in eruditione & pietate, quàm in natalibus. Denique non ad hoc tantùm caput, sed & ad alias omnes Ecclesiæ Anglicanæ necessitates committebat Pontifex Anselmo plenissimam dispensandi authoritatem. *Cætera etiam, quæ in regno illo pro necessitate temporis dispensanda sunt, juxta gentis barbariem, juxta Ecclesiæ opportunitates, sapientiæ ac religionis tua sollicitudo dispenset.* Simile veri est communicatam fuisse tum Anselmo à Pontifice potestatem universim dispensandi, de Conciliorum Canonibus & de Romanæ Ecclesiæ Decretis.

XIII. Innocentius autem II. cum in Remensi Concilio statuisset, ut Abbates Episcopo obedientiam profiterentur: permisit tamen, quin & præcœpit Archiepiscopo Rotomagensi, ut eo nexu exolveret Abbates Normanniæ, quod Angliæ Rex, in cujus erant potestate, eo decreto exacerbatus fuisset. *A quibusdam Abbatibus professionem & obedientiam suscepisti. Quod profectò quamvis justum fuerit, & à nobis in Concilio Romano mandatum; pro Regis charitate à rigore justitiæ aliquando condescendere debemus, & pro tempore ipsius voluntati assensum præbere. Unde rogamus, atque mandamus, &c. Epist.16.*

Et hinc rursus nova forsan & frequens occasio recurrendi ad primam Sedem, tanquam ad fontem & caput dispensationum, quod inconsideratius quandoque obrigescerent Episcopi, maximè adversùs summos Principes, quibus æquum est multa indulgeri, quo lubentiores & ipsi postea pernecessariam Ecclesiis & tuitionem impendant suam & benevolentiam. Unde mox idem Pontifex in eadem Epistola: *Credimus quoniam si Regi detuleris, quod ad honorem & jus Rotomagensis Ecclesiæ pertinet, cum plenitudine gratiæ sua in posterum obtinebis.* Ea certè spe præcipiebat idem Pontifex Archiepiscopo, omnes ut à se excommunicatione innodatos Abbates exolveret, quo Regi gratum faceret, at-

que

que ab eo vicissim juribus suis omnibus redintegraretur.

XIV. Sub hoc eodem Pontifice Concilium Londinense anni 1138. statuit, ut Clerici, qui ab Episcopo quovis alio preterquam suo ordioareotur, restitui ne possent, nisi à Pontifice Romano, nisi Monastica professione flagitium expiareot. Preerat ei Concilio Legatus Pontificius. *Soli Romano Pontifici eorum plenaria restitutio reservetur, nisi Religionis habitum susceperint. Can.7.* Ea ergo tunc dispensatio Sedi primum Apostolicę reservata est, idque ab Episcopis ipsis Anglię, consultissimè providentibus, ut rarius peccaretur, postquam tam longè petenda essent venia.

XV. Alexandro III. peręquè ut Innocentio II. compertissimum fuit, rationibus Ecclesię quamplurimum conducere, ut indulgentia plurima disciplinam suam condiat, ne terreni Principes exasperentur. Scripsit ille ad Thomam Archiepiscopum Cantuariensem, enitendum ei esse, ut verecundia & demissione animi exacerbatum Regis animum demulceret; & perdiu suspendit, ac remoratus est fulmina, quibus Thomas Regem & Angliam ipsam impetiturus videbatur. *Epist.23. 30. 31.*

Ab eodem Pontifice elicuit Ludovicus VII. Galliæ Rex relaxationem jejuniorum aliquot præcepto Ecclesiæ definitorum, quam ab Episcopo utique suo impetrare potuisset. Sed jam Regibus & summis Principibus id moris inoleverat, ut remissiones boc genus non peterent, nisi ab Apostolica Sede. Consuluit Episcopus ipse Oxfordiensis bunc Pontificem, *Epist.53.*, an remitti possent, ad quas voto se quis obligasset, peregrioationes piæ, alio in sui locum subrogato Vicario, vel ingenti pecunia in pauperes erogata. Rescripsit Pontifex, Episcopi esse judicare, an æqua ad Dei laudem fieret compensatio per eleemosynas, & an cui dispensatio postularetur, afflicta adeo esset valetudine, ut faccre satis voto non posset. *Tibi respondemus, quod ab ejus qui præsidet, dependet arbitrio, ut consideret diligentius, & attendat qualitatem personæ & causam commigrationis, seu id ex infirmitate, seu ex affluentia profluat divitiarum; & utrum peregrinatio, an recompensatio utilior fuerit, & Deo magis accepta, & secundùm hæc debet exinde dispensare. Append. Conc. Lat.part.35. c.3.*

Erat ergo Pontifici certissimum, 1. Dispensationes omnes compensandas esse commodis aliis ad Ecclesiæ utilitatem & Dei gloriam conducentibus. 2. Necessitati eas donandas esse Ecclesiæ, non ad gratiam à privatis ineundam. 3. Posse eas ab Episcopis dooari. 4. Posse & ab eis commutari vota piarum peregrinationum. 5. Ita subodoramur necdum tunc reservatam fuisse Sedi Apostolicæ dispensationem sacrarum peregrinationum Romam, Hierosolymam, Compostellam. Omnes enim hic promiscuè Alexander III. amplectitur Peregrioationes, easque sinit Episcopis dispensandas.

Postremò cum bic Pontifex ad Episcopum Londinensem scriberet, & exponeret illi Canonicas rationes transferendi ipsius Londinensem in Ecclesiam ab Herefordiensi, testatum tandem facit eam translationem ab Angliæ Rege postulatam fuisse, ab eoque religiosè sibi affirmatum, ea promveri commoda, & provideri necessitatibus Ecclesiæ Anglicanæ. *Ut autem suæ petitioni nostrum impertiremur assensum, necessitatem imminentem pariter & utilitatem proponebat. Matth. Par. An.1168.*

CAPUT XXVIII. *P.4. l.2. c.68.*

De Dispensationibus secundùm Concilia & Patres, post annum Christi millesimum ducentesimum.

I. Concilia ipsa & Episcopi complurimas dispensationes Summo Pontifici integras servari voluere. Exemplo Concilii Lateranensis IV.

II. Ut & Doctis Nobilibusque plusculum tribuatur, quam aliis, nec tamen habeatur ratio nisi Ecclesiastica utilitatis.

III. Aliæ dispensationes Papæ reservatæ sub eodem Innocentio III. maximè in irregularitate criminis, quo scandalum, & infamia concitetur.

IV. Innocentium III. jure Patrem haberi & conditorem juris novi Pontificii, nec tamen assensum illis unquam fuisse dispensationibus, nisi ex utilitate & necessitate Ecclesiæ.

V. De verbo magis, quàm de re controverti & dissideri, ubi quæritur, supra Canones sit Pontifex, necne: Dominus sit Canonum, necne. Qui enim dominum illum, & supra Canones esse volunt, non aliud volunt, quàm ut de iis dispensare possit. Qui autem negat dominum, & supra Canones esse, unum id cupiunt, ut nonnisi ex utilitate & Ecclesiæ dispenset necessitate, quode prioris sententiæ authores non dissentiunt. In his nulla rerum, etsi est aliqua pugna verborum. Probationes ex Innocentio. III.

VI. Alia argumenta ex eodem Pontifice, qui supra omne jus positivum non assurgit, nisi quia urgentibus Ecclesiæ necessitatibus dispensare potest.

VII. Aliæ probationes ex Honorio III.

VIII. IX. Contextio aliarum dispensationum, sive Pontificis, sive Episcoporum, nonnisi cogente necessitate.

X. Etiam sæculo XV. non dispensabatur vel à Pontifice, vel ab Episcopis, nisi ad publicas Ecclesiæ necessitates.

XI. Concilia Constantiense & Basileense, tametsi Pontifices subjiciunt Concilio, non tamen eos spoliant dispensandi potestate, quæ illis abunde sufficere semper visa est. Nec alia ratio Concilii Florentini.

XII. Ex Conciliis sæculi XVI. probatur non dispensari, nisi ad utilitatem & necessitatem Ecclesiæ.

XIII. Probationes aliæ ex Concilio Tridentino.

XIV. XV. Contestatio Pii IV. Solvitur objectio duplex.

I. QUÆ hoc rursus Capite ex Conciliis & Pontificum Literis corrademus, ea ad bæc tria summa revocabimus capita disciplinæ sacræ: 1. Penes Episcopos primum fuisse usum dispensationum largiendarum. 2. Lapsu temporis partem earum longè maximam uni Apostolicæ Sedi vendicatam fuisse, vel voleotibus ipsis Episcopis, vel aliis incidentibus causis innoxiis, nihil ejusmodi ad se trabentibus Pontificibus. 3. Summam rei fuisse, idque unum maximopere laborasse Ecclesiam, ut ne nisi charitati, utilitati publicæ, & Ecclesię necessitati donarentur dispensationes, & justæ compensationi.

In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. editis Decretis adversùs pluralitatem eorum Beneficiorum, quæ curam animarum & residendi necessitatem conjunctam babent, subditur tamen bæc clausula, quæ plurimum habeat momenti, nec oscitanter

ter à nobis prætereunda sit. *Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus sunt Beneficiis honoranda, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.* Canone proximo reservatur Pontifici, vel Patriarchis suspensio, in eos statuta, qui indignis Beneficia conferunt. A' conferendi enim potestate suspenduntur. *Can.* 29. 30. Coaluerant in hoc Concilium quadringenti amplius Episcopi toto ex orbe terrarum. Aderant & Oratores Principum Christianorum. Itaque non illud fuit Innocentii III. non Sedis Apostolicæ decretum, sed omnium prorsus Orbis Episcoporum, qui has dispensationes summo Pontifici reservatas voluere.

Specimen dedit & alibi Innocentius suæ in Concilia observantiæ in negotio dispensationum, cum urgente Galliæ Rege ad extorquendam ab eo dissolutionem quandam matrimonii, respondit non posse se, inconsulto Concilio Generali. *Si super hoc absque generali deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam offensam, forsan ordinis & officii nobis periculum immineret. Regest.* 15. *Epist.* 104.

II. Quod ad viros attinet nobilitate & eruditione conspicuos, quibuscum se propensiùs dispensaturum pollicetur Pontifex, non humanas has ille dotes humana metiebatur æstimatione, sed ut splendoris aliquando plurimum & emolumenti non minimum Ecclesiæ allaturas. Hæc enim duo in novi Juris legibus & monumentis subinde emicant nec dispensationes nisi charitati Ecclesiæ & necessitati dari; & tamen nobilibus & doctis plurimum tribui in dispensanda Beneficiorum pluralitate. Si ea inter se repugnarent, non unà in eisdem radiarent Conciliorum & Pontificum Constitutionibus. Facilis ergo & expedita horum Concordia est, si seriò pensitetur, quantum & gloriæ & adjumenti in Ecclesiam redundet à viris doctrina vel natalium splendore conspicuis. Si Paulo placuit, ut Presbyteri, qui labore suo in Evangelio se insignirent, duplici honore, hoc est, duplici stipendio, duplicataque sportula colerentur: quin & Ecclesia jubeat, ut paulò copiosiùs illi rebus Ecclesiæ abundent, in quibus plus habet præsidii adversùs irruentes calamitates? Nec enim tibi fingas hinc Ecclesiæ in nobiles & eruditos benevolentiam & largitatem, Beneficia illis & bene multa & valde optima accumulaturam. Nonnisi enim duplici stipendio Paulus honestavit Presbyterum de Ecclesia benemeritum, non triplici, non quadruplici. Nec ea Ecclesiæ indoles est, aut consuetudo: ut superstua in immensum aggeret. Unum id sufficit, ut non eadem parcimonia utatur in Nobiles & peritiores viros, atque in vulgus, quoad pluralitatem Beneficiorum.

Erat etiam Innocentius III. ei inscribendus albo Pontificum, qui potissimam Sedis Apostolicæ prærogativam in tuenda religiosissima Canonum disciplina collocarunt, & in ulciscenda quavis eorum injuria. Ita enim ipsemet in Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem: *L.* 2. *Quæ in derogationem Sanctorum Canonum attentantur, tantò potius infringi volumus, & carere robore firmitatis, quantò authoritas universalis Ecclesiæ, cui præsidemus, ad id nos provocat & inducit.* Et ubi ex Germania petebatur dispensatio matrimonialis, ad Episcopos ipsos reginnis scripsit, ut certiorem se facerent de utilitate & necessitate ejus dispensationis. *Et an scandalum ex hoc facto valeat suboriri, & de necessitate urgente, ac evidenti utilitate, quæ dispensationis gratiam solent in hujusmodi suadere, inquiratis diligentissimè veritatem. Regest.* 13. *Ep.* 118. Gallicanis Episcopis concessit, ut ex dispensatione absolverent concubinarios, quos sacris summovisset Legatus *à Latere*, sed ne id facerent, nisi jubente utilitate & necessitate Ecclesiæ. *Valeatis cum eis misericorditer dispensare, si urgens necessitas, aut evidens utilitas postulaverit. Regest.* 15. *Ep.* 111. Scripsit & ad Patriarcham Hierosolymitanum, posse eum dispensare cum iis, quorum Monasticæ regulæ professio non fuerat usquequaque labis simoniacæ expers, si eorum simplicitas, si utilitas eam, si necessitas dispensationem excusaret. *Cum iis autem qui hactenus simplicitate peccarunt, si urgens necessitas aut evidens utilitas postulaverit, mitius agere poteris, prout tua discretionis prudentia viderit expedire. Regest.* 16. *Epist.* 901. Dispensavit denique Innocentius cum Comite Nivernensi, & conjuge ejus, qui quarto gradu matrimonium contraxerant; dispensavit autem, tum propter navatam hactenus strenuè operam Ecclesiæ, tum propter multò luculentiùs posthac navandam, quòd sacræ militiæ se devovissent. *Ibid. Ep.* 54.

III. Hinc liquet dispensationem etiam quarti gradûs conjugiorum reservatam jam tum Pontifice fuisse. Gallus qui natalium defectum patiebatur, impetravit dispensari ab eo secum non modò ad Ordines, sed & ad Beneficia, quin & ad Dignitates, non tamen ad Prælaturas. *Ibid. Ep.* 74. 88. Alibi rursus ab eo declaratum est, nec Episcopum, nec Archiepiscopum quemquam id sibi sumere potuisse, ut tres simul Ordines sacros eidem simul conferrent; quòd non ea illos ornassent Canones potestate. *Cm illis hujusmodi dispensatio à Canone minimè sit permissa, quam ad solum Romanum Pontificem non est dubium pertinere. Regest.* 13. *Ep.* 194.

Hæc ergo jura Episcoporum arctabant Canones, ne turbaretur ordo & decor Ecclesiæ & honor Sacerdotii marcesceret, obliteratis illis interstitiis, per quæ finguntur formanturque Clerici ad amplissimas illas sacrorum Ordinum dignitates. Monuit denique Gallicanos Episcopos Innocentius, ne dispensationibus minùs circumspectè largiendis, Ecclesiasticam enervarent disciplinam; Sedi verò Apostolicæ pro more reservarent majoris infamiæ crimina absolvenda. *Attentissimè provisuri, quatenus in hoc articulo sic flectatis, ut non rumpatis nervum disciplinæ Ecclesiasticæ, ne facilitas veniæ peccandi tribuat incentivum. Volumus igitur & præcipimus ad cautelam, ut dispensationem eorum Sedi Apostolicæ reservetis, qui publicè delinquentes, non verentur in populi scandalum generare. Regest.* 15. *Ep.* 111.

Posset hic venire in mentem alicui, primum omnium Innocentium sibi hæc notoria & infamiæ plenissima reservari crimina voluisse. Sed ut hæc Innocentii responsio probè capiatur, monendus est Lector, non ibi agi nisi de Clericis & Presbyteris concubinariis, quos cum Pontificius Legatus sacris interdixisset, illi mira insolentia Mysteria celebraverant. Ejus excommunicationis & irregularitatis nexu quoslibet solvere permisit Pontifex Gallis Episcopis, sed eodem tempore integram sibi servari voluit dispensationem irregularitatum, in quas incurrerent Clerici crimine quovis publico, publicaque infamia. Temporaria forsan tunc fuit ea reservatio. Sed perpetuata est tamen ea lex in Ecclesiis, ut irregularitas ex criminis publici infamia existens, Pontifici reservetur. Tantò lubentiores paruere ei mandato Episcopi, quòd impares se sentirent tantæ & multitudini & importunitati hominum has dispensationes efflagitantium.

Antiquo sanè jure Ecclesiæ, crimina quævis capitalia, quamlibet occulta, Clericatu arcebant. Remisit sæculo XI. juris illius rigor, ut suprà ostensum est, ubi suo sejunctim loco de Irregularitate criminis inquirebatur. Tunc demum per recentiores Canones licuit Episcopis Ordinibus initiare eos, qui ejusmodi scelera pœnitentiæ lacrymis eluissent. Dispensandi copiam fecerant Episcopis iidem

Canones. Hinc Episcoporum & numerus ingens, & nimia plerumque indulgentia eam relaxavit legem & necessitatem peragendæ ante pœnitentiæ criminum, quàm criminosi ad functiones Ordinum venirent, aut etiam redirent. Non injuria forsan auguraretur quis, eandem futuram fuisse sortem criminum publicorum & infamia consperforum, nisi hanc irregularitatem Sedi Apostolicæ Ecclesia vendicasset.

IV. Cum nemo tam hospes sit in Annalibus Ecclesiæ, qui nesciat Juris novi Decretalium veluti principem & parentem esse Innocentium III. facilè omnes assentientur, quascumque ille regulas constanter tuitus est, eas in toto Juris novi & Decretalium corpore dominari. Inter eas autem facilè principem locum obtinet illa, qua præcipitur nihil innovari, nihil dispensari, nihil mutari in rerum Ecclesiæ cursu, nisi incitamento aliquo justitiæ & charitatis, utilitatis & necessitatis publicæ. Nova Metropoli suum ornare Regnum percupiebat Bohemiæ Rex. Incunctanter petiit Pontifex declarari sibi, quàm fructuosum id esset Ecclesiæ futurum, quàm necessarium. *Siquidem ostendenda nobis est prius & urgens necessitas, & utilitas evidens, quæ fieri hoc exposcat*. Ottone Imperatore postulante, ut in matrimonio venia sibi Canonum fieret, mandavit Legatis Pontifex suis, ut annuerent, si ita publicæ rei rationibus conduceret. *Ut si urgens necessitas, vel evidens utilitas postulaverit, super hoc authoritate nostra dispensent. Rainal. an. 1204. n. 53. An. 1208. n. 14.*

V. Sed illud tum in Epistolis Innocentii III. tum in corpore Decretalium & observari sedulò, & altissimè animo infigi operæ pretium est; Quod Pontifices, qui ab aliquibus domini Canonum dicuntur, dispensatores tantùm eorum sint; nec his vocibus, *domini Canonum*, aliud significetur, quàm eximia quædam potestas de iis dispensandi, ubi Ecclesiæ vel necessitas cogit vel invitat utilitas. Eodem redit & alia illa conflictatio verborum, cum de re conveniat, ubi ajunt alii, Pontificem, esse supra Canones, alii Canonibus subesse. In ipso Jure sunt, quo illi, nec desunt quæ huic faveant verborum consuetudini. Porro utrobique una sententia est; Posse Pontificem de Canonibus dispensare, eoque nomine esse quodammodo supra Cnones: sed cum dispensare non possit nisi juxta canonicas regulas, ex utilitate & necessitate Ecclesiæ, eo sensu subest Canonibus, qui ita temperatas dispensationes vehementer probant, cæteras improbant.

Ejus rei jam præsidia venanda sunt nobis in Innocentii III. Epistolis, cæterorumque Pontificum, quorum Decreta radiant in libris Decretalium. Audi primùm, ut Innocentius III. hanc velit egregiam & singularem esse prærogativam Sedis Apostolicæ & plenitudinem potestatis, quòd in singularibus quibusque causis possit Canones relaxare, integro semper & illibato futuro eorum aliàs Canonum vigore. *Ascitis aliis in partem sollicitudinis, summus Pontifex assumptus est ad plenitudinem potestatis; qui cum moderator sit Canonum, juri non facit injuriam, si dispensat. Præsertim cum dispensatio sic juris vincula laxet in aliquo, quod in aliis non dissolvit: & sic beneficium gratiæ specialis inducat, quod vigorem Constitutionis non perimit generalis. Regest 16. Epist. 154.* Cum denique toties professus sit Innocentius, non à se unquam remitti vim Canonum, nisi cogente Ecclesiæ necessitate, satis superque non *dominatorem* se Canonum, sed *moderatorem* esse testificatus est.

Venio ad Gregorianos Decretalium libros, ubi Innocentius idem III. verba faciens de Canone, quem Alexander III. publicaverat in Concilio III. Lateranensi adversùs spurios, & demonstrans eo Canone injici non potuisse vincula Romanis Pontificibus, Alexandri III. successoribus: non ait Pontifices Romanos dominari Canonibus, etsi peropportunus is fuisset locus ejus doctrinæ propalandæ, si ea ejus animo insedisset sententia; tradit tantùm posse Pontifices dispensare. *Nobis tamen per eum adempta non fuit facultas dispensandi, cum non fuerit prohibentis intentio; qui successoribus suis nullam potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum, immo eadem potestate fungaturis: cum non habeat imperium par in parem. Extra. De elect. c. 20.* Ea Innocentii responsione dilucidè patet, non eam amplius Episcopis adfuisse potestatem, ut de Decretis dispensarent Lateranensium horum Conciliorum XII. & XIII. sæculi. Erant enimvero hæc Concilia tanquam Generales Conventus totius Occidentalis Orbis, aderant Episcopi totius Ecclesiæ Latinæ, aderant & Oratores Principum omnium Christianorum, refingebatur in iis Latinæ Ecclesiæ disciplina universa, quam dudum colluvies quædam vitiorum prorsus labefactaverat. At nova ea disciplinæ restauratio nullius ponderis & vigoris futura erant, si singulis Episcopis permitteretur de ejus Decretis dispensandi facultas. Cum vel maximè constet, eam, quam sibi ipsi in Concilio reservarunt potestatem dispensandi de pœnitentia criminum ante ordinationem peragenda, eò demum evasisse, ut eæ dispensationes in jus commune evaserint, nec jam pœnitentia exigatur ulla.

VI. Negat alicubi Paschalis II. à Conciliis Generalibus legem præfixam esse ullam Romanis Pontificibus. *Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixerint, &c. Ibid. c. 6.* Sed ejus Decreti germanus sensus is est; Non potuisse à Conciliis Generalibus auferri Pontifici potestatem nova condendi statuta, quibus novis medeatur morbis; atque adeo potuisse eum nova obedientiæ & fidei sacramenta à Metropolitanis exigere, quanquam de his sacramentis Concilia Generalia verbum fecissent nullum.

Ab ipso usque divino jure derivare videbatur Innocentius III. eam, qua pollent Romani Antistites potestatem, sejungendi Episcopos ab Ecclesiis suis translatione, sive cessione. *Ideo tria hæc non tam Constitutione divina soli sunt Romano Pontifici reservata. Extra. De Transl. c. 2.* Id jam diximus de sedis Apostolicæ Primatu intelligi debere, qui divino utique jure nititur, & quo invitantur Patres & Concilia, ut volventibus Ecclesiæ sæculis majorum causarum judicia, sive dispensationes quasque gravissimas Romanis Præsulibus reservent. Atqui cum Innocentio persuasum esset eam dispensationum potestatem divino ex jure manare, propterea quod contemplatione Principatûs divinitus instituti, ea illi integra servata esset: certissimum tamen eidem rursus erat, eam facultatem explicari non debere, nisi convenienter Canonibus, ubi charitas, utilitasque Ecclesiæ hortaretur. Id rursus ipse alibi disertis verbis: *Dummodo necessitas, vel utilitas id exposcat.* Qui eo modo & temperamento dispensator est Canonum, eum cave ne dixeris dominatorem. Et rursus alibi: *Cum sedes Romana pro consideratione ætatum, & temporum, seu gravium necessitatum dispensativè quidquam ordinare decrevit. Extra. De Renunc. c. 11. Et de in integrum rest. c. 5.* Ubi commendat, ut cessante dispensandi necessitate, pristino vigore redintegrentur Canones.

Pulcherrimè rursus alibi Innocentius ait, toto æquitatis & legum rigore munienda esse Romanæ sedis judicia, quod ad ejus normam se effingant Judices omnes alii Ecclesiastici, nisi ubi Pontifici Romano necessitas, aut utilitas aliquid extorquet dispensationis. *In causis, quæ Summi Pontificis sius* di-

dicio deciduntur, & ordo juris, & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus causis cæteri teneantur similiter judicare. Nisi fortè cum aliquid causa necessitatis & utilitatis inspecta, dispensativè duxerit statuendum. Extra. De sen. & re judicata. c.19. Ne optari quidem potuit quidquam magis appositum, ad revincendam eorum hallucinationem, qui opinantur Pontifices dominatores esse Canonum, aut alio sensu dominatores eorum, vel dici à quoquam posse, vel ipsos sibi visos esse, quam quod inter varias necessitates Ecclesiæ Canonum sint dispensatores. Perspicuè hic enim Pontifex assurgit supra alios Episcopos, non dominatione & imperiosa quadam supra Canones authoritate, sed sola dispensandi potestate in commodum & salutem Ecclesiæ.

Manifestè id unum toties voluere Pontifices, quoties se supra Canones Concilia efferre visi sunt, non quasi possint pro arbitratu suo eorum observationem excutere, sed quod ubi illicit charitas, ubi impellit necessitas, possint dispensare. Id cum primis dilucidè idem Papa: *Licèt intentionis nostræ non sit investituras de vacaturis factas contra Canonum instituta ratas habere: qui secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare. Extra. De concess. Præbend. c.4.* En plenitudinem potestatis, en & justitiæ plenitudinem. Ita sunt Pontifices *supra jus*, quia de jure dispensant, ubi necesse est, & ubi compendio aliundè aliquo resarcitur labes allata disciplinæ. Canonibus concinit vehementer hæc Canonum peropportuna relaxatio, & quæ bene vertit, & ad ipsorum reverentiam Canonum conducit. Vicarius Christi in terris, & ejus authoritatis sequester, legibus non subest, quia legum veniam facit, cogente necessitate, jubente charitate, quæ lex legum est, & omnium legum norma. *Non enim homo, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata, non humana, sed divina potius authoritate dissolvit. Extra De transl. Epis. c.3.* Ita Innocentius potestatem Pontificiam vehementissimè exaggerans, nec illam tamen ulterius propellens, quàm ut publicis Ecclesiæ necessitatibus, Canonum mitigato rigore, prospiciat. *Ecclesiarum utilitate, vel necessitate pensata.* Et alibi: *Transeundi ad Ecclesiam Tolosanam propter urgentem necessitatem & evidentem utilitatem ei licentiam tribuatis. Extra. De elect. c. 30. 38.*

VII. Extincto Innocentio successit in ejus sedem zelum, doctrinam Honorius III. Concessit is Episcopo Hungariæ, suæ ut Cathedralis Ecclesiæ Canonicatibus uniret Capellas: *Si evidens utilitas, aut necessitas exigat.* Transtulit idem ipse Vesontionensem Episcopum in Patriarchatum Constantinopolitanum, contestatus non à se donari Prælato Ecclesiam, sed Ecclesiæ Prælatum. *Non tam persona in Ecclesia, quàm Ecclesia in persona utiliter nos consulere arbitrantes. Extra. De Præb. c.33.*

VIII. Regente Ecclesiam Honorio III. editæ sunt constitutiones Synodales Episcopi Sarum in Anglia anno 1217. In his testificatur Episcopus dispensare se posse de irregularitate non justis nuptiis editorum, servorum, & eorum, qui ab Episcopo quovis alio, quàm Diœcesano ordinati fuere. *Quoniam cum talibus dispensare possumus. Can. 2.* Dunelmensis quoque Episcopi Constitutiones idem faciunt. *Conc. Angl. Tom. 2. pag. 137. 162.* Et has tamen dispensationes suprà vidimus Pontifici reservatas. Argumento id porro est, nuperam fuisse eam reservationem, eoque necdum ad omnes Ecclesias pervadere potuisse. Additur ibidem, siquis lethali obstrictus culpa Ordines susceperit, confiteri eum antè debere, quàm susceptis fungatur Ordinibus. Et id quidem eo refertur capite, ubi de irregularitatibus agitur, quod cuilibet insit crimini contagio aliqua irregularitatis. Sed eo insinuatur, usque adeo enervatam fuisse disciplinam Episcoporum supinitate, quibus jure facta fuerat copia dispensandi de pœnitentia ante hujus irregularitatis absolutionem peragenda, ut non alia jam exigeretur pœnitentia, quàm flagitii confessio. Ut cautissimè & circumspectissimè fecisse dicendi sint Episcopi, quando totam pene irregularitatum relaxandarum dispensationem unum ad Pontificem rejecerunt.

Honorio III. successor datus Gregorius IX. Episcopum Suverinensem electum, cujus natales claudicabant, eo nexu absolvit. Ita nec Germani dubitabant, quin ejus irregularitatis nodus à Pontifice solvendus esset. Ab hoc eodem, *Epist. 15.*, venia facta est Canonum Sancto Ludovico Galliæ Regi, ut Margaritam duceret Comitis Provinciæ filiam, sibi verò quarto gradu conjunctam. Magna verborum pompa amplificat Pontifex eam, qua Christus Romanam decoravit Ecclesiam, cœlestium clavium plenissimam potestatem. Sed nec ipse dissimulat plenissimæ potestatis comitem esse debere sapientiam & justitiam æquè plenissimam: *Quatenus & potestativa discretio, & potestas nihilominus sit discreta:* administrationem clavium mansuetudini accomodandam, cui socia sit severitas; austeritate moderandam, à qua humanitas non recedat: ne dissipatio videatur ea magis esse, quàm dispensatio. *Unde Romanus Pontifex, qui claves in B. Petro discretionis & potestatis accepit, nunc mansuetudine utitur, nunc rigore, consideratis circumstantiis universis, neutram in altero derelinquens, &c. Prudenter attendit non solùm personas, sed causas; cum quibus videlicet & ex quibus dispensare disponit; ne fortè sic dispenset, ut dissipet; immo ne dissipet, si dispenset, ne propter mansuetudinem subvertatur veritas. Rainal. an. 1234. n. 16.* Postremò nec illud tacet Pontifex, etiam tum cum de Regibus & Imperatoribus agitur, in dispensando tamen non aliò unquam spectari, quam ut fidei & justitiæ, religioni & Ecclesiæ consultum sit. *Licèt igitur nihil aliud amplius, quam necessitas dispensantem ad dispensandum inducat; ostendentes tamen quod urgens necessitas & evidens utilitas id exposcit, cum ex hoc negotium pacis & fidei proficeret, &c.*

IX. Nec parcior fuit Bonifacius VIII. in amplificanda ea, qua successores Petri Christus donavit authoritate causis in omnibus majoribus, cum in Oriente ipso in causa matrimonii dispensavit, irritata dispensatione Catholici Armenorum. Et hanc tamen confessus est exequendorum Canonum esse potestatem, ita nimirum exequendorum, ut rigor lenitate non enervetur, sed temperetur. *Summus Pontifex, cui per Canones concessa sit dispensandi facultas super illos, ut per dispensationis lenitatem rigorem eorum ex causa temperet. Rainal. an. 1203. n. 20.*

Anno 1314. Concilium Ravennæ habitur. *Can 2. 3.* causas aliquas Papæ, aliquas Concilio Provinciali reservavit; pertinentes nimirum ad Ordinationes minus Canonicas. Atqui ejusmodi dispensationes, quibus venia fiebat ætatis, & quæ tum Concilio Provinciali permittebantur, nunc uni Apostolicæ reservantur sedi. Cessatione nimirum Provincialium Conciliorum fracta & debilitata est in plerisque Episcopalis authoritas. In Concilio Ravennate anno 1317. servata est. *Can. 22.* Archiepiscopo Ravennati dispensatio Constitutionum omnium Concilii Provincialis. Concilium Avenionense anno 1326. & 1351. *Can. 59. 70.*, maluit omnibus Provinciæ Episcopis eam facultatem communicari, nisi mallent ipsi ad Metropolitanos eam totam conferre. Concilium anni 1336. ad Castrum Guntherii

ean-

eandem potestatem Episcopis omnibus impertiit. *Can.22.* Concilium Toletanum anno 1339. idem decrevit, *Can.1.*, quoad excommunicationes. Concilium Andegavense anni 1365. collationes Beneficiorum irritas declaravit, *Can.8. 34.*, si iis conferrentur, qui minores essent ætate ea, quam Beneficium desiderarer: *nisi ex causa evidenti per Ordinariam fuerit dispensatam*. Quoad censuras à Concilio decretas illas voluit ab Episcopis solvi posse. Concilium Vaurensem (de Lavaur.) anni 1368. intactas permisit Episcopis dispensationes, quas & jus permittit, irregularitatis ex ignorantia existentis. *Potestatem dispensandi super iis ex causa, & quatenus à jure permittitur, per hoc non intendimus. Episcopis interdictam*. *Can.20.* In Concilio Andegavensi anni 1448. Coloniensi anni 1452. Toletano anni 1473. eadem potestas Episcopis concessa est.

X. Avenionesi schismate conflagrante, cum se regna quædam tanquam in interregno sacro ab omni subduxerint Summorum Pontificum obedientia, eam sibi visi sunt recuperasse Episcopi potestatem dispensandi amplissimam, qua quondam potiebantur; atque in Pisano Concilio, *Sess.22.*, anno 1409. ratum habuir Alexander V. Papa, quiquid ab illis interim fuisset dispensatum. Contra autem Martinus V. in Concillio Constantiensi, *Sess.43.*, anno 1418. revocavit dispensationes omnes a prioribus indultas Pontificibus, ut ne Ordinibus initiari tenereotur, quos requireret Beneficium, quo gaudebant.

Ab hoc primum Ponrifice concessa est licentia, ducendæ sororis prioris coojugis. Id Fuxio indulgebatur tum Comiti, ut ejus stirpi regnum Navarræ adsereretur, utque obviam iretur dissidiis & calamitatibus, quæ tum ingruunt, cum de regno in incertum pendente decertatur. Narrat ipsemet Pontifex veotilatam excussamque jussu suo fuisse eam rem, ab omnibus viris toto orbe consultissimis, Theologiæ Canonumque peritissimis, eosque, sicut & illos qui in Concilium Constantiense confluxerant, in id omnes consensisse, ejusmodi rem eam esse, in quam caderet dispensatio. Denique ab Episcopis regionis ipsius affirmatum constantissimè sibi fuisse, non utilem tantùm, sed & pernecessariam fore eam Canonum relaxationem, bellis, innumerisque malis aliis prævertendis. *Cum à pluribus notabilibus dominis & Prælatis illarum partium intellexerimus, dipensationem ipsam non solùm utilem, sed summè necessariam fore; & si non fiat, exinde maxima scandala, & horrenda verisimiliter discrimina emersura*. *Rainal. an.1418. n.35.*

XI. Nostri hujus instituti non est eas attingere quæstiooes, quæ ad Constantiense & Basileense Concilia, ad Conciliorum, Pontificumque potestatem pertinent, siqui in his quandoque certaminis exoriatur. Omnibus horum temporum Conciliis, ut reor, & Pontificibus conveniebat, posse de Conciliorum statutis Pontifices dispensare, cum ex usu erat Ecclesiæ: nec ipsi Pontifices aliud, ut existimo, voluere, cum se Conciliis subjici molestè ferre visi sunt.

Altercationis aliquid exarsit in Concilio Florentino inter Græcos & Latinos super hoc negotio. Eximiam & exortem Papæ potestatem volebant Latini his exprimi verbis: *Juxta determinationem sacra Scriptura & dicta Sanctorum*: Volebant Græci, ut ita exprimeretur, *Juxta tenorem Canonum*; aut, *Juxta Canones & dicta Sanctorum, sacramque Scripturam, & acta Synodorum*. *Rainal. an.1436. n.4. 6. An.1441. n.9. &c.* Postremò Principatum Sedis Apostolicæ, & potestatis plenitudinem placuit his verbis exprimi: *Gubernandi universalem Ecclesiam à Christo plenam potestatem traditam, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur*. *Sess.25.* Mira prudentia librata sunt hæc verba, quibus duplex potest inesse sensus. Hinc insinuantur Synodi Canonesque testes esse incorruptissimi authoritatis Pontificię comprobandæ; hinc regulæ esse necessarię, quibus se inflectat. Non testes tantùm, sed & leges regulasque volebant esse Græci, & ultra metas sanè forsan evagabantur, si dispensandi facultatem circumscriberent. Cardinales ex adverso metuebant, non illi quidem ne Canonicis regulis moderanda esset dispensandi potestas, sed ne eo obtentu funditus everteretur.

XII. Quos sibi Consultores adscivit Paulus III. tum Cardinales, tum alii viri spectabiles; non dubitabant illi quidem de legitima & summa Pontificis in dispensando potestate; sed ne de usu quidem ejus potestatis ambigebant, quin coarctandus esset ad publica Ecclesiæ commoda. *Nec putemus nobis licere dispensare in legibus, nisi urgenti de causa & necessaria. Nulla namque perniciosior consuetudo, in quavis Republica induci potest, quàm hac legum inobedientia.*

Concilium verò Coloniense anni 1536. de iis agens, *Can.32. 46.*, qui cum bona venia Pontificis plura Beneficia incompatibilia retinent, admonet illos Pontificio quidem diplomate adversùs humana judicia satis tutos esse, non ita forsan adversùs divina. *Qui verò dispensatione Apostolica adversùs hæc se tueri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtentæ Deo comprobent*. Hoc est, non humana lance, sed divini trutina judicii ponderatum iri dispensationes omnes, nolla satis justa causa impetratas. Additur in eodem Concilio, quis eruditione singulari soni, eos si quid peculiaris dispensationis hinc consequantur, id totum ad religionis incrementum converti ab eis debere. *Neque enim sublimes atque admodum literatas personas suo privilegio andamus, modò ille rectè & secundùm Deum utantur*. De ea dispensandi causa aliquid jam non semel perstrinximus, ostendimusque ad Ecclesiæ utilitates eam revocari debere. Eadem est hujus Colonieosis Concilii sententia.

Missas facio complures alias cautiones Conciliorum adversùs circumventiones & sinuosos flexus, cuniculosque, quibus obrepitur Pontifici ad eliciendas dispensationes. *Conc. Gen. Tom.14. p.542. 575. 655. 689.* His cautionibus uti Episcopos voluit omnibus Tridentina Synodus. *Conc. Trid. Sess.13. c.5. Sess.22. c.5. Sess.23. c.1.*

Sed & illud à Tridentinis Patribus, *Sess.23. c.1.*, inculcatum est effatum palmarium, quod in hac re tota dominatur, uni serviendum esse Ecclesiæ charitati, utilitati, necessitati in dispensationibus moderandis. Hinc dispensationem residentiæ Episcopalis quatuor ad causas illi religavere adprimè canonicas. *Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abesse postulent & exigant, &c.* Subditur mox eas causas non residendi exprimi debere in dispensationum chartis, sive à Pontifice, sive à Metropolitano, sive à seniore Provinciæ Episcopo.

Sed nihil accuratius iis fieri potuit, quæ Synodus Tridentina de omnibus universim decrevit dispensationibus. *Sess.25. c.18.* 1. Ut rationibus illæ publicis aliquando pernecessariæ sunt. *Sicut publicè expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus casibus pro communi utilitate satisfiat*. 2. Ita facilitate & frequentia dispensationum nimia, leges io contemptum, denique & in desuetudinem venire. *Sic frequentiùs legem solvere, exemploque potius, quàm certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nihil aliud est, quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire*. 3.

Religiosissimæ Canonum observantiæ inhærendum esse: *Quapropter sciant universi sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri potest, indistinctè observandos.* 4. Utque nec eorum vigor remitti possit, nisi justis & necessariis causis, ex quibus plus exuberet commodi; denique gratuitas esse debere; justitiæ & necessitati, non gratiæ & pecuniç quantçcumque daodas. *Quod si uegens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita ac summa maturitate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum.* 5. Alioqui subreptitia reputabitur dispensatio. *Aliterque facta dispensatio subreptitia habeatur.*

XIV. In publicum exiit oratio Pii IV. ad Cardinales in Consistorio, post terminatum Concilium Tridentinum. Professus est oon passurum se unquam, ut ejus Decretis derogaretur; si quam sibi exculperet dispensationem publica vel Ecclesiæ utilitas, vel necessitas, de eo priùs in Cardinalium Consistorio consultatum iri. *Quæ à sacrosancta Synodo acta, statuta sunt, ea lege, etiam Principibus recusantibus, quod tamen futurum non credimus, rata & firma esse volumus, ut illis derogare nullo unquam tempore passuri simus. Quod si vel temporum ratio, vel causarum locorum quæ conditio, aut publica utilitas atque evidens suaserit aliquando à Concilio recedi, id sine consilio vestro, venerabiles fratres, facturi nunquam sumus. Goldast. Const. Imp. pag. 1273.*

Quod verò subjicitur mox à Pontifice, non necessitate, sed modestiç & humilitatis instinctu parere se velle Canonibus: quòd ea summarum Potestatum laus & gloria sit singularis, legibus etsi non subjiciantur, obtemperare tamen: *Nos primi Decreta Concilii servare, & sanctissima habere semper volumus; quo cæteri exempla nostra secuti, obedientiores posthac sint, & ad omnia paratiores. Idque nos ipsi facimus, memores non tam potestatis, quàm modestiæ & mansuetudinis nostræ. Quamvis enim legibus soluti simus, secundùm tamen leges vivere volumus. Digna enim vox est majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri:* his insinuatur non solutior supiniorque, sed splendidior augustiorque legibus parendi ratio, nihilo tamen minus aut stricta, aut religiosa. Eandem inierat Gratianus, 25. *q.2. c.19.*, concordiæ viam, adversos quodammodo, certè valde diversos conciliandi Canones, quorum alii summos Pontifices subjicere, alii eximere videbantur Canonum obedientiæ. *Sic & summæ Sedis Pontifices, Canonibus, sive à se, sive ab aliis sua authoritate conditis reverentiam exhibent; & eis se humiliando, ipsos custodiunt, ut aliis observandos exhibeant. Nonnunquam verò seu jubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, se Decretorum dominos & conditores esse ostendunt. In præmissis ergo Capitulis, aliis imponitur necessitas obsequendi, summis verò Pontificibus ostenditur inesse authoritas observandi; ut à se tradita observando, aliis non contemnenda demonstrent. Oportet ergo, ut prædiximus, primam Sedem observare ea, quæ decernenda mandavit, non necessitate obsequendi, sed authoritate impertiendi.*

Non minùs accurata strictaque erit Canonum observantia, cum non religabitur nisi ex regulis legibusque modestiæ, humilitatis, charitatis, sollicitudinis Pastoralis ad çdificationem Ecclesiç, & ad exempla incitamentaque virtutum Clericis, Fidelibusque omnibus subjicienda. His enim maximè virtutibus illuminatur Episcopatus, & illius potissimum, qui in ipso summo Episcopatûs vertice sedet.

XV. Objicitur hactenus constitutæ hîc à nobis doctrinæ Concilii Lugdunensis II. Decretum sub Gregorio X. quo præcipitur, si quid dubitationis vel caliginis habeant dispensationes Papæ super pluralitate incompatibilium Beneficiorum: *Super hoc ad Sedem Apostolicam recurrendum, cujus est æstimare, quem modum sui Beneficii esse velit. In Sexto. De Offic. Ordinar. c.3.* Hinc conjectant esse dispensationes meræ gratiæ & benevolentiæ, non necessitati, non utilitati Ecclesiæ datas. Verùm meræ hæ sunt argutiæ, nec id sonant Decreti verba. Eo enim agitur de Decretis omnibus Sedis Apostolicæ, quorum verba nonnihil habeant hæsitationis & ambiguitatis, ita ut de vero eorum sensu meritò ambigatur. Atqui ea obscuritate laborare possunt dispensationes prorsus omnes, etiam maximè necessariæ. Non in solis gratiæ dispensationibus interpretandis adeunda Sedes Apostolica, sed in omnibus prorsus, quibus offusa est caligo & ambiguitas. Porro illæ ipsæ dispensationes, quæ pernecessariæ & justissimæ sunt, nihilo tamen minus gratiæ, & beneficia, & privilegia dicuntur.

CAPUT XXIX. *P.4. l.2. c.69.*

De Dispensationibus Theologorum & Canonistarum doctrina.

I. Doctrina B. Fulberti & Ivonis Carnotensis, non cadere dispensationem in ea quæ Legis æterna sunt, sed de legibus Ecclesiasticis dispensari posse, ubi Ecclesiæ vel Regni necessitates hortantur.

II. B. Lanfranci & B. Anselmi Doctrina.

III. Bernardi doctrina. Dispensationes à Papa expressas nulla justa & necessaria causa, aut obreptitias esse, aut extortas, nec tutò iis quemquam uti posse.

IV. Ex eodem non dispensatio, sed dissipatio Canonum est, nisi fiat æqua compensatio. Damnantur ab eo munera, quibus dispensationes eliciuntur.

V. Doctrina Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis, Leges mutabiles alia, alia immutabiles.

VI. Doctrina Goffridi Abbatis Vindocinensis.

VII. Stephani Abbatis S. Genovefæ.

VIII. Doctrina Joannis Salisberiensis.

IX Doctrina Arnulphi Abbatis Lexoviensis. Necessitas, cui donantur dispensationes, æstimari non debet judicio hominum ignavorum & sibi indulgentium.

X. Doctrina Hildeberti Episcopi Cenomanensis. De primis ad connubia dispensationibus.

XI. Doctrina Cardinalis Jacobi Papiensis.

XII. Doctrina Sancti Thomæ.

I. AGmen ducet Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus, qui pernecessariam æstimavit eam dispensationem, qua Remensis Povinciæ Episcopi eum ordinabant sibi Episcopum, qui neophytus, seu laicus hactenus fuisset. Erant ejus mira virtutum insignia, eruditio eminens, spectatissima innocentia, lectio canonica. Subverente uno ex Comprovincialibus Episcopis, ne ea dispensatio Summo Pontifici minùs probaretur, hunc illi scrupulum exemit Fulbertus, nec enim Papæ displicere dispensationes, quæ ad afflictæ Ecclesiç restaurationem vel utiles essent, vel necessariæ. *Dominus Papa, cujus animadversionem te vereri significasti, non habebit quod tibi meritò debeat succensere, si te graviter collapsæ Sanctæ Remensi Ecclesiæ aliquam spem resurrectionis audierit providisse. Epist. 38.*

Inter Fulberti successores conspicuus Ivo Carnutensis Paschalem II. commonefecit, quàm providè & quàm necessariò toleranda essent fidei sacramenta,-

ti, quæ tum Reges ab Episcopis exigebant, quanquam ea tunc canonicis Constitutionibus prohiberentur. Cum æterna enim lege non interdicantur; sed iis tantùm Ecclesię decretis, quę libertati Ecclesiasticę patrocinantur: hęc sanè tum necesse est relaxari decreta, ubi servari non possunt, nisi ingenti discrimine pacis, unitatis & concordię labefactandę, Ecclesiæque Imperio collidendę. *Plenariam pacem impetrare nequivimus, ni Metropolitanus per manum & sacramentum fidelitatem eam Regi faceret, quam praedecessoribus suis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi, & cæteri Regni Francorum quamlibet religiosi & sancti Episcopi. Et propter mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia Ecclesiastica paci & fraternæ dilectioni sic expediebat. Cum enim plenitudo legis sit charitas, in hoc legibus obtemperandum esse credimus, in quo charitatis opus impletum esse cognovimus. Intuitu charitatis & pacis, veniale habeat paterna moderatio, quod illicitum facit non æterna lex, sed intentione acquirendæ libertatis Præsidentium sola probibitio. Epist.*206. *aliter* 190. *Baron. an.*1107. *n.*50.

Præstantissimi Canonum Compilatoris, interpretis vindicisque Ivonis duo ea sunt placita luculentissima. 1. Lex legum & regina Charitatis est. Ubi ergo ea incidunt tristissima tempora, ut nisi convulnerata charitate, cæteræ leges observari non possint, illa vigere, hæ conticescere debent. 2. In Legis æternæ placita non cadit ulla unquam dispensatio. Cæteræ leges non usque adeo rigidæ & inexorabiles sunt, ut non remittendæ tum sint, cum earum relaxatione commoda alia accumulantur, in quibus & plus momenti sit & necessitatis. Alibi quoque idem Ivo, *Epist.*65., pensiculatiùs pertractat capita illa legis æternæ, quæ laxari nunquam possint, quòd hinc pendeat disciplina morum, sanctitas, innocentia, salus, eaque sejungit ab arbitrariis disciplinæ ritibus. *Ea quæ indifferenter se habent, in quibus non observatis minimè salus periclitatur, vel observatis minimè juvatur.* Et mox uberiùs percensens hinc legis æternæ inconvulsa decreta, hinc temporalis disciplinæ leges mutabiles. *Immobiles sunt, quas divina lex sanxit, quæ observata salutem conferunt, non observata eandem auferunt. Mobiles verò sunt, quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia, ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutiùs muniendam. In his quibus observatis salus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio; sed ita sunt omnia mandata, vel interdicta servanda, sicut sunt æternâ lege sancita. In his verò quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem, posteriorum sanxit diligentia; si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere authoritate Præsidentium diligenter deliberata dispensatio.* Ita Ivo philosophatur in Decreti sui Præfatione, ubi illud juvabit adnotasse: hæc ab Ivone tum temporis disputata fuisse, cum justis etiam & necessariis dispensationibus vix homines acquiescerent, adeo non illas ambiebant, quæ tam procul sunt ab æquitate, quàm & à necessitate Ecclesiæ. Perspicuum est autem non aliis Ivonem assentiri dispensationibus, quàm illis quæ pari aliàs bonorum cumulo pensantur.

Videtur ille quidem aliquando non abnuere, quin aliquid detur honori & utilitati hominum, dissimulandis criminibus, quæ jam sint admissa. *Solet Ecclesia Romana dispensatoriè multa infirma tolerare, postquam patrata sunt, tam pro locorum necessitate, quàm pro personarum utilitate & honestate. Neque aliter cogendus est Summus Pontifex contraria sibi scribere, vel facere: ne cogatur dicere illud Apostolicum; Si quod destruxi, iterum ædifico, prævaricatorem me constituo. Ep.*181. Sed vel ex iis ipsis verbis testatum sit, solemne tunc statum fuisse Romanæ Ecclesiæ, non dispensare nisi urgente necessitate, *pro locorum necessitatibus*: si qua autem privatorum ratio haberetur, id eò evenisse, quòd cum infectum reddi non posset quod factum fuisset, suadebat prudentia dissimulari, quod jam emendari non posset. Data erat ea Epistola ad Galliæ Cancellarium, & quidem de proprio ejus negotio. Atqui donari aliquid Cancellario Franciæ, ne nomen & fama ejus turparetur & vilesceret, id poterat non ad Regni tantùm, sed & ad Ecclesiæ utilitatem pertinere.

Cæterùm locis compluribus Ivo apertum fecit, quàm, authore se, non possint Canones, nisi ad publicas Ecclesiæ necessitates solvi. *Dispensationis modus, qui nulli sapienti displicuit, ad sedandas tantas perturbationes in aliquibus admittendus est, &c. In dispensationibus Ecclesiasticis, ubi non periclitatur fidei veritas & morum honestas, quædam instituta temperare debemus, ut tantis Ecclesiæ ruinis subvenire valeamus. Ep.*214. Et alibi dum patrocinatur dispensationi, quæ Paschali II. expugnata fuerat ad Investituras: *Dictante ratione approbamus, si imminente strage populorum, paterna charitate, cum nonnullo vulnere suo, se tantis periculis voluit objicere, ut majoribus morbis posset sincera charitate subvenire. Ep.*236.

II. Ab eodem Paschali II. postulavit B. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, *L.*3. *Ep.*45., dispensandi potestatem toto Anglię Regno, ubi ad Canonum legumque vocem omnes pene obsurduissent. *Sæpè necesse aliquid de Apostolicis & Canonicis statutis pro compensationibus relaxare, & maximè in Regno, in quo ferè omnia sic corrupta & perversa sunt, ut vix ibi aliquis omnia statuta Ecclesiastica ferre possit. Peto, &c.* Concessit Papa, cum necessitas incumberet: *Cum Ecclesia, cujus Præpositus es, tanta necessitas expetit.*

Narrat Eadmerus Libro primo Historiæ suæ novæ, à B. Lanfranco Cantuariensi in Metropoli prædecessore Anselmi, cum esset Romæ, renuntiatam esse Pontifici irregularitatem Archiepiscopi Eboracensis, qui filius esset Presbyteri: item & Episcopi Lincolniensis, qui eum Episcopatum adeptus esset, velut mercedem obsequii Regi Vuillelmo Notho navati, in Anglia sub jugum mittenda. *Facta convocatione emit officio, quo ei deservierat multis impensis.* Nec siluit Lanfrancus eorum amborum operam tunc Regi pernecessariam in novi Regni rebus constituendis. Tunc duo Præsules resignarunt annulos baculosque suos Pontifici, qui copiam fecit Lanfranco illos suis sedibus restituendi, si necessitatibus Ecclesiæ ita expedire æstimaret. Reddidit illos mox Lanfrancus annulos baculosque resignatos. *Tu videris, Pater es patriæ illius: ac per hoc industria tua consideret, quid expediat. Virgæ Pastorales, quas reddiderunt, ecce hic sunt. Accipe illas, atque dispensa prout utilius Christianitati regionis illius agnoscere poteris.*

III. Verba faciens Bernardus de dispensatione, qua Robertus nepos migrarat ab Ordine Cisterciensi ad Cluniacensem, utique molliorem, ad Christum summum Judicem provocavit, qui novè ad examinis incudem hominum judicia revocabit, tam nullis exorabilis precibus, quàm muneribus quibusvis inaccessus. *Quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas quoque justitias judicabit? Veniet dies judicii, ubi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba: & conscientia bona, quàm marsupia plena: quandoquidem Judex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Tuum Domine Jesu, Tribunal appello. Epist.*1.

Alibi verò apertissimè declarat, dispensationibus Romæ impetratis fieri non posse, quin quod ma-

lum est, malum fit; & quidquid criminis est, criminosum; jam malè eum fecisse, qui faciendi malè petierit licentiam; consilium, non licentiam petere debuisse; id genus dispensationes, aut fraudulentè subreptas Pontifici fuisse, aut vi expugnatas. *Quomodo vel Abbatis jussio, vel Papæ permissio licitum facere valuit, quod purum malum fuit, &c. Quod & vos quoque non immeritò timeatis, ac satis de propria causa confidentes, remorsas ac remordentes conscientias Apostolica conati estis delinire licentia. O frivolum satis remedium, quod non est aliud, nisi more protoplastorum, cauteriatis conscientiis texere perizomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum. Apostolicam, inquiunt, licentiam quæsivimus, & impetravimus. Utinam non licentiam quæsissetis, sed consilium; id est, non ut liceret, sed an liceret? Unde tamen quærebatis licentiam? Ut liceret, quod non licebat. Facere itaque volebatis quod non licebat. Sed quod non licebat, malum erat. Mala igitur erat intentio, quæ in malum tendebat. Ep.7.*

Si enim una nos concitat honorum sitis, vel opum ad plura ambienda Beneficia; aut ejusmodi quidpiam aliud, non poterit Pontificiæ dispensationis diploma turpissimæ cupiditati speciem honestatis appingere, aut rerum naturam diffingere, & præstare, ut liceat, quod per æternam legem nunquam hominibus licebit, avaris esse, aut voluptariis, aut ambitiosis. Unde ibidem Bernardus: *Malum jam cordi conceperant, opere tamen ausi non fuerunt implere, nisi cum licentia. Conceperant dolorem, sed non pepererant iniquitatem, donec iniquis Papa conceptas præbuisset assensum. Quo lucro, quove saltem compendio mali? Numquid ideo aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia Papa concessit? Quis verò malum esse neget, assensum præbere malo? quod tamen summum fecisse Pontificem, nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum.*

IV. Intutæ Bernardo, & discriminis plenissimæ videbantur illæ dispensationes, quibus non tantundem commodi compensaretur, quantum inferebatur damni. Dispensari cum Episcopo Catalaunensi flagitavit ab Honorio II. at illico ostendit quantum inde utilitatis emersurum esset in Ecclesiam. *Vestræ discretionis est judicare; an meritò flagitetur à vobis facienda dispensatio, unde talis potest sperari recompensatio. Ep.13.* Dolet & illud alibi vehementer, quòd Romæ tam multi impetrent, quod ne petere quidem fas erat; idque impetrent donis & pecuniæ largitione, quibus plus insit dedecoris, quàm ipsi juris relaxationi. *Hujus rei gratia non pigritantur crebrò terere limina Apostolorum, inveniri & ibi, quod magis dolendum est, qui sua faveant improbæ voluntati. Quia Romani valdè diligunt munera, sequuntur retributiones. Nudè nuda loquor, nec retego verenda, sed reverenda confuto. Utinam privatim & in cameris hæc fierent, &c. Nunc cernente orbe mundi fabulam, soli tacebimus? Caput meum undique conquassatum est, ego sanguine undique ebulliente, putaverim esse tegendam? Epist.42.* Non facilè quisquam alius tanta Sedem Apostolicam, Pontificemque ipsum, quanta Bernardus prosecutus est veneratione. Ubi tam fidenter ergo ille in has stomachabatur corruptelas, non alio ex capite ea licentia proficiscebatur, quàm ex infucata & evangelica & summi Pontificis, & summæ Sedis charitate, atque ex summo quodam amore purioris Disciplinæ. Surripi multa Papæ jam dixit. Nec semel dixit: *Scimus id vobis per mendacium fuisse surreptum. Ep.46.*

Illud quoque profitetur alibi & præ se fert Bernardus, potestatem quidem dispensandi esse penes Pontificem, sed longè aliud esse dispensare, atque dissipare. Distare autem ea duo, eo uno vel maximè, quod dispensationi comes individua compensatio adhærescat & adæquetur; aliàs dissipationem potius dici debere. *Quid, inquis, prohibes dispensare? Non; sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, laudabilis dispensatio est. Utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. L.2. de Consider.* Et alibi rursus. *De præcept. & dispens. Novit fidelis servus & prudens ibi tantùm usurpare dispensationem, unde bonam habere recompensationem.* Ibidem tres legum species distinguit, priores de quibus dispensent homines, posteriores de quibus Deus, postremas de quibus ne Deus quidem. Eodem id recidit, quò Ivonis doctrina supra explanata. Primas vocat stabiles, alteras immobiles, immutabiles postremas.

V. Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas in classes duas eas compegit; immobiles, quarum exemplum statuit in charitate, humilitate, veritate & aliis ejusdem ordinis virtutibus, quarum vinculis absolvi nemo mortalium potest; & mobiles, cujusmodi sunt complurimæ consuetudines Canonicæ & Ecclesiasticæ, quæ utilitate, vel necessitate cogente, sive universalis, sive particularis alicujus Ecclesiæ persæpè laxantur. *Inter illa verò quæ moveri dispensatione possunt, Patrum authoritatem sequentes, ea esse dicimus, quorum pleraque in Ecclesiasticis Canonibus invenimus; quæ sicut pro communi totius, vel propria alicujus Ecclesiæ utilitate, cum non existerent, inventa sunt; sic rursus pro communi totius, aut propria alicujus, aut gentis, aut Ecclesiæ salute, pravitâ in omnibus charitate mutata sunt. L.2. Ep.28.*

Cuperem hoc loco intexi posse reliquam sanctissimi & incomparabilis Abbatis dissertationem, ubi luculentissimè ab eo demonstratur, dispensationes canonicas cum charitate moderante donentur, laudibus afficiendas iisdem esse, quibus & strictiorem Canonum accurationem: quod una & eadem charitatis summa lex & Canones dictaverit ad Ecclesiæ utilitatem, & eos ad ejusdem necessitatem suspendat. Sed longius ea nos disputatio abstraheret. Uno verbo rem conficiam, non potuisse à Petro Abbate Cluniacensi purgari approbarique delinimenta varia Ordinis Cluniacensis, nisi ejus charitatis contemplatione, quæ has dispensationes suo ex sinu effudisset.

VI. A Goffrido Abbate Vindocinensi graviter & intrepidè restitutum est iis, qui nihil non summo Pontifici licere jactabant, quasi nec limitem, nec regulam ullam ejus dispensationibus Christus Optimus Maximus præfixisset. Contra Gofridus commonstrat, solvendum illi, à Christo permissum esse id tantùm, quod solvendum sit. *Sunt quidam, qui Romanæ Ecclesiæ omnia licere putant, & quasi quadam dispensatione, aliter, quam Divina Scriptura præcipit, eam facere posse. Quicumque itaque sic sapit, desipit. Nam Romanæ Ecclesiæ post Petrum minimè licet, quod Petro non licuit. Petro, quæ liganda erant, ligandi, & quæ solvenda, solvendi, est à Christo data potestas; non quæ liganda, solvendi, vel quæ erant solvenda, ligandi concessa facultas.* Ubi has lineas transiliit Petrus, tunc graviter illum objurgatum fuisse à Paulo, etsi nuper ad Apostolatum vocato, eo eventu, ut pari in admiratione fuerit, & Pauli zelus atque audacia, & Petri humilitas, docilitasque in Summo Apostolici fastigii Principatu. *Petrus autem si aliquando aliter egit. Paulus licet in conversatione novitius ei in faciem resistere minimè timuit. Petrus verò sui junioris increpationem libenter suscipiens, quod plus justo fecerat, diligenter correxit.* Qui potuis-

tuisset enim Christus Ministros & Vicarios suos legibus solutos velle, qui venisset ipse legem non solvere, sed adimplere. *Præterea nulla ratione fieri licet, quod Christus suo exemplo dedocuit. Ipse enim legem solvere non venit, sed adimplere.* Ex quibus illud tandem efficit, potestatem à Christo Pontificibus commendatam, Christi more & spiritu explicandam esse, omnia admoderantibus legibus sapientiæ, justitiæ & charitatis. *Romana itaque Ecclesia Divinarum Scripturarum legem solvere non debet, sed conservare: & tradita sibi à Christo potestate, non ad suam voluntatem uti, sed secundùm Christi traditionem.*

Alibi rursus idem Gaufridus præstantissimè, ut temperandæ sint dispensationes, promovendæ semper religioni & charitati; non ad acervandos cuiquam thesauros iniquitatis & iræ, sed ad salutis æternæ adminicula subministranda. *Dispensationes aliquando in Ecclesia faciendæ sunt, non quidem amore pecuniæ, nec quolibet humano favore, sed pia & misericordi intentione. Tunc enim à Pastore Ecclesiæ dispensatio piè & misericorditer fieri creditur, cum aliquid minùs perfectè ad tempus fit ab illo, vel fieri permittitur; non voluntate sua, sed aliorum necessitate, ne in ipsis videlicet fides Christiana periclitetur &c. Si quis verò aliter in Ecclesia dispensationes facit, rationi simul & veritati contradicit; nec solùm lucernam ardentem non habet, verùm etiam aliorum ardentes extinguit. Et ideo non rectè dicitur Christi Vicarius, sed dux est cæcorum ipse cæcus. Opuscul.* 5.

VII. Stephanus Sanctæ Genovefæ Abbas, Episcopatu postea Tornacensi auctus, cum à Lucio Papa claudicantium natalium veniam fieri percuperet Cancellario Franciæ, quem ea de causa suis Præbendis & dignitatibus arcebant quædam Capitula: confitebatur ille quidem summa dispensandi potestate munitum esse Pontificem: *Eorum, Pater, legibus Romana Ecclesia non subditur, Potest si voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare. Epist.*99. Sed mox eas rationes, stimulosque Pontifici subjiciebat, quibus totum pietati & religioni, nihil admodum favori & gratiæ tribueretur. Cancellarii enim virtutibus & impensa Ecclesiæ opera ac benevolentia poterat justissima utique elici dispensatio. *Solvatur in eo, si placet, Apostolica manu vinculum quod exclusa virtute nativitatem includit, ut in paucis Ecclesiis, quæ observant, privilegium mereatur accipere, per quem in Palatio Regis multa Ecclesia privilegia consequuntur.*

VIII. Joannes Salisberiensis, Carnotensis quidem Ecclesiæ postea infulis decoratus, sed tum fidus comes & commilito B. Thomæ Martyris Archiepiscopi Cantuariensis, de Pontifice apud Pontificem ipsum Alexandrum III. expostulans, ob sive dispensationem, sive privilegium, quo Rex Angliæ jurisdictioni & fulminibus subducebatur Thomæ Archiepiscopi: ingenuè declarat, quantacumque meritissimò habeatur in dispensando ejus potestas, non potuisse tamen ab eo eam proficisci dispensationem, quæ Scripturis infesta esset, & Ecclesiæ rationibus. *Fateor verum esse, omnia Romano licere Pontifici: sed ea dumtaxat, quæ de jure divino Ecclesiastica concessa sunt potestati. Liceat ei jura nova condere, vetera abrogare, dum tamen illa, quæ à Dei verbo in Evangelio, vel lege perpetuam causam habent, mutare non possit, &c. Mala facienda non sunt, ut proveniant bona; nec salubris esse poterit dispensatio, per quam sacrilegorum perpetuatur audacia. Epist.* 191. 223. 230.

IX. Arnulphus Episcopus Lexoviensis Cardinalibus approbare satagens inducias necessaria dispensatione Angliæ Regi concessas, dum animum adduceret, ad obsequium suum novo Pontifici Alexandro III. potius devovendum; his verbis describit, quàm justa, & quàm necessaria fuisset ea dispensatio. *Quod si quid de indulgentia constat esse delictum, nihil tamen criminis intercessit in vulnusque modicum totius operis sanitas asservata compensat. Hic certè zelus eorum, hæc fuit dispensationis intentio, quam non ultronea voluntas obtulit, sed importunitas necessitatis extorsit. Epist.*43.

At cum idem ipse iniquo ferret animo, quod ex diplomate Alexandri III. quidam moliebantur, Ecclesia Sagiensi Canonicos exturbare Regulares, atque sæculares intrudere: Episcopali & intrepida prorsus constantia exaratis ad eum literis contestatus est, non posse ab eo convelli statuta Antecessorum suorum, nisi ut, vel si quid inerat vitii, id expungeret: vel si quid aberat perfectionis, id adjiceret. *Quod autem dicitur prædecessorum successori suo legem dare non posse, vel præcisè falsum est, vel omnia possunt impunè Sanctorum Patrum instituta convelli. Nos tamen errores prædecessorum à successoribus posse corrigi non negamus, & ipsorum etiam in melius posse bona mutari; ubi major scilicet mutationem suadet utilitas, nullamque sentit Religio detrimentum. Epist.*42. Addit & tolerari debere mala immedicabilia, quando jam infecta reddi non possunt, quamvis non antè fas fuisset assentiri: dispensari posse, ubi compensatio suppetit: at nulla licentia in malum cuiquam abutendum esse. *Planè sunt quædam, quibus ut fiant, consensum adhibere non licet: quæ tamen si facta sunt, dissimulare necesse est, quia non possunt habere remedium: vel si quid recompensationis habeant, discreta moderatione dispensare. Culpam tamen indulgentia prævenire non debet, ne securitas ulat audaciam, & ad delinquendum fiducia remissionis invitet.*

Sed rursus idem elegantissimè omninò subjicit, posse relaxari leges, ubi urget necessitas; sed cæqua debeat illa esse necessitas, audiendos non esse ignavos & carnales rerum æstimatores, qui gravem comminiscuntur necessitatem, ubi ne umbra quidem ejus imminet: quibus æterna nullo, temporalia summo pretio sunt; qui denique umbratilis necessitatis specie vigorem Legum, Canonumque sanctimoniam labefactant. *Tunc in potestate judicis est meliorare sententiam, & mitius judicare quam leges, cum rerum & personarum merita postulant, instantia necessitatis extorquet. In æstimanda tamen necessitate non convenit pusillanimes inveniri; ne virtuti subduxisse materiam, vel de divina videamur gratia desperare. Scio quosdam dispensationum prodigos tantæ benignitatis existere, ut nihil reservent legibus, affectibus omnia largiantur, nec offensam rationis attendant, dum hominum sibi præcavisse videantur offensam.* Malunt complusculi in Legum & Canonum, quàm in hominum offensionem incurrere; hinc sibi necessitates fingunt mendaces; hinc terrenæ quàm cœlesti prudentiæ impensiùs obsequuntur; nec aliter ad minima quæque expavescunt, quam si nulla divina Præsidii spe recrearentur.

X. Non eo timidorum numero erat Hildebertus Cenomanensis Episcopus, *Epist.*34., qui dispensare de cognationis vinculo constantissimè recusavit, quanquam cæteri jam Episcopi consensissent; quamvis causa verteretur eorum, qui opibus & nobilitate florebant; quamvis denique eo conjugio viderentur dissensiones & bella consopiri posse. Raræ tunc temporis conjugiis dispensationes. Hinc vetabat Hildebertus futuræ licentiæ aditum latius pandi. Prima id genus dispensatio à Paschali II. existimatur concessa fuisse Philippo I. Franciæ Regi, qui Bertrandam duxerat, nec ab ea divelli potuerat, etsi anathematum & interdictorum procella veluti quædam in eum se effudisset, & in ejus Regnum. Denique Pontifex pollicitus

est

est se dispensaturum, dum se interim Rex à Bertrada sejungeret; in se quoquo recepit Rex ab ea se recessurum, dum dispensatio annueretur. Hæc edocuit nos Ivo in Epistola 144. ad eundem Pontificem data. *Convenimus Balgenciacum ad faciendam absolutionem Regie, secundùm tenorem literarum, quas super hac re miserat moderatio vestra. Convenit etiam Rex & Lateralis sua, & secundùm præceptum vestrum sacrosanctis Evangeliis tactis, parati fuerunt abjurare absolutè omnem carnalis copulæ consuetudinem, insuper & mutuam collocutionem, nisi sub testimonio personarum minimè suspectarum, usque ad vestram dispensationem.* Facilè Principem tenebat locum Ivo inter hujus dispensationis Patronos, cui non utique Galliarum Episcopi astipulabantur, ut ex hac ipsa liquet ejus Epistola. Hinc facilè intelliges, cur eam Pontifex dispensationem largitus sit, non Episcopi Gallicani. Fatetur ingenuè Fagnanus ipse petitas aliquando à Papa dispensationes, quæ ab Episcopis dari potuissent. *Fagnan. in l. 1. Decret. part. 2. pag. 166. 167. & l. 4. p. 25.*

Postquam autem Paschalis Papa januam aperuit dispensandi in gradibus cognationis, mirum posteà in modum id genus dispensationes increbuere. Unum hic addam, quod fieri nefas propemodum fit. Ubi Innocentius III. Ottoni Imperatori mandavit uxorem ducere filiam Philippi, qui ejus erat in Imperio ambiendo æmulus, ad viam paci & concordiæ muniendam: *Authoritate Dei & Beati Petri, per Apostolicam obedientiam in remissionem peccatorum suorum præcepit matrimonium contrahere cum filia Philippi. Mariana. L. 10. c. 8.* Non poterat nisi ex dispensatione id connubium contrahi, quam & Pontifex ipse concessit; at Abbas Morimundi nomine Abbatum omnium Cluniacensium, & Cisterciensium, ejus dispensationis culpam ac pœnitentiam omnem contulit in utrumque hunc Ordinem religiosum. *Delictum hoc connubio contra consuetudinem Ecclesiæ quamvis dispensatoriè commitendum, Monastico Ordini authoritate Apostolica imposuit. Otto de Sancto Blasio. c. 51.* Ottonem verò ipsum compulit, ut utrique huic Ordini Regiam impenderet tuitionem, & in Palæstinam ad bellum sacrum ipsemet proficisceretur.

XI. Nec ab his recessit Jacobus Cardinalis Papiensis, cum ad Cardinalem Mantuanum scriberet, Principum precibus debere Pontificem aures accomodare: sed eorum, quæ leges & conscientiam vulnerent, annuere nihil: virium & momenti plurimum esse in eorum minis, ira, potestate, sed in lege Dei & Veritatis longè plura esse momenta; peti quandoque ab eis, quod ne sperent quidem, immo quod nec velint concedi; teste Carolo VII. Franciæ Rege, cui doluit, quod suis precibus quidem, sed præter spem suam donatus esset juvenis Ecclesia Metropolitana. Ita compendio est, nihil mero favori, omnia justitiæ & conscientiæ dari: *In decernendo fortem animum habet Pontifex, non attendens quid terrenæ Potestates petant, sed quid sua officia postulent. Exigunt nonnunquam indigna, quærentes non quæ Jesu-Christi sunt, sed quæ sua. Minuatur quoque eum postulant, & cum non impetrunt, irascuntur. Hic honor ut magis habendus est, non ut justis prustandus est assensus. Accidit quoque sæpè, ut illa maximè rogent, quæ minimam cupiunt. Francorum Rex Carolus cum contenderet ab Eugenio IV. juvenem ante annos legitimos Metropoli Ecclesiæ præfici, idque assecutus factum damnaret; diceate quodam; Intercessisti, ò Rex! Intercessi, inquit, rogatus, sed non credidi concessum iri: se videlicet postulationis extorta, Eugenium nimia facilitatis damnavit. Quærendum ergo semper quod rectum, & conscientiæ gratiæ præferendum. Ep. 280.* De Sixto IV. Rege Arragonum, quæ suprà jam diximus, huc quoque spectant. *Ibidem. Epist. 512.*

XII. Sua permagni interesse non dubitabat Sanctus Thomas, ut in leges Ecclesiæ amplissima Pontifex uti posset potestate, in eo maximè Tractatu, quem in Privilegiorum sui Ordinis defensionem lucubravit. Confitetur tamen Sanctissimus Doctor, non eam dominationis esse potestatem, sed dispensationis: & utcumque deroget Papa Canonibus, ad utilitatem Ecclesiæ illis tum derogari, utque eo ipso aliunde Canonibus ipsis obsecundet, quorum conditores providere animo non potuere circumstantias singulares & eventus futuros omnes, ot necesse fuerit eam curam & dispensationem summo permitti Pontifici. *Illa, quæ Sancti Patres determinaverunt esse de jure positivo, sunt relicta sub dispositione Papæ, ut possint ea mutare vel dispensare, secundùm opportunitates temporum vel negotiorum. Nec tamen Papa quando aliquid aliter facit, quàm à Sanctis Patribus statutum sit, contra eorum statuta facit, quia servatur intentio statuentium, etiamsi non serventur verba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus & in omnibus temporibus observari: servatu intentione statuentium, quæ est utilitas Ecclesiæ, sicut & in omni jure positivo accidit, &c. Contra impugn. Relig. c. 4.* Et 2. 2. q. 88. art. 12. *Secundùm illud Apostoli; Num & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos; quia omnis dispensatio petita à Prælato, debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.*

Thomas Cantipratensis, cum de pluralitate Beneficiorum disputasset, tum subjicit, frustra eos esse, qui sibi dispensationum obtentu blandiantur. *Quis ergo sapiens erit; qui fallat se, & sibi super dispensatione aliqua blandiatur? Cantiprat. L. 1. c. 19. n. 9. & l. 2. c. 3. num. 6.* Alibi verò hanc ille legem præscribit dispensationibus quibuscumque: *Nulla ergo Prælatorum in dispensatione etiam dispensabiliam emufurum sit pro ratione voluntas, sed cum summo moderamine dispensationes fiant, quas Ecclesiastica necessitas quandoque deposcit. Decipi se de facili dispensator non permittat, nec se decipi dispensationem extorqueat: quia utquulis periculè ferè est, vel decipere velle, vel decipi.* Paulò antè hic idem narraverat, quid responsum fuerit ab Episcopo Cameracensi ad Prælatum ingentis famæ & nominis, qui percontatus eum fuerat; An crederet posse summum Pontificem simoniacè aliquid agere, & ita peccare. Magno prorsus animo respondit Cameracensis, & quidem in civitate ipsa Lugdunensi, ubi tunc Romana Curia versabatur; Non credere tantùm se, sed & scire, posse Pontificem criminosa constringi simonia, sordidiùs etiam quàm ipse posset; idque à se, si ex re esset, probari posse invictissimis utriusque Testamenti testimoniis. Tempero ne plures è schola suffragatores excitem, Gandavensem, Alensem, Gersonium, aliosque. *Grand. quodlib. 8. q. 19. & quodlib. 2. q. 17. 19. Alen. p. 14. pag. 815. Gerson. to. 1. pag. 173. 179. 3701. Fagnan. locis innumer.*

De Residentia.

CAPUT XXX. P. 1. l. 2. c. 31.

De necessaria Episcoporum Residentia per priora quinque sæcula.

I. *De residentiæ lege, ut indubitatissima, agunt* Con-

Concilia omnia. Nicænus Canon.

II. Canon Sardicensis.

III. Maximè de profectionibus Episcoporum ad Aulam.

IV. Non potest Episcopus ultra tres hebdomadas Ecclesia sua abesse.

V. In Cathedrali Ecclesia residendum est Episcopis.

VI. VII. VIII. IX. Doctrina Cypriani, Ambrosii, Augustini, & Athanasii.

X. XI. Athanasius ex Scripturis residendi necessitate astruit, & ex Edictis Imperatorum.

XII. Doctrina Synodi.

XIII. Diebus maximè festis solemnioribus necessaria residentia.

I. DE lege & necessitate residendi egere Concilia, non ut eam sancirent, sed ut longè sanctissimam, antiquissimam & indubitatissimam inculcarent. Eccui enim unquam nisi valde excordi in mentem venit dubitare, & quærere, an Pastor pascendo gregi adesse & insistere debeat? Editus est à Nicæna Synodo Canon 16., quo monentur jubenturque Presbyteri, Diaconi, & alii inferiores, in Ecclesiis quisque suis residere: de Episcopis verbum fit nullum, quòd cum ipsis potissimum solis suas Christus oves crediderit, residentiæ lex illa eadem divina authoritate constituta est, qua & Episcopatus ipse divinitus institutus.

II. Multa decrevit Sardicensis Synodus de necessaria Episcoporum residentia: non ut ipsam sanciret, ne actum ageret: sed ut vanas excluderet causationes, & justas edoceret absentiæ causas. Fatetur enim hæc Synodus posse Episcopos ad Aulam pergere, si eò evocet Imperator, aut si necessitas tuendi pauperes, miserabiles quosque, viduas & orphanos ire compellat. *Ne Episcopi ad Comitatum accedant, nisi fortè hi, qui religiosi Imperatoris literis vel invitati, vel evocati fuerint.* Can. 8. Prior hæc est justa non residendi causa. Altera ita habet ibidem: *Ut fieri solet, aut oportet, ut pauperibus, aut viduis, aut pupillis subveniatur.* Adde & exules, calamitosos quoslibet, oppressos, reos extremo jam addictos aut addicendos supplicio. Ipsa enim calamitas parenti Patronoque omnium publico conciliat, commendatque misellos omnes. *Sed quoniam sæpè contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui peccantes in exilio, vel Insulis damnantur, aut certè quamcumque sententiam excipiunt; subveniendum est his, & sine dubitatione petenda indulgentia.* De hac Episcopali ad subveniendum miseris sollicitudine, suo infrà loco sermo instituetur.

III. Qui ibidem sequuntur Canones 9. 10., iis videtur superiori modus aliquis & finis præscribi: ut ne Episcopi ipsi sua sponte ad Aulam proficiscantur, nisi Princeps jubeat: aliàs Diaconos eò ablegent, qui humanitatis & levamenti aliquid pauperibus & ærumnosis obtineant. Quin & Diaconus ipse dum eò pergit, Metropolitani licentiam & literas deposcet, ipsiusque Pontificis Romani assensum, si Roma iter habeat. Providæ sanè & necessariæ fuere hæ cautiones, assensus Metropolitani & Papæ, ut Episcoporum ambitus cohiberetur. *Ipse priùs examinet, si honesta & justa sunt postulata.* Minùs invidiosa erat Diaconi delegatio, præterquam quod sumptibus & tempori parcebatur. *Persona Ministri invidiosa non est: & quæ impetraverit, celeriùs poterit referre.* Nec his se finibus continuit providentia hujus Concilii. Jussit enim, Can. 11. 12., ut & Episcopi, per quorum civitates ad Aulam pergeret quisquam Episcopus, causas, quibus concitaretur, expenderent: viam panderent, si jussio Principis urgeret: si privatis autem tantùm affectibus eum agi comperissent, cogerent revocare gradum, iter actutum remetiri, aut sua illum arcerent communione & subscriptione ea, quæ formatis literis ex more adjiciebatur: si denique sola pauperum sublevandorum causa, itineri se commisisset Episcopus, illum redire in Ecclesiam suam hortarentur, & Diacono rem totam delegare.

IV. Hactenus Sardicenses Canones de adeunda, vel sepienda Episcopis Principum Regia. At rursus ibidem præcipitur, ne quis Episcopus in aliena vel Provincia, vel Civitate, quàm sua, moras trahere possit; denique ne Ecclesia sua abesse possit ultra tres hebdomadas, nisi inexorabili necessitate constringatur. Si enim Eliberitano Canone communione interdicuntur Laici, qui sacris Mysteriis absuerint tribus Dominicis diebus continuatis: eadem cum ovibus suis residentiæ lege vinciendus est Pastor. *Meminit superiori Concilio fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, in qua commoratur civitate, tres Dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa Laicos constituta sunt, multò magis Episcopum nec licet, nec decet, si nulla sit tam gravis necessitas, quæ detineat, ut amplius à suprascripto tempore absens sit ab Ecclesia sua.* Can. 14. Ne fas est quidem Episcopo, ruri, ædibus in quibusdam elegantioribus suis, vel cum proximis habitare, iisque posthabere Ecclesiam Cathedralem suam. Itaque nec ultra tres hebdomadas his illecebris abductus abesse poterit. *Can. 15.*

Eodem ferè tempore vetuit Antiochena Synodus, *Can. 11.*, ne ad Imperatorum Aulam se conferrent Episcopi, nisi cum licentia & literis tum Metropolitani, tum reliquorum Provinciæ Episcoporum. Ex Carthaginensi denique Concilio Decretum non absimile profert Ferrandus. *In Breviar. Can. 46. Ut Episcopi sine formata Primatis non navigent.*

V. In Concilio autem Carthaginensi V. statutum est, ut Episcopi non in Diœcesi tantum, sed & in Ecclesia sua Cathedrali sedem defigerent, quam uti sponsam colere & amplexari debent, non ei per summum dedecus quamvis aliam anteponere Ecclesiam, aut domum ad delicias suburbanam. *Placuit ut nemini sit facultas, relicta principali Cathedra, ad aliquam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria, diutius quàm oportet, constitutum, curam vel frequentiam propriæ Cathedræ negligere.* Can. 5.

VI. Irascebatur olim Cyprianus Episcopis, qui negotiis se ita implicabant sæcularibus, ut sacris functionibus suis interim se subducere cogerentur, ab Ecclesia & plebe sua abesse, quò inexplebiles cupiditates opibus iis satiarent, quibus qui ditantur, eò pauperiores semper fiunt, quò cupidiores. *Episcopi plurimi, quos & ornamento esse oportet cæteris, & exemplo, divina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas Provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari. De lapsis.* Quàm affigi & adglutinari debeant Episcopi suo gregi, ex his rursus verbis, adeoque & exemplo Cypriani patet. *Quoniam sic rebus urgentibus detinemur, ut longè istinc excurrere, & diu à plebe, cui de divina indulgentia præsumus, abesse non detur facultas hæc interim pro me ad vos vicarius literas misi. L. 4. Ep. 6.* Sponsis suis, Ecclesiis suis sacro ordinationis suæ nodo devincti Episcopi, nec jam sui pro arbitrio suo compotes, sicubi necesse erat ipsos adesse, aderant per Epistolas, per Clericos, per Vicarios Diaconos, quos missitabant.

VII. Erat & Ambrosio persuasissimum, teneri se divina quadam & invariabili lege assidere gregi suo, cum ad Imperatorem Theodosium scriberet, horrore Eugenii Tyranni Mediolano se tantisper secessisse, at mox propere eò se rediisse, ubi es pro-

cel-

cella detumuit. *Festinavi reverti, posteaquam illum, quem jure declinandum putaveram, Mediolano abiisse cognoveram. Non enim ego Mediolanensium Ecclesiam dereliqueram, Domini mihi judicio commissam; sed ejus vitabam præsentiam, qui se sacrilegio miscuisset. Ep.86.*

Alibi verò inter sermones, Ambrosii nomine evulgatos, elegantissimus ille est ubi percensetur, quibus immergatur Ecclesia damnis per Episcopi absentiam; Abesse & subducere se Ecclesia assuescit populus exemplo Episcopi, tota lentescit & infringitur pietas & religio, ut quam soli Episcopi præsentia animaret. *Comperi, fratres, quod per absentiam meam rari quique ad Ecclesiam veniatis, ita pauci admodum procedatis, quasi me proficiscente meum pariter veneritis; & quasi cum necessitatibus ego protrahor, vos mecum traxerit ipsa necessitas. Pariter ergo à domo Dei absentes sumus, sed hoc interest, quod me absentem necessitas facit, vos voluntas. Nescitis quia etsi ego ab Ecclesia desum, Christus ab Ecclesia sua, qui est ubique, non deest? Venis, frater, ad Ecclesiam, non invenis ibi Episcopum; sed si fideliter invenis, invenis ibi Episcoporum Episcopum Salvatorem. Serm.82.* Nec Laici tantùm, sed & Clerici Episcoporum absentia intepescunt, *Clericos magis video vobis negligentes;* ut quos propius præsentis Episcopi charitas succenderet.

VIII. Quanquam inexorabili tantùm necessitate abstraheretur Augustinus suæ ab Ecclesiæ gremio, non dissimulat ipse tamen, quantum ex absentia sua remiserit pietas Cleri, quem ea de causa per Epistolas acuere & inflammare nitebatur, ad pauperes largiùs sublevandos. *Illud noverit dilectio vestra, nunquam me absentem fuisse licentiosa libertate, sed necessaria servitute; qua sæpè sanctos fratres & collegas meos etiam labores marinos & trasmarinos compulit sustinere; à quibus me semper non indevotio mentis, sed minùs idonea valetudo corporis excusavit. Epist.138.* Aurea & illustris, sed operosissima servitus Episcopatum consectatur. Si residet Episcopus: hoc nimirum vinculo constrictus est. Si quò secedit, eam illi legem imponit servitus & sollicitudo ea, qua Ecclesiæ suæ adhærescit. Ita testatum faciebat Augustinus à sua se nunquam vel tantillum Ecclesia recedere, nisi ex necessario officio, non tam dignitatis, quàm servitutis Episcopalis: *Necessaria servitute.*

Hippone Tagastam pergere cum maximè cuperet, ut viros splendore sæculari & potestate conspicuos, sibique antiqua necessitudine conjunctissimos inviseret, maluit illis præsentes plebis suæ ærumnas excusare, per quas sibi non liceret eò excurrere. *Populus Hipponensis, cui me Dominus servum dedit, cum ex magna & pene omni ex parte ita infirmus sit, &c. Eum modò, cum regressus sum, periculosissimè scandalizatum comperi de mea absentia, &c. Epist.227.*

IX. Permissus, quasi id ipse expetisset, an potius præter voluntatem suam Athanasius ab Imperatore Constantio jussus ad Aulam accedere, illum admonuit, ab adversariis suis illas suo nomine conscriptas fuisse Epistolas; nefas sibi esse ab Ecclesia sua evagari, Episcopos nec frequentare Regiam debere, nec precibus suis Imperatores obtundere: denique non eos esse Imperatores, ut quæ Episcopis collocant beneficia, ea velint gravioribus illis redimi damnis, in quæ greges per eorum absentiam incurrunt. *Nihil hujusmodi scripsi, imò nec fas est Ecclesiam relinquere, aut tua pietati molestum esse, maximè cum etiam absentibus nobis in Ecclesiasticis postulationibus annuas. Apolog. ad Const. Imp.*

X. Ibidem mox declarat invictissimus Ecclesiæ defensor, quibus rationibus deterritus sit, ne ab Ecclesia antè sua discederet, quàm persecutorum insania inde abstraheretur. Quippe vociferantur sacri codices, si divellantur ab ovibus suis Pastores, perfidiosè eos in summum Pastorem agere, & præstare cogi gregis interim sui detrimenta quem lupis lacerandum fuga sua objecerint. *Ecclesia non deserenda ab Episcopo. Nosti ex lectione Scripturarum quanti sceleris sit Episcopum, Ecclesiam suam deserere, & negligere gregem Dei. Pastorum enim absentia lupis invadendi gregis occasionem præstat. Si fugissem, quam excusationem apud veros Episcopos, vel potius apud eum, qui mihi hunc gregem credidit, habuissem? Ibidem.* Subjicit Imperatorum se jussu Ecclesiæ Alexandrinæ clavum capessivisse, nec posse injussu jam eorum ab illo discedere. *Quomodo non tua pietas meritò his me verbis objurgasset? Cur tu cum diplomatibus in Ecclesiam intromissus, sine diplomatibus egrederis, populosque destituis?*

XI. Exturbavit tandem Ecclesia sua Athanasium furor Arianorum: sed narrat ipsemet, ut quinque amplius millia armatorum in Ecclesiam irruperint ad eum comprehendendum; discedere ipsum noluisse, quin priùs omnis abscessisset plebs, ut unus totum ipse discrimen in se converteret, & postquam gregis totius saluti prospexisset, tum ipse quoque sibi consuleret. *Ego cum in tanta tribulatione populos deserere absurdum putarem, & rectius esse, pro aliis pericula susciperem, manebam sedens in Cathedra mea, &c. Nisi omnibus ad unum digressis, me recessurum pernegabam, melius enim esse, ut ipse in periculum venirem, quam si quispiam illorum damnum acciperet. Apolo. de fuga sua.*

XII. Sciscitatus est Synesius, *Epist.67.*, Theophilum Archiepiscopum Alexandrinum de causa Episcoi cujusdam Bithyniæ, quem populi seditio Ecclesia sua exegerat, sed qui, Cyrenes, ubi exulabat, cujus Episcopus erat ipsemet Synesius, ita domicilio oblectabatur, ut ejus otii magis quàm exilii suavitatem Ecclesiæ suo throno anteponeret, quò & pace jam, & officio suo revocabatur. Facilè suspicamur in ea Synesium fuisse sententia, non amplius sibi sinendum illum Episcopum sua in civitate feriari & moras nectere, sed pia & religiosa inclementia abigendum in Ecclesiam suam. Eadem ipsa Epistola plures alios attingit, partim Episcopos, partim Clericos errones, qui ne probabili quidem ulla causa ab Ecclesiis suis profugi, civitates alias aliasque obambulabant, iisque immorabantur, ubi & honores, & opes, copiosiùs demetebant. Censet eos Synesius in Ecclesias suas retrudendos, in quas non illubentes se recipient, si cæterarum Ecclesiarum omnium non honoribus tantùm & sportulis, sed & aditu interdicantur. Theophilum percontatur, qui privatim se cum illis agere debeat. Spectabat id forsan ad eam quam vocabant communionem peregrinam, ubi suppeditabatur Clericis extraneis necessaria corporis sustentatio, communio Ecclesiastica negabatur. *Vagantur apud nos, vacatini. Hi certam nullam sedem habere volunt, qui quam habebant antea, reliquerunt, non calamitate expulsi, sed sponte locum mutantes. Honoribus porro fruuntur, eò vagantes, ubi majus compendium est. Mihi verò, reverende Pater, ita videtur, oportere iis qui suas Ecclesias deseruerint, omni Ecclesia interdici, & priusquam illuc redeuntes se receperint, neminem eos ad Altare admittere, neque ad primas sedes invitare, sed vulgares illos in plebeis subselliis relinquere, cum in Ecclesiam irruperint. Cito enim referent se, ubi de honore periclitati fuerint; quem capere ubivis malunt, quam ibi, ubi convenit: mallent autem illic saltem, quam nusquam omnino percipere.*

XIII. Quanquam autem studerent præstantissimi quique Episcopi Ecclesiis suis abesse nunquam, nisi ubi vel suæ, vel universæ Ecclesiæ utilitas, & charitas aliò avocaret; erat tamen id potissimum cu-

curæ, ut celebriores festos dies suis in Ecclesiis agerent, maximè autem solemnitatem Paschalem. Id docet nos Chrysostomus, qui hinc arripuit ansam commeodandæ populo Aotiocheno charitati & vigilantiæ Archiepiscopi Flaviani, qui ut ab Ecclesia & Civitate sua impendens exitium propulsaret, non dubitasset Paschatis diem peregrè agere. Quanquam veneranda canitie & precibus Flaviani delinitus Imperator illum remiserit quampropere, Paschæ diem cum ovibus suis ut ritè perageret. *Elegit solemnitatem in aliena terra, & procul à suis, propter civitatis salutem celebrare. Deus autem ante Pascha ipsum nobis reddidit, ut communem nobiscum solemnitatem ageret, &c. Hom.20. ad popul. Antio.* Dicemus iosrà de Saocto Epiphanio Episcopo Ticinensi iter maturante, ut Pascha io Ecclesia sua ageret.

CAPUT XXXI. *P.2. l.2. c.46.*

De Residentia Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Ex officio suo residere tenetur Episcopus, qui non aliter officio ullo fungi potest.

II. Qam instet Gregorius, ut resideant Episcopi.

III. Voluit Justinianus, ut indigena essent Beneficiarii, quò facilius residerent.

IV. Vetuit, ne Episcopi plusquam anno abessent Ecclesiis.

V. VI. Pœna, & cautiones, ut residentia leges serventur.

VII. Concilium Trullanum in Beneficiarios invehitur, qui tribus contiauis Dominicis absunt Ecclesia.

VIII. IX. X. Quam strenuè incubuerit Gregorius Magnus, ut legibus & Canonibus obtemperaretur de residentia Episcoporum & Parochorum:

XI. Injussu Metropolitani abesse non poterant Episcopi.

XII. Episcopi Gallicani eam licentiam petebant ab Arelatensi Archiepiscopo.

XIII. XIV. Ut ea potestate exciderint Metropolitani Galliarum.

XV. XVI. Laici nobiliores, & Clerici liberi solemniores dies festos cum Episcopo suo transigebant.

XVII. Debent Episcopi residere in Ecclesia sua Cathedrali.

XVIII. Primatuū Africa abusus.

I. AD Episcopales functiones veoissemus, nisi antè de residentia pertractandum fuisset, ad quam ita ex officio astringuntor Episcopi, ut ne officio quidem alio fuogi possint ullo, nisi resideant.

II. Illud jam alibi observavimus, quò facilius Episcopi suis in Ecclesiis residerent, id uso receptissimum fuisse, ut ipsius ex Ecclesiæ gremio eligerentur, & ex indigenis. Non patiebator Gregorius Magnus, ut Episcopi Visitatores Vacaotiom Ecclesiarum, ubi electiooibos præsidebant, aliarum Ecclesiarum Clericos eligi sinerent, nisi in proprio Clero nullus esset ei sarcinæ subeundæ par, quod non facilè suaderi posset. *Commonemus, ut nullum de altera eligi permittat Ecclesia, nisi fortè inter Clericos ipsius civitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad Episcopatum dignus, quod evenire non credimus, potuerit inveniri. L.2. Ep.19. 38. L.4. Ep.45. L.6. c.26.*

III. Id ipsum sanxerat Justioianus in omnes agrestium Ecclesiarum Clericos. *In Ecclesiis quæ in possessionibus, ut fieri adsolet, diversorum, vicis etiam, vel quibuslibet locis sunt constituta, Clerici non ex alia possessione, vel vico, sed ex re, ubi Ecclesiam esse constiterit, ordinentur. Cod. de Ep. & Cle. l.1. Leg.11.* Nec me fugit, quanta aliàs commoda ex eo usu derivarentur, quo Clerici ex indigenis, Episcopi ex Clero civitatis deligebantur, sed nemo negaverit, hanc residendi facilitatem oon postremo io iis loco esse debere.

IV. Edita est ab eodem Justiniano Novella Coostitutio, qua vetantur Episcopi suis Ecclesiis plusquam uno aono abesse, oisi eos diutius moraretur jussio quæpiam Imperatoria; commonentur autem Patriarchæ, ut in Metropolitanos, Metropolitani in Episcopos summa cura & diligentia pervigilent, ne ultra id tempus absint, quod ne ipsum quidem eis, nisi singulari quadam indulgentia conceditur, utque io eos juris rigorem distringant, abdicentque sacro munere eos, qui canonicè moniti, suis se reddere Ecclesiis pigritabuntur. *Et illud etiam definimus, ut nemo Deo amabilium Episcoporum foris à sua Ecclesia plusquam per totum annum deesse audeat, nisi hoc per Imperialem fiat jussionem. Tunc enim solum erit inculpabile. Sacratissimis Patriarchis uniuscujusque Diœceseos compellentibus Episcopos, neque in peregrinis demorari, neque annum excedere, quem & ipsum propter misericordiam constituimus, &c. Si verò maneat per omnia inobediens, expellatur à sacro Episcoporum choro, & alius introducat. Si non Metropolita, sed aliorum Episcoporum aliquis sit, qui erraverit, hæc omnia à Metropolita fiant. Novel.6. c.2.*

V. Subditur & illud ibidem, non posse citra dedecus & ioanem pompæ ostentationem discursare per alia & alia loca Episcopos, cum tanta illa ministrorum & servorum turba, quaota carere non possint. Si quas verò lites & causas habeant Constantinopoli, vel alia quapiam in civitate persequendas, delegari ab illis eò debere Apocrisiarios suos, in Aula ipsa Imperatoria, vel Oeconomos Ecclesiarum suarum. *Hoc enim non habet decentem rationem, ut cum multitudine, quam necesse est Episcoporum habere ministeria, lustrent peregrè, &c. Cum liceat, si quædam sunt lites sanctissimis Ecclesiis, hoc per Clericos, aut Apocrisiarios, aut Oeconomis movere, & petitiones ad Imperium dirigere, impetrare autem sperata.* Si qua denique ineluctabilis necessitas, eos cogat Constantinopolim se conferre, oe sine literis Metropolitani accedant, si Episcopi sint: vel Exarchi, si sint Metropolitani: oe sua illis imponat cupiditas, vano necessitatis obtentu. *Si quidem Episcopus sit, literas accipit proprii Metropolita ad Imperium; si verò Metropolita sit, literas sumat ejusdem Diœceseos Patriarcha, ejus præsentiam necessariam esse dicentes.*

VI. Novellam illam corroboravit Justioianus illa altera Coostitutione, *Novel.67. c.3.*, qua hanc præterea pœnam iodixit, ut ex quo annus absentiæ effluxisset, nequid ultra Episcopus de Ecclesiæ suæ proventibus perciperet. *Si defuerit Episcopus Ecclesia sua amplius tempus, nullam ei mitti expensam de Provincia; sed illam quidem circa actus pios, & sanctissimam Ecclesiam expendi.* Quod & alia rursus Constitutiooe innovatum est, exauthorationis pœna io cootumaces designata; denique ampliata eadem lex est ad Clericos omnes alios, utpote & ipsos residentiæ legi obnoxios. *Hoc ipso & super Clericis valituro cujuscumque ordinis fuerint, aut ministerii. Novel.123. c.9.*

VII. Trullana verò postea Synodus intra arctiores limites residentiæ necessitatem coarctavit, nec licere voluit, quod inultum reliquerat Justioianus. Innovata enim prisca Canonum Sardicensium auste-

ritata Trullani Antistitas, depositionis damnationi subjiciunt Episcopos, Clericosque, seu Beneficiarios alios, qui tres Dominicos dies continuatos suis absuerint Ecclesiis, nisi indeclinabili quapiam constringantur necessitata: denique Laycis ipsis intorquetur anathema; si in urbe degentes, tribus hebdomadis totis ad Ecclesiam non accesserint. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel eorum qui in Clero annerantur, vel laicus, nullam graviorem habet necessitatem, vel negotium difficile, ut à sua Ecclesia absit diutissimè; sed in Civitate agens, tribus diebus Dominicis in tribus septimanis unà non conveniat; si sit quidem Clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur.* Cap. 80. Conc. Sard. Can. 25.

VIII. Nec incuriosior fuit Gregorius Magnus exigendæ juxta Leges & Canones residentiæ. Author est Joannes Diaconus non esse passum illum, suis ut Ecclesiis abessent Episcopi, nisi extrema urgente necessitate, & quam brevissimo fieri poterat tempore; denique permolestè tulisse, si sæcularibus se negotiis Episcopi miscerent. *Neminem sanè Pontificum à Parochia sua saltem parumper absque inevitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat; quos nimirum in causis mundialibus occupari vehementissimè prohibebat.* L. 3. c. 36. Ideo & cum rescivisset Gregorius Basilium Episcopum ita persequendis litibus totum inhærascere, ut hinc Episcopatus amplitudo & majestas sordesceret intes sæcularium Judicum Tribunalia: ad Apocrisiarium suum rescripsit, ut Basilium à forensibus litibus deterreret, & ne datis quidem dierum quinque induciis, quo res suas componeret, ad Ecclesiam illum suam ablegaret. *Perlatum est ad nos Basilium Episcopum, velut unum de Laicis in causis sæcularibus occupari, & Prætoriis iantiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reverentiam Sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit; eum ita ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei illic, te insistente, quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat.* Alibi rursus Apocrisiario Indicebat suo, ut Amalfitanum Episcopum cogeret in Ecclesia sua residere, aut Monasterio eum includeret, & à se axpectaret, quid rursus de eo esset statuendum. *Quem si fortè non emendare post tuam interminationem cognoveris, in Monasteris eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare, ut quid facere debeat nostrâ iterum præceptione cognoscat.* L. 5. Epist. 23.

IX. Hortanum Episcopum Blandum jamdiu Ravennæ Exarchus detinebat. Rescripsit ad eum Gregorius, si quo flagitio Episcopus se obligasset, quod meritò depositiona plectendum esset, Canonicè causam ejus in Concilio versandam, dandumque successorem: si criminis expers esset, sinendum esse, ut in Ecclesia resideret sua, quæ tamdiu Pastore viduari non deberat. *Ne Ecclesia Dei in hic, sine quibus eam Christiana non patitur esse religis, inculta ac destituta remaneat.* L. 2. Ep. 35.

X. Ut legibus suis Justinianus Beneficiarios omnes complexus est, iisdemque mancipavit pœnis; nisi constanter residerent: ita & Gregorius Parochum, qui duos menses Ecclesia sua absuisset, ab Episcopo suo jure abdicatum fuisse pronunciavit. Sed eum Presbyter ille ad Papam provocasset, contenderetque non absuissa se, nisi permittente Episcopo, pro gravissimis causis, quibus dum distineretur, morbo correptus acerbissimo, duos menses decubuisset, Ecclesiaque sua absuisset: Gregorius ad Episcopum Syracusanum sei totius judicium rejecit, quòd vel is esset Metropolitanus, aut Metropolitani partes ageret. *Asserit à Quintiano fratre & Coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam de suis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudinisque causa per duorum mensium spatium sua se Ecclesia defuisse: cujus rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum alium in loco ejus illic Presbyterum ordinasse.* L. 3. Ep. 13.

XI. Denique Sardiniæ Insulæ Episcopis mandavit Gregorius, ne se posthac Ecclesiis suis subducerent, neu trajicerent maria, nisi permissiona muniti suorum Metropolitarum, quantivis ponderis negotio urgerentur, nisi de ipso suo Metropolitano apud Apostolicam Sedem conqueri vellent. *Additur quod ex vobis aliqui pro Ecclesia sua emergentibus causis transmarina petentes, sine Metropolitani sui cognitione, vel Epistolis, sicut Canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur à Metropolitano, petere licentiam debeatis, excepto si, quod non optamus, contra eundem Metropolitanum vestram habere vos aliquid causa contingat, ut ob hoc Sedis Apostolicæ judicium requiratis.* L. 7. Ep. 8.

XII. Eidem legi suberant Episcopi Gallicani, ut ne Diœcesibus suis exilirent, nisi permittenta Apostolico Vicarjo, Episcopo Arelatensi. Ita commendavit Gregorius ipse, *L. 4. Ep. 50. 52.*, Virgilio Arelatensi Episcopo, cum pallio illum & hac Legationa exornaret. *Sicubi longiùs Episcoporum quisquam pergere fortè voluerit, sine tua sanctitatis authoritate ei ad loca alia transire non liceat.* Nec tamen his ejus privilegiis quidquam derogatum volebat Pontifex juri & potestati Metropolitanorum. *Singulis siquidem Metropolitis secundùm priscam consuetudinem, proprio honore servato, &c.* Erat tamen illud inter privilegia Metropolitanorum non aspernandum, ut Sacerdos Episcopos monebat suprà Gregorius, & Justinianus in Novellis abdocebat, suæ ut Provinciæ Episcopos literis formatis instruerent, quandocumque suis excederent Diœcesibus. Ecqui ergo poterat Gregorius id quidquid erat juris, in Archiepiscopum Arelatensem conferre, intacto & illibato jura cæterorum Metropolitanorum? Probabile cum primis est, his verbis, *secundùm priscam consuetudinem*, omnem illam elevari difficultatem. Unde & Gregorius ad Gallicanos Episcopos scribens de hac lage suis è Diœcesibus non discedendi, nisi permittente Episcopo Arelatensi, testatum facit ab Antecessoribus suis eadem delegatione honestatos fuisse Antecessores Episcopi Arelatensis. *Scientes quia & prædecessorum nostrorum, qui vices suas ejus prædecessoribus commiserunt, sic proculdubio mandata desiniant.*

XIII. Simillimum ergo veri est, nunquam Episcopos Galliæ animum adducere potuisse, ut ne finibus excederent suæ Diœcescos injussu Metropolitani: aut frequentibus etiam jurgiis inter Episcopos & Metropolitas perfectum esse, ut ne unquam usus ille invalesceret petandæ Metropolitani licentiæ, ubi exire suæ ex finibus Diœceseos gravibus & necessariis causis cogebantur. Ita eam potestatem Pontifices ad Vicarios suos Arelatenses Episcopos transtulere, utpote ad se devolutam ex longa Canonum incuria. Docet alicubi Gregorius, Episcopos Hispaniæ hoc in Metropolitas suos obsequio minimè defungi solitos. Poterant & eorum exemplo Galli uti voluisse. Commonefecit quidem Hilarius Papa Episcopos Gallicanos hujus querendæ à Metropolis licentiæ; sed ita tamen, ut vel hinc odorari liceat eam consuetudinem minùs tum viguisse. *Illud etiam non possumus præterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne præter Metropolitanorum suorum literas aliquid ad quamlibet Provinciam audeant proficisci.* L. 8. c. 3.

XIV. Illud verò potissimum in hac Hilari Epistola perpendendum, quod addit; Si Episcopi Metropolitanis suis minùs concordantes, hanc ab illis licentiam impetrare non possent, de ea lite Archiepiscopum Arelatensem cum duobus Metropolitanis co-

cogniturum. *Si hoc impetrare per aliquam non potuerint simultatem, cum duobus Metropolitanis Provinciarum, quæ congrua sunt, Arelatensis Episcopus cuncta discutiat, pro causæ qualitate, observanda constituat.* Ubi duo illa animadverti necesse est; 1. Episcopos sepiùs à Metropolitanis suis diffidentes, hoc illos forsan officio colere desisse. 2. Jam tum hoc Decreto Hilari, Archiepiscopos Arelatenses hac potestate uti cœpisse, quàm posteriores Pontifices eorum successoribus uberiorem contulere. Contestatur enim Vigilius Papa Legationem & Vicariatum Apostolicæ Sedis Auxanio Arelatensi à se conferri, & circumscribi iisdem finibus, quos prisci Pontifices priscis Archiepiscopis Arelatensibus defixissent: mox illum hac instruit potestate, ut arbiter & judex sit causarum, quæ ad residentiam vel absentiam Episcoporum pertinebunt. *Illud pari authoritate mandamus, ne quisquam Episcoporum sine prædicti fratris & Coepiscopi nostri formata, ad longinquiora loca audeat proficisci; quippe quia & decessorum nostrorum decessoribus ejus, quibus vices suas libentissimè contulerunt, sancta sic definiunt jussiones.*

XV. Agathensi Concilio, *Can.*18. 21., jussi sunt Laici omnes diebus saltem solemnibus Paschæ, Pentecostes, & Natalis sacra Christi Corporis communione refici: Ecclesiæ autem Cathedralis, vel Parochiarum suarum divinis Officiis Canticisque interesse, non tribus tantùm illis celebritatibus, sed in Epiphania, Ascensione Domini, Natali Joannis Baptistæ, aliisque solemnitatibus; prohibitis Clericis ne his solemnioribus diebus in Oratoriis privatis Mysteria celebrarent. In Concilio Aurelianensi I. *Can.*25. 31. cautum est, ut tres principes illas solemnitates in civitate agerent cives omnes, jussique sunt Episcopi, ut quocumque demum loco versarentur, diem semper Dominicum in proximiori transigerent Ecclesia. In Concilio Epaonensi, *Can.*35., præceptum est, ut spectabiliores quique cives in Natali & Pascha ad Episcopum confluerent, benedictionem ejus impertiendi. Quod idem confirmatum est in Concilio Arverno, *Can.* 15., implicatis eidem statuto Presbyteris & Diaconis, quibus prohibitum est, ne Pascha, Pentecosten, Natale aliasque celebritates alibi quàm eum Episcopo suo transigerent. Nobiliores cives Concilium Aurelianense IV. *Can.*3. eadem constrinxit lege, quos jussit Paschalem solemnitatem cum Episcopo suo peragere.

XVI. Si vel Laicis ipsis hi Canones præscripsere, iis saltem, qui natalibus, vel dignitate eminerent, religiosam in Ecclesiis suis residentiam, & Episcopi sui frequentationem; quid non inde augurabimur de Clericorum omnium residentia, & de ipsorum maximè Episcoporum? Si absint enim ipsi, quì poterit plebs & Clerus ad eos confluere? His canonicis institutis de Clericis nominatim non semel agebatur: ac Concilium III. Lugdunense conceptis verbis edixit; Ne Episcopus Natale Domini, aut Pascha transigat unquam extra Ecclesiam suam, nisi morbo quopiam, aut jussione Principis distineatur. *Ut nullus Episcoporum Natalem Domini, aut Pascha alibi, nisi ad Ecclesiam suam, præter infirmitatis incursum, aut ordinem Regium celebrare præsumat. Can.*5.

XVII. Nec residere tantùm his statutis jubentur Episcopi in suis Diœcesibus, sed & in Ecclesiis suis Cathedralibus, per dies hos festos celebriores. Incidunt tamen causæ ejusmodi & tempora, quibus unius gregis sui commodis, consulturus Episcopus cogatur, in alia quapiam urbe & Ecclesia diutiùs demorari, quàm Cathedrali. Ita augurari æquum est de sanctissimo viro Gregorio Lingonensi Episcopo, qui magnam anni partem Divione agebat. *Situm loci Divionensis inseram, in quo maximè erat assiduus.* Hæc Gregorius Turonensis, *L.*3.*c.*19., qui Divionem inter castra tantùm numerari ait, sed mirari se, cur non civitatum albo inscribatur: *Qua cur non civitas dicta sit, ignoro.* Tam frequens ergo jam & populosa erat urbs Divio, ut piissimus Episcopus aliquantam residentiam ibi suam fructuosiorem fore speraverit, atque ita sollicitudinis & charitatis suæ consortes voluerit esse duas urbes, Lingonensem & Divionensem; ita tamen, ut solemniores festivitates apud Lingones ageret. Ex eodem Scriptore rursus, cum sanctissimus Gregorius Episcopus *apud Castrum Divionense moraretur assiduè*, nimirum non urbis ille delitias sectabatur, non cœli clementiam captabat, se Reliquias Martyrum, apud quos frequens pernoctabat. *Vita Patr. c.*7.

XVIII. Primatum, seu Metropolitarum Africæ propria erat illa consuetudo, vel potiùs corruptela, ut quo vellent loco in villis sedem haberent. Præcepit Gregorius ut urbem deligerent in qua habitarent, & ubi Ecclesiæ & pietatis hostes oppugnarent validiùs. *Ipse verò Primas non passim, sicut moris est, per villas, sed in una, juxta eorum electionem, civitate resideat, quatenus adepta dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. L.*1. *Ep.*72.

CAPUT XXXII. *P.*3. *l.*2. *c.*50.

De residentia sub Caroli Magni, & Carolinæ familiæ Imperio.

I. Canones & leges, quibus residentia sanciatur.

II. Abbates & Parochi eidem residentia legi obnoxii.

III. Pro suo quisque modulo eadem lege tenebantur alii quoque Beneficiarii.

IV. Damnata Beneficiorum pluralitas, ut residentia adversaria.

V. Residere tenebantur & Cardinales.

VI. Frivola spes quorundam Orientis Metropolitanorum, se residentia legis exortes venditantium.

VII. Quàm infida Novellarum Justiniani observatio in negotio residentia.

VIII. Quantus rigor Canonum Concilii posterioris Constantinopolitani.

IX. De translatione Sedis Episcopalis, vel Metropolitica in aliam civitatem.

I. QUod ad legem residendi attinet, & quidem in Ecclesia Cathedrali, innovatus est à Carolo Magno priscus Canon Concilii Africani. *Ut non liceat Episcopi principalem Cathedram sua Parochia negligere, & aliquam Ecclesiam in sua Diœcesi magis frequentare.* *Capital. l.*1. *c.*41. *Capitulare Aquisgran. anni* 789. *c.*14. In Concilio Francofordiensi, *c.*41. 45., coercita est ad tres hebdomadas peregrinatio Episcopi extra Cathedralem Ecclesiam in propria Ecclesiæ suæ prædia. *Ut nullus Episcopus propriam sedem amittat, alibi frequentando, aut in propriis rebus suis manere audeat amplius, quàm tres hebdomadas.* Eo denique Concilio confirmata est dispensatio, quam à Pontifice Romano expresserat Carolus Magnus, ut Angilramum Metensem Episcopum in Palatio retineret, & postea Hildeboldum Soessionensem Episcopum, ut Consilio illi, seu Consistorio præsiderent, ubi res Ecclesiasticæ apud Principem tractabantur. In alio Caroli Magni Capitulari, *L.*7. *c.*19., utrumque prohibetur, ne diutius alteri cuipiam immoretur Episcopus, quàm Cathedrali Ecclesiæ suæ, & ne per agros & prædia Ecclesiæ plus æquo temporis insu-

insumat. Verba sunt pene ipsa Concilii Africani. *Placuit, ut nemini sit facultas, relicta principali Cathedra, ad aliam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre; vel in re propria diutius quàm oportet contum, curam vel frequentationem agere, & propriam plebem negligere.*

II. Strictissima verò illa residendi necessitate constringuntur Abbates etiam, Parochique, quorum, ut & Episcoporum, excusare non potest absentiam, nisi vel necessitas inexorabilis, vel tam fructuosa compensatio, ut præsentiæ eorum respondeat, tantopere necessariæ ad divinam Ecclesiæ psalmodiam, ad verbi prædicationem, ad hospitalitatem. *Comperimus quosdam Episcopos, & Abbates atque Sacerdotes non causa necessitatis & utilitatis, sed potius avaritiæ & propriæ delectationis, sæpissimè propriæ civitatis sua sede, vel Monasterii septo, aut Ecclesia propria derelicta, Cleroque neglecto, remotiora loca frequentare. Pro qua re & destitutio divini cultus & prædicatio in plebibus, & cura subjectorum postponitur, hospitalitas negligitur. Quod ne ulterius à quoquam sine inevitabili necessitate, aut aliqua utilitate fiat, pari consensu inhibuimus. Capitul. l. 5. c. 177.*

III. Quanquam non meminerit Canon iste nisi Episcoporum, Abbatum & Parochorum, non tamen ab ea lege residendi soluti habebantur cæteri Beneficiarii; quin immo dummodo resideant Episcopi, Abbates, Parochi, & officio fungantur, residebunt & cæteri Beneficiarii omnes, quos illi cogent officio fungi, atque adeo residere. Idque videtur his verbis innui, *destitutio divini cultus.* Per absentiam enim Pastorum defluunt & vagantur cæteri Ecclesiæ ministri, atque ita cessant divina Officia.

Perspicuè tamen Parochorum residentia strictissimi juris est. Ideo enim Concilium VI. Parisiense anni 829. gravissimè expostulat, *Cap. 29.*, de eorum incogitantia Episcoporum, qui eas vel causas, vel functiones quaslibet alias Parochis delegabant, quas aliis demandare potuissent. Interea verò per luctuosam illam Parochorum absentiam præripiebantur improvisa morte, & baptismo infantes & reconciliationi pœnitentes. *Si quid eis in forensibus negotiis agendum, si quid etiam in diversis aliis partibus nunciandum occasio necessitatis opponit, id potius per Sacerdotes Domini currentes & discurrentes, quàm per alios effici præcipiunt, &c. Non attendentes quod homines sine confessione, infantes sine baptismatis regeneratione, plerumque moriantur.*

Quanquam autem una omnium esset lex, non tamen una omnium erat residendi ratio. In residentiæ legem non committebant Acolythi, non Diaconi, quando eis Episcopus vel deferendas Epistolas Ecclesiasticas, vel persequendas lites, vel regendum committebat Ecclesiæ patrimonium. In Ecclesia sua proprio modo quodam residebant, qui Ecclesiæ usibus & necessitatibus operam jugem & industriam suam omnem accommodabant. Suæ enim illos dicaverat Ecclesiæ ipsamet eorum ordinatio, quo se cumque conferrent. At non ita Parochi, qui peculiaris Ecclesiæ suæ non ministri tantùm erant, sed sponsi.

IV. Illa quoque ratione explodebatur Beneficiorum pluralitas, quòd nemo unus pluribus simul in Ecclesiis residere possit. Inde est quod suprà Hincmarus Remensis nepotem objurgabat Laudunensem Episcopum, quòd Abbatiam suscepisset in alia Provincia, præter sententiam Metropolitani, & Comprovincialium Episcoporum, quòd injussu suo in alteram Provinciam profectus esset diutiùsque in ea esset demoratus, quàm per Sardicenses Canones liceret. *Prælationem Monasterii in tertia Provincia sine meo consensu vel ipsius Episcopi, in cujus Parochia idem Monasterium erat, obtinuisti, contra sacros Antiochenos Canones; Nullus, inquiunt, Episcopus ex alia Provincia audeat ad aliam transgredi, &c. In eodem Monasterio in tertia Provincia sito, ad quod irregulariter sine mea licentia quoties tibi placuit, perrexisti, diutius contra Canones Sardicenses immorans, &c. Hincmar. To. 2. pag. 392. 393.*

V. Residentiæ eodem nexu vinciebantur Cardinales, cum sub Titulo, seu Ecclesia quapiam Romanæ Civitatis ordinati fuissent, eique consecrati. Specimen edidit austerissimæ Canonum censuræ Leo IV. in Anastasium Presbyterum Cardinalem, qui annis quinque abfuerat Ecclesia sua, quanquam illum Pontifex crebris monitionibus excitasset, interpositis etiam tribus Episcopis, ut suæ redderet sese Ecclesiæ, ejusque functionibus, cujus ministerio devinctus ordinatione ipsa sua fuisset. Agitata est ea causa in Concilio Romano, in quo Pontifex ita disseruit anno 853. *Anastasius Presbyter Cardinis nostri, quem nos in titulo B. Marcelli Martyris atque Pontificis ordinavimus, contra statuta Patrum propriam Ecclesiam deserens, ecce jam per quinquennii tempus in alienis Parochiis, velut ovis errans habitare præsumpsit. Quem etiam authoritate Apostolica, Apostolicis litteris, per tertiam & quartam vicem vocavimus, &c. Ad quem tres venerabiles Episcopos nostros cum vocationis literis destinavimus.* Denique promulgata est à Concilio depositionis sententia in Anastasium Cardinalem, cujus jam tum eminentem valde fuisse dignitatem, vel ex hujus ipsius judicii & damnationis pompa colligitur. Quòd per tres Episcopos citatus sit, argumento id est eminentissimæ dignitatis. Et hinc forsan Anastasio superbiendi occasio, qui molestè ferebat, eadem se cum reliquis Ecclesiæ Parochis lege teneri, ut qui Parochus esset Ecclesiæ urbis. Adeo non ergo Cardinalium Ecclesiæ Romanæ dignitas illos à residentiæ vinculo absolvebat; ut, ex adverso, sua ipsos Ecclesiæ alicui ordinatio astringeret, in qua residerent, & divino seu Presbyteri, seu Diaconi ministerio incumberent.

VI. Mirum illud mihi magis accidit, fuisse Metropolitas, qui se confiderent posse vinculum exuere residentiæ, Episcopo quopiam sibi subrogato, qui Metropolitani partes interim impleret. Eam vecordiam compressit Synodus VIII. Generalis *Can. 24. Subjectos Episcopos ad se adducunt, & committunt eis Ecclesia propria divina officia & litanias, &c.* Præter incuriam, & officii sui fastidium, ea erat Episcoporum Provinciæ injuria, qui tanquam Clerici obnoxii habebantur: *Eos qui Episcopalem dignitatem meruerunt, quodammodo Clericos sibi subjectos exhibent.* Quin & Episcopos jubebant per vices vicarias sibi illas operas prestare mensibus singulos singulis, & quidem proprio ipsorum sumptu: *Suis stipendiis per distinctas mensium vices præcipi dicuntur prædicta perficere ministeria, &c.* Postremo illa Canonum eversione, non aliud Metropolitani consequebantur, quàm ut licentius se sæcularibus immergerent sollicitudinibus, orationis, & Pastoralis officii prorsus immemores. *Vacant autem iidem præter Ecclesiasticas leges sæcularibus curis atque dispositionibus, dimittentes perseverare in orationibus.*

VII. Quoad cæteros Orientis Episcopos, cum Novellis suis Justinianus vetuisset, *Novel. 86. Novel. 123*, ne Episcopi diutius Constantinopoli feriarentur, & ne eò quidem accederent Episcopi, Clerici, & Monachi, nisi permittente Patriarcha: aliàs gradu moverentur: quærit Balsamon ecquid causæ sit, quamobrem hæ leges in desuetudinem abierint, veniantque Episcopi Constantinopolin, quoties sibi collibitum est; & abundè sit, ut cum ad portas Urbis accessere, moneant Patriarcham: denique pro libitu suo ibidem demorentur. Affirmat autem Balsamon, *in*

Ne-

Nomoc. tit.8. c.1., Novellam octogesimam sextam centesima vigesima tertia revocatam fuisse, hanc enim posteriorem esse, eaque pœnas non residentium Episcoporum privatione interim fructuum definiri. Illam autem, qua exauthorabantur Episcopi, qui suis Ecclesiis nulla juxta causa abfuissent, revocatam esse Constitutione Manuelis Comneni: qui statuit, ut EpiscopiConstantinopolin ingredi possent tam liberè, quam leges & Canones olim patiebantur: at si moras traherent, ultra præscriptum à sacris Canonibus tempus, viri ejiciendos. *Alioqui vel inviti ab illa ejicientur.*

VIII. Concilium Constantinopolitanum, quod à Græcis vocatur Primum & Secundum, *Can.16.*, sex tantum absentiæ menses multos Episcopis permittebat, quibus consumptis deponerentur, nisi eos vel Imperatoris jussio, vel Patriarchę mandatum retardasset, vel gravis quępiam ęgritudo. *Nec Regio jussu detentus, nec sui Patriarcha ministerio deserviens, neque à gravi morbo detentus.* Et infrà: *Qui in alio loco supra semestre tempus degit, statuit sancta Synodus, ut Sacerdotio alienus omnino constituatur, & alius pro ipso promoveatur.* Aliquantò inclementior est Canon iste, quàm Novella Justiniani, quę Basilicis intexta erat. Ideo & Balsamon profitetur, se animi dubium pendere, utri adhęrescat; sed apparet in eo tandem illum hęsisse, quod in Nomocanone scripsit, & ex eo nos suprà adscripsimus.

IX. Quod ad varia spectat unius Diœceseos suæ loca, in quæ migrare potest Episcopus, quæstionem versat Balsamon eorum Episcoporum, quorum eversæ sunt ab Infidelibus civitates. Atque in ea nonnullos fuisse sententia, posse illos suo judicio aliam sibi quamvis deligere Diœceseos suæ Ecclesiam, in qua sederent. Alii Imperatoris, Concilii demum alii avebant authoritatem interponi. Balsamoni autem placebat, ut ne posset Metropolitanus, eversa Metropoli sua, in Episcopalem sese conferre suæ Provinciæ civitatem, inconsulto Imperatore & Concilio. Cujus rei exempla promit. At Episcopum diruta civitate sua, solo Concilii assensu posse concedere in aliam Diœceseos suæ orbem, in qua nullus unquam sederit Episcopus. Si autem nec eversæ, nec occupatæ sint à Barbaris civitates; nec Metropolitanis, nec Episcopis fas esse iis abscedere, & sedes suas traducere in alias ejusdem Provinciæ civitates, vel Diœceseos; nisi Imperatore & Concilio annuente. Quod ille pluribus illustrat exemplis Episcoporum, qui ejusmodi preces obtulerint, & repulsam passi sint, dominante Canonis Carthaginensis authoritate. *In Can. 74. Carthag.*

CAPUT XXXIII. *P.4. l.2. c.70.*

De Residentia Cardinalium, Episcoporum & Abbatum post annum Christi millesimum.

I. Canones & Decreta de residentia agunt, ut cujus ne controverti quidem possit necessitas, maximè solemnibus festis, in Adventu & quadragesima. Ideo jubetur Episcopis bis anno quolibet legere suam, dum ordinarentur, professionem.

II. Dispensationes residentiæ sub Gregorio XI. Aliæ observationes usque ad Concilium Tridentinum.

III. IV. Decreta Concilii Tridentini de residentia Episcoporum.

V. Dispensatio olim concessa Cardinalibus, ibi revocata.

VI. Quæ sint Canonicæ rationes dispensandi de residentia.

VII. Quo & quanto tempore possint se ipsi Episcopi à residentia aexn solvere.

VIII. Mediolanensis, & Toletani Concilii declaratio.

IX. Quid Cajetanus in eos, qui causabantur, Romæ residentes, ubique terrarum residere.

X. Eadem de re sententia Cardinalis de Turrecremata.

XI. Diplomata Pontificum ad residentiam Cardinalium qui Episcopatus habent. Declarationes Congregationis Concilii de residentia Episcoporum.

XII. Regum & Imperatorum Edicta in Episcopos non residentes.

XIII. Bellarmini sententia de residentia Episcoporum.

XIV. Ejusdem objecta ad Clementem VIII. Responsa Pontificis.

XV. Renuntiavit Bellarminus Metropoli Capuanæ, quod à Pontifice cogeretur Romæ residere.

I. Vix Canones occurrunt ulli, qui residentiam Episcoporum sanciant, quòd extra controversiam semper fuerit ea responsita. Quis enim ambigat, Pastorem gregi præesse & adesse debere? Epistolis suis, 98. & 99., Vintoniensem Episcopum allum lacessivit Joannes Salisberiensis, ut eum in Ecclesiam suam revocaret, quia per ejus absentiam ea importarentur detrimenta, quæ nullo pensari possent & resarciri compendio rerum, quod tunc vacabat, ejusdem Ecclesiæ temporalium. *Redite itaque ad Ecclesiam vestram, & totam insulam, sapientia & virtutis vestræ radiis illustrate. Nec vos moveant damna rerum, quem respiciunt pericula animarum, &c. Absit ut aliquis de vestra prudentia audeat suspicari, quod vilissima rerum, opes scilicet, animum vestrum moveant, ubi periculum emineet animarum.* Rescripsit ad Patriarcham Constantinopolitanum Innocentius III. si Ecclesiis suis Episcopi ultra sex menses abessent, præmissis canonicis monitionibus, deponi eos debere. *Si nec sic curaverint obedire, sed contra ultra sex menses suas deservierint Ecclesias, ut juxta canonicas sanctiones eis meritò debeant spoliari, contra eos quoque, sicut præscriptum est, procedatur. Gesta Inn.III. p.209.*

Concilium Parisiense anni 1252. jubet Episcopos assiduos esse in Ecclesiis suis, maximè diebus festis, & in Quadragesima. *In Ecclesiis etiam Cathedralibus frequenter residentes esse procurent, & præsertim in majoribus solemnitatibus, & in tempore quadragesimali. Parif. 4. c.7.* Utque hujus officii sui memoria Episcopis refricaretur, jussi sunt bis anno quolibet curare, ut sibi publicè legeretur professio, qua se illigaverant, dum ordinarentur. *Statuimus, ut formam professionis, quam in sua consecratione fecerint, saltem bis in anno, scilicet semel in Synodo & semel in Capitulo publicè legi faciant. Can.8.*

In Concilio Loodinensi anni 1237. *Can.22.* innovata sunt duo hæc statuta; *Exhortamur & monemus Archiepiscopos & Episcopos, ut moram trahentes apud Cathedrales Ecclesias, congruenter ibidem Missas celebrent, in præcipuis saltem solemnitatibus, & diebus Dominicis, in Quadragesima & Adventu. Circumeant præterea Diœceses suas temporibus opportunis, &c. Ad quæ omnia melius exequenda professionem quam in sua consecratione fecerunt, saltem bis in anno, scilicet... & in majori Quadragesima faciant sibi legi.* Cum formula Ordinationis Episcopalis primaria quæque munera Præsulum ostendat, residentia inculcatum non modò ut officium quoddam speciale, sed ut universale quoddam munus, quo religiosa continerentur officia, quæ ne obiri quidem possint, nisi ab Episcopis residentibus. Quan-

Quanquam autem plerumque residentia Episcopalis non tam sanciatur, quàm divinis & humanis legibus significatur jam saocita & commendatissima fuisse: sunt tamen Canones, quibus expressè sancitur, & quidem divina quadam lege, maximè verò per Adventum & Quadragesimam. Concilium enim Londinense anni 1268. sub Ottobono Cardinali Legato Sedis Apostolicæ, ita constituit: *Licèt Episcopi ad personalem residentiam, circa gregem Domini sibi commissam, tam divinis, quàm Ecclesiasticis praeceptis noscantur astricti.* Can. 22.

Id Decretalibus Titulo *de Clericis non residentibus* comprehenduntur Episcopi cum Beneficiariis cæteris. C. *Qualis*. Memoranda ibi maximè est responsio Innocentii III. ad Capitulum Ragusinum, super ejus de Archiepiscopo suo querimoniis, qui toto jam amplius quadriennio aberat; quocirca & ei successorem dari jam æquum videbatur. Id concedere Pontifex diu distulit, & tamen tandem aliquando concessit. *Nos expectantes diutias duximus expectandum, &c. Nolentes igitur quod diutius Ecclesia Pastorali maneat consolatione destituta, mandamus, quatenus personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.*

II. Anno 1375. Gregorius XI. Diploma publicavit minax adversùs Episcopos & Abbates non residentes, adductis in medium & exaggeratis earum Ecclesiarum calamitatibus, quæ Pastoribus suis destituuntur. Soluti sunt tamen ab eo residentiæ nexu Cardinales, Legati & Nuntii sedis Apostolicæ, nec non & Officiales Curiæ Romanæ. *Exceptis S. R. E. Cardinalibus, ac etiam Apostolica Sedis Legatis, ac Nuntiis ad partes aliquas per nos missis ac mittendis in posterum, necnon nostris & Ecclesia Romana Officialibus, quos ad hoc duxerimus nominandos.*

Inter ea Decreta, quæ commentati quidam fuerant tempore Concilii Constantiensis, sunt nonnulla, ubi de Episcoporum & Abbatum residentia agatur. Spoliantur autem reditibus suis, si per sex menses continuos Ecclesiis suis absint, aut Monasteriis; abdicaodi autem penitus dignitate, si intra biennium gregem suum non revisant. *Si verò per biennium abfuerint, ipsis Ecclesiis & Monasteriis decernimus esse privandos.* Conc. Gen. tom. 12. P. 1454. c. 12. Martinus V. Pontifex in eo Concilio electus horum Decretorum nonnulla promulgavit, quorum ex numero istud non fuit. In Concilio Lateranensi V. anno 1514. *Sess.* 9. constricti sunt Cardinales arctissimæ residentiæ vinculo circa Pontificem; quo confirmari videbatur antiqua eorum dispensatio, ut ne in Ecclesiis Cathedralibus, quibus præfecti fuissent, residere obligarentur.

III. At elimatiùs multa & accuratiùs in Concilio Tridentino decreta sunt, ad residentiam Episcopalem. Insinuatum protinus est divini juris esse residentiam, cum Episcopalem illis hanc sarcinam Spiritus Sanctus injecerit, cum Sponsam Christus suam, Ecclesiam suo redemptam sanguine commendaverit. *Omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis quibuscumque, quovis nomine ac titulo præfectos, monet ac monitos esse vult, ut attendentes sibi & universo gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus à supremo Judice requirendus, custodiæ minimè incumbant: cum certissimum sit non admitti Pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & Pastor nescit.* Sess. 6. c. 1.

Commonstrato Episcopos non residentes, mercenarios esse, non Pastores; ipsorum conscientiam onerari flagitiis & facinoribus, quæ fida eorum præsentia & pervigil industria prævertere aut obruere potuisset: denique in eos recidere dispendium & damnationem ovium, quæ, absente Pastore, prædæ patent & lanienæ luporum: innovatur à Concilio magna pars earum pœnarum, quas olim Gregorius XI. decreverat: ut Episcopi qui sex continuos menses abfuerint, quarta redituum parte mulctentur; quarta item altera, si sex præterea menses alios abesse pergerent; si ne tum quidem in suum se ovile reciperent, à Metropolitano, vel à seniore Provinciæ Episcopo monendum esse Papam, ut his Ecclesiis alios præficeret Episcopos, si consentaneum ipsi videretur. *Et Ecclesiis ipsis de Pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.*

IV. Expressiùs in alia Sessione, *Sess.* 23. *c.* 1., divino jure niti Episcopalis residentiæ legem insinuatum est; ubi multis ultro citroque super ea quæstione, magna animorum æstuatione, disputatis, non placuit quidem disertis verbis rem definire; sed quid sequendum esset tam perspicuè significatum est, ut vix jam nullus dubitandi locus supersit. Cum eo testimonio luculentissimo conglobata sint palmaria omnia Pastorum officia, quibus residentia necessariò præstruenda sit, totum hic mihi visum est attexendum. *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia Pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt; sacrosancta Synodus eos admonet & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate pascant & regant.*

V. Mox declarantur Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, etiam si sacro Cardinalium Collegio sint inscripti, teneri residere in Ecclesiis aut Diœcesibus suis, nisi ea necessitate eos absolvat ratio aliqua canonica, quales exprimuntur eodem ipso Capite inferiùs. *Etiamsi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse, nisi ex causis & modis infrascriptis.* Ita conceptis verbis revocata est immunitas residentiæ, qua hactenus diutissimè usi fuerant Cardinales.

Primigenia illa fuerat Ecclesiæ institutio, ut non possent iidem Cardinales esse & Episcopi, nisi sex illi septemve Romanæ Metropoleos proximiores suffraganei, quorum Ecclesia ipsa Cathedralis Titulus erat Cardinalitius. 2. Ubi postea Episcopi ad Cardinalium Collegium provehebantur, in more positum fuit, ut Episcopatu potinus spoliarentur. Anno 1304. Cardinalium albo inscriptus est Confessor Regis Angliæ Eduardi I. Gratissimum id sibi fuisse rescripsit Rex, at suum sibi permitti adhuc aliquandiu Confessorem postulavit, cujus opera sibi pernecessaria adbuc esset. *Cumque idem Cardinalis tanquam obedientiæ filius juxta mandatum Apostolicum sibi inde directum, se parasset ad iter, ad præsentiam Sedis Apostolicæ veniendi; nos ipsum propter quædam ardua nostra, quæ sine eo tunc non poterant commodè expediri, quasi compulimus moram contrahere usque modò.* Const. Reg. Angl. p. 1047. 3. Postea sui Cardinalibus Episcopatus ad breve tempus commendati sunt. 4. Commendatarii exinde & Administratores perpetui declarati sunt Episcopalium Ecclesiarum, quæ illis vel post Cardinala-

nalatum, vel antè collatæ fuissent. 5. Ex Administratoribus perpetuis Titulares evasere, & sive Administratores, sive Titulares, residentiæ vinculo absolvebantur: quòd ita constituerent, pluris esse quòd universali Ecclesiæ obsequium impendebant, ad summa gubernacula summo Pontifici assidentes; quàm si operam demum quamcumque particulari Ecclesiæ suæ navassent. 6. Sed tandem Concilii Tridentini Patres compertò quòd Cardinalium numerus olim perexiguus fuisset, ideoque omnes necessariò juxta Pontificem residerent, quo parte aliqua sollicitudinis illum levarent, unde & residentiæ in propriis Ecclesiis lege solvendi essent: nunc autem ita excrevisset, ut abundè sufficere posset Consistorio & Concilio Pontificia, quanquam propriis in Ecclesiis residerent toto orbe Christiano, qui illis præpositi fuissent. Eo, inquam, comperto Tridentini Patres Decretum illud diutissimè libratum tandem promulgavere, de necessaria Cardinalium residentia, ad summum Ecclesiæ decus, & Religionis incrementum.

VI. Porro canonicæ causæ Episcoporum suis è Diœcesibus absentiæ, sive solvendæ residentiæ legis, instiusmodi sunt, ex Concilio Tridentino. Charitas, necessitas, obedientia, & utilitas Ecclesiæ, vel Regni. Sed cautum est ne sibi blandiatur, fucumque faciat Episcopus, si judex unus fit in sua causa. Arbiter ergo erit vel Pontifex, vel Metropolitanus, vel senior Provinciæ Episcopus. Is certè causas absentiæ perpendet, & permissionem scripto dabit. Nisi ex ipso Episcopatus officio tam constans & tam notoria esset causa, ut ne Metropolitanum quidem moneri necesse sit, vel per temporis angustias non liceat. Expendet tamen & ad examinis novi trutinam in Concilio Provinciali vocabit omnes dispensationes instiusmodi Metropolitanus. *Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnumquam abesse postulent & exigant; decernit sacrosancta Synodus, bas legitimæ absentiæ causas à Beatissimo Romano Pontifice, aut à Metropolitano, aut eo absente, suffraganeo Episcopo antiquiori residente in scriptis esse approbandas; nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus & Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum; cujus quoniam causæ sunt notoriæ & interdum repentinæ, nec eas quidem significari Metropolitano necesse erit. Ad eundem tamen cum Concilio Provinciali spectabit, judicare de licentiis à se vel à suffraganeo datis, & videre ne quis eo jure abutatur; & ut pœnis canonicis errantes puniantur. Ibidem.*

VII. Sed cum breviori qualibet absentia nihil admodum damni possit creari, prudentiæ & pietati permittitur totum Episcopi, dummodo absentiæ instiusmodi omnes intra anni spatium ultra duos, aut ad summum tres menses non excurrant, eaque causæ fiant rationi consentaneæ. *Sacrosancta Synodus vult, illud absentiæ spatium, singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento.* Illud quoque providendum est, ut ejusmodi absentiæ tempora ne incidant in Adventum, vel Quadragesimam, vel primarios dies festos; quibus in Ecclesia sua Cathedrali Episcopos degere necesse est, nisi vehementissima quapiam necessitate alia inde abstrahantur ad alias Diœceseos suæ Ecclesias. *Eosdem interim admonet & hortatur in Domino, ut per illius temporis spatium, Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi diebus, quibus esset maximè & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali nullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi aliò eos vocent.*

Si Antistites diutiùs absint, longiùsque evagentur, quàm horum Decretorum cancellis permittitur, lethalis noxæ affines illos Concilium pronuntiat, jubetque ut fructus restituant, pro modo absentiæ. *Præter mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere, nec tuta conscientia detinere posse illos sibi, statuit Synodus.*

VIII. In Concilio I. Mediolanensi, regente illam Ecclesiam B. Carolo Borromæo, anno 1565. publicata & executioni mandata sunt Decreta hæc omnia Concilii Tridentini, additaque mirabilis hæc cautio, *Cap.27.*, ut tres seniores cujusque Capituli Cathedralis, per vices, & suo quisque mense Metropolitanum commonerent, vel eo absente seniorem Provinciæ Episcopum, ab abfit, & quandiu Episcopus; aliàs mensis unius careant distributionibus.

In Concilio Toletano anno 1566. declaratum est, non totum in eo esse, ut causa & stimulo charitatis Christianæ, vel obedientiæ, vel necessitatis & utilitatis publicæ Episcopi suis diverterent Ecclesiis; sed necesse esse, ut ea causa ponderata accuratissimè fuisset à Superioribus, qui judicassent, plus in ea momenti esse utilitatis, quàm in Episcopi suam Ecclesiam adgubernantis præsentia. *Nec enim quavis causa, quæ vel ad Christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, evidentem Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitatem cuiquam pertinere videbitur, à residentia excusare debet. Sed ea tantùm, quæ Superioribus, diligentissimo examine, maturo judicio, exactaque censura sic probata fuerit, ut verè seclusa omni indulgentia, justa sit omninò censenda: atque ei utilitati, quæ ipsius Pastoris præsentiam exigit, & quæ non potest non esse publica, sit nihilominus præferenda. Act.2.*

IX. Refert Fagnanus, *in L.3. Decr. Part.1.p.56.*, nec improbat sententiam Cajetani Cardinalis, ajentia, justam certissimè non residendi causam esse, navatam, aut navandam in necessitatibus Ecclesiæ universalis operam ab Episcopo: *si negotium necessariò exigat Episcopum.* Sed si eandem operam præstare potest is, qui non si Episcopus, cujusmodi sunt plura Officia Curiæ Romanæ, non potest ea censeri legitima causa non residendi. *Sed si negotium universalis Ecclesiæ non necessariò exigit Episcopum, putà quia personæ Episcopi habet officium, quo oportet ipsum universalis Ecclesiæ servitio perpetuo personaliter Romæ deservire, verbi gratia, est Secretarius Sedis Apostolicæ, vel Auditor Rotæ, aut hujusmodi; non ex hoc excusatur à residentia apud Deum.* Hactenus Cajetanus, qui addit, doctrinam illam Residentes Romæ ubique terrarum residentes censeri, pervagatam quidem forsan esse inter recentiores Canonum Commentatores: at nullo prorsus eam esse pretio, momento nullo in divini judicii trutina; *Et si instetur, quod residentes in Ecclesia communi, qualis est Romana censentur ubique residere: respondeo quod si hoc est verum fictione juris positivi, quod Juristis relinquo, non tamen est verum quoad Deum.* Subjicit deinque Cajetanus, esse tamen illam justissimam dispensandi causam; si quis Episcopus alibi strenuam & necessariam impendens operam Ecclesiæ universali, per Vicarios absens plus prodesset Ecclesiæ suæ peculiari, quàm quivia alius præsens. Hæc ipsissima est B. Thomæ Aquinatis sententia, ubi de pluralitate disputat Beneficiorum, necessariæ residentiæ astrictorum; *Si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, & possit plus servire Ecclesiæ, vel tantundem, absens, quàm alius præsens. Quodlib.9. Art.15.* Sed hæc certè hypo-

potheses fatendum est in usu rerum rarissimas & difficillimas esse.

X. Referuntur ab eodem Fagnano justissimæ querimoniæ Cardinalis de Turre-cremata adversùs Episcopos Romanæ habitationis insana quadam cupiditate incensos, non alio prorsus aut scopo, aut fructu, quàm ut Beneficia in dies plura sibi nova, novas dignitates accumulent. Denique piissimi doctissimique Cardinalis zelus usque adeo exæstuat, ut vix ipsi parcat Pontifici, qui non illos Præsules suas quosque abigat in Ecclesias, suæ omniumque saluti vacaturos. *Utinam etiam in Romana Curia hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quærant, aut Beneficia addant Beneficiis, aut honores honoribus: utque Officia & Legationes quærant, quæ curæ animarum sibi commissarum afferunt plurimum impedimenti. Utinam summi Pontifices considerarent, quanta negligentia circa animas committitur, ex absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis. Ibid. pag.* 59.

XI. Depromit denique Fagnanus summam Bullæ Urbani VIII. qua innovabatur Decretum Gregorii XIII. subjicientia Cardinales iis Decretis & pœnis canonicis, quibus desæviit Tridentina Synodos in Præsules non residentes. Cogebat Urbanus VIII. Episcopos Cardinales, qui alios alibi Episcopatus habent, in his aliis residere. Ultramontanis Episcopis septem menses permittebat, quatuor tantummodo Italis, ad invisenda colendaque Apostolorum Petri & Pauli monumenta.

His addendæ ex eodem Fagnano, *Ibid. p.*60. 61. 62., istæ Congregationis Concilii Declarationes. 1. Non satis officio residendi fungi Episcopos, nisi non in Diœcesibus tantùm suis, sed & in Ecclesia ipsa sua resideant: nisi ubi Pastoralis sollicitudinis necessitas eos vocat in alias suæ Diœceseos Ecclesias, juxta statutum expressum Concilii Tridentini. Nec tamen in pœnas non residentium incurrere, si modò Diœceseos suæ finibus non exiliant. Plures ab Eadmero recensitæ sunt rationes, *In vita Anselm. l.*2., cur Beatus Anselmus sæpiùs & diutiùs ruri ageret, quàm cum Canonicis suis in Ecclesia Metropolitana. Ejusmodi sunt autem rationes eæ omnes, quæ ad Ecclesiæ & proximi charitatem pertineant, nullis privatis affectibus indulgente sanctissimo Præsule. 2. Tres induciarum menses sibi quolibet anno datos, non possunt Episcopi contexere & continuare cum tribus anni proximè sequentis mensibus. In promptu est ratio. Quòd ea tum absentia brevis non esset, qualem vult Tridentinum. Adde quòd ea Adventum & Qradragesimam includeret, qoo tempore abesse ibidem prohibetur. Sancivit & Concilium pœnas in eos, qui sex menses absuerint: Denique plus discriminis impendet ab una sex mensium absentia, quàm à duplici sejunctim trium mensium. 3. Nec Apostolorum salutare limina possunt semel desinente anno, & rursum ineunte altero anno. 4. Etiamsi decennio toto abstinuissent annuis illis induciis, quas Concilium annuit, non tamen possent anno proximo diutiùs abesse, quàm anno quolibet concedit Tridentinum.

XII. Succensuere quandoque & temporales Principes Episcopis, qui minùs residerent. Henricus III. Angliæ Rex anno 1264. Edictum publicavit, quo comminabatur, occupaturum se quidquid clientelari fide à se obtinerent Episcopi, & quidquid Regiæ subesset custodiæ, nisi ubi temporalia metebant Episcopi, sementem spargerent spiritalem. *Bona temporalia, & omnia quæ ad Baroniam ipsius Ecclesiæ pertinent, quæ pro spiritualibus in eadem Ecclesia exercendis, pia progenitorum nostrorum devotione, constat, eidem fuisse collata, in manu nostra totaliter capiemus: nec ulterius sustinebimus, quod temporalia metat, qui spiritalia subtrahere non formidat. Conc. Tom.*11. *part.*1. *pag.*826. Anno 1352. ulterius progressus est Eduardus Rex, & ad impensas ejus belli, quod tunc internecinum cum Francis gerebat, invasit proventus omnes Beneficiariorum non residentium; non Cardinalium tantùm, aliorumque Ecclesiæ Romanæ Ministrorum, sed & aliorum complurium, quibus jus ipsum Canonicum veniam facit residentiæ, vel studiorum gratia, vel alia qualibet causa. Clemens VI. qui tunc Avenione sedebat, Eduardo Ministrisque ejus anathema intentavit, nisi statuta suspenderent Ecclesiasticis Decretis tantopere adversa. Rex eo deterritus abstinuit deinceps à sæviendo in Beneficiarios, abstinuit & Pontifex à comminando. *Rainal. an.*1352. *num.*17.

Promulgavit & Ludovicus XI. anno 1457. regia diplomata, quibus juberentur Episcopi, in suas quisque Ecclesias se conferre. Sunt ejusdem generis & sequentium Regum Edicta complura, quæ ubique temporalium proventuum privationem intentent. Anno 1561. Carolus IX. Edictum ejusmodi promulgavit, excipiebat tamen Archiepiscopos & Episcopos Consiliis Regiis adscriptos, cæterosque, qui ob varias Regni necessitates extra Regnum fuerant delegati. Senatus Parisiensis in registrando hoc Edicto decrevit, commonendum sibi esse Principem; Posse illum quidem percontari Episcopos & eorum consilio uti, at mox illos in suas Ecclesias ablegari debere, ubi juxta legis divinæ præscripta resideant; sed non passo Episcopos inscribere se Consiliarios Consilii Privati Regis, nec ejusmodi diplomata impetrare; Legationes quoque ab illis obiri posse, ubi iter tantùm emetiri, & remetiri re peracta necesse est: non verò ubi Legationi anni duo tresve impendendi sunt. *Preuves des Liber. de l' Eglis. Gall. c.*18. De his absentiæ Episcopalis causationibus nos infrà prolixiùs.

Suprà jam congestæ sunt à nobis leges Justiniani, quibus spoliabantur proventibus suis Episcopi, qui ultra annum suis ab Ecclesiis peregrinarentur. Bibliothecæ Patrum, *Tom.*3. *pag.*156., intextæ sunt Epistolæ complures Athanasii Patriarchæ Constantinopolitani sub Andronico Imperatore. Excandescit autem ille vehementissimè in Episcopos eos, qui frequentes semper Constantinopoli versabantur, avaritiæ & dignitatom siti servientes, obliquis semper in Patriarchas consiliis, quos & non rarò extrudere sede sua machinabantur, cum ab iis accuratioris disciplinæ zelus explicabatur. Monet autem juxta Canones abdicari debere Episcopos, qui ultra sex menses Ecclesiis suis absint; *Qui amplius sex mensibus à Diœcesi absfuerint, nisi eos gravis morbus teneat, Canonibus & Legibus firmatum esse, ut Sacerdotium & gregem amitterent: Ep.*4. Binæ sunt hujus Athanasii ad Imperatorem Epistolæ; *Ep.*6. 7.; quem hortatur, ut illos Episcopos Constantinopoli in suas ejiciat Ecclesias; aut omnes eorum Ecclesias sibi uni deleget, Constantinopolitaoum verò Episcopatum eos in omnes partiatur.

XIII. Testimoniis & argumentis invictissimis illud perfecit Bellarminus Cardinalis, jure divino astrui residentiam Episcoporom, ut quæ necessariò desideretur ad procurandam animarum salutem, qui finis est fructusque unus Episcoporum institutionis. *Ad illud tenetur Episcopus sub præcepto divino, quod necessarium est ad finem Episcopi, qui est cura animarum. In Ep. ad Nepot. Contr.*2. Non implet Episcopus partes suas in procuratione salutis animarum, nisi dispensatione Verbi Dei, administratione Sacramentorum, visitatione frequenti Ecclesiarum, indefessa vigilantia & contentione, quibus omnibus præstruenda residentia est. Si enim Vicarios

rios & perfunctorios posset Episcopus Ministros ad hæc omnia delegare, dominus omninò esset, at non Pastor gregis. Atque ex Scripturis Pastor est. *Nisi ad hæc personaliter teneretur, non esset ipse Pastor custodiens gregem & vigilans super eum; sed esset dominus ovium, habens Pastorem ovium, illum scilicet mercenarium, cui committis, quod vigilet, custodiat & visitet. Et tamen liquidè constat Episcopos ipsos esse Pastores ovium Christi.* Cum ab ea denique non deviata sententia declarasset Dominicum Soto, & B. Thomam, Juris divini esse residentiam Episcopalem; inde argumentatur, hoc ævo summo in salutis propriæ periculo versari Episcopos, eum Ecclesiis suis frequenter absint, nec abesse jure possint nisi gravissimæ urgeant necessitates. *Ex quibus facilè quivis intelligit hoc tempore plurimos Episcopos in maximo periculo salutis æternæ versari. Ut enim authores citati evidenter probant, Episcopus non potest deserere gregem, nisi ad tempus ob urgentissimas causas.*

XIV. Cum Clementi VIII. idem Bellarminus quædam exprimeret capita castigandæ disciplinæ Ecclesiasticæ: residentiam quoque Episcoporum attigit, eorum maximè, qui diutissimè, suis abessent Ecclesiis, vel quòd Nuntii destinarentur à Pontifice in varias orbis Provincias; vel quòd Officiis publicis politicisque innecterentur; vel denique quòd Romæ iis præficerentur negotiis, quæ per alios, quàm Episcopos extricari possent. Non quò nesciret Bellarminus, obedientiam inter canonicas absentiæ causas numerari, & gravibus de causis posse à Papa Episcopos statæ subduci ad tempus residentiæ. Sed plurimum addubitabat, an divinæ legi & voluntati congrueret, tot Episcopos tandiu suis abstrahi Ecclesiis, & tum residentiæ, tum officio penitus Episcopali subduci, cum tam perspicuè ex ea absentia plurimum dispendii, fidelium rebus & saluti inferatur. *Fateor quidem aliquos Episcopos à residentia per obedientiam excusari: atque illud inficior Summum Pontificem certis de causis, utique ad tempus Episcopos aliquos à residentia eximere. Sed nescio an Deo placeat, ut tantus numerus Episcoporum tam longo tempore cum tanto animarum detrimento, à propriis Ecclesiis absit: quos certè suo muneri satisfacere non posse perspicuum est.*

Ingenuè confessus est Pontifex, indulgentiorem se quandoque fuisse, ut Episcopis Romam ventitare annueret, nec statim illos in suas remitteret Ecclesias. *Fatemur nos peccasse, quia nimis facilè indulsimus Episcopis, ut possint Romam venire, & difficilè Romam dimittuntur.* Sed mox tamen ne sibi deesset ipse, declaravit ante Pontificatum suum, multò effusiorem fuisse licentiam non residendi; Nuntios à se designari eos, qui Episcopi essent, quòd Episcopis præesse & primas tenere juberentur; sed eos frequentiùs à se revocari, aliosque subrogari, cum rari omninò ea polleant industria & dexteritate, qua sustineri par est eam dignitatem. *Nisi tanta hominum penuria laboraremus, citius eos mutaremus.* Obviatum est postea ei malo, designatis Nuntiis, qui Episcopi essent *in Partibus*. Quoad Episcopos, qui Civiles agerent Magistratus, unum tantum, aut alterum esse in ditione temporali Romanæ Ecclesiæ, & quorum tam vicinæ essent Episcopales Ecclesiæ, ut ad eas accedere possent, non qualibet hebdomada tantùm, sed & die qualibet, ac pene hora, *Quovis die, fere quavis hora*. Sanctissime denique confirmavit Papa Episcopos extra Episcopatus suos à se non retineri, nisi Nuntios, quibus tanti momenti res concredebantur, ut integrum sibi non jam esset eos revocare. *Revera nos nonnisi Nuntios diu absentes retinemus, quorum mutatio ob magna & periculosa negotia facilè fieri non potest.*

XV. Capuanam suam Bellarminus triennio tantum rexerat Metropolitanam Ecclesiam, cum vetitus est à Paulo V. Roma discedere. *Præcepit mihi, ne Roma discederem.* Sanctissimo juxtà & doctissimo Cardinali ne in mentem quidem venit, ut à residentiæ lege dispensari secum vellet. Quin ita potius ille secum incunctanter statuit, abdicandum sibi Episcopatum, in quo residere jam non posset. *Quia verò tolerare non poteram absentiam ab Ecclesia mea pastorali curæ commissa, existimavi in conscientia, me eam debere alteri resignare, qui suo muneri satisfaceret, atque ita divina providentia meum videns imperfectum, me eo onere liberavit.* Ita Bellarminus in Epistola 141. ad Archiepiscopum Rotomagensem.

CAPUT XXXIV. *P.4. l.2. c.71.*

De Residentia aliorum Beneficiorum infra Episcopos & Abbates.

I. Regulæ generales antiquioris disciplinæ, ex quibus patet Beneficiarios omnes residere debuisse.

II. Decretales Epistolæ Pontificum, usque ad Gregorium IX. quibus constat omnes prorsus Beneficiarios una residentiæ lege constrictos fuisse.

III. IV. V. Distingui cœpere Beneficia compatibilia & incompatibilia, necessaria & libera residentia, eo tempore, quod effluxit inter Alexandrum III. & Gregorium IX. Probationes ad id varia. Causa ejus mutationis.

VI. Varia Conciliorum statuta de residentia Beneficiariorum.

VII. De residentia Parochorum, & de dispensationibus, quas obtinere possunt.

VIII. De subreptitiis Parochorum dispensationibus. Bonifacius eas omnes revocat.

IX. Decreta Concilii Coloniensis ad Abbatissas Canonicarum.

X. Decreta Concilii Moguntini ad Canonicos & Dignitates Capitulorum.

XI. Mira Tridentini Concilii decreta, de quorumlibet residentia Beneficiariorum.

XII. Maximè Canonicorum, Dignitatum in Capitulis, & Parochorum.

XIII. De residentia Archidiaconorum & quorundam Canonicorum.

XIV. Statuta Conciliorum Mediolanensium de residentia omnium promiscuè Beneficiariorum & Clericorum, qui ex Tridentino uni Ecclesiæ dicari & innecti debent ab Episcopo dum ordinantur. De dignitatibus, quæ jure, vel privilegio non residendi se uti posse confidunt.

XV. Provincialium Galliæ Conciliorum post Tridentinum Decreta. De eorum residentia, quorum controvertitur adhuc Beneficium, & de dignitatibus Capitulorum.

XVI. XVII. Varia Responsa Congregationis Concilii.

XVIII. Ejusdem Congregationis responsa de distributionibus.

XIX. Declarationes ejusdem Congregationis circa Parochos.

XX. De residentia Commendatariorum.

I. Quibus universim documentis antiquissimæ Disciplinæ arguatur, Beneficiariis omnibus legem unam & residentiæ necessitatem incubuisse, superiùs jam attigimus, quæ non abs re forsan erit summatim quoque hic retexere, quòd intersit omnino ea animo & memoriæ mandari. 1. Tota hac lucubratione nostra patefecimus, omnibus Ecclesiæ ætatibus, sæculisque præteritis, Ordina-

tione ipsa, Ordinibus etiam Minoribus, Clericatu denique ipso addictos fuisse Clericos omnes, & Episcopo, & Ecclesiæ suæ. 2. Cum non attonderentur Clerici, nisi collato uno minori quopiam Ordine, hujus Ordinis functiones in Ecclesia illis cuique sua obeundæ erant. 3. Ordinatio & Clericatus ipse Titulum deposcebant. Titulus autem ipsemet Ecclesia quædam erat, cui Clericus dedicabatur. 4. Pluralitas Beneficiorum eo maximè nomine vetita est, quòd nemo posset in duabus simul Ecclesiis residere. 5. Proventus Beneficiorum per mille amplius annos in solis ferè distributionibus fuere, quibus vix absentes, ac ne vix quidem frui possunt. 6. Mille ducentis amplius annis nulla vestigia, ac ne umbra quidem ejus distinctionis, qua alia dicuntur compatibilia, alia incompatibilia esse Beneficia; & rursus alia strictę, alia liberæ esse residentiæ. 7. Clericos Episcopus injussu suo Diœcesi exeuntes Beneficiis spoliare poterat. 8. Nec alieni usquam admitti poterant Clerici, sine literis & licentia proprii Episcopi. 9. Ita dispensabant Episcopi, uti & etiamnunc dispensant de residentia cum simplicibus Beneficiariis. In hæc summa disciplinæ antiquioris capita retorquendi subinde hic erunt oculi, ut observemus, quæ quo usque tempore viguerint, quo diffluere & retro labi cœperint.

II. Anno 1179. Concilium Lateranense III. coegit Alexander III. Papa, ibique pluralitatem proscripsit *Dignitatum Ecclesiasticarum & Parochiarum*: Sed ibidem ipsemet eas adhibet voces, quæ omnes prorsus Beneficiarios complecti videantur, ubi vetat Beneficia conferri, nisi iis, quos, spes sit, fore, ut resideant. *Cum unum Officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicant plurimorum. Ne id de cætero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur Ecclesia vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quęratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere.* Can. 13. Ideo & ad Eboracensem Archiepiscopum rescripsit Alexander idem III. posse ab eo Beneficiis exui, quicumque Diœcesi, sine ejus licentia egrederentur, nisi studiorum necessitas, vel ratio quæcumque alia gravis, eorum absentiam excusaret. *Si Clerici, qui in Ecclesia tua jurisdictionis Beneficia sunt adepti, ad aliam Diœcesin absque tua conscientia & assensu, morandi causa transierint; Beneficiis, quæ à te habuerint, liceat tibi eos spoliare, nisi fortè disciplinis scholasticis invigilaverint, aut causam rationabilem tibi ostenderint, quare reverti non debeant.* Append. Conc. Later. Part. 30. c. 6. His convenienter prohibet, ne aliorum Episcoporum Diœcesanos suæ finibus admittat Diœceseos, nisi proprii Episcopi literis sint muniti, vel Mandato quopiam Apostolico. *Præterea Clericos alterius Diœcesis absque literis commendatitiis Episcopi sui, nisi pro eis preces vel mandata Sedis Apostolicæ receperis, non teneris, nec etiam debes recipere.* Alibi rursus declarat idem Pontifex, ubi Archidiaconatus, qui officio fungitur, ibi & Præbenda donandum esse. *Cum rationi & institutioni Ecclesiasticæ contrarium sit, ut Archidiaconus Præbenda careat in Ecclesia, cui noscitur in Archidiaconatus officio deservire.* Ibid. c. 7.

Lubens missa facio complura alia hujus Pontificis decreta, ex quibus, uti ut ex his elucescit, 1. Nihildum tunc discriminis aut distinctionis interpositum fuisse Beneficiis, quorum alia sociari plura possent, alia non possent; alia residere cogerent, alia non cogerent. 2. Clericos Episcopo suo devinctos fuisse Clericatu, & multò magis Beneficiis, quæ ab eo obtinerent, & quibus spoliari possent, si præter ejus licentiam finibus Episcopatûs excederent. 3. Clericatu & ordinatione Clericos Episcopo suo, quàm Ecclesiæ ipsi devinctiores fuisse. Unde & qui eos Ecclesiæ illigaverat Episcopus, absolvere poterat, vel in totum, vel ad tempus, laxata tantisper residentiæ fibula.

Diffinit rursus idem alibi Pontifex, ad Beneficia quælibet admitti non debere, nisi qui spondeant in eis residere; non residentes verò, iis ejiciendos esse, cum ita decreverit Concilium Lateranense III. *Tales si præsentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt amoveri; nisi fortè de licentia suorum Prælatorum, vel studio literarum, vel aliis honestis causis contigerit eos abesse.* C. Relatum. De Cler. non resid. Ad Lingonensem Episcopum rursus idem rescribebat, ut Beneficio Clericum spoliaret, non residentem, & aliis instructum Beneficiis, quibus victitare posset. *Si constiterit, quod Ecclesiastica Beneficia habeat sibi sufficientia, vel quòd eidem Ecclesiæ deserviat.* C. Conquerente. ibid.

Universim pronuntiavit Innocentius III. ad Episcopum scribens Panormitanum: Exui posse Ecclesiis suis, quicumque sex amplius mensibus illis abfuerint. *Si ultra sex menses suas deseruerint Ecclesias, juxta canonicas Sanctiones, eis debent meritò spoliari.* Una quoque residentiæ lege complecti Beneficiarios omnes videbatur Gregorius IX. cum hęc scriberet ad Episcopum Argentoratensem. *Cum illi sint in Ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt & volunt in ipsis, &c. Pueri & Beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deservire, & in ea non debent idonei reputari.* C. Super inordinatu. De Præbend.

Lucis aliquantulum affundet Decretalibus hactenus laudatis, is, qui eas compilavit B. Raimundus de Pennafort, jussu Gregorii IX. Quærit enim ille, an Clericus sæcularis, qui nec tonsuram, nec coronam gestat; nec veste utitur Clericali, nec divinis interest Officiis, nec residet, nec ullo fungitur in Ecclesia ministerio, an, inquam, Clericus hujusmodi spe salutis aliqua blandiri sibi possit. *Numquid Clerici sæculares, qui non portent coronam vel tonsuram, vel habitum congruentem, vel qui non intersunt divinis officiis, nec resident, nec deserviunt Ecclesiis, sunt in statu salvandorum?* Summa Raimund. L. 1. p. 52. Respondet autem, tametsi sint, qui veritate, qua allici & delectari debuerant, offendantur; malintque palpare vulnera conscientiæ, quàm sanare: fidenter tamen affirmare se, ejusmodi Clericum procul abesse à via salutis: neque enim in his Regulis jura meri esse consilii, ut negantur aliqui, sed præcepti; cum qui in eas impingunt, tam graves dent pœnas. *Ad hoc licet aliqui scandalizentur, volentes applaudere sibi in peccatis, & dicentes omnia jura, quæ super hoc emanaverunt, de consilio intelligenda: dico quod non. Cum enim pro tali apostasia pœna gravis & multiplex imponatur, patet quod non est consilium, sed præceptum. Si enim esset consilium, nullus astringeretur; nec non servantes in aliquo punirentur.* Subjicit verò, nisi desertores ejusmodi resipiscant, ubi commoniti fuerint, ab Officio & Beneficio suspendendos esse, cogendosque ut fructus omnes restituant. *Si admoniti non se correxerint, debent suspendi ab Officio & Beneficio.* Hinc liquet agere B. Raimundum de Beneficiariis: sed nec illud minùs liquidum Clericos omnes ab eo, Beneficiariorum in classe locari, omnes ad residendum constringi.

III. Et qui tamen Decretalium libros quinque priores à B. Raimundo consarcinatos primus Pontificia authoritate publicavit Gregorius Papa IX. ille ipse est, cui tribuitur Decretum illud, quo primùm secernuntur Beneficia alia ab aliis ex necessitate residendi. *Clericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius Diœcesin absque tua licentia morandi causa transierint; liceat tibi, si moniti non re-*

resederint, dictis Beneficiis spoliare, nisi excusationem rationabilem ostenderint. Extra. *De Cler. non resid. c.17.* Verba hæc ipsissima sunt Rescripti suprà relati Alexandri III. ad Archiepiscopum Eboracensem; addita hac solummodo restrictione, *qua residentiam exigunt.* Intelligimus ergo illo temporis interstitio, quod ab Alexandro III. ad Gregorium IX. ab anno 1180. ad 1230. elapsum est, eam invaluisse distinctionem Beneficiorum, quæ vel à compatibilitate, vel à residentia petitur. 4. Dixi jam qui irrepserit ea novitas. Cum labefactata diu jacuisset Ecclesiæ disciplina, ubi primùm pene senescente sæculo XI. respirari cœptum est ab ea calamitate, & restaurari, quæ collapsa fuerant: eas quidem esse constitutas primùm leges, quæ Beneficiarios omnes, immo & Clericos omnes ad singularitem Beneficiorum & ad residentiam compellerent. Sed cum latè serpsisset, & tam altè descendisset ulcus, ut totum simul persanari posse desperaretur, curæ interim maximè fuit, ut singularitas & residentia saltem in Beneficiis cura animarum gravatis, & Dignitatibus Præbendisque Capitulorum omninò restitueretur. In id plura decreta condita sunt, in eorum executione toti fuere Pontifices, Antistitesque cæteri in Synodis suis.

Per literas monuit Patriarcham Constantinopolitanum Innocentius III. posse eum in non residentes animadvertere privatione Beneficiorum, at solas Ecclesias & Præbendas expressit. *De Clericis, qui Ecclesias vel Prebendas sibi concessas sine justa causa deserunt, &c. Ibid. c.10.* Usu jam invaluerat ut per Ecclesias intelligerentur Cathedrales, vel Parochiales. Eo sensu eam vocem usurpaverat Concilium Lateranense III. *Can.13. Nonnulli dignitates diversas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias Parochiales contra Canonum instituta nituntur obtinere.* In Concilio Lateranensi IV., *Can.29.* cum firmando Canoni supradicto Concilii Lateranensis III. pœnæ decernerentur adversùs pluralitatem Beneficiorum, damnata non est ea pluralitas nisi in Episcopatibus & Parochiis, in Dignitatibus & Præbendis Capitulorum. Ita connexa & concatenata quodammodo erat singularitas Beneficiorum cum residentia; ut nec stringi, nec relaxari possent Canones, nisi ad utramque simul.

Lateranensibus his duobus Conciliis non apertè quidem copia fiebat plura retinendi simplicia Beneficia, nec in illis residendi; sed cum pœnæ non decernerentur, nisi ad asserendam singularitatem & residentiam Parochialium Ecclesiarum & Canonicatuum: eo silentio, ea tolerantia & impunitate quoad alia Beneficia, patefactæ sunt fores horum pluralitati, & licentiæ non residendi.

V. Exinde verò jam nihil dubitationis reliquum esse potuit in animis Canonistarum modernorum, quin Beneficia simplicia soluta essent à vinculo residentiæ; cum generalis consuetudo in omnibus Ecclesiis receptissima, & præscriptio ea administrandi per Vicarios, jam videretur eam authoritatem consecuta, quæ satis sit ad minas priscorum Canonum declinandas.

Hæc pro certis & indubiis habere videtur Bonifacius VIII. de Beneficiis, quæ cum aliis unà habitare & sociari possint, nec residentiam exigant, ubi hæc habet: *Utrumque tamen, si talia sunt Beneficia, quæ simul nequeant de jure teneri, habere non potes, sed eligas quod ex iis malueris retinere. In Sexto. De rescript. c.7.* Eadem est & Clementis V. sententia: *Si aliud Beneficium assequaris, quod simul de jure cum Dignitate vel Beneficio, virtute dicta gratia tibi debito, retinere non posses.* Ita nemo nisi valde excors Congregationem Concilii insimulaverit, quæ consulenti Episcopo Intemeliensi rescripsit, non posse ab eo Presbyteros simplicibus gaudentes Beneficiis cogi, ut in Diœcesi residerent, quamvis magna Presbyterorum penuria laboraret. *Fagnan. In l.1. Decr. Part.1. pag.125.* Scripserat quidem ad Patriarcham Antiochenum Gregorius IX. cum ejus Ecclesia ministris destitueretur, revocari ab eo posse Canonicos, & inferioris Clericos chori qui aberant: *Canonicos & Assisios revocet*, nec deterreri eum debere dispensationibus Apostolicis quibuscumque. *Extra. De Cler. non resid. c.16.* Sed nihil inde inferri potest, nisi quod immunitas simplicium Beneficiariorum firmioribus nititur præsidiis, quàm illa particularium quorundam Canonicorum.

VI. A' simplicibus Beneficiis ad duplicia, ut vocant, jam traducenda oratio est. Vetuit Concilium Oxfordiense anno 1222. ne Parochiæ, quarum reditus æquaret tantùm portionem congruam Vicariis, aut Parochis dari solitam, darentur aliis, quàm qui ad residendum in eis ultro sese astringerent. *Ecclesiæ quæ in reditibus ultra quinque marcas non habent, nonnisi personis talibus conferantur, qui resideant in eisdem, & in propria persona ministrent. Can.14. 15.* Concilium Coloniense anni 1260. præcepit, ut Capellani Episcoporum omnes suis in Ecclesiis residerent, præter ea tempora, quibus eos Episcopi sui ad alia quævis destinabant: *Capellani residentiam tanquam alii fratres in suis Ecclesiis facient, nisi illo tantùm tempore, quando agunt suorum negotia dominorum, atque etiam si negotia Ecclesiæ hoc exposcant. Can. 10.* Subjicitur ibidem, ne Decani, Scholastici, Cantores, denique Sacerdotes Ecclesiarum, Regum possint, aut Episcoporum esse Capellani. *Nulli Decani, nulli Scholastici, nulli Corepiscopi, vel Cantores, nulli Sacerdotes Ecclesiarum, Capellani Episcopales ullatenus aut Regales existant.*

In Concilio Londinensi anno 1268. præceptum est, sacramento ad residendum adigi Vicarios, qui in Ecclesiis constituerentur, post abdicata alia Beneficia, quibus cura immineret animarum. *Juret ibi residentiam facere corporalem, renuntians aliis Beneficiis, si qua habet, curam animarum habentia. Can.9.* Si postea minùs resideant, simplicibus etiam aliis Beneficiis spoliantur. *Aliis Beneficiis, si qua habet sit, ipso facto privatus.* Novam hic habes probationem, ut simplicibus Beneficiis nulla tunc immineret residendi necessitas, possentque unà cum Ecclesiis Parochialibus possideri.

VII. Concilium Lugdunense II. anno 1274. Parochos jussit, quo primùm promoventur anno, Presbyteratu initiari, ac deinceps constanter residere, nisi causa legitima & gravi dispenset Episcopus. *Super residentia verò facienda possit Ordinarius gratiam dispensativè ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcet. In Sexto de elect. c.14.* Utque innumerabiles alios Canones de residentia missos faciam, Synodus Excestrensis anni 1287. trifariam insinuat Parochos licentiam usurpasse non residendi; aut expugnato, ut Episcopi Vicarios instituerent; aut quòd Parochia Præbendæ unita esset, aut exorandis à Papa dispensationibus. *Rectores Parochialium Ecclesiarum resideant personaliter, iis exceptis, quorum absentia per institutos Vicarios fuerit excusata: vel quorum Ecclesia Dignitati vel Prebenda fuerint annexa: vel cum quibus ad obtinendum plura Beneficia à Sede Apostolica dicitur dispensatum. Cap.19.*

Quod ad primam attinet harum trium residentiæ dispensationum, adverte Vicarios illos non fuisse perpetuos, & ab Episcopo institutos fuisse. Ita enim capiendum Decretum hoc Synodale. Non erat ergo ea nisi temporaria absentia, ab Episcopo justis causis concessa. Ejus rei argumentum accipe, aut exemplum. Concessum est Episcopis à Bo-

Bonifacio VIII. ut Parochos absolvere possint ab annorum septem residentia, causa studiorum, ea cautione, ut Parochiæ interim administrandæ delegarentur Vicariis, religione & doctrina abundè instructis. *Septennio prædicto durante, providere curent Episcopi, ut per bonos & sufficientes Vicarios, ab eis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur. In Sexto. De elect. c.34.* De unione Parochiarum cum Præbendis vel Dignitatibus Capitulorum, dictum est superiùs.

VIII. Quoad tertiam rationem non residendi, confitetur Bonifacius VIII. sibi prædecessoribusque suis ambitiosorum hominum importunitate extortas fuisse dispensationes perpetuas non residendi, & percipiendi tamen proventus Beneficiorum. *Quia per ambitiosam importunitatem potentium, tam nos, quàm nonnulli prædecessores nostri indulgentias perpetuas, &c.* Tum verò Pontifex perenumeratis, quæ ex his dispensationibus scaturiissent, malis, eas omnes revocat, Pontificatu deinceps suos exulare jubet, successoribus denique suis significat, non quam ipsis legem præscripserit, sed quod præstruxerit exemplum. *Omnes hujusmodi similes indulgentias, personis, non Ecclesiis, vel dignitatibus datas, penitus revocamus, & earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. In Sexto. De rescrip. c.15.*

Observa hîc autem, 1. A' Pontificibus elici, vel expugnari posse dispensationes, sed quibus tamen impunitas magis apud homines, quàm innocentia apud Deum compararetur. 2. Tunc tutas esse & laudabiles dispensationes, cum Ecclesiis donantur, vel earum Dignitatibus, non hominum cupiditatibus effrænatis. Afflatu enim pietatis donatur, quidquid donatur Ecclesiis. 3. Si Pontificiæ dispensationes tuta semper & illæsa conscientia darentur, sive dantium, sive accipientium, non pœnituisset earum Bonifacium VIII. non eas ille revocasset, non sibi earum concessione posthac interdixisset, non commonuisset successores suos, quanti res periculi sit, tanta salutis dispendia, vel certè discrimina gratificari. Denique si tantum gratiæ se dedisse Pontificem pœnituit, quanto in periculo versantur, qui importunitate extudere, unde Pontificem pœniteret? Tam nefas saltem fuit cupere, petere, ambire, extundere, quàm concedere beneficium, cujus mox esset pœnitendum.

IX. In Concilio Coloniensi II. *Can.6. 7. 8.* multa decreta sunt anno 1549. ad residentiam Decanorum in Ecclesiis suis, Abbatum item & Abbatissarum Canonicarum. Monuit Concilium harum residentiam Abbatissarum tantò arctioris esse necessitatis, quòd diligentissimas excubias agi necesse est in nubiles eas virgines, an in eodem omnes conclavi somnum capiant, an Horas Canonicas ritè decantent, an religiosè observent Constitutiones, tum antiquas suas, tum nuperas Imperatorio jussu editas, ad refingendam reformandamque disciplinam. Prohibentur denique Abbatissæ istæ, ne duas Abbatias regant, cum vel unam regere operosum arduumque sit.

X. In Concilio Moguntino ejusdem anni proscripta est ea, quæ tum Germaniam omnem pervaserat, corruptela, ut Canonici opimos ipsi quidem proventus colligerent, Vicarios autem sibi substituerent, qui divinæ interessent psalmodiæ, Altariumque ministerio, tenuissima autem redituum portione contenti essent. *Perniciosus abusus est, cum pudendo Cleri dedecore, animarum periculo, gravique Ecclesiarum detrimento conjunctus, quod in Ecclesiis quibusdam Cathedralibus & Collegialibus potissima proventuum portio Canonicis etiam apud Ecclesias non residentibus, nec quidquam utilis, aut necessarii ministerii exequentibus, distribuitur; Vicariis, qui diurna & nocturna fatigatione omnes Ecclesiæ functiones sustinent, vix tenui censu, & qui ad vitam miserè sustentandam ægrè sufficiat, relicto.*

In Dignitatibus Capitulorum defungendis perversitas erat longè major; ideoque ad ipsas maximè in ordinem redigendas eo Concilio innovatæ sunt pristinæ omnes de residentia Constitutiones. *Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel Præpositorum, vel Decanorum, vel Scholasticorum, vel Custodum, vel Cantorum dignitatibus, quatenus ea ad nostram, aut Comprovincialium nostrorum dispositionem pertinent, jam præfulgent, aut porro ornandi erunt, præsentes suis Ecclesiis utilem & nomine dignam operam præstent: non absentes fructus tantùm auferant; neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere; sed quisque tali titulo insignitus, sua Ecclesia non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse inserviat. Can.70.71.*

XI. Sed Concilium Tridentinum manebat ea laus, ut multa præstantissima ab eo ederentur Decreta de Beneficiorum residentia, uti & de plerisque aliis sacræ Disciplinæ capitibus. In eo Concilio post pertractatam Episcoporum residentiam, ad alios descenditur Beneficiarios, ediciturque, ut omnes sive Titulares, sive Commendatarii, quibus vel jure, vel consuetudine præscribitur residentia, residere compellantur in Ecclesiis suis. *Episcopi inferiores, quævis Beneficia Ecclesiastica personalem residentiam de jure, sive consuetudine exigentia, in Titulum, sive Commendam obtinentes, &c. ab Ordinariis residere cogantur. Sess.6. c.2.* 2. Ut irritæ habeantur dispensationes omnes perpetuæ non residendi: *Nulli privilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur.* 3. Ut dispensationes ad certum tempus arctatæ ab Episcopo examinentur, an justis causis concessæ fuerint. *Indulgentiis verò & dispensationibus temporalibus, ex veris & rationabilibus causis tantùm concessis, & coram Ordinario legitimè probandis, in suo robore permansuris.* Denique ut tempore ipso Canonicæ Beneficiarii absentiæ, Vicarium designet Episcopus, qui curam sustineat animarum, congruamque ei definiat fructuum portionem.

Hinc planum fit, Concilii Patribus visos esse Commendatarios quosdam residentiæ lege constringi, æquè ut Titulares. *In Titulum, sive Commendam Beneficia obtinentes.* Planum fit rursus à Tridentino quodammodo approbari distinctionem Beneficiorum, tum liberæ, tum necessariæ residentiæ, adeoque compatibilium & incompatibilium: Denique planum est ex Concilio residendi necessitatem oriri vel ex jure, vel ex consuetudine. *Beneficia personalem residentiam de jure, sive consuetudine exigentia.*

XII. Utque dignitates Capitulorum Canonicique pluribus vinculis ad residendum constringantur, jubet Synodus, ut redituum tertia pars in distributione dispensetur, quorum in nullam partem vocari possint absentes: illibata semper perstitura laudabili cum primis earum Ecclesiarum consuetudine, ubi ne tertia quidem fructuum, aut nulla prorsus parte fruuntur absentes. *Salvis consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, vel minus tertia parte percipiunt. Sess. 21. c. 3. Sess. 22. c. 3.*

Si quæ sint tamen Capitulorum Dignitates, quarum nec functio, nec jurisdictio ulla sit, quibus contrà immineat cura Parochiæ ruris, illis quandiu in Ecclesia sua Parochiali residebunt, eadem accrescent emolumenta, acsi præsentes in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiali divinis Officiis interessent. *Quod si alicui ex prædictis dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis, de jure vel*

con-

consuetudine, jurisdictio, administratio vel officium non competat, sed extra civitatem in Diœcesi cura animarum immineat, cui, is, qui dignitatem obtinet, incumbere voluerit, tunc pro tempore quo in Curata Ecclesia resederit, ac ministraverit, tanquam præsens sit, ac divinis intersit, in Ecclesiis Cathedralibus ac Collegiatis habeatur. Ibidem. Quo nihil tamen derogabitur peculiari quarundam Ecclesiarum consuetudini, ubi qui Dignitates obtinent, frustrantur redituum parte aliqua, etiam tertia, quandiu non resident.

Erant ergo Dignitates Capitulorum, quibus nec functio, nec jurisdictio affixa esset ulla. 2. Sed quibus innexa erat ruris quædam Parochia. 3. Et tunc liberum erat, utra in Ecclesia sua residere mallet Beneficiarius. 4. Quandiu autem in Parochia residebat, distributionibus fruebatur, non aliter quàm si præsens esset Ecclesia Cathedrali vel Collegiali. 5. Ex his infertur; qui has obtinent Dignitates, functionis & jurisdictionis expertes, eos ad residendum in ea Ecclesia astringendos fuisse, nisi Parochiam ruri administrandam haberent, in qua & residere mallent. *Sed extra civitatem in Diœcesi cura animarum immineat, cui, is, qui dignitatem obtinet; incumbere voluerit.*

Adscripsimus suprà quid decrevit Tridentinum de residentia Episcoporum. Eadem Decreta ibidem ad Parochos, eædemque pœnæ in non residentes ampliantur. *Eadem omninò etiam quoad culpam & amissionem fructuum & pœnas de Curatis inferioribus decernit Synodus. Sess.23. c.1.* Potest Episcopus cum iis de residentia dispensare, subrogato in eorum loco Vicario cum portione congrua; sed ea licentia non residendi scripto danda est, gratis, & ad duos tantùm menses, nisi gravissima quædam incurrat causa. *Discedendi licentiam in scriptis gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant.* Si diutiùs absint Parochi, & sine licentia, revocabit illos Episcopus, tum intentatis censuris, tum privatione fructuum, tum denique Parochiæ ipsius abdicatione.

Vetuit denique Tridentinum Concilium, ne qui Dignitates obtinerent Capitulorum, vel Canonici, Præbendarii, Semipræbendarii Cathedralium Ecclesiarum, vel Collegialium, plusquam tribus mensibus anno quolibet abessent, ita quidem ut nihil decerpatur eorum Capitulorum consuetudini, vel constitutioni, qua diuturnior præscribitur residentia, arctiorque. *Non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse; salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt. Sess.24. c.12.* Qui diutius suis aberunt Ecclesiis, quàm sinat Concilium, primo quidem anno media parte exuentur redituum; altero anno omnibus spoliabuntur; si ne tum quidem Ecclesiæ se suæ, officioque reddant, rigore Canonum & lege in eos agetur.

XIII. Inter Reformationis Anglicanæ Capita sub Cardinali Polo anno 1556. unum est quod ad Archidiaconos spectat, qui in Ecclesia Cathedrali residere præcipiuntur, vel in Archidiaconatibus suis, perinde ut Episcopus conducere censuerit. *Archidiaconi verò, vel in Archidiaconatibus, vel in Ecclesiis Cathedralibus, prout magis Episcopo loci expediens visum fuerit, commorentur, ut debitam illis operam præstent. Decreto 3.* Est & aliud quod ad Canonicos pertineat, quorum alii fundatione, alii statuto, alii consuetudine tenentur residere. *Omnes Canonici qui ex fundatione, statuto, vel consuetudine in Ecclesiis residere tenentur, &c.* At sunt & alii qui non his vinculis teneantur astricti. *Qui verò ex fundatione, statuto, vel consuetudine ad residentiam non tenentur.* Et qui tamen nisi mense saltem uno in Ecclesiis suis resideant, si decem saltem librarum reditus percipiant: & duos menses, vel plures, si viginti: parte redituum mulctabuntur; poterunt & prolixiori astringi residentiæ ab earum Ecclesiarum Superiore.

In Congregatione IX. Concilii Remensis anno 1564. Cardinalis Lotharingus, & Archiepiscopus idem Remensis Præsesque Concilii multis destomachatus est adversùs pluralitatem Beneficiorum Curatorum, itemque adversùs articulum v. Comitiorum Aurelianensium, & legem civilem, qua integrum erat duas Parochiales Ecclesias retinenti, in utra mallet residere. *Comitia Aureliana cujusmodi fuerint nolo hic dicere; constat certè in iis multa fuisse constituta, quæ cum jure Ecclesiastico pugnant ex diametro, & magnum afferunt detrimentum & præjudicium. Cur ergo eorum Decretis standum esse judicavimus?*

XIV. Concilium Mediolanense I. anno 1565. *Cap. 27.* præcepit tribus senioribus residentium Canonicorum, in Cathedralibus, vel Collegialibus Ecclesiis, ut Episcopum monerent, deferrentque ad eum tertio quoque mense nomina Dignitatum & Canonicorum non residentium. Præcepit & Parochis, ut Episcopum commonerent, in Parochiis suis si qui essent Beneficiarii non residentes, & qui residere obligarentur. Idem præcepit & Vicariis Foraneis in Parochos ipsos. In Concilio IV. Mediolanensi anno 1576. innovatum est Decretum Concilii Tridentini, ut ne possent Clerici ab Ecclesiis discedere, quibus eos Episcopus illigasset, nisi scriptis permittente Episcopo, alioqui functionibus omnium Ordinum interdicerentur. *Clericos quoscumque certa Ecclesia, piove loco ascriptos, si ab Ecclesia, cui ascripti sunt, Clericali statione, sine Episcopi facultate, eaque literis exarata, discesserint, suorum Ordinum munere, ex ejusdem Concilii Tridentini sanctione, Episcopus interdicat.*

Eo decreto monemur resumere statutum illud Concilii Tridentini, quod nos pene effugerat, & quo priscus vigor antiquioris circa residentiam Disciplinæ restaurari posset, si religiosè observaretur. Nimirum ubi Tridentinum Calchedonensi Canoni pristinum vigorem restituere satagit, ut nemo ordinetur, nisi ad necessitatem & utilitatem alicujus Ecclesiæ, cui statim alligetur, & ipsa sua mancipetur ordinatione, ad obeundas in ea functiones Ordinis, & ad residendum tam scrupulosè, ut, nisi annuente Episcopo, discedere nefas sit; ut interdicendi protinus sint functionibus Ordinis quicumque aliter discesserint. *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis; Sancta Synodus vestigiis sexti Canonis Concilii Calchedonensis inhærendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco, pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruit, ei sacrorum exercitium interdicatur. Sess.23. c.16.*

Non pœnitebit illud rursus inculcasse, fore ut antiquæ Disciplinæ vigor decorque totus reflorescceret, si statuto huic sedulò obtemperaretur. Non Beneficiarii modò omnes, etiam simplices, sed & Clerici omnes residentiæ astringerentur. Clerici supervacanei & otiosi nulli essent. Nulli errones. Nulli functionis sacræ inanes. Nulli ministerii & Beneficii expertes, quandoquidem illi ipsi, qui Titulo Patrimonii ordinarentur, unius tamen certæ devincerentur Ecclesiæ ministerio, unius Episcopi obsequio, sicut jam inde à primis ineuntis Ecclesiæ sæculis, tam multi Clerici sanctissimi, & Parochiis præerant, & Decanatus atque Archidiaconatus administrabant, aliaque Ecclesiastica Beneficia, qui suo se tamen sumptu & patrimonii censu

su

su alebant. Additur denique à Tridentino id quod sponte sua sequitur ex illa conjunctione Clericorum cum Episcopis, fore ut sine literis Episcopi proprii, nec ejus Diœcesi possint emigrare, nec in aliam quamvis immigrare.

Tridentino huic Decreto subscripsere, illudque promulgavere complura ex Conciliis Provincialibus Gallicanis, ut infrà docebimus, ubi extremam manum apposuerimus statutis Conciliorum Mediolanensium sub B. Carolo, nostro more excerpendis. In Concilio V. Mediolanensi anno 1579. pronunciatum est, *Cap.8.*, teneri Beneficiarios ad residendum, quamvis lite interjecta controversum esset Beneficium, quamvis nedum eo initiati essent Ordine, quem Beneficium deposceret; quamvis denique maximam ejus proventuum partem alii quipiam sibi vindicarent. Jussi sunt etiam Episcopi, ne finerent Dignitates, & Canonicos Cathedralium & Collegialium, qui unà Parochias regerent, his discedere diebus Festis & Dominicis, ut in Cathedrali distributiones acciperent; sed eos in Parochias suas dimitterent, ubi munere fungerentur.

In Concilio Mechliniensi anno 1570. *De Minist. Eccl. & eorum resid. c.2.* 3. expressè definitum est, Dignitates Ecclesiarum Cathedralium, Collegialium, Monasteriorum, Abbates, Præpositos, Decanos, Archidiaconos, Archipresbyteros, Cantores, Pœnitentiarios, Scholasticos, Thesaurarios, lege eadem residentiæ constringi, atque Canonicos, iisdemque teneri pœnis ex Concilio Tridentino. Si qui verò eorum confiderent se privilegiis perpetuis, aut temporariis niti, ea Episcopo intra tres menses repræsentarent, ut iis dijudicaret, justæ fuissent causæ, nec ne, eorum concedendorum. Alioqui privilegio suo excussi declarentur.

XV. Venio ad Provincialia Galliarum Concilia post Tridentinum. Rotomagense anni 1581. ad antevertendas eorum artes, qui Imaginarias confingunt lites, ut residendi interim legem & necessitatem suspendant: cogit omnes eos qui Titulo, vel proventibus gaudent Beneficii cujuscumque, in eo residere, aut restituere fructus, & pœnis subesse non residentium. *Plerique ne resideant, prætexunt litigia, aut suscitant ipsimet Devoluta, ne videantur sua Beneficia pacificè possidere. Verùm quisquis Beneficio, vel ejus fructibus gaudet, aut resideat, aut fructus non recipiat, quos suos sine residentia facere non potest, & aliis decretis pœnis subjaceat. Tit. de Curat. Off. 1.4.* Illi verò, qui prætexunt vim & grassationes Nobilium, residere & ipsi, vel restituere jubentur, si nihilominus aut omnes, aut magna ex parte proventus colligant. Reliqua hujus Concilii in residentiam decreta sileo, ut quæ sint gemina Tridentinis. Sed illud silere non possum, quod idem Concilium ab Apostolica sede voluit elucidare, circa Cathedrales Ecclesias, quarum & tam tenues sint reditus, & tam pauci numero Canonici, ut sustentari hi non possent, nec minuendo eorum numero, qui jam permodicus esset; nec addendis Beneficiis simplicibus, quæ nulla ad manum essent: sed permittenda tantùm Canonicis administratione Ecclesiarum Parochialium, tam vicinarum urbi, ut bis terve quavis hebdomada ad eas itarent, residerent autem interim cum cœteris Canonicis in Ecclesia Cathedrali. Absolutè & universim nihil respondit Pontifex, sed peculiariter declaratum iri spopondit, ubi necessitas, vel utilitas Ecclesiæ suaderet, Ecclesiæ Parochialis regimen Canonicis permitti. *Quoad retentionem Parochialis cum Canonicatu, pro necessitate & utilitate Ecclesiarum & regionis in casibus particularibus providebitur.*

In Concilio Burdigalensi anni 1583. *Cap.17. 19.* promulgatum est Decretum Tridentinum de Dignitatibus Ecclesiarum, quibus nihil functionis, nihil jurisdictionis illigatum est, sed earum Titulo gaudentes Parochiam aliquam administrant; quandiu verò in Parochia ministrant, præsentes reputantur in Cathedrali, & distributionibus fruuntur. At verò Archidiaconi, & qui cæteras sustinent Capitulorum Dignitates, Officio instructi, quod obeant, & jurisdictione, quam explicent, illi utique jubentur à Concilio residere. Edixit & illud hoc Concilium, ut sexto quoque mense Capitula Metropolitanos certiores facerent de absentia Episcoporum.

In Concilio Turonensi anno 1583. damnata & abolita est consuetudo earum Ecclesiarum, ubi grossos fructus percipiebant Canonici, antequam residere incepissent, vel etiam admissi fuissent. Expungi quoque placuit illum usum quarundam Ecclesiarum, ut totius anni proventibus gaudeat quicumque uno, & altero die, vel una hora Canonica certa interfuerit. *Consuetudine illa, quæ Canonico grossum adjudicat, qui certa die anni, aut certis horis unius, duorum vel trium dierum præsens fuerit, illis nihil profutura; cum ad divini cultus diminutionem tendat. Cap. 13.*

Concilium Aquense anni 1585. præter omnium promulgationem Decretorum Tridentinorum de residentia, statuit, ut tres seniores Canonici residentes cujusque Cathedralis, & Collegialis deferrent ad Episcopum nomina Canonicorum & Beneficiariorum cæterorum Ecclesiæ suæ absentium. Jussit ut & Parochi monerent Episcopum de Beneficiariis Parochiæ suæ omnibus, qui residere cum tenerentur, non residerent tamen. *Tit. de resident.*

Concilium Tolosanum anni 1590. edixit, *Cap.7.*, ut qui Parochias haberent, Titulo, vel Commendatas, vel Canonicatui, dum ipsis vita suppeteret, unitas, aut qui uno & eodem tempore Parochias & dignitates retinent in Capitulis, in Parochiis suis residerent, saltem diebus festis. Concilium Burdigalense anni 1624. eorum damnavit impiam & absurdam ludificationem, qui cum tam frequenter abessent, ut adessent ferè nunquam, non committere se tamen nugabantur in Concilii Tridentini legem, quòd nunquam tres totos menses continuos abessent. Declaratum est hoc Concilio, tribus illis mensibus induciarum à Tridentino concessarum, contineri absentias omnes quantulascumque, etiam sejunctas. *Decernimus tres illos absentiæ menses ita numerandos esse, ut in iisdem omnes dies, sive continui, sive non continui & interpolati concludantur; unde qui à residentia ultra tres menses eo modo reductos abfuerit, pœnis eum à Sacris Canonibus contra absentes latis feriri, & Capitulum in hoc contra Sacros Canones dispensare non posse censemus.* Vetitum est hoc eodem Concilio, ne quas Episcopi dispensationes annuerent Parochis, aut licentias non residendi, nisi quas fructuosas fore Ecclesiæ augurarentur: *Nisi id personæ meritum in utilitatem Ecclesiæ cessurum exigere comprobetur. Cap 9. Cap.7.* Denique vetiti sunt hoc eodem Concilio, *Cap.15.*, Collatores, ne quod necessariæ residentiæ Beneficium cuiquam conferrent, nisi præstito sibi fidissimæ residentiæ juramento. *Ne Curatum vel residentiam exigens Beneficium conferant, nisi præstito priùs per eum juramento, se assiduum in eo futurum, semperque commoraturum; cujus juramenti præstiti certam rationem litera Beneficii concessi contineant. Can.5. 6.* Provisionibus Beneficii inserenda erat mentio præstiti hujus sacramenti. Et quoniam Priores Curati Ordinis Sancti Augustini minus frequentes erant in Ecclesiis suis Parochialibus, quòd Cura etiam Monasteriorum suorum distinerentur; Hoc illi quoque Concilio jussi sunt in Parochiis residere, Monachis aliis in Monasteria eorum loco adscitis. *Declaramus quoscumque Regulares Curam animarum haben-*

bentes, ad residentiam in Prioratibus Curatis & aliis Beneficiis, quibus animarum cura annexa est, præstandam teneri: Abbates verò & quoslibet Præpositos ad alios Monachos suis Monasteriis adsciscendos obligari: Cap. 57. c. 5.

XVI. Hæc omnia porro Decreta quasi sponte sua ex Tridentinis statutis scaturiebant. Quod & inditatissimè affirmandum est de sesponsis Congregationis Concilii. *Fagn. in l. 1. Decr. Part. 1. pag. 527.* Erant Canonicatus in Parochiis, vel Collegialibus Ecclesiis Aquilejæ, ubi moris erat, ut proventus perciperent, quamvis non residerent. Quæ tamdiu impunè abiit Præbendarum pluralitas, argumento est eas liberæ tum fuisse residentiæ. Concilium Tarraconense, *L. 3. Tit. 4.*, anni 1239. vetuit ne quis plures haberet Præbendas, si statuto ex peculiari residentiæ nexu ligarentur. *Ne aliquis duas Canonicas obtineat, quæ ex speciali statuto residentiam personalem requirant, sed altera tantum debeat esse contentus.* Responsum est autem à Congregatione Concilii Canonicos eos ad residendum teneri, propterea quod Concilio Tridentino, *Sess. 24. c. 12.* declaratum est, Dignitates, Canonicatus, Semicanonicatus quicumque obtinerent, eos Ecclesiis suis ultra tres menses abessa non posse, quo se cumque statuto peculiari tuerentur. Responsum est item non posse per substitutos hæc Beneficia administrari.

Cum non definierit Tridentina Synodus tempus, quo possent Canonici non residentes Canonico judicio percelli, & dimovari: responsum à Congregatione, non posse, nisi postquam annos tres abfuissent. Ea determinatione Concilii emendatum est jus commune, *Extra C. Cum omnes De Constitutionib.* quo juxta complurium Canonistarum sententiam non improbabatur consuetudo, vel statutum quorundam Capitulorum, ut absentes etiam suis Proventibus fruerentur.

Dignitates Capituli Compostellani pro præsentibus habebantur, cum jus dicerant & jurisdictionem exercebant. Eam consuetudinem confutavit Congregatio Concilii, quòd non alios exceperit Tridentinum, quàm qui Parochiam administrarent. Unde nec ad summum potest illud prorogari privilegium, nisi ad Archipresbytero, quibus & ipsis imminet animarum regimen.

Thesauratius Ecclesiæ Consentinæ solutum se à residentiæ compede inde ominabatur, quod ei nec officium esset ullum, nec reditus. Congregatio Concilii residere debere decrevit, propterea quòd derogaverit Synodus Tridentina Juri communi, quo liberi erant à residentia, quicumque nihil redituum percipiebant. *Fagnan. Ibidem.*

Cardinalis Episcopus Uxamensis anno 5614. sciscitatus est, an Archidiaconus & Archipresbyter Ecclesiæ suę ad residentiam constringendi essent, cum solam in choro sedem baberent, nihil autem prorsus reditnum. Responsum est à Congregatione constringendos esse, juxta eundem Tridentini locum. *Sess. 24. c. 2.* Ex adverso autem illa censuit, non teneri ad resideudum Decanum Claudiensem, (Chioggia) quod quanquam haberet sedis pręrogativam nulla tamen potiretur jurisdictione, nec suffragio, nec sede in Capitulo, nec parte ulla redituum aut distributionum.

Erant in Comensis Episcopi Diœcesi Collegiales complures Ecclesiæ, in quibus Canonici non residerent, antiquissima ante hominum memoriam consuetudine & immunitate fulti cum alioqui minimè insignes essent illæ Ecclesiæ. Congregatio Concilii pronuntiavit eodem Capite XII. Sessionis XXIV. Concilii Tridentini contineri Collegiales etiam minimè insignes: nec immemoriali consuetudine non residendi uti posse, nisi eas Collegiales Ecclesias, quæ ruri essent, & quarum tantilli essent reditus ut sustendandis Canonicis impares essent. Congregatio Concilii & Gregorius XIII. eam postea residendi immunitatem videntur exporrexisse ad eas etiam Cathedrales non insignes, in quibus immemoriali tempore nemo unquam residere visus esset. Si vel panci enim aliquando residerent, ei immunitati nihil loci relinquebatur.

XVII. Utque ne longior sim declaravit eadem Congregatio ad residentiam teneri Canonicos aliquarum Ecclesiarum Parochialium, quanquam Capitulum ex iis nullum conflaretur, nec ante hominum memoriam quisquam ibi residere visus esset.

2. Decretis Bonifacii VIII. *Consuetudinem* innovaverat Concilium Tridentinum, qua damnantur constitutiones & consuetudines particulares, ut absentes distributionibus gauderent: à Congregatione Concilii declaratum est, *Fagnan. ibid. pag. 129. Trid. Sess. 24. c. 12.* per tres illos liberos absentiæ menses non posse absentes frui distributionibus, & inutiles irritasque posthac fore Constitutiones quascumque & consuetudines adversas. Certè cum nulla quantumvis omni memoria antiquior consuetudo suffragari possit, vel duobus Canonicis, ad obsequium Episcopi asceitis; vel studiorum causa absentibus, ut absentes distributionibus impartiantur, ut sæpiùs definitum est: multò deterior eorum conditio & ratio est, qui tribus absentiæ liberæ mensibus gaudere volunt.

3. Jure communi, & Tridentini Concilii textus duæ classes sunt Dignitatum. Aliæ participes sunt redituum Mensæ Capitularis, aliæ suos sepositos habent proprios proventus. Hæ postremæ jure communi absolvuntur à nexu residentiæ, & cum Beneficiis Curatis retineri possunt, vel alioqui residentiæ obnoxiis. De bis agit Tridentinum Sessione XXII. c. 3. & eis sufficit, ut fungantur ministerio, quod eis præfixerit Episcopus, alioqui distributionibus fraudentur pro modo cessationis à ministerio. Cæterùm nulla ois incumbit necessitas per novem menses residendi, & sistendi se omnibus boris Canonicis. Ita diffinitum est à Congregatione Concilii, *Fagnan. in L. 3. Decr. Part. 5. c. 33.*, convenienter capiti III. Sessionis XXI. ejusdem Concilii; à qua & constitutum est, ut in Ecclesia Cæsaraugustana Hispaniæ, tertia pars redituum harum Dignitatum in distributiones secaretur, juxta ministeria, quæ illis Episcopus designasset. *Tertiam partem in distributiones eorum arbitrio assignandas dividere possint Episcopi. Ut scilicet qui eas obtinent, si personaliter competens sit servitium, juxta formam ab eisdem Episcopis perscribendam, quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant.* Verba ea ipsissima sunt Concilii Tridentini. *Sess. 22. c. 3.*

Primi autem ordinis Dignitates, quarum reditus è mensa Capitulari decerpuntur, mensibus novem residere tenentur, & frustrantur distributionibus, pro modo absentiæ, ex eodem Concilio. *Sess. 24. c. 12.*

4. Jure communi C. *Relatam, De Clericis non resid.*, Prælati ali præter Episcopos possunt dispensaro de residentia eum Beneficiariis. At Congregatio Concilii censuit, non posse eo jure uti Prælatos, nisi qui territorium & jurisdictionem haberent Episcopalem.

5. Licentia discedendi ab Ecclesia non peti tantùm, sed & obtineri debet. etiam justis de causis. Si abnuat Prælatus, recurretur ad Superiorem, qui dare coget. *Fagn. ibid. p. 35. 36.*

6. Dignitates & Canonici Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium nihil opus babent licentia Episcopi, vel Capituli ad tres induciarum menses, à Concilio indultos.

7. Nec Metropolitani, aut Papæ licentia opus est Episcopis, ut duos aut tres menses secedant à Diœcesi, cum unum id præscribatur à Concilio, ut justæ

sint

sint causæ, & ejusmodi, quæ conscientiam eorum non gravent, & Deo arcana cordium scrutanti approbari possint. *Ut id aqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento, quod an ita sit, abscedentium conscientia relinquit, quam sperat religiosam & timoratam fore, cum Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere suo periculo tenetur. Sess. 23. c. 1.*

Parochis verò nulla istiusmodi licentia communicari potest, quibus eam necessitatem infligit Concilium, ut ne possint unquam nisi licentia Episcopi scriptis data Ecclesiis suis abesse. A' Congregatione verò Concilii declaratum est, *Fagn. ibid. p. 37. 38. 66.* ne una quidem hebdomada abesse posse Parochos, nisi causis Episcopo approbatis, & licentia scriptis data; in improvisis tamen & urgentibus necessitatibus posse Vicarium foraneum ad paucos dies dispensare.

8. Responsum illud quoque est, quanquam Canonici non possint canonico judicio Beneficiis suis exui, nisi post annorum trium absentiam: integrum tamen esse Episcopo statim Parochos non residentes plectere, vel censuris vel temporalium redituum spoliatione, vel privatione Beneficii. *Ibid. pag. 72.*

9. Minimè necesse fuit consuli Congregationem Concilii de Ecclesiis, ubi consuetudinis est, ut Canonici & Dignitates diutius quàm novem mensibus resideant. Cum enim edixerit Concilium, ut Constitutiones quæ idem præcipiunt, inconcussæ stent, idem ad consuetudines utique trahi par est; quibus alias cum Concilium non deroget, illas utique innuit pristino semper vigore futuras. *Ibid. p. 165. 166.*

10. Cum Jus commune & Concilium residentiam Dignitatibus & Canonicis præscribunt, non otiosam utique & inertem, sed operosam exertamque præscribunt, ut divinis in Officiis assidui sint.

11. Quanquam Jure communi permitteretur abdicari, graduque summoveri Beneficiatios, ex quo citati, monitique, ad suas non remeabant Ecclesias: Concilio tamen Tridentino placuit, ne nisi post tertium demum absentiæ annum spoliari Beneficiis possent. Expleto enim primo anno amittuntur media ex parte fructus, secundo omnes, tertio ipsum Beneficium. Ita respondit Congregatio, accommodatè ad ipsum Concilium. *Sess. 24. c. 12.*

12. Respondit etiam non posse Capitula copiam facere Canonicis diuturnioris, quàm trium mensium absentiæ, non amissis Præbendæ fructibus, nulla in contrarium profutura, sive consuetudine, sive Constitutione.

13. Nec statuto etiam ullo, vel consuetudine firmari potest, ut qui uni aut alteri interfuerint horæ, præsentes æstimentur, gaudeantque fructibus omnibus.

14. Nec in potestate Capituli est, ut remittat pœnas in absentes constitutas, putà fructuum privationem.

15. Jubet lex residentiæ, ut non in civitate tantùm quis sedeat, sed & ut choro intersit. Qui ergo choro horisque non affuerint, ii primo anno media tantùm redituum fraudabuntur parte, secundo fructibus omnibus, post tertium annum Beneficio ipso exauthorandi sunt.

16. Ne Capitulo quidem sæpiùs abesse possent Canonici.

17. Si abest Canonicus, alterius quàm suæ Ecclesiæ obsequiis & negotiis districtus, Præbendæ suæ fructibus gaudere non potest.

18. Aeris intemperies, cœlique inclementia non satis habet causæ, ut diutiùs quisquam absit, quàm tribus mensibus. A' Pontifice tamen & congregatione Episcopis quandoque facultas data, ut unum præterea & alterum mensem permitterent, ob aeris contagium, modò ut suo semper ritu & decore Officia celebrarentur. *Fagn. Ibid. pag. 167. 168. 169.*

19. Tribus illis absentiæ mensibus, quos indulget Concilium, singuli etiam sejunctim dies continentur, at ii ex horis singulis contexi non possunt.

20. In eam curam incumbet Episcopus cum Capitulo, ut ne Canonici simul omnes, vel nimio plures eodem tempore feriari & abesse velint, ne divina cessent Officia.

21. Si cui Capitulo ex fundatione fas sit, ut diutiùs quàm tribus mensibus vacare singuli & abesse possint Canonici, dubitatum est, an hunc usum Concilium abrogarit. Eò denique propendere visa est Congregatio, ut valeat fundatio, cum de ea Concilium penitus conticescat.

22. Diffinitum illud quoque ab ea est, revocata non esse à Concilio statuta Sedis Apostolicæ, quibus plures quàm tres absentiæ menses conceduntur, aut annus unus ad Hierosolymitanam peregrinationem; aut sex menses quinto quoque anno ad reverenda Beatorum Apostolorum limina.

23. Non includuntur Canonici Regulares capite XXIV. Sessionis XXIV. Concilii. Ita statuto, vel consuetudini, ut per dies quadraginta possint abesse, nec interim fructibus vel distributionibus fraudentur, nihil per Concilium derogatum est.

24. Vallis umbrosæ Ordinis Abbates & Prioratus erant, tam tenuium redituum, ut pro Monachis Presbyteri sæculares sufficerentur, Abbatis vel Prioris Titulo vendicato uni alicui ex Monachis, qui alio in Monasterio sedem haberet. Responsum est à Congregatione in Ecclesia sui Tituli residere debere Abbates, atque istiusmodi Priores.

25. Qui Canonici ex Pontificia dispensatione Ecclesias Parochiales administrant, in Parochia sua residere debent, nullo fructuum Canonicatûs dispendio, juxta Bullam Pii V. *Cupientes.*

26. Canonicatus aliis uniti Beneficiis, quibus residentia imminet pauciorum, quàm novem mensium, cum his Beneficiis coaluisse censentur, eorumque ingenio & naturæ accessisse.

27. Statutum Ecclesiæ Jaccensis à Pontifice confirmatum, Dignitatibus quatuor tantùm, Canonicis octo residentiæ menses indicit. Eum usum firmavit Congregatio Concilii.

XVIII. Quoad distributiones, quę manualia sunt quodammodo Beneficia, innovata est à Concilio Bonifacii VIII. Decretalis *Consuetudinem*, qua pręsentibus solis vendicantur distributiones. Responsum est autem. 1. à Congregatione, irritam esse quamcumque contrariam consuetudinem, etiam immemorialem.

2. Cassum quoque & irritum est statutum quodcumque contrarium. Irritatum quoque fuerat à Congregatione Concilii statutum Ecclesiæ Compostellanæ, ubi post emensam fidam annorum quadraginta residentiam, Jubilati censebantur & distributiones, etiam cum abfuissent, consequebantur. At Gregorius XIII. ejusmodi statutum tolerandum censuit.

3. Quanquam per substitutum quis intersit & fungatur officio, nihil distributionum lucratur; vult enim Concilium, ut ipsimet intersint Canonici. *Fagnan. in l. 3. Decret. Part. 1. p. 169. 170. 171. 172.*

4. Consuetudo frustrandorum distributionibus eorum, qui Presbyteri non sunt, quanquam intersint Officiis, retinenda visa est. Peræquè ut illa Presbyterorum ipsorum grossis fructibus non donandorum, nisi postquam annum unum gratis interfuerint.

5. Nec sufficit Choro interesse, aut horas Cano-

ni-

nicat privatim demormurare, decantandæ illæ sunt conjunctim cum Choro.

6. Non possunt Canonici alii aliis suas sibi absentias gratificari, aut condonare.

7. Statuto & consuetudini, ut per tres liberos absentiæ & induciarum menses distributionibus fruantur Canonici, adversatur Concilium.

8. Qui grassante peste absunt Canonici, nulla fructuum parte spoliantur, nulla fruuntur distributionum, nisi ea invaluerit inter eos consuetudo, ut qui justis causis absuerint, lucrentur distributiones.

9. Qui docent & docentur in Universitatibus, carent distributionibus. Si verò reditus omnes in solis distributionibus positi essent, earum tertia excidunt parte ex Tridentino Concilio, nulla excident ex Jure communi.

10. Episcopi, qui unà Canonici sunt Ecclesiæ suæ, dum Parochias suas circumlustrant, distributionibus non gaudent.

11. Canonici qui sunt de familia Papæ, vel Episcopi, Canonici ipsi duo, qui Episcopo visitanti & obambulanti Diœcesin, vel alibi ministrant, fructus quidem illi suarum eo tempore Præbendarum adipiscuntur, nequaquam verò distributionum.

12. Ne tum quidem distributiones lucrantur, cum prædicant, cum docent, cum Vicarii Generalis munia obeunt.

13. Theologi possunt abesse choro, diebus illis etiam, quibus non docent; at distributionum nihil lucrantur. A' Gregorio XIII. definitum est, quo die docent, eo præsentes haberi, & distributiones lucrari. Universim hic autem observandum est, generales has esse Regulas, & Declarationes Congregationes Concilii, quibus adversantur derogantque statuta & consuetudines quorundam Capitulorum.

14. Distributionibus impartiendi non sunt, qui privatim Mysteria celebrant tempore horarum Canonicarum, nec illi, qui pias obeunt peregrinationes, quanquam posset trium mensium venia fieri lucrandi Jubilæi indulgentiis, nec qui Canonici cum sint, Parochiales Ecclesias administrant.

15. In iis Ecclesiis, ubi distributionibus constant reditus omnes, vel pene omnes, eorum tertia pars distributionum naturam induit, & leges subit, ut in præsentes tantùm dispensetur. Æstimatur autem totum distributionibus constare, cum grossi fructus triginta Philippæos non excedunt, aut quartam partem distributionum.

16. Possunt absentes distributionibus frui, si Canonici sint Regulares, aut si fundatio ipsa suffragatur, aut statutum à Sede Apostolica confirmatum. Nec enim tribus his circumstantiis Concilium derogavit, quas ne attigit quidem.

17. Debentur distributiones Canonicis iis, qui Episcopo comites accesserint sacra visitanti Apostolorum monumenta, ex Decreto Sixti V.

18. Debentur & ægrotantibus, quibus nec Constitutione, nec consuetudine contraria præjudicari potest. Nec aliter res habet in iis qui podagra laborant, qui cæcitate, qui senii caducitate, si modò dum floreret ætas, choro interesse solerent. Ne tribus quidem illis induciarum mensibus imputari potest tempus, quo quis ægrotat.

19. Debentur & tum cum corporalis necessitate infirmitatis prohibitus est quis interesse, si quis sanguinem misit, si pharmacum hausit, si injustè quis in carcerem trusus, si litigio implicatus est.

20. Debentur & iis, qui Ecclesiæ suæ propriæ utilitatibus occupantur, juxta C. *Consuetudinem*, *De Clericis residentibus*, *in Sexto*. Si verò Caput *Cum non deceat*, *in Sexto*, contrarium videatur, illud Congregatio Concilii de illis interpretata est Ecclesiis, ubi specialis viget consuetudo, ut etiam absentes pro utilitate Ecclesiæ distributionibus fraudentur. Quanquam improbata fuerit ea consuetudo à Congregatione. Inde est, quod Archipresbyteri, & aliæ dignitates distributionibus potiantur, quandiu assiguntur Curæ animarum, quæ suæ illigata est dignitati. Inde est & quod Canonicis Septuagenariis, & qui per annos quadraginta Officiis interfuerint, persæpè concedatur, ut etiam absentes fruantur distributionibus. Inde est quod Canonici qui absunt pro negotiis Capituli, qui ministrant Episcopo in Civitate Pontificali pompa celebranti, Theologi dum docent, Pœnitentiarii dum Confessiones excipiunt, lucrentur etiam distributiones.

XIX. Nec prætereundæ nobis prorsus ejusdem Congregationis Declarationes, quæ ad Parochos pertinet. *Fagn. l.3. Decr. p.1. pag.154. & seqq.* 1. Curiales ipsis functiones obeundæ sunt, rarò delegandi ed eas substituti, quanquam non Parochi, sed Archipresbyteri, vel Præpositi vocitentur.

2. Nec aliter res haberet, si Parochiarum tenuissimi essent reditus, vel nulli. Navanda opera ut reditus eis compararentur, interim Parochos residere necessum est.

3. Idem dicendum de Parochis tam vicinis civitati, possit ut quis in civitate studia frequentare, Parochiam quolibet Dominico die adire. In his etiam Parochiis jugis residentia præscribitur.

4. Resideat Parochus, etsi tres tantùm quatuorve Parochiani adsint.

5. In Parochiali juxta Ecclesiam domo residendum ipsi est, quanquam proventibus suis non exuatur, si in aliis habitet ædibus Parochiæ suæ.

6. Qui Baptismales administrant Ecclesias, & quibus non alia imminet cura, quàm baptizandi parvulos omnes unius Decanatus, vel Archipresbyteratus, eodem ad residendum vinculo constringuntur & ipsi.

7. Constitutio *Cupientes* Pii V. eos qui ex dispensatione Parochiam retinent cum Canonicatu, vel Dignitate, ac prima etiam Dignitate Capituli Cathedralis, jubet in Ecclesia Parochiali residere, quòd cura animarum munus sit omnium longè præstantissimum; & quòd residentia Parochorum juris sit sanè strictioris; quàm Canonicatuum, vel Dignitatum.

8. At cum Parochia perpetuò unita est, subjectaque Dignitati, vel Præbendæ, cujus velut accessio jam quædam est, in Dignitatis utique, vel Præbendæ Ecclesia residendum est. Tunc enim extincta quodammodo est Parochia, & in Vicariatum perpetuum traducta. Est enim ea universim tenenda regula, duobus unitis Beneficiis, in principaliori residendum esse: si paria sint, in utro quis volet.

9. Cum plures Ecclesiæ Cathedrales in Sardinia eversæ fuissent, Canonici quorum Præbendis unitæ fuerant Ecclesiæ Parochiales, appellitabantur illi quidem Canonici, at reapse nec in Cathedrali residebant Ecclesia, nec in Parochiali. Consulta ab Episcopis Congregatio, respondit in Parochiali eos Ecclesia residere debere.

10. Prohibuit Gregorius XIII. ne Canonici Regulares administrandas acciperent Parochias etiam ad tempus, nisi permittente Sede Apostolica, quo tamen jure ex Decretalibus utebantur. Multò minùs ergo Regulares alii id possunt, cum jure Decretalium ipso ea jam potestate excidissent. Multò minùs possunt Canonici Regulares alia obtinere sæcularia Beneficia, utputa Canonicatus &, Beneficia simplicia: cum jam Decretali, *Super eo*, *De* Re-

Regularibus, iis arcerentur. Quod & in Congregatione Concilii confirmatum est. *Fagn. l.3. p.2. pag.187. 188.* Hinc emicat, non singulos Monachos, sed Conventus quandoque ipsos Monachorum Patriarcharum regimine onerari. Unde nec horum Cœnobiorum Abbas, vel Prior Commendatarius residere tenetur, quòd non ipsi incumbat onus Parochiæ & cura, cum Abbatis vel Prioris personam sustineat, qui ea sarcina non gravaretur. Ideo & sæpius à Congregatione Concilii responsum est, non teneri ad residentiam Abbatem Commendatarium, quando cura animarum Conventui incumbit. Agit quidem Tridentinum de Monasteriis, quibus cura animarum imminet, etiam secularium. Sed capiendum illud est de Parochiis unitis Monasterio, & quarum Cura regenda est à Presbytero sæculari.

In Synodo Mechliniensi anno 1609. declaratum est, Jure divino teneri Parochos ad residendum, nec eo nexu solvi posse, obtentu consuetudinis, vel minoris ovium numeri, vel penuriæ domus in qua habitent. *Parochi jure divino ad residendum obligantur; & non ulla consuetudine, non paucitate ovium, non defectu domus propria eos à residentia excusari declaramus.*

XX. Jam verò Commendatarii residere jubentur à Tridentino, *Sess.6. c.2.*, cum Beneficia ejusmodi sunt, quibus vel jus, vel consuetudo residentia illigaverat; aut quibus incumbit exercenda jurisdictio aliqua spiritalis, excommunicandi, suspendendi, interdicendi, absolvendi, visitandi. Congregationi in Concilio, & Gregorio XIII. visum est, eam residendi necessitatem proficisci à prisco jure, eamque à Tridentino confirmatam fuisse. *Fagnan. L.3. part.1. p.221.* Tenentur etiam ad residendum, quando ipsis propriè, & non Conventui concredita est animarum cura.

CAPUT XXXV. *P.1. l.2. c.28.*

Ut facilius residerent Episcopi, ex Clero civitatis eligebantur. Non vacabat Ecclesia nisi tres menses.

I. Clerici proprii Civitatis extraneis praponebantur.

II. Probationes ex Zosimo Papa.

III. Idem & ex Calestino.

IV. An juris aliquid agnatum sit Presbyteris Cleri proprii.

V. Eligendus erat Episcopus ex Presbyteris, vel Diaconis Cleri Urbani.

VI. Nec Clerus, nec populus de extraneis Clericis testimonium dicere poterat.

VII. Plurimum datur atati, & senectuti, at parum in ea erat momenti, nisi accederent virtutum & meritorum prasidia.

VIII. Penuria proprii Cleri Clerici sapè extranei adsciscebantur.

IX. X. In Oriente consimilis vigebat Disciplina.

XI. Respondetur objectionibus.

XII. Ultra tres menses vacare non debebat Ecclesia.

I. UT facilius residerent Episcopi, eligendi erant ipsomet ex Ecclesiæ ejusdem Clero, in quem cooptari debebat flos civium delibatus. Cives quippè præferendi erant extraneis in delectu faciendo ad Ordines, ad Beneficia, maximè autem ad Episcopatus; ut non alia cum illis esset patria, quàm Ecclesia propria, hoc ei gemino nexu arctissimè devincirentur, & in ea residerent non facilius tantùm & lubentius, sed pene necessario, & vi quadam ipsius naturæ ineluctabili ea, qua patriam omnes amplexamur.

II. Confirmabat olim Zosimus Papa Lazarum & Herotem, extranei cum essent & ignoti, Episcopos in Galliis creari non potuisse; ideo & Clerum Populumque eorum ordinationi intercessisse, ut qui de incognitis sibi hominibus testimonium dicere, & suffragium ferre non posset. Ideo denique & ipsosmet ea se abdicasse dignitate, quam retinere nunc tam non possent, quàm nec antè comparare; quod Sedis Apostolicæ sententia confirmatum fuerat. *Patuit hos inordinatis ordinationibus, plebe, Cleroque contradicente, ignotos, alienigenas intra Gallias Sacerdotia vendicasse, quibus se ipsi propria abdicavere sententia, &c. Epist.3.*

III. Ad Episcopos Galliæ referibens Cælestinus Papa, posita ob oculos Regula Ecclesiæ, ut Episcopus è gremio urbani Cleri deligatur, si quis in eo sit tanto non impar fastigio; ejus regulæ rationes edisserit. Æquata mensura meritorum, non possunt civibus exteri anteponi citra injuriam; Ipsorum est fructus demetere agri, quem excoluere; in eumque irruere non possunt, qui sudoris & operæ nihil contulere, nisi per summum dedecus; æquum est ad celsiores honorum & cælestis militiæ gradus evehi, qui in inferioribus stipendia fecere, virtutibus laboribusque illustria; ita Clericis urbanis jus est eos propulsandi, qui justissimam spem suam & mercedem intercipere moliuntur, & propriis ipsorum suffragiis ipsos deprimere & dehonestare. *Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius Clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit inveniri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliquid de alienis Ecclesiis meritò praferantur. Habet unusquisque Clericorum sua fructum militia in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit atatem. In aliena stipendia minimè alter obrepat; nec alii debitam, alter sibi, audeat vendicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint pragravari; & quos sibi ingeri ex adverso cognoverint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum pramium, vel liberum de eo, qui eos recturus est, debent habere judicium. Ep.2. c.5.*

IV. His Cælestini verbis ali, succendique videtur in animis Clericorum non inhonesta, nec degener spes, per omnes eluctandi Ecclesiasticæ militiæ gradus, cui se industriamque & operam suam omnem dicavere. Quid enim his verbis apertius, disertiusque. *Habet unusquisque Clericorum sua fructum militia in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit atatem.*

V. His ipsis porrò Cœlestini verbis apertè insinuatur deligi debere Episcopum ex Presbyteris, vel Diaconis ejusdem civitatis. Si enim per gradus enitendum erat, Presbyterorum erat, aut Diaconorum, non inferioris Cleri, ad Episcopale culmen assurgere. Erant Diaconi, Presbyterique velut Cooperatores & Consiliarii Episcopi. Itaque in eorum Collegio fingebantur, & præparabantur, qui Episcopalibus aliquando Cathedris sessitarent. Omnibus in Episcopalibus muniis cum Episcopo ipso defungendis, imbuebantur, & roborabantur, ut & ipsi aliquando illa obirent. Hæc nobis Leo Magnus his verbis præivit. *Epist.84. c.6. Metropolitano defuncto, cum in locum ejus fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem Metropolitanam convenire debebunt, ut omnium Clericorum atque omnium civium voluntate discussa, ex Presbyteris ejusdem Ecclesia vel ex Diaconibus optimus eligatur.* Quòd Diaconi verò, peræquè ut Presbyteri, aut certè post Presbyteros, ad Episcopatus apicem promoverentur; ex eo id emergebat, quòd im-

impensiùs etiam, quàm Presbyteri Episcopos levarent adjutarentque ministerio in omni & regimine Episcopali. Tritissimus est, Archidiacoum fuisse oculum & manum Episcopi, immo & vices Episcopi plerisque in functionibus sustinuisse. Quid sub Episcopo ergo in partem venerat jurisdictionis & imperii Sacerdotalis, poterat illud ipsum imperium mortuo Episcopo capessere & tractare.

VI. Hilarus Papa Episcopis Hispaniæ idem inculcavit, ut ex Urbano Clero Episcopus deligeretur. *Barcinonensium de suo Clero protinus ordinetur Antistes.* Non poterat unius urbis civibus & Clero satis explorata esse peregrinorum & hospitum vita, ut eo illos testimonio & suffragio prosequerentur, quo creabantur Episcopi. Hinc rursus Cælestinus in suprà laudata Epistola 2. 3. *Nec emeritis in suis Ecclesiis Clericis, peregrini, & extranei, & qui antè ignorati sint, ad exclusionem eorum, qui bene de suorum civium merentur testimonio, præponantur.*

VII. Docuit nos suprà B. Paulinus Nolanus Episcopus, Felicem illum postea illustri decoratum Martyrio, cum Presbyter esset Nolanus, ejus Episcopatum civitatis, quò vocabatur, deprecatum esse, eumque detulisse Collegæ suo Quinto Presbytero, quòd prærogativa ætatis in Ordine sacro supra se emineret. Integra scilicet hebdomada ante Felicem Quintus Presbyteratu fuerat initiatus. Usitatissimum ergo erat, ut in Episcopum unus ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ, & quidem plerumque is accerseretur, qui cæteros etiam ordinationis senio anteibat. Dixi plerumque, quòd in Epistola quadam sua Sidonius Apollinaris luculentissimè declaret, quàm insanirent illi Presbyteri, qui merita & virtutes ætate metiebantur sola, & in eligendis Episcopis plus esse volebant momenti, in ætatis, vel ordinationis senio, quàm in eruditionis & virtutum experimentis: quasi splendidius esset vixisse diutiùs, quàm sanctiùs; grandævis his ergo Presbyteris, canities pro sapientia habebatur, & id ætatis cum essent, volebant gregem sibi credi regendum, cum vix regere jam se ipsos possent. Ubi his argumentis juniores Clerici seniorum jactantiam retundebant: non deerat senibus loquacitas, qua juvenum imprudentiam & petulantiam infectarentur. Hinc persæpè Clerus suæ ipse gloriæ officiebat, & aliis in alios insurgentibus, omnes cum essent ab ea alienatissimi modestia & mutua admiratione & charitate, quàm modò in Nolano Clero admirabamur, omnes Episcopatu excidebant, quòd eum omnes ambibant; & quòd reciprocè parum sibi digni viderentur, qui imperarent, omnes extranei alicujus imperio se committebant. Audiendus nunc Sidonius de ea electione, cui ipse præfuerat. *L.7. Ep.9. Si Clericum dixero, sequentes æmulantur, derogant antecedentes. Nam ita ex his pauci, quod reliquorum pace sit dictum, solam Clericatûs diuturnitatem pro meritis autumant calculandam: ut nos in Antistite consecrando non utilitatem velint eligere, sed ætatem: tanquam diu potius, quàm bene vivere, debeat accipi ad summum Sacerdotium adipiscendum, pro omnium gratiarum privilegio, decoramento, lenocinamento. Nituntur regere Ecclesiam, quos jam regi necesse est per senectam.* Et ibidem; *Plerique Presbyteri non minùs suum, quàm reliquos Ordines pertimescebant.*

VIII. Nec reciproca tamen semper æmulatio Clericos urbanos Episcopalis sedis spe dejiciebat. Erant & aliæ causæ. Bona fide fateri cogimur, venia Cœlestini Papæ, tam inopem quandoque fuisse unius civitatis Clerum, & numero, & merito usque adeo destitutum, ut alterius Ecclesiæ opem implorare, & ab ea Episcopum sibi mendicare necesse haberet. Non semel dictum est suprà de singulari potestate Carthaginensis Archiepiscopi, qua egentibus Ecclesiis ex aliis opulentioribus Episcopos largiebatur, à se prius ordinatos, & suarum Ecclesiarum Clero suavissima quadam vi abreptos. *Con. Carth. 3. c. 57.* Quin & assentiebantur Africani Episcopi Archiepiscopo Carthaginensi, ut vel ei Ecclesiæ, quæ unum modò, eumque præstantissimum haberet Presbyterum, hunc auferret, & in alterius civitatis transferret Episcopatum; ea scilicet beneficii vicissitudine, ut optimum aliis Ecclesiis surriperet Presbyterum aliquem, quem ei restitueret, quæ suum amisisset. Nihil est in hac charitatis vicissitudine, quod suspicari quis possit Canonibus adversum, quorum finis & scopus charitas est. Successorem sibi eligi curavit Augustinus Eradium sui Cleri Presbyterum. Fuerat & ipse Hipponensis antè Presbyter, mox Episcopus, quanquam Tagastæ natus, tinctus Mediolani. Cum primùm ordinatus fuit Presbyter, concionari jussus est ab Episcopo suo Valerio, qui Græcus gente cum esset, prædicandi provinciam sustinere non poterat, nec alium habebat, quem ei muneri præficeret. Suæ ergo penuriam Ecclesiæ aliarum opibus recreavit.

IX. Venio ad Ecclesiam Orientalem, ubi refertur à Theodoreto Epistola Concilii Illyrici ad Episcopos Orientis, ubi perscribitur regula generalis electionum, ut Episcopus assumatur ad regimen Ecclesiæ viduatæ, unus ex eis qui Episcopali jam inaugurati essent ordinatione, & infortunio tamen aliquo Ecclesiis suis sanctissimè administratis spoliati fuissent; vel certè ex Presbyteris: Presbyteri porrò & Diaconi è choro eligerentur Clericorum inferiorum: at ne unquam regium Christi Sacerdotium illis permitteretur, qui vitam omnem consumpsissent in Officiis sæcularibus militaribusque. *E Magistratibus, qui Episcopatu functi, probata spectataque fide fuerunt, cooptentur; sin autem tales non reperiantur, ex Presbyterorum Collegio ad eundem modum Presbyteri & Diaconi de ordine sacerdotali sumantur, ut ex omni parte inculpati sint; minimè verò ex Curia, aut militum ductoribus. L.4. c.3.*

X. Julius verò Papa in ea ad Orientales Epistola, quam suæ Athanasius Apologiæ 11. intexuit, perspicuè demonstrat Arianos gravissimè peccasse in leges Ecclesiæ, cum flagitiorum suorum omnium conscium Georgium Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum præfecerant, quanquam Alexandriæ nec natus fuisset, nec baptizatus, nec cognitus, nec expetitus esset: cum non alius Athanasio, si tamen abdicari debuisset, fuisset subrogandus, quàm ex Clero ejusdem urbis, convenienter Canonibus & traditioni Apostolorum. *Ubi istiusmodi Ecclesiasticus Canon, aut traditio Apostolica, in pace agente Ecclesia, & Episcopis concordibus cum Episcopo Alexandriæ Athanasio, immittere Georgium, peregrinum & exterum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque postulatum à Presbyteris, neque ab Episcopis, neque à populis; eumque Antiochiæ creare Episcopum, atque inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris aut Diaconis civitatis, non cum Episcopis Ægypti, sed cum militibus, &c. Si enim in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter, & præter Ecclesiasticum Canonem fieri, sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, & ex ipso Clero Episcopos Provinciæ constituere, nequaquam autem Apostolorum Canones violare.* Vides ut eligendi ex iis essent Episcopi, qui in eadem civitate fonte lustrali tincti fuissent, quorum inculpata deinceps vita tot spectatores habuisset, & testes, & suffragatores, quot cives, qui denique longo in minoribus Ordinibus tyrocinio posito, jam merito suo totius Cleri magisterio præficiendi essent.

XI. Chrysostomus cum Antiochiæ annos duodecim

decim Presbyterum egisset, nihilo tamen minus ad Ecclesiæ Constantinopolitanæ thronum accersitus est; ubi ut nemo fuisse dignus existimetur, qui in eum promoveretur apicem, in eo argumenti satis est, quòd plerique ad eum anhelarent. Et Chrysostomus & Augustinus non suæ, sed alienæ Ecclesiæ Pontificatum adepti sunt: ut uterque admirationi magis esset, quàm exemplo; & tam singulari clarescerет electione, quàm merito, relaxante Deo ipso Canones, ut præstantissimos Canonum defensores Ecclesiæ suæ daret. Nec enim de legibus & Canonicis suis regulis dispensat Ecclesia, nisi ubi suadet utilitas publica, cogit necessitas, probat charitas, cui leges & Canones omnes famulantur.

XII. His residentiæ Episcopalis quasi prælusionibus addi debet ea cura Metropolitanorum, ut ne electionem & ordinationem Episcoporum in Ecclesiis vacantibus ultra tres menses protrahi finerent. Ita olim sancivit Concilium Calchedonense, constitutis etiam Canonicis pœnis in Metropolitanos, qui rem diutiùs prolatarent, nisi ineluctabilis cogeret necessitas. *Placuit Sanctæ Synodo, intra tres menses ordinationes Episcoporum celebrari, nisi fortè necessitas inevitabilis coegerit tempus dilationis extendi.* Can. 25. Quod ita sanciebatur, ne diu squallere fineretur Ecclesia *vidua*, ita enim Concilium, sed dato propere sponso recrearetur. Erat autem sanè perquam brevissimum id trium mensium tempus, ut cogerentur Episcopi Proviciæ cum Metropolitano, ut absentium suffragia & subscriptiones elicerentur, ut tot dissensiones in Clero & plebe componerentur, ut æqua lance pensitarentur, hinc preces & commendationes, hinc dehortationes & accusationes eligentium, ut denique tam multis & plerumque tam adversis studiis fieret satis. Cum his difficultatibus extricandis profligandisque non assignarentur nisi tres menses, hinc patet quanti res periculi sanctissimis illis Patribus videretur, diutius Cathedrales vacare Ecclesias.

De legitimis Canonicæ Residentiæ exceptionibus. Ac primò de Legationibus, & de commoratione in Aula Regia.

CAPUT XXXVI. *P.1. l.1. c.32.*

De Legationibus Episcoporum per quinque priora sæcula.

I. Ecclesiis suis avelli & abesse Episcopos sinit Sardicense Concilium, cum jussione Principis, aut calamitatibus pauperum argentur ad Aulam accedere.

II. Possunt abesse & cum vicinarum urget necessitas Ecclesiarum, vel Concilia celebrantur.

III. IV. V. VI. VII. Exempla Augustini, Chrysostomi, Ambrosii, Martini.

VIII. Item Germani Episcopi Antisiodorensis.

IX. Gregorii Nysseni, Gregorii Nazianzeni, Meletii Episcopi Antiocheni, & Eusebii Samosateni.

X. Episcopi à Romano Pontifice & à Patriarchis missi varias per orbem obiere Legationes.

XI. De B. Epiphanio Episcopo Ticinensi.

XII. Summa rationum, quæ his Episcoporum Legationibus suffragentur.

XIII. Necessariæ hic cautiones.

XIV. Pia peregrinatio Hierosolymitana.

I. Quanquam divino jure constitui videatur, tam residentia Episcoporum, quàm dignitas & ministerium; sunt tamen justæ & necessariæ de ea quandoque dispensandi causæ. Eas nos hic ex Conciliis & sanctis Patribus aggredimur expiscari. Jubent suprà relati Sardicenses Canones, ut Imperatori pareant Episcopi ad Curiam accersenti. Ex iisdem etiam suprà liquebat, non improbari eorum absentiam, ubi ad Curiam non accedebant, nisi annuente Metropolitano & Comprovincialium Episcoporum Collegio, ad Imperatoriæ tuitionis ac beneficentiæ rivulos aliquos derivandos in Ecclesias, in pauperes, viduas, orphanos, eosque omnes, quos satis superque Episcopali charitati sua calamitas commendaret. Hoc certè casu mavult Concilium, Diaconos ab Episcopo delegari; quanquam ubi gravior esset causa, tum verò ipsius Episcopi dignitas & præsentia desiderabatur, ut liquet exemplo superius laudato Flaviani, qui nec canitie sua, nec hiemis asperitate retardari potuit, quin Constantinopolin approperaret, à populi Antiocheni cervicibus justissimam amoliturus Imperatoriæ indignationis vindictam.

II. Præter hanc geminam justæ Episcoporum absentiæ causam, jussionem Principis, & sive Ecclesiarum, sive pauperum levationem, tertiam iidem ostendunt Canones Sardicenses, necessitates videlicet Ecclesiarum vicinarum ejusdem Provinciæ, aut circumjectarum Provinciarum. Quibus addi possit necessitas adeundi Concilia Provincialia, Universalia, seu Nationalia, & Oecumenica. Hæc omnia forsan complectebatur uno loco Augustinus, cum ajebat sæpè Collegas suos Ecclesiis suis abstrahi, & maria tranare, eidemque se necessitati obnoxium & pariturum fuisse, si per valetudinem licuisset. *Necessaria servitute, quæ Collegas etiam labores marinos & transmarinos compulit sustinere.* Epist. 238. Excusabat has absentias omnes, immo consecrabat charitas: *Ne videamur januam claudere charitatis*, ut ait Sardicensis Synodus. Can. 3. Una enim cum sit Ecclesia, unus quoque est Episcopatus: & cum infremuit dira necessitas, tum verò & potest quilibet Episcopus, & debet omnium Ecclesiarum curam induere, ærumnas levare; eadem charitate, quę eorum jurisdictioni limites præscripsit ad publicam utilitatem, eos nunc amoliente ob Ecclesiæ publicam necessitatem. Ita nunquam veriùs resident, quàm cum auspice & duce charitate ita peregrinantur, suppetiis ferendis universali Ecclesię, quæ sponsa est Christi, cujus & ipsi sponsi sunt conspicabiles, incitati ea charitate, quę tam longè latèque patet, quàm ipsa Ecclesia.

III. Imponebat Augustino sua animi modestia & humanitas; plures & ipse quoque in Provincias spargebat curas flammasque charitatis & sollicitudinis suæ Episcopalis. Non immeritò enim testificatur Possidius de eo, insatigata eum vigilantia universali affuisse Ecclesiæ. *Erat ille præcipuum Dominici corporis membrum, circa universalis Ecclesiæ utilitatem sollicitus semper & pervigil.* In ejus vita, c. 18.

IV. Nec dispar Chrysostomi sollicitudo & infinita quodammodo charitas. In vicinas Provincias, quò ejus forsan jurisdictio non exporrigebatur, rapiebat illum ęstuans Episcopalis zeli flamma: cumque Apostolicis arderet virtutibus, zelo, fervore, sollicitudine, eloquentia, doctrina; Apostolorum & ipse more limites omnes transiliebat, nec angusto se gyro finebat cobiberi. Testem idoneum excitabo Theodoretum. L. 3. c. 28. *Atque hoc modo prospexit, non urbi tantùm illi, verùm etiam toti Thraciæ, quæ est in sex Episcopatus divisa; & cuncta etiam Asia, quæ undecim habet Antistites, Pon-*

ti-

ticam prǽterea Ecclesiam ; qua eandem habet Episcoporum numerum, quem Asia, eisdem legibus adoravit. Et mox : C.31. 33. *Sed de Ecclesiis more divi Pauli Apostoli, quàm animo sollicito esset, ex his constare potest.* Legatione illum fungi jussit Imperator in Thraciam, ad Gainæ Tyranni barbariem furoremque comprimendum. Qui terrorem Imperatori, Imperioque incusserat, eum Chrysostomi invicta terruit & deterruit eloquentia. Denique non abs re de Chrysostomo dicemus, quod dixit ipsemet de Eustathio Episcopo Antiocheno, si charitatis suæ ignem in omnes disseminasset Ecclesias, authores illi fuisse sacros Codices; Quemlibet fidelem suis precibus opitulari debere universæ Ecclesiæ; at Episcopum quemlibet eidem universæ parenti adesse debere omni ope, industria, opera & contentione omni sua. *Probè si quidem à Spiritus gratia fuerat edoctus, Ecclesia Præsulem non de illa tantùm sollicitum esse debere, quæ illi à Spiritu Sancto commissa est, sed etiam de quavis in orbe terrarum constituta. Atque hoc ille sacris è precibus colligebat. Si enim pro universa Ecclesia, inquit, fundenda sunt preces, quæ à finibus ad fines usque pertinet orbis terrarum; multò magis & ejus universæ curam gerere oportet, & de omnibus pariter esse sollicitum, omnibus providere. To.1. hom.52. In sanct. Eust. Antioch.* Idem æstimandum de Chrysostomi profectione in Asiam, quò eum ejus regionis Episcopi invitarant, ubi & sedibus suis excussit simoniacos Episcopos quosdam, in Concilio Septuaginta Episcoporum, consentaneè priscis Canonibus, qui Episcopos hortantur Provinciarum vicinarum, aliis alios laborantibus ferre suppetias.

V. Expeditionibus Sacris Flaviani Constantinopolim, & Chrysostomi in Thraciam, apertè proditur, non multum eos discriminis Imperii & Ecclesiæ necessitatibus, aut calamitatibus interposuisse. Eodem imbutus animo, ac zelo Ambrosius, duplici Legatione functus est ad Maximum Imperatorem, primùm quidem ut illum dehortaretur & avocaret à consilio invadendæ Italiæ, opprimendique Imperatoris Valentiniani, adhuc impuberis. Si enim Pupillorum omnium parentes, & tutores sunt Episcopi, quantò ampliuschariusque ipsi est, ut sint & Imperatorum, eadem ætatis immaturitate, & rei totius publicè discrimine laborantium? *Gloriosum mihi est hoc pro salute pupilli Imperatoris. Quos enim Episcopi magis, quàm pupillos debemus tueri? Scriptum est enim, Judicate pupillo, & justificate viduam, & eruite injuriam accipientem;* ut ait Ambrosius ipsemet de prima hac legatione sua. *Epist.27.* Si minùs felices habuit exitus legatio ejusdem secunda, pari pene de causa suscepta, nihilo minor gloriæ & laudum copia hinc accessit Ambrosio, qui de ferocitate Tyranni Maximi, & de ignavia Ithacianorum Episcoporum triumphum egit. *Paulin. in vita Amb.* Ea verò tuitio, quam difficillimis his temporibus Ecclesia summis impendit, immo rependit Principibus, vicissitudo quædam & reciprocatio est ejus, qua ab ipsis ea usque defenditur. Non absunt ergo Ecclesiis suis Episcopi, quandiu ita Ecclesiæ universali & Reipublicæ obsequuntur: cum Ecclesiæ cujusque & universæ, cum Ecclesiæ & regni tam sint conjunctæ & indivulsæ rationes, quàm cujusque membri & corporis universi, aut si mavis, quàm corporis & animæ.

Quod ad Ambrosium pertinet, jure meritissimo Paulinus in ejus vita à se scripta, Episcopum illum prædicat universalem, qui charitatis quibusdam veluti brachiis amplecteretur Ecclesiam omnem & Imperium ipsum. *Erat illi sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Cui addendus est Sanctus Acholius Thessalonicensis Episcopus, qui cœlesti succensus igne, ab his ad illos Ecclesiæ longinquos etiam populos devolabat, ut ne juvenes quidem illum consequi possent. Ita enim contestatur Ambrosius e Epist.60. *Ita percurrebat omnia ex cursu frequenti, Constantinopolim, Achaiam, Epirum, Italiam, ut juniores eum non possent consequi.*

VI. Ut primùm Episcopus ordinatus fuit Beatus Martinus, Ecclesia sua discedere, & ad Valentinianum coactus est Imperatorem proficisci. Audi Severum Sulpitium: *Dial.2. Eodem ferè tempore, quo primùm Episcopatus datus est, fuit necessitas adire Comitatum. Valentinianus tum major rerum potiebatur.* Silet quidem Severus ejus profectionis causas, sed quàm sanctæ, quàm necessariæ illæ fuerint, non silet Martini sanctitas, vociferantur miracula, quæ tunc divinitus sunt edita, ut ad eum colendum & reverendum compellerentur Imperatores. Sed nec illud Severus tacuit, Martinum perfectis omnibus & impetratis, quæ à Principe postulaverat, munera respuisse omnia, & benevolentiæ insignia, quibus honestare illum voluerat Imperator. Cum denique tam pauper redierit Martinus, quàm venerat, planum est profectionem illam charitati datam esse, non cupiditati. *Postremò abeunti multa munera obtulit Imperator, quæ vir Beatus, at semper paupertatis suæ custos, cuncta rejecit.*

VII. Paulò copiosior fuit Severus in edisserendo itinere ejusdem Sanctissimi Pontificis ad Maximum Imperatorem. Placare illum Martinus & conciliare studebat nobilibus aliquot viris, qui constantius Gratiani Imperatoris defensioni adversùs Maximum se addixerant. *Interea Martinus multis gentibusque laborantium causis ad Comitatum ire compulsus, &c. Palatium petiit, præter multas, quas evolvere longum est, has principales petitiones habebat, pro Narsete Comite & Leucadio Præside, quorum ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus studiis, quæ non est hujus temporis explicare, iram Victoris emeriti. Dial 3.* Privatis quidem tum Martinus hominibus hanc suam dicabat operam & absentiam. At illorum ea erat nobilitas, fama meritorum, multitudo, innocentia, atque in primis calamitas, ut in his satis esset causæ ad Canonicam absentiam & profectionem ejus Episcopi, qui communis esset parens & vindex omnium calamitosorum.

VIII. Sanctissimi Præsules Germanus Altisiodorensis, & Lupus Tricassinus, ab Episcoporum Gallicanorum Concilio Legati sunt in Angliam, cum ejus insulæ Episcopi opem orassent aliquorum veritatis & Gratiæ Christi Patronorum, adversùs Pelagianos ea in Insula jamdiu bacchantes, & quoquo versum insaniæ suæ virus spargentes. *Ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumque judicio duo præclara religionis lumina universorum precibus ambiuntur, Germanus & Lupus Apostolici Sacerdotes. Et quantò laboriosior necessitas apparebat, tantò eam promptius heroes devotissimi susceperunt, celeritatem negotii fidei stimulis maturante. Constat. in vita S. Germ. c.19. l.1.* Quàm felix, faustaque Anglis fuit ea legatio, quibus Galli Præsules fœdissimos exemerunt errores; tam splendida Gallis Episcopis, quorum non tam legatio ea fuit, quàm expeditio & victoria. Prostrati sunt vi veritatis Pelagiani, regni hostes armis & acie obtriti, militem animante, & invictum præstante Præsulum oratione. Magnæ Britanniæ liberator Germanus, & ad suos redux, plebem suam reperit Magistratuum vexatione oppressam. Rursum ergo sese itineri commisit, ut Præfectum Galliarum Arelate sedentem adiret, & gregi suo propitiaret. *Quæsiturus remedia Civitati, post marina discrimina labores terreni expeditionis ingreditur, &c. Arelatum petens, &c. Ibid. c.29. &c.* Expressit ille quidem à Præfecto, quæ volebat, at repullulantibus in-

interim in Anglia Pelagianis. *L. 2. c. 1. 2.* Germanus eò redire exoratus cum Beato Severo Episcopo Trevirensi, venit, vidit, vicit hostes Ecclesiæ: & rursum in Gallias se referens, mox à Legatis Provinciæ Armoricæ interpellatus est adversùs incursiones Barbari cujusdam Germaniæ Regis, quem Ætius eorum Præfectus acciverat, ut priorem eorum rebellionem ulcisceretur. Statuit Germanus in Italiam pergere, & ab Imperatore veniam orare rebellibus; virtutibus & miraculis Alpes pervasit, Principem adiit, votorumque compos factus, dum rediit, Ravennæ, vivendi, & vincendi finem fecit. Incomparabilis Præsulis discursationes omnes editis portentis cœlum approbavit, Ecclesia fastis suis consecravit. *Ibid. c. 14. 18.* Earum aliquæ proprio gregi consulebant, consulebant omnes Summi Pastoris gregi universo, quo finus etiam includebatur. Temporali populorum saluti insudabant ejus nonnullæ profectiones, at illum spiritalis & pura, putaque exagitabat charitas, viamque complanabat. Non nesciebat enim, Apostolum ipsum spiritalis charitatis curas & sollicitudines ad temporales etiam fidelium necessitates porrexisse, & Apostolos denique omnes inter ipsa recentissimæ Ecclesiæ cunabula temporali etiam sustentationi eorum semet impendisse, quibus ipsimet prædicatione verbi persuaserant, jam ut ne solliciti essent, nisi de cibo incommutabilis & sempiternæ veritatis.

IX. A' Concilio Antiocheno post mortem Valentis Imperatoris delegati sunt præstantissimi Præsules, Gregorius Nyssenus, Gregorius Nazianzenus, Eusebius Samosateous & Meletius Antiochenus, ad circumlustrandas, & refovendas Ecclesias, quas impius persecutor tamdiu obtriverat. Animos addebat Gregorio Nysseno piissima soror & virgo Macrina: *Te ad ferendum auxilium, te ad res constituendas Ecclesia mittuat, & Des manus non aspicis? Greg. Nyss. in vita Beat. Macrina.* Narrat ipse Gregorius se in Arabiam profectum, ut ejus Ecclesiæ vulneribus mederetur, atque Hierosolymis iter fecisse: *Necesse fuit per sancto Concilio habito, emendanda Arabię Ecclesia gratia ad loca ista proficisci. Item de Peregr. Hierof.* De his Præsulibus infatigata charitate Provincias alias aliasque obambulantibus meritissimè dici poterat, quod ad Gregorium Nyssenum scripserat Gregorius Nazianzenus, cum Ecclesia sua profugus, regiones peragrabat, & luminis vigorisque Apostolici faces quocumque circumferebat. Nimirum has excursiones Solem imitari, qui rapidissimo suo motu naturam omnem illuminat, vegetatque: aut stellas errantes, quarum errores ipsi, non minus quam inerrantium, & summæ sapientiæ regulis diriguntur, & orbis universi, pulcritudinem, atque incolumitatem tuentur. *Nisi verò quis Solem accuset, quia in orbem currit, radios fundeas, atque omnibus rebus, quas peragrat, vitam afferens: aut etiam Sydera fixa laudans, Planetas vituperet, quorum error quoque ipse compositus est atque concinnus. Naziaaz. Epist.* 34. Prosequutus est Theodoretus in Historia, quanto fuerint Eusebius Samosatenus, & Meletius Antiocheous plurimis Ecclesiis adjumento, piissimis & sanæ fidei Episcopis ibi ordinandis. Descripsit & Nazianzenus, *Carm. de vita sua*, qua munitus fuerit à Concilio authoritate, ut debellatis Arianis Regiam Urbem & Imperii Sedem Christo subjugaret.

X. Plena est Historia sacra Legationum Episcopalium, quas Summi Pontifices destinabant, vel ad Concilia Generalia Orientis, vel ad Patriarchas, vel ad Imperatores, ad præsecandas exorientes hæreses, ad contutandam avitam fidem, ad repurgandam disciplinam, ad pacem restituendam, denique ad ejus momenti res profligandas, ut particulatium damna Ecclesiarum Pastoribus suis interim orbatarum, abundè resarciret utilitas Ecclesię universalis. Tot pene occursant in Annalibus Ecclesiæ harum Episcopalium Legationum exempla, quot causæ majores. *Vide Theodoret. l. 5. c. 23.* Fungebantur & aliorum Patriarcharum legationibus Episcopi. *Pallad. in vita Chry.* Quæ quanquam rariores fuerint superioribus, fuere tamen frequentissimæ.

XI. Venio ad B. Epiphanium Ticinensem Episcopum, quem nuper ejus Ecclesiæ sarcina honestatum, Ricimer & universa Liguriæ nobilitas, periculosissimam obire legationem compulere ad Anthemium Imperatorem, qui Romæ tunc sedebat: à quo & pacem inspiratam elicuit, festinavitque, Paschæ diem solemnem ut in Ecclesia sua celebraret. Anno elapso, missus est Legatus à Nepote Imperatore Tolosam ad Euricum Regem Visigothorum. Pacem & ab Adriano Rege reportavit, quam difficile dictu est, quanto Italia tota perfusa sit gaudio. Paucis post annis invasit subegitque Italiam omnem Theodoricus Gothorum Rex, cruentoque Edicto privilegiis omnibus populo Romano concessis spoliavit eos omnes, qui suis partibus non adhæserant, reliquis omnibus testandi jure exutis. Innumerabiles familiæ his edictis afflictæ accisęque Epiphanium interpellarunt ut sequestrem se agerer pro salute Italiæ ad Principem Arianum. Socium se illi addidit Laurentius Episcopus Mediolanensis, una Ravennam adventantes à Theodorico generalem, præteritorum abolitionem impetravere. Expertus Theodoricus quantum esset virium in divina Epiphanii eloquentia, singularique prudentia ad expugnandas summorum Principum quantumvis obstinatas voluntates, illum ablegavit ad Gundebaldum Burgundionum Regem, ut de Captivorum multitudine libertati restituenda cum eo pacisceretur. Rursum penetravit Alpes, parique felicitate extudit quod petebat, redditis libertati captivis omnibus, pluribus etiam gratuita largitate. Vix inter lapso biennio Ligures publicis exactionibus gravati, nec ferendo oneri pares, illum denuo compulere, ut ad Theodoricum proficisceretur, aliquid levamenti expressurus. Ejus sanctitatis & meritorum contemplatione remisit Theodoricus bessem, seu duas tertias partes exactionum. *Ennodius in vita Epiphanii.* Sola morte interruptæ & repressæ sunt Legationes charitatis Episcopalis, verè infatigatæ.

XII. Ubi caliginis aliquid & dubitationis offusum est divinis Literis Legibusque, non alios fas est locupletiores illustrioresque asciscere, aut consulere interpretes, quam Episcopos illos & Doctores priscos Ecclesiæ, à quibus ceu syderibus illustrata est jam olim, & quorum etiamnunc radiat Ecclesia exemplis scriptisque. Quidquid hactenus corrasum est à nobis de Chrysostomo, de Flaviano, de Martino, Ambrosio, Germano, Epiphanio, invictissimi & ineluctabilis vim & instar habet argumenti, quo persuadeatur, quanquam juris divini sit residentia Episcoporum, esse tamen causas & vices ejusmodi rerum & temporum singulares, ubi qui contumacius residere persisteret, is literæ magis, quàm menti legis obsequeretur, fructusque residentiæ residentia ipsa sua disperderet. 1. Propriæ Ecclesiæ necessitates istam quandoque extorquent Episcopi absentiam, & peregrinationem, ut in Flaviano perspicuum fuit, in Germano & Epiphanio. 2. Temporales etiam nonnunquam aliarum Provinciarum necessitates sanctissimos Episcopos coguut aliquandiu suis se divellere Ecclesiis, ut in Epiphanio & Germano. 3. Calamitates Imperii publicæ, quibus ipsa demum implicaretur Ecclesia, eandem quandoque vim adferunt, ut in Chrysostomo, Ambrosio, Epiphanio patuit. 4. Privatorum etiam ho-

hominum nonnunquam ærumnæ, nobilitate, dignitate multitudine spectabilium, cum accederent & aliæ causæ, quibus emollirentur paterna Episcoporum charitatis viscera, longinquis illos itineribus laboribusque implicuere, ut in Martino cernere est. 5. Vicinarum etiam Ecclesiarum incendia & clades Episcoporum Episcopales adduxere Synodos, ut præstantissimos eò delegarent Episcopos, qui aut hæreseos serpentis, aut belli grassantis flammas restinguerent.

XIII. Sed ne quis unde medicas debuit, inde venenatas demetat herbas; Adverto, 1. Episcopos hos pietate & sapientia claros hæc sæpissimè munia refugisse, nunquam ambiisse; nec isse nisi jussos vel à Conciliis, à Pontificibus, ab Imperatoribus, à Principibus, vel ab iis etiam populis, quibus ipsa sua calamitas authoritatem & venerationem addebat: sed verò in his Legationibus nihil habuere, nisi obediendi gloriam, charitatem, commiserationem, intrepidamque & infatigatam fortitudinem in salute fratrum procuranda. Quæ omnia cum primis perspicua sunt in illis omnibus, quos suprà laudavimus, Præsulibus. 2. Ad has Legationes spinosas cum primis, & periculis vallatas, eorum Episcoporum electa est industria & sanctitas singularis; cum non essent inter Laicos ea ulli sanctitate, prudentia, dexteritate, fidei fama, animi fortitudine, quali isti Antistites, qualem res ipsæ desiderabant, qualis tam felices eventus polliceri posset. Sola fama sanctitatis horum Antistitum, barbari plerumque Principes, & Ecclesiæ Christi infensi, mollescebant, exarmabantur. Id diligenter animadversum est ab Ennodio de Epiphanio, à Paulino de Ambrosio, à Severo Sulpitio de Martino, de Chrysostomo à Theodoreto. 3. Excursiones eæ erant rapidæ & breves, quibus expletis, pari celeritate suis se gregibus reddebant. Itaque hæ absentiæ, sicubi essent frequentes, erant certè breves, ut Pastoris & gregis hinc videretur magis & magis mutua recalescere charitas. 4. Ex his Legationibus nihil privati commodi ad hos unquam redit Episcopos, quod aut ipsis, aut eorum proximis prodesset. Fructum illi hunc maximum suorum capiebant laborum, labores ipsos pro Christo & Ecclesia exhaustos, voluptatemque spargendi huc atque illuc incendia suæ charitatis.

XIV. Aberant & olim suis quandoque Ecclesiis Præsules piarum occasione peregrinationum; maximè verò ubi Hierosolymam undique confluebant. Alexander Cappadociæ Episcopus Hierosolymam adiit, orationis gratia, & sacra Christi vestigia terris impressa adorandi. *Euseb. l.6. c.11.* Monitis cælestibus ibi comprehensus, & Narcisso jam grandævo Hierosolymorum Episcopo successor datus est. Author est Hieronymus, *Hieron. in Scrip. Eccl.* innumerabiles pene Episcopos jam inde ab ortu Ecclesiæ ventitasse, & etiam tum diebus singulis venitare solitos Hierosolymam, quasi sapientiæ & justitiæ cælestis fontem ebibere iis maximè vellent locis, quæ ipsamet olim consecravit nostræ carnis induta exuviis. *Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentiam in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo consecaverat.*

CAPUT XXXVII. *P.2. l.2. c.48.*

Legationes & jussio Principis, justæ residentiæ exceptiones, sæculo VI. VII. & VIII.

I. II. III. Probationes ex Canonibus & legibus, posse Imperatores & Reges evocare, & aliquandiu in Regia Episcopos detinere.

IV. Sacerdotale quodammodo sibi Regnum Clodovæus Rex temperavit, ascitis in sua Consilia Episcopis, quod B. Remigius illi suaserat.

V. Nova ex Conciliis argumenta ad eam Regni & Sacerdotii conjunctionem & familiaritatem.

VI. Probationes ex Gregorio Turonensi.

VII. Varia exempla sanctissimorum Episcoporum, Regis Consiliis inscriptorum, & ipsi Ministerio tanexorum.

VIII. IX. X. Alia & alia ejusdem rei exempla conglobantur.

XI. Exempla Legationum, ubi Regni & Ecclesiæ necessitas urgebat.

XII. Pontifices ipsi quandoque legationes obiere: obiere & eorum jussu Episcopi.

XIII. In Anglia frequentes, & Ecclesia æquè compendiosa fuere Episcoporum Legationes.

XIV. Gemina his in Germania exempla.

XV. Leges Justiniani his consentanea. Legatio admiranda Gregorii Patriarchæ Antiocheni.

I. JUssione Imperatorum & Regum accersiti ad Aulam Episcopi satis justas habuere persæpè causas non residendi. Argumento sunt quæ à nobis alibi depromuntur decreta Toletanorum Conciliorum VII. & XIII. Iis enim jubentur viciniores Episcopi singulis singuli mensibus Toleti mensem unum agere, non tantùm ut adsint Metropolitano, sed etiam *pro reverentia Principis, ac Regiæ sedis honore.* Cogebantur præterea advolare, quoties à Rege vocabantur, ut in commune de Regni & Ecclesiæ negotiis difficilioribus consilia agitarentur. *Causa salutis alicujus, vel collationis necessaria, sive quibuslibet ordinationibus Principis.* Justinianus ipse in Novellis suprà de Residentia allatis, excepit semper ineluctabiles illas necessitates, ubi Imperator Episcopos ad se vocat.

II. Iniquo ferebat animo Gregorius Magnus, si qui Episcopi, inconsulto Metropolitano, ad Curiam Regiam proficiscerentur. *Illud nobis omninò displicuit, quod aliquos Episcoporum sine Primatis sui Epistolis ad Comitatum profectos esse significas. L.7. Ep. 62.* Alibi etiam Sardiniæ Episcopos insimulat, quòd injussu Metropolitani mare trajicerent, quod per Canones non possent, nisi querelarum aliquid de Metropolitano ipso suo apud Sedem Apostolicam ut effunderent. *L.7. Ep.8.* Ex alibi declaratis Justiniani Novellis demonstratum est, nihil eum in præteritis reliquisse, ut à petenda urbe Regia Episcopos abduceret, nisi ratio & necessitas ejusmodi aliqua urgeret inexorabilis, cui Patriarcha & Metropolitanus subscriberet. Itaque non is erat Justinianus, qui Episcopos sedibus & Ecclesiis suis exciri & evocari vellet, nisi ubi cogeret necessitas.

III. Ex Concilii Agathensis decreto possunt Metropolitani Episopos Provinciæ suæ convocare, vel ad Concilium, vel ad Episcopi ordinationem, ut subducere se omninò non possint, nisi vis aliqua morbi vehementior illos lecto affixerit, vel præceptio Regia aliò vocet. *Ad constitutam diem adesse non differant, excepta gravi infirmitate corpo-*

ris

vis, aut præceptione Regis. Can.35.

IV. Vetuit quidem Concilium Aurelianense I. ne Abbates, Presbyteri, Clerici denique omnes ad Comitatum Principis pergerent, ut ab eo beneficii & gratiæ aliquid consequerentur, nisi permittentibus Episcopis. Porrò Episcopos eadem necessitate consensûs à Metropolitano suo eliciendi minimè constrinxit. *Abbatibus, Presbyteris, omnique Clero, vel in Religionis professione viventibus, sine discussione vel commendatione Episcoporum, pro petendis Beneficiis ad dominos venire non liceat. Can.7.*

Non abludit à vero, Clodovæum Regem B. Remigii consiliis obsequutum, Episcopos ad sua sibi adscivisse Consilia, atque ita novam quandam Ecclesiæ Gallicanæ formam & venustatem induisse, ut quæ jam majestatis Regię lumine & gloria tota resplendesceret, & singulari jam quadam ratione Regnum esset sacerdotale, aut Regium Sacerdotium. Deinceps ergo nulli obices, nulli limites objici poterant, quin conjunctio quædam nova & familiaritas Episcopos, hoc est, suos Regi Consiliarios conglutinaret. Audienda verba nunc B. Remigii Epistolæ ad Clodovæum Regem hac ipsa de causa exaratæ. *Conc. Gall. Tom.1. pag.175. Consiliarios tibi adhibere debes, qui famam tuam possint ornare: Et Beneficium tuum castum & honestum esse debet, & Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, & ad eorum consilia semper recurrere. Quod si tibi bene cum illis convenerit, Provincia tua melius potest constare.* Ex B. Remigii Francorum Apostoli nutitissima sanctimonia ritè auguramus, cum Episcopos ad Consilia asciseeret Regia, & vinculis tam arctis Regnum Ecclesiamque connecteret, non aliud cum animo suo molitum esse, quàm ut utrique gloriam accersceret & firmitatem sempiternam.

V. Exinde, ut Episcopi à Regibus ad primarias Regni dignitates, & ad illustria quæque munia adoptati sunt, ut in omnem civilem administrationem Evangelicę sanctimoniæ aura se quædam diffunderet: ita & ab Episcopis admissi sunt Reges in ipsa quodammodo Ecclesiæ penetralia, ut Christi nomini & Religioni tum reverentia, tum tutela major accederet Regiæ potestatis præsidio. Hinc illa, de qua suprà suo loco copiosè dictum est, Regum authoritas in electionibus Episcoporum. Hinc in Lugdunensi III. Concilio, cum Natale Domini & Pascha pręciperentur Episcopis suis semper in Ecclesiis peragere, excipiebantur ii, quos Rex mandatis suis alibi detineret. *Ut nullus Episcoporum Natalem Domini aut Pascha alibi nisi ad Ecclesiam suam præter infirmitatis incursum, aut ordinem Regium celebrare præsumat. Can. 5.* In Concilio Cabilonensi Abbates & Monachi prohibentur, nisi permittente Episcopo, sese Regi sistere. In Concilio Liptinensi statutum est, ut unus & alter Episcopi Principi adhęrescerent ad exercitus suos proficiscenti, cum idoneo Presbyterorum numero, cęterorumque ministrorum, ad Mysteriorum celebrationem. *Unum, vel duos Episcopos cum Capellanis & Presbyteris eorum Princeps secum habeat; & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare & indicare pœnitentiam possit. Can.2.* Sulpitius Dulcis, qui Bituricensi postea floruit Præsulatu, postulatus à Rege Clotario fuit, & ab Episcopo suo permissus, ut in ejus Castris Abbatis functiones impleret. Ita enim Scriptor ejus vitæ: *Petiit ab Episcopo, ut pro sua & exercitûs sui salute permitteret virum beatum in ipsius castris, Abbatis fungi officio.*

VI. Sed quàm improbaretur sanctissimis Episcopis, & Episcopalis vigoris retinentissimis mira hæc Regiæ & Episcopalis authoritatis societas temperiesque, facillimè colligetur ex Gregorii Turonensis Episcopi verbis ad Regem Chilpericum in Concilio Parisiensi, ubi tum causa ventilabantur Episcopi Rotomagensis Prætextati. Nemo nescit, nisi valde hospes in Annalibus Ecclesiæ, quantum Gregorius explicuerit zeli & vigoris ad collegæ sui defensionem, ad Canonum tuendam vim, ad Regis iram tum maximè effervescentem cohibendam, ad Coepiscoporum denique pusillanimitatem exprobrandam, erigendam roborandamque constantiam. Et tamen vel hic ipse Gregorius confessus est, Regem quidem nonnisi unius subesse Dei judicio, qui incorrupta veritas & justitia est; at penes ipsum esse potestatem corripiendi & emendandi Episcopos, si quid gravius quandoque peccent. *Si quis de nobis, ô Rex! justitiæ tramitem transcendere voluerit, à te corrigi potest: si verò tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi; sed si volueris, audis, si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is, qui se pronuntiat esse justitiam? Hist. l.5.c.19.* Defensores, custodes, executores Canonum cum sint summi Principes, hinc illis authoritas corripiendi Episcopos, curandique ut à Metropolitanis & Conciliis judicentur, subeantque pœnas canonicas, adeoque & civiles, si civiles quoque leges in Canonum reverentiam armandæ sint. Hinc porrò liquidum est, per Canones & per leges adeo civiles licere debuisse summis Principibus, ut Episcopos ad se vocarent, & secum retinerent, quandiu vel Regni cura, vel disciplina Ecclesiæ suaderet.

VII. Ad Clodovæum Regem scripsit B. Remigius præstò se esse, ut vocatus ad eum properaret, nec hiemis inclementia deterritum se iri. *Si jubetis ut vadam, contempta hyemis asperitate, ad vos venire contendam. Du Chesne Hist. Fran. tom.1. pag.849.* Cum Clotarius II. Rex nonnihil à Dagoberto Rege filio desideret, super juribus Austrasiæ, placuit utrique Regi rem delegari duodecim arbitris, ex Episcoporum vel Optimatum Regni Collegio. In eo numero fuit B. Arnulphus Metensis Episcopus, idemque cum primis tempestivus pacis inter Reges conciliandæ author. *Electis igitur ab his duobus Regibus, duodecim Francis, ut eorum disceptatione hæc finiretur contentio, inter quos & dominus Arnulphus Pontifex Metensis cum reliquis Episcopis eligitur, ut benignissimè, sicut sua erat sanctitas, inter patrem & filium pro pacis loqueretur concordia; tandem à Pontificibus vel sapientissimis viris Proceribus, pater pacificatur cum filio.* Erat Arnulphus in Regni Ministerio Princeps, & in Conciliis Regiis Dagoberti I. secundus ab illo Pipinus senior. *Ab initio, quo regnare cœperat, consilio primitus B. Arnulphi Metensis Episcopi, & Pipini Majoris domus usus, tanta prosperitate regebat, &c. Ibid. pag.576. 580. 582. 585.*

Vocabantur & Episcopi alii ad Consilia Regia, eorumque consilio usus Rex, Judæos omnes Regno facessere jussit, qui sacro fonte tingi detrectarent; *Cum consilio Pontificum atque sapientium virorum, omnes Judæos, qui regenerationem baptismatis recipere noluerunt, finibus Regni sui pellere jussit.* Eorum hortatu Metense Regnum filio Sigeberto dedit, ac protinus Cunibertum Coloniensem Episcopum & Adalgisum Palatii Ducem designavit, ut habenas regni junioris Regis moderarentur. *Dagobertus Rex Metis urbem veniens, cum consilio Pontificum, seu & Procerum, omnibusque Primatibus Regni consentientibus, Sigebertum filium suum in regno Austria sublimavit, sedemque Metis civitatem haberi permisit. Cunibertum verò Coloniæ Pontificem, & Adalgisum Ducem Palatii ad Regnum gubernandum instituit.* Testamenti sui tabulas subscribi voluit ab Episcopis, Abbatibus & Optimatibus, quos ad Generalem Conventum coire jusserat. *Placitum generale instituit, &c. Omnibus qui adestis Episcopis, Abbatibus, Proceribus, atque magnificis viris jubemus, vestris subscriptionibus vel signaculis affirmare.* Cunibertus is ipse sanctitatis laude inclytus

Coloniensis Episcopus, Compendium missus est cum Majore Palatii Pipino, ut thesauros Dagoberti Regis inter Reginam conjugem ejus, & Reges filios partiretur. Clodovæus II. qui alter fuit filiorum Dagoberti, fuit & ipse observantissimus Episcoporum, eorumque consiliis addictissimus. Comitia statim Regni Aureliæ congregavit, Majoremque Palatii Regni Burgundiei ex consilio & suffragatione Episcoporum & Magnatum designavit. *Omnes seniores Pontifices sum Ducibus & Primoribus Regni ad se venire præcepit, Flaucatum Majorem domûs statuit, Pontificum & Ducum electione hujusmodi honoris gradus eum stabiliens.* Nec illud sileri debet, obi ad Episcopatum vocatus est Arnulphus, eum irruentis populi vi raptum fuisse è Palatio Regis Theodeberti, ubi Majorem Palatii agebat, & principem Regni Ministrum. *Rex licèt haberet hunc inter amicos amicissimum, & inter Conserretales secretissimum, cum esset etiam Palatii rector, & audiendorum reddendorumque Consiliorum primus auditor.* Ut ex Ministris Regiis ad Episcopatum rapiebantur aliqui, ita & ex Episcopis ad Regium Ministerium cooptabantur. Ita habet author vitę B. Clodulphi. *Ibid. pag.587. 592. Le Cointe, ad ann. 611. num.2.*

VIII. In sacris Ecclesiæ Fastis adscripti fulgent Pipinus Major Palatii, Arnulphus Episcopus Metensis, & Cunibertus Coloniensis Episcopus. Ita neambigi quidem potest, quin summo Numini probaretur ea Reipublicæ administratio, in qua tantum tribuebatur Episcopis; cum vicissim Regibus id daretur, ut ab Ecclesiis suis Episcopos quandoque abstraherent, & ad guberoacula sedore juberent, regendis Ecclesiis Regni universis. Hæc erant tum castissima & à terrenis affectibus defecatissima consilia Regum, Ministrorum Regiorum, & Episcoporum, si qua fides authori vitæ B. Pipini Majoris Palatii, qui eam Majoris Palatii dignitatem sustinuit sub Regibus Clotario II. Dagoberto & Sigeberto. *Dux & Major domus, qua dignitate mediocè differente à sublimitate Regia pendktue studebat id lineam divina justitia omnes judiciorum suorum sententias dirigere; quæ res hinc maximè arguitur; quòd B. Arnulphum Metensium Pontificem, Consiliorum suorum vel negotiorum socium assumebat. Si quid enim literarum ignorantis animue cecutierat, ille quasi fidelissimus divina voluntatis interpres renuntiabat: qui & sacrarum Scripturarum scientia eruditus erat, & ante Pontificatum hunc eundem dignitatem irreprehensibiliter administraverat. Defunctoque prædicto viro, B. Cunibertum Coloniensem Antistitem, pari sanctitatis fama illustrem, curabat in hac negotiorum administratione participem habere. Ibid. p.594.*

IX. Sub Childerico II. Regni clavum moderabatur B. Leodegarius Augustodunensis Episcopus, ea de causa in Palatio sedem figere jussus. *Sanctum Leodegarium, eò quòd cognoverat præ omnibus sapientia luce esse conspicuum, secum assiduè retinebat in Palatium.* Episcopali prorsus magnanimitate Leodegarius, graviùs delinquentes ita objurgabat, ita Evangelicam censuram in Reges ipsos distringebat, ut persecutores sibi consciverit, eos vel potius summæ & cumulatissimæ martyrii gloriæ authores. *Et quia sacerdotalis integritas minus Regis nescit metuere. Childericum sæpit arguere, cur consuetudines patrias, quas converti in melius perceperant, tam subitò immutasset. Ibid. pag.602. 603. 618.* Scriptor aliquis vitæ ejus narrat, ut Childerico sceptrum asseruerit, nequicquam contrà nitente Ebroino Majore Palatii, qui Theodorico fratri ejus favebat; denique voluisse Childericum ut Major ipsemet esset Palatii, censoique & emendator tum morum, tum Legum publicarum. *Childericus Leodegarium Episcopum omni domui sua pra*fecit, & in omnibus Majorem domus esse voluit. *Is ergo ex accepta potestate, quidquid adversùs priscorum Regum, & magnorum Procerum leges comperit ineptè introductum, cum esset vita & moribus inculpatis, ad pristinum reduxit statum.* Uno martyrii suo cruore facilè absterserit sanctissimus Episcopus obtrectationes & calumnias eorum, quibus minùs placet, quòd Regni Ministerio implicatus fuerit, & tandiu in Regia demoratus sit. Est enimvero expeditissima ea ratio constituendi Christi Imperii in ipsis terrenorum Regum soliis, & humanarum regiarumque omnium Legum ad normam Evangelicæ Legis revocandarum, si terrena Imperia regantur consiliis Apostolicorum Præsulum, quorum tam incorrupta probitas, charitas tam invicta est, ut Aulæ contagio afflari inficique ipsa non possit, non verò ipsa odore Christi sanctimoniæ Aulam totam conspergere. Scriptor vitæ sanctæ Bathildis Reginæ, Regnum Clotharii III. administratum fuisse, testatur opera Ebroini, & Crodeberti Parisiensis Episcopi consiliis, atque B. Audoeni Archiepiscopi Rotomagensis. *Le Cointe, ad ann. 670. n.3.*

X. Paucissimi Episcopi in Palatio Regum demorati jubebantur, ut cum fœnore dispendia compensaret privatæ suæ Ecclesiæ, iis compendiis ornamentisque, quæ universali Ecclesiæ conciliabant. Sed omnes propemodum Episcopi cogebantur suis discedere ab Ecclesiis, ut ad Generalia Regni Comitia ventitarent, penè dixerim Concilia Nationalia, vix enim quidquam hæc ab illis discrepabant; quippe cum ibi de gravioribus omnibus negotiis, sive Ecclesiasticis, sive Civilibus deliberaretur. Verum sejunctim & copiosiùs hæc infra quæstio veniet disceptanda.

XI. Venio ad Legationes ab Episcopis Regum jussione aditas. Elaphius Catalaunensis Episcopus in Hispaniam missus est propter negotia quædam Reginæ Brunechildis. *Propter causas Brunechildis Regina in Hispaniam in Legationem directus,* ut loquitur Gregorius Turonensis. *L.5. c.4.* Childebertum & Chilpericum inter Reges diu tractata, tandem perfecta pax est per commeantes ultro citroque Legatos, plerumque Episcopos. *Egidius Remensis Episcopus, cum primis Childeberti Proceribus, in Legationem ad Chilpericum Regem venit, &c. Chilpericus Rex Leodovaldum Episcopum cum primis regni sui direxit, qui dato susceptoque de pace Sacramento, pactionibusque firmatis, munerati regressi sunt. L.6. c.3.*

Quis non videt Regni pacem pernecessariam Ecclesiæ esse, & quodammodo magis quàm ipsi Regno necessariam? Nihil ergo tam Episcopale, quàm per Regna & Provincias discursare Pastorali sollicitudine, ad pacem Regnis & Imperiis sanciendam. Idem Egidius Remensis Episcopus ad Guntramnum Regem à Childeberto ablegatus est. Cum in regnum Guntramni irrupissent Brittones, latèque omnia populati essent, mox pœnitudine ducti, iramque & vindictam Regiam ac bellum deprecantes, ad omnia se præstò fore obsequia pollicebantur: Rex mitissimus Aurelianensem & Cenomanensem Episcopos ad eos misit, qui de eorum pace componenda agerent. *Rex dirigit illuc Legationem, id est, Namatium Aurelianensem, & Bertrumum Cenomanensem Episcopum, cum Comitibus & aliis viris magnificis. L.9. c.18.* Cum in dissensiones & prælia tandem ituri viderentur Guntramnus & Childebertus Reges; Childebertus Episcopos ad Guntramnum delegavit, in quibus erat & Gregorius Turonensis; horum denique interventione, pax utrique chara, utilisque coaluit. *Inter eos mediantibus Sacerdotibus, atque Proceribus, Deo medio, charitatis studia sedit, complacuit, atque convenit, ut, &c. L.9. c.20.* Verba hæc ipsissima sunt fœderis, cujus Episcopi mediatores fuere, illa ipsa charitatis vi Ecclesiis

suis abstracti, quæ summum & æternum Pontificem Patris è sinu in terras dejecit, ut & æternæ pacis sequester esset.

XII. Nec ab his Legationibus abhorruisset Gregorius Magnus, cum ipsemet Constantinopoli tam arcta necessitudine devinctus fuerit Leandro Episcopo Hispalensi, qui eò Legatus venerat Visigothorum Hispaniæ Regum, cujus etiam precibus id donavit, ut immortale opus illud exararet Moralium in Job. *A' fratribus enixè rogatus, maximèque à Leandro Hispalensi Episcopo, qui pro causis Visigothorum Legatus eodem tempore Constantinopolim venerat, compulsus est, ut librum B. Job. multis involutum mysteriis enodaret. Joan. Diac. in ejus vita.*

Agit Gregorius ipse alicubi. *L. 1. c. 27. Dialog. l. 3. c. 2. 3.* de Legationibus quas obierant summi Pontifices prædecessores sui Joannes & Agapetus, Constantinopolim profecti, *exigente causa Gothorum*, ubi & Legationem suam divinis quibusdam ostensis illustravere. Fusiùs prosequitur Anastasius Bibliothecarius, quibus stimulati causis Theodoricus, *Cassiod. l. 11. c. 20.*, & Theodahatus Gothorum Reges hos potissimum summos Antistites Constantinopolin delegarint, ad gentis suæ pacem ab Imperatoribus eliciendam.

In Epistola ad Annacharium Altisiodorensem Episcopum data Pelagius II. quòd in Consiliis Regum sublimes sederent Episcopi, id ille quidem non molestè fert; sed illud expostulat, quòd non strenuè satis decertarent ad prævertenda, aut infringenda Regum nostrorum connubialia fœdera cum hostibus Ecclesiæ. *Cavete ne ebuditatis vestræ levitas arguatur, qui Regibus vestris, & in fide, & in consiliis vestro Sacerdotio sic devotis, suadere tulis, aut negligitis, aut differtis.* Tota hic à capite ad calcem retexenda esset Ecclesiæ historia, si pernumerandas aggrederemur Legationes omnes summorum Pontificum ad Imperatores Orientis Episcopos mittentium, ac vicissim Imperatorum Orientales suos Episcopos ablegantium ad summos Pontifices. Illud universim compertissimum est, majoris quæque molis negotia inter Pontifices & Imperatores, inter Occidentales & Orientales Ecclesias, non aliter ferè unquam profligata fuisse, quàm mutuis Episcoporum huc illucque commeantium Legationibus.

XIII. Obmutuit hactenus Anglia, sed nemini non exploratissimum, & præjudicatum est, ejus disciplinam à Gallicana, & Romana dissidere non potuisse cum inde hausta & derivata sit. Jussus est à Gregorio Magno Augustinus interpretes è Gallia abducere secum in Angliam, ubi statim reperit Reginam, Francorum Regum stirpe editam, cui dux & comes esset additus Episcopus Gallus, tota utrique libertate concessa Religionis Christianæ Catholicæque. *Nam & antea fama Christiana Religionis ad Regem pervenerat, utpote qui & uxorem habebat Christianam de gente Francorum Regia, nomine Bertham, quam ea conditione à parentibus acceperat, ut ritum fidei ac Religionis suæ, cum Episcopo, quem ei adjutorem fidei dederant, nomine Luidhardo, inviolatum servare, licentiam haberet.*

Hæc Beda, *l. 1. c. 25.*, qui & infrà commemorat, Eduinum Northumbriæ Regem, cum eadem ratione duceret Edelburgem, filiam Edelberti Cantiæ Regis, potestatem ei plenissimam fecisse colendæ Christianæ Religionis cum Episcopo Paulino, qui ordinatus fuerat eo consilio, ut cum illa in regio Palatio resideret. *Promittitur Virgo, atque Eduino mittitur, & juxta quod dispositum fuerat, ordinatur Episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamque & Comites ejus ne Paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione & sacramentorum cælestium celebratione confirmaret. L. 2. c. 9.* Habes hic duos in Aula sedentes Episcopos, immo & ad id ordinatos, tam auspicato, ut novam ibi Anglorum hactenus Paganorum Ecclesiam condiderint.

XIV. Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus, ille jam nobis toties memoratus, & posthac memorandus, in sinum pii & juxtà docti Episcopi Danielis effudit animi sui curas & anxietates, quod in Aulam Francorum Regum adire non posset, quin illis congrederetur & se permisceret Episcopis, quorum consuetudine uti sibi per Canones haud liceret: cum non posset aliundè Galliæ Regum tutela & defensione carere, si Clero Monachisque suis consultum vellet, & facilem cuperet aditum ad Paganas gentes, quarum sibi prædicatio commendata esset. Ex quo patet, si sint Episcopi in Aula Principum, nulla necessitate eò compulsi, sed mero opum & honorum, vel vanitatis aucupio: esse & alios, qui non possint illi subducere se, nisi ingenti Rei Christianæ detrimento. *Nam sine patrocinio Principis Francorum, nec populum regere, nec Presbyteros, vel Diaconos, Monachos, vel Ancillas Dei defendere possum: nec ipsos Paganorum ritus, & sacrilegia illorum in Germania, sine illius mandato & timore prohibere non valeo, &c. Timeo majus damnum de prædicatione, quam populis impendere debeo, si ad Principem Francorum non venero. Ep. 30.* Accessit ergo Præsul Apostolicus ad Aulam Regiam, & tuitione Regia haud ægrè communiri se impetravit. *Cognoscentis qualiter Apostolicus vir in Christo Pater Bonifacius Episcopus ad nos venit, & nobis suggessit, quod sub nostro Mundeburdio & defensione eum recipere deberemus. Quod nos gratanti animo fecisse cognoscite. Ibidem. Inter Ep. Bonif. Ep. 32.* Patentes hæ fuere literæ, Regiæque, quibus Carolomannus Bonifacium instruxit. Quæ alibi de Conciliis diximus Liptinensi, & Suessionensi, ex iis apertissimum fit, non aliam novo huic Apostolo compendiosiorem esse visam, tutioremque viam, ad repurgandam maculis compluribus disciplinam Ecclesiæ Gallicanæ, & ad Germaniam jugo fidei subjiciendam, quàm ut in eorum se insinuarent consuetudinem & familiaritatem, qui rerum potiebantur; ut eorum authoritate quodammodo indultus, obices facilè quosvis everteret, ac disjiceret.

XV. Addendum postremò illud est, legationes Episcoporum à Justiniano prædicari Canonicas legitimasque, cum ad utilitatem collimant publicam Civitatum & Ecclesiarum; Legatis porro ad tempus Legationis id genus confert immunitatem, qua conveniri non possint, nec cogi, ut juri stent, donec in Ecclesias suas reduces fuerint. *Si verò Episcopi, vel Clerici, pro civitate aut pro suis Ecclesiis propter suam legationem, aut ordinationem Episcopi ad Regiam Civitatem, vel ad alium quempiam locum proficiscantur; jubemus eos nullum molestiam aut importunitatem à qualibet persona sustinere: licentia existente iis qui obligatos eos putant se habere, postquam ad Provinciam revertuntur, convenire eos, &c. Novel. 123. c. 26.*

Piaculare fuerit silentio obruisse Legationem summi & eloquentissimi viri Gregorii Patriarchæ Antiocheni, ad exercitum suos in omnes Duces exasperatum & rebellantem. Operam in eo perdiderant suam Magnates omnes, frustra enixi ut exulceratos militum animos delinirent; unus illos sanctissimi Præsulis divina profectò eloquentia demulcere potuit, & mansuefacere. Prætexebant illi sacramentum, quo se constrinxissent, nunquam se morigeraturos Philippico; qui sibi Dux tamen præficiebatur, sed Gregorius edocuit cœlesti se donatum potestate ejus vinculi dissolvendi. Ita illos & obedientiæ, fideique pristinæ reddidit, & benevolentiæ Imperatoris, simul & Deo reconciliavit, administratis cœlestibus sacramentis; Paschæ

enim tum solemitis celebrabatur.

Hæc nos captim ex Evagrio libavimus, *Evagr. l.6. c.10. 11. 12.*, ex quibus planum fit id genus Legationes, quanquam in speciem merè temporales, haud satis tamen auspicatò procedere, nisi iis Episcopi desungantur; at ubi ingenio & charitate Episcopali peraguntur, tum certè spiritales evadere. Idem ipse Gregorius obviam missua est juniori Cosrohi filio Regis Persarum, cum alio Episcopo. Fidei Mauritii Imperatoris Romani committebat se Cosrohes, nec barbarus Princeps quidquam sibi majus mirabiliusque visum esse professus est toto Romano Imperio, quàm sapientiam, consilia, virtutes, magnanimitatem hujus utriusque Episcopi. *Ibid. c.17.*

Ad ardua quæque Imperii negotia Mauritius Imperator Domitianum adbibebat Melitenes Episcopum. Cognatione ia illi conjunctus erat, filiisque suis impuberibus tutorem illum adsignavit eo testamento quod scripsit paucis ante exitium suum annis, cum inter eos Imperium partiretur. *Iis ætate immaturis Domitianum cognatum suum, nobilis Ecclesiæ Melitenensis Antistitem, virum rebus agendis dexterum, consilio dexteriorem, tutorem designavit. Quamobrem Imperator majoris momenti negotia ei expedienda ob eximiam prudentiam committebat. Baron. an.598. n.24.*

Justinianus II. Constantinopolin accivit Constantinum Papam. *Qui sanctissimus vir jussis Imperialibus obtemperans;* Pontificali majestate & splendore ita præstrinxit Imperatorem, & obstupefecit, ot Imperii coronam gestans, ad genua ejus acciderit, pedesque exosculatus sit, ut ab Anastasio Bibliothecario memoratur. *Baron. an.709.710.*

CAPUT XXXVIII. *P.3. l.2. c.52.*

Legitimæ residendi exceptiones sub Imperio Caroli Magni, jussio Principis, ut essent in Palatio Episcopi, ut essent Missi Dominici, Legati in publicis necessitatibus.

I. Ad Aulam Abbatissas quandoque evocabat Princeps.

II. Vocabat & Abbates ac Episcopos: sed nullum Episcopum diutius in Aula retinebat, nisi impetrata dispensatione.

III. Nihil opus erat dispensatione, ut pauci Episcopi cum Principe in exercitu essent.

IV. Clerici, Monachi vetantur Aulam frequentare.

V. Episcopos Carolus Magnus Aulicis Principibus cum æquasset, vel antepofuisset, ad Aulam frequentiùs accersebat.

VI. Querela Ecclesiarum de Regibus, qui per Adventum & Quadragesimam Episcopos à gregibus suis abstrahebant.

VII. Ipsi per sese Episcopi alienissimi erant ab Aula, ubi nihil necesse erat eos proficisci.

VIII. Nova Ecclesiarum querela de absentia Episcoporum tempore Adventus & Quadragesimæ.

IX. Quando Princeps Episcopum Regni Ministerio admovebat, absentiam ejus ab Ecclesia propria compensabat bonorum ubertas, quæ hinc in Ecclesiam promanabant universam, & in Regnum.

X. Easdem regulas sequebatur Ecclesia Orientalis.

XI. Ex Episcopis Legati & Missi Dominici.

I. EX Principis jussione legitima residendi exceptio astruitur non Episcopis tantùm, sed & Abbatibus, Abbatissis, & omnibus denique Benefisiariis. In Concilio Verno sancitum est anno 755. ut properè se Abbatissæ in Aulam conferrent, ubi eas Rex convocasset, semel in anno; permittente Episcopo Diœcesano, & rursus in Cœnobium suum, ubi fas esset, reditum maturarent. *Domnus Rex quando aliquam de Abbatissis ad se venire jusserit, semel in anno, per consensum Episcopi, ut tunc ad eum veniat, ex sua jussione, si necessitas fuerit, & alibi omninò non debeat, nec per villas, nec per alia loca demorari; nisi tantum quam celerius potuerit, ambulare & reverti. Can.6.* Cæteras vel suas, vel Monialium suarum causas, demandare Missis suis jubebantur, ut ne ipsis necesse esset Monasterio exilire. *Et si necesse est de earum necessitate ad domnum Regem, vel ad Synodum aliquid suggerere, earum Præpositi & Missi hoc debeant facere: & qualia munera ad Palatium dare voluerint, per Missos suos ea dirigant.* Ita sive in Aula, sive in Synodis, eo enim tunc designabantur nomine, quæ nunc Parlamenta dicuntur, negotii aliquid persequendum esset Abbatissis & Monialibus, Claustris egredi prohibebantur, quorum eis fores sola Principis jussio pandebat. In Concilio postea Turonensi III. anni 813. copia videtur Abbatissis facta fuisse, Principis ut se conspectui sisterent, ubi ex re esse ipsæ judicassent. *Nisi cum ad piissimum Imperatorem nostrum proficisci voluerint. Can.30.* Et rursus denique eis Aulæ aditu interdixit Ludovicus Pius, nisi vocarentur. *Nisi quando nos aliquam Abbatissarum nostram adire jusserimus præsentiam, alio tempore volumus in Monasteriis resideant. Conc. Gall. Tom.2. p.427.* Quæ juris alternationes, non est quod cuiquam temerariæ & ex levitate quadam profectæ videantur. Serviebatur tempori, & pro morborum modo temperabantur medicamenta Canonum. Ubi modicè utebantur Abbatissæ copia adeundi Principis, sibi ipsæ permittebantur: ubi immodicè & inverecundè ingerere se cœpere, vetitum est, ne nisi vocatæ accederet.

II. Quoad Episcopos, nullum ex iis unquam Princeps in Aula sedem defigere jubebat, nisi ex dispensatione Romani Pontificis, & Concilii Episcopalis, ut suprà declaratum est cum de dispensationibus ageretur. Nec illud silendum, quòd cum Carolo Magno totus propemodum subesset Occidens, unum ille dumtaxat Episcopum in Aula sua retinuit, quo consiliorum Ministro uteretur, in Ecclesiasticis maximè causis. Post Carolum autem illud ipsum Ministri Palatioi munus Abbatibus ferè delegatum est.

III. Id verò ad jugem spectat Episcopi in Aula residentiam. Nam ad Exercitus, & ad Regni Placita, seu Comilia Regni Generalia nihil opus erat dispensatione, ut Episcopi convocarentur. Sub Pipino & Carolo Episcopi plerumque complures in Exercitu Regio erant cum Copiis militum, quas ad Regem deduxerant. Tam alienum id quidem erat ab Episcopali, quàm à Castrorum ingenio. Puduit ergo tandem aliquando tum Principes, tum Episcopos: unde Episcoporum & Magnatum hortatibus Carolus Magnus constituit, ut in exercitu posthac suo non essent, nisi unus & alter, ad summum tres Episcopi cum Capellanis: *Unum vel duos Episcopos cum Capellanis Presbyteris, Princeps secum habeat, &c. Nullus in hostem Sacerdos pergat, nisi duo, vel tres tantùm Episcopi, electione cæterorum, propter benedictionem & prædicationem, populique reconciliationem, & cum illis electi Sacerdotes, qui bene sciant populis pœnitentias dare, &c. Ibidem. Pag.235. Capit. l.7. c.91. 103.*

IV. Concilium Parisiense anni 829. Ludovicum

eum Pium interpellavit, *Can.* 14., ut abigeret innumerabilem ferè illam multitudinem Monachorum, Presbyterorum & Clericorum, qui Aulam frequentabant, & precum suarum importunitate aures Principis obtundebant. *Illud quoque nihilominus à vestra pietate suppliciter flagitamus, ut Monachi, & Presbyteri, necnon & Clerici, qui postposita canonica authoritate passim Palatium adeunt, & vestris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, vestra authoritate & potestate deterreantur, ne hoc facere præsumant. Quoniam in hujusmodi facto & vigor Ecclesiasticus contemnitur, & religio sacerdotalis, & professio Monastica vilior efficitur.*

V. Erat ergo ea universim præstituta lex & regula Episcopis, Clericisque omnibus, Abbatibus, Monachis, & Abbatissis, Aulam fugere, in Ecclesiis suis quiescere, & morigerari tamen Principi, si quando ab eo vocarentur. Non tam facilè poterant Episcopi omninò se subducere Aulæ. A' Sangallensi Monacho illud animadversum est, Carolum Magnum cum ad exercitum profecturus esset, Imperatricem custodię Episcopi commisisse. *Idem Episcopus, cum bellicosissimus Carolus bello contra Hunnos esset occupatus, ad custodiam gloriosissimæ Hildegardis relictus est. L.1. c.19.*

Alibi rursus ex eodem cum Legatos Constantinopolitanos excepturus esset Carolus Magnus, non ab auro, non à gemmis tantum splendorem Aulæ suæ sibique conciliari voluit, sed à frequenti conventu Episcoporum, Ducum & Comitum. Illud non prætereundum, innixum tunc fuisse Carolum Hettoni Episcopo, qui Constantinopoli quondam Legatum egerat. *Radians sicut Sol in ortu suo, gemmis & auro conspicuus, innixus super Hettonem. Hoc quippe erat nomen Episcopi, ad Constantinopolin quondam delegati. In cujus undique circuitu circumsistebant, instar militiæ cælestis, tres juvenes filii ejus, jam regni participes effecti, filiæque cum matre, &c. Pontifices forma & virtutibus incomparabiles, præstantissimi nobilitate simul & sanctitate Abbates, Duces verò tales, &c. L.2. c.9.*

Longè quæsitum non videbitur, si in his verbis obiter advertamus, qui tunc ordo servaretur in Curia Caroli Magni. Regina conjux, filii, filiæque in unum cum ipso coaluisse videbantur. At Regia familia præeunte ac prælucente, jam nulli omninò Principes Clero præibant; quin indubitatissimè Episcopi & Abbates progrediendi & sedendi prærogativa gaudebant supra Duces, Comitesque, quibus accenseri tum necesse erat stirpis quidem Regiæ Principes utriusque sexûs, sed qui Regum nec filii essent, nec filiæ.

VI. Illud verò hinc augurari fas est, ipsum quidem Principem ita secum statuisse, ab Episcoporum & Abbatum frequentia splendoris veluti cumulum Aulæ suæ accedere; at Episcopos ipsos Abbatesque tam raros fuisse in Aula & tam infrequentes, ut qui nonnisi ad res maximas & maximè necessarias appellerent, eò Magnatibus amori & admirationi esset eorum dignitas, non fastidio, non offendiculo.

Crimini tamen nonnunquam datum est & Regibus & Episcopis, quòd frequentiùs ad Aulam vel hi ventitarent, vel vocarent illi. Hinc Ludovico Pio negotium facesserunt, quòd Exercitus suos omnes tempore Quadragesimę congregasset, & in majorem Hebdomadam indixisset Comitia Regni generalia, quo suis ab Ecclesiis avellebantur Episcopi, cum adesse potissimum juberentur administrandis salutis humanæ sacramentis. *Contra Christianam Religionem, & contra votum suum, sine ulla utilitate publica, aut certa necessitate, pravorum consilio delusus, in diebus Quadragesimæ expeditionem generalem fieri jussit, & in extremis Imperii sui finibus in Cæna Domini placitum generale se habiturum constituit: in qua expeditione Sacerdotes Domini à suis officiis contra fas amovit, &c. Du Chesne Tom.2. pag.333. Conc. Gall. Tom.2. pag. 563.*

VII. Si ne ad publicas quidem necessitates, & ad generales Conventus convocari poterant Præsules, nisi tam parcè & circumspectè, ut ne sanctioribus temporibus anni, Festisque, Ecclesiis suis abessent; multò minùs poterant illi levibus & privatis de causis abesse. Attigimus alibi Frotarium Tullensem Episcopum, cui Ludovicus Pius curam mandaverat extruendarum novarum ædium, & veterum decori pristino reddendarum in Palatio Aquisgranensi. Scripsit ille ad Hilduinum, Imperatorium tunc Capellanum, ut ipsum ea cura exonerari pervinceret, alioqui iturum se, & in conspectu Principis Episcopatui renuntiaturum: nec enim posse se terrenis incumbentem ædificiis, perire cum ea plebe, quam accepisset ad æterna Palatia deducendam. *A' prædicto servitio nos liberare ne pigeatis. Alioqui per me ipsum ad præsentiam domni Imperatoris & vestram suppliciter obsecrabo, ut hoc onus curæ Pastoralis à me submoveatis, quia mea parvitas illud ferre non valet; & valde utilius est me ab istiusmodi cura submoveri, quàm per mea authoritatis fiduciam tot oves Domini exitio discriminis interire. Du Chesne Tom.2. pag.716.*

VIII. Iteranda rursum fuere hæc monita ad Carolum Calvum, quem Concilium Meldense anno 845. enixissimè obtestabatur, ut Episcopos sineret ordinis sui tota libertate potiri, quo divino fungerentur ministerio, & Adventûs ac Quadragesimæ temporibus nè suis à gregibus divellerentur. *Ut Regia magnificentia liberiorem libertatem Episcopis ad suum peragendum in eorum Parochiis ministerium, quàm hactenus propter diversas perturbationes habuissent, maximè in sacratissimis temporibus, Quadragesimæ scilicet, & Adventus Domini tribuat. Can.28.*

Tritissimæ huic necessitati illacrymabatur Hincmarus, quæ segregabat illum ab Ecclesia sua, ut Regno & Ecclesiæ ferret suppetias, tam importuno quandoque tempore, ut Festa celeberrima Paschæ & Natalis non posset cum suavissimo sibi ovili agitare. *Nisi in die Natalis Domini, & in die sanctæ Resurrectionis ejus, vix in toto anno Pallio utor. Quoniam de illorum numero peccatis meis exigentibus factus, de quibus scriptum est; Impedimenta sæculi fecerunt eos miseros, rarò in decretis Festivitatibus, in sede mea, propter multas occupationes & necessitates Ecclesiæ & Regni esse mihi permittitur. Tom.2. pag.310.*

IX. Cum gratia diutissimè floruerit apud Carolum Calvum Hincmarus Remensis, ut Pardulus Laudunensis Episcopus, veri perquam simile est, in causa id fuisse, quamobrem ab Ecclesiis sæpiùs suis abducerentur. Qui tum sapientia & moderatione præstabant, ita sibi nimirum persuadebant, frequentibus excursionibus, & longa quandoque horum Episcoporum apud Principem commoratione tantum & ornamenti adferri Ecclesiis, & emolumenti, ut hinc cum fœnore compensarentur damna Ecclesiarum particularium, quibus luctuosa videbatur, eorum absentia. Si enim summis Pontificibus & Conciliis visum est, satis esse causæ in commodis iis, quæ ad Ecclesiam redundant, ex quorumdam Episcoporum jugi in Palatio commoratione, ut omninò venia illis fiat canonicæ residentiæ: quin possit eadem vel utilitas, vel necessitas excusare paulò frequentiores Episcoporum ad Aulam profectiones, vel paulò diuturniores in Aula quandoque moras?

Ingenuè tamen confitendum est periculosę opus hoc esse plenum aleæ, lubricumque in primis iter,

ubi

ubi ipse sibi imponat homo, ut mera utilitate & necessitate Ecclesiæ se agi existimet, cum clandestini iotus fallant stimuli furtivarum cupiditatum. Indolescebat Hincmarus permolestæ huic necessitati, cui vel invito serviendum erat. Consentiebant probi quique rem esse pernecessariam ad Ecclesiæ universæ salutem. Ubi hæc duo concurrunt, tunc non insulsè creditur, pura & insucata charitate, non fallaci cupiditate à suis Ecclesiis ad Aulam raptari Episcopos. Lupus Ferrariensis, *Epist.*44., non dubitabat, quin divini Numinis procuratione Hincmarus principem gratiæ & favoris locum apud Regem obtineret. *Totius Ecclesiæ causa vos dignitate ornatos, & familiaritate Principis donatos credimus.* Nec secus idem Lupus ad Pardulum Laudunensem; utrumque studiosè impellens, ut qua pollent apud Principem authoritate, eam ne dubitent talentum esse ipsis à Deo creditum longè maximum & longè periculosissimum, nisi illud ad publicam Ecclesiæ salutem & dignitatem dependant. *Cum repete memoria intimos vos esse Regi, gaudeo plurimum, quòd jacentes res Ecclesiasticas credo vestra industria sublevandas. Proinde fiducia, familiaritate exhortor & moneo, ne perceptam à Deo gratiam negligatis. Talentum enim, ut optimè nostis, cum usura restituendum à Domino accepistis. Epist.*52. 78.

Quando etiam Regni totius curam in se suscepit Fulco Remensis Archiepiscopus, dum impuber adhuc esset Carolus Simplex, *Totius Regni curam agens;* non magis Regnum, quàm Ecclesiam ab interitu vendicavit, ut quæ labefactato Regno & ipsa corruisset. *Flodoard. L.*4. *c.*5. Quando similiter Herveus Remensis Archiepiscopus, Fulconis successor, eundem Carolum Regem regno restituit, suis omnibus exosum infestumque, non sui causa, sed Aganonis ministri, quem illi prorsus execrabantur. *Regem intrepidus suscipiens, ad metatum suum deduxit, indeque secum ad urbem Remensem perduxit, & per septem ferè menses eum prosecutus atque comitatus est, donec illi Comites suos, eundemque Regno restituit. Ibid. c.*15. Ingentium horum absolutio perfectioque facinorum, frequentem & quandoque diutinam absentiam Episcoporum suis ab Ecclesiis desiderabat. Quorsum autem Ecclesia particularis mallet se Pastore suo interim frui, & mox cum eo Regni totius communi ruina pessumdari?

X. In Ecclesia Orientali satis superque edocuit nos Balsamon quo res essent loco, & quo Episcopi essent animo. Affirmat enim ille, quanquam nec Episcopis per Canones liceat, nec aliis Clericis in Aula Regum moras trahere: si retineat tamen illos Imperator, nec huic, nec illis invidiam conflari hinc posse, aut culpam illini. *Etiamsi sit prohibitum Episcopo, aliisque sacratis apud Imperatorem diutiùs moram agere, Decreto tamen Imperatoris hoc sine periculo facient, & quod eis imperatur, exercebant: ut neque Imperatori quidquam possit imputari, si eos accersat, nec ii rei futuri sint, ut qui jubenti Imperatori acquiescant. In Can.*7. *Sardic.*

Alibi autem præfatus posse ab Episcopo Monachum Claustro avocari, & Optimati cuipiam addici, cujus procurandæ saluti operam navet: cum finis non legis tantùm, sed & Canonum charitas sit: nec facilè concutiatur virtus, quæ stirpis instar altiores radices egerit: *Sacris enim & divinis Canonibus solius animæ hominum salutis cura est, & nullius alius. Qui ergo secundùm Deum conversatur, à loco non læditur: sed & eis qui unà sunt, admodum proderit: In Can.*4. *CP. I. & II.* hinc mox ille philosophatur, multò æquius esse, ut possit Imperator Clericos Monachosque Canonicæ solvere residentiæ nexibus: *Nota ergo quod suasione & probatione Episcopali, multò autem magis Regia, & Monachi & Clerici sine præjudicio facient, quæ eis missa fuerint, cujusmodicumque ea sint.*

Quanquam denique intercedant Canones, ne diutiùs suis à gregibus absint Episcopi, nisi assentiente Metropolitano & Concilio Provinciali; ait Balsamon solo Imperatoris mandato posse Episcopos longinquas obire Legationes. *Imperatoris autem jussu proficisci Antistites, qui jussi fuerint, etiam sine Synodali consensu, in diversorum Canonum interpretatione declaratum est.*

XI. Plena est historia Caroli Magni Legationum & Episcoporum Romam, Constantinopolin, aliaque in Regna missorum. Legatis non permisceo Missos Dominicos, cujusmodi persæpè sub Carolo Magno fuere cum Comitibus Archiepiscopi & Episcopi: tum quòd diversissima sint munia Legatorum & Missorum, tum quòd Archiepiscopi non pauci in Provincia sua Missorum Dominicorum dignitate vestirentur. Certè tamen quandoque procul ab Ecclesiæ & Provinciæ suæ finibus Missos agebant. *Capitular. Car. Mag. L.*2. *c.*25. 26. *L.*4. *c.*65.

Nec Legatis forsan Apocrisiarii ipsi permiscendi sunt, qui ut nunc Nuntii, Constantinopoli in Palatio Imperatorio degebant, Episcopos ipsos existimavit Hincmarus, *Tom.*2. *pag.*206., Apocrisiariorum partes sustinuisse: *Aliquando per Episcopos, aliquando verò per Diaconos Apostolica Sedes hoc officio fungebatur.* Qua quidem in re nonnihil à vero deviasse videtur Hincmarus. Cum in annos plures Apocrisiarii delegabantur, eo munere non gravabantur Episcopi, ut mox Hincmarus agnoscit de Apocrisiariis in Palatio Regum Francorum.

Eo enim nomine eos donat Hincmarus, qui in Palatio Caroli Magni & successorum ejus demorabantur, ut Cleri Agentes, & omnium Regni Ecclesiarum, qui ex Episcopis aliquando fuere, at postea ex Presbyteris tantummodo, & ex Diaconis, ut Episcopi apud greges suos residere & excubias agere sinerentur. *A tempore Pipini & Caroli per Presbyteros, interdum per Episcopos Regia voluntate, atque Episcopali consensu, per Diaconos, vel Presbyteros magis, quàm per Episcopos hoc officium exequutum extitit, quia Episcopi continuas vigilias supra gregem suum debent assiduè exemplo & verbo vigilare, & non diutiùs secundùm Sacros Canones à suis abesse Parochiis.*

Si verò pertendat quis Apocrisiario Legatis conjugere, sed Ordinariis, quorum diuturna est uno in loco commoratio, non extraordinariis, qui eunt, redeuntque mox: nolim ergo ubi de re convenit, de verbo controversiam facere. Præstat cum Hincmaro advertere, hæc officia, quæ diutinam commorationem flagitarent, Episcopis demandata non fuisse, nisi impetrato Canonicæ dispensationis Decreto, & ad res prorsus gravissimas. Episcopos Romani Pontifices sæpissimè destinarunt Constantinopolin Legatos, Apocrisiarios nunquam. Tres tantùm designat Hincmarus Episcopos, qui apud Galliarum Reges officio functi sint Apocrisiariorum, Angilramnum, Hildeboldum & Drogonem, reliqui è Collegio asciti sunt Presbyterorum, ne Episcopi à suis sejungerentur Ecclesiis. Et ne illi quidem tres Episcopi in Aula sederunt nisi ex dispensatione, *Regia voluntate, atque Episcopali consensu.*

Quoad extraordinarias autem Legationes, eas frequentissimè Episcopis demandatas fuisse ab Imperatoribus Orientis & Occidentis, & à Pontificibus, passim vociferantur Annales Ecclesiastici. Nonnisi sanè ad causas Ecclesiæ gravissimas, vel Regni, quocum Ecclesia periclitaretur.

CA-

CAPUT XXXIX. *P.4. l.2. c.75.*

Exceptio legitima & dispensatio canonica residentiæ, siquem Episcopum in Palatio Princeps retineat, aut Legatum mittat, extremis Ecclesiæ sæculis post annum millesimum.

I. Quàm necessaria Petro Damiani visa sit præsentia Episcoporum in Regiis Consiliis, ubi res Ecclesiæ deliberantur.

II. De eodem Bernardi sententia. Encomium Abbatis Sugerii, dum Regis Minister Primarius & Franciæ Prorex esset.

III. Episcoporum in Aula Regia commorationi & in Anglia Regum Consiliis stylo Petri Blesensis mirificè suffragatur Archiepiscopus Cantuariensis.

IV. In ea Petri Blesensis defensione nonnulla observantur. Quæ ex eodem Regula Episcopis delinranda sint, & quid sibi ex eorum pia dexteritate polliceri debeat Ecclesia.

V. Doctrina Sancti Thomæ.

VI. Episcoporum Angliæ in Regiis Consiliis præsentia Gregorio IX. approbata.

VII. In Hispania Episcopi à Regibus non recedebant ad sacra bella proficiscentibus adversùs Mauros. Archiepiscopo Toletano persæpè alii Episcopi Capellanorum & Officialium operas præstabant.

VIII. Varia exempla Legationum Episcopalium.

IX. Iidem mores Ecclesiæ Græcæ.

X. Quæ exordia Legationum ordinariarum.

I. LUculentissimè Petrus Damiani, ut ad alendam constringendamque Sacerdotii & Imperii concordiam conspirare omnia debeant, ut utriusque Potestatis indivulsa confœderatione, temporali jurisdictione utantur Pontifices ad spiritale Christi Regnum constituendum, & consiliis Episcoporum corroborati Reges, corroborent & ipsi Ecclesiasticæ Disciplinæ sanctitatem. *Illinc Regali Aulæ Consiliarii, hinc Sedis Apostolicæ Comministri, utraque pars in hoc studio conspiremus elaborantes, ut summum Sacerdotium, & Romanum simul confœderetur Imperium, &c. ut Pontifex delinquentes, cum causa dictaverit, forensi lege coerceat, & Rex cum suis Episcopis super animarum statu, prolata Sacrorum Canonum authoritate decernat. Discepta. Synodal.* Doctissimo & rerum experientissimo Cardinali exploratum erat, non posse auspicatos habere exitus pleraque Ecclesiarum negotia, nisi propitia interveniat authoritas Principum: qui & ipsi nisi prælucentibus Episcoporum consiliis, non facilè se poterunt in Ecclesiasticis causis à fraudulentorum hominum præstigiis extricare. Inde est quod quanquam dignitatis Ecclesiæ studiosissimus esset Petrus Damiani, confiteatur tamen à Principe Episcopis vallato, longè plurimas diffiniri Ecclesiasticas causas, sed consentaneè Caoonibus diffiniri. *Rex cum suis Episcopis super animarum statu, prolata sacrorum Canonum authoritate decernat.*

II. Non displicebat Beato Bernardo, quod Archiepiscopus Senonensis ad Regia Consilia adsciscereiur, dum Ecclesiasticis suis Prælatis pari semper fide morigerum se præstaret. *Porro vos, si Cæsaris successori, id est, Regi sedulus in suis curis, consiliis, negotiis, exercitibusque adestis; indignum erit vobis cuicumque Christi Vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter Ecclesias ordinatum est? Epist.42.* Hæc ergo omnia interpungere & suo quæque tempore munia adire cogebatur Archiepiscopus Senonensis, de rebus privatis consultare, de publicis Regia adire Consilia, delegationes obire, Militaribus interesse expeditionibus cum Principe, præter quotidianas Senonensis Ecclesiæ suę & Provinciç sollicitudines. Nec incusabat has Bernardus servitutes, hinc honestas & nobiles, illinc prorsus necessarias tunc & inevitabiles. Nec secus res habebat de Episcopo Suessiooensi, & de Sugerio Abbate Sancti Dionysii. Quanquam illis succensuerit Bernardus, postquam Comiti & Ecclesiis Campaniæ illatæ sunt clades luctuosissimæ. Sed inter has querimonias, aculeatas licèt, nusquam molestè fert Bernardus, quòd Regiis adsint Consiliis: sed quòd cum adsint, tam exitialia ineaotur. *An vos ei consulitis talia? Mirum valdè si contra vestrum consilium fiunt, &c. Quomodo non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quidquid enim mali fecerit, meritò non Regi juveni, sed Consiliariis ejus imputatur. Epist.222. 223.*

Erant tum ergo Episcopi & Abbates Regum affixi consiliis, nec Bernardus impatienter id ferebat, qui tulisset utique impatientissimè, si quid in eo contra Caoones & majestatem Ecclesiæ suspicari potuisset. Unum volebat Bernardus, ut Episcopi Episcopali ibi vigore & constantia Ecclesiæ se & justitiæ Patronos & vindices agerent. Ab istiusmodi Curiæ implicamentis opinati sunt quidam Bernardum Episcopos avulsisse aliquos: sed quæ ab illis ad hoc proferuntur literæ, nihil ejusmodi sonant: quæ hic autem à nobis laudatæ sunt, apertissimè contrà vociferantur. Illo ipso tempore quo Sugerius Abbas Regni gubernacula capessivit, profecto ad sacram expeditionem Ludovico VII. Juniore, summa fuit semper cum eo Bernardi conjunctio, animorumque consensio, eaque virtutum ejus existimatio, qua scripsit aliquando ad Eugenium III. Papam, esse Sugerium Aulicis dotibus, Christianisque virtutibus cumulatissimum, & ad unguem perpolitum specimen integritatis & sanctimoniæ. *Si quod magnæ domûs magni Regis vas in honorem apud nostram habetur Gallicanam Ecclesiam: si quis ut fidelis David ad Imperium Domini ingrediens & egrediens, meo quidem judicio ipse est venerabilis Abbas Sancti Dionysii. Novi siquidem virum, quod & in temporalibus fidelis & prudens, & in spiritalibus fervens & humilis; in utrisque, quod est difficillimum, sine reprehensione versetur. Apud Cæsarem est tamquam unus de Curia Romana, apud Deum tanquam unus de Curia cæli. Inter Epist. Sugerii Epist.1.*

III. Gallicanam Ecclesiam æmulabatur plerumque Anglicana, ad ejusque formam sese effingebat, quòd Gallicanæ gentis Principes ibi rerum potirentur. Cum obtrectatorum strophis occupatus fuisset Alexander III. Papa adversùs Episcopos Vintoniensem, Eliensem & Norvicensem, quasi vitiorum ea tota colluvione delibutos, quę in Aula regnare solent, scripserat ad Archiepiscopum Cantuariensem acerbissimas & minaces literas, nisi quam properè in eos Episcopos totum rigorem Canonum exereret. Vicario Petri Blesensis calamo usus Archiepiscopus, illas ab animo Pontificis suspiciones dispunxit, Episcoporum eorum famam purgavit, ut qui intaminatæ fuissent ipsi semper vitæ; monuit denique novum non esse, quòd Regum in Consiliis sedeant etiam Episcopi, ut qui supra alios Regni cives, & sapientia & virtutum laude, emineant: *Non est equidem novum, quod Regum Consiliis intersint Episcopi. Sicut enim honestate & sapientia cæteros antecedunt, sic expeditiores & efficaciores in Republica administratione censentur. Petr. Bles. Epist.* 84. Cæterùm nisi in Consistorio Regum præsto essent Episcopi, brevi convulsum & labefa-

fa.

factatum iri sanctissimas Ecclesiæ libertates. *Unum noveritis, quia nisi Familiares & Consiliarii Regis essent præfati Episcopi, supra dorsum Ecclesiæ fabricarent hodie peccatores, ac immaniter & intolerabiliter opprimeret Clerum præsumptio laicalis. Nunc autem si quid in Ecclesia attentatur injuriam, authoritate Pontificali corrumpitur; aut si ad hoc Ecclesiastica censura non sufficit, spiritalis gladii defectus civili suppletur, & ad eorum arbitrium principalis animadversio exercetur.* Præsentiam & authoritatem Episcoporum, in Regum Consiliis, tum conducibilem, tum necessariam esse, tutandis innocentibus, levandis oppressis, pauperibus sustentandis, defendendæ Ecclesiarum libertati, Cœnobiorum paci muniendæ; paci, justitiæ, religioni propugnandæ, frangendæ, legum Canonumque authoritate, perversorum contumaciæ. *Si quandoque, ut fieri solet, adversus insontes Regis indignatio vehementius excandescit, Episcoporum precibus temperatur. Illic mediantibus mansuescit circa simplices judiciarius rigor; admittitur clamor pauperum, Ecclesiarum dignitas erigitur, relevatur pauperum indigentia, firmatur in Clero libertas, pax in populis, in Monasteriis quies; justitia liberè exercetur, superbia deprimitur, augetur laicorum devotio, religio fovetur, diriguntur judicia, leges acceptantur, Decreta Romana vim obtinent, & possessiones Ecclesiasticæ dilatantur.* Nec illud tacebat Pontifici Cantuariensis, Præsules illos devolare in Ecclesias suas omnibus celebrioribus Festis & pervigili atque infatigata diligentia sua pensare quidquid jacturæ absentia sua grex ipsis commissus facere potuisset. *Isti singulis præcipuis solemnitatibus suis intersunt Ecclesiis; ubi eleemosynarum largitione, consolatione pupillorum ac viduarum, subjectorum correctione, atque aliis sanctitatis operibus redimunt dies, quos in Curia consumpserunt.* Siciliæ Regnum Apostolici Throni splendore propius illustrari, & ibi tamen Episcopos quandoque toto decennio Aula non excedere. Se quidem hactenus non semel id tentasse, ut Præsules illos Aulâ abigeret in suas singulas Ecclesias: at singulari sapientia homines sibi significasse, ubi primùm Episcopi Aula & Consiliis Regum exulaverint, conclamatam fore pacem Cœnobiorum, Ecclesiarum libertatem, pauperum & miserabilium quorumcumque levationem. Denique tribus illis Episcopis antiquius, optatiusque nihil esse, quàm ut excussis Regii Ministerii vincolis suæ se Ecclesiæ & libertati redderent: sed utilitati & necessitati Ecclesiæ provisum ut esset, cogi eos pacem publicam suæ anteponere quieti. *Ab hac equidem curialitate nostros quandoque voluimus Episcopos prohibere, sed consilio fit & prudentibus viris visa est expediens eorum cohabitatio circa Regem: quos si extraheremus à familiaritate illius, subtraheremus quietem Monasteriis, oppressis solatium, Ecclesiæ libertatem. Videlicet propter incommoditates varias, quas ibi sustinent, desideria desiderarent egredi; publica tamen utilitatis obtentu, communi fratrum nostrorum consilio, non solùm in hac vita castrensi tolerari, sed ad eam trahi debuerant & compelli.*

IV. Erat in his sanè rationibus momenti plurimum, nec facilè quidquam fingi potest Ecclesiæ compendiosius, hac Episcoporum in Regiis Consiliis præsentia & authoritate, si ejus modò iis sit usus, quem fuisse affirmat Archiepiscopus Episcoporum Angliæ, aut quem esse debuisse pulcherrimè à Petro Blesensi declaratum est. 1. Ut subinviti in Aulam proficiscantur, & alieno ab ea sint semper animo, nec aut concedant eò, aut ibi sedeant, nisi ut vel Ecclesiæ, vel pauperibus commodent, eo quo dictum est modo. 2. Justitiam & religionem tueri contendant, ea animi magnitudine, ea invicta fortitudine, quàm ministerium Episcopale desiderat. 3. Festos quoque celebriores dies in Ecclesiis propriis, cum plebe sua agant, & eas ibi moras trahant, eum fervorem, eam diligentiam explicent, quæ priorem compenset absentiam.

Mordacissimas olim Petrus Blesensis literas scripserat adversùs Clericos, qui Curiam frequentabant. *Epist.* 150. Eos aculeos ipsemet obtudisse visus est, non ea solùm Epistola, quam hic modò excerpsimus; sed & altera *Clericis de Curia Regis* scripta. Non dissimulat posse ibi Clericos de Republica benemerari: *Nec vitam Curialium damno, qui licèt orationi & contemplationi non vacent, Rei tamen publicæ utilitatibus occupantur.* Regno & Regibus persæpè vehementer conducere, ut Regibus Clerici consuescant, assideantque: *Non solùm toleranda, sed desideranda est plerumque cum Principibus conversatio Clericorum. Tunc enim salubriter disponitur vita Regum, cum religiosorum hortamenta sectantur, & ducuntur consilio sapientum.* Optatissimum esse, ut Principum Consiliis ita intersint Episcopi, suis ut ne Ecclesiis desint: *Licèt Episcopos & alios, qui curam in se dominici gregis susceperunt, Regum Consiliis frequenter expediat interesse, sua tamen interest, ne ministerium vigilantiæ Pastoralis evacuent, sed sint in conspectu Regum suæ conditionis memores, & Petri naviculam, cui præsunt, inter tempestuosos fluctus Curiæ non relinquant, &c. Ecclesiæ Prælati etsi ad varias Reipublicæ necessitates distrahuntur ad tempus à sponsæ amplexibus, à populi sibi crediti sollicitudine minimè separentur.* Quod eò tandem redit, ut Canonicæ sint absentiæ istæ Episcoporum, si modò non serviant, nisi Ecclesiæ, & Regni utilitatibus, & coarctentur *ad tempus*.

V. Luculentissimè B. Thomas Aquinas Regulares ipsos religiosè & piè, atque accommodatè ad publicas utilitates Aulam frequentare posse demonstravit: hinc enim aucupati fuerant obtrectatores ansam stomachandi in novos Ordines religiosos B. Dominici, & B. Francisci. Plures adducit in medium sanctissimus Doctor ex veteri Testamento laude sanctitatis florentissimos, qui frequenter in Aula regum fuerint: pios omnes sua quidem sponte non concupiscere nisi castas & privatas contemplationis delicias; at fraterna plerumque charitate in medias illos propelli negotiorum procellas. *Sed propter alios interdum coguntur à desiderata contemplatione discedere, & se actionum tumultibus implicare. Contra Impugn. Relig. c.18.* Et ubi hæc Apostoli verba interpretatur, *In c.4. Epist. ad Philip.*, *Qui de Cæsaris domo sunt*, docet non repugnare sanctitati & religioni commorationem in Curia, sed carnis, sed opum, sed honorum insanas cupiditates. *Ad promovendum bonos, & impediendum malos, videtur licitum Sanctis in Curiis Regum commorari, sed non propter delicias & concupiscentiam voluptatum.* Et alibi, *In Ep.2. ad Tim. c.2.*, rursus hæc explanans Apostoli verba: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*, ait, cavendum quidem esse, ne nosmetipsi immergamus in fluctus sæcularium occupationum; at ubi eò nos impulit necessitas charitatis, adeo non obstrepere nos præcepto Apostoli, ut ejus potiùs obsequamur exemplo, qui urgente Christi charitate omnibus omnia factus est. *Implicat enim se, quando sine pietate & necessitate assumit negotia; sed quando necessitas officii, pietatis & authoritatis exercetur, tunc non implicat se, sed implicatur hujusmodi necessitate.*

VI. Duo erant, quæ molestiam exhibere poterant in his Episcoporum muneribus, officiisque, cum Regi Consiliarii & Ministri creabantur. Hinc nimirum residentiæ lex; inde rursus servitus quædam militiæ sæcularis. De sola hic nobis sermo est

ros-

residentia: alibi operosiùs tractaturis de illa servitute militiæ sæcularis. Non possum hic autem non depromere Gregorii IX. responsionem ad Henricum III. Angliæ Regem, qui perierat, ut sibi æquè ac Majoribus suis fas esset Episcopos aliquot in Aula sua remorari, & Consiliis suis astringere. Haud ægrè annuit Pontifex, ut cui persuasissimum esset frequentiam Episcoporum in Consiliis Regiis, Ecclesiis & Regno tum ornamenti plurimum allaturum, tum emolumenti. *Pia devotione progenitorum tuorum, qui ad Deum & ejus Ecclesiam debitam reverentiam habuisse noscuntur, asseris introductum, quod Reges Angliæ semper habere consueverunt Consiliarios aliquos Episcopos Regni sui, de cujus statu eum consilio disponerent eorundem. Unde humiliter postulasti eisdem Prælatis, quibus incumbit ex officio Pastorali conservare justitiam & diligere honestatem, ut liberè assumere valeant sollicitudinem, & tibi assistere in Consiliis, à nobis licentiam indulgeri. Nos autem piam in hac parte intentionem tuam esse credentes, & tam Regni tui sperantes, quàm Ecclesiæ utilitatibus providere, Episcopis, quos ad hoc duxeris evocandos, tibi assistendi in Consiliis, prout utilitas exigit & honestas, liberam authoritate præsentium concedimus facultatem. Rainal. an.1231. n.51.* Ab hoc eodem Pontifice Regi Daniæ indultum est, ut ad Officia Palatina, & ad Regni necessitates in sua retineret Aula unum ex canonicis cujusque Ecclesiæ Cathedralis. Audiendus hic Rainaldus ipse, à quo ipsa Pontificis Epistola non est publicata. *Ut è singulis Regni Ecclesiis Cathedralibus Canonicum ad sua ipsi obsequia officiaque vel Regno impendenda, posset retinere, uti necessitas flagitaret. Rainal. an.1238. n.61.*

VII. Lubentiùs assentimur Legationibus, vel expeditionibus militaribus, ubi Regibus adhærescunt Episcopi. Cum tota è Maurorum potestate recuperanda fuerit Hispania, ejus gentis Episcopi multò minùs poterant subducere se, suasque militares copias Regiis exercitibus, ubi Reges ipsi non opum tantùm & hominum, sed & sanguinis sui impendio Ecclesiam Christi pristinæ libertati vendicatum ibant. Narrat Rodericus ipse Toletanus Archiepiscopus, *L.9. c.12.*, molestissima se correptum aliquando febri, non potuisse in castra ad Regem proficisci; vice autem sua delegatum à se fuisse Capellanum suum, Episcopum Placentinum, qui Episcopales in exercitu functiones obiret omnes. *In hac expeditione non interfuit Rodericus Pontifex Toletanus, quia Guadalajaram remanserat, febris acumine fatigatus, ubi finis periculum vix evasit; sed misit cum exercitu Dominicum Capellanum suum, virum venerabilem, Episcopum Placentinum, qui in exercitu loco ejus Pontificalia exerceret.* Patrocinio tunc opus erat aliquo & excusatione utendum Episcopis, non cum Regibus & Exercitibus Regiis comites se addiderant, sed quando cessaverant. Hoc autem loco illud potissimum observabimus, in Castris & Exercitibus Regum cum versarentur Episcopi, non aliis tamen quàm sacris & Episcopalibus functionibus addictos fuisse.

Nec illud silebo, quod advertit Mariana, *L.12. c.23.*, Archiepiscopum Toletanum Rodericum, commendata Palentino Episcopo Metropoleos suæ administratione, jussu Regio Italiæ Galliæque Provincias peragrasse, ut Episcopos Comitesque adhortaretur, sacro se bello ut devoverent adversùs Mauros Hispanienses, & insigni auhoramento eos alliceret Indulgentiarum ab Innocentio III. concessarum.

Narrat & Gomecius in vita Cardinalis Ximenii, *L.7.*, adhibitum & delegatum ab eo fuisse Episcopum Palentinum, ut Officialis partes impleret, idque ab eo factum esse Antecessorum suorum imitatione, qui Episcopos semper in Palatinis suis Officiis habuissent. *Fuit hæc olim Toletanorum Antistitum sive authoritas, sive majestas; ut aliarum Ecclesiarum Antistites, publicis muneribus præfectos, & Officiis privatis administros habuerint.* Profert & ejus rei exempla, initio ducto ab Archiepiscopo Roderico, quod e nos paulò antè, ex historia Gothica ab eo scripta. Addit & exemplum Petri Tenorii, qui Conchensem & Segoviensem Episcopos in Officialibus suis habuit. Petro Mendozæ Episcopus Soriensis Vicarii Generalis munus obivit. Nec diverticulo hoc aberravimus à proposito nobis de residentia sermone. Etenim Episcopi isti omnes extra Ecclesias suas in obsequio erant Ecclesiæ, Regum, & Archiepiscopi Toletani. Si ubi in Officiis Palatii Archiepiscopus Toletanus Episcopos distinebat ab Ecclesiis suis tunc objunctos, æqua fiebat compensatio spiritalium commodorum, pro jactura quam tunc faciebant singulares eorum Ecclesiæ: non est quòd quisquam illum usum insimulet. An res ita habuerit, id nostri nec ingenii est trutinari, nec instituti. Unum illud mordicus tenebimus, absque istiusmodi compensationis patrocinio tueri neminem posse has Episcoporum ab Ecclesiis suis peregrinationes.

VIII. Legationes eò minùs pugnant legi residentiæ Episcoporum, quòd & breves sunt, & permagna habent ad Ecclesiæ Regnique salutem momenta. A' Philippo Augusto Franciæ Rege narrat Rigordus missum esse Stephanum Episcopum Noviodunensem ad Canutum Daniæ Regem, ut unam ex ejus sororibus in conjugem sibi elocaret. Ingelburgem virginem Regiam voti factus compos Episcopus in Gallias deduxit, Philippus Rex obvius Atrebatum prodiit, Episcopis & Optimatibus Regni vallatus. *An.1193.* Ludovicus VI. Philippi Augusti parens, repudiata Eleonara priori conjuge Hugonem Archiepiscopum Senonensem in Hispaniam legavit, ut Constantiam Regis filiam sibi uxorem abduceret. Ex animi sententia res cecidit, Aureliamque Rex cum Episcopis & Magnatibus profectus est, ut Reginam acciperet. Narrat & Guillelmus Nangius, ut B. Ludovicus Rex Valterum Senonensem Archiepiscopum ablegarit ad Comitem Provinciæ Raimundum, quò Margaritam ejus filiam impetraret; eam Archiepiscopus Senonensem in civitatem deduxit, ubi & nuptias ipse celebravit. Ejusmodi exemplis scatent Annales Ecclesiastici, Episcoporum ad procuranda conjugia nunc ablegatorum, nunc ad componenda bella, pacemque revehendam; aut Regibus adglutinatorum in Curiis solemnibus, in Colloquiis, in perlustrandis Regni Provinciis.

Memorat Glaber, ut Henricus Germaniæ Imperator Robertum Galliæ Regem modestia & benevolentia singulari prior inviserit, utque postera die ad eum Robertus perrexerit, longo Episcoporum cinctus comitatu. *Rainal. an.1023. n.4.* Leo ipse IX. dum Tullensem adhuc administraret Episcopatum, Legati provinciam obierat, ut inter Conradum Regem Romanorum & eundem Robertum Franciæ Regem pacem resarciret. Quin & postea creatus Pontifex summus, varia peragravit Regna, Principes Hungaros ut Imperatori conciliaret, concessa præteritorum impunitate, illibata postbac fide in potestate Imperatorum futuros, quibus obnoxia erat Hungaria. *Vita ejus apud Sur. l.2. c.8. April. die 19.* Longum magis quàm operosum esset plura bis exempla attexere. Minimè autem necesse est, cum satis ex his superque liqueat, quid sibi in his licere voluerint & Episcopi & Reges, sanctitatis fama insignes. Ornat Ecclesia Regnum, & vicissim ornatur ab eo, cum altiùs se inserit in Regni negotia, uno eo scopo, uno eo fructu, ut luce Christianæ legis, & rore quodam Pontificiæ sapientiæ & charitatis aspergat

fa-

ſapientiam ſęcularem, alioqui à cæleſti degenerem. Nec ipſi B. Carolo Mediolanenſi Archiepiſcopo, viro ad ſummum ſacræ diſciplinæ rigorem comparato diſplicebat, ut ad regendas Reipublicæ habenas Epiſcopi Principibus ſubſidio eſſent, dum ne ſine licentia ſummi Pontificis id tentarent. *Groſſane. L.2. c.18.*

IX. Ut ne in Græcis penitus obmuteſcam, Athanaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, de quo multa jam ſæpiùs, non ſinit Epiſcopos Diœceſibus ſuis egredi, niſi ut ad Concilium advolent, aut ſi ab Imperatore, vel à Patriarcha vocentur ad breve tempus. *Niſi forte propter neceſſitatem, ad utilitatem animarum pertinentem, ab Imperatore, aut à Patriarcha ſtatim rediturus vocetur. Epiſt.7. Bibl. Patr. Tom.3.* Nihilo rariores ſunt Legationes Epiſcoporum in Annalibus Græcis, quàm in Latinis. Verùm illud non pigebit rurſus monuiſſe, Legationes quæ nunc Ordinariæ dicuntur, in uſu olim minimè fuiſſe. Extraordinarias autem breves ſemper fuiſſe, eòque reſidentiæ Epiſcopali minimè inimicas.

X. Nec pœnitebit obſervaſſe, ordinarias Legationes probabiliter credi eas fuiſſe primas, quibus Principes Chriſtiani Occidentis colebant Sedem Apoſtolicam; ſicut & olim in Eccleſia Græca Patriarchæ & Romani Pontifices ipſi Apocriſiarios ſuos in Palatio Imperatorum Conſtantinopoli habebant. De Apocriſiariis alibi diximus, de Legatis Ordinariis in Occidente pauca hîc curſim libanda. Reſcripſit olim Gregorius VII., *L.6. Ep.13.*, ad Olaum Norvegiæ Regem, Nuntios Apoſtolicæ Sedis in Norvegiam deſtinari non poſſe, ob ejus regionis linguæ imperitiam, ideoque ab eo potiùs mittendos Romam Nobiles quoſdam adoleſcentes, qui rudimentis ibi imbuantur Religionis, literarum, legum, rituumque Eccleſiæ ſacrorum, & has poſtea opes in patriam devehant & diſſeminent. Regi Sueciæ ſuaſit idem Pontifex, *L.8. Ep.11.*, ut ſui Regni Epiſcopum, vel Clericum aliquem adprimè doctum Romam mitteret, ut Eccleſiarum Sueciæ diſciplinam, hactenus hauddubio minùs expolitam, Sedi Apoſtolicæ explanaret, ab eaque neceſſariis ad eam perpoliendam documentis inſtrueretur. Cum Viſigothorum Reges ad Septentrionem nuper à Paganorum inſania ad fidem Chriſti ſe recepiſſent, unus ex eorum Epiſcopis Romam perrexit, de re tota Pontificem certiorem fecit, qui mox eos invitavit, ut Clericos peritiores Romam ad ſe ablegarent, à quibus ipſe, quo ſtatu res illorum eſſent, ediſceret, & viciſſim edoceret, quo illæ ritu ad Eccleſiæ Romanę formam refingendę eſſent. *L.9. Ep.14.* Ita Clerici, Epiſcopi, Nobiles longinquarum gentium inſueſcebant paulatim Romam ventitare, ibi diutiùs commorari, ad gentis ſuę Eccleſias excolendas.

Quod ad Legationes ſpectat, quas Obedientiæ vocant, cum anno 1131. Remis ageret Innocentius II. ſuam illi fidem obedientiamque ſignificarunt obligaruntque, Lotharius Germaniæ Rex per Archiepiſcopum Moguntinum, Henricus Angliæ Rex per Hugonem Archiepiſcopum Rotomagenſem, Alphonſus uterque in Hiſpania Reges, per Epiſcopos Regnorum ſuorum. *Obedientia promittitur. Se filios & obedientes denuntiant. Chronic. Mariana.* Iſtiuſmodi ergo Legationibus plerumque fungebantur Epiſcopi, ſed & eæ breviores erant. Nec abhorret à veriſimilitudine eo ipſo ævo, hoc eſt ſæculo XII. invectum hunc fuiſſe uſum, ut per ſolemnem Legationem Chriſtiani Principes novo Pontifici ſuam pietatem & obedientiam profiterentur; ut obviam iretur Germaniæ ſchiſmati, cum Germani Imperatores pertinaciùs & diutiùs Pſeudopontifices obtruderent Orbi Chriſtiano.

De Romana Peregrinatione.

CAPUT XL. *P. 2. l.2. c. 47.*

Reſidentiæ exceptio legitima, inter Romanum à temporibus Clodovæi ad Carolum Magnum.

I. Exulantem Patriarcham cupit Gregorius Magnus, permitti ſibi ab Imperatore, concedere Romam.

II. Epiſcopi Siciliæ Romam quinto quoque anno ventitabant ex officio.

III. Ante Gregorium Magnum tertio quoque anno.

IV. Quàm pia arte & induſtria curabant, ut ne his coalitionibus Epiſcoporum invideret, aut inſidiaretur Magiſtratus Civilis.

V. Qui Martinus Papa Galliarum Epiſcopos aliquos ad ſe acciverit, quò eos Conſtantinopoli Legatos mitteret.

VI. Tempore Leonis I. Papæ Epiſcopi Siciliæ ad Concilium Romanum quotannis convolabant.

VII. VIII. IX. X. Epiſcopi Italiæ frequentiùs Romam confluebant, ut ad Metropolim ſuam & ad Concilia Provincialia. Non ea ergo origo eſt Romani itineris.

XI. XII. Epiſcoporum Angliæ & Germaniæ peregrinationes Romanæ.

XIII. XIV. Peregrinationes longè frequentiores Anglorum, Francorumque cujuſque ordinis & ſortis Romam confluentium.

XV. Inter eos erant & Epiſcopi.

XVI. XVII. Epiſcopi Hiſpaniæ multò magis frequentabant Archiepiſcopum Toletanum.

I. CAlumniatorum pręſtigiis deluſus Juſtinus Imperator, Anaſtaſium Sinaitam Patriarcham Antiochenum immerentem Synodico dejecit judicio, & exulare juſſit, ſubrogato in ejus locum mirabili illo Gregorio, qui & ipſe in Monte Sina Monaſticam vitam profeſſus erat. *Evagr. l.5. c.6. Anno 572.* Nihil intentatum reliquit Gregorius Magnus, quo ei ab Imperatore Mauritio impetraret inſignia dignitatis ſuæ, utque eum ſineret Romæ ſecum commorari, ut mutuis ſeſe recrearent beatæ in cœlis patriæ colloquiis. *Indico quia à ſereniſſimis Dominis, quantis valui precibus poſtulavi, ut vos honore reſtituto, ad Sancti Petri Apoſtolorum Principis limina venire, & quouſque ita Deo placuerit, hic mecum vivere concedant, quatenus dum vos videre meruero, peregrinationis noſtræ tadium de æterna patria invicem loquendo relevemus.* Poſt annos tres ſupra viginti cum Gregorius in B. Patriæ gaudia devolaſſet, reſtitutus in ſuum locum eſt Anaſtaſius, qua de re & illi per literas gratulatus eſt Gregorius Papa. Qui idem ipſe cum in Concilio Romano diffiniri vellet diſſidia quædam ad Aquilejenſem Epiſcopum pertinentia, operam dedit ut Imperatoris juſſione Romam veniret. *Juxta Chriſtianiſſimi rerum domini juſſionem venire te volumus cum tuis ſequacibus. L.1. Ep.7. L.4. Ep.37.*

II. Hinc jam perſpicis multas, eaſque diverſas fuiſſe Epiſcopis cauſas Romam pergendi, & aliquantæ moræ ibi trahendæ, unde & eò ſæpè à Pontifice invitabantur. Sed longè aliæ ſunt, quas nunc profero. Priſca conſuetudine Epiſcopi Siciliæ Romam tertio quoque anno proficiſci cogebantur. Moleſtè tulit Gregorius ſuis ab Eccleſiis tam fre-

quenter eos abesse. Legatum ergo & Vicarium Apostolicum in ea Insula constituit Maximianum Episcopum Syracusanum, qui eorum lites judicio suo dirimeret, ipsi verò Romam nonnisi singulis quinquenniis ventitarent. *Mandata cælestia efficaciùs gerimus, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Siciliæ Ecclesias te vices Apostolicas ministrare decernimus, quatenus eis non sit necessarium, post hac pro parvulis ad nos causis tanta maris spatia transeundo pervenire: sed si qua fortasse difficilia existant, quæ fraternitatis tuæ judicio nequaquam dirimi possint, hæc solummodo nostrum judicium flagitent; ut sublevati de minimis causis, majoribus efficaciùs occupemur.* Hæc ille ad Maximianum, *L.2. e.4.*, ex quibus rursus patet, Romanos Pontifices, ubi per Provincias Legatos vel Vicarios Apostolicos instituerunt, non id fecisse decerpta portione aliqua Metropoliticæ potestatis & illis attributa: sed vocatis his Legatis & Vicariis in societatem sollicitudinis, in partem potestatis Apostolicæ Sedis; qua de re suprà copiosè, ubi de Vicariis Apostolicis.

III. Sed illud hic præterea observandum venit, hanc Vicariorum & Legatorum Apostolicorum eò pertinuisse institutionem, ut ne tam crebrò Episcopi Romam itarent. *Ut non sit eis necessarium post hac pro parvulis ad nos causis tanti maris spatia transmeando pervenire.* Subinde tamen causæ incidebant tam impeditæ & tenebricosæ, vel tanti alioqui ponderis, ut necesse esset referri ad Apostolicæ Sedis oraculum. Ea enim de causa Gregorius ipse assentiebatur, ut quinto quoque anno Episcopi Siciliæ Romam se conferrent. Unde idem ipse ad suum in Sicilia Nuntium: *L.6.Ep.15. Novit delectio tua, hanc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres & Coepiscopi nostri Romam semel in triennio de Sicilia convenirent; sed nos eorum labori consulentes, constituisse; ut suam hic semel in quinquennio præsentiam exhiberent. Et quia jamdiu est, quod huc minimè convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem Sancti Petri hic, Deo perducente, nobiscum debeant celebrare.*

IV. Suspecta videri poterat & invidiosa Præfecto Siciliæ Imperatorio hæc Episcoporum Romam convocatio. Gregorius ut obices remorasque omnes præsecaret, Nuntio suo mandavit, ut ipsemet quasi suapte sponte Episcopos illos hortaretur, ut Romam velut haud vocati peterent. *Sed ne fortè Prætori aliqua nasci possit suspicio, si eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem nostram intelligens, ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus, ad diem constitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori possit esse suspicio.* Mandat denique, ut & Romam venire invitet Episcopos Liparitanum & Rhegiensem in Calabria. Non debuit silentio premi pia illa Gregorii solertia ad prævertendas remoras, quas Conciliis & Congregationibus Episcoporum Præfecti Provinciarum injicere possent.

V. Galliarum Episcopos aliquot Romam accersere cupiebat B. Martinus Papa idemque postea Martyr, quò eos Constantinopolin mitteret cum Legatis suis, ad causam fidei adversùs Monotheletarum furores defendendam. Literas ergo ille ad B. Amandum Trajectensem Episcopum dedit, ut ab eo interpellatus Sigebertus Rex eam Regni sui Episcopis proficiscendi licentiam daret. *Sigebertum præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro sua Christianitatis remedio consultissimè admonere atque precari studeat fraternitas tua, dirigere nobis ex corpore fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolica Legatione ad clementissimum Principem nostrum, &c.* Ea erat horum Pontificum & sapientia & sanctitas, ut subtilibus & interminatis abstinerent quæstionibus, de finibus utriusque potestatis, Pontificiæ, Regiæque; sed conscii expertique optima quæque & pulcherrima consilia faciles felicesque exitus habere non posse, nisi stabili utriusque potestatis consensione: iis utebantur delinimentis, quæ plurimum conferrent, ut saluti Ecclesiæ provisum esset, adhibita lubentiùs sæpiùsque suavitate & sapientia, quàm potestate.

VI. Sed revocanda jam oratio est ad Episcopos Siciliæ, quibus ante Gregorii Magni tempora triennio quolibet semel veniendum erat. Illud à Leone Papa notatum est, prisci moris fuisse, ut bina quotannis Concilia cogerentur Provincialia, utque anno quolibet tres Siciliæ Episcopi Romam venirent, exeunte Septembri, ut in commune conferrent cum cæteris Episcopis de religiosa Canonum observantia. Sic enim Leo ipse, *L.4. e.7.*, ad Episcopos Siciliæ cohortandos, ne tam piæ deessent consuetudini. *Illud primitus pro concordissima unitatis custodia exegimus, ut quia saluberrimè à Sanctis Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episcoporum debere esse conventus; terni semper ex vobis ad diem tertiam Calendarum Octobrium Romam, fraterno Concilio sociandi occurrant, & indissimulanter à vobis hæc consuetudo servetur. Quoniam faciliùs poterit provideri, ut in Ecclesiis Christi nulla scandala, nulli nascantur errores, cum coram beatissimo Apostolo Petro semper in commune tractandum sit, ut omnia instituta, Canonumque decreta, apud omnes Domini Sacerdotes inviolata permaneant.*

VII. Hinc edíscimus accitos fuisse Romam Siculos quotannis Episcopos, ut alteri Provinciali Concilio interessent, cum ex canonicis universæ Ecclesiæ institutis bina quolibet anno celebrari deberent. Et ne tamen suis Episcopi Ecclesiis aut diutiùs avocarentur, aut sæpiùs, duplex inventum fuerat temperamentum ad Episcopos Siculos, ut tres tantùm mitterent Præsules, qui universorum gererent vices; utque semel quolibet anno mitterent ad posterius Concilium tempore Autumnali.

VIII. Romam ergo confluebant hi Episcopi, tanquam ad Metropolin suam, ut Papæ Provinciali Concilio interessent. Intererant haud dubio & Italiæ Episcopi, eò frequentiores, quò propiores, nec ullo mari avulsi, ut ex litteris liquet Gallæ Placidiæ Augustæ ad Theodosium Juniorem. *Leo Episcopus multitudine Episcoporum circumseptus, quos ex innumerabilibus civitatibus Italiæ, pro principatu proprii loci, seu dignitate collegit. Conc. Calc. Par.1. c.26.* Sardiniæ Episcopi, ut & Siciliæ, cum Italis coalescebant in Concilia Romana, ut videre est in Epistola Sardicensis Concilii ad Julium Papam, ubi illum orant, ut Sardicensia sua decreta cum Episcopis communicet Siciliæ, Sardiniæ & Italiæ. *Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia & in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant.*

IX. Illa ergo ab origine manaverat ea consuetudo, ut author est Leo, quòd duo quotannis à Metropolitano Concilia cogenda essent; *Saluberrimè à Sanctis Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episcoporum debere esse conventus.* Erat autem tunc, ut apparet, Romanus Pontifex, unus Siciliæ, Sardiniæ, & ferè universæ Italiæ Metropolitanus. Commemorant enim Annales Ecclesiastici Concilia aliqua Provincialia ab Ambrosio Mediolani adversùs Jovinianum convocata; at nulla monumenta extant ulla, nec vestigia Conciliorum in Sicilia, vel in Sardinia habitorum, vel in ea Italiæ parte, quæ ab urbe Roma in Siciliam exporrigitur. Effuderat se fides ab Urbe in omnem Italiam & in viciniores Insulas. Ita conglutinatæ erant hæ Provinciæ longè strictiùs, quàm cæteræ, Romano Præsuli, & diutissimè propriis caruere Metropolitanis.

Ubi

Ubi scribit Hieronymus. *De Script. Eccles. in Cornel.* Cornelium Papam ad Fabium Antiochenum Episcopum litteras dedisse. *De Synodo Romana, Italica & Africana*, de damnatione Novatiani: in causa esse potuit persecutionis atrocitas, ut ne Italiæ omnes Episcopis Romam confluere possent. Ideò & Aurelianus Imperator minùs infestus Ecclesiæ, constituit ut Paulus Samosatenus in Concilio Antiocheno damnatus, Episcopalibus Antiochiæ ædibus ejiceretur, eæque illi addicerentur, *quibus Italiæ & Urbis Romæ Episcopi per literas tribuendam præscriberent. Euseb. l.7. c.30.* Non novum condebat jus Aurelianus, sed ex veteris juris usu sanciebat, quo Episcopi Italiæ cum Papa ad Romana Concilia adgregarentur. Cum Constantinus causam Cæciliani Carthaginensis Episcopi & Donati Melchiadi Papæ & Concilio Romano delegasset, Concilio huic Romano affuere Episcopi Italiæ, ac præ ceteris Mirocles Episcopus Mediolanensis. *Ad urbem Romam ventum est ab iis tribus Galliæ, & aliis quindecim Italis, &c. Cum consedissent Miltiades Episcopus urbis Romæ, & Mirocles Mediolano, &c.* Ita Optatus. *l.1.* Concilium erat, ut vides, Romanum, cui tamen intererant Episcopi Italiæ & inter eos Mediolanensis.

Apparet ergo, Metropoles Mediolanensem, Ravennatem, Siracusanam, Calaritanam institutas postea fuisse. Prima videtur emersisse interea Mediolanensis Metropolis, cujus & Metropolitæ confirmandi potestatem, sibi Papa servavit integram. Emersit postea Metropolita Ravennas, qui Romam pergere & ibi ordinari tenebatur, ut ex Epistolis constat Gregorii, ex quibus & illud liquet cæteris Italiæ Provinciis nullos fuisse Metropolitanos, prinnumque ipsum, misso Pallio, ea dignitate exornasse Syracusanum in Sicilia, & Calaritanum in Sardinia Episcopum. Denique minimè necesse fuisset, quotannis Romam ventitare tres Episcopos Siciliæ, si ei suus fuisset aliquis Metropolitanus, suumque adeo Provinciale Concilium.

Plus momenti mihi visum est esse in his rationibus, quàm in argumento, quod insculpitur ex Epistola Constantini Imperatoris, qua Episcopum Syracusanum ad Concilium Arelatense vocabat. Inter civiles Metropoles numerabatur Syracusana civitas, & eò poterat spectare Constantinus. Ambigi certè non potest, quin pauciores tunc fuerint Metropoles, fuerintque complures præterea Episcopi alii ad Concilia generalia vocandi.

X. Missa facio complura alia Concilia Romana, quò convenerunt Episcopi Italiæ, immo & Mediolani, & Ravennæ, sive illi tum fortè Romæ commorarentur; sive quod in Italia, non secus ac in aliis Christianæ Reipublicæ partibus Concilia Nationalia visa sint semper Provincialibus utiliora, gratiora, & ad usus Ecclesiarum accomodatiora. Ex his certè, quæ hic jam diximus, abundè liquet, eam, quæ medio ævo invaluit, consuetudinem, ut certo annorum intervallo omnes Orbis Episcopi Romam commearent, nequaquam ex hac manasse Episcoporum Italiæ, Siciliæ & Sardiniæ consimili necessitate. Si ad tempora enim usque Leonis Papæ quotannis Romam ventitabant Episcopi Siciliæ; si exinde semel quoque triennio venire jussi sunt; si denique Gregorius præcepit, ut quinto tantum quoque anno eò venirent, quòd eis nempè Episcopum Syracusanum præfecisset, Legatum & Vicarium Sedis Apostolicæ; non pertinebant hæc omnia nisi ad aliam Canonum regulam, ut Conciliis Provincialibus se sisterent Episcopi, vel Nationalibus. Atqui nihil ad Concilia attinebat, illa sive consuetudo, sive lex, qua omnes orbis Episcopi Romanum iter adgredi certis temporum intervallis jussi sunt.

In eam rem Zacharias Papa decretum edidit anno 743. in Concilio Romano. Eo Canone præcipitur, ut omnes Episcopi, qui à Romano Pontifice ordinantur, Romam quotannis commeent, si minus distent; si remotiores autem sint, eo annorum intervallo veniant, quod dum ordinarentur, Chirographo suo ratum habuerunt. *Ut juxta Sanctorum Patrum & Canonum statuta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolicæ Sedis ordinationi subjacebunt, qui propinqui sunt, annuè Idus Maii Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione seposita. Qui verò de longinquo, juxta Chirographum suum impleant.* Ex quo apparet. 1. non contineri eo decreto, nisi illos, qui suffraganei sunt Romanæ Metropoleos, aut qui à Pontifice ordinantur. 2. Eam coitionem annuam tot Episcoporum, Synodum haud dubiè fuisse. 3. Cum Metropolis Romana olim complecteretur Italiam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam, non potuisse non permagnam esse illam Episcoporum adgregationem, atque adeo ingentem Ecclesiarum suis Pastoribus interim orbatarum mœrorem. Hinc illa temperamenta à Posterioribus Pontificibus excogitata. 4. Postquam etiam alios & alios Metropolitanos instituere Romani Præsules in regiunculis amplissimæ suæ Metropoli decerptis, hæc eadem illis præscripsere Romanæ profectionis intervalla, pro modo distantiæ, uti & Episcopis, qui eis parebant. 5. Qui remotiores erant, Chirographo suo, dum ordinarentur, ad ea se primæ Sedis obsequia obligabant.

XI. Missus à Gregorio II. Bonifacius ad Germaniam Christiana fide imbuendam, revocatus est postea Romam, ut Moguntinus ordinaretur Archiepiscopus, & necessariis ad Ecclesiæ regimen imbueretur documentis. In Gallias & Germaniam iterum ablegatus, Apostolicisque ibidem aliquandiu laboribus perfunctus, Romanum iterum emensus est iter, quo Apostolorum veneraretur limina, hauriretque velut in ipso limpidissimo fonte, purissime tum fidei rivulos, tum disciplinæ. Fidem facit Gregorius III. in Epistola tum data, *Epist.3. Conc. Gall. tom.1. pag.523.354.*, cum illum rursus in Germaniam ablegaret. *Post temporum spatia orationis causa, ad limina beatorum Apostolorum sese præsentavit, & quæ ad animarum salutem pertinent, à nobis poposcit imbui; nos, Deo favente, ut sacra docet Scriptura, eum edocentes, ad vos remeaturum absolvimus, &c.* Illud quoque eidem Bonifacio indultum est à Zacharia Papa, ut appetente morte successorem sibi deligeret, qui Romam ordinandus accederet.

XII. Augustinus Angliæ Apostolus, antequam animam ageret, Laurentium sibi successorem, & Mellitum Episcopum Londinensem ordinavit. Mellitus extincto Augustino, pauco post tempore Romam venit, ut de necessariis Angliæ causis cum Pontifice tractaret. Jussit eum Pontifex Concilio Romano interesse, atque ita cum Synodicis bis institutionibus in Angliam remeare. *His temporibus venit Mellitus Londiniæ Episcopus Romam, de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italiæ, de vita Monachorum & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos assedit; ut quæque erant regulariter decreta, sua quoque authoritate subscribens confirmaret, ac in Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiæ mandata, atque observanda deferret, cum Epistolis, quas idem Pontifex Laurentio, & universo Clero, Regi, atque genti Anglorum direxit.* Hæc Beda. *l.2.c.4.*

XIII. Hæc potius incunabula fuerint ejus consuetudinis, quade hic agimus, si Romanis his à profectionibus cessatum non fuisset. At nonnisi extincto Deusdedit Archiepiscopo Cantuariensi sexto post Augustinum, cum ea sedes aliquandiu vacas-

casset, missus est ab Angliæ Regibus Vighartus Presbyter Romam, ut Cantuariæ Archiepiscopus ordinaretur. Vigharto, mox ubi Romam attigit, obeunte, ejus in locum Vitalianus Papa, Cantuariæ Archiepiscopum præfecit ordinavitque Theodorum illum doctrinæ & sapientiæ fama clarissimum; à quo & antiquissimo splendori suo restituta est Ecclesia Anglicana. *Ibid. l. 4. c. 1.*

Interea verò Clerici, Laici, Reges ipsi Romana itinera frequentare cœperunt, ut Christum ad Apostolorum tumulos venerarentur. *Abeunte Romam Ceadualla successit Hun, quin & ipse, relicto regno, ad limina Beatorum Apostolorum profectus est, cupiens in vicinia locorum Sanctorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius à sanctis recipi mereretur in cœlis; quod his temporibus plures de gente Anglorum Nobilesque, laici & Cleri, viri ac fœminæ certatim facere consueverunt. L. 5. c. 7.* Berthuvaldus Theodori successor Romam petiit, ut ibi ordinaretur. Eò missus est etiam Villebrordus à Pipino, ut Frisonum Episcopus ordinaretur; *L. 5. c. 12.* Coenredus & Offa Reges Regno se abdicarunt, ut Romæ Monasticam profiterentur vitam. *L. 3. c. 20.* Vilfridus doctrinæ ubertate & sanctitate præstantissimus, antequam ordinaretur Eboracensis Episcopus, Romę Theologicas hauserat & Ecclesiasticas omnes disciplinas. Episcopatu verò dum perfungeretur, iis conflictatus est calamitatibus & persecutionibus, ut bis compulsus fuerit Romam, ut ad perfugium certissimum, se recipere. Mortuo secessit Acca, qui & socius studiorum ei accesserat olim in Academiis orbis Romæ. *L. 5. c. 21.*

XIV. Ita Laici, Cleri, Episcopi, Reges Romanum terebant iter, & fundamenta jacebat earum peregrinationum, quarum in originem hic inquirimus. Ennodius de Monumentis Apostolorum agens, ad illa testatur fideles undique concurrisse. *Illud quod ex omnibus orbis cardinibus devotos attrahit. Ennod. libell. pro Symm.* Ex Gallis Bricius Turonensis Episcopus obtrectatorum perversitate, sede sua deturbatus Romam fugit, septem annos ibi egit, & tandem cum Pontificio rediit decreto, quo restituebatur. *Greg. Tur. L. 2. c. 10.* Servatius Tungrensis Episcopus Romam petiit, ut Hunnorum à Galliis populationes fusis ad Apostolorum limina precibus propulsaret: nec tamen voti compos factus est. *L. 2. c. 5.* Avitus Episcopus Viennensis, ad Senatum Romanum scribens, *Epist. 31.*, optatissimum fuisse significat ut Episcopi Galliarum potuissent ipsimet Romam convolare, ut officia & religionis & pietatis obirent: aut certè unum ut in locum coire omnes possent, ut quid de causa Symmachi Papæ sentirent, testificarentur, & quantum ejus honori & amplitudini obsequi se posse cuperent; sed jamdiu bellicis tumultibus ea itinera sibi obsepta esse, & Provinciarum inter Reges partitionibus, jam plenioribus illis Synodis aditum esse interclusum. *Primùm fuerat talis status rerum desiderandus, ut ipsi per nos urbem orbi venerabilem pro dependendis divinis humanisque expeteremus officiis. Sed quia istud jam dudum per rationem temporum fieri posse cessavit; velimus, quod fatendum est, vel eo securitatis accedere, ut quæ in causa communi supplicari oportet, amplitudo vestra congregatorum Galliæ Sacerdotum relatione cognosceret. Sed quoniam hujus quoque nos voti impotes Provincia, præfixis regnorum determinata limitibus, &c.* Qui locus maximè opportunus mihi videtur, ut liqueat ante annum Christi quingentesimum, hoc est antequam Boreales gentes in Gallias irrumperent, in more positum fuisse, ut Episcopi Gallicani Romam turmatim pergerent, ubi gravis aliqua Ecclesiæ necessitas illos eò invitabat, ut Apostolorum corporibus, & successoribus Petri solemnes impenderent honores. Eo enim sensu donanda sunt hæc verba Aviti: *Pro dependendis divinis humanisque obsequiis.*

XV. Si qua superesset dubitationis nubecula, discuti ea posset hoc B. Audoeni Rotomagensis Episcopi exemplo, qui postquam Ecclesiis & Monasteriis fidei integritatem, Canonumque disciplinam castissimam vindicarat, Romanæ se commisit peregrinationi, tum ut veneraretur immortalem Apostolorum in Monumentis ipsis suis gloriam, tum ut lucis aliquid ex ipso lucis fonte mutuaretur. *Itaque post fundatam in fide Ecclesiam, post doctrina structa, post tot ædificata Monasteria, post tranquillatum totius Franciæ regnum, urbem Romam, Caput orbis & Christianæ Religionis, quam Apostolorum Principes suis corporibus ornant, Pontificatum tunc obtinente Adodato Papa, adire constituit, &c. Absolutis verò apud loca Sanctorum diu optatis precibus, divinis acceptis responsis, in Gallias revertit. Surius die 24. Aug. c. 23. Baronius Ann. 672. n. 1.* Cæsarius Arelatensis Episcopus abstersis adversariorum calumniis apud Theodoricum Regem Ravennę, inde Romam properavit, ut Symmachum Papam revereretur. *Post hæc Romam venitur, B. Symmacho Papa ac deinde Senatoribus exhibetur. Vita ejus L. 2. c. 20.* Hilarius Arelatensis Episcopus Romam & ipse petiit, ut prolatam à se in Chelidonium Vesuntionensem Episcopum sententiam tueretur: & mox ubi eò appulit, Apostolorum tumulis & Leoni Papæ pro more accidit venerabundus. *Apostolorum Martyrumque occursu peracto, Beato Leoni Papæ illico se præsentat, cum reverentia impendens obsequium, & cum humilitate deposcens, ut Ecclesiarum statum more solito ordinaret. Surius die 5. Maji, c. 10.* Cum denique Pelagius II. ad Annacharium scriberet, Episcopum Altisiodorensem, gratulabatur ei, quòd Romam proficiscendi consilium iniisset, & Apostolorum exemplo persuadebat, quamtumvis spiritus vinculo & charitatis nexibus sibi Episcopi mutuò cohærescant, has tamen fructuosissimas esse congressiones. *Laudanda tua charitatis vota relegimus, quibus te nisi gentilis motus obsisteret, ad nos venire voluisse significas. Licèt enim spiritualiter & simul & unum semper simus in Domino; verumtamen etiam præsentias corporales, & antiquiores Patres, & ipsos quæsisse invenimus Apostolos.* Ex Epistolis Gregorii Papæ colligitur Magnatibus laicis curæ fuisse, ut diem festum B. Petri Romæ agerent. *L. 6. Epist. 9.* Idem observare est in Epistolis B. Paulini. *Epist. 13. 16.*

XVI. Hispanos Episcopos à frequentatione Romanæ civitatis & Ecclesiæ summovebat locorum distantia; sed quibus Hispani Præsules Toletanum colebant Archiepiscopum honoribus & obsequiis, iis mirificè approbantur, quæ Romanæ Ecclesiæ impensissimè sont religionis exhibita officia. Concilio enim VII. Toletano statutum est, ut quò urbi & Ecclesiæ; ubi sedes esset Regis, & Metropolitani Toletani, honos haberetur, viciniores Episcopi eò advolarent singuli, singulos menses ibi peracturi, cum eos Toletanus Antistes vocaret, exceptis tamen messis & vindemiæ feriis. *Placuit, ut pro reverentia Principis ac Regiæ sedis honore, vel Metropolitani civitatis ipsius consolatione, convicini Toletanæ sedis Episcopi, juxta quod ejusdem Pontificis admonitionem acceperint, singulis per annum mensibus eadem in urbe debeant commorari; messivis tamen & vindemialibus feriis relaxatis. Can. 6.* In Concilio Emeritensi declaratum est, exolvendos Metropolitano honores, qui à Conciliis præscripti fuere: ideoque si quis Episcopus Provinciæ ad eum non accurreret, mox ut sevocatus fuisset, Natale Domini & Pascha cum eo celebraturus, protinus eum anathemate feriendum, nisi gravior morbi vis cessationem eam excusaret. *Sicut primatus reverentia Metropolitano Episcopo jubetur im-*

pen-

prodi per synodicam regulam, ita & à Comprovincialibus suis serventur hac monita. Ut dum quisquam Comprovincialis Episcopus Metropolitani sui admonitionem acceperit, pro diebus festis Nativitatis Domini & Paschæ cum eo peragendis, veniendi ad eum nullam faciat excusationem. Et mox: *Si sanus venire distulerit, absque excommunicatione admittendus non erit. Can.6.*

XVII. Non temerè forsan suspicaretur quis, Metropolitanos Toletanum & Emeritensem hos sibi honores decerni voluisse, honoris & gloriæ magis cupidine, quàm zelo disciplinæ. Sed ex Concilio Toletano XIII. manifestè patebit, ex avidenti utilitate, adeoque & ex urgenti necessitate coactos fuisse Reges & Metropolitanos, ut Episcopos ad se congregarent, pro rebus arduis consultandis, pro creandis novis Episcopis, aliisque gravissimis causis. *Accidit multoties ut causâ salutis alicujus, vel collationis necessaria evocati à Principe, vel Metropolitano confinitimi Sacerdotes venire differant, &c. Et ideo si quis Episcoporum à Principe vel Metropolitano suo admonitus, sive pro festivitatibus summis, Paschæ scilicet, Pentecostes & Nativitatis Domini celebrandis, sive pro causarum negotiis, seu pro Pontificibus consecrandis, vel pro quibuslibet ordinationibus Principis ad constitutum diem venire distulerit, se noverit excommunicatione mulctari. Can.8.*

CAPUT XLI. *P.2. l.2. c.51.*

Residentiæ exceptio canonica, iter Romanum, voti causa, aut jussu Papæ, aut ad Concilium Romanum sub Imperio Caroli Magni.

I. Romam proficisci tenebantur Episcopi ad Romana Concilia, cum jubebat Papa, sed non sine Regis licentia.

II. Erat & ea Regis licentia necessaria, cum voti causâ ad limina pergebant Apostolorum.

III. Agnovit Nicolaus Papa, eam Regis licentiam Episcopis necessariam esse.

IV. Sub Pipino & Carolo Magno idem professi sunt Pontifices.

V. Nova ejus rei probationes.

VI. Nec secus sub stirpe Clodovæi Regia.

VII. Inferiorum Beneficiariorum ardorem nimium in pias peregrinationes sacri Canones prohibuere.

VIII. Postquam Episcopi tum ultrò penetrarunt, admissique sunt ad Regni gubernacula, ad secretiora Consilia, ad arcana Imperii, nunquam non erat, ut injussu Principis Regno egrederentur.

IX. Solvitur objectio ex Canone Concilii VIII. Generalis.

X. Non is hujus Canonis scopus sensusque, ut Galli arroderentur.

XI. Explanatur Canon.

XII. De peregrinationibus Romanis Episcoporum certis intervallis.

I. PRopositum mihi non est, ut in eam hîc altiùs me immergam quæstionem, An ut jussio Principis ad se Episcopum vocantis, Canonica residentiæ exceptio est: ita sit & jussio Pontificis Episcopum Romam accersentis. Non videtur addubitasse Hincmarus, *Tom.2. p.152.*, quanquam & illud innuat, assensionem Principis necessariam esse, ut regni finibus Episcopus excedat. *Dignum & justum est, ut quemcumque Episcopum Romanus Pontifex ad se venire mandaverit, si infirmitas, vel gravior quæcumque necessitas, vel impossibilitas, sicut sacri præfigunt Canones, eum non detinuerit, ad illum venire studeat. Et quicumque viderit, vel audierit, quod Rex & Episcopus Apostolicæ Sedis Summum Pontificem, promptè obaudiunt & honorant, & promptiùs & humiliùs iis subjecti sui obediunt.* Cum docet Hincmarus tantò omnes Regi & Episcopis religiosiùs parituros, quantò ipsos viderint Sedi Petri obsequentiores: satis insinuat, mollem illam Sacerdotii & Regni, ac pernecessariam concordiam id jubere, ut ne injussu Regis Episcopi Regno abscedant. Rursum idem & alibi Hincmarus tradit, ubi expostulabat Leo IV. Papa, quòd non ad se per Episcopos allata essent Acta Concilii in Galliis habiti; exploratum ei non fuisse, Metropolitanos Galliæ præter jussionem Regis nec exire ipsos Regni finibus posse, nec Episcopos emittere. *Nescieus quia nos Metropolitani in hic regionibus non habemus potestatem, ut sine consensu vel jussione Regis, aut non ipsi ire, Coepiscopos nostros quoquam possimus longiùs dirigere. Pag.306.*

Voto se constrinxerat Hincmarus Laudunensis Episcopus, Romanam ut urbem peteret, Apostolorum sacra pignora adoraturus, cumque eò etiam à Papa invitaretur, Hincmarum Remensem interpellavit, Regis ut licentiam sibi impetraret. *Obsecro, quò vestra Archiepiscopali auctoritate apud Regis clementiam obtineretis, quatenus Papæ Adriani præceptis & institutionibus Ecclesiasticis mihi liceat obedire, velut ei, qui de omni Ecclesia sui habent judicandi. Videlicet ut limina Apostolorum Petri & Pauli, ut devovi, & ab eodem insuper vocatus sum, penetrare. Pag.355.*

II. Habes hîc ergo causas Romani itineris duas, votum sacræ peregrinationis, & jussionem Papæ ad causas Ecclesiasticas in commune consultandas. Utrobique porro Regis licentia necessaria. Ideo & Carolus Calvus Hincmarum Laudunensem monuit, veniret, causasque itineris justas edoceret, nec dubitaret licentiam protinus annuendam. *Tibi remandavit Rex venires ad illum; & si ipse pro causa rationabili te illuc ire velle cognosceret posset, tibi licentiam non denegaret. Pag.605.*

III. Nicolaus Papa I. acceptis literis Ludovici & Caroli Calvi Regum, causantium non posse Galliæ & Germaniæ Episcopos Romam ad Concilium, quò eos vocarat, accurrere, quòd fines Regni adversùs Paganorum incursiones tuendi essent: rescripsit mox Pontifex; Et ingenii & ministerii Episcopalis esse, ad Concilia venire, non ad militares expeditiones. *Cum militum Christi sit Christo servire, militum verò sæculi sæculo.* In majoribus causis *juxta priscum ritum* cogi debere universalia Concilia. Sed hæc præfatus, fatetur tandem non posse Episcopos in crimen adduci, cum Rex eos esset remoratus. *Quod si qui ex confratribus nostris Episcopis talia misissent, habueramus qualiter illos reprehendere, & redarguere deberemus: excepto si Regalem magnitudinem vestram se impedire dixissent: In vobis hoc pendere & corrigi debere videretur. Epist.27.* Quo satis perspicuè permittitur Principibus facultas suos in Regno retinendi Episcopos, quando ea ingruunt rerum temporalium discrimina, quæ eorum præsentiam desiderent, Ecclesiæ autem & Concilii necessitas minùs tunc urget. Hujus necessitatis judices & arbitri sunt Pontifices, Reges, Episcopi; sed ita prorsus ut non sibi tantùm singuli, sed sibi mutuò omnes consultum velint, & ea sectentur, quasi media quædam temperamenta, quibus incorrupta concordia & benevolentia alatur.

Cum Constantinopolitano I. & Calchedonensi Concilio aut concessa, aut confirmata esset potestas Exarchis omnibus & Patriarchis cogendi Concilii Universalis omnium sui Patriarchatûs Episcoporum, po-

poterat meritissimò Nicolaus Pontifex idem sibi jus vendicare. Nequaquam verò de eo controvertebatur. Semel tantùm Germaniæ & Galliæ Episcopos ad magnæ molis negotia convocari cupiebat Papa. Ideo nec Episcopi prætexuerunt nisi necessitatem tuendi armato milite Regni confinia. Nec molestus illis posthac fuit Papa, comperta semel Regis voluntate. Promitur mox Canon Concilii VIII. Oecumenici, quo sancitur, ne Principes prohibeant Episcopos itare ad Concilia Romana, & ne Episcopi ipsi ea declinent fraudulento obtentu tuendi necessariò Regni. Sed non eo jubentur Canone Episcopi injussu Regis Regno egredi, aut nihil pensi habere, quibus Respublica necessitatibus constrictetur.

IV. Pipinum Regem Stephanus Papa oraverat, ut ex Episcopis suis doctissimos quosque Romam delegaret; Pipino interim hinc excedente, Carolus Magnus duodecim Episcopos ad Romanum demisit Concilium, & in iis Senonensem, Moguntinum, Turonensem, Lugdunensem, Bituricensem, Narbonensem & Remensem Archiepiscopos. *Dirigentes Christianissimi Reges duodecim Episcopos, &c. Quibus congregatis Concilium peractum est, &c. Conc. Gall. Tom.2.p.65.* Nec Nicolaus plura cupiebat, nec est, quòd in ejus gestis nescio quas veluti latitantis astutiæ fibras venemur; totus erat ille in zeli sui flamma explicanda ad Christi & Ecclesiæ decus. Adrianus I. & in literis ad Carolum Magnum datis non dissimulat nisi annuente Rege non posse Gallos Romanum iter ingredi. *Sicut vestri homines sine vestra absolutione ad limina Apostolorum, neque ad nos conjungunt.* Fatetur sua ipsius interesse Pontifex, ut res ita sint comparatæ, ne & sui nisi jussu aut permissu suo possint in Gallias transmeare. *Ita & nostri homines, qui ad vos venire cupiunt, cum nostra absolutione & Epistola veniant. Ibid. p.97.*

V. Cum denique Adrianus II. Hincmaro Remensi mandasset, ut Hincmarum Laudunensem & tres alios Episcopos Romam mitteret Romano affuturos Concilio, nomine omnium Galliæ Episcoporum: rescripsit Hincmarus, *Tom.2. pag.700.*, injussu Reges nec se, nec alios Præsules Romam aut ire posse, aut quenquam mittere. *De eo quod pusillitati meæ vestra rescripsit sublimitas, ut Hincmarum & alios tres Episcopos, omnium Episcoporum regni domni Caroli vicem ferentes, ad Synodum Romam mitterem, vestra sciat authoritas, quia nec Hincmarum, nec quemlibet Episcoporum Remorum Diœceseos, minimè autem aliarum Provinciarum Episcopos, nisi domnus Rex illis præceperit, Romam vel in aliquam partem, mea commendatione mittendi habeo potestatem: nec ipse ego ultra fines sui regni, absque illius scientia progredi valeo.*

Concilium Duziacense I. *pag.* 252. 261. Hincmarum Laudunensem alloquens de profectione sua Romana, seu voti causâ exolvendi, seu Papæ mandatis ut morem gereret, pollicetur, nec Regis, nec Concilii Gallicani consensionem ei denegatum iri. *Si aut voluntarius, aut à Sede Apostolica vocatus Romam ire volueris, cum licentia domni Regis & fraternitatis nostræ unanimitate religiosum iter illud adgredere.*

Lotharius Imperator ad Leonem IV. Papam scripserat Hincmarum Remensem Archiepiscopum consilium primò arripuisse inter exordia Episcopatûs sui Romam proficiscendi; sed à se & à Carolo Calvo fratre Regeque prohibitum illum fuisse, quòd incumberent gravissimæ & intricatissimæ quædam causæ, quę sine eo expediti non possent. *Et quia illam volentem Romam proficisci, tam ipse, quàm frater suus Carolus Rex Franciæ, quando ei valde necessarias ad sopiendas, quæ tunc exortæ fuerant perturbationes, retinuerunt. Flodoard. L.3. c.10.* Vulfarius qui Remensi Ecclesiæ ante Hincmarum præfuerat, à Carolo Magno copiam sibi fieri expresserat peregrinationis Romanæ, ad quam se voto obligaverat. Quanquam non satis constet, an reapse profectus sit. *Eundi Romam causâ orationis ad Sanctum Petrum licentiam ab Imperatore se accepisse in quadam sua designat Epistola, sed utrum erit, certum non habemus. Ibid. l.2. c.18.*

VI. Salonius & Sagittarius sub prima Galliæ Regum stirpe, criminum suorum & depositionis infamia notissimi, cum à Concilio Gallicano Romam provocassent, à Guntramno Rege potestatem expresserunt Romam commeandi. *Ad Regem accedunt, implorantes se injustè remotos, sibique tribui licentiam, ut ad Papam urbis Romanæ accedere debeant. Rex verò annuens petitioni eorum, datis Epistolis eos abire permisit. Greg. Tur. L.5. c.20.* Ut denique retro ad superiora sæcula volvamur, Concilium Agathense temporibus Clodovæi Regis celebratum, *Anno* 506. *Can.* 35. Episcopis præcipit, ut ad Concilium conveniant, aut ad ordinationem Episcopi, cum per literas eos Metropolitanus vocabit, nisi corporali ęgritudine, aut jussione Principis distineantur. Itaque sub utraque Regum Galliæ stirpe Clodovæi & Caroli Magni, quantacumque fuerit Pontificum potestas, & juris prærogativa, ad vocandos Romam Episcopos ad Concilia, Regum consensione certissimè opus fuit. Apud Flodoardum legere est, *L.4. c.4.*, querimonias Stephani VII. Papæ ad Fulconem Remensem Archiepiscopum, nec non & comminationes pœnarum Canonicarum, nisi contenderet ad Concilium Romanum. Respondens autem Fulco blandissimè Pontificem demulcet, nec regerit non teneri se ea lege adeundi Concilii; quin immo pariturum se pollicetur, cum primùm pax Regno restituta fuerit, & sibi per Regem ire licuerit. *Si aliqua Regno quies concessa fuerit, & ab Odone Rege licentiam impetrare valuerit.* Non ergo unquam Galli Præsules, imperante Carolo Magno, ejusque stirpe, jactarunt se immunes esse à necessitate adeundi Concilii Patriarchalis Romani: sed vel Pontificibus ipsis persuasissimum erat, ei necessitati parere eos non posse, nisi Rege assentiente. Nec ea erat verborum rixa, aut sententiarum, rerumque conflictatio, sed evidentissima necessitas confirmandæ & usque perpetuandæ Regni & Sacerdotii concordiæ; qua dissiliente, nihil jam constare, nihil prorsus stare potest.

VII. Ad minores jam nobis pergendum est Beneficiarios, quorum vel pietati, vel curiositati, vel imprudentiæ modus statuendus aliquis fuit; interdicto, ne peregrinationi se vel Romanæ ad B. Petrum, vel Turonensi ad B. Martinum committerent, nisi permittente Episcopo, qui & ipse monendus fuit, ne nisi circumspectissimè permitteret. In Concilio Verno, *Can.*10., anno 755. prohibiti sunt Regulares, ne Romano se darent itineri, nisi ad causas Monasterii persequendas, & Abbatis mandato. *Nisi obedientiam Abbatis sui exerceant.* In Concilio Cabilonensi II. anno 813. vetantur Parochi Romam ire, aut Turonum, nisi permittente Episcopo. *Romam, sive Turonum absque licentia Episcopi sui adire, penitus decrevimus inhibendum. Can.*44. 45. In eodem Concilio laborarunt in eo Præsules, ut eam excuterent Presbyteris, Diaconis, cæterisque Clericis temerè præjudicatam opinionem, posse hujusmodi peregrinationibus expiari ea facinora, quibus sacro ministerio fuerant arcendi: *Negligenter viventes, in ea purgari se à peccatis putant, & ministerio suo fungi debere, si præfata loca attingant.* Sugillaverat & Carolus Magnus illos, qui hoc peregrinationum piarum fuco, vitia tegebant sua, & dissimulabant, non sanabant: porro ipsas per sese peregrinationes suo ipse exemplo vehementer commendabat; un-

unde & ex Sangallensi Monacho, in ejus exequiis; *Super vestimentis Imperialibus pera peregrinalis aurea posita est, quam Romam portare solitus erat. Du Chesne Tom.2. pag.87. 95. 103.* Optimates autem Galli tanto æstuabant harum Romanarum maximè peregrinationum fervore, ut miretur Eginhardus, qui potuerit Carolus Magnus, tanto eum flagraret zelo ad honorificentiam Romanæ Ecclesiæ exhibendam, non sæpiùs, quàm quater adire & venerari limina Sacra Apostolorum. *Quam cum tanti penderet, tamen intra XLVII. annorum quibus regnaverat spatium, quater tantùm illò votorum solvendorum ac supplicandi causa profectus est.* Abbatissæ ipsæ & Moniales Claustrorum septis contineri non poterant, quin in hoc iter Romanum se darent, tanto & sexus, & professionis suę periculo. Unde & his interdicendum tandem illis fuit in Forojuliensi Concilio, *Can.12.*, Paulini Patriarchæ anno 791. In Epistola quadam sua testatum facit Nicolaus Papa, tot peregrinorum millia quotidie Romam adventare, ut observari ibi compendio possit illa limitum impatiens universalitas, qua Christus Ecclesiam sua se pactus est dotaturum. *Siquidem tanta millia hominum protectioni, ac intercessioni Beati Apostolorum Principis Petri ex omnibus finibus terræ properantium, sese quotidie commendant, &c. Ep.8.* Displicuit innomerabilis hæc peregrinantium multitudo Claudio Taurinensi, cumque usum cultumque Imaginum insectatus esset, reliqua maledicentiæ suæ jacula contorsit in hanc fidelium pietatem. Verùm in aciem prodiens Jonas Episcopus Aurelianensis, *L.3. De cultu Imagin.*, venenata ejus tela in ipsummet retorsit; pervicitque, si Arcæ olim Mosaycæ tantum religiosæ venerationis impensum fuisset; posse & corpus Petri Apostolorum Principis tot illo apparatu coli, quo eum fideles prosequebantur.

VIII. Sed quantumvis vel fideles laici, vel Beneficiarii minorum gentium efferbuerint ad has Romanas peregrinationes, & quamvis modus illis non semel imponendus fuerit: longè secus de Episcopis judicandum: unde & insulsa fuerit illa vel suspicio, vel conjectura, eo fine tantum vetitos esse sine licentia Regis Romam peregrinari, ne frequentius in hæc illi se darent itinera, Ecclesiasque suas absentia diutina contristarent. Regiæ licentiæ necessitas non ad Romanas tantùm pertinet profectiones, sed ad quascumque extra Regnum. Et decet enim, & necesse est, ideo necesse est, quia decet, ut cum tam sublimi stent culmine Episcopi, non in Ecclesia tantùm, sed & in Regno: eumque tantum possint in temporali Civitatum regimine, nonnunquam verò, & in Consiliis Principum: & decet, inquam, & necesse est, ut injussu Regio Regno non exeant. Æquissimum est omninò, ut cum inter Regni optimates sedeant Episcopi, & non rarò supra ipsos, eumque Regni gloria & magnificentia longè plurima in ipsos refundatur, refundantur & leges, & aureæ quædam ac nobilissimæ legum servitutes.

IX. Nec nescimus tamen in Concilio VIII. Oecumenico graviter perstringi Metropolitanos, qui ne Concilio interessent, quò à Patriarcha vocabantur, à Regibus prohiberi se causabantur, ne Regno exirent. *Quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundùm vocationem Apostolici Præsulis occurrant, à mundi Principibus se detineri sine ratione causantur, placuit talem excusationem omnimodis esse invalidam. Can.57.* Jus Patriarchale hoc Canone constituitur. His enim admodum rationibus cum Patriarchis illud omnibus communicatur. 1. Hanc esse vetustissimam consuetudinem, ideoque necessariò observandam. *Priscam consuetudinem decernit ab omnibus observari.* 2. Hoc sibi Patriarcham in Metropolitanos peperisse jus, aut illis ordinandis, aut palliis ad eos mittendis. *Qui ab ipsis promoventur, & sive per manus impositionem, sive per pallii dationem Episcopalis dignitatis firmamentum accipiunt.* 3. Cum terreni Principes quoties sibi collibitum est, Conventus Procerum suorum convocent, iniquum esse, ut ab ipsis prohibeantur Sacri Episcoporum Conventus. *Cum Princeps pro suis causis Conventus frequenter agat, impium est, ut Summos Præsules ad Synodos pro Ecclesiasticis negotiis celebrandum impediat.* 4. Bis anno quolibet sua Metropolitani congregant Concilia; at tanto & utilitatis, & necessitatis esse majoris Concilia Patriarchalia, quàm Provincialia, quantò majus est bonum, quodcumque effusius & universalius est. *A' Metropolita quippe unius quidem Provinciæ dispositio efficitur, à Patriarcha verò sæpè totius causa Dioceseos dispensatur. Propter quod & speciale lucrum propter generale bonum postponi convenit.* 5. Hallucinatur, quisquis sibi fingit, nulla posse nisi accedente Principum assensione, aut præsentia celebrari Concilia. Cum ex adverso indubium sit nullis temporales Principes nisi Oecumenicis affuisse Conciliis; nec conducat ab illis observari, quæ factitantur, vel dictantur omnia in Episcoporum consessibus. *Nec interfuisse illos Synodis, exceptis Conciliis universalibus invenimus. Neque enim fas est, sæculares Principes spectatores fieri rerum, quæ Sacerdotibus Dei nonnunquam eveniunt.* His præmissis, statuit Synodus suspensionis pœna afficiendos Episcopos, qui accersiti à Patriarcha intra duos menses non paruerint; si uno verò amplius anno cunctentur, dignitate sacra spoliandos.

X. Vix mihi, ac ne vix quidem persuadere possum, Legatos Pontificios, qui ei Concilio præerant, hoc Canone promulgato voluisse inurere contrariam, de qua suprà, consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ. 1. Usque adeo enim tunc temporis Romani Pontifices Constantinopolitanis vel Imperatoribus, vel Patriarchis & Episcopis non innitebantur, ut deprimerent, & in ordinem quodammodo redigerent Episcopos & Principes Gallos; ut ex adverso indubitatissimum sit illos in Carolum Caroliquе Magni stirpem & in Ecclesiam Gallicanam incubuisse, ut hoc se inexpugnabili munimento tuerentur adversùs infida semper consilia & machinamenta Grecorum. 2. Persuasissimum erat Romanis Præsulibus, & multis experimentis compertum, quàm non magni facerent Galli Reges Præsulesque Græcorum placita & decreta qualiacumque. Recentissimum erat, & ob oculos versabatur documentum de Concilio VII. Generali, quod necdum potuissent Romani Pontifices expugnare, ut in Galliis valeret aut publicaretur. Qui sperassent VIII. admissum iri ab iis, qui VII. contumacissimè adhuc reluctarentur? Quorsum hoc ergo, nisi in animum induxissent suum Gallos à se abalienare, nullo alioqui fructu? 3. In Oriente ipso Canonica habebatur residentię venia & dispensatio, cum Episcopos Imperator in Palatio & in obsequio suo remorabatur, ut jam diximus, dicemusque inferiùs. Concilium ipsum Constantinopolitanum, quod Primum & Secundum dixere, & quod habitum est paulò post Concilium VIII. fatetur jussione Principis & Patriarchę relaxari Episcopis residentię legem. *Si quis Episcopus nec regio jussu detentus, nec sui Patriarchæ ministerio deserviens, nec à gravi morbo retentus, plusquam sex mensibus in alio loco degat. Can.16.*

XI. Si ergo in Ecclesia Orientali poterat Imperator, si poterat Patriarcha Episcopos extra Diœcesim ad se vocare, secumque retinere: necesse prorsus erat, ut aliquæ vigerent inconcussæ concordiæ leges, ne sibi colliderentur duæ hæ potestates, ubi ab utraque simul Episcopi evocarentur. Porro in ea jussionum pugna, operosum non est divinare, utri ob-

tem-

temperassent Orientales Episcopi, quorum Conventus aliqui Imperatores incaverant supra Concilia & Canones, eorumque Decreta Synodicis statutis exæquarant.

Sed non is ego sum, qui in eam ingrediar quæstionem disceptandam, utri magis priusve potestati parendum sit, ubi discordant mandata. Nobis vel audaciores, vel perspicaciores aliqui eam pertractabunt. Unum hic ego profitebor, sola in his concordia res feliciter processisse, nec aliò vel sanctissimos quosque Pontifices, vel Concilia ipsa collimasse, quàm ut pax & concordia aut retineretur, aut quàm properè resarciretur. Ideo & Canon ipse Concilii, cui jamdiu illustrando operam damus, non aliud agit, quàm ut duo quædam statuantur, quibus Regni & Ecclesiæ pax inconvulsa Canonumque religiosa observantia stabiliatur. 1. Non esse quærendos, aut etiam fingendo Metropolitanis hos prætextus, ut hactenus fecerant, quo se subducerent obedientiæ & subjectioni Patriarchæ. Itaque non tam imminuebatur hoc Canone potestas Principum, quàm Metropolitanorum fraudulentia redarguebatur. *Licèt tale impedimentum, & fictam prohibitionem Metropolitanorum suggestione diversis modis fieri didicerimus.* Propria Canonis ea sunt verba. 2. Prohibenda non esse à Principe ea Concilia, quorum convocandorum jus est penes Patriarchas. Quo nihil vero, nihil æquo magis consentaneum sanciri potest. Sed sunt nihilo tamen minus eæ temporum quandoque molestiæ & difficultates, quibus coguntur quodammodo Reges Regni sui Episcopos retinere, ne usquam interim discedant. Nec sanè vel ullum hic fit verbum, quò ea potestate spolientur Principes, & qua sanè exui nequissent, nisi eversis funditus legibus, moribusque Orientis. Non possunt ergo summa sua potestate uti vel Pontifices, vel Principes, nisi eo ejus temperamento & modo, quo mutua alatur concordia.

XII. Unum restat, ut dicamus de ea sive lege, sive consuetudine, certis annorum interstitiis Romam proficiscendi. Concilium Romanum sub Zacharia, ut jam diximus Capite superiore, n. 10. in eam rem, eam necessitatem non indicit, nisi Episcopis iis, quos à Papa ordinari jus, fasque erat. Et quidem si Romæ proximiores sint, jubet eos quotannis Romam pergere: si remotiores autem, eo temporis intervallo pergere, quod in ordinatione ipsa sua subscriptione propria confirmarunt. Antiqua enim Conciliorum, Pontificumque Decreta ita sanxisse. *Can. 4. Ut juxta sanctorum Patrum & Canonum statuta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolicæ sedis ordinationi subjacebunt, qui propinqui sunt, annuè, Idibus mensis Maji, sanctorum Principum Apostolorum Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione seposita: qui verò de longinquo, juxta Chirographum suum impleant.* Joanni Ravennati Archiepiscopo Nicolaus I. præcepit, ut Romam quotannis accederet: *Ad Apostolicam sedem semel in singulis properare studeat annis, nisi fortè remorandi licentiam ab Apostolica sede recipiat. Anast. Bib. in vita.*

Hinc autem existit 1. Cæteros Episcopos, qui à propriis passim ordinabantur Metropolitanis, nulla hujusmodi lege fuisse obligatos. Unde nec suprà Gallicani Episcopi Romano se commisere itineri, nisi aut proprio se voto obligassent, aut illos nominatim accersisset Pontifex. Soli ergo Italiæ & Siciliæ Episcopi ea necessitate tum arctabantur petendæ Urbis post certa quædam intervalla. 2. Canone Concilii VIII. non compelluntur ad Romanos Synodos, nisi Metropolitani, quos Pontifex aut ordinabat, aut pallio decorabat. Unde nec ejus juris mentio antè ulla, quàm Metropolitani omnes Pallio donarentur. Ante tempora Concilii VIII. necdum usu receptum erat ut Episcopis certò quodam annorum spatio Urbs petenda esset; sicut & ante tempora Gregorii Magni, cum nondum omnes Metropolitani Pallio essent donati, ne Synodis quidem Romanis adesse jubebantur.

CAPUT XLII. P. 4. l. 2. c. 74.

Exceptio Residentiæ Canonica, iter Romanum, post annum Christi millesimum.

I. Quæ universim rationes ad iter Romanum Episcopos invitarent.

II. Necdum oblitterata sunt prorsus ejus pristini usus vestigia, visitandæ quotannis Ecclesiæ Cathedralis, sive privatim, sive solemnibus Processionibus.

III. Episcopi singulis etiam annis Metropolitanam Ecclesiam & Metropolitanum ipsum reverenter invisebant.

IV. Episcopi Occidentis eodem ritu visitabant Ecclesiam Romanam & Pontificem ipsum. Arbitrariæ primò fuere hæ visitationes.

V. Urgebat Gregorius VII. Episcopos ad Romanum iter ingrediendum, non tamen præcipiebat unquam.

VI. Hujus consuetudinis progressio sub Urbano II. & Paschali II. sub quo jam vigebat certus mos, ut Metropolitani tertio quoque anno Romam peterent, sed quibus tamen potestas erat delegandi suo loco.

VII. Hujus consuetudinis progressio usque ad posterius hoc ævum. Quâ modestiâ & veneratione summi Principes & Episcopi usi sunt erga summos Pontifices, cum utilitas, & necessitas Regni intercessit, nec Episcopi in Romanum iter se darent, quò vocabantur.

VIII. Bernardi, Stephani Tornacensis & Anselmi de his sententia.

IX. Potissima ratio harum Romam profectionum spectabat ad sciscitandum Pontificem de tota Episcopatuum administratione.

X. Sub Innocentio III. jam statuta erant intervalla certa harum Romanarum peregrinationum.

XI. Qui concilietur obedientia Cardinalium Papæ obligata, cum necessitate residendi in Episcopatibus suis.

XII. Ut extiterit tandem generalis consuetudo omnium Episcoporum eundi, aut delegandi Romam certis intervallis.

XIII. Sixtus V. extremam huic statuto manum admovit. Quæ nunc intervalla, quæ magnopere commoda harum profectionum.

XIV. Tridentina Synodus relaxavit legem visitandæ ab Episcopis Ecclesiæ Metropolitanæ.

XV. Memoranda Spondani Apamiensis Episcopi Annalium Continuatoris verba.

I. INniti potuere peregrinationes Episcoporum Romanæ, aut antiquissimæ consuetudini visitandæ Ecclesiæ Metropolitanæ ab Episcopis, aut à fidelibus omnibus visitandæ quotannis Ecclesiæ Cathedralis, aut necessitati adeundi Romana Concilia, aut iis fungendi officiis, quæ ad Ecclesiæ universæ incolumitatem potest à singulis Episcopis summus Pontifex expectare.

II. Quod ad usum spectat alliciendi Diœcesanos omnes ad Ecclesiæ Cathedralis visitationem; ejus meminit in Synodicis Constitutionibus suis Odo Parisiensis Episcopus, Mauritii successor anno 1196. *Moneant Presbyteri Parochianos suos in Confessionibus & Prædicationibus suis, ut saltem semel in anno peregrinando visitent Ecclesiam Parisiensem.* Cap. 51. In Concilio Juliobonensi anni 1080. idem præscriptum

ptum fuerat, & via executioni complanata fuerat, juſſis Parochis quotannis Proceſſiones ad Cathedralem Eccleſiam perducere: *Presbyteri ſemel in anno circa Pentecoſten cum Proceſſionibus ſuis ad matrem Eccleſiam veniant*. Anno 1293. Vuillelmus Andegavenſis Epiſcopus ſtatuto Synodali præcipit Parochis, & Presbyteris aliis, qui Confeſſiones exciperent, ut Pœnitentibus ſuis injungerent viſitationem Eccleſiæ Cathedralis Andegavenſis, ſaltem per annos quinque, vel ſeptem, cum eo ritu piè colerentur aliæ ejuſdem Provinciæ Eccleſiæ Cathedrales. *Order. Vita pag. 5522. Spicil. tom. 11. pag. 238.*

In Concilio Colonienſi anni 5536. declaratum eſt, eas Proceſſiones, quæ ſolemnioribus diebus à Collegialibus Eccleſiis ad Cathedrales celebrarentur, reſidua quædam veluti veſtigia eſſe pietatis fidelium antiquiſſimæ, ut ſe ſuo recolligerent & conglutinarent Epiſcopo, tanquam vertici unitatis ſacræ, & fonti cæleſtium benedictionum. *Proceſſiones Eccleſiarum Collegiatarum ad ſummum Templum, quæ in diebus maximè celebribus ac feſtis fiunt, proculdubio inſtituta ſunt cauſa conveniendi illuc ad Miſſas Epiſcopales, deſiderioque recipiendi communionem, vel benedictionem Epiſcopalem. Jam cum iſti conventus ſpeciem quidem antiquitatis, & nihil præter ea repreſentent, imò perniciosæ evagationis materiam præſtent, &c. Par. 3. c. 28.* Vides ut matrici, & fonti, ac origini ſuæ omnes ſe Eccleſiæ aliæ ſubinde adjungerent. Ut in pias has peregrinationes corruptelæ mox aliquæ irreperent. Ut non agreſtes amplius, ſed urbanæ tantùm Eccleſiæ hoc pietatis officio fungerentur. Ut denique ſatius tandem viſum ſit, hæc priſcę religionis aboleri monumenta, cum non aliter extirpari poſſe viderentur, quæ irrepſerant vitiorum peſtes. Hoc enim Concilio vetitæ ſunt hæ Proceſſiones; niſi ubi Epiſcopus in Eccleſia ſua præſtò eſſet.

Concilii tamen Rotomagenſis Patribus viſum eſt anno 1581. excitandam rurſum hanc, quæ penè jam exoleverat, fidelium pietatem, innovatis Indulgentiis iis, quæ conceſſæ quondam fuiſſent, ut ea illecebra ſpiritali Diœceſani omnes ineſcarentur, ad viſitandam Eccleſiam Cathedralem, Paſchę ſaltem & Pentecoſtes die. *Præcipimus illarum indulgentiarum confirmationem à Sede Apoſtolica peti. Sunt enim neceſſaria ad veterem morem Chriſtianorum conſervandum & inſtaurandum, viſitandi Cathedralem & Matricem Eccleſiam in Paſchate & Pentecoſte, & tum confluendi ad ſuſcipiendam Benedictionem Epiſcopalem. Tit. de Epiſ. Offic. c. 35.*

III. Quo Cathedralem Eccleſiam cultu à Diœceſanis obſervari curabant Epiſcopi, eo ipſimet Metropolitanum proſequebantur. Crimini vertit Innocentius III. Epiſcopo Pictavienſi, quòd plures annos non viſitaſſet Metropolitanam Eccleſiam Burdigalenſem, quanquam invitatus eò fuiſſet à Metropolitano, in vim ſacramenti ſibi præſtiti. *Nunquam Metropolitanam Eccleſiam viſitavit, licèt plures vocatus ad eandem in virtute obedientiæ ac ſub debito juramenti, quo Eccleſiæ Burdigalenſi tenetur. Regeſt. 13. Epiſt. 92.* Vuillelmus Major Andegavenſis Epiſcopus anno 1291. Metropolitanam Eccleſiam Turonenſem viſitavit, ut qui tertio poſt inaugurationem menſe eo fungi officio conſtringeretur. *Cum nos more Majorum noſtrorum teneremur infra tres menſes à tempore conſecrationis noſtræ Turonenſem Eccleſiam viſitare.* Narrat Rogerius graviter conqueſtum fuiſſe anno 1191. Goffridum Archiepiſcopum Eboracenſem de Epiſcopo Dunelmenſi, qui Eccleſiam Eboracenſem à biennio jam toto fraudabat tum viſitationibus, tum muneribus ſtatutis. *Jam per biennium Eccleſiam noſtram Eboracenſem debitis ei Proceſſionibus ab antiquo, & oblationibus in diebus Pentecoſtes contra juris ordinem ſpoliare præſumpſiſti.*

In Concilio Ravennate anni 1317. conceptis verbis exprimitur, ſuffraganeos omnes Epiſcopos Metropolitanæ Eccleſiæ ſolitos piæ viſitationis honorem dependere diebus Feſtis ſolemnioribus, ac prætetea quoties eos Archiepiſcopus ad communicanda de rebus gravibus conſilia accerſebat. *Cum ſæpè contingat dominos Suffraganeos Eccleſiæ Ravennatis debere Eccleſiam Ravennatem viſitare, pro feſtivitatibus Sanctorum Apollinaris, Vitalis, vel aliis ex cauſis in Provincia emergentibus, à nobis evocati. Can. 11.* Gemina hìc apertè declaratur ratio adeundæ ab Epiſcopis Metropolitanæ Eccleſiæ; tum ut unitatis & dignitatis ſuæ vertici aſſurgerent, tum ut cum eo de negotiis & cauſis quibuſque graviſſimis Eccleſiæ tractarent, qua poſtrema ratione Synodi continentur, tum ordinariæ, tum extraordinariæ.

IV. Ipſiſſimæ autem hæ cauſæ fuere Epiſcopis omnibus, Occidentalis maximè Eccleſiæ, ut hoc viſitationum ſtatarum obſequio proſequerentur Romanam Eccleſiam, Monumenta Apoſtolorum, Vicarios Chriſti, verticem unitatis & communionis Catholicę. Hæ porrò viſitationes, ſive ad Chriſtum in Apoſtolorum ſuorum monumentis adorandum, ſive ad percunctandam Apoſtolicam Sedem, aut ut arcana quædam monita Pontifici inſuſurrarent, aut ut Synodis intereſſent, liberæ certè & voluntariæ videntur primò fuiſſe, ſaltem quoad Epiſcopos extra Italiam ſitos. In Moſomenſi Concilio anno 995. querelę editæ ſunt de Gallicanis Epiſcopis, quos Joannes Papa ad Concilium Aquiſgranenſe vocaverat, inde ad Romanum, nec tamen illi acceſſerant. Arnulphum Remenſi ſedi reſtitui percupiebat Pontifex, à quo vehementer abhorrebant Reges & Epiſcopi Galli.

Persæpè non aliæ quàm pietatis ergo peregrinationes erant. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus *Romam gratia orationis abierat*, ut ait Glaber. *Glaber. l. 3. c. 8. Fulbert. Ep. 109. 110.* Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus, *Arnulph. Epiſt. 8. 28.*, recepit Papæ, ad ejus ſe pedes provolvendum, veniamque oravit, quod tandiu procraſtinaſſet. Semel etiam cauſatus eſt, quòd à Rege prohibitus eſſet. Itineris ſui Romani frequens meminit Hildebertus Epiſcopus Cenomanenſis. *Hildebert. Epiſt. 19. 24. 76.* Archiepiſcopus Cantuarienſis apud Joannem Saliſberienſem, *Epiſt. 44.*, profitetur, ſe & inſigniores Epiſcopos his profectionibus Romanis ipſa ſua profeſſione obligari. *Nos Eccleſiam Romanam ex profeſſione noſtra ſtatutis temporibus, cogimur viſitare.*

Laici uſque adeo has peregrinationes frequentabant, ad peccatorum maximè indulgentiam conſequendam, ut iis à Concilio Salingeſtadienſi, *Can. 16. 18.*, interdicendi fuerint, anno 1022. niſi permitteret Epiſcopus. *Nullus Romam eat, niſi cum licentia ſui Epiſcopi.* Stephanus IX. Gervaſium Remenſem Archiepiſcopum invitavit ad Synodum Romanam, ut de negotiis Eccleſiæ ſententiam ejus ſciſcitaretur: *De cauſis Eccleſiaſticis tuum conſilium habebimus. Ep. 1.* Ad eundem iiſdem pene verbis Alexander II. *Dum ad Synodum, ad quam pro adjutorio ſancta Eccleſia invitatus es, veneris. Epiſt. 13.* Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus teſtatum facit ab eodem Alexandro II. rogatum ſe, ut ad Synodum Romanam accederet, dum Beccenſem adbuc regeret Eccleſiam. *Rogaſtis me quatenus ad vos venirem, vobiſcum in Palatio veſtris ſtipendiis tribus, aut eo amplius, menſibus moraturus. Baron. an. 1070. n. 30.* Ubi verò Archiepiſcopali Eccleſiæ præfectus fuit, excuſatum ſe voluit, oravitque Pontificem, ut Pallium mitteret, nec juberet Romam proficiſci. Reſcripſit Hildebrandus, Romanę tunc Eccleſiæ Archidiaconus, conceſſum iri quod petiſſet, niſi rem petiiſſet nullo hactenus exemplo ni-

nixam; adeoque necesse esse, ut limina Apostolorum inviseret. *Unde necessarium nobis videtur, vos Apostolorum limina visitare, quatenus de hoc & caeteris efficaciùs vobiscum consulere valeamus.*

V. Gregorius denique VII. hic ipse nimirum Hildebrandus, instantiùs urgere cœpit Episcopos, ut his fungerentur visitationibus. Scripsit ille quidem ad Episcopos Longobardiæ, Generalem Synodum quotannis Romæ haberi. *Non incognitum vobis esse credimus, jamdudum constitutum in Romana Ecclesia esse, ut per singulos annos ad decorem & utilitatem sanctæ Ecclesiæ generale Concilium apud Sedem Apostolicam sit tenendum.* Baron. an. 1074. L. 1. Ep. 42. 43. Videri possit id quidem non spectare nisi ad Episcopos Italiæ; quamquam *generalis* Concilii vox latè pateat. At ubi ad Lanfrancum idem ipse Gregorius literas dedit, querelis minisque refertas, super eo, quòd ex eo tempore Romam non venisset, quò ad Sedem Petri provectus fuerat; nec satis momenti esse duxit in eo, quòd vereretur Lanfrancus, ne Rex subosfenderetur. *Nisi Apostolica mansuetudo, nostro & amoris pignus antiquum nos huc usque detinuisset, profectò nos hoc graviter ferre, jamdudum tibi constituisset, &c. Non debuit te aliquis aut mundana potestatis terror, aut cujusquam personæ superstitiosus amor à conspectu nostro retrahere.* L. 6. Ep. 30. Sed ne minæ quidem illæ nisi ex amore proficiscebantur, uti nec querelæ: amicum magis hæc omnia, quàm Pontificem sapiebant. Effluxerant enimvero jam anni sex, ex quo Gregorius in Petri Throno sedebat, nec interea Lanfrancus ad Romanum se iter accinxerat. Ex quo hauddubiè infertur nullam adhuc incubuisse Romani itineris necessitatem. Altero post anno datis ad suum in Anglia Nuntium literis Pontifex, mirum esse testatus est, factitari ab Angliæ Rege, quod nec Pagani Principes facerent, cum prohiberentur Episcopi Romam proficisci. *Nemo enim omnium Regum, etiam Paganorum contra Apostolicam Sedem hoc præsumpsit tentare, quod is non erubuit facere; scilicet ut Episcopos & Archiepiscopos ab Apostolorum liminibus ullus tam irreverentis & impudentis animi prohiberet.* Sed quamquam iniquum sit pias vetari peregrinationes, non statim necessarium est, ut Episcopi eas adgrediantur: Voluntaria & libera pietatis opera vetare impium est. Libera pietate incitati Laici fideles Romanum iter emetiuntur, non ulla necessitate; summæ tamen impietatis fuerit illos deterrere. Ideo & Nuntio suo mandabat Pontifex, ut nomine Sancti Petri urgeret, invitaretque Episcopos Angliæ & Neustriæ, ut bini saltem ex quaque Metropoli ad Romanam Synodum convenirent. *Ut ex parte B. Petri præcipias & invites.* L. 7. Ep. 11. 12.

Eodem ipso anno hortatus est Gregorius Manassem Archiepiscopum Remensem, ut ad Concilium Lugdunense pergeret, à Legato Sedis Apostolicæ convocatum. Causas nescio quas prætexuit Manasses, ne iret, Pontifex ultra querelas nihil tentavit. Meræ etiam querelæ fuere ejus ad Archiepiscopum Rotomagensem, quòd tandiu Romam non venisset, quò Gentes nuper conversæ & remotissimæ quotannis generali Christianæ pietatis instinctu incitatæ ventitabant. *Qui verò labor, aut quæ difficultas vobis præ aliis diffusis per tantum spatii B. Petrum negligere, cum ab ipsis mundi finibus etiam gentes noviter ad fidem conversa, studeant annuè tam mulieres, quàm viri ad eum venire.* L. 9. Epist. 1. 8. Minas mox quidem intentat, quòd Pallium non flagitasset; sed vel hinc patet, minimè necessarium tunc fuisse, ut Romam peteret, quisquis Pallium postulabat. Suspensionis sententiam evibraverat Diensis Episcopus Pontificius Legatus in omnes Normanniæ Episcopos, uno excepto Rotomagensi, quòd Synodo quam indixerat, non affuissent. Jussus est à Pontifice eam sententiam revocare; nihil, inconsulto se, facere, quo Rex offendi posset: & ita secum statuere, nihil Ecclesiæ majori esse & ornamento & præsidio, quàm benevolentiam Regnum, pari saltem benevolentia & amore promerendam. *Præfatum Regem ulterius in talibus sine assensu nostro non exasperes. Videtur enim nobis multò meliùs ac faciliùs lenitatis dulcedine, ac rationis ostensione, quàm austeritate vel rigore justitiæ illum Deo lucrari, & ad perpetuum B. Petri amorem posse provocari.* Quæ doctrina Gregorii tantò plus ingerit nobis admirationis, quòd neminem fallat, quàm totus ille vigore & austeritate disciplinæ rigesceret. Hinc sanè perspicuum est, quàm temperatè & modicè in summos Principes ille consuleret, ut ne usquam eos exasperaret. Hoc tamen eodem anno Lanfrancum rursus vehementiùs idem lacessivit, non querelis tantùm & minis, sed interta suspensione Episcopalium functionum, nisi quarto saltem post mense Romam advenitaret. L. 9 Epist. 20. Verùm non pauca sunt hic pensitanda. Erat Lanfrancus Pontificis Legatus. Itaque peculiares poterant esse causæ, ut Romam accerseretur. Plures ille annos transegerat, à Romana profectione semper alienus. Inde efficitur necdum necessarias fuisse eas profectiones, sive ad Concilia Romana, sive ad venerandum summum Christi Vicarium, sive ab colenda Apostolorum limina. At poterant interim incurrere causæ aliquæ tam graves ad Ecclesiæ salutem, ut non possent non, se gravi constringere piaculo Episcopi, si Pontifici Romam eos accersenti non parerent, quandiu Rex non intercedebat ob graves Regni necessitates. Nec enim Lanfrancum Gregorius suspensionis sententia perculisset, si, Rege vetante, Romam non petiisset; eo ipso anno, quo jussus ab eo est Legatus suspensionem consimili de causa vibratam revocare, ut colligendæ Regis gratiæ & benevolentiæ id donaretur. Adde quòd idem Pontifex anno 1078. in Concilio Romano suspenderit Episcopos, qui invitati cum fuissent, absfuerant, nec canonicas allegaverant excusationes. *Neque per se, neque per canonicam excusationem ad Synodum præsentem venerunt.* Ecquis autem ambigat, quin Lanfrancus legitimis causis niti sibi videretur?

VI. Pari fuit & in Reges observantia Gregorii VII. successor Urbanus II. inde est quod tantopere exhilaratus fit ea licentia, qua Rex Galliæ Episcopis & Abbatibus Regni sui copiam fecerat adeundi Romani Concilii. *Rex Francorum non solùm venire ad nos alios non prohibet, verùm etiam omnibus sua potestatis Episcopis & Abbatibus venire ad Concilium licentiam dedit.* Epist. 38. Ex adverso autem sub eodem Pontifice Anselmus ab Angliæ Rege facultatem exculpere non potuit petendæ Urbis, ad impetrandum Pallium. Baron. an. 1094. Nimirum ab Antipapæ Guiberti sectariis fascinatus fuerat Rex Angliæ, postea objecto eo errore Pallium ipse Roma Anselmo mitti impetravit; denique aliquantò post rursum vehementiùs urgente Anselmo, ut Romam proficisci sineretur, diu reluctatus, tandem utcumque etsi subinvitus assensus est. An. 1098.

Urbanum II. excepit Paschalis II. cujus est Epistola ad Archiepiscopum Poloniæ data, quæ integra legitur in prima Compilatione Antonii Augustini, & quæ ex parte tantùm aliqua libris in texta est Decretalium, ubi malè inscribitur Archiepiscopo Panormitano. *Extra. De elect. c. 21.* Ægrè adduci potuerat is Archiepiscopus, ut præstaret sacramentum, quod exigebatur ut daretur Pallium, & cujus inter varia capita, erat quod spectaret ad visitanda limina Apostolorum. Monuit illum Pontifex Metropolitanos omnes orbis eo sacramento fun-

fungi, remotissimos etiam, & ultra ipsius Poloniæ fines longè semotos; & ab eis visitari Apostolorum limina, non triennio tantùm quolibet, sed singulis annis, saltem per Delegatos suos. *Numquid non & ultra vos Daci consistunt? & tamen eorum Metropolitani, & idem juramentum asserunt, & Apostolorum limina per legatos suos, non tantùm per triennium, sed singulis annis visitant.*

Multa sunt, & permagni omninò ponderis, quæ ex hac Epistola colligamus. 1. In sacramento Metropolitanorum eam clausulam expressam fuisse, visitandi monumenta Apostolorum. 2. Et quidem triennio quolibet visitandi. 3. Nulla tunc adhuc adhibita distinctione regionum propinquiorum & longiorum. 4. Integrum fuisse eo munere fungi per Legatos. 5. Episcopos necdum ea necessitate & lege implicatos fuisse. 6. Pietatis æstu Præsules Romam advolabant, etiam longinqui, etiam singulis annis: adeo non litigabant de necessitate tertio quoque anno veniendi, aut mittendi. 7. A' verò, aut veri certè simili non abludit, à voluntaria illa & libera pietate profectam esse consuetudinem, quæ consenescendo convaluerit, & in legem tandem evaserit, ut & alibi sexcenties contigit.

Sub eodem Pontifice Radulphus Roffensis Episcopus in Cantuariensem tandem electus est Archiepiscopum, post diutinum à morte Anselmi interregnum. Sequester accessit Ivo apud Sedem Apostolicam, ut ne compelleretur Romanum iter aggredi ad Pallium obtinendum, & ad colenda Apostolorum limina, pro more Majorum suorum. *Hic in propria persona Sedem Apostolicam visitare secundùm Majorum instituta deliberavit; sed eum partim corporis debilitas impedivit, partim periculum Romani itineris deterruit. Ivo Epist.252. Baron. an. 1114.*

VII. Venio ad Adrianum IV. qui cum in manus devenisset Vuillelmi utriusque Siciliæ Regis, compulsus est ad fœdus cum eo ineundum, in quo assentiebatur ei temperamento, quod seriò hic perpendi operæ pretium est. Nempè ut si Pontifex Episcopos Siculos Romam vocaret, Rex pro sua potestate, quos vellet, retineret in Sicilia, ad Regni & Ecclesiæ tutelam. *Si de Sicilia Ecclesia Romana personas aliquas Ecclesiastici ordinis vocaverit, magnificentia nostra, nostrorumque hæredum pro Christianitate facienda, vel pro suscipienda corona, remoto malo ingenio retinebit, quas providerit retinendas. Baron. an.1156. n.5. An.1157. num.9.*

Inter hunc Pontificem & Fridericum I. Imperatorem diutinæ conflagravere dissensiones, gravissimè expostulante Pontifice, quod Imperator publicato Edicto Romanas peregrinationes interdixisset. Contrà Fridericus obtendebat, non prohibitas illas à se fuisse, sed ad eum modum revocatas, quo discrimina aliàs ab Imperio gravissima propulsarentur. Thomas Cantuariæ Archiepiscopus & Martyr, Regibus Angliæ hoc ipsum crimini vertebat, quòd iniquo ferrent animo Romam pergi, sive ad pœnitentiæ levamentum aliquod consequendum, sive pietatis ergo, aut visitationis debitæ. *Quos necessitas pro compendio pœnitentiæ, vel pro remedio animæ, aut pro visitationis debito compellit ad dominum Papa iter arripere. Baron. an.1166. n.58.* Fuit & illud inter consuetudines Regias Angliæ, quibus non potuit adduci Thomas, ut assentiretur: *Quod non liceat Archiepiscopo, vel Episcopo exire de Regno, & venire ad revocationem domini Papæ, sine licentia domini Regis. Idem. anno 1167. num.21.*

Recaluere istiusmodi rixæ sub Friderico II. Imperatore, sub Rege Philippo Pulchro. Non facilè quæ temporibus his turbulentis gesta sunt, in exemplum posteris & imitatione trahi possunt, cum jam nemo non debeat Regni & Ecclesiæ paci studere & tota virium contentione adlaborare. Memoria tamen dignissimum illud videri possit, quod in media contentionis flamma, nihil asperiùs à Philippo Pulchro Rege dictum sit, quàm potuisse Pontifici Romam vocanti Gallicanos Episcopos excusare necessitatem parendi Regi, eos retinenti ad necessariam Regni defensionem. *Quia Prælati per nos retenti pro defensione Regni necessaria: post vocationem Papæ ex inopinato emergente ad vocationem hujusmodi non iverunt, sed ad requisitionem nostram se ex causis legitimis excusarunt. Preuves des Libert. de l'Eglise Gall. c.19. n.5. 7.* Alibi rursum pernumeravit Rex, quantus sibi bellorum, quantus hostium turbo immineret, & quàm non facilè Regni & Ecclesiæ salus ab his tempestatibus tuta & munita esse posset. Ut causationes istæ fuerint, at potentissimi tamen Regis permira modestia est, qui ne exasperet animum summi Pontificis, his sinuosis utitur responsis, retunditque aculeos iræ, & iræ maximè Regiæ tam facilè erumpentes.

Cum Gallicanos Episcopos vocasset Julius II. ad Concilium Lateranense V. ad pertractandam cum ipsis causam Pragmaticæ Sanctionis; Julio interim terris emigranti successit Leo X. sub quo Orator Regis Galliæ anno 1515. in conspectum se dedit Concilii, contestatusque est, necdum potuisse Galliæ Episcopos ad Concilium convolare propter incursiones hostilium exercituum, cum primùm autem tuta forent itinera, advolaturos. *Prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos Christianissimi Regis Francorum, & ideo sanctitas sua habuit eos aliàs excusatos. Cum igitur de præsenti eodem impedimento detenti sint, pro parte eorum supplicatur sanctitati suæ, quod habeat eos nunc excusatos, & cum dabitur tutus accessus, offerant venire ad Concilium, & allegare de juribus suis. Sess.10.*

Ex his apertum fit, in confesso fuisse ea lege quidem universim teneri Episcopos, ut summis morigerentur Pontificibus, legibusque canonicis, jussisque Pontificiis cum Romam vocantur, ad consulendum in commune de imminentibus Ecclesiæ necessitatibus. Sed esse tamen exceptiones legitimas & causas publicas ac necessarias Regni, quæ omninò vetent Episcopos regno tum discedere; cum vel maximè nulla sævior possit regno incumbere calamitas, & Ecclesiæ, quàm si graves inter Regem & Clerum contentiones exardescant. His ut verè canonicis exceptionibus accommodavere se semper summi Pontifices, ut qui Principes sint Imperii Christi Ministri, quod pacis maximè, & concordiæ & charitatis imperium est.

VIII. Eo, ut reor, sensu capienda sunt hæc verba Beati Bernardi de summo Pontifice. *Potest à finibus terræ sublimes quascumque personas Ecclesiasticas evocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel, aut bis, sed quoties expedire videbit. Ep.131.* Scripsit & ad Eugenium III. idem Bernardus, Episcopum Bellovacensem Regis fratrem, Romam protinus profecturum, cum primùm de voluntate Pontificis certior factus fuerit: *Scitote tamen, quidquid timeat, quidquid accidere debeat, sine mora venturum, ubi vobis placiturum cognoverit.* Fratris Romam profectioni Rex tum minimè intercedebat. Alioqui fecisset Bernardus, quòd Stephanus Tornacensis, cum nomine Philippi Augusti Regis scripsit ad Lucium Papam, ut Archiepiscopum Turonensem, quem Romam accersiverat, sineret in Regno retineri, cujus industria consilioque in tantis Regni angustiis Rex ægrè carere posset. *In quibus omnibus ipsius Archiepiscopi industria, præsentia, consilio & auxilio indigemus. Epist.125. 122.*

Archiepiscopum quoque Remensem avunculum suum Rex idem iisdem de causis, in Consiliis suis retinuit, cum Papa illum Romam accersisset.

Scripsit & Ivo Carnotensis plures Epistolas, *Epist.81. 109. 254. Edit. anni 1610.*, de his Episcoporum Romanis itineribus, quamque ad ea ferverent Episcopi, & quę moræ objicerentur. Minimè verò sileri debet, quid ille referat de Archiepiscopo Rotomagensi: *Tandem impetravit à Rege Anglorum, ut posset in propria persona Sedem Apostolicam visitare, quam tamen non distulit visitare suis temporibus in aliena persona. Non ergo imputandum existimamus contemptui Sedis Apostolicæ, quod necessitate impetravit.* Vehementissimo Anselmus exarserat desiderio Romanæ hujus ex officio profectionis. Audi quid ab eo scriptum sit ad Archiepiscopum Lugdunensem: *L.3. Epist.24. 37. Si Metropolitanus sacratus Episcopus per totum primum annum nec Papam viventem, nec Pallium requiro, justè ab ipso honore removendus sum.* Et nihilo tamen minus in Anglia moras traxit ille tres, aut quatuor annos, quod Regi displiceret ejus Romana profectio: qua de re illæ ad Urbanum II. literæ ab eo datæ sunt, ubi Regis prohibitione & Bellis undique tumultuantibus retardari se confitetur.

IX. In hac verò posteriori sua Epistola Anselmus disertè testatur non solo adorandi in Vicarii sui throno Christi desiderio se tangi, aut necessitate obtinendi Pallii, ut Romam pergere cuperet, sed ut multa sciscitaretur de tota Ecclesiæ suæ administratione. *Nostri, quippe fateor, ordinis & officii intererat, & præsentiam vestram ex more visitare, & eam, ut fieri decet, condigna reverentia honorare. Et id quidem ex quo gradum Episcopalem suscepi, summo desiderio facere concupivi, tum quia id ratio postulabat, tum quia consilio, & alloquio vestro frui desiderabam, ut me de rebus necessariis, tam publicis, quàm privatis interrogantem, vestra prudentia doceret, & authoritas roboraret.* In hac sane postrema ratione plurimum momenti visum est inesse, ut posterioribus sæculis certæ leges, ut certa temporum constituerentur interstitia, quibus & Metropolitani & Episcopi omnes Summo Pontifici regiminis sui rationes explanarent, ejusque saluberrimis instruerentur monitis, aut ipsi per sese, aut per delegatos suos.

X. Diximus jam de Paschalis II. Epistola ad Archiepiscopum Polonorum, qua memorabat Pontifex, illum sacramento & Chirographo ipso ordinationis suæ devinctum fuisse, ut Romam singulis trienniis aut veniret ipse, aut aliquem delegaret. Eodem vinculo Archiepiscopum Bulgariæ astrinxit quarto quoque anno Innocentius III. *Apostolorum limina singulis quadrienniis per me, vel per meum nuntium visitabo, nisi eorum absolvat licentia. Rainal. an.1204. n.45. 1205. n.30.* Sub eodem Pontifice Armenorum Archiepiscopus, Catholicum vocant, accepto Pallio, quod Roma missum fuerat, solenne præstitit sacramentum, ut quinto quoque anno Romam delegaret, qui Romanam venerarentur Ecclesiam. *Promittens in ordine suo singulis quinque annis per Nuntios suos secundùm Capitularia Apostolica, Sanctam Romanam Ecclesiam visitare tanquam matrem & magistram omnium Ecclesiarum. Regest.13. Ep.124.* Statutum confirmavit idem Pontifex Benedictinorum Provinciæ Rotomagensis, quo obligabantur annis singulis generale congregare Capitulum, & quarto quoque anno Romam ex suis aliquos delegare, qui necessariis documentis à Pontifice imbuerentur. *Recepturi à nobis salubria monita & præcepta, quibus vigor Religionis Monastica foveatur.* Scripsit quidem idem Pontifex ad Lundensem Archiepiscopum, sacramento eum teneri ad Romana ventitare Concilia, non tamen præscripsit quoto demum anno Romam ipsi accedendum esse. *Inter cætera devotionis obsequia quæ tenentur Episcopi & præcipuè Archiepiscopi, Sedi Apostolicæ tanquam matri fideliter exhibere; hoc unum præcipuè debet esse, ut ad Concilium veniant evocati, ad quod Archiepiscopi juramento præstito sunt astricti. Regest.16. Ep.181.*

Nulli enim certo tempori affixæ erant istæ Conciliorum Convocationes, sed rerum incidentium necessitate extundebantur. Ejusmodi erant & de quibus Rex Francorum sanctissimus Ludovicus IX. ad Fridericum II. Imperatorem scripsit, per sibi mirum videri, quòd Galliæ Episcopos retinuisset, qui ad Concilium Papæ ex officio suo pergebant. *Prælati nostri ad Sedem Apostolicam accedentes, cui tam ex fide, quàm obedientia tenebantur, nec ejus poterant recusare mandata. Rainal. an.1241. n.76.* At de certis statisque Romanæ Ecclesiæ Visitationibus, capienda est Constitutio Alexandri IV. qua revocati dispensationes à Prælatis quibusdam extortas, ut ne tam justo in Ecclesiarum omnium parentem Romanam officio fungerentur. *Sanè nonnulli Ecclesiarum Prælati obtinuerunt sibi per Sedem Apostolicam importunè concedi, ut non teneantur Sedem eamdem usque ad certa tempora visitare contra formam præstiti juramenti. Ex quo illud evenit inconveniens, ut Apostolicæ Sedis dignitas rariùs visitetur, in derogationem reverentiæ, quæ ab omnibus debetur eidem, utpote quæ mater existit Ecclesiarum omnium & magistra. Rainal. an.1257. n.50.*

Relaxaverat Innocentius III. Episcopi Tricassini votum adeundæ Hierosolymæ. Mitto rationes alias complusculas, quibus dispensationem suam muniebat Pontifex; hanc unam non tacebo; Cum Episcopus & Ecclesiæ & summo Pontifici sit devinctus, nullo cum se potuisse voto constringere citra utriusque assensum. *Allegabant Ecclesia Trecensis suspicia, cui vinculo Pastoralis sollicitudinis es ligatus, cujus sine assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras, &c. Cum juxta instituta canonica Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minùs, imò potius Sedi Apostolicæ sit astrictus, videri meritò poterat, quod absque generali, vel speciali licentia, peregrinationis votum, quo te tamdiu absentares, emittere non deberes. Extra. De voto. c.7.* A quo non abludit, quod contestabatur Bernardus non posse Carnotensem Episcopum Hierosolymitano se committere itineri, etsi maximè cuperet, sine gravi offendiculo ovium suarum, quas præsentia sua recreabat. *Etsi multum voluisset proficisci, tamen non poterat, nisi cum gravi scandalo omnium, qui apud nos sunt, bonorum, metuentium quippe ne plus mali ejus absentia faceret suis, quàm boni alienis præsentia. Ep.52.* Vide & Petri Blesensis Epistolam 148. ad Episcopum Bathensem in Anglia, qua cum à piis, sed arbitrariis peregrinationibus dehortabatur, & ad necessariam urgebat potiùs residentiam.

XI. Sed reflectenda jam est disputatio hæc nostra ad Romana itinera, & ad mandata Papæ, qui vocat aut retinet Episcopos, potissimum verò Cardinales. Inter Epistolas Cardinalis Jacobi Papiensis legitur oratio ab eo edita nomine Cardinalis Episcopi Valentini Vicecancellarii Ecclesiæ Romanæ, quò diutinam excusaret sua ab Ecclesia absentiam, quò Cardinalis & Cancellarii officia Romæ impleret. Id enim vehementer contendit, Cardinalis & Cancellarii nomine ac munere, adeoque & ipso Pontificis mandato, canonicas contineri causas non residendi. *Parendum fuit summo omnium Patri, & à Majorum decretis non abeundum. Cardinalatûs hæc dignitas majori quodam vinculo Apostolicæ nos Sedi astringit. Ad illius ascripti concilium, nisi cum*

cel-

mittimur, abesse non possumus. Accedit Romana Cancellaria ingens quidem & operosa administratio, cujus eam apud Pontificem secunda sit cura ad totius Ecclesiæ commodum instituta, carere Præside suo sine magno detrimento non potest. Epist.441. Ita vulgo tunc sentiebant. Tempore Concilii Ttidentini scripsit Turrianus Jesuita luculentissimum Tractatum adversùs Catharinum, *De residentia Pastorum jure divine scripto sancita*: ubi fatetur Cardinales Episcopos obtemperare debere Pontifici vocanti, retinentique eos aliquanto tempore ad Ecclesiæ levandas necessitates. *Parendum omninò est Patri Patrum, & Principis Apostolorum Petri successori, cui cura totius orbis commissa est. Sequendum in Christo quocumque vocat & quandocumque.* At si eos diutiùs remoretur Papa, nec sinat ad Ecclesias revolare suas, parendum est utique summo Pontifici, sed abdicanda Episcopalis dignitas, ut quæ sociari non possit cum dignitate alia, quæ & ipsa jugem desideret residentiam. *Iterum dico, gere morem Pontifici summo, sed trade alteri sollicitudinem & curas ovilis Christi; Depone Episcopatum aut Abbatiam, non deerit proprius Pastor, &c.*

Eam secutus est rationem Cardinalis Bellarminus Archiepiscopus Capuanus. Certior enim jam factus, retinendum se Romæ à Pontifice, purè & absolutè Archiepiscopatum resignavit, ne tantilla quidem sibi portione servata, quanquam cuperet Pontifex omnes ei fructus reservare. Scitissimè quippe & sanctissimè pronuntiavit Bellarminus, *Non enim licet uxorem repudiare, & dotem retinere.* Omnem quoque lapidem movit B. Carolus, *Giussano l.2. c.9. 10. 13.*, ut sineretur à Pontifice avunculo suo in Ecclesia Mediolanensi residere; nec voti compos fieri potuit, nisi ad breve tempus. At ubi primùm Pio IV. subrogatus est Pius V. ab hoc vix quidem, sed expugnavit tandem potestatem in Ecclesia sua residendi, cui & arctissimè se adglutinavit, quantumvis sollicitaret Pontifex, ut veniret, & Romanam Ecclesiam conciliis suis fulciret. *L.3. c. 6.* Sæpiùs exinde Romam illi properandum fuit, ad Jubilæi Indulgentias, ad nova Conclavia, ad Concilia sua Provincialia à calumniatorum importunitate vindicanda, novaque Romę cofirmatione munienda: sed Caroli Romę commoratio nunquam diuturnior fuit, quàm inexorabilis necessitas negotiorum. Denique ut aliis quibuscum que se expediret nexibus, & Ecclesię uni suę liberiùs adhęresceret, statim sub Pio V. voluit abdicare se Pœnitentiaria, Archipresbyteratu Sanctę Mariæ Majoris, & Protectione complurium Ordinum Religiosorum, abnuit tamen Pontifex, eumque absolvere maluit vinculo residentiæ qoàm honorum munerum omnium. Et ne tum quidem conquievit Carolus, sed sub Gregorio XIII. iterum iterumque casdem admovens machinas, extorsit tandem quod volebat. *L.3. c.30.*

XII. Sed non alia Caroli fuere frequentiora Romam itinera, quàm stata illa obedientiæ, ad limina Apostolorum. Ita enim Giossanus in ejus vita, *L.8. c.3.*, ex quo jam multa carpsimus. *Nunquam destitit à visitandis tertio quoque anno Apostolorum liminibus, ut quo officio tenentur omnes Episcopi.* Quin & ipse Carolus in Concilio suo VI. Mediolanensi constitui curavit, ut quando inter ordinationis ipsius suæ solemnia Episcopi jurabant, se annis singulis monumenta Apostolorum invisuros; vetante residentiæ lege, ne tam crebrò & tam diu subducant se suis Ecclesiis, Episcopi singuli quotannis delegatum ejusmodi Romam mitterent, qui Ecclosiæ suæ regimen, mores & disciplinam apprimè calleret, & de his Pontificem posset facere certiorem. *Quod Episcopus sanctè juratus in sua consecratione promisit, singulis annis visitare limina Apostolorum Petri & Pauli cum longè ab urbe Roma absit, nec propterea id personalis residentia munere astrictus, quotannis facilè pręstare possit; certam saltem Nuntium ex jurisjurandi prescripto ad urbem Romam mittat, qui id obedientia officium nomine suo prastet. Is verò, quem miserit, rectè instructus sit cognitione rerum ad Ecclesia sua statum pertinentium, ut & Cleri sui disciplinam, & populi in via Domini progressionem, & omnis Ecclesia Diœcesisque sua rationes Pontifici, aut iis, quibus ille mandarit, quàm rectissimè exponat. Ann.1582. Cap.21.*

Enimvero hoc quoque Caput, visitandæ quotannis Romanæ Ecclesiæ, aut per se, aut per Vicarium, nisi quem Pontifex dispensaverit, hoc, inquam, Caput eo continetur juramento, quod Decretalibus insertum est. *C. Ego N. De jureju. Limina Apostolorum singulis annis, aut per me, aut per certum Nuntium visitabo, nisi eorum absolvat licentia.* De eo sacramento alibi diximus. Sed quod ad Caput istud attinet, intexuit Gratianus decreto suo statutum, quod Correctores Romani agnoverunt esse Concilii Romani sub Zacharia Papa, cujus hæc sunt verba: *Juxta sanctorum Patrum & Canonum instituta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolica Sedis ordinationi subjacent, qui propinqui sunt, annuè juxta Idus Maji Sanctorum Principum Apostolorum Petri & Pauli liminibus præsententur. Qui verò de longinquo, juxta chirographum suum impleant. D. 93. C. Juxta.* Diximus jam hoc Canone non comprehendi nisi Episcopos, qui soliti essent à Pontifice ordinari, ejusque Metropoli quondam parebant. Conveniendum illis erat Romæ quotannis circa Festum Principis Apostolorum Petri, ad Concilium nempe Romanum: aut si remotiores essent, eo temporis interstitio, quod sacramento ordinationis indicebatur. Suprà jam hoc ipso Capite Innocentius III. jussit Archiepiscopum Bulgariæ quarto, Catholicum Armenorum quinto quoque anno Romam advolare, Romanam Ecclesiam eo obsequio veneraturos. De Episcopis vel Archiepiscopo hoic, vel Catholico subjectis silet Innocentius, unde meritò conjicias, nulla eos ejusmodi lege aut consuetudine ligatos adbuc fuisse.

Est ergo non alienum à vero, Decretalibus Gregorianis intextum fuisse juramentum libri Pontificalis Romani, quod vicinioribus Romanæ Episcopis fuerat accommodatum, & ejus ipsissima verba in authoritatem recepta fuisse, etiam in Episcopos remotiores; cum his verbis, *singulis annis*, subrogandæ potiùs videantur fuisse illæ voces Concilii Romani sub Zacharia, *Juxta chirographum suum*; prout aliis suprà exemplis declaratum est. Decretali *Ego N. de jurejurando*, non præscribitur hoc sacramentum omnibus Episcopis. Non constat hoc sacramentum exigi solitum fuisse ante Gregorium IX. ab omnibus prorsus Ecclesiæ Catholicæ Episcopis: Soli forsan antè Metropolitani eo se obligaverant sacramento, quod ipsi quodammodo Pallio adhærescebat. Non abhorret igitur à verisimilitudine, communem esse cœpisse omnibus Episcopis hanc legem eundi, aut mittendi Romam annis singulis, postquam sibi persuaserunt, non ad solos Romanæ Metropoleos, quibus primò scriptum fuerat hoc sacramentum, sed ad omnes pertinere debere Episcopos, qui juri Decretalium subjiciuntur, quibus id sacramentum insertum est. Potuit & eo contulisse aliquid liber Pontificalis Romanus, qui paulatim & ipse cum proprius fuisset Romanæ Ecclesiæ, cum aliis omnibus Ecclesiis communicatus est.

XIII. Nec Concilia certè, nec Pontificum decreta, sed nec Historici nisi rarò meminere hujus legis in omnes latæ Episcopos, ut quotannis Romam aut eant, aut mittant. Primus omnium Sixtus

tus V. diplomate promulgato anno 1585. stata definiit annorum intervalla, regionum distantię accommodata, ad Romanum iter Episcopis omnibus capessendum. Nimirum Itali tertio quoque anno, Galli, Germani, Hispani quarto, cæteri Europæi & Africani quinto: Asiatici, & si qui remotiores, decimo quoque anno Romam pergent omnes Episcopi, eum ut capiant itineris sui fructum, ut Basilicas Apostolorum visitent, Christi Vicario assurgant; utque Congregationi Concilii explanent, quo sint loco res Ecclesiæ suæ & mores, quàm infatigata pro illis excubent vigilantia; an quotannis Synodum habuerint Diœcesanam, an tertio quoque anno adierint Concilium Provinciale, an quolibet saltem biennio Parochias suas omnes circumlustraverint; quamvis numero planè ingenti sint; an Seminarium exædificarint, an Theologum, an Pœnitentiarium habeant probè dotatum. *Fagnan. in C. Ego N. de jurejur.* Si quos difficultatis scrupulos afferant, illos expedit Congregatio Concilii, addito etiam testimonio canonicè peractæ visitationis, cum mandato, quo distributionibus suis fruantur toto eo absentiæ tempore, aut Canonici, qui Episcopo comites accesserint; aut Præbendarii, qui ejus vice & nomine sacra visitatione persuncti sunt.

Addit Fagnanus, *Ibidem*, Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos Titulares eodem officio obligari, utque etiam Congregationi Concilii exponat, qui sit rerum status in Ecclesia, cujus titulo decorantur, quæ spes affulgeat ejus restituendæ in splendorem pristinum, quanti fuerint in id conatus, progressusque sui. Ita decrevisse ipsam Concilii Congregationem, cui & Patriarchæ Titulares Constantinopolitanus & Antiochenus eversarum Ecclesiarum suarum rationes & statum declararint. Anno 1595. scripsit Roma Ossatus Cardinalis, *L. 1. Ep. 31. Paulò antè eò accessisse Episcopum Plascensem Poloniæ, eo tantùm consilio, ut muneri satisfaceret, quo ex quibusdam Bullis tenentur Episcopi certis temporibus visitare Sedem Apostolicam, & administrationis suæ rationes Pontifici exhibere.*

In Constitutionibus Ordinis Cisterciensis, anno 1134. compilatis & publicatis, jubebantur Abbates Hiberniæ, Scotiæ & Siciliæ ad Generale Capitulum convenire quarto quoque anno: Norvegiæ, Græciæ, Livoniæ, Syriæ quinto quolibet anno; Hungariæ singulis trienniis. *Nom. Cist. p. 302. 303.* Consensio semper magna fuit Ecclesiæ & Claustrorum disciplinæ; & ex hoc Cisterciensi statuto, undique ad Capitulum Regulares convocante, non injuria conjicimus, invitatos olim fuisse Romam omnes Orbis Episcopos, ad Romana maximè Concilia.

XIV. Utque tota hæc dissertatio eò desinat, unde initium cepit, ex Tridentino rursus Concilio memorandum illud est decretum, quo abolita & extincta prorsus est illa consuetudo, quæ nonnullis in Provinciis superstes tunc erat adhuc, ut Episcopi annua visitatione tenerentur Metropolitanam Ecclesiam revereri. *Nec Episcopi Comprovinciales prætextu cujuslibet consuetudinis ad Metropolitanam Ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Sess. 24. c. 2.*

In Congregatione Concilii, *Fagn. l. 3. Decr. part. 1. pag. 184.*, declaratum primò fuerat, Decreto eo Tridentino dispensari Episcopos visitatione, quam ipsi per sese Metropolitanis exhibebant, non ea, quam obibant per Vicarios. Sed ab ea post sententia discessum est, & consulto ipso Pontifice pronuntiatum, Concilium Tridentinum utroque visitandi genere Episcopos absolvisse.

In Historia Tridentini Concilii narrat Palavicinus, *L. 23. c. 5. 4.* Episcopos quadraginta graviter conquestos esse de hac necessitate, quam sibi imponerent Metropolitani, exhibendæ visitationis, vel per sese, vel per procuratores, altero Paschæ festo die; utque eo se vinculo solvi faciliùs impetrarent, ultro spopondisse facilè assensuros se, ut illa quoque tolleretur consuetudo, qua Archipresbyteri & Parochi semel Episcopum anno quolibet invisere tenebantur; etenim has consuetudines non invectas, nisi ex Conciliis, quæ apud Metropolitanum quotannis, & ex Synodis, quæ apud Episcopum annuæ quoque habebantur: ac proinde consultissimum esse, ut non aliæ Visitationes exigerentur, quàm quæ cum ipsismet Conciliis & Synodis erant conjunctæ.

XV. Aptiùs non potest hæc concludi dissertatio, quàm sapientissimis prorsus Spondani Apamiensis Episcopi & Annalium conditoris verbis, cum compendiariè relata Sixti V. Bulla, de qua suprà, addit utiliter in primis & commodè ita esse constitutum: Episcopis ab omnibus id exprimi juramentum, à paucis observari: se quidem ei officio defuisse nunquam: multò enim conducibilius sibi visum esse, parere juri, quàm de jure litigare. *Quod quidem decretum, utile sanè & commodum, ab omnibus juratur, & à paucis nihilominus observatur; saltem in Gallia, ubi libertas Ecclesiæ præ cæteris regnis in pretio est. Ego certè qui indignissimus Episcopus consecratus fui, præceptum ut filius obedientiæ, ad amussim hactenus observavi, mittendo statum per idoneum Sacerdotem; longè tutius existimans id promptè exequi, quàm utrum ad exequendum obliger inquirere ac disputare. An. 1685. n. 32.*

De Synodo extraordinaria Episcoporum, qui in urbe Regia reperiebantur.

CAPUT XLIII. *P. 1. l. 2. c. 36.*

De Synodo extraordinaria Episcoporum, qui in urbe Regia versabantur, prioribus quinque Ecclesiæ sæculis.

I Fieri vix, aut nec vix poterat, quin magno semper numero essent Episcopi Constantinopoli, Synodumque conflarent cum Episcopo urbis.

II. Causas complures ad hanc Synodum transferebat Imperator, eique se subjici non pauci sua interesse existimabant.

III. Exempla harum Synodorum sub Nectario, & earum authoritas.

IV. V. VI. Exempla earundem sub Chrysostomo, pro cujus tuitione hæ Synodi strenuè decertarunt.

VII. Certarunt & pro Concilio Ephesino Generali & pro partibus Orthodoxorum.

VIII. In ejusmodi Synodo Flavianus Eutychetem & errores ejus damnavit.

IX. Absentes quoque harum definitionibus subscribebant.

X. Hujusmodi Synodorum authoritati suffragatur Concilium Calchedonense.

XI. Famosa illa Leonis Epistola ibi primùm subscripta, mox in omnes missa orbis Ecclesias subscribenda.

XII. Hujus Synodi authoritate confirmatus Imperator, Calchedonensi Synodi adversarios obterit.

XIII. Erat Constantinopolitanus Episcopus veluti sa-

gue-

quesstes & mediator omnium prorsus Episcoporum ad Imperatorem.

XIV. Hujus Synodi consilio obsequutus Imperator, Cyrillum Alexandrinum & Joannem Antiochenum in gratiam redire & concordare jubet.

XV. XVI. Habebantur & id genus Synodi Romæ Exempla.

XVII. Eurre & Augusta Treverorum ejusdem modi Synodi.

XVIII. Constantinopoli hujusmodi quandoque Synodi adultera & fraudulenta.

I. QUanquam per Canones Episcopalis residentiæ vindices, Episcopis haud liceret ad Aulam Principis accedere, nisi causis gravissimis, quibus procul ambitu, procul avaritia, Pastoralis una sollicitudinia necessitas illos implicaret: non poterant non semper tamen Constantinopoli versari satis magno numero Præsules, ut ex iis conflaretur Synodus quædam quasi perpetua, ubi Archiepiscopus urbis Regiæ præsideret, & spinosiores quasque Ecclesiæ Orientalis causas terminaret. Nec hujus loci est, nec oostri instituti, expendere, an tam justis semper rationibus abessent illi omnes Episcopi suis Ecclesiis, ut quod Ecclesiæ suæ damnum absentia sua infligebant, id plurimo suæ Constantinopoli præsentiæ & harum Synodorum fructu compensarent. Nec enim nos tam exemplis, quàm legibus incumbimus, vel iis exemplis, quæ legibus consentanea sunt. Nec illud quidem suis suprà locis prætermisimus, præstantissimos Episcopos, gravissimis malis conflictatos, maluisse in Ecclesiis suis sedere, & per literas, vel per Diaconos negotia tractare, cum ea ratio cordatis quibusque videretur & minùs invidiosa fuisse, & non minùs felices plerumque exitus habuisse. Sed omninò fieri tamen non poterat, quin cum tam longè latèque pateret Romanum Imperium, cum innumerabiles per Provincias sparsi essent Episcopi, etiam tam aptæ inter se, nexæque essent Imperii, & Sacerdotii res: tot semper Constantinopoli esse Episcopi, sola Ecclesiarum suarum vel necessitate, vel utilitate eò perducti, ut Synodum conflare possent.

II. Hæc ipsissima erat Synodus, quam Græci *endemousan* dicebant, ut quæ perpetuò in Regia urbe hospitaretur. Quanquam singuli enim suis peculiaribus causis vacarent Episcopi: coibant tamen sæpissimè cum Episcopo Constantinopolitano, in Synodum quandam veluti continuam, quæ plerasque disceptabat & dirimebat causas, quas Episcopo Constantinopolitano delegavat Imperator, aut quas partes ipsæ ejus committebant judicio, arbitrioque, invitante seu facilitate conveniendi in urbe Regia, sive authoritate ejus Episcopi, qui gratissimos, mollimosque ad Imperatorem aditus haberet.

III. In hujusmodi Synodo Episcoporum Constantinopoli fortè obversantium. Nectarius Constantinopolitanus Episcopus judicavit de causa Agapii & Gabadii Episcoporum, qui de Bostrensi in Arabia Episcopatu contendebant, in finibus posito Antiocheni Archiepiscopi, sive Patriarchæ. Assidebant Nectario Theophilus Alexandriæ, Flavianus Antiochiæ, Helladius Cæsareæ in Cappadocia, Gelasius Cæsareæ in Palestina Antistites, Gregorius Nyssenus, Amphilochius Iconiensis, Theodorus Mopsuestenus, aliique plures Episcopi. Episcopus urbis Regiæ, cui Canon nuperrimæ Synodi Constantinopolitanæ prærogativam tantam honoris & sedis adsignaverat supra alios omnes Episcopos sub Romano Pontifice; non solùm huic Concilio præerat Patriarchis cæteris, sed Judex sedebat in causa Patriarchatûs Antiocheni. Ratio est quòd extraordinaria esset hæc Synodus, quòd ex omnibus Orbis regionibus in eam confluerent Episcopi, quòd ejus authoritati suapte sponte assentirentur omnes, quòd plurimas illi causas delegaret Imperator, quòdque eam authoritate Regia fulciret. *Juris Orient. part.1. pag.247.*

IV. In istiusmodi Synodo exauthoratus est Gerontius Nicomediensis in Bithynia Episcopus, in Exarchatu Ponti; non à Nectario, ad quem de eo Ambrosius scripserat: sed à Chrysostomo, qui & Pansophium illi successorem designavit. *Sozom. l.8. c.8.*

In istiusmodi quoque Synodo idem Chrysostomus aures commodavit querelis & accusationibus complurium Asiæ Episcoporum adversùs Antonium Ephesinum Episcopum, qui ejus Synodi authoritatem non detrectavit. Tres Episcopos Ephesum delegavit Chrysostomus, qui testes audirent, mox & ipse eò profectus est, nec paucos Episcopos simoniæ convictos gradu dejecit. Non est quod hîc immoremur purgandis à calumnia his Chrysostomi gestis. Immensæ enim cujusdam charitatis hæc erat effervescentia, modi & limitis impatiens, nec tam arctis inclusa terminis, atque jurisdictio; quod tamen illi totum postea crimini vertit invidia & odio malevolorum. Palladii, *in Dial. de vita Chrysost.*, tantum hîc verba attexam de hacce Synodo urbis Regiæ. *Venerant Constantinopolin Asiæ Episcopi, Ecclesiasticarum necessitatum gratia, & nobiscum remorati sunt, prosequentibus & aliis Episcopis, è Scythia quidem Theotimo, ex Thrasia verò Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, Metropolitis omnibus, ac senibus, qui viginti duorum numerum implebant.* Itaque in hanc Synodum coaluerant Episcopi trium Exarchatuum, Asiæ, Ponti, & Thraciæ.

V. In istiusmodi Synodo aliqua jussus est ab Imperatore Archadio, & ab Imperatrice Eudoxia Theophilus Archiepiscopus Alexandrinus, seipsum purgare. Contrà mox ipse Synodum in Palatio ad Quercum coegit, ubi & Chrysostomum citari jussit, ex reo derepente judex. Concilium Theophili triginta sex erat Episcoporum, quos ex Ægypto abduxerat secum; in Synodum Chrysostomi defensatricem quadraginta confluxerant. Eorum in numero erat Palladius, qui & hæc narrat: *Ibidem: Eramus cum Joanne quadraginta Episcopi, tunc in Episcopatus triclinio sedentes, admirantesque, quomodo qui solus venire jussus erat, ac pro nefariis respondere criminibus, tot sociatus Episcopis venerat; quo item modo sententias Principum immutarat.* Non immeritò stupet Palladius, quî potuisset Theophilus triginta sex adgregare Episcopos; minimè tamen miratur, quod quadraginta cum Chrysostomo starent, quod ea Episcoporum copia Constantinopoli frequens semper, & penè inevitabilis esset. Sed causa & jurisdictione magis quàm numero vincebat Synodus Chrysostomi. Cum enim Theophilus inverecundè citari eum fecisset, responsum à Chrysostomi Synodo, nihil Theophilum posse extra Ægypti limites moliri, nisi in Canonum contumeliam, qui eos illi fines delineassent: æquius esse, ut ipsemet se Synodo sisteret Chrysostomi, ut numeriosiori, & in propria civitate, & ex pluribus Provinciis: *Si impatiens solvis Nicæni Concilii Canones, causasque extra terminos tuos cognoscere vis, ipse ad nos transi, in bene institutam: civitatem neque instar Cain Abel in Campum provoces, ut nos te primum audiamus. Habemus enim contra te libellos capitum septuaginta, apertas atque nefarias actiones continentes. Pluresque per Dei gratiam sumus, quam tua Synodus, congregati. Nam tua quidem Synodus triginta & sex habet Episcopos ex una Provincia; nos autem quadraginta sumus, ex variis Provinciis, in quibus septem sunt Metropolitæ, & necessariò convenit pauciores à pluribus ac præstantioribus secundùm Canones judicari.*

VI.

VI. Quod nec mirum, nec rarum est, Aulæ favore labefactata æquitas est, Chrysostomus exilio damnatus. Sed non multò post revocatus, quadraginta duorum rursus Episcoporum Synodo succinctus fuit. *Adjunctis sibi quadraginta duobus Episcopis*, ut ait Palladius: quibus tametsi summa contentione animi pro eo connitentibus, iterato Chrysostomus deportatus est exilio. Affirmat Sozomenus, *Sozo.l.8.c.19.*, sexaginta Episcopos Constantinopoli repertos, cum eò revocatus est Chrysostomus, Synodico decreto suo rescidisse sententiam Synodi ad Quercum. Non possumus non summis afficere laudibus infractam Synodi Regiæ urbis constantiam, quæ Chysostomi innocentiæ non adversùs Theophilum modò, sed adversùs potestatem & iram Imperatricis in Chrysostomum conjuratæ, patrocinata est. Hoc exemplo purgari potest suspicio & invidia, qua flagrant plerumque Episcopales Synodi, quæ in Palatio Regum adgregantur; quasi per fas nefasque libidini Principum serviant, Ecclesiæque dignitatem humanis cupiditatibus infringi & debilitari sinant.

VII. Hi ipsi Episcopi fortè Constantinopoli reperti, eòque profecti, ut ajebat Palladius *Ecclesiasticarum necessitatum gratia*, ad Concilium Ephesinum I. perscripsere, quid rei gestum esset Constantinopoli in fidei Catholicæ defensionem, utque in Nestorii fautores sanctissimè conjurassent Laici, Monachi, Clerici, quod ab illis fucus fieret Imperatori. *Rescriptum Episcoporum Constantinopoli inventorum*. His scilicet Episcopi vicissim Synodicam suam Epistolam inscripsere Ephesini ipsi Concilii Patres, nec non & Clero urbis: *Desideratissimis Comministris Constantinopoli agentibus, & religiosissimis ejusdem civitatis Presbyteris & Diaconis*. Hi ipsi ad Concilium rescripsere, advolaturos se Ephesum fuisse, ad aliquam certaminum & palmarum societatem, nisi omnia terra marique itinera ab adversariis veræ fidei & pietatis obsecota fuissent; sed illis nequicquam furentibus, sedulò navasse se operam, ut magno & forti animo esset Clerus populusque; si Synodi mandato jubeantur, protinus se maria tranaturos, nec ullis quantiscumque periculis deterritum iri, quominus Ephesum pergant, & in aciem cum ipsis descendant pro fide tuenda integritate. *Epistola Catholicorum in Actis Ephes. Synodi*. Per Epistolas rursum Ephesini Concilii Antistites gratulati vicissim illis sunt, tanquam commilitonibus suis, & ejusdem pugnæ victoriæque consortibus: propriæ eorum laudi id tribuêre, quòd populo Urbis animos & calcaria addidissent, terrorem incussissent hostibus; denique hortati sunt, ne Constantinopoli discederent, atque Imperatorem commonefacerent de veritate & æquitate causæ Orthodoxorum. Denique confirmavit Ephesina Synodus, *Act.7.*, sententiam, qua Massalianos Hæreticos compresserat in ejusdem generis extraordinario Concilio Sisinnius Episcopus Constantinopolitanus.

VIII. In hac eadem Synodo Episcoporum tum fortè Constantinopoli hospitantium. Flavianus ejusdem urbis Archiepiscopus, de causa Eutychetis judicium primò instituit. *Congregata Sancta & magna Synodo reperta in prædicta urbe.* Libellum suum Eusebius Dorylæi Episcopus adversùs Eutychetem obtulerat Flaviano & eidem Synodo. Eadem magna Synodus Eutychetem citavit, ut sisteret se judicio. *Sancta & magna Synodus secundùm Dei gratiam degens, in regia Constantinopoli.* Denique illa triginta duorum Episcoporum Synodus, quæ eorum subscriptionibus legitur adhuc insignis, Eutychetem novellamque ejus hæresim prima confixit diro anathemate. *Con. Calcb. Act.1.* Fateor ab Archimandritis quibusdam in libello ad Dioscori defensionem edito, eodem nomine designatam fuisse Calchedonensem Synodum: sed memorando tamen interposito discrimine: *Sancta Synodo, quæ hic modò reperta est. Ibidem. Act.4.* Quibus innuit videtur, breve fore tempus Calchedonensis Concilii, at Constantinopolitanam hujus generis Synodum esse perpetuam.

IX. Duo sunt porro, quæ prætermitti sine piaculo non possint in hoc Flaviani adversùs Eutychetem Concilio. Primum est subscripsisse ei Synodo Episcopos omnes, qui ei non interfuerant, tametsi tunc Constantinopoli versarentur. Ita petiit Eusebius Dorylæi, ita annuit Flavianus. *Ibidem. Act.1. Eusebius Episcopus Dorylæi dixit: Quoniam quidam Reverendissimorum Episcoporum in hac regia urbe degentium, aut propter infirmitatem, aut ignorantes convocationem Sanctæ Synodi, non convenerunt, peto absentes commoneri, quatenus & ipsi agnoscentes quæ acta sunt, suam manifestam faciant voluntatem. Flavianus Archiepiscopus dixit; Reverendiss. Notarii absentes Dei amantissimos Episcopos commonefaciant, perlegentes eis, quæ acta sunt, quatenus unusquisque propriam sententiam exponat.* Alterum est Archimandritas omnes Constantinopolitanæ civitatis jussos esse subscribere hujus Concilii Decreto fidei, & Eutychetis damnationi. Ea de re conquestus est postea Eutyches, in Pseudo-Concilio Ephesino, addiditque idem Decretum missum esse ad omnes Orientis Provincias, ab Episcopis similiter & Monachis subscribendum. Eam porrò in Ecclesia Catholica viguisse consuetudinem utrimque liquet, & quòd Flaviano probata atque usurpata fuerit, & quòd Eutycheti improbata.

X. Enixus est in Ephesina II. Synodo novæ hic insaniæ architectus, hanc vibratæ in se damnationis sententiam elevare, & ludificari; causatus videlicet, se damnatum non esse, nisi à paucis Episcopis, qui fortè tunc Constantinopoli versabantur, privatis ut vacarent negotiis. Sed quanquam ea Pseudosynodus exertissimè & Flaviano adversaretur, & suffragaretur Eutycheti; nihil tamen gravius dixit, quo earum Synodorum authoritatem obscuraret; at iis vehementer Concilii Calchedonensis Patres suffragati sunt. In Calchedonensi enim ipso Concilio. *Act.4.* Eustathius Berythi Episcopus de Metropoli provinciæ Phœniciæ contendens cum Episcopo Tyri, Berythensi suæ civitati Metropolitica jura demonstravit concessa fuisse, non Rescripto tantùm Imperatorio, sed etiam Decreto istiusmodi Synodi Constantinopolitanæ. *Concilium Reverendissimorum Episcoporum factum est Constantinopoli; cui etiam Maximus Reverend. Episcopus Antiochiæ subscripsit.* Poterat ejus causæ judicium Antiochenus Episcopus sibi vendicare, quod Phœnicia suo Exarchatu includeretur. Passus est tamen eam ab Urbana hac Synodo diffiniri, cui & ipse subscripsit, quamquam non affuisset. Accipe ejus ipsa verba: *Eram Constantinopoli. Cum ergo Concilium de hac re haberetur, non affui. Sed mihi allata est charta, & subscripsi.* Judices vel Magistratus Imperatorii, qui Concilio Calchedonensi aderant, sciscitati sunt, an Concilii nomine honestaretur Conventus ille Episcoporum, Constantinopoli fortè versantium: *An Synodum appellare oporteat conventum Episcoporum, qui in Regia urbe diversantur.* Responsum est à Thyphone Chiensi Episcopo, Synodum vocari, & res magni ponderis ibi pertractari: *Synodus appellatur, & conveniunt & laborantes aliqua oppressione sua jura nanciscuntur.* Sed multò asseverantius responsum est ab Anatolio Episcopo Constantinopolitano, antiquissima consuetudine niti ejus Concilii authoritatem, nec in eo quidquam à se novatum fuisse. *Tenuit pridem consuetudo, ut qui in magna hac civitate morantur sanctissimi Episcopi, cum eos temporis occasio vocat de emergendis quibusdam Ecclesiasticis causis conveniant, ac singula definiant, responsoque eos di-*

gnen-

gnentur, qui precantur aliquid. Nihil ergo à me factum est, quod novitati sit affine; nec qui ex consuetudine consederunt Episcopi, qui in civitate erant, novam formam protulerunt. At ostendit præsentiam Episcoporum actio, quæ facta est. Unde liquet hanc Synodum nullas in causas ipsam insiliisse, sed ad se sponte partium delatas admisisse, easque diremisse, judicio Episcoporum, qui ultrò affuissent. Rescidere quidem Calchedonenses Patres decretum ibi editum in gratiam Episcopi Berythensis, & Tyrium Episcopum Metropoliticæ reddidere amplitudini: sed nihil omninò illi decerpsêre de existimatione & potestate hoc genus Synodorum.

XI. Irrita quoque declarata est in Concilio Calchedonensi excommunicatio, qua Synodus istiusmodi Constantinopolitana confixerat Metropolitanum Tyri, sed ea tantùm ratione allegata, quòd ea in absentem pronunciata fuisset. *Nemo damnat absentem.* Ibidem denique refertur, Decretalem illam Leonis Papæ Epistolam, toto orbe decantatissimam, qua fides adversùs Eutychetis deliramenta asserebatur, susceptam primùm fuisse in hac Synodo Constantinopolitana, mox ad omnes Orientis Episcopos transmissam, ut subscriberetur. *Quemadmodum & nunc cum pauci Constantinopoli convenissent, missa est Epistola almi Archiepiscopi Leonis, iis, qui ubique essent, Metropolitis, & subscripta est.*

XII. Non multò post finem Concilii Calchedonensis, Dioscori, & Eutychetis sectarii in Ecclesia Alexandrina immanissimè sævierunt, cæde & cruore omnia restagnaruot. His malis ut mederetur Leo Imperator, scitari voluit sententiam complurium Metropolitanorum, potissimum verò Anatolii Episcopi Constantinopolitani, cui præcepit, ut convocaret Episcopos qui Constantinopoli versarentur, cum Urbano Clero, utque re in deliberationem missa, sibi rescriberet, quid consultissimum, quid optimum factu visum esset. *Tua siquidem reverentia omnes orthodoxos Episcopos, qui in præsenti in hac urbe regia commorantur, necnon & Reverendissimos Clericos ad se repentè faciat convenire, & diligenter omnia pertractantes, atque discutientes, quid in commune sapitis, sine quolibet humano terrore, & absque gratia cujuscumque, vel odio, solummodo omnipotentis Dei timorem vestris oculis proponentes, cum omni celeritate meam facite cognoscere pietatem; ut formam congruam dare possimus; quatenus Ægyptiaca Diœcesis & Alexandrina Civitas, pro cujus quiete nos præ omnibus convenit cogitare, tranquillitate sanctarum Ecclesiarum & disciplina & inconcussa perfruatur. Conc. Chalc. part.3. c.21.* Ubi perspicis omnes quidem Ecclesias tempestate aliqua jactatas ad Imperatorem confugisse, ut cujus tuitioni creditæ essent: ipsum verò percontari solitum Episcopos Regiæ Urbis, Synodumque illam Urbanum Episcoporum & Cleri urbici. Alibi Anatolius testatum facit ab ejusmodi Synodo ordinatum se fuisse Episcopum. *Monum. Eccles. Græc. Cotel. p.67.*

XIII. Quin & Ecclesiæ ipsæ singulæ Constantinopolitani Episcopi opem invocabant, quo faciliores haberent aditus, non ad Imperatorem tantùm, sed & ad Romanum Pontificem, cæterosque Patriarchas & Episcopos Ecclesiæ universæ. Audi quid tum scripserint Episcopi Ægyptii ad Anatolium Episcopum Constantinopolitanum, in infanda illa Ecclesiæ suæ ævastatione, *Preces piissimo Principi & pietati tuæ fundentes, quatenus misericordiam præbeatis statui communi, &c. Nostrosque gemitus Synodicis literis sanctissimo Ecclesiæ Romanæ Pontifici Leoni, necnon & Antiocheno, Hierosolymitano, atque Thessalonicensi & Ephesino, Dei amantissimis Episcopis, atque aliis, quibus fuerit visum, Ecclesiis indicetis; quoniam hoc delictum læsio est communis: ut omnes totius orbis Episcopi literis Synodicis Christianissimo Principi nostra vestraque sanctitati rescribentes, dignam formam, quæ in hoc placuerit, præbere non differant, &c. Si verò prospexeritis oportere fieri universale Concilium, & hoc fieri deprecamur.* Ita necessariò Episcopus Constantinopolitanus, quasi nexus erat & vinculum Episcoporum Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis, quòd esset Byzantium non caput tantùm, sed & cor & centrum Imperii; erat & ille quasi omnium Episcoporum ad Imperatorem paciarius & sequester. Porro in defungenda ea provincia opus erat ei consilio, non cleri tantùm sui, sed omnium etiam Episcoporum, qoos causæ aliquæ propriæ ad hanc communem totius Imperii patriam congregabant.

XIV. Nullo verò luculentiùs argumento astrui potest, vel authoritas istiusmodi Synodorum Regiæ urbis, vel inolita consuetudo, ut ad eam rejiceret Imperator graviores quasque causas; & summa omnium Episcoporum veneratio & observantia ejus decretorum, quàm concordia Cyrilli Alexandrini cum Joanne Antiocheno. Cum statuisset enim Imperator illam consopire utriusque Archiepiscopi altercationem, rescire primùm volunt, quæ Maximiano Episcopo Constantinopolitano, quæ Clero ejus, quæ Episcopis Constantinopoli hospitantibus sententia animo insideret: *Urbis Regiæ Episcopi Maximiano, cæterisque omnibus, qui in ea reperti sunt, sanctissimis Episcopis, & universo eorum Clero.* Fatetur Cyrillus eum his Episcopis consultasse Imperatorem: *Illam Ecclesiarum dissensionem Imperator intolerabilem judicabat, ad se ergo accersens reverendissimum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopum Maximianum, ac alios non paucos, qui pro tempore ibidem comperiebantur, seriò cum illis consultabat, quonam pacto Ecclesiarum dissidium tolli posset. Conc. Ephes. Part.3. c.24. 35.* Denique compressa est dissensio, & inita tandem concordia, quòd omnes necessariò obtemperarint voluntati & decreto Imperatoris, ex horum Episcoporum consilii temperato, & nomen præ se ferenti, atque authoritatem Synodi Regiæ urbis. *Postquam Orientalibus Regium decretum expositum est, tanquam factum ex eorum Episcoporum sententia, qui Constantinopoli reperti fuerant, &c. Ibidem c.24.*

XV. Hæc frequentia Episcoporum in Civitate qualibet Regia, vel Imperatoria, cum necessariò proficiscatur ex illa Episcoporum inter se communione & negotiorum tum spiritalium, tum temporalium mutua communicatione, & ex ineluctabili Regum Principumque interventione in causas plerasque Ecclesiarum, quarum illi patrocinium & tutelam sustinent: hinc facilè conjicitur, facilè etiam adprobari posset, magno prorsus semper numero fuisse Episcopos Romæ, Mediolani, Treveris, Carthagine, aliisque in Civitatibus, sede summorum Principum aliquandiu nobilitatis. Tradit Cyrillus Episcopos Romæ repertos, perlectis libellis, quos adversùs Nestorii vesaniam exarasset, illam esse detestatos, & necesse utique jam esse eorum definitioni assentiri, nisi velit quis totius Occidentis communione carere. *Cum piissimi Episcopi, qui in magna Romanorum urbe reperti sunt, eos legissent, multisque consessibus consultationibusque habitis examinassent, illorum authorem non absque indignatione exsibilarunt, &c. Statim Sancta Romana Synodus disertam in illum sententiam tulit. Horum itaque decreto modis omnibus parendum est illis, qui à totius Occidentis communione excidere noluerint. Conc. Ephes. Part.1. c.21.* Celebritas annua festivitatis B. Apostolorum Petri & Pauli, Natalis dies Cathedræ, seu ordinationis cujusque Pontificis; negotia denique bene plurima, quibus interponenda erat authoritas Papæ; satis multos semper Romam Episcopos eliciebant, ex qui-

bus Synodus congregari posset.

XVI. In hujusmodi Synodo aliqua Romana Siricius Papa Jovinianum perculit: *Facto ergo Presbyterio*. Aderat quippe Clerus universus, sed soli Presbyteri Episcopis assidebant. Ejusdem modi Synodus aliqua Romana Valentinianum Imperatorem interpellabat, ut apud Theodosium juniorem interveniret ipse, ad obterenda nefariæ pseudo-Ephesinæ Synodi decreta. *Cum advenissem in urbem Romam post venerabilem noctem diei Apostoli, & à Romano Episcopo, & ab aliis cum eo diversis ex Provinciis congregatis, rogatus sum*. Ut habetur in literis ipsis Valentiniani, *Conc. Calch. Part.1. c.25*. Videtur & Hilarus Papa ad hujusmodi Synodum aliquam alludere. *Præsidente fratrum numerosa Concilio ex diversis Provinciis ad diem natalis nostri in honorem B. Petri Apostoli per Dei gratiam congregato, &c. Residebant etiam universi Presbyteri, astabant Diaconi. Epist.8*.

XVII. Cum Maximus Imperator Treveris commoraretur, plurimam quoque eò convocavit turmam Episcoporum, ut author est Severus Sulpitius. *De vita B. Mart. c. 23. Cum ad Imperatorem Maximum ferocis ingenii virum & bellorum civilium victoria elatum, plures ex diversis partibus Episcopi venissent*. Non is ego sum, qui horum Episcoporum omnium Aulas Regum frequentantium patrocinium in me recipiam. Vanas eorum adulationes & improbas spes idem Severus meritò ibidem exagitat. Sed cum non semel eò & B. Ambrosius & B. Martinus advolarint, nemo jure inficiabitur esse potuisse & alios in eo numero, quorum & vita fungi, & consilia Episcopis haud indecora essent, & quorum ideo Canonica haberetur ab Ecclesiis suis absentia.

XVIII. Anastasius Imperator semel ipse quidem Episcopos Constantinopoli inhospitantes per Euphemium Constantinopolitanum Episcopum adgregari fecit: at postea illos quoque ipsemet congregavit, & depositionis sententiam in ipsum Euphemium pronuntiare compulit. *Episcopos domi præsentes, congregavit, qui ut Imperatori gratificarentur, Euphemium excommunicant & deponunt*. Eadem antè Synodus à Gennadio convocata fuerat, ad damnandam simoniam & commendandam pulcherrimam illam Epistolam, quæ apud Balsamonem legitur. *Theodorus Lector. l.2*. Sub eodem impio Anastasio Hormisda Papa Legatos Constantinopolin misit, in quorum mandatis id habetur, moris tunc fuisse, ut ad Imperatorem Constantinopolitanus Episcopus Episcopos alios introduceret: *Est consuetudo per Episcopum Constantinopolitanum omnes Imperatori Episcopos præsentari. Baron. an.515. num.34*. Ita cum rebus humanis comparatum, maximisque quibusque bonis mali abutuntur. Et nihilo tamen minùs utique bona sunt.

CAPUT XLIV. *P.2. l.3. c.55.*

De Concilio Episcoporum in urbe Regia fortè tum degentium, sub Imperio Caroli Magni.

I. Quo differat hac Synodus à Comitiis Cleri Generalibus.
II. Varia hujuscemodi Synodi exempla Constantinopoli.
III. Exempla alia ad res magni prorsus ponderis.
IV. Pleræque electiones Episcoporum in hujusmodi Synodis celebrabantur.
V. Variæ observationes in has Synodos.
VI. Ad eas Episcopi ipsi causas suas referebant.
VII. De Patriarcha ipso ibi quandoque judicium instituebatur.

I. Erat cognatio non mediocris Synodi urbis Regiæ, qua de hic agimus, & Comitiorum Cleri Generalium, de quibus infrà disseremus; sed erat & dissimilitudo non parva. Conventus enim hi Cleri in Palatio Principum habebantur, Synodi verò ille in urbe Regia, in ædibus Patriarchæ. Illi à Principe indicebantur, istæ à Patriarcha. Illi ordinarii erant, cum semel aut bis anno quolibet, vel semel post biennium cogerentur: hæc verò tum & toties cogebantur anno quolibet, cum & quoties Principi vel Patriarchæ collibitum fuisset, pro negotiorum incurrentium copia & mole. Illi demum Cleri utrumque ordinem complectebantur, de industria convocatum: at in has Synodus non coibant nisi Episcopi, qui tum variis de causis Constantinopoli fortè coaluissent. Ideo & illi Generales Cleri Conventus Regnis peculiaribus familiares magis fuere, utputa Galliæ, Angliæ, Germaniæ, ubi pronum erat Clerum universum semel & iterum anno quolibet cogere; at hæ propriæ ferè erar Constantinopolitanæ Civitatis, ubi non facilè potuisset convenire Clerus universus tam latè fusi Imperii: & ubi tamen frequentissimè satis magno numero erant Episcopi, qui Concilium in unum coalescerent cum Patriarcha.

II. Ad hoc Concilium apparet referri debere, quod narrat Cedrenus, *pag.534.*, eum maior pars Senatûs & Concilii, & Patriarcha ipse Constantinopolitanus in vesaniam Iconoclastarum consensisset, arduum & operosum fuisse cultum Imaginum restitui, donec Theodora Imperatrix parens Michaelis Imeratoris adolescentuli, tam præclarum facinus adgressa est. *Neque apertè quisquam rem aggredi audebat, cum major pars Senatûs & Concilii, atque ipse etiam Patriarcha ei hæresi essent addicti*. Nec à verisimili forsan abludit, hunc eundem Episcopalem cœtum Silentium appellari, ubi ex eodem Cedreno, *Ibid. pag.707.*, Alexander frater Leonis Philosophi & successor, ejecto Euthymo Patriarcha Nicolaum restituit, cujus ille sedem occupaverat. *In Magnaura assidens, facto Silentio, Euthymium deposuit*.

III. Sed hæc certissimè Aulicorum Episcoporum Synodus à Nicephoro congregata est Imperatore, postquam ingressu Ecclesiæ interdictus est à Nicephoro Patriarcha, propter conjugium initum cum Regina Theophanone, quacum spiritalem contraxerat cognationem, cum ejus natorum unum de sacra fonte suscepisset. *Convocatis, qui in urbe tunc erant, peregrinis Episcopis ac delectis Senatoribus*. Una animi, una adulationis consensione respondent Antistites, Aulicis præstigiis jam diu fascinati, eam Constantini Copronymi legem esse, nec strictæ, aut necessariæ observantiæ; quocirca & excommunicationis vincula protinus exolverunt. Cùm verò needum Patriarcha Polyeuctus animo flecteretur, subornatis testibus approbatum illi est, nunquam Theophanonis Reginæ filios ab Imperatore ad sacri laticis mysteria susceptos fuisse.

Cum non possint Reipublicæ negotia à Principe expediri, nisi sint fidissimi Consiliarii, quibus arcana & conscientiæ & Regni committat; non alios magis Imperatores Constantinopolitani in hujusmodi rerum ambagibus, quàm Metropolitanos & Episcopos consulebant, Constantinopoli fortè occurrentes. A Theophane memoratur Michael Curopalates Episcopos & Abbates consuluisse de pace, quam cum Bulgaris iniri permagni ad Imperii salutem referret, & quæ tamen nisi redditis, sive proditis transfugis feriri non posset. Patriarchæ & Metropolitanis Nicæno & Cyziceno visum est, red-

reddendos incunctanter transfugas, & pacem vel ineundam, vel confirmandam esse. Contrà Theodorus Studita, *Ann.*812., ingentis & pietatis & sapientiæ vir, cui & alii complures suffragatores adhærebant, non posse negari tuitionem supplicibus, qui eam implorassent, & quibus jam desponsa esset. Theophanes ipse clarissimus & sanctimoniæ fama, & religionis, non dissimulat, se Patriarchæ Nicephoro consentaneum fuisse. Vicit tamen Theodori Studitæ nobilior & ad Christianam magnanimitatem magis apposita sententia.

IV. Ubi posterioribus sæculis etiam medii ævi, electiones Episcoporum Constantinopoli plerumque celebratæ fuere, à Metropolitanis & Episcopis tum fortè Regia in urbe demorantibus, hujus Synodi urbanæ, qua de agimus, in iis maximè resplenduit vis & incredibilis quædam potestas. Adscitis Isaacus Angelus Imperator in Palatium Patriarchis Constantinopolitano, Antiocheno, & Hierosolymitano, aliisque Antistibus Constantinopoli tum degentibus, communicato cum illis consilio decrevit, & mox Edicto Regio publicavit, ut posthac ne ullæ Constantinopoli celebrarentur electiones Episcoporum ad vacantes Ecclesias, nisi advocatis Episcopis omnibus, qui tum Constantinopoli essent, in irritum ducenda electione ea, ad quam accersitus non fuisset vel unus aliquis Episcoporum. Imperatoriæ huic Constitutioni subscripsere Metropolitani viginti tres. Ejusmodi autem plures Juri Orientali Leunclavii intexuntur. *Balsamon. pag.*861. *In Can. VI. Sardic. Juris Orien. Tom.*1. *p.*169. 575.

V. Adverte hic autem 1. A' solo plerumque Patriarcha convocatos fuisse Synodicos hujusmodi Conventus, nulla interveniente Principis authoritate. Non alium autem quàm Patriarcham præfuisse. 2. Affuisse cum eo & Patriarchas quandoque alios, ingenti autem numero Metropolitanos, Archiepiscopos, Episcopos. *Ibid.* 313. 215. Nimirum Metropolitanos frequentior exagitabat necessitas confugiendi ad patrocinium Patriarchæ, Senatûs, Imperatoris. 3. Plerumque etiam interfuisse Senatores aliquos & Regios Magistratus. Ita mixtus quodammodo Conventus hic erat, cujus tamen splendor & authoritas penes Clerum potissimum resideret. 4. Disceptabatur hìc de rebus & de legibus ad Ecclesiam pertinentibus, sed quibus res etiam publica & Principis authoritas illigata est. Conducibile ergo erat eò Magistratus Regios accersi, tum ut nova hinc splendori fieret accessio his Conventibus, tom etiam ut eorum Decreta Imperatori, Senatui & Magistratibus tantò gratiora, tantòque diligentiùs executioni mandanda viderentur. 4. Sed nulla de re ibi frequentiùs, quàm de conjugiis consultatum est. Unde certissimè colligitur, causas matrimoniales juris tunc & fori Ecclesiastici proprias fuisse. Quanquam enim interessent & Magistratus civiles & Senatores, obumbratur tamen eorum splendor omnis Patriarchæ Constantinopolitani præsentia & majestate, cæterorumque Patriarcharum ac Metropolitanorum, qui ot in Conventu synodico semper & numero & sede superiores erant. 6. In his Conventibus condebatur, fingebatur, & refingebatur sacra omnis Orientalium Ecclesiarum disciplina, ut quæ suos sibi per Metropolitanos repræsentarentur. Apertissima est in eam rem Constitutio Patriarchæ Alexis: *De diversis causis Ecclesiasticis pertinentibus ad universas Metropoles & Archiepiscopatus.* Edita est autem ea Constitutio à Patriarcha & Synodo urbana. *Synodo ad urbem. Ibid. pag.*150.

VI. Illud quoque elucet manifestissimè, si qui Episcopi gravari se, & jure ac potestate sui ordini frustrari sentirent, eos apud Imperatores expostulasse, ac Rescripta expressisse ad Patriarcham, ut Urbanam hanc cogeret Synodum, Senatores acciret aliquos, judicium secundùm Canones ac Leges temperaret, revocaret etiam Edicta ipsa Imperatoria, si quid iis antè derogatum esset æquitati. Ejusmodi fuit Rescriptum Alexis Comneni Imperatoris ad Patriarcham Nicolaum. *Causam audiat, finemque ei imponat Legibus & Canonibus consentaneam, nihil eum impediente scripto, quod priùs à Majestate mea factum est. p.*281. Hoc ergo Tribunali Mixto retractabantur quandoque Imperatorum Decreta volentibus ipsis, & jubentibus. *Constitutum est Tribunal Mixtum ex Pontificibus & doctis viris Senatoriis, Patriarcha præsidente. Quo in judicio secundùm Metropolitanum pronunciatum est.*

VII. Minus ergo jam mirum, si Patriarchæ ipsi subeundum quandoque erat Mixti istiusmodi Conventus judicium. Illic sistere se jussus Patriarcha Methodius, cui infandæ libidinis infamiam illinebat tam nullius fidei, quàm nullius pudoris meretricula; unde non tam de ea, quàm de scelestissimis ejus subornatoribus præclarissimum triumphum egit Methodii innocentia illibata. *Terribile Tribunal ex Civilibus & Sacratis hominibus cogitur;* ut ait Cedrenus, *pag* 537., plena est id genus exemplorum Historia Constantinopolitana. De his Synodis pauca aliqua rursum inferiùs Capite LVI.

De Conciliis Provincialibus, Universalibus, seu Nationalibus, de Comitiis Cleri Generalibus. De Comitiis Regni.

CAPUT XLV. *P.*1. *l.*2. *c.*37.

De absentia Episcoporum propter Concilia Provincialia & Nationalia quinque prioribus seculis.

I. Quæ fuerint prima Conciliorum exordia.

II. Pluribus ex Provinciis prima coaluere Concilia.

III. Necessitas impacta Episcopis ad Concilia concurrendi.

IV. Institutio Conciliorum universalium, sive Nationalium in Oriente.

V. De Conciliis Universalibus Africa.

VI. Nihil hæc Provincialibus Conciliis officiebant.

VII. Annua primo fuere Universalia Africa Concilia. Postea indici tum cœpere, cum gravior necessitas immineret.

VIII. In Occidentalibus quoque Provinciis omnibus frequentissima fuere universalia Concilia.

IX. Nec Provincialia tamen intermittebantur Concilia, quolibet anno bina.

X. Episcopi criminosi Conciliis arcebantur.

XI. Episcopis tantùm constabant Concilia.

XII. Ex Ordinationis ævo sedebatur.

XIII. De litteris Ordinationum.

I. SEnescente jam altero Ecclesiæ sæculo, coire Concilia Episcoporum cœpere tum demum. Magnificentissimè de his jam tum Conventibus Tertullianus, qui eorum & Episcoporum multitudinem, & rerum, quæ ventilabantur magnitudinem & majestatem Ecclesiæ universæ quodammodo ibi uno in loco repræsentatam luculentè prosequitur. *Aguntur præcepta per Gracias illas certis in locis Conci-*

lia ex universis Ecclesiis, per qua & altiora quadam in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. L. de Jejun. c.13. Baron. an.173. n.19. Nec ipse Lucas siluit, Conventus ab Episcopis ipsis habitos fuisse, magnæ molis negotia ubi versarentur, nec facilè quisquam ambiget, quin Apostolorum cœtus, & Apostolicorum illorum Præsulum coitio, Concilii vocabulo honestari possit. Sed post Apostolica illa tempora ad calcem usque secundi Ecclesiæ sæculi, nulla usquam existunt impressa Conciliorum vestigia. Ne tum quidem nisi in Oriente celebrari cœpta memorat Tertullianus. Dum terras sanè superstites illustrarent Apostoli, & ubi terris emigravere, recentissima eorum admiratio, & cœlestium mandatorum memoria, poterat illa quidem plurium Conciliorum instar habere. Sed ubi temporis diuturnitate, & novarum subinde hæreseon fœdissima propagatione concussę, alicubi etiam oblivione pene obrutę sunt traditiones Apostolicę: omninò cogenda fuere Concilia, tum ut fidei authoritatem vehementer labefactatam, tum ut disciplinæ ab Apostolicis fontibus profectæ castimoniam nova errorum colluvione fœdatam restituerent, aut firmarent. Tempore Victoris Papæ complura ad Paschæ quæstionem dirimendam congregata fuere Concilia. Nec minus frequentia forsan fuere, quæ sub Stephano coaluere ad sopiendam de hæreticorum baptismo controversiam. In Oriente ferè solo hæc Concilia convenere, paucissima in Africanis Provinciis habita sunt; reliquo in Occidente usque ad sæculi tertii finem multò etiam rariora. Quod enim ait Tertullianus *per Græcias* coisse plures Synodos hac ego illas Orientalis Imperii Provincias interpretor, quæ cum Græcorum Imperio perdiu paruissent, Græco etiam ut vernaculo utebantur sermone.

II. Apparet tamen ad inusitata quædam tantùm, & graviora negotia has tum Synodos convenisse; ex quo fit, ut & universales potiùs, seu Nationales fuerint, quàm Provinciales. Id genus fuere Concilia, in Paschę, & in Baptismi hęreticorum controversia finienda. Id genus fuit & Antiochenum Concilium adversùs Paulum Samosatenum Episcopum ejus urbis. Id genus fuere, quibus Occidens, Oriensque in Novatianos detonuit. Toto eo temporis intervallo nihil usquam decernitur de Conciliis Provincialibus, & annuis. Subodorari aliquid de iis fas est in Epistola 75. *apud Cyprianum* Firmiliani Cæsareæ in Cappadocia Episcopi ad Cyprianum. *Qua ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos Seniores & præpositi in unum conveniamus, ad disponenda ea, qua cura nostra commissa sunt. Ut si qua graviora sunt, communi consilio dirigantur, lapsis quoque fratribus, & post lavacrum salutare à Diabolo vulneratis, medela quæratur.* Suspicari forsan posset quis de Synodis Diœcesanis agi, ad quas ab Episcopis convocabantur Presbyteri, *Seniores & Præpositi*. Sed quis facilè sibi persuaserit eo ævo non consultasse Episcopum cum suis Presbyteris, nisi semel anno quolibet? Ne id quidem faceret ad institutum Firmiliani, Asiaticis Conciliis pondus & authoritatem quærentis ex Africanis in eandem rem Conciliis: Sunt ergo ea Concilia Provincialia, annuaque. Neque enim annua haberentur Concilia Nationalia. Poterant sanè iis interesse Presbyteri, seu Parochi Cæsareæ, unà cum Episcopis, ut & Romæ factitabatur, præsentibus sedentibusque semper Presbyteris Cardinalibus post Episcopos. Cum certè, ut mox dicemus, confirmatus sit à Nicænis Patribus usus receptissimus duorum quotannis in quaque Provincia Conciliorum, facilè intelligitur jam inde à temporibus Firmiliani & Cypriani inolevisse consuetudinem, singulis ut in Provinciis singula anno quolibet congregarentur Concilia.

III. Nec nos celavit Firmilianus, quanta immineret singulis Episcopis necessitas, has ot ad Synodos annuas advolaret. *Necessario.* Ipsa rerum gravitas plus satis Episcopos incitabat, maximè quæ ad regendam pœnitentiæ disciplinam pertinebant. Canon Apostolicus, qui non potest nisi tertio ut summum sæculo adscribi, jubebat, ut bis quotannis Episcopi congregarentur, ad fidei & disciplinæ causas pertractandas. *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes contentiones Ecclesiasticas amoveant. Can.38.* Præcepti pondus & vim præ se ferunt Canonis hujus verba. Sed Laodiceno Canone apertiùs etiam declaratur necessitas, ne quis se Episcoporum annuis his Conciliis subduceret. *Non oportet Episcopos, qui vocantur ad Synodum, negligere, sed abire, & docere, vel doceri, ad correctionem Ecclesia & reliquorum. Si quis autem neglexerit, is seipsum accusabit, præterquam si propter intemperiem & ægritudinem non venerit. Can.40.* Canone Nicæno Confirmatus est Canon Apostolicus, jussis Episcopis bina quolibet anno ad Concilia convenire in Provinciis omnibus, ad causas eorum expendendas, qui ab Episcopis communione, aut gradu suo ejecti fuissent. *Ut hoc decentius inquiratur, placuit bis in anno per unamquamque Provinciam Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis congregatis Provinciæ discutiantur hujusmodi quæstiones. Can.5.* Vix poterat arctius stringi necessitas ad hęc Concilia conveniendi. Voluere Antiocheni Patres, ut ad novas Episcoporum ordinationes adgregarentur omnes Provinciæ Episcopi; sed & innovatus ab illis est Nicęnus Canon de annuis binisque Provincialibus Conciliis, jusso Metropolitano omnes suæ Provinciæ Præsules convocare. *Can.19. 20. Metropolitano Comprovinciales Episcopos admonente*; ut satisfaciant Episcopi tum Clericorum querelis omnium, tum laicorum. *Ut in his ipsis Synodis accedant Presbyteri, & Diaconi, & omnes, qui se injuria affectos putant, & à Synodo judicium assequantur.* Addit Synodus nefas esse Concilia sine Metropolitano haberi. *Nec ulli liceat Synodos per se facere, sine iis, quibus sunt creditę Metropoles.* Hinc surgit eximia Metropolitani authoritas, sed & hinc ingravescit necessitas convocandi Concilia, iisque præsidendi. Denique Calchedonensis Concilii Patres, compertis jam gravissimis damnis, quæ ex Provincialium Conciliorum cessatione eruperant, novo decreto priscam confirmavere consuetudinem & legem, ut bina quotannis celebrarentur, fraterna correptione intentata iis, qui absuerint, Episcopis, nulla eos remorante gravi admodum necessitate. *Pervenit ad aures nostras, quod in Provinciis statuta Episcoporum Concilia minimè celebrentur, & ex hoc plurima negligantur Ecclesiasticarum causarum, quæ correctionibus indigeant. Decrevit itaque Sancta Synodus, secundùm Canones Patrum, bis in anno Episcopos in idipsum per unamquamque Provinciam convenire, quò Metropolitanus Episcopus probaverit, & corrigere singula, si qua fortassis emerserint. Quicumque verò non advenerint Episcopi, resident autem in suis civitatibus & hoc si in sua incolumitate consistunt, omnique inexcusabili & necessaria occupatione probantur liberi, fraterno corripiantur affectu. Can.19.*

IV. His ita constitutis, jam elucescit, quàm canonica fuerit, non exceptio tantùm residendi, sed & necessitas etiam non residendi, & convolandi ad Synodum Provinciæ, ubi de pace & regula totius sacræ disciplinæ, & de forma singulis Ecclesiis præscribenda tractandum in commune erat. In Concilio Calchedonensi, uti & in Nicæno de Conciliis Nationalibus, sivo Diœcesanis altum silentium.

tium. Diximus jam alibi, in Concilio Constantinopolitano I. Oecumenico, vel institutas, vel confirmatas fuisse majores Diœceses, quę plures Provincias singulæ complectebantur, suisque singulæ Exarchis parebant; quarum denique Episcopi & Metropolitani in Diœcesanas conveniebant Synodos. In Concilio Calcbedonensi insinuantur tantum hæc Concilia Diœcesana, pluribus ex Provinciis coalescentia. Ubi nimirum præcipitur, ut ne unius Diœceseos Episcopi in alias se conferant Diœceses, de earum negotiis tractaturi, nisi ad eas fuerint invitati. Innuitur ergo ejusdem Diœceseos, seu Exarchatus qui essent, posse eos in commune coire Concilium, & de causis suæ ditionis statuere. Sed nihil bic decernitur de stato tempore horum Conciliorum, & de causis suæ ditionis statuere. Sed nibil hic decernitur de stato tempore horum Conciliorum, quòd extraordinariò tantum cogerentur, ubi incideret aliquid quod tanti esset. Denique hic illud constituitur, his Exarchorum universalibus Conciliis, nihil detritum iri de authoritate Conciliorum Provincialium, quibus Nicæna Synodus suffragata est. *Can.* 2.

V. Venio ad Occidentem, & illud primum moneo, Universalia, seu Nationalia, vel Diœcesana Exarchorum Concilia stata & ordinaria fuisse in Africa. Decretum solemne de iis edidit Concilium Carthaginense III. Sed ne Episcopi toties & tandiu suis Ecclesiis abesse cogerentur, placuit ut cujusque Provinciæ Ecclesiasticæ tres tantùm Episcopi eo delegarentur: quin immo Tripolitanæ Provinciæ unus delegaretur dumtaxat, quòd pauciores essent ejus Provinciæ Episcopales Sedes. *Similiter placuit ut propter causas Ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpè veterascunt, singulis quibusque annis Concilium convocetur. Ad quod omnes Provinciæ, quę primas sedes habent, de Conciliis suis ternos Legatos mittant, ut minus invidiosi, minusque hospitibus sumptuosi Conventûs, plena possit esse authoritas, De Tripoli autem propter inopiam Episcoporum unus Episcopus veniat.* Alio hujus Synodi Carthaginensis Canone Concilium hoc *Universale* appellatur, & *Anniversarium. Nec ad Concilium universalem anniversarium occurrere voluerit. Can.* 2. 7. 41. 43. Existimabant sapientissimi Præsules, causas tum graves, & ad restituendam purissimam Ecclesiæ disciplinam justas & necessarias satis magno numero esse, ut Concilii universalis annuique operam desiderarent. Inter universalia Concilia numerandum est Concilium I. Carthaginense sub Grato Archiepiscopo Carthaginensi; illuc enim ex omnibus Africæ Provinciis confluxerant. Idem sentiendum de II. de IV. itemque de Milevitano II. & de cæteris propemodum omnibus. Cum ea tempestate, qua floruit Augustinus, conflagraverit tota Africa vehementissimo amore & desiderio formandæ ac refingendæ in summam quandam perfectionem Ecclesiarum Disciplinæ, eo quam maximè conducere visa sunt universalia hæc Concilia, quæ & zelo, & authoritate cæteria plurimum antistarent.

VI. Adeo non Provincialibus Conciliis hæc Universalia officiebant, ut illis potius præsidio essent. Diximus modò ex Concilio Provinciali cujusque Provinciæ delegandos tres fuisse Episcopos ad Concilium Universale. Cum Concilium Carthaginense V. diem definisset Concilii Universalis, jussit mox ut Metropolitani diem illum ne impedirent, in Concilii sui Provincialis convocatione. *Ut quando apud se Concilium congregant istud diem non impediant.* Quin & idem Concilio placuit, ut ne ad concilia singula Provincialia omnes adigerentur accurrere & suis abesse Ecclesiis Episcopi. Jussis nimirum Metropolitanis Episcopos suæ Provinciæ in tres turmas partiri, vel duas, ut è singulis turmis eligerentur aliqui, qui suo & aliorum nomine Concilio interessent. *Primatibus suarum quarumcumque Provinciarum intimetur, ut de universis Episcopis vel duæ vel tres fiant turmæ, ac de singulis turmis vicissim, quotquot electi fuerint, ad diem Concilii instantissimè occurrant. Can.* 7. 10. Hac voce *vicissim* designari videtur Episcopos omnes Concilio affuisse, sed non omnes simul, nempe sua quemque vice. Concilium Carthaginense IV. *Can.* 21. voluit, ut ne *sine gravi necessitate* Conciliis se Episcopi subfurarentur. Et vel tum etiam qui absuturus erat, Vicarium substituebat. *Sic tamen, ut in sua persona Legatum mittat.*

VII. Sed cum non facilè Concilia universalia & anniversaria sociari possent cum duobus Conciliis Provincialibus quolibet anno cogendis; statutum postremò tandem fuit in Concilio Milevitano II. ut nec posthac nisi extraordinariè indicerentur Concilia Africæ Universalia, ubi ejusmodi causæ incurrerent, quæ ad omnes Africæ Ecclesias pertinerent. *Placuit, ut non sit ultrà fatigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties exegerit causa communis, id est, totius Africæ, undecumque ad hanc sedem pro Concilio data literæ fuerint, congregandam esse Synodum in ea Provincia, ubi opportunitas persuaserit. Causæ enim quæ communes non sunt, in suis Provinciis judicentur. Can.* 9. Ita ad unum Carthaginensem Archiepiscopum tota traducta est potestas indicandi & temporis & loci Conciliorum Universalium, sed quæ res cumque & causæ unius Provinciæ gyro circumscribebantur, eas minimè referri mos erat ad Concilium Universale; in Provinciali Concilio profligabantur. Ne hæc quidem Milevitana Synodus, quę Universalis utique erat, è re duxit esse, suas diutiùs protrahi sessiones: quin tres ibi sunt delecti ex singulis Provinciis Episcopi, qui residuas causas ibi omnes cum Episcopo Carthaginensi definirent, cęteris Episcopis suas se in Ecclesias recipientibus. *Can.* 27.

VIII. Nec in Africa sola Universalia celebrata sunt Concilia. Leo ipse Magnus in Hispania Universale indixit Concilium adversùs Priscillianistas hæreticos, cujus etiam promovendi sollicitudinem Turibio Asturicensi Episcopo demandavit. Accipe ipsa Leonis ad Turibium Epistolæ 93. verba: *Dedimus literas ad fratres & Coepiscopos nostros, Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitanos, atque Gallęcos, eisque Concilium Synodi generalis indiximus. Ad tuę dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostra ordinationis authoritas ad prędictarum Provinciarum Episcopus deferatur.*

Concilia Gallię, quę in Arianos congregata sunt, aut universalia plerumque fuere, aut pluribus saltem ex Provinciis. Leontium Arelatensem Episcopum præfecit Hilarus Papa, ut quotannis Concilium colligeret ex Provinciis Viennensibus & Narbonensibus. Cum bellis tunc flagrarent Galliæ, nec facilè possent Provincialia Provinciis in singulis adgregari Concilia, voluit Pontifex, ut aliqua saltem coirent pluribus ex Provinciis. Sic enim ille. *Epist.* 3. *Per annos singulos ex Provinciis quibus potueris congregari, habeatur Episcopale Concilium.* Reliqua Provincialia ferè fuere Concilia, donec jacerentur Monarchiæ Francorum fundamenta, qua imperitante, longè frequentiores fuere Synodi universales.

Nec secus habet de Conciliis Hispaniensibus post constitutam Gothorum Monarchiam, ut infrà dicemus. Quod ad Italiam spectat, Provinciales Romæ Synodi poterant & universales quodammodo dici, cum tam multas civiles Provincias una complecteretur Metropolis Romana. Inter eas Sicilia ipsa numerabatur, edixeratque Leo Papa, ut ejus Insulæ Episcopi ternos ex suo quotannis cœtu delegarent

garent Romano affuturos Antumni Concilio. *Quia à Sanctis Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episcoporum debere esse Conventus, terni semper ex vobis ad diem tertium Kalendas Octobris Romam fraterno Concilio sociandi occurrant. Epist.4. c.7.* Archiepiscopus Thessalonicensis Vicarius cum esset Sedis Apostolicæ, vel Exarchus Illyrici, cum gravissimæ urgebant causæ, poterat & ipse ex eodem Leone Nationale, seu Diœcesanum congregare Concilium, accersitis duobus Episcopis ex singulis Provinciis, nec ultra quindecim dies in suo Concilio retinendis. *Si causa aliena maior extiterit, ob quam rationabile ac necessarium sit fraternum convocare Concilium, binos de singulis Provinciis Episcopos, quos Metropolitani crediderint esse mittendos, ad fraternitatem tuam venire sufficiat, ita ut à præstituto tempore non ultra quindecim dies, qui convenerint, retardentur. Ep.84. c.10.*

IX. Perspicis 1. ut studiosè in compendium mitterentur Synodi universales, tum numero Episcoporum imminuto, tum contracto tempore, tum denique constituto, ut nonnisi rariùs haberentur pro incursantium causarum pondere. 2. Sed earum tamen nunquam dissimulata est necessitas, sive ad causas Ecclesiasticas, quæ ad unam gentem aliquam latissimè manarent, sive ad expediendas quæstiones, quæ Provincialibus Conciliis molestiam creassent. 3. Sed his Conciliis universalibus præjudicatum non est convocationi geminę Synodi Provincialis anno quolibet. Quo de rursum Leo in eadem Epistola: *De Conciliis Episcopalibus non aliud indicimus, quàm Sancti Patres salubriter ordinarant, ut scilicet bini Conventus per annos singulos habeantur. Ibid. c.7.* Idem confirmatum in Concilio Regiensi. *Can.7. Secundùm antiquam consuetudinem bis in anno Conventus agatur.* In Concilio I. Arausicano, quo eliderentur causationes omnes Episcoporum Conciliis se subducentium, statutum est, ut non antè solveretur Concilium, quàm locum & tempus futuri Concilii designasset. *Ut nullus Conventus sine alterius Conventûs denuntiatione solvatur. Ut tam excusationis libertas, quàm invitationis necessitas non sit. Can.29.*

X. In Concilio Taurinatensi anno 397. *Can.3.* jura suffragii orbati sunt, quin & Concilio interdicti Episcopi, qui ordinationes Canonibus infestas celebrarent. *Authoritatem in Conciliis minimè retenturum.* Eandem pœnam intentavit Concilium Regiense: *Can.1. Nullis de retro ordinationibus, nullis ordinariis futuros interesse Conciliis.* Concilia quæ hic dicuntur *ordinaria*, Provincialia esse censemus. Nec enim Provinciales Synodi legem dicere poterant Universalibus; quin immo si qui se in Provincialibus gravatos fuisse existimarent, illis integrum erat ad Universales provocare.

XI. Quę hactenus congessimus testimonia, eos solos Episcopos in Concilia qualiacumque invexere, sive Provincię unius, sive plurium. Placuit Theodosio juniori Imperatori, ut Concilio Ephesino II. interesset Barsumas Abbas, nomine omnium Orientis Archimandritarum, sive Abbatum. Affuit Barsumas reapse, & post Episcopos subscripsit. Sed præterquam quod Pseudosynodus hæc Ephesina *latrocinium* potiùs, quàm Concilium jure meritissimo dicta est: unde nec authoritatis hinc quidquam mendicari potest, quod in exemplum valeat. Illud quoque adverti par est, Barsumæ præsentiam veluti donatam fuisse querelis innumerabilium Monachorum, quos suus error dementaverat, præcipitesque egerat in favorem Eutychetis, quasi ejus depositione à Flaviano facta in Concilio Constantinopolitano, Nestorius totus cum sua hæresi revixisset. Itaque quod nullo exemplo factum fuerat, cum tam inauspicatò cecidisset, exemplo posteris esse deinceps non potuit, nec Abbates postea ad Concilia vocati sunt. Presbyteri majorum Ecclesiarum Conciliis affuere suæ Civitatis cum Episcopis, post Episcopos, ut alibi de Roma, de Constantinopoli & Alexandria dictum est.

XII. Postremò illud adnotandum, Episcopos in Conciliis sedere solitos, pro ævo suæ quemque ordinationis. Ita usu receptum erat, quem corroboravit edito Canone 13. Concilium Milevitanum II. cum querelarum aliquid crepuisset ea de re. *Posteriores anterioribus deferant.* Sed ut ea regula faciliùs observaretur, alius ibidem Canon præscriptus est, in quo plurimum deinceps momenti fuit; nempe ut qui ordinabantur omnes, ab ordinatoribus Episcopis literas acciperent, ab illis subscriptas, Consulemque & diem continentes. *Placuit, ut quicumque deinceps ab Episcopis ordinantur, literas accipiant ab Ordinatoribus suis, manu eorum subscriptas, continentes Consulem & diem, ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur. Can. 14.* Non agitur hoc Canone nisi de Episcopis, & cum tamen eadem ordinis antiquitas venerationi sit, eique assurgatur inter omnes Clericos, ad omnes quoque Clericos pervagata est deinde ejusdem Canonis authoritas & observantia.

Ibæ Episcopo Edesseno præceptum est in Concilio, *Act.9.*, cujus gesta relecta sunt in Concilio Calchedonensi, ut ex animo conciliaretur, & bene vellet iis, qui eum accusaverant; & *ne minores majoribus propter præfatam contristationem præferret.* Damnavit Gelasius eam ordinis interversionem: *Nec cujuslibet utilitatis causa seu Presbyterum, seu Diaconum his præferre, qui ante ipsos fuerint ordinati. Epist.9.* Deprompta est à nobis alibi Leonis Papæ I. Epistola 5. qua Episcopum objurgavit Beneventanum, qui juniorem Presbyterum senioribus ante posuisset. Cum ergo non inter Episcopos tantùm & in Conciliis, sed & inter Clericos omnes, saltem inter Presbyteros & Diaconos, ex Gelasio Papa observari debuerit hic ordo antiquioris ordinationis; inolevisse etiam morem suspicamur ad omnes Ordines, saltem majores, literarum conscribendarum, quæ diem & Consulem ordinationis declararent.

XIII. Quod necdum autem magnopere laboratum erat de Bullis, sive Literis ordinationum, in causa esse poterat, quòd abundè sufficere videretur Decretum electionis, cui subscribebant, Episcopi, Clerici, Magnates populi, qui electioni suffragati erant. Eæ sanè literæ die non carebant. Erant & aliæ literæ Episcoporum, qui cum non affuissent, electionem & ordinationem absentes ratam per Epistolas habebant. Denique cum electione celebrata, mox plerumque inauguraretur novus Præsul ab iis ipsis Episcopis, à quibus electus fuerat, nihil opus erat novis literis ordinationis præter electionis decretum. Nec enim in Civitate, vel Provincia sua poterat Episcopus non esse notissimus. Cum verò ad alias peregrinabatur Provincias, literis muniebatur Metropolitani. At cum Episcopi extra Provincias suas ordinabantur, maximè verò cum electio ipsa extra Civitatem Episcopalem propriam fiebat, tum verò necesse erat eos Canonicis instrui literis ab ordinatoribus suis, ut ea essent velut authentica ordinationis instrumenta. Plura possent ad id exempla congeri; eos tantùm commemorabo, vel Ephesi, vel aliarum Civitatum Episcopos, qui Constantinopoli ordinabantur. Fidem faciunt Acta ipsa Concilii Calchedonensis, confirmari eos solitos fuisse, & literas à Patriarcha Constantinopolitano suscipere. Cum Bassianus Episcopos Ephesinus à Proclo Episcopo Constantinopolitano confirmatus fuisset, literas ab eo accepit ad ipsam Ephesum urbem, ad Episcopos Provinciæ, & ad Clerum. *Faciens Synodicam Proclus, direxit & Civitati, & Episcopis, & Clericis.*

CAPUT XLVI. *P. 2. l. 2. c. 49.*

Exceptio residentiæ Canonica, Comitia Regni Generalia, vel Concilia Nationalia, à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. Conventus Episcoporum & Magnatum in Palatio Regum, vel in Regia Civitate, temporales non poterant dici vel videri Conventus, cum temporales ibi res ipsa tractabantur ad normam æternæ legis & Christianæ pietatis.

II. Horum Conventuum exempla Constantinopoli.

III. Synodus urbana & perpetua Constantinopoli.

IV. Hujus Synodi quanti fructus, quanta discrimina.

V. VI. Erant & Galliæ Regibus aliquanto numero, Episcopi præsentes semper, aut proximi, ad majorum causarum cum Optimatibus agitanda judicia, maximè Ecclesiasticarum. Huic Consilio præerat, absente Rege, Comes Palatii, Episcopis & Proceribus succinctus.

VII. Exemplis approbatur hos Episcopos præsidio fuisse Ecclesiis & Regno.

VIII. Conventus istiusmodi & Consilia erant, & Concilia, Probationes.

IX. Probationes aliæ.

X. Alia exempla horum Conventuum.

I. Abesse suis Ecclesiis cogebantur persæpè Episcopi, ut Generalibus interessent Conventibus, sive ea Regni Comitia essent, sive Concilia Nationalia; sed abesse, non omninò poterant dici Ecclesiis, quarum utilitatibus tunc maximè serviebant. Fateor in his Conventibus consultari solitas res temporales complurimas: vehementer autem Gregorio Magno displicuisse, si qui Episcopi sæculi negotiis altiùs se immergerent, aut castissimis se sponsis suis divellerent, nisi inevitabili ingruente necessitate: *Neminem Pontificum à Parochia sua saltem paulumper absque inevitabili prorsus necessitate discedere permittebat, quos nimirum in causis mundialibus occupari vehementissimè prohibebat.* Quæ Joannis Diaconi verba sunt in ejus vita, *L. 3. c. 36.*, sed ut Paulo, ita & Gregorio, omnia munda mundis, omnia profanis profana; non res enim tam animo, quàm animus rebus munditiem, vel sordes aspergit. Res ipsæ temporales cum non carnali cupiditate, sed æternorum spiritali charitate administrantur, spiritales & ipsæ evadunt, gradusque ad æternam beatitatem. Ecclesia in Regno est, Regnum in Ecclesia. Tam inconvulsis nexibus cohærescit Ecclesia Reipublicæ, ut plerumque communia utrique sint tam dispendia, quàm compendia; tam pax, quàm bella; tam vigor, quàm remissio disciplinæ. Ut possunt res Ecclesiæ carnali affectu regi & perverti, ita possunt & temporalia regi, corrigique spiritali charitate, Pastorali sollicitudine.

II. Illud ergo nobis hìc evincendum, publicis his politicisque Conventibus ut interessent Episcopi, consentaneum fuisse, & Ecclesiæ utilitatibus accomodatum; cum à Principibus vocarentur, & ejusmodi esse possent causæ, ac rerum vicissitudines, ut utilius abessent Ecclesiis tunc suis, quàm adessent. Justinus Junior ex Theophane, mox animam efflaturus, ut successorem designaret; *Convocavit Pontificem, Senatum, Episcopos omnes, Magistratus.* Mystica Benedictione, & Imperatoria Corona novum Principem donavit Patriarcha. Nec secus Tiberius Imperator Mauritium sibi successurum designavit. *Joannem Patriarcham Senatumque omnem unà cum exercitibus advocavit, & Mauritium renunciavit Imperatorem.* Ex ipsa Historiæ serie patet in omnibus Regni consiliis, negotiisque gravissimis primas semper authoritatis partes obtinuisse Patriarcham, sedisse autem proximum post Imperatores, ante Senatum omnem. Cum Phocas Mauritium extrusisset Imperio, regia illum corona cingere detrectavit tandiu Patriarcha, dum Fidei Orthodoxæ, & paci Ecclesiæ affuturum se professus esset. *Cyriacus sponsionem à Tyranno exegit, qua se rectam fidem retenturum, Ecclesiamque à turbis immunem conservaturum promitteret.* Perdiu ante ex eodem Theophane Pulcheria Imperatrix in Imperii societatem adoptaverat sibi Marcianum in Conventu solemni, quò Patriarcham & Senatum vocaverat. *Patriarcham & Senatum Pulcheria convocat, & Marcianum Imperatorem declarat.* Narrat Theodoretus, *L. 5. c. 6.*, quid Theodosio Magno per somnium objectum sit, antequam Imperii compos fieret. *Videbatur videre divinum Meletium Antiochenæ Ecclesiæ Præsulem, lanam sibi Imperatoriam injicere, & coronam huic honori convenientem capiti imponere.* Hinc non temerè conjicitur, eò jam evasisse Imperatorum eximiam pietatem, ut Dei se beneficio & vice regnare palam profiterentur, cum Regni insignia ab ejus Ministris susciperent. Hinc porro apertissimè implicabantur Episcopi majoribus omnibus Regni Conventibus, Consiliisque, quibus majores quæque causæ explicabantur. Quanti enim erat ad Ecclesiæ dignitatem, & tutelam momenti, quod Patriarchæ assensus ad Imperatoris inaugurationem desideraretur? quodque non antè is assentiretur, quàm in se recepisset novus Princeps, fidei se Catholicæ, & pacis Ecclesiæ vindicem ac custodem futurum?. De Phoca hic diximus, alicubi superiùs de Anastasiu, ut res ea gesta sit.

III. Hinc illud existebat, quod Constantinopoli semper essent eo numero Episcopi, qui Synodo ei satis essent, quæ Patriarchæ Consilium, Principi Oraculum non immeritò fuisse videatur. Erat quoque in more positum, ut Episcopi omnes Constantinopolin ventitantes, Imperatori à Patriarcha sisterentur. *Est consuetudo per Episcopum Constantinopolitanum omnes Imperatori Episcopos præsentari. Theodoret. Lect. l. 2. c. 32. Evagrius L. 3. c. 32.* Episcopi Patriarchatus Antiocheni & Hierosolymitani, qui Constantinopoli reperti sunt, libellum ibi supplicem Agapeto Papæ obtulerunt adversùs Anthimum Episcopum Constantinopolitanum. *Post Epist. 4. & 20. Hormisdæ.* Recitatus est is libellus in Concilio Constantinopolitano, sub Mena, *Act. 5. & 5.* quod & ipsum ejusdem generis erat, cui nimirum judicium delegebat Imperator earum causarum, in quibus interpellatus ipse fuisset. Illud sanè nomen Concilii perpetui & stabilis frequentissimè illi ascribitur, in libellis, qui illi offerebantur, ut quod ejus proprium & peculiare esset. In istiusmodi Synodo præcepit Justinianus à Mena errores Origenis damnari.

Quanquam ergo vetuisset Justinianus, *De Episc. & Cleric. l. 1. Leg. 42.* ne Episcopi Constantinopolin adventarent, nisi Principe antè monito, & assentiente: vel ipsemet tamen causas bene multas delegabat horum Episcoporum Synodo urbanæ. Probabiliter illud quoque creditur, ad hos maximè Episcopos retulisse Justinianum, de iis Canonibus & Regulis Ecclesiasticis, quas inserebat ipsemet illis Constitutionibus, quæ ejus nomine & auspiciis in lucem exibant, ut quas cum Episcopis elimasset, ac trutinatus esset, pervigiles cum iis noctes crebro traducens. Ita enim à Procopio observatum est: *Qui sine custodibus in Musæo cum grandævis*

Sacerdotibus ad multam noctem desidere solet, indefesso studio sacros Christianorum codices volvens. Et alibi: *In Christianorum dogmata maximam temporis partem conferebat; tollendis eorum controversiis intentissimus. L.3. De bello Gotthico c.32. 35.*

IV. Nec me fallit, & à Principibus, & ab Episcopis non semel peccatum esse, qui nulla gravi Ecclesiæ necessitate, immo qui præter utilitatem Ecclesiæ in Palatio, vel retinerent, vel retinerentur, quos Ecclesiis suis affici, & conducibile & necessarium erat. Non statim abjicienda sunt bona, etsi viri minimè boni iis abutantur. Nimio plures Episcopos Justinianus hauddubio Constantinopolin pertraxerat, aut ibi moras nectere passus fuerat: cum narret Evagrius, *L.5. c.1.*, Justinum qui illi suffectus est, Imperii sui primitias dedicavisse, ablegandis in Ecclesias suas his Episcopis omnibus. *Primum dat mandatum, ut omnes Episcopi, qui ex omnibus locis Constantinopolin convocati erant, ad suas ipsorum dimitterentur sedes, ut consuetos cultus Deo exhiberent.* Et has tamen Synodos non raró utiles cum primis fuisse, rursum demonstrat Balsamon, *In Can.13. Basilii*, ejus Synodi exemplo, quæ invicta fortitudine risit & delusit petitionem Phocæ Imperatoris, ut sacris Ecclesię fastis inscriberentur, & Martyrum colerentur honoribus, qui pro Reipublicæ defensione in prælio occubuissent.

V. Ab Imperatoria ad Regiam Francorum Aulam venio, in eaque observo primùm, quod regiam magis spiret amplitudinem & sanctimoniam. Ipsissimi enim Franci Reges jus dicebant, causasque dirimebant suorum Civium in Palatio Regio, in cœtu Episcoporum & Optimatum Regni. Dilucidum id fit ex Formulis Marculphi, ubi Reges in Edictis, vel istiusmodi Senatusconsultis, in hæc verba loquuntur. *Ergo nos in Dei nomine, in Palatio nostro, ad universorum causas recto judicio terminandas, unà cum dominis & Patribus nostris Episcopis, vel cum plurimis Optimatibus nostris, Patribus referendariis, domesticis, seniscalcis, cubicularis, Comiti Palatii, & reliquis quampluribus nostris fidelibus resideremus. L.10. c.25.* Inter hos Officiales dignitate eminebat Comes Palatii, quòd is per absentiam Regis jus diceret, eodem in Episcoporum & Procerum conventu, & nomine regio conscribebantur ejus Decreta.

VI. Ex his Edictis unum hic depromam, nomine Regio insigne, ex quo liqueat causas, tum Ecclesiasticas, tum civiles in hoc Consistorio Regio fuisse disceptatas, ab Episcopis, & Proceribus Regni. Suis in Marculphum Notis illud inseruit clarissimus, & doctis bonisque omnibus commendatissimus Bignonius. *Clotarius Rex Francorum, vir illuster. Quotiescumque altercantium jurgia, Palatii nostri judicia, nostrorumque fidelium, ac Ecclesiarum, seu Sacerdotum, pro quarumcumque rerum negotiis noscuntur advenire, oportet nobis in Dei nomine juxta legum severitatem inquirere, ut deinceps nulla videatur quæstio renovari. Ideoque cum nos in Dei nomine Masolaco in Palatio nostro, unà cum Apostolicis viris Patribus nostris Episcopis, Optimatibus, cæterisque Palatii nostri ministris, nec non & Audobello, Palatii nostri Comite, qui de ipso ministerio ad præsens nobis deservire videbatur, ad universorum causas audiendas, justoque judicio terminandas resideremus. In l.1. c.25.* Causa agebatur Abbatiæ Sancti Benigni apud Divionem. Solus hic memoratur Comes Palatii, quod absente Rege præesset ipse judicio causarum omnium in eodem Conventu, in quem Episcopi Proceresque confluxerant: idque his verbis significari videtur: *Qui de ipso Monasterio ad præsens nobis deservire videbatur.* A' Tilletio animadversum est, primigeniam illam fuisse Parlamentorum originem; primumque omnium Parlamentum Parisiense à Consilio Regni, seu Status discrevisse Philippum Valesium.

VII. Præibant Episcopi Proceribus laicis omnibus & Officialibus Regni, ut patet ex utroque hoc Edicto à nobis relato, & ex compluribus aliis, in quibus superstites & intactæ visuntur adhuc subscriptiones. Nec verò inficias ibit quisquam sobrius, quin Episcoporum in his Regiis Consistoriis præsentia, cum Reipublicæ, tum in primis Ecclesiæ, & ornamento esset, & præsidio; cum in illis dirimerentur negotia quæque maxima, tam Ecclesiastica, quàm civilia. Reges ipsi quandoque controversias suas ad Episcopale judicium referebant, atque ei acquiescebant ita piè & religiosè, ut bella quoque aliàs reformidata præsocarentur. *Cum contentio inter Guntramnum & Sigebertum Reges verteretur, Guntramnus Rex apud Parisios omnes Regni sui Episcopos congregat, ut inter utrosque, quid veritas haberet, edicerent. Sed ut bellum civile in majori pernicitate cresceret, eos audire peccatis facientibus, distulerunt. Greg. Turo. L.4. c.47.* Alibi jam in procinctu prælii erant hinc & hinc exercitus, cum Regibus suasere Episcopi, ut arbitrio Episcoporum & Procerum rem committerent: *Mane concurrentibus Legatis, pacem fecerunt pollicentes alter alterutro, ut quidquid Sacerdotes vel Seniores populi judicarent, pars parti componeret, quæ terminum legis excesserat, & sic pacifici discesserunt.* Quid enimvero tam Episcopale, quàm pacare & exarmare Christianos Principes, alios aliis irascentes: occupare bella civilia, Regnis Imperiisque pacem indicere? Hactenus ex Gregorio Turonensi; *L.6. c.31.*, qui rursus alibi narrat, ut Burdigalensis & Senonensis Episcopi, interrogati & excussi fuissent ab aliis Episcopis, super capitibus quibusdam, quæ illos cum Rege Guntramno comiserant. *Discussi enim paulò antè fuerant ab reliquis Episcopis & Optimatibus Regis, Cur, &c. L.8. c.2.* Ubi & illud observari par est, *Optimates* hìc vocari, qui antè appellati fuerant *Seniores populi.* (Les Signeurs.) Hinc patet Gallicanam vocem illam usitatissimam hinc profectam esse, quòd Seniores quique, utpote rerum consultissimi & experientissimi ad Regia Consilia à Principe vocarentur.

VIII. Quod verò à me dictum est Synodis & Conciliis nihilominus accenseri hos Episcoporum Conventus, ubi tot civiles causæ extricabantur: Gregorium Turonensem, *L.8. c.20.*, secutus sum, qui iisdem verbis describit Concilium Matisconense. *Interim dies Placiti advenit, & Episcopi ex jussu Regis Guntramni apud Matisconensem urbem collecti sunt.* Cumque narrasset, ut dijudicata sit causa duorum Episcoporum, addit de fide disceptatum esse cum mortalium hominum indulsissimo, qui negabat fœminas hominum generi annumerandas esse. *Extitit enim quidam in hac Synodo ex Episcopis, qui dicebat mulierem hominem non posse vocari.* Et mox: *Itaque dum hæc Synodus ageretur.* Idem Conventus & *Placitum* vocatur & *Synodus*. Nemo nescit autem Placiti nomine significari solitos Conventus Civiles & Juridicos. Alibi rursus statutum est, *L.9. c.20.*, non sua tantùm Metropolitanis congreganda esse Concilia; sed aggregandos esse omnes prorsus Regni Episcopos, ut diligentissimè inquireretur in parricidium in Ecclesia perpetratum, cæso Prætextato Archiepiscopo; in conjugia incesta, aliaque id genus facinora. Inter Christianissimos Reges plures, à quibus tunc Gallia regebatur, Guntramnus omnium studiosissimus erat colligendarum Nationalium istarum Synodorum; quod nempe, ut fidem alibi facit idem Gregorius Turonensis, non Regiis ille tantùm, sed & Episcopalibus efflorescceret virtutibus; nec dominum magis se, quam medicum regni sui civiumque esse perciperet. Rex

acsi

acsi bonus Sacerdos, providens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, &c. Ut jam tunc non Rex tantùm, sed Sacerdos Domini putaretur. L.9. c.21.

IX. Comitia regni sui habebat Rex Theodoricus I. apud Clypeacum juxta Lutetiam Parisiorum, cum consensus ejus expetitus est, & confirmatio electionis Sancti Ansberti in Episcopum Rotomagensem. Assensus est Rex cum Episcopis omnibus & Proceribus, ad ea Regni Comitia adgregatis. *Rex in villa Clipiaco, quæ sita est in territorio Parisiaco, Conventum magnum populorum habens, de utilitate ac tutela regni tractabat, &c. Cum unanimi voto sanctorum Sacerdotum, Regis & Principum eligitur Ansbertus, atque in eodem Palatio consecratur à Lantberto Archiepiscopo sedis Lugdunensis, aliisque sanctis Præsulibus, qui ad hoc generale Placitum convenerant. Du Chesne Tom.1. p.683.*

X. Ne solio quidem Regio novi sessitabant Reges, nisi in hujusmodi Episcoporum & Optimatum generali Conventu. Audi ut Dagobertus Sigebertum filium Regno initiarit. *Dagobertus Rex cum consilio Pontificum seu Procerum, omnibusque Primatibus Regni consentientibus, Sigebertum filium in Regno Austriæ sublimavit.* Altero post anno regna inter filios divisit, in consimili Conventu Comitiorum regni. Testamenti sui tabulas idem ipse subscribi voluit ab Episcopis, Abbatibus, & Magnatibus. Post ejus obitum Nantildis Regina Comitia convocavit, ubi novos Major Palatii eligeretur: *Omnes Seniores Pontifices cum Ducibus & Primoribus Regni ad se venire præcepit, &c. Pontificum & Ducum electione Majorem domus stabilens. Du Chesne Tom.1. p.582. 5. 8. 592. 602. 618. 666.* Author vitæ Sancti Leodegarii Episcopi Augustodunensis insolentissimum Ebroini fastidium demiratur, qui Comitia convocare noluit, ut pro solemni more Theodoricus Junior regnum auspicaretur. *Cum Ebroinus Theodoricum convocatis Optimatibus, solemniter, ut mos est, debuisset sublimare in regnum, superbia spiritu tumidus, eos noluit deinde convocare.* Plura hoc genus occurrent in historiæ contextu, quę brevitatis studio prætereo. Occurret & apud Marculphum formula juramenti novo Regi prętandi à civibus omnibus, postquam illum Rex pater in Conventu solemni Episcoporum & Procerum designaverat. *Ille Rex illi Comiti. Dum & nos unà cum consensu Procerum nostrorum, in regno nostro illo, gloriosum filium nostrum illum regnare præcepimus, &c.* L.1. c.40.

CAPUT XLVII. *P.2. l.2. c.50.*

De iisdem Comitiis Generalibus, vel Conciliis Nationalibus, ubi Episcopi Proceresque, inter Clodovæum & Carolum Magnum.

I. II. Generales hi Conventus in duos singuli secabantur rursum Conventus, quorum in uno Episcopi Proceresque de Regni rebus jubente Rege tractabant, in altero soli Episcopi spiritales versabant causas. Ejus re argumenta varia. Consilium & Concilium promiscuè dici cœpere, Placitum item & Synodus. Horum Conventuum utilitas, necessitas.

III. Variæ vicissitudines horum Conventuum, qui in Parlamenta tandem abiere ordinaria, atque adeo quibus lex residentiæ Episcopos tandem summovit.

IV. V. VI. Concilia Hispaniæ Toletana erant & ipsa hujusmodi Comitii Generalia, quò Episcopi & Proceres confluebant, in quibus & duo quoque Conventus disjuncti observantur.

VII. VIII. Eadem confirmantur de his Conciliis Toletanis.

IX. Summatim aliqua ex his duobus capitibus colliguntur.

X. Inviti à suis Ecclesiis divellebantur Episcopi, ad easque revolabant lubentissimi.

I. À Rege Clotario II. confirmata sunt Decreta Concilii Parisiensis V. additis pœnis civilibus in infractores Canonum, contestante eodem Rege suum hoc diploma convocatis Episcopis & Proceribus disceptatum adprobatumque fuisse. *Quicumque verò hanc deliberationem, quam cum Pontificibus vel tam magnis viris Optimatibus, aut fidelibus nostris in Synodali Concilio instituimus, temerare præsumpserit in ipsum capitali sententia judicetur, qualiter alii non debeant similia perpetrare. Conc. Gall. Tom.1. p.476.* Habes hic invictissimum argumentum duplicis, in eodem ipso loco, eodemque tempore Conventûs Generalis Comitiorum. Alter is erat, ubi Episcopi Proceresque in commune consultabant de Regni rebus, quas Rex ad eos retulerat disceptandas: vel de causis Ecclesiasticis iis, quibus & Laici implicati erant, & proinde tempestivè admodum providèque in his mixtis Conventibus versabantur. Alter verò is erat, ubi soli sejunctim Episcopi in commune tractabant de causis merè spiritalibus, vel de iis, quas eorum vindicarat foro & judicio longa consuetudo ac prescriptio, præter ea, quæ ex canonicis legibus & ex Scripturis sacerdotio abscribuntur. Si quid contentionis ebulliret inter Episcopos & Proceres de Jurisdictionis finibus, vel de causis mixtis, id totum Rex dirimebat in Consistorio communi. Horum duorum Conventuum prior *Placitum* dicebatur, posterior *Synodus*; cumque eodem loco & tempore haberentur, iisdemque constarent Episcopis, minus illos plerique Historici discrevere, promiscue permixtis & nominibus & Conventibus. Hinc & illud emersit, ut plerumque Concilia Nationalia omissis Provincialibus, celebrarentur, non in Gallia tantùm & Hispania, sed & compluribus in Provinciis aliis. Quòd in Nationalibus Conciliis quarumlibet causarum dirimendarum & facilitas esset major & authoritas; ex quo fiebat, ut breviori tempore dirimerentur.

II. Concilium Liptinense his certissimè Conventibus, seu Comitiis Generalibus accensendum est, anno 743. convocatis eò à Carolomanno Principe Episcopis & Optimatibus, ut utrinque conspiraretur & redintegrandam Ecclesiæ disciplinam jamdiu conquassatam. *Cum consilio servorum Dei & Optimatum meorum, Episcopos, qui in meo Regno sunt cum Presbyteris, ad Concilium & Synodum congregavi ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum. Itaque per consilium Sacerdotum, Religiosorum, & Optimatum meorum, ordinavimus per civitates Episcopos, &c.* Videntur jam hinc promiscuè haberi hæ voces *Concilium*, *Consilium*, quod postea multò frequentius fuit. Altero post anno iidem Episcopi rursus coiere cum Proceribus apud Liptinas, & in se receperunt, spoponderuntque religiosè se observaturos, quæ decreta ibi fuissent anno superiore. *Modò autem in hoc Synodali Conventu omnes venerabiles Sacerdotes Dei, & Comites, & Præfecti, prioris Synodi decreta consentientes firmaverunt, seque ea implere velle & observare promiserunt.* Idem polliciti sunt Clerici secundi ordinis, Abbates autem cum Monachis suis B. Benedicti Regulam se mordicus servaturos professi sunt. Ex quo & illud inferas, utcumque in his Conventibus admissum esse & secundùm Cleri ordinem, quin & illis innexa fuisse Capitula Monachorum,

Et sanè Zacharias Papa ad eos scribeos, qui affuerant Concilio, literas suas inscribit Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Abbatibus, Ducibus & Comitibus Franciæ.

Quæ de Liptinensi Concilio dicta sunt, eadem & ad Concilium Suessionense trahes, quod Pipinus Princeps anno 744. priori persimile congregavit. Hæc quoque erant Regni Comitia, ubi Episcopi & Proceres, ubi suo infrà loco Cleri secundi ordinis & Abbates; & ubi conjurare quodammodo Proceres adigebantur cum Clero, ad Ecclesiæ & Regni disciplinam omninò dilapsam & convulsam pristino vigori restituendam. Unum referam Canonem, eumque postremum. *Si quis hoc decretum, quod viginti tres Episcopi, cum aliis Sacerdotibus vel servis Dei, unà cum consensu Principis Pipini, vel Optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi voluerit, judicandus sit ab ipso Principe, vel Episcopis, vel Comitibus.* *Can.*10. Denique in hoc Conventu sancitum est, ut anno quolibet haberentur hoc genus Comitia, ad quæ ex antedictis jam potuit solos Clericos Nobilesque accitos fuisse. *Cum consensu Episcoporum, sive Sacerdotum, seu servorum Dei & Optimatum meorum consilio decrevimus, ut annis singulis Synodum renovare debeamus, qualiter populus Christianus ad salutem animarum pervenire possit.*

III. Hi Conventus, qui, regnante Clodovæi prosapia, frequenter habebantur, non quolibet tamen anno; ea pessum eunte & concidente, cœperunt annis singulis haberi; sub Caroli Magni stirpe bis anno quolibet adgregari cœpti sunt; instar Regni Comitiorum, conveniente in ea Clero & Nobilium ordine; denique sub Hugonis Capitii stirpe Parlamenta dici cœpere, quæ cum Deambulatoria antè fuissent, Sedentaria per Philippum Pulcrum Regem facta feruntur: si quando possit horum verborum usus consuetudine molliri; hoc est, cum priùs alio & alio loco haberentur, ubi Rex condixisset; per Philippum Pulcrum uni loco affixa, & Parisiis sedere jussa sunt. Ea in annum totum protrahi voluit Carolus Rex ejus nominis V. cognomento Sapiens, quamvis anno quolibet bis, ad Pascha & ad Beati Martini Festum, quasi novo ab initio instaurarentur: more ducto à duobus illis olim Conventibus Generalibus sub Caroli Magni stirpe. Aderant his Parlamentis Episcopi cæterique Beneficiarii, etsi ordinaria jam essent & bina annis singulis haberentur, sicut prisci Canones duas Provinciales Synodos anno quolibet haberi sanciebant. At ubi hæc Parlamenta in totum annum produci cœpere, & privatorum causis vacare, tum verò iis se subduxere Episcopi, ut residerent in Ecclesiis suis, quibus abesse nefas, nisi ubi cogit universæ Ecclesiæ necessitas. Has rerum temporumque vices infrà suo quasque loco copiosiùs explanabimus; hìc ex re visum est in antecessum eas oculis subjicere, ut inde major lux refundatur in Canones, Legesque canonicas dispensationis residentiæ, ex contemplatione utilitatis & necessitatis Conventuum horum generalium. Unam si perlegas Epistolam Zachariæ Papæ ad Pipinum Majorem Palatii, ad Episcopos, Abbates, & Proceres, itemque responsionem ad eorum percunctationes, facilè intelliges, quàm illi probarentur hi Conventus, & quanti existimarentur esse ponderis, ad convulsæ disciplinæ sarciendas labes. *Conc. Gall. To.*5. *pag.*562.

IV. Ejusdem fuere generis Concilia propemodum omnia Toletana; ad ea Episcopos Proceresque Rex convocabat: & postquam Episcopi commentari ipsi secum erant statuta omnia Clero repurgando accommodata; tum demum ad Proceres accedebant, unà cum eis operam daturi Regno in formam quamoptimam revocando. Argumento est Concilium Toletanum IV. ubi Episcopi post edita statuta complura ad componendum Clerum necessaria: tum demum accedunt ad constabiliendum Regnum, sparsis quaquaversus anathematum fulminibus, in Majestatis Regiæ violatores omnes, si qui eorum vitæ Regnoque scelestissimi homines insidientur: constituto etiam ut Sacramentum fidei ab omnibus innovaretur; utque Rege mortalibus his Vinculis absoluto, successor ejus in Conventu Episcoporum & Procerum eligeretur; denique invitatis Regibus ipsis, ut justitiæ & clementiæ amantiores, quàm imperiosæ dominationis, amari se mallent, quàm metui; neque reformidarent ipsimet fulmina summi & cœlestis Pontificis Christi, in eos utique jaculanda, qui tyrannos, quam Reges, & persecutores potius quàm parentes subditorum agere volent. Audienda sunt ipsa Concilii jam verba, anno 633. habiti. *Post instituta quædam Ecclesiastici Ordinis, postrema nobis cunctis Sacerdotibus sententia est, pro robore nostrorum Regum & stabilitate Gentis Gotthorum, Pontificale ultimum sub Deo judice ferre decretum, &c. Nullus præsumptione regnum arripiat, nullus excitet mutuas seditiones civium, nullus meditetur interitus Regum; sed & defuncto in pace Principe, Primates totius gentis cum Sacerdotibus successorem regni Concilio communi constituant. Te quoque præsentem Regem, futurosque Principes, humilitate qua debemus, deposcimus, ut cum justitia & pietate populos regatis, &c. Ne quis vestrum solus in causis capitum, aut rerum sententiam ferat, sed consensu publico cum rectoribus, &c. Sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, ut si quis ex eis contra reverentiam legum, in flagitiis & facinore crudelissimam potestatem exercuerit, anathematis sententia à Christo Domino condemnetur.* *Can.*75. Coaluerant in Concilium Episcopi Hispaniarum, & in ejus Galliarum Provinciæ, quæ tum Gothis Regibus parebat. *Quoniam Generale Concilium agimus.*

V. Confirmatum est hoc Decretum à Concilio Toletano V. anni 636. quod & ipsum ex Episcopis confluxerat plurium Provinciarum; *Diversis ex Provinciis:* & ubi Rex ipse affuit cum Optimatibus suis: *In Medio nostri cœtus Rex ingressus, cum Optimatibus & Senioribus Palatii sui.* Multa ibi decreta sunt, ad tuitionem Regis & ejus stirpis, adversùs eos, qui fœdissima grassatione involarent in coronam, quæ sola electione obtineretur. *Quem electio omnium probat.* Concilium Toletanum VI. anno 638. universale ipsum quoque fuit. *More Synodi universalis.* A Rege, Episcopis, Proceribusque constitutum est, Reges in posterum inter ipsa auspicia Regni juraturos, nunquam se passuros, ut Judæi, qui semel Christianam fidem amplexati essent, eam ejurarent. *Ardore fidei inflammatus Princeps, cum Regni sui Sacerdotibus superstitiones eradicare elegit, nec sinit in Regno suo degere eum, qui non sit Catholicus, &c. Simul etiam cum suorum Optimatum, illustriumque virorum consensu & deliberatione sancimus, ut, &c.* Pluribus quoque ex Provinciis convenere Episcopi ad Concilium VII. Toletanum, multaque ibi decerni Rex curavit adversùs desertores patriæ, regnique & Regis perduelles, ac proditores, laicos Clericosque.

VI. In Concilio VIII. Toletano anni 653. Christum primò reveritus Reccesuintes Rex ineffabili majestate sua in Episcopis fulgurantem: *Qui sese nostro cœtui reddens acclivem, & ad testimonium visionis vestræ, memet, coram omnipotentis Dei tremendis nutibus acclinans;* Episcopos interpellavit ut leges ederent, quas Ecclesiæ & Regni saluti accommodatissimas fore intelligerent; & tum demum Optimates Præsidesque urbium hortatus est, itemque Provinciarum Rectores, qui aderant, sanctissimis ut Episcoporum statutis sequaces se & obsequentes præstarent. *Vos etiam, illustres viri, quos* ex-

ex officio Palatino huic sanctæ Synodo interesse primatus obtinuit, ac nobilitas spectabilis honoravit, & experientia æquitatis plebium rectores exegit, &c. Adjurans obtestor, ut nihil à consensu præsentium Patrum, sanctorumque virorum, ultorsum mentis ducentes obtutum, quidquid innocentiæ vicinum, quidquid justitiæ proximum, vel Deo placitum agnoveritis; instanter complete, &c. Constituta & hic multa sunt ad pacem & tranquillitatem Regni firmandam, quibus & Proceres, Comitesque Palatini post Abbates & Episcopos subscripsere. Illud observari jam potuit, non omnes prorsus nobiles his affuisse Comitiis, sed eos demum, quibus id juris conciliabant Officia Palatina. *Quos ex Officio Palatino huic Sanctæ Synodo interesse Primatus obtinuit:* aut Provinciarum urbiumque Præsides, quorum post Regem secundæ partes erant executionis eorum, quæ statuta fuissent: *quos experientia æquitatis Plebium Rectores exegit:* vel eos denique, quos singulari privilegio Rex accersiverat, ut patet ex his Ervigii Regis verbis ad Concilium XII. Toletanum, anni 681. *Omnes in commune convenio, & vos Patres Sanctissimos, & vos illustres Aulæ Regiæ viros, quos interesse huic Sancto Concilio delegit nostra sublimitas.*

VII. Hanc porro Synodum statim emicat ex Episcopis & Optimatibus conflatam fuisse. *Considentibus Episcopis atque Senioribus Palatii universis.* Potestatem ei Rex fecit emendandi Leges omnes, quæ sempiternæ justitiæ Legi adversarentur: *Et hoc generaliter obsecro, ut quidquid in nostra Ecclesia legibus absurdum, quidquid justitia videtur esse contrarium, unanimitatis vestræ judicio corrigatur.* Can.12. Omnes ibi Regni cives declarati sunt Sacramento, quod olim Vambæ Regi præstitissent, absoluti; multa ad Regni quietem sancita; statutum denique, ut Concilia Provincialia quotannis indicerentur, idque ineunte hieme, ut Provincialia ab Universalibus sejungerentur.

VIII. Sed ex his Toletanis Conciliis, quod XIII. dicitur, illud verò omnium penitissimè in arcana Regni descendit, anno 683. Aderant Magnates ex usu prisco, & Regis delectu; vide ut ad eos & ad Episcopos statim Rex verba fecerit: *Ideo universitatem Paternitatis vestræ, atque sublimium virorum nobilitatem, qui ex Aula regalis officio in hac Sancta Synodo nobiscum sessuri prælecti sunt, obtestor, &c.* In Concilio XVI. Toletano anno 693. summa etiam virium contentione & fide laboratum est, ut novis Decretis nova accederent Regiæ stabilitati præsidia, utque pœnas darent, qui transgressi essent priùs fidei à se præstitum sacramentum, quod & rursus, secundò, tertiòque præstari placuit Egicæ Regi, ex antiquissima consuetudine, quæ etiam nunc viget in Hispania. His ita constitutis, vide, ut Cœtus omnis acclamaverit, applauseritque, ad eorum inconcussam posthac stabilitatem. *Ab universis Dei Sacerdotibus, Palatii Senioribus, Clero vel Populo dictum est. Qui contra hanc vestram definitionem venire præsumpserit, sit anathema, Maranatha, hoc est, Perditio, in adventu Domini.*

IX. Istiusmodi ergo erat tum disciplina civilis & sacra in tribus tunc Christianis Imperiis, Constantinopolitano, Gallicano & Hispano. Non divertebant ab Ecclesiis suis Episcopi, nisi ut impensius prodessent, vel Regnis, vel Ecclesiis, cum suis, tum universis. Aut enim Reges Episcopis institutionem credebant propriæ prolis, Regnum aliquando successuræ, ut Clotarius II. Dagobertum filium Beato Arnulpho Metensi Episcopo teneris ab unguiculis informandum commisit: *Hic in annis puerilibus positus, traditus est à genitore, venerabili ac Sanctissimo Arnulpho Metensium urbis Episcopo, ut eum secundùm suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ Religionis ostenderet, atque ei Custos & Bajulus esset. Du Chesne To.1. pag.574.* Aut summi Principes Episcopos sibi admovebant, ut consilio & ministerio Regni gubernacula moderarentur; ut suprà spectavimus eundem B. Arnulphum Metensem, B. Cunibertum Coloniensem, Leodegarium Augustodunensem Præsulem, Primarios Regni administros fuisse, & toto pectore in unam maximè eam curam incubuisse, ut in Regni solio Evangelicæ legis sanctitas resplendesceret. Aut Episcopi Legationes obire eas jussi sunt, quæ & momenti & periculi plurimum haberent, nec facilè possent per laicos Proceres explicari. Aut ut dissidia Regum sedarentur; insatigata Præsules prosiliere charitate, Regnique Provincias peragravere. Aut subducere se Conciliis universalibus, & Regni Comitiis Generalibus non potuere, quòd in iis dirimerentur causæ majores omnes tam Ecclesiæ, quàm Regni, à cujus salute apta & religata pendet Ecclesiæ salus & dignitas. Aut denique compulit eos inexorabilis quædam necessitas veniendi, & invocandi Regnum Patrocinii, ad eos obterendos superandosque obices, quibus alioqui tota eorum sedulitas & industria ludificabatur.

X. His maximè causis Episcopi quique sanctissimi suis abstracti sunt Ecclesiis, solo stimulo propagandæ Ecclesiasticæ utilitatis. Ideo nec nisi subinviti ab eis discessere, lubentissimi rediere ad easdem & quàm properè, ut quos sola necessitas abesse cogeret, & quorum vel ipsa absentia Ecclesiis tum prodesset.

CAPUT XLVIII. *P.2. l.2. c.62.*

De Conciliis Nationalibus & Provincialibus in Gallia per eadem sæcula, à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. Jussu, aut permissione Regum tunc cogebantur Concilia Nationalia, quod minimè necesse erat ad Synodos Provinciales. Probationes ex Concilio Agathensi sub Regibus Hispaniæ Gotthis.

II. Item ex Concilio Aurelianensi sub Clodovæo Magno, qui Capitula aliqua proposuit, Concilii Canones confirmavit.

III. Item ex Concilio Epaonensi sub Regibus Burgundiæ.

IV. Refelluntur, quibus visum est in his Conciliis dissimulata quandoque fuisse vestigia convocationis, aut permissionis Regiæ.

V. VI. VII. VIII. Varia conglomerantur argumenta, quibus efficitur unum idemque esse Regum præceptiones & preces, convocationem & permissionem conveniendi.

IX. Ordinaria erant jam Concilia universalia. Cur ea tamen convocari necesse esset.

X. Eorum loca Reges designabant.

XI. Non diu obtinuit Lex, quæ Ordinaria erant.

XII. XIII. Conciliantur Canones Agathenses, Africani, Nicæni, de Conciliis universalibus, ordinariis, vel extraordinariis.

I. ILlud primò observandum occurrit, Constantinopolitanos Imperatores primum hoc sibi sumpsisse, ut Imperii sui universalia cogerent Concilia, quo universa, aut pene universa circumscriberetur Ecclesia: usque adeo autem Ecclesiam his convocationibus Regiis non succensuisse, ut vehementer adgratularetur sibi. Quòd nempe inde fructum caperet longè maximum, ex ea, quam

hinc impendebant, tuitione, Imperatores Conciliorum decretis, quibus alioqui tam facilè & tam impunè illusissent hæretici, pagani, pietatis Christianæ necdum fatis tunc confirmatæ adversarii. Nec aliter Reges, qui alias & alias postea subegere Romani Imperii Provincias. Concilia illi quidem universalia sui regni haberi voluere, sed impetrata priùs Regum consensione; quòd usque adeo Episcopis non displicuit, ut adgauderent sibi potius de Regia hinc tuitione, facilique proinde Decretorum Synodalium executione. Concilium Agathense id statim præ se fert, *In Præfat.*, Alarici Regis permissione se convenisse. *Ex permissu gloriosissimi piissimique Regis, &c. Qui nobis congregationis permiserat potestatem.* In hoc eodem Concilio Episcopis omnibus præceptum est, ut convolarent ad Concilium quodlibet à Metropolitano convocatum, nisi morbo, aut Regia jussione distinerentur. *Excepta gravi infirmitate corporis, aut præceptione Regia. Can. 35.* Provincialia hæc jam erant Concilia, quæ non Regio jussu, sed à Metropolitano indicebantur. Denique in universali hoc & extraordinario Concilio decretum est, ut juxta priscos Canones Concilia Provinciarum quotannis haberentur. *Synodum etiam secundùm constituta Patrum annis singulis placuit congregari. Can. 71.* Si quotannis congreganda erat Synodus Provincialis, nihil opus erat nova Regum permissione. Ideo nec Imperatores de convocatione Conciliorum Provincialium unquam solliciti fuere. Non aliarum ergo, quàm universalium Synodorum arrogavere sibi Reges potestatem convocandarum. Ideo & Agatensi Concilio interfuere Metropolitani Arelatensis, Burdegalensis, Elusanus, Bituricensis, Turonensis, Narbonensis; quæ tum Metropoles ex parte saltem Gothorum fuberant Imperio.

II. Jussione Clodovæi Regis coaluit Concilium Aurelianense: *Sacerdotes, quos ad Concilium venire jussistis, &c. In unum colligi jusseritis, &c. Ex evocatione Regis.* Proposuit Rex capita ea, super quibus condendi erant sacri Canones: *Secundùm voluntatis vestræ consultationem, & titulos, quos dedistis, ea, quæ nobis visum est, definitione respondimus.* Qui verò ex universa Franciæ gentis ditione huic Concilio interfuere Episcopi, iis persuasissimum fuit sanctiones suas à Clodovæo & confirmandas esse, & ejus imperio executioni mandandas: *Ita ut si ea, quæ nos statuimus, etiam vestro recta esse judicio comprobantur, tanti consensu Regis ac domini, majori authoritate servandam tantorum firmet sententiam Sacerdotum.*

III. Nec incuriosiores fuere Burgundionum Reges suæ authoritatis, quàm Francorum & Gothorum. In ipsa præfatione Epaonensis Concilii Avitus Viennensis Archiepiscopus contestatur apertissimè eam Synodum authoritate Sigismundi Regis congregatam fuisse. Et primo tamen statim ibi Canone præcipitur, ut Episcopi ad Provinciale Concilium adproperent, ubi à Metropolitano fuerint invitati, non adsignata Regibus nisi Universalium convocatione Synodorum. Et certè cum Concilia mox habita Lugduni, Arelate, Carpentoracte, Arausicæ, Vasione, Provincialia tantùm fuerint, nullum iis impressum est convocationis Regiæ vestigium.

IV. At Aurelianense II. Concilium illico profitetur se Regia præceptione coaluisse. *Ex præceptione Regum. Præfat. & c. 1. 2.* Et mox tamen sancitur, ut singuli singulis annis Metropolitani Concilia sua indicent, advolentque Episcopi cujusque Provinciæ. Concilium Arvernum coaluit, *congregante Sancto Spiritu, consentiente piissimo Rege*, scilicet Theodeberto. Quibus, primam hanc Synodum, visum est, cristas erigere cœpisse adversùs Regiam in convocandis Synodis authoritatem, quod eam dicatur à Spiritu Sancto fuisse congregatam, & Theodebertum Regem consensisse: quod pace tantorum virorum dixerim, ii mihi videntur levioribus plus æquo in re minimè levi indulsisse conjecturis: uti & cum easdem suspiciunculas suas aspergunt Conciliis Aurelianensibus III. & IV. Parisiensi III. Lugdunensi II. in quibus ne mentio quidem fit consensionis Regiæ, nedum convocationis, quod solebant tamen antiquissima Concilia.

V. Scriptoris verò modestè excandescentia, qui has conjecturas refellendas sibi proposuit, nihilo plus probari nobis potest, quàm conjecturæ ipsæ. Mediam quidem semitam terere conabor, & illud primum moneo, his vocibus, *Consensus*, *Præceptio*, unum idemque significari, ubi de Regum Majestate sermo habetur. In Concilio Agathensi sola *permissio* memoratur, sed permittere & præcipere Reges, unum idemque est. In Conciliis Aurelianensi I. & II. *Præcepti* vox adhibita, sed ex Formulis Marculphi bene multa ad manum sunt exempla, ubi cum aliquid Beneficii à Regibus ambiunt, impetrantque homines privati, hæc regia assensio, permissio, concessio, *Præceptum*, semper vocatur. *Præceptum de Episcopatu. Præceptum de Clericatu. Præceptum donationis, &c.*

VI. Bona ergo fide fateri cogimur, si III. & IV. Concilio Aurelianensi prætermissa est Regis permissio, vel jussio ad eorum convocationem, simplicem & minimè affectatam eam fuisse omissionem, cum Concilium Aurelianense V. sub eodem Childeberto Rege habitum, ejus authoritate se congregatum magnificè contestetur: *Clementissimus Princeps, triumphorum titulis invictissimus dominus Childebertus Rex, pro amore sacræ fidei & statu Religionis, in urbe Aurelianensi congregavit in unum Domini Sacerdotes.* Id ipsum testificatur Concilium II. Parisiense. *Cum ad invitationem Childeberti Regis convenissemus.* Sicut autem tepidior ea vox videatur, *invitare*, mera ea est incogitantia. Nec enim nescire quisquam potest, Priscorum Canonum & Decretorum usu tritissimo, idem valere *invitare*, atque *evocare*, quibus verbis frequentissimè designatur authoritas Metropolitani in convocandis Provinciæ suæ Episcopis; & Regis ipsius in inducendis Nationalibus Synodis. *Conc. Agath. Can. 35. Conc. Arausic. I. c. 20.* Concilium Parisiense III. sub eodem Childebertho coaluit, biennio post Parisiense II. & annis octo post Aurelianense V. & de convocatione tamen Regia verbum ibi fit nullum. Tantillo annorum numero non potuerat usque adeo extenuari, vel Childeberti Regis authoritas, vel in eum observantia Episcoporum. Elucet ergo non præmeditatè, non affectatè, sed simpliciter id omissum. Nec aliter æstimandum de Lugdunensi II. ubi eadem siletur convocatio regia, & de quo tamen Gregorius Turonensis, *L. 5. c. 20.*, ille vindex acerrimus Ecclesiasticæ libertatis, & Episcopalis amplitudinis, testatum facit, jussione Regia congregatam esse. *Congregari Synodum ad urbem Lugdunensem jussit.*

Concilium Turonense II. eodem anno celebratum est, quo Lugdunense; & expressus tamen ibi est Regis consensus, qui in Lugdunensi omissus. *Juxta conniventiam Childeberti Regis nunuentis.* Liquidum est ergo minus scrupulosè scriptitata esse, fuisse, nec inde venari quemquam jure posse argumenta vel tantillæ irreverentiæ in Reges. Nec felicius cessit his criticis, ubi insidiati fuot his verbis Concilii ejusdem Turonensis II. *In Synodo Aurelianensi, quam invictissimus Clodovæus Rex fieri supplicavit: Can. 21.*: cum Acta ipsa Concilii Aurelianensis I. disertè exprimant, jussione Regia convocatum illud fuisse. Quasi posset quisquam nescire Regum preces præcepta esse; & vicissim præcepta Regum ad Episcopos, quos instar parentum observant,

vant, ea condiri modestia & humanitate, ut preces videri possint. Certè enim in Concilio Aurelianensi I. Clodovæus quàm verè & piè, tam magnificè dictus est Ecclesię filius. *Domino suo Catholicæ Ecclesiæ Filio, Sacerdotes, quos ad Concilium venire jussistis*. Præcipiebat ergo Rex Episcopis, sed non immemor illos Patres, se filium. Nam & Patres ex vero vocabat.

VII. Non constaret Concilium Parisiense IV. jussu Sigiberti Regis convocatum fuisse, nisi ex ejus ad illum Epistola id eliceretur. *Nuper non absque conniventia gloriæ vestræ, sicut credimus evocati, Parisios venientes*. Ubi perspicis evocationem & conniventiam, seu permissionem unum quid sonare. Non tradit Gregorius Turonensis, *L.5.c.18.49.*, Parisiense Concilium adversùs Prætextatum Archiepiscopum Rotomagensem à Chilperico Rege convocatum fuisse: sed Cabilonense, idem alibi ait, à Rege Guntramno congregatum fuisse adversùs Episcopos Salonium & Sagittarium: *ex jussu Principis*. Itemque de Brenoacensi Concilio adversùs Gregorium ipsum Turonensem: *Accersitis Regni sui Episcopis*. Patet ergo ideo omitti quandoque Regiam Conciliorum evocationem, quod non singulæ semper rerum circumstantiæ enucleentur. Concilium Matisconense I. coaluit *ex evocatione domni Guntramni Regis*. Valentinum II. *juxta Imperium Regis Guntramni*. Matisconense II. illico gratias Deo habet, qui in unum collegerit omnes Regni Guntramni Episcopos, nec jussione, nec permissione Regis memorata: & ultimo tamen Canone hic præcipitur, ut in posterum universalis hujusmodi Synodus convocetur tertio quoque anno, *and eum dispositione magnifici Principis*, à quo locus designabitur. Non video qui posthac ambigi possit, quin Conventus istiusmodi omnes universales permissione, aut jussione Regum evocarentur; & sicubi ea jussio prætermissa sit in Actis Concilii, malitiosè id factum neminem jure interpretari posse.

VIII. Rursum fatetur Gregorius Turonensis, *L.8.c.20.*, Concilium Matisconense II. *ex jussu Regis* Guntramni celebratum fuisse. Sicut & *L.10. c.19.*, Virdunense adversùs Egidium Archiepiscopum Remensem. *Rex Episcopos accerseri præcepit, &c. Præceptioni Regia obsistere nequiverunt*. Enixissimè Gregorius Magnus Reges & Reginas Francorum hortabatur, ut juberent congregari Synodos: *Synodum fieri jussio Regia constituat, &c. Synodum congregari præcipite*. *L.7. Epist.* 113. 114. *L.9. Epist.* 53. 56. 57. Author vitæ Sancti Eustasii Abbatis Luxoviensis: *Emanante Regali authoritate multi Burgundiæ Episcopi conveniunt*. Beatus Audoenus in vita Beati Eligii: *Nec destitit Episcopos commonere & Optimates, quousque jussu Principis Sacerdotale Concilium congregaretur*.

IX. Altera jam observatio hæc est, celebratas fuisse Synodos alias Provinciæ unius, alias complurium Provinciarum, quæ posteriores universales dicebantur. Synodus Agathensis una ex universalibus, ejusdem generis unam voluit quotannis celebrari: *Synodum etiam secundùm constituta Patrum annis singulis placuit congregari*. *Can.71.* De Provincialibus Conciliis Canone 35. ibidem agitur; *Si Metropolitanus Epistolas direxerit ad Comprovinciales Episcopos, quibus eos ad Synodum invitet*. Suspicari hinc quis posset voluisse Agathensis Concilii Patres, ut annis singulis universales, provinciales autem rarius haberentur Synodi, ubi nimirum eas Metropolitanus indiceret. Si ea certè fuit hujus Concilii mens, non videtur ea quidem in re valuisse ejus authoritas. Concilia enim Provincialia semel semper anno quolibet cogi debuere, jussione Conciliorum Aurelianensium, *Aurel. II. c.2. Aurel.III.c.1. Aurel.IV.c. 37. Aurel.V.c.23.* Turonensis *II. c.5.* Liptinensis *c.2.* Suessionensis *c.* 2. Cum universales Synodi rarius habitæ sint, rarius incidente ea necessitate Ecclesiæ Gallicanæ. Inter universales Synodos numerabatur Concilium Matisconense II. unde & mox sibi gratulati sunt Patres, quòd post tantum temporis intervallum mutuò rursum oblectarentur conspectu. *Gratulamur & nos, qui per intervalla temporum separati, hodie noscimur, post tot temporum intervalla corporaliter jungi*. Non effluxerant tamen nisi anni quinque à tempore Concilii Matisconensis I. quod universale & ipsum fuerat. Frequentiores ergo voluissent hi Episcopi suos universales Synodos, quàm quolibet quinquennio. Ideo & hoc Matisconensi II. Concilio statutum est, *Can.20.*, ut tertio quoque anno coiret Synodus universalis. *Universæ fraternitatis deliberatione ac definitione complacuit, ut antiquorum Patrum juribus in omnibus custoditis, ad Synodum post trietericum tempus omnes conveniant*. Quo autem fine, & quo fructo frequentandæ essent hæ Synodi, mox declaratur. *Ut de alterna principaliter sospitate exhilarati, causas exurgentes tam divinæ religionis, quàm humanæ necessitatis discutiant: & omnibus justum æquumque finem imponant*. *Can.20.*

X. Cum verò hæ Concilia *Universalia*, sic enim hoc quoque Canone appellantur, eò indicerentur à Regibus, quòd essent extraordinaria; postquam ordinaria evaserant, videri poterant Reges jura eorum convocandorum excidisse. Ea ergo de causa in hoc eodem Matisconensi Concilio sancitum est, ut Lugdunensi Archiepiscopo curæ esset à Rege sciscitari, quo vellet loco Generalem Conventum convocari. Ergo & extraordinariis primo his Conciliis Reges tempus, & ordinariis iisdem postea locum suo arbitratu designavere. Adde, quod nemo ex Metropolitanis unius Regni in potestate haberet omnes unius Regni Metropolitanos alios & Episcopos convocare. Penes Regem unum ea facultas erat, cui uni omnes illi suberant. Non ita vel Africanæ, vel Orientales Synodi, quibus sui singulis erant Exarchi, qui eas convocarent. Has Exarchorum vices Reges implevere in Occidente, dum nulli ex Metropolitis in eam dignitatem evehebantur: qua de re suprà cum de Exarchis & Primatibus.

XI. Non immeritò tamen addubitarit quis, an usu unquam receptum fuerit hoc Decretum: non solùm, quòd ejus non meminerit Rex Guntramnus in Edicto, quo hanc Synodum confirmavit: sed etiam quòd nihilo postea frequentiores fuerint hæ Synodi, quam antea. Adde, quod post Guntramni Regis obitum, longè alia fuerit Reipublicæ facies, & nec civitati, nec Metropolitano Lugdunensi ea constiterit potestas & gloria, quæ priùs. Quod perstrinximus de Gregorio tantopere connitente, ut Synodi in Galliis congregarentur, ex eo apertissime proditur in iis nec triennales, nec alias quascumque ordinarias Synodos fuisse. Denique si quæ posthac habita sunt Concilia universalia in Gallia, ea extraordinariè à Regibus sunt congregata, ut Cabilonense, Liptinense, Narbonense, Suessionense, quod & in eorum Præfatione declaratur. Nullum ergo erat statum tempus, certumque, quo indicerentur.

XII. Emergit nonnihil scrupuli ex his verbis Concilii II. Matisconensis, de Triennalibus habendis his Synodis universalibus, *antiquorum Patrum juribus in omnibus custoditis*: & ex his similiter Concilii Agathensis, super iisdem quolibet anno cogendis: *Secundùm Constituta Patrum*. Quod ad Canonem Agathensem attinet, expeditior est responsio: rationem haberi Disciplinæ Africanæ, & ad Canonem alludi X. Africani Concilii, quo jubentur quotannis celebrari Synodi universales; *Confirmandum est in hac Synodo, ut secundùm statuta Nicæna, propter causas Ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpè veterascunt, singulis qui-*

buf-

busque annis Concilium convocetur : ad quod omnes Provinciæ, quæ primas sedes habent, de Conciliis suis binos, aut quantos delegerint, Episcopos mittant : ut congregato Conventu plena possit esse authoritas. Ita in Africanis universalibus Conciliis dirimebantur causæ eæ, quibus plures implicabantur Provinciæ, & ad quas proinde latius patens graviorque desiderabatur authoritas, quæ emergentes obices perstringeret.

XIII. Verùm hæc objectæ difficultatis solutio nodum alium nobis objicit, atque ita aliud ex alio nos impedit. Ecquî enim hic Africanus Canon authoritatis sibi aliquid & adminiculi ex Concilio Nicæno aucupabatur, ubi non agitur nisi de Provincialibus Conciliis, anno quolibet congregandis? Canonem hunc Africanum imitabatur inopinus forsan B. Gregorius, cum Episcopos Siculos ad Romanum Concilium triennio quolibet invitabat, & ad id Synodum allegabat Nicænam. Respondendum ergo videtur, & Gregorium, & Concilium Africanum, & Matisconenses, Agathensesque Patres in Canone unam universim spectasse cogendorum Conciliorum statis & fixis temporibus necessitatem, ut laboranti succurratur Ecclesiæ; cum facilè intelligatur de cætero Patres Nicænos, Episcoporum cujusque ævi sapientiæ permisisse, ut pro temporum, locorum, rerumque opportunitate dissinirent, unius esse deberent Provinciæ, an plurium hæ Synodi : annuæ, an post triennium. Quo & ille alius eximitur scrupulus ex Concilio Matisconensi. Afros ipsos mox pœnituit annuarum suarum Synodorum universalium : unde & decrevere eas posthac oonnisi extraordinariè convocandas. Ubi necessitas urgeret inexorabilis, quæ totam Africam complecteretur. *Placuit, ut non sit ultra fatigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties exegerit causa communis, id est, totius Africæ. Causa autem, quæ communes non sunt, in suis Provinciis judicentur. Coll. Can. African. c.95.*

CAPUT XLIX. *P.2. l.2. c.63.*

De iisdem Conciliis Galliæ Nationalibus & Provincialibus ætate media à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. Origines antiquissimæ & exempla variæ Conciliorum Galliæ universalium.

II. Eorum convocandorum sibi jus arrogabant Episcopi Arelatenses, & tandem à Romanis Pontificibus impetravere.

III. Gothi, Burgandiones & Franci, non passi sunt suæ ditionis Episcopos convenire ad Synodos Arelatensium Episcoporum, qui Imperio adhuc suberant : sed & ipsi suæ gentis universales Synodos habere voluere.

IV. Filii Clodovæi partito regno, partiebantur etiam quandoque Concilium universale.

V. Continuatio juris Arelatensium Episcoporum.

VI. Impatientius ferebant Reges injussu suo Concilia Nationalia haberi.

VII. Subinviti & ad ea accedebant Episcopi, nisi qui evocaverat Rex, eorum necessitatem ostendisset.

VIII. In his Synodis legebantur primum Canones, tum ipsorum excutiebatur Episcoporum vita.

IX. De repugnandis moribus semper tractabatur.

X. Et de non intermittendis Synodis Provincialibus.

XI. Conciliatio Canonum in speciem pugnantium, super Episcopis, qui Conciliis absunt, alibi à Regibus distenti.

XII. XIII. XIV. Quanta in Ecclesiam & Regnum ex Conciliis, & emolumenta derivarentur, & ornamenta.

I. Tertio jam loco illud observabimus, universalium Conciliorum originem nequaquam ab Africanis Ecclesiis derivandam esse, quanquam essent ibi frequentissima. Hæc enim certissimè instituit., *Can. 3.*, Concilium I. Constantinopolitanum in unaquaque Diœcesi; quo tunc sensu Græcis Diœcesis dicebatur, Coagmentatio plurium Provinciarum sub uno sive Exarcho, sive Preside, sive Capite, tum Ecclesiastico, tum Civili. Universalia fuere Concilia, Antiochenum contra Paulum Samosatenum; Africana Beati Cypriani de Baptismo hæreticorum. Antiquiora ergo propemodum fuere universalia Concilia, quàm singularum Provinciarum. Quod ad Ecclesiam Gallicanam attinet, non potest nisi in Synodos universales conferri Coloniensis anni 346. Euphratas ejus urbis Episcopus exauthoratus est, tanquam Ariana lue sordidatus, si nihil tamen claudiat ejus rei fides, quode viderint alii Universalia fuere & Arelatense, ac Biterrense Concilia, tempore Beati Hilarii, de quibus Severus Sulpitius. *L.2. Cæterùm à nostris tum apud Arelatum & Biterras, oppida Galliæ, Concilia fuere*. Parisiense anni 362. adversùs Arianos, cui Synodus Illyricana assensuram se pollicebatur, sicut & Romana ejusdem temporis. *Nos non aliter sentimus, atque duo Concilia, quorum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia. Theodoret. L.4. c.8.* Illud denique, quod Siricio Papæ Maximus Imperator pollicebatur se congregaturum. *Catholici indicent Sacerdotes, quorum conventum, ex opportunitate omnium, vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque Provincias commorantur, in qua elegerint urbe, constituam.* Et Burdigalense, quod idem coegit adversùs Priscillianum.

II. Hoc sibi jus convocandi universalis Galliarum Concilii arrogabat Episcopus Arelatensis, postquam eversa à Vandalis Augusta Treverorum, Sedes Præfecti Galliarum Treveris Arelate traducta est. Jam inde enim facta est conglutinatio quædam civilis Provinciarum septem circumjacentium. Zosimus ingentibus Patrocli Arelatensis virtutibus id donavit, ut ne possent sine ejus licentia suis Clerici Provinciis divertere, & sine literis ejus formatis. Hilarius Episcopus Arelatensis à Concilio II. Arelatensi id expressit, ut Concilia universalia posset cogere, prompto in exemplum Concilio Arelatensi sub Constantino. *Can.18. Ad Arelatensis Episcopi arbitrium Synodus congreganda; ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, præcipuè Gallicanis, sub Sancti Martini tempore, legimus celebratum fuisse Concilium atque Conventum.* Leo Papa I. compertissimum habens primum illud Arelatense Concilium à Constantino Imperatore, non ab Episcopo Arelatensi fuisse congregatum, vetuit, ne quid ejusmodi posthac Hilarius tentaret. *Sais unaquaque Provincia sit contenta Conciliis, nec ultra Hilarius audeat Conventus indicere Synodales.* Exuit & tota Metropolitani dignitate Hilarium Leo, eaque Viennensem Episcopum cumulavit. *Epist.89. 109. 110.* At vivis erepto Hilario eam Metropolin Leo in duas secuit, Viennensem & Arelatensem, quin & ad Ravennum Arelatensem Metropolitanum direxit illam toto orbe celebratissimam ad Flavianum Epistolam de Incarnatione, adversùs nupera Euthychetis deliramenta, ut per Ravennium ceteris Gallicanis Episcopis communicaretur. Primus omnium Hilarus Papa Leontium Arelatensem Episcopum donavit potestate convocandi Concilii universalis. *Per annos singulos, ex Provinciis, quibus poterit congregari, habeatur Episcopale Concilium; ita ut opportunis locis atque temporibus, secundùm dispositionem fratris & Coepiscopi nostri Leontii, cui sollicitudinem in congregandis fratribus delegavimus*

vimus, Metropolitanis per literas ejus admonitis, celebretur. Epiſt.8.

III. Ubi autem Pontifex copiam facit Arelatenſi Epiſcopo, congregandi quos poterit Metropolitanos & Epiſcopos: non obſcurè inſinuat, Francos, Gothos & Burgundos jam irruiſſe in Romanas complures Provincias Galliarum, *Anno 462.*, nec jam pati, ut ſubjugatarum à ſe Provinciarum Epiſcopi obtemperarent Epiſcopo Arelatenſi, qui Romano adhuc Imperio ſubjiciebatur. Qui Jeroboami exemplo infamatas valuit harum nationum rationes, quaſi & ipſæ ſic ſeſe à Romano Pontifice, ut ille, ab Hieroſolymitano templo abalienaſſent: is ſanè procul fuit à ſapientia Gregorii Papæ, longè aliter ſapientis, uti & ab Epiſcopi Viennenſis Aviti cui dolebat quidem, quod jam non poſſent omnes Galliarum Provinciæ in unam convenire Synodum, ex quo tot eas Reges ſibi partiti eſſent; ſed nihil ſcribebat tamen, quod non immane quantum abeſſet ab hujus ſcriptoris felle. Vide enim ut illo ſcripſerit ad Senatorem Romanum de contumeliis Symmacho Papæ illatis, *Ann.503.*, quas abſtergere ipſe concupiſſet per univerſalem Galliarum Synodum, ſi per tot jam in Gallia Reges id licuiſſet. *Vellemus, ut quæ in cauſa communi ſupplicari oportet, amplitudo veſtra congregatorum Galliæ Sacerdotum relatione cognoſceret. Sed quoniam hujus quoque voti compos non poteſt reddi Provincia, præfixis regnorum limitibus, &c.*

IV. Verùm quam conducibile erat decem Tribubus Templo ſemper Hieroſolymitano conglutinari, nec ab ejus cultu unquam deflecti: tam liberum, & arbitrarium erat Eccleſiis Galliarum, aut in unum omnes coire Concilium univerſale, aut in plura disjungi minora, quæ eodem tempore haberentur, quando ita rerum ſerebat, temporumque neceſſitas. Et ſanè Agathenſis Synodus ex omnibus coaluit Metropolibus Gallicanis Imperio Gotthorum ſubditis; Epaonenſis ex Metropolibus Burgundionum; Aurelianenſis ex Francorum, qui ſuæ jam ditioni ſubegerant tum, quidquid in Galliis Gothi obtinuerant, paulatimque in ipſas Burgundionum regiones victores penetrabant. Ubi plura pluribus Clodovæi filiis obtigerunt Regna, nunc ſejunctim ſua quiſque Concilia univerſalia collegerunt, nunc Regnis ex omnibus unum Concilium univerſale confluxit. A` Childeberto Rege, & à Regibus aliis fratribus ejus congregatum eſt Concilium Aurelianenſe II. *Ex perceptione glorioſiſſimorum Regum.* Arvernum ex Metropolibus unius Regni Theodeberti convenerat: *Conſentiente Rege Theodeberto.* Vel ex ipſis ergo Præfationibus facilè diſtinguuntur duæ claſſes Conciliorum hujuſmodi univerſalium.

V. Ad Arelatenſes Archiepiſcopos ſtylum reflecto. Si enim Hilarus Papa Leontio Arelatenſi copiam fecerat, ut quibus ex Provinciis poſſet Synodum cogeret univerſalem. Symmachus Papa, *Ep.11.*, eandem Beato Cæſario prorogavit authoritatem in omnes Provincias Galliæ & Hiſpaniæ, quæ Gotthis parerent. At poſtquam à Francis perdomitum eſt, quidquid à Gotthis in Gallias fuerat uſurpatum, tum à Vigilio Papa donatus eſt Arelatenſis Epiſcopus poteſtate convocandi Epiſcopos Gallicanos, *quoties judicaverit expedire.* Cæteri poſt Pontifices, & Gregorius ipſe Magnus eadem facultate uti deinceps voluere Archiepiſcopos Arelatenſes.

VI. Quartum illud eſt non oſcitanter obſervandum, Reges Nationalibus nonnunquam, nunquam Provincialibus Conciliis interceſſiſſe. Auſtraſiæ Regi Sigeberto diſplicuit, quòd injuſſu ſuo Epiſcopi Concilium evocaſſent, & ad illud Epiſcopos invitaſſent Provinciæ Bituricenſis, atque præ cæteris Deſiderium Epiſcopum Cadurcenſem, Bituricenſi obnoxium Metropolitano, eumque Burgundi Regis imperio ſubjectum. Datis ad Deſiderium literis conteſtatus eſt Sigebertus, ardere ſe quidem deſiderio vehementi firmandæ Canonicæ diſciplinæ; nec pati ſe tamen poſſe, id Concilium ſe inconſulto celebrari. *Licèt nos ſtatuta Canonum & Eccleſiaſticas regulas conſervare optamus; tamen dum ad noſtram antea notitiam non fuit perlatum, ſic nobis cum noſtris Proceribus convenit, ut ſine noſtra ſcientia Synodale Concilium in regno noſtro non agatur.* Mox teſtatum facit Concilii Congregationi lubentiſſimè ſeſe aſſenſurum, ſi modò regius flagitetur ab Epiſcopis aſſenſus, & Concilii utilitas declaretur. *Poſtea opportuno tempore, ſi nobis antea denunciatur, utrum pro ſtatu Eccleſiaſtico, ſive etiam pro qualibet rationabili conditione, conventio eſſe decreverit, non abnuimus: ſic tamen, ut in noſtri priùs deferatur cognitionem. Deſider. Epiſt.17. Bibl. Patr. Tom.3. p.425.*

VII. Detrectabant & ipſi quandoque Epiſcopi ad Concilium, quod Princeps indixiſſet accurrere, niſi de ejus utilitate, aut de neceſſitate admoniti, perſuaſique fuiſſent. Apud Tullum Leucorum Concilium indixerat Theobaldus Rex, Mappiniumque Remenſem Epiſcopum ed illud acceſſiverat. Ea, qua par erat, & modeſtia, & animi magnitudine Epiſcopus Regi reſcripſit; Non poſſe ſe iter arripere ad Concilium, cujus & cauſas neſciret, & neceſſitatem. Tum verò Rex de cauſis Concilii habendi certiorem illum fecit: nec poſtea dubitavit Epiſcopus, quin Regis mandato obtemperandum ſibi eſſet; ſed cum per temporis jam anguſtias adeſſe Concilio non poſſet, cauſas abſentiæ ſuæ ſcripſit ad Nicetium Epiſcopum Trevirenſem, qui Concilium haberi exoraverat, adversùs inſolentiam eorum effrænatiſſimam, qui ab illo priùs fuerant excommunicatione innodati. *Indicamus nos litteras filii noſtri domini Regis Theodebaldi excepiſſe, ut in Tullenſium urbe adeſſe deberem, nullam cauſam evocationis declarantes. Reciprocante pagina indicavimus, nos illuc accedere non debere, quia cauſam conditionemque nos conſtabat ignorare. Iteratis ſcriptis edocuit beatitudinem veſtram, dum aliquos Francorum pro zelo divini timoris corripi, ſcandala, ſeu anxietates multimodas ſuſtinere, &c. Quanquam parere nos regis præceptis, in bonis rebus, & conveniat & libeat tamen, &c. Conc. Gall. Tom.1. pag.292.* Ita non Synodicè tantùm congregati, ſed & ſinguli ſejunctim quandoque Epiſcopi Reges filios vocabant, quibus nihilo ſegnius ut dominis morigeros ſe præbebant.

VIII. Quinto & poſtremo loco id obſervamus, congregatos ſtatim Epiſcopos, tam Univerſalium, quam particularium Synodorum, in examinandos primum incubuiſſe Epiſcoporum ipſorum mores, tumque contuliſſe ſe ad ea ſtatuenda, quibus diſciplina Eccleſiarum in antiquum ſplendorem ſuum reſtoreſceret. Examen autem vitæ & regiminis Epiſcoporum lectitandis maximè, & expendendis fiebat antiquis Canonibus, quod ſolemne erat celebrandarum Seſſionum primordium. Ita enim habet Concilium II. Vaſionenſe. *Cum ſecundùm ſtatuta Canonum in Vaſenſi vico ſanctorum Pontificum fuiſſet Concilium congregatum, juxta conſuetudinem, antiquorum Patrum regulas relegentes, propitiante Domino, nullum de præſentibus Domini Sacerdotibus, ulique contra decreta ſpiritalia, aut peccaſſe, aut præſumpſiſſe cognovimus.* His peractis nova cudebantur ſtatuta, vel antiqua innovabantur.

IX. Fateor in his Conciliis innumerabiles dirimi ſolitas lites, quòd hæc eſſent Conſiſtoria celeberrima Eccleſiæ Gallicanæ. Sed his præmittebatur ſemper, quidquid ad morum emendationem pertinebat, quidquid ad procurationem æternæ ſalutis, ad medicinam morbis ſpiritalibus faciendam, ad

Ca-

Canonicæ disciplinæ instaorationem. Audiendus hic Canon Concilii Arverni primus: *In primis placuit, ut quoties secundùm statuta Patrum sancta Synodus congregatur, nullus Episcoporum aliquam priùs causam suggerere audeat, quàm ea, quæ ad emendationem vitæ, ad severitatem regulæ, ad animæ remedia pertinent, finiantur.*

X. Concilia universalia eam maximè curam induebant, ut ne usquam cessarent Provincialia; ut hoc utroque Conciliorum veluti propugnaculo muniretur stabilitas disciplinæ. In Concilio Turonensi II. sancitum est, ut si qui Episcopi Provinciali absuissent Concilio, ii Metropolitani, & Coepiscoporum Provinciæ communione abstinerentur, usque ad proximum Concilium Universale. *Si quis Episcoporum ad Synodum venire distulerit, usque ad Majorem Synodum à Metropolitano & Comprovincialibus maneat excommunicatus.* Cæteris quoque in universalibus Conciliis studiosissimè inculcata est necessitas Conciliorum Provincialium.

XI. Quin & huic Turonensi II. visa est tam arcta necessitas Conciliorum, & tam indeclinabilis lex præsentiæ Episcoporum, ut ne tum quidem abesse posse Episcopos voluerit, cum à Rege avocarentur: *Sine cujuslibet excusatione personæ, id est regia vel privata, &c. Non debet spiritali operi etiam regalis præferri præceptio, &c. Non debet præcepto Domini persona cujuslibet hominis anteponi, &c. Can.1.* Longè aliter Agathensis Synodus, saltem in speciem: *Excepta gravi infirmitate corporis, aut præceptione Regia. Can 35.* Non facilè mihi quisquam persuaserit, Episcopos Concilii Turonensis tenaciores disciplinæ fuisse, quàm B. Cæsarium Arelatensem Episcopum, qui Agathensi Synodo præerat: vel Cæsarium propensiori fuisse observantia & veneratione in Alaricum Regem Gothorum Arianum, quàm Episcopos Concilii Turonensis in Christianissimos & semper Catholicos Franciæ Reges. Hinc adducor, ut credam verbis tantùm conflictari, re consentire geminam hanc Constitutionem, quòd utraque manaverit, & ab ejusmodi sapientia, quam non destitueret fortitudo, & ab ejusmodi fortitudine, quam cælestis quædam illustraret & condiret sapientia. Credi ergo par est, Canone Turonensis Concilii non contineri nisi ea Regum præcepta, quæ ipsimet ultro tandem relaxant, quando molestè & religiosè de necessitatibus Ecclesiæ admonentur. Cum agat Canon Agathensis de Principum tam æquis mandatis, tam urgentibus tam necessariis ad Regni & Ecclesiæ ipsius incolumitatem, ut reluctari eis possit nemo, quin Ecclesiæ ipsius refragetur utilitatibus, quibus Concilia serviunt.

XII. Denique Canones ipsi & Acta harum Synodorum passim vociferantur, quanta ex iis semper exundet utilitas. In Concilio Aurelianensi IV. hæc leges: *Ut semper & censura teneatur & charitas. Can.37.* Eo uno tota continetur disciplinæ sacræ sanctitas & majestas. Ei uni rei inculcandæ tota hæc famulatur nostra lucubratio. Rursus in Concilio V. Aurelianensi. *Can.23. Ut aut si qua accesserint, charitatis emendentur studio: aut si pax regulis & disciplina in cunctis permanserit, authore bonorum omnium Deo, de charitate & præsentia gratulentur.* Quod innuitur solam coalitionem tot Christi ministrorum in unum locum & decori & compendio esse vel maximo, quod in eo vinculum sit charitatis fraternæ inter Pontifices & magnifica ostentatio majestatis Ecclesiæ sponsæ Christi; cujus vel conspectu deterreri possit perversorum hominum audacia & vitiorum colluvio cohiberi.

XIII. Temporalibus etiam Ecclesiarum rebus ex his Synodis & patrocinii fiebat & tuitionis ingens accessio. Fulmina Ecclesiæ jaculabatur in eos Concilium Turonense II. *Can.24.* qui occasione bellorum inter reges inflammatorum abutebantur, ut pauperum Christi patrimonia & à Principibus peterent, & ipsi invaderent. Concilium Matisconense I. *Can. 24.* à Rege se convocatum significat statim, *tam pro causis publicis, quam necessitatibus pauperum.* Concilium Parisiense V. à Clotario II. convocatum fuerat, ut saluti procurandæ incumberet, Regis, Populi, Cleri: *Tractantes quid Principis, quid saluti populi utilius competeret, vel quid Ecclesiasticus ordo salubriter observaret.* Hinc sanctissimus Moguntinus Ecclesiæ Archiepiscopus Bonifacius, quam primam ad Zachariam dedit Epistolam, ea testatur, non alio magis ex capite profectam esse devastationem Ecclesiæ Gallicanæ, sive in temporalibus, sive in spiritualibus; quàm ex Conciliorum, maximè Universalium cessatione. *Franci enim, ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant, vel renovabant. Modo autem Episcopales sedes traditæ sunt Laicis, &c.*

XIV. Usque adeo denique omnibus fructuosa erant Concilia, ut Reges & Præsules certatim in eorum convocationem conspirarent. Itaque etiam tum, cum à Regibus indicebantur, sollicitantibus id fiebat, Episcopis, ut supra ex Gregorio constabat. Idque rursus apertè constat ex Concilio Aurelianensi V. *Ad divinam gratiam referendum est, quando vota Principum concordant animis Sacerdotum, ut dum fit Pontificale Concilium, &c.* Et ex Cabilonensi: *Nunc tam ex communi omnium voluntate, quàm ex evocatione, vel ordinatione domni Regis Clodovei, &c.* Et ex illo denique Aurelianensi Concilio, quode agitur in vita B. Eligii: *Non destitit Eligius commonere Episcopos & Optimates, quousque jussu Principis sacerdotale Concilium congregaretur.*

CAPUT L. *P.2. l.2. c.64.*

De Conciliis Nationalibus & Provincialibus Italiæ, Angliæ, Hispaniæ, Orientis, eodem medio ævo, vel sæculo VI. VII. & VIII.

I. Sollicitudo infatigata Pontificum ad Concilia celebranda.

II. Semel anno quolibet tantùm haberi permittuntur.

III. Olim iis aberat ordo Cleri secundus. De Conciliis Angliæ.

IV. Quàm necessariò Episcopi adesse cogerentur.

V. Sua etiam Universalia, non Provincialia cogebant Hispaniæ Reges Concilia.

VI. Tum maximè cum Hispanias omnes suo subegere imperio.

VII. Qua humanitate & reverentia in Episcopos essent Hispani Reges, & in Concilia universalia & Provincialia.

VIII. Toletana omnia Concilia ferè Universalia fuere. Eorum necessitas.

IX. Diutina cessatio Conciliorum fecit, ut eorum rursus habendorum permissio regia postularetur.

X. Eadem quoque erant Concilia Universalia, quæ Generalia Regni Comitia: iisque Magnates intererant; sed tribus prioribus diebus causas Ecclesiasticas soli Episcopi dirimebant.

XI. Cujusque etiam Provinciæ Concilia, quasi publica erant ejusdem Comitia.

XII. Multa observantur in hac Concilia, & in ritus, qui ibi obtinerent.

XIII.

XIII. Incipiunt Abbates interesse. Ab his initiis nata Comitia Generalia Regni in Hispania & Gallia.
XIV. Græci quoque uno Concilio Provinciali singulis annis contenti.
XV. Solvitur objectio de præsentia secundi Ordinis.

I. APparet solemniùs & frequentiùs Concilia in Italia habita fuisse, quàm vel in Gallia, vel usquam alibi, cum tam crebrò & tam sedulò Romanis Pontifices Regibus & Episcopis orbis cæteris imminerent, ut Concilia frequentarentur. Galliæ Reges interpellavit Gregorius Magnus, ut authoritate Regia uterentur ad evocandos ad Concilia Episcopos. Vide ut ad Episcopos ipsos scriberet, quò eos cohortaretur, ut saltem semel anno quolibet convenirent, quò expectatio & terror futuri Concilii in officia retineret, quos justitiæ charitas non cohibuisset. *Quia de habendo bis in anno Concilio Patrum sit regulis statutum, non latet. Sed ne fortè aliqua implere hoc necessitas non permittat, semel tamen in anno sine excusatione aliqua decernimus congregari; ut expectatione Concilii nihil pravum, nihil præsumatur illicitum. Nam plerumque etsi non amore justitiæ, metu tamen examinis abstinetur ab hoc, quod omnium, notum est, posse displicere judicio. L.7. Ep.1.* Scripsit & ad Episcopos Siciliæ Gregorius idem, ut anno quolibet convenirent, provisuri necessitatibus Provinciæ, Ecclesiarum, pauperum, oppressorum, denique repurgandis moribus operam daturi; ii sunt enim demum fructus Conciliorum. *Quæ ad utilitatem Provinciæ, Ecclesiarumque pertinent, sive ad necessitatem pauperum, oppressorumque sublevandam, sive ad correctionem, &c. L.1. Ep.1.*

II. Concilium Provinciale suum indicens Beatus Avitus Viennensis Metropolitanus, suam, Ecclesiæque vicem dolet, quòd pro duobus Conciliis, quolibet anno secundùm Canones celebrandis, vix unum possit toto biennio celebrari; quanquam aculeatis Epistolis eam sibi negligentiam, aut cessationem Pontifex Romanus exprobrarit. *Conventus ergo quos bis per annum à Sacerdotibus fieri Seniorum cura decreverat, utinam vel singula post biennia faceremus. Nam & venerabilis Papa urbis nobis hanc negligentiam succensentis mordacia mihi nonnunquam scripta pelata sunt. Epist.80.* Addit Avitus si quos retardet morbus Episcopos, ii ut suam vicem delegent duobus Presbyteris, quorum ea sit & religio & eruditio, qua Concilii dignitas non dedecoretur. *Tales dignetur eligere, quos Episcoporum Concilio non minùs scientia, quàm reverentia, jure faciat interesse.* Sed nonnisi inevitabili necessitate excusari posse per delegatos Presbyteros absentiam Episcoporum. *Sed istud non extorqueat nisi summa necessitas.*

III. Hinc illud existit, necdum Presbyteris, necdum Abbatibus, Dignitatibusque Capitulorum locum fuisse in Conciliis Provincialibus. Subscripsere aliquibus Conciliis Abbates, Archidiaconi & Presbyteri quidam, sed delegati Episcoporum absentium. Suo postea nomine acciti sunt Abbates, ut ex Actis Conciliorum testatum fit.

In Anglia Episcoporum annua coire Concilia, postquam eò Pontifices magnum illum misere Theodorum, Cantuariæ Archiepiscopum. Audi ut ipse in quodam Concilio verba fecerit, teste Beda. *L. 4. c.5. Ego Theodorus quamvis indignus ab Apostolica Sede destinatus Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus, &c. Ut bis in anno Synodus congregetur, sed quia diversæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut semel in anno congregetur.*

IV. In Hispaniam quoque pervaserat ea Hormisdæ Papæ Constitutio, ut quando non dabatur singulis annis duas juxta Canones adgregari Synodos, una saltem convocaretur, nec ullis causationibus retardari nunquam ea posset. *De conveniendò bis in anno notum est sanctos Canones constituisse. Sed si aut temporum necessitates, aut emergentes causæ hoc non patiantur impleri, semel saltem, quamvis non licuerit, sine illa excusatione, præcipimus convenire. Ep.25.* Sed cum specialiter quandoque desiderentur universales Synodi, in iis, quæ gentis universæ periculum, vel salutem implicant, ideo idem Hormisda Sallustium Tarraconensem Episcopum huic curæ suo loco præfecit, ut cum sibi ex re videretur, eas convocaret. *Vices nostras tibi committimus, &c. Quoties universalis poscit Religionis causa, ad Concilium, te cuncti fratres, evocante, conveniunt. Epist.26.* Frequentes Conciliorum comminationes, *Tarrac. Con. c.6. 13.*, in eos Episcopos, qui Concilio absuissent, argumento sunt, quàm gravatè Episcopi ad Concilia accederent, ubi ex rigore Canonum toti, quanti quanti erant, excutiebantur, provisum quoque fuerat ei malo, statuto, ut ne Concilium desineret, nisi proximo Concilio indicto. *Juxta priorum Canonum decreta, Concilium futurum pronuntiamus apud fratrem nostrum, &c.* Quod decretum est Concilii Toletani II. C. *ult.* cum jam idipsum decrevisset Arausicana I. Synodus. *Can.29.*

V. Summa erat & in Hispaniis Regum authoritas ad convocanda Concilia. Coiit Concilium I. Braccharense, petentibus Episcopis, permittente, vel jubente Rege Ariamiro Suevorum, qui & ipsi in Hispanias olim influxerant. *Ex præcepto Ariamiri Regis, &c. Quoniam optatam nobis hujus Congregationis diem piissimus filius noster, aspirante Domino regali præcepto concessit.* Ubi permissionem & præceptum Regum ad cogendas Synodos, duo verba esse patet, quæ rem unam & eandem sonent. Lucense quoque Concilium habitum est jussu Regis Theodemiri, qui ab Episcopis suis defigi jussit sedes omnes Episcopales Regni sui. *Concilium fieri præcepit.* Concilium Braccharense II. coactum est ex duabus Provinciis Braccharensi & Lucensi, jussione Minoris Regis Suevorum. *Præcepto Regis &c. Ut per ordinationem domini gloriosissimi filii nostri Regis ex utroque Concilio conveniremus in unum.*

VI. Postquam verò Gotthi Reges suæ ditioni adjecere regnum Suevorum, totique dominari cœpere Hispaniæ, tum Recaredus Rex Catholicam fidem amplexatus Concilium III. Toletanum coegit ex omnibus Episcopis Hispaniæ universæ & Galliæ Narbonensis, sibi subditæ, anno 589. *Ab Episcopis totius Hispaniæ & Galliæ &c. Cum gloriosissimus Princeps omnes Regiminis sui Pontifices in unum convenire mandasset, &c.* Rex ipse Synodi Patres his verbis affatus est: *Non incognitum reor esse vobis, quod propter instaurandam disciplinæ Ecclesiasticæ formam, ad nostræ vos Serenitatis præsentiam devocaverim.* Et in Edicto Confirmationis: *Ut omnes Episcopos Hispaniæ nostro præsentandos culmini juberemus.* Concilium Narbonense eodem anno habitum, nec permissionis meminit, nec jussionis Regiæ Recaredi, uti nec Hispalense ejusdem anni: quòd nimirum utraque Provincialis esset Synodus, & ordinaria. Concilium II. Cæsaraugustanum *ex permissu Regis* convenit; unde inferas amplios fuisse, quàm Provinciale. At Hispalense II. Concilium una constabat Metropoli Hispalensi.

VII. Concilium IV. Toletanum anno 633. convocavit Sisenandus Rex. *Cum Hispaniæ atque Galliæ Sacerdotes convenissemus, ut Sisenandi Regis imperiis atque jussis, communis à nobis agitaretur de quibusdam Ecclesiæ disciplinis tractatus.* Difficile dictu in utro plus esset, quod miremur; an observantia & humanitas Regum in Episcopos, an vicissim pronissima Episcoporum in Reges veneratio. Cum Aulicis enim Optimatibus ingressus in Concilium, humi statim Rex procubit: *Cum magnificen-*

tissimis ingressus, primùm coram Sacerdotibus Dei humo prostratus, &c. Patres Concilii, Universale hoc esse Concilium sentientes, exorsi sunt à fidei doctrina enucleanda: *Quod generale Concilium agimus, oportet primùm nostra vocis sermonem de Deo, &c.* Tum multa decreta sunt, *Can.3.*, ad generalem disciplinam Ecclesiarum Regni, hoc primùm constituto discrimine Universales inter & Provinciales Synodos, quòd illæ convocandæ non sint, nisi ad causas inusitatas & gravissimas, ubi de fide controvertitur, & de sacra totius Regni disciplina. *Ita tamen ut si causa fidei est, aut qualibet alia Ecclesia communis, generalis totius Hispania & Gallia Synodus convocetur, si verò nec de fide, nec de communi utilitate tractabitur, speciale erit Concilium uniuscujusque Provincia, ubi Metropolitanus elegerit, peragendum.*

VIII. Cætera Toletana propemodum omnia Concilia Nationalibus annumeranda sunt. Eadem ferè ubique Regum convocatio; eadem eorundem in Episcopos observantia. In V. prætermittitur Regis convocatio. In VI. hortatur Rex Episcopos, ut conveniant. *Regis hortamentis.* In VII. aliquanto aliter; *Cum tam nostra devotione, quàm studio serenissimi Regis Conventus esset.* In VIII. his verbis: *Cum nos omnes divina ordinatio voluntatis, Reccesuinti Regis jussu ad Synodi congisset aggregari conventum.* In IX. de Regio mandato nullum fit verbum. In X. ita habetur: *Referentes gratias Deo, & Reccesuinto Regi, cujus sacratissimo voto, aeterna paternitatis sancta traditione, ad sacrum quivimus adunari conventum.* At verò XI. nonnisi duodevigesimo anno post X. adhibitum est, & hinc arrepta ansa gratias agendi Vambæ Regi, qui tam longæ & tenebricosæ nocti finem attulerat, diemque revexerat Conciliorum, qui si subducatur altissima ignorantiæ plerumque caligo fœdissimam vitiorum colluvionem importat. *Annosa series temporum, subtracta luce Conciliorum, non tam vitia auxerat, quàm matrem errorum omnium ignorantiam otiosis mentibus ingerebat, &c. Et quia non erat adunandorum Pontificum ulla preceptio, crescebat in magis vita deterior, &c. Religiosi Principis voto lux Conciliorum revocata resplenduit, &c. Tandem divina voluntatis imperio & religiosi Principis jussu evocati, in urbem Toletanam convenimus.*

IX. Fateor equidem Concilium XI. Toletanum non fuisse nisi Toletanæ Provinciæ Synodum. Sed illi tamen duo quædam communicata sunt universalium Synodorum insignia: quod à Rege convocata fuerit, quodque exordium sibi fecerit à prolixa fidei explanatione. Illi porro duodeviginti anni cessationis numerari non possunt, nisi à Toletano X. quod ex universalibus erat. Ea ergo diuturna intermissio Conciliorum fecit, ut ex ordinariis extraordinaria fierent Concilia ipsa Provincialia, novoque Regis mandato opus esset, ut congregari liberè possent. Quin immo non modò permitti, sed juberi à Rege postulavit hoc Concilium, ut deinceps annis singulis Provinciales Synodi celebrarentur. Apertissimum id quidem fit ex ultimo Canone. *Vambano Regi gratiarum actiones persolvimus, cujus ordinatione collecti sumus, qui Ecclesiastica disciplina his nostris saculis navus reparator occurens, omissos Conciliorum ordines non solùm reparare intendit, sed etiam annuis recursibus celebrandos instituit. Can. 16.* Illud quoque hic præscribitur, ut Provincialis Synodus anno quolibet conveniat, eo *tempore, quo Principis, vel Metropolitani electio definierit. Can. 15.* Suspicari non injuria quis posset, eam fuisse Vambæ Regis voluntatem, ut universales Synodi abolescerent. Eo certè regnante nulla coaluisse memorantur. Ab ejus successore Ervigio convocatum est anno 681. Toletanum XII. utique Universale: *Cum Principis jussu in unum fuissemus adgregati Conventum.* In Concilium porro ingressus Rex eo modestiæ & humilitatis apparatu, quo solo potest magis magisque ipsa Regum majestas inclarescere: professus est manifestè id sibi esse consilii, ut Concilia universalia restitueret, quòd ea sibi viderentur omnino necessaria: *Non dubium est, Sanctissimi Patres, quod optima Conciliorum adjutoria eunctis mundo subveniunt.* Postea verò ad evertendum decretum Concilii Toletani XI. sancitum est, ut annua Provinciarum Concilia congregarentur semper Novembribus Kalendis.

Biennio post, sive anno 683. idem Rex evocavit Concilium XIII. Toletanum: *Decrevit pariter & elegit, ut in unum omnes Hispania adgregati Pontifices illa decernerent, &c.* Anno 684. cum Acta Synodi VI. Generalis & Oecumenicæ in Hispanias perlata fuissent, consentaneum videbatur universale congregari Concilium, quo admitterentur. Sed perturbato tunc Reipublicæ statu, maluit Ervigius Rex, rem profligari per Provinciales Synodos, quarum prima fuit, quæ Toletanum XIV. Concilium dicitur. *Ut quia sicut oportebat pro tanta rei negotio pertractando, generale Concilium fieri, varia adversitatum inchoatio non sineret, saltem adunata per Provincias Concilia fierent.* Prætermissa est in Toletana XV. non autem in Cæsaraugustano III. convocatio Regis Egicę, qui gener & successor erat Ervigii. Meminit ejus Toletanum quoque XVI. anno 688. *Egicani Principis jussu fraternitatis nostra cœtus est adunatus.* Episcopi Provincię Narbonensis, quę tunc Hispanis dicebatur *Provincia Gallia*, Universali illi Concilio non affuere, quòd totam eam regionem pestilentia depopularetur, nec sineret suis Ecclesiis abesse Episcopos. Jussit Rex ut quamprimum possent, convenirent in Concilium Provinciale, ibique susciperent decreta Concilii universalis. *Ut cunctis hujus Concilii Capitulis viginti ab eis indagationr perlectis, accedant ordinibus debitis subscriptores. Can. 13.* Denique Concilium XVII. Toletanum anno 694. ab eodem Rege Egicano congregatum est, ubi plerique Hispanię & Gallię Narbonensis affuere Episcopi, unà cum Optimatibus, ut Rex ipse testificatus est. *Ecce Sanctissimum Sacerdotale Collegium, seu etiam nos, illustre Aula Regia decus ac magnificorum virorum numerosus conventus, quos huic venerabili cœtui nostra interesse Celsitudo pracepit, &c.*

X. Generales hi Conventus Hispaniarum, & Concilia erant Nationalia, & Comitia Generalia Regni, quòd Nobilitatis vertices ipsi adessent, delectu & jussu Regis, unà cum Episcopis; communique deliberatione de majoribus Regni & Ecclesię causis deliberaretur. Accipe verba ipsa Concilia Toletani VIII. *Adeo cum omni Palatino officio simulque cum majorum minorumque conventu, nos omnes tam Pontifices, quàm etiam Sacerdotes, & universi sacris Ordinibus famulantes decernimus, &c.*

Sed cum offendi quis posset, quod sęculi Proceres Episcopali Concilio interessent: illud menti sedulò mandandum est, quod in Toletano XVII. exprimitur conceptis verbis, & quod in aliis ęquè Conciliis factitabatur: Tres nimirum priores Concilii dies jejunio dicatos fuisse, ac fidei deliberationibus, & morum ac disciplinę Clericorum, nullo tunc laicorum præsente: quo completo triduo ad alia mixta, vel merè temporalia negotia, cum laicis tractanda descendebatur. *Instituendum credimus, ut trium dierum spatiis percurrente jejunio, de mysterio Sancta Trinitatis, aliisque spiritualibus, sive pro moribus Sacerdotum corrigendis, nullo sacularium assistente, inter eos habeatur collatio. Can. 1.*

Id ipsum statuerat Synodus XI. Toletana, jussis Episcopis in seipsos primum sęvire in Conciliis, tota Canonum censura in ipsos primum Pręsules districta, ut postea censores, & judices inculpati ef-

essent laicorum. *Sed quia nequaquam rectè subditos judicat, qui non se ipsum priùs justitia censura castigat: aptum nobis & expedibile visum est, ante nostris excessibus imponere modum, & sic errata corrigere subditorum. Tunc namque melius judiciorum exordia diriguntur, cum vita judicum ante disponitur.*

XI. Poterant & Provincialia Concilia haberi pro Comitiis particularibus cujusque Provinciç, cum illis interessent etiam Judices & laici Seniores, ad jus dicendum in laicos, postquam Episcopi semetipsos, Clericosque omnes part juris rigore purgaverant. His aperiè astipulantur Patres Concilii Toletani *IV. Can.*3. 4. statuto hoc duplici: quorum altero edicitur, ut saltem semel quolibet anno Concilium Provinciale conveniat, ibique aures accomodentur querimoniis eorum omnium, qui se à viris præpotentibus, aut à Judicibus publicis oppressos præter æquum fuisse expostulabunt; utque illis opem ferat Concilium, cujus sententia à Ministro Regio mandabitur executioni. *Speciale erit Consilium uniuscujusque Provinciæ. Omnes autem, qui causas adversùs Episcopos, aut judices; aut Potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant: & quæcumque examine Synodali à quibuslibet pravè usurpata inveniuntur, Regii executoris instantia justissimè his, quibus jura sunt, reformentur: Ita ut pro compellendis Judicibus, vel secularibus viris ad Synodum, Metropolitani studio idem Executor à Principe postuletur.*

XII. Proximo hujus Concilii Canone continentur ritus & cæremoniæ, regulæque Concilii Provincialis; ut primi ingrederentur Episcopi, & pro ævo ordinationis sederent. *Secundùm ordinationis suç tempora resideant.* Tum admittebantur Presbyteri, quos è re videbatur adesse. *Deinde vocentur Presbyteri, quos causa poposcerit introire.* Diaconi etiam aliqui adsciscebantur: *Post hos ingrediantur Diaconi probabiles, quos ordo poposcerit interesse.* Pone Episcopos sedebat & Presbyteri, Diaconi stabant. Tum laici jubebantur aliqui ingredi, præter Notarios. *Deinde ingrediantur laici, qui electione Concilii interesse meruerint.* Precibus primùm Deo fusis, Diaconus Alba indutus, Canones antiquos recitabat, ad quorum se normam Episcopi primùm exigebant, ut & laicos mox expenderent. *Diaconus Alba indutus, Codicem Canonum in medium proferens, &c. Can.*18. Hoc ipsum decreverat Concilium Toletanum III. ut Judices, Magistratus & Officiales fisci Concilio Provinciali interessent. Ita enim habet Rex in Edicto Confirmationis. *Cap.*17. *Quod semel in anno ad Consilium Sacerdotes, & Judices, atque Actores Patrimonii nostri debeant convenire.*

XIII. Ea fuisse exordia in Hispaniis Galliisque Comitiorum generalium & particularium, non improbabilis est conjectura. Acciti mox Abbates, qui & Coocilio VIII. Toletano subscripsere, etiam ante Presbyteros, aliosque Clericos, qui absentium Episcoporum Vicarii erant. In sequentibus quoque Conciliis eorum habentur subscriptiones. Chirographa Procerum Palatinorum in VIII. habentur Concilio, ut & in posterioribus; sed omnium postremo loco, id est, post Vicarios Episcoporum, & post Abbates.

XIV. Græci quoque in Trullana Synodo, *Can.*8., authoritati priscorum Canonum assensi sunt ad convocationem Provincialium Conciliorum. Sed in tantis Reipublicæ perturbatiooibus negavere sæpiùs cogi posse, quàm semel singulis annis. Convocationem ipsam & loci designationem Metropolitano permisere.

XV. Posset nobis objici Canon Concilii Tarraconensis, in quo multum est ponderis. Sancitur enim ot Metropolitanus Concilium indicens, mandet Episcopis, ut adducant secum, non Presbyteros tantùm aliquos & Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, sed etiam Parochos ruris, & laicorum aliquos: *Epistola tales per fratres à Metropolitano sunt dirigendæ, ut non solùm è Cathedralis Ecclesia Presbyteris, verùm etiam de Diœcesanis ad Synodum trahant, & aliquos de filiis Ecclesiæ sæcularibus secum adducere debeant. Can.*13. Sed oe Presbyteri quidem bic jure donantur suffragii, vel ad consulendum, vel ad definiendum quidpiam. Aderant ergo, ut Presbyteri, Diaconique ii, de quibus egimus, utque laici, de quibus in hoc ipso agitur Concilio Tarraconensi, meri testes & spectatores, nullo freti authoritatis gradu.

CAPUT LI. *P.3. l.2. c.53.*

Exceptio Canonica residendi, convolandi necessitas ad Comitia Regni Generalia sub Carolo Magno, ejusque stirpe.

I. Comitia hæc Generalia speciem præ se ferebant Concilii, in tria Consistoria secti, Episcoporum, Abbatum, Comitum. Exempla varia.

II. Ex his Conciliis universalibus emerserant Comitia Regni Generalia.

III. Non cœpit Monasticus Ordo in Conventum Generalem, & sibi proprium cogi, nisi sub Carolo Magno.

IV. Nova Conventuum horum exempla. Varia eorum nomina.

V. Secreti Episcoporum & Comitum Conventus. Multa ibi observata.

VI. Tres ergo cum essent disjuncti Conventus, quanquam eodem tempore & eodem in Palatio; erat & Consilium, vel Concilium superius, quo omnia referrentur in peculiaribus Cœtibus decreta, confirmarentur vel emendarentur.

VII. Multa Decreta Concilii Meldensis à Comitibus repudiata sub Carolo Calvo.

VIII. Ejus Regis ubidè fuit observantia religiosior in Concilii Decreta.

IX. Conventus hi bis anno quolibet habebantur.

X. De Clericis, qui Regibus erant à Consiliis.

XI. Residentiæ dispensatio legitima.

XII. Ex Hincmaro duo Coventus sejuncti, seu duo Conclavia, Episcoporum & Comitum.

XIII. Germaniæ Disciplina.

XIV. Cur mixtis hic Conventibus Episcopi interessent.

I. JUssione Principis, quæ Canonica est residentiæ Episcoporum exceptio, ac dispensatio, continentur etiam Comitia Regni generalia, ad quæ Princeps Episcopos evocat. Minus autem mirabimur relaxari Episcopalis residentiæ legem ob Generalia Regni Comitia, si eadem ipsa numeremus inter Concilia Nationalia: quod nimirum in his Comitiis Tres Conventus simul quidem, sed sejunctim celebrarentur; Cameras nunc vocamus: Unum enim in locum conveniebant Episcopi, Abbates in alterum, in tertium denique Præsides Provinciarum & Magistratus, Comites, Judicesque. Erat ergo hoc Nationale quasi mixtum Concilium, ubi Synodus Episcoporum, Capitulum Monachorum, Curia Magistratuum, nunc separatim, nunc conjunctim consultabant, ad Ecclesiæ & Reipublicæ regendam disciplinam, vel corrigendam. Concilii tamen plerumque nomine honestabatur uni-

universalis ille, & ut ita dicam, Tergeminus Conventus. Quod nempè Episcopi & Abbates, etsi duos Conventus sejunctim celebrarent, tertio quodam modo moderabantur, ac dominabantur, ut leges divinæ humanis, ut Evangelica instituta Politicis omnibus antecellunt & aliquando tandem dominantur.

Ejus generis fuit Concilium Moguntinum sub Carolo Magno anno 813. cujus in Præfatione tres illi Conventus, sive Cameræ in hunc modum distinguuntur. *Convenit nobis tres facere turmas, sicut & fecimus, In prima turma consederunt Episcopi cum quibusdam Notariis, legentes atque tractantes S. Evangelium, Epistolas & Actus Apostolorum, Canones & defensa Patrum opuscula, Pastoralemque librum Gregorii, &c.* Primum hîc habes Conventum, verissimamque Synodum, ut cui soli interessent Episcopi, iisque de rebus deliberarent, quas à solis tractari Episcopis expediret. Jam adverte ad Conventum secundum, ex Abbatibus & Monachis conflatum. *In alia verò turma consederunt Abbates & probati Monachi, Regulam Sancti Benedicti legentes atque tractantes.* Denique tertius Conventus merè civilis, si separatim spectaretur, ubi Magistratus de civili administratione ab irrepentibus pestibus purganda in commune consulerent. *In tertia denique turma sederunt Comites & Judices, in mundanis legibus decantantes, &c.* Concilii universalis nomine sese induunt hujus Concilii Patres, & Conciliis Provincialibus superiorem hunc suum Conventum declarant. Præcipitur enim, ut si Clerici errones & vagi Imperio Episcopi subesse detrectent, & ne Metropolitano quidem parere velint, detineantur usque ad Synodum, nimirum Provincialem, cujus erit decernere ad Principem, an ad *magnam* & universalem Synodum deducantur. *Constringantur usque ad Synodum, ut ibi eis endicetur, utrum ad iudicium Domini nostri, aut ad istam magnam Synodum adferantur sub custodia publica. Can. 22.*

Hoc certè Moguntinum Concilium, nec Comitia Generalia, nec Concilium universale totius Galliæ complectebatur; sed singulari & extraordinario consilio voluerat Carolus Magnus, ut uno eodemque tempore haberentur quinque Concilia, ex pluribus singula Provinciis, & eo sensu Universalia, nimirum Moguntiæ, Turonis, Remis, Cabilone, & Arelate. Hoc uno exemplo seposito, cogebatur Conventus unus & universalis totius Regni in tres partitus Cameras, seu Conventus minores, ubi sejunctim Episcopi soli de Ecclesiasticis, conjunctim de civilibus rebus cum Comitibus tractabant.

II. Hinc porro illud quoque exculpitur. Ut ex Concilio Universali Regni originem duxere Comitia ejusdem Generalia: ita & ex particularibus istis Conciliis, & tamen peræquè tripartitis, initium sumpsisse Comitia, seu Status particularium Provinciarum. Ex Ecclesiæ disciplina longè antiquiori & perpolita formam sibi politiæ civilis imitandam proposuere ea Regna, quæ ex Imperii Romani Occidentalis ruderibus emerserunt, adulta jam, & per orbem universum fulgurante Ecclesia Christiana. Inde est quod in his Comitiis primas semper obtinuere Episcopi, & dignitatis, ac sedis, & authoritatis. Inde est etiam, quod ut Concilia bis anno quolibet ex canonicis olim institutionibus habenda erant, ita & bina quotannis celebrabantur Comitia.

III. Monachi profectò nonnisi sub Carolo Magno, in specialem suam sejunctim Cameram convenire cœperunt. In Conciliis enim Suessionensi & Liptinensi sub Pipino & Carlomanno in unum eundemque confluebant cum Episcopis Conventum: ut supra non semel commemoratum est. Post mortem Caroli sub Ludovico Pio coaluit anno 816. Concilium Aquisgranense, ubi Abbates suam quoque sepositi sunt in Cameram, de Regula & de Monastica disciplina separatim commentaturi. *Cum in domo Aquisgrani Palatii Abbates complures una cum suis resedissent Monachis, quæ subsequuntur Capitula communi consilio à Regularibus conservari decreverunt.* Ab hac voce *Capitula* exinde nomen sortiti sunt generales Monachorum Congregationes. Porro Concilii Universalis se portionem tantùm aliquam esse, his ibidem verbis testati sunt Abbates. *Ut Abbates Monachos secum in itinere nisi ad Synodum generalem non ducant.*

IV. Ejusdem generis fuit Attiniacum quoque Concilium anno 822. similiter in Cameras, seu Conventus minores tripartitum: *Jussit Imperator Generalem Conventum coire in loco, cujus vocabulum est Attiniacus. In quo convocatis ad Concilium Episcopis, Abbatibus, spiritualibusque viris, necnon & Regni sui Proceribus. Conc. Gall. tom. 2. p. 302.* Universim testificatus est Ludovicus Pius in Capitulari suo III. anni 828. Episcopos, Abbates & Comites adesse semper debere Regni sui Comitiis generalibus. *Exceptis Episcopis, Abbatibus & Comitibus, qui ad Placita nostra semper venire debent.* Indiscriminatim quoque usurpabantur voces illæ, *Concilia, Synodi, Placita, Conventus generales*: ut fidem faciunt, quæ modò protulimus testimonia, quibus & alia accumulari possent complura.

Facilis & perexpedita ratio est, quòd nempè uno & eodem loco ac tempore convocarentur Concilia & Comitia. Eam rationem secutus est Carolus Magnus in damnanda Felicis Urgelitani Episcopi insania. Ita enim in Annalibus suis Eginhardus anno 794. *Rex ad condemnandam hæresim Felicianam Æstatis initio, quando & generalem populi sui Conventum habuit, Concilium Episcoporum ex omnibus Regni sui Provinciis in eadem villa congregavit, &c.* Is Conventus est, qui vulgò Concilium appellitatur Francofordiense; ubi Episcopi soli Concilium conflabant; at ubi cum Proceribus congregabantur, tum Regni Comitia erant. Idem ipse Eginhardus tres illos Conventus in uno Aquisgranensi sejungit Conventu anni 819. cui Concilii nomen & pondus meritò vendicant, quæ ibi in deliberationem venere. *Conventus Aquisgrani post Natalem Domini habitus, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum tractata atque ordinata sunt. Legibus etiam Capitula quædam necessaria, quia deerant, conscripta, atque addita sunt.*

Permiscent aliquandò Annalium conditores ea vocabula, aliàs discriminant; sed iidem ipsi apertissimè testificantur semper, sub Pipino, Carolo Magno & Ludovico Pio tres illos Conventus eodem semper loco & tempore habitos esse. *Carolus Rex apud Vormaciam Synodum Episcoporum, ac Conventum magnificum coire fecit. Anno 886. Carolus Rex Conventum, sive Synodum in Ingilhinhaim habuit. Anno 788.* Et alibi: *Pipinus Rex Synodum suam habuit; Placitum suum, Synodum magnam habuit, &c. Synodum generaliter tenuit cum Francis, ibique exercitum dividens, &c.* Et rursus alibi: *Carolus Synodum congregavit, & Sacerdotibus & aliis Optimatibus nuntiavit, qualiter omnia in itinere suo peragebantur.* Consilii voce usus est Monachus Inculismensis, quæ à voce Concilii aliquandiu non differebat. *Carolus Rex in Vormacia tenuit Synodum & publicum Placitum, & Consilio habito, &c. publicam Synodum habuit. Du Chesne Tom. 2. p. 22. 23. 26. 27. 28. 34. 72. 136.* Postea Saxo vocem quoque adhibuit Conciliis: *Et Rex Vormaciam Carolus collegit in urbem Francorum Proceres ad Concilium generale*, Eginhardus Thegano assentitur convocatos fuisse à Carolo Magno Episcopos, Abbates & Comites, ut ab iis confirmaretur

rétur & testamentum, quod scripserat, & resignatio Imperii in Ludovicum pium. *Ibidem*, *p.*106. 276. Affirmat denique Eginhardus hos Conventus annuos jam olim à filiis & successoribus Clodovæi solitos celebrari. *Sic Rex ad publicum populi sui Conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire solebat.*

V. In Chronico Moissiacensi discriminatur duplex Episcoporum & Abbatum separatim Conventus, ea quo utroque coostabatur Synodus: cui accedebat ibidem Placitum Comitum: ita ut hîc legum, ibi Canonum, vel Regulæ B. Benedicti Codex evolveretur. *Congregavit Rex Carolus universalem Synodum in Aquis, Anno* 802., *& ibi fecit Episcopis, Presbyteris, Diaconibus relegi universos Canones, &c. Similiter in ipsa Synodo congregavit universos Abbates & Monachos, qui ibi aderunt, & ipsi inter se Conventum faciebant, &c. Et ipse Imperator interim, quod ipsa Synodus factu est, congregavit Duces & Comites & reliquum populum Christianum, cum Legislatoribus, & leges omnes in Regno suo legere, & emendatam legem scribere, &c. Du Chesne Tom.*3. *p.*144.

Ex eo porro & superiori testimonio observamus 1. Secundum Cleri ordinem affuisse tum Concilio, unà cum Episcopis, quanquam tota Concilii potestas & gloria in Episcopos solos refunderetur. 2. Popularem, quem Tertium vernaculè Statum appellamus, & ipsum affuisse cum Nobilibus & Magistratibus in secunda Camera, seu Turma: quanquam probabiliter conjiciatur summa autboritas penes Comites Nobilesque fuisse. Unde nec popolari Ordini sua sejunctim Camera, vel turma assignabatur. Sed fateri cogimur, Judices Magistratusque in unam eum Comitibus Cameram coaluisse. 3. Hæc quoque incunabula fuere Capitulorum Generalium Ordinis Monastici, cum separatim ab Episcopis coirent. Quo sanè sub his Carolinis Principibus ingens declaratur potestas & amplitodo Ordinis Monastici. Antea enim nullos ex suo grege Monachi in Conventus generales conveniebant, ut quibus uni legem dicerent Episcopi. Verùm ex quo totus Ordo Monasticus in unam Beati Benedicti Regulam confluxit, hinc Monachis libertas hæc accrevit, dignitasque.

VI. In eodem autem Chronico, ubi sermo fit de quatuor illis Conciliis, quæ voluit Carolus Magnus ultimo Regni sui vitæque aono congregari; perspicuè demonstratur ea omnia apta nexaque fuisse ab uno Concilio. sive Consilio generali & supremo, à quo illa indicerentur, à quo eorum confirmarentur Decreta. Ita enim ad annum 813. *Carolus apud Aquis Palatiam habuit Concilium magnum cum Francie, & decrevit quataor Synodos fieri, &c. Mandavitque, at quidquid in unamquamque Synodum definisseat, ad Placitum constituti Imperatoris renuntiassent, quod ita factum est. Ibidem, pag.*146. Episcopi ab his singulis delegati Conciliis ad Imperatorem, ut singulorum decreta ad eum referrent, in aliud ipsi Conciliom convenere cum Episcopis, qui Carolo assidebant, erantque à Consiliis: hinc manavit autboritas, qua omnium illorum Conciliorom decreta confirmata vel temperata sunt.

Ad eum scosum revocanda est eorum omnium Conciliorum contestatio ad Imperatorem Carolum; Ejus esse officii & juris, ut examinaret, corrigeret, confirmaret ipsorum statuta. Concilii VI. Arelatensis hæc fuere verba: *Hac Imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus prudentiam, ut si quid hic minus est, ejus prudentia suppleatur; si quid secus, quàm se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus judicio perficiatur.* Moguntinum breviusculè: *Quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra Imperialis dignitas jubeat emendare.* At Turonense in hunc modum: *Hac nos in Conventu nostro ita ventilavimus, sed quomodo deinceps plissimo nostro Principi de his agendum placebit, nos fideles ejus famuli, libenti animo ad nutum & voluntatem ejus parati sumus.* Concilium deoique Cabilonense ab his minimè dissentiens, *Hæc Imperatoris prudenti judicio præsentanda adnotavimus.* Hæc referuntur ad Imperatorem illi superiori præsidentem Consilio, sive Concilio generali, cui intererant particularium Conciliorum delegati Episcopi, & ubi Decreta compluriun Conciliorom particularium ita temperabantur, ut alia aliis, omnia omnibus concordarent, existereique & obtineret quod ad pacem, ad disciplinam puriorem Ecclesiæ plurimum conferret.

VII. Non ea forsan semper fuit Caroli Calvi animi moderatio & observantia in Episcopos, quæ Majorum ejus fuerat. Cum enim venissent in ejus manus Constitutiones Synodicæ plurium Metropolitanorum & Episcoporum, occupari se & effascinari passus est ab Aulicis Proceribus, quibus eas ex parte tantùm admitti placuit, & Episcopis significari, nunquam cæteris vel Regem, vel Proceres assensuros. *Oblata sunt Capitula Principi, sicut ipse jusserat, collecta ad relegendum, in Sparnaco villa Remensis Ecclesiæ. Et quia factione quorundam motus est animus ipsius Regis contra Episcopos dissentientibus Primoribus Regni sui ab eorundem Episcoporum admonitione, & remotis ab eodem Concilio Episcopis, ex omnibus illis Capitulis hac tantùm observanda & complacenda sibi collegerunt, & Episcopis scripta tradiderunt, dicentes, non ampliùs de eorum Capitulis, quàm ista & ista velle cum Principe observare. Conc. Gall. Tom.*3. *p.*61. *Anno* 845. Quæstio vertebatur de Statutis Concilii Meldensis anni 845. in quod convenerant Episcopi Provinciarum Senonensis, Remensis & Bitoricensis. Canones conditi erant octoginta, quos, affirmat Synodus, cum Rege & Proceribus disceptatos fuisse. *Primò aliqua ex his qua super d Principe aud cum sacro Ecclesiastico ordine, & illustrium virorum nobilitate decreta sunt, ita, ut constituta fuerunt præfigere, &c. Præfat. Conc. Meld.* Certè alia quoque addita fuerant decreta ad restituendam Regni & Ecclesiæ disciplinam. Sed ex Decretis, vel Canonibus octoginta Concilii Meldensis, Proceres cum Rege duodeviginti tantùm admisere.

VIII. Non eo antè Carolus Calvus animo in Synodos fuerat. Et ipse enim, & Ludovicus germanus ejus, statim atque Lotharios frater natu maximus & Imperator discessisset, causas suas litesque Episcoporum judicio terminandas permisere. *Visum est, ut rem ad Episcopos Sacerdotesque, quorum aderat pars maxima, conferrent; ut illorum consulta, velut Numine divino, harum rerum exordium atque authoritas proderetur.* Episcoporum consiliis uti, & ita Regnis suis moderari se velle professi sunt: *Secundùm suam voluntatem se & suos gubernare & regere velle ajant. Du Chesne Tom.*2. *pag.*376. Cum pronuntiassent Episcopi inter eos ambos partieodas esse Lotharii Provincias; Nithardus inter eos fuit, qui huic partitioni præpositi fuere, & ille ipse est, à quo hæc narrantur. Tandem verò compulso ad pacem petendam Lothario, rursus communi consilio illis convenit, ut rem ad Episcoporum judicium referrent, eique se accomodarent. *Solito more ad Episcopos Sacerdotesque rem referunt; ut quotcumque divina authoritas id vertere vellet, eatu ipsius libenti animo præstò adesseat.* Pax aliquando tandem à ministris Christi sancita est. Hinc facilè colligas, quod Sparnaci post Conciliom Meldense audacius duriusque factum est, id Proceribus potiùs quàm Carolo imputandum esse.

IX. Docet autem Hincmarus, *Tom.*2. *pag.*211. 212.

212. 213., hos solemnes Regni Conventus bis anno quolibet haberi solitos. Celebrior frequentiorque erat primus, quòd tum confluerent spectabiles viri toto regno omnes, tum ex Clero, tum ex laicis; Episcopi quidem, Comitesque, ut consiliis suis omnia disponerent, regerentque: alter Cleri Ordo & Laici, ut quæ decreta fuerant, addiscerent, nonnunquam ut salubriter aliquid monerent. Ibi regimen regni in totum annum digerebatur. Conventus alter minus frequens erat: Soli ibi Seniores, & Principes Consiliarii Regni. Ibi denique jaciebantur fundamenta administrationis Reipublicæ in annum sequentem. *Consuetudo tunc temporis talis erat, ut non sæpius, sed bis in anno placita duo tenerentur; Unum quando ordinabatur status totius Regni ad anni vertentis spatium: quod ordinatum, nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, qua similiter toti regno incumbebat, mutabat. In quo Placito generalitas universorum Majorum, tam Clericorum, quàm laicorum conveniebat: Seniores propter consilium ordinandum, minores propter idem consilium suscipiendum, & interdum pro pter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu, vel sententia confirmandum. Propter dona generaliter danda aliud Placitum cum Senioribus tantùm & præcipuis Consiliariis habebatur; in quo jam futuri anni status tractari incipiebatur.* Suæ quisque indulgebit conjecturæ. *Seniorum* nomine hîc mihi designari visi sunt Episcopi & Comites, seu Barones: *Minores* autem dici secundi Ordinis Clerici, (Les Seigneurs), & plebeii omnes, seu laici. Etiam in Parlamento Angliæ, quo nunc nomine ibi vocantur Comitia Regni generalia, *Seniores* eodem sensu dicuntur, Episcopi, Baronesque.

X. Hi porrò *Consiliarii* Regni, quibus ferè constabit cum Senioribus posterior Conventus generalis, quòd videtur Hincmarus ipse *Altius Consilium* nominasse: *Ut Consilium altius tractaretur*; Consiliarii inquam isti, partim Clerici erant, partim laici. [Le Con sei d'en-haut]. *Consiliarii autem tam Clerici, quàm laici, tales eligebantur, &c.* In hoc autem Regni Conventu, qui in Palatio habebatur, majores primò & generales Regni causæ tractabantur, tum ad privatorum lites veniebatur, sed intricatiores, & majoris indaginis, quas Comes Palatii haud satis expedire potuisset, & quas ideo Rex huic Conventui servari integras voluisset. *Præfatorum Consiliariorum intentio, quando ad Palatium convocabantur, in hoc præcipuè vigebat, ut non speciales quorumtamque causas ordinarent, quousque illa quæ generaliter ad salutem, vel statum Regis & Regni pertinebant, ordinata habuissent. Et tunc demum si fortè aliquid, domno Rege præcipiente, reservandum erat, quod sine eorum certa consideratione determinari à Comite Palatii, vel cæterit, quibus congruebant, non potuisset.*

XI. Hinc verò validissimè argumentamur, Episcopos, Abbates, aliosque si fors Clericos, quicumque in Consiliariorum hujusmodi album inscripti fuissent; residentiæ vinculo absolutos canonicè fuisse, ubi illos fevocabat Rex ad hæc Comitia, quæ bis anno quolibet habebantur, & ubi publica privataque Regis regnique negotia, majoris certè molis dijudicabantur. Ita jam declinabant Conventus illi solemnes ad hujus posterioris ævi Parlamenta, ubi primùm tum publicæ, tum privatæ causæ ventilabantur: & ubi deinde his, vel illis tantùm locus fuit, pro regnorum varietate, ut patet ex Galliæ Angliæque Regnis. Ne verò ex horum occasione Comitiorum molestè feras, diutius à suis Ecclesiis abstractos fuisse Episcopos; illud velim perpendas, quod bis anno quolibet haberentur, quod Rex ipse ut plurimùm interesset, qui longioris moræ impatiens fuisset, tot aliis gravatus curis: quodque nec omnes adessent omninò Episcopi, uti nec Conciliis universalibus; quod denique eodem tempore, & Concilia nationalia, & Comitia Regni celebrarentur.

XII. Sed præter Concilium, quod sæpiùs eodem loco & tempore habebatur, quo Comitia; in ipso Regni Conventu, seu Comitiis; tradit Hincmarus, *Ibid. p. 214.*, sejunctas persæpè fuisse Cameras, seu turmas Episcoporum & Comitum; quæ quandoque rursus convenirent, ut de causis mixtis communicato consilio agerent, hoc est, partim temporalibus & civilibus, partim Ecclesiasticis. *Ut primò omnes Episcopi, Abbates, vel hujusmodi honorificentiores Clerici, absque ulla laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel hujusmodi Principes & cetera multitudine segregarentur, &c. Et tunc prædicti Seniores more solito Clerici ad suam, laici verò ad suam constitutam Curiam commorarentur. Qui cum separati à cæteris essent, in eorum manebat potestate, quando simul, vel quando separati residerent, prout eos tractandæ causæ qualitas docebat, sive de spiritualibus, sive de sæcularibus, seu etiam commixtis.* Planum hic est *Seniores* dici conjunctim Episcopos, & Proceres Laicos, ut suprà expositum.

Regnantibus Caroli Calvi filiis nepotibusque iidem mores obtinuere. Ad Ludovicum Balbum Regem rescripsit Hincmarus, *Tom. 2. pag. 184.*, nihil ei se posse consilii impertiri de publicis Ecclesiæ & regni rebus, nisi in Regni Concilio & Conventu generali, cum cæteris Regni primatibus. *De generalibus Ecclesiæ, vel Regni negotiis sine generali Primorum Regni consilio vel consensu, speciale dare consilium nescio, & consensum deliberare non valeo, nec præsumo.* Habes hîc rursus vocem illam *Consensus*, quæ solemniter adhuc usurpatur in Angliæ Parlamentis in causa consimili. In eam enim Gallicana influxit Disciplina.

XIII. Æmulata est & Germania hanc Ecclesiæ Regnique Francorum publicam administrationem, jam inde à Lotharii temporibus, filii Ludovici Pii. Anno enim 852. convocavit Lotharius Synodum Moguntinam, ubi separatim hîc Episcopi soli de rebus Ecclesiasticis, illic Proceres de publicis causis litibusque pertractarunt, ita ut synodalia decreta Regio confirmarentur tandem Edicto. *Habita est Synodus ex voluntate & præcepto Principis in civitate Moguntia, præsidente Rabano Archiepiscopo, cum omnibus Episcopis atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Bajoariæ atque Saxoniæ. Et illi quidem de absolvendis quæstionibus Ecclesiastica disciplina tractatum habebant; Rex verò cum Principibus & Præfectis Provinciarum, publicis causis litibusque componendis insistens, postquam Synodalia eorum decreta suo judicio comprobavit, &c.* Du Chesne *Tom. 2. pag. 552.* Ita Germanicæ Diætæ ex Conciliis ortæ sunt; ita & ibi mixti hi Conventus in plures Cameras, seu Conventus minores secabantur: ita soli Episcopi spirituales causas dijudicabant; ita ipsa Episcopalis Synodi decreta Princeps confirmabat; derivata in Germaniam utraque Gallicanæ Ecclesiæ & Reipublicæ disciplina.

Commemorata est à Reginone Synodus Francofordiensis anni 952. in qua Otto Imperator cum Episcopis & Proceribus Germaniæ multa utiliter decrevit in causis Ecclesiasticis, vel mixtis. *Constitutum est à Rege Otthone, consentientibus Episcopis, Comitibus, aliisque fidelibus compluribus, Canonum sanctorumque Patrum authoritate, nec non Capitularium præcedentium Regum institutis rerum positis, ac oppressio virginum aut viduarum, vel raptus, &c. Append. 1. 1. 53.* Concilium Coloniense anni 887. sub Carolo Crasso, Episcopis constabat, Abbatibus, Presbyteris, Diaconis, & *laicis quibusdam religiosis.* Sub Arnulpho quoque Rege Metensis Conventus

tus

tus mixtus fuit: *Multi Sacerdotes cum Comitibus, & pluribus Nobilibus fuerunt*. Triburiense Concilium sub eodem Rege, *Anno* 995., ejusdem fuit generis: *Cum Episcopis, Abbatibus & omnibus Regni sui Principibus*. Actum in eo est de Regni & Ecclesiæ negotiis; *Rex tractans practicè de statu Regni, & theoricè de ordine & stabilitate Ecclesiarum*. Et hic quoque duo erant sejuncti Conventus: *Sacerdotes, qui missi sunt, gratulantes congredientibus quibusdam Optimatibus de throno Regis, causa justa legationis & unanimitatis ad Sanctam Synodum directis reversi sunt ad eos, qui miserant illos. Præfat. Conc. Trib.*

XIV. In his certè Conventibus mixtis immergebant se paulò altiùs Clerici in rerum regimen temporalium: Verùm 1. ut eas ad Dei cultum retorquerent. Abstinere se illis ipsi potuissent; sed in Christianæ charitatis Republica, quod cujusquam interest, omnium interest. 2. Ecclesiæ & Regni rationes indivulsè cohærebant. 3. Authoritatis non parum hinc accedebat statutis Ecclesiæ.

CAPUT LII. *P.3. l.2. c. 54.*

Exceptio residentiæ alia, adesse Congregationibus Cleri Generalibus sub Imperatrice Caroli Magni stirpe.

I. Sub Pipino duo quotannis generales Cleri Conventus, Major & Minor.

II. Quid interesset discriminis.

III. Sub Carolo Magno & successoribus idem observatum. Hæ Cleri Congregationes à Regibus convocabantur.

IV. Universalia tum ea erant Concilia.

V. Provincialium non rarò Conciliorum loco fuere.

VI. In Regum Palatio colligebantur.

VII. Quo magis consentaneum erat, ut à Regibus convocarentur.

VIII. Pro una Cleri generali Congregatione, quatuor quandoque habita sunt minus generales. Quæ ibi causæ agitarentur.

IX. Concilium Tullense postulat, ut Conventus isti Generales semel quovis biennio in Palatio habeantur.

X. Ita Ordinarii evadebant.

XI. Concilia ipsa Provinciarum majores & molestiores causas ad hos Generales Cleri Conventus quandoque referebant.

XII. Idem usus in Angliam & Germaniam propagatus.

XIII. His Cleri Congregationibus aderat & secundus ordo Cleri.

I. Abstineri poterat hac quæstione, cum de his Cleri Congregationibus abundè actum videatur, ubi vel de Regni Comitiis, vel de Conciliis Universalibus disputatum est. Sed quoniam quandoque inveniuntur Cleri Congregationes, quales etiam nunc in usu sunt à Comitiis Regni, & à Conciliis Nationalibus sejunctissimæ, consultius visum est, hoc illis rursus caput dicare, cui & peculiares aliquas seposuimus observationes. Pipinus Rex, ut habent Acta ipsa Concilii Verni anno 755. *universos pene Galliarum Episcopos adgregare fecit ad Concilium*: ut restaurandæ Ecclesiasticæ in Galliis disciplinæ, quæ funditus collapsa fuerat, prima quædam ponerentur fundamenta, blandissimis priscorum Canonum delinimentis, quorum rigore redintegrascere magis, quàm sanari potuissent Reipublicæ morbi: *Et cum ita factum fuerit, essent hæc, quæ, necessitate cogente, ex sacris Canonibus remissius sunt excerpta, maneantque præfata jura canonica, firma, integra, atque intemerata. Præfat. Conc. Vern.* Permirum illud fuit temperamenti genus, ut temporaria delegatione Episcopi aliqui Metropoles administrarent. *Episcopi, quos modò vice Metropolitanorum constituimus. Can. 2.* Statutum ibidem fuit, *Can. 4.*, ut quolibet anno duæ Synodi haberentur Kalendis Martiis, & Octobribus. Locum indicebat Rex primæ, cujus Episcopi secundæ locum deligebant. Secundæ Synodo aderant Metropolitani, & qui ab illis designabantur, ex Episcoporum choro, Abbatumque & Presbyterorum. Unde emicare illud videtur; Primæ Synodo affuisse Episcopos & Abbates prorsus omnes, satis convenienter iis, quæ superiori capite ex Hincmaro adscripsimus. *Episcopo ibi conveniant, quos vice Metropolitanorum constituimus: & illi alii Episcopi, vel Abbates, seu Presbyteri, quos ipsi Metropolitani apud se venire jusserint, ibidem in ipsa secunda Synodo convenire faciant.*

II. Convocabat ergo has Synodos Rex, locumque designabat, saltem primæ, quæ major erat. 2. Cum duæ annis singulis haberentur. 3. In eas primus & secundus confluebat Ordo Cleri. 4. Secundæ saltem Synodi designabat Metropolitanus Episcopos omnes, Clericosque cæteros, qui adesse tenerentur. Primam suspicamur simillimam fuisse Concilii Verni, de qua paulò antè. 5. Generales hæ Synodi, verè Synodi, & verè Concilia erant, etsi à Rege convocarentur. 6. Id sibi sumebant hæ Synodi, ut rigorem Canonum Conciliorum Oecumenicorum, & tota Ecclesia receptissimorum, lenirent, accomodarentque ad patientiam Ecclesiæ Regni. 7. À Rege exprimebant Episcopi rivulos quosdam Beneficiorum in populos, maximè in ærumnosos quoslibet. In Concilio enim Verno à Principe impetratum est, minui aliquid de publicis exactionibus, & ut Judices initium facerent semper à dijudicandis pauperum causis. 8. His denique Synodis præerat Rex, aut certè primæ. Si enim secundæ locus ab Episcopis designabatur, simile veri non est Reges ei affuisse.

III. Congregationem Cleri generalem, aut Concilium apud Francofurtum anno 794. convocavit Carolus Magnus, cui & ipse præfuit. Ita enim habent Episcopi Italiæ in libello suo adversùs Elipandum Archiepiscopum Toletanum. *Multitudo Antistitum sacris obtemperando præceptis in uno collegio aggregata convenit, &c. Sub præsentia prædicti Principis, &c.* Præfuisse Regem testificati sunt & Franciæ Germaniæque Episcopi in Epistola Synodali: *Congregatis nobis in unum, charitatis conventu, præcipiente, ac præsidente Carolo Rege.* Fateor usu styloque tum Conciliorum, tum Formularum antiquarum, idem esse, quod adsit Rex, & quod *præsit*; quod permittat, aut quod *præcipiat*. Unde harum Epistolarum altera Rex affuisse, altera præfuisse dicitur; quod quanquam Legati Apostolici, & Seniores Metropolitani reapse præsiderent; non poterat tamen Rex splendore & majestate Regni, ac pompa circumfusus sedere in Synodo, quin suo etiam modo præsideret.

Hujus Concilii Canones 1. 4. 5. fidem faciunt, authoritate Papæ, & jussione Regis illud coaluisse. *Apostolica authoritate, atque Regis jussione, &c. Rex interfuit Conventui.* Canones hujus Concilii complusculi, *Can.* 4. 6. 7. 9. 10., Regis & Concilii nomine & verbis enuntiantur: *Statuit piissimus Rex noster, consentiente Sancta Synodo, &c. Statutum est à domno Rege & Sancta Synodo, &c. Definitum est à domno Rege & Sancta Synodo, &c.* Rex ipse quandoque verba facit: *Placuit nobis, & Sancta Synodo.* Agitur in his quandoque Canonibus de rebus merè temporalibus, ut puta de monetis, & pretio rerum omnium, quæ promercales extant.

Agi-

Agitur & quandoque de spiritalibus & mixtis, quibus Rex intervenit ut defensor & executor Canonum.

IV. Hinc manifestè perspicitur verè Caroli Magni ævo Imperium Sacerdotale fuisse, & Regale Sacerdotium: nulla tunc æmulationis nubecula serenum ejus pacis & tranquillitatis obumbrante, & mira ultro citroque potestatis & dignitatis reciprocante vicissitudine. Ideo & in Palatio hæ habebantur, sive Synodi universales, sive universi Cleri Congregationes. Hæ enim tum Cleri Congregationes Concilia dicebantur Universalia, ut adnotatur in Canone Francofordiensi, quo jubetur, ut causa Presbyteri eriminosi, quæ in Episcopali audientia terminari non potest, ad Universale Concilium referatur. *Si coram Episcopo definitam esse nequiverit, tunc ad universale Concilium illorum ratio deferatur. Can.* 39. Non absurdè conjecerit quis ex Africanis Conciliis haustum hoc esse, quæ Presbyterorum causas non finebant ad transmarina perferri judicia, sed in Africa ipsa terminari. Sed illud observari æquum est, hoc Francofordiensi Canone causam Presbyteri, quam Episcopus finire nequisset, ad Concilium Universale statim transferri, non antè ad Provinciale, à quo provocatio esset ad Universale.

V. Hinc facilè intelligitur Universalia hæc Concilia in locum successisse Provincialium. Certè in vastissima illa Conciliorum compilatione pauca reperire est Concilia merè Provincialia. Pleraque pluribus ex Povinciis constant, aut ex unius etiam Regni adgregatis Præsulibus. Obvia est autem ratio. Erat enim Universalium horum Conventuum & authoritas major, & tuitio Regia propensior; bis quolibet anno hi Generales Conventus habebantur, ut & Concilia Provinciarum, & quidem eodem ipso tempore, Verno videlicet & Autumnali. Hinc necessariò penè fiebat, ut à Provincialibus cessarent Episcopi Coociliis eo anno, quo Universalia habebantur.

VI. Sed eò jam retorquenda oratio est, ubi de Caroli Magni Imperio Sacerdotali pauca delibavimus, ex quo & illud nascebatur, ut ipsum quoque Sacerdotium Regale meritò censeretur, & in ipsis Regum Palatiis Conventuum suorum pompam explicaret. Concilium Vernum in Palatio Pipini coaluit, quod Vernum dicebatur: *Verno Palatio publico.* In Palatio quoque Regio Francofordiensi babita est Synodus ejus nominis: *An.* 816. *In Aula sacra Palatii*, ut ajunt Episcopi Italiæ. Aquisgranenses omnes Synodi in cognomine Palatio colligebantur. *Cum Ludovicus Augustus Aquisgrani Palatio generalem sanctamque convocasset Conventum.* Capitulum Abbatum eodem tempore in Aula ejusdem Palatii conveniebat: *Anno* 817. *Cum in domo Aquisgrani Palatii Abbates complures resedissent.* Et rursus: *Ann.* 860. *Actum est Concilium Episcoporum Aquisgrani Palatio.* Nec ipsi Pontificum Legati gravabantur his in Palatio Regum interesse Conventibus, si fidem habeamus Hincmaro, *Tom.* 1. *pag.* 594., ubi verba facit de Concilio Attiniaco, anni 860. quod & ipsum inter Regia erat Palatia. *Quoniam quidam nostrûm tempore Ludovici Augusti, in Attiniaco Palatio tunc fuerunt, quando universali Synodo totius Imperii, etiam cum Sedis Romanæ Legatis, & in generali Placito, &c.* Erat & in Palatiis Regiis Triburium, ubi famosa Synodus coaluit anno 895. *Venit in villam Regiam Triburiam, in terra Francorum.* Erant & in Palatiis Regiis Troslejum, Puntigo, Compendium, Liptinæ, Ingelheim, ex quibus tot Conciliorum nomina derivata sunt.

VII. Cum in Palatiis ergo Regom Episcopales hi Conventus congregarentur, tantò æquius erat, eos à Regibus congregari. Fatetur Leo III. Papa in Concilio Romano anni 799. Synodum Francofordiensem adversùs Elipandum à Carolo Magno convocatam fuisse; qui & aderat. *Ex authoritate Sedis Apostolicæ, Regis jussione, &c. Orthodoxum Concilium, quod in conspectu Caroli gestum est, &c.* Ab eodem se convocatum profitetur Synodus VI. Arelatensis, anno 813. *Caroli Imperatoris jussu, Fraternitatis nostræ cœtus est adunatus.* Eodem anno Concilium Remense testificabatur, eo jure uti Carolum, exemplo priscorum Impetatorum: *Conventu Metropolitanæ Sedis Remensi à Carolo piissimo Cæsare more priscorum Imperatorum congregato.* Meldense Concilium anno 845. solius meminit consensûs Regii Caroli Calvi. Nec secus Concilium Suessionense II. anno 853. *Episcopis juxta statuta Canonum Synodum celebrare volentibus, annuit Rex Carolus.* Affuit Rex ipse, ut Canonum defensor: *Ut non solùm Ecclesiæ se filium esse ostenderet, verùm etiam sicubi opus esset, potestate Regia protectorem monstraret.* Concilium Ingelheimense sub Ludovico IV. & Ottone Regibus ab Agapeto Papa convocatum fuerat, cujus & Legati præfuerunt. *Agapetus Vicarium Marinum mittit ad Ottonem propter congregandam generalem Synodum in Palatio Ingelheim, literæ Papæ mittuntur quibusdam Episcopis Galliæ & Germaniæ, vocantes eos ad Synodum.*

VIII. Quandoque verò non unam totius Regni sui Rex Episcopalem Synodum, vel Congregationem adunabat universalem, sed tres vel quatuor, plurium singulas Provinciarum, ita ut omnium earum decreta, in unum conspirantia, instar haberent Syoodi vel Conventûs universalis. Ita uno ante obitum suum anno Carolus Magnus quinque simul variis locis Synodos baberi jussit. Ita & Ludovicus Pius in Capitulari III. suo anno 828. ait in Conventu particulari, quòd tunc universalis coogregari non potuisset, statuisse se, ut quatuor in Synodos eodem tempore confluerent Episcopi omnes, in quarum singulis plures fulgerent Metropolitani. *Volueramus siquidem tempore congruo Placitum nostrum generale habere, & in eodem de communi correctione agere; & ita Deo miserante fieret, nisi commotio inimicorum, sicut nostis, præpedisset. Sed quia tunc fieri non potuit juxta voluntatem nostram visum nobis fuit præsens Placitum cum aliquibus ex fidelibus nostris habere, &c. In isto Placito consideravimus, ut primò Archiepiscopi cum suis suffraganeis in locis congruis tempore opportuno convocarent, & ibi tam de sua, quàm de omnium nostrûm correctione & emendatione quærendo invenirent. Conc. Gall. Tom.* 2. *p.* 465. 475.

Conventus hic vides generales alios, alios particulares Regni, & in particulari consilium iniri de quatuor vocandis Conciliis, quæ Universalem Cleri congregationem repræsentent, vicemque ejus suppleant, quæ convocari nequisset, uti nec Regni Comitia, propter circumsonantes belli fragores. Cum Comitiis ergo Regni conveniebant quidem semper Generales Cleri Congregationes, sed & ipsæ quandoque separatim colligebantur; quòd bellicis tumultibus distinerentur quidem Comites, nequaquam verò Episcopi. Ex harum quatuor Synudorum numero, quas meditatus fuerat Ludovicus, fuit Concilium Parisiense VI. ubi jussit ipse aliqua statui, quibus non Ecclesiæ tantùm, sed & Regoi Aulæque Regiæ, & Regis ipsius mores purgari, & ad pietatis normam expoliri possent. *Principaliter corpus Ecclesiæ in duas eximias personas, in Sacerdotalem videlicet & regalem, divisum esse novimus, &c. Primùm de Sacerdotali, post de regali persona dicendum statuimus. Can.* 3.

IX. Sed cum rariùs à bellis respirare daretur, & inciderent frequentes aliæ causæ retardandorum Regni Comitiorum, in Concilio Tullensi ad Saponarias statutum est aono 859. exorari Regem, ut an-

anno saltem semel qnnlibet Cnncilium particulare in qualibet Prnvincia coiret, utque semel intra biennium in Palatin Regin Clerus universus congregaretur: *Posfendum à Christianissimis & piissimis Principibus nostris, ut Concilia Episcoporum juxta antiquam Ecclesiæ observantiam & studium Catholicorum Principum, tam Patrum suorum, quàm etiam eorum, qui ante illos extiterunt, nullatenus omittantur; sed per singulas quasque Provincias saltem semel per annos singulos eorum favore & pia exoratione celebrentur. In eorum quoque Palatiis saltem semel intra biennium generalis Episcoporum Conventus agatur. Can.7.*

X. Ergn hi *Generales Episcoporum Conventus*, cujusmndi nunc sunt quinquennales Cleri Gallicani cnngregationes, tam ordinarii postbac esse debuerant, quàm Concilia Provinciarum, quanquam non annn quolibet, sed biennio semel haberentur. Nec Concilia hic dicuntur bi Cnnventus, quanquam abundè jam diluxerit, Universalia Regni bæc fuisse, & dicta esse Concilia. Certè voces ipsæ, Synodi, Concilia, Conventus, Congregationes nnam eandemque rem sonant. Denique rursus illud hoc loco declaratur, in Palatio Regum habitos fuisse Generales bos Cleri Conventus.

XI. In hunc autem Generalem Cleri Conventum referebantur tandem Concilia Provinciarum nmnia, ut ab eo accessin non modica sibi tum luminis fieret & splendnris, tum authnritatis ex protectinne maximè Regia. Plura jam superiùs diximus in eam rem, quibus pauca bæc ad eumulum adjiciemus. Cum Presbyteri seu Parochi Provinciæ Occitanæ diutiùs de Episcoporum in se inelementia, & apud ipsum tandem Regem Carolum Calvum conquesti essent; Tolosanum ab en Capitulare promulgatum est annn 843. temporarium illud certè, ut quidquid illud erat litium & rixarum, interim componeretur & conquiesceret, usque ad Conventum Cleri Generalem. *Moderamine mansuetudinis nostra usque ad diligentiorem tractatum Synodi generalis decernimus.*

In Concilin Carisiaco anni 858. Episcopi Provinciæ Rotomagensis, & Remensis decreverunt nihil à se satis certi statui posse, nisi in Conventu generali omnium Archiepiscopnrum & Episcoporum Regni, quòd hac cum Ludovico Germaniæ Rege causa omnis implicaretur Ecclesia Gallicana. *Multò magis oportet nos expectare tempus Canonicum, ut cum fratribus & comprovincialibus Archiepiscopis & Episcopis loquamur, quia generalis causa imminet totius Cisalpinæ Ecclesiæ.*

Cnncilium denique Provinciale Turonense anni 813. ex iis unum, quæ Carolus Magnus cœlo jam maturus indixit: cum decrevisset, ut prn gravitate criminum ingravescerent & pœnitentiæ, Generali Cleri Conventui id permittit in Principis Aula coalituro, ut decernat ad quem potissimum Pœnitentialem librum accomodare se debeant Presbyteri in Confessionibus excipiendis, & injungendis pœnitentiis. *Ideo necessarium videbatur nobis, cum omnes Episcopi ad sacrum Palatium congregati fuerint, ab eis edoceri, cujus antiquorum liber pœnitentialis potissimum sit sequendus. Can.22.*

XII. Gallorum ferè moribus ritibusque imbuti tum fuere Angli & Germani. De Germanis diximus suprà. Quoad Angliam, Beati Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis vitæ Scriptnr, *Surius die 19. Maji c.41.*, ab eo affirmat congregatns fuisse Episcopos, Abbates, Primoresque Regni, ad Regis Edgari diademate cingendi pompam. *Adunatis Episcopis, Abbatibus, & cæteris Principibus cum tota Regni ingenuitate.* Video Comitia hæc esse potuisse Regni. Sed jam semel iterumque mnnii Regni & Cleri Comitia eodem uno loco & tempore celebrari nlim solita fuisse.

XIII. Unum restat, ut secundo Cleri Ordini sedes assignemus in his Cleri generalibus Conventibus. Cum Carolus Magnus Sedem Apostolicam percunctatus esset de cnnvincendis Presbyteris, qui publica laborarent impudicitiæ infamia; cumque ejus suscepisset responsa, rem totam terminari voluit in Conventu Generali Cleri, ubi uterque coaluerat Ordo, & unde nec Laici abigebantur. *Necnon & nostrorum Episcoporum, omniumque caterorum Sacerdotum ac Levitarum authoritate & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum Consiliariorum nostrorum consulto definitum est, &c. Capit. l.5. c.4.*

Alio Capitularium loco jubentur Presbyteri, ut Episcopi, ad Concilium convnlare. Apparet de Concilio Provinciali hic agi: sed si rem introspicias, idem ad Universale trahi æquum est. *Placuit, ut quotiescumque Concilium congregandum est, Episcopi & Presbyteri, qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant. L.7. c.20.*

In Provincialium Conciliorum albo erat & Turnnense III. anno 813. jussu Caroli Magni coactum, & ubi Clerici Episcnpis adjuncti erant. *Turonis congregati Episcopi, atque Abbates, & venerabilis Clerus.* Sub Ludovico Pio, ut refert Flodnardus, *L.2. c.18.*, Concilium Prnvinciæ Remensis Episcopos, Abbates, Presbyteros & Diaconos complectebatur. Affuere & Comites aliqui. Sub eodem Ludovico Pin Concilium Aquisgranense anni 836. in Epistola ad Regem Pipinum testificatur in eum Conventum adgregatos fuisse Episcopos, Presbyterns & Diaconos; more vetustissimo enim Diaconi in tertio stabant Sacerdotii gradu. *Cœtus venerabilium Prasulum, & sequentis ordinis Sacerdotum.* Ad Synodus Episcopales vocatos etiam Diaconos, jam commonuit nos Chronicum Mnissiacense, de Carolo Magno verba faciens: *Congregavit universalem Synodum in Aquis, & ibi fecit Episcopis, Presbyteris, Diaconis relegi universos Canones, &c. Du Chesne Tom.3. pag.144.* Agens Hincmarus, *Tom.1. p.21.*, de Concilio Carisiaco, ubi excussa fuerat Gottbescalci Monachi causa, affirmat præter Metropolitanos & Episcopos complurimos, affuisse Archidiaconos, Diaconos, Oeconomos, Notarios sacri Palatii, & complures alins, qui Episcopalibus postea insignibus exnrnati fuere. Ingelheimense Concilium anno 948. sub Ludovico IV. & Otnne Regibus præter Archiepiscopos & Episcopos, reliqui etiam Cleri turbam complectebatur: *Cum cœtu Abbatum, Canonicorum, & Monachorum.*

CAPUT LIII. *P. 3. l.2. c.56.*

Canonica residentiæ exceptio, Conciliis Provincialibus adesse, sub Caroli Magni Imperio, ejusque stirpe.

I. Qua forma tum esset Provincialium Conciliorum.

II. Qua forma Conventuum Provincialium, quibus Missi Dominici præsidebant.

III. An hi Conventus pro Conciliis haberi possent.

IV. Qua quandoque sensu remotarentur, quæ omninò prohiberent Concilia Provincialia.

V. VI. Petita & impetrata à Regibus novorum instauratio Conciliorum.

VII. Metropolitanorum est ea convocare.

VIII. Convocarunt & Romani nonnunquam Pontifices.

IX. In Oriente quolibet anno cogenda erat Synodus Provincia.

X. Ad anniversarium Patriarchæ Concilium quotannis Diaconi, vel Vicarii quipiam alii mitti poterant.

XI. Par Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ calamitas, cessatio Provincialium Conciliorum.

I. CUM frequentior Comitiorum Regni Generalium, & Universalium Conciliorum, Congregationum denique universi Cleri convocatio, Concilia interim pene Provincialia absorbuerit: potueramus hac tota tractatione supersedere. Sed cum celebrata sint tamen nonnulla, celebrarique jussa sint annis singulis vertentibus, non potuimus in præteritis relinquere hunc veluti cardinem Canonicæ Disciplinæ. Compendio Flodoardus, *L.2.c.18.*, subjecit oculis Concilium Vulfarii Archiepiscopi Remensis, Novioduni habitum, ubi præter Episcopos Provinciæ, interfuere duo Chorepiscopi, octo Abbates, Presbyteri, Diaconi, & denique quatuor Comites. Controversia erat de Parochis quibusdam inter Episcopos Noviodunensem & Suessionensem. Decreto Concilii subscripsere Clerici, Laicique, quo mixta causa agere-tur. *Hæc diligentissimè investigata consenserunt Episcopi, Chorepiscopi, Abbates, Presbyteri & Diaconi, & pars Ecclesiæ Noviomensis, Clerici & Laici, & pars Ecclesiæ Suessionensis, similiter Clerici & Laici.*

II. Etsi Conciliis Provincialibus annumerari non possent, Canonici tamen erant, sanctissimi Conventus per omnes congregandi Provincias ab Episcopo & Comite, quos Missus suos Dominicos Ludovicus Pius in omnes Regni sui regiunculas delegabat anno 823. Statim enim convocandi ab ipsis erant Episcopi, Abbates, Comites, Officiales Principis, & Advocati Abbatissarum. *Conveniant ibidem Missi, unusquisque in sua Legatione, cum omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus ac Vassis nostris, Advocatis nostris, ac Vicedominis Abbatissarum, &c. Conc. Gall. To.2. pag.457. 473. 474.* Missorum Dominicorum, & horum Conventuum scopus is erat; ut præsidio essent Episcopis & Comitibus, in defungendo suo munere, & perfringerent repagula omnia, si qua essent quæ Canonum & Legum observantiam retardarent. *Et si fortè Episcopus, aut Comes aliquid negligentius in ministerio suo egerit, per istorum admonitionem corrigatur. Capit. Car. Mag. l.2. c.25. 26.* Iisdem malis mederi satagebant ex officio suo Synodi Provinciales; sed hi Conventus juridici jurisdictione & authoritate aliquantò amplіori fulciebantur, ex ostentatione quadam Regiæ majestatis.

III. Posset & quis non temerè opinari, hos Missorum Conventus in locum aliquando subiisse Conciliorum Provincialium, quæ adeo non bina jam annis singulis indicebantur, ut ne semel quidem plerumque. Hinc ad aurès Principis perstrepebant querelæ & lites; authore & teste locupletissimo Concilio VI. Parisiensi *Ann.819.* à quo statutum est, *l.1. Can.26.*, ut à Rege postularetur restitutio Conciliorum Provincialium, & potestas eorum annis singulis semel saltem cogendorum, si sæpius non daretur, in tantis rerum & necessitatum Ecclesiæ angustiis. *Irrepsit miserabilis ac periculosa nostris temporis consuetudo, eò quod Episcoporum Concilia bis in anno, sicut mos Canonicus docet, per unamquamque Provinciam non fiunt: & ob id Ecclesiasticæ utilitati magnum dispendium, & principalibus auribus insolens impedimentum & multorum impunitas nascitur flagitiorum. Proinde omnibus modis pernecessarium visum est, ut ab Imperiali celsitudine libertas temporis imploretur, quo hac ad utilitatem Ecclesiæ, multorum correctionem, fieri possint. Et si hæc, aliqua præpediente necessitate, bis nequeant, saltem in anno semel fiant.*

IV. Quæ hic à Concilio flagitatur temporis libertas, *Ut saltem semel in anno libertas opportuni temporis concedatur*; in eo posita erat, ut ne eo tempore ad alios raperentur Conventus, vel ad militares ad Regni tuitionem expeditiones. Ita sublucet, unde interruptio illa prodiret Conciliorum Provincialium. Sperabat forsan pius Imperator, posse eam labem sarciri per obambulationes & Conventus Missorum Dominicorum; sed ejusmodi malum erat desinere & silere Concilia Provinciarum, cui mederi non dabatur, nisi eorum restauratione. Ipsios Imperatoris interesse contestantur hujus Concilii Patres, *L.3. c.12.*, ut ne postbac occupatissimæ ejus aures obtunderentur tot causis litibusque, in Concilio cujusque Provinciæ componendis. Ita jam tum ad Magistratum civilem defluebant ex parte non mediocri causæ eæ, quas Ecclesiastico fas erat judicio consopiri.

V. Eadem ipsa de re Carolum Calvum interpellavit Concilium Meldense anni 845. à quo commonitus est Rex, Pastorum sacras functiones abrumpendas non esse perturbationibus Regni: *Ut Principes juxta Decreta Canonum per singulas Provincias saltem bis aut semel in anno Synodicè conveniri concedant; quia qualibet confusio rerum temporalium dissolvere non debet collegium & studium Sacerdotum. Can.32.* Non quo, ut mea fert opinio, Rex prohibuisset haberi annua in Provinciis Concilia; sed tam frequenter ille suis ab Ecclesiis, Provinciisque Episcopos abstrahebat, ad causas Regni publicas, ut jam ne volentes quidem possent ad annuas Provinciarum proficisci Synodos.

VI. Verùm si perturbationibus regnorum disturbabantur hæc Concilia; cum pacis plerumque conciliatores essent Episcopi, hinc ea illis facilè accedebat gratia, & potestas, ea Regum observantia, ut non ægrè Conciliorum congregandorum jus recuperarent & licentiam. Vide ut de his disserant Patres Concilii Tullensis ad Saponarias, anno 857. in quod confluxerant Episcopi duodecim Provinciarum. *Episcopi secundùm illorum ministerium ac sacram authoritatem uniti sint, & mutuo consilio atque auxilio Reges Regnorumque Primores atque populum sibi commissum in Domino regant & corrigant. Et nemo se à solatio mutuo subtrahat; sed Synodales Conventus secundùm jussionem Canonicam frequentius procurent. Quatenus ordo Ecclesiasticus, qui quasi obliteratus jam fuerat quoniam Synodi propter discordiam Regum frequentari non poterant, Episcopali collatione ad necessarium ac debitum statum reduci prævaleat. Unde etiam consensum apud Reges expetitum obtinuerunt. Can.32.*

Non minimum ponderis est verbis in his pene singulis. 1. Conciliorum cessatione tota pessum iit Ecclesiæ disciplina. 2. Nec bellis, nec tumultuationibus quibuscumque Regnorum avocari debent Reges, Præsulesque ab his congregandis Conciliis, cum vel ex ipsis opportuna & efficacia peti possint sanandis his Reipublicæ morbis medicamenta: quippe Vicarii Christi Episcopi pacem ubique circumferunt. 3. Si unanimi inter se consensione conspirarent Episcopi, nullas non infringere possent difficultatum moles, Canonicis institutis adversas; & se sibi reddentes aliquando tandem Principes terreni, nihil non Episcopis annuerent, quos experti semper essent, unum id cupere, in unum id conniti, ut in Ecclesia religio, in Republica justitia & pax inconcussa vigeat. 4. Sed qua se cumque demum animi constantia induant & fortitudine Episcopi duodecim Provinciarum, non id sibi tamen arrogant, ut injussu Regum suis tum in Provinciis Concilia indicant. Ideo & Hincmarus Remensis Archiepiscopus anno 858. datis ad Ludovi-

cum

cum Germaniæ Regem literis, liberam Conciliorum coovocationem protinus popofcit. *Ut temporibus à facris regulis conftitutis Provinciales Synodos cum Epifcopis, & fpeciales cum Presbyteris habere quietè poffint, annuite. To.2. pag.131.*

VII. Hac necessitate obtinendæ Regiæ confenfionis, nihil detrahitur de jure Metropolitani ad fuorum convocationem Conciliorum. Ex eodem Hincmaro, *Ibidem. Pag.457. 458. 459.*, eo differunt universalia & particularia Concilia. Universalia convocanda funt authoritate Papæ & Principis: At Provincialia convocant non Pontifices Romani, fed ex eorum decretis Metropolitani. *Claret universales, ac generales Synodos nominari, cum plures Epifcopi Apoftolica fedis juffione, & Imperiali convocatione convenerunt, &c. Sic igitur universales Synodi specialiter Apoftolica fedis authoritate convocantur, & æquè Provinciales Canonica Synodi, decreto fedis Apoftolica, à Metropolitanis & Provinciarum Primatibus convocantur.* Exemplum ibidem depromitur ex Concilio Francofordienfi, quod habitum eft *juffione fedis Apoftolica, convocante Imperatore* Cum verò ex Capitularibus Caroli Magni, *Concilium universale nonnifi neceffariò faciendum* fit, atque adeo extraordinariè: extraordinaria quoque illis opus coovocatione. *Capitular. Carol. Mag. L.7. c.70.*

VIII. A' Pontifice tamen nonnunquam Metropolitanis mandatum eft, ut Concilia fua cogerent, eifque Apoftolicæ fedis nomine præeffent, quæ tunc interpellata fuerat ad quarundam caufarum dijudicationem. Cum inter Herimannum Colonienfem Archiepifcopum, & Adelgarium Archiepifcopum Hamburgenfem aliquid controverfiæ ortum effet, eam Papa Fulconi Remenfi Metropolitano caufam delegavit, juffo Vormagiæ Synodum indicere. *Injungit fua ipfius vice Papa Synodum convocare.* Ita Flodoardus. *L.4. c.1. 2. 3.* Cum refciffet Formofus Papa Epifcopos Remenfis Provinciæ Fulconi eidem Metropolitano ægrè & impatientiùs obedire, per datas ad eum literas juffit, ut Synodum indiceret, eique præfideret, authoritate veftitus fedis Apoftolicæ, quò promptiores & obfequentiores haberet fuffraganeos decretis, quæ ibi conderentur. *Scribens ut de tanto neglecta, Synodalis fimul actione perquirant, & quidquid oportuerit, canonica atque Apoftolica muniti authoritate decernant.* Authoritate hic idem Pontifex Apoftolica tota explicata, ut Regio avitoque Francorum folio Regum Carolum Simplicem adfereret, adversùs Odonem æmulum; refcripfit ad Archiepifcopos & Epifcopos Regni, ut in Synodum convenirent, quò ejufdem Caroli Regis vacillans imperium confirmarent, & Odonis tyrannicas ufurpationes compefcerent. *Item ad Archiepifcopos & cæteros Epifcopos Galliarum, monens, ut conveniant, atque commoneant eundem Regem Odonem, ne aliena ufurpentur.*

IX. In Oriente confirmatus eft prior Trullanæ Synodi Canon à Synodo VII. generali 6., ut quotannis Provincialia adgregarentur Concilia: intentato excommunicationis fulmine publicis Magiftratibus, fi quis moræ quidpiam objicere tentaret. *Ut fi quifpiam Princeps, inventus fuerit hoc prohibere, communione privetur.* Eandem Provincialium Conciliorum inculcavit neceffitatem Synodus Oecumenica VIII. ea cautione, ut ne univerfalibus officerent Synodis, five Diœcefanis, quæ à Patriarchis & Exarchis indicendæ erant. *Can.17.*

X. Excommunicatione à VII. Synodo vibrata, negat Balfamon, *In Can.6. Synod. VII. Item in Can.21. Carthag.*, irretiri Summos Principes, fed Magiftratus civiles. Quoad Synodos autem univerfales, quæ in Africa anniverfariæ erant, & quæ copulari vix poffe videbantur cum Provincialibus Conciliis: affirmat facillimè ea fociari poffe, etiam tum, cum eodem tempore congregantur. Poffe enim Metropolitanum Concilio fuæ Provinciæ Præfidentem, aliquos ex fuffraganeis, ex Presbyteris & Diaconis denique fuis delegare ad Synodum univerfalem. Carthaginenfi quidem Canone edicitur, ut à Concilio Provinciali ad univerfale delegentur ex Epifcopi ipfis: fed non improbabiliter philofophatur Balfamon, cum toties in Conciliis etiam Oecumenicis Presbyteri & Diaconi perfonam & vicem fuftinuerint Patriarcharum: non effe quod quifquam moleftè ferat, eandem illis mandari provinciam in Conciliis his univerfalibus. *Facile eft utrumque fieri. Provinciales enim apud ipforum Primatem congregabuntur, ipfe verò apud Patriarcham conveniet per mandatarios, feu loci confervatores. Legatos autem mitti Epifcopos, exiftimo non effe neceffarium. Nam & Sacerdotes, quin etiam Diaconi mittentur, ut loci confervatores. In pluribus enim univerfalibus Synodis etiam Epifcopi loci confervatores fuerant, & Sacerdotes & Diaconi, tum ex aliis Provinciis, tam ex Roma. Balfam. Supplem. p.1122.* Illud rurfus ab eodem animadvertitur, anno quolibet à Metropolitanis convocari debere Synodum Provincialem: at ad Patriarchas eos accurrere non debere, nifi jubeantur. Hinc ille excipit Archiepifcopos & Metropolitanos quofdam, quibus nulli erant fuffraganei: & qui proinde anno quolibet ad Patriarchæ Conftantinopolitani Concilium advolare tenebantur.

XI. Ea certè communis fuit calamitas utriufque Ecclefiæ, quòd utrobique frequentes diutinique fuerint hiatus Conciliorum Provincialium. Illud à Zonara obfervatum eft, *In Can.37. Apoft. In Can. 5. Nic.*, quanquam per VI. & VII. Synodum licuiffet femel tantùm anno quolibet ad Concilia Provinciæ convenire, tum propter itinera longinqua & permolefta, tum ad vitandas impenfas; ne huic quidem tameo juris remiffioni, & temperamento obtemperari. *Nunc harum Synodorum magnus eft ubique contemptus.* Et alibi: *Noftris temporibus tota Synodorum ratio eò ufque negligitur, ut ea omnibus omninò locis haberi defita fint.*

CAPUT LIV. *P.4. l.2. c.76.*

Exceptio legitima Refidentiæ Epifcopalis, Comitiis Regni adeffe in Gallia poft annum Chrifti millefimum.

I. Quanta utilitas, quanta & aliquando neceffitas, Conventuum ex Epifcopis & Præfulibus mixtorum.

II. Eorum Conventuum in Gallis exemplo fæculo XI. & XII. A' Regibus indicebantur, in iifque caufæ ventilabantur & Regni & Ecclefiæ.

III. Magna confenfio Comitiorum cujufque Provinciæ peculiarium & generalium Regni.

IV. De eodem Concilia & Confilia quandoque indifcriminatim dicta.

V. Idem Conventus fequentibus fæculis Concilia & Parlamenta dici folita.

VI. De iifdem Parlamentis, Conciliis, vel Confiliis fub Philippo Pulchro.

VII. Quando iis intereffe cœperint Clerici fecundi ordinis, & Plebeii.

VIII. Diftinctio Conciliorum & Confiliorum.

IX. Curia quoque dicebantur. In caufis Epifcoporum mixtis plurimum poterant Proceres, Nobilefque.

X. Ex quo fub Philippo Pulchro Parlamentum evafit

sit sedentarium: mox & ordinarium: qui nunc fuerat antè Conventus, in tres sectus est, Parlomentum Parisiense, Comitia Regni, & generales Cleri Congregationes.

XI. Tempore schismatis Avenionensis resflornere Magni illi Conventus, qui dici poterant & Cleri Congregationes, & Comitia Regni, & Concilia Nationalia.

XII. Verè Cleri Congregationes erant. Ibi supra Episcopos sedere cœpere Principes Regiæ stirpis.

XIII. Continuatur series eorundem Conventuum Generalium sub posterioribus Principibus.

XIV. Observantur aliqua in antedictis.

I. USque adeo consentiunt Comitia Regni Generalia cum Conciliis Nationalibus, ut difficillimè divelli possint. Cum sit enim Regnum in Ecclesia, & Ecclesia in Regno; utriusque rationes & utilitates plerumque aptæ religatæque sunt aliæ ab aliis, ut in plerisque causis dijudicandis necesse sit ex Episcopis & Optimatibus mixtos celebrari Conventus. Longè alia erat primævæ Ecclesiarum ætatis disciplina, quòd necdum licuisset, tam intimè & arctè Ecclesiam Regnumque insinuari sibi mutuo, consuescere & inseri. Nec nisi ex parte retineri potuere illi mores, & penitissimi communionis nexus posterioribus his sæculis: sive fastidii aliquid pepererit longa familiaritas: sive indidem irrepserint suspiciones: sive magis, quod illa indivulsa Ecclesiæ & Regni concordia aliis constringatur vinculis, quàm communium & Universalium Conventuum. Sede ea per mixtos Conventus coagmentata consensio Ecclesiæ & Regni, nunquam spectabilior fuit, quàm prioribus postremi hujus ævi temporibus, sæculo XI. & XII. Universa verò hæc regimini exterioris ratio & disciplina, quanquam aliàs alia, suique dissimillima sit, peræquè tamen & pulchritudine sua, & utilitate, & necessitate commendatur; tanquam sponsæ Christi Ecclesiæ vestis, quæ dicitur in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.

II. Exordium ducam à Gallia, ubi docet Beatus Fulbertus, *Epist.93.*, à Roberto Rege ad publicam pacem componendam convocatos fuisse Principes ad Natalitium Christi diem; quò & ipse profecturus erat, nocte Nativitatis Christi celebrata in Cœnobio Sancti Maximini. *Solemnitate Natalis Domini Consilium habiturus cum Principibus Regni de pace componenda.* Reliquam non attexam Epistolam eam, in qua dilucidum est, ea voce *Principum Regni* comprehensos fuisse Episcopos, uti & nunc in Germania: eoque nomine eos affuisse bis Conventibus Generalibus, quæ & *Curia solemnes* dicebantur. Anno 1050. Parisiis Henricus I. Rex Concilium coegit Parisiense ad inurendos errores Berengarii; coegitque *consultu sui Regni Pontificum, Procerumque.* Anno 1104. convocavit Legatus Pontificis Concilium Trecense, cui affuere Episcopi & Barones Galliæ. *Richardus Apostolicæ Sedis Legatus apud Trecenses celeberrimum habuit Conventum Episcoporum, Abbatum & Galliarum Procerum.* Gratissima fuit Principibus ea Legatorum Pontificis potestas, quandiu sibi moderata est. At anno 1095. cum duo jam in Galliis generalia Concilia Urbanus II. habuisset, doluit Philippo I. Regi, quòd didita esset fama, tertium eodem anno ab ejus Legato convocatum iri. Itaque quid sibi optimum factu videretur, Ivonem Carnotensem consuluit. Rescripsit Ivo his à se rumoribus fidem non haberi de tertio indicendo Concilio; si quid verò ejusmodi tentaretur, Regis esse cum Episcopis suis librare & inire Consilia, & intercedere innovationi in perniciem Ecclesiarum Regni erupturæ. *Quod si quis Episcopos ultra terminos à Patribus constitutos angariare voluerit, vos habito cum eis communi Consilio, injustis oppressionibus pro persona vestra resistite: sicut quæ sunt Dei, Deo reddant, & quæ Cæsaris sunt, Cæsari reddere non omittant. Baron. an.1095. n.53. Ivo Ep.65.*

Sub Ludovico Crasso cum in civitates Ecclesiasque complures igne ferroque sævisset Thomas de Marne, à Legato coactus est Bellovaci generalis Ecclesiæ Gallicanæ Conventus, ex quo in illum anathema vibratum est. *Cum sederet Bellvaci in Generali Conventu Ecclesiæ Gallicanæ.* Tum verò Rex armis contundere Tyrannum novum adgressus est, Clero semper comitante. *Clero, cui semper humillimè hærebat, comitatus.* Ita in hujus Regis vita Sugerius Abbas, ubi & illud addit, omnes ab eodem accersitos esse Episcopos apud Stampas, ut in commune tractaretur de personis ipsis Innocentii II. & Anacleti Antipapę; de personis, inquam, quòd tunc quidem persæpe tumultuosiores essent electiones.

Cum primùm Regni habenas tractare cœpit Ludovicus Junior, sive VII. Crassi, sive VI. filius, illico Parisius Episcopos & Barones Regni congregavit, ut ex more de rebus Ecclesiæ & Regni deliberaretur. Vide ut in ejus Gestis res narretur. *Gesta Ludo. VII. c.s. 50. Venit Parisius, quæ est Caput Regni & sedes Regia, ubi solent Reges antiqui Conventum Prælatorum. & Principum evocare, ad tractandum de statu Ecclesiæ, vel de Regni negotiis ordinandum. Ita fecit Rex juvenis.*

Ejusmodi fuit & conventus, ubi confirmatum est ejus de repudianda Eleonora conjuge & Regina consilium, aliaque ducenda uxore. *Hist. Ludov. VII.* Non silet Sugerius Abbas, ut fuerit sibi Regni administratio commendata Episcoporum Baronumque consilio, nec sine Pontificis Romani assensu, cum Ludovicus esset in procinctu belli sacri. *Archiepiscoporum, Episcoporum & Regni Optimatum consilio, nec sine Domini Papæ assensu, curam administrationis Regni sui nobis commisit.* Quam eandem rationem secutus est pius Regni Administrator, toties Conventibus Præsulum & Optimatum celebratis, quoties ejusmodi graviores causæ inciderent. *Profectò consilium Dei fuit, ut ad Concilium tam Curiæ, quàm Ecclesiæ Principes vocaretis.* Ejusque rei rationem profert ipse Sugerius valde perspicuam, quòd mutuo sibi præsidio sint Ecclesia & Regnum. *Quoniam & temporale Regnum per Ecclesiam Dei stare, & Ecclesiam Dei per temporale Regnum proficere evidenter ostenditur. Epist. 14. 72. 74.*

III. Apprimè concinebant Comitiis his Generalibus Comitia peculiaria Provinciarum; ubi communi deliberatione Reipublicæ causas Episcopi & Optimates versabant. Ita enim ad Sugerium Abbatem Archiepiscopus Burdigalensis perscribebat: *Nos & Coepiscopos, generaliter omnes Proceres terræ convocaverat, pro pace terræ firmanda.* Sugerius ipse Regem aliquando enixiùs obtestatus est, *Ibidem. Epist. 135. 150.*, ne antè Duci Normanniæ bellum indiceret, quàm Episcopos & Proceres in consilium adhibuisset. *Ne contra Comitem Andegavensem, quem Ducem Normanniæ fecistis, absque consilio Archiepiscoporum, Episcoporum, sive Optimatum vestrorum in guerram immediatè prorumpatis.* Hic ipse Ludovicus est, qui anno 1155. Edictum pacis promulgaturus, illud ab Episcopis antè & Baronibus confirmari voluit in Concilio, vel Consilio ad id adunato. *Postulationibus Cleri & assensu Baroniæ toti Regno pacem constituimus. Ea causa Suessionense Concilium celebre adunavimus, & affuerunt Archiepiscopi Remensis Senonensis & eorum suffraganei. Item Barones, Comes Flandrensis, &c. Du Chesne tom.4. p.583.*

IV. Consilia, an Concilia aptiùs dicerentur hi Conventus, non facilè dixerim. Apparet utraque promiscuè fuisse, nec erit quod quisquam ambigat,

gat,

gat, communicatum ei fuisse Concilii nomen, si modò ejus ævi Scriptores pervolutarit. Philippus Augustus Ludovico VII. parenti successor ab ipso adscitus & declaratus est in istiusmodi Concilio. Audi Rigordum: *Rex pene septuagenarius convocavit Parisius generale Concilium omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, necnon & Baronum totius Regni, in Palatium Mauricii Parisiensis Episcopi.*

Persimilis erat Conventus, in quo Philippus idem Augustus Regia solemniter corona decoratus est: *Convocatis Archiepiscopis, Episcopis & Baronibus Regni.* Pacis & bellorum maximè sacrorum consilia in his agitabantur Conventibus. Exemplorum immensa quædam copia in historicis passim monumentis. Unum hic primo, ubi Concilii & Consilii voces adhibentur. De bello sacro consultabatur. *Generale Concilium omnium Archiepiscoporum & Episcoporum & Principum terræ suæ Parisius convocari præcepit. Celebrato autem eam illis communi Consilio, &c.* Idem ipse Rex Concilium convocavit simillimum anno 1188. *Generale Concilium celebratum est à Philippo Rege convocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & totius Regni Baronibus.* Bellum inferri Infidelibus, & Decimas exigi placuit eas, quæ Saladinæ dictæ sunt, de quibus proprio inferiùs loco. Anno 1195. subscripsit paci inter Francos & Anglos firmata Conventus simillimus Episcoporum & Baronum. Missos facio complures apud eundem Rigordum Conventus alios his simillimos. Nec secus res se habuit sub Ludovico VIII. Philippi Augusti filio, Ludovici IX. & Sancti Patre. *Du Chesne Tom.5. p.45. 12. 13. 14. 20. 25. 39. 52 69. 202. 289. 327. 336.*

V. Parlamenti jam nomine Vuillelmus Nangius hæc comitia donat. Veluti cum post Lugdunense Concilium Sanctus Ludovicus Rex crucem induit, cea belli sacri tesseram. *Convocavit Rex Ludovicus grande Parlamentum Parisius, in quo Legatus & plures Regni Franciæ Archiepiscopi, Pontifices & Abbates, Barones quoque & Comites affuere.* Concilia nihilominus hæc eadem, & Parlamenta vocitabantur. *Anno 1260. congregavit Rex Franciæ Parisius Concilium Episcoporum & Procerum Regni sui, eò quòd dominus Papa scripsisset Tartaros in transmarinis partibus irruisse.* In persimili *Parlamento* Episcoporum & Baronum idem rursum Rex crucem induit. Erat præterea eidem Regi Consilium Privatum. *Erant Rex uno die cum Consilio suo Privato:* ut ait Monachus Sandionysianus: Ut blasphemos Regno extirparet, *Authoritate Legati & sua convocati sunt Parisius Majores de Regno, tam Principes, quàm Prælati Stricti* Consilii meminere Philippi Audacis Regis gesta: *de Stricto Regis Consilio.* Meminere & Parlamenti: *Grande tenens Parisius Parlamentum:* Ubi Regnum Aragoniæ à Papa oblatum est, concessæque Decimæ Cleri. *Du Chesne Tom.5. pag.344. 371. 383. 308. 440. 459. 536. 542.*

In his enimvero sive Parlamentis, sive Conciliis versabantur majores Episcoporum causæ, quibus nulla hinc offensionis aut querelarum materies, nisi quod cum ante alias omnes suæ primùm causæ expediendæ ac terminandæ fuissent, ad calcem rejiciebantur Parlamentorum, non raro & insequentis anni Parlamenta. Interpellatus ea de re ab Episcopis Urbanus IV. Papa, lubens ipsis patrocinari studuit datis hujusmodi literis ad Ludovicum IX. Regem. *Dum finalis de Parlamento in Parlamentum differebatur responsio, superaddita nova gravamina, novas querelas pariebant, &c. Vidimus siquidem Prælatorum & aliorum querelas, qui ad Parlamenta Regalia de remotis finibus concurrentes, essent cæteris in audientia præferendi, frequenter in Parlamentorum fine servari, sicque dum fatigatis Consiliariis & ad suas anhelantibus mansiones, cum tædio & perfunctoriè audiuntur, demum dies in Parlamentum aliud infecto negotio prorogatur. Du Chesne Tom.5. pag.872.* Ex hac Epistola Urbani IV. qui gente Gallus erat, meritò colligitur jam invaluisse omnino Parlamenti nomen, Concilii vocabulo in his magis magisque in dies abolescente: fuisse suos his Parlamentis Consiliarios, Præsules nempe & Regni Magnates, majores jam in illis numero fuisse Laicos, quàm Præsules; ea forsan de causa lites Episcoporum retardatas tantopere fuisse ad finem Parlamentorum: nequaquam displicuisse summis Pontificibus mixtos hos Conventus, vel eam, quam sibi vendicabant in causis quisquam Ecclesiasticis authoritatem: si qua libertati Ecclesiarum injuria fieret, eam in his Parlamentis abstergi solitam; nec ipsos addubitasse Pontifices, quin Episcopi his Parlamentis assidentes, legitima residentiæ dispensatione uterentur, cum non essent hi Conventus, nisi extraordinarii, & bis anno quolibet cogerentur: antiquissimo usu, jam inde à temporibus Caroli Magni propagato; denique hęc tum Parlamenta vicem obtinuisse & Comitiorum Regni, & Conciliorum Nationalium, & denique Congregationum Cleri generalium, cum de Decimis ibi tractaretur à Rege in Clerum exigendis.

VI. Sub Philippo Pulchro Rege collisum est Regno Sacerdotium; suæ adversùs Bonifacii VIII. comminationes defensioni Philippos Parlamenta, sive extraordinarios hos indixit Conventus à Consilio suo stricto prorsus sejunctos. Promulgaverat ante Pontifex diploma illud, quo declarabat non contineri Galliam ea Bulla, qua Clerici vetabantur sacri patrimonii aliquid in publicos Regni Regisve usus conferre: onerata in istiusmodi negotiis conscientia Præsulum, Clericorum & Laicorum, qui Consilio Regis stricto intererant ex officio. *Declaratio necessitatis Prælatorum, Clericorum & Laicorum, qui de ipsorum stricto Concilio, seu majoris partis ipsorum fuerint, conscientiis relinquatur, Preuves du differ. de Bo. VIII. & de Philipp pag.40. 187.* Professus palam erat Rex querelis se Cleri omnibus satisfecisse, editis Constitutionibus ex Consilio Prælatorum & Baronum Regni. *Pro hujusmodi gravaminibus tollendis Rex de Prælatorum & Baronum consilio Constitutiones, Ordinationes & Statuta salubria fecit.*

At ubi Bonifacius censuris & fulminibus sævire cœpit, Joannes Villani Italus historiæ scriptor ait, Philippum Pulchrum *congregasse Parisiis Magnum Concilium, Ann.1302., plurium Clericorum, & Prælatorum, & omnium Regni Baronum.* Eadem *Concilii* voce utitur Vuillelmi Nangii continuator, uti & *Parlamenti*, ubi de his sub Philippo Pulchro Conventibus agit. *Prælatorum Concilio congregato, 1303., habuit secretum Consilium cum eisdem, &c. In publico Parlamento Parisius, Prælatis, Baronibus, Capitulis, Conventibus, Collegiis, Communitatibus, Universitatibus villarum regni sui, necnon Magistris in Theologia & Professoribus juris utriusque.* Chronicum Sandionysianum voce utitur Concilii. *Perlata sunt ad Bonifacium quæ de eo dicta fuerant in Concilio Galliæ. Ibidem, pag.191. 198. 199.* Ei Concilio Nicolius Gillius vocem aptat Consilii, qua non aliud, quàm Concilium significari vult. *Ut in his ambagibus consilium caperet, Parisiis Rex convocavit Consilium generale Baronum & Prælatorum Regni, &c. Ubi rescivit Bonifacius, quid sibi criminationis ingestum fuisset, utque citatus fuisset in Consilio Galliæ, statuit ipse secum, ut impendenti cladi obviam iret, Consilium adgregare.* Ita ego verbum è verbo expressi è vernacula ejus historia. Vides autem ut ille Consilii nomen ascribat, tam Conventui Gallorum, in quo à Bonifacii comminationibus provocaverant, quàm Concilio, quod Pontifex in sui tuitionem adgregare

gare

gare meditabatur. Quæ Coocilia videntur utrobique fuisse, sed ejus ævi moribus, & causæ accommodata.

VII. Est autem illud accuratissimè observandum, ad hæc primum sub Philippo Pulchro Parlamenta, Concilia, Consiliaque Clericos secundi Ordinis Laicosque convocatos fuisse. Id patefactum jam est in testimoniis suprà relatis: patebitque rursus ex literis ab eodem Philippo Pulchro ad Clementem V. datis anno 1310. *Demum in Parlamento publico, quod feceramus Parisius convocari de Prælatis, Baronibus, Collegio & Universitatibus Regni nostri, propter negotia statum ipsius Regni tangentia. Ibidem, p.296.* Quæ antè à Regibus in Episcoporum & Baronum Cooventibus tractata fuerant, ea ad Regni quoque incolumitatem & tutelam pertinebant, sed ejusmodi erat contentio Philippi cum Bonifacio, quæ videretur Philippo Regi desiderare, ut laicos etiam regni sui ad opem regno ferendam concitaret. Superiore quidem sæculo ad Concilia adsciti fuerant Abbates, Priores & Procuratores Capitulorum. Ita enim necesse erat, cum vel Pontifex, vel Rex decimas exigeret, aliasque temporales suppetias, ubi inferior Ordo Cleri perspicuè implicabatur. Observavit Matthæus Paris anno 1229. ad Concilium Bituricense convolasse Archiepiscopos, vel Episcopos centum, præter Abbates, & delegatos Capitulorum. *Cum Abbatibus & Prioribus & singulorum Procuratoribus Capitulorum.* Voluit Legatus, qui præerat Concilio, deliberari de duabus in unoquoque Capitulo Præbendis Summo Pontifici annuendis: cui petitioni repudiandæ omninò necesse fuit, ut secundus Ordo Cleri adesset, & intercederet.

VIII. Est & aliud porro, quod in hoc Concilium Matthæus idem Paris animadvertit, & à nobis altius animo commendandum est, diutius ibi inter se Archiepiscopos altercatos esse de suo sedendi ordine, & privilegio. Denique statutum fuisse, ut velut in Consilio sederent omnes, non velut in Concilio. *Ideo non fuit sessum quasi in Concilio, sed ut in Consilio.* In Regum Consiliis ordo sedendi certus & diffinitus erat, non in Conciliis, propter contentiones mutuas, hactenus indefinitas. Sed hinc rursus ediscimus, quantumvis non rarò indiscriminatim ponerentur voces Concilii, Consilii & Parlamenti: nonnihil tamen discriminis interpositum semper fuisse. Propterea nimirum, quod quanquam Parlamenta, ubi Episcopi cum Baronibus sedebant, & ubi dirimebantur Ecclesiasticæ causæ non paucæ, Concilia dicerentur, & Consilia: erant tamen alia Concilia verissima, ubi soli Clerici sedebant, tractabantque causas merè spiritales, quarum in dijudicandarum partem nullam vocari possent laici.

IX. Sunt & paucula alia, quæ non pigeat observasse. 1. Bis anno quolibet hi Episcoporum & Baronum Conventus habebantur, ad Natale Christi & Pascha; hoc est initio & fine regiarum & militarium expeditionum. *Curia* quoque dicebantur. Frequenter de iis aliquid delibat Ivo Carnotensis. *Epist.158. Commonitorias literas mittatis Archiepiscopis & Episcopis ad Curiam, quæ habenda est in Natali Domini Suessionis.* Parlamentum dixerat Sugerius de Ludovico Juniore agens: *Magnum Parlamentum congregavit.* Sed ea vox, quæ Latinè Colloquium sonat, usitatissima mihi non videtur fuisse, nisi sub Ludovico IX. 2. Baronum præsentia in causis Ecclesiæ mixtis multum ponderis addebat rationibus & voluntati Regum. Ab Ivone Carnotensi narratur, ut in uria Aurelianensi ad Natale, ipse quidem Rex assentiebatur restitutioni Radulphi in Metropolin Remensem; sed à Baronibus expugnatum id esse, ut more prædecessorum suorum hominio ille solito priùs defungeretur in Regem, quanquam ejusmodi hominia proscripsissent nuperi Pontifices Summi Gregorius VII. Urbanus II. & Paschalis II. *Reclamante Curia plenarium pacem impetrare nequivimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & sacramentum cum fidelitatem Regi faceret, &c. Quod persuadentibus & impellentibus totius Curiæ Optimatibus, etsi propter mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia Ecclesiasticæ paci & fraternæ dilectioni sic expediebat. Epist.158.* Id denique tandem à Pontificibus ipsis relaxatum est. 3. Si quando Barones renitterentur Episcopis, nec cederent: id rursus aliàs farciebant officiosa quadam in eorum justa desideria consensione.

X. Revocandus nunc calamus ad Philippum Pulchrum, qui deambulatorium prius, & pro voluntate Regum desultorium Parlamentum Parisiis affixit, atque ansam dedit illius protrahendi sessiones duas, ita ut continuaretur tandem aliquando, & perpetuum evaderet. Episcopi primum affuere ex antiquo more; sed ubi ex diutina prolatatione perpetuum evasit, subducere se compulsi sunt, ut suis se redderent Ecclesiis. Eo semel novato, innovata sunt & alia complura. Alia enim Comitia Regni Generalia convocari post cœpere, ubi id expressit necessitas. In ea plebejos Carolus V. Rex plures adscivit, ut majori ab eis pecunia adversùs Anglos juvaretur. Ex alia parte suos privatim Conventus Generales habuit Clerus. Atque ita quod olim promiscuè dicebatur, *Synodus, Placitum, Curia, Consilium, Concilium, Parlamentum,* in tres Conventus sectum est; scilicet, 1. Parlamentum Parisiense, quæ tum verè imago est priscorum Parlamentorum, ubi Rex cum Patribus Regni in eo sessitat: & quæ eorum magnifica semper repræsentatio est, eum perquam latissimè diffusam exerceat jurisdictionem. 2. Comitia Regni Generalia, quæ ipsissima essent priorum temporum Parlamenta, si semel saltem singulis annis haberentur. 3. Congregationes Cleri Generales, quibus suum infrà proprium Caput seponemus, & de quibus non poterimus non hîc etiam aliquid carptim perstringere.

Philippus cognomento Longus Rex anno 1321. indixit Consilium, sive Parlamentum, ut aliquid pecuniæ exprimeret à Prælatis, à Baronibus, à Civitatibus. Clerus in Conciliis Provincialibus priùs rem deliberari poposcit. Assensus est Rex, & Consiliarios ex suis aliquos delegavit, qui his Conciliis interessent. Monstreletius promiscuè *Concilia* vel *Consilia Generalia* vocat, Concilia Ecclesiæ Universæ, vel solius Gallicanæ generalia. *Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c.11. n.31.* Distinguebantur ergo Concilia Cleri solius, à Consiliis, Comitiisque generalibus, vel Parlamentis.

XI. Ex quo tamen tempore conflagrabat schisma Avenionense, Conventus aliqui habiti sunt in Gallia Generales, de quibus meritò dubites, an Congregationes Cleri, an Regni fuerint Comitia, aut Synodi universales, hoc est Nationales. Anno 1398. Carolus VI. Rex Neutralitatem, ut tunc loquebantur, amplexus est, subducta utrique hinc & hinc Pontifici obedientia; idque fecit sanxitque in Concilio à se convocato Prælatorum, Capitulorum, Nobilium, Universitatum, Doctorum, Monachorum, & Regni Procerum. *Convocavimus Concilium Prælatorum, Capitulorum, Nobilium, Universitatum, plurium sacræ paginæ & utriusque juris Doctorum, Religiosorumque devotorum, & aliorum Procerum Regni nostri. Tandem per opinionem ipsius convocati Concilii comperimus, &c. Ibidem, c.20. n.1.* In hoc porro Conventu illud tamen decretum, accelerandæ pacis viam esse tutissimam, brevissimamque, ut uterque Summi Pontificatus sive possessor, sive incubator, sponte cederet. Can-

cel-

cellarius jussu Regis cujus hìc nomine gerebantur omnia, ita pronuntiavit, ex Monacho Sandionysiano, cujus versionem ex Latino sermone Gallicanam, iterum nos ita cogimur Latinè vertere: *Authoritate Regia constituitur, consilio Principum & Procerum Galliæ, suffragatione Ecclesiæ Gallicanæ, ut in posterum obedientia subtrahatur, &c. L.18. c.2.* Et mox: *Ita finem habuit magnum illud & celebre Parlamentum.* Alibi, *L.26. c.2.*, ibidem vocatur hic Conventus *Concilium Nationale.* Res de qua tractabatur, Ecclesiastica & sacra erat. Suffragium non dicebant nisi Clerici. Ita verè Congregatio ea erat Cleri, vel Concilium Nationale. At ejus Decreta Rex amplectebatur tuebaturque, ut hic ipse Scriptor affirmat. Ad eum modum jam Comitiis Regni vel parlamentis poterat accenseri; si vel maximè illud perpendatur, quod Principes & Proceres Regni Rex in consilium adhiberet. Joannes Juvenalis Ursinius in eo negotio principes partes vendicat Comitiis Cleri Generalibus anno 1394. & 1398. *Præcepit Rex ut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Monachi, aliique Clerici Parisiis congregarentur. Aderant & spectabiles Clerici Universitatum, maximè Parisiensis. Qui scrutaretur opiniones & suffragia, referretque ad Regem & ad Consilium ejus, electus est Patriarcha Alexandrinus, &c. Deliberatio perlata est ad Regem: ad Principes sanguinis regii, & ad Magnum Consilium, qui omnes acquievere. Conclusum est autem, &c.* Anno 1406. ex eodem Scriptore consimilis habitus est, & alius Conventus, in quo facto opinionum divortio, *Rex in Magno Consilio suo* statuit, ut duodecim Theologi & Canonum Doctores ultro citroque pro Benedicto, & contra Benedictum perorarent, *eoque peracto, Rex cum iisdem, & cum Principibus sui sanguinis statueret, quid optimum factu.* Ita rursum ad neutralitatem res inclinavit.

XII. Nemo jure dubitaverit, quin hæ fuerint verè Cleri Gallicani Congregationes, quales etiamnunc sunt in usu, cum suffragii jus penes Clericos tantùm esset, cum de rebus Ecclesiæ tantùm tractaretur, & ubi Rex, Regii Principes, & Regni Consiliarii sejuncti quodammodo essent à Conventu ipsius Cleri. Quòd autem decreta harum Congregationum ad Regem referrentur, novo authoritatis cumulo ab eo roboranda, & Sanctione ejus aliqua Pragmatica solemnius publicanda, id etiamnunc usitatissimum est in hodiernis Cleri Congregationibus. Si ea autem illius ævi Scriptores, Concilia Nationalia, vel Parlamenta dicere maluerunt, id ex eo contigit, quòd non alii tum Conventus haberentur, in quibus præclarior eluceret imago priscorum Parlamentorum. Carolus VI. in literis suis Patentibus anni 1399. *Conciliorum* nomine persæpè designat has Cleri Congregationes; quo eas nomine cum spoliarent sectatores Benedicti XIII. rursum id illis vendicabatur Senatus-Consultis Parisiensibus, quibus Prælati & Consiliarii Regni affuissent. *Preuves des Libe. de l'Egl. Gall. c.20. n.5. 11. 12. 14.* In his certè Conventibus multa decreta sunt, quibus apparet solum affuisse Clerum. Anno 1408. Conventus Cleri istiusmodi Decreta temperavit complura ad moderandam Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam, quandiu ea suspensio, ac neutralitas vigeret: putà de Collationibus Beneficiorum, de Dispensationibus, de Appellationibus. Nullæ, ut reor, in his fuere partes laicorum. Ideo & hic Conventus Cleri eo se ipse nomine persæpè designat, *Concilium Ecclesiæ Gallicanæ. Ibid. n.16. 20.* Cum verò Pisano creatus esset in Concilio Alexander V. Pontifex, protinus ab eo confirmata sunt Decreta hæc omnia *Congregationis Prælatorum* Gallicanorum: sic enim ab eo vocatur. *In ultima Congregatione Prælatorum & aliorum virorum Ecclesiasticorum facta Parisiis.* Tritum illud jam est, in Comitiis tum Regni, quatuor Caroli VI. Regis patruos cœpisse tunc sedere supra omnem Clerum, nimirum adglutinantes sese ipsi Regis personæ, & ab eo pene indiscretos, cujus essent consanguinei; denique eam sedendi eminentiam mordicus deinceps affectasse & retinuisse Principes omnes Regiæ prosapiæ. In omnibus Conventibus & declarationibus Caroli hujus Regis perspicuè id & constanter observari potest, non antè usquam. Antè enim secundo semper & proximo à Rege loco sederunt semper Episcopi.

XIII. Carolus VII. in paterna ingressus est vestigia. Anno 1438. & 1440. convocavit Concilium, vel Congregationem Bituricensem. *Mandavimus Ecclesiam Regni & Delphinatus congregari. Ibidem c.24.* Ibi suscepta sunt Decreta Concilii Basileensis, interpolata & inflexa nonnihil quidem ad Francorum mores; sed quæ, sperarent Præsules, ab ipsa Basileensi Synodo approbatum iri: ex his Decretis ita temperatis Pragmatica Sanctio conflata est; consultatum est denique de schismate sopiendo Eugenium inter IV. & Felicem V. Congregationes Cleri meræ hæ ambæ fuere, quas Rex convocavit, quibus ipse præfuit, ubi Prælatos in commune consulere solos voluit, quarum decreta ad se relata in Consilio suo libravit, approbavit, publicavit, executioni curavit mandari.

Ejusdem generis fuit & Congregatio Cleri apud Turonum anno 1510. ad muniendum Ludovicum XII. Regem adversùs minas, censuras, & arma Julii II. Papæ, *Ibid. c.28.* Nomen sibi semper Concilii vendicavit hæc Cleri Congregatio. Quo eodem nomine Concilii decorata fuerat frequentissimè Congregatio illa Cleri apud Bituriges, de qua paulò antè dicebamus, ubi Pragmatica Sanctio conscripta est.

Sub Carolo VII. desitum est Comitia Regni convocari ad exactiones publicas, & ad copias militares congregandas in Regni tutelam. Cum Angli enim tunc & ipsam Regni principem civitatem Lutetiam, & plerasque Provincias in potestate haberent, in cassum tentata fuisset ea convocatio. Non is erat Ludovicus XI. qui Regnum ita temperatum cum excepisset post obitum Caroli VII. antiquam revocaret consuetudinem Comitiorum frequentiùs convocandorum. Ita Comitia non coegit nisi rarissimè. Author est Belcarius illum ejus rei dolore & pænitudine ductum fuisse ante mortem, cum postremis quibusdam monitis filium instrueret. Exinde verò Comitia quidem Regni rariora in dies fuere, increbuerunt ex adverso Congregationes Cleri, ut ordinariæ tandem evaserint, & quinto quoque anno convocentur. Belcarius idem Francisco I. tribuit quod de his vulgò ascribitur Ludovico XI. *Multa bella suscepit, & infeliciter gessit. Hinc plebem inconsultis tribus Galliarum ordinibus, ut olim moris fuit, vexare coactus est. Hinc se Gallos Reges ex Ephebis eduxisse, atque à tutorum potestate exemisse sæpenumero jactabat. Illi enim majora negotia, & ad rem Galliarum publicam spectantia, nonnisi de Principum consanguineorum ac duodecim Patriciorum consilio expedire, nihil à plebe, nisi ex trium ordinum consensu exigere solebant. Hic aliam viam ingressus est, quam ejus Posteri ingredi potiùs, quàm Regum antiquorum vestigiis inhærere maluerunt. Raynal. an. 1483. n. 34. ann. 1515. n.22.*

XIV. Qui tametsi paulò prolixior contextus, hic tamen necessariò ascribendus visus est, ut quid in eo peccatum sit, moneamus: & quàm necessariò, ne præstigiis & fucata rerum specie fallamur, annorum temporumque vices & varietates observandæ sint. Operosum id fateor, longumque & sinuosum

sum est, sed necessarium, ne per avia aberremus. 1. Non Franciscus I. sed Carolus VII. post Ludovicus XI. cœpere rariùs Comitia Regni convocare. 2. Cum Carolus VII. cœpit his abstinere Comitiis, ea Regni Comitia tribus ex ordinibus conflata haud multæ certè antiquitatis erant. 3. Antiqua Regni Comitia usque ad tempora sancti Ludovici Regis, solis constabant Episcopis & Comitibus, excluso populo. 4. A' tempore tantùm Caroli VI. & ejus quatuor Patruorum, Principes Regiæ stirpis cœpere in unum angustiùs veluti corpus coalescere, quasi à Rege ipso indivulsi. 5. Nec melioris notæ sunt, quæ habet Belcarius de Paribus, quos Patricios vocat. 6. Ex hac autem infinita quadam multitudine Conventuum, Conciliorum, Comitiorum & Congregationum perspicuè emergit, quidquid ibi novetur, id verò minimè novum esse: quantumvis enim diffideat ab eo, quod paulò antè actitabatur, consentiet cum moribus aliquantò antiquioribus; utpote quòd nihil novum sit in hoc terrarum orbe, nisi iis, qui novi potiùs ipsissimi dicendi sunt, cum nihil degustarint de priorum sæculorum historia. Ex quo colligitur nihil quidem privata levitate novandum unquam esse; at cum nova se rerum facies sensim obduxit Reipublicæ, ei tum pacatæ & quiescenti acquiescendum esse, nec invidiam ex novitate faciendam, cum verissimè novum nihil sit, & quæ vetustissima nunc sunt, nova fuerint aliquando.

CAPUT LV. *P. 4. l. 2. c. 77.*

De præsentia Episcoporum in Comitiis Generalibus Regnorum extra Gallias post annum Christi millesimum.

I. Pontifices ipsi Romani coegerunt Concilia illa Universalia, quæ velut Comitia erant Generalia Christiani orbis, & in quæ Principes ipsi summi per sese, vel per Oratores suos conveniebant.

II. Exempla horum Conventuum sæculo XI. *Magnatum Regumque etiam causæ ibi tractabuntur, ipsis volentibus.*

III. Series prolixior eorundem Conventuum generalium sæculo XII. *&* XIII. *ad bella sacra, ad Pontificum & Imperatorum sopienda dissidia.*

IV. De his generalibus & mixtis in Anglia Conventibus sub Vuillelmo Notho; Curia & Concilia vocabantur.

V. De iisdem Angliæ Conventibus sub Vuillelmo Notho & Henrico I.

VI. De iisdem sub Henrico II. ubi Ecclesiæ libertati adversari visi sunt.

VII. De iisdem sub Henrico III. ubi exigebatur frequentissimè pecunia à Civibus & à Clero, qui libertates suas ita vel redimebat, vel confirmabat.

VIII. De iisdem rursum Conventibus sub Eduardo I. & III. Variæ observationes. Tres Conventus, qui in unum quandoque confluebant.

IX. De iisdem rursum Conventibus sub Richardo II. Cur ab iis sejungendæ fuerint Cleri Congregationes?

X. Ejusdem Cleri Anglicani Congregationes sub posterioribus Regibus.

XI. De iisdem Comitiis mixtis in Germania.

XII. XIII. In Hungaria, Polonia, & Hispania.

XIV. Quàm Canonica hæc esset residentiæ dispensatio, & quàm religioso animo Episcopi Sanctissimi his Conciliis interessent.

I. ETsi jam satis superque constet, in necessitate advolandi ad Comitia Regni generalia, esse omninò Canonicam residentiæ Episcopalis dispensationem; operæ pretium tamen fore duxi, si pergam toto orbe Christano propagatam demonstrare eandem consuetudinem Conventuum Generalium alio & alio nomine, aliisque & aliis causis frequentiùs indicendorum; & hanc fuisse materiam opportunissimam explicandæ Episcopalis integritatis, sollicitudinis, fortitudinis & charitatis. Juvabit & ipsam spectare Romanam Ecclesiam, omnium principem & magistram; toto in id pectore, omnique virium contentione incumbentem, ut Christiana ex universa Republica, sive Concilia, sive Comitia Generalia haberentur; eòque non Episcopi solùm & Abbates, sed & summi quidem Christiani Principes invitarentur. Ejusmodi quidem fuerat Galliæ disciplina sub Pipino, Carolo, & horum Posteris illustrissimis. Sed horum cadente familia regnatrice, interciderat pene illa Generalium frequentia Conventuum. Nec tempore Hugonis Capetii magnopere illi frequentabantur. Quippe cum in ancipiti esset, an satis propitios illos habitura esset nova hæc Regum Dynastia, cui necdum exploratum erat, necdum animo prævideri potuerat, tanta aliquando ubertate gratiarum, virtutum & victoriarum Deum præ cæteris, quæ usquam in historia memorantur Regum & Imperatorum prosapiis, affuturum esse. Interim verò Romani Pontifices Ecclesiæ necessitatibus servientes, Concilia convocarunt Universalia, Laicosque ipsos ad ea invitarunt, ut Episcopis collaboratores & commilitones accederent, ad morum sanctimoniam, ad libertatem tuendam Ecclesiæ, ad pacem Principum Christianorum, & ad ipsam denique Christianæ Reipublicæ Palæstinam recuperandam.

II. Victor II. anno 1055. Cæsaroduni Turonum Concilium congregari curavit, cui Legatus ejus præfuit Hildebrandus. Ibi inusta est hæresis Berengarii; ibi Henricus III. Imperator conquestus est de Ferdinando Castellæ Rege, qui Romanos Imperatores minùs jam, quàm aviti fuisset moris revereretur, & Imperatoris ipsemet sibi nomen arrogaret: Pontificem denique & Concilium obtestabatur, ut Regem officii admonerent, suis ut se finibus contineret. Imperatoris voto cum Pontifex, tum Concilium obsecundarunt, & Ferdinandus ne tantam in caput suum provocaret procellam, ad Imperatoris Papæque voluntatem se conformavit. Victori II. successor datus Nicolaus II. Concilium Romæ anno 1059. convocavit centum viginti trium Episcoporum, præter Abbates, Clericosque alios & Laicos. Ejus decreta ad Episcopos Galliarum, cum literis suis, *Ep. 8.*, ad eos datis perferri voluit, quæ in eum omnia collineabant scopum, ut simonia & incontinentia, quæ in omni Occidentali Clero grassabatur, protinus extirparetur.

Concilium Romanum III. sub Gregorio VII. anno 1076. commonstrat, quid nobis augurandum sit de aliis Conciliis, ejusdem Papæ jussu habitis. Aderat uterque Cleri ordo, cum Laicorum innumerabili quadam turba. *Ubi interfuit Episcoporum & Abbatum, atque diversi ordinis Clericorum & Laicorum copia.* Cui simillimum fuit & Concilium IV. *Diversorum ordinum Clericorum & Laicorum innumerabilis multitudo.* Ex historia & Actis horum Conciliorum exploratum est de temporalibus quammultis negotiis deliberatum in his fuisse, adeoque necesse cum primis fuisse, ut & Laici eò convocarentur. Placentinum Concilium anno 1095. indixit Urbanus II. cui præter Europæ totius Episcopos, tum innumerabilis affuit Clericorum multitudo & Laicorum, ut Concilii Sessiones in campo extra urbem celebrandæ fuerint. *Ad quam Sy-*

no-

nodum multitudo tam innumerabilis confluxit, &c. *Extra urbem in campo illam celebrare compulsus est Papa*. Hæc Bertholdus, qui præter causas Ecclesiarum ibi agitatas, ait locum datum esse querelis Praxedis Imperatricis de Imperatore conjuge suo: tractatum esse & de negotio Philippi I. Francorum Regis, de suppetiis denique ferendis Alexio Imperatori Constantinopolitano. Eodem anno præfuit idem Pontifex Concilio in Galliis Carolomontano, ubi primùm bellum sacrum recuperandæ Palæstinæ indici placuit, conspirante, & mox ad arma convolante Occidentali Christiano orbe, classicum canente, & expeditionem hanc suis auspiciis moderante Urbano eodem II.

III. Nemo posthac igitur resiliet, si dicantur hæc Concilia, Comitia veluti quædam fuisse generalia Ecclesiæ Occidentalis, ubi de Christianæ Reipublicæ causis majoribus omnibus deliberationes habebantur, tam temporalibus, quàm spiritalibus, assentientibus & connitentibus ipsis Regibus & Imperatoribus, qui & hic tam facilè resarciri gaudebant, si quid illis damni, vel injurię illatum esset. Verùm ubi semel janua patuit bellorum sacrorum, cum ea vix, ac nec vix possent progressus habere auspicatos, nisi conspirantibus Principibus Christianis, & aspirantibus Romanis Præsulibus ad eam incundam confirmandamque concordiam: ea fuit diutissimè convocandorum sæpiùs Universalium hujusmodi Conciliorum, sive Comitiorum causa justissima & necessaria.

Fuit & illa frequens occasio Conciliorum hoc genus cogendorum, ubi aliquandiu inter Romanos Pontifices & Imperatores iræ & dissidia efferbuerunt. Ex horum numero fuit Concilium Lateranense anni 1116. Asserit Abbas Uspergensis coaluisse eò Episcopos & Proceres complurium Regnorum. *Congregatis ibidem ex diversis Regnis & Provinciis, Episcopis, Abbatibus, Catholicis Ducibus & Comitibus, Legatis universarum Provinciarum quampluribus*. Celebratissimum verò & numerosissimum fuit Lateranense IV. sub Innocentio III. anno 1215. Eò approperare hortatus est ille, orbis universi Archiepiscopos & Episcopos; Imperatores, Regesque interpellavit omnes, Legatos ut suos mitterent. Promulgavit & ipse solemni diplomate, quàm necessariò congreganda tunc essent Comitia Generalia totius Reipublicæ Christianæ. *Ut quia hæc universorum fidelium communem statum respiciunt, generale Concilium juxta priscam sanctorum Patrum consuetudinem convocamus, propter lucra solummodo animarum opportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias & stabiliendam pacem; comprimendas oppressiones & libertatem fovendam; inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium Terræ sanctæ, tam à Clericis, quàm à Laicis impendendum*. Non sanè poterant tantæ molitiones felicem consequi exitum, nisi concurreret Generalis Conventus, tum Clericorum, tum laicorum Procerum.

Ubi Prælatos & Principes Christianos omnes ad Concilium Lugdunense I. anno 1245. invitavit Innocentius IV. eas publicavit causas, quæ longè etiam latèque paterent, nec minora haberent momenta. *Nos, ut ipsa Ecclesia per fidelium salubre consilium & auxilium fructuosum, status debiti possit habere decorem; & deplorando Terræ sanctæ discrimini & afflicto Romano Imperio propere valeat subveniri; ac inveniri remedium contra Tartaros & alios fidei contemptores, ac persecutores populi Christiani; necnon pro negotio, quod inter Ecclesiam & Principem vertitur, Reges terræ, Prælatos Ecclesiæ, ac alios mundi Principes duximus advocandos*. Huic interfuere Concilio Prælati, Principesque laici penè omnes Orientis, Occidentisque, sive ipsimet, sive per Legatos. Cum Fridericus Imperator ab hoc Concilio ad Concilium provocaret generale, responsum est, hoc certissimè esse Geoerale, *quia tam Principes sæculares, quàm Clerici ad illud fuerant invitati*.

Lugduneose Concilium II. numero etiam superius fuit, anno 1274. præter infinitam multitudinem Episcoporum & Abbatum, Principes & Optimates Orientis & Occidentis pene omnes, aut accesserunt ipsi, aut per Oratores affuere. Actum est de restituenda sacræ disciplinæ integritate, de Græca Ecclesia Latinæ recolligenda, & de subsidiis Terræ sanctæ submittendis. Hinc plus satis evincitur, posteriore eo ævo per Romanos maximè Præsules increbuisse & viguisse Conventus hos Generales & mixtos Christiani orbis, ubi causæ temporales & Ecclesiasticæ eo tractabantur charitatis, concordiæ, & simplicitatis ingenio, in quo videtur propria dos esse & tessera Christianæ Religionis.

IV. Trajiciamus modò ad Anglos, qui diutissimè studiosi fuere Ecclesiæ Gallicanæ æmulatores. Anno 1021. Canatus Rex Concilium Vintoniense collegit, cui Duces septem, totidemque Comites interfuere. Author anonymus, qui ejus memoriam ad nos propagavit, Parlamenti nomine illud designavit. Sed facilè suspicamur, posterioris ævi eum fuisse Scriptorem, qui sui magis, quàm superioris sæculi verba usurparit. Certam non induit formam Angliæ disciplina sacra & civilis, nisi sub Vuillelmo Notho. Hic ipse enim anno 1080. Concilium evocavit ad Juliobonam, cui affuere Episcopi, Abbates, & Consules Principesque. Ejus ævi usu satis trito *Consules* quoque dicebantur, qui aliàs usitatiùs Comites, Ducesque. *Congregatis Episcopis & Abbatibus, Consulibus quoque & cæteris Normanniæ Principibus, celebratum est Concilium*.

Anno 1085. adgressus est idem Rex abstergere & evertere corruptelas omnes Ecclesiarum Angliæ, ut has canonicis aptaret institutis in Concilio & in Consilio Episcoporum & Optimatum Regni. *Episcopales leges, quæ non bene, nec secundùm sanctorum Canonum præcepta usque ad mea tempora in Regno Anglorum fuerunt, communi Concilio & consilio Archiepiscoporum, Episcoporum & Abbatum, & omnium Principum Regni mei emendandas judicavi. Conc. Gen. Tom. 10. p. 403.* Controversia illa famosissima de professione obedientiæ, quam exigebat Lanfrancus Cantuariensis, quam detrectabat Episcopus Eboracensis Thomas, disceptata fuit in Conventu mixto Episcoporum & Baronum Angliæ, quæ ibi, peræquè ut in Galliis, *Curia* dicebatur. *Lanfrancus ad Curiam venit, à Rege audientiam postulavit*, &c. *Itaque Regio Edicto, communique omnium decreto statutum est*, &c. *Malmeb. L. 1. de gestis Pont. Angl.* Cum de Primatia ageretur, ambo Romam tandem perrexerunt: contrà Alexander II. Papa eam in Anglia terminari voluit suffragiis Episcoporum & Abbatum. Regressis Roma ambobus Præsulibus, causa eorum terminata est ab Episcopis & Abbatibus totius Regni, in Paschalem Curiam Regis congregatis, cui etiam Concilii nomen indebatur. Audieodus hic rursum Vuillelmus Neubrigensis, cujus erant & superiora. *Uterque in solemnitate Paschali ad Regem venit, ibique prolatis in medium partium rationibus, sententiam de negotio Regalis Curia dedit*. Per literas certiorem fecit Lanfrancus Pontificem in Concilio secundùm se pronuntiatum esse. *In Concilio, quod Anglia per vestram authoritatem coactum est*. Ex eodem Lanfranco constat Clericos Laicosque in hanc Curiam convenisse. *Convenerunt ad Regalem Curiam ad Ventanam civitatem, in Paschali solemnitate*,

Episcopi, Abbates, cæterique ex sacro & laicali ordine. Epist.31. Idem ipse alibi tradit, Episcopum Ecclesiæ suæ renuntiasse in Curia Paschali in manus Regis, astantibus Episcopis, Laicisque. *In Paschali solemnitate ad Curiam venit, Regi in Conventu Episcoporum atque Laicorum Episcopatum reddidit. Epist.25.*

V. Cum Vuillelmo I. huic successisset Vuillelmus filius Junior dictus, & anno 1102. Londini Concilium adonasset, ad repurgationem Anglicanæ Ecclesiarum disciplinæ, & morum; Anselmus, qui ei præsidebat, accersiri Barones optavit, nec ægrè impetravit à Rege, quò obsequentiores eos haberet in decretis Concilii observandis. Audiendus Eadmerus in vita Anselmi: *Huic Conventu affuerunt, Anselmo Archiepiscopo petente à Rege, Primates Regni. Quatenus quidquid ejusdem Concilii authoritate decerneretur, utriusque ordinis concordi cura & sollicitudine ratum servaretur.*

Quæ argumento sunt, verissimè Conciliis Laicos non interfuisse, abfuisse saltem Sessionibus, quæ vacarent rebus merè spiritalibus disceptandis. Nec enim Londinensi huic Concilio affuissent Barones, nisi id à Rege orasset Anselmus. Sed & illud denuo hinc emicat, si interessent Barones Curiis, Comitiis, Conciliis, ubi causæ Ecclesiarum plurimæ dirimebantur; id secundùm vota Episcoporum factum esse, ut Episcopalis authoritas, adminiculante Nobilium Procerumque concordia & potestate, invictissimè jam divinas & Ecclesiasticas leges executioni mandaret. Suppetit & hoc aliud exemplum Concilii Londinensis anno 1108. adversùs Clericos incontinentiæ deditos. Eadem erat & Regalis Curia, concurrentibus Episcopis & Baronibus. Illi Decreta condidere, hi assensu suo ea muniere. *Incontinentia crimen Rex subvertere cupiens, adunatis ad Curiam suam in solennitate Pentecostes apud Londinam cunctis Majoribus Regni, &c. Omnes Angliæ Episcopi statuerunt in præsentia Regis, assensu omnium Baronum suorum.* Hæc Eadmerus idem in Anselmi vita.

Longiusculæ erant hæ Curiæ, & simile veri est, non confluxisse ad eas Episcopos, nisi postquam dies Festos illos solemniores propriis in Ecclesiis traduxissent. Sic affirmat idem Eadmerus in ejusdem Concili Londinensis descriptione. *In subsequenti festivitate Pentecostes Rex Henricus Curiam suam Londonia in magna mundi gloria & diviti apparatu celebravit. Qui transactis Corona sua festivioribus diebus, cœpit agere cum Episcopis & Regni Principibus, quid esset agendum de consecratione electi Eboracensis.* Innovata pompæ sollemnitate Curiis in his omnibus Reges coronabantur, ab eorum, qui convenissent Episcoporum eminentissimo. Inde est, quòd illi vocitarentur *dies Coronæ*. In Consilio Episcoporum & Procerum apud Vindsorium Rex successorem Anselmo designavit. *Episcopos & Principes Angliæ in unum venire fecit.* Concilium Londinense anni 1127. à Matthæo Paris ita descriptum est, ut soli intersint Episcopi & Abbates: sed eò post conveniat infinita quædam turba Clericorum & Laicorum, pauperum, divitumque.

VI. Eodem ipso anno quo fato suo functus est, Rex Stephanus Concilium Episcoporum & Baronum indixerat, quod Ecclesiæ & Regni causis extricandis incumberet. Vide quid de eo scribat Vuillelmus Neubrigensis: *L.5. c. ul. Cum Episcopis & Nobilibus Angliæ Concilium Londonis celebravit tum pro Regni negotiis, tum etiam pro negotia vacantes Ecclesiæ Eboracensis.* Stephano successit Henricus II. & sub eo in Conciliabulum degeneravit, quod Conciliorum in albo radiasset, si libertates Ecclesiæ pessumdatæ in eo, protritæque non fuissent, nescio quarum obtemptu consuetudinum Regiarum. Ejus historiam contexuit Matthæus Paris, qui & Barones eò cum Episcopis congregat. *Præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus & Proceribus Regni.* Ita comparatum est mortalibus hominibus; quæ salubria parata fuerant pharmaca ex iis præsentissima quandoque existunt venena. Præsentia Baronum in Conciliis fructuosissima & optatissima diu fuerat, Anselmus, quo non facilè quisquam ab assentatione alienior æstimabitur, eam olim expetierat, & exoraverat à Rege. Hoc verò in negotio exitialis fuit, ubi ex Consuetudinibus Regiis, ut jactabatur, legibus Ecclesiasticis vehementissimè præjudicatum est. Sicut & quando non multò post ab Episcopis & Baronibus ea erupit in B. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum damnationis sententia, quam revocavit Alexander III. Papa: *Ab Episcopis & Baronibus.*

Possent vel ex uno Rogerio innumera huc congeri exempla, quibus in Anglia, æquè ut in Francia, liqueret persæpè indistinctas fuisse voces Consilii & Concilii, sive quod ibi & personæ & res sacræ civilesque permiscerentur; sive, quod malim, aliis aliisque sessionibus explicarentur nunc Regni, nunc Ecclesiæ negotia. Ut puta cum anno 1177. Reges Castellæ & Navarræ dissidii cujusdam sui judicium ad Henricum hunc II. Regem retulere. *Celebravit Rex Londoniis generale Concilium, cui interfuerunt Episcopi, Abbates, Priores, Comites & Barones.* Et quando anno 1179. Concilium simul & Consilium evocavit, ut Regna sua in quatuor veluti partes divideret, ita commodius administrandas. *Celebrato magno Concilio apud Vindesbores, communi consilio Episcoporum, Comitum & Baronum divisit, &c.*

VII. Henrico II. successit Richardus, eique Joannes Sine Terra dictus, cui ipsi successor datus Henricus III. filius. Inter horum omnium Regna usque adeo promiscuè ab historicis referuntur Curiæ, Colloquia, Concilia & Consilia, ut non facile sit discriminis aliquid internoscere: tantum Clericis tribuebatur in temporalia, & tam cupidè Clerici Ecclesiæ causas cum laicis communicabant, etsi eorum suffragiis non uterentur. Unum referam exemplum sub eodem Henrico III. Rege anno 1225. *Rex Henricus ad Natale tenuit Curiam suam apud Vuestmonasterium, præsentibus Clero & Populo cum Magnatibus regionis.* Mox declaratum est, quantum jacturæ fecisset Rex in Gallia, & quantum pecuniæ ad eam labem sarciendam conferri vellet. A Clero & Baronibus deliberatum est, & postquam Responsa ad Regem perlata fuere, solutum est Concilium. *Archiepiscopus & Concio tota Episcoporum, Comitum, Baronum, Abbatum & Priorum habita deliberatione dederunt responsum, &c. Et sic solutum est Concilium.*

Hic habes Curiam & Concilium, ut tunc loquebantur: Parlamentum & Comitia, ut vocantur in præsentiarum. Sed & hic vides, ut hi Conventus adhibiti sunt deinceps, ad exprimendam regno in regni sumptus & tuitionem pecuniam: ne Clero quidem ea necessitate exoluto. Annis sequentibus frequentissima sunt apud Matthæum Paris exempla, qui hæc persæpè Colloquia appellat, eo nomine subrogato, ut suspicor, in vicem Parlamenti, quod Latinæ consuetudini nondum satis conciliari potuerat. Annis 1242. & 1246. idem ipse Rex convocavit *Parlamentum generalissimum*, ut ingentem emungeret pecuniam. Confirmationi suarum libertatum semper Clerus novi aliquid præsidii redimebat collata Ecclesiarum pecunia.

VIII. Mortales exuvias abjiciente Henrico III. anno 1273. successor & filius patre major Eduardus I. Parlamenta complura collegit. Ea sigillatim adnotavit Valsinghamus; aderant Prælati & Baro-

nes: pecuniaria subsidia, quibus Regi tuenda erat Respublica, locupletissima & perpetua erat deliberationum seges. Non raro Clerus invalescebat ad suæ immunitatis defensionem, potissimum verò post illam Bonifacii VIII. Decretalem alicubi suprà à nobis commemoratam; sed cum non posset tutela & benevolentia Regia citra exitium carere, necessitati tandem cedebat; ut onus sin minus auferri, at allevari impetraret. Sed illud in Valsinghamo studiosè expendendum est, Concilia rarescere in dies, increbrescere Parlamenta: Clerum & Nobiles mutua se ope suffulcire, ad libertatis incolumitatem: Reges & Comitia adversùs inimicos Regni conspirare: à Clero quandoque perfugium haberi ad Papam, ut ad vindicem Ecclesiasticæ libertatis: recurri aliàs ad tuitionem Regis contra insidias molestiasque aliunde ingruentes in privilegia sua; denique Clero Comitia quidem hæc sua caro constare, ubi tanta corraditur infertur que in Regium fiscum pecunia; sed tanti esse, sed multò pluris esse libertates, pecunia utique chariores.

Successit Patre minor Eduardo primo secundus, *Anno* 1310., sub quo iisdem Parlamentis, Conciliisque major etiam accessit potestas. Sed tantum ei tandem molestiarum illatum est, ut facilè persuaderi sibi passus sit, quo Eduardo filio, ejus nominis tertio, Imperium resignaret, avi, quam Patris similiori futuro. Id ab illo præstitum est in Comitiis Regni, *Anno* 1327., in quæ Clerus, Nobilitas, & plebejæ Communitates, seu Civitates convenerant. Tum enim demum, aut cœptum est fieri, aut apertius observari, ut etiam hæ Plebejæ *Communitates* Clero & Nobilibus ad Comitia Regni conflanda accederent. *De communi consilio & assensu Prælatorum & Comitum & Baronum, & aliorum Magnatum, necnon Communitatum totius regni, spontanea abdicatione*. Enumerat Valsinghamus sub hoc Eduardo Anniversaria Parlamenta, plura nonnunquam eodem anno celebrata. De his affirmari omninò possunt, quæ de superioribus suprà observata sunt. Non excidet locus hic, quo manifestè seponuntur in iisdem Comitiis tres Conventus, qui alibi permisceri videbantur. *Vocavit Rex Angliæ Prælatos & Magnates apud Nothingam pro Consilio, Anno 1333., & aliis tractatibus habendis ibidem. Et tunc ordinavit Parlamentum Londoniense. Et Archiepiscopus convocavit Clerum ibidem ad Sanctum Paulum*. A Consilio Regio, in quo Rex cum Episcopis & Optimatibus sedet, indicitur, ut hic perspicis, Parlamentum: & ex occasione Parlamenti ansam captat Cantuariensis Præsul convocandi vel Concilii, vel Conventus Generalis Cleri. Quæ tria Conventuum publicorum genera, ut apertiùs in dies sejungebantur, ita & in historicis manifestiùs distinguuntur monumentis.

IX. Non pertexam seriem eorundem Parlamentorum, sive Comitiorum sub Richardo II. Rege Eduardi III. filio, avi quam Patris similiori, unde & luctuosissimis dissensionibus ac bellis convulsum est Regnum. Adde quod cum Clerus suas seorsim Congregationes frequentius celebraret, jam ferè Comitia civilibus in rebus tractandis tota erant, nec ea in iis Episcopi, qua quondam pollebant authoritate, ut quæ retro fluere & labi cœpisset, ex quo Plebeii in Comitia sunt admissi. Hinc in his Comitiis sæpius postea, quàm quondam tumultuatum est, eorumque Decreta persæpè Reges Privati sui Consilii edictis everterunt. Hinc illæ ebulliere ex eodem Valsinghamo querelæ sub Richardo II. Rege anno 1282. *Multa sunt & alia, quæ statuta sunt ibidem. Sed quid juvant statuta Parlamentorum, cum penitus ex post nullum sortiantur effectum? Rex nempè cum Privato Consilio cuncta vel mutare, vel delere solebat, quæ in Parlamentis antè habitis tota regni non solùm communitas, sed & ipsa Nobilitas statuebat.*

Ex eodem Historico perspicuum est, in Parlamentis Clerum propriam sibi in Cameram sejunctim convenisse & in sumptus regni ita demum aliquid opis contulisse, ut id damni pensaret novo quopiam parto priscæ libertatis & immunitatis munimento. Ubi verò Viclephi pestilentissima hæresis Angliam depasci cœpit, tum plebes & civitates in Clerum furere, in libertates & opes Ecclesiæ odio inflammari. Insanos errores damnavere Archiepiscopi Cantuarienses in Congregationibus Episcoporum & Theologorum, vel Canonistarum. In Anglia enim, ut & in Gallia id genus Congregationes Conciliorum in locum succedere visæ sunt. Nec secus res habuit inter tumultuationes schismatis Avenionensis. *Anno* 1408. Francorum vestigia consectati sunt Angli, nisi quod Cantuariensis Archiepiscopus & Primas antiquæ authoritatis suæ retinentissimus fuit in convocando sejunctim Clero Anglicano, sive ut schismati medicinæ aliquid faceret, sive elidendæ Viclephi hæresi, sive denique demerendæ gratuitis donis protectioni & tutelæ Regiæ, qua carere jam multo minus poterant, quàm olim, Ecclesiæ, quando Viclephi veneno imbutæ civitates, subinde in terras & res Ecclesiæ omnes impetum facturæ videbantur.

X. Jam usu receptum fuerat temporibus Regum Henrici V. & VI. ut quoties Parlamenta cogerentur, colligeret & Archiepiscopus Cantuariensis eodem ipso loco & tempore Synodos, ubi tractaretur, & de donis Regi offerendis, annuendisque, & de temporalibus cæteris ac spiritalibus Regni necessitatibus. Ita enim disertè Harsfeldius: *Hist. Eccles. sæculo* 15. *c.* 4. *Solet quibus temporibus Parlamenta inducuntur, & Clerus ex Rescripto Principis ad Synodum, quam convocationem appellant, evocari*. Non dissimulat author, quæ tunc Congregatio dicebatur, eam olim fuisse Synodum, aut Concilium. Locus idem erat, & tempus, ac Parlamenti, sed diversa Camera, quòd in plerisque nomen superest. Addit porò ab Archiepiscopo Cantuariensi Chichelejo, ab anno 1415. ad 1459. quod fuit tempus ejus Pontificatus, collectas fuisse Synodos istiusmodi quindecim, binas quandoque intra unum annum, quarum Acta Cantuariensi in Tabulario recondita erant. Si sursum retro revolveremus Historiam Harsfeldii, Synodi hæ occurrerent nobis paulò distinctius expressæ, & à Parlamentis disjunctæ, quàm apud alios historicos, suprà suis quosque temporibus relatos. Non abludit tamen à verò, Scriptores singulos sui quemque sæculi ingenium meliusculè depinxisse; Harsfeldium autem etiam inopinum priscas historias nonnihil deflexisse ad sui temporis mores, & stylum.

XI. Pœnitet me & pudet hujus meæ prolixitatis. Cursim ergo reliqua Christiani Orbis Regna perstringam. Nemo nescit Germaniæ eandem fuisse politiam sacram, ac Galliæ, jam usque à temporibus Caroli Magni, in Conventibus sacris civilibusque. Anno 1022. Concilium Aquisgranense celebrabatur eodem loco & tempore, quo Henricus II. Comitia Imperii convocaverat. Sic enim vetustum Chronicum Cameracense. *Cum fortè Henricus Imperator in Aquisgrano Palatio tam de Ecclesiasticis, quàm de sæcularibus pertractaret, in ipsa interim Ecclesia Provincialis Synodus ab Episcopis celebrata est*. Deliberabatur ergò de causis Ecclesiæ, & in Comitiis, quæ in Palatio habebantur, & in Concilio, quod simul cogebatur in Ecclesia, pro causarum diversitate mixtarum, aut merè spiritalium. Die & pompa quaque solemni Imperatorem cingebant Episcopi, & Principes Germaniæ, ut narratur à Sugerio colloquium Innocentii II. Papæ & Lotharii Imperatoris apud Leodium. Tota hic retexenda esset Germaniæ historia, si vel animus vel otium esset de ea tam prolixè, quàm de Gal-

lia, Angliaque disputare. Uno verbo rem conficiam, ipsa Imperii etiamnunc membrorum, Principumque constitutio, gloria ipsa Principum Imperii, qua Episcopi gaudent in Germania, isti & potestas & jurisdictio, quæ nomen ipsum & gloriam consectatur, satis argumenti babet, ut hinc evincatur reciproca illa communicatio prærogativarum Reipublicæ & Ecclesiæ Germanicæ.

XII. Nec aliter de Hungaria existimandum est, quę ex Imperio olim decerpta videtur fuisse. Anno 1030. consilium cepit Conradus Imperator ejus Regni sub Imperii jugum rursus mittendi. Authore autem Carthuitio Episcopo, in vita sanctissimi Regis Hungariæ Stephani: *Tunc Rex Stephanus Episcoporum & Principum coacto conventu, in patriæ defensionem totius Hungariæ exercitum evocavit.* *Baron. an. 1030. num. 1.* Cum Episcopis & Principibus paulò ante mortem egit idem Stephanus, ut in Regnum sibi filius substitueretur. *Accersitis Episcopis & Primoribus Palatii.* In Poloniæ Diætis amplior est etiam, quàm in Germania Episcoporum potestas. Jam inde is usus erat, cum anno 1041. Casimirum Principem Regium suæ gentis è Cassinensi Cœnobio ad Poloniæ solium revocaverunt. Episcopi & Palatini Proceres in ea coierant Comitia, ubi communi id consensu statutum est; aderant & minorum gentium Nobiles paucissimi. Audi Longinum ejus politię nobis arcana retegentem: *Pontificibus interim & Palatinis, ex quibus maximè, Ecclesiastico videlicet & sæculari statu, universum Corpus Consilii apud Polonos ad promovendam Rempublicam concinnatur, nonnullisque aliis Baronibus, paucis tamen admodum in Guesnensem Metropolim convenientibus, Stephanus Gnesnensis Archiepiscopus de Casimiro deligendo sententiam dixit, quam omnes sunt secuti.* Qua vetustissima tabella, hodierna Poloniæ administratio exhibetur luculentissimè. Perdiu antè ex eodem Longino, nimirum anno 968. cum Geisa Hungariæ Princeps Adeleidem sororem Miceslai Principis Polonorum conjugem sibi copulari postularet, obsecutus est ejus votis Miceslaus, consilio usus Episcoporum & Baronum Regni: *Petitione audita & in Consilium Prælatorum & Baronum suorum relata.* Eo ex conjugio natus est B. Stephanus Hungariæ Rex. Cum anno 999. vivere desiisset Miceslaus in Polonia, successit filius Boleslaus *favore Prælatorum & Baronum Poloniæ.* Ea fuit primigenia Poloniæ & Hungariæ disciplina, tam consentanea Germanicæ, quàm Germanica Franciæ; quòd non possint non fontis sui saporem rivuli inde scatentes retinere.

XIII. Imitatrix ferè non fuit Hispania, nisi sui ipsius, & Conciliorum Toletanorum antiquissimorum, quæ Comitia fuerant olim Generalia: quando eisdem inhæsit moribus post annum Christi millesimum, cogendis Episcopis & Optimatibus in Concilia sub auspicio & authoritate Regum. Ejusdmodi fuit Concilium Legionense anni 1012. *Convenimus apud Legionem, in ipsa sede B. Mariæ, omnes Pontifices, & Abbates, & Optimates Regni Hispaniæ, & jussu ipsius Regis, talia Decreta decrevimus, quæ firmiter teneantur futuris temporibus.* Ibi porrò decretum est, ut in futuris Conciliis causæ primum Clericorum dirimerentur. *In primis censuimus ut in omnibus Conciliis quæ deinceps celebrabuntur, causa Ecclesiæ priùs judicentur.* Aliæ ergo, quàm Ecclesiarum causæ in his versabantur. Erant ergo mixti Conventus, ubi post causas Clericorum, disceptabantur quæ ad Regem, mox etiam quæ ad laicos spectabant. In VII. quippè ejus Concilii Decreto ita sancitur: *Judicato ergo Ecclesiæ judicio, adeptaque justitia, agatur causa Regis, deinde populorum.* Ei decreto accuratissimè paruit Concilium Coyacense anni 1050. Rex, Regina, Episcopi, Magnates, præsto erant; cæptum est à causis Cleri, tum ad Regis populique negotia deventum est. *Ego Ferdinandus Rex & Sancia Regina, ad restaurationem nostræ Christianitatis fecimus Concilium in castro Coyaco, in Diœcesi Ovetensi, cum Episcopis & Abbatibus & totius regni nostri Optimatibus.* Ejusdem generis fuit & Concilium Jaccense anno 1060. ubi Officiis Ecclesiasticis Gothicæ linguæ expunctis Romana adscita sunt. Sequentium sæculorum historiam qui scriptis illustravere; it mores delineant, Conventusque Gallicanis persimiles. Schismate Avenionensi bacchante disceptabantur omnia in Congregationibus mixtis, ubi à Prælatis Rex sciscitabatur, quid factu consultissimum esset. *Preuves des Lib. Gal. c. 20. n. 5.*

XIV. Prolixitati huic nostræ minùs irascentur, quibus comperta erit rei, quàm tractamus gravitas, necessitas, & immensitas demum quædam. Hîc summatim commonebo, æquissimam fuisse Episcopis causam tantisper ab Ecclesiis suis discedendi, ut his se sisterent Conventibus, qui habebantur pro Consiliis, pro Conciliis Nationalibus, pro Comitiis etiam Generalibus, sed quibus disceptarentur majores quæque Ecclesiarum causæ, ubi propugnandæ erant earum libertates, tuendæ immunitates, adserenda illis Regum benevolentia; ubi Regno & Principi ferre suppetias, nobilium Procerumque concordiam colere, populos allevare, ab his vel illis imminentes quandoque amoliri insidias, Evangelicæ lucis radios aspergere civili Reipublicæ administrationi, Christi Regnum in ipsis Regum Aulis soliisque firmare; ubi, inquam, hoc opus Episcopis, hic labor, hic industriæ & charitatis fructus erat. In hæc enim oculos animosque defigebant sanctissimi quiquo Episcopi, nec vano vanissimæ pompæ splendore deludi se patiebantur.

CAPUT LVI. *P. 4. l. 2. c. 78.*

De Conventibus Cleri Generalibus, & de Synodis Urbis Regiæ, post annum Christi millesimum.

I. Exordia Conventuum Cleri generalium, ex quo Comitia Regni habebantur.

II. Quæ cautiones congregandi sejunctim Cleri.

III. IV. Cur generales nunc Cleri Conventus nomine Concilii abstinent & authoritate? Quàm simile veri sit, utroque uti potuisse.

V. Rationes ad id aliunde ex horum historia Conventuum.

VI. De Conventibus Episcoporum Regia in urbe forte tunc hospitantium.

VII. Quanta non utilitatis tantùm, sed & necessitatis sibi hi Conventus, & quantum reverentiæ eorum Decretis exhibendum sit.

I. TOt Episcopalibus Conventibus utroque superiori Capite perlustratis, sustinere calamum, & aliò traducere poteramus. Clerum regni spectavimus congregatum in Consiliis Regum, in Nationalibus Conciliis, in Parlamentis, & in Regni Generalibus Comitiis. Si non placet Cleri Conventus dici, nisi ubi solus constuit, Nobilibus & Laicis denique omnibus exclusis; ejusmodi quoque non pauci observati sunt hactenus. 1. Cùm in Comitiis Regni, vel Parlamentis suam separatim in Cameram secedebat Clerus. 2. Ubi Rege Parlamentum convocante, Clerus eò se conferens, privatos suos in Ecclesia Conventus occasione data celebrabat; tum Parlamentum in Palatio coiret. 3. Quando jam extra Parlamentorum tempora Clerus solus congregabatur, jubente vel permittente

Re-

Rege, & de gravioribus Ecclesiæ negotiis ea decernebat, etiam de sacræ Disciplinæ regulis, quæ Regi oblata, in ejusque altiori Consilio probata, ab eo confirmarentur, diplomate Regio publicarentur, & ea induerentur authoritate & executionis facilitate, qua ipsa Regum Edicta. Hoc peculiariter tertium genus est, quod Conventuum Cleri Generalium nomine nunc significatur. In primo enim genere Camera erat una & primaria Comitiorum Regni tripartitorum. In secundo Concilii potius species erat, vel nihil admodum erat, quod à primo differret. Sed ex illo tamen primo & secundo genere exortum est tertium. Ubi enim insuevisset Clerus, vel in Cameram Parlamenti unam, vel eodem tempore in Ecclesia convenire, solus tandem convenire cœpit extra Parlamentorum loca & tempora.

II. Nec diluimus superioribus Capitibus, quæ Clerum impulerint causæ, ut sejunctim congregari averet. 1. Multa ei disceptanda erant, ad quæ nec suffragii, nec consilii jus Laicis annui poterat. 2. Ubi populus, quem Tertium Statum vocant, in Comitia accersiri cœpit, non eam in illo Episcopi, atque in Nobilibus experti sunt consensionem animorum; sed nec in eandem consiliorum societatem illum ut advocarent, adduci potuerunt. 3. Cum cœperunt Parlamenta & sedere Parisiis, & toto anno perpetuari, non jam eò adcurrere Episcopi potuere, residentiæ retinaculis devincti. Quocirca & aliæ commentandæ fuere conveniendi rationes. 4. Cum rariora & ipsa cœperunt esse Generalia Regni Comitia, nec in iis aliud quidquam magis laboratum est, quàm ut ad belli Regnique sumptus necessarios pecunia corrogaretur; conducibilius Clero visum est convenire sejunctim, ne iisdem cum Laicis subjiceretur tributis, hoc est, ne libertatibus & immunitatibus suis penitus exueretur; & ut rursus tuitionem Regiam donis spontaneis emereretur. 5. Quando Carolo VII. Regni clavum moderante, exigi tributa cœpere, nullis propter Anglorum in Gallia grassationes collectis Comitiis; & quando Ludovicus XI. Ludovicus XII. & Franciscus I. eundem ferè retinuere morem, ut usu firmatum: Reges ipsi ne Cleri ope & subsidio carerent, utque priscam suam in Clerum observantiam retinerent illibatam, utrumque Cleri ordinem colligi jussere, ut Regia protectio Ecclesiæ donis gratuitis & coleretur, & arctius stringeretur; nec Regni necessitatibus prorsus deesset, quæ Regni portio splendidissima est. 6 Ubi denique luctuosissimum illud Avenionense schisma Ecclesiam tamdiu dilaniavit, non alia illi usquam medicamenta aptiùs instrui potuere, quàm in his Cleri Conventibus Generalibus, Regia authoritate munitis. Subtracta est Summis Potestatibus obedientia; terror injectus iis qui propriæ dignitatis, quàm unitatis & salutis Ecclesiæ Christi, cujus sibi Vicarii videbantur, cupidiores essent: denique tantum non cogendi fuere, ut summa sede descendere, quàm exturbari mallent. Regia ad id potestas plus habebat momenti & virium, quàm sola unius Regni Præsulum authoritas. Et in re spiritali tamen Episcopos consilio suo Regibus prælucere necessum erat.

III. Hinc verò sublucere videtur solutio quæstionis, alioqui non facilè extricabilis: Ecquid causæ sit, quamobrem tot & tantorum Conventus Episcoporum, ne ipsi quidem sibi nomen, jurisdictionem & authoritatem Conciliorum induerint. Nam & antiquissimo & medio ævo usuque Synodi vel Concilia Græcis, Latinisque dicebantur Conventus Episcopales omnes, rebus Ecclesiæ tractandis aggregati. Synodi Græco, Concilii Latino sermone, Congregationis Gallicano, (Assemblee.) una eademque significatio est. Quin ergo & Synodi & Concilia dicantur hæ Cleri Congregationes? Suprà ostensum est Synodi & Concilii nomine honestatos esse Conventus complures mixtos, quibus non æquè id conveniret. Unde ergo & olim tam liberales ac prodigi & nunc tam parci evasimus in harum vocum gloria communicanda? Nec nominis non sola fatigat controversia, sed rei, & quidem potissimum. Hi enim nunc Conventus nihil omnino explicant jurisdictionis, nihil præcipiunt Episcopis, hortamenta tantùm adhibent, censuras ne in Laicos quidem contorquent ullas. Agitur tamen in illis de spiritalibus & temporalibus Ecclesiæ rebus. Convocationis literę & mandata Deputatorum id pollicentur. Etsi autem non tractaretur in eis nisi de re Ecclesiæ temporali, ejusmodi est Christi patrimonium, pauperum census, ejus dispensatio, confirmata annuis donis Principis protectio, ut inter causas Ecclesiæ spiritales meritissimò numerentur. Sunt prisci, sunt & medii ævi Concilia, ubi non aliæ, quàm hoc genus causæ tractatæ sunt. Denique ponderantur publicanturque in his Conventibus Decreta, regendæ & repurgandæ disciplinæ appositissima. His rationum momentis meritò illis vendicarentur nomen & decus Concilii. Ecquid ergo rei est, ut se ipsi eo honore spolient, ut nomine, ut authoritate Concilii & jurisdictione abstineant; ut toties laborarint ad Concilia Provincialia habendi libertatem & consuetudinem revocandam, quorum aliquantò minor esset necessitas, si hi Conventus Cleri pro Conciliis Nationalibus observarentur, ut Aurelianensia quondam Concilia, & innumera propemodum alia sub Carolo Magno, Ludovico Pio, Carolo Calvo; ut denique in Hispaniis Toletana?

IV. Ea questio est, proponenti operosa, solvere adgredienti longè operosissima. Opinati sunt nonnulli summa ea authoritate, qua sæculis XI. XII. & XIII. per Legatos suos usi sunt summi Pontifices, ut Concilia ipsimet convocarent, illis præsiderent, eorum decreta trutinarent & promulgarent: summa, inquam, ea Pontificum potestate hos Cleri Conventus antiqua jurisdictione sua orbatos fuisse. Vereor, ut constare possit ea opinio. Præfuerant Legati Pontificis Generalibus olim Conciliis omnibus, nec de eorum authoritate quidquam decerpserant. Concilia Gallicana ab his convocata Legatis, & quibus illi non affuere tantùm, sed & præfuere, verissima fuere Concilia; & in eis Episcopi jurisdictionem suam validissimè exercuere. Cleri Conventus cujusmodi nunc sunt, in iis necdum erant, ita non poterant frustrari jurisdictione sua.

Similius ergo veri est, eo excussam esse pristinam jurisdictionem his Cleri Conventibus, & vel ipsis persuasissimum jam fuisse, Conciliis Nationalibus jam se non accenseri, quòd, ut rem ab altissima origine repetamus, sæculis XI. XII. & XIII. non conveniret Clerus universus, nisi ad Concilia Regia, ad Concilia Nationalia mixta, ad Parlamenta, ad Comitia Regni, Proceribus & Nobilibus ubique circumseptus, & non aliud, quàm portio Conventus illius generalioris. In Conciliis, fateor, Universalibus, seu Nationalibus, erat penes Clerum luculenta & latè fusa jurisdictio, qua pœnæ canonicæ omnis generis decernebantur. At sæculo XIII. jam non fuere propemodum nisi Consilia & Parlamenta, quibus Concilii nomen adhuc appingebatur, at Concilia verissima prisco more dici vix, aut æstimari certè poterant, in quibus Laici tantum possent. Ita insuefactus est Clerus jam non uti potestate Conciliorum. Adde quod ubi sæculo XIV. dissiliere Parlamenta antiqua in plures disjunctos Conventus; & ubi tum Clerus sibi sejunctim coire cœpit, non eæ illi fuere conveniendi causæ, quæ excitarent innovarentque authoritatem

cau-

antiquorum Conciliorum Universalium. Namque aut congregatus est Clerus, ut Decimas, aliaque spontanea dona Regibus decerneret, in quo ponderis & splendoris non tantum erat, quantum ad Conciliorum Universalium gloriam desiderabatur. Poterat ea causa spiritalis dici, & in Concilio disceptari; sed Concilio maximè Universali, aut Nationali illud accedere decuisset, jam congregato, jam de morum disciplina tractanti. Quid enimvero jurisdictionis exerere, quæ fulmina vibrare poterat Conventus Episcopalis, gratuitis potissimum donis Principi decernendis destinatus? Erant & ex temporum molestiæ, ubi Clerus his donis nonnisi subinvitus assentiretur. Non ergo expectandum erat, ut authoritatem quammaximam posset, aut sibi sumeret, aut explicaret.

V. Aut difficillimis temporibus coaluit Clerus, utputa Philippi Pulchri, & schismatis Avenionensis & in his rerum commissuris consentaneum erat, ut sub Regis potius authoritate Clerus delitesceret. Non in his enim Conventibus de disciplina morum purganda poliendaque quærebatur, quod proprium pensum & munus est Conciliorum Nationalium. Id unum laborabant tunc Episcopi, ut Romam Galliæ conciliarent; aut nisi remitteret dissensionum vis, ut concordiæ vincula, interim temperamenta discordiæ aliqua mediarentur; aut ut rationes vestigarentur expeditissimæ opprimendi schismatis, & pertinaces suæ dignitatis amatores ad id coarctandi, ut ea sponte abirent. Non eæ erant hæ causæ, in quibus Clerus Gallicanus, vel jurisdictionis suæ vim, vel fulmina & censuras experiretur.

Erat & eorum Conventuum ea forma, quæ à Nationalibus Conciliis non parum dissideret. Non enim illos congregabat Rex, nisi ad inquirendum, quid sibi Clerus consilii impertiret. Bituricensis Congregatio Cleri anno 1438. vix pondus & nomen sustinere poterat Concilii, cum ejus scopus is unus, is labor esset, ut ex Constantiensis & Basileensis Conciliorum Decretis ea excerperet, quæ moribus Ecclesiæ Gallicanæ magis consentirent, & Pragmaticæ Regis Sanctioni inserta promulgarentur. Non ea erant Cleri decreta, sed consilia & quasi prudentum responsa, quibus Rex commoneretur. Ecquî enim potuisset etiam Nationale unius gentis Concilium duobus Conciliis Oecumenicis quasi dominari, ex eorumque decretis, assentiri his, illis in totum, aut ex parte refragari? Cum verò inflexa & variè contemperata ibi fuerint Decreta Basileensis Synodi, quæ speraretur his additamentis assensura: hinc apparet non ea fuisse certa Concilii Decreta cujuspiam, sed deliberationes, interim suspensas, & aliunde aptas ac religatas. Postremò nec ibi erat idonea jurisdictionis aut censurarum materia. Idcirco & eò tandem desiit hæc Cleri Congregatio, ut excerpta sua Decretorum Basileensium cum additamentis, Regi offerrentur, qui ea Pragmaticæ suæ includeret, ad Senatumque Parisiensem mitteret, terrore pœnarum civilium ad urgendam executionem accessuro.

Hæc ratio conveniendi, deliberandi, nihil concludendi, nisi ut proponatur Regi, non tractandi, nisi de causis quibusdam generalibus, ubi jurisdictioni & censuris nihil admodum loci supereft, hæc inquam ratio cum semel in Conventus Cleri influxerit, insederitque ducentis jam admodum annis, hinc factum est, ut illis exciderit prorsus nomen, authoritas & jurisdictio vetustissimorum Nationalium Conciliorum. Ab annis sanè centum augustissimi hi Conventus complurimas & præstantissimas edidere Regulas ad morum castimoniam, ad integritatem disciplinæ revocandam. Sed nec eo potissimum illi convocantur fine, nec eo maximè occupantur. Indubium est, antiquioribus sæculis Episcopales ejusmodi numerosioresque Conventus, lo album relatos fuisse Nationalium Conciliorum. Sed illis aut Patriarcha erat, aut Exarchus, qui præesset, qui convocasset, aut Primas. Aut à Rege ipso convocabantur, quò Regno in universo eam vim obtinerent quam Provinciales Synodi singulis in Provinciis.

Pernecessaria olim fuere hæc universalia Concilia, ad fingendam formandamque primò Ecclesiæ disciplinam. At ubi in immensum exaggerata est cumulum multitudo Canonum & Decretorum, jam non eadem incubuit necessitas eorundem Conciliorum. Diximus suprà Augustini ævo Ecclesiam Africanam inflammatam desiderio disciplinæ attollendæ ad summum quemdam perfectionis apicem, statuisse ordinaria, & anniversaria ut haberentur Concilia universalia. At sapientia & charitate pari illustres Episcopos illos, fatigavit, & tædio affecit illa annua discursatio ad Synodos universales, quas & ipsi intellexerunt non semper æquè necessarias esse; Ideo & ab illis statutum est, ut ium extraordinariè coirent, cum eas necessarias sentiens Archiepiscopus Carthaginensis indixisset. Toletana olim Concilia in Hispaniis & Aurelianensia aliaque in Galliis extraordinaria fuere, longoque ex intervallo indicebantur. Ordinarii ergo cum sint Conventus nunc Cleri in Gallia, vel hinc intelligitur universalia ea non esse, aut Nationalia Concilia. Et quanti objicerent se scopuli, obicesque stata volentibus celebrare Concilia universalia, cum tanti obstent Conciliis Provincialibus. Hinc ab annis amplius ducentis mirari par est tot Cleri Conventuum generalium temperantiam sapientiamque, qui mediocri & tranquilla frui potestate maluere, quàm jure suo ad majorem eluctari, perfractis tot difficultatum molibus.

VI. Conventus Episcoporum, qui in civitate fortè Regia reperiuntur, non parum habent cognationis cum iis, de quibus verba modò faciebamus. Non facilè iis nomen Concilii excuteretur, & authoritas, si à loci Metropolitano convocarentur & is ipse præsideret. Evicimus enim hactenus numine & gloria Conciliorum donatas esse eas Synodos, quæ ad eum modum Constantinopoli coibant, & in aliis Imperiorum, vel Regnorum principibus civitatibus; unde & ejusmodi non paucæ Synodi in generali Conciliorum consareinatione occurrunt. Ex Innocentii III. Epistola, è qua decerpta est Decretalis, *C. Vergentis. Extra. De Hæreticis*, quæ fulget in corpore Juris edocemur id decretum adversùs hæreticos concinnatum fuisse à Cardinalibus, & ab Archiepiscopis, Episcopisque tum Romæ commorantibus: *De communi fratrum nostrorum consensu, assensu quoque Archiepiscoporum & Episcoporum, apud sedem Apostolicam existentium*. In prima & principe Christiana Reipublicæ civitate, non potest non semper Episcoporum turba quædam versari non mediocris. Affirmat Urbanus IV. cœptam esse à se celebritatem annuam Sanctissimi Corporis Christi, cum plurimis Archiepiscopis & Episcopis, qui tunc fortè Romæ degebant. *Cum omnibus Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatis tunc apud sedem Apostolicam commorantibus. Ep. 1.*

Non facilè quisquam divinabit, qua demum re deficiant hi Conventus, ut ne Conciliis inscribantur. Nec nunc tamen Synodus, sed Consistorium dicitur, ubi Summus Pontifex cum Cardinalibus & cum Episcopis Romæ tunc fortè demorantibus consultat. Episcopi Provinciæ Remensis in Concilio Provinciali apud Compendium anno 1277. statuerunt, ut quotannis Lutetiæ convenirent intra quindecim dies à Pentecoste, ut communi ope & deliberatione conspirarent in sui adversùs Capitula sua tuitionem. *Ordinatum est inter nos consensu unanimi, quod nos omnis singulis in quindena Pentecostes* per-

personaliter convenimus Parisius; ibidem tam de communibus, quàm de propriis negotiis insimul tractaturi. Non poterant hi extra Provinciam suam Episcopi Lutetiæ Synodicum Conventum celebrare: at si eos ibi Archiepiscopus tum Senonensis collegisset cum Episcopis suæ Provinciæ; quis ausit ejusmodi Cœtui nomen Concilii abrogare? Provinciale id tunc extitisset Concilium, cum accessione Episcoporum quorundam alterius Provinciæ. At si Episcopi Provinciæ Senonensis eò vocati minimè fuissent, Concilium fuisset, finitimum iis quæ Constantinopoli olim ex inopinato concurrebant, convocante Archiepiscopo, & Synodalem explicabant jurisdictionem.

Sed ut in Concilio Calchedonensi fuere, qui ei Concilio occurentium Episcoporum ab Archiepiscopo Constantinopolitano coactorum Synodicam vim & potestatem demerent; unde contigit, ut solo usu & antiqua consuetudine hoc illi nomen jusque astrueretur. Ita possit quis argumentari sola desuetudine potuisse eam Concilii potestatem & gloriam his Conventibus abrogari. Anno 1640. Archiepiscopus Parisiensis censorio stimate inussit librum inscriptum *Optatus Gallus*, accitis Provinciæ suæ Episcopis. Illud olim habitum dictumque fuisset Concilium Provinciale. At Episcopis his ipsis qui eò convenerunt, non aliud visa & dicta est, quàm *Congregatio Provincialis*. Et nihilo tamen minus pœnæ canonicæ & censuræ decretæ sunt in eos, qui eum librum aut lectitarent, aut retinerent. *Censuris eos ac pœnis Ecclesiasticis obnoxios decernimus, ac decrevimus.* Archiepiscopi & Episcopi qui Parisiis tunc versabantur, Censuræ subscripsere illi quidem, at pœnas siluere Canonicas, ut qui extra Provinciam suam nihil possent jurisdictionis exercere.

VII. Quanquam autem hi generales & particulares Episcoporum Conventus, jam inter Concilia non censeantur, quo nomine diutius, quàm authoritate gavisi sunt: ii tamen sunt, quibus singularis quædam & religiosa sit observantia impendenda. Episcopi sunt enim, in unum congregati, Apostolorum successores, sponsi & parentes Ecclesiarum, Christi charitatem & potestatem sibi commendatam circumferentes. Episcopi sunt in nomine Christi congregati, de Imperii ejus incremento tractaturi, Spiritu Christi supernè illos collustrante. Hinc horum Conventuum mira utilitas, summa quandoque necessitas. Adeque & qui bis adsunt Episcopi pro ministerii sui sanctitate, sua in his præsentia & strenuitate abundè compensant, quidquid detrimenti ex eorum absentia potest Ecclesiæ invehi. Non obest particulari Ecclesiæ, quod universæ Regni Ecclesiæ compendiosum est.

CAPUT LVII. *P.4. l.2. c.28.*

De Conciliis Provincialibus post annum Christi millesimum.

I. Sæculi XI. Concilia convocabantur à Principibus & Prælatis. Episcopi & Proceres, Clerici & Laici eò conveniebant. Quo id discrimine interpretandum sit.

II. De Conciliis Provincialibus. Cur Hildebertus sui confirmationem à Papa optarit consequi?

III. Cur Trecassino Concilio, ubi trutinata est Regula Equitum Templi, tres Nobiles laici interfuerint.

IV. Decreta Pontificum ad urgendam horum Conciliorum convocationem.

V. Concilii Lateranensis IV. egregia decreta de Conciliis Provincialibus anno quolibet habendis: & de Testibus Synodalibus, qui observent, quæ maximè vitiorum pestes in Provincia qualibet serpant.

VI. In Conciliis Provincialibus inquirebatur, an Beneficia collata fuissent.

VII. Sequentibus iterum Conciliis urgent Romani Pontifices, ut quotannis per Provincias indicantur Concilia.

VIII. Qua tunc quotannis, paulò post altero, inde & tertio saltem quoque anno jubentur colligi. Quibus de rebus ibi agendum.

IX. Variæ observationes in Concilia Provincialia post Tridentinum in Galliis & alibi habita. De eorum confirmatione à Papa, de eorum examine à Congregatione Concilii.

X. De præsentia laicorum in Conciliis Provincialibus.

XI. Tarditate & raritate, inde etiam cessatione Conciliorum Provincialium funditus interiit jurisdictio Ecclesiastica. De Congregationibus Provincialibus.

I. Conciliis Provincialibus antecellunt alia quædam universaliora, numerosiora, illustriora; sed illis vicissim singulare accedit decus ab antiquitate, à frequentia, & à necessitate, cum hina anno quolibet quibuslibet in Provinciis melioribus Ecclesiæ sæculis celebrari juberentur. Elucet autem in iis mira quædam varietas, ut non iidem semper intersint, non ab iisdem semper frequententur. Concilio Mosomensi anno 995. quod à Legato Papæ convocatum est, affuere præter Episcopos & Abbates, Goffridus Comes, & complures alii. Concilio Ravennati anno 997. quod Metropolitanus indixerat, intersuere Episcopi & Presbyteri sedentes, Diaconi stantes cum reliquo Clero. *Cum pluribus Episcopis & Presbyteris Ecclesiæ residens Gerbertus Præsul ejusdem Ecclesiæ, à stantibus Diaconibus & cuncto Clero.* Convocatum est Concilium Pictaviense anni 999. ab Aquitaniæ Duce Vuillemo. *Guillelmo Pictaviensi Comite convocante Concilium.* Affuit Archiepiscopus Burdigalensis cum Episcopis & duodecim Abbatibus. Aurelianense anni 1017. convocavit Robertus Rex, eique præter Episcopos & Abbates, laici adgregati sunt complures, *Convocatis plurimis Episcopis & Abbatibus, ac religiosis quibusque laicis.* Sub eodem Rege anno 1020. coaluit Concilium Airacense in Diœcesi Altisiodorensi, eoque undique comportata sunt sacra Martyrum lipsana & Cimelia. Docet enim Glaber mirum, sed & tritissimum id fuisse, ut in locum Concilii Capsæ complures sacrorum pignorum adveherentur. In Concilio Florentino Codex Evangeliorum sublimi in throno positus est, inter duo hinc & hinc capita Apostolorum Petri & Pauli. Anno 1028. Vuillelmus Dux Carrosense Concilium cogit, ubi Cœnobium erat celeberrimum in Pictonibus. Anno 1068. Legatus Pontificius Tolosanum convocavit Concilium, cui præter Episcopos & Abbates turba Clericorum affuit & laicorum. *Sanctam Synodum tenuit cum undecim Episcopis & Abbatibus pluribus, cum religiosis Clericis, vel laicis.* Pax & concordia omnium Christi membrorum conciliatricula, & in unum corpus compaginatrix, lites tunc omnes, rixasque longè ablegaverat de jure convocandi Concilia, vel iis assistendi. Reges, Duces, Metropolitani & Legati Synodos convocabant, quod Ecclesiastica potestas à civili non obscuraretur, & neutra alteri invidiosa esset, cum utraque ad unum Ecclesiæ decus conspiraret. Laici & inferiores Clerici Conciliis aderant, edocendi & adlaboraturi, non opinandi, non suffragandi jure usuri.

II. Sæculo XII. Concilium Nannetis coegit Hildebertus Archiepiscopus Turonensis, *Ex suggestione venerabilis Britannorum Comitis.* Non solis ex Episcopis, sanè & Abbatibus, sed *convocatis Episcopis & Abbatibus, multisque religiosis ac sapientibus viris.* Id singularius, quod Hildebertus Decreta Concilii hujus ad Honorium II. transmiserit, petieritque confirmari, & Episcopis Provinciæ eorum præcipi observationem. *Hæc vobis Sancte Pater significanda censuimus; quatenus acta canonicè vestra confirmare dignetur authoritas, & datis ad Episcopos communiter literis, exhortari omnes, ut quæcumque eis facienda sanximus in Christo, & docenda, ipsi quocumque cum Christo facere studeant, & docere.* Nec lege, nec more tenebantur Metropolitani à Papa confirmationem expectare Conciliorum Provinciæ suæ. Non ergo Hildeberto aliàs peritissimo rerum Ecclesiæ, & ab adulatione alienissimo, non venisset, inquam, in mentem Pontificiam exorare confirmationem, nisi eam expertus fuisset prorsus sibi necessariam. Emergere autem ea tum poterat necessitas, vel ex eo, quòd in dies languesceret Metropolitanorum authoritas; aut quòd Episcopi Britanniæ Dolensi adhuc lubentiùs, quàm Turonensi Archiepiscopo adhærescerent; aut denique quod quamvis Britannia minor in potestate esset Regum Gallorum, suppalpabatur ipsa sibi tameo de inani quadam specie summi dominii, sicut & Aquitania, Burgundia, Campania; à Francia sejungi se cupiebat; & à Metropolitano Turonensi, ut ab extraneo Præsule, sub alieno erat animo. Denique assensus erat Comes Britanniæ eo Concilio aboleri, & expungi consuetudines quasdam, quàm Christo infensas, tam fisco compendiosas. Conducibile erat ergo, nec à tam pio resiliret proposito. Pontificiæ authoritatis vinculis eum constringi. Id suis ad Papam literis petiit Hildebertus, *Ep.65. 66.*, id redditis ad Episcopos Britanniæ Epistolis Pontifex sanxit, ut rata essent ejus Coocilii statuta, & æternum proscriptæ haberentur illæ consuetudines.

III. In Concilio Tricassino anni 1127. Legatus Papæ, Episcopi & Abbates, cum nonnullis Doctoribus examinarunt, approbaruntque Regulam Equitum Templi; accitis tribus Optimatibus laicis, quorum consilio & præsidio niterentur. *Cæterùm vere de non literatis idoneum nobis videtur, ut testes amatores veritatis adducantur in medium. Comes Theobaudus, Comesque Nivernensis, ac Andreas de Bandinento, intentissima cura, quod erat optimum scrutantes, quod eis videbatur absurdum temperantes, in Concilio sic assistebant.* Cum præscribenda esset Regula Nobilibus, Equitibus, Militibus, planum est ex horum Optimatum præsentia & consiliis plurimum lucis & adjumenti accedere potuisse Concilio.

IV. Dolebat Innocentio III. quod prædecessores suos spes & expectatio sua fefelisset in toties tentata & inculcata Conciliorum Provincialium celebratione. Itaque in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. decretum illud innovari curavit. Nihilo segnior enim in hoc disciplinæ capite tuendo, quàm in aliis, cum ex hoc uno alia pendeant omnia; nihilo segnior, inquam, vigilavit Pontificum Romanorum cura & sollicitudo. A Gregorio VII. mandatum est Episcopo Pictaviensi, *Leg.1. Ep.73. c.81.*, Burdigalensi se ut Concilio sisteret, satisfaceretque querelis Capituli Sancti Hilarii, provocaturus ab eo Concilio ad Apostolicam Sedem, sicubi se gravari sentiret. Persimiles sunt & ad Trevirensem Archiepiscopum ejus literæ in causa non absimili Episcopi Virdunensis. Ad Archiepiscopum Coloniensem rescripsit, ut Concilium cogeret, & Clericorum continentiam arctiori fibula constringeret. Idem mandavit & Archiepiscopo Moguntino. Rescito Episcopos Galliæ frustra conniti adversùs eos obices, qui Cooiciliorum convocationem remorabantur, Legatum misit, qui rem expediret. *Leg.2. Ep.67. Leg.3. Epist.4. Leg.4. Ep.21.* Vivæ vocis oraculo præceperat Alexander III. & post datis ad Archiepiscopum Senonensem literis mandavit, ut collecto Parisiis Comproviocialium cœtu Episcoporum, damnaret propositionem quandam à Petro Lombardo Parisiensi Episcopo publicatam. Hinc perspicis, quàm Romani Pontifices, illi ipsi etiam, qui suæ potestatis retinentiores fuisse jactantur, nunquam à Provinciarum Conciliis abhorruerint; quin frequenti operam dederint semper eorum convocationi; sive explodendi errores essent, sive mores castigandi.

V. Ad Lateranense Concilium me refero, ubi semel anno quolibet præcipitur Provinciale cogi Concilium, ibi Clero repurgando operam dari, antiquos perlegi Canones, maximè hujus posterioris Concilii Generalis, ut eorum decreta accuratiùs posthac serventur. *Sicut olim à Sanctis Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis Provincialia non omittant Concilia celebrare. In quibus de corrigendis excessibus & moribus reformandis, præsertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum; Canonicas regulas, & maximè quæ statuta sunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo. Can.6.* 2. Ut in Provinciæ Concilio publicæ corruptelæ diligentiùs expungantur: jubet Lateranensis hæc Synodus, ut quolibet in Episcopatu deligantur viri sapientia & pietate præcipui, qui anno toto inquirant explorentque vitia latiùs impunitùsque serpentia, ac Metropolitanum & Episcopos commoneant, ut in Concilio his optima quæque temperentur medicamenta. 3. Decreta Synodorum Provincialium quotannis publicabuntur in Synodis Diœcesanis, quolibet in Episcopatu habendis. Si qui statuto huic Concilii IV. Lateranensis non paruerint, Officio & Beneficio tandiu suspendentur, quandiu ex re videbitur eorum Superiori. Cum hæc autem pœna comminatoria tantùm esset, Metropolitanique rursum cessarent ab indicendis Conciliis, à Concilio Palentino in Hispania anno 1322. decretum est, ut nisi Metropolitani morigeros se præstarent Statuto Lateranensi, & ultra biennium torperent, nec Provinciæ Concilium convocarent, jam tum ab ingressu Ecclesiæ arcerentur, donec Concilium indixissent. *Si saltem biennio semel celebrare Provincialia Concilia omiserint, eo ipso tandiu ab ingressu Ecclesiæ sint suspensi, donec negligentiam suam purgaverint, Concilia Provincialia celebrando. Can.1.* Qua eadem pœna feriuntur Episcopi, nisi Synodos Diœcesanas singulis annis habeant.

VI. Eo Palentini Concilii Decreto monemur, non diu servatum fuisse Statutum Lateranense de convocatione Conciliorum, quanquam illud Gregorius IX. libris Decretalium inseruisset, *C. Sicut. Extra. De accusat. C. Cum sit nimis. De Judæis*, multaque simul addidisset ejusdem Concilii decreta, ubi Conciliis Provincialibus vendicatur custodia sacræ plerisque in rebus maximis disciplinæ. Id genus est Statutum, quo Conciliis Provincialibus demandatur, ut diligentissimè perquirant, si qui Beneficia indignis conferant, & semel monitos iterumque peccantes, potestate conferendi suspendant, aliosque subrogent, qui ea sanctiùs utantur. Hoc Decreto implicantur & Capitula; & quoad Metropolitanos, si quid ejusmodi peccent, certiorem faciet Concilium Provinciæ Primatem, Patriarcham, Papam, Verba Canonis hic necessariò attexanda fuere, ut quæ mirum quantum momenti habeant. *Præcipimus, ut, prætermis-*

sis

*fis indignis, idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis veliat & valoant gratum impendere famulatum; statque de hoc in Provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim; ita ut qui post primam correptionem fuerit repertus culpabilis, à Beneficiis conferendis per ipsum Conciliam suspendatur, instituta in eodem Concilia persona provida & honesta, qua suspensi suppleat defectum in Beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa Capitula, qua in his deliquerint, observetur. Metropolitani verò delictum Superioris judicio relinquatur, ex parte Concilii nuntiandum. C. Grave. Extra. De Praben. Conc. Later. IV. c.*30. Obiter hîc adverte, jam non eam sibi sumere licentiam Synodos Provinciales, ut in Metropolitanos animadvertant, nisi ut eos accusent, apud Concilium majus, vel superiorem Prælatum.

VII. Gradum revoco ad sollicitudinem Summorum Pontificum singularem, pro frequentandis Provinciarum Conciliis. Præter Decretales, quæ oracula & leges erant Ecclesiæ, anno 1232. Legati Pontificii multa edidere statuta, quæ in ditione Comitis Tolosani obtinerent; ac præ cæteris, ut quolibet anno conveniret Concilium Provinciale, tempore Quadragesimæ Dominica *Latare. Catel. des Comtes de Toulouse. pag.*354. Anno 1279. missus est in Lusitaniam à Nicolao III. Papa Episcopus Theatinus, ut libertates Ecclesiæ restitui curaret ab Alphonso Rege labefactatas, eò vel maximè, quòd reniteretur Conciliis Provincialibus; ut cui persuasissimum esset, si Episcopis convenire, & consilia viresque suas conferre daretur, non dubia potituros de suæ libertatis & dignitatis hostibus victoria. *Item Prælatis vel Capitulis terra sua non est liberum simal convenire, & tractare de gravaminibus & injuriis, qua inferuntur eisdem, aut ipsa Apostolica Sedi referre. Rainal. ann.*1279. *n.*26.

Anno 1364. Urbanus V. exitiali Beneficiorum pluralitati occurrere satagens, Archiepiscopum Cantuariensem per literas commonuit, ut Concilia cogeret juxta Canones, ibique medicamenta conquireret huic pesti, aliisque non paucis, quibus Clerus infamabatur. Anno proximo encyclicas dedit ad omnes Archiepiscopos Epistolas in eandem rem, providè consulens, ut post celebrationem Concilii Provincialis aliquid literarum ad se quisque daret. *Nobis de convocatione hujusmodi, cum eam feceris, & demum de gestis in eodem Concilio rescripturus. Idem. an.*1364. *n.*23. Anno 1374. Gregorius XI. eandem rem Narbonensi Archiepiscopo inculcavit, ut quotannis celebraret Concilium, de eo celebrato certiorem se faceret, daretque operam, ut Episcopi Diœcesanas priùs Synodos suas cogerent, in iis provisuri, quid in Provinciali Concilio committendum maximè esset. *Ibid. n.*1. Anno 1423. Martinus V. Metropolitanis mandavit omnibus, ut in convocandis Conciliis suis officio fungerentur; in iis explorarent, quibus potissimum rationibus revocari posset castior Ecclesiæ disciplina, investigarentque, quid maximè præmonendi essent Patres Concilii Generalis mox habendi.

Nec mirum est, si tantopere æstuarent hi Pontifices ad celebrationem promovendam Conciliorum Provincialium, cum exploratissimum haberent illis interruptis exundasse in Ecclesiam innumeras disciplinæ morumque pestes. Ea fuit Gregorii XI. sententia, in datis ad Archiepiscopum Narbonensem literis anno 1374. *Licèt pro observatione sacrorum Canonum, corrigendis excessibus, & reformatione morum præsertim Cleri, sit à Sanctis Patribus institutum, quod Metropolitani cum suis suffraganeis non omittant Concilia Provincialia celebrare: quia tamen celebratio hujusmodi ferè ubique terrarum, quod dolenter referimus, longis temporibus est negligenter omissa; propter quod idem Clerus ab honestate sui primavi status non modicum excidit multipliciter in deviam declinavit. Conc. Gen. tom.*11. *pag.*495.

Nec est rursum quod stupeas, tam sæpè & tam diu refrixisse Metropolitanos à Conciliorum celebratione, si cæteri occupati erant hac Toletani Metropolitani, adeoque & Concilii anni 1355. opinatione à quibus declaratum est, Constitutionibus Conciliorum Provincialium eam vim inesse, ut earum transgressores pœnas quidem incurrerent præfinitas; sed nullo se peccato prorsus constringerent, nisi ipso Constitutionum textu ediceretur, illis transgrediendis peccatum incurri. *Sacro approbante Concilio ordinamus, quod Constitutiones Provinciales prædecessorum nostrorum, & qua in futurum concedentur, nisi aliter in concedendis expressè fuerit ordinatum, non ad culpam, sed ad pœnam tantùm, earumdem obligent transgressores.* Mirum est credi potuisse, permirum & stupendum est pronuntiari potuisse, in transgrediendo mandato ac statuto tot Episcoporum unà congregatorum, nomine & authoritate Christi vestitorum, decernentium quod utile, quod necessarium sit ad vitiorum extirpationem, & ad antiquæ sanctimoniæ instaurationem, nihil prorsus contrahi peccati.

VIII. Palatinum verò Concilium paulò antè laudatum impulit ad irrogandas pœnas, nisi intra biennium Concilium Provinciæ indiceretur, summa nimirum erat Concilium convocandorum difficultas. Concilium Basileense anno 1433. acquievit, ut semel tantùm triennio quolibet congregarentur. *Ad minus semel de triennio in triennium Concilium Provinciale celebretur. Sess.*15.

Ex hoc porrò Concilii Basileensis decreto luculentè depromuntur ea, in quæ incumbere debeat vigilantia & cura Concilii Provincialis; mores scilicet Episcoporum & regimen ut excutiant, in Beneficiorum collatione, in confirmatione electionum, in ordinatione, in convocatione Synodorum, in delegatione Confessariorum & Prædicatorum, in exercitio jurisdictionis spiritalis, in administratione rerum Ecclesiæ temporalium. *In quibus quidem Conciliis, de corrigendis excessibus, moribusque subditorum reformandis, & præcipuè qualiter Episcopi in conferendis Beneficiis & confirmandis electionibus, ministrandis Ordinibus, deputandis Confessoribus, prædicando ad populum & puniendo excessus subditorum, observationeque Episcopalium Synoderum, cæterisque ad officium Episcopale & jurisdictionem & administrationem eorum in spiritualibus & temporalibus quomodolibet spectantibus se gesserint, & præsertim an à labe simoniaca manus innoxias servent, diligens inquisitio secundùm juris dispositionem fiat; at omnes, qui in præmissis deliquisse comperti fuerint, per ipsum Concilium corrigantur & puniantur.*

Additur & illud in eodem Concilio, si Metropolitanus ipse noxis iisdem teneatur, monitis precibusque à Concilio conveniendum esse, tum de re tota certiorem faciendum esse Pontificem, vel Superiorem quemvis alium immediatum. Statuitur denique in hoc eodem Concilio, ut si quid in Provinciis & Regnis excitetur dissensionum, bellorumque intestinorum, cogenda tum maximè esse Concilia Provinciæ, quæ paci astruendæ & tranquillitati populorum collaborent.

Cum anno 1442. Concilio Coloniensi Provinciali præsideret Cardinalis Cusanus, tamquam Legatus Pontificis, assentiente Archiepiscopo Coloniensi, statui curavit, ut anno quolibet tertio Concilia Provincialia celebrarentur. At Concilium Toletanum anni 1473. aut ignorato, aut dissimulato decreto suprà memorato Concilii Basileensis, sequi maluit Concilium Palentinum, de quo paulò antè, statuitque, *Can.*1., ut Diœcesanæ quotannis, Provinciales Synodi semel quolibet biennio habeantur.

tur. Contrà autem in iis, quas Campegius Cardinalis Legatus anno 1524. edidit Constitutiones, decretum est, *n.p.16.*, ut triennio quolibet haberentur Concilia Provincialia, juxta Concilii Basileensis, immo Lateranensis decretum sub Leone X. anno 1515. Decima enim Lateranensis hujus Concilii Sessione recitata est Constitutio Leonis X. triennalia urgentis saltem convocari Concilia. In Concilio Bituricensi anno 1528. innovatum est statutum nescio quod Concilii Constantiensis de triennalibus similiter Provinciæ Conciliis. *Ut Decretum Concilii Constantiensis super celebratione Conciliorum Provincialium tertio quoque anno celebrandorum observetur. Can.9.* Facilè suspicamur illud esse Basileense decretum, de quo superiùs. Tridentinum denique Concilium idem statutum confirmavit, *Sess.24. c.2.*, ut singulis trienniis convocarentur in Provincialia sua Episcopi Concilia; Episcopi verò à jurisdictione Metropolitani absoluti, optarent ex vicinis unum Metropolitanis, nec ab ejus deinceps Conciliis abesse possent.

IX. Post Tridentinum Concilium, atque ejus decretis parerent, innumera toto orbe Christiano coiere Concilia. Exemplo suo aliis præluxit B. Carolus Archiepiscopus Mediolanensis. Peroravit ipsemet in Concilio I. suo Mediolanensi, commonstravitque perniciem, vel restaurationem sanctissimæ Ecclesiarum disciplinæ à Conciliorum Provincialium cessatione, vel frequentatione aptam religatamque pendere. Id quoque declaratum ibi est in interstitio illo Conciliorum, Metropolitani partes esse proprias, ut eorum elevet difficultates decretorum, incurrentes scrupulos eximat. Concilia omnia Mediolanensia correctioni Sedis Apostolicæ subjacere voluere Decreta sua. In Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. multa præclarissimè statuta sunt, ut ex Conciliis Provincialibus fructus plurimus caperetur. *Acta. Eccl. Med. pag. 55. 56. 494. 495. 496.*

Concilium Rotomagense anni 1581. multas quæstiones à Pontifice solvendas proposuit, quarum nonnullæ ad ipsa pertinent Concilia. Ad ea respondit Pontifex, audita Concilii Congregatione. *Cap.4.* Responsa autem hæc eò tandem redeunt, ut in Conciliorum sessionibus, qui prior est ordinatione inter Episcopos, sedeat super eum cujus sedes gaudet primatu & prærogativa Protothronorum, de quibus alibi ex instituto egimus. Commendatarii ut Abbates inter Abbates admittantur, sed eodant honorem sedis Abbatibus benedictis. Post Abbates ut sedeant Dignitates, tum postea Procuratores Capitulorum. Soli ut Episcopi voce definitiva gaudeant, nisi Concilium ipsum eodem honore dignetur Procuratores Episcoporum: Abbates cæterique omnes consultivum tantùm suffragium habeant.

In Concilii Tridentini historia narrat Palavicinus, *L.6. c.2.*, quid ibi controversiæ natum sit circa jus Abbatum, & Generalium Ordinis alicujus Religiosi, sive ut Concilio interfint, sive ut suffragium ferant. Sed cum ea res ad Oecumenica tantum spectet Concilia, non iis hic ego diutius immorabor, ut me ad idem revocem Concilium Rotomagense. Qui ei præerat Cardinalis Borbonius, is decreta ejus omnia misit ad Gregorium XIII. qui & post remisit cum animadversionibus Congregationis Concilii, ipsius mandato Pontificis.

Anno 1583. Concilium Remense collegit Guisius Cardinalis, cujus similiter decreta ab eo ad Pontificem missa, à Pontifice remissa sunt, cum ejusdem generis correctionibus Congregationis Concilii. Nusquam hic vides à Pontifice confirmationem peti, quòd ab usu recepto id abhorreret. In publicatione tamen Concilii hujus sui affirmat Guisius Cardinalis, confirmatum illud à Papa fuisse. Nimirum correctio Romana instar confirmationis habebat. *Quæ omnia ad S. D. N. Gregorium XIII. missimus, & nunc tandem à sua sanctitate probata, confirmata & remissa, typis excudenda vobisque proponenda curavimus.*

Eodem quoque anno Provinciale Concilium convocavit Archiepiscopus Burdigalensis, ejusque Acta ad eundem Papam Gregorium XIII. retulit. In responsione sua Pontifex & zelum ejus, & Concilii decreta collaudavit, mandavitque ut à Congregatione Concilii eadem Decreta retractata & elimata reciperet. Remisit illi Congregatio Concilii Acta & Decreta notis & correctionibus ad marginem interpuncta, ut integrum ei esset eas pro sapientia sua inserere, & pro zelo disciplinæ executioni mandare.

Eodem rursus anno 1583. Concilium Turonense congregatum est, cujus Decreta ad Papam missa, & ab eo statim remissa sunt cum correctionibus Congregationis Concilii. Qui præfuerat ei Metropolitanus, ad Regem quoque ejus Acta misit, erat is Henricus III. cum Epistola eruditionis plurimæ, qua refricabat memoriam antiquorum temporum, ubi Imperatores tantum potestatis Conciliis indulserant, ut causas omnes Procerum & Officialium Regni dirimi in his vellent, jusso interesse quasi Defensore Regio, qui Decreta Concilii authoritate Regum in executionem mitteret. Denique profitebatur Regni Metropolitanus, hæc illi Concilii Acta exhiberi, exemplo Cabilonensis olim & Turonensis Conciliorum, quorum Carolo Magno oblata sunt Decreta, ut adderet demeretque, perinde ut ex re videretur, & ita demum ea confirmaret. Plurima tunc in Conciliis temporalia tractabantur negotia; ideo Acta eorum Regibus repræsentabantur, qui nec ipsi tum ea confirmabant, nisi ex Prælatorum consilio.

Concilii Bituricensis anno 1584. ad Sixtum V. gesta sunt missa, & ab eo remissa similiter cum emendationibus Congregationis Concilii, & Pontificio mandato, ut ne aliter publicarentur. Anno 1585. Archiepiscopus Aquensis Concilii sui confirmationem à Sixto V. petiit, à quo similiter missæ correctiones ad marginem Congregationis Concilii, vetito ne aliter decreta evulgarentur. Paulus V. anno 1607. Concilium Mechliniense confirmavit, post aliquas consimiles correctiones. *Nonnullis mutatis, ut videtis, approbavimus.* Rarò Pontifices his usi sunt verbis in nostris Conciliis Gallicanis, quanquam Episcopi Galli eorum Brevia tanquam confirmationem quandam amplexi sint, ut rursus patet ex Concilio Narbonensi anni 1609.

Non frustra autem tam scrupulosè excussimus ea Pontificum mandata, quibus confirmari videntur Synodi Provinciales. Certum est enim, exceptis Mediolanensibus, & paucissimis aliis, Concilia Provinciarum nulla à Sede Apostolica confirmata fuisse, quòd is nunquam in Ecclesia usus viguisset. Ab antiquissimis enim illud manavit temporibus ubi non aliter decreta Conciliorum Provincialium confirmabantur, quam usu ipso & diuturno, & tranquillo, clam & tacitè assentiente, boc est, non intercedente Ecclesia. Quod de Conciliis Provincialibus non confirmandis diximus, id ante nos expressè Fagnanus firmavit. *In l.1. Decr. par.1. pag. 10. 20. Quod loco omittendum non est, Concilia Provincialia Mediolanensia approbari consuevisse à summo Pontifice per literas in forma Brevis: cum tamen alia Provincialia Concilia non confirmentur, sed tantummodo recognoscantur, & emendentur à S. Congregatione Concilii, ad prescriptum Constitutionis Sixti V. super institutione ejusdem Congregationis.*

X. Potuerant & alia mendicari non pauca de Conciliis ex eodem Fagnano, maximè de iis quos interesse eis jus fasque est. Quæstionem de laicis at-

attingit, & Canonistas laudat non paucos, quibus convenit posse eos invitari, aut ubi de fide agendum est, aut ubi aliquid consilii ab iis expiscandum. Quod & à Congregatione Concilii confirmatum est. *Laicos invitatos posse interesse, atque votum consultivum habere L.3. part.2. pag.268.* Ejusdem Fagnani testimonio, responsiones Pontificis suprà relatæ ad consulta Concilii Rotomagensis anni 1581. à Congregatione Concilii manaverant. Impatientius ferunt Canonistæ ex eodem Fagnano, Regum Ministros Conciliis interesse, quod eorum præsentia libertas Episcoporum debilitari videatur; præterquam quod parum consentaneum sit causas spiritales coram laicis tractari. Ideo nec amplius ulli à Regibus Ministri ad Concilia mittuntur, quamquam olim usitatissimum id esset, quod tum Concilia mixti essent Conventus, ubi res sæcularium gravissimæ plerumque dirimebantur.

Temporibus etiam Philippi Longi Galliarum Regis anno 1321. non multò secus res babebat. Cum enim ille statuisset monetas, pondera, & mensuras Regni ad unam eandemque formam refingere, & alienatas dominii seu Patrimonii Regii terras recuperare, quo postea allevare posset publicas exactiones, cumque ad id egeret aliquanta pecunia à Clero ipso adjutari, æquo animo tulit, ut ea de causa in Concilio suo Provinciali deliberaret Archiepiscopus Senonensis; ad quod & delegavit insignes meritis viros, qui interessent Regis nomine. *Spic. tom.10. pag.621.*

XI. Vix ulla vexari potest paulò utilior de Conciliis quæstio, quam non attigerit Fagnanus, in Caput *Sicut olim . De accusationibus. In lib. 5. part. 1. pag.* 134. Finem faciam hac ultima iterum iterumque inculcata observatione, funditus interisse jurisdictionem Ecclesiasticam, ex quo intermissa sunt Provinciarum Concilia. Nam pro duobus quolibet anno Conciliis in qualibet Provincia juxta antiquos Canones; ad quæ referebantur causæ omnes Ecclesiasticæ; ad unum ventum est singulis annis Concilium. Post ad unum quolibet biennio. Denique ab annis ducentis circiter & quinquaginta ne Canones ipsi quidem sæpiùs Concilia jubent in Provinciis haberi, quàm semel post tres annos. Atqui tanto temporis intervallo non possunt pendere negotia. Retardatis Conciliis non possunt causæ interim graves & urgentissimæ non ad alia referri Tribunalia. Si tantum detrimenti affert Conciliorum raritas tarditasque jurisdictioni sacræ, quid cessatio? Pro Conciliis Provincialibus Congregationes habitæ sunt Provinciales; sed semel & iterum pro libris confingendis. Ejusmodi fuit ea, ubi Cardinalis Perronius Richerii librum damnavit anno 1612. & illa de quà suprà, ubi anno 1640. proscriptus est *Optatus Gallus. Ambassade. du Perron. pag.693.* Postremæ huic Congregationi Concilii nomen tribuit nuperus Compilator Conciliorum novissimorum Galliæ post Tridentinum ferè habitorum. Viderint Episcopi, an toties infeliciter tentata Conciliorum Provincialium libertate, id damni interim Congregationibus his Provincialibus utcumque solari & sancire possent.

Quibus cautionibus muniendi sint Episcopi, qui in aula frequentes sunt. Quibus ibi honoribus jam olim afficerentur.

CAPUT LVIII. *P.1. l.2. c.35.*

Ex Doctrina Patrum, quibus cationibus muniendi sint Episcopi, dum Aulam petunt, vel in ea retinentur, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Quanto in periculo versentur Clerici, qui in Aula commorantur, ex Evangelio, interprete Hieronymo & Gregorio Nazianzeno.

II. Constantinus Episcopos sibi comites adjunxit in castris & in exercitu.

III. Hinc ad Ecclesiam redire potest summa quadam gloria messis. Per Episcopos regnare debet Christus in Palatio Regum. Exemplum B. Martini.

IV. V. Exempla Ambrosii & Augustini.

VI. VIp. Exempla Basilii & Chrysostomi.

VIII. Ut Episcopos reverita sint Imperatrices.

IX. Isidori Pelusiotæ doctrina.

X. XI. Quàm piè de his senseriat Imperatores Valentinianus, Constantinus, Theodosius.

XII. Tamalt Imperatorum & Episcoporum Constantinopolitanorum itidem.

XIII. Euphemii Constantinopolitani Episcopi magnanimitas.

XIV. Episcopus Urbis Regiæ sequester & veluti mediator omnium Episcoporum ad Imperatorem. Exemplum Ambrosii.

XV. Memorandum B. Babylæ Antiocheni Episcopi Exemplum

I. QUÆ à nobis prolixiùs disputata sunt de Episcopis in Aulam proficiscentibus, & ibi aliquantum temporis consumentibus, ejusmodi non sunt, ut ambages omnes & sinuosi anfractus rei periculosissimæ aperiri hactenus potuerint. Christus enim ipse de Joanne disserens, cujus prædicationi vestis victusque & vita respondebat, admonebat non consentire Regum Palatiis hanc Prædicatorum vitæ morumque asperitatem; quippe in Aula sedem sibi fixisse mollissimas voluptates & adulationes. Hinc præclarè Hieronymus exemplo Joannis commonstrat Veritati ad Aulam accedenti non patere nisi carceres. *Locustis vescitur, pili camelorum tegmen ejus sunt. Istiusmodi cibus & vestis carceris hospitio recipiuntur, & prædicatio veritatis tale habet habitaculum. Qui autem adulatores sunt, & sectantur lucra, & quærunt delicias, & divitiis affluunt, & mollibus vestiantur, isti in domibus Regum sunt. Ex quo ostenditur rigidam vitam & austeram prædicationem vitare debere Aulas Regum & mollium hominum. In Matth. c.11.* Ab amantissimo potuerat Magistro hoc hausisse Hieronymus, Gregorio Nazianzeno. Quippe qui, *Carmine de vita sua*, profiteatur cedere se lubentissimè, & excedere Palatii commoratione, ut Deo uni & sibi viveret; ex quo tamen illud nascebatur, ut tantò proniores haberet Aulicos ad sui venerationem, quò ipse ad illis assentandum minùs propenderet. *Cum nullus esset, Aulicos qui Proceres non coleret, desiderari malui, quàm odium mei movere; rarò* pro-

prodicut peperi mibi venerationem; Numini summo vacans & mibi, Potentum cateris linquens fores.

Si dum Gregorius Regiæ Urbis Ecclesiam administret, Palatii fuga Palatinis se proceribus maximè commendabat, hinc apparet quantùm alios Episcopos ab Aulæ frequentatione absterreret. Scriptor perantiquus vitæ ejus testatur in deliciis illi tum fuisse ruris secessum, raros ad Palatium aditus. *Interdum ex urbe in agros secedebat, solitudinem expetens. Ad Aulam verò rarò commeabat.*

II. At aliunde author est Eusebius, *De vita Const. l.2. c.4.*, Constantinum Imperatorem, adversùs Licinium cum exercitu proficiscentem, Episcopos in comitatu habere voluisse, quorum & ad Deum fusis precibus, & à Deo haustis consiliis muniretur. Habebat & in castris suis Licinius Idolorum sacrificos, at ex victoria qua potitus est Constantinus, patuit quantum & causa vinceret, & religione in Deum superaret. *Cum precationibus, si unquam antea, sese tunc maximè indigere intelligeret, Sacerdotes Dei secum duxit, eos velut optimos animæ custodes adesse coram & secum versari debere existimans.* Expertus Constantinus quantum sibi opis & consilii accessisset à contubernio Episcoporum, nonnullos eorum & ad bellum Persicum abduxit; suisque ad Deum precibus & eorum sacrificiis ædiculam sacram frequentans, quam portatilem circumferebat, jam non dubitabat, quin his sibi maximè præsidiis victoriam accelaraturus esset. *Persis bellum inferre statuit, militares copias undique excivit, & cum Episcopis, quos circa se habebat, de profectione consilium communicavit, provida mente prospiciens, viros ad divinum cultum necessarios assiduè secum versari oportere. Illi verò libenti animo secuturos se esse affirmarunt, nec ab illo discessuros; sed continuis apud Deum supplicationibus militaturos unà cum illo & pugnaturos. Quo ille nuntio vehementer delectatus, viam illis, qua proficiscerentur, descripsit. Perinde tabernaculum in speciem Ecclesiæ ambitioso cultu ad hujus belli usum præparavit, in quo preces ad Deum victoriæ authorem unà cum Episcopis fundere decreverat. L.4. c.56.*

His Eusebii verbis patet religiosissimo Imperatori individuos comites Episcopos adhæsisse in hac expeditione. Etsi illos suis ex Ecclesiis evocasset, ex suprà laudatis Sardicensibus Canonibus facilè intelligitur obtemperaturos eos fuisse mandato, ex quo tantum & Regno & Ecclesiæ splendoris & præsidii conciliaretur. Quid enim amplius ad gloriam Christianæ Ecclesiæ, quàm ut ejus Præsules in consiliis & in castris Regum & Imperatorum, præfulgeant, terrenaque Imperia uni summo Imperatori Christo subjiciant? Affirmat Sozomenus quem se cumque in locum conferret Imperator; *Sacerdotes & Diaconos tabernaculum assiduè secutos esse*, ut in Palatio & ruri sacris Officiis operam darent & Mysteria celebrarent.

III. Fateri ergo cogimur Episcopos sanctitate maximè conspicuos in Palatiis Regum habitasse nonnunquam, sed incolumi majestate Sacerdotii, ipso Imperio nobilioris; charitatis regno substernentes, quidquid usquam militat cupiditatum terrenarum: præcepto magis, quàm prece causam Christi propugnantes: ne ipsorum quidem Imperatorum facinora quandoque publica inulta sinentes: denique aspernanda Magnatum pompa sæculari, vel hinc maximè eorum sibi admirationem comparantes. Eam nobis expinxit B. Martini effigiem Sulpitius Severus, cum Augustam Treverorum profectus est, Maximo Imperatori oblanditurus veniam Nobilium quorundam noxiorum. *Cum ad Imperatorem Maximum ferocis ingenii virum & bellorum civilium victoria elatum plures ex diversis partibus Episcopi convenissent; & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, seque degeneri inconstantia Regiæ clientelæ Sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino Apostolica authoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum Regi fuit, imperavit potiùs, quàm rogavit; & à convivio ejus frequenter rogatus, abstinuit, dicens; Se mensæ ejus participem esse non posse, qui duos Imperatores, unum regno, alterum vita expulisset. L.5. c.8. vit. B. Martini. c.23.*

Non supplex visus est Maximo Martinus, sed judex, unde & illi excusare ac purgare studuit facinus illud utrumque, quod ei ingerebatur, quòd Imperatorem alterum vita, alterum Imperio spoliasset. Cum denique vix à Martino impetrasset, ut semel ejus mensæ assideret, jussissetque illi prius poculum offerri, quasi ab eo recepturus, non sine ingenti stupore vidit sibi prælatum Presbyterum Martini comitem, cui Martinus poculum prælibatum in manum priori dedit. Hunc Imperii sui præ Sacerdotio contemptum Martini pluris fecit Maximus, quàm inanissimas aliorum Præsulum adulationes, in Aula frequentium. *Nec integrum sibi fore existimavit Martinus, si autem Regem ipsum, aut eos, qui à Rege erant proximi, Presbytero prætulisset. Quod factum Imperator omnesque, qui tunc aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret.* Congratulati sunt Martino Proceres omnes, quòd in Imperatoris ipsius convivio Episcopalis animi magnitudinis illustrius specimen edidisset, quàm cæteri vulgò Episcopi in inferiorum Magistratuum mensis. *Celeberrimumque per omne Palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infimorum Judicum conviviis nemo Episcoporum fecisset.* Narratur ab eodem Severo, *Dial.2.*, ut permittente Maximo uxor ejus Imperatrix ad pedes accederet B. Martini, cibos & mensam instrueret, prandenti ministraret. *Divelli à Martini pedibus solo strata non poterat, componitur Regina manibus apparatus, cellulam ipsa consternit, mensam admovet, aquam manibus subministrat, cibum, quem ipsa coxerat, apponit, miscuit ipsa bibituro, & ipsa porrexit.*

IV. Nec minori constantia, vir supra omnem admirationis aleam positus Ambrosius, Valentinianum Imperatorem contestatus est, si subscriberet postulatis Gentilium ad idolorum restitutionem tunc fieri posse, ut ad Ecclesiam veniret, non ut Episcopum inveniret, aut certè inveniret restitantem. *Certè si aliud statuitur, Episcopi hoc æquo animo pati & dissimulare non possumus; licèt tibi ad Ecclesiam convenire, sed illic non invenies Sacerdotem, aut invenies resistentem. Ambros. Epist.30.* Ubi placuit Imperatori de fide in Palatio disceptari, aut Arrianis nonnullas permitti Ecclesias, tunc incredibili animi fortitudine illum edocuit Ambrosius; Principes Ecclesiæ filios esse; in illius gremio esse, non supra illius caput. *Quid enim honorificentius, quàm ut Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Edocuit subesse ipsis terram, ipsos Deo, Regia potestate Imperium regi at Ecclesiam regi Imperio Episcoporum. *Noli te grave Imperator, ut putes te ea, quæ divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere si vis diutius imperare, esto subditus Deo. Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mænium jus commissum est, non sacrorum.*

Quando intercessit Ambrosius, ne novum Arrianis Concilium Imperator Oecumenicum annueret: quando cædem Thessalonicensem publica eluere pœnitentia Theodosium coegit, quando rescindi fecit legem, qua Clerici viduarum hæreditatibus arcebantur; quando Symmachum labefactavit, idola revehentem, his luculentissimis argumentis constat, quanti ad Ecclesiæ incolumitatem & magnitudinem intersit, ut Episcopi in

Pa-

Palatio Regum plurimum possint, nec eo sese ipsi prorsus summoveant. Dummodo quam in Aula nancifcentur auBoritatem, ea imi militet justitiæ; Aulamque Episcopi sanctitatis suæ splendore cohonestent, non ipsi ab ea dehonestentur. Rarum est, rarumque fuit semper, ut Episcopi, qui Palatii limina terunt, Ambrosios sapiant: ideo & Theodosius ipse profitebatur, unum sibi videri Episcopum Ambrosium. *Solum Ambrosium novi Episcopum, dignum eo nomine. Throd. Hist. l.5. c.17.* Sed ex eo uno id proficiscitur, quòd nondum satis illis persuasum sit, eo in honore & pretio fuisse Ambrosium apud Imperatorem, quòd illi indeflexo animo obstitisset, vel æquitatis limites transilienti, vel inanes opes, honoresque terrenos despondenti. Videbat enim Theodosius, non suorum aliquid, sed seipsum carum Ambrosio esse, & tantò cariorem, quantò majore cum periculo ab eo sibi resisteretur. Scitè enim tradit Hilarius, *In Ps.52.*, eos, qui nihil sua causa volunt, non posse non ab iis diligi, quorum causa omnia volunt. *At vero qui nihil sua causa velit, & omnia in profectum alienæ voluntatis exerceat, necesse est ut causam placabilitatis acquirat; quia & ex alienis utilitatibus placeat, nec offendat in propriis.*

V. Penitissimè inhæserat animo Augustini illa Martini & Ambrosii persuasio, Ecclesiæ & Episcopos sponsos esse, & Reges filios, ideòque posse Episcopos precibus præcepta miscere ad filios hos illustrissimos, eosque compellare nomine & authoritate Legis æternæ & incommutabilis justitiæ Christi, cujus Vicarii & interpretes sunt. Audi ut Augustinus Marcellinum Tribunum alloquatur; utque illi mansuetudinem & indulgentiam præscribat, in temperandis legibus, remittendaque pœna mortis, ubi placet Ecclesiæ reos relaxari, & pœnitentium suis classibus ascribi. *Si non audis amicum petentem, audi Episcopum consulentem. Quamvis quoniam Christiano loquor, maximè in tali causa non arroganter dixerim, audire te Episcopum convenit jubentem, Domine eximie & meritò insignis, atque charissime fili.* Ep.159. Et in Epist.160. *Rectorem & quidem præcelsæ potestatis videmus: sed etiam filium Christianæ pietatis agnoscimus. Subdatur sublimitas tua, subdatur fides tua.* Sic ille affari solebat Magistratus Imperatoriæ potestatis gloria circumdatos.

VI. Fuit Basilius forti prorsus & excelso animo, ut cum Præfecto, quem Valens Imperator miserat ad illum Arianis propitiandum, respondit, *Quod ad Imperatoris amicitiam pertinet, eam cum pietate junctam magni æstimo; sed si ea careat, perniciosam esse dico. Theodoret. L.4. c.17.* De hac intrepidi animi celsitudine nihil remisit, quando cum Valente ipso congressus est Basilius. Denique modestum Præfectum proscriptiones rerum, exilia, cruciatus, mortem denique comminatum, hoc ille fregit responso: sibi formidini nec proscriptiones esse, qui cum omnia abdicasset, expilari jam non posset: nec exilia, ut qui ubique terrarum hospes esset & peregrinus: & rursus ut qui mundi civis esset, & ubique patriam, ubique summum Parentem Deum amplecteretur, nec cruciatus, quod vitam tenuissimo spiritu fugacem & jam fugientem, primus statim dolor elisurus esset: nec mortem denique, quam dudum in optatis haberet, ut mortalitate absolutus Deo immortaliter viveret. Consternatus hoc responso Præfectus, confessus est, neminem tanta unquam fiducia secum locutum esse; cui reposuit Basilius. Nunquam ergo eum cum Episcopis sermonem miscuisse, ut quorum non possit non eadem & sententia in his esse, & fiducia. *Neque enim in Episcopum incidisti, alioquin hoc prorsus modo differuisset, pro hujusmodi rebus in certamen veniens. Nazian. Orat.20.*

VII. Si authore Basilio ita comparati esse debeant Episcopi, nihil illis magnopere pertimescendum est ex Aulæ contagio & contubernio Magnatum. Ubique enim, & illic maximè circumgestant animos ad preces inflexos, ad minas imperterritos, inaccessos muneribus, humanis cupiditatibus incorruptos, ubique invictos, quòd justitia, cui uni adhærescunt, invicta semper victrixque demum omnium fit. Eo fuit animo Chrysostomus, qui primordia Episcopatus sui dedicavit præclarissimis ad Arcadium Imperatorem & ad Imperatricem commonitionibus, ut refert Theodoretus. *Magnus ille Joannes susceptis Ecclesiæ Constantinopolis gubernaculis, cœpit iniqua quorundam facinora graviter coarguere: Imperatorem, ejusque conjugem salubriter admonere. L.5. c.28.* Neminem fallit quanta animi magnitudine adversùs Imperatricis cupiditatem, & adversùs Imperatorem ipsum pro justitia certarit. Neminem preterit, persecutionibus, exiliis, morte ipsa plus illi gloriæ & splendoris accumulatum fuisse, quàm si gratia, amicitia, beneficentia Imperatorum floruisset. Erat Chrysostomo illud persuasissimum, quod & omnibus persuasum volebat, quantacumque fulgeant gloria Regum throni, multò splendidiùs radiare Episcopales sedes: cum illi terris imperitent, hi cœlos ipsos potestati suæ subjectos & obsequentes habeant. Ideo & coronatos Regum vertices Episcoporum Presbyterorumque manibus inclinavit Deus, à quibus & ipsi ambiunt benedici. *Thronus Regius quanquam ob gemmas affixas admirandus videtur, tamen rerum terrenarum administrationem sortitus est. Verùm Sacerdotis thronus in cœlis collocatus est, & de cælestibus negotiis pronuntiandi habet authoritatem. Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis. Deus ipsum regale caput Sacerdotis manibus subjecit, nos erudiens quod hic Princeps est illo major. Siquidem id quod minus est, benedictionem accipit ab eo quod præstantius est. Hom.5. in verba Isaiæ, Vidi Dominum.* Quando Oziam Regem tam justè, sed & tam acerbè Pontifex olim objurgavit, intellexit utique quantum emineat Regno sacerdotium, maximè cum flagitii cujuspiam sui enormitate sese quodammodo Princeps ipse exauthorat. *Quid igitur Sacerdos? Non licet tibi Ozia adolere incensum Domino. Non appellavit eum Regem, neque titulo principatus appellavit, propterea quod ipse præveniens sese dignitate dejecerat.*

VIII. Constantinopolin profecti cum essent Porphyrius Gazæ Episcopus & Joannes Cæsareæ Metropolitanus, & ad Imperatricem Eudoxiam admissi essent, quò famosissimum Marnæ Templum in Gazensi civitate dirui impetrarent: petiit illa primùm, bene ut sibi precarentur, excusavitque, quod uterum gerens, non eos ad januam exceptura processisset. Rursum postea edito partu, obvia ad januam cubiculi, caput illis inclinavit, sibi ut prolique benedicerent; paruerunt Episcopi, & solemni more benedixerunt, ipsi & nato signo crucis impresso. Prolixiùs hæc omnia in vita B. Porphyrii describuntur; cum autem tam molles facilesque ad Aulam aditus, Chrysostomi maximè industria gratiaque habuerit Porphyrius, non abs re fuit exemplo ejus illustrasse, quod antè declarabat ipse Chrysostomus, in more fuisse, ut Regibus & Reginis petentibus, bene precarentur Episcopi, & eo documento approbarent, summos terræ Principes non cælesti tantùm Imperatori Christo, sed & spirituali Vicariorum ejus, seu Episcoporum Regno subesse.

Hac de Porphyrio narratione fides & probabilitas conciliatur Suidæ, de Leontio Lydiæ Episcopo narranti, ubi Imperatrix Constantii conjux, ejus videndi cupiditate incensa fuit. Hos eosdem honores Leontius ab ea sibi impendendos contendit, suc-

succensuit Imperatrix, at Constantius ipse Imperator certior factus de honoribus, qui Episcopis exhiberentur, hinc Leontio magis conciliatus est. En Episcopi verba ad Imperatricem: *Si me ad te venire volueris, debita Episcopis reverentia conservata, ego quidem ingrediar; tu autem de sublimi isto solio statim descendens, reverenter mihi obviam procedas, & caput meis manibus supponas, benedictionem acceptura, Ego sedeam, tu astes, cum jussero, sedeas.* Pene ultra modi & patientię fines erat, tantum exturqueri ab Imperatrice. Sed tantò prę clariùs hinc elucescit, quàm compertum esset Imperatori, in colendis Episcopis modum nullum esse debere.

IX. Pulcherrimè Isidorus Pelusiota Episcopos ait censores olim fuisse terrenorum Principum; Apostolicę vitę integritate & sanctimonia, exaggeratos usque adeo fuisse eorum animos, ut vel ipsis Principibus essent formidolosi: at obscurata sanctitate Episcoporum, authoritatem quoque obscuravisse: Regibus Episcopatum quidem ipsum demirantibus, at facilè despicantibus eos, qui tanto fastigio impares sunt; immo Episcopatus ipsius injuriam & dehonestationem ita ulciscentibus. *Sacerdotii olim dignitas peccantes redarguebat Reges, coercebatque; nunc verò his subjecta est. Olim enim cum Evangelicam & Apostolicam ducerent vitam, qui sacris ritè operabantur, merito regia dignitati erant terrori: nunc verò contrà regia majestas Sacerdoti. Rectè consulunt aguntque Reges. Non enim sacerdotium ladere propositum est eis sed vindicare la*am dignitatem ab eis, qui non digne administrant.* Et alibi: *Metandum esset, si qui nihil par majorum agant, parem cum illis honorem consequerentur. Ab illis majoribus etiam peccantes Reges castigabuntur, ab his ne privati quidem opulentiores: quin invito si vel pauperem aliquem ad meliorem frugem revocare contendant, exsibilantur, ut qui iisdem sepè vitiis capti teneantur, ob qua alios audent reprehendere. Quamobrem olim Sacerdos populo erat formidabilis, nunc contrà populus terrori est Sacerdoti. L.5. Ep.268. 278.*

X. Functus est hoc utroque in Episcopos honoris officio Valentinianus Imperator, ut ab illis benedici se, immo & corripi vellet, cum his verbis Episcopos hortatus est, ut quamoptimum designarent Episcopum Mediolani, quę tunc Regia erat urbs Imperii Occidentalis. *Quare hominem ita instructum in sede & gradu Episcopali jam collocate? ut & nos à quibus hoc gubernatur Imperium, ei verè & ex animo capita inclinemus; & illius reprehensionem, nam cum simus homines, errore labi necesse est, velut medicinam animorum cupidè amplexemur.* Hæc Theodoretus. *L.1. c.5.* At Ambrosius ipse de Maximo, osculo, ut moris erat, ipsum salutante: *Assurrexit, ut osculum daret. Ambros. Ep.27.*

Fundamenta jecerat Constantinus ipse mirabilis hujus societatis Christianum inter Sacerdotium & Imperium; cum Nicænum Concilium in Aula Palatii adgregaverat; ubi nec sedit, nisi ab Episcopis exoratus: præfatusque se Episcopos intueri & revereri, non secus ac Deos summi Dei majestatem & authoritatem circumferentes. Non tam illud tunc fuit Principis Palatium, quàm summi Numinis Templum, ubi Ecclesia de adversariis triumphum egit, ubi inconvulso nexu Imperio devincta est; ubi Episcopos Imperator velut filius parentes suos alloquutus est. *Euseb. de vita. Constan. L.3. c.10. Socrates. L.1. c.5. Sozom. l.1. c.18.* Unde Theodoretus. *L. 1. c. 7. Tanquam filius patris amantissimus, Episcopis & Sacerdotibus, tanquam patribus, hæc proposuit:* Ex Episcopis Constantinus eos *qui erant illustriores, sua ipsius mensa participes fecit.* Vulnera nonnullis eorum tanquam Christi Confessoribus impressa exosculatus est: *persuasus, osculo se benedictionem inde hausturum.*

XI. Tritum est illud & vulgatum, Theodosium decessisse loco in Ecclesia, quem inter Clericos occupaverat, cum primùm submonitus est ab Ambrosio, eas esse Cleri sedes; purpuraque Imperatores fieri posse, non Sacerdotes. *Nam purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Theodoret. L.1. c.17.* Voluit Nectarius Constantinopoli Theodosium in illam eandem cum Clero sedem revocare; at Theodosius eò semper major, quò se minorem gereret, recusavit, responditque, didicisse se tandem quantum intervalli inter Episcopos esset & Imperatores; porro unum sibi perspectum esse Ambrosium, qui Episcopi nomen & amplitudinem sustineret, & magisterium veritatis. *Ægrè tandem didici quid inter Imperatorem intersit & Episcopum: ægrè tandem reperi veritatis magistrum. Nam solum Ambrosium vidi Episcopum, dignum eo nomine.*

XII. Commemorat Sozomenus, *l.2. c.ult.*, terræ mandata fuisse Constantinopoli corpora Imperatorum vita functorum, in sepulchris in templo beatissimorum Apostolorum compositis; eodem verò loco sepultos fuisse Regiæ Urbis Episcopos, propter arctissimam necessitudinem Imperii & Sacerdotii, cum in rebus etiam sacris primas semper sacerdotium obtineat supra Imperium. *Imperatores Christiani consuetudine hinc ducta Constantinopoli sepeliuntur, atque Episcopi etiam quippe cum dignitas sacerdotalis Imperii dignitati par sit, imò verò in locis sacris primas obtineat.* Testatur Evagrius, *l.4. c.3.*, exædificatam esse à Justiniano, aut restauratam ædem sacram Apostolorum, ubi Imperatores & Episcopi tumularentur. *In quo Imperatores & Sacerdotes, sepeliri solent.* Textu Græco communicari videtur is honos omnibus Clericis sacris & majoribus.

XIII. Pertinet & huc quod idem narrat Evagrius, *L.3. c.32.*, jam suprà à nobis alio loco perstrictum de Euphemio, qui Imperatorem ipsum Anastasium subjugasse tum visus est; cum Imperatorio diademate illum cingere recusavit, donec chirographum ab eo expressisset, à Catholica nunquam se fide recessurum. Voluit post Anastasius scriptum illud à Macedonio extorquere, Euphemii non magis sedis, quàm fortitudinis invictæ hærede: sed maluit Macedonius sede exturbari, quàm impio Imperatori gratificari.

XIV. Agnoverat & ipse antè Ambrosius, Episcopis Regiæ Urbis ex officio incumbere, ut ne quid ausit, ne quid moliatur Imperator, quod non ipsi debeant præstare, quod non possint excusare & purgare reliquis omnibus Imperii Episcopis, in causis certè Ecclesiasticis. Cum enim ille Theodosio fidenter ob oculos poneret eas perversitates, quibus ingemiscebat Ecclesia, & quibus unus ipse medicari posset: hæc illi interim crebriùs inculcabat. *Quid respondebo postea, si &c. Quomodo hoc purgabo factum? Quomodo excusabo apud Episcopos, &c. Quomodo, inquam, hoc excusabo apud Episcopos: qui queruntur, &c. Epist.29.*

XV. Tot exemplis insignis infractæque fortitudinis contexenda fuisset Antiocheni Episcopi Babylæ constantia, si tam certa & inconcussa staret ejus fides, quàm cæterorum, quæ in hoc Caput congesta sunt. Pulcherrimis Chrysostomus eloquentiæ suæ pigmentis illustravit imperterritam sanctissimi Episcopi fiduciam, qui Imperatori ingressu Ecclesię interdixit, summovitque, donec pœnitentiæ dolore & lacrymis eluisset cædem illatam confœderati Regis filio, obsidique. *Quasi nullius pretii mancipium, sic à Dei templo exegit, &c. Ei, qui omnium dominator erat, subditus jura dedit, atque adeo adversùs eum damnationis calculum tulit. Chrysost. de S. Babyla. Et contra Gent. Tom.1. pag.741.*

De

De Philippo Imperatore ab eo verba fieri, & hunc primum fuisse Imperatorem Christianum suspicantur. Immo & dam narrationem astruunt ex Fusebio, *L.6. c.34.*, qui sparso cesse rumores ait, Imperatorem cum in pervigilio Paschæ ad Ecclesiam properasse, & ab Episcopo aditu prohibitum esse, donec confessione criminum & pœnitentia perfunctus esset; quod & ab eo strenuè factum fuisse constat. Vacillare fidem hujus historiæ existimat Baronius. *ad ann.246.* Crimen quo de agit Chrysostomus, cum Eusebio non consonant, nec congrnit morti Gordiani junioris, cujus cædis author certissimè fuit Philippus.

CAPUT LIX. *P.2. l.2. c.51.*

Qui ex officio Episcopi Aulam frequentabant, quantum ibi charitatis & constantiæ explicarent sæculo VI. VII. & VIII.

I. Episcopis Aulam frequentantibus gemini hinc & hinc effugiendi scopuli, ne mollescant, ne vilescant.

II. III. IV. Mira animi magnitudo summorum Pontificum Agapeti, Joannis & Vigilii in Palatio Constantinopolitano.

V. VI. VII. Luculentè Facundus adversùs mollitiem Episcoporum ex aula contagio. Quid Facundus de Ambrosio & Theodosio.

VIII. Verè Apostolica magnanimitas Gregorii Papa in Imperatorem Mauritium.

IX. X. XI. XII. Magni & excelsi animi consilia, in pluribus Galliæ Conciliis versata & approbata.

XIII. Intrepida Gregorii Turonensis Episcopi fortitudo in defensione Prætextati.

XIV. Exempla alia Episcoporum, magno & forti animo pro pietate in Aula certantium.

I. MUlta sunt, quæ conscientiæ; multa, quæ famæ officiant Episcoporum in Aula etiam ex officio tunc suo degentium. Prima hæc illis pertimescenda labes est, ne aura ipsa Palatii vigorem illum infringat, aut saltem emolliat, in quo propria dos Episcopatûs, & velut insigne decus. Facilè enim ex eorum indulgentia & adulatione, ex eorum vel præsentia & silentio, vita sibi quæque maxima patrocinium & authoritatem venabuntur. Altera labes est, ne viles & despicabiles evadant, non Aulicis tantùm & Proceribus et sed ipsi Principibus summis. Cum familiare id innatumque sit mortalibus omnibus, ut familiaritas contemptum pariat, pretium faciat raritas, augeatque secessus. Ut exceptioni huic residentiæ, quæ ex necessaria petitur in Palatio Principum commoratione, defensionem instruamus validiorem, hoc Capite patefaciemus, quàm Apostolica sanctissimi Episcopi libertate cum Regibus ipsis congrederentur, ut nec famæ, nec conscientiæ suæ nævos inuri sinerent illos, vel ignava assentatione, vel meticuloso silentio. Proximo autem Capite oculis subjiciemus, quo afficerentur in Aula honore, qui eam non adibat, nisi tanquam publici & censores vitiorum, & virtutum præcones.

II. Initium ducam ab Agapeto Papa, qui Constantinopolin delegatus est ad Justinianum Imperatorem à Rege Gotthorum Theodahato, postquam Amalasunthæ Reginæ, cui sceptrum debebat, necem is intulit. Invictissimè Agapetus pro fidei Catholicæ integritate depugnavit adversùs Justinianum Imperatorem & Anthimum Patriarcham. Cum verò Imperator, nisi à sententia discederet, exilium comminaretur: *Aut consenti nobis, aut exilio deportari te faciam*: respondit ille Apostolicum animi robur spirans: Sperasse se ad Christianum Imperatorem venturum; incidisse se verò in Diocletianum, Justiniani nomine dissimulatum, cujus ne vel sic quidem minas extimesceret. *Ego quidem peccator ad Imperatorem Christianissimum Justinianum venire desideravi, nunc autem Diocletianum inveni; nec autem minas tuas pertimesco. Anast. Bibl.* Ea animi celsitudine in administrationem, mox in benevolentiam excitatus est Imperator; & cum Antimum Pontifex coram eo hæreseos convicisset, accidit ad ejus genua Justinianus, & in Vicario suo Christum adoravit. Quo demum factum est, ut obvium se & exorabilem postulatis ejus omnibus præstaret, propter quæ Legatione ea fungebatur. Ideo mox ibidem Anastasius Bibliothecarius: *Tunc Justinianus Augustus gaudio repletus, humiliavit se Sedi Apostolicæ, & adoravit beatissimum Agapetum Papam. Omnia obtinuit Agapetus Papa pro quibus missus fuerat.*

III. Joannis Papæ I. fortitudo non sanè minor felicitas aliquantò etiam major fuerat, ubi Theodoricus illum Rex ad Justinum Imperatorem Constantinopolin Legatum misit. Adeo non quippè consiliis & votis obsecutus est Theodorici, qui Orientalibus Arianis aliquid patrocinii impartitum volebat: ut Catholicis ex adverso adversùs Arianos tuitionem & præsidia quæcumque posset omnia accommodaret; sibi verò mox ut in Italiam ad Theodoricum redux fuit, martyrii lauream pareret. *Anast. Bibl.*

IV. Vigilius Constantinopolin pertractus potius est, quàm missus, aut perductus: sed nec Imperatoris, nec Imperatricis in potestate fuit, ut quidquam retunderet de invicta illa Apostolici pectoris fortitudine, quæ Petri, Petrique successorum propria laus semper fuit. Audenter Vigilius contestatus est nullo se vehementiori flagrare desiderio, quam ut daretur pristinos errores suos proprio abstergere cruore: nec eam se spem abjicere, cum non Imperator Christianus, ut autumaverat, & pia quæpiam Imperatrix occurrerat sibi, sed Diocletianus alter, & altera non magis thori, quàm sævitiæ & immanitatis consors & socia. *Sed Vigilius nullatenus eis voluit consentire, sed tanta roboratus virtute, magis desiderabat mori, quàm vivere. Tunc Vigilius dixit: Ut video, non me fecerunt venire ad se Justinianus & Theodora piissimi Principes; sed hodie scio, quod Diocletianum & Eleutheriam inveni. Facite ut vultis, digna enim factis recipio. Anast. Bibl.*

V. Eundem intuebatur Justinianum, & conculcatos ab eo sæpiùs sacræ & civilis jurisdictionis limites, Facundus Hermianensis in Africa Episcopus, cum Episcopos sui ævi cohortabatur, ut ne ex eo laudem sibi quærerent, ut gratia & beneficiis Principum florerent: sed ut eos intrepidè monerent, si quid ab eis graviter peccaretur: eorum iras & comminationes fortiter ferrent. Alliàs non Pastores eos fore, sed mercenarios, qui lacte & lana ovium abutantur, ubi verò arcendi ab eis sunt lupi, fuga sibi unis consulant. *Quasi verò propter hoc tantum ordinati simus Episcopi, ut ditemur Principum donis, & cum eis inter maximas potestates consideramus, tanquam divini sacerdotii privilegiis fulti; sicubi autem fallaciis malignorum, quæ nullis temporibus defuerunt, aliquid eis inter tantas Reipublicæ sua curas subreptum fuerit, quod Ecclesiæ Dei præjudicet, vel Ecclesiæ pacem turbet; non eis debeamus, pro ipsorum salute quæ sunt vera, suggerere, & si necesse fuerit, religionis authoritate resistere, ut patiamur offensionem quoque illorum, si neci-*

ciderit, sustinere. Et ubi erit illud propheticum: Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar? nisi fortè Pastores quidem ad lac & vellera, avertendas verò luporum insidias, & tuenda ovilia desertores. L.4. c.4.

VI. Jubet porrò idem Facundus excitari Imperatores omnes exemplo Marciani, qui eò maximè summum gloriæ fastigium assecutus est, quòd in Imperatoria etiam potestate exerenda modum finemque tenuerit eum, quem in rebus sacris sacri Canones delinearunt; Canonum se defensorem venditans, & executorem, non dominum, non conditorem. *Ob hoc itaque vir temperans, & suo contentus officio, Ecclesiarum Canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor. L.12. c.13.*

VII. Illud denique pluribus confirmat Facundus, si pro Imperatoribus Sacerdotes Deo supplicent litentque, & eorum non secus ac populi peccata portent; omni ope & industria sua conniti debere, ut grave illud onus allevent, vetentque ne Principes novo illud in dies peccatorum cumulo gravent. *Si Principes non alieni sunt à populo Dei, & pro ipsis quoque offertur sacrificium, Sacerdotes etiam ipsorum peccata portent necesse est. Et ideo nec temeritati, nec arrogantiæ deputetur, si Sacerdos etiam Principem peccare prohibeat. Humanus etiam sermo est, & omni acceptione dignus, dicentis: Non aggraves onus meum, quod suscepi pro tua salute portandum: Non enim est aliud, cum dicit cuiquam Sacerdos: Nihil peccare: quàm si dicat: Sarcinam, quam pro te sustineo, noli gravare. Ac per hoc si Princeps quoque pro suis peccatis intercessorem vult habere Sacerdotem, etiam in suis peccatis castigatorem ferre non dedignetur, ut pro illo intercedens possit audiri. L.12. c.5.*

Admonet ibidem Facundus Theodosio Magni nomen, & immensum gloriæ columen partum esse, non tam frequentibus stupendisque victoriis, quàm magnanima illa humilitate, & laudatissima modestia, qua objurganti Ambrosio cessit, paruitque pœnitentiam indicenti; quippè Principes non assurgendo supra Episcopos, eosque deprimendo, sed semet illis subjiciendo; æternas sibi regiasque in cœlis sedes parare. Denique novos in Ecclesia semper futuros Theodosios, si novi reviviscerent Ambrosii; sed pusillo animo & ignavo Episcopos cum sibi, tum Principibus certum exitium creare. *Quanquam sæpè de Barbarorum præliis triumphaverit Theodosius, non tamen ex hujusmodi victoriarum frequentia, in quibus Trajano filio gehenna comparari non potest, veram meruit gloriam, sed de duplici & publica peccati sui pœnitentia, quam expugnato regali fastigio, placidè atque humiliter Antistite Ambrosio castigante, suscepit, & indictum sibi debitæ satisfactionis tempus, ab Ecclesia communione remotus implevit. Piè admodum credens, & sapienter intelligens, quod non temporali potestate, qua fuerat etiam Sacerdotibus Dei præpositus, sed ex eo pervenire posset ad vitam, quòd illis erat ipse subjectus. Unde credendum est, quia si nunc Deus aliquem Ambrosium suscitaret, etiam Theodosius non deesset. Sed cum minor est exigendi fiducia, minor & reddendi devotio.*

VIII. Eos Gregorius Magnus ad Imperatores literas dedit, in quibus tota illa splendescit Apostolicorum olim Præsulum magnanimitatis imago, ubi cum Imperatoribus congrediebantur. Cum publicata lege vetuisset Mauritus, ne Militibus Monasteriorum fores panderentur, rescripsit illi Pontifex: Tametsi sentiret cineris se pulverisque figmentum esse, non posse tamen silere, ubi cerneret legem legi Dei infestam publicari: Imperii quippè terreni fasces illi concreditos fuisse, ut iter ad cœlum complanaret, muniretque subditis, & sæculum omne Christo Christique Ecclesiæ subjugaret. Per gradus omnes nobilissimæ militiæ & Imperii dignitatum, ad Imperium demum ipsum à Deo provectum fuisse, cui rationem aliquando redditurus esset, Cur vetuisset, ne terreni milites Imperii cælesti militiæ inscriberentur. *Ego verò hæc dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis? Sed tamen quia contra auctorem omnium Deum hanc intendere Constitutionem sentio, dominis meis tacere non possum. Ad hoc enim potestas dominorum meorum pietati cœlitus data est super omnes homines, ut qui bona appetunt, adjuventur; ut cœlorum via largius pateat; ut terrestre regnum cœlesti regno famuletur. Ecce per me servum ultimum suum & vestrum, respondebit Christus, dicens: Ego te de Notario Comitem Excubitorum, de Comite Excubitorum Cæsarem, de Cæsare Imperatorem: nec solùm hoc, sed etiam patrem Imperatorum feci. Ego Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu à meo servitio milites tuos subtrahis? Responde piissime domine servo tuo, quid venienti & hæc dicenti responsurus es in judicio domino tuo. L.2. Ep.62.*

Nec minùs fortiter idem Gregorius Phocam Mauritii successorem compellavit inter nascentis Imperii sui exordia, ut priores vexationes revocaret, exactiones publicas levaret: meminisset, Principes gentium dominari mancipiis, Christianos Imperatores ingenuis moderari, liberisque præesse civibus. *Quiescat felicissimis temporibus vestris universa Respublica, cessent testamentorum insidiæ, redeat cunctis in rebus propriis secura possessio. Hoc namque inter Reges gentium, & Reipublicæ Imperatores distat, quod Reges gentium domini servorum sunt, Imperatores verò Reipublicæ domini liberorum. L.11. Ep.38.*

IX. Hujusmodi sapientiæ magnanimæ documentis claruit & Gallia nostra. In Concilio Lugdunensi I. anno 517. statutum est, *Can.2. 3.*, ut qualiscumque Episcopo contumelia illineretur, omnes sua interesse Episcopi, omnes eam sibi illitam fuisse existimarent à Principibus terræ: si ab Ecclesia, vel ab ipsis secederet Rex, vel ab eorum communione, tum omnes ipsi in Cœnobia se abderent, nec inde prodirent nisi Rex eos omnes pristinæ benevolentiæ argumentis exhilarasset. *Ut si quicumque nostrûm tribulationem quamcumque, vel amaritudinem, aut commotionem fortasse potestatis necesse habuerit tolerare, omnes uno cum eodem animo compatiantur; & quidquid vel dispendiorum obtenta causa unius susceperit, consolatio fraterna anxietatis relevet tribulatos. Quod si Rex præcellentissimus ab Ecclesia, vel Sacerdotum communione alterò se suspenderit, locum ei dantes ad sanctæ matris gremium veniendi, sancti Antistites in Monasteriis se absque ulla dilatione recipiant, donec pacem integram sanctorum flexus precibus restituere pro sua potentia vel pietate dignetur. Ita ut non unus quicumque prius de Monasterio discedat, quàm cunctis generaliter fratribus fuerit pax promissa, vel reddita.* Mira & suavissima Episcoporum conjuratio in Principem cuiquam illorum succensentem, ut ne sibi ipsi mutuò deessent, ut Principem commitigarent, & exarmarent humilitate, obsequio, precibus, unanimitate fraterna, reciproca commiseratione.

X. Efferbuit vehementissimè Concilium Parisiense III. non in eos tantùm, qui res Ecclesiæ involaverant, Regiæ concessionis obtentu, sed etiam in Episcopos, qui nimium patienter & sedatè id tulerant, indulgentiaque, aut ignavia potiùs sua aluerant sacrilegorum hominum insolentiam, quam Ecclesiæ fulminibus disjicere & proterere debuerant. *Competitoribus etiam hujusmodi frænos districtionis imponimus, qui facultates Ecclesiæ sub specie largitatis regiæ, improba subreptione pervaserint. Sera de his rebus pœnitudine commonemur, cum jam antecessis temporibus contra hujusmodi personas.*

Ca-

Canonum suffulti præsidio, ut Sacerdotes Domini erigere debuissent. Eadem censurarum tela intentavit hæc Synodus iis omnibus, qui Regum humanitati imponerent, eorum ut authoritate res alienas usurparent; aut ut virginem invitis parentibus, viduamque surriperent. Denique in eo Concilio decretum est, ut si se quis authoritate Regia sola in Episcopatum quempiam intruderet, citra consensum Metropolitani, vel Episcoporum Provinciæ, nemini Episcoporum pro Episcopo haberetur, ni vellet ipse Coepiscoporum communione abstineri. *Quod si per ordinationem regiam, honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate præsumpserit, &c.* Can.16. 8.

XI. In Santonensi Concilio sub Leontio Burdigalensi Metropolitano, sede ejectus est Emerius, quem Rex Clotarius Santonensi Episcopatu donaverat; aliusque ejus in locum subrogatus est Episcopus. Et Emerius quidem à Childeberto Clotarii filio pristinæ dignitati restitutus est; sed immortale jam sibi decus conciliaverant hujus Concilii Præsules, invicta sua constantia; quam & sapientiæ mox documento insigni illustrandam censuere, dum tempori procelloso obsecuti sunt, eique cesserunt authoritati, cui tum reluctari non dabatur, nisi graviorem adhuc tempestatem quampiam in se & in Ecclesias suas concitatam vellent.

XII. Vetuit Concilium Turonense II. Can.1. ne Episcopi Concilio se Provinciali subducerent, quamvis excusatione Regiæ jussionis ut possent; quippè verissima charitate nulla non perfringi humana debere repagula. *Sine cujuslibet excusatione persona, id est, privata, vel Regia, &c. Neque per impedimentum ordinationis regiæ, & Apostolo prædicante: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, &c. Non debet spiritali operi etiam regale præferri præcepto, cum primum in Ecclesia sit mandatum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Unde non debet præcepto Domini personam cujuslibet hominis anteponi, neque debet terrenæ conditionis actio, vel persona terrere, quos Christus spe crucis armavit*. Quæ proficisci sanè haud potuere, nisi ab illa animi inconcussa firmitate, quæ Christi principes addecet ministros. Denique anathemate innodavit hæc Synodus Prælatos, si qui se eorum Concilio Provinciæ suffurarentur, humanis affectibus avocati. Alibi porrò à nobis declaratur, ut nihil obstrepat hoc decretum canonicis alibi statutis, quæ jussioni Regiæ Episcopos morem gerere jubent.

XIII. Remisisse quamplurimum videtur Apostolicus ille Episcoporum vigor in Concilio Parisiensi, ubi sub Rege Chilperico ventilata est causa Prætexati Episcopi Rotomagensis. Sed languentibus aliis excanduit mirum in modum Gregorius Turonensis in Episcopos, quo & scriptis exarata est hujus Concili historia. Cum enim Collegas cerneret Gregorius consternatos, magno & excelso animo ad eos peroravit, Episcoporum esse muneris, & eorum potissimum, qui altiùs in gratiam & amicitiam Regis penetrassent, ea illi ut insusurrarent consilia, quæ & regiam dignitatem, & sanctitudinem redolerent Episcopalem: ne Rex dehonestando nunc Episcopatu, suo ipse Regno nominique ignominiam inureret sempiternam; & ne Episcopi Regi suppalpantes, ipsi ipsisque sibi æternum pararent interitum. *Attenti estote, ô Sacerdotes Dei! & præsertim vos, qui familiares esse Regi videmini; adhibete ei consilium sanctum atque Sacerdotale, ne exardescens in ministrum Dei pereat ab ira ejus, & regnum perdat & gloriam, &c. Nolite silere, sed prædicate, ponite ante oculos Regis peccata ejus, ne fortè ei mali aliquid contingat, & vos rei sitis pro anima ejus.* L.5. c.18. Etsi complures in ea Synodo torpore peccarent & ignavia, duo tantùm ex Episcopis perfidiosè Regi blanditi sunt, clam renuntiantes ei, quæ palam dixisset Gregorius. Succensuit ei primò Rex, mox minas exaggeravit, at invictus æquè ille & blanditias risit, & minas; & invitante Rege, ut ciborum aliquid delibaret, ne intingere quidem dignatus est, donec juramento se constrinxisset Rex, legibus se & Canonicis regulis nihil derogaturum. Testificabatur enim Gregorius, illos sibi suavissimos esse cibos, illas optatissimas delitias Episcoporum, Dei implere voluntatem. *Noster cibus esse debet facere voluntatem Dei. Rex, porrecta dextera, juravit per omnipotentem Deum, quod ea, quæ lex & Canones edocebant, nullo prætermitteret pacto.*

Sed ut paucis rem absolvam, minæ, blanditiæ promissiones, dona Regis & Reginæ, qui in Prætextati exitium jurati advenerant, nunquam potuere animos Episcoporum vel infringere, vel emollire, ut æquius aliquid in Prætextatum pronuntiarent, qui fallacibus quibusdam delusus delinimentis, sua se confessione reum prodens, quasi ita Regis iram sedaturus, exilio mox deportatus est, nulla in eum Episcopali depositionis sententia.

XIV. Si ea fuit Gregorius Turonensis fide, ea integritatis fama, & insucata sinceritatate, ut de seipso dicenti, nemo non crediderit: plus aliquantò ei habebitur fidei, aliorum Episcoporum constantiæ ubi suffragabitur. Cœterorum Episcoporum consensum, immo & subscriptionem expugnaverat Clotarius Rex, ut proventuum Ecclesiasticorum tertiam partem extunderet, & fisco inferret. Unus Turonensis Episcopus Injuriosus constantissimè repugnavit: nec enim à Rege spoliari debere Sponsam Christi, à quo posset ipse regno exui; nec fiscum patrimoniis pauperum infarciendum, è quo potiùs deceret Regiæ largitatis effluere torrentes. His ille fidenter dictis in suam se, insalutato Rege, Ecclesiam recepit. Clotarius iram cælestem veritus, Episcopalis amplitudinis vindicem, metuque perculsus, ne B. Martini ultrix ira in se detonaret, Turonensem Episcopum muneribus placavit, & à cœptis omnino destitit. *Viriliter hoc B. Injuriosus respuens, subscribere dedignatus est, dicens: Si volueris res Dei tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet; quia iniquum est, ut pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stipe tua horrea repleantur. Et iratus contra Regem, nec vale dicens, abscessit. Tunc commotus Rex, misit post eum cum muneribus, & hoc, quod fecerat, damnans.* L.4. c.10. 25. Plura id genus alia obvia se dabunt, historicos ejusdem Gregorii Commentarios pervolutanti. L.5. c.2. 20. 44.

CAPUT LX. *P.2. l.2. c.5.*

Quo tunc cultu, quibus honoribus Imperatores, Reges, Proceres reverentur Episcopos, cœterosque Clericos, sæculo VI. VII. VIII.

I. Aulicorum reverentiam sua Episcopis sanctitas conciliabat.

II. Eminet suo quodam modo Sacerdotium Regno.

III. IV. Quibus obsequiis Constantinopolitani Imperatores coluerint Romanos Pontifices, ad eorum prostrati vestigia.

V. Imperatores monet Gregorius Constantinum Magnum Episcopos observasse, non secus quàm Deos.

VI. VII. VIII. IX. Quàm humaniter & officiosè Galliæ Reges cum Episcopis congrederentur. Quo honore Clericos à Laicis coli voluerit Concilium Matisconense.

X. XI. Qua veneratione Episcopos prosequerentur Hispaniæ Angliaque Reges.

XII. In Oriente erat & omnium in Episcopos propensissima veneratio.

I. HOC jam Capite fidem liberabo superius desponsam de summis honoris & reverentiæ documentis Procerum, Regumque ipsorum in Episcopos. Ut omnibus sit exploratissimum, nec profectiones eorum ad Aulam, nec dum serviunt Ecclesiæ necessitatibus, commoratione eviluisse Episcopatum, quin ex adverso hinc non mediocrem eis existimationis & reverentiæ accessionem esse factam, cum eorum inter Aulicos præsentia, vita, & promicans undique pietas, vitiorum censuram virtutumque omnium splendidissimam effigiem omnium oculis ingereret.

II. Extra controversiam erat apud pios quosque etiam Imperatores, quod scripserat Symmachus Papa Anastasio Imperatori, Sacerdotii amplitudine æquari saltem Imperii dignitatem: vel etiam tantò superari, quantò amplius est ad gloriam, cœlestes dispensare dignitates, opesque, quàm terrenas. *Conferamus honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum distat, quantum illi rerum humanarum curam gerit, iste divinarum. Postremò tu humana administras, ille tibi divina dispensat. Itaque ut non dicam superior, certè æqualis honor est. Epist.7.* Moris erat, ut occuparent Imperatores, & ad Romanum Pontificem literas darent, honoris ergo, sive Imperii sui, sive Pontificatus ejus exordio. Ea quippe reverentiæ testificatione significabant, vinculo se individuo cohærere velle Sedi Apostolicæ, fideique Ecclesiæ Catholicæ. *Catholici Principes quidem semper Apostolicos Præsules institutos suis literis prævenerunt, & illam confessionem fidemque præcipuum tanquam boni filii quæsiverunt, &c. Omnes Catholici Principes sive cum Imperii gubernacula susceperunt, sive eam Apostolica Sedi novos agnoverunt Præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt, ut se doceat eius esse consortes.*

III. Episcopi illi ipsi, quos Hormisda Papa Constantinopolin mittebat, dum Imperatorem ipsum alloquerentur, non aliter Papam, quàm Imperatoris Patrem designabant. *Non hoc nobis Pater vester Sanctus præcepit, &c. Pater vester scripsit Episcopis generaliter, &c. Post Ep.4. Hormisd.* Ubi Joannes Papa I. à Theodorico Rege Constantinopolin missus est, effudit se illi obviam Urbs tota, cum crucibus & facibus ad duodecim usque lapidem, Principibus Apostolorum tanto tum depenso honore, quibus & illud Justinus Imperator obsequii præstitum voluit, ut eorum successorem in terram prostratus adoraret, ab eoque coronam Imperii acciperet. *Occurrerunt B. Joanni Papæ à milliario duodecimo omnis Civitas cum cereis & crucibus in honorem. Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, &c. Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, humilitavit se pronus in terram & adoravit Beatissimum Joannem Papam, gaudio repletus, quia meruit temporibus suis Vicarium B. Petri Apostoli videre in regno suo, de cujus manibus cum gloria coronatus est Augustus. Anast. Bibl.* Iisdem honoribus Agapetus quoque Papa à Justiniano exornatus est, ubi à Theodato Gothorum Rege missus Constantinopolin venit. *Tunc piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus humiliavit se Sedi Apostolica, & adoravit Beatissimum Agapetum Papam.* Frustravit his honoribus Vigilium Justinianus, sed eam jacturam populus Constantinopolitanus resarsit. Audi ut rem narrat Anastasius Bibliothecarius: *Tunc obvius est ei Imperator, & osculantes se, cœperunt flere, & plebs illa psallebat ante eum usque ad Ecclesiam Sanctæ Sophiæ dicens: Ecce advenit dominator Dominus, &c.* Usu receptum erat, ut adeuntes Papam, illum protinus adorarent; ut ex Martini Papæ I. Epistolis liquet. *Cras occurremus, & adorabimus Sanctitatem vestram. Epist.1. Anast. Bibl. Collect. pag.75.* Adorabant autem prostrato humi toto corpore.

IV. Filios & dominos semper vocat Imperatores Agatho Papa in iis literis, quæ sexta Synodo continentur. *Act.1. Ep.4. 18.* Nec secus dicendum de Leone II. ubi Constantini Pogonati moderationem suique depressionem commendabat, qui Episcopis se immiscere dignatus esset, tanquam Collegam eorum: *Ut paululum seposito regali fastigio, unum se de Collegio Sacerdotum pro zelo Dei adnumerari concupisceret.* Invitatus ab Imperatore Constantinus Papa, ut Constantinopolin pergeret, itineri se commisit cum duobus Episcopis, ut jussis pareret, *Sanctissimus vir jussis Imperialibus obtemperans.* Ubi primum Hydruntum attigit, jussit Imperator, ut eo illum cultu & honore urbes omnes exciperent, quo Imperatorem, idque Magistratibus omnibus curæ esset. *Ut omnes Judices ita eum honorificè susciperent, quasi ipsum præsentialiter Imperatorem viderent. Baron.ann.709. 710.* Septimo à Constantinopoli lapide Imperatoris filius ei obviam prodiit, cum Proceribus Aulæ, Patriarcha & Clero; denique quando primùm congressus est cum Pontifice Justinianus II. diadema Regium capite gestans pronus in terram accidit Pontifici, ejusque pedes exosculatus est. *Die qua se vicissim viderunt, Augustus Christianissimus cum Regno in Capite sese prostravit, pedes osculans Pontificis, deinde in amplexum mutuum corruerunt.* Cum denique Luitprandus Longobardorum Rex Romam venisset cum exercitu, ut furore Barbarico eam popularetur, Gregorii II. Papæ verbis ita deterritus est, ut ad pedes ejus statim provolveretur: *ita ut se prosterneret ejus pedibus;* ante tumulum verò Petri omnibus se regiæ dignitatis insignibus exuerit.

Videri potest & Justinianus Imperator Agapeti pedes exosculatus esse, cum hæc sint Anastasii Bibliothecarii verba: *Piissimus Augustus Justinianus humiliavit se Sedi Apostolicæ, & adoravit Beatissimum Agapetum Papam.* Necnon & Justinus I. Joannis Papæ oscula pedibus fixisse videtur apud eundem Anastasium. *Justinus Augustus dans honorem Deo, humilitavit se pronus in terram, & adoravit Beatissimum Joannem Papam.* Infrà demonstrabimus, usitatissimum id fuisse, ut honoris causa supplices Summorum Principum pedes oscularentur. Ita minimè mirum erat, eodem si defungerentur honore in eum, qui expressissima est Regis cœlestis imago, Regumque Regis.

Maximè verò si revolvas animo, idem honoria habitum fuisse persæpè Episcopis nulla præcipua præcellentibus prærogativa. Scribit Hieronymus plebis turbam Epiphanii pedes exosculatum esse. *Nonne ad eum omnis ætatis & sexus turba confluebat, pedes deosculans. Ep.61.* Qui sub Amphilochii nomine Beati Basilii vitam scripsit, tradit Presbyterum, cujus Parochiam visitabat, pedibus ejus oscula fixisse. *Obviam factus honorabiles Basilii pedes est deosculatus.* Quin & ad Ambrosii pedes provolutum fuisse Theodosium, author est Paulinus. *Christianissimus Imperator provolutus pedibus Sacerdotis, testabatur, meritis & orationibus ejus se esse servatum.* Retinebatur & priscus usus, ut in privatis etiam congressibus Principes summi peterent ab Episcopis se benedici. Eo alludit Symmachus Papa in Epistola 7. ad Anastasium Imperatorem. *Tu Imperator, à Pontifice baptismum accipis, orationem poscis, benedictionem speras, pœnitentiam rogas.* Beatus Nicetius ille invicti animi Trevirensis Episcopus Justinianum objurgabat, quòd Episco-

pos

pos exulare jussisset, à quibus benedici sibi potius flagitare debuerat. *Patres à quibus benedictionem expectare debuisti, in exilium transmisisti.* Et benedictioni adddebatur semper imprecatio quædam pia. Id quippe animadverti fas est in Collatione Constantinopolitana inter Catholicos & Euthychianos, sub eodem Justiniano. *Imperator Epiphanium Patriarcham dimisit, secundùm morem, oratione facta pro ipsius pietate.*

V. Quanquam autem uni Papæ impensi fuissent hi honores, eorum tamen gloria in omnes resunderetur Episcopos. Et sanè aculeatis quibusdam Mauritii Imperatoris verbis extimulatus Gregorius Magnus, rescripsit, colendos esse Episcopos ab Imperatoribus ipsis, tanquam Ministros summi ipsorum domini: in Scripturis Sacerdotes Angelos vocitari, & Deos: noluisse Constantinum de eorum causis Judicem sedere, quod hominum non sit Deorum esse Judices; denique vel Gentilium exemplo suffundi, & verecundari debere Christianos, cum tantum illi observantiæ & obsequii offerant eorum Ministris deorum, qui lapides & ligna sunt. *Et Pagani Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum si Christianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani Principes honorem impendere Sacerdotibus noverunt; qui diis ligneis & lapideis serviebant. Hæc ego pietati dominorum, non pro me, sed pro cunctis Sacerdotibus suggero.* L.4. Ep.31.

VI. Concilii Arverni Episcopi Epistola ad Theodebertum Regem scripta, dominum & filium vocant. Chilpericus Rex Brennacensis Concilii Episcopos interpellans adversùs Gregorium Episcopum Turonensem, Episcopos primum consalutavit, & benedictione ab iis impertitus est. *Dehinc adveniente Rege, data omnibus salutatione, ac benedictione accepta, resedit.* *Greg. Turo. L.5. c.49.* In Concilio Matisconensi II. jussi sunt laici, quacumque fulgeant dignitate Clericos majores humillimis revereri obsequiis, aperiendo capite, & consalutando, si utrimque equis veherentur; exscendendo equis, si Clericus pedes esset, ut retorqueretur in Deum honos ministris ejus oblatus, & Mysteriorum ejus dispensatoribus; utque his reverentiæ & charitatis significationibus conspicuis, charitas, quæ in precordiis latet, & quæ Deus ipsemet est, explendescat. *Statuimus ut si quis sæcularium quempiam Clericorum honoratorum obviam itinere habuerit, usque ad inferiorem gradum honoris venerauter, sicut condecet Christianum, illi colla subdat, per cujus officia & obsequia fidelissima, Christianitatis jura promeruit. Et si quidem ille sæcularis equo vehitur, Clericusque similiter, sæcularis galerum de capite auferat, & Clerico sincera salutationis munus adhibeat. Si verò Clericus pedibus graditur, & sæcularis vehitur equo sublimis, illico ad terram defluat & debitum honorem prædicto Clerico sinceræ charitatis exhibeat, ut Deus qui vera charitas est, utrisque lætetur & dilectioni suæ utrumque asciscat.* *Can. 15.*

XII. Concilium Metense anno 590. jussu Childeberti Regis coaluit, ut judicium institueretur de Ægidio Remensi Archiepiscopo, conspirationi in Regis vitam initæ, ut ferebatur, implicato. Illico cum Rege Episcopi expostularunt, quod Collegam invadi & carceri includi jussisset, nullius adhuc sceleris convictum. Cessit Rex justis querelis, Episcopum libertati reddidit & Ecclesiæ suæ. *Tunc ab aliis Sacerdotibus increpatus, cur hominem absque audientia ab urbe rapi, & in custodiam retrudi præcepisset, permisit eum ad urbem suam redire.* *Greg. Turo. L.10. c.19.* Decimo post mense rursus coivit Concilium, ubi Ægidius convictus, confessus & Episcopatu dejectus est, donante illum Rege Episcoporum precibus, ne morte lueret. *Obtenta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lectis Canonum sanctionibus, removerunt.*

VIII. Quàm chari & venerabiles Regibus essent in Aula Episcopi, ex his rursum collige. Gaudebant Reges gestiebantque Episcopos habere convivas, & eorum recreari se benedictione. Accipe quæ de seipso narrat Gregorius Turonensis: *L. 6. c. 5.* *Postulat Rex, ut accepta benedictione discederet. Ait enim, Dicam, tibi ô Sacerdos! quod Jacob dixit ad Angelum, qui ei loquebatur: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et hæc dicens, aquam manibus porrigi jubet, quibus ablutis, facta oratione, accepto pane, gratias Deo agentes & ipsi accepimus, & Regi porreximus, haustoque mero, vale dicentes, discessimus.* Audi nunc Guntrannum Episcopos invitantem, mensæ ut accumberent suæ, sibique bene precarentur. *Rogo ut in domo mea crastina die vestram promerear benedictionem, fiatque mihi salus in ingressu meo, ut ex hoc salvus fiam, cum super me humilem vestrarum benedictionum verba defluxerint.* *L.8. c.1. 2.* Nec in ædibus Gregorii Turonensis idem Rex abnuit vesci, cum aliò properaret. *Surrexi ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione mea Eulogias Beati Martini dignaretur accipere. Quod ille non respuens, hausto poculo, abscessit.* Denique prandio Regis interfuere omnes Episcopi, qui & eorum singulos compulit, ut aliquid Psalmorum decantarent, quo Epulas regias religioso hoc concentu recrearent. Cum Reges ad Episcopos literas dabant, Patres & Pastores Apostolicos illos compellabant. Cum rescriberent Episcopi, filios Ecclesiæ Catholicæ appellabant. *Conc. Gall. Tom.1. pag.517. Formula Marcul. Du Chesne Tom.1. p.868. 877. &c.* Nondum exciderat animo Episcoporum Galliæ facinus illud B. Martini jam memoratum, qui plus honoris habuit sacerdoti secundi Ordinis, quàm Imperatori. Qua de re audi quid scripserit Fortunatus Episcopus Pictaviensis. *Illico procurrit res gesta Palatia complens: Hoc, quod apud Sanctum fuit ordine Presbyterali Augustus conviva minor.* L.2.

IX. Difficile dictu est, utri plus admirationis impendi debeat, Pietati Regum, qui hac sui laudabili dejectione, ipsum Regni fastigium provehebant: an Episcoporum sanctitudini, qui majestatem Episcopatus illustrabant Apostolicæ vitæ splendore. Pietas Regum in Episcopos, ne ipsa quidem horum morte terminabatur. Honori sibi cessurum duxit Clotarius Rex, Beati Medardi Noviodunensis Episcopi corpus humeris suis extulisse. *Suis ipsius humeris corpus extulit sanctissimum.* *Surius die 8. Junii c.22.*

X. Certatim quoque Gothi Reges colendis Episcopis religionem suam insignire gestiebant. Episcopi Concilii I. Braccharensis Suevorum Regem Theodemirum, *gloriosissimum atque piissimum filium* dixere. Rex ipse Episcopos Concilii Lucensis Patres consalutavit. *Cupio sanctissimi Patres.* Usque adeo seipsum dejecit Recessuintes Rex coram Episcopis Concilii VIII. Toletani, ut hac animi modestia & spontanea tanti culminis depressione coacti sint confiteri, splendidius aliquid ipso regni diademate ostentari. *Adest Serenissimus Princeps summo laudum titulo gloriosus, qui sese nostro cœtui reddens acclinem. Cum tam piè humilem agnovissemus ejus animæ voluntatem, & tam sublimis gloriæ celsitudinem videremus acclinem, &c. Quanto extulerat Principem humanitatis ordo sublimis, &c.* Ervigius Rex iisdem insistens vestigiis, eodem quoque religioso cultu veneratus est Episcopos Concilii XII. Toletani. *Adfuit Princeps humilitatis gratia plenus, & claro pietatis cultu conspicuus, qui nostro se cœtui acclivem exhibens ac devotum, &c.* Exordium sermonis sui Rex duxit à longè pulcherrimo hoc encomio Episcopalium Conventuum

contestatus pondere suo gravari & ruiturum orbem, nisi Episcoporum Conciliis sustentaretur. *Non dubium est, Sanctissimi Patres, quod optima Conciliorum adjutoria ruenti mundo subveniant.* Fuit & quod magis stupeamus in Concilio Toletano XIII. ubi proposuit Rex, & Episcoporum judicio permisit, quæ à Patribus statuta edi cuperet. *Ecce Sanctissimi Pontifices, coram cœtus vestri reverentia humilis devotusque prosternor, reclivis adsisto, pronus obstipalor: votorum meorum studia vestris judiciis dirimenda committens. Nec enim fas est quemquam, etiamsi bonum sit opus, sine consilio agere; cum tamen multum prosit, bona cum consilio bonorum exegisse.* Ulterius etiam progressus est Egica Rex cum Patribus Concilii Toletani XV. supplex & in terram prostratus, eorum judicio permisit gravissima Regni negotia. *Egica Princeps in medio positus Pontificum, humoque prostratus, Sacerdotum Dei se commendat orationibus. Deinde surgens, &c.* Vetusto more, ut apparet, inolitum erat, ut Reges ad Episcopos non accederent, nisi ut primùm ab iis benedici sibi expeterent, ut liquet ex Concilio Toletano XVII. ubi rursum Egica Rex Episcopos cultu eodem veneratus est, & tum demum eorum examini & voluntati subiecit causas tum Ecclesiasticas, tum civiles omnes, quæ ad eum relatæ fuerant. *Gloriosissimus Princeps in medio nostri consistens, inclytum caput reclinans, sese à nobis benedici poposcit, &c. His actis, tomum obtulit, inquiens, &c. Ea, quæ tomus iste continet, vel alia, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam pertinent, seu diversarum causarum negotia, quæ se venerabili cœtui nostro ingesserint audienda, gravi ac maturo consilio pertractetis, atque judiciorum vestrorum edictis justissimè ac firmissimè terminetis.* Inter Gotthos Italiæ Reges Totila ad prandium invitatus ab Episcopo sanctissimo Canusino, supra illum sedere cunctanter recusavit; sedit autem ad ejus dexteram. Ita enim Gregorius Magnus in Dialogis refert: *Cum ventum esset ad mensam, Rex discumbere noluit, sed ad Sabini venerabilis dexteram sedit. Greg. Dial. L. 3. c. 5. Baron. an 543. n. 13.*

XI. Sæculum nobis quoddam aureum expinxit Beda, *L. 3. c. 26.*, in Insulis Britannicis, ubi Clerici, Monachique omnes ea erant sanctitatis fama & veneratione apud Laicos, ut quocumque se illi conferrent, accurrerent omnes turmatim, ut illa se benedici lingua, illa consignari manu obtinerent, quæ cælestium gratiarum esset dispensatrix. *Unde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita ut ubicumque Clericus aliquis aut Monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur & jam si in itinere pergens inveniretur, accurrebant, & flexa cervice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant.*

XII. De Ecclesia Orientali dictum est initio hujus Capitis, ubi diadema Imperii toties abjectum spectavimus ad pedes summorum Pontificum, ex quo novi luminis & splendoris non parum ejus auro & gemmis accrescebat. Hoc unum ex Theophane addam, qui solemnem exhibet Processionem diei Festi Dedicationis, ubi Patriarcha Constantinopolitanus Menas Imperatorio curru sublimis vehebatur, Imperator pedibus incedebat, promiscuè cum plebe, Litanias unà decantans. *Patriarcha Mena in Imperatoris curru sedente, & Imperatore ipso inter plebem procedente.* Nunquam splendidiorem triumphum egit Justinianus; hac quippe modestiæ & religionis pompa inanis priscorum omnium triumphorum apparatus strepitusque superabatur.

CAPUT LXI. *P. 2. l. 2. c. 57.*

Aulæ frequentatione enervatum non fuisse Episcoporum vigorem, temporibus Imperii Carolini.

I. Aulæ discrimina & scopulos facilè declinant Episcopi, si eò non pergant, nisi cogente necessitate.

II. Stupenda Hincmari Remensis constantia.

III. Plura ejusdem Hincmari magnanimitatis documenta.

IV. De Fulcone ejus successore.

V. Alia exempla ejusdem vigoris.

VI. De B. Dunstano.

VII. De S. Romualdo Abbate.

VIII. Exempla Ecclesiæ Græcæ.

I. NOnnihil ab Aula discriminis imminet Episcopis, imminet & non parum tum Ecclesiæ, tum Aulæ ipsi periculi, ex diutina Episcoporum ab Aula absentia. Cum enim in penetralia graviorum quarumcumque causarum Ecclesiasticarum, tam altè admissi sint Reges, verendum utique est, ne Canones, ne libertates Cleri in Regiis Consiliis non satis pateant, aut non satis valeant, nisi eò interdum accedant Episcopi, illis & illustrandis & propugnandis adversùs pietatis & Ecclesiæ latitantes adversarios. Formidolosus utrimque declinabitur scopulus, si Episcopi eò non proficiscantur, nisi ut necessitati serviant, & periclitantibus Ecclesiæ legibus præsidio sint.

II. Eorum exempla, quos Aulæ contagio pestifero velut afflatu mollivit, & ad vilissima assentandi studia inflexit; contrariis refellenda sunt eorum exemplis, quorum & minis infractus, & blanditiis inaccessus Apostolici pectoris vigor, Aulæ contemptu Aulicos Proceres in sui tandem admirationem & amorem traduxit. Ejusmodi fuit Hincmarus, in responsione ad Regem Ludovicum III. Ludovici Balbi filium, qui electionis Canonibus injuriosæ confirmationem in Ecclesia Belluacensi ab eo expugnare contendebat. Statim Hincmarus contestatur, eum se Regem Episcopis præstare debere, quales se antecessores ejus priscis Episcopis præstabant; si & Episcopos velit eadem atque olim in Reges esse observantia. *Vos autem Sanctæ Ecclesiæ & ejus Rectoribus, atque mihi servate, quod illi conservaverunt. Hincmar. Tom. 2. pag. 193.* Non eam se senio & canis suis maculam inuri passurum, ut vel timore frangatur, vel excæcetur cupiditate, & Canonum contaminatione Episcopatum suum dedecoret. *Nolite retribuere mala pro bonis, suadentes, non tamen auxiliante Domino persuadentes, ut in senecta mea declinem à sacris regulis, quod nec pro cupiditate, nec pro amore, vel timore hactenus feci, ut à gradu Episcopali, quo per triginta & sex annos gratia Dei usque modò functus fui, meritò decidam.* Ea, quàm Rex petit, divinarum Canonicarumque legum remissione & contaminatione & suam regiam & professionem labefactari, adeoque tam Regi eam, quàm sibi exitio fore. *Etsi vobis consensero, ut contra divinas & humanas leges, & contra vestram & meam professionem faciatis, me perdam, & vos non salvabo.* Mortem denique, quæ intentatur, voto sibi potius esse, quàm terrori, cum mori jam sibi non aliud sit, quàm ruenti jam carceri subduci, hoc est, corpore absolvi, in quo non tam vitam, quàm diutinam mor-

tem

tem protrahat. Ita sentire se præ se ferebat, qui eo ævo in Aula omnium frequentissimus fuerat. *Sed utinam aut per vos, aut per quemcumque sibi placuerit, educat me Dominus de isto carcere, videlicet infirmo & senili corpore, ad eum, quem sua gratia largiente ex toto corde desidero, videndum.*

Ex his facilè intelliges, qui sic animo comparatus, sic munitus erat, eum nec blandis, nec asperis à Canonum defensione discessurum fuisse. *Et scitote certissimè quia Domino adjuvante, nec quibuscumque, nec quorumcumque terroribus, vel blanditiis, ex hac causa unde agitur, à sacris legibus & regulis deviabo.*

III. Hoc Episcopali Hincmari vigore effervescebant quandoque & alii Episcopi ejus ævi. Ideo & Carolus Calvus, ejus Ludovici, de quo paulò antè avus, eorum correptionibus, forsan & excommunicationis comminatione perculsus, studuerat Ecclesiæ satisfacere, & damna resarcire Beneficiorum, quæ Laicis donasset: nec à Regia majestate alienum duxerat, ab Episcopis veniam orare, & manuum impositionem suscipere. Audi ut duarum congregati Episcopi Provinciarum ad Ludovicum Germaniæ Regem, Caroli Calvi fratrem scripserint. *Nam idem frater vester & divina inspiratione, & Sacerdotali redargutione, & etiam ab Apostolica Sede commonitus, ex aliqua parte, quæ perperè egit, correxerat; quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, gemebundus quærebat:* Apertiùs Hincmarus ad Carolum ipsum verba faciens; *Tom. 2. pag. 133. 322. 599. Etiam in Carisiaco, quando veniam petentes ab Episcopis qui adfuerunt, manûs impositionem accepistis.*

Vociferebatur excelsi & indomiti animi Episcopus, cogi se divina lege, ut Principem moneret, & frequens illi inculcaret, quæ ad propriam salutem necessaria essent, & ad optimam Regni administrationem. *Quia carissima dominatio vestra, immo divina jussio mihi præcepit, ut quæ ad salutem, & vestri nominis ac ministerii dignitatem pertinere scio, non taceam, &c. Et ideo hinc tam inculcanter scribo, quia propter Regem Regum tacere, quæ saluti & utilitati vestræ necessaria esse cognosco, non audeo; ad cujus judicium vos, & ego veniemus, &c. Conc. Dux. Cello. pag 410. &c.*

Subjicit exemplum Theodosii, qui dum se Ambrosio corripienti subdidit, gloriæ luculentioris cumulum sibi adjecit, quàm dum sibi toties hostes Imperii nominisque Romani subderet. Addit felicissimos semper fore Episcopos, qui inciderint in Imperatores Theodosii similes: beatissimos vicissim Imperatores futuros, quibus res fuerit cum Episcopis ab Ambrosio non recedentibus. *Mementote Theodosii & Ambrosii. Quia excessit ut homo Theodosius, corripuit eum, ut verus Sacerdos Ambrosius, & recepit patienter atque humiliter per illum divinam correctionem Theodosius. Felix Imperator, qui suo tempore talem habuit Sacerdotem, &c. Felix Sacerdos Dei Ambrosius, qui in tempore talis fuit Imperatoris, Felices ambo, & Sacerdos, & Imperator, quia ne ira Dei pro excessu descenderet super Imperatorem, habuit suo tempore Sacerdotem, &c.*

Postremò ita Hincmarus profitetur nullo se privato affectu agi, sed uno Ecclesiæ universalis amore, & Episcopatûs charitate, qui unus est in universalitate etiam sua; denique eo se incitari zelo, quo pii Episcopi, procul spe, procul timore, unum id concupiscunt, veritati sanguinis & vitæ impendio litare. *Zelo videlicet universalis Ecclesiæ, quæ domus Dei est, & sacri ordinis Sacerdotii, quod unum in omnibus Episcopis est, & officii mea exiguitatis; legens electos Dei propter leges paternas etiam mortem corporis appetisse.*

IV. Manavit & in Hincmari successores intrepidi vigor hic animi, quos inter clarissimus fuit Fulco, qui in Aula Caroli Calvi & Ludovici Balbi primævam ætatem contriverat: quique post Remensis Ecclesiæ infulas assecutus, Regni etiam gubernacula tractaverat impubere adhuc Carolo Simplici Rege. Rescito autem ille hoc statuisse apud se Regem, ut ope Normannorum, tunc gentilitia superstitione non dum exsolutorum, uteretur, ut reliquas Regni partes sibi subjiceret; quo infideles in fideles immittebantur, & Pagani de Ecclesia ac fide Christi triumphaturi videbantur; literas ad eum dedit, quales dari consentaneum erat ab Hincmari successore, quales ab Ambrosii æmulatore. Monet Idololatris contra fideles confœderari, & idolis adglutinari, cognata esse flagitia. *Nihil enim distat, utrùm se quis Paganis societ, an abnegato Deo idola adoret.* Christo terga vertere, qui se ejus hostibus consociet. *Deum relinquitis, cum vos ejus hostibus sociatis.* Præposterum esse, ut Regnum sibi suum recuperet, si eo summo Regnorum dispensatori gravem imprimat contumeliam. *Nunquam sic agendo ad Regnum pervenietis, imò velociter disperdet vos Deus, quem irritatis.* Denique vix posse Episcopos in fide ejus constare, qui in divina vacillet fide; quin & ipsa, qua Regi obligati sunt fide, teneri se, nec correptionibus temperare, nec excommunicationibus, ut vetent eas ad recipiendum Regnum artes adhiberi & machinas, quibus & Regno & Ecclesiis extremum exitium importatur. *Sciatis, quia si hoc feceritis, nunquam me fidelem habebitis; sed & quoscumque potuero, à vestra fidelitate revocabo, & cum omnibus Coepiscopis vos & omnes vestros excommunicans, æterno anathemate condemnabo. Flodoard. L. 4. c. 5.* Suus, ut vides Fulconem abripiebat zelus. Sed comminationes istæ tantùm erant, quibus alioqui non ita facile esset patrocinium parare. Quò vehementiùs autem flagrabat hic zelus, hoc manifestiùs patet, quàm non potuisset ille in Aulæ contubernio elanguescere.

V. Si retrò sursum flectas vestigia, obvius fiet Lambertus Episcopus Leodiensis, Hincmaro & Fulcone felicior; ut cui martyrii palma obtigerit, objurgato gravissimè Pipino Heristallo, ob adulterinas cum Alpaide nuptias, quam duxisset superstite priori conjuge Plectrude. Ea cæde adeo consternati non sunt B. Suvibertus Episcopus Ferdensis, & Agilophus Coloniensis Archiepiscopus, ut ad eundem Pipinum accesserint, quo eum deterrerent à consilio resignandi Principatûs Carolo Martello, quem ex ea pellice susceperat, posthabitis legitimis filiis, ex Plectrude justa uxore natis. Non cessit res ex eorum animi sententia, sed nihilo obscurior fuit eorum intrepidæ constantiæ laus. *Vita B. Suvib. Surius. die 1. Mart. c. 15.*

VI. In Abbatum adhuc classe sedebat Dunstanus, cum epulo inaugurationis Eduini, Regis permixtus & ipse Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Baronibus Angliæ, egressus est cum Episcopo Quinsino, ut Regem eò revocaret, unde diverterat ad Aulicarum nugatoria colloquia puellarum. Abstraxit illum Dunstanus à degenere illo contubernio, & in Magnatum Regni cætum revocavit. Succensuit Rex, bacchatæ sunt mulierculæ, prædæ fuit Dunstani Cœnobium, ipse in exilium abreptus est: at his cladibus amplificata est Dunstani gloria, nec vel tantillùm debilitata constantia. Quippe post Eduini mortem creatus Episcopus Cantuariensis non minùs strenuè cum ejus successore congressus est. Cum enim sacrilega libidine Rex vitiasset puellam, quæ in Cœnobio ut moris est, cum aliis virgunculis instituebatur, & quæ ut hanc à se contumeliam propulsaret, velo Religionis tunc caput armaverat; properavit ad illum Dunstanus in Aula, & in folio suo sedentem: & quodam

dam

dam velut veritatis fulmine & ultricis justitiæ divinæ, ita perterrefecit, ut ad ejus ille se pedes abjecerit, ac septenni pœnitentiæ acquieverit, quam & strenuè implevit. *Surius die 19. Maji.*

VII. Quis molestè ferat Ottonis Imperatoris Aulam à B. Romualdo Abbate frequentari, cum audierit, illum nempe Canonum austerissimum exactorem, nec Imperatori ipsi indulgentiùs consuluisse, quando expianda illi fuit Crescentii Senatoris cædes. Urgente quippe Romualdo, ut pœnitentialibus satisfaceret Canonibus, Roma ille ad Garganum montem pedibus profectus est, quadragesimæ dies in Monasterio egit, cilicio, psalmodia, jejunio, humicubatinne, substrata tantùm matta, corpus maceravit; denique ab eo expressit Romualdus, ut imperiosè abiturum polliceretur, & reliquum vitæ tempus in veste Monastica, jejuniis, vigiliisque Monachorum traducturum. Non ea denique pollicitatione contentus Romualdus, Ravennam ipsemet se contulit, ut rem urgeret. *Romualdus Regem protinus adiit, & accepta promissionis exactor, ut Rex Monachus fieret, insistere vehementius cœpit. At ille facturum quidem quod exigebatur, asseruit, si tamen priùs Romam, qua sibi rebellabat, impeteret; & ea devicta Ravennam cum victoria remearet. Surius die 19. Junii. c.2634.* Cum verò non detrectaret quidem Otto, sed inducias peteret, ut fidem sponsionis suæ liberaret, ut renunciaret Imperio, utone Monastica veste indueretur, has denique cunctationes ultus est Romualdus, Ottoni vaticinatus brevi illum spatio temporis, vita & Imperio cessurum.

VIII. In Ecclesia Græca fuere & ex Patriarchis & ex Episcopis, qui inter Aulicas illecebras & Palatinas aliorum assentationes, insigni ipsi fortitudine clarnerent. Ignatius Patriarcha Bardam Cæsarem Ecclesiæ aditu interdixit, quanquam in flagrantissima tunc ille esset Michaelis Imperatoris gratia, quòd repudiata conjuge, nurui conglutinatus esset, non sine gravi Ecclesiæ offensione. A' Nicolao Patriarcha communione Ecclesiæ abstentus est Leo Imperator, quòd quartam duxisset uxorem, præter suas ipsius leges & præter usum Ecclesiæ Orientalis. Ad infringendam Patriarchæ constantiam grassatus est Leo minis, terroribus, precibus, blanditiis; frustra tentatis his machinis, exautboratione, & exilio illum domari posse ratus, spe falsus est. Novum Imperatorem Joannem Zimiscem Polieuctus Patriarcha liminibus Ecclesiæ arcuit, donec interfecti à se Nicephori Imperatoris suspiciones abstersisset, interemptricem ejus Theophanonem Imperatricem Palatio ejecisset, leges Ecclesiæ exitiales à præcessore latas revocasset, patrimonium omne privatum pauperibus largiri spopondisset. *Cedrenus p.55. 602. 649. 654. 665.*

CAPUT LXII. *P.3. l.2. c.58.*

Summo honore Episcopos fuisse in Aula Caroli Magni ejusque successorum.

I. Quibus eo ævo honoribus Imperatores Romanum Pontificem affecerint.

II. Erant tamen liberi honores ii, & voluntarii.

III. Quam impensè Episcopos coluerit Carolus Calvus.

IV. Episcopis Clericisque, quid cultus, quid obsequii ab laicis exhiberetur.

V. Regum quoque interesat, ut Episcopis honos haberetur.

VI. Invehuntur Concilia Græca in Episcopos, qui dignitatem suam vilescere, & minus coli sinant.

VII. Probationes ex donatione Constantini.

VIII. Quo vicissim culta Imperatorem prosecuti sint Romani Pontifices.

I. Convenienter satis exordium ducemus ab iis honoribus, quibus Reges Galliæ, summique Principes Summum Pontificem coluerunt: cum hinc facilè conjectura consequi quisque possit, quo cultu cæteri Episcopi à laicis omnibus exciperentur. Narrat Anastasius Bibliothecarius Stephanum II. Papam anno 754. in Gallias profectum, ut à Pipino Rege auxilii aliquid impetraret adversus Longobardos, jamdiu Italiam Romamque ipsam populantes. Regem porro ipsum illi obvium prodiisse tribus passuum millibus, equo exiliisse, humi se abjecisse cum Regina, cum prole & Proceribus Aulicis, denique stratoris obisse munia, aliquanto itineris spatio pedibus juxta illum equo vehentem incessisse. *Ad trium ferè millium spatium, descendens de equo suo, cum magna humilitate terra prostratus, unà cum sua conjuge, filiis & Optimatibus, sanctissimum Papam suscepit: cui & vice stratoris in aliquantum locum juxta ejus sellarem properavit.* Ab eodem ipso commemoratum est, ut Carolus Magnus Romæ ascendens ad B. Petri Basilicam, gradus omnes exosculatus sit, & in vestibulo demum Ecclesiæ exceptus sit ab Adriano I. Papa. Sed & Adrianum I. & Leonem III. non coluit Carolus Magnus, nisi amplexu & osculo. *Pariter se amplectentes osculati sunt.*

At verò scriptis mandatum est à Thegano, ut in agro Remensi obvius prodierit Stephano IV. Ludovicus Pius, atque utrisque equo descendentibus ter Imperator in terram prostratus sit coram Pontifice anno 816. *Descendit uterque de equo suo & Princeps se posternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, tertiâ vice erectus salutavit Pontificem his verbis, &c.* Ludovicus Lotharii Imperatoris filius Sergium II. Papam complexus est, at cum postea Imperii ipsimet diademate cinctus fuisset, Romamque perrexisset, eo tempore quo Nicolaus I. Papa in Pontificem electus & ordinatus est; eodem illum reveritus est humillimo obsequio, quo olim Pipinus Stephanum, stratoris officio perfunctus. *Augustus obvius occurrit, frenumque equi Pontificis suis manibus apprehendens, pedestri more quantum sagitta jactus extendatur, traxit.* Tum equo vectus Imperator, cum Pontifice aliquantum viæ confecit, ac rursus in pedes se coojiciens, stratorem se egit, Pontificis equum habenis deducens.

II. Nec eædem semper, nec continuæ fuere istæ obsequii & cultus significationes. Hinc jure colligas, liberas eas & arbitrarias fuisse, non ulla certa lege præscriptas. Ex quo & illud quoque efficitur, cæteros etiam Episcopos, qui & ipsi Vicarii quoque erant Christi in sua quisque Diœcesi, non multò dissimilem cultum à Magnatibus cæterisque laicis consecutos esse. Pontificis Romani ad exosculandos pedes procubuisse prorsus omnes memorat Anastasius Bibliothecarius, in omnium ferè vitis Pontificum. Vide potissimum in Valentino I. Sergio II. Leone IV. Benedicto III. Illud universim observare est, quò frequentiores fuere Pontificum cum Regibus congressus, eò & Regum cultum & honorem in Pontifices fuisse prolixiorem.

III. Venio ad alios Episcopos Clericosque omnes, & id primum observo, ubique Episcopos & Abbates sedere & subscribere ante Comites Proceresque omnes, uno Summo Principe cum filiis honoris & sedis prærogativam supra eos obtinente.

Conc.

*Conc. Gall. Tom.2. pag.*404. 452. Sed quid majus illustriusque optari, aut vel fingi potuit ad Episcopatus splendorem, quàm ubi Carolus Calvus Concilium Tullense adiit anno 859. ut de Ganelone Archiepiscopo Senonensi expostularet, qui Regno se dejecere noluerit, nullo saltem in Episcoporum conventu causa sua examinata, qui throni sunt, ex quibus oracula funduntur divini Numinis, & quibus subjici se velle profiteretur. *A' Regni sublimitate supplantari, vel projici à nullo debueram, saltem sine audientia & judicio Episcoporum, quorum ministerio in Regem sum consecratus, & qui throni Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, & per quos sua decernit judicia. Quorum paternis correptionibus & castigatoriis judiciis me subdere fui paratus, & in præsenti sum subditus.* Judices suæ cum Archiepiscopo Ganelone causæ elegit Rex Archiepiscopos Lugdunensem, Turonensem, Rotomagensem, Bituricensem, cæteris Concilii Episcopis eorum judicium confirmaturis. *Elegit terminandæ querelæ judices Remigium Lugduni, &c. Cæteris judicium suo consensu approbaturis. Conc. Gall. Tom.3. pag.*142. 145.

IV. Cæterùm si complexu se mutuo & osculo prosequebantur Summi Pontifices & Imperatores, ut de Stephano & de Ludovico Pio Remis testatum fecit Flodoardus: tradit quoque Hincmarus Franciæ Reges eodem Episcopos honoris & benevolentiæ documento prosequi solitos fuisse. Queritur enim Hincmarus ab Hincmaro nepote osculum sibi denegatum fuisse, quod nec à Rege, nec ab Episcopis unquam ullis recusaretur. *Mihi pacis osculum, sicut & dominus Rex, & Episcopi, ac cæteri illustres ac mediocres, qui conveniebant, dare solebat. Conc. Duzi. Cello. pag.*174. Anno 878. confirmatum est in Concilio Tricassino, *Can.*1., decretum Joannis VIII. quo jubebantur laici omnes, quo illi eumque dignitatis gradu eminerent, ne nisi permittentibus Episcopis, coram ipsis sederent. *Ut Episcopi cum omni reverentia à cunctis mundi Potestatibus debitè honorentur, atque coram eis sedere nullatenus audeant, nisi illis præcipientibus.*

V. Accessit nescio quo fato, propensior in Episcopos reverentia, ex Carolinæ stirpis Principum infortunio, & lento occasu. Episcopali enim authoritate, aliquando & fulmine muniri se & armari bi Principes ambiere, ut subditos suos ferocientes in officio continerent. Eo facilè adducti sunt Reges, ut Episcopis cultum & reverentiam in dies majorem aggerent, ut ea Regni & Sacerdotii concordia & conspiratione, utriusque adversarii proterentur. In Historicis ejus ævi, & in Compilationibus Conciliorum legere est, ut Carolus Simplex sexdecim regni sui Metropolitanos & Barones adgregaverit anno 921. ut anathemata & diræ intorquerentur in omnes, qui in summum dominum suum rebellassent. *Inventum est ut nova gibborum genera novis medicationibus secarentur, ac sanarentur, pellentes eos Episcopali authoritate à cœtu Christianorum. Conc. Gall. Tom.3. pag.*573. A' Ludovico etiam IV. contra perduelles Imperii concitati sunt Legati Pontificis, Episcopi & Concilium Ingelheimense, ut spiritali gladio in eos sævirent.

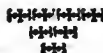
VI. Dubium, an pari Græcis venerationi sui essent Episcopi: cum vetuerit VIII. Synodus, ne deinceps Episcopi vilioribus quibusdam obsequiis Proceres prosequerentur, seu extra Ecclesias longiùs obvii prodirent, aut equo exilirent, aut humilius consalutarent; cumque ab eadem Synodo declaratum sit, Imperatorii muneris esse, Episcopos ut alio longè loco & pretio haberet, quàm aulicos Magnates; ut collegas enim quodammodo habendos illi esse, cum nihil concedat Imperio gloria Sacerdotii; denique exemplo id suo præstandum ei esse, ut ea essent Proceres omnes in Episcopo observantia, qua freti auderent Episcopi eos fidenter officii sui commonere, & moderatis, gravibusque correptionibus castigare. *Et nequaquam strategis, vel quibuslibet aliis Principibus obvios procul ab Ecclesiis suis occurrere, sed neque semet à multo spatio de equis, vel mulis ejicere, aut cum timore ac tremore procidere, ac adorare, &c. Præferri autem & multam à Principibus amicorum Christi Imperatorum venerationem & reverentiam promereri, Confessores eorum, & honoris similis existentes; Ita ut fiduciam habeant Episcopi, arguere strategos multoties, & alios Principes, atque omnem sæculi dignitatem, cum injustum & irrationabile agere quid illos invenerint. Can.*14. Annua denique suspensione mulctavit Concilium Episcopos, qui hac officiorum vilitate posthac Magnatibus assentarentur, offuscata Episcopatus majestate; laicos autem, qui hæc ab Episcopis dedecora exigerent, toto biennio sacramentis abstinuit.

Constitutæ sunt verò in eodem Concilio, *Can.* 16., pœnæ multò acerbiores in eos, qui posthac fingerent, ac simularent, vel personas, vel functiones Episcopales, terribilibus etiam ipsi Imperatori minis intentatis cælestis iræ, & vindictæ Ecclesiasticæ, nisi hos comprimeret Christianorum mysteriorum insolentissimos prophanatores.

VII. Si fabricata à Græcis primum est Donatio Constantini, quæ apud Balsamonem legitur in Commentariis ad Nomocanonem Photii; Hinc pronum est conjicere, quàm altè descendisset in omnium mentes ea persuasio, propè abesse ab regia sacerdotii majestatem, & eosdem pene honores passim nactam esse. Nec secus de Latinis existimandum est, qui non tam bibulis auribus animisque eam Donationem excepissent, nisi receptis tum moribus consentanea fuisset; hoc est, nisi uno & eodem pene cultu Sacerdotium & Regnum tunc floruisset. Eo enim tota ferè collineat ea Donatio, ut regiis honoribus & tota propemodum Imperii majestate sacerdotium decoretur.

VIII. Sed nec illud dissimulandum est, nec à Pontificibus summis, nec ab Episcopis fraudatos unquam fuisse Imperatores, Regesque & Optimates, iis honoribus, & officiis, quibus usus receptissimus suffragaretur. Quo primum temporis puncto Leo III. Imperii diademate Carolum Magnum cinxit, protinus illum adoravit, quæ humillima consalutatio priscis Imperatoribus exigebatur: *A Pontifice more antiquorum Principum adoratus est*, ut habet Eginardus. *Du Chesne. Tom.2. pag.*251. Sacramentum verò fidei, quo Otho I. sanctissimè affirmavit in Concilio Romano sibi astrictum fuisse Joannem XII. Papam: *Oblitus juramenti & fidelitatis, quam mihi supra corpus B. Petri promisit*; hoc inquam sacramentum peculiaris erat hujus Pontificis, non omnium Pontificum communis ad Imperatores obligatio. Dictum est & alibi hoc ipso libro de eadem re.

Nec immorabor hoc loco vilissimis turpibusque officiis exacitandis, quæ laici quandoque exigunt à Clericis, quos domi alunt. Vide stomachantem in eos Jonam Aurelianensem. *De institut. Laical. l.2.c.20. Spic. tom.1.pag.*272.

CAP

CAPUT LXIII. *P.4. l.2. c.79.*

Refelluntur, qui omnibus obtrectant Episcopis in aula versantibus. Exempla incredibilis eorum constantiæ & religionis post annum Christi millesimum.

I. Quàm infracto fuerit animo & zelo Fulbertus.
II. Exempla Bernardi & Abbatum Cisterciensium.
III. Exemplum Hildeberti Cenomanensis Episcopi; post Archiepiscopi Turonensis.
IV. Varia exempla Petri Blesensis.
V. Ivonis Carnotensis Episcopi mira fortitudinis documenta.
VI. De Vuillelmo Episcopo Roebildensi, qui Regem pœnitentia subjecit.
VII. Anselmi & Thomæ sanctissimorum Cantuariæ Archiepiscoporum exempla, itemque Hugonis Episcopi Lincolniensis.
VIII. Alia Galliæ Angliæque exempla.

I. NOn eam nos quidem instruimus defensionem antiquissimæ illi consuetudini, quæ frequentes adsciscebat Episcopos ad Regum Castra & Consilia, ad Curias & Parlamenta; ut non ultrò fateamur non paucos fuisse, qui moribus, qui adulationibus, qui terrenarum cupiditatum varia contagione, plurimum & sibi & Episcopatui ipsi inurerent dedecoris. De his amarulentas fundebat in Epistola quadam sua querelas B. Fulbertus Carnotensis Episcopus. *Nec est Præsul in Galliis, cujus viscera tangat effectio pietatis, aut zelus sacræ legis inflammet, ut surgat ad frangendos impetus eorum, ad revelandas spes dolore tabescentium. Defuncta est enim fortitudo Dionysii: non comparet pietas Martini; Tu quoque dereliquisti nos, Sancte Pater Hilari, qui olim unitatem Ecclesiæ Spiritûs Sancti gladio tuebaris. O derelicta! ô mœsta! ô desolata Galliarum Ecclesia! Epist. 21. Baron. ann. 1003. num. 17. 1007. n. 6.*

Sed vel ipse Fulbertus documento erat, non prorsus interisse, aut certò jam revixisse illam Dionysii, illam Hilarii & Martini invictam animi fortitudinem. Nec ille unus in vestigia ingrediebatur invictæ hujus magnanimitatis Præsulum. Cum Fulco Andegavensis Comes Ecclesiarum prædia invasisset, Archiepiscopus Turonensis viciniores omnes Episcopos, ac præ cæteris Fulbertum commonuit, incitavitque, ut omnia Ecclesiæ fulmina in eum evibrarent. Tentandum sibi antè censuit Fulbertus, an minacibus literis posset ille ab injuria deterreri. Ex iis pauca hæc libabo. *Fulbertus Carnotensium humilis Episcopus Falconi Comiti salutem. Doleo super te, nobilis homo, cum te audio errare ac periclitari. Errare dico, quia cum debeas Deum timere, Sanctos honorare, Ecclesiam defendere; contemnis Deum, Sanctos inhonoras, res Ecclesiæ invadis & aufers. Periclitari, quoniam qui talia agunt, non habent partem in regno Dei. Propter hæc peccata monuit Archiepiscopus Turonensis omnes Episcopos nostros, & inter alios me pusillum, ut te excommunicaremus. Sed ego censui pium esse, ut te prius monerem, &c. Epist. 23. al. 83.* Tam justa objurgatione & interminatione adeo terrifica consternatus Fulco resipuit, pœnitudinemque suam illustravit triplici in Palæstinam expeditione sacra, & vita deinceps è flagitio puta. Ex Epistolis verò Fulberti planum fit, tam impigrè ipsum, quàm cæteros Regni Episcopos ad Regia advolasse Castra, Consilia, Curias. Sed vel hoc uno exemplo patet, quàm ne Optimatum quidem facinora dissimularent, aut inulta sinerent Episcopi illi, in Aula & Consiliis Regum tam frequentes.

II. His accedunt B. Bernardus Claravallensis Abbas, Stephanus Cisterciensis, aliique Abbates ejusdem Ordinis, qui Ludovicum Crassum in Episcopum Parisiensem atrociùs sævientem, per literas adgressi sunt deterrere ab infestatione tanta Ecclesiæ, cujus se despondèrat fore defensorem: ut sponsa Christi jam ad Christum pro Rege non preces, ut priùs, & sacrificia, sed querelas tantùm & lamenta allegare posset: *Gravem siquidem adversùs vos apud Sponsum & Dominum suum querimoniam deponit Ecclesia, dum quem acceperat defensorem, sustinet oppugnatorem.* Archiepiscopus Senonensis, cæterique ejusdem Provinciæ Episcopi, cum Abbatum interventio irrita cecidisset intervenerunt & ipsi ut regiam sedarent iram. Cum & horum ludibrio haberentur preces, ad minas ventum est intentato interdicto. Tunc verò territus Rex cælestis vindictæ sola ostentatione, pollicitus est, quæ invasisset Ecclesiæ, restitutum iri. *Sentiens tandem nos ad arma Ecclesiæ pro Ecclesia velle confugere, timuit, annuitque sese omnia redditurum. Epist. 45. 47. 48. 49.* Minas Episcopales repressit & suspendit Pontifex; tumque Regia indignatio in Archiepiscopum Senonensem impotentiùs bacchata est. Nec pluribus opus est, ut constet, quàm Episcopi illi, qui Aulæ terebant limina, præstò tum essent, nullas non experiri Regiæ iræ procellas, ubi libertates Ecclesiæ contuendæ erant.

Bernardi os, calamum & linguam sæpiùs Episcopi auxiliatem adhibebant, ubi adversùs grassantem Magnatum licentiam audendum erat. Nec sanè minùs strenuè ab eo decertatum est adversùs Ludovicum VII. Regem, Crassi filium, cum Campaniæ Comiti bellum ita intulit, ut Ecclesias omnes eodem calamitatum turbine labefactaret. Tam vehementes ad Regem Bernardus scripsit literas, ut eam calami sævitiam sola possit excusare Bernardi sanctitas, charitasque mirum in modum, & pene supra modum exæstuans, cui sua puritas sua terrenorum omnium abdicatio incredibilem semper conciliabat authoritatem. Tum verò postea Bernardus in clementiam calami sui convertit ad Episcopum Suessionensem, & ad Abbatem Sandionysianum, qui Regi à Consiliis erant. Interrogat autem illos: Qui fieret, ut ipsis præsentibus ea inirentur consilia, & non ipsi potiùs Consilio Curiæque se subducerent? *Quomodo non dicam tractatis ea sed vel interestis consiliis tam malignis? Quidquid enim mali fecerit, meritò non Regi juveni, sed Consilariis senibus imputatur.* Nec Episcopum, nec Abbatem adhortatur Bernardus, ut eo se exuant officio, nec Regiis posthac intersint Consiliis; sed ut munere eo strenuè fungantur, sinant decerni quiddam, quod justitiæ & religioni officiat, ita nimirum animo comparati, ut amplissima dignitate exturbari malint, quàm à justitiæ & pietatis tramite vel transversum, quod ajunt, unguem deflectere. *Epist. 221. 222.*

III. In illam quoque Episcoporum classem referendus Hildebertus, & Cenomanensis primò Episcopus, post Archiepiscopus Turonensis, quorum nec animos coërcere potuit Aula, nec frangere constantiam. Præter voluntatem Regis Decanatum & Archidiaconatum contulit quibus æquum censuit, cum eas sedes aliis gratificari Rex percuperet. Exarsit mox in illum ingens persecutionis flamma, quade commonefaciendum sibi censuit per literas Honorium II. Papam. Ex iis hæc obiter carpam: *Quantis tribulationum turbinibus Turonensis agitetur Ecclesia, vestram credo non latere Sanctitatem. Adhuc enim Francorum Rex innocentiam meam*

meam tanto persequitur odio, ut traducat in gravamen Ecclesiæ; & quod constat esse sanctuarii, fisco adscripsit, &c. His premor angustiis, quia zelo zelatus sum legem Domini Dei, quia non sum transgressus terminos, quos Patres nostri posuerunt, quia dignitatem Ecclesiæ nec ex Regis præcepto posui, nec ei disponendi facultatem indulsi. Sciens enim quia oportet magis Domino servire, quàm hominibus, personas elegi, qua in exequendis Ecclesiæ negotiis pondus diei portarent & æstus. Alteri igitur Archidiaconatum, alteri Decanatum dedi. Epist.67.

Non atrox tantùm, sed & diutura fuit ea tempestas; subiratus quandoque Hildebertus in alios fuit Episcopus, nec querelis abstinuit, de eorum in Collegæ oppressione silentio. Sed cum pari sapientia esset & constantia, confessus est tandem supplicatione & precibus sopiendam Regum excandescentiam, nec alias duriores artes tunc sanè admovendas. *Silent amici, silent Sacerdotes Jesu Christi. Eceam erat, si res ita postulasset, opponere se murum pro domo Israel. Verùm apud serenissimum Regem opus est exhortatione potiùs, quàm increpatione: consilio, quàm precepto: doctrina, quàm virga. Epist.75.* Illud præ se tulit, & apertè significavit, nolle se ut sui causâ ad iras & interdicta veniretur: nec enim pacem, quæ à Regibus extorqueatur, diu constare posse: humilitate & charitate sola infringi posse & exarmari Reges. *Inter has angustias nunquam de me sic ira triumphat, ut alicui super Christo Domini clamorem deponere vellem: sed pacem ipsius in manu forti & brachio Ecclesiæ adipisci. Suspecta est pax: ad quam non amore, sed vi sublimes veniunt potestates. Ea facilè rescinditur, & fiunt aliquando novissima illius pejora prioribus.*

IV. Non imitatus est tantùm Petrus Blesensis, Bathensis in Anglia Archidiaconus, Episcopos Clericosque alios, qui in Aula Regum variis implicantur muneribus & officiis; sed & in eorum defensionem calamum strinxit. Altiùs & ipse penitiùsque admissus est in amicitiam Angliæ & Siciliæ Regum. Quin & Vuilelmo Siciliæ Regi adhuc tenello Præceptor datus, in offensiones & invidiam incurrit eorum, qui eum Neapolitanum eligi Archiepiscopum curarunt, ut in eum evectus apicem, regiæ in Sicilia gratiæ fastigio & ministerio excuteretur. Insidiosæ tum dignitati non acquievit Petrus; quin & ejusmodi postea in Anglia amplissimis Officiis, crescere cum posset, abstinuit. Quanto in pretio apud Angliæ Reges esset, loquuntur complurimæ ejus Epistolæ. *Baron. an.1167. n.73.* Earum ipsemet compilationem dicavit Henrico II. Regi, cui nec ipsi dissimulavit, earum aliquas esse, in quibus sospite & illibata ea reverentia, quæ celsitudini Regiæ debeatur, correptiones aliquæ & objurgationes ad Reges ipsos permixtæ sint: nec enim verum & infucatum in Reges amorem eum esse, qui non illos ad beatam æternitatem lucrifaciendam extimulet. *Nec illud magnificentia vestra quæso sit oneri, si usque ad personam vestram in aliqua Epistolarum mearum stylus devota correptionis evaserit. Nam totum illud dictavit affectio. Æmulor enim vos Dei æmulatione: zelans & sitiens salutem vestram in Christi visceribus & in charitate non ficta. Epist.1.*

Cum Episcopum Agrigentinæ Ecclesiæ intrudere molireturt Rex Siciliæ, & ejusmodi Episcopum, qui intrudi faciliùs, quàm eligi posset: scripsit Petrus Blesensis ad Regium Capellanum, ut eum ab hoc consilio absterreret, cujus infamia in ipsum retorquenda esset, qui Pastor esset Regis adolescentuli. *Ejus animus de manibus tuis requiretur. Ovis tua est, & in periculum tuum ipsius custodiam suscepisti. Epist.10.* Exemplum illi objecit Henrici II. Angliæ Regis, qui nihil unquam gratiæ causâ faceret, nihil cupidè in Episcoporum delectu. *Benedictus Dominus, qui Regem Anglorum Henricum à talibus basteaas conservavit innoxium. Manus enim suas excussit ab omni munere, nec in Prælatis Ecclesiæ promovendis ipsum unquam inflectere potuit vel muneris oblatio, vel gratia personalis.* Nec ullis tamen Angliæ Ecclesiæ infestatæ fuere procellis. Ex Epistolis enim Petri ad Valterum Archiepiscopum Rotomagensem testatum fit; *Ep.124. 125.*, hunc Archiepiscopum non officiis tantùm, sed & variis nexibus Aulæ illigatum, voluntario se tamen exilio subduxisse, ne diutiùs conculcari res & majestatem Ecclesiæ spectaret, & ringeretur. *Ecclesia quidem quæ est mater nostra, libera est, sed hodie cogimur ancillari eam Agar. Ideoque migratis, ne videatis Ecclesiæ vestræ mala.* In Aulæ tunc Regiæ penetralibus sedebat Petrus Blesensis, sed non is erat ille, qui voluntate Regum æquitatem metiretur. Dicemus infrà exagitatos ab eo esse Episcopos, qui in Aula Regum officia sæcularia & profana sibi induerent; at non illi unquam displicuisse eos qui ad Consilia, ad Comitia, ad Castra, ad Parlamenta pro officio se conferrent.

V. Non committemus, ut excidat nobis omninò Ivo Carnotensis, cujus animi magnitudinem tam insigna prodidere documenta. Cum illum Philippus Rex convocasset ad *Colloquium*, ubi novas contrahere nuptias properabat cum Betrada uxore Comitis Andegavensis, antequam canonico judicio à priore uxore sua sejungeretur: negavit Ivo se interfuturum; malle enim se Episcopatu spoliari, quàm conscientiam & famam tanto inquinare piaculo. *Malo enim perpetuo officio & nomine Episcopi carere, quàm pusillum gregem Domini mei legis prævaricatione scandalizare.* Suas ille has literas, *Ep.13. 14. 15.*, misit ad Præsules omnes, qui ad eas nuptias celebrandas invitati fuerant, ut eos dehortaretur ab eo Colloquio, aut hortaretur, ne obmutescerent, ubi totius Apostolici pectoris vigor desideraretur. *Vos igitur qui convenistis, nolite fieri canes muti, non valentes latrare.* Iteratis Regem ipsum literis adiit; Non affuisse se iis nuptiis, quòd certum sibi fixumque esset, nec conscientiæ suæ maculam inurere, quàm immaculatam Deo deberet; nec famæ, quam proximo. Ea autem re adeo non infringi fidem, quam Regi deberet, ut eam illi potius incorruptam approbaret, amoliendis illis, quæ æternum ejus nomini, gloriæ, regnoque dedecus paritura erant: denique petere se malle, quàm ignavia sua alios in interitum sempiternum precipites agere. *Propter conscientiam meam, quam coram Deo conservare debeo, & propter famam, quam Christi Sacerdotem bonam habere oportet apud eos, qui foris sunt, malo cum mola asinaria in profundum mergi, quàm per me mentibus infirmis, tanquam cæco offendiculum poni. Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere me arbitror. Cum hoc & anima vestra magnum credam fore detrimentum, & corona regni vestri summum periculum.*

Aliquantò post Regiæ effervescentiæ turbo quidam in Ivonem detonuit; sed vel tum nihil optatius illi fuit, quàm ut ad eas demum contrudéretur angustias, ut Episcopatu abire posset, & uni se posthac dedere contemplationi. *Ut summoperè optem mihi occasione justitiæ aliquam inferri violentiam, ut exoneratus sarcina Pastorali, plenâ amaritudinis fastidiosa, plena cura anxiosæ, vertere me possim, quò me invitat honestum otium, plenam dulcedinis non fastidiosa, plenum securitatis deliciosa & luminosa. Epist.27.* Legationem Pontificiam eum aversaretur & detrectaret Archiepiscopus Lugdunensis, quòd tantis malis medicari se posse desperaret: animos illi & faces subdebat Ivo, per literas commonens, si eo ævo altera revixisset Jezabel, alia Herodias, reviviscere debere & Joannem, & Eliam

Eliam alterum. *Licèt in regno Italico surrexerit alter Achab, in Gallica autem altera Jezabel, &c. Licèt ad placitum Herodis saltet Herodias, petat caput Joannis, concedat Herodes, dicat tamen Joannes: Non licet tibi uxorem tuam inordinatè relinquere.* Epist. 18.

Stomachante in Ivonem Rege, arrepta ea complures occasione, in res Ecclesię Carnotensis invasere; quam jacturam sibi Ivo compendiosam augurabatur fore; ut quam sempiternæ gloriæ fructu solari posset. *Bonorum Ecclesiasticorum gravia damna perpetimur. Quorum direptionem lucri majoris compensatione per Dei gratiam longanimiter sustinemus, & majora, si necesse sit, subire parati sumus, attendente, illud Apostoli; Quia non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, &c.* Epist. 96. Eò erupit insolentissimæ audaciæ Vicecomes Carnotensis; ut ipsum Ivonem Episcopum comprehenderet. Properabant ad arma Cives Carnotenses, Pastorem suum ut redderent libertati. Vetuit Ivo, certus nec libertatem, nec vitam humani cruoris impendio tuendam sibi esse. Expilatis rebus omnibus, adactus est, ut ipse ait, *usque ad penuriam panis.* Ep. 100. Et nihilo tamen minus ad Regem scripsit; quas ei inculcasset salutares ad pietatem commonitiones, eas esse certissimas tesseras suæ in eum pietatis, fideique & observantiæ, à quo fuisset è luto in honorificentissimam opulentię Ecclesiæ sedem evectus. *Quoniam praecedente divina gratia de stercore pauper usque ad solium Principum per manum vestram elevatus sum, fateor me post Dominum pro posse meo cuncta vobis debere, quæ vestro congruant honori & saluti. Sed quia exasperatus propter salubres monitus, quos Serenitati vestræ ex summa fidelitate & charitate direxi, me diffiduciastis, &c.* Ep. 102. Toto decennio Regię iræ procellam exceptus est Ivo, *Cujus odium jam per decennium sustineo.* Ep. 166. Sed quò diuturnior, eò illustrior ea fuit constantię invictissimę probatio. Constantiam ęquabat moderatio quędam incredibilis,& sapientia,quę in temperandis maximè effulsit censuris & diris in conjugii incestuosi causa.

Splendidum & illud fuit prudentię specimen, cum in curia Paschali admisit ad communionem Gervasium quendam, & ideo admisit, quòd à Rege in mensę & benevolentię communionem admissus fuisset. Hanc enim ipsemet rationem depromsit hujus suę indulgentię, cum ad Episcopum scriberet, quem eo facto graviter offenderat. *De Gervasio non debet vestra fraternitas mirari, vel indignari, quod eum ad communionem in Curia Paschali suscepi. Pro Regia enim honorificentia hoc feci, fretus authoritate legis, in qua legitur; Si quos culpatorum Regia potestas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensa sua participes effecerit, hos etiam Sacerdotum & populorum conventus suscipere in Ecclesiastica communione debebit; ut quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus Dei alienum habeatur.* Ep. 123. 105. Canone eo Concilii Toletani XII. ad quem alludit Ivo, & in Capitularibus, ubi innovatus est, apparet non agi, nisi de iis, qui ob causas ad Regni statum pertinentes, & instantibus Regibus, communione ejecti fuerant. Tum enim ubi illi Regi reconciliantur, videri non immeritò possunt pœnitudine sua pristinos errores reparasse. Et hanc quidem in gratiam Regum dispensationem & indulgentiam ulteriùs Ivo exaggerat alia quadam Epistola, Ep. 195., ubi agitur de exolvendis censuris. Sed cum alienum id à nostro hic instituto sit, unum illud animadvertemus, tantò admirationi magis & amori esse debere inconcussam illam Ivonis animi magnitudinem, quòd nihil ea præceps, nihil nimium haberet.

Sic nec Regibus autem vel tantillùm assentabatur Ivo, ubi eorum conscientia periclitabatur, & salus; quid ubi res ei erat cum inferioribus Principibus & Optimatibus Regni? Eorum ille contubernio & familiaritate plurimum utebatur; sed nihil hinc decerpebatur de vigore & integritate Episcopali. Ivoni & ejus Ecclesiæ damni non parum intulerat ex Aulicis Optimatibus unus. Ad eum datis literis Ivo contestatus est, nihil non se pati posse pro justitia, & pro causa Ecclesiæ; sed non commissurum se, ut excommunicationis obtunderetur gladius, ille Regio ense acutior & penetrabilior; ille, cujus vim revocare aut eludere nec expilationes possint, nec carceres, nec exilia. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos quicumque præsumpserit adversùs Ecclesiam parvitati meæ commissam transcendere, parati sumus pro potestate nobis collata, usque ad damna rerum, usque ad exilium contradicendo resistere, & gladio Sancti Spiritûs usque ad dignam satisfactionem persequendo ferire. Hic gladius penetrat turres, dejicit propugnacula, & omnem altitudinem adversùs humilitatem Christi se erigentem, & hæreditatem, quam sibi suo sanguine adquisivit, injustè pervadentem. Hic gladius in egestate fortior est, in exilio non frangitur, carcere non alligatur.* Ep. 117.

Has Ivo minas intentabat Stephano Comiti Palatii, qui gratia, opibus & potestate omnes Aulæ Regnique Proceres facilè superabat. Et hinc ansam arripiemus elevandæ ejus difficultatis, quæ videtur emergere ex aliorum Episcoporum silentio, qui tam alieni fuisse videri possunt ab Ivonis constantia, quàm à persecutionibus intacti fuere. Quid si dicamus multa effugere calamos scriptitantium cujusque temporis historias; multa silentio & oblivione deleri, quæ olim nunquam intermoriturae gloriæ materiam suppeditavere? Nec mandantur omnia literis; nec quæ mandantur, in nostras omnia manus perveniunt. Sed fulgurant in Annalibus sacris tot Concilia, in quibus excommunicationum jacula & interdicta promiscuè vibrata sint, in splendidissima Regna, & in Principes quosque summos; ut fateri cogamur, nunquam sæpiùs audaciùsque crepuisse Ecclesiæ fulmina in Principes temporales, quàm eo ævo, quo usus Ecclesiæ jubebat Episcopos frequentissimè & in urbem & in Aulam Regiam convenire.

VI. Toto Occidente usitatissimum erat, ut ad Consilia, ad Curias, ad Comitia, ad Parlamenta confluerent Episcopi. Et in omnibus quoque Regnis excelso invictoque fuere animo Episcopi, humanarunt qui Potestatum machinamenta disjiceret, si qua viderent adversùs summi Numinis majestatem & legem consurgere. Refcito Vuillelmus Roskildensis in Dania Episcopus Suenonem Regem Ecclesiam cruentasse eorum sanguine, quos sibi succensere & insidiari suspicabatur, die crastina Ecclesiæ aditu illi interdixit, pœnitentiæ abdixit, post reconciliavit Ecclesiæ. Qun memorando cum primis exemplo exploratum jam est, suos Ecclesiæ Catholicæ esse Ambrosios, suos Theodosios, omnibus sæculis, omnibus terrarum regionibus, & illis etiam remotioribus & incultioribus, quæ tam præclaros parturire fructus non posse videbantur. Saxo Grammaticus, ex quo hoc decerpsimus, eo facto affirmat, Regni & Sacerdotii concordiam in Dania arctiùs coaluisse. *Ea res inextricabilem Regni & Sacerdotii concordiam operata est. Quippe Rex non solùm Sacerdotem in eodem amicitiæ gradu habuit, sed etiam majoribus dignitatis incrementis donavit.*

VII. Quæ Anselmus, quæ Thomas Cantuariensis Archiepiscopi & fecere fortiter, & passi sunt, prolixiora sunt, quàm ut intexi hic possint, & illustriora, quàm ut quemquam lateant. Eorum Pontifi-

tificatus quantus quantus fuit, infatigata fuit concertatio Episcopalis & Regiæ potestatis; exitus ii fuere, qui confirmarent, quod firmissimum jam & inconcussum erat, Justitiam & Religionem oppugnari posse, expugnari & vinci non posse. Hugonis Lincolniensis Episcopi vita, perpetua quoque fuit conflictatio magnanimitatis & authoritatis Episcopalis adversùs machinationes hominum perditorum. Quæ Hugonis victoriæ eò admirabiliores & splendidiores erant, quò Reges, Regiique ministri, qui ipsum lacessiverant, quos ipse repupugerat, & aliquando prostraverat, in admirationem tandem ejus & singularem benevolentiam convertebantur. Ita enim scriptor ejus vitæ. *Baron. an. 1186. n.19. Sic in Rege, sic in satellite veridicam esse sententiam experitur, quia dicitur; Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis, quàm ille qui per lingua blandimenta decipit.* Fateor ex historia Anselmi & Thomæ Cantuariensium Præsulum plus satis patere, quàm non conspirarent cæteri tum Angliæ Episcopi in eandem exercendam animi fortitudinem. Sed nemo nescit rarum esse, quidquid arduum est. Posset & aliquis forsan non immeritò addubitare, an postrema hac ætate, cum jam non lex, non necessitas, non consuetudo cogit Episcopos tam crebrò ad Aulam ventitare, vel in ea commorari; multò plures, aut totidem saltem sint, qui Apostolicas virtutes præ se ferant, qui invictos animos, qui paratum & obvium martyrio pectus.

VIII. Cum Galliæ Episcopi Angliçque omnium plurimum olim authoritatis & gratiæ in Aula Regum assecuti sint: dum vel maximè memoranda, velut ad cumulum ex illis exempla hoc loco adjiciam. Non facilè quisquam inter Angliæ Reges Richardo audacior, ferociorque succurret. Et ille tamen in aurem Aulici, cujus consuetudine plurimum oblectabatur, insusurravit aliquando, dum in Conventu Episcoporum versaretur. Si scirent hi Præsules quantum illos ex animo, & in ipsis Deum revereretur; ab illis se instar lutii pedibus conculcatum iri. *Si scirent quomodo eos ob reverentiam Dei timeo, & quàm invitè offenderem illos, ipsi me conculcarent, quemadmodum conculcatur calceamentum vetus & dejectum.* Hæc de Anglia. *Matth. Par. In Henrico N. anno 1132.* In Gallia verò Henricus Bellovacensis Episcopus cum Ecclesia sua tam intrepidè & audenter insurrexit in Ludovicum VII. Regem fratrem suum, ut officii sui duxerit Sugerius Abbas hunc ejus impetum zeli retundere per Epistolas, & commonere, non audendum esse in Reges unquam, sed blandè illos commonendos esse per Episcopos, per Optimates, per Papam. *Prius erat eum monere per regni Episcopos & Proceres suos, sive potius per dominum Papam, qui Caput est Ecclesiarum, quique omnia facilè pacificare potuisset.* In more igitur erat, ut Episcopi monerent Reges officii sui, eo zelo, quem observantia & modestia temperaret.

CAPUT LXIV. *P.4. l.2. c.80.*

De eodem. Quantum reverentiæ Episcopis haberetur post annum Christi millesimum.

I. Quo in honore habuerit Episcopos Rex Galliæ & Henricus Germaniæ Rex.

II. Sedebant Episcopi supra Principes & Duces.

III. De Vuillelmo Notho, Angliæ debellatore. Ut Regibus & Proceribus bene precarentur & benedicerent Episcopi.

IV. Angliæ Reges osculo Episcopos excipiebant. Henricus II. Rex Angliæ habenas regit equi B. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi.

V. Osculi hujus origo.

VI. Alii honores Episcopis oblati in Francia & in Anglia à Regibus & Principibus.

VII. Conglobantur exempla prærogativæ sedis Episcoporum, supra Principes, Duces & Comites.

I. Frequens Episcoporum ad Aulam profectio & præsentia, solis Ecclesiæ necessitatibus inserviens, ut nihil de Episcoporum zelo & fiducia in laicos deterebat, sicut capite superiori ostensum est; ita nec de laicorum in Episcopos observantia & obsequio, quod hoc demum capite demonstrare adgredimur. Ei autem exordium facere illustrius non possumus, quàm à Roberto Rege Glliæ, quem narrat Helgadus in ejus vita in Conventu Episcoporum aliquando sedentem, advertisse Episcopum Lingonensem sede locatum altiori, quà non posset pedibus terram contingere, atque ipsummet regia manu scabellum accepisse, & ejus sedentis subjecisse pedibus. A` Baronio observatum est, non impensissimè tantùm reveritos fuisse ab hoc Rege Episcopos, sed & increpitos quandoque, & verbis minisque castigatos, si quando deviarent à recti semita, à fidei norma, à morum disciplina. Exemplum ponit idem scriptor, *an.1004. n.2. 3.*, in Leutherico Senonensi Archiepiscopo, qui ad insulsas defluxerat de Eucharistia, & minus orthodoxas opiniones. Objurgatio acerbior piissimi Regis Præsulem deterruit, malum oppressit, & pullulantem hæresin in ipso sui exortu præfocavit. *His verbis Præsul bene correctus à Rege pio & bono sapienter instructus, obmutuit & siluit à dogmate perverso, quod erat contrarium omni bono, & jam crescebat in sæculo.* Henricus Germaniæ Rex sanctissimus, summa & ipse erat in Episcopos observantia. Affirmat quippe Ditmarus in Concilio Francofordiensi anno 1006. coram Episcopis eum humi se prostravisse, donec ab Archiepiscopo Moguntino accurrente erectus est. *Considentibus ordine Archiepiscopis cum omnibus suis suffraganeis, Rex humo tenus prosternitur, &c. Baron. an.1006. n.1. 1014. n.1.*

II. In omnibus Conventibus, seu Diætis Imperii nihil attinet dicere, sedisse Episcopos supra Principes, Duces, Comitesque Imperii sæcularis. Viget etiam nunc is usus intaminatus, sed ab illis ad nos nimirum defluxit sæculis, cum Episcopi longè frequentiores in Palatio Principum erant, quàm fuerint postea. Viget quin etiam in Germania consuetudo antiquissima, ut supra Principes ipsos Imperatoris consanguineos sedeant Electores aliique Duces, Comitesque Imperii, & supra hos omnes Episcopi, qui & ipsi Principes sunt Imperii.

A` Saxone Grammatico Canutos Daniæ Rex sanctissimus perhibetur instituisse, ut eo Episcopi essent fastigio, quo Principes & Duces, ut ne amplius contemptui esse possent plebi imperitæ. *Principum eis consortionem indulsit, eisque primum inter Proceres locum perinde ac Ducibus assignavit. Ibidem An.1081. n.37.*

III. Sanctissimi Archiepiscopi Eboracensis Ælredi cum preces protelasset paulò durius Vuillelmus Angliæ Rex I. is qui id regnum primus perdomuit; advertissetque contristatum eum discedere, accurrit protinus, ad ejus se pedes abjecit, postulatis quæ rejecerat annuit; non immemor ab eo impositam sibi Regni coronam. Ælredus conscius sibi, quàm Christiana magnanimitate Rex polleret, aliquamdiu prostratum passus est eum jacere: stupentibus, & pene indignantibus Aulicis respondit, jacere Regem, non ad suos, sed ad Petri pedes, ut eum placaret, cujus suo quondam modo Episcopi

omnes successores sunt. *Contigit aliquando eundem Pontificem in quadam petitione à Rege repulsam passum, iratum avertere scapulum, recedentem maledictionem pro benedictione comminari. Cujus motus ille non sustinens, ad pedes ejus procidit, veniam petiit, satisfactionem spopondit. Cumque Optimates, qui aderant, suaderent, ut Regem prostratum erigeret; Sinite illum, inquit, jacere ad pedes Petri. Ibidem. An.* 1166. *n.* 10.

Pristini hic vides moris vestigia, ut simul congressi Reges cum Episcopis, ne discederent unquam, nisi illis Episcopi benedixissent. Narrat Edinerus in vita beati Anselmi accersitum illum à Rege fuisse, antequam mare trajiceret, ut ei fausta imprecaretur. *Paucis diebus interpositis, mandatur ad Curiam ire Anselmus, Regem mare transiturum sua benedictione prosecuturus.* Solemnis ea erat benedictio, cujus formam ritumque idem Scriptor depromit. Cum enim acriter altercati essent Rex & Anselmus de Ecclesiæ libertatibus, Romam proficisci constituit Anselmus, & Regem percontatus est, an benedici à se more solito abnueret, antequam itineri se committeret. Assentiente Rege, ut sibi bene precaretur, Anselmus elata manu ei benedixit: *Ad dexteram Regis ex more assidens ait, Ego domine ut dispsui vado, sed primò meam benedictionem vobis, si non abjicitis, dabo. Quam cum ille se nolle abjicere responderet, conquiescentem Regem ad hoc levata dextera benedixit, sicque relicta Curia Cantuariam venit.*

Si Reges porro ab Episcopis benedici se averent, quid cæteri laici? In Concilio Ravennate anno 1314. statutum est, ut quoties Episcopi per urbis vicos progrederentur, vel ruri in suæ finibus Diœceseos, tympanum concreparet, quo monerentur omnes adproperare, genua flectere & Episcopali benedictione donari. *Campanas pulsari faciant, ita quod populus audire possit, & exire & genuflectere ad benedictionem suscipiendam. Can.* 6. Si Episcopi verò accederent ad Ecclesias Collegiales, aut Conventuales obviam iis iretur in linea veste, aqua lustrali, thure, cruce & psalmodia. Concilio Avenionensi anni 1326. placuit, ut Episcopi extra Diœcesin etiam suam benedictiones hujusmodi fundere possent, dum ne in urbibus Metropolitanis, Arelate, Aquis, Ebroduno, aliisve locis, ubi adesset Episcopus Diœcesanus.

IV. Observatum est ab Historicis Angliæ, Episcopos osculo excipi solitos à Regibus. Crebra ejus rei mentio apud Matthæum Paris. Ita exceptus ab Henrico II. Reges Thomas Cantuariensis Episcopus anno 1163. *Obvians ille in osculo receptus est, sed non in gratiæ plenitudinem.* Alia occasione oblata pacis, ea iniri non potuit, quod impetrare sibi non potuerit Rex, ut Thomæ osculum figeret, anno nimirum 1170. *In concordiam qualemcumque convenissent Rex & Archiepiscopus, nisi quod Rex osculum pacis dare Archiepiscopo negavit, paratus omnem aliam securitatem præstare. Archiepiscopus autem pacem inire noluit, nisi firma posset stabilitate gaudere. Matthæus Paris.* Erant certissimè hæc oscula indubitatæ pacis & concordiæ pignora, cum paci non acquieverit Archiepiscopus, nisi eam Rex osculo quasi consignasset. Regem ipse occupaverat, hæc effatus, *In honore Dei vos osculor.* Rex ea lege recusavit osculum. Permirum illud est, quod quanquam de pace deliberaretur adhuc, quando Rex & Archiepiscopus simul conscendebant equos, Rex habenas equi Archiepiscopi manu tenebat. *Cum Rex & Archiepiscopus in partem secessissent, & bis equos ascendissent, bis habenam Archiepiscopi Rex tenuit, cum equum ascendisset.* Semel contigit, ut Rex Missam pro Defunctis celebrari juberet, ubi suspenditur osculum, ne celebrata quavis alia Missa osculum ei abnuere non posset. *Baron. an.* 1172. *n.* 35. Hugo celebratissimus ille Lincolniensis Episcopus à Richardo Rege osculum aliquando pene extorsit, & mox monita saluberrima, fortissimaque suggessit; eaque verè Episcopali constantia, Regem sibi penitus conciliavit, Regni amplitudine magnum, gestis bellicis majorem, sed hac animi magnitudine longè maximum. Redeo ad Matthæum Paris; qui narrat Henricum III. Regem ex transmarinis Provinciis reducem in Angliam, oscula, ceu benevolentiæ pignora omnibus dispensantem Angliæ Nobilibus, maximè autem Episcopis, Vintoniensem Episcopum unum eo defraudasse officio, cui jamdiu irascebatur. *Qui tamen omnes Angliæ nobiles, præcipuè Prælatos, & in osculo, & in gratis eloquiis, post adventum suum de partibus ultra marinis susceperat.* Mox idem Matthæus illud appellat *osculum pacis & amicitiæ. Anno* 1243. 1244.

V. Hinc non immeritò conjicitur, & benedictionem illam ab Episcopis in Reges effusam, & hoc osculum Episcopis à Regibus dispensatum in privatis quibusque congressibus, quasdam fuisse superstites primigeniæ olim fidelium pietatis reliquias, qui initium & finem congrediendi, & agendi quidvis semper ducebant à prece, à benedictione, quam laicis Clerici infundebant, ab osculo pacis. Hoc Paulus commendat osculum in Epistolis suis, osculum utique religiosum: *In osculo sancto.* Porro hoc osculum sanctum est, non in templo tantùm & ad aras, sed & in familiaribus fidelium congressibus; ubique enim fideles, ubique iidem sancti sunt, ubique osculum pacis & benevolentiæ, nec alia fidelibus & sanctis pax, quàm Deus est, vel à Deo promanans, atque ad Deum referenda. Plura, nisi alienum illud hic esset, contexi possent vestigia alia vetustissimæ fidelium pietatis, quæ in Aulis Principum Christianorum diutius, quàm alibi perpetuentur.

VI. Sæpiuscule hactenus observatum est à nobis, Episcopos semper supra Duces Proceresque alios omnes sedisse cum Abbatibus, solis Regibus inferiores, & filiis Regum. Id verò rursus observare est apud Rogerium in congressu Regum Franciæ Angliæque anno 1188. medio inter Gisortium & Triam loco. Referuntur ab eodem scriptore Epistolæ mutuæ Antiocheni Patriarchæ & Regis Angliæ, in utriusque nomen Regis Patriarchæ nomini subjicitur. *Baron. an.* 1188. *n.* 5. 16. Alium non minus solemnem congressum Regum literis mandavit Matthæus Paris anno 1254. ubi Angliæ Rex Henricus III. Ludovicum IX. Franciæ Regem invisit Parisiis. Affuit fortè & Navarræ Rex. Modestia animi & sui depressione sanè summa, non potuit tamen id Ludovicus Galliæ Rex expugnare ab Henrico Anglo, ut primas sibi sineret alicubi tanquam hospiti concedi: usque adeo persuasum erat Henrico, non posse Galliæ Reges Regum Christianorum primos, & veluti vertices, eam Principatus sui prærogativam cuiquam cedere, nedum Anglo Regi cedere, quem hominio suo obnoxium tunc habebat. Ita profectò ille Anglicanæ Scriptor historiæ. *Dominus Rex, qui terrestrium Rex Regum est, tum propter ejus cœlestem inunctionem, tum propter sui potestatem & militiæ eminentiam, in medio sedebat: & dominus Rex Anglorum à dextris, & dominus Rex Navarræ à sinistris. Et cum niteretur dominus Rex Francorum aliter ordinare, ut videlicet dominus Rex Anglorum in medio & eminentiori loco sederet, ait dominus Rex Angliæ, Non domine mi Rex, decentius sedetis modo, scilicet in medio & dignius. Dominus enim meus es, & eris, & superest causa.* Addit porro Matthæus ei epulo duodecim affuisse Episcopos, & aliquibus Ducibus præpositos fuisse. *Affuerunt insuper illi convivio Episcopi duodecim, qui aliquibus Ducibus præ-*

pon-

ponebantur, intermixti tamen Baronibus. Subobscurus est, forsan & mendosus, ac vitiatus hic Matthei locus. Indubiè enim si qui supra Episcopos alii sederent, quàm Reges Regumve filii, novum id erat, nullo hactenus exemplo fultum, nec uno, aut altero etiam post sæculo usurpatum.

VII. His, præsidii & lucis non parum adjiciet Nangii Continuator, in describenda profectione Caroli IV. Imperatoris, & Venceslai filii ejus Regis Romanorum ad Carolum V. Franciæ Regem Lutetiam. Ubi solemni pompa urbem iniere, voluit Gallus Rex medium incedere Imperatorem, qui jusso Venceslao in alteram partem declinare, medium coegit Regem ingredi. In omnibus epulis primùs supra Imperatorem & Reges semper sedit Episcopus, vel Archiepiscopus aliquis. Sacro Epiphaniæ die primam ad mensam sedem implevit Archiepiscopus Remensis, sedente infra ipsum Imperatore, post Rege, tum postea Venceslao Romanorum Rege, infrà assistentibus Episcopis Bamhergensi, Parisiensi, Bellovacensi. Delphinus ad alteram accumbebat mensam cum Principibus & Proceribus Germanis. Paulò aliter rem narrat Tilletius. Sic enim habet: *Ad solemne prandium sederunt Archiepiscopus Remensis Episcopus Germaniæ unus, qui Cancellarius erat Imperatoris Caroli IV. & Episcopus Parisiensis: tum deinde Imperator, Carolus V. Rex, & Imperatoris filius Rex Romanorum. Spondanus. 1379. n.3. Du Tillet. Part.2. pag.9. 53.*

Sandionysianus Monachus Historiæ Scriptor Caroli VI. literis mandavit epulum Regium nuptiarum filiæ hujus Regis cum Rege Angliæ anno 1305. ubi primam quoque sedem adsignat Patriarchæ Alexandrino. *Patriarcha, Rex, Regina Angliæ filia ejus, Regina Blancha, Regina Siciliæ, &c. L.15. c.15.* Descripsit & Joannes Charterius in vita Caroli VII. Regis epulas conjugii Margaretæ Scoticæ cum Delphino Franciæ anno 1436. ubi primus etiam accubuit mensæ supra Regem Archiepiscopus Remensis, qui nuptias celebraverat. *Primus sedit Archiepiscopus, qui sacris operatus fuerat, secundus Rex, tum Delphina, deinde Regina Siciliæ, quinto loco Franciæ Regina, &c.* In Encomio verò ejusdem Regis quod Cartherii huic historiæ præfixum est, diebus omnibus solemnioribus idem honos Episcopis habetur: *Annuis solemnitatibus primo loco accumbebat mensa Episcopus, vel Abbas, tum Rex, postremò Principes Regii sanguinis.* In epulo solemni, quo Franciscus I. Rex Carolum V. Imperatorem Lutetiæ excepit anno 1530. infra Regem Franciscum & ejus filios accumbebat Legatus Pontificius, supra Regem Navarræ, infra quem sedebant Cardinales, & infra eos Regiæ stirpis Principes.

Hinc perspicuè colligitur hanc honoris & confessus prærogativam, quam vix tueri jam possunt Legati & Cardinales, omnibus olim cum Episcopis communicatam fuisse; atque adeo non paulò impensiore cultu in Aula Regia eos tunc temporis affectos fuisse, cum Ecclesiæ necessitas illos cogebat illuc frequentiùs se conferre. Observa hîc autem, si lubet, quod suprà strictim delibatum à nobis est, plura & expressiora Ecclesiasticæ antiquitatis vestigia superesse & existere etiam nunc in Aulis Regum plura, inquam, quàm inter privatos. Habes hîc enim solemnes Regum epulas, diebus quibusque solemnioribus & Festis, in iisque Archiepiscopos & Episcopos sedentes supra Imperatorem, supra Reges. Erant enim illæ epulæ Regiæ, sed festivæ, & quodammodo sacræ. Ut sacro ergo congressui præerat Antistes, præerat qui nuptias celebraverat, præerat qui Missarum sacra Mysteria peregerat Archiepiscopus, vel Episcopus. Ita enim suprà laudati insinuarunt Sciptores: *Primus accubuit Archiepiscopus, qui Missam celebraverat, &c. Annuis solemnibus Festis supra Regem sedebat in mensa Episcopus, vel Abbas, &c.* Persacilis autem & perexpedita ratio est; inter privatos enim libera & arbitraria sunt omnia, unde & in dies alia & alia novantur, & ita ab antiquis moribus desciscitur. At in Palatiis Regum stata & certa sunt pleraque, sunt & ministri, qui ritibus his præsint, & ex Commentariis quibusdam priscis omnia descripta & enumerata afferant, rescruntque in Commentarios suos, quid quoque anno gestum, omissum, adjectumque sit.

Levabit nos Innocentius III. onere perlustrandi cæteras omnes orbis Christiani Provincias, ut eas huic Episcoporum præcellentiæ & honorificentissimo concessui obsecundasse declaremus. Conquestus enim Innocentius ad Alexin Imperatorem Constantinopolitanum, quòd Patriarcham Urbis Regiæ tam nullo baberet loco, certiorem illum fecit, apud Christianos omnes alios Principes, secundos à Regibus sedere semper Episcopos. *Cum alii Reges & Principes Archiepiscopis & Episcopis suis, sicut debent, reverenter assurgant, & eis juxta se honorabilem sedem assignent.*

Ab Arnoldo Lubecensi Abbate, à quo continuata est Helmodi Historia usque ad Ottonem IV. & ad mortem Philippi Sueviæ, illud narratur, quod hîc silere nefas esset. Percontatum esse Ottonem IV. Proceres Conventûs Virsburgensis, an uxorem ducere posset filiam Philippi Sueviæ, sibi carnis affinitate conjunctam, & ita ad eos verba fecisse: *Rogamus vos omnes in Domino, primò Cardinales, qui de authoritate sive consilio domini Apostolici adestis, summos etiam Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios, quos Ecclesiasticus Ordo diversis gradibus distinguit: excellentiam quoque Regum, Ducum, Principum, ut verba nostra attendatis. Chron. Slavor. l.7. c.19.* Vides ut ante Reges & Laicos omnes nominentur ab Imperatore Ecclesiastici Proceres omnes, utque Cardinales quodammodo compaginentur cum Summo Pontifice, ut omnibus Ecclesiastici Ordinis Principibus anteponantur.

CAPUT LXV. *P.4. l.2. c.81.*

De honoribus, qui Summo Pontifici habebantur.

I. Qui fidelibus, qui Episcopis, qui Papæ cultus & honor habetur, omnis ad Christum refertur, cujus sacerdotii & regni omnes consortium aliquod adepti sunt, suo quisque gradu & modo.

II. Honores ii plerumque ab exordio liberi & voluntarii fuere. Si usu post diuturniore, in legem convalescente, necessarii evasere, hujus authores legis fuere fideles ipsi, qui fuère & usûs ac consuetudinis. Quod oculo fide illuminato dilucidum perspectumque sit in his omnibus foris honoribus exhibendis, vel suscipiendis.

III. Quo religionis sensu Alexander Papa Lanfrancum adegerit Archiepiscopum Cantuariensem solemni osculo pedum defungi.

IV. Quo religionis instincta Imperatores & Reges ad pedes Pontificum accederint, & stratoris partes impleverint.

V. Defenditur Adrianus IV. Papa, qui Fridericum I. coegit stratoris officio sibi fungi, more Majorum suorum. Omnium Imperii Principum judicio coactus est Fridericus eo munere ex more defungi.

VI. Quàm fructuosa & decora sint hæ consuetudines

ves ad Christiana Religionis commendationem.

VII. Exempla alia cultus demissi, à summis Principibus exhibiti Pontificibus Romanis. Religiosi sunt hi honores. Cur prægestetur Papæ Eucharistia, Crux Archiepiscopis.

VIII. Quo honore Imperator & Patriarcha Constantinopolitanus Eugenius IV. Papam coluerint.

IX. Rursum de eodem cultu Pontificum à Regibus, mutua contestatione, hos honores ad Deum pertinere suis in Vicariis sedentem.

X. Novis argumentis perficitur eos honores impensos fuisse Deo.

XI. Honos Pontifici habitus in Hispania.

XII. Moris fuisse, ut Imperatores osculo pedum colerentur.

XIII. Vetustissima consuetudo osculandi Episcoporum pedes, præ cæteris autem Papæ.

I. SExcentis argumentis confirmari posset quod semel & iterum jam astruximus, mores antiquissimos, saltem religiosos difficiliùs abolescere in Palatio Regum, quàm in privatis ædibus. Quo eodem jure factum est, ut & qui Episcopis olim omnibus exhibebantur honores, ii difficiliùs in Palatio Romani Pontificis expungerentur. Reges ipsos ab Episcopis benedici omnibus olim moris erat: nunc uni proprium Pontifici. Omnibus præeminere & præsidere laicis infra Reges Principibus, Episcopis omnibus commune decus erat; nunc Pontificiis proprium Legatis, ut summum etiam Cardinalibus. Osculari pedes Episcoporum quorumcumque olim pervagatissimum fuit, nunc uni servatur Papæ. Audi Hieronymum de B. Epiphanio Constantiæ in Insula Cypro Episcopo differentem, & de turba pedes ejus lambente: *Cum ad Epiphanium omnis ætatis & sexûs turba conflueret, offerens parvulos, pedes deosculans, fimbriam vellens, cumque non posset promovere gradum, &c. Epist.61.*

Erant liberi tunc certissimè & arbitrarii honores isti, nec ulla lege præscribebantur. Nec dubium est, quin Epiphanii maximè propria sanctitas & vitæ innocentia singularis his coleretur officiis, non sola Episcopatus dignitas. Sed longè indubitatissimum est, Christo ipsi impensum fuisse hunc potissimum cultum, in Vicariis & ministris suis sessitanti, & oculis fidei conspicuo. Ita minùs mirum est, si cultus Christo dependi solitus in Episcopis sanctitate præstantissimis, exhibitus deinceps sit Episcopis omnibus, & summis potissimum Pontificibus, quòd in his maximè fideles semper Christum ipsum, cum tota Pontificatus Regiique sacerdotii majestatem fulgurantem suspexerint. Si singulis in Episcopis non ea fulgeat semper sanctitatis gloria, quæ in prioribus Ecclesiæ sæculis; at fidei nostræ cœlitus oculatæ semper in illis splendet sanctissima & cælestis dignitas, & exuberantia quædam Regalis Christi sacerdotii. Quidquid ipsorum propriè & privatim est, illud hoc velut luminis fonte absorbetur, & non apparet. Non quid ipsi sibi sint, sed quid in ipsis Christus sit, spectant fidelium oculi, & eo pascuntur.

Nec secus fideles membra sunt omnes Christi, Regis Regum, Summi Pontificis. Quidquid vicissim honoris & reverentiæ inter eos reciprocatur, in religiosum hunc scopum hoc totum refertur, ut Christus in membris suis colatur & ametur. Sunt, fateor, in fidelium grege & Antichristi membra. Non aberrat tamen fides, charitas, simplicitasque cæterorum fidelium, quæ bonos interpretatur, quos non comperit malos: & quæ quos malos comperit, non nescit tamen imagines summi Numinis esse, & membris Christi aut reddi posse, aut de novo inseri, adeoque in ipsis nonnisi Deum, nonnisi Christum & amari, & coli.

II. Illud verò, honores hos omnes, qui summis, qui omnibus exolvuntur Pontificibus, liberos olim fuisse, & nulla lege, nulla consuetudine præscriptos: id profectò in confesso est. Sed & illud fateri necesse est, nunquam Episcopos honorum istorum cupidos fuisse, subalienos potius fuisse ab iis: nulla Episcopali vel Ecclesiastica lege eos primùm sancitos esse, sed usu & consuetudine, cujus authores exactoresque fuerint laici ipsi fideles, fidelium pietas, religio, charitas: vel potius Spiritus Sanctus, qui hos illis subjicit aculeos, qui hos pietatis instinctus inspirat. Si autem inveterata & corroborata ea consuetudine, ut jam non possent sine offendiculo iis Episcopi frustrari honoribus, aliquid legis vel Ecclesiasticæ, vel civilis promulgatum est, ad eum usum firmandum; hujus quoque legis authores reputandi sunt fideles, cum consuetudinem ipsi invexerint, quam lex confirmat; & cum offendiculum ipsi patiantur, cui lex medetur.

Hæ verò sive consuetudines, sive leges, non tam commendandis serviunt Episcopis, quàm propagandæ Christi gloriæ, & fidelium saluti muniendæ. Episcopis enim, Summis Pontificibus, & omnibus omninò fidelibus exploratissimum est, 1. Eum, qui honore afficit quempiam, sanctiorem non rarò esse & honoratiorem eo, qui afficitur. 2. Ita conducibilius & optatius esse, membra Christi colere, quàm ab illis coli. 3. Præsulem qui procumbentes sibi fideles spectat, ad eorum omnium pedes ipsum mente procumbere. 4. Nihil esse ad gloriam & commendationem verissimæ Religionis accomodatius illustriusque, hoc interminato humilitatis & charitatis certamine inter fideles omnes, ne iis quidem exceptis, qui summa tantæ multitudinis capita sunt. 5. Si cujus Præsulis non satis hac doctrina imbuta mens est, si ejus gloriæ cultusque suffuratur ipse vel tantillum, & privatim degustat, fruiturque, verè furti ille reus & sacrilegii est, Christique gloriæ compilator; sed tota penes ipsum culpa & infamia, cujus exors omninò & immunis religio ipsa est. 6. Sed longè acerbior in eos sævire debet censura, qui nomine & specie tenus Christiani, sanctissimos usus Religionis cœlo allapsæ, oculis carnis, & profano sensu conspicantur, & ideo despicabiles habent.

III. Hæ sunt regulæ constantissimæ, quas exordio hujus capitis attexere volui, ut veluti incantissimæ quædam faces, alluceant superiori capiti, huic verò præluceant. Jam ergo aptè, ut spero, ordiemur ab Alexandri II. facto, anno 1071. cum sede surrexit, ut Archiepiscopum prolixiùs exciperet Lanfrancum, submonuitque ei singularis eruditionis ergo inusitatam hanc honoris significationem à se exhibitam fuisse: sed jam necesse esse, ut vicissim ipse eodem fungeretur in Petrum Petrique successorem honore, quo cæteri Archiepiscopi omnes defungi solerent. *Sequestrato illo Romani supercilii fastu dignanter assurrexit, professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatui, sed magisterio literarum deferre. Quapropter se fecisse, quod esset honoris, illum debere facere quod esset justitiæ, ut pro more omnium Archiepiscoporum, Sancti Petri Vicarii vestigiis advolveretur. Reddidit ille debitum, &c. Baron. an.1071. n.6.* Nihil specie tam finitimum, nihil re tam alienum est, quam charitas & cupiditas, religio & superstitio, ubicumque se produnt. Qui sanctitate, qui humilitate potiores & præstantiores fuere Episcopi, ii honoris & juris, non sibi, sed suæ dignitati affixi, omnium retinentissimi fuere. Zelus hic erat purissimus & laudatissimus, sed qui illis tantum saperet, qui gustum aliquem & saporem haberent veræ virtutis, Christianæque tum humilitatis, tum ei cohærentis magnanimitatis. Christo, Petroque Archiepiscopi & Episcopi advolvebantur, cum acce-

cedebant ad genua Papæ, & ad oscula pedum. Inveteratam hanc consuetudinem ubi non sinebat Papa dilabi, ei consulebat ei serviebat, cujus gerebat vices. Non refugiebat Lanfrancus; non ita modestia, non ita peritia Ecclesiæ morum illum destituerat. Ita nihil propriè ab eo extorsit Pontifex; sed admonuit, cui honoris hic cumulus dependeretur. Hæc germana est interpretatio & sententia Vuillelmi Malmesburiensis hæc narrantis. Eodem cultu prosecutus est Urbanum II. Beatus Anselmus Lanfranci successor, teste Edinero. *Humiliat se pro more ad pedes Summi Pontificis. Baron. an.1077 n.7.*

IV. Nec minùs impensè colebatur successor Petri à Regibus & Principibus terrenis, quàm ab Episcopis. Anno 1095. Conradus Romanorum Rex Urbano II. Stratoris officium exhibuit, narrante Bertholdo: *Cremonam venienti, Papa obviam progreditur, eique Stratoris officium exhibuit. Baron. an.1095. n.7.* Vuillelmus Calabriæ, & Appuliæ Dux idem præstitit Callisto II. & eo obsequio ad Ecclesiam illum deduxit pedes. Narrat Sugerius anno 1130. Innocentium II. Papam in Gallias secessisse, Regem ei obvium esse progressum ad Flaviniacum, sive ad Cœnobium Sancti Benedicti ad Ligerim, & demisso ad ejus pedes capite, toties coronato, tanquam ad Sepulcrum Beati Petri Apostoli procubuisse. *Et nobilem diadmate sæpius coronatum verticem, tanquam ad sepulcrum Petri inclinans, pedibus ejus prorumbit. Ibidem. Anno 1120. n.9.* Eodem cultu prosecutus est eundem Pontificem paucis post diebus Rex Angliæ. Vides hic quo stimulo religionis agerentur Pontifices, Regesque, in suscipiendo illi eo cultu, in offerendo isti. Nihil hic mortale, nihil terrenum; cœlestis charitas, æternorumque amor ubique spirabat. Si quid secus accideret, privata ea erat culpa, illibata religionis puritate & innocentia. In ejusdem Innocentii II. causa Beatus Bernardus Claravallensis Abbas Mediolanensem Legationem suscepit. Undique confluebant ad viri Sanctissimi conspectum; vis facta est invito, ut ejus pedes oscularentur. Audi vitæ ejus Scriptorem: *Deosculantur pedes ejus universi; & licèt hoc ille molestè acciperet, nulla potuit prones & devotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Ibid. An.1134. n.6.* Nemo offenditur his honoribus viro singularis sanctimoniæ exhibitis. At ubi Imperatores & Reges humi advolvuntur, & exosculantur cinerem Tumulorum Apostolorum, vel pedes Vicarii Christi, unius contemplatione & charitate Christi, cujus in his umbra renidet; id verò spectaculum non tantùm offensioni non est, sed admirationi non potest non esse, & amori iis, qui gustu aliquo & sapore pietatis & religionis imbuti sunt.

V. Non per singulos excurram Reges & Imperatores, qui Summorum Pontificum pedibus pia libarunt oscula, & diademate revinctum caput substraverunt. Uno verbo res conficitur, quando congressi sunt, nunquam id obsequii detrectarunt. Peculiarius est Stratoris officium, & de eo altercatum nonnunquam. Incunctanter id muneris obivit Lotharius Imperator, quando Leodii cum eodem Innocentio II. congressus est, ut refert Sugerius: *Humillimè seipsum stratorem offerens, pedes per medium sancta processionis ad eum festinat, alia manu virgam ad defendendum, alia frænum albi equi accipiens, tanquam dominum deducebat.* Habes hic occultis oculis fidei illustrem & sanè magnificum humilitatis triumphum & crucis Christi æterni Pontificis nostri, de universa insolentissimi sæculi pompa.

De Friderico & Adriano IV. Papa stringi jam aliquid, quod non pigebit hic paulò diligentius tractasse. Cum in Italiam ille adventaret, Imperii corona cingendus, eo humillimo obsequio in Adrianum IV. Papam fungi recusavit. Cardinales, qui Pontificem cingebant, usque adeo consternati fuere, ut alii aliò dilapsi sint, Pontifice solo dimisso. Pontifex ingentis & infracti animi vir, Imperatorem ad osculum pedum admisit, assurgentem mox ad osculum oris abjecit, donec ab eo præstitum esset Petro in successione Petri, quod prisci Imperatores omnes dependerant priscis Pontificibus, tanquam Petri Paulique successoribus. *Quem honorem Prædecessores tui imperatores orthodoxi pro Apostolorum Petri & Pauli reverentia prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus exhibere usque ad hæc tempora consueverunt. Baron. an.1155. n.8.* Mirari subit, qui Pontifex cultum religiosum, ab origine liberum & arbitrarium tanto vigore extorquendum ab invito Imperatore, extundendumque censuerit. Sed illud quoque menti recurrere debet, quod sæpiusculè inculcatum jam à nobis est; quæ officia spontanea primum & libera ab exordio sunt, longo usu & consuetudine confirmari; inveteratas autem & ita confirmatas consuetudines, in leges valere demum. Sive jura, sive officia appellities, tum civilia, tum Ecclesiastica id genus complurima sunt. Multa possunt & jure suo possunt Principes terreni in causis rebusque Ecclesiasticis, quæ tamen potestas non aliter ipsis parta, quàm longa consuetudine, & antiquissima possessione. Sunt consimiliter Pontificibus & Prælatis jura non pauca in res civiles & temporales, de quibus controversia illis fieri jam non potest, ubi diutina his possessione firmata sunt.

Alienas denique suspiciones & obtrectationes purgavit, dissipavitque Adrianus, quando rei totius judicium ad ipsos Imperii Principes retulit. Cum inter Principes autem perinde ut rei gravitas postulabat, diu & maturè delibatum esset, constitutum ab iis est eosdem à Friderico honores Pontifici nunc exhibendos esse, quos prisci Imperatores, Lotharius, aliique priscis Pontificibus persolvissent. Quod eò recidit, ut illud quoque pronunciatum esse videatur, usque adeo justas fuisse hujus obsequii & necessarias causas exhibendi Pontifici ab Imperatore, ut & justæ ac necessariæ fuerint Pontifici causæ ejus exigendi. *Tandem requisitis antiquioribus Principibus, qui cum Rege Lothario ad Papam Innocentium venerant, & prisca consuetudine diligenter investigata ex relatione illorum & veteribus monumentis, judicio Principum decretum est, & totius Regalis Curiæ communi favore roboratum, quod idem Rex pro Apostolorum prædictorum reverentia Papa Hadriano exhiberet Stratoris officium, & ejus stregam, suppedaneum scilicet teneret ad conscendendum in equum.* Functus est denique eo officio Fridericus Imperator, easque implevit religionis partes, in quas nuper præiverat Imperator Lotharius exemplo suo, sed cui Pipinus, Ludovicus Pius, & alii Carolinæ Reges familiæ authoritatem conciliaverant, firmissimaque posuerant posterioris consuetudinis fundamenta. Quæ omnia ex suparibus Friderici I. Scriptoribus à Cardinali Baronio excerpta sunt.

VI. Exarsere & alia inter Fridericum & eundem postea Pontificem dissidia. *Ibidem. Ann.1159. n.4. 5.* Imperatorem malè habebat, quòd nonnullis Papæ verbis insinuari videretur, Imperatorem clientelæ & hominii nexu sibi obligari: Pontificem vicissim pungebat, quòd in literis ad se scriptis Imperator nomen Papæ suo postposuisset. Nulli non cordato optatissimum fuerit, has jurgiorum minutias expungi, non à consuetudine tantùm hominum, sed & ex memoria. Prudentissimis quoque obrepit, ut etiam inopinè longius progrediantur tandem, quàm initio voluissent; & optimæ causæ, victoriæque ipsi suæ officiant, zeli ipsius sui impetu

tu & ardore. Excitavit Fridericus Antipapam Victorem II. sub Alexandro III. nec illum suo Stratoris officio fraudatum voluit; curavit ut & ad ejus pedem oscula confluerent Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi Imperatoriæ Aulæ, usqueadeo persuasum erat omnibus, hos jam sine gravi offensione subtrahi non posse honores successoribus Beati Petri.

Eodem cultu reveriti sunt Alexandrum III. Ludovicus VII. Franciæ, & Henricus II. Angliæ Reges, in ipsa Gallia, quò ille confugerat. Percupidè & Princeps quidam Sarracenus pedes ejus exosculatus est, tanquam Deum Christianorum in Pontifice suo veneraturus. *Osculatis pedibus ejus tanquam Sanctum & pium Christianorum Deum, ipsum Pontificem adoravit.* Deflagravit tamen aliquando gravis illa Imperii & sacerdotii dissensio, & solemnibus illis omnibus honoribus in Alexandrum III. perfunctus est Venetiis Fridericus, ea pompæ magnificentia & celebritate, quæ nobilissimum aliàs civitatem una nobilitate potuisset. *Baron. an.* 1160. *n.* 18. 1162. *n.* 3. 52. 1163. *n.* 1. *Idem ann.* 1177. *numer.* 23. 24. 68. 69.

Erat Friderico I. consanguinitate & antiqua consuetudine conjunctissimos Otto Frisingensis Episcopus, & quod consequens est, ejus causæ & defensioni quodammodo innexus. At sanctissimo tamen juxta & sapientissimo Præsuli ea insedit animo sententia, ea & historicis ejus monumentis consignata est, summi & sempiterni Numinis providentia factum esse, ut è pulvere & tenebris emergeret Ecclesia, & in eum splendorem proveheretur, ut de terrenis omnibus Potestatibus & Imperiis quendam veluti triumphum ageret, toties quoties summi terrarum Principes & Reges humilitatem crucemque Christi adorant & allambunt, osculo pedum ejus Pontificis. *Et ut cognoscamus non fortuitis casibus, sed Dei profundissimis ac justissimis judiciis id factum, vide pridie latitantem, ac quemlibet infimæ conditionis virum fugientem, brevi tantæ authoritatis fieri, ut Regibus imperet, de Regibus judicet. Vide tanta à sæculo venerationi haberi, ut veniant curvi, vestigiaque pedum ejus in solio sedentis adorent orbis Domini. Chron. l.* 4. *In Prolo.*

VII. Altiores radices egere hi Pontificum Christi honores, dum diutinis procellis concuterentur. Tempero mihi, ne plura exempla accumulem. Humilem Christi triumphum asino sedentis imitari voluit Cœlestinus V. Papa. At nihilo tamen minus vilissimi aselli habenas Reges interim Hungariæ & Siciliæ regebant. Ubi Clemens V. creatus Pontifex Lugdunensem civitatem solemni iniit pompa, Philippus Pulcher Franciæ Rex Stratoris munus obivit. *Rainal.* 1294. *n.* 10. *An.* 1305. *n.* 13.

Ad annum 1311. *n.* 5. Annalibus suis Rainaldus ritum intexuit inaugurationis Imperatorum, ut in manuscripto perantiquo delineabatur. Stratoris officium commemoratur suo loco. Sed & illud memorandum nobis visum est, quod idem Rainaldus monet eodem anno, *n.* 8., ubi Henricus VII. Rex Romanorum in Italiam venit, à Duce & Senatu Veneto missos quidem ad illum esse Oratores, sed vetitos prius nequid hominii, & ne osculum pedum exhiberent Imperatori; usu enim antiquo jam invaluisse, ut Veneti Imperatorem amicum haberent, non dominum. *Quibus etiam inhibitum pedes deosculari regios.* Usitatum ergo id erat, osculo pedum salutari Imperatorem. Anno 1368. Carolus Siciliæ Rex frater Sancti Ludovici Regis Urbano IV. Stratorem se exhibuit, quo postea exemplo usi sunt Neapolitani & Siculi Reges.

Ad annum 1375. *n.* 7. *& an.* 1419. *n.* 3. idem ipse Rinaldus argumentum suppeditat vetustissimæ consuetudinis, ut prægestetur & viam præeat ac præmonstret adorandum Christi in Eucharistia corpus, ubi ex Urbe Pontifex profecturus est. *Primo mane antelucanum corpus Christi vium omnibus patefecit.* Rursus & hoc antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum sane pulcherrimum in Ecclesia hæsit omnium principe & magistra, alibi prorsus obliteratum. Qui saltem enim à limine annales & mores priscos Ecclesiæ salutarunt, iis exploratissimum est, complures olim fidelium, maximè Clericorum, dum longinquo se darent itineri, hoc se Eucharistiæ viatico instruere solitos fuisse. Hinc autem illud quoque confirmatur, non occurrere unquam menti debere Romanum Pontificem, tanquam Principem aliquem temporalem & terrenum, sed ut Christum ipsum, cujus cœleste regnum est: nec aliter pompam omnem, qua circumfulget Pontifex, spectandam esse, nisi ut religiosam pompam, ejus generis omnino, cujus & ea, quæ in Templis Deo, Deique Ministris exhibetur. Quo enim demumcumque loco sit Christus; in Principe Ministro & Vicario suo sessitans, Templum illud est, Ecclesia est, sacrariumque religioni & sanctitati dicatum. Ideo & Crux præfertur Archiepiscopis, ut ipsi, & assectarum cœtus pro religioso cœtu, & templo habeantur. Ita sentiebat sanctissimus Lincolniensis Episcopus Hugo, qui cum iter agens incidisset in latronem, qui ad patibulum agebatur, jussit illum solvi & absolvi pœna, fruique immunitate asyli Ecclesiarum, cum non alia angustior Ecclesia sit, quàm cœtus fidelium Episcopo adgregatus: erant enim tum non pauci in Hugonis Episcopi comitatu.

VIII. Rex Carolus Urbano VI. Stratorem & ipse se exhibuit, Sigismundus Imperator Martino V. & Eugenio IV. In Ferrariensi, seu Florentino Concilio Eugenius IV. Græcos excepit. Præmissi fuerant ab Imperatore & Patriarcha ad Pontificem Legati, à quibus exsoluti sunt ei honores illi, qui Græcorum moribus consentirent. Laici genua flexerant, Clerici caput inclinarant. Deambulanti Ferraræ Pontifici occurrit Græcus Imperator: & *eum in genua vellet procumbere, non id Papa permisit, sed eum complexus, porrectaque dextera osculatus est, & ad sinistram suam collocavit.* Imperatore parcior fuit Patriarcha in cultu exhibendo Pontifici. Nec ultra eum modum quidquam Pontifex desideravit, persuasus, ni fallor, & ipse, hos honores, à primæva origine liberos & arbitrarios fuisse, nec aliis vel temporibus, vel locis necessarios evasisse, nisi ubi præscripta & vetustissima consuetudo in legem invaluisset. *Rainal. ann.* 13[illegible]. *n.* 3. 1418. *n.* 36. 1433. *n.* 14. 1458. *n.* 6. In Historia Græca Concilii Florentini, tentatum aliquid fuisse narratur, ut assentiretur Patriarcha Constantinopolitanus osculandis pedibus Papæ, ipsum abhorruisse, nec sine stomacho. Labat non rarò fides hujus Scriptoris. Sed ut res ita se habuerit, non abs re erat, moneri Patriarcham, an accommodare se vellet exemplo tot Ecclesiæ Latinæ Primatum, Exarchorum, Summorum Principum, Archiepiscoporum; nec tamen expediebat eum urgeri, postquam semel rem aversatus fuerat. Cinnamus porrò ideo prolixè & ad insaniam pene destomachatus est in historia sua Græca, *L.* 5., contra honores illos eximios, quibus Papam Latini Imperatores cumularunt; quod eorum nec originem, nec rationes, nec antiquitatem & præscriptionem comperisset; suæ gentis morum peritus, in nostris prorsus hospes.

IX. Redeo ad Occidentis Principes, in quibus Fridericus III. cum anno 1452. Imperii corona decorandus venisset, usitatis officiis Nicolaum V. Papam prosequutus est, pedes ejus cum Imperatrice exosculatus, & stratoris impleto munere. Voluit Fridericus eodem rursus officio fungi in Paulum II. anno 1469. sed abnuit Pontifex, cujus

nu-

nutu ambo simul equos conscenderunt. Cum anno 1474. Christiernus Daniæ Rex Romam perrexisset, Sixto IV. in genua accidit, nec adduci potuit, ut surgeret, quandiu illum affatus est. Sultani Babylonici Legatus Innocentium VIII. cultu affecit multò dejectiore. Zisimus Constantinopolitani Imperatoris Turcæ frater, ne Ottomanicæ gentis gloriam, an superbiam deprimeret, caput tantùm inclinavit. At Legatus, quem Bajazetus ipse Imperator Turca miserat Romam, à Zizimo admitti & audiri non potuit, nisi ter in genua procubuisset, terna humi defixisset oscula. *Rainal. an.* 1452. *n.* 2. 1469. *n.* 3. 1487. *n.* 2. 3. 4. 1590. *n.* 4.

Ubi Carolus VIII. Galliæ Rex Romæ Alexandro VI. obvius factus est, bis genu flexit: cum Pontifex illum non adverteret, aut non adverter se simularet: cum tertiò genu inflexurus esset, prohibitus est à Pontifice, & osculo exceptus; simul ambo caput texerunt, Pontifex Regem antè sedere voluit, quàm ipse sederet. Ita Papæ nec pedes osculatus est Rex, nec manus. Ubi convenere Leo X. Papa & Franciscus I. Rex Bononiæ anno 1515. excelsi animi Rex genuflexo, pedes quasi jocabundus, manumque & genam Pontificis osculatus est, Gallicoque sermone testificatus est, incredibili se gaudio perfundi, qui Christum in Vicario suo contueretur, eique obedientiam eam, quam filius patri devoveret. *Ridens ac jubilans, pedem ac manum & faciem osculatus est, dicens in vulgari Gallico, se latissimum, quod viderit facie ad faciem Pontificem Vicarium Christi Jesu, cujus se filium & servitorem profitebat, deditissimumque ad omnia ejus mandata.* Responso sui id confirmavit Papa, honores eos omnes ad Deum referri. *Omnia hæc in Deum transferens, & omnia Deo attribuens. Rainald. Ibid. n.* 30.

Cum Carolus V. Imperator anno 1529. Bononiam venisset à Clemente VII. coronandus, *Ibid. n.* 84. *Anno* 1530. *n.* 39., genuflexit, pedes, manum, genamque Pontificis osculo coluit. Expleto coronæ ritu, prohibere voluit Pontifex, ne dum ipse equum conscenderet, Imperator stapedam manu teneret; persistente Imperatore, cessit, contestatus, id Christo, non sibi honoris haberi. *Pontifex toleravit, referendo talem actum humilitatis ad honorem Salvatoris, cujus vices in terris gerebat.* Sed passus non est Pontifex, ut Imperator equum aliquantulo viæ spatio deduceret. Quando Clemens VII. & Franciscus I. anno 1533. congressi sunt, non aliter res, quàm Bononiæ se habuere.

X. Exinde ferè nec Romam profecti sunt Imperatores, ut inaugurarentur, nec Pontifices ipsi nisi rarò finibus Pontificiæ suæ ditionis egressi sunt. Ita qui antè Summis Pontificibus à summis Principibus habebantur honores, ut successoribus, immo ut tumulis ipsis Apostolorum, nusquam postea occurrerunt nisi in historicis monumentis. Ex antedictis perspicuum est, & Pontificibus & Principibus omnibus in consesso æquè fuisse, religiosum totum eum honorem haberi debuisse, ut qui Christo in Vicariis suis, ea fide & pietate exolverentur, qua Romæ Imperatores & Reges provolverentur ad Petri & Pauli monumenta. Id rursus nobis inculcabit Sugerius Abbas, ubi Paschalis II. in Gallias profectionem literis mandat, cui Philippus Augustus Rex cum filio cultum non absimilem impendit. *Occurrit ei ibidem Rex Philippus, & dominus Ludovicus filius ejus, gratanter & votivè, amore Dei majestatem Regiam pedibus ejus incurvantes: quemadmodum consueverunt ad sepulcrum piscatoris Petri Reges submisso diademate inclinari.* Ubi semel convenit non alium hunc, quàm religionis cultum esse, jam nihil offensionis creari potest aut Regibus, aut Patriarchis, aut Episcopis quibuscumque, cum proni accidere tumulis Apostolorum non cunctentur, eumque Presbyterorum, qui Confessiones audiunt, pedibus se advolvant.

XI. Non pauca prætermissi lubens exempla, Pontificum maximè Avenione sedentium. Sed cum Hispania prorsus obmutescere sinenda non sit, obiter hîc narrabo, quæ referuntur à Mariana, *L.* 20. *c.* 6., de Benedicti XIII. Papæ, & Ferdinandi Arragoniæ Regis congressu in finibus Catalauniæ & Arragoniæ. Pallium illud, quod pro more Pontifici superferebatur equitanti, detulit Rex usque ad Ecclesiam, eique ad mensam cum filio ministravit. De osculo pedum vix ambigi potest, cum impensiores sint hi honores, & osculo pedum Arragoniæ ipsi Reges passim à subditis colerentur. Conjectura saltem aliqua elici potest ex Epistolis, quas Hieronymus Blanca historiæ suæ insutas voluit, & in quibus Judex major Arragonum Regem bis verbis salutat, *ex unum & pedum osculo*. Tergiversari tamen posset aliquis, quasi hæc usitatissima essent verba, quæ consuetudo retinuisset, postquam res ipsa, & totum illud officium in desuetudinem abiisset. Ita sanè exponendum quod eligitur in Concilio antiquissimo Constantinopolitano sub Mena Patriarcha, in libello Episcoporum & Monachorum Orientalium, quem Justiniano obtulerunt Imperatori. *Archiepiscopus veteris Romæ Agapetus, qui ad pieram vestrorum vestigia pedum admissus est.* Abhorret enim & ab usu & à fide, ut passus sit Justinianus Imperator, ab Agapeto Papa, adeoque vel ab ullo Episcopo pedibus suis oscula figi.

XII. Hinc elucet quàm sæpè moveatur, quandoque & offendantur non pauci, rebus veluti novis & singularibus, quæ & antiquissimæ ipsæ sint, & olim fuerint pervagatissimæ. Ii certè usus, ut antiquitate, ita & authoritate tunc ingenti erant; mox penes vulgus quandoque obsolescieri cœpere; curiosiùs verò retineri ab iis, qui & cupidiores sunt, & tenaciores antiquorum rituum sibi honorificorum. Ita rarescunt paulatim, fugiuntque multitudinem res ejusmodi, cui sicubi rursus se ostendant, pro nobis & inusitatis habentur, cum novi homines ipsimet sint, nec ullum habeant delectum rerum, quæ novæ aut veteres, quæ insolentes, vel usitatæ sint. Toto orbe olim Romano Christianoque frequentissimum fuit honoris causâ osculari pedes. Regionibus ferè aliis omnibus expunctus est is usus, Romæ hæsit: suspicantur singularem hanc esse novitatem, cum antiquitas ipsamet sit, eaque olim tritissima.

Qui in Assyria & in Perside olim imperarunt, eos probabile est ab adeuntibus osculo pedum salutatos fuisse, & ad id allusisse Mardochæum, cum diceret Amani se præstò futurum osculari pedes, *Etiam vestigia pedum ejus deosculari paratus essem.* Eo ritu probabiliter creditur Alexander voluisse se adorari, ubi Regum Persidiis solio sedere cœpit; in quo constanter, an pertinaciter restitum est illi à Græcis suis, ejus depressionis impatientibus. Imperatores Romani initio nihil istiusmodi extorserunt, aut verò passi sunt; quod Romanum initio sui Imperium Respublica fuerit. Authore Pomponio Læto Diocletianus *Edicto sanxit ut omnes sine discrimine prostrati pedes osculareatur.* Ut à Patriciis ipsis Justinianus Imperator & Theodora conjux eodem ritu colerentur, in Anecdotis narrat Procopius. *Tum alii, tum qui Patritia dignitatis essent, statim in faciem procumbebant, & utrumque Principis pedem osculo prosequebantur.* Reliquos inde Imperatores hoc exemplo & more usos, à verisimili non diffidet, & hos aliquando imitatum esse Carolum Calvum, nec in ea re tantùm. A' Vuillelmo Malmesburiensi memoratum est, ut cum hic Carolus Rollonem Normanniæ Ducatu investivit, ab eo voluerit clientelarem sibi fidem præstari osculo pedum. Rarius id in posterioribus Oc-

Occidentis Imperatoribus. Affirmat tamen Valsinghamus Ludovicum Bavarum Imperatorem anno 1338. Coloniæ cum Eduardo III. Angliæ Rege congressum molestè tulisse, quòd osculo pedum ab eo fraudatus esset. Utcumque sedatum fuisse ejus animum hac causatione, Unctione quadam cælesti initiari Angliæ Reges, eòque descendere non posse ad viliora hæc obsequia. *Quidam ferebant, quod Bavarus indignè ferebat, quod Rex Angliæ non se submisit ad oscula pedum suorum. Cui responsum fuit, quod Rex Angliæ erat unctus, & habet vitam & membrum in potestate sua, & ideo non debet se submittere tantùm, sicut Rex alius non unctus.*

Nec Carolus tantùm Calvus, sed & Latini forsan Christiani Principes omnes id moris hauserant à Constantinopolitanis Imperatoribus, qui diebus solennioribus laicos omnes Proceres ad hæc sibi præstanda obsequia adigebant. Vide ut describatur à Codino Paschalis solemnitas. *Proceres omnes usque ad novissimum ingressi, osculantur primò pedem imperatoris, deinde dexteram manum, postea dexteram genam.* Cap.14. Addit & Genuensem Præfectum, si adesset, admissum iri ad idem osculum: non Venetum; quod in fœdere quodam cum Genuensibus initio ita convenisset. Addit denique Codinus in solemnitate hujusmodi moris fuisse, ut Imperator & Patriarcha mutua sibi oscula libarent, Episcopi & Abbates primò manum, mox genam dissuaviarentur Imperatoris. Cantacusenus autem idoneus testis sanè fidem facit, *L.1. c.16.*, postquam Principes & Magnates osculo pedum functi fuerant, Imperatorem surgere solitum, & genas eorum osculari.

XII. Nihil attinet autem morosiùs tricari, ab Imperatoribus priscis, an potiùs à priscis Episcopis ductus sit mos Papæ pedes exosculandi. Præter exempla suprà relata; Ordo ipse Romanus hunc Episcopis omnibus communem decernit honorem, ut Diaconus non antè Evangelium decantet, quàm *osculatus pedes Pontificis.* Ratherium Episcopum sibi præfici deprecabantur olim Veronenses cives, tum aliis de causis, tum etiam quòd pati nollet oscula pedum. *Pedem si vult aliquis osculari illius, cum magno eum repellit clamore.* Spicil. Tom. 2. pag.203. Similius veri est ab his Episcoporum frequentissimis olim honoribus fluxisse oscula pedum Romani Pontificis. Si cæteris enim Episcopis id honoris & cultûs deferretur, quantò instantiùs, frequentiùs, religiosiùs Summo Pontifici; Electus est Pontifex Leo IV. anno 847. narrat Anastasius Bibliothecarius coævus Scriptor advolasse statim hominum examina ad oscula pedum pro antiquo more. *Qui morem conservantes antiquum, omnes osculati sunt pedes.* Non facilè divinare possum, quo tempore desitum sit ab hoc cultu Episcopis exhibendo. Quod de Ratherio diximus, morem adhuc tunc viguisse declarat, cum ei vitio verteretur, quòd repugnaret. Gregorius quidem VII. inter Papæ prærogativas hanc commendat, *Quod solius Papæ pedes Principes deosculantur.* Sed de solis, ut vides Principibus sermo illi est. Poterant cæteris Episcopis Diœcesani cuique sui id impendere honoris. Saltem nemo iverit inficias, unum toto orbe quodammodo esse Episcopatum, Episcopos omnes Christi Vicarios, & Petri successore pro suo modulo esse, atque ita omnes in consortium quoddam venire, & participes aliquatenus fieri ejus honoris, qui Ordinis & Collegii sui Principi etiam nunc religiosissimè præstatur.

De Residentia Episcoporum, dum lues, dum persecutio grassabatur.

CAPUT LXVI. *P.1. l.2. c.33.*

An persecutio Episcopos Clericosque alios solveret à residentiæ nexu prioribus quinque Ecclesiæ sæculis.

I. Non potest Episcopus se subducere, aut fugere, nisi cum illum unum persecutores petunt. Exemplum Cypriani.

II. Cum in omnes sævit persecutio, ne alii quidem Clerici fugere possunt, nedum Episcopi. Tertulliani hallucinatio.

III. Argumentu hujus doctrina ex Augustino.

IV. Ut commentetur Augustinus exempla & verba Christi & Apostolorum de fuga in persecutione.

V. Exemplum Athanasii. Quando possit Episcopus præsentibus se periculis subducere, futuris servare Ecclesiæ.

VI. Clerus omnis hac residentia lege continebatur.

VII. Sed Clero moderandum est, & portio ejus aliqua in futuras necessitates subducenda.

VIII. Summa doctrina Augustini.

IX. Mira Athanasii animi præparatio in fuga.

X. Præcipiatur, an permittatur fuga in persecutione. Exempla Sanctorum Virorum.

I. PErpendi jam necesse esse est, an persecutio vel pestilentia Episcopos à nexu & lege absolvat residentiæ. Quod ad persecutionem spectat, in ea est sententia Cyprianus, non posse tantùm, sed & fugere debere Episcopos, idque Christum ipsum præcepisse, 1. cum in solos Pastores bacchatur persecutio, eorumque fugâ conquiescit, quæ præsentiâ efferaretur. 2. Cum corpore absentes Episcopi, adsunt cura, sollicitudine, vigilantia, monitionibus, Pastoralibus literis, Vicariisque subrogatis eorum zelo ferventibus, potestate armatis. Ita suæ ipsius fugæ patrocinatus est Cyprianus, datis ad Clerum Romanum literis. *L.2. Ep.5. Nam sicut Domini mandata instruunt, statim turbationis impetu primo cum me clamore violento frequenter populus flagitasset, non tam meam salutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans, interim secessi, ne per inverecundam præsentiam nostram, seditio, quæ cœperat, plus provocaretur. Absens tamen corpore, nec spiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quominus secundùm Dei præcepta, fratribus nostris, in quibus possem, mea mediocritate consulerem.* Unà porro misit & Epistolas tredecim, quas ex secessu suo ad roborandam plebem suam perscripserat. Idem & alibi Clero suo significavit, se non tam declinandæ mortis spe secessisse, quàm ne recrudesceret præsentia sua persecutorum furor: porro hanc absentiam & sibi permolestam esse, & plebi suæ necessariam. *Oportet nos paci communi consulere, & interdum quamvis cum tædio animi nostri deesse vobis, ne præsentia nostri invidiam & violentia Gentilium provocet; & simus authores rumpendæ pacis, qui magis quieti omnium consulere debemus.* L.3. Ep.24. Inter circi & amphiteatri insanientis furore sæpè illum Pagani ad leones petierant, ut ab ipso scribitur ad Cornelium

Pa-

Papam: *Epist.55. In tempestatem proseriptas, toties ad leonem petitus, in Circo, in Amphitentro, &c. Clamore popularium ad leonem deuuo postulatus in Cirso.* Ita pluris etiam ad pacem Ecclesiæ intererat, quàm ad propriam ejus salutem, ut periculo subduceretur. Longè alia erat causa duorum Subdiaconorum, & unius Acolythi, qui trepida fuga periculum vitaverant, quod ipsis minimè omnium imminebat. Ad hujus causæ judicium Clero suo rescripsit Cyprianus, opperiendum esse reditum Episcoporum, Clericorum omnium, & ipsius plebis, ut decernerentur pœnæ in desertores hos Clericos, interim etsi non amovendos ministerio, at sportulis suis spoliandos. *Interim se à divisione mensuraa tantùm contineant, non quasi ministerio Ecslesiastico privati esse videantar, sed ut integris omnibus ad nostram præsentiam differantar. Epist.28.*

II. Indubium est potuisse Episcopos discedere, ubi in illos privatim persecutionis turbo incumbebat: contrà verò discedere non potuisse Subdiaconos ipsos, Acolythos, quoscumque demum Clericos, ubi plebem omnem, cui ordinatione sua addicti fuerant, petebat tempestas. Marcionis olim & Montani sectatores hinc inconsiderantissimæ fortitudinis gloriam aucupabantur, ut in persecutione qualicumque fugam damnarent, fidelibusque ipsis periculo se subducentibus infamiæ notam inurerent. Tertullianus zeli sui ardore ultra æqui verique metas longè evectus, Clericos nostros criminabatur, quòd fuga sua fidelium animos labefactarent, & martyrii palmas eorum manibus excuterent. *Sed sum ipsi authores, ipsi Diaconi & Presbyteri & Episcopi fugiunt, quomodo laicus, &c. in prædam grex est omnibus bestiis agri, dum non est Pastor illis. Quod nunquam magis fit, quàm cum in persecutione destituitur Ecclesia à Clero. L. de fuga in persecut.* Denique ex eo quòd Clero nefas sit fugere, inde ansam captabat Laicos revocandi à fuga: cum fugiente plebe fugere necesse sit & Clericos, qui ei subministrent necessaria salutis adminicula. Persacile erat superbam censuram retundere; cum fugam Ecclesia Pastoribus non permittat, nisi ubi eorum præsentia non fidelium animos acueret, quibus nihil tum verendum erat, sed terrificam ex adverso illis potius inveheret persecutionem.

III. Constantissima ea est doctrina Ecclesiæ, ab Augustino fortiter & sapienter propalata eo tempore, quo Vandali, aliique Borealibus ex regionibus effusi Barbari, in Hispaniam Africamque exundaverunt. Ad Episcopum Honoratum perscripsit Augustinus, fidelibus quidem integrum esse, sæviente persecutione, in Castra aliqua confugere munitiora; At Episcopos ne tum quidem posse sacra illa abrumpere vincula, quibus Ecclesiis illos suis Christus astrinxit. *Nec eos probibendos, qui ad loca, si possent, munita migrare desiderant; ministerii nostri, quibus nos Christi charitas alligavit, ac deseramus Ecclesias, quibus servire debemus, non esse rumpenda.* Itaque quamvis exiguo numero fideles in urbe supersint, præsentia & ope sua adesse illis tenetur Episcopus, nec fugere illi datum est, nisi in sempiternæ Numinis providentiæ sinum, quod munimentum experietur sanè tutissimum, & hostibus quibuscumque inaccessum. *Nos, quorum ministerium quantulumcumque plebi Dei, ubi sumus manenti, ita necessarium est, ut sine hoc eam remanere non oporteat, dicamus Domino: Esto nobis in Deum protectorem & in locum munitam.*

Dissentire videbatur hæc doctrina Honorato Episcopo à Christi verbis, qui Apostolos jubebat de civitate in civitatem fugitare, & ab exemplis tum Apostolorum, tum ipsius Christi, cujus fuga Episcopis non exempli tantùm authoritatem præfert, sed legis. At contrà excipiebat Augustinus ubi Christus in Ægyptum aufugiebat, necdum ullam ab eo exædificatam fuisse tum Ecclesiam, quam præsens foveret: cum Paulus Damasco evasit, nequedum illi curam ejus Ecclesiæ & præfecturam, propriam fuisse demandatam: utque id largiamur, demandatam fuisse, fugiendum nihilominus ei erat, quòd ejus unius caput impeteretur. Quando ergo uni Pastori insidiatur persecutor, fuga sibi debet ille consulere, commendata idoneis Vicariis Ecclesia. Sed ubi communi periculo Clerus universus, vel populus ipse etiam implicatur: tum verò nec Episcopo fas est, nec Clero à populo abjungi: sed vel omnibus unà fugiendum, vel unà omnibus manendum est: adeo ut vel persecutio, vel fuga arctiùs illos sibi mutuò omnes constringat, individuæ vinculo charitatis. *Faciant ergo servi Christi, ministri verbi, & sacramenti ejus, quod præcepit, sive permisit, Fugiant omninò de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter à persecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita requiruntur, non deseratur Ecclesia, sed præbeant cibaria conservis suis, quos aliter vivere non posse noverunt. Cum autem omnium, id est, Episcoporum & Clericorum est commune periculum, ii, qui aliis indigent, non deserantur ab his, quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes transeant, aut qui habent remanendi necessitatem, non relinquantur ab eis, per quos illorum est Ecclesiastica supplenda necessitas, ut aut pariter vivant, aut pariter sufferant, quod eos paterfamilias volet perpeti. Baron. ann.20. 71. num.6.*

IV. Fascinaverat ignavia sua Pastores quosdam & vanis deluserat prætextibus, quasi hæc Augustini doctrina tum locum haberet tantùm, cum fidei ipsi bellum indiceretur, & aliqua se daret occasio, vel adeundi martyrii, vel ad illud fortiter adeundum fidelium animos acuendi. At tunc Vandalos non aliud meditari, quàm Provincias & civitates ut suæ subjicerent Potestati, nec alium Episcopos ex præsentia sua fructum capere posse, quàm ut urbium vastationis Ecclesiarum ruinæ testes essent & spectatores. At ex adverso occurrebat illis Augustinus, Plebium in his omnibus pares esse necessitates, & pari Episcoporum præsentia industriaque relevandas; fugisse quidem nonnullos Hispaniæ Episcopos, eadem irruente tempestate, sed tum demum fuisse, cum plebs sua tota dissipata fuisset, aut fuga, aut cæde, aut captivitate: sed longè plurimos eorum remansisse, quòd permansisset & populi pars, ut ejusdem vel calamitatis essent consortes, vel coronæ; alicubi Christum fugam permittere, alibi ab eo mercenarium damnari, qui venientem videt lupum, & fugit: nec ullam in his somniandam esse conflictationem, cum & bonus Pastor tum possit fugere cum communi fuga in tutum recepta est plebs universa; aut in ipsum unum ingruente procella, gregis custodiam fidissimo delegat Vicario: *Tunc de locis in quibus sumus prœmente persecutione fugiendum Christi ministris, quando ibi aut plebs Christi non fuerit, cui ministretur: aut etiam fuerit, & potest impleri per alios necessarium ministerium, quibus non est eadem causa fugiendi.*

V. Fortis & moderatæ hujus constantię, authore Augustino, editum olim fuit specimen à B. Athanasio, qui ideo fugam arripuit, quòd ea, & sibi, qui solus petebatur, consuleret, & pacem populo, Cleroque conciliaret. *Sicut fugit Sanctus Athanasius Alexandrinus Episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator, nequaquam à cæteris ministris deserta plebe Catholica, quæ in Alexandria commanebat.* Cum fidei vindex & propugnator potissimus esset Athanasius, erant justissimæ causæ illum tanto subducendi pe-

riculo, futurisque servandi Ecclesiæ necessitatibus. Sed verendum prorsus est, ne eo obtentu illudat fallatque timiditas, aut eo exemplo aliorum abalatur ignavia. Ita cum utrimque periculum immineat, tutius sanctiusque est, ne à Clero & populo suo Episcopus divellatur. *Hic fortè quis dicat, ideo debere Dei Ministros fugere à talibus imminentibus malis, ut se pro utilitate Ecclesiæ temporibus tranquillioribus servent. Rectè hoc fit à quibusdam, quando non desunt alii per quos suppleatur Ecclesiasticum ministerium, ne ab omnibus deseratur, quod fecisse Athanasium suprà diximus. Nam quantum necessarium fuerit Ecclesiæ, quantumque profuerit, quod vir ille mansit in carne, Catholica fides novit, quæ adversùs Arrianos hæreticos ore illius & amore defensa est. Sed quando est commune periculum, magisque timendum est, ne quisquam id facere credatur, non consulendi voluntate, sed timore moriendi, magisque obsit exemplo, quàm vivendi prosit officio, nulla ratione faciendum est.*

VI. Ex hac Augustini doctrina, sicut & ex suprà laudatis Cypriani Epistolis perspicuum est, in his rerum angustiis residentiæ compede constrictos fuisse, cum Episcopos, tum Clericos omnes. Tenebatur Clerus ab Episcopo & Ecclesia non discedere, immo ne cum Episcopo quidem discedere, quando justæ interveniebant causæ, ut discederet Episcopus. Nec Acolythos & Subdiaconos eximebat Cyprianus. Alibi demonstratum est; Beneficiarios omnes prioribus his & beatis sæculis residentiæ illigatos fuisse. Neminem Canones exceptum volunt. Prætexere persecutionem suæ absentiæ tam non poterant hi, quàm illi. Procellosis maximè his temporibus & frequentanda erant sacramenta, & eroganda. Itaque suæ Clericis omnibus obeundæ erant functiones. Luculentè Augustinus oculis subjicit flagrantissimum studium fidelium, ut ad hos admitterentur gratiæ cœlestis fontes, & beneficentiæ divinæ. *An non cogitamus, cum ad istorum periculorum pervenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni ætate concursus, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipsius actionem, omnibus consolationem, & sacramentorum confectionem & erogationem. Ubi si ministri desint, quantum exitium sequitur, qui de isto sæculo, vel non regenerati exeunt, vel ligati?*

VII. Cum denique persecutionis flamma in Clerum semper potissimum effervescat, etiam tum, cum parcit nemini, evenire posset, ut Clerus omnis incendio eo devoraretur, atque ita gregis reliquiæ toto destituerentur spiritalium Pastorum solatio. Ut ei discrimini obviam eatur, existimat Augustinus bipartiendum esse Clerum, ut præsenti alii subjiciantur discrimini, alii interim sibi consulant, ad futura servandi pericula. Ne verò quodam charitatis æstu decertent inter se Clerici, qui priores Christo & Ecclesiæ se impendant, qui primas legant palmas, Augustino visum est, rem sortibus committendam esse. Quanquam enim nullo exemplo id fiat, fiet tamen innoxiè & sapientissimè, tum ad moderandum eorum ardori, qui ad adeunda pericula præproperi sunt; tum ad convincendam eorum simulationem, qui subduci se periculo cuperent. Si quibus minus arrideat ea sortitio, censet Augustinus, permanere omnes debere inter pericula qualiacumque intrepidos; propterea quod siqui se potius servandos reputassent, ut in posterum utiliores futuros, vel magis necessarios, ii insana quadam imaginarii meriti fiducia ludificarent ipsi seipsos, & ea vanissima sui assentatione in cæterorum indignationem incurrerent. *Fiat sortitio. Quod si non placet facere, cujus facti non occurrit exemplum, nullius fuga faciat, ut Ecclesia ministerium maximè in tantis periculis necessarium ac debitum desit. Nemo excipiat personam suam, ut si aliqua gratia videtur excellere, ideo se dicat vita, & ob hoc fuga esse digniorem. Quisquis enim hoc putat, nimium sibi placet. Quisquis autem etiam hoc dicit, omnibus displicet.* Si qui cæteris virtute præstent, periculum sui hic faciant, non fuga, sed pugna. Si dexteritate & peritia excellant, ne in futurum eam pendere velint, actutum eam hic approbent.

VIII. Paucis hic advertamus. 1. Augustinum omnes prorsus indiscriminatim Clericos huic implicare, periculosæ quidem tunc residentiæ; sed tantò plus laudis & præmii reportaturæ. Nimirum Ordinibus & Beneficiis suis universi prorsus ministerio devincti sunt Ecclesiæ, ex quo religata pendet salus populorum æterna. 2. Nec est ex Augustino, quod sibi blandiantur Episcopi, quo se præsentibus subfurentur, & futuris serveut Ecclesiæ necessitatibus. Quidquid rationum & argumentorum coacervat Augustinus, in Episcopos tantundem saltem valent, atque in alios Clericos quosvis. Verendum ipsis est, ne plebis charitate simulata imponat ipsis propriæ salutis cupiditas; ne vel suspicio ipsa hujus rei plus obsit, quàm prodesse possint reditu suo: ne amore sui minus sano in futurum se cæteris utiliores fore ominentur: cum cura Christi gregis ipsis potius, quàm aliis, immo ipsis unis commendata sit, alios quosvis liquet potiùs, quàm ipsos secedere posse. Præstantissimam hanc Augustinus doctrinam exemplo suo confirmavit, & cum Hipponensis civitas à Vandalis oppugnaretur, clausus ultro ejus muris, extremo licèt conflictatus morbo, Dei & plebis tamen suæ charitate potius exæstuante, quàm morbi vi, mortalitatis abjecit exuvias. *Possid. c.30.*

IX. Cum Athanasium nobis Augustinus objecerit, tanquam intrepidæ sapientiæ, & providentissimæ fortitudinis specimen singulare, ipsum jam audiamus necesse est, & muneris Episcopalis leges ab eo ediscamus, quem posterioris deinceps ætatis omnes summopere admirati, sanctissimi quique imitati sunt Episcopi. Id professus est Athanasius, id præ se tulit, fugæ se, vel latebris salutem commisisse, ut Christi præceptis pareret, ut obsequeretur etiam exemplis, à quo prohibemur præsentia nostra persecutores provocare, quos pacaret absentia: jubetque, ut illis magis consulamus, quàm nobis, subducenda occasione fundendi sanguinis innoxii. Ita enim Athanasius in Apologia ad Constantium Augustum. *Nec formidine mortis me in fugam dedi, sed ut Salvatoris præcepto obtemperarem, cujus præceptum est; ut contra persecutores fuga, contra indagatores latebris utamur, ne si nos in apertum periculum offeramus, acrius provocemus persequentium furorem, &c. Qui fugit ut Dominus præcepit, suis persecutoribus cavet, ne usque ad sanguinem fundendum evecti, rei fiant ejus præcepti, quod homicidium vetat.* Ignaviæ & timiditatis notam Athanasio aspergebant Ariani persecutores, qui sibi potius debuerant immanitatis: unde & compulsus est fugæ suæ Apologiam publicare, quod ne fieri quidem poterat, quin & eorum immanissimæ sævitiæ furores scriptis mandaret. Hic porro excelsi & animi, & consilii vir, perlustratis utriusque Testamenti paginis, demonstrat, eos omnes, quorum celebris fama fuit prudentiæ & religionis, imminentia declinasse pericula; vitasse & Christum, nec obvium se morti obtulisse, nisi eo ipso temporis puncto, quod ei oppetendæ æternis Dei consiliis præfinitum fuerat. Nimirum ut addoceret nos, quos fugit hora adeundæ mortis, declinandam illam nobis pro virili esse, donec indeclinabili aliqua necessitate coarctet nos, suamque eo prodat cœlestis Pater voluntatem. Martyrii labo-

res

res exæquat nonnunquam, nonnunquam & superat fuga diutina, variis & gravibus exagitata & perculsa periculis; nec semel ideo contigit, ut pusilli fuerit animi ignavique, ea moriendi tædia adproperata morte redimere.

X. Præceperit Christus fugam, an permiserit tantùm, anceps videtur & dubium apud Augustinum. Athanasius præcepisse comfirmavit. Et videbatur in eam sententiam præisse Gregorius Thaumaturgus, qui fideles conspicatus cruciatuum acerbitate forsan posternendos, fugere eos compulit, fugam & ipse capessivit, ut in ejus vita narrat Gregorius Nyssenus; quid id quoque monet, tantò indubitatius fugisse Thaumaturgum, quòd se unum maximè impeti intellexisset, ut eo prostrato, tota illa everteretur Ecclesia. Author est Sozomenus, *l.5.c.9.*, Martyrii expertem obisse B. Hilarionem, quod fuga Christi præcepto paruerit. Addit porro & Marcum Episcopum Arethusium fugisse, quòd in unius ejus caput persecutionis turbo incumberet, sed rescito postea fuga sua complures in discrimen adductos esse, rediisse mox, & inauditos prorsus cruciatus stupenda pertulisse constantia. Synesius Cyrenes Episcopus, vastata à Barbaris regione, & civitati suæ extremo impendente exitio, adeo non fugit, ut in Ecclesia sua mori constituerit quo sanguine suo immaculati Agni toties à se immolati sanguinem veneraretur. *Profectò illud tempus necessarium Sacerdotibus concursum ad atria Dei efficiet: Ego in loco meo in Ecclesia permanebo: lustralis ante me aquæ sanctissima vasa collocabo, Sacratas columnas amplectar, quæ puram & incontaminatam à terra mensam sustinent. Illic sedebo vivus, & mortuus jacebo; Dei minister sum ac sacrificus: animam fortasse meam illi sacrificare me convenit. Synesius Catastasi.*

CAPUT LXVII. *P.1. l.2. c.34.*

De residentia tempore pestilentiæ per quinque priora secula.

I. Nullo tempore strictior residendi necessitas. Exempla & argumenta Cypriani.

II. Mirum Gregorii Thaumaturgi exemplum.

III. Exemplum Dionysii Alexandrini. Presbyteri & Diaconi ejus vitam impendunt charitati plebis sibi credita, novasque Martyrii charitatis palmas adipiscuntur.

I. NON abludit ab imagine persecutionis pestilentia, ut qua justissimus & miserens Deus flagitia nostra insectatur, & abstergit. Huc ergo etiam pertinent, quæ capite superiori dicta sunt omnia. Tempore B. Cypriani universum propè orbem populata est hæc lues. Plebem ille suam eo divinæ ultionis flagello perculsam, non præsentia tantùm sua recreavit, sed & solatia spiritalia, & temporalia aggeravit illi omnia, quæ providentissimæ & insatigatæ charitatis Præsul excogitare & parare potuit. Quin & fidelibus persuasit, hanc opportunam sibi ansam offerri splendidissimè ulciscendæ persecutionis, qua in eos paulò antè grassati erant Gentiles, congerendis super eorum capita carbonibus, malis beneficio pensandis, omnibus denique illis omni ope, cura, obsequio demerendis. Ita calamitas mortales omnes Cypriano commendabat, Paganos ipsos & persecutores conciliabat, ut residentiæ suæ beneficia, & pastoralis charitatis rivulos in eos quoque effunderet. Ea ille causa aureolum scripsit libellum *De mortalitate*, quo penitissimè insereret fidelium animis hanc Christiani dogmatis summam: Congratulandum esse nobis, ubi eæ incidunt causæ, quibus invictum animi robur & religionis indomitam vim prodamus, quæ etiam gaudeat perire, quidquid periturum aliquando est; ita certè ut nihil Christiano depereat, qui nihil possideat, aut possidere sibi videatur, nisi æternorum charitatem, quæ nec perire ipsa, nec auferri nobis ulla vi possint. *Contra tot impetus vastitatis, & mortis, inconcussi animi virtutibus congredi, quanta pectoris magnitudo est? & quanta sublimitas, inter ruinas humani generis stare erectum, nec cum eis, quibus spes in Dominum nulla est, jacere prostratum?* Sic imbuti animatique Pastoris præsentiæ tantò evidentior necessitas est, quò possint ab eo ignavissimi quique roborari; possit & mortis acerbitati ineffabilis quædam suavitas affundi.

II. Est & quod magnopere demiremur in Gregorio Thaumaturgo, Ecclesiæ suæ Neocæsariensi in persimili calamitate consulente. Urbem illam idololatriæ hactenus deditam depascebatur pestilentia. Infernali quodam spectro afflabantur & inficiebantur ædes singulæ. Utrique pesti propulsandæ accersitus est Gregorius. Precibus ejus lues, documentis & prædicationibus idololatria abigebatur. Ita teste Gregorio Nysseno in Thaumaturgi vita, conducibilior urbi fuit pestilentia, quàm sanitas; quippè carnis ægritudo, & post restituta valetudo molliebat cor, & ad profligandos vitiorum morbos mirum in modum conducebat. *Periclitantibus salutis una ratio erat, si illas ædes Gregorius ingrederetur, ac per preces morbum repellerent, &c. Adeo illic hominibus sanitate morbus validior erat. Qui enim in sanitate ad approbationem mysterii rationibus infirmi essent, corporali morbo ad fidem convaluerunt.* Residendi ergo tantò tunc major necessitas, quantò & uberior utilitas. Aut enim tunc Pastor morbis corporeis animas sanat; aut gregi sibi commendati nullas oviculas perire sinit, si quæ hinc abeant, cœlo eas restituens: aut denique hæreticos & infideles in sinum Ecclesiæ non paucos pellicit, beneficentia, benevolentia & charitate quadam infinita illos omnes sibi adglutinat.

III. Disertissimè id quidem proditur Epistola quadam Dionysii Episcopi Alexandrini, eo tempore exarata, authore Eusebio, *L.4. c.22.*, quo eam civitatem lues incessit, percutiente insanos mortales Numine, ut sanaret; mortem incutiente, ut immortalitatis cupidos & aliquando compotes præstaret. Fidelibus ea morbi vis & contagio medicina fuit cum primis tempestiva & efficax. *Nobis potiùs medicamentum quoddam fuit*, ut refert Dionysius. Iis Christiani officiis prosecuti sunt alii alios, sani ægros, sani ægrique mortuos, ut hinc opulentissima quædam meritorum messis effloruerit. Incessit & infideles ea fidelium charitas admiratione sui, extimulavitque ad conversionem, ubi cœlestis gratiæ jubar proluxiùs se supernè infundebat. Quippè Gentiles ingravescentem eam calamitatem, non inhumanitate tantùm, sed & sævitia quadam mutua cumulabant. *Gentiles contraria his egerunt, nam & eos qui ægrotare inceperant, exturbabant, & charissimos refugiebant, eosque in viis semineces relinquebant, aut mortuos insepultos projiciebant, &c.*

Ex moribus tunc tam alienis, quantum religioni ipsi utrique interesset discriminis, non poterat non in oculos omnium incurrere. Inter eos, qui fratrum levationi & charitati se impenderunt, quique ut eos morti subducerent, mortem lubentissimè oppetierunt ipsi, numerat Dionysius plures etiam Laicos; quibus immarcescibilis ex charitate, ut & ex fide martyrii palma obtigit: at Presbyteros Diaconosque, pro ministerii sui gradu & præstantia, idem author est, fortitudinem etiam

&

& zelum incredibilem explicuisse. *Et hoc quidem pacto optimi quique ex fratribus nostris, quorum nonnulli Presbyteri erant ac Diaconi, & ex populo laudatissimus quisque mortem oppetierunt. Adeo ut genus hoc mortis ob pietatem fidesque constantiam nequaquam inferius martyrio censeatur.* Prope abest à verò, Dionysium ipsum, qui tot alios laureis donavit & coronis, indonatum & inglorium non recessisse: sed pro loci sui amplitudine amplissima quoque ornatum fuisse gloria.

CAPUT LXVIII. *P.2. l.2. c.53.*

De residentia tempore persecutionum, pestilentiæ, ægritudinis, ab anno quingentesimo ad octogentesimum.

I. II. Mira Gregorii Magni exempla in Episcopos ægrotantes.

III. Alia exempla. Doctrina Fulgentii Ruspensis, & Aviti Viennensis Episcoporum.

IV. V. VI. Gregorii Magni, grassante pestilentia, animi magnitudo.

VII. VIII. Quid Episcopi Gallicani tempore pestilentia?

IX. X. Quid Episcopi Hispania & Alexandrini? Quo se illi omnes commendaverint.

XI. Belli & persecutionis tempore S. Joannes Patriarcha Alexandrinus secessit.

XII. Episcopi Africani non recedunt. Unde id discriminis?

XIII. XIV. XV. Italia & Gallia Episcoporum magnanimitas inter ejusmodi clades.

XVI. De Episcopis Anglia.

I. CUm Romæ ex morbo decubuisset Castorius Ariminensis Episcopus, eo in urbe commorari jusso, ejus Episcopatûs curam Gregorius Papa Leontio interim Urbinati Episcopo delegavit, nomine Visitatoris addito, jure verò eodem & potestate pari acsi proprius esset Episcopus, exceptis Clericorum ordinationibus, quo & Beneficiorum collationes continentur. *Eo absente Ecclesia ipsius fraternitati tua operam providemus visitationis delegandam, &c. Et prater ordinationes Clericorum, catera omnia in pradicta Ecclesia, tanquam Cardinalem & proprium te volumus agere Sacerdotem. L.2. Ep.24. 25.* Alibi diximus redintegratum Ecclesiæ suæ fuisse Parochum, quem ea excusserat proprius Episcopus, quòd duos abfuissent menses, gravi oppressus ægritudine. *L.3. Ep.13.* Redeo ad Ariminensem Episcopum, qui capitis doloribus vehementibus cruciabatur, ut Episcopatûs sui functiones obire posset nullas. Quatuor illum Romæ annos demorari passus est Gregorius, nihil aliud quàm subinde illum submonens, ut si se satis recreatum sentiret, Ecclesiam suam repeteret. Denique non antè curavit ei successorem sublegi, quàm ipsemet abjecta recuperandæ sanitatis spe, ultrò Episcopatum resignaret. *Quem dum hortaremur, ut si de eadem capitis, qua detinebatur molestia melioratum se esse sentiret, ad suam reverteretur Ecclesiam; qui datis induciis, in hoc quadriennio expectatus est. Quem dum monitu Cleri, civiumque illinc venientium, nosque precibus argneatium instantiùs hortaremur, ut si valeret, cum iis auxiliante Domino remearet: data in scriptis supplicatione, nos petiit, ut quia ad ejusdem Ecclesia regimen vel susceptum officium, pro eadem, qua detinetur molestia, assurgere nullatenus possit, Ecclesia ipsi ordinare Episcopum deberemus. L.7. Ep.50. 51.*

Hæc Gregorius ad Archiepiscopum Ravennatem Marinianum, qui & ipse non multò post cruciari cœpit vomitu sanguinis permolesto. Convenire jussit Medicos Gregorius, & in commune consulere, atque ita eorum decretum ad Marinianum misit. Cùm verò Medicis omnibus conveniret, silentio & quiete potissimum eam levari posse ægritudinem, quod non facile ille Ravennæ consequi posset, perscripsit Gregorius, ut Romam maturaret, constitutis antè Ecclesiæ suæ rebus, designatisque qui eo absente Mysteria celebrarent, qui administrarent rem temporalem, qui hospites exciperent, qui curam gererent Monasteriorum. *Quid singuli senserint Medici, quidve dictaverint, Sanctitati vestra scriptum transmisimus. Qui tamen quietem & silentium pra omnibus dictant, quam si tua fraternitas in sua Ecclesia possit habere, valde dubius sum. Et ideo videtur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, vel qui Missarum solemnia explere valeant, vel qui Episcopii curam gerere, hospitalitatemque & susceptiones possint exhibere, quive Monasteriis custodiendis praesse norint, tua fraternitas ad me ante æstivum tempus debeat venire, ut ægritudinis tua, ego specialiter curam gerens, quietem tuam custodiam. L.9. Ep.28.*

Iis affligebatur Gregorius ipse morbis, quibus id etiam fiebat, ut amico vehementiùs indolesceret. Expetierat & ipse potius in ejus sinu postremas deponere curas suas, animamque exhalare. Si Marinianus autem præmoriturus sibi erat, malebat eum Romæ inter suos mori, quàm Ravennæ. *Aut certè si vocandus es, inter tuorum manus vocaris.* Denique si adduci ille non possit, ut Romam veniat, vetat Gregorius, ne sæpiùs quàm quinquies anno quolibet jejunet, in pervigiliis solemniorum Festorum, quod jejunio maximè consentiant Medici, eum morbum exacerbari. Jubet, ut vigiliis abstineat, delegetque alium quempiam ad preces cerei Paschalis, & ad eas in Evangelia homilias, quas solent Episcopi circa Paschales ferias ad populum habere. *Praterea nec hortor, nec admoneo, sed districtè pracipio, ut jejunare minimè prasumat, quia dicunt Medici huic molestia valde esse contrarium, nisi fortè si grandis solemnitas exigit, quinque in annis vicibus concedo. Sed & à vigiliis quoque temperandum est, & preces, qua super cereum in Ravennati Civitate dici solent, vel expositiones Evangelii, qua circa Paschalem solemnitatem à Sacerdotibus fiunt, per alium dicantur. Et tua dilectia contra virtutem, laborem sibi minimè imponat.*

II. Has ego minutias Episcopalis providentiæ persequendas mibi sedulò duxi, quòd hinc eliciantur non pauca, quæ in rem sint. Illa quippe æquabilitas & moderatio, illa zeli & humanitatis, clementiæ & vigoris temperies, illa sanè est, quam pauci satis intelligant pauciores imitentur, & quam tamen intelligere & imitari omnium maximè Præsulum intersit. Nam extrema quæque periculi plenissima sunt, ultra modum vitia sunt omnia, medium tenent virtutes. Pulchrum tutumque est à Gregorio Magno didicisse, quò se usque possit porrigere Præsulum ægrotantium commiseratio, ut remittantur tunc leges strictioris residentiæ, & instantiæ quotidianæ, ac sollicitudinis Pastoralium functionum.

III. Narrat Ferrandus Diaconus, ut appetente morte B. Fulgentius quasi rei præsagus, annuas sibi inducias vindicarit, & feriari voluerit à functionibus Episcopatûs, adeoque & Monasterii, ut in reconditiorem Insulam se abderet, orationique se totum daret, & jejuniis, & omnibus demum pœnitentiæ macerationibus. Rescito impatienter ferri suam absentiam, in Monasterium rediit, ubi statim lethali correptus morbo; vitam tam piè & religiosè clausit, quàm duxerat. *Ante annum ferè quàm de isto sæculo recederetur, profunda corpo-*

ris

ris compunctione permotus, reliquit subitò Ecclesiasticas occupationes. Et de ipso quoque Monasterio suo secreto recedens, ad Insulam Circinam, paucis comitantibus fratribus navigavit; ubi in brevi quodam scopulo, lectioni, orationi ac jejuniis vacans, veluti sciret appropinquare sibi novissimum diem, sic ex toto corde suo pœnitentiam gessit. Cap.30. Persuasissimum erat Fulgentio, quod & hoc exemplo suo persuasum volebat posteris, nusquam fructuosiùs vel residere, vel concionari Episcopos, quàm ubi in pia hæc se ipsi latibula recondunt, ubi se orationi & pœnitentiæ totos impendunt. Nunquam efficaciùs Ecclesiis suis adsunt, quàm cum illos iis hic pietatis ardor subducit; nusquam negotiosior eorum vita, aut urgentior charitas, quàm cum silentio, sacroque huic otio, orationi & pœnitentiæ se dedunt.

Eas dedit Avitus Viennensis Episcopus ad Beatum Cæsarium Arelatensem Epistolas commendatitias, *Epist.9.*, quarum suavitati, elegantiæ & pietati accedere nihil possit, cum Arelate proficisceretur, Episcopus, oculis graviter laborans, & huic malo levamenti aliquid exquirens, postquam Episcopatum ejus hostium furor devastasset. Præsulem illum testatur Avitus, ejus & lucis & plenitudinis cupidiorem, qua ex incommutabili veritate emicat, quàm ejus, quæ corporeis oculis blanditur: in iter se illud non dedisse, nisi ut amicis satisfaceret, & ne semetipse temerè orbaret facultate sacra munia obeundi. *Simul & ne videatur per neglectæ sanitatis culpam facultas in eo Sacerdotalis officii reprehensibiliter minorata.* Eò spectabant piissimi Episcopi, cum curandæ valetudinis, aut propulsandæ ægritudinis causâ suis se tantisper subtrahebant Ecclesiis, quanquam ne id quidem facerent injussu Metropolitani. Apparet enim hunc Præsulem Viennensi Metropolitano paruisse.

IV. A' privatis ad publicas ægritudines promovendus gradus est, & percunctandus ante alios est Gregorius Magnus, quæ sint Episcoporum partes, dum pestilentia Diœceses populatur. De ea re Epistolas dedit Sanctissimus Pontifex ad Dominicum Carthaginensem Episcopum, ubi non solùm à vinculo illum non absolvit residentiæ, sed vehementer adhortatur, ut dum ea tabe Africa tota vastatur mortis ipse terrores & amaritudines lenire studeat & conculcare firmissima spe vitæ æternæ: ut hac asperitate pœnarum temporalium urgeat illos ad extimescendas fugiendasque flammas sempiternas: ut orationi instet, instarique ab omnibus curet, quò emolliat Deus corda ad pœnitentiam, ut carnis vulneribus & morbis persanentur animæ, utque mors ipsa compendiaria via sit ad immortalitatem. *Vestra nos lingua, sicut & credimus, magis ac magis à pravi operis perpetratione coerceat, bonorum præmia, malorum pœnas edisserat, &c. Injunctis precibus Dei clementiam exoremus, ut, &c.* L.8. Ep.41.

V. Provectus fuerat Gregorius ipse ad Pontificiæ culmen dignitatis, cum sæviret in urbe lues: *Pestilentia saviente, quia Ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, Gregorium delegerunt*; ut ait Joannes Diaconus in ejus vita. *L.1. c.39. 43.* Ergo Pontificatûs sui dedicavit ille primordia, tum prædicationibus rei præsenti accomodatis, tum Processionum complurium solemnitate, & supplicationibus publicis, ut aut tanti mali finem Deus annueret, aut pœnitentiam aspiraret, quæ malum ipsum bene verteret. In una harum Concionum non toto horæ spatio interiere ex ea lue octoginta homines, stante & impavido inter has ruinas Summo Pastore, & de concionibus, de supplicationibus nihil remittente, donec ultricem Dei manum exarmaret, pacemque & sanitatem plebi suæ recuperaret. *Intra unius horæ spatium octoginta homines ad terram corruentes spiritum exhalarunt. Sed nequaquam destitit facundissimus Rhetor populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione divina, pestis ipsa quiesceret.* Regest. l.11. Ep. 2.

VI. Illud admiratione profectò dignissimum, quod dum ipse gregis se saluti Gregorius impenderet, necdum suæ in Pastorem acquieverat electioni, eamque fovebat adhuc spem, fore ut Imperator Mauritius alium eligi juberet. Machinas enim non paucas ad id ipse instruxerat. Ita de tota Pontificatûs pompa & gloria, unum erat, quo Gregorius duceretur, unum, quo se oblectaret, tempore pestilentiæ cum grege suo residere, & in ejus salutis procuratione mortem oppetere. Nec Clericos, nec Laicos ad fugam invitabat Gregorius, adeo non de fuga ipse cogitabat. Insidebat forsan jam tum ejus animo illa eadem Gregorii II. Papæ sententia, ad consultationes Bonifacii Archiepiscopi Moguntini rescribentis, stultum esse, si quis elabi se posse speret manibus omnipotentis & ubique præsentis Numinis: atque adeo qui in Monasteriis, vel in Clero tam atrociter grassata pestilentia superstites adhuc erant, iis non de fuga, sed de demerendo precibus Numine cogitandum esse. *Adjecisti etiam, quod si pestifer morbus aut mortalitas in Ecclesia vel Monasteriis irrepserit, hi quos nondum tetigit, an debeant à loco fugere, evitantes periculum? Quod valde fatuum videtur: non enim valet quisquam Dei effugere manus.* At verò quod ad Episcopos attinet, certior factus Gregorius ardere Narniensem civitatem pestilentia, ad Episcopum perscripsit, tantò magis infatigata vigilantia instandum ei esse ad Romanos, Longobardos, Paganos & hæreticos ad fidei & pietatis lucem revocandos. *Nulla ratione cessetis.* L.2. Ep.2.

VII. Albigensis sanctissimus Episcopus Salvius non modò de fuga non cogitabat, etiamsi maximam jam suæ Civitatis partem lues esset depopulata; sed irrequieto studio & conatu impellebat superstites omnes, ut precibus & vigiliis contenderent ad æternitatis sibi januam patefaciendam. Ita enim testatum facit Gregorius Turonensis: *L.7. c.1. Invalescentem apud Albigensem urbem inguinario morbo, & maxima jam parte de populo illo defuncta, cum jam pauci de civibus remanerent, vir Beatus tanquam bonus Pastor nunquam ab illo loco recedere voluit, sed semper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigiliis instanter insistere, dicens: Hac agite, ut si vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in judicium, sed in requiem introire possitis.*

VIII. Ex eodem autem Gregorio Turonensi, cum Theodorus Massiliensis Episcopus ejus mali flammas cerneret Civitatem suam quaqua versum depascentes, in eam se impiger intrepidusque conjecit, & in Basilica Sedens Sancti Victoris strenuè adeo vigilis & oratione certavit, ut exterminatoris Angeli gladium constringeret tandem & cohiberet. *Velut in segetem flammâ accensâ, urbe tota morbi incendio conflagravit. Episcopus tamen urbis accessit ad locum; & se intra Basilica Sancti Victoris septa continuit, cum paucis qui tunc cum ipso remanserant, ibique per totam urbis stragem orationibus ac vigiliis vacans, Dominus misericordiam exorabat, ut tandem cessante interitu, populo liceret in pace quiescere.* L.9. c.22.

IX. In Concilio Toletano XVI. *Can.13.* observatum est eò non advolasse Episcopos Provinciæ Narbonensis, quanquam illud esset Universale Concilium, propterea quod illas regiones popularis lues corripuisset, nec sineret Pastores à gregibus suis discedere.

X. Cum Alexandrinam Civitetem mortalitas ingens

gens vastaret Joannes ille ab eleemosyois cognomen nactus longè splendidissimum, ejus urbis Patriarcha, multis documentis approbavit, quàm non sua tantùm, sed & seipsum cuperet ovium saluti impendere: *Multoties assidebat & his, qui morituri vexationem in exitu animæ patiebantur; & ipse eorum oculos propriis manibus claudebat. Vita ejus c.24.*

XI. Venio ad persecutiones, bella & publicas calamitates, quibus coguntur quandoque Antistites, cælesti etiam charitate inflammatissimi, sese subducere, cum & nulli tunc usui futura esset eorum præsentia; possitque multò fructuosior postea esse, postquam remiserit procella. Hunc modum tenuit Joannes idem Patriatcha Alexandrinus, quando occupata à Persis Alexandria & Ægypto, tempestivum tunc esse censuit, illi pareret ut Christi præcepto, jubentis Civitate ex una in aliam confugere, ubi instaret persecutor. Secessit ergo ille in Insulam Cyprum, quæ patria illi erat, & quæ tumulus illi fuit, evocaote eum non multò post Deo, ad immortales tot laborum coronas. *Quando futurum erat ut traderetur Alexandria Persis, reminiscens Pastor dicentis: Cum persecuti vos fuerint in Civitate ista, fugite in aliam: fugam arripuit in propriam Patriam, videlicet in Cyprum, in Civitatem suam. Ibid. c.48.* Nec nos fugit in dubium vocatam fuisse à Baronio, *an.620. n.6. 7.*, hanc Sanctissimi Patriarchæ fugam; sed ejus argumentis in contrarium abundè visus est nobis Rosveidus satisfecisse. Enimvero gravissimo damno affectum fuisset Romanum nomen, si Patriarcha Alexandrinus à Persis Ægyptum perpopulantibus comprehensus fuisset, & in Persidem abductus. Erant enim tunc Patriarchæ uno Imperatore minores, cæteros supra omnes Imperii proceres eminentissimi.

XII. Longè alia fuit posterior Vandalorum in Africa persecutio, cum Catholicæ illi fidei potissimum insidiari cœpere. Itaque Catholici hic Episcopi adeo non fuga sibi consulebant, aut vel tantillum torrenti cedebant persecutionis, ut constituerint, quanquam vetantibus & contrà nitentibus Vandalis Principibus, Episcopos creare novos vacantibus omnibus Ecclesiis, certa spe aut mitigandi paulatim Regis Vandali obsequio & humanitate sua, aut superandæ sævitiæ ejus patientia sua, interim verò nullo non subsidio juvandæ plebis Catholicæ. *Definierunt adversùs præceptum Regis in omnibus locis ordinationes celebrare Pontificum, cogitantes, aut Regis iracundiam, si qua forsitan existeret, mitigandam, quò faciliùs ordinati in suis plebibus viverent; aut si persecutionis violentia exsæviretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inveniebant promotione; ministerium verò suum faciliùs impleturos, atque inter ipsas tribulationes propriis plebibus solatia præstituros.*

Ita Ferrandus Diaconus in vita B. Fulgentii. *Cap.6. 20.* Ubi & illud subjicitur, Episcopus hos numero supra sexaginta, in Insulam Sardiniam deportatos fuisse; quò tamen non excutiebatur eis cura proprium gregum, ad quos subinde perinde, ut necesse erat, exhortationes, præceptiones, correptiones missitabant. *Præter istas publici status Epistolas, si quis fortè ex Episcopis absentem plebem suam corrigere, vel monere voluisset, ad B. Fulgentium accedebat, & per ministerium linguæ ejus, officium suæ dispensationis implebat.*

XIII. Laurentii Mediolanensis Episcopi constantiam summis laudibus extulit Ennodius, quando Mediolanensis regio hostilibus incursationibus convulsa obrutaque est. Præsens & ingemiscens tantæ calamitati piissimus parens, passus est unus ipse, quidquid filii, ipso spectante, passi sunt. *Cum hostilis irruptio, more pecorum, Christianum populum per diversa distraheret, tu variorum generibus cruciatuum capiebaris in omnibus, tu paterna conventus pietate, sustinebas tormenta multorum; ut ait Apostolus: Quis vestrûm cruciatur, & non ego? Inter ista tamen fractum te non vidit adversitas; hoc triumphis suis decerpi sensit inimicus, quod capti Sacerdotis animum non subegit. In Natali Laurentii. Med. Episc.*

XIV. Aprunculus jam nobis suprà memoratus est Lingonensis Sanctissimus Episcopus, qui resciens suspectam esse Burgundis suam fidem, & necem illos sibi machinari, Arvernum fugit, Franciæ ditionis Civitatem, ubi non multò post Episcopus creatus est. Eadem fuit causa justissima Beato Quintiano Ruthenensi Episcopo, discedendi ab Ecclesia sua, ut qui comperisset insidiari sibi Gotthos, tanquam Francicæ dominationis cupidiori. Cum unus impeteretur Episcopus hujusmodi persecutionibus omnibus, erat utique consultissimum, ut fuga vel sibi consuleret, vel hostibus ipsis suis subduceret infandæ cædis materiam, vel ne denique sæviorem quandam procellam in omnem plebem suam acceleraret.

XV. Haud facilè dixerim, an æquè justæ causæ impulerint ad fugam Vilicarium Viennensem Episcopum, solis suorum civium rapinis & sacrilegiis in fugam actum, nempè impatientissimè ferentem expilatas ab illis Ecclesias omnes, quarum in fundos ipsos involabant, fœdissimis rapacitatis suæ vestigiis sacra avitæ pietatis & liberalitatis monumenta contaminantes. Audiendus hic Gregorius Turonensis: *L.2. c.23. 36. cum furioso & insano satis consilio Franci res sacras Ecclesiarum ad usus suos retorquerent, videns Vilicarius Viennensem Ecclesiam suam indecenter humiliari, relicto Episcopatu, in Monasterium Sanctorum Martyrum Agaunensium ingressus, vitam venerabilem duxit. Vastata & dissipata Viennensis & Lugdunensis Provincia, aliquot annis utraque Ecclesia sine Episcopis fuit, laicis sacrilegè & barbarè res sacras Ecclesiarum obtinentibus.* Hæc probabiliter censetur pestis tot devastasse Ecclesias, quæ tum viduatæ squallebant, cum Beatus Bonifacius in Gallias, ut eas restauraret, à Pontifice ablegatus est. In Hormisdæ Papæ vita ab Anastasio Bibliothecario observatum est, sub ejus Pontificatu restitutum fuisse in Africa Episcopatum, ab hæreticis ante annos ferè octoginta exterminatum. *Hujus temporibus Episcopatus in Africa post annos [illegible] revocatus est, qui ab hæreticis exterminatus fuerat.* Si æqua lance pendatur hoc loco Afrorum & Francorum factam, facilè vincent Afri, qui frustra frementibus & omni cruciatuum genere insanientibus hæreticis, novos ubique Episcopos restituerunt Christi Ecclesiæ, quàm suæ vel vitæ, vel libertatis amantiores: ubi Gallicani hi Præsules una maximè temporalium bonorum jactura usque adeo consternati sunt, ut Ecclesiis suis aufugerent, eamque illis inveherent orbitatem, qua funditus mox disciplina morum convulsa & obtrita concidit.

XVI. Laurentius, Mellitus & Justus, Anglorum Episcopi, qui commilitones fuerant Augustini, Laurentius etiam successor in sede Cantuariensi, justiores habuisse videbantur causas abeundi ex Anglia, ubi non infructuosus tantùm esset labor, sed pene noxius, tantò magis obdurescentibus ad Verbi divini prædicationem Barbaris. Beda rem narrat, *L.2. c.56.*, his verbis. *Decretum est communi consilio, quia satius esset, ut omnes in patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deservirent, quàm inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus & Justus, atque ad partes Galliæ secessere, &c.* At ubi Mellitus & Justus in Gallias deflexere, quò & Laurentius mox erat venturus, visendum se huic in somnis obtulit

lit B. Petrus, cum in ejus Ecclesia somnum caperet, verbisque verbera adjiciens, exprobravit fugam, gregisque proditi dissipationem, cum suis potius insistere debuerit vestigiis, tot carceres & vincula, cruciatus & mortem ipsam expertus, ne à grege, quem sibi Christus commendaverat recederet. *Flagellis nerioribus afficiens sciscitabatur, quare gregem relinqueret, vel cui Pastorum, oves Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro parvulis Christi, quos mihi in indicium sua dilectionis commendaverat, verbera, vincula, carceres, afflictiones ipsam postremo mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus pertuli.* Notas & cicatrices verberum ab Apostolo inflictorum pagano Regi ostendit Laurentius, quibus ille perterritus, Christi fidem complexus est, Mellitum & Justum revocavit, propriisque reddidit Ecclesiis Londinensi & Roffensi.

CAPUT LXIX. *P.3. l.2. c.59.*

An morbi, pestilentiæ, bella, justæ & probabiles fuerint causæ non residendi, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Ægrotante Episcopo, ejus Ecclesiam administrat Metropolitanus in spiritalibus, res temporales regunt Ministri ab utroque delecti.

II. Ita ægrotanti Episcopo à Diœcesi discedendum non erat.

III. Nec sevientibus bellis ab ea poterat ille divertere.

IV. Quanquam devastata fuerit civitas, si qui modo supersint cives.

V. VI. Dum civilia furerent bella, aut erumperent Barbari, qua consilia secuti sint Episcopi nostri. Quo differre debeant his luctuosis temporibus Episcoporum consilia & Provinciæ Præsidum.

I. VEtiti sunt domini temporales in Concilio Meldensi anni 845. *Can.47.* ne Oeconomos in Ecclesiis vel constituerent ipsi, vel à Clero populoque eligi facerent, præter Episcopi voluntatem; si ex morbo autem tam gravi decumberet Episcopus, ut officio fungi non posset, tum Metropolitani eas partes fore, ut cum Episcopi assensu rem perficeret. Quod ad militaria autem munia, quæ Reipublicæ præstanda essent, ea Episcopus morbo quopiam conflictatus exequeretur per idoneos laicos Clericosque cum consensu Metropolitani electos, & ea animi præditos moderatione ac temperantia, ut ne furtiva spe illud se sinant succedendi in Episcopatu. *Si Episcopus ministerium Ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc cum Episcopi ejusdem Ecclesia voluntate, maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obsequium verò ad Rempub. pertinens, qualiter exequatur, per tales ex subditis & Ecclesiasticis Ministris, cum consensu Archiepiscopi, propter pacis caritatisque custodiam, Episcopus ordinet ac disponat, quos succedendi in Episcopatu appetitus indebitus non elevet, neque vexet.* Si Metropolitanus autem ipse ea morbi acerbitate lecto affigatur, eadem ipse curabit omnia cum Consilio Comprovincialium Episcoporum. *Consilio Coëpiscoporum suorum ordinationem talem exhibeat.*

II. Hinc illud perficitur non relaxari morbo quolibet residentiæ Episcopalis vinculum, cum vel tum possint Præsules spiritalibus æquè & temporalibus præesse rebus Episcopatus sui, cum consilio Metropolitani, & idoneorum opera vicaria Ministrorum.

Nec obstrepit, quod de Herimanno Nivernensi Episcopo dictum est superius. Non permissus est enim nisi ad breve tempus Agendicum Senonum divertere, ut necessariis à proprio Metropolitano institutionibus & documentis instrueretur, utque ne interim Ecclesiæ suæ offendiculo esset, cum vi morbi quandoque mente alienari videretur.

III. Hostium & Nationum maximè Barbararum irruptionibus excusatius videntur Episcopi suis abesse vel fugari Ecclesiis. Ea de re cum Nicolaum I. Papam percontatus esset Hunfredus Episcopus Teroanensis, rescripsit ille; Ne tranquillo quidem mari Nauclerum à gubernaculis posse recedere, nedum procelloso. *Si perniciosum est proretam in tranquillitate navim deserere, quantò magis in fluctibus?* Non quo temere se quisquam objicere periculis debeat, aut non aliquando fugerint ipsi Apostoli; sed nunquam Pastori fas est à grege recedere. *Sed quod præcipuè, nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum Pastores sumus, Deo authore, eum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat. Conc. Gall. To.2. pag.350.*

IV. Hanc quæstionem versavit non semel Hincmarus, ubi potissimum de translatione egit Actardi Nannetensis Episcopi, qui Episcopatu suo pulsus ab Armoricæ Duce Nomenojo, & à Carolo Calvo Rege postea restitutus, à Salomone Tyranno rursum ejectus est. Tunc ut ante monuimus, cum Rex temporaria donavit Teroanensis Ecclesiæ administratione, tum denique postea ad Turonensem Metropolin transferri à Pontifice curavit. Quanquam Actardus contenderet civitatem Nannetensem usque adeo à Normanis & Brittonibus desolatam fuisse, ut sedem ibi figere nequaquam posset; excipiebat ex adverso Hincmarus eam ipsam devastationem Ecclesiæ Episcopi maximè præsentia indigere, qui eam foveret, curaretque, quandiu fideles ibi superessent aliqui, quibus ope, consilio, solatio adesse posset Episcopus. *Cum sicut vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, quandiu uxor ejus licèt infirma vivit; ita & Episcopus non habet potestatem, Ecclesiam videlicet plebem suam deserere, & alteram invadere, quandiu sicut Sanctus Augustinus dicit, in ea residui sunt conservi sui, quibus præbeat cibaria, quos aliter vivere non posse novit. Hincmar. To.2. pag.749. 457. 459.* Ne penuria quidem vult Hincmarus relaxari Episcopum urbis eversæ, vel à residentia, vel à cæteris officiis suis; cum possit vitam tolerare opere manuum suarum, fidelium oblationibus & eleemosynis, quibus interim suppeditabit Verbi divini pabulum, & ea, quorum administri soli sunt Episcopi, cœlestia Sacramenta. Sana est & luculenta Hincmari hæc doctrina, quanquam non immerito diffidamus, eam Actardo aptari potuisse, cui tot aliunde Pontifices & Concilia suffragabantur.

V. Non pauso plus negotii Hincmaro facessierunt civilia bella Francorum Regum, tunc vel maximè cum Ludovicus Germaniæ Rex in Regis Caroli Calvi germani sui regnum invasit, velut suo potius censui & dominio adscribendum: *inter duos Reges carne fratres, de hoc regno, in quo degimus satagentes, velut inter malleum & incudem, Episcopi sumus. Ibid. pag. 160.* Et fidenter tamen ab Hincmaro pronunciatum est, quantumcumque Episcoporum cervicibus periculum immineret, inter hæc intestina dissidia, non posse ab iis greges proprios deseri citra ingens piaculum. Ei doctrinæ cum plura astruxisset ex Ambrosii, Augustini, cæterorumquè olim Ecclesiæ Patrum verbis & exemplis; addit & beati Nicasii Remensis Episcopi exemplum, qui irrumpentibus undique in has regiones Vandalis, non fidem Christi tantùm, sed & suam Episcopalis residentiæ constantiam illustri Martyrio consignavit. *Sanctus Nicasius*

tempore Vandalorum, in generali persecutione, suam non deseruit civitatem, & intra parietes Ecclesiæ, martyrio meruit coronari. Addit & Aniani Aurelianensis Episcopi, & Lupi Tricassini, & Remigii Remensis exempla; qui postremus adeo non fugit, cum Franci tunc adhuc pagani in Galliam se infuderunt Belgicam, ut ex hostibus Ecclesiæ filios præstiterit longè carissimos & religiosissimos. *Sic Sanctus Remigius Remorum Episcopus, supervenientibus Francis paganis in Belgicam suæ Diœceseos Provinciam, Ecclesiam suam non deseruit, sed orationibus & sanctis exemplis ferocitatem gentis perdomuit, gentem paganam convertit; & tria millia paganorum unà cum Rege in vigilia Paschæ ad gratiam Baptismi perduxit.* Francicæ ergo gentis & Clodovæi ipsius conversio accepta referenda est constantissimæ. B. Remigii residentiæ in Ecclesia sua, dum bella, dum cruciatus, dum mortes undique concreparent.

VI. Hæc Hincmari universim sententia est, ex qua intelligis, illa virtutum dogmatumque lumina, ab Ambrosio olim, Augustino; aliisque Patribus ostensa & illustrata, nullo sæculorum lapsu, non morum corruptelis, non Clericorum remissione & ignavia potuisse opprimi, sed inextincta ad nos pervenisse. Sed quod ab illam attinet specialem caussam, quade tunc agebatur, pari sapientia & animi magnitudine respondit Hincmarus, Vult enim Episcopos in Regis fide constantes & inconcussos stare, nec tamen usitatissimam humanitatem subtrahere alteri Regi, qui suo quasi jure regnum sibi repetere videtur; cum Comitum sit, Præsidumque Provinciarum & Civitatum propulsare publicos Regni hostes, Episcoporum autem muneris sit Basilium imitari, qui perhonorificè Julianum excepit Apostatam, certus reddenda Cæsari, quæ sunt Cæsaris; Deo autem fidem uni ei debitam servandam esse illibatam. *Videlicet si pervenerit Rex alius in regnum Senioris nostri, & non fuerit militaris manus, quæ ei resistat, sequamur nos Episcopi, & in ordinatione ordinis nostri, & in conservatione fidei erga Seniorem nostrum, patrum vestigia; & in receptione & in cæteris munus placationis erga superventurum Regem videlicet in receptione. Legimus enim Sanctum Basilium cum Clero suo supervenientem etiam Julianum Apostatam honorabiliter recepisse, & non ob id ab orthodoxa fidei regula deviasse, sed quæ sunt Cæsaris Cæsari, & Deo, quæ Dei sunt, reddidisse. Ibid. pag. 176.*

Scriptis mandata est à Flodoardo, *L.1 c.6.*, irruptio Vandalorum in Gallias, obsidio Remensis civitatis, Nicasii constantia & Martyrium, nec non & aliorumClericorum quorundam, qui Nicasii exemplo in urbe permanserant. Sed pauld copiosiùs prosecutus est is Scriptor, quibus se rationibus constringi duxerit Præsul sanctissimus; ut ne divelli se sineret ab Ecclesia sua, eo tempore potissimum, quo omnibus ad salutem Presidiis solatiisque instruenda esset.

CAPUT LXX. *P.4. l.2. c.83.*

De residentia pestilentiæ tempore & Bellorum post annum Christi millesimum.

I. Satis non erat causa in persecutione, ut Episcopi Ecclesiis suis discederent, & minus residerent.

II. Cum gregem æquè ut Pastorem lacessit persecutio, nec fugere potest Pastor, nec abesse.

III. Implacata Magnatum inimicitia excusare possunt Episcopis absentiam.

IV. De cœli inclementia, & intemperie.

V. De tempore pestilentiæ. Mira & stupenda B. Caroli Borromæi constantia. Episcopi & Parochi tunc vel maximè residere tenentur.

VI. Exempla alia sollicitudinis pastoralis & charitatis. Decreta Concilii V. Mediolanensis.

VII. Exempla Græcorum.

I. HUjusmodi tempestates, quæ in Episcopos maximè irruunt, expertus non semel Ivo Carnotensis, à sententia tamen illa non recessit, ne tum quidem ab Ecclesiis & à residentiæ vinculis subducere se debere Episcopos, nisi eos turbo vehementissimus & inevitabilis necessitas gremio ejiciat Ecclesiarum suarum. Frequens in eum Principis excandescentia, quade, suprà & hinc emergentes amaritudines, cladesque faciebant, ut Episcopatus illi & videretur esse, & esset onus, crux, tempestas, & naufragium: sed altissimè infixum illud animo gerebat, nec præisse se divinæ voluntati ad ineundum Episcopatum, nec ad eum exuendum præire eidem se debere, sed subsequi, obsequique: tam adversa, quàm læta æquo animo accipere; & Christi osculari vestigia, qui non sibi, sed nobis & vixit & mortuus est, quia Dei unius jussu & charitate vixit & mortuus est. *Quid tibi Episcopatus, nisi cruciatus? quid aliud est hic honor, nisi onus? quid est hæc sublimitas, nisi naufragosa tempestas? &c. In hac mea deliberatione plurimùm mihi placet illa sententia, ut summopere optem mihi occasione justitiæ aliquam inferri violentiam, ut exoneratus sarcina Pastorali, vertere me possim, quò invitat honestum otium plenum dulcedinis, &c. Sed rursus in hac sententia quodammodo mihi displiceo, timens voluntatem Dei non sequi, sed prævenire meo desiderio. Et tandem securè mihi consuluit ratio, ut sicut non præveni voluntatem Dei Episcopatum ambiendo, sic non præveniam contemnendo: sed voluntati Domini in omnibus obnoxius, de manu ejus æquo animo suscipiam, prospera & aspera, secundùm illud Apostoli: Nemo nostrûm sibi vivit, & nemo sibi moritur, sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Epist.17.*

II. Pertinent hæc quidem ad spontaneam Episcopatûs resignationem. Sed his ipsis cogitationibus fovendus, his consiliis muniendus est animus, ut ne quis necessariæ se suffuretur residentiæ, dum ita persecutio Episcopum lancinat, ut non tamen vi allata ab Ecclesia illum sua abstrahat. Quod enim spectat ad cruentiores illas persecutiones, quæ ad gregis & Pastoris perniciem succenduntur; in unum conjecit locum Gratianus quidquid in eam rem à Sanctis Patribus disputatum est; unde illud tandem ab eo concluditur, si in unum Pastorem fremat persecutio, exemplo Christi & Apostolorum arripiendam illi esse fugam. *Cum verò specialiter quæritur, fugiat exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Ægyptum; fugiat exemplo Pauli, qui à fratribus per murum submissus est in sporta. Unde Augustinus ait: Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Ægyptum fugit; fugiat & qui specialiter quæritur, dum per alios firma est Ecclesiæ salus. Hinc etiam ait Dominus discipulis: Si vos persecuti fuerint in una Civitate, fugite in aliam. Hinc etiam idem abscondit se, & exivit de Templo, quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum.* At ubi persecutor in gregem & in Pastorem irruit, in fidem & in Ecclesiam individuo nexu gregi suo Pastor astringi debet, & non vitæ, non sanguini parcere, nisi velit inter mercenarios amandari à summo eo Pastore, qui prior pro ipsoniet, & pro qualibet ovicula sua sanguinem fudit. *Cum verò non Prælatorum, sed totius Ecclesiæ salus quæ-*

ri-

vitur, fides impugnatur, necesse est ut ex adverso ascendant, & in die belli se ipsos murum opponant pro domo Domini, & animas suas ponant pro ovibus suis; ut exemplo sua passionis accendant, quos firmare doctrina diutius conservare non valeat. Hæc verba Gratiani 7. q. 1. c.48., hæc novi Juris decreta antiquissimis Ecclesiæ legibus prorsus consentanea.

III. Magnatum & Potentum capitales inimicitiæ in persecutionibus numerari possunt; & est ubi possint satis causæ habere, ut jure laxetur nexus residentiæ. Concessit enim Episcopo Ragusieni Innocentius III. Episcopatu ut abiret, quòd nec residere posset, immo nec eò accedere, quin vitæ discrimen adiret. *A' cura Ragusiensis Ecclesia eum duximus absolvendum, eò quòd ibi non poterat secarè morari, & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat. Extra De renun. c.9.* Si per capitales & interminabiles has inimicitias copia fit Episcopis omninò abeundi Episcopatu: fit certissimè etiam copia discedendi, dum tumescat furor. Subscripsit Fagnanus in commentando hoc Decretalium Capite, suffragatoresque sibi asciscit Canonistas, immo & Cardinales Congregationis Concilii. Addit autem per Pastoris absentiam Vicariis Pastoribus committendum esse gregem. *Quammodo subditorum saluti per alium possit provideri; alibi focus.*

IV. Exponitur ab aliis hæc Decretalis & periculum mortis, quode in ea agitur, de aeris intemperie, vel etiam de pestilentia. Certum est autem si usque adeo abhorreat ea cœli temperies à Præsulis valetudine, ut sine vitæ discrimine consistere non possit, non solùm posse Episcopum non residere, sed & Episcopatu posse se abdicare, eumque alicui resignare, cujus valetudo ei cœlo magis consentiat A' Congregatione Concilii pronuntiatum est, *Fagnan. Ibidem*, si diutina non esset cœli inclementia, Episcopo tum annuendum esse, non ut Ecclesiæ renuntiaret, sed ut aliquantos menses extra Diœcesin traduceret. Censet non immeritò Fagnanus non aliter rem se habere, si sola in Episcopali Civitate illa intemperies Episcopo infesta, & capitaliter inimica sit. Integrum enim illi est, alio quolibet tuto Diœceseos loco residere.

V. Pestilentia verò cum in omnes indiscriminatim grassetur, nulla ex ea potest nasci justa causa, aut resignandi Episcopatûs, aut ab eo ad tempus recedendi, quantumvis breve. Ita Congregatio Sacra Concilii Tridentini, ex Fagnano, *ibid. & in lib.3. Par.1. p.74.*, qui ita responsum fuisse testatur B. Carolo Mediolanensi Archiepiscopo, qui illam consuluerat occasione ejus luis Mediolanum depascentis. Quin & ipse Pontifex Gregorius XIII. eam responsionem ratam habuit. A' Pontifice & Congregatione rescriptum est B. Carolo, teneri etiam Parochos residentiæ lege strictissima, dum sæviret pæstilentia, & administrandorum Sacramentorum Baptismi & Pœnitentiæ iis etiam, qui ea lue afflati essent; sive per sese sacramenta administrarent, sive per Vicarios, ut sese iis servarent ipsi, quos ea nondum afflasset.

Ubi verò dictum est à me, ad eum modum responsum fuisse B. Carolo, non id eò pertinet, quasi ab eo addubitatum aliquando fuisset. Nec enim ea Congregationis declaratio, aut expetita fuit, aut suscepta, nisi ad abducendos ab errore, vel ab ignavia, vel à mollitie eos, qui vel benevolentia, vel imperitia, vel affectu quodam carnali, enitebantur Sanctissimo Episcopo suadere, non obligari eum ulla certa lege ad residentiam tanto vitæ periculo conjunctam; & quanquam posset perfectionis consilio ejus tum præsentia suaderi, non posse tamen ullo præscribi præcepto. Carolus, quem plura edocuerat cælestis unctio Spiritûs, quàm consultores, vel Doctores capere illi potuissent sapientia & magnitudine animi prorsus singulari, reposuit: Etsi aliis id foret consilium perfectionis, sibi præceptum esse, cum Episcopalis ordo status sit perfectionis, non quærendæ, sed partæ jam & acquisitæ. Hoc Sanctissimi Præsulis oraculo obturatum est os mollibus & inconsultis Consiliariis; curriculum verò initum est longè pulcherrimum virtutum omnium Episcopalium, quandiu ea Mediolanum calamitas depasta est.

VI. In Concilium V. Mediolanense anni 1579. conjectæ Constitutiones sunt complurimæ & mirandæ prorsus, à B. Carolo scilicet libratæ & temperatæ, ad res omnes tempore pestilentiæ moderandas. Sed inculcata ibi potissimum est illa residentiæ Pastorum tum maximè inexorabilis necessitas, cum & tot amoliri mala datur, & tantum bonorum infundere gregibus. Ibi expromuntur celeberrima exempla sanctissimorum olim Præsulum, Cypriani, Basilii, Nicolai: quibus accedunt & duo Archiepiscopi Mediolanenses, qui ante Carolum eadem lue sæviente charitatis suæ flammas sparserant, exemploque suo Parochos omnes incenderant. *Constit. Part.2.* Hadrianus VI. Papa urbis Romæ mœnibus non excessit, dum pestilentia serperet, ne magnopere quidem laboravit, ut sese muniret adversùs mali contagium, mirum prorsus summæ in summa Sede fortitudinis & charitatis documentum. *Rainal. an.1522. n.17.*

VII. Heroicas istiusmodi virtutes delibaverant & Græci. Texuit Nicetas Choniates encomium Eustachii Archiepiscopi Thessalonicensis, qui cum posset antè urbe excedere, quàm obsidione circumvalleretur, sponte sua includi cum grege suo maluit, ut nullo ei tum spiritali, tum temporali subsidio deesset. *In Andron. Comne. l.1. p.198.*

Absoluti à residentia Professores, Studentes, Canonici aliqui.

CAPUT LXXI. *P.4. l.2. c.72.*

A' lege residentiæ soluti Professores aliqui, Studentes, Canonici, post annum Christi millesimum.

I. Alexander III. Concilium Lateranense III. Professores Theologia relaxarunt à lege residentia.

II. Innocentius III. & Concilium Lateranense IV. eidem dispensationi subscripsere.

III. Ante Alexandri III. tempora cum studentibus dispensabatur de residentia.

IV. Famosum Honorii III. decretum, quo ea dispensatio residendi Professoribus & Studentibus relaxatur.

V. Observationes in id decretum.

VI. Confirmatio antedictorum. De Parochorum absentia ex dispensatione.

VII. Immunitas Archidiaconorum, qui Juri student.

VIII. Ampliatio ejus immunitatis ad professores aliarum facultatum.

IX. Confirmatur à Concilio Tridentino Decretum Honorii III. Cur à Concilio non excludantur ea immunitate Parochi, qui iidem sunt Professores. Declarationes Congregationis Concilii super ea re, & nonnullis aliis.

X, Decreta Conciliorum Provincialium, Tridentino posteriorum.

I. DE Episcoporum residentia & residentiæ dispensationibus Canonicis multa superiùs disceptata sunt, quæ & ad Beneficiarios minores permanere possint. Sed ad hos specialiter aliqua pertinent, quæ copiosiùs hic & accuratiùs tractari consentaneum sit. Primùm illud est, quod ad Professores & ad Studentes pertinet. In Concilio enim Lateranensi III, anno 1179. sub Alexandro III. cœptum est deliberari de sustentatione Professorum, ut vacare possent instituendis pauperibus, pauperibus maximè Clericis, à quibus mercedis nihil acciperent, saltem nihil exigerent. Ad id duo quædam à Concilio constituta sunt. Primum quidem, ut nihil extunderetur à Professoribus, ad impertiendam docendi licentiam. *Pro licentia verò docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis, ab iis, qui docent, aliquid quærat; nec docere quemquam petita licentia, qui sit idoneus, interdicat.* Can. 18. Ea tunc ergo erat Magistrorum & Doctorum penuria, ut qui se cumque ad docendum paratos ostenderent, admittendi omnes omninò essent, ex Statuto hujus Concilii, nec abjici quisquam posset, qui modò idoneis doctrinæ præsidiis instructus esset. Alterum quoque illud in hoc Concilio decretum est, ut institueretur, vel restitueretur Professor, qui pauperes Clericos edoceret; à quibus nihil emungeret salarii, ideoque aliquo antè Beneficio donaretur. *Ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Ecclesiam Cathedralem Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod Beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam.*

Siluit hoc Concilium cujusmodi Beneficio instruendi essent Professores. Sed cum in unaquaque Cathedrali instruendi illi essent, & sustentandi Beneficio quopiam; propè abest à vero permissum fuisse Capitulis, ut eo Professores etiam Beneficio donarent, cui residentiæ lex innexa esset, cum non alia ferè sint Capitulorum Beneficia. Adde quod nondum tunc adeo, pervagata erat, atque postea fuit, distinctio Beneficiorum residentiæ nexu astrictorum, aut solutorum. Vigebat adhuc utcumque pristus usus, omnes ut prorsus Beneficiarii residerent. Cum ergo docendi publicè munus, & assidua ad horas Canonicæ psalmodiæ præsentia sociari non possint, vix ac ne vix quidem poterant Professores Beneficiis augeri, quin à residentiæ vinculo absolverentur, aut saltem ab assidua illa divinorum Officiorum frequentatione.

Initiata est ergo jam tunc Professorum Immunitas residentiæ; sed initium id tantùm, & veluti rudimentum erat. Idem quippe Alexander III. rescripto ejusmodi celeberrimum tunc Doctorem Girardum recreavit, quo indulgebat, ut absens gauderet spatio quatuor annorum, proventibus suorum in Anglia Beneficiorum. Ea Girardus præcellebat cum doctrina, tum pietate, ut contemplatione publicæ Ecclesiarum utilitatis hæc illi concessa sit residendi immunitas. *Cum sub magisterio tuo multi per Dei gratiam proficiant in scientia literarum, authoritate tibi Apostolica duximus indulgendum, ut usque ad quadriennium, si scholas rexeris, reditus tui, quos habes in Anglia, nullius contradictione vel appellatione obstante, liberè tibi & sine diminutione qualicumque, reddantur in scholis.* Epist. 4. Erat hoc uni illi indultum privilegium, idque ultra quatuor annos non prorogandum. Hinc liquidum est, necdum tunc Professoribus statam & communem ac perpetuam residentiæ immunitatem concessam fuisse. Quin & alii præterea limites huic dispensationi affixi erant. Poterat enim hic Professor in Ecclesiam Beneficii sui revocari ante impletum quadriennium, si qua gravis necessitas ejus præsentiam flagitaret. *Nec cogaris intra terminum ipsum scholas dimittere, nisi alicui Ecclesiæ, in qua personatum vel magnum Beneficium habeas, ea necessitas imminuerit, quòd meritò tuam sibi debeat præsentiam & patrocinium exhibere.* Sed inficiari tamen nemo potest, has veluti prolusiones fuisse & tentamenta quædam ejus universalis & plenissimæ dispensationis, qua postea donati sunt Theologiæ Professores.

II. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. sub Innocentio III. confirmata est institutio Magistri Grammaticæ in Cathedralibus omnibus Ecclesiis; addita est autem constitutio Professoris Theologiæ in omnibus Metropolitanis Ecclesiis: utrique autem & Grammaticæ & Theologiæ Magistro, addicti sunt proventus unius Præbendæ, dum munere docendi fungerentur, etsi verè Canonici non essent. *Assignetur autem cuilibet Magistrorum à Capitulo unius Præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantumdem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tandiu reditus ipsius percipiat, quandiu perstiterit in docendo.* Can. 11. Placuerat Concilio Lateranensi III. ut *competens Beneficium præberetur*. Placuit in IV. ut proventus, non Titulus Præbendę concederetur; ne forte titulum retinerent, qui perpetuus est, & docendi munere absisterent. Professores ergo isti ex Concilio Lateranensi IV. à residentia liberi & absoluti erant, cum nullo Titulo Beneficii essent donati.

Sed aliquantò liberaliùs cum Professoribus, & Doctoribus agitur in eodem Lateranensi IV. eo Canone, in quo sermo est de pluralitate Beneficiorum. Probibetur enim illud quidem, ne plura quis gestet Beneficia curę animarum obnoxia, aut plures Præbendas in eadem Ecclesia. Sed potestas ibi integra servatur Pontifici, nobiles & litteratos viros peculiaribus ornandi privilegiis. *Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus sunt Beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari.* Can. 29. Vix quisquam sobrius inficiabitur, inter literatos viros, Apostolicæ sedis Beneficiis irrigandos, facilè principem locum tenere Universitatum Professores, Theologosque, nec non & Ecclesiarum, sive Cathedralium, sive Metropolitanorum Rectores. Adde, quod & dispensatio ad retinenda plura Beneficia, curę animarum, vel aliàs residentię obnoxia, residentię quoque immunitatem necessariò complectatur.

Collidi in speciem videri possunt hi duo Canones unius Concilii Lateranensis IV. Sed illa facilè sedabitur conflictatio, si perpendamus priori Canone agi de Beneficiis, vel de reditibus Beneficiorum, quibus donandi sunt & sustentandi Professores, quandiu munus obeunt docendi. At in altero Canone sermonem esse, de viris eruditione præstantibus, qui plura jam obtinuere Beneficia, & quibus ex Apostolicę sedis gratia venia fieri potest Canonum, ut ea impunè retineant, quamvis aliàs incompatibilia, indulgentiùs consulente Ecclesia in eos, quorum singularis eruditio & ornamenti ipsi plurimum adfert & pręsidii. Perspicuum est autem fuisse multò facilius Professoribus dari dispensationem pluralitatis Beneficiorum, vel residentię, quàm vel reditus vel titulum Beneficii.

III. In dubium saltem vocari non potest, quin vulgarissima & in jus pene recepta fuerit residendi dispensatio in gratiam studentium ante tempora Alexandri III. Mandabat enim is Pontifex Archiepiscopo Eboracensi, eos ut omnes Beneficiis exueret, qui non residerent, nisi studiorum causa abessent.

sent. *Poterunt amoveri, nisi fortè licentia Prælatorum suorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse.* Et in alia ad eundem Epistola; *Liceat tibi eos Beneficiis, quæ à te habent, expoliare, nisi fortè Scholasticis disciplinis invigilarent, aut, &c. Extra. De Cler. non resident. cap. 5.* Non agit Pontifex de facultate non residendi, ut de nova quadam venia & indulgentia studentibus tunc concessa, sed ut de regula juris receptissimi & antiqui. Si erant autem studentium dispensationes residentiæ tam familiares, tam justæ, tam antiquæ; quid professorum? Cum manifestuio sit & uberiorem esse horum utilitatem, & necessitatem certiorem. Quò enim studentium industria sine Professoribus?

Percunctatus est Innocentium III. Episcopus Altissiodorensis de Canonicis quibusdam suis, quibus permissum fuerat, Præbendarum ut suarum fructus retinerent, quanquam studiorum causa abessent? quique tamen literis vacabant in Castris tantùm & villis, ubi non poterant nisi obscura quædam languere studia. *Se ad villas transferunt, vel Castella, in quibus nullum est, vel minus competens exercitium studiorum. Ibid. c.12.* Vetat eos Pontifex ea indulgentia posthac uti, quandiu in his latibulis furtiva & jejunia frequentabunt studia. Erat ergo certum id & extra controversiam positum in studentium gratiam privilegium non residendi, dum illustri & famosa quadam in civitate versarentur. Hinc porro non immeritò forsan colliges, quòd necdum Professorum immunitas residentiæ apertiùs declarata fuisset, ex eo profectum id esse, quòd paucissimi Beneficiarii tantum in se oneris recipere vellent, nec nisi quos paupertas præmeret, docendi sarcinam subirent. Lateranenses duo Canones, quos hic versamus, non obscurè id insinuant, & res ipsa loquitur.

IV. Ut his nimirum Canonibus Lateranensibus observandis via muniretur, promulgata est ab Honorio III. Papa famosa Decretalis, *Super specula de Magistris*, qua disertiùs, quàm hactenus factum esset, confirmatur immunitas Professorum Theologiæ, quandiu publicè prælegent, Præbendarum & Beneficiorum suorum fructibus ne fraudentur. Eodem porro Decreto constituitur, ut à Prælatis & Capitulis deligantur ex Canonicis ii, qui ingenio & acumine valent, ad literas & ad Theologiæ doctrinam imbibendam, quam possint & ipsi aliquando copiosè haustam effundere in alios, & ex discipulis Magistri & Professores facti, Ecclesiam levent ea, qua nunc laborat penuria Theologorum. Assuendus hic necessariò textus est hujus Decreti, quo pluribus mox observationibus illustrari possit. *Super specula, &c. Volumus & mandamus, ut Statutum in Concilio generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis inviolabiter observetur. Statuentes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possunt forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Prælatis & Capitulis ad Theologica professionis studium aliqui destinentur: qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia veluti splendor fulgeant firmamenti; ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum, qui velut stella in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica Facultate, dum in Scholis docuerint, & studentes in ipsas integrè per annos quinque percipiant de licentia sedis Apostolicæ proventus Præbendarum & Beneficiorum suorum, non obstante aliqua contraria consuetudine, vel statuto; cum denario fraudari non debeant in vinea Domini laborantes.*

V. Ex hujus certè Decretalis verbis perspicuum est 1. Collimare eam totam ad Lateranensium Conciliorum, & maximè IV. Canonum complanandam observationem. 2. Collimare & ad medendum inopiæ tunc gravi & paucitati Theologorum. 3. Optatissimum fuisset, ut ex ipsis Canonicis Theologi & Professores fingi formarique possent. 4. Itaque Canonicorum litteris incumbentium immunitas residentiæ, ad expoliendos Theologos & Professores spectat. 5 Aliquid Beneficii concedi volebat Lateranense III. Magistris Theologiæ in Ecclesiis Metropolitanis. In IV. Concilio Lateranensi soli reditus unius Præbendæ illis adsignabatur, dum Scholæ præerant. Imminebat utroque ex usu eo diverso aliquid periculi. Cui enim de Beneficio providebatur, eo retento cessare poterat à lectionibus. Ubi soli reditus Beneficii sine Titulo annuebantur, Theologi veluti vili mercede conducti, minus honorificè habebantur. Aliam init Honorius III. rationem, concessa residendi immunitate non studentibus tantùm & Theologis Capitulorum, sed & Magistris Theologiæ in Universitatibus. *In Theologica Facultate. In Scholis.* Hac enim Facultate Theologica in Scholis publicis, & in Universitatibus, quæ jam tum florebant, parta est tandem ea Theologorum copia, quæ Theologos Capituli Cathedralibus abundè suppeditaret. Ea ratione hæc immunitas Professores Theologiæ in Universitatibus potissimum complectebatur, à quibus potissimum profecta est ea Doctorum & Theologorum copia, quæ & Capitulis, & Studiis Generalibus sufficeret, qui scopus erat Honorio propositus. 6. Compendiosius fuisset Capitulis Metropolitanis, nec Beneficio, nec reditu Beneficii aut Præbendæ donare Professores Theologiæ, sed partis jam sibi Beneficii fructibus uti sinere cum immunitate residendi. Sed non absolvebat Pontifex Capitula hoc decreto necessitate Theologi sui sustentandi. 7. Eam Honorius expromit rationem communis studentium & Professorum immunitatis, quæ non potest accommodari, nisi Professoribus. Quòd fraudandi omnimo mercede sua non sint, qui Christi vineam excolunt. 8. Ideo & Professores toto, quo docent temporis decursu, ea gaudent immunitate, Studentes autem per quinquennium. 9. Siqua valuerit alicubi constitutio, vel consuetudo contraria, ea Apostolico hoc irritatur decreto, non tantùm, quòd sedis Apostolicæ authoritas dominetur, sed & quòd publica Ecclesiæ utilitas augendi Doctorum numeri, longè anteponenda sit privatis decretis strictoria alicubi residentiæ, & austerioria Capitulorum quorundam disciplinæ.

Confirmata est autem hæc Honorii III. Decretalis complurium posterioribus Pontificum decretis, Clementis V. anno 1308. Joannis XXII. anno 1331. Clementis VI. anno 1342. & 1346. *Hist. Univ. T. 4. pag. 113. 232. 277. 295.* Inaniter porro somniarunt aliqui, si idonea aliquando pullulasceret Theologorum copia, jam nihil loci huic privilegio & immunitati futurum. 1. Nec enim satis illi perpendisse videntur, quanta alibi vigeant privilegia, quamvis jamdiu exoleverit ea ratio, qua olim indulta fuere. 2. Non tam levibus momentis Ecclesiæ leges rogari & abrogari, fingi & diffingi. 3. Eam Theologorum copiam diuturnam fortè non fore, & dandam operam, ut hoc maximè privilegio diuturnitas illi concilietur. 4. Eadem ratione revocaretur & immunitas Studentium, quo quid alienus? 5. Denique vox ipsa expectanda esset Ecclesiæ, super hac vel abundantia Theologorum, vel privilegii revocatione.

VI. Non frustra dictum est à nobis, compendiosum visum fuisse Capitulis, ut ea residentiæ immunitate contenti essent Theologi, & ingenti Theologorum Professorumque paucitate factum esse, ut ea immunitas necessaria annueretur. Ipse nos addocebit Bonifacius VII. eadem penuria Doctorum & professorum laboratum suo adhuc ævo fuis-

fuisse, quibus & à Capitulis rarò pareèque suppeditarentur, quæ essent tolerandæ vitæ necessaria. Planum id fit in eo Decreto, quo licere vult Pontifex Episcopis, ut veniam facere possint Ecclesia aliqua Parochiali nuper oneratis, quo septem adhuc annos possint vacare studiis, nec interim vel Presbyteratu initiari, vel residere cogantur, sed ut anno tantùm primo Subdiaconi ordinentur. Suo autem hanc Bonifacius Decreto, *In Sexto. De Elect. c.34.*, rationem astrui, quòd eo Canone Concilii Lugdunensis, quo jubebantur Parochi primo statim anno & Presbyteratu initiari & residere, perfectum esset, ut vix jam reperirentur, qui Parochiales Ecclesias administrandas suscipere vellent; quòd nimirum eo munere à studiis divellerentur, cum destitutis à re temporali Clericis vix alia Prælati, quàm Parochialia conferrent Beneficia. *Nonnullis ex tunc Paraciales Ecclesias recusantibus, legendi & proficiendi cum eis facultates non suppetant, nec ab Ecclesiarum Pralatis de aliis Beneficiis in plerisque mundi partibus interdum provideatur eisdem, opportunitas est sublata, in grande universalis Ecclesia, qua ad sui regimen viris literatis permaximè noscitur indigere, dispendium & jacturam.*

VII. In Concilio Budensi anno 1279. sancitum est, ut ne in posterum Archidiaconi crearentur, nisi docti, & Juris Canonici peritia præditi, qui videlicet Ecclesiasticæ Jurisdictionis causas, quibus ex officio præpositi sunt, extricare possent. Saltem semel promoti ad id muneris, triennium totum consumerent in perdiscendo Jure Canonico, quo temporis spatio gauderent Archidiaconatûs, aliorumque Beneficiorum reditibus, non tamen distributionibus. *Teneantur ad minus triennio in Canonico Jure studere.* Et paulò post: *Indulgemus autem Archidiaconis supradictis, quod infra triennium, quo studio præfato vacabunt, Archidiaconatuum & aliorum Beneficiorum suorum fructus & proventus cum ea integritate percipiant, cum qua ipsos perciperent, si in dictis Archidiaconatibus vel Beneficiis personaliter morarentur; quotidianis distributionibus duntaxat exceptis. Can.38.* Ampliatio quædam videtur hic fieri privilegii, quo decorati sunt ab Honorio III. qui studiis incumbunt Theologiæ. Nam Pontificium Honorii Decretum eos tantùm complectitur, qui Theologiæ vel ediscendæ, vel edocendæ incumbunt; hoc verò Budensi Concilio, quo disciplina condebatur Ecclesiarum Hungariæ & Poloniæ, communicatur ea immunitas cum illis, qui Juri Canonico darent operam. Ea voce, *indulgemus*, satis superque prodebant hujus Concilii Patres novam hanc à se indulgentiam promulgari. Ideo & eam arcto satis gyro concludunt, ad Archidiaconos, & ad triennium eam restringentes, cum decreto Honorii III. quinquenii immunitas detur omnibus Theologici studii sectatoribus.

VII. Latiùs ergo effundere hanc residentiæ remissionem ipsimet incœpere Episcopi, ea Juris Canonici communicata studiosis, immo ut probabile est etiam Professoribus. Nec facilè crediderim priores Hungariæ Episcopos hanc ampliationem immunitatis publicasse. Ut priores fuerint verò, non soli certè fuere. Ratio dispensandi eadem manabat ad Juris Canonici, atque ad Theologicæ disciplinæ sive studiosos, sive Professores; nimirum ingens evidesque utilitas Ecclesiæ, quæ citra grave damnum, nec Theologis orbari potest ad fidei dogmata defensitanda, nec Canonum & Decretorum peritis, ad disciplinæ retinendam integritatem.

Latiùs propagavit hoc privilegium Nicolaus IV. in diplomate erectionis Universitatis Ulyssipponensis. Complectebatur illa suo sinu Facultates omnes Universitatum, *Cujuslibet licita Facultatis studia.* Harum Professores omnes eadem immunitate donavit Pontifex: *Statuimus, ut universi Magistri, actu regentes in civitate prædicta, proventus Præbendarum & Beneficiorum suorum etiamsi personatus & dignitates existant, quotidianis distributionibus exceptis, integrè percipere valeant. Rainal. an.1290. n.53.* Soli hoc privilegio exornantur Professores, sed exornantur prorsus omnes. Non recedit autem à verisimilitudine, hoc diploma exscriptum fuisse ex solemni & usitatissima formula erigendarum Universitatum; aut confirmandarum.

IX. Tridentini Patres Concilii suo quoque ævo necessariam hanc existimavere dispensationem, conscii Theologorum peritorum penuria nullo non tempore Ecclesiam premi. Innovatis hæc Synodus antiquis Placitis, ut Præbendæ adsignarentur Theologis Cathedralium & Metropolitanarum Ecclesiarum, innovat & statim immunitatis Decretum Honorii III. quo doceantur Professores Scholarum publicarum & studentes Theologiæ. *Docentes verò ipsam Sacram Scripturam, dum publicè in Scholis docuerint, & Scholares, qui in ipsis Scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, Præbendarum & Beneficiorum suorum, in absentia à jure communi concessis, plenè gaudeant & fruantur. Sess.3. c.1.*

Nec exprimit Tridentinum Concilium nisi lectiones Sacræ Scripturæ. Nec dubium tamen cuiquam est, quin eo contineantur Theologiæ Scholasticæ prælectiones. A' Congregatione Concilii, *Fagn. in l.5.Decr. part.5. p.*208. 209.210., declaratum est persæpè, Professores Juris Canonici Beneficiorum suorum fructibus absentes frui, quanquam Præbendas habeant ea ipsa in urbe, in qua docent. Declaratum est & illud ab eadem, à Concilio Tridentino revocatum non esse Decretum Bonifacii VIII. *Cum ex eo*, paulò antè à nobis relatum. Responsum quoque ab ea est, posse ab Episcopo permitti Professoribus Theologiæ, Beneficio Ecclesiæ Parochialis oneratis, aliquot adhuc annos profiteri, nec tamen reditibus excidere Parochiæ, nisi quantum necesse est decerpi ad Vicarii sustentationem. At verò Fagnanus idem, *n.17.*, è quo hæc prompta sunt, in Decretalem *Super specula. De Magistris*, narrat Pontificem sciscitanti Congregationi Concilii respondisse: Non posse Episcopum dispensare cum Parochis de residentia, ut abeant ad studia qualiacumque.

Tridentininis Patribus multa potuerunt in mentem venire, ne istud revocarent Bonifacii VIII. Decretum, Disciplinæ Ecclesiæ licèt subinfestum in speciem sit. Primùm, quòd Pontificio Decreto non fiat venia residentiæ, sed ab Episcopo fieri permittatur. Episcopalis ergo est moderaminis nihil relaxare, nihil dare, nisi ubi urgebit Ecclesiæ necessitas. 2. Episcopis solis, non aliis Prælatis ea facultas permittitur. 3. Monentur Episcopi ipsi, ne eo privilegio frui sinant, nisi à quibus sperent utilitatis plurimum ad Ecclesiam rediturum. 4. Jubetur, ut ea studia celebri quapiam fiant in Universitate. 5. Non sinit protrahi dispensationem ultra septem annos, non vetat contrahi. Hæc nos ex Fagnano, qui non dissimulat alternasse quandoque Congregationem Concilii & quandoque censuisse ejusmodi dispensationes ab Episcopis dari non debere. Nec enim ab ipsa Congregatione concedi Parochis, nisi ad anni spatium, ut summum, quantacumque urgere videatur necessitas. Cum Concilium denique Tridentinum voluerit Parochiales Ecclesias longo & operoso examine & concursu obtineri, & ea ratione inculcaverit Patronis, quotæ eruditionis esse debeant, qui ad Parochias præsentantur: hinc facilè concluditur jam nullos abesse posse suis Ecclesiis Parochorum studiorum causâ.

Censuit eadem Congregatio Concilii, posse ab Epi-

Episcopo revocari Canonicos injussu suo ad studia profectos, etsi non sine Capituli consensu, cui imponere potuit proprii lucri cupiditas, cum absentium non pauca præsentibus accrescant. Possunt & ab eo revocari, si ingenio minùs valere eos intelligat, aut ætate esse minùs idonea, aut si resciverit seriò literis animum eos non advertere. Posse denique revocari, si ministrorum inopia laboret Ecclesia Cathedralis. Et ne ministris destituatur Ecclesia, censent nonnulli binos tantùm simul ex Canonicis ad studia ablegari posse. Certissimè numerum eum coarctare debet Præsul ad modum & patientiam Ecclesiæ suæ. Nec fas est ab Episcopo ad studia publica destinari, nisi minores viginti quinque annis. Aliàs censuit sacra Congregatio, posse & adultiores aliquos mitti, dum annum ætatis trigesimum non excesserint. Censuit & ea venia Canonum uti posse consentiente Episcopo, qui nondum Presbyteri sint, ut Juri civili dent operam, dum ea studia aliquando Juri canonico famulentur. Theologi Cathedralium fructus percipiunt Præbendarum suarum, at distributiones iis tantum diebus quibus aut docendi, aut prædicandi munere funguntur. *Fagnan. In. l.3. Decret. Part.1. pag. 75. 76. 169. 172. Ibidem. Part.2. pag.* 436. Non poterit Lector non delectari tum illustrium Jurisconsultorum responsis, quanquam certum sit ab his abhorrere statuta & consuetudines complurium Capitulorum.

X. A' Tridentino Concilio, ejusque Decretorum Declarationibus, venio ad Concilia Provincialia, quæ in eo maximè desudarunt, ut eius Decreta religiosissimè servarentur. In Concilio Mediolanensi I. *Cap.*271. sancitum est anno 1565. literis, quæ darentur Canonicis ad adeunda studia generalia, has omnes inscribi conditiones & leges, ut Theologiæ vel Juris Canonici studiis se dederent celebri quapiam Universitate; ut qui eam impetraret licentiam, minor esset annis triginta, ut saltem Subdiaconus primo anno ordinaretur; ut sexto quoque mense Episcopus certior fieret testimonio Professoris de studendi industria & fervore: utque in eam rem aliunde Episcopus inquireret. Nisi disertis verbis cautiones hæ illa licentiæ chartha exprimantur, irrita haberi debet; si culpa sit penes impetrantem, qui muneri ipse non satisfaciat, eum teneri ad restitutionem, aliasque non residentium pœnas.

Concilium Turonense anni 1583. has easdem cautiones omnes uno Canone suo circumscripsit. *Cap.* 25. *Quod si qui in celebri Universitate Theologiæ, aut Sacrorum Canonum professioni studium strenuamque operam navare desiderant, hi licentia privilegioque percipiendi in absentia fructus Præbendarum ita demum potiantur, si minores triginta annis existentes, docibiles fuerint judicati, & postquam præsentes recepti, promoti fuerint saltem ad Subdiaconatum, nec cuiquam tale indultum ultra quinquennium suffragetur.* Additur mox, ut absentes studiorum causâ Beneficiarii, quotannis strenuitatem & navitatem studendi suam testimonio scripto approbent Professoris. Concilium Aquense anni 1585. verba propemodum ipsa exscripsit Decreti Mediolanensis Concilii, paulò antè laudati, addito ut ejusmodi licentiis nunquam Parochi donaretur. *Similes autem facultates, etiam prædictis requisitis concurrentibus, iis, qui Parochiales Ecclesias obtinent, minimè concedantur. Tit. de residentia.* Easdem ferè conditiones complectitur Statuto suo Concilium Tolosanum anni 1590. nisi quòd sinat studiis incumbi vel Theologiæ, vel Juris Canonici, vel disciplinis aliis, Clericorum officio accomodatis. *Ut verè in publico celebrique Gymnasio, Theologiæ, vel sacra Canonum electioni, aut saltem aliis, quæ jure Clericis permittuntur, scientiis seriò studeant.* Nec sinit ad ea studia primùm mitti, nisi qui annum ætatis vigesimumquintum nondum attigerint. In Concilio Aquilejensi anni 1596. *Cap.*7., non datur aditus nisi ad studia Theologiæ & Juris Canonici, jubeturque ut annos saltem nati sint triginta, cum primùm ad ea accedunt. Denique arcentur Parochi ab his residentiæ dispensationibus, quòd per Concursum electi, docere magis jam debeant, quàm studere.

CAPUT LXXII. *P.4. l.2. c.73.*

Aliæ dispensationes residendi. De Canonicis, qui Episcopum comitantur, aliisque exemptis post annum Christi millesimum.

I. Residendi immunitas duorum Canonicorum, qui Episcopo assistunt, Alexandro III. vetustior est, atque ab eo confirmatur.

II. Videtur Honorius II. eam immunitatem ad duos coarctasse.

III. Cur privati sint distributionibus. Duo genera distributionum.

IV. Decretum magis propitium Concilii Mechliniensis, quo pluribus cum absentibus communicatur jus distributionum.

V. De iis, quos Papa secum retinet affixos obsequiis Universalis Ecclesiæ.

VI. De privilegio Clericorum & Canonicorum Capellæ Regiæ Francorum.

VII. De Consiliariis Clericis Senatûs Regii. Quid secundùm eos, quid contra dici possit, de necessitate residendi.

VIII. An possit Metropolitanus aliquos accersere suffraganeorum suorum Canonicos, ut sibi assistant.

IX. Alia causa, vel causationes non residendi. De ægrotantibus, de senibus, maximè de Parochis.

X. De iis, quibus non sunt nisi Capellæ.

I. Dispensationes omnes alias jure Canonico minoribus Beneficiariis indultas hoc uno Capite complectemur, ut quas facilè sit breviori limite concludi, quàm quæ ad Professores spectabat & Studentes. Initium faciemus à duobus Canonicis, quos integrum est Episcopo sibi adjungere, ad Episcopatûs clavum moderandum. Eorum residentiæ immunitatem decretis suis consignarunt Alexander III. & Honorius III. Hæc sunt Alexandri verba: *Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quidquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: nisi fortè sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi. C. De cætero. De Cler. non resid.* Observa hîc porrò non definiri ab Pontifice numerum Canonicorum, quos asciscet Episcopus, si volet, ad partem aliquam sollicitudinis suæ. Est autem veri simillimum, cum Clerus Ecclesiæ Cathedralis Senatus semper fuerit, & Consilium Episcopi ad regimen Diœceseos, nullum tunc certum numerum præfixum fuisse, nisi quem charitas & necessitas Ecclesiæ flagitaret. Refrixit postea longo temporum decursu ea Episcopi & Capituli consensio, & necessitudo arctissima, mensarum proventuumque facta partitio est; irrepentes denique suspiciones fecere, ut statutis Capitulorum Canonici absentes mulctarentur, ne iis quidem exceptis, quos seligeret, adjungeretque sibi Episcopus, curarum consortes, laborumque futuros ministerii Episcopalis.

II. Testimonio uti possumus Capituli Meldensis, cujus

cujus statuto Canonici absentes privabantur fructibus Præbendarum, demptis dumtaxat ægrotis, necnon & quos Papa retinet suis obsequiis affixos, qui pias peregrinationes obeunt, & Studentibus. *Ut Canonici, qui non residrat, suarum priventur fructibus Prabendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, sive in Apostolica Sedis servitio contingeret detinari, quos peregrinationis labor, aut studia traberent literarum.* C. *Ad audientiam. De Cler. non resid.* Ei statuto Capitulum juramento se astrinxerat, idque à Pontifice evicerat confirmari. Episcopus querelas suas in aures Papæ deposuit, qui temperamento utendum duxit, ne Episcopum justis fraudaret desideriis, & ne Capitulum jure expostularet de infrequentia Canonicorum in divinis Officiis. Ea autem fuit ratio æquabilis temperamenti, ut duos posset Episcopus adsciscere sibi Canonicos ad levamen Episcopalis sarcinæ suæ. Eo quippè numero & levari posse Episcopum, & Capitulum gravari non posse, si ex Collegio Canonicorum duo tantummodo abessent. Hæc ergo Pontifex, nimirum Honorius III. ad Episcopum Meldensem rescripsit. *Unde cum tibi plurimum expediat aliquos Canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tua consulere dignaremur. Volentes igitur sic Constitutionem moderari supradictam, ut dicta Ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras, præsentium authoritate decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesia memorata in tuo servitio existentes, suarum fructus integrè percipiant Prabendarum.* Alterum hoc est decretum quod suprà pollicebamur. Prima verò hęc est diffinitio numeri istiusmodi Canonicorum.

III. Hujus verò dispensationis eam Pontifex subjicit certissimam rationem, censendos non esse abesse Ecclesia, qui Episcopo, & Episcopatûs adsunt præstòque sunt regimini. *Cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius Ecclesia servitio commorantur.* Contrà autem objici posset, si absentes non censeantur duo hi Canonici, distributionibus ergo frustrandos non esse. Reponi verò vicissim posset, eam distributionum privationem non pœnæ, sed consuetudini ascribendam esse, quæ nimium primò momenti habere videretur, quòd eæ non constarent nisi rebus iis, quæ inter præsentes dispensari possent. Eam manifestè sententiam præ se ferunt hæc Alexandri III. Decreti verba: *Nec quidquam subtrahi debeat, vel auferri, nisi fortè sint victualia, qua non consueverunt absentibus exhiberi.* Nec enim moris est absentibus servari eorum pleraque, quæ usu absumuntur. Immo ne fieri quidem persæpè posset. Prima autem ea fuit conditio ratioque distributionum.

Postea verò placuit decerni aliquid pœnarum in eos, qui sua culpa abessent Cleri Officiis; eam in rem adauctæ sunt distributiones, ut ad tertiam redituum partem consurgerent; denique his privati absentes. Hæc jam altera & posterior ratio distributionum. Apparet quandoque tamen promiscuè habitam utramque, quin & inopinatò utraque privari jussos, qui non abessent Ecclesia, nisi ut præstantiori aliquo obsequio de illa bene mererentur absentes, quàm ipsimet potuissent præsentes. Ecquis enim dubium esse potest, quin Canonici, qui Episcopo accedunt socii participesque laborum regendæ visitandæque totius Diœceseos, plusculum Ecclesiæ conferant utilitatis & decoris, quàm si choro & psalmodiæ interim affuissent; Verùm hi duo Canonici carebant jam distributionibus primę speciei, antequam secunda species in usu esset; quę postquam in usu fuit hominum incuriâ parum discreta est à priori specie. Potuit illud menti succurrere, ambos eos Canonicos dum obsequuntur Episcopo, non laboris tantùm, sed & mensæ participes esse, ideoque nihil habere causæ, ut distributiones desiderent. Quò referri debet & Tridentinum decretum; in præsentes tantùm distributiones dispensari, & tertiam redituum partem in distributiones seponi. *Sess.14. c.12. Sess.21. c.3.*

IV. Concilium Rotomagense anni 1581. *Tit. de Episc. & Capit. n.24.* inter justas absentiæ Canonicorum causas hanc numeravit, ut Episcopo ferant suppetias, unus nimirum, vel duo, non plures ex eo Concilio. Sed Concilium Mechliniense anni 1570. *Tit. de Officio, & cult. div. n.4. 5.* non adeo scrupulosè juris se finibus claudi voluit. Statuit enim ut distributionibus fruerentur, qui negotiis distringerentur Ecclesiæ, Episcopi, Capituli, Fabricæ: item Episcopus, Archidiaconus, Pœnitentiarius, denique qui functiones aliquas suas tunc obeunt, aut Episcopo in Ordinationibus ministrant, in visitanda Diœcesi, vel alio quolibet Episcopali munere. *Ut si quis in negotiis Ecclesia aut Episcopi statis horis interesse nequiverit, pro interessente divinis habeatur, atque ut talis distributionibus gaudeat. Intelligit Synodus in Ecclesia negotiis occupari, non solùm eos, qui Capituli vel Fabrica negotia tractant, sed & Episcopum, Archidiaconum, Pœnitentiarium, atque illos omnes, qui propria dignitatem vel Prabendarum suarum munera obeunt, aut Episcopis ordines conferentibus, visitantibus, aut in aliis Episcopatûs negotiis occupatis adsunt, vel aliquò ab eis missi, consilium & operam suam impendunt; quos pro eo tempore, fraude & dolo seclusis, decernit pro præsentibus reputari, & omnibus emolumentis gaudere debere, sicuti si personaliter divinis interessent. Illos quoque, qui sub dictis divinis officiis, aut celebrant, aut ad celebrandum se præparant, vult hac Synodus pro eo tempore præsentes in divinis reputari, modò tamen absoluto sacrificio, sine notabili mora, in chorum redeant.* Prætermittuntur hic sanè duo illi Canonici, qui Episcopo assistunt, sed non possunt tamen non illis contineri his verbis, ubi distributionibus donantur, *Qui Episcopis Ordines conferentibus aut in aliis Episcopatûs negotiis occupatis adsunt.*

V. Quos suis obsequiis mancipatos retinet Papa Canonicos, ex suprà laudatis Decretalibus, pari immunitate gaudent, proventus percipiendi Pręrbendarum suarum. Ita Capituli Meldensis statuto, quo excludebantur, qui in comitatu & in ministerio erant Episcopi, non excludebantur tamen reditibus Præbendarum, *Si quos in Apostolica Sedis servitio contingeret detineri.* Consimile statutum ediderat Capitulum Metense, nec exceperat quos Pontifex secum retineret Canonicos, sibi & Ecclesiæ ministraturos. Hinc illa Pontificii Decreti verba, ut ea injuria sarciretur: *Cum familiares nostri, qui circa nos se officiales exhibent universis, minori non debeant prærogativa gaudere, quàm vestrûm singulis, quorum negotia per se ipsos sæpius promoventur.* C. *Cum dilectus. De Cler. non resi.* Anno 1170. confirmaverat Alexander III. statutum Capituli Beatæ Mariæ Parisiensis, quo residentia relaxabantur, qui Pontifici Regique ministrabant: *Illis exceptis, qui in servitio nostro, vel Regis Francorum permanserint. Baluz. Miscell. tom.2. pag.233.*

VI. Opportunus hic locus est attingendi aliquid de Ministris Capellæ Regum Francorum. Citatur à Tilletio, profertur autem à Chopino, *De Doman. Franc. l.3. c.3.*, Bulla Clementis VI. anno 1351. Avenione data, ubi sedebat tum Pontifex, qua conceditur Capellanis Clericisque innexis obsequio Regum Reginarumque Galliæ: *Capellani & Clerici vestris & successorum vestrorum obsequiis insistentes*, ut quandiu ministrant, fruantur reditibus Beneficiorum, Præbendarum, Dignitatumque quarumlibet, in Cathedralibus etiam Ecclesiis, etsi interim non re-

sidcant

fideant. Citatur à Tilletio, *Part.1. pag.*439. 440. 447. 451. 452. 3. 4. 5., & Bulla Joannis XXII. quæ idem concederet, confirmandis scilicet Bullis Alexandri IV. Martini IV. & Gregorii X. Laudatur & diploma Joannis XXIII. qui eodem privilegio uti jubebat triginta Delphini Ministros. Missas facio concessiones istiusmodi alias, Principibus aliis indultas, quòd eæ non dignitati, sed personæ hærerent. Laudat Chopinus diplomata Joannis XXII. quo privilegio donantur eodem Cleri sanctæ Capellæ Parisiensis. Citatur & à Guimerio, *in Pragmat. Qualiter horas, sint dicendæ extra Chorum*, Diploma Pii II. quo Capellanis Clericisque Regi & Reginæ ministrantibus, permittitur reditibus frui Prebendarum suarum, aliorumque Beneficiorum, licèt minus residenant; quin & Beneficia conferendi sua vice, cum in fructu sit Collatio Beneficiorum.

Irritæ quidem à Concilio Tridentino declaratæ sunt dispensationes omnes perpetuæ residendi. At illa de quibus agimus privilegia, non Ministris, non Beneficiariis indulta fuere, sed Regibus ipsis, & Reginis Galliæ. Itaque ne veri quidem simile est Tridentinis Patribus in mentem venisse de iis revocandis. Quin & illud constat, si ea revocata voluissent, non generalibus, sed expressis verbis ea illos fuisse revocaturos. Adde quod perpetua non est illa residentiæ relaxatio, de qua hoc loco disceptamus. Coarctatur enim ad tempus, ad annos, & menses, quibus illi sunt in obsequio. Cumque tribus tantum anno quolibet mensibus ministrent, ii sunt limites satis angusti dispensationis, cum reliquo tempore suas ad Ecclesias revolare & ibi residere teneantur. Ita disertis verbis sancitur Edicto Regio Melodunensi, quod anno 1580. publicavit Henricus III. Rex, quo Cleri Gallicani Conventus Generalis postulatis obsecundaret. *Cantores Capellæ nostræ expleto ministerii sui trimestri spatio, reliquo anni tempore residebunt in Ecclesiis Prabendarum suarum, vel quorumcumque Beneficiorum, quibus lex residentiæ affixa sit. Alioqui eorum fructibus spolientur. Art.*7. Hinc perspicuis post Tridentinum Concilium non excidisse Galliæ Reges vetusto privilegio suo; eumque rescissæ non sint Tridentino Decreto nisi dispensationes residendi perpetuæ, eo perstringi non potuisse trimestrem tantùm residentiæ immunitatem.

VII. Sunt certè qui addubitent, an Consiliarii Clerici Parlamentorum Galliæ, ad ejusmodi privilegium aliquod sibi vendicandum, exprorere possint, non congeriem tantùm aliquam Senatusconsultorum, quibus eis adiudicentur Beneficiorum proventus, in quibus non residenant: sed vel Edictum ejusmodi aliquod, quale hoc Melodunense Henrici III. vel diserta privilegii alicujus Apostolici verba. Qui litem illis movent de hac immunitate, facilè illi elevari à se posse putant authoritatem judiciorum, quæ in sua ipsi causa Judices promulgant; denique plorimum illis videtur esse momenti in Edicto Melodunensi, quo cum constituatur Ministrorum Regiorum immunitas residendi, eo soli Ministri Capellæ Regiæ memorantur, non Judices ulli, aut Consiliarii Clerici.

Illud quoque seriò perpendunt, quod Regio hoc Edicto Clerici Capellæ Regiæ consumpto Immunitatis trimestri curriculo, suas in Ecclesias ablegantur, ut resideant, & fiat satis querelis Cleri Gallicani. Atqui Consiliarii Clerici non trimestri ministrant spatio, immo perpetua est eorum ab Ecclesiis suis absentia. Hinc & Censores illi argumentantur, & si qua fuisset id genus aliquando concessa dispensatio, eam à Tridentino Concilio revocatam fuisse, ut quæ esset perpetua. Aliquando jussi sunt etiam Senatusconsulto per induciarum tempora suas repetere Ecclesias, & residere. Hinc verò angurantur Censores, ne ab ipsis quidem dissimulari potuisse incumbentem sibi residendi legem: qui frustra sperent unius, aut alterius mensis residentia satisfieri posse. Denique non Judicum illi, sed Pontificum charta aliqua & decreto declaratum cuperent, aut residentiæ lege solutos illos fuisse, aut ei sola induciarum residentia satisfieri.

Si his autem verbis Bullæ Clementis VI. *Capellani & Clerici vestri & successorum vestrorum obsequiis insistentes*, tam Consiliarios Clericos significari velint, quàm Clericos Palatinæ Capellæ, conjecturæ hujus parum firma illis fundamenta videri solent. Eccubi enim Consiliarii & Senatores Parlamenti, Regum dicti sunt Capellani; Illud Clementis VI. diploma Regibus & Reginis commune fuit. An ergo etiam Reginis sui fuere Consiliarii Clerici? Disertis verbis Bulla ea hoc privilegium Capellanis & Capellanorum munera fungentibus adsignat. At Consiliarii Clerici Capellanorum regiorum functiones nunquam obeunt. Cum autem Privilegia juri communi adversentur, restringenda ea sunt potiùs, quàm amplificanda. Denique si Consiliarii omnes Clerici omnium amplissimi Regni Parlamentorum ea uti velint dispensatione, quòd & ipsi in obsequio sint Regum, verendum esse ajunt, ne plerisque Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis vastitas & solitudo invehatur.

Anno 1585. Henricus III. Rex Consilii sui Decreto numerum diffinivit eorum, qui hac immunitate uterentur, confirmato Edicto Henrici II. anni 1554. *Regia Majestatis jussu sancitur, ut Edictum anni 1554. postac religiosissimè observetur, nimirum ut in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, qua collationis regia. non sunt, ne plures duobus sint Exempti Capellarum Regiarum: & in Collegialibus Ecclesiis, quarum Prabendas Rex confert, ne plures sint, quàm quatuor. Si quadraginta & amplius numero sint Canonici, possint in iis esse Exempti sex, quibus etiam non residentibus anni reditus obveniant. Memoires du Clergè. Tom.2. Part.3. pag.*70. *& seq.* Eo edocemur, quantæ Regibus curæ fuerit, ne Exemptiones hujusmodi plus æquo increbrescant, ut quibus minuatur templorum cultus, numerusque residentium in Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis Ministrorum.

Quæ à me decerpta sunt ex horum doctrina Censorum, non aliò spectant, quàm ut ventilata in omnes partes quæstione, veritas facilius elucescat. Ex adverso autem hujus Senatorum Clericorum privilegii patrocinium professus est & exsecutus Chopinus, *De sacra Polit. l.*3.*c.*3. *n.*17., cujus & hic verba lubentissimè ascribam. *Immo Regni etiam Senatores Clerici, propterea solvuntur continua lege ministerii in suis Sacerdotiis, quia Senatoriis Reique publicè negotiis dietim occupantur.* Nec me prætcrit quod ad Capitulum Salisberiense olim perscriptum est ab Archiepiscopo Cantuariensi Huberto, cui tunc vicarium commodabat Calamum Petrus Blesensis, ut à residentiæ nexu expediret, quos Rex publicis negotiis implicabat, quosque Archiepiscopus alligabat obsequiis Ecclesiæ, ex Canonicis etiam suffraganeorum suorum, & plures alios, de quibus infrà dicemus. *Cum ubique terrarum Majoribus reverentia debeatur, & maximè Regi tanquam praecellenti, eos, qui negotia Regis aut Regni procurant, fiscalis ratio seu publica rei necessitas à lege communi eximit, cum in omnium hominum statu vices suas sufficienter impleat, quamvis absens, qui omnium commoditatibus se impendit. Quia igitur Magistri Thoma fides & industria multipliciter probata est in publicis Regni negotiis, quandiu in talibus se exercet, volumus, ut ipsum ad residentiam compellatis. Petr. Blesensis Ep.*135. His ultro citròque disputatis, tutissimum nobis & consultissimum videtur neutram in partem præcipitare sententiam, suæ illos sapien-

tiæ & conscientię permittere, quorum hic res agitur, nec temerariam nobis arrogare censuram.

VIII. Quod ad jus attinet Metropolitani, ex Canonicis etiam suffraganeorum suorum aliquos sibi ad obsequium accersendi: accipe quæ in eadem Epistola in eandem rem affirmatur: *Scitis præterea, quod de singulis Cathedralibus Ecclesiis regni possumus eos pro arbitrio nostro vocare in partem sollicitudinis nobis injunctæ, quos ad hoc magis expedire noverimus. Nec absurdum videtur, si nobis suffraganeorum nostrorum Canonici, si membra Capiti obsequantur.* Meræ, ut videtur, erant hæ delegationes, eæque temporariæ, quibus persuncti, ad Ecclesias illi suas se referrent. Non erat autem tunc certa & constantissima lege statum fixumque in omnibus Capitulis, ut Canonici toto anno residerent. Ab Innocentio III. confirmatum est statutum Capituli Sancti Aniani apud Aureliam, quo adstringebantur Canonici residere saltem sex menses vel perpetuos, vel interpolatos. *Regest.14. Ep. 151.* Jam priùs confirmaverat Alexander III. decretum Capituli beatæ Mariæ Parisiensis, quo residere jubebantur Canonici per sex menses. *Baluz. Miscell. tom.2. pag.233.*

IX. In eadem rursus Archiepiscopi Cantuariensis Epistola delibantur aliquæ residendi immunitates, quarum aliquas necdum attigimus. *Certum est, quod quidam domino Regi sunt necessarii, quidam nobis, quidam infirmantur, quidam in Scholis militant, quidam in peregrinatione sunt, quorundam Præbendæ ad residentiam non sufficiunt. In omnibus his habendum est discretionis & cautelæ judicium, quatenus in singulis circa residentiæ observantiam habeatur consideratio propriæ facultatis.* Ægritudines, peregrinationes piæ, jejuniores Præbendarum reditus excusabant tum ergo suo quodam modo absentiam Canonicorum non residentium. Quod ad tenuitatem redituum spectat, Petrus idem Blesensis rescribens ad illud idem Capitulum Salisberiense, ubi Præbendam nactus erat, & quò ad Canonicam residentiam revocabatur, apertè contestabatur eò commeare, ibi residere se non posse, cum Præbendæ reditus vix pares esse possent impensis itineris. *Miror, quòd pro Præbenda quinque marcarum me urgetis ad residentiam faciendam: scientes, quod pro viatico usque Salisberiam tota mihi Præbenda non sufficeret; quæ si insufficiens est ad viam, multò magis ad residentiam. Epist.13.*

A' Bonifacio VIII. *In Sexto. C. Consuetudinem De Clericis non resid.* à residentiæ vinculis soluti fuere ægrotantes, & quos negotia Ecclesiæ occupatos habent; quin & suæ illis attributæ sunt distributiones. *Qui verò aliter de distributionibus ipsis quidquam receperit, exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret, ad restitutionem teneantur.*

A' Congregatione Concilii declaratum est; teneri Parochos residere, si eos morbi vis in Parochia opprimat sua. 2. Si recuperari non possit sanitas, nisi alium in locum transferantur, potest Episcopus tres illis quatuorve menses indulgere. 3. Senio non eximuntur Parochi residendi necessitati. 4. Canonici senes & decrepiti distributionibus non fraudantur absentes, si dum valerent, residere & adesse solerent. 5. Potest Episcopus residentiæ compede solvere non Parochos, sed Canonicos, ut paratos illos habeat, & ubi volet, addicat visitationibus, Seminariis, Monialibus regendis. 6. Non potest Episcopus nisi annuas ad summum residendi inducias dare Parocho, qui non possit nisi cum manifesto vitæ discrimine residere, propter capitales & internecinas inimicitias. Si diuturniores futuræ sunt inimicitiæ, hortari illum debet, ut Parochiæ renuntiet, cum retractatæ sint à Concilio Tridentino dispensationes omnes perpetuæ residendi, justis etiam causis superstructæ. 7. Quotacumque sit cœli inclementia & aeris intemperies, quantumvis sæviat pestilentia; residere tenentur Parochi, & Sacramenta administrare Baptismi & Pœnitentiæ, per se, vel per substitutos. Ita à Pontifice & Congregatione responsum est ad consultationem Sancti Caroli Archiepiscopi Mediolanensis anno 1576. *Fagnan. in L.3. Decret. Par. 1. p.78.*

X. Restat ut paucis verbis dicamus de Capellis & Capellanis, & quæ sint horum officia. Diffinit Tridentina Synodus, obtinentes quantulacumque in Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis Beneficia, quibus illigata sunt onera celebrandæ Missæ, decantandæ Epistolæ, vel Evangelii, intra annum iis Ordinibus initiari debere, & ipsos per sese hæc munia obire. *Qui Officia, Præbendas, portiones, ac qualibet alia Beneficia obtinent, &c. Sess. 21. c.4. Sess.24. c.12.* Hinc perspicuum est, Capellas hoc Decreto contineri, & quibus hæc incumbunt onera, eos ad residendum, & ad hæc munera obeunda teneri. Definitum quoque illud est à Congregatione Concilii, *Fagnan. in L.1. part. 2. pag.128.*, Capellanos Presbyteros ordinari debere, & ipsosmet Missas celebrare, quæ indictæ sibi sunt, si Fundatores ita sanxerint, ut & Presbyteri sint, & sacris ipsi operentur: aut si cum eorum Capellæ intra Cathedrales vel Collegiales Ecclesias sint, statuerit Fundator, ut Presbyteri sint. Si Presbyteratu verò initiari lege fundationis non teneantur, possunt per substitutos ut Missæ celebrentur curare.

De Synodis Diœcesanis.

CAPUT LXXIII. *P.2. l.2. c.65.*

De Synodis Diœcesanis ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Harum Synodorum antiquitas, necessitas, ad promulganda Clericis Laicisque Decreta Concilii Provincialis.

II. Ad Parochorum administrationem excutiendam.

III. Consensio, contentioque Synodorum Diœcesanarum, Provincialium & Nationalium. Abbates Laicique Diœcesanis aderant, citra jus suffragii.

IV. Synodi antiquissima Antissiodorensis Diœcesana, quæ ad nos permanavit. Decreta aliqua, ex quibus de priscis istiusmodi Synodis conjicere datur.

V. Sæpissimè tempore Quadragesimæ cogebantur.

VI. Ad Pipini usque tempora habita sunt.

I. PRovincialia Concilia Diœcesanę Synodi sequi antiquitate & necessitate videntur, forsan & consequi. Quorsum enim Conciliorum Provincialium Decreta, legesque, si his promulgandis ad Synodos suas Diœcesanas non incubuissent Episcopi, & mox in executionem mittendis? Ita apertissimè Concilium Toletanum XVI. quo sancitur, ut unusquisque Episcopus intra sex menses post Concilium Provinciale Clericos Laicosque suos congreget, & ad eorum, quæ decreta fuere amorem observantiamque succendat. *Decernimus, ut dum in qualibet Provincia Concilium agitatur, unusquisque Episcoporum admonitionibus suis, infra sex mensium spatium, omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, atque Clericos, seu etiam omnem Conventum*

Ci-

Civitatis ipsius, ubi praeesse dignoscitur, necnon & cunctam Diœcesis sua plebem adgregare nequaquam moretur: quatenus coram eis publicè omnia eseruta, de his qua, eodem anno in Concilio acta vel definita extiterint, plenissimè notiores efficiantur. Can.7.

II. Nec eo tantùm consilio aut fructu Synodos suas cogebant Episcopi, quò Concilii Provincialis statuta publicarent. Ad eas adgregabantur etiam Parochi, ut rationes regendæ Parochiæ Episcopo exhiberent, & administrandorum Sacramentorum, eo ritu & ordine, qui Rituali contineretur libro, quo donabat eos ille omnes, quos Parochos instituebat. *Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum Officialem à Sacerdote suo accipiant, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi accedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis Divinis Sacramentis offendant: ita ut quando vel ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.* Tolet.4. c.26.

III. Diœcesanæ denique Synodi Provincialibus Conciliis adprimè consentiebant. In Provincialibus Universalium, in Diœcesanis Provincialium Synodorum statuta promulgabantur. In Provincialibus Episcoporum à Metropolitano, in Diœcesanis Clericorum omnium ab Episcopo mores ad incudem vocabantur austerissimi examinis. Laici conveniebant non pauci ad hos Conventus Sacros triplicis generis, cum minoribus Clericis, cum nullam tamen, aut hi, aut illi in partem venirent examinis, aut judicii causarum, aut rerum spiritualium. Vocabantur & Abbates, sedebantque proximi post Episcopos, sed nullo certo constare potest argumento, suffragii definitivi jure potitos esse. Quin ex adverso ne opinandi quidem facultate donantur in Concilio Hispaniæ Oscensi anno 598. uti nec Clerici secundi ordinis, qui pariter Synodo adsunt Diœcesanæ. Multò minùs ergo eo utebantur jure in Universalibus vel Provincialibus Conciliis. *In Concilio Oscensi hoc Synodus Sancta elegit, ut annuis vicibus unusquisque nostrûm omnes Abbates Monasteriorum, vel Presbyteros & Diaconos sua Diœcesis, ad locum, ubi Episcopus elegerit, congregari pracipiat, & omnibus regulam demonstret ducendi vitæ, cunctosque sub Ecclesiasticis regulis adesse pramoneat, &c.* Can.1.

IV. Id ipsum decreverat Concilium Aurelianense I. anno 511. ut Abbates Synodo adessent. *Abbates si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur. Qui semel in anno, in loco ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant.* Ex antiquis Diœcesanis Synodis una est, ut reor, Altisiodorensis Synodus, cujus ad nos manarint Decreta. Ex hac ergo de aliis conjectare datur. Annachario ejus urbis Episcopo Abbates affuere septem, Presbyteri triginta quatuor, tres Diaconi, ut liquet ex subscriptionibus, quæ eo ordine subtexuntur. 2. Ultimo Canone astruitur authoritas Synodalium Constitutionum, Synodi totius consensione, ex quo videri possit Abbatibus & Parochis suffragii quædam imago concedi. *Si quis hanc definitionem, quam ex authoritate Canonica communi consensu & convenientia conscripsimus, ac instituimus, &c.* Can.45.3. Horum statutorum complura ad solos spectant Abbates & Monachos. Unde indubiè colligitur Episcopali jurisdictioni obnoxios tunc eos fuisse, Abbatibusque ipsis ultimum fuisse in authoritate Episcopali perfugium, quo Monachos suos officii sui finibus exspatiari ne sinerent. Statuitur in hac Synodo, Can.23. 24. 25., ut si quis Abbas inulta abjiciat gravia Monachorum suorum flagitia, adulteria, latrocinia, proprietatem Professioni adversam, aut Episcopum non moneat, vel Archidiaconum, pœnitentiæ Canonicæ subjiciatur, in aliud contrusus Monasterium. Abbates, Monachique prohibentur nuptiarum celebritati interesse, aut aliquos sacro de fonte suscipere.

4. Præter hos Conventus Abbatibus Parochisque communes, suspicari posset aliquis alios fuisse, ubi soli Abbates, alios contrà ubi Presbyteri soli sejunctim colligerentur. *Ut medio Majo omnes Presbyteri ad Synodum in Civitatem veniant, & Kalendis Novembris omnes Abbates ad Concilium veniant.* Can.7. Nisi hoc Concilium intelligas Provinciale, ubi Abbatibus locus erat, exclusis Parochis. Sed quid erat causæ quamobrem Abbates Synodo Diœcesana arcerentur; Et an satis validè approbari potest jam tum affuisse Abbates Conciliis Galliæ Provincialibus?

5. In Synodo Diœcesana regulæ præscribebantur, quibus causæ litesque omnes Diœceseos dirimerentur. In hac ipsa Altisiodorensi Synodo Archipresbyter unius anni suspensione mulctatur, nisi Episcopum vel Archidiaconum moneat de criminosa quavis Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum pravitate. Vetantur Clerici Clericos alios ad Tribunalia Judicum publicorum trahere. Presbyteris & Diaconis nefas est cuiquam litem intendere, quamvis ad id fratrem, aut sæcularem alium quemvis possint substituere. Laici si correptiones aspernentur Archipresbyteri, juxta Regias leges multantur. Can.20. 31. 41. 44.

V. In Concilio Liptinensi anno 743. præcipitur, ut Parochis quotannis quadragesimali tempore conveniant Episcopum, de fide, de moribus, de administratione Sacramentorum ab eo examinandi. In Concilio Suessionensi anno 744. confirmatum est idem Decretum, declaratumque est die Sacro Cœnæ Dominicæ celebrandam esse eam Synodum, ut & oleum Sacrum ab Episcopo acciperent. *Et unusquisque Presbyter, qui in Parochia est, Episcopo obediens & subjectus sit, & semper in Cœna Domini rationem & ordini ministerii suo Episcopo reddat, & Chrisma & oleum petat.* Can.3.4. De hoc videlicet Decreto agit inclytus Martyr & Archiepiscopus Bonifacius in Epistola quadam sua: *Statuimus ut per annos singulos unusquisque Presbyter Episcopo suo in Quadragesima rationem ministerii sui reddat, sive de fide Catholica, sive de Baptismo, sive de omni ordine ministerii sui.* Epist.105.

VI. Addit autem mox ibidem Apostolicus Presul Bonifacius, ubi primùm finem acceperit Concilium Provinciale, à Metropolitano commonefaciendos esse Episcopos omnes Provinciæ, ut coactis Synodis suis Decreta promulgent Concilii Provincialis. *Et moneat Metropolitanus, ut Episcopi à Synodo venientes, in propria Parochia cum Presbyteris & Abbatibus Conventum habentes, pracepta Synodi servare insinuando pracipiant.*

CAPUT LXXIV. *P.3. l.2. c.67.*

De Synodo Diœcesana. De convocatione Parochorum per turmas & per vices in ædes Episcopi. De Collationibus Decanorum prima die cujusque mensis. De nonnullis aliis Conventibus Diœcesanis, sub Imperio Caroli Magni, ejusque Regiæ stirpis.

I. Annua habebantur Synodi, & quibus & Præses Provinciæ aderat, ut ejus tuerentur decreta.

II. Eò Parochi deducebant florem delibatum sui Seminarii Clericorum.

III. Regiminis sui rationes Episcopis exhibebant.

IV. Ab eoque necessariis monitis & documentis instruebantur.

V. Id verò & diligentiùs fiebat & operosiùs, cum per turmas discreti ad Episcopales confluebant ædes, & plures ibi transigebant dies.

VI. Bis anno quolibet habebantur alicubi Synodi.

VII. Statuta sua Synodalia in illis Episcopus publicabat.

VIII. Conventus alii extraordinarii.

IX. Aliæ Collationes Episcopi cum Archipresbyteris. Ut in Parochos inquireretur.

X. De Calendis rursum, sive de Congregationibus Parochorum cujusque Decanatûs prima die mensis.

XI. Occupabantur potissimum excutiendis Pœnitentibus publicis.

I. Splendidissimè jurisdictio Episcopalis in Synodis explicabatur Diœcesanis. Concilium in Gallia sub Rege Pipino habitum Parochos Clericosque omnes jubet Synodo Episcopali se sistere, cum Comite, hoc est cum Præfecto Regio Civitatis. Ab Archidiacono convocabantur. *De Presbyteris & Clericis sic ordinamus, ut Archidiaconus Episcopi eos ad Synodum commoneat unà cum Comite.* Comitis partes erant mulctare, qui Synodo absuissent, & cogere ut parerent. Si quis viribus opibusque pollens, vi allata prohibebat, ne ad Synodum pertraheretur vel Presbyter, Clericus, vel incestuosus quis, Patres Regi se sistebant, cum Apocrisiario Episcopi: *Domnus Rex distringat, ut cæteri emendentur. Conc. Gall. Tom.2. p.5. Can.3. Capitul. l.5. c.9.*

II. Aderant ergo Comites Synodo, ut statutorum Synodalium executioni imminerent. Sed Parochorum præ cæteris præsentia requirebatur. Unde Concilium Vernum anno 755. *Can.8. Omnes Presbyteri ad Concilium Episcopi sui conveniant.* Pulcherrimè tamen Theodulphus Aurelianensis Episcopus à Parochis suis ad Synodum deduci mandavit quasi florem delibatum privati Seminarii sui, binos tresve Clericos juniores, in quibus specimen ederent curæ & industriæ suæ in fingendis formandisque Ecclesiæ ministris. Jussit & ad Synodum adferri libros & ornatum Ecclesiæ, ut sacri cultûs nitor & munditiess in his elucerct. *Quando more solito ad Synodum convenitis, vestimenta, & libros, & vasa sancta, cum quibus vestrum ministerium & injunctum peragitis, vobiscum deferte. Necnon duos aut tres Clericos, cum quibus Missarum solemnia celebratis, vobiscum adducite, ut probetur quàm diligenter, quàm studiosè Dei servitium peragatis. Cap. Theod. c.4.*

III. Nec constare tantùm Episcopis in Synodo debebat tota Parochorum ratio & diligentia in Clericorum institutione, in sacra supellectili vasorum, librorum, vestiumque, in administratione Sacramentorum, & in Officiorum Divinorum celebratione; sed & in prædicatione verbi Divini, & suis in ea re perdifficili progressibus. Ita enim rursus in eodem Capitulari suo Theodulphus. *Cum verò Domino opitulante ad Synodum convenerimus, sciat nobis unusquisque dicere, quantum Domino adjuvante laboraverit, aut quem fructum acquisierit. Cap.28.*

IV. Si ope, si patrocinio Episcopi, si consilio, si in rebus dubiis & implicatis lumine & sapientia ejus egerent, parata sibi ea omnia præsidia in Synodo experiebantur. *Et si quis fortè nostro indiget adjutorio: nos cum charitate admoneat, & nos cum charitate nihilominus ei pro viribus adjutorium ferre non differemus. Ibidem.* Hactenus Theodulphus:

At patres Concilii VI. Arelatensis anno 813. luculentè prorsus tradunt, ut Episcopus suos antè Presbyteros imbuit munitque, & monitis, & subsidiis omnibus ad gregem pascendum: *Necesse est ut ab ipsis Episcopis diligenter instructi, Ecclesias sibi deputatas accipiant. Can.4.* Ita à Sanctis Patribus institutum esse, ut Parochi quotannis ad Synodum ventitarent, & Episcopo approbarent, quàm uberes fructus ex ejus documentis cepissent. *A Sanctis Patribus institutum est, ut quando ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium, vel Baptismum celebrent.*

V. Annuæ habendæ erant Synodi ex Capitularibus Caroli Magni. *L.7. c.108. Ut unusquisque Presbyter per singulos annos Episcopo suo rationem ministerii sui reddat, tam de fide Catholica, quàm de Baptismo, atque de omni ordine ministerii sui.* Sed cum protrahi non posset Synodus, quanto tempore conducibile suisset, Parochorum & Ecclesiarum omnium necessitatibus ut satisfieret: cautissimè consultum est, ut Parochi cujusque Diœceseos in plures turmas distribuerentur, & turbæ singulæ vicissim ad Episcopales ædes accerserentur, ibique plures cum Episcopo dies agerent, quò tota illa perfunderentur cælestis sapientiæ & charitatis ubertate, quæ sanctissimè administrandis Ecclesiis, revocandisque ad primigeniam sanctitatem fidelium moribus par esset. *Statutum est, ut omnes Presbyteri Parochiæ ad Civitatem per turmas & per hebdomadas ab Episcopo sibi constitutas conveniant, discendi gratiâ: ut aliqua pars in Parochiis Presbyterorum remaneat, ne populi & Ecclesiæ Dei absque officio sint, & aliqua utilia in Civitate discant, ut meliores ad Parochias demum ac sapientiores atque populis utiliores absoluti revertantur, & ibi ab Episcopo, id est, in Civitate, sive à suis benedictis Ministris bono animo instruantur de Sacris lectionibus, & divinis cultibus, & Sanctis Canonibus, &c. Et omnia, quæ per Parochias docere & prædicare & facere debent eos Episcopus & sui benedicti Ministri veraciter & discretè doceant, &c. l.6. c.163.*

Conventus ergo hi Parochorum per turbas mirum quantum discrepabant à Synodis; sed, & tantò accomodatiores erant ad imbuendos instituendosque Parochos cælestibus disciplinis, quantò facilius est pauciores unius hebdomadæ, quàm universos eos unius aut alterius diei spatio informare. Utriusque hujus Conventûs meminit Herardus Archiepiscopus Turonensis in Capitulari, ubi & innuere videtur singulos singulis annis congregari solitos. De his enim convocationibus Parochorum per turmas lubens interpretor hæc ejus verba: *Ut discendi gratiâ ad Civitatem, vel loca constituta Presbyteri veniant Quadragesimali tempore. Cap.73.*

VI. Quæ autem *Generalis Synodus* Parochorum ab eodem Herardo, *In Præfat*, dicitur, & in quâ Capitulari à se sua promulgata fuisse, testatur, ea Diœcesana Synodus est, à privatis longè distincta Congregationibus Parochorum per turmas. *Sacerdotium totius Parœciæ generali in urbe sedis nostræ coadunata Synodo.* De hac quoque generali Diœcesana Synodo alibi verba facit, ubi bina quotannis Concilia cogi debere ait, nec ultra quindecim dies protrahenda. *Ut bis in anno Concilia celebrentur, & nemo plus in unoquoque, quàm quindecim remoretur. Cap.91.* Quorsum enim de Conciliis Provincialibus; aliquid in Synodo Diœcesana statueretur; An Parochorum est dictare leges, quas Episcopi, quas Provincialia observent Concilia; Erant & Provinciæ, erant Diœceses, ubi binæ quotannis Diœcesanæ Synodi colligebantur. Nec mirum est, si cum Canones decernerent Concilia duo quotannis haberi Provinciæ,

ciæ, binas Episcopi quoque suas haberent Synodos, in quibus Decreta publicarent Provincialium Conciliorum. Cum autem in qualibet Synodo & generales Diœceseos causæ, & privatæ Parochiarum singularum lites disceptarentur, non est quod quemquam moveat, si singulas in Synodos dies quindecim absumebantur. *Ut in Synodo prius generales causa, quæ ad normam totius Ecclesiæ pertinent, finiantur; postea speciales ventilentur. Ibidem. c.1.*

VII. Non antè ulteriùs progrediar, quàm illud observavero, Herardum sua Decreta in Synodo generali promulgasse simplici eorum recitatione. *Publicè recitari, &c. Coram cunctis perlegi fecimus, &c.* At non dissimulavit Herardus mera ea esse Canonum excerpta, quos nemo jure ignorare posset; ideo nec consilio aut assensu Parochorum magnopere opus erat. *Quoniam authoritas sacra Canonum nulli Sacerdotum Canones ignorare permittit, &c.* Nec secus sola lectione Hincmarus Remensis Archiepiscopus in Synodo statuta sua promulgavit. *Tom.1. pag.710.*

Rursus autem idem Hincmarus Ludovicum Germaniæ Regem per literas Episcoporum duarum Provinciarum nomine scriptas monuit, providentiæ Regum esse, & curæ, ut vacet Episcopis, tum Provincialia Concilia, tum Synodos suas Diœcesanas congregare. *Ut temporibus à sacris regulis constitutis, comprovinciales Synodos cum Episcopis, & speciales cum Presbyteris habere quietò possint, annuite. To.2. pag.131.*

VIII. Susceptis verò idem Hincmarus simultatibus cum Hincmaro nepote suo Laudunensi Episcopo, Conventum indixit in confinio utriusque Diœceseos, quò Episcopi nonnulli cum non paucis Clericis Laicisque convenere, ad componenda quomodocumque hæc inter eos Episcopos dissidia. Audi ipsum Hincmarum: *Ibid. p.395. 540. 611. Donec Placitum in confinio Parochiarum nostrarum condixi, quo quidam ex Coepiscopis nostris, & multi Ecclesiastici & laicalis ordinis, ac Nobiles, & mediocris conditionis viri convenerunt.* Planum est hoc *Placitum* & à Concilio Provinciæ magnopere discrepasse, & à Synodo Diœcesana. De ejusdem generis Conventu alibi quoque agit. *Consilio ac consensu Clericorum ac Nobilium laicorum nostrorum inducias dedi.* Agit & Hincmarus Laudunensis alicubi de Conventibus suæ ditionis, ubi & de Laicis expostulat, qui cum agros Ecclesiæ Beneficiario jure retinerent, ad eos Conventus non accedebant. *Nec ad ulla Placita, de consideratione necessitatum mearum ad quæ mei alii homines venerant, ipse venerat.*

IX. Plures ergo hìc habes Conventus ab Episcopis convocatos, in quibus & Laicis locus erat, potissimum verò Nobilibus; quòd & hi Conventus distabant a Synodis, ubi sedere Laicis nefas erat. Quanquam enim Ecclesiasticæ tantùm causę versarentur mixtis in his Clericorum Laicorumque Conventibus; erant tamen causæ, erant & leges, quæ inter Clericos tantùm ventilandæ essent, ut ex authore liquebit vitę beati Udalrici Episcopi Augustani, qui & non pauca de ejus Synodis pręclarè attigit. Indicebat Udalricus Synodos suas, iis locis habendas, quę cum Archipresbyteris suis judicasset à tumultu sæculi remotissima. *Capitula cum Clericis habere disposuit in his locis, ubi hæc aptissimè fieri Archipresbyteri putaverunt, & ubi eum ab aliis mandatis Conciliis absolutiorem esse arbitrabantur.* Inquirebat autem scrupulosissimè ab Archipresbyteris & Decanis, quo loco essent res, mores hominesque cujusque Ecclesię; ita ut mira consensio esset Synodi generalis & privatorum Conventuum cujusque Decanatus, ut infrà prolixiùs dicetur. *Congregatis ante se Clericis, Archipresbyteros & Decanos, & optimos, quos inter eos invenire potuit, cautè interrogavit, quatenus quotidianum Dei servitium ab eis impleretur, &c. Surius die 4. Julii. c.6.*

Nec oscitanter legendæ, aut prætervolandæ sunt inquisitiones istæ, ut quæ potissima complectantur munia & officia Parochorum, cæterorumque Clericorum. *Qualiter illi populus subjectus regeretur in studio prædicandi docendique, &c. Defunctorum corpora quanta compassione sepulturis traderentur, qualiter de decimis & oblationibus fidelium pauperes & debiles recrearentur, viduis & orphanis in universis necessitatibus subvenirent, quantoque studio in hospitibus & advenis Christo ministrarent. Si subintroductas mulieres secum habuissent, & inde crimen suspicionis inciderent; si cum canibus vel accipitribus venationes sequerentur; si tabernas causa edendi, vel bibendi ingrederentur, si nuptiis sæcularibus interessent, &c. Si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, &c.*

X. Istiusmodi erat forma Kalendarum, sive Conventuum particularium cujusque Decanatus; de his rursum pauca dicemus, ubi Attonem Vercellensem laudaverimus Episcopum, totam Ecclesiasticæ Disciplinæ perniciem ex cessatione maximè Diœcesanarum Synodorum erupisse augurantem. Quocirca & illud præcepit, ut cum per sæculi perversitatem non liceat binas eas juxta priscos Canones Synodos, *Spic. tom.8. pag.12. Capitulare Attonis, c.27.*, haberi, habeantur semel saltem quotannis. *Nulla pene res disciplina mores ab Ecclesia Christi magis depulit, quàm Sacerdotum negligentia, qui contemptis Canonibus ad corrigendos Ecclesiasticos mores Synodum facere negligunt. Ob hoc à nobis universaliter definitum est, ut quia juxta antiqua Patrum Decreta, bis in anno difficultate temporis fieri Concilium non stat, saltem vel semel à nobis celebretur.* Quo perspicuè confirmatur nostra superius elucidatio Capitularis Herardi Turonensis.

Accedamus jam ad Conventus Decanorum Ruralium, quo Parochis confluendum erat, primo cuiusque mensis die, ut in commune consulerent, quæ sibi munia incumberent, qui scrupuli difficultatum incurrerent; quorum castiganda negligentia esset, quorum flagitia animadvertenda, quid Episcopus denique monendus esset de Decanatus emendatione, maximè autem de Parochia, quod ad meliorem frugem revocari posse minus sperarent. Hos Conventus Atto in sua Diœcesi instituit, & in quem illi scopum collimare, quo conniti deberent, his verbis explanavit. *Experimenta didicimus; non minus bonam collationem, quàm etiam lectionem prodesse. Unde à præsenti statuimus, ut per singulas plebes singulis Kalendis omnes Presbyteri, seu Clerici simul conveniant, ut de fide ac Sacramentis divinis, seu de vita & conversatione, & singulis officiis ad eos pertinentibus communiter tractent. Et si fortè aliquis inter eos negligens, aut reprehensibilis invenitur, à cæteris corrigatur. Quod si corrigi omninò non studuerit, mox suo nuncient Episcopo, ut hæc acrius emendare quantocyus studeat. Ibid. c.29.*

Increbuerant jam in Galliis istæ Decanatuum Congregationes. Insudavit Hincmarus Remensis in earum repurgationem, proscriptis conviviis, quæ jam irrepserant, & temperata refectione sobria, qua Parochi recrearentur. *Ut quando Presbyteri per Kalendas simul convenirent, post peractum divinum mysterium & necessariam Collationem, non quasi ad prandium ibi sedeant ad tabulam, & per tales inconvenientes pastellos se invicem gravent, &c. Ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum caritate & gratiarum actione, in domo Confratris sui simul cum fratribus suis frangant, & singulas biberes accipiant, maximè autem ultra tertiam vicem poculum ibi non contingant, & ad Ecclesias suas redeant. Tom.5. pag.714.*

XI.

XI. In his autem Collationibus in id potissimum collaborabant Parochi, & Archipresbyteri, ut causas excuterent peccatorum ac pœnitentium publicorum, quorum in mores, ac fervorum pœnitudinis inquirebant, quò Episcopum certiorem facerent, cujus tum muneris erat juxta Canones reconciliationem accelerare, vel ex adverso procrastinare. *Et semper de Kalendis in Kalendis mensium, quando Presbyteri de Decaniis simul conveniunt, collationem de pœnitentibus suis habeant, qualiter unusquisque suam pœnitentiam faciat, & nobis per Commnistrum nostrum renuncietur, ut in actione pœnitentiæ pensare valeamus, quando quisque pœnitens reconciliari debeat. Ibid. pag. 730. 731.*

Si quis peccator publicus, homicidii utpota, vel adulterii, vel perjurii reus, pœnitentiæ se subjicere publicæ detrectaret, quinto-decimo post diem quàm peccasset, & ab Archipresbytero commonitus fuisset, in potestate erat proprii Parochi, ut cum cæterorum Parochorum consilio illum arceret à cæterorum fidelium communione. *Et si fortè quis ad pœnitentiam venire noluerit infra quindecim dies post perpetrationem peccati, & exhortationem Presbyteri, & sedulitatem Decani, ac Compresbyterorum, atque instantiam comministrorum nostrorum, decernatur, qualiter à cœtu Ecclesiæ, donec ad pœnitentiam redeat, segregetur.*

CAPUT LXXV. *P. 4. l. 2. c. 84.*

De Synodis Diœcesanis post annum Christi millesimum.

I. Antiquissimæ omnium Synodi Diœcesanæ.

II. Formula harum Synodorum. Libertas Parochorum, authoritas Episcoporum.

III. Quasi judicum consessus erant hæ Synodi, ubi lites Clericorum, laicorumque quamplurimæ dirimebantur.

IV. Quàm religiosè lites hic terminarentur.

V. Confirmationis sacramentum administrabatur. Perlegebantur Decreta Conciliorum Provincialium.

VI. Statuta varia de numero cujusque anni Synodorum, de sacris vestibus eorum, qui intersunt, de partibus Episcoporum, qui ab indicendis Synodis cessarint.

VII. Variæ observationes in Canones Conciliorum.

VIII. Statuta varia Conciliorum Basileensis & Constantiensis, de publica Synodo annua, & qui interesse debeant.

IX. Statuta Tridentina, & Conciliorum posteriorum, de annuis Synodis, & de criminibus publicis, quorum ibi causæ tractandæ sunt.

X. Declarationes Congregationis Concilii.

I. NON sanè dignitate inter Synodos, at certè antiquitate præstare videntur eæ, quæ Diœcesanæ dicuntur. Necdum procellæ persecutionum detumuerant, coque necdum fas erat Episcopis Provinciæ convenire, necdum forsan Metropoleon discrimina à jure satis explorata aut constituta erant, cum facillimè posset jam inde ab initio Episcopus quilibet Clerum suum congregare. Quæ amplitudine omnibus eminent, ex antiquitate cæteris vicissim cedunt Concilia Oecumenica, ut quæ nisi reddita pace & libertate sub Constantino coalescere non potuerint.

II. Intexta est Burchardi Decreto Formula Diœcesanæ Synodi, quam Synodo Salingestadiensi anni 1022. vulgò adscribunt. Multa in eam observari possunt, quorum aliqua hic juvabit perstringere. In Ecclesia habetur Synodus. Ad eam deferuntur undique sanctorum Reliquiæ, & mediam sedem occupant. Parochi suo quisque ordine sedent, ex ævo ordinationis. E' Diaconis non admittuntur, nisi probatiores, aut si qui necessarii sint. Inducuntur & laici quipiam pii & religiosi, forsan ut testes Synodales. Præsidet Episcopus, aut Vicarius ejus Generalis, & à prolixis precibus principium facit. Tunc excluduntur cæteri omnes, præter Parochos, & paucos Clericos. Tum legitur Canon Concilii Toletani, quo sanciuntur leges, ritusque Conciliorum, & illud potissimum præcipitur, si quis dissentiat à cæterorum sententia, conferre illum debere cum aliis, dubia sua depromere, responsa aliorum auscultare, & vel docere, vel doceri. *Quod si forsitan aliquis nostrûm, aliter, quàm dicta fuerint, senserit, sine aliquo scrupulo contentionis in nostrum omnium copulatione, ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat, qualiter, Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat.* Ubi vides ultro citroque res fuisse prius ventilatas sedula collatione, quàm quidquam concluderetur. Suus tamen Episcopo illibatus constabat principatus sapientiæ & authoritatis. Ita sanè, sed ut non nesciret tamen, cœlitùs illustrari à Spiritu veritatis humiliores, quandoque despicabiliores quosque, & per eos nonnunquam refundi non parum luminis in superiores.

III. In Synodo mox ex suprà laudata Formula, invitatur omnes in id incumbere, ut lites quascumque & causas dijudicent, dirimantque, procul gratia & odio, metuque. *Deinde vos simili obtestatione conjuro, ut nullus vestrûm in judicando aut personam accipiat, aut quolibet favore aut munere pulsatus à veritate discedat. Sed cum tanta pietate, quidquid coram se judicandum intulerint, retractate, ut nec discordans contentio ad subversionem justitiæ inter nos locum inveniat, nec iterum in perquirenda veritate vigor nostri ordinis, vel sollicitudo tepescat.* Quo argumento rursus confirmatur, quod jam sæpissimè inculcatum à nobis est, Synodos Diœcesanas veluti quasdam fuisse Curias judiciales, ubi sine strepitu, & procul à calliditatibus fori, lites omnes Clericorum consopirentur primùm, tum deinde laicorum, qui istiusmodi judiciis acquiescerent.

Exordium ducebatur, & quidem prima ipsa Synodi die à jurgiis Clericorum sedandis. Unde & immediatè ibi subjicitur, *post hanc exhortationem quisquis Clericorum velit, conferat querelam.* Ita prima die. Altera die post preces rursum ad Clericorum componenda dissidia, & tum deinde laicorum. *Tunc si Clerici querelam non habent conferendam, laici intromittantur. Quisquis ex laicis habet querelam, proferat.* Tertia quartaque dies similiter transigebantur. Nullus certus præfiniebatur dierum numerus, quòd ratio haberetur causarum & jurgiorum, quibus pacandis opera dabatur. Prælati omnes jejuni sedere & judicare tenebantur, *Nullus ad Synodum veniat non jejunus. Judices nonnisi jejuni leges & judicia decernant.* Cautionem eam regio ipsam forsan suadebat. Est enim Salingestadium Diœcesis Moguntinæ oppidum.

IV. Ubi dictum est à nobis has Synodos speciem quandam & imaginem præ se tulisse Curiarum Judicialium, nihil omninò decerptum est de existimatione & amplitudine Synodorum. Clericorum ibi, laicorumque lites dirimebantur, sed in templo, sed ad aras, sed ante sacra Martyrum pignora, sine strepitu, sine figura judicii, sine ambage, ex Evangelicarum Canonicarumque legum sanctimonia, Judicibus charitatem pacemque Christianam spirantibus, ad expiandas conscientiæ sordes, ad inserendas virtutes, ad errores revellendos, ad vitiorum fibras elidendas, solis illis pœnas daturis, qui peccare possent, resipiscere non pos-

possent. Hæc enim germana est Synodi Episcopalis imago, à Parisiensi Concilio delineata anno 1212. *Statuimus ut in singulis Episcopatibus saltem semel in anno Synodus celebretur. Et ut pro loco & tempore fiat Prælati parati ad sacramentum Confirmationis liberaliter indigentibus imponendum. Et ut excessus subditorum suorum, Canonicorum, & Clericorum, & virorum Religiosorum, nullius odio, gratia, vel timore dissimulent. Et si se non correxerint, non patiantur transire illatenus impunitos. Part. 4. Can. 17.*

V. Hoc verò Canone alia Synodorum ingens utilitas indigitatur; ut nempe sacramentum Confirmationis maximè pauperibus conferretur. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. hæc rursus alia aperitur, ut ex antiquo more, Concilii Provincialis statuta promulgentur in Synodo Diœcesana, singulis quippe annis & Concilium celebrari par est, & Synodum. *Quæ statuerint, faciant observari, publicantes ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per singulas Diœceses celebrandis. Can. 6.* Decernuntur & pœnæ hoc Canone in Præsules qui ab indicendis Synodis cessaverint. *Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à suis Beneficiis & executione officii suspendatur, donec per Superioris arbitrium relaxetur.*

VI. A' Concilio Budensi anno 1279. declaratum est, quo quisque cultu & habitu Synodo interesse debeat. Episcopi videlicet & Abbates Mitræ privilegio dotati, in superpellicio, Mitra, Stola & Pluviali. Prælati inferiores in superpellicio, Stola & Pluviali. Parochi & Presbyteri cæteri in superpellicio & stola. Monachi in stola. Synodus Coloniensis anni 1280. *Can.* 19. albam, stolamque Prioribus, Archipresbyteris & Decanis ruralibus assignat, Parochis solùm superpellicium. Synodus Nemausensis anni 1284. Parochis solum superpellicium in Synodo Paschali. Cappas rotundas in Synodo Sancti Lucæ tribuit, binas enim quolibet anno Synodos cogi innuit. Concilium Ravennatense anni 1311. *Præfat.* unam indicit anno quolibet Synodum, in eaque Cathedraticum solvi jubet. *Semel convocet Synodum, & Cathedraticum solvatur.* In Concilio Palentino Hispaniæ anni 1322. innovatum est Decretum Concilii Lateranensis IV. de Synodis annuis indicendis, Præsulesque ingressu Ecclesiæ suppenduntur, qui officio eo functi non fuerint, donec eo fungantur. *Episcopi Synodos prout jura volunt, celebrent annuatim. Quod si fortè hoc negligenter omiserint, eo ipso ab ingressu Ecclesiæ fiat suspensi, donec negligentiam suam purgaverint, Synodalia Concilia celebrando.*

In Concilio Vaurensi (De Lavaur.) anni 1368. statutum est, Synodos quotannis haberi, Abbates & Parochos eò vocari, Constitutiones perlegi Provincialium Conciliorum. Anno 1374. Gregorius IX. studio incensus urgendæ Canonum observantiæ in convocandis Provincialibus Conciliis, Archiepiscopo Narbonensi mandavit, prior ut ipse præciperet Episcopis Provinciæ suæ Diœcesanas ut colligerent Synodos, & vulnera disciplinæ rimarentur omnia, quibus salubria quædam aspergerentur pharmaca in Concilio Provinciæ. In Concilio Salisburgensi anni 1420. innovata est pœna suspensionis à Concilio Lateranensi IV. in eos lata Episcopos, qui pigritarentur, nec Synodos suas stato tempore colligerent; quam & *ipso facto* ita incurri declaratum est, ut tota ad Capitulum Episcopalis jurisdictio revocaretur. Anno 1425. in Concilio Haphniensi statutum est, ut ex antiquorum norma Canonum binæ quotannis Synodi celebrarentur, & astantibus Clericis Laicisque perlegerentur Decreta Conciliorum Provincialium. *Statuimus, prout ab antiquo est constitutum, ut in qualibet Ecclesia Cathedrali nostra Provinciæ bis in anno celebretur Diœcesana Synodus generalis, in qua præmissa statuta coram Clero & populo vulgariter exponantur, ne quisquam de prædictorum ignorantia se valeat quomodolibet excusare. Can. 2.* Hoc est, lingua vernacula legi & exponi debere statuta Conciliorum, non Clericis modò, sed & Laicis, quos fas non est ea nescire, quæ Laicis etiam regendis decreta sunt.

VII. Ex hac indiscreta Canonum congerie, solo temporum ordine observato, animadverti potuit aliqua inter Ecclesias varietas in numero Synodorum. Alicubi enim ex peculiari quodam usu vel statuto proprio, cujus tamen fundamenta erant in priscorum Canonum regulis manifestissima, ut ex superioribus Capitibus patuit, binæ quotannis Synodi celebrabantur, quæ & binis Conciliis Provincialibus olim concinerent. Alibi Juri potiùs novo & Canoni Concilii Lateranensis IV. servientes una annua Synodo contenti. 2. Nec minùs conspicuum in vestibus sacris discrimen. Quædam enim Ecclesiæ stolis induebant non Prælatos modò, sed & Parochos, Presbyteros quoslibet, Monachos ipsos nulla dignitate conspicuos. Aliæ stola in Synodis donabant solos Archipresbyteros & Decanos rurales, non Parochos, nedum Presbyteros inferiores. Apparet meram eam fuisse rituum discrepantiam, nec altioris quidquam archani in eo suspicandum esse, nec in stola insigne fuisse jurisdictionis aliquod; non meditatam, sed simplicem & fortuitam eam fuisse disciplinæ, ut in sexcentis aliis, varietatem. Nemo inficiari jure poterit perantiquam esse dissonantiam illam & singulis Ecclesiis præjudicatum hoc semper fuisse, suos sibi peculiares ritus constantissimè retinendos. 3. Rarissima in his Canonibus mentio Cathedratici. Ita non temerè conjicitur, complusculos Episcopos quidquid illud juris est, minùs curasse, ut ferè dilabi illud tandem & abolescere passi sint. 4. Defervescebat etiam & in dies magis magisque rarescebat antiqua consuetudo & charitas, ac sollicitudo dirimendarum litium omnium, non Clericorum tantùm, sed & laicorum.

VIII. Novus quispiam fervor inflammari visus est in Concilio Basileensi, ad has Synodus ex antiqua forma, & instantia, ac religione celebrandas. Sancitum est ergo semel saltem anno quolibet eas convocari, iis nimirum locis, ubi non vigeret mos binas adgregandi. *Ad minus semel in anno, ubi non est consuetudo bis annuatim celebrari. Sess. 15.* Biduo saltem aut triduo protrahi eas; post celebrata Mysteria, & concionem ad Parochos, prælegi statuta Provincialium & Diœcesanarum Synodorum; necnon & documenta aliqua ad mores sanctissimè componendos, & ad Sacramentorum dispensationem. Tum naviter incubiturum Episcopum in mores excutiendos Diœcesanorum omnium, an simoniaci essent aliqui, an usuris, an concubinis, an flagitiis & facinoribus quibuslibet aliis implicati; an alienatum quidpiam sit rerum Ecclesiæ, an Claustris suis septæ cohibeantur Sanctimoniales; an Regulares Regulæ suæ serviant, an à profitentibus aliquid extorqueant, an propriarum rerum accuratæ abdicationi studeant.

In Concilio Coloniensi anni 1536. *Part. 14. n. 17. 18.* definitum est duas quotannis habendas esse Synodos, cum duo quotannis Concilia antiquis Canonibus indicerentur. Eo decreto conjicere posset quis promiscuè haberi Concilia & Synodos priscorum temporum. Sed multò præstabilius est, ut eo potiùs insinuetur annua illa duo Concilia Provinciæ à Nicænis commendata Patribus ita fuisse, ut suæ singulis præirent Synodi Diœcesanæ, vel commentandis Decretis, quæ in Concilio Provinciæ statuerentur, vel iisdem, postquam statuta fuissent promulgandis. Hac conjectura nil præjudica-

dicatum volumus contrariæ si fors aliorum opinioni. Nobis certè probabile cum primis est, multò etiam sæpiùs olim ab Episcopis Parochos, Presbyterosque quibusque suos fuisse congregatos, cum ex bis demum tunc efflorescеret Senatus Consiliumque Episcopi, necdum Capitulo sive Collegio Canonicorum in eam, quæ nunc viget formam composito.

Illud verò in hoc Coloniensi Concilio specialius observandum venit, oon vocari ad Synodum nisi Episcopos, Abbates, Archidiaconos & Decanos Rurales. Id prorsus ipsum observa re erat in statutis aliquanto antiquioribus Cardinalis Campegii, ad Germanici Gleri emaculandam elimandamque disciplinam anno 1524. promulgatis. *Statuimus ut singulo anno saltem Synodus Diœcesana à singulis Episcopis celebretur, cum potioribus Prælatis, Decanis Ruralibus, virisque dignis.* Cap.33. In Concilio Coloniensi anno 1549. sancitum est, *De Synod. c. ul. n.1.2.*, ut Synodi haberentur *quotannis bis pro veteri more*: sed illud præstruebatur, solos Decanos Capitulorum & Decanos Rurales, nomine & vice Capitulorum, ac Parochorum, ad Synodum convolare debere, expensis nempe in eos omnes refundendis, quorum nomine interessent. *Decani Collegiorum accedentes ad Synodum pro suis Collegiis in Religionis officio & dignitate sua conservandis: & Decani Rurales pro sua regiuncula Parochiis, Deo utique militant. Nemo verò militat suis dispendiis. Propterea statuimus, ut pro numero dierum, quibus Concilium durat, conferant Decanis suis Collegia, & Parochi subsidia.*

IX. In Concilio denique Tridentino communitis novo robore Decretis Conciliorum Lateranensis & Basileensis, tacito quanquam eorum nomine, statutum est has Synodos anno quolibet celebrari. Exemptos ipsos interesse teneri, nisi aliunde subessent Capitulis Generalibus Regularium. Præsules verò pœnis subjici canonicis, sicubi cessarent ab his Synodis congregandis. *Quod si in his tam Metropolitani, quàm Episcopi & alii suprascripti negligentes fuerint, pœnas sacris Canonibus sancitas incurrant.* Sess.24. c.2. Cum hoc Tridentinum Decretum publicaret B. Carolus in Concilio suo IV. Mediolanensi, multa accumulavit præstantissima monita, quæ Parochis potissimum instillarentur, ut singulis diebus delibarent aliquid ex lectione Sacra Scripturæ monumentorumque à Sanctis Patribus editorum; ut pervolutarent sedulò Constitutiones Provincialium Conciliorum & Synodorum, ut paupertatis amori, decorandis Ecclesiis se dederent, superflua omnia in pauperes erogarent. *Cap. 5. 6. 7.* In Concilio V. Mediolanensi, *Cap.10.*, eadem hæc omnia retractata sunt & confirmata, diffinitumque est, quanquam triduo jam olim protrahi soleret Synodus, vel contrahi, eam vel ulteriùs ab Episcopo produci posse, pro rerum & causarum multitudine & gravitate.

In Concilio Rotomagensi anno 1581. arbitrio Episcopi permissum est, ut geminas cujusque anni Synodos in unam revocaret, ut tantò plus curæ & diligentiæ ei adhiberet. Jussi sunt Archidiaconi & Decani Rurales rationem ibi reddere de Parochis suis absentibus præsentibusque; examini denique & judicio Synodi subjicere, quæ audita compertaque fuissent, vel in Parochiis obambulandis, vel celebrandis Kalendis. *In ipsis Archidiaconi & Diaconi Rurales de Curatis tam præsentibus, quàm absentibus Episcopo debent reddere rationem, & omnia in visitatione & Calendis audita & comperta referri, examinari, ac judicari, & statuenda publicari. Tit. de offic. Ep. c.31.* Sancitur denique, ut adsint Parochi Synodo in superpelliciis & stola. In Melodunensibus Cleri Gallicani Comitiis anno 1579. jussi sunt Parochi plebes obambulare suas, simul atque convocari cœperit Synodus; in blasphemos inquirere, adulteros, usurarios, concubinarios, & publicis denique quoscumque criminibus illaqueatos: eorum ad Synodum nomina perferre, ut ibi demum deliberetur, quæ his medicina malis facienda sit. *Eorum nomina ad Synodum venientes ad Episcopos deferant, ut qua via eorum medendum sit morbis, in Synodo maturè provideatur.*

X. Statutis his omnibus non abnuitur, quio Synodos suas babeant Episcopi per Procuratores aut per Vicarios Generales, si ipsos alibi alia distineant. Ita & referente Fagnano, *in l.5. Decr. Part.5. pag.134. 140.*, à Congregatione Concilii declaratum est; ut & illud; Eam, quæ priscis Canonibus decernitur & à Tridentino confirmatur suspensionis pœnam, adversùs Episcopos Syoodum stato tempore non dicentes, comminatoriam tantùm esse, non *lata sententia*, *sed ferenda*; at pœnam illlam bimestris suspensionis, à Concilio quodam Toletano vibratam, & in Decretum Gratiani, *D.18. c. ult.*, relatam, adversùs Episcopos, qui sexto saltem post Concilium Provinciale mense Synodum non adgregarint, ut illius Decreta promulgent, ipso facto incurri.

CAPUT LXXVI. *P.4. l.2. c.85.*

De Synodis peculiaribus Archidiaconorum, Decanorum Ruralium, & Officialium post annum Christi millesimum.

I. De Synodis Archidiaconorum & Prælatorum omnium inferiorum, tum Officialium eorum, sive ad Parochos institutis & disciplinis necessariis imbuendos, sive ad exercendam jurisdictionem sacram.

II. De Capitulis, Calendis, Collationibus menstruis Parochorum cujusque Decanatûs.

III. Tardiùs in Italia frequentata sunt hæ Collationes. Ad id B. Carolus Vicarios instituit foraneos. Summa Collationum ad Episcopum referebatur, à quo & residui difficultatum nodi expediebantur. Collationes in singulis Parochiis, ubi plures essent Presbyteri, à Conciliis Mediolanensibus instituta.

IV. Decreta Conciliorum Galliæ de his Calendis, aut Collationibus.

V. Cur nunc frequentiores fuerint hæ Calendæ, nunc rariores.

VI. Horum Conventuum exstincta est jurisdictio. Quæ ejus restauranda ratio.

VII. Decreta complurium Provincialium Conciliorum super his Collationibus Parochorum.

VIII. De Testibus Synodalibus in Provincia & in Diœcesi qualibet institutis, ad perscrutandas scelerum omnium latebras & ad Episcopos de iis commonendos.

I. DE qua hactenus diximus Synodo, ea dicta est persæpè Synodus Generalis, quò sejungeretur à peculiaribus Synodis aliis compluribus, quas hoc Capite complectemur universas. Præscriptum est, *Can.14.*, in Concilio Coloniensi anni 1266. ut Prælati omnes inferiores Diœcesis & Civitatis Coloniensis Synodos suas religiosissimè congregarent, in eisque pro virili anniterentur ad repurgationem morum, scelerumque ultionem Canonicam; nulli facienda copia, ut abesse & ejus se statutis subducere queat, nisi illis, quibus ad Episcopi, seu Archiepiscopi, Synodum conve-

veniendum est. *Ut Prælati & ordinarii Judices nostræ Civitatis & Diœcesis, in terminis eorum jurisdictioni subjectis, Synodum suam, qui ad hoc tenentur, observent; quæ corrigenda occurrunt, corrigant, &c. Soli tamen Nobiles excipiuntur, qui ad nostram Synodum noscuntur specialiter pertinere.* In Concilio Londinensi anno 1342. *Can.8.* de Capitulis agitur, vel de Consistoriis, quæ tertia vel quarta quaque hebdomada habebantur, ab Officialibus Episcoporum, ab Archidiaconis, & ab aliis Judicibus ordinariis, variis in locis sui cujusque territorii, vel Decanatûs, nimirum ad lites & contentiones sopiendas, & ad sacram jurisdictionem explicandam. *Episcoporum, Archidiaconorum, & aliorum Ordinariorum Officiales, sua Consistoria, Sessiones & Capitula celebrantes per varia loca suarum jurisdictionum, &c. Can.8.* Antiquissimæ in Anglia erant hæ Synodi Archidiaconorum; verùm non temerè forsan conjectabimus, eas quidem, quibus eorum præerant Officiales, uni maximè adlaborasse distringendæ jurisdictioni: at quibus imminebant sua præsentia Archidiaconi ipsi, eas informandis maximè de administratione Sacramentorum Parochis operam suam potissimum industriamque dicasse. *Archidiaconi quoque in Decanatum suorum Conventibus Sacerdotes maximè in his studeant erudire, doceantes eos qualiter circa Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam & Matrimonium debeant se habere. Can.2. 20.* Statutum istud est Concilii Londinensis anno 1237. habiti. Alio verò inferius ejusdem Concilii Canone jubentur Archidiaconi itare sæpiusculè ad Collationes menstruas Decanatûs cujusque, quò Parochos de ministerii sui sanctissimis functionibus moneant, edoceantque. *Sint solliciti frequenter interesse Capitulis per singulos Decanatus, in quibus diligenter instruant inter alia Sacerdotes, ut bene sciant & sanè intelligant verba Canonis & Baptismi, quæ scilicet sunt de essentia Sacramenti.*

In Concilio Lambethano anno 1261. mandatum est Archidiaconis & Decanis ruris, ut in Clericos animadverterent, qui Clericalem Tonsuram non gestarent. *Archidiaconi & Decani in suis Capitulis. Cap.31.* Synodus Excestrensis anni 1287. non videtur sermonem habuisse nisi de Capitulis, vel Collationibus Archidiaconorum, per sese, aut per Officiales, ad publicorum scelerum emendationem. *Statuimus ut Archidiaconi & eorum Officiales Capitula sua studeant celebrare, &c.* Hos cœtus singulis mensibus adgregare jubentur, non ultra unum diem producere, & primos ex Parochis eos dimittere, quorum Ecclesiæ remotiores essent, ut singulis suis Parochiis pernoctare possint.

II. Posset quis sibi fingere duplicem hunc cœtum in unum coaluisse, & nunc erudiendis vacasse Parochis sub magisterio Archidiaconi, nunc agitandis judiciis per Officiales. Sed propius mihi quidem à vero abesse videtur, geminos eos & distinctos fuisse Conventus. Tam diversa munia coire vix potuissent, & uno expediri die. Sæpè nobis laudatus, laudandusque B. Udalricus Augustanus Episcopus, referente Scriptore ejus vitæ, Parochos omnes in Synodo interrogabat, an advolarent ad Collationes, quæ prima quaque mensis die habebantur, Kalendarum nomine. *Si per Kalendas more Antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, suasque Ecclesias ad tempus reviserent, &c. Cap.6.* Eodem nomine designantur hi Conventus in Concilio ad Pontem-Audemari anno 1279. monerique jubentur Clerici ut Coronam & vestem gestent sibi congruentem. *Moneantur à Decanis ruralibus in suis Kalendis, ut tonsuram & habitum deferant Clericis congruentem. Can.21.* Habebantur ergo hæ Collationes quolibet mense, primaque mensis die, quam nulla festivitas occupasset. Ita enim disertè Synodus Excestrensis: *De mense in mensem Capitula celebrentur, nisi festa vel alia impedimenta, quæ occurrunt, hoc minimè patiantur. Cap.31.* Quolibet etiam mense suum convocabat Episcopus Consistorium, teste eadem Synodo: *De Consistoriis nostris hæc eadem præcipimus observari.*

In Concilio Rotogamensi anno 1331. statutum est casus Papæ, vel Episcopo reservatos promulgari in Synodis Episcopalibus, & in Kalendis Decanorum. *Singuli Diœcesani in suis Synodis, & Decani in suis Capitulis seu Kalendis exponant casus sedi Apostolicæ & Diœcesanis reservatos. Can.11.* Concilium Coloniense anni 1536. ab Archidiaconis & Decanis Ruris promulgari voluit in Collationibus Decanatuum statuta Concilii Provincialis & Synodi Diœcesanæ. *Archidiaconi ac Decani Rurales in suis deinceps Synodis, quæ sancita fuerint in Provinciali seu Episcopali Concilio publicabunt. Can.19. 20.* Sancitur & illud mox, ut pœnitentiis potius injungendis, quàm mulctis pecuniariis in gravia quæque flagitia animadvertatur; quod ut aptius & fructuosius fiat, monetur Archidiaconus, ne quos aut Decanos rurales, aut Officiales instituat, nisi ea peritia & religione, ac probitate, quæ his consentiat functionibus.

III. Receptissimi ergo erant, & antiquissimi in Gallia, Anglia, Germania hi Conventus Parochorum, qui Capitula, Consistoria, Calendæ, Synodi, Sessiones appellitabantur. Sed nulli hactenus in Italia obvii nobis fuerunt. Primus eos ibi videtur B. Carolus instituisse, in Concilio I. Mediolanensi, *Cap.29.*, ubi præcepit ut Diœceses singuli suas Episcopi in varias partirentur regiunculas, & earum unicuique Vicarium Foraneum præficerent. Quid autem causæ esset, quòd res toto Occidente jamdiu pervagatissima, nova & hactenus inaudita in Italia esset, non arduum, aut operosum est divinare. Tam angustis enim litibus concluduntur omnes Italiæ Episcopatus, ut minimè necesse fuerit eos in plures sive Decanatus secari, sive Archidiaconatus, velut in totidem Episcopatus minusculos. Contra autem tam longè latèque porrigebantur Diœceses Episcoporum Galliæ, Angliæ, Germaniæque, ut in plures eos dividi Præfecturas inferiores, non conducibile tantùm esset, sed propè necessarium. In confesso sanè est non paucos esse in Galliis Decanatus & Archidiaconatus, non paulò vastiores, quàm plerosque Italiæ Episcopatus.

Sanciebat eodem loco beatus Carolus, Vicarii Foranei munere & dignitate ornarentur Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel Præpositi Ruris, si ea essent doctrinæ copia & dexteritate, quæ desideraretur. Abundabat Carolus & doctrina ipse, & virorum doctorum copia. Intellexerat ergo antiquis Conciliis Synodisque compluribus placuisse, ut hæc munia, quæ nunc Vicariis adsignabantur Foraneis, Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Decanis Ruralibus adsignarentur. Ab his porro Foraneis Vicariis præcipiebat beatus Carolus singulis mensibus congregari Parochos omnes sui territorii, in aliis alios Ecclesiis, idque per vices, & in commune cum illis conferri, de regendæ Parochiæ ratione tota, de difficultatum scrupulis, de casibus conscientiæ, de causis, sive casibus, ut vulgò loquimur, reservatis, de Constitutionibus Conciliorum & Synodorum. Denique Mediolanensi eo definitur Concilio, Vicarios hos Foraneos judicio Episcopi obnoxios fore, & ad ejus nutum posse revocari. *Hi Vicarii voluntate Episcopi ab officio amoveri semper possint; ac si malè id administraverint, pœnas luent ejusdem Episcopi judicio. Cap.30.*

Concilio Mediolanensi II. placuit, ut à Vicario Foraneo ad Episcopum referrentur causæ omnes, &

quæstiones, quæ in Capitulis Decanatuum plenius, & ut par est, elucidari non potuissent, ut illustraret & exolveret eas Episcopus, ejusque responsa in cujusque Decanatus Registris servarentur. Utque ad sacræ eruditionis studia accenderentur Parochi, voluit hoc ipsum Concilium, ut quacumque in Parochia quinque saltem essent Presbyteri, eos bis hebdomada quaque Parochus congregaret, & in hac Collatione legeretur aliquid ex Cathechismo Concilii Tridentini, ex tractatu quopiam de Casibus conscientiæ, vel ex Constitutionibus Synodalibus; eòque invitarentur docti aliqui ex Regularibus viri, siqui vicinis locis commorarentur, nec non & juniores Clerici. In Concilio Mediolanensi IV. *Par. 2. c.15.* mensibus Decembri & Januario propter dierum brevitatem, & itinerum difficultates, interrumpi jussæ sunt Collationes, dum sequentibus mensibus ea sarciretur jactura frequentiori earum convocatione. Denique Urbanis quoque Clericis, non secus ac agrestibus, frequentandę erant persimiles Collationes.

IV. In Concilio Rotomagensi anni 1581. Confessio fidei à Concilio Tridentino promulgata, innovari jussa est quotannis à Parochis, in Synodo, vel Kalendis. *Singulis annis in Synodis Episcopalibus, sive Calendis eandem Confessionem à Curatis repeti.* C.1. Verissimè ibidem declaratum est, vetustissimam fuisse Kalendarum celebrationem; sed in eas irrepsisse tandem fœdissima quædam vitia, simoniacas exactiones, & ebrietatem. *Kalendarum antiquissimus est usus & abusus, nec aliud significant, quàm Cleri convocationem ad censuram morum agendam, &c. De Offic. Ep. n.34.* His vitiis ut obviam iretur, statutum est in hoc Concilio, ut posthac tres tantùm anno quolibet retinerentur Kalendæ, prima Episcopi, vel Visitatoris, quem sui vice delegaret, binæ aliæ ruralium Decanorum. *Ad Cleri levamen tres in anno fieri judicamus, unam Episcopi aut pro eo Visitatoris, & duas Decanorum ruralium.*

In Concilio Remensi anno 1583. definitum est Decanis Ruralibus ex Officio incumbere, ut in Synodo Episcopi aperiant, quidquid à se vel gestum, vel exploratum, deprehensumque fuerit in Kalendis, & Parochiis visitandis. *Rationem reddat eorum, quæ in suis Kalendis & Visitationibus egerint & compererint.* Ne sæpius quam binæ anno quolibet haberentur Kalendæ, ut ne impensis Clerus gravaretur. *Illa Calenda bis ad summum in anno habeantur, ne Clerus nimio labore & sumptu gravetur.* Ut denique Synodi & Calendarum Pręses lites omnes inter Clericos dirimeret personales, arbitrum magis agens, quàm judicem: *Controversias causasque personales, quas inter viros Ecclesiasticos subortas compererint, qui Synodo vel Calendis præest, amicè si fieri possit, componat.* Instituti sunt & in Concilio Aquensi anno 1585. Vicarii Foranęi, & inter eos divisę Diœceses singulę, ut suo quisque in tractu menstruas haberet Collationes. Non poterant non Italię mores redolere provinciæ omnes finitimæ.

V. Est omninò quod miremur, uno eodemque tempore, uno eodem charitatis spiritu incitatos, hinc B. Carolum cum suis Italicis Conciliis, instituendis, vel multiplicandis incumbere his Collationibus Decanatuum; Gallicanos autem Præsules earum numerum imminutum ire, & tantum non omninò eas extinguere. Sed nemo tamen nescit, optima quæque desciscere & degenerare; recentes efflorescere & novitate sua commendari res, quæ longo post usu vitiantur & sordescunt. Ex his jam olim Collationibus fructum capiebat maximum Ecclesia Gallicana, tumque mensibus singulis cupidè frequentabatur. Insudere se postea illis avaritiæ sordes, & intemperantia. Tum bis terve tantùm haberi jussæ annis singulis. Per plures post Diœceses infatigata & pervigil Pastorum sollicitudo pestes illas elisit, revulsitque radicitus, tum rursus cœptę frequentari & crebescere, ut singulis mensibus cogerentur. Primus illas in Italia instituit Beatus Carolus, nec jure quisquam dubitarit, quin tanti ducis & Pastoris zelo & sollicitudine illæ efferbuerint, & pietate & frequentia sua.

VI. Est & aliud quod hic advertamus. Sua his Capitulis magna ex parte authoritas obtrita fuerat, adeoque & utilitas. Tota enim dilapsa erat jurisdictio. Judicum hæc olim erant subsellia, cum & Synodi essent Episcopi cujusque cum suis Parochis, in iisque diffiniebatur, quidquid causarum rixarumque inter Clericos excitum fuerat, eorum persæpè judicio lubentes & laici acquiescebant. Hærebant nonnulla ejus potestatis vestigia in Concilio Remensi paulò antè laudato, ubi amicè componi jubet jurgia Clericorum. Sunt & ex nuperrimis Gallicanis Provincialibus Conciliis, ubi illud ipsum Synodis præscribebatur Diœcesanis. Arbitria hæc sunt sponte & amicè libraia; sed & antiquissima Ecclesiæ olim jurisdictio ab his initiis ducta fuerat, & in hæc non multum dissimilia denique desiit. Si piè & pacatè pergerent Prælati ad eum modum consopire dissidia Clericorum, forsan & aliorum: si Præsules ipsi exemplo suo præirent, causasque suas his subjicerent sponte judiciis, prisca reflorescerct aliquando tandem jurisdictio Episcopalis, summamque illam judiciorum potestatem, ex qua tantum sanctimoniæ gloriæque decus in Clerum redundabat, modestia, humilitas, charitas Præsulum redintegraret.

VII. In Concilio Tolosano, *Cap.3. n.6.7.*, anni 1590. institutæ sunt B. Caroli exemplo Collationes illæ singulis propriæ Parochiis, ubi Presbyteri essent quinque saltem, jussis eò convenire junioribus Clericis bis hebdomada qualibet, eò denique etiam Regularibus invitandis. Publica sunt in hoc Concilio, *Cap.6.*, Decreta quoque B. Caroli de institutione Vicariorum Foraneorum, & menstruarum Collationum. Nec aut latuit tamen, aut dissimulatum est, Vicariorum Foraneorum officia, eadem ipsa esse, atque Archidiaconorum & Archipresbyterorum, ideoque & hos potissimum Vicarios Foraneos designari debere. *Viderunt igitur Episcopi, an Archidiaconorum aut Archipresbyterorum penuria, aut defectus, Vicariorum hujusmodi operam requirat.* Anno 1607. in Concilio Mechliniensi, *Tit.7. num.10. 14.*, Archipresbyteris mandatum est, ut sui territorii Parochias visitarent omnes, & Visitationis Acta ad Episcopum referrent. Quoad Parochorum Collationes una tantùm in singulos annos indicitur, eo die, quem Episcopus indicarit, ut aliquem eò ipse deleget, si ex re fore existimet. In Concilio Aquilejensi, *Cap.18.*, anno 1569. instituti sunt Vicarii Foranei, & Congregationes Casuum conscientiæ, ita enim ibi appellantur, semel mense quolibet, ad exemplum & formam B. Caroli.

VIII. Pauca restant de Testibus Synodalibus carptim libanda. Eos suprà attigimus obiter, quos Concilium Lateranense IV. *Can. 6.* instituit in unaquaque Provincia, ad explorandas serpentium vitiorum fibras, quæ in Synodo Provinciali revellerentur. Non dissidet à verisimilitudine, eorum industriam ad Synodos quoque Diœcesanas se exporrexisse. Indubitatissimum saltem illud est, eorum imitatione constitutos fuisse alios id genus per singulas Diœceses. In Concilio Narbonensi, *Can.14.*, anno 1227. Episcopis omnibus commendatum est, ut testes Synodales singulis in Parochiis crearent, qui accuratissimè inquirerent in hæreticos, & in omnes publicis criminibus infamatos, de quibus ad Episcopum referrent. *Distri-*

ctè

& è mandamur, ut ab Episcopis testes Synodales in singulis instituantur Parochiis, qui de heresi & de aliis criminibus manifestis diligenter inquirant, post modum Episcopis, quod invenerint, relaturi. Episcopi judicio & potestati integra servabantur crimina quæcumque publica: nec pigritabatur ipse, nec operiebantur, ut criminum conscii accederent & absolvi se postularent: sed ovibus ipse prodibat ad errantes & fugaces oves suas perquirendas, & spontaneas, an invitas indiscriminatim revocandas ad ovile, ubi earum morbis & vulneribus idonea procuratio exhiberetur. In Concilio Tolosano anni 1229. præceptum est, *Can.* 1., ut in unaquaque Diœcesi deligeretur, & sacramento adigeretur Presbyter unus cum laicis religiosis duobus tribusve, ad explorandos Albigenses hæreticos, quorum numerus in dies augescebat, & ex latebris suis abstrahendos.

Constitutiones Provinciales B. Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis anno 1236. eandem Angliæ disciplinam sanciebant, ad omnia scelera, quæ offensioni & scandalo essent. *Sint in quolibet Decanatu duo vel tres viri, Deum habentes præ oculis, qui excessus publicos Prælatorum, & aliorum Clericorum ad mandatum Archiepiscopi vel ejus Officialis ipsis denuntient.* Can. 21. Hoc decreto non constringuntur nisi Clerici, quibus censores præponuntur, quòd ceterorum fidelium censores ipsimet, & pii delatores essent. In Concilio Salisburgensi jussi sunt Episcopi vibrata suspensionis sententia, prima ut in Synodo sua Synodales designarent Testes, qui totum annum insumerent perlustrandæ Diœcesi, cujus corruptelas Provinciali & Diœcesanæ Synodo renunciarent. *Probos & honestas personas in testes publicos sive Synodales ordinare, qui per totum annum simpliciter & de plano absque ulla jurisdictione sollicitè investigent, quæ correctione & reformatione fiat digna, & ea fideliter referant ad Provinciale Concilium, aut Synodum Episcopalem, ut animadversione congrua puniantur.* Can. 2. In formula juramenti, quod ad Concilii calcem attexitur, jubentur referre de publico quovis crimine contaminatis, adulterio, usura, concubinis. Concilium Parisiense anni 1429. Can. 38. 40. non in Diœcesibus tantùm singulis jussit testes creari Synodales, sed duos ipsummet creavit ad singulos Provinciæ Episcopatus. Ita creabantur quandoque Testes hi Synodales in Concilio Provinciæ, frequentissimè autem in Synodo Diœcesana. Non nisi ferè ex Clericis hoc Concilium designavit; aliàs sæpissimè Laici creabantur.

In Concilio Basileensi inculcata est necessitas testium Synodalium creandorum ad Synodos Diœcesanas, & copia facta est Episcopis illis revocatis alios sublegendi. Concilium Toletanum anni 1473. Censores istiusmodi duplicis generis disjunxit, alios à Concilio Provinciali creatos, qui Provinciam in omnem vigiles excubarent; alios ab Episcopo designandos in una qualibet Diœcesi, ut hi Episcopum commonefaciant, is autem in reos inquirat, & animadvertat. Concilium Senonense anni 1485. *Sess.* 15. coaptavit Parisiensi anni 1429. Ejusdem quippe Provinciæ hæc erant Concilia. In Concilio IV. Mediolanensi, *Cap.* 6., ea diligentia pernumerata sunt officia Testium Synodalium, & quibus de rebus Episcopus ipsis commonefaciendus sit, ut accedere omninò nihil possit. Ex Clero omnes cooptari sancitur, ab Episcopo diligantur, subjicitur juramentum, quo constringendi sunt. In Concilio Toletano anni 1566. designati sunt testes ad omnes Provinciæ Diœceses. In Conventu denique Melodunensi anno 1579. sancitum est singulis in Diœcesibus nominandos Testes Synodales, ætate & probitate idonea: insinuatum & illis est, quæ explorare, quæ renunciare debeant

Tom. II.

Episcopis, adulteria, incestuosa conjugia, sacrilegia, concubinarum contubernia, & infanda denique flagitia, tum Clericorum, tum Laicorum omnia.

De perlustrandis, visitandisque ab Episcopo & Metropolitano Diœcesibus & Provinciis.

CAPUT LXXVII. *P. 1. l. 2. c. 43.*

De Visitanda Diœcesi ac Provincia ab Episcopo, Metropolitano, Primate, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. De visitatione Metropolitani & Conciliorum regulis.

II. De visitatione Exarchi, aut Primatis.

III. De visitatione Primatuum Africæ.

IV. De visitatione Episcoporum.

V. Ut B. Augustinus Diœceses suas circumlustraret.

VI. Tum Confirmatio Neophytis administrabatur.

VII. Mira descriptio visitationum B. Martini. Qui ejus comites, qui apparatus, &c.

VIII. Ingenti comitum turba succinctus B. Athanasius Parochias suas obambulabat.

IX. De Visitatoribus ex officio.

X. De visitatione Episcopi in propria Civitate, juxta Chrysostomum.

XI. Quàm fructuosè etiam privati ab Episcopo invisi.

XII. Monita luculentissima Ambrosii ad visitationes Clericorum.

XIII. Monita Hieronymi in eandem rem.

XIV. Mores Augustini in invisendis privatis.

XV. Mirum de sacra Virgine, quæ invisi se à B. Martino deprecata est.

XVI. Fructuosæ Theodoreti per Parochias suas obambulationes. Parochias habebat ille sibi obnoxias octingentas.

XVII. Ut hæreticorum conversioni adlaborandum sit inter visitandas Parochias.

I. NOn aliter Episcopi & Metropolitani in Ecclesiis & Provinciis suis resident, quàm in cœlis sydera, perpetuo & irrequieto cursu per eos decurrere nata. Cœlo, gyroque enim à Numinis providentia sibi constituto affixa, jugi præcipitique rotatione circumferuntur, æternumque lumen & æternorum charitatis flammas latissimè spargunt. In Concilio Taurinatensi anno 397. dum excuteretur causa Arelatensis & Viennensis Episcoporum de Primatu, hoc est, de Metropolitico jure, statutum est, ut proximiores quisque eorum haberet sibi subjectos Episcopatus, circumpositasque visitaret Ecclesias. *Decretum est, ut si placet memoratarum urbium Episcopis, unaquaque de his viciniores sibi intra Provinciam vindicet Civitates, atque eas Ecclesias visitet, quas oppidis suis vicinas magis esse constiterit.* Can. 2. Limites hic videntur delineari non Metropoleos tantùm, sed cujusque Episcopatûs, assignatis Episcopo cuique oppidis, Metropolitano autem cuique urbibus & Episcopatibus Ecclesiæ urbique suæ vicinioribus.

II. Posset quis & hunc Canonem eò torquere, ut Metropolitica tantùm attingantur jura, de quibus tunc controversia fiebat, eoque significetur,

Metropolitani potestatis esse & officii, ut Provinciæ suæ Episcopatus circumlustret. Quod & Africanorum Canonum præsidio firmari potest. Jussit enim Hipponense Concilium, quod & aliis in Conciliis iteratum fuit, ut ab Episcopo Carthaginensi omnes Ecclesiæ circumlustrarentur, Provinciæque, ante Africæ totius Universale Concilium. *Honoratus & Urbanus Episcopi dixerunt: Et illud nobis verbo mandatum est, ut quia constitutum est in Concilio Hipponensi, singulas debere Provincias tempore Concilii visitandas esse, dignemini etiam quod hoc anno secundùm ordinem distulistis, vel alio anno Mauritaniam Provinciam visitare. Conc. Afric. c. 29. Cod. Can. Eccl. Afr. c. 52.* Aurelius, cujus hic res agebatur, respondit definitum nihil esse de visitanda Mauritania, quòd & remotissima ea sit, & Barbarorum incursationibus infesta. Recepit tamen se operam daturum, ut eam lustraret; sibi etiam in animo esse plusculum præstare, quàm polliceretur. *Præstet Deus, ut ita abundanti, non pollicenti, venire possimus in vestram Provinciam.* Fateor hoc quoque Canone de Visitatione agi, non tam Metropolitani in Provincia sua, quàm Primatis, seu Exarchi in Exarchatu suo. Certissimè enim Archiepiscopus Carthaginensis munere fungebatur Exarchi, & veluti Patriarchæ omnium Africæ Provinciarum. Nec dissimulat hoc loco Aurelius sui muneris esse, omnes ut Africæ Provincias obambulet, quando solas penè deprecatur visitationes Provinciarum procul dissitarum, & periculis vallatarum.

III. Sed tergiversari jam nemini fas erit in Metropolitani visitantis provinciam descriptione apud Possidium in vita B. Augustini. Ab eo enim narratur, ut Valerius Hipponensis Episcopus, Primate, hoc est, Metropolitano Numidiæ Hipponensem visitante Ecclesiam, eam captarit ansam, ut Augustinum jamdiu Presbyteratu initiatum, inaugurari ab eo faceret in Episcopum Hipponensem, qui sibi jam tum Coadjutor accederet superstiti, post defuncto succederet. *Ad visitandum adveniente ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo, & Valerius Antistes Episcopis, qui fortè tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus & universæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem. Cap. 8.*

IV. Si Exarchi autem & Metropolitani Exarchatus & Provincias suas visitando circumlustrabant, eccur jam dubium esse poterit; quin & suas Episcopi Diœceses lustrarent. Perspicuè satis idem Possidius de Augustino; *Dum fortè iret rogatus ad visitandas, instruendasque & exhortandas Catholicas plebes, quod ipse frequentissimè faciebat. Ibid. c. 12.* Et non multò post de Calamensi Episcopo agens, quem suis ipse quasi manibus finxerat Augustinus in Seminario Hipponensi; *Cum fortè unus ex iis, quos de suo Monasterio & Clero Episcopos Ecclesiæ propagaverat, ad suam curam pertinentem Calamensis Ecclesiæ Diœcesim visitaret, ut quæ didicerat, pro pace Ecclesiæ, contra illam hæresim prædicaret, &c.* Istud erat enim verò Seminarium, vel Monasterium Clericorum, *Monasterio & Clero*, ubi Clericos suos Augustinus cælesti imbuebat militia, ad contundendos hæreticos, & ex oppidulis etiam, vicisque exturbandos, ubi majoris quippiam dignitatis illis accessisset.

V. Augustinus ipse cum sæpiculè ad Fussalense Castrum ventitasset, civesque ejus omnes à Donatistarum schismate ad Ecclesiam Catholicam traduxisset, proprium ibi & peculiarem Episcopum ordinari curavit: expertus non posse se, cum is locus ad quadragesimum ab Hippone lapidem situs esset, ea diligentia eum excolere, quam novella Ecclesia desideraret. *Sed quod ab Hippone memoratum castellum millibus quadraginta sejungitur, cum in eis regendis, & eorum reliquiis licèt exiguis colligendis, me viderem latiùs, quàm oportebat extendi, nec adhibenda sufficerem diligentia, quam certissimè adhiberi debere cernebam, Episcopum ibi ordinandum constituendumque curavi. Ep. 261.* Usque adeo persuasum erat Augustino frequentiùs invisendas esse Episcopis Parochias suas, ut Episcopatum ipsum suum decurtari maluerit, quàm creditas sibi habere uni eas Ecclesias, ad quas non posset nisi rarò excurrere. Easdem visitationes suas alio quoque loco significatas voluit Augustinus: *Quoniam visitandarum Ecclesiarum ad meam curam pertinentium necessitate projectus sum. Ep. 237.*

VI. Animadversa est & ab Hieronymo vetustissima consuetudo Episcoporum, in perlustrandis Parochiis suis, Ecclesiisque longinquis, ut tinctos sacro fonte à Presbyteris, ipsi Confirmationis sacramento communirent. *Non ab uno, hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Sancti Spiritûs manum impositurus excurrat;* Et mox: *Qui in viculis ac castellis, ac remotioribus locis per Presbyteros ac Diaconos baptizati, antè dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur.* Hæc ille adversùs Luciferianos.

VII. Si de visitandis ab Episcopo Parochiis altum sit ferè apud antiquissima Concilia, sanctissimosque Patres silentium, aut rarus de iis sermo, per tria vel quatuor priora sæcula, id ex eo forsan fit, quòd rarissimæ prioribus sæculis fuerint Parochiæ ruris. Cum inter exordia Christianæ rei non alia fuerit cujusque Diœceseos Ecclesia, quàm Cathedralis, in eam unam Episcopus curas suas omnes conferebat. At ubi pax Ecclesiæ per Constantinum obtigit, & Christiani nominis Coloniæ per Evangelicos præcones satoresque Verbi disseminari in agros, villas, vicosque cœpere; Episcopis quoque curæ fuit studia sua jam dividere & partiri, ut communis charitatis sinu novas has Christi gregis accessiones complecterentur. De B. Martino affirmat Severus Sulpitius, illum prisco & avito Episcoporum more Parochias ruris peragrasse. *Cum ad Diœcesin quandam pro solemni consuetudine, sicut Episcopis visitare Ecclesias suas moris est, media ferè hieme venisset, mansionem ei in Secretario Ecclesiæ Clerici paraverunt. Ep. 2.*

Præter has autem visitationes solemnes & usitatas, erant & extraordinariæ quædam. Dissidentibus inter se Clericis Candacensis oppidi, in extremis finibus Turonensis Episcopatûs ad Ligerim, sive potiùs ad Vigennam siti, eò se Martinus contulit, frequentissimo sanctissimoque discipulorum agmine septus, ut solebat, cum sibi credita visitaret oppida. Audiendus hic Severus Sulpitius: *Causa extitit, qua Condatensem Diœcesin visitaret. Nam Clericis inter se Ecclesiæ illius discordantibus, pacem cupiens reformare, licèt finem dierum suorum non ignoraret, proficisci tamen istiusmodi ob causam non recusavit; bonam hanc virtutum suarum consummationem existimans, si pacem Ecclesiæ redditam reliquisset. Ita profectus cum suo illo, ut semper, frequentissimo discipulorum sanctissimoque comitatu, &c. Ep. 3.* Extremum ibi suum diem obiit Martinus, dum visitationum Episcopalium curriculum implet, & ne appetente quidem morte de charitate & sollicitudine Pastorali quidquam remittit. Comitem se non semel adjunxerat Severus Martino Parochias suas lustranti, unde & apparatum ejus oculatus testis descripsit, ex quo desumptu conjecturam faciamus. Vili asello vectus est Christus, & hic fuit ejus splendidissimus de inani Magnatum sæculi pompa triumphus. Vili & Martinus vectabatur asello, de fastu & ipse ovans Præsulum non paucorum. His consentiebant vestes ejus, tam viles sordidæque, ut eo velut terriculamento con-

ster-

fternati derepeote aliquando fuerint milites, equique catervatim incedentes, à quibus & insolentissima immanitate sævissimè exceptus est, non impunè tamen, cum mox in ipsos cælestis vindicta sævierit. *Iter cum eo dum Diœceses visitat, agebamus, &c. Ubi Martinum viderunt in veste hispida, nigro pendulo Pallio circumtectum, &c. Statim cum aselso insiluimus, &c.* Et infrà: *Quodam tempore cum Diœceses circuiret, venientium agmen incurrimus, &c. Dial.2.* Cum Parochias perageret suas Martinus, obvias ubique in vicis passim idololatriæ reliquias debellabat, & in abditissimis quibusque locis. Hæreticis ergo Augustinus cæterique Africæ Episcopi expugnandis visitationes suas commendabant; Martinus profligandis Paganis, conciliandis sibi mutuò Clericis, moribus omnium ad pietatem traducendis. Hi scilicet sunt uberrimi Visitationum fructus.

VIII. Athanasio Parochias suas visitanti ea Ariani postea affinxere crimina, à quibus alienissimus erat Præsul longè sanctissimus. Presbyteri Diaconique, cui ejus lateribus affixi fuerant, uti & Laici bene multi innocentiam ejus prolixo & luculentissimo testimonio prosecuti sunt in Epistola super ea re ad omnes Episcopos exarata. *Athan. Apol.2. Illa pro testimonio loquimur, utpote qui non longè ab Episcopo distamus, & comites ei in lustranda Mareote adhæsimus. Nunquam enim ille solus visitandi causâ itinera obire solet, sed nobiscum omnibus Presbyteris & Diaconis, & populis multis. Et quia illi per omnia itinera comites fuimus, quo tempora ad nos accessit, ideo hæc vobis pro testimonio dicimus, nec poculum confractum esse, nec mensam eversam, &c.* Subscripsere ei Epistolæ Presbyteri quindecim totidemque Diaconi. Erant ergo Mareotide sola, quam tunc lustrabat Athanasius, eo numero Cleri majores. Athanasio tum comites additi, uti & Laicorum delectus non paucorum: Præter eos, qui ex ipsa Alexandrina civitate cum ipso profecti erant.

IX. Episcopalis hic visitatio *periodeia* appellatur, quo refricatur nobis memoria Concilii & Canonis Laodiceni, *Can.57.*, quo vetatur, ne Episcopi ruri, aut vicis præficiendi ordinentur; cum ibi potius constituendi sint Visitatores. Unde intelligitur Visitatores eos ab Episcopo delegari solitos, ad agrestes Parochias visitandas. Concilii Calchedonensis Sessionibus duabus duo Presbyteri, iidemque Visitatores occurrunt. *Alexander Presbyter & Periodeuta. Valentinus Presbyter & Periodeuta. Act. 4. 10.* Nec inscitè Zonaras opinatur hos Visitatores nulli singulari Ecclesiæ devinctos fuisse, ut eura, charitateque sua complecti omnes possent, & ad eas invisendas sæpius convolari.

Chorepiscopis quoque finitimum verò est suæ regiunculæ visitationes demandatas fuisse. Sed cum & Periodeutæ & Chorepiscopi paucis in Ecclesiis instituti fuerint, & ne in iis quidem diu viguerint, penes unum semper Episcopum fuit, & cura, & potestas potissima ac primaria visitandarum Ecclesiarum. Ne tum quidem, cum subessent Episcopis, vel Periodeutæ, vel Chorepiscopi cessabant omninò à visitandis identidem per sese ovibus, quas ipsis Christus ut patribus & summis Pastoribus commendasset. Apostolicæ enim successionis & dignitatis jure singulari Patres ipsi sunt, & Pastores, & medici singulorum fidelium, suæ quisque Diœceseos, nulla cujusquam exceptione. Qui possent illi Episcopatus sui tempus magna ex parte contrivisse, & nec invisisse ægros, quorum salutis procurationem in se receperunt; nec visitasse gregem à Principe Pastore Christo sibi concreditum; nec denique in conspectum venisse filiorum, quos in Christo genuerunt, & quibus mores cœlestibus his natalibus consentaneos instillare debent?

X. Moderatè quidem serviendum valetudini, sed serviendum tamen esse ab Episcopis censet Chrysostomus, *Hom.1. In Ep. ad Titum.*, quòd nisi valeant, nullas ferè possint sustinere partes officii sui, maximè verò visitationum. *Si lectulo decumbat, quid proficere poterit, quam subire peregrinationem, quo pacto visitare Ecclesias;* Quin & illud addit Chrysostomus inter Episcopales functiones, non aliam esse ullam, in qua plus vel momenti sit, vel laboris, vel periculi; quæ denique magis pateat calumniæ. Cum nempè à visitante Episcopo omnes sibi despondeant non Christianæ tantùm humanitatis, sed & charitatis Episcopalis officia, sive dum valent, sive dum decumbunt. Denique non invisi se tantùm ab Episcopo, sed & persæpè invisi debere sperabans, hinc gloriolam aucupabantur; si Episcopi autem utilitati Ecclesiarum obsequentes, hos sæpiusculè, quàm illos convenirent, hinc illis conflabatur invidia, hinc obtrectatio illos, quasi adulatores arrodebat. *Aliam querelarum causam tibi patefaciam. Nam nisi quotidie Episcopus omnium domos circuierit, in hac parte vel eos superans, quibus nullum aliud studium est, quàm in foro versandi, deambulandique, hinc omnio offensiones infinitæ emergent. Neque enim ii solùm, qui ægrotant, sed & qui sani sunt, invisi se volunt: id quod non religionis & pietatis, sed honoris dignitatisque pari nomine plurimi sibi vendicant; ac si quem forte contigerit ex ditioribus potentioribusque Christianis: Ecclesiæ usu lucroque communi ita urgente, ab Episcopo frequentius invisi, hic protinus Episcopus palpatoris atque adulatoris notam sibi inurit. L.3. De Sacerd. c.18.*

Hinc porrò liquet 1. Ab Episcopis privatim invisi solitos, non opulentos tantùm & præpotentes, sed & mediæ sortis viros, quòd omnibus ex charitate debitores essent. 2. Si paulò frequentius inviserentur ab iis, quos sua vel natalium dignitas, vel amplitudo extulerat, non humano eos ad id affectu raptos esse, sed publicæ Ecclesiarum utilitatis amore. 3. Si qui sæculari tumebant fastu, hinc inani jactantia efferrentur, suæque totum imputarent terrenæ celsitudini: non aliud Episcopi tamen spirabant toto pectore, quàm religionem & pietatem, quàm Ecclesiæ commodum, ut qui eum repræsentarent, qui cœlis allapsus est Pastor, in terris conversatus, ut errantes revocaret, & in cœlum reportaret oves; qui humanæ consuetudinis officia adivit & consecravit omnia, ut quæ aliis nugatoria sunt vanitatis inanissimæ ludibria, ea Christianis, ea nobis in filios Dei initiatis, jam charitatis incitamenta, jam sanctitudinis exercitia sint.

XI. Fidelium omnium charitate stimulatus Chrysostomus, quotidianam quodammodo cum illis luctam luctabatur, ut vel renitentes impelleret, quò se à vitiis abducerent, ad virtutem incitarent. Sic fideles ille singulos, ut patrem, ut matrem, ut filios, ut fratres amplectebatur. Ita cum illos ruri, cum in urbe invisebat, illa ab eo explicabatur cœlestis consanguinitas, qua omnes unum in Christo, & unus Christus sumus. *Nam quæ spes nobis, si vos non proficiatis? Rursus gestire mihi videor, cum boni quidpiam audio de vobis. Implete meum gaudium. Quod adversùs omnes desero, hoc est, quoniam diligo, quoniam conglutinatus sum, quoniam omnia mihi vos estis, & pater & mater, fratres ac liberi. In Acta. Apost. hom.4.*

XII. Juniorum Clericorum non est ex Ambrosio viduas, virginesque propriis in earum ædibus invisere, nisi inexorabilis eos adigat necessitas, & vel tum quoque nonnisi cum Episcopo, vel Presbyteris. Septi enim & muniti semper esse debent, adversùs maledicentiæ, aut tentationis jacula. Ne suspicionibus quidem patere debent, ne occasioni.

nibus quidem & periculis peccandi se dare. Quibus vacant horis ab Officiis divinæ psalmodiæ, eas in secessu consumere debent in alloquendo, vel auscultando Dei verbo. Dum Sacros Codices legunt, auscultant: dum orant, vicissim ipsi alloquuntur sapientiam Dei sempiternam. Quibus opera Clericorum necessaria est, ii ventitare ad eos debent, non vocare, non expectare. Ministerio enim sacro, non hominibus, sed Deo dicati sunt. *Viduarum, ac virginum domos, nisi visitandi gratia, juniores adire non est opus. Et hoc cum Senioribus, hoc est, vel cum Episcopo, vel si gravior est causa, cum Presbyteris. Quid necesse est, ut demus obtrectandi locum sæcularibus? Quàm multas etiam fortes illecebra decepit? Quanti non dederunt errori locum, & dederunt suspicioni? Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas? Cur non Christum revisas, Christum alloquaris, Christum audias? Illum alloquimur, cum oramus: illum audimus cum divina legimus oracula. Illi potiùs ad nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Misterium Altaribus Christi, non obsequium hominibus deferendum recepimus. Offic. l. 1. c. 20.*

XIII. Hinc elucescit esse, ubi charitati & necessitati donentur visitationes. Succinet Ambrosio Hieronymus, & præclaris nos instruet monitis, ad has quoque partes Ecclesiasticæ pietatis religiosè sustinendas. Quantis etiam cautionibus uti par sit, sic ille addocet in Epistola ad Nepotianum. *Si propter officium Clericatûs aut vidua à te visitatur, aut virgo, nunquam domum solus introeas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si Lector, si Acolythus, si Psaltes te sequitur, non ornentur veste, sed moribus: nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola, secretò & absque arbitro, vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem, majorem domûs, virginem, viduam, vel maritatam. Non est tam inhumana, ut nullam præter te habeat, cui se audeat credere. Cavete omnes suspiciones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, antè devita.* Juniores Clericos instituebat Ambrosius, Presbyterum Hieronymus informat, qui ex officio cogebatur invisere, in quos charitatis viscera effunderentur. *Officii tui est visitare languentes, nosse domos matronarum, & liberos earum, & nobilium virorum custodire secreta, &c. Consolatores potiùs nos in mœroribus suis, quàm convivas in prosperis noverint.*

Ad Episcopi sui mores effingere se debet Parochus, & eo Parochiam suam animo, quo ille Diœcesin perlustrare; eòque sola stimulari animarum salutis charitate, invitante necessitate, Clericis aliis comitantibus, ut obtrectationi os obstruatur. Ita strenuè Nepotianus monenti & præcipienti obsecutus est Hieronymo, *Ibidem*, ut illi postea in cœlos abrepto, ære perennius monumentum encomio suo extruxerit idem ipse Sanctissimus Pater, ex quo hæc pauca excerpimus in rem nostram: *Subvenire pauperibus, visitare languentes, provocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. In Epitaph. Nepot.*

XIV. Has easdem sibi ipse modestiæ & sapientiæ regulas præscripserat Augustinus, ut nec solus, nec solas inviseret, aut alloqueretur fœminas; ut pupillos tantùm & viduas adiret, calamitate quapiam aut ægritudine mœrentes, ut imponeret eis manus, & cælestem opem imprecaretur; denique ut ne Monialium quidem inviseret Cœnobia, nisi gravis urgeret necessitas. *Et si fortè ab aliquibus fœminis, ut videretur vel salutaretur, rogabatur: nunquam sine Clericis testibus ad eas intrabat, vel solus cum solis unquam est locutus, nisi secretorum aliquid interesset. In visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, ut nonnisi pupillos & viduas in tribulationibus constitutas visitaret. Et si fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, ut pro eis in præsenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine mora pergebat. Fœminarum autem Monasteria nonnisi urgentibus necessitatibus visitabat. Cap. 26. 27.*

XV. Illud verò nemo potest satis mirari, quod de sacra virgine narrat Severus Sulpitius, *Dial. 2.*, quæ ruri secesserat in privatas ædes suas, & ita viris omnibus inaccessa vitam degebat, ut vel ab ipso Beato Martino non procul iter agente, & eam invisere cupiente, rem sibi aliàs jucundam & honorificam deprecata sit tamen, ut secessûs & silentii sui legibus adversam. Anceps hæsitat Severus, utrum pluribus cumulet laudibus virginem, quæ ne in Martini quidem conspectum venire, aut ab eo se invisi voluerit: an Martinum, qui ea repulsa exhilaratus vehementer sit, quæ non à fastidio, sed ab eximio & pene inaudito virginis pudore & amore silentii profecta esset. *O virginem gloriosam, quæ ne à Martino quidem passa est se videri! O Martinum Beatum, qui illam repulsam non ad contumeliam suam duxit!* Quo exemplo admonentur piæ virgines omnes vel Presbyteros, vel Episcopos ipsos potiùs arcere suis ædibus, quàm ut eos admittant, ex quorum contubernio obliquis suspicionibus aspergi possint. *Ne ad se improbis sit liber accessus, non verentur excludere etiam Sacerdotes.*

XVI. Ad Parochiarum agrestium visitationes calamus revocandus jam est. Quam in rem affirmat Theodoretus: Marcionitas hæreticos suis in Parochiis disseminatos supra mille in Catholicæ fidei unitatem adgregatos à se fuisse, & cum suo Cyrensi Episcopatui subessent Parochiæ octingentæ, omnes inde hæreticæ insaniæ fibras è se penitus evulsas esse. *Supra mille animas Marcionis morbo liberavi. Et octingentarum Ecclesiarum Pastoralem curam sortitur, tot enim Cyrus habet Parœcias, in quibus lolium nullum relictum est, sed omnibus hæreticis erroribus grex noster ereptus est.* Hi erant ergo fructus, hoc operæ pretium lustrationis Parochiarum, firmari fidem orthodoxam, extirpari hæreses, earum sectatores in gremium Ecclesiæ recolligi. Cum Epistolas 113. 81. uni hæc enarrat, exararet Theodoretus, annos jam viginti sex in tam præclara messe congerenda consumpserat, in hoc ille uno totus erat, ut qui nec agros, nec domus ullas comparare, aut rem augere curasset; quin ex adverso avitum patrimonium in pauperes erogasset. *Episcopatu tot annis gesto, non domum acquisivi, non agrum, non obolum, non sepulchrum, sed spontaneam paupertatem amplexus sum, & ea, quæ à parentibus ad nos pervenerant, post illorum mortem statim distribui.* Hac ille despicientia & abdicatione terrenorum omnium, eoque Apostolico Visitationum & Prædicationum fervore, Parochiis quidem octingentis fidei opes & charitatis accumulaverat, sibi thesauros congesserat inestimabiles.

XVII. In Conciliis Africanis, *Con. Milev. Can. 24. Conc. Afric. Can. 88. Cod. Can. Eccl. Afric. c. 121.*, decretum fuerat, ut si Episcopi à Collegis admoniti pigritarentur, & vicos sibi subditos à Donatistarum contagio purgare cessarent: ab his Episcopi alii vicis eas pestes abigerent, & ita demum illos suæ posthac ditioni vendicarent. *Placuit, ut quicumque negligunt loca ad suam Cathedralem pertinentia in Catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Episcopis, uti id agere non morentur. Quod si intra sex menses à die conventionis non fecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineat.* Alio verè Canone Carthaginensi sancitur, ut si quis Episcopus fidei Catholicæ adjunxerit agrestem aliquam Parochiam,

eam-

eamque tranquilla triennii possessione sibi subjectam habuerit, ne posthac ea possit spoliari, dum ne eo tempore viduata vacarit sedes Episcopalis, cui ea Parochia parebat. *Si locum per triennium nemine repetente tenuerit, alterius ab eo non repetatur. Conc. Carthag. Tit.86.*

CAPUT LXXVIII. *P.2. l.2. c.66.*

De Visitatione Episcopi ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Concentus Synodi Diœcesanæ cum Episcopali Parochiarum peragratione, ad confirmandos Neophytos, & explorandos mores Parochorum.

II. Jus Procurationis.

III. Quotannis perlustrandæ erant omnes Parochiæ.

IV. Minus frequens olim Provinciæ per Metropolitanum visitatio.

V. Episcopo Parochias visitanti comes hærebat Præfectus Regius, ut ad obsequium frangeret contumaces. Vetitum ne Præfecti Regii sine Episcopo Parochias visitarent.

VI. Parochiæ, quas proprius minùs excolit Episcopus, viciniori Episcopo ascribuntur.

VII. Meloduni ne nova Episcopalis sedes erigatur, fidenter intercedit Senonensis Archiepiscopus, quod per ipsum non steterit, quominus illud oppidum visitaret.

VIII. Nec ingravescens ætas, nec corporis imbecillitas à visitandis Parochiis Episcopos retardat, saltem per substitutos visitandis.

IX. Complurium Galliæ Episcoporum Apostolicæ Parochiarum peragrationes.

X. XI. Similiter & Angliæ Italiæque Episcoporum. Certa fixaque jam procurationum jura.

XII. XIII. Conversioni Infidelium studere debent Episcopi, dum lustrant Diœcesim. In vicinas etiam Diœceses hunc suum zelum propagando prolatare debent.

XIV. In Hispania nova erat visitandarum Parochiarum necessitas, ut reparationes Ecclesiarum procurarentur ab Episcopo, ad quem ea de causa redibat tertia pars proventuum.

XV. Auctus ibi Episcopalium sedium numerus, quo proclivior sit Parochiarum, frequentiorque perlustratio.

XVI. Biduum cuique Parochiæ visitandæ impendi debet.

XVII. Variæ Constitutiones Conciliorum Hispaniæ de Procurationibus, de tertia proventuum parte reparationibus dicata, de Visitationibus per Vicarios. Origo Visitationum Archidiaconi, Vicarii Generalis, & Officialis.

XVIII. De Procurationibus duo quædam observantur.

I. Usque adeo conjuncta innexaque sibi mutuò sunt Synodi, & Visitationis officia, ut uno Canone functiones eas duas Episcopales complexum sit Concilium Liptinense, nec non & Suessionense. Liptinense quidem cum de Synodo verba fecisset, illico ad visitationis fructus declarandos properavit in hæc verba. *Can.3. Et quandocumque jure canonico Episcopus circumierit Parochiam ad confirmandos populos, Presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum, cum collectione & adjutorio populi, qui ibi confirmari debet, &c. Et ut Episcopus tristis sit castitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius.* Hinc instituta potissimum conjici posset visitatio Episcopalis, ad inungendas sacro Chrismate frontes Neophytorum ruri; quanquam ea occasione data Episcopus diligenter inquirat in vitam moresque Presbyterorum, quò etiam Synodi collimant.

II. Posset quis hæc verba Liptinensis Canonis, *cum collectione & adjutorio populi*, trahere ad procurationes, atque ad jus illud, quo Parochi Episcopum visitantem cum comitatu suo alere & sustentare tenentur. Nec immeritò sanè. Si quid enim resideret scrupuli, id Suessionense exemit Concilium, aliquantò apertioribus bis verbis, quibus & Abbates ipsi eadem necessitate procurandi Episcopi constringuntur. *Et quando jure canonico Episcopus circumit Parochiam ad confirmandum populum Abbates & Presbyteri parati sint ad suscipiendum Episcopum in adjutorium necessitatis. Can.4.* Unde facilè intelligitur his verbis, *jure canonico*, ab utroque Concilio usurpatis, jus Procurationum voluisse hæc Concilia fixum & inconcussum posthac constare, ut cui prisci Canones suffragarentur.

III. Qua utriusque hujus Concilii decreta compendiariè constrinxit Epistola sanctissimus Episcopus Bonifacius, de Procurationibus silet ille quidem, at disertis verbis inculcat singulis annis Parochias omnes ab Episcopo obambulandas esse. *Statuimus ut singulis annis unusquisque Episcopus Parochiam suam circumeat, populum confirmare, & plebem docere, & investigare, & prohibere paganas observationes, & omnes spurcitias Gentilium. Ep.105.* Ubi perspicis Episcopis Parochias visitantibus ex officio incumbendum esse, non modò ut infantes ungant, aut in Parochos censuram distringant, & Abbates, sed etiam ut plebes saluberrimæ rivulis doctrinæ recreent, superstitiones vestigent & expungant omnes, & impuniùs ruri grassantes perversitates non paucas.

IV. De visitanda autem per Metropolitanum Provincia nec verbum fecit ullum aut Bonifacius in hac Epistola, aut Liptinense, vel Suessionense Concilium. Jubetur tantùm Metropolitanus pervigil excubare in Suffraganeos, eorum acuere zelum, excitare torporem, urgere ad Synodos annuas, non ope, non consilio, non re ulla eis deesse, ubi in difficultates incurrunt, quæ sibi sint inexpugnabiles: sicut & in Summi Pontificis ope perfugium paratum est omnibus Metropolitanis, quorum consiliis obex objicitur quispiam insuperabilis. *Statuimus, quod proprium sit Metropolitano, juxta Canonum statuta, subjectorum sibi Episcoporum investigare mores & sollicitudinem circa populos, quales sint, &c. Omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, si quis de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere, & sic alieni erunt à sanguine animarum perditarum. Ibidem.*

V. Reflectenda nunc oratio est rursum ad visitationes Episcopi, cui videtur Comes regionis, aut Præfectus Regius socius accessisse, ut ad exitum perducerentur consilia & statuta ejus, adminiculante Regia authoritate. Ita enim Canon 5. Liptinensis: *Decrevimus quoque, ut secundùm Canones, unusquisque Episcopus in sua Parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat, &c.* Id sibi sumpserant Judices publici, Præfectique, ut illa ipsa loca ab Episcopis visitari solita visitarent ipsi seorsim soli, & aliquid pensionis corraderent. Eam protervian damnavit Concilium Cabilonense (Chalon.) anni 650. nec copiam fecit Magistratibus Parochias aut Cœnobia adeundi, nisi si quando ab Abbatibus & Parochis invitarentur. *Pervenit ad Sanctam Synodum, quod Judices publici, contra veterem consuetudinem, per omnes Parochias & Monasteria, quæ mos est Episcopis circuire,*

ipsi

ipsi illicita præsumptione videatur discurrere; etiam & Clericos, vel Abbates ut eis præparent, invitos atque districtos ante se faciant exhiberi; quod omnimodis nec religious convenit, nec Canonum permittit authoritas. Can.11.

VI. Stringenda nobis pauca supersunt de Archiepiscopi hujus Bonifacii Visitationibus. Parochias aliquas propriorum Episcoporum incuria squallentes peragraverat ipse excolueratque. Veternum tandem excussit Episcopus, Parochiasque suas sibi restitui voluit. At illas certè Gregorius II. Papa Bonifacio adjudicavit, qui cura, labore & sollicitudine Episcopali earum se Pastorem & Parentem præstitisset. *Porro pro Episcopo illo, qui nunc usque desidia quadam in eadem gente prædicationis verbum disseminare neglexerat, & nunc sibi partem, quasi in Parochiam defendit, Carolo excellentissimo filio nostro Patricio scripsimus, ut eum compescat. Greg.II. Epist.8. ad Bonif.*

VII. Bona fide confitebatur Leo Senonensis Metropolitanus aliam Meloduni excitari posse Episcopalem sedem, si per sese, aut per delegatum à se Vicarium illam visitare Ecclesiam supersedisset, quo graviter peccatum à se fuisset in Canones. Sed summa fiducia, & Episcopali prorsus constantia Regi Childeberto affirmavit, non passurum se unquam, ut ita truncaretur Diœcesis sua: com nemini non exploratum esset, Childebertum ipsum Regem remoras objecisse, ne eas Parochias adire & lustrare posset, quòd ejus ditioni subesset Melodunum, Agendicum vero Senonum Theodeberto: *Nunquam suspicari aut credere potuimus, quod haue aut Ordini vestro, aut etiam temporibus vestris vellatis injuriam generari, ut Diœcesin nostram à Deo nobis commissam & usque nunc Pontificali ordine, Deo propitio custoditam tanquam negligentes ac desides, ad alterius permittamus potestatem transiro, &c. Custodite quæso, statuta Patrum, & Canonum severitate constricti, &c. Quod si fortasse ob hoc alterum Episcopum sibi fieri rogant, quia nos interclusis itineribus ad eos nec Visitatorem mittere possumus, nec venire: ista culpa nos non respicit. Quia si iter à vestra parte, sicut optimè nostis, interclusum tanto tempore non fuisset, quamvis senes aut infirmi, populum nobis Ecclesiastica disciplina commissum requirere potueramus, aut certè visitatorem, sicut Canones statuunt, destinare.* Denique magni & intrepidi animi vir excommunicationis tela intentat, tum ordinatoribus novi Episcopi Melodunensis, tum ordinato ipsi, si quod ejusmodi facinus moliantur, donec res ad Romanum Pontificem, vel ad Concilium referatur. *Usque ad Papæ notitiam, vel Synodalem audientiam. Conc. Gall. Tom.1. pag.158.*

VIII. Eminent hîc non pauca memoratu dignissima. 1. Tametsi Parochiæ imperio subessent Regis alterius, eas tamen ab Episcopo proprio visitatas fuisse, recolligente & conglutinante Christi imperio, quidquid hominum cupiditas dissecuit. 2. Ne tum quidem Episcopos à visitationibus feriatos fuisse, cum vel ætatis excusatione uti poterant, vel infirmitatis. *Quamvis senes, aut infirmi.* 3. Ubi per sese non poterant, per delegatos à se Vicarios, curæ illis fuisse, ut Parochias visitarent, atque ita legibus canonicis satisfacerent. 4. Ex incuria & inertia Episcopi contingere posse, ut suæ illi adjudicentur Parochiæ, & Episcopo ei addicantur, qui dum oves destitutas, convulsas, dispersas curat, recolligit, fovet, earum se germanum ostentat Pastorem.

IX. Pappoli Lingonensis Episcopi visitationes à Gregorio Turonensi memoratæ sunt. *Hist. l.5. c.5. De gloria Confessor. c.59. 106. Dum Diœceses ac villas Ecclesiæ circumiret.* Itemque Trojani Episcopi Santonensis: *Si novum, ut assolet, amphibolum induisset, cum quo processurus Diœcesin circuiret, fimbria hujus vestimenti à diversis diripiebantur: salubre omnis homo computans, quidquid ab eo rapere potuisset.* Itemque Merovæi Episcopi Pictaviensis. *Ecce Merovæus hujus urbis Episcopus non est coram, eò quòd illum causa visendarum Parœciarum elongaverit.* Memorat & B. Avitus perlustrata à se Cœnobia, *Monasteriis Grenecensibus occupatus, aliquandiu jam habitaculo civitatis abfueram. Epist.65.* Nec excidere sibi passus est B. Audoenus B. Eligii Noviodunensis Episcopi obambulatas Parochias, immo & peragratas Apostolico zelo circumjacentes Provincias Flandriam, Frisiamque, aliasque eo tractu, à Sole justitiæ Christo necdum radiis supernæ Veritatis perfusas, quarum Eligius eo se Pastorem esse nomine interpretatus est, quòd nec proximiorem, nec alium quemquam haberent. *Pastoris cura sollicitus lustrabat urbes, vel municipia circumquaque sibi commissa, sed Flandrenses, Andoverpenses, Frisones & Suevi & Barbari, quique circa maris littora degentes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomer impresserat &c. Vita ejus L.2. c.3.*

X. Ad Apostolorum enim normam exigendæ erant Episcopales visitationes, ut eorum non locum tantùm, sed & virtutes obtinerent. Atqui Apostoli æstu quodam & irrequieto charitatis decursu orbem totum peragrabant, non modò ut recentibus Ecclesiis novum robur adderent, sed etiam ut novas Ecclesias excitarent. Id Beda visus est innuisse in encomio sanctissimi Episcopi Ceaddæ, qui ut propiùs abesset ab Apostolis, ut eorum in vestigia insisteret, pedibus Parochias suas obambulabat. *Consecratus in Episcopum Ceadda; maximam mox cœpit Ecclesiasticæ veritati & castitati curam impendere; humilitati, continentiæ, lectioni operam dare: oppida, rura, casas, vicos, castella propter evangelizandum non equitando, sed Apostolorum more pedibus incedendo, peragere. L.3. c.28.*

Sed ab eodem Gregorio juvabit & Theodori Cantuariensis Archiepiscopi in omnem Angliam sparsas visitationes accepisse. Simillimum veri est, Apostolica illum potiùs delegatione totam perlustrasse Angliam, quàm potestate sola Metropolitani, alterius earum Provinciarum & Metropoleon, quæ Angliæ imperitabant universæ. Referri tamen forsan ea utcumque poterunt ad visitationes Metropolitani, Provinciam lustrantis. *Moxque peragrata Insula tota quaqua versum Anglorum gentes morabantur, nam & libentissimè ab omnibus, suscipiebatur, atque audiebatur, rectam vivendi ordinem, ritum celebrandi Pascha canonicum disseminabat. L. 4. c.2.*

XI. Nec Episcoporum Italiæ tepebat zelus visitandarum Parochiarum, ut author est Gregorius Magnus de B. Redempto Episcopo, qui diebus in Apostolicas curas discursationesque absumptis, noctes pervigiles ducebat ad tumulos Martyrum. *Quadam die dum Parochias suas ex more circuiret, pervenit ad Ecclesiam B. Eutychii Martyris. Advesperascente autem die, stratum fieri sibi juxta sepulchrum Martyris voluit, atque ibi post laborem quievit, &c. Dialog. l.3. c.38.* Eodem referente Gregorio, ab Ecclesiæ Romanæ Diacono patrimonii B. Petri rectore in Sicilia modus præstitutus fuerat expensis Parochiarum Episcopos visitantes procurantium, & ita res temperata, ut ipsi acquiescerent Episcopi. Rescribens Gregorius ad Episcopos Siciliæ hortatus est, ut ei se dispositioni accommodarent, & ne Parochos gravarent. *Relatum est nobis per servum Dei Diaconum, qui jam tunc Ecclesiastici patrimonii curam gessit, fuisse dispositum, ut Sacerdotes per universas vestras Diœceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuissent; summa enim præfi-*

ex fuerat, vobis, ut audio, consentientibus, qua ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset. Atque hoc, quod tune placuit, sicut nunc dicitur, minimè custoditur. Unde fraternitatem vestram admoneo, ut subjectis vestris graves non studeatis existere; sed si qua sunt gravamina, temperetis, quia nec ab eo quod semel definitum est, deflectere debuistis. Reg. l.11. Epist.12.

XII. Non postrema illa quidem est Episcoporum Ecclesias visitantium cura, ut Confirmationis sacramenta dispensent, ut innuebat Gregorius: *ad consignandos infantes*. Utque rursus tradit in Epistola ad Episcopum Italiæ, infirma atque etiam ægra valetudine utentem, quem tamen excitat ad Ecclesias pro virium suarum modo visitandas, & consignandos parvulos. *Ecclesiis ad quas sine labore potestis accedere, officium visitationis impendite, ut qui baptizantur, inconsignati non debeant remanere. L. 8. Ep.45.* Sed nec ipse dissimulat, à visitantibus Episcopis debellandas esse idololatriæ, aut hæreticæ perfidiæ reliquias, & his trophæis Apostolicas innovari debere victorias. Vide enim ut asper & minax Episcopos lacessat Sardiniæ, qui ne Ecclesiæ quidem subditos & mancipia Christo adgregare curassent. *Accidit aliud valde lugendum, quia ipsos rusticos, quos habet Ecclesia tua, nunc usque in infidelitate remanere, negligentia fraternitatis vestra permisit. Et quid vos admoneo, ut extraneos ad Deum adducatis, qui vestros ab infidelitate corrigere negligitis? Unde necesse est, vos per omnia in eorum conversionem vigilare. Nam si cujuslibet Episcopi in Sardinia Insula Paganum rusticam invenire potuero, in eundem Episcopum fortiter vindicabo. L.3. Ep.26.*

XIII. Exæstuare debet Episcopalis charitas, & excurrere in circumjacentes, in procul etiam jacentes regiones, ut Evangelicæ fidei splendor quoquo versum effundantur. Certissimæ ejus regulæ contemplatione Gregorius Reges ipsos Galliæ querimoniis suis lacessivit, quòd eorum Episcopi pigrescerent nec Anglorum sibi vicinorum procurandæ saluti operam darent, quasi inertia sua non eos perderent, quos diligentia servare potuissent. *Pervenit ad nos Anglorum gentem ad fidem Christianam, Deo miserante, desideranter velle converti; sed Sacerdotes vestros è vicino negligere, & desideria eorum cessare sua adhortatione succendere, &c. Pervenit ad nos Anglorum gentem, Deo annuente, velle fieri Christianam, sed Sacerdotes qui in vicino sunt, Pastoralem erga eos sollicitudinem non habere. L.1. Epist.58. 59.* Quo manifestum est Pastoralis esse Episcoporum sollicitudinis, ut ad fidem adducere laborent, non suæ tantum in Diœceseos finibus Infideles, sed & non longè, aut etiam longè dissitos.

XIV. Conveniendæ jam aliquando tandem nobis sunt Hispaniæ, ubi novo stimulo agebantur Episcopi ad visitandas Parochiarum Ecclesias, quarum reparationi vigilandum eis erat, quòd apud eos deponeretur tertia illa pars Proventuum sacrorum, quæ reparandis Ecclesiis dicata erat. Ita perspicuè liquet ex Concilio Tarraconensi, cujus statuto urgentur Episcopi, ad Ecclesias suas omnes quolibet anno visitandas. *Multorum casuum experientia magistrante, reperimus nonnullas Diœcesanas esse Ecclesias destitutas, ob quam rem id hac constitutione decrevimus, ut antiqua consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo Diœcesano visitentur; & si qua fortè Basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur. Quia tertia ex omnibus per antiquam consuetudinem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus statutum. Can.8.*

XV. In Concilio Lucensi adauctus est numerus Episcopatuum in Lusitania & Gallæcia, hoc potissimum consilio, ut quolibet anno suas singuli Parochias possent Episcopi obambulare: quod hactenus ne potuissent, effecerat eorum amplitudo. *Quia in tota Gallæcia regione spatiosa satis Diœceses à paucis Episcopis tenentur: ita ut aliquanta Ecclesia per singulos annos vix possint à suo Episcopo visitari.*

XVI. In Concilio II. Braccharensi jussi sunt Episcopi, primum quo quamlibet Parochiam visitant, diem impendere examinandis moribus Clericorum, & qua ab ipsis ratione vel administrentur Sacramenta, vel Psalmodiæ sacræ officia celebrentur. *Placuit, ut per singulas Ecclesias Episcopi per Diœceses ambulantes, primùm discutiant Clericos, quomodo ordinem baptismi teneant, vel Missarum, & quæcumque Officia in Ecclesia peragantur. Can.1.* Dies altera dicanda est rigandæ in aures animosque fidelium doctrinæ Catholicæ, tum circa fidei orthodoxæ placita, tum in moribus ad pietatem aptandis. *Postquam in his suos Clericos discusserint, vel docuerint Episcopi, alia die convocata plebe ipsius Ecclesia doceat illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera, aut quod nolunt sibi fieri, non faciant alteri, &c. Et sic postea Episcopus de Ecclesia illa proficiscatur ad alteram.* Atque ita duo saltem dies Episcopo in unaquaque Parochia conterendi erant.

XVII. Canone proximo ejusdem Concilii Braccharensis II. vetantur Episcopi præter Cathedraticum, quidquam ex Ecclesiis, quas perlustrant, exigere, erat autem ea summa nummorum duorum; vetantur & quidquam delibare de tertia parte proventuum & oblationum, quòd ea in sarta tecta Ecclesiarum, & in lampades sacras expendenda sit. De Cathedratico uberius nos suo & proprio loco. *Placuit, ut nullus Episcoporum, cum per suas Diœceses ambulant, præter honorem Cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat. &c. Can.2.*

A' Concilio autem Toletano confirmata rursus est illa lex Ecclesiæ perantiqua, ut Parochias omnes quilibet quolibet anno Episcopus perlustraret; ut rationes illi redderentur tertiæ partis in reparationes absumendæ, ut in reparationes ipsas inquireret, ut denique censum ageret Clericorum. Si per occupationum autem, aut per ægritudinum molestias Episcopo non liceat, ut Diœcesin ipse suam perlustret, delegandi ab eo sunt idonei Presbyteri, vel Diaconi, quos ad consortium aliquod asciscere possit & curæ, & potestatis suæ. *Episcopum per cunctas Diœceses Parochiasque suas, per singulos annos ire oportet, ut exquirat quo unaquæque Basilica in reparatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, explere nequiverit, Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui & reditus Basilicarum, & reparationes, & ministrantium vitam inquirant. Can.36.* Hinc pronum est concludere, moris necdum fuisse, ut à Vicariis Generalibus, vel ab Archidiaconis, vel denique ab Officialibus Diœceses visitarentur; quin & horum omnium visitationibus aditum aperuisse ejusmodi Canones; ubi Episcopis permittebatur aut ægrotantibus, aut aliàs occupatissimis, ut per Presbyteros & Diaconos eo munere fungerentur.

In Concilio Toletano VII. ut sedarentur Parochorum querelæ in Provincia Gallæciæ, cujus Ecclesias visitationum impensis penè exhausisse Episcopi dicebantur, constitutum est, ut ne ejus Provinciæ Episcopi à Parochiis, quas visitarent, quidquam emungerent, præter duos Cathedratici nummos, juxta decretum alterius Concilii Braccharensis: ita ut ne ei quidem exactioni subessent Monasteria. Denique ne plures in comitatu Episcopus haberet, quàm quinque equos, nec ultra unum

diem moras trahere posset in quaque Parochia. *Hi Pontifices Parochianas Ecclesias pragravantes, dum in exactionibus superflui frequenter existunt, pene usque ad exinanitionem extrema virtutis, quasdam Basilicas produxisse probantur. Ne ergo id fiat, non amplius quàm duos solidos unusquisque Episcoporum prafata Provincia per singulas Diœcesis sua Basilicas, juxta Synodum Braccburensem, annuâ illatione, sibi expetat inferri; Monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutione pensionis sejunctis. Cum vero Episcopus Diœcesin visitat, nulli pra multitudine onerosus existat; nec unquam; (quinquagenarium) quinarium numerum evectionis excedat, aut amplius, quàm una die per unamquamque Basilicam remorandi licentiam habeat. Can.4.*

XVIII. Permagni profectò interest duo quædam in hunc Canonem observari. Primum est Cathedraticum illud, seu duos nummos, quos exprimebat Episcopus ab omnibus Ecclesiis visitandis, longè aliud fuisse atque procurationes, quibus non aliud, quàm necessariæ expensę obiter perlustranti & prætervolanti Episcopo suppeditantur. Diversissima sunt ex hoc Canone duo illa jura. In primo enim est *annua illatio*, seu pensio. In secundo impendia sunt, quæ non fiunt nisi reapse visitante Episcopo. Denique in Provincia tum Gallęciæ ultra duos nummos augeri probibetur id jus Huic rei aliquid præsidii accedet à Concilio Emeritensi, cui placuit, ut Parochi, Abbates, Diaconi visitantem Episcopum necessario sumptu levarent, nec locus esset posthac immunitatibus antè impetratis ab Episcopis qualibuscumque. *Dignè eum suscipiant, & prout habuerint, aut ratio permiserit, illi praparent qua fuerint necessaria. Can.11.*

Alterum illud rursus observandum venit, pro quinque equis in comitatu Episcopi, quinquaginta quibusdam Codicibus haberi. Cui electioni hæsisse, & authoritatem addidisse videtur Alexander III. quod is numerus equitum sui sæculi opibus luxuique magis concineret, quàm scopo Concilii Toletani, Canonique, quo inopia Parochiarum levabatur. Copiosissimè infrà de ea re & de eo numero disceptabitur. Hic necessariò subjicienda verba ipsa Concilii Lateranensis III. sive Alexandri III. qui ei præerat. *Statuimus, quòd Archiepiscopi Parochias visitantes, pro diversitate Provinciarum & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionis numerum non excedant. Episcopi viginti, vel triginta non excedant, Archidiaconi quinque aut septem. Can.4.*

CAPUT LXXIX. *P.3.l.2.c.68.*

De Visitatione Episcoporum & Archiepiscoporum, & de Synodo, quę habebatur in Ecclesia ipsa, quæ visitabatur, ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. Visitanda necessariò erant Parochia omnes, ut publica crimina pænitentiis publicis expiarentur.

II. Singulis annis Parochia prorsus omnes à visitante Episcopo perlustranda erant.

III. Administranda tum Confirmatio.

IV. Levationi & solatio pauperum studendum erat.

V. Cavendum, ne gravarentur Parochi.

VI. Varia in eam rem Conciliorum statuta.

VII. Prafectus Regius comitabatur Episcopum, ut statutorum executione instaret.

VIII. In obambulandis Parochiis Conventus mixtos indicebat Episcopus, ubi jus diceret, causas dirimeret.

IX. Synodus ea erat desultoria.

X. De Testibus Synodalibus. Summa Capita inquisitionum Episcopalium, ad investigandas Parochia cujusque pravitates.

XI. Visitationes Metropolitanorum in Oriente prohibita.

XII. His verò tribus seculis in Occidente minus usitatę.

XIII. Ubi necesse sit, ut Episcopus suas ipse partes visitandi impleat.

I. IN visitandis maximè Parochiis suam explicasse Episcopos jurisdictionem locupletissimus testis affirmat in Capitularibus suis Carolus Magnus. Tum enim potissimum sævit eorum zelus in homicidas, incestuosos, adulteros, & in omnes denique publicis criminibus illaqueatos. *Ut Episcopi circumeant Parochias sibi commissas, & ibi inquirendi studium habeant, de incestu, de parricidiis, fratricidiis, adulteriis, cenodoxiis, & aliis malis, quę contraria sunt Deo, &c. Conc. Gall. Tom.2. pag.248.*

II. Cum publica enim crimina omnia judicio & censuræ Episcopi integra servarentur, nec ea expiarentur nisi pœnitentia publica; consentaneum erat, ut perlustraret ipse ditionem suam omnem, & in reos inquireret. Patuit illud quidem suprà, à Parochis Decanisque Ruralibus intra quindecim dies pœnitentiæ publicæ subjiciendos fuisse, quicumque se gravioribus his piaculis contaminassent; aut si minus morigerarentur, cœtu fidelium ejiciendos. Patuit & illud, incunctanter ab illis commonendum fuisse Episcopum de atrocibus quibusque flagitiis, quæ in singulis Parochiis patrarentur. Patuit denique, ubi Parochi ad annuas Episcopi Synodos confluebant, adducere eos secum debuisse publicorum scelerum reos, suppetias etiam ferentibus Comitibus. Verùm cum & præ cæteris necessaria, & tamen operosissima esset horum flagitiorum animadversio, gravissimisque vallata difficultatibus: quibus superandis rarius pares essent, vel Parochi, vel Comites: operæ pretium erat, ut prosiliret Episcopus ipse, & has pestes in suis usque latibulis insectaretur ac perdomaret. Ad id verò conducibile in primis erat, ut Parochias omnes quotannis obambularet. *Statuimus, ut singulis annis unusquisque Episcopus Parochiam suam sollicitè circumeat, populum confirmare, & plebes docere, & investigare & prohibere paganas observationes, divinosque, vel sortilegos, & auguria, filacteria, incantationes, vel spurcitias Gentilium studeat.* Et rursus alibi in iisdem Capitularibus, ut anno quolibet omnes prorsus Parochiæ visitentur. *Placuit ut unusquisque Episcopus per singulos annos cunctas Diœceses Parochiasque suas circuire non negligat, confirmando, docendo, singulaque, qua necessaria sunt, restaurando, & corrigendo prout melius valuerit, reformare satagat. Capit. Car. Mag. l.7. c.94. 95. 109. 365.*

III. Plurimum quoque erat momenti in administrandæ Confirmationis necessitate, ad annuas præscribendas omnium Parochiarum visitationes. Rem enim periculi plenissimam esse, & in gravi culpa tum Episcopos, tum Diœcesanos fore, omnibus compertissimum erat, si qui nondum suscepta Confirmatione præmorerentur. *Ut omnes maximam curam habeant, ne sine Confirmatione Episcopi, quis vitam finiat, animaque periclitetur.* Et alibi: *Admoneant Presbyteri populis, ut quàm citius potuerint, suos infantulos ad confirmandum Episcopo prasentare faciant. Capitul. l.6. c.83.*

IV. Sublevandis quoque pauperum & calamitosorum ærumnis opportunissimæ erant frequentes Episcoporum visitationes. Authores enim & conscii ipsi calamitatum & vexationum omnium, sibi aliisque non immeritò videri poterant, si pro pote-

testate & pro officio suo cum possent, his malis medicari cessarent. *Ut unusquisque Episcopus semel in anno circumeat Parochiam suam. Noverint sibi suram populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impositam. Ideoque dum conspiciunt Judices ac Potestates, pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendari, eorum insolentiu Regis auribus intimetur, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coerceat. Addit. L. 3. c. 65.*

V. Excerptus est autem hic postremus Canon 17. ex Concilio Arelatensi VI. quod extremo anno vitæ & Imperii Caroli Magni babitum est anno 813. In Concilio Cabilonensi quod eodem anno habitum est, laboratum est, ut ne Episcopi, quorum est oppressis adesse & opitulari, opprimerent ipsi Parochias iniquis & gravibus inter visitandum exactionibus. *Cavendum est, ne cum Episcopi Parochias suas perugant, quandam non solùm erga subditos, sed ergu socios tyrannidem exerceant: nec quod absit, cum charitate, sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant. Can 14.*

VI. Disertè, ut vides, spontaneæ hæ insinuantur fuisse largitates, non ex necessitate, sed ex charitate profectæ; *cum charitate*: Dum Dioeceses peragrant Episcopi. Ne extundat ergo quidquam vel à Parochis, vel à Parochianis, quod onerosum & grave sit. *Et si quando eis ad perugendum ministerium suum, à fratribus, aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent, aut graveut. Ibidem.* Eo denique æquabili modo & temperamento suadet hoc Concilium uti Episcopos, ut solas visitationis expensas à Parochis accipiant, si minùs pares ipsi sint iis ferendis; meminerintque imitandum sibi propositum esse Apostolum Paulum, qui manibus ipse suis vitam tolerabat, ne cui gravis esset. *Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & verbi Dei Prædicator, sumptus ubi proprii desunt, à fratribus accipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo Apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.*

Concilii VI. Parisiensis Patres, Can. 31., non certum taotùm modum voluere ab Episcopis poni suis expensis, ne Parochis onerosi essent: sed & probibuere, ne quid acciperent de ea decimarum & oblationum per singulas Parochias quarta parte, quam illi antiqui Canones adjudicaverant; sed ut eam largirentur in Ecclesiarum & pauperum necessitates dispensandam: nisi non suppeteret eis aliunde, unde necessarium sumptum facerent. Plura nos de his alibi.

VII. Sancit Herardus Archepiscopus Turonensis, ut annis singulis universæ Parochiæ visitentor: *Ut omni anno Parochias Episcopi gyrent, & ut Presbyteri rationem ministerii sui, ac creditorum omnium ipsi reddant, Cap. 76.* Sed est & aliud, quod ab Hincmaro Remensi addiscamus. Videlicet ministrum quempiam Comitis, seu Præfecti Regii adjunxisse se locium Episcopo visitanti, ut Regia authoritas Episcopali accederet, & incestuosos, omnesque adeo enormibus flagitiis infamatos publicæ cogeret pœnitentiæ labores subire. Id Episcopi duarum Provinciarum ad Carisiacum congregati ad Ludovicum Germaniæ Regem perscripsere. Ingenio, zelo & authoritate præerat Hincmarus ei Concilio, cui & calamum suum commodavit, ad monita illa vehementissima exaranda ad Regem Ludovicum. *Ut Episcopi quietam libertatem suas Parocias circumeundi, & prædicandi, & confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Ut Missus Reipublicæ, id est, Minister Comitis, cum ipsis, si jusserint, eat, qui liberos homines incestuosos si per admonitionem Presbyterorum venire ad Episcopum noluerint, eos ad Episcopi placitum venire faciat, commendate. Hincmar. tom. 2. pag. 131.*

Non de quibuslibet, sed de *liberis hominibus* hîc agitur. Contrà autem in Canone Concilii Suessionensis II. permissione etiam Regia sinebantur Episcopi agricolas & rusticos publico crimine irretitos corporalibus addicere pœnis, & vel invitos pœnitentiæ subjicere publicæ, prohibitis eorum dominis, ne huic Episcopali jurisdictioni sacræ obstreperent. Hinc perspicuum est summa illa authoritate munitum fuisse Episcopum in rusticos, at in liberos homines sociam illi accedere debuisse Regii ministri operam.

VIII. In iisdem rursus Hincmari verbis observandum est, ab Episcopo visitante convocatos fuisse Conventus mixtos, in quos Clerici, Nobiles Laicique cæteri ejus regiunculæ convenirent, & in commune deliberarent, de revocanda ad integritatem pristinam tum disciplina morum, tum Republica universa. Hos Conventus designat Hincmarus, ubi ad eos ait deduci debere vel trahi à ministro Regio incestuosos & scelerosos omnes publicos. *Eos ad Episcopi placitum venire faciat.* De hujusmodi rursum Placito, seu Conventu Concilium Triburiense id statuit, ne ubi ab Episcopo fuerit convocatum, possit Comes aliud congregare, sed advolet ipse cum plebe ad Episcopi Placitum. *Cum Episcopus Episcopatum circumeundo perrexerit, & Placitum canonicè constitutum decreverit, populumque sibi creditum illic invitaverit, &c. Comes ipse, itemque populus post Episcopum festiuè pergant, &c. Cap. 9.*

IX. Quod hîc Placitum, Synodus dicitur in Formula Visitationum, quem ad nos transmisit Regino. *L. 2. de Eccl. disc. c. 1.* Properabat Archidiaconus, vel Archipresbyter biduo triduove antequam Episcopus ad visitandam accederet Parochiam, de adventu commonebat Episcopi, Synodum in eam diem indicebat. *Et ut omnes ad ejus Synodum die denominata impratermissè occurrant.* Collationes cum Presbyteris inibat; minusculos excessus emendabat, ut & tempori & impensis parceret Episcopus adventans, plerisque rebus jam in meliorem formam compositis. *Ut Pontifex veniens nequaquam in facilioribus negotiis fatigetur; aut ibi immorari amplius necesse sit, quàm expensa sufficiat.* Septem Testes Synodales *Episcopus in Synodo residens*, deligebat ex optimis quibusque ejus loci viris, & juramento constringebat, fidenter, ira & gratia qualicumque ablegata, renuntiaturos, quidquid explorati haberent de criminibus vitiisque pestiferis in ea Parochia grassantibus; & tum sigillatim interrogabat eos de sceleribus prorsus omnibus, quibus persæpè scatent Parochiæ rusticanæ.

X. Longum esset percunctationes eas omnes hîc inseri. Sunt quas præterire non possim. Rogantur Testes Synodales, an conveniant Laici omnes ad matutinum Officium, & ad Mysteriorum celebrationem, & ad Vesperas, Dominicis diebus, Festisque. *Si ad Matutinas, & ad Missam, & ad Vesperas his diebus impratermissè omnes occurrant.* An fidelium quisque suum alat pauperem: *Si unusquisque pauperem de sua familia pascat.* An Parochiis in omnibus constituti sint Decani, qui omnes admoneant, ut Matutinis, Missæ & Vesperis adsint, & diebus Festis ut servili ab opere ferientur, & Parochis eos indicent, qui in Sacras Ecclesiæ leges committunt quidpiam. *Si in unaquaque Parochia Decani sunt per villas constituti, viri veraces & Deum timentes, qui cæteros admoneant, ut ad Ecclesiam pergant ad Matutinas, Missam & Vesperas, & nihil operis in diebus Festis faciant. Et si horum quisquam transgressus fuerit, statim Presbytero annuntient. Similiter & de luxuria, & om-*

ni opere pravo. Cap. 57. 68. 69. 72. An sint duri & inhospitales, qui peregrinos tecto summoveant. *Si aliquis est, qui peregrino vel viatori hospitium contradicit.* An obstinatiùs quis Episcopo, vel Vicariis ejus renitatur, cum in rusticos servosque animadvertunt, pœnisque sæviunt; *Si aliquis est qui contradicit Episcopo, vel ejus Ministris, ne coloni aut servi propter commissa crimina virgis nudi cædantur.* Cap. 72. 86.

Ejusmodi erat Episcopi inquisitio generalis in omnia crimina cujusque Parochiæ, ut scelerum convicti, illico pœnitentiæ publicæ vinculis manciparentur. Frangebatur contumacia non paucorum Comitis, vel Vicarii ejus cujuspiam ostentata potestate, cujus ille insignibus circumfulgebat. Porro ejus generis Visitationum formulas reperire est in Tabulariis complurimum Ecclesiarum, ex quo & illud constat, usitatissimas eas fuisse in Galliis, Germania, Italia, Hispaniaque.

XI. Pergendum nunc nobis esset ad Archiepiscoporum in Provincia cujusque sua Visitationes, si qua earum in hujus medii ævi Conciliis vestigia observari potuissent. Faciliùs verò incidas in Canones, quibus illæ improbentur. In Concilio VIII. Oecumenico apertissimè illæ exploduntur, quòd earum obtentu levitati & avaritiæ suæ servirent Archiepiscopi, vel Metropolitani, residentiæ Canonicæ pertæsi, & eo uno vel consilio, vel fructu ad Suffraganeos visitandos accincti, quo reditos sacros alimentis pauperum dicatos prolixis ipsi sumptuosissimisque conviviis abligurirent. *Hujus rei gratia definivit sancta hæc & universalis Synodus, nullum Archiepiscoporum & Metropolitanorum relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis, ad alias accedere, & potestate propria in inferiores abuti, & consumere reditus, qui apud illos inveniuntur, ad Ecclesiasticam dispositionem & alimenta pauperum.* Can. 19. Hoc denique Concilio non sinuntur Episcopi, nisi Metropolitanum iter agentem officioso excipere hospitio; *excepta hospitalitate, quæ aliquando ex accessario transitu fortassis accesserit*: jusso etiam Metropolitano, ut *maturius propositum iter perambulet*.

XII. In Ecclesiæ verò Latinæ horum temporum monumentis nulla obvia est ejusmodi censura, quòd nulla usquam existat harum visitationum memoria. In Oriente autem eas probabiliter creditur ex humanioribus quibusdam congressibus ortum duxisse, quæ postea cum jurisdictionis prætextu avaritiæ servirent, à Concilio VIII. prorsus abolitæ sint. Quandonam autem in Occidente usitatiores esse cœperint visitatione Metropolitanorum, infrà aperiemus. In Concilio quidem Arelatensi VI. anno 813. incitatur Metropolitanus, ut Suffraganeos addoceat, qui administranda Sacramenta, & lectioni Scripturarum jugi incumbendum sit; sed nihil inde ritè perficies ad Provinciæ visitationes.

XIII. In Concilio denique Meldensi anno 845. declaratum illud quidem est, divino Scripturarum jure teneri Episcopos Parochias per sese aliquando saltem invisere, non per Vicarios tantùm: at de Metropolitanorum visitatione Provinciæ nulla ibi mentio. *Ut quorundam Episcoporum reprehensibilis, immò damnabilis consuetudo omnimodis corrigatur, qui plebes sibi creditas aut rarò aut nunquam per se ipsos, juxta ordinem Evangelicum, & Apostolicum, atque Ecclesiasticum visitant; cum Dominus dicat, Speculatorem dedi te, &c.* Can. 59.

CAPUT LXXX. *P. 4. l. 2. c. 94.*

De Visitatione Episcopali post annum Christi millesimum.

I. Mira connexio jurisdictionis & visitationis Episcoporum.

II. Varia Conciliorum Decreta de Visitationibus, maximè de numero hominum & equorum.

III. Observantur nonnulla in numerum equorum ingentem, & pene nimium à Concilio Lateranensi III. toleratum.

IV. Ejusdem Decreti confirmatio. Decreta Conciliorum, ut Episcopi, eorumque ministri, ne sumptu Parochias gravent.

V. Officia Episcoporum visitantium. Confirmationis Sacramentum.

VI. Varia præcepta ad visitationes. Apostolica ratio visitationum B. Malachiæ.

VII. Alia Conciliorum Decreta usque ad Tridentinum.

VIII. Statuta Tridentina de visitatione Episcopali.

IX. Regula Mediolanensium Conciliorum ad visitandas Parochias.

X. Statuta quorundam aliorum Conciliorum posteriorum.

XI. Responsa Cardinalium Congregationis Concilii, ad elucidationem Decretalium, & Concilii Tridentini Decretorum.

XII. Edicta Regum Galliæ.

XIII. De visitatione Exemptorum, ex Concilio Tridentino.

XIV. De eodem. Edicta Regum.

XV. Visitationes B. Caroli.

I. NON in Episcopali tantùm sede & Civitate præfulgebat Episcopi jurisdictio, sed & in omni Diœcesi, dum ejus Parochias circumlustraret. Inferius dicemus assertum fuisse Episcopis priscum jus suum excitandi tota qua latissimè patet Diœcesi sua Tribunalis, & juris ex suggestu dicendi, quod inter visitandum maximè fit. Hinc via nobis sternetur, qua ad jurisdictionem enucleandam deflectamus, ubi de Visitationibus profligata fuerit quæstio. Luculentum ejus rei documentum obviam se dat in Decreto Legatorum Alexandri II. Papæ Mediolani promulgato anno 1065. quando ab eis redintegrata illi Ecclesiæ pax est, quæ jamdiu Clericorum perversitate exulabat. Constitutum quippe ab illis est, ut quolibet anno Episcopus bis visitaret Parochias omnes sibi obnoxias, aut semel saltem, ut Confirmationis signaculo sacro muniret infantes, disciplinam morum restitueret, maximè in Clero, qui ideo unius subest Episcopi jurisdictioni, ut liberior Altaribus sacris & expeditior vacet. *Antistes semel aut bis, si posse fuerit, sibi per omnes plebes, quicumque eas teneat ad consignandum, & Christianitatem secundùm Canones perquirendam vadat: nullusque Laicus vel Clericus in hoc ei resistat, sed devotè in his quæ Domini sunt, et obediat & ministret. Integram quoque habeat in omnem suum Clerum canonicè judicandi ac distringendi potestatem, tam in Civitate, quàm extra, per omnes plebes & Capellas; ut dum Clerici fuerint à secularis judicii infestatione securi, in divina servitute & Canonum authoritate consistant quieti, & Archiepiscopo suo obediant quieti.* Baron. an. 1062. n. 8.

II. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. jussi sunt Episcopi, Prædicatores eligere doctos & probos,

bos, per quos Diœcesin lustrarent, quando ipsi per sese non possent. *Ut Episcopi viros idoneos ad Sanctæ Prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cum per se idem nequiverint, sollicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo*. *Can*. 10. Hinc perspicis Episcopos, dum Parochias obambulant, Prædicationi potissimum instare debere, quo magis de ea suo infrà loco differendum nobis erit. Eodem porro Lateranensi Canone educitur, ut quos Episcopus vice sua Concionatores aut Visitatores ablegabit, eos ipse suo sumptu alat.

Quin & aliquantò antè in Concilio Lateranensi III. *Can*. 4. anno 1179. modus positus quodammodo fuerat expensis Metropolitanorum & Episcoporum Provincias aut Parochias visitantium, definito equorum numero, quo majorem habere non possent. In Libros Decretalium relatus est Canon, quode hîc agimus, & eo perlecto non possunt non in stuporem agi, quibus minus explorata est Episcoporum hujus medii, aut etiam posterioris ævi opulentia, prædiorum & latifundiorum copia, feudorumque amplissimorum fisco Ecclesiæ innexorum; quibus denique compertum nihil erit de legibus sapientissimæ indulgentiæ & charitatis Ecclesiæ, cujusque sæculi ingenio, vigori, ægritudini sese accomodantis. Postquam enim à Patribus hujus Concilii proposita est forma & imago Apostoli, concionantis, formantis & parturientis Ecclesias, cum interim suis se ipse manibus & artificio sustentaret: *Cum Apostolus se & suos propriis manibus decreverit exhibendos, ut locum prædicandi auferret Pseudo-Apostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus*. Hæc præfata ea Synodus, mox definit, ne visitantes Archiepiscopi, quadraginta, aut quinquaginta equos, sive evectiones excedant: ne Episcopi viginti aut triginta, Cardinales viginti quinque, Archidiaconi quinque vel septem, Decani duas. *Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi Parœcias visitantes; pro diversitate Provinciarum & facultatis Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionum numerum nunquam excedant, Episcopi viginti aut triginta, Cardinales viginti quinque, Archidiaconi verò quinque vel septem. Decani constituti sub Episcopis duobus equis contenti existant*. *Extra. De censibus c*. 6.

III. Ne offensioni sit hoc Statutum Concilii Generalis, aliqua juvabit hic adnotasse, quæ stuporem eximant, leniant saltem. 1. Erant tum Episcopis cunei militum, quos alerent, & quibus Regios augerent exercitus, ratione feudorum Regalium, his obsequiis devinctorum. Itaque simile veri est eos milites aliqua ex parte visitanti Episcopo adhæsisse. 2. Frequentissima tunc erant bella privata inter minusculos Principes, uni Summo Principi subditos; nec facilè poterat Episcopus in iter se dare, quin & in discrimen se conjiceret, nisi cuneo militum cingeretur, quo Nobiles moliretur, Clero & Ecclesiæ creberrimè infestos. 3. In peragranda Diœcesi sua Episcopus vim jurisdictionis suæ ubique experiebatur, ubique ex suggestu jus dicebat, lites dirimebat, preces pœnitentiasque publicas indicebat, mulctasque pecuniarias, non in Clericos solos, sed & in Laicos, in causis jure & consuetudine designatis. Temporales domini non pauci, maximè Laici, de ea judiciorum potestate controversiam illis faciebant, ut infrà prolixius demonstrabitur. Cum non collinearet ea jurisdictio tota nisi ad expianda expungendaque crimina, ad justitiæ & religionis incrementa, eam tueri, eique tuendæ non modicam sacrorum redituum partem impendere consentaneum erat. 4. Hæ justæ fuisse videntur causæ exaggerandæ Episcopalis pompæ in visitandis Parochiis, huic accedere potuit privata superbia quorundam Prælatorum, cujus insolentiam si voles ex hoc ipso Canone auguraberis, ubi Pontifex, ubi Concilium Universale, post subjectam oculis Apostoli formam, non aliud exprimere potuit, ad moderandum fastum, sumptumque, quàm quod hoc Canone continetur. Notata est & alia eorundem intemperantia, qui canes avesque prædatorias secum haberent, ut non Episcopi, sed venatores videri possent. *Non cum canibus venatoriis, aut avibus procedant*. Vetuit ne à Parochis splendidiores epulas exigerent. *Nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè ac competenter illis fuerit ministratum*. Itaque cogimur fateri, non multum quidem exigi hoc Canone, sed multum recidi. Adde hoc Concilio damnari, quod probibetur, at non statim quod toleratur, probari. Denique ex his observatiunculis nostris illud saltem patefiet, non satis solidè & constanter judicari posse de Canone isto, & approbato per illum temperamento, nisi quis mente ad illius sæculi cursum & conditiones, ac circumstantias retro volvatur. 5. Extrema parte hujus Canonis disertè declaratur, tolerantiæ uni & indulgentiæ imputandum esse hoc statutum: pompam illam enormem opulentis tantum Ecclesiis permitti; qui hactenus modestiore ornatu usi sint, illis pristinum morem modumque tenendum esse: denique ita lustrari ab Episcopis Parochias debere, ut illis nec oneri sint, nec offendiculo. *Sanè quod de prædicto numero evectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & Ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores meritò non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant, hactenus plurium sibi credant potestatem indultam*.

IV. Confirmatus est Canon ille Lateranensis in Concilio Londinensi anno 1200. *Can*. 5. ubi & eidem numero subscriptum est evectionum Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, & Decani Ruralis. Refertur hic Canon Londinensis à Rogerio, sic ut exscriptus fuerat Canon Lateranensis à Matthæo Paris; ut ne quid mendi irrepsisse putes in numeros Conciliorum, vel Decretalium. In Concilio Albigensi anni 1254. commendata rursus est observatio Canonis Lateranensis, sed & illud ibi animadversum est, quod jam suprà monuimus, indulgentiæ id datum esse, & temporum importunitati, ut eo decreto aliorum redundantiæ decerperetur saltem aliquid, aliorum modestiæ & parcitati nihil adjiceretur.

In hoc porro Albigensi Concilio, *Can*. 58. 77., sunt & decreta alia, quæ à nobis præteriri haud debeant. 1. Ne quid exigere possint Episcopi, etiam Procurationum jure, nisi per sese ipsi Visitationis officio fungantur, aut per substitutos cum primis idoneos. *Prædictas procurationes nullus recipiat, nisi eum per se, vel per alium providum & honestum ipsas Ecclesias visitaverit*. 2. Nihil pecuniæ extundent, nisi ejusmodi tenues sint Ecclesiæ, quæ non possint nisi cum aliis sibi junctis Episcopum procurare. 3. Episcoporum ministris sola suppeditabuntur alimenta. 4. Nulla prorsus suscipient munera, quantumvis vel levia, vel gratuita.

V. In hoc rursus Concilio percensentur potissima Prælati visitantis munia, prædicare, fidei placita explanare, in Cleri mores inquirere, vestes sacras, altaria, vasa sacra explorare & perscrutari, privatis correptionibus occulta castigare delicta, notoria crimina incunctanter punire. *Notoria verò crimina, quæ examinatione non indigent, cum super his notati meritò possit Ordinariorum negli-*

gligentia, corrigant suæ moræ. Cap.3. *De Confirm.*

Compertissimum jam nobis est inter visitantis Episcopi functiones Principem ferè locum habere Confirmationis administrationem. At ex Synodo Excestrensi edíscemus cautionem mirabilem profectò, ne tantæ perfectionis sacramenti expertes inopinato fato infantes præripiantur. In ea Synodo decretum est, ut triennio etiam minores confirmarentur infantes: si parentes id minùs curent, cum in potestate habeant, vel proprium, vel alium quemvis Episcopum, sextas quasque ferias jejunio transigent, nec nisi pane & aqua jejunium solvent, donec parvuli eo Christianæ militiæ sigillo muniti sint. *Parvuli infra triennium à tempore ortûs sui Confirmationis recipiant sacramentum; dum tamen proprii vel alieni Episcopi copia habeatur. Alioquin parentes extunc qualibet sexta feria in pane & aqua jejunent, donec pueri confirmentur.*

In Concilio Visburgensi anni 1287. statutum est, Can.20., ut Episcopi visitandi partes implerent, aut ipsimet, aut per delegatum; idque singulis annis, aut altero saltem quoque anno, ne in posterum sexagenarii essent, qui Baptismi perfectionem, seu Confirmationis Chrisma necdum percepissent. *Anno quolibet vel ad minus de biennio in biennium visitare studeant, confirmando confirmandos, & corrigendo, quæ sunt corrigenda.*

VI. Ita illabebatur mos, ut saltem biennio quoque Parochiæ omnes ab Episcopo lustrarentur. Sanctissimus Cicestrensis Episcopus Radulphus ter anno quolibet Diœcesin suam obambulabat universam, ut à Vuillemo Malmesburiensi, *De gestis Pont. Angl.*, perhibetur, nihil à quoquam exigens, spontanea dona non respuens, acri canterio scelera vindicans, & ubi id non procederet, pia aliqua arte & per cuniculos adrepens. *Ter omni anno Diœcesin suam causa prædicandi circuibat; nihil Episcopali potestate à Provincialibus suis exigens, sed quæ offerebantur, gratabundus accipiens; delinquentibus increpando non parcens; & si minus increpatio valeret, ingenuo ludo culpam elidens.* Hinc denuo emicat illum quoque potissimum fuisse visitationis Episcopalis scopum, ut Evangelicâ prædicatione Parochiæ omnes perfunderentur, & cœlesti quodam rore Verbi divini. Lateranensi Canone, quem primum hoc Capite laudavimus id apertissimè declarabatur. Necdum enim eo tempore solemnes spargebantur uti nunc fit Concionatores quadragesimali tempore per oppida & vicos quosque, forsan nec per urbes quaslibet. Omnibus debitor erat Episcopus, uti & minister ex officio est universalis sementis Evangelicæ. Magna ergo ubique penuria tunc Prædicatorum laborabant Ecclesiæ, forsan & majori Ecclesiæ Anglicanæ, maximè ruri, ubi incultiores esse solent. Hinc viri sanctissimi Radulphi perpetua discursatio per Parochias suas. Adde quod nec tam populosæ plerumque essent Episcopales Angliæ urbes, ut jugem Episcopi præsentiam præ rusticanis Parochiis requirerent.

Nihil saltem dubitationis residere poterit in beato Malachia Hiberniæ Episcopo, postea Archiepiscopo Armacano. Authore enim cum primis idoneo B. Bernardo, Cap.5. 9. 11., omnes ille suæ Diœceseos Ecclesias visitabat pedes. Apostolicorum commilitonum cuneo succinctus. *Sed & foris rura & oppida percurrebat sæpius, cum sancto illo comitatu discipulorum suorum, qui nunquam deerant lateri ejus. Ibat & erogabat vel ingratis cœlestis pabuli mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat: & in hoc virum se Apostolicum probans.* Et infrà: *Ipse interdum ibat, & exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota authoritate de rebus Ecclesiasticis tanquam ex Apostolis unus.* Nec enim magis quidquam concinit Apostolico muneri, & sanctimoniæ, & authoritatis apici, quàm Ecclesias condere novas, eas lustrare subinde & fovere, verbo Dei illuminare & animare; sacramento eo, quo Spiritus ipse sanctus donatur, confirmare, & his splendidissimis functionibus omnibus Apostolicæ paupertate novum splendorem aspergere. At ubi Malachias Archiepiscopus creatus est, & Primas Hiberniæ, atque Apostolicæ Sedis Legatus, posthac illi nec certa fuit usquam domus, nec mensa; totum pene anni curriculum in visitandis consumebat Parochiis, indefessus Evangelicæ doctrinæ sator, ex qua & vitam tolerabat, aut labore potius manuum, non secus ac Apostolicorum, quos circumducebat, comitum cuneus. *Nec enim vel domum propriam habuit. Erat enim pene incessanter circuiens Parochias omnes, Evangelio serviens, & de Evangelio vivens. Nisi quod frequentiùs ipsum Evangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, unde se & alios, qui secum laborabant in opere ministerii sustentaret.* His subjicit Bernardus comparationem Apostolicarum hujusmodi visitationum cum illis sui ævi Episcoporum, quorum equestris quodammodo pompa temperanda fuerat ad eum modum, qui Episcopis ad Malachiæ formam & ingenium elimatis, & æstimatoribus ad Bernardum propius accedentibus, immoderatissimus videre posset. *Illi equos ascendunt cum turba hominum, gratis manducantium panem, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circuit, portans panes Angelorum, quibus satiet animas esurientes.*

VII. Revocandus jam sermo est ad Canonicas visitationum leges. Placuit denique semel quolibet anno omnes Ecclesias visitari. Concilium Bituricense anni 1528. ita apertè dixit, eoque officio ipsum fungi Episcopum statuit, nisi ineluctabiles obices vetarent; cum videlicet ipsi divinitus delegata sit ovium sollicitudo. *Fiant etiam visitationes à Dominis Prælatis, singulis annis, & per se legitimo cessante impedimento; quoniam ad eos pertinet de ovibus curam solicitam agere.* Can.9. In Concilio Senonensi placuit, ut Episcopi bis anno quolibet, aut sæpius etiam si necesse esset, excurrerent ad Parochias eas, quas hæretica lues afflasset. In Concilio Coloniensi anni 1549. *De quarto medio refor. Eccl. c.1. 5. 7.* Visitationes Episcopales propositæ sunt, ut omnium Ecclesiasticæ Disciplinæ vulnerum medicamenta efficacissima: quò graviori sunt in culpa Episcopi cessatores, qui Archidiaconi visitationi informi certè & imbecillæ præ Episcopali, nonnunquam & à terrenis cupiditatibus non satis expurgatæ incumbunt & acquiescunt. *Hactenus alto somno dormierunt Episcopi, de Archidiaconorum visitatione securi, qui speciem quandam visitationis retinuerunt, sed deformem, & pravorum Officialium seu visitatorum quæstum vitiosum ac reprehensibilem.* Excitat mox hæc Synodus torpentes Episcopos, ut explorent purgentque visitationes Archidiaconorum. *Tum ut Archidiaconales & inferiores visitatores observent, atque in ordinem redigant.* Admonet mox Episcopos, ut quando per occupationes alias gravissimas non licebit, ut ipsimet eas officii sui partes impleant, Vicariis, quos delegant, plenissimam etiam delegent potestatem ad exerenda vitia & crimina publica. Hortatur denique ne Vicarios suos sinant ea pompa ingredi, quam in solis Episcopis tolerant jura Canonica. *Ut quando non per se, sed per Commissarios visitabant, non sinant visitandos supremis evectionum ac procurationum juribus gravare.*

VIII. Patriarchas, Primates, Archiepiscopos & Episcopos decretis suis constrinxit Tridentina Synodus, ut si quolibet anno minus possent totam obambulare Diœcesin, ob ejus vastitatem, biennio saltem quolibet eam circumlustrarent; aut si canonica esset alios delegandi causa, Vicarios generales,

les, vel alios idoneos Visitatores sibi subrogarent. *Si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem biennio, &c. Sess. 24. c.3.*

Optatissimum ergo erat Tridentinis Patribus, 1. Ut si minus latè paterent Diœceses, eæ quotannis lustrarentur; altero quoque anno si vastiores essent. 2. Fructus visitationum hic illis videbatur uberrimus, ut fidei puritas & morum castimonia ubique repullulasceret. *Visitationum omnium instarum præcipuus sit scopus, sanam orthodoxamque doctrinam expulsis hæresibus inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, &c.* 3. Comitatu ut modestissimo, mensa frugali utantur Præsules, nec usquam moras trahant, ni cogat populi salus. *Modesto contenti comitatu famulatuque, studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absolvere.* 4. Nihil prorsus muneris accipiant, non ipsi, non ipsorum ministri, quantumvis sponte offeratur quidvis, vel ingeratur, pastu mediocri contenti sint: *Ne ipsi, aut quisquam suorum procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, pecuniam aut munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant, non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili; exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderatèque pro temporis tantum necessitate & non ultra, erunt ministranda.* 5. In arbitrio erit eorum, qui visitantur, alimenta malint, an pecunia suppeditare eam, de qua convenerit, citra ullum antiquarum conventionum præjudicium: *Si tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an verò prædicta victualia subministrare. Salvo tamen jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non parochialibus inito, quod illæsum permaneat.* 6. Quibus in regionibus id moris inolevit, ut gratuitæ sint visitationes, nec exigatur quidquam, & ne ipsa quidem alimenta, à tam laudabili instituto ne transversum quidem unguem fas erit discedere. *In iis verò locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.* 7. Episcopos denique armavit Tridentinum Concilium potestate ea omni, quæ opus esse posset, ad seriam morum expurgationem; delegatis Apostolicæ sedis vicibus, ut nec exemptione, nec appellatione ulla suspendi posset executio eorum, quæ ad purgandos mores decrevissent. *In omnibus iis, quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tanquam Apostolicæ Sedis delegati ea ordinandi, moderandi, puniendi & exequendi, juxta Canonum sanctiones, quæ illis pro subditorum emendatione & Diœcesis utilitate necessaria videbuntur.*

Novo robore munita & confirmata est à Concilio Tridentino, *Sess.24. c.10.*, Decretalis. *Exigit. De Censibus*, quæ Gregorii X. erat in Concilio Lugdunensi II. & qua innovabatur Decretalis *Romana Ecclesia, De Censibus, in Sexto*, quæ Innocentii IV. nomine radiabat. His porro Decretis id cavebatur, ne procurationes exigere possent Episcopi pecunia solvi: ne à locis possent extundere, quæ non visitarent: ne denique munera ulla admitterent.

IX. In Concilio IV. Mediolanensi anno 1576. promulgata sunt Decreta hæc omnia Concilii Tridentini, & quæcumque alia ad visitationes pertinent, cum elucidamentis, & additamentis iis, quæ Beati Caroli diligentiam singularem, & sanctimoniam redoleant. Statutum ibi est, *Constit. Part.3. c.3.*, ut ne visitanti Episcopo comites plures essent, quàm decem, equi septem, numerato inter decem Episcopo ipso clericoque anteambulone ab eo mittendo, ut paratas plebes inveniat. Si plures secum habere velit Episcopus, eos suo sumptu alet; Prælatis inferioribus pro suo cuique modo minor erit numerus Ministrorum, equorumque. Notarii, Secretarii, Cancellarii munera respuent omnia, quantumvis spontanea, ea, quam definierit Episcopus mercede contenti. Quoad peccatores publicos & notorios, quos publicæ & solemni pœnitentiæ addixere Tridentinum, primumque & tertium Mediolanense Concilium, illos aut ei pœnitentiæ subjiciet Episcopus in ipso visitationis cursu, aut jubebit in Ecclesiam ventitare Cathedralem ineunte Quadragesima, & tum solemni more Pœnitentiæ palam substerni. In Concilio Mediolanensi V. *Can.8.* anno 1579. temperatum est Decretum Concilii I. ejusdem Civitatis, quo pueri ante septennium vetabantur confirmari. Hic verò facta est Episcopis copia ante eam ætatem confirmandi, ubi expedire providebunt. In Concilio Mediolanensi I. quindecim comites, equos duodecim in comitatu habere sinebatur Episcopus; Prælatus inferior octo comites, sex equos. Ex quo perspicis, ut in dies inflammesceret charitas sanctissimi Præsulis Caroli & austerioris fervor disciplinæ.

X. In Concilio Toletano anni 1565. præter ea, quæ decreta fuerant in Tridentino jussi sunt Episcopi, qui intra biennium non possent ipsimet circumlustrare Parochias suas omnes, saltem quolibet anno trimestre temporis spatium ipsimet in id impendere, nisi prohiberentur non qualicumque obice, sed prorsus inexpugnabili, ubi discrimen salutis adirent, qua de re in Concilio Provinciæ redderent rationem. *Modò per se ipsos quolibet anno, saltem tribus mensibus continuis, aut interruptis; quam possint commodè Diœceseos partem, extra Cathedralis Ecclesiæ locum visitare teneantur. Neque excusentur ab hac personali visitatione quovis impedimento, quod alioqui benigna quavis indulgentia solet admitti: sed eò tantùm quòd necessitate quadam sic urgeat, ut nisi maximo cum detrimento vel publica vel propria salutis spiritualis vel corporalis, per seipsos eam visitationem exequi non valeant, apud hanc Provincialem Synodum de eo fidem facturi, ejusque judicium ea de re, ac censuram non qualemcumque, præter divinam ultionem subituri. Can.8.* Concilio Remensi anno 1583. placuit, ut Episcopi singulis annis sacramentum Confirmationis conferrent præcipuis in oppidis suæ Diœceseos, commonitis priùs populis, ut eò conveniant. In Concilio Avenionensi anno 1594. prohibiti sunt Episcopi, plures circumducere, quàm octo visitationis suæ comites. In Concilio Burdigalensi statutum est, ut Episcopi, quolibet saltem triennio Parochias suas omnes obambularent.

XI. Hujus ipsius Concilii Acta perhibet Fagnanus Romam missa fuisse, & à Congregatione Concilii vocem eam *triennio* expunctam esse, substitutam *biennio*, ex norma Tridentini Concilii. Illud verò ab eodem observatur Fagnano, *In l.2. Dec. pag.217.*, jure Decretalium potuisse Episcopum easdem visitare Parochias anno quolibet, non semel tantùm, sed bis, si utilitas, aut necessitas Ecclesiæ suaderet; atque ita binas uno anno procurationes exigere. Ita enim manifestè Caput, *Cum venerabilis, De Censibus*, cujus hæc sunt verba: *Decernimus quod Episcopus cum ad Ecclesiam correctionis causa accesserit, moderatam ab ea procurationem recipiat bis in anno.* Quod ab Innocentio III. manavit Rescriptum. Archidiaconos Alexander III. prohibuerat eodem anno visitationes iterare, nisi novæ aliquid causæ emersisset, quæ id extorqueret. *Nisi fortè talis causa emerserit, propter quam*

quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpiùs visitare. Docet Fagnanus, *in L.3. Decret. Part.2. pag.274. 277. 282. De officio Archid. c.6.*, ne Episcopo quidem ipsi licuisse, nisi novæ aliquid causæ incidisset, eodem anno easdem iterum adire Parochias. Multa his contraria superius aspersimus & decreta, & exempla. Aliàs autem jus fasque est discriminis non parum interponere Episcopi & Archidiaconi visitationibus.

Sed utrumque res habeat de jure Decretalium, affirmat Fagnanus anno 1586. Congregationem Concilii declarasse, posse quidem ab Episcopo visitationes iterari unius anni spatio, si justa & gravis causa hortaretur, sed binas in anno procurationes exculpi non posse. Nec enim vel æquius quidquam est, vel conducibilius, quàm à Pastore frequentissimè gregem totum intervisi, nunquam, aut rarissimè gravari. In Concilio Lateranensi IV. constitutum fuerat, tum superiores Prælatos, tum inferiores jure procurari debere, cum ipsimet visitando lustrant Ecclesias, non quando per Vicarios. Suum ei juri vigorem constare post Tridentinum à Congregatione Concilii declaratum est. *C. Procurationes. Extra. De censibus.* Capite *Venerabili*, *De Censibus*, cogebantur Ecclesiæ ipsæ civitatis Episcopalis Præsuli visitandi Procurationes persolvere. Secus rem habere post Tridentinum, non semel à Congregatione Concilii pronuntiatum est; nimirum jubente Tridentino, ut necessarias tantùm expensas exigat Episcopus. Declaratum & ab eodem est, nihil opus esse procurari Episcopum, si quò proficiscatur, sacramentum Confirmationis administraturus. Eodem Decretalium Capite pronunciatum est, præscribi non posse jus Procurationum. Ei juri derogatum est à Tridentino, ubi nempe sancitur, ut ubi invaluisset consuetudo non procurandi Episcopi, dum visitarent, ea mordicus retineretur. Multæ deliberationis visum est, an Xenodochiis ab ipsis procurandi sint Episcopi, quandiu eorum visitationi incumbunt. Neganti sententiæ assensi sunt multo plures Congregationis Concilii Cardinales, neutram tamen in partem pronunciatum est. *Fagna. ibi. p.248.*

XII. Aurelianensi Edicto, *Art.69. 11.*, injunctum fuerat Archiepiscopis, Episcopis & Archidiaconis, ut ipsimet visitationis officio fungerentur. At Edictum Blesense, *Art.32. 52.*, convenienter Tridentinis Decretis, Archiepiscopis Episcopisque mandavit, ut Parochias ipsi inviserent suas, non per delegatos, nisi legitimo ipsi prohiberentur impedimento. Quolibet item ut anno totam peragrarent Diœcesin, aut certè biennio, si illa latiùs pateret. Brevitati necessario studio prætereire cogor complura statuta alia, quæ in Regiorum Edictorum, & in Cleri Gallicani monumentorum compilatione legere est; ut & Formulas longè præstantissimas visitationum Episcopalium, quas debemus vigilantiæ Conciliorum Mediolanensium, Conventûs Cleri Gallicani apud Melodunum, & Conciliis Galliæ Provincialibus post Tridentinum.

XIII. Superest ut de Exemptorum visitatione dicamus. Præceptum est Episcopis à Tridentino Concilio, *Sess.7. c.7. 8.*, quotannis ut visitent Parochias unitas Ecclesiis Cathedralibus, Collegialibus, Abbatiisque, & perpetuos ibi Vicarios instituant, nisi secus ipsi fieri existiment è re esse Ecclesiæ: eisque vel tertiam adsignent redituum portionem, vel quantam optimum factu judicaverint. Præceptum rursus est, ut anno quolibet Exemptas visitent Ecclesias ómnes, quocumque demum Exemptionis privilegio gaudeant; & in eam rem tota Apostolicæ Sedis authoritas delegatur; ut omnes vitiorum persequantur & elidant fibras, si vel maximè regimen animarum illis immineat. Præceptum est & quotannis ab eis visitari Beneficia omnia commendata, Abbatias, Prioratus, Præposituras, ubi neglecta jacet disciplina Claustralis; sicut & Parochialia & Curata Beneficia omnia, sæcularia, vel Regularia, in Commendam data, quanquam exempta; quò totam induti Apostolicæ Sedis potestatem, labes omnes & murorum, & multò accuratiùs morum resarciri curent. Si Cœnobiis verò, Ordinibusque in iis à regulari disciplina defectum non esset, curæ erit Episcopis, ut Superiores Claustrales admoneant, paternæ charitatis visceribus animati, ut Monasteria maculis omnibus & illabentibus subinde vitiis expurgent. *Sess.11. c.8.* Si hi verò cunctatorès sint, & semestri spatio loca nec visitent, nec emendent, jam Episcopus, ut Apostolicæ Sedis delegatus, visitabit ea Cœnobia, & repurgabit. *Sess.24. c.9.* Nullis appellationibus, privilegiis, exemptionibus poterit mora objici horum statutorum authoritati. Præceptum est Episcopis, ut & Ecclesias sæculares visitent nullius Diœceseos, eodem prorsus jure & modo quo Ecclesias cæteras exemptas. Eas autem visitabit Episcopus proximior, vel quem semel elegerit loci Prælatus in Concilio Provinciali. Addita est & Episcopis potestas visitandi Xenodochia, Confraternitates, Montes pietatis, & omnia denique loca pia, dum ne Regum immediatæ subsint protectioni. Copia fit, ut & Cathedralium visitent Capitula, nulla ratione habita immunitatum, & omnia demum Cœnobia, quæ in Congregationem aliquam non fuerint Cœnobiis aliis consociata. *Sess.22. c.8. Sess.6. c.4. Sess.25. c.8.*

XIV. Cum verò perceperit Tridentinum, ut minimis impendiis, & quàm maturè fieri poterit, re tamen nulla prætermissa, quam interfit non omitti, expediantur visitationes; hinc concluditur, non debere ab Episcopo visitante dijudicari lites, erigi Tribunal, decerni pœnas ordinarias servata forma judiciorum; quippe & temporis & impendii multi ea res esset: sed solas inferre pœnas medicinales morum correctioni accommodatas. Ita decrevit sacra Concilii Congregatio. *Fagnan. in L.1. Decret. Part.1. pag.250.* Cui declarationi plusculum etiam loci est in locis exemptis, vel Diœceseos nullius, in quibus non plena utuntur Episcopi potestate ex Concilii concessione, sed jure tantùm visitandi.

Concilii Coloniensis Patres *In quarto medio*, *&c.* anno 1549. perillustri testimonio persecuti sunt, & congratulatione, diligentiam Imperatoris, ut à Pontifice Episcopis annueretur plenissima potestas visitandi Ecclesias exemptas. Nec Galliæ Regum minor in eam rem fuit sollicitudo. Edicto enim Aurelianensi declaratum est, *Abbates omnes Abbatissas, Priores, Priorissas, qui Capita Ordinum non essent, itemque Canonicos & Capitula, tam sæcularium, quàm Ecclesiarum Cathedralium, & Collegialium, indiscriminatim obnoxios fore potestati Archiepiscopi, vel Episcopi Diœcesani, ut nulla eis suffragari possit quocumque privilegio indulta immunitas. Si quid verò pœnarum decernant Episcopi visitantes in parata flagitia, ea nec appellationum, nec intercessionum quarumcumque tergiversationibus declinari possint. Art.* 11. Edictum Blesense, *Art.28.*, Episcopis, eorumque visitationi ea subjugavit Cœnobia omnia, quæ nullam in Congregationem coaluissent, quo primùm anno commonita fuissent. At Edicto anni 1606. declaratur, *Ab Episcopis visitari posse Ecclesias Parochiales, in Monasteriis sitas, vel Commendis, & Ecclesiis Regularium, quæ suas aliquas venditant immunitates à jurisdictione Ordinarii: intactis tamen privilegiis cæteris earum: dum utique ea loca ipsimet Episcopi visiteat, nullis vel procurationibus, vel pensionibus à Parochis exigendis. Art.*3. Edicto denique anni 1629. statutum est, *Parochias, Ecclesias, Cappellas Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani obnoxias fore*

ju-

jurisdictioni & visitationi Ordinarii, in excessibus circa Sacramentorum administrationem, tum Matrimonii, tum aliorum, celebrationem item divinorum Officiorum, & residentia, caeteris ejusdem Ordinis privilegiis nulla ex parte immunitis. Art.5.

XV. Juvaret ad calcem hujus Capitis congerere luculentissima quædam Episcopalium visitationum exempla. Ex immensa strue paucissima delibabo. Ximenius Cardinalis Archiepiscopus Toletanus, referente Gomecio, *L. 3. de gestis. Ximen.*, cum Toletanæ Ecclesiæ suæ impendere decrevisset visitationis officium, nec per sese potuisset, remorante eum in Palatio Isabella Regina, visitatores vice sua delegare constituit. Impatientissimè id tulit Capitulum, & rem appellatione suspendit. Ximenii causæ primùm suffragabatur Regina, at ubi alteram aurem accommodavit rationibus & argumentis Capituli, visitari se non posse contendentis, nisi ab ipsomet Archiepiscopo, tum bis necessariò assentiens, Ximenio permisit Aula secedere, & suæ se reddere Ecclesiæ, quo nihil alienius à votis Reginæ, nihil votis Ximenii lætius contingere poterat.

Novariensis Episcopus B. Caroli vitæ Scriptor, *Surius die 4. Novemb.*, illum author est visitandis Parochiis suis dicasse totum illud temporis intervallum à Pentecoste ad Adventum, quòd eo anni tempore minus necessaria sit Ecclesiæ propriæ Episcoporum præsentia. Sed omnium diligentissimè Giossanus minutias omnes persecutus est Apostolicarum Caroli visitationum, per invia quæque & inaccessa Diœcesis suæ loca, nihil deterriti summo nunc frigore, nunc æstu, rerumque omnium inopia. Sex equis contentus erat, ne quæ nimiæ fierent expensæ; in locis tenuioribus suo se sumptu ipse suosque sustentabat; parvo contentos suos esse volebat, pane ipse & aqua vitam tolerans. Ne illud quidem intentatum reliquit, ut pedibus Parochias peragraret: sed eo conatu gravioribus illum implicante ægritudinibus, rursum equo vehi se assensus est. *L.2. c.8. 9. 13.* Visitationes incepit ab Ecclesia Metropolitana. Scriptis mandata sunt ejus in ea rem Decreta pulcherrima. Nullius vicaria opera, sed ipsemet bis universam Diœcesin suam circumlustravit, quod prodigii simile jure videri possit, propter vastissimæ Diœceseos amplitudinem, & Caroli ipsius innumerabiles occupationes.

A piissimo & doctissimo viro Joanne Gersonio editi sunt sermones aliqui de Visitatione Episcopali, ubi hanc esse summam affirmat revocandæ ad pristinam & optimam formam suam Ecclesiasticæ disciplinæ, ut compellantur Antistites ipsimet Ecclesias sibi subditas visitare & verbi divini sementem spargere. *Hic est cardo totius reformationis Ecclesiasticæ. To.2. pag.632. 634.* Publicatæ sunt ab eodem formulæ quædam Visitationum, ex quibus emicant non pauca, nec obscura ejus ævi disciplinæ capita.

CAPUT LXXXI. *P.4. l.2. c.65.*

De visitatione Archidiaconorum & Decanorum Ruralium, post annum Christi millesimum.

I. Initio delegabantur ab Episcopis Archidiaconi, post suo & ordinario jure usi sunt ad visitandas Parochias.

II. Varia Statuta de Visitationibus Archidiaconorum.

III. Alia Conciliorum Decreta de Visitatione Archidiaconorum, & Decanorum Ruralium. Eorum Procurationes, Cathedraticum, jurisdictio, comitatus, Synodus, emenda, seu mulcta criminum, correptiones criminum publicorum.

IV. Statuta Concilii Tridentini de Visitatione Archidiaconi & Decani Ruralis.

V. Necessitas continendæ intra certum modum potestatis Archidiaconorum, postquam Ordinarii evasere, & alios sibi Episcopi cooptavere Vicarios Generales & Officiales.

VI. Posteriorum Tridentino Conciliorum decreta de Archidiaconorum Visitatione.

I. CUm prælusiora quodammodo sit Episcopali Archidiaconorum visitatio, & complanandæ veluti viæ dicata, non potuit ea in alium conferri locum. Apparet primas Archidiaconorum visitationes, meras fuisse Episcoporum delegationes; & à primæva rerum origine Generalis Episcopi Vicarius Archidiaconus habebatur. Conceptis id quidem verbis exprimitur prima statim Decretali *De officio Archidiaconi:* nimirum semel quolibet triennio Ecclesias ab Archidiacono visitandas esse, ubi obire id muneris ipsemet non potest Episcopus. *Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, Parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet.* Sed ut hic Vicarius Generalis ex officio, longiore seculorum decursu in Ordinarium evasit: ita visitationes deinceps ejus non ex delegatione, sed & ordinario jure proficisci visæ sunt; quo semel confirmato, alios sibi adoptavere Episcopi Vicarios Generales, qui toti ab eis penderent, & quibus vice sua persæpè visitandi provinciam delegarent.

In Concilio Juliobonensi anni 1080. *Can.6.* Archidiaconis mandatum est, anno quolibet ut vestes sacras, libros, calicesque visitarent Parochiarum sui territorii, *Designatis ab Episcopo in unoquoque Archidiaconatu solummodo tribus locis.* Quatuor comitibus einctus eò poterat Archidiaconus advolare, procurari autem eum triduo toto à Parochis necesse erat. *Quò enim Archidiaconus ad hæc videnda venerit, à Presbyteris convenientibus triduo, si expedit, victum habeat sibi quinto.* Quo certè Canone non illud modò declaratur, Archidiaconorum tum visitationes delegauti Episcopo imputari potuisse; sed & hoc præterea non aspernandam, in Rotomagensi Metropoli moris fuisse, ut tribus minoribus Synodis perficeretur visitatio, in quas confluerent jussu Episcopi omnes ejus tractûs Parochi.

II. In Appendice Epistolarum Alexandri III. quæ quasi appendix videtur esse Concilii Lateranensis III. *Part.4. Append. Conc. Later.* Titulus est specialis querimoniarum mutuarum vel Episcoporum de Archidiaconis, vel de Episcopis Archidiaconorum. Damnantur à Pontifice Archidiaconi, qui Parochos instituissent injussu Episcopi, eoque etiam inconsulto. *Te inconsulto, &c. Sine authoritate & mandato vestro si aliquos in Ecclesia instituerint, &c.* Illos item graviter insimulat Archidiaconos, qui propria authoritate curam animarum delegassent; *A Sanctorum Patrum institutionibus alienum est, ut Archidiaconus authoritate propria debeat cuilibet causam animarum committere.* At cum Episcopus Ecclesias quaspiam authoritati & jurisdictioni Archidiaconi subduxisset, quo plurimum decreverant ejus proventus, Metropolitanorum monuit Pontifex, ut Archidiacono redintegrarentur honores, juraque à Parochis pendi solita. *Episcopus plures Ecclesias à consuetudine & obsequio Archidiaconorum liberas constituit & immunes; & in hac parte reditus eorum diminuit & attenuavit &c. Provi-*

deat ut Archidiacono consuetudines quas Presbyteri in Ecclesiis sui Archidiaconatus debent, plenarie conserventur, & illi debitam reverentiam exhibeant & honorem. Quidquid hoc erat consuetudinum, vel juris, à Parochiis extra visitationis tempus exolvi solitum fuisse apparet; & hoc Rescripto monemur hocce visitationis vel procurationis jus tam certum jam tum fixumque fuisse, ut id ne Episcopus quidem, sive dispensatione, sive privilegio relaxare possit. Ex quo & illud evincitur, visitationes id genus jam non potuisse delegationi meræ Episcopi ascribi.

III. In Concilio Lateranensi III. anni 1179. sub Alexandro III. definito comitatu Archiepiscoporum & Episcoporum in visitandis Parochiis, ad Archidiaconos demum & Decanos Rurales venitur. *Archidiaconi quinque, aut septem, Decani constituti sub ipsis duobus equis contenti existant.* Can. 4. Visitabant ergo & Decani Rurales Parochias sui tractus, & Archidiacono suo rationes omnium referebant, Archidiaconi Episcopo, ut infrà dicemus. Decani duobus, Archidiaconi septem equis vehi poterant, cum comitibus. At neutris fas erat quidquam emungere præter procurationes. *Archidiaconi verò sive Decani nullas exactiones vel tallias in Presbyteros seu Clericos exercere præsumant. Ibidem.* Denique ad Archidiaconos spectat, uti & ad Episcopos illa tandem clausula ejusdem Canonis, eam permitti pompam ex tolerantia, qua spes sit fore, ut sponte abstineant, qui modestiæ & temperantiæ Ecclesiasticæ gustum aliquem ceperint.

In Concilio IV. Lateranensi cautum est, Can. 33., ne Episcopi, vel Archidiaconi quidquam exigerent procurationum, nisi ipsimet visitationes obirent. *Nullatenus exigantur, nisi quando præsentialiter officium visitationis impendunt.* Vetitum fuerat ab Alexandro III. ne suas Archidiaconi Ecclesias anno quolibet, nisi semel inviserent, nisi ubi nova incidisset necessitas. *Extra. De Offic. Arch Cap. 6.* In Concilio Oxfordiensi anno 1222. præceptum est Archidiaconis, ne transilirent numerum hominum equorumque à Concilio Lateranensi III. visitationibus præfinitum: ne Synodum, vel Capitulum usquam haberent, nisi in urbibus, oppidisque: ne nimii à quoquam sumptus fierent: *Unde ut subtrahatur eis necessitas invitandi, prohibemus ne Archidiaconi tempore visitationis suæ apud Ecclesiam, quam visitant, Capitulum teneant, vel celebrent, nisi fortè in burgo vel in civitate sit Ecclesia constituta. Can. 21.* Eodem Canone præscribitur, ne Archidiaconi procurari se velint, ultra eum, quo visitant, diem, & ne quid exigant, immo ne quid accipiant ab eis, quos non visitant. *Nec redemptionem pro visitatione extorquere præsumant.* Eo denique Canone jubentur Archidiaconi visitantes, explorare, an Parochi rectè & emendatè satis legant verba Canonis Missæ & Baptismi; an urgente necessitate cum baptizant laici ritè id faciant; an Eucharistia, Chrisma, Olea serventur, qua cautione à Canonibus præcipitur; an vestibus sacris, vasis, librisque constet suus nitor, sua mundities; an fundi Ecclesiæ dilapidentur. Sed illud præ cæteris commendatur Archidiaconis & Decanis, ne per se, vel per Officiales fatigent plebes novis exactionibus. *Can. 23. 24. 25. 26. 27.*

In nuperrimis iisque locupletioribus editionibus Conciliorum generalium occurrent Capita varia, *Tom. 11. pag. 479.*, quæ inquirere jubebantur Archidiaconi Licolnienses in Anglia anno 1233. dum per Parochias discursarent. Præ cæteris curæ erat correctio criminum publicorum, uti & institutio complurium Pœnitentiariorum in unoquoque Archidiaconatu, etiam ad occultiora delicta: *An adulteria vel crimina publica laicorum sint ritè per Archidiaconum correcta, & si aliqua sunt incorrecta. An in aliquibus Archidiaconatibus sint sufficientes Pœnitentiarii Episcopi Can. 20.* In Concilio Londinensi anni 1237. eadem officia perstringuntur Archidiaconorum, & nonnulla alia; Explorare, quàm religiosè nocturna celebrentur & diurna officia: *Qualiter diurnis & nocturnis Ecclesiæ officiis serviatur.* Ne visitationes, aut emendationes criminum suspendant, numerata sibi pecunia. *Nec ut non visitent, aut corrigant, sive crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere præsumant.* Pecuniæ hac fœdissima nundinatione collectæ duplum restituant. *Sic extorta in duplum erogare compellantur in pios usus arbitrio Episcopi.* Denique frequenter intersint Collationibus Parochorum cujusque Decanatus, ad explorandum, an distinctè ab eis & rectè pronuncientur Canonis & Baptismi preces. *Sint solliciti frequenter interesse Capitulis per singulos Decanatus, in quibus diligenter instruant Sacerdotes, &c.*

Concilium Salmuriense anni 1253. hæc statuta confirmavit, iisque astrinxit Archidiaconos, Archipresbyteros & Diaconos ruris; quibus interdixit, ne ruri Officiales haberent; cum ibi per sese jus dicere tenerentur: & ne quid jurisdictionis præsente Episcopo exercerent. *Prohibemus, ne quis Archidiaconus, Archipresbyter, & alii minores Prælati jurisdictionem Ecclesiasticam habentes, causas audiant, seu placita teneant, præsentibus suis Episcopis; sed longè ab ipsis faciant super his, quod viderint expedire. Cap. 40.* Anno 1287. Synodus Excestrensis prohibuit, ne pœnæ pecuniariæ ab Episcopis indicerentur: & si quas indicerent, jussit, ut illico usibus addicerentur Ecclesiæ. Ab Episcopo & Capitulo Leodiensi anno 1451. temperata est formula Reformationis, quam & confirmari curavere à Nicolao V Papa. Non pauca ibi observanda veniunt tolerantiæ in jus quodammodo receptæ documenta: cujusmodi istud est; Quod Decani Rurales in visitando præter procurationes aliquid pecuniæ acciperent, & nescio quam speciem Cathedratici, quam necesse tamen erat partem tantummodo quartam esse ejus summæ, quæ Archidiacono penderetur. *Ne Decani Christianitatum sub colore visitationis fictæ, vel illius remissione recipiant pecunias annuas, nisi personaliter visitaverint, & cum effectu, & tunc sicut contenti quarta parte illius, quod Archidiacono pro integra Ecclesiæ visitatione debetur. Et idem volumus observari in solutione obsonii & Cathedratici dictis Decanis facienda.* In Concilio Coloniensi anno 1549. monentur Archidiaconi, ne impunitatem criminum pretio paciscantur. *Nec quemquam sinant in vitiis, pecuniæ & munerum causa hærere. In quarto medio c. 1.*

IV. Eodem capite complexi sunt Tridentini Patres visitationes Episcoporum, Archidiaconorum & Decanorum Ruralium. His præcepere, ne visitationes adgrediantur, nisi ipsimet, non per Vicarium; utque Notarium habeant, sibi ab Episcopo adsignatum. *Archidiaconi autem, Decani, & alii inferiores in iis Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitimè consueverunt, debeant quidem assumpto Notario de consensu Episcopi deinceps per seipsos tantum ibidem visitare.* Archidiaconi & Visitatores omnes inferioris ordinis, suæ visitationis Acta cum inquisitionibus & instrumentis omnibus intra mensem ad Episcopum perferre debent. *Cui ipsi Archidiaconi, vel alii inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere, & dispositiones testium ac integra acta ei exhibere teneantur. Sess. 24. c. 3. 10.* Causæ criminales & connubiales Archidiacono & inferioribus Prælatis omnibus subtrahuntur, etiam tempore visitationis, Episcopo nimirum uni vendicandæ. *Causæ matrimoniales & criminales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando*

do, sed Episcopi tantùm examini & jurisdictioni relinquantur. *Seß*. 25. *c*. 14. Judicia denique Clericorum concubinariorum Episcopo integra servari mandatur, ut ipse fine ftrepitu & figura judicii ea diffiniat.

V. Ne fieri quidem poterat, quin aliquando tandem reftringeretur jurifdictio & poteftas Archidiaconorum, poftquam ex Vicariis meris Epifcoporum Ordinarii facti funt, & poftquam alios fibi generales Epifcopi Vicarios creavere. Synodus Exceftrenfis anno 1287. majorum quorumlibet criminum judicia Epifcopo refervaverat. *Majores excessus nobis referant, illos maximè super quibus criminosi nostra indigent dispensatione*. Concilium ad Vallem (De Laval.) Guidonis anno 1242. Archidiaconis prohibuerat, nequid fibi amplius arrogarent de jurifdictione Epifcopi, neu cognofcerent de caufis matrimonii, fimoniæ, aliifque gravioribus, quæ degradatione plecti debeant, vel privatione Beneficii, vel depofitione, fine fpeciali Epifcopi mandato, quo ea fibi poteftas fieret. *Falcem suam in alienam messem mittentes, ad illicita manus suas & prohibita mittere non verentur, statuimus ut Archidiaconi & alii de causis matrimonialibus, simonia & aliis, quæ degradationem vel amissionem Beneficii, vel depositionem exigant, nisi de speciali mandato sui Pontificis, nullatenus cognoscere, vel diffinire præsumant*. Can. 4.

In Concilio Provinciæ Turonenfis apud Salmurium habito anno 1253. confirmata funt, *Can*. 8. decreta hæc omnia, vetitique Archidiaconi, ne immifcerent fe in caufas matrimonii, fimoniæ, & ubicumque reus periclitatur de Beneficio, de ftatu, & gradu fuo. Tanto majore in pretio effe debent hi Canones, quòd non folùm eos imitati fint Tridentini Patres; fed etiam quòd ex iis dilucefcat, tentatum quidem illud fuiffe ab Archidiaconis, fed præter jus, ut de gravioribus his caufis judicarent, quas ne antiquo quidem jure judicare finebantur, nifi fpeciali muniti fuiffent Epifcopi mandato. Ne nunc quidem in totiùs poteftatis fuæ focietatem adoptant fibi Epifcopi Vicarios fuos Generales. Idem augurari fas eft de Archidiaconis vetuftiffimis.

VI. Venio ad Concilia Provincialia poft Tridentinum, cujus decreta omnia de Archidiaconis ex parte faltem maxima promulgata, & confirmata fuere in Concilio Remenfi anni 1564. Illis Concilium Rotomagenfe anni 1581. addidit, fi ceffaret Archidiaconos, nec in vifitandis Ecclefiis officio fatisfaceret, ejus in locum ut Epifcopus vifitationem delegaret Doctori Theologo, vel magnæ cuipiam eruditionis viro. Idem præcepit Conventus Melodunenfis anno 1579. *Tit. De Episc. n*. 27., ut Epifcopus ceffanti Archidiacono Vifitatores fubftitueret alios; Archidiaconus verò in vifitandis Parochiis ea executioni mandaret, quæ Epifcopus decreviffet inter eafdem priùs Parochias vifitandas; moneret Epifcopum, fi quo obvio repagulo executio retardata effet; denique vifitationis fuæ Acta ad Epifcopum perferret. Hinc perfpicis jure Decretalium Archidiaconis, non fecus ac Epifcopis, integrum fuiffe ut per fubftitutos Vicarios vifitarent Parochia; ubi ipfimet non poffent. Eam Tridentini Patres Epifcopis poteftatem confirmavere, abftulere Archidiaconis, qui jam non poffunt alios delegare Vifitatores. Ratio ejus difcriminis perfacilis eft. Gallicanis noftris Conciliis mediam quandam placuit infiftere viam, qua & Tridentino Concilio fiat fatis, & Archidiacono, qui per fefe munus vifitationis implere non poteft. Nimirum ut non Archidiaconus, fed Epifcopus ipfe eos deleget, qui propria Archidiaconi vifitatione ejus vice fungantur. Ubi verò vetuftiffima, atque ante omnem hominum memoriam confuetudine vigebat, ut Archidiaconus per fubftitutum vifitaret Ecclefias, Congregatio facra Concilii nihilominus declaravit tefte Fagnano, *Tit*. 6. *c*. 5. 6. *& seq*., prohiberi illum poffet ab Epifcopo.

In Synodo Diœcefana Mechlinienfi anno 1609. ftatutum eft, ut Archipresbyteri Decanatum fuum annua vifitatione perluftrarent; lautioribus abftinerent conviviis; Acta vifitationis ad Archiepifcopum, vel ad ejus Vicarium Generalem perferri curarent; annuum haberent finguli Decanatus fui Capitulum, ubi fobrio paftu reficarentur, & ad procuranda ovium fibi creditarum falute fermones conferrent. *Capitulum Pastorum sui districtus annuum celebrabunt*.

CAPUT LXXXII. P. 4. l. 2. c. 96.

De Vifitatione Provinciæ per Archiepifcopos poft annum Chrifti millefimum.

I. Incidebant ea temporum molestia Episcopis, ut authoritate Metropolitani fulciendi essent.

II. Varia Pontificum Decreta, maximè Innocentii IV. de visitatione Archiepiscoporum.

III. Exempla visitata semel iterumque Provinciæ ab Archiepiscopo.

IV. Statuta Concilii Tridentini de visitatione Archiepiscoporum.

V. Formula pulcherrima visitationis Archiepiscopi per Provinciam, à Conventu Meledunensi delineata.

VI. De Visitationibus Apostolicis, & qua ratione B. Carolus eas partes sustinuerit.

I. EÆ temporum non femel inciderunt Epifcopis moleftiæ, ut concuffa & nutante, vel ex Capituli, vel ex quorumcumque aliorum infeftatione authoritate fua, Archiepifcopi vifitatione recreari fe & corroborari expeterent. Cum Ivo Carnotenfis Epifcopus in Capitulo ipfo fuo quafdam vacantes contuliffet Capituli fui dignitates; Decanus & nonnulli alii audacius in eum infurrexerunt, quafi nifi ex confenfu fuo id minimè potuiffet. Optionem fecit ipfis Ivo, vel electis Judicibus rem permittendi judicandam, vel Metropolitano. *Aut sub Judicibus electis, aut secundùm judicium Metropolitanæ sedis, eo ordine, quo Canonica authoritatas dictaret*. *Epist*. 20. Maluit Capitulum Archiepifcopo rem permittere. Præfto erat Ivo, loco & tempore ut fe fifteret, ab Archiepifcopo defignato; fed antè privatim illum obteftatus eft, ut Ecclefiam Carnotenfem priùs dignaretur vifitare, audiretque quibus contumeliis, non tam ipfe, quàm in fe Ordo ipfemet Epifcopalis à Clero laicifque affectus fuiffet. *Quod si petitioni meæ addere præsumerem, flexis cordis genibus postularem, ut Carnotensem Ecclesiam visitaretis, & in propria persona injurias mihi, immo omni Pontificali ordini in me illatas à Clericis & laicis plenius audiretis. Decens enim est, ut etiam in tranquillitate mater filiam consoletur, quantò magis in perturbatione*.

II. Ipfifmet ergo Epifcopis relevandis, confirmandifque fervire placuit Archiepifcoporum per Provincias vifitationes, & is Juris fcopus erat, nec folus tamen Innocentii III. decreto declaratum eft, C. *Cum ex offic. de praescript*. C. *Sopitæ*. *De censib*., potuiffe ab Archiepifcopo Senonenfi Provinciam vifitante, *Cum ex officii suo debito Senonensem Provinciam visitaret*, fufpendi primùm, & poftea communione arceri homines Abbatis Sancti Maglorii (De Châtres) & Prioris, qui ipfum procurare detrectaffent. Negat Pontifex adversùs vifitationem eam Archiepifcopi, & procurationem pro-

præscribi potuisse. *Cum contra procurationem, quæ visitationis ratione debetur præscribi nequiverit; quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi.* Idem perscripsit Gregorius IX. ad tuendas visitationes Archiepiscopi Beneventani. C. *Cum super. De censibus*. In Conciliis Lateranensibus III. & IV. sub Alexandro III. & Innocentio III. eorumque decretis suprà relatis, descriptæ sunt Archiepiscoporum, ut & Episcoporum visitationes, præscripto etiam numero hominum equorumque, qui circumduci ab eis possent, & à Parochiis procurari deberent.

Est tamen quod Innocentio potissimum IV. gratias agamus, ut qui multò plura conglobaverit Decreta ad visitationes Archiepiscoporum moderandas, C. *Romana Ecclesia, in Sexto*. Edicitur ibi primùm, ut suam priùs Archiepiscopus Ecclesiam, Civitatem & Diœcesin visitet, quàm in circumlustrandam Provinciam ingrediatur. 2. Ut majores, minoresque visitet Ecclesias, Laicos, Clericos. Si qua sint inaccessa loca, Clericos eorum evocabit, populosque, commodiorem quempiam in alium locum. 3. Procurationes accipiet à locis, quæ visitabit. 4. Ubi Diœcesin, vel totam, vel ex parte visitarit, non poterit iteratò eò redire, vel eadem loca, vel reliqua visitaturus, quin totam antè peragraverit Provinciam, suamque ipsius rursum Diœcesin. 5. Si quæ nova urgensque ingruat necessitas, sive ab Episcopo loci, sive ab Episcopis aliis exoretur, eo redibit. Si eam verò necessitatem Episcopi Provinciæ dissimulent, Apostolicam consulet Sedem, ab eaque licentiam obtinebit iterandæ visitationis. 6. Exhausta Provinciæ universæ visitatione, iterare eam poterit, consultis antè Suffraganeis, etsi minùs consentientibus. 7. Iterandam autem visitationem ordietur ab iis locis, quæ vel antè prætererat, vel quæ eo solatio magis egent. 8. In visitando Evangelicam disseminabit doctrinam: sine strepitu & blandè inquiret in mores Clericorum; si qui sint gravissimis meritò suspicionibus obnoxii, Episcopum certiorem faciet; si qua notoria incurrant in oculos facinora, quæ probationibus non egeant, in ea ipsemet pœnis Canonicis animadvertet, cum justæ devolutioni locum dederit Episcopi proprii negligentia. 9. Speciali Decretali à Bonifacio VIII. declaratum est, C. *Perpetuo. De censibus, In Sexto*, hoc Innocentii IV. decreto non probibet, quin Archiepiscopus Provinciam visitet; semel iterumque, quanquam nullius negligentiæ affines sint Episcopi Provinciæ. 10. Addebatur illud quoque: Posse ab Archiepiscopo in decursu visitationis excipi Confessiones Diœcesanorum Suffraganeorum, absolvi crimina, salutares imponi pœnitentias.

III. Provinciam suam anno 1233. circumlustravit Archiepiscopus Turonensis, cumque ad Ecclesiam Sancti Brioci accessisset, multa decreta edidit, consentiente tum Episcopo, tum Capitulo ejus civitatis. Anno 1253. cum Provinciæ suæ visitationem peregisset Archiepiscopus ejusdem Metropolis Turonensis, Provinciale Concilium apud Salmurium congregavit, ut unà cum Suffraganeis suis commentaretur, quæ tandem paranda esset morbis iis medicina, quos observasset. Primum hic expromo Canonem hujus Concilii. *Nos Sanctorum Canonum & prædecessorum nostrorum volentes servare statuta, & ea quæ visitando Provinciam Turonensem correctione novimus indigere, corrigere cupientes, vocatis venerabilibus fratribus Turonensis Provinciæ Episcopis, &c.* Concilium Turonense anni 1282. eodem consilio habitum est post obambulatam ab Archiepiscopo Provinciam. Post Concilium Ravennas anno 1286. Concilio cum Episcopis Provinciæ communicato, promulgari fecit per Archidiaconum suum Archiepiscopus Ravennas, necessariò iterandam videri Provinciæ visitationem. *Archiepiscopus mandavit Archidiacono Ravennati, ut in præsentia Episcoporum, & de ipsorum consilio definiret, quod per ipsum Dominum Archiepiscopum debet reiterari visitatio per Provinciam Ecclesiæ Ravennatis.*

IV. Ita visitationes Provinciarum per Metropolitanos etiam iterebantur, mira consensione cum Conciliis Provincialibus mox habendis, eaque sanè fructuosissima. Concilii Tridentini Patres, *Sess.24. c.3.*, certos limites præscripserunt potestati Archiepiscoporum in his Provinciæ perlustrationibus, vetito, ne eas adgrederentur, etiam post visitatas Diœceses suas, nisi caussis manifestis, & in Concilio Provinciæ probatis. *A Metropolitanis verò etiam post plenè visitatam propriam Diœcesim, non visitentur Cathedrales Ecclesiæ, atque Diœceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita & probata in Concilio Provinciali.*

In Concilio Turonensi anno 1583. statutum est, *Art.12.*, ut Metropolitanus suos inviseret Suffraganeos primo, aut altero suæ promotionis anno, semel saltem dum superstes ageret, quò de eorum fide, moribus, regimine certior ipsemet fieret; referret verò ad Concilium Provinciæ, si quid emendandum reperisset. Nec obstrepit Decretum istud Tridentino, cum non impellat Metropolitanos ad visitandas Ecclesias vel Diœceses Suffraganeorum, sed ipsos tantùm Episcopos.

V. In Generali Cleri Gallicani Conventu Melodunensi luculentissimè multa decreta sunt de visitandis per Metropolitanos Provinciis Ecclesiasticis: Excitantur quippe illi, *De Eccles. visit.*, ad observanda religiosiùs quæ Innocentius IV. præcepit decreto suprà laudato: utque accuratissimè inquirant, an Episcopi resideant in Diœcesi quisque sua; an prædicationi incumbant; an Apostolicæ sanctitudinis aliquid redoleat in eorum vita; quam rationem teneant conferendorum & Ordinum & Beneficiorum; an Confessionibus excipiendis præpositi, an Pœnitentiarii, an Officiales illi, sint huic muneri pares ad animarum salutem; an Generales eorum Vicarii & Presbyteratu initiati sint, & inculpatæ vitæ; an virtutum exemplis circumfulgeant; an Canones Ecclesiæ, Regnique leges studiosè sectentur. Hortabatur denique celeberrimus is Conventus Metropolitanos, ut Canonicam distringerent authoritatem in eos Episcopos, quorum dignitati non responderet innocentia morum; ne inulta abire sinerent eorum crimina, & vel ad Concilium Provinciale, vel ad Summum Pontificem referrent vulnera ea graviora, quibus mederi ipsi frustra tentassent. *Inter alia de his diligenter inquirent, An Episcopi resideant in suis Diœcesibus, an prædicent verbum Dei, an ita vivant, ut Apostolus præscripsit, quemadmodum in Ordinibus ac Beneficiis conferendis se gerant; an idoneos audiendis Confessionibus puniendisque excessibus Pœnitentiarios ac Officiales deputent; an Vicarios generales in temporalibus ac spiritualibus tales elegerint, qui in Presbyteratus Ordine constituti, bonum & à Diœcesanis, & ab iis, qui foris sunt, testimonium habeant. An antiquos Canones Regnique instituta observent. Moneantur verò, ut Christiana libertate Episcopos suffraganeos Ecclesiis scandalum afferentes arguant, & eorum delicta corrigant, & quæ pro tempore corrigi non poterunt, ad Synodum Provincialem referant. Et si quod sit hujusmodi, quod graviori authoritate reformandum erit, Sedi Apostolicæ denuntient.*

VI. Postrema hac clausula adeundæ Sedis Apostolicæ, ubi ex incurrunt difficultatum moles, quæ nisi summa quapiam authoritate disjici non possint: refricatur nobis memoria B. Caroli Mediolanensis Archiepiscopi, qui Romæ cum ageret, Pon-

ti-

tificem incitavit ad delegandos Apostolicos Visitatores. Nec in Provincias tantùm, quæ temporali Sedis Apostolicæ domioio subjiciuntur, ut hactenus factitatum fuerat, sed in alias etiam quaslibet ad explorandam nimirum Episcoporum vitam, diligentiamque in Tridentinis decretis servandis, & in reliqua Ecclesiastica disciplina. Lubens assensus est Pontifex, ipsumque Carolum designavit ad visitandam Provinciam Mediolanensem, & saltem adeunda primaria quæque oppida Provinciæ tam vastæ. Hæc ex Giossano, *Giossano. L.3. c.6. 7. 9. L.5. c.12.*, qui innumerabili quadam lætitia perfusum fuisse Carolum testatur, quòd jam daretur innovare visitationes Metropolitanorum in suis Provinciis; antè tamen voluisse eum, ut Apostolicus Visitator Diœcesin suam Mediolanensem obambularet, quàm totâ ipsemet Provinciâ explicaret potestatem & functiones Apostolici Visitatoris. Postquam à delegato Visitatore Pontificis perlustrata fuit Diœcesis Mediolanensis, cœpitque ipse Carolus Provinciam peragrare, agnovit tandem vastiorem esse eam, quàm ut unus ipse ei visitandæ sufficeret. Eò adductus est, ut alios aliis Diœcesibus Apostolicos exposceret Visitatores. Nec iis se finibus coarctavit Caroli zelus. Expertus enim tam religiosam certamque suæ esse Diœceseos disciplinam, & tot munitam doctrina & pietate præstantissimis viris, quos sua ipse manu affinxerat, ut minùs jam necessaria ei esset vel industria, vel præsentia sua, à Pontifice impetravit Apostolici Visitatoris munus in Helvetiis & Rhoetis obeundum, ut illuc ipse pergeret, cum novellis hæreticis congressurus, eaque expugnaturus flagitia, quibus hæretica semper scatet insania. Tam piæ voluntati nulla re defuit Pontifex, unde & accinxit se Carolus ad Evangelicæ varietatis, morumque sanctimoniæ jubar Germanicis Provinciis inferendum. *L.7. c.1. 4.*

Anno 1571. Visitatores Apostolicos in Regnum Neapolitanum ablegandos designavit Pius V. Hinc jurgia sata cum Rege Hispaniæ, cujus ministri non sinebant, nisi ex permissione sua Apostolicos Visitatores officio fungi. Anno 1580. Gregorius XIII. Apostolicos Visitatores destinavit ad Cœnobia & Xenodochia, ad Clericos Monachosque plurium Orbis Christiani regionum. Misit & Constantinopolin, & ad Montem Libanum. Eo munere cum ornari Patriarcham Venetum Senatus ejus Civitatis percuperet, nec adduci posset Pontifex ut assentiretur, convenit tandem, ea ut potestas delegaretur Episcopo Veronensis Civitatis in ditione Venetorum sitę. *Spond. ann.1575. num.5. An. 1580. n.18. 20.*

De Prædicatione.

CAPUT LXXXIII. *P.1.l.2.c.44.*

De Prædicatione per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Inter Apostolicas Episcoporum functiones primarium locum obtinet Prædicatio. Probatur ex Scripturis.

II. III. Idem probatur ex Hilario & Hieronymo.

IV. Similiter ex Augustino, qui primus in Africa præsente Episcopo Presbyter prædicare cœpit. Multa in eam rem observantur.

V. An primus omnium Romæ prædicaverit Leo Papa. Duæ prædicandi rationes, simplex & elaborata, de plano & cum pompa. Probatur.

VI. VII. VIII. Plures ejusdem rei probationes. Exempla nonnulla utriusque generis Prædicationum.

IX. Prædicationes arte & studio expolita, non sine sacris sportulis.

X. Qua ratione prædicaret Augustinus.

XI. Itemque Chrysostomus.

XII. Et Augustinus & Chrysostomus Presbyteri concionati ex suggesta non sunt unquam, nisi Episcoporum jussu, ut coram Theologi.

XIII. Probatur diu antè Presbyteros concionatos fuisse.

XIV. Episcopis tamen persuasissimum esse debet, potissimum hoc esse Episcopatûs officium, prædicare, ex Ambrosio.

XV. Item ex Chrysostomo.

XVI. XVII. Quàm populares & ad vulgi patientiam accomodati fuerint hi Prædicatores, Augustinus, & Chrysostomus.

XVIII. Præstantissimè Julianus Pomerius de Prædicationibus Episcoporum.

XIX. Pulcherrima effigies Prædicationum Hilarii Episcopi Arelatensis.

XX. Frequentiores jam erant Conciones Quadragesimæ tempore.

XXI. Ratio nova prædicandi, legendis coram Homiliis Patrum.

XXII. Prædicandi jus potissimum penes Episcopum.

XXIII. Ideo & ex altiore suggestu concionabatur, quòd ea sit Cathedra Episcopalis.

I. NUlla Episcopis magis consentanea nunc functio, quàm prædicatio, quia & nulla olim Apostolis. Verbum ipsum, Sapientia sempiterna Patris, ubi se nostræ mortalitatis exuviis amicivit, primus utique fuit & Princeps Ecclesiæ Prædicator & Episcopus, delegatus à sempiterno Patre in terras Apostolus, & Prædicator Evangelicę veritatis: *Evangelizare pauperibus misit me. Luc. 4 18.* Ab eo missi Apostoli, ut ipse à Patre, Præcones veritatis: *Et fecit ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret illos prædicare. Marc.3. 14.* Redivivus denique ex mortuis, & sua illos potestate, sicut & functione induens, sola verbi prædicatione complexus videtur fuisse, & sua, & illorum omnia officia: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Mar.16. 14.* Altissimè id Paulus imbiberat, ubi ajebat, *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare. 1. Cor.18.* Cum in vicem & munus Apostolorum successerint Episcopi, sunt ergo & ipsi Principes & primarii ministri Evangelicæ Prædicationis.

II. Hilarius in explanandis his Apostoli verbis, *Ut potens sit exhortari ad doctrinam sanam*: paris necessitatis esse tradit in Episcopo doctrinam & sanctitatem: sibi enim uni prodest sanctitas, si doctrinę præsidiis destituatur: doctrina facilè contemnitur, nisi pretium illi faciat vitæ sanctimonia. *Cum & innocens sibi tantum proficiat, nisi doctus sit: & doctus sine doctrina sit authoritate, nisi innocens sit.* Jubet ergo Apostolus, interprete idoneo Hilario, *L.8. de Trin.*, illum demum numeris suis omnibus absolutum haberi debere Præsulem, qui & doctrinam virtutibus illuminet, & virtutes ornet doctrina. *Perfectum Ecclesiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis instituit, ut & vita ejus ornetur docendo, & doctrina vivendo.*

III. Episcopum ab Apostolo *Doctorem* nominari observavit Hieronymus, *L.1. ad Jovin. Epist. ad Ocean.*, eo quippe fieri, ut ne cæteræ virtutes infructuosæ sterilesque sint. *Doctorem. Nihil enim prodest conscientia virtutum frui, nisi & creditum sibi populum possit instruere.* Et alibi: *Quod doctri-*

pa

na à Sacerdotibus expetatur, & veteris præcepta sunt legis, & ad Titum plenius scribitur; Innocens enim & absque sermone conversatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Et in Epistola ad Paulinum: *Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest, & quantum ædificat ex vita merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat.*

IV. Ambrosius teste & olim auditore Augustino, diebus Dominicis omnibus concionabatur ad populum. Sic enim ille in Confessionibus. *L.6. c.3. Et eum quidem in populo verbum veritati rectè tractantem audiebam omni die Dominico.* Jam suprà memoravimus, Valerium Hipponensem Episcopum, gente Græcum, cum non satis expeditè Latino sermone concionari posset, id muneris demandasse Augustino præter consuetudinem Africanarum Ecclesiarum, ubi Episcopus solus prædicandi officio fungebatur *contra usum & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum*: ut loquitur Possidius. *Cap.5.* Ei exemplo accomodaverunt se alii quoque Africæ Episcopi, ut ipsis præsentibus Presbyteri prædicarent. *Accepta ab Episcopis potestate Presbyteri nonnulli coram Episcopis populis tractare cœperunt Verbum Dei*: ut idem ille ait. Authoritatem innovationi à se factæ conciliabat Valerius ab exemplo Orientalium Ecclesiarum. *In Orientalibus Ecclesiis id ex more fieri sciens.* Enimvero Alexandriæ tantum docet Socrates, *L.5.c.21.*, ex occasione Arii hæresiarchæ, interdictos fuisse Presbyteros munere concionandi. *Quia etiam Alexandria non concionatur Presbyter, qui mos eo tempore initium habuit, quo Arius perturbavit Ecclesiam.* Quo eodem loco idem Scriptor testificatur, Episcopos Presbyterosque interpretari publicè solitos Scripturas Sacras, Cæsareæ in Cappadocia & insula Cypro, Sabbato & Dominico die vesperascente: *Cæsarea Cappadocia & in Cypro die Sabbati & Dominico semper sub vesperum accensis lucernis Presbyteri & Episcopi scripturas interpretantur.* Assentitur & Sozomenus, *L.7. c.19.*, Alexandriæ moris fuisse, ut solus Episcopus verba è suggestu faceret ad populum, quod cœptum esset, cum pestiferum virus cœpit Arius eructare. *Alexandria solus Episcopus concionatur. Quam consuetudinem cum antea non fuisset, introductam esse ferunt, ex quo Arius Presbyter, de doctrina fidei disserens, nova dogmata invexit.*

Sed illud multò magis stupendum, quod refert Sozomenus, Romæ nec ab Episcopo, nec à quoquam alio prædicatum fuisse: *In eadem urbe nec Episcopus, nec alius quisquam in Ecclesia populum docet.* Idem refert & Cassiodorus in Historia Tripartita. Quibus Sozomeni displicet doctrina, sermones Sanctissimi Papæ Leonis illis objectam. At reponunt alii non perorasse ad populum Leonem Papam nisi post tempora Sozomeni: nec vel sermonibus Leonis vel ex homiliis Gregorii Magni Papæ inferri posse quidquam, nisi tunc temporis alios Romæ viguisse mores. Præcepta Liberii Papæ ad sanctissimam virginem Marcellinam, sororem Beati Ambrosii, cum ipse die Christi natalitio, in Ecclesia Beati Petri Romæ velo consecrationis illam donavit, propius sanè accedunt ad præcepta privatim instillata, quàm ad sermonem populo habitum. Ideo & ab Ambrosio, qui ea in tertium librum de Virginibus contulit, vocantur non aliter, quàm *beatæ Memoriæ Liberii præcepta.* Quin & illud facilè deprehenditur, ejus sermonis Liberii ad Marcellinam, præcepta quidem & sententias Liberii esse, at stylum & verborum contextionem Ambrosii: qui non ita sanè immutatis verbis retulisset sermonem quempiam Leonis Papæ.

V. Non abludit ergo à vero, aut à verisimili, usque ad tempora Leonis Papæ, contentos fuisse Præsules Romanos familiaribus ejusmodi præceptionibus, ut sævientibus fiebat persecutionibus, sine apparatu, sine pompa: plana & humili, non splendida ordinatione. Et sanè nulli prorsus superstites sunt sermones, non Pontificum modò Leone anteriorum, sed Episcoporum quorumlibet, qui prioribus talibus sæculis, vel medio etiam sæculo quarto floruerunt.

Sunt qui opinentur, concionatos nunquam fuisse Presbyteros ante Augustinum in Occidente, & Chrysostomum in Oriente. Hoc porrò illi utuntur argumento; nec Tertulliani, nec Hieronymi, nec Ruffini, nec Clementis Alexandrini ullos prorsus sermones, vel homilias ad nostras manus devenisse, cum tot alia eorundem literarum monumenta supersint, ex quibus & eruditionis ubertas, & eloquentiæ vis ea eminet, quæ non potest non admirationi esse. Sed præter quam quod ei sententiæ obstrepunt, quæ suprà ex Possidio, Socrate & Sozomeno prolata sunt levissimo ea nititur argumento, & quod facillimè evertatur. Nec ulli enim nobis residui sunt sermones ejus ætatis, non Ignatii, non Irenæi, non Eusebii Cæsariensis, non Athanasii, non tot aliorum splendidissimorum tunc Luminum. Post Epistolas Cypriani libelli sunt, vel Tractatus, non sermones. Scribebantur illi Tractatus, & evulgabantur, non publicè recitabantur. Nec Apostolis curæ fuit Prædicationes suas scriptis mandare, & ad posteros transfundere. Fidelibus abundè esse videbatur, ut Christianæ veritatis sacramenta, Apostolico ore personantia, immortalibus animi suis tabulis inscriberent. Sed & illud finitimum verò est, & Apostolos, & Episcopos; & Presbyteros, qui prioribus his sæculis concionabantur, sermones effudisse extemporaneos, inornatos, ex abundantia cordis, & plenitudine intima charitatis. Si enim vetuerat Christus, ne quid meditatum afferrent, ut vel tyrannos refellerent, vel fidei cœlestia eis dogmata explanarent: fore enim ut non ipsi, sed eorum ore Spiritus ipse veritatis loqueretur, quin & ejusmodi aliquid auguramur, ubi sermonem illi vel ad infideles, vel ad fideles habebant.

VI. Nulli ergo antiquiores ad nos trajecti sunt sermones, quàm Gregorii Nazianzeni; quòd nec Præcones Evangelici eos scriptis consignarent, nec fideles eos adnotari curarent, & compilare; quòd & his, & illis non ea viderentur esse nisi familiaria & extemporanea colloquia, aut præcepta simplicius inculcata, quæ moris non est chartis illini, aut publicari. Si quæ supersint homiliæ Origenis, id eo factum est, quòd ea redundet sacræ eruditionis copia, ut ne ab eo quidem pronunciarentur, nisi postquam eas scriptis mandasset. Qui artem, qui ornamenta, qui pigmenta eloquentiæ homiliis sui addiderit, primus fuit Gregorius Nazianzenus, aut inter primos. Iden nec ambigere quisquam potest, quin ante illæ ab eo & meditatò, & operosè scriptitarentur, quàm pronunciarentur. Narrat ipsemet se pronunciante, fuisse qui palam, qui clam calamo linguam ejus, notisque assequi conarentur. *Valete sermonum meorum amatores, & calami, tam perspicui, quàm occulti. Orat.32.* Nec dissimulat ipse, studere se eloquentiæ inter concionandum, ut quo posset cumque modo æmularetur Apostolicas conciones, non verbis, sed factis & miraculis cœlestem quandam vim & eloquentiam ostentantes. Chrysostomo videbantur Apostoli & eloquentia, & miraculis claruisse, quò pudor incuteretur eis Episcopis, qui cum miracula patrare in potestate non haberent, ne cogitabant quidem de parando eloquentiæ subsidio: quin & ab Apostolo Paulo patrocinium sibi inconsideratissimè accersebant. *Cum Paulum constet*

tum

tum ante miraculorum editionem, tum in mediis ipsis miraculis magnam adhibuisse eloquentiam. De Sacerd. L.4. c.7.

VII. Ubi verba fecit Socrates de Attico Constantinopolitano Episcopo, illum ait conciones suas accuratissimè elaborasse, ac perpolisse, tum diligenter mandasse memoriæ, antequam publicè recitaret: postea autem augescente & usu, & fiducia, cœpisse ex tempore coocionari, accomodatiùs ad populum, & incultiùs: unde nec ejus conciones unquam ita comptas, aut graves fuisse, ut ad posteros trajicerentur. *Primum cum Presbyteri gradum obtinuisset, conciones, quas summo studio confecerat, ad verbum ediscens, in Ecclesia recitavit. Postea crebro usu & diligentia majorem audaciam adeptus, ex tempore concionari cœpit, rationemque docendi magis popularem secutus est. Verùm ejus conciones non ejus generis fuere, ut merito vel ab auditoribus studiosè perdiscerentur, vel monumentis mandarentur literarum ad posteritatem. L.7. c.2.* Hinc perspicuè confirmantur, quæ à nobis dicta sunt superiùs de Concionibus duplicis generis, aliis incomptis & popularibus, aliis studiosiùs elaboratis & scripto mandatis, cujusmodi fuere Leonis Papæ sermones, qui oos in banc conjecere disputationem.

VIII. Duo verò illa concionandi genera apertius Socrates discriminat, ubi de Chrysostomo verba facit: *L.6. c.4. Conciones tum ab eo in lucem editæ, tum à Notariis exceptæ, illo è suggestu recitante, in omnium manibus sunt, &c.* Cum verò alibi, *L.5. c.22.*, ait Alexandriæ quarta quaque & sexta feria publicè legi Scripturas & explanari: *Leguntur Scripturæ, & Doctores eas interpretantur*: & Cæsareæ in Cappadocia & in insula Cypro Episcopos & Præsbyteros interpretari Scripturas Sabbato & Dominico semper die, accensis lucernis, *Accensis lucernis Presbyteri & Episcopi Scripturas interpretantur*: facilè nobis ille suadet has conciones omnes zeli plus habuisse, quàm studii, & nec arte meditatas fuisse, nec io posteros transfusas.

IX. Longè aliter existimandum est de coocionibus duorum Asiæ Episcoporum; Antiochi & Severiani, qui Constantinopolin profecti sermones tota arte & contentione animi elucubratos proounciarunt, publicæ morum emendationis minùs illi quidem ut videtur cupidi, aut famæ, quàm pecuniæ; quod & ex animi sententia illis processit. Audiendus hic Socrates. *L.6. c.10. Cum se sedulò exercuisset, & multas contexuisset conciones Severianus, Constantinopolin contendit, postquam audierat Antiochum Constantinopoli in Ecclesiis docendo magnam pecuniæ vim collegisse.* Ubi perspicis jam tum inolitum morem, ut stipendii aliquid Concionatoribus exolveretur: utque Episcopi omnes majoribus in Civitatibus, maximè autem, in urbe Regia passim concionarentur. Hierosolymis concionabatur Epiphanius, & Origenis errores assectasque concerpebat, cum Joannes Episcopus Hierosolymitanus immisso Archidiacono silere illum jussit. Quid id enarravit Hieronymus, *Ad Pammach. adve. error. Joann. Hier.*, obstupuit ipse, quòd ne Presbytero quidem unquam prædicandi Episcopus os obturasset. *Qui hoc unquam coram plebe Presbytero suo imperavit Episcopus?*

X. Non minùs concionanti, quàm calamum stringenti applaudebatur Augustino, ut perhibet Possidius, qui & addit, non à Catholicis tantùm promiscuè & hæreticis conciones ejus fuisse furtivo calamo exceptas, & ootis mandatas, quæ celeritate sua loquentem assequerentur: sed non rarò publicatas fuisse eadem expolitas arte & ratione, qua libri operosiùs concinoati evulgantur. *Libros ejusdem, sive tractatus mirabili Dei gratia procedentes ac profluentes, instructos omni rationis copia atque authoritate Sanctarum Scripturarum, ipsi quoque hæretici concurrentes, cum Catholicis ingenti ardore audiebant; & quisquis ut potuit & voluit, Notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebantur, excepta describebant.* Et paulò infrà: *Per idem tempus coram Episcopis ber illi jubentibus, qui plenarium totius Africæ Concilium Hippone agebant, de fide & Symbolo Presbyter adhuc Augustinus disputavit. C.7.* Quod advertit Possidius in librum *de Fide & Symbolo*, quæ mera concio primum fuit: & quòd universim ait, ab Augustino publicè recitatos fuisse *libros, sive tractatus*, approbari facillimè posset ingenti omninò copia operum, tum Augustini, tum cæterorum Patrum, quorum conciones ad posteros traductæ sunt, Epistolarum, vel librorum forma & nomine indutæ. Nemo nescit Romæ quondam pervagatissimum fuisse, ut vel publicè, vel in selecto amicorum, doctorumque cœtu recitarentur, quæ quisque summa animi, summa eloquentiæ contentione elaborasset.

XI. Ut sermonum autem suorum splendore & fama Occidentalem orbem illuminavit Augustinus, teste ibidem Possidio, ita & Chrysostomus Orientalem. Uno Presbyteratûs gradu uterque tum eminebat; unius Episcopi jussu & vice uterque tum concionabatur; denique utriusque ea fuit & eloquentiæ vis, & sacræ eruditionis ubertas, ut conciones eorum posteris sæculis illuminandis commendarentur. Audi ut de Chrysostomo disserat Palladius. *Permansit bis senis in officio Presbyterii Antiochenam Ecclesiam vita munditia illustrans, partim audis spiritus recreans. Agebat vices Episcopi in prædicatione verbi Dei, omniumque corda mirabili facundia, Scripturarum dulcedine ornata ad se rapiebat. Quàm multos, quàm pulchros, quàm necessarios plenosque utilitatis tractatus ediderit, quis referre sufficiat?*

XII. Nullo præstantius argumento proditur, quàm unius Episcopi propria fuerit prædicandi functio & potestas, quàm horum exemplo duorum toto Occidente, & Oriente tum doctissimorum, tum Sanctissimorum Presbyterorum, qui concionati interim tamen sunt nunquam nisi speciali mandato Episcopi, ejusque delegatione & vice, eos sibi tum substituentis, ad Apostolicum id munus implendum. Ita perspicuè modò Possidius & Palladius Flaviano Episcopo suo Chrysostomus integras servabat homilias quasque celeberrimas & de eo ad populum agens, *Doctoris* cum encomio decorabat, cujus magisterio ipsemet promiscuè cum populo subesset. *Hom.3. in verba Isaiæ Vidi. Dom. & Tom.5. pag.61.*

XIII. Nec dubitari à quoquam potest, quin singulari Augustini & Chrysostomi præstantia eloquentiæ & religionis adducti fuerint Valerius & Flavianus, totam ut concionandi Provinciam illis mandarent. Sed ut ab errore, quo occupati fuere abducamus eos rursum, qui non ante hos ullis Presbyteris idem concionandi munus delegatum fuisse ab Episcopis somniarunt: præter superiora in contrarium testimooia, vide quid B. Paulinus scribat in Carmine de vita Beatissimi Martyris & Presbyteri Felicis. Com vivere enim desiisset Nolanus Episcopus, fervebant plebis studia, ut Felix illi sublegeretur, quod Prædicatoris partes in ea ipse Civitate sustineret. *Felicis nomen totum balabat ovile, quem Confessoris redimebat adorea Christo, quemque salutiferum spondebat lingua Magistrum.* Contrà tendere felix, ut Quintus Presbyter eligeretur, ut qui ordinatione Presbyteratûs senior esset. Itaque electus est Quintus, à quo Felix Prædicatoris munere usque fungi jossus est. *Ergo sub hoc coram Felix Antistite vixit Presbyter, & crevit meritis, qui crescere sede noluit. Ipse illum tanquam*

quam minor omnia. Quintus observabat, & os linguam Felicis habebat. Ille gregem officio, Felix sermone regebat. Natalis.

XIV. Nec segnius tamen desudandum erat Episcopis, etiam hactenus inexpertis, etiam doctorum Presbyterorum copia abundantibus, ut ipsimet primariam hanc Apostolici ministerii sui partem implerent. Intellexit Ambrosius, & palam professus est eisi inopinus, invitus, imparatusque ad Episcopatum raptus fuisset, & docere ea jussus, quæ nunquam addidicisset; non posse se tamen muneri deesse docendi, quæ nondum didicerit, docendi simul & discendi. *Cum jam effugere non possimus officium docendi, quod nobis refugientibus imposuit Sacerdotii necessitudo, &c. Ego raptus de tribunalibus atque administrationis infulis ad Sacerdotium, docere vos cœpi, quod ipse non didici, itaque factum est, ut prius docere inciperem, quàm discere. Discendum est igitur mihi simul & docendum, quoniam non vacavi antè discere. Offic. l.1. c.1.* Si Provinciæ Præses ad Episcopalem raptatus ex improviso sedem, vastissimi Episcopatûs occupationibus innumeris immersus, suis sibi tamen vigiliis & insatigato labore tantum otii peperit, si tantum temporis studiique in sacras literas insumpsit, ut & Episcopales ad populum conciones haberet frequentissimas, & præclarissimis scriptis Ecclesiam illustraret & locupletaret universam: quo vel ignaviam suam, vel ex ignavia inertiam tegunt prætextu, qui non Episcopatûs fuga, sed solo Episcopalium laborum fastidio famosi sunt?

XV. Fusissimè idemque eloquentissimè Chrysostomus libro quarto de Sacerdotio prosecutus est, quanta & eruditione & eloquentia affluere, quantâ zeli flamma ardere debeant Episcopi, ut munere verbi fungantur, quod Episcopale potissimùm munus est. Consecratio, immolatio, dispensatio Corporis Christi est illa quidem divina quædam & pertimescenda functio. Sed veritatis, quæ Christus ipsemet est, & Evangelii dispensatio, nec honoris minùs præ se fert, nec sanctimoniæ & terroris, quàm ejus Carnis. Si Paulo Apostolo aures fidemque adjiciamus, prædicatio ipsa sacrificium est, & Verbum Divinum ensis est penetrabilior omni gladio ancipiti, quo Plebes innumeræ Deo mactantur Patri, quo fideles singuli, hostiæ viventes, peccato moriuntur, & Deo in sempiternam hostiam laudis reviviscunt. Ideo & Paulus uno eodemque verbo, *leitourgia*, & Prædicationem, interprete locupletissimo Chrysostomo, & Eucharistiam declaravit. *Ipsum enim mihi Sacerdotium est, prædicare & evangelizare. Hanc offero hostiam. Hæc dicens, illorum mentes erigit, ostendens quod hostia sunt. Machæra siquidem mea, inquit, Evangelium est, prædicationis videlicet sermo. Ut fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata per Spiritum Sanctum. Chrysost. in Ep. ad Rom. hom.29.*

XVI. Pulcherrimè ab eodem Chrysostomo patefactum est, quanto distent intervallo Prædicator & Orator, eloquentia Pastoris Evangelici & Declamatoris; ubi proponit sermones suos variis interpolare interrogatiunculis, ut ex auditorum responsis intelligat, an probè ceperint, animoque mandaverint, quæ dicta sunt. Eodem referri potest, quod idem habet in sermonibus ad populum Antiochenum, *In Ep. ad Heb. Ora.4.*, statutum jam sibi esse eosdem usque inculcare sermones, & in unum pertonare, idemque vitium, donec illud ex eorum animis & ore extirparit. Illa demum est Pastoris prædicatio, quæ non sibi gloriæ fumos & rumores aucupetur, sed ovium salutem, & hanc unam degustet ex fidelium resipiscentia gloriam atque oblectationem.

XVII. Eodem se animatum & extimulatum spiritu probabat Augustinus, *De diversis Serm.111. c.21.*, cum Scripturarum Codicem in manus sumebat, Lectoremque se agebat simul & Prædicatorem: illud certissimus ad Prædicatoris laudem uberius fore, quod ad audientium salutem fuerit conducibilius. *Sed ex ipso codice audite. Propterea enim non tantùm disputatoris, sed etiam lectoris fungor officio; ut sermo ille noster Sanctarum Scripturarum authoritate fulciatur, non humanis suspicionibus super arenam ædificetur, si fortè aliquid non memoriter occurrerit.* Docet alibi Augustinus elegisse se aliquando Psalmum breviusculum, ut eum commentando concionaretur, & Lectori mandasse, ut eum sive prælegeret sibi, sive præcineret statim concionaturo; at cum Lector alium inopinatò eamque longiorem prælegisset, visum sibi esse obsequendum tempori, vel potius providentiæ Numinis, & in materiam oblatam sermocinandum. *Psalmum nobis brevem paraveramus, quem mandaveramus cantari à Lectore; sed ad horam quantum videtur perturbatus, alterum pro altero legit. Maluimus ergo nos in errore Lectoris sequi voluntatem Dei, quàm nostrum in nostro proposito. In Psal. 138.*

Hinc planè intelligitur, sanctissimorum illorum Præsulum conciones bene multas ejus generis fuisse, ut qui rariùs aut leviter præmeditati ad eas accederent. Hujus enim Augustini concionis ab imparato tunc effusæ, perquam simillimæ sunt cæteræ ejus omnes, præter paucissimas, quæ sua brevitate, stylo pressiore, se ipsæ clamant accuratiore calamo, & diligentia non pœnitenda conscriptas fuisse. Nec secus est de Chrysostomo ominandum. Et nihilo tamen segnius urgebat idem Chrysostomus, ut Evangelici Præcones, ac præ cæteris Episcopi, disciplinis sacris abundè, & eloquentia instructi essent; quanquam in optatis esset, ut eorum & eloquentia & eruditio in populos exundare posset, torrentis instar sponte sua, nullo aut minimo labore sese effundentis.

XVIII. Pulcherrimè verò Julianus Pomerius edisserit, ut Pastores, qui lacte & lana ovium abutuntur ad vitæ sustentationem suæ, vicissim & ipsi spiritali & necessario pastu recreare eas debent: ut hoc illud sit pascendi gregis officium, cui Ecclesiastico Beneficio suo astringuntur. *Gregem Domini pascendum Pastores facti suscepimus, & nos ipsos pascimus, quando non gregum utilitati prospicimus, sed quid foveat & augeat nostras voluptates attendimus. Lac & lanas oviam Christi quotidianis oblationibus ac decimis fidelium gaudentes accipimus, & curam pascendorum gregum ac reficiendorum, à quibus perverso ordine volumus pasci, deponimus. De vita contempl. l.1. c.21.* Nec in præteritis relinquam quod ille subdit, tantò majore in culpa esse Episcopos, si penitus conticescant, quantò proclivius ipsis est, illas officii sui partes implere familiaribus sermonibus & præceptis, quibus vitæ sanctitudo pondus addat. *Nec verò se per imperitiam Pontifex excusabit, quasi propterea docere non valeat, quòd ei sufficiens & luculentus sermo non suppetat; quando nulla alia Sacerdotis doctrina debet esse, quàm vita; satisque auditores possint proficere si à Doctoribus suis quod vident specialiter fieri, hoc sibi etiam simpliciter audiant prædicari; dicente Apostolo: Etsi imperitus sermone, sed non lingua. Ibid. c.23.*

Satis docta Episcopi concio censetur, quando fide & fervore illuminatur: satis eloquens est, quando morum resplendet innocentia. Eo periclitantur, qui singulari pollent sermonis elegantia Prędicatores, ne famæ magis suę amplificandę, quàm Ecclesię ędificationi studeant. *Unde datur intelligi, quod non se debeat Ecclesia Doctor de accurati sermonis ostentatione jactare, ne videatur Ecclesiam Dei*

non

non velle ædificare, sed magis se quanta sit eruditionis ostendere.

Decentiùs exornatur concio Episcopi lacrymis, quàm floribus: illumque auditorum gemitus magis delectare debent, quàm plausus. *Non igitur in verborum splendore, sed in operum virtute totam prædicandi fiduciam ponat, non vocibus delectetur populi acclamantis sibi, sed fletibus: nec plausum à populo studeat expectari, sed gemitum. Lacrymas, quas vult à suis auditoribus fundi, ipse primitus fundat; & sic eos compunctione sui cordis accendat.* Denique nemo sanus à Pastore elegantiam & munditias sermonis desiderat, sed doctrinę puritatem, zeli fervorem, & omnia denique ad auditorum patientiam & utilitatem temperata. *Tam simplex & apertus, etiam minùs Latinus, disciplinatus tamen & gravis sermo debet esse Pontificis, ut ab intelligentia sui nullos quamvis imperitos excludat, sed in omnium audientium pectus cum quadam delectatione descendat.*

XIX. Scriptor vitæ Hilarii Episcopi Arelatensis brevi quasi tabula delineavit, quę à nobis hactenus dicta sunt omnia, dum in Hilario expingit germanam Evangelici Concionatoris effigiem, cui familiare est, pro re nata, & tumentem deprimere eloquentiam, & humilem exaggerare orationem; qui Christianę fastigium sapientię ad doctorum stuporem ostentat & summa quęque Theologię placita ad vulgi accommodat captum; qui quę arte & studio parari possunt ornamenta, minimè aspernatur, & qui his humanę industrię pręsidiis, cælestis cumulum luminis spiritûsque superfundit; qui denique doctos & indoctos ab ore suo pendentes habere & retinere novit, ut dies Festos aut totos, aut maxima ex parte cum ipso agant, sine fastidio, & non sine uberrimo fructu. *Temporalis verò ejus prædicatio, quantum flumen eloquentia habuerit, quas sententiarum gemmas sculpserit, aurum supernorum sensuum repererit, argentum splendentis eloquii abundaverit, descriptionum varias picturas, & rhetoricos colores expresserit, ferrum spiritalis gladii, acumen in truncandis hæreticorum venenatis erroribus exercuerit, non dicam dicere, sed ne cogitare me posse protestor; sedilibus præparatis in jejunio ab hora diei septima usque in ejus decimam, epulis plebem spiritalibus saginabat, pascendo esurire cogebat, esurientes nequaquam pascere desistebat. Si peritorum turba defuisset, simplici sermone rusticorum corda nutriebat, at ubi instructos supervenisse vidisset sermone, vultu pariter in quadam gratia insolita excitabatur, seipso celsior apparebat: ut ejusdem præclari Doctores temporis, qui suis scriptis meriti summi claruere, Silvius, Eusebius, Domnolus, admiratione succensi, in hæc verba proruperint: Non doctrinam, non eloquentiam, sed nescio quid super homines consecutum. Surius 5. Maji c.6.* Hæc præstantissima est Hilarii Arelatensis Episcopi Concionum forma, de qua coævus Scriptor ibidem perhonorificè testabatur, sola illum ab Augustino antiquitate superari potuisse. *Si Augustinus post Hilarium fuisset, judicaretur inferior. Ibidem.* Quod lubens equidem vel ad elegantiam sermonis solam deflexerim, vel ad populi gustum & judicium, cui ferè ille concionatur plus sapit, qui posterior venit.

XX. Id verò adnotat ejus vitæ Scriptor, jejunio dicatos dies, eosdem & Concionibus sacratos fuisse. Apparet ergo jam tum frequentissimas fuisse Quadragesimali tempore Conciones. Leonis certè Magni bene multæ sunt ad Quadragesimæ & ad Passionis hebdomadas diesque. *De Passione Serm. 1.3.7.* Insinuatur quidem alicubi, binas tantùm per hebdomadas singulas à Leone habitas Conciones, Dominica die & feria quarta. Sed ne tam frequenter, quàm alibi moris erat, concionaretur Leo, in causa erant innumerabiles summi Pontificatûs sollicitudines.

XXI. Agemus proximo post capite de ratione illa singulari concionandi, recitandis è suggestu opusculis Sanctorum Patrum, quorum sanctimoniam & doctrinam immortalitati consecraverat Posteritas. Ejusmodi aliquid subodorari mihi videor in Concilio Calchedonensi, *Act. 10.*, ubi in legendis eis, quæ gesta fuerunt adversùs Ibam Episcopum Edessenum, mentio fit Sabæ Diaconi, qui recitabat Scripta beati Ephræmi, quique fama erat & sapientia propè singulari. *Sabas Diaconus, qui scripta B. Ephrem per loca singula profert, vir inter Syros sapientissimus.* Quin & Hieronymus fidem facit pluribus in Ecclesiis legi publicè solita B. Ephræmi scripta. *Ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem Scripturarum publicè in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitentur. De Scrip. Eccles.*

XXII. Ante calcem hujus capitis assentiamur rursus necesse est Paulo & Augustino, Pastoribus Ecclesiarum proprium id esse decus, & singularem prærogativam, ut Magistri sint Ecclesiarum & Doctores. *Pastores & Doctores eosdem puto esse, ideo cum prædixisset Pastores, subjunxit Paulus Doctores, ut intelligerent Pastores ad officium suum pertinere doctrinam. Epist. 59.* Ita Augustinus ex Paulo, cui accedit & Leo Papa, *Epist. 62.*, dum prædicandi primariam potestatem penes unum Episcopum esse tradit. *Præter eos, qui sunt Domini Sacerdotes, nullus sibi jus docendi & prædicandi audeat vindicare, sive ille sit Monachus, sive laicus, qui alicujus scientiæ nomine glorietur.* Ita Leo ad Maximum Episcopum Antiochenum, & ad Theodoretum Episcopum Cyrensem.

XXIII. Ne illud quidem à verisimili recedit, eminentissimæ Episcoporum dignitati id honoris & cultûs habitum fuisse, ut cathedra Concionatoris excelsior emineret in Ecclesia, nec concionibus interesset populus, nisi stans. In describenda B. Cypriani ordinatione Prudentius, *Peristeph.*, Doctorem illum simul & Episcopum appellat, & in sublimem illum attolit sedem, utroque ut suspicor, nomine & jure. *Usque Episcopale provehitur solium Doctor, caput & sedile summum.* Qui idem in historia sanctissimi martyris Hippolyti, Ecclesiam his verbis delineat: *Fronte sub adversa gradibus sublime Tribunal tollitur, Antistes prædicat unde Deum.* Molestè ferebat Augustinus in Ecclesiis Africanis stare plebem universam concionante Episcopo, & probabat magis trans mare positas illas Ecclesias, ubi sedebant etiam auditores omnes, ne defatigatione corporis tabesceret & mentis attentio. *Longè consultiùs in quibusdam Ecclesiis transmarinis non solùm Antistites sedentes loquuntur ad populum, sed ipsi etiam populo sedilia subjacent, ne quisquam infirmior stando lassatus à saluberrima intentione avertatur, aut etiam cogatur abscedere. De Catech. rud. c. 13.*

CAPUT LXXXIV. *P. 2. l. 2. c. 67.*

De Prædicatione, sæculo VI. VII. & VIII.

I. In ea cardo est Episcopalis ministeri. Exempla Fulgentii & Cæsarii.

II. Ut Episcopis importunus immineat Cæsarius, quo Prædicationi se dedant.

III. Cujusmodi essent Cæsarii sermones. Vel invitos retinet Ecclesia auditores.

IV. Ubi vires illum pristina senem destituere, homilias suas per Presbyteros & Diaconos recitari coram jussit.

V. Homilias suas in Europam omnem dissemi-nabat.

VI. Ne somni quidem & noctis silentio, zelus & vox ejus opprimi poterat.

VIII. Exempla alia Nicetii, Sulpitii Dulcis, Elegii.

VIII. Gregorium Magnum non ætas ingravescens, non ægritudo corporis, non Pontificales sollicitudines à concionando retardabant; vel ab elucubrandis concionibus, quas alii recitarent.

IX. Facere sibi Gregorius, aliisque Episcopis subjiciebat exemplo Apostolorum, qui plura singuli regna Christo subegerunt.

X. Arctissimam quoque suggerebat necessitatem, atterna plebium saluti invigilandi, quorum donis temporalem ipsi vitam sustentabant.

XI. Denique aut afflicto pectori levamenti aliquid adferret, utque attentiores faceret auditores: cœpit sermones suos interpungere interrogationibus & responsionibus.

XII. Ex his autem fontibus haurienda sunt Conciones, Scripturis, Canonibus, Monumentis, & vitis Patrum, jejuniis vigiliis, oratione indefessa.

XIII. Necessitas concionandi saltem Dominico die, in Gallia & in Oriente.

I. MUtæ torpent, & quasi exanimes jacent Visitationes & Synodi, nisi crebris concionibus vegetentur, quod idem ferè constat de cæteris quoque Apostolicis Episcoporum functionibus. His ergo potissimum præstantissimi quique Episcopi studium, industriamque suam omnem dicaverunt. Beatus Fulgentius quamquam & multis aliis & gravissimis avocaretur occupationibus, commentabatur tamen, dictabat, & publicè recitabat Prædicationes, Ecclesiastica sapientia refertissimas. *Catholica Ecclesia singularis Magister & Doctor, quamlibet inter varias occupationes, hic in Africa parum vacaret; plurimos tamen Ecclesiasticos sermones, quos in populis diceret, scribendo dictavit.* C.20. Ita Ferrandus Diaconus in ejus vita. Cæsarius Arelatensis Episcopus, quo primum die in eo se Apostolico fastigio locatum vidit, temporales omnes rerum Ecclesiæ curas in Diaconos suos transfudit, ut totum se in lectionem Scripturarum, in orationem, in Prædicationem immergeret. Audi vitæ ejus Scriptores coætaneos. *Vita ejus c.5. 7. Ipse verò, rejecta omni & cura & sollicitudine terrestri, instar Apostolorum, culturæ soleciam dispensationi Diaconorum commissam voluit, seque totum verbo Dei, & lectionibus, atque sacris concionibus addixit.* Quin & privati congressus Cæsarii Ecclesiasticis tractatibus æquari posse videbantur, multa suavitate & familiaritate delibuti illi quidem, sed non mediocris ad æternorum amorem spargendum utilitatis. *Adventantes ad ipsum Episcopos, Presbyteros, quoscumque divini Ordinis Ministros, cives & extraneos post salutationem & preces, paulisper de communi, vel privata suorum salute, & statu interrogare solebat: mox verò spiritualibus correptis, disserebat de umbris & vanitate præsentium, de vita cœlestis sempiterna beatitudine, &c.* Verè Episcopales hi erant congressus, ubi post officiosas salutationes, initium ducebatur à prece, pro antiquo usu, non Monachorum & Clericorum tantum, sed & fidelium omnium; precem excipiebat tractatio familiaris de sempiterna vita; denique neminem tunc vel pudebat, vel pigebat Episcopum, statim verba fieri, & interrogari se de moribus regulisque sanis Christianæ conversationis.

II. Indefesso cæteris quoque Præsulibus zelo imminebat Cæsarius, ut eos, Pastoresque Ecclesiarum omnes incenderet ad concionandum, eo fervore, ea instantia & assiduitate, quæ nomini muneríque suo responderet. *Ipsos quoque functos Episcopos, & cæteros Ecclesiarum Præfectos graviter & acriter admonebat, ut spiritualem alimoniam plebi commissæ indesinenter suppeditarent, &c. Ibidem.*

III. Scopus ergo & ipse stylus concionum Cæsarii eò totus ferebatur, ut charitatis & compunctionis ignibus corriperet animos audientium. *Conciones pissimas, & ad animos compungendos aptissimas, temporis & festis diebus congruentes introduxit & instituit. Ibid. c.8.* Ubi animadvertit fidelium aliquos concionum ejus, vel prolixitate, vel aculeatis increpationibus fatigatos Ecclesia excedere ante finem: primum quidem gravissimè illos objurgavit, tum verò januas Ecclesiæ occludi jussit: quo factum est, ut postea fugaces illi ipsi uberrimas et egerint gratias de vi saluberrima, quam sibi fecisset. *Hæc de causa sæpissimè ostia, lectis Evangeliis occludi jussit, donec propitio Deo ipsi gratularentur, ea coercitione se profecisse, qui solebant esse fugitivi. Cap.12.*

IV. Ubi obrepente senio, & hebescente memoria, jam sermones ediscere & pronunciare non potuit, per Presbyteros & per Diaconos suos recitari eos fecit; ajens, *Cap.28.*, qui inter Missarum & Officiorum sacrorum solemnia recitarent Scripturas, & Christi ipsius sermones, necnon & Apostolorum & Prophetarum; posse ab iis etiam vel suos, vel Augustini, & Ambrosii recitari sermones. Ex quo ab illo concludebatur, nulla se vel umbra excusationes tueri posse Episcopos, qui non eam saltem tam expeditam amplecterentur concionandi ad populos rationem. *Docuit memoriter, quandiu potuit, altaque voce semper in Ecclesia prædicavit. In quo tam pia atque salubris ejus provisio fuit, ut cum ipse pro infirmitate jam non posset ad ipsum officium peragendum accedere, Presbyteros atque Diaconos imbueret, atque statueret in Ecclesia prædicare. Quo facilius nullus Episcoporum ab hanc se necessariis cunctis exhortatione, cujuscumque impossibilitatis excusatione suspenderet, dicens; Si verba Domini & Prophetarum, sive Apostolorum à Presbyteris & Diaconis recitantur, Ambrosii, Augustini seu parvitatis meæ, vel quorumcumque Doctorum Catholicorum à Presbyteris & Diaconis quare non recitentur!* Cum vel in maxima Mysteriorum solemnitate Diaconi Evangelia legant, ecquid causæ erit, ut non & commentationes Patrum & Episcoporum in eadem publicè recitent Ecclesia? *Quibus data est authoritas Evangelium legendi, credo & licitum esse homilias servorum Dei, seu expositiones Canonicarum scripturarum in Ecclesia recitare.*

V. Præter prædicationes in Mysteria fidei, & in dies festos, erant & Cæsario sepositæ quædam Conciones in alia & alia vitia acriores, & in reliquias tunc quasdam residuas superstitionum paganicarum. Has quò latius manarent & prodessent, non publicè tantum prædicavit, sed privatim etiam lectitavit, communicavit volentibus, invitis pene obtrusit, in Franciam, in Gallias omnes, in Italiam, Hispaniamque desseminavit, evolantibus in Occidentem omnem charitatis ejus igniculis: *Prædicationes ita paravit, ut si quis Advenientium peteret, non solum non abnueret impartiri, sed etsi minimè suggesserit, ut debeat accipere, offerret et tamen, & impertiret, ipseque legeret. Longè verò positis in Francia, in Galliis, atque in Italia, Hispania, diversisque Provinciis constitutis, transmisit per Sacerdotes, quod in Ecclesiis suis prædicari facerent. Cap. 28.*

VI. Ita æternorum charitate inflammatus Cæsarius, æstuabat, ut omni loco, omni tempore, Verbum Dei volentibus, repugnantibusque ingereret, his importunus, illis opportunus, omnium amantissimus, & complurimos tandem ex his illisque ad Dei, suique amorem ipsius convertens:

Nam

Nam illud quam sanctum & dulce erat, quod per diem infessabiliter, opportunè, importunè, nolentibus, volentibusque Verbum Dei ingereret. L. 2. c. 19. Imbuta autem usque adeo erat cœlesti veritatis fonte anima Cæsarii, ut ne somnus quidem eam inde avelleret, aut impetum ejus æstumque ad æterna retardaret. *Frequenter etiam in sopore positus, de futuro judicio, vel de æterno præmio prædicabat. L. 2. c. 2.*

VII. Venio ad Beatum Nicetium Trevirensem Episcopum, qui nullo non die concionabatur ad plebem, & medicamenta saluberrima aspergebat spiritalibus eorum animæ vulneribus. Seviores aliquando ejus objurgationes iniquo ferebant animo iniquissimi viri quidam, & in medicum, velut in hostem infremebant. Ille infracto & excelso animo stabat, & instabat magis, magisque, nec officio usquam deerat, ut qui sempiternas ex his persecutionibus sibi coronas desponderet. Audiendus hic nunc nobis Gregorius Turonensis in vitis Patrum. *C. 17. Quotidie prædicabat sacerdos populis, denudans crimina singulorum, & pro remissione deprecans assiduè confitentium. Unde adversùs eum sæpius odii virus exarsit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerumque se persecutoribus ultro obtulit, & gladio exerto cervicem præbuit; sed nocere ei Dominus non permisit: Valuit enim pro justitia mori, si persecutor fuisset infestior. Ajebat enim: Libenter moriar pro justitia.*

Sequebatur B. Sulpitius cognomento Dulcis, Archiepiscopus Bituricensis, Apostolorum tum indefessam prędicandi instantiam constantiamque, tum sanctissimam sanctissimamque simplicitatem. Vix una, aut altera diei hora respirare, spiritumque recipere ei dabatur, vel tantisper vacare à sollicitudine fidelium omnium & Catechumenorum; postremò cum devexa jam ætate occupationum multitudini & moli par non esset amplius, adscivit sibi Coadjutorem, cui prædicandi munus delegavit. Ita quippe Scriptor ejus vitæ apud Surium: *die 17. Jan. c. 18. In verbo disseminando Apostolicam æmulabatur simplicitatem &c. Ingravescente ætate, cernens omnibus se non posse sufficere, neque eorum, qui quotidie ad nostram Religionem teadusebantur, institutioni posse vires afferre necessarias, quæ quidem illum adeo solebant habere occupatum, ut vix horæ unius spatio respirare permitteretur, dum à prima luce, usque ad profundam vesperam ab aliis semper ad alia avocaretur, hoc nimirum illi consultissimum fore visum est, ut uni ex Primoribus regionis illius, Vulferento nomine, viro jam exactè & accuratè instructo partem sui demandaret officii, divinique Verbi committeret ministerium.*

Pernumeravimus alibi barbaricas regiones, quas beatus Eligius Noviodonensis Episcopus mitissimo Evangelii jugo subjecit Prędicationum suarum æstu. Vir Apostolicus inter fideles & infideles palmas venabatur sanguine suo tinctas. Sed intrepidus ejus zelus non tam irritabat, quàm deterrebat veritatis Evangelicæ hostes, quo factum est, ut ab eo coronaretur, qui scrutatur corda, & ipsa præmiatur vota. Audi Audoenum vitæ ejus scriptorem, virum laudatissimum utique, & sanctissimi viri laudum vitæque Scriptorem. *O quoties ob veritatis assertionem, paratam habuit mortem, fecissetque satis votis, si contulisset sors temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit præstare martyrium, gloriam tamen Martyrii non amisit. L. 2. c. 3.*

VIII. Quanquam omnium Ecclesiarum sollicitudine gravaretur Gregorius Magnus, ne ipse quidem solutum se judicabat necessitate prędicandi, quando cum orbis terrarum universus commendatus fuisset Apostolis, ut Evangelica prædicatione ab ipsis illuminaretur, tantò sollicitus illi & expeditius verbo Dei & animarum saluti instarent.

Ubi per effætam valetudinem Gregorio jam licuit concionari, homilias tum ipse suas dictavit, & per alios in publicum efferri jussit. Unde Joannes Diaconus in ejus vita: *L. 2. c. 18. Et ipse simul disserens, dum adhuc eloqui prævaleret, viginti Homilias Evangelii coram Ecclesia diverso tempore declamavit. Reliquas verò ejusdem numeri dictavit quidem, sed lassescente stomacho languore continuo, aliis pronunciandas commisit.*

IX. Qui cæteros incendebat, eo ipse inflammescebat Gregorius exemplo Apostolorum, qui prędicationibus suis tot gentes barbaras & infideles imperio veritatis subjugarunt. *In illo tanto examine, Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas, post se Achaiam, ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam in conspectum sui Judicis conversam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cum igitur tot Pastores cum gregibus suis ante æterni Pastoris oculos venerint, nos miseri quod dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus, qui Pastorum nomen habuimus, & oves, quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus. In Evang. Hom. 17.* Archiepiscopis & Episcopis Sardiniæ Canonum in eos rigorem à se distringendum comminatus est, si quos posthac superesse sciret in Diœcesibus eorum rusticos idololatriæ deditos. *Si cujuslibet Episcopi Paganum rusticum invenire potuero, in Episcopum fortiter vindicabo. L. 3. Ep. 26.*

X. Non temperabat Gregorius à lachrymis, cum in vasta & opulenta messe operarios spectabat tam paucos, & tam ignavos. *Ad messem multam operarii pauci sunt, quod sine gravi mœrore loqui non possumus: quia etsi sunt qui bona audiant, desunt tamen qui dicant. Ecce mundus Sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde invenitur operator: quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officii non implemus. In Evag. Hom. 17.* Omnium ille oculis subjicit, qui de altari vivunt, quam arcto & insolubili obligentur vinculo, æternitatis cibum fidelibus suppeditare, quorum oblationibus vitam tolerant. *Sed quid nos, ô Pastores, agimus: qui & mercedem consequimur, & tamen operarii nequaquam sumus? Fructus quippè Sanctæ Ecclesiæ in stipendio quotidiano percipimus, & tamen pro æterna Ecclesia minimè in prædicatione laboramus. Pensemus cujus damnationis sit, sine labore hic percipere mercedem laboris. Ecce ex oblatione fidelium vivimus, sed quid pro animabus fidelium laboramus? Illa in stipendium nostrum sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt: nec tamen contra peccata eadem vel orationis studio, vel prædicationis, ut dignum est, insudamus. Ibidem.*

XI. Mira sunt ingenia charitatis, miræ artes. Lassescente pectore cœperat Gregorius conciones suas alicujus vicaria voce & opera proferre ad vulgus. At auditores tum expertus somnolentos & minus attentos, quàm dum ipsemet concionaretur, secum ipse statuit Evangelicum textum explanare, non perpetuo sermone, nec enim per vires tam licebat, sed variis interrogationibus & responsionibus interpuncto. Ea arte speravit & suum pronunciandi laborem levari posse, & audientium excitari attentionem. *Multis vobis lectionibus, fratres charissimi, per dictatum loqui consuevi; sed quia lassescente stomacho ea, quæ dictaveram, legere ipse non possum: quosdam vestrûm minus libenter audientes intueor. Unde nunc à memetipso exigere contra morem volo, ut inter sacra Missarum solemnia, lectionem Sancti Evangelii non dictando, sed colloquendo edisseram. Sicque excipiatur, ut loquimur. Quin collocutionis vox corda torpentia plusquam sermo le-*

 cti-

ctionis excitat, & quasi quadam manu sollicitudinis, ut evigilent, pulsat. In Evang. hom.21. Nec à concionando vel sic destitit Gregorius, quamvis fracta in dies magis & debilitata voce, à paucis exaudiri posset. *Quia à multis audiri non valeo, loqui inter multos erubesco. Sed hanc in me verecundiam & ipse reprehendo. Quid enim? Numquid si multis prodesse nequeo, nec paucis curabo? Hom.22. Ibidem.*

XII. Erumpebant veluti torrentes quidam cælestis doctrinæ & veritatis ex Gregorii pectore, iisque evertebantur obices omnes ægritudinum corporalium. In Concilio Toletano XI. Episcopis commendatum est, eo se divino fonte ut copiosissimè diluerent, in lectitandis usque Scripturis, cum nisi ex ipsorum abundantia non possint in populos rivuli cælestium dogmatum effluere. *Ut qui officium prædicationis suscepimus, nullis curis à divina lectione privemur. Nam quorundam mentes Pontificum ita torporis otio à lectionis gratia secluduntur, ut quid doctrina subditis exhibeat gregibus, non inveniat præco mutus. Insistendum ergo semper erit majoribus, ut quos sub regiminis sui cura tenetur, fame Verbi Dei perire non sinant. Can.2.*

In scaturigines ipsas supernæ hujus sapientiæ digitum intendit Isidorus Hispalensis Episcopus, ut affatim hinc hauriant Concionatores, & agrum Ecclesiæ Catholicæ infundant & fœcundent. Scripturas videlicet, Canones, Scripta Vitasque Patrum, maximè autem jejunia, vigilias, preces. *Cunctos ad bonum opus doctrina & opere provocet Episcopus, cui etiam scientia Scripturarum necessaria est. Quia si Episcopi tantùm sancta sit vita, soli sibi prodest, sic vivens, &c. Cujus præ cæteris speciale officium est, Scripturas legere, percurrere Canones, exempla Sanctorum imitari, vigiliis, jejuniis, orationibus incumbere. De Eccles. Offic. l.2.*

XIII. Regio Edicto à Guntramno Rege jussi sunt Episcopi operam navare, ut Dominici dies & Festi religiosiùs observarentur, iisque potissimum cælestem Verbi Divini panem abundè porrigerent: denique ubi necessum esset, publicorum Judicum præsidio uterentur, ut frangeret terror pœnæ, quos non alliceret promulgatæ per Prædicatores pietatis & religionis suavitas. *Ad vos ergo Sanctissimi Pontifices! quibus divina clementia potestate paterna concessit officium, in primis nostra sermo dirigitur serenitatis, sperantis, quod ita populum frequenti prædicatione studeatis corrigere, &c. Vos Apostolici Pontifices, jungentes vobiscum Consacerdotes vestros, & filios seniores Ecclesiæ, ac Judices locorum, ita universam populi multitudinem constanti prædicatione corrigite, ut & bene viventes mysticæ adhortationis sermo mulceat, & excedentes ad vitam recti itineris correctio Pastoralis adducat. In Edicto confirmat. Conc. Matisc. II.*

Eandem Episcopis legem præscripsit Trullana Synodus, ut diebus singulis in suis concionarentur Ecclesiis, & Dominicis saltem diebus tam necessario munere fungerentur. Porrò plebi ut Christianæ ne celebri sui insomnia obtruderent, sed cælestia Scripturarum alimenta offerent, & editorum à Sanctis Patribus commentariorum delicias. *Quod oportet eos, qui præsunt Ecclesiis, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis, omnem Clerum & populum docere pietatis & recta religionis eloquia, ex divina Scriptura colligentes intelligentias & judicia veritatis, &c. Sed & si ad Scripturam pertinens controversia excitata fuerit, nec eam aliter interpretentur, quàm quomodo luminaria & Doctores Ecclesiæ suis scriptis exposuerunt. Can.19. 20.* Ab eodem Concilio exauthorati sunt Episcopi, qui extra Diœceses suas concionarentur, & in Presbyterorum ordinem dejecti, ut qui alienæ messis appetentes essent, suæ incuriosi.

CAPUT LXXXV. *P.3. l.2. c.69.*

De prædicatione Verbi Divini sæculo VIII. IX. & X.

I. Ex Conciliis probatur potissimum & primarium Episcoporum officium in Verbi prædicatione versari.

II. Episcoporum est muneris, Dominico die quolibet & Festo concionari.

III. An solas Patrum homilias promulgare debeant lingua vernacula.

IV. Concilia sub Ludovico Pio habita, uti & sub Carolo Magno, Episcopos omnes ad concionandum stimulabant.

V. Sub Carolo Calvo eadem vigebat sollicitudo. In Adventu jam & Quadragesima creberrimæ tum erant conciones.

VI. Conquirendus erat Episcopo peritissimus quidam Theologus, qui Presbyteros præceptis imbueret concionandi.

VII. Delegandi & ab eo erant Concionatores in omnem Diœcesen.

VIII. Intentata Episcopis depositio, cessantibus à concionando.

IX. Prædicabant & Parochi, quod familiariter poterant.

X. Inter Græcos etiam docendi & prædicandi Episcopales maximè sunt partes.

XI. Soli Episcopi concionandi potestatem largiuntur.

XII. Minùs probabatur oratione funebri Episcopum fungi.

I. Cum Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, idemque Martyr, ad Fulradum Archicapellanum Pipini Regis literas daret, paucis ante obitum suum diebus, ut impetraret Lulli discipuli & Collegæ sui subrogationem in suam sedem; apertissimè declarabat, Episcopum ritè esse non posse, nisi ut unà sit Prædicator, & Doctor & Magister Cleri, Populique. *Lullum constituere facias Prædicatorem & Doctorem Presbyterorum & Populorum. Spero, quod in illo habeant Presbyteri Magistrum, & Monachi regularem Doctorem, & populi Christiani fidelem Prædicatorem & Pastorem. Conc. Gall. tom.2. p.8.*

II. Concilii verò Arelatensis VI. Patres Episcopos monitos voluere, & ignorantia scatere errores & noxas innumerabiles, maximè verò Prælatorum, qui spondent & in se recipiunt Doctores se fore populorum, quas sustinere partes minimè possint, nisi nocturna diurnaque manu Scripturas versent & Canones. *Quia ignorantia est mater cunctorum errorum, & maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas admonet Paulus, dicens ad Thimotheum: Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Sciant igitur Sacerdotes Scripturas Sanctas & Canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos tam fidei scientia, quàm operum disciplina. Can.3. Anno 813.*

Eodem anno habitum est Concilium Moguntinum, à quo constitutum est, ut Dominico & quolibet Festo die prædicet Episcopus, aut suo ipse marte, aut per Vicarium, ubi minùs ipse poterit, utpotè absens, vel ægrotans, vel quacumque alia justa causa. *De officio prædicationis, si fortè Episcopus non fuerit in domo sua, aut infirmus est, aut alia aliqua causa exigente non voluerit, nunquam tamen desit diebus Dominicis, aut Festivitatibus, qui verbum Dei prædicet, juxta quod intelligere vulgus possit. Can.25.*

In

In Concilio Remensi II. quod eodem anno habitum est, jussi sunt Episcopi totos se abdere in studia sacrorum Codicum, Canonum, Patrum, & ad viam rationemque illam accommodare conciones suas, quam secuti sunt Sancti Patres, ad infimæ plebis intellectum sese demittentes. *Ut Episcopi diligentiùs operam dent, lectioni divinæ incumbant, id est, Canonicis libris & opusculis Patrum, & verbum Dei omnibus prædicent. Ut Episcopi Homilias & Sermones Sanctorum Patrum, prout omnes intelligere possint, secundùm proprietatem linguæ prædicare studeant.* Can.14. 15.

III. Hoc ultimo Canone admoneri videntur Episcopi, ut solas Sanctorum Patrum homilias ad plebem declamitent, idque lingua vernacula, immo illa ipsa, quæ vulgo ipsi & fæci plebis usitata & notissima est. Ut nemo jam usque adeo hebes & absurdus sit, cui non fidei & salutis placita instillentur. Concilium Turonense III. eodem quoque anno congregatum aliquanto etiam disertius id ipsum præcipit. *Can.17. Visum est unanimitati nostræ, ut quilibet Episcopus habeat Homilias, continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur, &c. Et ut easdem homilias quisque apertè transferre studeant in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quò faciliùs cuncti possint intelligere quæ dicuntur.* Latinè tunc sciebant & loquebantur in Galliis honestiores quique; Vulgus aut Teutonicè, quàm Franci linguam ex Germania antè sua in Gallias intulerant; vel Romano sermone, qui idem ipse Latinus erat, sed multò mendosior, inquinatior, & prorsus adulterinus. Is Francicus nunc sermo à nobis dicitur, postquam excidit nostris jam de vulgo & de compito Francis, tum Latinus purus putusque, tum Teutonicus sermo. Certum est ergo illud his Conciliis optatissimum fuisse, ut ipsa vulgi voce & lingua ad vulgus Episcopi concionarentur, ut eorum servirent intelligentiæ, quantumvis abhorreat insana sæculi sapientia ab hac sui dejectione.

Verùm in eodem jam priùs Concilio, *Can.23. 24.*, excitati fuerant Episcopi, ut Scripturas studiosè pervolutarent, memoriæque mandarent, maximè Evangelia, & Epistolas Paulinas: *Non solùm crebrò lectitent, sed etiam quantum possunt, memoriæ studeant commendare.* Ut Patrum explanationes in Scripturas commentarentur, Canones, & Librum Gregorii Pastoralem. Denique vitam ita constituerent, ut hæc perpetua esset, eaque efficacissima prædicatio. Quæ omnia in unum Canonem, *Can.1.*, compegit Cabilonensis Synodus III. eodem anno habita.

IV. Sacerdotali zelo suo Carolus Magnus stimulos addidit Episcopis Galliarum omnibus, ut pristinum Apostolicarum concionum fervorem inter se innovarent. *Conc. Gal. Tom.2. p.434. Capitul. l.1. c.109.* Nec de eo ardore remisit Ludovicus Pius, cum ipsis statim Regni sui primordiis Episcopos admonuerit officii sui in concionando: *Episcopos monemus, ut sive per se, sive per Vicarios pabulum Verbi Divini sedulò populis annuntient.* In Concilio II. Aquisgranensi, *Can.2. 3. 4. 5. 6.*, rursus faces additæ Episcopis anno 836. ut toti essent in lectitandis Scripturis, Canonibus, Regula Pastorali B. Gregorii. *Convenit insuper Sacerdotali ministerio scire formam Evangelicam, documenta Apostolica, Canonum instituta, nec non Regulæ Pastoralis, &c.*

V. Enixissimè Concilium Meldense anni 845. Carolum Calvum interpellavit, *Can.28.*, ut permitterentur Episcopi Adventûs & Quadragesimæ tempore suis in Ecclesiis residere, ut interim incumbere possent prædicationi, & elidendis serpentium undique vitiorum fibris. Hinc ergo conjicies non immeritò, jam tum frequentissimas fuisse per Adventum & Quadragesimam conciones, & Episcopos ipsos usitatissimè iis partibus functos fuisse. *Ut ergò magnificentia liberiorem libertatem Episcopis tribuant, maximè in sacratissimis temporibus Quadragesimæ & Adventûs Domini, &c. Episcopi autem concessum otium in officiosum convertant negotium, studentes prædicationi, & correctioni &c.*

VI. Jussi sunt in hoc eodem Concilio Episcopi peritum secum habere Theologum, qui Parochos, & cælestium dogmatum disciplinis imbuat, & ad concionandum fingat formetque. *Ut quisque Episcopus talem juxta se pro viribus habere decertet, qui juxta sincerissimum & purissimum sensum Catholicorum Patrum de fide & observatione mandatorum Dei, seu & prædicationis doctrina Presbyteros plebium assiduè instruat & informet: ne Domus Dei vivi, quæ est Ecclesia, sine lucerna Verbi Divini remaneat.* Can.35.

VII. Cum enim Presbyteri substituti sint & quasi Vicarii Episcoporum, qui greges suos, sibique à Deo creditos, Presbyterorum, opera linguaque erudiunt, ministerioque regunt: consentaneum prorsus est, ut illos ipsimet divinis imbuant documentis, edoceantque, quæ ab illis populi cælestia Sacramenta sint edocendi. Ea videtur fuisse in sententia Concilium III. Valentinum anni 855. *Ut unusquisque nostrùm, sive per se, sive per aliquem, vel aliquos ex Ministris Ecclesiæ fideliter doctos, ita verbum prædicationis tam in urbe, quàm foris in plebibus exhibeat, ut omninò eis admonitio & exhortatio salutaris deesse non possit. Quia ubi verbum Dei fidelibus non ministratur, quid aliud quàm vita animæ subtrahitur?* Can.16.

VIII. In Concilio Ticinensi anno 850. intentatum videtur, *Can.5.*, fuisse depositionis fulmen in Episcopos, qui non saltem diebus Dominicis & Festis torporem excuterent, & ad populum concionem haberent. A' San-Gallensi Monacho narratur Carolus Magnus Regni sui Episcopis diem præstituisse, ante quem nisi in Ecclesia Cathedrali sua concionarentur, Episcopali sede ejiciendi omnes essent. *Præcepit religiosus Carolus Imperator, ut omnes Episcopi per latissimum Regnum suum, aut ante præfinitum diem, quem ipse constituerat, in Ecclesiastica Sedis Basilica prædicarent, aut quicumque non facerent Episcopatûs honore carerent. L.1. c.20.* Quidquid istud erat minarum, ad exitum perductum fuisse minùs probabile est. Sed eò id pertinet, ut hinc Imperatorii zeli instantia deprehendatur; hinc quàm inexorabili concionandi necessitate Episcopi constringerentur.

IX. Ne ipsi quidem Parochi à concionandi vinculo liberi sunt, sed muneri satisfacere possunt ratione non paulò faciliore. Jubet Theodulphus Episcopus Aurelianensis, *Capit. Theod. c.28.*, ut omni temporis puncto præsto & parati sint ad edocendos Parochianos; ut qui ex Scripturis, velut ex fonte luminum, copiosiùs hausere, hi doctrinæ suæ rivulos in audientium pectora diffundant; cæteri regulas saltem pietatis simpliciores, & ad componendos mores necessarias instillent; ut si quid ipsis præsentibus peccari viderint, correptionem incunctanter adhibeant, nunc suavius, nunc asperius, perinde, ut res flagitabit: hinc ille denique argumentatur, qui prædicare, arguere, corripere, & proximo in hunc modum prodesse non possit, esse omninò neminem. *Hortamur vos paratos esse ad docendas plebes. Qui Scripturas scit, prædicet Scripturas, Qui verò nescit, saltem hoc quod notissimum est, plebibus dicat; Ut declinent à malo, & faciant bonum, inquirant pacem, &c. Nullus ergo se excusare poterit, quod non habeat linguam, unde possit aliquem ædificare. Mox enim ut quemlibet errantem viderit, prout potest, & valet, aut arguendo, aut obsecrando, aut increpando, ab errore retrahat, & ad peragendum bonum opus hortetur.*

Idem

Idem statutum est in Concilio Arelatensi VI. anno 813. ut in Ecclesiis suis Parochi conciones haberent; ubi tamen non dissimulatur, nedum satis eum usum convaluisse. *Providimus etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solùm in Civitatibus, sed etiam in omnibus Parochiis Presbyteri ad populum verbum faciant, & ut bene vivere studeant, & populo sibi commisso prædicare non negligant*. Can.10.

X. Persuasissimum fuit & Græcis, qui Episcopi sint, eosdem necessariò Doctores & Magistros esse. Id apertissimè profitetur Balsamon, à quo & illud non inscitè additur, cum Presbyteri sublimibus & ipsi sedibus post Episcopum emineant, obligari & ipsos pro suo quoque modo eodem vinculo docendi fideles, suspendique debere, immo & exauthorari Episcopos, si cessent ab officio tam necessario. *Episcopalis dignitas in docendo consistit. Et omnis Episcopus debet docere populum pia dogmata, & statum orthodoxorum. Speculator enim ideo constituitur, ut quæ sui sunt populi attendat, & ideo Episcopus est appellatus. Porro autem etiam Presbyteri tales esse debent, quia etiam prope Episcopos sedent in superioribus cathedris. Episcopus ergo & Sacerdos qui non sic facit, sed negligenter est affectus, segregatur: sin autem in socordia perseverat, etiam deponitur. In Can.58. Apost.* Alibi verò ab eodem adnotatur Balsamone, prædicandi munus solis Episcopis primariò & principaliter addictum fuisse; si quibus autem in Urbibus & Ecclesiis sint alii ex officio Doctores & Prædicatores, precariò tamen ea potestate fungi, ut Episcopi Vicarios & delegatos. *Nota, quod populum docere solis Episcopis datum est, & magnæ Ecclesiæ Doctores jure Patriarchæ docent*. Inde est quod Ecclesiæ Constantinopolitanæ Doctores primas sedes occuparent post amplissimas Dignitates: quòd Patriarchæ dignitatem & personam repræsentarent; adde quod ex Doctorum Collegio deligebantur, quibus summæ ejus Ecclesiæ Dignitates conferrentur; denique Patriarcha mortuo eorum cessabat prædicandi potestas, quòd nemo possit vicem ejus obire, qui nusquam jam in terris sit. *Per docendi munera*, eis τα archonticia *provehuntur, &c. Propterea mortuo Patriarcha, nec ipsi docere possunt*.

XI. Illud quoque confirmat idem Canonum interpres, non tantùm laicos, sed & Clericos Monachosque concionari non posse, vel docere, nisi permittente Episcopo; quod ea potestate non donarit Christus nisi Episcopos, vel eorum delegatos. *Populum Domini docere & divina decreta interpretari, solis Antistibus à Divina Spiritus gratia concessum est, & iis, quibus ab illis permissum est, &c. Quoniam docere solorum est Antistitum. In Can. 64. Trull.* Et idem alibi rursus cum quæstionem eam excuteret; Eccur Constantinopolitanum Concilium sub Photio functionibus Episcopalibus quibuscumque interdixerit Episcopis, qui vestem & professionem induerint Monasticam, nec eadem lege constrinxerint Presbyteros. Respondet Presbyteros vi propria & majestate ordinis sui Doctores non esse; ideoque non tam operosum esse eorum, atque Monachorum functiones consociari. *Si quis de Sacerdotibus qui tondentur, rogaverit, quomodo post tonsuram sacrificant & non cessant, audiet non esse Sacerdotes Doctores; & propterea nec Canonem quidem in eis locum habere. In Can.2. Synod. Constant.*

XII. Non est ab instituto prorsus alienum, quod alibi censet idem Balsamon de Concionibus in laudem Optimatum, qui vitam cum morte commutassent, quo munere fungebantur aliquando Episcopi. Non erat illud sanè personæ, non erat dignitatis: unde & in Concilio quopiam Constantinopolitano confirmat Balsamon suspensos ab officio fuisse Episcopos, qui cum Missarum solemnia peregerint pro Magnatibus, vel Magistratibus fato functis, soluta post, vel stricta oratione laudes eorum declamitant. Sunt & ab eodem Concilio excommunicatione innodati Cantores Lectoresque, qui ejusmodi sæcularium virorum laudes in Ecclesiis decantaverint, adhibita etiam organorum modulatione. *In Synodo hujus Reginæ urbium diversa fuerunt edicta, significantia eos sacrorum celebrandorum suspensioni obnoxios esse Antistites, qui in Nobilium & Procerum defunctorum Memoriis sacrificant & dicunt laudatorias preces, cum Jambis, vel etiam soluta oratione. Multi hoc facere deprehensi sunt. Similiter & Synodali Edicto excommunicati sunt Lectores quoque, qui in iisdem Memoriis musica & organica Cantica cantillant, & pro Epitaphio Epitalamium celebrant. In Can.106. Carthag.*

CAPUT LXXXVI. *P.4.l.2.c.97.*

De Prædicatione post annum Christi millesimum.

I. Ex Beato Fulberto eligendus non erat Episcopus, qui concionari non posset.

II. Ex Petro Damiani danda non sunt ab Episcopis Parochia, nisi Presbyteris iis, qui plebes docere possint.

III. At cum vocem ei quadam intercepisset ægritudo, fateri coactus est luculentissima id genus esse prædicationis, vitæ sanctitudinem, & virtutum ingentium exempla.

IV. Ex Petro Blesensi & Thoma Aquinate, Pastores, quà Apostolorum successores, ovibus suis æternitatis alimenta subministrare debent.

V. Nuperæ etiam Concilia Episcopos adhortantur ad concionandum.

VI. Insinuantque Prædicatores omnes vices tunc Episcopi obire.

VII. Archidiaconi etiam ex officio in Ecclesiis Parochiisque sui Archidiaconatus prædicabant.

VIII. Decreta Concilii Tridentini, de necessitate inexorabili Episcoporum & Pastorum omnium, ut plebes doceant, per sese, vel per delegatos.

IX. Statuta Conciliorum Mediolanensium super eadem re, atque facilius expediri possit prædicandi munus.

X. Monita horum Conciliorum ad Prædicatores consultissima, & miram spirantia cœli sapientiam.

XI. Decreta eorundem Conciliorum super avitæ Episcopi potestate deligendi Prædicatores.

XII. Formula quædam prædicandi ab illis delineata, cujus hic luculentiora quædam monita promuntur.

XIII. Decreta nuperrimorum Galliæ Conciliorum de Concionatoribus.

XIV. Responsa Congregationis Concilii, circa jus designandi, & alendi Concionatoris Ecclesiæ Cathedralis.

XV. Responsa ejusdem de cæterarum Concionatoribus Ecclesiarum.

XVI. An Parochi concionari teneantur in forma.

XVII. Potest & Diaconis committi prædicandi munus.

XVIII. An committi posset Clericis inferioribus.

XIX. Exemplum Beati Caroli Episcopis omnibus proponitur.

XX. Cardinalis Bellarmini doctrina.

I. PRima eademque Summa Episcopalium, & Apostolicarum functionum est Prædicatio, cujus facultas, vel facilitas, quàm necessaria & Episcopis, omnium præstantissimè Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus docet in Epistola 88. ad

Ro-

Robertum Regem data, à quo interpellatus fuerat, ut suffragio suo Franconem juvaret ad Episcopatum Parisiensem. *Ex parte Celsitudinis vestræ dictum est nobis, quod domnum Franconem Parisiensi Ecclesiæ dare vultis Episcopum, & ad hoc peragendum nostræ humilitatis habere favorem.* Rescripsit autem Regi Fulbertus: Si idonea Franconi suppeteret concionandi facultas, si doctrinam moribus non dehonestaret, cum Episcopis, Apostolisque convenit, ut opere & sermone potentes sint; Regis se voto lubentissimè obsequuturum. *Nobis videtur, quia si Episcopus de quo agitur, aptus est Clericus, est optimè literatus, & ad sermonem faciendum agilis: in qua re decet Episcopos omnes esse, non minus, quàm in operatione potentes atque disertos. Unde si hoc fieri posse Canonicè, domni Archiepiscopi Senonensis, & Coepiscoporum nostrorum probavit sagacitas; nostrum etiam qui de hac discussione appellati non fuimus, habetis assensum. In nulla enim, quod bonum sit coram Domino, vestræ voluntati utimur contraire.* Quo responso piissimi Episcopi ad religiosissimum Regem omnes monentur, ut ne Episcopos optent, curentque creari ullos, nisi qui gemina ea freti sint eloquentia, verbi & vitæ. Fulberti ævo plebem & nobilitatem omnem tam densa occupaverat ignorantiæ caligo, ut Clerici soli literati essent, unde & apud Fulbertum idem sonant hæc verba, *Aptus Clericus, optimè literatus.* Ideo quantulacumque eruditione esset Clericus, facillimè ad Sacros Ordines promovebatur, quòd laicis omnibus plurimum semper præstaret, utpute prorsus illiteratis.

II. Indoluit Petrus Damiani Pastorum inferiorum imperitiæ stupendæ, qui ne terrifici quidem Sacrificii verba mystica satis intelligerent; nedum possent Concionibus suis idola conterere, quod muneris sui est, hoc est vitia quæque & flagitiosas cupiditates ex fidelium mentibus expugnare. *Per Episcopalis etiam torporis ignaviam jam nunc Presbyteri literarum reperiuntur expertes, ut non modò eorum, quæ legerint, intelligentiam non attingant, sed syllabatim quoque vix ipsa decurrentis articuli elementa balbutiant. Et quid jam pro populo in suis precibus supplicat, qui quod loquitur ipse, velut acteuus ignorat? L. 4. Ep. 14.* Ea erat horum imperitia atque hebetudo animi Presbyterorum, ut vix legere; nedum intelligere possent verba Missæ mysteriorum. Diximus suprà tam spissæ fuisse ignorantiæ sæcula, ut à sacris etiam & majoribus Clericis non aliud ferè desideraretur, quàm ut peritè legerent. Non tam clementer in eos consulit Petrus Damiani; illis quippe imputat flagitia ea omnia, quæ hac rerum divinarum imperitia aluntur, & quæ documentis, correptionibusque ejici ac expiari possent. *Ita nunc per Pseudo-Sacerdotum ignorantiam, qui docere Dei populum nesciunt, fieri dolemus; ut scilicet alii, quorum Deus venter est, & terrena sapiunt, luxuriam colant, alii avaritiam, alii rapinis, alii perjuriis deserviant.* Itaque nec Episcopos creari fas erat, nisi sacræ doctrinæ præsidiis abundè instructos, nec ab Episcopis Parochos institui, nisi qui plebem possent salutaribus & necessariis imbuere disciplinis. *Cum ergo per Sacerdotum vecordium imperitiam plebs indocta deperat, par fuerat, ut Episcopalis gravitas à talium se promotione suspenderet, nec alienos excessus in se temeraria præcipitatione transferret.*

III. Qua erat Petrus Damiani eruditionis sacræ copia, & salutis animarum charitate, instabat utique prædicationi, quandiu vires corporis suppetebant. At ubi illum vox destituit, tum Ambrosii & Gregorii exemptis ubi cœpit; & tum denuum etiam intellexit, morum innocentiam, longè efficacissimam existimari posse prædicationem; & exemplis, quàm verbis plura posse persuaderi. *Ego, cui per Sacerdotalis Ordinis gradum injunctum est prædicationis officium, vocis incommodum patior, atque idea ad satis faciendum plurima plebis auribus non assurgo. Sed dum Apostolica gratia Sacerdotes, Gregorium videlicet & Ambrosium fractum stomachum vocisque defectum conquerentes attendo, desperatione postposita mentem in statum vivida consolationis attollo.* Et paulò inferius: *Perfecto prædicatori duo sunt permaximè necessaria, videlicet ut sententiis doctrinæ spiritualis exuberet, & religiosa vita splendore coruscet. Quod si Sacerdos quispiam ad utrumque non sufficit, melior est vita procul dubio, quàm doctrina. Dulcior est quippe fructus operum, quàm folia nuda verborum. L. 8. Ep. 1.*

IV. Episcopalis muneris summam in Verbi prædicatione collocat Petrus Blesensis, cum rationabilium Christi ovium ille sit germanus pastus, de quo Christus ipse ad Petrum mandabat, cujus in locum quodam suo modo successere omnes Episcopi. *Pasce oves meas. Legimus Christum dixisse ad Petrum. Si amas me, pasce oves meas. Hæres es, & Vicarius Petri, pasce oves meas evangelizando, fac opus Evangelistæ & Pastoris, non erubescas Evangelium, si erubescendum non credis Pastoris officium. De instit. Episcopi.*

Scitè autem à B. Thoma Aquinate animadversum est, Christum præcepisse Apostolis, quorum in vicem Episcopi successere, ut prædicarent, & baptizarent; sed eo discrimine, quòd ipsa quidem prædicatio ab Apostolis ipsis esset deiungenda, potestas autem baptizandi inferioribus Ministris delegenda. Quod eo etiam prælineatum fuisse videri potest, quòd non baptizaret Christus ipse, sed discipuli ejus. Ejus autem discrepantiæ ratio inde utique repetenda est, quod ex doctrina & probitate baptizantis nihil prorsus manet in ipsum baptismum, manet autem mirum quantum in docentis prædicationem. *Utrumque officium docendi & baptizandi Dominus injunxit Apostolis, quorum vicem gerunt Episcopi; aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tanquam principalissimum. Unde & ipsi Apostoli dixerunt: Non est æquum nos relinquere verbum Dei & ministrare mensis. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, ut per alios exercendum. Unde Apostolus dicit: Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare; Et hoc ideo quia in baptizando nihil operatur meritum & sapientia ministri, sicut in docendo. In cujus etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli ejus. 3. p. q. 67. art. 2.*

V. A' Conciliis quoque & Pontificibus inculcata est Episcopis concionandi functio, ut quæ Episcopatûs sit propria. In Concilio Lateranensi IV. *Can.* 10. Innocentius III. *Extra. De Offic. Ord. c. 15.* Episcopis mandavit, quàm doctissimos ut eligerent, piissimosque viros, qui prædicandi & visitandi partes implerent, quando ipsi minus possent. *Episcopi viros idoneos ad Sanctæ prædicationis officium adsumant, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cum per se nequiverint, sollicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo.* Concilium Avenionense, *Can.* 1., anno 1209. Episcopos voluit diligentius incumbere ipsos, & alios impellere ad Prædicandi munia strenuiùs obeunda, postquam teterrimum tot novellarum hæreseon agmen eruperat. In Concilio Parisiensi, *Can.* 3., anni 1212. jussi sunt Episcopi majoribus saltem diebus Festis concionari.

VI. Hinc manifestissimum est nihil tam Episcopale, tam Apostolicum esse, nihil, quod tam illustrari desideret Præsulis ipsius privata eruditione, sapientia & religione, quàm prædicare. Unde nec id muneris obiri unquam fas fuit, nisi per Episcopos, vel Episcoporum Vicarios. Hæ vices

Epi-

Episcoporum demandari usitatissimè non debent nisi Presbyteris, quos Concilium Lateranense IV. vocat Coadjutores & Cooperatores Episcopi. *Quos Episcopi possint Coadjutores & Cooperatores habere in prædicationis officio*. *Can.*10. Sicut & Penitentiarii, qui instituti hic jubentur, Episcoporum Vicarii sunt in Confessionibus excipiendis. Cum verò non in urbe solum, sed & ruri velit hoc Concilium Prædicatores ab Episcopo institui: *Per amplas Diœceses, & diffusas, &c. Episcopi viros idoneos ad prædicationis officium assumant, qui vice ipsorum plebes sibi commissas visitantes, eas verbo ædificent & exemplo*. Hinc conjecerit aliquis, ideo ruri institui ab Episcopo concionatores debuisse, quòd necdum Parochi eam Provinciam plerique exercerent. Et certè beatus Thomas suprà à nobis laudatus, quanquam Parochos dicat. *Minores Principes Ecclesiæ, qui tenent locum septuaginta discipulorum*: propriam tamen illis & peculiarem adsignat baptizandi functionem, sicut & Episcopis prædicandi.

VII. Non facilè poterant hi jam ex officio Concionatores tam multis amplissimæ Diœceseos Ecclesiis pares esse. Inde est quod Concilium Biterrense anno 1333. sanxit ut Episcopi & quicumque jure gaudebant Archidiaconos instituendi, non alios instituerent, quàm qui & doctrina & religione ac pietate ita muniti essent, ut concionarentur. *Præcipimus ut tam Episcopi quàm alii præficiant tales Archidiaconos, qui zelum animarum habentes, sufficiant prædicare Clero & populo verbum Dei*. *Can.*9. Indubium est Archidiaconos ejus ævi Diaconos tantùm fuisse, & ipsa Conciliorum authoritate compellendos fuisse, ut Diaconatu saltem initiarentur. Hinc ergo liquidum fit Diaconis ipsis communicatum fuisse officium prædicandi, immo & ex officio Prædicatores fuisse, qui Diaconi tantùm essent. In Archidiacono enim Diaconi & Prædicatoris munus in unum quodammodo coalescebat. Sed & illud quoque liquidum est, in Archidiaconatûs tantùm sui finibus, & in Parochiis sui joris suam illos concionandi peritiam & potestatem explicasse.

Concilio Londinensi anni 1237. placuit, ut non ad populum tantùm & ad Clerum Archidiaconi concionarentur, sed & ad Parochos in menstruis Collationibus suis, ut celebrandorum Sacramentorum ritum eis explanarent. *Archidiaconi quoque in Decanatuum suorum Conventibus Sacerdotes maximè in his studeant erudire, docentes eos, qualiter circa Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam & Matrimonium debeant se habere*. *Can.*2. Ea erat tum temporis quidem propria Archidiaconorum authoritas, sed quæ olim delegari ab Episcopis soleret, ac denique longo sæculorum cursu in ordinariam potestatem excrevisset. Aliàs enim citra summum dedecus, rerumque & ordinis perturbationem non potuissent Archidiaconi in illud dignitatis & potestatis culmen supra Presbyteros, adeoque & supra Parochos evolare. Sed cum faciliùs occurreret unus aliquis insigni peritia, qui Archidiaconus crearetur, quàm eo ingenti numero, quo sunt Parochi; inde perfectum est, ut Episcopi Archidiaconos delegarent, jurisdictionis suæ illis plerasque committerent functiones, & ipsam quoque ruri per Parochias concionandi provinciam.

VIII. A' Concilio Tridentino, *Sess.*5. *c.*2. disertè pronunciatum est, Episcoporum palmare & primarium esse prædicandi munus, quo fungi teneantur ipsi, nisi legitimo prohibeantur impedimento. *Quia prędicatio pręcipuum est Episcoporum munus, statuit Sancta Synodus omnes Episcopos & alios Ecclesiarum Prælatos teneri per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prędicandum sanctum Jesu Christi Evangelium*. Ubi canonico autem distinebuntur impedimento, alios tum ipsi ex Concilio Lateranensi Prædicatores designabunt. Archipresbyteri, Parochi & Vicarii concionabuntur ipsimet, aut si minùs possint, concionatores sibi substituent alios Dominico quolibet die & Festis solemnioribus. *Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicumque Parochiales, vel alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis*. Illud porrò decretum in alia quoque ejusdem Concilii Sessione confirmatum est, ubi rursum apertissimè totum prædicandi officium primarium Episcopo vendicatur. *Prędicationis munus quod Episcoporum pręcipuum est*. *Sess.*24. *c.*4. Ideo & in suis eos Ecclesiis concionari debere edicitur, & tum sibi Prædicatores subrogare alios, cum legitimè impediti fuerint. *Mandat Synodus, ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut si legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus assument, sacras Scripturas, divinamque legem annuntient*. Cæteris in Ecclesiis per Parochos prædicarent, *In aliis autem Ecclesiis per Parochos*. Si impediti essent Parochi, tum ab Episcopo Concionatores designarentur alii, eorum alendi expensis, qui eas præstare solerent, vel tenerentur. *Sive iis impeditis, per alios ab Episcopo, impensis eorum, qui eas præstare vel tenentur, vel solent, deputandos in civitate, aut in quacumque parte Diœcesis censebunt expedire*. Ut hi Concionatores prædicarent Dominicis diebus, Festisque solemnibus, & tribus quaque Adventûs & Quadragesimæ hebdomada diebus. *Saltem omnibus Dominicis & solemnibus diebus Festis, tempore autem jejuniorum Quadragesimę & Adventûs Domini quotidie, saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scripturas divinamque legem annuntient*. Episcopis Parochisque commendatum est ab eadem Synodo, *Ibid. c.*7., ut non antè plebi Sacramenta administrarent, quàm eorum divinam vim & sanctitudinem declarassent, & quo animo, qua pectoris munditie suscipienda sint; eaque in re lingua populi vernacula uterentur, & explanationibus Catechismi Tridentini; quem curarent patriæ cujusque linguæ consuetudine donari. Denique Dominico ut quolibet & Festo die inter Missarum solemnia conciones fierent ad plebem populari sermone, superfluis quęstionibus amputatis, ut pietatis Christianæ solidissima placita inculcarentur.

IX. Perspicuum ex his fit, hoc Concilio vendicatam esse solis Episcopis summam prædicandi & docendi plebes potestatem, per sese, per Parochos, per Prædicatores à se delegatos. In Concilio I. Mediolanensi insinuatum est, cum successores certissimè sint Episcopi Apostolorum, Apostolicum præ cæteris docendi & Evangelizandi munus ab ipsis implendum esse. *Apostoli, in quorum locum Episcopi successerunt, satis nobis aperuerunt, verbi Dei prædicationem esse præcipuum illorum munus, qui in Episcopali Sede collocantur*. Hinc illud ibidem concluditur, si levioribus de causis eas officii sui partes, & quidem potissimas intermittant Episcopi, gravissimo eos se delicto constringere. *Quod si levi de causa, aut quodam animi languore impediti non fecerint, sciant sibi prætermissi necessarii officii sui Deo præcipuè rationem esse reddendam*. Parochi verò si suo non possunt ex penu effundere conciones, à docto aliquo viro mutuas sument, aut probati alicujus in Ecclesia Scriptoris homilias vernaculo idiomate sibi verti curabunt; & ubi eas ab Episcopo probari fecerint, tum memoriter perdiscent, vel ex suggestu recitabunt. *Si qui autem propter inscitiam id præstare non poterunt, ad peritos confugiant, quorum auxilium implorantes, vel homilias sibi præscriptas, vel Latinos sermones Auctoris ab Ecclesia recepti in vulgarem linguam conver-*

sos

fos, approbatos tamen ab Ordinario, aut memoriter, aut de scripto pronuntient. Episcopo, vel potiùs Metropolitano curæ erit, ut Homiliarum compilari faciat Librum ad usum Parochorum; cogatque Parochos, ut singulis mensibus unum aliquem eò mittant eorum sermonum, quos habuerint ad plebem; *Donec liber Homiliarius ad hunc usum Curatorum Metropolitani cura prodibit in lucem*. Denique extraordinarios Prædicatores in omnem Diœcesin ablegabit Episcopus, qui semel saltem quolibet mense in qualibet Ecclesia concionentur. *Act. Eccles. Mediol. pag.2.3. 4.*

X. Nec citra piaculum præteriri possunt luculentissima quædam ejusdem Concilii monita ad Concionatores. Ut ne quid evulgent, nisi inconcussis Scripturarum & Traditionum documentis probè fultum. Destomachentur non in consuetudines tantùm vitiosas, sed & in eas, quæ, quamvis per sese ipsæ malæ non sint, viam tamen pandunt, & occasiones suggerunt peccandi. *In pravas enim consuetudines invehantur: & in eas, quæ etsi mala non videntur, tamen facilè causam peccandi afferunt*. Ne invehantur in Episcopos, Superiores Ecclesiasticos, vel in Magistratus. *Ne Episcopos aliosve Prælatos, neve civiles Magistratus cum auditorum offensione asperiùs objurgent, sed potiùs admoneant*. Ne fideles tantùm hortentur ad servanda mandata, sed invitent etiam ad Consilia Evangelica ultro amplectenda. *Commoneant, ut non solùm præceptis servandis, sed etiam consiliis amplectendis ad perfectiorem vitam in dies magis contendere studeant*, Cum eodem spiritu animaretur B. Carolus, quo antiqui Patres, non nescire poterat hanc eorum doctrinæ partem pulcherrimam: Fidelibus ipsis Laicis proponendum esse, suadendum, inspirandum pro virili amorem Evangelicorum Consiliorum; cum non alia ratione Christus ipse, Apostoli, Patresque & Doctores antiquissimi numerosa virginum examina in Ecclesiam invexerint, Monachorumque, & Laicorum omnis sexùs & sortis, qui privatim vitam pœnitentiæ, castimoniæ sanctitatique eximiæ dicaverunt.

In Concilio Mediolanensi IV. alia quæpiam insusurrata sunt Concionatoribus monita, quæ nonminùs sapiant Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum. Ut cuilibet hominum conditioni propria, pro ætatis & pro virium modo consilia inspirent, ipsius Apostoli Pauli exemplo. Sæpiùs & perpetuis concionibus in idem aliquod vitium perorent vehementissimè, donec existat fructus aliquis tam præclaræ sementis. *Nec verò semel atque iterum, sed sæpè prout usu venerit, in eodem unius vel virtutis suadendæ, vel vitii detestandi studio versetur; quoad quantum in se est, perenni quadam doctrinæ perseverantia, & perpetua quasi pugna & contentione, id quod olim sanctissimos Episcopos Ambrosium, Augustinum & Chrysostomum fecisse constat, fidelium animos etiam in malè agendo penè obfirmatos expugnet, depravatosque vivendi mores jam inveteratos radicitus juvante Deo evellat. Ibid. Ep.131.132.*

XI. In eo ibidem Concilio iterata est ea Tridentini Concilii sanctio, Episcopi in potestate & jure proprio esse, ut prædicatores omnibus ipse adsignet Episcopatûs sui Ecclesiis. Placuit etiam, ut Episcopus Coadjutorem ad conciones totius anni, & maximè Quadragesimæ, Parochis adsignaret, qui prædicare ipsi non possunt, Parochique sumptu cogeret sustentari. Quin & hoc significatum est à Tridentinis Decretis, *Sess.21.c.6.*, haustum esse, ubi jubetur Episcopus Parochis imperitis Coadjutores adjungere, quos ipsi alant. In Concilio V. Mediolanensi pronuntiatum est solius esse Episcopi Prædicatores nominare, non solùm ad Ecclesias omnes sibi obnoxias, sed & ad exemptas etiam, ubi annexæ sunt Parochiæ nullo in contrarium privilegio profuturo, nulla consuetudine suffragatura. *Episcopi solùm sit, abrogatis quibuscumque contrariis consuetudinibus & privilegiis, & in Ecclesia Cathedrali & in aliis, non modò jurisdictioni suæ subjectis, sed etiam exemptis, quæ curatæ sint, Concionatorem liberè deligere, atque constituere. Acta. Eccl. Med. pag.* Quin & in ipsis Regularium Ecclesiis, ubi Confraternitates, vel plebes concionibus interesse solent, vel ex consuetudine, vel quia ita commodum est, non poterit Concionator nisi ab Episcopo designari.

XII. In Concilio III. Mediolanensi constitutum fuerat, ut summa aliqua præceptionum ad usum Prædicatorum concionaretur. Illam elaborari fecit Carolus, lucubratam ipse publicavit. Ejus opusculi elegantiæ & soliditati accedere nihil potest. Juvabit, ut reor, aliqua hinc etiam delibasse. Urgentur Prędicatores crebriùs exardescere adversùs iras, artes, dolosque & multitudinem litigantium; adversùs tot contractus artificiosè excogitatos ad ludificandam legem, qua absolutè usuræ damnantur: *Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt in fraudem legis omnem usuram prohibentis*. Adversùs spectacula, ludos, choreas & comedias. *Spectacula, ludos, ludicrasque res, choreas, saltationes & tripudia, è quibus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpè graviter reprehendet atque insectabitur. Scenicas personatasque actiones, unde tanquam è seminario semina malefactorum ac flagitiorum penè omnium existunt, quàm exterminanda sint, quà maxima potest, religiosa contentione aget*. Fideles cohortabuntur; ut sacro Christi Corporis epulo refici studeant, sin minus die Dominico quolibet, saltem quolibet mense: ut per Adventum & Quadragesimam quolibet etiam die Dominico, cum commendatissimum id esset priscæ fidelium omnium pietati. Fideles excitabunt omnes ad mundi contemptum, ad perfectionem Christianæ disciplinæ amplexandam, & ad Concilia Evangelica ultro sectanda. *Ad Evangelica Consilia amplectenda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum audientium animos sæpè interpellet, quò studiosiùs cœlestis spiritalisque vitæ instituta amplectantur*. In id quoque connitentur studiosiùs ut Scholis aliquando tandem exulent libri omnes Gentilium, quibus non continentur nisi fabulæ, vel impiæ, vel impuræ, certè inutiles, & quæ minimè consentaneæ sint Christianæ juventuti, cælestibus documentis imbuendæ. *Ethnicorum libri, qui in falsorum Deorum commentitiarumque fabularum commemoratione versantur, ut è puerorum schola literariaque infantium exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistat. Ibid. pag.487. 488.* Fideles omnes commonefacient; ut quoties tympana audierint concrepare ad Horas canonicas, sin minùs advolare ipsi possint, privatim saltem prece aliqua Deum colant; ubi verò signum personabit Missæ, cui interesse volent, sese ipsi in animi penetralia recipiant, & si qua graviore culpa oneratam gestent conscientiam, statuant ipsi secum in posterum quidquid id est criminis declinare, & Confessione illud expiare. *Ut statis Canonicis horis cum divinorum officiorum significatio campanis datur, si minùs ad Ecclesiam convenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulùm se mente colligens tacitè precetur, vel orationem salutationemque angelicam piè attentèque pronuntiet. Ut signo campanæ dato, quo ad Missam vocatur, paulisper se colligens, peccati mortalis conscius, & dolore ex eo affectus, proposito illius confitendi suscepto, supplex à Deo veniam petat*. Longior fui in his Conciliorum & Sancti Caroli monitis ad Concionatores referendis, sed ejus, ut spero, prolixitatis tædium diluet utilitas, authoritasque.

XIII. Vetuit Concilium Turonense anni 1583. ne quis è suggestu concionari, & verbum Dei interpretari sineretur, nisi Diaconatûs saltem gradu sublimis. *Statuimus, ne in posterum quisquam sacro concionandi, & verbum Dei interpretandi muneri præficiatur, qui non sit sacro saltem Diaconatûs ordine insignitus.* Cap.4. Episcopos commonuit Concilium Burdigalense anni 1584. ipsorum esse muneris prædicare, cum missione & successione Apostolorum gaudeant. *Sciunt omnes Episcopi, prædicandi verbi Dei unus ad ipsos præsertim pertinere, ut qui à Deo missi in locum Apostolorum successerint.* Compelli ab eis debere Parochos Dominicis diebus singulis prædicare & Festis; si minùs autem concionari ipsi possint, vel memoriter recitare conciones aliquas, publicè saltem legere Homilias quas præscribet Episcopus vulgari idiomate scriptas. *Et si per seipsos concionari non possint, aut memoriter recitent, aut saltem legant homilias vernacula lingua, quæ ipsis ab Episcopo præscribentur.* Tit.3. c.2. Concilio Aquensi anno 1585. placuit, ut Parochos aliquando Episcopus in Palatium suum accerseret, & eos audiret concionantes, utque juberet, suarum ut ad eum aliquas mitterent concionum, quò experiretur ipse, quàm accuratè tantum munus obiret. *T. De Conc.*

Concilium Burdigalense anni 1583. voluit, *Cap. 20.*, ut Parochi, Vicariique minùs periti è suggestu recitarent homilias in Evangelia, ab Episcopo sibi designatas, Authoris & Libri alicujus, quem probassent Episcopi, donec Archiepiscopi jussu curaque proprius ad id muneris liber lucubraretur. *Dum à nobis decreto hujus Synodi homiliarius liber publicetur.* At Concilium Burdigalense anni 1624. statuit, *Cap.12.*, ut ne concionandi potestas fieret nisi saltem Diacono, & qui operam navasset studiis Scripturarum, Traditionum Apostolicarum, Patrum, Conciliorum Generalium & Provincialium, Juris Canonici, Vitæ Sanctorum, ac denique arcanæ & interioris Theologiæ. *A' personis Concionatorum incipientes statuimus nullum esse ad tantum munus assumendum, quin initiatus sacro Diaconatûs ordine, &c. Præterea eundem peritiam bibliorum habere, Commentaria varia evolvisse, sensus diversos callere, traditiones Apostolicas tenere, Patrum scripta legisse, & ex iis quendam sibi familiarem retinere intendimus. Doctrinam insuper Oecumenicorum Conciliorum, Sanctorum vitas, Pontificum jura, Concilia Provincialia & Diœcesana sufficienter memoriæ mandasse oportebit, neque ignorare, sed Theologiæ Mysticæ operam navasse ostendat.* Eidem Concilio consultius visum est, ut Parochi minùs literati è suggestu recitarent vel homilias sanctorum Patrum, vel Catechismum Concilii Tridentini. *Satisque sit illis liber homiliarius, vel Concilii Tridentini Catechismus, Parochianis suis ex suggestu prælegendus.*

Jam olim in Concilio Narbonensi anni 1555. statutum fuerat, *Can.37. 35.*, ne ad concionandum admitterentur, nisi qui Presbyteri jam essent, vel Diaconi; utque Concionatores statim ab exordio sermonis altiori voce pronuntiarent Angelicam Deiparæ Salutationem. *Statim ab initio Concionis, voce alta & quæ intelligi possit, Salutationem Angelicam totam ut suprà dicant.* Cautio hæc probabiliter creditur fuisse necessaria, ut os obstrueretur scelestissimi divini tum verbi interpolatoribus, qui fidelium aures animosque exasperaverant infandis sua & convitiis in Beatissimam Virginem Deiparam eructatis. Inde est quod & in hoc eodem alibi descripta fuerat Salutatio Angelica verbatim, cum aliæ preces summatim tantùm indicatæ fuissent.

XIV. Lubet hîc jam adnotare aliqua specialiùs de jure nominandi Concionatores, & necessitate eos alendi, aut idoneo solandi stipendio. Cum concionandi munus Episcopis propriè dicatum sit, ut successoribus Apostolorum; & Parochis, qui præfici non possunt ovibus, nisi ut verbo Dei eas pascant, ut docuit Tridentina Synodus, *Sess.23. c.1.*, ideo & Concilia Galliarum paulò antè laudata, edixere, ut Regulares ab Episcopo designati ad concionandum, Parocho concederent volenti concionari, ut qui ipse primarius sit & princeps Ecclesiæ suæ Concionator.

Quæritur cujus sit cæteros Prædicatores designare. Si agatur de Ecclesia Cathedrali, ubi nulla certa consuetudo id juris aliis vendicavit, Episcopi est, & eos designare, & æquo munerari stipendio. Ubi verò ita fert consuetudo ut Episcopus nominet & alii sustentent Concionatorem, si immemorialis ea constet consuetudo, nequaquam illi à Concilio Tridentino derogatum est, & illi parendum est. Si immemorialis verò ea non sit, à Concilio sublata est, & ab Episcopo jam designabitur aleturque Prædicator. Ita ex Fagnano à Congregatione Concilii declaratum est. *Fagnan. in l.3. Decret. Part.2. pag.458. & seq.* Si moris fuisset, ut Episcopus aleret Concionatorem, quem alii quipiam designarent: censuit sacra Congregatio, ab Episcopo semper ali eum debere quidem, sed & ab eodem repeti, innovarique posse jus ejus designandi, cum de Ecclesia Cathedrali agatur, ubi Episcopi solius est Prædicatores deligere, nulla ratione habita contrariarum consuetudinum, etiam immemorialium, ex quibus ea delegatio Capitulo tribuebatur, vel Episcopo & Capitulo simul. Si consuetudo autem ferat, ut populus, vel alius quispiam præter Episcopum nominet alatque Concionatorem, ea ex Concilio Tridentino, *Sess.24. c.4.*, abolenda est, si immemorialis non sit, & Episcopi erit tum deligere & eum alere Concionatorem; nec enim cogi poterit populus, ut alere pergat quem deligere prohibetur. At si immemorialis vigeat consuetudo, ut populus vel quispiam alius designet, alatque Concionatorem: à Congregatione Concilii declaratum est, in potestate Episcopi fore ut vel immemorialem sinant usque valere consuetudinem: vel ea obliterata, & deligat ipse & alat Concionatorem. Hactenus de Ecclesia Cathedrali.

XV. Quoad alias Ecclesias, si ea inolevit consuetudo, ut Episcopus designet, & alii stipendia subministrent Concionatori, ea constanter retinenda est, ut cui conceptis verbis Tridentina Synodus astipuletur. *Sess.24. c.4.* Si moris est, ut & designet Episcopus & alat, is quoque servandus, cui eodem loco eadem Synodus suffragatur. Si recepti autem moris est, ut populus designet Concionatorem, nec alat tamen, vel alius quicumque, penes Episcopum est, ut eam aboleat consuetudinem, & id jus sibi adserat, si modò immemorialis ea non est. At si ea immemorialis est, à sacra Congregatione persæpè responsum est à Tridentino nihil mutatum in ea, nec ab Episcopo demutari posse. *Fagnan. Ibidem.* Si immemoriali consuetudine Concionatorem populus nominet, & sustentet, non sinit sacra Congregatio ab Episcopo eam everti. Si verò immemorialis non est ea consuetudo, ut populus alat & nominet, persæpè à sacra Congregatione responsum est, posse quidem Episcopum jus recuperare nominandi: at cogi jam non posse populum, vel quemcumque alium, ut alat, quem jam non nominet amplius. A' Congregatione denique Concilii responsum est, æquius quidem esse optatiùsque, ut Prædicatores Ecclesiarum Regularium ejusdem sint Ordinis; at si more receptum esset, ut posset Episcopus alius deligere, ab eo recedendum non esse.

XVI. Hactenus Responsa Cardinalium Congre-

ga-

gationis ex Fagnano excerpsimus, à quo & mox ea proponitur quæstio; An teneantur Parochi in Ecclesiis suis prædicare solemni & usitata forma, an familiares tantum præceptiones & correptiones adhibere. Eam ille dubitationem à sacra Congregatione ultro citroque ventilatam fuisse memorat, nec tamen diffinitam. Tradit quidem Soto non fuisse Parochis à Concilio factam potestatem prædicandi. Sed de prioribus id Sessionibus capiendum, quibus Soto interfuit, sub Paulo III. non de posterioribus sub Pio IV. Quippe Sessione XXIII. c. & XXIV. c. 4. subjiciuntur Pastores omnes necessitati residendi, & prædicandi. Addit Fagnanus, *Capite, Quod Dei timorem, & in Clementinis, Capite, Dudum de Sepulturis*, videri Parochos ad prædicandum urgeri. Sed omnibus in utramque partem perpensis, sapientissimè sacram Congregationem nil definisse. Nec enim vel in his Decretalibus, vel in Tridentino quidquam esse satis dilucidum, aut satis validum ad conciones usitata forma à Parochis exigendas; cum possint omnia ad præceptiones trahi familiares, quę plerumque, quò pompæ minus & strepitus, eò plus habent utilitatis.

XVII. Ab eodem Fagnano alibi proponitur alia quæstio; An officium prædicationis alias adscribi possit, quàm Episcopis, vel Presbyteris. Respondent Canonistæ, Capite, *Perlectis*, *Dist.25.*, ea potestate donari Diaconos. Vereor, ut illi satis assecuti sint mentem Isidori Hispalensis Episcopi, & perantiqui Scriptoris, ex quo Caput illud depromptum est. Isidori enim verbis id significatur, à Diacono exerta voce recitari Evangelium & Epistolam inter Missarum solemnia, quòd concionis genus videri possit, cum pluribus jam suprà Conciliis Provincialibus placuerit, ut qui Parochi concionari non possent, ii homiliam aliquam Sanctorum Patrum vernaculè verterent, & memoriter pronunciarent, aut legerent. Verba Isidori ita habent. *Ad Diaconum pertinet componere mensam Domini atque vestire, crucem ferre, & prædicare Evangelium, & Apostolum. Nam sicut Lectoribus vetus Testamentum, ita Diaconis novum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum & recitatio nominum. Ipse præmonet aures haberi ad Deum, ipse donat pacem, &c.* Planum est hæc omnia esse Diaconi officia in solemni sacrificio, Altare vestire, crucem imponere, preces prælegere, sacra diptycha recitare, canere *Sursum corda*, pacem dare. Et Diaconi ergo id erat tum munus prædicare, id est, Epistolam & Evangelium decantare. *Fagnan. in l.5. Dec. par.2. p.287.* Idem evincitur ab exemplo Lectoris. Receptissimum enim etiamnunc est, ut ubi unius Missæ duæ sunt Epistolæ, veteris altera, altera novi Testamenti, prior à Lectore, posterior à Subdiacono decantetur, qui in non pauca successit Diaconi officia. Atqui ubi vox *Prædicandi* tribuitur, vel Lectori Epistolam, vel Diacono Evangelium recitanti, vel decantanti, mera tamen ea recitatio est, non concio. Caput verò, *In Sancta*, *Dist. 92.*, quod Gregorii Magni est, paulò expressiùs videtur Diaconis tribuere *Prædicationis officium*. Sed quoquo modo habeant, & quoquo sensu capienda sint hæc antiqua Decreta, ex iis illud Canonistæ argumenti sunt, posse officium prædicandi Diaconis committi. Quod invictissimis nos suprà confirmavimus documentis ex Conciliis antiquis & ex sanctis Patribus, quibus præjudicari non potuit paulò diversis ævi medii moribus. Quis enim sanus Stephanum, quis Vincentium, quis Laurentium munere & potestate concionandi abdicarit?

XVIII. Sed ea proposita aliquando fuit quæstio Congregationi Concilii, *Ibidem pag.188.*, an delegari posset ab Episcopo Clericus, nullo Ordine sacro insignis, ut solemni ritu & forma concionaretur. Responsum est, aut à Congregatione posse Clericum, non posse laicum delegari. Fateor equidem nonnihil stuporis mihi eo injici responso; neo eo forsan poterunt non æquè percelli stupore, qui amore primigeniæ Ecclesiarum disciplinæ aliquando incaluerunt: cum vel maximè nupera etiam Concilia solos Diaconos ad aliquod Apostolicæ hujus functionis consortium vocaverint. Diaconos certè non novum erat concionandi partes aliquando sustinere circa annum 1400. cum inter damnatos Viclephistarum errores, hic quoque relatus sit: *Quod Prebyteri & Diaconi quicumque teneantur populo prædicare publicè ratione Ordinis suscepti, licèt populum non habeant, nec curam animarum. Rainald. Anno.* 1388. *n.13.* Sed Archidiaconorum exemplo omnis omninò scrupulus eximitur. At ab extrema antiquitate ut prisca sæcula revolvas, vix vestigium deprehendes ullum Clerici ad id delegati munus, quod inter Apostolica etiam munia summum & primarium est. Nam quod inter ineuntis Ecclesiæ primordia etiam laici verbum Dei annunciarent, nihil id profectò ad rem nostram. Nec enim de privatis & familiaribus hic agitur præceptionibus, aut colloquiis, sed de concionum forma solemni.

XIX. Nulla aptius ratione finis potest huic capiti & dissertationi de prædicationi imponi, quàm proposito exemplo beati Caroli, qui doctrinam & ipsum spiritum æstumque Concilii Tridentini spirans, persuasissimusque Episcoporum esse proprium & peculiare munus consociari; obices omnes, qui illum ab eo alienabant, ingentes prorsus, & alii cuivis inexpugnabiles, superavit tandem infatigata animi constantia viriumque contentione. Erat enim natura minus comparatus ad eam publicè concionandi facultatem elegantem & comptiorem, quæ in usu est, fuitque etiam apud Sanctos Patres complures. Nihilo tamen segnius ille sui primum periculum facere voluit in locis Romæ remotioribus Ita suas expertus vires postea Mediolani verba fecit ad plebem sedens ante altare. Denique pestilentiæ tempore, quod triumpho quodam charitatis ab ea illustratum est, tota virium contentione explicuit pastoralem sollicitudinem suam, & ex suggestu, & solemni forma & cum pompa concionatus est, nec deinde destitit, usu & zelo complanans difficultates, vix ab alio quoquam expugnabiles. Hæc Episcopus Novarensis, vitæ ejus Scriptor. *Concionandi munus, quod præcipuum Episcopi esse Tridentina Synodi constitutione judicatum viderat studiosè in primis suscepit. Ac primo Romæ remotioribus locis sese exercuit. Mediolani deinde sedens ad altare, neque admodum frequenter verba fecit. Donec calamitosissimo pestis tempore in suggestum ascendere, frequentiusque ad populum necessitate pene coactus, cœpit concionari. Institutum semper deinceps tenuit, & quod initio difficillimum experiebatur, usu paulatim facile admodum sibi reddidit. Surius. die 4. Novemb. L.7. c.23.*

XX. Finem faciet huic capiti Bellarminus Cardinalis, qui in præceptionibus ad nepotem suum, eundemque Episcopum perscriptis, id quoque commonuit, quantacumque Episcopo efflueret aliunde copia Concionatorum, ipsummet eo munere fungi debere, & in Christi ipsius insistere vestigia, qui ad prædicandum Apostolos duodecim & septuaginta duos discipulos misit ille quidem, sed *ipse tamen officium prædicationis nunquam dimisit*. Addit vir doctissimus eo Episcopi sedem supra alias omnes in Ecclesia eminere sublimi quodam fastigio, ut significetur, quàm inexorabilis immineat ei necessitas cœlestis doctrinæ infidelium aures disseminandæ, quorum plerumque pernicies in ipsius unius caput revolvitur: quod scilicet bene multi non periissent, si necessariis ab Episcopo suo præ-

præceptis, monitionibus, increpationibus opportunè castigati fuissent. *Summa est, Episcopo Cathedram in Ecclesia sublimem erigi, ut ex eo loco populum admoneat, doceat, urgeat, increpet; quod nisi fecerit, rationem Domino reddet, cur multi perierint, qui si vocem Pastoris audivissent, salvari omninò potuissent. Controv.3.*

De tuitione Viduis, Orphanis, & calamitosis omnibus ab Episcopo impendenda.

CAPUT LXXXVII. *P.1. l.2. c.38.*

De tuitione Orphanis, Viduis, calamitosis omnibus ab Episcopo impendenda quinque prioribus sæculis.

I. II. Officiosi Episcopi in populos exactionibus, aliisque oneribus gravatos. Exempla Sancti Germani & Teodoreti.

III. Basilius pauperes tuetur adversùs Magnates.

IV. Ambrosius Clericis omnibus eadem indicit charitatis officia.

V. Viduæ patrocinatur Chrysostomus adversùs Imperatricem.

VI. Exemplum aliud ab Hieronymo memoratum.

VII. Ut Augustinus misellos tuitus sit.

VIII. De jure manumittendi servos in Ecclesia.

IX. Conciliorum contentio, ut ne eo jure spoliaretur Ecclesia.

X. Exempla & Leges miræ & sacerdotalis clementia Constantini Imperatoris.

XI. Eam summorum Principum gloriam in protegendis calamitosis æmulabantur Magnates, Nobilesque omnes.

I. UBi justas percensebamus causas relaxandæ quandoque Episcopalis residentię, & adeundæ à Præsulibus Aulæ Regiæ, huic quoque locus fuit, ut levamenti aliquid orphanis, viduisque adferrent, iisque omnibus, quos privata calamitas communi omnium parenti magis commendabat. Ubi plebs publicis oneribus gravatur, sua pios Episcopos invitavit charitas, ut summos adirent, & emollirent sua interventione Principes. Eo pietatis officio nunc per Epistolas, aliàs per seipsos functi sunt. Æstu & impeto quodam charitatis suę abreptus est quandoque Beatus Germanus Altisiodorensis Episcopus ad extremas usque Galliarum oras. *Tributariæ functio præter solitum & necessitates innumera, cives suos quasi pupillos orbatos parente depresserant. Recipiunt præsidium destituti, causas agnoscit, mœroribus congemiscit, & pro quiete quæsiturus remedia civitati, post marina discrimina, labores terrenæ expeditionis ingreditur.* Nec ægrè evicit relevari plebem: *Optatum levamen propriæ detulit Civitati. Vita ejus c.29. Apud Sur. die 31. Julii.*

II. Literas dedit ad Pulcheriam Imperatricem Theodoretus Episcopus Cyri, & ad Constantinum Provinciæ Præsidem, ut eorum ob oculos animi poneret summam Civitatis & loci, cui præerat, vastationem atque inopiam, ob exactionum acerbitatem, qua agricolæ ipsi in fugam se desperatis rebus conjecerant; jam agri squallerent inculti: declarabat denique non posse nisi per summum nefas extorqueri à Decurionibus, quod extundere ipsi non potuerint ab Rusticis prorsus exaustis; vel cogi ipsos, ut quidquid solvi ab aliis non potuerit, ipsi exolvant. *Scribo, ut oppressos pauperes defendam, &c. Miseris parcat consolatoribus, parcat & miserrimis Decurionibus, à quibus ea deposcuntur, quæ ipsi exigere non possunt. Quis enim jugorum nostrorum gravitatem ignorat, propter quam & possessorum plurimi solum verterunt, & coloni abierunt, & agri plerique deserti jacent. Ep.42. 43.* Aufugientibus ergo rusticis, aufugiebant & ipsi tandem colligendorum censuum præfecti, ut qui multò minùs possent pro universis, quàm pro seipsis singuli satisfacere. *Prædia multa colonis destituta sunt, multa etiam à possessoribus penitus deserta, & pro his nihilominus exiguntur infelicissimi Decuriones, qui exactionem ferre non valentes, partim mendicant, partim fuga se subducunt. Epist.44. 45.* Ad Patricios quoque complures, & ad ipsum denique Patriarcham Constantinopolitanum eadem de causa literas dedit Theodoretus. *Ep.47.* Potuisset & Constantinopolim pergere, ad tam necessarium plebis suæ patrocinium, & uti suprà laudato Germani exemplo, si conducibilius id illi visum esset, quo res optatum ad exitum proveheretur.

III. Nec secus Basilii & vigebat & ardebat zelus, quò pauperes adversùs Magnatum impotentiam tueretur, utque plebi ea pararet levamenta temporaria, quibus ad æternæ salutis suæ amorem & curam magis incenderetur. Audiendus ea de re Gregorius Nazianzenus. *Orat.20. Jam verò ipsius ergu Ecclesiam cura ac præsidii quanquam multa quoque alia indicia sunt, libertas ad Præsides, tam alios, tum potentissimos Civitatis; egentium patrocinia, plura quidem spiritualia, sed tamen corporea non pauca, nam id quoque sæpenumero ad animam tendit, per benevolentiam subigens, ac velut in servitutem trahens.* Hac charitate nimirum spiritali sanctissimi Episcopi temporalem quoque suarum ovium curam exercent, ut carnales animæ carnalibus illecebris inescari, & ita gradatim ad spiritalia traduci possint.

IV. Clericos omnes monebat Ambrosius, sui esse officii, ut viduas, earumque res, adversùs vim & contumelias Magistratuum regant, & adversùs præstigias eorum, qui Imperatoribus ipsis obrepunt, & fucum faciunt. Decertasse seipsum non semel testatur adversùs Imperatores ipsos, ut tueretur res viduarum, quæ Ecclesiæ fuerant commendatæ. Ad eas involandas Rescripta Imperatorum extorquebantur, vi facta diripiebantur; sed non potest non vincere Episcoporum charitas, ubi privatis cupiditatibus expediti, ad pauperum tantùm res contutandas exardescunt. Audiendus Ambrosius ipse. *Offic. l.2. c.29. Servanda est igitur, filii, depositis fides, adhibenda diligentia. Egregiè hinc vestrum enitescit ministerium, si susceptu impressio potentis, quam vel vidua, vel orphani tolerare non queant, Ecclesiæ subsidio cohibeantur, si ostendatis plus apud vos mandatum Domini, quàm divitis valere gratiam: Meministis ipsi quoties adversùs regales impetus pro viduarum, immo omnium depositis, certamen subierimus Commune hoc vobiscum mihi.* Ita jubet Ambrosius Clericos prorsus omnes in societatem quandam venire sollicitudinis & magnanimitatis Episcopalis, ad defendendos orphanos, viduas, pauperes, misellos omnes, quorum se Christus ipse tutorem vindicemque agere non potuit, quin eadem nomina & jura in Ecclesiam suam transfunderet. Imperatores ipsos submonuit alio loco Ambrosius: Posse ipsosmet agere & juvari aliquando illa Episcoporum interventione; quando nimirum duplici Legatione functus est ad maximum; ut impubere ab Imperatore Valentiniano insidias ejus amoliretur. *Gloriosum mihi est hoc pro salute pu-*

pupilli Imperatoris. Quos enim Episcopi magis, quàm pupillos tueri debemus. Ep.27.

V. Consignata est in annalibus Ecclesiæ sacris, *Baron. ann.410. n.57.58. Leo. August. Orat. de vita Chrysost.*, Chrysostomi infracta vis & constautia adversùs Eudoxiam ipsam Imperatricem, quæ Imperii Romani medias inter opes inops, viduarum spoliis inhiabat. Cum ruri spatiaretur, oblectandi animi causâ, uvam carpsit vineæ cujusdam viduæ. Legibus addicebatur ei vinea, numerata domino idonea pecunia. Affectata ea erat vasrities & nequitia, ut viduam illam infectaretur, & Chrysostomum lacesseret. Chrysostomus nec legibus, nec Imperatoribus Ethnicis cessit, nec enim ejusmodi legum alios authores esse posse gnarus erat, nec ipsi demum Imperatrici. Persecutiones, exilia, mortem non ille alio spectavit oculo, vel animo, quàm ut Episcopalis fortitudinis prælusorias veluti jam hinc coronas, & pręmatura præmia. Illud quidem Chrysostomi facinus minimè prętereundum pręteriit Palladius, præteriere & coævi Scriptores. Sed non is erat Palladius, qui Chrysostomi gesta verbis complecti, aut stylo æquare posset. Aliàs autem nemini non exploratum est, quàm pio, quàm etiam intrepido flagraret zelo Chrysostomus ad miserabilium quorumlibet tuitionem.

VI. Perstrinxit Hieronymus junioris & opulentæ viduæ angustias, quæ tuitioni se Ecclesiæ committere compulsa est ut Procerum impotentem insolentiam deluderet. *Cum audiam eum multos Palatii Proceres Ecclesiu vitare præsidio, quos certatim diabolus inflummat. Ad Gerunt viduam, de monogam.*

VII. Nullis Augustinus limitibus circumscribit Episcoporum charitatem, sed eam pupillis potissimum debere impendi non dissimulat. *Novit religio tua, quam curam tuendis eam omnibus hominibus, tum maximè pupillis Ecclesia vel Episcopi debeant. Epist. 226.* Sed accipe ubi ejus se latiùs effunderit tuitio Episcopalis. Fastius cum à creditoribus urgeretur, quorum in ęre erat ob aureos septemdecim nummos, ad Ecclesiæ patrocinium properavit: *ne corporalem pateretur injuriam, ad auxilium sancta Ecclesia convolavit. Ep.219.* Repetentibus illum instantissimè creditoribus, eam pecuniam voluit Augustinus à plebe sua corradere. At intercessit Fastius. Tum Augustious mutuam sumpsit eam pecuniam, eaque creditoribus persoluta, Fastius certa die se persoluturum spopondit. Illa tamen illucescente, nec comparente ipso Augustinus tum demum plebis suæ spontanea dona suscipi voluit, reliqua à Presbyteris suis ex fisco Ecclesiæ suppleri. *Scripsit etiam Presbyteris, ut si quid minus fuerit post collationem vestram, compleant ex eo, quod habet Ecclesiu. Epist.233.* Meminit & alibi Sanctus Pater virgunculæ, quæ Monialem se admitti percupiebat; sed cum nubilis nondum esset, nec admitti antè posset, protectioni Ecclesiæ adversùs procos fuerat commendata.

VIII. Non alienum forsan esset hoc loco versare questionem illam de potestate Episcoporum in servis ad libertatem vindicandis. Præstat tamen in alium eam locum seponere, paucis hic tantùm delibatam. Ea authoritate donavit Ecclesiam Constantinus, ut libertatibus servorum authoritatem & pondus addere posset. Ita quippè Sozomenus. *L.1. c. 9. Tres tulit leges, quibus decrevit, ut omnes, qui in Ecclesiis essent testimonio Sacerdotum libertate donati, in Rempublicam Romanam adscriberentur.* A' quo & additur, in omnibus libertatum chartis mentionem fieri solitam harum legum Constantini. Decrevere Ecclesiæ Africanæ in Concilio quodam suo, *Con. Afric. c.31. 49.*, percontari Episcopos Italiæ, qui tandem apud eos vigeret usus hujus legis, quo & ipse eidem se accomodarunt. *De manumissionibus sanè in Ecclesia dictadis, si id nostri Sacerdotes per Italiam facere intelliguntur, nostra etiam erit fiducia istorum ordinem sequi.* Statuerunt & alio tempore harum legum confirmationem ab Imperatoribus flagitari. *Ut de manumissionibus in Ecclesia celebrandis ab Imperatore petatur.* Apparet illis Episcopis necdum usui fuisse eas leges, eoque voluisse eas antè ab Imperatore tunc temporis sibi confirmari. Voti compotes factos fuisse indubium est, cum tradita alicubi Augustinus, ad populum verba faciens, mox servos à Diacono in Ecclesia suos manumissum iri. *Hodie illos in conspecta vestro manumissurus est Episcopalibus gestis. Serm.50. De divers.* Adnotanda hic est religiosa observantia legis Constantini, qua fieri res jubebatur, præsente populo, præsente potissimum Episcopo. *Placuit in Ecclesia Catholica libertatem Domini famulis suis præstare possint, si sub aspectu plebis, assistentibus Christianorum Antistitibus id faciant. Cod. de iis qui in Eccl. manumit.*

X. Minimè mirum est editas à Constantino fuisse leges, usque adeo libertati hominum obsecundantes; cum & tot aliæ ab eo sint promulgatæ, quę non minùs sacerdotalem ejus animum redoleant, nec minùs suffragentur votis & consiliis omnibus, quæ Evangelica veritas pectoribus hominum aspirat, ut eos in eam restituat integritatem, innocentiam & felicitatem, quæ naturæ primigeniæ nostræ propria dos erat. Remissa est à Constantino quarta pars antiquarum exactionum; cumque inaudiisset aliquid de minùs æquabili earum distributione, pro modo agrorum, viros probos pręfecit, qui in eam curam incumberent. *Quartam tributorum partem agrorum possessoribus donavit: ut appareat frugum dominos quarto quoque anno à pendendo tributo fore levandos. Cum nonnulli agrorum meditationes à prioribus Imperatoribus factas reprehenderent, &c.*

Hæc ex Eusebio, *Euseb. de vita Const. L.4.c.2.*, quo rursus authore Constantinus eam incredibilis cujusdam clementiæ vim per omnia voluit valere Judicium subsellia, ut altum jam esset de capitali supplicio silentium, jam ferrum, jam extremæ pœnæ conticescerent. Carnali hominum vulgo minùs hæc sapiebant, sed nemo Christiani dogmatis, qui expers hospesque non sit, nemo, inquam, dubitat, quin ea indulgentia mirum in modum consentiret cum Evangelio Christi, & cum instinctu quodam divino sacerdotii Christiani. *Porrò cum nullus esset extremi supplicii metus, qui multos homines à sceleribus deterreret, Imperatore prorsus ad clementiam propenso, & ex Provinciarum Rectoribus nemine crimina coercente, eo factum est, ut publica administratio non mediocrem reprehensionem subierit. L.4. c.31.* Non me fallit, quæ Constantini facta huic Eusebii narrationi adversaria objiciantur. Sed cui compertum non est, alio & alio tempore, aliisque & aliis rerum causis, longè diversissima iniri consilia. Idem ipse Constantinus vel milites ad humanitatem hortabatur, & certa auri quantitate præmiabatur, quoties hostibus vitam donassent. *Adeo ut plurimi ex ipsis etiam Barbaris servati sint, cum Imperatoris aurum vitam ipsorum redemisset. L.2. c.13.* Denique ne ambigi quidem potest, quin innumerabilis hominum multitudo acceptam retulerit vitam & salutem suam ei Constantini legi, qua fisco ex Imperiali, & Patrimonio ipso suo privato alimenta suppeditari voluit, parvulis omnibus, quorum parentes iis alendis pares non essent. *Ad quam rem & fiscum nostrum & rem privatam indiscreta jussimus præbere obsequia. Cod. Theod. L.1. de alimentis.* Ita Episcopalis pietatis & commiserationis vota antevenire satagebat Constantinus. Hæc aliquando consectati sunt clementiæ vestigia posteriores Principes. Capitationis immunes voluit esse Valentinianus Virgines Deo sacras, viduasque & pupillos usque ad an-

anuum ætatis vigesimum, aut si puellæ sint, donec oubant. *Cod. Theod. L.9. de eens. Ibid. 1. 6.* Plures id geous leges alias missas facio.

XI. Qui natalium claritate, qui gratia apud Principes, & authoritatis gradu quopiam in Palatio eminebant, ii ambitiosiùs in exempla Principum imitanda se dabaot, & petitiooes Episcoporum in gratiam pauperum & pupillorum suo patrocinio juvabant. Ejusmodi fuit Nebridius, summa nobilitate, nec dispari pietate ac religione. Illum luculento prosecutus est encomio Hieronymus, ex quo pauca hæc, quæ ad rem istam faciunt, carpam. *Quæ vidua non hujus auxilio sustentata est; Quis pupillus ia eo non reperit patrem? Totius Orientis Episcopi ad hunc miserorum preces & laborantium desideria coaferebant. Quidquid ab Imperatore poscebat, eleemosyna ia pauperes, pretium captivorum, misericordia in afflictos erat, unde & ipsi Priacipes libenter præstabaat, quod non uni sciebaut, sed pluribus indulgeri. Epist.9.* Amplissimum id erat ad Episcoporum gloriam, oppressos & misellos omnes tueri; sed illud aliquaoto etiam amplius eadem charitatis viscera, eamdemque sacerdotalem indulgentiam Magnatibus Imperii, & Imperatoribus ipsis afflasse. Populi enimvero usque adeo & experti & persuasi eraot, qualibet se calamitate conflictatos Episcopali posse interventione relevari, ut non mediocriter ejus rei cootemplatione ad eligendos inducerentur Episcopos, vel abducerentur ab iis eligendis. Non tacuit Sidonius Apollinaris quid homines de fæce plebis inter se confabularentur, ubi Episcopus ostendebatur, qui gratiosior Deo, quàm Priocipibus esset. *Hic qui nominatur, inquiuat, non Episcopi, sed Abbatis complet officium, & intercedere magis pro animabus apud cælestem, quàm pro corporibus apud terrenum Judicem potest. L.7. Ep.9. in Concil.*

CAPUT LXXXVIII. *P.2.l.2.c.54.*

De tuitione viduarum, orphanorum, pauperum, calamitosorum sub Imperio Clodovæi Magni in Gallia usque ad Carolum Magnum.

I. Concilia Galliæ id oneris imponaat Episcopis, ut visiteat, aut per Primates Cleri visitari cureut, alique eos, qui ia carceribus conclusi gemunt.

II. Miserabilibus omnibus adsint adversùs Magistratuum vim.

III. IV. Ne fulmiaa Ecclesiæ cohibeant, ubi necessitas urgebit. Guutramno Regi placuit, ut authoritate Episcoporum subessent Duces, Præsides Provinciarum, & Duces Exercituum.

V. Horum Conciliorum statutis accedit Regia confirmatio.

VI. Charitas Episcoporum in servos etiam effusa, maximè ia eos, qui ab Ecclesia vel in Ecclesia essent manumissi.

VII. VIII. Effunditur etiam ia publicas calamitates, & in exactioaes graviores.

IX. X. Ia his omnibus Regum pietas authoritati Episcoporum & tuendæ & amplificaadæ studebat.

XI. Mira Episcoporum sapieatia, & moderatio, ne Priacipum potestati à Deo institutæ derogaretur.

I. RESidentium in Diœcesibus suis Episcoporum ea erat frequentissima & fructuosissima functio, pauperibus, viduis, orphanis miseris omnibus nulla re deesse, eorumque levandorum causâ nihil in præteritis relinquere. Io Concilio Aurelianensi V. statutum est, ut ab Archidiacono, vel Proposito Ecclesiæ quolibet die Dominico inviserentur carceres, ut ratio ipsis constaret omnium, qui vinculis constringebantur, utque Episcopus providum & fidelem delegaret mioistrum, qui de penu Ecclesiæ necessaria illis suppeditaret alimenta. *Id etiam miserationis intuitu æquum duximus custodiri, ut qui pro quibuscumque culpis in carceribus deputantur, ab Archidiacono, seu à Præposito Ecclesiæ singulis diebus Dominicis requiraatur, ut necessitas viactorum secundùm præceptum divinum misericorditer sublevetur, atque à Pontifice instituta fideli & diligenti persona, quæ necessaria provideat, competens eis victus de domo Ecclesiæ tribuatur. Can.10.*

II. Nec larga tantùm vel prodiga erat Pastoralis hæc sollicitudo, ad solandas pauperum levandasque necessitates; sed magoanima etiam, adversùs Potentum Judicumque cootumelias, vibratis Ecclesiæ jaculis in eorum capita. *Ut Judices, aut Potentes, qui pauperes opprimunt, si commoniti à Pontifice suo se non emendaverint, excommunicentur. Can.27.* Canon is est Concilii Turooeosis II. In Concilio autem Matisconensi II. id observatur, Scripturas ipsas id oneris Episcopis imposuisse, ut viduarum, pupillorum, miserabilium judices viodicesque sint: idcoque nec accingi debere Judicem laicum ad eorum causas dijudicandas, nisi priùs Episcopum commonuerit, vel eo absente, Archidiaconum, vel ex Presbyteris unum, qui causam unà disceptet, intercedatque, ne quid eis injuriæ inferatur. Si parere detrectent Judices, Ecclesiæ cœtu summovendi sunt, cum Episcopi totam gestantes Ecclesiæ authoritatem, nil inultum prætermittere debeant, ne à levioribus ad graviores culpas defluatur. *Quid Scriptura divina de viduis & pupillis præcipiat, aobis clam non est. Ideoque quoniam provisioni nostræ, Deo authore, causæ principaliter viduarum & pupillorum sunt commissæ, pervenit ad nos quod à judicibus crudeliùs, pro levissimis causis, veluti defensore carentes, irremediabiliter affligantur. Ob quam causam decernimus, ut judices non priùs viduas & pupillos conveniant, quàm Episcopo nunciarint, cujus sub velamine degunt. Quod si Episcopus præsens non fuerit, Archidiacono, vel Presbytero ejus, ut pariter sedentes, communi deliberatione, causis eorum terminos figant, ita justè & rectè, ut deinceps de talibus antedictæ personæ non conquerantur. Quod si is, qui Judex est, aut impetitor eis aliquam injuriam iagesserit, aut definitionem tanti Concilii transgressus fuerit, à Communione suspendatur. Quibus igitur magnarum rerum causæ commissæ sunt, nec minimarum dignum est causas parvipendere personarum: Solent enim & minima paulatim despecta, in magnum malum trahere. Can.12.*

III. Nec iis se patiebantur cancellis coerceri iodeflexa Episcoporum constantia: eandem telorum fulminumque Ecclesiæ tempestatem incubituram portendebant & minitabantur, *procellosi anathematis ultione plectantur*, in Ministros ipsos Regum primores, *hi, qui lateri Regis adhærent*: qui nimirum *contra antiquorum Patrum & Regum dispositionem*, invadebant terras domosque pauperum, oullo vel colore justitiæ. *Ibidem. Can.14.* Qui eam Synodum indixerat Guntramnus Rex, is ejus decreta authoritate sua, & publicato Confirmationis edicto reboravit, ubi & ab Episcopis voluit Magistratus & Judices adsciscі, quando fideles ad pietatem hortabantur, vel nocentes meritis afficiebant pœnis. *Vos Apostolici Pontifices, jungentes vobiscum Consacerdotes vestros, & filios Seniores Ecclesiæ, ac judices locorum, quoscumque agnoscitis, quos vitæ qualitas honesta commendat, ita universam populi multitudinem constanti prædicatione corrigite, ut & bene viventes mysticus adhortationis sermo mulceat,*

eeat, & excedentes ad viam recti itineris correctio Pastoralis adducat.

IV. Sed nusquam luculentiùs specimen effulsit sacerdotalis Guntramni zeli, summæque ejus qua cumulari volebat Episcopos authoritatis, ad corrigiendos Optimates ipsos; quàm ubi jussit Duces & Tribunos exercitus, qui regiones & Ecclesias Occitaniæ expilaverant, sibi Conventuique sisti quatuor Episcoporum, & seniorum aliquot Procerum: *Quatuor convocatis Episcopis, nec non majoribus natu Laicorum, Duces discutere cœpit. Greg. Turo. L. 8. c.32.* Regiam tum ipse contemperans majestatem sacerdotali sanctitudine, illos admonuit, non aliis magis olim armis Reges Exercituumque ductores tot insignes reportasse victorias, quàm religione in Deum, donis in Ecclesias, reverentia in sacra Martyrum pignora, veneratione in Episcopos; minus mirum proinde esse, si his subsidiis omnibus destituti, devicti fuissent: sed certum sibi jam fixumque esse, ut in eorum potius capita, quàm in suum justa vindicta sævirent. *Patres nostri Ecclesias ædificantes, in Deum spem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt. Nos Deum non metuimus, sacra ejus vastamus, &c. Non potest obtineri victoria, ubi talia perpetrantur. Ideo manus nostra invalida, ensis tepescit, &c. Certè si vos regalia jussa contemnitis, jam debet securis capiti vestro submergi.* Tum Duces illi culpam conjicere in seditiosæ multitudinis contumaciam. Denique non abs re conjicitur Episcopos Regiam iram deliniisse, reique indulgentiam impetrasse, reis spondentibus ea perficere, quibus qua fieri posset, scelus expiaretur. Eo porro exemplo præclarissimè demonstratum est, quantum Rex Episcopis concederet juris & potestatis, ad Magnatum correptiones & defensionem calamitosorum.

V. Post Concilium Parisiense V. à Clotario II. Rege Edictum promulgatum est, quo decreta ejus Concilii confirmarentur; & quo præterea sanciebatur, ut revocaretur, quidquid vi & invitis populis impositum fuisset oneris: utque ne tributa posthac ulla exigerentur, nisi ex iis locis, iisque rebus, ex quibus exigebantur tempore Guntramni Regis, Sigiberti, & Chilperici. *Ut ubicumque census novus impiè additus est, & à populo reclamatur, justa inquisitione misericorditer emendetur. De Teloneo, ut per ea loca debeat exigi, vel de speciebus ipsis, de quibus præcedentium Principum tempore, id est, usque ad transitum bonæ memoriæ domnorum parentum nostrorum Guntramni, Sigeberti, Chilperici Regum est exactum.* Inter Decreta hujus Concilii nihil legere est, quod ad hanc pertineat tributorum imminutionem: sed à verisimili non abhorret, Episcopos ejusmodi aliquid exorasse à Rege, cum illud caput ab eo tot aliis Conciliis Decretis intertextum sit.

VI. In servos maximè exuberabat Episcoporum charitas & commiseratio. Agathensi Concilio permissum est Episcopis, ut servorum Ecclesiæ aliquos manumitterent, & aliqua simul largitate solarentur, quæ viginti nummorum non excederet pretium, nempè agellum quempiam, aut vineam, aut domunculam; quæ tam parca manu dispensata beneficia à successoribus non possint retractari. *Quod tamen jubemus viginti solidorum numerum, & modum in terrulla, vineola, vel hospitiolo tenere. Can. 7.* Quoad alios servos à dominis suis manumissos, eorum Patronam se agebat Ecclesia libertatis, si quid negotii illi facesseretur. *Libertos legitimè à dominis suis factos, Ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur. Cap.29.* In Concilio V. Aurelianensi jussi sunt expressius Episcopi libertis tuitionem impendere omnibus prorsus: sed illis tamen maximè, quos prisco more domini in Ecclesia absolvissent. *Eos, qui in Ecclesiis juxta Patrioticam consuetudinem à servitio fuerint absoluti. Can.7.* Nil tamen præjudicabatur legibus, quæ libertate eos exuebant, qui illa abuterentur. *Præter eas culpas, pro quibus leges collatas servis revocari jussere libertates. Can.9.* Peculiari infamia laborabant servi, qui sepulcrorum custodiæ mancipabantur; & nec illi tamen frustrabantur Ecclesiæ defensione, si qua vi concessa semel eis libertas concuteretur. *De degeneribus servis, qui sepulchris defunctorum, pro qualitate ipsius ministerii deputantur, &c. Can.7.* Ita decrevit Concilium III. Parisiense.

In Concilio II. Matisconensi Episcopo soli reservata est, vel Judici, quem vellet Episcopus sibi adjungere, causa libertorum, qui Ecclesiæ commendati fuissent ab iis, qui eos libertati vendicabant, aut more solito, aut per literas, aut per Testamentum. *Indignum est enim, ut hi, qui in sacrosanctis Ecclesiis jure noscuntur legitimo manumissi, aut per Epistolam, aut per Testamentum, aut per longinquitatem temporis libertatis jure fruuntur, à quolibet injustissimè inquietentur.* Alia missa facio statuta Canonica in eandem rem, ut & Edictum Clotarii II. quo ea confirmantur. *Conc. Paris. V. c. 5. Remen.* Dicam autem simillimum veri esse, Episcoporum consilio factum esse, ut Regina Bathildis obliteraret vetustissimum usum, eòque detestabiliorem, quo homines Christi Sanguine empti, vilissimo pretio vendebantur, & toto Franciæ Regno Edictum promulgari juberet, quo non tantùm vendi homines ulli vetabantur, sed & aliò transvehi, ut venderentur. *Captivos homines Christianos vendere prohibuit; deditque præceptiones per singulorum urbium regiones, ut nullus in regno Francorum captivum hominem Christianum penitus in aliud regnum transmitteret. Surius die.26. Janua. c.7.*

VII. Fuit & ubi de Regibus ipsis Episcopi sua hac benemererentur beneficentissima potestate. Diximus suprà de bellis eorum interventione pacatis, & de pace eorum industria & labore restituta. Vehementes ad Brunechildem Reginam dedit litteras B. Germanus Parisiensis Episcopus, eam obtestaturus, ut Sigeberti Regis impetum cohiberet, in fratrem irruentis; quo gens utraque & uterque Rex in quoddam se calamitatum flagitiorumque baratrum præcipites dabant. *Hæc dolens scribo, quia video, qualiter præcipitantur & Reges & populi, ut Dei incurrunt offensam. Conc. Gall. Tom. 1. pag. 355.* Victorem ipsum sui semper pudeat, pœniteatque necesse est, ubi frater in fratrem ruit: quin & tantò verius vincitur, qui vincit, quantò detestabilius est scelere vincere, quàm vinci. *Inhonesta victoria est fratrem vincere, &c. Contra semetipsos pugnant, suamque felicitatem exterminant, &c.* Quin & Regina Fredegundis asylo se Ecclesiæ Parisiensis cupidè communiit, ubi & ejus defensioni advigilavit Episcopus. *L. Cointe. Anno 584. nn.23.*

VIII. Maurilionis Cadurcensis Episcopi encomium texuit Gregorius Turonensis. Nemo possit satis admirari ejus Præsulis animi fortitudinem, in defensandis pauperibus adversùs Judicum injurias, & ingeniosam & in omnia versatilem charitatem, qua se omnibus omnium necessitatibus accommodaret. *Fuit etiam & judiciis justus, ac defendens pauperes Ecclesiæ suæ, de manu malorum Judicum, &c. L.5. c.42.* Nec minus memoratu dignum, quod idem alibi scripsit Gregorius, orante Meroveo Pictaviensi Episcopo, missos esse à Childeberto Rege in agrum Pictaviensem Majorem Palatii & Comitem Palatii, ut onera publica eum in locum restituerent, quo fuerant sub Childeberti patre, iis subjicerent divites, eximerent pauperos, viduas, orphanos, qui hactenus pene soli exugebantur. Quæ res felicem exitum sortita est. *Chil-*

de-

debertus Rex Descriptores in Pictuvos, invitante Maroveo Episcopo, jussit abire, Majorem domus Regiæ, & Palatii sui Comitem: ut scilicet Populus censum, quem tempore Patris reddiderat, facta ratione, innovata re, reddere deberet. Multi enim ex his defuncti fuerant; & ob hoc viduis, orphanisque ac debilibus tributi pondus insederat; quod hi discutientes per ordinem, relaxantes pauperes ac infirmos, illos quos justitiæ conditio tributarios habeat, censu publico subdiderunt. L.9. c.30. Ita gemino beneficio Episcopus plebem suam cumulavit, dum & exactiones temperari, pristinumque in modum revocari fecit: & oneri potissimum eos subjici, qui ferendo essent.

IX. Omnibus verò prorsus Turonensem suam civitatem levari & absolvi tributis, pervicit, qui & hæc ipse narrat, *Ibidem.*, Gregorius Turonensis. Cum enim è Pictonibus Cæsarodunum Turonum venissent illi ipsi duo Ministri, Regii, exactiones indicere cœperunt easdem, quæ ex Regesto quodam locum habuisse probabantur jam inde à temporibus Regis Clotarii. Excelsi animi vir intercessit Gregorius, fidentissimè confessus illud quidem Regestum Clotarii Regis ævo conscriptum fuisse; sed & ab eodem Rege igni traditum, Beati Martini formidolosum reverito indignationem. *Libri illi per timorem Sancti Martini antistitis, compuncto Rege incensi sunt.* Extincto Clotario, dum fidei sacramentum à Turonensibus Cariberto Regi præstaretur, spopondisse eum & juramento se astrinxisse, nullas inducendas à se unquam exactiones novas: *Cum juramento promisit, ut leges consuetudinesque novas populo non infligeret.* Porro cum pridem Comes Gaiso adventaret aliquid tributi ex fide Regesti hujus expressurus, prohibitusque fuisset ab Euphronio Episcopo: *Tributa cœpit exigere, sed ab Euphronio Episcopo prohibitus, &c.* apud Regem expostulasse, qui incunctaret Regesta ea exuri jussit, restituitque Ecclesiæ Beati Martini, quidquid exigi cœperat, & pristinas confirmavit Turonensis civitatis immunitates. *Ut nullus de populo Turonico ullum tributum publico redderet.* Denique Sigebertum & Childebertum Regem ab annis quatuordecim incolumes & illibatas Turonibus servasse immunitates antiquissimas suas: hunc verò Codicem, qui nunc intentaretur, nequaquam à Regio depromptum fuisse tabulario. *Liber hic à Regis thesauro delatus non est, nec unquam per tot convaluit annos.* Qui ejus libri obtentu audacius abutebatur, derepente febri correptus, ante triduum expiravit. Misit Gregorius ad Regem, qui de voluntate ejus percontarentur; Rescripto protinus Regio confirmatæ sunt Beati Martini immunitates. *Post hæc nos transmisimus Nuncios ad Regem, ut quid de hac causa juberet, mandata remitteret. Sed protinus Epistolam cum authoritate miserunt, ne populus Turonibus pro reverentia Sancti Martini describeretur.*

X. Ita tum Episcopi de observantia, & impensissima Regum reverentia nihil decerpebant; sed Ministrorum tamen regiorum audaciam frangebant, levamenti non parum subinde populis impetrabant, priscas eorum tuebantur immunitates. Et Reges quidem Episcoporum fidei incumbentes, ejusmodi negotia eis moderanda permittebant: civitates autem tantò in fide constantiores, & à seditionibus alieniores erant, quòd & expertæ sæpius, & persuasæ prorsus essent, ea esse Episcopos & in cives charitate, & authoritate in Palatio, ut nullis eas gravari paterentur nimiis exactionibus. Ex una præfatione Concilii V. Parisiensis, manifestissimè emicat, ut sapientiæ & fidei Episcoporum committerent se Reges, & ab eis decerni permitterent, quæ ad Regni Regumque incolumitatem maximè pertinere judicarent. Ibi enim confirmatur, à Rege Clotario convocatum fuisse id Concilium, ut in commune consulerent de rebus omnibus, quæ maximè ad Regis, Cleri, Populique salutem pertinerent. *Tractantes quid Principis, quid saluti populi utilius competeret: vel quid Ecclesiasticus Ordo observaret.* Beatus Sulpitius Dulci Archiepiscopus Bituricensis lacrymis emollitus Cleri populique sui abrogari à Rege expressit novi aliquod tributi genus. *Confestim insolita abrogatur exactio, populo salus restituitur.* Beatus Autregisillus Sulpitii in eadem Ecclesia præcessor, ejusmodi procellam quandam à populi cervicibus depulerat, *Vita ejus apud Surium 27. Januar. c.16. Surius die 20. Maji c.12. 13.*

XI. Neminem fallit in præteritis sæculis multa esse, quæ admirari par sit, imitari intempestivum. Tam propria laus est Episcoporum sapientia, quàm charitas. Ne cumulata quidem esset eorum charitas, nisi probè dignosceret, quid quæque ætas ferat, quid quoque possit tempore ex animi sententia procedere. Celeberrimi quoque isti priscorum Antistites sæculorum, ita clavum moderabantur, ita medium inter duos scopulos tenebant cursum, ut nec immorigeri summis Principibus essent, nec populis & pauperibus inofficiosi. Nullo magis illustrata est eorum ætas historiæ lumine, quàm horum tam intrepidè ab illis dictorum factorumque. Sed rarissima sunt ea exempla, & vel hinc odoramur eos ipsos, qui aliquando audebant, multò sæpiùs magisterio obsequentes divinæ cujusdam sapientiæ fregisse seipsos, & nihil tentasse. Illud certè non admirationi, sed & imitationi esse semper potest, quod de beato refertur Cæsario in ejus vita, ad sublevandos miserabiles vi oppressos, preces eum nunquam non suas interposuisse. *Sollicitudinem gerens de Ecclesiis, de Monasteriis, de peregrinis, de viduis, de infirmantibus; de quorum causis, ne aliquis contra fas jusque opprimeretur, precabatur universos. Surius die 27. August. L. 2. c.31.*

CAPUT LXXXIX. *P.2. l.2. c.55.*

De eadem Episcoporum & Clericorum omnium cura in omnes oppressos & miserabiles officiosa per Hispanias sæculis iisdem VI. VII. & VIII.

I. Episcopos jubet Recaredus Rex, pervigiles imminere Judicibus, Judices Conciliorum Provincialium monitis decretisque morem gerere.

II. III. IV. Volentibus & annuentibus Regibus quandoque tributa moderati sunt & definierunt Episcopi.

V. A Regibus consuluntur Episcopi, in causis ad levandas publicas calamitates pertinentibus.

VI. VII. Regibus & eorum familiæ perfugium quandoque opportunissimum præstant Ecclesia & Concilia.

VIII. IX. X. XI. Varia exempla hujus tuitionis, quam Reges ipsi expetierint à Conciliis stirpi suæ impendi post suum obitum. Regum electionis pericula. Voluit Ervigius Regni leges & Edicta, si qua justitiæ & pietati subinfesta essent, ea emendari in Concilio.

I. NIhilo vel zeli æstus Episcoporum Hispaniæ, quàm Galliarum, vel cumulus authoritatis minor fuit, ad miserabilium tuitionem adversùs judices, vel temporales dominos impotentiùs se agentes. In illo ipso Concilio Toletano III. ubi

ubi Recaredus Rex Hispanias omnes secum in sinum Ecclesiæ Catholicæ revexit, statutum est, ut Provincialia posthac Concilia semel tantùm anno quolibet haberentur; sed ut eò Judices omnes & Officiales fisci Regii cum Episcopis confluerent, juxta Edictum Regium ea de re promulgatum, ut ab Episcopis edocerentur, populis justè & piè moderari, nullis eos oneribus vel exactionibus fatigare. Declaratur ab eodem Concilio, mandatum esse Episcopis à Rege, ut arrecti excubarent in Judices & Rectores Civitatum & Provinciarum, ut errores eorum corriperent; Regem monerent; si minùs correptionibus suis auscultarent; cœtu denique fidelium summoverent, si ad correptiones obduruissent. *Judices verò locorum & Actores fiscalium patrimoniorum ex decreto gloriosissimi domini nostri simul cum sacerdotali Concilio Autumnali tempore, simul in unum conveniant, ut discant quàm piè & justè cum populis agere debeant, ne in angariis aut operationibus superfluis, sive privatum onerent, sive fiscalem graviant. Sint etiam Prospectores Episcopi secundùm Regiam administrationem, qualiter Judices cum populis agant, ita ut ipsos præmonitos corrigant, aut insolentias eorum auditibus innotescant. Quòd si correptos emendare nequiverint, & ab Ecclesia, & à communione suspendant.* Can.18. Mirificentius aliquid præ se ferrent quæ sequuntur verba, si plusculum ea lucis aut firmitatis haberent. Videtur enim iis arbitrio permitti Episcopi, & seniorum cujusque regiunculæ, quantum quæquæ plebs possit ferre oneris, nec gravari. *A Sacerdote verò & à Senioribus deliberetur, quòd Provincia sine suo detrimento præstare debeat judicium.*

II. Nihil erit certè quòd hæsitare quisquam possit in decreto Concilii Cæsaraugustani, triennio post, & ab iisdem ferè Episcopis celebrati. Etenim Præsules hujus Concilii Collectoribus publicorum tributorum formulam adsignarunt eorum, quæ exigenda forent, cauto, ut ab eis restitueretur, si quid exigerent præter illam formam. *Quod pro nostra definitione, sicut diximus, tam vos, quàm adjutores atque agentes exigere debeant, nihil amplius præsumant, vel exigere vel auferre. Quod si ab agentibus vestris aliqua superacta fuerint, quam hujus consensûs nostri tenor demonstrat, vos emendare & restituere, cui malè ablata sunt, ordinetis.* Huic tributorum præfinitioni subscripsere Episcopi omnes: *Consensum nostrum subscripsi.*

III. Concilii Toletani IV. Episcopi denuo inculcavere, quàm ex officii sui lege Præsules tenerentur, tutari populos, impetum frænare Magnatum, lucro servientes Judices castigare, Regiæ authoritatis munimento perfringere contumaciam violentissimæ quandoque tyrannidis. *Episcopi in defendendis populis ac protegendis, impositam à Deo sibi curam non ambigant. Ideoque dum conspiciunt Judices & Potestates pauperum oppressores existere, priùs eos sacerdotalis admonitione redarguant, & si contempserint emendare, eorum insolentiam Regis auribus intiment: ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate coerceat.* Can. 32. Postea verò in Provinciali Concilio excutiebantur Episcopi, an satis strenuè has tuitionis pauperum partes sustinuissent. *Si quis Episcoporum neglexerit, Concilio reus erit.*

IV. Cum Concilium Toletanum XIII. Rex Ervigius convocasset, tributa fisco debita declaravit excrevisse in infinitam quandam summam, nec ea jam exigi posse, nisi in pelagus quoddam calamitatum plebes demergerentur: certum ideo sibi jam esse condonare omnia, quæ hactenus exoluta non fuissent, usque ad regni sui annum primum, dum quæ persoluta fuerant, suum in fiscum inferrentur. *Omnes tributorum exactiones usque ad primum annum nostræ Celsitudinis mansuetudo illis omittendas laxavit.* Gratias Regi plurimas egere Concilii Patres, statutum ejus confirmavere; si quis obstreperet, eum anathemate perculere. *Quod pietatis beneficium admirantes, non solùm vigorem gloriæ definitionis ejus apponimus, sed & perpetuæ excommunicationi eum, qui contra hæc venerit, subjiciendum esse sancimus.* Can.3.

V. Successorem Regni reliquit Ervigius Egicam generum suum, juramento priùs obligatum, ut justitiæ legibus in regnando serviret. *Et justitiam commissis populis non negarem.* Aliud antè ab eo extuderat sacramento, cum filiam illi suam conjugio copularet, nempe filiorum suorum utilitatibus semper consulturum. Regni tandem compos factus Egica post soceri mortem, confligari nonnunquam posse hæc duo sacramenta sensit, & mutuò collidi, unde & eum sibi nodum expediri petiit à Patribus Concilii Toletani XV. Sententiam prompsit Concilium ejusmodi, quæ tot Episcoporum sanctimoniæ consentiret; Indeflexum Summi Principis officium in eo situm esse, quo possent & illa duo sacramenta specie tenus contraria concordare; ut eo esset animo in proximos, quo in populos, eo in populos; quo in proximos; patrem omnium communem se ageret; omnes uno charitatis sinu tanquam natos complecteretur: omnibus studeret prodesse, obesse nemini; favere omnibus omnium rationibus, quæ justæ sint, eoque jam sibi contrariæ esse non possint. *Dicimus ergo per Spiritum Dei, qui se in suo nomine aggregatis medium adesse promisit; sic ab illis juramenti vinculis Egicanem Regem Synodus absolvendum esse elegit, ut aut cognatos ad populorum regulam dirigat, aut populos in cognatorum justam defensionem assumat: ut quasi unius patris, germinisque filios, utrumque una devocans in affectu, nec in cognatorum justis negotiis favorem populorum obtendat; nec rursus in populorum quæstibus cognatis favere pertentet; ut tam in populorum, quàm in cognatorum negotiis, una eademque fides illi servanda sit; nec alio affectu tractandos eligat cognatos, quàm populos.*

VI. Incidunt quandoque vel summis ipsis Principibus eæ temporum molestiæ, ut cogantur penè Episcopi eorum in se recipere tuitionem, qui constantes & æterni ipsi sunt Episcoporum & Episcopatûs defensores; & formidolosis Ecclesiæ telis certare ad populos in obsequio continendos Principum temporalium, qui aliàs temporali potestate tota legibus Evangelicis opitulantur. Diximus jam à Concilio Toletano IV. intortum fuisse anathema in eos omnes; qui effrænato ambitionis æstro in Regum capita conjurarent, qui tumultuarentur, qui Regnum ambirent, longè aliis artibus demerendum, & electione Cleri ac Nobilitatis in Generalibus Cleri Comitiis, conferendum. Innovari fecit hoc Concilium, Can.75., sacramentum fidei, quod Regi Sisenando debebatur: sed & ipsum præsentem & posteros omnes commonuit illo fulmine percussum iri, quod Christus Summus Pontifex & Rex Regum Regibus ipsis intentat, & ea excommunicatione, qua ab eo Judice summo conterendi sunt scelesti omnes, si violenta & tyrannica dominatione in populos grassarentur. *Si Superba dominatione crudelissimam potestatem in populis exercuerit.* Can.7.

In Concilio Toletano V. constitutum est, ut Canon iste Toletani IV. in omnibus posthac habendis Conciliis legeretur & confirmaretur: Innovatæ sunt & cautiones eædem omnes ad incolumitatem æternam Regum Regnique Gothorum: denique privatim quædam decreta sunt ad tuitionem filiorum Regis tunc regnantis, & hæreditatum eis adscriptarum; & potissimorum ejus ministrorum, postquam ejus morte Imperium ad aliam quampiam familiam transcriptum foret. In Concilio Toletano

VI. *Can.* 2. excommunicationi & pœnitentiæ mancipati fuere, quicumque in patriam perduelles essent; confirmata superioris sunt Concilii decreta ad tutelam Regis filiorum, amicorumque cum bonis suis omnibus, contra rapaces eorum manus, qui in regnum succederent. Nova denique decreta condita sunt adversùs eos, qui in Regum capita machinarentur quidpiam, aut ad regni ipsius usurpationem. *Can.* 12. 14. 16. 17. 18. Corroborata sunt hæc decreta omnia novis Toletani VI. statutis. *Can.* 1. Quibus & illud adjunctum est à Concilio VIII. Toletano, *Can.* 10., ut studerent potiùs Reges parcimoniæ, quàm improvidis largitionibus, & ne quid violentè à subditis exigerent. *Erunt actibus, judiciis, & vita modesti. Erunt in provisionibus rerum parci plus quàm excenti, ut nulla vi, aut factione Scripturarum, vel diffinitionum quarumcumque contractus à subditis vel exigant, vel exigendos intendant.*

VII. Sed cum ea labes sit Regnorum, ubi Reges eliguntur, ut familiæ & rei magis suæ privatæ, quàm publicæ studeant Reges amplificandæ, roborandæque: statutum est in hoc Concilio, ne posthac possent Reges in filios vel hæredes transfundere suos, nisi ea tantùm bona, quæ antè comparassent, quàm ad Regnum accessissent: quæ verò postea accumulassent, eo Regni ærario inferenda, & in successorum potestate futura, ut vel restituerentur iis, quorum essent propria, vel ad Regni onera, & ad populorum levamentum impenderentur. *Quosdam conspeximus Reges, extenuatis viribus populorum; rei proprio congerere lucrum; & obliti quòd Reges sint vocati, defensionem in vastationem convertunt, qui vastationem defensione pellere debuerant, &c. Decernimus, ut in Principis maneant potestate, non habenda parentuli successione, sed possidenda regali congressione, ita, ut justè sibi debita quisque percipiat; & de reliquis ad remedia subjectorum, quæcumque elegerit Principis voluntas exerceat.* Hæc temperata & æquabilis est Episcoporum sapientia charitasque, quæ amplissimo fidissimoque sinu suo complectitur magnos & pusillos, Regum culmina, & plebis fæcem: ne Regum filii patribus orbati spoliarentur justis hæreditatibus, & ne electitii Reges Regnum exugerent & exhaurirent, ut filiis suis thesauros iræ & vindictæ cælestis acervarent. Editum est porro hoc Decretum Sessione II. ejus Concilii Universalis, ubi non abs re erit obiter advertisse, votis Episcoporum & Magnatum obsecundasse suffragia Cleri inferioris & populi. *Adeo cum omni Palatino officio simulque cum Majorum Minorumque Conventu, nos omnes tum Pontifices, quàm etiam Sacerdotes, & universi fueris Ordinibus famulantes, concordi definitione decernimus, &c.*

VIII. Alienum ferè est ab instituto hic meo, illud Provincialis Concilii Emeritensis decretum, ut quolibet die curarent Episcopi sacra celebrari, flagitarique à Deo Regis Exercitûsque prosperitatem, salutem, victoriamque. *Ut salus & victoria illi ab omnipotenti Deo conservetur. Can.* 3. Sileo & XII. Concilii Toletani Decretum, quo promulgatum est, absolutos esse omnes Sacramento olim præstito Vambæ Regi, postquam is morbo perculsus exitiali, Regno renuntiaverat, Religionis induerat habitum, tonsuramque pœnitentium, denique Ervigium suo loco eligi & inaugurari curaverat.

Paulò accomodatior est proposito hic nostro petitio Regis in Concilio, ubi Episcopos obtestatus est omnes, ut Regni leges retractarent, refingerent, ac expolirent adamussim justitiæ, expunctis iis, quæ ab ea dissonare viderentur. *Num & hoc generaliter obsecro, ut quidquid in nostra gloria legibus absurdum, quidquid justitiæ videtur esse contrarium, unanimitatis vestra judicio corrigatur.* Si permittebatur Episcopis ipsas emendare leges, quæ pauperibus & calamitosis essent contumeliosæ, non aberat potestas, qua damna iis illata sarciri facerent.

IX. Concilium Toletanum XIII. quo aliquam saltem ex parte refunderet in filios Ervigii Regis officia, beneficiaque innumera, quibus ille Ecclesias Hispaniæ demeruerat universas, non illos tantùm suæ defensionis patrocinio complexus est; *Defensionis decretum promulgare prolegimus in Regiam prolem, & tuitionis in futurum obtendere pietatem, qui paternis beneficiis nequivimus reddere vicem, &c. Qui tot erga gentis sua populos ejus beneficia persentimus, dignum est, ut saltem ejus filiis fortia tuitionis ad futurum adminicula prorogemus. Can.* 4. Sed & Reginas omnes viduas eadem Ecclesiæ tutela obumbravit, statuto solemni edito, ne quis ad earum unquam nuptias aspiraret, ac ne ii quidem, qui in Regni successionem vocati essent. *Quis enim Christianorum æquanimiter ferat, defuncti Regis conjugem alieno postmodum connubio uti; aut secuturi Principis libidini subjugari! Can.* 5. Probabile cum primis est, hoc inexpugnabili repagulo voluisse Patres hujus Synodi ejusmodi matrimonia summovere, ne homines ambitionis æstu abrepti, eo nuptiarum Reginæ prætextu abuterentur ad res novandas, & ad Regni usurpationem; & Reges ipsos non abnuisse hoc se quoque decreto contineri, ut privati omnes in ejus observantiam essent proniores. Eadem sanè mente Concilium Cæsaraugustanum III. non novo tantùm robore cumulavit hæc Toletani XIII. decreta, Reginarum viduarum nuptias proscribentis; sed eas compulit ut primùm animam efflasset Rex conjux, habitu Religionis indui, & in Monasterium aliquod se abdere, reliquum ibi vitæ tempus ad cœlestem & immortalem sponsum suspiraturas. *Statim ut transito ab hoc Sæculo Principe, vestem sæcularem deponat, & Religionis habitum assumat; quam etiam confestim in cœnobio virginum mancipandam esse censemus. Can.* 5.

X. Concilium denique Toletanum XVI. adscriptis in tutelam & defensionem Episcoporum filiis, filiabus, generisque Regum, discinctisque & gradu ejectis iis, qui in Regem conjuraverant; pronunciavit eos omnes, qui se laqueis implicuissent execrabilium adversùs patriam & Regem conspirationum, elimandos in posterum esse ipsos, eorumque posteros ab omnibus Regni Officiis, & perpetuæ servitutis vinculo innectendos. *Tam ipse quàm omnis ejus posteritas, ab omni Palatini ordinis dignitate privati, fisci viribus sub perpetua servitute maneant religati. Can.* 8. 9. 10. Concilium denique Toletanum XVII. in eadem Civitate habitum paulò antè Gentis Gothicæ per Mauros vastationem, sua tuitione communivit filios & filias Egicæ Regis, deterritis omnibus, ne qui post Regis obitum in eorum capita, libertatem, bona, quidquam molirentur. *Nullus filiis ac filiabus eorum contra eorum voluntatem Religionis habitum imponat; aut exilii ergastulis mancipandos statuat, neque flagellorum verberibus cruciet, per quod & dignitate priventur, & extra debitum justitia ordinem, rerum suarum eis ambitio auferatur. Can.* 7.

XI. Eæ erant labes regnorum electitiorum, & eas his rationibus sarcire nitebantur. Ea erat tuitionis & protectionis Episcopalis amplitudo & potestas. Reges ipsi non rarò, aut Regum certè filii ad eam recurrebant. Reginæ Maritis viduabantur, Regum filii aliquando tandem orbabantur; ita utrique jam patebant contumeliis, exilio, paupertati, malisque non paucis aliis, quæ Episcoporum ab eis Patrocinio arcebantur.

Ca-

CAPUT XC. *P.2.l.2.c.56.*

De protectione miserabilium per Episcopos, in Italia, & in Oriente, iisdem sæculis VI. VII. & VIII.

I. Mira Gregorii Magni sollicitudo, ad incendendos Episcopos ad defensionem viduarum & pauperum.
II. Id oneris & cura fate quoque Nunciis imponit.
III. IV. V. VI. Causa miserabilium omnium reservata Episcopo, Nuntiis Papa, Papa ipsi.
VII. VIII. Gregorii zelus intrepidus & infatigatus, & ejus ad Imperatores interventio, ut levaventur populi gravioribus exactionibus, quàm ferre possent, quàm ipsi Principi placeret.
IX. Gregorii vigor & constantia adversùs Judices Præsidesque aliquos perversiores.
X. Alexandria forum rerum venalium Patriarchæ suberat jurisdictioni, ad pauperum levationem.
XI. Mira Justiniani Constitutio, ne tributis plus æquo gravetur populus.
XII. XIII. Imperatoria leges in gratiam libertorum, & puerulorum Expositorum. Quæ charitas, quæ authoritas Episcoporum, qui totam hanc pietatis sarcinam circumgestabant.

I. ADeunda jam nobis Italia, & ipsa maximè Sedes Apostolica, ubi Gregorius & explicabat ipse, & per Episcopos explicari urgebat paternam hanc, & eminentissimam tutandorum orphanorum, juvandarumque viduarum potestatem. Ab eo enim ad Episcopum Centumcellensem datæ sunt literæ, quibus illum submonet, humanis omnibus præsidiis destitutam esse viduam Luminosam, eamque ideo sub Episcopi tutela delitescere debere. *Officii quidem Sacerdotalis est, ut viduis, ac maritali regimine desolatis, impertiri solatia debeatis; ut unde in hoc mundo humana conditione privantur, Sacerdotali tuitione possint remedia reperire. L.1. Ep.13.* Januario Calaritano Archiepiscopo rescripsit, Christi ut se imitatorem præstaret, qui viduarum maritus, orphanorum parens est; atque adeo omni ope adesset Catellæ viduæ, cujus filius in Clero merebat Romano, causas verò ejus omnes Sedis Apostolicæ reservaret judicio, ad retundendam eorum audaciam, qui molestiam illi creare vellent. *Si ipse Dominus noster viduarum se maritum, orphanorumque Patrem Scriptura Sacra profitetur testimonio, &c. Ei fœminæ tuitionem ferre non differas, &c. Causas prædictæ fœminæ sive sint, sive fuerint, nostro volumus judicio terminari, ut foralis illi inquietudo summoveri debeat, & tamen à judicii justitia nullatenus excusetur. L.1. Ep.60.61.* Eidem Metropolitano commendavit diligentissimè idem Pontifex Pompejanam fœminam nobilem, à præpotentibus viris impetitam, cujus jussit lites omnes per electos à patribus judices finiri, Judicium executioni eo curante mandari. *In electorum judicio, altercantium ventiletur contentio, & quæcumque fuerint definita, ita tranquillè ad effectum vobis solatiantibus perducantur, ut, &c. L.1. Ep.62.* Rursus illi inculcavit pastoralis Officii curas, orphanorum & viduarum potissimum causis dicandas esse: *Pastoralis regiminis necessitate compellimur, ut orphanorum viduarumque causis solertius, quàm curis cæteris insistamus.*

II. Nuntios suos Gregorius per varias Provincias spargebat, eosque defensioni maximè præficiebat viduarum & pupillorum, jussos etiam Sedis Apostolicæ protectionem eis impendere adversùs laicorum injurias. *Nostra ei solatium tuitionis impendas, &c. Viduis, aliisque pauperibus, &c. L.2. Ep.5.* Commendabat quandoque dominas eisdem nobiles & pias, quæ post conjugum mortem variis lacessebantur contumeliis. *Alexandra magnifica fœmina tuitionem festines impendere, &c. quantò viduæ bene viventes virorum sunt solatio destitutæ; tantò eis enixiùs Ecclesiastica est impendenda tuitio. L.5. Ep.37.* Ad Sabinum Subdiaconum scripsit, ut Mariam, quæ Clerico nupserat compelleret, ut duobus patris sui liberis largiretur, quod eis ab eo legatum fuerat; eam litem ipsemet cognosceret coram positis Evangeliis, & quod pronunciasset, id ad exitum curaret perduci. *Si se nititur defendere, propositis Sacrosanctis Evangeliis, causam subtiliter perscrutari, & ita, qua legis ac justitia ordo postulaverit, diffinire te convenit, & diffinita affectui mancipare, ut hac ad nos denuo querela non redeat. L.8. Ep.6.* Denique Anthemio Campaniæ Rectori & Nuntio mandatum est à Gregorio, defensionem ut aggrederetur viduæ, quæ indulgentia pene nimia res omnes suas filio donaverat uxorem ducenti, tum verò inopia premebatur: iis ejus ærumnæ obdurescentibus, quorum amore ipsa & nimia teneritudine ad eas angustias venerant. *Ecclesiasticam ei tuitionem impendere festinet, &c. Ut in id, quod deceptam se queritur, legaliter valeat subveniri. L.9. Ep.11.* Jubebat denique, ut si quæ incurrerent difficultates, quas eluctari ipse non posset, renunciaret sibi, quo efficacius aliquod remedium ei malo quæreretur.

III. Verùm Episcopos potissimùm ipsos expergefacere studuit Gregorius, quo strenuius in has evigilarent curas pauperum relevandorum. Tauromenitano in Sicilia Episcopo commendavit generum eum, cujus socer excesserat prorsus inops rerum omnium, ut ne teruntium quidem ex ejus hæreditate, vel filia, vel gener percepisset, in quos tamen iniquissima sæviret creditorum turba. *L.5. Ep.35.* Episcopo Ravennati mandavit, mulierem tueretur conjugatam, cujus ingenuitas in controversiam trahebatur. Moniali cum parente propria litigandum erat. Lunensi Episcopo causam ejus commendavit Gregorius, matrem ut conveniret, suaderetque, ut sponte faceret, quod facere legibus cogenda erat; si mater obstinatiorem se præstaret, omni virium contentione Episcopus filiæ patrocinaretur, quam religiosa professio vehementer commendabat. *Quoniam æquitatis censura admonet, ut maximum conversis salva ratione Episcopale debeat esse solatium, &c. Suadeat matri, ut facere sponte non desinat, ad quod legali potest ratione compelli. Quod si differre voluerit, prædictæ Adeodatæ Religiosæ contra eam tuitionem impendite; atque vestris eam solatiis apud Judicem, vel quocumque usus egerit, instantius adjuvate. L.7. Epist.28.*

IV. Video his minutiis consectandis crescere hujus operis molem. Sed ut integrum cuique est, suo abundare sensu, suo plusculum indulgere judicio, non dissimulabo, mihi quidem videri ex his maximè rerum minutiis, exemplis, circumstantiis, potissimam existere veteris disciplinæ non pulchritudinem tantùm, sed & utilitatem. Nec longum enim, nec operosum esset, si testarer ministerio suo sacro teneri Episcopos, interponere seipsos ad defensionem viduarum, pauperum, pupillorum, omnium denique quavis calamitate prostratorum. Sed nec utilitatis, nec voluptatis parva accessio fit, ubi declaratur hæc Episcopalis obligatio & potestas Scripturis superstrui, Gregorium de eo officio suo Episcopos frequenter commonuisse, Nuntios quo-

quoversum suos ei curæ præfecisse, protectionem Sedis Apostolicæ in miserabiles effudisse omnes, causas eorum suo nonnunquam reservasse judicio, per Nuntios persæpè suos dirimi voluisset; ne nobiles quidem Matronas eo Sedia Apostolicæ, vel Nuntiorum Patrocinio fraudasse, si earum pietas nobilitati responderet: eas causas per Judices quandoque à partibus electos dirimi fecisse; Nuncios & Episcopos ipsos ante tribunalia Judicum his miserabilibus personis assuisse: eam deoique tuitionem Ecclesiæ impensam fuisse filiæ adversùs matrem, quanquam filia sanctimonialis esset, & de ea causa cognituri essent Judices Civiles. Quanquam enim ex Apostolo difficile sit sine peccato litigari; insinuat hic tamen satis apertè Gregorius, causas & vices rerum esse posse singulare ejusmodi, ubi filia, & quidem Monialis cum matre litiget, citra delictum; si enim citra delictum ea lis expediri non potuisset à Sanctimoniali virgine, non ei suam, non ei Episcopalem cujusquam alterius Gregorius gratiam & authoritatem commodasset.

V. Nec illud silentio prætereundum est, has plerasque civiles fuisse causas, & Episcopali tamen eas fuisse obnoxias jurisdictioni, tum quod ipsi Episcopi de eis persæpè cognoscerent, tum quod earum judiciis, & judiciorum executioni istarent. Superiores nonnunquam conveniebantur tantum Judices & Magistratus, quo eorum imperio inferiores Officio fungi cogerentur; utpote quos adorabantur Episcopi suis non facilè precibus flectendos. Cum Palatinus nescio quis ab Opificibus Neapolitanis onera quædam & obsequia exigeret nova, & juramento eos constrinxisset, sibi cessuros quidquid pecuniæ exprimerent ab Opificii sui novis Magistris: Ad Gregorium perlatis ejus rei querelis, scripsit ipse ad Episcopum Neapolitanum, suis ut precibus monitisque abduceret Palatinum ab injuriosis molitionibus; si contumacem experiretur, recurreret ad Præfectum, cujus summa authoritate his perversitatibus occurreretur: ut ne fraudarentur spe sua, qui ad tuitionem Ecclesiæ confugissent. *Ne eos, qui tuitionis nostræ suffragia quæsiverunt, quorundam voluntas injustè opprimat.* L.8. Ep.17.

VI. Quæ alienis proderat, suis abesse non poterat Ecclesiæ defensio. Itaque Episcopum Gallipolitanum per Epistolas hortabatur Gregorius, ut rusticos Castri Gallipolitani tueretur adversùs novarum in eos exactionum authores; cum agri illi ad Ecclesiæ Romanæ proprietatem pertinerent, quod constare illi posset per privilegia, quæ ad eum perferri curabat, ex Scrinio Ecclesiæ Romanæ. *Quia & exemplaria privilegiorum Ecclesiæ de Scrinio nostro ob hoc tibi fecimus dari.* L.7. e.10.5.

VII. Verùm in eas potissimum exactiones tyrannicas acuebat se charitas & sollicitudo Episcoporum & Pontificum, quibus grassabantur Ministri Imperatorum, Provinciarumque Præsides, unde & adeundi erant Imperatores ipsi, quorum & pietati, & edictis ea primum contumelia irrogabatur. Romam profectus Calaritanus Archiepiscopus Gregorio renunciavit, quàm ioiquis sævisque exactionibus Theodorus Sardiniæ Dux ejus Insulæ rusticos fatigaret. Gregorius ad suum Constantinopoli Apocrisiarium protinus scripsit, Imperatorem ut certiorem faceret de hac tanta præter ejus voluntatem, & præter ipsa ejus edicta rusticorum vexatione. *Volumus, ut apto tempore pissimis Dominis, juxta id, quod Provinciales prædictæ Insulæ justè & competenter postulant, suggeras, &c.* L.1. Ep.47. Cum subesset autem Ducatus Sardiniæ Africæ Exarcho, scripsit & ad Exarchum Gregorius, quantis Thedorus oneribus & expilationibus agricolas Clericosque Sardiniæ opprimeret, ait ipse eam calamitatem pro potestate & officio suo depelleret. *Marinianus Turritanæ Civitatis Episcopus nobis lacrymabiliter indicavit, sua Civitatis pauperes omninò vexari, insuper & Religiosos Ecclesiæ suæ homines gravem ab hominibus Theodori sustinere molestiam, &c. Et quia hæc omnia per vestram excellentiam conveniat emendari, posco, ut ea ulterius fieri non sinatis; illi jubete, ut ab Ecclesia se læsione removeat, & nullus eorum angariis, seu commodis, ultra, quàm sinit, prægravetur.* L.7. Ep.59.

VIII. Nec his contentus Gregorius Imperatricem Constantinam per literas interpellavit, monuitque in Insula Sardinia ab Imperatoriis ministris potestatem esse factam idolis sacrificandi, pensitata sibi certa pecunia ab Idololatrarum quibusdam reliquiis; quin & ab iis, postquam Christo nomen dedissent, eandem extorqueri pecuniam; in Corsica verò Insula vix posse rusticos tributa sibi imposita pendere, nisi proprios distraherent liberos, qua barbarica immanitate eorum plerique ab Imperii partibus & terris ad Longobardos desciscebant; In Sicilia verò oræ maritimæ Præfectum tantis infamatum esse latrociniis, ut ne justo quidem volumine ea possent omnia describi. Captata opportunitate commonendum esse à Regina Imperatorem, quanta ex his possit in ipsum, in ipsam, in communem prolem cælestia iræ provocari tempestas. Si non eam pecuniam mittat Imperator, quæ tuendæ Italiæ necessaria est, his saltem extorsionibus medeatur; infructuosas enim forsan esse impensas omnes in defensionem Italiæ, propterea quod in ipsa tributorum exactione, multa & in Deum & in agricolas peccantur. *Quæ pissimo domino apto sunt tempore suggerenda, ut ab anima sua, ab Imperio, atque à filiis suis tale hoc tantumque facinus peccatique pondus amoveat, &c. Etsi minùs expensæ in Italia tribuuntur, à suo tamen Imperio oppressorum lacrymas compescat. Nam & ideirco fortasse tantæ expensæ in hac terra minùs ad utilitatem proficiunt, quia eum peccati admixtione aliqua colliguntur. Præcipiant ergo serenissimi domini nil cum peccato colligi.* L.4. Ep.33. Cumque prætexeret Imperator has tributorum pensiones ex circumjacentibus Insulis ad defensionem Italiæ pertinere, ad comprimendos exterendosque ex ea Longobardos respondet Pontifex, ubi populorum exugitur sanguis, & Deus offenditur, non illud satis idoneum esse munimentum ad tuendam Italiam, & ad hostes Imperii ex ea abigendos: si non possint nisi criminosis exactionibus arma populsari Longobardorum, æquum non esse ad temporalem Italiæ incolumitatem Imperatores ipsos de salute sua æterna periclitari. *Melius est temporaliter nos non vivere, quàm vos ad æternam vitam obstaculum invenire.* Denique profitetur Pontifex, gravissimo se piaculo constringendum fuisse, si tanta hæc mala Imperatoribus diutiùs tacuisset. *Ne si ea, quæ in his partibus aguntur, pietas vestra non cognosceret, me apud districtum Judicem silentii mei culpa mulctaret.*

IX. Sed nusquam Gregorius paternæ charitatis viscera prolixiùs effudit; aut quibus afficeretur doloribus prodidit, ubi à Judicibus, vel Præsulibus pauperes afflictabantur, quàm in datis ad Episcopum Sebastianum literis. Gladios ipsos Longobardorum negat formidolosiores esse, quàm Judicum injurias, dolos, rapinas: porro jam non tolerandum sibi incumbere onus tot sollicitudinum & curarum, ubi pervigilandum sit in Episcopos, in Clericos, in Monachos, in populum, ut eos communiat adversùs insidias inimicorum, & artes Gubernatorum. *Breviter dico, quia Romani in nos malitia gladios Longobardorum vicit: ita ut beniguiores videantur hostes, qui nos interimunt: quàm Reipublicæ Judices, qui nos malitia sua, rapinis atque fallaciis in cogitatione consumant. Et uno tempore*

ca-

curam Episcoporum, atque Clericorum, Monasteriorum quoque & populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare, contra Ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cujus laboris, doloris cujus sit, vestra fraternitas tantò veriùs penset, quantò me, qui hæc patior, puriùs amat. L.4. c.35. Alibi rursum Gregorius Nuntiis suis & Episcopis Sardiniæ commendabat tutelam & defensionem Gregorii Exprænfecti, ne præter æquum opprimeretur. Eadem de causa literas dedit & ad Ministros Imperatoris. *L.8. Ep.55. 56. 57. 58. 59. 60.*

X. His adde Edictum, quod Cassiodorus Præfectus Prætorio cum esset, publicari fecit anno 534. ex Baronio, quo permittebatur Episcopis, pretium ut figerent rerum, quæ hospitibus & peregrinantibus venderentur. A quo non abludit quod de Joanne Patriarcha Alexandrino, ab eleemosynis nomen nacto narratur. Is enim & commiseratione in pauperes, & magnanimitate in eos, à quibus obterebantur, immortalitati nomen suum & fastis Ecclesiæ commendavit. Cum summam sibi Nicætas Patricius potestatem in foro rerum venalium vendicaret, illectus lucro, quod ex ea re in illum refluebat, restitit fidentissimè Patriarcha, eo uno incitamento levandorum pauperum. *Patricius disponere volebat forum propter lucra publica: Patriarcha autem id non patiebatur, pauperum in hoc procurans salutem. Cap.14.* Cessit tandem Patricii pertinacia incredibili Patriarchæ mansuetudini & suavitati.

XI. Venio ad leges, & ad eam primùm Justiniani Constitutionem, ubi fisco amplificando studens, citra Provinciarum gravamen: *Quomodo & fiscus & subditi illæsi & indemnes permaneant*; jubet tandem, ut Episcopi, & honoratiores cujusque Provinciæ Gubernatorem eligant, qui de fisci proventibus caveat, pollicitus ei se electioni assensurum, ne quid posthac rursus ebulliat querelarum; ne verò sperent se aures posthac iis accommodaturum, si Gubernatorem eligere cessent, vel de eo quem elegerint conquerantur. *Hortamur cujusque Provinciæ sanctissimos Episcopos, eosque, qui ex indigenis & incolis primas teneant, ut per communem libellum supplicum, de iis ad nostram potentiam referant, quos idoneos esse ad Provinciæ suæ gubernationem existimet. His enim Magistratûs insignia gratis tradituri sumus; tamen ut publicum & fiscalem canonem se illaturos caveant, atque nihil contra legem se exacturos, &c. Si verò hoc nostrum beneficium consecuti, in Præsidum electione, opinione atque spe frustreatur, neminem præter se ipsos culpare poterunt. Neque etiam si hos eligere & ad nos referre distulerint, ullo amplius jure de his, qui hinc in Provincias emittentur, querimoniam instituant. Novel. 149. c.13.*

XII. Idem ipse porro Justinianus, *Cod. l.1. De Ep. & Cler. c.55.*, vetitis Judæis, Paganis, Hæreticis, ne servos haberent Christianos Catholicos; permissisque eorum servis infidelibus ad fidem Christi se conferre, ita ut uno primùm die Christianæ fidei & libertatis jugum subierint, humanæ cujuscunque servitutis compede exolvantur; & si quando eorum domini ad eandem Catholicam fidem animum appellant, ne tum quidem concessa excidere ipsi possint libertate; his recentibus libertis denique tuendis præficiebat Præsides Provinciarum, Defensores Ecclesiæ & Episcopos. *Et eos tam Judices Provinciarum, quàm sacrosanctæ Ecclesiæ defensores, necnon & beatissimi Episcopi defendant.* Qui rursus Imperator Præsides Episcoposque voluit defensores & Patronos se agere libertatis puerorum expositorum, quos omni absolvit servitute, quanquam servili ab origine prognati essent. *Hæc observantibus non solùm Præsidibus Provinciarum, sed etiam Episcopis. De Episc. audient. c.24.*

Erant Civitatibus reditus contemnendi, quos consumi jus erat in reparationes pontium, viarum, portuum, mœnium, aliorumque operum publicorum. Ne improbitate hominum ea pecunia intervertèretur, jussit Imperator, ut anno quolibet rationes ejus Episcopo inferrentur, & tribus primariis civibus, postquam opera ipsa conspexissent. *Sancimus, ut in unum conveniant religiosissimus Episcopus, ac tres bonæ existimationis, & qui cæteris præstant in ea civitate, ac singulis annis inspiciant opera facta. Ibid. c.26* Jussionibus minæ accedebant, si exitiali ignavia silerent Episcopi, involarique sinerent publicos eos proventus. *Si in ea re Episcopus negligens fuerit, habebit & Dominum Deum nostrum infensum, & Imperialem vindictam expectabit, si ea servili silentio sacerdotalique licentia indignò prætereerit.* Quin & eædem ostensæ sunt pœnæ Episcopis, qui non intrepidè intercederent novis exactionibus, quas injussu Imperatorum facerent Magistratus. *Liceat Episcopo cohibere omnem exactionem, &c. Ibidem.* Qui curatores addebantur utriusque sexûs amentibus, iis sacramentum jubebantur præstare, eo munere probè & officiosè perfuncturos. *Ibid. leg.27. 30. 32.* Missa facio complura alia Legum capita, ubi voluit Princeps ab Episcopis exerceri jurisdictionem civilem humanitatis & suavitatis plenissimam, in miserabiles omnes beneficiam. Nec oblivione obruenda lex, quam Baronius confert ad annum 535. qua edicebatur, ut Præfecti Provinciarum Metropolitanis obligarent se solemni observandarum legum juramento, fidei Catholicæ inconcussa constantia retinendæ, nihil usquam exigendi, nunquam præter justitiæ leges judicandi.

XIII. Codici denique suo intexuit Justinianus, & pristino vigore donavit antiquissimam Constantini Magni Constitutionem, quæ dominis copiam faciebat manumittendorum servorum in Ecclesia, dum publicè id fieret, & præsente Episcopo. *Jamdudum placuit, ut in Ecclesia Catholica libertatem domini suis famulis præstare possint, ut sub aspectu plebis adsistentibus Christianorum Antistitibus id faciant. L.1. Cod. De his qui in Eccles. manumitt.* Simplicissima hæc manumissio ob Episcopi præsentiam ejusdem erat ponderis ac firmitatis, atque si usitatissimis ritibus formulisque vestita fuisset, quibus novi Cives Romani creabantur. *Qui religiosa mente in Ecclesia gremio servis suis meritam concesserint libertatem, eandem eo jure donasse videantur, quo civitas Romana solemnitatibus decursis dari consuevit. Sed hoc duntaxat his, qui sub aspectu Antistitum dederint, placuit relaxari.*

Soluti erant & Clerici à formulis juris, & vel ultimæ voluntatis, vel alio quocumque testimonio, abunde erat, ut significassent, servos hos à se suos manumitti, ut nec testibus opus esset, nec chartis. In aperto erat ratio; quod jam quodammodo servitutem exuissent, quorum domini Clericatum profitebantur. Ajente nimirum Lactantio, fidelibus omnibus proprios servos, non jam servos videri, aut haberi, sed fratres. Sic enim ille præclarissimè: *Tametsi corporum sit diversa conditio, nobis tamen servi non sunt, sed eos & habemus & dicimus spiritu fratres, & religione conservos, &c. Cum igitur & liberi servis, & divites pauperibus humilitate animi pares simus, &c. L.5. c.5.* Nec nulli tamen Clerici servos suos publicè præsente Episcopo manumittebant, & solemni libertatis charta donabant. Qua de re Augustinus: *Diaconus Hipponensis homo pauper est, quid alicui conferat, non habet: tamen de laboribus suis antequam esset clericus emerat aliquos servos, hodie illos in Conspectu nostro manumissurus est Episcopalibus gestis. Serm.50. De diversis.*

CA-

CAPUT XCI. *P.3. l.2. c.60.*

De protectione eadem Episcopali orphanorum, viduarum & pauperum. Ea Regia quoque protectione aut fungebantur ipsi Reges aut Comites Palatii onerabant, sub Imperio Caroli Magni, ejusque stirpis.

I. II. Concilia Episcopis demandant curam protegendorum pauperum & miserabilium personarum, tempore maximè visitationis.

III. Debent & Laici Episcopis opitulatores accedere.

IV. Ad Regem confugiunt Episcopi, ut primarium miserabilium omnium defensorem.

V. Præsides Provinciarum ad id muneris conspirare cum Regibus debent.

VI. Calamitas sua miseros quodammodo consecrat, Deoque, & probis omnibus chariores facit.

VII. Quàm animosè Hincmarus ad Regem peroravit ad miserabilium levationem.

VIII. Quicumque tyrannica vi opprimebantur, iis perfugium erat Aula Regia.

IX. Eorum causa omnes Comiti maximè Palatino committebantur.

X. Jura & officia Comitum Palatii.

XI. Illis maximè pauperum causa commendabantur.

XII. Causas audiebat Carolus & ipse Magnus aliquando.

XIII. Erant & in Italia & in Germania sui Comites Palatii.

XIV. Causas Ecclesiasticas attingere non poterant.

XV. Sedebant supra eos Episcopi.

XVI. Splendidissima tamen erat eorum dignitas.

I. IN Concilio Verno anno 755. præceptum est, ut statim Judices comitesque de causis cognoscerent viduarum, orphanorum, & Ecclesiarum, easque incunctanter dirimerent, quòd commune id esset Episcoporum & Regum officium misellis omnibus opitulari. *Ut Comites, vel Judices ad eorum placita primò viduarum, orphanorum, vel Ecclesiarum causas audiant & definiant, in eleemosyna domni Regis: & postea alias causas cum justitia rationabiliter judicent.* Can.23. Si Clerici hîc autem privilegio utantur viduarum & orphanorum, id vel ex eo fit, quòd ut ex Canone liquet alio hujus Concilii, ipsis immineret sollicitudo causarum & personarum, quovis infortunio perculsarum. *Ut Clerici non habeant actiones sæculares, nisi pro causa Ecclesiarum, orphanorum, vel viduarum, ordinante Episcopo suo, vel Abbate.* Can.26. Aut quia idem erat Ecclesiæ pauperumque patrimonium. Ita cum non possent Clerici ex hoc Concilio causas persequi, nisi Ecclesiæ, vel pauperum, in tuendis Ecclesiæ bonis, pauperes ipsos defendebant.

Concilii Francofordiensis Patres Episcopis Presbyterisque curandas indixere puellas orphanas, quarum providentiam gravioribus ipsi fœminis committere deberent. *De puellis, quæ parentibus privatæ fuerint, ut sub Episcoporum & Presbyterorum providentia gravioribus fœminis commendentur, sicut canonica docet authoritas.* Can.40.

II. In Concilio VI. Arelatensi anni 813. declaratum est, Can.17, Episcopos dum Parochias suas circumlustrant, cum laboris sui fructum capere debere maximum, ut explorent, qua vi, quo damno, qua contumelia afficiantur pauperes & miselli à Judicibus, vel præpotentibus viris: ut hos gravissimis concerpant correptionibus; ut si eorum malitiam frangere non possint, Regem certiorem faciant, quò Regia potestate conteratur superbia, quàm indulgentia sacerdotalis inflectere non potuerit. *Ut unusquisque Episcopus semel in anno circumeat Parochiam suam. Noverint sibi curam populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impositam. Ideoque dum conspiciunt Judices ac Potentes pauperum oppressores existere: priùs eos sacerdotali admonitione redarguant; & si contempserint emendari, eorum insolentia Regis auribus intimetur; ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate coerceat.*

III. In Concilio Moguntino jussi sunt Laici Episcopis conniti & collaborare, ad viduarum & orphanorum defensionem. *Et ut Laici in eorum ministerio obediant Episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defensandos.* Can.8.

In Concilio III. Turonensi ejusdem anni 813. illacrymatum est complurium ingenuorum calamitati, qui extremæ in paupertatis angustias dejecti essent iniquissimis divitum extorsionibus; unde & ingeminatæ sunt ad Carolum Imperatorem querelæ & preces, quo inquiri in hæc juberet, & opportuna ei malo adhiberet medicamenta. *Eos dicimus, qui liberi esse noscuntur, & sub potestate potentiorum sunt constituti, quorum si negotia & causas clementia piissimi Principis nostri diligenter investigari jusserit, reperientur quamplurimi diversis occasionibus ad ultimam paupertatem jam redigi.* Can.40.

IV. Si denique ad Reges & Imperatores tam frequentes concurrant Episcopi, ut patrocinii aliquid pauperibus oppressisque concilient: in causa est illa persuasio, quòd non aliud Regum & Magnatum antiquius strictiusque sit, vel illustrius etiam officium, quàm ut calamitosos levent, & authores calamitatum quantumvis potentes ulciscantur. Inde est enim illud Concilii Parisiensis VI. anno 829. *Rex enim debet primò defensor esse Ecclesiarum & servorum Dei, viduarum, orphanorum, cæterorumque pauperum, nec non & omnium indigentium.*

V. Provinciarum Præfectis & Civitatum Magistratibus id significatum voluere Carolus Magnus & Ludovicus Pius, cum essent veluti Vicarii & Coadjutores Imperatoriæ Majestatis, summam eos alere debere concordiam cum Episcopis, quò unà omnes omni virium contentione conspirarent ad Ecclesiarum pauperumque tutelam. *Vobis Comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut cum Episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adjutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis, &c. In parte ministerii nostri vobis commissi, &c. Ut nostri veri Coadjutores & populi conservatores dici possitis, &c. Pupillorum verò & viduarum, & cæterorum pauperum adjutores & defensores, & Sanctæ Ecclesiæ, vel servorum illius honoratores, juxta vestram possibilitatem sitis.* Capitul. l.2. c.6.

VI. Intelligebant hi Principes, rem esse sacram miseros, & ipsa miseria sua, & paupertate, illos Deo consecrari, hominibusque commendari, ac præcipuè summis Principibus, qui speciem quandam & imaginem Deitatis præ se ferunt, cujus Vicarii sunt & Ministri. *Ut viduæ, orphani & minùs potentes sub defensione Dei & nostro mundeburde pacem habeant, & eorum justitias acquirant.* Capitul. 6. c.223.

VII. Ulteriùs progressus est Hincmarus in hoc explanando communi Episcoporum & Regum officio. Ludovicum enim Germaniæ Regem authorita-

te, gravitate & fiducia ea, quæ prorsus intrepidum deceret Præsulem, admonuit, edocuitque, ut se Regum ministri gerere deberent, nequid novi oneris Clericis, pauperibus, & populo imponerent: quin animum potiùs ipsi, curasque suas conferrent, excolendis vineis, agris, pratis silvisque, & universo Principis privato dominio & patrimonio; ne his neglectis cogerentur Clericos Laicosque pauperiores metatibus aliisque exactionibus gravare. *Judices villarum regiarum constituite, qui non sint cupidi, pecunias regias ad usuras non donent, &c. Laborent & excolant vineas, &c. Faciant nutrimenta congrua, custodiant sylvas, unde habeant pastionem: defendant & excolant prata, unde habeant pabula. Quatenus non sit vobis necesse, per quascumque occasiones quorumcumque hortatu circuire loca Episcoporum, Abbatum, abbatissarum & Comitum, & majores, quàm ratio postulat, paratas requirere, & pauperes Ecclesiasticos & fidelium vestrorum mansuarios & caerisaturis & paraveredis contra debitum exigendis gravare, & peccatum de facultatibus indebitè consumptis in animam vestram congerere. To. 2. pag. 138.*

Constat ergo uno eodemque vinculo Episcopos, & Ministros Regios obligari ad pauperum & miserorum defensionem: eo tamen discrimine, ut specialiùs Episcopi tueri eos debeant adversùs alios tutores, Regumque ministros, si officio desint, & pro Patronis deprædatores fiant. Ejus officii sui sensu & conscientia altissimè infixa Hincmarus idem eidem confirmabat Regi, si nihil novæ in his emersisset causæ & necessitatis, nullas ab eo posse novas & patri suo inusitatas invehi exactiones; quin ex agrorum suorum & paternorum prædiorum fructibus alendam ei esse familiam, expensas Legationum variarum suppeditandas, denique largius erogandum in pauperes, cum nulla regia magis virtus sit, quàm munificentia; minimè autem regium sit, quæ aliis extorseris, aliis elargiri. *Neque à Comitibus vel fidelibus vestris plus studeatis, quàm lex & consuetudo fuit tempore patris vestri, de hoc, quod de Francis accipiant, exquirere, quin potius habeatis, unde sufficienter & honestè cum domestica Curte vestra possitis vivere, & legationes Palatium vestrum adeuntes recipere, & sicut scriptum est, unde possitis, de justis laboribus necessitatem patientibus tribuere. Quia Rex & largus debet esse, & non quod largitur, de injustitia vel iniquitate debet conquirere.*

VIII. Nec abs re Hincmarus non alios Principes Ludovico eidem Regi æmulandos objiciebat, quàm augustissimos Majores ejus, quorum alibi significat Palatium instar asyli semper fuisse, quò se reciperent cujus demum cumque generis calamitosi. Patebat enim illis semper Palatium, patebant Principum aures, patebant manus, & opum exuberantia, ubi justæ suberant causæ. *Ut ex quacumque parte totius Regni quicumque desolatus, orbatus, alieno ære oppressus, injustè calumnia cujusque suffocatus, seu cætera his similia, quæ nunc enumerare perlongum est, maximè tamen de viduis & orphanis, tam seniorum, quàmque & mediocrium, unusquisque secundum suam indigentiam vel qualitatem, dominorum verò misericordiam & pietatem semper ad manum haberet, per quem singula ad piae aures Principis perferre. Ibid. c. 210.*

IX. Si verò, ut author est Hincmarus, nusquam in Palatio deerant humaniores illi sequestres, qui mollissimos aditus misellis omnibus ad Principem munirent; indubium est, eos magna ex parte Clericos fuisse, quod idem affirmat Hincmarus, *Ibidem*, de interioris Consistorii Consiliariis. Sed cum pauperum & miserabilium defensionem demandarent Reges partim Missis Dominicis, partim Comitibus Palatii, de iis hic obiter verba fieri operæ pretium est. Reliquum ergo hujus Capitis Comitibus Palatii dicabimus, qui Laicorum ex ordine semper adoptabantur; prolixiùs disputaturi Capite proximo de Missis Dominicis, quos inter & Episcopi quandoque adscribebantur.

X. Illud primum de Comite Palatii affirmat Hincmarus, eum suscepisse libellos omnes supplices eorum, qui ad pietatem vel ad Justitiam Principis recurrerent, ac proinde miserorum omnium, quorum spes salutis tota Palatio Principis affixa erat: quin & ipsum votis eorum facere satis solitum fuisse, si tanti res videretur ei, ut auribus Regiis obstrependum esset. Idem præstabat in Clericos Archicapellanus. *Capellanus, vel Palatii custos de omnibus negotiis Ecclesiasticis, vel Ministris Ecclesiæ, & Comes Palatii de omnibus sæcularibus causis vel judiciis, suscipiendi curam instanter habebant: ut nec Ecclesiastici, nec sæculares priùs dominum Regem absque eorum consulta inquietare necesse haberent quousque illi praviderent, si necessitas esset, ut causa ante Regem meritò venire deberet. Tom. 2. pag. 208.*

2. Comes verò Palatii non causas tantùm omnes definiebat, quæ in Provinciis finiri non potuissent. Sed & judicia omnia juri, æquitatique inimica ad elimatissimas justitiæ leges revocabat. *Comitis Palatii inter cætera pene innumerabilia, in hoc maximè sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ, propter æquitatis judicium Palatium aggrediebantur, justè ac rationabiliter determinaret, seu perversè judicata ad æquitatis tramitem reduceret.*

3. Sicubi adversa fronte collidi videbantur jura fori & jura poli, Cæsarum Christique leges, Comitis Palatii erat Regem admonere, qui humani divinique juris consultissimos viros percontatus, sed divinarum tamen legum amantiores; mox ipse secundùm divinas pronunciabat, humanis abrogatis, sicubi cum divinis conciliari non possent. *Ut Rex cum his, qui utramque legem nossent, & Dei magis quàm humanarum legum statuta metuerent, ita decerneret, ita statueret, ut ubi utrumque servari posset, utrumque servaretur: sin autem, lex sæculi meritò comprimeretur, justitia Dei conservaretur.*

4. Judicia sua librabat Comes Palatii in Cœtu Consiliariorum Palatinorum, inter quos primæ erant Clericorum sedes. *Consiliarii autem tam Clerici, quàm laici, tales eligebantur, qui primo Deum timerent. Ibid. pag. 212.*

5. Denique Comes Palatii Vindex habebatur, Defensor & Advocatus laicorum omnium, Regia ope & tuitione egentium: Archicapellanus eadem munia in Clericos sustinebat. Ita Hincmarus in commonitorio suo ad Ludovicum Germaniæ Regem. *Ut si Episcopus pro quacumque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus Missus veniat, per quem quæ rationabiliter petierit, obtineat, in Palatio vestro, sicut Comes Palatii est in causis Reipublicæ, ministerium idoneum constitutum habete. Ibid. pag. 131.*

XI. Hinc Carolus Magnus plurima cum decrevisset in favorem pauperum & oppressorum, ea declarat se promulgari fecisse per Comitem Palatii Adelardum. *Hæc ab Adelardo Comite Palatii nostri ad eorum satisfactionem, unà cum aliis fidelibus nostris præcipi nostra vice, & publicè adnuntiari jussimus. Conc. Gall. tom. 2. pag. 243. 248.* Primarium verò Comitis Palatini munus luculentissimè descripsit idem Carolus, *Capital. l. 5. c. 151. Et l. 3. c. 77.*, ubi constituit, ut causæ Episcoporum, Abbatum & Optimatum, quæ longiori egent indagine & mora, ad Palatium Principis referantur, ita sane ut ne causæ pauperum retardentur: propterea quod Comes Palatii vacare non debeat, nisi causis pauperum & calamitosorum, Magnatum verò negotiis non interponere se possit, nisi ubi spe-

speciali Principis mandato jubetur. *Neque propter hoc pauperum & minus potentium causa remaneant. Neque Comes Palatii nostri potentiorum causas sine nostra jussione finire presumat; sed tantum ad pauperum & minus potentium justitiae faciendae sibi sciat esse vacandum.*

XII. Nec tamen incumbebat Carolus Comitis Palatii sollicitudini de pauperum, & de quibuscumque aliis causis, ut non ipse adesset, præessetque iis, ubi Comes ipse Palatii æstuare poterat, aut titubare. Ita enim Eginardus in ejus vita: *Cum calciaretur & amiceretur, non tantùm amicos admittebat; verùm etiam si Comes Palatii litem aliquam esse diceret, qua sine ejus jussu definiri non posset, statim litigantes introducere jubebat, & velut pro tribunali sederet, lite cognita sententiam dicebat. Du Chesne Tom.2. pag.102. 266. 268.*

XIII. Tradit porrò idem in Annalibus suis Eginardus suum quoque Italiæ fuisse Comitem Palatii; ex eo nempe tempore, quo Lotharius Romæ Imperii diademate redimitus, in Gallias redire voluit ad Parentem. *Missus est in Italiam Adalardus Comes Palatii jussumque est ut Brixia Comitem secum assumeret, & inchoatas justitias perficere curaret.* Comites hi Palatini Italiæ, Germaniæque, aliorumque Regnorum, eandem exercebant provinciam tuendorum pauperum, & ærumnosorum quorumlibet. Denique cum Carolus Calvus Regni finibus esset egressurus, ut Romam pergeret ad coronam imperii, Adelardo Comiti Palatii commisit filium, Regnum, & Sigillum. *Adelardus Comes Palatii remaneat, cum eo, cum sigillo. Ibid. pag.464.*

XIV. Quanquam latissimè pateret Comitum Palatii jurisdictio & potestas; non ullas tamen illi ad se pertrahere poterant causas Clericorum. Ideo & Hincmarus ad Fulconem Comitem Palatii rescripsit, non posse ab eo Judicium instituti de Presbytero, qui ab Ecclesiastico ad civile forum declinaverat. *Mandat Comiti Palatii Regis Fulconi, ne in hac causa se commisceat; quia de Presbyteri & Ecclesia causa ad Episcopos, & ad Synodum definitio pertineat, non ad mali, vel civilium judicum dispositionem. Flodoard. L.3. c.26.*

XV. Illud quoque constat, quamlibet celso emineret fastigio Comitis Palatii Dignitas, superiores tamen honoris partes, sedesque obtinuisse Episcopos, in illo ipso Consistorio, ubi jus ab illo dicebatur. Quamquam enim interponere se Comes Palatii non posset in causas Ecclesiasticas: eius nihilominus Judiciis Civilibus interesse poterant Episcopi, supra eum sedere. Dilucescunt mirum in modum hæc omnia, una in illa Marculphi formula. *Marculph. L.1. c.25.*, quæ veluti imaginem continet eorum judiciorum, quibus Rex ipse præsens aderat, Episcoporum cuneo cinctus, & Ministrorum suorum, quos inter potissimum eminebat Palatii Comes.

XVI. Hinc illud concluditur locum jam tum fuisse Comiti Palatii inter potissima Regni Officia sub Imperio Regum stirpis Clodovæi. Eorum aliquid designantur à Gregorio Turonensi: *L.9. c. 12. 30.*, sed propius à vero abest, sub Caroli Magni potissimum stirpe eam dignitatem ad gloriæ suæ cumulum provectam fuisse. Ejus gloriæ radium alicubi aspersit Monachus Sangallensis, cum ait, *L. 2. c.9.* Legatos Constantinopolitanos in Palatio Caroli Magni, audito Comite Palatii cum peroraret in Cœtu Procerum, Imperatorem hunc ipsum suspicatos esse, pronosque in terram se dejecisse. *Comitem Palatii videntes, in medio Procerum concionantem, Imperatorem suspicati, terra tenus sunt prostrati.*

CAPUT CXII. *P.3. l.2. c.61.*

De tuitione pauperum & oppressorum, quam Reges præstabant per Missos Dominicos, in quibus Principem locum obtinebat Episcopi. Prolixè de his Dominicis Missis, & de authoritate, quæ hinc Regibus accedebat in Episcopos, & in Ecclesiæ Disciplinam, temporibus Caroli Magni & Carolinæ familiæ regnatricis.

I. Inter Missos Dominicos fuisse & præfuisse Episcopos. Probationes.

II. Probationes aliæ ex functione & potestate Missorum Dominicorum.

III. Archiepiscopi & Episcopi hac Missatici functione expressius decorati.

IV. Quàm latè se funderet Missorum potestas Dominicorum.

V. Post Carolum Magnum & Ludovicum Pium, rursum sub Carolo Calvo Episcopi creantur Missi Dominici.

VI. Legati à Latere *Regum.*

VII. Jacebat Missorum laicorum potestas sine Episcopis.

VIII. Episcopi declarati sunt Missi Dominici perpetui.

IX. Ad speciale negotium quodpiam postulati Missi Dominici.

X. Post Carolum Calvum rursus Missi Dominici.

XI. Missi Dominici laici non semel Episcopalibus infulis decorabantur.

XII. Ea erat Regum persuasio, sua cura & custodia Ecclesiam esse commendatam, Adjutores & Cooperatores sibi datos Episcopos.

XIII. Eo animo & Concilia Missos Dominicos delegabant.

XIV. Paulò aliis verbis rem expediebant Episcopi, sibi à Christo concreditas fuisse Ecclesias, Reges sibi defensores additos esse.

XV. Ea erat verborum discrepantia, non rerum, non animorum dissensio ulla, summa semper Imperii & Sacerdotii concordia.

XVI. Nova ejus Concordiæ argumenta.

XVII. Authoritas tota Missorum Dominicorum id Canonum observantium collimabat.

I. PAuperum & ærumnosorum omnium cura & defensio Episcopis incumbebat, non Pastoralis tantùm officii vinculo, sed & Missi Dominici qua plerumque præfulgebant dignitate, ipsa Regum authoritate & potestate induti. Missis his Regum, qui Dominici ideo dicebantur, delegatæ ipsa eorum institutione fuerant causæ omnes pauperum, & quoscumque clades aliqua afflixisset, non adversùs Proceres tantùm, sed & contra Episcopos & Abbates, si qui horum damni authores ducesque fuissent. Ex quo id existit, his muneris ornatos fuisse ex parte saltem aliqua Episcopos. Nec enim fas erat à Comitibus, vel Magistratibus jurisdictionis aliquid usurpari in Episcopos & Abbates. Audienda de his ipsa Caroli Magni Capitularia. *De eo quod Missi nostri providere debent, ne fortè aliquis clamor super Episcopum vel Abbatem, vel Abbatissam, vel Comitem, seu super qualemcumque gradum sit, & nobis renunciare. Conc. Gall. tom.2. pag.197.*

Ea

Ea sanè delegatio specialis in Ecclesias & Monasteria, ut inquireretur in ædificia & ornamenta eorum, in regularem observantiam, in Cantus & Officiorum Chori formam ad priora statuta reformatam; hæc inquam delegatio, vix aliis poterat quàm Episcopis committi. *Ut Missi per singulas civitates & Monasteria virorum & puellarum, pervideant quomodo, aut qualiter in domibus Ecclesiarum & ornamentis, Ecclesia emendata vel restaurata esse videntur, & diligenter inquirant, de conversione singulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod jussimus de eorum lectione & cantu, cæterisque disciplinis Ecclesia pertinentibus. Ibid. pag. 447. Et l.1. Capit. c.121.*

II. Missorum ergo istiusmodi jurisdictio, non sola miserabilium quorumcumque levatione circumscribebatur; quamquam ea sanè nunquam in præteritis relinqueretur. Id ex alio apertissimum fit Capitulari, *Ibid. pag. 245.*, ubi postquam jussi sunt ab Imperatore Missi Dominici, pervigiles agere excubias, ad concordiam & pacem inter Episcopos, Abbates, Comites, Abbatissas, aliosque Ministros Regios, sartam tectamque tuendam: *Ut diligenter inquirant inter Episcopos, Abbates, sive Comites & Abbatissas, atque vassos nostros qualem concordiam & amicitiam ad invicem habeant, &c.* Præcipitur iisdem ipsis, ut actutum causas omnes dirimant Ecclesiarum, pauperum, orphanorum, Principemque submoneant, si cui malo desperato medicari nequierint. *Insuper & pro justitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum & cæterorum hominum inquirant & perficiant, & quodcumque ad emendandum invenerint, emendare studeant in quantum melius potuerint; & quod per se emendare non potuerint, in presentiam nostram adduci faciant.*

Horum pleraque munerum Episcopali magis, quàm Comitum dignitati concinebant. Sed cum inficias ire non possimus, quin ad persæpè Comites delegarentur; edocuit nos, *Can.20.*, Concilium Moguntinum anni 813. providentissimè cautum fuisse, ut sæculares hi Regum Missi socios se adjungerent cujusque Diœceseos Episcopo, ad exploranda perlustrandaque ejus Cœnobia. *Dignum ac necessarium visum est, ut Missi per quaque loca directi, simul cum Episcopis uniuscujusque Diœcesis, perspiciant loca Monasteriorum supradicti Missi, & cum eis Episcopi per diversa loca provideant, &c.* Denique Episcopalis erat, curæ jurisque, ut emendaretur, quidquid in Regulam Monasticam peccatum esset. *Ubi autem aliter inventum fuerit, hoc omnimodis Episcopus loci ipsius faciat emendari.*

III. In dubium illud est nusquam tantum potestati & juris in Missos hos Dominicos accumulatum fuisse, quantum sub Ludovico Pio. Jam inde ab ineuntis Imperii ille sui primordiis concinnari fecit in Concilio Aquisgranensi Regulam Canonicorum Regularium & Canonicarum, eamque ad Metropolitanos transmisit, cum suffraganeis eorum omnibus communicandam; affirmans à se post aliquot menses ablegatum iri missos Dominicos suos in omnes Provincias, ut explorarent, renunciarentque sibi, qui cujusque Episcopi ardor, quæ strenuitas fuisset, ut ei Regulæ Cœnobia omnia inservirent. *Ut cum nos hujus rei gratia inquirenda Kalendis Septembribus, sicut sacro Concilio meminimus nos dixisse facturos, Missos nostros per Imperium à Deo nobis collatum destinaverimus, &c. Perquirere jubebimus, quis Prælatorum injunctum sibi officium strenuè peregerit, &c.* Sciscitabantur hi Dominici Missi Comites & præfectos Provinciarum & Civitatum, qui mores essent, quæ sollicitudo Episcoporum: scitabantur & Episcopos, qui Comitum & Præfectorum mores, quæ diligentia; ut ad Principem referrent. *Per commune testimonium, id est, Episcoporum de Comitibus, Comitum de Episcopis comperire, qualiter scilicet Comites justitiam diligant & faciant, & quàm religiosè Episcopi conversentur & prædicent. Conc. Gall. tom.2. pag. 427. 454. 457. 458. Capitul. l.2. c.12. 25. 26. 27. 28.*

At cum ea jurisdictio supra Episcopos ipsos assurgeret intellexit Imperator nisi per Episcopos explicari eam non posse. Singulas ergo in Provincias delegavit Archiepiscopum, vel Episcopum unum, cum Comitem uno, Dominico hoc Missatico persuncturos. Usu enim ipso mollienda sunt bis hæc verba. Ea certè occasione Mandato longè accuratiore Missos suos instruxit Imperator, hoc est, Episcopum, Comitemque, sigillatim delineatis functionibus, officiis, juribus, & vestigiis penè omnibus, in quæ ipsis ingrediendum esset. Omnes sui quique territorii incolas convocare præcipiebantur, duobus, tribusve locis diversis: eosque admonere, missos se à Principe, ut explorarent, an Episcopi & Comites omnes muneris & ministerii sui numeros diligenter implerent; an eorum supinitate novæ quæpiam corruptelæ illaberentur; an eorum zelo & sollicitudini impedimenta aliqua objicerent; jussos se his mederi morbis pro concessa sibi potestate; & si quid minus potuissent, Principem commonefacere; denique ut Conventum in unum aliquem cogerent Episcopos, Abbates, vicedominos, Abbatissas, Comites, Ministros inferiores; illis ut significarent Imperatorum Decreta, ad pauperum & oppressorum querimonias aures adverterent. *Vel maximè propter pauperes populi idem Conventus habeatur, qui omnibus congruat. Anno 823. Conc. Gal. tom.2. pag. 457. 458.* Hujus Mandati verba alio suprà loco adscripta sunt.

IV. Nec minùs effulsit in his delegationibus potestas Episcoporum anno 825. ubi Imperator cum non potuisset Generalem Regni sui Conventum celebrare, voluit minore in Conventu, ut Archiepiscopi & Episcopi omnes variis primò in locis congregarent, & ibi commentarentur quidquid decretorum videretur necessarium fore, vel opportunum, suæ primo ipsorum, mox & totius Regni restitutioni castiorem in morum & disciplinæ formam: *Con. Gall. Tom. 2. pag. 465. 466.* tum verò Missos Dominicos omnes in Provincias commeaturos, ut eorum recentium Decretorum observantiæ instarent: denique qualibet hebdomada vertente diem unum dicaret Imperator, examinandis in Palatio suo Missorum relationibus. *Visum nobis fuit præsens placitum cum aliquibus ex fidelibus nostris habere, &c. Consideravimus ut primò omnium Archiepiscopi cum suis Suffraganeis convenirent, & ibi tam de sua, quàm de omnium nostrûm correctione & emendatione secundùm divinam authoritatem quærendo invenirent, & nobis atque fidelibus nostris secundùm ministerium sibi commissum annuntiarent, &c. Item consideravimus, ut Missos nostros per universum Regnum nostrum mitteremus, &c. Simulque sciatis non velle per singulas hebdomadas uno die in Palatio nostro ad causas audiendas sedere, ut per hunc aut illum Comitem, & providentia Missorum, & obedientia populi manifestiùs appareat. Ibid. pag. 491.*

Non minùs longè latèque patebat horum Missorum potestas, quàm Episcoporum, cum executioni imminerent eorum omnium, quæ Episcopi decrevissent: Ideo & eos mandabat Imperator scrutari & inquirere in vitam non Episcoporum modò, sed etiam Chorepiscoporum, Archipresbyterorum, Archidiaconorum, Vicedominorum, Parochorum, Abbatum, Monachorum, Sanctimonialium, denique Civium & Laicorum: addita potestate demutandorum Scabinorum, ubi opus essent; & in omnibus Comitatibus Censores quosdam publicos, & velut Inquisitores instituendi, ut Comi-

tibus in administratione Provinciæ subsidio essent. *Missi nostri ubicumque malos Scabinos invenitiunt, ejiciant, & rum totius populi consensu in loco eorum bonos eligant. Ut in omni Comitatu hi, qui meliores & veraciores inveniri possunt, eligantur à Missis nostris ad inquisitiones faciendas, & res veritatem dicendam, & ut Adjutores Comitum sint ad justitias faciendas. Ibid. pag.466. 469. 471.* Defensio pauperum præ cæteris semper omnibus curæ Missorum commendabatur. *Comites & Missi nostri magnum studium habeant, ne fortè propter eorum negligentiam pauperes crucientur, & nos tadium propter eorum clamores patiamur, si nostram gratiam habere velint. Ibid. pag.474.*

Nihil hic attinet dicere de procurationibus à Provincia suppeditandis ad Missorum Dominicorum sustentationem, vel de Sacramento fidei, quod illi præstandum curabant ab omnibus qui necdum præstitissent. Subaliena sunt hæc enim ab instituto hic nostro. Obiter dicam, ne Magnatum avaritiæ paterent inopes & mendici, provisum ab Imperatore, præfixumque fuisse, quid cuique Misso pendendum. In Capitularibus recensentur eæ summæ, in quibus hæc quoque observari juvabit. 1. His Missorum Dominicorum officiis Abbates ipsos quoque & Episcoporum honestatos fuisse. 2. Comites, Abbates, Episcoposque ad impensas suas exprimere nil potuisse, quando propè aberant à Comitatu suo, à Cœnobio, ab Ecclesia sua. 3. Procurationes Episcopi pinguiores multò fuisse, quàm vel Abbatis, vel Comitis, quę ejusdem ambæ modi erant. *Ut Missi nostri, qui vel Episcopi, vel Abbates, vel Comites sint, quandiu prope suum Beneficium fuerint, nihil de alterum conjecto accipiant, &c. De dispensa Missorum nostrorum, qualiter unicuique juxta suam qualitatem dandum, vel accipiendum sit, videlicet Episcopo panes quadraginta, &c. Abbati, Comiti, atque Ministeriali nostro, unicuique dentur quotidie panes trigiata, &c. Capit. Car. Mag. l.4. c.69. 73.*

V. Nec alii mores obtinebant sub Carolo Calvo. Ab eo Concilium Meldense anni 845. expetiit, ut singulas in Provincias seu Comitatus Regni sui Missos delegaret duos, Clericum alterum, alterum laicum, ut describerent dona omnia Prædecessorum ejus & oppignerata dominia; atque ita caveri posset, ne in posterum ita exhauriretur fiscus Regius, ut hinc illi necessitas tristissima quodammodo incumberet, vel prædia Ecclesiæ nova invadendi, vel pridem invasorum procrastinandæ restitutionis. *Videtur nobis utile & necessarium, ut fideles & strenuos Missos ex utroque ordine per singulos Comitatus Regni vestri mittatis, qui omnia diligenter imbrevient, &c. Can.20.* Simile veri est ejusdem generis Missos Dominicos Concilio Suessionensi II. anno 853. placuisse ablegari, ad circumlustranda Cœnobia, emendanda ea, quæ modum potestatis suæ non superarent, reliqua ad Concilii, vel ad Regis audientiam invictioremque potentiam reservandi. *Et qua ipsi per se non valerent corrigere, judicio proximè futuri Concilii, & potestati Regia revelarent. Can.7.*

VI. Et hîc & alibi persæpè Legati dicuntur, qui vulgatiùs Missi Dominici. Verè enim Legatio ea erat, delegante eis Rege potestatem omnem suam ad refingendam disciplinam, tum sacram, tum civilem. *Conc. Gall. Tom.3. p.205.* Eam Legationem communicat Concilium Valentinum III. *Can.23.* Episcopis Comitibusque, qui à Rege mittebantur. Concilii II. Verni Patres, *Can.2.*, eundem Carolum Calvum Regem interpellavere, ut Legatos *à latere* suo mitteret, restaurandæ Regni paci & disciplinæ. *Missis à latere vestro Legatis.* In vita Ludovici Pii statutum fuisse perhibetur, mittendos *à latere* Imperatoris Legatos, ex prisca consuetudine. *Statutum est juxta antiquum morem, ut ex latere Imperatoris mitterentur, qui judiciariam exerceant potestatem, &c. Du Chesne Tom.2. p.303.* Apud Marchulphum eadem prorsus sunt ipsissima Regis verba: *Misso nostro, quem ex latere nostro direximus. Marcul. l.1. c.40. Anno 858. Conc. Gall. p.87. c.5. 9.*

VII. Ad manum est mandatum amplissimum, quo Legatos suos instruxit Carolus Calvus in omne Regnum spargendos, ad interpellationem Concilii Suessionensis II. Facilè intelligitur illud communicato cum Episcopis consilio expensum fuisse; unde & illud sapientissimè ibi provisum, ut Missus, qui utique laicus tum erat, moliri nihil prorsus posset, aut statuere, nisi cum Episcopis & Abbatibus sui Missatici. *Ut Missi nostri diligenter investigent cum Episcopo, & Prælatis Monasteriorum, &c.* Non obscurè ibi quoque rutilat, quàm non segniter Missi Regii contenderent ad Ecclesiasticam jurisdictionem fovendam, etiam ad pœnas temporales in reos decernendas, cogendosque eos ad pœnitentiam publicam; intentata excomunicatione, & bonorum in fiscum Principis transcriptione, in Parochiarum dominos temporales, qui huic authoritati Episcoporum, & medicinali austeritati adversarentur.

Concilii Carisiaci Præsules, qui ad Ludovicum Germaniæ Regem famosas illas literas perscripsere, anno 858. non illi quidem id suasere, ut Præsules Comitibus adderet in Missatico obeundo, sed ad civilem quoque politiam Missi isti ab illis coarctabantur. *Missos etiam tales per Regnum constituite, qui sciant qualiter Comites & cateri Ministri Reipublica justitiam & judicium populo faciant; qui sicut Comitibus praponuntur, ita scientia & justitia ac veritate eis præmineant. Ibid. p.118.*

VIII. Verùm si hæ Laicis tum mandabantur Legationes, Episcopi quoque ipsi certissimè perpetua Legatione Regia condecorati sunt ab eodem Rege Carolo Calvo in Concilio Pontigonensi anno 870. *Ipsi nihilominus Episcopi singulis in suo Episcopio Missatici nostri potestate & authoritate fungantur. Ibid. p.442.*

IX. Erant & causæ quandoque singulares, quibus expediendis Episcopi ipsi à Rege Missos peculiares delegari flagitarent. Flagitavit Hincmarus à Carolo Calvo ejusmodi Legatos, qui & delegati verè & missi fuere, & litem quandam dirimere Ecclesiæ Remensis, & Abbatiæ Avenacensis: prædio quode agebatur, Ecclesiæ tandem Remensis adjudicato. *Sed apud Regem pro manso petierit & obtinuerit, ut Missos suos dirigere, qui diligentissimè hoc inter Ecclesia Remensis & Avennaci Monasterii possessiones aqua lance indagantes, decernerent. Flodoard. L.3. c.27.*

X. Finitimum verò est, posteriores quoque Reges eum morem retinuisse, ut Legatos ejusdem modi semper missitarent, cum Concilium anno 881. Finibus (Fismes.) habitum apud Sanctam Macram, priscam illam novo vigore induerit, *Can.4.*, Constitutionem, ut Missi Dominici omnia obambularent Cœnobia, unà cum Episcopo ejus loci.

XI. Quin & à probabili non abhorret successores Caroli Magni ejus exemplo insistentes, ad Episcopales Cathedras eos extulisse, qui has Legationes pari strenuitate & pietate obiissent. Cum enim ii essent hi Legati, quibus merititissimò demandaretur restauranda Ecclesiarum & Cœnobiorum disciplina ferè collapsa; qui in eam rem quasi collegæ & cooperatores Episcopis & Abbatibus allegerentur: eum functionem implerent adeo Episcopalem, ut & Episcopis ea plerumque committeretur; non poterant ullo ex ampliori, digniorique, quàm

quàm horum Missorum Dominicorum Collegio Episcopi adsciri. In ea erat sententia Flodoardus, *L.2. c.18.*, ubi de Vulsario hæc ajebat, ex Misso Dominico ad Remensem Metropolin vocato. *Tilpinum sequitur Vulpharius, qui ab Imperatore Carolo Missus Dominicus ad recta judicia determinanda fuerat ante Episcopatum constitutus, sicut & alii quidam sapientes & Deum timentes habebantur Abbates per omnem Galliam & Germaniam, à præfato Imperatore delegati, quò diligenter inquirerent, qualiter Episcopi, Abbates, Comites & Abbatissa per singulos annos agerent, &c.*

XII. De hoc argumento finem faciam dicendi, ubi in extremam hujus Capitis partem compegero, quæ suum sibi sepositum Caput postularent, nisi me meę jamdiu pigeret prolixitatis. Ea insedit aliquando Imperatorum Regumque animis persuasio, sibi à Deo commendatam esse Ecclesiam Remque publicam; additosque sibi ad subsidium velut cooperatores, Episcopos & Comites, illos ad Ecclesiæ, hos ad Reipublicæ administrationem: accedente etiam velut extraordinario quodam Missorum Dominicorum adminiculo, ad expurgandos, tum Ecclesiæ, tum Regni mores, ususque. Ita persuasissimum fuit Carolo Magno in Aquisgranensi Capitulari, anno 789. ubi adhibitis in consilium Episcopis & Consiliariis Regni. *Considerans unà cum Sacerdotibus & Consiliariis nostris; Conc. Gall. Tom. 2. p.130.* & post selecta capita aliqua magnum pondus habitura, ad restaurandam disciplinam, & à Missis suis executioni mandanda, subjicit tandem neminem eo moveri debere, cum Josiam imitetur eo facto Regem, in Sacris Literis, Regni sui Provincias perlustrantem, ut eas verissimo Dei cultui restitueret. Accipe, ut Ecclesiæ Imperiique Ministros Carolus Magnus alloqueretur: *Omnibus Ecclesiastica pietatis ordinibus, seu sacularis potentia dignitatibus. In quo operis studio sciat certissimè Sanctitas vestra nostram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & nostros ad vos direximus Missos, qui ex nostri nominis authoritate, unà vobiscum corrigerent; qua corrigenda essent. Sed & aliqua Capitula ex canonicis institutionibus, qua magis vobis necessaria videbantur, subjunximus. Ne aliquis quaso hujus pietatis admonitionem esse præsumptuosam judicet qua nos errata corrigere, superflua abscindere, recta coarctare studuimus. Nam legimus in Regnorum libris quomodo Sanctus Josias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo ad cultum veri Dei studuit revocare.* Ipsius Francofordiensis Concilii statuta, *Can.4. 6. 7. 9. 10.*, manare quandoque videntur ab Imperatoris & Synodi potestate. *Statuit piissimus noster consentiente Synodo; & Statutum est à domno Rege & sancta Synodo, &c.*

Nihil hic attinet ad nauseam rursus inculcare quatuor illa Concilia, quæ eodem tempore, non eodem loco voluit ille simul haberi anno ultimo Regni & vitæ ejus. Quorum Decreta ejus examini & judicio ita Episcopi subjicere videbantur, ut integrum ei esset addere, vel demere, quod ex re judicasset, eo sanè modo & sensu, quem suprà copiosè disseruimus.

Sed non paulò penitiùs ea sententia inhæsisse videtur animo Ludovici Pii, ubi in Capitulari anni 823. Numinis se summi consilio & providentia testificatur constitutum esse Ecclesiæ & Regni Administratorem; ab eoque adjunctos sibi Præsules & Magistratus, quos in partem vocet sollicitudinis suæ: illorum se monitorem, illos sibi cooperatores esse debera. *Quoniam complacuit divina providentia nostram mediocritatem ad hoc constituere, ut sancta sua Ecclesia & Regni hujus curam gereremus, &c. Sed quanquam summa hujus ministerii in nostra persona consistere videatur, tamen & divina authoritate, & humana ordinatione, ita per partes divisum esse cognoscitur, ut unusquisque vestrûm in suo loco & ordine partem nostri ministerii habere cognoscatur. Unde apparet, quòd ego omnium vestrûm admonitor esse debeo, & omnes vos nostri adjutores esse debetis. Conc. Gall. Tom.2. pag.451. 453. Capitul. l.2. c.2. 3. 12.* Ubi verò Episcopos affatur, adjutorum & loco & vice illos habet in ministerio Regio, tanquam in seipsum revolvenda omni eorum supinitatis culpa. *Monemus, & rogamus quantum ad vestrum ministerium pertinet, nobis veri adjutores in administratione ministerii nobis commissi existatis; ut in judicio non condemnari pro nostra & vestra negligentia, sed potiùs pro utrorumque bono studio remunerari mereamur.*

XIII. Missos suos Ludovicus ad Episcopos & ad Comites delegabat, non alia de causa magis, quàm quod ambos existimaret in partem aliquam venire ministerii sui Regii. *Et quoniam sicut diximus, unusquisque vestrum partem ministerii nostri per partes habere dignoscitur, volumus studere & per clamatores, & per alia qualibet certa indicia, & per Missos nostros, qualiter unusquisque ad hoc certare studuerit, &c.* Denique quid expressius, quid vehementius, vel fingi potest, quàm quod alibi habent Capitularium libri: *Quod & nos, qui Ministri Domini sumus, nec sine causa Dei gladium portamus, Episcopali in vice omnium Episcoporum, atque Regali authoritate pro viribus cunctos agere jubemus. Capitular. L.6. c.326.*

Paulò moderatior visus est, vel animus, vel sermo Caroli Calvi, cum initio Regni sui in Generali Conventu plurima dedit statuta anno 843. ubi ipsemet ait, meditata quadam & affectata conglutinatione Regiæ & Episcopalis authoritatis, placuisse, ut nihil discriminis appareret in his statutis, propterea quod omnia membra Ecclesiæ in unum corpus coagmententur, cujus caput sit Christus. *Non loquentes diversarum immutatione personarum, ut modò regalis sublimitas, modò Episcopalis authoritas, modò autem fidelium loquatur commoditas; sed secundùm Apostolum sub uno capite Christo, ut vera unus homo, in unius Ecclesia corpore, singuli autem alter alterius membra, quod prosit omnibus, omnes unanimiter una voce loquamur.* Sic in eo Conventu ad villam Colonicam habito.

At Arnulphus Imperator in Canone Concilii Triburiensis anno 895. illa rursus eadem verborum pompa usus est, & magnificentia, qua olim Carolus Magnus & Ludovicus Pius: *Nos quibus regni cura & sollicitudo Ecclesiarum Christi commissa est, aliter Regnum & Imperium jure Ecclesiastico regere & gubernare non possumus, nisi, &c. Can.3.*

XIV. Nec Episcopos fefellit quò tandem evadere posset hæc grandiloquentia Principum alioqui religiosissimorum, & quam distortum in sensum eam verborum gloriam malitiosus, aut imperitus interpres, ubi liberet, deflecteret. Itaque studuere ipsi vicissim rem accuratiùs exprimere ut erat, & elimatiore stylo insinuare, ut Christus Ecclesiam suam primò & principaliter Episcopis commendarit, nempe suis toto orbe terrarum Vicarii, quorum est divina ea sibi credita authoritate Canones & Regulas condere, quarum Reges sint defensores, custodes, adeoque & Exactores, ut vel ab ipsis Regni sui Episcopis eas servari curent. Mollissimum illud est concordiæ vinculum inter sententias, aut potius voces eas, quæ specie tenus pugnare videri poterant. Ita enim certum est Ecclesiam à Christo, & Regibus concreditam esse, & Episcopis, sed eo discrimine, ut Episcopi leges condant administrandæ Ecclesiæ, Reges earum observantiæ instent. Enimverò Episcopi Concilii Parisiensis VI. semel confessi anno 829. Imperatores à Christo indutos esse cura & custodia Ecclesiæ: *Cum pateat, Ecclesiam,*

quàm Christus, qui eam suo Sanguine redemit, & gloriosis Augustis tuendam regendamque committere occulta sua dispensatione voluit, &c. In Præfat. Mox subjiciunt, profiteri Imperatores ipsos, nec officii esse sui, nec juris, mederi vulneribus Disciplinę Ecclesiarum, & ideo ab illis convocatos fuisse Episcopos, ipsorum Imperii Optimatum consilio. *Verùm totius Ecclesiæ sibi commissæ generalitati consulere cupientes, idque sui officii non esse humiliter dijudicantes, consultu Sacerdotum & Optimatum cæterorumque fidelium suorum, idem negotium his censuerunt esse committendum, per quos homines de infidelitatis tenebris liberantur, & de filiis iræ filii adoptionis efficiuntur.* Commonstrant porro ex utriusque Testamenti paginis, ad Pontifices recurrendum esse in illis rerum angustiis: ideo quippe à Ludovico Pio congregata simul esse quatuor Concilia diversis locis celebranda. Nec his tom Patribus, *Can.4.*, excidit illud Isidori Hispalensis Episcopi, Potestates temporales Ecclesiæ minus necessarias fuisse, nisi essent pręfractę quidam homines mentis, qui nisi Regia potestate frangerentur ad obsequium, numquam animum adducerent Episcopis morem gerere. *Cæterùm intra Ecclesiam potestates necessaria non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem.* Quin & in hoc Concilio trutinata, compilataque sunt præcepta cum primis egregia, quibus vitam Imperatores ipsi suam moresque componerent: *Nequaquam hæc quæ specialiter ad vestram personam ministeriumque pertinere cognovimus, oblivioni tradidimus. L.3. Præf.* Denique nec illud dissimulant, *Ibid. c.26.*, plerasque inde profectas esse calamitates, quod & Principes Ecclesiarum, & Pręsules sęculi negotiis altiùs se & frequentiùs interposuerunt, quàm necesse esset. *Specialiter unum obstaculum ex multo tempore inolevisse cognovimus, id est, quia & principalis potestas, diversis occasionibus intervenientibus, secus, quàm authoritas divina se habeat, in causas Ecclesiasticas prosilierit; & Sacerdotes partim negligentia, partim ignorantia, partim cupiditate, in sæcularibus negotiis, & sollicitudinibus mundi, ultra, quàm debuerant, se occupaverint. Et hac occasione aliter quàm divina authoritas doceat, in utraque parte actum extitisse dubium non est.*

XV. Nec aliò hęc pertinebant, quàm ut modus aliquis, & media veluti temperies inveheretur. Nam & Concilii II. Aquisgranensis anno 836. Patres gratulabantur sibi, quod in exempla Caroli Magni Imperator iret impręsentiarum, & pium se ipsis præstaret monitorem. *Domino gratias referimus, qui nos instinctu divino per devotissimum à se electum atque constitutum admonitorem, tam misericorditer admonere dignatus est: juxta consuetudinem beatæ memoriæ genitoris vestri. In Præfat.* Ideo & vicissim ipsi se monitores profitentur fore Imperatoris, natorumque ejus & Optimatum, quibus & Præceptiones luculentissimas in librum à se contextas dicant. *Vestra saluti prospicientes, nonnulla capitula necessaria fideliter collegimus, & vobis familiariter admonitionis gratia, devotèque porrigenda devovimus. Similiter quædam ad filios vestros pertinentia, quædam verò ad commilitones vestros. L.2. c.3.* Illę autem sive Præceptiones, sive Commonitiones magna ex parte id agunt, ut Episcopale Regimen à maledicentiæ telis tueantur, & religiosiorem ei observantiam à laicis omnibus concilient. Denique iisdem admodum verbis cum Concilio Parisiensi VI. eo docent ex fonte scaturisse pleraque Ecclesiæ Regnique mala, quòd curiosiùs penitiùsque, quàm par esset, & Ecclesiasticis se causis Imperatores, & Reipublicæ negotiis Episcopi implicuissent: libro secundo colophonem hunc imponunt, debere se plurimum Imperatori, qui piis hortatibus eos occupasset, qui illum debuerant honorificis, sed & vehementibus monitionibus provocare. *Propter authoritatem ministerii nostri, vos ad ea peragenda admonere, immo admonendo exigere à vobis quoquo modo debueramus, vos è contra propter divinum amorem & honorem admonendo nos ad potiora provocatis, &c.*

Lubrica hìc & versatilia erant multa, quibus tamen ita moderata est Regum pietas, & Episcoporum temperantia, animique moderatio, ut Regni & Sacerdotii pax nihil unquam periclitata sit. Carolus Calvus ineuntis regni sui primordia illustravit ea ad Episcopos modestissima interpellatione sua in Conventu ad Villam Coloniam, anno 843. ut si quid sibi erroris obreperet, ipsi commonefacerent: *Et si fortè subreptum nobis quidpiam ut homini fuerit, ut hoc rationabiliter corrigatur, vestra fidelis devotio admonere curabit. Cap.5.* Regiæ petitioni obsecuta est Synodus Meldensis anno 845. & multa ei pernecessaria inculcavit, ad curandam, promovendamque Canonum observantiam, quos Episcopi commentati essent, confirmassent Reges. *Ut quicumque quæ à Divino Spiritu per Pontificalem authoritatem, & Regiam Majestatem promulgata, atque confirmata sunt, &c. Prout ordo Ecclesiasticus, & Regalis severitas decreverit, ultione plectatur. Can.75. 79.*

Ganelo Senonensis Archiepiscopus literis ex hujus Regis sententia ad Archiepiscopum Lugdunensem datis, contestabatur Regi perspectum esse, Ecclesiæ curam à Christi Episcopis Regibusque commendatam fuisse, ut imminerent Reges eorum observationi decretorum, quæ à Conciliis Episcopalibus manassent. *Rex Regum potestatem suam ad gubernandam Ecclesiam in Sacerdotes divisit, ac Reges, ut quod Sancti docerent Pontifices, & ipsi implerent, & impleri facerent devotissimi Reges. Lupus Ep. 81.* Nec segnius fuit Concilium Tullense anni 859. in propugnanda Episcopatus majestate: *Episcopi secundùm illorum ministerium & sacram authoritatem uniti sint, & mutuo consilio atque auxilio Reges, Regnorumque Primores & populum sibi commissum in Domino regant & corrigant. Can.2.* Nec ab his Reges ipsi dissentiebant. Postquam enim Carolus Calvus & Ludovicus Reges Lotharium fratrem in fugam egerunt, ex Episcoporum authoritate ditiones ejus inter se partiti sunt anno 843. *Visum est, ut rem ad Episcopos, Sacerdotesque conferrent.* Episcopi porro eos primum compulere, ut Christiana se modestia & pietate regnaturos pollicerentur, & in se reciperent: & tum postea illos in hæc verba affati sunt ex Nithardo. *L.4. Authoritate divina ut illud regnum suscipiatis, & secundùm Dei voluntatem illud regatis, monemus, hortamur, atque præcipimus.* Ubi pacem ab illis oravit Lotharius, rursum illi rem ad Episcopos retulere. *Solito more ad Episcopos Sacerdotesque rem referunt, quocumque divina authoritas id vertere vellet, nutu ipsius libenti animo presto adessent.*

XVI. Ne possit injuriosa & præpostera illa cuiquam obrepere cogitatio, Regni, Regumque dissensionibus astutè usos Episcopos, ut authoritatem suam ultra antiquos limites propagarent; & ne rursus aliis in mentem veniat suspicari, quæ hìc à nobis depromuntur, collidi sibi, nec cohærere posse; utrique errori obviam ibimus, uno fulti eoque peregregio Concilii Trostejensis decreto. Regni habenas tunc imbelli manu tractabat Rex Carolus Simplex, nec aliàs facilè occurrisset major opportunitas exaggerandæ Episcoporum amplitudinis, summique in rebus Sacris Imperii ostentandi. Et tamen hujus Concilii Patres anno 909. exertissimè approbant summam quandam & inconvulsam concordiam Sacerdotii tantùm & Regni, sed ejus etiam doctrinæ, quæ hic à nobis constituta est, se-

cum

cum ipsa prorsus in medulla rei consentiens, nec ulla dissensione nisi in verborum cortice laborare visa. Ita enim illi profitentur, Regum salutis æternæ, & ipsis, & Summo Judici Christo, se curatores & fidejussores esse, eoque cogi, ut illis salutis monita necessaria audacius ingerant. Sed ita se Episcopale munus obituros, ut Regiam præ oculis semper babeant majestatem; cum à Deo & Reges & Episcopi præstituti sint, ut Spiritalibus Episcoporum monitis Reges obsequantur, temporalibus Regum Imperiis pareant Episcopi; denique mutuo sibi sint utrique præsidio, & incitamento, ad Regni Ecclesiæque salutem dignitatemque. *Et quoniam à nobis ratio exigitur omnium, & Principum, & subjectorum ab eo, qui sine acceptione judicat personarum & pro ipsis Regibus Regi Regum reddituri sumus rationem, sermo exhortationis ad vestram, Domine Rex, nobis habendus est excellentiam. In quo facto Pontificalem sic exerimus authoritatem, ut non obliviscamur Regiam à Deo constitutam esse sublimitatem, dicente Apostolo; Subjecti estote Regi, quasi præcellenti. Sicut enim Regalis potestas Sacerdotali Religioni se devotè submittit; sic & Sacerdotalis authoritas cum omni pietatis officio se regali dignitati subdere debet. Ergo quia & Rex pro æterna vita indiget Pontificibus, & Pontifices pro temporalium rerum cursu Regali indigent dispositione; à Rege obediendum est Pontificibus, recta, sancta & justa suadentibus: & vicissim à Pontificibus obediendum est Regi, pietatis cultu, religione, jure & solatio servienti.* Can.2. His addi posset, si quæ Reges exaggeratius dixere quandoque in potestatis suæ commendationem, ea ferè ab Conciliis ipsis usurpata verba fuisse, & ab Episcopis illis, qui suæ celsitudinis retinentiores esse videbantur. Ita nihil in his erat, quod Episcopali dignitati officeret, dum ne importunius aliquid in ipsa rerum executione tentaretur.

XVII. Sed in eo plurimum videtur esse momenti, quòd nec Carolo Magno, nec Ludovico Pio, ubi Episcopis censores se, monitoresque paulò austeriores exhibuere, propositum quidquam aliud fuit, ac ne in Capitularibus quidem suis, quàm ut Ecclesiasticos Canones pristino restituerent vigori, & ad eorum scrupulosam observantiam Imperatoriam ipsi authoritatem suam interponerent. Quibus ita constitutis, nullæ jam possunt justæ, sondæque cujusquam in animo residere suspiciones, de Missis Dominicis, quos Princeps in Provincias missitabat, ut excubias agerent in Episcopos; cum ea cura eò tantùm committeretur, ut statuta Episcoporum religiosissimè servarentur. Audiendus Carolus ipse Magnus in Capitularium Præfatione: *Nostros ad vos direximus Missos, qui vobiscum corrigerent, quæ corrigenda sunt; sed & aliqua capitula ex Canonicis institutionibus, quæ magis necessaria videbantur, subjunximus.* Id quoque sibi sumpsit Carolus, ut Leonem ipsum III. Papam sollicitaret ad arctiorem Canonum custodiam: *Vestra authoritatis prudentia Canones ubique sequatur.* Conc. Gall. Tom. 2. pag. 207. 235. Quid hac pii zeli fiducia usquam præclarius; Confitetur idem ipse alibi, se Papæ & Episcoporum monitis de errore quodam antè suo certiorem factum, circa Canonum observantiam, eorum authoritati posthac cessurum. *Apostolica authoritate & in multorum sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque Canonum regulis edocti, nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, &c.* An optatius quidquam, vel felicius Ecclesiæ obtingere potest, quàm ut potestates omnes, quibus summæ authoritatis Deus contulit apicem, sive spiritalis, sive temporalis, ii certatim conspirent, sese mutuò succendant, ad Disciplinæ sacræ leges tuendas; Eo Ludovicum Pium Agobardus ornavit encomio, studia ejus omnia, consiliaque ad unam collimasse Canonum custodiam. *Cujus ad hoc semper invigilat fidelis industria, & pietas admiranda, ut lex Dei ubique servetur, ut Canonica instituta perpetua vigeant firmitate. Epist. ad Nebrid.*

CAPUT XCIII. *P.3. l.2. c.62.*

Ecclesia, Pontifices, Concilia, Episcopi tuitionem Regum pupillorum suscepere, Principumque calamitosorum.

I. Principes ipsos temporales non semel Ecclesia suo patrocinio obumbravit.

II. Exempla diversa mutui hujus patrocinii Ecclesiæ, Principumque.

III. Sub Ecclesiæ tutela sæpiùs pupilli & impuberes Principes delituere.

IV. Ut impiger exarserit Fulco Remensis Archiepiscopus in Caroli Simplicis Regis tuitionem.

V. Alia exempla.

VI. Cautiones necessaria.

VII. Nec Græci Præsules in Principes suos inofficiosi fuere.

VIII. Levandis ibi quoque populorum oneribus studebant Episcopi, incolumi & illibata semper reverentia in Reges,

I. ÆQuum sanè erat, cum Ecclesia conspirarent & collaborarent summi quique Principes ad pauperum, pupillorum, miserabilium denique omnium leniendas ærumnas, per sese, per Comites, per Missos Dominicos, corroborata ad hæc pietatis officia Episcoporum authoritate; cum hæc ipsa quandoque Ecclesiæ authoritas interveniret, ad populos in Regum obsequia inclinandos, aut revocandos; & Regum impuberum labefactata solia pristinæ reddenda firmitati, ac majestati suæ.

II. Strictim tantùm illud attingam, Concilium Turonense III. anno 813. Decretis suis omnes incitasse, ut juratam Carolo Magno fidem & obedientiam servarent. *Primò omnium admonuimus cunctos, & obedientes sint Domino Imperatori, & fidem, quam ei promissam habent, inviolabiter conservare studeant.* Can.1. Obiter & illud perstringam, à Concilio Aquisgranensi II. anno 836. pronuntiatam esse diri anathematis sententiam in Laicos omnes, depositionis in Episcopos & Clericos, qui fidem, quàm juramento obligassent Ludovico Pio, quacumque perfidia temerassent. *Si quispiam Episcoporum, &c. defecerit, aut sacramentum fidelitatis illis promissum violaverit, gradum amittat; Laicus sciat se anathematizandum.* Can.12.

Obiter addam Concilium Tullense duodecim Provinciarum anno 859. perscripsisse ad Britanniæ Armoricæ Episcopos omnes, quò Salomonem ejus Provinciæ usurpatorem revocarent ad obsequium Caroli Calvi; cum Francis Regibus Britanni Principes statutum semper dependissent tributum. *Ut recordetur gentem Britannorum Francis ab initio fuisse subjectam, & statutum dependisse tributum, ac per hoc non dedignetur ad nuper omissam reverti consuetudinem.* Can.8.

Cursim libabo & quod Patres Concilii III. Suessionensis anno 866. ad Nicolaum I. Papam literas dederunt, quò eum adducerent, ad diras omnes Ecclesiasticas eidem Salomoni intentandas, nisi cum Armorica tota Provincia in fidem & obsequium sese revocaret Caroli Regis. *Qui si contra hortamen-*

menta salubriu praellentia vestra demum uspirare mittitur, gladio Apostolatûs vestri se percellendum cognoscat.

Non dicam Adrianum II. Papam anno 868. tuitione Sedis Apostolicæ munisse ditionis Ludovici II. Imperatoris Sarracenos debellantis, & ad Ludovicum Germaniæ Regem scripsisse, *Epist.* 2. 15. 36., his prorsus abstinendum sibi esse, aut aciem experiundam Apostoli gladii. Non dicam Joanoem VIII. Papam Germaniæ Episcopos cohortatum esse, ut cum Sede Apostolica animos viresque consocianent, ad arcendum Germaniæ Regem ab invadendo Caroli Calvi absentis Regno. Ita enim ille anno 877. *Et ubi est, quæsumus, quod vicem Christi in Ecclesia fungimur, si pro Christo contra insolentiam Principum non luctamur? &c. Tandem aliquando cum Sancta Sede Apostolica sentientes, moneatis vestrum Regem, cunctosque illius subditos, & ab invasione, sive oppressione Imperii Caroli Augusti penitus compescatis. Conc. Gall. Tom.* 3. *pag.* 425.

III. Sed illud iterum iterumque monebo, summis & potentissimis Principibus tam tristia quandoque incidere tempora, ut verè tum oppressis & calamitosis annumerari possint; nec posse Ecclesiam toties eorum defensionis vires expertam, non & ipsam in eorum armari tuitionem. Si ad exempla sanè impuberum Regum, si ad luctuosa Principum infortunia defluamus, facilè constabit, quàm non rarò detur occasio referendæ gratiæ, & rependendi beneficii à Regibus in Ecclesias; ab Ecclesiis ad Reges, rariùs quidem, sed tantò lubentiùs impensiùsque. Ita Ludovicus Balbus Galliæ Rex Ludovicum & Carolomannum filios Apostolicæ Sedis protectioni commisit; & Joannis VIII. Papæ. Ita enim hic ipse Pontifex in Epistola ad eos Reges data. *Ibid. pag.* 200. 201. *Dominus Carolus divæ memoriæ Imperator avus vester, ut postmodum genitor vester Ludovicus Rex sub protectione Romana Ecclesia, nostraque Apostolica tuitione vos commendaverunt*. Scripsit & ad Comites Franciæ Pontifex, ut strictiùs eos Regimi fidei devinceret.

IV. Fulco Remensis Archiepiscopus cum Regnum Carolo Simplici Regi adseruisset, confirmassetque; ad Romanum Pontificem perscripsit, ut protectione sua dignaretur juniorem Regem, Eudonemque Regem comprimeret in ejus ditiones grassantem. *Item pro evectione Caroli ad regimen regni, quem domnus idem Fulco ad regium culmen adhuc puerum provexerat, & de criminibus Ordinis Regis, vel correptione ipsius, qualiter esset agenda. Pro quibus rebus idem Archiepiscopus huic Papa scripta sua, consilium & auxilium ab eo petendo direxerat. Unde & ad eundem Regem Odonem literas suas idem Papa delegaverit, ut ab illicitis recederet, nec eundem Regem Carolum, vel quaque ipsius essent, infestaret*. Epistolis suis Pontifex Episcopos Galliæ inflammare studuit, ad Regis sui defensionem. Hæc Flodoardus, *Flodoard. L.* 4. *c.* 3., qui nec iis finibus se continuisse Fulconem testatur, sed Pontificem rursus interpellasse, ut Arnulphum & Odonem Reges deterreret ab involandis terris Caroli Simplicis, intentato mucrone Apostolicæ Sedis. *Ne regnum illud invaderet, aut depradari præsumeret, quod si auderet, Apostolicæ Sedis sententiam reformidaret. Ibid. c.* 21. Cum Herebertus Comes Carolum eundem Simplicem vinculis tandem diutinis & carcere exemisset: Joannem Papam per literas certiorem fecit, paruisse se tandem mandatis ejus iis, quibus anathematis minas adjecisset. *Heribertus Comes literas Romam Joanni Papa dirigit, significans ei de restitutione & honore Caroli, ut ille sibi etiam sub excommunicationis intreminatione mandaverat, se pro viribus decertare*.

V. Cum Hugo Herebertus, aliique Proceres Gallicani, obsequium detrectarent Ludovici IV. Regis, missus est à Stephano VIII. Legatus cum Epistolis & comminationibus imminentis excommunicationis, nisi ante Natale Christi sui se Regis obsequio redderent. Ita Flodoardus in Chronico ad annum 942. *Quod si usque ad Nativitatem Domini facere non procuraverint, excommunicandos tunc fore se noverint*. Cum denique Hugo Comes à contumacia sua abduci & resipiscere non posset, à Concilio Ingelheimensi anno 948. anathemate innodatus est; cum ibi præesset Agapeti II. Papæ Legatus, eòque advolasset Ludovicus ipse Rex IV. Ecclesiæ opem exoraturus. *Decrevimus Hugonem Regis Ludovici regni invasorem & raptorem, excommunicationis gladio feriendum. Can.* 1.

VI. Hæc equidem ex fide historicorum refero, nec in me recipio eorum defensionem omnium. Periculosissimæ enim plenum opus est aleæ, ut non in his rerum molestiis aliquid ultra veri æquique lineas in alienam, & in ipsam Regum temporalem jurisdictionem usurpetur. Pervolve si vacat doctam juxta & animosam Hincmari Archiepiscopi responsionem, *Tom.* 2. *pag.* 689., ad Adrianum II. Papam, qui tunc vehementissimè obnitebatur, ne Carolus Calvus eas invaderet Provincias, quas ille sibi vindicabat, etsi Ludovicus II. Imperator sui eas juris esse contenderet. Sed quæ à nobis posteriora prompta sunt exempla, ea ne in controversiam quidem trahi possunt; nec nisi rerum sacrarum valde hospes, inficiari potest quisquam, quin Pontifices & Concilia Regibus pupillis & Principibus calamitate aliqua oppressis omni contentione adesse debeant.

VII. In Jure Orientali, *Tom.* 1. *pag.* 118. 189. 190., exploratum est, ab Imperatore Constantino Porphyrogeneta, ab Alexi Patriarcha, & à Synodo Constantinopolitana, vibratum esse anathema in omnes rebellionis, aut defectionis authores conscíosque. *Eis, qui rebelliones in posterum, vel tumultus excitabunt, anathema. Participibus horum & sociis anathema, &c.* Verùm affirmat Balsamon, *in Synod. Gange.*, suo ævo obsolevisse eas excommunicationes; & habitam esse probabiliter rationem B. Joannis Chrysostomi, & orationis eius, quæ ab eo lucubrata est adversùs illos, qui subinde ad vibranda prosiliunt anathemata; nec id perpendunt, quàm non facilè, non indiscriminatim intorquenda sit pœna tam formidolosa. Hinc Philotheus Patriarcha philosophabatur, si jam inde à temporibus Balsamonis emarcuerat totus horum anathematum vigor; nihilo plus reverentiæ haberi debere Constitutionibus aliis duabus simillimis, sub Manuele Comneno & Paleologo editis; cum hæ uni illi incumberent Conflatioi Constitutioni.

VIII. Sed illud profectò exploratissimum fuit Græcis Episcopis omnibus, omnes sibi industriæ & potestatis nervos contendendos esse, quò calamitatibus publicis, & privatorum quorumlibet ærumnis levamenti aliquid afferrent. Cum à Basilio Imperatore promulgatum esset Edictum, quo jubebantur divites, non justa tantùm ipsi solvere, sed & ea pendere, quibus solvendis pauperes impares erant; Patriarcha Sergius, Episcopi, Monachi nihil in præteritis reliquerunt, ut illud rettactari facerent. Qui conatus tamen frustra fuit. *Id vocabatur Allelengyum. Et Patriarcha Sergio, multisque aliis Pontificibus à Monachis deprecantibus, ut absurdum hoc onus subditis demeret, non obtemperavit. Cedren. pag.* 706. 717. 723. Ea repulsa non deterritus Patriarcha, novis Imperatorem machinis oppugnare cœpit, post victoriam ab eo in Bulgaros reportatam. Etsi spem fecisset ante ejus rei Imperator, ne tum quidem res processit. At toties Episcopi religiosa importunitate sua Constantinum

tinum oppugnarunt, fratrem & successorem Basilii, ut ejus pertinaciam infregerint aliquando tandem; eoque ante terris excedente, quàm piæ voluntati huic suæ satisfecisset, Romanus Argyrus in ejus locum provectus, onus illud excussit, cum gravissimum, tum ab æquo & jure prorsus alienum.

CAPUT XCIV. *P.4. l.2. c.86.*

De tuitione Pauperum, Viduarum, Orphanorum, ærumnosorum omnium per Episcopos, post annum Christi millesimum.

I. Decreta plurium Conciliorum ad levationem pauperum & oppressorum.

II. Exactiones quibus hæc Concilia intercedebant, imposita erant à tyrannis quibusdam, non à legitimis Principibus.

III. Jure Decretalium reservatur adhuc integra Prælatis Judicibusque Ecclesiasticis Jurisdictio in causis pauperum, viduarum, orphanorum & oppressorum.

IV. In Tridentino, eoque posterioribus Conciliis idem officium idem jus vendicantur Episcopis, qui & substitutum ad ejusmodi munia habere jubentur.

V. Mira exempla B. Lanfranci Archiepiscopi Cantuariensis, & B. Hugonis Episcopi Lincolniensis.

VI. Exempla & documenta rei ejusdem in Gallia & Hispania.

VII. VIII. Exempla summorum Principum, quibus titubantibus præsidio & munimento fuit Ecclesia.

IX. Cur Pontifices in ejusmodi causis quandoque cunctatores essent.

X. Exempla Regum minorum, aut oppressorum, patrocinium Sedis Apostolicæ invocantium.

XI. Hoc amplissimum habent Reges, ut miseros tueantur. Hoc speciale decus Galliæ Regum.

XII. Ea tuitio Ecclesiis maximè debetur; ideo & eam ipsimet semper Galliæ Reges in sese receperunt.

I. IN Concilio Parisiensi anni 1212. jussi sunt Episcopi, facillimos statis diebus horisque aditus præbere, dijudicandis pauperum causis. *Statuimus, ut horis competentibus ad exhibendam justitiam & audiendos pauperes publicè se præsentent. Part.2. n.65.* In Concilio Narbonensi anno 1227. declaratum est, Canonicos, Monachos, officio ipso suo Advocati Patronique pauperum cum sint, posse eorum persequi & tueri causas, sicut & causas Ecclesiæ, coram Judicibus, etiam sæcularibus. *Ut Monachi, vel Canonici Regulares, vel etiam Sacerdotes, nisi pro Ecclesiis suis & miserabilibus personis & de Prælati sui licentia speciali, in foro sæculari, vel Ecclesiastico advocare nullatenus præsumant. Can.11.* In Concilio Tolosano anni 1229. edita sunt ejusmodi statuta, *Can.21. 22.*, quæ stupere magis possent posteri, quàm sectari. Novarum impositionum immunes declarati sunt Clerici, Monachi, advenæ, milites: censuræ in eos intentatæ, quorum est vias publicas ab omni infestatione tutari, & qui officio non funguntur. In alio Concilio Tolosano, rursus statuta sunt anno 1233. quæ ab his non multum abhorreant. *Statuimus, ne in terra nostra nova instituantur pedagia, & omnia à triginta annis citra instituta removeantur.* Interveniebat his Conciliis tum certè authoritas Principum temporalium, & his robur addebat; ut vel hinc magis magisque dilucesceret, non aliud Conciliis, Episcopisque omnibus antiquius, aut charius esse quidquam, quàm ut pauperes levamenti aliquid nanciscantur; quanquam in nihilum ituri sint conatus omnes, nisi Principum sæcularium accedat authoritas. Eo rursum sensu intelligendus Canon Concilii Biterrensis anno 1246. quo anathema illiditur omnibus, qui novas aliquas invexerint exactiones. *Excommunicamus etiam omnes illos, qui scienter imposuerint nova pedagia, sive imponunt & augent antiqua. Can.29.* In Concilio Albigensi anno 1254. innovatum est hoc Decretum, innovata excommunicatio, ut quam Papa ipse promulgasset. *Excommunicationis sententiam per Sedem Apostolicam promulgatam incurrat. Can.69.*

II. Erant tunc complusculi temporales domini, qui nescio quam supremæ & regiæ umbram potestatis sibi arrogabant; unde & bellum alii aliis indicebant inferebantque, nervosque belli, tributa extorquebant à prætereuntibus omnibus, maximè verò in ditione Comitum Tolosanorum; qui & ab illis non semel de statu & imperio suo periclitati sunt, quandiu quasi nutare & alternare visi sunt in fide Catholica. Hæc quæ allegata sunt à nobis Concilia, authoritate Pontificum subnixa, Regum Galliæ, Comitum denique Tolosanorum, retundendis, opprimendisque Tyrannis ejusmodi non istrenuè adlaborarunt. Id quidem manifestè patet in hoc Canone 21. Concilii Tolosani anno 1229. ubi nova tributa damnantur, non quæ antiqui, Regum concessionibus, imperatorum, vel Principum, vel priscæ consuetudini inniterentur. *Ne pedagia laici exigere præsumant, nisi ea, quæ ab antiqua Regum vel Imperatorum, vel Principum concessione probaverint esse concessa, vel ex antiqua consuetudine introducta. C. Super quibusdam. Extra. De verborum. signif.* Qui pedagia, seu vectigalia hæc in viis publicis exigebant, cavebant de publica securitate, & hoc Concilio sarciri ab iis jubentur damna omnia, quæ quis ibi passus fuerit, præterquam noctu, vel publico grassante quopiam bello. *Hi autem qui pedagia recipiunt, taliter in districtu suo stratas studeant custodire, quod damnum aliquod transeuntes non sentiant, vel violentiam aliquorum. Et si fortè aliqui in districtu eorum damnum incurrerint, dummodo non sit guerra communis, & de die viatores incedant, ipsi ad damni restitutionem integrè teneantur, eos ad hoc per Superiorem, si necesse fuerit compellendo. Can.22.* Hac utique conditione Reges concesserant ea à transeuntibus exigi vectigalia, ut viæ publicæ tutæ præstarentur ab insidiis & infestationibus quibuscumque. Ecclesia verò non alio magis sibi gratulari solita encomio, quàm ut patrona & defensatrix esset omnium misellorum, illorum causam sibi tuendam sumebat, ut illata immerentibus damna resarcirentur.

III. Jure Decretalium novo constat adhuc Episcopis jus idem officiumque dirimendi causas viduarum, & miserabilium omnium, nulla etiam Reginarum exceptione. Archiepiscopo Turonensi Honorius III. confirmavit potestatem à Joanne Papa præcessore suo jam delegatam, tuendæ Reginæ viduæ Anglorum, & restituendi ei prædii, quod miles quidam invaserat. Ea fuerat Reginæ persuasio, posse se non ad dominum feudi confugere; sed ad tribunal Ecclesiæ, cui defensio viduarum, à Christo commendata est. *Fuit ex parte Reginæ responsum, quod vidua spoliata irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defensare. C. Extra. De foro compet.* Gregorio IX. imposuit Matrona nobilis & dives, quæ se inopem simulavit, ut Rescriptum ejus eliceret, quo causa ejus Ecclesiasticis Judicibus delegaret. *Mentiens se pauperem literas nostras impetravit ad Judices. C. significantibus. De Offic. Jud. de leg.* Commonuit Innocentius III. Comitem Tolosanum, si quid litium ipsi esset adversùs viduas, orphanos, & misellos

quos

quosvis, teneri ipsummet eas rejicere ad Judices Ecclesiasticos: *Item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in Judicio Ecclesiastico respondere. C. Super quibusdam, de Verborum significat.* Et ab eodem tamen Innocentio opportunissimè temperata est ea disciplina, interposito discrimine pauperibus & opulentis, sive viduis quibuslibet, sive orphanis. Pauperes enim eo semper utuntur privilegio, ut possint sæculares trahere ad Judicem Ecclesiasticum, C. *Ex tenore. De foro competenti.*, at opulenti tum certè id possunt, cum Judex sæcularis officio non fungitur, jus dicere abnuit: aut ubi spoliati sunt rebus suis, & restitui tantùm in integrum petunt. Ejus discriminis ratio obvia & prompta est. Bis enim miserabiles sunt, qui non orphani tantùm, sed & pauperes sunt. At divites nec ipsa viduitas, aut orbitas miseros facit, nisi ubi rebus suis spoliantur, aut Judicium copia non fit. Ita demum enim eadem jam sorte incipiunt esse, ac pauperes.

IV. Ita ergo habet Jus Decretalium. *Fagnan. in C. Signific. De Offic. Jud. Deleg.* Concilii quoque Tridentini Patres excitare visi sunt, atque inflamare Pastoralem Præsulum sollicitudinem in miserabiles omnes: ubi id illis significarunt, ea vel maximè causa residere eos debere suis in Ecclesiis, & hunc residentiæ suæ fructum capere suavissimum, ut miserabilibus omnibus præsidio sint & solatio. *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre. Verbi Divini prædicatione pascere pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere. Sess.23. c.1.* Quibus verbis innuitur jure quodammodo divino fulciri eam Pastorum obligationem. Propterea quod residentia illa, quam divinæ humanæque leges præscribunt, non otiosa & iners esse, aut languere debeat, sed vigere & effervescere in omnia Patris & Pastoris providentissimi officia.

In Concilio Mediolanensi III. monebantur Episcopi, anno 1573. Canonicis Regulis in eos, ut parentes communes, collatam esse curam miserabilium omnium, & ab eis diligendum esse Vicarium, vel Substitutum aliquem, qui sive Clericus, sive laicus, visceribus charitatis abundet, illorumque causas tuendas adgrediatur. *Pupillorum, viduarum & egentium hominum cura Episcopo, communi omnium parenti, à sacrosanctis Canonum legibus potissimum commendata, & commissa, negligi non debet: ne si lædantur, vociferentur ad Dominum, qui exaudiet clamorem eorum. Quamobrem pro sui muneris officio Episcopus aliquem constituat Ecclesiasticum, vel alium pium hominem, Christianæ charitatis operibus atque officiis deditum, qui viscera misericordiæ indutus, id generis hominum patrocinium in omni causa suscipiat. Quod si aliqui jam huic pio operi præfecti sunt, id agat Episcopus, ut ii munus sibi creditum exequantur quàm diligentissimè. Cap.18.* In Concilio Mexicano anno 1585. statutum est, ut Advocatus & Procurator designaretur causarum omnium, quæ ad pauperes & ærumnosos quosvis spectarent; illis verò justa merces ab Episcopo solveretur; ut gratis operam suam commodarent, aliàs duplum restituerent. *Advocatus & Procurator deputentur, qui miserabilium personarum causas defendant, & salarium, quod sibi fuerit ab Episcopo constitutum, ex Camera percipiant. Hi verò illorum causas, quos ut pauperes in eorum patrocinium Judices tradiderunt, gratis defendere teneantur, nec ab eis quidquam accipiant, eorumve operas ad suos usus conferant, sub pœna reddendi duplum. L.2. Tit.1. c.3.*

V. Celebratissimi quique posterioris hujus ævi Antistites exemplis luculentiùs, quàm Conciliorum suorum decretis approbaverunt, quàm pii, officiosi, intrepidi esse debeant Episcopi in pauperum & calamitosorum defensionem. Mirifica prorsus constantia Lanfrancus Cantuariensis Episcopus restitit Episcopo Bajocensi, qui cum frater esset Angliæ Regis & Comes Cantiæ Provinciæ, novas illuc servitutes invehebat. Coram ei obluctatus est Archiepiscopus, dissipatisque nefariis ejus consiliis ejus Provinciæ antiquas libertates integras & quod aiunt, sartas tectasque servavit. *Cui Lanfrancus in faciem restitit, & coram omnibus testimonio antiquorum Anglorum, qui periti erant legum patriæ, derationatus est libertatem terræ suæ, & liberavit homines suos à malis consuetudinibus, quas Odo volebat ei imponere. Vita Lanfranci.*

At B. Hugo Lincolniensis Episcopus excommunicationis jaculo confixit Magnum Angliæ Forestarium, cujus impotentiam ne Magnates quidem Regni declinare aut superare poterant. Succensuit primùm Rex Episcopo, qui Episcopatum sibi deberet, & beneficium injuria pensaret. Sed ubi ipsius ab ore Hugonis audivit, quanti Regum intersit ad æternam eorum salutem, ut Episcopos habeant, quorum opera & beneficio eximantur periculo ei reformidando præ cæteris, ne ignavos & infidos Ecclesiæ dederint Pastores: protinus resipuit, & abjecta incunctanter illa animi alienatione, exarsit in amorem flagrantissimum illum, quo magno & excelso animo viri non possunt non ardere in virtutis sinceræ pulcritudinem. Regis exemplo se accommodavit magnus Forestarius, & usitatam illam pœnitentium publicorum flagellationem cum subiisset, absolutionem à sanctissimo consecutus est Episcopo, cui deinceps arcto amicitiæ nexu conjunctissimus fuit, & omnium ejus negotiorum fidissimus administer. *Forestarium dolentem valde & virgis cæsum clementer absolvit. Hunc postea omni reliquo vitæ suæ tempore, speciali quadam benevolentia sibi sensit addictum, & suorum negotiorum fidelissimum curatorem. Vita ejus apud Surium die 17. Novemb.*

Nec eo tantùm loco sanctissimus Præsul intercessit violentis extorsionibus, quæ nomine Regis fiebant, & intercessionem suam Regi ipsi approbavit. In Apostolico ejus vitæ tenore, in despicientia rerum humanarum omnium, intrepidi animi magnitudine, ejusmodi erant munimenta invictissima, quibus ira Regum & machinationes Magistratuum Præsidumque cedere cogerentur. Cum aliquando in illum Rex vehementissimè excanduisset, illum pari modestia & celsitudine animi aggressus, his verbis compellavit: *Et quid est, quod audio de te? Annon quotidie pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graves imponere non reformidas? Insuper & fidem thori te violasse fama clamitat.* Cum eodem ipso tempore in Regiæ mentis penetralibus æterna lex & veritas Christus hæc eadem intonaret, non potuit Rex non stupere & revereri Præsulem, cujus ore & lingua æternæ sibi justitiæ & legis oracula insonarent. Quo eò tandem adductus est, ut aut præteritos purgaret & excusaret errores, aut emendaturum se sponderet, quæ graviter peccasset; & hoc singulari elogio Episcopum commendaret: Si Hugoni similes essent cæteri Episcopi, nihil unquam molituros, quod eis displicere posset. *Rex convertens se ad suos, si omnes, inquit, Episcopi tales essent, nihil adversùm eos possent, sive Reges, sive Principes.*

Ex his autem tanta & sapientia & animi magnitudine refertis Regum verbis illud existit, ubi illos aut rerum temporumque angustiæ, aut perversa ministrorum consilia transversos agunt ad ea, quæ in pauperum, vel calamitosorum, vel Ecclesiarum perniciem vergant: in eorum tamen etiam tam animis delitescere residua quædam semina humanitatis, clementiæ, modestiæ, & beneficentiæ; quæ nun-

nunquam tamen eruptura, aut in lucem exitura, sint, aut fructus editura illos, nisi Præsulis alicujus infracta pectoris constantia eos lacessat, & depromere cogat arcanas illas regiarum virtutum dotes. Hine illa conjunctio & arctissima necessitudo inter Reges & ejusmodi Præsules. Nec enim possunt Reges non summo quodam amore eos prosequi Antistites, quibus veluti obstetricantibus exiere in lucem virtutes illæ heroicę, & verè regiæ, quæ in eorum antè præcordiis latitabant, & quæ tum demum emicuerunt, cum in se ipsos excandere ipsi, & censoribus suis assentientes, longè pulcherrimam ipsi in se censuram exercuerunt. Et sanè huic Hugoni Lincolniensi Episcopo, qui *Malleus Regum* cognominatus est, ut ibidem habet Scriptor ejus vitæ, non minùs admirationi erat, ut reor, humanitas, suavitas animique flexibilitas horum Regum, quàm erat ipse stupori cæteris mortalibus inflexa illa constantia sua, fiduciaque in Reges.

Ex hoc enimvero elogio, *Malleus Regum*, non minus gloriæ & splendoris effloruit in Reges ipsos, qui fregerunt ipsi sese, iramque & furorem justitiæ, juri, sanctitati Præsulum inflexere, quàm in Præsules sanctissimos, gregi suo vitam & salutem impendere paratissimos. Non pauca alia prætereo non multùm diversa ejusdem Præsulis facinora. Extra suæ etiam Diœceseos fines anathemate illaqueavit eos, qui Clericum longa jamdiu vexatione oppresserant, & quanquam ejus excommunicationis forma regulis juris minùs consentiret, cælestis tamen vindictæ ira illi mox obsecundavit, oppressis injuriæ authoribus.

VI. Claruit & Episcoporum Galliæ non multùm dispar fiducia ac fortitudo. Anathema vibrabat Episcopus Aniciensis in Vicecomitem Poliniacensem, quòd vectigalia indebita exigeret, & publicas per vias prędationes ageret immanes. Inita post inter Episcopum & Vicecomitem pax, ipso bello infestior; cum convenisset, ut vectigalia & rapinas inter se partirentur, facinus Rex confirmando cumularet. Regem Epistolis suis occupavit Mimatensis Episcopus, audenterque admonuit, quàm & præposterum esset & propudiosum, ut ejus authoritate, qui legum defensor est, leges conculcarentur: *Disposuerunt tentare, ut defensor legis destruat legem:* Ecclesia, quo asylo utuntur ærumnosi omnes, jam spelunca latronum, & prædationum receptaculum fiat: *Volunt ut templum matris Dei, quod debet esse asylum miserorum, fit spelunca latronum:* ut qui oppressis sublevandis instituti dicatique sunt, ipsi eorum spoliis saginentur: *Qui sunt constituti flere pro populo, de lacrymis populi gaudere disposuerunt. Du Chesne. To.4. pag.311.*

Et ne singulis diutius immoremur factis, satius erit responsum hic expromere Cardinalis Episcopi Augustodunensis adversùs criminationes Magistratuum sæcularium, & querelas Judicum tempore Philippi Valesii Regis, adversùs hanc ipsam jurisdictionis Episcopalis partem, quam hîc expendimus. Fidentissimè enim contestatus est hic Præsul, divinis humanisque legibus conspiratissimè Judicibus Ecclesiasticis addici, & consuetudine confirmari causas viduarum & pupillorum: *De viduis & pupillis, dicit Episcopus, quod de jure divino & humano, guardia talium personarum, quantum ad violentias & saisinas, pertinet ad Ecclesiam, & sic de consuetudine observantur in Ecclesiis Gallicanis. Bibl. Patr. To.4. pag.890. 891.* Aut responso hoc suo non complectebatur hic Præsul, nisi viduas eas, orphanosque, qui pauperes non essent; aut Ecclesia Gallicana jam tum exciderat ea parte priscæ jurisdictionis suæ, ut de causis cognosceret omnium pauperum, etiam non oppressorum.

In Hispania cum non potuisset Ximenius Archiepiscopus Toletanus omnia prorsus vectigalia populi cervicibus excutere: illud excussit, quod molestiæ plus habebat, statuto, ut regiunculæ singulæ suos sibi deligerent Collectores, à quibus in fiscum Regis tributa omnia perferrentur; exoneratis ad eum modum rusticis infinita ea pecunia, quam exigunt publicani, præter eam, quæ in ærarium publicum infertur. *Gomtius De gestis. Ximenii. L. 2.*

VII. Nec mirum est, si indulserint Reges ei, quod miserabilibus & afflictis impendit Ecclesia, patrocinio: cum & ipsi nonnunquam insolentes fortunæ ludos experti sint, alternasque vices, & in Ecclesiasticæ tuitionis sinum se abdere compulsi sint. Non dicam anno 1055. ab Henrico III Imperatore ad Concilium Turonense adversùs Hispaniæ Regem querimonias esse depositas, quod Imperatorium ab eo nomen usurparetur. Eæ anathematum diræ à Concilio evibratæ sunt, quibus cessit Rex Hispaniæ. Narrat Ordericus Vitalis, ut anno 1119. apud Concilium Remense, cui præerat Papa, conquestus sit Ludovicus VI. Franciæ Rex de Rege Angliæ, qui Neustriam invaserat.

Cum Rege Ludovico VII. absente, Sugerius Abbas Regnum administraret, per Epistolas apud Eugenium III. Papam expostulavit de Episcopis quibusdam, qui sibi nulla re aderant, clavum Regni moderanti: rescripsit Papa, ut eorum sibi nomina Episcoporum renunciaret, quo eos officio fungi tam necessario urgeret. *De Episcopis verò, qui pro defensione Regni tibi opem ferre & adesse recusant, ne omnes simul in culpam inducere videamur, nobis de aliquibus nominatim significes, ut eos Apostolicis affatibus corripiamus & exhortemur, quatenus ad conservandum statum Regni promptiores existant, & ad ea, quæ Regni honori & utilitati expediunt, vires & consilium subministrent. Epist.12. 22. 23.* Inde mandavit & Episcopis, ac Metropolitanis Pontifex, ut anathema jacularentur in omnes, qui Regni pacem perturbarent. Cum anno 1148. idem Pontifex Concilium Remis coegisset, Legati junioris Regis Romanorum Henrici gravissimè conquesti sunt de Ducis Poloniæ fratribus tribus, qui Principatum, ejecto fratre primogenito, invaserant, Episcoposque in suas partes pertraxerant. Præcepit Alexander III. Episcopis Anglis, ut Provinciam in qua Rex versaretur interdicto subjicerent, nisi præfixo tempore filiis suis proprias restitueret conjuges, quas eis abstulerat; qua de injuria filii Regis ipsi, eorum conjuges, & Rex ipse Galliarum earum parens querelas retulerat ad Sedis Apostolicæ Præsulem. *Pro quibus sibi restituendis idem Rex Francorum & filii prædicti Regis Anglorum, generi sui, preces nobis sollicitas porrexerunt. Append.2. Epist.109.* Quin & Henricus IV. Imperator tam diutinæ sævissimæque in Pontifices author persecutionis, provocavit tandem & ipse ad sedem Apostolicam, ejusque se commendavit patrocinio, postquam tota in eum conjurata cum filio ejus Germania exurrexerat.

VIII. Fulbertus Carnotensis Episcopus per literas Fulconem Andinum Comitem commonuit, nisi satisfaceret Regi, atque expungeret contumelias ab ejus hominibus tam sanctæ Majestati aspersas, non posse se non illum sua excludere communione. *Christianam communionem nobiscum ulterius non habebis. Epist.100.* Rogerium Comitem sacris interdixit Lanfrancus Archiepiscopus, cujus rapinarum ne Rex quidem ipse immunis fuerat. *Ab hoc vinculo anathematis absolvere te non possum, nisi misericordiam domini mei Regis requiras; sibique & aliis, quorum res prædatus, justitiam facias. Epist.41.* Ad Episcopum Andegavensem rescripsit Petrus Blesensis, non ita pridem Episcopis præcepisse Pontificem, ut anathemate percellerent eos omnes, qui in Anglia adversùs Henricum II. Re-

gem insurrexerant; à Cantuariensi Archiepiscopo illos omnes Cadomi nuper anathemate perculsos fuisse, nulla vel filii ipsius Regii exceptione; porro nemini ab eo Archiepiscopo illisum fuisse anathema, quem non mox præceps & immatura mors abripuerit, aut tristissima quædam perculerit calamitas: hæc sibi sectanda proponeret exempla, & iisdem telis in rebelles sæviret. Literas dederat Henricus ipse II. ad Alexandrum III. ut ejus tutela tegeretur, etiam ut clientelari Sedis Apostolicæ jure Angliam ei obnoxiam obtinens; calamo Petri Blesensis vicario ad id usus. *Epist.* 69. 136. 544. 145. 146.

At Eleonora Regina Angliæ eodem Petri Blesensis stylo multò amarulentius conquesta est ad Cælestinum Papam, ut interveniente Apostolico patrocinio Richardus filius Angliæ Rex libertati redderetur; quem ex Palæstina redeuntem Germani Principes quidam in carceres & vincula conjecissent. Monebat Regina summum Pontificem, Christianos Reges omnes potestati ejus spiritali subesse, utpote Patris fidelium omnium: ideoque totam ab eo distringi debere illam potestatem pro Regibus adversum Reges. *Nonne Petro Apostolo, & in eo vobis à Deo omne regnum omnisque potestas regenda committitur! Non Rex, non Imperator, non Dux à jugo vestræ jurisdictionis eximitur. Ubi est ergo zelus Phinees, ubi est authoritas Petri? Non degeneret in hærede Petri dignitatis Apostolicæ reverenda successio. Vestrum agnoscite principatum, probate zelum, accingimini ad opus fortitudinis, & honorate ministerium vestrum.* Spoponderat Pontifex Legatos ea de causa in Germaniam missurum, urgebat Regina, ut fidem suam liberaret; nec enim sedi Petri amplius quidquam, aut ad gloriam magnificentius esse, quàm Regem libertati, tot populos paci & gaudio reddere. *Et quis quæstus esse gloriosior posset, quàm Regem liberare captivum, reddere pacem populis, religiosis quietem, gaudium universis?*

IX. Quantumvis justæ essent & necessariæ causæ, quibus fidebat Regina, urgebatque Papam: cessator illi Papa videbatur. Nec immeritò. Nec enim eodem jure & modo, quo Anglia, etiam cætera regna sedi suberant Apostolicæ. Molli pollice tractandi erant summi Principes, ne exasperarentur, si duriusculè ageretur cum eis, & pessum irent omnia. In istis ergo Pontificiis cunctationibus non sapientiæ tantùm & moderationis, sed & momenti virium que plus inerat, ad votis Reginæ auspicatos exitus accelerandos, quàm in ipsa Reginæ præcipiti festinatione. Obedientiam quidem eam, quam filii parenti, Christiani Principes Summo Pontifici præstant. Sed cum Religionis fundamenta in charitate polita sint; cumque Ecclesiæ Imperium charitatis & sapientię Imperium sit; non facilè summi Pastores authoritatis suę vim explicant, nisi accommodatè ad patientiam populorum, & multò magis Regum. Certissimè enim salus hominum, & sempiterna salus, unus ille scopus est, unum decus & votum spiritalium omnium Potestatum. Itaque quantumvis ea potestas longè latèque pateat ab origine & primigenio ipso suo jure, hactenus eam explicant, quatenus salutifera & conducibilis est, alendæ charitati pacique publicæ.

Anno 1199. Rex Armeniæ ad Sedem Apostolicam provocavit, adversùs Tripolitanum Comitem nepotem suum, qui Antiochenum Principatum eo extruso usurpaverat. *Rainal. an.* 1199. *n.* 67. Anno 1202. Innocentius III. authoritatem suam interposuit ad Galliæ Reginam Philippo Augusto Regi & conjugi conciliandam, qui eam repudiare meditabatur. Nec verò innocentis Reginæ precibus poterant Pontificis aures occludi: *Utrum autem Apostolica Sedes dissimulare valeat querimonias oppressorum, & mulierum præcipuè, &c. Idem. n.* 23. *Et an.* 1203. *n.* 59. Nihil ad ciendam commiserationem accomodatius literis hujus Reginæ ad Papam; *Vos estis successor Petri, Collega Pauli, qui Corinthium gladio spiritûs trucidare minimè formidavit, &c. Rainal. eo an. n.* 33. Anno 1263. Urbanus IV. ad Michaelem Imperatorem Constantinopolitanum rescripsit, Reges Catholicos Occidentis habere in interventione Sedis Apostolicæ certissimum perfugium, ad componendas dissensiones mutuas, populorumque rebelliones sedandas. *Reges Catholici cum inter ipsos aliquid dissensionis emergit, vel eum Vassalli eorum præsumant contra eos calcaneum rebellionis erigere, mox habent ad portum Ecclesiæ prædictæ recursum, ejusque salubre consilium & auxilium implorantes, tranquillitatis & pacis remedia infallibiliter ab ipsa recipiunt.*

X. Ex his patet, volentibus orantibusque Regibus ipsis, interposuisse se Pontifices ad dissensiones, rebellionesque comprimendas & tranquillanda Regna. At hic ipse Pontifex mox luculentè Sedis Apostolicæ paterna describit viscera, paternasque curas in Regum impuberum defensionem, qui ei cum regnis ipsis commendati fuerant. *Præterea circa hæredes parvulos regnorum hujusmodi, si quos parentibus eorum Regibus deficientibus in pupillari ætate remanere contigerit, eadem Romana Ecclesia piæ matris assumit officium, ac diligenter, & utiliter ipsorum gerit regimen & tutelam, eorum hæreditatem & regna, cum necessitas imminet, etiam suis propriis sumptibus à quibuslibet invasoribus & occupatoribus defendendo.*

Anno 1265. Cardinalis Ottobonus Angliæ Legatus excommunicatione perculit rebelles, qui mox omnes internecione deleti sunt. *Idem n.* 60. Cum anno 1266. Rex Aragoniæ repudium meditaretur coniugis suæ mendacissimo eo obtentu, quod lepra inficeretur; Clemens IV. Papa Reginæ defensionem in se recepit. *Idem n.* 27. 28. Anno 1283. Alphonsus Castellæ Rex cum regno exutus fuisset à Sancio filio, tuitioni se commisit Martini IV. à quo datæ sunt literæ ad Episcopos & ad Equites Hispaniæ, ut Regi omni ope adessent, rebelles communione ejicerent; irritum quoque declaratum sacramentum, quod Regis filius sibi præstari expresserat; denique literis hortatus est Pontifex & Galliæ Regem, ut patri adversùs filium opitularetur. *Ibidem n.* 55. 56. Anno 1441. Joannes Castellę Rex Eugenium IV. interpellavit, ut fulmina excuteret Ecclesiæ adversùs eos, qui tributa Regni statuta & ordinaria non solvebant. *Ibidem n.* 59. Detrectavit Pontifex affirmans sanctissimè, nihil unquam ejusmodi tentatum fuisse ab Ecclesia Romana in Provinciis temporalis suæ ditionis: quòd non facilè ad pœnas spiritales emollescerent, qui ad temporales obdurescunt; cum alioqui & grave sit, & permolestum, ad damna aliqua temporalia facienda in æternę salutis suæ discrimen populos conjici.

Sileo complurium aliorum Regum casus persimiles, Bohemiæ, Hispaniæ, Scotiæ, Daniæ, Sueciæ & Hungariæ: qui sæpiùs experti sunt, quantum esset momenti & virium in interventione Ecclesiasticæ authoritatis, & in formidine fulminum sacrorum ad populos in fide & obedientia Principum confirmandos, aut ad eam, quam propere revocandos. *Rainal. an.* 1472. *n.* 33. 1486. *n.* 47. 1487. *n.* 17. 1488. *n.* 3. 1489. *n.* 17. *Sextus Decr. L.* 5. *Tit.* 8. *c.* 2. *Cardinal. Papiens. Epist.* 122. *Rainal. eo ann. n.* 61. 62. Anno 1516. Ladislaus Rex Hungariæ vita excedens Leonem X. Papam & Ecclesiam Romanam custodiæ & defensioni præesse voluit filii sui Regis.

XI. Ad eum modum Ecclesia, Regis Regum

Spon-

Sponsa, terrenis Regibus patrocinium & tutelam quandoque suam impertit; cui & ipsi Beneficii ejusdem vices rependuntur à terrenis Regibus, quòd & ipsi summi cœlorum Regis Vicarii sint. Id enimvero habent Reges maximè Regium, & verè augustum, utpote Deitati maximè affine, tueri & levare orphanos, viduas, misellos omnes. Continuator Aimoini de inauguratione agens Ludovici Crassi, tradit Archiepiscopum Senonensem, qui eam pompam celebrabat, sæculari eum exuisse gladio, Ecclesiastico donasse ad Ecclesiarum & pauperum defensionem. *Abjectoque militia sæcularis gladio, Ecclesiastico ad vindictam malefactorum eum accinxit: diademate regni gratanter coronavit: necnon & sceptrum & virgam, & per hæc Ecclesiarum & pauperum defensionem, & quæcumque regni insignia, approbante Clero & populo, devotissimè contradidit. Baron. ann.1106. n.43.* Quo videtur innui, sceptro Regum, non secus quam pedo Episcoporum pastoralem designari sollicitudinem, pro iis omnibus excubantem, quos eis Numinis providentia subjecit. Se, Regnumque suum devovit Ludovicus Junior Rex Archiepiscopi Cantuariensis Thomæ defensioni. *Sed & Deo & tibi meipsum & regnum meum expono, & ab hac hora promitto, quod tibi & tuis non deero. Idem anno 1568. num.72. 73. Ann.1169.* At iniquius ferente Rege Angliæ quod tam prolixè & peramenter excepisset Galliæ Rex Thomam, quem ipse Regno pepulisset: ejus Legato hæc respondit Gallus, quæ Regis Regnique toto Christiano orbe præstantissimi dignitatem prorsus redoleant. Nimirum si de avitis consuetudinibus Regni sui Rex Anglus nil delibari, vel deteri pateretur, multò minùs passurum Galliæ Regem quidquam decerpi de patria avitaque jam olim Franciæ consuetudine, miseros oppressosque defendendi. Eam enim coronæ Franciæ singularem & pulcherrimam esse prærogativam, & velut avitam hæreditatem ad se transfusam. *Multò minùs mihi licet jus illius liberalitatis subvertere, quod cum corona Regni mihi jure competit hæreditario. Consuevit siquidem Francia ab antiquis temporibus omnes miseros, & afflictos, & maximè pro justitia exulantes recipere, & donec pacem habuerint, fovere, tueri, & defendere. Cujus honoris & excellentia gratia, Deo propitio, me vivente, ad nullius persona suggestionem, Cantuariensi exuli derogabitur.* Hæ germaniæ sunt, eædemque inæstimabiles Regii diadematis gemmæ. Altissimè id insederat animo Ludovici hujus Regis. Unde & alibi rursum: *Dixit se nunquam tam laudabilem hæreditatem & Deo gratam ex causa qualibet deserturum.*

XII. Eas tamen Reges Galli potissimum injurias ulciscendas in se receperunt, aut resarciendas, quæ Ecclesiis Regni sui irrogarentur. Pulchrè id à Rigordo animadversum est, ubi Reges Præfecturam quampiam, Ducatum, aut Comitatum committebant, Ecclesias semper omnes suæ ipsorum tuitioni reservasse; ne Præfecti hi, aut domini, quicumque vectigalia ulla possent indicere, aut onera priscis libertatibus inimica. *Quibuscumque Principibus terras custodiendas tradidissent, tamen Ecclesias sub potestate sua & protectione retinere decreverant, ne Principes, quibus terra custodienda à Regibus delegabatur, Ecclesias, vel Clericos aliquibus angariis, talliis vel aliis exactionibus gravare præsumerent. Du chesne, Tom.5. p.15.*

❧ ❧

❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧

Illis qui in vinculis erant, & reis tuitio Ecclesiæ impensa.

CAPUT XCV. *P.1. l.2. c.39.*

Pro reis & captivis interveniebant Episcopi apud Judices & Imperatores. Item pro confugientibus ad asylum Ecclesiæ, quinque prioribus sæculis.

I. Quàm arderent Episcopi, Clerici, Monachi reis veniam & impunitatem præstare, quò pœnitentiæ illos subjicerent.

II. Doctrina Augustini in eam rem. Crimina aboleri sanarique concupiscit Ecclesia, nec ea sanantur nisi per pœnitentiam.

III. Inultum non abit scelus, quod pœnitentia publica laboribus excipiatur. Clementia Christi in fœminam adulteram.

IV. Austeritate veteris Testamenti, lenitas novi & indulgentia commendatur.

V. Extremo supplicio plectendi non essent, nisi quorum desperatur emendatio. At nullius prorsus desperanda est, dum superstes hic est.

VI. Etiam præcepto se in Judices uti posse confidebat Augustinus in ejusmodi rebus.

VII. Summum decus & insigne gloria Ecclesia in indulgentia. Nec à sententia Judicum illa unquam provocat, nisi ubi in hostes suos inclementius sævitur.

VIII. Homines sibi injuriosos, damnososque, & vivere vult & bene vivere.

IX. Quæ tuitio impenderetur confugientibus ad asylum Ecclesiæ.

X. Tuitio eorum, qui ære alieno premebantur, nec solvendo erant.

XI. Ecclesia asitatissimè non adhibebat nisi preces.

XII. XIII. XIV. Regula & exempla B. Ambrosii in eandem rem.

XV. XVI. Item B. Hieronymi & B. Martini.

XVII. XVIII. B. Epiphanii Episcopi Ticinensis, & S. Germani Episcopi Altisiodorensis.

XIX. Beati Antonii.

XX. Leges Imperiales ad abusus tollendos.

XXI. Eos prævertere studuerat Ambrosius.

XXII. Lex Imperatoris Honorii Intercessionibus Episcoporum propitia.

I. QUàm miserabilibus omnibus ex officio suo impendebant Episcopi defensionem, eam ad hostes ipsos pietatis, etiam propè desperatos porrigebant, quorum etiam capita ultor alioquî Judicum sæcularium gladius truncaturus erat: Non quò inultum vellet Ecclesia scelus ullum: sed peccatum ulcisci, peccatorem servare percupiebat, easque infligi temporales pœnas, quæ æternæ saluti conducibiles essent. Illud sanè alibi ostensum sumimus, iis, qui raptabantur ad mortem. Judicum sententia pœnas scelerum luituri, nec Eucharistiæ, nec Pœnitentiæ sacramenta fuisse olim administrata. Nec sanè ab annis admodum trecentis in Gallia ad pœnitentiam eos admitti jus fasque est. Poterant illi quidem eo animi dolore angi, ita conteri, ut hinc scelerum maculæ eluerentur. Sed cum in arcano conscientiæ penetrali id totum

peragerctur, non poterant Episcopi nisi de rebus conspicuis loqui, inusitatis de istiusmodi gratiis filebant prorsus; nec potuimus nos non eorum loquendi consuetudinem usurpare.

II. Præclarissimè Augustinus consilium & animum Ecclesiæ nudavit, in his charitatis officiis in reos defungendis: non quò crimini suffragaretur, sed quò vitium potiùs ipsum, quàm hominem vitiosum extingueret, quo extincto plerumque inextinctum supererat vitium. *Hominem miserantes, faciunt autem seu flagitium detestantes, quantò magis nobis displicet vitium, tantò magis volumus inemendatum interire vitiosum. Epist.54.* Insectatur Ecclesia peccatum, incolumen cupit peccatorem. Aliud meritissimo illi natura, aliud culpa hominis. Culpam exterere, naturam emaculare, non interimere studet. Cum ex adverso peccatorem perimat Judex publicus, peccatum usque vivere & permanare sinat in omnia sæcula animæ immortalis; nec enim nisi in mortali vita mortalia eluuntur flagitia. *Facilè enim est atque proclivè malos odisse, quia mali sunt; rarum autem & pium eos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbet, & naturam approbet; ac propterea culpam justius oderit, quòd eâ fœdatur natura, quam diligit. Non est igitur iniquitatis, sed potius humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator.* Non sanatur crimen, cum criminosus interimitur; longè aliud est interficere, aliud emendare peccatorem. Ubi vita illi eripitur, eripitur & tempus pœnitendi. Denique non raro pœna temporali ad æternas pœnas ejicitur peccator impœnitens. Nihil amplius est in Judicis sæcularis potestate. Nec de ægrotis, nec de peccatoribus desperari patitur Ecclesia, quandiu mortalem hanc carpunt vitam. Ita protrahit quantum potest eorum vitam, mortem differt; quia antè sanari eos vult, quàm mori: antè confirmatos illos vult in æternæ vitæ spe, quàm temporali hac decedant. *Morum verò corrigendorum nullus alius, quàm in hac vita locus. Ideo compellimur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium. Noli ergo dubitare hoc officium nostrum ex religione descendere, &c.*

III. Nec impunè abire æstimanda sunt crimina, quando pœnitentiæ subjiciuntur canonicæ. Cum sui pudet pœnitetque scelerosum, cum pœnas sibi infligit ipse, tunc verè punitur, & eluitur scelus. Cum Judex solus punit, ex rei impœnitentis pœna non crimen delet, sed criminosum. *Nam nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi ut id, quod mali fecerit, impunitum esse non sinat. Eo quippe modo sibi non parcenti, ille parcit, cujus altum justumque judicium nullus contemptor evadit.* Christus ipse mulieri adulteræ veniam fecit pœnæ capitalis, suoque exemplo Episcopis viam præmonstravit, ut lacrymis potius, quàm cruore scelera expiari faciant; & ad id sin minùs authoritatem, certè enixissimas preces interponant. *Postremò ipse Dominus apud homines intercessit, ne lapidaretur adultera, & eo modo nobis intercessionis commendavit officium; nisi quia ille terrendo fecit, quod nos petendo. Ille enim Dominus, nos servi sumus.* Edocuit Christus, ut pœnas publicas relaxari facerent, pœnitentias salutares ne relaxarent. *Et ne delictorum non donator, sed approbator videretur, vade, ait, jam deinceps noli peccare, ut se homini pepercisse, non hominis culpam sibi placuisse monstraret.* Judices denique ipsos edocuit, cum peccati immunes nec ipsi sint, ipsorum interesse, ut reis parcant; cum vel maximè ipsemet, quin in ipso summo innocentiæ & sanctitatis culmine sedebat, nocentibus condonarit. *Quantò à nequitia purior animus, tantò clementia plenior esse deberet; ut si non compungeret sententia Domini dicentis: Qui vestrûm est sine peccato, prior in illam lapidem jaciat: ipsius, qui hoc dixit sectaremur exemplum, qui cum esset utique sine peccato, ait mulieri: Nec ego te condemnabo. Tanquam diceret, si malitia tibi parcere potuit, quid metuis innocentiam? Ibidem.* Si crimine ergo implicati ipsi simus, indulgeamus, quò nobis indulgeatur. Si scelerum puri & expertes sumus, similiter aliis indulgeamus, cum ea nobis & documenta præstruxerit & exempla ipsamet innocentia.

IV. Reos, fateor, morte plectebat Lex Mosayca; verùm non alio magis consilio, quàm ut hinc commendaretur lex Evangelica, quæ condonat, quod illa plectebat; quæ amorem justitiæ inspirat non ut illa solam pœnæ formidinem. *Nec ob aliud quantum sapio, in veteri Testamento severior legis vindicta fervebat, nisi ut ostenderetur, rectè iniquis pœnas constitutas: at quod sit parcere novi testamenti indulgentia commonemur, aut remedium sit salutis, aut commendatio mansuetudinis; ut per eos, qui parcunt, veritas prædicata non tantùm timeatur, verùm etiam diligatur. Ibidem.*

V. Nec illud dissimulabimus, authoritate & justitia divina armatos esse judices, Regesque, gladio ultore ad vindictam malefactorum. Quin & ipsæ preces, quas allegant Episcopi, ne rei plectantur, argumento sunt, jure plecti posse. Sola formidine pœnæ in officio contineri possunt, quos amor justitiæ non movet. *Hac dum timeatur, & coercentur mali & quietius inter malos vivunt boni.* Possunt & temperari pœnæ, ut conspiret terror Judicum, & lenitas Episcoporum, ut pœnæ reis & infligantur, & leniantur; ut hoc austeritatis & indulgentiæ temperamento timeatur pœna, ametur justitia; nec carni infligantur vulnera, nisi ut anima sanetur. *Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur; quia & plectendo & ignoscendo hoc solùm agitur, ut vita hominum corrigatur. Vide & Epist.127. 158.* In hoc denique charitatis & justitiæ certamine consilia utrimque pia & justa militabant. Uno eo dissidebant Judex & Episcopus, quòd cum utrique conveniret, perimendos non esse, nisi quorum emendatio conclamata esset; reum huc ejusmodi esse Judex interpretabatur, sperabat ex adverso Episcopus, venia ipsa inflecti emollirique posse cor ejus, penisque Ecclesiasticis ita expungi crimen, ut criminosus superstes justitiam posthac coleret, denique nullius resipiscentiæ spem abjiciendam prorsus esse, dum vitam hanc agitat mortalem; quò adducitur & cælestis Patris misericordia, ut super justos & injustos gratiæ suæ beneficia impluat, Solemque suum malis bonisque jubeat exoriri.

VI. Qua rursus charitate, qua indulgentia & lenitate sit Ecclesia in infestissimos etiam adversarios suos, alibi quoque docet Augustinus, ubi authoritate, eloquentia, prece, imperio pugnat, urgetque Marcellinum Comitem, ut ne morte, vel membrorum truncatione qualibet plectat Donatistas, qui sævissima morte affecerant Presbyterum unum Catholicum, alterum effosso oculo, succisoque digito malè mulctaverant. Non intercedit Sanctus Pater, ne mitiori quapiam pœna afficiantur, qua nocere prohibeantur, & utili addicantur labori; quanquam potuisset reos Judicibus omnino permittere, quòd nulli Clerici horum homicidarum delatores fuissent. *Quamvis enim ab eorum interitu dissimulare possemus; qui non accusantibus nostris sed illorum notaria, ad quos tuenda publica pacis vigilantia pertinebat, prosecutati videamus examini: nolumus tamen passiones servorum Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari. Non*

quo

quo sceleratis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri, sed hoc magis sufficere volumus, ut vivi & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel à malignis operibus, alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio, sed quis intelligat magis beneficium, quàm supplicium nuncupandum; ubi nec saeviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina subtrahitur. Ep. 159. Qui erant damnati ad metalla, pœnæ huic suæ jure succensere non poterant tam leni, tam utili: qua à flagitio in posterum cohibebantur, nec necessario frustrabantur vel tempore, adminiculo, ad pristina flagitia per pœnitentiam abstergenda. Denique allegatis precibus Augustinus imperium quoque adjicit. *Audi Episcopum consulentem, quamvis quoniam Christiano loquor, maximè in tali causa non arroganter dixerim, audire Episcopum convenit jubentem.*

VII. Alia rursus Epistola Augustinus magno hoc Ecclesiam & Rempublicam distare docet intervallo, quòd Ecclesiæ cum gloria incorrupta, tum utilitas voloptasque maxima ex indulgentia proficiscatur patientia, & amore inimicorum; cum Reipublicæ humanæ unus sit scopus, unum decus, paci consulere temporali, hostiumque internecione civibus suis tranquillitatem conciliare. *Alia est causa Provinciæ, alia Ecclesiæ. Illius terribiliter gerenda est administratio, hujus clementer commendanda est mansuetudo. Epist.*160. Provocant homines de trivio à judicio mitiore, leviorique supplicio adversariorum suorum; provocat Ecclesia ab austeriore. *Solent homines quando cum inimicis eorum convictis levius agitur, à mitiore sententia provocare. Sed inimicos nostros ita diligimus, ut nisi de tua Christiana obedientia præsumamus, à tua sententia provocemus.* Nec per leges Judici fas esset legum pœnas mitigare, nisi lex quædam summa eam quandoque dictaret mansuetudinem. Atqui nusquam id tempestivius, quàm ubi ob oculos humani generis coram ostentandæ sunt illæ admirabiles Ecclesiæ leges & virtutes; cum summi Patris & Sponsi sui cælestis imitatrix, mala bonis pensat, amat persecutores & Beneficiis cumulat. *Nunc verò quoniam aliquid fieri potest, quo & mitis commendetur Ecclesia, & immitium cohibeatur audacia, cur non flectis in partem providentiorem, leniorem que sententiam, quod licet Judicibus facere etiam non in causis Ecclesiæ?* Poposcit sanè à Marcellino Augustinus, ut si ea non indulgentia legum, sed indulgendi potestate per leges concessa uti abnueret, sententiæ saltem suspenderet executionem, donec Imperatorum clementia adiri posset. Ubi perspicis quo appellarent modo Episcopi à Judicum sententiis durioribus. *Soleo audire in potestate esse Judicis mollire sententiam, & mitiùs vindicare, quàm jubeant leges. Si autem nec literis meis ad hoc consenserit, hoc saltem præstet, ut in custodiam recipiantur, atque hoc de clementia Imperatoris impetrare curabimus. Epist.*158.

VIII. Rursus alibi doctissimus idem Pater docet, eos esse mores Ecclesiæ, ut hostibus suis vitam, vitæque necessaria dimittat subsidia, superflua tantùm ea resecet peccandi irritamenta, quæ forent, ut ea circumscripta luxuriandi licentia, ad meliorem frugem se referant. *Habent homines mali, ubi & per Christianos non solùm mansuetè, verùm etiam utiliter salubriterque plectantur. Habent enim quod corpore incolumi vivunt, habent unde vivunt, habent unde malè vivunt. Duo prima salva sint, ut quos pœniteat sint, hoc optamus, hoc etiam quantum in nobis est, impensa opera instamus. Tertium verò si Deus voluerit, tamquam putre noxiumque resecari, valde misericorditer puniet. Epist.*202.

IX. Non hic locus est spatiandi in officia ea, quibus Episcopi demereri studebant confugientes quosvis homines ad asyla Ecclesiæ. Ea de re legem ab Imperatoribus promulgari, aut innovari, ab Africæ quodam Concilio flagitatum est: *Ut pro confugientibus ad Ecclesiam, quocumque reatu involutis, legem de gloriosissimis Principibus mereantur, ne quis eos audeat abstrahere. Cod. Can. Eccl. Afric. c.*399. Concessa est ea lex ab Honorio Imperatore, quam non facile tamen reperire est in Codice, sive Theodosii, sive Justiniani. Memorandum verò illud potissimum est in otroque Codice, Titulo *De his qui ad Ecclesiam confugiunt: Cod. Theod. de Episc. & Cler. l.*34. non aliam ibi antiquiorum de asylis legem occurrere, quàm Theodosii Magni, eamque arctando potiùs, quàm dilatando asylorum privilegio servire, quo excluduntur fisci debitores. Indubium tamen est, jam antè diu ea immunitate gavisas fuisse Ecclesias, & quidem probabiliter à temporibus Constantini. Plura non decreta, sed exempla proferuntur à Zosimo & Ammiano Marcellino. Forsan ergo id juris nascebatur quasi duce natura ipsa, & ratione magistra, ut eodem, quo Templum Salomonis, & quo Templa ipsa Paganorum, Ecclesiæ Christi privilegio fruerentur. Confirmatus est Imperatorum legibus tam æquus & tam vetustus usus.

In Concilio Arausicano duo editi sunt Canones, *Can.*5. 6., ad reorum, captivorumque, sive servorum defensionem, qui in Ecclesiam confugerent. *Eos, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere; sed loci sancti reverentia & intercessione defendi. Si quis autem mancipia Clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur.* Caput *Miror* apud Gratianum Epistolæ imputatur Augustini, quæ censoribus tamen emunctioris naris non sapit Augustinum. Ibi anathemate Bonifacium Comitem innodat Sanctus Pater, quod reum aras amplectentem vi attraxerit. Atqui quod ad reos attinet, scribit Augustinus, ad pedes Episcoporum eos se abjicere solitos fuisse, ut carceres & mortem effugerent. *Contremiscis, conturbaris, pallescis, ad Ecclesiam curris, videre desideras Episcopum, ad pedes ejus volutaris: Domine concutio: domine in carcerem mittor, miserere mei, libera me. Ego quidem curro propter carnem tuam, utinam tu curreres propter animam tuam. De verbis Apo. ser.*18. Asylum ergo reorum peculiare erat Episcoporum genua, ipsis incumbebat cura & custodia eorum corporis, ut suas ipsi cogitationes curasque conferrent omnes ad animæ salutem sibi procurandam.

X. Postremò denique illud ex Augustino apertissimum fit, tota authoritate & contentione virium certasse Episcopos, non tantùm ut noxios morti subducerent; sed ut illis quoque levamenti aliquid afferrent, qui corporeis cruciatibus vel debita solvere, vel quæ furati essent, restituere cogerentur. Non dissimulat Augustinus justissimas esse eas pœnas. Sed illud contendit, posse Ecclesiæ interventionem iis prodesse, qui solvendo non sunt. *Plerumque qui aufert, non habet unde restituat. Ubi quidem si aliquos fastinet repente cruciatus, dum existimatur habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia etsi non est unde reddat ablatam pecuniam, meritò tamen dum eam per molestias corporales redhibere compellitur, peccati, quo malè ablata est, pœnas luit. Sed inhumanum non est etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minimè restituantur aliena, sed ne frustra homo in hominem sæviat. Denique in talibus causis si persuadere potuerimus illos, pro quibus intervenimus, non habere quod poscitur, continuo nobis eorum molestia relaxantur. Epist.*154. Ubi dubium

bium saltem incertumque erat, an debitori suppeteret, unde satisfaceret: si quos humanitatis non omnis destituerat sensus, mallebant illi pecuniam periclitari, aut deperire sibi, quàm innocentem si sors cruciatibus objici, hisque non deerant Episcopi, qui suaderent, si res in ancipiti esset, inultum potius sinerent abire pecuniæ defraudatorem, quàm innoxium quemvis torqueri. *Aliquando autem misericordes & in ipso dubio nolunt homini pro incerta pecunia certa inferre supplicia. Ad hanc misericordiam etiam nos provocare & exhortari decet. Melius enim etiamsi habet, amittis, quàm si non habet, aut excrucias, aut occidis.*

XI. Ex his Augustini testimoniis illud emicat, non potuisse Episcopos non intervenire; potuisse & imperia in Judices adhibere, cum de reis illis agebatur, qui ad Ecclesiam confugissent, aut quorum mors ulciscendis Ecclesiæ injuriis fuisset impendenda. In cæteris causis orabant, non jubebant Episcopi, ad precandam mortem vel mutilationem reorum: aut eos tormentis & quæstionibus eximendos, qui non erant, aut qoos non constabat esse solvendo, vel æri alieno suo, vel furto.

XII. Expromit & Ambrosius, ubi illa innata quodammodo ipsi Episcopatui exerenda esset animi constantia & magnitudo. Permiræ ab eo datæ sunt literæ ad Imperatorem Theodosium, quibus dehortabator vehementissimè, ne ut jusserat, pœnas daret Episcopus & Christiana quædam plebs ob incensam Judęorum Synagogam. Gratias agit & gratulatur Principi Ambrosius, quòd hortatu suo & prece multos ab exilio, non paucos à carceribus revocari, aliquos morti subduxerit, etsi noxios. *Debeo beneficiis tuis, quibus me petente liberasti plurimos de exiliis, de carceribus, de ultima necis pœnis. Epist.29.* Quibus se ille beneficiorum vinculis tantò obligatiorem profitetur, ut saluti adlaboret Imperatoris, & ne displicere quidem ei vereatur, intercedendo Edictis, tum conscientiæ & famæ infestis, tum Ecclesiæ dignitati.

XIII. Docet idem alibi, ita nos ab Apostolo imbui instituique, ne communione Ecclesiæ frustrentur Judices, qui respersas reorum sanguine manus gestant: excusetur eorum officium ubi cruentis his imminet suppliciis: laudibus verò in cœlum extollantur, ubi iis abstinent. *Authoritatem Apostoli eatenus observamus, ut iis Communionem non audeamus negare. Vides igitur quid authoritas tribuat, quid studeat misericordia. Excusationem habebis si feceris, laudem si non feceris. Ep.58.* Non silet Ambrosius, qui Gentilium Magistratuum summam hinc gloriam aucupati sunt, quòd Magistratu abierint nullius cruore fuso. At eam clementiam Christianis multò magis consentire, quibus illud præcondidit Christus exemplum impunitate donatæ adulteræ mulieris. *Scio plerosque Gentilium gloriari solitos, quòd incruentam de administratione Provinciali securim revexerint. Si hoc Gentiles, quid Christiani facere debent? &c. Respondit Jesus adulteræ, Nec ego te damnabo, &c. Habes quod sequaris.* Baptismo & pœnitentia luculentius, certiusque crimina expiantur; quisquis mortalium spiritum ducit adhuc, à resipiscentiæ spe alienus non est. *Potest fieri ut ille criminosus possit habere spem correctionis; si sine baptismo est, ut possit accipere remissionem: si baptizatus, ut pœnitentiam gerat; & corpus suum pro Christo offerat. Quanta sunt ad salutem via?* Denique si respersis reorum cruore Judicibus Ecclesia suis non interdixit mysteriis, id eo factum est, ut ne pœnæ criminum improbarentur, utque quò liberior, eò laudatior esset Judicum clementia. *Si negaretur communio, videretur criminosorum vindicata pœna. Maluerunt igitur priores nostri, ut id in voluntate magis abstinentis, quàm in necessitate sit legis.*

XIV. Cum perinsignibus victoriis non sine cœlesti quodam auxilio potitus fuisset Theodosius; singularem ut eam, miramque Dei opem grati animi testimonio quopiam prosequeretur, suadebat Ambrosius, ut omnibus, qui ad Ecclesiam confugissent, veniam faceret criminum; si arduum id videretur, urgebat, ut non fortitudine tantùm, sed & pietate, non alios modò, sed seipsum maximè vinceret. *Pro his, qui ad matrem pietatis tuę Ecclesiam confugêre, quorum lacrymas sustinere non potui. Grande est quod petimus, sed ab eo, cui Dominus inaudita & admiranda concessit, ab eo cujus clementiam novimus & obsidem pietatem tenemus, plus expectare nos confitemur: immo, ut te virtute vicisti, ita etiam tu te debes pietate vincere. Ep. 87.* Non dubitabat denique Ambrosius, quin ea, quam Episcoporum precibus, noxiorumque criminibus accomodabant Imperatores, indulgentia, mirum quantum haberet momenti, ut & in eos Deus Optimus Maximus indulgentiùs consuleret, inexorabilis aliàs Judex futurus. *Eripe eum, qui ducitur ad mortem, hoc est, Eripe eum intercessione, eripe gratia tu Sacerdos, aut Imperator eripe subscriptione indulgentiæ, & solvisti peccata tua, eruisti te à vinculis. In Psal.118. Oct.8.* Paucis constrinxit verbis Paulinus, effusam Ambrosii charitatem lenitatemque: *Erat in illo sollicitudo omnium Ecclesiarum; interveniendi etiam magna assiduitas & constantia.*

XV. Erat natura & ingenio Hieronymus ad austeritatem comparatus, nec animo tamen ejus excuti ea potuerat humanitas, quam Clerici omnes medullitus hærentem gerebant. Unum fuit quo offenderetur, opimas epulas Magistratibus ab Episcopis instrui, quo faciliores aditus haberent ad eorum benevolentiam, indulgentiamque miseris conciliandam. Contra suspicabatur non immerito Hieronymus, majori pretio & voluptati fore Judicibus frugalitatem Episcoporum, quàm delicias: sanctitatem, quàm opulentiam. Si Judicum verò durities non emollescat, nisi conviviis opiparis, satius esse tam damnosis carere beneficiis, & ad Judicem summum confugere Christum, qui corda Judicum terrenorum, vel frangere, vel mollire potest. *Turpe est Judicem Provincię melius apud te prandere, quàm in palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris, atque subjectis; Judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diviti; & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes. Aut si talis est, qui non audiat Clericos pro quibusque tribulatis, nisi inter phialas, libenter carebo hujusmodi beneficio, & Christum rogabo pro Judice, qui magis & citius subvenire potest, quàm Judex. Epist. ad Nepot. de vit. Cler.*

XVI. Apud Cæsarodunum Turonum Avitianus Comes multiplici pœnarum genere reos complures interempturus erat. Martinus ejus urbis Episcopus sanctissimus, cœlesti spiritu & præsidio fretus, ad eum accessit, illumque ita terruit, ut pene exanimatus, omnes dimitti juberet. *Advocat omnes Officiales, jubet omnes custodias relaxari. Sev. Sulp. Dial.3.* Cum verò idem ipse Martinus Maximi Imperatoris comminationibus adduci non potuisset, ut in Ithaci Episcopi communionem veniret, aliorumque ejus gregalium, qui Priscillianum morte plecti curaverant, remisit tamen postea nonnihil de invicta illa constantia, & communioni se tantisper sociavit eorum; verè, an simulatè renunciatum ei cum esset alioqui mox obruncatum iri jussu Maximi duos Magnates, quibus veniam ut exoraret, ad Regiam accesserat, Episcoporum sanctissimus usque adeo exarserat ad hos reos supplicio eximendos, utque ne in Hispania pari sævitia Priscillianistarum reliquiæ delerentur, ut quacumque alia macula, & infamia sordescere maluerit,

rit, quàm sceleratæ eorum mortis, quos cum posset, morti non subduxisset.

XVII. Eodem animo sensuque erat Epiphanius, sanctissimus ille Ticinensis Episcopus; author sibi videbatur earum calamitatum omnium, quibus prompto & efficaci remedio non succurreret. *Inter effic*[*acium*] *tantam sibi proposuit curam, ut ipsum se miseris inferre crederet molestiam, quam per negligentiam à quibuscumque permisisset inferri.* Ita doctissimus vir in ejus vita, idemque dignitatis successor Ennodius.

XVIII. Cum Ravennæ degeret tum B. Germanus Episcopus Altissiodorensis, nec ab hominibus expugnare potuisset libertatem, & solutionem complurium, qui vinculis & carcere solvi se desperarent posse nisi morte, qua tamen in alia longè teriora probabiliter vincula & inferni ergastula conjicerentur: ad divinam confugit clementiam, nec frustra fuit, solutis statim omnium nexibus, effractis carceribus, & illo miserorum agmine in Ecclesiam, non sine triumphali quadam pompa, abducto. *Divina pietas reserat, quod meditatio humanæ crudelitatis arctaverat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibens onera vacua catenarum, tenens nexus, quibus antea tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquando vacuus, & præcedente pietatis triumpho, turba miserorum gemitu gaudentis Ecclesia infertur. Vita ejus L. 2. c. 15.*

XIX. Ne gentilibus quidem Magistratibus incompertum esse poterat, eadem humanitate & mansuetudine delibutum esse Beatum Antonium; quando ut eum ex antris suis elicerent, reos, carcerique addictos ad eum immittebant, ut spe impetrandæ eorum libertatis, ad eos accederet; & conspectu congressuque suo cupidissimos recrearet. *Catenatos quos aut necessitas aut vigor publicus constrinxerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio non posse contemni, &c. Post coactam itaque præsentiam, quam Ducis preces, & quod verius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem, quorundam etiam absolutionem, ait, non posse sibi diutius morari, &c.* Ita Athanasius in ejus vita. *c. 3.*

XX. Cum nihil tam sanctum sit, quod non humana quandoque contaminet perversitas: exciti quandoque subornatique fuere à Judicibus ipsis Clerici, Monachique, ut reos sibi extorquerent, vel gravi ære oppressos, quorum causa ut id vellent vel propria cupiditas faciebat, vel etiam pecunia. Rursus Clerici & Monachi precibus non contenti, vi grassabantur, fucato eo prætextu, aut ut noxios pœnitentiæ subjugarent, aut ut ad asylum Ecclesiæ confugientes tuerentur, aut ut vacuas Clericorum sedes implerent eorum ordinatione, qui alieno ære gravabantur. Leges edidere Theodosius & Arcadius filius, quo impetum sisterent effrenatæ & temerariæ commiserationis; hortatique sunt Episcopos, vacuas ut in sedes Clericorum Monachos protinus accerserent quàm obæratos: denique renunciavere, quidquid id erat culpæ, præstaturos ipsos imposterum Episcopos, nisi eam Monachorum insolentiam aut retunderent, aut perinde, ut res esset, castigarent. *Addictos supplicio & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum vel Monachorum, eorum etiam quos Cœnobitas vocant, per vim atque usurpationem vindicare liceat ac tenere, &c. Ad Episcoporum culpam redundabit, si quid à Monachis perpetratum esse cognoverint, nec vindicaverint. Ex quorum numero rectius si quos fortè sibi deesse arbitrantur, Clericos ordinabunt: Cod. Theod. L. 9. Tom. 40. c. 16. 17.* Extat & Theodorici Regis Edictum non absimile. *Si addictos damnatosque judicis, Clerici, vel quilibet alii violenter eruerint, ipsi ad pœnam vel ad dispendia teneantur. c. 124.*

XXI. Animo providerat suo præposteros hos conatus Ambrosius, & prævertere voluerat: communitis serió Clericis, quam amplum esset & magnificum ad ipsorum laudem, carceribus mortique ipsi reos subducere: tam triste teirumque esse, & invidiosum, pacem turbare publicam, insultare Judicibus, insolentissimam vanitatem fuco inconsultæ miserationis dissimulare. *Adjuvat hoc quoque ad profectum bonæ existimationis, si de potentis manibus eripias inopem, de morte damnatum eruas, quantum sine perturbatione fieri potest, ne videamur jactantiæ magis causa facere, quàm misericordiæ, & graviora inferre vulnera, dum levioribus mederi desideramus. Offic. l. 2. c. 2.*

XXII. Lege sanxit Honorius Imperator, ut Episcopis nunquam non paterent carceres, nunquam pietatis quædam & misericordiæ Consistoria, aut palatia, ubi eorum est reos alere, solari, examinare, ut pro eis ad Judices interveniant. *Eam quoque Sacerdotis concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medeatur ægros, alat pauperes, consoletur insontes & cum singulorum causas cognoverit, interventiones suas apud judicem competentem suo jure moderetur. Appen. Cod. Theod. c. 13.*

CAPUT XCVI. *P. 1. l. 2. c. 40.*

Interventio Episcoporum pro reis, pro captivis, pro confugientibus ad Ecclesiam, in Oriente per quinque priora sæcula.

I. Chrysostomi in hanc rem testimonia. Ut Episcopus Antiochia, Clerici, Monachi intervenerint, ad veniam seditiosis exorandam.

II. Quàm lubrica & anceps eorum pœnitentia, quos Judex publicus morte mulctabat.

III. Mirum Chrysostomi exemplum, Eutropium taitione Ecclesiastica tegentis.

IV. V. Ut se gesserint Basilius, ut Sinesius.

VI. Observantur aliqua magni ponderis in extrema reorum supplicia.

VII. Immunitas asyli Ecclesiastici à Basilio defensitatur.

I. Episcopi, Clerici & Monachi Græci, nihilo tepidiores erant, quàm Latini, in defensionem oppressorum; eorum, qui in vinculis essent, libertatem; absolutionem denique eorum, quibus capitale supplicum à Judice irrogatum, incertissimæ tantum pœnitentiæ spem facere poterat. Ab ipso memoratum est Chrysostomo, ut cum Judices Antiochiam convolassent, ad animadvertendum in turbam ingentem seditiosorum, qui statuas Imperatorum everterant: Monachorum examina è montibus suis defluxerint, & calamitosam eam Civitatem, in cœlestis Hierosolymæ imaginem quandam traduxerint, hinc vel ipsa sui præsentia terrenorum omnium ingerentes fastidium; & de cœtero contestantes, non recessuros se antè, quàm noxiis condonatum esset; denique si à sententia dejici se non sinerent Judices, se vel reis commorituros, vel ad Imperatorem exorandæ veniæ gratia profecturos. Eorum unus fidenter dixit, Imagines Imperatorum, quæ elisæ fuerant, restitutas jam esse: at, si Regis Regum imagines viventes neci traderentur; Ecquis Imperator in potestate haberet eas restaurare? *Dixerunt se non priùs cessuros, quàm Judices parcerent civitatis populo, vel se communiter cum reis ad Regem legatos mitterent. Si verò*

hoc

hoc non fertis, & nos cum ipsis omninò moriemur. Ad. Pop. Ant. hom.17.

Nec Clerici Monachis concessere in ea zeli communis æstuatione. Alii ad Palatium Principis profecti sunt. Alii ipsos incessivere Judices; & tam pia impudentia in ipsos impetum fecere, eos tenuere, amplexibusque constrinxere, ut non antè dimitterent, quàm ab eis dimitterentur rei, & carceres aperirentur. Tum verò humi se dejecere, ad pedes accidere, genua complecti Judicum, manus osculari, hisque demissionis, & modestiæ atque sinceræ humilitatis argumentis, priorem excusare audaciam, quam sola charitas peperisset. *Nec Monachi tantùm, verùm & Sacerdotes eandem præstiterunt animi magnitudinem, nostramque distribuerunt salutem. Et alius quidem in castra se contulit, omnia dilectioni vestræ postponens, & paratus, nisi Regi persuaderet, mori: alii verò hic remanentes, & eadem cum Monachis exhibentes, propriis manibus Judices continentes, non sinebant ingredi, priusquam de judicii fine promitterent. Et cum renuentes quidem videbant, multa fiducia & ipsi utebantur: ut autem annuentes viderunt, pedes & genua complexi, & manus exosculati, utrumque virtutem superabundanter exhibuere, libertatem & mansuetudinem. Ibidem.* Alibi diximus de Constantinopolitano Flaviani Episcopi tum Antiocheni itinere, hac eadem de causa, ad illam cladem amoliendam. Narrat Sozomenus, *L. 7. c.23.*, cum jussu Flaviani decantata essent, prandente Imperatore, carmina ad luctum composita, quæ tum Antiochiæ personabant, lacrymis temperare Principem non potuisse, suasque injurias & simultates intercessioni Ecclesiæ donasse. *Fuisset cædes ingens consecuta, nisi iram suam Imperator sacra supplicationis reverentia motus remisisset.*

II. Idem porrò rursus alibi Chrysostomus observat à providentissima Numinis omnipotentia, institutos esse & Magistratus, qui popularibus moderentur furoribus: & Sacerdotes, qui rursus consternatas plebes erigant, restituantque pristinæ spei, & charitati. *Nisi nos consolationem vobis attulerimus, unde solamen aliunde accipietis? Judices terrent, inde Sacerdotes consolentur, Magistratus minantur, ideo Ecclesia confirmet. Hoc & in puerulis fit, præceptores terrent & verberant, matres complectuntur & obsculantur. Hom.6. ad Pop. Ant.* At idem ipse alibi explanat, quàm accomodatior sit sanandis animarum ægritudinibus lenitas Ecclesiæ, quàm asperitas Magistratuum. Ubi enim noxius obtruncatur, non vitium ab anima, sed anima ipsa à corpore ejicitur. Plectere contendit Judex, Ecclesia sanare. Truncato capite non satis commodè sanatur ejus morbus. Pœnitentia inflicta Episcopus vitam non aufert, aufert morbum. Si Judex pœnis abstineat, ægrescit malum; si morte plectat, jam remediis nihil loci superest. *Judex si adulterum arripuerit, in eum protinus animadvertit. Hoc non est vitium de medio tollere, sed sauciam animam abigere. At Sacerdos hoc agit, non ut de nocente supplicium sumat, sed ut vitium evellat. Nam tu quidem perinde facis, ac si morbo aliquo in capite enato, non morbum ipse comprimas, sed caput amputes; ego verò non ita, sed morbum trunco. Tu quidem sive impunitum dimiseris, pejorem reddis; sive supplicio affeceris, incurabilem reliquisti; ego autem nec impunitum abire sino, nec tuo more plecti; verùm simul & pœnam, quam debeo, ab eo expeto, & quod commissum est, corrigo. In Epist.1. ad Chorinth. hom.15.*

III. Plura non intexam ex Chrysostomo, si modò priùs obiter commemoravero tuitionem Ecclesiasticam, quam Eutropio Tyranno summa ac prorsus singulari animi fortitudine impendit. Nemo tam rudis aut hospes est, qui nesciat famosum hunc Eunuchum Arcadii Imperatoris favore ad summum dignitatis & potestatis gradum eluctatum fuisse, & post facinorum suorum atrocitate in extremam quandam corruisse calamitatem. Extorserat ille Imperatori Edictum Ecclesiarum asylo contumeliosum & Ecclesiasticis immunitatibus. Præcipiti post ipse ruina perculsus, ad illud ipsum se recepit asylum. Affluxerunt plebeii, militesque, ut eum abstraherent, & cruento, sed justo supplicio extinguerent hominem tot immerentium cruore, tot rapinis contaminatum. Chrysostomo certè visum est, non posse Ecclesiam suo fraudare patrocinio infensissimum sibi hostem; asylo Ecclesiastico vel eum tegi debere, qui jura asylorum omnium pessumdare machinatus fuerat; denique ingredi in summi & æterni Pastoris vestigia Episcopum debere, & maleficia hostis acerbissimi beneficio & gratia obliterare. Eutropio ergo tum ille tota animi & eloquentiæ suæ contentione patrocinatus est; atque ita omnium oculis vel ipso ostentato Eutropii exemplo fragilitatem humanæ totius celsitudinis, opulentiæ, potestatis objecit, ut efferatam multitudinem commitigaverit, tela excusserit, ad lacrymas compulerit paulò antè sanguinem sitientes. Ita Prosper, vel is Scriptor, cujus lucubratio visa digna est, quæ Prospero inscriberetur. *Eutropius cum in contumeliam Ecclesiæ Edictum obreptitiè ab Arcadio Christiano Imperatore exculperet, ut si quis ad eam confugeret, etiam ab Altari sublatus, pœnas lueret ampliores, divino judicio sua sententia prior ipse est propinatus. Offensam quippè prædicti Regis incurrens, ad ejus refugium, quam oderat, convolavit. Quæ sancta mater pietatis gremio suum excepit inimicum. Quin per venerabilem Sacerdotem Joannem impetrans veniam, osori & superbo vitam contulit & salutem. De promis. & prædict. Part.3. c.38.*

IV. Effudit & Basilius eloquentiæ suæ flores opesque omnes, ut Callisthenem adduceret, ei indulgere reo, cui certissimè Ecclesia indultura, & meritas pœnas relaxatura non erat. *Prorsus licèt juratum sit tibi, eos ad supplicium tradere secundùm leges, nostra correptio non minorem vindictam allatura est, nec lex divina minor futura est cum dignitate, quàm sint aliæ in communi vita positæ leges. Ep.388.* Ideo nec Gregorius Nazianzenus in contexendis ornandisque Basilii Magni virtutibus, excidere sibi passus est providam illam & intrepidam fiduciam, qua Optimates & Provinciarum Præfectos conveniebat ad miserorum levamen. *Jam verò ipsius erga Ecclesiam cura ac præsidii quamquam multa quoque alia indicia sint, libertas ad Præsides, tum alios, tum potentissimos quosque civitatis, &c. Orat.20.*

V. Impius verò & scelestissimus Andronicus Præses Pentapolitanæ in Ægypto Provinciæ, fulminibus adustus est & anathemate Synodi Ptolemaidis & Synesii potissimùm ejus urbis Episcopi; ob immanitates quasdam prorsus inauditas in Provinciales suos, & contaminationem tum asylorum, tum sacrorum omnium. Excussis Ecclesiæ telis, erupit & mox cælestis vindictæ procella, in eas præceps actus est Andronicus clades, ut vel Synesius facinorum ejus cumuli non ignarus, hanc penè supra cumulum excrevisse ultionem existimaret. Chrysostomo ille assensus est, Ecclesiam, quæ superbiam ejus priorem fregerat, adniti jam debere ad ejus prostrati, & jacentis levationem: & tam clementer consulere in ejus infortunia, quàm in ejus antè facinora sævierat. Nec contentus eum Episcopis commendasse Synesius, maximè verò Theophilo Alexandrino; ut eum in Principum gratiam restitueret, tantum non ipsemet ea dejectus est. *Andronicus & antea faciebat, & modò patitur injuriam. Est autem Ecclesiæ animus ejusmodi, ut depressos extollat, elatos deprimat, &c. Adeo ut potentibus etiam*

viris

viris ejus gratia molesti fuerimus, &c. Quare nos hic eum functo è Tribunali extraximus, cæterisque in rebus ei leviores multò calamitates reddidimus. Epist.89.

VI. Duo hic porrò monenda nobis sunt. Sicubi diximus impœnitentes ferè obiisse, quos Judicum gladius rejectis Episcoporum precibus neci dabat; non eam nobis mentem fuisse, ut conclamata haberetur eorum salus æterna, quos carnifex & vitæ & pœnitentiæ scelerum publicæ subduxerat. Non præterit nos ejusmodi esse cordis dolorem, ejusmodi charitatis ignem, quo crimina exurantur omnia. Sed serviendum nobis fuit Sanctorum Patrum verbis, adeoque & doctrinæ. Nec enim illi dissimulabant pœnitentias illas præcipites & extortas metu pœnarum, esse plerumque dubias & incertas. Ea certè persuasione maximè adducebantur, ut penè importuni Judicibus imminerent, quò mors tam preceps in pœnitentiam publicam converteretur. Diximus alibi, an extremo supplicio publicè luituris Sacramenta administrarentur.

Observa rursus ubi dictum est à nobis, perempto reo ex Judicis imperio, immortale superesse & vivere vitium in ejus anima: tum quoque hæsisse nos verbis & sententiis Sanctorum Patrum, quibus præjudicatum erat, non oblitterati crimina ut plurimùm, nisi longa & seria pœnitentia. Cum non nescirent tamen esse quandoque & breves, ac infucatas, nec infructuosas tamen pœnitentias.

VII. Denique illud fateri cogimur, non aliam potentiorem fuisse Episcoporum intercessionem, aut magis imperiosam, quàm quæ reis, miserisve ad aras confugientibus inserviebat. Divinæ humanæque leges ad hujus immunitatis vim tuendam certabant. Mirum à Gregorio Nazianzeno depromitur exemplum, ubi Basilii vigor incredibilis & zelus sese luculentè explicuit. Vidua nobilis & opulenta potentis proci insidias declinare non potuit, nisi ut in Ecclesiam se abderet. *Ad sacram mensam confugit, Deumque adversùs hanc injuriam propugnatorem sibi adoptat.* Orat.20. Hujus viduæ defensionem in se recepit Basilius, cui jam injuriosus esse poterat nemo, quin eadem opera esset Altaribus, Legibus, Episcopatui. *Quid faciendum fuit, non dico Magno Basilio, sed alii cuipiam longè inferiori, dum tamen Sacerdoti? Quid aliud, nisi ut eam assereret, tueretur, Dei clementia, & legi, quæ Altaribus honorem haberi jubet, manum porrigeret.* Is Judex, nam eam sustinebat dignitatem, in Basilium nulla non effudit contumeliarum genera, nec tamen potuit illum à proposito deterrere. Denique tot in sanctissimum Episcopum congestarum injuriarum rumore in civitatem didito, populus ad arma prosiliit, nec potuit præfractæ impudentiæ Judex furentium iras declinare, nisi sua ad asylum fuga & ad Basilium ipsum, qui nihil beatius sibi duxit, quàm ut persecutorem atrocissimum humanissimè tueretur. *Donec Basilius supplicem suam & vexatorem à periculo liberavit.*

CAPUT XCVII. *P.2. l.2. c.57.*

Ut reos, ut carceribus & vinculis obnoxios protegerent Episcopi, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. Protectio Episcoporum in vinctos & reos, & eos potissimum, qui ad Ecclesias confugiebant. In Oriente, Italia, Gallia, Hispania & Anglia. Episcopi velati censores declarantur Judicum sæcularium. Qualibet hebdomada carceres invisant; cruciatibus & quæstioni intercedunt.

IV. V. Privilegia Asyli sacri, & eorum limites. Vel infideles Principes ei honorem habent.

VI. VII. VIII. IX. X. Reis venia fit criminum, contemplatione sanctissimorum Episcoporum. Principes vincula solvunt, vinctos eximunt carceribus publicis.

XI. Reges ipsi Episcoporum judicio permittunt causas majores, easque criminales, etiam læsæ Majestatis.

XII. XIII. Amplificatur Ecclesiastica jurisdictio. Pœnæ mortis in pecuniarias mutantur, aut in pœnitentias publicas.

I. ID leges Justiniani Episcopis mandabant, ut excubias agerent in Judices, ut prædas rapinasque præverterent, vel Imperatorem facerent certiorem. *Tua sit reverentia & cæterorum, hæc custodire, & si quid trascendatur à Judicibus, ad nos referre; sic enim nos quidem subjectorum nostrorum miserati, quoniam supra fiscalium functionum exactionem, etiam maximas sustinent ex furto Judicum violentias, &c. Oportet vos præsentes Provinciis, manifestos nobis facere & rectos Judices, & transcendentes hanc legem nostram; quatenus utrosque cognoscentes, hos quidem puniamus, illis autem compensemus.* Novel.1. Sed dum excubitores censoresque Judicum jubebat Justinianus esse Episcopos, adjutores quoque eos illis accedere volebat ad legum authoritatem & executionem tuendam, adversùs Clericos maximè, Monachosque, qui in satellites non rarò irruebant, reosque qui ad crucem agebantur, tortorum manibus extorquebant. *Si tanta Clericorum aut Monachorum audacia est, ut bellum potiùs, quàm judicium futurum esse existimetur, ad clementiam nostram commissa referantur, ut arbitrio nostro mox severior ultio procedat. Ad Episcoporum sanè culpam redundabit, si quid à Monachis perpetratum esse cognoverint, nec vindicaverint.* De Episcop. audi. l.6. Lex ea erat Archadii & Honorii, quam Justinianus innovabat. *Addictos supplicio nulli Clericorum vel Monachorum, per vim atque usurpationem vindicare liceat, ac tenere.*

II. Etsi non esset in potestate Episcoporum, ut noxios vel carceribus vel pœnis absolverent, non tamen nullos ii charitatis & sollicitudinis suæ Pastoralis fructus capiebant. Honorii & Theodosii lege cautum est, ut Judices carcerem inviserent, explorarentque quolibet Dominico die, num qua re necessaria ad victum & ad solatium deficerent: curarentque Episcopi, ut ne ei officio suo deessent Judices. *Nec deerit Antistitum Christianæ religionis cura laudabilis, quæ ad observationem constituti Judicis hanc ingerat monitionem.* Ulteriùs progressus est Justinianus, ipsosque Episcopos præcepit hebdomada qualibet perlustrare carceres, quarta nempe, sextave feria; scrutari causas incarcerationis, sive civiles, sive criminales, intervenire apud Judices ad observantiam legum, denique ad Imperatorem referrent, si quid iniquius geri advertissent. *Episcopos jubemus, feria quarta, aut sexta eos, qui in custodia habentur, visitare, & diligenter inquirere causam, ob quam detinentur; & sive servi sint, sive liberi, sive pro pecuniis, sive pro aliis criminationibus, sive pro homicidiis conjecti, Magistratus admonere, ut ea circa ipsos exequantur, quæ nostra divalis Constitutio præcepit, &c. Licentia data Episcopis, si quam negligentiam agnoverint à Magistratibus, eam indicandi, &c.* L.1. Cod. de. Episc. audi. L.6. Ibid. l.22.

III. Ultra hos se limites exporrexit pietas Episcoporum, ut qui conscii sibi essent paternæ in miserabiles omnes, & in reos ipsos charitatis. Episcopo Ravennati mandavit Gregorius Magnus, ut interveniret apud Præfectum Georgium pro Expro-

fecto Maurilione, qui in asylum se receperat Ecclesiæ. *In septis Ecclesiasticis insontem residere cognovimus*. Ut ei daretur copia purgandæ innocentiæ suæ: *quo rationes suas absque suspicione oppressionis exponat*; ut Præfectum Georgium ad observantiam legum corroboraret: *Rationes sine laceratione suæ opinionis exequatur*. *L.1. Ep.35.*

Non finebat tamen Gregorius, *L.7. Ep.24.*, vel Episcopos, vel defensores suos tuitione Ecclesiæ eos complecti, qui ejusmodi criminibus implicati erant, quorum poterat in Ecclesiam infamia redundare. *Quibus valetis, succurrite, ut & illis opem feratis, & opinionem Sanctæ Ecclesiæ non inquinetis*. Specialiter vetuit, ne pro furti publici reis intercederent: *Qui in furtis publicis deprehensi sunt, à nobis non videantur injustè defendi*. Acerbissimè tamen Gregorius Leontinum Exconsulem objurgavit, qui suspectum peculatûs quæstionum tormentis, flagellisque cruciasset, & demum libertate spoliasset. In ejus bona, non in corpus, non in libertatem vindicandum fuisse declarat. *Unum constanter novi, quia & si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia ejus cadi debuit, non libertas*. *Joan. Diac. L.3. c.47.* Summo quippe Numini injuriam irrogari, & leges convelli Imperatorum, cum servilibus pœnis ingenui, liberique homines dehonestantur; cum id Principum Christianorum singulare sit decus & ornamentum, quòd liberis præsint hominibus, reliqui orbis Principes servis. *Nam in hoc quod liberi homines caduntur, vel includuntur, ut taceam quod omnipotens Deus offenditur, ut taceam quod vestra opinio vehementer gravatur; pissimi tamen Imperatoris nostri omninò tempora fuscantur. Hoc enim inter Reges gentium & Imperatores Romanorum distat, quòd Reges gentium, domini servorum sunt: Imperator verò Romanorum, dominus liberorum*. Nec eam spem improbam ali à quoquam debere, fore, vel si Deo displiceat, Imperatoribus placeat; cum Dei unius sit iram Principum vel restringere, vel inflammare. Allegante denique Judice explorata semel criminum veritate; non posse se se officio satisfacere, nisi torquendis reis; Gregorius mira cum sapientia, tum charitate Pontifex, respondet; Eo effugio non posse uti Judicem, quin suæ & experientiæ & sagacitatis famæ plurimùm præjudicet: nec enim Judices ad tormina & quæstiones venire, nisi ubi exculpendæ aliter veritatis dexteritas abest, sagacitasque. *Si dicitur, quia sine terroribus atque verberibus fraudes publicæ inveniri non possunt: hoc admittere poterant, si in ratiociniorum causa dominus Leontius non venisset. Nam verum est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt*. Non poterat ultrà provehi lenitas, charitasqua Episcopalis, quàm ut vitio verteretur Judicibus, si carceribus & quæstionibus sævirent, ad confessionem commissorum extundendam. Leges moresque sequentium sæculorum nequaquam consensere sententiæ Gregorii. Sed vel hinc patet, quam nihil ille indulgeret Judicibus, præter Evangelica jura. Ideo & hoc illum encomio exornavit Joannes Diaconus, ejus vitæ Scriptor. *Ibid. c.48. Cunctorum Judicum cupiditates vel scelera Gregorius quasi cano scanoque, Pontificii sui validissimis authoritatibus restringebat: & si quos dulciter à pravitate corrigere non valebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat*.

IV. Deportari jussit in insulam Vulcaniam Theodoricus Italiæ Rex homicidam, qui in asylum confugerat Ecclesiæ: quo & Ecclesiæ honorem haberet, & atrocissimum facinus inultum non sineret. *Ut & sancto templo reverentiam habuisse videamur, nec vindictam criminosus evadat in totum, qui innocentis non credidit esse parcendum*. *Cassiod. L.3. c.47.* Præceptum est ab eodem Theodorico, in Edicto solemni, Archidiaconis, cæterisque Clericis, ut dominis propriis restituerent servos omnes, qui ad Ecclesias confugerent, expressa veniæ sponsione, vel alium servum subjicerent in ejus locum, quem tuebantur, ita tamen, ut posset dominus priorem corripere servum suum, si extra Ecclesiæ septa illum reperiret. At si qui fisci debitores erant, in Ecclesiam se abderent, cogi eos debere ab Archidiacono, ut aut inde exirent, & rationes redderent, aut Magistratibus contraderent res suas omnes, quas in Ecclesiam intulissent; alioqui Archidiaconus ipse cogeretur solvere, quidquid ærario publico deberetur: *Si quis in causa publici debiti ad Ecclesiam quamlibet convolaverit, Archidiaconus eum compellat egredi ad edenda legibus ratiocinia sua: aut si hoc facere noluerit, ejus substantiam, quam ad Ecclesiam detulit, sine mora contradat, quod nisi fecerit, quanti interest utilitatis publicæ, Archidiaconus cogatur exolvere*. *Cap.70. 71.*

V. Ad Gallias nostras accedo. Author est Flodoardus, *L.1. c.14.*, interpellante B. Remigio Clodovæum Regem veniam fecisse Nobili cuidam criminis læsæ Majestatis. Cum grati in animi monumentum, voluisset Nobilis is, ut Spernacum opimum prædium suum in jus cederet Ecclesiæ Remensis, ejus pretium ei refudit Remigius, vehementer eum adhortatus, ut se potissimum Deo offerret. Sub eodem Clodovæo Rege, in Concilio Aurelianensi I. constitutum est, ut si homicidæ, adulteri, latrones ad Ecclesiam fugerent, privilegiis gauderent, per Canones, & Romanas leges concessis; nec possent atriis Ecclesiæ, aut Episcopalibus abstrahi ædibus, nisi juramento se partes constrinxissent, nec morte, nec truncatione membrorum, nec pœna denique ulla illos afficiendos; pactos tamen & ipsos vicissim, ut satisfacerent. Qui huic sacramento injuriosus fuisset, eum non communione tantùm ejectum iri, sed & civili fidelium contubernio; servos dominis reddendos, impunitatem pollicitis; si quod jurassent, transgrederentur domini, utraque exuerentur communione; denique raptores Virginum, ubi eas liberas dimisissent, & immunitatem pœnæ accepissent, pro arbitrio possent, aut servituti subesse, aut redimere libertatem. Ita sapientissimè Ecclesia & serviebat clementiæ, nec officiebat tamen æquitati. *De homicidis, adulteris & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus observandum, quod Ecclesiastici Canones decreverunt, & lex Romana constituit, ut ab Ecclesia atriis, vel domo Episcopi eos abstrahi omninò non liceat, sed nec aliter consignari, nisi ad Evangelia datis Sacramentis de morte, debilitate & omni pœnarum genere sint securi, ita ut ei, cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat, &c.*

In Concilio Epaonensi, *Can.39.*, decretum quidem illud est, ut contemplatione & reverentiâ asyli sacri, servi corporalibus absolverentur pœnis: at non tamen ut prohiberentur domini illos radere, vel operi cuicumque addicere. *De capellis verò, vel quocumque opere placuit à dominis juramenta non exigi*. In Concilio IV. Aurelianensi, *Can.21.*, excommunicationis & pœnitentiæ publicæ substerni jussi sunt, qui Ecclesiis abstraxissent miscellos quoscumque eò confugientes. Aurelianense V. *Can.22.* eadem innovavit decreta ad impunitatem servorum in Ecclesias aufugentium, quanquam dominis subesset paganis, vel alterius sectæ: eo discrimine servato, ut ne eorum sacramenta admitterentur, sed Catholicorum, qui necessitudine aliqua eis conjuncti essent, & pro eis jurarent. Nec enim ea erant opinione hæretici, vel infideles, ut religiosè juramenta servare crederentur; cum nihil pœnarum ab Ecclesia extimescendum haberent. *Extraneus, qui servum repetit, personas requirat bonæ fidei Chri-*

sta-

stianus, ut ipsi in personam domini servo praebeant sacramenta. Quia ipsi possunt servare quod sacram est, qui pro transgressione Ecclesiasticam metuunt disciplinam.

IV. In Concilio Matisconensi II. graves primum querelæ personuere, de asyli Ecclesiastici violatoribus. Tum illud additum est, si terreois placuit Principibus, ipsorum ut statuæ miseris & oppressis omnibus consugio & tutelæ essent; eodem utique privilegio frui debere Regis Regum Christi Palatia. Statuat tamen Episcopus, quo partibus fiat satis. *Si enim mundani Principes suis legibus censuerunt, ut quicumque ad eorum statuas fugit, illæsus habeatur: quantò magis hi permanere debent indemnati, qui patrocinia immortalis Regni & cælestis adepti sunt? Si tamen facto aliquo tenentur obnoxii, qui ad Ecclesiam sunt à fuga versi, coram sacerdote culpa eorum innotescant, & ipse consultam ferat, qualiter Dei habitaculum per subtractionem non violetur illorum.* Can. 8.

VII. In Concilio Remensis anni 625. novo robora communita sunt hæc omnia, & id additum, quod supplendum videbatur statutis in omnibus suprà laudatis, ubi interveniente Ecclesiæ pœnæ reis condonabantur. Interveniebat enim Ecclesia, non ut nullas scelerosi pœnas darent, sed ut eas darent, quæ salubri pœnitentia maculas ipsas scelerum abstergerent. Itaque non antè relaxabantur, quàm spopondissent, se pœnitentiæ canonicæ curriculum exhausturos. *Ille verò, qui sancta Ecclesia beneficio liberatur à morte, non priùs egrediendi habeat libertatem, quàm pœnitentiam se pro scelere esse facturum promittat; & quod ipsi canonicè imponetur, impleturum.* Can. 7. In Legibus quoque Alemannicis & Bojoaricis multa ubique & religiosa renidet Ecclesiastici asyli reverentia.

VIII. In his porro Conciliis siletur prorsus de cæteris reis, qui ad Ecclesiam non confugissent. Et in eo argumenti satis est, ut dicamus, non id sibi amplius sumpsisse Clericos in Galliis, ut reos abstraherent ab Officialibus publici semel detentos. In Synodo Altisiodorensi probibitum est ne Presbyteri, & Diaconi præsentes essent, ubi torquerentur rei, vel judicio, & pœna mortis afficerentur. *Non licet Presbytero nec Diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, stare. Non licet Presbytero in judicio illo stare, unde homo ad mortem tradatur.* Can. 33. 34. Id quoque ipsum in Concilio II. Matisconensi vetitum est, Can. 19., ne interessent Clerici judicio capiti, aut supplicio reorum.

IX. Propè abest à vero interpellatum antè fuisse à Concilio Parisiensi V. Clotarium II. Regem, ubi vetuit unius gentis homines, alteri genti Judices, vel præsides præfici, ut si quid furti, vel rapinæ illis objiceretur, rebus ex suis satisfacere cogerentur. *Ut nullus Judex de aliis Provinciis aut regionibus in alia loca ordinetur: ut si aliquid mali de quibuslibet conditionibus perpetraverit, de suis propriis rebus exinde quod malè abstulerit, juxta legis ordinem, debeat restituere.* A` Clotario I. statutum fuerat, ut Episcopi animadverterent in Judices, qui immerenti cuiquam mortem inflixissent. *Si Judex in nostri absentia, aliquem contra legem injustè damnaverit, ab Episcopis castigetur.* Le Cointe Ann. 559.

X. Commemoratum illud est à Gregorio Turonensi, L. 5. c. 3., servum & servam conjugium iniisse, mox evasisse in Ecclesiam: tum verò abnuisse Episcopum domino eos antè restituere, quàm ab eo confirmatum esset id conjugium. Fidem fefellit dominus; sed officio non defuerat Præsul. Agit Scriptor idem alibi, L. 6. c. 8., de Eparchii apud Inculismam Inclusi sanctissimi virtutibus, qui qua erat & sanctimonia, & existimatione apud Judices, ac reverentia, absolvi reos & petebat sæpissimè, & impetrabat. *Judicibus pleramque ut culpabilibus ignoscerent, dulcedine profusa imperavit potius, quàm rogavit. Nam ita erat dulcis adloquio ut ei negare non possent, cum fuisset indulgentiam deprecatus.* Cum judex nequisset, aut noluisset eum pœna exolvere, qui ad patibulum agebatur: *dum ad pendendum deduceretur*; erat quippe homicidiis & latrociniis infamatus; Eparchius extremo supplicio affectum vitæ reddidit, miroque nos adocuit hoc exemplo, eam Episcoporum, Clericorum, Monachorumque lenitatem & indulgentiam, Deo gratissimam esse, ut quæ defluat ex illius paternæ misericordiæ visceribus, qui innocentiæ dux & author cum esset, fœminæ ignovit adulteræ, cui nec adulteri ipsi ignovissent.

Ex eodem Gregorio Chilpericus Rex nato sibi filio carcerum fores pandi jussit, liberos dimitti, qui in vinculis erant, quidquam exigi vetuit eorum, quæ fisco deberentur. *Jubet Rex omnes custodias relaxari, vinctos absolvi, compositionesque negligentum fisco debitas praecepit omninò non exigi.* L. 6. c. 23. Verùm illud præ cæteris stupendum, sanctitati Ecclesiarum asyli id reverentiæ habuisse Regem Guntrannum, ut immunitate ea frui voluerit sacrilegum & detestabilem parricidam, qui in Ecclesia ipsummet interficere machinatus, deprehensusque fuerat, armata cultro manu. *Verberatum plagis dimisit vivum, quia nefas putabat, si is, qui ab Ecclesia eductus fuerat, truncaretur.* L. 9. c. 3. Narrat denique Gregorius, L. 7. c. ult., ut gravissima cum exarsisset seditio, & plurimæ strages editæ esset, hortatus sit ipse partes ad concordiam, ut pecunia potiùs paciscerentur, quàm judicio contenderent; ad morti addicendos homicidas; denique voluisse se pecunia Ecclesiæ exolvere quidquid illud erat emendarum. *Argento Ecclesia redimetur, interim anima viri non pereat.* Acquieverunt Judices ipsi.

XI. Gothorum in Hispania Reges ad Episcoporum fere judicium referebant causas læsæ etiam Majestatis. Vetuit porro Concilium Toletanum IV. ne iis se judiciis Episcopi implicarent, nisi priùs reos Princeps vita donasset ipsorum interventione, ne alioqui sacris insulis exuerentur, quas humano cruore respersissent. *Sæpè Principes contra quoslibet Majestatis obnoxios Sacerdotibus negotia sua committunt. Et quia Sacerdotes à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentient Regibus fieri Judices, ubi jure jurando supplicii indulgentia promittetur, non ubi discriminis sententia praparetur. Si quis ergo Sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.* Can. 31. Prima quidem specie parum consonare videtur Episcopis examen causarum, sive civilium, sive criminalium, ut quos cœlestes aliæ curæ sibi totos deposcant, eæque tam graves, tamque multæ, ut ab iis ad terrenas occupationes respirare non detur. Inconsideratissimè tamen fecerit, qui hujus Concilii Patribus obtrectaverit, qui secus sentiunt jubentque; temerè etiam & iohumanè fecisset, qui his Episcopis causis id genus interdixisset, ubi eorum judicio vita semper & incolumitas reis adserebatur. Si nervos omnes contenderunt sexcenties sanctissimi Episcopi, ut morti meritissimè nocentes eximerent: & ea de causa vim quandoque Judicibus attulerunt, vel ad Principum palatia perrexerunt: quî potuissent Hispaniæ Præsules tot reis deesse, quorum non tam causam & judicium, quàm impunitatem & vitam eorum potestati Rex permittebat?

XII. Non ea erat tum temporis Principum sæcularium persuasio, vel voluntas, qua restringeretur jurisdictio Episcoporum, cum eis eas concrederent cau-

causas, quibus regia maximè salos dignitasque verteretur; cum illos velut inspectores invigilare vellent in omnium Judicum tribunalia, ut suprà ostensum est.

Episcopi ex adverso adeo non amplificandæ studebant jurisdictioni suæ in temporalia, ut eam potius pro virili detrectarent, nec ei se interponerent, nisi ubi inusitati cujusdam emolumenti publici spe illiciebantur.

Ita crevit coovaluitque temporum decursu jurisdictio, vel temporalis, vel mixta Episcoporum: non ambientibus, non cupientibus ipsis, sed voluntate potissimum Regum, qui experiebantur, non alios tutius sanctiusque asciscere se posse ad jurisdictionis Regiæ participationem, quàm nos ad divinæ Deus cooptasset. Serviebant temporibus Præsules, tempora providentiæ summi Numinis, quo invitante, aut jubente, non poterant Episcopi non obsequi, & regiæ clementiæ rivulos io reorum omnium capita derivare.

Denique hinc forsan manavit humanior illa mediæ ætatis disciplina, cum mulctis pecuniariis ferè mutata sunt, & expuncta capitalia supplicia. Cum enim Episcopis, Clericisque commendata esset vel tota, vel plurima in Curiis juridicis potestas: cumque Reges ipsi, ut ex hoc Canone liquet, causas illis delegarent eas etiam, quibus de Majestate Principis agebatur; vicit tandem humanitas & indulgentia Ecclesiæ legum publicarum tristitiam; cœptæque in reos decerni, non pœnæ necandis corporibus, sed pœnitentiæ persanandis animarum morbis temperatæ. Certè Leges Burgundicæ, Alemannicæ, Bojoaricæ, aliæque, medio hoc ævo pervagatissimæ, fidem faciunt hujus judiciorum publicorum conversionis.

XIII. Paucis restat perstringenda Angliæ disciplina, ubi sanctitate præcipuus Episcopus Cutbertus singulari lætitia recreatus est, quòd & mori & sepeliri sibi contigeret extra Monasterium suum, ne silentium & secessus Monachorum perturbaretur concursu & importunitate eorum, qui miseriæ aut culpæ cujuspiam suę conscii, ad tumulum suum confugerent, & terrenorum proinde Principum tuitionem postularent. *Vobis quoque commodiùs esse arbitror, ut hic requiescam, propter incursionem profugorum, vel noxiorum quorumlibet. Qui cum ad corpus meum fortè confugerent, quia qualiscumque sim, fama tamen exivit de me, quia famulus Christi sim, necesse habetis sæpius pro talibus apud Potentes sæculi intercedere, atque ideo præsentia corporis mei multum habere laborem.* Ita Cutbertus ad Monachos suos. *Beda in vit. S. Cutberti c.37.*

Non facilè quis Episcoporum authoritatem ulteriùs protulerit. Est tamen quod magis miremur in privilegio Regis Theodorici, quod ille nimirum concessit B. Audoeno Rotomagensi Archiepiscopo: ut nec Episcopus, nec Abbas, nec Comes, nec Judex in ejus Provincia designetur, nisi quem aut designasset ipse, aut confirmasset. *Ut nullus in Parochia ejus Episcopus, vel Abbas, sive comes, vel quilibet alius judiciariæ potestatis constitueretur, nisi quem aut ipse de suis eligeret, aut cui constituendo pro vita meritis assensum daret.* Hæc Fridegodus. Quo liquidum fit, quæ sunt Episcoporum sanctimoniæ, eadem esse authoritatis incrementa. A Chilperico III. Rege non absimile concessum est privilegium anno 719. Episcopo Cenomanensi, ut Cenomanicæ regioni non daretur Dux, vel Comes, qui eam administraret, nisi quem Episcopi, Abbates, Parochi, Incolæque omnes elegissent. *Le Cointe ad an.681. n.67. Anno 719. n.19.*

CAPUT XCVIII. *P.3. l.2. c.63.*

In reos, in vinctos, in confugientes ad Ecclesiam effusa Episcoporum charitas, sub Carolo Magno.

I. Miserabilibus annumerandi sunt rei, quibus nullo suo officio deesse debent Episcopi.

II. Leges Capitularium ad captivos relaxandos.

III. Vetuit Carolus Magnus, ne filii sui Reges Palatii asylo admitterent noxios aliorum Regnorum, ut ea uni Ecclesiæ cederet gloria.

IV. Nimirum Ecclesia pœnas scelerum non tam relaxat, quàm aliis salubrioribus mutat.

V. Rarissimè Capitularium libri capitales decernunt pœnas.

VI. Pia arte Episcopus sanctissimus reum dilabi curat.

VII. Ita existimabant nonnulli pœnitentia publica laboribus eximi noxios judicio, supplicioque capitali. Contra obnititur Hincmarus.

VIII. Asylo Ecclesiæ morti subducebantur, etsi nescio qua Capitularium capita contrarium sanare videantur.

IX. X. Probationes aliæ, aliæque, temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii, in gratiam asyli sacri capitales pœnas fuisse condonatas.

XI. Græcorum disciplina.

I. QUæ in miserabiles omnes effundebat se charitas Episcoporum, in reos exarescere non poterat: cum flagitio etiam inulto, etiam beato & fortunato calamitosius nihil sit: sitque scelus calamitatum infinitarum leges, maximè ubi impunè hic abit, æternis ignibus puniendum.

II. In uno Capitularium suorum testatur Carolus Magnus, non satis persuaderi sibi posse, solo impulsu justitiæ & zelo in latrones sævitum esse à capitalibus Judicibus; nisi eis testimonio suo adessent Episcopi. *De vindicta & judicio justa in latrones facto testimonio Episcoporum absque peccato Comites esse dicuntur. Anno 779. Conc. Gall. Tom.2. pag. 82. Capitul. l.5. c.126.*

Iisdem in Capitularium libris jubentur Episcopi, ut Judices commonefaciant, ut carceres aperiant, vinctosque omnes absolvant tribus solemnioribus Festis, in Natali, Pascha, Pentecoste; si qui obstrepant, aut obsequi detrectent Judices, eos ingressu Ecclesiæ arceant. *Ut Episcopus Judices publicos commoneat, ut in diebus celeberrimis, id est Nativitate Domini nostri Jesu Christi, & sancta Resurrectione, & Pentecoste, quicumque miserrimi vinculis detinentur, relaxari debeant, & absolutionem promereri. Et Judex si Pastorem commonentem despexerit, quamdiu loci illius Episcopo visum fuerit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur. L.6. c.106.*

III. Mirabile prorsus illud est, jussos esse à Carolo Magno filios Reges & successores suos, ut ne Regnorum alii aliorum reos, desertoresque clientela & protectione sua tegerent, nec intercessionis suæ spe erga alios Principes lactarent; propterea quod ea pro reis interveniendi potestas, propria sit dos & gloria Ecclesiarum & Episcoporum. *Ne qua aliquis illorum hominem fratris sui, pro quibuslibet causis, sive culpis ad se confugientem suscipiat, ad intercessionem pro eo faciendam. Quia volumus, ut quilibet homo peccans & intercessione indigens, intra regnum Domini sui, vel ad loca Sancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde*

in-

justam intercessionem mereatur. Du Chesne. Tom.2. pag.86. Fateor his verbis, *honorati homines*, alios, quàm Episcopos significari posse, & Laicos etiam natalium claritate nobiles designari.

IV. Sed tantò propiùs à vero abest, eam authoritatem Episcopis potissimùm reservatam fuisse, quòd illi ex officio suo soli pœnas mallent salutares, seu pœnitentias publicas, quàm impunita dimitti crimina. Eo consilio Joannes VIII. Papa veniam ei fieri criminis flagitavit ab Imperatore, qui Romam confugisset. Ea criminis & pœnæ venia, demutatio potiùs erat pœnæ, & mortis brevissimæ condonatio, ut prolixior inter pœnitentiæ cruciatus subiretur. *Gratiam vestram plenariam ei reddere non dedignemini; ut pro suis valeat excessibus pœnitentiam fructuosam accipere, qua commissi valeat piaculi noxias sordes abluere, ut spiritus salvus sit in die Domini. Epist.12.*

V. Id quoque ex eo manaverat fonte sacerdotalis lenitatis & clementiæ, in animas Principum & in leges ipsas publicæ disciplinæ illabentis, quòd rarissimæ jam pœnæ mortis infligerentur. Nec latrocinantes Carolus Magnus morte afficit, nisi tertiò indulta venia abutentes; id est, cum de eorum resipiscentia conclamatum est. *De tertia culpa si se non emendaverint, moriantur. Capitul. l.5. c. 535.* Prohibuit etiam Carolus Magnus, *L.1. c.79.*, ne huc & illuc vagi & errones discurrerent hi Pœnitentes publici; sed uno potiùs consisterent loco, manibus laborarent, strenuè stadium pœnitentiæ implerent. *Melius videtur, ut si aliquid inconsuetum & capitale crimen commiserint, in uno loco permaneant laborantes, & servientes, & pœnitentiam agentes, secundùm quod sibi canonicè impositum sit.*

VI. Dici possunt sanè celeberrimi Episcopi penè vim quandoque veritati attulisse & justitiæ, quò reos, maximè Clericos pœnæ capitali subducerent, etsi non alio agerentur stimulo, quàm charitatis, quæ veritas ipsamet & justitia est. Exemplo erit Sanctus Herebertus Coloniensis Episcopus, qui Clericum sacrilegii & furti convictum, quò Judicum manibus abstraheret, & aufugiendi copiam illi faceret, simulavit velle se ipsum de eo acerbissimas pœnas sumere. *Surius die 16. Mart. c.24.*

VII. Sed illud penè stupendum, quod authore & teste Hincmaro, pronuntiarent Episcopi non pauci, in jus deinceps vocari non posse, nec publici Judicis examini subjici, qui sibi semel confessi essent, nec de quantocumque crimine, publico judicio damnari. *Dicunt quosdam docere Episcopos, ut sibi confessis viris, vel fœminis debeant patrocinium defensionis impendere, ne quisquam hujusmodi personas ad judicium Reipublicæ audeat pro criminibus, unde eis confessa fuerant, etiam si multis nota sunt crimina, provocare.* Et paulò infrà: *Dicentes, quia secreta confessione ad Ecclesiasticam confugerint pietatem, &c. Et ideo ab aliis, quàm ab Episcopis, quibus confessæ tales personæ fuerunt, non debeant judicari. Hincmar. Tom.1. pag.676.* Quo apparet eam persuasionem, de qua alibi diximus, non levibus fultam fuisse argumentis eo ævo, quo altiùs ea mentibus hominum insederat opinio, qui ad Ecclesiæ asylum & protectionem semel confugissent, jam non posse ad causam capitis rapi coram sæculari Judice agendam. Verè enim ad tutelam Ecclesiæ confugiebat, qui ad Episcoporum accidebat pedes, arcana pandens conscientiæ reatus animæ omnes confitebatur. Quoquo modo res sese habuerint, hinc constat nihildum tunc temporis detritum fuisse de antiqua Episcoporum authoritate ad defensionem, atque adeo ad relaxationem reorum, cum essent qui eorum potestatis fines & spem tam longè proferrent. Alienum est à meo hìc instituto, rationes explanare, quibus eam Hincmarus doctrinam concerpit; non enim ferè nisi authoritate & testimoniis pugnat Gregorii Magni, cujus ævo indubitatissimum est ei politiæ nihildum loci fuisse.

VIII. Sed certissima & explicatissima ratio & ars, reos capitalibus suppliciis expediendi ea erat, ut ad asylum Ecclesiæ recurreretur. Homicidia & quædam alia secundùm leges capitalia facinora ita horrori erant, ut in ea non caderet asyli indulgentia. Horum ergo reos inedia cogebant Ecclesia exire. Ità enim in Capitulari anni 779. *Ut homicidæ & cæteri rei, qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, non excusentur, neque eis ibidem victus detur. Capitul. l.5. c.222. Conc. Gall. Tom.2. pag.85. 145.* In vestibulo sive atrio Ecclesiæ eadem vigebat immunitas, ac in Ecclesia; nec inde abripi poterant rei, nisi desponsa impunitate, quo facto mox ad Judicem deducebantur. *Qui ad Ecclesiam confugium fecerit, in atrio ipsius Ecclesiæ pacem habeat, nec sit ei necesse Ecclesiam ingredi: & nullus eum per vim abstrahere præsumat, sed liceat ei confiteri, quod fecit, & inde per manus bonorum hominum ad discussionem in publicum perducatur. L.1. c.140. Capitul. ann.801.* Quo demonstratur post reos vita & membrorum incolumitate donatos, moris fuisse, ut statim ad Judicem abriperentur, cujus examine & judicio cogebantur partibus civilibus satisfacere. Id rursus declarat Concilium Moguntini anni 813. *Reum confugientem ad Ecclesiam nemo abstrahere audeat, nec inde, donare ad pœnam, vel ad mortem; ut honor Dei & Sanctorum ejus conservetur. Sed Rectores Ecclesiarum pacem, & vitam ac membra ejus obtinere studeant, tamen legitimè componat, quod iniquè fecit. Can.39.*

IX. Sed hujus collatio & collisio Canonis cum priore Capitulo ex Capitularibus deprompto, *Capitul. l.5. c.90.*, non immeritò dubitare nos cogit, an homicidiis aliisque facinoribus, in quæ leges publicæ gladium distringebant, nihil penitus loci esset in immunitate asylorum. Si enim res ita habuerit, ecqui hoc Moguntinum Concilium decerneret, ut qui ad asylum Ecclesiæ confugerent, nunquam morte pœnas luerent? Agitur ergo hoc Moguntino Canone de iis, qui nisi ad asylum confugissent, facinora sua morte piarent: & adeo non illi excluduntur, ut soli includantur hoc quidem Canone.

Posset ergo conjectari aliquis non injuria, Carolum Magnum ætate ingravescente asylorum jura amplificasse; idque forsan his insinuatur ejusdem Concilii Moguntini verbis, quo vetantur omnes prorsus rei Altaribus & Ecclesiis abstrahi, *ut honor Dei & Sanctorum ejus conservetur.* Nisi suspicetur quis prohiberi, ne vi abripiantur; non autem ne inedia cogantur ipsimet tandem prodire. At parum sincera videbitur ea asyli reverentia.

Ludovicus Pius eam immunitatem exporrigit non tantùm ad reos morte mulctandos, sed ad homicidas, & homicidarum etiam contaminatissimos, qui in ipsa Ecclesia cruentas inimicis suis manus intulerant. *Si quis ex levi causa, aut sine causa hominem interfecerit in Ecclesia, de vita componat. Capitul. l.4. c.13. Anno.828.* In hujus Capitularis contextu variæ describuntur homicidii circumstantiæ, sive is occidat, qui adgreditur, aut qui se tuetur; sed ut ut sit, pœna non indicitur nisi pecuniaria. Homicidia in atrio Ecclesiæ patrata, cujus portæ consecratæ fuerant inclusis Martyrum Reliquiis, eidem legi suberant, nec nisi pecunia mulctabantur. *Si in atrio Ecclesiæ, cujus porta Reliquiis Sanctorum consecrata est, hujuscemodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur, & componatur.*

A' vero prorsus, adeoque & à probabili recedit,

fa-

sacrilegio excusatiora fuisse homicidia; & privilegium Ecclesiæ latiùs tum patuisse, cum eo flagitio ipsa contaminata fuerat. Cæterùm cui asyli contemplatione vita prorogabatur, ei statim irrogabatur pœnitentia publica, qua non semel quis sibi & peccato moreretur. *Deinde interfector secundùm judicium canonicum, congruam facinoris, quod admisit, accipiat pœnitentiam. Ibidem.*

X. Nec me præterit reponi posse, homicidia, de quibus hic agitur, faciliùs condonata fuisse ex eo, quòd in Ecclesia patrata fuissent: non quò cædem sacrilegium excusaret, aut magis venialem faceret: sed quòd omninò intercederent Ecclesiæ, ne contumeliæ sibi aspersæ humano cruore abstergerentur. Sicut qui ex iisdem Capitularibus, Presbyteris, Diaconis, aliisque Clericis necem intulerant, numerata pecunia absolvebantur; quòd Clericis tum professio sua videretur non pati citra summum dedecus, ut eorum mors truncatione membrorum, aut cujusquam morte puniretur. Fateor huic responsioni magnam subesse speciem probabilitatis: at objiciam tamen rursus Epistolam Egioardi Abbatis, qui veniam exoravit servo, socii sui interemptori, & in Ecclesiam Martyrum mox profugo. *Pro scelere, quod commisit interficiendo socium suum precamur, ut ob reverentiam Martyrum ad quorum limina confugit, ei parcere dignemini, ut indulta membrorum integritate, verberumque pœna, liceat illi solutione pecuniæ componere atque emendare, quod mala voluntate commisit. Epist. 23. Du Ches. Tom. 2. pag. 700.* Beatus Meinvercus Paterbonensis Episcopus Capellam consecravit nomine Beati Alexis, cui eandem contulit immunitatem, nulla exceptione facta. *Ut quicumque forensi lege con[...]tur, & sententia damnationis addictus, Capella[...] contigisset, addictæ pœnæ obnoxius non esset. Surius die 5. Junii. c. 48.*

XI. Apud Græcos Tarasius Patriarcha, rescito sepias esse interclusasque vias omnes, ut nequid cibi inferretur Magistratui in Ecclesiam profugo, qui solvendo non esset; non dedignatus est ipsemet per plures dies, & non semel quolibet die illi adferre, quo reficeretur; denique ex Templo deducere & eodem reducere illum, quoties necesse erat naturæ necessitatibus servire. Cum semel vi profugum milites abduxissent, ille ad Palatium profectus est, querelis suis Principem ipsum ut lacesseret; cumque sibi non satisfieret, anathema intorsit in omnes immunitatis sacræ violatores, si quid molestiæ crearent ei, qui ad Altaria se recepisset. Denique Magistratus ille pristinæ libertati redditus est Hactenus ex Scriptore vitæ B. Tarasii. *Surius. die 25. Februar. c. 26. 27.*

Laudantur à Balsamone Imperatoriæ Constitutiones, quibus vincti omnes carceribus absolvi jubentur, die Paschæ, exceptis tamen perduellibus regni, parricidis, homicidis, & paucis aliis criminum enormitate gravatis. Docet idem quoque alibi asyli immunitate frui non permissos, homicidas, adulteros, & raptores. *In Nomoc. Tit. 9. c. 25. Et in Can. Trull. 97.*

A' Cedreno verò narratur, *Pag. 523.*, Theophilum Imperatorem filiæ suæ tumulum eodem decorari voluisse asylorum jure ad reorum relaxationem. Qui asylo Ecclesiæ ob atrocitatem facinorum excludebantur, non dissimilem & hic experiebantur repulsam.

Hinc non improbabiliter quis suspicabitur, Carolum Magnum & Ludovicum Pium non omninò ab his recessisse Orientalium Imperatorum legibus. Et cum tamen tam copiosè nobis declaratum sit, Franciæ gentis Reges & Imperatores, multò propiùs accedere voluisse ad disciplinæ Ecclesiasticæ lenitatem, & pœnis capitalibus pecuniarias subrogasse; obsequutos denique esse plerumque votis Ecclesiæ, ut extremo supplicio pœnitentia publica subrogaretur: hinc pronum quoque fuit augurari, potuisse eos clementiam & humanitatem Canonum Ecclesiasticorum priscæ anteponere Constatinopolitanorum Imperatorum austeritati.

CAPUT XCIX. *P. 4. l. 2. c. 87.*

De Episcopali reorum & vinctorum protectione post annum Christi millesimum.

I. De solemni vinctorum omnium solutione, quo primum die Episcopus Aurelianensis Civitatem & Ecclesiam suam ingreditur. Quid de ea consuetudine sentiant? An sint & exempla alia.

II. Rei omnes quorum causa & judicium Episcopo permittebantur, morte plecti non poterant.

III. De usitatis nunc obtestationibus, ubi reos Clerici deferunt, aut tradunt Judici sæculari.

IV. Exempla reorum complurium vita donatorum intervenientibus Episcopis, vel Abbatibus.

V. De indulgentia à summis Principibus concessa, præsertim diebus solemnibus.

VI. Exempla recentiora hujus Episcoporum interventionis, & Clericorum, atque Monachorum, pro noxiis & pro vinctis.

VII. Quæ levamenta alia Episcopi miseris afferre debeant.

I. PErmisceri quidem poterant vincti, reique, miseris illis, de quibus prolixius suprà disceptatum est. Sed vel hoc ipso ex capite constabit, quàm jure meritoque separatim de iis tractandum fuerit. Nec lenitas antiquissima, nec authoritas Episcoporum hac postrema Ecclesiæ ætate obsolevit ad reorum vinctorumque relaxationem, quanquam non tantum ei reverentiæ, quantum olim, nunc habeatur. Ad Episcopum Aurelianensem literas dedit olim Ivo Episcopus Carnotensis, quibus significat magnopere sibi doluisse, pudoris etiam non parum aspersum fuisse, quod in carcerem rursus retrusisset Diaconum eum, quem hortatu suo absolvisset die ipso ordinationis suæ, pro consuetudine suæ civitatis; & postquam illum sæculari Judici tradiderat, ei eximendo non intervenisset. *Insinuatum est mihi per literas, quod Clericum illum, quem in die introitus vestri secundùm morem vestræ civitatis nostra exortatione de carcere liberastis, iterum carcerali custodiæ crudeliter mancipasti. Epist. 121.* Testificatur Ivo se cum Collegis ei manus imposuisse, eoque ejus in se errores refundi quodammodo posse: in eo autem usque adeo sibi videri peccatum esse, ut literas super ejus ordinatione à se scriptas ad Archiepiscopum Lugdunensem mittere supersederit. In historia sanè Episcoporum Aurelianensium profertur Senatusconsultum Parisiense anni 1322. quo id privilegii confirmatur, regiorum ut carcerum vincti omnes dimittantur, quo publicæ mancipentur pœnitentiæ. *Ut prisionarios liberet, ac eisdem injungat pœnitentias salutares, prout ei visum fuerit expedire. Du Saussey. L. 11.*

Ne in dubium quidem duci potest, quin istud Episcoporum Aurelianensium decus singulare & privilegium, residuum sit vestigium ac monumentum antiquissimæ Episcoporum intercessionis, & reverentiæ Judicum illis obsequentium in absolvendis vinctis reisque, quibus mox sanctiores publicæ pœnitentiæ compedes injicerentur. Indubium quoque illud est tempore Ivonis Carnutensis, hoc est ineunte sæculo XII. antiquum jam illum habitum fuisse &

se morem, unde Ivo: *Secundum antiquum morem Civitatis vestra*. Creditur etiam B. Anianus Episcopus Aurelianensis id privilegii primus impetrasse: inde nimirum ducto argumento, quod ut in ejus vita refert, *Surius die 17. Nov.*, cum eo flagitante solvi vinctos abnuisset Judex, cœlesti protinus vindicta oppressus fuerit, lapidis lapsu prægrandis in ejus caput, cum Ecclesiam inirent. Enimvero statim reserati carceres omnes, & hinc ominatur fluxisse eum morem. Laudatur à Jureto manuscripta Epistola Osberni ad B. Anselmum Cantuariensem Episcopum, qua narratur cum inaugurationis suæ pompam celebravit Anselmus, carceres omnes reclusos fuisse. *In Ep.53. Ivonis*. Addit Juretus morem eum, ut Rotomagi quotannis vinctus unus exolvatur, ubi solemni pompa circumfertur per urbem *feretrum* (La fierte.) Beati Romani Archiepiscopi quondam Rotomagensis, indidem exortum esse à pio Præsulum ardore restituendæ reis vinctisque pristinæ libertatis. *Bochel. Decr. Eccles. Gall. pag. 1327. 1330*.

II. Non paulò autem indubitatius est, quicumque ab Ecclesiastico Judice judicarentur, quantiscumque obligarentur criminibus etiam læsæ Majestatis, nunquam morti adduci potuisse, quod nunquam Præsules ad eas accederent causas, quarum exitus posset esse cruentus. Id contestatus est palam Archiepiscopus Senonensis, antequam in causam & judicium ingrederetur Arnulphi Remensis Archiepiscopi in Concilio Remensi sub Hugone Capetio. Canone etiam Toletano ad hoc se communivit. *Tum Siguinus, Non patiar, inquit, discussionem fieri ejus, qui dicitur esse Majestatis obnoxius, nisi fortè convicto supplicii indulgentia promittatur, simulque XXXI. caput Toletani Concilii prolatum est ex eadem re. Du Chesne Tom.4. pag.102*.

Ubi Carolus Andium Comes, B. Ludovici Francorum Regis frater, Regnum Neapolitanum suæ subjecit ditioni, Henricus frater Regis Castellæ, & Conradini partibus implicatus, captus in acie, & Abbati Cassinensi concreditus est. Constantissimè postea idem Abbas vinctum suum reddere abnuit, quin sibi sponderetur, se saltem superstite nihil in ejus vitam tentatum iri, ne vincti interfectione irregularitas Canonica aspergeretur ei, qui cum Judicibus permisisset. *Abbas, qui Henricum in prisione tenebat, ipsum Regi tali conditione reddidit, quod idem Henricus, qui legum judicio plectendus mortem meruerat, non tamen incurreret, quandiu idem Abbas præsenti vita fungeretur, ne mortis ipsius occasione secundum Canones impeditus, totaliter amitteret officium Sacerdotis*. Hæc ex vetustis Scriptoribus vitæ B. Ludovici Regis. *Du Chesne. Tom.5. pag.382*.

Hic verò duo nobis quædam non obscitanter advertenda sunt. Alterum est ubi laxatus sit hic vetus disciplinæ vigor; alterum autem, ubi retentus tum quidem ille sit, & postea tamen relaxatus. Temporariam enim veniam Henrico Abbas impetravit, idque ab eodem ipso observatur Autbore, ubi ait, unam mortis sententiam pronunciatam à Judicibus fuisse in Conradinum & Henricum: at quoad Conradinum statim executioni mandatam, in Henricum ad tempus procrastinatam, ut Abbati Judices receperant. *Henricum, licet cum eadem judicialis sententia condemnaret, quia sic Rex Abbati spoponderat, ad tempus vivum reservari præcepit, sub arcta tamen custodia*. Non, ut olim, remittebantur pœna capitis, sed differebatur. Certè illud valde perspicuum hic est, Abbati persuasum fuisse, ad declinandos irregularitatis nexus non contestandos sibi tantum Judices esse, vel Regem ipsum, ut reo incolumis vita, salusque constaret; sed exprimendam pollicitationem seriam & constantem condonandæ pœnæ mortis, quam & condonavit Rex, alioqui perfunctissimo Abbate, se in laqueos irregularitatis induendum fuisse. Apertum est eam fuisse non decoloram antiquioris disciplinæ imaginem, quam posterior ætas ita oblitteravit, ut vix jam residua sit umbratica quædam species ejus.

III. Quæ nunc in usu sunt contestationes, eas facilè odoramur superfuisse ex illa antiquissima Episcoporum & Clericorum charitate & vehementia zeli, qua Judices sæculares urgebant, obtundebantque, tum maximè, cum in Ecclesiam, vel in Clericos invidia mortis, vel mutilationis iostictæ reo redundatura erat. Quanquam vel tunc abstinerent & cessarent, ubi extundere nil poterant. Argumenti nonnihil erit in Decreto Innocenti III. *Regist.13. Ep.132. 134.* ubi præcepit Canonicos Cellæ Abbatis sui interemptores exauthorari, in Monasteria compingi, ut reliquo vitæ tempore pœnitentiæ laboribus & macerationibus conficerentur, dummodo ne ea indulgentia gravi esset offensioni. *Si grave scandalum non timetur*. At si gravis aliqua metueretur vulgi tumultuatio, dimittendos illos esse brachio sæculari, postquam enixissimè Judicibus supplicatum esset, ut reos mallent salubri pœnitentia expiari, quàm extremo perire supplicio. *Si verò grave scandalum formidetur, quòd minimè conquiescat, postquam etiam reos sanguinis vestris curaveritis intercessionibus defensare, vos eosdem publicè degradatos, ad pœnitentiam studiosè commonitos, relinquatis Curiæ sæculari juxta constitutiones legitimas puniendos*.

Non ea officiosa tantùm erant verba, sed officia, sed preces, sed conatus impensissimi pro modo virium & patientia Judicum; ita tamen ut ne obstinatius sæculari resisteretur Judici, qui causas illas foro & judicio suo non immeritò vindicabat. Et antiqui enim Episcopi à Judicibus repulsam non rarò patiebantur. Nec obscurius hoc ipsum est in alia ejusdem Pontificis Epistola. Affuerat Episcopus Albingaunensis vico, ubi latro interceptus per ferrum candens contendebant purgandi sui copiam sibi fieri. Assensus est Episcopus ei probationi. Reus adustus est. Tum Judex Episcopum percontatus est, cuius sibi consilii author esset. Respondit Episcopus, clamore populi testatum fieri, inultum non dimittendum esse reum. *Audistis quantus est clamor populi, omnes dicunt malum esse, si evaserit impunitus*. Mox præsente Episcopo & judice reus elisis laqueo faucibus neci traditus est. Re ad se relata scripsit Innocentius, ministerio Altaris, atque adeo Episcopatu suo excidisse Præsulem, ac proinde suadendum illi esse, ut sponte se abdicaret; alioqui judicio Canonico abdicandum esse illum & eligendum successorem; quod & authoritate & præsentia sua capitale supplicium approbasset. *Cum hic non tantùm authoritatem præstitit, sed etiam præsentiam exhibuerit corporalem. Ibidem*. Erat illud oppidum in ditione temporali ejus Episcopi; qui proinde si eo fuisset quo prisci Episcopi animo, ut pœnitentiæ potius laboribus, quàm laqueo, vel cruce eluerentur scelera, reum utique illum absolvisset, non ejus saltem morti affuisset, necdum præfuisset.

IV. Erat Hugoni Lincolniensi Episcopo verè Episcopale pectus, & paterna in reos, in vinctos teneritudine delibutum. Unde & cum incidisset in turbam hominum, qui furem ad patibulum deducebant, isque Præsulis sanctissimi precibus se & gratia solvi postulasset, jussit Hugo & solvi illum & relaxari, cum ex Episcopo & plebe præsente consurgat templum, illo utique sanctius & augustius, majorique reverentia prosequendum, cujus asyla tantæ sunt ubique terrarum venerationi. *Solvite eum & sinite abire. Ubi enim Episcopus cum fidelium populo congregatus est, ibi est Ecclesia; nec mi-*

minor immunitas debetur lapidibus vivis, quàm mortuis. *Surius die 17. Novem. c.17.* Paruerunt satellites, nescio quid contra obnunciantes, ut ea saltem verborum simulata repugnantia factum suum apud Ministros regios excusarent.

Nec alia ferè ratione obvium habuit Beatus Bernardus Claravallensis Abbas latronem, solvique pervicit, sed non eadem prorsus arte rem Comiti Campaniæ Theobaldo approbavit, qui impatientius ferebat, inveteratæ nequitiæ prædonem inultum abire. Professus est illi Bernardus, & in se recepit, pœnas longè atrociores sibi daturum hominem nefarium, quàm si statim raperetur ad mortem: diutinæ se illum cruci affixurum, longaque pœnitentia, tanquam tædiosæ mortis cruciatibus divexaturum. *Tu illum decreveras brevi supplicio & interitu momentaneo consummari, sed ego eum faciam diutueno cruciatu & morte longissima mori. Tu furem appensum per unum, aut per plurimos dies mortuum in patibulo remanere permitteres, ego cruci affixum per annos complurimos faciam in pœnu jugiter vivere & pendere.* *Bibl. Cister. Tom.1. pag. 52.* Nulla interposita mora latronem Bernardus habitu Monastico induit, capillis rasis, ad Claramvallem abduxit, ubi triginta deinceps annos consumpsit, sævissimos pœnitentiæ cruciatus & dolores expertus. Profert & alia id genus exempla Cæsarius Abbatum Ordinis Cisterciensis, qui sibi donari evicerant sceleftos extremo supplicio destinatos, statimque Ordini suo & pœnitentiæ austerissimæ adscripserant. *Frequenter huic similia audivi, scilicet, ut homines flagitiosi pro suis criminibus variis suppliciis deputati, beneficio Ordinis sunt liberati.* *Tom.2. pag.17.* Minus mirum erit hæc Episcopalium virtutum insignia cum Abbatibus communicata fuisse, cum earum ne Principes quidem fœminæ fuerint expertes. Beata Heduvigis Poloniæ Ducissa ita subducendis morti reis, maximè Clericis studebat, ut quoties copia dabatur, nunquam ei humanitatis officio deerat. *Surius die 15. Octob.*

Sanctus Otto Bambergensis Episcopus precibus suis libertati restitui fecit vinctos bene multos, qui in ære alieno erant. *Surius die 2. Jul. c.21.* Mitzlaus Princeps facilè sibi persuaderi passus est, non alia aptiùs ratione expungi posse commissa in Deum sua, quàm si dimitteret & ipse quidquid in se peccatum esset, quidquid fisco suo deberetur. Quæ beneficia etsi & justiora, & faciliora, difficiliùs tamen, aut non gratis exprimuntur. Profero & aliam speciem: Bertholdus Abbas habens in potestate sua furem, qui ad supplicium cum quæreretur, dilapsus fuerat, & in ejus Cœnobium se abdiderat, vestemque Monasticam deposcebat, protinus ea illum induit, ejecitque omnes, qui affluxerant, & ad crucem eum deposcebant. *Sur. die 17. Julii.*

V. Nec est quod quemquam moveat, quòd non semel scelesti homines, quorum vita protrahebatur Ecclesiæ beneficio, Principumque, reliquum illum vitæ cursum novis criminibus cumulabant. Id Episcopi, id Principes non nesciere, nec tamen eò abduci potuere ab insita & adulta tot sæculis humanitate. Matthæus Paris anno 1171. observat majoribus Festis solitas vel levari, vel omninò remitti eorum pœnas. *In Natalitiis diebus, in quibus homicida & rei læsa-Majestatis habent pacem & gaudium.*

Narratur à Vuillelmo Neubrigensi, *L.4. c.1.*, ut perlustrante primùm Richardo Rege suum Angliæ Regnum, pandi fores carcerum omnes jussæ sint, & nocentes absolvi, quorum non pauci ea impunitate id consequuti sunt, ut in altius nequitiæ baratrum se demergerent. *Eo regnum ingrediente pestes illa carcerum per ejus clementiam sunt egressa; confidentiùs forsasse de cætero grassatura.* Sed tam altas egit radices lenitas & clementia in Regum & Sacerdotum penetralibus, ut summæ Deitatis memores & æmulatores, non possint ulla impiorum perversitate ab insita sibi pietate vel tantillùm deflectere. Jubilæo quodam Regio ait Valsinghamus, *In hipodigmat. Neustria*, Eduardum Angliæ Regem insignire voluisse quinquagesimum regni sui annum, ideoque anno 1363. edixisse, ut vincti omnes carceribus ejicerentur; ejecti omnes exulesque patrio solo restituerentur. *Rex volens reddere Jubilæum suum memorabilem, celebrato Parlamento populo suo se exibuit gratiosum, reis Majestatis suæ offensas indulgendo, vinctos à carceribus liberando, & exules revocando.*

VI. In partem quoque Episcopalis hujus potestatis aliquam venere Capitula Cathedralium Ecclesiarum. In historia Sancti Martini de Campis apud Parisios, *Pag.433.*, evulgata sunt prisca quædam monumenta, quibus constat anno 1373. in more positum fuisse, utriusque processionis diebus, cum Capitulum Cathedralis Ecclesiæ ad hoc Cœnobium prodibat, Prior Cœnobii libertati reddere Monachos, si quos pœnitentiæ causa vinxisset: dum ne perpetuo carceri addicti fuissent, aut nec atroci se quopiam ipsi facinore obstrinxissent. Non abhorret à verisimili, ubi Judices publici obsurdescere cœperunt ad preces Clericorum, pro reis interveniendum; tum studuisse specialiùs Monachos, Clericosque, ut fugientis priscæ disciplinæ aliqua saltem ipsi vestigia retinerent.

Nec nulla tamen prisci saporis exempla ad nostrum ævum perennaverunt. Cum Compluti versaretur Ximenius Cardinalis Archiepiscopus Toletanus, audito ingenti strepitu, per conclavis fenestras narrat Gomecius, *l.3.*, eum caput exeruisse, turbamque conspexisse hominum, qui reum capite mox minuendum deducebant. Incunctanter edixisse, ut eum relaxarent, id enim suæ consentire, id suæ deberi dignitati. Nec incunctanter tantùm, sed & lætissimè obtemperatum est. *De crimine per Lictores edoctus, ne ulteriùs procederent, vinctumque solvi jussit, ut quò vellet, abiret. Hoc sacra sua dignitati, pietatis ergo concedendum esse dictitans. Placuit omnibus Ximenii factum, &c.*

Anno 1564. revocatæ sunt à Pio IV. concessiones omnes à prædecessoribus suis factæ Urbibus, Confraternitatibus & Communitatibus Statûs Ecclesiastici, ut quotannis morti eximerent die sacra Parasceves, vel alio quolibet solemniori die, homicidam; ut ea potestas Sedi uni Apostolicæ integra servaretur, nec ut antè ea abuterentur, meditata malitia patrati homicidii, hujus ipsius spe remissionis. *Bullar. Tom.2. & 3.* Anno 1603. Clemens VIII. concessit Confraternitati Animarum, ut quotannis die Festo Sanctorum omnium, aut in Majori Parasceves feria sexta, reo capitali pœna afficiendo veniam facerent, dum ne id genus facinus esset cujusmodi nunquam his gratiæ privilegiis continentur. Quando Julius II. Papa Bononiam solemni pompa invectus est, carceres omnes patuerunt, vinctis omnibus venia facta est quorumlibet criminum. *Rainal. an.1506. n.31.*

Nec concessere forsan Orientales Patriarchæ Episcopique Occidentalibus, seu zelo, seu potestate reos vinculis & pœnis cæteris exolvendi. Testatum facit Pachymeres à Michaele Paleologo Imperatore eorum, quos sibi Patriarcha commendasset, complurimos exilio, carcere, mortis damnatione exsolutos fuisse. *Aperuit quin etiam custodias publicas, & multos illic detentorum vinculis solvit, damnatis quoquegratiam indulsit supplicii decreti, exules revocavit, & quibus erat iratus, condonavit offensas, intercedente Patriarcha.* L.4. c.4.

VII. Etsi plurimum decerptum sit de prisca Pasto-

ſtorum aothoritate ad vinctorum reorumque levandas calamitates; oihil remittere illi tamen debent de charitate Majorum ſuorum, quin exaggeranda illa potiùs, ut aliis ſaltem officiis eam jacturam ſarciant. Teſtatur Hildebertus Turonenſis Epiſcopus, ipſas amici preces ſe occupaſſe, ut paupertati & mœrori ne deeſſet ejus qui in carcere detineretur. *Illum ſæpiùs in benedictionibus viſitavit, deligenter omnia proſequutus, quibus vel carcerales anguſtia, vel inopia relevari potuerunt. Ep.27.*

In Concilio III. Mediolanenſi Epiſcopis præceptum eſt, ut ne delegarent tantùm eos à quibus carceres viſitarentur, ſed eò ipſimet aliquoties anno quolibet ſe conferrent, ut ſolatii aliquid impertirentur, ut de vitæ ſuſtentatione ioquirerent, ut cauſarum defenſioni iovigilarent, ut curarent piis libris eos non deſieri, ſacris Myſteriis intereſſe, Sacramenta frequentare, Indulgentiarum, aliorumque Eccleſiæ beneficiorum participes fieri. *Etiam ipſe aliquando in anno carcerem viſitet.* Concilio Mediolanenſi V. placuit, ut ab Epiſcopo deſignaretur Canonicus, vel Clericus quiſpiam alius, qui quaſi Proviſor carceribus Epiſcopi immineret, vinctorum ibi omnium curam ageret, & neceſſitatibus eorum temporalibus ſpiritalibuſque proſpiceret. *Acta Eccl. Med. pag.*105. 238. In Concilio Toletano anni 1565. *Cap.*13. juſſi ſunt Epiſcopi *quolibet ſaltem menſe* carceres ipſimet ſuos perluſtrare & miſellos homines, quibus poterunt charitatis & ſollicitudinis beneficiis recreare.

CAPUT C. *P.4. l.2.c.88.*

De Epiſcopali tuitione eorum, qui ad Eccleſiam confugiebant, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Varia ſtatuta de aſyli propagatione, extra Eccleſiam & Capellas.

II. Jus aſyli penes Cruces. Quàm ſanctum & inviolatum id jus haberetur. Ejus violati abſolutio Papa reſervata.

III. Nova Pontificum & Conciliorum decreta ad confirmandum jus aſyli; immo & ad illud temperandum adversùs eos, qui hac impunitatis ſpe effrenatiùs graſſabantur.

IV. V. Quanta aſylorum reverentia in Anglia & Hiſpania. An ades Epiſcopales privilegio gaudeant aſylorum?

VI. Similiter in Germania & Polonia. An Parochi domus ea immunitate fruatur.

VII. De Gallia. An Presbyter Euchariſtiam ad agros deferens aſyli inſtar ipſe ſit?

VIII. Qua occaſione extinctum ſit in Gallia jus aſylorum. Qua mens ſit Edicti Franciſci I. Regis.

IX. Temperatur jus aſyli extra Galliac. Cur tam facilè Eccleſia Gallicana jus aſylorum emitti paſſa ſit. In pretio fuerant olim, ut rei pœnitentia publica expiarentur. At is uſus jam interciderat.

X. De Eccleſia Græca.

I. LEges inter eas, quæ promulgatæ feruntur à Saocto Eduardo Angliæ Rege, & à Vuillelmo Notho cônfirmatæ, illa radiat, qua aſyli jus ad veſtibulum Eccleſiæ porrigitur; *Ex quo reus atrium Eccleſia teuuerit;* immo & ad domum Parochi, domuique circumpoſitam aream, dum fundo Eccleſiæ inædificata ſit domus. *Si domum Sacerdotis, vel Curiam ejus intraverit, eandem ſecuritatem & pacem habeat, quam & apud Eccleſiam. Conc. Gen. tom.*9. *p.*1825. 5825. *Can.*5. Alia ejuſdem Regis lege aſylum ad Eccleſias Cœnobiorum exporrigitur. Ampliati videntur iſti etiam limites fuiſſe in Concilio Coyacenſi anno 1050. ſtatuto, ut ne reis injici poſſent manus intra triginta paſſus ab Eccleſia; & quo ſe ii cumque commaculaſſent crimine, nec vita orbari poſſent, nec membris; denique mille nummorum mulctam Epiſcopo ſolverent, quicumque aſylis ſacris injurioſi fuiſſent. *Si quilibet homo pro qualicumque culpa ad Eccleſiam confugerit, non ſit auſus aliquis eum inde violenter abſtrahere, nec perſequi infra dextros Eccleſia, qui ſunt triginta paſſus; ſed ſublato mortis periculo & corporis deturpatione, faciat quod lex Gotthica jubet. Qui aliter fecerit, anathema ſit, & ſolvat Epiſcopo mille ſolidos puriſſimi argenti. Can.*12.

Romanum Concilium anni 1059. ſub Nicolao II. qui ejus Decreta in Gallias miſit, ſcripta ad Epiſcopos Epiſtola, ulteriùs promovit hanc circa Eccleſias immunitatem; nimirum Eccleſiæ majoris aſylo ad ſexaginta paſſus dilatato, Capellarum ad triginta, quo ſpatio comprehendi non poſſent rei, niſi publici latrones. Sed ibidem illud innuitur, totum id ſpatium Cœmeterio dicatum eſſe, qui locus jam ſua ſponte ſacroſanctus eſt, & fidelium reverentia conſecratus. *De confiniis Cœmeteriorum ſicut antiquitus à Sanctis Patribus ſtatutum eſt, ſtatuimus ita, ut major Eccleſia per circuitum ſexaginta paſſus habeat: Capella verò, ſive minores Eccleſiæ triginta. Qui verò confinium eorum infringere tentaverit, & perſonam hominis, aut bona ejus inde abſtraxerit, niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur. Ep.*8. Ita cum majoris Eccleſiæ Cœmeterium latiùs neceſſariò pateret, quàm cæterarum Eccleſiarum, hinc illa diametri duplo major amplitudo. Nicolaus Papa à Gratiano laudatus, quadraginta paſſus aſſignaverat majoribus Eccleſiis, triginta minoribus. Huic ſe formæ Jus Canonicum novom accomodavit. 17. *q.*4. *c.*6.

II. In Concilio Claromontano anno 1095. idem aſyli jus & decus communicatum eſt cum illis Crucibus, quas fidelium pietas per vias tritiſſimas defigit; perſuaſis forſan Præſulibus eo tempore pluſculum honoris Chriſti cruci dependendum eſſe, quo ſub ejus auſpiciis Orientem debellabamus. *Si quis ad aliquam crucem in via perſequentibus inimicis confugerit, liber ac ſi in ipſa Eccleſia permaneat. Can.* 29. Canone mox proximo 30. declaratur, quantum ei tribueretur immunitati. Præcipitur enim, ut qui meditata malitia criminis quidpiam patrabunt, quaſi ſpe certa impunitatis, ob Eccleſiam vel Crucem proximiorem, Judici publico ii reſtituantur: accepta ſecuritate vitæ & membrorum. *Quod ſi quis pro ſecuritate Eccleſia vel pradicta crucis aliquod crimen peregerit, & ad Eccleſiam vel crucem confugerit, accepta ſecuritate vita & membrorum, reddatur juſtitia.* In Concilio Remenſi anno 1131. anathemate configuntur, qui reum quemvis in Eccleſia comprehenderint, vel in Cœmeterio. *In eos, qui ad Eccleſiam vel Cœmeterium confugerint, nullus omninò manum mittere audeat. Quod ſi fecerit, excommunicetur. Can.*14. Anno 1132. Epiſcopi cum plures Eccleſias dedicaſſent in tractu Narbonenſi, totam quà latè pateret aſyli amplitudinem delinearunt defixis crucibus. *Locum ad ſalvitatem circum deſignaverunt Epiſcopi, & ejus continentiam crucibus infixis terminaverunt.*

In Concilio Londinenſi anno 1142. cum jam exoleviſſet penè Templorum reverentia & religio, ſicut & Cœmeteriorum, & Clericorum majorum; ſtatutum fuit, ut qui Eccleſiam, Cœmeteriumque violaſſent, vel in Clericos Monachoſque manus violentas injeciſſent, ii niſi à Pontifice Romano abſolvi non poſſint. *Generaliter conſtitutum eſt, qui Ec-*

Ecclesiam Cœmeteriumque violaverit, vel in Clerico, aut viro Religioso manus injecerit violentas, ne ab alio, quàm ab ipso Papa possit absolvi. Quod ad proximum Canonem attinet, ut agricolarum aratra mediis in agris pari eo honore essent, atque si in Cœmeteriis fuissent; inexorabili id quidem tum necessitate extorquebatur, cum bellis privatis & plusquam civilibus circumstreperent regiones agrique omnes; ut extimescenda meritò esset vastatio & populatio exitialis, ferro & fame undique sæviente. Sed revocanda jam oratio est ad Decretum de immunitate Ecclesiarum, Cœmeteriorum & Clericorum, cujus violatæ facinus Apostolicæ Sedi solvendum reservatum est. His enim tribus consecratio quædam communis inest, omnibus meritò veneranda. Nec tamen valuit ad posteros illa reservatio violatæ immunitatis & consecrationis, nisi Clericorum.

III. Ab Innocentio III. *Extra. De immun. Eccle. c.6.9.* 10. ad Consulta Regis Scotiæ responsum est, non posse homines ingenuos, qui ad Ecclesiam confugissent, inde vi abstrahi, nisi certa fides Ecclesiæ fieret, nec in vitam, nec membra sævitum iri. *Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra & vitam.* Exceptio tamen fit latronum & deprædatorum publicorum, qui extrahi possunt Ecclesiis, minimè desponsa impunitate. *Nisi publicus latro fuerit vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet adgressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest impunitate non præstita, secundùm canonicas sanctiones.* Servus domino restituendus est, condonata ab eo culpa. Fatetur denique Pontifex responsa hæc sua Canonicis & civilibus institutis accommodata esse: *Juxta sacrorum statuta Canonum, & traditiones Legum Civilium.* Perspicuum est non potuisse relaxari ob reverentiam asyli sacri pœnas civilium Legum, nisi ex consensu Principum, civilibus aliis Legibus promulgato. A' Gregorio IX. declaratum est Ecclesias eas, in quibus Mysteria celebrantur, hoc gaudere privilegio, tametsi earum suspendatur adhuc dedicatio. Sed & illud ab eodem pronuntiatum est, qui in Ecclesiis, vel in Sepulcretis cædes exercerent, spe præsentis asyli & impunitatis, eo privilegio frui non posse, quo tam infandum in modum abuterentur.

In Anglia anno 1261. Concilium Lambethanum diris devovit eos, qui prohiberent, ne quid cibi inferretur iis, qui ad Ecclesias & Cœmeteria confugerant; qui inde egredientes interciperent; aut qui vias insiderent, ad injiciendas illis manus, quando Ecclesiæ beneficio potiti, in longinquas se regiones subducebant. Anathemate confixit Concilium Bituricense anni 1279. eos, qui audaciam sacrilegio cumulantes, mactabant, vel mutilabant, vel vi ab Ecclesia abstrahebant reos: *contra juris utriusque statuta, & Ecclesiarum libertatem. Can.12.* Quin horum filiis amputata spes est quorumcumque Ecclesiæ beneficiorum. Anno 1280. Synodus Coloniensis molestissimè ferens spe asyli & immunitatis patrari facinora, quibus aliàs abstentum esset, jussit hos custodiri facinorosos, ut maturiùs deliberaretur, an *ad gratiam, vel ad pœnam, prout facti qualitas exegerit procedatur. Can.13.* Synodus Nemausensis anno 1284. Xenodochia & Religiosas domos asylis annumeravit, ad tutelam, tum hominum, tum rerum illic depositarum; nec excepit nisi publicos prædones, & eos, qui spe asyli ad crimen patrandum illecti sunt. Provinciæ Ausciensis Concilium anno 1326. novo robore munivit decretum Concilii Bituricensis anni 1276. quod & novis vallavit pœnis. *Num.93.* Quod & rursus confirmatum est in Concilio Vaurensi (Lavaur.) anno 1368.

IV. Cum in Anglia Cleri Comitia anno 1316. varia querelarum capita compilassent, Regique obtulissent, in quibus erat & illud, quod ad immunitatem Ecclesiastici asyli pertineret: Eduardi II. Regis nomine & authoritate responsum est, ubi rei asyli privilegio potiti, itineri se darent, ut in remotiores Provincias aufugerent, tum eos sub Regis tuitione delitescere, nec à quoquam posse vel comprehendi, vel lædi: *Qui terram abjuraverint, dum sunt in strata publica sunt in pace Regis, Conc. Tom.11. 2465.*, in Cœmeteriis moras trahere non posse eos, à quibus observabantur; nec prohibere, quin adferretur eis, quo vescerentur, vel ipse se ad requisita naturę subducerent. Denique ab eodem Rege concessum est Presbyteris, ut reorum Confessiones arbitratu suo quoties adlubesceret, exciperent: sed ne qua monita in eorum aures insusurrarent, quibus juris Judicumque perturbaretur vis & authoritas. *Placet domino Regi, ut latrones & appellatores, quandoque voluerint, possint Sacerdotibus sua peccata confiteri. Sed caveant Confessores, ne erroneè hujusmodi appellatores informent.*

Ambigi ergo jam non potest, quin jús asyli in Anglia sacrosanctum haberetur. Narrat quidem Rogerius Episcopum Bellovacensem ex Rotomagensi carcere, ubi retinebantur, tantisper eductum, ut Eleonoram Reginam ita cupientem alloqueretur, januis vestibuli Ecclesiæ obseratæ adglutinasse se, & exclamasse, *Peto pacem Dei & Ecclesia*, inde vi extractum fuisse, & in ergastulum priùs retrusum anno 1198. Verùm non obscurum est, Judices suspicatos fuisse, ea Reginam arte voluisse, vincto Præsuli copiam facere, vel ansam prębere evadendi. Ut ut sit, foret Canonum injuria, ejus non absimilis, cujus meminit Matthæus Paris anno 1233. cum Henricus III. Rex non potuit non ille quidem annuere Episcopis, ut libertati restitueretur vinctus, qui cum carceribus elapsus ad Ecclesiam confugisset, inde vi abreptus, suoque carceri redditus fuerat. Cum invitus autem Rex id concessisset, mox retractavit beneficium, jussis ministris ut Ecclesiam circumvallerent, vinctumque inedia mori cogarent.

V. In Hispania assentiebantur Leges Visigothæ, ut homicidæ in Ecclesiam confugientes, cognatis ejus, quem occidissent, permitterentur: *Ut excepto mortis periculo, quidquid de eo facere voluerint, licentiam habeant. M.6. Tit.16.* Si qui ære alieno gravati ad Ecclesiam confugissent, iis præsentibus Presbyteris & Diaconis dies deligendus erat, quo nomina sua expungerent omnia: tum discedere jubebantur, nec creditoribus fas erat eos aut comprehendere, aut divexare. *L.9. Tit.3.*, Anno 1459. Henricus Castellæ Rex ad Pium II. Papam conquestus est de dissidiis perpetuis inter Episcopos & Magistratus Regni sui, super censuris Ecclesiasticis ad asylorum immunitatem tuendam undique perstrepentibus. Delegatus est à Papa Archiepiscopus Hispalensis, qui de his cognosceret. *Rainal. an.1459. n.25.* Ex recentioribus Canonum Interpretibus fusissimè de hoc argumento scripsit Covarruvias. *Tom.2. de immu. Eccle.* Episcopi Palatium ea immunitate gaudere debere confitetur; verùm ad id necesse esse existimat, ut constructum sit intra quadraginta passus juxta Ecclesiam. Pendet anceps, an Presbyter Eucharistiam circumferens, eandem circumferat & immunitatem; quòd Canones Legesque sileant ea prorsus de re.

VI. Quoad Germaniam, cum Nicolaum V. Papam anno 1447. Saxones consuluissent de variis Disciplinæ dubiis: quoad asyla responsum ab eo est, Latrones publicos immunitatis hujus spe dejiciendos esse: ea verò gaudere domum Parochi & area circumjacentem, si sita illa esset intra quadraginta passus majoris Ecclesiæ, vel triginta mino-

noris. *Raina. n.*28. Statuta Regni Poloniæ ad annum 1543. designant, qui non possent asyli privilegio uti. Iidem nimirum, qui eodem beneficio per Canones & leges expuncti fuerant. *Statut. Polo.* 453. 498.

VII. In Galliis summa semper viguerat religio asylorum. Ad Sugerium Abbatem Regni tum habenas tractantem scripsit Episcopus Aurelianensis, *Epist.*16., Civitatem eam interdicto è se perculsam fuisse, quòd ejus Judices pertinaciùs abnuissent reum suum Ecclesiæ reddere, quem aris ab ipsis abstraxerant. Hildebertus Turonensis Episcopus laudes contulit, & faces subdidit Episcopo, qui strenuitatem exeruerat singularem, ut Ecclesiæ rei redintegrarentur, qui ejus è gremio abrepti fuissent. Verba illi & exempla refricuit Augustini, *Epist.*49., qui causa non absimili Comitem Bonifacium sacris interdixerat; affirmavit denique, quantumvis rei astrinxissent se juramento, non meditaturos se fugam è carceribus: nihilo tamen minus si elapsi ad Ecclesiam confugissent, tutela eos Ecclesiæ communiri debere. Anno 1281. Martinus IV. Pontifex Archiepiscopos & Episcopos Galliæ commonuit per Epistolas, tuitione & asylo Ecclesiæ abjiciendos esse hæreticos, apostatasque, quanquam ad aras confugissent. *Raina. n.*18. Cum Legatum ageret in Galliis Cardinalis Tuttavillensis anno 1453. *Idem* 22. decrevit, ut ne asyli venia potiri sinerentur vel publici Latrones, viarumque infestatores, vel qui cædes in Ecclesia perpetrarent, detestabili Ecclesiasticæ immunitatis fiducia; at verò aliorum criminum quorumcumque pœnas corporales & vitam condonatum iri.

Pragmaticæ Sanctionis glossa apertissimè suffragatur immunitati Presbyteri Eucharistiam per urbes circumgestantis, & ad ægrotos deferentis. Si enim Templum Dei eo illustratur privilegio, quid Deus ipse Templi? *Confugiens ad Corpus Christi dum portatur in via, gaudet immunitate, & per Ecclesiam est defendendus, & hoc teneas, licèt multi teneant contrarium; quia nihil est majus hoc sacrificio, & quia propter honorem Dei defertur Ecclesia, ergo multò fortius Deo; quia propter quod unumquodque tale, & illud magis. Tit. Quomodo divinum Offic. sit celeb.* Nec trahi illud potest ad Eucharistiam, cum defertur ad vinctos in carceribus: quanquam eodem nunquam die morte plecti debeant. *Si verò homicidis vel latronibus in captivitate pœnitentibus portatur Corpus Christi, talibus non subvenitur, ut à carcere liberentur, licèt illa die justitia sit differenda.*

VIII. Ne longior sim, paucis monebo in confesso esse, non minus religiosam in Galliis, quàm in aliis Christiani orbis Regnis fuisse observantiam juris asylorum usque ad Franciscum I. Regem, qui anno 1539. statuit, ut cum sententia Judicis comprehendi juberentur rei, ab Ecclesiis & aris abstrahi possent, eis post redintegrandi, ubi Judex decrevisset. *Fevret. de l' Abus. l.*8. *c.*3. Illud Edicti Regii Caput Bochellus, *pag.*637., intexuit suis Ecclesiæ Gallicanæ Decretis, post congestam Canonum struem, quorum suprà nobis aliquos excidisse fatemur, ad asyli sacri defensionem. Post Edictum Regium Francisci I. in controversiam trahi poterat, Ecclesiastici, an laici Judicis esset reos ab Ecclesia divellere, & quanti id intersit, nemo tam excors est, qui non videat. Verùm eam potestatem Civiles Judices sibi arrogaverunt in Gallia & Hispania.

Illud ergo Francisci I. Edictum non adversa fronte colliditur, aut reluctatur, sive Legibus, sive Canonibus pro asylo sacro militantibus. Per Canones ipsos & Leges, per Decretalium libros & Decreta ipsa nuperorum Pontificum, de quibus suprà, asylo intercludebantur plura facinora, superiùs perstricta. Hoc Edicto Regio nec obligatione, nec potestate illa exolvuntur Judices Regii remittendi ad asylum eos omnes, quos ex Canonum Legumque norma remitti jus fasque est. Si jam nulli remittantur & redintegrentur asylo rei, non potest ejus rei causa, vel invidia affingi Edicto huic Regio. 1. Ut summum enim eo defertur Judicibus Regii judicium de causis illis, quibus rei possunt, vel non possunt juxta Canones & Leges asyli gratia juvari. Quæ cognitio priùs ad Ecclesiasticos Judices spectabat. 2. Eo rursus custodias illis reorum committitur, cum priùs in tutela essent & cura Judicis Ecclesiastici, donec dijudicaretur, an admissum scelus in eorum classe esset, quæ Ecclesiæ immunitati subtrahit sua atrocitas. Hæc Edicti Regii Capita nil vetat ita observari, ut nihil, aut perparum derogetur Canonibus suprà coacervatis pro asyli sacri immunitate.

IX. Fateri tamen cogimur usque adeo ampliatam quandoque fuisse hanc asylorum libertatem, ut non parum hinc aliquando vel dedecoris emergeret, vel detrimenti. Anno 1504. Julius II. Papa suis in Angliam Rescriptis declaravit, reos læsæ Majestatis, homicidas, deprædatores, vi abstrahi ab Ecclesiis debere. *Rainal. n.*35. In Concilio Coloniensi 1536. concessum est, *Can.*20., ut ab Altaribus ipsis abriperentur latrones publici: voluntarii homicidæ: qui improba spe ipsius immunitatis Ecclesias & Sepulcreta facinoribus suis contaminarent; denique quicumque in pacem & incolumitatem publicam machinati quid essent, dum ne eos corriperet Civilis Judex, nisi re seriò perpensa cum Officiali Episcopi. Propius abesse videtur hoc Decretum ab Edicto Francisci I. Interest tamen nonnihil. Nec enim eo annuitur reum à sæculari Judice comprehendi, nisi postquam de ea re illi & Officiali Episcopi convenit. Quin & minæ Magistratibus intentantur, interdicendarum omninò Ecclesiarum, nisi ex aliqua saltem parte prisca asylis reverentia impendatur. Concilio Mediolanensi V. *part.*3. *c.*9. uni apertissimè Episcopo creditur custodia reorum ad Ecclesias confugientium; immo & ipsum examen ac judicium, an crimen ejusmodi sit, cui pateant asyla. Capitalia ea sunt duo immunitatis Ecclesiasticæ munimenta. Potest aliàs ea incolumis otcumque consistere, sed non diu, ubi nimirum penes civiles erit Magistratus, & reorum custodia, & judicium, quę crimina asylo sacro aboleantur. Ea sanè ratione Edicto Francisci I. oblique eversa & labefactata sunt asyla omnia Galliarum.

Nec tamen vel Itali ipsi Canonum interpretes dissimulare potuerunt necessitatem præscribendarum asylis metarum, criminibusque, in quæ cadat immunitas. Præter fures enim publicos, agrorum depopulatores, eos quoque procul amandari jussere, qui spe hujus vel immunitatis, vel impunitatis vitam auferunt, vel membra truncant in Ecclesiis & Cœmeteriis; Sicarios, qui velut hostes Christiani nominis proscripti fuere; homicidas voluntarios, hæreticos, reos læsæ Majestatis. Hæ nimirum exceptiones variis locis Juris Canonici & Decretalium permixtæ sunt, omnesque compilatæ fuere & confirmatæ in Bulla Gregorii XIV. *Cum alias nonnulli*, de Immunitate Ecclesiarum. *Fagn. in l.*3. *Dec. part.*1. *pag.*376. Non omnibus his assentiebantur exceptionibus Canones suprà citati. Sed earum necessitas tot & tam diutinis experimentis tandem emicuit. Antiquissimorum Imperatorum legibus ab asylis abigebantur homicidæ, adulteri, raptores virginum. Contra has leges præscripserant Canones. Leges tandem se sibi pristinoque suo vigori reddidere in Gallia; nec Ecclesia Gallicana magnopere sibi laborandum censuit ad defensionem asylorum sacrorum, quorum

jam fructus non ille erat, qui olim optatissimus, pœnitentiæ publicæ liber usus: sed ille potius tristissimus, scelerum impunitas.

Adverte enim asyla legibus divinis constituta veteris Testamenti, & Civilibus Paganorum Constitutionibus, ad unam spectasse scelerum impunitatem, mortisque reorum amolitionem. Non eum autem sibi Ecclesia scopum proponebat in asylis suis tuendis. Mortalis enim hominis, aliquando tandem interituri mortem differre, humanitatis est illud quidem inculpatæ, nec illaudatæ. At oculi mortalium fide Christi semel illuminati, & charitatis Christianæ instinctu, non in his hærent; ulterius, altiusque spirant aliquid; ad beatissimæ vitæ immortalitatem cœlestem aspirant. Ea, qua se Ecclesia induebat cura prorogandæ reorum vitæ ad aras confugientium, ad otium spectabat seriæ canonicæque pœnitentiæ consequendum, cui se ipso suo in Ecclesiam ingressu mancipabant. Ea seposita spe, jam alternare poterit non injuria animus, inter malum & dedecus criminis inulti, & decus indultæ indignis veniæ. Ubi ergo in nihilum recidit, qui fructus fuerat uberrimus asylorum, jam nec est, quod magnopere nobis doleat, si & ipsa nobis asyla deperiere: sive imminuto paolatim criminum numero, quibus patebat: sive facta Civili Magistratui copia, & reos comprehendendi in ipso asylo, & dijudicandi, an ei restituendi sint. Cum iniret Summum Pontificatum Adrianus V. Cardinales interpellavit, ne posthac Palatii sui fores pandi sinerent proscriptis, reisque: cum jure novo asyli jus illis adscriptum sit. Annuerunt illi tum quidem ejus precibus, penes quem erat summa jubendi vis & facultas. Sed exinde reddidere Cardinales Palatia sua ei privilegio & juri, quod illis cum Palatiis Episcopalibus commune est. *Rainal. Anno 1522. n. 17.*

X. Quantæ apud Græcos, & Constantinopoli potissimum essent asyla sacra venerationi, luculentè declarat Annæ Comnenæ Alexias. Quippe eò Reginæ ipsæ, regiæque fœminæ abdebant seipsas, si quid ebullisset jurgiorum in Palatio ipso; & Imperatores ipsi lubentes lætissimam hanc sibi imposuerant necessitatem ignoscendi, idoneo & locupletissimo authore, eadem Comnena. *L. 2. Templi pars quædam in asyli usum parata à pristis Imperatoribus, qui quærere causas parcendi peccantibus consueverant.* In historia utriusque Andronici, Senioris & Junioris, quàm fructuosa fuerint & necessaria Imperatoribus ipsis, hoc est immunitatis suæ authoribus asyla, exemplis à Nicephoro Gregora, L. 9., declaratum est. Vitæ enim discrimen adiisset Andronicus Senior, Imperio jam exturbatus, nisi longè pulcherrimam amplexatus esset imaginem Deiparæ Virginis, quæ non multò antè tempore veluti portio templi aliqua in Palatium allata fuerat. Andronicus autem Junior ei ipsi Sacratissimæ Virginis imagini acceptam retulit victoriam, quam de avo suo Andronico Seniore reportaverat: nec ejus immunitatem à se imminutam voluit, cujus beneficio amplificatam assertamque dignitatem suam fuisse venditabat. In his luctuosissimis temporum difficultatibus summa & necessitas erat, & opportunitas asylorum; cum in iis Regiæ familiæ dissidiis non nocentior, sed calamitosior quisque ad cœlestem opem & ad Ecclesiæ tuitionem confugeret.

De Jurisdictione Episcopali, charitati potissimum & animarum saluti serviente.

CAPUT CI. *P. 1. l. 2. c. 41.*

Charitas & authoritas Episcopalis ad dirimendas etiam fidelium, maximè tamen Clericorum lites, tribus quinque prioribus sæculis.

I. Actuosa debet esse Episcoporum residentia, cum & absentia debeat esse fructuosa.

II. Apostolus ipse id oneris imposuit Episcopis, ut fidelium lites nascentes dirimant.

III. Commonstratur ex Augustino hoc tribunal non spirasse, nisi pietatem, pacem, charitatem.

IV. Ingemiscebant Episcopi permolesta huic sarcinæ suæ, adeo non ea oblectabantur.

V. Ea jurisdictio Augustino servitus erat gravissima, quam solo charitatis alo levarent.

VI. Molestissimè ferebat avocari se à contemplatione veritatis, quò carnalibus hominum cupiditatibus sedandis serviret.

VII. Ea Episcoporum jurisdictio tam latè patens, & tam piè culta à fidelibus, tamdiu viguit, quandiu & illa, qua vigebat charitas, pax, sanctitas.

VIII. Pulcherrimo Augustini testimonio demonstratur, ut Episcopi inter ipsa sua tribunalia, & in causis disceptandis, invalescerent castissimas Evangelica perfectionis leges, & consilia ipsa.

IX. Ejusdem rei argumenta alia.

X. Beatus Martianus Presbyteros suos delegabat, quo eam exerceret jurisdictionem.

XI. Easdem regulas exercenda jurisdictionis sectabantur & Græci Patres, maximè Synesius.

XIII. Quàm non debeant Episcopi dolere de jactura vastissima hujus jurisdictionis in res temporales.

XIII. Exempla aliæ Episcoporum, quibus ea jurisdictionis sacra explicatio materiam præbebat cœlestium & æternorum charitatis insilenda carnalium hominum mentibus.

I. STerilis & infructuosa esse non potest boni Pastoris, seu Episcopi residentia. Pastoris, Parentis, Sponsi, Prædicatoris, Apostolorum successoris præsentia non potest non vim, vigoremque suum expromere cura, labore, vigilantia, strenuitate infatigata. Ne absentia quidem ejus beneficio vacare debet, necdum præsentia. Hinc est quod excussa Episcoporum residentia ad eorum functiones defluximus, & ad eas hactenus, quæ minus videbantur cohærescere posse cum residentia. Ostensum est enim ab Ecclesiis sæpenumero suis Episcopos recessisse, ut oppressos tuerentur, Principum iras sedarent, reis veniam & indulgentiam impetrarent. Qui una ea ratione minus residebant, ii residebant vel maximè, in oculis semper & in præcordiis ipsis suis præsentissimam semper Ecclesiam suam circumgestantes. Corpore illi peregrinabantur, mente, cura, sollicitudine verissimè residebant; contra quàm alii corporali præsentia resident; at ubi vincti, rei, orphani, viduæ, oppressi, miserabiles denique omnes, nullum accipiunt ex eorum præsentia fructum, multò magis peregrinari hi quidem existimari debent. Non ea

est

est Episcoporum, quæ quondam fuit jurisdictio & potestas. Viderint alii, viderint ipsi, an ex eo profectum illud, quòd nec eadem jam charitas, & ad æternam tantum spirans sollicitudo.

II. De iis ergo hactenus, Nunc ad alias aorum adgredimur functiones, à residantibus cartè obeundas, in jurgiis vidalicet fidelium pacandis, componendisque litibus. Id oneris videbatur Paulus 1. *Cor.* 6. Episcopis imposuissa, cum tanquam probrum Chorinthiis obiiciebat, quod cum lirium aliquid haberant, mallent apud infideles litigare Judices, quàm apud sanctos. Cum eos non latarat, sanctis darum iri facultatem, ut non de mundo tantùm, sed & ut de Angelis Judices sedaant. Non est sapians inter vos, ajebat Apostolus, qui fratrum causas disceptaret. Huic documento, immo & huic Apostoli mandato accomodabat se Augustinus, teste Possidio, cum bene multas singulis diebus horas collocabat, in consopiendis dissidiis, litibusqua eorum, siva fidelium, siva infidalium, qui ad aum recurrebant. *Secundùm Apostoli quoque sententiàm, decentis: Audet quisquam vestram adversùs alteram negotium habens, judicari ab iniquis, & non apud Sanctos, &c. Interpellatus ergo B. Augustinus à Christianis, vel à cujuscumque secta hominibus, causas audiebat, diligenter ac piè. Cap.* 19.

III. Non ventosæ ambitionis instinctu, non propriæ potestatis exaggerandæ cupiditate, vel Paulus incitabat Episcopus, vel Episcopi ipsi hortatu Pauli accendebantur, ut Judicum Civilium, aut Magistratuum functiones, sarcinasque ad se traducerent. Ut Augustinus, ita & piissimus quisque tum Episcopus pietatis stimulo agebatur ad causas audiendas; *causas audiebat diligenter ac piè.* In penetralia cordium subibant hi Ecclesiastici Judices, ut dispicerent, quæ quisque fidelium vitę spiritalis & Christianæ sanctimoniæ incrementa fecisset; *Intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantum quisque vel in fide, bonisque operibus proficeret, vel ab eis deficeret.* Mollissimos ille captabat aditus, & oportuna monumenta, quibus illibarentur facilius in eorum pectora pietatis Christianæ placita, & illæ charitatis flammæ, quibus à terrenis ad cælestium amorem raperentur. *Atque compertis rerum opportunitatibus, divinæ legis veritate partes docebat, eamque illis inculcabat, & eos quò adipiscerentur vitam æternam, docebat & admonebat.* Longissimè hinc temporales exulabat cupiditates, nec tantus aliò suspirabar labor, quàm ut & peccatores resipiscerent, & impellarentur justi ad nova in dies singulos justiriæ augmenta: *Nihil aliud quærens ab iis, nisi tantum obedientiam & devotionem Christianam, quæ & Deo debetur & hominibus, peccantes coram omnibus arguens, ut cæteri timorem haberent.* Non denique tam arat illud Tribunal Judicis, quàm schola virtutum, piatatis sanctuarium, chathedra veritatis, ubi nec addocebant, nec addiscebant, nisi contemptum fugamque sæculi, bonorum & honorum sæcnlarium contemptionem, amoram pacis & concordiæ, cœlestis & æternę falicitatis spem & ardorem. Curia, Tribunal, audientia, Consistorium id genus, minimè invidiosum erat; nec suspicionibus aut æmulatione Judicum sæcularium exagitari poterat. *Et faciebat hoc tanquam speculator à Domino constitutum domui Israel, prædicans verbum atque istans opportunè, importunè arguens, hortans, increpans, in omni longanimitate & doctrina præcipuèque operam dans instruere eos, qui essent idonei & alios docere.*

IV. Certò permolestum erat sanctissimis Episcopis, his litium ambagibus implicari, nec ai se necessitati sanè accomodassent, nisi charitatis lex ipso Pauli ore promulgata ita sanxisset. Sed quantumvis repugnaret animus, maximam dierum partem consumebant in iis anfractibus causarom explicaodis; non sibi enim, sed fratribus satisfacere avabant: unda & contamplandæ veritatis gaudia, charitatis postponebant occupationibus spinosissimis. *Causas aliquando usque ad horam refectionis, aliquando autem tota die jejunans, semper tamen noscebat & dirimebat, &c. Sed hanc suam à melioribus rebus occupationem, tanquam angarium deputabat, suavem semper habens de iis, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collocutionem fraternæ ac domesticæ familiaritatis. Ibidem.*

V. Hæc porrò omnia arduum non arit ipsiusmet confirmare Augustini verbis, ubi ait Apostolum hanc Episcopis sarcinam injecisse, quanquam illam ipse quidem subiarit nunquam, ut qui Evangelicę veritatis facem toto orbe circumferendam haberet. Quin & Christum ipsum Apostoli ora & verbis id præcepisse. Non aliud enim Episcopatum esse, quàm nobilissimæ sarvitutis genus, quo Episcopi omnibus Ecclesiæ ordinibus addicuntur, ut omnium famulentur necessitatibus. Ideo nec posse se humeris suis id onus excutere, otsi diu gravissimum sit expertus. Præstabiliorem enimvero sibi videri conditionem Monachorum, & sibi optatiorem. Malle enim sa, si facultas daretur, certas quotidie horas operi manuum dicare, & tum reliquas habere liberas, ut oratione & electione sacrorum Codicum oblectaretur; quàm astringi ac mancipari dirimendis, vel componendis innumerabilibus causis. *Dominum Jesum testem invoco in animam meam; quoniam quantum attinet ad meum commodum, multò mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis Monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de divinis Literis agendum liberas, quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum de negotiis sæcularibus judicando dirimendis vel interveniendo præcidendis; quibus nos molestiis idem affixit Apostolus, non utique suo, sed ejus, qui in eo loquebatur arbitrio, & quas tamen ipsum perpessum fuisse non legimus, &c. Quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus, pro spe vitæ æternæ, ut fructum feramus cum tolerantia. Servi enim sumus ejus Ecclesiæ, & maximè infirmioribus membris. De opere Mona. c.* 29.

VI. Eo oculo spectabant, ao animo tractabant tunc Episcopi, seu voluntariam, seu contentiosam jurisdictionem suam. Imperium hoc arat sacerdotale, aut Imperii nomine & specie obumbrata servitus tritissima; quam facilem lætamque non faceret nisi præceptio & charitas Christi, necessitasque inexorabilis obsequendi fidelibus omnibus, & dejiciendi se ad eos & cum eis ad ipsas temporalium rerum sęces, non mediocri spe ipsosmet inde oxtricandi, & abducendi secum ad æternorum charitatem. Ita planè sapiebat Augustinus, cujus & hæc sunt alio loco. *Nostras orationes sæpè sauciat & debilitat caligo & tumultus sæcularium actionum, quas etsi nostras non habemus, eorum tamen, qui nos angariant mille passus, & jubemur ire cum eis alia duo, tanta nobis ingeruntur, ut vix respirare possimus. Credentes tamen quod ille in conspectu cujus intrat gemitus compeditorum, perseverantes nos in eo ministerio, in quo dignatus est collocare, cum promissa mercede, ab omni angustia liberabit. Ep.* 81.

Honore quidem & cultu impensissimo interim fidelium vulgus Episcopos prosequebatur. At non ii erant Episcopi; non ita comparati imbutique erant, ut his delinimentis affici aut titillari possent. Terrena illis omnia fastidio erant: non honores, non res, non deliciæ cordi & amori esse poterant, nisi cœlitus & ex ipso æternæ veritatis ac sapientiæ fonte infunderantur. *Et homines quidem causas suas sæculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarii fuerimus, sic nos sanctos & servos*

Dei

Dei appellant, ut negotia terræ suæ peragant, &c. Pro quibus rebus quotidie summisso capite salutamur, &c. Ep.147.

VII. Tandiu effusissima hæc jurisdictio constitit, quandiu illam Episcopi ea, qua nata, alta, & propagata fuerat, administraruot charitate, innocentia, humanarum rerum omnium comtemptione & despicientia; ea pietate, quæ nec spiraret ipsa, nec fidelibus inspiraret, nisi æternorum amorem; ea infirmarum occupationum fuga; iis intestinis & sinceris gemitibus; eo secessûs, eo contemplaodæ in otio summæ veritatis amorem; eo omnium rerum tædio, quibus avocatur animus à cælesti conversatione; eo fastidio honorum dignitatumque terrestrium; eo denique animo, eo pectore, quo olim Augustinus, quo Ambrosius, quo cæteri olim Episcopi, horum vestigiis hærentes, aut eam antè ingressi viam, in quam postea hi secuti sunt; Imperatoribus, Judicibus, Fidelibus, Infidelibus ipsis admirationi erat, & amori, tantum sapientiæ culmen & religionis; summamque ei authoritatem & jurisdictionem plausu & judicio suo confirmabant. Ab ea tum illi existimatione & reverentia descivere, cum in has easdem functiones irrepsit sæculi factus, dominandi amor, quo sacræ dignitates æquabantur quodammodo sæcularibus, & illis non rarò collidebantur.

VIII. Unum non amplius hîc adjiciam Augustini testimonium, in quo dilucida sint hæc eadem omnia documenta, & illud maximè, ut inter perpacandas lites instillarentur animis fidelium Evangelicæ leges, atque adeo Evangelicæ perfectionis consilia; utque eorum alii his cælestibus se monitis faciles & sequaces præstarent: alii terreno luto altiùs immersi, obdurescerent; illinc gaudium, hinc fastidium Episcopis, otrimque corona pararetur. *Non audemus dicere; Quis me constituit judicem aut divisorem inter vos? Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos Dominus cognitores, in foro prohibens jurgare Christianos. Nec illis quidem, qui non aliena rapiunt, sed sua cupidè repetunt, dicimus, Cavete ab omni cupiditate; Constituentes eis ante oculos hominem, cui dictum est, Stulte, hac nocte auferetur à te anima tua, quæ præparasti cujus erunt? quin & quando dicimus, non recedunt, nec declinant à nobis; sed instant, urgent, precantur, tumultuantur, extorquent, ut ipsis potiùs ad ista, quæ diligunt, quàm scrutandis Dei mandatis, quæ diligimus, occupemur. O quanto tædio turbarum turbulentarum, & quanto desiderio divinorum eloquiorum dictum est; Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei! Ignoscant obedientes fideles, qui pro suis sæcularibus causis rarò nos quærunt, & judiciis nostris facillimè acquiescant, nec nos contenunt litigando, sed obtemperando potiùs consolantur. Certè propter eos, qui & inter se pertinaciter agunt, & quando bonos premunt, nostra judicia contemnunt, faciuntque nobis perire tempora rebus eroganda divinis, certè propter istos nobis liceat exclamare; Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. In Psalm.118. 4.*

IX. Nec tacuit Augustinus quàm paterna sollicitudine & suavitate sopiendis invigilaret Clericorum & Monachorum suorum dissensiunculis; non Judicem agens, sed amicum & paciarium: *Sed si pueri isti servi Dei sunt, litem hanc inter illos citò finimus. Audio illos ut pater, & fortè meliùs, quàm pater ipsorum.* In rerum temporalium causis honoratiores plebis & sapientiæ fama clariores consulebat. *Videbo quid sit juris sicut Deus voluerit, cum paucis fratribus, fidelibus, honoratis, de numero vestro, id est, de plebe ista. De diversis. Serm.49.*

Nec præteriri, nec aptiùs alibi à me poni potest, quod Ruffinus commemorat de B. Paphnutio, illo in Annalibus sacris celebratissimo Eremi incola. Divinitus enim factum est, ut in cognitionem veniret Laici fidelis, qui unum idemque cum ipso attigisset altissimæ sanctitatis fastigium: nec alio tamen magis facinore commendari, quàm quòd omnium lites & noxas ea ingenii & charitatis dexteritate componeret, ut nemioem damnaret, omnes absolveret, lætosque à se dimitteret. *Litem si vidi, nunquam præterii, donec reconciliarem dissidentes ad pacem. In judicio si fui caput, neminem condemnavit, sed dissidentes revocare in concordiam statui.* Jam ergo mirum non accidet, si aureæ Ecclesiarum ætatis Episcopos ea censeamus sapientiæ singularis suavitate dotatos suisse, qua laicum hunc Deus ditaverat.

X. Nec fidelium plebem fraudabat B. Martinus his charitatis officiis; sed Presbyteros suos in id muneris delegabat, quo posset ipse totus orationi se dedere, dum sacris operatus esset. *Cum quidam in alio secretario Presbyteri sederent, vel salutationibus vacantes, vel audiendis negotiis occupati: Martinum verò usque in eam horam, qua solemnia populo agi consuetudo deposceret, sua solitudo cohibebat. Dial. 2.* Hæc Severus Sulpitius. Quo liquet tum Officialium functiones, & causarum omnium judicia ipsimet Episcopo, & Clericorum Consistorio adunato incubuisse.

XI. In Episcopalibus recensendis Sancti Basilii functionibus Gregorio Nazianzeno commemorata illa quoque est, quam hic versamus. *Controversiarum diremptiones nequaquam suspecta. Orat.20.* Nec injuria Chrysostomo visum est, in eo munere sustinendo, & difficultatis & periculi plurimum esse, ut quod & spinis undique horreat, & difficiles habeat explicatus. *Jam pars illa, quam Episcopum tractasse in judiciis convenit, infinita certè odia, infinitas offensiones parit, &c. De Sacerd. L.3. c.18.* Synesio certè illa litium aliarum ex aliis prosepentium seges, visa est à se quidem sociari oon posse, cum ea mentis quiete & tranquillitate, cumque jugi ea ad orandum incitatione, quam concupiscere, quam profiteri debent Episcopi. Ita enim ille plebem sibi commissam admonebat: Sacerdotibus quidem Legis Mosaicæ delegata fuisse judicia causarum civilium: at postea divulsa & sejuncta fuisse ea munia; nec à nobis jam commiscenda esse, quæ Christus ipse secrevisset *Quid ea conjungere vis, quæ sunt à Deo separata? Patrono opus habes, vade ad eum, qui Reipublicæ legibus præest. Deo quapiam in re indiges, vade ad urbis Antistitem.* Nec enim vel Episcopatus sejungi à contemplatione potest, vel contemplatio conjungi terrenarum litium tumultuationi. *Contemplatio Sacerdotis finis est, si non falsò id sibi nomen usurpet. Contemplatio verò & actio nequaquam in unum conveniunt. Ep.57.*

Nec eos tamen à se insimulatum iri profitetur Episcopos, qui & actioni vacarent, nec cessarent à contemplatione; resque terrenas ita tractarent, ut ex earum contagio non sordescerent; sed sibi non eam esse mentis celsitudinem, amplitudinemque mirandam. *Nec Episcopos damno, qui negotiis distinentur. Sed cum noverim, vix me horum alterutrum assequi posse, qui utrumque præstare possint, hos admirari soleo. Non est id mearum virium, ut duobus dominis serviam. Sin aliqui reperiantur, quibus ne mentis quidem ad inferiora descensus detrimentum afferat, meritò illi possunt Sacerdotes fieri, & præesse civitatibus. Solaris radius, quamvis cœnum contingat, purus ac inquinatus manet; ego si idem fecero, fontibus ac mari opus habebo.* Probè intelligere se, multis displicere suum secessûs amorem, & curarum sæculariom fastidium; sed facilem & expeditam esse rationem, omnibus gratum sibi gratissimom faciendi, ut alius eligeretur Episcopus, causis terminandis paratus: novum quidem id esse, alium ea de causa deligi Episcopum, nec ullo

facilè

facilè exemplo hactenus usurpatum; sed novis nova quoque morbis temperari medicamenta: nec in omnes res aliqua semper præluxisse exempla; sua esse etiam optimis quibusque rebus initia; & hæc initia nullis prioribus superstructa exemplis, posteris admirationi & exemplo fuisse: *Quoniam autem ob hæc minimè placemus vobis, quasi alii sint, qui in utrisque versari possint, consulere vobis licet, quod & civitati, & Ecclesiis, & mihi, magis expediat, &c. Seligendus vobis aliquis est, qui sit omnium utilissimus nostroque in loco eligendus, qui agrè admodum servari solè possumus. Quid exclamastis? Num quia factum illud nondum est, fieri idcirco nec nunc convenit? Multa quæ necessaria erant, invenit tempus & emrudavit. Non ad exemplum fieri omnia solent, &c. Ep.*105. Idem præfatus, contestatusque fuerat antè Synesius, quàm suę in Episcopatum electioni assentiretur; imparem se esse gestandæ negotiorum sarcinæ, in Episcopum autem congeri solere negotiorum omnium molem. *Civilis curæ & sollicitudinis & natura & studio penitus sum expers. At Episcopum divinum esse hominem oportet. Necesse est ipsum tam multa unum negotia sustinere, quàm multa ceteri simul omnes. Unus enim quæ omnium sunt, efficere debet, aut criminationibus omnibus obnoxius sit oportet.*

XII. Est in hoc Synesii exemplo, quo non parum delectentur, juventurque Episcopi, qui iis vel temporibus vel regionibus Ecclesias regunt, ubi ad summas angustias coarctata Ecclesiastica jurisdictio est; tantò plus enim illi laxamenti & otii nanciscuntur, quod cœlestium meditationi, & spiritalibus functionibus suis dicent. Populis quidem ipsis illacrymandum forsan est, quod non possint terminari lites eorum omnes à Pastore & Parente dulcissimo. At ex otio & secessu illo Episcopis affluere debet copia quædam optatissima supernarum deliciarum; cum ad eam à terrenis feriationem tamdiu & tam vehementer suspirarit Augustinus, cum eam Synesius Episcopatui ipsi anteferret. Utcumque autem abalienato esset Synesius à negotiis animo, obtemperavit tamen Exarco suo Theophilo Alexandrino, his illum vinculis occupationum molestissimarum quandoque innectenti. *Ego & volo, & necessitas mibi divina est; ac legem putem, quidquid thronus ille vaticinabitur. Epist.*99. Causa verò Synesio tum delegata ejusmodi erat. Episcopus suis sedibus à Barbaris pulsus, Mysteria celebraverat in monte & in domo alterius Episcopi Diœceseos, eoque jure locum jam illum sibi vendicabat. Pronunciatum est à Synesio, celebratis semel aliquo loco mysteriis, non eum statim Episcopi celebrantis ditioni accedere, cum pauca loca sint, ubi bacchante persecutionum furore non aliquando celebrata ea sint.

XIII. Non abs re autem fatebatur Synesius Episcopos esse, quorum in animis ea veritatis sempiternæ lux resplendesceret, quæ nulla obscurari posset terrenarum litium caligine; ea pax contemplationis vigeret, quam nullæ negotiorum, vel sollicitudinum temporalium procellæ turbarent. Præter superiora exempla Augustini, Martini, Basilii, quos & Actio & Contemplatio pereque illustravit; Abraamem rursum profero, qui ab otio eremi ad Episcopatus molestias abreptus, ita scitè pièque negotiosas Episcoporum, sedatasque Monachorum virtutes colligavit, ut ad omne ferè temporis punctum videretur, vel de cœlis in terras devolare, vel à terris revolare in cœlum, atque ita & cœlestibus & æternis legibus veritatis & charitatis terrena & temporalia omnia moderari. Vide ut de his Theodoretus agat: *In litigantium autem controversiis diem totum ponens, aliis ut inter se conciliarentur persuadebat, alios cogebat, qui ad justa facienda blandis suasionibus non parebant. Nec injustorum quisquam audacia sua de jure victor recessit. Injuria enim oppresso justi partem semper addens, inexpugnabilem eum reddebat, & eo, qui injuriam facere volebat, superiorem.* Vides ut sanctissimus Episcopus per contemplationem in cœlo conversatus, inde in terras delaberetur rursus, ea luce, authoritate, pace, legisque æternæ conscientia ac fiducia munitus, qua facillimè carnalium hominum contumacia frangeretur.

CAPUT CII. *P.1. l.2. c.42.*

De eadem rursus Episcopali Jurisdictione legibus charitatis serviente, per eadem quinque priora sæcula.

I. Episcopis, aut contulit, aut confirmavit Constantinus jurisdictionem latissimè patentem, eo maximè stimulo incitatus, quod Episcopali audientia ipsa animorum penetralia ultro panderentur.

II. Firmarunt posteriores Imperatores Edictum illud Constantini.

III. Causarum civilium judicia in laicos quandoque Judices tanquam in Vicarios Episcopi transtulere.

IV. Qua ratione Apostolus ea judicia Episcopis commendarit.

V. Stupenda ratio Gregorii Thaumaturgi in terminandis dissidiis.

VI. Nec alia erat Ambrosii jus dicentis ratio.

VII. Permirum exemplum Ambrosii, causam dirimentis alterius Episcopi cum proximis suis.

VIII. Secundùm Episcopum pronunciavit, eum temporalem omnem ei abjudicans, addicens autem immortalem gloriam & voluptatem concordiæ, & charitati.

IX. Eam insisti viam volebat Apostolus in disceptandis litibus.

X. Ecclesia dum ad eum modum causa cadit, vincit; temporalium dispendio brevi æterna lucratur compendia.

XI. Jurisdictionem Episcopi suam si eo semper animo explicuissent, ea nunquam excussi essent.

XII. Nec secus volebat Ambrosius Clericos suos agere.

XIII. Propria in domo idem secutus ipsemet antè fuerat.

XIV. Perfectionis sectatores negat Augustinus litigare, aut nonnisi coram Ecclesiastico judice litigare.

XV. Varia ad lites Conciliorum Decreta. Clericis necessario eligendi erant Judices Ecclesiastici, fidelibus fideles.

XVI. Ea erat judiciorum Ecclesiasticorum sanctimonia, cui meritò tantum tribuerent Imperatores culmen potestatis.

XVII. Prope aberat Sidonius Apollinaris ab Augustini & Ambrosii usu ac ratione judiciorum.

XVIII. Episcopi & Clerici perfectionis amantiores, litibus omnibus renunciabant.

XIX. Quæ pœna ab Ecclesiasticis Judicibus decerneretur.

I. Confirmata est Constantini Imperatoria sanctione ea, quam Christus vicario Pauli Apostoli oraculo contulerat Episcopis, potestas causarum dirimendarum. Porro ea Constantini ipsius videtur fuisse persuasio; ipsemet enim quasi Paulo consentiens, illam eo consilio Episcopis adserit potestatem, quod judicia ab illis eliminentur exigantur-

turque ad arcanas conscientiæ leges, & incorruptæ sursum Veritatis regulas; cum ex adverso Civilis Judex humanas tantum percunctetur leges, quibus & animi sui non semel privatos præponit affectus. *Illud est enim veritatis authoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis inlibata potulerit.* Sempiterna & incorrupta veritas, æterna lex, divina quædam anthoritas in præcordiis & in labiis Episcopi sanctissimi sedem sibi fixit, longè aliter, sanctiusque, & magnificentius, quàm in Judice sæculari. Inde est quod fideles penitissima quæque sui animi sensa, affectuumque recessus pandunt Episcopo multo facilius, fidentiusque, quàm civilibus Judicibus, ex quo pronum est conjicere, quam faciles exitus jurgia omnia consequantur. *Multa enim quæ in judicio captiosa præscriptionis vincula non patiuntur investigat & promit sacrosanctæ religionis authoritas.* Ita litium anfractus, calliditates, & fraudulentię ab Episcopali audientia exulabant. *Hac perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, ut miseri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati, ab impiis petitionibus, vel à cupiditate praepropera, maturo fine discedant.*

II. Nec me fallit quibus impetatur machinis ista Constantini Lex, quæ neutro in Codice radiat. Nobis abundè erit, Leges Arcadii & Honorii in Codicem relatas ejusdem propè tenoris esse, & peræquè ferè Episcopalis jurisdictionis amplitudini suffragari, atque Constantini legem, quam Sozomenus historiæ suæ, *L.2.c.9.*, intextam voluit paulò compendiosius in hæc verba. *Illud est maximum reverentia Imperatoris ergu Religionem argumentum, quod Clericos ubique immunitate donari voluit; quodque illis, qui erant in judicium vocati, dedit potestatem, si modo animum induxerent Magistratus civiles rejicere, ad Episcoporum judicium provocandi; atque eorum sententiam ratam esse, & aliorum Judicum sententiis plus habere authoritatis, tanquam ab ipso Imperatore prolatam statuit. Quin etiam jussit, ut Magistratus res judicatas re ipsa exequerentur, militesque eorum voluntati inservirent.*

III. Porro ut minimè necessarium, sed liberum prorsus erat fidelibus laicis ad tribunal Episcoporum causas suas referre: ita & Episcopis ipsis integrum erat, ut ne se his laicorum causis temporalibus implicari sinerent, si vel maximè animo providerent suo, malè se de altera saltem parte merituros, quam se cumque in partem dedissent. Illud certè consilii omnibus Ecclesiasticis Judicibus suggerebat Ambrosius: *Offic. l.2.c.24. Si offensam vereris, non recipias judicium. Licet tibi silere, in negotio dumtaxat pecuniario, quanquam sit constantia adesse æquitati. In causa autem Dei, ubi communionis periculum est, etiam dissimulare, peccatum est non leve.* Eadem prorsus de causa vetat Ambrosius Clericos pro debitoribus intervenire: quòd inire ab his gratiam non possint, qui in offensionem incurrant creditorum. Atqui Clericorum est prodesse omnibus, obesse nulli. *Sacerdotis est nulli nocere, prodesse velle omnibus. L.3. c.9.*

Meminit Socrates Sylvani, *L.7. c.36.*, piissimi Episcopi, qui præclarissimè demonstravit, eas judiciorum civilium functiones à Clericis detrectari posse, cum eas Clericis suis interdixit, molestè nimirum ferens, quòd aliquid inde lucelli corrasissent: transtulitque in laicum spectatissimæ sibi pietatis. *Cum Clericos ex litigantium controversiis quæstum facere videret, deinceps neminem ex Clero judicem esse permisit; sed acceptis supplicantium libellis, unum ex fidelibus laicis, quem æquo & bono favere pro certo cognosceret; ei causarum cognitioni præfecit.*

Admonuit nos suprà Augustinus nunquam Paulum ipsum disceptandis, dirimendisque vacasse causis, & ne Episcopos quidem ipsos nominatim ei oneri subjecisse, sed subjiciendos declarasse eos, qui eximia & singulari essent sapientia; denique satius fore id muneris delegare despicabilibus quibusque fidelibus, quàm fori molestias, anfractus, fraudesque experiri. *Nos excusare non possumus, etiamsi contemptibiles sumus, quia & hos collocari voluit Apostolus, si sapientes defuissent, potiusquam ut negotia Christianorum deferrentur in forum. De opere Monach. c.29.*

IV. Aliquo ergo sensu certum est Episcopis ab Apostolo injectam esse eam judiciorum sarcinam permolestam, nec non & Clericis aliis: nec Paulum in eo nisi Christi se legis interpretem egisse. Et alio rursum sensu constat; id oneris minimè impositum esse nominatim Episcopis, vel Clericis. Id enim omninò prohibet Apostolus, ne ad alios referant lites suas, quam ad eos qui sapientia in Ecclesia clari sunt. Ita nominatim Episcopi, Clericique ei officio non addicuntur. Sed cum Episcopis & Clericis omnibus faveant impensius, confidantque laici vulgo, quàm laicis aliis; sentiantque sacerdotium ejus sapientiæ & æquitatis affinius esse, quàm in Judicibus omnes desiderant: eo jam laicorum præjudicio & voto indefinita Apostoli propositio ad Episcopos Clericosque coarctatur. Sed sua tamen semper cum laicis, tum Sacerdotibus illibata constat libertas, ut possit utrisque convenire, uti Sylvano & Synesio manifestatum est, quo ea sollicitudo laicis demandetur, qui sapientia sint & integritate exploratissima. Cardo autem doctrinæ & institutionis Apostoli in eo versari videtur potissimum, ut componantur lites, incolumi pace, & innocentia, procul ablegatis fraudibus, cupiditatibusque, ut ab amantissimo parte jurgia siqua domini nascatur, domi sopiuntur. Cum autem ratio plurimum Clericales videatur redolere virtutes, hinc animo fidelium præsumptum illud erat, id muneris obeundum esse, vel à Clericis, vel à laicis, qui Clericorum moribus essent imbuti. Ita concordabunt, quæ aliàs expugnare videntur, sive Patrum testimonia, sive Ecclesiarum alio & alio tempore decreta.

V. Memoratu dignissimum est, quòd narrat Gregorius Nyssenus de Gregorio Thaumaturgo, sanctitate quàm miraculis clariore, etsi ab illis cognomen nactus sit. Ut erat cœlestis luminis & charitatis copia ditissimus, cum incidisset in fratres de stagno quodam litigantes, Episcopali voluit ille potius ingenio, quàm legitimo judicio causam finire, partesque adducere, ut non de re terrena & caduca, sed de pace cœlesti & ęterna certarent; terrenis quippe possessionibus & sollicitudines augescere, & ęternam non raró possessionem intervertí: at harum contemptu, & pacis ac charitatis fructu, hic pacem interim post ęternam etiam comparari certissimè hęreditatem. Hanc tenebant olim Episcopi Clericique terminandarum litium temporalium rationem, germano videlicet imbuti Paulinę doctrinæ sensu; & terrenas res ita partiri studentes, ut cœlestium quędam ea esset imago bonorum. *Suis ipsius legibus utebatur ad arbitrium quod susceperat disceptandam, reconciliationem suadens, & ut amicè inter se concordarent, & pacis lucrum pluris, quàm id quod ex proventibus caperent, æstimarent. Nam pacem quidem in perpetuum & viventibus & mortuis permanere; reditaum verò temporalium esse usumfructum, æternam verò ob injuriam condemnationem. Nyssenus in vita Greg. Thaumat.* Tam ęquo miroque judicio cum non acquiescerent fratres, Gregorii precibus exaruit stagnum, & eadem opera exaruit fons litium: ut addiscerent homines, veri, boni, incuriosi & ignari, terrena hęc prędia

uti

utilius plerumque amitti, quam animo avaritia, cupiditate, animositate, sollicitudine alia & alia subinde lancinato possideri.

VI. Vili utplurimum & cœnosa cupiditate stimulantur homines ad lites persequendas. Hinc Episcopis tædia non pauca, sursum gaudia, indulgentibus aliquid, & servientibus infirmitati hominum, quibus vel sic mederi se posse confidebant. Ita enim Augustinus de beato Ambrosio in libris Confessionum. *Secludentibus me ab ejus aure atque ore catervis negotiosorum hominum, quorum infirmitatibus serviebat. L.6.c.3.*

VII. Sed cum ad Ambrosium reflexerit se oratio, non mihi temperabo, quin hic inseram, quod ab ipsomet paulò prolixius narratur de composita ab eo lite, inter Marcellum hinc Episcopum, inde germanum & germanam ejus sororem. De prædio contendebatur, quode cognitorus erat Præfectus. Verùm partes tandem ipsæ & causidici statuerunt, ut solus Judex sederet Ambrosius, ne Episcopi causa judicio subesset sæculari. *Tantus erat ardor Christianis viris, ne Præfectus de Episcopi judicaret negotio.* Non potuit onus detrectare Ambrosius, quod & Imperatoriæ Leges, & Pauli decreta illi ingerebant. *Cognovi autem secundùm sacra formam receptionis, in qua me induit & beatissimi Apostoli authoritas, &c. Recepi cognitionem, admonitus Apostolica præceptionis, arguit dicens: Nonne de iis, qui intus sunt vos judicatis, secularia igitur judicia, &c. Epist.24.* Sed divina quadam sapientia Ambrosius ita in se recepit de ea causa se cogniturum, ut à se componeretur magis, quàm judicaretur: judicio enim se uni saltem minùs satisfacturum parti, forsan neutri; at temperata quadam concordia omnibus & satisfieri, & pacem invehi posse certissimam, lætissimamque. *Recepi cognitionem, ita tamen, ut compositionis essem arbiter. Malui jurgium compositione sedere, quàm pronuntiatione acerbare. Alia enim habebant excitari jurgia, tum quod est gravissimum, si jurgia sublata forent, erant tamen odia mansura.* Ut resecarentur quę ex juridica creberrimè sententia nascuntur querelę, suspiciones, alienationes animi, simultates: ita mirifico illos temperamento omnes tranquillavit, ita devinxit Ambrosius, ut omnes vicisse visi sint, victo nemine. *Illud sequendum putavi, ut neminem vinci vellem, & omnes vincere. Nec fefellit sententia, vicistis enim omnes.*

VIII. Si exordia hęc sapere aliquid videntur Apostolicorum Pręsulum temporumque, multo finis ipse admirabilior est. Fundum fratri adjudicavit Ambrosius, usumfructum sorori, Episcopo gloriam Pręsulis, qui cupiditates omnes perdomitas & subactas habeat, laudem locupletatorum proximorum, gaudium familię paci restitutę, thesauros inexhaustos pacis, charitatis, patientię. Episcopi optima sors hic erat, cui fucata & umbratica bona, aut bonorum ludibria abjudicabantur, ingenti prorsus verorum & cęlestium bonorum fœnore. *Nemo pleniùs, nemo gloriosiùs quàm tu vicisti. Nam & fratri concessisti proprietatem, & sorori usumfructum; Nihil autem adimitur Ecclesia, quod pietati acquiritur.* Dolere non poterat Episcopo jactura prædii, cum ex Apostolo eę jacturę compendio sint & ornamento; nempe reportata hinc perillustri victoria de imis fœdisque cupiditatibus, & uberrima cęlestium divitiarum accumulatione. *Sed putas te gravatum jactura juris, damno pecunia? Meliora utique Sacerdotibus damna, quàm lucra saculi sunt. Beatius est enim dare, quàm accipere. Sed fortè dicas, Fraudem non debui pati? Quid ergo? inferre velles? Sed etsi tu non inferres, ille se passum diceret. Itaque vide quid dicat Apostolus; Quare non magis fraudem patimini? Ut prope videatur, qui non patitur, fecisse.* Ante Ambrosium ergo in eandem sententiam pręiverat Apostolus. Cum enim edixisset, ut damnum facere mallent terrenę possessionis, quàm pacis & concordię, pręmonstraverat Ambrosio ita pronuntiandum. In lucro esse ad eum modum terrena amitti, & cęlestibus commutari. *Tolerare debet, qui fortior est.*

Voluerat Marcellus Episcopus partem aliquam ejus terrę proventuum sorori cedere, dum & ipsa decederet distributionibus, quas ut vidua ab Ecclesia accipiebat; totum deinque prędium post obitum suum fratri legare. Sed non tam angustis cancellis passus est Ambrosius arctari Episcopalem terrenę rei abdicationem; voluit omninò, ut Marcellus totam illam lubenter jacturam faceret, quam frater sororque iniquo fecissent animo. Summę enim ęquitatis esse, ut virtus quò major & robustior est, eò majora sui det experimenta, & vim vigoremque suum insuperabilem validioribus probet documentis. *Tolerare debet, qui fortior est.*

IX. Omnium invidiosissimę sunt lites, quæ inter fideles, inter fratres, inter Clericos, & inter Episcopos maximè pullulascunt. At si Episcoporum omnium si Clericorum, si Judicum, si partium is esset animus, qui Ambrosii, qui Marcelli ea animi sententia, id propositum: nihil litibus illis fores ad charitatem illustrandam accommodatiùs; nihil Episcopatûs fortitudini magis concineret, quàm ea litium finiendarum ratio. Denique nec Paulus ipse abhorreret ab his litibus, easque exerceri posse fateretur, etiam Apostolico pectore. *Apostolico igitur charactere cognitio decursa est, Dolebamus antè, quòd litem haberes; profuit jurgium, ut formam indueres Apostolicę vita & praceptionis. Illud sacerdotio non congruebat; hac transactio & Apostolicam decet normam.*

X. Denique si proventus illius prædii dicaverat Marcellus Ecclesię, contrà occurebat illi Ambrosinus, non alium chariorem Ecclesię thesaurum esse, quàm charitatem omni cupiditatum contagio puram & defęcatam. *Nihil adimitur Ecclesia, quod pietati acquiritur, charitas enim non damnum, sed lucrum, Christi est. Denique charitas fructus Spiritûs Sancti est.* Plus satis ab illo locupletatam esse Ecclesiam pręedicationibus & virtutum exemplis. *Habet & illa fructus tuos, & quidem uberiores; habet fructus doctrina tua, habet tua vita stipendium, habet fœcunditatem, quam tuis institutis rigasti. His dives reditibus non quarit temporalia, quia aterna possidet.* Non his caducis & aliquando perituris possessionibus constare patrimonium Christi; sed incorruptibili & ęterno innocentię thesauro, concordiæ, charitatis, pacis & ęquanimitatis. *Hac meliùs Christum possessio decet, ut virtutes Sacerdotis possideat tui, hos fructus capiat, qui sunt integritatis, continentia, & quod est amplius, charitatis & tranquillitatis.*

XI. Malè sensissem de Lectoribus, si hujus narrationis prolixitate nauseam illis creari posse suspicatus essem; vereor ut meæ subirascantur brevitati, qui non funditus perdiderunt gustum cælestis morum doctrinæ, & disciplinæ olim purioris Ecclesiarum. Sed hinc rursus inculcari illud necesse est; si ea semper fuisset Episcoporum persuasio, si ea regiminis ratio Judicum omnium Ecclesiasticorum, volventibus sæculis sacra jurisdictio incrementa potiùs subinde fecisset, quàm ulla subisset damna. Gratularentur sibi, Reique publicæ Summi Principes & Magistratus, si ejusmodi à Clericis iniretur via pacandarum litium, lenis, suavis, fraterna. Ita dirimebant, si quas disceptabant lites Apostoli, ita volebant à Judice Ecclesiastico dirimi; ita resplendere sacri Episcoporum Tribunalis sanctimoniam, & à sæculari discrepantiam; ita ab Imperatoribus approbatum, confirmatumque est, Constantino duce; ita ab Augustino, Ambrosio, aliis-

aliisque eorum simillimis Episcopis factitatum, quorum jurisdictionis & authoritatis eadem fuerunt incrementa, quæ sanctitatis, magnanimitatis, religionis & purissimæ charitatis.

XII. Nec ea tantùm perillustri exemplo ea virtutum Episcopalium lumina Ambrosius explicuit. Officiis suis eadem aspersit, quo aureolo planè opusculo officia persequitur, tum Cleri, tum Laicorum omnium fidelium. Quanquam Clericorum ordini non paulò convenientius sit; & quasi insitum, cedere potiùs, quàm repugnare, abstinere litibus, pacem redimere aliquo rerum dispendio; animos malle hominum in suo ære habere, quàm ingentibus potiri latifundiis; facillimè denique sibi persuadere, lucro & compendio esse ea damna, quibus dispendia longè graviora, ut pote spiritalia redimuntur: *Decet esse benignum non alieni cupidum; immò de suo jure cedentem potiùs aliquid, si fuerit lacessitus, quàm alieno jure pulsantem, fugitantem litium, abhorrentem à jurgiis, redimentem concordiam & tranquillitatis gratiam. Siquidem de suo jure virum bonum aliquid relaxare non solùm liberalitatis, sed plerumque etiam commoditatis est. Primùm dispendio litis carere, non mediocre lucrum est. Deinde accedit ad fructum, quo augetur amicitia, ex qua oriuntur plurima commoditates, quæ postea fructuosa sint. Offic. l.2.c.21.*

XIII. Exculpserat Ambrosius ex sacris Codicibus definitionem & imaginem justitiæ, ab ea sanè plurimùm dissidentem, quam plerique animo sibi suo confingunt. Justitia enim illi ea videbatur, quæ suis se ipsa fraudat bonis, ut ea in alios spargat; quæ sibi suffuratur, quod profundat in alios. *Ea enim sibi parcior foris tota est; & quidquid habet, quadam inclementia sui, dum rapitur amore communi transfundit in proximos.* Mirabili se illi accommodavit justitiæ, cum Satyro fratre præmortuo, nullis relictis testamenti tabulis, commendasse contento, ut quod justum esset, pauperibus erogaret; censuit ipse justum æquumque esse, ut totum pauperibus distribueretur. *Postulando quod justum est, non exiguum, sed totum relinquit. Hoc est enim summa justitia, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus.* Eo seipsum judicio Ambrosius, quo Marcellum distrinxit; & familiæ suæ hæreditates eo dispensavit modo, quem ipse præscripserat, ubi animadverterat, annuisse Christum partes dividendæ inter fratres hæreditatis, ut addoceret, nihil opus esse partiri, sed sola charitate totum dissidium terminari. *Non immeritò refutatur hic frater, qui dispensatorem cælestium gestiebat corruptibilibus occupare; cum inter fratres patrimonium non judex medius, sed pietas debeat sequestra dividere; quanquam immortalitatis patrimonium, non pecuniæ, sit hominibus expetendum. Lib. 7. in Evangel. Luc.* Ea opum partitione inopes fiunt homines, qui toto frustrantur, ut portioni adhærescant; & caducis inhiant, amissis incorruptibilis justitiæ & charitatis divitiis. *Nec communia amisimus, cum propria vindicamus; nam nec proprium quidquam est, ubi perpetuum nihil est: nec certa copia, ubi incertus eventus.* Ideo ergo nec dividendæ hæreditati præesse voluit Christus, omnium nimirum conditor ipse in commune & largitor bonorum; ejusque imitator Satyrus, Ambrosio idoneo teste, à possessionum inter fratres partitione abhorruerat.

XIV. Redeo ad Augustinum, & hanc cum ipso observo dissonantiam Tribunalis sacri & civilis, à Paulo, & à Sanctis secundùm ipsum Patribus observatam: unde & tantum discriminis interposuere fidelibus, qui ad istud, vel ad illud potiùs confugerent. Cum enim Judex Ecclesiasticus arbiter magis & sequester quidam esset pacis, pronuntiaretque consentaneè cœli magis, quàm fori legibus; charitati magis, quàm justitiæ rigori, suaderetque terrenis his bonis antehaberi cælestes opes benevolentiæ, amicitiæ, virtutum Christianarum; nullius admodum culpæ affines habebantur, qui lites suas ab Ecclesiastico Judice terminari cupiebant. Hinc Augustinus Evangelicæ perfectionis sectatorem declarat litigare illum quidem nunquam, ne rerum quidem suarum repetendarum causâ: *Eleemosynarum largissimus, injuriarum patientissimus, qui non solùm non auferat aliena, sed nec sua reposcat ablata. Ad Bonifac. L.3. c.5.* Sed non dissimulat à fideli minùs perfecto sua repeti coram Ecclesiastico Judice. *Facitis eleemosynas non tam largas, quàm ille: non aufert aliena, sed quamvis Ecclesiastico judicio, non forensi, repetis sua. In Psal.80.* Et alio rursum loco: *Non tollit alienum, sed repetit suum, sed repetit cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur, Jam quidem omninò delictum est in vobis, quod judicium habetis in vobis. Verùm ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi; tamen delicta esse dicit. Contendit enim Christianus pro terrenis rebus ampliùs, quàm decet eum cui promissum est regnum cælorum.* Et alibi iterum: *Hoc ipsum habere inter se judicia & lites de sæcularibus rebus delictum esse dicit Apostolus, quod tamen ferendum esse admonet, si vel Ecclesiastico judicio lites hujusmodi finiantur. L.50. hom. ult.*

XV. Quo ita concluso ac definito, jam laborabit nemo, nemo hæsitabit in Concilio IV. Carthaginensi, quo jubetur. *Can. 19. 26. 59. 87. Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.* Utque suadeat Episcopus Clericis Laicisque suis conciliari potiùs quàm contendere: *Studendum est Episcopis, ut dissidentes fratres sive Clericos, sive Laicos ad pacem magis, quàm ad judicium cohortentur.* Utque *Discordantes Clericos Episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat.* Quo denique communione arceantur fideles Catholici, qui causas suas retulerint ad Judices alterius sectæ: *Catholicus, qui causam suam, sive justam, sive injustam, ad judicium alterius fidei Judicis provocat, excommunicetur.* Erat ergo & discriminis non parum inter sæculares ipsos Judices, fideles, an infideles essent; & anathemati subjiciebantur, qui infidelium sponte adibant Tribunalia; patienter tolerabantur, qui ad fidelium; in laude & pretio habebantur, qui ad Episcopalem audientiam accedebant. At verò Clerici ne poterant illi quidem indignantis Ecclesiæ iras & pœnas canonicas declinare, si jus sibi dici vellent à seculari potiùs Judice, quàm ab Episcopo. Sic Concilium Carthaginense III. diffiniit. *Can. 9. Placuit, ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, seu Clericorum, cum in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio; in civili verò perdat quod evicit, si locum suum obtinere voluerit.* Ea porro ratio à Concilio profertur, in qua plurimum momenti sit, & qua vehementer confirmetur superiùs allata Augustini, cæterorumque Patrum doctrina de ingenio & moribus legibusque Ecclesiasticorum Judicum, eorumque præcellentia supra civiles Magistratus. Ille enim demum vilem esse sibi Clerum prodit, qui judicia ejus cæteris omnibus non præfert; ille Apostolo ipsi contumeliosus est, suadenti, ut vel Laici fideles experiantur potiùs judicium Ecclesiæ, ubi sapientiæ copia semper uberior. *Cui enim ad eligendos Judices undique patet authoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de judicio sæculari poscit auxilium; cum privatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.* Canonicas easdem

pœnas

pœnas vibravit Concilium Calchedonense, *Can.9.*, in Clericos eos, qui inter se dissidentes, non acquiescerent Episcopi judicio, mallentque experiri publicorum Judicum Tribunalia.

XVI. Proficiscebantur leges istæ omnes Ecclesiasticæ, non ab hominibus propriæ potestatis amatoribus, aut dilatandæ jurisdictionis sacræ profana cupiditate inflammatis; sed ab amore castissimo pacis, concordiæ, temporalium despicientiæ, æternorum charitatis propagandæ. Eo igne deflagrabant tum Judices Ecclesiastici omnes, eas flammas spargebant eorum judicia. Ea enimvero persuasione Constantinus aliique Imperatores tantum tribuerant Episcopali jurisdictioni, teste locupletissimo Augustino. *In Psal.25. Principes sæculi tantum detulerunt Ecclesiæ, ut quidquid in ea judicatum fuerit dissolvi non possit.* Ea sanè prærogativa decorari par erat Audientiam Episcopalem, quandiu tam constanter imitabatur Legem Dei sempiternam, quæ veritas incommutabilis, quæ charitas est quandiu forum ejus Leges Evangelicas personabat. Postquam verò ab eo recessit illa fonte illimi primęvę puritatis suæ, immersitque se humanæ jurisprudentiæ spinetis; sui quoque splendori mirum quantum detrimentum fecit.

XVII. Luminis his non parum accedet à Sidonio Apollinari Episcopo Arverno, ubi eodem Apostolicę charitatis igne succensus litem diremit inter viduam & Presbyterum, quos & ad alium remisit postea Episcopum, qui causam illam penitus terminaret. Plus interposuit precum Sidonius, quàm authoritatis; partesque impulit, ut pacis, quàm rei terrenæ cupidiores essent. *Tentavimus inter utrumque componere, aliqua censentes, suadentes quæpiam, plurima supplicantes. L.6. Ep.2.* Eadem lenitate alterum quoque Episcopum uti suasit: *Pacificate certantes, & Pontificalis authoritate censura, suspectis sibi partibus indicite gratiam, dicite veritatem*: Faciles & proni plerumque erant fideles, ad hanc Evangelicam jurisprudentiam complectendam cum Episcopis & ad mortalia omnia cœlesti paci posthabenda; quo fit, ut litem finisse, vicisse sit. *Sanctus Europia victoriam computat, si vel post damna non litiget.* Nec minùs præclarè de alio, qui vicisse se interpretabatur, dum etiam cadente se vinceret justitia; utpote justitiæ, quàm lucri amantior, *Pro victoria computaturus, si se intellexerit jure superari. Epist.3. Ibidem.* Patres animo ita comparatæ, non possunt non mihi quidem summæ admirationi esse. At ut ut sint Patres, Episcoporum sanè est instinctu quodam Apostolico ea semper aucupari delinimenta, quibus horum sanetur cupiditas, illorum calamitas levetur. *Vestrarum partium pariter & morum est, aliqua tandem compositione istorum dolori, illorum periculo subvenire, & quodam salubris sententiæ temperamento, hanc partem minùs afflictam, illum minùs ream & utramque plus facere securam.* Ita Sidonius ad Lupum sanctitate celeberrimum Episcopum Tricassinum *Epist.4. Ibidem.*

XVIII. Episcopi sanè, Clericique alii, qui se perfectioni Evangelicæ devoverant, ii se profitebantur apertissimè nunquam litigaturos. Testatur Theodoretus, *Epist.81.*, annos jam viginti Episcopales se insulas gestasse, & nec se, nec Clericorum quemquam suorum interim litigasse. *Annos viginti quinque ita vixi, ut nec in jus vocatus sim à quoquam, neque ipse quemquam accusaverim. Nullus religiosissimorum Clericorum, qui sub me fuerunt, Tribunalia frequentavit unquam.* De sæcularibus, ut reor, agit Judicibus; nec enim tandiu Clericorum nulli aliquid litis & controversiæ coram Episcopo fuisset.

XX. Restat ut paucis stringamus pœnas, quas Ecclesiasticum forum decernebat. Quantumvis paterna esset Episcoporum jurisdictio, pœnarum tamen nonnihil decernebat. Quis Augustino faciat invidiam de nimia inclementia, & tamen in ea fuit ille sententia, Episcopali judicio virgis cædendos esse quandoque reos, cum ea quoque ratione pater in filios sæviat, Præceptor in discipulos. *Sed virgarum verberibus, qui modus coercitionis, & à Magistris liberalium Artium, & ab ipsis parentibus, & sæpè etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi. Augustin. Epist.159.*

In Concilio V. Romano sub Simmacho Papa statuta est exilii pœna in eos, qui in Episcopos conspirassent. *Hi, qui adversu eis moliuntur, sicut à sanctis Patribus dudum statutum est, & hodie Sinodali & Apostolica authoritate firmatur, penitus abjiciantur, & exilio, suis omnibus sublatis, perpetuo trudantur.* Conjuratis hîc non sola indicitur exilii pœna, sed & bonorum privatio. *Suis sublatis omnibus.* Quin & hoc Decretum antiquius fuisse significatur, cui nunc novus accedat vigor. *Sicut à Sanctis Patribus dudum statutum est. 3. q.5. c.3.*

Commemoratur à Photio, *Bibl. Phot. Cod.11.*, Alexandrinus Episcopus Demetrius Origenem eo perculisse judicio, ut & docere & Alexandriæ commorari prohiberetur: idque Synodali decreto. *Synodus decrevit Origenem Alexandria pellendum, nec in ea versari, aut doceri permittendum.* Idem testatur apud Gennadium libello de Viris Illustribus Theophilus Alexandrinus Episcopus: *A Presbytero ejectum, de Ecclesia pulsum, & de Civitate fugatum.* Concilium ad Quercum post exauthoratum sacra dignitate Chrysostomum, Imperatorem interpellavit, ut eum exilio mulctaret, & ea pœna, qua crimen Majestatis, quo aspersus fuerat, expiaretur. *Continent libelli & læsæ Majestatis crimen. Jubeat hunc pietas vestra expelli, vel invitum daturum tanti criminis pœnas. Nobis enim ista non licet inquirere.* Hæc Palladius, qui nec illud silet, crimen hoc Majestatis non aliud fuisse, quàm quod, ut ferebant, Imperatricem probroso Jezabelis nomine notasset. Vereor ne rem amore Chrysostomi exacerbarit Palladius, ubi hujus Concilii Episcopis illud impingit, in ipsam Chrysostomi vitam eos conjuratos fuisse. *Ferro cadi sanctum videre cupientes, ita detulere.* Quin ex verbis suprà relatis liquet, nullam atrociorem exilio pœnam eos decerni voluisse. Quamquam autem à Conciliis exilii pœna decerneretur, ea erat tamen Episcopi urbis Regiæ dignitas, cujus specialis ratio haberetur; nec præsentia Imperatorum patiebatur, ut eorum injussu Pastor deportaretur. Nec omnibus forsan Episcopis idem juris & potestatis cumulus permittebatur: uti nec quæ tunc erat in eorum potestate, apud posteros etiam fuere.

CAPUT CIII. *P.2. l.2. c.58.*

De Jurisdictione Episcopali Episcoporum Orientis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Ut Episcopi & Clerici disceptandis fidelium causis occuparentur.

II. III. Ab Oriente exordium ducitur, & ab Imperatorum legibus. Causæ Monachorum omnes ad Episcopos remissæ.

IV. V. Causæ Clericorum, causæ laicorum adversus Clericos, causæ denique laicorum, judicio Episcoporum commissæ, sed certis finibus, modisque.

VI. Episcopi nisi ab Episcopis judicari non poterant.

VII. Hacum Legum confirmatio.

VIII. Ab hac Episcopali Audientia spirabat undique ebacitas & lenitas, concordia & pax. Ita qui aliàs à litigando alieni erant hic litigabant. Hæc judicia plerumque in Conciliis Provincialibus ponderabantur.

IX. Causa Monachorum, Clericorum, & Episcoporum sejunctim adhuc excutiebantur ab Episcopis, Metropolitanis, Primatibus.

IX. Causa Monachorum, Clericorum, & Episcoporum sejunctim adhuc excutiebantur ab Episcopis, Meteopolitanis, Primatibus.

X XI XII. Mirifitum specimen jurisdictionis, undique tharitatis Episcopalis in Joanne Eleemosynario Patriarcha Alexandrino.

XIII. XIV. XV. Conventus Judicum mixtus ad causam Patriarcha Antiocheni, Majestatis accusati.

XVI. XVII. XVIII. XIX. Quam essent leges Ecclesiasticorum judiciorum ex charitatis & sanctimonia regulis temperato, eoque apposita magis ad firmandam promovendamque ulterius jurisdictionem.

I. EA est materiæ, quam versamus suavitas, necessitasque, & ad disciplinæ restituendam castitatem vis & opportunitas, ut nulla hic prolixitas disputationis, nulla lectorum nausea extimescenda sit. Emicat enim in his splendidissimè non jurisdictio tantùm Episcopalis, sed charitas, lenitasque, ut qui non se Judices agerent, sed patres, mira quadam in filios teneritudine diffluentes.

II. Ad Episcopos transtulit Justinianus Imperator lites omnes, quæ Monachis & Monialibus intenderentur, cujuscumque demum generis; ut à Cœnobio deligerentur vel Abbates, vel Apocrisarii, vel Syndici quipiam alii, qui Episcopi se judicio sisterent, ea utique moderatione & charitate rem libraturi, quæ ipsum, quæ ipsos addeceret; ut ne ullatenus publici intervenirent Judices, & nequa Lubecula Monastico nomini, ordinique aspergeretur. *Sancimus si quis quamcumque habuerit causam, eam aliquibus venerabilibus Ascetis, aut sacris virginibus aut mulieribus omninò in Monasteriis consistentibus; Deo amabilem civitatis illius Episcopum interpellet; ille verò mittat, & cum omni honestate, qua sunt de personarum praesentia disponat: sive oportet per Abbates, sive per Responsales, sive per alios quoslibet hoc fieri. Ipse verò cum omni veneratione Sacerdotali causam examinet, & judicet, & civiles non fiant ei penitus judices, neque confundant eorum honestatem, cum idonei sint singularum civitatum Episcopi, & qua de lite sunt & de cautela judiciorum disponere atque judicare, honestè atque Sacerdotaliter, secundùm leges nostras & divinos Canones. Novel.79. c. 1. 2.*

III. Non Canonicis ergo tantùm, sed & Imperatoriis in dies legibus, & firmitas & amplitudo major accedebat Episcopali jurisdictioni, quod causæ apud Episcopos tractarentur *honestè atque sacerdotaliter*; Ab ea Curia exulabant fraudes, moræ, ambages, odia, rixæ, cæteræque pestes, non faciles a Judicum publicorum tribunalibus summoveri: unde & quos Ordinis sui sanctitas alienabat à litibus, hic illibata sanctitatis fama lites exercebant. Sed illum præ cæteris, Justiniano commendatum est, ut quàm celerrimè expedirentur causæ Cœnobiorum, ut religiosi viri ad suam maturius latibule revolare possent. *Sed etiam accelerari lites sancimus Monachis illatas, uti non mens eorum occupetur circa litis sollicitudinem; sed velociter liberati, sacris operibus obsecundent.*

IV. Jam quoad Clericos, interpellante Mena illis ab Imperatore concessum est, ut si qua ipsos laici pecuniaria causa impeterent, ante Episcopos primum suos convenirentur; ut si fas esset, causa finiretur, nec à sacris tamen illi altarium ministeriis avocarentur; nec antè Civiles provocarentur Judices, quàm tentasset, nec potuisset Episcopus causam terminare. Si de crimine autem verteretur quæstio, publicus cognosceret Judex, si crimen esset civile: si Ecclesiasticum verò foret, tum cognitores essent non alii, quàm Ecclesiastici.

V. Laicorum verò cujuscumque modi causæ sint, vel civiles, vel criminales, si cesset Judex publicus judicium instituere, querelæ ad Episcopum deferentur, cujus jam muneris erit Judicem urgere, ne diutius cesset, nisi pareat, Imperatorem monere. Si alteris partium suspectus sit Provinciæ Judex, adjunget se illi Episcopus, & utriusquo judicio causa finietur. *Si contigerit quendam nostrorum subjectorum in dubitationem habere Judicem: Jubemus sanctissimum Episcopum audire eum clarissimo Judice: ut ambo per amicabilem conventum dissolvant qua dubia sunt, ut non cogantur subjecti nostri propter hujusmodi causas recedere à propria patria. Novel.86. c.1. 2. 3. 4. 7.* Ita minùs obtundebantur partium querelis aures Imperatorum, cum interveniente Episcopo facilius solverentur difficultatum nodi, & tantò incorruptior esset Judicum sæcularium fides, quòd gratuita essent ejusmodi officia. *Propterea enim Judices gratis facimus.* Si quis iniquo se Judici animo & judicio premi suspicaretur, ei recurrendum erat ad Episcopum, qui de Judice ipso cognoscere. Si mulctatus ab Episcopo Judex minus obtemperaret; ad Imperatorem tum properandum erat, cujus arbitrio Judex sceleris convictus capite luebat. *Si contigerit quempiam à Judice Provincia lædi, jubemus eum adire Civitatis Episcopum, & ipsum judicare judicem & eum, qui putatur lædi ab eo, &c.* In Oppidis illis ubi nulli erant Judices, eorum vices gerebant Defensores; & partibus integrum erat, ut Episcopum præesse vellent cum Defensore. *Si verò litem habentes voluerint Defensorem unà cum sanctissimo Episcopo judicare, & hoc agi praecipimus.*

VI. Episcoporum certè ipsorum causæ aliis delegari non poterant cognitoribus, quàm Episcopis & Conciliis Provinciarum, tam in pecuniariis & civilibus, quàm in criminalibus causis; pœnasque indixit Justinianus ei, qui eos coram seculari Judice conveniret, nisi expresso Imperatoris ad hoc mandato munitus esset. *Sed neque pro qualibet pecuniaria causa vel criminali, Episcopum ad Judicem civilem aut militarem invitum producere, aut exhibere, citra Imperialem jussionem permittimus. Ibid. c.8. 21.* Ideo & confestim jubet Imperator, semel aut bis quotannis ea Concilia cogi, ubi disceptarentur causæ Episcoporum Clericorum & Monachorum omnes, pœnasque pro sceleris modo darent Canonum transgressores. *Jubemus Metropolitam Episcopos sub se constitutos semel aut secundò per singulos annos ad se convocare, & omnes causas subtiliter examinare, quas Episcopi, aut Clerici, aut Monachi ad invicem habent, easque disponere; & super hoc, quidquid extra regulas à quacumque persona delinquitur, emendare.* Unde elucet in Oriente etiam Concilia Provincialia, veluti Conventus quosdam fuisse Juridicos, ad lites dijudicandas, & componenda Episcoporum, Clericorumque & Monachorum dissidia.

VIII. Quæ eadem omnia confirmavit alia ejusdem Justiniani Novella, *Nov. 123. c.21.*, paucis tamen commutatis. 1. Conveniri à Laico non potest Clericus, Diaconissa, Monachus & Sanctimonialis, nisi coram Episcopo, cujus sententia à Judice loci executioni mandanda est, si partes assentiantur. Si intra decem dies, altera partium de sententia conqueratur, Judex loci de querelis cognoscer: si ab eo firmetur sententia, appellationi nihil loci relinquitur. Si secus pronunciet Judex,

pro-

provocare fas est. Si quam causam Episcopus Imperatore, vel Magistratu delegante cognoscat, provocatur ad delegantem. Hæc de Clericorum causis civilibus. 2. Quoad criminales autem, si coram Episcopo primùm accusentur, ab eo convicti deponentur; tumque illos Judex publicus corripiet, & secundùm leges in eos aget. Si priùs autem Judici publico deferantur, tum Judex cum Episcopo rem omnem communicabit, & ubi reus convictus fuerit, tum gradu movebit primo illum Episcopus, Judex legitimis pœnis tum demum afficiet. Si Episcopo non satis convictus videatur reus, etsi secus sentiat Judex, depositionem procrastinabit, donec pronunciet Imperator. 3. Si causa pecuniaria sit, non potest de ea cognoscere publicus Judex, nisi cessator sit Episcopus. 4. Causæ certè Ecclesiasticæ Judicis potestati subesse nunquam possunt, ut quæ inexorabili necessitate Episcopis reserventur. 5. Episcoporum verò cum & dignitas eminentissima sit, & authoritas, ad judicium vocari eos nefas est, nisi Episcoporum, Metropolitanorum, Patriarchatum, sive prima cognitione, sive per appellationem; ut nec unquam apud Judices laicos conveniri possint, nisi jubeat Imperator. 6. Oeconomi Ecclesiarum, Administratores Xenodochiorum, vel alii id genus, qui res & pecunias Congregationum aliquarum dispensant, judicio sisti non possunt, nisi Episcoporum, vel si appellatur, Metropolitanorum, vel deoique Patriacharum. *Ibid. c. 22. 23. 28.*

VIII. Cum instituti mei non sit de Ecclesiastica jurisdictione operosè disputare, sed illud unum expendere, ut ea potestate usi sint Episcopi, uni servientes charitati, & pastorali paternæque sollicitudini in creditum sibi gregem. Hic supersedebo demonstrare, quas eam in angustias detruserit Justinianus, cum illam studuissent superiores Principes magis magisque ampliare. Quanquam sit quod Justiniano gratias agamus, qui eos illi circumscripsit limites, quos posteriores Imperatores multò arctiores esse voluere. Unum est quod hic observem, quidquid jurisdictionis & Justinianus residuum fecit, & ab Episcopis deinceps usurpatum est, id totum eò collineasse, quò invitabat & Paulus, cum Pastores excitabat, sui ut gregis pacificatores essent potiùs, quàm Judices; & cum adhortabatur, ut si, quod non oporteret, altercarentur quandoque fideles inter se, cootroversias omoes ad Episcopi sui judicium referrent. Ex quo illud efficitur, quantumvis spinosa sit, & intricata hæc occupatio, Episcopalem tamen prorsus eam esse, ut vel sic majestas & libertas Cleri defendatur, nec non & secessus à tumultu & fæce sæculi, pax & concordia, sive inter Clericos solos, sive etiam cum laicis. Cui verò ambiguum esse possit, quin Conciliorum Provincialium scopus, labor fructusque ad sanctimoniam totus vergat? atqui in eo is maximè versabatur, ut lites omnes componerentur, de violatoribus Canoou pœnæ sumerentur. Ideo & rursus idem alibi Imperator observat, Conciliorum Provincialium cessatione labefactatam fuisse veterem Disciplinam; præcipitque Præsidibus Provinciarum & Judicibus, si pigritentur Episcopi, ipsi ut Conciliis convocaodis invigilent. *Novel. 137. c. 1. 6.*

IX. Nec in Conciliis tamen solis operam dabant Episcopi pacandis causis suarum Ecclesiarum, sed singuli etiam io suo quisque Palatio lites incidentes dirimebant. Postquam enim jussit Justinianus, *Ibidem*, unum saltem quolibet anno Concilium convocari: *Jubemus omnibus modis unam Synodum fieri singulis annis.* Addit non multò post extra tempus etiam horum Conciliorum, ab Episcopis examinari & terminari debere lites, ac dissensiones Clericorum, Monachorumque sibi obnoxiorum; causas similiter Episcoporum à Metropolitanis, Metropolitanorum à Patriarchis. *Non solùm autem in anniversariis Synodis quari ista volumus, sed etiam quoties quidam Sacerdotum, vel Clericorum, vel Abbatum, vel Monachorum, accusabuntur, vel de fide, aut turpi vita, aut ob aliud aliquid contra Sacros Canones admissum. Et siquidem Episcopus est is, qui accusatus est, ejus Metropolitanus examinet ea, quæ dicta sunt. Si verò Metropolitanus sit, ejus Beatissimus Archiepiscopus sub quo degit. Si verò Presbyter, vel Diaconus, vel alius Clericus, vel Abbas, vel Monachus, tunc Episcopus cui subsunt, examinet delatas hujusmodi querelas, & cum veritas probata fuerit, unusquisque pro qualitate delicti Canonicis pœnis subdatur examinantis arbitrio.* Per intervalla ergo Conciliorum jus dicebant Episcopi, & eam amplissimam exerebant potestatem, puniendis iis, quæ in fidei integritatem committebantur; in morum innocentiam, in Canonum observantiam religiosam.

X. Juvabit & illud forsan advertisse, quàm posterioribus sæculis effuderit se quandoque latissimè, noo dicam, potestas & jurisdictio Episcopalis, sed charitas, quando tota illa huic famulabatur. Nemini non ita erit persuassimum, qui oculos conjecerit in Joannem illum sanctitate & eleemosynarum largitionibus inexhaustis toto orbe clarissimùm Patriarcham Alexandrinum. Quo enim primum die in illam Marci sedem evectus fuit, à Diaconis & Secretariis suis jussit, urbem perlustrati, censumque & catalogum ad se perferri dominorum suorum, hoc est, idoneo interprete ipsomet, egenorum & miserabilium omnium. *Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego dominos & auxiliatores prædico. Ipsi enim nobis verè auxiliari, & Regnum cælorum donare poterunt. Vita ejus c. 2. 3. 5.* Tum Oecooomo injunxit, ut diebus singulis suppeditaret illis necessaria omnia tolerandæ vitæ subsidia, septem amplius millia & septiogenti erant. Vides qui Patriarchæ Alexandrino subesseot, quibus dominaretur, quibus serviret, quibus jus diceret. Eosdem habebat subditos dominosque, qui imperium suum & jurisdictionem charitate & humilitate moderabatur. Postridie suæ inaugurationis Oeconomos, Cancellarios, aliosque Officiales urbanæ politiæ accersivit, jussitque in id insudare, ut uno pondere, una mensura uterentur omnes, vendentes, ementesque. Rescito nonnullis ne de illatis sibi contumeliis expostularent, aditus ad se omnes à Cancellariis, defensoribus & aliis Ecclesiæ Ministris iotercludi: ut ei malo mederetur, quarta & sexta quaque feria in vestibulo Ecclesiæ sedem & scamna duo collocari jubebat, ubi publicè sedens, nec circa se habens nisi unum aliquem ex Defensoribus, omnium prorsus querelis aures accomodabat, ex tempore decernebat, quid æquum, quid optimum factu videretur, idque exequi Defensor jubebatur, nec ullo antè se cibo reficere, quàm manum rei admovisset. Ex ea charitatis aula substrictior aliquando & lacrymis persusus recessit, quòd nemo jus dici sibi, nemo beneficii & opis aliquid conferri poscisset, quasi is sibi periisset dies, qui beneficii vacuus effluxisset. Utcumque solatio eo levari dolorem passus est suum, ubi monuerunt aliqui, Esse potius, quod sibi gratularetur, Denque gratias ageret, qui ita gregem sibi creditum, quamlibet inoumerabilem pacasset, ut nihil usquam jam querelarum, nihil rixarum streperet. *Verè Beatissimus es, ita pacificans à Christo creditum tibi gregem, ut nullam habeat contra proximum suum litem, aut dubietatem; sed velut Angelos sine litigio, & sine judicio homines esse fecisti.* Hic suavissimus est jurisdictionis Ecclesiasticæ fructus, homines præstare Angelis simillimos, ut cœlestem pacem jam hinc præsumant in terris, & prægustent.

XI.

XI. Diximus alibi de Patriarchæ hujus sanctissimi concertatione cum Niceta Patritio, qui fori spatia & loca volebat in fiscum redigere; adversabatur autem Patriarcha, ne hinc damni aliquid in pauperes emergeret. Cessit tandem incredibili Patriarchæ lenitati & moderationi animi contumacia Nicetæ. Hinc porro & ex toto contextu vitæ Joannis, *Cap.* 14. 15., perspicuum est penes Patriarcham Alexandrinum fuisse jurisdictionem civilem in omnem eam Civitatem opulentissimam, ut omnia prorsus ab ejus ore penderent, qui una pietate & charitate duce ita res adgubernabat, ut nemo non illum omnibus præesse sua interesse duceret.

XII. Adglutinanda tamen est clementiæ comes severitas quædam, ac justitiæ austeritas. Cum Monachus nescio quis quotidie Alexandriam obambularet mendicans, & puellam circumducens: offensioni id fuit quibusdam, qui & Patriarcham rei totius certiorem fecerunt. Jussit Præsul, *Cap.* 23., sejungi eos, flagellis cædi puellam, cædi Monachum, atque in carcerem trudi. Monachus noctu Patriarchæ dormienti visendum se præbuit, humeros inhumanissimè à Defensoribus cæsos nudavit, à culpa se procul esse testatus. Obreptum sanè tum fuit Patriarchæ. Sed non hujus loci est, ei rei diutiùs immorari. Unum id ad rem nostram facit, ut hinc intelligatur, quanta & cujusmodi esset Episcoporum per Orientem jurisdictio, utque totam se restituendæ, aut tuendæ morum disciplinæ impenderet.

XIII. Codici suo illigavit Justinianus legem Valentiniani & Valentis, qua præficiuntur Episcopi inspectioni mercatorum, & pretii mercium, ut ne pauperes graventur. *Negotiatores si qui ad domum nostram pertinent, ne modum mercandi videantur excedere Christiani, quibus verus cultus est adjuvare pauperes & positos in necessitate, provideant Episcopi. De Episc. Audient. L.* 1. 7. 8. 10. 12. 25. Itemque Legem Arcadii & Honorii, ut in causis civilibus liceat Partibus communi consensu judicium vel arbitrium Episcopi deposcere, à quo nihilo plus licebit provocare, quàm à præfecto Prætorii. *Si qui ex consensu apud sacræ legis Antistitem litigare voluerint, non vetabuntur; sed experientur illius in civili duntaxat negotio, more arbitri sponte residentis judicium, &c. Episcopale judicium ratum sit omnibus, qui se audiri à Sacerdotibus elegerint, eamque illorum judicationi adhibendam esse reverentiam jubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus non licet provocare.* Legem item eorundem Principum edicentium, ut libri Mathematicorum, sive Astrologorum præsente Episcopo igni absumerentur. *Codicibus propriè erroris sub oculis Episcoporum incendio concrematis.* Illam item Theodosii, qua filiæ & servæ, quarum pudorem parentes vel domini prostitutum irent, ad Episcopum confugere permittuntur, à quo plenissimæ restituantur libertati. *Liceat filiabus & ancillis, Episcoporum implorato suffragio, omni miseriarum necessitate absolvi.* Illam item Justiniani, qua jubentur Episcopi excubare ad executionem austeriorum quarundam legum, adversùs aleæ & aliorum id genus ludorum insanias promulgatarum. *Quæ de alea, sive, ut vocant, cottiis, ac de eorum prohibitione à nobis sancita sunt, ea liceat Episcopis & perscrutari & cohibere, si fiant.*

XIV. Causæ criminales judicio Episcoporum non permittebantur, nisi Episcopi ipsi in crimen & in causam agerentur. Tum enim de Episcopis judicium agitabant Episcopi. Cum Antiochenus Patriarcha Gregorius, ille non semel à nobis commendatus, apud Præfectum Orientis Asterium reus ageretur, quasi incestuosæ cum sorore copulæ, & conjurationis in patriam initæ conscius, ad Imperatorem & Concilium provocavit, authore Evagrio. Constantinopolin venit, causam excussere Patriarchæ, senatus & Episcopi, propalata est Gregorii innocentia, accusatorum calumnia, quam & exilio luere coacti sunt. Audiendus Evagrius: *Ac cum Patriarchæ omnes, partim per se, partim per Vicarios, quæstioni de Gregorio habitæ interessent, & causa esset eorum sacro Senatu & multis Metropolitis cognita, post multas & graves contentiones, secundùm Gregorium sententia pronunciata est. L.* 6. *c.* 7. Habes hîc Conventum Judicum partim Clericorum, partim Laicorum. Sed ubi Patriarchæ primo loco ante Senatum recensentur; nec adsunt tantùm, sed præsunt judicio, ut qui & sedis & potestatis prærogativa emineant. Eadem nobis infrà in Galliis Hispaniisque disciplina viguisse comperietur, non meditata Orientalium, ut mea fert opinio, imitatione: sed necessitate quadam indeclinabili eam tuendi rationem in id genus negotiis, ubi Republicæ simul & Ecclesiæ res agitur, Regnique & Sacerdotii concordia mixtis ejusmodi Conventibus feliciùs confirmatur.

XV. Fateamur ergo necesse est uno charitatis instinctu, pacisque & concordiæ amore adductos fuisse Episcopos, ut huic se Audientiæ causarumque disceptationibus implicari sinerent, tum ut causæ criminales incruentæ essent; tum ut Clericorum civiles citra eorum dedecus, & resilientem in eos ex fori frequentatione invidiam terminarentur; tum denique ut Laicorum etiam lites breviùs, amiciùs, tranquilliùs ex paterno Episcopi arbitrio sopirentur, ubi illis quoque id adlubesceret.

XVI. Supersunt autem nonnulla, quæ nos addocet præstantissimus Magister, Joannes idem ipse Eleemosynarius, de quo suprà. Quàm alieno nimirum esse animo debeant Episcopi & Clerici omnes à propriis quidem litibus persequendis, qui illis cumque pietatis fucus illinatur. Hinc enim magis etiam magisque elucescet, quales essent in alienis litibus dijudicandis, qui in suis ita essent animo comparati; quanta eorum esset terrenarum rerum contemptio, patientia, æquanimitas, cœlestium præ his omnibus cupido. Frontis perfrictissimæ impostor, rescita neminem prorsus à Patriarche repulsam pati, viginti ab eo auri libras petiit mutuas, & accepit, illusit mox negavitque se accepisse. Officiales Ecclesiæ ejus in carcerem conjiciendi consilium iniere, reique ejus totius subhastandæ, iniquissimo ferentes animo fœdissimum abliguritorem in ganeas consumere, quæ utiliùs in pauperum necessitates dispensarentur. At eorum impetum cohibuit Patriarcha, hoc luculentissimo usus argumento, quòd altissimè animis hominum infigi optatissimum esset. *Vita ejus c.* 34. Si repeterent fraudatam pecuniam, uni præcepto eos obtemperaturos, illa in pauperes distributa: at duobus eadem opera injuriosos futuros: primùm, quòd impatientiùs se eam vel injuriam, vel jacturam ferre significarent, quo Laici suboffendi possent: secundò, quòd Christo non obaudirent, ita edicenti: Qui aufert à te, ne repetas. Præstabilius ergo esse, patientiam illustri hoc approbare suam exemplo, ajente Paulo: Quare non magis damnum patimini? Quare non magis fraudem? *Creditis, fratres, quia si extra voluntatem acciperetis ab eo, duo mandata transgrederemini; & unum adimplebitis, quando ad pauperes data fuerit hujusmodi quantitas: Unum quidem, quia apparebitis impatientes circa damnum, & efficiemini aliis forma mali: Alterum autem, quoniam non obedientes eritis Domino Deo, dicenti, Ab eo qui abstulerit tua, ne repetas. Expedit ergo, ò filii! ut efficiamur omnibus exemplum patientiæ. Etenim Apostolus dicit, Quare non magis injuriam sustinetis? Quare non magis fraudem patimini?*

Ad-

Addebat vir Sanctissimus, in laude esse petentibus omnibus dare; cumulum laudis esse etiam non petentibus dare; sed virtutis eum esse apicem summum, & divinæ angelicæque benevolentiæ & largitatis imitationem longè pulcherrimam, qui pallium nostrum abstulerit, ei etiam tunicam dare. *Et bonum est quidem veraciter, fratres, omni petenti dare, excelsius autem & honorabilius, & non petenti: ei autem qui aufert vestimentum sine voluntate à nobis dare & tunicam, Angelica verè natura imitatio, imò divina est.* Suos denique vir Sanctissimus his instituebat preceptionibus, præcipere divinas Literas, nostra ut bona proximis, pauperibusque impertiamus; nostra, inquam, non litibus quæsita non strepitu & tumultu, non contentione & vi expugnata. *Ex his enim quæ habemus, Dominus præcepit benefacere proximis; Bonum, inquit, facies fratri tuo, juxta quod possidet manus tua: non ex his, quæ ex lite & contentione, & ab injuriam passo auferuntur.*

XVII. Quibus ita perspectis, jam dubitavit nemo, quin & ad Imperatorum gloriam sempiternam, & ad laicorum fidelium utilitatem conduceret plurimùm, totam judiciorum potestatem iis permitti Præsulibus, ac Sacerdotibus, qui ita imbuti essent. Quis non sentit, si suas omnes & Clerici & Laici causas istiusmodi arbitris, Judicibusque permisissent, cœlestis quandam pacis & felicitatis copiam in terras manaturam fuisse?

XVIII. Si ea autem erant sanctissimi Patriarchę consilia & decreta, ubi de rebus pauperum controvertebatur, quorum defensio apud Tribunalia etiam Judicum laudibus cumulari videtur: quæ ille placita, quas regulas sectabatur in aliis litibus, quarum vel causa, vel prætextus nullam ejusmodi præ se fert speciem imaginemque virtutis? Quî passus esset ille pro terrena re sua repetenda vel injuria referenda, ulciscendaque litigari, & hoc genus alia, eo animorum æstu & fervore, quem nec in tuendo Christi patrimonio probabat?

XIX. Nec id mihi sumo, ut affirmem cæteros omnes Episcopos in hæc Joannis Patriarchæ exempla & vestigia ingressos esse. Sed illud profiteor, & præ me fero, etsi exterius secus agerent, interiùs idem eos sensisse, in easdem leges, regulasque pietatis Evangelicæ aspirasse. Ita judicio tuebantur bona pauperum, ut & impunè rapienda dimittere parati essent. Si prædatores insectarentur, non prædæ recuperandæ, sed prædatoris ad æternam salutem revocandi cupiditate agebantur. Ubi Christus in genam percussus est, alteram non objecit percutiendam, & luculentissimè tamen suo ipse præcepto alterius objiciendæ satisfecit, suavissima correptione ubi percussorem commonuit & demulsit. Nec aliam tenuit rationem Paulus. Est ubi pareatur consilio & menti legis, etsi literæ non serviatur. Causæ omnes ad Episcopos lubentissimè relatæ sunt, quandiu hanc illi judiciorum legem retinuerunt, Evangelica suavitate & sanctitate perfusam. Ubi charitati æternorum successit propriæ potestatis cupiditas, retro labi & diffluere visa sunt omnia.

CAPUT CIV. *P.2. l.2. c.59.*

Jurisdictio Episcopalis in Italia per eadem sæcula, à quingentesimo ad octingentesimum Christi annum, uni charitati promovendæ serviens.

I. II. In Italia legibus Justinianè obsequebatur Episcoporum jurisdictio, immo legibus cœli. Monachorum & Monialium causas omnes excutiebat, & in se recipiebat Episcopus.

III. IV. Clericorum causas ipse dirimebat; ubi suspectus erat partibus, nempe Laicis, cogebat eos, arbitros deligere. Causæ reales Clericorum & Monachorum inter se ab Episcopis disceptabantur. Unus in his omnibus scopus observabatur, pax & charitas.

V. VI. VII. Nunquam suasit Gregorius Magnus, ne bona Ecclesiæ judicio repeterentur, sed dimitterentur rapienda. Sunt enim pauperum patrimonia, quorum dispensatores, tutores vindicesque sunt Episcopi & Clerici: quæ ab his non cupiditate stimulante retinentur, sed urgente Christi charitate defenduntur & dispensantur.

VIII. Foro Episcopali necessaria Legum civilium peritia.

IX. X. Tunc ita comparatum erat, tam altè adhuc insidebant legis Evangelicæ præjudicia, ut vilis & despicabilis fieret Episcopi dignitas, si propriam causam sæculari Judici permitteret.

XI. Delegatur ab Episcopo Officialis, vel Pœnitentiarius, ad causas judicandas.

XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. Quantum jurisdictioni Ecclesiasticæ tribuerent Reges Italiæ Gotthi, quanquam Ariani.

I. Iisdem Legibus & Canonicis institutis Italia regebatur, atque Oriens sub Imperatorum potestate, eadem Episcopi juris dicendi potestate utrobique utebantur. Episcopis Siciliæ commendavit Gregorius Papa, *L.1. Ep.1.*, ut Concilium quotannis haberent Syracusis, vel Catanæ, cum Subdiacono Petro Vicario Apostolico, *cui vices nostras inter Provinciam Siciliam commisimus*; ut in commune deliberarent, consulerentque Provinciæ & Ecclesiæ necessitatibus, pauperibus sustentandis, levandis oppressis, moribus expurgandis. *Quatenus quæ ad utilitatem ipsius Provinciæ, Ecclesiarumque pertinent, sive ad necessitatem pauperum oppressorumque sublevandam, sive ad monitionem omnium atque correctionem, congrua cum eodem Petro Subdiacono Sedis nostræ debeatis moderatione disponere.*

Ad Episcopum Dalmatiæ scripsit, *L.1. Ep.36.*, ut Episcopum Scodræ compelleret, arbitris permittere causam cum Consiliario Præfecti Italiæ, cujus & querelæ ad Sedem Apostolicam perlatæ fuerant. Ad suum in Sicilia Apocrisarium perscripsit, ne pateretur Monachos ab otii sui sacri quiete & silentio, tumultu abstrahi litium Cœnobii sui; sed eam curam demandare ejus generis negotiorum perito, quem & designat, cui certa quoque assignentur stipendia; cum Monachi temporabilium rerum suarum curam nec abjicere omninò debeant, nec ipsi exercere. *Sicut studii nostri esse condecet, à litigiis foralibus Monachos submovere, ut divinis Ministeriis piè & solerter invigilent: ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare; ne distenta mens per varias causarum curas defluat, & ad celebrandum opus consuetum enervata torpescat, &c. Expedit parvo incommodo à strepitu causarum servos Dei quietos existere, ut & utilitates cellæ per negligentiam non pereant, & servorum Dei mentes ad opus Dominicum liberiores existant. L.1. Ep.67.*

II. Jussus est & ab eodem Gregorio, *L.3. Ep.44.*, Januarius Calaritanus Metropolitanus Sardiniæ, corporali pœna Clericum afficere, tum addicere pœnitentiæ, quod plurimum maleficiorum accusatus, in laica veste in Africam aufugisset. Sed illud in primis illi inculcavit, Cleri ne immunitates labefactari sineret, vel Presbyteros à sæcularibus opprimi Judicibus. *Cognovimus, quod in insula Sardinia Sacerdotes à laicis Judicibus opprimantur, & fraternitatem tuam Ministri sui despiciant, &c.*

III. Si qua in his pugna subesse in speciem videa-

deatur, ubi fas est Monachis, nefas est Clericis laicorum Judicum tribunal adire: ejus solvendi rationem aperiet nobis Gregorius in Epistola ad Episcopum Neapolitanum scripta, ut eum commoneret, ex Legibus Principum, Canonicisque regulis, nec Clericos, nec Monachos posse, nisi coram Episcopo conveniri; Si suspectus verò illis Episcopus esset, ab illo certè cogi eos debere, ut arbitros eligerent, ut vel hoc saltem jurisdictionis suæ insigne retineret. *Quia verò pervenit ad nos, Clericos, aliasque civitatis ac Parochia tua religiosas personas, ab aliis conveniri, fieri hoc prohibemus de cetero, & neque Clericum tuum, neque Monachum, vel quamlibet aliam civitatis religiosam personam Parochia sua conveniri à quoquam, vel ad alterius volumus judicium exhiberi. Sed si quis contra hujusmodi personas cujuslibet negotii movere voluerit quæstionem, fraternitatem tuam noverit adeundam. Aut si fortè, ut assolet, aliqua illis quolibet modo fuerit nata suspicio, & electorum desideraverint fortasse judicium, sub tua executione eligendi fas habeant cognitores, quatenus hoc modo nec tu amisisse iurisdictionem, nec actor apud suspectum litigando videatur præjudicium sustinere. Oportet ergo ut fraternitas tua erga Monasteria civitatis Parochieque sua, omnesque subjectos pastorali cura diligenter invigilet, & de vita actuque eorum sit omnino sollicita, &c. L.5. Ep.11.* Ex his planum est Episcopalis sollicitudinis hoc potissimum fuisse, ut dissidia pacarent Clericorum & Monachorum suorum, vel ipsorum inter sese, vel cum aliis: & ubi in Episcopum cadebant suspiciones, ejus adhuc fuisse, dare operam, ut per arbitros à partibus electos causa finiretur, nec ad forum unquam pertraherentur personales eorum lites. Nam quod ad agros & possessiones attinebat, erant illis Oeconomi, Apocrisiarii, vel Sindici conductitii, qui eas apud tribunalia Judicum defenderent. Quoad Episcopos, cum Exarchus Italiæ ex iis unum comprehendi fecisset, literas ad eum dedit Gregorius, *L. 1. Ep.32.*, quo eum vel libertati redderet, vel in Concilio excuti permitteret, si ejusmodi ei crimen impingeretur, quod degradatione plectendum esset. *Oportet, ut habita Synodo palam fiat, si quod in eum crimen intenditur.* Hinc videtur innui, non posse de Episcopis nisi Synodico judicio cognosci, nec graviorem ullam degradatione pœnam irrogari.

IV. Realibus autem in causis, si hinc & hinc Clerici, Monachique contenderent, de iis Episcopi cognoscebant: ut expeditissima ea & suavi ratione jurgia sedarentur, incolumi charitatis vinculo. Hinc Gregorius, *L.6. Ep.36.*, Episcopo Siciliæ mandavit, ut ad ipsa loca accederet, & causam dirimeret duorum Abbatum, de finibus agri sui altercantium, intacta lege quadragenariæ præscriptionis. *Ne religiosorum virorum corda sæcularium rerum contentio à mutua, quod absit, charitate disjungat, magna est sollicitudine studendum, ut facillimum finem res possit in altercationem deducta percipere.* Scripsit & ad Episcopum Messanensem idem Gregorius, *L.7. Ep. 4.*, ne urgeret legati pii executionem, si eo persoluto, hæredes necessaria vitæ sustentatione carituri erant, quamvis per leges Imperatorias urgere posset. Esse enim Episcopi dijudicantis quascumque lites, divinis impensius, quàm humanis obsecundare legibus. *Quia fraternitatem vestram lege Dei, non autem lege sæculi vivere novimus.* Scripsit &, *L.7. c.15.*, ad Episcopos Numidiæ, ut litigantes de Parochiis quibusdam Collegas, ad concordiam revocarent. Ad Scyllacensem Episcopum perscripsit, *L.7. Ep.33. Ind.4.*, ut Cœnobio restitueret eos agros, qui quibus eum Abbas donasset, cum jure donare non posset; utque Scyllacensis Castri Cives cogeret, ut annua jura persolverent eidem Cœnobio, cujus illud fundis inædificatum fuerat. Calaritano mandavit Episcopo, ut puellarum Monasterio restitui curaret, quidquid Abbatissa legaverat Xenodochio Calaritano: cum legibus & canonicis decretis sanciatur, nequid Abbatissæ rerum Monasterii sui dare, vel legare possint. Si quo autem jure alio confideret Xenodochium sui juris esse res eas, quæ in controversiam trahebantur, ipsemet de ea re cognosceret, aut à partibus deligi arbitros cogeret, quorum esset ipse sententiæ executor, ut inter pia loca consistat perennetque intemerata pax: *Ut nullum inter venerabilia loca jurgium remaneat, quæ magnopere alterna pacis sunt fovenda concordia. L.7. Epist. 7. Indict.2.* Confirmata ab eodem est concordia Cœnobium aliud inter & Xenodochium inita, plenitudine potestatis Apostolicæ supplente & resarciente, si quid in ea vitiosum esset & labaret. *Cui si quid fortè incuria, vel imperitia infirmitatis insertum est, vires plenissimæ munitionis & soliditatis ex hac nostra authoritate suscipiat. L.7. Ep.27.* Ut inconvulsa charitas dominetur, litiumque fibras omnes exurat inter eos, qui se Deo, uni, charitati, & paci devoverunt. *Quatenus amota penitus totius altercationis materia, inter eos, inter quos charitatis immutabiliter debet manere concordia, nulla queat deinceps litigiosa contentionis occasio generari.* Quàm invidiosa enim est hominibus religiosis litigandi morositas, tam decora est illis ea pax, quam nonnullo emerint temporalium detrimento. *Sicut grave & plenum vituperationis est, inter personas omnipotenti Deo militantes de sæcularibus negotiis ortam diu controversiam permanere; ita laudabile & studio religioso conveniens est, terrenis gratam Deo pacem præferre compendiis, & ex rebus transitoriis mansura semper charitatis lucra mercari.*

V. Non mihi tempero, quin hîc observem accuratius, Gregorium omnium ferè principem, ac primum, paucis certè secundum ex Sanctis Patribus, in indagatione & peritia Præceptorum & Consiliorum Evangelicorum, nunquam tamen præcipere, nunquam vel Clericis suadere, vel Monachis, aut Sanctimonialibus, suas ut potius temporales perire sinant res, & diripi, quàm ut eas judicio defendant, & eam temporalem jacturam lubentes faciant, ne quid sibi decerpatur de pace & gaudio intimo perfectæ charitatis. Simile veri non est, tam malè æstimasse Gregorium de Clericis & Monachis sui ævi, ut nulli prorsus eorum consideret, proponi & suaderi posse, quod consilii esset Evangelici, non præcepti. Multò probabilius ergo est, sanctissimo Pontifici Canonici Juris consultissimo, & experientissimo, persuasum fuisse res omnes Ecclesiæ temporales patrimonia esse pauperum, Christi censum, fidelium vota & hostias, eoque pietatis sensu possideri à perfectis & spiritalibus viris, non cupiditate terrena, sed cœlesti charitate. Aut eos potius, qui possessores specie tenus sunt, & domini, dispensatores, & tanquam rei commendatæ custodes esse, quam ideo vel apud Judices defendi, non cupiditas, sed officii necessitas, charitasque compellat. Itaque ut pax constaret, ut in compendium mitterentur moræ litium & contentionum, ut quàm celerrimè ab Episcopis, vel arbitris finirentur causæ, nihil in præteritis relinquebat Gregorius; sed nunquam illi in mentem venit, ut prædę potius patere vellet bona Cœnobi, Xenodochii, aut Ecclesiæ, quàm iis tuendis litium sollicitudines & tædia experiri.

Ejus rei novum promam hîc documentum. Testatum facit sanctissimus Pontifex solum Episcopum in se recipere debere lites omnes Monasteriorum. Quis verò ambigat, nullo avaritiæ stimulo incitari Episcopum, ut curam subeat litium Cœnobiorum complurium, aut unius saltem, eamque permolestam sarcinam suis malit humeris injici, quàm

san-

sanctissimæ illius portionis gregis Christi? *Cognovimus etiam quod Monasteria servorum Dei, vel etiam fœminarum pro suo quisque libitu, & diversarum causarum executione perturbet. Quod omninò non gratè suscipimus. Episcopi loci ipsius, sub cujus degunt moderamine, cura sit, eorum causas utilitatesque disponere. Valde enim est incongruum, ut omisso eo, alius quilibet eorum se causis admisceat. L.7. Epist.66.* Si quis præterea scrupulus hæreret, eum certissimè eximet illa alia Gregorii Epistola, qua disertè testatur, Episcopos, Clericos, & Monachos toto pectore in id prominere, ut terrena potius omnia sibi dilabi & perire sinant, quàm quidquam deteri, aut delibari de interna pace, aut de fraternæ charitatis suavitate: verùm ita illis persuasum esse, indeclinabili necessitate constringi se ad defendendas pauperum res, quas sibi Ecclesia commendavit. *Nostri est habitus, non solùm præjudicia minimè facere, sed etiam facta æquanimiter portare; nisi fortè quia res pauperum defendere rationabiliter cogimur, ne apud omnipotentem Deum culpabiles inveniri valeamus. L.8. Ep.28.*

VI. Et alibi rursum Gregorius, quod Episcopi sponte sua causas Monialium defendendas adgrediantur, non eò fieri docet, quod res opesque temporales præponant paci intimæ, & otio contemplationis: sed quod summa charitate lex jubeat iis sollicitudinum spinis eximi castissimas virgines, & periculis iis subtrahi, quibus illas egestas certissimè tandem implicaret. En ejus verba ad Episcopum Lunensem: *Hortamur, ut fraternitas vestra ita se erga exteriores utilitates Monasterii, ubicumque necesse fuerit, & causas exhibeat, ut conversantes ibidem magnum in vobis subsidium, sicut decet, inveniant, & nullius rei eas necessitas deprimat: quatenus dum vobis providentibus, omnis eis fuerit amota necessitas, in oratione Dei & laudibus assiduè secura valeant mente persistere. L 8. Ep.43.*

VII. His certè summæ sapientiæ & charitatis incitamentis Gregorius, & cæteri ei concinentes summi Pastores, præcipiebant Episcopi, ut nihil intactum, nihil intentatum relinquerent, ut agros fundosque prorsus omnes Ecclesiæ suæ usurpatorum manibus extorquerent; alioqui grave piaculum inertia sua subituri. *Possessiones, vel si qua sint Ecclesiastico juri competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non valeas. L.11. Ep.51.*

VIII. Quanquam his autem judiciis procul ablegarentur moræ, artes, anfractus sinuosi, contentiones, & formulæ morosiores fori civilis; Episcopi tamen, qui ea exercebant, vel eorum delegati, aut arbitri, ex norma legum civilium progrediebantur; quarum si minus periti essent, doctiores sibi adsciscebant Jurisconsultos. Gregorius certè ipse præstantissimè edocuit, quàm non possent judicia Ecclesiastica suum tenere cursum & vigorem, sine legum peritia; quando Joannem Romanæ Ecclesiæ Defensorem in Hispanias ablegavit, ut causam ibi gravissimam illam tractaret, ubi restituendus erat suæ sedi Episcopus: destituendi ii, à quibus ille fuerat destitutus. Mandato amplissimo instruxit hunc suum Gregorius Defensorem, *L.11. Ep.52. 55. 56.*, quo plurima continebantur Capita ad illius causæ elucidationem, quorum singulis attextæ erant leges bene multæ Justiniani, tam ex ejus Constitutionibus Novellis, quam ex Codice. De Presbytero ibi affirmatur, non potuisse eum comprehendi, sed citari coram Episcopo, juxta Novellam Justiniani ibi laudatam. Ibi affirmatur extrahi ab Ecclesia sua Episcopum non potuisse, juxta leges. Denique delegata est ab eodem Gregorio Episcopo Calaritano, aliisque duobus Episcopis causa Abbatissæ, cujus in patrimonium Abbas invaserat. *L.11. Ep.6.* Jubebat autem Pontifex, si quid esset, quod hi Episcopi satis expedire non possent ex Romanis Legibus eo pertinentibus virum ut consulerent, probitate, & legum prudentia clarum.

IX. Justissimis laudibus exornandi videbantur Gregorio ii Episcopi, qui gnaviter incumberent in extricandis finiendisque litibus omnium Clericorum & Monachorum suorum sive judicandi partes ipsi sustinerent, sive Judices alios delegarent, sive partes cogerent per Executores suos ad eligendos arbitros. Quæ omnia apertissimè Legibus Justiniani suprà delibatis consentiunt. *Si quis contra quemlibet Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo Judices deputentur; aut si fortè ad arbitros eundum est, partes ad eligendum Judicem ab ipso executio deputata compellat. L.9. Ep.32.* Non patiebatur Gregorius, interponere se Apocrisiarios suos in ea, quæ Episcopalis essent jurisdictionis, eojus defensores potius esse deberent, quàm invasores. Nisi sicubi laico, aut Clerico rei aliquid esset & dissidii cum suo Episcopo: tunc enim interveniebat Apocrisiarius Papæ, ut vel causam ipse dirimeret, vel partes cogeret Judicem eligere, & litem quam primum finire. *Si quis vel Clericus, vel Laicus contra Episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certè admonente te, sibi Judices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servetur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur.*

X. Episcopi contra suæ illi dignitati & amplitudini plurimum derogare videbantur, qui temporales ipsimet causas suas in foro sæculi persequebantur. Dictum est jam superius à nobis suo in Sicilia Defensori, seu Nuntio præcepisse Gregorium, *L.8. Ep.11.*, ut Basilio Episcopo quinque non amplius inducias dierum daret, ut lites suas terminaret, tum foro æternùm valediceret, seque suam in Ecclesiam reconderet. Beatissima illa tunc vigebat Ecclesiæ Disciplina.

XI. Necdum disertis verbis edocuit nos Gregorius, ab Episcopo deligendum, aut deligi & delegari solitum Officialem, in quem totam hanc rejiceret causarum & negotiorum sive molem, sive molestiam. Quam contrà ferè ubique enitescebat, Episcopum, aut solum, aut pene solum id oneris subiisse. Fatetur tamen ipse alicubi tantæ moli rerum Episcopos vix jam pares, in partem aliquam hujus sollicitudinis suæ vocasse Presbyteros pœnitentiarios; cum uberrimus ille & optatissimus esset fructus Ecclesiasticæ jurisdictionis, ut peccatores ad pœnitentiam seriò tandem aliquando animum adverterent. *Sunt minores ordinis Sacerdotes, qui ad ministerium Altaris excubant, qui videlicet in adjutorium majorum, peccata delinquentium subtiliter investigant, & vitam carnalem corrigunt, atque ad hoc usque perducunt, ut per lamenta pœnitentiæ, quasi incendant carnem in sacrificio, quam prius permiserant vivere in peccato: Non enim hi, qui Sanctis Ecclesiis præsunt, per semetipsos prævalent cuncta gerere. Sed dum ipsi causis spiritualibus occupantur, hæc aliis discutienda atque corrigenda permittunt. In Ezech. hom.12.*

Fateor tamen trahi hæc posse ad internum pœnitentiæ forum, ita ut nihildum Presbyteris contentiosæ Episcoporum jurisdictionis communicaretur. Sed cum Episcopi persæpè alios vel delegarent, vel designarent Judices, quantò propiùs à vero abest, suos ab illis Presbyteros delectos ad id muneris fuisse?

XII. Veniendum nunc ad Reges Italiæ. Theodoricus Italiæ Rex, Augustæ Prætoriæ Episcopo in Ecclesiam redintegrato, delatores ejus convictos, ejus-

ejusdem nimirum Ecclesiæ Clericos, ad Episcopum Mediolanensem judicandos ablegavit. Ita enim apud Cassiodorum. *L. 1. Ep. 9. Volumus impugnatores ejus legitima pœna percellere. Sed quoniam & ipsi Clericatûs nomine funguntur, ad sanctitatis vestræ judicium cuncta transmittimus ordinanda, cujus est & æquitatem moribus talibus imponere, quam novimus traditionem Ecclesiasticam custodire.*

XIII. Suæ ditioni vendicabat Clerus Ecclesiæ cujusdam Cathedralis incolas oppiduli. A' Rege Episcopo mandatum est, ut procuratores designaret, qui in Curia Regia adessent juri suæ Ecclesiæ: nisi mallet, quidquid illud erat spei, vel juris abdicare, cum Clero tam consentaneum sit non experiri incerti exitum judicii, nec opperiri, dum causa cadat, & succumbat dedecori defensitatæ præter æquum alicujus causæ. *Si Clero vestro creditis in eis aliquid rationabiliter suffragari, ad nostrum Comitatum instructam personam modis omnibus destinate, quæ adversariorum debeat intentionibus obviare. Quod si de negotii qualitate dubitatis, convenit Sacerdotalibus institutis, ut ante controversiam, justitiam magis ipse cognoscat, quàm de judicio victus abscedas. Talem siquidem non oportet publicè superari, quem amatorem æquitatis convenit inveniri. L. 2. Ep. 18.*

XIV. Germanus verò nomine laicus ad Theodoricum Regem de Episcopo expostulavit, qui legitimam portionem hæreditatis suæ retineret. Illum Rex ad Episcopum remisit, quo vel sibi jus ipse diceret, vel advolaret ad Consistorium Regium, & causæ ibi suæ adesset, cum non possit Rex miseris & oppressis non opitulari. Aurea omninò sunt ejus Theodorici Epistolæ verba. *L. 3. Ep. 37. Si in alienis causis Beatitudinem vestram convenit adhiberi, ut per vos jurgantium strepitus conquiescat: quantò magis ad vos remitti debet, quod vos spectat actores, &c. Quoniam causarum vestrarum qualitas vobis debet judicibus terminari, à quo est expectanda magis, quàm imponenda justitia. Quod si hanc causam sub æquitate vestrum minimè definit arbitrium, noveritis supplicis querelam ad nostram audientiam perducendam. Vos enim docetis voces pauperum non debere negligi, quas potest justitia comitari.*

XV. Reus agebatur Presbyter violati expilatique sepulchri, ex quo & thesaurum effodisse jactabatur, & asportasse. Præcepit idem ipse Rex causam examinare à Comite, jusso thesaurum ut corriperet, non Presbyterum, quem pœnæ manerent tantò acerbiores, quantò in ipsa animæ penetralia pervaderent. *Hominis ambitum eo tantùm fine concludas ne possit supprimere, quod eum non licuit invenire. Scelus enim quod nos pro sacerdotali honore relinquimus impunitum, majori pondere credimus vendicandum. L. 4. Ep. 18.*

XVI. Cum Ecclesiæ ministri Polanæ domum invasissent, quam contendebat laicus quidam paterna successione ad se pervenisse. Idem Theodoricus per Epistolas invitavit Episcopum ejus civitatis, ut ad Comitatum, sive ad Curiam Regiam Patronum aut Procuratorem suæ causæ aliquem destinaret. *Instructam legibus ad Comitatum nostrum destinate personam, ubi qualitas negotii agnosci debeat & finiri. L. 4. Ep. 44.* Commonitio tamen priùs illo, ut de causa priùs ipse accuratissimè cognosceret, quòd Sacerdotes turpe sit contendere, ubi vinci possunt. *Tractato prius diligenter, inspectoque negotio, quia Sacerdotem non decet protendere improbam litem.*

XVII. Liquet hinc ergo personales Clericorum causas Episcopali judicio integras fuisse servandas, sed reales, quæ à Laicis intendebantur, apud publicos Judices solitas disceptari. Quàm verò Episcoporum observantes essent Civiles Magistratus, non alius præclarius occurret documentum, quàm Cassiodori ejusdem Epistolam ad Joannem Papam, ubi ejus se luce collustrari, ejus se consiliis instrui orat; nec enim posse Judices satis probè munus suum sustinere, nisi Episcoporum regulis, monitisque dirigantur. *Sum quidem Judex Palatinus, sed vester non desinam esse discipulus: nam tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus. L. 11. Ep. 2.*

CAPUT CV. *P. 2. l. 2. c. 60.*

De jurisdictione Episcopali charitatis legibus serviente in Galliis, à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. De jurisdictione Episcopali in Galliis in causis Clericorum munita censuris Ecclesiasticis.

II. Mixti Conventus Judicum sacrorum & civilium.

III. Species singulares, ubi sæcularis Judex Ecclesiasticum prævenit.

IV. Elucidatur Canon Concilii Matisconensis II. & Clotarii II. Regis. Unde constat, quanquam Judex sæculi cum Ecclesiastico de Clerico cognovisset, illum tandem Ecclesiastico permissum fuisse, canonicis tantùm pœnis puniendum.

V. Variæ probationes; quæ hunc usum astruant, ut canonica tantùm pœna in capitalia crimina decernantur.

VI. De causis inter Clericos cognoscere non poterat nisi Episcopus vel Archidiaconus, qui ejus Officialis partes sustinebat, vel Presbyteri, qui easdem vices obibant.

VII. Causæ Episcoporum omnes ab Episcopis & in Conciliis discutiebantur.

VIII. Arbitrio quandoque Presbyterorum.

IX. Concilii Matisconensis II. decreto, asyli jus & prærogativa Episcopis & Clericis omnibus adscribitur, ut ab Ecclesiis abstrahi suis non possint, nisi ut Judici Ecclesiastico sistantur.

X. XI. Horum Canonum observantiam viguisse fidem facit Historia Gregorii Turonensis; civilemque & externam politiam compluribus in rebus Episcoporum potestati obnoxiam fuisse.

I. AD Gallias nostras accedimus, in quibus nihiloobscurioribus argumentis evincetur; amplissimam fuisse Episcoporum jurisdictionem, nec alium illi propositum fuisse scopum, quàm ut Canonibus inviolata constaret reverentia, ut morum castitas, charitas & pax inconcussa inter fideles vigeret universos, potissimùm verò inter Clericos; ut lites, fraudes, tricæque omnes sæcularium Curiarum ablegarentur. Quæ cum ita sint, non poterant non terreni Principes Regesque vehementer assentiri, suffragarique huic Apostolicæ Episcoporum authoritati & functioni, quæ terrestri ipsi regnorum paci totam se impendit, ut ad cælestem pacem aditum communiat.

In Concilio Agathensi excommunicatione feriuntur Clerici, qui Laicorum patrocinium aucupantur; eademque pœna implicantur & Laici, qui sua illos tuitione tegent adversùs canonicam districtionem. *Si relicto officio suo propter districtionem, &c. Can. 8.* Eadem vibratur in Laicos pœna, qui immortales alunt inimicitias, interminatasque lites inter sese, adversùs Episcoporum monita contumaciores: *Quicumque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocare nequiverint, &c. Can. 31.* Itaque eo quoque jure utebantur Episcopi, ut

ut evibrato excommunicationum fulmine cogerent & litibus & odiis implacatis modum aliquem finemque poni. Hoc denique Concilio prohibiti sunt Clerici ad Judices sæculares quemquam provocare injussu Episcopi; prohibiti sunt & criminis cuiquam litem intendere; denique anathemate percussi sunt Laici, qui Ecclesias, Clericosque tricis meditatis malitiosè fatigarent. *Clericus ne quemquam præsumat apud sæcularem Judicem Episcopo non permittente pulsare: sed si pulsatus fuerit, respondeat, non proponat: nec audeat criminale negotium in judicio sæculari proponere. Si quis verò sæcularium per calumniam Ecclesiam, aut Clericum fatigare tentaverit, & victus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus & à Catholicorum communione, nisi dignè pœnituerit, arceatur.* Can.32.

In Concilio Epaonensi, Can.11., permissi sunt Clerici, non provocare, sed provocati accedere ad Tribunalia Judicum, annuente Episcopo. In Concilio Aurelianensi I. declaratum est, Can.4., non Clericos solùm, sed & eorum stirpem usque ad tertiam generationem sub jurisdictione Episcoporum conquiescere. *Ita ut filii Clericorum, id est, patrum, avorum, ac proavorum, in Episcoporum potestate ac districtione consistant.* In Concilio Aurelianensi III. cautum est, ne Laici ipsi Clericos ad Tribunalia Judicum vocarent, nisi monito antè Episcopo. *Clericus cujuslibet gradus, sine Pontificis sui permissu, nullum ad sæculare judicium præsumat attrahere; neque laico, inconsulto Sacerdote, Clericum in sæculare judicium liceat exhibere.* Can.32. Præmoneri se volebant Episcopi de litibus, quas vel Clerici Laicis, vel vicissim Laici Clericis intenderent coram sæculi Judice, ut eas præfocare exorientes possent.

II. In Concilio IV. Aurelianensi definitum est, nihil potestatis exerceri posse in Clericos à Judice sæculi, nisi re cum Episcopo communicata; tum sistere se ei debere Clericos, ubi juberet Episcopus: denique si quid rei esset laico adversùs Clericum, de ea cognoscere non posse Judicem publicum, nisi adjuncto Archidiacono, vel Presbytero; si partibus conveniret, unius laici Judicis judicium experiri, Clericus id tum posset, cum Prælati Ecclesiastici assensus accessisset. *Ut nullus sæcularium personarum, prætermisso Pontifice, seu Præposito Ecclesiæ, quemquam Laicorum pro sua potestate constringere, discutere audeat, vel damnare. Sed & Clericus si pro causa ad petitionem cujuscumque fuerit ab Ecclesiastico ordinatore commonitus, se ad audientiam spondeat adfuturum, & respondere nulla calliditate dissimulet. Sed quarumque causatio quottiens inter Clericum & sæcularem vertitur absque Presbytero, aut Archidiacono, vel si quis esse Præpositus Ecclesiæ dignoscitur, Judex publicus audire negotium non præsumat. Sanè si causam habentibus placuerit ire ad judiciam fori ex voluntate communi, permittente Præposito Ecclesiæ, Clerico licentia tribuatur.* Can.20

In Synodo Altissiodorensi, Can.43., anathema illiditur Judici, qui in ipsam Clerici personam quidquam tentaret in consulto Episcopo: *Quicumque Judex, aut sæcularis Presbytero, aut Diacono, aut cuilibet ex Clero, aut de junioribus, absque voluntate Episcopi, aut Archidiaconi, aut Archipresbyteri, injuria inferre præsumpserit, anno ab omnium Christianorum consortio habeatur extraneus.* Mixtorum Tribunalium horum major sanè illi gloria & splendor circumfundebatur, ubi Rex Episcoporum & Baronum suorum agmine vallatus, de gravioribus quibusque causis cognoscebat, maximè Clericorum, vel Laicorum, qui ad eum confugissent adversùs Episcopos ipsos suos. His judiciis aderat Comes Palatii, absente Rege, etiam præerat ejus vice. Editæ sunt à Marculpho, *L.1. c.25.*

26., horum judiciorum formulæ, quibus & aliæ à clarissimo doctissimoque viro Bignonio additæ sunt: *Non in Palatio nostro ad universorum causas audiendas unà cum domnis & Patribus nostris Episcopis, &c.*

III. Remittere aliquid visum est concilium Matisconense I. anni 581. cum Regiis à Judicibus comprehendi permisit Clericos homicidii, furti, maleficii reos, quo arctiores metæ additæ sunt immunitati Clericorum. *Ut nullus Clericus de qualibet causa extra discussionem Episcopi sui, à sæculari judicio injuriam patiatur, aut custodia deputetur. Quod si quicumque Judex cujuscumque Clericum absque causa criminali, id est, homicidio, furto, aut maleficio, hoc facere fortasse præsumpserit, quandiu Episcopo loci illius visum fuerit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.* Can.7.

Innuitur certè videtur eo Canone, à Judice sæculi præventum fuisse Episcopum, nec enim aliàs sineretur ille Episcopo extorquere, aut ejus carceribus abstrahere Clericos horum reos facinorum. Idque innuitur rursus Canone Concilii Matisconensis II. anni 585. *Neque Presbyter, neque Diaconus, neque Subdiaconus de Ecclesiis trahantur, aut injuriam aliquam jussio eorum Episcopo patiantur; sed quidquid quis adversùs eos habuerit, in notitiam Episcopi proprii perducat, & ipse causam, justitia præunte, discutiens, animo Clericos accusantis satisfaciat.* Can.10.

Nec minùs apertè antiquiori Disciplinæ & immunitati Clericorum astipulari visum est Concilium Parisiense, vetitis omninò laicis Judicibus de Clerico ullo cognoscere, nisi accersito Ecclesiastico ejus Superiore. *Ut nullus Judicum neque Presbyterum, neque Diaconum, vel Clericum ullum, aut Juniores Ecclesiæ sine scientia Pontificis per se distringat, aut damnare præsumat.* Can.4. Si quid in hæc Judices peccent, excommunicatione innodantur.

IV. Concilii hujus Decreta corroboravit Clotarius II. publicato Edicto, & iis clausulis adhibitis, quas hîc ponderari operæ pretium sit. Jubet enim Clotarius, ut ne unquam in civili causa Judex laicus de Clerico cognoscere audeat, nisi manifestè convicto; unde etiam Presbyteri & Diaconi excipiuntur. Verùm id ad civiles pertinet causas, non ad criminales. Harum enim conjunctim judici uni instituent utriusque fori, sacri, & civilis Judices; reus convictusque, canonicis pœnis subjicietur. Denique si quæ lites inter Clericos, laicosque perstrepant, utriusque etiam Judicis cognitione sedabuntur. *Nullus Judicum de quolibet ordine Clericos de civilibus causis, præter criminalia negotia per se distringere, aut damnare præsumat, nisi convincitur manifestus, excepto Presbytero, aut Diacono. Qui verò convincti fuerint de crimine capitali, juxta canones distringantur, & cum Pontificibus examinentur. Quod si causa inter personam publicam & homines Ecclesiæ steterit, pariter ab utraque parte Præpositi Ecclesiarum & Judex publicus, in audientia publica positi, ea debeant judicare.* Cap.4.

Bona fide fateri cogimur hoc Clotarii II. Edicto permitti laicum Judicem, ut in Clericum de capitali crimine jus dicat; quanquam nihil ejusmodi haberet Concilium Parisiense V. cujus hic novo robore firmantur Decreta. Itaque veri speciem non caret, Guntranni quoque Regis impulsione editum fuisse Canonem Concilii Matisconensis I. cujus tanta est cum hoc Clotarii II. Edicto affinitas. Sed illud potissimum nostra refert animadvertisse, quod Judicem sæculi quidem Clotarius cognoscere de criminibus Clericorum; sed unà Episcopum accersiri jubeat, utque ne gravior ulla possit decerni pœna, quàm quæ canonico jure infligitur. *Qui verò*

convicti fuerint de crimine capitali, juxta Canones distringantur, & cum Pontificibus examinentur. Ex quò illud concluditur, adeo non teneri Episcopum Clericos suos capitalis criminis convictos Judici publico dimittere plectendos; ut ex adverso edicat Rex, illos ab Judice sæculi Episcopis permitti, qui non aliis possunt, quàm canonicis in reos pœnis sævire.

V. Facilius assentietur huic disciplinæ, quisquis expederit, oos hic in sexto adhuc versari sæculo, cum Clericis adhuc & Monachis familiare erat opportunè & importunè Judices sæculares interpellare, & omni ope & contentione urgere, quò capitalia supplicia etiam in laicos relaxarent, aut suspenderent; cum eorum persæpè precibus vis accedebat; cum denique non infrequenter voti sui fiebant compotes. Eo adhuc ævo quisquis ad Ecclesias confugisset, inde abripi non potuisse constat, nisi condonata mortis & membrorum truncationis pœna; in asylo ipso Ecclesiæ Clericos pene omnes semper delituisse; reos, qui morti eximebantur, asperitati ejusmodi pœnitentiæ & diuturnitati mancipatos fuisse, qua mortis acerbitas compensari videretur. Adde Conventus juridicos sæcularium Judicum, permixtos habuisse suo in Collegio Clericos complures. Nec verò addubitare quemquam jure posse, quin Episcopi ex Regum perpetua indulgentia à Synodis judicarentur, etiam in crimine Majestatis. Denique posteriore sæculo morem eum invaluisse, ut mulctis tantùm pecuniariis facinora quæque gravissima luerentur.

His observentiunculis nostris non parùm & lucis & roboris accedit ex Concilio Remensi, *Can.* 67., non multò post Concilium Parisiense V. habito. Ibi enim anno 630. vetantur laici Judices, intentata ni pareant excummunicatione, ne nisi concedente Episcopo, in Clericum quemquem ausint vel judicium instituere, vel inferre pœnam. *Absque conscientia & permissu Episcopi, cujuslibet Ordinis Clericum distringere.* Præcipitur ibidem Episcopis, suos ut ipsi in Clericos animadvertant: neu confugientes ad Ecclesiam reddere ausint, nisi cautum sibi sit *de vita, de tormento, de truncatione:* sed & ipsi mox eos pœnitentiæ mancipent Canonicæ. *Pœnitentiam se pro scelere facturum esse promittat.*

VI. Rursum ad Clericos reflectenda oratio, de quibus nec primo, nec iterato post appellationem judicio cognoscere poterat, nisi Ecclesiæ Judex. Ita profitetur Concilium Marisconense I. *Can.* 8. quanquam aliàs Clericali immunitati subinfensum. *Ut nullus Clericus ad Judicem secularem quemcumque alium fratrem de Clericis accusare præsumat, aut ad dicendam causam quocumque modo trahere. Sed omne negotium Clericorum, aut in Episcopi sui, aut in Presbytororum, vel Archidiaconi præsentia finiatur.* In Synodo Altisiodorensi idem decretum promulgatum fuerat. *Non licet Presbytero, aut Diacono, aut cuicumque Clericorum de qualibet causa Conclericum suum ad Judicem secularem trahere.* Can. 35.

VII. Et præclarior multò & justior erat Episcoporum à foro sæculari immunitas. In Concilio Aurelianensi V. statutum est, ut quibus negotii aliquid fuerit contra Episcopum, vel ejus Officiales Ecclesiæ, ipsummet adeant primo; ut ea ipsemet integritate & charitate agat, quæ Apostolorum successori consentanea sit; quæque ita spectata exploratque omnibus sit, ut nemo eum etiam in propria causa Judicem detrectet & deprecetur. *Placuit, ut si quacumque persona contra Episcopum, vel actores Ecclesiæ se propriam habere crediderit negotiam, priùs ad eum recurrat charitatis studio, ut familiari additione commonitus, sanare ea debeat, quæ in querimoniam deducuntur.* Can. 17. Si cessaret, aut differret Episcopus querelis his satisfacere, tum verò ad Metropolitanum confugiendum erat; denique si pari incuria Metropolitanus his non satisfaceret querelia de Provinciæ suæ Episcopis, censuræ & judicio ipsemet subjiceretur Concilii Provincialis. In Concilio II. Lugdunensi pronunciatum est, ubi dissiderent duo Episcopi unius Provinciæ, eam controversiam judicio Metropolitani & Episcoporum Comprovincialium committi debere. Si duarum autem Provinciarum Episcopi judicio contenderent, ei judicio præesse debere utriusque Provinciæ Metropolitanos. *Si de una Provincia fuat, Metropolitani cum Comprovincialibus suis judicio sint contenti. Si diversa Provincia fuerint Sacerdotes, convenientibus in unam Metropolitanis ipsorum, omnis eorum actio illorum judicio terminetur.* Can. 1.

VIII. Aliam iniit viam Concilium Turonense II. tuendæ ejusdem Episcoporum concordiæ, mandato, ut si quid litis inter eos emergat, hinc & inde Presbyteros eligant, quorum judicio stent. Cum præcones enim & conciliatores pacis sint Episcopi, omnium maximè detestanda ipsis est discordia; ideo & in Concilio Provinciali pœnitentiæ addicendi erunt Episcopi, qui hanc recolligendæ Collegarum gratiæ rationem detrectaverint. *Electis ab utraque parte fratribus, id est, Presbyteris, præponderante dulcedine, litis jacula finiunt, & vota pacis acquirunt. Si quis autem ab utraque parte electis Presbyteris, atque mediantibus, hoc est, suis membris reconciliari neglexerit; cum ad Synodum venerit, non solùm reatum coram Coepiscopis se cognoscat incurrere, verùm etiam congrua pœnitentia intelligat vindictam subire. Opportunum namque est, illam animadversione succumbere, qui intelligendo peccavit, & quod docere debuit, in seipso neglexit.* Can. 2. Concilii Parisiensis V. Patres, Can. 11., non acquievere Turonensis Concilii huic Canoni, instaurare maluerunt Canonem Concilii V. Aurelianensis, & rejicere ad Metropolitanum, omnium inter se Episcoporum dissidia; spoliatis communione Episcopis, qui adversùs Collegas Judices adirent sæculares, donec in Concilio Provinciali sese purgaverint.

IX. Multò verò ad decus & laudem Episcopalis Ordinis præclarius est, & ad confirmanda superiora omnia, quod habetur in Concilio II. Matisconensi, ubi declaratur Canones Legesque à primordiis propemodum exorientis Ecclesiæ immunitati & jurisdictioni Episcoporum certatim adlaborasse: *Licèt reverendissimi Canones, atque sacratissimæ leges de Episcopali audientia in ipso pene Christianitatis principio sententiam protulerint.* Necesse tamen fuisse ad retundendam audaciam quorundam sæculi Magnatum, statui, ut ne possint unquam Episcopi Ecclesiis suis abstrahi, vel in carceres compingi: sed si quid litis Optimates sæculi illis vellent intendere, Metropolitanos adeant, à quibus duo, tresve Episcopi alii accersentur, vel totum, si necesse sit, Concilium provinciæ congregabitur, ut ei dissidio modus tandem & finis aliquis imponatur. *Quoniam grassatur in Sacerdotes Dei humana temeritas, ita ut eos de atriis venerabilium Ecclesiarum violenter abstractos ergastulis publicis addicant; Censemus ut Episcopum nullus secularium fascibus præditus jure suo contumaciter agens, de sancta Ecclesia, cui præest, trahere audeat. Sed si quid contentionis adversùs Episcopum potentior persona habuerit, pergat ad Metropolitanum Episcopum, & ei causas alleget,* &c. *Quòd si talis fuerit immanitas causa, ut eam solus Metropolitanus definire non valeat, advocet secum unum vel duos Episcopos. Quòd si & ipsis dubietas fuerit, conciliabulum instituant, in quo universa fraternitas Coepiscopi sui causas di-*

seu-

fentiat, & pro merito aut justificet, aut culpet, Quod de Episcopis censuimus, obtinet & in Clero, ut de Ecclesiis non trahantur, &c. Can. 9. 10. Duo hi Canones manifestè insinuare videntur, Clericos omnes asylorum privilegio usque gaudere, ut qui in Ecclesiis commorentur, nec abripi inde possent, nisi ut Ecclesiastico Judici, & pænis canonicis permittantur.

X. Sed ne cujusquam animo illa incidat cogitatio; Canones hos Episcopatui & Clericorum Ordini universo usque adeo honorificos, ab iis conditos esse, quorum causa vertebatur, qui gloriæ suæ serviebant, adeoque ad exitum nunquam, aut rarò perduci potuisse; non pigebit hic refrigare, quod suprà de Ægidio Archiepiscopo Remensi commemoratum est à Gregorio Turonensi, *L. 10. c. 19.*, quando hoc illi facinus impactum est, quòd adversùs Childebertum Regem conspirasset. Comprehendi eum & in custodiam tradi jussit Rex, dum Concilium cogeretur. Amarissimè cum Rege expostularunt cæteri Antistites, de comprehensi Episcopi contumelia; cessit Rex, solutumque Ægidium suæ tunc reddidit Ecclesiæ. *Tunc ab aliis sacerdotibus increpitus Rex, cur hominem absque audientia ab urbe rapi, & in custodiam retrudi jussisset, permisit eum ad urbem suam redire.* Coaluit denique Concilium, crimen confessus est Ægidius, donavit illum Rex precibus Episcoporum, à quibus sacro gradu abdicatus est, & Argentorati exulare jussus. *Hac Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obtenta vita, ipsum ab Ordine sacerdotali, lectis Canonum sanctionibus removerunt, qui statim ad Argentoratensem urbem, quam nunc Strataburgum vocant, deductus, exilio condemnatus est. L. 5. c. 19.* Ubi perspicis religiosè observatum fuisse Canonem suprapositum. Nocentior erat Ægidius Prætextato Rotomagensi Episcopo. At cum & hic sua se confessione onerasset; *Ego sum homicida nefandus*: eisdem utique pænis obnoxius erat. Verùm Chilpericus Rex quanquam illi infensissimus, non alibi tamen, quàm in Episcoporum cœtu caosam dicere, vel pœnæ nisi canonicæ addici illum voluit, quod genus est exiliom. Dictum est suprà per Imperatorum leges non licuisse, reos usquam agi Episcopos, nisi in Conciliis ab aliis Episcopis judicandos. A' Regibus Galliæ, Primæ, Secundæ & Tertiæ Dynastiæ illibatum id privilegium Episcopis vindicatum est, etiam in Majestatis criminibus. Unum contrà objici potest exemplum Beati Leodegarii Episcopi Augustodunensis, qui non judicio, sed tyrannica cæde Martyr occubuit.

XI. Plura hic coacervari possent ex eodem Gregorio Turonensi, *L. 6. c. 38. L. 8. c. 2.*, quæ lubens missa facio, ut ad Concilia redeam. Dissidentibus de Parochiarum quarundam jure Episcopis, controversia illa in Concilio dirempta est. Aliàs inquisitum est in aliquos Episcopos, de quibus querebatur Guntramnus Rex in Conventu Episcoporum & Procerum. *Discussi enim fuerant à reliquis Episcopis & Optimatibus Regis.* Spectabant ea omnia ad temporalem & externam regni administrationem, in quam porrigebat se etiam Episcoporum jurisdictio. Quò etiam spectat illud Concilii Aurelianensis III. decretum, quo multa exploduntur superstitiosius, quàm religiosius observari solita; & Judaicam magis servitutem redolentia, quàm Christianam libertatem. *Quia persuasum est populis die Dominico agi cum caballis, aut bobus & vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum praparare, vel ad nitorem domus, vel hominis pertinentem exercere ullatenus, qua res ad Judaicam magis, quàm ad Christianam observantiam pertinere probatur, id statuimus, ut die Dominico, quod antè fieri licuit, liceat. Can. 28.* Ubi & mox vetatur ne Dominico die, vel agrum colere, vel vineis, messibus, aliisque id genus operibus liceat vacare; denunciatur etiam; qui huic decreto non paruerint, eos non publici Judicis, sed Episcopi judicium subituros. *Quod si inventus fuerit quis in operibus suprascriptis, qua interdicta sunt, se exercere, qualiter emendari debeat, non in laici districtione, sed in Sacerdotis castigatione consistat.*

Huic eidem Concilio, *Can. 13.*, sicut & Concilio IV. *Can. 30.* ejusdem Aurelianensis Civitatis placuit, ut Christiani, qui Judeorum servi essent, redimi semper possent à fidelibus. Placuit & eidem Concilio IV. *Can. 19.* ut Episcopi plectere & exilio mulctare possent fœminas, in crimine cum Clericis deprehensas. *A civitatibus ut Sacerdos praceperit, repellantur.* In Concilio Matisconensi II. *Can. 16.* præceptum est, ut in Monasteria compingere posset Episcopus uxores Clericorum minorum, si ad nuptias animum appellerent. Concilium Liptinense, *Can. 5.* præcepit Episcopis, Comitibusque, qui una & Defensores erant Ecclesiarum, ut vires consociarent, certatimque incumberent, ut idololatriæ superstites raliquias abolerent. *Decrevimus quoque ut secundùm Canones Episcopus in sua Parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui defensor Ecclesia ejus est, ut populus Dei paganias non faciat.* Innovatum est in Concilio Suessionensi hoc decretum additumque ut in foros, seu nundinas pervigilarent Episcopi. *Et per omnes civitates legitimus forus, & mensura fiat, secundùm abundantiam temporis. Can. 6.* In novis Capitularibus Baluzii, voluit Clotarius Rex, ut absente se, de Judice præter leges sententiam ferente, pœnas sumeret Episcopus. *Si Judex contra legem aliquem injustè damnaverit, in nostri absentia ab Episcopis castigetur.* Postremò denique cum Alaricus Rex Gothorum ab Aniano in compendium mitti curasset Codicem Theodosianum, illum ipse tunc in omnes suæ ditionis Provincias promulgavit, quæ tunc non paucæ Galliarum nostrarum finibus continebantur. Inde Codex ille compendiarios invaluit per omnes Gallias, cum eum antè examinassent, confirmassentque Episcopi. Hæc anim habet Alaricus ipse Rex in Rescripto suo. *Venerabilium Episcoporum roboravit assensus. Baron. ann. 509. n. 10.*

CAPUT CVI. *P. 2. l. 2. c. 61.*

De jurisdictione Episcopali in Hispania, charitatis legibus attemperata, ab anno quingentesimo ad septingentesimum.

I. Presbyteri quoque & Clerici alii juri dicendo vacabant, ut vix Dominico die respirare possent, usque adeo lenitate & charitatis dulcedine laicos etiam ad forum Ecclesia alliciebant.

II. De causis realibus Ecclesia cognitores erant Episcopi ipsi.

III. In rebus ambiguis peritos Jurisconsultos percontari jubebantur.

IV. Concilia Toletana, Universalia & Nationalia erant, & veluti Regni Comitia, in qua Episcopi & Optimates Regni confluebant, unde eorum jurisdictioni nulli fines prascripti tunc erant.

V. Inde est, quòd & Episcoporum sententia certissimè semper executioni mandabantur, nec ullis regulis irritari poterant, etiam ad res temporales.

VI. Varia leges Conciliorum in Clericorum concubinas, & in prolem eorum quancumque post Sacros Ordines.

VII.

VII. VIII. IX. Varia pœna à Judice Ecclesiastico inflicta in Italia, Anglia, Gallia.

IX. In Hispania mulcta pecuniaria, carceres, flagella, exilia, à Judice Ecclesiastico infliguntur, ut pœnitentiæ velut pœnæ medicinales; cum Episcopi spiritalem faciant medicinam. Et vera tamen erant pœnæ spectata Episcoporum jurisdictione, qui eas decernebant.

XI. Archiepiscopus Toletanus læsæ Majestatis accusatus nonnisi Synodi judicium subit.

I. NEc instrenuè Hispaniæ quoque Episcopi Clericique Ecclesiarum in hæc operosissima jurisdictionis munia incumbebant, quæ sola ipsis sola Laicis charitas sua dulcedine & suavitate deliniret. Vetuit Tarraconense Concilium, ne Episcopi, Presbyteri, Clericive cæteri Dominicum etiam diem insumerent litium examini, utpote divinis tantùm laudibus concelebrandis dicandum: concesso ut reliquos dies omnes in id consumerent, dum ne se tamen in causas criminales interponerent ullas. *Nullus Episcoporum aut Presbyterorum vel Clericorum die Dominico propositum cujuscumque causæ negotium audeat judicare, nisi hoc tantùm, ut Deo statuta solemnia peragant. Cæteris verò diebus, convenientibus personis, illa quæ justa sunt, habeant licentiam judicandi, exceptis criminalibus negotiis. Can. 4.*

Hinc illud emergit, 1. Non Episcopos tantùm, sed & Presbyteros, & Clericos omnes operam dedisse dirimendis litibus, sive sejunctim id facerent quod magis sonant hujus Canonis verba: sive plures conjunctim. Capite superiori idem adnotatum est, Archidiaconis & Presbyteris delegatam fuisse causarum diremptionem; nec enim facilè occurrere tum ulla Officialium ad id destinatorum vestigia. Quin & Presbyteros ibidem quandoque placuit arbitros eligi, qui jurgia pacarent mutua Episcoporum. Ibidem de suffraganei sui causa judex sedit Metropolitanus solus, cum iis à viro præpotente in crimen vocaretur: nec jussus est aliorum Episcoporum consilia expiscari, nisi ubi difficultas incideret, quæ tanti esset.

Rursus hinc liquet 2. tam confertas fuisse turbas hominum ad Tribunal Ecclesiæ convolantium, ut ne Dominicus quidem dies à litibus dirimendis vacuus esset. Quod tamen huic Concilio emendari placuit, cæteris omnibus diebus ei charitatis officio dicari permissis. Quo jam minùs mirum est, si Episcopi Clericos sibi suos omnes abscriberent, ad jurisdictionis suæ onera illos ex parte saltem declinanda; ita ut singuli etiam jus dicerent. Itaque ne suspicari quidem possumus, Officialem tunc fuisse unum aliquem, cui tota ea sarcina committeretur.

Illud adde 3. eam jurisdictionem latissimè patuisse, & omnia causarum genera complexam fuisse, præter criminales; atque ita ambigi vix posse, quin dissidia sua omnia fideles ad Clericos referrent, ut ad arbitros & parentes quodammodo suos. Ex quo fit, ut & illud extra dubium jam sit, ut ea causarum examina ad Clericos perferrentur, & tanta illis fieret jurisdictionis accessio, in causa fuisse studium pacis & concordiæ, charitasque ad æterna tantùm anhelans, qua tum fervebant Tribunalia Ecclesiastica.

II. In Concilio Toletano II. *Can.* 13. prohibiti sunt Clerici, ne Clericos alios convenirent, nisi coram Episcopo, excommunicatione & rei jactura luituris, qui secus fecerint. *Ut Clerici Conclericos suo neglecto Pontifice ad judicia publica pertrahant, statuimus de cætero non præsumi; sed & si quis hoc facere præsumpserit, & causam perdat, & communione efficiatur extraneus.* In Concilio I. Hispalensi, *Can.* 1. 2., sedata est contentio duorum Episcoporum de Parochiis quibusdam controversis, quæ ei tandem ascriptæ fuere, qui earum præscripsisset possessionem, juxta leges Imperatorum, & Romanorum Decreta Pontificum. *Hoc enim & sæcularium Principum Edicta præcipiunt, & Præsulum Romanorum decrevit authoritas.* Nec secus in re consimili pronuntiatum est à Concilio Toletano IV. sicut & ab Emeritensi, *Can.* 33. 34., cui visum est mittendos esse à Metropolitano inspectores idoneos, qui fines dispicerent Diœceseon & Parochiarum. *Ita ut de præsentia Metropolitani inspectores dirigantur, qui per evidentia signa Diœceses ipsas conspiciant.* In Concilio Toletano XI. *Can.* 8. decretum est, ut Episcopi quibus essent patrimonia, ex iis restituerent, & resarcirent quidquid damni quomodocumque cuiquam intulissent. Nec enim æquum esse, ut Ecclesia luat errores intemperiasque Præsulum, quos ipsa ab injuria & litibus alienissimos esse jubet. Si nullæ his Præsulibus hæreditariæ sint res, pœnitentia luent, quidquid temerè damni intulerint. *Neque enim justum est, ut pro pravis actibus Sacerdotum, Ecclesiæ quibus præeminent, sustineant damnum: at pro excessibus talium satisfactio ab Ecclesiis exigatur: cum Ecclesia Rectores suos non ad litem, sed ad honestatem informet. Can.* 5.

III. Vetiti sunt ab eodem Concilio Episcopi, ne vel jus dicerent, vel decernerent pœnitentias, nisi in Audientia publica, vel ad consilium ascitis duobus saltem tribusve spiritalibus & prudentibus viris, ne quo cupiditatum æstu judicium præverteretur. *Quoties quilibet ex subditis corrigendus est, aut publica debet à Sacerdote disciplina curari; aut si aliter à Rectoribus placet, duorum vel trium fratrum spiritualium testimonio peculiariter adhibito, & modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentiæ irrogetur. Can.* 7.

IV. Ex Concilio denique Toletano XVI. perspicuum est Conciliorum hujusmodi Universalium jurisdictionem in Hispania latissimè patuisse, seque in causas & personas prorsus omnes exporrexisse. Rex ipse potestatem eis fecit castigandi & emendandi Leges Regni omnes. *Cuncta verò, quæ in Canonibus, vel Legum edictis depravata consistunt, aut ex superfluo, vel indebito conjecta fore patescunt, accomodante nostra serenitatis consensu, in meridiem lucida veritatis reducite.* Et postea: *Varia quoque populorum negotia, cæteraque sceleratorum hominum gesta, fidei sanctæ contraria, ita vestri examinatione judicii Canonicè & legaliter finiantur, ut, &c.* Quod quid aliud est, quàm nullos circumscribere fines Episcopali jurisdictioni in privatorum etiam causis? Regni sanè Procerum non mediocris in his effulgebat authoritas, ut ex ipsis Regis verbis liquet. *Hoc solum vos honorabiles Dei Sacerdotes, cunctosque illustres Aulæ Regiæ seniores, quos in hoc Concilio nostræ serenitatis præceptio inesse fecit, adjuramus, quia in privatis dirimendis negotiis, quæ se vestro cœtui audienda emerserunt, nulla personarum vel muneris acceptio intercurrat, &c.* Quod ipsum observare fas est in VIII. & in cæteris Conciliis Toletanis.

V. Nullas ergo posthac moras, nullos obices objicere quisquam poterat jurisdictioni Episcopali, ejusque judiciis, in rebus etiam temporalibus & mixtis; cum tantam in potestatis suæ societatem Reges ipsi sibi Episcopos cooptassent, sicut antea declaratum est. Statutum est in Concilio Toletano III. ut nisi Clerici majores domo sua quamprimùm abigant mulierculas omnes, ex quibus suspiciones quædam obliquiores nasci queant, illas Episcopus venire jubeat, & pauperibus pretium erogari. *Mulieres ab Episcopis venumdentur, & pretium ipsum pauperibus erogetur. Can.* 5. In eodem Concilio jussi sunt Episcopi cum Judice Regio diligentissimè perquirere, ecquæ usquam supersi-

Ido-

Idololatrarum reliquiæ, in eosque pro æquitatis modo animadvertere. *Hoc tum consensu gloriosissimi Principis Sancta Synodus ordinavit, ut omnis Sacerdos in loco sua unà cum Judice territorii sacrilegium idololatria perquirat, & exterminare inventum non differat; homines verò qui ad talem errorem concurrunt, salvo discrimine animæ, qua potuerint, animadversione coerceant.* Can.16. Rursus ab eodem Concilio & à Recaredo Rege mandatum est Episcopis, ut unà cum Jodice Regio scrupulosissimè inquirerent in eos parentes, qui execrabili immanitate propriis filiis necem inferrent. *Ergo & Sacerdotes locorum hac Sancta Synodus convenit, ut idem scelus cum Judice curiosius quærant & sine capitali vindicta acriori disciplina prohibeant.* Can.17. In hoc eodem denique Concilio, Can.18., jussi sunt Episcopi excubias agere in Judices omnes Regios; si in leges committerent, id revocare; Regem de tota eorum perversitate commonefacere.

VI. In Concilio Hispalensi I. demutatum est aliquid de Canone Toletani Concilii III. suprà relato, Judicibusque permissum est, ut suspectas mulieres, quas suis non summovissent Clerici ex ædibus, ipsi servas in posterum haberent. *Cum voluntate & permissu Episcopi, comprehensas in suos luceis usurpent.* Can.3. Si in ea re pigritentur Judices, Episcoporum cura & jussu corripiendæ illæ erant, & in Monasteria ad perpetuam servitutem compingendæ. *Mulieres illæ juxta priores Canones à Sacerdotibus distracta, in Monasterio Deo votarum tradantur servitura.* Rursus tamen in Concilio Toletano IV. Can.43. vigori suo restitutus est Canon Toletani III. *Quæcumque Clericis taliter adjunctæ sunt, ab Episcopo auferantur & venundentur.* In Concilio Toletano IX. filii Clericorum majorum post ordinationem suscepti, non spurii tantùm, & successionis cujuscumque exortes declarati sont, sed & in servos mancipati ei Ecclesiæ, quam ortu suo fœdassent. *Proles eorum tali nata pollutione, non solùm parentum hæreditatem nusquam accipiat, sed etiam in servitutem ejus Ecclesiæ, de cujus Sacerdotis vel Ministri ignominia nati sunt, jure perenni manebunt.* Can.10.

VII. Præclara oppidò hæc sunt sacræ in res temporales jurisdictionis documenta. Sed & his elucidamenti, roborisque non parva fiet accessio, si pœnas contemplemur, quibus suorum Ecclesiasticum sæviebat. Januario Calaritano Metropolitano à Gregorio Magno mandatum est, ut residuos Sardiniæ suæ Idololatras, sortilegos, & nefarios ejusmodi homines insectarentur acerrimè; carcere & pœnitentia, si ingenui essent, eos puniret; flagellis etiam si servi. *Quod si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repeceris, ferventi comprehendere te zelo volumus; & siquidem servi sunt, verberibus cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi, inclusione digna districtaque, sunt in pœnitentiam dirigendi. Ut qui salubria & à morte periculo evocantia audire verba contemnunt, cruciatibus saltem eos corporis ad desiderandam mentis reducere valeat sanitatem.* L.7. Ep.67.

Ab eodem Gregorio jussus est Apostolicus Nuntius, infandi cujusdam Presbyteri facinorum strenuam exercere vindictam, atque illum actutum corripere, & in tetrum contrudere carcerem. *Si qua indicia apprehendere hujus rei potuerit, eum in custodia districta, quousque nobis renuntiet, redigat.* L.8. Ep.5. Ad alium ille ex Nuntiis suis rescripsit, ut Episcopo Paschasio instaret, quò Subdiaconum fratrum calumniatorem gradu dimoveret, flagellis cæderet, exulare juberet. *Subdiaconatûs privet officio, atque verberibus publicè castigatum, faciat in exilium deportari.* L.9. Ep.66. Exilii pœnam Gregorius ipse, L.9. Ep.47., indixit ei, qui se Defensorem agebat, cum non esset. Carceribus & exiliis in Clericos, in Presbyteros & in Episcopos ipsos animadvertisse Concilia & Præsules Hispaniarum idem alibi observat. L.11. Ep.52. Voluit tamen ut Archiepiscopus Justinianæ primæ in Paulum Episcopum humanius aliquid consuleret, cumque in Monasterium conjiceret, ubi in reliquum vitæ tempus pœnitentiæ addiceretur. L.10. Ep.34.

VIII. Augustinum verò Angliæ Apostolum edocuit Gregorius, qui esset Clericorum sensus, qui animus, ubi acerbiores in reos pœnas decernunt. Charitate sæviunt, non ira: castigant, quia amant, & temporali pœna cupiunt æternos extingui ignes. In plectendo non duros se Judices agunt, sed patres mitissimos, qui filios cædunt, ut dignos sibi hæredes cooptent. Denique medicinales magis pœnæ sunt, quàm judiciariæ, quas Judex Ecclesiasticus designat. *Et cum paulò districtiùs agitur, ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent, quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt; & quæ possident, ipsis servant, quos irati insequi videntur.* L.12. c.31.

IX. Vetustissimæ erant & in Galliarum foro Ecclesiastico eædem pœnæ. Concilium Agathense verbera & flagella intentat Clericis & Monachis vagis. *Quos si verborum increpatio non emendaverit, etiam verberibus statuimus coerceri.* Can.38. Ebrietas eidem pœnæ subjicitur, vel meostruæ suspensioni. *Clericum, quem ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spatio à communione statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio.* Can.41. His verbis, *ut ordo patitur*, illud insinuatum augnror, suspensionem ad majores Clericos, verbera ad minores pertinere. Qua in interpretatione duce & Magistro utimur Gregorio, cum ejusdem criminis reos verberari jubet Subdiaconum, Diaconum exauthorari. *Quod esset Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruisse, &c. Subdiaconus non Sacerdotio, sed officio caruit, & tanquam cetera infamis, meruit verberibus castigari.* Joannes Diac. l. 4. c. 31.

In Concilio IV. Aurelianensi, Can.29., jubetur, ut Episcopis exilium indicant mulerculis iis, quarum impudicitia Clericis insidiatur. In Concilio Matisconensi I. Can. 8. decernitur carcer, vel secessus triginta dierum Clericis superioribus, inferioribus autem ea verberum pœna, quorum numerum moderatur lex Mosaica, si ab his, vel illis Clerici alii coram civili Judice conveniantur. *Si junior fuerit, uno minus de quadraginta ictus accipiat: sin certè honoratior, triginta dierum conclusione mulctetur.* Adversùs Dominicæ diei violatores in Concilio Narbonensi, Can.4., decretum est, ut si liberæ fortis essent, mulctam publico Judici solverent; si servilis, centenis exciperentur verberibus. *Si ingenuus est, det Comiti Civitatis solidos sex; si servus, centum flagella suscipiat.* Si minores Clerici Officio desint, nec psallant stela, dum procedunt Seniores, Subdiaconi quidem verbis castigantur, aut sportularum privatione, Clerici minores verberibus corripiuntur. *Subdiaconos verbis corripiendos, & si non emendaverint, stipendio privandos, reliquos flagris coercendos.* Canon. 13. In eo denique Concilio Sortilegi flagellatione publica plectuntur, tum vænire jubentur pecunia pauperibus erogsri. *Seu liberi, seu servi, vel ancilla sint, gravissimè publicè fustigentur, & venundentur, & pretia ipsorum pauperibus erogentur.* Can. 14. Qui verò eos consuluerint, ii sex auri uncias Co-

mi-

miti Civitatis inferre coguntur. Concilium Liptinense, Clericis, Monachis, & Monialibus, qui se carnis libidine contaminassent, jejunia indixit, ubi pane & aqua tantùm vitam tolerarent, & carceri includerentur per annum, egregiè aotea flagellis cæsi; Presbyteris idem carcer, eadem pœnitentia præscribitur, in totum biennium protrahenda; Moniales radi jubentur. *Si ordinatas Presbyter fit, duos annos in carcere permaneat, & antea flagellatus, & scorticatus videatur. Si autem Clericus vel Monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus, vertente anno ibi pœnitentiam agat. Similiter & Nonna velata eadem pœnitentia contineantur, & radiatur omnes capilli capitis ejus. Can.6.*

X. Quæ ex Hispaniæ Conciliis suprà corrasimus, in iis satis argumenti est pœnas, quæ in reos statuerentur, certissima fuisse documenta jurisdictionis amplissimæ & incoocussæ. Carcer, flagellatio, exilium, & pœnæ erant, & pœnitentiæ. *Et modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentia irrogetur. Ita tamen, ut si exilio vel retrusione dignam eum esse, qui deliquit, judicium peculiare decreverit, modus pœnitentia, quam coram tribus fratribus Sacerdos transgressori indixerit, speciali debeat ejus, qui sententiam protulit, manus propria subscriptione notari. Conc. Emeri. c.17. Tolet.XI. c.5. 7.* Scriptis consignanda erat sententia, priusque discutienda fuerat à tribus doctis probisque viris cum Episcopo: ut ea esset veluti plurium in commune consultatio medicorum ad æternam plectendi & sanandi rei salutem. In infideles ipsos eadem quandoque verberationis & exilii pœna statuebatur. *Si infidelis est, & verberibus subdatur, & perpetuo exilio relegetur. Ibid.c.11.* Concilium Braccharense III. *Can.6.* excommunicatione eos innodavit, exiliique pœoa, qui leviores ob culpas, Presbyteros, Diaconos & Abbates cædi jussissent, quibus eximia quædam dependenda veneratio est, tanquam illustribus Collegii sacerdotalis portionibus. Denique triplici simul hac pœna sævit Concilium Toletanum XVI. flagellis, calvitio, & exilio. *Insuper centenis verberibus correpti, ac turpiter decalvati, exilio mancipentur perpetuo. Can.3.*

XI. In hoc sanè Toletano Concilio disceptata est causa Sisberti Episcopi Toletani, quamvis in Regis caput & majestatem & in Rempublicam conjurasset. Propria se ille confessione reum agnovit, unde & à Synodo excommunicatione, depositione & exilio damnatus est. Erat ergo in Hispania illud more receptum, non secus, quàm in Gallia, & Italia, ut nunquam Episcopi, nisi coram Episcopis, & in Conciliis causam dicerent, quo deeumque demum crimine ageretur. Illud à Baronio, *ann.693. n.2.3.*, observatum est, Egicam Regem ea in Episcopos reverentia fuisse ut quanquam semel & iterum libellos supplices ei Concilio obtulisset, nihil tamen de Toletano Præsule conquestus sit. Quaoquam autem inter Regni Comitia numerari posset hoc Concilium, Synodale tamen illud fuisse judicium, ex judicio hoc ipso abundè patet, & ex pœnis Canonicis.

CAPUT CVII. *P.3. l.2. c.64.*

Jurisdictio Episcopalis Laicorum litibus dirimendis vacabat adhuc urgente charitate, sub Imperio Caroli Magni, ejusque stirpis.

I. Renovatur à Carolo Magno Constantini Lex, ut laicis integrum sit causas suas Episcopis committere dirimendas.

II. In hujus legis innovationem multa observantur. Et assensus accessit Comitiorum Regni Generalium. Uni illa laborabat restituenda paci, concordia, & charitati mutua fidelium.

III. Voluit Carolus Magnus, ut civiles Magistratus omnes Episcopis consentirent & collaborarent.

IV. Lex alia Capitularium expenditur, & elucidatur.

V. Ejus jurisdictionis rivuli ad Presbyteros, & Clericos alios defluebant.

VI. Liberum erat laicis, ut ei se subjicerent in causis civilibus: ac liberum non erat, ut se subtraherent potestati spiritali, vel pœnis, ac pœnitentiis Canonicis.

VII. Judices publicos voluit Carolus Magnus consentire & subesse Episcopis.

VIII. Et Episcopalium sententiarum executioni instare.

IX. Extimulabantur laici quoque Judices, ut ad normam & mentem Canonum judicarent.

X. Reges, Magistratus, & Episcopi, ut membra Christi & Ecclesia ejusdem, unum in eum scopum contendebantur, ut regnaret Christus & justitia; rei subjicerentur publicis pœnitentiis.

XI. Magistratuum jurisdictio Episcopali concedebat, & accomodabat se.

XII. XIII. Qui Officiales, & qua pœna fori Ecclesiastici.

XIV. Græcorum mores.

I. QUàm piè & sanctè, tam molestè occupantur Episcopi terminandis causis Clerici, Cœnobiorum, & Plebis. A' plebe exordiar, ubi charitas se potius, quàm jurisdictio explicabat. Innovavit sanè Carolus Magnus, suisque Capitularium libris intexuit Legem Constantini, quæ in Theodosiano Codice legitur, eique universim subesse voluit nationes omnes. Imperio tum Francico obnoxias, hoc est Occidentem propemodum affinem. *Volumus atque præcipimus ut omnes ditioni nostra Deo auxiliante subjecti, tam Romani, quàm Franci, Alemani, Bajoarii, Saxones, Turingi, Frisones, Galli, Burgundiones, Longobardi, Beneventani, Gotthi & Hispani, cæterique nobis subjecti omnes, licet quocumque videantur, legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex decimo quarto Theodosii Imperatoris libro, capitulo undecimo ad interrogata Ablavii Ducis sumpsimus, & inter nostra Capitula, pro lege tenendam, consultu omnium fidelium nostrorum tam Clericorum, quàm & Laicorum posuimus, lege cunctis perpetua tenendam. Capitul. l.6. c.281.*

II. Quæ paulò prolixius hic assui necesse fuit ut observes, 1. A' Carolo Magno sacram jurisdictionem ea amplitudine & authoritate rursus donatam, etiam in laicos, qua quodam sub Constantino & Theodosio effloruerat. Tres ergo longè maximi Imperatores, & meritissimò Magni cognomen adepti, Episcopale tribunal primævæ suæ loci, gloriæque reddidere, duce & auspice usi Paulo ipso Apostolo, qui fideles invitaverat omnes, ut dissensiunculas litesque suas omnes Episcopali examini subesse vellent. 2. Ea Constantini & Theodosii Lex in Comitiis Francici & Gallicani Imperii promulgata est & confirmata, quo maxima tum ex parte Europa continebatur universa. *Consulta omnium fidelium nostrorum.* 3. Jam tum verò gentes illæ Imperio Francico subditæ, duas in classes secabantur, quarum huic Jus scriptum, seu Leges Romanæ usui erant, illi verò jus consuetudinarium. Utrique promulgata & usu recepta hæc Constitutio Constantini fuit. *Legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi.* 4. Unum & idem illud

Ca-

Carolo Magno, quod olim Constantino & Theodosio propositum erat non tam ut novus aliquis splendor Episcopali dignitati aspergeretur, quàm ut altissima pax conciliaretur fidelibus omnibus, revocandis eorum litibus omnibus ad communem parentem, qui eas sopiret, accelerarct, extricaret, funditus extirparet, in posterum etiam præfocaret, inexpugnabili quadam concordia inter Ecclesiæ filios omnes constabilita. *Hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, ut miseri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus, vel à cupiditate præpropera maturo fine discedant.*

Enimverò nihil agit, aut perparum, qui unam litem dirimit, qui unam elidit fibram insatiatæ hominum cupiditatis, nisi in ipsam litium omnium radicem ferrum descendat, hoc est in eandem ipsam cupiditatem, eaque revulsa, charitas inferatur æternorum. Atqui hæc ipsa erat propria vis & potestas Ministrorum Christi, cui vel hi ipsi per has leges subscribebant Imperatores, gnari expertique, hos demum unos esse Judices, qui Christi charitatem, litium & cupiditatum omnium expugnatricem partibus inspirent.

III. Diximus suprà, quæ essent capita summa legis hujus Constantinianæ. Laicis omnibus fas erat suas ad Episcopum revocare causas temporales, initio, & in progressu litis, actoribus, & reis, etiam invitis partibus, sine provocatione, nec ullo prorsus præfixo limite. Nec enim expediebat terminos defigi ullos ei potestati, quæ unam spirabat charitatem, uni laborabat justitiæ, uni religioni & pietati firmandæ. Hinc Carolus Magnus Officiales regni omnes, Magistratus, & Judices præcepit, ut Episcopis ubique morigerarentur ad vitiorum extirpationem. *Jubemus, ut omnes eis pro viribus, ad eorum peragenda ministeria, & ad malos, & peccatores, atque negligentes homines distringendos, summopere obedientes existant.* Capitul. l.7. c.306. Publicè autem professus est, qui his decretis suis immorigeri essent, eos ejectum à se iri & honoribus omnibus, & Palatio & Imperio, ne liberorum quidem suorum exceptione ulla. *Qui autem in his, quod absit, aut negligentes, eisque inobedientes fuerint inventi, sciant se nec in nostro Imperio honores retinere, licèt etiam filii nostri fuerint, nec in Palatio locum, neque nobiscum, aut cum nostris societatem aut communionem ullam habere.*

IV. His ita constitutis jam ambigere poterit nemo, quin mendosa sit, & meritò castiganda editio alterius decreti Capitularium, ubi ea libertate exuuntur laici, referendarum ad Judices Ecclesiasticos controversiarum suarum. *In Civitatibus, in quibus Præsides præsunt, ipsi audiant causas, seu & Defensores. Qui autem Episcopos, vel Sacerdotes, aut Clericos judicare sibi maluerint, hoc quoque fieri non permittimus.* L.5.c.34. Edit. Baluz. L.5.c.387. Ea vox *non* expungenda, subroganda illa est *nos*. Præter Capitulare suprà relatum, cujus hoc videtur esse breviarium: hac etiam voce *quoque* apertè insinuatur, affirmantem esse, quæ sequitur, sicut & quæ præit orationem.

V. Sed & hic illud adnotandum, non solis Episcopis excrendam tribui jurisdictionem, sed & Presbyteris, Clericisque aliis, quos possunt sibi laici arbitros Judicesque deligere, ad qualescumque omnino causas, sive conjunctim cum Episcopo causas agitent, sive sejunctim.

VI. Latè patebat hæc jurisdictio, sed arbitraria prorsus erat & libera, quod ad laicos attinebat, qui à laicis suis Judicibus poterant non deflectere. Verùm ad causas etiam civiles ea libertas restringenda est, non ad eas, quæ ad publicam morum expurgationem verguot, & ad ea castiganda facinora, quæ publicam conscientiam vulneratent. Audivimus enim modò Carolum Magnum, exertè præcipientem Præsidibus, Magistratibus & Judicibus, ut & ipsi subessent, & ut populos omnes subjicerent Edictis Episcoporum, ad criminum expiationem, extirpationemque pertinentibus. Quodquo minimè prætereundum est, id juris profitetur Carolus Episcopis lege divina, & sacris Codicibus vendicari. *Volumus atque præcipimus, ut omnes suis Sacerdotibus, tam majoris ordinis, quàm & inferioris, à minimo usque ad maximum, ut summo Deo, cujus vice in Ecclesia legatione funguntur, obedientes existant. De illis dictum est: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, &c. Qui vos recipit, me recipit, &c. Et multa alia horum similia. His ergo fultis oraculis, jubemus, ut omnes eis pro viribus ad eorum peragenda ministeria, & ad malos & peccatores, atque negligentes homines distringendos summopere obedientes existant.* Capitul. l.7. c.306.

Sejungenda igitur sedulò est Episcopalis Jurisdictio ad res temporales & civiles causas ab ea, quæ vim suam divinam exerit in publicos peccatores. Prior illa quasi precaria est, ab Imperatoribus indulta, quos designavimus, & ab ipso laicorum arbitrio suspensa. Altera hæc posterior jure divino Episcopis adscribitur, eorum ordini insita penitissimè, à qua eximi solvique ounquam possint fideles.

VII. Usque adeo autem non poterant Judices & Magistratus obstrepere huic Episcoporum jurisdictioni graviorum facinorum ultrici, ut vel ipsi censuræ subderentur Episcoporum, qui Imperatorias quodammodo vices sustinebant, ut immunerent Judicibus, eorumque perversitates vel castigarent, vel renuntiarent Imperatori. *Oportet, ut Episcopi sint semper perspectores secundùm Regis admonitionem, qualiter Judices cum insolentiis eorum auditibus Principum innotescant. Quod si correptos emendare nequiverint, & ab Ecclesia, & à communione eos suspendant.* Capitul. l.7. c.214.

Hanc Judicum Ecclesiæ authoritatem novis adminiculis communire voluit Concilium Francofordiense, cum Comites & Provinciæ Præsides sanxit Audientia Episcopi coram interesse. *Statutum est à domno Rege & sancta Synodo, ut Episcopi justitias faciant in suis Parochiis, &c. Comites quoque veniant ad judicium Episcoporum.* Can.8. Subjicitur mox, quidquid Episcopus non potuerit terminare litium, id ad Metropolitanum referri debere: si quid minùs possit Metropolitanus, tum accusator & reus Regiam ut adeant Curiam. *Et si aliquid est, quod Episcopus Metropolitanus non possit corrigere vel pacificare, tunc tandem veniant accusatores, cum literis Metropolitani, ut sciamus rei veritatem.* Can.6.

VIII. Nec satis erat Episcopis subjici & parere Judices; illis ipsis demandabatur executio Episcopalium Decretorum, quæ non aliud ferè, quàm Evangelicæ legis oracula erant, & concordiæ, pietatisque scita. Ita quippe in Concilio VI. Arelatensi statutum est anno 813. *Ut Comites, Judices, seu reliquus populus obedientes sint Episcopo, & invicem consentiant ad justitias faciendas.* Can.13. Non aliter Concilium Moguntinum eodem anno celebratum. Can.8. *Ut Laici in eorum ministerio obediant Episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defensandos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam. Et Episcopi consentientes sint Comitibus & Judicibus ad justitias faciendas.* Idem & Carolus Magnus Comitibus injunxerat. Capitu. l.2. c.6. *Vobis Comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reverentiam & honorem sancta Dei Ecclesiæ exhibeatis, & cum Episcopis vestris concorditer viva-*

sis, & eis adjutorium ad suum ministerium peragendum prabeatis.

Concilii Meldensis Patres anno 845. Carolum Calvum interpellavere, ut ejus diplomatibus singuli munirentur Episcopi, quo possent Magistratus compellere, ut animum, vires & authoritatem suam conferrent omnem ad Canonum restituendam observantiam, eorumque, quæ Episcopali judicio diffinita fuissent. *Ut authoritatem sigillo Regio roboratam more tractoria Christianissimus Princeps singulis donet Episcopis, quam quisque Episcoporum penes se habeat, ut quando ei necesse fuerit, per eandem authoritatem Reipublica Ministros conveniat, ut ipse, in quibuscumque civili indiguerit adjutore, Reipublica Ministris concurrentibus, suum, immo divinum possit ritè peragere ministerium. Can.71.*

* Anno 858. Episcopi Carisiacensis Concilii à Ludovico Rege Germaniæ poposcerunt, ut Officiales & Ministri Judicum Regiorum vi pertraherent incestuosos ad Tribunal Episcopi, si sistere se detrectarent, postquam à Presbyteris admoniti fuissent. *Ut Missus Reipublica, id est, minister Comitis, cum Episcopis, si jusserint, eat; qui liberos homines incestuosos, si per admirationem Presbyterorum venire ad Episcopum noluerint, & ad Episcopi placitum venire faciat, commendate. Can.17.*

Anno 876. in Concilio Pontigonensi, *Can.12.*, cujus decreta roborabantur ipsa Caroli Calvi Regis præsentia, singulis Episcopis adscripta, & asserta est plenissima potestas Missorum Dominicorum, ut ad suum obsequium inflecterent Judices omnes Regios inferiores. *Ipsi Comites Episcopos, ut sanctos Patres honorent & venerentur, & ad ministerium illorum peragendum, ubicumque potuerint, eos adjuvare decertent.* Et paulò inferiùs. *Ipsi archiepiscopi Episcopi singuli in suo Episcopio Missatici nostri potestate & authoritate fungantur.*

IX. Usque adeo constabat, totam hanc vim & pompam Episcopalis fori, Regia potestate subnixi, ad solam spectare & conniti criminum publicorum expiationem, & ad concordiæ & charitatis inter fideles restaurationem, ut Episcopi ipsos Reges invitarent ad id collaborare, ut Regia ipsa Tribunalia Judicumque terrenorum Consistoria ad illam eandem Christianam pacem cælestemque concordiam conspirarent. Id sanè flagitasse videntur Episcopi Concilii Carisiacensis in Epistola sæpiùs nobis commendanda, ad Regem Germaniæ Ludovicum data. *Constituite Comites & Ministros Reipublica, qui placita non pro acquisitione lucri teneant; sed ut causa Dei, & vidua ac pupilli & populus justitiam habeant; & plus litigantes ad concordiam salva justitia revocare studeant, quàm committere, ut ipsi inde aliquod lucrum possint habere. Quos si pacificare non potuerint, tunc justum judicium decerni faciant, &c. Anno 858. Cap.12.* Hinc illa Regum & Imperatorum propensio ad jurisdictionem Episcopalem amplificandam, quæ prævertendis, præfocandisque litibus, aut pacandis paterna charitate serviret.

X. Specialiùs tamen in id insudabant Ecclesiastici Judices, ut peccatores publicos ad publicæ pœnitentię jugum subeundum, vel volentes adducerent, vel pertraherent invitos. Vel hinc intelligis, quàm ęterna & cælestia spiraret tota Ecclesiæ jurisdictio. Ideo enim & ad Imperatores confugiebant Episcopi, quò cogerentur peccatores publici, ut publicam pœnitentiam subirent. *Ut à Domno Imperatore impetretur adjutorium, qualiter si quis publicè peccat, publica mulctetur pænitentia; & secundùm ordinem Canonum pro merito suo excommunicetur & reconcilietur. Capitular. Addit.3. c.23.*

Ita Episcopali Regia accedebat jurisdictio & authoritas, ad Canonum tuitionem, ad pietatis & disciplinæ sacræ redintegrationem in omnibus Reipublicæ Christianæ & Ecclesiæ membris. Quippe ex Regibus & Pontificibus unum corpus, una coagmentatur Ecclesia, & cum alii aliis inserviunt, suæ ipsorum singuli saluti consulunt, & amplitudini. Præclarissimè quippè Hincmarus hæc inculcat. *Tom. 2. pag.225. 227. Quamvis potestas Regni ad præsens videatur divisa, una est tamen Ecclesia, unum genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, &c. Hujus domûs decorem diligere & zelari debent non solùm Episcopi & Sacerdotes in sedibus, sed etiam Reges in Regnis & Palatiis suis, & Regum Comites in civitatibus suis & Comitum Vicarii in plebibus suis, &c.*

Arnulphus quoque Imperator vestigia premens Majorum suorum, in Concilio Triburiensi anni 895. constituit, *Can.3.*, ut si quos Episcopus communione interdixerat, iique recusarent leges subire pœnitentiæ & reconciliationis, à Comitibus comprehensi ad se pertraherentur, ut potestate Regia eorum contumacia frangeretur. *Præcipimus omnibus Regni nostri Comitibus, postquam ab Episcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pænitendum non inclinantur, ut qui divina judicia non verentur, humana sententia feriantur.* Illud ipsum statutum fuerat à Carolo Calvo in Concilio Suessionensi II. *Can.10.* anno 853.

XI. In eodem porro ipso Triburiensi Concilio constituit idem Arnulphus, ut si Episcopus in obambulanda Diœcesi sua Synodum alicubi indiceret, populumque convocaret: ne posset Comes eodem loco & die Conventum populi habere; sed accederet ipse, plebemque secum advocaret ad Episcopi Synodum: quòd certandum sit cum Episcopis non de lucro, vel de gloriolæ fumo; sed de medicina vitiorum passim grassantium, & de æterna animarum salute. *Comes populusque post Episcopum festinè pergant, scientes se non illic seditiosa contentione decertare, sed pro fide Catholica invigilare: non cumulum pecuniarum, sed lucrum congregare animarum. Can.9.*

Hoc Canone manifestum fit in potestate fuisse Episcopi, ut populum convocaret, vel in civitate, vel ruri, & Comites Præsidesque ipsos eò adproperare debuisse. Sed illud mirari nunquam satis poterimus, ut & in hoc & in Francofordiensi Concilio, aliisque nonnullis, Canones edicantur, & promulgentur ipsius ore & verbis Imperatoris, aut Regis, quasi in unum coaluisset regnum & sacerdotium; & quasi Rex Synodusque uno animo, uno ore quidvis sancirent, edicerentque, etiam ubi Canones ad Episcopatûs gloriam cudebantur.

XII. Si quis excipiat, hujus sacræ jurisdictionis nullos fuisse ministros, vel executores; nec pœnas alias, quàm excommunicationes & pœnitentias. Respondebimus ministros omnes & executores Judicum publicorum, Imperatoris Regisque legibus compulsos fuisse exequi quidquid Episcopi decrevissent, ne exceptis quidem Comitibus. Nec replicabo hic quæ in hujus rei confirmationem sparsa sunt toto hoc capite.

Quod ad pœnas attinet hoc ævo indici solitas in foro Ecclesiastico, in Concilio Aquisgranensi anni 816. jussi sunt Abbates Canonicorum, quæ in Regulam committerentur, ea ulcisci, non jejuniis tantùm, ubi pane & aqua tantùm vescerentur; sed etiam verberibus: *Congrua ei verborum adhibeatur castigatio*; & carceribus: *Sit locus intra claustra Canonicorum, quò ad tempus retradantur, & secundùm modum culpa castigeatur. Cap.135.*

Rex ipse Carolus Calvus in Concilio Suessionensi II. agnovit, Episcopos & eorum Officiales in potestate habere, ut rusticos virgis cædi facerent, criminis cujuspiam convictos; & si quando eorum domini seu Seniores id impatientius ferrent, & reti-

reniterentur: tum verò eos, & Episcopali feriendos excommunicatione, & illis civilibus pœnis, quibus etiam aliquantò acerbior futura esset Regis indignatio. *Ut Missi nostri omnibus per singulas Parochias denuncient, quia si Episcopus & ministri Episcoporum pro criminibus colonos flagellaverint cum virgis, propter metum aliorum, & ut ipsi criminosi corrigantur, cum tali discretione, sine alla occasione indebita, sicut in Synodo collocutum est, ut vel inviti pœnitentiam corporaliter & temporaliter agant, ne æternaliter pereant; si seniores ipsorum colonorum indignè tulerint & aliquam vindictam inde exercere voluerint, aut eosdem colonos ne distringantur, contendere præsumpserint; sciant quia & bannum nostrum component, simul cum excommunicatione Ecclesiastica, nostram animadversionem durissimè sustinebunt.* Anno 853. Can.9.

In Capitularibus Caroli Magni, carceri, jejuniis, & verberibus addicti fuerant Clerici, & Moniales, & Monachi, qui carnali spurcitia sanctimoniam suæ professioois contaminassent. *Presbyter duos annos in carcere permaneat, & antè flagellatus & scorticatus videatur, & post Episcopus adaugeat, Clericus, Monachus post tertiam verberationem in carcerem missus, &c.* L.5. c.316. Ea jam vox *Disciplina* in Capitularibus & Conciliis ejus ævi flagellationibus his pœnitentium aptabatur. *Conc. Mog. ann.813. c.45. Capitul. l.5. c.99.* Regula Aureliani, *c.41.*, quadragenas una minùs plagas indixerat.

XIII. Fateor medicinales fuisse pœnas ejusmodì omnes. Sed non aliæ sunt pœnæ plerumque civiles; amore enim justitiæ, non vindictæ cupiditate aguntur Judices, ut iniquos plectant, & iniquitate comprimenda ad justitiam compellant. Pœnitentium publicorum pœnæ & macerationes omnes de spiritali manabant medicinæ arte, & tamen Episcopalem prædicabant jurisdictionem. Potest qui Medicus, idem & Judex esse. Si non judicaot vulgò Medici, certè Judices medicinam faciunt; animique morbis medicantur, dum corpora cruciant. Cum B. Romualdus ex Gallia Ravennam redux, patrem suum reperisset Monasticæ pertæsum vitæ, & eam mox ejuraturum, ut sæculi se sordibus rursum inquinaret, ligneis illum ferreisque compedibus constrinxit, nec macerare carnem ejus destitit, donec mentem pristino vigori, propositique sui constantiæ reddidisset. *In ligno pedes ejus fortiter strinxit, clavibus duris affixit, & tandem corpus ejus pia severitate perdomuit, donec ejus mentem, ad salutis statum, Deo medente, reduxit.* Surius die 19. Jun. c.13.

Ea est conditio & vis pœnarum, tum civilis, tum Ecclesiastici fori. Ne in illo quidem infligitur mors, nisi quos resipiscere posse desperatur. In isto ad meliorem frugem revocari posse spes est, quantumvis occaluerint, quicumque mortalia adhuc agitant membra. Ratio prorsus diversa est, & una tamen sapientia atque æquitatis lex utrobique regnat. Ex eo autem capite fluit hęc diversitas, quòd Dei unius sit scrutari inscrutabilia cordis penetralia, & dispicere, qui ex illo baratro emergentes, frugi aliquando futuri sint.

Ad Hincmarum Remensem Archiepiscopum miserat Hincmarus nepos decretum, quod ajebat esse Concilii apud Tusiacum. Eo cogebantur, qui Ecclesiam violassent, triplum aut quadruplum restituere, pręter pœnitentiam ab Episcopo indicendam. Repudiavit Hincmarus hoc decretum, ut quod repugnaret Gregorii Magni Epistolę ad Augustinum Anglię Apostolum: ubi negat sanctissimus Pontifex, posse Ecclesiam lucri aliquid ex crimine captare, & plus repetere, quàm ablatum sit. *Absit, ut Ecclesia cum augmento recipiat quod de rebus terrenis videtur amittere, & lucra de vanis quærat.* Conc. Duz. Cello. pag.515.

Indubium tamen est, illud Concilium in vico habitum Ecclesiæ Tullensis anno 860. & ex Episcopis adnnatum quatuordecim Provinciatum, eam decrevisse pœnam, ad frangendam cobibendamque tum rapacitatem effrænatissimam prædooum in Ecclesiæ bona involantium; nec eam Clericis tantùm, sed & Laicis pœnam indixisse. *Si Clericus tanta cupiditate sacrilegii corruptus, aut Laicus, &c. Pervasa secundùm qualitatem personæ, aut in simplum, aut in duplum, aut in triplum, aut in quadruplum Ecclesiæ restituat; inde pro sacrilegio ab Episcopo suo consilium salutis & pœnitentiæ modum suscipiat.* Can.1. Quibus extremis verbis apertè secernuntur duo pœnarum genera, quarum aliæ medentur, aliæ cruciant, etsi reapse & medeantur & crucient utræque.

Sed quod ad restirutionem dupli, quadruplique attiner. Apparet 1. A' Conciliis præscripras fuisse pecuniarias penas. 2. Nec adversari Gregorium, cum latrones in eadem ipsa Epistola affirmet plecti debere nunc mulctis, nuoc verberibus. *Unde necesse est, ut quidam damnis, quidam verò verberibus corrigantur.* Regest. l. 12. Epist. 31. 3. Nec damnat Gregorius, nisi eorum Ecclesiæ Judicum præposteram avaritiam, qoi passim pecuniarias mulctas indicerent, ur Ecclesiæ thesauros congererent ex iniquitate fidelium. Atqui Concilium, quode hîc agimus, noo universim plus extorqueri jussit, quàm quod raptum fuisset. Sed à nonnullis exegit tantundem, aliis mulctas indixit eorum facultatibus attemperatas. 4. Denique ad prædę quidem modum, vel furti admetienda restitutio est; sed ubi partibus ex æquo satisfactum est, jam æquum est pœnarum aliquid sumi de reo, & effrænam castigari cupiditatem jactura aliqua bonorum, quorum immodica quis cupiditate inflammatur.

XIV. Quoad otriusque Hiocmari dissidium de hocce apud Tusiacum Concilio, alienum illud totum est ab instituto hîc meo. Præstat ergo reliquum hocce caput Græcorum illustrandis moribus dicare. Docet certè Balsamon, *In Can.9. Synod. CP.*, quanquam in Episcopos percussores detonuisset Concilium Constantinopolitanum I. & II. sive manu illi sua, sive per ministros percuterent; à Magistris ludi tamen, sive Presbyteri illi, sive Diaconi essent, verberari solitos fuisse pro culpæ modulo pueros; cæsos & verberibus fuisse ab Ecclesiæ Defensoribus Clericos, servos, laicosque, quibus ejusmodi pœnæ salubres essent. Nec enim vel Apostolico, vel Constantinopolitanæ Synodi Canone culpari percussores, nisi ubi æstuantis iræ impetu bruto id faciunt, non ubi tranquillo charitatis sævientis amore, & paterna quadam austeritate.

Circa causas verò Laicorum, quæ ab Episcopis disceptabantur, commemorat quidem Photius in Nomocanone, *Tit.9. c.6.*, Constitutionem Constantini, quæ Episcoporum & Præfectorum Prætorii judicia eo exæquat, quod à neutris appellari posset. Sed mox ab eo laudatur Justiniani lex, quæ à sententia Episcopi appellari permittit intra decem dies ad Magistratum Civilem, à quo jam provocare non liceat, sibi ab eo Episcopi sententia confirmetur: si secus autem ille pronuntiarit, tum ex stato legum cursu provocationi locus est.

CAPUT CVIII. *P.3. l.2. c.65.*

Jurisdictio Episcoporum in causis Clericorum, Monachorum & Monialium, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Leges eas renovat Carolus Magnus, quæ Episcopali foro causas vendicabant Clericorum & Monachorum.

II. Eas ex doctrina & decreto Pauli Apostoli quodammodo dimanasse intellexit.

III. De causis civilibus Clericos inter & Laicos.

IV. In ea jurisdictione anxiè tuenda Episcopi à dominandi ambitu alienissimi erant.

V. Quò maximè differret sacrum & civile Tribunal.

VI. Paulinum consilium ne lites persequerentur, ad Clericos maximè, Monachos, & Episcopos pertinebat.

VII. Decertat Hincmarus pro jurisdictione & immunitate Cleri tuenda.

VIII. Mixtum excogitatur Tribunal ad causas Laicis Clericisque communes.

IX. Nova Hincmari certamina ad jurisdictionem & immunitatem Cleri propugnandum.

X. De Monachis.

XI. Orientalium disciplina.

I. REstaurator meritissimò audit Carolus Magnus jurisdictionis Episcopalis, non in Laicos tantùm, de quo superiori capite, sed & in Clericos. Capitularibus suis pristinæ integritati reddidit Canones ille priscos in hanc rem editos. Si duo litigarent Clerici, qua de cumque re ageretur, cognitor esse non poterat nisi Episcopus. *Ut si Clerici inter se negotium aliquod habuerint, à suo Episcopo dijudicentur, non à sæcularibus. Capitul. l.1. c.28. & l.5. c.20.*

In criminalibus non alium præter Episcopum sortiri poterant Judicem: *Ut Clerici Ecclesiastici ordinis si culpam incurrerint, apud Ecclesiasticos judicentur; non apud sæculares. L.1. c.38.* Ne Laici quidem Clericos convenire poterant, nisi coram Ecclesiastico Judice, qui secundùm Canones & Leges judicare tenebatur, hoc est, sive de civili, sive de canonico crimine ageretur. *Nemo audeat Clericum aut Monachum vel sanctimonialem fœminam ad civile judicium accusare, sed ad Episcopum; & ipse ex lege & Canonibus consentaneam ac justam sententiam proferat. L.5. c.225.* Et alibi. *L.5. c.237. Nemo audeat Episcopum, aut Sacerdotem, vel Clericum apud publicos Judices accusare, sed apud Episcopos.* Et rursus alibi: *L.6. c.125. Clerici non sæcularibus Judicibus, sed Episcopali audientiæ reserventur. Fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium Potestatum subdentur arbitrio.* Si sæculi Judex vel levissima Clericos pœna constringeret, antequam illos ei Episcopus permisisset, excommunicatione percellebatur. *Ut nullus Judicum neque Presbyteros, neque Diaconos, neque reliquos Clericos, vel Juniores Ecclesiæ sine licentia propriè Episcopi, per se distringat aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, tandiu communione privetur, &c. L.6. c.154.* In fautores ipsos effundebatur eadem pœna. Sed Episcoporum erat gnaviter incumbere, ut quæ damna fecerant Clerici, ea resarcirent. *Cum omnibus auxiliantibus atque facientibus communione privetur; Episcopus tamen non dimittat, ut injuriam patientibus plenam de præfatis Clericis justitiam canonicè non faciat. Ibid. c.262.*

II. Ne illud quidem hos fallebat Principes, quod nisi coram Episcopo conveniri non possent Clerici, id privilegii scaturire ex ipsa Pauli Apostoli doctrina, qui author est, ut ad Judicem Ecclesiæ referantur causæ omnes fidelium. *Nec laico quemlibet Clericum in sæculari judicio liceat accusare. Cum privatorum Christianorum causas magis Apostolus ad Ecclesias deferri, atque ibidem terminari præcipiat. L.7. c.107.*

III. Episcoporum inter se lites in Conciliis Provincialibus dirimebantur. At si qua lis exarserat inter Episcopum & Metropolitanum suum, alienumve, ad Exarchi, vel Papæ judicium veniendum erat. *Si fortè, quod non optamus, aliquem Episcopum contra proprium Metropolitanum, vel contra alios quoscumque contingat aliquid habere causæ, decrevimus, ut ob hoc Sedis Apostolicæ judicium, is qui petere festinat, licentiam habeat; quod fieri Canonum etiam antiquorum Patrum institutione permissum. L.7. c.349.*

Ne à summo quidem Principe poterant Clerici, & in Palatio jus sibi dici flagitare, dum possent Episcopi cognoscere de eorum causis. *Placuit ut Monachi & Presbyteri, nec non & Clerici, qui postposita canonica authoritate passim Palatium adeunt, & nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, ut non hoc facere præsumant. Quoniam in hujusmodi facto & vigor Ecclesiasticus contemnitur, & religio sacerdotalis, & professio Monastica vilior efficitur. L.5. c.179.*

IV. Postquam de Clericorum inter se causis diximus, itemque de criminalibus eorundem litibus, sive à Clericis illi, sive à Laicis impeterentur: evicimusque omnes Episcopi judicio subesse illos potuisse: restat ut ad causas accedamus civiles inter Clericos & Laicos, vel etiam ad criminales, quas Clerici Laicis intendebant. Ex iisdem Capitularium legibus, coram Judice civili sistere se non poterat Clericus, nisi permittente Episcopo, quacumque demum de causa; & universim prohibebatur, ne quemquam in crimine ageret coram Judice sæculari. *Nullus ex Ordine Clericorum inconsulto proprio Episcopo, ad Judicem sæcularem pergat, neque apud eum, suo Episcopo non permittente, quemquam pulsare, aut cuiquam ante eum respondere, aut quicquam proponere præsumant; neque criminale negotium in judicio sæculari proponere audeant. L.6. c.155.* Et alibi: *L.7. c.107. Clericus cujuslibet gradûs sine Pontificis sui permissu nullum ad sæculare judicium præsumat attrahere.*

Declinare ergo Clerici non poterant forum civile, ubi ex causa civili à laicis conveniebantur; nec poterat Episcopus non id permittere: cum posset quidem laicus Episcopale forum laico anteponere, non tamen cogeretur. 2. Non poterat Clericus laicum in causa criminis ad Judicem sæculi trahere, tum ne ut in laqueos se excommunicationis indueret, tum quod invehi Clerici non possent in reos, nisi ut eos ad pœnitentiam provocarent. 3. Clericus laicum coram laico Judice non poterat convenire, nisi Episcopus annuisset. Cum enim vel laici ipsi ab Apostolo invitati sint omnes, ut ne nisi coram Episcopo litigarent: haud æquum est Clericos tam diversa sectari placita, & committere, ut pluris facere videatur sæcularia, quàm Ecclesiastica Tribunalia. *Cum enim ad eligendos Judices undique Ecclesiæ pateat authoritas, se indignum fraterno consortio indicant, qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de sæculari judicio poscit auxilium. Capitul. l.7. c.112.* Quo insinuatur, Clericum à laico impetitum, Judici Ecclesiæ se commisisse, id enim eos erat, & juris, & officii; laicum verò tunc obsequi debuisse. Ex jure enim *Actor sequitur forum rei.*

Ex Concilio verò Carthaginensi III. excerptus videtur fuisse Canon ille, qui rursus in usum revoca-

catus est in Concilio Verno anni 755. sub Pipino Rege; à quo illud additum est, obtundendos non esse Principis aures istiusmodis negotiis. *Et maximè ne talibus causis inquietudinem domno Regi faciat. Conc. Carthag. III. c. 9. 15. Vernum c. 18. Con. Calch. c. 9. Con. Rom. c. 22.*

Excommunicatione innodavit Herardus Turonensis Episcopus, si qui Clericorum, vel Monachorum apud aliud tribunal, quàm Episcopale judicio contenderent inter sese. Si res autem ipsis esset cum laicis, eadem intentata his pœna, vetuit ne ad Judicem sæculi eos pertraherent. *Ut si Clerici aut Monachi inter se habent negotia, apud Episcopum finiantur, & non apud sæculares; sin aliàs, excommunicentur. Ut nullus laicorum quemquam Clericorum absque permissu Episcopi compellat ad causas ire ad Judicem publicum. Et qui fecerit donec corrigat, ab Ecclesiæ societate pellatur. Capitul. Herar. c. 7. 8.*

Ne tibi fingas autem inani authoritatis & jurisdictionis suæ gloria & pompa delectatos Episcopos, etiam Synodicè congregatos hæc sibi munimenta quæsivisse. Conscii sibi ipsi erant obsecundare se Pauli Apostoli votis, & hortamentis, ut jurgia pacarent, pacem tuerentur, vel restituerent, Ecclesiæ filios sinu charitatis uno constringerent, nascentes litium fibras præsecarent; dissidia sine tricis, sine moris, sine strepitu terminarent: Clero saltem eam conciliarent pacem & charitatem, quam voluerat Paulus in omne penitus fideles diffundi. Id enimvero appellarunt Episcopi Gallicani legem Clericorum secundùm quam Clericorum judicia tractabantur, cum inter Laicos disceptarentur lites ex legibus Romanis, Salicis, Burgundicis, & quibuscumque tandem humanis. *Nulli Sacerdotum liceat derelicta propria lege, ad sæcularia judicia accedere. Capit. Episc. An. 802. c. 16.*

V. Causas tractabant Episcopi, non in publico, sed in proprio foro, sine strepitu, sine juris scrupulis, sine ambagibus, Parentes magis, quàm Judices. Ideo tum ipsi, tum Clerici omnes prohibebantur, ne publicis se unquam inserrent Judicum Curiis, nisi ut oppressis miserisve adessent, aut ut Judices ipsos cœlestibus judiciorum legibus imbuerent. In foro enim Clericos versari, propudiosum tum quidem videbatur. Aures admovendæ hic nobis sunt Concilio Cabilonensi II. anni 813. *Ut Episcopus ad forum, neque ubi publicè negotia judiciaria exercentur, non pergat sua causa suffragaturus. Nisi fortè ut aut pauperibus oppressis succurrat, aut viduis & orphanis tuitionem conferat, aut de Verbo Dei Judices admoneat, ut juxta domini præceptum justa judicent judicia. Hoc & de Abbatibus, & de Presbyteris, & Diaconibus, & maximè Monachis observandum est. Can. 11.*

VI. Fidenter Episcopi Concilii Aquisgranensis II. anno 836. pronunciant, *Can. 4.*, vetuisse Apostolum, ne Episcopi litigarent. Quod sanxit Apostolus, universim sanait: sed cum non mediocris perfectionis ea quidem res sit, certum est ea sanctione eos potissimum constringi, quos sua ipsa professio perfectioni amplectendæ adstringit, utputa Clericos, Monachos & Episcopos. Ideo ergo cum in hac parte vulgi fidelium fervor remiserit, in Clero saltem illum renovari curæ fuit, maximè in Cœnobiis, *maximè Monachis*, ut pauld antè ajebat Concilium Cabilonense; sed multò magis inter Episcopos, ea eodem Concilio Aquisgranensi; *Interdicit Apostolica authoritas litigium omne Episcopo. Quam & nos authoritatem amplectentes constituimus, ut nullus Episcoporum se litigiosis immisceat contentionibus.*

VII. Hincmarus Remensis Archiepiscopus rescito, jussu Caroli Calvi Regis Hincmaro Laudunensi Episcopo diem dictum fuisse coram Regiis Judicibus, & non comparentis Episcopi res à Magistratu Regio occupatas fuisse: tractatum lucrubravit de eo argumento, quem & ad Carolum ipsum misit, ut moneret, & in sacras Scripturarum leges peccatum graviter fuisse, & in Canones, & in Imperatorias, Constitutiones, & in Capitularia Caroli Magni, quem librum Regum vocat: *In libro vestro, qui appellatur liber Capitularum Imperalium. Hincmar. Tom. 2. pag. 320. 327.* Quo planum fit, Leges & Canones ex Capitularium libris nos eaprompsisse, quibus integra per Gallias constaret authoritas, cum is Regius haberetur Codex. Eo porro tractatu compleaus est Hincmarus copiosam congeriem Legum Imperialium, Canonum Synodalium, & Decretorum Pontificiorum circa immunitatem, & jurisdictionem Cleri, non dubius illibatam eis suam adhuc constare vim & potestatem. *Episcopi siquidem & reliqui Ecclesiastici viri, secundùm Apostolicam doctrinam, & Canones, & Leges, non de crimine, neque de civili causa apud sæculares judicari, neque ad sæcularia judicia debent invitari, vel trahi, sicut tunc temporis fiebat, quando Christi nomen ab Infidelibus non reverebatur. Unde Jacobus Apostolus scribit fidelibus: Nonne divites per potentiam opprimunt vos & ipsi trahunt vos ad judicia.*

Si tum autem Hincmarus patrocinio suo nepotem impertiit, aliàs certè acerbiùs in eum stomachatus est, cum revocari voluit nepos ad iocudem judicii sæcularis, quod ab Ecclesiastico jam Judice cognitum & profligatum fuerat. Gravissimè illum objurgavit, ob injustam illis Canonibus injuriam, qui vetant à superioribus ad inferiores, à Clericis ad Laicos Judices provocari; sinont autem dumtaxat appellari ab inferioribus ad superiores Judices Ecclesiasticos; denique ne primo quidem judicio potuisse ab eo Laicum quemquam pertrahi ad Judices sæculares, si Clericos ille non recusasset. *Contra Canones, qui ab Ecclesiasticis ad majoris authoritatis Ecclesiasticos Judices, & non à majoribus ad minores, nec ab Ecclesiasticis ad sæculares provocari permittant, &c. Non licet tibi postposito, vel contempto Ecclesiastico judicio, ad sæcularia judicia convolare, vel quemcumque, nec etiam laicam personam pertrahere, neque ad forum suum sequi, si ipsa laica persona consenserit Ecclesiasticum subire judicium, sicut lex Valentiniani, quam probat Ecclesia, demonstrat.*

VIII. Cum omnium intricatissimæ illæ essent causæ, ubi Clerici cum Laicis contendebant, excogitatus est tandem Conventus Judicum mixtus, hoc est, ubi cognitor sedebat Episcopus, cingebant autem illum laici, tum consultissimi juris, tum probitate spectati, quos ipse Rex delegisset. Vident de his Hincmarus. *Tom. 2. pag. 839. 840.* Carolum Calvum interpellet, horteturque, ne quos deligat nisi spectatissimæ integritatis. *Regia sollicitudo studere debet, ut tales Judices cum Episcopis ad causam inter Ecclesiasticos & sæculares diffiniendam eligat & constituat, qui religiosi sint & Deum timeant, & non muneris præmia, non favoris, &c. judicent, &c.* Causæ civiles & pecuniariæ ex eodem Hincmaro Tribunali eidem mixto subjiciebantur. *Notandum quod Imperatores leges sæculi & Ecclesiæ conservantes, ad causam pecuniariam, id est, civilem, & per Episcopum & sæculares definiendam, cum Ministro Ecclesiastico administrantem Reipublicæ deputarunt. Conc. Duziac. Collo. pag. 430. 431. 448.*

Jam verò cui non subolet Ecclesiasticum hunc magis fuisse Conventum judicialem, cui adesset, præesſetque Episcopus, & vel una sui præsentia inde abigeret anfractus litium, strepitum, morositates; inveheret autem silentium, modestiam, pacem, quæ sunt propria Clericatus insignia. Unde rursus ibidem Hincmarus: *Et hoc non in publico judicii loco, sed in privato; quia Episcopi non in Consisto-*

rio

vio Regum, non in Prætorio Judicum, nec nisi ab Episcopis, aut in Synodo, aut in privato loco, à Primatibus deputatorum, aut in Synodo, aut à se electorum Judicum judicio debent, aut possint regulariter judicari. Addit denique Hincmarus eam secutos asse rationem Franciæ gentis Imperatores. Et sanè in Concilio Francofordiensi præstituti fuerant Episcopus & Comes, ut conjunctim disceptarent eas lites, quæ Clericos laicis, vel hos illis commisissent. *Et si fortè inter Clericum & Laicum fuerit orta altercatio, Episcopus & Comes simul conveniant, & unanimiter inter eos causam definiant secundùm rectitudinem.*

Haud satis scio, an Triburiensi Concilio exceptio facta sit Presbyterorum cum laicis litigantium, ibi enim Episcopis solis mandari vidatur, ut ea jurgia sedara studeant. *Si quis Presbyter contra laicum, vel laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniam controversiam, Episcopo regente, sine personarum acceptione finiatur. Can.21.*

IX. Quoad causas ubi terræ & fundi Ecclesiæ in controversiam vocabantur, jam diximus à Carolo Calvo jussum esse Hincmarum Laudunensem, ut ad Judicum Regiorum Curiam delegarat; qui ajus causam agerent adversùs laicos, quos Beneficiis, hoc est agris Ecclesiæ spoliaverat. Quod ille respondit sibi per Cannnes non licere, ut relicto Ecclesiæ judicio ad seculare revolveretur. *Excusationem impossibilitatis suæ illuc veniendi mandavit, &c. quòd relicto Ecclesiastico judicio non auderet secularo adire judicium. Hincmar. Tom.2. pag.317.* Temporalem omnem eius ditionem tunc Rex per Ministros suos invadi jussit; at fidem faciunt Annales Bertiniani, *an.868.*, tam strenuè in Concilio Pistensi eidem Carolo Regi declaratum asse, conculcatas eo fuisse canonicas omnes, legumque sanctiones, ut à sententia recesserit, spoliatum Hincmarum suis rebus omnibus rastituerit, tandamque constitutum fuerit, ut Judices à patribus deligerentur, resque tandem tota in Concilio terminaretur, si opus esset. *Hincmarus Remorum Archiepiscopus Hincmarum Episcopum Laudunensem secum ducens, apud Pistas cum aliis Episcopis, scriptis & verbis Regem adiit, ostendens quantum præjudicium & Episcopalis authoritas, & universalis Ecclesia in tali facto patiebatur. Et obtinuit, ut revestita Episcopo, quibus fuerat spoliatus, sicut sacræ leges præcipiunt, in Provincia ubi hæc causa judicanda erat, electorum judicio, & si necesse foret post hoc synodali terminaretur examine.*

Hæc ex Annalibus Bertinianis, at Hincmarus in Commentariolo super ea re à se lucubrato, contestabatur, Regique ipsi obnunciabat rem novam & inauditam prorsus esse, ita proscribi Episcopum cum sua Ecclesia: *Novum est enim, quod nunc factum est, quia non est de sub isto cælo auditum, ut Episcopus cum sua Ecclesia proscriptionis titulo ab aliquo religioso Principe laicorum judicio, usque modo fuerit confiscatus. Tom.2. pag.3. c.8.* Mox Imperatorum Orientis leges promit, ad immunitates Ecclesiæ stabiliendas, & exemplum maximè urget Caroli Magni, cui cum aliquando assentatores Aulici obrepsissent, & fundos Ecclesiæ aliquos intercepissent; satisfecit ipsemet Episcopis, ejusque rei memoriam suis ipse in Capitularibus consignatam æternitati commendatam voluit. *Cui cum sicut assolet, adulantium linguis subreptum fuerit, ut Ecclesiæ de rebus suis judicium quoddam inferret, obsistentibus Episcopis, & specialiter Paulino Patriarcha, adeo se recognovit, & Ecclesia ac Episcopis satisfecit, ut præsens oris sui confessio ei non sufficeret, sed ad posteros suæ confessionis & correctionis suo scriptum manu sua firmatum transmiserit.* Pergit mox ad invasa à Ministro Regio Ecclesiæ bona, quorum in jus & possessionem Spiritus ipse Sanctus, sicut & spiritalium, miserat Episcopum ipso die consecrationis suæ. *Excepta Ecclesia & Episcopi domo, ac Clericorum claustro, quidquid de rebus ac facultatibus Ecclesiasticis, sibi in Episcopali ordinatione, munere Spiritus Sancti, ad dispensandum & gubernandum commissis, acceperat, in bannum, quod jus lingua latina proscriptio confiscandi vocatur, est missum.* Ubi non obscurè innuitur, non potuisse judicio laicorum addici, & occupari, 1. Fundos agrosque, quorum Episcopus dispensator esset tantummodo. 2. Quorum ei administrationem demandaverat Spiritus Sanctus. 3. Quorum proprietas & dominium penes pauperes esset, vel Ecclesiasticam societatem. 4. Eam proscriptionem damnari Pontificiis Decretis omnibus. *Nunc tantum tam Laudunensis Ecclesia, immo in ea omnis Ecclesia, jacturam patitur, ut quod antea inauditum est, titulum proscriptionis sustineat contra decreta omnium sanctorum Episcoporum, qui Sedi Apostolicæ præsederunt.* 5. Nullius in fiscum amplius redigi posse, quæ Deo semel fuerint dicata. *Non possunt in fiscum redigi, quia sunt Deo dicata.*

Nec dissimulat tamen Hincmarus à Clericis deligi debere causidicos, vel Advocatos; ut apud sæculi Judices fundis, causisque adsint & patrocinentur Ecclesiæ, de quibus controversiam faciunt laici; quanquam in causis personalibus, sive civiles eæ sint, sive criminales, unius Episcopi sui judicio subesse debeant. *De sibi commissa Ecclesia, rebus ac mancipiis, & mancipiorum commissis, Episcopus secundùm leges, quas Ecclesia recipit & venerabiliter comprobat, & secundum sacros Canones ac decreta Sedis Romanæ Pontificum, Advocatum publicis judiciis dare debet: Ex capite autem suo, tam pro crimine, quàm pro civili causa, aut apud electos Judices, de quibus & sacræ leges definiunt, aut ipse in Synodo coram Episcopis debet reddere rationem. Ibid. pag.328.*

X. Quæ dicta sunt autem de Clericis, eadem ad Monachos proroganda sunt, & ad Sanctimoniales, quibus Clericorum privilegium communicatum est. Specialiùs illis etiam prohibitum est in canonicis Sanctionibus, ne lites exerceant ullas coram sæculari Judice, nisi permittente Episcopo, & per Advocatos. *Monachi ad secularia placita nullatenus veniant, neque ipse Abbas sine consilio Episcopi sui. Et cum necessitas exigit, tunc per justitiam & consilium Episcopi illuc vadat. Nequaquam tamen contentiones, aut lites aliquas ibi movere præsumat. Sed quidquid quærendum, vel etiam respondendum sit, per Advocatos suos hoc faciat. Conc. Francofort. C.11. Conc. Mog. Anno 813. Can.12.*

XI. Qui usus, quæ leges in Oriente vigerent, tradit Photius in Nomocanone. *Supplem. Balsam. pag.1128. 1129.* Laudantur ibi leges Principum, ut Clerici conveniantur primùm coram Episcopo, vel si suspectus is sit coram Metropolitano, antequam adeatur Patriarcha. Causas ut Clericorum pecuniarias Episcopus dijudicet sina scripto, si partes consentiant; si non possit Episcopus de iis cognoscere, res ad Civilem Judicem perferetur, qui de privilegio Clericorum nibil decerpat. Quoad causas Clericorum criminales, si civilia sint crimina; intra duos menses cognoscet Judex publicus; si convincatur reus, ab Episcopo degradabitur, & tum sæculari foro permittetur. Si Ecclesiasticum autem sit crimen, solus de eo jus dicet Episcopus juxta Canones & leges, nec partes suas interponere sæculi Judicem fas erit. At quibus litis aliquid est cum Monachis & Monialibus, non possunt illi nisi Episcopi judicium experiri. Gravissimas quippe pœnas incurrerat Judex Civilis, si in eas se quomodocumque causas interponeret.

CA-

CAPUT CIX. *P.3. l.2. c.66.*

De eadem jurisdictione Episcopali, in causis omnibus personalibus, maximè criminalibus Clericorum, ac potissimum Episcoporum, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Qui Imperatores liberalius jurisdictioni sacræ faverint.

II. In Capitularibus omnes omninò Episcoporum causæ Conciliis permittuntur.

III. Ita necesse fuit, quod curarent semper Episcopi partibus suis impunè ut esset.

IV. Varia exempla quibus liqueat Episcopos nunquam causam dixisse, nisi in Conciliis.

V. VI. VII. Sub Ludovico Pio, Carolo Calvo, & Ludovico III.

VIII. Quæ Græcorum in his jurisprudentia.

IX. Consuetudines ibi Clero minùs propitiæ, quàm Leges.

X. Summa antedictorum super ea re.

I. EX superioribus abundè enituit, Imperatores Regesque, Caroli Magni ex prosapia oriundos, Codici Theodosiano adhæsisse, eoque jurisdictionem Ecclesiasticam ad eundem provenisse apicem, quo sub Constantino & Theodosio fuerat evecta. Cum illi ex adverso Græci Justinianæis Constitutionibus affixi non paucis in rebus angustiores circumscripsissent limites. Illud potissimum discriminis intererat, quòd causas personales Clericorum, sive civiles, sive criminales, nostra tunc Jurisprudentia ex Theodosiano Codice, Ecclesiastico Judici reservaret. Græci ad Civilem referrent Judicem cognitionem criminum civilium, quibus se Clerici inquinassent.

II. Huic potissimum Capiti nova quærenda sunt lumina, nova argumenta, præter ea, quæ superiori Capite congesta sunt. De Episcopis etiam potissimum hîc quæremus, ut evincamus eorum omnes, sive civiles, sive criminales causas, Ecclesiastico foro vendicatas fuisse, sive Ecclesiastica ea essent crimina, sive civilia, etiam læsæ Majestatis.

His manifestè astipulantur libri Capitularium Caroli Magni, *l.5. c.165.*, quibus ejus ævi Francica Jurisprudentia continebatur. Illud ibi statim præstruitur, in discrimen adduci salutem Reipublicæ, ubi Episcopatus majestas periclitatur, aut honor deteritur. *Præcipimus, atque jubemus, ne fortè, quod absit, aliquis circa Episcopos leviter, aut graviter agat, quod ad periculum totius Imperii nostri pertinet. Et ut omnes cognoscant nomen, potestatem, vigorem & dignitatem Sacerdotalem.* Amplitudini mox huic Episcopatûs origo & authoritas asciscitur à clavibus illis cælestibus, quibus Petrus à Christo donatus est; Petri enim successores & Vicarii sunt Episcopi, *cujus vicem Episcopi gerunt.* Repetitur postea Constantini exemplum, cum Episcopos allocutus, eos à Christo constitutos esse Judices dixit, nec nisi à Deo ipso judicare posse. *Illud ad exemplum reducendum est, quod Constantinus Imperator Episcopis ait, Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis quoque judicandi; & ideo nos à vobis rectè judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, ut vestra jurgia, quæcumque sint, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis Dii, & conveniens non est ut homo judicet Deos.*

His sanè verbis nec judicia nec pœnæ Canonum excluduntur. Etenim legum Imperialium consuetudine Canones divinarum plerumque legum nomine donantur: eoque nimirum sensu canonica quoque judicia divina dici possunt. Sed induhitatissimum est potuisse ab eo Imperatore Episcopos à Laicorum absolvi judiciis & tribunalibus; his autem verbis apertè liquet his absolutos ab eo fuisse: aut ipsemmet intellexisse Principem, eam libertatem atque immunitatem ipsi Episcopatûs ordini ac præcellentiæ sponte sua & natura insitam esse: ut non aliud hæ leges Principum, quàm vocem naturæ exaudisse videantur.

Eo Capitularium capite constringi videntur causæ omnes personales Episcoporum. Duo nunc alia profero, quorum unum ad criminales, alterum ad civiles spectat causas. *Si quis Episcopus, quod non optamus, in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas non posse plurimos congregare, ne in crimen remaneat, à duodecim Episcopis audiatur.* Nulla hîc criminum discretio, cujuscumque generis ea sint, ad cognitionem referuntur Synodi duodecim Episcoporum. *Si quis Episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit, per Episcopos judices causa finiatur; sive quos eis Primates dederint, sive quos ipsi vel non ex consensu delegerint. L. 6. c.235. 237.* Non alios ergo vel reus poterat Episcopus, vel actor, quàm Episcopos nancisci judices.

Alio quoque Capitularium loco referuntur verba Constantini, quibus & illa Valentiniani senioris non multùm absimilia subnectuntur. Audienda primùm ipsa Constantini verba, quæ non multùm à prioribus abludunt. *Mihi homini constituto, de hujusmodi rebus non licet habere auditorium Sacerdotum scilicet accusantium, & simul accusatorum, quos minimè convenit tales monstrari, qui judicentur ab aliis. L.6. c.210.* Jam Valentinianus ne ipse quidem ab his recedit, dum affatur Episcopos: *Supra nos est vestrum negotium, & ideo vos de vestris inter vos agite causis, quia supra nos estis.* Quibus verbis nulli designantur limites, nulla fit exceptio, universim causæ omnes Episcoporum iis includuntur.

III. Præter rationes suprà delibatas, erat & aliud, quod Imperatorum animos ad ejus immunitatis Episcopalis concessionem & confirmationem inclinaret. Quod nimirum alioqui audax & procacior quisque ad criminandos Antistites prosiliisset, persuasissimus impunè abituras quantascumque suas calumnias. Episcopalis quippe innocentiæ id quoque singulare decus erat, quod de calumniatoribus & acerbissimis adversariis suis, nec pœnas ipsi sumerent unquam, nec à Judicibus sumi paterentur. Id præ se fert illa Capitularium lex. *Cod. Theod. L.16 c.13. Capitul. l.7. c 308. Mansuetudinis nostræ lege prohibemus, in judiciis Episcopos accusare; ne dum adfuturæ ipsorum beneficio impunitas æstimatur, libera sit ad arguendos eos animis furialibus copia. Si quid est igitur querelarum, quod quispiam defert, apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut opportuna atque commoda cunctorum quæstionis audientia commodetur.*

Infamia quidem inurebantur in ipsis Capitularium libris calumniatores sacrorum Ministrorum. Sed perpetua Ecclesiæ lenitate & elevabantur hæc pœna, & complures aliæ condonabantur, quas forum civile inflixisset. Accipe jam legem ipsam Capitularium, qua Proceres etiam coguntur non alios quàm ex Episcopis Judices deligere, si quid criminis vel Episcopis impingere meditentur, vel

Pres-

minorum ordinum Clericis aliis. *Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici, apud Episcopos, quia alibi non oportet, à qualibet persona fuerint accusati: quicumque fuerit, sive ille sublimis vir honoris, sive ullius alterius dignitatis qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, &c.* Et infrà: *Si non probanda detulerit, intelligat se jacturam famæ propriæ sustinere. L.7. c.340.* Quid denique disertius quàm quod habetur in Additionibus Capitularium. *Addit.4. c. 12. Nullus Episcopus nisi Canonicè vocatus, & in legitima Synodo super quibuslibet criminibus judicetur, audiatur & impetatur.*

IV. Qui testimoniis tam perspicuis nondum flectuntur ad assensum, frangentur exemplis, maximè in criminibus læsæ Majestatis. Certum est enim incredibili quadam, & penè Sacerdotali lenitate Caroli Magni & successorum ejus, factum esse, ut vel accusari, vel judicari nunquam potuerint Episcopi nisi Episcopalibus in Conciliis, etiam cum majestatis & perduellionis rei agebantur. Petro Episcopo aspersa est suspicio, quasi in caput Caroli Magni conjurasset; ejus causam discussit Concilium Francofordiense, cujus decreto purgare se ille jussus est jure jurando, quo cum ipso duo tresve alii se obligarent, vel Metropolitanus, conspirationis in Principem initæ purum illum esse & exortem. *Quod illo in mortem Regis, sive in Regnum ejus copiam consiliasset, nec ei infidelis fuisset. Can.6.* Cum verò copiam non habuisset Petrus cujusquam, qui innocentiam ejus juramento purgaret: alium substituit, qui usitatissimas tunc subiret probationes ignis & aquæ. Expressius id observatur, nec à Rege, nec à Concilio eam probationem præceptam fuisse. Cum denique qui aleam illam subierat, incolumis evasisset, & Episcopus verbis solum professus esset nullius se ejusmodi criminis esse affinem: cum nec ad Evangelium, nec ad sacra pignora jurasset, quod corporalibus his juramentis sua Episcopos dignitas eximeret: *Et ille testaretur absque Reliquiis & absque Sanctis Evangeliis, solummodo coram Deo, quod innocens inde esset:* Benevolentiæ suæ illum Carolus, & pristinis honoribus restituit: *Clementia Regis nostri præfato Episcopo gratiam suam contulit, & pristinis honoribus eum ditavit.*

V. Ludovicus Pius nec pietate, nec indulgentia & veneratione in Episcopos parenti optimo facilè concedere poterat. Unde & cum Bernardum Italiæ Regem capite damnassent Proceres, Pius autem vita donatum, oculis orbasset, Episcopi eidem implicari conjurationi in Concilio causam dixere, ubi & sacræ dignitatis ornamentis exuti, depositique, in Monasteria conjecti sunt. Episcopi ii erant Mediolanensis, Cremonensis, & Aurelianensis Theodulphus. Ita narrant Annales Eginhardi ad annum 818. *Bernardum judicio Francorum capitali sententia condemnatum, luminibus tantùm jussit orbari: Episcopos Synodali decreto depositos, Monasteriis mancipari.*

Infanda postea conjuratione solio suo ubi excussus est idem Ludovicus, Episcoporum ei sceleri innexorum caput & princeps erat Ebbo Remensis Archiepiscopus. Redintegratus postea suæ amplitudini Ludovicus, suo ipse ore Ebbonem facinoris reum egit in Concilio ad Theodonis villam. Petiit Ebbo ut purgandi sui copia sibi fieret absente Imperatore. Nec repulsam passus est. Sed conscientiam tandem ipse suam consulens, & amicitia conjunctiores sibi aliquos ex Præsulibus, crimen ultro confessus est, & à Synodo addicatus, exulare jussus est. Vide ut ab Hincmaro res tota narretur. *Ann. 835. Conc. Gall. Tom.2. pag.568. Accusatus Ebbo ab ipso Augusto in generali Synodo, habita in Palatio Theodonis villa, inducias petiit, & secundùm canonicam institutionem elegit sibi per consensum Synodi, Episcopos judices peccatorum suorum; quos Canones electos appellant, &c. Et sic ab omnibus Episcopis accepit sententiam, &c.* Spontaneo quoque exilio consimile judicium occuparunt Bernardus Viennensis & Agobardus Lugdunensis Archiepiscopi, ejusdem facinoris vel conscientia, vel infamia, eò adducti. Quos non multò post Ecclesiæ suæ reddidit Ludovicus.

In Chronico Moissiacensi, *Ado. in Chron. ann. 816. Du Chesne Tom.3. pag.148.*, eadem immunitate tunc usi fuisse memorantur Clerici cæteri omnes ut in Conventu tantùm Episcoporum judicarentur, quando conjurationis suæ Bernardus Rex pœnas dedit. *Theodulphum Aurelianensem, qui & ipse author maligni consilii fuit, Synodo facta Episcoporum, vel Abbatum, nec non & aliorum Sacerdotum: judicaverunt tam ipsum, quàm omnes de ordine Ecclesiastico, Episcopos, Abbates, vel cæterum Clerum qui de hoc maligno consilio conscii venerant, à primo deciderent gradu; quod ita factum est, Nonnulli etiam in exilio missi sunt.*

VI. In Concilio duodecim Provinciarum ad Saponarias in Suburbano Tullensi Ganelonem Archiepiscopum Senonensem reum egit Carolus Calvus, anno 859. totamque illi aspersit infamiam perfidiæ & perduellionis complurium Episcoporum, qui ad germanum ejus fratrem Ludovicum Regem defecerant. *Ventum in eo consilio & tractata fuit, ut Episcopi, qui mihi fidei promissa debitores erant, deficerent, & ad fratris mei obsequium se verterent. Conc. Gall. Tom.3. pag.144. 145.* Judices sibi Rex delegit in ea causa Archiepiscopos tres, Rotomagensem, Turonensem, & Bituricensem. *Elegit querela terminandæ Judices, &c. Cæteris nostrum judicium suo consensu approbaturis.*

In Concilio Suessionensi abdicati sunt duo Presbyteri, idemque Monachi, quòd conjurassent, ut è Monasterio Sancti Medardi extraherent Pipinum Pipini Aquitaniæ Regis filium, quem Episcopi Proceresque ei Monasterio addixerant, ut in pœnitentiæ sordibus habituque Monastico reliquum ibi vitæ cursum perageret. Erat id Presbyteri utriusque facinus in regni Regisque Majestatem gravissimum. *Partim confessi, partim convicti conspirationis malum perpetrasse.* Accusatoris partes Rex ipse in Concilio egerat, cui etiam jussit sistere se Raginfredum Remensem Diaconum, Regii Sigilli falsificatorem: *Rex Carolus Diaconum impetiit, quod præcepta falsa Regio nomine compilasset, &c. Capitular. Carol. Calv. Tit.9. c.5. 6.* Nec facilè adjicienda hic fides Annalibus Bertinianis, ubi Rex dicitur præfuisse Concilio, & duorum Presbyterorum degradationi. *Duos Presbyteros Monachos ejusdem Monasterii, ipsa Synodo præsidens Episcopis, judicantibus degradari fecit.* Præstat Concilio ipsi animos auresque adjicere, quo fides sit Regem multa animi moderatione & pietate affuisse. *Multa humiliter, & prudenter proponente Rege.*

Cum idem ipse Rex ab Hincmaro Laudunensi Episcopo multa pertulisset temerè & audacius attentata suo & majorum more, ad Concilium Episcoporum conquestus est. *Idem Hincmarus tam liberos, quàm & colonos & servos secum degentes, contra meam regiam potestatem armari, & missis meis resisti fecit.* Et inferiùs: *Petiit Rex Episcopos, ut legaliter & regulariter inter se & ipsum Hincmarum discernerent. Conc. Duzia. l. Cello. pag.67. 68.*

Est & quod vehementius studeamus, voluisse Reges ipsos, ut Episcopi, qui quapiam se ab eis injuria, vel jactura affectos fuisse existimarent, in Regni Episcoporum Concilio querelas suas depromerent. Ea certè ratio & via tentanda fuerat Hincmaro Laudunensi Episcopo; quod eum prætermisisset, hinc gravissima Hincmari Remensis in eum exarsit indignatio. *Nam etsi forma Reipublica non ha-*

habebat, quo Regem per procuratorem suum accusare valeret, debuerat eum Synodali sententia convenire. Et si vel decreto Synodi, qua sua Ecclesia jure competebant, obtinere nequiret: tunc prosequentibus Episcopalibus literis, suam proclamationem ad Sedem Apostolicam rationabiliter valuisset perferre. Et infrà: *Debuerat frater Hincmarus de his, qua per se non poterat obtinere, Regiam potestatem prius in comprovincialis Synodi convenire judicio. Et sic coram positis partibus nec nostro foret res sopita judicio, nostris literis ad Sedis Apostolica cognitionem quidquid illud erat, transferre. Ibidem pag.228.*

Id sanè tum de Regum humanitate confidebant, id sibi despondebant Episcopi, fore ut æquissimo ferrent animo, si Episcopi, qui suas ab illis Ecclesias detrimenti aliquid accepisse suspicarentur, Judices & paciarios haberent alios Regni Episcopos: quin & intervenire exoraretur Romanus Pontifex ad Majestatem Regiam demulcendam, stringendumque arctius vinculum concordiæ Regiæ & Sacerdotalis. Hujus porro fiduciæ suæ constantissime fundamenta ponebant Episcopi, 1. In consensione mirabili Sacerdotii & Regni. 2. Quod ea essent Reges humanitate, ut sua cum Episcopis dissidia, quin & atrociora eorum in se commissa, Episcopalium Conventuum judicio permitterent. Hinc enim pronum erat sperare, gratissimum fore Regibus, ut & Episcopi, si quid in eos querelarum haberent, ad eadem Episcoporum Concilia confugerent. Et sanè Carolus ipse Rex in Epistola illa ad Adrianum II. data, regiæ fiduciæ & generositatis documentis referta, illud præ cæteris venditat, nunquam se vel accusatum fuisse cujusquam criminis publici, nedum convictum in Conciliis Episcopalibus. *Nullo crimine publico in audientia Episcopali, legaliter accusatum, minimè autem convictum.* Quod non semel ibidem inculcat, & aliquantò etiam vehementius in libello, quem obtulit Concilio Tullensi adversùs Venilonem Archiepiscopum.

Commemoratum jam alibi à nobis est scripsisse Hincmarum Remensem ad Fulconem Comitem, *Flodoard L.3. c.26.*, ne se interponeret in causam Presbyteri, qui cum reus ageretur, sæculare tribunal Ecclesiastico prætulerat. *Relicto Ecclesiastico ad civile judicium proclamaverat, super accusatore suo.* Propterea quod id genus causæ fori sint Ecclesiastici. *Quia de Presbyteri & Ecclesia causa ad Episcopos & ad Synodum definitio pertineat, non ad Malli, vel civilium Judicum depositionem.*

VII. Regnante Ludovico III. Frotarius Bituricensis Archiepiscopus, in crimen adductus de tentata proditione civitatis Bituricensis in manu hostium: propulsare eam calumniam ipse voluit in Conventu Episcoporum & Optimatum. Scripsit & ipse Joannes VIII. Papa ad Comites quosdam eidem negotio quodammodo innexos, ut cum Rege adessent: *Ad hoc placitum, ad hunc que Conventum venire satagas, &c. quatenus nunc coram vobis & coram glorioso Rege, tam canonica censura, quàmque humana legis sancitu, inter vos quid contra fas, & jus factum fuerit, nihilominus finiatur. Du Chesne. Tom.3. pag.800.*

Ab Attone Vercellensi Episcopo literis mandata est, *Spicileg. Tom.8. pag.51. 55.*, absurdissima quorundam sui ævi hominum opinatio, qui Clericos criminum suspectos, aut accusatos compelli posse fidebant, aut se purgarent singulari certamine, quod non per se ipsos illi quidem, sed per substitutos & Vicarios subirent. Id moris invaluerat inter laicos. Eo quoque forsan sensu capiendum erat *Judicium divinum* in Concilii Francofordiensis Canone suprà laudato. Sapientissimè verò contrà nitebatur Atto, crimina crimine novo elui non debere; his præterea pugnis persæpè nocentissimos quosque victores discedere, innoxios vinci & cadere. Ideo ne laicis quidem, inter quos usitatissimæ illæ erant pugnæ, omnibus probabantur. *Sed istud judicium quorundam laicorum solummodo est, quod nec ipsis etiam omninò approbatur. Nam sæpè innocentes victi, nocentes verò victores in judicio esse videntur.* Et infrà: *Nec purgari à crimine, nisi perpetrato crimine, valeamus.*

VIII. Nec minùs observantes eo ævo Episcoporum fuere Græci. Docet nos Photius in Nomocanone, nec in causis pecuniariis, nec in criminalibus, capi eos potuisse, nec judicio sisti, nisi expresso Imperatoris mandato. *Episcopus neque propter criminalem causam citra imperatoriam jussionem ducitur, aut sistitur.* Adnotat Balsamon, *Nomocan. Tit.9. c.1.*, eam legem in Basilicis radiasse, adeoque usu viguisse. Idem ipse alibi observat Episcopali dignitati subjacere dignitates humanas omnes, ut quæ Apostolatum quodammodo exæquet. Inde fieri, ut sæcularium Magistratuum nulla sit in Episcopos jurisdictio; atque adeo, si vel eos comprehendere ausint, vel contumelia quapiam sanctissimam dignitatem violare, gravissimas daturos pœnas, quod nonnisi Conciliorum sit de qualibuscumque Episcoporum causis cognoscere. *Episcopalis dignitas omnem ferè honorem superat. Apostolica enim dignitati æquiparatur, propter doctrinæ professionem, &c. A diversis Canonibus & Novellis Constitutionibus didicisti, quod laici Magistratus nullam habent in Episcopos jurisdictionem. Unde etiam laicus, qui quemvis Antistitem vel verberat, vel conjicit in carcerem, etiamsi ex causa longè justissima, & majorem Magistratum gerat, punietur; & causa bonitas ac probabilitas ei non proderit. Audisti enim, quod Synodis, iisque solis Episcopos punire permissum est, & debebat de Antistite cognitionem ad convenientem Synodum remittere, &c. In Synod. Const. sub Photio. Can.3.*

IX. Adprimè ergo canonicis regulis, & reverentiæ ex illis Episcopatui dependendæ concinebant Leges; an verò in ipso rerum actu satis Leges, Canonesque valerent, id forsan addubitarit aliquis. Idem enim alibi Balsamon convulsæ jurisdictioni, & labefactatæ immunitati Cleri vehementer ingemiscit. Non à laicis tantùm eo ævo, sed & à Clericis Clerici raptabantur ad tribunalia sæcularia, necnon & Monachi, atque adeo Episcopi, sine ullo speciali Imperatorum Rescripto. Frustra erant provocantes, & inulta erat hæc grassatio. Ne illis quidem Clericis pœnæ irrogabantur, vel Monachis, qui ad Ecclesiæ Judicem provocati, ad sæcularem confugiebant. Vocatus ad causam in Concilio dicendam Melecius Monachus, rescripto Imperatorio se munierat, ut coram sæculari Judice ageret. Contumeliosum Clero illud facinus Patriarcha Lucas querelis suis retractari posse sperabat: at responsum est à Magistratibus, nullo claudi limite Imperatoriam potestatem; potuisse à Principibus jam inde ab exordio Clericorum causas laico Judici demandari, posse & in decursu temporum easdem ab Ecclesiæ Judice ad sæcularem transferri. Ita Patriarchæ præclaros conatus ait Balsamon pro nihilo reputato, vincente vi; vis enim illa erat, ubi Rescripto Imperatorio Episcopi laico Judici subjiciebantur. Ut summum id locum habere potuisse in privatis & patrimonialibus Episcoporum causis; non in Ecclesiasticis, de quibus nefas est laicos cognitores dari. At insimulari tamen non posse, qui sæcularem cupit Judicem Episcopis adjungi in Concilio ad causæ pecuniariæ judicium. Ea erat judiciorum conditio ævo Balsamonis vertente sæculo duodecimo, atque adeo aliquot antè sæculis eæ fuerant rerum judicialium inclinationes. En ipsa jam Balsamonis verba. *In Can.15. Carth. Et hæc quidem Canon constituit. Hodie autem hæc negliguntur, propter quam causam nescio.*

Multis enim non solùm laici sed etiam sacrati, Episcopos, Clericos & Monachos ad civilia judicia trahunt, nec Imperatorium quidem mandatum de causa exhibentes. Et neque incompetentis judicii præscriptio, seu exceptio prodest iis, qui rei aguntur. Eos enim cogunt vel invitos judicio contendere. Nec sacrati, qui eos traxerunt, aliquid penitus damni sensere. Sed nec Monachi, vel Clerici, adversùs quos in foro Ecclesiastico agitur, si id quidem recusaverint, civilem autem examinationem petiverint, ulla in re puniti sunt, &c. Audivit à civilibus Judicibus Patriarcha Lucas, quòd Imperatoris potestas omnia potest facere, & quemadmodum primo loco potuit dare Imperator sæcularem Judicem pro judicando Episcopo, vel alio sacrato, ita per transpositionem judicium Ecclesiasticum ex legitima observatione in civile traduxerit, &c. Licèt caput XVII. libri primi, tituli VI. decernat, cum Imperatoris mandato posse adversùs Episcopos agi, & eos sisti coram civilibus; hoc tamen, ut mihi videtur, non quadrat Canonicæ doctrinæ. Debemus enim dicere, tunc trahi Episcopum pro re, quæ privatim ad ipsum pertinet, non autem pro quæstione Ecclesiastica. Re enim hujusmodi proposita non debent civiles Judices ullam ejus habere cognitionem. Jam verò magna quoque est ejus differentia, qui sua sponte Ecclesiasticum judicium recusat, & ejus, qui jussu Imperatoris invitus tractus est ad sæculare judicium, &c. Petere autem Conjudicem civilem, per mandatum Imperiale, non est, ut mihi videtur, prohibitum, & maximè quando est causa pecuniaria, quæ est Synodaliter dicenda. Habes hinc Canones, hinc mores receptos in judiciis. Nec immeritò certè Balsamon ingemiscebat de Clericis, Canones passim, hoc est, sua ipsorum præsidia aspernantibus, & ornamenta.

Tradit porro idem alibi, cæteros Clericos semel in Concilio exauthoratos, Judici sæculari quandoque tradi, legitimis pœnis cruciandos civilibus, si enorme sit scelus, aut ubi non est Concilio ea potestas, quæ ad executionem sententiæ suæ desideratur. Sed secus esse de Episcopis. Quo enim cumque de crimine accusati fuerint, vel convicti, Judici sæculari subjici nunquam poterunt. *Qui hanc legem trahit etiam ad Episcopos, qui condemnantur etiam in causa criminali, & vult etiam eos post depositionem tradi sæculari potestati, is vanus fuerit & blasphemus. In Can. 52. Cartha.*

Denique illud ab eo confirmatur, *In Can. 107. Carth.*, nullo Clericum juvari posse Imperatorum Rescripto, ut non deponatur, si Ecclesiastico tribunali renunciaverit. At si Laicus Rescriptum Imperatorium impetret, quo Clericum trahat ad forum sæculare cogetur tantum ad Ecclesiæ Judicem sese revocare, si crimen sit Ecclesiasticum: propterea quòd ex Legum & Canonum norma Imperatoria Rescripta interpretari debeamus. Et eo sensu donanda est Lex illa in Basilicis, qua fertur non posse sine Imperatorio Rescripto Episcopum trahi ad forum sæculare, pro causa pecuniaria, vel criminali. *Cogetur itaque, si causa est Ecclesiastica, se in judicio Ecclesiastico sistere; quia Imperatoria mandata secundùm Leges & Canones accipiuntur.*

Fulget in Leunclavii Orientali Jure, *Tom. 1. p. 250.*, Constitutio Alexis Patriarchæ, subnixa Edicto Imperatorum Basilii & Constantini fratrum, ad abducendos Clericos, ne Laicos Judices Ecclesiasticis anteponant. Quo minùs mirum jam sit, pessumdatam prorsus fuisse Cleri jurisdictionem, & immunitatem fori, cum ad eam labefactandam Clerici ipsi certatim cum laicis contenderent.

Utrique Ecclesiæ in commune illud constantissimè commendatissimum fuit, ut maxima semper Episcopi veneratione essent, supra omnem aleam & discrimen judiciorum sæcularium & fori civilis. Jam inde ab ætate Beati Hieronymi in id fastigium conscendisse illi videbantur. Calamum strinxit Hieronymus suo more & ingenio austeriorem in eos Episcopos, qui hoc Ordinis sui privilegio abutebantur ad ejus dehonestamentum. *Et hoc utique vanum est, quia non ut egerunt, sic audiunt; nec statim corripiuntur in peccato suo. Nemo quippe audet accusare majorem. Propterea quasi Sancti & Beati & in præceptis Domini ambulantes, augent peccata peccatis. Difficilis est accusatio in Episcopum. Si enim peccaverit, non creditur; & si convictus fuerit, non punitur. In Ecclesiast. c. 8.*

X. Non id porro nobis hic propositum fuit, operosum ut de jurisdictione Episcoporum, vel de Clericorum immunitate fori tractatum lucubraremus. Materies ea est & spinosior, & uberior, quàm ut tam paucis possit tractari. Ad Episcopalium functionum elucidationem laboratum à nobis est, ut liqueret, quam rationem tenuerint sanctissimi Episcopi, quam veritatis æternæ lucem, quam charitatis flammam ubique sectati sint. Eò pertinent quæ diximus omnia de rebus, causis & personis Tribunali sacro obnoxiis; & de charitatis pacisque amore, quo Judices Ecclesiastici tum æstuabant.

Conciliis, Regibus, Episcopis conveniebat, 1. præter Ecclesiasticas leges & civiles, eam Episcopalem authoritatem Scripturis ipsis superstrui. 2. Non tam imperiosam eam esse potestatem, quàm vegetam & exertam charitatem, humilitatem, zelum & sollicitudinem Pastoralem. 3. Episcopum & quemcumque Judicem Ecclesiæ, non tam Judicis officio fungi debere, quàm patris, Pastoris, medici, amici, animarum rectoris, longè cupidius incumbentis ad sanandas animæ cupiditates, quæ litium omnium incentrices sunt, quàm ad lites ipsas terminandas. 4. Ubi Concilia & Patres Ecclesiæ usque adeo effervescunt ad Ecclesiasticæ jurisdictionis tuitionem, adversùs sæcularium Judicum usurpationes creberrimas, in totum eò pertinere, ut Imperium charitatis, & pacis, & concordiæ ne enervetur: sintque Tribunalia & Consistoria quædam sacra, quæ in id collaborent. In judiciis enim Ecclesiasticis sola dominari debet pax & charitas, amor æternorum, contemptio terrenorum omnium, ut revellantur cupiditatum omnium fibræ, ex quibus novæ in dies singulos lites repullulant. Interest sanè ad humani generis communem salutem & dignitatem, ut hoc semper vigeat in terris publicæ & cælestis concordiæ retinaculum. 5. Ubi animosè certatur pro Clericis Judici sæculari eximendis, Ecclesiastico soli subjiciendis, non impunitatem criminis illis quæri; sed Apostolo morem geri, cui in votis erat, ut fideles omnes quidquid causarum & jurgiorum habent, id spiritali suo committerent parenti; tædia, moras, fraudes fori civilis declinari; reos spiritalibus & medicinalibus pœnis servari; & denique subdi Judici, qui non unam, non paucas, sed universas præcidet & præfocabit lites, offocata earum omnium radice, terrena cupiditate. 6. Jurisdictionem & humanitatem fori Ecclesiastici depositum esse cæleste, pro quo velut pro aris & focis meritò decertetur.

CAPUT CX. *P.4. l.2. c.89.*

De jurisdictione Episcopali & aliorum Ecclesiæ Prælatorum in causis civilibus Laicorum, post annum Christi millesimum.

I. In hac quoque extrema ætate jurisdictio Ecclesiastica, etsi verissima jurisdictio, explicanda tamen uni maximè charitati vacare debuit.

II. Mutua & inconvulsa concordia Regum & Episcoporum factum plerumque est, ut juris & potestatis sacra regiaque refusio quadam & reciprocatio fieret.

III. Exempla nova jurisdictionis Ecclesiasticæ in causis temporalibus Laicorum, ad promulgationem usque compilationis Decretalium Pontificiarum.

IV. Quàm latè pateat ea jurisdictio in Decretalium ipsarummet.

V. Quàm latè ea pateret usque ad tempora Caroli V. Regis Galliæ, cognomento Sapientis, sub quo conscriptum est Somnium Viridarii.

VI. Quàm longè latèque ea pateret sub Philippo Rege Valesio, quando tam solemni apparatu de ea disputatum est. Quæ tum pro Ecclesiæ causa allegata fuerint. Eo ævo latiùs effundebatur in Galliis Ecclesiastica jurisdictio, quàm in aliis orbis Christiani Provinciis.

VII. Argumenta rursus sacræ jurisdictionis, & Laicorum potestatis ad Laicos alios coram Ecclesiastico Judice conveniendos.

VIII. Quo statu esset jurisdictio Ecclesiastica tempore Concilii Viennensis.

IX. Summatim ut alternaverit Ecclesiastica jurisdictio, à Regno Ludovici IX. in Galliis, ad Philippum Valesium, Carolum V. & Franciscum I. sub quo funditus videtur excidisse.

X. Sententia Guimerii de sacræ jurisdictionis censu, maximè de Appellationibus, vocant, abusus.

XI. Comparatur Ecclesiastica jurisdictio in Hungaria.

XII. Ex cessatione Conciliorum Provincialium labes invecta jurisdictionis sacræ, & ex prorogatione Parlamentorum, certa jam sede fixorum, in qua Clerici Laicique Judices unà confluunt.

XIII. Ne nunc quidem finis alius fructusque sacræ jurisdictionis; quàm charitatis & concordiæ propagatio. Probationes & exempla.

XIV. Quàm æquo animo ferre debeant Prælati, tantum detritum esse de antiqua jurisdictione sua.

XV. Tribunal Ecclesiæ Tribunal est cæleste, justitiæ & charitatis, ad primigeniam innocentiam humano generi restituendum. Probationes & exempla.

XVI. Summa antedictorum.

I. IN hac quoque temporum fæce, ut loquitur Hieronymus, in hac inquam extrema ætate, illud retinendum, confirmandumque est, jurisdictionem Ecclesiasticam omnem, tametsi verissimam jurisdictionem, uni tamen maximè inservisse seminandæ & propagandæ charitati. Æternis magis illa Evangelicæ veritatis radiis, quàm Imperatorum legibus illuminatur: sempiternæ potiùs charitati, quàm temporali famulatur dominationi. Imperatores & Reges, Leges & Edicta Principum non ægrè cessere Imperio sanctimoniæ & cælestium charitati. Nec Ecclesiasticæ forsan jurisdictioni vel tantillum detractum unquam fuisset, si ut prioribus retro sæculis, ita & his posterioribus uni servitum esset modestiæ, humilitati, terrenorum despicientiæ & abdicationi, litigantium omnium mentibus infigendæ. Sexcenties id à me inculcabitur, & citra fastidium, ut spero, si qui debent esse, sint Lectores, æternorum amantes; persuasique cum Augustino, nunquam satis dici, quod nunquam satis discitur.

II. A Sanctissimo Angliæ Rege Eduardo declaratum est, quicumque Ecclesiæ prædia colerent, incolerentque ejus fundos ac domos, eos cogi posse nunquam ut causas suas agerent, nisi in Curia Ecclesiastica, quandiu ibi jus diceretur. *Nisi, quod absit, in Curia Ecclesiastica rectum defecerit. Cap. 49.* Conventus in quibus jus dicebatur, ex sanctissimi hujus Regis legibus, mixti quidem illi erant; sed ita ut supra Laicos semper sederent Ecclesiastici Judices ut leges Justitiæ diligentissimè observarentur. *De illo quo judicium fieri debet, veniat illuc minister Episcopi cum Clericis suis, & similiter justitia Regis cum legalibus hominibus Provinciæ illius, qui videant & audiant, ut æquè omnia fiant. Conc. Gen. Tom.11. pag.1021. 1022.* In Concilio Romano anni 1051. sub Leone IX. statutum est, ut quæ Presbyteris fœminæ copulatæ fuissent, servitute damnarentur, & addicerentur Episcopo loci. Ita refertur à Petro Damiani, qui alio loco docet Imperium & Sacerdotium tam intimè & inconvulsè conglutinari debere, ut Imperator cum Pontifice, Reges cum Episcopis in unum quodammodo corpus coalescant; utque Principes judicia sua canonicis regulis accommodent, sua Episcopi legibus temperent. *Ut quodam mutuæ charitatis glutino, & Rex in Romano Pontifice, & Romanus Pontifex inveniantur in Rege. Pontifex delinquentes, cum causa dictaverit, forensi lege coerceat; & Rex cum suis Episcopis super animarum statu prolata Sacrorum Canonum authoritate decernat. Synodalis disceptatio.*

Sunt hæc haud dubio & summæ cuidam sapientiæ consentanea, & æquitati. Innumeræ propemodum leges de rebus Ecclesiasticis ab Imperatoribus editæ sunt; de rebus & personis Clericorum judicia ab eisdem sexcenties manarunt. Quandiu justitia & majestas Canonum honori fuit, & curæ, de jurisdictione nulla facta est controversia, nihil non summo Defensori suo condonante Ecclesia. Vicissim autem Principes, qui tantum sibi sumebant in rebus & causis Ecclesiæ, plurimum & ipsi Episcopis in causis civilibus tribuebant; eaque concordia certè accommodatissima erat, tum sanctitati Judicibus & judiciis civilibus, tum authoritati firmitatique Ecclesiasticis vindicandæ.

In Concilio Juliobonensi anni 1080. quæ posset quis existimare Generalia quædam fuisse Comitia sub Rege Vuillelmo Notho, ab eo præstantissimo Rege certa forma addita est jurisdictioni Episcopali, quæ penitus tum corruisse videbatur, Præsulum incuriâ. Si vel tunc autem sacræ jurisdictionis partem non mediocrem retinebat Princeps, ejus restituendæ spem ostendebat, ubi majori & diligentia & integritate Episcopi judicarent. *Hoc Rex statuit, non perenniter Episcopis suis debitam auferendo justitiam, sed quia eo tempore Episcopi minus, quàm convenisset, inde fecerant: donec ipse eorum videns emendationem, eis redderet quo benefacto, quod tunc de manu eorum temporaliter tulerat pro commisso. Can.3.* Ibi jurisdictio Episcopi adseritur à Concilio, in omnibus Laicorum criminibus, adversùs Presbyteros, Monachos & Moniales; horum etiam cædes, adulterium, incestus, maleficium fori Ecclesiastici esse decernitur; ubi de foro competenti agebatur, Episcopus sedebat judex. *Parochianorum crimina Episcopo pertinentia, ubi consuetudo fuit, Episcoporum judicio examinentur. Si contradictio judicationis facta fuerit, ante Episcopum diffiniatur.* Anno 1085. Edicto promulgato veturis idem

idem Rex, ne causæ unquam Ecclesiasticæ ad Civiles Judices referrentur, ut quæ legibus Ecclesiasticis dirimendæ essent. In Concilio Londinensi anno 1127. concubinæ Presbyterorum in servitutem redactæ, addictæque sunt Episcopis & Clericis. In Concilio alio Londinensi anno 1129. Episcopis Rex fucum fecit, concubinas istiusmodi sibi dimitti voluit, cumque non multò post eas summa cum infamia distraxerit, fecit ut Episcopos imprudentiæ suæ vehementer pœniteret.

III. Concilium Lateranense II. anno 1139. sub Innocentio II. *Can.*18. 19. 20. excommunicationis jacula vibravit aliasque pœnas nonnullas in incendiarios, qui tum valde increboerant, ablegavitque illos in Hispanias, vel in Palæstinam, ut uno saltem anno in exercitu Christiano stipendia facerent adversùs Infideles: non immunita summorum tamen Principum potestate, ut in incendiarios judicia instituerent; cum consilio Archiepiscoporum & Episcoporum. *Sanè Regibus & Principibus facultatem facienda justitia consultis Archiepiscopis & Episcopis non negamus.* Ex hoc Canone dilucidum fit, recentissimi jam usûs fuisse, ut legum rigore non sævirent posthac Magistratus in reos, qui publicæ se jam pœnitenntiæ innexuissent. Sinumur tamen hîc summi Principes litem eorum instruere, dum & vita & membrorum integritate donentur. Nec enim aliàs possent Episcopi interesse judicio.

Sed ex illis luculentissimè illustrabitur Forum Ecclesiasticum concertationibus, quæ inter Angliæ Regem & Thomam Archiepiscopum Cantuariensem exarserunt. Summa vi & contentione oppugnabatur tum Ecclesiastica jurisdictio, & nihilo tamen minus plurimum adhuc in Laicos juris & potestatis priscæ suæ retinebat.

Ex Concilio quoque Melòdunensi anno 1225. mirificè declaratur, quæ tum per Gallias fori Ecclesiastici esset amplitudo in Laicos ipsos. Aderat ei Concilio Rex ipse, cum Præsulibus & Baronibus Regni. Petiere Præsules, ut eorum foro redderentur causæ rerum mobilium Laicorum, cum ab Ecclesiæ hominibus ad Judicem Ecclesiasticum trahebantur. Responsum est nomine Regis, ejusmodi causas ad Judicem Ecclesiæ spectare non posse, cum nec de fide verteretur quæstio, nec de juramento, nec de testameoto, nec de matrimonio. *Cum causa mobilium non ratione juramenti, vel fidei, vel testamenti, vel maritagii petitorum, mera sit laicalis, nec ad forum Ecclesiasticum videatur aliquatenus pertinere.* Tanto tunc animorum æstu certatum est, ut definiri nihil potuerit. Sed vel ipso illo responso Laicorum ad Episcopos manifestum est, quàm non omnes etiam reales, etiam Laicorum causæ Ecclesiastico foro abjudicarentur.

Narrat Matthæus Paris, ot anno 1246. & 1247. Nobilitas Angliæ in Clerum exacerbata fuerit, cujus jurisdictionem his limitibus vallari volebant, ut ne cognoscerent. *nisi de causis matrimonialibus & testamentariis, super haresi, vel usuris.* Varia in Nobiles efferatus sparsit Pontifex beneficia, quo eorum animos deliniret.

IV. Jure certè Decretalium non paulò vastior declaratur viguisse Clericorum jurisdictio in Laicos, in eorum personas & res. Cum de prædio litigarent Comes Altisiodorensis & Abbas, Papa cognitor fuit. De adulteriis judicant Episcopi. Vetatur, ne Clerici emant lites, vel jura controversa Laicorum, quò ea ab Ecclesiæ Judice dirimi curent. Si de fondo agitur, qui certissimè juris sit Ecclesiæ, vel Clerici cujuspiam, ad forum Clerici pertrahitur laicus. Si feudi dominus Clerico jus dicere malitiosè abnoit, vel procrastinat, Judex Ecclesiæ cognoscet. Laici Clericis contumeliosi ad Judicem Ecclesiasticum rapiuntur, ut sacrilegi. Potest laicus laicum in causa civili convenire apud Judicem Ecclesiæ, si Judex civilis officio non fungitur: aut ubi illud prisci moris fuit, & necdum exolevit. *Decret. Gregor. l.1. Tit.29. c.32. Tit.31. c.1, Tit.42. c.2. 2. 2. Tit.2. c.5. 20. Tit.28. c.7.* Ad Ecclesiæ Judicem trahi semper potest laicus, ubi interpositum fuit juramentum. Caput *Si Clericus, De foro competenti, Sextus l. 2. Tit. 2. c.3.* affirmat plurimis in locis consuetudinem Juri communi adversam obtinuisse, ut posset Clericus laicum vocare ad Judicem Ecclesiæ, etiam ubi agebatur de fundo, quem Ecclesiæ juris esse pernegabant laici, vel alicujus Clerici. Quæ sanè ex jure communi forensis fuisset actio. *Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.*

V. In Somnio Viridarii, *Cap.*186., quod sub Carolo V. Galliæ Rege concionatum fuit, perspicuum illud est, ubi de bonis agebatur hæreditariis Clericorum, vel de injuria illis illata, Laicos ad Judicem Ecclesiæ pertrahi solitos fuisse, ut qui præ se ferret, & profiteretur, jure, possessione & consuetudine ita constare: quòd damni vel contumeliæ nihil Clerici vel personæ, vel patrimonia inferri possit, citra sacrilegium, quod in confesso erat, fori esse Ecclesiastici. Laicorum contractibus præerat plerumque Notarius Ecclesiæ, ut qui spectatæ magis haberetur fidei; unde & partes suas se sponte Judici Ecclesiæ committebant. *Multi magis eligunt vinculum Ecclesia, quam vinculum temporale; & antè aliquando dimitterent contractus facere, sine quibus non possent vivere, quàm se submitterent Curis temporali.* *Cap.*200. Ubi duo Laici contendebant, multis integrum erat in locis, ut eorum alter alterum ad Judicem Ecclesiæ provocaret, præterito Civili Judice. *Si Laicus non per viam appellationis ordinaria, sed quia magis eligit Curiam Ecclesiasticam, quàm temporalem, sicut de jure licitum est, tunc nullum inconveniens sequeretur, si Officialis talem cognitionem haberet. Et sic in Remensi & Laudanensi & multis aliis Regni Francia Ecclesiis observatur.* *Cap.* 210. Si his adjicias causas adulterii, usuræ, contractuum, testamentorum, miserabilium, pauperum, orphanorum, viduarum, Clericorum minorum, Clericorum conjugatorum, qui omnes suberant Ecclesiæ jurisdictioni: jam laicorum longè maxima causarum pars fori erit Ecclesiastici, & non poterant tunc Episcopi non plures habere Officiales, qui aliis & aliis in locis suæ Diœceseos jus dicerent: qua ex re illis plerumque tum in Curiis sæcularibus invidia conflabatur. Leguntur hæc omnia in Somnio Viridarii passim aspersa.

VI. Easdem prorsus Judicum & laicorum querelas, & Clericorum defensiones, eadem impressa vestigia amplissimæ jurisdictionis sacræ in res temporales, in crimina & in personas laicorum, legere erat in præstantissimo Commentariolo Cardinalis Bertrandi Episcopi Augustodunensis, super Collatione illa famosissima ad tuitionem immunitatis & jurisdictionis Ecclesiasticæ habita sub Philippo Valesio Francorum Rege. *Bibl. Patr. Tom.4. p.1. par.*876. Ibi pulcherrimè demonstratur, magno in errore versari eos, qui conjungi & unà habitare non posse jactant temporalem jurisdictionem cum Sacerdotio cum banc tamdiu obtinuerint Sacerdotes Pontificesque legis Mosaycæ: cum suo ipse ore & judicio Petrus Ananiam & Sapphiram *pro crimine furti & mendacii judicialiter condemnarit*: cum ad Ecclesiam deferri jubeat Evangelica lex eos, qui ad privatas correptiones obsurduerint: *Ecce quàm expressè vult, quod in omni re in qua est peccatum unius adversùs alterum, si illo, qui deliquit monitus charitativè, non emendaverit, debet negotium ad judicium Ecclesia deferri:* Et infrà: *Nullus dubitat quin cognitio de peccato ad personas Ecclesiasticas pertinent.* Cum Con-

stan-

ſtantinopolitani Imperatores, cum Carolus Magnus ejuſque ſucceſſores laicis omnibus copiam fecerint., litibus ſuis in omnibus adeundi Judicis Eccleſiaſtici. Cum is io Gallia viguerit mos, ut cognoſceret Eccleſiæ Judex de cauſis laicorum omnibus perſonalibus, immo & de realibus, ubi res erant Eccleſiæ. *Cum Eccleſia Gallicana conſueverit inter laicos cognoſcere in actionibus perſonalibus, & etiam in realibus alicujus Eccleſiæ, patet, quod conſuetudo potuit ſibi dare illam juriſdictionem.* Cum ea conſuetudo, laicorum ipſorum roborata conſenſu, utpote Eccleſiaſticum forum laico anteponentium, confirmata fuiſſet, Edictis & Senatuſconſultis antiquiſſimis Regum, adversùs Regni Proceres, Eccleſiæ privilegio obtrectantes. *Conſuetudo videtur introduci magis ex voluntate & electione populi recurrentis ad judicium Eccleſiaſticum potiùs, quàm ad judicium ſæculare, &c. Iſta conſuetudo fuit in contradictorio judicio obtenta. Frequenter enim reclamantibus Baronibus, reſponſione Prælatorum audita, fuit per prædeceſſores veſtros Reges Franciæ conſuetudo ejuſmodi Eccleſiæ firmata.* Cum diutina ei conſuetudini acceſſiſſet præſcriptio, totque Regum diplomata ei muniendæ ad manum eſſent. *Probatur & ex privilegio conceſſo per Carolum Magnum, & per S. Ludovicum & per Philippum avunculum veſtrum, per Ludovicum & Philippum conſanguineum veſtros Reges Franciæ, quæ privilegia habemus in promptu.* Cum denique impatientiſſimè ferret Advocatus Regius, Eccleſiæ Gallicanæ juriſdictionem longius latiuſque patere, quàm cæterarum orbis Eccleſiarum: reſponſum eſt ab incomparabili Præſulè Bertrando. Quantum Galliæ Reges cæteris orbis Regibus eminerent, tantò & eos ſtudioſius incubuiſſe in Eccleſiæ tutelam & amplificationem: perſuaſiſſimos huic Eccleſiarum regni ſui tuitioni, & exaggerationi dignitatis & juriſdictionis earum ſupra alias Eccleſias, debere ſe ſummi Numinis illi providentiæ, & benevolentiæ ſingulari, quæ ſummo quodam illos in faſtigio ſupra alios orbis Reges collocarat. *Sed fortè ad hoc dicitur; Quare hoc ſibi vendicat Eccleſia Gallicana, cum aliæ Eccleſiæ in aliis regionibus ſibi hoc minimè vindicare noſcantur. Ad quod poteſt faciliter reſponderi. Si enim Reges Franciæ, quos Deus ſingularibus privilegiis, gratiis, & honoribus præ cæteris Regibus inſignivit, & proſperati ſunt inter cæteros propter tria, ſcilicet propter magnam fidem & devotionem ad Deum; item propter maximum honorem & reverentiam ad Eccleſiam; item propter juſtitiam prælibatam ad populum ſibi ſubditum, Eccleſiæ plus libertatis conceſſerunt, vel conceſſis uti liberè permiſerunt: non eſt mirum, immo tanta fuit ad Eccleſiam eorum devotio; quod Eccleſia tantò sic propinquiores, quantò pluribus libertatibus gaudent.*

Quæ doctiſſimi Cardinalis reſponſio habet non pauca, diligentiſſimè nobis hic penſitanda. 1. Eo ævo Gallicanam Eccleſiam omnium toto orbe fuiſſe ſplendidiſſimam, ſingulari hac potiſſimum amplitudine juriſdictionis & libertatis. 2. Regum beneficio id eam eſſe conſecutam, ut qui eximium hinc decus quoddam & gloriæ incrementum ſibi aucuparentur, ut Eccleſiæ Gallicanæ faſtigium tantò ſupra omnes extolleretur Eccleſias, quantò Regnum ipſum Gallicanum ſupra regna orbis alia. 3. Hujus autem Regum in Eccleſiam charitatis largitatiſque hoc ſuppetere manifeſtiſſimum argumentum, quod Eccleſiæ civitati & Palatio Regum viciniores, eo juriſdictionis cumulo ſupra alias excellerent. 4. Capita omnia Eccleſiaſticæ juriſdictionis in Decretalium libris conſignata, uſu receptiſſimo in Galliia certè viguiſſe, cum hic multò vaſtiſſima vigeret, quam uſquam alibi gentium ſacra juriſdictio.

VII. Pergit porro ibidem Bertrandus Cardinalis demonſtrare, illo ſe Reges conſtringere Sacramento inter ipſa inaugurationis ſuæ exordia, Eccleſiæ & Clero *Canonicum privilegium, & debitam legem, & juſtitiam, & defenſionem ſervare.* Privilegium Canonicum & conſuetudinem in eo verſari, ut Epiſcopi de cauſis laicorum compluribus judicent. Sub Regno beati Ludovici conſpiraſſe Barones Galliæ, ut eam partem everterent ſacræ juriſdictionis, utque rem expugnarent obtuliſſe Regi centeſimam bonorum ſuorum partem: ſed irritum, fractumque cecidiſſe impetum illum, confirmante Rege priſca omnia Eccleſiæ jura. *Cum Barones totius regni ſe confœderaſſent ad tollendam iſtam Eccleſiæ libertatem, & ordinaſſent ad hoc dare centeſimam bonorum ſuorum, Sanctus Ludovicus nunquam eis adhæſit, ſed potius eos ab iſtis compeſcuit, & finaliter hanc libertatem Eccleſiæ confirmavit.*

Acceſſit poſtea Bertrandus ad diluendas ſigillatim querelas omnes laicorum adversùs varia capita, ſacræ juriſdictionis in cauſis perſonalibus, realibus mixtis, inter Laicos & Clericos, & inter ipſos hinc & hinc Laicos: evincitque poſſeſſionem, qua utitur Eccleſia Gallicana ejus juriſdictionis, niti jure, conſuetudine, & variis Regum Edictis. Denique complura eorum quæ ſupra ex Somnio Viridarii vel perſtrinximus tantùm, vel excerpſimus, excerpta fuerant & ipſa ex aureolo hoc Bertrandi Epiſcopi, & poſtea Cardinalis Commentario.

Interpellatus eſt denique Philippus Valeſius Rex à Clero Gallicano, nihil ut imminutum vellet ejus & Poteſtatis Eccleſiarum & immunitatis, quam eis Majores ſui contuliſſent, aut confirmaſſent. Imprimis autem ut ne amplius fineret prohiberi, ne laici laicos alios ad tribunal Eccleſiæ provocarent, *Placeat ei inhibitiones factas, ſcilicet quod nullus laicus trahat alium laicum coram Judice Eccleſiaſtico, revocare.* Eo quippe jura everti omnia Eccleſiæ. *Quia hoc eſſet omnia Eccleſiarum jura tollere.* Labefactari denique tum Jus Canonicum, tum Conſuetudinarium, ſi vetentur laici præponere ſæculari Judicem Eccleſiæ & ad hunc laicos trahere alios: *Si jus & conſuetudo tolleretur, per quæ in electione laici eſt, quod poſſit alios laicos in foro Eccleſiæ convenire.* Vivæ ipſe vocis oraculo Epiſcopis confirmavit, innovationes & prohibitiones, de quibus quærebantur, inexploratas ſibi fuiſſe, nec à ſe eas probari. *Quod non erant factæ de ſuo mandato, nec aliquid ſciebat, nec eas ratas habebat.* Author eſt Paulus Æmylius à Rege Prælatis reſponſum eſſe Eccleſiarum jura amplificaturum ſe potius ſemper, quàm imminuturum: qua de cauſa impenſiſſimas ei gratias retulit Clerus univerſus, & Catholici cognomen addidit. *Tunc Rex, Jura, inquit, Eccleſiarum auxerim potius, quàm imminuta velim. Gratias univerſi egere. Rex Catholicè cognomen promeruit. Rainal. an. 1329. n. 77.* Quod porro dictum eſt, reliquas orbis Eccleſias non tam ampla tunc uſas eſſe poteſtate in laicos, atque Gallicanam: id rurſus corrobari poteſt reſponſione Nicolai V. Papæ ad Saxones, quàm publicavit Rainaldus, *An. 1447. n. 28.*, ubi Pontifex multas diffinit Juris Canonicis controverſias circa utramque juriſdictionem.

VIII. Anno 1301. cœperat Compendienſem Concilium, *Can. 4. 5.*, perſtringere molimina Nobilium & Judicum ſæcularium, conſpirantium adversùs Cleri Judices, ut ne laici unquam ad eos adirent. At ubi tam exertè cœpit Philippus Valeſius Rex libertatibus Eccleſiaſtici patrocinari, tum verò Concilium Bituricenſe anni 1316. animoſius inſurrexit adversùs has Nobilium & Judicum laicorum molitiones qui omnem Eccleſiæ in laicos & in res temporales juriſdictionem labefactatum ibant. Concilii hujus Canone XII. attinguntur pleraque ea Capita, quæ ſupra vidimus à Bertrando Cardinali defenſitari.

Jam

Jam Vuillelmus Durandus Episcopus Mimatensis amarulentissimè conquestus fuerat, *De modo Conc. Gen. Part. 2. Tit. 70.*, de laicorum Judicum usurpationibus in forum Ecclesiasticum; & in optatis habuerat, ut ei malo medicinę aliquid adferret Concilium Viennense. Expostulabat ille, quod Judex sæcularis causas ad se traberet rusticorum & servorum Ecclesiæ, pœnitentium, libertorum, pupillorum, viduarum, peregrinorum, mercatorum, agricolarum & navigantium. Quod ab eis prohiberetur, ne Ecclesia laicos cogeret ad satisfaciendum pro criminibus, in quibus volutabantur: ne tum jus diceret, cum malitiosè cessaret sæculi Judex: ne consuleretur Ecclesia, ubi hæret, & pendet animi Judex sæcularis in difficilioribus causis; ne forum Episcopi civili præferretur; ne ab Ecclesia judicarentur causæ personales, reales, criminales, quas ab eas judicari fert consuetudo, & possessio; ne Romana Clerici Rescripta impetrarent, ut à Clerico judice cognoscerentur causæ hæreseos, sacrilegii, usuræ & adulterii: denique pietate & eruditione eximia Episcopus, illacrymatur angustiis Ecclesiasticæ jurisdictionis, quam civilis pene universam absorbuerat Magistratus, potissimum verò ad res temporales. *Et sicut frustratim lupus agnum comedit, ita per ipsos jurisdictio Ecclesiastica frustratim quodammodo devoratur. Quidquid ad Ecclesiasticam jurisdictionem potissime quoad temporalia pertinet, sibi putantes.*

IX. Ex his liquet post regnum demum beati Ludovici contigisse, ut Nobiles Judicesque laici impunius impetum facerent in jurisdictionem Ecclesiæ, cui ille propitium se semper & fautorem demonstrarat. Regni & Ecclesiæ dissidia sub Philippo Pulchro, ortum dedisse his sacræ jurisdictionis usurpationibus, simillimum veri est. Resarciri visa est haud dubio ea labes, vel in Concilio Viennensi, vel postea: cum tempore Philippi Valesii jam exarserit in Ecclesiam laicorum insania, vastissimam Cleri jurisdictionem iniquo animo ferentium. Suprà obiter nos monuit Bertrandus Cardinalis à Ludovico Hutino, & Philippo Longo regio patrocinio munitas fuisse libertates Ecclesiæ & immunitates. Faverat & Philippus forsan ipse Pulcher post Concilium Viennense. Supersunt literæ Ludovici Hutini, quibus tota confirmatur Ecclesiastica jurisdictio in Provincia Senonensi, quæ Decimarum concessione Regio fisco affuerat: innovantur & statuta Sancti Ludovici, & Edicta Philippi Pulchri, eidem Ecclesiasticæ jurisdictioni amica, eo etiam laicis concesso, ut ad Judices Ecclesiæ convolent. Supersunt & Epistolæ Philippi Pulchri. *Memoir. du. du. Clerge. Tom. 2. pag. 121. 282. Preuves des Liber. Gal. c. 5. n. 5. 6. 7. 8.*

Frequentes verò illæ querelæ Baronum Franciæ anno 1225. 1233. 1246. adversùs effusiorem Cleri jurisdictionem, eæ potissimum quibus Romanum ipsum interpellavere Pontificem, argumento sunt, constantissimè semper beatum Ludovicum defensandis Ecclesiæ juribus libertatibus affuisse. Secundùm Ecclesiam pronunciavit Philippus Valesius & ex Concilio Bituricensi patefactum est sua Episcopos jura mordicus adhuc retinuisse anno 1336. Mox verò eæ temporum molestiæ Regno incubuere, maximè verò post internecinas illas clades ad Cressiacum & in agro Pictaviensi, sub Philippo Valesio, & Joanne filio ejus Regibus, & hinc exorta bellorum civilium incendia, ut non minùs acerba Ecclesiarum, quàm Regni saluti & disciplinæ inflicta sunt vulnera. Caroli V. Regis ea fuit propria & eximia laus, ut in pristinum splendorem excitarit Regnum ab Anglis dilaniatum; at non idem illi vel zelus, vel conatus tribuitur ad libertatem & jurisdictionem Ecclesiæ restituendam. Quin ex adverso prohibuit, ne Archiepiscopi, vel Episcopi de causis realibus cognoscerent Clericorum etiam conjugatorum, si vel maximè tonsura & veste in Clericali non essent: quasi jure & consuetudine causæ illæ omnes Civili Judici integræ conservarentur. *Ibid. n. 27.*

Nonnulla tamen imago pristinæ potestatis posterioribus sub Regibus etiam superfuit Episcopis, donec Franciscus I. uno aut altero capite Edicti sui anni 1539. illam omnem labefactavit, coarctata Ecclesiæ in laicos jurisdictione ad Sacramenta & alias causas merè spiritales: prohibito spiritali Judice, ne eos sibi sisti cogeret in causis merè personalibus, indicta alioqui mulcta pecuniaria. *Fevret. l. 3. c. 1. n. 11. Edictum Francisci I. Ann. 1539. n. 1. 2. 3. 4.* Ea sanè prohibitio, ne in actionibus merè personalibus convenirentur laici in foro Ecclesiæ, temporaria primum fuit illa quidem, & nihil detrito eorum jure, qui titulo in contrarium aliquo, vel possessione niterentur. Sed temporaria ea provisio definitivæ sententiæ vim habuit, cum exinde à Parlamentis rescissæ sint, & pro nihilo reputatæ citationes omnes hujusmodi Laicorum ad forum Ecclesiæ, nisi ubi de Sacramentis quęstio vertitur, vel de re spiritali alia; quo se cumque Clerici tueri voluerint titulo, privilegio, Indulto, & possessione. Quæ ex Fevreto ita vertimus, ut verbum ferè è verbo sit.

X. Ea est sanè historica series variarum vicissitudinum Ecclesiasticæ jurisdictionis in Gallia ad causas temporales. Scitissimè illud à Guimerio, *In proœm. Prag.*, dictum est, Reges Galliæ & Officio & ingenio suo, atque insito Christianæ pietatis impetu, invictissimos esse Ecclesiæ libertatum defensores: at ejus Officiales, Ministros & Judices tam vehementer tamque obstinatè ejus jurisdictioni obluctari, ut ea tandem in nihilum reditura sit. *Cum Rex Franciæ sit pugil Ecclesiæ inter Christianos Christianissimus, debet custodire jurisdictionem & libertates Ecclesiasticas; sed Officiarii ejus in multis hodie turbant Ecclesiam in prædictis, ita quod nisi Deus provideat, tandem jurisdictio & libertates Ecclesiæ evanescent.* In votis eidem fuit alio loco, ut à Concilio Tridentino diffinitum aliquid esset super Appellationibus quas vocant *ab abusu*, quibus ipsis maximè plerique abutuntur, eodem authore, & quibus tota Ecclesiæ enervatur atque eliditur jurisdictio. En ejus verba. *De causis §. Si vero. Utinam super eorum abusuum discussione fieret per Concilium Tridentinum declaratio, & an liceat Judicibus laicis & sæcularibus di Clericorum & Ecclesiæ Prælatorum, eorumque Officialium, etiam Sedis Apostolicæ abusibus cognoscere, & qua potestate hæc signa faciunt. Quia per illud videatur os in cœlum ponere, id est, inferiores corrigere superiores, aut jurisdictionem, aut imperium in eos usurpare. Quod factum consistit in superlativo gradu abusuum.* Fatetur vel ipse tamen non immeritò, à Senatu Regio emendari cohiberique debere Judicum Ecclesiæ errata, quòd privilegio Pontificio ad id munitus sit, quòdque non semel imperitia vel ignavia peccent Ecclesiæ Judices. *Per hoc tamen dicere non intendo, quod Parlamenta Galliæ in aliquibus casibus Clericorum abusus non possint corrigere, tum (si verisimile est fatendum) propter Apostolicum privilegium, Curiis supremis Galliæ datum: tum etiam & maximè propter Prælatorum & Judicum illorum negligentiam, & nonnunquam imperitiam.* Quod magis necessaria foret definitio specierum & causarum, in quas cadit hæc Abusis appellatio; aliàs Ecclesiastica jurisdictio suis usque insepulta jacebit ruinis. *Utinam super hoc certum fieret decretum per ipsum Concilium, ubi casus cognitionis hujusmodi abusum describerentur certi. Quòd si non fiat, semper Clerus murmurabit, cum per eum appellandi modum jurisdictio-*

vis Ecclesiastica nervus ferè in totum sit contritus & diruptus. Assensus est non semel his Guimerii dictis Clerus Gallicanus, cujus & Conventus Generales interpellarunt non semel Principes, ut eas istiusmodi provocationis species & causa designarent.

XI. Quæ ergo olim in Galliis, quàm alibi gentium latiùs patebat Episcopalis jurisdictio, ad miras nunc angustias arctata est. Frustulum hic exscribam Edicti Matthiæ Regis Hungariæ anno 1462. quo ab Episcopis & optimatibus regni sui interpellatus, designat quosdam veluti limites Ecclesiasticæ jurisdictionis, ut hinc elucescat, ut ex Juris canonici Regulis causæ in eo Regno tractarentur. *Omnes causæ circum mysteria & defectus Sacramentorum. Item causa in facto fidei & causa hæresum, seu suspectorum de hæresi. Item causa testamentorum, & earum accessorium. Causæ matrimoniales & accessorium earundem; specialiter autem dotis & rerum parapheraalium, donationum propter nuptias & juris quartalitii, non intentetur pro hæreditate possessionaria adipiscenda. Item causa decimarum realium & personalium, & accessorium earundem. Item causa usurarum. Item causæ viduarum, & miserabilium personarum, si non agitur pro possessionibus & prædiis adipiscendis. Item causæ fidei violata & omnium perjuriorum, & causa quarum finis tendat ad correctionem peccati. Item omnes causa in quibus quis incidit in sententiam excommunicationis hominis vel Canonum. Rainal. an.1462. n.87.* Permodica ea olim fuisset portio jurisdictionis Ecclesiasticæ in Galliis, cum pleraque istiusmodi jura in præsentiarum evanuerint. *Si Statuta Poloniæ* consulas, perspicies, *Statut. Polo. pag. 453.*, ut in Comitiis Regni generalibus anno 1543. fines delineati sint jurisdictionis sacræ & sæcularis. Sacra certè ibi jurisdictio tam latè propagatur, ut ne prioribus quidem & melioribus sæculis potuerit usquam ulteriùs exporrigi.

XII. Synodi Diœcesanæ & Provincialia Conciliis, quædam erant olim velut inexpugnabilia munimenta Episcopalis jurisdictionis. Curiæ illæ erant Ecclesiasticæ & Judiciales, quarum splendore veneratio, fiducia, admiratio, constantia foro Ecclesiastico affundebatur. Ideo & de his Synodis Conciliisque conquesti sunt, quicumque Cleri jurisdictionem sibi evertendam proposuerant. Audi ut de iis expostulatum sit temporibus Philippi Valesii Regis: *Prælati faciunt Concilia Provincialia, & Synodalia statuta, in quibus plura faciunt & ordinant in grande præjudicium jurisdictionis temporalis, de quo non spectat eis quoquo modo cognoscere, vel se intromittere.* Quod jaculum retundit Bertrandus Cardinalis hoc responso: Institutas fuisse eas Synodos Diœcesanas & Provinciales, summoque studio commendatas à Sanctis Patribus & Conciliis Oecumenicis, eoque iis nefas esse obloqui; nec in iis statui quidquam, quod ad temporalia pertineat nisi quod idem ad æternam salutem pernecessarium sit. *Prælati nihil statuunt ibi, quod temporalitatem tangat, nisi qua earus commissarum sibi animarum tangit salutem.* Denique ibi operam dare Præsules, ut ne quid Episcopalis & antiquissimæ potestatis sibi demetatur, in quod non possit non ex officio suo conniti. Eadem expostulatio, eademque responsio in Somnio Viridarii occurrit.

Ubi cessarunt Præsules à convocandis Conciliis his suis tam necessariis, & ex adverso cœpere Parlamenta Galliæ & Lutetiæ defigi, & toto anno protrahi, cum antè desultoria essent, & brevissimo temporis spatio concluderentur, vix, ac ne vix quidem fieri potuit, quin complurimæ fori Ecclesiastici causæ ad sæculare traducerentur. Si vel maximè spectes partita primùm ita fuisse Parlamenta, ut Clericorum altera, altera Laicorum pars esset Senatorum. Inter opera Caroli Molinæi obvia se dabunt monumenta, *Tom.2. pag.971. 1004. 1005.*, quibus constet, in Parlamentum Parisiense primò coaluisse duodecim Franciæ Pares, octo Magistros libellorum supplicum, quadraginta Clericos Senatores, totidem Laicos, quos inter quatuor erant Præsides. Duodecim Parium sex erant Clerici. Probabile etiam est, ex Magistris supplicum Libellorum alios Clericos, alios fuisse Laicos. Cum maximi verò ponderis causæ ad Parlamentum referrentur, à Philippo Pulcro statutum est anno 1302. ut Prælati duo, & Laici duo Consilii sui ei interessent; aut Prælatus saltem unus, & Laicus unus. Anno 1444. institutum est à Rege Carolo VII. Parlamentum Tolosanum, creatis Præsidibus duobus, & Consiliariis laicis sex, totidemque Clericis. Plura de his superiùs.

In Conventu Mantuano anno 1459. cum expostularet Pontifex Pius II. de Parlamento Parisiensi, responsum est ab Oratoribus Caroli VII. constare Parlamenta Clericis Laicisque, æquato utrorumque numero, adeoque accomodatissimum eum esse Senatum ad temperanda, tuendaque vicissim jura atque ornamenta, pacemque aliedam & concordiam Ecclesiæ & Regni. Non ea tamen numeri æquatio postea semper constitit. Cœperant jam sub Rege Carolo VI. Clerici aliqui expungi. Qui hujus Regis Annales literis consignavit Monachus Sandionysianus, narrat 1388. *Pensitatum fuisse, in celeberrimum eum Conventum confluere Abbates, aliosque Clericos, qui à Claustri sacrosancti resilissent, & ab Ecclesiarum suarum cura, ut has sibi honorificatiores captarent sedes, quibus & impensius, quàm sua professionis muniis delectarentur. Initum ergo consilium fuisse, ut nomine Regis illis significaretur, suas ut in Ecclesias se reciperent; religioni quippe Principi esse, ne eos diutiùs retineret, avocaretque à residentia ejus loci, ubi fructuosiùs lucrandis Deo animabus & ad pietatem instituendis vacarent. Idem Sandonysiano quoque Abbati significatum est. At cum testimonio seniorum Parlamenti Consiliariorum approbasset, et se Collegio inscriptum semper ab ipsis usque exordiis fuisse, eò revocatus est, reddita pariter ei sede, quam sua illi dignitas in Conciliis Regiis vendicabat. Spic. tom. 9. pag.336.* Hæc à me utcumque versa sunt ex Gallicana versione hujus Scriptoris. In Edicto Blesensi, *Art.213. 214. &c.*, cum decurtaretur numerus Officialium juris dicendi, residui non fuere Parlamento Parisiensi, nisi Consiliarii Clerici sex, sexaginta Laici. Reliquis in Parlamentis pluseulum superest de prisca æqualitate, ita tamen ut ferè triplo semper major sit numerus Laicorum.

XIII. Ut eodem revolvatur, unde exordium sumpsit hoc Caput, & quo totum illuminari potuit, illud concludimus, Ecclesiasticæ in Laicos & in temporalia jurisdictionis finem scopumque non esse alium, quàm Pastoralis sollicitudinis explicationem, ad animarum salutem. Ideo superiùs inter varia capita jurisdictionis sacræ in Hungaria, inclusæ sunt universim causæ omnes, ubi de morum emendatione agitur. *Causa quarum finis tendat ad correctionem peccati.* Ideo contestabatur paulò superiùs Bertrandus Cardinalis, Clerum suis in Conventibus temporalia non attingere, nisi quà ad salutem sempiternam interesset. *Prælati nihil statuunt quod temporalitatem tangat, nisi quatenus commissarum sibi animarum tangit salutem.* Ideo & cum ea jurisdictio latiùs in Laicos se exporrigebat, & in res temporales, unus is semper illi scopus, unus illi fructus observabatur, præverti, aut puniri sacrilegium, perjurium, aut aliam quamlibet peccati pestem, facienti, quàm patienti exitialiorem. Ideo tantopere certatum est, ut

Lai-

Laicis integra servaretur facultas sistendi se Judici Ecclesiastico, quòd ab exordio ea illis optin data esset, ut pietati & religioni consultum esset. Ideo & pœnæ fori Ecclesiastici omnes, medicinæ arte temperatæ erant, jejunia, eleemosynæ, pii secessus, silentium, fuga sæculi, pœnitentiæ denique veriùs, quàm pœnæ. Ideo optatissimum erat, ut Pauli Apostoli hortamentis sequaces se præberent Clerici omnes, forum Ecclesiæ frequentare mallent, aut ut ne litigarent quidem. Si qui Præsules postrema hac ætate secus fecerunt, si rationes alias, si cupiditates suas pessimas duces secuti sunt, proprio id factum est eorum vitio, quo præjudicari nihil potuit sanctissimis & incorruptis Ecclesiæ regulis, & ei charitati, qua tota ejus sincerior disciplina vegetatur. At illis sanè authoritatibus accepta ferenda est clades Ecclesiasticæ jurisdictionis. Invictissima enim perstabit authoritas Episcoporum, quandiu sanctitate, quandiu cupiditatum abdicatione resplendescet; & in ipsis temporalibus causis solam æternorum charitatem sectabitur. At ubi sæcularibus indulgebunt affectibus Ecclesiastici Judices, sæcularium Magistratuum impetu aliquando tandem frangentur.

Replicanda animo est ratio mira prorsus & Apostolica, qua B. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus causis dirimendis vacabat. Unum erat quod maximè omnium ille execraretur, causa vincere, nec vincere æquitate; ex aliorum damno compendium aliquod facere. *Abominabile quippe judicabat, si quidvis lucri assequeretur ex eo, quod alius contra moderamina juris, quavis astutia perdere posset.* Cum studebant partes sinuosis ambagibus & meditatis dolis illum circumvenire, tum ipse ad leges Evangelicas in eorum animi inserendas orationem traducebat. Cathedra ergo illa erat magis Prædicatoris Apostolici, quàm sedes judicialis. *Hinc procedebat, quod inter placitantes residens, cum adversarii ejus per sua consilia disquirerent, quo ingenio, quave calliditate causa adminiculari, & illius valerent fraudulenter insidiari, ipse talia nullatenus curans, iis qui sibi volebant intendere, ut de Evangelio, aut de aliqua alia divina scriptura, aut certè aliquid de informatione bonorum morum disserebat. Eadmer. in jus.* Hæc est elimatissima effigies, & forma absolutissima Judicum & Tribunalium Ecclesiasticorum.

Ab Anselmo ad S. Carolum venio Archiepiscopum Mediolanensem, à quo id diligentissimè commendabatur Judicibus omnibus à se delegatis, ut antè adgrederentur ad componendas, quàm ad dijudicandas lites; sejunctim ut Patres audirent, semotis Advocatis & procuratoribus, ut amore pacis & charitatis eorum animos incenderent; id saltem verò perficerent, ut faciliores celerioresque essent causarum omnium exitus in foro Ecclesiastico, quàm in civili. *Antequam litis reive alicujus judicium constituatur, studeant omni æquitatis officio; paternoque consilio lites dirimere, controversias sedare, & transactionibus litigantes reconciliare, &c. Sin autem id assequi non poterunt, id saltem curent, ut lites breviùs, quàm in foro laicali moris est, definiantur. Act. Eccl. Mediol. p.314.*

In Conventu Melodunensi Cleri Gallicani anno 1579. Episcopis proposita & commendata est Apostolica hæc via & ratio litium finiendarum, partibus ad pacem & concordiam allectis, maximè inter Clericos: quibus vehementer illud quoque inculcandum est: Servum Dei non oportere litigare, longéque præstabilius fore, ut arbitros ipsi in Synodis sibi eligerent, eisque committerent controversias suas omnes. *Studeat Episcopus quoad poterit lites componere, præsertim inter Ecclesiasticos; ita ut si fieri possit, forensibus jurgiis se non implicent. Non enim decet Dei ministrum litigiosum esse. Et ad hunc finem moneat eos, & in Synodis suis, & aliàs, quoties videbitur convenire, ut arbitros deligant, quorum arbitrio suas controversias diriment, & pacificè inter se conversentur. Quod si pervicaces & obstinatos aliquos reperiat, & vultu & gravibus verbis objurgando, litibus revocet. Cap. de jurisdict. for.*

XIV. Hæ certissimè sunt Evangelicæ veritatis regulæ, hæc lumina, quæ tam uberem olim, vastissimamque peperere Ecclesiæ jurisdictionem; quæ tot retro sæculis eam vel amplificavere, vel sartam tectamque servavere, tot inter licèt ingruentes procellas; quæ denique restaurare eam etiam nunc possent, si qua reparationis spes superesset. Sed ut ejus jacturæ justissimus dolor leniatur aliquantulum, revolvamus animo & singulis Ecclesiis Episcopisque aptemus, quæ olim B. Bernardus Eugenio III. Papę etiam atque etiam consideranda proponebat. Quàm miserrimæ sit illud servitutis jugum, dies totos, sed & noctes quandoque consumere in litibus, tricis, jurgiis, dolis, fraudibus audiendis, versandisque, ut respirare vix liceat aliquando ad beatę quę nos manet patrię delicias, & ad sempiternę pacis & veritatis contemplationem. *Quæso te quale istud de mane usque ad vesperam litigare, aut litigantes audire? Et utinam sufficeret diei malitia sua, non sunt liberæ noctes. De Consid. L.1.* Et quidem Apostolus Episcopos oneri subjecit, ut fidelium litibus pacandis aures animosque adverterent: sed non ea fuit illi mens, ut Tribunal Episcopi perfugium esset, quò omnes undique concurrent ambitiosi, avari, rapaces, simoniaci, sacrilegi, concubinarii, incestuosi, complures alii, qui ad forum illiciuntur non rarò Ecclesiasticum, ut venię aliquid & dispensationis extundant: atque ita licentiùs impuniùsque cupiditatibus suis indulgeant. *Nec mihi reponas nunc Apostoli vocem, qua ait: Cum essem liber ex omnibus, omnium me Servum feci. Longè est istud à te. Numquid hac ille servitute hominibus inserviebat in acquisitione turpis quæstûs? Numquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, avari, simoniaci, sacrilegi, concubinarii, incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, ut ipsius Apostolica authoritate vel obtinerent honores Ecclesiasticos, vel retinerent.*

Singulorum Tribunal Episcoporum imago erat Pontificii, seu Romani. Vidimus jam hęc eadem facinora flagitiaque eò referri solita. Quod ad causas verò reales attinet, multò minùs placet Bernardo tantopere æstuare Præsules ad eas suo foro vindicandas. Præclarius forsan & præstabilius fuerit, vel Christum imitari, qui dividendæ hæreditatis officium detrectavit: vel Apostolos, qui judicia de sceleribus in se recepere, ut his mederentur: non de terrenis possessionibus, ut eas vel adjudicarent cuiquam, vel abjudicarent. *Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa, & non propter has accepistis claves regni cœlorum. Ut sciatis, ait, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Quænam tibi major videtur, & dignitas, & potestas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? Sed non est comparatio. Habent has infima & terrena Judices suos, Reges & Principes terræ. Quid alios fines invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?*

Sed mox tamen Bernardus cælesti sapientia instructissimus, profitetur, eam dirimendarum litium nec à se vituperari professionem, nec interdici. Sola ergo ab eo crimini datur ejusmodi functionis immoderatior cupiditas, sola potestatis ostentatio. Vacare & huic debent, sed ita ut studiosiùs & Deo vacent, & sibi. Ei oneri subjicere se debent, sed persuasissimi eam esse subjectionem & servitutem, æternæ patriæ, cęlestisque libertatis amatoribus amaram & permolestam. Infra se habere debent, & or-

& ordini suo impar, quidquid illud est muneris & potestatis. Hinc fiet ut ne magnopere ad ejus vel possessionem, vel incrementa exardescant. Denique impendere se ei functioni debent stimulante una charitate & condescensione ad ovium suarum ęgritudines, non futili pompa, & specie dominationis. *Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere; potioribus occupatis. Denique ubi necessitas exigit, audi quid censeat, non ego, sed Apostolus: Si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis. Sed aliud est incidenter excurrere in ista, causa quidem urgente: aliud ultro incumbere istis, tanquam magnis dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hac & talia innumera dicerem, si fortia dicerem, si recta, si sincera. Nunc autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui, & cordis, & temporis sequestrare. Hoc autem dico necessitatem intuens, non aquitatem; quanquam non sit praeter aquum necessitati cedere.*

Quo ita fixo & constituto, jam nemo non assentietur, minimè dolendam esse Episcopis vicem suam, aut hujus temporalis jurisdictionis maxima ex parte jacturam. Dolendę multò magis sunt vices, vel fidelium Laicorum, qui non ea religione & probitate fuerunt; ut Christi ministris lites suas omnes committi vellent: aut ipsorum Clericorum, qui non ea semper claruerunt, aut singulari sapientia & eruditione, aut innocentia & cupiditatum omnium fuga, ut lubentissimi fideles eorum tantùm judicia experiri vellent. Sed quam noo exercebamus nisi subiviti potestatem, nostrum non est de ejus jactura contristari. Triste est non ea excidisse potestate tot spinis & molestiis vallata; sed ea dejectos esse pietate, & pietatis opinione, quæ populos olim ad Tribunal Episcopale adgregabat spontaneos.

Suo ipsius ævo declarat Bernardus inferiùs, non illam amplius in Ecclesiastico foro viguisse simplicitatem, & evangelicam charitatem, qua illud olim Sanctissimi Ecclesię Patres exornaverant: arte, ergo mendacio, fuco, & versuta eloquentia jam grassabantur causidici; denique Judiciis Ecclesiasticis longissimè exulabant Ecclesiasticę virtutes omnes. *Agitentur causa sed sicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur, execrabilis planè, & qui non dico Ecclesiam, sed nec forum deceret. Miror namque quemadmodum religiosa aures tua audire sustineat hujusmodi disputationes Advocatorum, pugnas verborum. Corrige pravum morem. Nihil ita absque labore manifestum facit veritatem, ut brevis & pura narratio. Ergo illas quas ad te necesse erit intrare causas, neque enim omnes necesse erit, diligenter velim, sed breviter decidere assuescas, frustratoriasque & veteratorias praecidere dilationes.* Hęc ille de Pontificio Tribunali. Si cęterorum Episcoporum Audientia iisdem implicabatur tum rixis, calliditatibus, tumultuosisque contentionibus: tantò ęquius est congratulari nos magis, quàm indolescere jacturę tam optandę, tam compendiosæ, & tantò cum fœnore compensatę; parta jam libertate ut vacemus, totique nos immergamus in ea studia, muniaque, quę Clericatùs sanctimoniæ multò sunt affiniora. Nec repugnant hæc ei contentioni & zelo, quo nuperi etiam quidam sanctissimi Episcopi efferbuerunt ad jurisdictionis suæ sacrę defensionem. Suo enim illi otio sacro, spiritalibus suis deliciis illas anteponebant pro Pastorali officio sollicitudines, quibus ovium suarum pacabantur jurgia, vitia sanabantur, pax & concordia restituebatur & firmabatur. Itaque ovium suarum salutis ęternę charitate, tuebantur potestatem & jurisdictionem, privatim sibi permolestam, aliis fructuosam. Ubi ea excussa est & absorta, jam fructuosiùs sibi ipsis otium contemplationis lubentissimè degustabant, altasque functiones ei finitimas.

XV. Ita imbutus certissimè & comparatus animo erat Ivo Carnotensis in Epistola ad Comitissam Adelam, ubi testatum facit, Clericos quorumcumque criminum reos, pręter illa, quę morte luuntur, in causis item personalibus & realibus omnibus, uni foro Ecclesiastico obnoxios esse, eamque vetustissimam fuisse Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam. *Omnes Pseudo-Pradicatores & Pseudo-Monachi & Pseudo-Clerici, fornicatores, adulteri, fœneratores & alii qui in Christianismo offendunt, exceptis his, qui pœna capitali puniendi sunt, à nobis distringendi & corrigendi sunt, & ipsi & eorum res nostri juris sunt. Et hac est antiqua & inconcussa consuetudo, non tantùm Carnotensis Ecclesia, sed omnium Ecclesiarum per totum regnum Gallicarum. Et hoc astruere parati sumus, &c. Epist.* 138. Id omninò cupidissimè amplectebatur Bernardus, ut ne Judex Ecclesiæ vires nervosque contenderet, nisi ut vitia stirpitus evelleret; cum eo tantùm consilio Christus summæ potestatis suę claves Ecclesię commendarit. Potestas ipsa Ecclesiæ in bona & personas laicorum, tota in id vergere & conspirare debet, ut exulent vitia, religio & justitia dominetur. Ea fuit & Canuti Daniæ Regis voluntas, ubi referente Saxone Grammatico, Clericorum judicio subjecit, quidquid in Religionem & justitiam sceleris committitur. *Pontificibus etiam in omnia, qua adversum divina committerentur, animadversionis arbitrium tradidit, cunctasque hujus generis actiones sacerdotali judicio destinatas, à publico foro secrevit. Baron. an.* 1081. *n.*37.

Nec minùs id dilucidum in Epistola Petri Blesensis ad Archiepiscopum Cantuariensem, ubi faces illi subjicit, quò evertere & extirpare studeat corruptelas omnes Ecclesiæ Anglicanæ, cum ea una causa tanto illum in jurisdictionis & potestatis culmine Christus collocasset. *Baron. an.*1184. *n.*4. 5. Eadem hæc prorsus luminosissima charitas beatissimo prælucebat Hugoni Lincolniensi Episcopo, & expeditissimam conferebat facultatem extricandarum litium qualiumcumque, quibus ipsi vix se Jurisconsulti satis expedire poterant; cum jus illud & leges ne primoribus quidem labris delibasset, otii in Evangeliis nocturna diurnaque manu pervolutandis. Nullum usquam purius lumen aspleodescit, quàm Evangelicæ legis; nullum acumen ad incidendas quascumque causas aptius, quàm Verbi divini; nodos tricasque omnes facillimè solvit vel incidit, Dei & proximi charitas, æterorum præ terrenis nugamentis amor. *Singularem namque à Domino gratiam acceperat, justum ab injusto discernendi; ita ut peritissimi Jurisconsulti cum admiratione dicerent, nunquam se talem virum reperisse, in decidendis etiam difficilibus subtilissimisque causis, quamvis ille hujusmodi praxim nunquam didicerat.* Ita Hugonis vitæ Scriptor. *Baron. an.*1191. *n.*46. Ex quo patet, Episcopos illos ipsos, qui sanctitatis & virtutum ornamentis clarissimi erant, qui contemplationis cupidissimi, quin & illi, qui in Cœnobiis exculti, inde ad Episcopatum venerant, & Cœnobiorum singularibus virtutibus Episcopatum ipsum ornabant; totos se impendisse tamen litibus fidelium audiendis, sedandisque, ex cœlestium scilicet & Evangelicarum legum institutione, noo spinoso tricosoque Jurisconsultorum more.

Fuit & alius Hugo Gratianopolitanus Episcopus, sed perinde alienissimo à litibus audiendis & disceptandis animo: non febri ille quamvis acutissima cruciari se magis ajebat, quàm fori sui Audientia; cui nuntium utique remisisset, ni gravius aliquid in Deum committere ea cessatione sua vereretur. De-

debat se tamen ille dijudicandis causis, ea charitate, & contentione animi, ea humilitate & pace mentis, qua contumacissimi quique moverentur. Audiendus ipsemet est ejus vitæ Scriptor. *Surius die 3. April. Temporalium negotiorum litigiosas causas æternorum amore, non amare sed tolerare didicerat. Dicebat enim omni febre molestiora sibi placita; modisque omnibus his se abrenuntiaturum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem his duntaxmodo pacis obtentu, maximè pauperum atque Ecclesiarum. Ubi verò inexorabilia in aliquibus odia & inexplicabiles repererat iras, tum demum fortissimè de Dei fisus auxilio, totusque in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissimè & devotissimè offensis pro his, qui offenderant supplicabat. O' quoties salutis humanæ quasi cæcatus desiderio, in cœnosa se pro talibus causis loca projecio? Quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum prostratus jacuit? Nec facilè, immo penè nusquam frustrabatur optatis. Nam & si qui negassent, non solùm gratis, sed cum satisfactione pœnitentis, offerebant postea non rogati, quod negaverant supplicanti.*

XVI. Pulcherrima est hæc Præsulis sanctissimi sanctissimè jus dicentis imago, cujus lineamenta omnia ejusmodi sunt, ut non possint non Lectoribus & admirationi esse, & amori; saxit Deus, ut & Ecclesiasticis omnibus Judicibus sint imitationi. Hinc autem firmissima accedunt præsidia iis omnibus, quæ à nobis sunt toto hoc Capite disputata. Elucescit enim ex his ingemuisse pios quosque Episcopos, quòd functione gravarentur tam negotiosa, tam ab otio sacro animos alienante. Ei tamen inservisse eos, ne divinæ voluntati obstreperent. Inservisse tamen non aliter, quàm ex charitate in proximum, & ex indulgentia ad gregis sui morbos levandos. Insudasse interim in id potissimùm, ut lites extinguerent, dissensiones sedarent, exciderent sæcularia stirpitus vitia, virtutes inseminarent Evangelicas; Patres sibi ipsis magis & medicos esse visos, ac conciliatores, quàm Judices; si his vinculis absolvi potuissent, id sibi lucro & voluptati fore, existimaturos: strenuè quidem depugnaturos pro ea jorisdictione Ecclesiis tuenda & confirmanda, ex qua tantum molestiarum in Episcopos, tantum in laicos redundaret utilitatis. At si volente Deo ea incidissent temporum rerumque discrimina, ut tota ea potestate exuerentur, quantumvis pro officio suo ei defendendæ non deessent: tum non ægrè, quin gratulanter id accepturos, beneficentissimæ Dei providentiæ gratias acturos, qui mala benè vertit, qui procellas ipsas contorquet in suum usum, ut in portum probi ejiciantur.

Beato Carolo Mediolanensi Episcopo optatissimum fuerat, abdere ut se posset in abstrusissimum aliquem secessum, aut in religiosa Cœnobiorum latibula. Et eo animo cum esset in ipso gerendo Episcopatu; perspexisset autem, quanti ad æternam salutem animarum referret, ut Ecclesiæ incolumis & intacta servaretur authoritas prisca cognoscendi de laicorum compluribus criminalibus causis; vel illud ipsum impatientissimè tulit, controversiam sibi fieri de Officialibus justitiæ iis, qui reos capiunt, vinciunt, incarcerant: urgerique se, ut ad ea ministeria Ministros publicos adhiberet. In Italia & Hispania super ea insremuit in eum gravissima quædam tempestas; ille porro forti & excelso semper animo, in summa rerum humanarum despicientia, causæ suæ invictissima fretus justitia, invictissimus & ipse fuit, dissilientibus tandem sponte sua machinamentis omnibus, quæ in eum Romæ & Madriti extructa fuerant. *Surius die 4. Novemb.*

CAPUT CXI. P. 4. l. 2. c. 90.

De Jurisdictione Episcopali in causis Regularium post annum Christi millesimum.

I. Ab ipsis quoque Sanctis Patribus invidia facta Monachis, quod ultra modum in lites effervescerent, & quidem apud sæculi Judices. Sententia Damiani & Anselmi.

II. Ivonis Carnotensis placita, ut Regulares in litigando se habere debeant, vel non litigando; pace victoria anteponenda, charitate rebus omnibus temporalibus.

III. Placita Beati Bernardi de eadem re, ut Monachi, & Episcopi à litigando avocentur, aut à foro saltem sæculari abstereantur.

IV. Placita Beati Petri Venerabilis & Abbatis Cluniacensis.

V. Placita & mores primorum Carthusianorum, Cisterciensium, Præmonstratensium. Quàm abhorrerent illi à litibus.

VI. Placita Petri Blesensis, Stephani Tornacensis, Hugonis Victorini, de Regularibus aliàs, quàm in foro Ecclesiæ litigantibus.

VII. Innocentius III. id oneris Episcopis adjecit, ut lites omnes Cisterciensium, & Carthusianorum in se exciperent, easque aut sopirent, aut dirimerent. Placita Gratiani de Regularium litibus.

VIII. Sanxerat Alexander III. Monachis quibusdam, nihil ut fundorum, vel prædiorum acquirerent, aut certè perparum acquirerent, ne unà sibi lites aggerarent.

IX. Exempla variorum Ordinum Religiosorum, qui professi sunt, aut nullas parare possessiones, aut pro eis nunquam litigare, omnia judicio Episcopi permittere.

X. Quid Jacobus de Vitriaco, quid Hugo Cardinalis, super Carthusianis, qui litibus abstinebant, & super iis, quibus annuebat Ecclesia, ut litigarent, non rerum cupiditate, sed ut prædationibus & sacrilegiis obviam iretur.

XI. Monita & præcepta B. Francisci Xaverii.

XII. Placita B. Thomæ Aquinatis. Responsa Joannis XXII. Papæ.

I. EXcanduit more & zelo sibi familiari Petrus Damiani in Abbates & Monachos sui ævi, intemperantius anhelantes ad opum fundorumque coacervationem. *Quid de Monacho ille Abbas habet, quem vidimus avaritiæ facibus inardescere, prædiorum confinia dilatare, pecunias hinc inde cum tanta aviditate colligere. L. De fuga. Dignit. Eccles.* Frequentiores illi erant in publicis diversoriis, quàm in Cellulis suis; quibus equorum dorsum quasi pro cella esset. *Cui Monasterium sit hospitium, equinum verò dorsum quotidianum est habitaculum.* Qui undique vallabant tribunalia Judicum, Magnatum Regumque Aulam. *Quæ enim fora, quæ tribunalia inveniri possunt Abbatibus vacua? Quæ Curia, quæ cubilia Principum, ferratis Abbatum Virgis non aspiciuntur effossa? Aulicum limen jugiter Abbatum vestigiis teritur, & eorum querela, vel jurgia importunè Regum auribus ingeruntur.* Quibus callidiores fori, & arcanæ Aulicorum artes exploratiores erant, quàm sæcularibus miserandæ ejus peritiæ peritissimis: *Qui vult nosse quid actum sit apud forense negotium, non Prætoria Judicum, sed diversoria potius quærat Abbatum. Quidquid in sæculo agitur, ab eis velut à Magistris negotiorum sæcularium requiratur. Nec*

Ab-

Abbates quidem suos deligebant sibi Monachi hi, nisi quos gnari essent, & oobilitate considere, & authoritate apud Magnates, & experientia litium persequendarum, reique temporalia defensitandæ. *Unum est quod super Abbate suo Monachi magnipendant, videlicet si apud potentes saeculi valeat; si nocendi & adjuvandi liberum facultatem habeat; si loqui in turba, & proprias causas agere non erubescat. Hinc est quod hoc nostro tempore Monachi nullum sibi praeesse volunt, nisi & validi corporis statura procerum, & claris proavorum titulis insignitum.*

Ejus generis forsan fuerat aliquando in suis exordiis, qui in sinum Beati Anselmi effundebat has querelas; se quidem sæculo renunciasse, at sæculi fluctibus nunc rursus se ab Abbate suo altiùs immergi, cum ab eo jubeatur, temporalium Monasterii rerum & negotiorum curam induere: ubi jam sibi litigandum, intricandum, contendendum sit, & magis laborandum, ut persæpè quidem fit, de victoria litis, quàm de victoria justitia. *Veni ad Ordinem Monachorum, sperans me ibi posse penitus intendere vita perenni & Deo. Ecce autem ex praecepto Abbatis mei saecularibus negotiis intendo, & dum res Ecclesia contra saeculares defendere tueri que desidero, placito, litigo, nec mihi forsan magna cura est, si alii perdant in meo lucro. Quapropter ferè cogor desperare, cum ea, qua reliqui, cum tot peccatis videor administrare. Edmerus vita Anselmi.* Animos illi & robur addit Anselmus, seriò admonena, si non sua ipse sponte prosilisset ad eam curam & sollicitudinem deposcendam, quo furtivis blandiretur cupiditatibus suis; sed providentiæ & Superiorum Imperio inflexisset, accomodasseique voluntatam suain, & eo animo res Monasterii temporalas in foro defenderet apud Judices, nihil hinc ei periculi imminere posse, dum nequid in justitiæ leges peccaret. Etenim obedientiæ eam esse mirificam vim, ut curaa ipsas temporalium spiritalibus exæquet, & annumeret virtutibus.

Verùm illabi non potuerant sanctissima id genus præcepta in complurium pectora Abbatum, quorum tabellam expressit Anselmus, dum Beccensem adhuc regeret Abbatiam; ubi eorum perbibet parcimoniam in avaritiæ sordes degenerasse, prudentiæ specie velatam fuisse astutiam: his abstulisse, quæ alii prodigerent: obtentu justitiæ cupiditatibus suis serviisse. *Sunt multi Praelati nostri Ordinis, qui quasi solliciti, ne destruantur res Dei in manibus eorum, agunt, ut dissipetur lex Dei in cordibus eorum. Non tantum conantur esse prudentes, ne decipiantur ab aliis; fiunt astuti, ut decipiant alios. Sic studiosè servis & pauperibus Dei & sancto loco semper satagant aliud acquirere, ut dolosè semper alienis teatent nummos auferre, &c. L. 1. Ep. 71.*

II. Ille ergo Spiritus veritatis, cujus ad nos oracula devehunt & interpretantur sanctissimi Præsules, & Ecclesiæ Patres, bis testimoniis Petri Damiani & Anselmi perspicuè edocuit nos, fuisse Abbates, fuisse & Monachos litium aliquando cupidiores, temporalium amantiores, quàm par esset. Ex quo fiebat, ut existimationi eorum & famæ plus detraheretor, quàm rei accederet: & crebriores circa tabernacula Judicum discursationes, nonnullam illis infamiam aspergerent. Ex quo fit, si Regulares io animum inducerent suum, obsequi votis & monitis Anselmi, ut ne litigarent, nisi cogente inexorabili necessitate juris sui tuendi, utque ne nisi coram Ecclesiastico Judice litigarent, boc est coram paciario magis, quàm Judice: tuoc illos obviam ituros ei duplici labi, quam suprà cum Damiano observabamus.

Ea verò duo sunt quibus lucem affundere toto hoc Capite enitemur. Cum esset Ivo Carnotensis Episcopus, litis excitæ inter Bonævallensem & Blesensem Abbates, proprius & peculiaris Judex, ubi de jure Parochiæ controverso agebatur: æquum visum illi est, ut inter duos Abbates illa divideretur. Immodica Monachorum cupiditas non acquievit judicio, quo nemo vincebatur, vincebant ambo, pax accedebat ad cumulum, pluris utique facienda, quàm victoria plenissima. *Ita litem terminare volui, ut quisque portione sibi concessa contentus esset, & ulterius metas alter non occuparet. Sed infinita Monachorum cupiditas infinitam facit manere discordiam. Ep. 258.* Qua pietate, qua sapientia præcellebat Ivo, ab eo secundùm veritatis & æquitatis leges pronunciatum est. Sed à vero non diffidet, Abbates illos duos ex eorum fuisse classe, quos nativis suprà coloribus Petrua Damiani expinxit.

Sed idem ipse Ivo Carnntensis non paulò vehementiùs Abbates Majoris Monasteri, Pontiniaci, & Claræ-vallis commonefecit, quid probi quique optassent, in causa Parochiæ, de qua controversiam ipsi faciebant iis Clericis, qui ejus ministerio illigati eraot. Unum illud maximè premebat, ut victores discederent, multò tamen damnosiorem illis fore eam victoriam: qua tota illis ea marcesceret gloria, qua bactenus floruerant: nulla privata usquam duci cupiditate, quo uno suavissimus pietatis & sanctimoniæ odor universæ aspiraretur Ecclesiæ. *Miramur aliquos vestrûm, absit enim ut omnes suspicemur, tanta vel simplicitate deceptos, vel cupiditate caecos, ut celeberrimo nomini parcentes, unius Altaria parvulos reditus orbis gloria praferunt. Non oportet, fratres, non oportet allis aestimare temporalibus lucris testimonium, quod vobis ad antiquo, immo ab initio, ab his quoque, qui foris sunt, conversationis merito conquisistis. Ep. 280.*

Sperabant Abbates illi noo aliud se, quàm juri suo, & justissimæ causæ adesse. Sed occurrebat illis ex adverso Ivo. Quin potiùs suadenti Paulo auscultantes, fraudem paterentur? Quin implerent aliquando certè quod Christi vel præceptum vel consilium est, sua ut ne repeterent: auferenti tunicam, pallium darent? Quantò tutius est fidelibus omnibus maximè verò Monachis, paulò minus opum, plus multo concordiæ & pacis obtinere, quàm discordiæ opes accumulare? *Sed quid si alius dixerit: Hoc ipsum delictum est in vobis, quod causas habetis? Quare non magis fraudem patimini? Quod si legerit & alius: Si quis abstulerit tua, ne repetas. Hoc dicimus, tutius esse omnè Christiano, & maximè Monacho, possidere quippiam minus in pace, quàm cum lite amplius. Sic quoque canitis: Melius est modicum justo, super divitias peccatorum.*

Amicorum arbitrio sopitum fuerat boc dissidium, sed acquiescere recusabant Monachi, quibua jam subirascens Ivo, & querelia proba addens, jam id non ferendum vociferabat; A Monachis rem amicitiæ præferri, nummos amicis, pecuniam justitiæ, terrena commoda inæstimabili charitatis thesauro. Minùs id sibi quidem stupendum visum iri in sæcularibus viris: at à filiis pacis & lucis, tenebras lumini, & discordiam paci antepooi, novum id prorsus & supra modum stupendum atque inusitatum meritò videri. *Quod igitur viri boni, & ipsi amici vestri super reformanda pace concorditer, nec dubium, quin & fideliter definierunt; quare vos, juxta dictam, quod praecesserat, non tenetis? An idcirco non egisse fideliter putantur, quia videtur nec aqua commutatio quaestûs utique majoris ad minorem? Sic prorsus videtur, sed quaerenti qua sua sunt, sed ei, qui pluris aestimat nummos, quàm amicos, pecuniam, quàm justitiam, ac terrenam possessionem super fraternam dilectionem. Si de Mundo fuissetis, tum non mirum, quàm nec insolitum*

videretur. Nunc verò filii lucis & pacis, luci tenebras, paci res præferant temporales. Nec dissimulabo tamen nutare fidem hujus Epistolæ, & iis maximè rationibus concuti, quæ ex Chronologia petuntur; & quibus effici videtur Claravallensi Abbatiæ fundationi præmortuum esse Ivonem.

III. Non omnium, ut adnotavit Author quicumque demum hujus Epistolæ, par erat Abbatum cupiditatis immoderatio; cum vel maximè Bernardo tam altè insedissent illæ castissimæ leges abdicationis & contemptûs omnium temporalium. In Hispania Monasterium Claravallensis Ordinis inædificatum fuerat fundo, quem fundatrix ipsa affirmabat immunem à jure & ditione cujuscumque alterius Ecclesiæ. Antiquissimi vicinæ Abbatiæ Monachi paulò post cœpere locum eum suæ ditioni vendicare. Bernardus persuasus à litibus abduci debere, & temperare Monachos suos, scripsit ad Imperatricem Hispaniarum, ut ejus arbitrio ea causa permitteretur: si Monachi verò Hispani ejus judicio non assentirentur; tum ipsa curaret, ut duo Episcopi locorum, in quibus sita erant duo Cœnobia, controversiam illam dirimerent. *Sed quoniam servus Dei non oportet litigare, consilii nobis fuit, ad vestram potissimum consilium causam remittere, ut vestra authoritate & opera omnis calumnia conquiescat. Si autem vestris salutaribus monitis, aut consiliis contradictores illi acquiescere nolunt: tunc duorum judicio Episcoporum, ad quos duo illa loca jure Parœciali pertinere noscuntur, omnis inter eos controversia terminetur. Epistola* 301. Certus ergo Bernardus sibi suisque litigandum non esse, ad arbitros primùm confugiebat. Si minùs id procederet, ad judicium Episcoporum recurrebat. Etenim Sanctis Patribus Tribunal Episcopale, non illud utique est, à quo Paulus fideles tam anxiè avocat.

Nec eo tantum loco Bernardus Evangelicam perfectionem profitentibus, austeriores dictavit leges abdicandæ temporalium rerum cupiditatis: ut nec soli Monachi nexu quodam sacro sectandæ illigantur perfectioni. Episcopali ordine continentur ornamenta omnia aliorum Ordinum, & apertissima professio Apostolicæ vitæ & professionis. Ideo certior factus Bernardus litis excitatæ inter Episcopum Andegavensem, & Abbatissam Fontis Euraldi, ob prædia quædam, literas ad Episcopum zelo & fiducia refertas dedit; & flagrantiùs ut reor, in ejusmodi lites incumbentem, monuit id genus jurgia offensioni esse Ecclesiæ; teneri Episcopum non tantùm non offendiculo esse, sed & pro virili offendicula omnia amoliri; denique finem liti ab eo fieri decere, etsi initium ab eo ductum non esset. Nec enim reformidaturum Apostolum, ut non Episcopis dicat, jam omninò delictum in vobis est, quod litigatis: quin potiùs fraudem patimini? *Addaro Magistratum, qui non vereantur Episcopo nudam dicere veritatem. Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis quod causas habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? Opposuit speculum, refulsit justitiæ Sol, emicuit veritas, nævus apparuit. Quanti est igitur nescio qua possessiuncula maledicta, ut alterius jam possit aut obumbrare tam manifestam veritatem, aut impedire tam optatam correptionem. Bernard. Ep.*200. Ex his facilè suspicaberis, quas ille daturus fuisset literas ad Abbatissam, quæ litem vel intendisset Episcopo, vel non abrumperet intentam.

Conjectura valde probabilis ex eo duci poterit, quòd in ejus vita refertur, magnopere sibi gratulatum esse ipsummet, & singulari letitia perf... quòd decem maluisset Cœnobiorum fund... persedere, quàm judicio contendere. *tem consueverat, decem circiter Monasteria, vel ædificicandis Monasteriis loca congrua numerans, fraudulenter sibi & violenter ablata, dum contendere nollet, & magis eum vinci, quàm vincere delectaret. L.*1.*c.*6. Nil plausibilius, nihil æquius, nihil Ecclesiæ & Religioni conducibilius, quàm Cœnobia propagare novi Ordinis, cujus fervore & virtutum suavitate tota recreatur Ecclesia. Et Bernardus tamen cœlestis luminis copia singulari affluens, ad Ecclesiæ gloriam & ad animarum salutis procurationem præstabilius duxit, insignia edi exempla abdicatæ temporalium cupiditatis, & sincerioris in pacem & concordiam propensionis, quàm decem extrui Cœnobia. Extremi enim judicii incendio exurentur, & in cineres ibunt corruptibiles hæ structuræ omnes, etiam sacræ. At eroica illa facinora Evangelicæ perfectionis incorrupta persistent, utpote exarata in mentibus Angelorum, in tabulis immortalibus beatarum animarum, in lumine sempiternæ Veritatis.

IV. A Bernardo gradum faciemus ad amicum illi fidissimum, Petrum Cluniacensem Abbatem, & ab eo ordiemur facto, cujus gloria in utrumque redundat. Subdiaconus nomine Romanus multa apud Cluniacum deposuerat, donoque dederat, si non repeteret ante mortem. Ea ille quidem non repetiit, sed testamento legavit Cisterciensi & Claravallensi Cœnobio. Petrus Cluniacensis Abbas ad Bernardum Claravallensem Abbatem omnia remisit, non dissimulans tamen, gratiæ id potiùs dari à se, quàm juri. *Plus vobis in his contulit gratia Cluniacensis Abbatis, quàm testamentum Baronis.* Rescripsit Bernardus, *Bernard. Epist.* 353. 354., nec dubitare se, quin ea esset gratificatio mera, non exolutio debiti. *De testamento Baronis, quod nobis misistis, in veritate vobis mandamus, quia non sicut debitum, sed sicut datum accepimus.* Habes hinc & hinc virtutes animi numeris suis omnibus absolutissimas, quibus mirum in modum illustraretur Ecclesia, si paulò frequentiores essent. Rixarum postea tamen nonnihil exarsit inter sanctissimos hos duos Abbates, super variis capitibus strictoris observantiæ Regulæ B. Benedicti, inter quæ erat & quod ad lites spectaret, ex quibus in crimen vocabat Bernardus Cluniacensis. *Contra Monastici Ordinis instituta causas sæculares Religiosi tractant, Monachi efficiuntur causidici, contra Apostolum judiciis intersunt, atque sub prætexta juris proprii tuendi, cordibus in Ægyptum revertuntur.* Eam Bernardi censuram ut expungeret Petrus Venerabilis, luculentissimè suis Cluniacensibus patrocinatus est: ubi & illud significat, nec Leges, nec Canones intercedere, quominus Monachi suas causas defendant: cum semel enim permittantur prædia & possessiones possidere, hinc consequens esse, ut & eas judicio & legibus tueantur; in patrimonio Christi censeri etiam Cœnobiorum fundos, quos adeo criminosum fuerit diripi & dilabi sinere; hoc patrimonium esse pauperum & Monachorum, quos nisi sustentes, Cœnobia & Ecclesias incolere, & cælesti Psalmodia jam frequentare non poterunt; denique posse Monachos procul odio, ira & contentione, quæ pestes sunt litigantium, jus suum persequi, posse & sine litibus causas suas Judicibus explanare, & partibus suis eo prodesse plurimùm, quo prohibeantur sibi & pauperibus obesse. *Accusatores itaque sive actores in propriis causis, quæ lex, quæ ratio Monachos fieri prohibet? Si præcesserit rerum mundanarum possessio; consequens erit, ut contra infestantes possidentium sequatur & actio. Ne Ecclesia Dei, quæ justè possidet, impiis diripientibus perdat; ne servi Dei, amissis propriis ...ant, & ideirco Deo servire nequeant; licet Mo...bis causas propriàs honestè, simpliciter, religio-*

tè

rò, absque litigio injurias, quas patiuntur vindici potestati exponere, & non ut ultionem de adversario, sed ut quæ ab adversario ablata sunt, recipiant, ut Monachos decet quærere. L. 1. Ep. 28. Jubent quidem Canones, ut Monachis sui sint Advocati, quibus causas suas delegent: at se spondebat Petrus, optatissimum quidem sibi fore ejusmodi Advocatos reperire, quorum fidei & diligentiæ incumbere, & causas Monasteriorum concredere posset: sed cum eorum copia non datur, satius utique esse, ut Monachi sua apud Judices tueantur, quàm ut res Ecclesiæ & pauperum prædæ sint. *Quod si aliquibus præpedientibus cessit, nam frequenter solent hæc accidere, Advocatos habere non valuerit; videtur antè per Monachos fieri debere, quàm rem Ecclesiasticam permittamus amitti.* Illud denique summo viro, Petro Cluniacensi persuasissimum erat, gravi se piaculo apud Deum Monachos obligaturos, nisi res Monasteriorum etiam judicio defenderent, *Offensam Dei incurrunt:* sed eo munere fungi eos debere, alio animo, alia ratione, quàm sæculares, procul amandatis litium tricis & contentionibus: *sine litigio.*

V. Fatetur tamen Petrus idem Cluniacensis Carthusianos, quorum instituta ab eo cæteris omnibus Ecclesiæ Latinæ anteponuntur; *Intellexi cautiorum Latinorum institutis vestrum propositum præferendum:* Carthusianos, inquam, id præ se tulisse & professos esse, ut nunquam litigarent, quandam suis se agris & possessionibus sustentarent. In Epistola enim quadam sua ita illos loquentes inducit: *Carthusiensis Ordinis institutio est, mala si qua noverint, his ad quos spectat, nota facere; non autem & litigare. Eorum est simpliciter quod sentiunt dicere, non autem Palatia ad causandum intrare. Non est Eremi nostri judiciis astare: non est eorum, qui mortui mundo videntur, in publicis negotiis actores vel defensores existere.* Hæc Carthusiani in causa electionis Episcopi Gratianopolitani, in qua ne ipsi quidem inter se consentiebant; sed hæc verba universim videntur litibus & contentionibus omnibus valedicere: quanquam non dissimularent se publicis Judicibus privatim significaturos, quantum injuriæ & detrimenti rebus sui Cœnobii inferretur.

Commemorata sunt à Cæsario, *Bibl. Cist. Tom. 2. pag. 104.*, exempla sanè pulcherrima Abbatum Cisterciensis Ordinis, qui cum secundùm ipsos à Judicibus pronuntiatum esset, favore magis & gratia, quàm æquitate suffragante, Oeconomos suos exauthorarunt, partibus restituerunt, quod abjudicatum præter fas illis fuerat: quod usque adeo novitate sua & pietate partes obstupefecit, ut sponte sua totum Cœnobiis largiti fuerint. Vel hinc autem patet, Monachis his sanctissimis curæ fuisse, ut apud Tribunalia Judicum sibi, suique Cœnobii rebus adessent, & unum id maximè secutos illos esse, hinc singularem gloriam aucupatos, ut æquitate magis causæ, quàm Judicum sententia vincerent.

Laboratum est tamen ab Abbate quodam religiosiore, ut multitudini litium incredibili modus saltem aliquis poneretur inter Monachos hinc & hinc in foro contendentes. Simillimum veri est, id illi in votis etiam fuisse, ut has omninò dissensionum & discuttationum stirpes exscinderet ex Ordine Monastico, cui hinc potissimum infamiam malevoli homines inurebant. *Quid aliud est religiosorum, maximè Monachorum hodie contentio, æmulatio, provocatio, pro terris, pro nemoribus, pro pascuis, pro pecudibus, quibus nec terra hominibus, nec homines terris, nec pascua pecudibus, nec pascuis pecora sufficere possunt? Utique in auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum. Nam quod in oculis hominum viluerit religionis nomen & opinio propter hæc, qui nescit, nihil scit. Tom. 6. pag. 53.* Illud saltem omni studio contendebat piissimus Abbas, ut Monachis Monachi ne lites intenderent, & litium materiam donarent potius alii aliis; cum Christi, cum Ecclesiæ patrimonium illud semper futurum sit, quod in hujus, vel illius Cœnobii fuerit censu. *Nam quod dicant se in hujusmodi causam Dei agere, & pro amore Dei, contra omne consilium fratrem pro fluctu infestare: sic est frivolum, sicut à perfectionis professione alienum. Pro se enim litigant, & suas causas etsi nesciant, agunt. Nam quod omnium est, Dei est. Nonne Dei & Ecclesia ipsius, si illi dimittis, qui Religiosus est, ut tu? Tantùne est apud Deum uni Ecclesiæ vel Monasterio auferre, quod alteri conferas, ut ejus debeat tua talis causa dici?*

Eo temperamento delectati sunt olim celeberrimi duo Abbates, Præmonstratensis & Novigentinus. Publicæ luci data est Concordia utriusque hujus Abbatiæ anno 1240. inita, qua sese vicissim constringunt dissidia mutua nunquam perferendi ad Judices, sive Ecclesiæ, sive sæculi, sed ut ea dirimi curent per arbitros proprio suo utrimque ex cœtu delectos. *Nullatenus amodo vel ab Abbatibus ipsarum Ecclesiarum, vel à fratribus pro qualibet querimonia, sæcularis Ecclesiasticave persona requiretur, aut expectetur audientia. Sed ipsi intus se de querelis suis ad invicem beatigaè, sicut decet sanctos sanctæque Religioni professos tractabunt, & ipsi, qui pax nostra est largiente, pro posse suo fideliter et prudenter rem pacificabunt. Bibl. Præmonst. Ann. 933.* Ita inter ipsa mutuò Cœnobia. At cum Valterus II. Episcopus Laudunensis ab Abbate Præmonstratensi repeteret prædia omnia, quæ prædecessor suus Valterus I. Episcopali mensa detruncata, Præmonstratensibus dono dederat, Archiepiscopum Remensem Abbas, Concilium Provinciale, Pontificem ipsum Adrianum IX. interpellavit, qui datis ad Ludovicum IX. Galliæ Regem literis, perfecit, ut conspirantibus tot tantisque pacificatoribus inter partes transigeretur, lites posthac omnes conticescerent. *Tandem verò mediante Rege Francorum, & Archiepiscopo Remensi, & Episcopis & Principibus hoc modo controversia illa compositionis fidem accepit. Ibidem pag. 431.* Ipsissima hæc sunt Concordiæ verba, Pontificio innexæ diplomati, quo confirmata est.

VI. Ita appellantibus Principum & Magnatum opem ac tutelam videbatur Bernardus ipse suffragari, ut deprædatores, vel incubatores bonorum Ecclesiæ propulsarentur, & præverterentur lites, quibus abstinere aliàs haud possint Cœnobia, quorum plurima necesse est esse latifundia. Verùm vix, ut apparet, aut nec vix fieri potest, ut terreni Principes, vel Optimates vacare possint terminandis tot Cœnobiorum innumerabilibus litibus. Hinc Petri Blesensis querelæ de Monachis & Canonicis catervatim insidentibus limina Judicum, obsidentibus forum sæculare: hinc ardua & inexplicabilis plenè quæstio, an possit ea contentionum flamma cum sanctissimo proposito sociari. *Monachi & Canonici Regulares, qui viam vitæ arctioris & Sanctum otium elegerunt, simplices quidem sunt, ut columba; sed vultu, non actu: habitu, sed non affectu. Non est hodie aliquod forum judiciale, aut venale, cui se viri Religiosi non immisceant & suis se importunissimè non importent. In c. 1. libri Job. Et Ep. 117.* Non ita exæstuasset Petrus Blesensis, si Monachos non vidisset nisi coram Episcopo litigantes, cujus rei usus nondum omnino interclusus fuerat. Optabant id forsan Monachi plerique magis, quàm poterant.

Acoleatis quidem literis pupugit aliquando Petrus idem Blesensis Majoris Abbatem Monasterii, qui coram Turonensi Archiepiscopo litigabat.

Si

Si votum professionis illius, cui obligatus es, diligenter attenderes, quæ sursum sunt, non quæ super terram procurares: juxta doctrinam Apostoli: Servum Dei non oportet litigare. Delictum est in vobis, quod causas habetis, &c. Sed eò pertinebant eæ querelæ, quod idem Abbas in jus vocasset Monachum Priorem Sancti Cosmæ. Cum uni adhuc Abbatiæ sanctæ Genovesæ præesset Stephanus Tornacensis postea Episcopus, in jus vocatus est coram Archiepiscopo Remensi, à Monachis Longii-Pontis Ordinis Cisterciensis. Doluit Stephano litigari, dolorem levavit quod ad Archiepiscopi tribunal vocaretur, unum expetit, ut Archiepiscopus ipse per se, non per Officialem cognosceret. Unum id fuit, quod Archiepiscopum exoratum voluerit. *Rogo, Pater, ut talem mihi puero vestro diem assignetis, qua vos Remis affuturum non dubitetis & sessurum. Si coram alio litigare me contigerit, flebiliter dicam me tandem expertem gratia vestra, quam jugiter sum expertus. Epist.74.* Viris Religiosis optatius est quippe ipsius os, & judicium Episcopi, Apostolicæ sanctimoniæ gloriam præ se ferentis, & paternam in Monachos charitatem.

In Monachos litium & contentionum amatores prolixius destomachatus est Hugo de Sancto Victore, *De Claustro animæ c.16. 17.*, sed non satis ab eo enucleata est atque eliquata, illa Christi in Evangelio, illa Pauli in Epistolis prohibitio, ne litigemus, ne nostra repetamus. Propendere tamen eò ille videtur, ut hoc consilium fuerit. *Permissio est repetere, consilium autem non repetere. Apostolus ergo ostendit, quid liceat infirmis; Dominus autem ostendit, quid conveniat perfectis, scilicet non repetere. Contendere autem & lites exercere, ante Judicem præcipuè infidelem, omninò delictum est. In Ep.1. ad Cor. 9.50. 51.* Statim in oculos incurrit quædam verborum pugna, non sententiarum, si certè tribunal Episcopi, ut par est, à sæculari sejungatur, & intelligatur Hugo nullius culpæ conscios existimasse Monachos, qui in audientia Episcopali bona repetunt Cœnobiorum.

Ne illud quidem placebat Petro Cellensi Abbati, ut coram Episcopo litigarent Cœnobitæ; sed ut in amicorum grege pacis sequestres aliquos eligerent. Consule exaratam ab eo Epistolam, *L.5. Ep.21.*, ad Abbatem Sancti Medardi, itemque ad Abbatem Sanctorum Crispini & Crispiniani apud Augustam Suessionum, ut eis inculcaret quàm invidiosum, luctuosumque esset, insatiata temporalium rerum fame antiquæ abruptum esse vinculum concordiæ. *Moriatur, & non vivat tam nefarium & nefandissimum scandalum servorum Dei, quod de radice vetustissimi colubri, id est, ineptissima avaritia prodiit.* Utque eos adduceret, ad lites suas amicis sapientia & charitate spectatis permittendas: *Rogo, ut dies per amicos vestros accipiatur, in quo de concordia familiariter agatur.*

VII. Si Episcopi, ut par est, principem obtinerent locum in albo amicorum apud Abbates & Monachos: his enimvero amicis dulcissimum esset committere causas, & rationes, atque res suas omnes; saltem in Episcopis essent Judices proprii, aut potius Patres amantissimi, quorum vel authoritate, vel charitate, flammæ illæ omnes litium restinguerentur. Id Innocentius III. Archiepiscopis & Episcopis omnibus commendavit in causis & disceptationibus mutuis Carthusiensium & Cisterciensium; ut arbitros in iis se agerent; & si partes conciliare minus possent; causas ipsi cognoscerent, dirimerentque, sine expensis, sine strepitu, sine figura judicii, facta potestate excommunicationum jaculis configendi eos, qui tam sancti propositi sectatores diutius his dissidiis committerent. Audiendus ipse Pontifex in Epistola super ea re scripta. *Regest.14. Epist.108. Nos, qui puritatem religionis ipsorum ferventi charitate zelamur, non possumus non moveri, scientes, quod contentiones hujusmodi à suo proposito aliena Religionis maculant puritatem, cum secundùm Apostolum: Servum Dei non oporteat litigare. Ut igitur diabolica fraudis astutia, qua ut in eis Religionem commaculet, lites suscitat inter ipsos, per Apostolica sollicitudinis studium celeriter elidatur; Universitati vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum in Diœcesibus vestris aliqua fuerit inter eos materia litis exorta, vos sine mora partes vestras interponatis ad pacem inter eos amicabiliter reformandam. Quod si forsitan hoc modo provenire non poterit, sine sumptu & strepitu causam inter eos mediante justitia terminetis. Facientes quod decreveritis per Censuram Ecclesiasticam, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo firmiter observari.*

Hæc summatim sunt, quæ toto hoc Capite prosecuti sumus. Religioso proposito mirificè adversari litigia, cum necesse sit evenire scandala, ubi inter Monachos aliquid litis perstrepit; hincque ex officio illos debere pacem sibi restituere mutuam, amicorum interventione, maximè Episcoporum, quibus ex animo se committant; denique si ne id quidem satis felices habeat exitus, jam non amicos tantùm, sed & Judices se agant Episcopi, remque finiant ejusmodi judicio, à quo procul facessant calliditates, & moræ, strepitusque aliorum judiciorum.

Haud satis video, an placuerit Gratiano, ut Monachis & Canonicis Regularibus non aliud pateret forum, quàm Episcopale, quando tam exertè pronunciavit, omninò illos prohibitos non esse ea repetere, quæ suæ sunt Ecclesiæ, & ea de causa litigare. En ejus verba: *14. q.1. Prohibetur perfecto stare in judicio, captando lucrum, sed non prohibendo damnum. Vel aliter. Aliud est sua possidere, aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua, quia res Deo oblata, non sunt alicujus. Utuntur enim rebus Ecclesia, non ut suis, sed tanquam ad dispensandum sibi creditis. Sicut ergo isti non sua possident, ita nec sua repetunt, sed res Ecclesia, quarum procurationem gerunt. Similiter quod in judicio prohibentur contendere, sic intelligendum est, videlicet ut non sibi stent coram Judice, sed aliis. Aliis autem coram Judice astitisse, & pro eis Judicem interpellasse, nonnullos Sanctorum legimus. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitatibus profutura repetunt. Et ita non prohibentur stare coram Judice. Illud verò Evangelii: Si quis abstulerit tibi tunicam, &c. non est præcipientis, sed exhortantis.*

Non paulò probabilius est studuisse Gratianum purgandis Monachis iis & Canonicis, qui coram sæculari Judice causas suas agunt, ubi ait Scripturas sacras, quando id vetare videntur, unum hoc agere, ut eos damnent, qui avaritia & rapacitate transversi aguntur ad litigandum, quo res alienas sibi adjiciant: aut qui sua quidem tuentur, sed cupiditate immodicè æstuante; non ut illis culpæ aliquid illinant, qui ut Deo, ut Ecclesiæ, ut pauperibus servent hostias pietatis fidelium, patrimonia egenorum, censum Christi, quorum meri sunt dispensatores, litigant, non terrenæ cupiditatis, sed Christianæ charitatis stimulis incitati.

Quanquam hæc Gratiani doctrina adprimè probabilis sit, & perspicuè pateat; Administros & Custodes patrimonii publici pauperum, vel Cœnobii alicujus, longè alio animo tueri hæc sibi commendata bona, quàm qui privatas possessiones suas defendunt; incendente plerumque hos privata cupiditate, illos publicæ rei charitate. Fateri tamen

cogi-

cogimur & ſapientiæ & momenti plurimum fuiſſet ad Eccleſiæ ædificationem, in eo modo & temperamento, cui inſiſtebat Innocentius III. ut res tota ad arbitrium, vel judicium Epiſcopi devolveretur, quando hinc & hinc Monachi contendunt. Verùm nihil loci erat ei temperamento, ubi Monachos inter & laicos aliqua emergebat controverſia.

VIII. Huius litigandi intemperantiæ radices ipſas eliſurus videbatur Alexander III. Papa, quandò Ciſtercienſes commonefaciebat, ut primævi propoſiti ſui tetinentiores eſſent, & nequid agrorum fundorumque poſſiderent; propterea quod ex quo primum de primigenia illa paupertate remiſerant, terraſque & villas comparaverant, innumeras illis laici lites intentaſſent: quibus animum appellere, & operam, curamque ſuam adglutinare non poterant Abbates, quin refrigeſceret fervor Monaſtici inſtituti, & diſciplinæ clauſtralis: denique vix tantam poſſe terrenarum poſſeſſionum molem copiamque, vel comparari, vel ſervari, ſine gravibus moleſtiis, anxietatibus, forſan & offenſis. *Nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus & periculis multis, & deinde ſine criminibus & magna confuſione non poterunt retinere, &c. Inde eſt quod vobis ab aliis, qui foris ſunt contentiones & litigia ſuſcitentur, & Abbatibus in forenſibus occupatis plurimum in commiſſis domibus, & tepor Ordinis & diſſolutio naſcitur charitatis. Extra. De ſtatu Monach. c.3.*

Hoc illos antè privilegio munierat idem Pontifex prorſus ſingulari, ut ne laici poſſent Abbates vel Monachos Ciſtercienſis Ordinis convenire; niſi apud Judices Eccleſiaſticos. *Interdicimus itetum ne aliqua omninò perſona fratres Ordinis veſtri audeat ad ſæcularem judicem provocare. Sed quiſquis ſibi adversùs eos crediderit aliquid de jure competere, ſub Eccleſiaſtici Judicis examine experiendi habeat facultatem. Du Cheſne. Tom.4. pag.479. 559.* Eo forſan privilegio ponebatur Ciſtercienſes prioris propoſiti ſui tenaciſſimos fore; unde & mox intentantur minæ revocandi hujus privilegii, ſi porro pergant, tantum ſibi coacervare agrorum atque prædiorum. *Si enim relictis originalibus Ordinis inſtitutis ad communia volueritis aliorum Monaſteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure cenſeri: quia dignum eſt ut qui ſimilem aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Bollan. Januar. tom.II. p.757. Append. Epiſt.I. Extra. De ſtatu Monach. c.3.*

IX. Fundos ſibi oblatos primum repudiavit Beatus Dominicus inter ipſa Ordinis ſui exordia, donationis chartas concidit, coram Epiſcopo Bononienſi, ſolis eleemoſynis certus vitam cum ſuis tolerare. *Non enim voluit ut fratres haberent poſſeſſiones: ſed eleemoſynis frugaliter victitarent. Raina!. an.1219. n.53.* Primis tanti Magiſtri ſectatoribus miræ paupertatis encomium texuit his verbis Matthæus Patris. *Anno 1108. Iſti in victu & veſtitu ſatis tenues, aurum vel argentum, vel aliud quid proprii non poſſidentes, nil de craſtino cogitantes, nec quidquam uſque mane retinentes.* Paupertati huic fida & certa obſervantia, qui adoleſcerent, perſacile eis & expeditum eſſet abſtinere litibus, aut eas terminare actutum, paterna magis Epiſcopi ſollicitudine, quàm judiciali ſententia. Sed non una ad ſummam etiam ſanctitatem patet via.

Circa annum 1215. Ordo Vallis Scholarium in Diœceſi Lingonenſi inſtitutus eſt, & à Lingonenſi Epiſcopo confirmatus. Forma illi & regula propoſita erat Canonicorum Regularium Sancti Victoris apud Lutetiam. Eius ſtatutis ſanciebatur, ut nihil fundorum ac poſſeſſionum obtinerent, nec judicio repeterent, quæ ſibi ablata fuiſſent, ſed Epiſcopo tantùm ſignificarent quid ſibi damni illatum eſſet. *Statuerunt vivere ſine agricultura, villis & grangiis, & hominibus, ſolis reditibus contenti & eleemoſynis. Ablata judicio non repetent, immo ſi quis injurioſus eis extiterit & moleſtus, accedunt ad Epiſcopum loci, dicentes, Pater, nolumus vos ignorare, quoniam ille talis nobis moleſtus eſt, & ecce iſti quomodo res ſe habeat non ignorant, ab eis, ſi placet, rem inquirite. Spicil. tom.8. pag.229.*

Ubi B. Joannes Gualbertus concidebat chartas donationum, quas Monachi ſibi ſui feciſſent, cum religionem profitebantur, paci & concordiæ utique litabat, conculcandis poſſeſſionibus iis, quæ litium cum cognatis eorum ſeminaria eſſe potuiſſent. *Surius die 12. Julii.* Abbatibus Sancti Benigni, & Sancti Stephani Divionenſis convenit anno 1255. ut nunquam judicio contenderent, cum vix alienius quidquam fingi poſſit ab otii Monaſtici ſanctitate: ſed ut arbitrio duorum ex ſuo Collegio probitate inſignium virorum cauſas omnes committerent dirimendas: ſi autem ne ſic quidem pax reſtitui poſſet, ad Epiſcopi Lingonenſis examen recurrerent, qui vel ſedaret, vel dirimeret controverſias omnes: *Cum viros Religioſos non deceat pro rebus tranſitoriis litigare, per duos bonos viros de Conventibus noſtris negotium terminetur: qui ſi convenire non poterunt, quidquid Epiſcopus Lingonenſis pace, vel judicio dixerit, vel terminaverit, partes firmiter obſervabunt. Recueil. pour l'hiſt. de Bourgogne. pag. 480.*

Nec ſine piaculo præteriri poſſet Ludovicus Bloſius Abbas Lætienſis, qui ſuis hæc documenta oppidò pulcherrima conſignavit: Diſſidia ut omnia per arbitros terminarent; temporali potiùs jacturæ, quàm diſcordiæ & diſciplinæ laxationi aſſentirentur; denique ne de vitæ ſempiternæ bonis utcumque periclitari vellent; quò temporalia quantacumque congererent bona. *Honeſtius eſt concordiam vel oblatam amplecti, vel etiam non oblatam quærere, quàm leviter cauſas agere. Sed & præſtat interdum ſuſtinere modicam jacturam rerum temporalium, prudenter ſilendo & in Deo ſperando, quàm magnum pati diſpendium æternorum, pertinaciter pro externis litigando. Igitur externis interna, caducis æterna ſemper præferantur, majorque cura habeatur ſpiritualium, quàm temporalium.*

X. Duo ſuperſunt perilluſtria exempla, quibus magis magiſque confirmabitur, eterna illa fuiſſe & inconcuſſa placita Chriſtianæ morum diſciplinæ, ut qui ſeculo renuntiaſſe ſe profiterentur, Deoque ſpeciali quodam nexu adhæſiſſe, iis aut litibus prorſus abſtinerent, aut eas clam ab Epiſcopo facerent terminari. Alterum erit Carthuſianorum, alterum Franciſci Xaverii exemplum, viri ſupra omnem admirationis aleam collocati: illud vetuſtius, hoc recentius, utrumque peridoneum, ut declaretur, leges Evangelicas nunquam ſeneſcere, nunquam exoleſcere in Eccleſia; & quanquam aliquando obſcurari videantur, majori rurſum poſtea vi & majeſtate reſplendeſcere. À Jacobo de Vitriaco Cardinali literis mandata ea ſunt, quibus validè confirmentur, quæ ſuprà de Carthuſianis dicta ſunt à nobis. Quàm anguſtos nimirum limites opibus, rebuſque ſuis circumſcripſiſſent; utque ne unquam litem moverent cuiquam, qui res eorum aſportaſſet. *Extra terminos præfixos nullam licet eis recipere poſſeſſionem, habent certum animalium numerum, & certas metas poſſeſſionum, quibus mediocriter auſteram vitam valeant ſuſtentare. Si quis ei aliquid abſtulerit, vel alio modo injuriatus fuerit, nullam contra ipſum in judicio cauſam movent. Unde nec proximos ſibi licèt inimicantes ſcandalizant; nec advocatis ad jurgia & lites indigent, nec Cu-*

ria

tia sæculares in detrimentum animæ suæ eos oportet adire. Hist. Occid. c.18.

Magnifica ea quidem sunt, sed ulteriùs tamen progreditur Cardinalis Hugo. Ait enim speciali se voto obligasse Carthusianos, ut ne quibus unquam litibus se implicarent, quanquam Episcopum monere possent de damno sibi illato. Ideo non dispensasse cum eis Ecclesiam, velut cum aliis tam multis Monasteriis, ut litigare possint; quanquam enim & horum Monachi perfectionem profiteantur se sectari, ab eis tamen authoritatem Judicum interponi, objicique adversùs effrænatissimam grassatorum licentiam. *Alii dicunt, quod omnibus perfectis licet repetere sua, sed non expedit. Quia autem Carthusiensibus non licet, non est quia perfecti sunt, sed quia in voto habent, quod nihil sub Judice repetant: sed tamen bene possunt ostendere Episcopo, quod aliquis injuriatur eis. In cap.6. Epist.1. ad Corint.* Hinc elucescit, quàm non dicendus sit litigare, qui inflictas sibi contumelias & rerum rapinas Episcopo parenti suo optimo renuntiat: tutò id posse eos quoque, qui speciali etiam voto se constrinxerint, ut nunquam litigent; denique privatam Episcopi audientiam longè aliud esse, quàm publicum illud Tribunal, quod adiri à sectatoribus Evangelicæ perfectionis canonicæ leges dehortantur. Concluditur denique ab eruditissimo hoc Cardinali, incredibili quadam sapientia Ecclesiam ex dispensatione imperfectis annuisse, ut litigarent, quòd eorum imbecillitati indulgendum id esset: annuisse & perfectis; ut eo repagulo perstringeretur eorum insolentia & rapacitas, qui Ecclesias alioqui expilarent: Carthusianis non annuisse, propter votum eorum peculiare. *Sicut in infirmis dispensavit Ecclesia, ut repeterent sua propter infirmitatem suam & fragilitatem; ita & perfectis propter malitiam hominum, quæ paulatim excrescit, ut qui eis dare solebant, modò eis data auferant. Sed cum Carthusiensibus non dispensavit, propter votum suum, repetitioni contrarium.*

Meum non est inquirere, quibus exciti causis has latiùs possidendi, & litigandi ex dispensatione licentias, vel sanctissimi Regulares expetierint, vel concesserint Summi Pontifices. Sed simillimum veri est, quod habet Hugo, id ab Apostolica Sede concessum, quod & alias forsan imperandum fuisset, ut hoc præsidio Judicum publicorum authoritatis deterrerentur, aut perstringerentur deprædatores sacrilegi, Ecclesias alioqui omnes & Cœnobia compilaturi.

XI. Venio ad postremum Francisci Xaverii exemplum. Vitam ejus scripsit Tursellinus ea elegantia, eo verborum & sententiarum unitore, quem tam pauci ferè, quàm ipsas Xaverii virtutes imitentur aut certè assequantur. Inter cœtera autem luculentissima monita, quibus Xaverius suos instruebat, unum erat quod ad pacem & concordiam spectaret, tum inter sese, tum cum aliis Religiosis & Regularibus alendam; ut ne unquam sinerent lites suas ad Magistratuum aures permanare; quòd hinc plerumque offendiculi, & aspernandæ religionis ansam arripiant: sed rem totam Episcopo patefacerent, ejusque judicio & voluntati incunctanter & constantissimè adhærescerent. *Si fortè, quod Deus avertat, inter vos & Cœnobitas aliqua extiterit dissensio, solerti concilio supprimenda erit, cavendumque ne Præfecto urbis, aut cæteris civibus, alla alienati animi signa rem prodant. Mirum enim quantam profanos homines offendat Sacrorum Deo virorum discordia. Proinde si quæ fortè controversia oriatur, utrique arbitrum sumetis Episcopum, qui pro authoritate litem sine cujusquam offensione componat. L.6. c.16.* Si quid verò dissensionis inter ipsos Societatis gregales disseminasset implacatus pacis & salutis nostræ adversarius; vult Apostolicus præco, ut ab Episcopo ipso concilientur, ut ne rumusculus quidem ad Magistratus civiles perferatur, nedum ut ab eis causæ judicium expectetur. *Meis verbis Episcopum rogetis, ut si quando inimicus severit discordias inter fratres, pacem pater ipse constituat, & concordiæ auctor quidquid inter vos fuerit controversiæ, tollat, ne res deveniat ad Magistratus ac Tribunalia.*

XII. Finem faciet huic longiusculo jam capiti doctrina B. Thomæ Aquinatis, Gratiani sententiæ finitima: nimirum eos, qui perfectionem profitentur, sua causa nunquam litigare, cum suum sibique proprium nihil habeant. At si tuendi pauperum patrimonii causa, litigandi onus & labores in se recipiant, charitatis eos officio fungi. *Non licet perfectis in judicio repetere, quasi propria, cum eis non liceat habere proprium. Licet tamen eis in judicio repetere ea, quæ sunt communia. Non enim hoc faciendo peccant, sed magis merentur. Est enim opus charitatis repetere, vel recuperare res pauperum. In c.6. Ep.1. ad Corint.*

Aliquantò prolixiùs alibi sanctissimus Doctor eandem versavit quæstionem, ubi nimirum *Impugnantes Religionem* oppugnavit. Et hîc porro eadem ejus doctrina. *In illis, quæ ad detrimentum commune pertinent, etiam temporale, non est perfectionis, sed negligentiæ, vel pusillanimitatis talia incommoda, dum possit resistere; sustinere; cum aliquis ex charitate teneatur, dum potest, proximorum incommodis obviare. Et cont. impugn. relig. c.12.*

Qui tum linguas calamosque distrinxerant in novos illos & florentissimos cœtus Dominicanorum & Franciscanorum, contendebant, ad rerum suarum defensionem litigari ab eis non posse. Strenuissimè verò propulsati sunt à Theologis his tum celeberrimis Thoma & Bonaventura; à quibus demonstratum est, & charitate, & officii necessitate tuendas esse res pauperum, etiam apud Tribunalia Judicum; si cessarint, quorum est eas tueri, id verò ignaviæ vel negligentiæ fore, quæ culpa non vacet. Erupere postea Franciscani quidam degeneres, & adversùs Joannem XXII. Papam excitæ rebellionis signiferi, qui & hanc insaniam innovarunt: Nefarium esse quomodocumque litigare. Eos idem Pontifex & anathemate confixit, & edito luculentissimo opusculo confutavit, quo demonstratur, præcipitis esse & inconsideratissimæ temeritatis, si damnentur Monachi omnium retro sæculorum, qui Judicum authoritatem interposuere, ut sui sibi Collegii bona defenderent; damnari certè non posse Episcopos, *quorum status reputatur præstantior aliis, & qui locum tenent Apostolorum:* & qui tamen litibus non abstinent, ubi necessitas urget tuendarum Ecclesiæ suæ rerum; culpari non posse Augustinum, qui laudibus affecit Episcopum, qui ad tuitionem Imperatoris confugerat, non ut hostes suos ulcisceretur, sed ut Ecclesiam suam eorum eximeret grassationibus, & ne degeneris & adulterinæ patientiæ nomine ignaviam suam incuriamque prætexuisse videretur. *Auxilium petit ab Imperatore Christiano, non tam sui ulciscendi causa, quàm tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ, quod si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia culpanda. Raiald. ann.1329. n.66.* A' nemine jure reprehendi posse Concilium Gangrense, à quo excommunicatione illaqueati sunt usurpatores rerum Ecclesiæ oblatarum; & cui non ferendum visum est, rebus expilatis solas in tabulario sacro chartas servari: *Iniquum enim censemus, ut potius custodes chartarum, quàm defensores rerum creditarum, ut præceptum est, judicemur. 6.q.1.c. In Canonibus.* Insimulari non posse Innocentium III. à quo jussi sunt Ecclesiastici & civiles Judices, ut ne amplius detrectarent in Italia Equitibus Templi jus dicere, vanissimo eo præte-

textu, quòd eos nefas esset litigare. Concluditur denique illud à Pontifice, Superiores & Oeconomos Cœnobiorum, dum declineot iniquitatem & offensionem proximi, lites suas persequi posse; si quid enim existeret scandali, vel differendæ, vel abjiciendæ lites essent. *Nisi forsan ex hoc grave scandalum sequi posset: quo casu esset judiciam differendum vel omittendum.*

CAPUT CXII. *P.4. l.2. c.91.*

De jurisdictione Episcoporum in causis Clericorum post annum Christi millesimum.

I. Exempla Clericorum, qui res abjicere, quàm lites persequi maluere De B. Malachia.

II. De Sancto Carolo, & ejus Clericis.

III. Possint tamen Clerici litigare, ea conditione saltem, qua Monachi.

IV. Qui Canones, & qua momenta Canonum, vetantium conveniri, Clericos, nisi coram Episcopis.

V. Summa in literarum imperitia cum versarentur laici plerumque fallacibus & superstitiosis abutebantur ignis & aqua probationibus.

VI. Ecclesiasticis rursum Judicibus, qui Canones Clericorum causas omnes ascribaat.

VII. Specialia documenta Ecclesia Gallicana, quibus eadem vendicatur Clericorum immanitas à foro saculari, usque ad famosam sub Philippo Valesio Rege Collationem.

VIII. Documenta alia luculenta & historica ejusdem rei.

IX. Quo loco esset jurisdictio Ecclesia in Clericos tempore Philippi Valesii.

X. Probationes ejusdem immunitatis ex Conciliis posterioribus.

XI. Immunitati Clericorum plerumque non insidiabantur nisi Comites, & alii domini particulares.

XII. Minuitur potestas Pralatorum in personales Clericorum causas in Gallia, nuperis Regum Edictis. Varii gradus hujus decrementi.

XIII. Objectioni satisfit.

XIV. Decreta nuperrimorum Galliæ Conciliorum pro personali hac Clericorum immunitate.

I. OBversatur & hîc illa primùm quæstio; An per Scripturas & per Canones aditus pateat Clericis ad Tribunalia sæcularia Judicum, & ad lites persequendas. Sanctissima & ipsi professione sua invitantur ad perfectionem, utque igniculos charitatis, pacis, concordiæ, silentii, secessûs, & otii sacri cælestibus inhiantis, terrenis & oblectamentis & possessionibus omnibus anteponant. Cum celeberrimum Benchoriense Cœnobium in Hibernia à piratis evastatum fuisset, & prædia ejus invasissent Nobiles, qui Abbatum etiam se nomine venditabant, Beatus Malachias qui jam tum Vicarii Generalis munia obibat, & qui non multò post Episcopalibus ornatus fuit infulis, non aliud expressit, qoàm ut sibi locus Monasterii restitueretur, ut aliud rursus inædificaret, quanquam jure posset agere, ut & prædia sibi omnia redintegrarentur. *Siquidem à tempore, quo destructum est Monasterium, non defuit qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebantur per electionem etiam, & Abbates appellabantur, servantes nomine, si non re, quod olim extiterat. Cumque suaderet multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere sibi, non acquievit paupertatis amator, sed fecit eligi juxta morem qui eas teneret, loco retento sibi & suis. Surius die 3. Novemb. c.4. 8.*

Hæc Bernardus in sanctissimi Præsulis vita, ubi mox & illud commemorat, Præsulem Apostolicum rescito in ea Diœcesi, cujus gerebat Episcopatum, duas olim Episcopales fuisse sedes, duas rursum Episcopales Ecclesias esse voluisse, & adjuncto sibi Episcopo alio, Civitatem illi concessisse nobiliorem, eamque in qua suam hactenus ipse defixerat sedem. Hinc ansam captat Bernardus excandescendi in eos Præsules, qui inexplicabiles se in laqueos inducunt dissensionum & litium, pro una Parochia inter duos Episcopatus dubii & controversi juris, cum Malachias dimidiam eamque opimiorem Episcopatus sui partem alteri novoqoe concederet Episcopo. *O' oculum columbinum! Locum tradidit novo Episcopo, qui videretur paratior, principalior haberetur, locum, in quo sederat ipse. Ubi sunt, qui de terminis litigant, pro uno viculo perpetuas ad invicem inimicitias exercentes. Nescio si quod genus hominum magis, quàm istos antiquum vaticinium tangat: Secuerunt pragnantes Galaad, ad dilatandum terminos suos.*

II. Renuntiavit B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus causæ, qua victor mox futurus sperabatur, & qua jus vertebatur Abbatiæ pinguissimæ, nimirum duodecim millium Philippæorum annui proventus. Ejus facti causæ, facto ipso prorsus mirabili non paulò mirabiliores videri potuerunt. Nolebat tempus consumere, & horas suas perdere in jurgia; nolebat cum Collegiis dissensiones alere; nec intentare lites se debere, nec intentatas persequi certus erat: & si poterat in litium decursu pacem animi & charitatem proximi illibatam tueri ipse quidem, nolebat Collegiis amaritudinum & sollicitudinum sementem exhibere; pluris denique incomparabiliter faciebat hominum amicitiam, quàm opulentissimi reditus Cœnobii. *Motus, ut ajebat, quod neque negotiis hujusmodi volebat suum à rebus divinis animum distrahi; neque cum Collega Judicio disceptare: omninò quod litem nullam, qua ad se privatim pertineret, in qua esset actor, prosequi apud se constitutum habebat; non enim eam sibi satisfacere rationem, quòd posthabita omni diligentia, nedum perturbatione, rem totam posset Judicibus permittere; Respiciendum namque esse, quomodo posset ille, unde peteretur, ex actione commoveri, cujus animum remittendo sedare, & ad amorem illicere, in sua manu esse videret. Surius die 4. Novem. L.7. c.7.*

Hinc Pontifici, Cardinalibus, Præsulibus omnibus ingens admiratio, utinam & imitatio. Qui heroica hæc Christianæ pietatis facinora mirantur, nec imitantur, non facilè possunt non aliquantùm verecundari. *Factam mirè collandavit Pontifex, Collega aliique omnes, magnumque boni reliqui ex eo latitia fructum propter illustris religiosique exempli utilitatem perceperunt.* Sed & aliàs persæpè Carolus satius habuit de jure suo remittere, quàm ut alienati animi nubecula in partium suarum pectoribus resideret. *Scimus aliàs etiam de privato jure suo non semel eum insigniter remisisse, tantùm ne quid ex litibus in aliorum animis offensionis oriretur.*

Addit porro Novariensis Episcopus, qui eam Caroli vitam literis consignavit, unde hausta hæc sunt, Carolum civilis Juris studia, in quæ se magna olim contentione contulerat, penitus abjecisse, totumque se dedidisse lectitandis Scriptoris. Patrum lucubrationibus, Conciliis & Canonibus antiquis, ut defæcatissimæ olim Ecclesiasticæ disciplinæ leges ex ipsis suis hauriret fontibus; vehementer autem doluisse de ætatis suæ studiis, ubi non ediscerentur nisi ea Decreta, ii Canones, in quibus ad lites & causas agendas plurimum præ-

sidii est. *Canonum ea scientia perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræsentans, Ecclesiæ componendæ atque ordinandæ rationem continet, dolebat eo communi consuetudine tantummodo Canones ad interpretandum seligi, qui ad lites judiciaque valent. Ibid. c.1134. 36.* Nec illud tamen dissimulari fas est, quod ex alio ibidem testimonio constat, Carolum Canones antiquos, quibus gnaviter operam dari volebat, eos intellexisse, qui in Decreto Gratiani radiant, illudque ipsum Decretum.

Sed illud præ cæteris & mirandum & commemorandum nobis est, Clerum universum Caroli exemplis & documentis usque adeo incensum fuisse cælestium amore, contentionumque & litium pro rebus terrenis detestatione, ut nemo unquam pro adipiscendo Beneficio litigarit: Caroli jussu iis se indui, iis se exui æquo animo passi sunt, denique causidicis ipsis litium Beneficialium formulæ animo penè exciderunt, otii & desuetudinis diuturnitate. *De litibus est memorabile; Notariis Scribisque fori Caroli tempore accidisse, ut peritiam earum litium, quæ de Beneficiis tum frequentes alibi inter Clericos esse solent, penè dedidicerent. Nulla enim eo vivente lis erat ejusmodi. Vocatus quisque, nihil agitans, ac cogitans serò quidem, Beneficium accipiebat, sine controversia retinebat, sine authoritate sui Antistitis non dimittebat, aut permutabat.*

III. Sed cum superiori capite demonstratum sit, etsi longè optatissimum fuerit, ut nullis unquam litibus Regulares implicarentur; posse tamen eos in foro defendere res Monasterii, quæ patrimonia sunt pauperum, illis commendata, nimirum Abbatibus, aut Oeconomis; quin immo & ad id teneri, tum ut ne dilabi, & prædę esse sinant, quę Deo dicata fuere, ad pauperum & Monachorum alimenta: tum ut ne homines avaritiæ vel ambitionis impotentissimæ novo hoc se sacrilegio contaminent. Et quanquam in votis illud quoque sit, ut per Episcopos lites omnes comprimantur; ubi tamen per locorum & temporum rerumque importunitatem id non dabatur, potuisse causas agi coram sæculi Judicibus, summotis tantùm iis simultatibus, artibus & contentionibus, quæ adeo familiares sunt foro sæculari. Hinc illud certissimè existit, Clericos quoque litibus suis instare posse, iisdem legibus finibusque. Quod ergo hoc nobis capite illustrandum restat, ad duo illud hæc capita revocari potest, Clericorum lites ita terminandas esse, ut nihil æstu animi, nihil odio & animositate, nihil contentionis studio fiat, nihil tricarum, nihil doli interveniat: tum denique ut in foro potiùs Episcopi, quàm civili.

IV. Prolatum est à nobis superiùs Decretum Comitiorum Cleri Gallicani apud Melodunum anno 1579. ut compellerentur Clerici, ad lites suas Episcopis committendas, vel arbitris, quos partes elegissent in Synodis Diœcesanis, utque ne judiciis unquam se sisterent sæcularibus. Concilio Bituricensi anno 1584. placuit, utrumque connecti hoc Decretum, ut litibus conticescentibus Clerici dissidia sua omnia pacatè finirent, utque ne Judices alios unquam experirentur, quàm Episcopos. *Si quando illis litigandi necessitas incubuerit, non pertrahat Clericus Clericum ad judicium sæculare, sed tantum ad Episcopale; ne eorum dedecus laicis sit scandalo; sed causa componatur. Qui contra fecerint, legitimis pœnis subjaceant.*

Momenti mirum quantum est in hoc Canone, utque in ejus medullas penitius inspicere detur, adeunda sunt nobis superiora tantisper sæcula, & ibi rursus observandum, nec à Clericis, nec à Laicis Clericos conveniri potuisse, nisi ad Ecclesiæ forum sive civiles, sive criminales eæ, & personales essent causæ. Hanc ad nos Hector Boethius trajecit legem Regis Scotiæ: *Christo initiatum ad profanum Judicem non vocato; vocatum comparentemve non judicato, sed ad sacros Antistites remittito.* Ea quoque lege constricti fuere Mediolanenses, quando illis redintegrata pax est Ecclesiæ sub Alexandro II. ut ne possent Clerici citari, nisi coram Episcopis, citra ullam immunitatis hujus exceptionem; *Integram habeat Episcopus in omnem suam Clerum canonicè judicandi, ac distringendi potestatem, tam in civitate, quàm extra, per omnes plebes & capellas. Ut dum Clerici fuerint à sæcularis judicii infestatione securi, in divina servitute Canonum authoritate consistant quieti, & Archiepiscopo suo obediant devoti. Con. Gener. Tom.9. p.500. 1111.*

Urbanus II. fidentissimè & indiscriminatim de omnibus Clericis ad Comitem Rodolphum rescripsit, *Epist.54.*, solius eos Episcopi foro obnoxios esse. *Nosse volumus, quia nulli sæcularium dominio potestatem in Clericos habere licet: sed omnes Clerici Episcopo soli debent esse subjecti. Quicumque verò aliter præsumpserit, canonica proculdubio sententiæ subjacebit.* Sub eodem Pontifice anno 1090. Concilium Melphense eandem corroboravit immunitatem Cleri à foro sæculari universo: *Ne gravamen aliquod sancta patiatur Ecclesia, nullum jus laicis in Clericos esse volumus & censemus. Unde cavendum est, ne servilis conditionis, aut Curialium officiorum obnoxii ab Episcopis promoveantur in Clerum. Can.11.* Ea enimvero etiam ratione ab Ordinatione arcebantur servi, quòd cum libertate & immunitate Cleri conjungi non posset servitus. Eodem vergit Nemausense Concilium sub Urbano eodem anno 1096. *Nec Clericos, nec Monachos ullus ad sæculare cogat venire judicium in Curiam suam, quoniam hoc rapina esset & sacrilegium, Can.14.*

In Concilio Remensi anno 1148. sub Eugenio III. illud ipsum novis decretis firmatum est: *Decernimus, ut laici Ecclesiastica terminare negotia non præsumant: & Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Ecclesiarum Prælati, de Ecclesiasticis negotiis, vel de aliis, quæ spiritalia esse noscantur, aliquorum laicorum judicio non dispenant: nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.* Alexander III. per literas Regi Angliæ significavit, dimittendas esse Judici Ecclesiæ causas fidei, & perjurii criminales, & de bonis Ecclesiarum. *Negotia Ecclesiastica, & præsertim criminalia, quæ de læsione fidei & juramenti emergunt, causas super rebus & possessionibus Ecclesiarum, personis Ecclesiasticis tractanda relinquere, Regnum & Sacerdotium non confundere. Epist.10.* Inter consuetudines Anglicanas, quas B. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus suo etiam sanguine expunctas voluit, huic quoque locus erat, quæ sæcularibus Judicibus Clericos subjiciebat; *Quod Clerici teneantur ad sæcularia judicia. Ibid. post Epist.14.*

Nec in projectis ad Septentrionem regnis religiosior tunc erat, quàm in Anglia, Canonum reverentia & canonicæ Clericorum immunitatis. Idem ipse Alexander III. datis ad Upsalensem Archiepiscopum literis, calcaria illi & suffraganeis subjicere conatus est: *Accedit ad hæc, quod Clerici sive ipsi adversùs laicos, sive laici adversùs eos litigantes experiri voluerint, laicorum judicia subire, & secundùm ipsorum instituta, sive leges agere vel defendere se coguntur. Nec solùm inferioris ordinis Clerici talibus injuriis fatigantur, verùm etiam vos ipsi, si justitiæ rigorem zelo Dei succensi aliquando exercetis, vel ad igniti ferri examen, vel ad aliquod æquè prohibitum execrabile judicium provocamini: nulla Canonibus, qui id prohibent, vel pontificali dignitati exhibita reverentia.*

Ap-

Append. Epist.19. His Pontifex leges accumumulat & Canones, quibus vetantur Clerici in jus vocari ad Tribunalia sæcularia. In liter's ad Ludovicum VII. Galliæ Regem perscriptis idem Alexander illud inculcat: Imperatores Regesque à quibus progoatus erat, hoc semper constantissimè retinuisse, ot qui quavis se re à Clericis potissimum majoribus injuria affectos qui ritarentur, ii ne nisi ad Ecclesiæ Judicem illos provocare possent. *Et Reges Francorum hoc sanxerunt, ut hi, quibus à Clericis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Judices debeant solummodo convenire. Id ipsum præsertim super his, quorum injuria infra sacros Ordines peragitur, de consuetudine regni tui usque ad hæc tempora accepimus observatum. Append.2. Ep.77. Du Chesne Tom.4. p.617.*

Cum Ludovicus hic porro VII. tam & fida diuturna ruitione Thomam Cantuariensem impertierit, probabile cum primis est, gratanter eum subscripsisse huic Clericorum immunitati à Laico foro, quando pro ea quoque decertabat B. Præsul Thomas, ut patet ex Actis Concilii Calarendunensis anoo 1164. Quin & ipse Rex Angliæ eidem libertati Clerum suum reddiderat in Concilio Abrincatensi, anno 1172. ubi novas illas ejuravit consuetudines, quarum ipse primus author & architectus fuerat adversùs Ecclesiæ libertates. Inde est, qnòd idem Pontifex terrificum excussit fulmen excommunicationis io Concilio Lateranensi III. anno 1179. adversùs laicos Judices, qui Clericos cogerent suo sisti tribunali. *Sanè quia laici quidam Ecclesiasticas personas & ipsos etiam Episcopos suo judicio stare compellunt; eos, qui de cætero id præsumpserint, à communione fidelium decernimus segregandos. Can.14.*

A' Rogerio verò narratur, ut anno 1100. à Philippo Augusto Franciæ Rege damnatus sit Præpositus Parisieosis, qui tumultuaria pugna cum Scholasticis congressus erat, qua & aliqui eorum cæsi fuerant; ut aqua, vel ferro purgaret se, & suspendio pœnas daret, si nocens: exilio, si insons egrederetur, *abjuret terram;* moxque ab eodem Rege promulgata sit lex ad eorumdem Scholarium, seu Clericorum immunitatem: *Statuens, ut nullus Clericus trahatur ad sæculare examen propter aliquod delictum, sed si Clericus deliquerit, tradatur Episcopo, & secundùm judicium Cleri tractetur.* Quin & Præpositum Parisiensem voluit Philippus Clericis Sacramento fidei obligari. *Juret, quod fidem servabit Clericis, salva fidelitate Regis.*

V. In Concilio Dalmatiæ, cui præfuere Legati Sedis Apostolicæ anno 1199. vetitum est, ne de Clericis cognoscerent unquam laici, quod corum judicia miram quandam adhuc redolerent superstitionem & barbariem. Erant enim tota in probationibus fallacissimis candentis ferri, vel aquæ fervidæ gelidæque. Hinc quoque factum erat, ut pleraque ad Clerum revolverentur judicia laicorum, qui cum jam altissimæ caligini rerum & scientiarum omnium, maximè autem legum imperitiæ immersi essent, soli superant Clerici, qui pares essent sustinendis Judicum partibus, citra probationes ejusmodi præposteras, & freqoentissimè innoxiis quibusque noxias. *Sub excommunicatione prohibemus, ne aliquis laicus Clericum ad peregrina judicia trahere præsumat, veluti candentis ferri, vel aqua, vel cujuslibet alterius judicii. Non enim pertinet ad laicum, Clericum judicare. Si autem Clericus peccaverit, ab Archiepiscopo, vel Episcopo, vel etiam Prælato suo, aut Romano Pontifice, si necesse fuerit, judicetur. Can.5.*

VI. Ad Archiepiscopum Pisarum rescribens Innocentius III. testatum fecit, ad causas etiam temporales non posse Clericum sua sponte se Judici laico committere, etsi pars altera assentiretur. Quod Clericorum nempè ordini universo ea immunitas adscripta sit, cui derogare, aut renunciare privatas quique jam non possit. *Cum non sit Beneficium hoc personale, cui renunciari valeat; sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui privatorum pactu derogari non potest. Extra. De foro compe. c.12.* Alibi verò idem Pontifex Prælatos urget, ut jus dicere maturent laicis, qui Clericos coram ipsis reos agunt; oe exasperati eorum vel morositate, vel cessatione laici, Clericos eosdem ad forum sæculare trahant, quod modis omnibus prohibendum est. *Ut laicis de Clericis conquerentibus plenam faciant exhiberi justitiam. Ne pro defectu justitiæ Clerici trahantur à laicis ad judicium sæculare, quod omninò fieri prohibemus. Extra. De Judic. c.17.* Gregorius IX. in confirmanda Universitate Tolosana ad Comitem Tolosanum scripsit, Doctores, Studentes, & eorum servos non subesse, nisi Judici Ecclesiæ & laicos ipsos convolare ad Judicem Ecclesiasticum debere, quando ad eum à Clericis provocabuntur, quod ita ferret consuetudo Ecclesiæ Gallicanæ. *Nulli Magistri, & Scholares, vel Clerici, ac servientes eorum, si, quod absit, contigerit eo in aliquo maleficio deprehende, ab aliquo laico judicentur, vel etiam puniantur, &c. Laici teneantur studentibus coram Ecclesiastico Judice respondere, secundùm consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ. Epist.28.*

In hanc Epistolam duo sunt nobis non segniter adnotanda. Primum est Scholares & Studentes Universitatum privilegio uti, & immunitate Cleri, Cleroque accenseri. *Scholares, vel Clerici.* Cujus rei origo inde ut apparet repetenda est, quod Universitates in suis exordiis Seminaria fuerit Clericorum ut hic præfingerentur, qui Ecclesiasticia postea dignitatibus & beneficiis exornandi erant. Alterum est, hanc fori Ecclesiasticam immunitatem altiores egisse radices iam in Gallia, quàm alibi terratum. Ad id operosius approbandum jam pergimus, hinc ad alia Christiaoi orbis regna gressum molituri.

VII. Ivonem Episcopum Carnoteosem cum percontaretur Capitulum Bellovacense; Ecqua sibi ratio & via ineunda esset, in causa Canonici, qui de crimine reus agebatur & conveniebatur ad Curiam Regis; ita responsum ab eo est, *Ep.162.*, ut non possim non attentiores hic flagitare Lectorum animos. Impendente nimirum molestissima & inevitabili necessitate incurrendi, vel in Canones, vel in Principis iodignationem, illud se consilii dare, ut excutereot ipsi sese, suique pectoris vires perpenderent, atque ita statuerent, quid sibi consilii capiendum esset, ne verò ei, quæ præter fas inferebatur, violentiæ obluctari adgrederentur, nisi tam forti & intrepido essent pectore, ut constantia, qua par est, extrema quæque pericula adirent. *Oportet, ut aut legem offendatis, aut Regem; Si enim Concanonicum vestrum criminaliter impetitum alibi, quàm in Ecclesia examinari concedítis, canonicam legem offenditis. Si audientiam Regalis Curiæ respuitis, Regem offenditis. In qua diceptatione, cum ipsi ex authoritate sciatis, quid sit verius, quid honestius, tamen pro temporum opportunitate sequi vos oportebit, quod infirmitati vestra erit tolerabilius. Si autem sciremus vos esse paratos, ut cum gaudio tolerare possetis ruinas domorum, exterminationes corporum, rapinas bonorum vestrorum, possemus vos exhortari, ut sequeremini consilium Susanna, qua magis elegit incidere in manus hominum, quàm legem Dei derelinquere.* Manifestum est, & obreptum fuisse tum Regi & vim allatam immunitati Ecclesiæ, ubi criminalis causa Canonici io sæculari foro disceptabatur. Ex ipsismet autem Ivonis verbis liquet, uti & ex consilio,

quod ingerebat, leges & canonicas Regulas, quibus immunitas Cleri fulcitur, usu receptas tum fuisse in Galliis, sed ea occasione à pristina reverentia recessisse Judices sæculares.

In Concilio ad Castrum Guntherii anno 1235. damnatur, *Can. 16. 20.*, Iudificatio Clericorum, qui laicorum lites redimebant, aut eas sibi dimitti curabant, ad declinandam sæcularem jurisdictionem. Eo etiam jubetur, ut Clerici enormi in aliquo deprehensi facinore, Episcopo restituantur, qui in eos jure aget. In Concilio ad Vallem Guidonis (Det Laval.) *Can. 5.* anno 1242. innovati sunt Canones antiqui Concilii Milevitani & Calchedonensis adversùs Monachos & Clericos, qui causas suas ad sæculi Judices referebant, quo infringebantur communes Cleri immunitates. *Juri publico quantum in ipsis est derogantes, relicto Ecclesiastico judicio, ad sæcularia judicia prorumpere non verentur.* Novæ hic in eos pœnæ decernuntur, qui idem posthac factitarint, in causis potissimum civilibus & criminalibus. *Maximè in civilibus & criminalibus causis, prout in Prædictis Conciliis continetur.* In Concilio Burdigalensi anno 1255. relaxatum nonnihil est, permissumque Clericis, ut in contumeliis sibi inflictis, & pro legatis piis, sæculi Judicem adirent, permittente Episcopo. *Nullus Sacerdos, vel alia persona Ecclesiastica de personalibus injuriis, vel de eleemosynis Ecclesiæ factis audeat litigare, nisi de consensu Episcopi coram Judice sæculari. Can. 7.*

In Concilio Bituricensi, *Can. 8.*, anno 1274. præsidente Legato sedis Apostolicæ intortum est anathema in Judices eos, qui Clericos cogerent sæculari se foro subjicere *in actionibus merè personalibus*. Concilium Salmuriense anni 1276. anathema illisit, *Can. 11.*, dominis locorum & Judicibus, qui legitimis pœnis non coercerent eos, qui in Clericos ipsos, vel in eorum bona injuriæ, vel damni aliquid inferrent. Cum hæc damna sarciri non possent, nisi ingenti quadam & invicta potestate, ea erat necessaria causa confugiendi ad Judicem sæcularem. In Concilio Andegavensi, *Can. 1.*, anno 1279. excommunicationis telo impetiti sunt domini & Judices seculares, qui ad sæculi Judicem Clericos traherent *in actionibus personalibus*. In Concilio Avenionensi, *Can. 7.*, anno 1281. eadem intentata est iis pœna, qui Clericos ante sæculi Judicem convenirent; quod malè is de Ecclesia existimet, qui ne de Clericis quidem suis eam reputat posse cognoscere, ad quam laicorum etiam causas Paulus transferri cupiebat. *Iniquè de Ecclesiæ consortio judicant; poscunt auxilium sæculare, cum Apostolus privatorum causas ad Ecclesiam deferri, ibique præcipiat terminari.* In Concilio Rotomagensi, *Can. 3. 4.*, anno 1299. eadem anathemata & Clericis illisa sunt, qui ultro subirent, & Judicibus, qui Clericos sibi subesse cogerent in causis personalibus. *Super factis personalibus, ubi de facto persona quæritur, occasione factorum à Clericis commissorum, super delictis atque factis personalibus quibuscumque.* In Synodo Baiocensi anno 1300. vetitum est causas Clericorum agi coram Judice sæculi, nisi annuente Episcopo. *Nisi à nobis habuerint super hoc licentiam specialem. Cap. 96.* Ea Episcopali licentia remittebatur tamen aliquid de privilegio Cleri eique nonnihil derogabatur, quo insuescebant paulatim Judices ulteriùs aliquid audere. In eadem Synodo vetitum est, ne à Judicibus Ecclesiasticis *causæ tractarentur per modum Curiæ sæcularis.*

In Concilio Compendiensi anno 1301. statutum est, *Can. 1. 2. 3.*, ut interdictum Ecclesiasticum vibraretur in ea loca, ubi Clericum Judex sæculi captum retineret, nec Episcopo redderet, quòd sæcularis Judex in potestate non haberet Clericorum scelera ulcisci. *Cum per justitiam laicalem non debeant puniri excessus Clericorum, nec ab eis levari emenda de eisdem.* In Concilio Avenionensi, *Can. 9. 10. 54.*, anno 1326. communione Ecclesiæ ejecti sunt Seniores & laici Judices, qui sisti sibi juberent, aut judicarent Clericos, vel Monachos in causis criminalibus, nisi intra octo dies eam injuriam sarcirent. *Coram se super criminalibus vel personalibus citet, seu citari faciat, vel quoquo modo distringat.* A' Beneficiis ibidem suspensi sunt Clerici, qui Clericos alios convenirent coram Judice sæculari in causis Ecclesiasticis, personalibus, vel criminalibus. *Super spiritualibus, Ecclesiasticis, personalibus, aut criminalibus quibuscumque.* In hoc denique Concilio revocatæ sunt licentiæ ab Episcopis quandoque datæ ad capiendos & retinendos Clericos, jussis laicis eos reddere, ubi primùm repeterentur. *Obtentu, seu occasione aliquarum licentiarum, ex causa eis ad certum tempus, vel simpliciter, vel ad certas personas, ab Archiepiscopis & Episcopis concessarum.*

Non abs re forsan quis suspicaretur, ex his concessionibus Episcoporum, ut vel Clerici coram sæculari Judice litigarent, vel ut laicus Judex Clericis manum injiceret; januam patefactam esse, qua Judices etiam citra ejusmodi licentias impetum facerent in immunitates Clericorum. Non quòd causæ non subessent quandoque justissimæ, ut hæc ab Episcopis permitterentur; cum non semel eis confugiendum necessariò esset ad Judicum sæculi authoritatem; sive ad contundendam contumaciam quorundam Clericorum obstinatissimam, sive ut ad officium revocarentur immorigeri, fugitivi, rebelles. Verùm ea sors est rerum nunc quidem humanarum, quibus medicamur inveteratis morbis, iis novæ ægritudines invehuntur. Postremò in hoc eodem Concilio sub interminatione anathematis prohibiti sunt sæculi Judices, ne intercederent Episcopis, antiquissimam authoritatem suam explicantibus, & quocumque Diœcesces suæ loco juridicum tribunal excitantibus, ubi capi, incarcerari, & castigari juberent Clericos suos. *In quolibet loco suarum Diœceseon non exempto, per se, vel alium posse pro tribunali sedere, spectantes ad forum Ecclesiasticum, & personas Ecclesiasticas, cum earum excessus exegerint, capere, & carceribus mancipare. Can. 42.*

VIII. Ad ea ergo jam progressi sumus tempora, quibus famosa exarsit concertatio de limitibus utrinsque jurisdictionis sub Philippo Valesio Francorum Rege, anno nempe 1329. Antè verò, quàm ingrediamur ad ea hic intexenda, quæ ibi super hac disceptata sunt Clericorum immunitate fori: hic obiter attingenda sunt pauca aliqua, quæ nos pene effugerant, continuanter & quasi concatenantes seriem Conciliorum, suo quorumcumque tempore. Agens Vuilelmus Nangius in historia Sancti Ludovici Regis de damnatione Friderici II. Imperatoris in Concilio Lugdunensi, inter Constitutiones Ecclesiasticas, quibus refragatus erat Fridericus, illam recenset, quæ ad hanc pertinet Clericorum immunitatem: *Quod nullus ibidem Clericus, vel persona Ecclesiastica de cætero in civili, vel criminali causa conveniretur coram Judice sæculari, nisi super feudum, quod civiliter haberetur. Du Chesne. tom. 5. pag. 343. 755.*

Insudavit Innocentius III. dissipandæ Baronum Galliæ conjurationi adversùs immunitatem & jurisdictionem Clericorum, posito ob oculos in primis Caroli Magni exemplo, qui Laicis etiam concessisset, ut ad forum Ecclesiæ se suasque causas conferrent, juxta antiquissimorum Imperatorum leges; ideoque minimè jam consentaneum esse, ut in Gallia Clero controversia fieret de privilegio multò minore. *Si dicti Barones diligenter attenderent, quod Caro-*

lus

tus Magnus Ecclesiam, à qua omnem honorem acceperat, cupiens honorare, perpetua lege decrevit, ut omnes ipsius jurisdictioni subjecti, statutum à Theodosio Imperatore pro Ecclesia libertate editum inviolabiliter observarent. Videlicet ut quicumque litem habens, sive petitor fuerit, vel initio litis, vel decursis temporum curriculis, suum cum negotium perorabitur, sive cum jam promi cœpit sententia, si judicium elegerit Sacrosanctæ Sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etsi pars altera refragatur, ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur; & omnes causa, quæ prætorio & etiam civile jure tractantur, Episcoporum terminata sententiis, perpetuæ robur obtineant firmitatis; & negotium quod judicio ipsorum deciditur, nequaquam ulteriùs ab aliquo retractetur. Discussam facilè conjicies fuisse tunc eam procellam, cum tot suprà pernumerata sint à nobis Concilia in omnibus Galliæ Provinciis celebrata, in quibus elucebat immunitatem Cleri forique Ecclesiastici illibatam tunc viguisse. Profero jam & aliud ejus rei argumentum.

Anno 1278. Philippo Audaci concessum est à Nicolao III. ut Clericos posset capi & in carceres trudi, jubere, ubi se atrociori quodam facinore constrinxissent; ita ut ea de causa Officiales Regii tuti essent adversùs excommunicationes canonicas in violatores immunitatis Clericalis evibratas. Meminit ejus Epistolæ Pontificiæ Rainaldus, *ann.* 1278. *n.*37., gratissimam rem nobis facturus, si & ipsam Annalibus suis intexuisset. Scitè autem ab eo animadversum est satis argumenti in eo esse; ut intelligatur, quàm latè tunc pateret Ecclesiastica jurisdictio in Gallia, in causis Clericorum; unde nec Pontifex ejus rei copiam faciebat Regi, nisi ut Clericos scelerosos jussu suo captos & incarceratos Episcopo permitteret, cujus etiam illi judicium subirent. Idem concessit & postea Philippo pulchro Regi Joannes XXII. cujus & diploma Rainaldus idem, *n.* 13., publicavit. Eo nihilo tamen minus Judici Ecclesiæ id vendicat, ut de Clericis, etiam homicidis, & facinore quovis alio inquinatis cognoscat.

Anno 1190. Libertates Ecclesiæ in Anglia restitutas fuisse perhibet Matthæus Paris, concessione Richardi Regis, qui mandavit, ut ne à Magistratibus comprehenderentur Clerici, nisi homicidæ, fures, incendiarii: & ejusmodi alii, & tum quoque Ecclesiæ foro & judici redderentur. *Normannia de longo servitutis jugo liberata est, glorioso Rege Richardo annuente. A Rege concessum de Clericis, quod nulla occasione à sæcularibus capientur Potestatibus, sicut fieri consueverat, nisi pro homicidio, furto, incendio, & ejusmodi enormi flagitio. Qui continuò cum requisiti fuerint à Judicibus Ecclesiasticis, quiete & sine mora reddentur, in Curia Ecclesiastica judicandi.*

IX. Venio ad celebratissimam de utriusque finibus potestatis & jurisdictionis sub Rege Philippo Valesio disceptationem. Usque adeo autem conveniebat tunc omnibus ultro citroque de eo capite, quod hic vexamus, ut ne in controversiam quidem deduceretur. Propositæ sunt tantùm à Magistratibus, sive exceptiones, sive circumstantiæ quædam, ubi nihil loci esse privilegio Cleri contendebant. 1. Ubi Clericus furti reus agebatur. 2. Ubi de Clericis conjugatis agebatur. 3. Ubi Clerici hi conjugati sine veste & tonsura Clericali in flagranti delicto deprehendebantur. 4. De conjugibus Clericorum. Respondebatur autem tum à Bertrando postea Cardinali: Ex regulis Juris, accessorium ejus esse, cujus & principale; cumque de Clerico non posset nisi Ecclesia, ita nec de Clerici furto non posse nisi Ecclesiam cognoscere. *Cum ad Ecclesiam solùm pertineat cognoscere de Clericis, Laici non possunt nec debent se intromittere de rebus furatis, quia ad eum pertinet accessorium, ad quem principale; sic enim Laici haberent indirectè cognitionem Clericorum, & multi possent fingere notorium, quod non esset.*

Quoad alterum caput, responsum similiter ab eo est: Cum Clerici conjugati foro subjaceant Ecclesiæ, quando in tonsura sunt & veste Clericali, quo se cumque crimine contaminent, posse eos ab Ecclesiæ Judice repeti, & ut ea torqueantur sæculari Judici, excommunicationum jacula vibrari. *Si Clericus conjugatus deferat tonsuram & vestes Clericales, & in tali habitu capiatur per Judicem sæcularem, cum de jure & consuetudine notorie tales Clerici, quantum ad delicta, sint de foro Ecclesiæ, Officiales nullam faciunt injuriam dominis temporalibus, si compellant eos per sententias excommunicationis, ad abstinendum à cognitione talium delictorum; quia quocumque modo delinquatur, cognitio pertinet ad Prælatos.*

Ad tertium idem ipse respondit, quanquam Clericus conjugatus nec vestem gestet, nec tonsuram Clericorum, si tamen notorium sit Clericum esse, privilegii Clericalis compotem illum esse; si anceps id & dubium esset, ejus rei judicem esse Ecclesiam, dum reus in custodia versatur Magistratûs civilis.

Ad quartum denique caput reposuit Cardinalis: Si qua in Ecclesia mos invaluisset, & Clericorum conjuges Ecclesiæ tantùm foro subessent, ei mori obsequendum esse, ut qui legibus Imperatorum consentaneus sit.

Addendum postremò & hoc quintum caput, adversùs Gallicanos Barones illud confirmasse Bertrandum, posse ab Episcopis capi & incarcerari Clericos quocumque Diœceseos suæ loco, cum spiritalis jurisdictio, uti & temporalis nullis finibus excludatur; cumque multa aliàs abitura sint complura Clericorum flagitia, nisi penes Episcopos potestas sit, eos ubique comprehendendi. *De jure divino & humano licitum est Prælatis, & eorum Judicibus, capere Clericos ubique, quia non est dare locum, ubi non sit jurisdictio spiritualis, sicut temporalis. Unde talis captio Clericorum, quæ est spiritualis & de foro Ecclesiastico, potest & debet fieri per Judicem Ecclesiasticum, & non per alium quemcumque. Et nisi ita fieret, quod capi possent Clerici per Judices Ecclesiasticos ubique, sæpissimè delicta Clericorum remanerent impunita, cum per laicos non possint capi absque sententia excommunicationis à Canone incurrenda propter hoc.*

X. Ejusmodi tum erat Cleri & immunitas & jurisdictio, de qua nihil delibari voluit Philippus Rex. Nec multò post in Concilio ad Castrum Guntherii, innovati sunt Canones antiqui omnes, jurisdictioni Episcoporum tuendæ, vel ampliandæ dicati. In Concilio Bituricensi eodem anno, nempe 1336. vetiti sunt Clerici, ne alii alios in jus vocarent coram Judice sæculi, quocumque de crimine. Anno 1344. idem constitutum est in Concilio Noviodunensi. *Can.* 11. Concilium Parisiense anni 1346. interdicto perculit Ecclesias omnes locorum, ubi sæcularis Judex Clericos facinorosos cepisset, in carcerem contrusisset, aut morte damnasset, nequicquam eos repetente Ecclesiæ Judice. *Si contingat Clericum seu personam Ecclesiasticam, in locis Provinciæ Senonensis capi per Judicem sæcularem, seu detineri, vel ultimo tradi supplicio, & Judex requisitus de reddendo Clericum, non reddiderit, cessetur à divinis, &c. Can.* 1. Anno 1368. commonitione Ecclesiæ ejecti sunt in Concilio Vaurensi Clerici, qui Clericis aliis diem dicebant coram sæculi Judicibus, quocumque de crimine verteretur.

In Concilio Constantiensi confirmata est constitutio Friderici II. Imperatoris, ab eo antè edita, quàm ab Ecclesia resiliret; qua declarabatur, non posse Clericos à quoquam trahi ad sæculares Judices

ces, quacumque demum criminali, vel civili de causa. *Nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel civili ad judicium sæculare præsumeret attrahere, contra canonicas sanctiones & contra constitutiones Imperiales.* Cap.94. Si quid contra tentaretur, causa cadebat Actor, Judex officio spoliabatur. Annexa est hæc Constitutio ad calcem Concilii Constantiensis. Nemo in Annalibus Ecclesiæ tam hospes est, qui nesciat quantum in eo Concilio tributum sit Ecclesię Gallicanæ, & quantum ipsa vicissim ei Concilio semper tribuerit. In Concilio Parisiensi anni 1429. interdicto subjici jussa sunt loca omnia, ubi Clericos suis carceribus inclusos Judex sæculi restituere Ecclesiæ recusaret. Idem decrevit Andegavense Concilium anni 1448. *Can.*13.

XI. Ex hac Conciliorum congerie voluptas etiam aliqua, utilitas certè non mediocris existet, si quis seriò perpendat, quanti interfuerit observasse, quantæ in Galliis reverentiæ fuerit immunitas personæ Clericorum, sive civilibus, sive criminalibus in causis, & quàm nuper illa cœperit evanescere. Illud à nupero Scriptore literis mandatum est, cum Bituricensis Archiepiscopus in Provinciæ suę Concilio sub Urbano Papa V. decrevisset, ut nec capi, nec judicari possent Clerici à Judice laico in causis criminalibus, aut si quid contrà peccaretur, excommunicationibus & interdictis sævituram Ecclesiam, compulsum eum fuisse à Duce Bituricensi, Caroli V. Regis fratre, ut id retractaret, ac polliceretur id revocatum iri Concilio Bituricensi, quod primum congregaretur. Fidei Periculum penes authorem sit: *Fevret. del' Abus. l.*8. *c.*1. *n.*3. Nec enim ullum habitum est sub Urbano V. Concilium Bituricense. Utcumque sit, ea fuerit vis à Duce tum Bituricensi, & contumelia Ecclesiæ irrogata, ut & alias à compluscults aliis, de quibus hactenus audivimus amarissimas Pontificum & Conciliorum querelas. Dolebat enim eis vehementer, tam crebro conjurari & attentari multa à Baronibus & dominis temporalibus aliis, quò stato jurisdictionis Ecclesiasticæ cursui obsisterent. Nullo certè argumento proditum est, id Bituricensis Ducis factum Regio tunc assensu fultum fuisse.

Quin & universim illud juvabit monuisse, nusquam Concilia superius à nobis memorata, aut certè rarò de Regibus, eorumque Ministris, frequentissimè verò de Baronibus & dominis temporalibus habuisse, quod expostularent. Duces enim certissimè, Comites, & qui denique in Gallia, ut & in Anglia, Barones dicuntur, istiusmodi contumeliis Ecclesias lacessebant, variis in Regni Provinciis, in quibus dominabantur. Ecclesiis plerumque propitios se præstabant Reges, ut qui earum tuitionem ab ipsis usque Francicæ Monarchiæ incunabilis in se suscepissent. Privata ergo authoritate sua solus Bituricensium Dux eam retractationem exculpserat. Quanquam nusquam reperiatur memorata, vel retractatio ipsa, vel Concilii ejus Bituricensis convocatio. Sed quàm multa superius prolata sunt à nobis Concilia Urbani V. Pontificatu posteriora, ubi Decretum illud ipsum, quode hic agitur, confirmatum, aut innovatum est? Quid verò Constantiensi reponetur Concilio, ubi planum est id ipsum Decretum novo robore munitum esse; atqui potissimas in eo partes Galli sustituerunt.

XII. Id quoque non oscitanter hic advertendum, in superiori hac Conciliorum Canonumque farragine, nihil discriminis poni inter alia & alia crimina; nulla esse, quorum rei ad sæculare forum Clerici rapi possint; indiscriminatim semper & disertissimè quocumque de crimine ad Ecclesiæ Judicem Clerici revocantur. In animosa illa concertatione Cardinalis & Episcopi Augustodunensis Bertrandi, ubi tot objectiones, tot responsiones constipantur; nusquam monumentum, aut vestigium existit ullum distinctionis ejus criminis privilegiati & communis. In Constitutione Concilii Constantiensis nusquam vel umbra ejus distinctionis, omnia promiscuè Clericorum crimina ad Judicem Ecclesiæ referuntur. In Concilio V. Lateranensi sub Leone X. anno 1523. recitata est prolixa querimoniarum chartha, adversùs Senatum in Provincia Narbonensi secunda Aquisextiensem, ob varias Ecclesiasticæ immunitatis violationes, ac præ cæteris, quod ibi convenirentur, judicarentur, pœnis afficerentur Clerici, immo & Episcopi: *Contra quascumque personas, etiam Episcopali fulgentes dignitate inquirunt, citant, coram se personaliter comparere compellunt, procedunt, mulctant & puniunt.* *Seff.*8. Recitata est & in proxima Sessione 9. Bulla Leonis X. ad nova quædam præsidia Cleri immunitati adstruenda. *Cum à jure tam divino, quàm humano nulla in Ecclesiasticas personas laicis attributa sit potestas, &c.* In sequenti mox Sessione 10., expressa est à Procuratoribus Senatus promissio, ut ne postac injuriosi essent libertatibus Ecclesiasticis. *Ecclesiasticam libertatem non perturbabunt, sed tanquam Catholici & obedientes filii, sanctitatis suæ mandatis acquiescent.* In Sessione eadem, quæ X. fuit, perlecta sunt Concordata Pontificia & Gallicana: & omnium consensu firmata, nisi quod conquestus est Episcopus aliquis, quod in iis nescio quid juris sæculari Judici in Clericos permitteretur. *Quatenus tribuunt jurisdictionem laicis contra Ecclesiasticos.* In eandem rem sunt & hæc verba Sessionis XI. *Dominico Terdonensi Episcopo non placuit consuetudo Parlamentorum, quod habeant jurisdictionem in personas Ecclesiasticas. Et in quantum suprascripta Bulla tribuit jurisdictionem sæcularibus in personas Ecclesiasticas, non placet.*

Ergo sub Francisco demum I. cœpit in Gallia minui personalis Clericorum immunitas fori. Et hic ipse tamen Rex in Edicto illo eodem anni 1539. quo labefactata & eversa est antiquissima Clericorum in laicos jurisdictio, etiam in temporalibus causis: ille ipse, inquam, Rex nil posse sanxit sæculares Judices, *nisi in Clericos conjugatos, aut non conjugatos quidem, sed qui artes & negotia exercerent, quibus addicti jure & more tenentur sæculari foro subesse; ad quod & pertrahentur, tum in civilibus, quàm in criminalibus, sicut hactenus usitatum fuit.* *Art.*4. Ipsissima hæc sunt Edicti verba, latinè versa, quibus sauciebatur, sed retinebatur tamen adhuc pene integra & incolumis Clericorum immunitas personalis. Longè sævius profundiusque illi vulnus impressum est Edicto Molinensi anno 1566. cujus hæc sunt verba. *Ut obviam eatur molestiis & difficultatibus iis, quæ hactenus emerserunt in causis criminalibus Clericorum, etiam in casu privilegiato; statuimus, edicimusque, ut Judices & Officiales nostri Regii inquirant & sententiam ferant in delicto quavis privilegiata Clericorum, antequam eos ad Ecclesiæ Judicem pro delicto communi transmittant. Nec transmittentur tamen unquam, nisi ea cautione, ut in carcere constricti retineantur in pœnam delicti privilegiati, quæ necdum exoluta fuisset; in causam vocandis Officialibus ipsis Episcoporum, si reos carceribus antè exemerint, quàm pœnas luerint à Regio Judice indictas.* *Art.*39.

Lethali prorsus eo vulnere cruentata primùm, & extincta demum est Clericorum personalis immunitas fori in Gallia ad causas criminales. Non sibi defuit Clerus Gallicanus, & de immunitione gravissima sui juris apud Regem gravissimè conquestus, à quo nihilominus idem confirmatum novo Edicto, Ambosiano videlicet, anno 1572. *Ne ob utriusque jurisdictionis altercationes, actiones, judi-*

di-

dicia, *& pœna criminum protrahantur*, *not confirmato capite* XXXIX. *Edicti Molinensis super criminibus privilegiatis*, *præcipimus ut judices & Officiales nostri de privilegiatis delictis promiscuè omnibus cognoscant adversùs Clericos*, *antequam illos Judici Ecclesiæ restituant pro delicto communi*.

Fuit & aliud, io quo Edictum Molinense privilegio Clericali oovos limites præscripserit, ut nullus eo frueretur. *Sive ut Ecclesiæ restituatur Judici*, *sive ad quidvis aliud*, *nisi ad ordines sacros provectus sit*, *saltem ad Subdiaconatum*, *quique resideat in Ecclesia*, *& ministerio*, *aut beneficio ejus aliquo innecteretur*. *Art.*40. Ei capiti attulit Rex aliquid lenimenti, hoc additamento, *Scholares actu studentes*, *& sine fraude*, *& Beneficiarios omnes*. Edicto denique anni 1571. ita sancitur; *Qui reapse ministrant. Ecclesiæ*, *Privilegio Cleri & Tonsura fruantur*, *Presbyteri item*, *& sacris Ordinibus initiati*, *nec si damnati*, *addictique morti fuerint*, *antè pœnam luant*, *quàm fuerint degradati*. *Art.*14.

Edicto quidem Melodunensi sub Henrico III. anno 1580. reviviscere visa est ex parte saltem antiqua Cleri immunitas, hoc capite: *Instructio litium criminalium adversum Clericos in casibus privilegiatis*, *conjunctim fiet à Judice hinc Ecclesiæ*, *hinc Regis*, *tumque Regius Judex ad sedem & forum accedere tenebitur Ecclesiastici Judicis*. *Art.*22. Altiori ab origine repeti posset fons hujus Constitutionis, si illud componamus cum antiquiori Senatusconsulio anni 1371. tonc promulgato in causa Clerici, qui in carcere quidem Episcopi retinebatur, reus agebatur autem læsæ Majestatis. Eo autem statutum fuit, ut cognitor sederet Episcopus, adessent verò duo Consiliarii Clerici Parlamenti. *Statuitur*, *ut duo Seniores Clerici Parlamenti præsentes sint cum Officiali Episcopi*, *eo*, *quo jam olim factitatum est modo*. *Memoires du Clergè en.*1675. *Tom.*4. *p.*49.

Adverte hinc autem 1. eam jam tum perantiquam fuisse consuetudinem, forsan tamen in ea tantum specie, hoc est, ubi de Majestate quærebatur. 2. Senatores quidem illi aderant Parlamenti, sed Clerici, ideoque soli Clerici litibus præerant, intererantque criminalibus Clericorum, etiam in crimine Majestatis. 3. Et quidem præsentes illi tantùm esse jubebantur, non in partem ullam venire cognitionis judicii. Atque ita satis probabiliter conjicitur cœptum esse, ut Parlamentorum Consiliarii ad Officiales Episcoporum accederent, ot unà lites criminales Clericorum expedirent: sed non ea diu religione se teneri passi sunt, ut nonnisi Clericos delegarent Consiliarios, nec ad aliud delegarent, quàm ut interessent. 4. Inde est, quod suprà laudatum Caput Edicti Melodunensis, sæculares Judices concedere jubet ad sedem Judicis Ecclesiastici. Fidem facit vir doctus Du Taix, non fuisse moris ut Judex sæculi secum adduceret Graphiones suos, sed ut solus Ecclesiasticus Graphio munere fuogeretur. *Memoi. du Clerg. tom.*2. *pag.*131. 5. Qiin & illud animadversum est, mixto huic Tribunali locum noo fuisse, nisi ad causas eriminales minorum Clericorum. Nam Presbyteros sæcularis Judex ad Ecclesiasticum transmittebat, ut de iis solus cognosceret, degradaret convictos, tumque publico dimitteret Judici, qui tum demum incipiebat in eos jure agere, seorentiamque promere juxta inquisitioois & processus Judicis Ecclesiasticis. Hæc Burdinus Procurator Generalis Parlamenti Parisiensis in Paraphrasi articuli XS. Edicti anni 1539. publicata anoo 5549. *Memoires du Clergè en.* 1675. *Tom.* 2. *p.*750. 751.

XIII. In Vetere certè Stylo Parlamenti Parisiensis, apud Mansuerum, qui sub Carolo IV. Rege florebat, & apud Ausreriom, qui anno 1514. lucubrationes suas scriptis mandabat, multa soisse reperies *crimina privilegiata*, quæ cognitioni suberant Judicis sæcularis, cum Clerici iis aliqui erant irretiti. Sed & ibi reperies, non aliud unquam decrevisse Judicem sæcularem, nisi temporalium captionem & emendam. *Pœna quidem pecuniaria*, *non corporali*, ut ait Benedictus, Burdigalensis Parlamenti Senator. *Ibid. pag.*746. 747. 750. 2. Voce ipsa criminis privilegiati abundè proditur, ex privilegio tantùm Judices Regios de bis causis cognoscere. Rem oon dissimulat Ausrerius, quin & ipse Rex Franciscus I. idem consitetur in suo de Monetis Edicto, anno 1540. *Juxta Indultum Papæ & Edicta nostra Regia*, *si qui in Officio sue fungendo deliquerint*, *Clericatu exuendi sunt*, *nec in causa delicti admittentur ad excipiendum*, *vel tergiversandum super suis Clericatus chartis*. Diximus suprà iniquo tulisse animo Episcopos quosdam Concilii Lateranensis V. quod Leo X. Papa nescio quid jurisdictionis in Clericos laicis Judicibus relaxaret. Diximus & de Privilegio, quo Philippum Audacem Regem donavit Nicolaus III. Papa anoo 1178. quo capi & custodiri posseot à Magistratu laico Clerici, gravissimis illaqueati facinoribus.

XIV. Omnibus denique hinc & hinc libratis ac pensitatis, superest sané, quod miremur, postquam tot conspirationibus, concertationibus, plagis impetita tandiu est Clericorum personæ & fori immunitas; non omnem tamen ejus, aut reverentiam excussam esse, aut memoriam, in Edictis saltem Regum. Nam si Jodices sæculares ultra Canones, & ultra Edicta Regum progressi ausique sunt aliquid in causis Clericorum eriminalibus, facta ea sunt, non jura; non habent illi, quod sibi gratulentur; habent Clerici, quod ingemiscant. Ideo & Concilium Rotomagense, quod altero tantùm habitum est anno post promulgatum Edictum Melodunense, hoc est anno 1582. animosiùs adhuc insurrexit ad defensionem jurisdictionis Episcopalis, & immunitatis Clericorum, ea aoimi magnitudioe, quam in antiquissimis Conciliis demirari solemos, vibratis, aut intentatis Ecclesiæ fulminibus in sacrilegos Cleri libertatum violatores. *Cum & Canonicis & Regiis Constitutionibus Ecclesiastica jurisdictio semper sejuncta fuerit à sæculari*, *tam in personalibus civilibus*, *quàm in criminalibus causis*; *ita ut nec à sæcularibus Judicibus Ecclesiastici debeant compelli ad debita solvenda*, *nec ab his puniri*, *si quid animadversione dignum commiserint*; *sed ad Judices Ecclesiasticos debeant remitti in casibus præscriptis à sacris Canonibus*: *Monemus in Domino Judices sæculares*, *ut pareant Canonibus*, *nec falcem in messem alienam mittant*. *Quod si moniti non paruerint*, *excommunicationis vinculo noverint subjacere*. *Præcipitur verò omnibus Ecclesiasticis sub pœna excommunicationis*, *ne coram Judicibus laicis litigare*, *neve eorum jurisdictioni voluntariè se subjiciant in casibus ad Judices Ecclesiasticos pertinentibus*, *sive actores*, *sive rei sint*. *Quòd si sententiam excommunicationis non veriti fuerit*, *aliis canonicis pœnis gravissimè puniantur*. *Tit. De jurisd. Eccl.*

In Concilio Remensi anni 1583. persimile promulgatum est Decretum. Concilium Bituricense anni 1584. probibuit, ne Clerici alii alios unquam convenirent coram sæculari Judice. *Si quando illis necessitas litigandi incubuerit*, *non pertrahat Clericus Clericum ad judicium sæculare*, *sed tantùm ad Episcopale*: *ne eorum dedecus laicis scandalo sit*: *sed causæ componantur*. *Qui contra fecerint*, *legitimis pœnis subjaceant*. *Tit.*25. *c.*10. Excommunicati denuntiati sunt laici Judices io Concilio Narbonensi anno 1609. qui de Clericis, vel de rebus Ecclesiasticis judicia agitarent. *Non se immisceant Judices sæculares rebus Ecclesiasticis*, *neque judicium personarum*, *aut rerum Ecclesiasticorum arrogent*. *Si quod hortamur non egerint*, *excommunicationis sententi-*

sententiam ipso facto incurrant. *Cap.42.* Idem prohibetur & Clericis, ne se unquam publicis Judicibus sistant in causis personalibus, vel de rebus Ecclesiæ. *Non compareant vocati Clerici coram Judice sæculari, ut causas suas agant, si personales sint, aut de rebus Ecclesiasticis, quarum Judici Ecclesiastico jurisdictio est attributa; nisi ut ad superiorem Ecclesiasticum remittantur petituri.*

Anno 1657. ad Cleri Gallicani interpellationem edita est invictissimi Regis Declaratio, quæ Jurisdictio Ecclesiastica munitur adversùs innovationes Judicum Civilium, innovatur caput XXII. Edicti Melodunensis, prorogatur jurisdictio Judicibus laicis extra Territorium suum, quando id necesse foret, ad cognitionem litis conjunctim cum Officiali Episcopi; statuiturque ne unquam possint Præsidiales Curiæ vel Præpositi militares de Clericorum criminalibus ullis omninò causis cognoscere. *Memoires du Clergè en.1675. Tom.2. pag.64.*

CAPUT CXIII. *P.4. l.2. c.92.*

De Jurisdictione Ecclesiæ extra Gallias in Clericos ipsos post annum Christi millesimum.

I. Exemplum memorandum personalis Episcoporum immunitatis in Anglia.

II. Qua ibi ratione cognosceretur de causis aliorum Clericorum.

III. De eodem. Diversa leges ad tuendam immunitatem Clericorum personalem. Validè ea oppugnatur, validius propugnatur.

IV. Eidem immunitati & jurisdictioni majora præsidia astruuntur, plus reverentia habetur in Germania.

V. VI. In Hispania similiter & in Italia. Decreta Concilii.

VII. Responsa Congregationis Concilii.

VIII. Non in Gallia sola limites aliqui circumscripti sunt immunitati personali Clericorum, & jurisdictioni Ecclesiastica.

I. CUM de jurisdictione Ecclesiastica dictum sit à nobis universim primò, usque ad exordia juris novi per Pontificias Decretales: & rursum postea de eadem ut sequentibus sæculis in Galliis viguerit specialiter: operæ pretium jam est, ut & ad alia Ecclesiæ Christianæ regna gradum promoveamus, initiumque ducamus ab Anglia. Narrat Vuillelmus Malmesburiensis anno 1139. petiisse Regem ab Episcopis, ut Castra, quæ obtinerent omnia, sibi dederent; & dum ea in deditionem venirent, Episcopos ipsos tenuisse. Tum verò Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus Concilium indixit apud civitatem Vintoniensem, quò & invitatus ipse Rex est, gravissimæque illico personuere querelæ, quòd nullo convocato Concilio tam contumeliosè habiti essent Episcopi. *Si Episcopi tramitem justitia in aliquo trasgrederentur, non esse Regis, sed Canonum judicium. Sine publico & Ecclesiastico Concilio illos nulla possessione privari debuisse.* Episcopus Vintoniensis, qui germanus erat Regis, & Legatus Pontificis, qui denique Regi præceperat, ut Concilio adesset; *Fratrem incunctanter Concilio adesse præcepit; Eadmer. Hist. Nov. L.2.* cæteris acriùs exarsit in tuitionem immunitatis Ecclesiasticæ. Denique Rex ipse excommunicationem undique ingruentem antevertit appellatione ad Pontificem interposita, ejus usus ministerio, qui Regis nomine Concilio intererat. *Ipse quia gravari se videt, ultro vos Romam appellat.* Regi huic Stephano nomen erat, cujus, qui historiam literis mandavit, testatum facit summâ eum animi moderatione, suique fastigii dejectione sarcisse injuriam Episcopis à se irrogatam, ut vestibus etiam se Regiis exuerit. *Sed quia ab omni Clero justè provisum, & discretè fuit judicatum, nulla ratione in Christos Domini manus posse immittere, Ecclesiastici rigoris duritiam humanitatis subjectione mollivit, habitumque regalem exutus, gemensque animo & contritus spiritu, commissi sententiam humiliter suscepit. Script. Norman. p.945.*

II. Quod ad alios pertinet Clericos, in famosa illa Concordia Clericorum & Baronum Normanniæ anno 1205. convenit, ut si Clericus in delicto deprehenderetur, Judici Ecclesiæ restitueretur: si furti, si homicidii convinceretur, gradu moveretur, & mulctaretur exilio: si relaxato post exilio in eadem facinora relaberetur, eidem judicio subesset ac pœnæ, atque laici. *Si Clericus capiatur, quacumque ex causa, & Ecclesia eum requirat, reddi debet Ecclesia. Et si convictus fuerit de furto, vel de homicidio, degradabitur, & abjurabit terra,* Fortè, *abjurabit terram, nec aliter pro delicto illo punietur; poterit postea intrare terram sine licentia domini Regis, quin de eo fiat justitia. Si verò postea aliquid forefecerit, dominus Rex faciat de illo justitiam sicut de laico. Ibid. pag.1061.*

Docet nos Joannes Salisberiensis, quàm necessaria fuisset hæc conventio, cum in Epistola ad Romanum Pontificem data narrat Archidiaconum Eboracensem de propinato Archiepiscopo suo veneno accusatum fuisse, & ea occasione voluisse Stephanum Regem, ut tantæ atrocitatis facinus à Judicibus suis Regiis excuteretur. Stephano successit Henricus II. qui & ipse vehementer exarsit in hanc jurisdictionis suæ ampliationem in causas Clericorum. Sed cessit ille tandem Episcoporum invictæ constantiæ, & Ecclesiastici juris retinentissimæ. *Vix cum summa difficultate, in manu valida, non sine indignatione Regis & omnium Procerum jam dictam causam ad examen Ecclesiasticum revocavimus. Epistol.122.*

III. Henrici ejusdem Regis zelo & amori justitiæ gratulandum sanè, laudesque ingerendæ essent, si ei moderari ipse potuisset. Rescito enim ab Officialibus ministris suis, plerumque abire impunè Clericos, postquam se immanibus contaminaverant criminibus; & à Clericis in Anglia centum amplius homicidia eo regnante perpetrata fuisse: *Ipso audiente declaratum dicitur, plusquam centum homicidia intra fines Anglia à Clericis sub regno ejus commissa:* leges edidit austerissimas in omnes scelerum graviorum species, nullo Laicorum Clericorumque discrimine. Præsules illico & Clerus universus Ecclesiæ Anglicanæ intercessere tam injuriosæ suis immunitatibus, jurisque dicendi facultatibus declarationi. Non fefellit Regem non posse non nutare & retro tandem labi leges suas, nisi ab Episcopis confirmarentur. *Vuillelm. Neubrig. L.2. c.6.* Variis ergo illecebris & delinimentis grassatus, facilè illos ubi omnes conciliavit, uno excepto Thoma Cantuariensi Archiepiscopo, qui quod muneris sui erat, invictissimum se egit libertatum Ecclesiæ defensorem. Hæc prima mali labes, hinc implacatæ contentionis fons inter Archiepiscopum & Regem: Diximus jam in Concilio Abrincatensi suæ Clerum & immunitati redintegratum fuisse à Rege, & jurisdictioni. Ab ejus successoribus libertates Ecclesiæ nunc assertæ sunt, nunc imminutæ, perinde ut quædam regum temporumque procellæ sæviebant, aut remittebant.

Anno 1261. in Concilio Lambethano vicem suam doluere primùm Episcopi, & jurisdictionis sacræ, in quam subinde sæculares incurrebant Judices, in re-

rebus etiam spiritalibus, quarum prolixa ibi pertexitur series; mox intrepido pectore & statuta condidere, & consilia iniere fortissima, ad retundendam Judicium sæculi audaciam, prohibendumque, ne Clerici ad laicum unquam forum defluere, aut rapi possent. Anno 1281. Eduardum I. Angliæ Regem Joannes Cantuariensis Archiepiscopus audacibus literis suis & hortamentis compellavit, ut in vestigia ingrederetur Christianorum olim Imperatorum, cum iisque immunitates Ecclesiæ sartas tectasque servaret, regnum suum regno Christi subjectum vellet, Ecclesiæ libertates eo loco & pretio haberet, quo micantissimas coronæ suæ gemmas, ex eisque non paulò plus splendoris in se derivandum speraret. *Jura coronæ vestræ Christi coronæ supponenda, cujus sunt diadema ac sponsa sua monilia, universa Ecclesiastica libertates.* Tum verò significavit præ cæteris Ecclesiæ libertatibus eam à summis olim Principibus & Angliæ Regibus studiosissimè confirmatam fuisse, quæ Clericos eximeret sæculari jurisdictioni: *Constantinus Rex Angliæ, & orbis nihilominus Imperator, specialiter personas Clericorum à solis Prælatis Ecclesiæ judicandas esse decrevit.*

Synodus Excestrensis anno 1287. declaravit, *Cap.* 30. 42., nunquam posse à Clerico Judicem deligi laicum: non posse ab eodem Clericum alium conveniri in foro sæculari, in causa personali; non posse Clericum à laico vocari ad forum sæculare: si in causa merè criminali ita Clericum vel conveniret laicus, vel judicaret Judex sæcularis, utrumque excommunicationis vinculis irretiri. Ex his. Diœcesanæ Synodi statutis facilè intelligitur, pristino suo vigori restitutam in Anglia fuisse libertatem & jurisdictionem Ecclesiæ.

In Concilio Londinensi anni 1321. expostulatum est, *Can.* 5., de Judicibus sæcularibus, qui nonnumquam Clericos in carcerem conjiciebant, foro suo subjiciebant, patibulo addicebant; nec adduci poterant, ut illos Ecclesiæ foro redderent: illa nimirum causatione utentes, quòd bigami essent. Contrà autem in hoc Concilio declaratur, bigamiam, dotes, natalium integritatem consectaria quædam esse matrimonii, atque adeo nihilo plus de iis cognoscere posse Judices sæculares, quàm de ipso conjugio. Hinc torquetur excomunicatio in Judices laicos, qui quos retinuerint Clericos, detrectarint Ecclesiæ foro restituere. Obliquè tunc ergo tantùm & per cuniculos libertatibus Ecclesiæ insidiabantur Judices sæculi, & immunitati personali Clericorum; nec aperta vi eam impetere audebant. Multò impensiùs illis suffragatus est Eduardus IV. Rex solemni diplomate, quo Clerum Regni sui demereri studuit anno 1463. Quod suprà laudavimus Constantiensis Concilii decretum, non potuit non & summa esse in Anglia authoritate.

IV. Perlustranda jam nobis Germania est, aut salutanda saltem, quando jam nostræ nos pudet prolixitatis. Indubitatissimum est autem multò majori in pretio & reverentia apud Germanos fuisse & Episcopos ipsos, & Episcopalem jurisdictionem. Anno 1266. in Concilio Coloniensi præceptum est, *Can.* 9. 10. 11., ut qui laicus Clericum provocaret ad sæculi Judicem, is & causa caderet, & excommunicatione configeretur. Eodem feriretur anathemate Judex, si de Clericos judicium instituere: & nisi intra quindecim dies pœnitentia eam maculam abstergeret, locus interdicto subjiceretur.

Nec est quod mireris, & judiciis & pœnis sæcularis fori subductos fuisse Clericos, cum Concilium Coloniense anni 1310. ni illud quidem pati voluerit, ut Clerici pœnitentiæ publicæ subjicerentur, quæ in eo potissimum versabatur, ut in Processionibus publicis essent in nigra veste, cum Clerus universus albis lineisque indumentis vitæ innocentiam proderet. *Cum Cleris publica actio pœnitentiæ sit prohibita. Can.* 10. Cupiebat quidem summopere Ecclesia, ut capitalia facinosorum laicorum supplicia, pœnitentiis publicis mulctarentur; at pœnitentiis ipsis publicis Clericos subducere studuit, persuasissima iis & Clerum dehonestari & offendi laicos fideles. Hinc collige, quantò alienior illa esset à Clericis suis judicio & foro laicorum subjiciendis, & infamiæ pœnarum, quæ ibi decernuntur.

In Concilio Salisburgensi anni 1420. fraudulentia & ludificatio damnata est illa laicorum, qui in jus vocabant non Clericos, sed Ecclesias eorum, & loca ipsa Beneficiorum, ut qui non personis, sed rebus litem moverent. Clericos & Clericorum bona eodem uti privilegio, in hoc Concilio declaratur. *Allegantes, quod non contra Clericos, sed ipsorum bona dumtaxat judicent & procedant; non attendentes quod Clerici & Clericorum bona eodem gaudeant privilegio; & nulla sit eis de rebus & personis Ecclesiarum attributa judicandi facultas. Can.* 29. Synodus Frisingensis anni 1440. eodem implicat anathemate Judices, Partesque, à quibus Clerici ad forum trahentur sæculare, quòd ea Cleri immunitas ab ipso manet jure divino. *Quia privilegium fori Ecclesiæ est immediatè à jure divino.* Postremò denique Concilium Moguntinum anni 1559. laicum jactura litis damnavit, qui Clericum ad sæculares vocasset Judices, quos ipsos jam tum excommunicatione innodatos pronuntiavit. *Statuimus, ut Actor coram sæculari judicio actionem intendens Clerico, eo ipso omni causa cadat, nec amplius ad ejus causæ querelam, etiam coram Ecclesiastico Judice admittatur. Judicem verò sæcularem, qui causam Clerici, etiam eo consentiente, aut etiam quamcumque causam ad Ecclesiasticum judicium pertinentem, quales sunt matrimoniales & similes, judicandam sibi desumpserit, excommunicationis pœnam ipso facto incurrere decernimus. Can.* 76.

V. Ad Hispaniam venio, ubi Ilerdense Concilium anni 1229. declarabat capi posse à Judicibus & Officialibus Civilibus Clericos, quando illos in flagranti delicto deprehendunt furti, homicidii, raptùs, falsæ monetæ. *Flagrante maleficio in furto, rapina, homicidio, vel raptu mulierum, vel cudendo falsam monetam.* Dum ne quid molestiæ illi inferant, sed ut eos tantùm Judici reddant Ecclesiæ. *Non ut vindictam in ipsum exerceat, sed ut eundem reddat Ecclesiastico Judici.*

Clerum Hispanensem acerbissimè objurgavit Urbanus IV. Papa, quòd ibi sinerentur Clerici & Monachi sinuosis ludificationibus declinare Judices Ecclesiæ, & ad Civiles Judices causas suas traducere; quanquam integrum non sit cuilibet Clerico generalibus Cleri privilegiis derogare. In Concilio Ilerdensi anno 1293. & causa cadere, & anathemate feriri jussi sunt Clerici & Laici, qui Clericos in foro sæculari convenirent. Hæc à nobis decerpta sunt ex Constitutionibus Conciliorum Provinciæ Tarraconensis, typis Barcinone anno 1557. mandatis, & compilatis decreto Concilii Tarraconensis anno 1555. *Pag.* 36. 37.

In Concilio Dertosensi anno 1429. ab Alphonso Arragoniæ Rege impetrata sunt diplomata Regia complura ad restituendam immunitatem Ecclesiasticam adversùs Judices, Nobilesque vicorum dominos. Quanquam autem Covarruvias Hispanorum hujus ævi Canonistarum facilè Princeps, immunitatem fori Clericalem non vendicet juri divino nisi ad res spiritales & Ecclesiasticas, censeatque eo privilegio à Summis Pontificibus ita Clerum donari potuisse, ut à terreno Principe nullo revocari possit: Confitetur tamen mox ipse eam immunitatem Cleri à foro sæculari derivari ex Sa-

eris Literis, ex Conciliis, ex Patribus, & Concessionibus Imperatorum: quo fit ut assentiri tandem videatur cæteris Canonici Juris interpretibus, quibus convenit juxta Conciliorum decreta superiùs congesta, exemptionem personalem Clericorum à foro civili, superstrui juri divino, Ecclesiastico & civili. Jam ipsa assuenda hic 'sunt verba Covarruviæ. *Ergo utile quidem est, & denique necessarium ad liberiùs & rectibs ministrandum Ecclesiis, quòd Clerici & eorum res sint à secularibus Judicibus immunes. Præsertim quòd immunitas maximam originem ducat à divinis veteris Testamenti Constitutionibus, à Sanctorum Patrum testimoniis, publicis Imperatorum concessionibus; ut tandem totus orbis Christianus in hanc exemptionem propter utilitatem publicam consenserit; eaque propter Summorum Pontificum authoritatem, hunc tacitum & expressum quandoque consensum habuerit. Quæstio practis. Tom.2. c.31.* Quibus ex verbis planum est, non ab Apostolica tantùm Sede profectum esse hoc privilegium, sed ex Scripturis, ex Conciliis, ex Patribus, ex Imperatorum legibus.

VI. In Italia verò, ne in dubium quidem vocari potest, quin sacra & jurisdictio & immunitas Cleri magnificentiùs semper & splendidiùs sese explicuerit. In Concilio Ravennate anno 1317. excommunicationis jaculo confossi sunt, *Can.18.*, Judices, qui recusarent Episcopo restituere Clericos, quos comprehendissent *cum armis*, vel crimine quovis alio implicatos; aut qui eos ad Episcopum remitterent contumelia aliqua, & infamia publica aspersos, maximè si in veste Clericali fuissent deprehensi. Quidquid hactenus accumulatum est à nobis Decretalium, vel Epistolarum Pontificiarum, dum alia Regna perlustraremus; eo sanè Disciplina ipsa quoque Italiæ illustrabatur, ut quam studerent Pontifices à se profectam in alias quoque orbis Provincias propagare. A' Bonifacio VIII. declaratum est, *In Sexto L.3. Tom.2. c.1.*, Clericos conjugatos, qui bigami non essent, frui privilegio fori, si veste & tonsura Clericorum uterentur, atque ideo propter crimina à se patrata, nec civili, nec criminali judicio Magistratuum sæcularium subjici posse, hoc est, non posse ab iis vel pecuniariæ, vel corporali pœnæ addici.

Ei Bonifacii decreto limites circumscripsit Concilium Tridentinum, *Sess.23.c.6.*, quoad Clericos conjugatos, quod non placuit privilegio & immunitate Clericorum frui, nisi veste & tonsura Clericorum uterentur, jussuque Episcopi alicui affixi essent Ecclesiæ. Quo ad alios Clericos, qui necdum initiati sunt Sacris Ordinibus, summovet eos Concilium à privilegio & ab immunitate Cleri, nisi vel Beneficiarii sint vel tonsuram & vestem Clericalem circumgestante, ab Episcopo uni illigentur Ecclesiæ, vel in Seminario, aut Universitate resideant, quo se suscipiendis aliquando Sacris Ordinibus aptare & effingere studeant. *Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi Beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola vel Universitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.*

VII. Quæ doctrina rursus in Italia, & quæ disciplina vigeat, conjectura dici poterit ex Declarationibus Cardinalium Congregationis Concilii, quas hinc ex Fagnano, *in L.1. Decret. Part.2. pag. 352. 355. 353.*, depromemus. Proposita quæstione duorum Clericorum, qui in Clero se inscribi voluerant, quo se munirent adversùs sæculares Judices post cædem perpetratam; responsum est à Congregatione, pœnis corporalibus subjici eos non posse, quanquam ad hanc impunitatem assequendam Clero obrepsissent. 2. Si quis verò Clericatum contra fraudem suscepisset, quanquam perpetrato jam facinore, ejus non personam tantùm, sed & rem immunitate Clericali fruituram. 3. Si fraudulentè verò quis Clericum se ordinari voluerit, potest ille pœnis subdi pecuniariis, propterea quod Clericatus ita dolosè susceptus, personam eximat, non bona. 4. Et etiam tum necesse est, ut præventionis Beneficio utatur Judex sæculi, hoc est, ut judicio instare cœperit antequam Clericus ordinaretur. 5. Non sæcularis, sed Ecclesiastici Judicis est cognoscere, an in fraudem susceptus sit Clericatus; sicut & Ecclesiæ Judicis est examinare, an Clerici sint bigami, an vestem tonsuramque Cleri propriam gestaverint, & id genus alia.

VIII. Et nec in Italia tamen ipsa dissimulari potuit, quin constringenda nonnunquam esset intra breviores cancellos immunitas Clericorum. Opinati sunt nonnulli, eam cessare, vel suspendi, ubicumque atrociori quopiam in facinore Clerici deprehenduntur. Homicidas alii voluere supplicio affici, non expectata degradatione, dummodo à Judice Ecclesiæ facinus ipsum esset declaratum. Memorantur à Fagnano ipso, *In l.2. p.52. 49.*, Canonistæ, qui plura pernumerant crimina, in quorum reos etiam Clericos sævire potest Judex civilis. Quin & à Tridentino observat in Capite suprà laudato multimodis coarctatam fuisse hanc immunitatem; & ita necesse fuisse, quod non satis curarent Episcopi Clericos singulos Ecclesiæ alicui mancipare. Denique quod Clericos vagos jam possit Judex laicus distringere, in minoribus quidem constitutos Ordinibus, id eo factum, quod ita decrevit Tridentinum.

CAPUT CXIV. *P.4. l.2. c.93.*

Elucidatio quæstionum aliquot super immunitate Clericorum, pœnis fori Ecclesiastici, & causis, quæ in Palatio Regum tractantur,

I. Impunitas, qua, cessantibus Episcopis, abutebantur Clerici facinorosi complures; Reges tandem ipsos & Magistratus adduxit, ut immunitatem & jurisdictionem Cleri arctarent. Exemplum Henrici II. Angliæ Regis.

II. Eadem coarctatio in Galliis, gradatim certè, & variis de causis. Quæ causa hæ?

III. Refellitur objectio ex impunitate criminum petita, quam alere videtur Ecclesiæ jurisdictio, & Cleri immunitas. Responsio nostra in undecim capita dispescitur, in quibus singulis plurimum ponderis est.

IV. In Gallia & in Anglia Præsules sanctitate & eruditione præstantissimi, in hoc Cleri Privilegio tantum esse momenti existimavere, ut vel impendio sanguinis illud tueri decreverint.

V. Episcopi quo de cumque accusarentur crimine, nunquam dixere causam nisi coram Episcopis, terrenis Principibus summa quadam veneratione prosequentibus Christi Sacerdotium, cujus & Clerici omnes suo quisque modulo consortes sunt.

VI. Vicit B. Thomas Angliæ Martyr, pervicitque, ut Clericus ob crimen degradatus satis pœnarum tum quidem luisset, nec præterea Judicis & mortis supplicio permitteretur.

VII. Beati Thomæ Martyris doctrinæ & voluntati hæc Decreta Pontificum, & Concilia suffragabantur.

VIII. Vetusta hæc Ecclesiæ disciplina deficere potuit, & ex parte defecit, quanquam summis semper bo-

noribus laudibusque prosequendi usque sint, qui eam, dum usu valeret, fuso sanguine tuiti sunt.

IX. Sacri fori pœna erant, mulcta, proscriptiones bonorum, servitus, exilium, carcer, etiam perpetuus.

X. Quanta olim Majestate fulguraret Tribunal Ecclesiasticum, pluribus ad id Episcopis cum Clero confluentibus.

XI. Rursum de pœnis fori Ecclesiastici, & quàm non impunè abirent rei. Carcere perpetuo omnia in futurum crimina occupabantur.

XII. Observantur aliqua in pœnas pecuniarias.

XIII. Nota in quæstiones, quibus extorquetur veritas.

XIV. Species singulares, ubi Clericorum causæ, potissimùm Episcoporum, in Regum Palatio, vel in Parlamentis excussæ sunt.

I. REbus hactenus elucidatis innexæ contextæque sunt quæstiones aliquæ quas hîc obiter perstringere juvabit. Prima oritur ex invidiosa quadam criminum licentia, quam ex impunitate videtur alere & tegere nostra Clericorum immunitas. Non potest enim ferè non offensioni, immo & horrori esse, Clericos pietati specialiter & edendis sanctimoniæ exemplis dicatos, inquinari detestandis quibusque flagitiis, & impunè inquinari, tantoque licentiosius. Eo stimulatus est Henricus II. Angliæ Rex, leges ut conderet & promulgaret immunitati Clericali valde repugnantes, cum certior factus esset centenas amplius cædes à Clericis perpetratas, ex quo ipse cœpisset habenas regni tractare. Id suprà jam attigimus ex Vuillelmo Neubrigensi, *L.2. c.16.*, qui ansam inde aucupatur, debacchandi in mollitiam animi, & indulgentiam exitialem Episcoporum, qui effecerant torpore suo, ut impunitas jam mera esset, quæ ab exordio immunitas fuerat; non ut nullas, sed ut salutiferas & medicinales pœnas Clerici darent. Affirmat idem Scriptor, si immoderatiori zelo æstuasset Rex, ejus rei culpam in incuriam Episcoporum conjiciendam esse. *Sanè hujus immoderationis Regiæ nostri temporis Episcopos tantum respicit culpa, quantum ab eis processit & causa.* Jubent enim Canones gradu amoveri Clericos, non ob enormia tantùm crimina, sed ob non pauca etiam leviora. Et ex hac ingenti tamen turba Clericorum gravibus sceleribus irretitorum, quanti erant, quos Episcopi degradassent? *Cum enim præcipiant Canones, Clericos non solùm facinorosos, id est, gravioribus irretitos criminibus, verùm etiam leviorum criminum reos degradari; & tot millia talium tanquam innumeras inter pauca grana paleas Ecclesia Anglica contineat, quantos à multis retro annis Clericos in Anglia contingit officio privari?* Episcopi tuendarum libertatum, quàm puniendorum criminum Cleri sui cupidiores; & retundendis sæcularibus Judicibus, quàm emendandis Clericis suis addictiores; id inopini effecerant, ut & Clerus in nefaria quæque flagitia spe impunitatis provolveretur, & Rex ipse tandem pene cogeretur malo aliàs jam immedicabili manus admovere. *Nempe Episcopi dum defendendis magis Clericorum libertatibus, vel dignitatibus, quàm eorum vitiis corrigendis resecandisque invigilant, arbitrantur obsequium se præstare Deo & Ecclesiæ, si facinorosos Clericos, quos pro officii debito, Canonica vigore censura coercere vel nolunt, vel negligunt, contra publicam tueantur disciplinam: Unde Clerici, qui in sortem Domini vocati, tanquam stella in firmamento Cœli posita, vita & verbo lucere debent super terram; habentes per impunitatem agendi quodcumque libuerit licentiam & libertatem; neque Deum, cujus judicium tardare videtur, neque homines potestatem habentes reverentur; cum & Episcopalis circa eos sollicitudo sit languida, & sæculari eos jurisdictioni sueri eximat Ordinis prærogativa.*

Ea tum fuit temporis difficillimi ratio, quæ Sacerdotium Regno collisit, urgente Rege, ut sæculari foro subjicerentur Clerici facinorosi, utque assentirentur Episcopi. Vereor autem, ut satis constet, quod hic affirmat Historicus, ex Canonicis Regulis propter minora etiam crimina Clericos esse degradandos. Non de qualicumque enim depositione hic agitur, sed de ea degradatione publica, & dedecorosa, solemnique, qua dejecti Clerici mox ultricibus pœnis sæcularis fori addicebantur. At verò procul abest ea degradatio à depositione ea, quam prisci Canones minusculis etiam sceleribus intentabant. Verùm quod ad capitalia attinet supplicia, indubitatissimum est sanctissimos primævæ Ecclesiæ Patres multò cupidius exarsisse ad eximendos extremo supplicio, non Clericos tantùm, sed & laicos. Si mediæ verò ætatis monumenta replicemus animo, constabit non immunitatem tantùm pœnarum reis, maximè Clericis fuisse pro virili vendicatam; sed & laicis criminosis non rarò Clericatum fuisse collatum, quo capitali supplicio præriperentur.

II. Non paulò certè plus momenti fuit in alia ratione, quam idem Historicus deprompsit: ea est nimirum anxia Episcoporum sollicitudo tuendæ jurisdictionis Ecclesiæ in Clericos suos, ut in causis criminalibus ne sæcularia unquam experirentur judicia; simul autem supinitas & incuria eorundem, in Clericis scelerosis pœnarum & pœnitentiarum Canonicarum rigore toto conterendis. Quod Neubrigensis de Anglia, id posset forsan non immerito & de Gallia dici; pari nempe nostrorum Præsulum in flagitiis majoribus ulciscendis cessatione, compulsos tandem fuisse Reges ac Judices Regios, ut crimina quædam atrociora ab aliis seponerent, eaque Privilegiata dicerent, ut in quibus & otiaretur privilegium Cleri, & sæculares Judices quasi ex Pontificio privilegio de Clericis judicarent. 1. Nec enim privilegiata ea dicuntur crimina, nisi ratione Judicum publicorum, qui tum conticescere jubent privilegium Cleri & ipsimet velut ex privilegio judicia de Clericorum criminibus agitant. 2. Parlamenta ipsa suo suprà loco demonstrata sunt, ex Clericis & Laicis permixta fuisse, ut non temerè credatur hinc quoque complanatam fuisse viam, ut ad Clericorum criminales causas venirent. 3. Observatum est illud quoque ad atrociora quædam crimina examinanda Clericorum, delegatos fuisse Consiliarios Clericos duos, ut præsentes essent, cum in Curia Ecclesiæ de iis cognosceretur. Posterior ætas duo innovavit, ut & laici quoque delegarentur Consiliarii, utque ne merè otiosa esset eorum præsentia. 4. Prævaricabantur Clerici ipsi causæ suæ, unde toties succensuere Synodi in Clericos, qui sponte sua forum ambiebant sæculare; & Judices laicos assuefaciebant ipsimet, ei in eos distringendæ authoritati, quæ non intra eos semper se cohiberet limites, quibus cœpisset. 5. Ex Conciliis superiùs delibatis, manifestum est ipsos persæpè Episcopos permisisse, ut sæculare forum Clerici adirent. 6. Concessere Principibus Pontifices, ut Clericos gravissimis in facinoribus deprehensos capi ipsi per Ministros suos, & custodiri juberent. Sapientissimè id & ab Episcopis, & à Pontificibus factitatum esse fateri cogimur ex tantæ & dignitatis præjudicio, & conspirationis. Et tamen his molitionibus via pandebatur coarctandæ jurisdictioni & immunitati Cleri, quæ hactenus illibata & latissimè fusa fuerat. Eæ sunt nimirum vices rerum humanarum. Multa extorquet tum prudentiæ, tum charitati nova & permolesta temporum rerumque necessitas, ex quibus tamen post ea nascuntur, quæ molestissima sint. Æquum erat permitti sæculi Judici-

bus, ut caperent, & in carceres truderent Clericos in ipso facinore deprehensos; sed lapsu temporis his Judicibus in mentem ea venere, quibus adducerentur à reis ejusmodi Ecclesiæ foro restituendis, quamvis ea se primum lege astrinxissent. 7. Et hæc forsan denique ratio perfecit, ut ad tantas angustias redigeretur privilegium hoc fori Clericale, scilicet Clericorum præceps & in atrocia facinora furor, & ad ludificandas Episcopalis fori pœnas astutia. Ideo enim concessum est laico Judici, ut illos caperet, & includeret carceri, cujus compedes & vincula quædam ferrea perstringere jam non potuit privilegium Clericale.

III. Si quis autem percontetur, ecquid causæ fuerit, quamobrem Ecclesia tam diu, & tam constanter incubuerit in vendicanda solis Episcopis potestate ulciscendi gravissima Clericorum flagitia; & quamobrem tot Conciliis visum fuerit, in ejus privilegii defensionem, nec interdictis abstinendum esse, nec excommunicationibus: cum hinc ali videatur impunitas, & ex impunitate nova criminum & effrænis audacia: quæ horrori potius debet esse ipsa, quàm amori illa, quæ in Clerum redundat ex immunitatibus suis reverentia & commendatio. Habet, fateor, hæc objectio, quo præstringantur oculi eorum, qui in cortice plerumque hærent, nec medullam ipsam rerum, ac penetralia introspiciunt.

Respondeo igitur 1. Eodem impeti posse ariete, & everti omnia Ecclesiæ asyla. 2. Eadem criminatione conspergi Ecclesiam omnem primævæ & aureæ ætatis, ubi sanctissimi, doctissimique Episcopi omni ope connitebantur, & Magistratibus ipsis tantum non vim faciebant, ut noxios ipsis pene mortis faucibus extraherent. Utroque eo vetustissimæ disciplinæ capite videri potest criminum audaciam impunitate similiter exaggeratam fuisse. Utrique tamen astipulabantur Patres illi, qui sanctitate juxtà & doctrinæ præstantia excelluere, dum castior floreret in Ecclesiis morum disciplina. Asyla nulli non toto orbe genti, nulli non Religioni sacrosancta & commendatissima fuere, quasi vox ipsa naturæ consentiret, concineretque sacris literis veteris Testamenti, ubi & suum Templo, & sua certis urbibus à Deo ipso designata erant asyla.

3. Nec ea exempla sunt dumtaxat, sed & argumenta necessariæ Clericorum immunitatis personalis. Clerici enim Deo consecrantur ejusmodi inauguratione, quæ tantò sanctior & augustior sit, quantò templa viventia lapideis sunt præstantiora. Si consecratio templorum reos eò confugientes absolvit, quid Clericos sua ipsorummet consecratio? Si profanatur templum, ubi reus inde abstrahitur ad supplicium, nonne & Sacerdotii sanctitas contaminabitur, si ejus consortes & ministri ad eadem tribunalia rapiantur, eademque supplicia cum cæteris reis? Si qui morti dedendi erant facinorosi, eos templum vitæ restituebat; an eodem privilegio non gaudebit sacerdotium ipsum, quo templa sanctificantur, & suo quodam modo animantur?

4. Si tantum operæ & laboris posuit olim Ecclesia, ut capite minuendis vitam prorogari, mortem condonari faceret, persuasissima eò se agi uno summæ & sempiternæ sapientiæ afflatu & amore; quin eodem illa æstu flagrasset pro eadem pœnarum capitalium immunitate ministris suis adserenda?

5. Si Ecclesia cum Clericos criminum conscios, inter exordia sua iisdem subtraxisset pœnis ac pœnitentiis publicis, atque Laicos; experimentis postea suis doctior, & experta his Cleri dignitatem vilescere, populos offendi & alienari; tum demum decrevit, ut pœnis & pœnitentiis tantùm secretis eos expiaret: quod & deinceps observatum est: quantò manifestioris erat & æquitatis, & necessitatis, Clericos ut eosdem suos subduceret judiciis suppliciisque publicis, quæ vehementissimè à Cleri observantia populos alienabant?

6. Si pars longè maxima Christianæ gentis Nationum circa mediæ ætatis tempora capitales pœnas mutavit pecuniariis, vel levioribus quibusdam carnis macerationibus, ut alibi dictum est; & si id totum effluxerat ex Evangelicæ legis rivulis in leges civiles populorum nuperrime Ecclesiæ adgregatorum; qui non omnes nervos contendisset Ecclesia, ut eadem lenitatis & indulgentiæ suavitas in propriis ministris suis vel retineretur, vel restitueretur? Si Principes, si Imperatores, si Episcopi, cum primùm civitatem solemni pompa inirent, aut dies maximè solemnes celebrarent; carceres reserari voluere, absolvi vincula, reos dimitti omnes; si hinc populis & civitatibus infinita quædam & incredibilis lætitia infusa est, nec quisquam fuit tam humanitatis expers, qui hinc reclamaret foveri licentiam criminum, facta spe impunitatis. Si spectabilibus sanctitate Episcopis eadem tentata via est, nec veriti sunt, ne de impunitate criminum invidia sibi conflaretur. Si cœlum ipsum eorum clementiæ subscripsit, & terrificis ostentis carcerum valvas & vincula perfregit; quis impatienter ferat cælestis hujus clementiæ vestigium aliquod superfuisse in Clericorum causa? Et qui poterit huic Clericorum immunitati; aut si velis etiam impunitati obtrectari, nisi ejusdem criminationis invidia respergatur in summos ab ultima usque Ecclesiæ antiquitate Principes, Reges, Imperatores, Præsules, Pontificesque sanctissimos, ejus authores, fautoresque?

7. Per aliquot olim sæcula illa viguit consuetudo, ut qui gravissimorum sibi facinorum conscii erant, ii in Monachorum claustra confugerent, & Monasticam profiterentur vitam: nec usquam proditum est, eos inde abreptos, ut justitiæ litaretur, aut ut ne inulta sinerentur crimina: quòd nimirum vel ipsis sæcularibus Judicibus & humano generi exploratissimum esset, multò melius & litari justitiæ, & crimina vindicari, vitæ sanctioris diuturnis laboribus, quàm morte præcipiti.

8. Nec minùs frequentia fuere eorum exempla, qui inexplicabilibus quibusdam irretiti periculis & infortuniis, non poterant non tandem in capitis discrimen incurrere, nisi sacris se Ordinibus initiari impetrarentur, & in Clericatu haberent inexpugnabile munimentum, quod nec inimici privati, nec Judices publici perstringere possent. Multò magis stupendum erat, quòd ejusmodi homines ab Episcopis ordinarentur, quin & Presbyteratu ornarent ipso, quorum finis scopusque tam alienus videbatur à Sacerdotii sanctitate & amplitudine. Nec existimo tamen sanctissimis illis Præsulibus, qui ea indulgentia utebantur, hujus objectionis & querelæ, quam refellimus, authores suo etiam ipsorum judicio antehaberi posse.

9. Summos ipsos principes & Reges juvabat, justas & pias sibi suppeditari causas indulgentiæ, & prorogandæ iis vitæ, quos vel voluntas sui minùs compos, vel sors & calamitas transversos egerat in factiones, aut defectiones criminosas. Tum enim ipsimet suadebant, ut extremum supplicium redimerent, vel ordinatione sacra, vel Professione religiosa. Usque adeo in commune tum exploratum omnibus erat, professione vel Clericali, vel Monastica, velut asylo tutissimo, reos morte absolvi, Judicibus & judiciis publicis subduci, crimina non impunita præteriri, sed expiari luculentiùs,

quàm

quàm ipsa morte. Ecquis verò ambigat, multò proclivius & æquius esse, Clericos jam ordinatos contemplatione sui Ordinis & privilegii eximi supplicio, quàm Laicos criminosos ordinari, ut eximantur?

10. Æquum est plecti crimina, & terris, si detur, extirpari. Ad id verguot indubitatissimè, & ad id conducunt non mediocriter Judicum sæcularium tribunalia, judicia, supplicia. Sed sunt & alia forsan, quæ multò magis conducant. Multò feliciùs & efficaciùs lenitas & suavitas legis Evangelicæ amandasse, & extinxisse visa est scelerum licentiam, quàm veteris Testamenti minæ, pœnæque atroces. Eo Christus consilio terris allapsus est, ut crimina aboleret; id verò ille operæ pretium auspicatus est indulgentia mulieri adulteræ concessa. Sacerdotio Christianæ legis convenire non potest, nec unquam poterit cum judiciis cruentis & pœnis capitalibus. Et tamen eo Christi sacerdotio plura incomparabiliter flagitia aut abolita, aut præsocata sunt, quàm tota veteris & Mosaycæ legis sævitia. Multa proculdubio Judices prævertunt & opprimunt crimina judiciorum & pœnarum acerbitate. Non frustra illos gladio vindice armavit Lex. Sed bona venia Judicum, & citra sacerdotalis ministerii ostentationem, citra assentationem illud profitemur constantissimè, Christiani sacerdotii mansuetudine plus criminum præverti, expiari, sanari, plus innocentiæ, plus sanctitatis invebi & inolescere, quàm tota eaque laudatissima Magistratuum vigilantia, sollicitudine, austeritate. Sola Christi nimirum lex & gratia Evangelica orbem universum innovavit, exundantem priùs iniquitatum eluvionem arefecit, justorum examina innumerabilia effudit effunditque in dies singulos. Civilibus & legibus & Judicibus tantundem erat potestatis ante, atque post Evangelii promulgationem. Agendæ sunt ergo gratiæ Evangelio, ejusque lenitati, & sacerdotio Christiano, & Evangelicæ gratiæ atque doctrinæ, quòd incredibilem quendam in modum, & priorum creverit, & impiorum decrevit numerus. Hinc autem illud emergit, ad offocanda, ad præfocanda, ad exterminanda scelera ex orbe terrarum, parùm esse, ut pauci Clerici flagitiosi pœnas dent, sed longè amplius & compendiosius esse, si authoritatis & reverentiæ nova Sacerdotio & Clero accedant incrementa, per ejus immunitatis & jurisdictionis tutelam. Ne si contemptui & ludibrio objiciatur Clerus paucorum à Clero impiorum supplicio publico & infamia, abrumpatur & dissiliat illud religionis frænum, quo innumerabiles populi retinentur in officio justitiæ & pietatis in Principes ipsos, & observaotiæ in Magistratus.

11. Et hoc enim postremo tandem loco monebimus, non posse Principes & Mgistratus ludibrio, contemptuique & infamiæ objectare Presbyteros, cæterosque Christi ministros, quio suæ ipsorum dignitati vehementer officiant, cui non aliud inconcussum magis præsidium & muoimentum astrui potest, quam religio populorum, quibus instantissimè Presbyteri Clericique omnes id inculcant, summi ipsius Numinis authoritatem & justitiam in Priocipibus & Magistratibus residere, in illis colendam ac venerandam esse. Nec mors quidem ipsa, & quidquid pœnarum corporalium à Indicibus infligitur, magnopere à crimine animos hominum absterreret, nisi mortem aliam, & longè atrociores pœnas, nempe sempiternas Religio reformidare cogeret. Nihil ergo conducibilius, nihil efficacius tum ad criminum extirpationem, tum ad reverentiam in Principes & Magistratus alendam, quàm ut ministrorum Ecclesiæ indulgeatur erratis, dissimulentur delicta, abstergeatur infamia; utque ne paucorum noxiorum nece & publica ignominia, infametur Clerus, & evilescat Religio, quæ coli Magistratus, observari Principes, declinari crimina, justitiam ex animo diligi persuadet.

IV. His utique rationibus & stimulis agebantur celeberrimi quondam præsules, ad jurisdictionem Præsulum, & immunitatem propugnandam Clericorum omnibus retro sæculis: non tantùm evibrandis excommunicationibus & interdictis, ut præcipiebant bene multa Concilia superiùs perstricta; sed etiam vita ipsa cum sanguine & bonis omnibus profundenda. Id consilii dabat Ivo Carnutensis, *Epist.*162., Capitulo Bellovacensi, cum criminalis Canonici causa in Regia Curia disceptanda diceretur. *Si sciremus vos esse paratos, ut cum gaudio tolerare possetis ruinas domorum, exterminationes corporum, rapinas bonorum vestrorum, possemus vos exhortari, ut sequeremini consilium Susannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere*. Sunnectebat & aliud mox Ivo consilium, dispensatione ut serviretur tempori, de quo infrà. Hoc secutus est Thomas Cantuariensis Archiepiscopus. Suprà enim jam nobis confirmavit Neubrigensis, totam illam dissensionis flammam inter Regem & Archiepiscopum ea ea veluti scintilla excitatam fuisse, quòd Rex vehementiùs capitalibus etiam sæviret suppliciis in homicidas, nulla Clericorum exceptione. Scriptor vitæ beati hujus Thomæ Martyris, cujus Epitomen Surius, *die* 29. *Decem. c.*8., vulgavit, rem ita narrat: *Erant per id tempus more quorundam à Clero valde dissoluti; sed ut illi ad secularia judicia raperentur, & à laicis condemnarentur, id Archiepiscopus ferre non sustinuit. Voluit Rex, ut sacris initiati, prius degradarentur, utque ita pœnas luerent pro meritis. Contrà Archiepiscopus: Ego, inquit, Dei ministros laicæ potestatis non exponam. Sed si peccent, ego eos sic puniam, ut leges divinæ & Patrum decreta sanxerunt. Objiciebat ei Rex coram aliis, quod homicidas, fures & sacrilegos ipse tueretur; cum tamen sub avo ipsius sancti Archiepiscopi & Episcopi permisissent tales puniri secundùm leges. At Archiepiscopus: Poterat istud, inquit, castigatius à te dici, domine Rex. Ego enim homicidas & fures tueri non soleo, sed persequi. Verùm id nefas duxi, divino cultui mancipatos laicis legibus in sanctæ matris Ecclesiæ contemptum condemnari. Quod autem dicis avum tuum, vel alium quemlibet in Clericorum suvisse necem, nos quidem subita quadam temeritate semel id factum cognovimus. Sed valde absurdum est ab illis petere exempla justitiæ, qui quidquid suapte voluntate elegissent, pro legibus ducebant. Ego verò qui divina dispensatione ad id assumptus sum, ut Dei Ecclesiam & Clerum tuear, in ea voluntate dum spiritus hos reget artus, permanebo.*

Hæc, ut vides, ipsissima est objectio, hæc responsio eadem nostra, hæc certa & ideflexa sententia ac voluntas Beatissimi Archiepiscopi & Martyris Thomæ: non ut impunitatem pararet Clericis peccandi, sed ut libertatibus, jurisdictioni & immuoitati Ecclesiæ, tum adhuc vigenti sanguinem & vitam impenderet; ut ne quid de ea detereretur, & conservaretur Episcopis sarta tectaque antiquissima potestas ita animadvertendi in crimina, ut non peccator, sed peccatum extingueretur; ut Clericatus & sacerdotium nulla apud plebem conspergeretur infamia. Qui sub Philippo Valesio Rege Gallicaoi Episcopi invicta fortitudine suas & Ecclesiæ libertates tuebantur, illi ipsi contestabantur, paratos se exemplo B. Thomæ Martyris libertatem & immunitatem Cleri sanguine suo consignare. *Quos articulos erant parati defendere, sicut B. Thomas Cantuariensis Episcopus, cujus festum celebratur, illos defenderat.* Huic causæ, his de-

fensoribus sacræ libertatis non poterat tum in Galliis non addici victoria.

Nec dispar fuit aut constantia, aut victoria Episcoporum sub Carolo VI. Rege Galliæ, eum anno 1391. Regiorum Consiliorum Ministri in hanc conjurati essent Episcoporum potestatem, ut de Clericis soli cognoscant. *Vie de Charle. VI. L.11. c.2.* In Anglia ipsa exoriebantur subinde vindices invictissimi libertatum Ecclesiæ. Cum anno 1237. Rex Angliæ, ut Clerici in causa etiam criminali convenire possent coram sæculi Judice, Robertus Episcopus Lincolniensis super ea re consuluit Archiepiscopum Cantuariensem. At verò non is erat Robertus, qui mollissimæ acquiesceret Archiepiscopi responsioni; quin & ad illum literas dedit inflammatissimas, quo eum impelleret ad jus juris & immunitatis defensionem, à qua citra perfidiæ dedecus deficere non posset: quin Judam potius Mahabeum imitaretur, vel sanctissimum Angliæ Martyrem Thomam, & ducem se Episcopis Angliæ præstaret, non illibenter cum eo pro libertate Ecclesiæ mortem aditurus. *Rainal. an.1237. n.*

V. His rationibus & consiliis adducti Reges, nunquam passi sunt causam dicere Episcopos nisi in Concilio Episcoporum, quanquam non adulteria tantùm & homicidia, sed & Majestatis crimina illis aspergerentur. Apud Gregorium Turonensem, *L.5.c.20.*, Salonius & Sagittarius Episcopi, Prætextatus Rotomagensis Archiepiscopus non alios experti sunt Judices, quàm Episcopos Ebbonem aliosque conjurationis detestandæ & exauthorationis suæ authores, nonnisi in Conciliis & ab Episcopis voluit Ludovicus Pius incruenta subire judicia. Arnulphus Remensis Archiepiscopus, etsi sub novo Rege Hugone Capetio proditionis reus ageretur, non extra Concilium tamen Remense causam dixit.

In Christos Domini vix quisquam manus audebat injicere. A' Petro Blesensi memoratur Episcopos quosdam Siciliæ, qui suo se quodammodo ipsimet gradu dejecerant, Palatinis & sæcularibus ultro induti Officiis; captos deinde, & in carcerem Regium contrusos fuisse, nihil admodum satagente Pontifice Romano, ut eos libertati restitui faceret, qui se in servitutem & fœdissima Aulæ vincula ipsi conjecissent. *Quidam per usurpatas sæculi administrationes se vinculo Curiali obnoxiant, & quasi sua renuntiaverint privilegio dignitatis, calcalum durioris eventus expectant. Nam pro causa hujusmodi hodie in Sicilia mancipati sunt Episcopi quidam carceralibus vinculis, nec aliquod expectant ab Ecclesia Romana solatium, quibus improperatur à summo Pontifice, ut bibant de calice, quem sibi temerè miscuerant. Baron. an.1169. n.49.* Atrocissimis criminationibus Apamiensem Episcopum onerabat Philippus Pulcher Franciæ Rex anno 1301. quem tamen custodiendum tradidit Archiepiscopo Narbonensi, donec eas suspiciones diluisset, denique repetenti Bonifacio Papæ VIII. illum restituit. Conspirationis in Regem initæ accusatum eum fuisse narrat Valsinghamus. *Histoire du Different. pag.590. De conspiratione contra Regem Franciæ accusatus.* Petrus de Latiliaco Catalaunensis Episcopus in suspicionem adductus est, in judicium vocatus de morte Philippi Regis Galliæ, ejusque precessoris. Custodiendus traditus est Archiepiscopo Remensi Metropolitano suo & de ejus causa cognitum est in Concilio Sylvanectensi anno 1316. authore Naogio, cujus hæc sunt verba in Chronico. *De morte Regis Franciæ Philippi ac sui prædecessoris, quæ per eum dicebatur esse procurata, suspectus, de mandato Regis sub nomine Remensis Archiepiscopi in custodia detinetur. Facto Concilio Sylvanectensi, &c.* Non ergo tum Episcopos capi, aut custodiri moris erat, nisi à Metropolitanis suis. Quò spectant & Decreta Episcoporum Daniæ in Concilio suo anni 1257. Et qui posset controversia de eo fieri, cum à Romano Pontifice licentiam suprà expresserint Reges Galliæ capiendi Presbyteros, & inferiores quoslibet Clericos, qui enormioribus flagitiis implicati deprehendebantur, & ne id quidem permittebatur, nisi ea cautione, ut mox Episcopis redderentur. Reverentius utique & circumspectius cum Episcopis agebatur, quando vel in Presbyteros Clericosque omnes tantillum sibi Reges, Magistratusque permittebant.

Plura huc exempla congerere nihil attinet. Cum ex hac copia plus satis eluceat, 1. Criminales Episcoporum causas, quamlibet gravissima eis allinerentur crimina, nusquam nisi in Conciliis, & apud Episcopos ventilatas fuisse. 2. Probabiliter commune illud fuisse Clericatus & Clericorum omnium privilegium & decus vetustissimum, quod sanctiùs & religiosiùs observabatur in Episcoporum causis. 3. Ad summi & cœlestis æternique Pontificis Christi honorificentiam id redundasse, cum ejus vicariæ imagines, quantumvis privatis suis flagitiis dedecoratæ, his honoribus afficiebantur. 4. Hos, qui tum in crimen agebantur, Episcopos, ab aspersis sibi criminationibus puros plerumque, integrosque fuisse; atque adeo si pertracti fuissent ad publica Judicum tribunalia infandum & inexpiabile piaculum id futurum fuisse. Richardus Eboracensis Archiepiscopus anno 1405. *judicio assistus*, damnatus, morte affectus est in Anglia, velut conscius conjurationum in Regem initarum. *Rainald. eo anno n.20.* Confirmat tamen Valsinghamus Præsulem eum innoxium prorsus & nullius affinem culpæ fuisse; unde & Innocentius VII. Papa justissimo anathemate percussit authores mortis ejus omnes, quos postea eo vinculo solvit Gregorius XII. Quorsum enim iræ diuturniores, postquam nihil jam sæviendo proficies?

VI. Iisdem & rationibus, & causis innitebatur disciplina, ut nec Clerici, nec Beneficiarii inferiores possent nisi ab Episcopis, vel eorum Officialibus judicari, nec possent nisi Canonicis affici pœnis, nisi in eadem sæpius prolapsi flagitia, Judices cogerent de eorum resipiscentia desperare, & tum demum degradatione, Clericatu & privilegiis Clericatus omnibus spoliarentur. Tum enim in laicorum sortem depressi, & à laico Judice damnari poterant, & extremo addici supplicio. In Conciliabulo Clarendunensi in Anglia narrat Matthæus Paris anno 1164. voluisse Regem Angliæ, ut Judices Ecclesiastici Clericos degradarent, qui coram laico Judice convicti fuissent, & statim puniendi sæculari Curiæ dimitterentur. *Præsente Regis Justitiario exautorarent, & post Curia Regis traderent puniendos.* At contra nitebatur Archiepiscopus Thomas, ut qui gradu ejecti essent, ne pro eodem crimine pœna quavis alia afficerentur. *Archiepiscopus in contrarium sentiebat, ut quos exauthorarent Episcopi, à manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in id ipsum punire viderentur.* Hinc illud infertur, si Clericus ob scelus degradatus, novo se facinore inquinaret, tum ne Archiepiscopum quidem Thomam intercessisse quominus & foro sæculari subesset, & supplicio. Tum enim jam nemo conqueri poterat, quod bis in idipsum vindicaretur. Alexander III. Papa quoad hoc ipsum Caput Thomæ Archiepiscopo suffragatus est. Cumque hoc illi Caput regiarum, ut jactabant, consuetudinum repræsentatum fuisset, *Justitia Regis mittet in Curiam sanctæ Ecclesiæ ad visendum qua ratione res ibi tractabitur. Et si Clericus convictus, vel confessus fuerit, non debet de cætero eum Ecclesia tueri*: exhorruit, & proscripsit. *Hoc damnavit.* Accommodavit se postea justissimis Papæ & Thomæ votis Anglia ut patet ex Concordia Clericorum & Baronum

Neu-

Neustriæ, anno 1105. ubi ultimo loco assentiebantur, ut Judex Ecclesiæ Clericos adulterii & homicidii convictos degradaret, nec alia tum præter exsilium pœna infligi posset; si redirent autem, & in capitalia resorberentur crimina aliqua, tum in eos perinde ut in laicos Judex sæculi animadverteret. *Si convictus fuerit Clericus de furto, vel de homicidio, degradabitur & abjurabit terram, nec aliter pro delicto illo punietur. Si aliquid postea forefecerit, dominus Rex de illo faciet justitiam, sicut de laico. Scriptor histor. Norm. p.1061.* Nec Matthæus ipse Paris abhorrebat à beati Thomæ Martyris & Archiepiscopi Cantuariensis sententia, quando narrata ad annum 1248. contumelia privilegio Clericali inusta, hæc ibidem adjicit. *Nisi obstante causa beati Thomæ Martyris, qui pro quodam Sacerdote homicida constanter allegans, & stans usque ad Sanguinis & cerebri effusionem, ne judicio, laica Curia Clericus & præcipuè Sacerdos damnaretur, & ne deordinatus suspenderetur, martyrium toleravit, cum non puniat Dominus bis ediipsum, pœnas laxans peccatorum, & supra merita remunerans, & cum sufficienter una culpa per unicam pœnam prava dilui debeat ratione.*

VII. Consentiebant mirum in modum generales Ecclesiæ leges B. Martyris Thomæ doctrinæ. Lucii III. Papæ Decretalis contestatur, id sibi amplum & honorificum habere Leges Imperatorias, ut Canonibus se accommodent, per quos nefas est Clericos alibi, quàm in Curia Ecclesiastica reos agi, vel causam dicere, necquicquam obstrepentibus contrariis consuetudinibus. *Cum Imperator dicat, quòd Leges sacros Canones non dedignantur imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri. Non debet in hac parte Canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari, &c. Maximè in criminalibus causis in nullo casu possunt ab aliquo, quàm ab Ecclesiastico Judice condemnari; etiamsi consuetudo Regia habeat, ut fures à Judicibus sæcularibus judicentur. Extra. De Judiciis c.8. 10.* Ei decreto Cælestinus III. vel delinimenti aliquid addidit, vel elucidamenti. Agnovit enim posse aliquando tandem Clericos ab Ecclesia dimitti; rigorique legum permitti. Sed vide quibus tandem gradibus eo veniri velit. Degradari jussit Clericos, furti & homicidii convictos. Si nec tum ad meliorem frugem se reciperent, excommunicari. Si ne ea quidem pœnæ asperitate mollirentur, diro & extremo anathemate tum eos conteri. Et si vel tunc obdurescerent adhuc ad ultionis Ecclesiasticæ tot jacula, tum eos traditum iri Judici sæculari, vel exilio, vel supplicio quovis alio puniendos. *Si Clericus in quocumque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio crimine fuerit deprehensus legitimè, atque convictus, ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Quod si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet. Deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri. Postmodum verò si in profundum malorum veniens contempserit; cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per sæcularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.*

Nec ambigere quisquam jure potest, quin ei Decretali locus fuerit in Gallia, ubi tam certam nactus est Thomas Cantuariensis tutelam, quem Matthæus Paris nobis hic ostendit tam acerbis caput objecisse suum procellis, ne Presbyter scelerosus ab Episcopo suo degradatus, à Judice sæculari capitali pœna afficeretur. Sed & ejus rei aliud hic depromendum nobis documentum ex Concilio apud Castrum Guntherii anno 1231. *Ne facilitas veniæ delinquendi præbeat incrementum, præcipimus, quòd Clerici in enormi delicto deprehensi reddantur Diœcesano. Et si convicti fuerint, vel confessi coram eodem de crimine, & tale fuerit delictum propter quod debeant degradari ab Episcopo, degradentur. Et si postea incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia nullatenus defendantur. Can.20.* Eò certè Canone non attinguntur sigillatim intervalla illa omnia suprà memorati Decreti Cælestini III. Sed eo tamen Clericus convictus, & damnatus ac degradatus, non statim foro sæculari permittitur; non pœnitendum adhuc temporis spatium ei conceditur, ut resipiscat; non denique rejicitur ad forum sæculare Clericus degradatus, nisi per illud lenitatis intervallum prodiderit de emendatione sua conclamatum esse.

Ad Archiepiscopos & Episcopos Galliæ ab Alexandro III. datæ sunt literæ, fateor, ut ne amplius Regibus & Baronibus intercederent, si qui ab illis Clerici facinorosi, & in facinore deprehensi, post degradationem morti traderentur. *In enormibus duntaxat criminibus deprehensos, qua sanguinis pœnam... eis primitus Clericali gradu pravia ratione privatis puniant secundùm quod justitia suadebit, consuetudine contraria non obstante.* Verùm ad conjugatos, bigamosque tantùm Clericos id spectabat. Nec plura expetierat Rex: *Ex parte carissimi, &c. Francorum Regis fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Clerici bigami, & viduarum mariti, & alii etiam Clerici uxorati, diversa maleficia committere non verentur. Duchesne To. 5. pag. 863.* Jure ergo canonico non statim post degradationem Clerici Judici laico permittebantur, ab eoque interfici sinebantur; sed mora & spatium annuebatur, quo sui ipsos puderet ac pœniteret; nec morti addicebantur, nisi postquam novi lapsus spem emendationis omnem amputassent.

Prælucentibus autem his Ecclesiæ legibus sanctissimis, & tam perspicuis, jam mirum accidet nemini, si B. Herebertus Coloniensis, si B. Antoninus Florentinus Archiepiscopus, si tot alii Præsules, hi arte, illi vi, omnes summa pietate grassati sunt, ut reos Magistratibus publicis, extremisque suppliciis præriperent. *Surius die 16. Martii c.24. Die 2. Maji c.30.*

VIII. Nec silebimus tamen Decretalibus suprà relatis arctiores postea limites fuisse delineatos. Decretum Cælestini III. eodem prorsus nobiscum sensu interpretatur Fagnanus, & fatetur tamen esse Canonistas, qui velint quatuor hos gradus pœnarum, depositionem, excommunicationum, anathema, vel solemnem excommunicationem & ejectionem ad forum sæculare, servari non debere, ubi non simplicia sunt homicidia, sed atrocitate quadam circumstantiarum majori vestiuntur, ut meditatæ cædes, parricidia, Presbyteri cædes, & hujusmodi alia. Hanc autem sententiam ille iis communit argumentis, quæ magnam illi concilient speciem probabilitatis. Et quanquam in ea non versetur sententia Fagnanus ipse; fatetur tamen, *In L. 2. Decretal. p.13.*, ei convenienter, lapsu temporis Pontifices multas designasse criminum formas, ubi degradatus reos statim Judici, foro, pœnæque sæculari permittendus erat. Ejusmodi sunt hæresis, falsificatio literarum Apostolicarum, conspiratio in caput Episcopi, homicidium præmeditatum, libidio naturæ adversaria, celebrata mysteria, vel exceptæ Confessiones ab eo, qui Presbyter ordinatus non sit. Hinc facilè concluditur hanc Ecclesiæ disciplinam, suas & ipsam vices subire posse, & postquam jus ipsum, postquam Pontifices novos adhibuere modos juri vetustissimo, potuisse & modos invehi alios, vastissimi regni vetusta consuetudine & præscriptione.

Illud enim hic apertè profitebimur, approbandis, commendandisque moribus & decretis antiquis

quis Ecclesiæ nos hic insudare, nec damnare tamen usus contrarios, qui ante aliqua sæcula quibusdam in Regnis iovaluere, non sine tacita saltem Ecclesiæ assensione, vel tolerantia. Temerè fecerit & insolenter, quisquis privato indulgens iogenio constaotem & diuturnam amplissimi Regni, ejusque Christianissimi jurisprudentiam censorio stylo confixerit. Multò æquius esset, ei defendendæ operam & studium dicare nostrum; nisi longè peritiores eam jam occupassent laudem, & nisi hanc lucubrationem nostram uni Ecclesiasticæ disciplinæ illustrandæ addixissemus. Quin & multa hic aspersimus, ex quibus authoritas possit diversæ huic Jurisprudentiæ adjungi, quæ nihil opus est hic ad nauseam rursus inculcari. Novum non est in rebus ad versatilem spectantibus disciplinam aliud alio loco, & tempore placere, & frequentari. Ne novum quidem est, sanguinem impendi, & martyrii palmam colligi ex defensione Ecclesiasticæ disciplinæ in eo usu sanctissimo, qui tum vigeat, & qui alio tempore & loco exolescat. Qui vel antiquiores, vel illustriores Martyres, quam Machabæi, qui porcina carne ne macularentur, tam exquisitis cruciatibus excarnificati sunt? Jam nemo sobrius, nemo pius hinc sibi constantiæ & Martyrii gloriam venabitur. In iis usibus moribusque, qui ad legem æternam non pertinent, quod aliquando licuit, post non licebit; licebit, quod non licuit: eæ sunt inevitabiles rerum & temporum vices, quibus necessariò serviendum est, ita certè ut non tam rebus ipsis, moribus, ritibusque serviatur mutabilibus, quàm vel constantissimæ authoritati Ecclesiæ, alia aliàs jubenti, vel æternæ & incommutabili legi, quæ nos huic servituti addixit, donec à temporali & versatili disciplina absolvat ipsamet nos, traducatque ad æternam incommutabilis veritatis contemplationem & charitatem.

Quoniam verò sunt non pauci, qui io novis, quam in vetustis magis versati Ecclesiæ institutis, subinviti audiant, & vix sibi temperent, quin priscos mores damnent, parum sibi nempè exploratos; non abs re fore duxi, si illis succurrere studerem. Eò pertinent non pauca hujus operis capita, ubi fontes & rationes relegimus priscæ disciplinæ, maximè ubi illa prisca & vetus non est, nisi nobis vehementer novis, & ne in hujus quidem nostri sæculi universali politia satis versatis. Quæ nobis enim nova & inusitata videri solent, ea & nostris his ipsis in Ecclesiis olim viguerunt, forsan & non ita pridem: ea denique etiamnunc in cæteris Christiani nominis Provinciis usu receptissima sunt. Non operam ergo curamque oostram temerè consumpsimus in defensandis, non majoribus tantùm nostris, sed & complurium Ecclesiarum hodiernis moribus. Quin & necessario nobis visum est refellendas esse eorum præcipites & inconsideratas obtrectationes, qui ea arrodunt, quæ non capiunt, quia nec sapiunt: & quæ revereri eo saltem nomine debuerant, quod à Patribus, Conciliis, Pontificibus, summa sapientia, & sanctitate viris constantissimè per plura sæcula approbata, factitata, & adversùs calumniatores propugnata sunt. Impunitate criminum homines malè feriati offenduntur, atqui eam potissimum frivolam objectionem diluere studerunt Patres, Concilia, Pontifices summi. Utque ne impunita fuisse omninò Clericorum crimina diutiùs jaceant, aliqua hic de Ecclesiastici fori pœnis attingemus.

IX. Angliæ Regem querelis suis B. Anselmus interpellavit, *L.3. Ep.109.*, quod à Presbyteris mulctam pecuniariam ipsemet exigeret, sanctissimè affirmans banc esse propriam Episcoporum potestatem, vel iis cessantibus, Archiepiscopi, vel Primatis. *Non pertinet secundùm legem Dei hujusmodi culpam vindicare, nisi ad Episcopos singulos per suas Parochias; aut si & ipsi Episcopi in hoc negligentes fuerint, ad Archiepiscopum & Primatem.* Concilium Londinense anni 1108. Episcopis adjudicavit res omnes Clericorum, qui desponsam Deo continentiam inquinassent, addixit & illis concubinas omnes Clericorum in servas, cum omnibus bonis: *Omnia verò mobilia lapsorum posthac Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum & Canonicorum tradentur Episcopis, & concubinæ cum rebus suis, velut adulteræ. Can.10.* In Concilio Londinensi anni 1127. his concubinis concessum est, ut nuberent: si à licentiosa libidine non recederent, Pœnitentiæ Canonicæ, aut servituti subjicerentur: *Ecclesiastica Disciplina, vel servituti Episcopali judicio mancipentur. Can.7.* Lucius II. Abbati Viseliacensi per literas significavit, à prædecessore suo Paschali II. monitos esse Galliæ Episcopos, ut pœnitentiam & exilium subire cogerent eos, qui Abbati Viseliacensi prædecessori ejus cruentas manus intulissent; & nisi morem gererent, ut excommunicationis eos jaculo confoderent. *Secundùm pœnitentiæ dignum modum, in exilium detruderent; & si obedire nollent, eos excommunicationi subjicerent. Epist.8.* Episcopum Aurelianensem per Epistolas adhortatus est Ivo Carnotensis, ut novis & inusitatis pœnis subjiceret Presbyterum detestando & inaudito flagitio conspurcatum; ut illum nempe omnibus exueret Ordinibus, tum perpetuo addiceret, vel carceri, vel exilio. *Oportet ut adhibitis vobis aliis quinque Episcopis, publicè detractis Sacerdotalibus indumentis, per singulos eum gradus deponatis, & depositum perpetuo carceri damnetis, aut in æternum exilium detrudatis. Epist.186.*

Habes hic ergo in pœnis Canonicis, mulctas pecuniarias, proscriptiones bonorum mobilium, servitutem, exilium perpetuum, perpetuum carcerem, cum aliarum pœnarum cumulo, quas arbitrio suo poterat Judex Ecclesiasticus decernere. Video non omnes has pœnas in Clericos fuisse designatas. Sed nemo nescit potiori jure & authoritate in Clericos, quàm in laicos Præsules usos fuisse. Unum erat exilium, cujus executioni non facilè instare posset Judex Ecclesiæ, nisi in immorigeros anathemata distringeret, quod & paulò antè Lucius Papa Episcopos nostrates admonebat. Addit & in eadem Epistola Ivo Carnotensis, aut indicendum necessariò esset quandoque exilium, ut vulgi oculis subducerentur & publico conspectui, qui gravissimo erant offendiculo. *Quod à conspectu eorum, qui scelus ejus cognoverunt, removendus sit, ne fœda facti memoria simplicium mentes perturbet.* Ea necessitate compellebantur Episcopi pœnam indicere, quam poterat reus detrectare. Eadem ratio erat de emendis, & de honorum proscriptione. Sed ut his omnibus sese sponte rei subjicerent, item excommunicationis mucro distringi poterat.

X. Nec oblivione obruendum est illud ejusdem Epistolæ Ivonis Carnotensis, ubi Episcopo Aurelianensi author est, quinque ut alios Episcopos sibi adjungat, quo solemnius Presbyter ille degradetur. Canone scilicet Carthaginensis Concilii præcipiebatur, ut ne Presbyter gradu moveretur, nisi ab Episcopis quinque præter Episcopum proprium: Diaconus à tribus, quorum unus esset proprius Episcopus. Ita mos ferebat antiquus Ecclesiæ, ut Curia, vel Senatu quodam Ecclesiæ Jurisdictio exerceretur, ubi Episcopi collegio cingerentur Cleri sui, quandoque etiam aliorum Episcoporum. Hæc porro convocatio sex Episcoporum ad solemnem Presbyteri degradationem, ex prisca illa manavit consuetudine plures convocandi Episcopos, non ad solemnem tantùm degradationem, sed & ad depositionem quamcumque. Fatetur ibidem Ivo non

sa-

facilè posse quinque Episcopos adgregari. *Quod si id facere vobis fuerit difficile*. Et ea sanè difficultas in causa fuit, ut postea Episcopi deposuerint, immo & tandem degradaverint Presbyteros, nullo istiusmodi Episcoporum cœtu convocato.

Sed ab eodem Ivone alibi declaratur, Episcopos, in Cleri sui Consistorio quodam majoris ponderis causas pertractasse. Quando Ivo ipsemet juxta Pontificis Rescriptum accessit ad tractandam causam Vicecomitia Carnotensis Cruce signati, & Comitis Rotroci, in Cleri sui Senatu sedebat. *Praeceptum est considentibus Clericis, ut hanc litem justa sententia dirimerent. Qui diu dum inde disceptussent, non potuerunt in unam convenire sententiam. Epist.*597. Docet nos idem alibi, *Epist.*231., absente se causas aliquas à Clero suo fuisse disceptatas: si judicio partes non acquiescerent, jus eis sese dicturum. Hildebertus Archiepiscopus Turonensis Honorio II. per literas significavit, dijudicatam à se esse causam Decani, in eo consessu, ubi adesset Episcopus Cenomanensis plures Abbates, aliique viri scientia & religione præstantes. *Innotuit judicio affuisse venerabilem Cenomanensem Pontificem, Abbates etiam complures, aliosque religiosos & sapientes viros. Epist.*67. 68.

Hinc facilè intelliges, s. Mirum non fuisse, si tunc jurisdictio Ecclesiæ & latiùs in dies serperet, & magis magisque convalesceret, ubi jus dicebant Episcopi ipsi, Episcopis quandoque aliis adscitis, vel accedentibus, in consessu certè semper Clericorum suorum, quibus religionis amor & disciplinæ castitas cordi erat. Non illubentes laici ejusmodi Curiæ judiciis assentiebantur. s. Si vel maximè perpendas, istiusmodi Curias tunc fuisse perpetuas, cum extraordinarii tantùm tunc essent Judicum publicorum & Parlamentorum consessus. 3. Ex adverso autem ubi lapsu temporis Curiæ Parlamentorum statæ & ordinariæ cœperunt esse, Curiæ verò Ecclesiasticæ minùs frequentari, paucisque vel uni committi, facillimè perspicis, non potuisse non deflectere ab Ecclesiastica Curia ad civilem longè maximam partem jurisdictionis.

XI. Ab hoc brevi, nec infructuoso diverticulo ad propositum redeo; & ad pœnas Canonicas, quę tunc utique & acerbiores erant, & exertiùs infligebantur, cum Episcopus Clero suo circumfusus judiciis præsidebat. In decretalibus Gregorianis juris Canonici novi, ex Gregorii Magni decreto, Subdiaconus Diaconi calumniator depositione plectitur, flagellatione, & exilio. *Privari officio, & verberibus publicè castigatum, in exilium deportari. Extra. De calumn. c.*1. Decrevit Innocentius III. ut qui Clerici facinorosi in Monasterii carceres contrudi non possunt, quòd non satis ad pœnitentiam exardescant, ii compingantur in carceres Episcopales. *Ne crimina maneant impunita, debeant Prælati Clericos postquam fuerint de crimine canonicè condemnati, sub arcta custodia detinere; qui cum sint incorrigibiles, nec Monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facilè laberentur, Extra. De sent. excom. c.*35. Ea demum igitur erat ratio, qua ne crebriora patrarentur crimina, nec impunita sinerentur ire, & tamen Clericis scelerosis vitæ usura ad pœnitendum donaretur. Postquam de capitali crimine convicti fuerant, præter pœnas suprà numeratas, in Monasteria trudebantur, si criminis dolore vehementi, & pœnitentiæ amore infucato arderent: si eo cælestis spiritûs afflatu necdum pectus eorum esset mollitum, in Episcopales carceres contrudebantur in reliquum vitæ curriculum, aut donec ad pœnitentiam supernæ gratiæ uberiore copia excitarentur.

Erant tamen ex hoc ipso Pontifice tam detestanda crimina, ut horum rei & convicti statim in teterrimum conjicerentur carcerem, jejuniis ibi aliisque carnis afflictationibus reliquo vitæ tempore macerandi. *Ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris & aqua angustiæ sustentandum, ut commissa defleat, & flenda ulterius non committat. Extra. De verb. signif. c.*27. Non oscitanter prætereunda sunt hæc verba, ex quibus liquet, quæcumque pœnæ ab Ecclesiastico Judice infligebantur, eas verissimas fuisse pœnitentias; quibus si qui inviti & repugnantes subjiciantur, penes ipsos culpa est: nondum illi quidem ita affecti & comparati sunt, ut par est, convenienter his pœnis: sed non desperat Ecclesia fore ut aliquando toto eis sese animo coaptent, atque ita salutis æternæ fructum ex eis colligant. Vide ut Bonifacius in hunc ipsum peragendæ pœnitentiæ finem referat carceres perpetuos. *In perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam. In Sexto. De pœnis. c.*3.

In Concilio Lambethensi Provinciæ Cantuariensis anno 1261. statutum fuerat, ut atrociora illa semper crimina, quæ leges civiles jubent morte piari, carcere perpetuo ab Episcopis vindicarentur. *Si Clericus adeo malitiosus & incorrigibilis fuerit, quod si esset laicus, secundùm legem sæculi ultimam pati deberet supplicium, talis Clericus carceri perpetuo addicatur*. Ea erat hæc pœna, quæ & præteritas elueret culpas & futuras præveniret. Cum execrabili se in Anglia cæde cruentasset Guido Monfortius, eum Gregorius X. Papa carcere primùm expiari fecit, tum illi ab Angliæ Rege veniam criminis fieri impetravit. *Rainal. an.*1273. *n.*42. 43. Templariorum Equitum tam inaudita pene fuere supplicia, quàm antè fuerant facinora. Permirum illud videri potest, quod Clemens V. Papa ad Episcopos Arragoniæ scripsit, mandavitque, ut tormentis & quæstionibus rei veritatem ab eis exsculperent, quam indomita contumacia dissimulabant. *Ad habendam ab eis veritatis plenitudinem promptiorem tormentis & quæstionibus, si sponte confiteri noluerint, experiri procuretis. Idem anno* 1311. *n.*53.

Diximus alibi iniquo olim animo tulisse Ecclesiam quæstionum cruciatus, quas ne innoxii quidem aliquando effugere possunt, cum fallat non rarò probabilitas, possitque innocentiæ ipsi persæpè appingi species criminis, & falsa, & verisimillima. Satius est ergo, ut dicamus, Clementis mentem eam fuisse, ut ne tormenta admoverentur, nisi ubi certa jam constarent documenta sceleris, expediret autem aliquid ulterius exspiscari.

XII. Est & nonnihil scrupuli in causis pecuniariis. Innocentius III. & Concilium Lateranense IV. Prælatos commonitos volvere, ne exerendæ jurisdictionis specie furtivam obumbrarent avaritiam. *Provideant Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ vel aliud gravamen non convertant. C. Irrefragabili*. Archidiaconos jam eos damnaverat Alexander III. *De Offic. Ordin. C. Licet De pœnit.* qui Clericorum Laicorumque errata expiari cogebant quibusdam pecuniæ solutionibus. Anno 1319. Clerus Anglicanus apud Regem Eduardum expostulavit, quod ubi Episcopi & Prælati pœnas pecuniarias indicebant ad eluenda crimina, intercederent Regii Ministri, unum id permittentes, ut privati quique pœnas corporales à Prælatis designatas pecunia possent redimere. Nec verò tum Clerus æquiorem votis suis Regem expertus est, quàm ejus ministros. *Conc. Gen. Tom.*11. *pag.*2464.

Non ad eas venerant angustias Gallicani Præsules sub Philippo Valesio Rege. Fidentissimè enim pronuntiavit Episcopus Augustodunensis: Posse à Præ-

Prælatis pœnas indici pecuniarias, & ab Officialibus eorum, quòd ea illis potestas & divino jure, & humano, & ipsa consuetudine adjiceretur. *De pœnis pecuniariis, quas Officiales in suis monitionibus apponunt, dicit, quod licitum est eis tales pœnas apponere, tam de consuetudine, quàm de jure. Ex quo tali Judici Ecclesiastico subditi existunt, & si est eorum ordinarius Judex, ipse potest in tali casu eis apponere pœnam pecuniariam, vel aliam, secundùm quod sibi videbitur expedire. Et ad hoc jus divinum & humanum concordant.*

Cum verò de eo jure controversia Episcopis fieri non posset, nec tamen facilè possent Judices Ecclesiastici declinare vel occasionem avaritiæ hinc emergentem, vel suspicionem; Ideo consultissimè Tridentini Concilii Patres ei juri suffragati sunt, cui & Canones, & Ecclesiarum consuetudines faverent, & suspiciones abegerunt sordidum, jussis Ecclesiæ Judicibus, in causis civilibus etiam Laicorum, ut censuris Ecclesiasticis abstinerent, infligerentque potiùs pecuniarias pœnas, quæ statim in opera pia erogarentur. *Per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso quòd exactæ fuerint, assignentur. Sess.25. c.3.* Pœnæ quoque pecuniariæ ab ipso indicuntur Tridentino Concilio Clericis concubinariis, & non residentibus: sed incunctanter hæ pecuniæ addicuntur vel locis, vel operibus piis. *Ibid. c.14. Sess.23. c 1.*

Cum verò, *C. Dilectus De Officio Ordinarii*, doceat nos Honorius III. pecuniarias emendas jure vel consuetudine institutas ad expiationem criminum, in censum relatas fuisse Ecclesiarum, Monasteriorum, vel Prælatorum, quorum hinc reditus accrescebant; non est quod quisquam sibi fingat, eam juris dispositionem à Concilio Tridentino revocatam esse. De tribus his singularibus speciebus nihil à Concilio definitum est: Congregatio verò Concilii consulentibus de ejusmodi emendis quibusdam, respondit, si penuria premeretur Episcopus, posse illud ad suos usus derivare pecunias eas, quas Canones vel statuta Synodalia definierunt solvendas ad abstersionem quorundam criminum: quanquam consultius esset eas ab Apostolicæ Sede ebjudicari. At verò emendas arbitrarias, quas Judex Ecclesiasticus indicit, non Canon aliquis, non statutum aliquod Synodicum; non posse nisi locis piis addici, vel operibus religiosis. Ideo & sæpenumero ab ea responsum est. *Fagnan. in l.1. Decr. Par.2. pag.476.*, non posse Officiales, vel quoslibet alios Ministros Episcopalis jurisdictionis, emendarum partem ullam sibi vindicare. Id ipsum decretum fuit in Conventu Melodunensi Cleri Gallicani. *Pecuniariam pœnam in corrigendis excessibus & puniendis criminibus exigi & in rem suam verti non patiatur Episcopus. Sed in usus suos deputet quidquid mulctæ nomine ipse, aut Officialis judicaverit dependendum.*

XIII. Illud obiter suprà perstrinxi, tormina & quæstiones, rem esse à foro Ecclesiæ alienissimam. Certè in C. *Gravis. De deposito*, affirmat Alexander III. Judicibus à se commendatum fuisse, ut furem cruciarent, qui furto subreptam pecuniam restituere contumaciùs detrectabat. Sed constabat de rei veritate, furem esse, & illam ab eo pecuniam compilatam fuisse. Itaque non ea erant tormina quæstionis ad criminis confessionem eliciendam, sed certissimè patrati criminis pœna justissima, dum restitutione utcumque repararetur. *Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub quæstionibus ad rationem ponant, ut dictam pecuniam reddere compellatur.*

Eodem anno degebat Hildebertus Turonensis Archiepiscopus, nec Ecclesiæ mores legesque nescire poterat. Atqui quæstionum cruciatus ab illo disertissimè proscripti sunt à foro Ecclesiæ, quam noluit ille invidiam sustinere innoxii cujusquam noxiorum pœnis laniati, & certi supplicii incertis criminibus inflicti. *Reos tormentis afficere, vel suppliciis extorquere confessionem, censura Curiæ est, non Ecclesiæ disciplina. Unde & ab ejus animadversione abstinere debuisti, quem pecuniam tuam furto auspicaris asportasse, neque enim carnifex, sed sacrifex: pro reis quidem, sed non reos immolare constitutus. In veris etiam injuriis decuit hac mansuetudo Sacerdotem, ut habentem malles impunitum dimittere, quàm pro incerto certis suppliciis debacchari. Ep.30.* Suffragio mox Augustini sententiam ille suam corroborat. Fateamur ergo necesse est, si posteriores hujus ævi Officiales Episcoporum, quæstionibus torqueri reos quandoque jubeant, id ab eis fieri præter antiquos mores, nova sæcularium Judicum imitatione.

XIV. Properandum jam nobis est ad tertiam objectionem, de Episcoporum causis, quæ in Curia Regum versantur. Philippo I. Galliæ Regi testatum faciebat Ivo Carnotensis Episcopus, *Ep.102.* æquo animo laturum se, causas suas omnes terminari, vel in Ecclesia, si causæ essent Ecclesiasticæ; vel in Curia, si Curiales. *Respondere non subterfugiam, vel in Ecclesia, si Ecclesiastica sunt negotia; vel in Curia, si sint Curialia.* Apud Philippum Augustum Galliæ Regem conquestus est Innocentius III. Papa quòd bona temporalia capi jussisset Episcoporum Aureliæ & Altisiodori, nec animum adduceret ad ea restituenda, quanquam illi præsto essent ad subeundum pro more judicium Curiæ: *Paratis postmodum Curiæ suæ subire judicium, sicut in talibus fieri consuevit. Regest.13. Epist.590.* Et in alia Epistola: *Ita quod in Curia tua de ipso negotio secundùm approbatam consuetudinem cognoscatur. Regest.14. Epist.52.* Alexander III. C. *Ex transmissa*. & C. *Verùm de foro competenti*, apertissimè diffinit, causas feudorum à feudorum dominis judicari debere, quanquam Clerici feuda illa obtineant. Ita habet Rubrica prioris Capitis: *Si quæstio feudalis est inter Clericum & Laicum, cognoscit dominus feudi.* Bona fide confitendum est, Jure ipso canonico designari species & circumstantias, ubi foro Laicorum Clerici subjiciantur, cujusmodi certissimè sunt causæ feudorum.

His porro adde Consilium & tribunal Regis ipsius proprium, speciali semper gloria & majestate circumfulsisse supra Justitias alias sæculares; & veluti sacrarium quoddam religionis & justitiæ habitum fuisse augustius, cui suas Episcopi Clericique elii causas lubentissimè commiserint. Cum Ludovicus VII. Rex apud Augustam Suessionum ageret, ut cum Baronibus regni de publicis negotiis pertractaret; diffidebat ejus urbis Capitulum ab Episcopo, propterea quod id sibi sumeret, ut ubi sibi aliquid contumeliæ, vel damni gravioris inustum esset, Ecclesiam majorem, adeoque civitatem omnem interdicto subjiceret, etiam inconsulto Episcopo. Sedavit eam Rex dissensionem consilio usus Procerum suorum, & retractari curavit provocationem ad Papam interjectam, denique Pontifici ipsi per literas significavit totam rei gestæ seriem. *Du Chesne Tom.4. pag.384.634.*

Variis autem Epistolis interpellavit eundem Regem Archiepiscopus Senonensis adversùs Vicecomitem Senonensem, novum sibi quoddam jus gruriæ, ita enim vernaculè dicitur, vel dicantem. Tuitioni se Regiæ commiserat Præsul, præstò futurus, ubi res vel coram Rege, vel in Capitulo Senonensi judicaretur. *Parati sumus ad justitiam, vel in præsentia vestra, aut in Capitulo nostro.* Scripsit & ad eundem Regem in causa Episcopi Altisiodorensis, quem Comes Nivernensis variis afficiebat damnis, fraudabatque Sacramento fidei,

quo

quo Ninvernenses hactenus Comites Episcopo Altisiodorensi obligabantur. Cum nullius se juri ac judicio subesse Comes præ se ferret, ad Regiam tuitionem confugit Archiepiscopus, ut quæ oppressis & Ecclesiis sit desponsa. *Episcopus vester est, & damnum ejus utique vestrum est. Ecclesia quoque sub vestra protectione consistunt, & vos easdem ex potestate vobis à Deo collata defensare habetis.*

Hic verò perspicuum est, quanti Episcoporum interesset, ut in causis Ecclesiæ temporalibus plurimum Regibus tribueretur, quando, nisi Regia tutela muniti vallatique fuissent, impetum identidem in eos facturi fuissent Provinciarum & Civitatum Præfecti. Sed & Regum ipsorum plurimum referebat, ut Præsulibus Ecclesiæ eorumque jurisdictioni firmandæ, oe ope, ne defensiooe, ne ullo deesseot officio, ut tantò paratiores ad obsequium Comites haberent & Proceres, Regiæ Majestati non satis aliquando morigeros. Ad Romanum Pontificem perlata est causa Episcopi Altisiodorensis, & Comitis Nivernensis, sive noluerit Rex privatæ causæ interponere Regni majestatem, & bellica, si fors tulisset, sustinere impendia; vel quavis alia de causa. Delegavit eam causam Pontifex Archiepiscopo Senoneosi. Comes Niveroensis ab Archiepiscopo ad Pontificem ipsum provocavit. Regem denuo interpellavit Archiepiscopus, ut commendatitiis suis ad Papam literis Episcopum juvaret. *Ibid. p.* 616. 639. 640. 670.

Archiepiscopus quoque Turonensis intervenire Regem optavit, ut revocaretur ioterdictum, quo Capitulum Sancti Martini Turonensis eam Ecclesiam perculerat. Eundem Regem Episcopus Aurelianensis rogavit, ut ne ad Regiæ suæ Curiæ cognitionem vocaret subditos Curiæ Ecclesiasticæ Aurelianensis. *Dignitatem Ecclesiæ Aurelianensis, remissis in Curia nostra, qua vestra est, hominibus nostris servare dignemini.*

Cum Episcopus Aniciensis & Vicecomes Poliniacensis pacem inissent, cujus infamia in Ecclesiam, & in rem ipsam publicam resiliebat, literas ad Regem dedit Episcopus Mimatensis, ut Judex ipse sederet ejus dissidii. *Super his judicet dominus Rex.* Scripsit & Urbanus IV. ad B. Ludovicum Galliç Regem, ut Capitulo Carnotensi & Comiti Blesensi dissidentibus pacem indiceret & conciliaret. Scd illud enixissimè obtestatus est, ut faciles aditus auresque accommodaret Episcopis Provinciç Narbonensis, quibus vehementer dolebat, quod ubi ad Curiam concedebant, ut lites ibi suæ dirimerentur, ad finem Parlamenti eæ rejiciebantur, & non semel ad alia protraherentur Parlamenta. *Dum similis de Parlamento in Parlamentum differebatur responsio, superaddita nova gravamina novas querimonias pariebant. &c. Qui ad Parlamenta Regalia de remotis finibus concurrentes, essent cateris in audientia praferendi. Ibid. Tom.*5. *p.*866. 872.

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

